Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex libris Marduel ex B. Mariæ V. è Plateria Lugduni.

Monachii 23

Ex Libris
JOANNIS-BAPTISTÆ MARDUEL,
ad S. Nicetium Lugdunensem
Vicarii.

Classe.

§.

N.°

Universidad de Deusto
Biblioteca

CORPUS
JURIS CANONICI
EMENDATUM ET
NOTIS ILLUSTRATUM.

GREGORII XIII. PONTIF. MAX.
Jussu EDITUM.

INDICIBUS TITULORUM & CANONUM

OMNIUM novâ methodo concinnatis,
ET APPENDICE *PAULI LANCELLOTTI*
PERUSINI ADAUCTUM: CUJUS PARTES
INDICAT AVERSA PAGINA.

Accesserunt Novissimè *Loci Communes* uberrimi, summâ diligentiâ ex ipsis Canonibus collecti, & ordine ac methodo singulari ad usum Fori utriusque fideliter digesti:
THEOLOGIS, POLITICIS, & PRACTICIS
perneccessarii.

Itemq; LIBER VII. DECRETALIUM Novis aliquot Constitutionibus auctus.

Editio hæc postrema summâ fide & diligentiâ nunc denuò à mendis
prioribus Typographicis purgata.

M. D C. XCVI.

COLONIÆ MUNATIANÆ, Göttingen - faisait partie autrefois du Cercle de la Basse-Saxe - puis de Hanovre - aujourd'hui à la Prusse.

Impensis EMANUELIS & JOH. GEORGII KÖNIG.
Cum Sac. Cæs. Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONTENTA.

I. Decretum Gratiani.
II. Decretales D. Gregorii Papæ IX.
III. Liber Sextus Decretalium D. Bonifacii Papæ VIII. Unà cum Clementinis & Extravagantibus.
IV. Indices Titulorum omnium, nec non Capitulorum nunc primùm compositi, quorum usum docebunt præfixæ Præfationes.

NOTANDUM, Quòd prædicti Indices, pro cujusque lubitu, ad initium, medium, vel calcem Corporis Canonici compingi possint.

V. Index generalis præcedentium librorum.
VI. Institutiones Juris Canonici, à Paulo Lancellotto Perusino conscriptæ.
VII. Liber Septimus Decretalium, cum Indice.

GREGORIUS PAPA XIII.

Ad futuram rei memoriam.

CUm pro munere Pastorali humeris nostris injuncto, id præcipuè nobis propositum habeamus, ut omni studio, diligentiaque omnes Christi fideles, his præsertim tam gravibus, calamitosisque temporibus, in rectâ, & Catholica fide continere, curemus: ac propterea id inprimis nobis agendum & providendum sit, ut omnem omnibus aberrandi ab ea occasionem subtrahamus. Dudum ob hujus rei executionem, adhibitis nonnullis ex Fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, adjuncto etiam aliquorum doctrinâ & pietate insignium Virorum studio, Decretum Gratiani nuncupatum absque glossis, necnon idem Gratiani Decretum, cum Decretalibus Gregorii Papæ Noni Prædecessoris nostri, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, non modò cum veteribus glossarum Auctoribus, quibus cùm viri pii & Catholici fuerint, ignoscendum videtur, si quid vel ob errorem in illis, vel quia nondum pleraque à sacris Conciliis diffinita fuerant, liberiùs locuti sunt: Verùm etiam cum his, quæ ab impiis scriptoribus tam extrà in marginibus, quàm etiam intrà aspersa fuerant Catholicæ veritati contraria, revidendi, corrigendi, & expurgandi curam demandavimus. Cùm autem ipsum Decretum absque glossis, à præfatis à nobis deputatis jam totum emendatum, & correctum, ac nonnullis annotationibus illustratum existat, ipsiusque major pars à dilecto filio Paulo Constabili, tunc sacri nostri Palatii Apostolici Magistro, unà cum dictis Decretalibus felicis recordationis Gregorii Noni prædecessoris nostri jam impressis, recognita & approbata sit: reliquum verò ejusdem Decreti unà cum annotationibus prædictis, tam absque Glossis, quàm ipsum totum cum Glossis, Sextumque & Clementinas simul, & Extravagantes, à dilecto filio Sixto Fabri, ejusdem Palatii nostri Apostolici Magistro, recognoscenda omnia & approbanda in officina populi Romani, quæ ad hoc potissimùm, ut libri sacri in ea fideliter, & incorruptè imprimantur, erecta fuit, imprimi, & impressa divulgari jusserimus, ac ut ad majorem Christi fidelium ubique tam intrà quàm extra Italiam, citra, & ultra Montes commorantium commoditatem, hoc Juris Canonici corpus fideliter & incorruptè, juxta exemplar Romæ impressum à Catholicis Typographis, à Romano populo, sive ab eo deputatis, vel pro tempore deputan-

dis electis, imprimi posſit. Nos opportunè providere volentes, ut hoc Jus Canonicum sic expurgatum ad omnes ubique Christi fideles sartum tectum perveniat, ac ne cuiquam liceat eidem operi quicquam addere, vel immutare, aut invertere, nullavé interpretamenta adjungere: sed prout in hac nostra Urbe Roma nunc impressum fuit, semper & perpetuò integrum & incorruptum conservetur. Motu proprio & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnibus & singulis in nostro, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ dominio, nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjecto commorantibus, vel ad illud quovis prætextu advenientibus, ac etiam extra dictum dominium ubilibet existentibus Typographis, & librorum impressoribus, ac Bibliopolis, & quibuscunque aliis personis utriusque sexûs, cujuscunque dignitatis, statûs, gradûs, ordinis, vel conditionis existant, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis majoris latæ sententiæ, & quoad nunc, & pro tempore in dicto nostro, & Romanæ Ecclesiæ dominio mediatè vel immediatè subjecto commorantes, etiam ultra præmissa, sub amissione librorum, ac mille ducatorum auri de Camera, pro una, videlicet officio Inquisitionis hæreticæ pravitatis, & pro alia accusatori, & pro reliqua tertiis partibus Judici executori, irremissibiliter applicandorum, aliisque arbitrii nostri pœnis eo ipso, si & quoties contra factum fuerit, & per quemlibet contravenientem incurrendis, Apostolicâ auctoritate, tenore præsentium inhibemus, & interdicimus, ne ipsius Gratiani Decretum cum annotationibus, & idem cum glossis, Decretalibus Gregorii Noni prædecessoris nostri, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, ut præfertur; de cætero per Decennium à data præsentium, sub quovis titulo, alibi quàm in Urbe nostra, & in eadem officina impressoria dicti populi Romani, & iis, quibus ab eodem populo Romano, & ab eo ad hoc pro ipso Populo deputatis, tam in Italia, quàm extra Italiam ubilibet facultas & licentia per dictum tempus desuper concessa fuerit, prout nos eidem populo Romano, & eisdem ab eo deputatis, ut hujusmodi licentiam & facultatem, tam in Italia, quàm extra Italiam ubilibet cuicunque, & quibuscunque ipsi populo Romano, seu ejus pro eo Deputatis, pro tempore videbitur, & placebit, ac pro tempore eidem populo, & ejus deputatis visum fuerit, significatâ priùs nobis, & approbatâ personâ, concedere, illamque sic concessam, prout, & quando sibi placuerit, revocare liberè & licitè valeant, indulgemus, impressum, & imprimendum tenere, vendere, dare, donare, vel aliàs quomodolibet habere, vel transferre; neque etiam ipsi, absque expressâ etiam in scriptis licentiâ ejusdem populi Romani, & ab eo Deputatorum dictum Gratiani Decretum cum ipsis annotationibus, & idem cum glossis, Gregorii Noni prædecessoris nostri Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, ut dictum est, imprimere, nec per dictum decennium ab eis, vel aliis, præterquam à dicto populo Romano, & ab eo Deputatis, vel de eorum licentia, ut præfertur, impressum & impri-

imprimendum aliàs habere, seu tenere, aut etiam vendere, vel donare, seu imprimi, teneri, vendi, donari, aut aliàs transferri facere per se, vel alium, seu alios, publicè vel occultè, directè seu indirectè quovis quæsito colore, vel ingenio audeant, seu præsumant: ita quòd etiam nulli omninò hominum, tam in urbe, & tota Italia, quàm extrà ubivis Terrarum, Regnorum, Regionum, & Provinciarum totius orbis liceat hujusmodi libris dicti Juris Canonici sic, ut præfertur, de mandato nostro recognitis, correctis, & expurgatis quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut invertere, nullavé interpretamenta adjungere, sed prout opus hujusmodi Romæ impressum fuit, semper & perpetuò integrum & incorruptum conservetur, statuimus, sancimus, & ordinamus: mandantes universis & singulis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis, cæterisq; locorum ordinariis, & eorum Vicariis, in spiritualibus & temporalibus, & in statu temporali sanctæ Romanæ Ecclesiæ etiam Legatis, Vice-legatis Sedis Apostolicæ, ac ipsius statûs Gubernatoribus, Potestatibus, & Locum tenentibus, ut quoties pro parte dicti populi Romani, & ab eo Deputatorum, seu licentiam & facultatem ab ipsis, ut præfertur, pro tempore habentium, fuerint requisiti, vel eorum aliquis fuerit requisitus, eisdem populo, & Deputatis, ac ab ipsis licentiam & facultatem habent, efficacis defensionis præsidio assistentes, præmissa ad omnem populi Romani & ab eo Deputatorum prædictorum licentiam seu facultatem habent, requisitionem contra inobedientes & rebelles, etiam per censuras Ecclesiasticas, etiam sæpius aggravan. & per alia juris remedia auctoritate Apostolicâ exequantur: invocato enim ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

Et insuper quia difficile admodùm esset, præsentes literas ad quælibet loca deferri: Volumus, & eâdem Apostolicâ auctoritate decernimus, illarum transsumptis, & exemplis manu Notarii publici subscriptis, & sigillo Curiæ, vel personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, & etiam in ipsis operibus impressis, plenariam & eandem prorsùs fidem ubique, tam in judicio, quàm extra judicium haberi, quæ præsentibus haberetur: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac quorumcunque locorum, Gymnasiorum, & Universitatum, etiam studiorum generalium, juramento, confirmatione Apostolicâ, vel quâvis firmitate aliâ roboratis statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, & literis Apostolicis etiam illis, & illorum ac quibusvis aliis personis, sub quibuscunque tenoribus & formis, etiam motu, scientiâ, & potestatis plenitudine similibus, ac aliàs in contrarium quomodolibet concessis & approbatis, ac in posterum concedendis & approbandis. Quibus omnibus, etiamsi de illis specialis mentio habenda esset, eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hâc vice duntaxat specialiter & expressè derogamus, contrariis quibuscunque. Aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die primâ Julii, M. D. LXXX. Pontificatûs nostri anno nono.

CAE. GLORIERIUS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NOMINA OMNIUM PONTIFICUM ROMANORUM,

EX COLLECTIONIBUS ANT. AUGUSTINI, ARCHIEPISCOPI TARRACONENSIS.

PETRUS *Apostolus cœpit Romæ anno Christi* 44
* *Linus vivo Petro anno* 57
Clemens 68
Cletus 77
Anacletus 84
Evaristus 96
Alexander primus 109
Xystus primus 117
Telesphorus 127
Hyginus 138
Pius primus 142
Anicetus 153
Soter 163
Eleutherus 171
Victor primus 186
Zephyrinus 198
Callistus primus 218
Urbanus primus 223
Pontianus 231
Anterus 236
Fabianus *eodem anno*
Cornelius 250
Lucius primus 253
Stephanus primus 255
Xystus Junior 257
Dionysius 260
Felix primus 271
Eutychianus 275
Cajus 283
Marcellinus 296
Marcellus primus 304
Eusebius 310
Miltiades vel Melchiades 311
Sylvester primus 314
Marcus 336
Julius primus *eodem anno*
Liberius 351
* *Felix Junior, vivo Liberio* 355*
Damasus 366
Siricius 385
Anastasius primus 398
Innocentius primus 402
Zosimus 419
Bonifacius primus 419
Cœlestinus primus 423
Xystus tertius 432
Leo primus 440
Hilarius 461
Simplicius 467
Felix Junior, dictus tertius 483
Gelasius 492
Anastasius Junior 496
Symmachus 498
Hormisda 514
Joannes primus 523
Felix tertius, dictus quartus anno 526
Bonifacius Junior 530
Joannes Junior 532
Agapetus 534
Silverius 535
Vigilius 537
Pelagius 555
Joannes tertius 561
Benedictus 575
Pelagius Junior 579
Gregorius primus 590
Sabinianus 604
Bonifacius tertius 607
Bonifacius quartus 608
Deusdedit 615
Bonifacius quintus 619
Honorius primus 622
Severinus 637
Joannes quartus 639
Theodorus 640
Martinus primus 647
Eugenius primus 654
Vitalianus 657
Adeodatus 672
Domnio 676
Agatho 679
Leo Junior 682
Benedictus Junior 684
Joannes quintus 685
Cono 686
Sergius primus 687
Joannes sextus 701
Joannes septimus 705
Sisynnius 707
Constantinus *eod. anno*
Gregorius Junior 716
Gregorius tertius 731
Zacharias 741
Stephanus Junior 752
Stephanus tertius, dictus junior, *eod. an. & mense*
Paulus primus 757
Stephanus quart. d. tert. 768
Hadrianus primus 772
Leo tertius 796
Stephanus quint. d. quart. 816
Paschalis primus 817
Eugenius Junior 824
Valentinus 827
Gregorius quartus 828
Sergius Junior 844
Leo quartus 847
Benedictus tertius 855
Nicolaus primus 858
Hadrianus Junior 867
Joannes octavus 872

Mar-

Marinus, dictus Martinus Junior 882
Hadrianus tertius 884
Stephanus sextus, dictus quintus 885
Formosus 891
Bonifacius sextus 895
Stephanus septimus, dictus sextus 896
Romanus 897
Theodorus Junior *eod. an.*
Joannes nonus *eod. an.*
Benedictus quartus 898
Leo quintus 902
Christophorus *eod. anno*
Sergius tertius 903
Anastasius tertius 910
Laudo 912
Joannes decimus 913
Leo sextus 928
Stephanus octavus, dictus septimus *eod. an.*
Joannes undecimus 930
Leo septimus 935
Stephanus nonus, dictus octavus 939
Marinus junior, dictus Martinus tertius 942
Agapetus junior 946
Joannes duodecimus 956
Leo octavus 964
Joannes decimus tertius 965
Benedictus quintus, dictus sextus 972
Bonifacius septimus 974
Benedictus sextus, dictus septimus 975
Joannes decimus quart. 984
Joannes decimus quint. 985
Joannes decimus sextus 995
Gregorius quintus *eod. an.*
Sylvester secundus 998
Joannes decimus sept. 1003
Joannes decimus octav. 1003
Sergius quartus 1009
Benedictus septimus, dictus octavus 1012
Joannes decimus nonus 1024
Benedictus octavus, dictus nonus 1032
Gregorius sextus 1045
Clemens secundus 1047
Damasus secundus 1048
Leo nonus 1049
Victor secundus 1055
Stephanus decimus, dictus nonus 1057
Nicolaus secundus 1059
Alexander secundus 1061
Gregorius septimus 1073
Clemens tert. vivo Gregorio, anno 1080*
Victor tertius 1086
Urbanus secundus 1088
Paschalis secundus 1099
Gelasius secundus 1118
Calistus secundus 1119
Honorius secundus 1124
Innocentius secundus 1130
Cœlestinus secundus 1143
Lucius secundus 1144
Eugenius tertius 1145
Anastasius quartus 1163
Hadrianus quartus 1154
Alexander tertius 1159
Lucius tertius 1181
Urbanus tertius 1185
Gregorius octavus 1187
Clemens tertius 1181
Cœlestinus tertius 1191
Innocentius tertius 1198
Honorius tertius 1216
Gregorius nonus 1227
Cœlestinus quartus 1241
Innocentius quartus 1243
Alexander quartus 1254
Urbanus quartus 1261
Clemens quartus 1265
Gregorius decimus 1271
Innocentius quintus 1276
Hadrianus quintus *eodem anno*
Joannes vigesimus, dictus vigesimus primus *eodem anno*
Nicolaus tertius 1277
Martinus secundus, dictus quartus 1281
Honorius tertius 1285
Nicolaus quartus 1288
Cœlestinus quintus 1294
Bonifacius octavus *eod. anno*
Benedictus nonus, dictus undecimus 1303
Clemens quintus 1305
Joannes vigesim. prim. dictus vigesimus secundus 1316
Benedictus decimus, dictus duodecimus 1334
Clemens sextus 1342
Innocentius sextus 1352
Urbanus quintus 1362
Gregorius undecimus 1378
Urbanus undecimus 1378
* *Clemens septimus vivo Urbano* *eod. an.**
Bonifacius nonus 1389
* *Benedictus undecimus, dictus tertius decimus vivo Bonifacio* 1394*
Innocentius septimus 1404
Gregorius duodecimus 1406
Alexander quintus 1409
Joannes vigesimus secundus, dictus vigesimus tert. 1410
Martinus tertius, dictus quintus 1417
Eugenius quartus 1431
Nicolaus quintus 1447
Calistus tertius 1455
Pius secundus 1458
Paulus secundus 1464
Xystus quartus 1471
Innocentius octavus 1484
Alexander sextus 1492
Pius tertius 1503
Julius secundus *eod. anno*
Leo decimus 1513
Hadrianus sextus 1522
Clemens septimus 1523
Paulus tertius 1534
Julius tertius 1549
Marcellus secundus 1555
Paulus quartus *eod. anno*

Pius quartus	1560	*Clemens octavus*	1592	*Clemens nonus*	1667
Pius quintus	1567	*Leo undecimus*	1605	*Clemens decimus*	1670
GREGORIUS XIII.	1572	*Paulus quintus*	1605	*Innocentius XI.*	1676
Sixtus quintus	1587	*Gregorius XV.*	1621	*Alexander octavus*	1689
Urbanus septimus	1590	*Urbanus octavus*	1623	*Innocentius XII.*	1691.
Gregorius XIV.	1590	*Innocentius decimus*	1644		
Innocentius nonus	1591	*Alexander septimus*	1655		

NOMINA CONCILIORUM

GENERALIUM.

GRÆCORUM.

Nenum sub Sylvestro Papa anno Christi 325
Constantinopolitanum sub Damaso Papa anno 381
Ephesinum sub Cœlestino Papa an. 430
Chalcedonense sub Leone Papa an. 451
Constantinopolitanum sub Vigilio Papa anno 553
Constantinopolitanum sub Agathone Papa anno 681
Nicænum secundum sub Adriano Papa anno 789
Constantinopolitanum sub Hadriano Juniore anno 870
Constantinopolitanum sub Joanne nono Papa anno 897.

LATINORUM.

ROmanum sub Gregorio septimo Papa anno 1078
Turonense sub Alexandro tertio Papa anno 1163
Lateranense sub Alexandro tertio Papa anno 1180
Lateranense generale dictum sub Innocentio tertio Papa anno 1215
Lugdunense sub Innocentio quarto Papa anno 1245
Lugdunense sub Gregorio decimo Papa anno 1273
Viennense sub Clemente quinto Papa anno 1311
Constantiense sub Martino quinto Papa anno 1417
Basilience sub Eugenio quarto Papa anno 1431
Ferrariense & Florentinum sub eod. 1438
Lateranense sub Julio secundo, & Leone decimo 1511
Tridentinum sub Paulo tertio, & Julio tertio, & Pio quarto anno 1545.

PROVINCIALIUM.

ANtiochenum sub Dionysio Papa.
Ancyranum sub Marcellino Papa.
Neocæsariense sub Eusebio Papa.
Romanum sub Sylvestro Papa.
Romanum 2. sub eod. Papa.
Eliberinum sub eodem.
Arelatense sub eodem.
Gangrense sub eodem Papa.
Arelatense 2. sub eodem Papa.
Carthaginense sub eodem.
Romanum 3. sub Julio Papa.
Agrippinense sub eodem.
Antiochenum 2. sub eodem Papa.
Sardicense sub eodem Papa.
Laodicenum sub Liberio Papa.
Aquileiense sub Damaso Papa.
Valentinum Galliæ sub eod. Papa.
Talense sub Syricio Papa.
Carthaginense 2. sub eod. Papa.
Carthaginense 3. sub eodem.
Carthaginense 4. sub eodem.
Taurinatense sub eodem.
Carthaginense 5. sub Anastasio Papa.
Toletanum sub eodem.
Milevitanum sub Innocentio Papa.
Carthaginense 6. sub Bonifacio Papa.

Cartha-

Carthaginense 7. sub eod.
Africanum sub eodem.
Rhegiense sub Xysto 3. Papa.
Agathense sub eodem.
Arausicanum sub Leone Papa.
Vasense sub eodem.
Carpentoractense sub eod.
Arelatense 3. sub eodem.
Venetum sub eodem.
Turonense sub eodem.
Romanum sub Hilario Papa.
Tarraconense sub Fœlice 3. Papa.
Epaunense sub Gelasio Papa.
Romanum sub Symmacho Papa.
Item secundum, tertium, quartum, quintum, sextum.
Ilerdense sub eodem.
Valentinianum Hispaniæ sub eodem.
Aurelianense sub Hormisda Papa.
Gerundense sub eodem.
Cæsar-Augustanum sub eodem.
Toletanum 2. sub Johanne 2. Papa.
Aurelianense 2. sub Vigilio Papa.
Aurelianense 3. sub eodem.
Arvernense sub eodem.
Aurelianense 4. sub Pelagio Papa.
Turonense 2. sub eodem.
Parisiense sub eodem.
Aurelianense 5. sub eodem.
Parisiense 2. sub eodem.
Hispalense sub eodem.
Toletanum 3. sub Pelagio 2. Papa.
Lugdunense sub eodem.
Matisconense sub eodem.
Lugdunense 2. sub eodem.
Valentinianum 2. Galliæ sub eodem.
Matisconense 2. sub eodem.
Romanum sub Gregorio Papa.
Lateranense sub eodem.
Antisiodorense sub Deusdedit Papa.
Hispalense 2. sub Honorio Papa.
Toletanum 4. sub eodem.
Toletanum 5. sub eodem.
Toletanum 6. sub eodem.
Bracharense 1. sub eodem.
Bracharense 2. sub eodem.
Toletanum 7. sub Theodoro Papa.
Lateranense sub Martino Papa.
Toletanum 8. sub eodem.
Toletanum 9. sub eodem.
Toletanum 10. sub eodem.
Cabilonense sub Eugenio Papa.
Toletanum 11. sub Vitalino Papa.
Bracharense 3. sub eodem.
Anglicanum 1. sub eodem.
Anglicanum 2. sub eodem.
Toletanum 12. sub Agathone Papa.
Toletanum 13. sub eodem.
Romanum sub Gregorio 2. Papa.
Francicum sub Zacharia Papa.
Suessionense sub eodem.
Apud Palatium Vernis sub eodem.
Francofordiense sub Hadriano Papa.
Forojulience sub eodem.
Apud Theodonis Villam sub Leone 3. Papa.
Arelatense 4. sub eodem.
Turonense 3. sub eodem.
Cabilonense secundum sub eodem.
Maguntinum sub eodem.
Rhemense sub eodem.
Aquisgranense sub eodem.
Parisiense sub Eugenio 2. Papa.
Aquisgranense 2. sub eodem.
Maguntinum 2. sub eodem.
Aquense, sive Aquisgranense 3. sub eod.
Meldense sub eodem.
Apud sanctum Medardum sive Suessionense 2. sub eodem.
Valentinianum Galliæ 3. sub Leone 3. Papa.
Ticinense sub eodem.
Pistense sub Nicolao Papa.
Vormacience sub Hadriano 2. Papa.
Trecense sub Joanne 8.
Colonience sub Stephano 6. Papa.
Maguntiacense sub eodem.
Metense sub eodem.
Triburiense sub Bonifacio 6. Papa.
Nannetense sub eodem.
Salegunstadiense sub Benedicto I. Papa.
Romanum sub Nicolao 2. Papa.
Alemannicum sub Honorio 3. Papa.
Oxoniense sub incerto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DECRETUM ABBREVIATUM, SIGILLATIM CUNCTA ATTINGENS.

LIBER DECRETI DIVISUS EST IN TRES PARTES,
Prima est de Distinctionibus : Secunda de Causis:
Tertia de Consecratione.
Prima pars distincta est in Distinctiones CI.

PRima distinctio tractat de jure naturali & humano, jus ipsum naturaliter ejusque species omnes diffiniens, & inter jus scriptum & non scriptum differentiam ponens. Columna 1.

Secunda, de jure Quiritum, sive Romanorum, ipsum per species diffiniens. 3.

Tertia, juris Canonica varia nomina distinguit, breviterque exponit. 4.

Quarta, ad quid leges inventæ sunt : & quid sacri Canones mandent. 5.

Quinta, quomodo jus naturale est immobile : nec obstat quod ibi ponitur. 6.

Sexta, an illusiones nocturnæ ad peccatum imputentur : & circa finem prosequitur de juris naturalis dignitate. 8.

Septima ponit legislatores : ostendendo qualiter jus incœperit. fol. 10.

Octava ponit differentiam inter jus naturale & consuetudinem. fol. 11.

Nona, auctoritate & exemplo probat, constitutiones hominum juri naturali cedere. 14.

Decima ostendit, quòd leges Imperatorum vincuntur à Canonibus. 17.

Undecima dicit, consuetudinem legibus approbatis cedere. 21.

Duodecima habet, laudabilem consuetudinem esse servandam, quæ nec Canonibus sacris, nec veritati, nec bonis morib. obviet. 24.

Decima tertia vult, quòd contra jus naturale non admittatur dispensatio : nisi in fuga majoris mali. 29.

Decima quarta, quòd quis non debet minus peccatum committere, ut aliud majus evitare possit. 30.

Decima quinta notat de tempore, quo sacri canones, librique & Concilia celebrata fuerunt : & quæ opuscula sunt admittenda. fol. 31.

Decima sexta ponit, quòd Canones Apostolorum sunt recipiendi : postea ostendit, quo tempore, & quo residente in Papatu, vel imperio, quodlibet Concilium est celebratum. 37.

Decima septima dicit, non Concilia, sed conventicula celebrari sine Papa. 46.

Decima octava ostendit, quòd provincialia Concilia nihil generaliter possunt constituere : ideò consequenter declarata, ad quid sint utilia, & quoties in anno, & quo tempore anni, & cujus auctoritate sunt celebranda, & quòd Metropolitanus nihil debet exigere ab Episc. ad Concilium convenientibus. Addit de pœna Episcopi, qui vocatus ad Synodum non venit. 49.

Decima nona, vim Decretalium ostendens dicit, mandata Ecclesiastica devotè servanda. 54.

Vigesima dicit, quòd in causis diffiniendis sacri Canones, in exponenda verò sacra Scriptura sancti Doctores attenduntur. 60.

Vigesima prima tractat de diversis ordinibus & gradibus ministrorum, docendo, qui sunt executores sive ministri Canonum, à majori usque ad infimum. Et differentias ministrorum locorum assignat, probans, quòd major à minori non debet judicari. 62.

Vigesima secunda, de dignitate Romanæ Ecclesiæ & quarundam aliarum. 67.

Vigesima tertia, de ordinatione ministrorum, incipiens à Romano Pontifice, & descendens usque ad Ostiarium. 70.

Vigesima quarta, de examinatione ordinandorum. 79.

Vigesima quinta, de officiis Clericorum, incipiendo ab Ostiario, & ascendendo usque ad Episcopum. Circa medium distinctionis inchoat tredecim præcepta regulæ Apostolicæ, & prosequitur ibi, Oportet Episcopum esse sine crimine. Et inde nactâ occasione, ponit varias significationes hujus nominis crimen. Et ostendit, quòd sit morale & quod veniale. 80.

Vigesima sexta exequitur secundum præceptum Apostolicæ regulæ, Oportet Episcopum esse unius uxoris virum. 85.

Vigesima septima probat, quòd nolentes vovere continentiam, ad sacros ordines promovendi non sunt, assignans differentiam inter solenne & simplex votum. 87.

Vigesima octava probat, quòd Clericis habere uxores non licet in Ecclesia occidentali, addens de subdiaconatu, qui olim prohibitus non erat. Vid. quod ibi notatur. fol. 90.

Vigesima nona ostendit, quædam Capitula tradita esse ex causa, quædam ex tempore, quædam ex loco, quædam ex persona. 95.

Trigesima, quia dictum fuit. 28. dist. sup. quòd Sacerdotes non debent à se abjicere uxores suas prætextu religionis, hîc dicit, quòd ex causâ fuit hoc statutum, scilicet propter quosdam hæreticos, qui conjugia detestabantur. ibid.

Trigesima prima probat & ponit exempla in terminis, qualiter Clerici continere debent, & quòd ab omnibus est servanda continentia, nisi ab Orientalibus. 99.

Trigesima secunda adhuc prosequitur de continentia Clericorum : Et dicit, quòd constituti in quatuor sacris ordinibus tenentur continere, & si habent publicas concubinas, nullus eorum Missam audiat. 103.

Trigesima tertia ostendit, quòd bigami corpore vitiati, usurarii, publicè pœnitentes, lusores, in scena ludentes, furiosi, arreptitii, accipientes meretrices in uxores, & concubinas habentes, promoveri non possunt. 109.

Trigesima quarta ponit, quòd oportet Episcopum vitare nimiam familiaritatem domesticarum personarum, & etiam consanguinearum, & quòd venari non licet. 111.

Trigesima quinta agit de tertio Capitulo Apostolicæ regulæ, Oportet ordinandum non esse vinolentum. 117.

Trigesima sexta, exponendo illud, prudentem, dicit quòd Clerici debent habere peritiam literarum sacrarum. 119.

Trigesima septima ostendit, quòd Clerici non debent libros gentilium respicere : peritiam tamen secularium scientiarum debent habere. 121.

Trigesima octava probat, quòd literis debet esse eruditus Sacerdos, & canones ignorare non debet. Ignorantia enim ipsi est periculosa. 126.

Trigesima nona ostendit, quòd oportet Episcopum esse prudentem in negotiis secularibus, ut suâ cautelâ reddantur Ecclesiæ indemnes. 129.

Quadragesima prosequitur quintum Capitulum Apostolicæ regulæ, Oportet Episcopum esse ornatum. Et primò de ornatu interiori, qui consistit in virtutib. ib.

Quadragesima prima tractat de ornatu, qui consistit in gravitate, incessu, habitu, & temperantia potûs & cibi. 133.

Quadragesima secunda declarat illud, hospitalem. 135.

Quadragesima tertia, illa duo, pudicum, & doctorem. 137.

Quadragesima quarta, illud, non vinolentum, quod est pars ejus, quod diximus s. 35. dist. 140.

Quadragesima quinta, illud, non percussorem. 143.

Quadragesima sexta, illud, non litigiosum.

Quadragesima septima, illud, non cupidum, domui suæ benè præpositum. 151.

Quadragesima octava, illud, non neophytum. 154.

Quadragesima nona, prædicta præcepta Apostolicæ regulæ sub compendio & breviter recapitulat. Et ponit causas & rationes, quare criminosi & vitiosi non debent in Episcopos promoveri. 155.

Quinquagesima agit de lapsu & reparatione Clericorum. 158.

Quinquagesima prima, de curialibus sive officiariis, ratiociniis obligatis, Judicibus & Advocatis ordinandis, vel non. 178.

Quinquagesima secunda, de præposteratione sacrorum ordinum, sive de Clerico per saltum promoto. 180.

Quinquagesima tertia, de curiæ annexis in Clero vel monasterio recipiendis, vel non. Et ibi probat quare curiales & aliter obligati ordinandi non sunt. 181.

Quinquagesima quarta, de servis à non Dominis manumissis non promovendis, nisi libertatem sint consecuti. ibid.

Quinquagesima quinta, de corpore vitiatis, bigamis, illiteratis, publicè pœnitentibus ordinandis, vel non. 188.

Quinquagesima sexta, de filiis Presbyterorum, & natis, de fornicatione & adulterio non ordinandis. 192.

Quinquagesima septima, de baptizatis in ægritudine an ordinentur. 196.

Quinquagesima octava, de Monachis non ordinandis sine licentia Abbatis. ibid.

Quinquagesima nona, de Laicis literatis non subitò ordinandis. ibid.

Sexagesima ostendit, ex quibus ordinibus aliquis eligendus sit in Præpositum, vel Decanum, vel Archipresbyterum, vel Episcopum. 198.

Sexagesima prima ostendit, quòd Laici non sunt eligendi in Episcopos, sed postulandi. ibid.

Sexagesima secunda ostendit, quòd Clericorum est eligere, & populi consentire. 199.

Sexagesima tertia probat, quòd nullo modo Laici debent se ingerere electioni Episcoporum. 205.

Sexagesima quarta ponit, quo tempore & quibus præsentibus debent Episcopi consecrari. 216.

Sexagesima quinta dicit, quòd præsentibus omnibus Episcopis comprovincialibus vel se excusantibus, debet Episcop. consecrari ab Archiepiscop. Et ibi dicit, quòd si cæteris ordinationi Episcoporum consentientibus duo vel tres contradicant, obtineat plurimorum sententia. 218.

Sexagesima sexta, de promotione Archiepiscopi, qui ab omnibus Episcopis comprovincialibus est ordinandus, & non est consecrandus à paucioribus, quàm à tribus. fol. 221.

Sexagesima septima, de promotione sive ordine Presbyterorum. ibid.

Sexagesima octava dicit, quòd illi, qui sunt ordinati ab illis, quos non constat esse Episcopos, iterùm sunt ordinandi. Sive determinat de ordinatione non iteranda, & de Chorepiscopis. ibid.

Sexagesima nona, quòd prima tonsura Clerici de manu Abbatis potest suscipi. Vel dic quòd determinat de non ordinatis, ne in Ecclesia Dei ministrent. 223.

Septuagesima tractat, ne quis ordinetur sine titulo. 224.

Septuagesima prima, ne quis ordinetur à non suo Episcopo. ibid.

Septuagesima secunda, ne ignotus Clericus sine literis dimissoriis, sive commendatitiis recipiatur. 226.

Septuagesima tertia ostendit, qualiter literæ formatæ & dimissoriæ fiant. 227.

Septuagesima quarta tractat, an invitis ordines conferantur, fol. 228.

Septuagesima quinta, de tempore & die consecrationis Episcoporum, nec non de temporibus ordinationum aliorum Clericorum. 231.

Septuagesima sexta, de jejuniis quatuor temporum : & quare sunt jejunanda. 233.

Septuagesima septima ponit, qualiter Clerici sunt per gradus ordinandi : & etiam tractat de interstitiis temporum, 237.

Septuagesima octava, in qua ætate sunt Sacerdotes ordinandi. fol. 239. 11.

Septuagesima nona repetit de ordinatione summi Pontificis, quæ à solis Cardinalibus fieri debet. 240.

Octuage-

Octuagesima, in quibus locis sunt ponendi Episcopi vel Archiepiscopi. 243

Octuagesima prima epilogando docet, quòd ordinandus in Episcopum debet esse sine crimine: nec Clerici mulieribus cohabitare debent. 244

Octuagesima secunda docet, quòd Episcopus his, qui suis manibus laborare non possunt, providere debet: & addit, quòd si quis ministrorum fornicationem committat, & agat pœnitentiam, ex dispensatione potest in ordinibus remanere. 251.

Octuagesimâ tertiâ docetur, quòd Prælatus non solùm à peccato immunis esse debet, sed etiam peccatis aliorum consentire non debet. 254.

Octuagesima quarta vult, quòd Prælatus sit vigilans circa defensionem pauperum, relevationem oppressorum, & curationem monasteriorum. 255.

Octuagesima quinta tractat de hospitalitate Clericorum, quæ est Episcopis necessaria. 257.

Octuagesima sexta probat, quòd oportet Episcopum esse doctorem, ut sciat subditos corrigere: Item liberalem circa patientes necessitatem, & non circa histriones. 258.

Octuagesima septima probat, quòd viduis, orphanis & oppressis, Episcopus debet dare subsidium. 263.

Octuagesima octava dicit, quòd Clerici cupiditatis causâ negotiatores esse non debent: sed pietatis causâ curam orphanis, & viduis impendere. 265.

Octuagesima nona dicit, quòd oportet Episcopum esse domui suæ benè propositum, ut sciat in dispensatione rerum Ecclesiæ regulam esse observandam. 269.

Nonagesimâ docetur, qualiter litigiosi corripiendi sunt, & non ordinandi, tractans de licitis & honestis operibus. 271.

Nonagesimâ primâ, de modo cantandi in Ecclesia. etiam de electi potestate. Dicit etiam, quòd si Clericis sua beneficia non sufficiant, possunt sibi necessaria quærere artificio suo licito. 273.

Nonagesima secunda dicit, quòd magis corde, quàm vocibus cantandum est. 274.

Nonagesima tertia, de obedientia minorum erga majores, & quòd nullus debet communicare inimicis Romanæ Ecclesiæ. 267.

Nonagesima quarta, de legato Romani Pontificis, qui impediendus non est: & impedientes sunt excommunicandi. Probat etiam, quòd major in officio, minori vices suas committere potest: & de præsumptione Archidiaconorum. fol. 285.

Nonagesima quinta dicit, quòd etiam præsentibus Episcopis Presbyteri, quamvis eis subditi, possunt sacra mysteria celebrare, & prædicare. 286.

Nonagesima sexta dicit, quòd Laicis (etiam Imperatoribus) non licet aliquem ordinare, vel de rebus Ecclesiarum judicare. 290.

Nonagesima septima dicit, quòd precibus Ecclesiæ Imperator & cæteri Principes possunt eam juvare: subjicientibus Ecclesiam Romanam legationem undecunque sine signatis apicibus non recipere. 299.

Nonagesima octava dicit, quòd Clerici peregrini & ultramarini, sine testimonio quinque Episcoporum recipiendi non sunt. 301.

Nonagesima nona dicit, de primatibus & potestate eorum, qualiter nullus est appellandus universalis. 302.

Centesima tractat de pallio, & usu ejus. 304.

Centesima prima & ultima dicit, unam provinciam in duas non dividendam.

¶ Secunda pars, quæ est de Causis, distincta est in Causas xxxvj. quarum quælibet plures sub se Quæstiones continet.

¶ Prima causa quæstiones habet septem.

Prima quærit, utrùm vendere spiritualia sit peccatum. *fol.* sic. fol. 308.

Secunda, an pro ingressu Ecclesiæ vel monasterii pecunia sit exigenda vel persolvenda. *fol.* non. fol. 352.

Tertia, utrùm præbendas Ecclesiæ emere sit simonia. *fol.* sic. 356.

Quarta, utrùm ille reus criminis sit, cujus pater pro eo ignorante simoniam commisit. *fol.* ignorantia facti, non juris, excusat eum. 363.

Quinta, utrùm liceat ei retinere, quòd pater pro eo simoniacè acquisivit. *fol.* de rigore juris non de misericordia secùs. 376.

Sexta, utrùm ignoranter simoniaco ordinati sint abjiciendi, vel non. *fol.* probatâ ignorantiâ misericorditer tolerantur. 369.

Septima, utrùm renuncians suæ hæresi in Episcopali dignitate sit suscipiendus. *fol.* rigor vult eum deponi, sed dispensatio sustineri. 370.

¶ Secunda Causa habet octo quæstiones, & in ea quinta præcedit quartam.

Prima quærit: utrùm in manifestis sit ordo juris servandus. *fol.* sic, nisi sit notoria. 282.

Secunda, utrùm spoliatus ab aliquo sit judicandus. Non ante restitutionem. 391.

Tertia, quâ pœnâ sint feriendi in accusatione deficientes. Talione. 392.

Quinta, utrùm accusatore deficiente reus sit cogendus ad purgationem. Non, nisi infamiâ publicâ laboret. 395.

Quarta, an duorum testimonio Episcopus sit condemnandus. Sic. 404.

Sexta, quo remedio causa sublevatur. Appellatione: quæ tamen ei danda non est, qui causâ dilationis appellat. 406.

Septima, an Laici, vel Monachi, vel quilibet inferiorum ordinum sint admittendi in accusatione majorum. Non, de jure novo. 419.

Octava, qualiter accusatio fieri debeat. *fol.* inscriptis. 436.

¶ Tertia Causa quæstiones xj. complectitur.

Prima, utrùm restitutio sit facienda, quibuslibet spoliatis. *fol.* sic, nisi in certis casibus. Nam infamatus, apostata, justè spoliatus, præcisus & suspectus, non sunt restituendi. 438.

Secunda, quærit de induciis, quo spatio sint dandæ: an post restitutionem tantùm, an post vocationem ad causam quibuslibet concedendæ sint. *fol.* ad arbitrium Judicis. 440.

Tertia, quo spatio mensium sint utrique concedendæ. *fol.* ut priùs. 442.

Quarta, utrùm infames sint recipiendi ad testimonium. *fol.* non, nisi contra sui similes. 444.

Quinta,

Quinta, an testes domestici vel inimici sint producendi. *fol.* non. fol. 446.

Sexta, utrùm reus extra Provinciam sit producendus. *fol.* non. 450.

Septima, utrùm criminosus possit esse Judex. *fol.* sic, ab Ecclesia toleratus. 454.

Octava, utrùm Episcopus possit ab uno judicari. *fol.* non nisi à XII. Episcopis: reservatâ sententiâ summo Pontifici. 459.

Nona, utrùm accusatores vel testes in absentem vocem accusationis vel testificationis exhibere valeant. *fol.* non. 460.

Decima, utrùm deficientes in uno capitulo, sint admittendi ad sequentia. *fol.* non. 463.

Undecima, utrùm accusatus in accusatorem possit convertere accusationem. *fol.* non, nisi in majori crimine. 464.

¶ Quarta Causa habet Quæstiones vj.

Prima, an in excommunicatione constitutus, alium accusare valeat. *fol.* non. 465.

Secunda, an intra XII annos in criminali causa quis testificari possit. *fol.* non. 467.

Tertia, an ab accusatione prohibitus possit esse testis. *fol.* non. ibid.

Quarta, an idem possit esse accusator & testis. *fol.* non. 469.

Quinta, an si vocatus ad causam non veniat, sit excommunicandus. *fol.* sic, nisi justam absentiæ causam probaverit. 471.

Sexta, an calumniator in propria causa sit audiendus. *fol.* sic, si causa non sit criminalis. ibid.

¶ Quinta Causa habet vj. Quæstiones.

Prima, quâ pœnâ sit feriendus, qui famosum libellum scribit. *fol.* anathemate, nisi scripturam probaverit. 472.

Secunda, quoties quis sit ad causam vocandus antequam excommunicetur. *fol.* non tantùm semel, sed bis. 473.

Tertia, an per procuratorem quis causam agere valeat criminalem. *fol.* non, nisi sit persona illustris. Causam verò injuriarum civilem, sic. 474.

Quarta, an absque synodali audientia Episcopus sit damnandus. *fol.* non. 475.

Quinta, an sit habendus pro inimico, qui aliquem accusat. *fol.* non, si hoc faciat ex charitate. 476.

Sexta, quâ pœnâ sit plectendus, qui non probat objecta. *fol.* talione. 478.

¶ Sexta Causa Quæstiones v. habet.

Prima, utrùm criminosi vel infames religiosum Episcopum possint accusare de simonia. Non. fol. 480.

Secunda, si Episc. accusationem in accusantem convertere voluerit, an ejus verbo simplici fides adhibenda sit. Non. 487.

Tertia, an liceat petere judicium Episcopi alterius Provinciæ. Non, nisi in causa damnationis. ibid.

Quarta, cujus judicium sit expetendum, cùm Episcopi Provinciæ in sua sententia discordant. Archiepiscoporum & Episcoporum vicinæ Provinciæ. 489.

Quinta, an accusatore deficiente reus sit ad probationem cogendus. Non, sed benè ad purgationem, si laboret infamiâ. 491.

¶ Septima Causa habet v. Quæstiones.

Prima, utrùm vivente Episcopo alius poterit in eadem Ecclesia ordinari. Non, nisi transferatur vel cedat. Tamen pro infirmitate vel senectute datur sibi coadjutor. 491.

Secunda, utrùm hi, qui cesserunt causâ infirmitatis, sanitate receptâ possint cathedram repetere. Non. 511.

¶ Octava Causa Quæstiones v. colligit.

Prima, utrùm liceat Episcopo sibi successorem eligere. Non. 512.

Secunda, an amicorum patrocinia electione valeant. Non. 519.

Tertia, an sit simonia, post electionem pro indemnitate Ecclesiæ juramentum præstare, Sic, si pactum super hoc præcessit. ibid.

Quarta, an liceat Clericis declinare judicia Episcopi de crimine accusati, ante sententiæ tempus. Non ante condemnationem, nisi per appellationem. 520.

Quinta, an accusatus coram Apostolico, sine ejus literis debeat reverti. Non. 521.

¶ Nona Causa habet iij. Quæstiones.

Prima, an ordinatus ab excommunicato ejiciendus sit. Non, si ignoravit illum esse excommunicatum. 521.

Secunda, an liceat Archiepiscopo vel Episcopo Clericos alterius ordinare. Non, sine literis propriis Episcopi. 523.

Tertia, an liceat Archiepiscopo Clericos sui Suffraganei absolvere vel damnare. Non, nisi datâ negligentiâ, vel appellatione interpositâ. 426.

¶ Decima Causa Quæstionibus iij. est contenta.

Prima, an Ecclesia cum omni dote ad Episcopum pertineat, vel ad ejus ordinationes. *fol.* sic. 532.

Secunda, an liceat Episcopo res Ecclesiæ distrahere. *fol.* non, nisi in certis casibus. 535.

Tertia, quid à singulis Ecclesiis nomine cathedratici valeat exigere. *fol.* duos solidos. 540.

¶ Undecima Causa habet iij. Quæstiones.

Prima, an Clericus ante Civilem Judicem sit trahendus. Non. 544.

Secunda, quâ pœnâ dignus sit, qui Clericum ad secularem Judicem traxit. Excommunicatione. fol. 557.

Tertia, quâ pœnâ dignus sit, qui sententiam Episcopi non servaverit. Depositione. ibid.

¶ Duodecima Causa Quæstiones continet quinque.

Prima, an liceat Clericis proprium habere. Non, regularibus. 587.

Secunda, an res Ecclesiæ possint dari. Non, nisi in casibus. 597.

Tertia, utrùm Clericis acquisita de rebus Ecclesiæ possint relinquere, quibus voluerint. Non, nisi Ecclesiæ. 620.

Quarta, quibus possint Clerici relinquere, quæ de suis & Ecclesiæ rebus provenerunt. Partim Ecclesiæ, partim hæredibus. 621.

Quinta, an liceat Clericis testamentum facere. Sic, de propriis rebus. 622.

¶ Decima tertia Causa habet ij. Quæstiones.

Prima, utrùm decimæ sint dandæ ratione territorii, vel personæ. *fol.* ratione utriusque. 624.

Secunda, an jus percipiendi & solvendi decimas tollatur ratione temporis. *fol.* sic. 626.

¶ Decima quarta Causa habet vj. Quæstiones.

Prima, an liceat Clericis in judicio suas repetere. Sic. 637.

Secunda, an super rebus Ecclesiæ testes ejusdem sint audiendi. Sic. 638.

Tertia, an præter sortem aliquid accipere sit usura. Sic. 639.

Quarta,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quarta, an liceat Clericis vel laicis usuras accipere. Non. 640.
Quinta, an eleemosynæ sint de usuris faciendæ. Non. 642.
Sexta, an usurarii possint pœnitentiam agere. Non, si habeant unde possint restituere. 645.
¶ *Decima quinta Causa habet viij. Quæstiones.*
Prima, an ea quæ fiunt ab ignorantibus vel mente alienatis, sint eis imputanda. Non, nisi culpâ suâ ad ignorantiam devenerint. 647.
Secunda, an pro impensis patrocinii, liceat Clericis munera exigere. Sic. 652.
Tertia, an per confessionem mulieris, cum qua peccavit Sacerdos, sit condemnandus. Non. ib.
Quarta, an die dominico debeant Episcopi causas audire. Non. col. 654.
Quinta, an neganti crimen purgatio sit indicenda. Sic, si laborat infamiâ. 655.
Sexta, an in criminalibus confessio sit extorquenda. Non. ibid.
Septima, an solus Episcopus Diaconum vel Presbyterum deponere possit. Non. 657.
Octava, si confessus vel convictus de his, quæ ante ordinationem comm sit, valeat ministrare. Non. 659.
¶ *Decima sexta Causa habet vij. Quæstiones. Et in ea quinta quæstio ponitur in tertio loco.*
Prima, an liceat Monachis officium celebrare. *fol.* Sic, cum permissione Episcopi: & licentia Abbatis. 661.
Secunda, an liceat eis in capellis suis Sacerdotes instituere. *fol.* Sic, si quas possideant pleno jure. 683.
Quinta, an Episcopus vel Abbas jure territorii capellam valeat vendicare. *fol.* Non. 685.
Tertia, an jura Ecclesiæ per præscriptionem tollantur. *fol.* Sic. 686.
Quarta, an Ecclesia contra Ecclesiam vel monasterium possit præscribere. *fol.* Sic. 693.
Sexta, si quis in rem Ecclesiæ ab aliquo detentam suâ auctoritate irrepserit, an cadat à causa. *fol.* Sic, sed non Ecclesia. 694.
Septima, an liceat alicui Ecclesiam de manu Laici recipere. *fol.* Non, nisi Ecclesia vel monasterium habeat jus patronatûs. 696.
¶ *Decima septima Causa habet jv. Quæstiones.*
Prima, an reus sit voti, qui à proposito sui cordis recedit. *fol.* Non, quantum ad Ecclesiam, nisi ore pronunciaverit. 707.
Secunda, an beneficia ei reddenda sint, qui eis in infirmitate renunciavit. *fol.* Sic, si non erat sui compos. 708.
Tertia, an liceat illi, qui se monasterio tradidit, postea ad propria redire. *fol.* Non. 709.
Quarta, an discedens de monasterio, sine sui Abbatis licentia, possit sua vendicare. *fol.* Non. 710.
¶ *Decima octava Causa habet ij. Quæstiones.*
Prima, an Abbas tactus Episcopus acquirat Ecclesiæ, vel monasterio. *fol.* dum fuit Abbas, acquisivit monasterio: sed factus Episcopus, Ecclesiæ. 721.
Secunda, an per Episcopum Abbas sit eligendus vel instituendus. *fol.* ab Episcopo est ordinandus: à fratribus verò eligendus. 722.
¶ *Decima nona Causa continet iij. Quæstiones.*
Prima, an Episcopus debeat permittere Clericos transire ad monasterium. *fol.* Sic. 731.
Secunda, si noluerit, an liceat eis, eo invito, transire. *fol.* Sic. 732.
Tertia, an liceat canonicis regularibus transire ad monasterium Monachorum. *fol.* non, sine licentia sui Prælati. ibid.
¶ *Vigesima Causa Quæstiones jv. comprehendit.*
Prima, utrùm pueri traditi monasteriis sint cogendi ibi manere. Non, nisi postquam venerint ad annos discretionis. 735.
Secunda, si præter voluntatem parentum intraverint monasterium, an per eos inde possint extrahi. Sic, infra annum & diem: si sint infra annos discretionis. 788.
Tertia, an qui invitus cucullam induit, cogatur eam retinere. Non, nisi pòst consenserit. 739.
Quarta, an liceat ab uno monasterio ad aliud transire. Sic. 742.
¶ *Vigesima prima Causa habet v. Quæstiones.*
Prima, an Clericus possit in duabus Ecclesiis inscribi. *fol.* Non. col. 743.
Secunda, an liceat Clericis à sua Ecclesia ad aliam transire. *fol.* Non, sine literis vel licentia sui Prælati. col. 744.
Tertia, an liceat Clericis suscipere procurationem secularium negotiorum. *fol.* Non, nisi causâ pietatis. 746.
Quarta, an liceat Clericis vestibus fulgidis ornari. *fol.* Non. 747.
Quinta, quâ pœnâ sint puniendi Clerici ad judicium seculare fugientes. *fol.* excommunicatione. colum. 749.
¶ *Vigesima secunda Causa gerit Quæstiones quinque.*
Prima, an juramentum sit præstandum. Sic. causâ necessitatis. col. 750.
Secunda, an sit perjurus, qui jurat falsum, & credit verum. Sic, propter intentionem fallendi, tamen postea dicitur contrarium. col. 755.
Tertia, an liceat Clericis denegare Episcopo confuetam obedientiam. Non, ante condemnationem. 762.
Quarta, an juramentum illicitum sit servandum. Non. 763.
Quinta, an perjurus sit, qui alium pejerare cogit *fol.* Sic. 769.
¶ *Vigesima tertia Causa habet viij. Quæstiones.*
Prima, an militare sit peccatum. Non, si justè fit. 776.
Secunda, Quod sit bellum justum. *fol.* Quod fit edicto superioris repetendarum rerum, aut propulsandarum injuriarum causa. col. 779.
Tertia, an injuria sociorum sit armis propulsanda. Sic. 780.
Quarta, an vindicta sit inferenda. Sic, ab eo cujus interest. 784.
Quinta, an sit peccatum Judici vel ministro reos occidere. Non, causâ justitiæ. 809.
Sexta, an mali sint ad bonum cogendi. Sic. 825.
Septima, an hæretici sint spoliandi suis & Ecclesiæ suæ bonis. Sic. 828.
Octava, an liceat Clericis arma movere. Non manu propriâ, nisi causâ necessitatis. 830.
¶ *Vigesima quarta Causa habet Quæstiones iij.*
Prima, an hæreticus aliquem possit excommunicare. Non. 842.
Secunda, an post mortem possit aliquis excommunicari. Sic, pro hæresi. 858.
Tertia, an pro peccato domini, ejus familia possit excommunicari. Non, sed interdicto supponi. 861.
¶ *Vigesima quinta Causa habet ij. Quæstiones.*
Prima, an auctoritate privilegii quis

quis contra jus commune valeat se tueri. *fol.* Sic. 879.
Secunda, an sequentia privilegia derogent prioribus. *fol.* Sic, si ex certa scientia fuerint concessa. col. 884.
¶ *Vigesima sexta Causa Quæstiones vij. continet.*
Prima, an sint sortilegi, qui sub ficto religionis nomine futura promittunt. *fol.* Sic. 890.
Secunda, an sit peccatum esse sortilegum. *fol.* sic. ibid.
Tertia, à quibus genus divinationis sumpsit exordium. *fol.* à Persis. 894.
Quarta, quot sunt genera divinationis, *fol.* quatuor secundùm numerum: duo secundùm formam, quod videre potes. ibid.
Quinta, an sortilegi sint excommunicandi. *fol.* Sic. 896.
Sexta, an excommunicatus ab Episcopo possit reconciliari à Presbytero. *fol.* Non, Episcopo inconsulto, nisi in necessitatis articulo. 904.
Septima, an morientibus sit pœnitentia imponenda. *fol.* Non, tamen est eis innotescenda. 908.
¶ *Vigesima septima Causa habet quæstiones ij.*
Prima, an conjugium possit esse inter voventes. *fol.* Non, si votum sit solennizatum, secùs si simplex fuerit. 913.
Secunda, an liceat sponso à sua sponsa recedere. *fol.* Non, si desponsatio sit de præsenti. 926.
¶ *Vigesima octava Causa gerit quæstiones iij.*
Prima, an conjugium sit inter infideles. *fol.* Non. 941.
Secunda, an liceat converso ad fidem ducere aliam, vivente priore. Sic, si sit divisus ab ipsa infideli. 950.
Tertia, an bigamus sit, qui ante baptismum unam uxorem, & post aliam habuit. Sic. 951.
¶ *Vigesima nona Causa habet ij. quæstiones.*
Prima, an sit conjugium inter servum & ingenuam. *fol.* Sic, nisi error impediat. 952.
Secunda, si priùs putabat hunc esse liberum, & postea deprehenderit ipsum esse servum, an possit eum deserere. *fol.* Sic. 953.
¶ *Trigesima Causa habet v. quæstiones.*
Prima, an liceat reddere debitum uxori, quæ filium de sacro fonte levavit. Sic, nisi ex consensu utriusque sit factum. 956.
Secunda, an sponsalia contrahantur inter infantes. Non. 960.
Tertia, an spirituales vel adoptivi filii possint naturalibus copulari. Non. ibid.
Quarta, an liceat alicui commatrem uxoris suæ ducere in uxorem. Sic, mortuâ uxore: si commaternitas matrimonium præcesserit. col. 962.
Quinta, an clandestina desponsatio manifestæ præjudicet. Non, apud Ecclesiam. 963.
¶ *Trigesima prima Causa habet iij. quæstiones.*
Prima, an possit duci in uxorem, quæ priùs fuit polluta per adulterium. *fol.* Sic, nisi adulter dederit ei fidem vivente viro, vel machinatus sit in mortem ejus. 967.
Secunda, an filia sit invita alicui in uxorem tradenda. *fol.* Non. col. 971.
Tertia, an post patris sponsionem possit alii nubere. *fol.* Sic, si non consenserit. 973.
¶ *Trigesima secunda Causa habet viij. quæstiones.*
Prima, an liceat ducere meretricem in uxorem. Sic. 974.
Secunda, an sit uxor appellanda, quæ ducitur incontinentiæ causâ. Non. 977.
Tertia, an mulier sequatur arbitrium avi liberi, an patris servi. Avi. 982.
Quarta, an vivente uxore liceat alicui ex ancilla filios quærere. Non. ibid.
Quinta, an ea, quæ patitur invita, pudicitiam perdat. Non. 988.
Sexta, an adultera adulteram dimittere possit. Non. 994.
Septima, an vivente dimissâ aliam accipere possit. Non. 995.
Octava, si in hoc saltem infidelem ducere possit eâ conditione, ut ad fidem convertatur. Non. 1002.
¶ *Trigesima tertia Causa habet v. quæstiones.*
Prima, an propter impotentiam coëundi sit aliqua à viro separanda. *fol.* Sic. 1003.
Secunda, an separata possit ei nubere, cum quo priùs est fornicata. *fol.* Sic, pœnitentiâ peractâ. col. 1004.
Tertia, an solâ cordis contritione possit peccatum delere. *fol.* Sic, ubi facultas confitendi non suppetit. 1012.
¶ *Notandum hic, quòd ratione hujus tertiæ quæstionis mota agitur de pœnitentia, cujus tractatus per distinctiones septem est distinctus.*
Prima quærit, an sola cordis contritio deleat peccatum. Sic, si confitenti facultas desit. 1012.
Secunda, an charitas semel habita possit amitti. *fol.* Sic, in via: secùs tamen in patria. 1041.
Tertia, an pœnitentia possit reiterari. *fol.* Sic, præter solemnem. col. 1061.
Quarta, an peccata semel dimissa redeant. *fol.* Non simpliciter. col. 1077.
Quinta, quis modus debeat observari in imponenda, & accipienda pœnitentia. *fol.* ad arbitrium proprii sacerdotis discreti. 1086.
Sexta, cui quis confiteri debeat. *fol.* proprio sacerdoti, si sit discretus: alioquin alteri de ejus licentia. col. 1090.
Septima, an pœnitentia timore mortis accepta sit fructuosa. *fol.* Sic. 1092.
Quarta quæstio causæ supra proximæ est, an actus conjugalis sit prohibitus tempore orationis. *fol.* Sic. 1095.
Quinta, an vir sine consensu uxoris, & econverso, vovere possit continentiam. *fol.* Non. 1097.
¶ *Trigesima quarta Causa habet ij. Quæstiones.*
Prima, an rea sit adulterii, quæ credens maritum mortuum nupsit alteri. *fol.* Non. 1103.
Secunda, an redeunte priore cogenda sit recedere à secundo, & ad priorem redire. *fol.* Sic. ibid.
¶ *Trigesima quinta Causa habet jx. Quæstiones.*
Prima, an liceat aliquam ducere de propria cognatione. *fol.* Non. col. 1109.
Secunda, an liceat aliquam dubere de cognatione uxoris suæ. *fol.* Non. 1110.
Tertia, usque ad quem gradum debeat quis abstinere à consanguineis suis, & uxoris suæ. *fol.* olim usque ad vij. hodie usque ad jv. ibid.
Quarta, quare usque ad septimum gradum computatur consanguinitas. *fol.* ad instar vij. ætatum mundi. 1115.
Quinta, quomodo gradus consanguinitatis sunt computandi. *fol.* sicut ostenditur in arbore. 1116.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sexta, qui jusjurandum de propinquitate firmare debent. *fol.* propinqui & vicini. 1133.

Septima, an incestuosi filii repetantur. *fol.* non. 1136.

Octava, si consanguinei ignoranter conjuncti simul possint remanere. *fol.* non, nisi ex dispensatione Papæ in quinto gradu, vel supra. ibid.

Nona, an matrimonium per falsos testes separatum, si posteà apparuerit Ecclesiam fuisse decepţam, sit redintegrandum. *fol.* sic. fol. 1138.

Decima, si relicta alicujus in secundas nuptias transierit, an proles ex eis suscepta poterit copulari consanguineis prioris viri. *fol.* non. 1141.

¶ Trigesima sexta & ultima Causa habet duas Quæstiones.

Prima, an virginem opprimens raptum committat. Sic. 1143.

Secunda, an rapta raptori nubere possit. Utique. 1144.

¶ Tertia pars est de Consecratione: quæ quinque distinctiones duntaxat complectitur.

Prima, agit de consecratione Ecclesiarum, & Missarum celebratione. 1147.

Secunda, de sacramento Eucharistiæ. 1164.

Tertia, de festivitatibus per anni circulum celebrandis. 1189.

Quarta, de baptis. sacrament. 1205.

Quinta, de confirmatione & jejunio. 1240.

DECRETI TOTALIS MATERIA PER METRA NOTATUR SEQUENTIA.

Decretum Domini Gratiani tres habet partes principales. Prima est de Distinctionibus, quæ sunt una supra centum. Et singulas distinctiones singuli versus sequentes luculenter aperiunt.

1 PRIMÒ quisque legat divinum jus hominisque. Col. 1
2 Altera dat textum, quo nosces jura Quiritum. 3
3 Canonico varia juri dat nomina terna. Col. 4
4 Quarta docet legum quæ causa, modusque statuti. 5
5 Jus naturale probat immutabile quinta. 6
6 Sexta notat vitium distinctio ludificatum. 8
7 Septima signat eos, qui leges composuêre. 10
8 Parte sub octava mores naturaque pugnant. 11
9 Nona statuta tenet naturæ cedere juri. 14
10 ¶ In decima Regum leges canon superabit. 17
11 Canonis & secli superatur legibus usus. 21
12 Id quod Roma tenet, discretio sæpè relinquit. 24
13 Si te perplexum reddunt mala, tunc minus imple. 29
14 Non faciat levia: quò quis vitet graviora. 30
15 Canonis hæc ortum dabit, apocryphosque libellos. 31
16 Suadet apostolici vim canonis ista teneri. 37
17 Auctor sit Papa, si Concilium celebretur. 46
18 Dicitur hic, quòd bis Synodus celebretur in anno. 49
19 Hæc decretalis referat, quid epistola possit. 54
20 ¶ Bisdenâ, Papæ sanctorum dogmata cedunt. 60
21 Inferior summum non judicat hac prohibente. 62
22 Ista locos distinguit & ordinat Ecclesiarum. 67
23 Ordinat hæc omnes, majores, sive minores. 70
24 Post examen honos est ordinis attribuendus. 79
25 Optat apostolus hic, quòd sit sine crimine præsul. 80
26 Sit post baptisma contentus conjuge solâ. 85
27 Nullus post factum præsumat nubere votum. 88
28 Ista sacratorum connubia pagina damnat. 90
29 Hac locus, & causa, tempus, persona morantur. 95
30 ¶ Connubium ter dena probat contra Manichæos. ibid.
31 Tangitur hic, quòd contineant offerre volentes. 99
32 Desere presbyterum, qui sorta palàm retinebit. 103
33 Lusori bigamove sacer non traditur ordo. 108
34 Fœmina pontifici persona domestica non sit. 111
35 Non vinolentus præsul, sed sobrius esto. 117
36 Instruit hæc, prudens quòd debeat esse sacrandus. 119
37 Hæc prohibet legere gentilia metra sacratum. 121
38 Scripturas sacras sacrandus scire jubetur. 120
39 Vult hæc pontifices callere negotia secli. 129
40 ¶ Internis pars dena quater virtutibus ornat. ibid.
41 Sit modus ingressu, cunctis, verboque, ciboque. 133
42 Clericus hospitiis peregrinos collocet omnis. 135
43 Factis & verbis doctor sis, atque pudicus. 137
44 Vites ingluviem, convivia sive tabernas. 140
45 Atque cave quenquam palmâ linguave ferire. 143
46 Respuit hæc hominem distinctio litigiosum. 149
47 Non benè præpositos domui, cupidosque repelle. 151
48 Abjicitur sacrandus in hac, si neophytus sit. 154
49 Crimina non delet reliquorum, crimine vinctus. 155
50 ¶ An reparetur, habet pars quinquagesima, lapsus. 168
51 Sacrari vetat hæc homines, quos pondera stringunt. 178
52 Præpositus primò datus hic præposterus ordo. 180
53 Est ratio, ne quis annexos ordinet ullos. 181
54 Hæc prohibet servos sine libertate sacrari. ibid.
55 Cæsos ista viros rejicit, membrisque carentes. 188
56 Condemnatur in hac generatio presbyterorũ. 192
57 Qui baptizatur æger, manet ordinis expers. 196
58 Hæc vetat abbate monachos nolente sacrari. ibid.
59 Officium negat hæc, nisi sit benè quisque probatus. ibid.
60 ¶ In sacris præsul, vult sexagesima, quòd sit. 198

61 Non

61 Non in Pontifices laicos assumere debes. 199
62 Clerus, plebs, princeps: hic eligit, hæc petit, hic vult. 204
63 Usurpans laicus id ut eligat, audiat istam. 205
64 Pars hæc Pontifices jubet à tribus esse sacrandos. fol. 216
65 Ut sacretur ab omnibus Archiepiscopus, hæc vult. fol. 218
66 Cùm dissensio sit, à pluribus edita stabunt. 221
67 Presbyter institui valet hic à Præsule solo. ibid.
68 Si dubius Præsul quos ordinet, hi resacrentur. ibid.
69 Si benedictus erit, lectoratum dabit Abbas. 223
70 ¶ Expertes tituli pars septuagesima pellit. 224
71 Respice dicta patrum, ne promoveas alienum, ibid.
72 Ulli non detur missoria, ni rogitetur. 226
73 Illius hæc nobis formam distinctio præbet. 227
74 Invitus nullus erit hic ad sacra trahendus. 228
75 Distinguit tempus hæc, in quo promoveantur. 231
76 Temporibus, vult hæc, nos jejunare quaternis. fol. 233
77 Rectos indicat hæc modulos interstitiorum. 237
78 Ista dat annorum numerum, quo promovearis. fol. 239
79 Ad Cardinales spectat electio Papæ. 240
80 ¶ Urbes Præsulibus pars octogesima tradit. 243
81 Crimine quòd careat sacrandus, in hac replicatur, fol. 244
82 Præsul pauperibus dabis: & lapsos reparabis. fol. 251
83 Nunquam peccatis consensum des alienis. 254
84 Solicitus quòd sis, & monogamus, jubet ista. 255
85 Non Præsul fies, hospes nisi noscéris esse. 257
86 Corrigito, doceas, des: sed non turpibus ullis. fol. 258
87 Libertos, inopes, viduas defendere debes. 263
88 Respuitur clerus opus exercens, & avarus. 265
89 Ista beneficia te dispensare docebit. 269
90 ¶ Placat discordes pars nonagesima fratres. 271
91 Arte parabis opes, nisi sint satis Ecclesiæ res. fol. 273
92 Hæc plùs corde probat Domino, quàm voce canendum. 274
93 Hæc dat obedire majoribus inferiores. 276
94 Sublevita vices Papæ gestare valebit. 285
95 Presbyteris præsente licent hic Præsule multa. fol. 286
96 Hic secli Princeps non ordinet Ecclesiæ res. 290
97 Ecclesiæ precibus huic Princeps auxilietur. 299
98 Vult jus muniri peregrinos quinque sigillis. 301
99 Universalem nullum finit ista vocari. 302
100 Pallia Prælatis donat centesima multis. 304
101 Absit ut una duos habeat provincia patres. 308.

DECRETI SECUNDA PARS PRINCIpalis est de Causis: quæ sunt xxxvj.

¶ Prima causa.

Causa prior labem condemnat Simonialem.

¶ Septem quæstiones primæ causæ.

1 Delinquit, qui res mercatur spirituales. 308
2 Ecclesias intrans non cogatur dare nummos. 352
3 Si pro præbendis dederis quid, dicêre Simon. fol. 356
4 Ignaros maculant natos delicta paterna. 363
5 Vult rigor, ut linquat natus sibi, quæ pater emit, fol. 367
6 Ordinet ignaros si quos Simon, tolerantur. 369
7 Hæresin abjurans Præsul poterit tolerari. 370.

¶ Secunda causa.

Accusare docet, ac appellare secunda.

¶ Octo quæstiones secundæ causæ, & in ea quinta procedit quartam.

1 ¶ Si sit causa patens, juris non quæritur ordo. fol. 382
2 Nemo suis rebus dijudicet expoliatum. 392
3 Talio punit eos, qui falsò crimina ponunt. 394
4 Si cadit accusans, se non purget reus inde. 395
5 Per testes binos Præsul convincitur aptos. 404
6 Qui causas differt appellans rejiciatur. 406
7 Arguit inferior majorem crimine vinctum. 419
8 Mandato legis datur accusatio scriptis. 436.

¶ Tertia causa.

Tertia restituens tempus dabit induciarum.

¶ Undecim quæstiones tertiæ causæ.

1 ¶ Singula restituit jus omnibus expoliatis. 438
2 Inducias debet varias spoliatus habere. 440
3 Inducias varium dat tertia quæstio tempus. 442
4 Accusare nequit hominem vir turpis honestum. fol. 444
5 Ipsa domestica vox nulli nocet, aut inimica. 446
6 Sub censore reum proprio producere debes. 450
7 Hic non condemnet, similis quem culpa remordet. 454
8 Solus Pontificem Judex non judicet unquam fol. 459
9 Pellitur accusans absentem, testificansque. 460
10 Submoveri à reliquis testem defectus in uno. fol. 463
11 Mutua nunquam sit delatio jure vetante. 464.

¶ Quarta causa.

Quarta quis accuset, quis possit testificari.

¶ Sex quæstiones quartæ causæ.

1 ¶ Accusare nequit aliquos anathemate vinctus. fol. 465
2 Impubes testis in causa criminis haud est. 467
3 Qui nequit accusare, nequibit testificari. ibid.
4 Testis & accusans nemo simul esse valebit. 469
5 Non est stringendus anathemate, qui nequit esse, fol. 471
6 Pontificis delator agit civilia tantùm. ibid.

¶ Quinta causa.

Quinta vocare docet, delatoremque ferire.

¶ Sex quæstiones quintæ causæ.

1 ¶ Multant scriptorem famosi flagra libelli. 472
2 Est condemnandus semel, & bis, terque vocandus, 473
3 Nemo procuret crimen, civilia curet. 474
4 Præsulis in Synodo fit condemnatio sola. 475
5 Celans crimen obest multò plus, quàm manifestans. 476
6 Aut caput, aut lingua delatori capuletur. 478

¶ Sexta causa.

Sexta dat infames, delatos atque forenses.

¶ Quinque quæstiones sextæ causæ.

1 ¶ Non accusabunt infames simonialem. 480
2 Accusans verbo non vincis simplic. Præsul. 487
3 Quærere judicium nunquam debes alienum. ibid.

¶¶ 4 Externi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Decretum abbreviatum.

4 Externi veniant, si sit sententia discors. 489
5 Si cadit accusator, erit reus exoneratus. 491.

¶ *Septima causa.*

Septima Pontificem tangit cathedram repetentem.

¶ *Duæ quæstiones septimæ causæ.*

1 ¶ Præsule vivente nullus det Pontificatum. 491
2 Nec cathedram repetit Præsul, quam sponte reliquit. 511.

¶ *Octava causa.*

Octava legitur desertio Pontificalis.

¶ *Quinque quæstiones octavæ causæ.*

1 ¶ Vult jus, ne statuat successorem sibi Præsul. 512
2 Nullus amicorum mihi prosit, ut eligat inde. 519
3 Detur ab electo vitandi cautio damni. ibid.
4 Linquendus non est (nisi sit sententia) Præsul. 520
5 Ad dimissa redire nequis Papæ sine scriptis. 521.

¶ *Nona causa.*

Solvere non vetat alienos, atque ligare.

¶ *Tres quæstiones nonæ causæ.*

1 ¶ Bannitus Præsul nequit ordinis esse minister. 521
2 Alterius patriæ Clerum tondere vetamus. 523
3 Pontificis Clerum Primas non ordinet ullum. 526.

¶ *Decima causa.*

Dena dat, in sacra quid sumat Episcopus æde.

¶ *Tres quæstiones decimæ causæ.*

1 ¶ Basilicæ juri subduntur Pontificali. 532
2 Nullus Ecclesiæ Præsul fructus alienet. 535
3 Nil præter solidos præsumat quærere binos. 540.

¶ *Undecima causa.*

Præfigens undena forum ligat, atque relaxat.

¶ *Tres quæstiones undecimæ causæ.*

1 ¶ Non coram Laico Clericus producitur ullus. 544
2 Officii punit talis suspensio culpas. 557
3 Seu bona, seu mala sit sententia, dico timendam. ib.

¶ *Duodecima causa.*

Ecclesiæ res ac proprias bissena docebit.

¶ *Quinque quæstiones duodecimæ causæ.*

1 ¶ Clericus hîc aliquid proprium prohibetur habere. 587
2 Accipiens vel emens res Ecclesiæ, sibi reddat. 597
3 Linquas Ecclesiæ totum, quod habebis ab illa. 620
4 Ex re communi quæsitas divide terras. 621
5 Si fortasse voles testari, de proprio des. 622

¶ *Tredecima causa.*

Tertia post decimam decimas & funera tractat.

¶ *Duæ quæstiones tredecimæ causæ.*

1 ¶ Ecclesiæ dandæ baptismali decimæ sunt. 624
2 Tempora longa trahunt jus funeris & decimarum. 626.

¶ *Decima quarta causa.*

Improbatur usuras post denam quarta voraces.

¶ *Sex quæstiones decimæ quartæ causæ.*

1 ¶ Quisque potest licitè sua quærere, dummodò non plùs. 637
2 Pro propria valet Ecclesia qui testificari. 638
3 Si tulerit plùs, quàm dederit quis, fœnus habetur. 639
4 Non petat usuras Laicus vel Clericus ullas. 640
5 Ex malè quæsitis eleemosyna non fit egenis. 642
6 Si malè parta tenet, dignè non pœnitet ullus. 645.

¶ *Decima quinta causa.*

In dena quinta furor & mulier memorantur.

¶ *Octo quæstiones decimæ quintæ causæ.*

1 ¶ In furia pœnam non des: nam sat furor urget. fol. 647
2 Pro patrociniis non quærat munera Clerus. 652
3 Sola voce nequis condemnari mulieris. ibid.
4 Nullas luce Dei causas tractare valemus. 654
5 Infami detur purgatio probra neganti. 655
6 Extorquenda rei pœnis confessio non est. ibid.
7 Solus non tollit Præsul, quem præstat honorem. fol. 657
8 Ordine non sumpto tua te probra facta repellens. fol. 659.

¶ *Decima sexta causa.*

In sexta decima præbent Monachi sacramenta.

¶ *Septem quæstiones decimæ sextæ causæ. Et in ea quinta quæstio tertium locum occupat.*

1 ¶ Dantur in hac Monachi pastores Ecclesiarum. fol. 661
2 Pleno possessas dabit Abbas jure Capellas. 683
3 Ecclesias jure terræ non vendicat Abbas. 685
4 Temporis Ecclesiæ tollit præscriptio jura. 686
5 Hæc quadragena dabit domibus jus religiosis. 693
6 Usurpans sine judicio rem, decidet à re. 694
7 Si dedit Ecclesiam laicus, non hanc retinebis. 696.

¶ *Decima septima causa.*

Septima post decimam prohibet dissolvere vota.

¶ *Quatuor quæstiones causæ decimæ septimæ.*

1 ¶ Nulli facta Deo licèat dimittere vota. 707
2 Gonsaldus tenuit sua quæ dimiserat æger. 708
3 Abbas ad propria Monachum nunquam sinat ire. fol. 709
4 Dum redit illicitè, quæ contulit, illa manebunt. fol. 710.

¶ *Decima octava causa.*

Fratribus Abbatem bis nona dat instituendum.

¶ *Duæ quæstiones decimæ octavæ causæ.*

1 ¶ Si Monachus fiat Præsul: bona parta bipartit. 721
2 Instituit Præsul Abbates à grege lectos. 722.

¶ *Decima nona causa.*

Dat decima nona Præsul Clero Monachatum.

¶ *Tres quæstiones decimæ nonæ causæ.*

1 ¶ Pontifices Clerum non impediant monachandum. 731
2 Præsule nolente claustrum benè Clericus intrat. fol. 732
3 Multus Canonicos canon prohibet monachari. ib.

¶ *Vigesima causa.*

Bisdenâ pueri traduntur religioni.

¶ *Quatuor quæstiones vigesimæ causæ.*

1 ¶ Quem pater offert, si placet exit, cùm fit adultus. fol. 735
2 Extrahit à claustro puerum pater illicò, si vult. 738
3 Cogitur invitus nemo retinere cucullam. 739
4 Strictiùs ad claustrum Monacho transire licebit. fol. 742.

¶ *Vigesima prima causa.*

Ter septena docet, vestes gestare decentes.

¶ *Quinque quæstiones vigesimæ primæ causæ.*

1 ¶ Prima sit ex titulo: sit commendata secunda. fol. 743
2 Præsulis Ecclesiam sine scriptis nemo relinquat. fol. 744
3 Hæc prohibet Clero tractare negotia sæcli. 746
4 Vestibus hîc claris inhibetur Clericus uti. 747
5 Si proprium linquas censorem, sis anathema. 749.

¶ *Vigesima*

In Versibus.

¶ *Vigesima secunda causa.*

Jurantes falsum damnat bisdena secunda.

¶ *Quinque quæstiones vigesimæ secundæ causæ.*

1 ¶ Peccat perjurans, non jurans quando necesse. fol. 750
2 Non est perjurus, jurans, veluti putat esse. 755
3 Pare majori, quanquam malus esse putetur. 762
4 Debent jurata mutari, turpia si sint. 763
5 Si perjurare cogis, perjurus haberis. 769.

¶ *Vigesima tertia causa.*

Bisdenâ ternâ tractantur bellica gesta.

¶ *Octo quæstiones vigesimæ tertiæ causæ.*

1 ¶ Ex justa causa multis licet arma movere. 776
2 Pro rebus licitè bellum geritur repetendis. 779
3 Jus est, dum læsis sociis succurritur armis. 780
4 Inferri vindicta valet, quæ crimina purget. 784
5 Occidens Judex perversos inde meretur. 809
6 Ad bona præcipiunt compelli jura malignos. fol. 825
7 Ecclesiæ rebus sunt hæretici spoliandi. 828
8 Si sis de clero, tu nunquam belliger esto. 830.

¶ *Vigesima quarta causa.*

Hæresiarcharum dat nomina bisduo dena.

¶ *Tres quæstiones vigesimæ quartæ causæ.*

1 ¶ Si sis hæreticus: tua sit sententia nulla. 842
2 Sunt post facta mali nonnunquam corripiendi. 858
3 Ob domini labem non damnetur domus ejus. 861

¶ *Vigesima quinta causa.*

Bisdenâ quintâ sunt privilegia tacta.

¶ *Duæ quæstiones vigesimæ quintæ causæ.*

1 ¶ Tuta sit Ecclesia, quam lex privata tuetur. 879
2 Et si subsequitur lex altera, derogat illi. 884.

¶ *Vigesima sexta causa.*

Bisdenâ sextâ sunt sortilegi reprobati.

¶ *Septem quæstiones vigesimæ sextæ causæ.*

1 ¶ Qui ventura sciunt per sortes, sortilegi sunt. 890
2 Peccat, qui scriptis vel sortibus abdita quærit. ibid.
3 A Persis reprobæ sumunt exordia sortes. 894
4 Quatuor his genera Varro fert sortibus esse. ibid.
5 Cessent sortilegi, ne sint anathemate stricti. 896
6 Quando necesse subest, vinctos à Præsule solves. fol. 904
7 Ægris non dentur pœnæ, sed notificentur. 908.

¶ *Vigesima septima causa.*

Edocet an sponsas ducant ter nona voventes.

¶ *Duæ quæstiones vigesimæ septimæ causæ.*

1 ¶ Si sit solenne, dirimit connubia votum. 913
2 Sponsum sponsa, virum non uxor deserit unquam. fol. 926.

¶ *Vigesima octava causa.*

Bisdenâ octavâ gentiles nubere nosces.

¶ *Tres quæstiones vigesimæ octavæ causæ.*

1 ¶ Inter gentiles connubia dicimus esse. 941
2 Deserat uxorem vir Christum despicientem. 950
3 Vir post baptismum ducens aliam, bigamus fit. fol. 951.

¶ *Vigesima nona causa.*

Conjugium servile tenet vigesima nona.

¶ *Duæ quæstiones vigesimæ nonæ causæ.*

1 ¶ Connubii vires personæ dissipat error. 952
2 Inscia cui nupsit, dimittat libera servum. 953.

¶ *Trigesima causa.*

Terdenâ claret cognatio spiritualis.

¶ *Quinque quæstiones trigesimæ causæ.*

1 ¶ Fonte levans proprium puerum, non vincula solvit. 956
2 Infantes prohibet jus conjugium celebrare. 960
3 Tu naturalem non jungito spirituali. ibid.
4 Uxor compatris uxoris non mihi nubat. 962
5 Fœdera non fiant clandestina conjugiorum. 963.

¶ *Trigesima prima causa.*

Terdenâ primâ mœcho polluta negatur.

¶ *Tres quæstiones trigesimæ primæ causæ.*

1 ¶ Ni certis causis mœcham benè ducit adulter. 967
2 Invitam sponso non det natam pater ulli. 971
3 Tunc nisi consensum dederit, reliquo benè nubit. fol. 973.

¶ *Trigesima secunda causa.*

An meretrix nubat, tangit terdena secunda.

¶ *Octo quæstiones trigesimæ secundæ causæ.*

1 ¶ Turpia linquentem benè ducit vir meretricem. fol. 974
2 Obstat conjugio sacro complenda libido. 977
3 Liber avus neptem sponsat servo patre natam. 982
4 Illicito prolem coitu quærat sibi nullus. ibid.
5 Non sine mente caro fertur violata puellæ. 988
6 Non valet uxorem mœchus vir linquere mœcham. fol. 994
7 Non alium ducas uxore superstite primâ. 995
8 Non duc gentilem, si spondeat esse fidelem. 1002.

¶ *Trigesima tertia causa.*

Terdenâ ternâ friget, compunctio, votum.

¶ *Quinque quæstiones trigesimæ tertiæ causæ.*

1 ¶ Si vir sit gelidus, ab eo sejungitur uxor. 1003
2 Nubere mœcha potest mœcho sejuncta marito. fol. 1004
3 Quæritur, an crimen purget contritio sola. 1012.

TRACTATVS DE POENITENTIA, habens septem Distinctiones, hic inseritur.

1 GRatia divina contritis crimina delet. 1012
2 Perditur hic divinus amor, non in paradiso. 1041
3 Pœnam peccator benè pro vitiis iterabit. 1061
4 Ista probat, dimissa semel peccata redire. 1077
5 Ut purus fias pro crimine, plurima volvas. 1086
6 Crimina Presbytero proprio dic, qui sapiens sit. fol. 1090
7 Tandem lætus erit, qui continuè gemet istic. fol. 1092.

¶ *Redeamus ad quartam quæstionem trigesimæ tertiæ causæ.*

4 Reddito temporibus poscenti debita sacris. 1095
5 Mens utriusque nisi sit, non benè continet alter. fol. 1097

¶ *Trigesima quarta causa.*

Ter denâ quartâ nubit vivente marito.

¶ *Duæ quæstiones trigesimæ quartæ causæ.*

1 ¶ Morte viri dubia quæ nupsit, adultera non fit. fol. 1103
2 Reddatur primo conjunx hæc nupta secundo. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Trigesima quinta causa.*

Cognatos gradibus numerat trigesima quinta.

Decem quæstiones trigesimæ quintæ causæ.

1 ¶ Cognatam ducat propriam pro conjuge nemo. fol. 1107
2 Omnes uxoris consanguineas reprobabis. 1109
3 Copula septennis gradibus talis prohibetur. ibid.
4 Hic graduum numerus ætates respicit orbis. 1115
5 Truncus ponitur hic cum ramis, ut docet arbor. fol. 1116
6 Edocet in testes assumi sexta parentes. 1135
7 Filius esse nequit, incestu qui genitus sit. 1136
8 Dispensas solus cum junctis sanguine Papa. ibid.
9 Non benè sejuncta connubia prisca reformes. fol. 1138
10 Non consanguineis prolem viduæ dato primi. fol. 1141.

Trigesima sexta causa.

Ultima de raptis tractabit causa puellis.

Duæ quæstiones trigesimæ sextæ causæ.

1 ¶ Raptum committens per vim rapiendo puellam. 1143
2 Hæc tibi jungetur, purgato crimine raptus. 1144.

DECRETO TERTIA PARS ADJUNGITUR: quæ est de Consecratione, quinque distinctiones continens.

1 COnsecrat Ecclesias, Missasque canit tibi prima. 1147
2 Sacrati tractat panis sacramenta secunda. fol. 1164
3 Tertia dat ferias: & post jejunia ponit. 1198
4 Tempora baptismi distinctio quarta notavit. 1205
5 Frontes confirmans dabit ultima pneuma beatum. 1246.

Explicium versus peculiares, quibus satis clarè universalis materia Decreti comprehenditur.

¶ *Quæstiones causarum sunt CLXXII.*

Quæstio centuplex, & septuagesima duplex,
Est in causarum tractatu ritè notata.

¶ Quot quæstiones habet quælibet causa, ostenditur per quinque carmina sequentia: in quibus sunt tot dictiones, quot sunt causæ, scilicet xxxvj. Et quælibet dictio causam unam repræsentat. Prima dictio primam causam: secunda secundam, &c. Item, quot sunt literæ in qualibet dictione, tot sunt quæstiones sub illa causa per illam dictionem repræsentatæ. Verbi gratiâ: prima dictio, scilicet discere, quæ primam causam repræsentat, septem habet literas: & hoc significat, primam causam septem quæstiones continere. Secunda dictio est causarum, ubi sunt octo literæ: ad denotandum, quòd secunda causa habet octo quæstiones, & sic de aliis. Adverte tamen, quòd superior numerus significat causas, & inferior quæstiones. Versus,

1 2 3 4 5
7 8 11 6 6
Discere causarum quarumlibet ordine membra
6 7 8 9 10 11 12 13 14
5 2 5 3 3 3 5 2 6
Optes ut doceo: sed non sis deses, & anceps.
15 16 17 18 19 20 21 22
8 7 4 2 3 4 5 5
Instanti dabitur quod tu vis, quod petis illud
23 24 25 26 27 28 29 30
8 3 2 7 2 3 2 5
Efficies. Res id famatum te dat ad omnes:
31 32 33 34 35 36
3 8 5 2 10 2
Vjus doctrinæ totum si constituas te.

¶ *Carmina subjecta eandem prorsus materiam complectuntur, neque sunt sententiæ salubris experia.*

Tempora labuntur vernantibus indita formis.
Dives te lædit res tua, nam miser es.
Sperne fluentia, respice, cras ea non tibi sumes.
Multa recondis, cur? ut moriens ea des.
Da celer. est siquidem tutum: da præveniens te.

¶ *Do. Baptista de sancto Blasio in repetit. primæ rubricæ Decreti dicit, canones esse ter mille & nonaginta, ponens tales versus.*

Si numerus cautè, ter mille capitula lector,
Atque decem novies, Decretum continet in se.

¶ *Causæ decreti sunt triginta sex.*

Sub magni longa Decreti parte secunda,
Sex & triginta causas reperire licebit.

¶ Causæ ipsæ xxxvj. patent per xxxvj. vocabula, in septem subjectis versibus posita, ex quibus non tantùm numerum, sed etiam principalem materiam cujuslibet facilè cognosces. Quilibet quinque vocabula complectitur, dempto ultimo, qui sex habet.

1 2 3 4 5
Simon a *appellat* b *spoliatus* c *teste* d *libello* e.
6 7 8 9 10
Infamus f *vivens* g *successor* h *solve* i *regendo* k.
11 12 13 14 15
Censuram l *testor* m *funus* n *fanus* o *furiosus* p.
16 17 18 19 20
Monachus q *occidit* r *Abbates* s *claustra* t *volentes* u.
21 22 23 24 25
Commendas x *juratis* y *pugnas* z *hæresis* a *violentas* b.
26 27 28 29 30
Sortilegus c *sponsis* d *infidis* e *serviat* f *infans* g.
31 32 33 34 35 36
Mucha h *cois* i *mente* k *dubitant* l *gradib.* m *rapiente* n.

SECUNDA

SECUNDA PARS DECRETI, UBI TRACTANTUR CAUSÆ:

QUIA LONGE PROLIXIOR ET DIFFICILIOR EST RELIQUIS, IDEO DILIGENTIUS PRO EJUS COGNITIONE ELABORANDUM EST. ILLIUS PROFECTO OBSCURITATEM PAUCIS ELUCIDATAM CONSPICIET, QUISQUIS HIC IMPRESSA DILIGENTER ANNOTAVERIT.

1 SImon. Simoniacus est, & peccatum committit, qui spiritualia vendit. Damnantur Episcopi, per pecuniam facientes ordinationem, & tunc lepram, non officium conferre dicuntur. Simoniacorum sacramenta effectum gratiæ non habent. Sacerdotes digniores faciliùs, quàm reliqui à Deo exaudiuntur. Et ibi de dignitate verbi Christi, quod ejus corpori æquiparatur. *cap. interrogo.* Et in fine de crimine concussionis tractatur.

2 Simonia committitur, si pro ingressu monasterii pecunia exigatur, vel exacta persolvatur. Ecclesiastica stipendia accipere non debet, qui bonis patrimonialibus sustentari potest. *c. Clericos.*

3 Simonia an committatur, si præbendæ emantur? Investitura Ecclesiæ à Laicis fieri prohibetur. *c. Salvator.*

4 Simonia paterna, an sit ignoranti filio nociva? & ibi tractatur, an pro crimine unius alter pœnam patiatur?

5 Simoniacè acquisita Ecclesia per patrem, an possit per filium licitè obtineri? Item an possit filius fungi ordinatione, quam paternâ pecuniâ est assecutus?

6 Simoniacus est, qui pecuniam largitur, ut eligatur.

7 Simoniaci in ordine malè accepto pœnitentiam agere non possunt, & ibi principaliter tractatur, an ab hæresi redeuntes sint in suis ordinibus & dignitatibus recipiendi: & quòd decreta possunt temperari, & canones quandoque relaxari.

b 1 Appellat. Appellare non est opus à sententia à non suo Judice lata: quia talis sententia nulla est. *c. in primis. circa fin.* & in prima quæst. hujus ij. causa principaliter tractatur, an ordo judiciarius sit in manifestis observandus? & quòd excommunicatio non est ferenda, antequam causa fuerit examinata. *c. nemo.* & Judex peccatum sibi soli notum damnare non debet. *c. si peccaverit.*

2 Appellare posset spoliatus, si ante restitutionem sibi factam accusatori respondere cogeretur. Nullus enim debet accusari, dum suis rebus fuit spoliatus.

3 Appellandus est calumniator, qui scienter falsa crimina intendit. Prævaricator, qui vera crimina abscondit. Tergiversator, qui in universum ab accusatione desistit. §. *notandum.* & in hac 3. q. principaliter tractatur, quâ pœnâ feriendi sunt, qui in accusatione deficiunt.

4 Appellatur purgatio quædam vulgaris, quædam canonica: & ibi tractatur, an deficientibus accusatoribus reus sit ad purgationem cogendus.

5 Appellatur testimonium sufficiens, quod ore duorum vel trium firmatur, & ibi tractatur principaliter, quot testes requiruntur, non tantùm ad convincendum Episcopum, sed etiam contra quemlibet Clericum.

6 Appellatio est remedium contra causas vitiatas Appellatio intra decennium debet interponi, *c. anteriorum.* & ibi de libellis dimissoriis, & de Judicibus, à quibus appellare non licet.

7 Appellatur quis altero major, non ratione dignitatis, sed vitæ, *c. quanquam.* Dignitas enim non facit Episcopum, sed vita. *cap. non omnes Episcopi.* & ibi tractatur principaliter, an Laici possint Episcopos accusare? Christiani per infideles accusari non possunt: nec Sacerdotes per eos, qui ad sacerdotium prohibentur eligi.

8 Appellatur & dicitur accusatio ritè facta, quando fit in scriptis. Et regulariter accusator se debet inscribere ad pœnam talionis, præterquam in sex casibus in summa positis.

c 1 Spoliatus. Spoliatus & ejectus ante omnia venit redintegrandus. *c. redintegranda.* Boni à malis semper molestantur.

2 Spoliatus & ejectus postquam fuerit restitutus, quas inducias debet habere, antequam cogatur in judicio respondere: & ibi in summa videas de multiplicitate induciarum.

3 Spoliatis Episcopis, & aliis ad judicium venientibus, induciæ sunt præstandæ.

4 Spoliati communione Ecclesiæ, & anathemacizati, infames, incestuosi, sacrilegi, detractores, & multi alii sunt ab accusatione repellendi: & ibi dicitur, quòd anathema differt ab excommunicatione. *c. Engeltrudam.*

5 Spoliatis & aliis quibuscunque inimici Judices esse non possunt, nec accusatores, nec testes: vox enim inimicorum contra nullos est audienda. Dicitur etiam ibi, quòd testes familiares & domestici, & etiam consanguinei, non sunt contra extraneos producendi.

6 Spoliatus & quilibet alius, si adversarium vult convenire, ipsius forum sequi debet. *c. pulsatus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nec Episcopi damnari, nec Concilia celebrari possunt sine Papa.

7 Spoliati & alii volentes litigare, non debent adversarios suos coram infamibus trahere : quoniam tales, scilicet infames & criminosi, non possunt esse Judices. Solus enim ille judicare debet alios, qui nihil in se habet reprehensibile. *c. judicet.*

8 Spoliationem, vel alium reatum committens Episcopus, à quot Episcopis est judicandus?

9 Spoliatorum & aliorum testes, testimonium dicant de his tantùm, quæ præsentialiter & veraciter noverunt. Nec contra absentes sunt producendi. Absentes enim non debent judicari nec accusari.

10 Spoliatorum & aliorum testes in uno deficientes, an sint in aliis admittendi? Et accusans de pluribus criminibus, si in uno deficiat, an in aliis admitti debeat?

11 Spoliati accusantes suos spoliatores & invasores, ab eis accusari non possunt : quoniam accusati nisi priùs se purgaverint, alios accusare non possunt.

d 1 **Teste.** Testes juris dispositione excommunicati non possunt ad accusationem admitti.

2 Testis esse non potest, qui ad xiv. annum nondum pervenit.

3 Testificantis personam assumere non potest, qui ab accusatione prohibitus est.

4 Testis, accusator, & Judex aliquis simul esse non potest.

5 Testantur jura, illum non esse à communione repellendum, qui die statutâ ad causam venire non potuit.

6 Testis est juris dispositio, deficientem in Episcoporum accusatione non posse de cætero agere, nisi in civili & proprio duntaxat negotio.

e 1 **Libello.** Libello famoso utentes, & ipsum contra aliquem scribentes, qualiter puniendi sunt?

2 Libellum diffamatorium scribens, aut aliter reus, tribus citationibus debet in jus evocari. Et per scripta nullius accusatio debet suscipi.

3 Libelli famosi scriptor, aut aliter criminosus, an admittatur in judicio per procuratorem?

4 Libellus accusatorius si in Episcopum datur, id est, si Episcopus accusetur, ejus causa à XII. Episcopis audiatur

5 Libellum famosum scribentes, aut aliorum crimina sponte confitentes, non debent ad accusationem admitti. *c. illi.* Et ibi habetur, quòd nec qui parcit, est amicus : nec qui verberat, est inimicus. *c. non omnis.*

6 Libellum famosum in alterum scribens, aut alteri crimens inferens, quâ pœnâ ferietur, si crimen illatum non probetur?

f 1 **Infames.** Infames, excommunicatos, & criminosos à Sacerdotum accusatione jus repellit. Et ibi tractatur, qui dicantur infames. *c. infames.*

2 Infamis est quodammodò Episcopus & reprehendendus, qui sibi soli dicit aliquem crimen suum fuisse confessum : & ibi dicitur, quòd Episcopis alios accusantibus non creditur, nisi probent quod objiciunt.

3 Infamem quodammodò dicimus, & reprehendendum, qui ponit falcem in messem alienam. *cap. 1.* Et ibi dicitur, quòd alicui alterius parochianum judicare non licet. Et quot civitates unaquæque provincia habere debeat. *c. scivote.* Et quòd Episcopus judicio Primatis, & non aliorum, se subjicere debet.

4 Infamia, aut criminalis accusatio, si imponatur Episcopo, id est, si Episcopus criminaliter accusetur, & Episcopi comprovinciales de causa cognoscentes sint in sententia ferenda discordes, quid juris?

5 Infamis esset quodammodò, & reprehendendus Judex, qui vellet reum cogere ad probandum, accusatore in probationibus deficiente : quia negativa per rerum naturam est improbabilis, *c. accusator.*

g 1 **Vivens.** Vivens si adhuc sit Episcopus, alius sibi succedere non valet, nec in ejus locum subrogari : quod verum est, nisi esset depositus, vel de licentia Papæ renunciâsset, aut per ambitionem se ad aliam Ecclesiam transtulisset, Episcopo autem ægrotanti, aut nimia senectute gravato, dandus est Coadjutor. Episcopus Ecclesiam suam deserere non debet. *c. sicut vir;* nec etiam est à suis subditis relinquendus. *cap. denique.* Prælati duo in una Ecclesia esse non debent. *cap. in apibus.* B. Augustinus accessit, & non successit Valerio Hipponensi Episcopo. *c. non autem.*

2 Vivens Episcopus aut Sacerdos, qui pro ægritudine à Missarum celebratione abstinuit, an possit celebrare recuperatâ sanitate? Et ibi habetur de morbo caduco laborantibus.

h 1 **Successor.** Successor an possit eligi ab Episcopo vivente, hoc est, an successorem sibi possit Episcopus eligere? Et ibi habetur, quòd locus regiminis est fugientibus offerendus. Et episcopari potest, qui prodesse desiderat. *c. qui Episcopatum.*

2 Successor Episcopi mortui non est eligendus munerum datione, aut amicorum patrociniis.

3 Successor Episcopi an post electionem teneatur juramentum præstare pro indemnitate Ecclesiæ.

4 Successus seu prosper eventus denegatur Clericis, qui ante sententiam suspensionis vel depositionis à suo Episcopo discedere præsumunt. In tales enim ferenda est censura.

5 Successus non contingat Episcopo à sede Apostolica vocato, si ad propria reverratur, nisi priùs fuerit purgatus, & Apostolicis literis munitus.

i 1 **Solve.** Solve & solvi procura teipsum, ô Prælate excommunicate : aliàs non poteris ordinare, nec tua ordinatio erit rata.

2 Soluti sunt Clerici unius provinciæ à Prælato alterius : adeò quòd Archiepiscopus, Primas, vel Patriarcha Clericos alterius provinciæ non potest ordinare.

3 Solvere vel damnare subditos Suffraganei non licet Archiepiscopo, illo inconsulto. Solvit Papa ab aliis

ab aliis excommunicatos : & cujuslibet Ecclesiæ Clericos potest ordinate. Est enim ordinarius Ordinariorum. *c. cuncta per mundum.*

k 1 **Regendo.** Regendo unamquamque parochiam, & res ipsius disponendo, facit Episcopus quod debet. *c. regenda.* & *c. noverint.* Regendi sunt subditi? per Episcopos visitantes : ut *c. placuit.*

2 Regendi officium Episcopus transgreditur, si bona Ecclesiarum usurpare nititur : quamvis de illis precarias facere possit.

3 Regendi sunt subditi sine exactionibus. Et ibi de cathedratico, quantùm nomine ipsius valeat Episcopus habere.

l 1 **Censuram.** Censuram formidare debent, qui Clericos ad Judices seculares trahunt. *c. inolita.* & *c. placuit.* Et ibi de conjuratoribus, & eorum punitione.

2 Censurâ ligatus, id est, excommunicatus vel suspensus, celebrans, est depositione dignus.

3 Censura sive justa sive injusta, est timenda. Censurâ ligati sunt vitandi plùs quàm pagani. *cap. ad mensam.* Censurâ Ecclesiasticâ feriri debet, & ore dæmonum discerpi, qui suo Episcopo est inobediens. *cap. absit.* Censuram ex ira proferens graviter delinquit. *cap. ira.* & *cap. cùm apud.* Censura sive sententia vel judicium quatuor modis pervertitur. *cap. quatuor modis.* Censurâ feriendi sunt, & Judæ proditori comparandi, qui veritatem negant & occultant. *cap. quisquis.* & *cap. abiit Judas.* Censura sive sententia injustè prolata viribus caret. Episcoporum præceptis non semper obediendum est. Censuræ seu anathematis forma habetur in *c. debent.*

m 1 **Testor.** Testari seu testamenta facere cùm de proprio liceat, an permittatur Clericis proprium habere? Clericis causas agere non licet. *c. duo sunt genera Christianorum.*

2 Testamenta condentes Clerici, an possint quibus voluerint ea relinquere, quæ de bonis Ecclesiæ acquisiverunt? Testatur multiplex canon, illos esse graviter puniendos, qui res & prædia Ecclesiastica invadunt. De bonis Ecclesiæ quatuor sunt portiones faciendæ. *c. quatuor.* Et ipsarum rerum alienatio an sit permissa? *c. sine exceptione.* & *c. terrulas.* Liberti Ecclesiæ an possint ab ea discedere? Res sacræ ex quibus causis alienari valeant? *c. aurum habet Ecclesia.* Pauperibus est providendum. *c. gloria Episcopi.*

3 Testamentum an facere possint illi, qui priùs nihil habentes, tempore suæ administrationis aliqua acquisiverunt, & quid juris de talibus bonis?

4 Testamenta an facere possint Clerici, de bonis ex suis & rebus Ecclesiæ quæsitis?

5 Testamenta facere de rebus Ecclesiæ, an sit permissum Sacerdotibus? Et quis succedat eis ab intestato?

n 1 **Funus.** Funera & exequias suas celebrare, & decimas solvere, ubi debent illi, qui se de una diœcesi aut parochia ad aliam transtulerunt.

2 Funerandi jura an possint præscribi? Funera, i. e. corpora mortuorum ubi debent sepeliri? Et an pro sepultura aliquid possit exigi? Funerum, id est, mortuorum animæ quatuor modis solvuntur. *animæ.* Funera, id est, corpora mortuorum defienda non sunt. *c. quàm præposterum.*

o 1 **Fœnus.** Fœnus sive usuram quodammodò committit, & peccat, qui ultra debitum exigit. *c. quod debetur.* Et ibi principaliter tractatur, an Clerici possint sua repetere, & pro illis litigare?

2 Fœnerariâ causâ, sive criminali, aut etiam civili, an possint produci testes domestici? Et an Clerici possint pro sua Ecclesia testificari?

3 Fœnus seu usura committitur, si præter sortem aliquid exigitur.

4 Fœnora seu usuras nec Clericis nec Laicis licet exercere.

5 Fœnora seu usuræ an sint aptæ, ut inde fiant eleemosynæ?

6 Fœneratores & usurarii veram pœnitentiam agere non possunt, nisi restituant, quæ rapuerunt.

p 1 **Furiosos.** Furiosos punire non decet ex his, quæ faciunt, cùm sint mente alienati, & ibi habetur de Loth & aliis ebriosis.

2 Furiosis Clerici quodammodò comparandi essent, si pro patrociniis impensis munera exigere vellent.

3 Furioso Judex comparari posset, qui ex mulieris confessione Clericum condemnare vellet. Regulariter enim mulieres contra Clericos testimonium ferre non possunt.

4 Furiosi quodammodò sunt Ecclesiæ ministri, qui diebus dominicis & feriatis causas tractare volunt.

5 Furioso similis dici posset Judex, qui neganti purgationem indiceret, nisi infamiâ laboraret.

6 Furoris quodammodò plena res esset, si à ministris & subditis confessio cruciatibus extorqueretur. Juramenta quædam sunt irritanda, quædam relaxanda. *c. auctoritatem.* & *c. alius.* in quo c. habetur, quòd solus Romanus Pontifex Regem Franciæ tanquam inutilem deposuit. Excommunicatis fidelitas servanda non est.

7 Furiosè procederetur, si Diaconus vel Presbyter sine concilii examinatione dejiceretur.

8 Furore quodam plenus censetur, qui carnis fragilitate ante ordinationem lapsus, & in judicio confessus vel convictus, posteà præsumit offerre, & in ordine susceptо ministrare : quod verum est de crimine depositionem inducente.

q 1 **Monachus.** Monachus an possit licitè officia populis celebrare, & pœnitentiam dare, & baptizare? Decimæ de consensu Episcopi Sacerdotibus dari debent. *cap. revertimini.*

2 Monachi an possint in suis Capellis Presbyteros instituere?

3 Monachorum & Ecclesiarum jura, an per præscriptionem tolli possint?

4 Monachi an possint præscribere contra Ecclesias & Prælatos seculares?

5 Monachi & Prælati res Ecclesiæ suâ auctoritate repetere non valent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 Monachi, Episcopi, & alii Prælati, si suâ auctoritate usurpant, quæ ad se pertinere putant, an cadant à causa?
7 Monachi & Abbates an possint retinere Ecclesias, decimas, & jura patronatûs de manibus Laicorum sibi concessa, sine Episcopi consensu? Et ibi habetur, quòd Episcopus habet dispositionem omnium Ecclesiarum, quæ in sua diœcesi constitutæ sunt. *c. omnes basilicæ.* Et etiam ibi plenè de jure patronatûs. *cap. quicunque. cap. filiis. cap. decernimus.*

r 1 **Occidit.** Occidit seipsum spiritualiter, qui à voto resilit.
2 Occidit quodammodò temporaliter seipsum, qui suum resignat beneficium. Sed si in infirmitate resignavit, an sit ei restituendum, postquam convaluerit? Et ibi habetur, quòd ante probationem triennii nullus in monasterio debet suscipi.
3 Occidit animam suam Monachus ad propria rediens, postquam se & sua monasterio tradidit.
4 Occidens vel percutiens Clericos diabolo suadente, est excommunicatus ipso jure. *c. si quis suadente diabolo.* Et ibi habetur, quòd Ecclesiæ concessa non sunt revocanda: & qui talia aufert, sacrilegium committit: & Ecclesiæ immunitas non est violanda.

s 1 **Abbates.** Abbates aut Monachos factos Episcopos jus obligat ad relinquendum, quod ante habuerunt, monasterio: quod pòst, Ecclesiæ propriæ. *c. statutum.*
2 Abbates sunt à propriis fratribus eligendi, & non ab Episcopis. Abbates repellere non est permissum Monachis: neque commatres facere. Abbates & Monachos possunt Episcopi visitare, & conditiones exigere tempore dedicationis constitutas. Abbates & Monachi cum Sanctimonialibus habitare non debent, quia sexuum commistio est periculosa. *c. diffinimus.*

t 1 **Claustra.** Claustra sive religionem intrare volentibus Clericis, non est à suo Episcopo denegandus ingressus.
2 Claustrum ingredi Clericis permittitur, etiam Episcopo invito.
3 Claustrum unum petere altero derelicto, an sit permissum Monachis regularibus canonicis, sine permissione Abbatum.

u 1 **Volentes.** Volentes & spontaneos monasterium intrantes pueros, an cogant jura religionis propositum tenere. Volunt tariè puellæ virginitatis propositum suscipientes, nuptias eligere non possunt.
2 Voluntate patris spretâ, si filius religionem ingreditur, an à patre revocari possit?
3 Voluntariè habitum religionis suscipientes, illum deserere non possunt: sed qui coactus ingreditur, nullo modo obligatur.
4 Volentes religiosi ad arctius monasterium transire, non sunt impediendi.

x 1 **Commendat.** Commendatam unam Ecclesiam potest habere Clericus in altera intitulatus. Commendandi sunt Clerici, qui in una & non in pluribus Ecclesiis volunt conscribi. Et ibi habetur, quòd duobus Episcopatibus potest quandoque quis præfici. *c. relatio.*
2 Commendandi non sunt Clerici, qui sine literis dimissoriis de una Ecclesia transeunt ad alteram. Matrimonium spirituale contrahitur inter Curatum & Ecclesiam suam, quæ non debet esse scortum. *c. sicut.*
3 Commendatio nulla, sed potiùs vituperium est Clericis, qui secularium negotiorum procuratores esse volunt.
4 Commendandi sunt Clerici, qui vestibus sibi congruentibus utuntur, unguenta & fulgida vestimenta fugientes.
5 Commendare non debemus Clericum, qui à suo Episcopo depositus, Imperatorem aut Judicem secularem adit.

y 1 **Jurans.** Jurans verum non peccat: sed secùs, si pejerat, & per creaturas jurare non licet.
2 Jurans falsum, quod putat verum, an sit perjurus? Quot comites habeat juramentum? & quot sunt genera mendacii?
3 Perjurum Prælatum & criminosum ante sententiam diffinitivam derelinquere non licet.
4 Juramenta illicita an sint servanda?
5 Pejerare & contra juramentum suum venire, qui cogit aliquem, licèt perjurus non sit, tamen mortaliter peccat. In qua ætate quis cogatur jurare? Et ibi ponitur forma juramenti fidelitatis. *c. de forma.*

z 1 **Pugnas.** Pugnas committere seu militare, an sit peccatum?
2 Pugna sive bellum quod dicatur justum.
3 Pugna an debeat committi pro repellenda sociorum injuria?
4 Pugna non semper est exercenda contra malos. Mali enim sunt quandoque à bonis tolerandi, & non abjiciendi. Quædam tamen mala sunt repellenda & punienda, quædam toleranda. Mali sunt medicinali severitate ad bonum cogendi, ut Nabuchodonosor. Et hæretici etiam inviti sunt ad salutem trahendi. Pugnis & bellis sunt coërcendi Ecclesiasticæ religionis inimici.
5 Pugnas seu bella qui Deo auctore gesserunt, præcepta non occidendi minimè transgressi sunt. Et ibi, an mali sint occidendi? Habens gladii potestatem potest occidere, si hoc faciat amore justitiæ.
6 Pugna & coactio est exercenda in malos, ut teneant bonum jam susceptum. Non autem sunt ipsi mali ad bonum non susceptum cogendi.
7 Pugna si justa sit, possunt hæretici & omnes hostes licitè suis rebus spoliari.
8 Pugna seu bellum an possit per Clericos committi? & an possint Clerici arma sumere? Qui sacramenta Dei tractant, judicium sanguinis agitare non debent.

a 1 **Hæresis.** Hæresis quælibet ab Ecclesia Romana destruitur. Hæreticus an possit

possit alium excommunicare, privare, vel sententiâ notare? Excommunicatus alium excommunicare non potest. Hæreticorum consortia, & eorum sacrificia sunt à catholicis fugienda.
2 Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi. Ecclesia viventes & non mortuos, an ligare possit vel solvere?
3 Hæreticus si dominus est, aut alio crimine irretitus, an possit excommunicatio ferri in familiam suam pro delicto ipsius domini, & in filium pro peccato patris? Excommunicandi sunt, qui corrigi nolunt: & etiam illi, qui duas uxores habent: testes falsi, homicidæ, & multi alii. Hæreticorum tandem variæ species ponuntur.

b 1 **Violatas.** Violatas Romanorum Pontificum censuras, à nullo decet esse. Violantes sacros canones in Spiritum sanctum blasphemant. Violanda non sunt, sed servanda Sanctorum statuta, & eorum regulæ in Synodo constitutæ.
2 Violari non debent privilegia Ecclesiarum: nec Archiepiscoporum. Violans civitates & occidens suos Præsules, Episcopali dignitate privatur. *c. ita nos.*

c 1 **Sortilegus.** Sortilegus quis sit: sive qui dicantur sortilegi?
2 Sortilegum esse, an sit peccatum? sortibus an sit credendum?
3 Sortes, sive divinationes à quibus exordium sumpserunt.
4 Et de multiplici genere divinationis: & quot modis dæmones futura prænoscunt.
5 Sortilegi, vel divinatores an sint excommunicandi, si cessare noluerint? Sortilegia, & magicam artem debent Episcopi eliminare. Sortilegiis, vel maleficiis nullo pacto debent Sacerdotes operam dare, aliàs abjiciendi sunt.
6 Sortilegus, vel alius ab Episcopo excommunicatus, an per alium, ipso inconsulto, possit absolvi? Et an Presbyteri possint reconciliare pœnitentes? Pœnitentia morientibus non est deneganda, etiam à simplici Sacerdote.
7 Sortilegis & aliis morientibus non est pœnitentia imponenda sed benè innotescenda. In pœnitentiis imponendis multa sunt consideranda. Meliùs est Sacerdotem pœnitentiam imponentem esse nimis misericordem, quàm nimis severum. Sortilegi sunt & excommunicati, qui dies, menses, & annos Paganorum ritu observant.

d 1 **Sponsis.** Sponsis Dei, se Deo dedicantibus, & virginitatem voventibus, nuptias contrahere non licet. Sponsalia de præsenti, sive matrimonia per voventes solenniter contracta, non tenent.
2 Sponsa unius, an possit à suo sponso recedere & alii nubere? Sponsa sine consensu sponsi, & econtrà, religiosam vestem suscipere non potest post copulam carnalem: secùs ante. Sponsalia vera an fuerint inter Joseph & Mariam? Sponsam alterius nullus rapiat, & ibi aliquid de Raptu.

Infidis. Infidis seu infidelibus conjugium contrahere licet: & inter eos dicitur esse matrimonium, licèt non sit ratum. Infidelis uxor virum cogens ad malum, licitè dimittitur. Infidelium, ut Judæorum, convivia, & etiam conjugia sunt à Christicolis vitanda.
2 Infidelium unus, si convertatur ad fidem, altero remanente in infidelitate, an possit ad fidem conversus alii se copulare?
3 Infidelis, qui ante baptismum unam uxorem habuit, & post baptismum aliam, bigamus est censendus, nec potest esse Episcopus. *c. acutiùs.* ibid.

f 1 **Serviat.** Servire adstrictus, ut putà servus, si contrahat cum libera, quæ per errorem eum putabat liberum, non est inter eos conjugium, quia error personæ & conditionis impediunt & dirimunt: secùs autem est de errore fortunæ & qualitatis.
2 Servum scienter acceptum in maritum non potest mulier dimittere: secùs si ignoranter. Servi possunt matrimonia contrahere.

g 1 **Infans.** Infans proprius, si teneatur à patre in sacro baptismate, licèt per tale factum suæ uxori compater efficiatur, non propter hoc ab ipsa uxore separabitur, nisi ad servandam continentiam possit induci.
2 Infantes sponsalia contrahere nequeunt, quia in illa ætate consentire non possunt.
3 Infantes sive filii spirituales vel adoptivi, an possint naturalibus per matrimonium conjungi?
4 Infantes sive filium aliquem non debet uxor simul cum viro suo in baptismate suscipere, *cap. fil.* quia esset ejus commater. Et ibi dicitur, quòd non potest quis ducere in uxorem relictam compatris suæ uxoris: nec etiam duas commatres.
5 Infantibus si conceditur nuptias contrahere, ipsorum & quorumcunque aliorum nuptiæ seu matrimonia non debent clàm fieri, sed publicè, & sic non debent esse clandestina. Tandem instruuntur Judices ad cuncta rimandum.

h 1 **Mœcha.** Mœcha sive adultera, & ab aliquo per adulterium polluta, an possit per eum duci in uxorem? Et ibi matrimonia secunda conceduntur. *c. quòd si dormierit.*
2 Mœcham fœpè mulierem efficit coactio, & ideò nulla mulier est cogenda nubere, quia in matrimonio animus plenâ libertate potiri debet & gaudere. Non licet viro uxorem deserere, ut fecit Lotharius.
3 Mœchiæ notam an dicantur incurrere filii & filiæ, qui post sponsionem parentum cum aliis contrahunt: hoc est, an filii & filiæ post promissionem & sponsionem parentum suorum possint licitè cum aliis contrahere?

i 1 **Coit.** Coire solita (ut est meretrix) potest in uxorem duci, si de ejus correctione spes habetur. Coitûs sive fornicationis causâ potest uxor dimitti.
2 Coitûs sive incontinentiæ causâ ducta, an sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

conjunx appellanda? Abortum procurantes an sint homicidæ?

3 Coitu sive copulæ conjugali apta puella, si habet patrem servum, & avum liberum, in matrimonio contrahendo sequatur de honestate arbitrium avi, & non patris, qui liberum non habet arbitrium, cùm sit servus.

4 Coitu ancillari & illicito non licet prolem quærere: vivente enim uxore ex quacunque causa, neque ex ancilla, neque ex alia, licet prolem procreare. Mœchiæ nomine omnis illicitus concubitus intelligitur. *c. meretrices.*

5 Coire coacta & per violentiam accepta an perdat pudicitiam & virginitatem? Carnis virginitas non servatur, si mens corrumpitur. Viro uxorem, extra fornicationis causam, derelinquere non licet.

6 Coiens vir cum alia, & sic adulter, uxorem adulteram dimittere non potest.

7 Coitûs seu fornicationis causâ dimittens uxorem, eâ vivente aliam ducere non potest. Coitus contra naturam, & cum personis conjunctis, est gravissimum peccatum.

8 Coitum sive incontinentiam incurrere non debet aliquis, ut aliqua ad fidem convertatur. Et sic non licet ducere uxorem infidelem sub ea conditione, ut convertatur & fidelis efficiatur.

k l **Mente.** Mente seu voluntate mulier cupit, ut fiat mater, & habeat liberos, tamen ejus vir est frigidus & maleficiatus, an propter hoc sit ab eo separanda?

2 Mens & voluntas est mulieri, post mortem viri, cum illo contrahere, cum quo priùs fornicata fuit: an possit? Viro uxorem dimittere propriâ auctorirate & sine judicio Ecclesiæ non licet, neque eam occidere. *c. admonere.*

3 Mentis seu cordis solâ conditione, absque oris confessione, an possint peccata deleri, & utrùm possimus Deo satisfacere? Illam quæstionem prolixè tractat Gratianus, ejus occasione interserens tractatum de pœnitentiâ, septem distinctiones continentem.

4 Mentis scrupulo cessante, an possit maritus tempore orationis & pœnitentiæ uxori debitum reddere? Et ibi habetur, quòd tempore quadragesimali nuptias celebrare non licet.

5 Mens & voluntas est viro continentiam vovere. Non potest hoc facere sine consensu uxoris tacito vel expresso, nisi sit sponsa nondum cognita. Mulier viro debet subesse, cùm vir sit caput mulieris. *c. hæc imago.*

l **Dubitans.** Dubitans uxor de morte mariti, & credens illum esse mortuum, si contrahat cum alio, an dicatur rea adulterii?

2 Dubitans mulier de morte mariti, si cum alio contraxit, & postea maritus ejus rediit, an sit cogenda ad eum redire, & primum dimittere?

m **Gradibus.** Gradibus consanguinitatis nobis contingentes mulieres non possumus ducere in uxores. Quare constitutum fuit, ne consanguineæ ducantur.

2 Gradu consanguinitatis uxori contingentem non licet uxorem ducere.

3 Gradus consanguinitatis & affinitatis secundùm decreta usque ad septimam generationem habent prohibitionem: hoc est, quòd ratione consanguinitatis & affinitatis prohibitum est matrimonium usque ad septimum gradum.

4 Gradus VI. consanguinitatis quare prohibitus est secundùm canones.

5 Gradus consanguinitatis quomodo computandi sunt.

6 Gradibus prohibitis conjuncti ad quorum accusationem vel testificationem sunt separandi. Et ibi de juramento separationis & reconciliationis. Et de juramento eorum, qui consanguinitatem probant. *c. de parentela.*

7 Gradu prohibito conjuncti, si ad invicem carnaliter commisceantur, filii ex tali incestuoso coitu procreati, non sunt filii appellandi.

8 Gradus consanguinitatis & affinitatis quis dicatur esse dispensabilis: id est, quo gradu possit dispensari cum consanguineis & affinibus?

9 Gradu prohibito conjuncti (licèt fortè sententia pro matrimonio fuerit lata) possunt separari. Sententia enim pro matrimonio vel contra ipsum lata potest retractari veritate compertâ, quia talis sententia nullo cursu temporis transit in rem judicatam. Et ibi dicitur, sententiam etiam Romani Pontificis in melius posse mutari. *c. sententiam.*

10 Gradus affinitatis (sive ipsa affinitas) in superstite non deletur. Item soboles ex secundis suscepta nuptiis, consanguineis prioris viri copulari non debet, secundùm decreta, sed hoc corrigitur per *c. non debet. de consang. & affin.*

n **Rapiente.** Rapiente virginem per vim ab aliquo, raptus committi dicitur.

2 Rapiens violenter puellam, potest illam peractâ pœnitentiâ in uxorem ducere. Et sic rapta raptori jure canonico nubere potest. *c. demque.* & melius extra de rap. *c. cum causa.* cum similibus.

EA, DE QUIBUS LECTOREM PRINCIPIO VISUM EST ADMONERE, HÆC SUNT.

IN Ecclesia Romana, omnium Ecclesiarum magistra, solitos esse asservari Conciliorum canones, & Pontificum decreta, ac cæteris Ecclesiis communicari, planè compertum est. ¶ Atque in usu præcipuè videtur fuisse collectio illa, quam Nicol. Papa *in c. si Romanorum. dist. 19.* Codicem canonum nominat: in quo continebantur canones & regulæ illæ, quæ recensentur à Leone IV. *cap. de libellis. dist. 20.* Hujus Codicis tria manuscripta exemplaria Romæ habentur in Vaticana Bibliotheca. Extat etiam impressus Maguntiæ Anno Salutis M. D. XXV. Repertus est autem in vetustissimo Cardinalis Vercellensis codice, Cresconii ad Episcopum Liberinum quidam quasi nomocanon: in quo, cùm pluribus causarum titulis propositis, exponatur deinde, quibus Synodorum, ac Decretalium Epistolarum locis causæ illæ tractentur, capita capitibus Maguntini codicis, & numeri numeris optimè respondent. Quæ quidem à Cresconio adhibita diligentia satis indicat, frequentissimum fuisse hujus collectionis usum: & hæc ea est, quæ in notationibus, quæ nunc eduntur, absolutè Codex Canonum vocatur. ¶ Cæterùm inter privatos collectores, qui multò plura congerere studuerunt, perantiquus est *Isidorus:* cujus collectio protenditur à canonibus Apostolorum usque ad Concilium Hispalense secundum: habeturque in duobus codicibus Vaticanæ Bibliothecæ, & uno monasterii Dominicani sanctæ Mariæ supra Minervam: extat autem impressa in editionibus Conciliorum, in antiquioribus quidem purior, in recentioribus autem multis aliis Conciliis, scriptisque admista. Isidorum hunc Igmarus Archiepiscopus Rhemensis in libro de Synodis, celeberrimum illum Hispalensem fuisse affirmat, à quo, testatur etiam Tritemius, librum Decretorum esse conscriptum: ac certè multa verba, quæ in Præfatione hujus collectionis leguntur, sunt in libro quinto Etymologiarum. In codice autem Dominicanæ Bibliothecæ initio Præfationis ita legitur: *Isidorus mercator servus Christi, lectori conservo suo, &c.* nec multo secùs in Vaticanis: quo loco in impressis est, *Isidorus peccator servus Christi, &c.* ¶ Secutus deinde est (ut de

(ut de iis primùm, quorum operâ typis excusa sunt, loquamur) *Burchardus*, Wormacienſis Epiſcopus, Othonis III. & Henrici II. Bavari Imperatorum ætate: qui non ordinem temporum & provinciarum, ut Iſidorus, ſed rerum, & cauſarum ſibi ſequendum putavit. ¶ Iiſdem veſtigiis inſtitit non ita multò pòſt *Ivo*, Carnotenſis Epiſcopus: ſed exortâ interim Berengarii hæreſi, multa ad illam confutandam pertinentia addidit, ac multa etiam prætereà ex Pandectis & Codice: dùm de Laicorum quoque officiis ſibi agendum putat: quod Burchardo minùs neceſſarium viſum fuerat. ¶ Extant autem duo volumina, Ivonis nomine inſcripta, eandemque habentia præfationem: quorum unum, quod *Pannormia*, alterius, quod abſolutè *Decretum*, inſcribitur, quaſi epitome quædam eſt. Verùm in hoc eodem campo alii etiam graviſſimi viri (quorum libri partim in publicis, partim in privatis Bibliothecis manuſcripti habentur) *Creſconius*, *Anſelmus*, *Deuſdedit Cardinalis*, *Gregorius Presbyter*, qui volumen ſuum *Polycarpus* inſcripſit, aliique nonnulli præclarè ſe exercuerunt, ſuamque operam probaverunt. Noviſſimus iſtorum omnium, præter auctorem Pannormiæ (nam is recentior fortaſſe eſt) *Gratianus* Monachus Benedictinus, non tantùm decretis colligendis (quod ſuperiores fecerant) operam dedit: ſed Ivonis fortaſſe Præfatione excitatus, eò potiſſimùm incubuit, ut certis quæſtionibus propoſitis, quid in utramque partem ex Canonibus, qui inter ſe nonnunquam pugnare videbantur, dici poſſet, ipſe & afferret, & explicaret: omninoque eorum varietatem, quæ ſpeciem diſſenſionis habebat, ad concordiam revocaret. Cæterùm in longo ac perdifficili opere multa à parùm æquis hominibus exagitabantur; nonnulla pii etiam & verecundi interdum deſiderabant.

Quamobrem ne hujuſce utiliſſimi & graviſſimi Codicis vacillaret auctoritas, placuit primùm Pio IV. ac ſubinde Pio V. & Gregorio XIII. (apud quem etiam hujus perfecti operis, quemadmodum & aliarum maximarum rerum, laus fuit) ut illi corrigendo ſumma opera daretur, mendæ librariorum tollerentur: ſi qua etiam in re Gratianus, ut homo, minùs vidiſſet, modeſtè notaretur, ipſaque omninò capita ſuis auctoribus quàm diligentiſſimè reſtituerentur. Itaque & Romæ Vaticana Bibliotheca, & monaſterii Dominicani ſupra Minervam, aliæque non paucæ excuſſæ ſunt, & ex aliis urbibus atque regionibus invitati doctiſſimi homines, qui idem facerent, & ſi quid inveniſſent, quod ad hanc rem pertineret, pro ſua pietate libenter communicarent, atque ad Pontificem mitterent. Quâ diligentiâ illud factum eſt, ut cùm jam magnam partem ſuum unicuique tributum ſit, ac propterea intelligi plerunque poſſit, quæ Synodorum generalium, quæ ſummorum Pontificum, quæ provincialium Conciliorum, quæ Patrum decreta ac ſententiæ, atque inter hæc, quæ ſanctæ Romanæ ſedi probata ſint, quæ minimè, vix quiſquam errare, atque incerta pro certis ſequi, certa verò pro incertis ſuſpecta habere poſthac queat.

Quod

Quod ad citationes auctorum pertinet, ubi error evidens erat, aut nonnulla Gratiani exemplaria cum veriore, atque ab aliis collectoribus allatâ citatione conſentiebant, ſublatis falſis inſcriptionibus veræ ſunt reſtitutæ: ubi verò, quamvis caput apud alium auctorem eſſet inventum, fieri tamen poterat, ut illius quoque eſſet, quem Gratianus citaret (ſunt enim haud rarò decreta tralatitia, & ſententiæ ſimiles in bonis auctoribus) retentâ Gratiani citatione, ſatis viſum eſt locum, ubi hodiè habeatur, indicare. Et quoniam interdum aut capitis aliqua quidem pars illius auctoris eſt, qui citatur, aliqua verò minimè, aut verba valdè ſunt mutata: Id quoque eſt indicatum, adſcriptumque prætereà in margine, quo loco idem caput in gloſsâ Bibliorum ordinariâ, in libris Sententiarum, & apud cæteros collectores habeatur, eos præſertim, qui in hujus Operis emendatione magno uſui fuerunt. Animadverſum verò eſt, multa olim fuiſſe (quorum nonnulla hodiè etiam habentur) homiliarum ex variis auctoribus collectarum volumina: quibus homiliis nomen auctoris aut non eſſet præpoſitum, aut etiam mutatum: quod Decretorum collectoribus, qui fontes adire in illa librorum penuria plerunque non poterant, errandi interdum dederit occaſionem. Sæpè etiam Gratianus multas Patrum ſententias ſimul colligit, atque in unum caput concludit (quamvis in vulgatis Codicibus plerunque in diverſa capita ſint diſtractæ, ſed ferè ſint Rubrica) idque cùm facit, non ipſa prorſus auctorum verba affert, ſed arbitratu ſuo mutat, addit, imminuit, ſummatim complectitur: quod etiam Burchardus & Ivo faciunt, cùm citant hoc modo, *ex dictis Auguſtini*, *ex dictis Hieronymi*.

In emendando textu, primùm initia capitum ob uſitatas Doctorum citationes non ſunt mutata: ſed ubi ab originali diſcrepabant, in margine aut in notatione eſt indicata germana lectio. Deinde hæc gloſſæ ipſius habita ratio eſt, ut nihil in textu ſit mutatum, ubi mutatio ipſa impeditura erat, quò minùs, quid ſibi auctor gloſſæ voluiſſet, animadverti poſſet: ſed eodem modo aut in margine, aut in notatione mendum eſt indicatum. Ubi verò hæc non obſtabant, hæc ferè ſervata corrigendi ratio eſt: ut ſi videretur voluiſſe Gratianus auctorum, quos citaret, ipſa prorſus verba referre, ea ex ipſo originali emendarentur, & interdum etiam, non levi propoſita utilitate, aliqua adderentur: niſi ſicubi vulgata lectio viſa eſt melior: nam tunc illâ retentâ notatum eſt, quomodo originale ipſum habeat. Sin autem Gratianus non eadem prorſus verba afferre voluerat, ſed aut in ſummam quandam ipſe redigere, aut ab aliis redacta, ut ab auctore gloſſæ ordinariæ, ab Ivone & aliis collectoribus referre: tunc nihil ferè emendatum vel additum eſt, niſi fortè Patris illius, unde collector acceperat, reſtituta lectio magnam afferre viſa eſſet utilitatem: multisque locis id notatum eſt, & verba ipſius originalis allata, ut Lector identidem in memoriam hujus adhibitæ cautionis revocaretur, & labore ad originalia adeundi levaretur. Quòd ſi idem caput ex pluri-

bus

bus vicinis alicujus Patris locis confectum est (nam quæ multùm distabant, satis plerunque fuit in margine indicare) adjectæ sunt in textu particulæ illæ *& suprà, & infrà:* sc. ubi seriem & nexum collectionis impedituræ non erant : ubi verò Gratianus ipse loquitur, ex manuscriptis hujus libri exemplaribus pura germanaque lectio est restituta.

In Codice Canonum capita, quæ ex Græcis Synodis recitantur, sunt à Dionysio Exiguo in linguam Latinam conversa : cujus Præfatio manuscriptis ipsius codicis exemplaribus præposita legitur. Isidorus autem partim hâc ipsâ Dionysii versione, quanquam rarò, partim fortasse priscâ illâ, cujus mentionem in præfatione sua Dionysius facit, usus est aut integris, aut aliquantulùm immutatis : partim etiam aliis, quæ tunc, ut ipsemet Isidorus testatur, extabant, hodiè, præterquam apud istos Decretorum collectores, non extant. Quocirca mirandum magnoperè non est, si cæteri collectores, & omnium ferè postremus Gratianus, qui & Codicem illum Canonum, & Isidori collectionem, & alias etiam habebant, eundem canonem non semper ex eadem versione recitent. Qua de re sæpè in notationibus Lector est admonitus, & ubi necessarium visum est, Græca canonis verba cum versione novâ sunt allata : idemque in cæteris Patrum Græcorum sententiis factum est.

De nomine *Paleæ* sunt variæ doctorum hominum sententiæ. Multi ea capita, in quibus res inanes ac leves continerentur, hoc nomine appellari censuerunt : alii quasi τὰ παλαιὰ, id est, antiqua : alii quasi additiones quasdam, derivatâ, aut potiùs depravatâ voce ab adverbio πάλιν, id est, rursum, quo scriptores etiam Latini tempore Gratiani uterentur. Verùm Joannes Andreæ in additionibus ad Speculatorem, titulo de Disputationib. & allegationib. prope finem (quem Imola in Rubrica de verborum obligationibus, Alexandrinus in proœmio Decretalium, Jason in Rubrica titulo de Actionibus, & alii sunt secuti) putat, quendam Protopaleam, quem Jason addit Cardinalem fuisse, collectioni Gratiani capita hæc adjunxisse. Atque ut in re tam incertâ aliquid elici conjecturâ possit, exponetur, quid in collatis exemplaribus observatum fuerit. In tribus, quæ sunt antiquissima, & videntur scripta paulò post Gratiani ætatem, pauciſſima ex hujusmodi capitibus habentur. In uno valdè emendato sunt apposita in margine sine ulla nota, sed non omnia quæ in his non habentur. In alio literis perantiquis descripto Paleæ ipsæ recentiori scripturâ toti volumini præponuntur. In cæteris habentur aut omnes, aut pleræque : & partim quidem cum Paleæ nomine, partim verò sine ullo à cæteris capitibus discrimine. Ex qua observatione illud videtur posse colligi, has Paleas esse additiones, non eodem tempore factas, ad primam collectionem Gratiani, in margine primùm adscriptas, ac nonnullas fortasse ab ipsomet Gratiano (ut fit) inter componendum aut relegendum : quas deinde librariorum quidam omiserint, quidam in contextu posuerint, interdum conjunctè cum prioribus capitibus, interdum

dum cum aliquo discrimine. Falsam verò esse illorum opinionem, qui eas contemnendas putant, ex eo constat, quòd multæ & in Decretalibus, & apud vetustiores Gratiani collectores habentur : quod suis locis indicabitur.

In plerisque vetustis hujus collectionis exemplaribus hæc tanquam inscriptio rubris literis posita est : *Concordantia discordantium canonum :* addita in quibusdam dictione, *Incipit*, sine ulla Gratiani mentione. Verùm in Vaticano illo vetustissimo, cui voluminis ipsius initio recentiori scripturâ Paleas esse præpositas, dictum est, ante ipsas Paleas est hic titulus, *Decretum Gratiani Monachi sancti Felicis Bononiensis, ordinis sancti Benedicti, compilatum in dicto monasterio, Anno Domini millesimo centesimo quinquagesimo primo, tempore Eugenii Papæ tertii :* in aliis verò duobus Codicibus, in extremo est, *Explicit Decretum compilatum à Gratiano Monacho monasterii sancti Felicis de Bononia.* In Chronico, quod inscribitur, *Pomærium Ecclesiæ Ravennatis,* qui liber in Bibliotheca Vaticana servatur, hæc de Gratiano leguntur, *Anno Christi millesimo centesimo quinquagesimo primo, Gratianus Monachus de Classa civitate Tusciæ natus, Decretum composuit apud Bononiam in monasterio sancti Felicis.* Idem testatur Hugutio, vetustissimus hujus Codicis interpres, secundâ, quæstione sextâ, cap. post appellationem. & Vincentius in libro Historiarum bis, semel libro vigesimo tertio, capit. trigesimo primo, loquens de Isidoro : & iterùm libro vigesimo quinto, cap. octuagesimo quarto, agens de Ivone, & aliis decretorum collectoribus : & sanctus Antonius part. tertiâ histor. tit. decimo octavo, cap. sexto. Tritemius verò in libro de Scriptorib. Ecclesiasticis, Gratianum agnoscit hujus collectionis autorem : itemque in libro secundo de Viris illustribus ordinis sancti Benedicti : quo tamen loco addit (ipsam fortasse Operis inceptionem spectans) fuisse ab eo compositum Anno Domini millesimo centesimo vigesimo septimo. Hanc collectionem Innocentius tertius, in Epistola ad Archiepiscopum Compostellanum, vocat corpus Decretorum. Ob has igitur auctoritates, & receptam apud omnes opinionem, in prima hujus voluminis pagina præpositus est titulus nomine Gratiani.

¶ Quod ad glossas pertinet, quæ pios & catholicos auctores habuerunt, quæ in illis errata paulò majoris ponderis pro humani ingenii infirmitate obrepserunt, ea in margine sunt notata, & quid catholicè sentiendum sit, ostensum est. Hæ autem notæ, quibus asteriscus affixus est, necessariò posthac in omnibus impressionibus apponendæ erunt.

INDEX

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX LIBRORUM, QUI VARIIS EX LOCIS SUNT HABITI.

A.

Ambrosii sermones aliquot, qui adhuc non extant impressi, ex Bibliothecis Vaticana, & monasterii Mediolanensis S. Ambrosii.

Anselmi Collectio canonum, ex Vaticanâ, & Hieronymi Parisetti.

Alexandri II. epistolæ aliquot, partim missæ ab Antonio Augustino Archiepiscopo Tarraconensi, partim ex Bibliothecis, Vaticana, Nicolai Ormanetti Episcopi Patavini, Michaëlis Thomasii Episcopi Ilerdensis.

Anastasii Bibliothecarii Chronicon, & versio septimæ Synodi, & octavæ sub Hadriano, ex Vaticana, & Cardinalis Sirleti.

B.

Bonifacii Papæ concilium ex Hispania, ex vetusto codice monasterii Populeti.

Bonifacii martyris epistolæ, ex Bibliotheca monasterii B. Mariæ supra Minervam.

C.

Cresconii Nomocanon, ex Bibliotheca Cardinalis Vercellensis.

Capitula aliquot Pontificum, ex eodem codice monasterii Populeti.

Capitularium liber septimus, & capitularia adjecta, missa à Iacobo Amioto Episcopo Antissiodorensi, ex Bibliotheca Ecclesiæ Beluacensis.

Collectio decretorum Romanorum Pontificum, ab Augustino Archiepiscopo Tarraconensi.

Codex Canonum, qui apud veteres Pontifices in usu fuit, ex Vaticana, Dominicana, & Cardinalis Sirleti.

Collectio canonum incerti auctoris, ex Vaticana.

Collectio canonum ex Biblioth. Eccl. Mutinensis.

Collectio canonum pœnitentialium incerti auctoris, ex Bibliotheca Michaëlis Thomasii Episcopi Ilerdensis.

Conciliorum Hispaniensium, & Carthaginensium varietates lectionis, ex Bibliothecis Regis Catholici Lucensi & Sorianensi à Cardinali Quiroga.

Centii Camerarii liber de formis juramentorum, ex Bibliotheca Achillis Statii.

Concilii alicujus fragmenta quædam post Anselmi collectionem in codice Hieronymi Parisetti.

Cypriani operum exemplaria, ex Vaticana, & monasterio sancti Salvatoris Bononiensi.

D.

Decreti hujus undeviginti exemplaria manuscripta, partim sine glossis, partim cum glossis, duodecim quidem ex Vaticana, reliqua verò ex Bibliotheca Marcelli Papæ II. Cardinalium Vercellensis, & Sirleti, Michaëlis Thomasii Episcopi Ilerdensis, Achillis Statii.

Decretorum excerpta, ex Bibliotheca sancti Trudonis ab Alberto Leonino, nomine universitatis Lovaniensis.

Deusdedit Cardinalis Collectio canonum, & libri quatuor de rebus Ecclesiasticis, ex Vaticana.

E.

Evgenii II. Concilium, ex Vaticana, & tertii, ex Vaticana, & ex Gallia.

Emeritense Concilium à Cardinali Quiroga.

Ephesini Concilii primi antiqua versio, ex Vaticana.

F.

Fliberti Episcopi epistola descripta, ex vetusto Codice Ecclesiæ Eliuacensis à Iacobo Amioto Episcopo Antissiodorensi.

G.

Gregorii III. epistola, ex Bibliotheca monasterii supra Minervam.

Gelasii scripta quædam, & aliorum Pontificum epistolæ, ex Vaticana.

Gelasii epistola ab Antonio Augustino Archiepiscopo Tarraconensi.

Gregorii I. epistolæ manuscriptæ, ex Vaticana, & Episcopi Ilerdensis.

Gregorii VII. regestum, ex Vaticana, & multis privatis.

Gregorii IV. epistola ad universos Episcopos per Galliam, &c. ex Bibliotheca monasterii supra Minervam.

Gregorii X. epistola ad Regem Armeniorum, ex Bibliotheca Cardinalis Sirleti.

Græcorum patrum commentarii in sacram Scripturam, aliaque eorundem scripta & Concilia, ex Vaticana.

H.

Humberti legati Leonis IX. ad libellum Nicetæ contra Latinos responsio, ex monasterio S. Mariæ novæ.

I.

Isidori Hispalensis operum codex, ex monasterio Neapolitano S. Augustini in Carbonaria.

Isidori Collectio canonum, ex Vaticana & Dominicana supra Minervam.

Ioannis VIII. epistolæ, ex Vaticana.

Isidori collectionis canonum præfatio alia à vulgata, missa ab Archiepiscopo Tarraconensi, & Alvaro Gomez, ex Bibliotheca Ecclesiæ Tolet.

Isidori epistola ad Lansredum ex Bibliotheca supra Minervam.

Innocentii II. Concilium, ex Vaticana.

Isidori Hispalensis regula Monachorum, ex Hispan.

L.

Leonis IV. epistolæ duæ: una ex Bibliotheca M. Antonii Mureti, altera ex Bibliotheca Francisci Turriani.

Leonis II. epistolæ à Cardinali Quiroga, ex vetusto codice regiæ Bibliothecæ.

Leonis IV. Concilium, ex Vaticana.

N.

Nicolai primi plures epistolæ, ex Bibliotheca supra Minervam.

Nicolai Concil. adversùs Ioannem Ravennæ Archiepiscopum, ex Biblioth. Ecclesiæ Mutinensis.

Nicolaus ad consulta Bulgarorum, ex Vaticana.

P.

Pontificalia manuscripta, ex Vaticana, & Cardinalis Sirleti.

Polycarpus, id est, collectio canonum Gregorii Presbyteri, ex Vaticana.

Petri Damiani oratio de privilegio sedis Apostol. & disceptatio inter regium advocatum, & Romanæ Ecclesiæ defensorem, ex Bibliotheca Cardinalis Sirleti.

Paschalis primi epistola & decreta, ex Biblioth. Ormanetti Episcopi Patavini, & fragmentum Concilii apud Guardastellum, ex Vaticana.

R.

Rhemense Concilium in pago Trostejano habitum, missum ab Episcopo Antissiodorensi.

S.

Scriptum de moribus, vita & morte Agapiti, ex Vaticana.

Stephani V. epistola in collectione canonum incerti auctoris, ex Vaticana.

Sanctorum vitæ, ex Bibliotheca sanctæ Mariæ majoris.

Stephani IV. Concilium in collectione Deusdedit Cardinalis, ex Vaticana.

Synodus octava, ex Bibliotheca Cardinalis Sirleti, & Vaticana.

T.

Ticinense Concilium à Iacobo Amioto Episcopo Antissiodorensi.

Theodulphi capitula, ex Bibliotheca M. Antonii Mureti.

Theophanis chronicon, ex Vaticana.

Toletanæ Ecclesiæ privilegiorum liber, ex Hispania.

Toletana Concilia XIV. XV. XVI. XVII. à Cardinali Quiroga, & XVI. etiam à Petro Pontio Episcopo Placentino.

V.

Urbani II. Concilium Placentinum, & fragmentum alterius Concilii, & epistola L. præpositi sancti Irenæi, ex Vaticana: Synodus apud Melphiam, ex Vaticana, & à Iacobo Pammelio Canonico Brugensi, & Concilii Claromontensis apud Alverniam summæ capitum à Francisco Riccardotto Episcopo Atrebatensi, ex vetusto codice Lamberti Episcopi Atrebatensis, ejusdemque Concilii fragmentum à Iacobo Pammelio.

Z.

Zachariæ decreta, ex Bibliotheca Ormanetti Episcopi Patavini: Synodus Romana, ex Vaticana: Francica, ex Dominicana supra Minervam.

Zozimi, & Episcoporum Africanorum ad ipsum epistolæ, ex Vaticana.

Hæc sunt, quorum memoria nunc suppetit. Cæterùm & alia aliunde habita: & omnium verè librorum, quorum in hoc Opere mentio fit, editiones, cum manuscriptis codicibus Vaticanæ, & aliarum Bibliothecarum diligenter collatæ sunt.

¶¶¶ GREGO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

GREGORIUS PAPA XIII.

Universis Christi fidelibus præsentes literas inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem.

EMENDATIONEM Decretorum, locorumque à Gratiano collectorum, (erat enim is liber mendis & testimoniorum depravationibus plenissimus,) à nonnullis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris optimo consilio susceptam, selectisque ad id negotium sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & aliis eruditissimis viris adhibitis commissam, multis autem, variisque impedimentis hactenùs retardatam : nunc tandem, vetustissimis Codicibus undique conquisitis, auctoribusque ipsis (quorum testimoniis usus erat Gratianus) perlectis, quæque perperàm posita erant, suis locis restitutis, magna cum diligentia absolutam, atque perfectam, edi mandavimus. In quo magna ratio habita est Operis ipsius dignitatis, & publicæ, eorum præsertim, qui in hoc studio versantur, utilitatis. Jubemus igitur, ut quæ emendata & reposita sunt, omnia quàm diligentissimè retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur, aut imminuatur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die secundâ Junii, M. D. LXXXII. Pontificatûs nostri Anno undecimo.

ANT. BUCCAPADULIUS.

CONCOR-

CONCORDANTIA DISCORDANTIUM CANONUM.

AC PRIMUM I *DE JURE DIVINÆ & HUMANÆ CONSTITUTIONIS.*

DISTINCTIO PRIMA.

HUMANUM *genus duobus regitur, naturali videlicet jure, & moribus. Jus naturale est, quod in Lege & Evangelio continetur, quo quisque jubetur alii facere, quod sibi vult fieri, & prohibetur alii inferre, quod sibi nolit fieri. Unde Christus in Evangelio* a : [Omnia quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Hæc est enim Lex & Prophetæ.]

Not. 1 ¶ Ac primùm] *Hoc loco in manuscriptis codicibus magna est varietas. Nam partim nulla est hoc loco inscriptio : partim verò legitur,* De jure scripto & non scripto, & quod cui præponatur, & legum authoribus, & duorum malorum electione, sive dispensatione. *Aut,* Ac primùm de jure constitutionis naturæ divinæ aut humanæ. *Aut,* De jure naturæ, & humanæ constitutionis, *quam Dominicus de Geminiano agnoscit, & extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut,* De jure naturæ & constitutionis, *quæ inscriptio maximè videtur convenire tractationi Gratiani, qui sæpe ad hæc capita revertitur, ut initio distinct. 5. 7. 8. 15. & 11. q. 3. c. Est quæ causa. hunc totum locum indicans scribit :* Require in principio, ubi differentia signatur inter jus naturale, & jus constitutionis. *Verumtamen in hac tanta varietate, quæ, ut aliæ conjecturæ mittantur, argumento esse potest, nullam hic à Gratiano ipso positam esse rubricam, satis visum est, retentâ vulgatâ lectione cæteras indicare.*

¶ *Divinæ leges naturâ, humanæ moribus constant.*

C. I. *Hinc* Isid. *in 5. lib. Etymolog. c. 2. ait :*

OMnes leges aut divinæ sunt, aut humanæ. Divinæ naturâ, humanæ moribus constant : ideoque hæ discrepant, quoniam aliæ aliis gentibus placent. ¶ Fas, lex divina est : Jus, lex humana. ¶ Transire *b* per agrum alienum fas est, jus non est.

Ex verbis hujus authoritatis evidenter datur intelligi, in quo differant inter se lex divina & humana, cùm omne quod fas est, nomine divinæ, vel naturalis legis accipiatur : nomine verò legis humanæ, mores ipso jure conscripti & traditi intelligantur. Est autem jus generale nomen, multas sub se continens species.

¶ *Jus genus, Lex autem species est.*

C. II. *Unde in eod. lib. Etymolog. c. 3.* Isidor. *ait :*

IUs generale nomen est ; Lex autem juris est species. Jus autem est dictum, quia justum est. Omne autem jus legibus & moribus constat.

C. III. ¶ *Quid sit Lex.*

LEx est *c* constitutio scripta.

C. IV. ¶ *Quid sit Mos.*

MOs est longa *d* consuetudo, de moribus tantummodò *e* tracta.

¶ *Apud Isidor. hæc antecedunt :* Mos est vetustate probata consuetudo, sive lex non scripta. Nam lex à legendo vocata est, quia scripta est. Mos autè longa consuetudo est, &c.

C. V. ¶ *Quid sit Consuetudo.*

COnsuetudo autem *a* est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cùm deficit lex. ¶ Nec differt, an scripturâ, an ratione consistat, quoniam & legem ratio commendat. ¶ Porrò si ratione lex constat, lex erit omne jam, quod ratione constiterit duntaxat, quod religioni conveniat, quod disciplinæ congruat, quod saluti proficiat. Vocatur autem consuetudo, quia in communi est usu.

¶ *Cùm itaque dicitur :* non differt, utrum consuetudo scripturâ, an ratione consistat : *apparet, quòd consuetudo est partim redacta in scripta, partim moribus tantùm utentium est reservata. Quæ in scripta redacta est, constitutio, sive jus vocatur :* b *quæ verò in scripta redacta non est, generali nomine, consuetudo videlicet, appellatur. Est autem & alia divisio juris, ut in eod. lib. 5. c. 4. testatur* Isidorus, *ita dicens.*

C. VI. ¶ *Quæ sunt species Juris.*

IUs *c* autem aut Naturale est, aut Civile, aut Gentium.

C. VII. ¶ *Quid sit Jus naturale.*

IUs naturale est commune omnium nationum, eò quòd ubique instinctu naturæ, non constitutione aliquâ habetur ; ut viri & fœminæ conjunctio, liberorum successio & educatio ; 1 communis omnium possessio, & omnium una libertas, acquisitio eorum, quæ cœlo, terrâ, marique capiuntur ; item depositæ rei, vel commendatæ *d* pecuniæ restitutio, violentiæ per vim repulsio. ¶ Nam hoc, aut si quid huic simile est, nunquam injustum, sed naturale, æquumque habetur.

1 ¶ Successio] *In tribus codicibus manuscriptis Isidori, & aliquot Gratiani, legitur,* liberorum susceptio & educatio, *quæ lectio convenit cum l. 1. ff. de justit. & jure, versic. hinc descendit.*

C. VIII. ¶ *Quid sit Jus civile.*

IUs *e* civile, quod quisque populus, vel quæque civitas sibi proprium, divinâ humanâque causâ, constituit.

C. IX. *Quid sit Jus gentium.*

IUs *f* gentium est sedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, fœdera, paces, inducæ, legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita. Hoc inde *g* jus gentium appellatur, quia eo jure omnes ferè gentes utuntur.

a *Isidor. ibid. Ivo ibid. Pann. l. 2. c. 161. Tertullianus in libro de corona militis.* b *Quando ita simpliciter, ut exnunc statuitur, sed si consuetudo publicâ authoritate in scriptis redigitur & auctoratur, ne dubitetur & aliâ probatione opus sit, nihilominùs consuetudo est.* c *Jus autem naturale) orig. & aliquot Gratiani codices. Isidor. eod. c. 4.* d *al. commodata restitutio.* d *Isidor. eod. lib. c. 5.* f *Isidor. eod. lib. c. 6.* g *& inde jus gentium, quia eo) orig.*

a *Matth. 7.* b *per alium) in Isid. manusc.* c *Isid. eod. c. 3.* d *Isid. ibid. Ivo p. 4. c. 200.* e *tantundem) in orig. manuscript. & aliquot Gratiani.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. X. ¶ *Quid sit Jus militare.*

IUs militare est belli inferendi solennitas, fœderis faciendi nexus, signo dato egressio in hostem vel pugnæ commissio: item signo dato receptio: item flagitii militaris disciplina, si locus deseratur: item stipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor, veluti cum corona, vel torques donantur: item prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus *a* justa divisio, ac Principis portio.

C. XI. ¶ *Quid sit Jus publicum.*

IUs *b* publicum, est in sacris, & in sacerdotibus, & in magistratibus.

C. XII. ¶ *Quid sit Jus Quiritum.*

IUs *c* Quiritum est propriè Romanorum, quod nulli tenent, nisi Quirites, id est, Romani. ¶ In quo agitur de legitimis hæreditatibus, de cretionibus 1, de tutelis, de usucapionibus, quæ jura apud nullum alium populum reperiuntur, sed propria sunt Romanorum, & in eosdem solos constituta.

1 ¶ Cretionibus] *Antea legebatur,* vel curationibus, vel de contractibus. *Emendatum est ex codicibus Isidori tam impressis, quàm manuscriptis. Quid autem sit cretio, declarat Ulpianus in suis titulis, c. 22. & ipsemet Isidorus eod. lib. 5. Etymol. cap. 24. & Alciat. 3. disjunct. c. 7.*

DISTINCTIO II.

1 ps COnstat autem *d* jus Quiritum ex legibus, & plebiscitis, & senatusconsultis, & constitutionibus Principum, & edictis *e*, sive responsis prudentum.

C. I. ¶ *Quid sit Lex.*

LEx *f* est constitutio populi, quâ majores natu simul cum plebibus aliquid sanxerunt.

C. II. ¶ *Quid sit Plebiscitum.*

PLebiscita *g* sunt, quæ plebes tantùm constituunt: & vocantur *h* plebiscita, quòd ea plebs sciat, vel quòd scisciatur & rogat, ut fiant.

C. III. ¶ *Quid sit Senatusconsultum.*

SEnatusconsultum *i* est, quod tantùm Senatores populis consulendo decernunt.

C. IV. ¶ *Quid sit Constitutio vel Edictum.*

COnstitutio *k*, vel Edictum est, quod tantùm Rex, vel Imperator constituit vel edicit *l*.

C. V. ¶ *Quæ sunt Responsa prudentum.*

REsponsa *m* prudentũ sunt, quæ Jurisconsulti respondere dicuntur consulentibus: unde & responsa Pauli dicta. Fuerunt enim quidam prudentes, & arbitri æquitatis, qui Institutiones *n* civilis juris compositas ediderunt, quibus diffidentium lites, contentionesque sopirent.

C. VI. ¶ *Quæ sint Tribunitia vel Consulares leges.*

1 ps QUædam *o* etiam leges dicuntur ab iis, qui condiderunt, ut Consulares, Tribunitiæ, Juliæ, Corneliæ. Nam & sub Octaviano Cæsare suffecti Consules Papius 1 & Poppæus legem tulerunt, quæ à nominibus eorum appellatur Papia, Poppæa, continens patrũ præmia pro suscipiendis liberis. Sub eodem quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legem fecit, ne quis plus extraneis 2 in testamento legaret, quam ut quarta pars superesset hæredibus, ex cujus nomine lex Falcidia nuncupata est.

1 ¶ Papius] *Antea legebatur,* Papius & Pompejus, *& paulò post,* Papia & Pompeja. *Emendatum est ex manuscriptis exemplaribus Isidori. Nam in impressu notaverat errorem Alciatus lib. 3. disjunct. c. 3. In tabulis autem Capitolinis anno urbis DCCLXI. ex Kalend. Jul. suffecti Consules numerantur M. Papius. Q. Poppæus.*

2 ¶ Extraneis] *Hæc dictio non est in Chronico Eusebii à D. Hieronymo latinitate donato, ac locupletato (unde hæc videtur sumpsisse Isidorus) neque in leg. 1. §. 2. ff. ad leg. Falc. ubi referuntur propria verba ipsius legis. Est tamen apud Isidorum etiam in codicibus manuscriptis.*

C. VII. ¶ *Quæ sit Lex Satyra.*

SAtyra *a* verò lex est, quæ de pluribus simul rebus loquitur, dicta à copia rerum, & quasi à saturitate: unde & Satyram scribere, est poëmata varia condere, ut Horatii, Juvenalis, & Persii.

1 ¶ Satyra] *In aliquot Gratiani manuscriptis codicibus, & uno Isidori legitur,* Satura, *de qua ita Festus:* Satura est cibi genus ex variis rebus conditum; & est lex multis aliis conferta legibus. Itaque in sanctione legum adscribitur; nevé per saturam abrogato. aut derogato, *& alia quadam in hanc sententiam.*

C. VIII. *Quæ sint Rhodiæ leges.*

RHodiæ *b* leges navalium commerciorum sunt, ab insula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitùs mercatorum usus fuit.

DISTINCTIO III.

1 ps OMnes hæ species secularium legum partes sunt. Sed quia constitutio alia est Civilis, alia Ecclesiastica: Civilis verò forense, vel civile jus appellatur: quo nomine Ecclesiastica constitutio appelletur, videamus. Ecclesiastica constitutio, Canonis nomine censetur. Quid autem, sit Canon, Isidorus *in lib. 6. Etym. c. 16. declarat, dicens:*

C. I. ¶ *Quid sit Canon.*

CAnon Græcè, Latinè regula nuncupatur.

C. II. ¶ *Unde dicatur regula.*

REgula *c* dicta est, eò quòd rectè ducit, nec aliquando aliorsum trahit. Alii verò dixerunt regulam dictam, vel quòd regat, vel quòd normam rectè vivendi præbeat, vel quòd distortum, pravumque *d* corrigat.

2 ps. ¶ Porrò canonum alii sunt decreta Pontificum, alii statuta Conciliorum. Conciliorum verò alia sunt universalia, alia provincialia. Provincialium alia celebrantur auctoritate Pontificis Romani, præsente videlicet Legato sanctæ Romanæ Ecclesiæ: alia verò auctoritate Patriarcharum, vel Primatum, vel Metropolitanorum ejusdem provinciæ. Hæc quidem de generalibus regulæ intelligenda sunt.

¶ Sunt autem quædam privatæ leges, tam Ecclesiasticæ quàm seculares, quæ privilegia appellantur. De quibus in 5. lib. Etym. cap. 18. Isidor. ait.

C. III. ¶ *Quid sit privilegium.*

PRivilegia sunt leges privatorum, quasi privatæ leges. Nam privilegium inde 1 dictum est, quod in private feratur.

1 ¶ Privilegium] *Cicero 3. l. de legibus hæc habet:* Majores nostri in privatos homines leges ferri noluerunt, id est enim privilegium. *Verum non semper eâdem notione hanc vocem usurpari solitam fuisse, Budæus, & alii notarunt.*

3 ps. *Officium verò secularium, sive Ecclesiasticarum legum est, præcipere quod necesse est fieri* 1, *aut prohibere, quod malum est fieri; vel permittere licita, ut præmium petere; vel etiam quædam illicita, ut dare libellum repudii, ne fiant graviora. Unde in eod. lib. c. 19. Isidor. scribit, dicens.*

1 ¶ Fieri] *Quæ sequuntur, in aliquot vetustis codicibus sic habentur:* prohibere quod malum est fieri; permittere vel quædam licita, ut præmiũ petere, vel quędam illicita, &c.

C. IV. *Quod sit officium Legis.*

OMnis autem lex aut permittit aliquid, ut vir fortis petat præmium: aut vetat, ut sacrarum virginum nuptias nulli petere liceat: aut punit, ut qui cædem fecerit, capite plectatur: ejus enim præmio, aut pœnâ vita moderatur humana: divina 1 autem præcipit *e*, ut [*Diliges Dominum Deum tuum.*]

1 ¶ Divina] *Hinc usque ad finem non sunt in codici-*

a *laboris) orig.* b *Isid. eod. l. c. 2. 1. 2. §. Jus publicum ff. de just. & jur.* c *Isid. ibid. c. 9.* d *Ex Isid. ibid.* e *antea legebatur) ex edictu senatorum.* f *Isid. eod. l. c. 10.* g *Isidor. eodem lib. c. 11.* h *vocata scita) orig.* i *Isid. eod l. c. 12.* k *Isid. eod. l. c. 13.* l *antea legebatur) edidit.* m *Isidor. eod. l. c. 14.* n *al. constitutiones.* o *Isid. ibid. c. 15.*

a *al. Satura. Isidor. ibid cap. 16.* b *Isid. ibid. c. 17. c. Isid. ibid.* d *pravum quicquid) orig.* e *Deut. 6.*

DISTINCTIO IV.

ps 1 CAusa verò constitutionis legum est, humanam coërceat audaciam, & nocendi facultatem refrenare, sicut in eod. l. 5. c. 20. Isid. testatur, dicens:

C. I. *Quare leges facta sint.*

FActæ sunt autem leges, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur audacia & nocendi facultas.

2 ps. *Præterea in ipsa constitutione legum maximè qualitas constituendarum est observanda, ut contineant in se honestatem, justitiam, possibilitatem, convenientiam, & cætera, quæ in eod. lib. Isidor. enumerat, dicens:*

C. II. *Qualis debeat esse Lex.*

ERit *a* autem Lex honesta, justa, possibilis, secundùm naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem 1 contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.

1 ¶ In captionem] *Antea legebatur,* in cautum captione. *Restituta est vera lectio ex codicibus Isidori manuscriptis lib. 5. cap. 21. & ex impressu etiam lib. 2. cap. 10. ubi eadem scribuntur, parumq; ex antiquis Gratiani exemplaribus, à quibus abest dictio,* cautum. *Simili verò locutione utitur Paulus l. 5. sententiarum. 33. c. 2.* Ne quis, *inquit,* in captionem verborum in cavendo incidat.

3 ps. *Ideò autem in ipsa constitutione ista considerandæ sunt, quia cum leges institutæ fuerint, non erit liberum judicare de ipsis, sed oportebit judicare secundùm ipsas.*

C. III. ¶ *De legibus tunc est judicandum, cùm instituuntur, non cùm instituta sunt.*

Unde Augustinus *ait in lib. de vera Religione, c. 31.*

IN *b* istis temporalibus legibus, quanquam de his homines judicent, cùm eas instituunt, tamen cùm fuerint institutæ & firmatæ, non licebit judici de ipsis judicare, sed secundùm ipsas.

Leges instituuntur, cùm promulgantur: firmantur, cùm moribus utentium approbantur. Sicut enim moribus utentium in contrarium, nonnullæ leges hodiè abrogatæ sunt; ita moribus utentium ipsæ leges confirmantur. Unde illud Telesphori Papæ (qui decrevit, ut generaliter clerici à quinquagesima 1 *à carnibus & deliciis jejunent) quia moribus utentium approbatum non est, aliter agentes, tranigressionis reos non arguit.*

1 Quinquagesimã] *Post hoc verbum in codicibus impressis sequebatur,* jejunandi propositum susciperent, & à carnibus, & deliciis abstinerent: *sed omnes fere manuscripti habent eo modo, quo restitutum est.*

C. IV. ¶ *Septem hebdomadibus à carne, & deliciis ante Pascha Clerici abstineant.*

Telesphorus *urbis Romæ Episcopus omnibus Episcopis, epist. 1.*

STatuimus, *c* ut septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes Clerici in sortem Domini vocati à carne *d* jejunent: quia sicut discreta debet esse vita Clericorum à Laicorum conversatione, ita & in jejunio debet esse discretio. *& infrà.* ¶ Has ergo septem hebdomadas omnes Clerici à carne & deliciis jejunent, & hymnis, & vigiliis, atque orationibus Domino inhærere die noctuque studeant.

C. V. ¶ *Septimam hebdomadam Telesphorus Quadragesimæ addit.*

Item Ambrosius *in lib. sermonum* 1.

QUadragesima sex septimanas habet, cui addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadam, & vocatum est hoc tempus Quinquagesima.

1 ¶ Sermonum] *Inventi sunt Romæ in Bibliotheca Vaticana, & Mediolani in Bibliotheca Monasterii S. Ambrosii Sermones aliquot manuscripti, Ambrosii nomen præferentes inter quos est sermo de Sexagesima, cujus initium est:* Adest tempus, *unde hoc caput sumptum est.*

Quod similiter de eo capitulo est intelligendum, quod B. Gregorius *Augustino Anglorum Episcopo scribit, dicens.*

C. VI. ¶ *A Quinquagesima jejunandi propositum sumant, quos Ecclesiastici gradûs dignitas exornat.*

DEnique *a* Sacerdotes, & Diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas ecclesiastici gradûs exornat, à quinquagesima propositum jejunandi suscipiant, quò & aliquid ad pensum sanctæ institutionis adjiciant, & eorum, qui in laicali ordine consistunt, observantiam sicut loco, ita religione præcellant. De ipsa verò die Dominica hæsitamus, quidnam dicendum sit: cùm omnes Laici & Seculares illâ die plus solito cæteris diebus accuratiùs cibos carnium appetant: & nisi novâ quâdam aviditate usque ad medias noctes se ingurgitent, non aliter se hujus sacri temporis observationem susciperе putant: quod utique non rationi, sed voluptati, imò cuidam mentis cœcitati adscribendum est: unde nec à tali consuetudine averti possunt: & ideò cum veniâ suo ingenio relinquendi sunt, ne fortè pejores existant, si à tali consuetudine prohibeantur. Ut enim ait Salomon: *b* [*Qui multum emungit, elicit sanguinem.*] *& post pauca.* ¶ Par autem est, ut quibus diebus à carne animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementinam *c* carnis trahunt originem, jejunemus: à lacte videlicet, caseo & ovis. *Et post pauca.* ¶ Cæterùm piscium esus ita Christiano relinquitur, ut hoc ei infirmitatis solatium non luxuriæ pariat incendium. Denique qui à carne abstinet, nequaquam sumptuosiora marinarum belluarum convivia præparet. Vinum quoque ita bibere permittitur *d*, ut ebrietatem omninò fugiamus: alioqui restat, ut omnia, quæ corpori libent, similiter faciamus.

4 ps. *Hæc etsi legibus constituta sunt, tamen quia communi usu approbata non sunt, se non observantes tranigressionis reos non arguunt: alioquin e his non obedientes propriò privarentur honore; cùm illi, qui sacris nesciunt obedire canonibus, penitùs officii jubeantur carere suscepto: nisi forte quis dicat, hæc non decernenda esse statuta, sed exhortando conscripta. Decretum verò necessitatem facit: exhortatio autem liberam voluntatem excitat.*

DISTINCTIO V.

1 ps HÆc, quæ de privilegiis, & cæteris infrà positis scripta sunt, tam secularibus, quàm Ecclesiasticis legibus conveniunt. Nunc 1 ad differentiam naturalis juris & cæterorum revertamur. Naturale jus inter omnia primatum obtinet tempore & dignitate. Cœpit enim ab exordio rationalis creaturæ, nec variatur tempore, sed immutabile permanet. ¶ Sed cùm naturale jus in lege & Evangelio suprà dicatur esse comprehensum, quædam autem contraria his, quæ in lege statuta sunt, nunc inveniantur concessa, non videtur jus naturale immutabile permanere. *In lege* f namque præcipiebatur, ut mulier, si masculum pareret, quadraginta; si verò fœminam, octuaginta diebus à templi cessaret ingressu: *nunc autem statim post partum Ecclesiam ingredi non prohibetur. Item* g *mulier quæ menstrua patitur, ex lege immunda esse reputabatur: nunc autem nec statim intrare Ecclesiam, nec sacra communionis mysteria percipere: sicut nec illa, quæ parit, vel illud, quod gignitur, statim post partum baptizari prohibetur.*

1 ¶ Nunc ad differentiam] *In vulgatis legebatur,*

a *Ivo par. 4. c. 29.* b *Proverb. 30.* c *al. sementivam.* d *al. permittimur.* e *Ex Gregor. infr. 25. q. 1. hâc consonâ.* f *Levit. 12.* g *Ibid. 15.*

a *Ivo par. 4. c. 168. Pann. l. 2. c. 142.* b *Ivo par. 4. c. 169. Pann. l. 2. c. 143.* c *Ivo par. 4. c. 25. Pann. l. 2. cap. 174.* d *al. carne & deliciis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nunc autem ad doctrinam. *Emendatum est ex vetustis codicibus & ex principio dist. 15. ubi hoc reperitur.*

C. I. PALEA. 1

Unde eidem Augustino Anglorum Episcopo Gregorius a *scribit, dicens.*

CUm enixa fuerit mulier, post quot dies intrare Ecclesiam debeat, Testamenti Veteris præceptione didicisti: quia pro masculo xxxiij. pro fœmina verò lxvj. diebus debet abstinere: quod tamen sciendum, quia in mysterio accipitur.

1 ¶ Palea] *De Paleis universè in Præfatione dictum est. Hæc verò, cui primùm præponitur nomen Palea, habetur etiam in manuscriptis exemplaribus (exceptis duobus Vaticanis:) & in quatuor, conjunctum est cum sequenti capite.* Si mulier. *addità ad illius initium voce*, Nam: *quemadmodum est apud Gregorium.*

C. II. ¶ *Mulier enixa gratias actura Ecclesiam intrare horâ eâdem non prohibetur.*

SI *b* mulier eâdem horâ, quâ genuerit, actura gratias intrat Ecclesiam, nullo pondere peccati gravatur: voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commistione voluptas est: in *c* prolis verò partu dolor & gemitus. Unde & ipsi primæ matri omnium dicitur: *d* [*In doloribus paries.*] Si itaque enixam mulierem prohibemus intrare Ecclesiam, ipsam ei pœnam suam, in culpam deputamus.

¶ *Mulierem enixam, vel quod ab ea genitum fuerit, eâdem horâ nihil prohibet baptizari.*

C. III. Idem *ad eundem.*

BAptizari *e* autem vel enixam mulierem, vel hoc, quod genuerit, si periculo mortis urgetur, vel ipsâ horâ eâdem, quâ gignit, vel hoc, quod gignitur, eâdem, quâ natum est, nullo modo prohibetur: quia 1 sicut sancti mysterii gratia viventibus, atque discernentibus cum magna discretione providenda est: ita quibus mors imminet, sine ulla dilatione offerenda est: ne, dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis mysterium quæritur, interveniente paululùm morâ, inveniri non valeat, qui redimatur.

1 ¶ Quia sicut] *Hinc usque ad ver.* Ne dum. *addita sunt ex B. Gregorio.*

¶ *Antequam puer ablactetur, vel mater purificetur, ad ejus concubitum vir non accedat.*

C. IV. Item.

AD *f* ejus verò concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur. Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant: quod videlicet ex sola causa *g* incontinentiæ videtur inventum: quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare, quos gignunt. Hæ itaque, quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus priùs transierit, *h* viris suis non debent admisceri: quippe cùm & sine partûs causa, cùm in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur: ita ut morte lex *i* sacra feriat, si quis ad menstruatam mulierem accedat. Quæ tamen mulier, dum ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi Ecclesiam intrare non debet, quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet imputari: & per hoc, quod invita patitur, justum non est, ut Ecclesiæ ingressu privetur: Novimus *k* namque, quòd mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, post tergum Domini veniens, *a* vestimenti ejus fimbriam tetigit, atq; statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergò in fluxu sanguinis posita, laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere, cur, quæ menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini Ecclesiam intrare? *& infrà.* ¶ Si igitur benè præsumpsit, quæ vestimentum Domini in languore posita tetigit, quod uni personæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur? ¶ Sanctæ autem communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est; sed si percipiat, non judicanda. Bonarum quippe mentium est, ibi etiam [aliquo *b* modo] culpas suas agnoscere, ubi culpa non est: quia sæpè sine culpa agitur, quod venit ex culpa. Unde etiam cùm esurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum est, ut esuriremus.

a *cap. 10. ad interrogata Aug. Anglorum Episcopi.* b *Gregorius ibidem continenter. Beda lib. 1. de hist. Angl. cap. 27. Nicolaus ad consulta Bulgarorum, cap. 63.* c *nam in prolis prolatione gemitus.) orig.* d *Gen. 3.* e *Greg. ibid. continenter. Burch. lib. 4. c. 32. Ivo par. 1. c. 62.* f *Greg. ibid. continenter. Nicolaus ad consulta Bulg. c. 63. Beda lib. 1. de hist. Angl. c. 27. Ivo par. 8. c. 88.* g *al. carnis incontinentia.* h *transierint.) orig.* i *Levit. 15.* k *Matth. 9.*

DISTINCTIO VI.

QUia verò de natura superfluitate sermo cœpit haberi, quæritur, an post illusionem, quæ per somnium solet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat; vel si Sacerdos sit, sacra mysteria celebrare.

¶ *De multiplici genere Illusionis.*

C. I. *De his ita scribit* B. Gregorius c *August. Anglorum Episcopo, resp. 11.*

TEstamentum veteris legis hunc pollutum Domino dicit, & nisi lotum aquâ, etiam usque ad vesperam *d* intrare Ecclesiam non concedit. ¶ Quod *e* tamen aliter intelligens populus spiritualis, quasi per somnium eum illudi reputat, qui tentatus immunditiâ, veris 1 imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lavandus est aquâ, ut culpam cogitationis lachrymis abluat: & nisi priùs ignis tentationis recesserit, reum se quasi usque ad vesperam cognoscat. ¶ Sed est in eadem illusione valdè necessaria discretio, quæ *f* subtiliter pensare debet, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem, cùm ex naturæ superfluitate, vel infirmitate evenerit, omnimodò hæc illusio non est timenda: quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quàm fecisse. Cùm verò ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcircò humorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usq; ad prohibitionem percipiendi sacri mysterii, vel Missarum solemnia celebrandi, cùm fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere *g* mysterium pro eo, quòd Sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alii, qui implere mysterium valeant, illusio per crapulam facta, à perceptione sacri mysterii prohibere non debet, sed ab immolatione sacri mysterii abstinere, *h* ut arbitror, humiliter debet, si 2 tamen dormientè turpi imaginatione illusio non concusserit. Nam sunt, quibus ita plerunq; illusio nascitur, ut eorũ animus etiam in somno corporis positus, non fœdetur turpibus imaginationibus. ¶ Qua in re unum ibi ostenditur, quòd ipsa mens rea non sit tunc, 3 sed suo judicio penitùs libera, cùm se, etsi dormienti corpore nihil meminit vidisse, tamen in vigiliis corporis meminit in ingluviem cecidisse. Si verò ex turpi cogitatione vigilantis, oritur illusio in mente dormientis, patet animo suo reatus. Videt enim, à qua radice inquinatio illa processerit: quia *i* quod cogitavit sciens, hoc pertulit nesciens, & 4. propter talem pollutionem à sacro mysterio eâ die abstinere oportet.

a *al. humiliter veniens.* b *addita sunt iste duæ voces ex B. Greg. & Beda.* c *ex 11. interrogatione Augustl. Anglorum Episcopi. Beda l. 1. hist. Anglor. c. 27. Burch. l. 5. cap. 43. Ivo par. 2. c. 52. Pann. l. 1. c. 160. Polyc. l. 3. tit. 16.* d *al. vesperum.* e *paulo aliter in original. & apud cæteros collectores.* f *al. quia. Ivo par. 9. c. 111.* g *al. exhiberi.* h *al. abstineri.* i *al. qui.*

1 ¶ Veris] *In plerisque codicibus B. Gregorii, & apud Bedam, & in collectione Conciliorum Colonia 1530. impressa, legitur* variis: *in aliquibus verò B. Gregorii codicibus*, variis: *sed ob glossam non est mutatum.*

2 ¶ Si tamen] *In Codicibus B. Gregorii, & apud Bedam est*, si tamen dormientis mentem turpis imaginatio non concusserit. *In collectione verò Isidori etiam manuscripta:* si tamen animum dormientis turpes imaginationes concusserunt: *quem sensum retinet etiam lectio Pannormiæ: nam Burchardus, & Ivo parùm ab originali discrepant.*

3 ¶ Non sit tunc, sed suo] *Omnia ferè Gratiani manuscripta exemplaria habent*, vel suo: *Cæterùm magna hoc loco est inter cæteros collectores, & Bedam & B. Gregorii codicis varietas. In collectione Isidori etiam manuscripta est*, qua in re unum ibi ostenditu, ipsa mens non rea, nec tamen suo judicio libera, *Verùm ob codicum varietatem nihil est in contextu mutatum.*

4 ¶ Et propter] *Hæc usque ad finem, neque in codicibus B. Gregorii, neque apud Bedam, neque in tribus vetustis Gratiani exemplaribus habentur. Sunt tamen apud Burchardum, Ivonem, & Panormiam, & Polycarpum.*

¶ *Peccatum non dicitur perpetratum cogitatione solùm, sed delectatione & consensu.*

C. II. PALEA. 1

SEd *a* pensandum est, ipsa cogitatio utrum in suggestione, an delectatione, vel (quod majus est) peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet suggestione, delectatione, consensu: suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum; quia & *b* primò culpam serpens suggessit, Eva velut caro delectata est, Adam velut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem 2, delectationem, & consensum judex sui animus præsideat. Cùm enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodò perpetratum non est: cùm verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci: si autem etiam ad consensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur, peccati semen est, in delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et sæpè contingit, ut hoc, quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. Et cùm caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur invitus, ut ei ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Unde & ille cœlestis exercitûs præcipuus miles gemebat, dicens *c* [*Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege d peccati, quæ est in membris meis.*] Si autem 3 captivus erat, minimè repugnabat: quapropter & captivus erat, & repugnabat. Igitur legi mentis ejus, lex, quæ in membris est, repugnabat: si autem repugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo est (ut ita dixerim) captivus, & liber: libet ex justitia, quam diligit; captivus ex delectatione, quam portat invitus.

1 ¶ Palea] *Abest hæc Palea non solùm à primo & decimo Vaticanis, verùm & ab aliis, quæ aliquot Paleis habent. Rubrica autem abest ab omnibus. In quibus enim caput hoc reperitur, conjunctè ponitur cum superiore, quemadmodum etiam apud Burchardum & Ivonem.*

2 ¶ Suggestionem] *Sic emendatum est ex originali, à quo parùm discrepat Ivo: antea legebatur*, & necessaria est magna discretio inter suggestionem, & delectationem & inter delectationem, atque consensum, judicem sui faciat animum præsidem. *Burchard.* judicem sui præsidere animum. *Reliqua ferè ut Gratianus. Apud Bedam verò*, & inter suggestionem, atq; delectationem, inter delectationem, & consensum judex sui animus præsideat. *In collectione Isidori*, & necessarium est magnâ discretione inter suggestionem, & delectationem atque consensum judicem sui prodere animum.

3 ¶ Si autem] *Magna etiam hoc loco codicum varietas est. Brevissima, & satis integra lectio est in codice epistolarum B. Gregorii, olim Lutetiæ impresso.* Si autem captivus erat, minimè pugnabat, &c. pugnabat autem, quapropter captivus non erat. Ecce itaque, &c.

¶ *Quando sit peccatum nocturnis imaginibus illudi.*

C. III. ¶ *Item* Isidorus *lib. 3. sententiarum, de summo bono, cap. 6.*

NOn *a* est peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur: sed tunc est peccatum, si, antequam illudamur, cogitationis affectibus prævenimur. Luxuriæ quippe imagines, quas in veritate gessimus, sæpè dormientibus in animo apparent, sed innoxiæ, si non concupiscendo occurrunt. Qui nocturnâ illusione polluitur, quamvis extra memoriam turpium cogitationum sese persentiat inquinatum, tamen hoc, ut tentaretur, culpæ suæ tribuat, suamq́ue immunditiam statim fletibus tergat.

Hu itaque b *respondetur. In Lege, & in Evangelio naturale jus continetur, non tamen quæcunque in Lege & Evangelio inveniuntur, naturali juri cohærere probantur. Sunt enim in Lege quædam moralia præcepta, ut Non occides, &c. quædam mystica, ut pote sacrificiorum præcepta, ut de agno, & alia similia his. Moralia mandata ad naturale jus spectant, atque ideò nullam mutabilitatem recepisse monstrantur. Mystica verò, quantum ad superficiem, à naturali jure probantur aliena: quantum ad moralem intelligentiam inveniuntur sibi annexa, as per hoc, etsi secundum superficiem videantur esse mutata, tamen secundum moralem intelligentiam mutabilitatem nescire probantur. Naturale ergò jus ab exordio rationalis creaturæ incipiens, ut suprà dictum est, manet immobile. Jus verò consuetudinis post naturalem legem exordium habuit, ex quo homines convenientes in unum cœperunt simul habitare, quod ex eo tempore factum creditur, ex quo Cain* c *civitatem ædificâsse legitur: quod cùm diluvio* d *propter hominum raritatem ferè videatur extinctum, postea à tempore Nemroth reparatum, sive potiùs immutatum existimatur, cùm ipse simul cum aliis alios cœpit opprimere; illi suâ imbecillitate ejus ditioni cœperunt esse subjecti, unde in Genesi* e *legitur de eo* [Cœpit Nemroth robustus venator esse coram Domino.] *id est, 1 hominum oppressor & extinctor, quos etiam ad turrim ædificandam allexit.*

1 ¶ Id est] *Glossa ordinaria ad istum locum ex Alcuino ita habet:* id est, hominum oppressor & extinctor: quos allexit, ut turrim contra Deum construerent.

DISTINCTIO VII.

1 ips *ILli autem constitutionis cœpit à justificationibus, quas Dominus tradidit Moysi* f, *dicens:* [Si emeris servum Hebræum, &c.]

¶ *De conditoribus Legum.*

C. I. *Unde* Isidorus *in lib. 5. Etym. c. 1. ait:*

MOyses gentis Hebrææ primus omnium divinas leges sacris literis explicavit. Phoroneus Rex Græcis primus leges, judiciaque constituit. Mercurius Trismegistus primus leges Ægyptiis tradidit. Solon primus leges Athenienſibus dedit. Lycurgus primus Lacedæmoniis jura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pompilius, qui Romulo successit in regno, primus leges Romanas edidit. Deinde, cùm populus seditiosos

a *Beda ibid. Burch. l. 5. c. 43. Ivo par. 2. c. 52.* b *al. cum primam.* c *Rom. 7.* d *al. ad legem.*

a *Ivo p. 9. c. 112.* b *al. ita.* c *Genes. 4.* d *Genes. 7.* e *Genes. 10.* f *Exod. 12.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a magistratus ferre non posset, Decemviros legibus scribendis creavit, qui leges ex libris Solonis in Latinum sermonem translatas, XII. tabulis exposuerunt.

C. II. *Nomina eorum, qui leges XII. tabularum exposuerunt.*

Fuerunt *b* autem hi, App. Claudius, T. Genucius, P. Sestius, Sp. Veturius, C. Julius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romilius, Sp. Posthumius. Hi decem viri legum conscribendarum electi sunt. Leges autem redigere in libris *c* primus consul Pompejus instituere voluit: sed non perseveravit obrectatorum metu. Deinde Cæsar cœpit id facere, sed antè interfectus est. Paulatim autem antiquæ leges vetustate, atque incuriâ obsoleverunt, *d* quarum etsi nullus jam usus est, notitia tamen necessaria videtur. Novæ leges a Constantino Cæsare cœperunt, & reliquis succedentibus: erantque permistæ, & inordinatæ. Postea *e* Theodosius minor *f* Augustus, ad similitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicem factum constitutionum à Constantini temporibus, sub proprio cujusque Imperatoris titulo disposuit, quem à suo nomine Theodosianum vocavit.

DISTINCTIO VIII.

1 pars. Differt autem jus naturale *g* à consuetudine, & constitutione. Nam jure naturali omnia sunt communia omnibus: quod non solum inter eos servatum creditur, de quibus legitur *h*: [Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una, &c.] verum etiam præcedenti tempore à Philosophis traditum invenitur. Unde apud Platonem illa civitas justissimè ordinata traditur, in qua quisque proprios nescit affectus. Jure verò consuetudinis, vel constitutionis hoc meum est, illud alterius.

C. I. ¶ *Jure divino, omnia sunt communia omnibus: jure verò constitutionis, hoc meum, illud alterius est.*

Unde Augustinus *air, tract. 6. ad c. 1. Joannis.*

Quo *i* jure defendis villas Ecclesiæ 1? divino, an humano? Divinum jus in scripturis habemus, humanum jus in legibus Regum. Unde quisque possidet, quod possidet? Nonne jure humano: Nam jure divino [*Domini* k *est terra, & plenitudo ejus.*] Pauperes, & divites Deus de *l* uno limo fecit, & pauperes & divites una terra supportat. Jure tamen humano dicitur *m*, hæc villa mea est, hæc domus mea, hic servus meus est. Jura *n* autem humana, jura Imperatorum sunt: quare? Quia ipsa jura humana per Imperatores & Reges seculi Deus distribuit generi humano. *Item ibidem paulò inferius.* ¶ Tolle 2 jura Imperatorum, & quis audet dicere, mea est illa villa, aut meus est ille servus, aut domus hæc mea est? Si autem, ut teneantur ista ab hominibus, Regum jura fecerunt, vultis, ut reticeamus leges, ut gaudeatis, &c. *Item ibidem paucis interjectis.* ¶ Legantur leges *o*, ubi manifestè præceperunt Imperatores, eos *p*, qui præter Ecclesiæ Catholicæ communionem usurpant sibi nomen Christianum, nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine Ecclesiæ audeant possidere. Sed quid nobis & Imperatori? Sed jam dixi, de jure humano agitur. Et tamen Apostolus *q* voluit serviri Regibus, voluit honorari Reges, & dixit [*Regem reveremini.*] Nolite dicere, quid mihi, & Regi? Quid tibi ergò & possessioni? Per jura Regum possidentur possessiones. Dixisti, quid mihi & Regi? Noli dicere possessiones tuas, quia ipsa *r* jura humana renunciâsti, quibus possidentur possessiones.

1 ¶ Ecclesiæ] *Hæc dictio non est apud B. Augustinum. Nam ibi agit contra Donatistas, qui legibus Imperatorum villas sibi ademptas, & Ecclesiæ catholicæ attributas esse querebantur. Quare, cum Donatista dicerent,* villas nostras tulerunt: fundos nostros tulerunt, *ut eos ipse convincat, nullum jus in illis habuisse, aut habere, quibusdam præpositis, addit ista:* Quo jure defendis villas? divino, &c. *Et infrà 11. q. 1. c. si quæ causa, ubi Gratianus citat initium hujus capitis, ista dictio,* Ecclesiæ, *non habetur. Est tamen apud Anselmum, Ivonem, & in Pannormia, loco indicato.*

2 ¶ Tolle] *Quoniam glossa obstitit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quæcunque addenda videbantur, placuit integrum apponere locum B. Augustini. Apud ipsum igitur post* ver. humano, *antecedentia paragraphi, hæc sequuntur:* Vultis legamus leges Imperatorum, & secundum ipsas agamus de villis? Si jure humano vultis possidere, recitemus leges Imperatorum: videamus, si aliquid voluerint ab hæreticis possideri. Sed quis mihi est Imperator? Secundum jus ipsius possides terram. Aut tolle jura Imperatorum, & quis audet dicere, mea est illa villa, aut meus est ille servus, aut domus hæc mea est? Si autem ut teneantur ista ab hominibus, jura acceperunt Regum, vultis recitemus leges, ut gaudeatis, quia vel unum horum habetis, & non imputetis, nisi mansuetudini columbæ, quia vel ibi vobis permittitur permanere? Leguntur enim leges manifestæ, ubi præceperunt Imperatores, &c.

2 pars. ¶ *Dignitate verò jus naturale simpliciter prævalet consuetudini, & constitutioni. Quæcunque enim vel moribus recepta sunt, vel roscriptis comprehensa, si naturali juri fuerint adversa, vana & irrita habenda sunt.*

C. II. ¶ *Adversus naturale jus nulli quicquam agere licet.*

Unde Augustinus *air, lib. 3. confess. c. 8.*

Quæ *a* contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se civitatis, aut gentis consuetudine, vel lege firmatum, nullâ civis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens. Cùm autem Deus aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet jubet, etsi nunquam ibi factum est, faciendum est; & si omissum, instaurandum est; & si institutum non erat, instituendum est. Si enim Regi licet in civitate, cui *b* regnat, jubere aliquid, quod neque ante illum quisquam, nec ipse unquam jusserat, & non contra societatem civitatis ejus obtemperatur, imò contra societatem non obtemperatur: (generale quippe pactum est societatis humanæ, obedire Regibus suis:) quantò magis Deo regnatori universæ creaturæ suæ, ad ea, quæ jusserit, sine dubitatione serviendum est? Sicut enim in potestatibus societatis humanæ, major potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

C. III. ¶ *Radicitus est evellenda perniciosa consuetudo.*

Item Nicolaus *Papa Hincmaro Remensi Archiepiscopo.*

¶ *Caput hoc est ex epistola Nicolai, quæ incipit,* Epistolam Beatitudinis tuæ; *extatq; unà cum aliis ejusdem, & aliorum Pontificum epistolis manuscriptis Romæ, in Bibliotheca Monasterii Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatum est.*

Mala *c* consuetudo, quæ non minùs, quam pernicio-sa corruptela vitanda est, nisi citiùs radicitus evellatur, in privilegiorum jus ab improbis assumitur, & incipiunt prævaricationes, & variæ *d* præsumptiones, celerrimè non compressæ, pro legibus venerari, & privilegiorum more perpetuo celebrari.

a *al. seditiosum.* b *Isidorus ibidem continetur.* c *al. libros.* d *exoleverunt) orig.* e *Ivo p. c. 170. Pann. l. 2. c. 144.* f *al. junior.* g *al. naturæ.* h *Actor. 4.* i *Ansel. l. 12. c. 62. Ivo p. 3. c. 194. Pann. l. 2. c. 63.* k *Psal. 23.* l *Gen. 2.* m *dicit) orig.* n *Jure ergo humano, jure Imperatorum: Quare?) orig.* o *Cod. l. 1. tit. 15. c. 4. & Cod. Theod. 16. tit. 5. c. 43. 52. 54.* p *al. ut.* q *2. Pet. 2.* r *al. ad ipsa) orig. & Ivo.*

a *Ivo p. 4. c. 178.* b *al. in qua.* c *Ivo p. 4. c. 203. Pann. l. 2. c. 28.* d *al. vana.*

¶ *Veritati*

C. IV. ¶ *Veritati & rationi consuetudo est postponenda.*

Item Augustin. *l. 3. de Baptismo, contra Donatistas, c. 6.* a

Veritate *b* manifestatâ, cedat consuetudo veritati: plane respondeo, quis dubitet veritati manifestatæ debere consuetudinem cedere? *Item c.* Nemo consuetudinem rationi, & veritati præponat, quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

C. V. ¶ *Qualibet consuetudo veritati est postponenda.*

Item Gregorius 1 *Wimundo* d *Aversano Episcopo.*

Si e consuetudinem fortassis opponas, advertendum est, quod Dominus dicit *f*, [*Ego sum veritas & vita.*] Non dixit, Ego sum consuetudo, sed veritas. Et certè (ut Beati Cypriani *g* utamur sententiâ) quælibet consuetudo, quantumvis vetusta, quantumvis vulgata, veritati omninò est postponenda, & usus, qui veritati est contrarius, abolendus.

1 ¶ Gregorius] *In aliquot manuscriptis, & apud Ivonem est,* Gregorius VII. *Et hujus Pontificatûs Guitmundus Aversanus Episcopus scripsit de corpore & sanguine Domini contra Berengarium, qui liber extat.*

C. VI. ¶ *Veritate revelatâ, consuetudinem sibi cedere oportet.*

Item Augustin. *lib. 3. de Baptismo, contra Donatistas, cap. 5.* h

Qui *i* contemptâ veritate præsumit consuetudinem sequi, aut circa fratres invidus est & malignus, quibus veritas revelatur, aut circa Deum ingratus est, cujus inspiratione Ecclesia ejus instruitur, *& infrà k.* In Evangelio *l* Dominus, *Ego sum,* inquit, *veritas:* non dixit, ego sum consuetudo. Itaque veritate manifestatâ, cedat consuetudo veritati. *& infrà.* Revelatione factâ veritatis, cedat *m* consuetudo 1 veritati: quia & Petrus *n*, qui priùs circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti. *& infrà. o* Cùm Christus veritas sit, magis veritatem, quam consuetudinem sequi debemus: quia 2 consuetudinem ratio & veritas semper excludit. *p*

1 ¶ Cedat consuetudo] *Apud B. Augustinum, & Ivonem, & in Pannormia legitur,* cedat error. *Sed verè B. Augustinus ex ipsiusmet Zosimi verbis colligit, quod ille errorem appellabat, fuisse consuetudinem. Ita enim respondet:* Noluit quidem iste dicere, consuetudinem, sed errorem. Veruntamen, cùm dicit: quia & Petrus, qui priùs circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti, satis indicat, quod aliud etiam de Baptismo fieri solebat.

2 ¶ Quia consuetudinem] *Verba hæc usque ad finem, apud Ivonem, & Gratianum satis commodè hic adnectuntur, repetitâ ex verbis Felicis, qua referuntur suprà, c.* veritate.

C. VII. ¶ *Consuetudo rationi frustrà opponitur.*

Idem *in lib. 4. de Baptismo, contra Donatistas, cap. 5.*

Frustrà, inquit *q* quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis objiciunt, quasi consuetudo major sit veritate, aut non id sit in spiritualibus sequendum, quod in melius fuerit à Spiritu sancto revelatum. ¶ Hoc *r* planè verum est, quia ratio, & veritas consuetudini præponenda est. Sed cùm consuetudini veritas suffragatur, nihil oportet firmiùs retineri.

C. VIII. ¶ *Rationem consuetudo impedire non debet.*

Item Cyprianus *in epistola ad Pompejum, contra epistolam Stephani.*

Consuetudo, quæ apud quosdam obrepserat, impedire non debet, quò minus veritas prævaleat, & vincat. Nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: propter quod relicto errore sequamur veritatem, scientes, quia & apud Esdram *a* veritas vicit, sicut scriptum est: [*Veritas manet, & invalescit in æternum, & vivit, & obtinet in secula seculorum.*]

Idem *in epist. ad Jubajanum, circa med.*

Ignosci 1 potest simpliciter erranti, sicut de seipso dicit Apostolus Paulus *b*, [*Qui primò,* inquit, *fui blasphemus, & persecutor, & injuriosus: sed misericordiam meruì, quia ignorans feci.*] Post inspirationem verò, & revelationem factam, qui in eo, quod erraverat, perseverat, prudens & sciens sine venia ignorantiæ peccat: præsumptione enim atque obstinatione quâdam nititur, cùm ratione superetur,

1 ¶ Ignosci] *Apud B. Cyprianum legitur,* ignosci enim potest, *& his antecedunt ea, quæ leguntur suprà* c. frustrà, *usque ad ver.* revelatum.

C. IX. ¶ *Dei veritatem, non hominum consuetudinem sequi oportet.*

Idem *lib. 2. ep. 3. ad Cæcilium.*

Si *c* solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit, sed *d* quid, qui ante omnes est, Christus, prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem, cùm per Esajam *e* Prophetam Deus loquatur & dicat: [*Sine causâ autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.*]

Liquidò igitur ex præmissis apparet, quòd consuetudo naturali juri postponitur.

DISTINCTIO IX.

1 pars. Quod autem & constitutio naturali juri cedat, multiplici auctoritate probatur.

¶ *Leges Principum naturali juri prævalere non debent.*

PALEA. 1

C. I. *Ait enim* Augustinus *ad Bonifacium Comitem, epist. 50.*

Imperatores, quando pro falsitate contra veritatem constituunt malas leges, probantur bene credentes, & coronantur perseverantes: quando autem pro veritate contra falsitatem constituunt bonas leges, terrentur sævientes, & corriguntur intelligentes.

Quicunque 2 ergò *f* legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium. Quicunque verò legibus Imperatorum, quæ contra veritatem Dei feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande præmium.

Nam & temporibus Prophetarum omnes Reges, qui in populo Dei non prohibuerunt, nec everterunt, quæ contra Dei præcepta fuerant institura, culpantur: & qui prohibuerunt & everterunt, super aliorum merita laudantur. Et Rex *g* Nabuchodonosor, cùm servus esset idolorũ, constituit sacrilegam legem, ut simulacrum adoraretur, sed ejus impiæ constitutioni qui obedire noluerunt, piè fideliterq; fecerunt. Idem *h* tamen Rex, divino correctus miraculo, piam & laudabilem legem pro veritate constituit, ut quicunq; diceret blasphemiam in Deum *i* Sidrac, Misac, & Abdenago, cum domo sua penitus interiret.

1 ¶ Palea] *In exemplaribus antiquis Gratiani, in quibus aut nulla, aut pauca sunt Paleæ, hoc loco habetur tan-*

a *Sub persona Liboſi Vagensis.* b *Ivo p. 4. c. 208. Pann. l. 2. c. 165. Infrà ead. c. qui contempta.* c *Ibid. c. 8. sub persona Felicis à Bustacensi.* d *al. Guitmundo.* e *Ivo par. 4. c. 213. Pann. l. 2. c. 166.* f *Joan. 14.* g *Cyprianus in toto illo suo Concilio.* h *Sub persona Cæsi Siccensis.* i *Ivo p. 4. c. 234.* k *Ibid. cap. 6. sub persona Liboſi Vagensis.* l *Joan. 14.* m *suprà ea c. veritate. Ibid. cap. 7. sub persona Zosimi à Tarassa.* n *Galat. 2.* o *Ibid. cap. 9. sub persona Honorati à Tucca.* p *suprà ea. c. veritate.* q *Hic refert B. Augustinus verba B. Cypriani in epist. ad Jubajanum. Ivo p. 2. cap. 94. & par. 4. c. 235.* r *Hic B. Augustinus respondet.*

a *Esdræ 3. & 4.* b *1. Timoth. 1.* c *Anselm. libr. 9. cap. 6.* d *Matth. 17. Hic est filius meus, &c.* e *Esa. 29. Marth. 15.* f *Ivo par. 4. cap. 148. Pann. l. 2. tit. 145.* g *Dan. 3.* h *Ibid.* i *Deum verum) orig.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum à verſic. Quicunque, uſque ad verſ. Nam & temporibus. *In aliis autem, in quibus ſunt, habetur integrum hoc caput, & ſine nota Paleæ. Eſt autem totum in eodem B. Auguſtini loco.*

2 ¶ Quicunque] *Commutatus etiam apud Ivonem, & in Pannormia eſt ordo verborum B. Auguſtini, apud quem, qui meretur præmium, priore, qui ſupplicium, poſteriore loco ponitur.*

¶ *Principes tenentur & ipſi vivere legibus ſuis.*

C. II. Item *ex verbis* Iſidori *l. 3. ſententiarum de ſummo bono, c. 53.*

IUſtum *a* eſt, principem legibus obtemperare ſuis. Tunc enim jura ſua ab omnibus cuſtodienda exiſtimet, quando & ipſe illis reverentiam præbet. Principes legibus teneri ſuis, nec in ſe convenit, *b* poſſe damnare jura, quæ in ſubjectis conſtituunt. Juſta eſt enim vocis eorum auctoritas, ſi quod populis prohibent, ſibi licere non patiantur.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus caput hoc non habetur: in aliis verò conjunctum eſt ſuperiori, & non habet rubricam.*

¶ *Scripturis canonicis tractatorum litera deſerviunt.*

C. III. *Idem* Auguſtinus *in Prologo libri tertii de Trinitate.*

2 NOli *c* meis literis quaſi canonicis ſcripturis inſervire. Sed in illis, & quod non credebas, cùm inveneris incunctanter crede: in iſtis autem, quod certum *d* non habebas, niſi certum intellexeris, noli firmum *e* tenere.

¶ *In tractatorum opuſculis multa corrigenda inveniuntur.*

C. IV. Idem *ad Vincentium Victorem, lib. 4. de anima, & ejus origine, cap. 1.*

NEgare *f* non poſſum nec debeo, ſicut in ipſis maioribus, *g* ita multa eſſe in tam multis opuſculis meis, quæ poſſint juſto judicio, & nullâ temeritate damnari.

¶ *In ſcriptis canonicis mendacia non admittuntur.*

C. V. Idem *ad Hieronymum, epiſt 19.*

EGo *h* ſolis eis ſcriptorum, *i* qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum *k* ſcribendo erraſſe audeam credere: ac ſi aliquid in eis offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendoſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſecutum eſſe, quod dictum eſt, vel me minimè intellexiſſe, non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantâlibet ſanctitate, doctrinâque polleant, *l* non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi 1 per alios auctores, vel canonicas, vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat, perſuadere potuerunt.

1 ¶ Mihi per alios] *Sic etiam in manuſcriptis, & in gloſſa. Apud B. Auguſtinum eſt*, mihi vel per illos auctores Canonicos, vel probabili ratione: *nec multò ſecus apud Ivonem. Alias verò nonnullas varietates ſatis viſum eſt in margine indicare.*

¶ *Libris veterum Hebræa volumina, novis Græca auctoritatem impendunt.*

C. VI. Idem 1.

UT veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda eſt, ita novorum, Græci ſermonis normam deſiderat.

1 ¶ Idem] *Verba hujus capitis ſunt B. Hieronymi ad Lucinium Bæticum epiſt. 28. ſed mutata non eſt inſcriptio ob gloſſam in verſ. Græc. ſcr.*

a *Burch. l. 15. c. 42. Ivo par. 16. c. 43.* b *convenit fruſtrare jura) orig.* c *Ivo par. 4. c. 17. Pann. l. 2. c. 120.* d *al. certum habebas.) exemp.* e *al. firmiter retinere.) orig.* f *Ivo p. 4. c. 73.* g *moribus.) orig. & Ivo.* h *Ivo par. 4. c. 74. Pann. l. 2. c. 119.* i *ſcripturarum libri.) orig. & Pann.* k *eorum auctorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam.) orig. Ivo & Pann.* l *prepolleant.) orig.*

¶ *Nihil auctoritatis canonicu remanebit ſcripturis, ſi ad eas mendacia fuerint admiſſa.*

C. VII. *Item* Auguſtinus *ad Hieronymum, epiſt. 9.*

SI *a* ad Scripturas ſanctas admiſſa fuerint vel *b* officioſa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? Quæ eandem de Scripturis illis ſententia proferetur, cujus pondere contentioſæ falſitatis obteratur *c* improbitas?

¶ *Literis omnium Epiſcoporum ſacra præponitur Scriptura.*

C. VIII. Item *de Baptiſmo contra Donatiſtas, lib. 2. c. 3.*

QUis neſciat ſanctam Scripturam canonicam, tam Veteris, quàm Novi Teſtamenti, certis ſuis terminis contineri, eamque omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi, ut de illa omninò dubitari, & diſceptari non poſſit, utrum verum, vel utrum rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit? Epiſcoporum autem literas, quæ poſt confirmatum canonem vel ſcriptæ ſunt, vel ſcribuntur, & per ſermonem fortè ſapientiorem cujuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporum graviorem auctoritatem, doctioremque *d* prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè à veritate deviatum eſt?

¶ *Ex dictis quorumlibet Epiſcoporum contra divina mandata calumnia non colligantur.*

C. IX. Idem *ad Vincentium epiſt. 48. contra Donatiſtas.*

NOli *e* frater contra divina tam multa, tam clara, tam indubitata teſtimonia colligere velle calumnias ex Epiſcoporum ſcriptis, ſive noſtrorum, ſicut Hilarii, ſive, 1 (antequam pars Donati ſepararetur,) ipſius unitatis, ſicut Cypriani & Agrippini: primò, quia hoc genus literarum ab auctoritate canonis diſtinguendum eſt: non enim ſic leguntur, tanquam ita ex eis teſtimonium proferatur, ut contrà ſentire non liceat, ſicubi fortè aliter ſapuerint, quàm veritas poſtulat. In eo quippe numero ſumus, ut non dedignemur etiam nobis dictum *f* ab Apoſtolo accipere. [*Et ſi quid aliter ſapitis, id quoque Deus vobis revelavit. 2*]

1 ¶ Sive antequam] *Antea legebatur*, ſive Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati ſepararetur. *Reſtituta eſt vera lectio ex B. Auguſtino, & aliquot exemplaribus Gratiani & Ivonis. Cyprianus enim, & Agrippinus multò ante Donati ſchiſma in Eccleſia unitate deceſſerant: quain re erravit auctor gloſſæ.*

2 ¶ Revelavit] *Ita enim originale, & Ivo, & aliquot editiones Novi Teſtamenti. Sed idem B. Auguſtinus in Joannem tract. 5. 45. 53. & 98. & alibi ferè ſemper legit*, revelabit, *& explanat. Græcè eſt* ἀποκαλύψῃ.

¶ *Non debetur par auctoritas canonicis ſcripturis, & expoſitionibus earum.*

C. X. Item *ad Fortunatianum, epiſt. 3.*

NEque *g* quorumlibet diſputationes, quamvis Catholicorum, & laudatorum hominum, velut ſcripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat ſalvâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere, ſi forte invenerimus, quòd aliter ſenſerint, quàm veritas habet, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis *h* ego ſum in ſcriptis aliorum, quales *i* volo eſſe intellectores meorum.

¶ *Exempli ratio ſana præfertur.*

C. XI. Idem *ad Marcellinum de civitate Dei lib. 1. c. 23.*

a *Ivo p. 4. c. 215.* b *al. velut officioſa) orig. al. fuerint officioſa.* c *al. ſubruatur. Ivo p. 4. c. 227. Polyc. l. 3. tit. 21.* d *al. doctiorum.* e *Deus dedit. p. 2. Anſ. l. 4. c. 58. Ivo c. 4. p. 236.* f *Phil. 3.* g *Ivo p. 4. c. 237.* h *aliter Quali.) orig. Ant.* i *al. tales.*

Sana

SAna *a* quippe ratio etiam exemplis anteponenda eſt: cui quidem & exempla concordant; ſed illa, quæ tantò digniora ſunt imitatione, quantò excellentiora pietate.

Cùm ergò in naturali jure nihil aliud præcipiatur, quàm quod Deus vult fieri; nihilq; vetetur, quàm quod Deus prohibet fieri; denique cùm in canonica ſcriptura nihil aliud, quàm in divinis legibus inveniatur; divinæ verò leges naturâ conſtant, patet, quòd quæcunque divinæ voluntati, ſeu canonicæ ſcripturæ contraria probantur, eadem & naturali juri inveniuntur adverſa. Unde quæcunque divinæ voluntati, ſeu canonicæ ſcripturæ, ſeu divinis legibus poſtponenda cenſentur, eiſdem naturale jus præferri oportet. Conſtitutiones ergò vel Eccleſiaſticæ, vel ſeculares, ſi naturali juri contrariâ probantur, penitus ſunt excludendæ.

DISTINCTIO X.

1 ps COnſtitutiones verò Principum Eccleſiaſticis conſtitutionibus non præeminent, ſed obſequuntur.

C. I. ¶ *Lex Imperatorum Eccleſiaſtica jura diſſolvere non poteſt.*

Unde Nicolaus *b* Papa *ſcribit Epiſcopis in Concilio apud Convicinum congregatis.*

LEge 1 Imperatorum non in omnibus Eccleſiaſticis controverſiis utendum eſt; præſertim cùm inveniantur Evangelicæ ac canonicæ ſanctioni aliquoties obviare. 2 *Item c* Lex *d* Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtùs. Imperiali judicio non poſſunt Eccleſiaſtica jura diſſolvi. Ad quod oſtendendum, duorum horum *e*, ſcilicet Innocentii, & Gregorii, ſatis ſufficiunt teſtimonia. Sanctus *f* quidem Innocentius in decretali epiſtola ſua ad Alexandrum Antiochenum Epiſcopum ait: [Nam quod ſciſcitaris, utrum diviſis Imperiali judicio provinciis, ut duæ Metropoles fiant, ſic duo Metropolitani Epiſcopi debeant nominari; non viſum *g* eſt ad mobilitatem neceſſitatum mundanarum Dei Eccleſiam commutari, honoresque aut diviſiones perpeti, quas pro ſuis cauſis faciendas duxerit Imperator.] Beatus *h* autem Gregorius ſcribens ad Theotiſtam patritiam, inter cætera: [Si, inquit, religionis causâ conjugia debere diſſolvi dicantur, ſciendum eſt, quia etſi hoc lex humana conceſſit, lex tamen divina prohibuit.] Ecce *i* quemadmodum Imperiali judicio non poſſunt Eccleſiaſtica jura diſſolvi. Ecce qualiter, quod lex humana conceſſit, divina lex prohibuit. ¶ Non quòd Imperatorum leges (quibus ſæpè Eccleſia utitur contra hæreticos, ſæpè contra tyrannos, atque contra pravos quoſque defenditur) dicamus penitus renuendas, ſed quod eas Evangelicis, Apoſtolicis, atque Canonicis decretis (quibus poſtponendæ ſunt) nullum poſſe inferre præjudicium aſſeramus.

1 ¶ Lege] *Caput hoc ſumptum eſt ex epiſtola Nicolai, quæ extat in codice Bibliothecæ Dominicanæ, de quo dictum eſt ſupra, diſtinct. 8. c.* mala. *Titulus autem epiſtolæ hic eſt:* Nicolaus ſervus ſervorum Dei, Reverendiſſimis, ac ſanctiſſimis confratribus noſtris Metropolitanis Epiſcopis, & cæteris diverſarum provinciarum, ac urbium Præſulibus, qui in Convicinum villam publicam, ſecus civitatem Silvanectis conveniſtis. *Eadem epiſtola nuper impreſſa eſt in appendice Bibliothecæ ſanctorum Patrum.*

2 ¶ Obviare.] *Apud Nicolaum ſequitur continenter*, ad quod oſtendendum, &c. *Quæ autem apud Gratianum ſunt interjecta, non ſunt hoc loco in epiſtola, neque in Polycarpo, neque apud Anſelmum: ſed verba illa*, Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtùs, *à Burchardo & Ivone citantur ex decretis Pii Papæ, c. 3. habentur autem in capitularibus adjectu. c. 17. reliqua autem habentur infrà in hoc eodem capite, 9. ecce quemadmodum.*

C. II. ¶ *Nihil, quod Evangelicis regulis obviet, Imperatori agere licet.*

Item Symmachus *a* Papa *in ſextâ Synodo Romana, tempore Theodorici Regis.*

NOn *b* licet Imperatori, vel cuiquam pietatem cuſtodienti, aliud contra divina mandata præſumere, nec quicquam, quod Evangelicis, Propheticis, aut Apoſtolicis regulis obviet, agere.

C. III. ¶ *In Eccleſiaſticis cauſis regia voluntas Sacerdotibus eſt poſponenda.*

Item Felix *c* Papa.

CErtum eſt, hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, ut cùm de cauſis Dei agitur, juxta ipſius conſtitutionem, regiam voluntatem Sacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre, & ſacroſancta per eorum Præſules potius diſcere, quàm docere, Eccleſiaſticam *d* formam ſequi, non huic humanitus ſequenda jura præfigere, neque ejus ſanctionibus velle dominari, cujus clementiæ Deus voluit tuæ piæ devotionis colla ſubmittere: ne, dum menſura cœleſtis diſpoſitionis *e* exceditur, eatur in contumeliam diſponentis.

C. IV. ¶ *Bonis moribus, & decretis Romanorum Pontificum, conſtitutiones contrariæ non poſſunt.*

Item *f*

CONſtitutiones *g* contra canones, & decreta Præſulum Romanorum, vel bonos mores, nullius *h* ſunt momenti.

C. V. ¶ *Quæ Sacerdotum ſunt, Regibus uſurpare non licet.*

Item Nicolaus Papa I, *in epiſtola ad Michaelem Imperatorem cujus initium eſt*, [Propoſueramus.]

IMperium *i* veſtrum ſuis publicæ rei quotidianis adminiſtrationibus debet eſſe contentum, non uſurpare quæ Sacerdotibus Domini ſolùm conveniunt.

C. VI. ¶ *Tribunalia Regum ſacerdotali ſunt poteſtati ſubjecta.*

Item Gregorius Nazianzenus *in oratione ad cives Nazianzenos angoris plenos, & Magiſtratum iratum.*

SUſcipitisne libertatem verbi? libenter accipitis, quòd lex Chriſti Sacerdotali vos ſubjicit poteſtati, atque iſtis tribunalibus ſubdit? Dedit enim & nobis poteſtatem, dedit & principatum multò perfectiorem principatibus veſtris. Aut nunquid juſtum vobis videtur, ſi cedat ſpiritus carni; ſi à terrenis cæleſtia ſuperentur; ſi divinis præferantur humana?

2 pars. *Ecce quòd Conſtitutiones Principum Eccleſiaſticis legibus poſtponendæ ſunt. Ubi autem Evangelicis, atque Canonicis decretis non obviarint, omni reverentiâ dignæ habeantur.*

a *Polyc. l. 1. t. 26.* b *Ivo p. 4. c. 87, Pann. l. 2. c. 138. Anſ. l. 1. c. 97. Polyc. l. 1. 8. 77.* c *al. Idem.* d *In c. adjectis, c. 17.* e *Heroum.) orig.* f *Burch. l. 15. cap. 10. Ivo par. 16. c. 11. Pann. l. 2. c. 139. Innoc. 1. epiſt. 18. c. 2.* g *verè viſum) orig.* h *Lib. 9. reg. epiſt. 39.* i *Ivo p. 4. c. 187. Pann. l. 2. c. 140. ex c. adjectis, c. 17.*

a *Et Calixtus epiſt. 1. & Marcellinus in extrema epiſt. 2. & in capitulo Hadriani, c. 76. ex quo citant Burchard. & Ivo par. 16. c. 9.* b *Deuſdedit, p. 1. & 3. Burch. l. 15. c. 8. Ivo p. 4. c. 231. & p. 16. c. 9. Pann. l. 2. c. 141. Polyc. l. 6. tit. 3.* c *In exemplari Veronenſi eſt Felix 3. Anſel. l. 4. c. 11. Polyc. l. 1. c. 18.* d *al. Eccleſia.* e *al. diſpenſationis.* f *antea legebatur, Idem.* g *Habetur in c. Hadriani, num. 39. Deuſdedit, part. 1. & 3.* h *ſint) orig.* i *Anſel. l. 3. c. 88. Burch. l. 15. c. 9. Ivo part. 5. cap. 38. & par. 16. c. 10. Polyc. l. 1. c. fin.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. VII. ¶ *Leges Imperatorum in adjutorium Ecclesiæ* 1 *licet assumere* a.

Unde Augustinus *ait in Dialogo, id est, lib. 2. contra literas Petiliani, c. 58.*

SI *b* in adjutorium vestrum etiam terreni imperii leges assumendas putatis, non reprehendimus.

¶ Fecit hoc Paulus *c*, cùm adversùs injuriosos civem Romanum se esse testatus est.

1 ¶ Ecclesiæ] *Auctor hujus rubricæ caput hoc ita accepit, quasi hic agatur de legibus Imperatorum in favorem Ecclesiæ latis, cùm ibi B. Augustinus Petiliano & Donatistis hæreticis concedat, legibus Imperatorum ipsos in adjutorium suum uti posse, modò id fallaciter non facerent, quod eos fecisse convincit.*

C. VIII. ¶ *Reges Pontificibus pro æternis, & Pontifices Regibus pro temporalibus indigent.*

Item 1 Nicolaus Papa I. *in epist. 7. ad Michaëlem Imperatorem.*

QUoniam *d* idem Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, sic actibus propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discrevit propria 2, volens medicinali humilitate hominum corda sursum efferri, non humanâ superbiâ rursus in inferna demergi: ut & Christiani Imperatores pro æterna vitâ Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodò rerum Imperialibus legibus uterentur, quatenus spiritualis actio a carnalibus distaret incursibus, & ideò *e militans Deo* f *minimè se negotiis secularibus implicaret*; ac vicissim non *g* ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.

1 ¶ *Huic capiti in codicibus impressis erat præpositus hic titulus* Cyprianus Juliano Imperatori: *quod est contra omnem temporum rationem. In manuscriptis omnibus, excepto undecimo Vaticano, abest dictio.* Imperatori, *quemadmodum & apud Ivonem. Nonum autem habet:* Juliano Episcopo. *Aliud pervetustum,* Juliano. *Caterum integrum hoc caput est in epistola Nicolai ad Michaëlem Imperatorem, quæ incipit,* Proposueramus; *ex quo refertur infrà distinct. 96. c.* cum ad verum. *una cum aliis verbis ejusdem epistolæ, ex quibus hæc pendent. Et sumptum est ex Gelasio in tomo de Anathematis vinculo.*

2 ¶ Propria,] *In originali est,* propriam volens medicinali humilitate sursum efferri. *Ivo habet, ut Gratianus hic in plerisque codicibus. In nonnullis tamen est,* propria volens medicinali humilitate sursum efferri: *quemadmodum etiam infrà, dist. 96. cap.* cum ad verum. *Apud Gelasium loco indicato legitur,* sic actionibus propriis, dignitatibusque distinctis, & officia potestatis utriusque discrevit, suos volens medicinali humilitate salvari, non humanâ superbiâ rursus intercipi, ut & Christiani, &c.

C. IX. ¶ *Leges Imperatorum custodiri oportet.*

Item Leo IV. *Lothario Augusto.*

DE *h* capitulis, vel præceptis Imperialibus vestris, vestrorumque 1 Pontificum prædecessorum irrefragabiliter custodiendis, & conservandis, quantum valuimus, & valemus Christo propitio, & nunc, & in ævum *i* nos conservaturos modis omnibus profitemur. Et si fortasse quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mendacem.

1 ¶ Vestrorumque] *Epistola hæc non est inventa: & in ipsis verbis videtur subesse mendum, ex quo auctor glossæ errandi occasionem sumpserit, qui Christianis Imperatoribus, cujusmodi fuerant prædecessores Lotharii, attribuat illud, quod Isidorus de Ethnicis dicit: nimirum Imperatores solitos fuisse appellari Pontifices: de quâ re optimè Gelasius in tomo de Anathematis vinculo, & infrà distinct. 21. c.* cleros. *Apud Ivonem legitur,* vestris, nostrorumque etiam Pontificum & prædecessorum: *In Pannormia,* nostris nostrorumque Pontificum, & prædecessorum. *Sed fortasse cætera quidem rectè apud Gratianum habent: tantummodò ante dictionem,* prædecessorum, *est addenda conjunctio,* &, *quemadmodum est in Pannormia. Nam hoc significabitur, Imperatores illos solitos fuisse edere capitula, adhibitis in consilium Pontificibus regni, quod verissimum est. Omnino hæc, quæ à Leone scribuntur, spectare videntur ad capitula Caroli, & Ludovici, quæ Lotharius in universâ Italia servari mandaverat. Nam in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 35. Lotharius ita constituisse traditur:* Placuit nobis, ut capitula, quæ excerpsimus de capitulari bon. mem. gloriosissimi Domini nostri Caroli, & genitoris nostri Ludovici, Imperat. invictissimi, his omnibus, & fidelibus nostris, & sanctæ Ecclesiæ in regno Italiæ consistentibus, per legem teneantur, & serventur: & quicunque horum capitulorum contemptor extiterit, sexaginta solidis componatur. *Id populo Romano, qui jure antiquo Romanorum uti prohiberetur, valdè displicuit: sicut ex c. fin. infrà. ead. dist. colligi potest: disseminatusq; etiam rumor fuit, eandem esse Pontificis ac populi sententiam. De quâ re Leo hâc se epistolâ videtur purgare voluisse; & tamen postea, pro conservando jure civili Romanorum, cum eodem Lothario iterum diligentiùs egit: quod apparet ex dicto c. finali.*

C. X. ¶ *Legis auctoritate dissolvitur quod contra eam fit.*

Item Joannes VIII. *Ludovico Imperatori.*

VIdes *a*, fili charissime, quia quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur.

C. XI. ¶ *Leges Principum, aut regulas Patrum contemni non licet.*

Item Gelasius *Rufino, & Aprili Episcopis.*

QUis * autem *b* leges Principum, aut regulas Patrum, aut admonitiones paternas *c* dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum?

C. XII. ¶ *Leges Romanorum Principum servandæ sunt ab omnibus.*

Item *Theodorico Regi.*

CErtum *d* est magnificentiam vestram leges Romanorum Principum, quas in negotiis hominum custodiendas esse præcepit, multò magis circa *e* reverentiam beati Petri Apostoli pro suæ felicitatis augmento velle servari.

C. XIII. ¶ *Romana Lex nullius temeritate debet corrumpi.*

Item Leo IV. *Lothario Augusto.*

VEstram 1 flagitamus *f* clementiam, ut sicut hactenus Romana lex viguit absque universis procellis, & pro nullius personæ hominis reminiscitur esse corrupta, ita nunc suum robur, propriumque vigorem obtineat.

1 ¶ Vestram] *Videtur Lotharius populo Romano, quod hic ab eo petiit, concessisse. Nam in legibus Longobardicis lib. 11. tit. 57. sic habetur,* ut interrogetur populus Romanus, quâ lege vult vivere, *& sequitur constitutio:*

Lotharius Imperator.

¶ Volumus, ut cunctus populus Romanus interrogetur, quâ lege vult vivere; ut tali lege, quali lege vivere professi sunt, vivant: illisque denuntietur, ut hoc unusquisque, tam Judices, quàm Duces, vel reliquus populus sciat: quòd si offensionem contra eandem legem fecerint, eidem legi, quâ profitentur vivere per dispensationem Pontificis, & nostram, subjacebunt.

a *al. assumi.* b *Ivo p. 4. cap. 183. Pann. l. 2. c. 153.* c *Act. 22.* d *Ivo p. 4. cap. 188. infrà dist. 96. cap. cùm ad verum.* e *1. Tim. 2.* f *al. & militans.* g *al. ne.* h *Ivo p. 4. c. 176. Pann. l. 2. c. 149.* i *al. æternum.*

a *Ivo part. 4. *infrà, dist. 54. c. quis aut. Ivo part. 4. cap. 179. Pann. l. 2. c. 150.* b *al. aut.* c *al. modernas.* d *Ivo p. 4. cap. 120. Pann. l. 2, c. 151.* e *al. propter.* f *Ivo p. 4. cap. 181. Pann. l. 2. c. 152.*

DISTINCTIO XI.

C. I. ¶ *Pravus usus ratione superatur, & lege.*

1 ps QUòd verò legibus consuetudo cedat, Isidorus *a* testatur, dicens in Synonymis, lib. 2.

USus auctoritati cedat: pravum usum lex, & ratio vincat.

C. II. ¶ *Non potest statutis Pontificum consuetudo cujusquam refragari.*

Item Nicolaus Papa I. *Michaëli Imperatori.*

COnsequens est *b*, ut quod ab hujus sedis rectoribus plenâ auctoritate sancitur, nullius consuetudinis præpediente occasione, proprias tantùm sequendo voluntates, removeatur; sed firmiter, atque inconcussè teneatur.

C. III. ¶ *A consuetudine Romanæ Ecclesiæ membris dissentire non licet.*

Item Julius Papa *ad Episcopos Orientales, epist. 1.*

NOlite *c* errare, fratres mei charissimi, doctrinis *d* variis, & extraneis nolite abduci. En, instituta Apostolorum, & Apostolicorum virorum, canonesque habetis: his fruimini, his circumdamini 1, his delectamini, his armamini; ut his freti, circumdati, delectati, armati, contra cuncta inimicorum jacula persistere valeatis. Satis *e* enim indignum est, quenquam vel Pontificum, vel ordinum subsequentium, hanc regulam refutare, quam beati Petri sedem & sequi videat, & docere. Multùm enim convenit, ut totum corpus Ecclesiæ in hac sibimet observatione concordet, quæ inde auctoritatem habet, ubi Dominus Ecclesiæ totius posuit principium.

1 ¶ His circumdamini,] *Locupletatus est hic locus ex originali, & Anselmo.*

C. IV. ¶ *Non potest usus, & consuetudo legem, & rationem vincere.*

Item Imperator Constantin. *Aug. ad Proculum, lib. 8.* f *Cod. tit. Quæ sit longa consuetudo.*

COnsuetudinis *g*, ususque longævi non vilis auctoritas est: verùm non usque adeò sui valitura momento, ut aut rationem vincat, aut legem.

2 ps. *Cùm verò nec sacris canonibus, nec humanis legibus consuetudo obviare monstratur, inconcussa servanda est.*

C. V. ¶ *Inviolabilis est consuetudo, quæ nec humanis legibus, nec sacris canonibus obviare monstratur.*

Unde ex dictis 1 Basilii h.

ECclesiasticarum *i* institutionum quasdam scripturis, quasdam verò Apostolicâ traditione per successiones in ministerio confirmatas accepimus; quasdam verò consuetudine roboratas approbavit usus, quibus par ritus, & idem utrisque pietatis debetur affectus; unde quis vel aliquantulum sacrarum expertus Scripturarum hæsitaverit? Si enim attentaverimus consuetudines Ecclesiæ, non per scripturas a Patribus traditas nihil æstimare, quantum religio detrimenti sit latura, intentè inspicientibus liquido constabit. ¶ Quæ enim (ut inde ordiamur) scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri? vel quæ trifariam digesta super panem & calicem proiixæ orationis, vel consecrationis verba commendavit? Nam non modò, quod in Evangelio continetur, vel ab Apostolo insertum est, in secretis dicimus: sed & alia plura adjicimus, magnam quasi vim commendantia *a* mysteriis. Quæ Orientem versùs nos orare literarum forma docuit? Benedicimus fontem Baptismatis oleo unctionis. Huc accedit, quòd ter oleo inungimus quos baptizamus, verbis abrenuntiare Satanæ & Angelis ejus informamus. Unde hæc, & alia in hunc modum non pauca, nisi quia tacitâ & mysticâ traditione à Patribus, Ecclesiastico more, reverentiori diligentiâ sunt in mysteriis observata silentio, quàm publicata scripto.

1 ¶ Ex dictis] *Hoc caput antè citabatur ex* Augustino in lib. ex dictis Basilii. *In codice Vercellensi est:* unde Augustinus ait, vel ex dictis Basilii: *& retenta est posterior pars hujus disjuncti, quoniam ita citant Burchard. & auctor Pannormiæ. Ivo autem citat ex lib. Basilii de Spiritu sancto, 27. quomodo in margine est indicatum. Cæterùm, quoniam multis locis glossa obstitit, ne emendaretur, necessarium visum est integrum B. Basilii locum & Græcè & Latinè afferre.*

Τῶν οὖν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἐσχομεν, τὰ δ' ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως ἀπὸ διαδοχῆς ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παραδεξάμενα. ἀμφότερα δὲ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ, ὅστις γε κἂν μικρὸν γεύσεως ἐκκλησιαστικῶν πατέρηται. εἰ γὰρ ἐπιχειρήσομεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν ὡς ἀμελῆ ἐλέγχειν τῶν δογμάτων παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὸ τὸ κύριον ζημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιστῶντες τὸ κήρυγμα. οἷον, ἵνα τῷ πρώτῳ καὶ κοινοτάτῳ πρῶτον μνησθῶ. τὸ τύπτειν τὸν ἐπὶ τὸ ὄνομα τὸ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐλπίζοντας κατασημαίνεσθαι τοὺς ὁμολογοῦντας· ἀλλὰ τίς ὁ διδάξας γράμμασιν οἰκείοις; τὸ τὰς ἀναβολὰς τρεῖς φάσκειν ποιεῖν τῶν προσευχῶν, πόθεν ἐδιδάχθημεν ἡμεῖς γράμμασι; τὸ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματι ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας, καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τοῦτο ἀρκέσει, ὃν ὁ Ἀπόστολος, ἢ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπιμνησθῇ, ἀλλὰ καὶ ἕτερα προσλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλων ἐχόντων πρὸς τὸ μυστήριον τῶν ἐκεῖ, οὐ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραγραφόντες· εὐλογοῦμεν τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ ἔτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον, ἐπὶ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τὸ γὰρ αὐτὸν τοῦτο ἔλαιον τί τὴν χρῖσιν τὴν λόγου γεγραμμένου ἐδίδαξε; τὸ τρεῖς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἄλλα τοιοῦτον τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, οὐ ποιεῖσθαι γραφῆς; οὐκοῦν τὴν ἀδημοσιότητα τούτων, καὶ λανθάνουσαν διδασκαλίαν, ὧν οὐ λαπλυπεσαγμονήτῳ, καὶ ἀπεκερμάτῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, κανόνας οὐκ εἶναι διδασκάλους τῶν μυστηρίων τὰ σύμπαντα σωτηρίᾳ διασώζεσθαι.

Id est:

Dogmatum & institutionum, quæ in Ecclesia servata sunt, alia quidem habemus ex doctrina, quæ literis consignata est; alia verò ex Apostolorum traditione ad nos transmissa in mysterio accepimus. Quæ utraque eandem vim ad pietatem habet: atq; his nemo sanè contradixerit, qui vel exiguâ legum Ecclesiasticarum peritiâ sit præditus. Nam si aggrediamur ea, quæ non scripto, sed tantùm consuetudine constant, tanquam non magnam habentia vim repudiare, imprudentes Evangelio, & quidem præcipuis ipsius partibus, officiemus: vel potiùs ipsamet institutа ad inane quoddam nomen redigemus. Exempli causâ (ut, quod primum, maximeque commune est,

a *In Synonymis cap. 16. quòd malis jussionibus non sit obtemperandum. Ivo p. 4. cap. 307. Pann. l. 2. cap. 165.* b *Sententia dicitur ex epist. cujus initium, Proposueramus. Ivo p. 4. cap. 211.* c *Anf. l. 1. c. 8. Polyc. l. 1. cap. 17.* d *Hebr. 13.* e *Anf. l. 5. cap. 4. Polyc. l. 8. tit. 3.* f *tit. 53. l. 2.* g *Ivo p. 4. cap. 202. Pann. l. 2. cap. 163.* h *Basilius in l. de Spiritu sancto, c. 27.* i *Burch. l. 3. c. 127. Ivo p. 4. cap. 69. Pann. l. 2. c. 159.*

a *al. consummandis accommodantia.*] *Burch.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

primo loco commemorem) eos, qui in Domini nostri JESU Christi nomine spem posuerunt, figurâ crucis signari, ecquis scripto docuit? Dum oramus, ad Orientem solem converti, ecquæ nos literæ docuerunt? Verba invocationis, cùm panis Eucharistiæ, & calix benedictionis offertur, quis ex sanctis Patribus scripta nobis reliquit? Non enim iis contenti sumus, quorum Apostolus, & Evangelium mentionem fecerunt; sed alia quoque cùm antea, tùm post, dicimus, utpote quæ magnum momentum ad ipsum mysterium habeant, doctrinâ non scriptâ, sed traditâ eruditi. Benedicimus aquam Baptismatis, & oleum unctionis, atque illum ipsum præterea, qui baptizatur, ex qua scripturâ? nonne ex occulta & mystica traditione? Quid? ipsam olei unctionem, quis sermo scriptus docuit? Quòd homo ter mergendus sit, unde accepimus? Abrenuntiare Satanæ, atque Angelis ejus, & reliqua omnia, quæcunque in Baptismo observamus, quæ scriptura jussit? Annon hæc ipsa minimè vulgata, sed secretâ doctrinâ, quam quieto, minimeque curioso silentio Patres nostri custodierunt? probè quidem illi intelligentes, mysteriorum majestatem taciturnitate servari.

C. VI. ¶ *Laudabilis est consuetudo, quæ nihil fidei contrarium usurpat.*

Item Pius Papa I. *in Decretis, Decreto septimo.* a

COnsuetudinem *a* laudamus, quæ tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur.

¶ *Verba hujus capitis, quod antea tribuebatur B. August. leguntur in editione Conciliorum Coloniensi, tribus tomis inter Decreta Pii I. Decreto septimo, & in epistola ejusdem Pii, ex codice sexdecim librorum, lib. 3. c. 19. quam etiam citant Burchardus, Ivo, & auctor Pannormiæ: cujus tamen epistolæ omnia ferè verba habentur 1. libr. reg. B. Gregorii (qui citatur in Polycarpo) epist. 75. & ea, quæ ad hoc caput pertinent, referunt infrà, dist. 12. cap.* nos consuetudinem.

C. VII. ¶ *Ubi auctoritas deficit, mos populi, & majorum institutа pro lege servantur.*

Item B. Augustinus *ad Casulanum, epist. 86.*

IN his rebus *b*, de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei, & institutа majorum pro lege tenenda sunt. Et sicut 1 prævaricatores divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coërcendi sunt.

1 ¶ Et sicut] *Hinc usque ad finem non sunt in Epistola indicata: sed à Burchardo etiam, & Ivone, & in Pannormia referuntur.*

C. VIII. ¶ *Auctoritate, & traditione generali vel speciali, Ecclesia regitur.*

Idem *in libro* c *de fide Christiana.*

CAtholica Ecclesia per orbem terrarum diffusa, tribus modis probatur existere. Quicquid enim in ea tenetur, aut auctoritas est Scripturarum, aut traditio universalis, aut certè propria, & particularis institutio. Sed auctoritate tota constringitur, universali traditione majorum, nihilominùs tota: privatis verò constitutionibus, & propriis infirmationibus unaquæque pro locorum varietate, prout cuique visum est, subsistit, & regitur.

C. IX. ¶ *Valet ad fidem catholica auctoritas Ecclesiæ.*

Idem *in libro contra Manichæos.*

PAlam est, quòd in re dubia, ad fidem valeat auctoritas Ecclesiæ catholicæ, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum, usque ad hodiernum diem, succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.

¶ *Apud B. August. lib. 11. contra Faustum Manichæum c. 2. legitur:* Et vides in hac re (de fide exemplarium loquitur) quid Ecclesiæ catholicæ valeat auctoritas, quæ ab ipsis, &c. *Hanc verò Episcoporum successionem potissimum in sede Petri, & in libro contra epistolam Fundamenti, & in epist. 165. de schismate Donatistarum meritò certissimum putavit Ecclesia catholica judicium.*

C. X. ¶ *Ab Apostolicis institutis non licet recedere.*

Item Leo Papa *ad Episcopos per Siciliam constitutos, epist. 4. c. 6.*

HOc *a* vestræ indicimus charitati, ut ab Apostolicis institutis nullo ulteriùs recedatur excessu: quia inultum post hoc esse non poterit, si quisquam Apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas.

C. XI. *Ab omnibus servari debet, quod Romana servat Ecclesia.*

Item Innocentius I. *ad Decentium Episcopum Eugubinum, epist. 1.*

QUis *b* nesciat, aut non advertat, id quod à Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari? nec superinduci, aut introduci aliquid, quod aut *c* auctoritatem non habeat; aut aliunde accipere videatur exemplum? præsertim cùm sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, insulasque interjacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus successores constituerunt Sacerdotes: aut legant, si in istis provinciis alius Apostolorum inveniturve, aut legitur docuisse. Quòd si non legunt, quia nusquam invenitur, oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit, à qua eos principium accepisse non dubium est: nec dum peregrinis sermonibus *d* studeant, caput institutionum videantur omittere *e*. Sæpè dilectionem tuam ad urbem venisse, ac nobiscum in Ecclesia convenisse, & quem morem vel in considerandis mysteriis, vel in cæteris agendis arcanis teneat, cognovisse 1. Quod sufficere arbitraremur ad informationem Ecclesiæ tuæ, vel reformationem, si prædecessores tui minùs aliquid, aut aliter tenuerint, & satis certum haberemus, nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisset: quibus idcirco respondemus, non quòd te aliqua ignorare credamus; sed ut majori auctoritate tuos instituas, vel si qui à Romanæ Ecclesiæ institutionibus errant, aut commoneas, aut nobis indicare non differas: ut scire valeamus, qui sint, qui aut novitates inducunt, aut alterius Ecclesiæ, quam Romanæ, existimant consuetudinem esse servandam.

1 ¶ Cognovisse.] *Locus hic in originali Conciliis quatuor tomorum inserto, sic habet* cognovisse non dubium est. Quod sufficere ad informationem Ecclesiæ tuæ, vel reformationem (si prædecessores tui minùs aliquid, aut aliter tenuerunt) satis certum haberem; nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisses. *Sed ob glossam, præcipuè in ver.* morem, *non est mutatum.*

DISTINCTIO XII.

1 pars QUod absque discretione justitiæ nulli agere licet.

C. I. ¶ *Nulli agere licet sine discrimine justitiæ contra disciplinam Romanæ Ecclesiæ.*

a *Burch. l. 3. c. 124. Ans. l. 4. c. 42. Ivo p. 4. c. 66. Pann. l. 2. cap. 157. Polyc. l. 3. tit. 23.* b *Ans. l. 4. c. 43. Burch. l. 3. c. 126. Ivo p. 4. cap. 6. Pann. l. 2. c. 158. Polyc. l. 3. tit. 23. c. fin.* c *Hodie inter opera B. Augustin. nullum extat hoc titulo. In epistola verò ad Januarium, quæ est 118. c. 1. & 2. hæc eadem sententia copiosè exponitur.*

a *Ansel. l. 1. cap. 45. Polyb. l. 2. tit. 17.* b *Burch. l. 3. c. 125. Ans. l. 1. c. 41. Ivo p. 4. c. 87. Polyc. l. 1. tit. 47. & l. 3. tit. 24.* c *al. auctoritatem debeat aliunde accipere, vel exemplum?* d *al. assertionibus.* e *al. amittere.*

Unde

Unde Calixtus Papa *primus omnibus Episcopis ait in Epistola prima ad Benedictum Episcopum:* a

NOn *a* decet à capite membra discedere; sed juxta sacræ Scripturæ testimonium, omnia membra caput sequantur. Nulli verò dubium est, quòd Apostolica Ecclesia est mater omnium Ecclesiarum, à cujus regulis nullatenus nos convenit deviare. Et sicut Dei filius venit facere voluntatem patris; sic & vos voluntatem vestræ impleatis matris, quæ est Ecclesia: cujus caput, ut prædictum est, Romana existit Ecclesia. Quicquid ergò sine discretione justitiæ contra hujus disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

C. II. ¶ *Apostolicis præceptis nullus superbè resistat.*

Item Gregorius 1 Papa *quartus.*

1 ¶ Gregorius.] *Integrum hoc caput invenitur in epistola Gregorii quarti, universis Episcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & universas provincias constituta: quæ est in codice supra citato Bibliothecæ monasterii Dominicanorum. Initium verò est etiam in Epistola Anastasii II. ad Anastasium Augustum, c. 6.*

PRæceptis *b* Apostolicis non durâ superbiâ resistatur; sed per obedientiam, quæ à sanctâ Romana Ecclesia, *c* & Apostolicâ auctoritate jussa sunt, salutiferè impleantur; si ejusdem sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ est caput vestrum, communionem habere desideratis. *& post multa.* ¶ Non novum aliquid præsenti jussione præcipimus; sed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus: cùm nulli dubium sit, quòd non solùm Pontificalis causatio *d*, sed omnis sanctæ 2 religionis relatio ad sedem Apostolicam, quasi ad caput Ecclesiarum, debeat referri, & inde normam sumere, unde sumpsit exordium, ne caput institutionis videatur omittere. Cujus auctoritatis sanctionem omnes teneant Sacerdotes, qui nolunt ab Apostolicæ petræ, super quam Christus universalem fundavit Ecclesiam, soliditate divelli. Si quis hæc *e* Apostolicæ sedis præcepta non observaverit, percepti honoris esse hostis non dubitetur.

2 ¶ Sanctæ religionis.] *Sic emendatum est ex ipsa epistola, & aliquot manuscriptis Gratiani codicibus; inductis hu vocibus,* spei Romanæ Ecclesiæ.

C. III. ¶ *Non est resistendum consuetudini, cui canonica non obstat auctoritas.*

Item Leo IX. *Michaeli Episcopo Constantinopolitano, epist. 1. c. 29. & Nicolaus I. epist. 2. ad Photium.*

SCit *f* sancta Romana Ecclesia, quòd nihil obsunt salvti credentium diversæ pro loco & tempore consuetudines; si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua eis obviare debeamus: unde nil judicamus eis debere, vel posse resistere *g*. ¶ *Caput hoc confectum est ex duobus longè diversis locis. Nam usque ad verb.* si illis, *sumptum est ex prima Epistolâ, seu libello Leonis IX. adversus inauditas præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridani Episcoporum, cap. 29. ubi loquens de Romana Ecclesia, ait:* Scit namque, quia nihil obsint saluti credentium diversæ pro loco & tempore consuetudines; quando una fides per dilectionem operans bona, quæ potest, uni DEO commendat omnes: *& hæc ferè ab Ivone, & in Pannormia referuntur. Altera verò pars accepta est ex Epistola secunda Nicolai ad Photium, quæ incipit,* Postquam beato Petro. *Ibi enim habentur hæc:* De consuetudinibus,

a *Ansel. l. 1. c. 12. Polyc. l. 1. c. 17.* b *Ansel. l. 1. c. 20. Polyc. l. 1. c. 17.* c *abest ab orig. & aliquot vetustis Gratiani exemplaribus.* d *al. accusatio.* e *al. hoc præcepto sedis Apostolicæ præcepta] orig.* f *Ivo p. 4. cap. 223. & p. 5. c. 44. Pann. l. 2. c. 155.* g *al. resisti.*

quas nobis opponere visi estis, scribentes per diversas Ecclesias, diversas esse consuetudines, si illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua obviare debeamus, nihil judicamus, vel eis resistimus.

C. IV. ¶ *Consuetudines, quæ fidei non officiunt, ut à Majoribus traditæ sunt, observentur.*

Item Hieronymus *ad Lucinium, epist. 28.*

ILlud breviter te admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiunt, ita observandas, ut à majoribus traditæ sunt, nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subverti.

C. V. ¶ *Traditiones à Patribus institutæ, non sunt insi ingenda.*

Item Nicolaus *Hincmaro Archiepiscopo.*

RIdiculum *a* est, & satis abominabile dedecus, ut temporibus nostris vel falsò insimulari sanctam Dei Ecclesiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitùs à Patribus suscepimus, pro libitu semper errantium infringi patiamur.

¶ *Habetur in epistola scripta Hincmaro & cæteris Archiepiscopis, & Episcopis in regno Caroli Ecclesias regentibus, quæ extat in codice jam memorato Bibliothecæ Dominicanorum, & ex ea capite hoc locupletatum est. Nam antea brevius erat, ut etiam apud Ivonem, & Pannormia.*

C. VI. ¶ *Diuturni mores pro lege sunt habendi.*

Item Justinianus *Institutionum lib. 1. tit. 2.*

DIuturni *b* mores consensu utentium approbati, legem imitantur.

C. VII. ¶ *Quicquid contra longam consuetudinem fit, revocari oportet.*

Item Cod. lib. 8. tit. quæ sit longa consuetudo, l. 1.

COnsuetudo *c* præcedens, & ratio, quæ consuetudinem suasit, tenenda est. Et quicquid 1 contra longam consuetudinem fiet, ad sollicitudinem suam revocabit Præses provinciæ.

1 ¶ Quicquid.] *In originali est,* & ne quid contra longam consuetudinem fiat: *sed quoniam rubrica videtur magis convenire lectioni Gratiani, quæ est etiam apud Ivonem & in Pannormia, non est mutatum.*

C. VIII. ¶ *Immota permaneat consuetudo, quæ contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur.*

Item Gregorius *universis Episcopis Numidiæ, lib. 1. epist. 75.*

NOs *d* consuetudinem, quæ tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur, immotam permanere concedimus; sive de Primatibus constituendis, sive de cæteris Capitulis, exceptis iis, qui ex Donatistis ad Episcopatum perveniunt: quos provehi ad Primatûs dignitatem (etiam cum ordo Clericorum 1 eos ad locum eundem deferat) modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commissæ sibi plebis *e* curam gerere, non autem etiam illos antistites, quos catholica fides in Ecclesiæ sinu & edocuit, & genuit, ad obtinendum culmen primatûs anteire.

1 ¶ Ordo Clericorum.] *Sic etiam legitur in aliquot vetustis Gratiani, & in aliquibus B. Gregorii codicibus: sed auctor glossæ non videtur habuisse verbum* Clericorum: *quemadmodum neque Ivo, neque pleraque Gratiani manuscripta exemplaria, neque aliquæ etiam B. Gregorii operum editiones.*

a *Ivo p. 4. cap. 212. Pann. lib. 2. cap. 156.* b *Ivo p. 4. cap. 194. Pannorm. lib. 2. cap. 160.* c *Ivo p. 4. c. 201. Pannorm. lib. 2. cap. 162.* d *Supra dist. 11. c. consuetudinem. Ivo p. 4. cap. 204.* e *tantummodo.] orig.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. IX. ¶ *Non negantur, quæ consuetudinis sunt.*

Item Gregorius *ad Maximum Salonitanum Episcopum, lib. 7. reg. epist. 81.*

QUemadmodum illicita perpetrari non patimur; sic quæ sunt consuetudinis, non negamus.

C. X. ¶ *Non locus consuetudinem, sed consuetudo locum commendat.*

Item Gregorius *ad Augustinum Anglorum Episcopum, resp. 3.*

NOvit *a* fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet, ut sive in Romana, sive in Gallicorum *b*, sive in qualibet Ecclesia aliquid inveneris, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas; & in Anglorum Ecclesia, quæ adhuc in fide nova est, institutione præcipuâ, quæ de multis Ecclesiis colligere poteris *c*, infundas. Non enim pro locis res, sed pro rebus *d* loca amanda sunt. Ex singulis ergò quibusque Ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt, elige: & hæc quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

C. XI. ¶ *Quod neque contra fidem, neque contra bonos mores esse convincitur, indifferenter est habendum.*

Item Augustinus *ad Januarium, epist. 118. cap. 1. & 2.*

ILla autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, (quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas) commendata, atque statuta retineri: sicuti quòd Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio in cœlum, & Adventus de cœlo Spiritûs Sancti, anniversariâ solennitate celebrantur: & si quid aliud tale occurrerit, quod servatur ab universa, quacunque se diffundit, Ecclesia. ¶ Alia verò, quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicuti est, quod alii jejunant Sabbatho, alii verò non: alii quotidie communicant corpori & sanguini Dominico, alii certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur: alibi Sabbatho tantùm & Dominico: alibi tantùm Dominico: & si quid aliud hujusmodi animadverti potest, totum hoc genus rerum liberas habet observationes: nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quamcunque fortè devenerit. Quod *e* enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur *f*, indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos vivitur, societate servandum est. Mater mea 1 Mediolanum me consequuta, invenit Ecclesiam Sabbatho non jejunantem: cœperat fluctuare quid ageret. Tunc ego consului de hac re beatissimæ memoriæ virum Ambrosium: At ille ait, cùm Romam venio, jejuno Sabbatho: cùm Mediolani sum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quicquam tibi. Hoc, cùm matri renunciâssem, libenter amplexa est.

1 ¶ Mater mea] *In hoc capite, quæmadmodum & in sequenti, multa sunt emendata ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco usque in finem, quoniam verba B. Augustini aptè erant in epitomen redacta, nihil additum est.*

2 ps. *Hoc autem de consuetudine ita intelligendum est, quæ vel universalis Ecclesiæ usu, vel temporis prolixitate roboratur. Cæterum, si pro varietate temporum, vel animorum, vel locorum variæ consuetudines introducantur, inventa opportunitate, resecanda sunt potius, quàm observanda.*

a *Ivo p. 2. c. 80.* b *Gallicanorum) orig. Gallicana.) Ivo.* c *potuisti) orig.* d *bonis rebus) orig.* e *Ere idem epist. 119. c. 18.* f *al. esse convincitur.*

C. XII. ¶ *Resecanda sunt, quæ neque auctoritate, neque moribus universitatis comprobantur.*

Unde Augustinus *scribit ad inquisitiones Januarii epist. 119. c. 19.*

OMnia *a* talia, quæ neque sanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, nec in Conciliis Episcoporum statutâ inveniuntur, nec consuetudine universalis *b* Ecclesiæ roborata sunt, sed diversorum locorum diversis moribus innumerabiliter variantur, ita ut vix, aut omninò nunquàm inveniri possint causæ, quas in eis instituendis homines secuti sunt, ubi facultas tribuitur, sine ulla dubitatione resecanda existimo. Quamvis enim neque hoc inveniri possit, quomodo contra fidem sint; ipsam tamen religionem, quam paucissimis & manifestissimis celebrationum Sacramentis misericordia Dei esse liberam voluit, servilibus oneribus *c* premunt, ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui etiamsi tempus libertatis non agnoverint, legalibus tamen Sacramentis *d* non humanis præsumptionibus subjiciuntur.

C. XIII. ¶ *Omnes provinciæ e eundem in psallendo modum teneant, quem Metropolitanam sedem f habere cognoverint.*

Item ex Concilio Toletano 11. *c. 3.*

3 ps DE iis, qui contra Apostoli *g* voluntatem circumferuntur omni vento doctrinæ, placuit huic sancto Concilio, ut Metropolitanæ sedis auctoritate coacti uniuscujusque provinciæ 1 cives, rectoresque Ecclesiarum unum eundemque in psallendo teneant modum, quem in Metropolitana sede *h* cognoverint institutum; nec aliquâ diversitate cujusque ordinis, vel officii à Metropolitana se patiantur sede disjungi. Sic enim justum est, ut inde unusquisque sumat regulas magisterii, unde honoris consecrationem accipit, ut juxta Majorum decreta, sedes, quæ unicuique Sacerdotalis dignitatis est mater, sit Ecclesiasticæ magistra rationis. Abbatibus sanè, indultis officiis, quæ juxta voluntatem sui Episcopi regulariter illis implenda sunt, cætera officia publica, id est, Vesperas, Matutinum, sive Missam, aliter quàm in principali Ecclesia, celebrare non liceat. ¶ Quisquis autem horum decretorum violator extiterit, sex mensibus communione privatus, apud Metropolitanum sub pœnitentiæ censura permaneat corrigendus: quatenus apud illum & præteritæ transgressionis culpam lachrymis diluat, & necessariam officiorum doctrinam studiosè addiscat. ¶ Sub ista ergò regula disciplinæ, non solùm Metropolitanus totius suæ provinciæ Pontifices vel Sacerdotes adstringat; sed etiam cæteri Episcopi subjectos sibi Ecclesiarum rectores obtemperare his institutionibus cogant.

1 ¶ Provinciæ cives] *In codice Lucensi pervetusto Bibliotheca Regis Catholici, & in Conciliis impressis, in margine legitur,* provinciæ Pontifices: *quæ dictio in fine hujus capitis repetita, ostendit hanc esse veram lectionem. Verum in omnibus Conciliorum editionibus in textu, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* cives.

C. XIV. ¶ *Ordo servetur in Matutinis, & Vespertinis officiis unus & idem.*

Item ex Concilio Bracharensi 1. *cap. 18.*

PLacuit 1 omnibus communi consensu, ut unus atque idem psallendi ordo in Matutinis, vel Vespertinis officiis teneatur, & non diversæ, ac privatæ, neque 1 monasteriorum

a *Ivo p. 4. cap. 206. Pann. l. 2. c. 168.* b *al. universâ) orig. Ivo, Pannor.* c *al. adeo servitiis operibus.* d *sarcinæ) orig.* e *al. provinciales.* f *al. Ecclesiam.* g *Eph. 4.* h *al. a.* i *Sententia habetur etiam in Toletano, 4. c. 8.*

nasteriorum consuetudines cum Ecclesiastica regula sint permistæ.

1 ¶ Neque monasteriorum] *In Concilio ipso postremo Colonia excusso, abest* vox, neque. *In cæteris autem editionibus sic legitur,* privatæ monasteriorum consuetudines contra Ecclesiasticas regulas sint permistæ.

DISTINCTIO XIII.

1 ps ITem *adversis naturale jus nulla dispensatio admittatur, nisi fortè duo mala ita urgeant, ut alterum eorum necesse sit eligi.*

C. I. ¶ *Minus malum de duobus eligendum est.*

Unde in Concilio Toletano 8. *c. 2. legitur.*

DUo *a* mala, licet sint omnino cautissimè præcavenda, tamen si periculi necessitas ex his unum perpetrare *b* compulerit, id debemus resolvere, quod minori nexu noscitur obligare *c*. ¶ Quid autem ex his levius, quidvè sit gravius, puræ *d* rationis acumine investigemus. Etenim dum pejerare compellimur, Creatorem quidem offendimus, sed nos tantummodò maculamus. Cùm vero noxia promissa complemus, & Dei jussa superbè contemnimus, & proximis impiâ crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori gladio trucidamus. Illic *e* enim duplici culparum telo perimimur *f*, hic *g* tripliciter jugulamur.

¶ *In ipso Concilii capite multa antecedunt, & sequuntur, quæ perlegenda sunt.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *in Moralibus, in c. 40. Job. l. 32. c. 17. n. 18. 19. & 20.*

NErvi testiculorum Leviathan *h* perplexi sunt: quia suggestionum *i* illius argumenta implicatis inventis *k* illigantur, ut plerosque ita peccare faciant, quatenus si fortassè fugere peccatum appetant, hoc sine aliquo *l* peccati laqueo non evadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab una valeant solvere, nisi in alia consentiant se ligari. ¶ Quod meliùs ostendimus, si qua ex conversatione hominum illigationis hujus exempla proferamus. *m. Et nonnullis interjectis.* ¶ Ecce quidam, dum mundi hujus amicitias appetit, cuilibet alteri simile sibi vitam ducenti, quòd secreta illius omni silentio contegat, se jurejurando constringit. Sed is, cui juratum est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita ut etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem, qui jusjurandum præbuit, ad mentem revertitur, & diversis hinc inde cogitationibus impugnatur, atque hoc silere formidat, ne silentio *n* adulterii simul & homicidii particeps fiat, & prodere trepidat, ne reatu se perjurii obstringat. Perplexis ergò testiculorum nervis ligatus est, quia in quamlibet partem declinet, metuit, ne à transgressionis contagione liber non sit. ¶ Alius cuncta, quæ mundi sunt, deserens, atque per omnia frangere proprias voluntates quærens, alieno se subdere regimini appetit: sed eum, qui sibi apud Deum præesse debeat, minùs cautâ inquisitione discernit: cui fortasse is, qui sine judicio eligitur, cum præesse jam cœperit, agere *o* quæ Dei sunt, prohibet; quæ mundi sunt, jubet. Pensans itaque subditus, vel quæ sit culpa inobedientiæ, vel quod contagium secularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat, ne aut obediens, Deum in suis præceptis deserat, aut rursus non obediens, Deum

a *Ivo p. 12. c. 16. Pann. l. 8. c. 119.* b *al. tentare) al. temperare) al. temerare.* c *obligari) orig. Ivo, Pann. & Grat.* d *al. pia) al. pio) pietatis acumine.* e *al. Illinc.) Gra.* f *percutimur) orig.* g *al. hinc) Gra.* h *Job. 40.* i *al. per suggestionem.* k *al. inventionibus) orig.* l *al. alio) orig.* m *al. conseramus) orig.* n *al. silendo.* o *agi (orig.*

in electo priore contemnat. *& infrà.* ¶ Alius pensare pondus honoris Ecclesiastici negligens, ad locum regiminis præmiis ascendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet, dum cor tribularionibus premitur, ad memoriam culpa revocatur, doletque se ad laborem cum culpa perveniisse, & quàm sit iniquum, quod admiserit, ex ipsa fractûs *a* difficultate cognoscit. Reum igitur se cum impensis præmiis agnoscens, vult adeptæ sublimitatis locum deserere, sed timet, ne gravius delictum sit, suscepti gregis custodiam reliquisse: vult susceptum gregis curam gerere, sed formidat, ne deterior culpa sit, regimina pastoralis gratiæ *b* empta possidere. Per honoris ergò ambitum, ligatum culpâ hinc inde se conspicit. Esse quippe sine reatu criminis neutrum videt, si aut susceptus semel grex relinquatur, aut rursum sacra actio secularitèr empta teneatur. Undique metuit, & suspectus latus omne pertimescit, ne aut stans in empto regimine non dignè lugeat, quod non etiam deserens 1 emendat, aut certè regimen deserens, dum aliud flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitutione committat. *& infrà.*

2 pars. ¶ Est tamen, quod ad destruendas Behemoth versutias subtiliter *c* fiat, ut dum mens inter minora, & maxima peccata constringitur, si omninò nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia & qui murorum undique ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se in fugam præcipitat, ubi brevior murus invenitur. Hinc Paulus *d*, cùm quosdam in Ecclesia incontinentes aspiceret, concessit minima, ut majora declinarent, dicens: [*Propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat.*] Et quia tunc solùm conjuges in admistione sine culpa sunt, cùm non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur, ut hoc etiam, quod concesserat, sine culpa (quamvis minima) non esse monstraret, illicò adjunxit: [*Hoc e autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium.*] Non enim est sine vitio, quod ignoscitur, & non præcipitur. Peccatum profectò vidit, quòd posset indulgeri prævidit. Sed cùm in dubiis constringimur, utiliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus. ¶ Itaque plerunque nervorum Behemoth istius perplexitas solvitur, dum ad virtutes maximas per commissa minora transitur.

1 ¶ Emendat] *Hoc loco in originali videtur constructio verborum perturbata, & restituenda ex Gratiano.*

DISTINCTIO XIV.

1 ps VErum *hoc in una eademq; persona intelligitur. Cæterum an in diversis eadem dispensatio locum habeat, videlicet, ut committamus minora, ne alii gravioribus implicentur, meritò quæritur.*

C. I. ¶ *Non sunt à nobis aliqua committenda delicta, ne alii graviora committant.*

De his ita scribit Augustinus *in lib. Quæst. super Gen. cap. 42.*

QUod *f* ait Sodomitis Loth *g*: [*Sunt mihi duæ filiæ quæ nondum noverunt virum: producam illas ad vos, utimini illis, quomodo placuerit vobis: tantùm in viros istos ne faciatis iniquum.*] quoniam prostituere volebat filias suas hâc compensatione, ut viri hospites ejus nihil à Sodomitis tale paterentur, utrum admittenda sit compensatio flagitiorum, vel quorumcunque peccatorum, ut nos faciamus mali aliquid, ne alius gravius malum faciat; an potiùs perturbationi Loth, non consilio tribuendum sit, quia hoc dixerit, meritò quæritur. Et nimirum periculosissimè

a *fructus difficultate agnoscit.) orig.* b *al. gregis.* c *utiliter) orig. ut infrà.* d *1. Cor. 7.* e *Ibid. 6.* f *Ivo p. 9. c. 179.* g *Gen. 19.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

admittitur hæc compensatio. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permotæ, nullo modo imitanda est.

2 ps. *Consuetudinis autem, vel constitutionu vigor nonnunquam relaxatur.*

C. II. ¶ *Quæ constitutiones valeant temperari, vel qua non.*

Unde Leo Papa *ait ad Rusticum Narbonensem Episcop. epist. 90. ante cap. 1.*

Sicut *a* quædam sunt, quæ nullâ possunt ratione convelli; ita multa sunt, quæ aut pro necessitate temporum, aut pro consideratione ætatum, oporteat temperari: illâ consideratione *b* semper servatâ, ut in iis, quæ vel dubia fuerint, aût obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec decretis sanctorum Patrum inveniatur adversum.

DISTINCTIO XV.

1 ps *Quoniam de jure naturali, & constitutione, vel consuetudine hactenus asseruimus, differentiam, quâ ab invicem discernuntur, assignantes: nunc ad Ecclesiasticas constitutiones stylum vertamus, earum Originem, & auctoritatem, prout ex libris sanctorum Patrum colligere possumus, breviter assignantes.*

C. I. ¶ *Quo tempore cœperint canones generalium Conciliorum.*

Canones *c* generalium Conciliorum (ut Isidorus ait lib. 6. Etymol. c. 16.) à temporibus Constantini cœperunt. In præcedentibus namque annis, persecutione fervente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diversas hæreses scissa est: quia non erat licentia Episcopis in unum conveniendi, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis libere congregari. Sub hoc etiam sancti Patres in Concilio Nicæno de omni orbe terrarum convenientes, juxta fidem Evangelicam & Apostolicam, secundum post Apostolos Symbolum tradiderunt. ¶ Inter cætera autem Concilia, quatuor esse scimus venerabiles Synodos, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quasi quatuor Evangelia, vel totidem Paradisi flumina. ¶ Harum prima Nicæna Synodus CCCXVIII. Episcoporum, Constantino Augusto imperante, peracta est: in qua Arianæ perfidiæ condemnata blasphemia, quam de inæqualitate sanctæ Trinitatis idem Arius asserebat: consubstantialem enim Deo Patri Dei Filium, eadem sancta Synodus per Symbolum definivit. ¶ Secunda Synodus CL. Patrum, sub Theodosio seniore, Constantinopoli congregata est, quæ Macedonium, Spiritum Sanctum Deum esse negantem, condemnans, consubstantialem Patri & Filio Spiritum sanctum demonstravit, dans Symboli formam, quam tota Græcorum, & Latinorum confessio in Ecclesiis prædicat. ¶ Tertia Synodus Ephesina prima CC. Episcoporum, sub juniore Theodosio Augusto, edita est, quæ Nestorium, duas personas in Christo asserentem, justo anathemate condemnavit, ostendens manere 1 in duabus naturis unam Domini nostri JESU Christi personam. ¶ Quarta Synodus Chalcedonensis DCXXX. Sacerdotum sub Martiano principe habita est, in qua Eutychem, Constantinopolitanum Abbatem, verbi Dei & carnis unam naturam pronunciantem, & ejus defensorem Dioscorum, quondam Alexandrinum Episcopum, & ipsum rursus Nestorium, cum reliquis hæreticis, una Patrum sententia damnavit: prædicans eadem Synodus Christum Dominum de Virgine sic natum, ut in eo substantiam divinæ & humanæ confiteamur naturæ. ¶ Hæ sunt quatuor Synodi principales, fidei doctrinam plenissime prædicantes. Sed & si qua sunt alia Concilia, quæ sancti Patres Spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor authoritatem, omni manent stabilita vigore: quorum gesta in hoc opere condita continentur.

¶ Synodus autem ex Græco interpretatur comitatus, vel cœtus. Concilii 2 verò nomen tractum est ex more Romano. Tempore enim, quo causæ agebantur, conveniebant omnes in unum communique intentione tractabant. Unde Concilium à communi intentione dictum quasi consilium; consilium, quasi considium, d in l literam transeunte: vel Concilium dictum est à communi intentione, eò quod in unum dirigant omnem mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt: unde qui sibimet dissentiunt, non agunt Concilium, quia non consentiunt in unum. Cœtus verò conventus est, vel congregatio, à coeundo, id est, à conveniendo in unum. Hinc etiam conventus est nuncupatus, eò quod ibi homines conveniunt in unum: sicut à conventu Cœtus dicitur, sic & Concilium à societate multorum in unum.

¶ *Caput hoc habetur etiam in Conciliorum collectione Isidori ante ipsius præfationem, non autem in codice Bibliothecæ Dominicanæ: in quo tamen usque ad versiculum,* Inter cætera: *ponitur etiam (quemadmodum & in aliis) ante initium Concilii Nicæni.*

1 ¶ Manere] *In plerisque antiquis Gratiani exemplaribus, & Isidori codice impresso, legitur, ut est emendatum. Sed in aliis eorundem manuscriptis, & impressis Gratiam legitur,* manere in Christo duas naturas, & unam Domini nostri Jesu Christi personam.

2 ¶ Concilii verò] *Apud Isidorum in lib. Etymol. locus hic mendosè legitur. Verum in præfatione ejusdem Isidori, editione Parisiensi Conciliorum præposità, quæ cum aliquot vetustis codicibus collata est, sic legitur:* Concilii verò nomen tractum ex communi intentione, eò quòd in unum dirigant omnes mentis obtutum. Cilia enim, oculorum sunt: unde & qui sibimet dissentiunt, non agunt Concilium, quia non sentiunt unum. Cœtus verò conventus est, vel congregatio, à coeundo, id est, conveniendo in unum: unde & conventus nuncupatus, quòd ibi homines conveniant. Sicut Conventus, Cœtus, vel Concilium à societate dicitur multorum in unum. *In Gratiani codicibus sunt multæ varietates, ex quibus ea lectio retenta est, quæ visa est melior, quamvis adhuc aliquid fortasse desideretur.*

C. II. ¶ *De auctoritate quatuor Conciliorum.*

De quatuor verò a Conciliis scribit B. Gregorius, *ita dicens, lib. 1. Registr. Epist. 24.*

Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia susçipere, & venerari me fateor. Nicænum scilicet, in quo perversum Arii dogma destruitur. Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error convincitur. Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas judicatur. Chalcedonense verò, in quo Eutychis, Dioscorique pravitas reprobatur, totâ devotione complector, integerrimâ approbatione custodio, quia in his velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit, & cujuslibet 1 vitæ, atque actionis norma consistit. ¶ Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epistola, quæ Ibe dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse convincitur, & in quo scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata, refutantur. Cunctas vero quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo; quas venerantur ample-

a *Pann. in prologo. c. 11. Ordo verborum non restitutus ob gl.* b *conditione*] *orig.* c *Pann. l. 2. c. 104.*

a *al. quoque.*

ctor:

ctor: quia, dum universali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere, quos *a* religant, aut *b* ligare, quos solvunt.

1 ¶ Cujuslibet] *Apud B. Gregorium legitur:* Et cujuslibet vitæ, atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium jacet. Quintum, &c. *& in sequentibus significantur tria illa capitula, quorum occasione nonnulli quintam Synodum non recipiebant.*

C. III. ¶ *Quæ c Concilia sancta Romana Ecclesia susçipiat.*

De iisdem etiam Gelasius *in Concilio habito Romæ cum LXX. Episcopis scribit, dicens:*

Sancta *d* Romana Ecclesia post illas Veteris Testamenti & Novi Scripturas, quas regulariter susçipimus, etiam has susçipi non prohibet: Sanctam Synodum Nicænam CCCXVIII. Patrum, mediante Constantino Maximo Augusto, in qua Arius hæreticus condemnatus est: Sanctam Synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit: Sanctam Synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Papæ Cœlestini, mediante Cyrillo Alexandrinæ sedis antistite, & Arcadio Episcopo ab Italia destinato: Sanctam Synodum Chalcedonensem, mediante Martino Augusto, & Anatolio Constantinopolitano Episcopo, in qua Nestoriana & Eutychiana hæreses simul cum Dioscoro, ejusque complicibus damnatæ sunt: sed & si qua sunt Concilia à sanctis Patribus hactenus instituta, post *e* istorum quatuor auctoritatem & custodienda, & recipienda decernimus, & mandamus.

1 ¶ Jam nunc subjiciendum est de opusculis sanctorum Patrum, quæ in Ecclesia catholica recipiuntur. ¶ Opuscula beati Cypriani martyris, & Carthaginensis Episcopi. ¶ Item opuscula beati Athanasii, Alexandrini Episcopi. ¶ Item opuscula beati Gregorii, Nazianzeni Episcopi. ¶ Item opuscula beati Basilii, Cappadociæ Episcopi. ¶ Item opuscula beati Joannis, Constantinopolitani Episcopi. ¶ Item opuscula Theophili, Alexandrini Episcopi. ¶ Item opuscula beati Hilarii, Pictaviensis Episcopi. ¶ Item opuscula B. Ambrosii, Mediolanensis Episcopi. ¶ Item opuscula B. Augustini, Hipponensis Episcopi. ¶ Item opuscula B. Hieronymi, Presbyteri. ¶ Item *f* opuscula beati Prosperi, viri religiosissimi. ¶ Item epistolam beati Leonis Papæ ad Flavianum, Constantinopolitanum Episcopum, destinatam: cujus textum quispiam, si usque ad unum jota disputaverit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit. ¶ Item opuscula, atque tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo a sanctæ Romanæ Ecclesiæ consortio deviaverunt, nec ab ejus fideli *g* prædicatione sejuncti sunt, sed communionis ipsius, gratiâ Dei, usque ad ultimum diem vitæ suæ participes fuerunt, legenda decernimus. ¶ Item Decretales epistolæ, quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Romana, pro diversorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter susçipiendæ sunt. ¶ Item gesta 2 sanctorum Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant. Quis ita *h* esse Catholicorum dubitet, & majora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis viribus, sed gratiâ Dei, & adjutorio universa tolerâsse? Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautelâ in sancta Romana Ecclesiâ non leguntur; quia & eorum, qui conscripsêre, nomina penitus ignoran-

a *al. ligant.* b *al. religare.* c *al. Quas scripturas.* d *Burchard. l. 3. c. 220. Ivo par. 4. cap. 64. Pannor. l. 2. cap. 92. Polyc. lib. 1. tit. 20.* e *al. prater.* f *Aisel. l. 6. cap. 193.* g *fide, ve prædicatione.*] *orig. & Burch. Nicolaus in epistola impressa ad Episcopos Galliæ, cujus initium, Quamvis.* h *al. ista.*

tur, & ab infidelibus, aut idiotis *a* superflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut cujusdam Quirici *b*, & Julitæ: sicut Gregorii, aliorumque hujusmodi passiones, quæ ab hæreticis prohibentur conscriptæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis subsannandi oriretur occasio, in sancta Romana Ecclesiâ non leguntur. Nos tamen cum prædicta Ecclesia omnes Martyres, & eorum glorioſos agones, qui Deo magis, quàm hominibus noti sunt, omni devotione veneramur. ¶ Item vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore susçipimus. ¶ Item Actus beati Sylvestri, Apostolicæ sedis Præsulis, licèt ejus, qui conscripsit, nomen ignoremus, à multis tamen in urbe Roma catholicis legi cognovimus, & pro antiquo usu multæ hoc imitantur Ecclesiæ. ¶ Item scripta de inventione S. Crucis Dominicæ, & alia scripta de inventione capitis beati Joannis Baptistæ, novellæ quidem *c* revelationes sunt, & nonnulli eas Catholici legunt. Sed cùm hæc ad Catholicorum manus pervenerint, beati Pauli *d* Apostoli sententia præcedat, [*Omnia probate, quod bonum est, tenete.*] ¶ Item Rufinus vir religiosus plurimos Ecclesiastici operis edidit libros: nonnullas etiam Scripturas interpretatus est: sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notavit, illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus: & non solùm de Rufino, sed etiam de universis *e*, quos vir sæpiùs memoratus zelo Dei, & fidei religione *f* reprehendit. ¶ Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda susçipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda. ¶ Item Chronicon *g* Eusebii Cæsariensis, atque ejusdem Historiæ Ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & postea in laudibus, atque excusatione Origenis schismatici unum conscripserit librum: propter rerum tamen notitiam singularem, quæ ad institutionem pertinent, usquequaque non dicimus renuendos. ¶ Item Orosium virum eruditissimum collaudamus: quia valdè nobis necessariam adversus Paganorum calumnias ordinavit historiam, mirâque brevitate contexuit. ¶ Item venerabilis viri Sedulii paschale opus, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude proferimus *h*. ¶ Item Juvenci 3 nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur.

¶ Cæterùm, quæ ab hæreticis, sive schismaticis conscripta, vel prædicata sunt, nullatenus recipit Catholica, & Apostolica Ecclesia Romana. ¶ E quibus 1 pauca, quæ ad memoriam venerunt, & Catholicis vitanda sunt, decrevimus esse subdenda. Inprimis Arminensem Synodum à Constantino Cæsare, Constantini filio congregatam, mediante Tauro præfecto, extunc & nunc, & usque in æternum confitemur esse damnatam. Item itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis, lib. 8. *k* apocryphum.

Actus nomine Andreæ Apostoli, apocryphi.
Actus nomine Philippi Apostoli, apocryphi.
Actus nomine Petri Apostoli, apocryphi.
Actus nomine Thomæ Apostoli, apocryphi.

Evangelium nomine Thaddæi, apocryphum. Evangelium nomine Thomæ Apostoli, quo utuntur Manichæi, apocryphum. Evangelium nomine Barnabæ, apocryphum. Evangelium nomine Bartholomæi Apostoli, apocryphum. Evangelium nomine Andreæ Apostoli, apocryphum.

a *al. dictus.*] b *al. Cyrici.* c *quadam relationes.*] *orig.* d *1. Thessal. 5.* e *al. diversi*] *orig.* f *al. religiose.* g *al. Chronica.*] *orig.* h *al. præsertim.*] *orig.* i *Burchard. l. 3. cap. 22 a. Ivo part. 4. cap. 65. Pannorm. lib. 2. cap. 123.* k *decem.*] *orig.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Evangelia, quæ falsavit Lucianus, apocrypha. Evangelia qua falsavit Hyrcius *a*, apocrypha. Liber de infantia Salvatoris, apocryphus. Liber de nativitate Salvatoris, & de sancta 4 Maria, & de obstetrice Salvatoris, apocryphus. Liber, qui appellatur Pastoris, apocryphus. Libri omnes, quos fecit Lenticius *b* discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur Fundamentum, apocryphus. Liber, qui appellatur Thesaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur de filiabus Adæ, vel *c* Geneseos, apocryphus. Centimetrum de Christo Virgilianis compaginatum versibus, apocryphum. Liber, qui appellatur Actus Teclæ, & Pauli Apostoli, apocryphus. Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber proverbiorum, qui ab hæreticis conscriptus, & Sancti Xisti *d* nomine signatus est, apocryphus. Revelatio, quæ appellatur Pauli Apostoli, apocrypha. Revelatio, quæ appellatur Thomæ Apostoli, apocrypha. Revelatio, quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur Transitus *e* Sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine gigantis, qui ab hæreticis cum draconе post diluvium pugnâsse perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur Testamentum Jacob *f*, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Sancti Cypriani, apocryphus. Liber qui appellatur Pœnitentia Jamnis & Mambræ, apocryphus. Liber, qui appellatur Sortes Apostolorum, apocryphus. Liber Lusanæ *g*, apocryphus. Liber canonum Apostolorum, apocryphus. Liber Physiologus, qui ab hæreticis conscriptus est, & B. Ambrosii nomine præsignatus, apocryphus. Historia Eusebii Pamphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani *h*, sive Africani, apocrypha. Opuscula Posthumani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, Priscillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuscula omnia Fausti Manichæi, apocrypha *i*. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha *k*. Opuscula Cassiani Presbyteri Galliarum, apocrypha. Opuscula Victorini Pictavensis *l*, apocrypha. Opuscula Fausti Rhegiensis Galliarum, apocrypha. Opuscula Frumenti *m*, apocrypha. Epistola Jesu ad Agbarum regem, apocrypha. Passio Georgii, apocrypha. Passio Cyrici, & Julitæ, apocrypha. Scriptura, quæ appellatur, Contradictio Salomonis, apocrypha. Phylacteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi confingunt, sed Dæmonum magis artibus conscripta sunt, apocrypha. ¶ Hæc, & omnia his similia, quæ Simon Magus, Nicolaus, Cerinthius, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samosatenus, Photinus, & Bonosus, & qui simili errore defecerunt, Montanus quoque cum suis obscœnissimis sequacibus, Apollinaris, Valentinus sive Manichæus, Faustus *n*, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Novatus, Sabbatius, Cœlestius *o*, Donatus, Eustathius, Jovinianus, Pelagius, Julianus, & *p* Latiensis, Cœlestinus, Maximinus, Priscianus *q* ab Hispania, Lampedius, Dioscorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus, è quibus unus Alexandriam, alius Antiochiam maculavit: Acacius Constantinopolitanus, cum consortibus suis, nec non & omnes hæreles *r*, quas ipsi, eorumque discipuli, sive schismatici docuerunt, vel conscripserunt, quorum nomina minime retinemus, non solum repudiata, verùm etiam ab omni Romana, & Apostolica Ecclesiâ eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus, sub anathematis indissolubili vinculo, in æternum confitemur esse damnata. ¶ Cæterùm 5 *a*, qui libri in Ecclesiasticis officiis per anni circulum à nonnullis legantur (quod ritum illium Apostolica non reprobat, sed sequitur Ecclesia) pro fidelium ædificatione adnotandum censuimus. Quidam, quòd in Septuagesimâ ponunt Pentateuchum VI. usque in XV. diem ante Pascha, à XV. die ponunt Hieremiam usque in cœnam Domini. In cœna Domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremiæ *b*. [*Quomodo sedet sola civitas &c.* & tres de tractatu sancti Augustini in Psal. 54. 7 [*Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris.*] & tres de Apostolo, ubi ait in epistola ad Corinthios: [*Confer entibus c vobis in unum.*] Secunda lectio sic incipit, [*Similiter & calicem postquam cœnavit, &c.*] Tertia, [*De spiritualibus autem d nolumus vos ignorare, fratres.*] In Paraseeve tres lectiones de lamentatione Hieremiæ; & tres de tractatu sancti Augustini in Psalmum 63. [*Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.*] & tres de Apostolo, ait in epistola ad Hebræos *e*, [*Festinemus ingredi in illam requiem, &c.*] Secunda lectio, [*Omnis namque Pontifex.* f] Tertia, [*De quo grandis nobis sermo.*] In sabbatho Sancto tres lectiones de lamentatione Hieremiæ Prophetæ, & tres de tractatu sancti Augustini in eundem Psalmum 63. [*Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor.*] & tres de Apostolo, ubi ait in epistola ad Hebræos, [*Christus* g *assistens Pontifex futurorum bonorum.*] Secunda lectio, [*Ubi enim testamentum est.*] Tertia, [*Umbram enim* h *habens lex futurorum bonorum.*] In Pascha Domini homilias ad ipsum diem pertinentes, infra hebdomadam homilias. In Octavis 8 *i* Paschæ ponunt actus Apostolorum, & Epistolas canonicas, & Apocalypsin, usque in Octavas *k* Pentecostes. In Octavis Pentecostes ponunt libros Regum, & Paralipomenon usque in Calendas Augusti. In Dominicâ prima mensis Augusti ponunt Salomonem usque in Calendas Septembris. In Dominica primæ Septembris ponunt Job, Tobiam *l*, Hester, Esdram usque in Calendas Octobris. In Dominica prima mensis Octobris ponunt librum *m* Machabæorum usque in Calendas Novembris. In Dominica prima mensis Novembris ponunt Ezechielem, & Danielem, & minores Prophetas usque in Calendas Decembris. In Dominica prima mensis Decembris ponunt Esaiam Prophetam usque ad *n* nativitatem Domini. In Natali *o* Domini legunt primum de Esaia tres lectiones. Prima lectio, [*Primo* p *tempore alleviata est terra Zabulon, &c.*] Secunda, [*Consolamini* q, *consolamini.*] Tertia, [*Consurge* r, *consurge*] Deinde leguntur sermones vel homiliæ ad ipsum diem pertinentes. In natali sancti Stephani homilia de ipso die. In natali sancti Joannis, similiter. In natali Innocentium, similiter. In natali sancti Sylvestri, similiter. In Octava natalis Domini, homilia de ipso die. In Dominica primâ post Nativitatem Domini ponunt epistolas Pauli usque in Septuagesimam. In Epiphania lectiones tres de Esaia. Prima lectio incipit, [*Omnes* s *sitientes.*] Secunda, [*Surge* t, *illuminare Hierusalem.*] Tertia, [*Gaudens* u *gaudebo in Domino.*] Deinde leguntur sermones, vel homiliæ ad ipsum diem pertinentes.

a *al. Estius) al. Hesychius.* b *al. Lentivus) al. Lentius.* c *abest ab orig.* d *al. Sixti.* e *transitus id est, assumptio.) orig.* f *al. Job.) orig.* g *qui appellatur, Actus Apostolorum) orig.* h *Tertulliani apocrypha. Opuscula Lactantii, apocrypha. Opuscula Africani, apocrypha.) orig.* i *Opuscula Commodiani, apocrypha.) orig.* k *Opuscula Tatii, Cypriani, apocrypha. Opuscula Arnobii, apocrypha. Opuscula Tyconii, apocrypha.) orig.* l *al. Pitabionensis.* m *al. Frumenti cæt.) orig.* n *Africanus) orig.* o *al. Calistus.* p *Julianus Celanensis, Cœlestinus, &c. Jurig.* q *al. Prisillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, Unicus, Lampetius.) orig.* r *hæretici, eorumq; discipuli) orig.*

a *al. Burch. lib. 3. c. 222. Ivo part. 4. cap. 63. Pannorm. lib. 2. c. 90.* b *Thren. 1.* c *1. Corinth. 11.* d *1. Corinth. 10.* e *Heb. 4.* f *Hebr. 5.* g *Hebr. 9.* h *Hebr. 10.* i *al. octava.* k *al. octavam.* l *Judith, Hester.) Ivo.* m *libros) Ivo.* n *al. in natalem.* o *al. in vigilia natalis Domini.) Burchard. & Ivo, & ordo Romanus.* p *Esa. 9.* q *Esa. 40.* r *Esa. 52.* s *Esa. 55.* t *Esa. 60.* u *Esa. 61.*

1 ¶ Manda-

1 ¶ Mandamus] *Post hoc verbum in Decreto Gelasii sequitur continenter:* Item opuscula beati Cypriani, &c. *Sed Burchardus, & Ivo, & Pannormia habent ut Gratianus. Ac certe in toto hoc capite tot modis discrepant collectiones ab originali, ut satis certò statui non possit, quæ vera & pura sit Gelasii lectio: nec magnopere sit retrahendum, si nonnulla sint, quæ difficultatem faciunt. Quamobrem, quæ auxilio eodicum tuto emendari poterant, ea sunt emendata: cæteris locis partes indicata varietatis, partim, quoniam omnes indicare infinitum fuisset, labor hic ad libros adeundi accurato lectori est relictus.*

2 ¶ Item gesta] *Hinc usque ad finem capitis omnia absunt à pleriisque vetustis Gratiani codicibus: quod etiam Archidiaconus adnotavit. Sunt tamen ejusdem Gelasii usque ad versiculum.* Cæterùm qui libri, *& apud Burchardum, & Ivonem referuntur proximè post superiora.*

3 ¶ Juvenci] *Antea legebatur,* Item Vincentii: *restituta est vera lectio ex Gelasio, Burchardo, & Ivone. De quo Juvenco meminit B. Hieronymus in Catalogo.*

4 ¶ De sancta Maria] *In collectione Isidori legitur,* & de Maria, & obstetrice. *Apud Burchardum,* & de Maria, vel obstetrice. *Apud Ivonem vero,* & de sancta Maria, vel de obstetrice Salvatoris.

5 ¶ Cæterùm] *Hinc usque ad finem, neque in collectione Isidori, neque in ullo veteri codice Gratiani eorum, qua collata sunt, inveniuntur. A verbo tamen,* in Septuagesima ponunt, *referuntur à Burchardo, & Ivone sine auctoris nomine, in Pannormia ex Gelasio cum LXX. Episcopi. Fere autem omnia habentur sparsim in libro, qui Ordo Romanus nuncupatur.*

6 ¶ Pentateuchum] *Apud Ivonem legitur,* Heptateuchum, *ut ultra quinque libros comprehendat librum Josue, & Judicum, quâ voce, ac librorum conjunctione, Beatus Hieronymus ad Lucinium scribens, utitur. Alii vero Heptateuchum appellant, ut sanctus Gregorius libro 7. in d. 2. epist. 46. & lib. 10. epist. 22. & alibi, & Rabanus in præfatione in Hieremiam, & ordo Romanus sap. de Septuagesima.*

7 ¶ In Psalmum 54.] *Sic etiam apud Ivonem. In ordine Romano, cap. de officiis divinis à cœna Domini usque in octavas Pentecostes, & apud Burchardum legitur,* in Psalmum 63. *id est,* Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor. *Item eod. cap. de ordine in nocte Paraseeve,* Tres de tractatu sancti Augustini de Psalmo 63.

8 ¶ In Octavis] *Ipsum diem octavam solitam fuisse proferri nomine multitudinis, id est, Octavas, notabitur infrà de consecratione, dist. 3. c.* pronunciandum.

9 ¶ In natali Domini] *Burchardus, & Ivo habent* in Vigilia natalis Domini, *& ita in ordine Romano, cap. quod inscribitur,* In Christi nomine, incipit ordo catholicorum librorum, qui in Ecclesia Romana ponuntur. *Pannormia autem habet ut Gratianus.*

DISTINCTIO XVI.

1 gs

Apostolorum verò canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, sicut quidam asserunt, dicuntur esse translati, sunt 1 quinquaginta.

1 ¶ Translati] *In titulo, qui præponitur canonibus Apostolorum in collectione Isidori, & in Concilio Stephani Papæ IV. (cujus magnam partem Deusdedit Cardinalis in sua canonum collectione refert) pro voce,* translati, *habetur,* prolati. *Dionysius certè Exiguus nullam hujus versionis mentionem facit, & aliqui scriptores solent epistolas Clementis hoc modo citare,* ex dictis Petri Apostoli per Clementem prolatis. *ut auctor Polycarp. & alii.*

C. I. ¶ *Apostolorum canones Apostolicâ rejiciuntur auctoritate.*

Hos non recipiendos, sed inter apocrypha deputatos, Isidorus *scribit, dicens:*

CAnones 1, qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec sedes Apostolica recepit, nec sancti Patres illis assensum præbuerunt, pro eo quod ab hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur: quamvis in eis utilia inveniantur, tamen ab auctoritate canonica atque inter apocrypha deputata.

1 ¶ *Caput hoc est in præfatione Isidori ad collectionem Conciliorum, quæ ex Bibliotheca Ecclesiæ Telerana descripta Romam missa est. Nam in illa, quæ vulgata Isidori collectioni, de qua initio dictum est, præponitur, contrarium potius videtur dici, & refertur infrà,* c. Placuit, *hac eod. dist. si modò idem est Isidorus.*

C. II. ¶ *Apostolorum canones sunt recipiendi.*

Zepherinus *autem contrà scribit Episcopis per Siciliam constitutis, epist. 5.*

SExaginta 1 sententias *a* Apostoli præscripserunt *b*, cum aliis plurimis Episcopis, & servandas censuerunt.

1 ¶ Sexaginta] *Ivo etiam, & auctor Pannormiæ habent,* Sexaginta. *Item, originale in margine. Sed in textu,* Septuaginta. *Polycarpus,* Quinquaginta.

C. III. ¶ *Exceptis quinquaginta capitulis, canones Apostolorum inter apocrypha deputantur.*

Item Leo 1 *Papa IX. contra epistolam Nicetæ Abbatis.*

CLementis *c* librum, id est, Petri Apostoli itinerarium, & Apostolorum canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis quinquaginta capitulis, quæ decreverunt orthodoxæ *d* fidei adjungenda.

1 ¶ Item Leo] *Hoc caput sumptum est ex responsione Humberti, Legati Leonis IX. ad libellum Nicetæ Presbyteri & Monachi contra Latinos editum, quæ Romæ in monasterio sanctæ Mariæ novæ, & in multis privatis Bibliothecis manuscripta. Meritò autem potuit citari Leo IX. quòd ejus auctoritate & jussione Humbertus Legatus sedis Apostolicæ ea scripserit.*

C. IV. ¶ *Item* VI. Synodus, *cap. 2.*

PLacuit *e* huic sanctæ Synodo, ut amodò confirmata & rata sint canonum Apostolorum LXXXV. capitula.

Epistola 1 *Isidori in capite Canonum.*

Isidorus 2 servus Christi, Lectori suo conversò. ¶ Propter eorum auctoritatem cæteris Conciliis præponimus canones, qui dicuntur Apostolorum, licet à quibusdam apocryphi dicantur, quoniam plures eos recipiunt, & sancti Patres eorum sententias Synodali auctoritate roboraverunt, & inter canonicas posuerunt constitutiones. *Item infrà f.* Primò quidem ordo, ut prædictum est, de celebrando Concilio insertus habetur, & postmodùm canonum Apostolorum, ac primorum Apostolicorum (id est, à sancto Clemente usque ad sanctum Sylvestrum) decretorum, atque diversorum Conciliorum breviarium interpolatur, sequens ordinem suum.

1 ¶ Epistola] *Hæc epistola ab Ivone vocatur Præfatio in Opus canonum & est ea, quæ Isidori nomine est præposita tomis Conciliorum, licet in vetustiore editione, in qua prior est Isidori collectio, nonnulla verba desiderentur. Est autem consilium hoc caput ex duobus locis illius Præfationis. Nam verba illa,* Propter eorum auctoritatem, &c. *usque ad ver.* constitutiones. *non longè absunt ab initio: reliqua verò sunt in extremo.*

2 ¶ Isidorus servus] *In Pannormia est eodem modo*

a *Ivo part. 4. cap. 107. Pannorm. lib. 2. cap. 105. Polyc. l. 3. tit. 20.* b *al. præfixerunt) orig.* c *Ivo p. 4. c. 105. Pann. l. 2. cap. 124.* d *al. regulis orthodoxis) al. regulis orthodoxæ)* e *Ivo p. 4. c. 106. Pann. l. 2. c. 125.* f *Ivo p. 4. c. 104. Pann. l. 2. c. 125.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

atque apud Gratianum. Apud Ivonem, & in manuscriptis collectionis illius codicibus est: Isidorus Mercator servus Christi conservo suo & parenti fidei *a* in Domino salutem. *In vulgatis autem Conciliorum editionibus:* Isidorus peccator, servus, &c.

Item cùm Hadrianus Papa Sextam Synodum recipiat cum omnibus canonibus suis, cùm etiam sancta octo universalia Concilia professione Romani Pontificis sint roborata, in sextâ b *autem Synodo, sive in septimo Concilio, Apostolorum canones sint recepti & approbati: patet, quòd non sint inter apocrypha deputandi.*

C. V. ¶ Sexta Synodus *auctoritate Hadriani corroboratur.*

Unde scribit, Hadrianus Papa *Tharasio Patriarchæ:*

SExtam 1 Synodum *c* sanctam recipio cum omnibus canonibus suis.

1 ¶ Sextam] *Hoc habetur in secunda actione septimæ Synodi in epistola Hadriani ad Tharasium. Sed eo in loco Hadrianus refert verba Synodicæ Epistolæ à Tharasio ad se missæ. Et hic Gratianus non refert propria ejus Epistolæ verba. In versione enim Anastasii Bibliothecarii sic legitur:* Invenimus autem in prædicta Synodica epistolâ sanctitatis vestræ, post plenitudinem fidei & confessionem sacri Symboli, & omnium sanctarum sex Synodorum, & de factis & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione dignissimum contineri. Quare & easdem sanctas sex Synodos suscipio cum omnibus regulis, quæ jure ac divinitùs ab ipsis promulgatæ sunt. *Et hæc quidem postrema verba sunt etiam in illa ipsa Tharasii epistola: quod ex Concilio Græco, & nova interpretatione clarè apparet.*

Sed dubitatur de ea, an canones conscripserit: quod ex quarta actione sextæ 2 Synodi facilè absolvitur.

2 ¶ Sextæ] *In secundo & tertio Vaticani est, sextæ, aliàs, septimæ. Et verè septima est, sed ob glossam nihil est mutatum.*

C. VI. ¶ *Sexta Synodus canones conscripsit.*

Ait enim Petrus *Episcopus Nicomediæ:*

HAbeo 1 librum *d* continentem canones sanctæ sextæ Synodi. Patriarcha dixit: ¶ Quidam scandalizantur per ignorantiam pro canonibus istis, dicentes: Numquid sexta Synodus canones fecit? Sciant ergò, quoniam sancta Synodus sexta sub Constantino congregata est contra eos, qui dicebant unam operationem, & unam voluntatem esse in Christo, in qua sancti Patres illos, ut hæreticos anathematizaverunt, & orthodoxam fidem explanaverunt.

2 ps. ¶ Et soluta Synodus est Constantini 14. anno. Post quatuor verò, aut quinque annos iidem sancti Patres congregati sunt sub Justiniano, filio Constantini, & prædictos canones promulgaverunt, de quibus nullus dubitet. Qui enim sub Constantino in Synodo fuerunt, iidem ipsi Episcopi sub Justiniano istis canonibus subscripserunt. Oportebat enim, ut Synodus universalis canones Ecclesiasticos promulgaret. *Item e* ¶ Sancta sexta Synodus post promulgatam ab ea diffinitionem contra Monothelitas, Constantino Imperatore, qui eam congregaverat, non multo pòst defuncto, & Justiniano ejus filio regnante pro eo. ¶ Eadem sancta Synodus divinitùs inspirata, iterum Constantinopoli quarto, aut quinto anno congregata est, & canones numero CII. ad correctionem Ecclesiæ promulgavit.

1 ¶ Habeo librum] *Verba sunt Petri Episcopi Nicomediæ, ac Tharasii Patriarchæ Constantinopolitani, actione quarta, septimæ Synodi: quod quidem ipsi de centum ac duobus canonibus dixerunt, qui in Trullo tempore Justiniani Rhinotmeti, secundo anno suæ revocationis ad imperium, editi sunt. Verùm ex his ipsis verbis Tharasii apparet, eos canones non esse proprios sextæ Synodi: quia fatetur, pòst annos quatuor, aut quinque, quàm ea Synodus fuerat absoluta, canones illos fuisse editos: quo tempore certissimum est, neque eundem Romanum Pontificem, neque eosdem Episcopos fuisse. Quanquam in hac ratione temporis potius credendum est diligentissimis chronologis, Theophani, (cujus etiam verba, quæ ad hunc locum pertinent, ex originali Græco, quod in Bibliotheca Vaticana extat, satis sideliter translata leguntur apud Franciscum Turrrianum, lib. de 6. 7. & 8. Synodo) & Anastasio, & Georgio Cedreno, quàm Tharasio. Illi enim non quatuor, aut quinque, ut Tharasius, sed vigintiseptem annos à fine sextæ Synodi tempore Agathonis habitæ, usque ad hanc hujusmodi Decretorum editionem asserunt intercessisse. Episcopos verò, qui hoc ediderunt, voluisse ipsos edere tanquam canones sextæ Synodi, sed voluisse supplere, quod videbatur in quinta, ac sexta Synodo deesse, ipsamet illorum ad Imperatorem allocutio testatur. Itaque nova dicenda est hæc Episcoporum coitio: ideoq; Græci illam, ut scribit Balsamon* τὴν ἕκτην, *id est, quintamsextam Synodum appellant. Cæterùm non fuisse omnes illos canones à Romana Ecclesia receptos, duo viri rerum Ecclesiasticarum peritissimi, Anastasius Bibliothecarius, & Humbertus Leonis IX. Legatus, apertè testantur. Humbertus quidem his verbis:* Non autem miror, si Agathoni Papæ, & sanctis Patribus sextæ Synodi vestra imputetis deliramenta, & quæ aut corrupistis, aut finxistis capitula: cùm & ipsi Domino JESU, & Apostolis ejus imputetis figmenta. Unde nos scientes, sextam Synodum, ad destruendam hæresin Græcorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis novas constitutiones congregatam, capitula, quæ nobis sub ejus auctoritate apponitis, omninò refutamus, quia prima & Apostolica sedes nec aliquando ea accepit, nec observat hactenus. *Anastasius in præfatione in septimam Synodum ad Joannem VIII. Romanum Pontificem ita scripsit:* Ergò regulas, quas Græci in sexta Synodo perhibent editas, ita in hac septimâ Synodo principalis sedes admittit, ut nullatenus ex his illæ recipiantur, quæ prioribus canonibus, vel decretis sanctorum sedis hujus Pontificum, aut certè bonis moribus inveniuntur adversæ: quamvis omnes hactenus ex toto maneant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in cæterarum Patriarchalium sedium, licèt Græcâ utantur linguâ, reperiuntur archivis: nimirum, quia nulla earum, cùm ederentur, aut promulgans, aut consentiens, aut saltem præsens inventa est. Quanquam eosdem Patres illas Græci promulgâsse perhibeant, qui in sexta Synodo sunt inventi: sed nullis certè probare possunt indiciis.

Ex his ergò colligitur, quòd sexta Synodus hìc congregata est: primò sub Constantino Imp. & nullos canones constituit: secundò sub Justiniano filio ejus, & præfatos canones promulgavit.

C. VII. ¶ *Constitutiones* Synodi sextæ *a.*

Unde sancti Patres in eadem Synodo *secundâ congregati, dixerunt:*

QUoniam 1 sanctæ *b*, & universales Synodi, quinta sub Justiniano Augusto, sexta sub Constantino patre tuo Augusto 2, de mysterio fidei plenissimè disputantes, canones non fecerunt, sicut cæteræ quatuor universales Synodi: propterea nos convenientes in hanc Imperialem urbem sacros canones conscripsimus. *Item c.* ¶ Placuit huic sanctæ Synodo, ut, modò confirmata, & rata sint canonum Apostolorum LXXXV. capitula. *Item.* ¶ Confirmamus 3 *a* & cæteros sanctorum canones & Synodos, id est, Nycænam, Ancyranam, Neocæsariensem, Gangrensem, Antiochenam, Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, Sardicensem, & Carthaginensem 4, & opuscula Theophili Alexandrini Episcopi, & Dionysii 5 Alexandrini Episcopi, & Petri Alexandrini Episcopi & martyris, Gregorii Thaumaturgi Neocæsariensis Episcopi, Athanasii Episcopi Alexandrini, Basilii Cæsareæ Cappadociæ Episcopi, Gregorii Nyseni Episcopi, Gregorii Theologi, Amphilochii Iconiensis Episcopi, Timothei Alexandrini Episcopi, Gennadii *b* Constantinopolitani Episcopi, Cyrilli Alexandrini Episcopi, Cypriani Carthaginensis Episcopi, & Synodum 6 suam.

1 ¶ Quoniam] *Emendata sunt multa in hoc capite, ex canone secundo eorum, qui sexta Synodo tribuuntur, in quo indicantur Concilia, & auctores canonum, quibus Græci utebantur. Sunt autem verba illius canonis apud Gratianum, & Ivonem in summam redacta.*

2 ¶ De mysterio] *Græcè est,* τὸ περὶ τῆς πίστεως πανηκριβῶς διαφωτίσαι μυστήριον, *id est,* fidei mysterium paternè declarantes.

3 ¶ Confirmamus] *Ivo habet,* confirmamus sanctorum Patrum canones, & Synodos, &c. *Græcè est,* ἐπιφερόμεθα δὲ τοὺς λοιποὺς πάντως ἱεροὺς κανόνας τοὺς ἀπὸ τῶν ἁγίων, καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας τεθεῖσιν, τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων, &c. *id est,* obsignando autem confirmamus & cæteros omnes sacros canones, qui à sanctis, & beatis Patribus nostris sunt editi, id est, ab iis, qui Nicææ convenerunt, &c.

4 ¶ Carthaginensem] *Apud Ivonem sequitur,* Constantinopolitanam sub Nectario, & opuscula Theodosii, al. Theophili, &c. *Græcè autem est,* καὶ τῶν αὐτῶν ἐν πόλει τῇ Θεοφυλάκτῳ ἐπὶ Βασιλείου πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως πρώτου, καὶ Θεοφίλου τοῦ μεγαλυνθέντος Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου, *id est,* & eorum, qui rursus in hac à Deo custodita, & Imperiali urbe convenerunt sub Nectario, imperialis hujus civitatis Præside, & Theophilo, qui Alexandriæ fuit Archiepiscopus.

5 ¶ Et Dionysii] *In canone Græco vulgato ferè est, quemadmodum antea apud Gratianum,* Dionysii Alexandrini Episcopi, & martyris. *Sed apud Balsamonem, & Ivonem legitur, quemadmodum restitutum est,* Dionysii Archiepiscopi Alexandrinorum Megalopolis, & Petri Alexandriæ Archiepiscopi, & martyris. *Reliquas varietates per se accuratus lector notabit.*

6 ¶ Et Synodum] *In isto canonis loco est error: quia illa Synodus Cypriani probatur, in qua ipse cum multis aliis Africa Episcopis putavit, baptizatos ab hæreticis verum baptisma non recepisse: cum tamen B. Augustinus asserat, aliam extitisse traditionem Apostolorum, & ipsam Cypriani sententiam plenario totius orbis Concilio exclusam fuisse testetur.*

C. VIII. ¶ *Auctoritate Romani Pontificis sancta octo Concilia roborantur.*

Item ex diurno 1 libro *professio Romani Pontificis.*

SAncta *c* octo universalia Concilia, id est, primum Nicænum, secundum Constantinopolitanum, tertium Ephesinum, quartum Chalcedonense, item V. Constantinopolitanum, & VI. Item Nicænum VII. Octavum quoque Constantinopolitanum, usque ad unum apicem immutilata servare, & pari honore & veneratione digna habere, & quæ prædicaverunt & statuerunt modis *d* omnibus sequi, & prædicare; quæque condemnaverunt, ore & corde condemnare profiteor.

1 ¶ Item ex diurno] *Integram professionem fidei, quando quis in Romanum Pontificem promovebatur, refert Deusdedit Cardinalis in collectione canonum, quæ servatur in Bibliotheca Vaticana.*

C. IX. ¶ *De temporibus Conciliorum.*

Quo autem tempore sexta Synodus, & prima, secunda, tertia, quarta, & quinta congregata sint, Beda *in libro de temporib. c. 65. scripsit, dicens:*

SExta *a* Synodus universalis Constantinopoli celebrata est, & Græco sermone conscripta, temporibus Papæ Agathonis, exequente ac residente piissimo Principe Constantino intra palatium suum, simulque Legatis Apostolicæ sedis, & Episcopis C L. residentibus. ¶ Prima enim universalis Synodus in Nicæa congregata est contra Arium CCCXVIII. Patrum, temporibus Julii Papæ, sub Constantino Principe. ¶ Secunda, in Constantinopoli, C L. Patrum, contra Macedonium, & Eudoxium temporibus Damasi Papæ, & Gratiani Principis, quando Nectarius eidem urbi est ordinatus Episcopus. ¶ Tertia, in Epheso ducentorum Patrum, contra Nestorium Augustæ urbis Episcopum, sub Theodosio magno Principe, & Papa Cœlestino. ¶ Quarta, in Chalcedone, DCXXX. Patrum, sub Leone Papa, temporibus Martini Principis, contra Eutychem nefandissimorum Præsulem monachorum. ¶ Quinta *b* item Constantinopoli temporibus Vigilii Papæ, sub Justiniano Principe, contra Theodorum & omnes hæreticos.

1 ¶ Julii] *Certum est Synodum Nicænam primam celebratam esse tempore Sylvestri. Sed in illa temporum obscuritate mirandum non est, Bedam & alios errâsse.*

Cap. X.

PRima 1 autem *c* Synodus in Nicæa, CCCXVIII. Patrũ, contra Arium Alexandrinum Presbyterum, qui tres gradus in Trinitate asserebat, Patrem scilicet majorem, Filium minorem, Spiritum sanctum creaturam, temporibus Constantini Principis, & Sylvestri Papæ Romani, Macarii Hierosolymitani, Alexandri 2 Alexandrini, qui, condemnatâ eâdem hæresi, statuerunt canones viginti; quorum auctor maximè præfatus *d* Alexander Episcopus fuit. ¶ Secunda in Constantinopoli, contra Macedonium Constantinopolitanum Episcopum, qui negabat Spiritum sanctum Deum esse, temporibus Gratiani, & Theodosii Principum, Damasi Papæ Romani, Cyrilli Hierosolymitani, Nectarii 3 *e* Constantinopolitani, qui condemnatâ præfatâ hæresi statuerunt canones tres; quorum maximè auctor Nectarius Constantinopolitanus fuit. ¶ Tertia in Epheso ducentorum Patrum, contra Nestorium Constantinopolitanum Episcopum, qui dicebat, beatam Virginem Mariam non Dei, sed hominis tantummodò genitricem, ut aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis, temporibus Theodosii Principis *f* junioris, Cœlestini Papæ Romani, Juvenalis Constantinopolitani Episcopi, Cyrilli Episcopi Alexandrini: qui duodecim capitula contra Nestorii blasphemiarum totidem capitula, auctore eodem sancto Cyrillo, anathematizando conscripserunt. ¶ Quarta in Chalcedone sexcentorum triginta Patrum, contra Eutychem Constantinopolitanum Abbatem, qui asserebat, Christum post humanam assumptionem, non ex duabus naturis existere, sed solam in eo divinam naturam permanere, temporibus Martiani Principis, Leonis Papæ Romani, Juvenalis Hierosolymitani, Anatolii Constantinopolitani, qui condemnatâ præscriptâ hæresi statuerunt canones vigintiseptem, quorum auctor maximè idem sanctus Anatolius Constantinopolitanus Episcopus fuit. ¶ Quinta in Constantinopoli, contra

a *al. fideli.* b *al. septimæ Synodo, sive Concilio*] *al. sextâ Synodo, sive in sexto Concilio.* c *Ivo part. 4. cap. 122.* d *Ex actione quarta septimæ Synodi. Ivo part. 4. cap. 111.* e *Ex sexta actione septimæ Synodi.*

a *Ivo septimanam vocat.* b *Ivo part. 4. cap. 113. In oratione allocutoria Patrum, qui in Trullo convenerant ad Justinianum Imperatorem.* c *c. 2. ejus Synodi. Supra ea. c. placuit.*

a *Ivo par. 4. cap. 106. Ivo par. 4. c. 134. Pannorm. l. 2. c. 117.* b *al. Germani.* c *Ivo par. 4. cap. 132. Pannorm. l. 2. cap. 103.* d *al. omnimodis.) Ivo.*

a *Ivo par. 4. c. 123. Pann. lib. 2. c. 113.* b *Pannorm. lib. 2. cap. 111.* c *Anselm. in prolegom. in principio collectionis Conciliorum.* d *Sanctus Alexander.) orig.* e *deest in*] orig. f *magni Principis.) orig.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Theodorum Mopsuestenum, & omnes hæreticos, qui Theodorus dicebat aliud *a* esse Dei Verbum, & aliud Christum, & sacram Virginem Mariam negabat Dei genetricem fuisse, temporibus Justiniani Principis, Vigilii Papæ Romani, Domini *b* Antiocheni, Eutychii Constantinopolitani: qui quatuordecim capitula anathematizando scripserunt contra Theodori, & sociorum ejus blasphemias. ¶ Sexta in Constantinopoli CL. Patrum, contra Macarium Antiochenum Episcopum, & socios ejus, qui unam voluntatem, & operationem in Christo falsâ suspicione asserebant, temporibus Constantini Principis, Agathonis Papæ Romani, Georgii Constantinopolitani: qui condemnatâ hæresi præfatâ, anathematizando scripserunt novem 4 capitula inferiùs annexa.

1 ¶ Prima] *Caput hoc invenitur & in recentioribus editionibus Conciliorum, & in vetustiore Coloniensi, Anno M.D.XXX. & in manuscripta collectione, quam dictum est asservari in Bibliotheca Vaticana: sed non in collectione, quæ est in Bibliotheca monasterii Dominicanorum. Ponitur autem ante Præfationem, quæ nomen Isidori, mercatoris quidem in manuscriptis, peccatoris autem in impressis præfert. Et sanè in illa Præfatione tantum quatuor generalium Synodorum mentio fit, sexta verò post Isidori Hispalensis ætatem est habita.*

2 ¶ Alexandri] *Apud Anselmum est, ut apud Gratianum. In originali,* Alexandri Constantinopolitani. *Sed integra videtur lectio, si utraque conjungatur. Nam & Episcopus Constantinopolis, & Episcopus Alexandriæ, tempore illius Synodi, Alexandri nomine vocabantur.*

3 ¶ Nectarii] *Anteà legebatur quemadmodum etiam apud Anselmum,* Nectarii Alexandrini. *Emendatum est ex originali. Sed fortasse & hoc loco integra lectio hæc est,* Nectarii Constantinopolitani, & Timothei Alexandrini.

4 ¶ Novem] *In loco citato ex collectione Isidori legitur,* scripserunt octo capitula, *& verba illa,* inferius annexa, *ibi non habentur. In Conciliis deinde Coloniæ impressis, post actionem sextæ Synodi, ex vetusto codice monasterii S. Bavonis, referuntur novem capitula, & ante primum capitulum sunt hæc verba,* scripserunt novem capitula inferius annexa, *quæ apud Anselmum quoque habentur.*

C. e XI.

PRima 1 adnotatio Ancyranæ Synodi, quæ ante Nicænam fertur fuisse, sed propter auctoritatem majorem postponitur; in quâ Patres XVIII. statuerunt canones XXIV. *d* quorum auctor maximè Vitalis Antiochenus Episcopus extitit. ¶ Secunda Neocæsariensis, quæ post Ancyranam, & ante Nicænam 2 legitur fuisse, in qua Patres sexdecim statuerunt canones XIV. *e* quorum auctor maximè Vitalis Episcopus Salaminius *f* extitit. ¶ Tertia Gangrensis, quæ post Nicænam legitur fuisse, in qua Patres XVI. statuerunt canones XX. propter quasdam necessitates Ecclesiasticas; maximè contra Eustathium, qui dicebat, quòd nullus in conjugali ordine positus, nec ullus fidelis, qui non omnibus renunciaret, quæ possideret, spem apud Dominum haberet: & multa alia venenosa, quæ enumerare longum est. ¶ Quarta Sardicensis, in qua Patres LX. 3 statuerunt canones XXI. quorum auctor maximè Osius Cordubensis Episcopus, & Vincentius Capuanus Episcopus, & Januarius 4 Beneventanus, & Calepodius Neapolitanus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legati extiterunt. ¶ Quinta Antiochena, in qua Patres XXIX. *g* statuerunt canones XXV. quorum maximè auctor Eusebius Palæstinensis Episcopus extitit. ¶ Sexta Laodicensis, in qua Patres XXXII. statuerunt canones LX. quorum auctor maximè Theodosius Episcopus extitit. ¶ Septima 5 Carthaginensis, in qua Patres CCXVII. *a* statuerunt canones XXIII. quorum auctor maximè Aurelius Carthaginensis Episcopus extitit. Etiam sanctus Augustinus Hipponensis Episcopus in eâdem Synodo legitur fuisse, temporibus Honorii Augusti. ¶ Octava Africana sub Theodosio minore Augusto: in qua Patres CCXVII. recitaverunt & firmaverunt canones CV. qui per diversa Concilia Africanæ provinciæ, temporibus Aurelii Carthaginensis Episcopi, leguntur esse conscripti. ¶ Nona Arelatensis, in qua Patres CC. *b* statuerunt canones quatuor: quorum auctores maximè Sylvester urbis Romæ Episcopus, & S. Marinus Arelatensis Episcopus extiterunt, temporibus Constantini Augusti, sicut quidam asserunt. ¶ Decima item Arelatensis, in qua Patres XIX. statuerunt canones: quorum auctor maximè S. Cæsarius Arelatensis Episcopus extitit. ¶ Undecima item Arelatensis, in qua Patres XVI. statuerunt canones. ¶ Duodecima item Arelatensis in Vico Hortensi *c* in qua Patres XI. statuerunt canones: quorum maximè auctor sanctus Cæsarius Arelatensis Episcopus extitit. ¶ Tertiadecima item Arelatensis, in qua Patres XIX. statuerunt canones: quorum auctor maximè Sarpidius *d* Arelatensis Episcopus extitit. ¶ Quartadecima Arausicensis, in qua Patres XVI. *e* statuerunt canones: quorum auctor maximè Hilarius Episcopus extitit. ¶ Quintadecima Epaunensis 6, in qua Patres XXVI. statuerunt canones XXXIX. quorum auctor maximè Cæsarius Episcopus extitit.

¶ Sextadecima Agathensis, in qua Patres XXIX. *f* statuerunt canones: quorum auctor maximè Cæsarius Episcopus extitit. ¶ Septimadecima 7 Aurelianensis, in qua Patres LXXII. statuerunt canones: quorum auctor maximè Aurelius Arelatensis Episcopus extitit, temporibus Clodovei Regis. ¶ Octavadecima item Aurelianensis, in qua Patres XXXI. statuerunt canones: quorum auctor maximè Melanius Rhedonensis Episcopus extitit. ¶ Nonadecima item Aureliaqensis, in qua Patres XXX. statuerunt canones, quorum auctor maximè S. Albinus Andegavensis Episcopus extitit *g*. ¶ Vigesima Arvernensis, in qua Patres XV. statuerunt canones: quorum auctor maximè Honoratus Brentensis *h* Episcopus extitit. ¶ Vigesimaprima Maticensis *i* in qua Patres XXI. statuerunt canones: quorum auctor maximè Priscus Lugdunensis Episcopus extitit *k*. ¶ Vigesimasecunda item Maticensis, in qua Patres LXXXVI. statuerunt canones: quorum auctor maximè idem Priscus Lugdunensis Episcopus extitit. ¶ Vigesimatertia Lugdunensis, in qua Patres XVIII. statuerunt canones: quorum auctor maximè Philippus Viennensis Episcopus extitit. ¶ Vigesimaquarta item Lugdunensis, in qua Patres XX. constituerunt canones: quorum auctor maximè idem Priscus Lugdunensis Episcopus extitit.

1 ¶ Prima] *Major pars hujus capitis, id est, usque ad finem versiculi,* Nonadecima, *habentur in collectione Isidori impressa, ante præfationem ipsius Isidori: In Vaticana autem usque ad finem versic.* Vigesimaprima. *Desuedit, & Anselmus integrum ante suas collectiones habent. Neque verò summula hæc ejusdem Isidori esse potest: nam neque Præfationi ipsius, neque collectioni respondet: in*

a *al. alium Deum esse verbum, & alium Christum.* b *al.* Domini. c *Deusdedit Cardinalis, & Anselmus in prolog. ante eandem Isidori collectionem.* d *in Græco vulgato, & apud Balsamonem sunt XXV.* e *ibidem sunt XV.* f *al. Zelamitanus.* g *al. XXX.*

a *al. CCXVIII.* b *abest numerus à collectione etiam Vaticana.* c *al. Hortensico.* d *al. Sapardus.*] *al. Sapidius.* e *al. XXVI.* f *al. XXXIV.* g *Hallenus in collectione Isidori impressa.* h *al. Brelstensis.*] *al. Bituricensis.* i *Hallenus in collectione Isidori Vaticana.* k *al. Maticensis.*

qua, ut cætera mittantur varietates, multa referuntur Concilia Hispaniæ, quorum hic nulla mentio.

2 ¶ Ante Nicænam] *Sic est emendatum ex Anselmo, & Deusdedit, & Vaticana collectione. Nam antè legebatur,* Antiochenam. *In collectione autem Isidori impressa legitur quidem,* Nicænam, *sed deest vox,* ante. *Sic autem legendum esse, quemadmodum est emendatum, ostendunt verba, quæ ipsum Neocæsariense Concilium antecedunt, ἕτεροι δὲ πρὸ ἐκείνων ἐν Ἀγκύρᾳ, τῶν δὲ ἐν Νικαίᾳ ὕστεροι, id est,* qui canones posteriores quidem Ancyranis, anteriores autem Nicænis sunt, *quo loco in collectione Isidori impressa mendosè est,* Et hi quidem canones secundi sunt eorum, qui in Ancyra, & Cæsarea expositi sunt. *Redundat enim illud &* Cæsarea, *quare in recentioribus editionibus Conciliorum omissum est. Simile error est in codice canonum Moguntino.*

3 ¶ Sexagiuta] *In codice canonum LX. Episcopi reperiuntur subscripsisse: sed postea additur,* & cæteri, & subscripserunt omnes Episcopi diversarum provinciarum, vel civitatum, num. CXXI. *Socrates lib. 2. cap. 16. in eo Concilio ex Occidentis partibus Episcopos circiter CC. convenisse dicit, ex Orientis verò LXXVI. qui etiam sessionem fecerunt. Idem Nicephorus lib. 9. cap. 12. & Tripertita. Theodoretus autem lib. 2. cap. 7. docet ex antiquis narrationibus, Episcopos CCL. convenisse. Omnino & in his, & Patrum, & canonum numeris multa sunt emendata. Sed in multis etiam satis visum est indicare varietates: nonnulla autem Lectoris diligentiæ sunt reservata.*

4 ¶ Et Januarius] *Anselmus habet, ut Gratianus. In collectione indicata est,* Vincentius Capuanus Episcopus, & S. R. E. Legatus extiterunt. *In Concilio ipso cap. 18. nominatur Januarius Episcopus. In subscriptione verò in codice canonum, non nominatur, sed tantum Vincentius Capuanus S. R. E. Legatus, & Calipodius Depolitanus Legatus S. R. E.*

5 ¶ Septima] *Hic numeratur tantummodo unica Synodus Carthaginensis, quæ habetur in codice canonum, de qua inferius XX. dist. c.* de libellis. *dicetur.*

6 ¶ Epaunensis] *Ita emendatum est ex aliquot manuscriptis, & collectione Isidori Vaticana. Nam antea legebatur,* Empanensis. *Verumtamen in Concilio Epaunensi impresso nullus Cæsarius nominatur: sed Aviti primum est mentio.*

7 ¶ Septimadecima] *Hic numerantur tria Concilia Aurelianensia, quorum hæc in Conciliis impressis indicia inveniuntur. In quinto Aurelianensi, subscribit primo loco Aurelius Arelatensis. In primo inter alios legitur nomen Melanii Rhedonensis. In tertio subscribit quarto loco Albinus Episcopus Andegavensis.*

C. XII. ¶ *Epistola Athanasii postulantis capitula Nicæni Concilii.* D.

Sed quòd Nicæna Synodus XX. canones suprà statuisse dicitur, contrarium videtur ei, quod in epistola Athanasii inventur. Scribit enim Athanasius *a Alexandrinus Episcopus Marco Papæ, ita dicens:*

SEptuaginta 1 *b* Nicæni Concilii capitula, quæ de præfata Synodo, jubente domino meo Alexandro, decreto omnium Episcoporum attuli, quæ sunt igne combusta, optamus, ut à vestræ sanctæ sedis auctoritate, percipere per præsentes Legatos mereamur. *Item c.* ¶ Præsentibus nobis octoginta capitula in memorata Synodo tractata sunt: quadraginta à Græcis, Græcâ edita linguâ; & quadraginta à Latinis, similiter Latinâ edita linguâ. Sed visum est CCCXVIII. Episcopis *d* Spiritu sancto repletis, & maximè jam dicto Alexandro, & Apostolicæ sedis Apocrysariis, ut decem capitula adunarentur aliis atque congruis locis insererentur, & ad formam LXX. discipulorum, vel totius orbis terræ linguarum, septuaginta tanti & tam excellentis Concilii fierent capitula, quæ omnem Christianorum informarent orbem.

1 ¶ Septuaginta] *Ex his Athanasii verbis constat, non omnes Nicæna Synodi canones aut Græcè, aut Latinè nunc haberi. Et Julius Papa ad Orientales, & Innocentius Victricio, & alii multos ex illa canones citant, qui non sunt in his viginti, qui in manibus omnium versantur. De qua re scribit Isidorus in præfatione Conciliorum tomis inserta. Et ex epistola quadam Gregorii decimi ad Regem Armeniorum, cùm Concilium Lugdunense indixisset (quam manuscriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum Concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitisse. Sic enim scribit:* Quia verò multipliciter expedit, ut in ejusdem celebratione Concilii, antiquorum Conciliorum copiam habeamus, celsitudinem Regiam rogamus, & hortamur attentè, quatenus integrum Nicænum Concilium, & alia Concilia, quæ habere diceris, in Armenica litera, cum aliquibus peritis Interpretibus, nobis cum ea, quâ poteris, celeritate transmittas. *Tuneti quoque, & Alexandria inventi sunt octoginta canones Arabicè scripti, sub nomine hujus Concilii, qui Romæ in Arabica, & Armenica lingua scripti penes eundem Cardinalem Sirletum sunt, & nuper etiam in Latinam linguam conversi sunt, & impressi.*

Quomodo ergò viginti tantum capitula in Nicæna Synodo statuta dicuntur, cùm septuaginta capitula (ut Athanasius scribit) in ea statuta monstrentur? ¶ *Hu ita respondetur: Capitulorum Nicænæ Synodi quædam in desuetudinem abierunt: viginti tantum in Romana Ecclesia habentur.*

C. XIII. ¶ *Nicæni Concilii viginti tantùm capitula habentur.*

Unde Stephanus Papa *scribit, dicens Luthebio Episcopo Moguntino.*

VIginti *a* tantùm capitula Nicænæ Synodi in sancta Romana Ecclesia habentur: sed quo neglectu alia defecerint, ambiguum est. Plurimi arbitrantur ea Antiocheno Concilio esse inserta.

¶ *Apud Ivonem parte quartâ, cap. 232. habetur magis integrum hoc Caput,* Capitula Nicæni Concilii testimonio Athanasii septuaginta, in figuram septuaginta discipulorum, scripta non dubitamus, è quibus viginti tantùm in Ecclesia sancta Romana, *& quæ sequuntur.*

C. XIV. ¶ *Auctoritate Apostolicâ Sardicense Concilium recipitur.*

Sardicense quoque Concilium auctoritate Nicolai Papæ recipitur. Unde idem *scribit Clero* b *Constantinopolitano* c.

QUod *d* dicitis, neque Sardicense Concilium, neque decreta *e* alia vos habere sanctorum Pontificum, non facilè nobis facultas credendi tribuitur, maximè cum Sardicense Concilium, quod penès vos in vestris regionibus actum est, & omnis Ecclesia recipit, quâ ratione convenerit *f*, ut hoc sancta Constantinopolitana Ecclesia abjiceret, &, ut dignum est, non retineret?

DISTINCTIO XVII.

1 ps GEneralia Concilia, quorum tempore celebrata sint, vel quorum auctoritas cæteris præmineat sanctorum auctoritatibus, suprà monstratum est. Auctoritas verò congregandorum Conciliorum penes Apostolicam sedem est.

C. 1. ¶ *Absque Romani Pontificis auctoritate Synodus congregari non debet.*

a *In Epistola Athanasii, & universorum Ægypti Episcoporum ad Marcum Papam: sed copiosius, quàm hic.* b *Ivo p. 4. c. 108. Pann. lib. 2. cap. 106. Anselm. l. 1. cap. 59. Polyc. l. 3. tit. 20.* c *Iidem paulò superiùs.* d *Patribus*] *orig.*

a *Ivo part. 4. cap. 232. Pannorm. l. 2. cap. 107.* b *al. electo.* c *Habetur in epistola 6. quæ prima ad Photium est.* d *Ivo p. 4. c. 135. Pann. l. 2. c. 117. ver. quod dicitis.*] e *al. decretalia voluit.* f *al. convenerat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Unde Marcellus Papa *scribit Maxentio* 1. a.

SYnodum *a* Episcoporum, absque hujus sanctæ sedis auctoritate, (quanquam quosdam Episcopos possitis congregare) non potest is regulariter facere. Neque 2 ullum Episcopum, qui hanc appellaverit Apostolicam sedem, damnare, antequam hinc sententia definitiva procedat. Nam si seculares in publicis judiciis libellis utuntur appellatoriis, quanto magis Sacerdotibus hæc eadem agere licet, qui super illos sunt? De quibus dictum est, [*Ego* b *dixi, Dii estis.*]

1 ¶ Maxentio.] *Anteà legebatur,* Maxentio Episcopo: *in tomis autem Conciliorum in epistolæ inscriptione est,* ad Maxentium tyrannum, *sed in principio epistolæ est,* Marcellus Maxentio, *quæ lectio visa est retinenda.*

2 ¶ Neque ullum Episcopum] *Hinc usque ad finem non habentur in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus.*

C. II. ¶ *Non est ratum Concilium, quod auctoritate Romanæ Ecclesiæ fultum non fuerit.*

Item Julius Papa *primus in scripto contra Orientales pro Athanasio, C. XXIX.* a.

REgula *c* vestra nullas habet vires, nec habere potest: quoniam nec ab orthodoxis Episcopis hoc Concilium actum est, nec Romanæ Ecclesiæ Legatus *d* interfuit, canonibus præcipientibus, sine ejus auctoritate Concilia fieri non debere. Nec ullum ratum est, aut erit unquam Concilium, quod non fultum fuerit ejus auctoritate.

C. III. ¶ *Nullus usurpet concessa Romanæ Ecclesiæ.*

Item Damasus Papa I. *ad Stephanum, epist. 3.* a.

HUic soli *e* sedi *f* concessa nullus usurpare sine ejus consultu præsumat, qui non vult honore Ecclesiastico indignus, ut contemptor, judicari.

C. IV. ¶ *Absque Apostolica sedis auctoritate, Synodum particularem contra universalem aliquibus congregare non licet.*

Item Gregorius *g* 1.

NEc *h* licuit alicui aliquando, nec licebit particularem Synodum 2 congregare: sed quoties aliqua de universali Synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligunt, rationem, aut sponte ii, qui salutem animæ suæ desiderant, ad Apostolicam *i* sedem pro recipienda *b* ratione conveniant, aut si forte (sicut de talibus *l* scriptum est) *Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit*] ita obstinati, & contumaces extiterint, ut doceri non velint, eos ab eisdem Apostolicis sedibus aut attrahi ad salutem quoquo modo necesse est, aut (ne aliorum perditio esse possint) secundùm canones per seculares comprimi *n* potestates.

1 ¶ Gregorius] *Hoc procul dubio est Pelagii, sicut ab Anselmo & Ivone citatur. Sunt autem apud Gratianum multa capita ex Pelagio hujus argumenti, ad Apostolicas sedes recurrendum esse, cum inferiores Episcopi, aut quivis alii cognoscere desiderarent, quid in aliqua universali Synodo esset constitutum, & valdè illos condemnandos, qui Apostolicis sedibus non communicant, ut 23.q.5.c.* non vos, *&* cap. de Liguribus. *Ex hoc autem capite,* nec licuit, *&* capite, istud *11.q.1. habetur integra epistola Pelagii, quemadmodum ab Anselmo refertur. Verum in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margine est additum,* ad Episcopos Mauritaniæ. *Atque in summariis capitum dictatûs ipsius Papæ,*

a *Anselm. lib. 2. cap. 60. Ivo part. 4. c. 140. Polyc. lib. 1. cap. al. tit. 13.* b *Psalm. 81.* c *Anselm. lib. 2. cap. 47. Polyc. lib. 1. cap. 13.* d *al. legatio.* e *sanctæ.* f *Anselm. lib. 1. cap. 55. Polyc. lib. 1. cap. 17.* g *al. Pelagius Papa Valeriano Patritio.* h *Ivo p. 4. cap. 139. Anselm. lib. 12. cap. 43. Polyc. lib. 1. c. 14.* i *Apostolicas sedes) Ivo.* k *al. percipienda.* l *al. quibusdam.* m *Proverb. 18.* n *al. opprimi.*

qui habetur lib. 2. Reg. Gregorii septimi, inter cætera hoc est, quod nulla Synodus, absque præcepto summi Pontificis, debet generalis vocari.

2 ¶ Synodum] *Apud Anselmum, Ivonem, & in Polycarpo adduntur hæc,* ad judicandum universalem Synodum. *Hoc enim est, quod prohibetur hic à Pelagio. Multi enim eo tempore aut ignorantiâ, aut animi perversitate adducti, nolebant quintum Concilium recipere, (qua de re B. Gregorius, lib. 7. epist. 53. & alibi sæpè,) & particularem Synodum universali, ac sedium Apostolicarum auctoritati præferebant. Itaque hoc capite non prohibet Pelagius, sive Gregorius, ne Episcopi possint diœcesanas, & Metropolitæ provinciales Synodos convocare, sed ne ipsas ad judicandum universalem Synodum congregent: atque ita est in rubrica emendatum.*

C. V. ¶ *Non est Concilium, sed Conventiculum, quod sine sedis Apostolicæ auctoritate celebratur.* a.

Item Pelagius Papa II. *Episcopis, qui convenerant ad illicitam vocationem Joannis Constantinopolitani, epist. 1. cap. 1.*

MUtis *a* denuò Apostolicis, & canonicis, atque Ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari. ¶ Quapropter, ut jam dictum est, rectè non Concilium, sed vestrum Conventiculum, vel Conciliabulum cassatur, & quicquid in eo actum est, irritum habetur & vacuum. Vos quoque deinceps videte, ut nullius hortatu talia præsumatis, si Apostolicæ sedis communione carere non vultis. *& infrà.* b ¶ Si verò in qualibet provincia ortæ fuerint quæstiones, & inter ipsius provinciæ Episcopos discrepare cœpit ratio, atque inter ipsos dissidentes non conveniat, ad majorem tunc sedem referantur. Et si illic facile & justè non discernuntur, ubi fuerit Synodus regulariter congregata, canonicè & justè judicentur. Majores verò & difficiliores *c* quæstiones (ut sancta Synodus statuit, & beata consuetudo exigit) ad sedem Apostolicam semper referantur.

C. VI. ¶ *Provincialia Concilia, sine Romani Pontificis præsentia, pondere carent.*

Item Symmachus Papa.

COncilia *d* Sacerdotum Ecclesiasticis legibus quotannis decreta per provincias, quia præsentiam Papæ non habent, valetudinem perdiderunt 1. Legistis *e* insanissimi, aliquando in illis, præter Apostolici apicis sanctionem, aliquid constitutum, & non de majoribus negotiis ad consultationem *f*, si quid occurrerit, præfatæ sedis arbitrio fuisse servatum?

1 ¶ Perdiderunt.] *Hic in libello Ennodii in recentioribus editionibus est nota interrogationis. Sunt enim verba inimicorum Symmachi, hoc tanquam absurdum quidpiam objicientium. Quibus Ennodius in sequentibus verbis respondet,* Legite, &c. *g*

2 ps. ¶ [*Hinc etiam, cùm auctoritas Theoderici Regis ex diversis provinciis ad urbem Romam Sacerdotes convenire præcepisset, ut sanctum Concilium judicaret de iis, quæ venerabili Papæ Symmacho, Præsuli Apostolicæ sedis, ab adversariis ipsius dicebantur impingi, Liguriæ, & Æmiliæ, seu Venetiarum Episcopi suggesserunt, ipsum, qui dicebatur impetitus, debere Synodum convocare: scientes, quia ejus sedi, primum Petri Apostoli meritum, deinde secutâ justione* h *Domini, Conciliorum venerandorum auctoritas singularem in Ecclesiis tradidit potestatem, nec ante-*

a *Anselm. lib. 1. cap. 36. Polyc. lib. 1. cap 14.* b *Cap. 3.* c *al. difficiles.* d *In lib. Enned. pro defensione 4. & 5. Synod. sub Symm. Papa. Ivo part. 4. cap. 142. Anselm. libr. 2. cap. 56. Polyc. lib. 1. tit. 7.* e *al. Legite.* f *collationem.) orig.* g *Verba omnia sumpta sunt ex quarta Synodo Romana sub Symmacho.* h *jussionem) Vatic. cod. & Nicolaus. ad Michaelem Imper. pag. 501.*

dicta

dicta sedu antistitem minorum subjacuisse judicio.] *& infrà.* [¶ *Ad hæc serenissimus Rex, Deo adspirante, respondit, Synodales esse arbitros in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reverentiam de Ecclesiasticis negotiis pertinere, committens etiam potestati Pontificum, ut sive propositum vellent audire negotium, sive nollent, quod magis putarent utile, deliberarent, dummodo venerandi provisione Concilii pax in civitate Romana daretur* 2: *Episcopi verò in Synodo residentes, congregatâ auctoritate ejusdem Symmachi dixerunt: Symmachus Papa sedis Apostolicæ præsul ab hujusmodi oppositionibus* b *impetitus, quantum ad homines respicit, sit immunis, & liber, cujus causam totam Dei judicio reservamus.*] *& infrà.* ¶ *De Clericis verò memorati Papæ, qui ab Episcopo suo ante tempus contra regulas discesserunt, & schisma fecerunt, hoc fieri decernimus, ut* c *illi satisfacientes Episcopo suo misericordiam consequantur, & officiis Ecclesiasticis se gaudeant restitui.*] *Ibidem infrà.* ¶ [*Laurentius Ecclesiæ Mediolanensis Episcopus huic statuto nostro, in quo totam causam Dei judicio commisimus, subscripsit. Petrus Ecclesiæ Ravennatis Episcopus sub eisdem verbis subscripsit, & post eum septuaginta quinque Episcopi.*] *Illud de Clericis pro pace in urbe reformanda misericorditer, & dispensativè factum dignoscatur.* ¶ *Hoc quoque notandum est, quòd in hoc Concilio, & in alia Synodo Symmachi Papæ, ante Ravennatem Episcopus Mediolanensis subscripsisse, & respondisse legitur: ex quo & sedis prærogativam ante eum habere colligitur.*

C. VII. *Ait enim* Gregorius primus, *lib. 7. reg. epist. 112. Syagrio, Episcopo Augustidunensi.*

EPiscopos *d* secundùm ordinationis suæ tempus, sive ad considendum in Concilio, sive ad subscribendum, vel in qualibet alia re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi prærogativam ordinum vendicare.

Verum tempus ordinationis non ad Ecclesias, sed ad personas refertur; sicut ex consuetudine Cardinalium sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Episcoporum uniuscujusque provinciæ evidenter apparet.

DISTINCTIO XVIII.

1 ps. EPiscoporum igitur Concilia, *ut ex præmissis apparet, sunt invalida ad definiendum, & constituendum, non autem ad corrigendum. Sunt etiam necessaria Episcoporum Concilia ad exhortationem, & correctionem, quæ etsi non habent vim constitutionis* e, *habent tamen auctoritatem imponendi & indicendi, quod aliàs statutum est, & generaliter, seu specialiter observari præceptum.*

C. I. PALEA. 1

Ex Cabilonensi Concilio, *cap. 7.*

PLacuit *f*, ut confervato Metropolitani primatu, cæteri Episcopi, secundùm suæ ordinationis tempus, alius alii deferat *g* locum.

1 ¶ *In perverso Gratiani codice Palea hæc est in extremo præcedentis distinctionis, convenit, cum ultimo illius capite,* Episcopos. *Ex Cabilonensi autem citant etiam cæteri collectores: Extat verò in Bracharensi primo, c. 24. & concordat cum cap. 13. Concilii Milevitani, & cap. 53. Concilii Africani.*

C. II. ¶ *Bini conventus per singulos annos ab Episcopis celebrentur.*

Unde Leo I. *epist. 82. c. 7. Anastasio Thessalonicensi Episcopo.*

a *Christianis omnibus redderetur.*] *orig. Ibid. inf.* b *al. propositionibus.*] *orig.* c *ut eos satisfacientes Episcopo suo misericordia subsequatur.*] *orig.* d *Ansel. lib. 6. c. 134.* e *al. constituendi.* f *Burchard. lib. 1. c. 55. Ivo par. 5. cap. 165. Pannorm. lib. 4. cap. 40.* g *al. sedendi deferat.*

DE *a* Conciliis autem Episcopalibus non aliud indicimus, quàm sancti Patres salubriter ordinârunt: ut scilicet bini conventus per annos singulos habeantur, in quibus de omnibus querelis, quæ inter diversos Ecclesiæ ordines nasci assolent, judicetur. At si fortè inter ipsos, qui præsunt, de majoribus (quod absit) peccatis causa nascatur, quæ provinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negotii qualitate Metropolitanus curabit instruere, & si coram positis partibus nec tuo fuerit res sopita judicio, ad nostram cognitionem, quicquid illud est, transferatur.

C. III. ¶ *Quo tempore Concilia Episcoporum sint celebranda.*

Item ex Nicæno Concilio, *cap. 5.*

HAbeatur *b* semel Concilium ante dies Quadragesimæ, ut omnibus, si quæ sunt, simultatibus amputatis, mundum 1 jejunium, & solenne Deo possit offerri: secundum verò agatur circa tempora autumni.

1 ¶ Mundum] *Caput hoc est ex versione, quâ usus est Isidorus. In ea tamen hoc loco est,* mundum solenne Deo munus, *quemadmodum & in Polycarpo, & in aliquibus Gratiani codicibus est,* mundum & solenne Deo munus. *Græcè est,* ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρεθείσης τὸ θεῖον κεκαθαρμένον προσφέρηται τῷ θεῷ, *id est,* ut omni sublatâ animi angustiâ munus purum Deo offeratur.

C. IV. ¶ *Ad morum correctionem, & controversiarum dissolutionem, bis in anno Episcopale Concilium fiat.*

Item ex Antiocheno Concilio, *cap. 20.*

PRopter *c* Ecclesiasticas causas, & quæ existunt, controversias dissolvendas, sufficere visum est, bis in anno per singulas provincias Episcoporum Concilium fieri: semel quidem post tertiam hebdomadam Paschalis festivitatis, ita ut in quarta hebdomadâ, quæ consequitur, id est, mediâ 1 Pentecoste, Concilium compleatur 2. Admoneant autem comprovinciales Episcopos ii, qui in amplioribus, id est, in Metropolitanis civitatibus degunt. ¶ Secundum verò Concilium Idib. Octobris habeatur, qui dies apud Græcos hyperberetæi mensis decimus 3 invenitur. In ipsis autem Conciliis, & Presbyteros, & Diaconos præsentes esse oportet, & omnes; quotquot se læsos existimant, Synodicam expectare sententiam. Nec liceat aliquibus apud semetipsos Concilia sine Metropolitanorum Episcoporum conscientia & consensu facere, quibus de omnibus causis constat permissum esse judicium.

1 ¶ Id est, mediâ] *Anteà legebatur,* & in medio temporis inter Pascha & Pentecosten, *nec multò aliter apud Ivonem,* id est, medio temporis, &c. *Sed reposita est hæc lectio ex plerisque Gratiani exemplaribus, & collectione Isidori, in qua est hæc eadem versio. Nam cæteri collectores secuti potius videntur versionem Dionysii, quæ est in codice canonum: quamvis & Burchardus & Pannormia hoc loco habeant,* id est, medio Pentecostes, *vel* in medio Pentecoste, *ubi in versione Dionysii est,* ita ut quarta septimana Pentecostes, *verum planè è verbo. Græcè enim est,* ὥστε τὴν τετάρτην ἑβδομάδα τῆς Πεντηκοστῆς.

2 ¶ Compleatur] *Vocem,* ἐπιτελεῖσθαι, *Dionysius vertit,* conveniat.

3 ¶ Decimus] *Prorsus ex Græco. Dionysius autem, quem Burchardus & Ivo sequuntur, habet,* Idibus Octobris, id est, quintodecimo die mensis Octobris, quem hyperberetæum Græci cognominant. *In canone autem Apostolorum 37. legitur, secundam anni Synodum celebrandam esse,* ὕστερ ἕβδομος ὁλοθεσίτης, *id est,* duodecimo die hyperberetæi. *Non convenire autem omnino Latinorum mensis cum Græcorum, satis constat. Suidas quidem scribit, apud*

a *Burch. l. 1. c. 43. Ivo par. 4. c. 241. Pann. l. 4. cap. 13. Polyc. l. 3. tit. 19.* b *Polyc. l. 3. tit. 19.* c *Burch. l. 1. cap. 44. Ivo par. 5. c. 145. Pann. l. 4. d. 15. Polyc. l. 3. tit. 19.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Macedonias hyperheretarum eundem esse, qui October: Galenus autem Pergami eundem, qui September.

C. V. ¶ *Semetipsos accusant, qui vocati ad Synodum venire contemnunt.*

Item ex Concilio Laodiceno, *cap. 40.*

NOn *a* oportet vocatos Episcopos ad Synodum, contemnere: sed adire *b* debere, & aut docere, aut doceri, quæ sunt ad Ecclesiæ, cæterorumque correctionem utilia; quod si contempserint, seipsos videntur accusare, nisi forte pro infirmitate ire non possint.

C. VI. ¶ *Corripiantur Episcopi, qui ad Concilium vocati, venire contemnunt.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, *cap. 19.*

PErvenit *c* ad nostras aures, quod in provinciis constituta Episcoporum Concilia minimè celebrentur. Hoc 1 ex eo probatur, quòd multæ, quæ correctione opus habent, Ecclesiasticæ res negligantur. Statuit ergo hæc Sancta Synodus, secundùm regulas Patrum, bis in anno in unum convenire per singulas provincias Episcopos, ubi singula 2, quæ emerserint, corrigantur. Qui verò noluerint convenire Episcopi constituti in suis civitatibus, & hoc maximè, cùm sui corporis sanitate consistentes, etiam ab omnibus aliis urgentibus necessitatibus *d*, & inexcusabilibus negotiis liberi sint, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

1 ¶ Hoc ex eo] *In collectione Isidori, ubi alioquin eadem videtur esse versio, legitur*, ex hoc probatur, quòd multæ, &c. *Item, apud Ivonem, addità tamen particulâ*, &, *Græcè est*, καὶ οὐ τότε πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως διοικήσεων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων: *id est*, & propterea multæ ex rebus Ecclesiasticis, quæ correctionis egent, negliguntur.

2 ¶ Ubi singula] *Ita in collectione Isidori, & apud Ivonem, & Anselmum. Græcè est*: ἐνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος διορθώσῃ τὰ διαφεύγοντα ἢ ἐλλείποντα ἐκ τῶν ἀνακυπτόντων, *quæ Dionysius sic vertit*: Quò e Metropolitanus Antistes probaverit, & corrigere singula, si qua fortassis emerserint.

C. VII. ¶ *Canonicis subjaceat pœnis Metropolitanus, qui saltem semel in anno celebrare Concilium negligit.*

Item ex Septima Synodo, *cap. 6.*

2 QUoniam *f* quidem regula est, quæ dicit, bis in anno per singulas provincias oportere fieri per conventum Episcoporum regulares inquisitiones; propter fatigationem, & ut opportunè 1 habeantur ad iter agendum hi, qui congregandi sunt, definierunt sextæ Synodi sancti Patres, omni excusatione remotâ, omnibus modis semel in anno fieri, & depravata corrigi. Hunc ergo canonem & nos renovamus: & si quisquam Princeps inventus fuerit hoc prohibere, communione privetur. Si quis verò Metropolitanorum hoc neglexerit agere, absque necessitate, vel vi, seu aliquâ rationabili occasione, canonicis pœnis subjaceat. Dum autem Synodus agitur super canonicis & Evangelicis negotiis, oportet congregatos Episcopos in meditatione, & solicitudine fieri custodiendorum divinorum, & vivificorum Domini mandatorum. *& post pauca.* ¶ Porrò non habeat Metropolitanus licentiam ex his, quæ defert Episcopus secum, sive jumentum, sive aliam speciem expetendi. Quòd si hoc egisse convictus fuerit, solvat quadruplum.

1 ¶ Et ut opportunè] *Græcè est*: καὶ τὸ εὐθέως ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν, *id est*, Et quod non benè parati sunt ad iter faciendum.

a *Burch. l. 1. c. 47. Ivo p. 5. c. 157.* b *al. abire.* c *Ansel. l. 6. c. 199. Ivo p. 4. c. 243.* d *abest à collectione Isidori & Ivone.* e *Ex versione Anastasii.* f *In Concilio Nicæno, c. 5. & Antiocheno, c. 20. Ivo p. 5. c. 373. sup. eod. c. habetur, & c. propter.*

C. VIII. ¶ *Non cogatur Presbyter ad sacra Concilia eulogias deferre.*

Item Leo IV. *ad Episcopos Britanniæ, c. 3.*

DE eulogiis ad sacra Concilia deferendis nihil invenimus a Majoribus terminatum: sed sicut unicuique Presbytero placuerit. Nam si constitutum fuerit, illo in tempore benedictiones afferri, fortsitan minùs libenter ad Synodos occurrent, & magis ventre obtrectabunt. Quæ, ut arbitror, non sint rationabiliter quærendæ; nec ultrò delatæ, respuendæ.

¶ *Habetur hæc epistola Romæ manuscripta, ut in indice dictum est.*

C. IX. ¶ *Sine gravi necessitate Episcopus ad Synodum ire non tardet.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 21.*

EPiscopus *a* ad Synodum ire non tardet, nisi satis gravi necessitate inhibeatur: sic tamen, ut in persona sua Legatum mittat, suscepturus, salvâ fidei veritate, quicquid Synodus statuerit.

¶ *Similem sententiam, & penè eadem verba referunt Burch. lib. 1. c. 51. & Polyc. l. 2. tit. 16. ex Felice.*

C. X. ¶ *Excusatorias literas dirigant, qui gravati ad Synodum ire non possunt.*

Item ex Concilio Carthaginensi V. *c. 12.*

PLacuit *g*, ut quotiescunque congregandum est Concilium, Episcopi, qui neque ætate, neque ægritudine, neque aliâ graviori necessitate impediuntur, competenter occurrant. *& infrà.* ¶ Quòd si non potuerint occurrere, excusationes suas literatoriè 1 conscribant: nisi autem 2 rationem impedimenti sui apud Primatem suum reddiderint, Ecclesiæ suæ communione debent esse contenti.

1 ¶ Literatoriè] *In Conciliis impressis legitur*, in tractatoria. *Dubitatum fuit, an legendum esset*, in tractoria. *Nam epistolæ, quibus Imperatores, vel Reges suos Præsides vocabant, vel evectionem aliquam concedebant, tractoriæ dicebantur. Sic in codice Theodosiano, lib. 8. tutulus sextus est*, de tractoriis & stativis. *& sic videtur emendandum in lib. Cod. 12. quamvis in impressis legatur*, de tractatoriis, *quam vocem*, tractoriam, *eâdem significatione Carolus Magnus in suis capitularibus usurpavit, lib. 4. c. 30. & 89. & eâdem notione est in Concilio Meldensi, cap. 72. Sanctus quoque Augustinus in lib. post collationem contra Donatistas, c. 24. tractoriam pro epistola vocatoria usurpat, his verbis*: Sic autem à Primate suo per tractoriam fuerunt evocati. *Atque in hoc canone, ubi de vocandis Episcopis ad Concilium agitur, vox ista esset aptissima. Nam in Concilio Africano, inserto in codice canonum, c. 43. ubi hoc idem reperitur, & c. 57. §. Lucianus & §. Alypius in vetustis codicibus semper legitur*, tractoria, *ubi in impressis est*, tractatoria, *& in Carthaginensi Græco cap. 91. est*, ἡ συνοδική. *Verùm idem S. Augustinus utitur dictione*, tractatoria, *in eam, quæ nunc subjicietur, sententiam. Loquens enim de Episcopis, si vocati noluissent venire ad Concilium, & ibi objecta crimina purgare, epist. 162. ait*: Quòd si non fecerint, ibi etiam eorum pravitas, & perversitas innotescet: missaque tractatoria super eorum nomine per totum orbem terrarum, quacunque jam Christi Ecclesia dilatata est, ab omnibus Ecclesiis, eorum communio præcidetur. *In concione quoque secunda in Psal. 36. eadem vox quater invenitur: & epistola Syricii, quæ recitatur in Concilio Teleptensi, ibi vocatur* tractatoria. *Cujus mentionem faciens Innocentius in epistola ad Exuperium Tolosanum, cap. 1. ait*: De his, & beatæ recordationis viri Syricii Episcopi monita evidentia commeârunt: *quibus verbis videtur indicare, non ad solos Africæ Episcopos, sed ad omnes provincias missam fuisse illam Tyricii tractatoriam. Ita Leo Papa secundus, postquam sextum universale Concilium finem habuerat, brevem ejus Concilii summam ad Hispania Episcopos, ut ei subscriberent, misit, quam* tractatoriam *vocat, quæ Leonis II. epistolæ manuscriptæ ex Hispania Romam sunt missæ.*

a *Anselm. lib. 7. c. 191.* b *Anselm. l. 7. c. 188.*

2 ¶ Nisi autem] *In originali est*, vel si post adventum tractatoriæ aliquæ necessitates repentè fortitan ortæ fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum Primatem reddiderint, ab Ecclesiæ communione debere esse contemptos. *In Africano, cap. 43. reliqua eodem modo. Sed in extremo est ferè ut apud Gratianum*: Ecclesiæ suæ communione debere esse contentos. *Itemq. in Carthaginensi Græco*: Ὀφείλειν τὸν τοιοῦτον τῆς κοινωνίας τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας. *Similis quædam pœna imponitur in eodem Concilio infrà. dist. 58. c. fin.*

C. XI. PALEA.

Item ex Concilio Turonensi, *cap. 2.*

EPiscopus *a* non debet Abbatem cogere ad Synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa existat.

¶ *Hæc Palea abest ab illis tantùm exemplaribus, in quibus pauciſſimæ reperiuntur, & refertur infrà 18. quæst. 2. post cap. fin. à Gratiano ex eodem Turonico: quemadmodum & à Burchardo, & Ivone.*

C. XII. ¶ *A communione sit alienus, qui Synodo adesse contempserit.*

Item ex Concilio Arelatensi, *c. 19.*

SI *b* quis autem Synodo adesse neglexerit, vel cœtum fratrum, antequam dissolvatur Concilium, crediderit deserendum; alienum se à fratrum communione cognoscat: nec eum recipi liceat, nisi in sequenti Synodo fuerit absolutus.

C. XIII. ¶ *Usque ad proximam Synodum à communione abstineat, qui à Metropolitano vocatus, absque gravi necessitate Synodo adesse negligerit.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap. 35.*

SI *c* Episcopus Metropolitanus ad comprovinciales Episcopos epistolas direxerit, in quibus eos, aut ad ordinationem summi Pontificis, aut ad Synodum invitet; postpositis omnibus (exceptâ gravi infirmitate corporis, aut præceptione Regiâ) ad constitutum diem adesse non differant. Quòd si defuerint (sicut prisca canonum præcepit auctoritas) usque ad proximam Synodum, à charitate fratrum, & Ecclesiæ communione priventur.

C. XIV. ¶ *A communione privetur Episcopus, qui à Metropolitano vocatus ad Synodum venire contemnit.*

Item ex Concilio Tarraconensi, *cap. 6.*

SI *d* quis Episcoporum commonitus à Metropolitano, ad Synodum, nullâ gravi intercedente necessitate corporali, venire contempserit (sicut statuta Patrum sanxerunt *e*) usque ad futurum Concilium cunctorum Episcoporum charitatis communione privetur.

C. XV. ¶ *Presbyteri & Diaconi, & cuncti, qui se læsos existimant, ad Metropolitanam Synodum conveniant.*

Item ex Concilio Martini 1 Papæ. *f*

PRoptet Ecclesiasticas causas, & altercationum solutiones, benè placuit per singulas provincias bis in anno Concilium fieri, convocante Metropolitano Episcopo omnes provinciales Episcopos, ita ut ad Concilium veniant *g* omnes Presbyteri & Diaconi, vel hi 2, qui se læsos existimant; ut in Concilio causæ examinatæ ad justum judicium perducantur. Et si qui manifestè Episcopi, vel Presbyteri, aut Diaconi inventi fuerint in offensa, secundùm rationem excommunicentur, quamdiu communi consensu de his placuerit dare sententiam. Nulli autem Episcopo liceat, propria apud semetipsum Concilia facere, præter eos, quibus Metropoles sunt creditæ.

a *Burch. l. 8. c. 73. Ivo par. 7. c. 91.* b *Burch. l. 1. c. 50. Polyc. l. 2. tit. 15. Ivo part. 5. c. 160. ex Concilio Spalensi, ut Burch.* c *Burch. lib. 1. c. 49. Ivo p. 5. c. 159. Pann. l. 17.* d *Simile in Pannormia, l. 4. c. 18. ex Avernensi.* e *al. censuerunt.* f *Apud Martinum Bracharensem Episcopum in cap. Synod. Græc. c. 18. Polyc. lib. 3. tit. 17.* g *procedant] orig.*

1 ¶ Martini] *Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, desinceps eodem nomine multa citaturus, quæ omnia sumpta sunt ex libro capitulorum Græcarum Synodorum Martini Episcopi Bracharensis. (Antiquitùs enim Episcopi Papæ dicebantur.) Hic enim cùm esset Græcus, ad utilitatem Ecclesiarum Hispaniæ, ubi Episcopatum obtinebat, ea capitula Latina fecit, & in nonnullis quadam addidit, in aliis verò aliqua detraxit, quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex Concilio Antiocheno, c. 20. sup. eod. c.* propter. *Aliqua etiam ex Toletanis Conciliis in eum libellum retulit.*

2 ¶ Vel hi] *In aliquot Conciliorum editionibus legitur*, ut eorum, qui se læsos existimant, in Concilio causæ, &c.

C. XVI. PALEA. 1

[*Item* ex Concilio Bylon.]

ANnis singulis Episcopus in sua diœcesi Synodum faciat de suis Clericis, nec non Abbatibus: & discutiat alteros Clericos, & Monachos.

Singuli verò Episcoporum suis Ecclesiis notificare studeant, quæ in Conciliis statuuntur.

1 ¶ Palea] *In nullo collatorum exemplarium habetur, sed versiculus*, singuli, *conjunctus est præcedenti capiti*: Propter Ecclesiasticas. *Suntq. verba Gratiani.*

C. XVII. ¶ *Quæ in Conciliis statuuntur, singuli Episcoporum suis Ecclesiis notificent.*

Unde in Concilio Toletano XVI. *cap. 6.*

DEcernimus, ut dum in qualibet provincia Concilium agitur, unusquisque Episcoporum admonitionibus suis intra sex mensium spatia omnes Abbates, Presbyteros, Diaconos atque Clericos, seu etiam omnem conventum civitatis ipsius, ubi præesse dignoscitur, necnon & cunctam diœcesis suæ plebem aggregare nequaquam moretur: quatenus 1 coram eis plenissimè omnia referat, quæ eodem anno in Concilio acta vel definita esse noscuntur. *& infrà.* ¶ Quòd si quispiam hæc parvipendenda crediderit, sententiâ excommunicationis duorum mensium curriculo persistat usquequaque mulctatus.

1 ¶ Quatenus] *In duobus exemplaribus hujus decimi sexti Concilii Toletani, locus hic ita legitur*: quatenus coram eis publicè omnia referata, de his, quæ eodem anno in Concilio acta, vel definita extiterint, plenissimè notiores efficiantur.

DISTINCTIO XIX.

1 ps. DE epistolis verè Decretalibus quæritur. *An vim auctoritatis obtineant? cùm in corpore canonum non inveniantur. De his ita scribit* Nicolaus Papa *Archiepiscopis, & Episcopis per Gallias constitutis.*

C. I. ¶ *Decretales epistolæ vim auctoritatis habent.*

SI *a* Romanorum Pontificum decreta, cæterorum opuscula tractatorum approbantur, vel reprobantur: ita ut, quod sedes Apostolica probavit, hodiè teneatur acceptum: & quod illa repulit, hactenus inefficax habeatur: quantò potiùs, quæ ipsa pro catholica fide, pro sanis dogmatibus, pro variis, & multifariis Ecclesiæ necessitatibus & fidelium moribus diverso tempore scripsit, omni debent honore præferri, & ab omnibus prorsus in quibuslibet opportunitatibus discretione, vel dispensatione magistra reverenter assumi? Quanquam quidam vestrûm scripserint, haud illa Decretalia priscorum Pontificum in toto canonum codicis corpore contineri

a *Ivo part. 5. cap. 33.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

descripta; cùm 1 ipsi, ubi hæc suæ intentioni suffragari conspiciunt, illis indifferenter utantur, & solùm nunc ad imminutionem sedis Apostolicæ potestatis, & ad suorum augmentum privilegiorum minùs accepta esse perhibeant. *Item infrà.* ¶ Si ideò non esse Decretales epistolas priscorum *a* Pontificum Romanorum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adscriptæ: ergò nec sancti Gregorii, nec ullius alterius, qui ante vel post ipsum fuit, est aliquod institutum, vel scriptum recipiendum, eò quod in codice canonum non habeatur adscriptum. Ergò doctrinam eorum, & sanctiones, quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adscriptæ, de codicibus suis eradant. Ut quid vel membranas occupant, postquam non habentur acceptæ? Sed quare multùm immoramur, cùm nec ipsas divinas Scripturas Veteris & Novi Testamenti jam recipiemus, si istos duxerimus audiendos? Etenim *b* neutrum horum in codice canonum Ecclesiasticorum habetur insertum. Sed respondsuri sunt isti, qui ad resistendum potiùs, quàm ad obediendum semper sunt parati, dicentes *c*, quòd inter canones inveniatur capitulum sancti Papæ Innocentii *, cujus auctoritate doceatur, à nobis utrunque Testamentum esse recipiendum, quanquam in ipsis paternis canonibus nullum eorum ex toto contineatur insertum: Quibus ad hæc afferendum *d* est, quoniam si Vetus, Novumque Testamentum recipienda sunt, non quòd codici canonum ex toto habeantur annexa, sed quòd de his recipiendis sancti Papæ Innocentii prolata videatur esse sententia: restat nimirum, quòd Decretales epistolæ Romanorum Pontificum sunt recipiendæ, etiamsi non sint codici canonum compaginatæ: quoniam inter ipsos canones unum B. Leonis *e* capitulum constat esse permissum: quo ita omnia Decretalia constituta sedis Apostolicæ custodiri mandantur, ut si quis in illa commiserit, noverit sibi veniam denegari. Ait enim c. decimo *f* suarum Decretalium: [Ne quid verò sit, quod prætermissum à nobis fortè credantur, omnia Decretalia constituta, tàm beatæ recordationis Innocentii, quàm omnium decessorum nostrorum, quæ de Ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata *g* sunt disciplinis, ita à vestra dilectione custodiri mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.] Dicendo verò [omnia decretalia constituta,] nullum de Decretalibus constitutis prætermisit, quod non mandaverit esse custodiendum. Et rursus asserendo, [omnium decessorum nostrorum,] nullum Pontificum Romanorum, qui ante se fuerunt, excepit: cujus ita non præceperit Decretalia constituta ab omnibus custodiri, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. Itaque nihil refert, utrum sint omnia necne Decretalia sedis Apostolicæ constituta, inter canones Conciliorum immista; cum omnia in uno corpore compaginari non possint, & illa eis interfint, quæ firmitatem his, quæ desunt, & vigorem suum assignent, præsertim cùm Synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur, sed à nobis omni cultu debito venerentur. Consonat autem huic beatissimo Papæ Leoni sanctus & facundissimus in Decretis suis Papa Gelasius *h*, ita inquiens: [Decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Roma pro diversorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendas decernimus.] In quo notandum est, quia non dixit, [Decretales epistolas, quæ inter canones habentur,] nec tantùm [quas moderni Pontifices ediderunt;] sed [quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Roma dederunt.] Dictis autem [diversis temporibus] etiam illa tempora vir sanctus comprehendit, quæ crebrescentibus Paganorum persecutionibus, ad sedem Apostolicam deferri causas Episcoporum difficillimè permittebant. His ita divinâ favente gratiâ prælibatis, ostendimus, nullam differentiam esse inter illa Decreta, quæ in codice *a* canonum habentur, sedis Apostolicæ Præsulum, & ea, quæ præ multitudine vix per singula voluminum corpora reperiuntur; cùm omnia, & omnium decessorum suorum Decretalia constituta, atque Decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Romana dederunt, venerabiliter fore suscipiendas, & custodiendas, eximios Præsules, Leonem scilicet & Gelasium, mandâsse probavimus.

1 ¶ Cùm ipsi] *Locus fuit emendatus ex ipsa epistola Nicolai, quæ Romæ manuscripta habetur, & nuper impressa est in appendice Bibliothecæ sanctorum Patrum, ut dictum est suprà dist. 10. c. leges. In qua epistola multa alia habentur, ad epistolas Decretales etiam antiquissimas pertinentia.*

C. II. ¶ *Omnes sanctiones Apostolicæ sedis irrefragabiliter sunt observandæ.*

Item Agatho Papa *omnibus Episcopis.*

SIc *b* omnes Apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt, tanquam ipsius divini Petri voce firmatæ sint.

C. III. ¶ *Tolerandum est jugum, quod à sancta sede imponitur, licèt importabile videatur.*

Item ex Capitulis 1 Caroli Imperatoris.

IN *c* memoriam B. Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam & Apostolicam sedem; ut quæ nobis Sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat Ecclesiasticæ magistra rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas: ut licèt vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum, tamen feramus, & piâ devotione tolereter, sive Diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur, falsam ab Apostolica *d* sede detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit *e*, salvâ fide 2, & integrâ circa Apostolicum humilitate, penes Episcopum sit potestas, utrum eum in carcerem, aut aliam detrudat custodiam, usquequò per epistolam, aut per idoneos suæ parris legatos Apostolicam interpellet sublimitatem; ut potissimùm suâ sanctâ legatione dignetur decernere, quid de talibus justo ordine lex Romana statuat definire, ut & is corrigatur, & cæteris modus imponatur.

1 ¶ Capitulis] *Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & Ivone. At Nauclerus vol. 2. gen. 28. narrat, hoc esse unum ex viginti tribus legum capitulis, quæ Carolus Magnus ad omnes suas provincias misit. Burchardus autem citat ex Concilio Triburiensi, c. 30. ubi etiam extat.*

2 ¶ Salvâ fide] *Apud Burchardum est,* falsâ fide, & non integrâ.

C. IV. ¶ *Quicquid Romana Ecclesia statuit, vel ordinat, ab omnibus observandum est.*

Item Stephanus *f* Papa.

ENimverò, quia in speculum, & exemplum sancta Romana Ecclesia, cui nos Christus præesse voluit, proposita *g* est, ab omnibus, quicquid statuit, quicquid ordinat, perpetuò, & irrefragabiliter observandum est.

a *al. sanctorum.* b *al. etiam.* c *al. ajentes.* * *Innocent. Pap. 1. ad Exuperium, epist. 3. cap. ult.* d *al. referendum.* e *Leo Pap. 2. epist. 1. in fine.* f *al. quinto suorum Decretalium.* g *al. ordinata.* h *Gelasius Papa 1. cum 70. Episcopis. Habetur supra 15. dist. c. sancta Romana. §. item Decretales.*

a *al. corpore.* b *Deusdedit part. 3. Polyc. l. 1. tit. 17. Ivo part. 4. c. 238.* c *Extat in Concilio Triburiensi, c. 30. Burchard. l. 1. c. 220. Ivo p. 5. c. 50.* d *al. Apostolico detulisse.* e *al. convenerit.* f *al. Stephanus.* g *al. posita est omnibus, quicquid.*

C. V. ¶ *A Pontificalibus sit alienus officiis, qui Apostolicis non vult obedire præceptis.*

Item Gregorius IV.

NUlli *a* fas est, vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium, quod vestram sequi oportet charitatem. 2 ps. ¶ Sit ergò ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter Sacerdotes habeat, sed extorris à sancto ministerio fiat; nec de ejus judicio quisquam posteà curam habeat, quoniam jam damnatus à sancta & Apostolica Ecclesia, ac auctoritate sua, de inobedientia, atque præsumptione à quoquam esse non dubitatur: quia majoris excommunicationis dejectione est abjiciendus *b*, cui sanctæ Ecclesiæ commissa fuerit disciplina, qui non solùm præfatæ sanctæ Ecclesiæ jussionibus parere debuit, sed etiam aliis, ne præterirent, insinuare. Sitque alienus à divinis, & Pontificalibus officiis, qui noluit præceptis Apostolicis obtemperare *c*.

¶ *Caput hoc est in eadem epistola Gregorii IV. ex qua sumptum est c.* Decreto nostro. *infrà 2. q. 6. Extat autem in codice sæpè memorato Bibliothecæ Dominicanæ.*

C. VI. ¶ *Inter canonicas Scripturas Decretales epistolæ connumerantur.*

Item Augustinus *de doctrina Christiana, lib. 2. cap. 8.*

IN *d* canonicis Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurimùm divinarum Scripturarum solertissimus indagator auctoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sint, quas Apostolica sedes habere, & ab ea alii meruerunt accipere epistolas. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis canonicis, ut eas, quæ ab omnibus recipiuntur Ecclesiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis verò, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, gravioresque accipiunt, eis, quàs pauciores, minorisque auctoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi (quanquam hoc inveniri vix possit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

¶ *Caput hoc apud B. Augustinum loco indicato sic habet:* In canonicis autem scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurium auctoritatem sequatur: inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, ut eas, quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis Catholicis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis verò, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, gravioresque accipiunt, eis, quas pauciores, minoresque auctoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi, (quanquam hoc *e* inveniri non possit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. *Quæ quidem B. Augustini sententia, non ad Decretales Romanorum Pontificum, sed ad canonicas, & sacras Scripturas referenda est.*

C. VII. ¶ *Ministerii* f *divini se exortem intelligat, qui à soliditate Petri recedit.*

Item Leo Papa I. *ad Episcopos Viennenses, epist. 87.*

ITa *g* Dominus noster Jesus Christus humani generis Salvator instituit, ut veritas, quæ antè Legis & Prophetarum præconio continebatur, per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiret: sicut scriptum est: [*In omnem terram* h *exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*] Sed hujus muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro, Apostolorum omnium summo, principaliter collocaret: ut ab ipso quasi quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet: ut exortem se mysterii *a* intelligeret esse divini, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium individuæ unitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo, [*Tu b es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:*] ut æterni ædificatio templi, mirabili munere gratiæ Dei, in Petri soliditate consisteret, hâc Ecclesiam suam firmitate corroborans, ut illam nec humana temeritas posset appetere, nec portæ inferi contra illam prævalerent. Verùm hanc petræ istius sacratissimam firmitatem, Domino, ut diximus, ædificante, constructam, nimis impiâ vult præsumptione violare, quisquis ejus potestatem tentat infringere, favendo cupiditatibus suis, & id, quod accepit à veteribus, non sequendo.

Hoc autem intelligendum est de illis sanctionibus, vel Decretalibus epistolis, in quibus, nec præcedentium Patrum decretu, nec Evangelicis præceptis, aliquid contrarium invenitur. Anastasius 1 enim secundus favore Anastasii Imperatoris, quos Acacius posti sententiam in se prolatam Sacerdotes vel Levitas ordinaverat, ritè fungi acceptis officiis debere decrevit, ita inquiens.

1 ¶ Anastasius] *Minimè verum est, sensisse Anastasium, ordinatos ab Acacio post latam in ipsum sententiam, rite fungi acceptis officiis potuisse. Hoc enim duntaxat inquit in capite sequenti, firmam esse Sacramenti gratiam ab Acacio traditam. Quod verissimum est, sicut & aliæ omnes sententiæ, quas in ea epistola ex B. Aug. Anastasius accepit, verè sunt. Habetur autem hæc eadem Anastasii Papæ II. epistola in corpore canonum, quod Romana Ecclesia semper approbavit, ut infrà distinct. 20. cap.* de libellis, *est adnotatum. Itaque sine causa reprehenditur hoc loco Anastasius à Gratiano.*

C. VIII. ¶ *Nulla lasionis portio attingit eum, qui ab hæretico jam damnationis ordinatur.*

Anastasius II. *ad Anastasium Augustum, epist. 1. c. 7. & 8.*

SEcundùm *c* Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem, sacratissimum serenitatis tuæ pectus agnoscat, quod nullum de his, quos baptizavit Acacius, vel quos Sacerdotes, sive Levitas secundum canones ordinavit, ulla ex nomine Acacii portio læsionis attingat, quo forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minùs firma videatur. Nam *d* & baptisma (quod procul sit ab Ecclesia) sive ab adultero, vel à fure datum fuerit, ad percipientem munus pervenit illibatum: quia vox illa, quæ sonuit per columbam, omnem maculam humanæ polutionis exclusit: quâ declaratur, ac dicitur, [*Hic est* e, *qui baptizat in Spiritu Sancto, & igne.*] Nam si visibilis Solis istius radii, cùm per loca fœtidissima transeunt, nulla contactûs inquinatione maculantur: multò magis illius, qui istum visibilem fecit, virtus, nullâ ministri indignitate constringitur. Nam & Judas, cum fuerit sacrilegus, atque fur, quicquid egit inter Apostolos pro dignitate commissâ, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta senserunt, declarante hoc ipsum Domino manifestissimâ voce: [*Scribæ f, inquit, & Pharisæi super cathedram Moysis sedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite; dicunt enim, & non faciunt.*] Quicquid ergò ad hominum profectum quilibet in Ecclesia minister pro officio suo videtur operari, hoc totum contineri impiente *g* divinitatis effectu. Ita ille, per quem loquitur Christus, Paulus *g* affirmat: [*Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat*

a *Polyc. l. 1. t. 17. Ansel. l. 2. c. 21. Ivo p. 5. c. 11. & 349.* b *al. exigendus.* c *al. obedire.* d *Polyc. l. 1. tit. 25. Ansel. lib. 3. c. ult. & l. 6. c. 212.* e *facilè.] orig. Antuerp.* f *al. Mysterii.* g *Ivo pare. 5. c. 6.* h *Psal. 18.*

a *al. ministerii.* b *Matth. 16.* c *In codice canonum. fol. 156. B. Polyc. l. 3. t. 10. Ans. l. 9. c. 62. Ivo p. 1. c. 151.* d *Nicolaus ad consulta Bulg. c. 15.* e *Joan. 1. & 12.* f *Matth. 23.* g *al. simplendo divinitatis effectu.* h *1. Cor. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat, Deus. Adeo autem non quæritur, quis, vel qualis prædicet, sed quid a prædicet, ut b invidos etiam bene Christum prædicare affirmet: quo malo ipse Diabolus dejectus est, & hoc ipse c prædicare non desinit. Ideo ergò & hic, cujus nomen dicimus reticendum, male bona ministrando, sibi tantum nocuit. Nam inviolabile Sacramentum, quod per illum datum est aliis, perfectionem suæ virtutis obtinuit. Quod d quidem generaliter verum est, nisi aliquorum in tantum se extenderet curiosa suspicio, ut imaginentur, prolato à Felice Papa judicio, postea ineffi-caciter in Sacramentis, quæ Acacius usurpavit, egisse: ac proinde eos metuere, qui vel in consecrationibus, vel in Baptismate mysteria e tradita susceperunt, ne irrita beneficia divina videantur.

Quia ergo illicite, & non canonice, sed contra Decreta prædecessorum, & successorum suorum hæc rescripta dedit, (ut probat Felix, & Gelasius, qui Acacium ante Anastasium excommunicaverunt, & Hormisda, qui ab ipso Anastasio tertius eundem Acacium postea damnavit:) ideo ab Ecclesia Romana repudiatur, & à Deo percussus legitur fuisse hoc modo.

C. IX. ¶ *Anastasius à Deo reprobatus, mutu divino percussus est.*

ANastasius 1 secundus f, natione Romanus, fuit temporibus Theodorici Regis. Eodem tempore multi Clerici, & Presbyteri se à communione ipsius abegerunt, eò quòd communicâsset sine Concilio Episcoporum, vel Presbyterorum, & Cleriei cunctæ Ecclesiæ catholicæ, Diacono Thessalonicensi, nomine Photino, qui communicaverat Acacio: & quia voluit occultè revocare Acacium, & non potuit, nutu divino percussus est.

1 ¶ Anastasius] *Caput hoc habetur quidem Tomo secundo Conciliorum in vita Anastasii: sed esse omnino confictum, cum ex multis aliis argumentis, tum ex hoc manifestè ostenditur, quod Acacius (sicut Nicephorus lib. 16. c. 12. & Evagrius lib. 3. cap. 18. & sequentibus, & clarissimè Anastasius Bibliothecarius in Chronologia testantur) tempore Felicis III. obiit, cui successit Gelasius, & Gelasio Anastasius, qui initio epistolæ suæ & c. 1. ad Anastasium Imperatorem, Acacium mortuum jam, & ante judicem Christum una cum Felice adstare scripsit, ut Gelasius quoque ante ipsum scripserat, & habetur infrà 24. q. 2. c.* nec quisquam. *quomodo ergo potuit Anastasius de eo revocando tractare, qui jam obierat?*

C. X. ¶ *Quæ circa indisciplinatos prælatos, vel ab eis geruntur, in irritum revocentur.*

Hinc etiam de Maximo 1 *Episcopo in* Constantinopolitana Synodo *statutum est, sub Damaso Papa, c. 6.*

PRopter totius indisciplinationis ejus doctrinam, quæ Constantinopoli orta est, statutum est, ne Maximus fuisse, aut esse jam putetur Episcopus: neque hi, qui ab eo sunt ordinati, qualemcunque gradum Clericatûs obtineant, omnibus scilicet, quæ circa eum, vel ab eo gesta sunt, in irritum revocatis.

1 ¶ De Maximo] *Ex verbis hujus canonis, præsertim Græci & interpretatione Balsamonis, ac vita Gregorii Theologi per Gregorium Presbyterum descripta, & aliis ex locis, (tametsi Theodoretus videtur parum diligenter hoc tractâsse) apparet, hunc Maximum nunquam fuisse Episcopum, ac propterea rectè statutum, nullum ab eo potuisse imprimi ordini characterem, quod norat de Acacio asserendum. Verba Græca hujus canonis hæc sunt:* Περὶ Μαξίμου τοῦ κυνικοῦ, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ ἀτοπιῶν, τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότων, ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἡγεῖσθαι, μήτε ἐκείνων, ὅσοι ὑπ' αὐτοῦ κεχειροτονήθησαν ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ κλήρου· πάντων, ὧν τῶν ὅρων αὐτοὺς ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἠλογημένου ἀκυροῦσθαι, *id est*, De Maximo cynico, deque iis rebus, quæ nullo ordine circa ipsum Constantinopoli gestæ sunt. Neque Maximum aut fuisse, aut esse Episcopum, neque eos, qui ab ipso sunt ordinati, in ullo Cleri gradu censendos: omnibus, quæ & in ipso, & ab ipso facta sunt, infirmatis. *Ac de eodem Maximo, quod nunquam fuerit Episcopus, est locupletissimum testimonium in epistola Hadriani Papæ, scripta Basilio Imperatori, quæ habetur actione primâ octavæ Synodi manuscripta, quæ est penes Cardinalem Sirletum. Citam enim Leonem primum, ait:* Dicit enim altisona tuba, sanctus videlicet sedis Apostolicæ Papa Leo, cujus sententiam, quicquid ubique catholicum est, velut cœleste miraculum celebrat, & veneratur oraculum; Cùm sæpe quæstio de malè accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum? Neque enim inter Photium mœchum, & Maximum cynicum à Synodo secunda damnatum, vel inter ordinationes hujus & illius, distinctionis aliquid esse conjicimus.

a *al. quem.* b *Philip. 1.* c *al. ipso cap. 8.* d *Quod cum ita sit, aliquorum in tantum se extendit curiosa suspicio.* e *al. ministeria.* f *Ex libro (ut in corpore Conciliorum citatur) Pontificali. Ivo p. 14. cap. 42.*

DISTINCTIO XX.

1 ps DEcretales itaque epistolæ canonibus Conciliorum parí jure exæquantur. Nunc autem quæritur de expositionibus à sacra Scriptura; *An exæquentur? an subjaciantur eis? Quo enim quisque magis ratione nititur, eo majoris auctoritatis ejus verba esse videntur. Plurimi autem tractatorum, sicut pleniori gratiâ sancti Spiritus, ita ampliori scientiâ aliis præcellentes, rationi magis adhæsisse probantur. Unde nonnullorum Pontificum constitutis, Augustini, Hieronymi, atque aliorum tractatorum dicta videntur esse præferenda.*

2 pars. ¶ *Sed aliud est causis terminum imponere: aliud sacras Scripturæ diligenter exponere. In negotiis definiendis non solùm est necessaria scientia, sed etiam potestas. Unde Christus dicturus Petro* b: [Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, &c.] *prius dedit sibi claves regni cœlorum: in altera dans ei scientiam discernendi inter lepram & lepram: in altera dans sibi potestatem ejiciendi aliquot ab Ecclesia, vel recipiendi. Cum ergò qualibet negotia finem accipiant, vel in absolutione innocentium, vel in condemnatione delinquentium; absolutio verò, vel condemnatio, non scientiam tantum, sed etiam potestatem præsidentium desiderat: apparet, quòd divinarum tractatores Scripturarum, etsi scientiâ Pontificibus præmineant, tamen, quia dignitatis eorum apicem non sunt adepti, in sacrarum quidem Scripturarum expositionibus eis præponuntur: in causis verò definiendis secundum positos eos locum morientur.*

C. I. ¶ *Aliorum scriptura, Romanorum Pontificum decretis non sunt præponenda.*

Unde Leo Papa IV. *scribit Episcopis Britanniæ.*

DE c libellis & commentariis aliorum non convenit aliquem judicare, & sanctorum Conciliorum canones relinquere, vel Decretalium regulas, id est, quæ habentur apud nos simul cum d canonibus. Quibus autem in omnibus Ecclesiasticis utimur judiciis, sunt canones 1 Apostolorum, e Nicænorum, Ancyranorum, Neocæsariensium, Gangrensium, Antiochensium, Laodicensium, Constantinop. Ephesin. Chalcedonensium, Sardicensium, Africanensium, Carthaginensium 2, & cum illis regulæ Præsulum Romanorum f. Sylvestri, Syricii,

a *al. expositoribus*] b *Matth. 16.* c *In suo regesto, Deusdedit p. 2. Polyc. p. 3. tit. 20. Anselm. l. 3. cap. ult. Ivo p. 4. c. 72. Pann. l. 2. c. 118.* d *al. cum illis in canone.* e *al. qui dicuntur Apostolorum.* f *Apud Anselmum & Polycarpum, desunt omnia Pontificum nomina.*

Innó-

Innocentii, Zozimi, Cœlestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi, Hormisdæ, Simplicii, & Gregorii junioris. Isti omnino sunt, & per quos judicant Episcopi, & per quos Episcopi simul judicantur, & Clerici. Nam si tale emerserit, vel contigerit inusitatum negotium, quod minimè possit per istos definiri; tunc si illorum, quorum meminitis, dicta Hieronymi, Augustini, Isidori, vel cæterorum similiter sanctorum Doctorum similium reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda; vel ad Apostolicam sedem referendum de talibus. Quam ob causam luculentiùs, & magnâ voce pronunciare non timeo: quia, qui illa, quæ diximus, sanctorum Patrum statuta, quæ apud nos Canonum nomine prætitulantur, (sive sit ille Episcopus, sive Clericus, sive Laicus) non 3 indifferenter recipere convincitur; nec catholicam & Apostolicam fidem, nec sancta quatuor Evangelia utiliter & efficaciter ad effectum a suum retinere, vel credere probatur.

1 ¶ Sunt Canones] *Indicat canones, & regulas, ex quibus constat corpus, vel codex canonum, de quo in Præfatione dictum est, quo Romani Pontifices, præsertim in judiciis utebantur: in quo codice sunt canones tantum, non Synodalia gesta, ut superiùs Nicolaus inc.* Romanorum, 19. distinct. *scripsit.*

2 ¶ Carthaginensium] *In codice canonum unica est Synodus Carthaginensis, continens canones triginta tres, qui ex variis Conciliis, Carthagini habitis, collecti fuerunt. Eos canones sedes Apostolica videtur probâsse, & usu eis esse, quando in codicem canonum referendos curavit. Eosdem etiam Græci, quo ordine apud Latinos habentur, cum aliis præterea multis Africanarum Synodorum conjunctos, in linguam suam vertunt: & hi ipsi sunt, quos iisdem numeris Anselmus, Burchardus, & Ivo citant: quamvis Gratianus interdum quidem his utatur, interdum verò ex singulis Carthaginensibus Conciliis canones accipiat: quod suis locis indicabitur. Et de hac unicâ Carthaginensi Synodo intelligendum est, quod habetur suprà dist. 16. c.* prima adnotatio. *vers. septima, quod hic declarandum dilatum fuit.*

3 ¶ Non indifferenter] *Anselmus, Deusdedit, & Gregorius Presbyter in Polycarpo habent,* qui eadem indifferenter non recipit, ipse se convincit, minime catholicam & Apostolicam fidem ad effectum suum retinere salutis.

C. II. ¶ *Corripiendi sunt, qui Decreta Romanorum Pontificum non habent, vel non observant.*

Item Nicolaus I. *Photio, in* b *epistola, cujus initium est,* [Postquam beato Petro,]

SIc Decreta Romanorum Pontificum non habetis, de neglectu atque incuria estis arguendi. Si verò habetis & non observatis, de temeritate estis corripiendi, & increpandi.

C. III. ¶ *Ad quos sit recurrendum, cum sacræ Scripturæ auctoritas non occurrit.*

Item Innocentius 1 Papa.

DE quibus d causis nulla solvendi, ligandique auctoritas in libris Veteris Testamenti, quatuor Evangeliorum, cum totis scriptis Apostolorum appareat, ad divina recurre scripta Græca e. Si neque in illis; canones 2 Apostolicæ sedis intuere. Si nec in illis; ad catholicæ Ecclesiæ historias catholicas, à Doctoribus catholicis scriptas, manum mitte. Si nec in illis; Sanctorum exempla perspicaciter recordare. Quod si omnibus his inspectis, hujus quæstionis qualitas non lucidè investigatur, seniores provinciæ congrega, & eos interroga. Facilius namque invenitur, quod à pluribus senioribus quæritur. Verus enim repromissor Dominus ait a, [*Si duo ex vobis, vel tres conveniunt super terram in nomine meo, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo.*

1 ¶ Innocentius] *Caput hoc non est inter epistolas Innocentii primi, quæ multæ extant; neque verò Innocentius secundus esse potest, cum ante ipsum scripserint Burchardus, & Ivo, à quibus hoc ipsum citatur.*

2 ¶ Canones] *Verba hæc, quæ apud Gratianum deerant, sunt apud Burchardum, & Ivonem, & Polycarpum, in quo Polycarpo habentur hoc ipso loco, in quem sunt restituta.*

a *al. profectum.* b *Est eadem epist. 6. ex qua sumptum est. c. quod dicitis, suprà distinct. 16.* c *Anselm. lib. 3. cap. 33.* d *Polycarpus lib. 7. tit. 3. Burch. l. 3. c. 128. Ivo part. 4. cap. 70.* e *al. Græcè.*

DISTINCTIO XXI.

1 ps DEcretis ergò Romanorum Pontificum, & sacris canonibus Conciliorum Ecclesiastica negotia, *ut suprà monstratum est, terminantur.* ¶ *Ministri verò sacrorum canonum, & decretorum Pontificum, sunt summi Pontifices, & infrà Præsules, ac reliqui Sacerdotes, quorum institutio in Veteri Testamento est inchoata, & in Novo plenius consummata.* ¶ *Summi enim Pontifices, & minores Sacerdotes à Deo sunt instituti per Moysem* b, *qui ex præcepto Domini, Aaron in summum Pontificem, filios verò ejus unxit in minores Sacerdotes. Postea verò David, cum ministeria domûs Domini ampliaret, janitores, & cantores instituit. Porrò Salomon quendam modum exorcizandi invenit, quo dæmones adjurati, ex obsessis corporibus pellebantur: huic officio mancipati, Exorcistæ vocati sunt, de quibus Dominus in Evangelio* c, [Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri (*videlicet Exorcistæ*) in quo ejiciunt?] *Hæc omnia in Novo Testamento Ecclesia imitata, habet janitores suos, quos Ostiarios appellamus. Pro Cantoribus, Lectores, & simul Cantores instituit. Exorcistas autem nomine antiquo & officio permanente recepit. Pro filiis verò Aaron, omnes infrà summum Pontificem Sacerdotium administrantes sunt consecrati.* ¶ *Inter eos quædam discretio servata est, ut alii appellentur simpliciter* Sacerdotes, *alii* Chorepiscopi, *alii* Episcopi, *alii* Archiepiscopi, *seu* Metropolitæ, *alii* Primates, *alii* Patriarchæ, *alii* summi Pontifices. ¶ *Horum discretio à Gentilibus maximè introducta est, qui suos Flamines, alios simpliciter Flamines, alios Archiflamines, alios Protoflamines appellabant. Simpliciter verò majorum, & minorum Sacerdotum discretio in Novo Testamento ab ipso Christo sumpsit exordium, qui duodecim Apostolos, tanquam majores Sacerdotes, & LXXII. discipulos, quasi minores Sacerdotes, instituit. Petrum verò quasi in summum Sacerdotem elegit, dum eis præ omnibus, & pro omnibus claves regni cœlorum tribuit, & à se petra, Petri sibi nomen imposuit, atque pro ejus fide se specialiter rogâsse testatus est, & ut cæteros confirmaret, sibi injunxit, dicens* d: [Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.] *Hanc eandem formam Apostoli secuti, in singulis civitatibus Episcopos & Presbyteros ordinaverunt. Levitas autem ab Apostolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus* e. *Subdiaconos, & Acolythos procedente tempore Ecclesia sibi constituit.*

C. I. *Unde nomina Ecclesiasticorum graduum sumantur.*

¶ *De his ita scribit* B. Isidorus *lib. 7. Etymol. cap. 12. nomina illorum, & nominum causas exponens, ita inquiens.*

CLeros f & Clericos hinc appellatos credimus, quia Matthia g sorte electus est, quem primùm per Apostolos legimus ordinatum. Κλῆρος enim Græcè, sors Latinè, vel hæreditas dicitur. Propterea ergò dicti sunt Clerici, quia de sorte Domini sunt; vel quia Domini partem habent. Generaliter autem Clerici nuncupantur o-

a *Matth. 18.* b *Exod. 28. 1. Paral. 25. & 3. 23.* c *Luc. 11.* d *Luc. 22.* e *Act. 6.* f *De officiis. lib. 2. c. 1. Rabanus de instit. cler. lib. 1. c. 2.* g *Act. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mnes, qui in Ecclesia Christi deserviunt, quorum gradus, & nomina sunt hæc: Ostiarius, Psalmista, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus. ¶ Ordo Episcoporum quadripartitus est, id est, in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis, atque Episcopis. Patriarcha, Græcâ linguâ, summus Patrum interpretatur: quia primum, id est, 1 Apostolicum retinet locum, & ideò, quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Archiepiscopus Græco dicitur vocabulo, quòd sit summus Episcoporum: tenet enim vicem Apostolicam, & præsidet tàm Metropolitanis, quàm cæteris Episcopis. Metropolitani autem à mensura civitatum vocantur: singulis enim provinciis præeminent, quorum auctoritati & doctrinæ *a* cæteri Sacerdotes subjecti sunt, sine quibus nihil reliquos agere licet Episcopos: solicitudo enim totius provinciæ ipsi commissa est. Omnes autem superiùs designati ordines, uno eodemque vocabulo Episcopi nominantur: sed ideò privato nomine quidam utuntur, propter distinctionem potestatum, quam singulariter acceperunt. Patriarcha Patrum princeps: Ἀρχὴ enim princeps: inde Archiepiscopus princeps Episcoporum, sicut Metropolitanus à mensura civitatum. ¶ Episcopatûs autem vocabulum inde ductum, quòd ille, qui efficitur *b* Episcopus, superintendat, scilicet curam gerens subditorum: Σκοπὸς enim Græcè, Latinè intendere dicitur. Episcopi autem Græcè, Latinè speculatores interpretantur: nam speculator est præpositus in Ecclesia dictus, eò quòd speculetur, & perspiciat populorum infra se positorum mores, & vitam. ¶ Pontifex princeps Sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse & summus Sacerdos, ipse & Pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit Sacerdotes, atque Levitas: ipse omnes ordines Ecclesiasticos disponit: ipse, quid unusquisque facere debeat, ostendit. Antèa autem qui Reges erant, & Pontifices erant. Nam majorum hæc erat consuetudo, ut Rex esset etiam Sacerdos & Pontifex. Unde & Romani Imperatores, Pontifices dicebantur. ¶ Vates à vi mentis appellatus est; cujus significatio multiplex est: nam modo Sacerdotem, modò Propheram significat, modò Poëtam. ¶ Antistes Sacerdos dictus est, quòd antestat: Primus est enim in ordine Ecclesiæ, & supra se nullum habet. ¶ Sacerdos autem nomen habet compositum ex Græco & Latino, quasi sacrum dans: sicut enim Rex à regendo; ita Sacerdos à sacrificando vocatus est: consecrat enim, & sacrificat. Sacerdotes autem Gentilium, Flamines dicebantur. Hi in capite habebant pileum, in quo erat brevis virga, desuper habens lanæ aliquid, quod cùm propter æstum ferre non possent, filo tantùm capita religare cœperunt. Nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas erat. Unde à filo, quo utebantur, Flamines dicti sunt, quasi filamines. Verum festis diebus filo deposito pileum imponebant, pro Sacerdotii eminentia. ¶ Presbyter Græcè, Latinè senior interpretatur: non modò pro ætate, vel decrepitâ senectute, sed etiam propter honorem & dignitatem, quam acceperunt, Presbyteri nominantur: unde 2 & apud veteres, iidem Episcopi & Presbyteri fuerunt; quia illud nomen dignitatis est, & non 3 ætatis. Ideò autem & Presbyteri Sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, sicut Episcopi; qui licet sint Sacerdotes, tamen Pontificatûs apicem non habent: quia nec chrismate frontem signant, nec paracletum Spiritum dant, quod solis deberi Episcopis, lectio Actuum *c* Apostolorum demonstrat. ¶ Levitæ ex nomine Auctoris vocati. De Levi enim Levitæ exorti sunt, à quibus in templo Dei mystici Sacramenti ministeria explebantur. Hi Græcè Diaconi, Latinè Ministri dicuntur: quia sicut in Sacerdote consecratio; ita in Diacono ministerii *a* dispensatio habetur. ¶ Hypodiaconi Græcè, quos nos Subdiaconos dicimus, qui ideo sic appellantur, quia subjacent præceptis, & officiis Levitarum. Oblationes enim in templo Dei a fidelibus ipsi suscipiunt, & Levitis superponendas altaribus deferunt: hi apud Hebræos Nathinæi vocantur. ¶ Lectores à legendo, Psalmistæ à Psalmis canendis vocati: illi enim prædicant populis, quid sequantur; isti canunt, ut excitent ad compunctionem animos audientium: licèt & quidam Lectores ita miserabiliter pronuncient, ut quosdam ad luctum, lamentationemque compellant. Iidem etiam & pronunciatores vocantur, quod porro *b* annuncient. Tanta enim & tàm clara eorum vox, ut quamvis longè positorum aures adimpleant. ¶ Cantor autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Hujus duo genera dicuntur in arte Musica, sicut ea docti homines Latinè dicere potuerunt, Præcentor, & Succentor: Præcentor scilicet, qui vocem præmittit in cantu: Succentor autem, qui subsequenter canendo respondet. ¶ Concentor autem dicitur, quia consonat: qui autem non consonat, nec concinit, nec Cantor, nec Concentor erit. ¶ Acolythi *c* Græcè, Latinè, ceroferarii dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum est Evangelium, aut sacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum Sol eodem tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum, ut sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Evangelio legitur: *d* [*Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*] ¶ Exorcistæ ex Græco in Latinum adjurantes, sive increpantes vocantur: invocant enim super Catechumenos, vel super eos, qui habent spiritum immundum, nomen Domini JESU, adjurantes per eum, ut egrediatur ab eis. ¶ Ostiarii, iidem & Janitores, qui in Veteri Testamento electi sunt ad custodiam templi, ut non ingrederetur in illud immundus in omnire. Dicti autem Ostiarii, quòd præsint ostiis templi. Ipsi enim tenentes clavem, omnia intùs, extraque custodiunt, atque inter bonos & malos habentes judicium, fideles recipiunt, & respuunt infideles.

1 ¶ Id est, Apostolicam] *Antèa legebatur*, post Apostolicum. *Restituta est vera lectio, non modò ex Isidori, & veterum exemplarium Gratiani fide, sed ex ipsa ab Isidoro allata ratione, qui Romanum, Antiochenum, & Alexandrinum, Patriarchas propterea vocat, quia Apostolicum locum tenent. Hoc idem B. Gregorius lib. 6. epist. 37. scribens Eulogio Alexandrino, declarat his verbis*: Itaque cùm multi sint Apostoli, pro ipsò tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in auctoritate convaluit, quæ in tribus locis unius est. Ipse enim sublimavit sedem, in qua etiam quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est. Ipse decoravit sedem, in qua Evangelistam discipulum misit. Ipsè firmavit sedem, in qua septem annis, quamvis discessurus, sedit. *Atque hoc idem ait Anacletus, c.* Sacrosancta. *infrà, dist. 22.*

2 ¶ Unde & apud] *Restituta hæc sunt in locum suum, quo loco habentur apud sanctum Isidorum.*

3 Et non ætatis] *In originali est*, hoc ætatis, *& ita apud Hieronymum in epist. 83. ad Oceanum: sed ob glossam non est mutatum.*

C. II. ¶ *Romana Ecclesia à Christo primatum accepit.*

Item Anacletus *ad Episcopos Italiæ, epist. 2.*

IN *e* Novo Testamento post Christum Dominum à Petro Sacerdotalis cœpit ordo: quia ipsi primò Pontificatus in Ecclesia Christi datus est, Domino dicente ad eum: [*Tu es Petrus* f, *& supra hanc petram ædificabo*

a *al. doctrinæ & potestati] orig.* b *superefficitur, superintendat.] orig. & Rab.* c *Act. 8.*

a *al. mysterii.* b *al. populo.* c *Ivo part. 6. cap. 1.* d *Joan. 1.* n *Ansel. l. 1. c. 1. Polyc. l. 1. c. 1. Ivo p. 5. cap. 1. Pann. l. 3. c. 82.* f *Matth. 16. & ult.*

Ecclesiam

Ecclesiam meam: & porta inferi non prævalebunt adversùs eam: & tibi dabo claves regni cœlorum.] Hic ergò ligandi, atque solvendi potestatem primus accepit à Domino, primusque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Cæteri verò Apostoli cum eodem, pari consortio, honorem & potestatem acceperunt, ipsumque principem eorum esse voluerunt, qui etiam, jubente Domino, in toto orbe dispersi, Evangelium prædicaverunt. Ipsis quoque decedentibus, in locum eorum successerunt Episcopi: quorum ordinatio prætaxato debet fieri ordine & modo, quos qui recipit, & verba eorum, Deum recipit; qui autem spernit eos, eum à quo missi sunt, & cujus legatione funguntur, spernit; & ipse indubitanter spernetur à Domino. *Videntes a autem ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogaverunt dominum messis, ut mitteret operarios in messem suam*: inde ab eis electi sunt LXXII. discipuli, quorum typum gerunt Presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in Ecclesia.

C. III. ¶ *Primatum Romanæ Ecclesiæ, non aliqua Synodus, sed Christus instituit.*

Item Gelasius urbis Romæ Episcopus *omnibus orthodoxis.*

QUamvis *b* universæ per orbem Catholicæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sit, sancta tamen Romana, Catholica, & Apostolica Ecclesia, nullis Synodis constitutis, cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelicâ voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit: [*Tu es Petrus* c (inquiens) *& super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & porta inferi non prævalebunt adversùs eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum; & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.*] Cui data *d* est etiam societas beatissimi Pauli, vasis electionis, qui non diverso (sicut hæretici garriunt) sed uno tempore, uno eodemque die, gloriosâ morte cum Petro in urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter supradictam sanctam Romanam Ecclesiam Christo Domino consecrârunt, eamque omnibus urbibus in universo mundo suâ præsentiâ, atque venerando triumpho prætulerunt. Est ergò prima Petri Apostoli sedes Romana Ecclesia, non habens maculam, neque rugam, nec aliquid hujusmodi.

3 ps. *In his omnibus, quantò gradus celsior, tantò major auctoritas invenitur. In majoribus siquidem est regendi, & jubendi potestas: in minoribus obsequendi necessitas.*

C. IV. ¶ *Inferiorum facta, Superiorum sententiis obnoxia sunt.*

Unde Nicolaus Papa *ad Michaelem Imperatorem, in epistola, cujus initium est* [Propositum fuerat nobis.]

INferior sedes superiorem absolvere non potest. Sola ergò potior inferiorem convenienter absolvit. Hinc liquidò providetur, quia quem non potest absolvere, nec potest judicio inferior potiorem ligare. *& infrà.* Unde Propheta ait: [*Numquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exultabitur serra contra eum, qui trahit eam?*] His ita ex divina Scriptura, & probabilium Patrum doctrina commemoratis, sole clarius exhibuimus, non posse quemquam, qui minoris auctoritatis est, cum, qui majoris potestatis est, judiciis suis addicere, aut propriis definitionibus subjugare.

C. V. ¶ *De eodem.*

Idem *eâdem Epistolâ.*

NOlite nos existimare facta cujuscunque proximorum nostrorum, quæ sunt digna reprehensione, velle defendere, sed quòd ita velimus filios circa spiri-

a *Luc. 10. Matth. 9.* b *In decretis eum LXX. Episcopi. Polyc. l. 1. tit. 2. Anselm. l. 1. c. 69. Burch. l. 3. c. 228. Pann. l. 2. c. 3.* c *Matth. 16.* d *Inf. dist. 22. c. sacrosancta. ex Anacl.*

tualem patrem, & discipulos erga magistrum, devotos ac sobrios esse, ut nullâ penitùs temeritate ad eorum vitam, ut non dicam dijudicandam, sed nec saltem tenuiter reprehendendam prosiliant.

C. VI. ¶ *Inferiores Majoribus nec benedicere, nec maledicere possunt.*

Idem Nicolaus Papa *eâdem epistolâ.*

DEnique *a* si in Epistola legimus ad Hebræos *b*, quòd minor à majore benedicitur; restat profectò, ut exigente ratione etiam maledicatur. Siquidem hæc utique prænoscentes periculosa tempora illi, qui ante nos fuerunt, providam in Ecclesiis consuetudinem tradiderunt; hodieque in Romana Ecclesia, quæ magistra est omnium Ecclesiarum, imprætermissa *c* servatur: ita ut nullus Sacerdos, majore suo non innuente *d* Consacerdote, cuilibet rei benedictionem *e* dare niratur: sed anterior stans ad pronunciandam aliquam lectionem, benedictionem quidem postulat, sed ei quilibet inferior non audet penitùs benedicere. Cur hoc? numquid benedicere peccatum est? absit. De maledicis enim, non de benedicis dicit Apostolus *f*, quia regnum Dei non possidebunt: sed per hoc innuitur, quantæ censuræ freno inferiores quique à suis Præpositis judicandi, coërcendique sunt, si hi nec etiam benedicendi jus ullum penitùs obtineant.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Idem *eâdem epistolâ.*

NUnc *g* autem divinâ inspiratione non nos pigebit, nec nobis impossibile erit, ostendere vobis (si tamen audire velitis) non posse quemquam rite ab iis, qui inferioris dignitatis, vel ordinis sunt, judicialibas submitti definitionibus. Siquidem tempore Diocletiani, & Maximiani Augustorum, Marcellinus Episcopus urbis Romæ, qui postèà insignis Martyr effectus est, adeò compulsus est à Paganis, ut in templum eorum ingressus, grana thuris super prunas imponeret: cujus rei gratiâ collecto numerosorum Concilio Episcoporum, & inquisitione factâ hoc idem Pontifex se egisse confessus est. Nullus tamen eorum proferre sententiam in eum ausus est, dum ei sæpissimè omnes perhiberent: Tuo ore judica causam tuam, non nostro judicio. Et iterum: Noli, ajunt, audiri in nostro judicio; sed collige in sinu tuo causam tuam. Et rursus: Quoniam ex te, inquiunt, justificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis. Et iterum dicunt: Prima sedes non judicabitur à quoquam. *Idem in eadem.* ¶ Sed & cùm quidam tempore quodam contra Xistum Papam tentâssent quædam mali *h* rumoris objicere, & in Concilio, cui & Valentinianus Augustus intererat, dictum fuisset: non licere adversùs Pontificem dare sententiam; surrexit idem protinùs Imperator, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit judicare judicium suum. Etenim nullus Pontificum, minorum, vel inferiorum urbium subactus judiciis invenitur.

C. VIII. ¶ *Majores à Minoribus judicari non possunt.*

Idem Nicolaus *eâdem epistolâ.*

SUbmittitur Ignatius minorum, inferiorum, & subjectorum deliberationibus, cùm sacris canonibus præcipientibus, & exemplis sanctorum Patrum, semper, ubi est major auctoritas, sit eundum, & in omnibus controversiis, ad potioris sedis judicia actio *i* dirigatur. Quod non solùm à catholicis, verùm etiam ab ipsis constat observatum hæreticis. Alioquin acephalum liquet esse Concilium, ubi de tanta persona agitur, & majorum non expectatur sententia: cùm nec in causa Clericorum

a *Ansel. l. 7. cap. 144. Ivo part. 5. cap. 17. & part. 6. cap. 355.* b *Hebr. 7.* c *al. imprætermissa.* d *al. jubente.* e *al. benedicere nitatur.* f *Gal. 5.* g *Polyc lib. 1. tit. 20. Anselm. l. 2. c. 67. al. 76. Ivo part. 5. cap. 8. Pann. l. 4. cap. 6.* h *al. non boni] orig.* i *orig. non habet.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

inferioris gradûs, solius Episcopi sui judicium tantummodò postulandum *a* sit.

C. IX. ¶ *Minorum sententiæ, Majores damnare non valent.*

Idem Nicolaus *eâd. epistolâ.*

IN *b* tantum hanc præsumptionem sancti Patres apud Chalcedonem detestati sunt, ut Dioscorum Alexandrinum Antistitem inter cætera, idcirco potissimùm sine ulla restitutione damnaverint, quia in contumacia 1 permanens erga primæ sedis Romanæ privilegium, resipiscere à suis superstitionibus, ut servaretur à prima sede Apostolica, noluit: & ponens *in cœlo os suum, & linguâ ejus transeunte super terram, excommunicationem in S. Leonem Papam dictavit; ita ut in sententia contra ipsum prolata, hoc videantur memorare præcipuè, dicentes: [Quoniam secundis excessibus priorem iniquitatem valde transcendit: Præsumpsit enim & excommunicationem dictare adversùs sanctissimum, & beatissimum Archiepiscopum magnæ Romæ Leonem.] Nunquid ibi legitur Inquisitionem fuisse factam, utrum justè, an injustè ipsam Dioscorus excommunicationem dictâsset? Non planè: sed absque omni controversiâ hoc in eo ulti sunt; quia cùm esset inferior, potiorem quibuslibet conatus est lacessere contumeliis, teste Anatolio Constantinopolitano Præsule, qui dicit *c*: [Propter fidem non est damnatus Dioscorus: sed quia excommunicationem fecit domino Archiepiscopo Leoni.]

DISTINCTIO XXII.

1 ps QUia ergò major à minori judicari non debet, videndum est, *quæ inter cæteras Ecclesias, primum locum, quæ secundum, vel tertium obtineat. Romana Ecclesia (sicut suprà dictum est) primum locum inter cæteras obtinet, Alexandrina secundum, Antiochena Ecclesia tertium ab ea locum accepit.*

C. I. ¶ *Romana Ecclesia cæterarum primatum tenet.*

Unde Nicolaus Papa I. *d scribit Mediolanensibus per Petrum Damianum Legatum suum.*

OMnes *e* sive Patriarchii cujuslibet apices, sive Metropoleon primatus, aut Episcoparuum cathedras, vel Ecclesiarum cujuslibet ordinis dignitates instituit Romana Ecclesia. Illam verò solus ille fundavit, & super petram fidei mox nascentis erexit, qui beato æternæ vitæ clavigero terreni simul & cœlestis imperii jura commisit. Non ergò quælibet terrena sententia, sed illud verbum, per quod constructum est cœlum & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundavit Ecclesiam. Illius certè privilegio fungitur, cujus auctoritate fulcitur. Unde non dubium, quia quisquis cuilibet Ecclesiæ jus suum detrahit, injustitiam facit. Qui autem Romanæ Ecclesiæ privilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur; & cùm ille vocetur injustus, hic est proculdubio dicendus hæreticus. Fidem quippe violat, qui adversùs illam agit, quæ mater est fidei: & illi contumax invenitur, qui cam cunctis Ecclesiis prætulisse cognoscitur. *& infrà.* ¶ Unde & ipse S. Ambrosius se in omnibus sequi magistram sanctam Romanam profitetur Ecclesiam.

C. II. ¶ *Non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Romana Ecclesia primatum accepit.*

Item Anacletus *servus Christi Jesu ad omnes Episcopos, epistolâ 3. c. 3.* a

SAcrosancta *a* Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum obtinuit, & eminentiam potestatis super universas Ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta est: sicut ipse B. Petro Apostolo dixit *b* [*Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam; & tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis.*] Adhibita *c* est etiam societas in eadem Romana urbe beatissimi Apostoli Pauli, vasis electionis, qui uno die, unoque tempore gloriosâ morte cum Petro sub Principe Nerone agonizans coronatus est, & ambo sanctam Ecclesiam Romanam consecraverunt, aliisque omnibus urbibus in universo mundo suâ præsentiâ, atque venerando triumpho prætulerunt. Et licèt pro omnibus assidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio; his tamen verbis Paulus beatissimus Apostolus *d* Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens: [*Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio Filii ejus; quòd sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.*] ¶ Prima *e* ergò sedes est cœlesti beneficio Romana Ecclesia, quam (ut memoratum est) beatissimi Petrus & Paulus suo martyrio consecrârunt. Secunda autem sedes apud Alexandriam, B. Petri nomine à Marco ejus discipulo atque Evangelista consecrata est: quia 1 & ipse in Ægypto primum verbum veritatis, directus à Petro, prædicavit, & gloriosum suscepit martyrium; cui venerabilis successit Abilius. Tertia vero sedes apud Antiochiam ejusdem, id est, beati Petri Apostoli nomine habetur honorabilis: quia illic, priusquam Romam veniret, habitavit, & Ignatium Episcopum constituit; & illic primùm nomen Christianorum novellæ gentis exortum est. *& post pauca.* *f* ¶ Inter beatos Apostolos quædam fuit discretio *g* potestatis: & licèt omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino concessum est (& ipsi inter se idipsum voluerunt) ut reliquis omnibus præesset Apostolis, & Cephas 2, id est, caput & principium teneret Apostolatûs; qui & eandem formam suis successoribus, & reliquis 3 Episcopis tenendam tradiderunt. Et non solùm hoc in Novo Testamento est constitutum, sed etiam in Veteri fuit: unde scriptum *h* est: [*Moyses, & Aaron in sacerdotibus ejus,*] id est, primi inter eos fuerunt. *& post pauca.* ¶ Hæc verò Apostolica *i* sedes, cardo, & caput (ut præfatum est) omnium Ecclesiarum à Domino, & non ab alio est constituta: & sicut cardine ostium regitur, sic hujus sanctæ sedis auctoritate omnes Ecclesiæ (Domino disponente) reguntur.

1 ¶ Quia] *Hinc usque ad verb.* Tertia. *addita sunt ex originali: quemadmodum & alia nonnulla.*

2 ¶ Cephas] *In Evangelium Joannis c. 1. Cephas) quæ vox Syriaca est) exponitur τὸ πέτρος, quòd Græcè petram significat: idq; docet etiam B. Hieronymus in comm. epist. ad Galatas, cap. 2. neque credendum est ignorâsse Anacletum: sed voluisse eam diction.m ad Græcam linguam eo tempore notissimam referre. Quod fecit Cyrillus Hierosolymitanus, catechesi decimâ, in nomine, Jesus, non modo Hebraicam, sed etiam Græcam illi etymologiam tribuens.*

a *Lib. 3. de Sacramentis, cap. 1. In præfatione Concilii Nicæni. Polycarp. lib. 1. tit. 2. Anselm. l. 1. cap. 2. & 61. Ivo p. 5. c. 2. & 26. Panorm. l. 4. cap. 2.* b *Matth. 16.* c *sup. dist. 21. cap. quamvis.* d *Roman. 1.* e *Panorm. l. 4. cap. 5.* f *Polyc. lib. 1. tit. 1. Anselm. lib. 1. cap. 7. Burch. l. 1. cap. 149. Ivo part. 5. cap. 166.* g *al. discretio, & licèt.* h *Psal. 98.* i *Polyc. l. 1. titul. 1. Anselm. l. 1. c. 2. Burch. l. 1. cap. 178. Ivo part. 5. cap. 294.*

Atquì

Atquì hoc ipsum nomen Cephas, Optatus Afer, antiquus, & probatus auctor, quem Hieronymus, & Augustinus magni faciunt, libro secundo, eodem modo, quo Anacletus, accepit; his utens verbis: Igitur negare non poteris, scire te in urbe Roma, Petro primo cathedram Episcopalem esse collatam, in quâ sederit omnium Apostolorum caput Petrus: unde & Cephas appellatum est. *Et Isidorus lib. 7. Etym. cap. 9. sic de Petro loquitur:* Cephas dictus, eo quòd in capite sit constitutus Apostolorum. Κεφαλὴ enim Græcè caput dicitur. *Verum apud Burchardum & Ivonem sic habetur:* ut reliquis omnibus præesset Apostolis Cephas, id est, ut Petrus principatum teneret Apostolatûs.

1 ¶ Et reliquis] *In originali est,* & reliquis Apostoli Episcopis.

¶ *Hâc auctoritate Alexandrina Ecclesia secundum à prima locum habere censetur. Sed postea in Constantinopolitana Synodo, Ecclesia Constantinopol. secundum à sede Apostolica locum accepit.*

C. III. ¶ *Secundum à Romano Pontifice Constantinopolitanus obtinet locum.*

Unde in eadem Synodo, id est, Constantinop. 1. *c. 3. ita constitutum est.*

COnstantinopolitanæ *a* civitatis Episcopum habere oportet primatûs honorem post Romanum Episcopum, propterea quod sit nova Roma.

¶ *Canon hic ex in est, quos Apostolica Romana sedes à principio, & longo post tempore non recepit: quod ex epistola 51. alias 53. Leonis Papæ primi ad Anatolium Constantinopolitanum, & aliis ejusdem epistolis, facilè est cuivis cognoscere: itemq; ex duabus epistolis Leonis IX. una adversùs præsumptiones Michaelis, & Leonis, cap. 28. altera ad eundem Michaelem. Sed multò clarius ex B. Gregorii epistola 31. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum: atque ex epistola Nicolai primi ad Michaelem Imperatorem, quæ incipit,* Proposueramus. *Quanquam Constantinopolitani Episcopi, Imperatorum potentiâ freti, secundum locum Patriarchalium sedium sibi usurpârunt: idque tandem pacis, & tranquillitatis causâ fuit ipsis concessum, sicut in cap. antiqua, de privileg. Innocentius Papa III. declaravit.*

C. IV. ¶ *Apostolica sedi Constantinopolitanam constat esse subjectam.*

Item Gregorius Joanni Episcopo Syracusano, *lib. 7. epist. 63.*

DE *b* Constantinopolitana Ecclesia quod dicunt, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subjectam? quod & D. piissimus Imperator, & frater noster Eusebius, ejusdem civitatis Episcopus assidue profitentur. Tamen si quid boni vel ipsa, vel altera Ecclesia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim, qui in eo se primum existimat, ut bona, quæ viderit, discere contemnat. *Idem eidem epist. 64.* Nam quod Primas Byzantenus sedi Apostolicæ dicit se subjici, si qua culpa in Episcopis invenitur, nescio quis *c* ei subjectus non sit: cum verò culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis æquales sumus.

Hoc caput sumptum est ex duabus epistolis eidem Joanni Episcopo Syracusano scriptis: sed in epist. 63. ex qua accepta est prior pars, agitur de Constantinopolitana Ecclesia: in sequenti vero 64. agitur de Primate Byzanteno provinciæ Africæ, non autem Constantinopolitano, quod videntur & Gratianus, & Anselmus, apud quem eodem modo legitur, voluisse: adducti fortassis summulâ illâ, quæ præposita est epistolæ Gregorii. Auctor quidem glossæ, quod Gratianum pupugisse, aperte exposuit.

a *Ex prisca versione. Polyc. l. 2. tit. 22.* b *Anselm. l. 2. cap. 66.* c *al. ei Episcopus subjectus.*

C. V. ¶ *Constantinopolitanus Episcopus auctoritate Romani Pontificis deponitur.*

Item Gelasius Papa I. *ad Faustum magistrum legationis.*

QUâ *a* traditione majorum, Apostolicam sedem in judicium vocant? An secundæ sedis Antistites, & tertiæ, cæteriquè benè sibi conscii Sacerdotes depelli debuerunt, & qui religionis extirit inimicus, depelli non debuit? Viderint ergò, si alios habent canones; quibus suas ineptias exequantur. Cæterum isti, qui sacri. qui Ecclesiastici; qui legitimi celebrantur, sedem Apostolicam ad judicium vocare non possunt: & Constantinopolitanæ civitatis Episcopus, qui utiqne per canones inter sedes nullum nomen accepit, in communionem recidens perfidorum, non debuit submoveri?

C. VI. ¶ *Constantinopolitana Ecclesia secundum à Romana obtinet locum.*

Item ex 6. Synodo *sub Justiniano congregata, cap. 36.*

REnovantes 1 sancti Constantinopolitani decreta Concilii, petimus *b*, ut Constantinopolitana sedes similia privilegia, quæ superior 2 Roma habet, accipiat, necnon 3 in Ecclesiasticis rebus magnificetur, ut illa: sed hæc secunda post illam existens, prius quàm Alexandrina sedes numeretur; deinde Antiochena, & post eam Hierosolymitana.

Hinc datur intelligi, quòd Alexandrina Ecclesia de secunda facta sit tertia, & Antiochena de tertia sit quarta: nisi forte quis duas contendat esse secundas, ut Constantinopolitanam, & Alexandrinam parem suæ dignitatis velit locum obtinere.

1 ¶ Renovantes] *Hic agitur de quinto illo canone primæ Synodi Constantinopolitanæ, de quo suprà eod. c.* Constantinopolitanæ, *dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones, qui sexta Synodo tribuuntur, videnda est notatio ad c. sextam, supra 16. dist.*

2 ¶ Superior] *Ita habetur in aliquot vetustis Exemplaribus: nam in vulgatis erat, inferior. Græcè est,* τὴς πρεσβυτέρας τάξεως, *id est,* antiquioris, vel senioris Romæ, *ut infrà c.* proximo. *Omnino autem caput hoc longè brevius est in hac versione, quàm in Græco exemplari, uno tantùm loco copiosius, quod Antiochenam numerat sedem, cujus in Græco vulgato nulla mentio.*

3 ¶ Nec non] *Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & Græco: antea enim legebatur,* non tamen.

C. VII. ¶ *Quæ Patriarchalium sedium primum vel deinceps teneat locum.*

Unde in 8. Synodo, *habita sub Hadriano Papa II. can. 21.*

DIffinimus *c*, neminem prorsùs mundi potentum, quenquam eorum, qui Patriarchalibus præsunt sedibus, inhonorare, aut movere à proprio throno tentare; sed omni reverentiâ, & honore dignos judicare, præcipuè quidem sanctissimum Papam senioris Romæ, deinceps autem Constantinopoleos Patriarcham, deinde verò Alexandriæ, ac Antiochiæ, ac Hierosolymorum.

DISTINCTIO XXIII.

1 ps BReviter, *quæ inter Ecclesiastica officia sit differentia, monstravimus. Nunc à summo incipientes, & usque ad ultimum gradum descendentes, qualiter quisque eorum debeat ordinari, sanctorum auctoritatibus ostendamus.*

C. I. ¶ *Decretum Nicolai Papæ de electione summi Pontificis.*

Unde Nicolaus Papa II. *in Concil. Lateranensi.*

a *Ivo p. 5. c. 9.* b ὁρίζομεν, *id est, statuimus.* c *Deusdedit p. 3. Anselm. l. 2. c. 72.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN a nomine Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejusdem M L IX mense Aprili, Indictione XII. propositis sacrosanctis Evangeliis, præsidente quoque reverendissimo *b*, ac beatissimo Nicolao Apostolico Papâ, in basilica Lateranensis Patriarchii, quæ cognominatur Constantiniana, considentibus etiam reverendissimis Episcopis, Abbatibus, Presbyteris, Diaconis; idem venerabilis Pontifex, auctoritate Apostolicâ, decernens de electione summi Pontificis, inquit. ¶ Novit beatitudo vestra, dilectissimi fratres, & Coëpiscopi, inferiora quoque membra Christi non latuit, defuncto piæ memoriæ Domino Stephano prædecessore nostro, hæc Apostolica sedes, cui, auctore Deo, deservio, quot adversa pertulerit, quot denique per Simoniacæ hæresis trapezitas repetitis malleis, crebrisque tunsionibus subjacuerit: adeo, ut columna Dei viventis jamjam penè videretur concussa nutare, & sagena summi piscatoris, procellis intumescentibus cogeretur in naufragii profunda submergi. Unde, si placet fraternitati vestræ, debemus, auxiliante Deo, futuris casibus prudenter occurrere, & Ecclesiastico statui, ne recidiva *c* (quod absit) mala prævaleant, præcavere. Quapropter instructi prædecessorum nostrorum, aliorumque sanctorum Patrum auctoritate, decernimus, atque statuimus, ut obeunte hujus Romanæ universalis Ecclesiæ Pontifice, inprimis Cardinales Episcopi diligentissime simul de electione tractantes, mox Christi *d* Clericos Cardinales adhibeant: sicque reliquus Clerus & populus ad consensum novæ electionis accedat, nimirum præcaventes, ne venalitatis morbus aliquâ occasione subrepat. Et ideò religiosissimi viri præduces sint in promovenda Pontificis electione, reliqui autem sequaces. Certus verò atque legitimus hinc electionis ordo perpenditur, si perspectis diversorum Patrum regulis, sive gestis, etiam illa B. Leonis prædecessoris nostri sententia recolatur. [Nulla *e*, inquit, ratio sinit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprovincialibus Episcopis cum Metropolitani judicio consecrati.] Quia vero sedes Apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur Ecclesiis, atque ideò super se Metropolitanum habere non potest, Cardinales Episcopi proculdubiò Metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum Episcopum ad Apostolici culminis apicem provehant. Eligatur autem de ipsius Ecclesiæ gremio, si reperitur idoneus, vel si de ipsâ non invenitur, ex alia assumatur: salvo debito honore & reverentiâ dilecti filii nostri Henrici, qui impræsentiarum Rex habetur, & futurus Imperator, Deo concedente, speratur, sicut jam sibi concessimus, & successoribus illius, qui ab hac Apostolica sede personaliter hoc jus impetraverint. Quòd si pravorum, atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera, atque gratuita fieri in urbe non possit electio, Cardinales Episcopi cum religiosis Clericis, catholicisque Laicis, licet paucis, jus potestatis obtineant, eligere Apostolicæ sedis Pontificem, ubi congruere viderint. Planè, postquam electio fuerit facta, si bellica tempestas, vel qualiscunque hominum conatus malignitatis studio restiterit, ut is, qui electus est, in Apostolica sede juxta consuetudinem inthronizari non valeat: electus tamen, sicut verus Papa, obtineat auctoritatem regendi Romanam Ecclesiam, & disponendi omnes facultates illius: quod beatum Gregorium ante suam consecrationem feciſſe cognovimus. Quòd si quis contra hoc nostrum decretum Synodali sententiâ promulgatum, per seditionem, vel præsumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus, seu inthronizatus fuerit, auctoritate divinâ, & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, perpetuo anathemate cum suis auctoribus, fautoribus, & sequacibus, à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ separatus abjiciatur, sicut Antichristus, invasor, & destructor totius Christianitatis: nec aliqua *a* super hoc ei audientia reservetur: sed ab omni Ecclesiastico gradu, in quocunque fuerat priùs, sine retractatione deponatur: cui quisquis adhæserit, vel qualemcunque tanquam Pontifici reverentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præsumpserit, pari sententiâ *b* sit mancipatus. Quisquis autem hujus nostræ *c* decretalis sententiæ temerator extiterit, & Romanam Ecclesiam suâ præsumptione confundere, & conturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur, *& cum impiis, qui d non resurgent in judicio*, reputetur, Omnipotentis iram contra se sentiat, & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, (quorum Ecclesiam præsumit confundere) in hac vita, & in futura furorem sentiat: *fiat e habitatio ejus desolata, & in tabernaculis ejus non sit, qui inhabitet: fiant f filii ejus orphani, & uxor ejus vidua: commotus amoveatur ipse, & filii ejus, & mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis: scrutetur fœnerator omnem substantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus: orbis g terrarum pugnet contra eum, & cuncta elementa sint ei contraria*, & omnium Sanctorum quiescentium merita illum confundant, & in hac vita super eum apertam vindictam ostendant. Observatores autem hujus nostri decreti, omnipotentis Dei gratia protegat, & auctoritas beatorum Apostolorum Petri & Pauli ab omnium peccatorum vinculis absolvat.

¶ *Hujus decreti integrum exemplum est in vetustissimo libro Abbatiæ monasterii Farfensis, literis Longobardicis ante annos penè quingentos scripto, & alibi.*

2 pars. *Episcopi verò, & cæteri ordines infrà constituti, qualiter ordinari debeant, ex auctoritate Carthaginensis Concilii quarti, cap. 1. cui interfuit Augustinus, tempore Honorii Augusti, ostendamus, ab eorum examinatione incipientes.*

C. II. ¶ *Quomodo sit examinandus, qui in Episcopum eligitur.*

QUi *h* Episcopus ordinandus est, anteà examinetur, si naturâ sit prudens, si docibilis, si moribus temperatus, si vitâ castus, si sobrius, si semper suis negotiis cavens, si humilis, si affabilis, si misericors, si literatus, si in lege Domini instructus, si in Scripturarum censibus cautus, si in dogmatibus Ecclesiasticis exercitatus: & ante omnia, si fidei documenta verbis simplicibus asserat, id est, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis Deitatem coessentialem, & consubstantialem, & coæternalem, & coomnipotentem prædicans; si singulas *i* quasque in Trinitate personas plenum Deum, & totas tres personas unum Deum; si incarnationem divinam non in Patre, neque in Spiritu sancto factam, sed in Filio tantùm credat; ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, ipse fieret in homine hominis matris filius, Deus verus ex Patre, homo verus ex matre, carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationalem, simulque in eo veritas utrinsque naturæ, idem Deus & Homo, una persona, unus Filius, unus Christus, unus Dominus, creator omnium quæ sunt & auctor, Dominus, & rector cum Patre, & Spiritu Sancto omnium creaturarum: qui passus sit verâ carnis passione; mortuus verâ corporis sui morte; resurrexit verâ carnis suæ resurrectione *k*; & verâ animæ resumptione, in quâ veniet judicare vivos & mortuos. Quærendum etiam ab eo, si Novi & Veteris Testamenti, id est, Legis & Prophetarum, & Apostolorum unum eundemque credat auctorem Deum; si diabolus non per conditionem, sed per arbitrium factus sit malus. Quærendum etiam ab eo, si credat hujus, quam gestamus, & non alterius, carnis resurrectionem, si credat judicium futurum, & recepturos singulos pro his quæ in carne gesserunt, vel pœnas, vel præmia *a*; si nuptias non prohibeat *b*; si secunda matrimonia non damnet; si carnium perceptionem non culpet; si pœnitentibus reconciliatis communicet; si in Baptismate omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quàm illa, quæ voluntarie admissa sunt, dimittantur; si extra Ecclesiam catholicam nullus salvetur. Cùm in his omnibus examinatus, fuerit inventus plenè instructus, tunc cum consensu Clericorum, & Laicorum, & conventu totius provinciæ Episcoporum, maximeque Metropolitani vel auctoritate, vel præsentiâ ordinetur Episcopus. Suscepto in nomine Christi Episcopatu, non suæ delectationi, nec suis moribus, sed his Patrum definitionibus acquiescat 1.

¶ *Caput hoc integrum extat in ordine Romano, additis ad initium his vocibus,* Statuta Ecclesiastica: *cui similem titulum toti Carthaginensi quarto Concilio esse præpositum in aliquot vetustis codicibus, testantur illi, qui tomos Conciliorum ediderunt.*

1 ¶ Acquiescat.] *Post hoc verbum tam in Concilio, quàm in ordine sequitur.* In cujus ordinatione etiam ætas requiratur, quam sancti Patres in præeligendis Episcopis constituerunt.

C. III. ¶ *Qualis esse debeat Clericorum conversatio.*

Item Isidorus, *de Ecclesiasticis, lib. 2. c. 2.*

HIc *c* igitur lege Patrum cavetur, ut à vulgari vita secluſi, à mundi voluptatibus sese abstineant; non spectaculis, non pompis intersint; convivia publica fugiant; privata non tantùm pudica, sed & sobria colant; usuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, fraudisque cujusquam studium appetant; amorem pecuniæ, quasi materiam cunctorum criminum, fugiant, & secularia officia, negotiaque abjiciant; honoris gradus per ambitiones non subeant; pro beneficiis medicinæ Dei munera non accipiant; dolos & conjurationes caveant; odium, æmulationem, obtrectationem, atque invidiam fugiant; non vagis oculis, non effræni linguâ, aut petulanti, fluidoque *d* gestu incedant, sed pudorem, & verecundiam mentis simplici habitu, incessuque ostendant; obscœnitatem etiam verborum, sicut & operum, penitus execrentur: viduarum, & virginum frequentationem *e* fugiant; contubernia extranearum fœminarum nullatenus appetant; castimoniam quoque inviolati corporis perpetuò conservare studeant; aut certè unius matrimonii vinculo fœderentur; senioribus quoque debitam obedientiam præbeant; neque ullo jactantiæ studio semetipsos attollant: postremò doctrinæ lectionibus, psalmis, hymnis, canticis, exercitio jugiter *f* incumbant. Tales enim debent esse, qui divinis cultibus se mancipandos studeant exhibere, scilicet, ut dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis administrent.

C. IV. ¶ *Qui dignè Sacramenta tractare non possunt, ad ministerium non eligantur divinum.*

Item Clemens *ad Jacobum fratrem Domini, epist. 2.*

TAles *g* ad ministerium eligantur Clerici, qui dignè possint dominica Sacramenta tractare. Melius est enim Domini Sacerdoti paucos habere ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.

C. V. *Si electo in Episcopum aliqua objiciuntur, quinque vel sex Episcopi ad ejus purgationem conveniunt.*

Item ex Concilio Carthaginensi 3. *c. 40.* *

ILlud *a* statuendum est, ut quando ad eligendum Episcopum convenerimus, si qua contradictio fuerit obortа, (quia sæpè talia facta sunt apud nos) non præsumant ad purgandum eum, qui ordinandus est, tres tantùm *b*, sed postulentur ad numerum supradictorum duo, vel tres, & in eadem plebe, cui ordinandus est, discutiantur primò personæ contradicentium: postremò illa etiam, quæ objiciuntur, pertractentur, & cùm purgatus fuerit sub conspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignitatis *c* responsione. Ab universis Episcopis dictum est: Satis placet.

C. VI. ¶ *Vota suæ promissionis spondeant, quos Ecclesiastica promovet disciplina.*

Item ex Concilio Toletano 11. *c. 10.*

QUanquam *d* omnes, qui sacris mancipantur ordinibus, canonicis regulis teneantur adstricti, expedibile tamen est, ut promissionis suæ vota sub cautione spondeant, quos ad promotionis gradus Ecclesiastica probat *e* disciplina. Solet enim plus timeri, quod singulariter pollicetur, quàm quod generali sponsione concluditur. Et ideò placuit huic sancto Concilio, ut unusquisque, qui ad Ecclesiasticos gradus est ascensurus, non antè honoris consecrationem accipiat, quàm placiti *f* sui adnotatione promittat, ut fidem Catholicam sincerâ cordis devotione custodiens, justè, & piè vivere debeat, & in nullis operibus suis canonicis regulis contradicat, atque ut debitum per omnia honorem, atque obsequii reverentiam præeminenti sibi unusquisque dependat, juxta illud beati Leonis *g* Papæ edictum: [Qui se scit aliquibus esse præpositum, non molestè ferat aliquem sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat.] Pœna etiam *h* juxta Ecclesiasticæ consuetudinis morem, & placitis talium inferenda *i*, & ab iis, qui transgressores fuerint, persolvenda est.

C. VII. ¶ *Qualiter ordinetur Episcopus. Dehinc disponitur, qualiter Ecclesiastica officia ordinantur,* in Concilio Carthagin. *4. c. 2.*

EPiscopus *k* cùm ordinatur, duo Episcopi ponant, & teneant Evangeliorum codicem super caput, & cervicem ejus, & uno super eum fundendo benedictionem, reliqui omnes Episcopi, qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant.

C. VIII. ¶ *Qualiter ordinetur Presbyter.*

PResbyter *l* cùm ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi super caput illius teneant. Sicut autem in die suæ ordinationis Sacerdos orario, utroque humero ambitur; ita tempore consecrationis, eodem orario debet uti instanter.

---

a *Pann. l. 3. c. 1.* b *al. reverentissimo.* c *al. redevivus.* d *al. Episcopi.* e *inf. dist. 62. c. Nulla ratio.*

a *al. aliquando.* b *al. sententia.* c *al. vestri.* d *Psalm. 1.* e *Psalm. 68.* f *Psalm. 108.* g *Sap. 5.* h *Ordo Romanus, pag. 95. Burchard. lib. 1. cap. 8. Ivo part. 5. cap. 62. Polyc. l. 2. tit. 9.* i *al. singulam quamque personam.* k *al. recepisse.*

a *al. gloriam.* b *al. improbet.* c *Refertur in Conc. Mogunt. l. 1. c. 10.* d *al. tumidoq; gressu.* e *al. visitationes frequentissimas.* f *al. jugi.* g *Polyc. l. 4. tit. 31.*

* *Et in Concil. Afric. cap. 17.* a *Polyc. l. 2. tit. 8. Ansel. lib. 6. cap. 65. Burch. lib. 1. cap. 6. Ivo part. 5. cap. 60.* b *al. tantùm accedere.* c *al. dignationu.* d *Ansel. lib. 7 cap. 88.* e *al. provehit.* f *al. placita sibi.* g *epist. 82. ad Anastasium Thess. Episcopum.* h *al. tamen.] orig.* i *al. inferenda.* h *Ordo Romanus pag. 100. Polyc. lib. 2 tit. 9. Ansel. lib. 5 cap. 49. al. 55. Ivo part. 5. cap. 124. Pann. lib. 3. cap. 18.* l *Ex eod. Concilio, cap. 3. Polyc. lib. 2. tit. 32. Ansel. lib. 7. cap. 53. Ivo p. 6. cap. 12. Pannorm. lib. 3. cap. 33.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. IX. ¶ *Quod quisque accepit tempore consecrationis, ferat tempore oblationis.*

Unde in Concilio Bracharensi III. *c.3. legitur.*

Ecclesiasticâ, & antiquâ institutione præfixum novimus, ut omnis Sacerdos, cùm ordinatur, orario utroque humero ambiatur: scilicet, ut qui imperturbatus præcipitur consistere inter prospera & adversa, virtutum semper ornamento, utroque circumseptus appareat humero. Quâ ergo ratione tempore sacrificii non assumit, quod se in Sacramento accepisse non dubitat? Proinde modis omnibus convenit, ut quod quisque percepit in consecratione honoris, hoc retineat & in oblatione, vel perceptione suæ salutis: scilicet, ut cùm Sacerdos ad solennia Missarum accedit, aut per se Deo sacrificium oblaturus, aut Sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi sumpturus, non aliter accedat, quàm orario utroque humero circumseptus: sicut & tempore ordinationis suæ dignoscitur consecratus, ita ut de uno eodemque orario cervicem pariter & utrumque humerum premens, signum in suo præparet *a* crucis. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debitæ subjaceat.

4 ps. *Dalmaticis autem nec Episcopis, nec Diaconis absque Apostolica licentia uti permittitur.*

C. X. ¶ *Absque Apostolica licentia Dalmaticis nec Episcopis, nec Diaconis uti licet.*

Unde Gregorius *Aregio Episcopo Francorum, lib.7. epist.111.*

Communis *b* filius Petrus Diaconus nobis innotuit, quod fraternitas vestra tempore, quo hic fuit, poposcerit, ut sibi & Archidiacono suo utendi Dalmaticis licentiam præberemus. Sed qui ita, hominum suorum infirmitate compulsus, festinanter abscessit, ut nec ipse mœror incumbens diutiùs (ut dignum erat, res desiderata poscebat) sineret permanere, & nos in multis implicitos, ut Ecclesiasticæ rationis est consideratio, novum hoc inconsultè, & subitò non permitteret indulgere; idcirco postulatæ rei prolongatus effectus est. Nunc verò charitatis tuæ bona revocantes ad animum, hujus auctoritatis nostræ serie, petita concedimus, atque te, & Archidiaconum tuum Dalmaticarum usu decorandos esse concessimus, easdemque Dalmaticas dilectissimo filio nostro Cyriaco Abbate deferente transmisimus.

C. XI. ¶ *Qualiter ordinetur Diaconus.*

Diaconus *c* dum ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat: quia non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

5 ps. *Quæritur autem, an post benedictionem manus Presbyterorum, & Diaconorum chrismatis liquore debeant perungi.*

C. XII. ¶ *Nec Presbyteris, nec Diaconis in consecratione, chrismate manus perungere licet.*

De hu ita scribit Nicolaus Papa I. *Radulpho Archiepiscopo Bituricensi.*

Præterea *d* scisciteris, utrùm solis Presbyteris, an & Diaconis debeant, cùm ordinantur, manus chrismatis liquore perungi? Quod in sancta hac Romana Ecclesia, cui Deo auctore deservimus, neutris agitur. Sed & quia sit à novæ legis ministris actum, nusquam (nisi nos fallat oblivio) legimus. Ergò ad B Innocentii *e* Papæ canonica decreta sanctitatem tuam transmittimus, & quæ tibi sint in consecrationibus, & ordinibus *f* observanda, principia paginæ ad Decentium Eugubinum Episcopum missæ, te affatim edocebunt.

C. XIII. PALEA.

Ex 1 epistola *a* Simplicii Papæ Severo, & Florentino Episcopis directa. Ad cognitionem nostri examinis, Gabrenensis Diaconi relatu, pervenit de quibusdam ipsius Ecclesiæ Clericis, quorum cùm unus ad Presbyterium, duo ad Levitarum ministerium consecrarentur, Episcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur manum suam super eos tantùm posuisse, & Presbyterum quemdam illis contra Ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse: qui propter tantam præsumptionis audaciam poterat accusatus judicio præsenti damnari, si adhuc in corpore positus, non fuisset mortis vocatione præventus. Sed quia jam ille examini divino relictus est, humano judicio accusari non potest; ii qui supersunt, & ab eo non consecrationis titulum, sed ignominiæ potiùs elogium acceperunt, ne sibi licentiam talis ultra usurpatio faciat, decrevimus, ut à gradu Sacerdotalis, vel Levitici ordinis, quem perversè adepti sunt, depositi, æquo judicio abjiciantur. Tales enim meritò judicati sunt removendi, quia prave inventi sunt constituti.

1 ¶ Ex epistola] *Hæc Palea in nullo manuscripto exemplari est inventa. Burchardus, & Ivo ante hoc caput, quod incipit,* Ad cognitionem, *referunt aliud quoddam caput, quod incipit,* Relatio, *ex epistola Simplicii missa Equitio Florentio, (sive Florentino) & Severo Episcopis. Quamobrem inde potest huc esse translatus titulus. Caterum caput hoc à Burchardo citatur ex Concilio Brach. ab Ivone in quinta quidem part. c.213. ex Carthaginensi, in sexta verò c.102. ex Hispalensi.2. cap.5. quæ etiam loco extat, & sequens caput,* Quorundam, *est quasi ipsius summa.*

Item quæritur, an eorum ordinatio sit rata habenda, quibus Episcopus, oculorum languore detentus, manus imponit, & Presbyter super eos orationem dicit.

C. XIV. ¶ *Et Ordinator, & ordinatus damnationis subeat pœnam, cùm Episcopus manum imponit, & alius orationem dicit.*

De hu ita statutum est in Concilio *b* Toletano.

Quorundam *c* Clericorum, dum unus ad Presbyterium, duo ad Levitarum ministerium sacrarentur, Episcopus oculorum dolore detentus, fertur manum suam super eos imposuisse tantùm, & Presbyterum quendam illis contra Ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse. Sed quia jam ille examini divino relictus, humano judicio accusari non potest; ii, qui supersunt, gradum Sacerdotii, vel Levitici ordinis, quem perversè adepti sunt, amittant.

C. XV. ¶ *Qualiter Subdiaconus ordinetur.*

Item ex Concilio Carthagin. IV. *c.5.*

6 ps. Subdiaconus *d* cùm ordinatur, quia manûs impositionem non accipit, patenam de manu Episcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum: de manu verò Archidiaconi accipiat urceolum cum aqua *e*, manile, & manutergium.

C. XVI. ¶ *Qualiter Acolythus ordinetur.*

Item ex eodem Concilio, *c.6.*

Acolythus *f* cùm ordinatur, ab Episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat: sed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari: accipiat & urceolum vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi.

a *Præferat*] *manuscr.* b *Ansel.l.6.c.88.al.96.* c *Ex Conc. Carth.4.cap.ordo Romanus.91. col.2. Polyc.l.2.tit.32. Anselm. l.7.c.52.al.60. Ivo p.6. cap.13. Pann.l.3.c.31.* d *Ivo p.6. c.221.* e *Innoc. PP.1. epist.1.* f *al. ordinationibus.*

a *Ex Conc.Hispalensi.2. cap.5. Burch.l.1.c.3. Ivo p.5.c.213. & 6.c.102.* b *In Concil.Hispal. 2.cap.5.* c *Ordo Romanus p.91. Rabanus de instit.cler.lib.1. cap.8. Isidorus lib.2 offic.c.10.* d *Polyc.l.2.tit.32. Anselm.l.7.c.50. Ivo p.6.c.14. Pannor.l.3. c.35.* e *al. aqua manili.* f *Polyc.ibid. Anselm.l.7.c.58. Ivo p.6.c.15. Pann. l.3.c.35.*

C. XVII. ¶ *Qualiter Exorcista ordinetur.*

Item ex eodem, *c.7.*

Exorcista *a* cùm ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt Exorcismi, dicente sibi Episcopo: [Accipe, & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum, sive baptizatum, sive catechumenum.]

C. XVIII. ¶ *Qualiter Lector ordinetur.*

Item ex eodem Concilio, *c.8.*

Lector *b* cùm ordinatur, faciat de illo Episcopus verbum ad plebem, indicans ejus fidem, ac vitam, atque ingenium: post hæc spectante plebe tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum: [Accipe, & esto relator *c* verbi Dei, habiturus, si fideliter & utiliter impleveris officium partem cum eis, qui verbum Dei ministraverint. *d*]

C. XIX. ¶ *Qualiter Ostiarius ordinetur.*

Item ex eodem, *c.9.*

Ostiarius *e* cùm ordinatur, postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conversari, ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus claves Ecclesiæ de altario, dicens: [Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.]

C. XX. ¶ *Qualiter Psalmista ordinetur.*

Item ex eodem Concilio.

Psalmista *f*, id est, Cantor, potest absque licentia Episcopi, solâ jussione Presbyteri officium suscipere cantandi, dicente sibi Presbytero: [Vide, ut quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus comprobes.]

Clerici comam nutrire prohibentur, quorum caput desuper in modum sphæræ rasum esse debet.

C. XXI. ¶ *Clerici comam nutrire prohibentur.*

Unde Anicetus Papa *Episcopis Galliæ.* *a*.

Prohibete *g*, fratres, per universas regionum vestrarum Ecclesias, ut Clerici, juxta Apostolum, comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphæræ radant.

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Agathensi, *c.20.*

Clerici *h*, qui comam nutriunt, ab Archidiacono, etiamsi noluerint, inviti detondeantur. Vestimenta etiam, vel calceamenta eis, nisi quæ religionem deceant; uti, aut habere non liceat.

C. XXIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius II. *in Concilio Romæ habito in Basilica S. Petri, c.17.*

Si *i* quis ex Clericis relaxaverit comam, sit anathema.

C. XXIV. ¶ *Quibus vestibus Monialis sit induenda, cùm consecratur.*

Item ex Concilio Carthagin. IV. *c.21.*

Sanctimonialis *k* virgo, cùm ad consecrationem suo Episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est, professioni & sanctimoniæ aptis.

Vasa quoque sacrata, & vestimenta altaris mulieres Deo dedicatæ contingere, & incensum circa altaria deferre prohibentur.

C. XXV. ¶ *Vestimenta altaris, & vasa sacrata mulieres tangere prohibentur.*

Unde Soter Papa *omnibus Episcopis Italiæ, epist.2.* *a*.

a *Polyc.l.2.tit.32. Ansl.l.7.c.57. Ivo p.6.c.16. Pann.l.3.c.37.* b *Polyc.ibid. Ansl.l.7.c.55. Ivo p.6.c.17. Pann.l.3.c.38.* c *al. lector.* d *bene administraverunt.*] *Ordo Rom.* e *Polyc. ibi Ansl. l.7.c.54. Ivo p.6.c.18. Pann.l.3.c.39.* f *Polyc.ibid. Ansl.l.7. c.53. Ivo p.6.c.19. Pann.l.3.cap.40.* g *Ivo par.6.c.46.* h *Ivo concor. p.6.c.265. & 378.* i *Extra de vit. & ho.cle. c. si quis.* k *Polyc.l.4.c.35. Burch.l.8.c.23. Ivo p.7.c.43.* l *al. sui.*

SAcratas *a* Deo fœminas, vel Monachas sacra vasa, vel sacratas pallas penes vos contingere, & incensum circa altaria deferre, perlatum est ad Apostolicam sedem: quæ omnia reprehensione plena esse, & vituperatione, nulli rectè sapientum dubium est. Quamobrem hujus sanctæ sedis auctoritate hæc omnia vobis resecare funditùs, quantò citiùs poteritis, censemus. Et ne pestis hæc latiùs divulgetur, per omnes provincias abstergi citissimè mandamus.

C. XXVI. ¶ *Sacrarium Subdiaconis ingredi non licet.*

Item ex Concilio Laodicensi IV. *c.21.*

NOn *b* oportet Subdiaconos licentiam habere in sacrarium, sive secretarium (quod Græci Diaconium appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

C. XXVII. *De eodem.*

Item ex eodem, *c.22.*

Ministrum *c* non oportet uti orariis, nec hostias 1 derelinquere.

1 ¶ Hostias] *Vera lectio, quæ habetur etiam in aliquot manuscriptis, est,* Ostia. *sed ob glossam non est restituta.*

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.23.*

NOn *d* oportet Lectores, aut Psalmistas orariis uti, & sic legere aut psallere.

C. XXIX. ¶ *Mulier in conventu viros docere non permittitur.*

Item ex Concilio Carthagin. IV. *c.98. & 99.*

Mulier *e*, quamvis docta & sancta, viros in conventu docere non præsumat. Laicus *f* autem præsentibus Clericis (nisi ipsis rogantibus) docere non audeat.

C. XXX. ¶ *Ministris non sacratis vasa Dominica contingere non licet.*

NOn *g* oportet insacratos ministros licentiam habere in sacrarium (quod Græci Diaconium appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

C. XXXI. ¶ *Cuilibet ex Lectoribus vasa sacra altaris portare non licet.*

Item ex Concilio Bracharensi, *c.28.*

NOn *h* liceat cuilibet ex Lectoribus sacra altaris vasa portare, nec aliis, nisi iis, qui ab Episcopo Subdiaconi fuerint ordinati.

C. XXXII. ¶ *De eodem, ut Clerici comam non nutriant.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *c.41.*

NOn *i* liceat cuilibet ministeria tangere, nisi Subdiacono, aut Acolytho in secretario vasa Dominica. ¶ Nec *k* oportet Clericos comam nutrire, & ministrare: sed attonso capite, patentibus auribus, & secundùm *l* Aaron, talarem vestem induere, ut sint in habitu ornato.

C. XXXIII. ¶ *Qualiter sponsus & sponsa sint benedicendi.*

Item ex Concilio Carthagin. IV. *c.13.*

Sponsus *m* & sponsa cùm benedicendi sunt à Sacerdote, à parentibus suis, vel à paranymphis offerantur, qui cùm benedictionem acceperint, eâdem nocte, pro reverentia ipsius benedictionis, in virginitate permaneant.

a *Polyc.l.3.tit.9. Ansel.l.7.c.240. Burch.lib.3.cap.115. Ivo p.2.cap.72. & part.3.cap.265.* b *Ansel.lib.7.cap.90. Ivo par.3. c.105.* c *Anselm. lib.7. cap.83.* d *Anselm. lib.7. cap.83.* e *Infrà, de consecrat.dist.4.cap.mulier. Burch.l.8.c.83. Ivo part.7. cap.101. & part.8.c.324.* f *Ibid.cap.98.* g *Fere idem suprà ead.c. non oportere Subdiaconos.* h *Apud Matt. Brachar. infrà cap.Grac Synod.cap.41. & cap.66.* i *Ivo p.6.c.177.* k *Ibidem c.66. Ivo p.6.c.378.* l *Exod.22.* m *Infra 30. quæst.5. cap.Sponsus. Burch.lib.9.cap.5. Ivo part.8.c.143.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCTIO XXIV.

1 ps QUaliter Episcopus sit examinandus, & qualiter ipse, simul cum reliquis infrà ipsum constitutis, sit ordinandus, breviter monstratum est. Nunc autem videndum est de Sacerdotibus, & reliquis, an sine examinatione sint promovendi. De his ita scribit Paulus ad Timotheum: [Manus nemini citò imposueris, & nihil sine præjudicio facias in alteram partem declinando.]

C. I. ¶ De eodem.

Ex decretis Sylvestri Papæ *in Synodo Rom. c. 9.*

NUllus *b* Acolythorum, vel Subdiaconorum 1 rem consecratam à Presbytero aliis porrigat, (quia aliud est minister, aliud assistens:) nisi tantum supportet, quod ei Sacerdos imposuerit suo ore benedictum.

1 ¶ Vel Subdiaconorum] *Verba hæc non sunt in Synodo Romana sub Sylvestro; sed habentur apud Burchardum, & Ivonem, & in iis Vaticanis Gratiani exemplaribus, in quibus est hoc caput. Nam in antiquioribus non est: sed post versiculum*, declinando, *sequitur continenter*, Nullus ordinetur.

C. II. ¶ Ante probationem nullus ordinetur Clericus.

Item ex Concilio Carthagin. 3 *c. 22.*

NUllus *c* ordinetur Clericus, nisi *d* probatus fuerit, vel Episcoporum examine, vel populi testimonio.

C. III. ¶ Ad Ministerium alicujus Ecclesiæ, Clerici ejusdem promoveantur.

Item Gelasius Papa *Cœlestino Episcopo.*

PResbyteri *e*, Diaconi, & universi Clerici Stomensis *f* civitatis petitorio nobis suggessêre porrecto, in Ecclesia beati martyris Eleutherii Episcopi (quæ in supradicta civitatis parochia 1 probatur esse constructa) Presbyterum, qui constitutus fuerat, defecisse; atque in ejus locum Julianum, Diaconum ipsius Ecclesiæ, pro celebritate ipsius loci quantocyùs debere ordinari. Et ideò, frater charissime, si de ejus vita, vel moribus nihil est, quod contra canonum veniat statuta, suprascriptum Presbyterii honore decorabis, sciturus, cum Visitatoris te nomine, non Cardinalis creâsse Pontificis. Pariter etiam & Felicissimum Diaconum in ejus Ecclesiæ ministerio, si conversatio ejus patitur, subrogabis, ut locus processionis celeberrimus ad mysteriorum *g* consecrationem nec Sacerdote indigeat, nec ministro.

1 ¶ Parochia] *In omnibus antiquis codicibus, tam impressis, quàm manuscriptis, sic legitur: cujus v eu loco in recens impressis erat positum* parœcia. *Sed visum est antiquam lectionem esse retinendam: præsertim cùm dictio hæc etiam Græcè aptissimam habeat Etymologiam.*

C. IV. ¶ Metropolitanorum, & Episcoporum examine promoveantur Episcopi.

Item ex Concilio Laodicen. *c. 12.*

EPiscopi *h* judicio Metropolitanorum, & eorum Episcoporum, qui circumcirca sunt, provehantur ad Ecclesiasticam dignitatem *i*, ii videlicet, qui plurimo tempore probantur, tam verbo fidei, quàm rectæ conversationis exemplo.

2 ps. ¶ Cum itaque sine examinatione nullus sit ordinandus; quemadmodum, & quo tempore, Sacerdotum, & eæterorum infrà positorum examinatio debeat fieri, considerandum est.

a *Epistola 1. c. 5. Paulo aliter in orig.* b *Burch. lib. 5. c. 34. Ivo par. 2. cap. 43.* c *Ansel. l. 7. c. 89.* d *non probatus, vel] orig.* e *Ansel. l. 7. c. 83. al. 89. 93.* f *Sterienfi] Ans.* g *al. ministeriorum.* h *Dist. 61. c. Episcopum. & 63. c. non licet. Burch. l. 1. c. 9. Ivo p. 5. c. 63.* i *al. potestatem.*

C. V. ¶ Qui ordinandi sunt, feriâ quartâ ad examinationem conveniant.

De his in Concilio Nanetensi, *c. 11. ita legitur.*

QUando *a* Episcopus ordinationes facere disponit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feriâ quartâ ante ipsam ordinationem evocandi sunt ad civitatem, unà cum Archipresbyteris *b*, qui eos repræsentare debent: & tunc Episcopus à latere suo eligere debet Sacerdotes, & alios prudentes viros, gnaros divinæ legis, & exercitatos in Ecclesiasticis sanctionibus: qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem, locum, ubi educati sunt, si sint benè literati, si instructi in lege Domini, diligenter investigent; ante omnia, si fidem catholicam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem, quibus hoc committitur, cavere debent, ne aut favoris gratiâ, aut cujuscunque muneris cupiditate illecti à vero devient, ut indignum, & minùs idoneum ad sacros gradus suscipiendos, Episcopi manibus applicent. Quod si aliter fecerint, & ille, qui indignè accessit, ab altari removebitur; & illi, qui donum sancti Spiritûs vendere conati sunt, coram Deo jam condemnati, Ecclesiasticâ dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur: & sic Sabbatho, qui probati inventi sunt, Episcopo repræsententur.

Alias autem, sine Clericorum videlicet Concilio, & populi testimonio, nullum Episcopus ordinare præsumat.

C. VI. ¶ Sine Clericorum suorum Concilio Episcopus Clericos non ordinet.

Unde in Concilio Carthagin. *4. c. 22. legitur.*

EPiscopus sine Concilio *c* Clericorum suorum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam *d*, & testimonium quærat.

3 ps. *Quæritur, quid fieri debeat de his, qui sine examinatione provecti sunt.*

C. VII. ¶ De iis, qui sine examinatione ordinantur, & postea peccata sua confitentur.

De his ita legitur in Concilio Martini Papæ.

SI quis *e* Presbyter, aut Diaconus sine aliqua examinatione ordinati sunt, aut certè, cùm discuterentur, criminosa peccata sua confessi 1 sunt, aut post ordinationem ab aliis detecti sunt, abjiciantur ex clero. Similiter verò & de universo ordine Clericorum servetur. Nam hoc sibi, quod irreprehensibile est, sancta catholica defendit Ecclesia.

1 ¶ Confessi sunt] *In originali est*, confessi non sunt, & post ordinationem, &c. *Verùm in Concilio Nicæno, c. 9. unde hoc caput videtur sumptum, habetur sine negatione, quemadmodum hic, & infrà dist. 51. c.* si quis sine.

DISTINCTIO XXV.

1 ps QUòd nullius sine examinatione ordinandus sit, breviter demonstratum est. Quid autem ad Episcopum, quid ad unumquemque inferiorem pertineat, Isidorus Hispalensis Episcopus in epistola ad Ludifredum *f* scribit, ita dicens. ¶ Integra hæc epistola habetur in codice Bibliothecæ monasterii Dominicanorum.

C. I. ¶ Quod Episcopi, & cæterorum sit officium in Ecclesia.

PErlectis *g* sanctitatis tuæ literis gavisus sum, quòd optatam salutem tuam eorum relatu cognovi. De his autem, quæ in sequentibus insinuare eloquii tui ser-

a *Burch. l. 2. c. 1. Ivo par. 6. c. 21. Polyc. l. 2. tit. 29. Pann. l. 3. c. 21.* b *al presbyteris.* c *al. consilio.* d *assensum & conniventiam] orig.* e *Apud Martinum Bracharensem, cap. 24. Facit ad hoc c. epist. 5. Zachariæ ad Bonifacium Episcopum, & 15. q. 8. Si quis Presbyter.] Ansel. l. 8. c. 13.* f *al. Lantfredum.* g *Burchard. l. 3. c. 50. Ivo p. 6. c. 20. Pann. l. 3. c. 41.*

mo stu-

mo studuit, gratias ago Deo, quòd solicitudinem officii pastoralis impendis, qualiterque Ecclesiastica officia ordinentur, perquiris: & licèt omnia prudentiæ tuæ sint cognita; tamen, quia affectu fraterno me consulis, ex parte, quâ valeo, expediam, & de omnibus Ecclesiæ gradibus, quid ad quemque pertineat, eloquar. ¶ Ad Ostiarium namque pertinent claves Ecclesiæ, ut claudat, & aperiat templum Dei, & omnia, quæ sunt intùs, extraque custodiat: fideles recipiat; excommunicatos, & infideles excipiat *a*. ¶ Ad Exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos, & catechumenos in exorcizando imponere. ¶ Ad Acolythum pertinet præparatio luminariorum in sacrario: ipse cereum portat: ipse suggesta *b* pro Eucharistia: calices Subdiaconis præparat. ¶ Ad Psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones, laudes *c*, sacrificium, responsoria, & quicquid pertinet ad canendi peritiam. ¶ Ad Lectorem pertinet lectiones pronuntiare, & ea, quæ Prophetæ vaticinârunt, populis prædicare. ¶ Ad Subdiaconum pertinet calicem, & patenam ad altare Christi deferre; & Levitis tradere, eisque ministrare: urceolum quoque, & aquam *d* manile, & manutergium tenere; Episcopoque, & Presbytero, & Levitis pro lavandis ante altare manibus aquam præbere. ¶ Ad Diaconum pertinet assistere Sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quæ aguntur in Sacramentis Christi; in baptismo scilicet, in chrismate, & patena, & calice: oblationes quoque inferre, & disponere in altario: componere etiam mensam Domini, atque vestire, crucem ferre, & prædicare Evangelium, & Apostolum. Nam sicut Lectoribus Vetus Testamentum, ita Diaconis Novum prædicare præceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum, & recitatio nominum: ipse præmonet aures habere ad Deum: ipse hortatur clamare 1: ipse donat pacem, & ipse annuntiat. ¶ Ad Presbyterum pertinet Sacramentum *e* corporis & sanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, & benedicere dona Dei. ¶ Ad Episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris, & confectio chrismatis. Ipse prædicta officia, & ordines Ecclesiasticos distribuit: ipse sacras virgines benedicit: & dum præcessit unusquisque in singulis, ipse tamen est præordinator in cunctis. ¶ Hi sunt Ordines, & ministeria Clericorum, quæ tamen auctoritate Pontificali in Archidiaconi cura, & Primicerii, ac Thesaurarii solicitudine dividuntur. ¶ Archidiaconus enim imperat Subdiaconis, & Levitis, ad quem ista ministeria pertinent: ordinatio vestiendi altaris à Levitis, cura incensi, & sacrificii necessaria solicitudo: quis Levitarum Epistolam, & Evangelium legat: quis preces dicat seu responsoria *f* in Dominicis diebus aut solennitatibus *g* decantet. Solicitudo quoque parochiarum 2 *h* & ordinatio, & jurgia ad ejus pertinent curam: pro reparandis diœcesanis basilicis ipse suggerit Sacerdoti: ipse inquirit parochias *i* cum jussione Episcopi, & ornamenta, vel res basilicarum parochiarum *k*: gesta libertatum *l* Ecclesiasticarum Episcopo idem refert; collectam pecuniam de communione ipse accipit, & Episcopo defert, & Clericis proprias partes idem distribuit. ¶ Ab Archidiacono nuntiantur Episcopo excessus Diaconorum: ipse denuntiat Sacerdoti in sacrario jejuniorum dies, atque solennitatum, & ab ipso publicè in Ecclesia prædicatur 3: quando vero Archidiaconus absens est, vicem ejus Diaconus sequens adimplet. ¶ Archipresbyter 4 verò se esse sub Archidiacono ejusque præceptis, sicut Episcopi sui, sciat obedire:

a *al. ejiciat.* b *al. vasa suggesta.* c *laudis sacrificium.] orig.* d *aquamanile.] orig.* e *al. sacrificium.* f *al. responsorium.* g *Solennitatem.] orig. & Pann. Solennitatum.] Burch. & Ivo.* h *Parochitanorum.] orig.* i *Parochiam.* k *Parochitanorum.] orig.* l *al. & libertatum.*

& (quod specialiter ad ejus ministerium pertinet) suprà omnes Presbyteros in ordine positos curam agere, & assiduè in Ecclesia stare: & quando Episcopi sui absentia contigerit, ipse vice ejus Missarum solennia celebret, & collectas dicat, vel cui ipse injunxerit. ¶ Ad Primicerium pertinent Acolythi, Exorcistæ, Psalmistæ, atque Lectores: signum quoque dandum pro officio Clericorum, pro vitæ honestate, & officii meditandi, & peragendi sollicitè, lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, & responsoria quis Clericorum dicere debeat. Ordo quoque, & modus psallendi *a* in choro pro solennitate temporum: ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quæ sunt in urbe, ipse denuntiat Sacerdoti: epistolas Episcopi pro diebus jejuniorum parochitanis *b* per Ostiarios ipse dirigat: Clericos 5, quos delinquere cognoscit, ipse distringat; quos verò emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem Episcopi deferat: Basilicanos *c* ipse constituat, & matriculam *d* ipse disponat. Quando autem Primicerius absens est, ea, quæ prædicta sunt, ipse exquirat, qui ei aut lege *e* proximus est, aut eruditione 6. ¶ Ad Thesaurarium pertinet basilicarum, & Ostiarii ordinatio *f*, incensi præparatio, cura chrismatis conficiendi, cura baptisterii ordinandi, præparatio luminariorum in sacrario, & in sacrificiis *g*.

1 ¶ Clamare:] *In epistola B. Isidori, & apud Ivonem legitur:* ipse hortatur orare, ipse clamat, & pacem ipse annuntiat.

2 ¶ Parochiarum] *In epistola legitur*, parochitanorum: *quemadmodum & paulò inferius: & vox ista frequens est in antiquis exemplaribus Conciliorum Toletanorum.*

3 ¶ Prædicatur:] *Sic emendatum est ex manuscript. Grat. & originali. Antea legebatur*, prædicantur.

4 ¶ Archipresbyter] *Hinc usque ad vers.* Ad Primicerium, *non sunt in ipsa epistola Isidori, neque in Panormia, neque apud Burch. & extra cap. 1. de offic. Archipresbyt. citatur ex Concilio Toletano.*

5 ¶ Clericos,] *In primo Vaticano est*, clericos urbis, *& post verbum*, deferat, *additur*, cæteri enim, qui sunt extra urbem, ad Archidiaconi curam pertinent, *quemadmodum & in nonnullis aliis exemplaribus.*

6 ¶ Eruditione.] *In originali est*, eruditione his explendis certus.

2 ps. *Ex hac epistola liquet, quid cujusque officii sit. Est etiam alia distinctio Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, quam fecit* Clemens *in epistola sua tertia, ita dicens.*

C. II. ¶ Quid ab Episcopis, quid à Presbyteris, quid à Diaconis audire oportet. a.

AUdire *h* Episcopum attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei: monita autem vitæ à Presbyteris inquirere, à Diaconis verò ordinem disciplinæ.

Sacerdos quoque utrumque humerum orario ambit: Diaconus verò sinistrum tantum, ut ad ministerium expeditius discurrat.

C. III. ¶ Quare Levita unum tantum humerum orario ambit.

Unde in Concilio Toletano IV. *c. 39.*

UNum *i* orarium oportet Levitam gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est, prædicat: dexteram autem partem oportet habere liberam, ut expeditius ad ministerium Sacerdotale discurrat.

3 pars. *Nunc autem per singulos gradus ordine recurrentes, qui, ex quibus ordinibus, in quem gradum conscen-*

a *al. canendi.* b *al. parochianis.* c *basilicarios.* d *al. matriculas.] orig. & manuscr.* e *loco.] orig.* f *reparatio.] orig.* g *præparatio sacrificii.] orig.* h *Anselm. l. 7. c. 76. al. 81.* i *Ansel. l. 7. c. 80. al. 86.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere possint ; qui post lapsum valeant reparari : vel qui non ; quibus culpis à proprio gradu mereantur dejici ; quos accusante, quibus testificantibus possint convinci ; cujus sententiâ sint absolvendi, vel condemnandi ; breviter consideremus. ¶ Ac primùm à Pontificali gradu incipientes, qualem oporteat eum esse, qui in Episcopum est ordinandus, diligenter investigemus, Apostoli regulam secuti, quam in hujusmodi re Timotheo, & Tito scribit, dicens : [Oportet a Episcopum irreprehensibilem esse :] id b est, non obnoxium reprehensioni. Hoc ad Timotheum. Ad Titum c autem : [Oportet Episcopum sine crimine esse :] quod (ut Hieronymus scribit ad Oceanum d) idem est. Nomine autem criminis quodlibet peccatum intelligitur : unde in eadem epistola Hieronymus dicit : [Res 1 contra naturam penè est, ut sine peccato aliquis sit : sed talis eligatur, cujus comparatione cæteri grex dicantur.] In epistola verò ad Titum, crimen vocatur e criminale peccatum, vel criminalis infamia : unde ibi 2 legitur f, [Crimen est querela, id est, peccatum accusatione & damnatione dignum.] Quod g autem sine crimine jubetur esse, qui in Episcopum eligitur, non aute baptisma, sed post baptismum intelligendum est. ut à tempore videlicet baptismatis nullius criminis conscientia mentem ejus remordeat 3. ¶ Criminis autem appellatio aliàs late patet, complectens omne peccatum, quod ex deliberatione procedit. Unde Beda 4 super epistolam Jacobi h: [Peccata, quæ ex ignorantia, vel infirmitate humana committuntur, dicit & præcipit alterutrum confiteri, quia facilè dimittuntur : quæcunque verò fiunt ex deliberatione, non, nisi per pœnitentiam. ¶ Hinc etiam Augustinus ait : [Nullum peccatum 5 est adeo veniale, quod non fiat fiat criminale, dum placet.] ¶ Aliàs autem ea demum significat, quæ semel commissa ad damnationem sufficiunt. Multa enim ex deliberatione procedunt, quæ nisi sæpius iterata, & in consuetudinem fuerint deducta, quamvis gravent post mortem, non tamen æternaliter perdunt : quia etsi quâdam ratione crimina appellentur, tamen mortifera, & capitalia non sunt. Unde Augustinus in homilia i de igne purgatorio, exponens verba Apostoli : [Si quis super hoc fundamentum ædificaverit ligna, fœnum, & stipulam, &c.] ait : [Multi sunt, qui lectionem istam malè intelligentes, falsâ securitate decipiuntur : dum credunt, quod si supra k fundamentum Christi capitalia crimina ædificent, peccata ipsa per ignem transitorium possint purgari, & ipsi posteà ad vitam perpetuam pervenire. Intellectus iste, fratres charissimi, corrigendus est : quia ipsi se seducunt, qui taliter sibi blandiuntur. Illo enim transitorio igne, de quo dicit Apostolus l, [Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem e] non capitalia, sed minuta peccata purgantur m : de quibus, etsi non omnia, vel aliqua commemoranda sunt, ne aliquis se inaniter excusare conetur, & dicat se nescire, quæ sint minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. Et quamvis Apostolus capitalia plura commemoraverit, nos tamen, (ne desperationem facere videamur) breviter dicimus, quæ sunt illa : sacrilegium, homicidium, adulterium, fornicatio n, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia, invidia, avaritia ; & si longo tempore teneatur, iracundia, & ebrietas, si assidua sit, in eorum numerum computantur o. Quicunque enim aliquod p de istis peccatis in se dominari cognoverit, nisi digne se emendaverit, & si habuerit spatium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemosynas erogaverit, & à peccatis ipsis abstinuerit, illo transitorio igne, de quo ait Apostolus, purgari non poterit, sed æterna illum flamma sine ullo remedio cruciabit. Quæ autem sint minuta peccata, licet omnibus nota sint, tamen quia longum est, ut omnia replicentur, opus est, ut ex eis vel aliqua nominemus. Quoties aliquis in cibo, aut in potu pertinere : quoties plus loquitur, quam oportet, aut plus tacet, quàm expedit : quoties pauperem importune petentem exasperat : quoties cùm corpore sit sanus, aliis jejunantibus prandere voluerit, aut somnó deditus tardius ad Ecclesiam surgit : quoties, excepto desiderio filiorum, uxorem suam cognoverit : quoties in carcere clausos, aut in vinculis positos tardius requisierit : quoties infirmos tardius visitaverit : si discordes ad concordiam revocare neglexerit : si plus aut proximum, aut uxorem, aut filium, aut servum exasperaverit, quàm oportet : si amplius fuerit blanditus, quam expedit : si cuicunque majori personæ, aut ex voluntate, aut ex necessitate adulari voluerit : si pauperibus esurientibus, nimirum a deliciosa, aut sumptuosa convivia sibi præparaverit : si se in Ecclesia, aut extra Ecclesiam fabulis otiosis (de quibus in die judicii ratio reddenda est) occupaverit : si dum incautè juramus, & cum hoc per aliquam necessitatem implere non poterimus, utique perjuramus, & cum omni facilitate, vel temeritate maledicimus, cùm scriptum b sit : Neque maledici regnum Dei possidebunt.]

1 ¶ Res contra] Sic ferè in glossa ordinaria ad vocem illam : irreprehensibilem ; & est epitome quædam verborum B. Hieronymi in epistola ad Oceanum, explanantis locum Apostoli ad Timotheum, & ad Titum.

2 ¶ Unde ibi] Id est non apud B. Paulum, sed in glossa ordinaria, ad locum B. Pauli. Sumpta autem sententia est ex B. Augustino, ex tractatu 41. ad c. 8 Joannis : ejus enim verba habentur & apud Bedam ad eundem B. Pauli locum, & infrà d. 81. c. Apostolus.

3 ¶ Remordeat] Sequebatur in vulgatis : unde Hieronymus scribit in eadem epistola ad Titum : quæ verba sunt inducta, quoniam in nullo manuscripto sunt inventa : habentur autem infrà ead. ante cap. primum.

4 Unde Beda] In commentariis ipsius ad c. 5. epistolæ Jacobi, ad illa verba : confitemini alterutrum, sic legitur : In hac autem sententia illâ debet esse discretio, ut quotidiana leviaque peccata alterutrum cœqualibus confiteamur, eorumque quotidiana credamus oratione salvari : porrò gravioris lepræ immunditiam juxta legem Sacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium, qualiter, & quanto tempore jusserit, purificari curemus.

5 ¶ Nullum peccatum] In glossa ordinaria in cap. 11. 1. Corinth. ad ea verba : reus erit corporis & sanguinis Domini, citatur hæc sententia ex B. August. homiliâ 24. in Joannem, in hæc verba : Nullum peccatum veniale est, dum placet, quantumcunque parvum : sicut mortale, si verè displicet, nullum judicatur.

C. IV. ¶ *Quæ sunt venialia peccata, quæ post hanc vitam purgantur.*

Item Gregorius *Dialog. lib. 4. c. 39.*

QUalis hinc quisque egreditur, talis in judicio præsentatur : sed tamen de quibusdam levibus culpis esse ante judicium purgatorius ignis credendus est, proeo, quod veritas dicit : c [*Quia si quis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro.*] In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen, ut prædixi, hoc de paucis, minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt, aut in non gravibus rebus error

a 1. Timoth. 3. b Ex glossa interlineari ad eum locum. c cap. 1. d Epist. 83. & infra ead. c. primum. e & in gloss. ordinaria, ad locum epist. ad Timotheum. f In gl. interlineari. g infrà dist. 81. c. Apostolus. h Jacob. ult. i Sermone 41. de sanctis, seu 4. de animab. defunctorum. k 1. Cor. 3. l Ibid. m Hic omittuntur aliquot B. August. verba. n vox ista abest ab origin. o in eorum numero computantur.) orig. p aliqua) orig.

a Cibum non dederit, aut nimium. orig. b 1. Corinth. 6. c Matth. 12.

ignoran-

ignorantiæ, quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minime fuerint relaxata.

C. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Augustinus *in libro de vera & falsa pœnitentia, c. 18.*]

QUi a in aliud seculum distulit fructum conversionis, priùs purgandus est igne purgationis. Hic autem ignis, etsi æternus non sit, miro tamen modo gravis est. Excellit enim omnem pœnam, quam unquam aliquis passus est in hac vita, vel pati 1 potest.

1 ¶ Vel pari potest.] *Hæc verba non sunt in originali, neque infrà de pœn. dist. 7. c. ult. §. fin. ubi hoc idem recitatur.*

Aliàs autem ea tantum delicta significat, quorum est perpetua infamia.

C. VI. ¶ *A die Baptismi sine crimine debet inveniri, qui in Episcopum est ordinandus.*

Unde Hieronymus b *scribit in eadem epistola ad Titum, cap. 1.*

PRimùm itaque sine crimine jubetur esse c Episcopus, quod puto, alio verbo ad Timotheum, irreprehensibilem nominatum : non quòd eo tantum tempore, quo ordinandus est, sine ullo sit crimine, & præteritas maculas novâ conversatione diluerit ; sed d quod ex eo tempore, quo in Christum renatus est, nullâ peccati conscientiâ remordeatur. Quomodo enim potest Præses Ecclesiæ auferre malum de medio ejus, qui in delicto simili corruerit ? aut quâ libertate corripere peccantem potest, cùm tacitus sibi ipse respondeat, eadem se admisisse, quæ corripit ?

Ecce, qui ordinandus est in Episcopum, non solùm tempore suæ ordinationis, sed etiam omni tempore post Baptisma à crimine immunis esse debet.

DISTINCTIO XXVI.

1 qs SEquitur *in utraque epistola* [unius e uxoris virum] *post baptisma videlicet, non ante baptismum.*

C. I. ¶ *Post baptismum debet esse monogamus, qui in Episcopum est ordinandus.*

Unde Hieronymus 1 *scribit ad Oceanum, epist. 83.*

UNius f uxoris virum, id est, monogamum, post baptismum. Si enim & antè conjugem habuit, quæ obierit, non ei imputatur, cui prorsus novo homini g nec stupra, nec alia, quæ antè fuerunt, jam obsunt.

1 ¶ Hieronymus] *Sententia quidem hujus, & sequentis capitis sunt Patrum, qui citantur, id est, Hieronymi, & Augustini : verba tamen ipsa potius videntur sumpta ex collectaneis Bedæ, & ex glossa ordinaria, hujus quidem capitis in primam ad Timoth. c. 3. sequentu verò in epistolam ad Titum, cap. 1.*

C. II. ¶ *Qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum aliam, ordinandus non est.*

Augustinus *verò contra restatur, scribens* h *in epistola ad Titum.*

ACutiùs i intelligunt, qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus habuit alteram, ordinandum censuerunt : quia de Sacramento agitur, non de peccato 1. Nam in baptismo peccata omnia dimittuntur : & qui dixit : [*Si* k *nupserit virgo, non peccat,*] satis declaravit, nuptias non esse peccatum. Propter sanctitatem autem Sacramenti, sicut fœmina, si catechumena vitiata est, non potest baptismum inter Dei virgines consecrari : ita non absurdè visum est, bigamum non peccâsse, sed normam Sacramenti amisisse, non ad vitæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam. Et sicut plures antiquorum Patrum uxores, significaverunt futuras ex omnibus gentibus Ecclesias, uni viro subditas, id est, Christo : ita noster Antistes, id est, Episcopus unius uxoris vir significat ex omnibus gentibus unitatem uni viro Christo subditam.

2 pars. ¶ Itaque sicut duobus dominis servire a : sic ab uno Deo apostatare, & in alterius superstitionem ire, non licet.

1 ¶ De peccato,] *Sequebatur*, propter sanctitatem Sacramenti, sicut si fœmina, &c. *Restitutus est totus hic locus ex glossa ordinaria. Nam apud B. Augustinum, & reliquos collectores copiosior etiam est.*

C. III. ¶ *Bigamus 1 probatur, qui ante Baptismum habuerit unam, & post Baptismum alteram.*

Item Innocentius *Russo, & Eusebio, & cæteris Episcopis Macedoniæ, epistol. 22. c. 2.*

DEinde b opponitur, non dici oportere bigamum eum, qui catechumenus habuerit, atque amiserit uxorem, si post Baptismum fuerit aliam sortitus, eamque primam videri, quæ novo homini copulata sit ; quia illud conjugium per c Baptismi Sacramentum cum cæteris criminibus sit ablutum d. Quòd cum de una utique dicitur, certe, si tres habuerit in vetere positus homine uxores 2, erit ei, quæ post baptismum quarta est, sic interpretantibus prima, & virginis æquè nomen accipiet, quæ quarta ducta est loco. Quis (oro) istud non videat contra Apostoli esse præceptum, qui ait, *unius uxoris virum oportere e fieri Sacerdotem ?* Sed objicitur, quod in baptismo totum, quicquid in veteri homine gestum est, sit solutum. Dicite mihi (cum pace vestra loquor) an crimina tantùm dimittuntur in baptismo, an & illa, quæ secundùm Domini f præcepta, ac Dei instituta complentur ? Uxorem ducere, crimen est, an non est crimen ? Si crimen est, ergo (præfatâ venià dixerim) erit auctor in culpa : qui, ut crimina committerentur, in g paradiso præcepit 3, cùm ipse eos benedixit. Si verò non est crimen, quia quod Deus instituit h, nefas sit crimen appellari, & Salomon i addidit : [*Etenim à Deo præparatur viro uxor :*] quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod auctore Deo legitur consummatum ? Quid de talium filiis percensetur ? Nunquid non erunt admittendi in hæreditatis consortio k, quia ex ea susceptí sunt, quæ ante baptismum fuit uxor, eruntque appellandi vel naturales, vel spurii : quia non est legitimum matrimonium, nisi illud (ut vobis videtur) quod post baptismum assumitur ? Ipse Dominus, cum interrogaretur a Judæis, si liceret dimittere uxorem, atq; exponeret fieri non debere, addidit : l [*Quod ergò Deus junxit, homo non separet.*] At ne de his locutus esse credatur, qui 4 post baptismum sortiuntur uxores, meminerint hoc & à Judæis interrogatum, & Judæis esse responsum. ¶ Quæro, & solicitus quæro, si una eademque sit uxor ejus, qui ante catechumenus, postea sit fidelis, filiosque ex ea, cùm esset catechumenus, susceperit ; ac postea alios, cùm fidelis : utrùm sint appellandi fratres, an non habeant posteà, defuncto patre, erciscundæ hæreditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis creditur abstulisse ? Quod cùm ita sentire, atque judicare absurdum est, quæ (malum) ratio est, hoc defendi, & vacuâ magis opinione jactari, quàm aliquâ auctoritate roborari : cum

a Infrà de pœnit. dist. 7. cap. ult. §. fin. b In commentariis al. cap. 1. c sit] orig. d 1. Corinth. 5. c 1. Timoth. 3. & Tit. 1. f Beda, & gl. ord. 1. Tim. 3. ad hæc verba. g gl. non habet. h In gloss. ordinaria in cap. 1. epistolæ ad Titum : sumpta tamen sententia ex B. August. in lib. de bono conjugali, cap. 18. i 28. q. 3. c. acutiùs. Ivo p. 8. cap. 294. Pann. l. 6. c. 60. Ansel. l. 3. c. 59. Polyc. l. 2. tit. 31. k 1. Cor. 7.

a Matth. 6. b Burch. l. 4. c. 98. Ivo p. 1. cap. 292. & p. 8. cap. 303. Polyc. l. 6. tit. 4. c post] orig. d al. ablatum. e 1. Tim. 3. ad Tit. cap. 1. f legit] orig. g Gen. 1. h junxit.] orig. i Prov. 19. 28. quæst. 1. Nunquid. k al. consortium. l Matth. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit & Deus conjunxit? Nunquid si quis catechumenus virtutibus studuerit, humilitatem secutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemosynas fecerit, morti destinatos quâlibet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, castitatem tenuerit, quæro, si hæc, cùm fuerit factus fidelis, amittit, quia per baptismum, totum, quod vetus homo gesserat, putatur auferri? Aspiciamus gentilem hominem Cornelium *a* orationibus, atque eleemosynis vacantem, Angelum audientem per revelationem, ipsumque 5 Petrum videntem; nunquid per baptismum hæc illi ablata sunt, propter quæ ei baptismus videtur esse concessus? Si ita creditur, mihi credite, non modicum erratur: quia quicquid benè gestum fuerit, & secundùm præcepta legalia custoditum, non potest facientibus deperire. Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non potest dici peccatum: & quod peccatum non est, solvi inter peccata credi omnino non debet: eritque integrum æstimare, aboleri non posse prioris nomen uxoris, cùm non dimissum sit pro peccato, quòd *b* ex Dei sit voluntate completum.

1 ¶ Bigamus] *Rubrica hujus capitis, & sequentis, quæ in codicibus impressis erant transposita, in suum locum ex aliquot manuscriptis sunt restituta.*

2 ¶ Homine uxores] *Sic in omnibus manuscriptis, & apud Burchardum, & Ivonem par. 1. c. 292. quamvis in originali & apud eundem Ivonem part. 8. cap. 308. paulò aliter, & obscurius legatur.*

3 ¶ Præcepit] *In orig. & apud cæteros collect. legitur:* in paradiso, cùm ipse eos jungeret, benedixit.

4 ¶ Qui post baptismum] *Apud Burchardum, & Ivonem in prima parte legitur:* quæ post baptismum sortiuntur. *Sed in originali, & apud Ivonem part. 8. in Pannormia, & infrà 28. q. 1. c.* nunquid, *hoc modo:* qui post baptismum uxores sortiuntur. *Verum ob glossam nihil est mutatum.*

5 ¶ Ipsumque Petrum] *Apud Innocentium in codice canonum, & Burchardum est:* atque eleemosynis revelationem, Petrumque ipsum vidisse. *Apud ipsum Innocentium in tomis Conciliorum;* per revelationem Angelum, Petrumque ipsum vidisse. *Apud Ivonem:* Petrum ipsum revelatione vidisse.

C. IV. ¶ *In baptismate culpa dimittitur, non lex conjugii aboletur,*

Item Ambrosius *lib. 1. de officiis, c. ult.*

UNa *c* tantum, nec repetita nobis copula permittitur, & in ipso conjugio lex est, non iterare conjugium, nec secundæ conjugis sortiri conjunctionem. Quod plerisque mirum videtur, cur etiam ante baptismum iterata 1 conjugia electioni muneris, & prærogativæ ordinationis impedimenta generent; cùm etiam delicta obesse non soleant, si lavacri remissa fuerint sacramento. Sed intelligere debemus, quia in baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In conjugio non culpa, sed lex est. Quod culpæ est igitur, in baptismo relaxatur: quod legis est, in conjugio non solvitur. Quomodo autem potest hortator esse viduitatis, qui ipse conjugia frequentaverit?

1 ¶ Iterata] *Apud B. Ambrosium locus hic variè legitur. Nam in antiquis impressionibus habetur,* iterato conjugio: *in recentioribus verò,* iterati conjugii. *Itemq; in Pannormia, & apud Ivonem. In his tamen, quæ sequuntur, concordat, sic legendo,* ad electionem muneris, & prærogativam ordinationis impedimenta generentur.

Joannes etiam Baptista, dum Herodem ab incestu prohiberet, dicens: [Non *d* licet tibi habere uxorem fratris tui;] *evidenter ostendit, inter infideles conjugia esse. Unde datur intelligi, quòd bigami dicuntur, non solùm, qui post baptisma conjugia frequentant, sed etiam, qui ante baptismum unam, & post baptismum alteram habuisse probantur. Bigamus verò in Sacerdotem ordinari non debet: non quia delinquerit secundam accipiendo uxorem, sed quia prærogativâ exiguus est Sacerdotis.*

C. V. ¶ *Non peccat Bigamus, sed prærogativâ Sacerdotis exuitur.*

Unde Ambrosius *ad Vercellenses, lib. 10. epist. 82. ait.*

QUi *a* sine crimine est unius uxoris vir, tenetur *b* ad legem Sacerdotii suscipiendi. Qui autem iteraverit conjugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogativâ exuitur Sacerdotis.

DISTINCTIO XXVII.

1 ps QUod autem unius uxoris vir Episcopus esse jubetur, quæritur: an de tempore ordinationis hoc sit accipiendum? ut tempore suæ administrationis, ejus possit copulâ fungi, quam unicam, & virginem sibi desponsavit.

C. I. ¶ *Non ordinetur Diaconus, nisi castitatem fuerit professus.*

Hoc Martinus *c* Papa *prohibet dicens.*

DIaconus *d* qui eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non posse in castitate permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desideraverit, alienus sit à ministerio, & vacet à Clero.

Hâc auctoritate datur intelligi, quòd illi, qui uxores habent, vel accipere volunt, nec Diacon[i], nec Sacerdotes fieri possunt, nisi continentiam profiteantur. ¶ *Si verò Diaconus à ministerio cessare voluerit, contracto matrimonio licitè potest uti. Nam etsi in ordinatione sua castitatis votum obtulerit; tamen tanta est vis in sacramento conjugii, quòd nec ex violatione voti potest dissolvi ipsum conjugium.*

C. II. ¶ *Nubentes post votum, non sunt adinvicem separandi.*

Unde Augustinus 1 *in libro de bono viduitatis ad Julianam viduam, cap. 10.*

2 ps QUidam *e* nubentes post votum asserunt adulteros esse. Ego autem dico, quòd graviter peccent, qui tales dividunt.

1 ¶ Augustinus] *Verba propria hujus capitis non sunt inventa apud B. Augustinum. Sententia tamen habetur in libello de bono viduitatis. Omninò autem intelligendum est de voto simplici, ut Gratianus in fine hujus distinctionis exponit.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Theodorus *in pœnitentiali.*

SI *f* vir simplex 1 votum virginitatis habens adjungitur uxori, postea non dimittat uxorem, sed tribus annis pœniteat.

1 ¶ Simplex] *Abest vox ista ab omnibus manuscriptis, & infrà 27. q. 1. cap.* si quis votum. *etiam ab impressis. In aliquot tamen pervetustis, est glossa interlinearis.*

C. IV. ¶ *Damnabile est voventibus virginitatem, velle nubere.*

Hieronymus 1 *verò contrà scribit.*

VOventibus *g* virginitatem, non solùm nubere, sed etiam velle, damnabile est.

1 ¶ Hieronymus] *Gratianus hic, & infrà 17. q. 1. c.* voventibus. *& Magister sententiarum hoc tribuunt Hieronymo, apud quem non est inventum. In glossa ordinaria 1. Tim. cap. 5. ad ea verba,* habentes damnationem, *refertur ex B. Augustino, cujus propria verba habentur infrà 1.* nuptiarum *17. q. 1. post principium.*

a *Act. 10.* b *al.* quia. c *Ivo p. 8. c. 291. Pann. l. 6. c. 64.* d *Matth. 14.*

a *Ivo p. 8. c. 290. Pann. l. 6. c. 63.* b *al.* teneatur. c *Apud Martinum Bracharensem, c. 39.* d *Dist. 28. diaconi. Ivo part. 6. cap. 376. Pannorm. l. 3. c. 97.* e *Infrà 27. q. 1. cap. nuptiarum. & proinde.* f *Ibid. c. si quis votum.* g *Infrà 17. q. 1. c. voventib. Sentent. 4. dist. 38.*

l. 4. epist. p. 103. - 104.

C. V.

C. VIII. *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 19.*

SI quis *a* eorum, qui in proposito sunt continentiæ, propter necessitatem 1 corporalem superbiat, & jejunia communia putaverit contemnenda, totius Ecclesiæ perfectam in sua conscientia judicans rationem, anathema sit.

1 ¶ Propter necessitatem] *Nihil mutatum est ob glossas: cæterum multis modis discrepat à priscâ versione, & à Dionysiana, quam secuti Burchardus & Ivo. Prisca sic habet:* Si quis eorum, qui in proposito sunt continentiæ, præter necessitatem corporalem, & superbiens jejunia communia totius Ecclesiæ putaverit contemnenda, perfectam in suæ scientia vindicans rationem, anathema sit. *Dionysiana autem hoc modo:* Si quis eorum, qui continentiæ student, absque necessitate corporea, tradita in commune jejunia, & ab Ecclesia custodita, superbiendo dissolvit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit. *Quæ versio in cæteris quidem partibus originali Græco vulgato satis respondet: sed in postrema insignis est varietas. Nam ubi Dionysius habet;* stimulo suæ cogitationis impulsus, *in Græco vulgato est,* ὑπὸ τοῦ ἰδίου λογισμοῦ, *id est,* nimirum perfectâ, quæ in ipso est, ratiocinatione, illâ abrogante. *In manuscriptis autem hujus canonis exemplaribus partim est,* ἀτελεσφορήτως, *id est,* perfectâ, in eo residente ratione: *partim,* ἐπιχυρᾷ, *id est,* perfectâ, quæ in ipso est, ratione sibi auxilium ferente. *Notantur verò Eustathiani (quos postea Bugomilici sectati sunt) qui ita statuebant, peracto certo quodam jejunio, ad eam se perfectæ vitæ rationem pervenisse, ut posteà omnia sibi essent indifferentia, nullisq; præceptis obligarentur, sed soluti omninò, ac si ne peccare quidem possent: qua de re Balsamon in capitis hujus interpretatione.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 20.*

SI *b* quis per superbiam tanquam perfectum se existimans, conventus, qui per loca, & basilicas sanctorum Martyrum fiunt, vel accusaverit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur, spernendas esse crediderit, memoriasque Sanctorum contemnendas, anathema sit.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 5.*

SI quis *c* docet, domum Dei contemptibilem esse debere, & congregationes, quæ in ea fiunt, anathema sit.

C. XI. *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 6.*

SI quis *d* extra Ecclesiam privatim populos congregans, contemnat Ecclesiasticas sanctiones 1, ipsamq; Ecclesiam apud se sine Concilio *e* Episcopi cum Presbytero agat, anathema sit.

1 ¶ Sanctiones,] *Post hoc verbum in prisca versione ista sunt interjecta:* aliterque ea, quæ sunt Ecclesiæ, voluerit usurpare, non conveniente Presbytero juxta decretum Episcopi, ipsamque, *& cætera, quæ hic sequuntur. Dionysii autem versio, quæ optimè respondet verbis Græcis, & refertur à Burchardo, hæc est:* Si quis extra Ecclesiam seorsum conventus celebrat, & despiciens Ecclesiam, ea, quæ sunt Ecclesiæ, voluerit usurpare, non conveniente Presbytero juxta decretum Episcopi, anathema sit.

C. XII. *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 1.*

SI *f* quis nuptias in accusationem duxerit, & mulierem fidelem, ac religiosam cum viro suo dormientem, abominandam crediderit, aut etiam accusandam, tanquam non posse conjugatos in regnum Dei ingredi, anathema sit.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 2.*

SI *a* quis carnem manducantem ex fide cum religione, præter sanguinem, & idolo immolatum *h*, & suffocatum, crediderit condemnandum, tanquam spem non habentem, qui eam manducant, anathema sit.

C. XIV. *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 15.*

SI *c* quis dereliquerit proprios filios suos, & non eos aluerit, & (quod pietatis est 1) necessaria non præbuerit, sed sub occasione continentiæ negligendos putaverit, anathema sit.

1 ¶ Quod pietatis est] *Longè fidelius Dionysius:* & quod ad se pertinet, non ad pietatem divini cultûs informat. *Græcè est enim,* καὶ τὸ ἐφ' ἑαυτῷ οὐ θεοσεβείας τὴν ἀποστέρησιν ἀνάγκη. *Subintelligitur autem particula negans, id est,* μὴ, *ex superiore membro.*

C. XV. *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 12.*

SI *e* quis virorum putaverit, sancto proposito (id est, continentiæ) convenire, ut pallio utatur, tanquam ex eo justitiam habiturus; & reprehendat vel judicet alios, qui cum reverentia birris *f* utuntur, & aliâ veste communi, quæ in usu est, anathema sit.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. ultimo.*

2 ps HÆc *g* autem scripsimus, non abscindentes eos, qui in Ecclesia Dei secundùm Scripturas sanctum propositum continentiæ eligunt: sed eos, qui suscipiunt habitum 1 ejus, & in superbiam efferuntur adversus eos, qui simpliciùs vivunt. Sed & hos condemnamus, qui se extollunt adversùs Scripturas, & Ecclesiasticos canones, & nova introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cum castitate & religione Deo acceptissimam dicimus; & renuntiationem secularium negotiorum atque actuum cum humilitate approbando laudamus; & nuptiarum vinculum 2, quòd secundum castitatem *h* perdurat, honoramus; & divites cum justitia & operibus bonis abjicimus 3.

1 ¶ Eos, qui suscipiunt habitum] *Græcè est,* τοὺς λαμβάνοντας τὸν ὑποθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερηφάνειαν καὶ τῶν ἀφελεστέρων βιούντων ὑπερεπαιρομένους τε καὶ σκωπτοντας τὰς χλαμύδας, & τὰς ὁσκλησιαστικὰς κανόνας καινοτομοῦντας ἐπιφέροντας; *id est,* qui ex instituto exercitationis hujusmodi capiunt occasionem sese efferendi, seque extollunt adversùs eos, qui simpliciùs vivunt, & adversus Scripturas & Ecclesiasticos canones introducunt novitates.

2 ¶ Et nuptiarum vinculum] *Græcè:* καὶ γάμου συνοίσιον σεμνὸν, *quæ Dionysius vertit:* & nuptiarum castum vinculum.

3 ¶ Non abjicimus.] *Post hæc verba in Concilio ipso proximè sequuntur, quæ habentur infrà cap.* parsimoniam. *dist. 41.*

C. XVII. ¶ *Anathematizatur, qui Manichæorum superstitiones sequitur.*

Item ex Concilio Martini *i* Papæ.

SI *k* quis Presbyter 1 propter publicam pœnitentiam à Sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate die Dominicâ pro quadam religione jejunaverit, sicut Ma-

a *Burch. lib. 13. cap. 5. Ivo p. 4. c. 38.* b *Pannorm. l. 2. c. 8.* c *Burch. lib. 3. c. 94. Iro p. 3. c. 84.* d *Burch. l. 3. cap. 95.* e *al.* consilio. f ¶. *31. dist. c. si quis nuptias. ex versione Dionysii. Burch. lib. 8. cap. 61. Ivo part. 7. cap. 79.*

a *Ivo part. 4. cap. 30.* b *al.* immolatam, *& suffocatam.* c *Ivo part. 8. cap. 318.* d *al.* ἑαυτῷ e *Burchard. lib. 8. c. 63. Ivo part. 7. c. 8.* f *al.* berii. g *Ivo p. 8. c. 321.* h *castitatem secum] orig. & Ivo.* i *Apud Martinum Bracharensem cap. 57. & 58.* k *Burch. lib. 1. cap. 20. Ivo part. 4. cap. 42.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nichæi, anathema sit. Similiter quia 2, quod ab Apostolis traditum est, canon tenet antiquus, placuit, ut per omnes dies Dominicas, & per omnes dies Paschæ usque ad Pentecosten a, non prosternant 3 se in oratione causâ b humilitatis: sed recto vultu ad Dominum fungantur orationis officio, quia in his diebus gaudium Resurrectionis Domini celebramus. Si quis etiam 4 non pro abstinentia, sed pro execratione escarum à carne abstineat, placuit sancto Concilio, ut præguſtet, & sic, si vult abstinere, abstineat. Si autem spernit, ita ut olera cocta cum carnibus non deguſtet, iste non obediens, nec suspicionem hæresis à se removens, deponatur de ordine Clericatûs.

1 ¶ Presbyter] *Sequebatur*, vel Diaconus. *Quæ sublata sunt, quoniam absunt à plerisque manuscriptis, & originali. Cæterum Burchardus, & Ivo similem canonem citant ex Concilio Turonensi, atque ita habet:* Si quis propter publicam pœnitentiam à Sacerdote acceptam, aut pro aliqua necessitate. *In aliquot Gratiani manuscriptis est:* si quis præter publicam pœnitentiam, à Sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate, &c. *quæ optima videtur lectio. Nam in c. 18. Concilii Gangrensis, unde hoc videtur Martinus sumpsisse, nulla Presbyteri fit mentio, sed universè pronunciatur, ut sup. ead. c.* si quis tanquam. Si quis ob pietatis, quemadmodum putatur, exercitationem, die Dominico jejunet, anathema sit: & *verba illa*, absque aliqua necessitate, *videntur huc importata ex cap. 19. ejusdem Concilii. Neq; verò Presbyteris hujusmodi pœnitentiæ more Laicorum imponebantur, c.* illud. *cum sequent. dist. 50. & c. fin. vers.* nec enim. *82 dist. Sed quando in gravissima crimina publicè incurrebant, depositi peregrinari jubebantur. c.* si quis Sacerdos. *30. q. 1. c.* Sacerdos. *de pœn. dist. 6.*

2 ¶ Similiter quia] *Hoc sumptum est ex canone ultimo Concilii Nicæni.*

3 ¶ Non prosternant] *In codice Lucensi Regio legitur:* non prostrati, sed erecto vultu ad Dominum fungantur orationis officio.

4 ¶ Si quis etiam] *Hoc sumptum est ex Concilio Ancyrano, c. 13. (al. 14.) & in eo mentio fit Presbyteri, ac Diaconi.*

DISTINCTIO XXXI.

1 ps Tempus quoque, quia nondum 1 erat institutum, ut Sacerdotes continentiam servarent.

1 ¶ Nondum] *Quod ait hic Gratianus, fuisse tempus, quo nondum erat institutum, ut Sacerdotes continentiam servarent, in Subdiaconis (Nam & hi Sacerdotum nomine interdum comprehenduntur, valetq; idem Sacerdotu nomen, atque in sacris constitutus, ut infrà ad initium distinct. 33. notatur) q in gl. c. 1. 9. 1.* Qui per pecuniam) *locum habere potest. Fuit enim tempus, cùm Subdiaconi in aliquibus provinciis, ut in Sicilia, continentiæ legibus non adstringebantur: quod Gregorii locus, qui sobtus ad hanc rem confirmandam proximè à Gratiano citabitur, manifestè probat. Diaconis autem & Presbyteris in Latina Ecclesia nunquam licuisse uxoribus, quas ante sacros ordines duxerant, uti, ex canonibus, qui post primum in hac eadem distinct. citantur, & aliis multis, præsertim epistol. 2. Syricii ad Himerium Tarraconensem, clarè demonstratur.*

C. I. ¶ *Qui castitatem non promisit, ab uxore sua separari non cogatur.*

Unde Gregorius *scribit Petro Subdiacono Siciliæ, lib. 1. epist. 42.*

A Nte c triennium Subdiaconi omnium Ecclesiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Ecclesiæ nullatenus suis uxoribus miscerentur. Quod mihi dutum, atque incomperens videtur, ut qui usum ejusdem continentiæ non invenit, neque castitatem ante promisit, compellatur à sua uxore separari, atque per hoc (quod absit) in deterius cadat. Unde *a* videtur mihi, ut à præsenti die Episcopis omnibus dicatur, ut nullum Subdiaconum facere præsumant, nisi qui se victurum castè promiserit, quatenus & præterita mala 1, quæ per propositum mentis appetita non sunt, violenter non exigantur, & futura caute caveantur. ¶ Qui verò post eandem prohibitionem, quæ ante triennium facta est, continenter cum suis uxoribus vixerunt, laudandi, atque remunerandi sunt, & ut in bono suo *b* permaneant exhortandi. ¶ Eos autem, qui post prohibitionem factam se à suis uxoribus continere noluerint, ad sacrum ordinem nolumus promoveri: quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

1 ¶ Mala,] *Vox ista abest à Polycarpo, & aliquot vetustis Gratiani codicibus.*

2 ps. *Causa verò hujus institutionis mundita Sacerdotalis fuit, ut liberè cunctis diebus orationi possint vacare. Si enim (ut* c *Paulus ait) ab uxoribus est cessandum, ut expeditius orationi vacemus, ministris utique altaris, quibus quotidiana necessitas orandi incumbit, nunquam conjugali officio vacare permittitur.*

C. II. ¶ *Sacerdotibus semper castitas observanda præcipitur.*

Unde Beda *in comment. super Lucam, ad cap. 1. ait.*

SAcerdotibus *d*, ut semper altari queant assistere, semper ab uxoribus continendum, semperque castitas observanda præcipitur.

C. III. ¶ *Qui divinis Sacramentis inserviunt, continentes esse oportet.*

Item in Concilio Carthaginensi II, *cap. 2.*

EPiscopos *e*, Presbyteros, & Diaconos ita placuit (ut decet sacros Antistites, ac Dei Sacerdotes) nec non & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus.

C. IV. ¶ *Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus suis miscerì non debent.*

Item Innocentius I. *Victricio Rothom. Episcopo, epist. 2. cap. 9.*

TEnere *f* debet omninò Ecclesia, ut Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus suis non misceantur, quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim *g*: [*Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum, Dominus Deus vester.*] Nam si priscis temporibus anno vicis suæ de templo Dei Sacerdores non discedebant (sicut de Zacharia legimus *h*) nec domum suam omninò tangebant, quibus utique propter sobolis successionem, uxoris usus fuerat relaxatus, quia *i* ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron, ad Sacerdotium nullus accedere præcipiebatur *k*: quantò magis hi Sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debent, quibus vel Sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec præterit dies, quâ vel à sacrificiis divinis, vel à baptismatis officio vacent.

C. V. PALEA.

NAm 1 sicut *l* Paulus ad Corinthios *m* scribit, dicens, [*Abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi:*] & hoc utique Laicis præcepit: multò magis Sacerdotes, quibus orandi, & sacrificandi juge sacrificium *n* est, semper debebunt ab hujusmodi consortio abstinere.

1 ¶ Nam sicut] *Hæc Palea in duobus Vaticanis (in quibus solis reperitur) est conjuncta cum superiori capite, quemadmodum etiam in epistola Innocentii: & legitur,* Nam si Paulus. *Sed non est mutatum, quoniam est initium capitu.*

C. VI. ¶ *Qui ab uxoribus suis abstinent, ad sacrificia admittantur.*

Item *Exuperio Tholosano Episcopo, epist. 3. c. 1.*

EOs 1 ad sacrificia fas sit admitti, qui vel cum uxore non exercent carnale officium.

1 ¶ Eos] *Apud Innocentium, & 7. distinct. 82. cap.* Proposuisti, *ubi hoc idem est repetitum, legitur,* neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale consortium.

C. VII. ¶ *Sacerdoti, cui est semper orandum, matrimonio semper est carendum.*

Item Hieronymus *contra Jovinianum, lib. 1.*

SI *b* Laicus, & quicunque fidelis orare non potest, nisi careat officio conjugali, Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est: ù semper orandum est, ergò semper matrimonio carendum.

Quòd autem Manichæorum causâ de conjugio 1 Sacerdotum illud supràdictum sit, ex Gangrensi Concilio *apparet, in quo cap. 1. sic statutum legitur.*

1 ¶ De conjugio] *Sequentem canonem Gratianus restringit ad conjugia Sacerdotum, cum tamen in eo damnentur illi, qui omninò nuptias vituperabant, nec volebant aliquem Christianum, etiam Laicum, liberis operam dare. Nec fuit editus propriè contra Manichæos, sed contra quendam Eustathium, qui hunc errorem cum aliis multis in Armenia disseminaverat. Est autem capite hoc idem cum capite,* si quis nuptias, *sup. dist. 30. sed ex alia versione.*

C. VIII. ¶ *Anathema sit, qui nuptias vituperat.*

SI c quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro suo fidelem ac religiosam detestatur, aut culpabilem æstimat, velut, quæ regnum Dei introire non possit, anathema sit.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *cap. 8. & 9.*

QUicunque *d* virginitatem custodiens, aut continentiæ studens, velut horrescens nuptias, nec propter hoc, quod bonum & sanctum est, nomen virginitatis assumit, anathema sit.

3 ps, *Potest & aliter intelligi illud, quod in canone* e *Apostolorum legitur, ut iste sit sensus capituli:* [Si quis docet Sacerdotem uxorem suam contemnere,] *non quam uxorem in Sacerdotio accepit, sed quam, dum adhuc esset Laicus, vel in minoribus ordinibus constitutus, sibi copulavit, cum qua continentiam professus est, cùm ad sacros ordines ascenderet, quam nullus debet contemnere, hoc est, ab animo & cura sua abjicere, quin ei necessaria provideat.*

C. X. ¶ *Ministris altaris cum Episcopis, & Presbyteris eadem est lex continentiæ,*

Probatur autem hæc interpretatio auctoritate Leonis Papæ, *qui epist. 90. cap. 3. scribens Rustico Narbonensi Episcopo, ait.*

LEx *f* continentiæ eadem est altaris ministris, quæ Episcopis atque Presbyteris: qui cùm essent Laici, sive Lectores, licite & uxores ducere, & filios procreare potuerunt; sed cum ad prædictos pervenerunt gradus, cœpit eis non licere, quod licuit. Unde, ut de carnali fiat spirituale conjugium, oportet eos nec dimittere uxores, & quasi *g* non habeant, sic habere, quò & salva sit charitas, & cessent *h* opera nuptiarum.

a *al. Quinquagesimam.* b *abest vox ista ab orig.* c *Pann. l. 3. c. 89. Polyc. l. 4. tit. 31.*

a *Sup. distinct. 28. c. Nullum.* b *sic) orig.* c *1. Corinth. 7.* d *Pannorm. lib. 3. cap. 92.* e *infrà dist. 84. c. cum in præterita. Pannor. lib. 3. cap. 93. Rab. pœn. cap. 29.* f *Burch. lib. 2. c. 118. Anſ. l. 7. cap. 124. Ivo p. vt. 6. cap. 93. & cap. 394. Pannorm. lib. 3. c. 94.* g *Levit. 11.* h *Luc. 1.* i *Num. 18.* k *al. præceptus fuerat.* l *Ibidem continenter. Anſel. l. 7. cap. 132.* m *1. Corinth. 7.* n *al. officium.*

a 7. *dist. 82. c. proposuisti. Pannorm. lib. 3. cap. 95.* b *Pann. lib. 3. cap. 96.* c *sup. dist. 30. c. si quis nuptias.* d *sup. dist. 30. c. si quis vel virginitatem. ex alia versione. Burch. lib. 8. cap. 61. Ivo p. 7. c. 79.* e *sup. dist. 28. c. si quis docuerit.* f *Burch. l. 2. c. 114. Anſ. l. 7. c. 135. & 6. c. 204. Polyc. l. 4. tit. 31. Ivo p. 6. c. 68. Pann. l. 3. c. 106.* g *1. Corinth. 7.* h *al. cesset exercitatio nuptiarum,*

C. XI. ¶ *Episcopus, vel Presbyter uxorem propriam à cura sua non abjiciat.*

Item Leo IX. *contra epistolam Nicetæ Abbatis.*

OMninò *a* confitemur, non licere Episcopo, Presbytero, Diacono, Subdiacono propriam uxorem causâ religionis abjicere à cura sua, scilicet, ut ei victum, & vestitum largiatur; non ut cum illâ ex more carnaliter jaceat. Sic & sanctos Apostolos legimus egisse, beato Paulo Apostolo *b* dicente: [*Nunquid non habemus 2 potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut fratres Domini, & Cephas?*] Vide insipiens, quia non dixit [nunquid non habemus potestatem sororem mulierem amplectendi?] sed [circumducendi] scilicet ut de mercede prædicationis sustentaretur ab eis: nec tamen foret deinceps inter eos carnale conjugium.

1 ¶ Leo IX.] *Habetur in responsione Humberti ad libellum Nicetæ Presbyteri, & Monachi adversus Latinos editum: quam responsionem, cum nomine Leonis IX. cujus erat Legatus, scripserit, potest recte nomine ipsius citari: sicut multa ex Eunodii libro nomine Symmachi citata inveniuntur, sup. dist. 17. c.* Concilia. & 7. 40. *dist. c.* non nos. & 81. *dist. c.* nemo recte. 1. *quæst. 4. cap.* nonne. & 9 q. 3. aliorum. *Ac sup. dist. 22. nomine Nicolai citatur caput,* Omnes, *quod habetur in oratione Petri Damiani.*

2 ¶ Nunquid non habemus] *Variæ sunt hujus loci interpretationes, quod inter alios B. Hieronymus in 1. libro contra Jovinianum ostendit.*

Hinc & illud Gregorii [Presbyter quidam] *quod requirit* 7. *dist. seq. cap. penult. ¶ Ut igitur ex his auctoritatibus apparet, Sacerdotes uxoribus, quas in Laicali habitu, vel in minoribus ordinibus constituti, sibi legitimè copulârunt, necessaria ministrare, debita verò reddere non valent.*

4 ps. ¶ *Sed objicitur illud* Tripertitæ historiæ, *libro II. capite 14:*

C. XII. ¶ *Diffinitio Paphnutii Nicæna Synodus non constituit, quòd Presbyteri cum suis uxoribus non dormirent.*

NIcæna *c* Synodus corrigere volens hominum vitam in Ecclesiis commorantium, posuit leges, quas Canones vocamus, in quorum tractatu videbatur aliquibus introducere legem, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi 1 cum conjugibus, quas ante confectionem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confessor contradixit, honorabiles confessus nuptias, & castitatem esse dicens, cum propria conjuge concubitum, suasitque Concilio, ne talem poneret legem, gravem esse asserens causam, quæ in ipsis, aut eorum conjugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius (licet nuptiarum esset inexpertus) exposuit: Synodusque laudavit sententiam ejus, & nihil ex hac parte sancivit; sed hoc in uniuscujusque voluntate, non in necessitate dimisit.

1 ¶ Et Subdiaconi] *In aliquot vetustis codicibus, & in originali Socratis non sunt duæ istæ voces. Sozomenus tamen lib. 1. cap. 22. habet tam Græcè, quàm in Latina vetere, & nova versione, ut etiam Nicephorus.*

C. XIII. ¶ *Non in perpetuum, sed tempore oblationis à complexu suarum uxorum Sacerdotes abstineant.*

Item Synodus sexta, *cap. 13. lib. 8. c. 19.*

QUoniam 1 in *d* Romani ordine canonis esse cognovimus traditum, eos, qui ordinati *e* sunt Diaconi, vel Presbyteri, debere confiteri, quòd jam suis non copulentur uxoribus: nos antiquum sequentes canonem Apostolicæ diligentiæ, & constitutiones, sacrorum virorum legales nuptias amodo valere volumus, nullo

a *Pannorm. libro 3. cap. 115.* b *1. Corinth. 9.* c *Pannorm. libro 3. cap. 85.* d *Pannorm. lib. 3. cap. 86.* e *ordinandi.*] *sed ob glossam non est mutatum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes, aut privantes eos familiaritate ad invicem in tempore opportuno. Quicunque ergò diligens *a* inventus fuerit in Subdiaconali ordinatione, aut Diaconali, aut Sacerdotali, hic nullo modo prohibeatur ad talem ascendere gradum, pro uxoris suæ legitimæ cohabitatione : nec etiam tempore ordinationis suæ profiteri cogatur, quòd abstinere debeat à legali provinciæ uxoris familiaritate. *Item* ¶ Oportet eos, qui altari ministrant, in tempore obiationis *b* sanctorum continentes esse in omnibus; ut à Deo possint consequi, quæ simpliciter postulant. ¶ Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos canones aliquos Presbyterorum, & Diaconorum privare contactu, & communione legalis uxoris, deponatur. Similiter & Presbyter aut Diaconus, qui religionis causâ uxorem suam expellit, excommunicetur: si verò in hoc permanserit, deponatur.

1 ¶ Quoniam] *Græcè sic habetur :* ἐπειδὴ ἐν τῇ ῥωμαίων ἐκ λητίας ἐν πάσῃ κανόνες ὁ παρ᾽ ἡμῶν διέγνωμεν, *id est*, Quoniam in Romana Ecclesia loco canonis traditum esse cognovimus, &c. *Hinc verò Ecclesiæ Romanæ traditionem non solum B. Hieronymus contra Jovinianum, Humbertus suprà citatus, & alii Latini scriptores defendunt, sed etiam Balsamon in explanatione hujus canonis satis apertè probat. Verùm de omnibus hujusmodi canonibus, qui sextæ Synodo adscribuntur, quid sit sentiendum, ad* c. Habeo librum. *dist. 19. satis explicatum fuit.*

Hoc autem ex loco intelligendum est. Orientalis enim Ecclesia (cui sexta Synodus regulam vivendi præscripsit) votum castitatis in ministris altaris non suscepit.

C. XIV. ¶ *Occidentalis, non Orientalis Ecclesia castitatis obtulit votum.*

Unde Stephanus Papa *ait in prima actione Synodi, ab ipso in Basilica Lateranensi congregata.*

5 ps ALiter *c* se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam earum Sacerdotes, Diaconi, atque Subdiaconi matrimonio 1 copulantur: istius autem Ecclesiæ, vel Occidentalium nullus Sacerdotum à Subdiacono usque ad Episcopum licentiam habet conjugium sortiendi.

1 ¶ Matrimonio] *Id est, possunt simul esse in sacris ordinibus, & matrimonio juncti. Nam neque illis, postquam ad sacros ordines ascendissent, licebat contrahere matrimonium.*

6 ps. ¶ *Similiter & capitulum Nicolai ex loco consideratur, quia gens Bulgarorum* d *noviter ad fidem conversa, propositum sacræ religionis ex integro assumere nondum didicerat.* ¶ *Quòd autem in c. 6. Synodi, Presbyter non legitimis* e *nuptiis detentus, punitur, non legales nuptiæ secundæ intelligendæ sunt, à quibus auctoritate canonicâ Sacerdos quilibet debet esse immunis. Illud autem Gangrensis Concilii :* [Si *f* quis decernit Presbyterum conjugatum, &c.] *similiter intelligendum est vel localiter traditum, vel conjugatum ab ea appellatum, quam ante tempus ordinationis suæ duxerat. Illud quoque Martini* g *Papæ :* [Si Subdiaconus secundam duxerit uxorem] *non dissimiliter intelligendum est. Primam enim uxorem ante Subdiaconatum habere permittitur : quâ defunctâ, vel castitatem professâ, promoveatur iste ad Subdiaconatum. Promotis autem, si secundas desideravit nuptias, sententia Martini Papæ subjacebit.*

DISTINCTIO XXXII.

1 ps SErvanda est ergò continentia *ab omnibus in sacris ordinibus constitutis.*

C. I. ¶ *Neque etiam Subdiaconis connubium conceditur.*

Unde Leo Papa *ad Anastasium epist. 82. cap. 3. & 4. ait.*

OMnium *a* Sacerdotum tam excellens est electio, ut hæc, quæ in aliis membris Ecclesiæ vacant *b* à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Nam cùm extra Clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum : ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem connubium carnale conceditur, ut & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares. Quòd si in hoc ordine, qui quartus est à capite, dignum est custoditi; quantò magis in primo, vel in secundo, tertiove servandum est, ne aut Levitico ministerio, aut Presbyterali honore, aut Episcopali excellentiâ quisquam idoneus æstimetur, qui se à voluptate uxoria 1 nec dum frenâsse detegitur.

1 ¶ Uxoria] *Sic emendatum est ex epistola Leonis, & cæteris collectoribus, præterquam Ivone in part. 6. cap. 98. nam ibi est, ut anteà apud Gratianum*, luxuriæ. *Ex isto autem epistolæ loco ostenditur, eo quoque tempore in multis Ecclesiis eam fuisse consuetudinem, ut Subdiaconi à propriis uxoribus abstinerent. Quod tamen ante B. Gregorium non erat generatim omnibus Ecclesiis præceptum, quippe cùm in Sicilia aliter observaretur.* c. nullum, *sup. dist. 28. &* c. ante triennium, *dist. 31.*

C. II. PALEA.

Item Gregorius *Leoni Episcopo Cathanensi, lib. 3. epist. 34.*

MUltorum *c* relatione comperimus, hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, ut Subdiaconi suis licitè miscerentur uxoribus. Quod ne denuò quisquam præsumeret, à servo Dei sedis nostræ Diacono, ex auctoritate nostri decessoris est isto modo prohibitum, ut eodem tempore hi, qui jam uxoribus fuerant copulati, unum è duobus eligerent, id est, aut à suis uxoribus abstinerent, aut certè nullâ ratione ministrare præsumerent. Et quantum dicitur, Speciosus tunc Subdiaconus pro hac re ab administrationis se suspendit officio, & usque in obitûs sui tempus, notarii quidem gessit officium, & à ministerio, quod Subdiaconum oportuerat exhibere, cessavit, *& post aliqua.* ¶ De cætero verò fraternitas tua sit omnino solicita, ut quos ad hoc jam officium contigerit promoveri, hoc quàm maximè diligenter inspiciat, ne si uxores habent, miscendi se cum eis licentiâ potiantur, sed ad similitudinem sedis Apostolicæ, eos cuncta observare suâ nihilominus districtione constituat.

C. III. ¶ *Extra sacros ordines constituti ducant uxores, & ab Ecclesia stipendia accipiant.*

Item Gregorius *Augustino Anglorum Episcopo, cap. 2. ad secundam interrogationem.*

SI *d* qui verò sunt Clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possint, sortiri uxores debent, & stipendia sua exteriùs accipere, quia & de eisdem Patribus, de quibus præfati sumus, novimus scriptum *e*, quòd dividebatur singulis, prout cuique opus erat. De eorum ergò stipendio cogitandum atque providendum est, & sub Ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus vivant, & canendis psalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo auctore conservent.

C. IV. ¶ *Subdiacono uxorem ducere non licet.*

a *Burch. lib. 1. cap. 5. & lib. 2. cap. 148. Ansel. lib. 7. cap. 137. & lib. 6. cap. 18. in fin. Ivo part. 5. c. 59. & p. 6. c. 98. & 221. Pann. lib. 2. c. 100.* b *al. non vocantur ad culpam.* c *¶. 27. q. 2. Ansel. l. 7. cap. 138. Polyc. lib. 4. tit. 31.* d *¶. 32. q. 1. quia tua. 9. si qui. Ivo part. 6. cap. 86. Pannorm. lib. 3. cap. 108.* e *Act. 2.*

C. V. ¶ *Damnationem habebit, si nupserit, quæ virginitatem vovit.*

Idem *contra Jovinianum, lib. 1.*

SI *a* nupserit virgo, non peccat *b* : non illa virgo, quæ semet *c* Dei cultui dedicavit. Harum enim si qua nupserit, habebit damnationem; quia *d* primam fidem irritam fecit.

C. VI. ¶ *Quæ sanctimonialem se esse finxerat, nubere non valet.*

Item Nicolaus Papa *ad Albinum* e *Viennens. Ecclesiæ Archiepiscopum.*

QUod *f* interrogâsti de fœmina, quæ post obitum mariti sui sacrum velamen super caput suum imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimonialem esse, posteà verò ad nuptias rediit : bonum mihi videtur, quia per hypocrisim Ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitimè in voto suo permansit, ut pœnitentiam agat de illusione nefanda, & revertatur ad id, quod spopondit, & in sacro ministerio *g* permaneat, quod inchoavit.

C. VII. PALEA.

NAm *h* si consenserimus, quòd omnia sacramenta Ecclesiastica quisque, prout vult, fingat, & non verè faciat, omnis ordo Ecclesiasticus turbabitur; nec catholicæ fidei jura consistunt, nec canones sacri ritè observantur. Quid enim profuit Simoni *i* Mago baptismum sacrum fictè suscipere, & in Christianitate permansurum se finxisse, cùm per Apostolum, fraude ejus detectâ, quod sibi futurum esset, prænunciatum fuit? Ait enim : [*Pecunia tua tecum sit in perditionem : cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui : in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.*] Ideò tales, nisi resipiscant, spirituali gladio percutere censemus. Non *k* enim fas est Spiritui Sancto mentiri, sicut Ananias, & Saphira mentiti sunt, & statim perierunt.

¶ *Caput hoc in multis Gratiani codicibus (in quibus habetur sine nomine* Palex.*) est conjunctum superiori, quemadmodum & apud Burchardum & Ivonem. In Paunormia autem est sejunctum.*

C. VIII. ¶ *In sacris Ordinibus constituti, non ducant uxores : & si duxerint, separentur.*

Item Calixtus Papa II.

PResbyteris 1, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere, penitùs interdicimus : contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad pœnitentiam redigi debere, juxta sacrorum canonum diffinitiones judicamus.

1 ¶ Presbyteris] *Hic canon inventus est in cod. Vatic. Biblioth. in fragmento cujusdam Concilii ab Urbano II. habiti, c. 2. ex eodem verò Concilio sunt canones*, Alienationes. *12. q. 2. &* Paternarum. *24. q. 3.*

¶ *Hic distinguendum est, quòd voventium alii sunt simpliciter voventes, de quibus Augustinus & Theodorus locuti sunt : alii sunt, quibus post votum benedictio accedit consecrationis, vel propositum religionis, de quibus Hieronymus, & Nicolaus, & Calixtus scripserunt.*

C. IX. ¶ *Incestæ sunt virgines, quæ post consecrationem nubunt.*

Unde idem Hieronymus *contra eundem Jovinianum lib. 1. scribens, ait.*

VIrgines *l*, quæ post consecrationem nupserunt, non tam adulteræ sunt, quàm incestæ.

a *Ivo p. 7. c. 124. Pann. l. 3. c. 192. 1. Corinth. 7.* b *peccavit.*] *Hier.* c *al. quæ semel.* d *1. Tim. 5.* e *Valdè variant hæc nomina in exemplaribus, & Burch. & Ivone.* f *Burch. l. 8. c. 47. Ivo part. 7. c. 65. & 152. Pann. l. 3. c. 205.* g *al. ministerio inchoavit.* h *Burch. & Ivo ibid. Pannor. l. 3. c. 206.* i *Act. 8.* k *Act. 5.* l *Ivo p. 7. c. 124. Pann. l. 3. c. 193.*

DISTINCTIO XXVIII.

1 ps ECce, *ostensum est, quòd nolentes vovere continentiam, nec ad Subdiaconatum, nec ad superiores possunt gradus conscendere. Unde ad Subdiaconatum accedentes, non sine voto castitatis jubentur admitti, auctoritate B. Gregorii, qui scribens Petro Subdiacono lib. 1. epistolâ 42. in fine ait.*

C. I. ¶ *Non fiat Subdiaconus, qui se castè victurum non promiserit.*

NUllum *a* facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se victurum castè promiserit. *& nonnullis interjectis :* Quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

C. II. ¶ *Subdiaconus, & suprà constituti incontinentes, uxorem, aut concubinam ducentes, Ecclesiastico beneficio, & officio careant.*

Item Innocentius *in Concilio Rom. c. 5.*

DEcernimus *b*, ut ii, qui in ordine Subdiaconatûs *c* & suprà, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, atque Ecclesiastico beneficio careant. Cùm enim ipsi templum, vasa Domini, & sacrarium Spiritûs sancti debeant esse, & dici, indignum est, eos cubilibus & immunditiis deservire.

C. III. ¶ *Castè se victuros promittant, in Diaconos vel Presbyteros ordinandi.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 26.*

2 ps QUando *d* Presbyteri, aut Diaconi per parochias constituuntur; oportet eos primùm professionem Episcopo suo facere, ut castè, & purè *e* vivant sub Dei timore, ut dum eos talis professio obligaverit, vitæ sanctæ disciplinam *f* retineant.

C. IV. ¶ *Qui longam corporis sui continentiam non habet, in Episcopum eligi non debet.*

Item Gregorius *Clero, & nobilibus civibus Neapolitanis, lib. 8. epist. 40.*

3 ps PRiusquam *g* ad nos scripta vestra discurrerent *h*, Joannem Diaconum, qui ab altera parte electus est, parvulam habere filiam, ex quorundam relatione cognovimus. Unde, si rationem voluissent attendere, nec alii eum eligere, nec ipse debuerat consentire. Nam quâ præsumptione ad Episcopatum audet accedere, qui adhuc longam corporis sui continentiam, filiolâ 1 teste, convincitur non habere?

1 ¶ Filiolâ] *Sic emendatum est ex originali, Anselmo, & Polycarpo, cum anteà legeretur*, filia. *Superiùs etiam dixerat*, parvulam filiam, *quibus vocibus recens incontinentia manifestè exprimitur.*

C. V. ¶ *Ad Subdiaconatum accessuri continentiam profiteantur.*

Item ex Concilio Toletano II. *c. 1.*

4 ps DE iis *i*, quos voluntas parentum à primis infantiæ annis Clericatûs 1 officio mancipavit, statuimus observandum, ut mox detonsi, vel ministerio 2 Lectorum traditi, in domo Ecclesiæ sub Episcopali præsentia à præposito sibi debeant erudiri. At ubi octavum decimum ætatis suæ compleverint annum, coram totius Cleri, plebisque conspectu, voluntas eorum de expetendo conjugio ab Episcopo perscrutetur : quibus si gratia castitatis (Deo inspirante) placuerit, & promissionem *k*

a *Infrà dist. 41. ante triennium.* b *Pann. lib. 8. cap. 142.* c *Diaconatûs*] *Pann.* d *Burch. l. 2. c. 157. Ansel. lib. 7. c. 106. Ivo p. 3. c. 130. & p. 6. c. 248. Pann. l. 3. c. 22.* e *al. piè.* f *al. disciplina retinear.*] *Cod. Regius.* g *Ans. l. 6. c. 9. al. 16. Polyc. l. 2. tit. 2.* h *al. recurrerent.*] *al. discurrissent.* i *Ans. l. 7. c. 42.* 6 *al. professionem.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

castimoniæ suæ absque conjugali necessitate spoponderint servaturos; hi tanquam appetitores arctissimæ viæ, levissimo Domini jugo subdantur; ac primò Subdiaconatûs ministerium, habitâ probatione professionis suæ, à vigesimo anno suscipiant. Quòd si inculpabiliter, ac inoffensè vigesimum quintum annum ætatis suæ peregerint, ad Diaconatûs officium, (si scienter implere posse ab Episcopo comprobantur) promoveri debent. Cavendum tamen est his, ne quando suæ sponsionis immemores, ad terrenas nuptias, aut ad furtivos *a* concubitus ultrà recurrant. Quod si forte fecerint, ut sacrilegii rei *b* ab Ecclesia habeantur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non possumus; ita ut cum provectæ ætatis in conjugio positi, renuntiaturos se pari consensu operibus carnis sponderint, ad sacros Ordines *c* adspirent.

1 ¶ Clericatûs] *In omnibus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis Conciliorum legitur*, in Clericatûs officio, vel Monachali, [al. Monachi] posuit. *Sed in codice Lucensi Regio habetur eodem modo, atque apud Gratianum.*

2 ¶ Ministerio Lectorum] *In omnibus codicibus Conciliorum antè citatis (etiam Lucensi) legitur*, ministerio electorum. *Verum in epistola prima Syricii ad Himerium, c. 9. & Innocentii 24. c. 5. (ubi de eadem fere re agitur) est*, Lectorum ministerio seu officio.

C. VI. *In conjugio constitutus ad Sacerdotium assumi non debet.*

Item ex Concilio Arelatensi II. *c. 2.*

3 ASsumi *d* aliquem ad Sacerdotium in conjugii vinps culo constitutum non oportet, nisi fuerit promissa conversio.

C. VII. ¶ *Non ordinentur Diaconi, qui castitatem non profitentur.*

Item ex eodem 3.

PRæterea 1 placuit, ut deinceps non ordinentur Diaconi, nisi qui priùs conversionis proposito professi fuerint castitatem.

1 ¶ Præterea] *In Arelatensibus, quæ extant, hic ipse penitùs canon non invenitur. Sed sententia habetur in tertio c. 2. in fine.*

¶ *Verùm illa priori auctoritate Diaconis videtur permitti conjugium, cum ad Sacerdotium tantùm conjugati prohibeantur assumi. Porrò sequenti auctoritate videtur permitti Subdiaconis, cum de Diaconis specialiter præcipitur, ut sine probatione castitatis non ordinentur.*

C. VIII. ¶ *Diaconi non prohibeantur à ministerio, si in ordinatione dicunt se continere non posse.*

Hoc idem in Ancyrana Synodo *videtur esse permissum, in qua, c 10. (al. 9.) sic statutum est.*

DIaconi *e* quicunque, cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes, velle se habere uxores, nec posse se continere; hi si postea ad nuptias venerint, maneant in ministerio, propterea quòd his Episcopus licentiam dederit. Quicunque sanè tacuerunt, & susceperunt manûs impositionem, professi continentiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio cessare debebunt.

C. IX. ¶ *Presbyter duceps uxorem, ab ordine deponatur.*

Item ex Concilio Neocæsariensi, *c. 1.*

6 PResbyter *f* si uxorem duxerit, ab Ordine suo ilps lum deponi debere: Quòd si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, extra Ecclesiam abjici, & ad pœnitentiam inter Laicos 1 redigi oportet.

a *al. abortivos.* b *al. rei damnentur, & ab] orig. manuscr. reg.* c *al. gradus.* d *Paulò aliter in orig.* e *Pann. lib. 3. cap. 87. Polyc. l. 5. t. 31.* f *Burchard. lib. 2. cap. 108. Ivo part. 6. cap. 185. Pannorm. lib. 3. cap. 91.*

1 ¶ Inter Laicos] *Græcè legitur*, ξυβιάζεσθαι τέλειον, τῷ ἄγαμον αὐτὸν εἰς μένειν: *quæ Dionysius Exiguus vertit*; amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi. *Ubi nulla mentio fit pœnitentiæ inter Laicos agendæ: de qua re copiosius dicetur infrà 30. dist. c. fin.*

C. X. ¶ *De eo, qui relictam cujusdam Diaconi duxit uxorem.*

Item Gregorius *lib. 11. epist. 60.*

7 QUia *a* sunt culpæ, in quibus culpa est, relaxare ps vindictam, quærenda semper est veritas, ut inquiri debeat, utrum accusatum noxa condemnet, an à pœna innocentia patefacta subducat. Itaque pervenit ad nos Fantinum *b* defensorem ultionem exercere in Petrum latorem præsentium voluisse, pro eo, quod (quantum dicitur) relictam cujusdam Diaconi, tempore, quo conductor fuit, merito tradiderit. Sed quoniam iste conjugem Diaconi asserit non fuisse, dicens, nec eam virginem *c* ad eum venisse; denique *d* nec religiosam mutâsse vestem, postquam ille in sacro ordine promotus est; adjiciens etiam, priusquam ad Diaconum perveniret, & postea, pravâ illam opinione vixisse: Ideo fraternitatem tuam his hortamur affatibus, ut cum Dei, sicut decet, timore causam hanc subtili omninò investigatione perquirat, ut, si in conjugio Diaconi mulierem, de qua agitur, fuisse constiterit, & suprascriptus lator memorato defensori, & rectori patrimonii, ad vindictam modis omnibus tradatur, & cum competenti emendatione ii, qui malè sociati sunt, disjungantur. Si verò in ejus conjugio non fuit, memoratum Fantinum ex nostro mandato commonere te volumus, ut ei facere nil præsumat, nec falsa *e* illum accusatio apud eum in aliquo prægravet.

C. XI. ¶ *De uxore Presbyteri, vel Diaconi, si alius se conjunxerit.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. *c. 15.*

SI se cuiquam mulier duplici conjugio, Presbyteri, vel Diaconi relicta conjunxerit, aut *f* separentur: aut certè, si in criminis *g* intentione perstiterint, pari excommunicatione plectantur.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ.

SI *h* quæ vidua Episcopi, vel Presbyteri, aut Diaconi maritum acceperit, nullus Clericus, nulla religiosa persona *i* cum ea convivium sumat, nunquam communicet; morienti tamen *k* ei sacramenta subveniant.

C. XIII. ¶ *Cujusdam Episcopi ordinatio differtur, quia uxorem habet, & filios.*

Item 1 Pelagius *Cethego patricio.*

8 DE *l* Syracusanæ urbis Antistite optaveramus in ps ipso initio, gloriæ vestræ desideriis obedire, nisi nos multiplex ratio ipsius non paucis temporibus ordinationem differre Sacerdotii coëgisset, ob hoc, quòd vel personæ qualitas (sicut & vos melius nostis) vel superstes uxor, aut filii (per quos Ecclesiastica solet periclitari substantia) nostros animos diutiùs ab ejus ordinatione suspenderent. Et quantùm ad cautelam humanam pertinet, integro penè anno distulimus, opinantes, quòd in melius Syracusanorum provenire posset electio. Sed quia in voluntatis suæ proposito irrevocabiliter perstiterunt, & nullus est alius in eadem reper-

a *Ivo part. 9. cap. 126.* b *Ivo part. 6. cap. 84.* c *virginem illam] orig.* d *ut nec religiosam vestem mutare præsumeret.] in orig. & apud Ivonem.* e *Est etiam apud Ivonem, non autem in orig.* f *al. castigati.] al. castitate servatâ separentur* g *al. crimnum.* h *Apud Martinum Brachar. c. 29. & Concil. Tolet. 1. cap. 18.* i *abest à Concilio.* k *al. tantum.* l *Ansel. lib. 6. c. 42. al. 46. Polyc. lib. 2. tit. 1.*

tus Ecclesia, nisi longioribus adhuc temporum differretur spatiis; ne paulo amplius insanirent (sicut filii nostri magnifici viri Prætoris testificatione didicimus) inter hujusmodi ambiguitates illud consultius judicavimus faciendum, ut congruâ providentiâ causam, propter quam principalis constitutio *a* habentem filios, & uxorem ad Episcopatûs ordinem promoveri prohibet, salvâ dispositione consilii *b*, muniremus. Qua de re summo studio ab eodem Syracusanæ urbis Episcopo, priusquam à nobis contingeret ordinari, hujusmodi exegimus cautionem, per quam & suam fateretur, quantula esset, præsentis temporis habitâ rerum descriptione, substantiam; & nihil unquam per se, aut per filios, & uxorem, sive quamlibet propinquam aut domesticam, vel extraneam fortè personam, de rebus usurparet Ecclesiæ, & universa sui Episcopatûs quæsita tempore, Ecclesiæ suæ dominio sociaret: nihil ultra id, quod modo descriptum est, filiis suis, vel hæredibus relicturus.

1 ¶ Item Pelagius] *Anselmus, & auctor Polycarpi ex eadem epistola referunt hæc, quæ caput istud antecedunt:* Quòd de ordinando Ecclesiæ Catinensis Episcopo, salubris electione judicii fieri desiderâstis, agnovimus: confestim sequenti die eum juxta morem discutientes, tertio, quo venit, die, Episcopum consecravimus: simili quidem modo de Syracusanæ, *& quæ sequuntur. In Polycarpo tamen inscriptio est:* Gelasius Papa Ceto. *Ivo autem in epistola ad Hugonem Archiepiscopum Lugdunensem, quæ incipit*, Causam Beluacensis, &c. *ita scribit:* Si enim Papa Gelasius, quondam Syracusanæ urbis electum, uxorem habentem, & filios, interveniente Cethego patricio, &c.

¶ *Ecce hâc auctoritate electus in Episcopatum non prohibetur 2. habere uxorem, & filios. Eligi autem ad Episcopatum non debet, nisi aut Sacerdos, aut Diaconus: Subdiaconus verò non, nisi necessitate cogente: sive ergò Presbyter, sive Diaconus, sive Subdiaconus fuerit, apparet, quòd in præfatis ordinibus constituti, licitè c matrimonio uti possint.* ¶ *Quia ergò auctoritate Gregorii, qui relictam Diaconi uxorem marito tradidit, puniendus est; item in Neocæsariensi Concilio, Presbyter ducens uxorem, non Diaconus, jubetur deponi; item in Ancyrana Synodo, Diaconi, qui in ordinatione suâ dicunt, se velle habere uxores, si postea venerint ad nuptias, non prohibentur à ministerio: patet, quòd nec Diaconi, nec Subdiacoui sunt prohibendi à conjugio. Sed quod de electione objicitur, verum quidem est in Episcopatum non eligendum, nisi in sacris ordinibus constitutum: sed ipsum uxorem habere, & filios, non repugnat præmissis auctoritatibus de continentia Clericorum.* ¶ *In Laicali enim habitu, vel in minoribus ordinibus constitutus, potuit habere uxorem, & filios: & si postea ex consensu uxoris continentiam professus, Subdiaconatum, vel Diaconatum, vel Presbyterii gradum adeptus fuerat, attamen uxori, & filiis ipsum necessaria subministrare oportebat.* ¶ *Illud autem Gregorii duobus modis solvitur: vel quia Ecclesia illa, cui Diaconus ille ministraverat* d, *nondum continentiæ votum susceperat in Diaconii & reliquis ministris; vel quia (sicut de electo in Episcopum antea scriptum est) ante Subdiaconatum memoratus Diaconus eam in uxorem duxerat.* ¶ *Illud autem Neocæsariensis Concilii & Ancyranæ Synodi, vel ex tempore, vel ex loco intelligitur. Ex tempore, quia nondum erat introducta continentia ministrorum altaris. Ex loco, quia utraque Synodus Orientalis est, & Orientalis Ecclesia non suscipit generale votum castitatis: hoc tamen diligenti observatione custodit, ut post adeptum Sacerdotium, defuncta priore uxore, cum qua Sacerdos fatkus fuerat, si alteram duxerit, deponatur.*

2 ¶ Non prohibetur] *A plerisque vetustis exemplaribus abest dictio*, non: *Retenta tamen est, quoniam hic Gratianus in alteram partem disputando, ex canonibus priùs citatis, præ se fert hoc probare, Subdiaconis, Diaconis, atque etiam Presbyteris, non fuisse prohibitum usum conjugii. Quod tamen qualiter accipiendum sit, ipse postea declarat à versic.* Sed quod, *usque ad versic.* illud autem. *Hæc de re agitur etiam infrà in notatione ad principium dist. 31.*

C. XIV. ¶ *Presbyter causâ religionis non contemnat propriam uxorem.*

Item opponitur illud, quod legitur in canone Apostolorum, *c. 6. al. 5.*

9 SI *a* quis docuerit, Sacerdotem sub obtentu relips gionis propriam uxorem contemnere, anathema sit.

¶ *Gratianus refert sensum canonis, cæteri collectores ipsa etiam ferè verba.*

C. XV. ¶ *Anathema sit, qui Presbyterum conjugatum discernit à communione, nuptiarum occasione.*

Item ex Concilio Gangrensi, *c. 4.*

SI quis *b* discernit Presbyterum conjugatum, tanquam occasione nuptiarum, quòd offerre non debeat, & ab ejus oblatione ideò se abstinet, anathema sit.

¶ *Græcè est*, Εἴ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβύτερα γαμικὸν, ὡς μὴ χθύειν, λειτουργοῦντα θεῷ προφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω. *id est:* Si quis secernat se à Presbytero, qui uxorem duxit, tanquam non oporteat, illo liturgiam peragente, de oblatione percipere, anathema sit. *quæ versio non multum discrepat à versione Dionysii Exigui.*

C. XVI. ¶ *Ab officio abstineat Presbyter non legalibus nuptiis detentus.*

Item ex sexta Synodo in Trullo, *c. 26.*

10 PResbyterum *c* per ignorantiam non legalibus nups ptiis detentum, cathedram quidem habere, sed ab officio 1 abstinere præcipimus: sufficit enim hujusmodi indulgentia ei. Quia benedicere aliis, cum, qui vulnera sua debet curare, consequens non est. Benedictio enim sanctificationis traditio est. Qui verò hanc non habet propter delictum *d* ignorantiæ, quomodo aliis tradet? Non igitur publicè, neque privatè benedicat; nec corpus Domini dispenset aliis; nec alio modo ministret: sed sufficiat ei, quòd præsidet, & imploret à Deo, ut dimittatur ei iniquitas ignorantiæ suæ. Manifestum est autem, quòd hujusmodi non legitimæ nuptiæ solventur, & nullatenus vir accessum habebit ad eam, propter quam sacro ministerio privatus est.

1 ¶ Ab officio] *Græcè est*, τῶν ἄλλων ὑπηρεσιῶν, *id est*, à cæteris officiis.

C. XVII. ¶ *De Presbytero non est Laicis judicandum.*

Item Nicolaus *ad consulta Bulgarorum, c. 70.*

11 COnsulendum *e* decernitis, utrum Presbyterum 1 ps habentem uxorem debeatis sustentare, & honorare; an à vobis projicere. Ad quod respondemus; quoniam licèt ipsi valdè sint reprehensibiles; vos tamen Deum convenit imitari, *qui* f *solem suum oriri facit super bonos, & malos.* Dejicere verò eum à vobis ideo non debetis, quoniam nec Judam Dominus, cum esset mendax discipulus, de numero Apostolorum ejecit. Verùm de Presbyteris, vobis, qui Laici estis, nec judicandum est, nec de eorum vita quidpiam investigandum; sed Episcoporum judicio, quicquid est, per omnia reservandum.

a *Novella 6. & 123. in princ.* b *al. Concilii.] Gratiani.* c *al. legitimè.* d *al. militaverat.*

a *Burchard. lib. 1. cap. 78. Ivo part. 5. c. 184. Pannorm. l. 3. cap. 113.* b *Burchard. lib. 3. cap. 75. Ivo part. 2. cap. 128. & part. 5. cap. 158.* c *Simile etiam in 3. canon. ejusdem Synodi, & apud Basilium in epist. ad Amphilochium, cap. 27.* d τὸ ὑπὸ τῆς ἀγνοίας πταῖσμα. e *Ivo p. 2. c. 82. Pannorm. l. 5. c. 12.* f *Matth. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ¶ Presbyterum] *In ultimo cap. harum responsionum referuntur Bulgarorum verba, dicentium: multos apud se esse Græcos, & Armenos, & alios, qui diversa docerent. Nondum enim à Romana sede Episcopum, aut Presbyterum acceperant. Quamobrem nihil mirandum, si Presbyter, de quo in hoc capite agitur, conjugatus erat.*

DISTINCTIO XXIX.

SEd notandum est, quòd secundùm Isidorum, pleraque capitula ex causa, ex loco, ex tempore, ex persona consideranda sunt.

C. I. ¶ *Ex tempore, loco, & persona, & causa regula canonum intelliguntur.*

Ait enim Isidorus.

SCiendum est, quòd pleraque capitula ex causa, ex persona, ex loco, ex tempore consideranda sunt, quorum modi, quia medullitùs non indagantur, in erroris labyrinthum nonnulli intricando impinguntur; cùm ante judicant, quàm intelligant; ante inculpant, quàm iterando lecta perquirant.

C. II. ¶ *Pro diversitate rerum temperantur regulæ sanctorum.*

Hinc etiam Gregorius *ait.*

REgulæ *a* sanctorum Patrum pro tempore, loco, & persona, & negotio, instante necessitate, tradiræ sunt.

C. III. ¶ *Pro diversitate locorum, temporum, & hominum, scripturæ intelligendæ sunt.*

Item Hieronymus *in proœmio epistolæ ad Ephesios.*

NEcesse est, ut juxta diversitates locorum, & temporum, & hominum, quibus 1 scriptæ sunt, diversas causas, & argumenta, & origines habeant. Et quomodo B. Joannes *b* in Apocalypsi sua, ad septem scribens Ecclesias, in unaquaque earum specialia vel vitia reprehendit, vel virtutes probat: ita & sanctus Apostolus Paulus, per singulas Ecclesias vulneribus medetur illatis: nec ad instar imperiti Medici uno collyrio omnium oculos vult curare.

1 ¶ Quibus scriptæ] *Antèa legebatur,* quibus diversæ scripturæ factæ sunt. *Emendatum est ex manuscripto, & originali, quemadmodum & nonnulla alia.*

DISTINCTIO XXX.

1 pars. ILlud autem, quod in canone Apostolorum, & in Gangrensi Concilio, & in sexta Synodo legitur, ex causa consideratur, & ex tempore. *Causa fuit hæresis Manichæorum* 1, *quia conjugium detestabantur, sicut etiam quorundam superstitio, multa in Catholicorum detestationem introduxisse invenitur, contra quos* in Gangrensi Concilio *capitibus sexdecim statutum legitur.*

1 ¶ Manichæorum,] *Propriè Gangrensis Synodus statuit contra Eustathianos, ut suprà dist. 16. c.* prima adnotatio. *Sed hunc errorem Eustathiani hauserant à Manichæis.*

C. I. ¶ *De multimoda superstitione hæreticorum, quos Gangrensè Concilium anathematizavit.*

SI *c* qui filii parentes, maximè fideles, deseruerint occasione Dei cultus, hoc justum esse judicantes, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum 1 in eis venerentur, quòd fideles sunt, anathema sint *d.*

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus hæc omnia, quæ hic citantur ex Concilio Gangrensi, unico capite, & conjunctâ oratione leguntur. Sunt autem ex priscâ versione. Sed ea, quæ est Dionysii Exigui, longè magis respondet originali Græco quamvis neque ipsa usquequaque.*

1 ¶ Ut hoc ipsum] *Græcè est,* Περιλαμπέντες δηλονότι παρ' αὐτοῖς τῆς θεοσεβείας. *Id est,* Quòd scilicet divinus cultus apud ipsos omnibus rebus præferatur.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *cap. 17.*

QUæcunque *a* mulier, religioni 1 judicans convenire, comam sibi amputaverit, quam Deus ad velamen ejus 2, & ad memoriam subjectionis illi dedit, tanquam resolvens jus subjectionis, anathema sit.

1 ¶ Religioni] *Græcè est,* Διὰ νομιζομένην ἄσκησιν, *id est,* Ob eam, quæ existimatur pietatis exercitatio: *quod Dionysius vertit;* propter divinum cultum, ut existimat. *Græci enim religiosorum, quos nos dicimus, vitam propriè ἄσκησιν nominabant. Burchardus, & Ivo in part. 7. secuti sunt versionem Dionysii, in octava autem Ivo priscam.*

2 ¶ Ad velamen ejus] *Hæc non sunt in Græco originali, neque in versione Dionysii. Videntur autem sumpta ex epist. prima ad Corinth. c. 11.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 14.*

SI qua *b* mulier derelicto viro discedere voluerit, soluto vinculo conjugali, nuptias condemnando *c*, anathema sit.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 10.*

SI *d* quis propter Deum virginitatem professus, in conjugio positos per arrogantiam vituperavit, anathema sit.

C. V. *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 9.*

SI *e* quis vel virginitatem, vel continentiam professus 1, tanquam abominabiles nuptias judicat, & non propter hoc solùm, quod continentiæ, & virginitatis bonum, sanctum propositum est, anathema sit.

1 ¶ Professus,] *Hic erat additum,* in conjugio: *quod neque est in canone Græco, neque etiam in Latino, qui citatur infrà dist. 31. c.* quicunque. *neque in multis manuscriptis Gratiani codicibus.*

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 13.*

SI *f* qua mulier suo proposito utile judicans, ut virili veste utatur, propter hoc virilem habitum imitetur 1, anathema sit.

1 ¶ Imitetur,] *Græcè legitur,* Καὶ ἄνηρ τῷ ἀνδρογυναικείῳ ἀμφιάσματι, ἀνδρεῖον ἀναλάβῃ, *quæ Dionysius Exiguus aptè vertit,* & pro solito muliebri amictu virilem sumit; *sicq; habet Burchardus, & ferè etiam Ivo.*

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 18.*

SI quis *g* tanquam hoc continentiæ convenire judicans, die Dominico jejunaverit, in ejusdem 1 diei contemptum, anathema sit.

1 ¶ In ejusdem] *In originali hujus priscæ versionis est,* aut in ejusdem diei contemptum: *quod in versione Dionysii, quam attulerunt Burchardus, & Ivo, istis vocibus videtur exprimi,* aut contumaciam, *al.* propter contumaciam. *Sed in Græco vulgato nihil est, quod istis respondeat.*

a *Anselm. lib. 4. cap. 53.* b *Apocal. 1.* c *Ivo part. 8. c. 115.* d *al. sit.*

a *Burch. lib. 8. cap. 62. Ivo part. 3. cap. 80. & part. 8. cap. 328.* b *Ivo part. 8. cap. 226. & 317.* c *al. contemnendo.* d *Reperitur infrà dist. 31. c. quicunque, ex versione Dionys. Burch. l. 8. c. 64. Ivo part. 7. cap. 82. & part. 8. cap. 316. & hoc secundo loco ex hac eadem versione.* e *Burch. lib. 8. cap. 61. Ivo part. 7. cap. 78.* f *Burch. l. 8. cap. 50. Ivo part. 7. cap. 78.* g *Burch. l. 13. c. 219. Ivo part. 4. c. 51.*

C. VIII.

V. p. 87. 88.

Item Nicolaus Papa *Odoni* a *Viennensi Archiepiscopo.*

DE *b* illo Clerico Alvernico *c* nomine, quem per ordines Ecclesiasticos usque ad Subdiaconatum castè vixisse dicitis, cur vestrâ auctoritate uxorem duxerit, miramur, eò quòd nulli unquam (exceptis illis, quibus Ecclesiastica regula habere permittit) uxorem ducendi *d* licentiam damus.

C. V. ¶ *Non audiatur Missa Presbyteri concubinam habentis.*

Item Nicolaus Papa *e omnibus Episcopis.*

2 NUllus *f* Missam audiat Presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Unde etiam ipsa sancta Synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens: [Quicunque Sacerdotum, & Diaconorum, &c.] *Sicut in subsequenti* 1 *cap. Alexandri II. continetur.*

1 ¶ Sicut in subsequenti] *Hæc clausula est Gratiani omittentis referre ex capite Nicolai ea, quæ proximè ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus II. in epist. quæ extat, omnibus Episcopis catholicis scripsit, se in Concilio, quod Romæ habuit CXIII. Episcoporum, hunc canonem edidisse, quem postea Alexander II. (ut ipse etiam testatur in epist. manuscripta) in Concilio à se habito isdem verbis repetivit. Quare in Pannormia appellatur decretum Nicolai junioris, & Alexandri.*

C. VI. ¶ *Non est audienda Missa Presbyteri, qui concubinam habet.*

Item Alexander secundus. *g*

PRæter *h* hoc autem præcipiendo mandamus, ut nullus Missam audiat Presbyteri, quem scit concubinam habere indubitanter, vel subintroductam mulierem. Unde etiam sancta Synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens: ¶ Quicunque Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus post constitutum beatæ memoriæ prædecessoris nostri sanctissimi Papæ *i* Leonis, ac Nicolai, de castitate Clericorum, concubinam palàm duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & auctoritate beatorum Apostolorum, Petri & Pauli præcipimus, & omninò contradicimus, ut Missas non cantet, nec Evangelium, aut Epistolam ad Missam legat, neque in Presbyterio ad divina officia cum his, qui præfatæ constitutioni obedientes fuerint, maneat, neque partem ab Ecclesia suscipiat. ¶ Præcipientes etiam statuimus, ut hi prædictorum ordinum, qui eisdem prædecessoribus nostris obedientes castitatem servaverint, juxta Ecclesias, quibus ordinati sunt, (sicut oportet religiosos Clericos) simul manducent, & dormiant, & quicquid eis ab Ecclesiis competit, communiter habeant. Et rogantes 1 monemus, ut ad Apostolicam, communem scilicet vitam, summopere pervenire studeant, quatenus profectionem cum his consecuti, qui centesimo *k* fructu ditantur, in cœlesti patria mereantur adscribi. Deinde, ut decimæ & primitiæ, seu oblationes vivorum, & mortuorum Ecclesiis Dei fideliter reddantur à Laicis, & ut in dispositione Episcoporum sint, quas qui retinuerint, à sanctæ Ecclesiæ communione separentur.

1 ¶ Et rogantes] *Hæc usque ad vers.* deinde, *addita sunt ex epistola manuscripta Alexandri, quarum aliqua etiam sunt in Concilio Nicolai, in quo est præterea sequens versic.* deinde, *qui in epist. Alexandri non est.*

3 pars. *Verum principia harum auctoritatum contraire videntur Hieronymo, & Augustino* 1, *& cæteris, qui*

a *al. Adoni.* b *Ivo p. 6. c. 119.* c *al. Alvico.* d *al. habendi.* e *In Synodo Romana CXIII. Episcoporum, in basilica Constantiniana.* f *Pann. l. 3. c. 135.* g *in epist. proxima not. indicata.* h *Pannorm. abid. & lib. 8. cap. 142.* i *Leo IX. in Conc. Romano.* k *Matth. 13.* l *1. q. 1. neque in homine.*

Christi sacramenta neque in bono, neque in malo homine fugienda ostendunt, sicut subsequens causa Simoniacorum plenius demonstrat. Sed Urbanus II. in epist. destinata præposito sancti Juventii hanc contrarietatem determinat, dicens: [*Ad hoc* 1 *verò, quod subjungitur in eadem epistola, id est, utrum sit utendum ordinationibus, & reliquis sacramentis à criminosis exhibitis, ut ab adulteris, vel sanctimonialium violatoribus, vel hujusmodi? ad hoc, inquam, ita respondemus. Si schismate, vel hæresi ab Ecclesia non separantur, eorundem ordinationes, & reliqua sacramenta, sancta, & veneranda non negamus, sequentes beatum Augustinum* a, *qui super Joannem de hujusmodi tam copiosè, quàm veraciter disserit. Ait enim:* [Baptizat servus bonus, sive servus malus: non sciat se ille, qui baptizatur, baptizari, nisi ab illo, qui sibi tenuit baptizandi potestatem.] *& paulò post:* [Non horreat columba ministerium malorum, respiciat Domini potestatem.] *& infrà.* [¶ Attamen decessores nostri Nicolaus, & Gregorius à Missis Sacerdotum, quos tales reverà esse constiterit, fideles abstinere decreverunt, ut & peccandi licentiam cæteris auferrent, & hujusmodi ad dignæ pœnitentiæ lamenta revocarent.] *Scribit hoc prædecessor noster Gregorius* b *Rudolpho Duci Suevia, & Bertulpho Duci Carentanorum inter cætera:* [Officium Simoniacorum, & in fornicatione jacentium, scienter nullo modo recipiatis, & quantum potestis, prohibeatis, *&c.*] *Porrò ad hæc, quæ sibi syllogisticè in eadem epistola objiciuntur, id est, si corpus & sanguis Christi non sunt, & alia; quæ prædiximus, propriàs non habent virtutis dignitates, quid agentibus obsunt? quod si habent, cur sternuntur, si ab indigno præsumuntur? Ad hæc, inquam, ita respondemus, propriàs quidem habent virtutis dignitates, ut præfatus Augustinus ait super Joannem contra Donatistas; sed agentibus vel suscipientibus eadem sacramenta contra præfatorum Pontificum instituta, (nisi fortè solâ morte intervenientè, utpote ne sine baptismate, vel communione quilibet humanis rebus excedat) eis, inquam, in tantum obsunt, ut verè* d *idololatræ sint, cum talibus & ordinationum, & sacramentorum confectio, & aliter quàm præmissum est, scienter susceptio, vehementer à sanctis canonibus prohibeantur. Ait enim Samuel* e *Propheta:* [Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.] ¶ *Hæc de malis catholicis, qui intra Ecclesiam sunt. Cæterum schismaticorum, & hæreticorum sacramenta, quoniam extra Ecclesiam sunt, juxta sanctorum Patrum traditiones, scilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Augustini* f, *& Hieronymi, formam quidem sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, nisi cum ipsi, vel eorum sacramentis initiati per manûs impositionem ad Ecclesiam redierint unitatem.* g *Sciendum verò, quòd canones Apostolorum, (quorum auctoritate Orientalis, & ex parte Romana utitur Ecclesia) & insignis Cyprianus martyr, & LXXX. Episcopi cum eodem, baptisma hæreticorum lavacrum Diaboli appellant. Stephanus* h *verò, & Cornelius martyres; & Pontifices Romani, & venerabilis Augustinus* i *in libro de baptismo, eundem Cyprianum, & prædictos Episcopos ob hanc causam vehementer redarguunt: affirmantes baptisma, sive ab hæretico, sive schismatico, Ecclesiastico more celebratum, ratum esse: & meritò: quia alia in Baptismo, & alia in reliquis Sacramentis consideratio est, quippe cum & ordine prior, & necessarior sit. Subitò enim morituro, prius baptismate, quàm Dominici corporis communione, vel aliis Sacramentis consulitur, & dum forte Catholicus non invenitur, satius est ab hæretico Baptismi Sacramentum sumere, quàm in æternum perire. Et hanc sententiam præscriptorum Pontificum, Cornelii, Stephani, & Augustini, secuti sunt In-*

a *Tract. 5. ad cap. 1. Joannis, circa medium.* b *Gregorius VII. lib. 2. reg. epist. 45.* c *mysteriis.] orig.* d *al. ferè.* e *1. Reg. 15.* f *Lib. 1. epist. 12. ad Januarium, & epist. ad Jubajanum, quæ ante illius Concilium posita est.* g *Can. 45. 46. & 47.* h *In Concil. Stephan. 1.* i *Aug. lib. 7. contra Donatistas.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nocentius a, Syricius b, Leo c, Anastasius d, & magnus Gregorius & omnu catholica Ecclesia.

4 pars. ¶ *Prohibentur ergò de manibus talium Sacerdotum Sacramenta suscipi, non quia sint vera, quantum ad formam, & effectum; sed quia, dum hujusmodi Sacerdotes se à populo contemptos viderint, rubore verecundiæ facilius ad pœnitentiam provocentur.*

1 ¶ Ad hoc] *Hinc usque ad finem capitis omnia accepta sunt ex epistola Urbani II. L. Præposito sancti Juventii apud Ticinum, quæ habetur in vetusto codice Bibliothecæ Vaticanæ, cujus epistolæ initium & magna pars habetur infrà, c. Salvator. 1. q. 3. atque in aliquot vetustis Gratiani codicibus est caput distinctum cum rubrica,* De eodem.

C. VII. ¶ *Qui uxorem ducere voluerit, ante ordinem Subdiaconatûs hoc faciat.*

Item ex sexta Synodo, *cap. 6.*

SI e quis eorum, qui ad Clerum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari, hoc ante ordinem Subdiaconatûs faciat.

C. VIII. ¶ *Lectores aut uxores ducant, aut continentiam profiteantur.*

Item ex Concil. Carthag. III. *cap. 19.*

LEctores f cùm ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

C. IX. *Subdiaconos continentiam servare oportet.*

Item Gregorius *Bonifacio Episcopo Rhegino, lib. 3. epist. 1.*

SUbdiaconis g tuis hoc, quod de Siculis statuimus, decernimus observari, nec illam definitionem nostram cujusquam sinas contumaciâ aut temeritate corrumpi.

C. X. *Beneficio & officio careant, qui post Diaconatum uxoribus vacant.*

Item Urbanus II. *in Synodo apud Melphiam, cap. 13.*

EOs h, qui post Subdiaconatum 1 uxoribus vacare volunt, ab omni sacro ordine removemus, officioque atque beneficio Ecclesiæ carere decernimus. Quod si ab Episcopo commoniti non se correxerint, principibus indulgemus licentiam, ut eorum fœminas mancipent servituti. Si verò Episcopi consenserint eorum pravitatibus, ipsi officii interdictione mulctentur.

1 ¶ Subdiaconatum] *Antea legebatur*, Diaconatum. *Sed emendatum est ex aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & ex ipso Concilio, cujus unum exemplar est in Bibliotheca Vaticana, & alterum missum est è Gallia. Diaconi enim nunquam in Latina Ecclesia legitur permissum fuisse conjugium, aut usum ipsius, quos Syricius, & Innocentius semper eâdem continentiæ lege cum Episcopis, & Presbyteris conjunxerunt. Subdiaconis quoque post B. Gregorium, & prohibitionem illam, quæ continetur in c.* ante triennium. *sup. dist. 31. eadem lex fuit constituta, quam Urbanus II. hic innovandam statuit.*

C. XI. ¶ *Excludendi sunt à suorum graduum dignitate Subdiaconi, & deinceps, si continentes esse nolunt.*

Item *Dominico Patriarchæ Grandensi.*

ERubescant i impii, & apertè intelligant judicio Spiritûs sancti eos, qui in sacris ordinibus, Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu sunt positi, nisi mulieres abjecerint, & caste vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. De manifestis quidem loquimur: secretorum autem, & cognitor Deus, & judex est.

a *Innoc. Victricio, epist. 1. c. 15.* b *Syricius Hymerio, cap. 1.* c *Leo de conf. dist. 4. hi, de quibus.*] d *August. dist. 19. c. 2.* e *Extrà de etat. & qualit. cap. à multis. Pann. lib. 3. c. 102.* f *Pann. l. 3. c. 111.* g *Pann. l. 3. c. 99.* h *Pann. l. 3. c. 101.* i *In cap. à multis. 9. erubescant. extr. de etat. & qual. Pannorm. l. 3. c. 103.*

C. XII. ¶ *Ad sacros ordines non accedat, nisi virgo, aut probatæ castitatis.*

Idem *in Melphiensi Synodo præsidens dixit, cap. 12.*

NEmo a ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ sit castitatis, & qui usque ad Subdiaconatum unicam, & virginem uxorem habuerit.

C. XIII. ¶ *In tribus gradibus constituti etiam ab uxoribus abstineant.*

Item in Concilio Carthaginensi V. *c. 3.*

PLacuit b Episcopos, Presbyteros, Diaconos 1 secundum priora statuta 2 etiam ab uxoribus abstinere: quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio, cæteros verò Clericos ad hoc non cogi, sed secundum uniuscujusq; Ecclesiæ consuetudinem observari debere.

1 ¶ Diaconos] *Sequebatur*, Subdiaconos: *quæ vox sublata est, quoniam abest ab originali, & ab Africano, cap. 37. & à Carthaginensi Græco, cap. 71. & dist. 84. c.* cùm de quorundam: *quamvis habeatur in Carthaginensi codice canonum, c. 5.*

2 ¶ Secundùm priora statuta] *Græcè est,* κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, *& Balsamon interpretatur*, tempore vicis suæ, *quod ab originali sententiâ alienum est.*

C. XIV. ¶ *In minoribus ordinibus constituti uxorem ducant, nisi voto, aut religioso habitu prohibeantur.*

Item Leo IX. *contra epistolam Nicetæ Abbatis.*

SEriatim c, & apertè prosequemur, quid sancta Romana Ecclesia in gradibus Clericorum agat. Clericos tantùm, Ostiarios, Lectores, Exorcistas, Acolythos, si extra votum, & habitum Monachi inveniantur, & continentiam profiteri noluerint; uxorem ducere virginem cum benedictione Sacerdotali permittit, non autem viduam, aut repudiatam: quia propter hoc deinceps nec ad Subdiaconatum provehi poterunt; quia nec Laicus non virginem fortitus uxorem, aut bigamus ad Clericatum potest ascendere. Quòd si quis ex præfatis ordinibus desiderat ad Subdiaconatum ascendere, nequibit hoc sine consensu uxoris suæ: ut fiat de carnali deinceps spirituale conjugium, nemine eos ad hoc cogente. Neque permittitur postea uxor jungi eidem marito suo carnaliter, nec cuiquam nubere in vita, aut post mortem illius.

C. XV. ¶ *Non liceat Clericis alterius sectæ uxorem accipere.*

Item ex Concilio Chalcedonensi. *cap. 14.*

QUoniam d in quibusdam provinciis concessum est Lectoribus & Psalmistis uxores ducere, statuit sancta Synodus, non licere cuiquam ex his accipere sectæ e alterius uxorem.

C. XVI. ¶ *Non habitent cum Clericis mulieres, nisi quæ naturali fœdere omnem suspicionem excludunt.*

Item in Nicæno Concilio, *cap. 3.*

5 INterdixit f per omnia sancta g Synodus non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, vel alicui omninò, qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi fortè aut matrem, aut sororem, aut amitam, aut eriam 1 eas idoneas personas, quæ fugiant suspiciones.

1 ¶ Aut etiam] *Græcè est,* ἢ εἰ μόνα προσωπα πάσαν ὑποψίαν ἀφαιροῦνται, *id est*, vel eas tantùm personas, quæ omnem fugerint suspicionem.

a *In c. à multis. extr. de etat. & qual. Pannorm. lib. 3. c. 104.* b *Pannorm. lib. 3. cap. 105.* c *Humbertus Canomanensis legatus Leonis IX. in responsione contra Nicetam. Pannorm. lib. 3. cap. 107.* d *Panni. lib. 3. c. 110.* e στερόδοξον, f *Burch. l. 2. c. 109. Anselm. l. 7. c. 133. & 6. c. 202. Ivo part. 6. c. 186. Pann. l. 3. c. 112.* g *al. magna.*

C. XVII.

C. XVII. PALEA.

[*Item* Hieronymus a *ad Nepotianum de vita Clericorum, & alibi.*

HOspitiolum 1 tuum aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terant ¶ Quia non potest 2 toto corde cum Deo habitare, qui fœminarum accessibus copulatur. ¶ Fœmina 3 conscientiam secum pariter habitantis exurit. ¶ Nunquam de formis mulierum disputes. ¶ Fœminæ nomen tuum noverint 4; vultum nesciant. ¶ Fœminam, quam benè videris conversantem, mente dilige, non corporali frequentiâ 5. ¶ Si bonum est mulierem non tangere, malum est ergò tangere.

1 ¶ Hospitiolum] *Caput hoc habetur in multis manuscriptis, & sine Palea nomine. Est autem collectum ex variis B. Hieronymi locis, in quibus de vitanda mulierum consuetudine agitur.*

2 ¶ Non potest] *In epistola ad Oceanum, quæ non putatur esse B. Hieronymi, legitur:* Mihi crede, non toto corde cum Domino habitare, &c.

3 ¶ Fœmina] *Ibidem paulò superiùs*, flammigero igne percutit fœmina conscientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta mentium.

4 ¶ Noverint;] *Antea legebatur*, fœminæ nomen tuum nesciant. *Emendatum est ex aliquot manuscriptis, & ex epistola Hieronymi ad Rusticum Monachum.*

5 ¶ Frequentiâ.] *In epistola ad Oceanum est*, frequentes ornatu.

C. XVIII. ¶ *Presbyter uxorem suam quasi sororem diligat, & quasi hostem fugiat.*

Item Gregorius *in dialogo, lib. 4. cap. 11.*

PResbyter b quidam sibi commissam regebat Ecclesiam cum magno timore Domini, qui ex tempore acceptæ ordinationis Presbyteram suam ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se propius accedere non sinebat, eamque sibi appropinquare nullâ occasione permittens, ab ea sibi communionem funditùs familiaritatis abscinderat.

C. XIX. ¶ *Viduæ, vel seniores, Presbyteræ appellantur.*

6 ps. *Presbyteram verò quam debeamus accipere, Laodicense Concilium c. 11. ostendit, dicens.*

MUlieres 1, quæ apud Græcos Presbyteræ appellantur, apud nos viduæ, seniores, univiræ, & matricuriæ appellantur, in Ecclesia tanquam ordinatas constitui non debere.

1 ¶ Mulieres] *Sic habet prisca versio. Græcè:* περὶ δὲ μὴ δεῖν τὰς λεγομένας πρεσβύτιδας, ἤτοι καθημένας ἐν ἐκκλησίᾳ καθίστασθαι. *id est:* Quòd non oporteat eas, quæ presbyteræ, vel præsidentes dicuntur, in Ecclesia collocari, *quæ est Dionysii versio, præterquàm in ultimis verbis. Ille enim habet*; Ecclesiis ordinari. *Et videndus est Balsamon ad eum locum.*

DISTINCTIO XXXIII.

1 ps ECce, quòd in sacris ordinibus constituti uxores habere non possunt, vel si bigami aliqui fuerint inventi, ad sacros ordines ascendere non valent. Sed quæritur, si quis præter uxorem concubinam habuerit, utrum in Sacerdotem promoveri valeat? Talis à sacris ordinibus auctoritate canonum Apostolorum prohibetur: in quibus *cap. 17. sic* statutum legitur.

C. I. ¶ *Secundis nuptiis post baptismum copulatus, aut concubinam habens, ad sacrum ordinem conscendere non valet.*

SI quis c post acceptum baptisma secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non potest fieri d Episcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorsus eorum, qui ministerio 1 sacro deserviunt.

a *In epist. ad Oceanum. Ibid. In epist. ad Nepotianum propè finem. In epist. ad Rust. In epist. ad Ocean. l. 1. contra Jovin.* b *Pann. l. 3. c. 114.* c *Ans. l. 6. c. 143. Ivo p. 5. c. 187. al. 151.* d *al. esse.*

1 ¶ Ministerio] *Græcè:* τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἱερωσύνης, *id est*, qui sunt in catalogo Sacerdotali.

Deservientes sacro ministerio intelliguntur Subdiacono, qui calicem Diacono offerunt, & Acolythi, qui cum cereis Diaconos præcedunt, unde & Ceroferarii dicuntur: qui etiam vinum, & aquam præparando talibi subministrant. Concubina intelligenda est præter uxorem, ut iste sit sensus capituli: [*Si quis post acceptum sacrum baptisma secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam duxerit:*] *distinguendum est, antequam uxorem duxerit, sive post mortem uxoris.*

C. II. ¶ *Duarum matronarum maritus post baptismum, Clericus non ordinetur.*

Unde B. Gregorius 1 *ait.*

MAritum a duarum post baptismum matronarum Clericum non ordinandum; neque eum, qui unam quidem, sed concubinam, non matronam habuit: nec illum, qui viduam aut repudiatam, vel meretricem in matrimonium assumpserit: nec eum, qui semetipsum quolibet corporis sui membro indignatione aliquâ, vel justo, vel injusto timore superatus, truncaverit: nec illum, qui usuras accepisse convincitur, aut in scena lusisse dignoscitur: nec eum, qui publicâ pœnitentiâ mortalia crimina detevit b: neque illum, qui in furiam aliquando versus insanivit, vel afflictione Diaboli vexatus est: neque eum, qui per c ambitionem ad imitationem Simonis Magi d pecuniam obtulerit e.

1 ¶ Gregorius] *Hoc caput sumptum est ex cap. 72 libelli de Ecclesiasticis dogmatibus, qui inter opera B. August. editus est, atque ex eo alibi sæpissimè ab ipso Gratiano citatur. A Tritemio autem adscribitur Alcuino, ab aliis Isidoro. Sed plures, & majoris auctoritatis Gennadio tribuunt, ut Valsridus, Strabo lib. de reg. Eccl. cap. 20. Petrus Lombardus sentent. 2. dist. 8. S. Thomas quodlib. 12. art. 18. Platina in Symmacho, & alii.*

C. III. ¶ *Arreptitii, vel epileptici sacris altaribus non ministrent.*

Item Pius Papa.

2 ps COmmuniter f diffinimus, ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel faceris audeant altaribus ministrare, vel indiscusse se ingerant sacramentis divinis, exceptis illis, qui corporis incommoditatibus dediti, sine hujusmodi passionibus in terram probantur elisi: qui tamen & ipsi tamdiu erunt ab officii sui ordine & loco suspensi, quousque unius anni spatio per discretionem Episcopi inveniantur ab incursu dæmonum liberati g.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa.

CLerici h; qui in adolescentia à dæmonibus cognoscuntur obsessi, ad superiorem sacri regiminis gradum ascendere non possunt.

¶ *Simile quiddam habetur in Concilio Arausico. 1. c. 16. Ivo citat Nicolaum Alvino Jovanni Archiepiscopo, ad quem etiam fortasse scribitur c.* quorundam, 7. *dist. 24.*

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Gelasius Papa, *epist. ad universos Episcopos per Lucianum constitutos, c. 21.*

USque i adeò sanè competimus illicita quæque prorumpere, ut dæmonibus, similibusque passionibus irretitis ministerio sacrosancta tractare tribuatur. Qui-

a *Anselm. lib. 7. cap. 22. al. 26. Ivo p. 8. cap. 295. Polyc. l. 2. tit. 31.* b *deflet.*] *orig.* c *al. pro ordinatione.* d *Aitor. 8.* e *offert.*] *orig.* f *Burchard. l. 3. c. 27. Ivo part. 2. cap. 125. Polyc. l. 4. tit. 31.* g *alieni.*] *cæteri collectores.* h *Ivo p. 11. cap. 104.* i *Burch. l. 2. c. 20. Polyc. l. 3. t. 9. cap. ult. Ivo p. 2. c. 88. & part. 6. cap. 40.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus si in hoc opere positis, aliquid propriæ necessitatis occurrat, quis fidelium de sua salute confidat, ubi ministros ipsos curationis humanæ tantâ prospexerit calamitate vexari? Atque ideò necessariò removendi sunt, ne quibuslibet, pro quibus Christus est mortuus, scandalum generetur infirmis. Postremò, si corpore sauciatum fortassis, aut debilem, nequaquam sancta contingere lex *a* divina permisit; quanto magis doni cœlestis dispensatores esse non convenit (quod est deterius) mente percussos?

C. VI. ¶ *Qui tempore Baptismi uxores habent, si postea religiosè vixerint, Clerici fieri non prohibentur.*

Item Innocentius Papa I. *Felici Episcopo Nucerino, epist. 4. c. 4.*

3 LAici *b*, qui habentes uxores baptizati sunt, ac sic ps se instituerunt, ut opinio eorum in nullo vacillet, ut aut Clericis juncti sint, aut monasteriis, ex quo baptizati sunt, adhæserint, si non concubinam, non pellicem noverint, si in omnibus bonis operibus vigilaverint, non prohibentur hujusmodi ad Clericatus sortem assumi.

4 ps. *Cæterum ante susceptum sacrum ordinem quosdam legimus concubinam habuisse, quos tamen sacri canones non rejiciunt, si post sacrum ordinem ab ejus commistione sese immaculatos custodiunt.*

C. VII. ¶ *De quodam Episcopo, qui ante sui Episcopatus apicem concubinam habuit.*

Unde Gregorius *Andreæ Tarentino Episcopo, lib. 2. epist. 44. sive c. 83.*

HAbuisse *c* te concubinam, manifestâ veritate comperimus 1, de qua etiam contraria est quibusdam innata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse judicium, hoc tuæ conscientiæ elegimus committendum. Qua de re, si in sacro ordine constitutus ejus te permistione esse recolis maculatum, Sacerdotii honore depositò, ad ministrandum nullo modo præsumas accedere: sciturus in animæ tuæ periculo *d* te ministrare, & Deo nostro te, sine dubio, reddere rationem, si hujus sceleris conscius in eo, quo es ordine, celans veritatem permanere volueris.

1 ¶ Comperimus,] *Sequebatur*, & te illius criminis participationem habere, *quæ verba sunt etiam in editione operum B. Gregorii Frobeniana. Verum sublata sunt, quoniam absint & ab aliis editionibus & à cæteris collectoribus, & à Joanne Diacono, lib. 3. num. 53. vitæ ejusdem Gregorii: omninoq; sententiam perturbant.*

DISTINCTIO XXXIV.

1 ps DOmesticarum quoque personarum immoderatam familiaritatem Episcopum vitare oportet.

C. I. ¶ *Etiam consanguinearum immoderatam familiaritatem Episcopum vitare oportet.*

Unde Nicolaus Papa *ad Albinum* e *Archiepiscopum.*

QUorundam *f* relatione fidelium, nostris auribus intimatum est, quòd Lanfredus Episcopus, qui & juvenis esse dicitur, venationi sit deditus: quod vitium plurimos etiam de Clericali catalogo, genere duntaxat Germanos, & Gallos irreverenter implicat. Verùm iste (si ita est, ut audivimus) merito juvenis dicitur, qui juvenilibus desideriis occupatus, nullâ *g* gravitate constringitur. & ȝ. Nam (ut beatus dicit Hieronymus *h*) venatorem nunquam legimus sanctum. *& infrà.* Nihilominùs autem de hoc Episcopo relatum est Apostolatui nostro, quòd cum quadam filia sua immoderatam teneat familiaritatem, & ob id mala fama ei orta sit: pro qua re à sanctitate tua, cæterisque Coepiscopis suis commonitus atque correptus est, sed nullatenus emendatus: quæ res in hoc maximè displicet, & magis ac magis deteriorem de se reddit opinionem, in quo beatitudinis tuæ, & cæterorum Coëpiscoporum suorum rationibus non obedit, & per inobedientiam in culpam protoplasti relabitur. Oportet ergò fraternitatem tuam Synodale cum Episcopis, & suffraganeis tuis convocare Concilium & hunc salutaribus eloquiis Episcopum convenire, atque illi pastorali auctoritate præcipere, quatenus ab omnium bestiarum vel volucrum venatione penitus alienus existat; atque ab immoderata filiæ suæ familiaritate semet omnino coërceat. Quod si parere contempserit, & tam pro venationis declinatione, quam pro immoderata filiæ suæ conversatione vitanda, vobis admonentibus obedire distulerit, à vestro collegio excommunicatus abscedat. Quòd si in hoc contumax adhuc apparuerit, à ministerio cessare debebit.

C. II. PALEA.

[Ex Concilio 1 Aurelianensi IV.]

EPiscopum *a*, Presbyterum, aut Diaconum canes ad venandum aut accipitres, aut hujusmodi res habere non licet. Quòd si quis talium personarum in hac voluptate *b* sæpius detentus fuerit, si Episcopus est, tribus mensibus à communione 2 suspendatur; Diaconus verò ab omni officio: & communione suspendatur.

1 ¶ Aurelianensi] *Hæc Palea etiam in Decretalibus tit. de Cleric. ven. cap. 1. citatur ex Concilio Aurelianensi, & in Pannormia ex cap. 8. Sed in Aurelianensibus, quæ extant, non est inventa. Burchardus, & Ivo part. 6. cap. 288. citant ex Meldensi. Eadem verò sententia est in Agathensi, cap. 55. (quod etiam citat Ivo p. 5. c. 366. & p. 13. c. 30.) & in Epaunensi, cap. 3.*

2 ¶ A communione] *In Decretalibus legitur* à communione, si Presbyter, duobus; si Diaconus, ab omni officio suspendatur. *Apud Burchardum est*, se à communione suspendat, Presbyter duobus; Diaconus verò ab omni officio & a communione suspendatur: *neque multo aliter apud Ivonem, part. 6. & in Concilio Epaunensi. In Agathensi autem, & apud Ivonem part. 5.* Se à communione suspendat; Presbyter duobus mensibus se abstineat: Diaconus verò ab omni officio & c communione cessabit. *Verum apud eundem Ivonem, part. 13. ex Concilio item Agathensi hoc modo legitur*: se à communione abstineat *d*, Presbyter duobus mensibus se abstineat; Diaconus verò ab omni officio, vel communione cesset.

C. III. PALEA.

OMnibus *e* servis Dei venationes, & sylvaticas vagationes *f* cum canibus, & ut accipitres, aut falcones habeant, interdicimus.

¶ *Hæc etiam Palea habetur eod. tit. de Cleric. ven. cap. 2. ubi ex eodem Concilio Aurelianensi citatur, quemadmodum & apud Burchardum, & Ivonem. Sententia iisdem penè verbis est in Synodo Francica sub Zacharia Papa, quæ & Conciliorum tomis est inserta, & habetur lib. 5. capitular. cap. 2. & manuscripta etiam inter epistolas Zachariæ, in codice sæpe memorato monasterii Dominicanorum.*

2 ps. *Concubina autem hîc ea intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumentis unita est, & conjugali affectu adscitur: hanc conjugem facit affectus, concubinam verò lex nominat. De hac dicitur* in Concilio Toletano I. *c. 17.*

a *Levit. 21.* b *Anselm. lib. 7. c. 29. al. 34. Ivo part. 6. c. 95. Pannorm. l. 3. cap. 45.* c *Burchard. lib. 1. cap. 195. Ivo part. 5. cap. 310. Polyc. l. 4. t. 39.* d *al. periculum.* e *al. Alvinum.* f *Ivo part. 5. cap. 353.* g *nullâ senum gravitate.] Ivo.* h *ad cap. 5. Michæa, & in Psal. 90.*

a *Extrà de Cleric. ven. cap. 1. Burchard. lib. 2. cap. 213. Ivo part. 5. cap. 366. & part. 6. cap. 288. & part. 13. cap. 30. Pannorm. lib. 3. cap. 167.* b *al. voluntate sapius detectus.* c *al. vel.* d *al. suspendat.* e *Extrà de Cleric. venat. cap. 2. Burchard. lib. 2. cap. 214. Ivo part. 6. cap. 289.* f *al. fatigationes.*

C. IV. ¶ *Qui non habet uxorem, sed loco illius concubinam, a communione non repellitur.*

IS, qui *a* non 1 habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communione non repellatur: tamen *b* ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ sit conjunctione contentus.

1 ¶ Is, qui non] *Integer Concilii canon, qui apud Ivonem & in Pannormia refertur, est hic:* Si quis habens uxorem fidelis *c*, concubinam habeat, non communicet. Cæterùm is, qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communione non repellatur: tamen *d*, ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus. Aliàs vivens abjiciatur, donec desinat, & ad pœnitentiam revertatur. *Neque verò omne concubinarum genus eo etiam tempore permittebatur. De quibus quid in legibus gentilium Imperatorum legatur, nihil opus est referre. Certè Justinianus Novellâ 18. c. 5. (ut est apud Julianum antecessorem) quasdam concubinas comparat quodammodo uxoribus, quæ sine dotalium tabularum solennitate ductæ fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum est, quod scribit B. Augustinus in lib. de bono conjugali, & refertur infrà 32. q. 2. c. solet. In quibus hæc tria erant necessaria: primum, ut uterque esset solutus: deinde fides mutua, quòd alteri non jungerentur, neque à procreatione filiorum abhorrerent: tertium, ut usque ad mortem in ea vitæ conjunctione manendum sibi proponerent. Et in hu quidem scribit B. Augustinus, posse aliquo modo dici, nuptias esse, & connubium, quamvis sic habitam non audeat appellare uxorem: quia non intervenerant instrumenta dotalia, & alia, quæ Jure Civili & Canonico requirebantur, ut esset legitima uxor: quod habetur in præfata Novella 18. & infrà 30. q. 5. c.* aliter. *Itaque hujusmodi mulieres, cum non essent uxores, vocabantur concubinæ: sed ob illa tria, ac præcipuè, quòd in affectu maritali permanere statuerant, permittebatur ipsis communicare, habebanturq; tanquam uxores minus solenniter ducta. Et hoc est, quòd hic, & in sequenti capite dicitur, pro uxore, & loco uxoris habere concubinam: Idq; Gratianus ipse ad finem capitis antecedentis §.* concubina. *indicavit. Nam concubinarum ad tempus adhibitarum, etiamsi filiorum procreandorum causâ haberentur, planè illicitus erat concubinatus: quod asserit idem B. Augustinus, c.*audite. *infrà ead. & in eodem lib. de bono conjugali, cap.* concubina. *infrà 32. quæst. 2.*

C. V. *De eodem.*

Item Isidorus *de distantia* e *Novi & Veteris Testamenti.*

CHristiano *f* non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi unam tantum, aut uxorem, aut certè loco uxoris (si conjux deest) concubinam.

C. VI. PALEA.

[*Ex dicto* Augustini *in lib. 5. Homiliarum, Homiliâ 49.*]

AUdite *g* charissimi, membra Christi, & matris catholicæ Ecclesiæ filii. Quod dico competentibus 1 & fidelibus, audiant pœnitentes. Quod dico fidelibus, dico & competentibus, & pœnitentibus. Audiant catechumeni, audiant omnes, omnes timeant, nemo contemnat: sit mihi in consolationem vester auditus, ne vobis sit in testimonium dolor meus. Competentibus dico, fornicari vobis non licet: sufficiant vobis uxores 2, audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli, si vos contemnitis. Concubinas vobis habere non licet: etsi non habetis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas, quas postea dimittatis, & ducatis uxores: tantò magis damnatio vobis erit, si volueritis habere uxores & concubinas.

1 ¶ Competentibus] *Hoc loco verba sunt ex originali in suum ordinem restituta. Qui autem vocarentur competentes, declarat B. Augustinus in sermone ad competentes: atque intelligi etiam potest ex eodem B. Augustino alibi, & ex aliis.*

2 ¶ Uxores,] *In hac præcipuè parte non sunt relata, propria verba B. Augustini; sed nonnulla omissa, ac mutata. Nam ipse ita scribit:* sufficiant vobis uxores, aut nec uxores: concubinas vobis habere non licet. Audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli ejus, si vos contemnitis: concubinas vobis habere non licet: si audiant competentes, quod dico fidelibus, non habetis uxores, non licet vobis habere concubinas, quas postea ducatis uxores; quantò magis damnatio vobis erat, si habere volueritis & concubinas & uxores dimittatis.

3 pars. *Cæterum, si non talis concubina fuerit, & ætas illius, de quo agitur, futura incontinentiæ suspicionem auferre dignoscitur, apostolicâ concessione ad ordinem Diaconatus provehi potest.*

C. VII. ¶ *Qui post mortem uxoris habuerit de ancilla filios, Diaconus fieri permittitur.*

Unde Pelagius Papa *scribit Florentino* a *Episcopo.*

FRaternitatis *b* tuæ relatione susceptâ, ejus latorem secundas quidem nuptias expertum non fuisse didicimus, castitatem tamen eum c priori non servâsse conjugio designâsti. Et quamvis multa sint, quæ in hujusmodi casibus observari canonicæ jubeat sublimitatis *d* auctoritas: tamen quia defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis illius non patitur in omnibus manere censuram, & ætas istius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dignoscitur; ut ad Diaconatum possit provehi, temporum, ut dictum est, condescendentes defectui, concessisse nos noveris. *& infra.* ¶ Micenam *e* verò ancillam ejus, de qua se post transitum uxoris filios habere confessus est, jubemus, ut tuâ dispositione cuiquam monasterio continentiam professura tradatur 1.

1 ¶ Tradatur.] *Apud Anselmum sequitur:* ut meliori forte, ad quod promovetur officium, sub bonæ possit famæ merito ministrare, nec aliqua opinionis ejus maculandæ relinquatur occasio: *neque multo aliter in Polycarpo.*

Hoc ex dispensatione misericordiæ: cæterum ex rigore disciplinæ intelligitur illud Aurelianensis 2 Concilii.

2 ¶ Aurelianensis] *Hæc ad verbum habentur in Concil. Gerundensi, cap. 8.*

C. VIII. ¶ *Non admittatur ad Clerum, qui præter uxorem aliam cognoverit.*

SI quis *f* de Laicis post uxorem aliam cujuscunque conditionis cognoverit mulierem, in Clericum nullatenus admittatur.

4 pars. *Quod ergo de pellice, & meretrice apud Gregorium, & Innocentium scribitur, propter spem futuræ incontinentiæ constituta creditur: quia difficile continentiam servat, qui se illicitè concubitu maculare non metuit. Vel* g *prohibetur ordinari, qui pellicem, vel meretricem cognovit maritali affectu; vel quia corruptæ florem virginitatis amiserit; vel quia meretricari non desinit, licèt in uxorem ducatur. Utrumque enim impedimentum cuilibet præstat, quo minus ad sacros ordines pertingere valeat.*

a *Ivo part. 8. cap. 46. Pann. lib. 6. c. 49.* b *al. tantum.* c *al. fidelem.* d *al. tantum.* e *al. consonantia.* f *Ivo part. 8. c. 66. Pann. l. 6. c. 50.* g *Burchard. l. 9. cap. 15. Polyc. lib. 6. tit. 8. Ivo part. 8. c. 153. Pannorm. l. 6. c. 43.*

a *al. Ebventia.* b *Ansel. l. 7. c. 68. al. 73. Polyc. l. 2. tit. 1.* c *al. cum.* d *al. subtilitatis.* e *al. Micinam.* f *Burchard. lib. 2. c. 38. Ivo p. 6. c. 239.* g *al. Et.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. IX. ¶ *Qui virginem non duxit uxorem, ad sacros ordines non accedat.*

Unde Hilarius Papa *in Synodo Romanâ, cap. 2. scribit, dicens:*

CUrandum *a* ergò *b* inprimis est; ne ad sacros ordines *c* (sicut gestis prioribus ante præscriptum est) quisquam, qui uxorem non virginem duxit, aspiret.

C. X. ¶ *Bigamus, vel pœnitens, corpore vitiatus, literas ignorans, curiæ vel conditioni obnoxius, Clericus non fiat.*

Item Gregorius urbis Romanæ Præsul *Squilatino* d *Episc. lib. 2. epist. 25.*

PRæcipimus *e*, ne unquam illicitas ordinationes facias: nec bigamum, aut qui virginem non est sortitus uxorem, aut ignorantem literas, vel in qualibet parte corporis vitiatum, vel pœnitentiæ *f*, vel curiæ aut cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere: sed si quos hujusmodi repereris, non audeas promovere.

C. XI. ¶ *Non fiat Sacerdos, cujus uxorem evidenter constat adulterium admisisse.*

Item in Neocæsariensi Concilio, *cap. 8.*

SI *g* cujus uxorem adulterium commisisse, cùm esset Laicus, evidenter fuerit comprobatum, hic ad ministerium Ecclesiasticum admitti non potest. Quòd si in Clericatu jam eo constituto adulteravit, dato repudio, dimittere eam debet. Si verò retinere ejus consortium velit, non potest suscepto ministerio perfrui.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ *h.*

SI Laici *i* uxor in adulterio fuerit deprehensa, hic talis ad ministerium Ecclesiasticum nullo modo adducatur. Si autem post ordinationem alicujus Clerici uxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipsa voluerit permanere, à ministerio alienus sit.

Præmissis auctoritatibus, Bigami, & qui virgines non sunt sortiti uxores, à sacris ordinibus prohibentur. Sed quæritur, si quis ante baptisma viduam duxerit uxorem, an propterea sit prohibendus à sacris ordinibus?

C. XIII. ¶ *Qui ante baptisma, seu post baptisma viduam duxit uxorem, non admittatur ad Clerum.*

De his ita scribit Innocentius Papa *Victricio Rothomagensi Episcopo, epist. 2. cap. 5.*

SI *k* quis viduam (licèt Laicus) duxerit uxorem, sive ante baptisma, sive post baptisma, non admittatur ad Clerum; quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris consortium relaxatur. *& infra. l* ¶ Quòd si non putatur uxor esse computanda, quæ ante baptisma ducta est; ergò nec filii, qui ante baptisma geniti sunt, pro filiis habeantur.

C. XIV. ¶ *Qui secunda conjugia sortitur, Clericus non fiat.*

Prohibentur etiam bigami à quolibet ordine Clericatûs, juxta illud Ambrosii, *epist. 82. ad Vercellensem Ecclesiam.*

COgnoscamus *m*, non solùm hoc de Episcopo & Presbytero Apostolum statuisse, sed etiam Patres in Concilii *a* Nicæni tractatu addidisse, neque Clericum quenquam debere esse, qui secunda conjugia sortitus sit.

5 pars. *Similiter etiam viduarum mariti, vel ancillarum, vel meretricum, Clerici fieri non possunt.*

C. XV. ¶ *Spectaculis publicis mancipatam, vel ejectam, vel ancillam ducens uxorem, Diaconus non fiat.*

Unde in canonibus Apostolorum, *c. 18. legitur.*

SI quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de iis, quæ publicis spectaculis mancipantur; non potest esse Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio sacro deserviunt.

C. XVI. ¶ *Quæ sit vidua, vel ejecta, vel meretrix.*

6 ps. *Quæ autem sit vidua, quæ ejecta, vel meretrix*, Hieronymus *epist. 128. ad Fabiolam de veste Sacerdotali, ostendit dicens:*

VIdua *b* est, cujus maritus est mortuus. Ejecta est, quæ à marito vivente projicitur. Meretrix, quæ multorum libidini patet.

7 pars. *Sed postea temporum defectui condescendens* Papa Martinus, *in minoribus ordinibus eos constitui permisit, non regulam præfigendo, c dicens:*

C. XVII. ¶ *Inter Lectores, vel Ostiarios deputetur Subdiaconus, secundam ducens uxorem.*

SI *d* Subdiaconus secundam uxorem duxerit, inter Lectores vel Ostiarios habeatur; ita ut Apostolum non legat.

Necessitate tamen exigente bigamus usque ad Subdiaconatum potest promoveri.

C. XVIII. ¶ *Viduam ducens uxorem, Subdiaconus, si necessitas exigat, fieri potest.*

Unde Martinus Papa *ait* e.

LEctor, si viduam alterius uxorem acceperit, in Lectoratu permaneat: aut si fortè necessitas sit, Subdiaconus fiat, nihil autem suprà. Similiter, & si bigamus fuerit.

8 pars. *Quibus autem propria conjugia prohibentur, interdicitur etiam nuptialibus conviviis interesse.*

C. XIX. ¶ *Nuptiarum conviviis Presbyteri interesse non debent.*

Unde in Agathensi Concilio, *cap. 39. legitur.*

PResbyteri *f*, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non est 1, etiam alienarum nuptiarum evitent convivia: nec his cœtibus misceantur, ubi amatoria cantantur & turpia, aut obscœni motus corporum choreis & saltationibus efferuntur: ne auditus aut obturus sacris mysteriis *g* deputati turpium spectaculorum, atque verborum contagione polluantur.

1 ¶ Licentia non est,] *In codicibus impressis legebatur,* licentia modò non est. *Expuncta est dictio*, modo, *quæ neque in originali, neque in vetustis exemplaribus Gratiani, aut Burch. Ivone, Concilio Venetico, c. 11. (ubi hoc idem reperitur) habetur. Ac Presbyteris quidem nunquam, ne apud Græcos quidem, licuit ducere uxores.*

9 pars. *Vidua verò intelligenda est, si post solemne fœdus nuptiarum, morte interveniente, à viro suo divisa fuerit. Cæterum, si antequam conveniant, fatali necessitate ab alterutro divisi fuerint, licèt ex sponsalibus uxor sit appellata, non tamen post mortem sponsi, etiamsi in propria sit dulia, & cum eo velata, vidua appellatur, nec ex ejus copula à sacris ordinibus aliquis prohibitur.*

a *cavendum*] *orig.* b *Ansel. l. 7. c. 12. al. 15. Pann l. 3. c. 50.* c *gradus*] *orig.* d *fortè Scillatino.* e *Ansel. 7. cap. 35. al. 42. Polyc. l. 2. tit. 31. Ivo part. 8. c. 288.* f *al. pœnitentem. al. publicè pœnitentem. al. solenniter pœnitentem.* g *Ansel. l. 7. c. 19.* h *Apud Martinum Bracharensem, cap. 28.* i *alicujus Laici*] *orig.* k *Ansel. l. 7. c. 11. Ivo part. 8. c. 55.* l *cap. 6. ejusdem epist.* m *Ivo p. 3. c. 29. Pann. l. 6. c. 63.*

a *al. Concilio Nicani tractatus.*] *orig.* b *Ivo part. 8. cap. 297. Pannorm. l. 6. c. 68.* c *Hæc verba, non regulam præfigendo, absunt ab aliquot exemplaribus.* d *Apud Martinum Brach. c. 44. Ex Concil. Toletano 1. cap. 4.* e *Ibid. c. 43. Ex Concil. Toletan. 1. cap. 3.* f *Burch. l. 2. c. 134. Ivo p. 6. cap. 209. Polyc. lib. 4. tit. 31.* g *al. ministerii.*

C. XX. ¶ *Qui cum alio velatam, non tamen illi nuptam, uxorem duxit, Sacerdos fieri non prohibetur.*

Unde Pelagius Papa *scribit.*

VAlentino *a* Clerico, cui mulier cum alio ante velata, non tamen ei nupta, sed virgo permanens, post mortem ejus, cum quo velata erat sponsa *b*, conjugali est copulâ sociata, quia iterum *c* velamen accepit, nullum in promovendo generetur obstaculum: quia nihil est (quantum ad hunc articulum pertinet) quod ei de canonicis obviet institutis.

DISTINCTIO XXXV.

Quibus ordinibus bigami prohibeantur, & utrum reputentur bigami, qui ante baptismum habuerunt unam, & post baptismum alteram & an liceat sortiri uxores in sacris ordinibus constitutis, multorum auctoritatibus breviter monstratum est. ¶ Sequitur autem in descriptione illa Apostolica d, *ut sit sobrius, qui ordinandus est, non vinolentus: quod ex auctoritate Veteris Testamenti introductum est. Ministri enim templi prohibentur vinum & siceram bibere, ne ebrietate graventur corda eorum, & ut sensus eorum vigeat semper, & tenuis sit, vel quia venter mero æstuans facilè despumat in libidinem. Unde Noe* f *in ebrietate nudavit femora; Loth autem, quem Sodoma non vicit, vina vicerunt.*

¶ *Quòd* g *tamen* h *vinolentus esse prohibetur, non semel, sed frequenter vino repletus debet intelligi.*

C. I. ¶ *Diaconus, Presbyter, & Episcopus ebrietati, & aleæ deservientes, nisi desierint, deponantur.*

Hinc etiam in canonibus Apostolorum, *Can. 43. & 44. legitur.*

EPiscopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aleæ atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certè damnetur *i*. Subdiaconus, aut Lector, aut Cantor similia faciens, aut desinat, aut communione privetur *k*. Similiter etiam Laicus.

C. II. ¶ *Esus carnium, & vini potus, post diluvium concessus legitur: post Christi adventum inhibitus.*

Item Hieronymus *lib. 1. contra Jovinianum.*

ANte exordio conditionis humanæ nec carnibus vescebamur, nec dabamus repudium, nec præputia nobis eripiebantur in signum. Hoc cursu ad diluvium usque pervenimus. Post diluvium autem cum dilatione Legis, quam implere nullus potuit, carnes ingestæ sunt ad vescendum, & repudia concessa duritiæ, & cultellus circumcisionis appositus, quasi Dei manus plus in nobis creaverit, quàm necesse est. Postquam autem Christus venit in fine temporum, & Ω revolvit ad A, & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium *m* nobis dare permittitur, nec circumcidimur *n*, nec comedimus carnes, dicente Apostolo *o*: [*Bonum est vinum non bibere, & carnes non comedere.*] Vinum enim cum carnibus post diluvium dedicatum est.

C. III. ¶ *Alienum est à sapiente potationibus & ebrietatibus vacare.*

Idem *lib. 2. contra Jovinianum.*

LUxuriosa *p* res vinum, & tumultuosa ebrietas; omnis, qui cum his miscetur, non erit sapiens.

a *Simile 27. q. 2. c. quod autem. §. item si sponsa. Ivo part. 6. c. 113.* b *al. sponsi.* c *al. interim.* d *1. Tim. 3. & in gloss. ad eum locum habentur hæc omnia ex Hier. epist. 83.* e *Levit. 10.* ℣. *ead. c. venter.* f *Gen. 9. & 19.* g *gl. interlinearu. 1. Tim. 3.* h *al. autem.* i κρεμνιζέσθω, *id est, deponatur.* k *communione priventur.* l *Burch. l. 14. c. 5. Polyc. lib. 6. tit. 18. Ivo part. 13. cap. 73. Pannorm. lib. 3. cap. 730. Rab. de pœn. c. 28.* m *Matth. 19.* n *Act. 15. Gal. 5.* o *Rom. 14.* p *Prov. 20.*

C. IV. ¶ *Ignominiosum est Sacerdotes affluere deliciis, epulis, atque lasciviis.*

Idem *in Michæam ad c. 2.*

ECclesiæ principes, qui deliciis affluunt, & inter epulas, atque lascivias pudicitiam servare se credunt, propheticus *a* sermo describit, *quòd ejiciendi sint de spatiosis domibus, lautisq; conviviis, & multo labore epulis conquisitis, & ejiciendi propter malas cogitationes, & opera sua.* Et, si vis scire, quò ejiciendi sunt, Evangelium *b* lege: *in tenebras scilicet exteriores, ubi erit fletus, & stridor dentium.* Annon confusio, & ignominia est, Jesum crucifixum, magistrum pauperum atque esurientem, fartis prædicare corporibus? jejuniorumque doctrinam rubentes buccas, tumentiaque ora proferre? Si in Apostolorum loco sumus, non solùm sermonem eorum imitemur, sed conversationem quoque, & abstinentiam amplectamur.

C. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

Idem *ad Oceanum, epist. 83.*

VEnter *c* mero æstuans citò despumat in libidines. Ubi ebrietas, ibi libido dominatur, & furor.

C. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

VInolentum *d* Sacerdotem & Apostolus damnat, & vetus *e* lex prohibet. Sacerdotes qui ministrant *f* in templo Dei, prohibentur vinum, & siceram bibere, ne in crapula & ebrietate aggraventur corda eorum. Sicera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest. *&* ℣. *g* ¶ Quicquid inebriat, & statum mentis evertit, fuge similiter ut vinum. [*Nolite*, ait Apostolus, *h inebriari vino, in quo est luxuria.*] *& supr.* i ¶ Qui altario deserviunt, vinum & siceram non bibant. Sponsa Christi *k* vinum fugiat ut venenum. Vinum & ebrietas incendium est.

a ¶ Sponsa Christi] *In epistola ad Eustochium sic habetur:* Hoc primum moneo, hoc obtestor, ut sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. *& paulo post:* vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Prosper *de vita contemplativa, lib. 2. cap. 23.*

LUxuriam facit & nutrit vini perceptio nimia, non natura.

C VIII. ¶ *In Paradiso abstinentia, post Paradisum edendi luscivia incepit.*

Item Ambrosius *in lib. de Elia, & jejunio, cap. 4. & 5.*

SExto die bestiæ sunt creatæ, & cum bestiis orta edendi potestas est, & usus escarum. Ubi cibus cœpit, ibi finis factus est mundi: ibi *k* cœpit sua incrementa nescire, ubi *l* cœperunt divina opera circa eum feriari. Quo indicio declaratum est, quòd per cibos mundus haberet imminui, per quos desiit augeri. *&* ℣. ¶ Et ut sciamus, non esse novum jejunium, primam illic legem constituit de jejunio. *&* ℣. ¶ Eousque nemo prævaricari noverat, ut adhuc orta non esset, quæ prima est prævaricatio. Indictum jejunium, abstinentiæ lex à Domino Deo: prævaricatio legis à Diabolo: culpa per cibum, latebra post cibum: cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in jejunio. *& infra.* ¶ Serpens gulæ persuadet, Dominus jejunare decernit. Itaque gula de Paradiso regnantem expulit; abstinentia ad Paradisum

a *Michea 2.* b *Matth. 22.* c *supra initio dist. Hieron. in epistola ad Titum, ad cap. 1.* d *in epistola ad Oceanum.* e *Levit. 10. Num. 6* f *altario deserviunt,*] *orig.* g *Ad Nepotianum.* h *Ephes. c. 5.* i *Ad Eustochium, epistola 22.* k *ubi*] *orig.* l *ibi*] *orig.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

revocavit errantem. & ℣. *a* ¶ In principio generis humani ignorabatur ebrietas: primus Noë vineam plantavit: dedit naturam, sed ignoravit potentiam. Itaque vinum nec suo pepercit auctori. & ℣. ¶ Sed illius ebrietas nobis suadet sobrietatem. Semel enim inebriatus est Noë. Ubi enim malum ebrietatis agnovit, jumentum *b* suum ad remedium temperavit: non effudit ad vitium. ¶ Manebat, antequam vinum inveniretur, omnibus inconcussa libertas: nemo sciebat à consorte naturæ suæ obsequia servitutis exigere. Non esset hodie servitus, si ebrietas non fuisset. Obrepserat quidem jam fraternæ prælationis invidia, manebat tamen adhuc paternæ pietatis reverentia. Læsa pietas est, dum ridetur ebrietas. Non illis itaque solis nocent vina, quos tentant; sed & illis amplius, quorum oculis temulenta ebriorum membra nudantur. ¶ Legimus *c* etiam, quòd patrem Loth inebriaverint filiæ in monte, ad quem timentes incendium Sodomitarum confugerant, & habitabant in spelunca. & ℣. *d* ¶ Fuit itaque ebrietas origo incesti, pessimæ regenerationis partus deterior. ¶ At non Abraham vina in suo convivio ministrabat, sed immolabat vitulum; butyrum & lac etiam Angelis hospitibus exhibebat. Cœli dominum, mundi agnoscebat auctorem. Vinum ergò exhibere non poterat. Sed rectè illic deerat materia peccati, ubi erat remissio peccatorum. Denique annuntiavit eum Joannes *e*, *non manducans panem, neque bibens vinum.* Qui enim Christum annuntiat, ab omni vitiorum incentivo præstare se debet alienum.

C. IX. ¶ *Triginta diebus à communione abstineat Clericus, quem ebrium fuisse constiterit.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap.41.*

ANte *f* omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix est. Itaque eum, quem ebrium fuisse constiterit, (ut ordo patitur) aut triginta dierum spatio a communione statuimus submovendum, aut corporali subdendum supplicio.

DISTINCTIO XXXVI.

1 ps OPortet etiam ordinandum esse prudentem. *Quod contra eos notandum, qui sub nomine simplicitatis excusant stultitiam Sacerdotum.* Prudentem g *autem Episcopum oportet intelligi, non solum literarum peritia, verum etiam secularium negotiorum dispositione* h.

C. I. ¶ *Illiterati, & corpore vitiati, non promoveantur ad Clerum.*

Unde in epistola Gelasii Papæ *ad Episcopos per Lucaniam, cap.18. & 19.*

ILliteratos *i*, aut aliquâ parte corporis vitiatos, vel imminutos, nullus præsumat ad Clericatûs ordinem promovere; quia literis carens sacris non potest esse aptus officiis: & vitiosum nihil Deo prorsus offerri legalia *k* præcepta sanxerunt. ¶ Similiter *l* qui seipsos abscindunt.

1 ¶ Vitiatos, vel] *Istæ duæ voces absunt à plerisque vetustis exemplaribus Gratiani, & originali, cujus expressa est potius sententia, quàm verba relata.*

C. II. ¶ *Ad summum Sacerdotium non aspiret, qui divinis stipendiis, vel disciplinis non est eruditus.*

Item Zozimus Papa *epist. ad Ischium Episcopum Salonitanum.*

QUi *m* Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non est imbutus, & temporum approbatione divini stipendiis eruditus, nequaquam ad summun Ecclesiæ Sacerdotium aspirare præsumat; non solum in eo ambitio inefficax habeatur, verùm etiam ordinatores ejus careant eo ordine, quem sine ordine contra præcepta Patrum crediderant præsumendum.

Ecce, quòd sacrarum literarum oportet Episcopum habere peritiam: unde in Veteri Testamento a *inter cætera ornamenta Pontifex rationale ferebat in pectore, in quo scribebatur manifestatio, & veritas: quia in pectore Pontificis manifesta debet esse cognitio veritatis.* ¶ *Hinc etiam vectes* b, *quibus arca portabatur, jugiter annulis erant inserti, ut cum arca esset portanda, nulla fieret mora de intromittendis vectibus: quia prædicatores, per quos Ecclesia circumsertur, sacris literis semper debent insistere, ne tum quærant discere, cùm ex officio alios debeant docere.* ¶ *Hinc etiam David* c *prius ex gratia Spiritus Sancti donum scientiæ percepit, & postea administrationem regni assecutus est.* ¶ *Salomon* d *quoque non divitias, non longa tempora hujus vitæ, sed sapientiam à Deo petiit, & impetravit.* ¶ *Hinc etiam Dominus prius ponit verba sua in ore Prophetæ, & postea constituit eum super gentes, & regna, dicens ad Hieremiam* e: Ecce, dedi verba mea in ore tuo, ecce, constitui te hodie super gentes, & super regna.] ¶ *Hinc etiam Malachias* f *ait:* [Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent de ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.] *Hinc etiam Salvator* g *noster prius in medio doctorum sedit, audiens illos & interrogans, & postea prædicare cœpit: quia prius quisque discere, & postea prædicandi officium usurpare debet.* ¶ *Hinc etiam Salomon prius* h *ait,* [tempus tacendi] *& postea* i [tempus loquendi,] *quia veritas prius tacendo discitur, & postea loquendo prædicatur.* ¶ *Hinc idem Dominus ait* k: [Qui audit, dicat, veni.] ¶ *Hinc etiam prius Apostolos docuit, deinde eos ad prædicandum misit, dicens* l: [Estote ergò prudentes, sicut serpentes, & simplices, sicut columbæ.] *Sic etiam post Resurrectionem prius illis sensum aperuit, & Scripturas explanavit, & postea dixit* m *eis:* [Euntes in mundum universum, &c.] *Unde, cum* n *de quinque panibus quinque millia hominum vellet reficere, prius panes accipiens fregit, & postea discipulis dedit, & per eos demum turbis apposuit: quia Sacramenta Legis, & Prophetarum prius differendo exposuit, & postea eorum scientiam discipulis dedit, & per eos eandem illam fidelibus dispensavit.* ¶ *Hinc & Petrus, cum rectoribus Ecclesiæ scriberet, ait* o: [Parati esse debetis reddere rationem omni poscenti vos satisfactionem de ea fide & spe, quæ in vobis est.] ¶ *Hinc etiam Paulus* p *scribens ad Timotheum ait:* [Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.] ¶ *Ex quibus omnibus liquidò colligitur, quòd non sufficit Prælatis bona conversatio, & morum honestas, nisi addatur scientia doctrinæ.* ¶ *Unde Sacerdotes* q *ingressuri tabernaculum, prius lavabantur in labro æneo, quod fecerat Moyses ex speculis mulierum.* ¶ *Hinc etiam in Canticis Canticorum* r *oculi, per quos Prælati Ecclesiæ intelliguntur, assimilantur columbis, quæ residentes juxta fluenta plenissima.*

C. III. ¶ *Sacerdotis est legis scientiam habere; non bellis, sed orationibus vacare.*

Hinc etiam Hieronymus s *in Levit.*

SI quis vult Pontifex non tam vocabulo esse, quàm merito, imitetur Moysen, imitetur Aaron. Quid enim dicitur *f* de eis? quòd non discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergò Moyses indesinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus ejus erat? ut aut à Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt Pontificis opera, ut, aut à Deo discat legendo Scripturas divinas, & sæpius meditando; aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ a Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, vel humano sensu, sed quæ Spiritus Sanctus docet. Est & aliud opus, quod facit Moyses: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid *a* facit? orat, & donec ille orat, vincit populus ejus: si relaxaverit, & demiserit *b* manus, populus ejus vincitur, & fugatur. Oret ergo & Sacerdos Ecclesiæ indesinenter, ut vincat populus, qui sub ipso est, hostes invisibiles Amalechitas, qui sunt dæmones impugnantes eos, qui volunt piè vivere in Christo.

1 ¶ Hieronymus] *Citatur ex B. Hieronymo, & extat in Homilia 6. Origenis in Leviticum: quas quidem Homilias cum aliis multis B. Hieronymus Latinas fecit, sed ita, ut noxia quæque detruncârit, utilia transtulerit. Quod ipsemet ad Theophilum epist. 82. ad Vigilantium epist. 75. & in Prologo lib. 2. in Michæam professus est. Ac frequenter Gratianus ea, quæ sunt Origenis, Hieronymi nomine citat, vel quia præcipui Ecclesiæ doctoris auctoritas majus pondus habet, vel quia Hieronymus eo, quo dictum est, modo illa vertendo, penè sua fecerat.*

DISTINCTIO XXXVII.

1 ps SEd quæritur, *an secularibus literis oporteat eos esse eruditos? De his ita scribitur* in Concilio Carthagin. IV. *cap.16.*

C. I. ¶ *Libros Gentilium non legat Episcopus.*

EPiscopus *c* Gentilium libros non legat: hæreticorum autem, pro necessitate, aut tempore.

C. II. *Reprehenduntur Sacerdotes, qui omissis Evangeliis Comœdias legunt.*

Item Hieronymus *ad Damasum Papam de filio prodigo, epist. 146.*

SAcerdotes *d* Dei omissis Evangeliis & Prophetis, videmus Comœdias legere, amatoria Bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere *e*, & id, quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.

C. III. *In vanitate & obscuritate sensûs ambulant, qui secularibus disciplinis occupantur.*

Idem *ad cap. 4. epist. ad Ephesios, lib. 2. comment.*

NOnne vobis videtur in *f* vanitate sensûs, & obscuritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in Dialectica arte torquetur? qui Physicus perscrutator oculos trans cœlum levat, & ultra profundum terrarum, & abyssi *g*, in quoddam inane demergitur? qui Jambum ferit 1? qui tantam *h* metrorum sylvam in suo studioso corde distinguit, & congerit? & (ut ad alteram partem transeam) qui divitias per fas & nefas quærit? qui adulatur Regibus, hæreditates captat alienas, & opes congregat, quas in momento, cui sit relicturus, ignorat?

1 ¶ Ferit] *Anteà legebatur,* Jambum fervet. *In originali autem impresso est,* Jambum struit. *Emendatum verò est ex antiquo Gratiani exemplari. Nam Terentianus de Jambo sic scribit:*

Jambus ipse sex enim locis manet,
Et inde nomen inditum est senario;
Sed ter feritur, hinc trimetrus dicitur,
Scandendo binos quod pedes conjungimus.

Ac de iisdem senariis Isidorus lib. 1. Etymolog. cap. 38. ait: hos Græci, quia geminos feriunt, trimetros dicunt.

C. IV. ¶ *Qui Scripturas sacras male intelligit, vel sæculari sapientiâ abutitur, vino inebriatur & sicerâ.*

Idem *lib. 9. ad cap. 28. Esaiæ.*

VIno inebriantur, quando Scripturas sanctas malè intelligunt, atque pervertunt: sicerâ, quando sæculari abutuntur sapientiâ & Dialecticorum tendiculis, quæ non tam vincula *a* sunt appellanda, quam phantasmata, id est, umbræ quædam & imagines, quæ cito pereunt, atque solvuntur. *Idem b.* ¶ Secundùm tropologiam Pseudoprophetas eos debemus accipere, qui aliter Scripturarum verba accipiunt, quàm Spiritus Sanctus sonat: & Divinos eos, qui conjecturâ mentis suæ incerta futurorum quasi vera pronuntiant, absque divinorum auctoritate verborum. *Idem c.* ¶ Quicunque Scripturas non ità intelligit, ut rei veritas habet, uvam acerbam comedit.

C. V. ¶ *Reprehenduntur Episcopi, qui filios suos sæcularibus eruduunt literis.*

Idem *lib. 3. ad cap. 6. epist. ad Ephes.*

LEgant *g* Episcopi, atque Presbyteri, qui filios suos sæcularibus literis erudiunt, & faciunt illos Comœdias legere, & Mimorum turpia scripta cantare, de Ecclesiasticis forsitan sumptibus eruditos. Et quod in corbonam pro peccato virgo, vel vidua, vel totam substantiam suam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in Calendariam strenam, & Saturnalitiam sportulam, & Minervale munus Grammaticus, & Orator, aut in sumptus domesticos, templi stipes, aut in sordida scorta convertit. Heli *e* Sacerdos ipse sanctus fuit: sed quia filios suos non erudivit in omni disciplina & correctione, supinus cecidit, & mortuus est.

C. VI. PALEA.

[*Item* ex responsione Hadriani 1 Papæ *ad Carolum, cap. 49.*]

OMnem *f* vim venenorum *g* suorum in Dialectica disputatione constituunt hæretici, quæ, Philosophorum sententiâ, definitur non adstruendi vim habere, sed studium destruendi. Sed non in Dialectica complacuit Deo salvum facere populum suum. Regnum enim Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis.

1 ¶ Hadriani] *Hoc caput anteà tribuebatur Urbano. Sed est in scripto Hadriani de imaginibus ad Carolum magnum, c. 49. & inde emendatum est. Eadem verò habentur apud B. Ambrosium lib. 1. de fide ad Gratianum Imper. cap. 3.*

C. VII. ¶ *B. Hieronymus ab Angelo verberatur, quia Ciceronis libros legebat.*

Item Rabanus *de præsuris Ecclesiasticis.*

LEgimus *h* de beato Hieronymo, quòd cùm libros legeret Ciceronis, ab Angelo est correptus, eò quòd vir Christianus Paganorum figmentis intenderet.

Hinc etiam filius ille prodigus in Evangelio i *reprehenditur, quis de siliquis, quas porci manducabant, ventrem suum replere cupiebat.* ¶ *Hinc etiam Origenes* i *cynipes & ranas, quibus Ægypti sunt percussi, vanam Dialecticorum garrulitatem, & sophistica argumenta intelligit. Ex quibus omnibus colligitur, quod non est ab Ecclesiasticis sæcularium literarum quærenda peritia. Sed contra legitur, quòd Moyses* k *& Daniel* l *omni scientiâ Ægyptiorum & Chaldæorum eruditi fuerunt. Legitur* m *etiam, quòd præcepit Dominus filiis Israël, ut expoliarent Ægyptios*

a *Ibid. c. 5.* b *Inventum*] *vera lectio.* c *Gen. 19.* d *Genes. 18.* e *Matth. 11.* f *Burchard. l. 14. c. 11. Ivo par. 13. c. 79.* g *Gl. ordinar. 1. Tim. 3.* h *al. dispensatione.* i *Burch. l. 2. c. 18. Ivo p. 6. c. 37. & 75. Pann. l. 3. c. 40.* k *Levit. 22.* l *Ibid. c. 19.* m *℣. dist. 59. c. 1. Anselm. lib. 6. cap. 28. Ivo part. 5. cap. 102.*

a *Exod. 28. ex interpret. LXX.* b *Exod. 25.* c *2. Reg. 5.* d *3. Regum 3. 2. Paralipom. 1.* e *Hierem. 3.* f *Malach. 2.* g *Luc. 2.* h *Eccles. 3.* i *Ibid.* k *Apoc. 22.* l *Matth. 10.* m *Marci 16.* n *Matth. 14.* o *1. Petri 3.* p *1. Tim. 4.* q *Exod. 38.* r *Cant. 5.* s *Levit. 8.*

a *Exod. 17.* b *al. dimiserit.* c *Anselm. lib. 7. cap. 202. Burch. lib. 1. c. 95. Ivo part. 4. cap. 160. & part. 5. cap. 197. Pann. lib. 2. cap. 130. Polyc. lib. 4. tit. 7.* d *Ivo part. 4. c. 162. Pann. l. 2. c. 131.* e *al. tenere in manibus.* f *Ephes. 4.* g *al. abyssi quæddam immane demergit.* h *al. tantum.*

a *al. tendicula.* b *Hier. l. 5. ad c. 29. Jer.* c *Hier. l. 6. comment. al. c. 31. Jer.* d *Ivo p. 4. c. 166.* e *1. Reg. 2.* f *Ivo p. 4. c. 229.* g *al. inventorum.* h *Ex Eucron. ad Eustochium de custod. virg. Ivo p. 4. c. 164. Pannorm. l. 2. c. 132.* i *Luc. 15.* k *Act. 7.* l *Dan. 1.* m *Exod. 3. & 11.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

auro & argento, moraliter instruens, ut sive aurum sapientiæ, sive argentum eloquentiæ apud Poetas invenerimus, in usum salutiferæ eruditionis vertamus. ¶ *In Levitico* a *etiam primitias* 2 *mellis, id est, dulcedinem humanæ eloquentiæ, Domino jubemur offerre.* ¶ *Magi* b *quoque tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli tres partes Philosophiæ volunt intelligi. Denique (ut in expositione Psalterii* 3 *Cassiodorus testatur) omnis splendor Rhetoricæ eloquentiæ, omnis modus Poeticæ locutionis, quælibet varietas decoræ pronunciationis à divinis Scripturis sumpsit exordium.* ¶ *Hinc & Ambrosius* 4 *ait super epistol. Colossensium:* [Omnis ratio scientiæ supernæ, vel terrenæ creaturæ, in eo est, qui est caput eorum & auctor: ut qui hunc novit, nihil ultra quærat, quia hic est perfecta virtus & sapientia; quicquid alibi quæritur, hic perfecte invenitur. In Daniele & Salomone ostendit infidelibus se totius auctorem sapientiæ. Quod infideles non putant, quia non legunt in Evangeliis, & Prophetis Astrologiam, Geometriam, & alia hujusmodi: quæ ideò despecta sunt à nostris, quia nihil valent ad salutem, sed mittunt in errorem, & dum his student, curam animæ non habent. Qui verò Christum novit, thesaurum sapientiæ & scientiæ invenit: quia id novit, quod utile est.]

1 ¶ Origenes] *In Homil.* 4. *ad cap.* 7. *Exodi, ranas quidem comparat Poetis; cynifhes autem Dialecticis.*

2 ¶ Primitias] *Levitici c.* 2. *prohibetur fermentum ac mel adoleri in sacrificio Domini: primitiæ tamen eorum jubentur offerri, sed non super altare impon. Ubi in glossa ordinaria* mel *exponitur* Gentilis eloquentia, *ab Isychio autem,* Paganorum doctrina, *cujus primitiæ ad imitationem B. Apostoli Pauli possunt Deo offerri.*

3 ¶ Cassiodorus] *In prologo Psalterii, c.* 15. *& sequenti, multis verbis Cassiodorus divinæ Scripturæ eloquentiam explicat, & commendat. Sed quæ affert in principio explanationis Psal.* 6. *videntur his, quæ hinc referuntur, convenire.*

4 ¶ Ambrosius] *Ex B. Ambrosii principio expositionis c.* 2. *epist. ad Colos. hæc summatim collecta sunt, referuntur, in glossa ordinaria, & ab Anselmo ad idem caput secundum, cujus Anselmi verbis, Gratiani verba magnopere sunt similia.*

C. VIII. ¶ *Non prohibeantur Clerici seculares literas legere.*

Hinc etiam Beda *lib.* 2. *Regum, c.* 9. *in Samuelis allegoricis expositionibus:*

TUrbat *c* acumen legentium, & deficere cogit, qui eos a legendis secularibus literis omnimodo æstimat prohibendos: in quibus *d* si qua inventa sunt utilia, quasi sua sumere licet. Alioquin nec Moyses, & Daniel sapientiâ, vel literis Ægyptiorum paterentur erudiri, quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebant. Nec ipse Magister gentium aliquot versus Poëtarum suis vel scriptis indidisset, vel dictis.

2 pars. *Cur ergò legi prohibentur, quæ tam rationabiliter legenda probantur? Sed seculares literæ quidam legunt ad voluptatem, Poëtarum figmentis, & verborum ornatu delectati: quidam verò ad eruditionem eas addiscunt, ut errores Gentilium legendo detestentur, & utilia, quæ in eis invenerint, ad usum sacræ eruditionis devotè convertant. Tales laudabiliter seculares literas addiscunt. Unde E. Gregorius* e *quendam Episcopum non reprehendit, quia eas didicerat, sed quia contra Episcopale officium pro lectione Evangelica Grammaticam populo exponebat.*

C. IX. ¶ *Seculares literæ legendæ sunt, ne ignorentur.*

Hinc etiam Ambrosius *scribit super Lucam, in explanatione Prœmii.*

LEgimus *a* aliqua, ne negligantur 1: legimus, ne ignoremus: legimus, non ut teneamus, sed ut repudiemus.

1 ¶ Negligantur:] *Sic etiam in Pannormia, sed in originali, & in uno Gratiani manuscr.* ne legantur. *Ibi enim agitur de Pseudoevangeliis. Sed non est mutatum ob glossam.*

C. X. ¶ *Grammatica legenda est, ut per eam sacra Scriptura intelligantur.*

Item Hieronymus *ad cap.* 1. *epistolæ ad Titum.*

SI *b* quis artem Grammaticam noverit, vel Dialecticam, ut rationem rectè loquendi habeat, & inter falsa & vera judicet, non improbamus 1. ¶ Geometria quoque, & Arithmetica, & Musica habent in sua scientia veritatem: sed non est scientia illa, scientia pietatis. Scientia pietatis est, nôsse Legem, intelligere Prophetas, Evangelio credere, Apostolos non ignorare. ¶ Grammaticorum 2 autem *c* doctrina etiam potest proficere ad vitam, dum fuerit in meliores usus assumpta.

1 ¶ Non improbamus.] *Absunt istæ duæ voces ab originali. Exponens enim B. Hieronymus verba illa ex principio epistolæ ad Titum, & cognitionem veritatis, quæ est juxta pietatem, ita scripsit:* Est plane veritas, quæ non habet pietatem: & si quis Grammaticam, &c.

2 ¶ Grammaticorum] *Hæc non sunt B. Hieronymi, sed Isidori lib.* 3. *de summo bono, c.* 13. *ex quo citat Ivo.*

C. XI. ¶ *Exemplo Danielis probatur, non esse peccatum, secularibus literis eruditi.*

Item Hieronymus *in cap.* 1. *Danielis.*

QUi *d* de mensa Regis, & de vino potûs ejus nolunt *e* comedere, ne polluantur; utique si ipsam sapientiam, atque doctrinam Babyloniorum scirent esse peccatum, nunquam acquiescerent discere, quod non licebat. Discunt autem, non ut sequantur, sed ut judicent atque convincant: quomodo si quispiam adversus Mathematicos velit scribere imperitus mathematis, risui pareat: & adversus Philosophos disputans, si ignoret dogmata Philosophorum. Discunt ergò eâ mente doctrinam Chaldæorum, quâ & Moyses *f* omnem sapientiam Ægyptiorum didicerat. *Idem g.* ¶ Si quando cogimur literarum secularium recordari, & aliqua ex his discere, quæ olim omisimus, non nostræ est voluntatis, sed, ut ita dicam, gravissimæ necessitatis; ut probemus ea, quæ à sanctis Prophetis ante secula multa prædicta sunt, tam Græcorum, quàm Latinorum, & aliarum gentium literis contineri.

C. XII. ¶ *Magistros, & Doctores Episcopi congruis locis constituant.*

Item ex Synodo Eugenii 1 Papæ II.

DE *h* quibusdam locis ad nos refertur, neque magistros, neque curam inveniri pro studio literarum. Idcircò in universis Episcopis, subjectisque plebibus, & aliis locis, in quibus necessitas occurrerit, omninò cura, & diligentia adhibeatur, ut Magistri & Doctores constituantur, qui studia literarum, liberaliumque artium dogmata assiduè doceant; quia in his maximè divina manifestantur atque declarantur mandata.

1 ¶ Eugenii] *Apud Anselmum citatur ex Synodo habita Romæ in consist. Lateran. à Beato.* * * * *in Polycarpo eodem modo, & additur nomen Eugenii: ex quo etiam citat Ivo. Inventum verò est in Synodo Eugenii Papæ II. & in Synodo Leonis IV. quarum Synodorum, ut alibi dictum est, exemplaria sunt in Vaticana Bibliotheca. In indice etiam Synodi à Gregorio VII. Romæ habitæ, talis cujusdam capitis hæc ponitur summa, ut omnes Episcopi artes literarum in suis Ecclesiis doceri faciant.*

a *Levit.* 2. b *Matt.* 2. *Rab. ad hunc locum Matt.* c *Ivo p.* 4. *c.* 85. *Pannol.* 2. *c.* 133. d *al. quibus ubi libet inventa utilia.*] e *l.* 9. *reg. epist.* 48. *infr.* 86. *dist. c. cum multa.*

a *Pann. l.* 12. *c.* 124. b *Pann. l.* 2. *c.* 135. c *Ivo p.* 4. *c.* 167. *Pann. l.* 2. *c.* 136. d *Polyc. l.* 4. *t.* 7. e *non vult] orig. & Polyc. & sic deinceps.* f *Act.* 7. g *Hieronym. in prolog. in Dan.* h *Ivo part.* 4. *cap.* 214. *Ansel.* 7. *c.* 2. *Polyc. l.* 4. *tit.* 22.

C. XIII.

C. XIII. ¶ *Auctoritatibus Gentilium, eorum vanitas retunditur, atque convincitur.*

Item Augustinus *contra Faustum Manichæum, lib.* 13. *cap.* 15. a

SI quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, aliive Gentium Vates, aut Philosophi prædixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad Paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam. Quantum *b* enim distat de Christi adventu inter prædicationem Angelorum, & confessionem dæmoniorum; tantum inter authoritatem Prophetarum, & curiositatem sacrilegorum.

C. XIV. ¶ *Ad intelligentiam sacrarum Scripturarum, secularium peritia necessaria ostenditur.* a.

Item Clemens Papa I. *epist.* 5. *ad suos discipulos.*

3 ps RElatum est nobis, quod quidam in vestris partibus commorantes, adversantur sacris *c* doctrinis: & prout eis videtur, non secundùm traditionem patris, sed juxta sensum suum, docere videntur. Multas enim quidam, ut audivimus, vestrarum partium ingeniosi *d* homines, ex iis, quæ legunt, verisimilitudines capiunt. Et ideò diligenter observandum est, ut lex Dei, cùm legitur, non secundùm propriam ingenii intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in Scripturis divinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisque sponte præsumpsit: sed fieri non oportet. Non enim sensum *e*, quem extrinsecùs adulteretis, alienum, & extraneum debetis quærere; aut quoquo modo ipsum Scripturarum auctoritate confirmare: sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis. Et ideò oportet ab eo intelligentiam discere Scripturarum, qui eam a Majoribus secundum veritatem sibi traditam servavit, ut ipse possit ea, quæ rectè suscepit, competenter asserere. Cum enim ex divinis Scripturis integram quis, & firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studiis, quæ fortè in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, ut ubi vera didicerit, falsa & simulata declinet.

C. XV. ¶ *Quare prohibeatur Christianis Poëtica figmenta legere.*

Item Isidorus *in lib.* 3. *sententiarum de summo bono, cap.* 13.

4 ps IDeò *f* prohibetur Christianis figmenta legere Poëtarum, qui per oblectamenta inanium fabularum mentem excitant ad incentiva libidinum. Non enim solum thura offerendo, dæmonibus immolatur, sed etiam eorum dicta libentius capiendo.

5 pars. *Ut itaque ex præmissis apparet, imperitia* g *Sacerdotibus semper esse debet adversa: quia cum per ignorantiam cæcati* h *alios ducatum præstare caperint, ambo in foveam cadunt: unde dicitur in Psalm.* 1: [Obscurentur oculi eorum, ne videant; & dorsum eorum semper incurva.] *Cum enim obscurantur illi, qui præcunt, ad ferenda onera peccatorum facile sequentes inclinantur. Elaborandum est itaque Sacerdotibus, ut ignorantiam a se quasi quandam pestem abjiciant. Licet enim servus* k *nesciens voluntatem domini sui, & non faciens, dicatur vapulare paucis, non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. Ait enim Apostolus* l: [Qui ignorat, ignorabitur.] *Quod de eo intelligendum est, qui noluit intelligere, ut bene ageret* m.

C. XVI. ¶ *Unde* Augustinus *ait, in libro Quæst. Veteris, ac Novi Testamenti, quæst.* 67.

NOn omnis ignorans immunis est à pœna. Ille enim ignorans potest excusari a pœna, qui, a quo disceret, non invenit. Istis autem hoc ignosci petit, qui, habentes à quo discerent, operam non dederunt. Hujusmodi non licet ignorare: accipient ergo veniam, si convertantur.

¶ *Caput hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus conjunctum est superiori. Est autem responsio ad quæstionem, quam præmisit B. Augustinus his verbis:* Quid est, quod in cruce positus Salvator *a* ait: [*Pater ignosce illis, non enim sciunt, quid faciunt.*] Si enim nesciunt, quid est, quod ignoscitur, maximè cum dicat *b* Rex Abimelech ad Deum: [*Numquid gentem ignorantem perdes?*] Non omnis ignorans immunis est, &c. *In extremo autem addita sunt nonnulla ex B. Augustino, quò sententia sit integrior.*

DISTINCTIO XXXVIII.

1 ps CUm itaque voluntaria ignorantia omnibus noxia sit, Sacerdotibus est periculosa.

C. I. ¶ *Sacerdotibus maximè ignorantia vitanda est.*

Unde in Concilio Tolet. IV. *cap.* 24. *legitur.*

IGnorantia *c* mater cunctorum errorum, maximè in Sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sanctas Scripturas frequenter admonet Paulus Apostolus, dicens ad Timotheum *d*: [*Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ;*] & *e* [*semper permane in his.*] Sciant igitur Sacerdotes Scripturas sanctas, & Canones *f*, ut omne opus eorum in prædicatione & doctrina consistat: atque ædificent cunctos, tam fidei scientiâ, quam operum disciplinâ.

C. II. ¶ *Officialem libellum ab Episcopo accipiant Presbyteri, cùm ordinantur.*

Item ex eodem Toletan. IV. *cap.* 25.

QUando *g* Presbyteri in Parochiis ordinantur, libellum officialem a suo Sacerdote accipiant, ut ad Ecclesias sibi deputatas instructi succedant; ne per ignorantiam etiam in ipsis divinis sacramentis Christum offendant. Cum verò ad Litanias, vel ad Concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, vel baptizent.

C. III. ¶ *Inscitia Sacerdotum nec excusatione digna est, nec veniâ.*

Item Leo *Episcopus ad Clerum, & plebem Constantinopolitanæ urbis, epist.* 22.

SI *h* in Laicis vix tolerabilis videtur inscitia; quantò magis in iis, qui præsunt, nec excusatione digna est, nec veniâ?

C. IV. ¶ *Canones non licet Sacerdotibus ignorare.*

Item Cœlestinus *universis Episcopis per Apuliam & Calabriam constitutis, epist.* 3.

NUlli *i* Sacerdotum liceat canones *k* ignorare, nec quicquam facere, quod Patrum possit regulis obviare. Quæ enim à nobis res digne *l* servabitur, si Decretalium norma constitutorum, pro aliquorum libitu, licentiâ populis permissâ, frangatur?

C. V. ¶ *Quæ sint Sacerdotibus necessaria ad discendum.*

a *Sed ibi fusius.* b *ibid.* ¶. c *al. sanus.* d *secundum ingenium hominum,*] *orig.* e *al. sensum extrinsecùs alienum.* f *Ivo p.* 4. *c.* 167. *Pannorm. l.* 2. *cap.* 137. g *ex Greg. in l.* 1. *pastor. c.* 1. h *Matth.* 15. i *Psal.* 81. k *Luc.* 12. l 1. *Cor. cap.* 14. m *Psal.* 35.

a *Luc.* 23. b *Gen.* 20. c *Burch. l.* 1. *cap.* 100. *Ivo part.* 5. *cap.* 202. *Ans. l.* 7. *c.* 144. d 1. *Timoth.* 4. e *Ibidem inferius.* f *Concil. Arel.* 4. *c.* 1. g *Burch. lib.* 2. *cap.* 57. *Ans. l.* 7. *c.* 113. *Ivo p.* 3. *c.* 129. *Pann. l.* 3. *c.* 23. h *Ans. l.* 7. *c.* 119. *Polyc. l.* 4. *t.* 4. i *Burch. l.* 2. *cap.* 160. *Ivo part.* 6. *cap.* 251. *Anselm. l.* 7. *t.* 4. i *Burch. l.* 2. *cap.* 160. *Ivo part.* 6. *cap.* 251. *Anselm. l.* 7. *c.* 108. *Polyc. l.* 4. *tit.* 4. k *al. suos canones.* l *al. digna.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item ex dictis Augustini.

QUæ *a* ipsis Sacerdotibus necessaria sunt ad discendum, id est, liber Sacramentorum, Lectionarius, Antiphonarius, Baptisterium, Computus, Canoni pœnitentialis, Psalterium, Homiliæ per circulum anni in Dominicis diebus, & singulis festivitatibus aptæ. Ex quibus omnibus si unum defuerit, Sacerdotis nomen vix in eo constabit: quia valdè periculosæ sunt Evangelicæ minæ, quibus dicitur *b*: [*Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.*]

¶ *Cæteri etiam Collectores Augustinum citant. Ferè autem omnia hæc habentur in pœnitentiali Bedæ, & in libro de officiis Ecclesiasticis, & alibi.*

C. VI. ¶ *Quæ oportet scire eum, qui Episcopus est ordinandus.*

Item ex VII. Synodo, *cap. 2.*

OMnes *c* psallentes repromittimus Deo: [*In d justificationibus tuis meditabor, non obliviscar sermones tuos.*] Quod omnes quidem Christianos observare saluberrimum est; sed præcipuè hos, qui hierarchicam consecuti sunt dignitatem. Unde definimus omnem, qui ad Episcopatûs provehendus est gradum, modis omnibus Psalterium nosse, ut ex hoc & omnis Clerus, qui sub ipso fuerit, ita moneatur & imbuatur. Inquiratur autem diligenter à Metropolitano, si in promptu habeat legere, & scrutabiliter, & non transitoriè, tam sacros canones, & sanctum Evangelium, quàm divini Apostoli librum, & omnem divinam Scripturam; atque secundùm mandata Dei conversari, & docere populum sibi commissum. Substantia enim summi Sacerdotii nostri sunt eloquia divinitùs tradita; id est, vera divinarum Scripturarum disciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionysius *e*. Quòd si dissimulaverit, & ita libenter facere, & docere minimè spoponderit, nullatenùs consecretur. Ait enim prophetice *f* Deus: [*Tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.*

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi III. *c. 3.*

PLacuit, ut ordinandis Episcopis, vel Clericis prius ab ordinatoribus suis decreta Conciliorum auribus eorum inculcentur; ne se aliquid contra statuta Concilii fecisse pœniteat *g*.

C. VIII. ¶ *Sacra Scripturæ inhærentes, non obscurantur iniquitate mundanâ.*

Item Zepherinus Papa, *epist. 1. ad Episcopos Siciliæ.* a.

SIcut stellas cœli non extinguit nox; sic mentes fidelium, firmamento inhærentes sanctæ Scripturæ, non obscurat mundana iniquitas.

C. IX. ¶ *Ignorantia Scripturarum, est ignorantia Christi.*

Item Hieronymus *ad Eustochium in proœmio Comment. in Esaiam.*

SI juxta *h* Apostolum Paulum, Christus Dei virtus est, Deique sapientia; & qui nescit Scripturas, nescit Dei virtutem, ejusque sapientiam; ignoratio Scripturarum, ignoratio Christi est.

C. X. ¶ *A Domino sciuntur, vel ignorantur, qui ea, quæ Dei sunt, sapiunt, vel ignorant.*

Item Gregorius *in pastorali, part. 1. cap. 1.*

QUi ea, quæ Dei sunt *i*, sapiunt, à Domino sapiuntur, & qui ea, quæ Dei sunt, nesciunt, à Deo nesciuntur, Paulo *i* attestante; qui ait: [*Si quis ignorat, ignoratur.*] *Idem* a. Quicunque stultus est in culpa, erit sapiens in pœna.

1 ¶ Dei sunt,] *In loco indicato legitur:* Qui ea, quæ sunt Domini, nesciunt, à Domino nesciuntur, Paulo attestante, &c.

C. XI. *Non qui aliquid nescit, sed qui putat se scire, quod nescit, errare probatur.*

Item Augustinus *in Enchiridio ad Laurentium, cap. 17.*

2 QUamvis *b* errare *c*, quantâ possumus curâ, cavendum sit, non solum in majoribus, verum etiam in minoribus rebus, nec nisi rerum ignorantiâ possit errari; non tamen est consequens, ut continuò erret, quisquis aliquid nescit, sed quisquis se existimat scire, quod nescit. Pro vero quippe approbat falsum, quod est erroris proprium. Veruntamen in qua re quisque erret, interest plurimùm. Nam in una eademque re, & nescienti sciens, & erranti non errans rectâ ratione præponitur. In diversis autem rebus, id est, cum iste scit alia, ille alia; & iste utiliora, ille minùs utilia, vel etiam noxia; quis non in eis, quæ ille scit, ei præferat nescientem? Sunt enim quædam, quæ nescire, quàm scire sit melius.

3 pars. *Sed licet per ignorantiam Grammatica artis aliquid vitiosum proferant Episcopi, vel Presbyteri, non tamen ideò à Scholasticis sunt despiciendi: quia morum vitia magis, quàm verborum sunt præcavenda.*

C. XII. ¶ *Non contemnant Scholastici Ecclesiasticam simplicitatem.*

Unde Augustinus *in libro de Catechizandis rudibus, cap. 9.*

SEdulò *d* monendi sunt Scholastici 1, ut humilitate induti Christianâ, discant non contemnere, quos cognoverint morum vitia, quàm verborum amplius devitare, & cordi casto linguam exercitatam nec conferre audeant, quam etiam præferre consueverant. *& infrà.* His etiam maximè utile est nôsse, ita esse præponendas verbis sententias, ut præponitur animus corpori. Ex quo fit, ut ita malle debeant veriores, quàm disertiores audire sermones, sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores habere amicos. Noverint etiam, non esse vocem ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebunt, si aliquos Antistites, & Ministros Ecclesiæ fortè animadverterint, vel cum barbarismis, & solœcismis Deum invocare, vel eadem verba, quæ pronunciant, non intelligere, perturbatéque distinguere: non quia ista minimè corrigenda sunt, ut populus ad id, quod planè intelligit, dicat Amen; sed quia *e* piè toleranda sunt ab eis, qui didicerunt, ut sono in foro, sic voto in Ecclesia benedici. Itaque forensis illa, nonnunquam fortè bona dictio, nunquam tamen benedictio dici potest.

1 ¶ Scholastici,] *Vox ista abest ab originali. Sed in eo hæc præcedunt:* Sunt item quidam de Scholis usitatissimis Grammaticorum, Oratorumque venientes, quos neque inter idiotas numerare audeas, neque inter illos doctissimos, quorum mens magnarum rerum est exercitata quæstionibus. His ergò, qui loquendi arte cæteris hominibus excellere videntur, cùm veniunt, ut Christiani fiant, hoc ampliùs, quàm illis illiteratis, impertire debemus, quòd sedulò admonendi sunt, ut humilitate, &c.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *ad Leandrum Episcopum Hispalensem, in præfat. Moral. ad fin.*

INdignum vehementer existimo, ut verba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati.

¶ *Hoc & duo sequentia capita absunt à multis antiquis exemplaribus, neque glossam habent.*

a *Burch. l. 2. cap. 2. & lib. 19. c. 8. Anselm. l. 7. c. 109. Polyc. l. 4. tit. 31. Ivo p. 6. c. 22. Pann. l. 3. c. 24.* b *Matth. 15.* c *Mutatus est periodi ductus. Ivo p. 5. c. 372.* d *Psal. 118.* e *Cap. 1. Eccles. Hierarch.* f *Osea 4.* g *al. puniteant.] al. asserant.* h *1. Cor. 1.* i *1. Cor. 14.*

a *Lib. Moralium 15. cap. 23. mutato verborum ordine.* b *Sentent. l. 3. distinct. 38. c. illud.* c *al. error. q. p. c. cavendus.] orig.* d *Ivo part. 6. c. 383.* e *tamen] orig.*

C. XIV.

C. XIV. PALEA.

[*Item* Augustinus *de vera religione, cap. 49. & cap. 50.*]

LOcutio divinarum Scripturarum secundùm cujusque linguæ proprietatem accipienda est. Habet enim omnis lingua sua quædam propria genera locutionum, quæ cùm in aliam linguam transferuntur, videntur absurda.

C. XV. PALEA.

[*Item* Hieronymus *ad Pammachium, epist. 52. cujus initium est:* Christiani interdum pudoris est.]

ECclesiastica interpretatio, etiamsi habet eloquii venustatem, dissimulare eam debet, & fugere *a*, ut non otiosis Philosophorum scholis, paucisque discipulis, sed universo loquatur hominum generi.

C. XVI. ¶ *Propter opprobrium senectutis, à parvulis, & à minimis non erubescat discere Episcopus.* a.

Item Clemens Papa, *epist. 3.*

NUllus Episcopus *b* propter opprobrium senectutis, vel nobilitatem generis à parvulis, vel minimis *c* eruditis, si quid forte est utilitatis, aut salutis, inquirere negligat. Qui enim rebelliter vivit, & discere atque agere bona recusat, magis Diaboli, quam Christi membrum esse ostenditur: & potiùs infidelis, quam fidelis esse monstratur.

DISTINCTIO XXXIX.

ECce plenariè monstratum est, quòd Sacerdotes oportet literarum tam sacrarum, quam secularium esse peritos. Nunc quæritur, an secularium negotiorum oporteat eos habere peritiam? Hanc Prælatis esse necessariam multis rationibus probatur. Debent namque Prælati subditis non solùm spiritualia, sed etiam carnalia subsidia ministrare, exemplo Christi; qui turbas sequentes non solùm verbo docebat, sed etiam virtute sanabat, & corporalibus alimentis reficiebat. Ut autem Prælati hæc omnia plenè possint perficere, secularium negotiorum oportet eos habere scientiam; ut eorum cautelâ & Ecclesia serventur indemnes, & cuique necessaria pro suo modo ministrentur. Unde quidam in Episcopum electus, à Beato Gregorio pro sua simplicitate repellitur, ne ejus occasione res Ecclesiæ lapidarentur.

¶ *Secularium negotiorum imperiti non sunt in Episcopos ordinandi.*

Sic enim scribit Gregorius *Clero & nobilibus Neapol. lib. 8. epist. 40.*

PEtrus *d* Diaconus, quem à vobis electum asseritis, omnino (ut dicitur) simplex est: & nostis, quia talis hoc tempore in regiminis debet arce constitui, qui non solùm de salute animarum, verum etiam de extrinseca subjectorum utilitate & cautela sciat esse solicitus.

a *al. non fugere.* b *abest ab originali.* c *al. minus.* d *Anselm. lib. 6. cap. 13. Polyc. l. 2. tit. 1.* e *1. Tim. 3.* f *Psalm. 131.* g *Exod. 28.*

C. I. ¶ *Officium Sacerdotii non confert, sed adimit peccandi licentiam.*

Unde Symmachus Papa *ait.*

NOn *a* nos beatum Petrum, (sicut dicitis) à Domino cum sedis privilegiis, vel successores ejus, peccandi judicamus licentiam suscepisse. Ille perennem meritorum dotem cum hæreditate innocentiæ misit ad posteros. Quod illi concessum est pro actuum luce, ad illos pertinet, quos par conversationis splendor illuminat. Quis enim sanctum dubitet esse, quem apex tantæ dignitatis attollit? In quo, si desunt bona acquisita per meritum, sufficiunt, quæ à loci decessore præstantur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit, aut qui eriguntur, illustrat.

¶ *Caput hoc, quòd citatur ex Symmacho, est in libro, quem pro Symmacho Ennodius Diaconus scripsit: jure, Symmachi nomine citatur, quòd eum librum Symmachus, & universa quinta Synodus pro causa Symmachi habita, sic approbârunt, ut parem ei cum Synodis & Apostolicis decretis auctoritatem tribuerint.*

C. II. ¶ *Filii Sanctorum sunt, qui exercent opera eorum.*

Item Hieronymus *ad Heliodorum, epist. 1.*

NOn *b* est facile stare loco Pauli, & tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium: quia hinc 1 dicitur, non Sanctorum filii sunt, qui tenent loca Sanctorum, sed qui exercent opera eorum.

1 ¶ Quia hinc] *Hæc usque ad finem non sunt inventa apud B. Hieronymum, ex quo tamen, aut ex ejus dictis, citant cæteri collectores.*

C. III. ¶ *Morum nobilitas, non loci, vel generis, Sacerdotes notificet.*

Item Gregorius.

NOs, *c* qui præsumus, non ex locorum, vel generis dignitate, sed morum nobilitate innotescere debemus: nec urbium claritate, sed fidei puritate.

C. IV. *Non loca, vel ordines, sed merita nos Deo jungunt.*

Item Gregorius *ad Anastasium Presbyterum, lib. 6. epist. 29. vel c. 193.*

NOn *d* loca, vel ordines Creatori nostro nos proximos faciunt: sed ei nos merita bona jungunt, aut mala disjungunt.

C. V. ¶ *Magnitudo peccati, vel dignitatis quemque fortiter dejicit.*

Item Joannes Chrysostomus, [*id est, auctor operis imperfecti in Matthæum, homilia 40. ad. c. 21.*]

2 pars HOmo Christianus fortiter cadit in peccatum propter duas causas: aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis.

C. VI. ¶ *Damnatur Apostolicus, qui sua, & fraternæ salutis est negligens.*

Item ex dictis *e* Bonifacii 1 martyris.

3 pars SI *f* Papa suæ & fraternæ salutis negligens deprehenditur, inutilis & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus, quod magis officit sibi, & omnibus, nihilominus innumerabiles populos caretvatim secum ducit primo mancipio gehennæ, cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus *g*. Hujus culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus: quia cunctos ipse judicaturus, a nemine est judicandus, nisi deprehendatur à fide devius: pro cujus perpetuo statu universitas fidelium tanto instantiùs orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animadvertit propensiùs pendere.

a *Polyc. l. 3. tit. 7.* b *Infrà 2. q. 7. c. non omnes. Polyc. lib. 3. tit. 8. Burch. l. 1. c. 207. Ivo p. 5. c. 321.* c *Burch. l. 1. c. 208. Ivo tit. 8. cap. 322. Polyc. l. 3. tit. 7.* d *Polyc. ibid.* e *al. gestu.* f *Ivo p. 5. cap. 322. Polyc. l. 3. tit. 7.* g *al. vapulaturos.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 Dictis Bonifacii] *Nauclerus Genes. 26. testatur hoc fuisse dictum Bonifacii Martyris. Verum Deusdedit Presbyter Cardinalis tit. Apostolorum in Eudoxia, tempore Victoris Papæ III. libros quatuor de rebus Ecclesiasticis composuit, qui in Bibliotheca Vaticana servantur. Et in libro 1. cap. 231. ex gestis (sic habent etiam multi Gratiani codices, & Ivo) Bonifacii Martyris, & Archiepiscopi Moguntini, sedis Apostolicæ Legati, hæc sanctissimi illius viri de Romano Pontifice, ac sede Apostolica verba refert, in quibus est hoc caput: & quidem ex antecedentibus, & sequentibus valdè illustratur.* Sancta Romana Ecclesia, privilegio specialis auctoritatis divinitus & humanitus, caput omnium Ecclesiarum post Christum Jesum effecta, secundum Antistitis vel Rectoris sui qualitatem, & valetudinem afficit totius Christianitatis membra, ut illius incolumitati suâ respondeant incolumitate, & congaudeant: & nihilominus ejus languoribus suo languore consentiant: & sicut ejus gloriâ juxta Apostolum *a* conglorificantur; sic ejus dejectione desiciuntur, ut illud Propheticum in eo præcipue compleri deprehendatur: [*Omne b caput languidum, & omne cor mœrens: à planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas.*] Et revera tanta reverentiâ apicem præfatæ Apostolicæ sedis omnes suscipiunt, ut nonnullam sanctorum canonum disciplinam, & antiquam Christianæ religionis institutionem magis ab ore prædecessoris ejus, quam a sacris paginis, & paternis traditionibus expetant: illius velle, illius nolle tantum explorant, ut ad ejus arbitrium suam conversationem & ipsi remittant, aut intendant. Quod si, ut summopere sibi & omnibus expedit, zelo domus Dei sine intermissione tabescens, fidelis dispensator & prudens existens, Deo & hominibus, opere & sermone irreprehensibilem sese conservare studuerit, ut vere fatear, universum pene mundum secum attonitum, & follicitum post Deum currere facit, ex utroque sexu populos diversæ professionis, conditionis, & ætatis catervatim Domino suo super omnia bona ipsius constituendus ducit. Si verò suæ & fraternæ salutis negligens deprehenditur, inutilis & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus (quod magis officit sibi & omnibus) nihilominus innumerabiles populos catervatim secum duxit, primo mancipio gehennæ cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus: cujus culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus: quia cunctos ipse judicaturus, à nemine est judicandus, nisi fortè deprehendatur à fide devius: pro cujus perpetuo statu universitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animadvertunt propensius pendere. Salvo enim divinæ omnipotentiæ mysterio, ut dignum est, loco ab ipso secundo, illud B. Job *c* non incongrue aptari sanctæ Romanæ Ecclesiæ potest: [*Si destruxerit, nemo est, qui ædificet: & si incluserit hominem, nullus est, qui aperiat ei: si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subvertent terram.*] nec immeritò: cum ipsa specialius in Petro cœli, terræque retenter habenas. Hæc cum omnium fidelium in Christo spiritalis sit mater, nemo debet renuere illius ferri disciplinâ, vel emendari censurâ, juxta illa proverbia *d* Salomonis: [*Ne dimittas legem matris tuæ, liga eam in corde tuo jugiter: qui enim abjicit disciplinam, infelix est: & stultus homo deserit matrem suam*] & rursus *e*: [*Est maledictus a Deo, qui exasperat matrem: & maledictio matris evadicat fundamenta.*] illa utique, quæ arrogat *f*, divisa à sede illius, cui dictum est: [*Tu g es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*] & super arenam concupiscentiæ carnalis, seu humanæ præsumptionis, probantur posita: cursus civi minime prosperatur, si à suo fonte dividatur.

a *2.Corinth.cap.1.* b *Esa.cap.1.* c *Job.cap.12.* d *Proverbior.c. 6. & 18.* e *Ecclesiast. 3.* f *furtasse arroganter.* g *Matth.16.*

C. VII. ¶ *Non ordines, sed vitæ merita nos Deo commendant.*

Item Augustinus *ad Valerium, epist. 148.*

4 ps ANte *a* omnia peto, ut cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore facilius & lætius, & hominibus acceptabilius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, si perfunctorie, atque adulatoriè res agatur: sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnabilius. ¶ Item *b* nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore difficilius, laboriosius, & periculosius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster imperator jubet. Quis autem iste sit modus, nec a pueritia, nec ab adolescentia mea didici, & eo tempore, quo discere cœperam, vis mihi facta est merito peccatorum meorum, (nam quid aliud existimem nescio,) ut secundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noveram.

C. VIII. ¶ *Corrumpitur, & ad terram Sacerdotium trahitur, nisi legaliter, & justè servetur.*

Item Isidorus.

SIcut viri & mulieris digna conjunctio unum facit matrimonium; & sicut duorum copulatio unum perficit corpus: ita Clericatus, & Sacerdotium unum faciunt Presbyterum, & electio & consecratio unum faciunt Episcopum: quæ omnia unum efficiunt corpus: quod citius corrumpitur, & ad terram trahitur, nisi legaliter servetur, nisi justè vivendo laudetur.

C. IX. ¶ *Gratia, non locus, salvat animam.*

Item Ambrosius, *lib. de Paradiso, c. 4.*

5 ps ILlud *c* autem animadverte, quia extra Paradisum vir factus est, & mulier intra Paradisum: ut advertas, quod non loci, non generis nobilitate, sed virtute unusquisque gratiam sibi comparat. ¶ Denique extra Paradisum factus, hoc est, in inferiore loco, vir melior invenitur: & illa, quæ in meliore loco, hoc est in Paradiso, facta est, inferior reperitur.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *lib. 6. reg. epist. 5. seu c. 169.*

QUælibet *d* occulta loca sine gratia Dei animam salvare non possunt: quod aliquando in ipsis quoque conspicimus erratibus electorum. Nam Loth *e* in ipsa perversa civitate fuit justus: in monte peccavit. Sed ista cur dicimus, cum majora noverimus? Quid enim Paradiso jucundius? quid cœlo securius? & tamen homo ex Paradiso, & Angelus de cœlo peccando cecidit.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Idem.

ADam *f* primus homo pro peccato de Paradiso ejectus est: hoc est, quia Dei nobilitatem à se dejecit, nobilitate loci privatus est.

¶ *Primo libro B. Gregorii in Ezechielem, homil. 9. leguntur hæc verba, quæ nonnihil ad hanc rem facere videntur:* Quia autem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus testatur parens, qui & in Paradiso cecidit.

C. XII. ¶ *Non est verus Sacerdos omnis, qui nominatur Sacerdos.*

Item Joannes Chrysostomus, [*id est, auctor operis imperfecti, in Matth. hom. 43. ad c. 23.*]

6 ps MUlti Sacerdotes, & pauci Sacerdotes; multi nomine, pauci opere. Videte ergo, quomodo sedetis super cathedram; quia non cathedra facit Sacerdotem, sed Sacerdos cathedram; non locus sanctificat hominem,

a *Ansel. lib. 6. cap. 169. Ivo part. 6. c. 389.* b *Anselm. l. 6. c. 186.* c *Quò loci illud adverte,] orig.* d *al. Quamlibet.* e *Genes. 19.* f *Burch. lib. 1. cap. 206. Ivo p. 5. c. 320.*

sed

sed homo locum: non omnis Sacerdos sanctus, sed omnis sanctus Sacerdos. Qui *a* bene sederit super cathedram, honorem accipit ab illa; qui male sederit, injuriam facit cathedræ; ideoque malus Sacerdos de Sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In judicio enim sedens, si quidem bene vixeris, & bene docueris, omnium judex es; si autem bene docueris, & male vixeris, tui solius condemnator eris *b*. Nam bene vivendo, & bene docendo, populum instruis, quomodo debeat vivere: bene autem docendo, & male vivendo, Deum instruis, quomodo te debeat condemnare. *Idem. c.* ¶ Quicunque desideraverit *d* primatum in terra, inveniet confusionem in cœlo; nec 1 inter servos Christi computabitur, qui de primatu tractaverit; nec unusquisque eorum festinet, quomodo aliis major appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam non qui major fuerit in honore, ille est justior, sed qui fuerit justior, ille major. Conversatio ergo melior est desideranda, non dignior gradus.

1 ¶ Nec inter] *In loco indicato legitur,* ut inter servos Christi non sit de primatu certamen, nec unusquisq;, &c. *Sed obstitit glossa, ne mutaretur.*

DISTINCTIO XLI.

1 ps ECce, *quibus oporteat Sacerdotem esse ornatum moribus. Sed præterea oportet illum esse ornatum in exterioribus, habitu videlicet & incessu: habitu, ut nec fulgidis, nec sordidis se vestibus ornet. Ut enim ait Hieronymus* 1, *nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudem pariunt: quod tam de vestibus, quàm de cibis intelligendum est.*

1 ¶ Hieronymus,] *Ad Eustochium de custodia virg. sic scribit:* nec affectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conveniunt Christiano. *Ad Nepotianum quoque in eandem ferè sententiam:* vestes pullas æquè devita ut candidas, ornatus, ut sordes pari modo fugiendæ sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.

C. I. ¶ *Pro moribus eorum, cum quibus vivimus, etiam uti debemus alimentis.*

Unde Augustinus *ait lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 12*

QUisquis *e* rebus prætereuntibus restrictius utitur, quàm sese habent mores eorum, cum quibus vivit, aut intemperans 1, aut superstitiosus est. Quisquis verò sic eis utitur, ut metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. *&c.* ¶ Quid igitur locis, & temporibus, personisque conveniat, diligenter attendendum est, ne temere flagitia reprehendamus. Fieri enim potest, ut sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens utatur, insipiens autem fœdissimâ gulæ flammâ in vilissimum olus ardescat: & fanius *f* quisque maluerit, more Domini *g*, pisce vesci, quam lenticulâ, more Esau *h* nepotis Abraham, aut hordeo, more jumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt pleræque bestiæ, quia vilioribus alunturescis. Nam in omnibus hujusce modi rebus, non ex earum rerum natura, quibus utimur, sed ex causa utendi, & modo appetendi, vel probandum est, vel improbandum, quod facimus.

1 ¶ Intemperans,] *Apud sanctum August. & Ivonem legitur:* temperans. *Sed ob glossam non est mutatum.*

C. II. ¶ *Non cibus, sed appetitus in culpa est.*

Idem *super epistolam Joannis.*

DElicia quælibet, si absque desiderio percipiantur, non officiunt: & viles cibi appetenter accepti, impediunt profectum abstinentiæ. David *a* enim aquam male concupitam effudit: & Helias *b* carnes comedit.

¶ *In operibus beati Augustini, aut impressis, aut manuscriptis, quæ hactenus ad manus venerunt, hæc non sunt inventa. Caterum apud Prosperum de vita contemplativa, l. 2. cap. 12. eadem ferè leguntur:* Nec deliciæ quælibet, si absque desiderio percipiantur, officiunt: & viles cibi plerunque abstinentiæ profectum, si appetenter accipiantur, impediunt. Hinc est, quòd sanctus David aquæ in se concupiscentiam castigavit; atque eam sibi à suis oblatam, ne desiderio suo ex ea satisfacere videretur, effudit: & sancto Heliæ perceptio carnium non concupita, non nocuit.

C. III. ¶ *Contra sua infirmitatis consuetudinem, aliquibus cibis Divites uti non cogantur.*

Idem *de verbis Domini secundum Matthæum, serm. 5.* c

NOn cogantur divites pauperum cibis vesci: utantur consuetudine infirmitatis suæ. sed doleant aliter se non posse: si consuetudinem mutant, ægritudinem incurrunt. Utantur superfluis, dent inopibus necessaria: utantur pretiosis, dent pauperibus vilia.

C. IV. ¶ *Æquanimitas tolerandi, non usus, vel abstinentia cibi, justitiam facit.*

Idem *lib. 2. quæst. Evang. c. 11.*

QUod *d* dicit Dominus in Evangelio *a*. [*Justificata est sapientia ab omnibus filiis suis:*] ostendit filios sapientiæ intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam, & in temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi, vel non sumendi ea, quorum non usus, sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omnino, quid alimentorum sumas, ut succurras necessitati corporis, dummodo congruas, in generibus alimentorum his, cum quibus tibi vivendum est. Neque quantum sumas interest multum: cùm videamus aliorum stomachum citius saturari; & eos tamen illi ipsi parvo, quo satiantur, ardenter, & intolerabiliter, & omnino turpiter inhiare: alios autem pusculo quidem satiari, sed tolerabilius inopiam perpeti, & vel ante ora positas epulas, si id in tempore aut opus sit, aut necesse sit, cum tranquillitate aspicere, neque tangere. Magis ergo interest, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum, atque personæ suæ, & pro suæ valetudinis necessitate quis capiat; sed quantâ facilitate, atque serenitate animi capiat, cùm his vel oportet, vel etiam necesse est carere; ut illud in animo Christiani compleatur, quod Apostolus *f* dicit: *Scio & minus habere: scio & abundare: ubique & in omnibus imbutus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati: omnia possum in eo, qui me confortat.*

C. V. ¶ *Temperantia ciborum & vestium, non dissolutio eorum laudatur.*

Item ex Concilio Gangrensi, *c. ultimo.*

PArsimoniam *g* cum veste humili non reprobamus: sicut etiam ornatum præter corporis 1 diligentiam infucatum laudamus. Dissolutos autem & fractos in vestibus incessus non recipimus: & domos Dei honoramus & conventus, qui in his fiunt, tanquam sanctos, & utiles recipimus: pietatem in privatis domibus non concludentes, sed omnem locum in nomine Dei ædificatum honorantes: & congregationem in Ecclesia factam ad utilitatem communem recipimus, & bona

a *1. Petr. 3.* b *al. ex.* c *Ibid. homiliâ 35. ad c. 20.* d *al. desiderat.* e *Ivo part. 4. cap. 24. Pann. l. 2. c. 195.* f *al. sanus.* g *Luc. 24.* h *Gen. 25.*

a *2. Regum 23.* b *3. Regum 17.* c *ad illa verba:* [*petite, & dabitur vobis.*] *sed paulò aliter.* d *Ivo part. 4. cap. 23.* e *Matth. 11. & Luc. 7.* f *Philip. 4.* g *Ivo part. 8. cap. 327.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

opera, quæ supra vires 2 in fratres pauperes exercentur, secundum Ecclesiasticas traditiones beatificamus: & omnia, quæ conveniunt traditionibus Apostolicis, & sanctarum Scripturarum præceptis, in Ecclesia fieri exoptamus.

1 ¶ Præter corporis] *Est ex prisca versione: Græcè est,* ὅτι ἐπιτέλειαν μόνον τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου: *id est,* propter corporis tantùm curam minimè supervacaneam atque operosam: *sed ab glossam non est mutatum.*

2 ¶ Supra vites] *In prisca illa versione est:* juxta vires. *Dionysius habet, ut Grat. Græcè autem:* τὰς ἡβ' ἕκαστα ἕνεκεν δὲ τιμίας τῶν ἀδελφῶν τὰς χρείας παρεχόντες, διὰ τὴν εὐκλείαν εἰς τὰς ἄνω χορηγίας: *id est,* eximias atque excellentes fratrum beneficentias, quæ secundum traditiones per Ecclesiam in pauperes fiunt.

C. VI. ¶ *Sub specie virtutis sæpè se vitia ingerunt.*

Item Gregorius *Joanni Constantinopolitano, lib. 1. Reg. epist. 24.*

SÆpè se vitia esse virtutes mentiuntur, ut tenacitas, parsimonia; effusio, largitas; crudelitas, zelus justitiæ; remissio, pietas velit videri.

C. VII. ¶ *Meritu fidei & vitæ, non dignitis, Episcopalis auctoritas quæritur.*

Item ex Concilio Carthagin. IV. *c. 15.*

EPiscopus vilem supellectilem, & menùm, ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem, fide & vitæ meritis quærat. ¶ Hospitium *a* quoque non longè ab Ecclesia habeat.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 45.*

CLericus *b* professionem suam & habitu, & incessu probet: & ideò nec vestibus, nec calceamentis decorem quærat.

Sicut ergò in cibis mores eorum, cum quibus vivimus, observare monemur; sic & de indumentis intelligendum est. Ut enim alibi c *dicitur:* [Quisquis contemptis his, cum quibus vivit, lautiora sibi, vel austeriora præ cæteris indumenta, vel alimenta quærit, aut intemperans sui, aut superstitiosus est.] *In incessu autem debet esse Sacerdos ornatus, ut gravitate itineris, mentis maturitatem ostendat. Incompositio enim corporis (ut Augustinus* d *ait) inæqualitatem indicat mentis. Unde historiographus* e *ille, cum ejus mutabilitatem describeret, cujus conscientia excitata* f *curis mentem vastabat* g, *inter cætera hoc etiam notabile judicavit, dicens;* [Citus modo, & modo tardus incessus.]

DISTINCTIO XLII.

1 ps HOspitalem verò Sacerdotem esse oportet, *ne sit in numero eorum, quibus in judicio dicetur:* [Hospes *h* eram, & non suscepistis me.] *Qui enim Apostolum sequitur, alios ad hospitalitatem debet invitare, quomodo hospitalitatis exhortator potest esse, qui domum propriam hospitibus claudit? Si enim Sacerdos primum a seipso, & a domestica Ecclesia sua debet exigere, quod postea populis imperet: si primum, imitando Christum, ipsi debet facere, quæ postea populum doceat; necesse est, ut pauperes hospitio recipiat, quo ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat.* ¶ *Ordinandus itaque Sacerdos ad memoriam revocet, quomodo Abraham* i, *& Loth per hospitalitatis opera, Deo placuêre, & Angelos hospitio meruerunt recipere: quomodo Angeli Sodomis hospitalem domum ingressi, Loth cum familia sua liberaverunt: quomodo clausæ domos cum hospitibus ignis ingressus perdiderit: quomodo etiam secundum Hieronymum* a, *aliena rapere convincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur: ac si per opera pietatis se instruat, ut & præsentis vitæ subsidia, & æternæ claritatis præmia a Deo percipiat: utrumque enim pietati promittitur.* ¶ *Unde Apostolus scribens ad Timotheum* b *ait:* [Exerce temetipsum ad pietatem. Nam corporalis quidem exercitatio ad modicum utilis est: pietas autem est utilis ad omnia, habens promissionem vitæ, quæ nunc est, & futuræ.] *Ab hac quisquis alienus fuerit, in Sacerdotem ordinari non poterit.* ¶ *Si enim vidua* c *ab Ecclesia recipi prohibetur, quæ pauperes non recepit hospitio, quæ pedes Sanctorum non lavit, quæ omne opus bonum non est executa; multò magis sunt prohibendi a Sacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni. Unde* d *hospitalitatis opera destituentes,* in Gangrensi Concilio *excommunicantur. Sic enim in eo statutum est, c. 11.*

C. I. ¶ *Non sunt despiciendi, qui convivia pauperibus exhibent.*

SI *e* quis despicit eos, qui fideliter agapas, id est, convivia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei convocant fratres, & noluerit communicare hujusmodi vocationibus, parvipendens, quod geritur, anathema sit.

Hinc etiam Joannes Evangelista in epistola sua quendam Diotrephem excommunicavit, qui nec pauperes recipiebat, & recipientes de Ecclesia ejiciebat. In hospitalitate autem non est habendus delectus personarum, sed indifferenter quibuscunque sufficimus, hospitales nos exhibere debemus.

C. II. ¶ *In recipiendis hospitibus nulla debet esse distinctio.*

Unde Joannes Chrysostomus *in epist. ad Hebræos, hom. 11. ad c. 6. circ. fin.*

2 QUiescamus ab hac absurda curiositate, & diabolica & peremptoria *f*. Si enim in Clero se electum esse dicat, si Sacerdotem se nominet, serutare: non enim sine periculo in talibus indiscussa communicatio est: circa majora periculum vertitur; non enim das, sed accipis. Si vero pro nutrimento postulat, nihil in his examines. Inquire, quomodo Abraham hospitalem se circa omnes ostendebat. Si scrutator fuisset circa refugientes ad se, nunquam Angelos hospitio recepisset. Fortassis enim non putans eos Angelos esse, cum reliquis & hos repulisset: Sed quoniam omnes suscipiebat, suscepit & Angelos. Non enim ex vita eorum, quos accipis, mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate tua, ex liberalitate, ex honorificentia multa, ex misericordia, ex bonitate.

3 ps. *Sed licèt ipsa convivia despicienda non sint, non tamen in Ecclesiis celebrari, nec Clericos ad ea convocatos, ex eis partes sibi tollere oportet.*

C. III. ¶ *Clerici ad agapen vocati, partes sibi non tollant.*

Unde in Laodicensi Concilio, *c. 27.*

NOn *g* oportet ministros altaris, vel quoslibet Clericos 1 ad agapen vocatos, partes tollere propter injuriam 2, quæ ex hac occasione Ecclesiastico ordini possit deputari.

1 ¶ Clericos] *In Concilio Græco, & prisca etiam versione, additur,* vel Laicos.

2 ¶ Propter injuriam,] *Græcè est:* Δι' ὑβριν τὴν πρὸς τοὺς ἐπιδεχομένους τὴν ἐκκλησιαστικὴν. *id est,* eo quòd Ecclesiastico ordini inuratur contumelia.

C. IV. ¶ *In locis Deo sacratis nec comedere, nec accubitus sternere liceat.*

a *Ibid. cap. 14.* b *Burch. lib. 2. c. 209. Ivo part. 6. cap. 284. Anselm. l. 7. c. 202.* c *Supra ea. c. quisquis.* d *epist. 109. ad Monachas, habetur sensus.* e *Sallust. de Catilina.* f *al. exercitatam] al. exagitatam.* g *al. vexabat.* h *Matth. 25.* i *Genes. 1. & 19. Gl. ord. Gen. 19. ex Alcuino.*

a *In regula Monachorum, c. de paupertate.* b *1. Timoth. 4.* c *1. Tim. 5. 11. q. 1. quomodo.* d *al. Unde quidam.* e *Burch. lib. 19. cap. 124. Ivo p. 15. cap. 136. Ansl. l. 5. c. 76.* f *al. perniciosa.* g *Anselm. l. 5. c. 77. Ivo part. 3. c. 138.*

Nec

Item ex eodem, *c. 28.*

4 NOn *a* oportet in basilicis, seu in Ecclesiis agapas pensa facere, & intùs 1 manducare, vel accubitus sternere.

1 ¶ Et intùs] *Græcè est,* καὶ ἐν τῷ οἴκῳ θύειν, *quod Dionysius vertit,* nec intra domum Dei, *sed apud Balsamonem abest* vox, Dei.

C. V. ¶ *Nisi necessitate coacti Clerici in Ecclesia non conviventur.*

Item ex Concilio Carthaginensi III. *c. 30.*

NUlli *b* Episcopi vel Clerici in Ecclesia conviventur, nisi forte transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur. Populi etiam ab hujusmodi conviviis, quantum potest fieri, prohibeantur.

C. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex dictis Beati Benedicti Abbatis *c.*

ORatorium *d* hoc sit, quod dicitur; nec ibi quicquam aliud geratur, vel condatur, quàm quod divinis ministeriis *e* conveniat.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Augustinus *epist. 109. de regula Monachorum.*

IN oratorio *f* præter orandi, & psallendi cultum penitus nihil agatur, ut nomini huic & opera jugiter impensa concordent.

DISTINCTIO XLIII.

1 ps PUdicus quoque debet esse Sacerdos, *ut & moribus & verbis pudorem indesinenter exhibeat. Unde in Canticis Canticorum* g *genæ sponsæ, id est, prædicatores, turturi comparantur.* ¶ *Debet etiam gratiam docendi habere: quia, ut Hieronymus ait:* h [Innocens, & absque sermone conversatio, quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet. Nam latratu canum, & baculo 1 pastorum, lupi sunt arcendi.] *In ipsa autem doctrina discretum oportet esse rectorem, ne aut tacenda proferat, aut proferenda taceat.*

1 ¶ Baculo] *In epistola B. Hieronymi legitur,* baculoque pastoris luporum rabies deterrenda est. *Sed glossa ordinaria cum Gratiano concordat.*

C. I. ¶ *De discretione prædicationis, & silentii.*

Unde Gregorius *part. 2. sui pastoralis, c. 4. ait.*

SIt rector discretus in silentio, utilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit; ita indiscretum silentium hos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sæpe namque rectores improvidi, humanam amittere gratiam formidantes, loqui libere recta pertimescunt, & juxta veritatis vocem *i*, nequaquam jam gregis custodiæ, pastorum studio, sed mercenariorum vice deserviunt: quia veniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc namque eos per Prophetam *k* Dominus increpat, dicens: [*Canes muti, non valentes latrare.*] Hinc rursus queritur, dicens *l*: [*Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini.*] Ex adverso quippe ascendere, est pro defensione gregis, voce liberâ hujus mundi potestatibus contraire. Et in die Domini in prælio stare, est pravis decertantibus ex justitiæ amore resistere. Pastorem *m* enim recta timuisse dicere, quid aliud est, quàm tacendo terga præbuisse? qui nimirum, si pro grege se objicit, murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursum delinquenti populo dicitur *n*: [*Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta, nec aperiebant iniquitatum tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent.*] Prophetæ quippe in sacro eloquio nonnunquam doctores vocantur, qui dum fugitiva esse præsentia indicant, quæ sunt ventura manifestant: quos divinus sermo falsa videre redarguit: quia dum culpas corripere metuunt, incassum delinquentibus promissâ securitate blandiuntur, qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt: quia ab increpationis voce conticescunt. Clavis quippe apertionis sermo correptionis est: quia increpatio culpam detegit, quam sæpe nescit ipse etiam, qui perpetravit. Hinc Paulus ait *a*: [*Ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, redarguere.*] Hinc per Malachiam *b* dicitur: [*Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.*] Hinc per Esajam *c* Dominus admonet, dicens: [*Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.*] Præconis quippe officium suscipit, quisquis ad Sacerdotium accedit, ut ante adventum judicis, qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergò, si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est præco mutus? Hinc est enim, quòd super pastores primos in *d* linguarum specie Spiritus Sanctus insedit, quia nimirum, quos repleverit, de se protinùs loquentes facit. Hinc Moysi præcipitur *e*, ut tabernaculum Sacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur: ut videlicet voces prædicationis habeat, ne superni inspectoris judicium ex silentio offendat. Scriptum quippe est: [*Audiatur sonitus, quando ingreditur, vel egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.*] Sacerdos namque ingrediens, vel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiatur: quia iram contra se occulti judicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Aptè autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta etenim Sacerdotis, quid aliud, quàm recta opera debemus accipere? Prophetâ attestante, qui ait *f*: [*Sacerdotes tui induantur justitiâ.*] Vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut *g* vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque bona opera clament Sacerdotis. Sed cùm rector se ad loquendum præparat, sub quanto cautelæ studio eloquatur, attendat, ne si inordinatè ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur: & cum fortassis sapiens videri desiderat, unitatis compagem insipienter abscindat. Hinc namque veritas dicit *h*: [*Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.*] Per sal quippe verbi sapientia designatur. Qui loqui igitur sapienter nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus *i* ait: [*Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.*] Hinc in Sacerdotis veste, juxta divinam *k* vocem, tintinnabulis mala Punica conjunguntur. Quid enim per mala Punica, nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo Punico, uno exterius cortice multa interiùs grana muniuntur; sic innumeros sanctæ Ecclesiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diversitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum prorumpat, hoc, quod jam præmisimus, per semetipsam veritas discipulis clamat *l*: [*Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.*] ac si figuratè per habitum Sacerdotis dicat: Mala Punica tintinnabulis jungite, ut per omne, quod dicitis, unitatem fidei cautâ observatione teneatis. Providendum quoque est solicitâ intentione rectoribus, ut ab eis non solum prava nullo modo, sed ne recta quidem nimiè & inordinatè proferantur: quia sæpè dictorum virtus perditur, cùm apud corda audientium, loquacitatis incautâ importunitate levigatur, & auctorem suum

a *Burch. l. 3. c. 82. Ivo part. 3. c. 32. Ansl. l. 5. c. 78.* b *Burch. l. 3. c. 83. Ivo p. 3. cap. 32. Ansel. l. 3. c. 74.* c *In reg. B. Benedicti, c. 52.* d *Burch. l. 3. c. 81. Ivo part. 3. c. 71.* e *al. laudib.* f *Sensus, non verba. Isidor. Etym. l. 15. c. 4. Smaragdus in reg. B. Benedicti. c. 25. Burchard. l. 3. c. 80. Ivo p. 3. c. 72.* g *Cant. 5. ex gl. interlin. ibid.* h *Ad Oceanum epist. 83. & gl. ord. in 1. Tim. 3. in vers. doctorem.* i *Joan. 10.* k *Es 56.* l *Ezech. 13.* m *Pastori] orig.* n *Thren. 2.*

a *Ad Tit. 1.* b *Mal. 2.* c *Esa. 58.* d *Act. 2.* e *Exod. 28.* f *Psal. 131.* g *al. si.* h *Marc. 9.* i *Rom. 12.* k *Exod. 28.* l *Marc. 9.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc eadem loquacitas inquinat, quæ servire auditoribus ad usum profectus ignorat. Unde benè per Moysen dicitur *a*: [*Vir, qui fluxum seminis patitur, immundus est.*] In mente quippe audientium, semen secuturæ cogitationis, est qualitas auditæ locutionis; quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Unde & ab hujus mundi sapientibus prædicator egregius seminiverbius *b* est vocatus. Qui ergò fluxum seminis patitur, immundus asseritur; quia multiloquio subditus, ex eo se inquinat: quod si ordinatè promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corda *c* potuisset: dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad usum generis, sed ad immunditiam semen effundit. Unde Paulus quoque, cùm discipulum de instantia prædicationis admoneret, dixit *d*: [*Testificor coram Deo & Christo Jesu, qui judicaturus est vivos & mortuos, per adventum ipsius & regnum ejus, prædica verbum, insta opportune, importune:*] Dicturus [importunè,] præmisit [opportune,] quia scil. apud auditoris mentem ipsa suâ utilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit.

C. II. ¶ *Porcis & canibus sacra non sunt committenda.*

Item Clemens *epist. 3, in extremo.* a.

2 IN mandatis *e* habemus, ut venientes ad civitatem ps discamus priùs, quis in ea dignus sit, ut apud eum cibum sumamus: quantò magis nôsse convenit, quis, qualisve sit is, cui immortalitatis verba credenda sunt? Soliciti enim, & valdè soliciti esse debemus, ne *f* margaritas nostras mittamus ante porcos. Sed & ob alias causas utile est viri hujus habere me notitiam. Si enim sciam, quia in his, de quibus non potest dubitari, quod bona sint, emendatus est & inculpabilis; hoc est, si sobrius, si misericors, si justus, si mitis, & humanus (quæ utiq; bona esse nullus ambigit) tunc consequens videbitur, ut ei, qui obtinet bona virtutum, etiam quod deest fidei & scientiæ, conferatur: & in quibus maculari ejus vita videtur, quæ est in cæteris probabilis, emendetur. Si verò in iis, quæ palam sunt, peccatis involutus permanet, & inquinatus, non me oportet ei aliquid de secretioribus, & remotis divinæ scientiæ proloqui, sed magis protestari, & convenire eum, ut peccare desinat, & actus suos à vitiis emendet. Quòd si ingesserit se, & provocaverit nos dicere, quæ eum minùs rectè agentem non oportet audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omninò respondere, auditorum causâ utile non videtur: ne fortè existiment, nos responsionis penuriâ declinare certamen, & sic fides eorum lædatur, non intelligentium propositum nostrum.

C III. ¶ *Verba prædicationis persecutoribus suis Prælati non subtrahant.*

Item Anacletus, *epist. 1. omnibus Episcopis.* a.

3 SCimus *g* autem multos ob id infestare Doctores, ps ut eos perdant, ut placita propriæ voluntatis adimpleant. Non propterea tamen Doctores (in quantum vires suppetunt) à recta æmulatione, & bona intentione *h* recedere debent: scientes, quia beati *i*, qui persecutionem patiuntur propter justitiam.

C. IV. ¶ *Non est mundus à sanguine subjectarum, qui Dei consilium illi non annuntiat.*

Item Gregorius *Venan io, lib. 1. epist. 33.*

EPhesiis Paulus dicit *k*: [*Munda sunt manus meæ à sanguine omnium vestrum: non enim subterfugi, quò minùs annuntiarem omne consilium Dei vobis.*] Mundus ergo à sanguine eorum non esset, si eis Dei consilium annuntiare noluisset: qui cùm increpare delinquentes noluerit, eos proculdubiò tacendo pastor occidit.

C. V. ¶ *Æterna damnationis pœnam incurrit prædicator, qui semen divini verbi non spargit.*

Item Nicolaus *ad Michaelem Imperatorem in epistola, cujus initium est* [Propofueramus.]

DIspensatio *a* est nobis cœlestis seminis injuncta: [*Va b si non sparserimus: va si tacuerimus.*] Quod cùm electionis vas formidet, & clamet, quanto magis cuilibet exiguo metuendum est? Proinde, sicut non leve discrimen incumbit Pontificibus, siluisse pro divinitatis cultu, & Ecclesiæ correctione, quod congruit; ita his (quod absit) non mediocre periculum est, qui cùm debeant parere, despiciunt.

4. pars *Pariter quoq; observare debet Sacerdos, ne indignis, & non intelligentibus secreta mysteria, suâ prædicatione reserare incipiat. Quæ enim ea docet, quæ ab auditoribus non valent intelligi, non ad eorum utilitatem, sed ad sui ostentationem facit. Unde in expositione* [Beati immaculati.] *dicitur* c: Vitium est secreta mysteria vulgare indignis: quod fit vel loquacitate incautâ, dum sine judicio volat irrevocabile verbum; vel adulatione, ut ei placeat, cui secreta revelat; vel jactatione scientiæ, ut plura scire videatur.] *In quibus omnibus profectò datur intelligi, quanta debeat esse discretio in prædicatione Sacerdotis: quâ si forte caruerit, tanquam torto naso, Sacerdotalis officii judicatur indignus.*

a Levit. 15. b Actor. 17 c al. cordo. d 2. Timoth. 4. e Matth. 10. Marc. 6. f Matth. 7. g Ivo p. 5. c. 237. circa medium. h al. institutione. i Matth. 5. k Act. 20.

a Dispensatione nobis.] orig. b 1. Corinth. 9. c Glossa ord. ex Ambros. serm. 2. in Psal. 118. in ver. [Abscondi eloquia tua.] d Rom. 13. e Hieron. in ep. ad Amandum, & August. de Temp. serm. 65. Gregor. in pastor. part. 3. cap. 20. f 4. Regum ultim. secundum LXX. g In Michæam, cap. 3. in extremo. h Ivo part. 13. cap. 68. i abest ab orig. Ivone & aliquot manuscriptis Gratiani.

DISTINCTIO XLIV.

1 ps CUm autem vinolentus esse prohibetur, gula intemperantiam nequaquam habere permittitur. Neque enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur. Utrumque enim inter opera tenebrarum Apostolus connumerat, scribens Romanis d: [Non in comessationibus, & ebrietatibus.] Ventris namq; ingluvies ad luxuriam provocat facile, & omne opus bonum dissolvit. Unde e venter & genitalia sibimetipsis vicina sunt: ut ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum. Hinc etiam Nabuzardam f principem coquorum murum Hierusalem destruxisse legitur: quia venter, cui multitudo coquorum deservit, ædificia virtutum ad solum redigit. Sacerdos itaque de altari vivere, non luxuriari quærat, ut ait Hieronymus g: [Tibi ô Sacerdos altario vivere, non luxuriari permittitur.] *Sunt autem comessationes non solum Sacerdotibus, sed etiam Laicis noxia: qui festivos, & solennes dies non aliter se dignè celebrare putant, nisi comessationibus deserviant.*

C. I. ¶ *Non est vacandum comessationibus & ebrietatibus.*

Unde Augustinus *scribit ad Aurelium Episcopum, epist. 64.*

COmessationes *b* & ebrietates ita concessæ & licitæ putantur, ut in honorem etiam beatissimorum Martyrum, non solùm per dies solennes, (quod ipsum quis non lugendum videat, qui hæc non carneis oculis inspicit?) sed etiam quotidiè celebrentur. *& post pauca.* Non ergo asperè, quantum existimo, non duriter, non modo imperioso ista tolluntur: magis docendo, quam jubendo; magis monendo, quàm minando. Sic enim agendum est cum multitudine peccantium *i*. Severitas autem exercenda est in peccata paucorum. Et si

a Dispensatione nobis.] orig. b 1. Corinth. 9. c Glossa ord. ex Ambros. serm. 2. in Psal. 118. in ver. [Abscondi eloquia tua.] d Rom. 13. e Hieron. in ep. ad Amandum, & August. de Temp. serm. 65. Gregor. in pastor. part. 3. cap. 20. f 4. Regum ultim. secundum LXX. g In Michæam, cap. 3. in extremo. h Ivo part. 13. cap. 68. i abest ab orig. Ivone & aliquot manuscriptis Gratiani.

quid minamur, cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipsi in nostra protestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Itaque priùs movebuntur spirituales, vel spiritalibus proximi; quorum auctoritate, & lenissimis quidem, sed instantissimis admonitionibus, cætera multitudo frangatur.

C. II. ¶ *Nulli Clericorum aut continentium licet tabernas intrare.*

Item ex Concilio Laodicensi, *c. 24.*

NOn *a* oportet Clericos servientes 1 à Persbyteris usque ad Diaconos, & deinceps ordinis Ecclesiastici omnes usque ad Ministros, aut Lectores, aut Exorcistas, aut Ostiarios, aut Psalmistas, aut etiam eos, qui in proposito continentiæ sunt, tabernas 2 intrare.

1 ¶ Clericos servientes] *Græcè est* ἱερατικοὺς, *quod Dionysius vertit*, sacro ministerio deditos: *quam versionem Concilium Aquisgranense, Burchardus & Ivo attulerunt.*

2 ¶ Tabernas] *Sequebatur in impressis*, nisi causâ necessitatis: *quæ sunt expuncta, quia neque in plerisque manuscriptis, neque in Burchardo, & Ivone, neque in ipso Concilio Laodicensi, aut Aquisgranensi (ubi c. 60. hoc idem repetitur) leguntur: videntur tamen accepta ex can. Apost. 54.*

C. III. ¶ *Deponatur Clericus, qui tabernam, aut ergasterium habere voluerit.*

Item ex sexta Synodo, *cap. 9.*

NUlli Clerico licet tabernam, 1 aut ergasterium habere. Si enim hujusmodi tabernam ingredi prohibetur, quanto magis aliis ministrare in ea? Si quis verò tale quid fecerit, aut cesset, aut deponatur.

1 ¶ Tabernam aut ergasterium] *Græcè est*: κατηλύσιον ἢ ἐργαστήριον, *id est*, cauponariam tabernam.

C. IV. ¶ *Nisi necessitate compulsi Clerici tabernas non ingrediantur.*

Item ex Concilio Carthag. III. *c. 27.*

CLerici *b*, edendi vel bibendi causâ, tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

C. V. ¶ *Corripiendus est Episcopus, qui conviviis occupatur.*

Item Gregorius *Natali Episcopo, lib. 2. reg. indict. 10. epist. 14.*

2 MUltis ab urbe tua venientibus, frater charissime, ps didici, pastorali curâ derelictâ, solis te conviviis occupatum. Quæ audita non crederem, nisi hæc actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia nequaquam lectioni studeas, nequaquam exhortationi invigiles, sed ipsum quoque usum Ecclesiastici ordinis ignores; hoc est in testimonium, quod eis, sub quibus es positus, reverentiam servare nescis.

C. XI. *De eodem.*

Idem *ad eundem lib. 2. epist. 37.*

COnvivia communia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè vestra fraternitas *c* in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est, quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cùm in eis nulla absentium vita mordetur, nullus ex irrisione reprehenditur, nec in eis inanes secularium negotiorum fabulæ, sed verba lectionis sacræ audiuntur: cum non plùs, quàm necesse est, servitur corpori, sed sola ejus infirmitas reficitur, ut ad usum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque si vos in vestris conviviis agitis, abstinentium *d*, fateor, magistri estis.

C. VII. PALEA.

[*Item* ex Concilio Nanetensi.]

a Conc. Aquisgran. cap. 60. Burch. lib. 2. c. 131. Ivo p. 6. c. 205. b Aquisgran. Conc. c. 90. Burch. l. 2. cap. 130. Ivo part. 6. c. 204. c al. sanctitas. d al. abstinentia.

NUllus *e* Presbyterorum, quando ad anniversarium diem, trigesimum, aut septimum, vel tertium alicujus defuncti, aut quâcunque vocatione, ad collectam Presbyteri convenerit, se inebriare ullatenus præsumat, nec precatus amore *b* Sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare; nec plausus, & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat, aut turpia joca, vel ursos, vel tornatricibus ante se fieri *c* patiatur: nec larvas dæmonum 1 ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

1 ¶ Dæmonum] *Burchardus ait*, quas vulgò Talamascas dicunt.

C. VIII. ¶ *De eodem.* PALEA.

QUando *d* autem convenerint Presbyteri ad aliquod convivium, aliquis *e* prior illorum, versùm ante mensam incipiat, & cibum benedicat; & tunc secundùm ordinem sedeant, alter alteri honorem præbentes; & per vices cibum & potum benedicant, & aliquis de illorum Clericis aliquid de sancta Scriptura legat. Et post refectionem similiter sanctum hymnum dicant ad exemplum *f* Domini, sicut in Cœna fecisse legitur: & sic se contineant omnes Presbyteri, maximè in talibus locis, ut non vituperetur ministerium illorum.

C. IX. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex eodem.

QUando *g* Presbyteri per Kalendas simul conveniunt post peractum divinum mysterium *h*, ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem, sed quasi ad prandium, ibi ad tabulas resideant: ne per talia inhonesta convivia se invicem gravent: quia indecens est, & onerosum; sæpè etiam tardè ad Ecclesiam redeuntes, majus damnum de reprehensione consequuntur; quod *i* de gravedine mutua contrahunt, quam lucrum ibi *k* faciant. Nam de hujusmodi conventu Paulus Corinthios *l* reprehendit, qui inconvenienter Cœnam Dominicam manducare conveniebant. Sic & qui ad Cœnam Dominicam; id est, ad collationem verbi sub occasione conveniunt, & ex veritate *m* ventris causâ conjunguntur, reprehensibiles coram Deo, & hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangant, & singuli singulos bibere faciant; & maximè ultra tertiam vicem poculum non contingant, & sic ad Ecclesias redeant.

C. X. ¶ *Christiani ex Symbolis convivia non celebrent.*

Item ex Concilio Laodicensi, *c. 55.*

3 NOn *n* oportet ministros altaris, vel quoslibet ps Clericos, aut etiam Laicos Christianos ex Symbolis [quæ *o* vulgus comessalia appellat] convivia celebrare.

C. XI. ¶ *Sacrarum Scripturarum lectio Sacerdotalibus semper conviviis misceatur.*

Item ex Concilio Toletano III. *c. 7.*

PRo *p* reverentia Dei & Sacerdotum, id universa sancta constituit Synodus, ut (quia solent crebrò mensis otiosæ fabulæ interponi) in omni Sacerdotali convivio lectio divinarum Scripturarum misceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur.

a De consec. dist. 5. c. nullus. Burch. l. 2. cap. 161. Ivo part. 6. c. 252. b al. in amore. c al. facere permittat. d Burch. l. 2. c. 162. Ivo p. 6. c. 253. e decanus, aut aliquis] Burchard. f Matth. 26. g Burch. l. 2. c. 164. Ivo p. 6. cap. 255. h al. ministerium. i & k al. cibi. l 1. Corinth. 11. m al. in gluvietate. n Conc. Aquisgran. c. 83. Rab. in pœn. c. 27. o Ista sunt addita loca cujusdam glossæ. p Burch. l. 2. c. 169. Ivo p. 6. c. 260. Raban. in pœn. c. 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XII. ¶ *De confertis nec convivia facere, nec ante horam diei tertiam Clericis comedere licet.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *c. 61. & 66.*

NOn *a* liceat Sacerdotes, vel Clericos, sed nec religiosos Laicos convivia facere de confertis. ¶ Nec oportet *b* Clericos, vel Laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam inire convivia, nec aliquando Clericos, nisi hymno dicto, comedere panem, & post cibos gratias auctori Deo referre.

Si ergò Laicis comessationes damnabiles sunt, multò magis Sacerdotibus imputantur ad gehennam. Venter enim pinguis (ut Hieronymus c ait) crassum sensum generat: cùm Sacerdotalis sensûs contrà vigil esse debeat, & tenuis: atque ideò edacitatis vitio obnoxii in Sacerdotes ungi non debent. Hi enim (ut ait Gregorius in Moralibus d) qui adhuc vitiorum bello subjacent, nequaquam per prædicationis usum præesse magisterio cæterorum debent.

DISTINCTIO XLV.

t ps SEquatur e [non percussorem.] *Non enim oportet Episcopum ita esse iracubilem, & perturbati sensûs, ut percutiat, qui debet esse patiens: sed sequatur eum, qui dorsum posuit ad flagella.*

C. I. ¶ *Verborum correptione, non verberibus timeri debet Episcopus.*

Unde Gregorius *scribit Joanni Episcopo Constantinopol. lib. 2. epist. 53. al. cap. 91.*

QUid *f* autem de Episcopis, qui verberibus timeri volunt, canones dicant, benè fraternitas vestra novit. Pastores etenim facti sumus, non percussores: & egregius prædicator dicit: *g* [*Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.*] Nova verò atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item in Concilio Romano sub Sylvestro, *c. 17.*

NEminem *h* quisquam peccantem Clericum cædè attingat, non Presbyter, non Diaconus, non Episcopus Clericum, vel servitorem Ecclesiæ ad cædem perducat. Sed si ita causa exigit Clerici, triduo privetur honore, ut pœnitens redeat ad matrem Ecclesiam.

C. III. ¶ *Non asperis, sed blandis verbis, ad fidem sunt aliqui provocandi.*

Item Gregorius *Paschasio Episcopo Neapol. lib. 11. epist. 15.*

QUi sincerâ intentione extraneos à Christianâ religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis non asperitatibus debent studere, ne quorum mentem reddita ad *i* planum ratio poterat revocare, pellat procul adversitas. Nam quicunque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritûs sui volunt culturâ suspendere, suas illi magis, quàm Dei causas probantur attendere. ¶ Judæi *k* siquidem Neapoli consistentes questi nobis sunt, asserentes, quòd quidam eos, à quibusdam feriarum suarum solennitatibus irrationabiliter nitantur arcere, ne illis sit licitum festivitatum suarum solennia colere, sicut eis nunc usque, & parentibus eorum longis retrò temporibus licuit observare. Quòd si ita se veritas habet, supervacuæ rei videntur operam dare *l*. Nam quid utilitatis est, quando etsi contra longum usum fuerint vetiti, ad fidem illis, & conversionem nihil proficit? Aut cur Judæis, qualiter ceremonias suas colere debeant, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergò est, ut ratione potiùs & mansuetudine provocati, sequi nos velint, non fugere, ut eos, ex eorum codicibus ostendentes, quæ dicimus, ad sinum matris Ecclesiæ Deo possimus adjuvante convertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout potuerit, Deo adjuvante, ad convertendum accendat, & de suis illos solennitatibus inquietari denuò non permittat; sed omnes festivitates, feriasque suas, sicut hactenus tam ipsi, quàm parentes eorum, per longa colentes retrò tempora tenuerunt, liberam habeant observandi, celebrandique licentiam.

C. IV. ¶ *Non severitate, sed benevolentiâ subditos Prælati corripiant.*

Item Gregorius IV. *in epistola Episcopis per Galliam & Germaniam constituta.*

LIcèt *a* plerunque accidant in Sacerdotibus, quæ sunt reprehendenda, plùs tamen erga corrigendos agat benevolentia, quam severitas; plùs cohortatio, quàm comminatio *b*; plùs charitas, quàm potestas: cum nemo nostrûm sine reprehensione, aut sine peccato vivat. Nam si Dominus *c* statim post trinam negationem beatum Petrum Apostolum præceptorem nostrum judicâsset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. Expectandi ergò, atque corrigendi magis sunt rectores Ecclesiæ, quàm statim judicandi: cùm majora negotia, & difficiliores causarum exitus, sanctorum Patrum canones spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentiâ consecrati, jubeant sub nostræ sententiæ expectatione suspendi, nostroque moderamine fini ri. Unde necesse est hæc, & alia Ecclesiastica quæque negotia, post multarum experimenta causarum, solicitiùs perspici *d*, & diligentiùs præcaveri: quatenus per spiritum charitatis & pacis, omnis materies scandalorum, & præsumptio invidorum 1 atque oppressio simplicium fratrum de Ecclesiis Domini auferantur. Et sicut non vult quisquam fratrum se aliorum judicio prægravari; ita non audeat alii inferre, quod sibi non vult fieri. Judæi non sunt cogendi ad fidem, quam tamen si inviti susceperint, cogendi sunt retinere.

1 ¶ Invidorum] *In Epistola Gregorii IV. (quæ est in supra memorato codice Bibliothecæ Dominicanæ,) & aliquot vetustis exemplaribus Gratiani legitur,* Judæorum.

C. V. ¶ *Sicut non sunt Judæi ad fidem cogendi, ita nec conversi ab ea recedere permittuntur.*

Unde in Concilio Toletano IV. *c. 56. statutum est.*

DE *e* Judæis autem præcipit sancta Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri. [*Cui* f *enim vult Deus, miseretur, & quem vult, indurat.*] Non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma justitiæ. Sicut enim homo proprii arbitrii voluntate serpenti obediens periit: sic vocante se gratiâ Dei, propriæ mentis conversione homo quisque credendo salvetur. Ergò non vi, sed liberi arbitrii facultate, ut convertantur, suadendi sunt, non potius impellendi. Qui autem jampridem ad Christianitatem coacti sunt venire, (sicut factum est temporibus religiosissimi Principis Sisebuti) quia jam constat eos Sacramentis divinis sociatos Baptismi gratiam suscepisse, & chrismate unctos esse, & corporis & sanguinis Domini extitisse participes, oportet, ut fidem, quam etiam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, vilis & contemptibilis habeatur.

a *Apud Martin. Brachar. Burch. l. 2. c. 165. Ivo part. 6. cap. 256.* b *cap. 66. ejusd.* c *Epist. ad Nepotianum.* d *lib. 23. c. 12.* e *1. Tim. 3. & ibi gl. ordin. & Anselm. ex Hieron. ad Oceanum.* f *Jo. Diac. lib. 3. c. 9. Polyc. lib. 4. tit. 9.* g *2. Tim. 4.* h *Nemo] orig.* i *al. a plano.* k *Ivo p. 13. cap. 103.* l *al. adhibere.*

a *Infrà ea. cap. licèt. Ivo part. 5. cap. 368.* b *al. commonitis.* c *Matt. 26.* d *al. prospici.] orig.* e *Burch. lib. 2. cap. 32. Ivo part. 1. cap. 276. & part. 13. cap. 94. Panorm. lib. 1. cap. 13.* f *Rom. 10.*

C. VI. ¶ *Benevolentia plus, quàm severitas erga corrigendos agat.*

Item Leo Papa, *epist. 12. ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem, c. 1.*

LIcèt *a* nonnunquam accidant, quæ in Sacerdotalibus sunt reprehendenda personis, plùs tamen erga corrigendos agat benevolentia, quàm severitas; plùs cohortatio, quam comminatio *b*; plùs charitas, quàm potestas. Sed hi, qui quæ sua sunt, quæruntur, non quæ Jesu Christi, facilè ab hac lege discernuntur: & dum dominari magis, quàm consulere subditis quærunt, placet honor, inflat superbia, & quod provisum est ad concordiam, tendit ad noxam.

C. VII. ¶ *Dejiciatur ab officio Presbyter, & Diaconus, & Episcopus verberibus timeri quærens.*

Item ex canone Apostolorum, *cap. 28. juxta priscam versionem.*

EPiscopum *c*, aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles iniquè agentes, & per hujusmodi volentem timeri, dejici ab officio suo præcipimus, quia nusquam nos docuit hoc Dominus. Econtrario verò ipse *d*, *cùm percuteretur, non repercutiebat: cùm malediceretur, non remaledicebat: cùm pateretur, non comminabatur.*

C. VIII. ¶ *Non verberibus, sed verbis subditos Episcopi corripiant.*

Item ex Concilio Bracharensi III. *c. 6.*

CUm beatus Apostolus *e* arguere, obsecrare, vel increpare in omni patientia præcipiat, extra hanc doctrinam novimus quosdam ex fratribus, tantis cædibus in honoratos *f* subditos effervescere, quantas poterant latrocinantium promereri personæ. Et ideò, qui gradus jam Ecclesiasticos meruerunt, id est, Presbyteri, Abbates, & Levitæ, qui, exceptis gravioribus & mortalibus culpis, nullis debent verberibus subjacere, non est dignum, ut passim unusquisque Prælatus honorabiliora membra sua, prout voluerit & ei placuerit, verberibus subjiciat & dolori: ne dum incautè subdita percutit membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reverentiam subtrahat, juxta illud, quod quidam sapiens dixit: [*Leviter* g *castigatus reverentiam exhibet castiganti: asperitatis autem nimia increpatio nec correctionem recipit, nec salutem.*] Et ideò, si quis aliter, quam dictum est, prædictos honorabiles subditos, licentiâ perceptæ potestatis elatus, malitiâ animi tantùm, crediderit verberandos, juxta modum verberum, quæ intulerit, excommunicationis pariter & exilii sententiam sustinebit.

2 ps. *Salomon verò contrà admonet, dicens:* [Percute *h* filium tuum virgâ, & liberabis animam ejus à morte.] *Hinc etiam B. Gregorius * scribit in dialogo, B. Benedictum, quendam Monachum virgâ percutiendo sanâsse, quem crebrâ admonitione curare non poterat. Hinc etiam Dominus* i *flagello facto de funiculis, male versantes in templo flagellavit, & de orationis domo ejecit. Hinc etiam Apostolus* k *fornicatorem illum Satanæ corporaliter vexandum tradidit: & magum* l *illum corporali cæcitate damnavit. Hinc etiam in canonibus* m, *pueri, qui ante rationales annos irrationabiliter versantur, verberibus castigari jubentur. Virgines quoque, si religionis vestæ depositâ aliis se copulaverint, ergastulis retrudi præcipiuntur.*

a *sup. eâd. cap. licèt. Polyc. lib. 4. tit. 49.* b *al. communis.* c *Anf. l. 6. c. 159. Polyc. l. 4. tit. 9.* d *2. Petr. 2.* e *2. Tim. 4.* f *sic in codice Regio.* g *Leniter] orig.* h *Proverb. 23.* * *l. 2. dial. c. 4.* i *Joan. 2.* k *1. Cor. 5.* l *Act. 13.* m *Syricius Papa epist. 2. cap. 6.*

C. IX. ¶ *Disciplina non est servanda sine misericordia, nec misericordia sine disciplina.*

Hinc etiam Gregorius *in Moralibus lib. 20. cap. 8. n. 6.* a

DIsciplina, vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet, & justè consolans misericordiâ, & piè sæviens disciplinâ. Hinc est, quod semivivi illius vulneribus, qui à Samaritano *b* in stabulum ductus est, & vinum adhibetur & oleum, ut per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur: quatenus unusquisque, qui sanandis vulneribus præest, in vino morsum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum sananda foveantur. Miscenda est ergo lenitas cum severitate, faciendumque quoddam ex utraque temperamentum, ut neque multâ asperitate exulcerentur subditi, neque nimiâ benignitate solvantur. Hoc nimirum illa tabernaculi *c* arca significat, in qua cum tabulis virga simul & manna est: quia cum Scripturæ sacræ scientia est in boni rectoris pectore, si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam David *d* ait: [*Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.*] Virgâ enim percutimur, & baculo sustentamur. Si ergò est districtio virgæ, quæ feriat, sit & consolatio baculi, quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæviens: sit pietas, sed non plùs, quàm expediat, parcens. Intueri libet in Moysi pectore misericordiam cum severitate sociatam. Videamus amantem piè & districtè sævientem.

¶ Certè cùm Israëliticus populus ante Dei oculos pene inveniabilem contraxisset offensam, ita ut ejus rector audiret: *Descende* e, *peccavit populus tuus.*] ac si ei divina vox diceret: qui in tali peccato lapsus est, jam meus non est, atque subjungeret: [*Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentem magnam:*] ille semel & iterum pro populo, cui præerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait: [*Aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.*] Pensemus ergo, quibus visceribus eundem populum amavit, pro cujus vita de libro vitæ deleri se petiit. Sed tamen iste, qui tanto ejus populi amore constringitur, contra ejus culpas pensemus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione primâ, ne delerentur, culpæ veniam obtinuit, ad eundem populum veniens, ait *f*: [*Ponat vir gladium suum super femur suum: ite & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum: ceciderunt q; in die illo quasi viginti tria millia hominum.*] Ecce qui vitam omnium, etiam cum sua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intùs arsit ignibus amoris: foris accensus est zelo severitatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta severitas, ut eos, quos divinitùs feriri timuerat, ipse judicii gladio feriret. Sic amavit eos, quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente prosterneret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis, causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladiis allegavit. Intùs amans divinæ iræ supplicando obstitit: foris sæviens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citiùs omnibus, ostensâ morte paucorum. Et idcircò omnipotens Deus fidelem famulum suum citiùs exaudivit agentem pro populo; quia vidit, quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine

a *Lib. 20. cap. 8. ad cap. 29. Job. pastor. cur. part. 2. cap. 6. lib. 1. ex. reg. epist. 24.* b *Luc. 10.* c *Hebr. 9.* d *Psalm. 22.* e *Exod. 32.* f *Ibid.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergò populi utrumque Moyses miscuit, ut ne disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Unde hic quoque juxta utramque virtutem dicitur *a*: [*Cumq; sederem quasi Rex, circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.*] Sedere quippe, circumstante exercitu, vigor est ac disciplina regiminis: mœrentium verò corda consolari, ministerium pietatis.

1 ¶ Viginti tria] *Sic etiam legitur in codicibus B. Gregorii: sed in Hebræis, paraphrasi Chaldaicâ, versione Septuagintâ, & vulgatâ est*: tria millia.

C. X. ¶ *Justè judicans, misericordiam cum justitia servat.*

Item Isidorus *lib. 3. sententiarum, de summo bono, c. 54.*

OMnis *b*, qui justè judicat, stateram in manu gestat, & in utroque penso justitiam & misericordiam portat: sed per justitiam reddit peccanti sententiam; per misericordiam peccanti temperat pœnam: ut justo libramine quædam per æquitatem corrigat; quædam verò per miserationem indulgeat. Qui Dei judicia oculis suis proponit, semper timens & tremens in omni negotio formidat, ne de justitiæ tramite devians cadat, & unde non justificatur, inde potiùs condemnetur.

C. XI. ¶ *Qui remittit, & qui corripit, uterque miseretur.*

Item Augustinus *in Enchiridio, c. 72.*

ET *c* qui emendat verbere, in quem potestas datur, vel coërcet aliquâ disciplinâ, & tamen peccatum ejus, quo ab illo læsus aut offensus est, dimittit ex corde, vel orat ut ei dimittatur, non solum in eo, quòd dimittit atque orat, verùm etiam in eo, quod corripit, & aliquâ emendatoriâ pœnâ plectit, eleemosynam dat, quia misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur invitis, quando eorum consulitur utilitati, non voluntati, quia ipsi sibi inveniuntur esse inimici.

C. XII. ¶ *De multiplici genere eleemosynarum.*

Sunt enim multa genera eleemosynarum, de quibus Albinus *dicit.*

TRia *e* sunt genera eleemosynarum: una corporalis, egenti dare quicquid poteris: altera spiritualis, dimittere à quo læsus fueris: tertia, delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis.

C. XIII. ¶ *Eleemosyna pecunia præfertur eleemosynæ cordis.*

Item Augustinus, *lib. 50. Homil. homiliâ 6.*

DUæ *f* sunt eleemosynæ, una cordis, altera pecuniæ. Eleemosyna cordis est, dimittere ei, à quo læsus es. Nam dare aliquid indigenti, aliquando quæris, & non habes; indulgere peccanti quantum volueris, redundabit tibi. *& infrà.* ¶ Eleemosyna cordis multo major est, quàm eleemosyna corporis. *& infrà.* ¶ Charitatis eleemosyna sine substantia terrena sufficit sibi: illa verò quæ corporaliter datur, si non benigno corde tribuitur, omninò non sufficit.

3 ps. *Ex his omnibus apparet, quòd nec lenitas mansuetudinis sine rectitudine severitatis, nec zelus rectitudinis sine mansuetudine in Prælatis debet inveniri. Percussores ergo, qui præmissi auctoritatibus ab Episcopali officio removentur, non quilibet corporaliter flagellantes, sed prætermissa mansuetudine ad verbera semper parati intelligendi sunt: qui per flagella non vitia corrigere, sed timeri appetunt: quibus Petrus scribit* g: [Ne sitis dominantes in Clero, sed forma facti gregis ex animo.]

a *Job. 29.* b *Burch. l. 10. cap. 25. §. omnis.* c *4. sentent. dist. 15.* d *al. Alcuinus.* e *Pann. l. 2. cap. 192.* f *Pann. l. 2. cap. 193.* g *1. Pet. 5.*

C. XIV. ¶ *Mansuetudo & districtio ad invicem non separentur.*

Hinc etiam Gregorius *scribit in Moralibus, lib. 19. cap. 12. n. 16.* a

SUnt namque nonnulli ita districti, ut omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti jura regiminis. Unde cunctis rectoribus utraque summoperè sunt tenenda, ut nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ: quatenus nec à compassione pietatis obdurescant, cùm contumaces corrigunt; nec disciplinæ vigorem molliant, cùm infirmorum animos consolantur. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.

C. XV. ¶ *Vera justitia miseris compatitur: delinquentibus indignatur.*

Item *homil. 34. in Evangel. circa init.*

VEra justitia compassionem habet: falsa verò *b* dedignationem, quamvis & justi soleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud est, quod agitur typho superbiæ; aliud, quod zelo disciplinæ. Dedignantur *c* etenim, sed non dedignantes. *& post pauca.* ¶ At contrà hi, qui de falsa justitia superbire solent, cæteros quosque despiciunt, nullâ infirmantibus misericordiâ condescendunt, & quò se peccatores esse non credunt, eò deteriùs peccatores fiunt.

C. XVI. ¶ *Peccantes mansuetudine provocentur, non austeritate abjicianturr.*

Item Hieronymus *d, ad c. 4. Threnorum.*

RECedite (inquiunt) polluti; recedite, abite; nolite nos tangere: nolite in aliquo nobis communicare. Talis loquela non *e* illuminat cœcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum, sed magis occidit, atque in desperationem periclitantem mittit. Boni etenim rectores ex sua infirmitate aliorum infirmitates pensantes, magis per humilitatis & mansuetudinis levamentum studuerunt peccantes ab erroris laqueo eruere, quàm per austeritatem in foveam perditionis nutantes propellere. Unde doctor gentium *f*, [*Factus sum*, inquit, *infirmus infirmis.*]

C. XVII. ¶ *In populum ira Dei desævit, cùm prædicator delinquentes palpat, non corripit.*

Item ex Origene, *homiliâ 7. in Josua.*

SEd illud non otiosè transmittendum est, quòd unò peccante ira Dei super omnem populum venit. Hoc quando accidit? quando Sacerdotes, qui populo præsunt, erga delinquentes benigni videri volunt, & verentes peccantium linguas, ne fortè malè de eis loquantur, Sacerdotalis severitatis immemores, nolunt complere quod scriptum *g* est: [*Peccantem coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.*] & iterum *h*: [*Auferte malum ex vobis ipsis.*] nec zelo Dei succensi imitantur Apostolum dicentem: [*Tradidi hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat.*] Neque illud Evangelii *k* implere student, ut si viderint peccantem, primò secretè conveniant: post etiam duobus, vel tribus adhibitis *l*; quod si contempserit, & post hæc Ecclesiæ correctione non fuerit emendatus, de Ecclesia expulsum velut gentilem habeant, ac publicanum: & dum uni parcunt, universæ Ecclesiæ moliuntur interitum. Quæ ista bonitas? quæ ista misericordia est, uni parcere, &

a *In cap. 29. Job. cap. 12.* b *justitia.*] *orig.* c *al. indignantur.* d *Rabani sunt, non Hieron. commentarii, Thren. 4.* e *Esa. 52.* f *1. Cor. 9.* g *1. Tim. 5.* h *1. Cor. 5.* i *ibid.* k *Matth. 18.* l *al. arbitris.*

cere, & omnes in discrimen adducere? Polluitur enim ex uno peccatore populus. Sicut ex una ove morbida universus grex inficitur: sic etiam uno fornicante, vel aliud quodcunque scelus committente, plebs universa polluitur.

Hinc etiam alibi a *dicitur*: [Rectorem subditis pietas matrem, disciplina verò patrem exhibeat.]

4 pars. ¶ *Percussor quoque dicitur, qui sermone inutili infirmorum conscientiam vulnerat.*

C. XVIII. ¶ *Qui sermone incauto conscientiam percutit infirmorum, percussor vocatur.*

Unde Anacletus Papa *epist. 2. ad Episcopos Italiæ.* a.

SAnè percussor ille dicitur Doctor, qui sermone inutili conscientiam percutit infirmorum *b*. Ideo tenere vos, & omnes fideles oportet eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit consolari in doctrina sanâ, & contradicentes redarguere, & rectè viventes, atque rectam fidem tuentes, consolidare.

DISTINCTIO XLVI.

1 pr. SEquitur *c* [Non litigiosum.] *Nihil est enim impudentius arrogantiâ rusticorum, qui garrulitatem auctoritatem putant, & parari ad lites, in subjectos tumidi intonant: quod ex arrogantia & superbia provenire manifestum est.*

C. I. ¶ *Arrogantes nesciunt inferre humiliter, quæ docent.*

Unde Gregorius *scribit in Moralibus, lib. 23. cap. 7. n. 13. ad c. 33. Job.*

HOc habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter nesciant inferre, quod docent: & recta, quæ sapiunt, rectè ministrare non possint. In verbis enim eorum proditur, quod cùm docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere: eosque quos docent, ut longè infra se positos, veluti in imo respiciunt *d*, quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Rectè autem his per Prophetam Dominus dicit *e*: [*Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.*] Cum austeritate enim & potentia imperant, qui subditos suos non tranquillè ratiocinando corrigere, sed asperè inflectere dominando festinant. At contra vera doctrina tanto vehementiùs hoc elationis vitium fugit per cogitationem *f*, quanto ardentius verborum suorum jaculis ipsum magistrum elationis insequitur. Cavet enim, ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur.

2 pars. *Ecce, quare litigiosi prohibentur in Episcopos ordinari. Est & alia causa hujus prohibitionis. Litigiosi namque vel adulationibus animos Principum sibi conciliant, vel fratribus suis detrahendo, infamiæ notam ingerunt, vel inter fratres discordiam seminando, seditionem nunquam facere cessant: quæ omnia in Prælatis damnabilia esse probantur.*

C. II. ¶ *De iis, qui peccatoribus adulantur.*

Unde Gregorius *scribit in Moralibus, lib. 18. cap. 4. n. 3. ad cap. 27. Job.*

SUnt nonnulli, qui dum malefacta hominum laudibus efferunt, augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per Prophetam dicitur: *g* [*Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manûs, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis.*] Ad hoc quippe pulvillus ponitur, ut mollius quiescatur. Quisquis ergò male agentibus adulatur, pulvillum sub capite vel cubito jacentis ponit, ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. ¶ Hinc rursum scriptum est: *h* [*Ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum.*] Parietis quippe nomine, peccati duritia designatur. Ædificare ergo parietem, est contra se quempiam obstacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur, ut quod illi perversè agentes ædificant, ipsi adulantes quasi nitidum reddant. ¶ Sed sanctus vir, sicut mala de bonis non æstimat, ita judicare bona de malis recusat, dicens *a*: [*Absit à me, ut justos vos judicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.*]

C. III. ¶ *Adulator, vel proditor Clericus ab officio degradetur.*

Hinc etiam in Concilio Carthaginensi IV. *c. 56. legitur.*

CLericus *b*, qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenditur, ab officio degradetur.

C. IV. ¶ *Excommunicentur ab Episcopo, qui fratribus non probanda objiciunt.*

Item ex eodem Concilio, *c. 55.*

ACcusatores fratrum Episcopus excommunicet, qui non probanda fratribus objiciunt 1. Et si emendaverint vitium, recipiat eos ad communionem, non ad Clerum.

1 ¶ Qui non probanda fratribus objiciunt.] *Verba ista neque in originali, neque in multis Gratiani antiquis codicibus habentur.*

C. V. ¶ *Removeatur ab officio Clericus maledicus, scurra, & fratrum profectibus invidens non promoveatur.*

Item ex eodem Concilio, *c. 57.*

¶ *Rubrica hæc pertinet simul ad hoc caput, & ad duo sequentia.*

CLericus *c* maledicus (maximè in Sacerdotibus) cogatur ad postulandam veniam; si noluerit, degradetur: nec unquam ad officium absque satisfactione revocetur.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem Concilio, *cap. 62.*

CLericum *d* scurrilem, & verbis turpibus joculatorem, ab officio retrahendum censemus.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 54.*

CLericus *e* invidens fratrum profectibus, donec in vitio est, non promoveatur.

C. VIII. ¶ *Non sunt ordinandi, qui seditionibus vacant.*

Item ex eodem, *c. 67.*

SEditionarios *f* statuimus nunquam ordinandos Clericos, sicut nec usurarios, nec injuriarum suarum ultores.

C. IX. ¶ *Usuras exigere Clericis minimè licet.*

Item ex Concilio Laodicensi, *c. 5.*

3 ps. NOn *g* licet fœnerari ministris altaris, vel in Sacerdotali ordine constitutis, vel usuras, vel lucra, quæ sescupla *h* dicuntur, accipere.

C. X. ¶ *Nec suo nomine, nec alieno Clericus fœnerator existat.*

Item Leo Papa *Episcopis per Campaniam, epist. 1. cap. 4.*

SIcut *i* non suo, ita nec alieno nomine aliquis Clericorum exercere fœnus attentet. Indecens est enim crimen suum comodis alienis impendere. Fœnus autem hoc solum aspicere *k* & exercere debemus, ut quod hic miseriorditer tribuimus, ab eo Domino, (qui multipliciter, & in perpetuum mansura tribuit) recipere valeamus.

a *Greg. pastor. 2. p. c. 6.* b *ad Tit. 1.* c *1. ad Tim. 3. & ibi glossa ordin. & Ansel. ex Hieronym. in epistol. ad Oceanum.* d *al. despiciunt.* e *Ezech. 34.* f *al. cognitionem.* g *Ezech. 13.* h *Ibidem.*

a *Job. 27.* b *Burch. l. 2. c. 176. Ivo p. 6. c. 267. Pann. l. 3. cap. 173.* c *Burch. l. 10. c. 66. Ivo p. 11. c. 11. & p. 13. c. 66. Ans. l. 9. c. 163.* d *Burch. l. 2. c. 172. Ivo p. 6. c. 263. & p. 11. c. 79. l. 9. c. 163.* e *Burch. l. 2. c. 16. Ivo p. 6. cap. 35. Agath. Conc. c. 69.* f *Burch. l. 2. c. 17. Ivo p. 6. c. 36.* g *Ansel. l. 7. c. 150.* h *al. sesquipla.* i *Burch. l. 2. c. 12. Ivo p. 6. c. 66.* k *al. accipere.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCTIO XLVII.

1 ps Quòd autem in fine hujus capituli usurarii ordinari prohibentur, inde est, quòd usuram exercentes cupiditati deservire probantur: cupidi autem ab Apostolo a ordinari prohibentur; quia tales facilè à justo devuarent.

C. I. ¶ *Diaconus, Presbyter, & Episcopus exigens usuras, nisi desierit, deponatur.*

Unde in canonibus Apostolorum, *c. 44. legitur.*

Episcopus *b*, aut Presbyter, aut Diaconus usuras à debitoribus exigens, aut desinat, aut certè deponatur.

C. II. ¶ *Usuras exigens, sive Clericus, sive subjectus regulæ, dejiciatur.*

Item ex Concilio Nicæno, *c. 17.*

Quoniam *c* multi sub regula constituti avaritiam & turpia lucra sectantur, oblitique divinæ Scripturæ, dicentis *d*: [*Qui pecuniam suam non dedit ad usuram*:] mutuum dantes, centesimas exigunt; justè censuit sancta & magna Synodus, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens, aut *e* ex adinventione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens, aut hemiolia, id est, sescupla 1 *f* exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratiâ, dejiciatur a Clero, & alienus existat a regula.

1 ¶ Sescupla] *Hoc sesquialterarum usurarum genus, quamvis gravissimum, in frugibus humidis, vel arentibus, Constantinus lege permiserat, quæ nunc extat in codice Theodosiano, lib. 2. tit. ult. de usur. l. 1. Eodem pertinet, quod scribit B. Hieronymus in commentariis in Ezechielem, lib. 6. c. 18. his verbis*: Solent in agris frumenti & milii, vini & olei, cæterarumque specierum usuræ exigi, sive, ut appellat sermo divinus, superabundantiæ: verbi gratiâ, ut hyemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem mediam. *Quamobrem hoc canone, quo Patres illi omnes pecuniarias usuras Clericis interdicunt, voluerunt etiam sesciplam frugum expressè iisdem interdicere. Postea verò in aliis Conciliis, & à Romanis Pontificibus, genus omne usurarum, tanquam juri naturali ac divino contrarium, tam Clericis, quam Laicis fuit interdictum, quemadmodum apparet in Decretalibus, tit. de Usur.*

C. III. ¶ *Temporalibus lucris deservientes, Deo nequaquam militare probantur.*

Hinc etiam Gregorius *in lib. 19. Moralium, c. 16. n. 25. in 29. cap. Job. scribit, dicens:*

Omnes hujus seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in cœlestibus debiles. Nam pro temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt, & pro spe perpetua ne parùm quidem in labore subsistunt: pro terrenis lucris quaslibet injurias tolerant, & pro cœlesti mercede vel tenuissimi verbi ferre contumelias recusant: terreno Judici toto etiam die assistere fortes sunt, in oratione verò coram Domino vel unius horæ momento laffantur: sæpè nuditatem, dejectionem, famem pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant, & earum rerum se abstinentiâ cruciant, ad quas adipiscendas festinant; superna autem laboriosè quærere tanto magis dissimulant, quanto ea retribui tardius putant. ¶ Hi itaque quasi aliarum arborum more deorsum vasti sunt, sursum angusti: quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. At contrà ex qualitate palmarum designatur proficiens vita justorum, qui nequaquam sunt in terrenis studiis fortes, & in cœlestibus debiles; sed longius, atque distantius studiosos se Deo exhibent, quam seculo fuisse meminerunt. ¶ Nam cum quibusdam per prædicatorem nostrum dicitur: *a* [*Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem*:] eorum proculdubiò infirmitati condescenditur, ac si eis apertiùs diceretur: Si nequaquam amplius potestis, saltem tales estote in fructu bonorum operum, quales fuistis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat sancta libertas aeris 1, quos in carne validos habuit usus terrenæ voluptatis.

1 ¶ Aëris,] *Apud B. Gregorium legitur*, sancta libertas hæredes: *vel*, sancta libertas charitatis, quam in carne. *In uno autem exemplari Gratiani Vaticano*, cœlestis conversationis, *quod in glossa ad explanandam dictionem*, aëris, *asservatur.*

C. IV. ¶ *Ad sacros ordines usurarii promoveri non debent.*

Item Gregorius *Clero & civibus Neapolitanis, lib. 1. epist. 40.*

De *b* Petro insuper ad nos perveniste cognoscite, quod solidos dederit ad usuram: quod vos oportet cum omni subtilitate perquirere: & si ita constiterit, alium eligite, & ab hujusmodi vos personâ sine mora suspendite. Nam nos amatoribus usurarum nullâ ratione manus impon mus. Si verò subtili habitâ inquisitione hoc falsum esse patuerit, (quia persona ejus nobis ignota est, & utrum ita sit de simplicitate ejus, quod ad nos perlatum est, ignoramus) cum decreto a vobis facto ad nos eum venire necesse est; ut vitam moresque illius solicitius inquirentes, sensum quoque pariter agnoscamus, ut si huic judicio aptus extiterit, vestra in eo (adjuvante Domino) desideria compleamus.

C. V. ¶ *Degradetur Clericus, qui usuras accepere detegitur.*

Item ex Concilio Eliberitano, *c. 20.*

Si *c* quis Clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit degradari & abstinere.

C. VI. ¶ *Nec implicari errore, nec cupiditate violari Sacerdotem oportet.*

Item Leo *Anatolio Episcopo Constantinopolitano, epist. 51.*

2 ps Virum *d* catholicum, & præcipuè Domini Sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nullâ oportet cupiditate violari, dicente sanctâ Scripturâ *e*: [*Post concupiscentias tuas non eas.*] Mens enim potentiæ *f* avidæ, nec abstinere novit a vetitis, nec gaudere concessis, nec 1 pietati adhibere consensum.

1 ¶ Nec pietati] *Hoc postremum orationis membrum abest ab originali; sed habetur apud Anselmum.*

C. VII. ¶ *Qui cupiditatem à se non abscindit, bonorum auctori inhærere non valet.*

Item Gregorius, *l. 7. epist. 110.*

Bonorum auctori inhærere aliter non valemus, nisi cupiditatem à nobis (quæ *g* omnium malorum radix est) abscindamus.

C. VIII. ¶ *Avari est, hominum bona invadere, quorum necessitatibus subvenire valet.*

Item Ambrosius * *de eo, quod scriptum est in Evangelio* h: [Hominis cujusdam divitis fructus uberes ager attulit.]

Sicut 1 ii, qui per insaniam mente translati sunt, non jam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vident:

a 1. Tim. 3. Burch. l. 2. c. 119. Ivo part. 6. cap. 195. & p. 13. cap. 15. b Panorm. lib. 3. cap. 157. c inf. 14. q. 4. c. 8. ex alia versione. Polyc. l. 4. tit 31. Rab. l. pœn. c. 32. Burch. l. 2. cap. 129. Ansf. l. 7. c. 154. Ivo part. 6. c. 196. & p. 13. c. 8. d Psalm. 14. e redimdar ista particula. f al. sesquipla.

a Rom. 6. b Ansf. l. 6. c. 9. Polyc. lib. 2. tit. 1. c Ivo p. 13. cap. 12. Pann. l. 3. c. 136. d Ansel. l. 7. c. 250. e Eccles. 18. f al. pecuniæ. g 1. Tim. 6. * Serm. 18. h Luc. 12. i Ex Basilii homilia, ad eundem Evangelii locum.

ita etiam mens avari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper reditus computat, gratiùs aurum intuetur, quàm solem a ipsâ ejus oratio & supplicatio ad Dominum, aurum quæsivit. *& post pauca.* ¶ Interdum etiam usuræ arte nequissimâ, ex ipso auro aurum nascitur. Sed quid agis? Nec satietas unquam, nec finis aderit cupiditati. *& infra.* ¶ Sed ais: quid injustum est, si cùm aliena non invadam, propria diligentiùs servo? O impudens dictum! Propria dicis? quæ? ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? Quando in hanc ingressus es lucem, quando de ventre matris existi, quibus quæso facultatibus, quibusque substitiis stipatus ingressus es? *& post pauca.* ¶ Proprium nemo dicat, quod est commune 1, quod plus quam sufficeret sumptum, etiam violenter obtentum est. *& infra.* ¶ Nunquid iniquus est Deus, ut nobis non æqualiter distribuat vitæ subsidia? ut tu quidem esses affluens & abundans, aliis verò deesset, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis suæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu vero susceptis Dei muneribus, etsi in sinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, si tam multorum vitæ subsidia solus obtineas? Quis enim tam injustus, tam avidus, tam avarus, quam qui multorum alimenta suum *b* non usum, sed abundantiam & delicias facit? Neque enim minùs est criminis habenti tollere, quam cùm possis, & abundes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis; & miserorum redemtio est & absolutio, pecunia, quam tu in terram defodis. Tot *c* te ergò scias evadere bona, quot *d* possis præstare, quod velis.

1 ¶ Commune] *Apud Beatum Ambrosium legitur*: Proprium nemo dicat, quod e communi plus quàm sufficeret sumptum, & violenter obtentum est. *Sed ob glossam non est mutatum.*

3. pars. *Necesse* e *est etiam, ut ille, qui ordinandus est* [suæ *f* domui sit bene præpositus:] *id est, si in Laici habitu uxorem habuit, vel filios, à vitiis ad virtutum studia, & verbo & exemplo provocet, ut quod posteà præcepturus est populis, prius exigat à domesticis. Unde Apostolus Ephesiis* g *scribit, ut uxores suas sicut sua corpora diligant, & filios suos non ad iracundiam provocent, sed enutriant illos in omni disciplina & correctione Domini. Unde cum Paulus ad Timotheum* h *scribens, dixisset*, [suæ domui bene præpositum:] *statim subjunxit*, [habentem filios sibi subditos in omni castitate,] [non *i* in accusatione luxuriæ,] *Non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguendi. Unde de beato Job* k *legitur, quod pro filiis suis quotidiana offerebat Deo sacrificia, offerens holocausta per singulos, quos tantâ charitatis perfectione in unum constrinxit, ut quisq; eorum in suo die convivium fratribus pararet, & ad epulandum secum tres sorores suas pariter invitaret. Quod quia Heli facere dissimulavit, ac falsâ pietate superatus, delinquentes filios ferire noluit, (sicut in libro Regum legitur) apud districtum judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit: unde ei divina voce dicitur* l: [Honorâsti filios tuos magis, quàm me.] *Hinc etiam David erga filios benignitatem, non disciplinæ severitatem exercens, eorum juventutem experimento didicit perniciosam, quorum pueritiam vagâ licentiâ permisit esse voluptuosam. Unus quippe eorum sororem suam stupro corrumpens, a fratre ejus, Absalone* m *videlicet, inter epulas, quas fratribus suis fraudulenter paraverat, obtruncatus est. Absalon* n *verò, postquam veniam à patre obtinuit, de regno illum expulit, & ad concubinas ejus ingressus est, demum per invia deserti patrem persequens, quercui inhæsit, atq; ita suspensus interiit.* o. *Hinc etiam Paulus ad Timotheum a scribit, dicens*: [Qui suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.] *Jure ergo, qui domui suæ nescit præesse, an Episcopum ordinari prohibetur, quia qui in re minima, de qua sibi familiarior debet cura inesse, fidelis non est, quomodo in Ecclesia Dei (ubi tot sunt & alieni) sollicitam diligentiam adhibebit? unde Hieronymus* b: [Non enim *c* justus polluitur ex vitiis filiorum, sed libertas ab Apostolo Ecclesiæ Principi reservatur, ut talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.]

4 ps. *Quod tunc fiet, si non erit, quod sibi imputetur. Cùm enim gressus hominis à Domino dirigantur* d, *nec sint* e *in homine ejus via; corripere quidem potest, corrigere autem non valet: pulsare potest, non aperire: manus comprimere, non animum mutare.*

C. IX. ¶ *Bonorum hominum disciplina mores immutare non valet.*

Unde Augustinus *Clero & populo Hipponensi, epist. 137.*

Quantumlibet vigilet disciplina domûs meæ, homo sum, & inter homines vivo: nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quàm arca Noë *f*, ubi tamen inter octo homines unus reprobus inventus est: aut melior sit, quàm domus Abrahæ, ubi dictum est: *g* [*Ejice ancillam, & filium ejus:*] aut melior sit, quàm domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est *h*: [*Jacob dilexi, Esau autem odio habui.*] *& infrà.* Simpliciter autem fateor charitati vestræ coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo servire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quàm qui in monasteriis professerunt; ita non sum expertus pejores, quàm qui in monasteriis ceciderunt 1, ita ut hinc arbitrer in Apocalypsi *k* scriptum: [*Justus justior fiat, & sordidus sordescat adhuc.*]

C. X. ¶ *Convicia perditorum à via rectitudinis nos movere non debent.*

Item Cyprianus, *lib. 1. epist. 3. Cornelio Papa.*

Quod ad nos attinet, conscientiæ nostræ convenit, frater, dare operam, ne quis culpâ nostrâ de Ecclesia pereat: si quis autem ultro, & crimine suo perierit, & pœnitentiam agere, atque ad Ecclesiam redire noluerit, nos in die judicii inculpatos futuros credimus, qui consulimus sanitati; illos solos in pœnis remansuros, qui noluerint consilii nostri salubritate sanari. Nec movere nos debent convicia perditorum, quò minùs via recta, & à certa regula non recedamus, quando & Apostolus instruat, dicens *l*: [*Si hominibus placerem, Christi servus non essem.*]

DISTINCTIO XLVIII.

1 ps Prohibentur etiam neophyti m *in Episcopos ordinari, ut qui heri erat catechumenus, hodie non fiat Episcopus: qui heri erat in theatro, hodie in sedeat non Ecclesia: qui vespere erat in circo, hodie non ministret altario: qui dudum fuerat fautor histrionum, hodie non sit consecrator virginum. Causa autem hujus prohibitionis est secundum Apostolum, ne elatus in superbiam, tanquam religio Christiana plurimum ea egeret, incidat in ruinam Diaboli. Momentaneus n namq; Sacerdos nescit habere humiliteratem, observare modos personarum, vel se contemnere: non jejunavit, non flevit, non se correxit, non pauperibus erogavit. In arrogantiam (quæ est ruina*

a 1. Tim. 5. b In comm. ad c. 1. epist. ad Titum. c Itaque] orig. d Psal. 36. e Hierem. 10. f Genes. 9. g Gen. 21. h Malach. 1. i al. defecerunt. k Apoc. 22. l Galat. 1. m 1. Tim. 3. glossa ordin. ibidem & Hier. Oceano. n Leo apud Ansf. l. 6. c. 3.

a al. solem vider.] orig. b al. non suum. c al. al. tantorum. d al. quantis e Hier. ad Ocean. f 1. Tim. 3. & ibi glossator. g Ephes. 5. h 1. Tim. 3. i Tit. 1. k Job. 1. l 1. Reg. 2. m 2. Reg. 13. n 2. Reg. 16. o 2. Reg. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diaboli) incidunt, qui puncto horæ, necdum discipuli, fiunt magistri: & sicut Innocentius a *ait:* [Miserum est, eum fieri magistrum, qui necdum didicit esse discipulus.]

C. I. ¶ *Neophytus in Episcopum non est ordinandus.*

Unde in Nicæno Concilio, *c. 2. legitur.*

QUoniam *b* multa, sive per necessitatem, sive ex quacunque 1 causa, contra regulam gesta sunt, ita ut homines ex vita gentili nuper adhuc catechizati, vel instructi, statim ad spiritualem baptismum venissent, & continuò, cùm baptizati, etiam ad Episcopatum vel Presbyterium provecti sunt; rectè igitur visum est, de cætero nihil tale debere fieri. Nam & tempore opus est, ut sit catechumenus, & post baptismum multâ probatione indiget. Evidens namque est apostolicum præceptum, dicens: *c* [*Non Neophytum, ne forte elatus in judicium incidat, & laqueum Diaboli.*] Si verò præcedente *d* 2 tempore aliquod mortale 3 peccatum admiserit, & convictus duobus vel tribus testibus fuerit, cessèt à Clero, qui hujusmodi est. Si quis verò præter hæc fecerit, tanquam contraria statutis sancti *e* Concilii gerens, ipse præcipitabitur de statu sui Cleri.

1 ¶ Quacunque causa,] *Græcè est:* ἢ ἄλλως ἐπευγκράτων τῶν ἀνθρώπων: *quod Dionysius vertit*, aut aliàs cogentibus hominibus.

2 ¶ Præcedente] προϊόντος, *id est*, procedente: *sed ob glossam non est mutatum.*

3 ¶ Mortale] *Abest vox ista à prisca versione. Græcè est,* ψυχικὸν τὸ ἁμάρτημα: *quod Dionysius vertit*, delictum animæ.

Neophyti verò hodiè appellantur, propositum sacræ religionis noviter assumentes.

C. II. ¶ *Quis dicatur Neophytus.*

Unde B. Gregorius *scribit Syagrio Episcopo, & aliis Episcopis, lib. 7.* f *epist. 110.*

SIcut *g* Neophytus tunc dicebatur, qui initio *h* 1 sanctæ fidei erat eruditione plantatus; sic modò Neophytus habendus est, qui repentè in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores *i* sacros irrepserit. ¶ Ordinatè ergò ad ordines ascendendum est. Nam casum appetit, qui ad summi *k* loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum. Scimus autem, quòd ædificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi à novitatis suæ humore siccentur: ne si ante pondera, quàm solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant.

1 ¶ Initiò sanctæ] *In lib. 7. epist. 110. ubi habetur prior pars hujus capitis usque ad vers.* Scimus autem *legitur*, in sanctæ fidei erat conversatione plantatus. *lib. autem 4. ep. 51. sive e. 95. (ubi & eadem ferè iisdem verbis habentur, ac præterea sequens pars usque ad finem) legitur hoc loco*, qui adhuc noviter erat eruditione plantatus in fide.

DISTINCTIO XLIX.

ECce, à quibus vitiis debeant esse immunes, qui in Episcopum sunt ordinandi. Qui enim intercessores pro populo ad Deum parantur, necesse est, ut ejus gratiam bene vivendo mereantur. Unde Gregorius *ait in pastorali* 1. ¶ Solicitè formidandum, ne qui placare posse iram Dei creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquidò novimus, quia, cùm is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Qui ergò adhuc desideriis terrenis adstringitur, caveat, ne districti iram judicis graviùs accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat subditis auctor ruinæ. Solerter ergò se quisque metiatur, nec *a* locum regiminis assumere audeat, si in se adhuc vitium damnabiliter regnat: nec eis, quem crimen depravat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorum.

C. I. ¶ *Sacrificium Deo non offerat, qui vitiis est maculatus.*

Idem *in eod. pastorali cod. c. 11. continenter.*

HInc etenim supernâ voce ad Moysen dicitur: *b* [*Loquere ad Aaron: homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo suo, nec accedat ad ministerium ejus.*] Ubi & repentè subjungitur: [*Si cæcus fuerit, si claudus, si vel parvo, vel grandi & torto naso, si fracto pede, vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus &c.*] Cæcus quippe est, qui supernæ contemplationis lumen ignorat: qui præsentis vitæ tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conspicit, quò gressus operis porrigat *d*, nescit. Hinc etenim prophetante Annâ *e* dicitur: [*Pedes sanctorum suorum servabit, & impii in tenebris conticescent.*] ¶ Claudus verò est, qui quidem, quò pergere debeat, aspicit; sed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfectæ *f* non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis statum dum flaccâ consuetudine non erigitur, quò per desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc etenim Paulus *g* dicit: [*Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris; ut non claudicans quis erret, sed magis sanetur.*] ¶ Parvo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores, foetoresque discernimus. Rectè ergò per nasum discretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde & in laude Sponsæ dicitur *h:* [*Nasus tuus, sicut turris, quæ est in Libano:*] quia nimirum sancta Ecclesia, quæ ex causis singulis tentamenta prodeant per discretionem conspicit, & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli, qui dum æstimari hebetes nolunt, fæpè se quibusdam exquisitionibus, plùs quàm necesse est, exercentes, ex nimia subtilitate falluntur. Unde hic quoque subditur, [*vel grandi & torto naso.*] Nasus enim grandis & tortus, est discretionis subtilitas immoderata: quæ dum plùs quam decet excreverit, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit. ¶ Fracto autem pede vel manu est, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque à bonis actibus funditus exors vacat: quatenus hæc, non ut claudus, saltem cum infirmitate teneat, sed ab his omnimodò alienus existat. ¶ Gibbus verò est, quem terrenæ solicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad superna respiciat; sed solis his, quæ in infimis calcantur, intendat; qui & si quando aliquid ex bono patriæ cœlestis audierit, ad hoc, nimirum perversæ consuetudinis pondere prægravatus, cordis faciem non attollit: quia cogitationis statum erigere non valet, quem terrenæ solicitudinis usus curvum tenet. Ex horum quippe specie Psalmista *i* dicit: [*Incurvatus sum, & humiliatus usquequaque.*] Quorum culpam quoque per semetipsam Veritas reprobans ait: *k* [*Semen autem, quod in spinis cecidit, hi sunt, qui audiunt verbum, & à sollicitudinibus & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum.*] ¶ Lippus verò est, cujus quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanæ sunt, sed humore defluente infirmatæ *l* palpebræ grossescunt: quæ quia infusione crebrâ arteruntur, etiam acies pupillæ vitiatur. Et sunt nonnulli, quorum sensum carnalis vitæ operatio sauciat, qui

a *Epist. 12. ad Aurelium.* b *Martinus Brach. Episcopus cap. 22.* c *1. Tim. 3.* d *al. procedente) orig.* e *al. magni.* f *Et lib. 4. epist. 51. Vigilio Episcopo Arelatensi.* g *Polyc. lib. 2. tit. 2. Ans. l. 6. c. 26. Ivo part. 5. c. 131.* h *al. in initio.* i *al. ordines.* k *al. summa.* l *part. 1. cap. 11.*

a *al. ne) orig.* b *Levit. 21.* c *Horniosus.) vulgata.* d *al. dirigat.* e *1. Reg. 2.* f *al. perfectè.* g *Hebr. 12.* h *Cant. 7.* i *Psal. 118.* k *Luc. 9.* l *al. infirmitate.*

videre

videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed usu pravorum actuum caligant. Lippus itaque est, cujus sensum natura exacuit, sed conversationis pravitas confundit: cui bene per Angelum dicitur *a:* [*Collyrio inunge oculos tuos, ut videas.*] Collyrio quippe oculos, ut videamus, inungimus, cùm ad cognoscendam veri luminis claritatem, intellectûs nostri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. ¶ Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non finitur: quia arrogantiâ sapientiæ seu justitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra, videt: albuginem tolerans nihil videt: quia videlicet sensus humanæ cogitationis, si sibi multum se, peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi justitiæ sive sapientiæ tribuit, à luce se supernæ cognitionis excludit: & eò claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quò se apud se per arrogantiam exaltat, sicut de quibusdam dicitur *b:* [*Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.*] ¶ Jugam verò habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim fervor viscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio usque ad operationem prosilit, nimirum fervor intimus usque ad cutis scabiem prorumpit, & foris jam corpus sauciat: quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cùm dicebat *c:* [*Tentatio vos non apprehendat, nisi humana:*] ac si apertè diceret: Humanum quidem est tentationem in corde perpeti: dæmoniacum verò est in tentationis certamine in operatione superari. ¶ Impetiginem quoque habet in corpore, quisquis avaritiâ vastatur in mente: quæ si in parvis non compescitur, nimium sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tædio excrescens membrorum decorem fœdat: quia & avaritia captivam animam, dum quasi delectat, exulcerat: dum adipiscenda quæque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit: & dolorem in vulnere non facit, quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur: & quasi totum corpus exasperat, quia per universa vitia animum supplantat, Paulo attestante, qui ait *d:* [*Radix omnium malorum est cupiditas.*] ¶ Ponderosus verò est, qui turpitudinem non exercet opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine gravatur in mente: qui nequaquam quidem usque ad opus nefarium rapitur, sed ejus animus voluptate luxuriæ sine ullo repugnationis obstaculo delectatur. Vitium *e* quippe est ponderis, cùm humor viscerum ad virilia labitur, quæ profectò cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergò est, qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: & quamvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente, nec ad usum boni operis in aperto valet assurgere; quia gravat hunc in abditis pondus turpe. ¶ Quisquis ergò quolibet horum vitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne 1 profectò diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devastant. ¶ Quia igitur paucis ad magisterium pastorale dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimescat, oftendimus: nunc is, qui ad illud dignè pervenerit, in eo qualiter vivere debeat, demonstremus.

1 ¶ Ne profectò] *Sic etiam in originali impresso. In aliquot Gratiani manuscripti legitur:* Nec profecto diluere aliena delicta valet is, quem adhuc propria devastant.

a *Apoc. 3.* b *Rom. 1.* c *1. Cor. 16.* d *1. Timoth. 6.* e *Sic & Arnobius.*

C. II. ¶ *Indoctus, terrena lucra sectans, vitiosus ordinari non debet.*

Item Hieronymus a *super Malachiam, ad c. 1.*

SAcerdotes nomen Domini despiciunt, & quantum ad se, panem pollutum offerunt, qui ad altare indignè accedunt, quique dato munere Sacerdotium præsumunt. Panem quoque polluit, qui doctrinam Domini in populo malè dispergit *b*, & qui honorat potentem, & despicit pauperem. *& infrà.* ¶ [*Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est?* &c.] Superiùs accusati de panibus, nunc accusantur de victimis. Cæcum animal offert, qui ordinat indoctum loco docti, magistrumque facit, qui vix discipulus esse poterat. Claudum offert, qui lucra terrena quærentem locat; utpote pedem in diversa ponentem, unum in divinis, alterum in carnalibus: cui potest inferri illud de libro Regum *c:* [*Usquequò claudicatis in duas partes?*] Languidum offert, qui vitiosum habet pro religioso, quique tardum, & pigrum probat 1 patientem, dicens illum negligentiæ redarguendum. Indignum est enim dare Deo, quod dedignatur homo.

1 ¶ Probat patientem,] *Sic interpungitur etiam in manuscripto, & in glossa, cum tamen ita posset etiam distingui*, & pigrum probat, patientem dicens illum, &c.

DISTINCTIO L.

1 gs EX præmissis auctoritatibus liquidò monstratum est, quod variis criminibus irretiti in Sacerdotes ordinari non possunt. Nunc autem de eisdem quæritur; utrum post peractam d pœnitentiam, vel in propriis ordinibus remanere, aut ad majores gradus conscendere valeant? Multorum auctoritatibus, variis criminibus irretiti, à propriis ordinibus dejiciuntur, & ab accessu majorum prohibentur.

C. I. ¶ *Lapsi in suum ordinem reparari non possunt.*

Unde Gregorius *ait Constantino Mediolanensi Episcopo. lib. 4. epist. 17. sive cap. 61.*

SI *e* lapsis ad suum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicæ proculdubiò frangitur disciplinæ: dum pro reversionis spe, pravæ actionis desideria quisque concipere non formidat. *& post pauca.* ¶ Illud igitur præ omnibus studete, ut lapsos in sacrum ordinem nullius vobis supplicatio aliquo modo revocare suadeat, ne hujusmodi non statuta, sed temporaliter dilata credatur eis esse vindicta.

C. II. *Qui post suum ordinationem labitur, depositus permanebit.*

Item Martinus Papa I. *Amando Episcopo.*

QUi *f* semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipisci.

C. III. ¶ *Presbyter post lapsum nullâ ratione in sacro ordine reparari valet.*

Item Gregorius Papa *Saviniano Episcopo lib. 7. epist. 25.*

PResbyterum *g*, de quo nos fraternitas tua latoris præsentium legatione *h* consuluit, nullâ ratione in sacro ordine post lapsum aut permanere, aut revocari posse cognoscas. Circa quem tamen mitius agendum est: quia commissum facinus facili dicitur professione confessus.

a *Sensus aliqua ex parte.* b *al. dispersit.* c *3. Reg. 18.* d *al. actam.* e *Anselm. l. 8. cap. 25. & lib. 1 cap. 13. Ivo part. 6. cap. 80. Pann. l. 2. c. 145.* f *Pann. l. 3. c. 141.* g *Ansel. lib. 8. cap. 26. Pannor. l. 5. c. 146.* h *al. relatione.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. IV. ¶ *Post perpetratum homicidium Sacerdotale officium ministrari non potest.*

Item Joannes * VIII. *Cenomantico * Utricensi Episcopo.*

MIror *a* minùs *b* doctam scientiam tuam Sacerdotem putare post perpetratum homicidium posse in Sacerdotio ministrare : imò (quod est ineptiùs) nobis suadere velle, ut ipsi tali præsumptioni præberemus assensum Quis enim tam demens, tamque perversi sensûs, tale quid æstimaret, vel post quantamcunque pœnitentiam concedendum, cùm omninò sit canonicæ disciplinæ contrarium? Debet ergò Sacerdotio privatus lachrymarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus saltem remediis curatus, salutis possit invenire suffragium.

C. V. ¶ *Ad majorem gradum Clericus provehi non potest, qui Paganum occidit.*

Item Nicolaus Papa.

CLericum *c*, qui Paganum occiderit, non oportet ad gradum majorem provehi, qui carere etiam debet acquisito : homicida enim est. Nam cùm discreti sint mil tes seculi à militibus Ecclesiæ, non convenit militibus Ecclesiæ militare seculo, per quod ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire.

C. VI. ¶ *Qui defendendo se Paganum occiderit, Sacerdotali careat officio.*

Item *Osbaldo Chorepiscopo Quadrantino.*

DE his Clericis, pro quibus consuluisti, scilicet, qui se defendendo Paganum occiderunt, si posteà per pœnitentiam emendati possint ad gradum pristinum redire, aut ad altiorem conscendere ; scito, nos nullam occasionem dare, nec ullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi. Verùm si contigerit, ut Clericus Sacerdotalis ordinis saltem Paganum occiderit, multùm sibi consulit, si ab officio Sacerdotali recesserit : satiusque est illi in hac vita Domino sub inferiori habitu irreprehensibiliter famulari, quam alta indebitè appetendo, damnabiliter in profundum demergi.

C. VII. ¶ *Cadat ab officio Episcopus, Presbyter, aut Diaconus capitale committens crimen.*

Item ex Concilio Agathensi, *c. 50.*

SI Episcopus, Presbyter, aut Diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsaverit, aut falsum testimonium dixerit, ab officii honore depositus in monasterium detrudatur, & ibi, quamdiu vixerit, Laicam tantummodò communionem accipiat.

C. VIII. ¶ *Qui homicidii facto, aut præcepto, aut consilio post baptismum conscius fuerit, Clericus non ordinetur.*

Item ex Concilio Martini *d* Papæ, *c. 26.*

SI e quis viduam, aut ab alio dimissam *f* duxerit, non admittatur ad Clericatum. Quòd si irrepserit, dejiciatur. Similiter, si homicidii, aut facto, aut præcepto, aut consilio, aut defensione 1 post baptismum conscius fuerit, & per aliquam subreptionem ad Clericatum venerit, dejiciatur, & in fine vitæ suæ *g* Laicam communionem tantummodò recipiat.

1 ¶ Defensione] *In codice Lucensi Regio (in quo sunt etiam hæc capitula à Martino Bracharensi Episcopo collecta) & apud Anselmum, & in editione Conciliorum tribus tomis, in margine legitur, assensione : cui lectioni convenit, quod legitur in Concilio Triburiensi, c. 11. circa finem.*

C. IX. ¶ *De sacris ordinibus lapsi reparari non possunt.*

Item Gregorius *Januario Episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26.*

PErvenit *a* ad nos, quosdam de sacris ordinibus lapsos vel post pœnitentiam, vel ante, ad ministerii sui officium revocari : quod omninò prohibemus, & in hac re sacratissimi quoque canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, ut ad altaris ministerium ulteriùs non accedat.

C. X. ¶ *De eodem.*

Idem *Venantio Lunensi Episcopo, lib. 4. epist. 5. seu c. 49.*

ACcedens *b* ad Gorgoniam insulam fraternitas vestra discutiat id, quod ad nos de Saturnino Presbytero 1 perlatum est. Pervenit namque ad nos, quia postquam pro crimine lapsûs sui à Sacerdotii ordine est dejectus, ad explendum ministerium Sacerdotii præsumpsit accedere, & omnipotenti Deo hostias immolare. Quod si ita factum fraternitas vestri repererit, eum sacri corporis & sanguinis Dominici participatione privatum in pœnitentiam redigat : ita ut usque ad diem obitûs sui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodò exitûs sui tempore percipiat. Sin autem eum fraternitas tua talem pœnitentiam agere cognoverit, ut ei justè ad recipiendam inter Laicos communionem, etiam ante exitum, debeat misereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus potestate. *& infrà.* ¶ Præterea ad fraternitatis tuæ consulta respondentes statuimus, Diaconum & Abbatem de portu Veneris, quem indicas cecidisse, ad sacrum ordinem non debere, vel posse ullo modo revocari. Quem quidem sacro ordine privatum in pœnitentiam deputare te convenit : cujus si posteà actus, conversatioque meruerit, priorem inter alios Monachos, ubi tu tamen decreveris, standi locum obtineat. Subdiaconi quoque, quos similis culpa constringit, ab officio suo irrevocabiliter depositi, inter Laicos communionem accipiant. In portu autem Veneris, loco lapsi Diaconi, alium, qui hoc officium implere debeat, ordinabis. Saturninum verò Presbyterum, ut nunquam ad sacri ordinis ministerium præsumat accedere, scriptis cavere decrevimus : sed eum in insula Gorgonia, atque Capraria solicitudinem de monasteriis gerere, & in eo, in quo est statu, sine cujusquam adversitate manere permittimus.

1 ¶ Presbytero] *In vetusto codice epistolarum B. Gregorii, & aliquot antiquis exemplaribus Gratiani legitur,* Expresbytero : *itemq; inferius in hoc eodem capite :* Saturninum verò Expresbyterum, *sive ut in impressis B. Gregorii,* Expresbytero. *Depositos enim Presbyteros, Expresbyteros, & eos, qui monasteria deseruerant, Exmonachos appellabant ; sicut illi, qui consulatum aut quæsturam gesserant, Exconsules aut Exquæstores vocari solitt fuerunt.*

C. XI. ¶ *Loco lapsi alius ordinandus est.*

Idem *Mariano Episcopo Ravennæ, lib. 5. epist. 39. seu c. 203.*

POstquam *d* quemquam criminaliter abscedentem *e*, in locum, de quo lapsus est, nulla permittit ratio revocari, & ultra *f* tres menses Ecclesiam vacare Pontifice, statuta sacrorum canonum non permittunt : ne cadente pastore dominicum gregem antiquus (quod absit) hostis insidiando dilaniet, fraternitas vestra deprecationi eorum consentire, & in loco lapsi debet Episcopum ordinare.

* *Vide cap. 29. infrà.* * *al. Cannomeco Venetiensi.*

a *Ivo part. 6. cap. 14. & part. 10. cap. 51. Pannorm. lib. 3. cap. 153.* b *al. nimis.* c *Ivo part. 6. cap. 120.* d *Apud Mart. Brach.* e *Ansel. l. 7. cap. 11. Ex can. 18. Apost.* f *al. relictam.* g *al. communionem recipiat.*

a *Polyc. lib. 4. tit. 39. Anselm. l. 8. cap. 20. Ivo part. 6. cap. 78. Pannorm. l. 3. cap. 133.* b *Polyc. ibidem. Anselm. lib. 8. cap. 21. Ivo part. 6. cap. 83.* c *Eodem. lib. 4. epist. 16. seu cap. 60. Pann. lib. 3. cap. 133.* d *Ansel. l. 8. cap. 23.* e *al. cadentem.* f *dist. 75. 6. quoniam.*

C. XII. ¶ *Qui post ordinationem suam in lapsum ceciderit, sacra mysteria non debet tractare.*

Item Martinus Papa I. *in epistola ad Amandum.*

SI post ordinationem suam quispiam in lapsum ceciderit, & prævaricationis peccato fuerit *a* deprehensus obnoxius, omnimodò prohibendus est cum manibus lutulentis atque pollutis mysteria nostræ salutis tractare.

2 pars. *Ecentrà exemplis & auctoritatibus probatur, post actam pœnitentiam proprios gradus iterùm posse administrare, & ad majores conscendere. Maria* b *enim soror Aaron, postquam lepra percussa est, quia in Moysen murmuraverat, actâ pœnitentiâ, à peccato mundata & sanata est, & pristinam gratiam prophetandi recepit. Aaron* c *autem post conflatum vitulum etiam in summum Sacerdotem consecratus est. David* d *post adulterium & homicidium spiritum Prophetiæ recepit, & in proprio* e *gradu permansit. Achab* f *quoque post mortem Nabuthæ viri sanctissimi per pœnitentiam humiliatus, in regia sede remansit. Et, ut prætereamus multa exempla Veteris Testamenti, Petrus* g *negavit Christum, & tamen postea Princeps Apostolorum factus est : Paulus* h *Stephanum lapidavit, & tamen à Deo in Apostolorum electus est. Multi quoque ab hæresi ad unitatem catholicæ fidei revertentes, in suis ordinibus sunt recepti, alii verò ad Episcopalem etiam gradum sunt promoti, utpote Augustinus, & alii complures.*

C. XIII. ¶ *De eodem.* PALEA 1.

IOannes *i* Chrysostomus à duabus Synodis orthodoxorum Episcoporum fuit dijudicatus *k*, sed iterum fuit restitutus. Marcellus Episcopus Ancyræ Galatiæ depositus fuit, sed postmodum proprium recepit Episcopatum. Asclepius dijudicatus à Synodo, Ecclesiam suam posteà recepit. Lucius Episcopus Adrianopolites damnatus à Papa Julio, recepit Ecclesiam sui Episcopatûs. Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus depositus fuit, postea reconciliatus est Ecclesiæ suæ. Simili modo Polychronium ejusdem Ecclesiæ Hierosolymitanæ Pontificem Sixtus *l* Papa damnavit, & iterum ipse eum reconciliavit. Innocentius Papa Photinum Episcopum damnavit, sed posteà eum in proprium locum restituit Ecclesiæ suæ. Misenum 2 Episcopum *m* à Felice Papa damnatum, Gelasius Papa successor illius reconciliavit *n* & Ecclesiæ suæ restituit. Leontius, dum esset Presbyter, depositus fuit, sed posteà in Antiochia Patriarcha extitit. Gregorius vero quartus Papa Theodosium, quem Eugenius ejus antecessor Presbyterii honore privaverat, sanctæ Ecclesiæ Signinæ consecravit Episcopum. Ibas namque Episcopus dijudicatus fuit, sed sancta Synodus canonica suam illi restituit Ecclesiam. Rothadum verò Episcopum sanctæ Suessionensis Ecclesiæ, à Synodo, cui Carolus interfuit, condemnatum, & Sophronium *o* Placentinum Episcopum meritò reprobatum, Nicolaus Papa ambos reconciliavit.

1 Palea] ¶ *Caput hoc à vetustioribus codicibus abest : in vulgatis inscribebatur :* Item ex epistola Cyrilli ad Joannem Antiochenum : *quæ inscriptio sublata est, quamquam quæ in hoc capite tractantur, ex variis historiis sunt collecta, & aliqua longè post Cyrillum & Hierosolymitanum & Alexandrinum contigerunt. Neque apud Burchardum, & Ivonem ulla talis inscriptio est, sed tantum in Pannormia.*

2 ¶ Misenum] *Antea legebatur,* Nicænum. *Emendatum est ex Burchardo, Ivone, & e* Gregorius. *7. 35. quæst. 9. Atque in Pontificali Romano manuscripto in vita Nicolai I. hæc leguntur :* Sicut beatus Papa Felix Vitalem & Misenum Episcopos, qui in Petro Alexandrino hæreticâ fœce coinquinato, coacti consenserant, Sacerdotali gradu, Ecclesiasticâ imò communione privavit.

C. XIV. ¶ *Clerici post lapsum in suis ordinibus reparari possunt.*

Præterea Calixtus Papa I. *de hujusmodi scribit ita, epist. 2. ad Episcopos Galliarum :* a.

POnderet unusquisque sermones suos, & quod sibi loqui non vult, alteri non loquatur. Unde bene sacra *a* ait Scriptura : [*Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*] Nos enim tempore indigemus, ut aliquid maturiùs agamus Nec præcipitemus consilia & opera nostra, neque ordinem corrumpamus. ¶ Sed *b* si aliquis lapsus quocunque modo fuerit, portemus *c* eum, & fraterno corripiamus affectu ; sicut ait B. Apostolus *d* : [*Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis, considerans reipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.*] ¶ Porrò sanctus David de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permansit. ¶ Beatus quoque Petrus amarissimas lachrymas fudit, quando Dominum negâsse pœnituit ; sed tamen Apostolus permansit. Et Dominus per Prophetam *e* peccantibus pollicetur, dicens : [*Peccator in quacunque die conversus ingemuerit, omnium iniquitatum illius non recordabor amplius.*] Errant *f* enim, qui putant, Domini Sacerdotes post lapsum, si condignam egerint pœnitentiam, Domino ministrare non posse, & suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, & suum Sacerdotium condignè custodierint. Et ipsi, qui hoc putant, non solùm errant, sed etiam contra *g* traditas Ecclesiæ claves disputare, & agere videntur : de quibus dictum *h* est : [*Quæcunque solveritis in terra, erunt soluta & in cælo.*] Alioquin hæc sententia aut Domini non est, aut vera est. ¶ Nos verò indubitanter tam Domini Sacerdotes, quàm reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus ; testante Domino per Prophetam *i* : [*Nunquid* 1 *qui dormit, non adjiciet ut resurgat?*] Et Propheta *k* David pœnitentiam agens dixit : [*Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.*] Ipse namque post pœnitentiam & alios docuit, & sacrificium Deo obtulit, dans exemplum Doctoribus sanctæ Ecclesiæ, si lapsi fuerint, & condignam pœnitentiam Deo gesserint, utrumque facere posse. Docuit enim quando dixit : [*Docebo* l *iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.*] Et sacrificium Deo pro se obtulit, dum dicebat : [*Sacrificium Deo, spiritus contribulatus.*] Videns enim Propheta scelera sua mundata per pœnitentiam, non dubitavit prædicando, & Domino libando curare aliena. *& infrà.* ¶ Mundatur ergò homo à peccato, & resurgit, gratiâ Dei, lapsus, & in pristino manet officio, juxta prædictas auctoritates. Videat, ne amplius peccet, ut sententia Evangelii *m* maneat in eo : [*Vide, & amplius noli peccare.*] Unde ait Apostolus *n*, [*Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.*] *& infrà.* ¶ Sententiam, fratres, quæ misericordiam vetat, non solùm tenere, sed & audire, refugite ; quia potior est misericordia omnibus holocaustomatibus & sacrificiis,

a *al. deprehendatur*] orig. b *Num. 12. 33. quæst. 2. c. hoc ipsum.* c *Exod. 32.* d *2. Regum 11. & 12.* e *al. pristino.* f *3. Regum 21.* g *Matt. 26. Joan. 21.* h *Act. 7. & 9.* i *Burchardus lib. 1. cap. 238. Ivo in prologo. Pannor. in prologo cap. 32.* k *al. judicatus.* l *Sixtus Papa III.* m *35. quæst. 9. c. Gregorius.* n *al. & communicavit.* o *al. Suffrenum*] *vel Suffredum.*] ut *7. 6. quæst. 3. denique Suffredus.*

a *Tol. 4.* b *Burchard. lib. 19. cap. 42. Ivo p. 6. c. 48.* c *non perdamus eum sed fraterno*] orig. d *Gal. 6.* e *Ezech. 18.* f *Polycarp. l. 4. tit. 38. Pann. l. 3. c. 148.* g *al. traditas Ecclesiæ claves despicere videntur.*] *7. ex August. c. ut constitueretur.* h *Matth. cap. 16. Greg. lib. 2. epist. 53.* i *Psal. 40.* k *Psal. 50.* l *Ibid.* m *Joan. 8.* n *Rom. 6.*

1 ¶ Nunquid] *In epistola Calixti, & apud collectores indicatos legitur :* Nunquid, qui cadit, non adjiciet, ut resurgat? & qui aversus est, non revertetur? *& alibi :* Nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat. *Quæ duæ sententiæ habentur Hierem. 8. & Ezech. 33. Sed ob glossam nihil est mutatum.*

C. XV. ¶ *In pristinum gradum post pœnitentiam revocari possunt Sacerdotes.*

Item Hieronymus *ad cap. 3. Malachiæ.*

ET *a* purgabit filios Levi : [*tempus* b *est enim, ut judicium incipiat à domo Dei.*] & alibi *c* scribitur : [*A sanctis meis incipite.*] In filiis autem Levi omnem Sacerdotalem intellige dignitatem. Si autem Sacerdotes purgandi sunt & colandi, ut purum aurum remaneat & argentum, quid de cæteris est dicendum? Qui cum emundati fuerint & colati, tunc offerent Domino justa sacrificia, & placebit sacrificium eorum, quod offerunt pro Juda, & Hierusalem (hoc est, pro iis, qui Dominum confitentur, & pacem ejus mente conspiciunt) sicut dies seculi, & sicut anni antiqui : h. e. ut quomodo in principio placuerunt Deo, sic post peccatum & pœnitentiam placere incipiant, cum omni fuerint peccatorum sorde purgati.

C. XVI. ¶ *Lapsi reparari possunt.*

Item Gregorius *Secundino lib. 7. epist. 53.*

QUia *d* sanctitas tua hoc à nobis requisivit, ut sibi de Sacerdotali officio post lapsum resurgendi auctoritates scriberemus, dum se dicit de hoc canones diversos legisse, & diversas sententias invenisse, alias resurgendi, alias nequaquam posse : Ideò nos 1 generales Synodos à Nicæna incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur, quia ipsam sequentes cæteræ in cunctis canonicis sententiis unanimiter concordant. Nos vero præcedentes Patres sequi debemus, qui (auctore Deo) à sacra doctrina illorum non discordamus. A capite itaque incipientes usque ad quartum altaris ministrum, hanc formam servandam cognoscimus, ut sicut minorem major præcedit in honore, ita & *e* in crimine ; & quem major sequitur culpa, majore plectatur vindictâ, & sic posteà *f* pœnitentia credatur esse fructuosa. ¶ Quid enim prodest triticum seminare, & fructum illius non colligere? aut domum construere, & non illic habitare? Post dignam igitur satisfactionem credimus, posse rediri ad honorem *& ſ.* ¶ Ad fontem misericordiæ recurrentes, Evangelii *g* proferamus sententiam : [*Gaudeo*, inquit, *super uno peccatore pœnitentiam agente magis quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentiâ.*] Et ovem perditam, nonaginta novem non errantibus relictis in deserto *h*, humero pii pastoris ad ovile reportatam, Dominus ipse testatur. Si ovis perdita errans post inventionem ad ovile humero reportatur, cur post pœnitentiam ad Ecclesiæ ministerium lapsus non revocetur? Sicut 2 in Apocalypsi *i* dicitur de ministerio Ecclesiæ : [*Memento, unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.*] Quid enim est gravius, aut carnale delictum admittere, sine quo pauci inveniuntur, aut Dei Filium jurejurando negare? In quo tamen hunc ipsum beatum Petrum Apostolorum Principem, ad cujus sactum corpus indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem pœnitentia secuta est, & post pœnitentiam misericordia data est, quia posteà ab Apostolatu eum non expulit, qui antè quidem ipsum se negare prædixit.

1 ¶ Ideò nos] *In duabus editionibus epistolarum B. Gregorii legitur :* ideò generalissima, quæ à Nicæno Concilio incipiunt, cum reliquis quatuor invenimus concordantia. Nam nos præcedentes, &c. *In uno manuscripto codice est,* generalissime : *Reliquæ eodem modo. Apud Burchardum, Ivonem, Panormiam,* Nam nos generaliter : *cæteroqui parum à Gratiano discordant.*

2 ¶ Sicut] *Hinc usque ad versic.* Quid enim. *in aliquot codicibus epistolarum excusis, & duabus manuscriptis, Burchardo, Ivone, & Rabano non habentur.*

C. XVII. ¶ *Post acerrimam pœnitentiam lapsi reparantur.*

Idem *super Ezechielem, Hom. 9. ad c. 2.*

QUid est hoc, quod Prophetæ jacenti dicitur : [*Sta supra pedes tuos, & loquar tecum.*] Qui enim jacenti loquebatur, cur non se, nisi stanti promittit esse locuturum? Sed iciendum, quia alia sunt, quæ jacentes, alia surgat, stanti autem præcipitur, ut ad prædicationem fusione jacentibus præberi non debet auctoritas prædirecti stare cœperimus, dignum est, ut ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Stans ergo Propheta visionem spiritalem vidit, & cecidit : cadens verò jam monitionis verbum suscepit, ut surgeret : surgens autem præceptum audivit, ut prædicaret. Nam qui adhuc ex superbiæ vertice stamus, cum jam de æternitatis timore aliquid sentire cœperimus, dignum est, ut ad pœnitentiam cadamus. Et cùm infirmitatem nostram subtiliter cognoscentes, humiliter jacemus, per divini verbi consolationem surgere ad fortiora opera jubemur.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. XVIII. Moral. c. 16. ad cap. 28. Job.*

FErrum de terra tollitur, cùm fortis propugnator Ecclesiæ à terrenâ, quam prius tenuit, actione separa incipit esse, quod non fuit.

C. XIX. ¶ *Post condignam pœnitentiam, pristina recipiuntur officia.*

Item Hieronymus *ad cap. 3. Michææ.*

CUm exaudiero eos, dabo eis virtutem Spiritûs mei, & implebo eos judicio meo, & fortitudine.] Animadverte, in præsenti loco posse docere aliquem post peccatum ; si tamen vitia pristina pœnitentiâ dignâ diluerit. Unde David post adulterium & homicidium loquitur in Psalmo *a* : [*Asperges me hyssopo, & mundabor : lavabis me, & super nivem dealbabor.*] Nec suâ tantùm puritate contentus est, sed infert : [*Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me :*] cumque hoc feceris, [*docebo*, ait, *iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.*]

C. XX. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *lib. 2. contra Jovinianum.*

JEsus *b* filius Josedech Sacerdos magnus, quanquam in typo præcesserit Salvatori, qui nostra peccata portavit & alienigenam sibi ex gentibus copulavit Ecclesiam ; tamen secundùm literam post Sacerdotium sordidatus inducitur, & stat Diabolus à dextris ejus : & candida illi deinceps vestimenta redduntur.

C. XXI. ¶ *Per pœnitentiam Clerici correcti gradum suum & dignitatem recipiunt.*

Item ex Concilio Agathensi *c, cap. 2.*

COntumaces *d* Clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab Episcopis corrigantur, & si qui, prioris gradûs elati superbiâ, communionem fortasse contempserint, aut Ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur ; ita, ut cum eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum, dignitatemque recipiant.

a *Malach. 3.* b *1. Petr. 4.* c *Ezech. 9.* d *Rab. in pœn. cap. 1. Burch. l. 19. cap. 43. Ivo p. 6. cap. 85. Pannor. l. 3. c. 147.* e *al. & crimine.* f *al. vindicta, quæ post pœnitentiam.* g *Luc. cap. 15.* h *in deserto] abest ab orig.* i *Apocal. 2.*

a *Psal. 50.* b *Infrà, de pœn. dist. 2. si enim. & Jesus. Zachar. 3.* c *Et capitular. lib. 7. cap. 211.* d *Ivo p. 6. cap. 366.*

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *c. 17.*

SI *a* quis Presbyter aut Diaconus 1 inventus fuerit, aliquid de ministeriis Ecclesiæ venundâsse, quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione Ecclesiastica non haberi. In judicio tamen Episcopi dimittendum est, sive dignus sit, sive indignus in suo recipi debeat gradu : quia multoties hoc ipsum, quod de sacrosancto altario contaminatum est, in Episcopi potestate dimissum est.

1 ¶ Diaconus] *Sequebatur*, aut Subdiaconus : *quæ duæ dictiones expunctæ sunt, quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Ivonem, neque in antiquis Gratiani codicibus habentur.*

C. XXIII. ¶ PALEA 1.

[*Item* Augustinus *ad Bonifacium, epist. 50.*]

1 ¶ Palea] *In aliquot vetustis exemplaribus Gratiani hæ duæ Paleæ non habentur, sed post finem capitis*, si quis Presbyter, *sequitur continenter*, Quomodo igitur : *sunt autem in multis, atque in iis quidem, à quibus plerunque Paleæ absunt. Ac videntur summa quadam partim præcedentium capitum*, ponderet. *& quia sanctitas, partim sequentis*, ut constitueretur. *quod refertur ex Augustino ad Bonifacium. Atque inde potuit in has Paleas hæc eadem irrepere citatio.*

BEnè valet Sacerdos restitui ad honorem suum post peractam pœnitentiam : licèt in hoc diversi diversa sentiant, dicentes, non posse restitui ad honorem. Sed sic dictum est propter simulatas pœnitentias quorundam, & propter affectatas honorum dignitates.

C. XXIV. ¶ PALEA.

SAcerdos quidem si cadit, valet, & habet restitutionis locum, post dignam peractam pœnitentiam, in honorem suum, Prophetâ attestante *b*, qui ait : [*Nunquid qui cadit, non adjiciet, ut resurgat?*] Et B. Gregorius * hoc dicit ad Secundinum inclusum, amicum suum. Etiam ab ipso Propheta in hoc argumentum habemus : qui cùm post peractum adulterium, & homicidium perpetravit, tamen posteà peractâ dignâ pœnitentiâ per Dei gratiam ad pristinum officium restituitur.

3 pars. *Quomodo igitur hujusmodi auctoritatem dissonantia ad concordiam revocari valeat, breviter insiciamus. Sunt quidam, quos non odium criminis, sed timor vilitatis, & amissio proprii gradus, & ambitio celsiorum ad pœnitentiam cogit. Hos sacri canones irrecuperabiliter c dejiciunt : quia qui simulatione pœnitentiæ, vel affectatione honoris à Deo non consequitur veniam, nec ab Ecclesia reparationem meretur.*

C. XXV. ¶ *Quare constitutum est in Ecclesia, ne post pœnitentiam quis ad Clericatum redeat.*

Unde Augustinus *scribit ad Bonifacium, epist. 50.*

UT *d* constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicujus criminis pœnitentiam Clericatum accipiat, vel ad Clericatum redeat, vel in Clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ. Alioquin contra claves datas Ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est, [*quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cœlo.*] Sed ne fortè etiam de cæteris *e* criminibus, spe honoris Ecclesiastici animus intumescens superbe ageret pœnitentiam, severissime placuit, ut post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo sit Clericus : ut desperatione temporalis altitudinis, medicina major & verior esset humilitas. Nam & sanctus David de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore suo perstitit. Et B. Petrum, quando amarissimas lachrymas fudit, utique Dominum negâsse pœnituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideo supervacua putanda est posteriorum diligentia ; quia ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus totius muniretur : experti, credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas, multorum experimenta morborum. Verùm in hujusmodi cautis, ubi *a* per graves dissensionum scissuras, non hujus aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.

C. XXVI. ¶ *Reparationis beneficium non nisi post pœnitentiam potest concedi.*

Item ex epistola Cleri Romani, *missa Papæ Cypriano.*

ABsit *b* à Romana Ecclesia vigorem suum tam profanâ facilitate dimittere, & nervos severitatis eversâ fidei majestate dissolvere, ut cùm adhuc non tantùm jaceant, sed & cadant eversorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum, utique non profutura præstentur, & nova per misericordiam falsam vulnera, veteribus transgressionis vulneribus imprimantur, ut miseris ad eversionem majorem eripiatur & pœnitentia. Ubi enim poterit indulgentiæ medicina proficere *c*, si etiam ipse medicus interceptâ pœnitentiâ indulget periculis? si tantummodò operit vulnus, nec sinit necessaria temporis remedia conducere cicatricem? Hoc non est curare, sed (si verum dicere volumus) occidere.

¶ *Locupletatum est caput hoc ex originali.*

C. XXVII. ¶ *Impœnitentibus venia concedi non potest.*

Item Cyprianus *in Sermone de lapsis.*

SI *d* quis præproperâ *e* festinatione temeratius remissionem peccatorum dare se cunctis putat posse, aut audet Domini præcepta rescindere, non tantùm nihil prodest, sed obest lapsis. Provocâsse est iram, non servâsse sententiam : nec misericordiam priùs Dei deprecandam putare, sed contempto Domino de sua facilitate præsumere. *& ſ.* ¶ Mandant aliqua Martyres fieri : si justa, si licita, si non contra ipsum Dominum à Dei Sacerdote facienda ; sit obtemperantis facilis & prona consensio, si petentis fuerit religiosa moderatio. Mandant aliquid Martyres fieri ; sed si scripta non sunt in Domini lege, quæ mandant, ante est, ut sciamus illos de Deo impetrâsse, quod postulant, & tunc facere, quod mandant. Neque enim statim videri potest de divinâ majestate concessum, quod fuerit humanâ pollicitatione promissum. Nam & Moyses pro peccatis populi petiit, nec tamen peccantibus veniam, cùm petiisset, accepit.

C. XXVIII. ¶ *Qui sunt reparandi post lapsum, vel qui non.*

Item Isidorus *ad Massanum* f *Episcopum.*

DOmino *g* sancto, meritisque beato fratri Massano Episcopo salutem. Quod in epistolis venerabilis fraternitas tua innuit, videlicet quòd in canone 1 Ancyrano, cap. XIX. *h* legitur, post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum post pœnitentiam ; alibi verò legitur, post hujusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum ; hæc diversitas hoc modo solvitur. Illos enim ad pristinos gradus redire

a *Apud Martinum Bracharensem. Burch. lib. 5. cap. 179. ex Bracharensi. Ivo p. 2. c. 173. ex Martino, & 240. ex Bracharensi.* b *Hier. 8.* * *Gregor. lib. 7. epist. 53.* c *al. irreparabiliter.* d *In capitul. adjectis. cap. 132. Polyc. l. 6. tit. 20. Ansel. l. 8. c. 3. Ivo in proleg. & p. 6. cap. 386. Pann. in prolog. cap. 8.* e *al. dejectus.*

a *ſ. 23. q. 4. ipsa pietas. & verum.* b *extat inter opera B. Cypriani l. 2. epist. 7. Ans. l. 8. c. 20.* c *al. procedere.* d *Ans. l. 8. cap. 32.* d *al. præpostera.* f *al. Masonem) al. Massenum) orig.* g *Ansel. l. 8. c. 37. Polyc. lib. 4. tit. 39. Ivo part. 6. c. 397. p. 15. c. 57. & 86. Burchard. lib. 19. cap. 43. & 73. Pann. l. 3. c. 149. Rab. pœn. lib. 1. cap. 1. Concil. Neocæsariens. cap. 1.* h *al. XX.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

canones præcipiunt, quos pœnitentiæ præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. At contra hi, qui neque à vitio corruptionis *a* emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum, quod admittunt, vindicare quâdam superstitiosâ temeritate nituntur, ne gradum utique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est determinanda sententia, ut necesse sit illos restaurari in locum honoris, qui per pœnitentiam reconciliationem recepisse merentur divinæ pietatis. Hi enim non immerito consequuntur ademptæ *b* dignitatis statum, qui per emendationem pœnitentiæ recipisse noscuntur remedium vitæ. Id autem, ne forte magis sit ambiguum, divinæ auctoritatis sententiâ confirmetur. Ezechiel *c* quidem Propheta, sub typo prævaricatricis Hierusalem, ostendit, post pœnitentiæ satisfactionem, pristinum posse restaurari honorem: [*Confundare*, inquit, *ô Juda, & porta ignominiam tuam.*] & post paululum: [*Et tu*, inquit, *& filia tua revertimini ad antiquitatem tuam:*] ¶ Quod dixit, [*Confundere*,] ostendit post *d* peccati opus debere quemque erubescere, & post confessionem pro admissis scelcribus verecundam frontem humi prostratam demergere, pro eo quod dignum confusione perpetraverit opus. Deinde præcepit, ut post ignominiam, & dejectionem nominis sui, sive dignitatis revertatur ad suam antiquitatem. Ergo dum quisque post opus confessionis suæ confunditur, atque ignominiam portans, depositionem suam cum humilitate luget, revocari secundum Prophetam ad priorem statum potest. Item Joannes *e* Evangelista Angelo Ephesi Ecclesiæ, inter cætera quædam similia scribit: [*Memor esto unde ceciderus, & age pœnitentiam, & prima opera fac; alioquin veniam tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo.*] ¶ Ecce 2, in quantum valui, Concilii Ancyrani antiquam planè, & plenam auctoritatem sacris testimoniis explanavi, ostendens, cum posse restaurari in proprio gradu, qui per pœnitentiæ satisfactionem noverit propria delicta deflere. Qui verò negligit, nec luget quæ gessit, & lugenda sine ullo pudore religionis, vel timore judicii divini committit, cum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurari, cognoscas. In fine 3 autem hujus epistolæ hoc adjiciendum putavi, ut *f* quotiescunque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illius Concilii magis teneatur sententia, cujus aut antiquior, aut potior extat auctoritas.

1 ¶ *Sic habet hoc caput in epistola, quæ nuper unà cum aliis Isidori operibus est impressa Parisiis, & ita inscribitur:* Isidori Hispalensis Archiepiscopi epistola ad Massanum Episcopum. Domino sancto, meritisque beato, &c. *In epistola autem longiore, eodem argumento, & iisdem pene verbis, (quæ & ubique, & antea Antuerpiæ, cum libris de summo bono, impressa est) non sit hoc loco mentio Concilii Ancyrani: sed tamen in editione Parisiensi titulus hic est:* Isidori Hispalensis Archiepiscopi epistola de restituendis in pristinam dignitatem Clericis pœnitentibus: *seu,* Explanatio canonum aliquot Ancyrani Concilii. *Verumtamen in Canone illo XIX. versionis Dionysii (qui apud Græcos & in aliis versionibus X X. est) ubi legitur,* perfectionem consequi secundum pristinos gradus, *Græce est,* κατὰ τὰς βαθμὸς τῆς ἐπιστολῆς, *id est,* secundùm gradus, qui eò deducunt. *& Balsamon longè aliam sententiam elicit, quam Isidorus.*

2 Ecce] *Hic in epistola longiore multa interjiciuntur.*

3 ¶ In fine] *Hæc nunc leguntur in longiore epistola, non autem in alia, quam cæteroqui Gratianus videtur secutus.*

Quicunque igitur pro criminibus suis dignè Deo pœnitentiam abtulerint, auctoritate Gregorii, & Augustini, & Hieronymi, & Isidori gradum pristinæ dignitatis recipere possunt. Qui autem non odio criminis, sed timore vilitatis, vel ambitione honoris falsùs Deo pœnitentias offerunt, in pristini honoris gradum reparari minimè poterunt.

C. XXIX. ¶ *Diaconus aut Presbyter in adulterio deprehensi reparari non possunt.*

Sed objicitur illud Hormisdæ Papæ, *qui scribit omnibus Episcopis per universas provincias.*

SI *a* quis 1 Diaconus, aut Presbyter, post acceptam benedictionem Leviticam, cum uxore sua incontinens inventus fuerit, ab officio suo dejiciatur. ¶ Ecce manifestè constat, quia secundum titulos antiquorum Patrum Sancto Spiritu 2 suggerente conscriptos, & secundùm sententias CCCXVIII. Episcoporum, (quas etiam Gallicani canones continere videntur) Clerici in adulterio deprehensi, aut ipsi confessi, aut ab aliis convicti, ad honorem redire non possunt. Sed quia fortè non desunt, quibus pro nimia pietate suprascripta sanctorum Patrum severitas minimè placeat; sciant, se CCCXVIII. Episcoporum, qui fuerunt congregati in Concilio Nicæno, & reliquos statuerunt canones, sententias reprehendere, vel damnare. Sed fortè major est in illis pietas, quàm in suprascriptis CCCXVIII. Episcopis? major est in illis misericordia, quàm in sancto Joanne *b* Apostolico Papa? major charitas, quàm in reliquis sanctis Sacerdotibus, qui hoc *c* exemplo remedia Ecclesiarum suis definitionibus deliberaverunt? Et ideo aut promptâ *d* voluntate præceptis illorum consentiant, aut si non fecerint, omnibus illis contrarios se, & inimicos esse cognoscant. Quæ est ista justitiæ inimica benignitas, palpare criminosos, & vulnera eorum usque in diem judicii incurata servare? ¶ Quod si eos durissimam pœnitentiam per plures annos videremus agere, tunc nos & saluti eorum possemus consulere, & statuta canonum deberemus temperare. Cùm verò in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi vel plangendi appareat, nec beatum David imitentur, qui dicit: [*Lavabo* e *per singulas noctes lectum meum: lachrymis meis stratum meum rigabo.*] & illud: [*Cinerem* f *tanquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miscebam.*] nec eos jejuniis vel lectionibus vacare videamus; possumus agnoscere, si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto torpore, & animæ suæ inimicâ securitate permanerent, credentes, quod sic eis, non actâ pœnitentiâ dignâ, dimiserit Deus, quomodo Sacerdotes indulsisse videntur. Vere dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa & falsa misericordia indulgere videmur, cùm ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi advenerint, contra nos cautè dicturi sunt, dicentes, quod dum aut asperitatem linguæ eorum expavimus, aut falsa blandimenta, & periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus, in eisdem permanere peccatis, eis inutiliter indulgemus, aut ipsa peccata augere permittimus, non recolentes illud, quod in Veteri Testamento scriptum g est: quia uno peccante, contra omnes ira Dei desæviit.

1 ¶ Si quis] *Hinc usque ad verse.* Ecce, *sunt ex cap. 23. Concilii Arausici, quod videtur citatum fuisse ab Hormisda, sive alio quisquis fuerit hujus capitis auctor. Anselmus quidem & ipse Hormisdam citat.*

2. ¶ Sancto Spiritu] *Apud Anselmum legitur,* à sancto Joanne Papa transmissos, & CCCXVIII. Episcoporum sententias, *quod videtur convenire cum his, quæ paulò inferiùs habentur.* Major est in illis misericordia, quàm in sancto Joanne Apostolico Papa?

a *Arausicum c.23.& Aurel. 5.cap.4. Pannorm.lib.3.cap.98. Anselm. lib. 11. c. 87.* b *supr. cap. miror;* c *al. pro exemplo & remedio. Ansel.* d *al. prona.* e *Psalm. 6.* f *Psal. 101.* g *Numer. 16.*

C. XXX. ¶ *Difficile est post lapsum ad pristinum gradum redire.*

Item Hieronymus *a.*

QUicunque *b* dignitatem divini gradûs non custodiunt, contenti fiant animam salvare. Reverti enim in pristinum gradum post lapsum *c* difficile est.

¶ *Simile quiddam priori parte hujus capitis habetur in Can. 27. Basilii ad Amphilochium, & in Can. 26. Synodi in Trullo.*

C. XXXI. ¶ *Lapsus post pœnitentiam altario tantum ministret.*

Item Basilius 1.

QUi *sub gradu *d* ceciderit post pœnitentiam, contentus fiat baptizare, communionem infirmis dare, & altario tantummodo ministrare.

1 ¶ Basilius,] *Ivo citat ex dicto Augustini. Habetur nonihil ad hanc rem facientia in epist. Basilii ad Amphilochium, Can 27. Sed propius etiam ad hanc sententiam accedit Can.14. Concilii Aurelianensis primi, & Canon 9. Concilii Neocæsariensis (qui habetur 5. 15. quæst. 3. cap. qui admisit.) præsertim si hic legatur, quemadmodum in plerisque Gratiani codicibus,* communionem infirmis dare, non autem sacrificare, & altario ministrare. *Similem quandam sententiam refert ex novellâ Leonis Balsamon ad canonem 21. Synodi in Trullo.*

C. XXXII. ¶ *De Sacerdotibus, Diaconis, & Laicis, qui idolis thurificant.*

Item ex Concilio Ancyrano, *cap. 1. & sequentibus.*

PResbyteros *e*, qui immolaverunt, & postea certamen iterum inierunt, si ex fide 1 luctati sunt, & non ex compacto ad ostentationem, ut caperentur ipsi fecerunt; hos placuit honorem quidem sedis propriæ retinere, offerre autem illis, & sermonem ad populum facere, aut aliquibus Sacerdotalibus officiis fungi non licear. ¶ Diaconi similiter, qui immolaverunt, postea verò iterum reluctati sunt, alias *f* quidem honorem habere oportet; cessare autem debent ab omni sacro ministerio, ità ut nec panem, nec calicem offerant, nec Evangelium pronuntient 2; nisi fortè aliqui Episcoporum conscii sint laboris eorum, & humilitatis, & mansuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere, vel adimere. Penes ipsos ergo erit de his potestas. ¶ Qui autem fugientes comprehensi sunt, vel à domesticis traditi, vel ademptis facultatibus sustinêre tormenta, aut in custodiam trusi proclamaverunt se Christianos esse, & confque adstricti sunt, ut manus eorum comprehendentes violenter attraherent, & funestis sacrificiis admoverent, aut aliquid polluti cibi per necessitatem sumere cogerentur, confitentes jugiter se Christianos esse, & luctum rei, quæ contigit, inceslabiliter ostendentes, omni dejectione, & habitu, & humilitate vitæ, hos velut extra delictum constitutos, à communionis gratia non prohiberi decernimus. ¶ Si verò prohibiti sunt ab aliquibus propter ampliorem cautelam, vel propter quorundam ignorantiam, statim recipiantur. Hoc autem similiter & de Clericis, & de Laicis cæteris observari convenit. ¶ Perquisitum est autem & illud, si possunt etiam Laici, qui in has necessitatis angustias inciderunt, ad Clericatûs ordinem promoveri. ¶ Placuit ergo & hos, tanquam qui nihil peccaverunt, si & præcedens eorum vita probabilis sit, ad hoc officium pro[mo]veri.

¶ De his *a* autem, qui negaverunt præter necessitatem, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid hujusce modi (quod factum est sub tyrannide Licinii) placuit sanctæ Synodo, quamvis humanitate probentur indigni, tamen eis benevolentiam commodari.

1 ¶ Si ex fide] *Hæc verba Concilii sunt in compendium redacta: omnino autem Dionysii, quam attulerunt Burchardus & Ivo, propius accedit ad verba Græca. Sunt tamen nonnulla in hoc capite emendata & locupletata ex versionibus, quas Gratianus videtur secutus.*

2 ¶ Nec Evangelium pronuntient;] *In versione antiquiore est,* nec pronuntient, *in aliis, quam Burchardus attulit,* vel prædicando, *Græcè* κηρύσσειν: *quod propriè significat Evangelium & fidei doctrinam prædicare.*

Sed illud Hormisdæ Papæ desidiosos & negligentes, non verè pœnitentes reparari prohibet. ¶ *Illud autem Hieronymi fatetur hoc esse difficile, non impossibile.* ¶ *Basilius autem circa delinquentes rigorem justitiæ servandum ostendit, quem circa pœnitentes alii relaxandum misericordiùs affirmant.* ¶ *Possunt & aliter distingui præmissæ auctoritates. Quorum enim b crimina manifesta sunt ante, vel post ordinationem, à sacris ordinibus deficiendi sunt: quorum autem peccata occulta sunt, & satisfactione secretâ secundum Sacerdotis edictum purgata, in propriis ordinibus remanere possunt.*

C. XXXIII. ¶ *Non potest restitui in Sacerdotem, cujus crimen fuerit manifestum.*

Unde Nicolaus Papa *Carolo Archiepiscopo, & ejus suffraganeis.*

SAcerdotes *c*, si in fornicationis laqueum ceciderint, & *d* criminis manifestus, sive ostensus fuerit actus, Sacerdotis non possunt habere honorem, secundum canonicæ institutionis auctoritatem.

C. XXXIV. ¶ *Qui valeant reparari post lapsum, vel non.*

Item Rabanus Archiepiscopus *scribit ad Heribaldum, lib. Pœn. cap. 1.*

DE *e* his verò visum est nobis scribendum, qui sacros ordines habentes, ante, vel post ordinationem contaminatos se esse in capitalibus criminibus confitentur. In quibus, ut mihi videtur, hæc distantia esse debet, ut hi qui deprehensi, vel capti fuerint publicè in perjurio, furto, atque fornicatione, & cæteris hujusmodi criminibus, secundùm canonum sacrorum instituta, à proprio gradu decidant: quia scandalum est, populo Dei tales personas supra *f* se positas habere, quas ultra modum vitiosas esse constat. Nempe inde retrahuntur homines à sacrificio Dei (sicut *g* quondam Heli filiis peccantibus faciebat leguntur) & rebelles hinc, atque contrarii existentes, eorum pravis exemplis quotidie pejores fiunt. Qui autem de prædictis peccatis absconditè à se admissis, per occultam confessionem coram oculis *h* Dei, præsente etiam Sacerdote, qui eis indicturus est pœnitentiam, confitentur, & semetipsos graviter deliquisse queruntur, si se per jejunia 1, & eleemosynas, vigiliasque, & sacras orationes purgare certaverint, his etiam gradu servato, spes veniæ de misericordia Dei promittenda est.

1 ¶ Si per jejunia] *Sic etiam in manuscripto, & apud Ivonem, & Pannormiam. In originali autem legitur,* si veraciter pœnituerint, & se per jejunia. *Item Burchardus, qui cap. hoc citat ex Concilio Ilerdensi.*

4 pars. *De lapsis etiam in hæresin hoc observandum est, ut ante sententiam Concilii nullus eis communicet*

a *al. corporis.* b *al. adepto.* c *Ezechiel. 16.* d *al. post confusionem, id est, peccati.* e *Apocal.* f *Infrà 33. q. 2. hoc ipsum.*

inferiùs

a *Concil. Nicænum 1. c. 11.* b *Rab. pœn. cap. 1.* c *In gestis Concilii Vormaciensis. c. 11. Vide Ivonem part. 10. c. 80. Pannorm. l. 3. c. 136.* d *al. aut.* e *Burch. l. 19. c. 150. Ivo p. 6. c. 400. Pannorm. lib. 3. c. 152.* f *al. superpositas.* g *1. Reg. 2.* h *al. Angelis.*

a *al. ex dicto Hieronymi.* b *Polyc. lib. 4. tit. 39. Burchard. lib. 19. cap 78. Ivo part. 15. cap. 91.* c *post lapsum] desunt ferè in omnibus exempl.* * *Burch. l. 19. cap. 80. Ivo part. 15. c. 19.* d *à suo gradu.* e *Burch. lib. 5. cap. 40. & 41. Ivo part. 2 cap. 49. & 50. Polyc. lib. 6 tit. 12. cap. 2.* f *illum] prisca versio, cap. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XXXV. ¶ *A communione abstineant, qui lapsis ante restitutionem communicant.*

Unde Cyprianus Papa *Antoniano ait inter cætera, lib. 4. epist. 2.*

DE *a* eo autem *b*, quod statuendum esset circa cautam lapsorum, distuli, ut cùm quies & tranquillitas data esset, & Episcopis in unum convenire indulgentia divina permitteret, tunc communicato & librato de omnium collatione consilio, statueremus, quid fieri oporteret. Si quis verò ante consilium nostrum, & ante sententiam de omnium consilio statutam, lapsis temerè communicare voluisset, ipse à communicatione abstineret.

5 pars. *Quod verò suprà de homicidio statutum legitur c, intelligendum est, quando facultas effugiendi datur, nec necessitate claudantur obsidionis. Cæterum, cum necessitate angustati effugere non possunt, si tunc homicidium admiserint, purgati per pœnitentiam, & officio, & communioni reddantur.*

C. XXXVI. ¶ *Post duorum annorum pœnitentiam, officio & communioni restituantur Clerici, qui in obsidionis positi necessitate sanguinem fuderunt.*

Unde in Concilio Ilerdensi, *cap. 1. legitur.*

DE his Clericis, qui in obsessionis necessitate positi fuerint, id statutum est, ut qui altario ministrant, & Christi corpus & sanguinem tradunt, vel vasa sacro officio deputata contrectant, ab omni humano sanguine, etiam hostili, se abstineant. Quòd si in hoc inciderint, duobus annis tam officio, quam communione corporis Domini priventur, ita ut his duobus annis vigiliis, jejuniis, orationibus, & eleemosynis pro viribus, quas Dominus donaverit, expientur: & ita demum officio, vel communioni reddantur: eâ tamen ratione, ne ulteriùs ad officia potiora provehantur. Quòd si in definito tempore negligentiores circa salutem suam extiterint, protelandæ ipsius pœnitentiæ tempus in potestate maneat Sacerdotis.

Casu quoque si Clericus homicidium fecerit, in proprio gradu ex dispensatione remanere permittitur.

C. XXXVII. ¶ *Qui casu homicidium facit, ex dispensatione in ordine suo permaneat.*

Unde Urbanus II. *scribit Guernerio Narbonensi Episc.*

CLerico *d* jaciente lapidem, puer dicitur interemptus: Nos pro amore tuo in suo ordine eum permanere permittimus, ut tamen semper in pœnitentia & timore permaneat.

C. XXXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Stephanus V. *Scliberto Corsicæ Episcopo.*

QUia *e* te quasi obnoxium judicas, eò quod à Sarracenis captus homines interfeciſſe videris, bene facis. Sed quoniam non tuâ sponte id seciſſe cognosceris, inde canonicè nullo modo judicaris.

Si verò irâ Presbyter commotus aliquem interfecerit, etsi animum occidendi non habuerit, perpetuo tamen deponitur erit.

C. XXXIX. ¶ *Perpetuo careat officio Presbyter, qui irâ commotus, licet extra animum, aliquem interfecerit.*

Unde Nicolaus Papa *scribit Hadaldo Chorepiscopo Quadrantino.*

STudet *f* sanctitas tua persuadere Episcopo tuo, sibi canonicum sociarum numerum Collegarum, id est, sex ex vicinis provinciis fratres & Coepiscopos suos: quibus tecum junctis, & decernentibus, diligenter investigare, & omni nisu scrutari procurate, quatenus invenire valeatis, utrum percussione jam nominati Presbyteri, an cervicis fractione idem Diaconus, ut fertur, extinctus est. Et siquidem à sæpe fato Presbytero non ictâ interiit, secundùm arbitrium vestrum, pro percussione, incaute agenti Presbytero pœnitentiam competentem indicite; & aliquanto tempore à Missarum solemniis suspendatur, denuo post hæc ad Sacerdotale redieturus officium. Quòd si veraciter qualicunque percussione istius Presbyteri ille mortuus est Diaconus, nullâ hunc ratione ministrare Sacerdotis more decernimus: quoniam etsi voluntatem occidendi non habuit, furor tamen & indignatio, ex quibus motio illa mortifera prodiit, in omnibus, sed præcipue in Dei ministris multipliciter inhibetur, atque ubique damnatur. Verùm si Presbyter adeò vestro studio obnoxius *a* fortè claruerit, præcipimus, ut tale beneficium sibi & Ecclesiæ suæ concedatur, quo & ipse & sui sufficienter possint habere suæ sustentationis solatium.

1 ¶ Chorepiscopo] *Anteà legebatur*, Coepiscopo: *emendatum est ex omnibus, quæ collata sunt, vetustis Gratiani exemplaribus, optimèq; convenit verbis Nicolai.*

C. XL. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex Concilio Maticensi 1, *c. 6.*

QUi *b* verò odii meditatione, vel propter cupiditatem Dei, & spem futuræ conversionis exterminat *c*, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat.

1 ¶ Maticensi] *Burchardus, & Ivo citant ex Concilio Moguntino: in nullo tamen eorum, quæ extant, habetur. Simile verò aliquid legitur in Concilio Vormaciensi, c. 27.*

C. XLI. ¶ *De eodem.* PALEA.

SI *d* quis homicidium fecerit, si Episcopus est, XV. annos pœniteat, & deponatur, cunctos quoque dies vitæ suæ peregrinando finiat: Presbyter XII. annis pœniteat, tres *e* ex his in pane & aqua, & deponatur superioris sententiâ. Diaconus X. annis pœniteat, tres ex his in pane & aqua. Clericus & Laicus septem annis pœniteat, tres in pane & aqua, & ad gradum cujusliber Sacerdotii accedere non præsumat.

C. XLII. ¶ *Quinquennio à communione abstineant, qui casu homicidium faciunt.*

Item ex Concilio Ancyrano, *c. 22. 9. eos verò.* f.

EOs *g* verò, qui non voluntate, sed casu homicidium fecerint, prior quidem regula post septem annorum pœnitentiam communioni sociavit, secundùm gradus constitutos; hæc verò 1 humana *h* quinquennii tempus tribuit.

1 ¶ Hæc verò] *Græcè, ἡ δὲ ὑστέρα τὸν πεμπταῖον χρόνον πληροῖ. Id est:* Secunda verò quinquennii tempus explebit. *Atque ita ferè Burchardus, & Ivo ex Dionysii versione, & Ivo. ead. cap.* Si quis voluntate.

C. XLIII. ¶ *Quibus temporum spatiis à communione abstineat, quæ voluntate, vel casu ancillam suam interfecerit.*

Item ex Concilio *i* Elibertano, *cap. 5.*

SI *k* qua fœmina zeli furore accensa, flagellis verberaverit ancillam suam, ita ut intra tertium diem animam cum cruciatu effundat, eo quòd incertum sit, voluntate, an casu occiderit: si voluntate, post septem annos; si casu, post quinque annorum tempora (actâ legitimâ pœnitentiâ) ad communionem placuit admitti. Quòd si intra tempora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

a *Anselmus lib. 8. cap. 28.* b *al. tamen.* c *Supra eadem cap. Clericum. & cap. de his Clericis. & cap. miror.* d *Panniorm. lib. 3. cap. 154.* e *Pannor. lib. 3. cap. 155.* f *Ivo part. 10. cap. 24.*

a *al. noxius*] *Ivo.* b *Burch. l. 6. cap. 33. Ivo part. 10. c. 162.* c *al. extinxit.* d *Ansel. l. 11 cap. 35.* e *al. quatuor.* f *Ex prisca versione. Et Tribur. cap. 52.* g *Polyc. lib. 6. tit. 10. Burchard. lib. 6. cap. 15. Ivo part. 10. c. 25. & 144.* h *al. humanior.* i *Et in Concil. Vormac. c. 39.* k *Rab. pœn. c. 14. Burch. lib. 6. c. 19. Anselm. lib. 11 cap. 36. Ivo part. 10. cap. 22. & 148.*

C. XLIV. ¶ *De his, qui voluntate, vel casu homicidium faciunt.*

Item ex capitulis Martini Bracharensis Episc. *c. 78.*

SI *a* quis voluntarie homicidium fecerit, ad januam Ecclesiæ catholicæ semper subjaceat, & communionem in exitu vitæ suæ recipiat. Si autem non voluntariè, sed casu aliquod homicidium fecerit, prior canon septem annis agere pœnitentiam jussit, secundus canon quinque mandavit.

C. XLV. ¶ *De eodem.*

Item ff. tit. de furtis. *l.* Qui saccum.

QUi *b* saccum habentem pecuniam surripuerit, furti actione, etiam sacci nomine, tenetur, quamvis non sit ei animus sacci surripiendi.

C. XLVI. ¶ *De eodem.*

Contrà animum, non opus puniri, lib. 9. Cod. tit. ad leg. Cornel. de sicar. exemplo sacrarum literarum Diocletiani, & Maximiani *colligitur;*

EUm, qui asseverat homicidium se non voluntate, sed casu fortuito feciſſe, cum calcis ictu mortis occasio præbita videatur; si hoc ita est, nec super hoc ambigi poterit, omni metu ac suspicione, quam ex admissæ rei differimine sustinet, secundùm id, quod adnotatione nostrâ comprehensum est, volumus liberari.

C. XLVII. PALEA.

[*Item* Imperator Antonius *C. ad leg. Cornel. de sicar. l. 1.*]

FRater vester rectiùs fecerit, si se Præsidi provinciæ obtulerit. Qui si probaverit, non occidendi animo hominem a se esse percussum, remissâ homicidii pœnâ, secundum militarem disciplinam sententiam proferet. Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. Cæterùm ea, quæ ex improviso, casu potiùs, quàm fraude accidunt, fato plerunque, non noxæ imputantur.

C. XLVIII. *De eodem.*

Hinc & Gelasius *e* Papa.

QUantum dicit iste Placidus *d*, anno præterito dictum est de uxore illius, quia subitò inter caballos inventa est, & dum traherentur caballi, collisa est illa, & abortum fecit. ¶ Quod si ita est, fortè si caballos alienos tulerit, inde est culpabilis. Nam de muliere, quæ casu inter caballos confracta est, ubi voluntas illius non agnoscitur pernicioſa fuisse, non potest, nec debet addici per leges.

C. XLIX. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa.

HI, qui arbores incidere videntur, si contigerit, ut cadens arbor occidat hominem, inculpabiles sunt atque innoxii: quia nec voluntate eorum, nec desiderio homicidium perpetratum est. Si verò aliquâ culpâ eorum, vel neglectu, morientis hominis interitus cognoscitur advenisse, abjiciendi sunt à gradu, & in sacro ordine nullatenus suscipiendi.

C. L. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Vormaciensi, *cap. 29.*

SÆpè *e* contingit, dum quis operi necessario insistens arborem inciderit, ut aliquis subtus ipsam veniens deprimatur. Et idcircò, si voluntate, vel negligentiâ incidentis arborem factum est, ut homicida, pœnitentiæ debet omninò submitti. Quòd si non voto, non incuriâ illius, non denique scientiâ contigit, sed dum ille operi necessario fortassis incumberet, iste imperatus occurrens sub arbore improvisus devenit, & sub ipsa oppressus est; incisor arboris non tenetur pro homicidâ.

a *Ivo part. 10. cap. 39.* b *Pandect. l. 47. tit. 2. leg. 79.* c *al. Pelagius.* d *al. Placidius.* e *Burchardus lib. 6. cap. 32. Ivo part. 10. cap. 150.*

C. LI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburiensi, *cap. 36.* [*Sed ibi copiosius.*]

SI *a* duo fratres in sylva arbores succiderint, & appropinquante casurâ ipsius arboris, frater dixerit fratri, cave, & ille fugiens in pressuram arboris inciderit, & mortuus fuerit; vivens frater innocens de sanguine Germani dijudicetur.

Præmissis auctoritatibus, lapsis permittitur, ut post pœnitentiam in suis ordinibus reparari valeant: ad majorem autem conscendere post lapsum nullâ eis auctoritate permittitur, imo penitùs prohibetur.

C. LII. ¶ *Lapsi in suis ordinibus reparari possunt, sed non ad majora conscendere.*

Unde in Ilerdensi Concilio, *cap. 5. legitur.*

HI *b*, qui altario Dei deserviunt, si subitò in flenda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente, dignè pœnituerint, ita ut mortificato corpore, cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneat in potestate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab Ecclesiæ corpore segregare: ita tamen, ut sic officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia ulteriùs promoveri. ¶ Quod si iterato 1 velut canes ad vomitum reversi fuerint, & veluti sues in volutabris luti jacuerint 2, non solùm dignitate officii careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.

1 ¶ Quod si iterato] *Hæc usque ad finem absunt in codicibus illis Gratiani, à quibus Palea abesse solent. In aliis autem hic præpositum est nomen Paleæ.*

2 ¶ Et veluti sues in volutabris luti jacuerint,] *Hæc non leguntur in antiquis editionibus Conciliorum Coloniensi, ac Parisiensi, duobus codicibus Vaticanis, Lucensi Regio, neque* ¶. *15. q. 8. c.* Hi qui. *Sunt tamen ad Ivonem, & in editione Colon. 4. volum.*

Sed exemplo B. Petri, (qui postquam trina negationis maculas confessione diluit amoris, non solum in gradu sui Apostolatus remansit, verùm etiam in Pastorem totius Ecclesiæ à Christo institui meruit,) probantur lapsi, post dignam pœnitentiam, non solum propria officia retinere, sed etiam ad majora posse conscendere, Quod autem beatus Petrus post negationem Pastor Ecclesiæ à Domino sit institutus, probatur auctoritate beati Gregorii, *qui in Homilia c Dominica Resurrectionis de eodem Principe Apostolorum scribit, dicens:*

C. LIII. ¶ *Petrus, post culpam negationis Princeps Apostolorum à Domino est institutus.*

CONsiderandum nobis est, cur omnipotens Deus eum, quem cunctæ Ecclesiæ præferre disposuerat, ancillæ vocem pertimescere, & se ipsum negare permisit. ¶ Quod nimirum magnæ actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, ut is, qui futurus erat Pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret, qualiter aliis misereri debuisset. Priùs itaque eum ostendit sibi, & tunc præposuit cæteris, ut ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma toleraret.

C. LIV. ¶ *Post negationem in fide & gradu Petrus profecit.*

Item Ambrosius *in Serm. 47. de fide Petri.*

FIdelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse doluit; atque ideò majorem gratiam reperit, quàm amisit. Tanquam enim bonus Pastor tuendum gregem accepit, ut qui sibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum; & qui ipse interrogationis tentatione mutaverat, cæteros fidei stabilitate fundaret. Denique

a *Burch. lib. 6. cap. 22. Ivo part. 10. c. 15.* b *15. q. 8. c. hi qui. Urbanus pœn. cap. 1. Burchard. lib. 19. c. 74. Ivo part. 15. cap. 87.* c *Hom. 21. in Evang.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro soliditate devotionis, Ecclesiarum petra dicitur, sicut ait a Dominus: [*Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*] Petra enim dicitur, eo quòd primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius corporis b Christianitatis compagem molemque contineat.

6 pars. *Item objicitur, pœnitentes* c *ad sacros ordines promoveri non debent: non ergò lapsi post pœnitentiam ad majora pertingere possunt.*

C. LV. ¶ *Non ordinetur Clericus ex pœnitentibus.*

Unde in Concilio Carthaginensi IV. *cap. 68. & 69. legitur.*

EX a pœnitentibus, quamvis sit bonus, Clericus non ordinetur. Si per ignorantiam Episcopi factum fuerit, deponatur à Clero: quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem. Si autem sciens Episcopus ordinaverit talem, etiam ipse ab 1 Episcopatu suo ordinandi duntaxat potestate privetur. Simili sententiæ subjacebit Episcopus, si sciens ordinaverit Clericum eum, qui viduam, aut repudiatam uxorem habuit, aut secundam.

1 ¶ Ipse ab] *In originali legitur,* ipse ab Episcopatûs sui ordinandi duntaxat potestate privetur. *al.* ipse Episcopatûs sui, *quemadmodum & apud Ivonem, p. 15. c. 5.*

C. LVI. ¶ *Bigamus, pœnitens, vidua maritus, sacræ militiæ se ingerens, sine spe promotionis in suo ordine permaneat.*

Item Syricius Papa *Himerio Episcopo, epist. 1. c. 15.*

QUicunque e pœnitens, quicunque bigamus, quicunque viduæ maritus, ad sacram militiam indebitè & incompetenter irrepserit, hâc sibi conditione à nobis veniam intelligat relaxatam, ut in magno debeat computare beneficio, si ademptâ sibi omni spe promotionis, in hoc quo invenitur ordine, perpetuâ stabilitate permaneat.

C. LVII. ¶ *Non prohibeatur à Clero, qui pressus languore per communionem pœnitentiæ benedictionem accepit.*

Item ex Concilio Gerundensi, *cap. 9.*

SI f verò, qui ægritudinis languore depressus pœnitentiæ benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & postmodum reconvalescens caput pœnitentiæ in Ecclesia publicè non subdiderit, si prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad Clerum.

C. LVIII. ¶ *Qui ad pœnitentiam agendam in monasterio recluditur, Presbyter non ordinetur.*

Item Hormisda Papa *omnibus Episcopis per universas provincias constitutis.*

SI g ille, qui ultrò petit pœnitentiam, quamvis eam perfectè agat, non potest Episcopus aut Presbyter ordinari, ita ut etiamsi per ignorantiam ordinatus fuerit, & posteà convincitur pœnitentiam accepisse, dejiciatur: ille ergò, qui invitus ad pœnitentiam agendam mittitur in monasterium, (qui utique nihil aliud, quam pœnitens dicendus est) quâ conscientiâ ad Sacerdotium venire permittitur? Nemo mihi alia quælibet contra auctoritatem sedis Apostolicæ, vel 318. Episcoporum, vel reliquorum canonum constituta obiciat: quia quicquid contra illorum definitionem (in quibus Spiritum sanctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non solum temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito.

C. LIX. ¶ *Bigamus, vel quilibet post pœnitentiam sacris non applicetur ministeriis.*

Item Gelasius urbis Romæ Episc. *omnibus Episcopis per Lucaniam, &c. cap. 5.*

NOn a confidat quisquam Pontificum bigamos b, aut conjugia sortientes ab aliis derelicta, sive quoslibet post pœnitentiam, vel sine literis, vel corpore vitiatos, vel conditionarios, aut curiæ, publicarumque rerum nexibus implicatos, aut passim nullâ temporis congruentis expectatione discussos, divinis servituros applicare ministeriis c.

C. LX. ¶ *Pœnitentes nec etiam Clerici fieri possunt.*

Item Innocentius *Agapito, & cæteris, epist. 6.*

CAnones d apud Nicæam constituti, pœnitentes etiam ab infimis officiis Clericorum excludunt.

Hoc non de quibuslibet pœnitentibus intelligitur, sed de illis tantùm, qui post actam pœnitentiam sæcularis militiæ cingulum accipiunt. De quibus Innocentius Episcopus *scribit Victricio Rothomagensi Episcopo, epist. 2. c. 2.*

C. LXI. ¶ *Non debet fieri Clericus, qui post remissionem peccatorum, militiæ cingulum habuit.*

SI e quis post remissionem peccatorum, cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad Clericatum admitti omninò non debet.

Potest & aliter intelligi. Est quædam pœnitentia, quæ solemnis appellatur, quæ semel tantùm in Ecclesia conceditur: de quâ Ambrosius f *ait:* [Sicut unum est baptisma, ita unica est pœnitentia. *Item:* [Non est secundus locus pœnitentiæ.] [Merito g reprehenduntur 1, qui sæpiùs agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. Nam si verè agerent pœnitentiam, iterandum posteà non putarent.]

1 ¶ Reprehenduntur] *Legebatur,* reperiuntur. *Emendatum est hic ex originali: quod tamen fieri non potuit* ſ. *c.* reperiuntur, *de pœnitent. distinct. 3. quia vox,* reperiuntur, *ibi est intrusa capitis.*

C. LXII. ¶ *De eodem.*

Item Augustinus *ad Macedonium, epist. 54.*

QUamvis h caute, & salubriter provisum sit, ut locus illius humillimæ pœnitentiæ semel tantùm in Ecclesia concedatur, ne medicina 1 nimis utilis, vilis habeatur; tamen quotidie peccantibus nunquam per pœnitentiam venia negatur.

1 ¶ Ne medicina] *In aliquot veruſtis exemplaribus Gratiani caput hoc est conjunctum superiori. Locum enim D. Augustini suo modo aptat. Apud illum quidem hoc loco ita legitur* i: Ne medicina vilis, minus utilis esset ægrotis; quæ tantò magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit; quis tamen audeat dicere Deo: Quare huic homini, qui post primam pœnitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis? &c.

Hæc autem pœnitentia quomodo imponenda sit, in Agathensi Concilio *legitur, in quo sic statutum est, c. 15.*

C. LXIII. ¶ *Quomodo pœnitentes ad pœnitentiam accedunt.*

POenitentes k tempore, quo pœnitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput à Sacerdote (sicut ubique constitutum est) consequantur. Si

a *Anselmus libro 7. cap. 18.* b *al. fas esse bigamos.* c *al. mysterii.* d *In Concil. Nicæno, cap. 10.* e *Anselmus lib. 7. c. 13.* f *Libro 2. de pœnit. cap. 10. De pœn. distinct. 3. cap. reperiuntur, & cap. sin. Hug. libro de sacram. par. 14. cap. 4.* g *Ambrosius ibidem.* h *Infra. de pœnit. distinct. 3. cap. quamvis. Magister. libro 4. distinct. 14. cap. 3. Ivo part. 15. cap. 24.* i *Capitul. lib. 5. capite 58. & libro 7. cap. 310.* k *Burchardus libro 19. cap. 27. Ivo part. 15. cap. 17.*

autem comas non deposuerint, aut vestimenta non mutaverint, abjiciantur: & nisi dignè pœnituerint, non recipiantur. Juvenibus etiam pœnitentia non facilè committenda est, propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus in morte positis non est negandum.

C. LXIV. ¶ *Quæ sint servanda in solemni pœnitentia.*

Item ex eodem 1.

IN a capite Quadragesimæ omnes pœnitentes, qui publicam susceperunt pœnitentiam, ante fores Ecclesiæ se repræsentent Episcopo civitatis, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu & vultu protestantes. Ibi adesse debent Decani, id est, Archipresbyteri parochiarum, & Presbyteri 2 pœnitentium, qui eorum conversationem diligenter inspicere debent, & secundùm modum culpæ pœnitentiam per præfatos b gradus injungere. Post hæc eos in Ecclesiam introducat c, & cum omni Clero septem pœnitentiales Psalmos in terra prostratus Episcopus cum lachrymis pro eorum absolutione decantet: tunc resurgens ab oratione, juxta quod canones jubent, manus eis imponat, aquam benedictam super eos spargat, cinerem priùs mittat, deinde cilicio capita eorum operiat: & cum gemitu & crebris suspiriis denuntiet eis, quòd sicut Adam projectus est de Paradiso, ita ipsi pro peccatis ab Ecclesia abjiciuntur: post hæc jubeat ministris, ut eos extra januas Ecclesiæ expellant: Clerus verò prosequatur eos cum responsorio: [*In d sudore vultûs tui vescêris pane tuo, &c.*] ut videntes sanctam Ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam, atque commotam, non parvipendant pœnitentiam. In sacra autem Domini Cœna rursus ab eorum Decanis, & eorum Presbyteris Ecclesiæ liminibus repræsententur.

1 ¶ Ex eodem.] *Ex Agathensi etiam citant Burchardus & Ivo, & Rhebaldus Cardinalis (qui tempore Paschalis Pontif. claruit) in libro suo, de pœnitentia publicè non iteranda. In uno tamen manuscripto Burchardi exemplari citatur ex Pœnitentiali Romano. Sententia verò hujus capitis magna ex parte habetur in Pontificali, & ordine Romano à pag. 24. usque ad 30.*

2 ¶ Et Presbyteri] *Apud Burchardum legitur,* id est, Presbyteri.

¶ *Hanc pœnitentiam nullis unquam Clericorum agere conceditur, atque ideò hujusmodi pœnitentes ad Clerum admitti prohibentur.*

C. LXV. ¶ *Clericis non imponatur manus, tanquam pœnitentibus.*

Unde in Carthaginensi Concilio V. *cap. 11. statutum est.*

COnfirmandum e est f, ut si quando Presbyteri, vel Diaconi in aliqua graviori culpa convicti fuerint, quâ eos a ministerio necesse sit removeri: non eis manus tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus Laicis imponatur, neque unquam permittendum, ut rebaptizati ad Clericatûs gradum promoveantur.

C. LXVI. ¶ *Nec Clerico pœnitentiam agere, nec pœnitenti ad Clericatum accedere permittitur.*

Unde Syricius Papa *Hymerio, epist. 1. c. 14.*

ILlud g quoque nos par fuit providere, ut sicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post pœnitudinem, ac reconciliationem nulli unquam Laico liceat honorem Clericatûs adipisci: quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerunt vasa vitiorum.

C. LXVII. ¶ *Presbyteri & Diaconi tanquam pœnitentibus non debent manus imponi.*

Item Leo Papa *Rustico Narbonensi, epist. 90. a cap. 2.*

ALienum b est à consuetudine Ecclesiastica, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconii gradu fuerint consecrati, ii pro crimine aliquo suo per manûs impositionem remedium accipiant pœnitendi: quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundùm quod scriptum est: [*Sacerdos 1 si peccaverit, quis orabit pro eo?*] Unde hujusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei, privata est expetenda secessio 2: ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa.

1 ¶ Sacerdos] *Vulgò sæpè indicatur in margine locus iste ex 1. Reg. 2. ut* ſ. *de pœnitentia, dist. 1. c.* Si Sacerdos. *cùm tamen in eo Scripturæ loco in vulgata legatur:* Si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo? *Verùm B. etiam Gregorius ad illum locum in morali interpretatione, talem sententiam elicit:* Quis ei intercessor remanet, cùm ille se transgrediendo præcipiat, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus est?

2 ¶ Secessio] *Sic emendatum est ex antiquis codicibus, & epistola ipsa: & hanc lectionem habuit auctor glossæ, quod ex manuscripto glossæ constat: idcirco & in ea emendandum. Antea legebatur,* est expetenda successio.

Probantur etiam auctoritate Toletani Concilii I. *hujusmodi pœnitentes ad Clerum non admittendi: in quo, cap. 2. sic statutum est.*

C. LXVIII. ¶ *Causâ necessitatis ad Clerum pœnitentes admittantur.*

PLacuit e, ut pœnitentes non admittantur ad Clerum, nisi tantùm, si necessitas aut usus exegerit; & tunc inter Ostiarios deputentur, vel inter Lectores, ita ut Evangelia, aut Epistolam d non legant. ¶ Si qui autem antè ordinati sunt Diaconi, inter Subdiaconos habeantur, ita ut manum non imponant, nec sacra contingant. Eum verò pœnitentem e dicimus, qui post Baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus, gravissimisque peccatis publicam pœnitentiam gerens, sub cilicio f divino fuerit reconciliatus altario.

7 pars. *Apostata quoque ad Clericatûs officium admitti non debent.*

C. LXIX. ¶ *Ad Clericatûs officium non admittantur Apostatæ.*

Unde in Concilio Arelatensi II. *cap. 25.*

HI, g, qui post sanctam religionis professionem apostatant, ad sæcularem h redeunt conversationem, & postmodùm pœnitentiæ remedia non requirunt, sine pœnitentia communionem penitùs non accipiant. Quos etiam jubemus ad Clericatûs officium non admitti. Et quicunque ille sit, post pœnitentiam sæcularem habitum accipere non præsumat. Quòd si præsumpserit, ab Ecclesia alienus habeatur.

DISTINCTIO LI.

1 ipse

FAce, quòd criminosi, vel non verè pœnitentes, vel publicam pœnitentiam agentes, à sacris prohibentur ordinibus. *Adjecit quoque sancta mater Ecclesia,* ut Curiales, *aut post baptisma* militantes, *aut in foro* decertantes, *à sacris prohibeantur ordinibus.*

a *al. 92.* b *Polyc. lib. 4. tit. 39. Burchardus lib. 19. c. 71. Ivo par. 6. cap. 67.* c *In cap. Martini Brach. c. 23. Polyc. lib. 2. tit. 31. Burch. lib. 2. cap. 37. Ansel. lib. 7. cap. 31. Ivo part. 6. cap. 138. Pann. l. 3. cap. 61.* d *al. Apostolum]* orig. e *Expœnitentem]* in cap. Martini Brach. f *al. Concilio* g *Rab. pœnit. cap. 33. Burch. lib. 19. c. 67. Ivo par. 15. c. 11.* h *seculum redeunt]* orig.

a *Burch. lib. 19. c. 26. Ivo p. 15. c. 45.* b *al. profixos.* c *al. introducar.* d *Gen. 3.* e *al. Confirmatum]* orig. f *Burch. l. 19. c. 72. Ivo p. 15. c. 25. Capitul. 5. c. 66.* g *Ans. l. 7. c. 20. Burch. l. 19. c. 49. Ivo p. 6. c. 54. & p. 15. cap. 65.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. I. ¶ *Post baptismum militantes, vel in foro decertantes, à sacris prohibentur ordinibus.*

Unde ait Innocentius Papa *Episcopis in Toletana Synodo constitutis, epist. 24. c. 2.*

ALiquantos *a* ex his, qui post acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt, accitos ad Sacerdotium esse comperimus, è quorum numero Rufinus & Gregorius perhibentur: aliquantos ex militia, qui cùm potestatibus obedierunt, sæva *b* necessariò præcepta sunt executi: aliquantos ex Curialibus, qui dum parent potestatibus, quæ sibi sunt imperata, fecerunt: aliquantos, qui voluptates & editiones populo celebrârunt, ad honorem summi Sacerdotii pervenisse, quorum omnium neminem, ne ad societatem quidem ordinis Clericorum oportuerat pervenisse. Quæ si singula discutienda mandemus, non modicos motus, aut scandala Hispaniensibus provinciis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus: idcircò remittenda potiùs hæc putamus. Sed ne deinceps similia committantur, dilectionis vestræ maturitas providere debebit, ut tantæ usurpationi saltem nunc finis necessarius imponatur: eo videlicet constituto, ut quicunque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus suis deponantur.

C. II. ¶ *De quibus Laicis aliqui ad Clericatum non possint pervenire.*

Idem *Felici Episcopo Nuceriano, epist. 4. c. 3.*

DEsignatæ *c* sunt genera Laicorum, de quibus ad Clericatum pervenire non possunt, id est, si quis fidelis militaverit, si quis fidelis causas egerit, hoc est, postulaverit, si quis fidelis administraverit. De Curialibus autem manifesta ratio est: quoniam etsi inveniantur hujusmodi viri, qui debeant Clerici fieri; tamen quoniam sæpiùs à curia *d* repetuntur, cavendum ab his est propter tribulationem, quæ sæpè de his Ecclesiæ provenit.

C III. ¶ *Non admittantur Curiales ad Clericale officium.*

Idem *Victricio Episcopo Rhotomagensi, epist. 2. cap. 11.*

PRæterea *e* frequenter quidam ex fratribus nostris, Curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, Clericos facere contendunt, quibus posteà major tristitia, cùm de revocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia nascitur de accito *f*. ¶ Constat enim eos in ipsis muneribus *g* etiam voluptates exhibere, quas à Diabolo inventas esse non dubium est, & ludorum, & mimorum *h* apparatibus aut præesse, aut forsitan interesse. Sit certè in exemplum solicitudo & tristitia fratrum, quam sæpè pertulimus, Imperatore præsente, cùm pro his sæpius rogaremus, quàm ipse nobiscum positus cognovisti: quibus *i* non solùm inferiores Clerici ex curialibus, verùm etiam in Sacerdotio constituti ingens molestia, ut redderentur, instabat.

C. IV. ¶ *Non promoveatur ad Diaconatum, qui post baptismum ad fidelem necandum accinctus fuerit.*

Item ex Concilio Toletano I. *cap. 8.*

SI quis post baptismum militaverit, & chlamydem sumpserit, aut cingulum ad necandos fideles 1, etiamsi gravia non admiserit, si ad Clerum admissus fuerit, Diaconii non accipiat dignitatem.

1 ¶ Ad necandos fideles,] *Verba hæc non sunt in codice Lucensi Regio.*

a *Quantos enim] origin. & per interrogationem.* b *severa] origin.* c *Polyc. lib. 2, tit. 51. Anselmus lib. 7. cap. 10. Ivo part. 6. cap. 95.* d *al. ad curiam.* e *Ivo part. 6. cap. 349.* f *al. adscitu.* g *al. munus.* h *al. vel munerum.* i *al. ex quibus] orig.*

C. V. ¶ *A quibus debet esse immunis, qui in Episcopum ordinantur.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap. 18.*

QUi in aliquo crimine detecti sunt, qui infamiæ notâ aspersi sunt, qui scelera aliqua per publicam pœnitentiam se admisisse confessi sunt, qui in hæresin lapsi sunt, vel qui in hæresi baptizati, aut rebaptizati esse noscuntur, qui semetipsos absciderunt, aut naturali defectu membrorum, aut decisione, aliquid 1 minùs habere noscuntur, qui secundæ uxoris conjunctionem sortiti sunt, aut numerosa conjugia frequentaverunt, qui viduam, vel à marito relictam duxerunt, aut corruptam mariti fuerunt, qui concubinas, aut fornicarias 2 habuerunt, qui servili conditioni obnoxii sunt, qui ignoti sunt, qui Neophyti, vel Laici sunt, qui seculari militiæ dediti sunt, qui curiæ nexibus obligati sunt, qui inscii literarum sunt, qui nondum ad triginta annos pervenerunt, qui per gradus Ecclesiasticos non ascenderunt, qui ambitu honorem quærunt, qui muneribus honorem obtinere moliuntur, qui à decessoribus in Sacerdotium eliguntur. ¶ Sed nec ille deinceps Sacerdos erit, quem nec Clerus, nec populus propriæ civitatis elegit, vel auctoritas Metropolitani, vel comprovincialium Sacerdotum assensus non exquisivit. Quicunque ergò deinceps ad ordinem Sacerdotii postulatus, & in his, quæ prædicta sunt, exquisitus, in nullo horum deprehensus fuerit, & examinatus probabili vitâ & doctrinâ extiterit; tunc secundùm Synodalia, vel Decretalia constituta cum omnium Clericorum, vel civium voluntate, ab universis comprovincialibus Episcopis, aut certè à tribus, in Sacerdotem die Dominicâ consecrabitur, conniventibus *a* cæteris, qui absentes sunt, literis suis, & magis auctoritate, vel præsentiâ ejus, qui est in Metropoli constitutus. Episcopus autem comprovincialis ibi consecrandus est, ubi Metropolitanus elegerit. Metropolitanus autem non nisi in civitate Metropoli, comprovincialibus *b* ibidem convenientibus. ¶ Si quis autem deinceps contra prædicta vetita canonum, ad gradum Sacerdotii indignus aspirare contenderit, cum ordinatoribus suis adepti honoris periculo subjacebit.

1 ¶ Aut decisione aliquid] *Addita hæc sunt ex Concilio olim Coloniæ ac Lutetiæ impresso. In novissima verò Colonienſi editione legitur,* vel defectione, *pro,* vel desectione.

2 Aut fornicarias] *In codice Lucensi Regio legitur,* ad fornicationes: *quod videtur intelligendum de concubinis ad tempus adhibitis, ut supr. distinct. 34. c.* Is qui, *est annotatum.*

a *al. convenientibus.* b *al. à comprovincialib.* c *al. Ramaldo] al. Rumaldo.* d *al. Constantiensi.* e *Ivo p. 6. c. 406.* f *al. præpropero.*

¶ *In*

DISTINCTIO LII.

QUi verò prætermissis aliquibus gradibus non superbiâ, sed negligentiâ ad majorem ascenderit, tamdiu à majoribus abstineat, quousque congruo tempore prætermissos accipiat.

¶ *De eo, qui Subdiaconatûs ordine postposito, Diaconus & Presbyter est ordinatus.*

Unde Alexander II. *scribit* Grimaldo c *Constantiensi* d *Episcopo.*

SOlicitudo e dilectionis tuæ statuit consulere, utrum portator istarum literarum, Diaconatûs & Presbyteratûs officium idoneus sit peragere, nec ne; cùm ad id præpostero *f* cursu, Subdiaconatûs ordine postposito, negligentiâ potiùs, quàm superbiâ cognoscatur ascendisse: Unde nos consulendo charitati tuæ mandamus, ut ab officio Sacerdotali eum prohibeas, donec proximo quatuor temporum jejunio Subdiaconatûs ministerium sibi ritè imponas, & sic deinceps ad majora officia eum redire concedas.

¶ *In hoc libro pervetusta est epistola ejusdem Alexandri ad Gervasium Rhemensem Archiepiscopum: cui hoc idem consilium dat, quod Rumaldo Constantiensi Episcopo se dedisse narrat.*

DISTINCTIO LIII.

CUriales autem, ut suprà a scriptum est, ideò ordinari prohibentur, quia frequenter, dum ab Ecclesia repetuntur, plurima incommoda Ecclesia consequitur: vel quia iidem Curiales non voto religionis, sed ut officiorum suorum ratocinia fugiant, ad Ecclesiam se transferunt.

¶ *Quare sit constitutum, ne Curiales ordinentur.*

Unde Gregorius Papa *scribit lib. 7. Reg. indict. 1. epist. 11. omnibus Episcopis Siciliæ, de lege Mauritii Augusti.*

LEgem *b*, quam piissimus Imperator dedit, ne fortasse hi, qui militiæ, vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad Ecclesiasticum habitum veniant, vel in monasteriis convertantur, vestræ studui fraternitati transmittere; hoc maximè exhortans, quòd hi, qui seculi actionibus implicati sunt, in Clero Ecclesiæ præproperè suscipiendi non sunt: quia dum in Ecclesiastico habitu non dissimiliter, quàm vixerant, vivunt, nequaquam student seculum fugere, sed mutare. Quòd si etiam tales quoque monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt, nisi priùs à ratiociniis *c* publicis absoluti fuerint. ¶ Si qui verò ex militaribus viris 1 in monasteriis converti festinant, non sunt temerè suscipiendi, nisi eorum vita fuerit subtiliter inquisita. Et juxta normam regularem debent in suo habitu per triennium probari, & tunc monachicum habitum (Deo auctore) suscipere.

1 ¶ Viris] *In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & apud Ivonem legitur,* numeris, *ut significentur milites in breviculo, seu matricula descripti.*

DISTINCTIO LIV.

1 ps *SErvi autem ordinari prohibentur, nisi à propriis dominis libertatem legitimam consequantur.*

C. I. ¶ *Servus ad Clericatûs officium non promoveatur.*

Unde Leo Episcopus *scribit epist. 1. omnibus Episcopis per Campaniam, &c.*

NUllus 1 Episcoporum *d* servum alterius ad Clericatûs officium promovere præsumat, nisi fortè eorum petitio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eo vendicant potestatis. Debet enim *e* esse immunis ab aliis, qui divinæ militiæ est aggregandus, ut à castris dominicis, quibus nomen ejus adscribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur.

1 ¶ Nullus] *Caput hoc videtur confectum ex titulo, qui in Codice canonum præponitur primo decreto Leonis primi, & ex parte posteriore ipsius decreti, in qua exceptio eorum, quæ prius statuit, continetur: prior autem pars, qua hic deest, habetur*]. eâd. c. admittuntur.

C. II. ¶ *De servili conditione nullus ad sacros ordines deveniat.*

Item ex Concilio Triburiensi 1.

NUlli *f* de servili conditione ad sacros ordines promoveantur, nisi priùs à propriis dominis legitimam libertatem consequantur: cujus libertatis charta ante ordinationem in ambone publicè legatur, & si nullus contradixerit, ritè consecrabuntur. Porrò servus non canonicè consecratus, postquam de gradu ceciderit, ejus conditionis sit, cujus fuerat ante gradum.

a *Dist. 51. c. designata.* b *Ivo p. 10. c. 214.* d *al. atlienibus] orig.* d *Polyc. l. 1. tit. 31. Ansel. l. 7. c. 28.* e *Burch. l. 2. c. 22. in fin. Ivo par. 6. c. 64.* f *Polyc. ibid. Burch. l. 2. c. 21. Ivo par. 6. c. 41. Pann. l. 3. c. 48.*

1 ¶ Concilio Triburiensi.] *Hujus capitis in Conc. Tribur. c. 29. sententia potiùs habetur, quàm verba, quæ aliqua ex parte videntur convenire cum iis, quæ scribuntur lib. 1. Capitul. c. 88. de ordinatione servorum, vers.* Et quandocunque.

C. III. PALEA.

[*Ex* Concilio Carthaginensi 1 primo, *cap. 8.*]

MAgnus *a* Episcopus Astiagensis dixit, quid dilectioni vestræ videtur, procuratores, actores & executores, seu curatores pupillorum si debeant ordinari? Gratus Episcopus dixit: si post deposita universa, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent & cum laude, Cleri, si postulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati, Ecclesia infamatur 2. Universi dixerunt, rectè omnia statuit sanctitas tua, ideoque ita est, & nostra ista quoque sententia.

1 ¶ Carthaginensi] *In codicibus impressis citatur ex Moguntinensi. Emendatum verò est ex Burchardo, Ivone, Decretal. in c. uni. de oblig. ad ratioc.*

2 ¶ Ecclesia infamatur.] *Sic emendatum est ex Concilio, & Decretal. & Burchardo, & Ivone. Anteà legebatur,* ab ecclesia infirmentur.

C. IV. ¶ *Post donum libertatis famuli Ecclesiæ revocentur in Clerum.*

Item ex Concilio Toletano IX. *cap. 11.*

QUi *b* ex familiis *c* Ecclesiæ servituti devocantur in Clerum ab Episcopis suis, necesse est, ut libertatis percipiant donum: & si honestæ vitæ claruerint meritis, tunc demum majoribus fungantur officiis. Quos verò flagitii sordidaverit incorrigibilis noxa, perpetua servitus conditionis religet in catenam.

Qui autem ordinandi à dominis suis libertatem consequuntur, ab eorum patrocinio penitùs debent esse alieni, ut in nullo eorum obsequiis inveniantur obnoxii.

C. V. ¶ *Ad Clericatum suscipiuntur, qui nullo obsequio retento, à Dominis suis libertatem percipiunt.*

Unde in Concilio Toletano IV. *c. 72. legitur.*

QUicunque *d* libertatem à dominis suis ita percipiunt, ut nullum sibi in eis obsequium patronus retentet, isti si sine crimine *e* sunt, ad Clericatûs ordinem liberi suscipiantur, quia directâ manumissione absoluti noscuntur. Qui verò retento obsequio manumissi sunt, pro eo, quòd adhuc patroni servitute tenentur obnoxii, nullatenus sunt ad Ecclesiasticum ordinem promovendi, ne, quando voluerint eorum Domini, fiant ex Clericis servi.

C. VI. PALEA.

[*Ex* Concilio Toletano I. *cap. 12.* f]

DE *g* servorum ordinatione, qui passim ad gradus Ecclesiasticos promoventur *h*, placuit omnibus cum sacris canonibus concordari debere: & statutum est, ut nullus Episcoporum deinceps eos ad sacros ordines promovere præsumat, nisi priùs à dominis propriis libertatem consecuti fuerint. Et si quilibet servus dominum suum fugiens, aut *i* per literas, aut adhibitis testibus munere conductis vel corruptis, aut quâlibet calliditate, vel fraude ad gradus Ecclesiasticos pervenerit, decretum est, ut deponatur, & dominus ejus eum recipiat. Si verò avus, vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipse fi-

a *Ext. de oblig. ad ratioc. non ordin. cap. magnus. Burchard. l. 2. c. 36. Ivo p. 6. c. 37.* b *Ivo part. 6. c. 373.* c *al. famulis.* d *Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 25. Ivo p. 6. c. 126. Pann. lib. 3. cap. 46.* e *crimine capitali] orig.* f *Capit. l. 1. c. 88.* g *Ext. de serv. non ordin. c. 2. Burch. l. 2. c. 31. Ivo p. 6. c. 132. Pann. l. 3. c. 163.* h *indiscretè promovebantur,] capitul.* i *aut testatus] capitul.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sius ibidem educatus, & ad gradus Ecclesiasticos promotus fuerit, & utrum servus sit, ignotum *a* sit, & posteà veniens dominus illius legibus eum acquisierit, sancitum est, ut si dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. ¶ Si verò eum catena servitutis à castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat, quia juxta sacros canones, vilis persona manens Sacerdotii dignitate fungi non potest.

1 ¶ Toletano] *Sic etiam citatur apud Burchardum, & Ivonem. In Pannormia verò à versic.* si quilibet servus. *citatur ex lib. 1. Capitularium, ubi integrum extat hoc caput, atque etiam caput post hoc secundum,* De rebus verò illorum.

C. VII. ¶ *Sine patroni consensu non ordinetur, qui patrocinio cujuslibet est obligatus.*

Item ex Concilio Martini Papæ, [*id est, ex cap. Martini Episcopi Bracharensis, c. 46.*]

SI *b* quis obligatus est tributo servili, vel aliquâ conditione, vel patrocinio cujuslibet domûs, non est ordinandus Clericus: nisi probatæ vitæ fuerit, & patroni consensus accesserit.

C. VIII. PALEA.

Ex Concilio Toletano 1, *cap. 2.*

DE *c* rebus verò illorum, vel peculiari *d*, qui à propriis dominis libertate donantur, ut ad gradus Ecclesiasticos jure promoveantur, statutum est, ut in potestate dominorum consistat, quicquid ante libertatem habuerunt, utrum illis concedere, an sibi retinere *e* voluerint.

1 ¶ Toletano] *Hæc Palea in capitularibus habetur conjunctè cum Palea antecedente,* De servorum: *sed apud Burchardum & Ivonem ex eodem Toletano separatim referuntur.*

Cæterum, si à Dominis suis libertatem consecuti non fuerint, & ad Ecclesiasticos ordines aliquo modo irrepserint, Presbyter peculii amissione mulctetur, Diaconus verò aut vicarium pro se præstabit, aut in servitutem revocabitur: cæteri verò gradus non possunt quemquam à nexu servitutis absolvere.

C. IX. ¶ *Servus si latenter irrepserit ad Sacerdotium, peculii amissione mulctetur.*

Unde Gelasius *scribit Martino f & Justo Episcopis.*

EX *g* antiquis regulis, & novellâ Synodali explanatione comprehensum est, personas obnoxias servituti, cingulo cœlestis militiæ non præcingi. Sed nescio utrum ignorantiâ, an voluntate rapiamini, ita ut ex hac causa *h* nullus penè Episcoporum videatur extortris. Ita enim nos frequens, & plurimorum querela circumstrepit, ut ex hac parte nihil penitùs putetur constitutum. ¶ Actores *i* siquidem illustris viri filii nostri Amandi graviter conqueruntur, homines suo juri debitos, alios jam Clericos, alios jam Diaconos ordinatos, cùm non solùm post modernum Concilium (quod tantorum collectione *k* Pontificum sub omnium saluberrimæ provisionis assensu constat esse perfectum) hujusmodi personæ susciпi non deberent: verùm etiam, si qui forte in divinæ cultu militiæ ante fuerint, ignorantiâ faciente, susceptі; eliminati prorsus, & exuti religioso privilegio, ad dominorum suorum possessiones justâ debuerint admonitione compelli. Et ideò, fratres charissimi, eos, quos supradicti viri actores in Clericatûs officio monstraverint detineri, discussos, & obnoxios approbatos, custodito legum tramite, sine intermissione restituite: ita ut si quis jam ex his Presbyteris reperitur, in eodem gradu peculii sui *a* amissione mulctatus maneat. Diaconus verò aut vicarium præstet, aut si non habuerit, ipse reddatur. Reliqua verò officia sciant, neminem posse ab hac obnoxietate, si convincitur, vendicari, quatenus hoc ordine custodito, nec dominorum jura, nec privilegia ullâ ratione turbentur.

C. X. ¶ *Servus, Clericus factus, servituti obnoxius maneat.*

Idem *Herculentio, Stephano, & Justo Episcopis.*

FRequens *b* equidem, & assidua nos querela circumstrepit de his Pontificibus, qui nec antiquas regulas, nec decreta nostra noviter directa cogitantes, obnoxias possessionibus *c*, obligatasque personas, venientes ad Clericalis officii cingulum, non refutant. ¶ Nuper *d* enim actores illustris fœminæ Placidæ, petitorum oblatione conquesti sunt, Sabinum Marcellianensis, sive Clitronæ suæ (absentis dominæ occasione captatâ) ad Presbyterii honorem usque perduxisse, ejusque fratrem Leontium Clericalis officii privilegio decorâsse. Et ideò, fratres charissimi, inter supradictos actores, & eos, qui extremæ conditionis repetuntur objectu, cognitionem vobis nostrâ auctoritate deputamus, ut omni veritate discussâ, si revera objectam sibi maculam justæ refragationis non poterunt tatione diluere, Leontium Clericum, quem gradus præfinitus legibus non defendit, ad sequendam conditionis suæ necessitatem modis omnibus reddi jubeatis 1: Antiochum verò, quia propter Sacerdotium reconciliari *f* non potest, si in sua Ecclesia, in hoc, in quo est, honore collocare desiderat domina, non velut redditum sibi habeat, sed pro mysteriorum celebratione susceptum.

1 ¶ Reddi jubeatis:] *In plerisque vetustis exemplaribus Gratiani, Anselmo, Ivone, & Polycarpo legitur,* redhibere: *sed ob glossam non est mutatum.*

C. XI. ¶ *De eodem.*

Idem *Rufino, & Aprili Episcopis.*

QUis *g* aut leges Principum, aut Patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum? Actores siquidem filiæ nostræ illustris & magnificæ fœminæ Maximæ, petitorii nobis insinuatione conquesti sunt, Sylvestrum atque Candidum, originarios suos, contra constitutiones, quæ supra dictæ sunt, & traditione præeunte à Lucerino Pontifice Diaconos ordinatos. Ideò, fratres charissimi, tantæ prævaricationis excessus noverítis sagaciùs inquirendos, & si constiterit querelam veritate fulciri, continuò, qui contradictione præeunte non legitimè sunt creati, à sacris officiis repellantur.

C. XII. ¶ *Nec ad religiosæ vitæ propositum, nec ad Clericatûs officium servi sine dominorum consensu admittantur.*

Idem *Episcopis per Lucaniam, &c. epist. 1. c. 16.*

GEneralis *h* etiam querelæ vitanda præsumptio est, quâ propemodùm causantur universi, passim servos & originarios dominorum jura, possessionumque fugientes, sub religiosæ conversationis obtentu, vel ad monasteria sese conferre, vel ad Ecclesiasticum famulatum, conniventibus quippe Præsulibus, indifferenter admitti. Quæ modis omnibus est amovenda pernicies, ne per Christiani nominis institutum, aut aliena pervadi, aut publica videatur disciplina subverti: præcipuè

a *ignoraverit*] *caputul.* b *Ex Concil. Toletan. 1. cap. 10.* c *Burch. l. 2. c. 23. Ivo part. 6. c. 38.* d *al. peculio.* e *vendicare*] *capitul.* f *al. Martyrio.* g *Sensus in epist. ad Episcopos per Lucaniam, &c. c. 16. Polyc. l. 2. tit. 31. Anselm. lib. 7. c. 29.* h *al. culpa.* i *Ivo p. 6. c. 353. Pannorm. lib. 3. cap. 164.* k *al. collatione.*

a *al. sui sola.* b *Polyc. ibidem. Anselm. l. 7. c. 30.* c *al. possessoribus.* d *Ivo p. 6. c. 354. Pann. l. 3. c. 165.* e *al. Cusilinatu.* f *al. retulli.* g *supr. dist. 10. cap. 11. Justin. novell. const. 123. circa fin. Denuò dic: p. 4. Ivo part. 6. c. 104. & part. 4. cap. 179. Pannorm. lib. 2. c. 150.* h *Polyc. l. 4. tit. 34. Anselm. lib. 7. c. 196. Ivo part. 6. cap. 109.*

cùm nec ipsam ministerii Clericalis hâc obligatione fuscari conveniat dignitatem, cogaturque pro statu militantium sibi, conditioneque jurgari, aut videri (quod absit) obnoxia. Quibus solicitâ competenter interdictione prohibitis, quisquis *a* Episcopus, Prvsbyter, aut Diaconus, vel eorum, qui monasteriis præesse noscuntur, hujusmodi personas apud se tenentes, non restituendas patronis, aut deinceps vel Ecclesiasticæ servituti, vel religiosis congregationibus putaverint applicandas, nisi voluntate forsitan dominorum sub Scripturæ *b* testimonio primitùs absolutas, vel legitimâ transactione concessas, periculum se proprii honoris non ambigant communionisque subituros, si super hac re cujusquam verax non querela pulsaverit. ¶ Magnis quippe studiis, secundùm B. Apostolum *c*, præcavendum est, ne fides & disciplina Domini blasphemetur. *Idem.* 2. ¶ Nihil perire credimus Ecclesiasticis utilitatibus, si, quæ sunt aliena, reddantur.

1 ¶ Possessionumque] *Emendatum sic est ex decreto Gelasii, cùm antea legeretur,* possessionemque. *Nam originarii non solum dominis, sed fundis, ac possessionibus addicti erant l. quemadmodum. & l. originarios. lib. II. Cod. tit. de agricol. Ac propterea suprà in c.* frequens. *non est mutata vox,* possessionibus, *quamvis in plerisque vetustis codicibus legatur,* possessoribus.

2 ¶ Idem] *Hæc non sunt inventa apud Gelasium, neque apud cæteros collectores habentur.*

2 pars. *Hoc tunc observandum est, cùm dominus & servus ejusdem professionis inveniuntur. Cæterum si Judæus mancipium Christianum emerit, Judicis vel Episcopi auctoritate, etiam eo invito, ad libertatem debet perduci.*

C. XIII. ¶ *Ad libertatem perducantur mancipia Christiana à Judæis comparata.*

Unde Gregorius *Libertino Præfecto Siciliæ, l. 2. epist. 37. seu cap. 76.*

MAncipia *d* Christiana, quæcunque Judæum comparâsse patuerit, ad libertatem juxta legum præcepta sine omni ambiguitate perducite, ne, quod absit, Christiana religio Judæis subdita polluatur.

C. XIV. ¶ *Officia publica Judæis non sunt committenda.*

Item ex Concilio Toletano III. *c. 14.*

NUllâ officia publica Judæis *e* injungantur, per quæ eis occasio tribuatur, Christianis pœnam inferre. Si qui verò Christiani ab eis Judaïsmi ritu sunt maculati, vel etiam circumcisi, non reddito pretio, ad libertatem, & religionem redeant Christianam.

De his autem, qui in infidelitate empti, ad gratiam Baptismi venire desiderant, quid fieri debeat, Gregorius Papa *scribit Fortunato Neapolitano Episcopo, lib. 5. epist. 31. seu c. 131.*

C. XV. ¶ *In libertatem vendicentur servi, qui ab infidelitate ad fidem accedunt.*

FRaternitatem *f* vestram de his oportet esse solicitam. Et si de Judæorum servitio non solùm Judæus, sed etiam quisquam Paganorum fieri voluerit Christianus, postquam voluntas ejus fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio, vel argumento, cuipiam Judæorum venundandi facultas sit, sed is, qui ad Christianam converti fidem desiderat, defensione vestrâ in libertatem modis omnibus vendicetur. ¶ Hi *g* verò, quos hujusmodi oportet servos amittere, ne forsitan utilitates suas irrationabiliter æstiment impediri, solicitâ vos hæc convenit consideratione servare; ut si Paganos, quos mercimonii causâ de externis *h* finibus emerint, intra tres menses, dum emptor, cui *a* venditi fuerint, non invenitur, fugere ad Ecclesiam fortè contigerit, & velle se fieri dixerint Christianos, vel etiam extra Ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint; pretium eorum ibi à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres menses quisquam hujusmodi servorum velle suum edixerit *b*, & fieri voluerit Christianus, nec aliquis eum postmodùm emerit *c*, nec dominus qualibet occasionis specie audeat venundare, sed ad libertatis proculdubiò præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum, sed ad serviendum sibi dicitur *d* comparâsse.

C. XVI. PALEA.

[Idem *Januario Caralitano Episcopo, lib. 3. epist. 9.*]

SI *f* quilibet Judæorum servus ad venerabilia loca confugerit causâ fidei, nullatenus eum patiamini præjudicium sustinere: sed sive olim Christianus, sive nunc fuerit baptizatus, sine ullo Christianorum 1 pauperum damno, religioso Ecclesiasticæ pietatis patrocinio, in libertatem modis omnibus defendatur.

1 ¶ Christianorum] *Joannes Diaconus in vita S. Gregorii, lib. 4. num. 46. referens hanc epistolam, & Ivo par. 13. cap. 102. habent hanc vocem: quæ tamen abest à codicibus epistolarum S. Gregorii tam impressis, quàm manuscriptis, qui sunt collati.*

C. XVI. PALEA.

[*Item* ex Concilio Toletano XII. *cap. 9.*]

ET *g* si *h* Judæorum servi, nec dum adhuc conversi, ad Christi gratiam convolaverint, libertate donentur.

C. XVIII. PALEA.

[*Item* ex Concilio Matisconensi I. *c. 16.*]

PRæsenti 1 Concilio *i*, Deo auctore, sancimus, ut nullum Christianum mancipium Judæo deinceps serviat; sed datis pro quolibet bono mancipio duodecim solidis, ipsum mancipium quicunque Christianus, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium licentiam habeat redimendi. Et si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, similiter faciat: quia nefas est, quem Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemum Christianæ religionis in vinculis tenere. Quòd si acquiescere his, quæ statuimus, quicunque Judæis noluerit, quamdiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipium *k* ipsum cum Christianis ubicunque voluerit habitare.

1 ¶ Præsenti] *Caput hoc eodem modo refertur à Burchardo & Ivone: in Concilio tamen ipso paulò aliter habetur, & nonnulla desunt.*

C. XIX. *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. *cap. 18.*

3 SI *l* servus, absente vel nesciente domino, Episcopus tamen sciente, quòd servus sit, Diaconus, aut Presbyter fuerit ordinatus, ipso in Clericatûs officio permanente, Episcopus eum domino duplici satisfactione compenset. Si verò Episcopus eum servum nescierit, qui testimonium perhibent, aut eum supplicaverint ordinari, simili redhibitioni teneantur obnoxii.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Item Constitutio nova.

SI *m* servus, sciente & non contradicente domino, in Clero fuerit ordinatus, ex hoc ipso, quòd constitutus est, liber & ingenuus erit. Sed si ignorante domi-

a *Ivo part. 16. cap. 47.* b *al. scriptionis.* c *1. ad Tim. 6. 2. Pet. 2.* d *Cæ Judæus Christianum mancipium, & nulla* e *al. Judæos opus est agere.* f *Joan. Diac. lib. 4. num. 47.* g *Ivo p. 13. c. 106. Polyc. l. 7. tit. 4.* h *al. extraneis.*

a *Cui vendi debeant*] *orig.* b *al. dixerit.* c *emere*] *orig. Jo. Diac. l. 4. c. 46.* d *intelligitur*] *orig.* e *al. reservâsse.* f *Ivo p. 13. c. 102.* g *Burch. l. 4. c. 86. Ivo p. 1. c. 280.* h *Ut si*] *orig.* i *Burch. l. 4. c. 88. Ivo p. 1. c. 282.* k *al. mancipio ipsi.* l *Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 24. Ivo part. 6. c. 125.* m *Justin. de sanctis Episcopis. 4. si servus. & in Authen. si servus. de Episc. & Cler.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

no, licet ei intra spatium unius anni, & servilem fortunam probare, & servum suum accipere. Verùm *a* etiam-si legitimo probato experimento Monachus efficiatur, evadit jugum servitutis. Debent enim per triennium, antequam Monachi efficiantur, in monasterio permanere: posteà verò si Monachi effecti fuerint, liberi efficiuntur. Episcopalis *b* enim ordo liberat à fortuna servili, vel adscriptitia, sed non à curiali, sive officiali: nam & post ordinationem durat. Sed & jus *c* patriæ potestatis solvit Episcopalis dignitas. Adscriptitios *d* verò in ipsis possessionibus Clericos, etiam præter voluntatem dominorum, fieri permittimus: ita tamen, ut Clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant.

¶ *Extat hoc caput ad verbum in epitomis Novellarum Constitutionum ab Imerio descriptis, quæ post Codicem poni solent, itemque in Novella 123. c. 16. per Julianum antecessorem. Verba autem, quæ addita erant in titulo,* Leo Imperator omnibus Episcopis, *videntur illuc irrepsisse ex sequenti titulo.*

C. XXI. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *omnibus Episcopis, epist. 1. c. 1.*

Admittuntur *e* passim ad ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur: & qui à domibus suis libertatem consequi minimè potuerunt, ad fastigium Sacerdotii (tanquam servilis vilitas hunc honorem jure capiat) provehuntur. & ſ. Ab his itaque, fratres charissimi, omnes vestræ provinciæ abstineant Sacerdotes: & non tantùm ab his, sed etiam *f* ab aliis originariis, vel qui alicui conditioni obligati sunt, volumus temperari, nisi forte eorum petitio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos vendicant potestatis.

4 pars. *De servis monasterii quæritur: An Ecclesiasticis officiis possint aggregari, an non? Sed famuli Ecclesiarum non sunt ordinandi, sicut suprà dictum est, nisi à proprio Episcopo libertatem consequantur. Porrò servus monasterii libertatem consequi non valet 1, non ergò ad Clericatum sibi accedere licet. Quòd autem liber fieri non possit, probatur auctoritate octavæ Synodi, in qua sic statutum legitur.*

1 ¶ Non valet,] *In primo Vaticano post hæc verba, sequitur:* qui enim sunt monasterii, in nullius jus transire possunt. Unde nec Abbas potest dicere, hoc meum est: non ergò. &c. *Caput autem, quod nunc à Gratiano citatur, alibi repertum non est, quam apud Isidorum Hispalensem in reg. Monach. c. de famil. vita.*

C. XXII. ¶ *Monasterii servum Abbati vel Monacho non licet liberum facere.*

Abbati *g* vel Monacho monasterii servum non licebit facere liberum. Qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienæ dare non potest. Nam sicut etiam seculi leges sanxerunt, non potest possessio alienari, nisi à proprio domino.

Hâc auctoritate prohibentur servi adipisci libertatem recedendi ab obsequio monasterii: sed non prohibentur nancisci libertatem promovendi ad sacros ordines. Potest enim in sacris ordinibus constitutus, monasterii obsequiis perpetuo deservire; ac si servus monasterii & libertatem adipisci & sacris officiis associari valet. Unde in alio capitulo præfatæ constitutionis hæc causa redditur: [Injustum 1 est enim, ut Monachis rurale opus facientibus, servi eorum otio torpeant, ac deliciis affluant.]

1 ¶ Injustum] *Infra 17. quæst. 4. c.* in venditionibus. *vers. injustum, hoc ipsum citatur ex Concilio Agathensi, ubi etiam extat, c. 56.*

5 pars. *Quòd autem servi Ecclesiarum (quo nomine etiam monasterii servos significari intelligimus) ad sacra religionis promoveri debeant assumi, auctoritate* Gregorii *probatur, qui in generali Synodo residens* a *dixit.*

C. XXIII. ¶ *Si conversationis probatæ fuerit famulus Ecclesiæ, potest ordinari.*

Multos *b* de *c* Ecclesiastica familia, seu seculari militia novimus ad omnipotentis Dei servitium festinare, ut ab humana servitute liberi, in divino servitio valeant familiariùs in monasteriis conversari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi Ecclesiastici juris dominium occasionem præbemus. Si verò festinantes ad omnipotentis Dei servitium incautè retinemus, illi invenimur negare quædam, qui dedit omnia. Unde necesse est, ut quisquis ex juris Ecclesiastici servitute, vel secularis militiæ, ad Dei servitium converti desiderat, probetur priùs in Laico habitu constitutus. Et si mores illius, atque conversatio, bono desiderio illius testimonium ferunt, absque ulla retractatione servire in monasterio omnipotenti Deo permittatur; ut à servitio humano liber recedat, qui divino amore districtiorem subire appetit serviturem. Si autem & in Monastico habitu, secundùm Patrum regulas irreprehensibiliter fuerit conversatus, post præfixa sacris canonibus tempora, licenter jam ad quodlibet Ecclesiasticum officium provehatur: si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in Testamento Veteri morte mulctantur.

Ecce, quomodo servi ad Clericatum assumi valeant, vel quomodo non admittantur. Liberti quoque non sunt promovendi ad Clerum, nisi ab obsequiis sui patroni fuerint absoluti.

C. XXIV. ¶ *Absque patroni assensu liberti non promoveantur ad Clerum.*

Unde in Concilio Eliberitano, *cap. 80.*

Prohibendum est, ut liberti, quorum patroni in seculo fuerint, ad Clerum non provehantur.

a *Authen. de Monach. §. hinc autem.* b *Tit. de sanctiſ. Epiſc. §. sed & quidem.* c *Authent. epistolis. de Episc. & Cleric. eod. Authent. sed epistolis. eod.* d *Auth. adscriptitios. eod.* e *Anſel. l. 2. c. 35. Burch. l. 2. cap. 22. Ivo p. 6. c. 64.* f *& ab aliis, qui aut originali, aut alicui*] orig. g *Isidorus Hiſpal. in reg. Monach. & de fam. vita.*

a *al. præsidens.* b *Ex decretis B. Gregorii in extremo 12. lib. regesti, & aliqua ex parte l. 4. epist. 44. Joan. Diac. l. 2. c. 18. In Concil. Tribur. cap. 29. Anſelm. l. 7. c. 184. Polyc. l. 6. tit. 16.* c *al. ex.* d *Ivo p. 2. c. 142. & 143. Polyc. lib. 2. tit. 31. Anſel. l. 7. c. 47.* e *Ibid. c. 3. ſ. diſt. 77. ſi quis,*

2 ¶ Mona-

1 ps

DISTINCTIO LV.

Corpore vero vitiati similiter à sacris officiis prohibentur.

C. I. ¶ *Qui de monasterialibus disciplinis ad Clericale munus accedit, & de Laicis, anteacta ejus vita examinetur.*

Unde Gelasius Papa *Episcopis per Lucaniam & Brutios constitutis, epist. 1. c. 2. & 3. scribit, dicens:*

Prisci *d* igitur pro sui reverentia manentibus conditis (quæ, ubi nulla vel rerum vel temporum perurget angustia, regulariter convenit custodiri) eatenus Ecclesiis 1, quæ vel cunctis sunt privatæ ministris, vel sufficientibus usque adeò despoliatæ servitiis, ne plebibus ad se pertinentibus divina munera supplere non valeant, tam instituendi, quàm promovendi Clericalis obsequii, sic spatia dispensanda concedimus, ut si quis monasterialibus 2 disciplinis eruditus ad Clericale munus accedit, etiam de Laicis anteacta ejus vita requiratur. ¶ Ne *e* sit aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel bigamus, vel ab adolescentia sordidatus, vel corpore vitiatus, vel servilis, vel originariæ conditionis, vel curiæ, vel publicarum rerum nexibus implicatus, vel publicâ pœnitentiâ notatus, vel nulla congruentis temporis expectatione discussus.

1 ¶ Eatenus Ecclesiis,] *Restituenda est hic locus ex epistola Gelasii, & Ivone.*

2 ¶ Monasterialibus] *Hic de industria videntur Gelasii verba mutata, & in compendium redacta: integra autem referuntur ſ. diſt. 77. c. ſi quis. & ibi legenda.*

C. II. ¶ *Annuæ suspensioni subjaceat, qui præter communem formam aliquem ordinat.*

Item ex Concilio Arelatensi III. *c. 3.*

Nullus pœnitentem, nullus bigamum, nullus viduarum maritos in prædictis honoribus audeat ordinare. Et licèt hoc jam propè omnium canonum instituta contineant; tamen ne cuiquam Sacerdotum supplicantium (sicut jam diximus) importunitas, vel suggestio iniqua subrepat; necesse fuit, ut nunc severiorem regulam sibi velint Domini Sacerdotes imponere. Et ideo, quicunque ab hac die contra ea, quæ superiùs sunt comprehensa, Clericum ordinare præsumpserit, ab ea die, quâ ei potuerit hoc approbari, anno integro Missas facere *a* non præsumat. Quam rem si quis observare noluerit &, contra constitutum fratrum faciens, Missas celebrare præsumpserit, Ecclesiæ communione privetur 1, & ab omnium fratrum communione *b* noverit se alienum: quia dignum est, ut severitatem Ecclesiasticæ disciplinæ sentiat, qui toties salubriter à sanctis Patribus institutа observare contemnit.

1 ¶ Ecclesiæ communione privetur,] *Hæc verba non sunt in Concilio, & videntur idem significare, ac sequentia: sunt tamen in vetustis quoque Gratiani codicibus.*

C. III. ¶ *Non ordinentur pœnitentes, vel illiterati.*

Item Hilarius ex Concilio Romano *ab ipso habito, c. 3.* [*paulò tamen aliter.*]

POEnitentes *c* vel insciі literarum, aut aliqua membrorum damna perpessi, ad sacros ordines aspirare non audeant. Quisquis autem talium consecrator extiterit, factum suum ipse dissolvet.

Corpore autem vitiati intelliguntur non casu, sed propriâ voluntate abscissi.

C. IV. ¶ *Qui semetipsum absciderit, non ordinetur.*

Unde in Canonibus Apostolorum, *c. 22. & 23. legitur.*

Si *d* quis abscidit semetipsum, [id est *e*, si quis amputavit sibi virilia] non fiat Clericus: quia sui est homicida, & Dei conditionis inimicus. ¶ Si quis cùm Clericus fuerit, abciderit semetipsum, omninò damnetur, quia sui est homicida.

C. V. ¶ *Non producantur ad Clerum, qui seipsos abscindunt.*

Item ex Concilio Arelatensi II. *c. 7.*

Hi *f* qui se, carnali vitio repugnare nescientes, abscindunt, ad Clerum pervenire non possunt.

C. VI. ¶ *Non est ordinandus, qui partem digiti volens sibi abscidit.*

Item Innocentius *scribit Felici Nuceriano Episcopo, epist. 4. cap. 1.*

Qui *g* partem cujusliber digiti sibiipsi volens abscidit, hunc ad Clerum canones non admittunt. Cui vero casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos canones præcipiunt & Clericos fieri, & si in Clero fuerint reperti, non abjici. ¶ In illis enim voluntas est judicata *h*, quæ sibi ausa fuit ferrum injicere 1; in istis verò casus veniam meruit.

1 ¶ Injicere;] *In originali sequitur*, quòd scilicet & alii id facere dubitari non possit, in istis, &c.

Similiter verò intelligendum est de iis, qui per languorem à Medicis secantur, aut à Barbaris abscinduntur, aut à dominis castrantur.

C. VII. ¶ *Qui per languorem à Medicis defecatur, ad Clerum valet admitti.*

Unde in Nicæno Concilio, *cap. 1. legitur.*

Si a quis à Medicis propter languorem defectus est, aut à Barbaris excisus, hic in Clero permaneat. Si quis autem seipsum sanus abscidit, hunc & in Clero constitutum *b* abstinere convenit, & deinceps 1 nullum debere talium promoveri. Sicut autem hoc claret, quod de his, qui hanc rem affectant, audentque semetipsos abscindere, dictum sit: sic eos, quos aut Barbari, aut domini castraverunt, si inveniuntur aliàs *c* digniſſimi, tales ad Clerum suscipiat regula.

1 ¶ Et deinceps] *Hu verbu nihil respondet in Græco vulgato codice: sed optimè apud Balsamonem, quemadmodum & in Carthaginensi 6. in Capitulis Nicænæ Synodi à Teilone & Theariſto versis.*

C VIII. ¶ *Licèt ordinetur Episcopus, qui per hominum insidias eunuchizatur.*

Item ex canonibus Apostolorum, *c. 21.*

EUnuchus, si per insidias 1 hominum factus est, vel si in persecutione, ejus sunt amputata virilia, vel si ita natus est, & est dignus, fiat Episcopus 2.

1 ¶ Per insidias] ἐξ ἐπηρείας, id est, ex insultu, & injuria.

2 ¶ Episcopus.] *In Græcis exemplaribus non habetur vox ista, & videtur subintelligi,* κληρικὸς.

C. IX. ¶ *Non excluduntur à Clero, qui à Medicis vel Barbaris, vel à dominis suis castrantur.*

Item ex Martino *Bracharensi Episcopo in Capitulis Synod. Græc. c. 21.*

Si *d* quis pro ægritudine naturalia à Medicis secta habuerit, similiter & qui à Barbaris, aut dominis suis fuerint castrati, & moribus digni fuerint visi, hos canon admittit ad Clericatûs officium promoveri. Si quis autem sanus, non per disciplinam religionis & abstinentiæ, sed per abscissionem plasmati à Deo corporis, existimans posse à se carnales concupiscentias amputari, castraverit se; non eum admitti decernimus ad aliquod Clericatûs officium. Quòd si jam antè fuerit promotus ad Clerum, prohibitus à suo ministerio deponatur.

C. X. ¶ *Non prohibetur à sacris ordinibus, qui à Medicorum incisione claudus efficitur.*

Item ex Concilio Ilerdensi.

Si *e* quis in infirmitate positus Clericus, Medicorum incisione claudus efficitur, promoveri ad sacros ordines eum non denegamus.

C. XI ¶ *Non prohibetur à Clero, qui digitum sibi casu abscidit.*

Item Stephanus *Roberto Metensi Episcopo.*

Lator *f* præsentium Flavius *g* scil. Clericus, ad sanctam sedem Apostolicam veniens, detulit à te nobis directam epistolam, quâ indagare studuisti, eum à Normannis nuperrimè captum, sinistræ manûs digitum habere abscissum; scisciтans, si ob hoc ad Ecclesiasticum ordinem valeat promoveri, an non. ¶ Quod & nos reperientes, quia solertia tua, magis super hoc solicita, à sede Apostolica doceri flagitat, normam justitiæ semper sequi exoptans, studium tuæ sanctitatis meritò collaudamus, reverentiam tuam scire volentes, quoniam si ita est,

a *al. celebrare.* b *al. charitate.* c *Anſelm. lib. 7. cap. 16.* d *Ex prisca versione.* e *ista est glossa in veteri versione. c. 23.* f *Si quis*] orig. g *In Concil. Tribur. cap. 33. Polyc. lib. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 14. Ivo p. 6. c. 58. Anſelm. lib. 7. cap. 35. Panorm. l. 4. c. 43.* h *al. vindicata.*

a *In Tribur. ibid. Anſel. l. 7. c. 36. Polyc. ibid.* b ἐξευνοῦχισμένος. c ἄνδρος ἄξιος d *Ivo p. 6. c. 374. Panorm. lib. 3. c. 36.* e *Concordat Triburiense c. 33. Burch. l. 2. c. 15. Ivo p. 6. c. 34. Panorm. lib. 3. c. 42.* f *Ivo p. 6. c. 118. Panorm. l. 3. c. 42.* g *al. Flavianus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod à Normannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promovendum (si alias dignus fuerit) nil ei nocebit: eò quòd quid de his, qui à dominis, vel Medicis, sive à Paganis non sponte tale quid patiuntur, sacri censeant canones, dilectionem tuam latere non credimus.

C. XII. ¶ *Tempore sinceritatis dignitas accepta sequente debilitate non amittitur.*

Item Gelasius Papa *Palladio Episcopo.*

PRæcepta *a* canonum, quibus Ecclesiastica regitur disciplina, sicut ad Sacerdotium debiles corpore non patiuntur venire; ita & si quis in *b* eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus, amittere non potest, quod tempore suæ sinceritatis accepit. ¶ Stephanus siquidem Presbyter petitorio nobis deflevit oblato, quod habetur 1 in subditis, olim sibi ante annos plurimos collatam Presbyterii dignitatem, quam reverà immaculati corporis judicio *c* susceperisset; sed nuper propter provinciæ vastitatem (quam Thusciæ præ omnibus, Barbarorum feritas diversa sectantium, & ambiguitas invexit animorum) dum imminentes gladios evadere fugæ præsidio niteretur, acutis sudibus occurrentia sibi septa transiliens, inferiores partes corporis inseruisse suggessit, quæ vix adhibitâ curatione biennio potuissent abstergi *d*. Et ideò, frater charissime, suprædicto locum suum, dignitatemque restitue, quatenus sacrosancta mysteria, sicut consuevit, exerceat. Neque enim convenit ob hoc auferri antè susceptum ordinem, in quo postmodum in invaletudinem corporis casu probatur faciente collapsus.

1 ¶ Quod habetur] *Sic est emendatum ex Anselmo, & antiquis codicibus Gratiani. Nam hæc est insitata forma in epistolis Romanorum Pontificum, ubi propria verba petitionum subjungunt. Antea legebatur:* quod haberet.

2 pars. *Hoc autem non de omnibus membris intelligendum est. Qui enim oculum casu amiserit, licèt desit voluntas, tamen Sacerdotium adipisci non potest.*

C. XIII. ¶ *Non sunt præstanda jura Sacerdotii, cui oculus erutus est.*

Unde Gelasius *e scribit Rufino Episcopo.*

SI *f* Evangelica admonitio iracundiam nec usque ad verbum furentem prosilire permittit, ne si Racha fratri suo quis dixerit, reus sit gehennæ ignis: quali putamus pœnâ plectendum esse, qui non solùm pugno impiè percussit hominem in Levitici officii ministerio servientem; sed quasi non sufficeret ad cædem manus, ita (instigante se Diabolo) raptus est ad iracundiam, ut fuste non solùm percuteret, sed etiam erueret oculum fratris? Et quamvis hujusmodi excessus graviori esset pœnâ plectendus, bene tamen fraternitas tua fecit, ab officio eum Presbyterii removere. Hoc tamen solicitudinis tuæ sit, ut locum ei pœnitentiæ constituas, & in aliquo eum monasterio retrudas, Laicâ tantummodò sibi communione concessâ. In loco autem illius alium te necesse est ordinare Presbyterum. Nam *g* illi, cui erutus est oculus, non possunt secundùm canones Sacerdotii jura concedi. Neque enim aliquid ei prodest, quòd oculum invitus amisit, cùm nec volens quisquam oculum amisisse credendus est; nec sacratissimos canones aliquem casum in amissione oculi, qui ad Sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse regulis invenimus: sed hoc tantummodò ad prohibitionem sufficisse videmus Patribus, ut qui careret oculo, Sacerdotii officium adipisci non possit. Sed nec illi ullatenus, quasi in compensationem injuriæ, sacratus ordo concedi poterit, qui ad tantam Sacerdotem proprium potuit iracundiam provocare, ut & ille officium, in quo erat, amitteret, & iste provectûs sui perderet facultatem.

a *Ansel. l. 7. c. 39. Ivo p. 6. c. 197. Pann. l. 3. cap. 55. Polyc. lib. 2. tit. 31.* b *in eo alius.] Ivo.* c *al. indicio.* d *al. abstringi.* e *al. Pelagius.* f *Polyc. lib. Ansel. lib. 11. cap. 69. Matth. 5.* g *Ivo par. 7. c. 11.*

DISTINCTIO LVI.

1 pars PResbyterorum *etiam filii ad sacra officia non sunt admittendi.*

C. I. ¶ *Filii Presbyterorum à sacris prohibentur officiis.*

Unde Urbanus Papa II. *ait* a.

PResbyterorum *b* filios à sacris altaris ministeriis removemus; nisi aut in Cœnobiis, aut in Canoniis *c* religiose probati, fuerint conversati.

2 pars. *Sed hoc intelligendum est de illis, qui paternæ incontinentiæ imitatores fuerint. Verum si morum honestas eos commendabiles fecerit, exemplis & auctoritatibus non solum Sacerdotes, sed etiam summi Sacerdotes fieri possunt.*

C. II. PALEA.

[*Unde* Damasus Papa *scribit* d.]

OSius Papa fuit filius Stephani Subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Jucundi Presbyteri. Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Fasciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de civitate Hierosolyma. Silverius Papa filius Silverii *e* Episcopi Romæ. Deusdedit Papa filius Stephani Subdiaconi. Felix enim tertius, natione Romanus, ex patre Felice Presbytero fuit. Item Gelasius, natione Afer, ex patre Episcopo Valerio natus est. Item Agapitus, natione Romanus, ex patre Gordiano Presbytero originem duxit. Complures etiam alii inveniuntur *f* qui de Sacerdotibus nati Apostolicæ sedi præfuerunt.

¶ *In nullo vetusto Gratiani codice adscribitur hic nomen Palea. In decimo Vaticano, & aliis quibusdam habetur conjunctè cum versibus superioribus Gratiani, à versic.* Felix enim tertius, *usque ad finem. In alio autem satu etiam emendato ista eadem cohærent cum superioribus: sed postea illa verba,* ex patre Gordiano Presbytero originem duxit, *sequitur*, unde Damasus Papa scribit: Deusdedit Papa filius Stephani Subdiaconi, Bonifacius Papa filius Jucundi Presbyteri, Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Fasciolæ, Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri, Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de civitate Hierosolyma, Silverius Papa filius Hormisdæ Episcopi Romæ. Complures etiam, &c. *Nec verò magnopere mirandum est, hæc omnia ex Damaso extare, qui vixit ante istos, qui hic enumerantur. Liber enim, qui Pontificalis dicitur, ubi hæc scripta suis locis leguntur, à Damaso cæptus est scribi: ideoq; licet ab aliis multa deinde sint addita, retinuit tamen primi auctoris nomen. Ivo quidem eadem ferè ista refert ex Gestis Romanorum Pontificum. Omninò partem aliquam hujus capitis, saltem illam, quæ in decimo Vaticano habetur, ab ipso Gratiano scriptam esse, constat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite, & capite penultimo hujus distinctionis. Auctor verò Palex, dum unum per se caput conficere voluit, ordinem perturbavit, præsertim in repetitione Felicis III. & illud de Osio temerè adjunxit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit.*

C. III. ¶ *Vitia parentum filiis non imputantur.*

Hinc Augustinus *ait lib. de bono conjug. c. 16.*

UNdecunque *g* homines nascantur, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti & salvi erunt. Semen enim hominis ex qualicunque homine, Dei creatura est; & eo malè utentibus malè erit, non ipsum aliquando malum erit. Sicut autem boni filii adulterorum, nulla est defensio adulterii *a*; sic mali filii conjugatorum, nullum est crimen nuptiarum.

a *In Concilio Claramontensi, cap. 25. & Melphiensi, & in Concilio Innoc. II. cap. 19. Sententia est in Conc. Lateran. sub Alex. III. par. 19. c. 2.* b *Ex decretis Greg. VII. & Urbani II.* c *al. canonicis] al. canonicis regularibus. Ansel. l. 6. c. 150. Ivo p. 6. c. 410. Pann. lib. 5. c. 51.* d *In Pontificali.* e *al. Hormisdæ.* f *Ivo in prolego. Pannorm. in prologo, c. 30. & l. 3. c. 52.* g *Sent. 4. dist. 33. q. 4. sicut. §. undecunque. in fin. Ivo in prologo. & p. 6. c. 415. Pannor. in prolog. c. 29.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Joannes Chrysostomus *homiliâ tertiâ in Matthæum* b.

NUnquam *c* de vitiis erubescamus parentum, sed unum illud quæramus 1, & amplectamur, virtutem videlicet. Hujusmodi enim, etiamsi alienigenam quis habeat matrem, etiamsi fornicatione pollutam, vel quolibet ejusmodi dedecore sordidatam; nihil tamen de ejus aut vilitate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quod si fornicatorem ipsum ad meliora conversum nequaquam prior vita commaculat, multò magis ex meretrice natus & adulterâ, si propriâ virtute decoretur, parentum suorum non dedecoratur opprobriis. *Item infrà.* ¶ Non est omninò, nec de virtute, nec de vitio parentum, aut laudandus aliquis, aut culpandus: nemo inde verè aut obscurus aut clarus est: imo etiam (si quiddam 2 à communi opinione abhorrens dicendum est) nescio, quomodo ille magis resplendet, qui ex parentibus à virtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis.

1 ¶ Quæramus,] *In versione, quæ nunc vulgata est, legitur,* atque omnibus studiis assequamur, nobilitari propriarum honore virtutum. *Græce integer locus ita habet:* παιδεύσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς μηδέποτε ἐγκωμιάζειν ἀπὸ τῶν προγόνων καλὰ, ἀλλ' ἐν μόνοις ἐπαινεῖν τοὺς τῆς ἀρετῆς.

2 Si quiddam à communi] *Sic est emendatum ex Græco:* εἰ ὅ τι καὶ παράδοξον εἴποιμι. *Antea legebatur, quemadmodum ferè & in vulgata versione, & apud Ivonem,* ut consideratius aliquid dicamus, aut expressius.

C. V. ¶ *Non parentum, sed propria culpa quemque condemnat.*

Item Hieronymus *in epistola ad Pammachium, contra errores Joannis Hierosolymitani.*

NAsci *d* de adulterio, non est ejus culpa, qui nascitur, sed illius, qui generat. Quomodo in seminibus non peccat terra, quæ fovet; non semen, quod in sulcis jacitur: non humor & calor, quibus temperata frumenta in germen pullulant; sed, verbi gratiâ, fur & latro, qui fraude & vi eripit semina: Sic in generatione hominum recipit terra, id est, vulva, quod suum est, receptum confovet, confotum corporat, corporatum in membra distinguit; & inter illas secretas ventris angustias Dei manus semper operatur, idemque est corporis Creator & animæ. Noli *e* despicere bonitatem figuli tui, qui te plasmavit, & fecit ut voluit. Ipse est Dei virtus, & Dei sapientia, qui *f* in utero virginis ædificavit sibi domum. Jephte *g* inter viros sanctos Apostoli voce numeratus, meretricis est filius. Sed audi, Esau de Rebecca & Isaac genitus, hispidus tam mente, quàm corpore, quasi bonum triticum in lolium, avenasque degenerat: quia non in seminibus, sed in voluntate nascentis causa vitiorum est atque virtutum.

C. VI. ¶ *Iniquitates parentum filiis obesse non possunt.*

Item Augustinus *contra Faustum, lib. 22. c. 64.*

SPonsus *h* ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, suis congruens invitatis, nasci etiam voluit de bonis & malis: quo exemplo discant fideles, parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse.

¶ *Apud B. Augustinum l. 22. contra Faustum, c. 64. sic legitur.* Fideles enim ejus venturi ex omnibus gentibus, etiam exemplo carnis ipsius discere debuerunt, parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse. Proinde sponsus ille suis congruens invitaris, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, etiam nasci voluit de bonis & malis. *Et ex his compositum est hoc caput.*

C. VII. ¶ *Non aliena culpa, sed propria aliquem ab eo, quo fungitur, dejicit gradu.*

Item Gregorius *ad Columbum Episcopum Numidiæ, lib. 10. epist. 8.*

SAtis perversum, & contra Ecclesiasticam probatur esse censuram, ut frustrà pro quorundam voluntatibus quis privetur, quem sua culpa, vel facinus ab officii, quo fungitur, gradu non dejicit.

C. VIII. ¶ *Ex adulterinis nati conjunctionibus à Sacerdotio non prohibentur.*

Item Hieronymus.

DOminus *a* noster Jesus Christus voluit, non solùm de alienigenis, sed etiam de adulterinis commistionibus nasci: nobis magnam fiduciam præstans, ut qualicunque modo nascamur, dum tamen ejus vestigia imitemur, ab ipsius corpore non separemur, cujus per fidem membra effecti sumus. Et sicut ille verus est Pontifex, ex adulterinis natus conjunctionibus; ita qualicunque ordine natus sit aliquis, tantùm *b* ut perfectam fidem habeat, & quod fide tenet, operibus impleat, sitque literatus, & vir unius uxoris, nequaquam à Sacerdotio repellitur. Judas *c* enim Patriarcha concubuit cum Thamar nuru suâ, & ex illo concubitu nati sunt Phares & Zaram: inde postea Salmon, qui fuit dux in deserto: inde Obeth 1: inde quoque Booz *d*: inde postea Isai, qui fuit pater David. Ex illâ ergò progenie origo ducitur Christi, qui verus Sacerdos est: ideoque si filii ejus sumus, quæ ipse fecit, nos imitari debemus.

1 ¶ Inde Obeth] *In primo capite Evangelii S. Matthæi, Booz dicitur genuisse Obeth.*

C. IX. ¶ *A populo Dei non separat aliquem materna conditio, sed propria culpa.*

Item Augustinus *de unico Baptismo contra Donatistas, lib. 1. c. 15.*

ISmaël *e*, ut separaretur à populo Dei, non obfuit mater ancilla, sed obfuit fraterna discordia; nec profuit potestas uxoris, cujus magis filius erat, quia per ipsius jura conjugalia, & in ancilla seminatus erat, & ex ancilla susceptus.

3 pars. *Contrà* Bonifacius *Martyr scribens Ecbeldobaldo Regi Anglorum.*

C. X. ¶ *Vitia parentum etiam ad posteros transferuntur.*

SI *f* gens Anglorum (sicut per istas provincias divulgatum est, & nobis in Francia & in Italia improperatur, & ab ipsis Paganis improperatum est) spretis legalibus connubiis, adulterando & luxuriando, ad instar Sodomiticæ gentis, fœdam vitam duxerit; de tali commistione meretricum æstimandum est degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum universam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & novissime nec in bello seculari fortem, nec in fide stabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam; sicut aliis gentibus Hispaniæ, & Provinciæ, & Burgundiorum populis contigit, quæ sic à Deo recedentes fornicatæ sunt, donec judex *g* omnipotens talium criminum ultrices

a *al. adulterorum.*] *orig.* b *ad illa verba: Judas autem genuit, &c.* c *Sent. ibidem. Ivo p. 6. c. 414.* d *Ivo p. 8. c. 414.* e *Eccles. 33.* f *1. Cor. 1.* g *Jud. 11.* h *Matth. 22.*

a *Anselm. lib. 6. cap. 149. Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 31.* b *al. tamen.* c *Gen. 38.* d *Ruth. 4.* e *Ivo p. 2 cap. 61. Pann. lib. 6. cap. 47.* f *Ivo p. 8. c. 224.* g *al. vindex.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœnas per ignorantes 1 legem Dei, id est a per Saracenos venire, & fœvire permisit.

1 ¶ Per ignorantes] *In epistola B. Bonifacii Martyris, (quæ una cum multis aliis extat manuscripta in codice sæpè memorato Bibliothecæ Dominicanæ) legitur:* per ignorantiam legis Dei & per Saracenos, &c. *cum qua lectione concordant aliquot vetustæ Gratiani exemplaria, & ferè etiam Ivo.*

C. XI. ¶ *Si religiosi inventi fuerint filii Sacerdotum, ordinentur.*

Unde Urbanus *in fine superioris capitis distinguendo subjunxit.*

¶ *Rubrica hujus capitis abest ab aliquot vetustis (neque enim est ulla capitis distinctio) & præponitur sequenti capiti,* Apostolica.

Nisi b aut in Cœnobiis, aut in Canoniis c religiosè probati fuerint conversari.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Alexander II.

A Postolicâ d auctoritate præcipimus vobis, ut si eum, qui ab Ecclesia electus est, altero digniorem esse, canonicamque ejus electionem probaveritis, sùlti nostrâ auctoritate, consecretis. Nam pro eo, quòd filius Sacerdotis dicitur, si cæteræ virtutes in eum conveniant, non rejicimus, sed suffragantibus meritis connivendo eum recipimus.

Hoc autem, quod de filiis Sacerdotum dicitur, ex dispensatione Ecclesiæ introductum videtur: & quod ex dispensatione introductur, ad consequentiam regula trahi non poterit.

C. XIII. ¶ *Filii Sacerdotum non prohibentur ab Episcopatu, si cæteræ virtutes in eis inveniantur.*

Unde Urbanus Papa II. *scribit Bartholomæo Turon. Archiepiscopo.*

COenomanensem e electum, pro eo, quòd filius Sacerdotis dicitur, si cæteræ virtutes in eum conveniunt, non rejicimus, sed suffragantibus meritis patienter suscipimus: non tamen, ut hoc pro regula in posterum assumatur, sed ad tempus Ecclesiæ periculo consulitur.

Cum ergò ex Sacerdotibus nati, in summos Pontifices suprà f *legantur esse promoti, non sunt intelligendi de fornicatione, sed de legitimis conjugiis natæ: quæ Sacerdotibus* 1 *ante prohibitionem ubique licita erant, & in Orientali Ecclesia usque hodie ea licere probatur.*

Quòd autem vitium originis semini imputari negatur, videtur esse contrarium illi sententiæ, g [Adulterorum filii abominatio sunt Domino.] *Sed sicut suprà dictum est de Presbyterorum filiis, ita & hoc de filiis adulterorum intelligendum videtur; ut illi dicantur esse abominatio Domino, ad quos paterna flagitia hereditariâ successione descendunt. Similiter & illud* Urbani *intelligendum est, quod ipse scribit Petronio Legionensi Episcopo.*

1 ¶ Sacerdotibus ante] *Hic ostendit aperte Gratianus, se in ea fuisse opinione, aliquando in Latina Ecclesia Presbyteris etiam licuisse uti conjugio, quod in Ecclesia Græcorum & olim & nunc permissum est. Id verò minimè ita esse, superius initio dist. 31. est annotatum. De illis verò, quos antea narravit, creatos fuisse summos Pontifices, dicendum est, eos, antequam Patres ipsorum ullo sacro ordine essent decorati, fuisse generatos.*

C. XIV. ¶ *De eodem.*

QUia h simpliciter ad sedem Apostolicam veniens humiliter peccatum confessus est, quod Pontificii tui videbatur officium impedire, videlicet, quòd ex matre non legitima procreatus sis, quam vivente propriâ uxore pater tuus cognovisse dignoscitur i: Nos Apostolicæ mansuetudinis gratiâ admonente, à cæteris, quæ Sacerdotium impediunt, criminibus, tam tui professione quàm fratrum testimonio, qui tecum sunt, immunem te agnoscentes, & vitam tuam religiosam audientes, ab hujus te peccati vinculo absolutum, in suscepto Sacerdotali officio confirmamus.

a *al. etiam.* b *Suprà eâd. cap. Presbyterorum.* c *al. canonicis.* d *Ansel. lib. 6. cap. 29.* e *Ansel. lib. 6. cap. 29. Pann. lib. 3. c. 53.* f *sup. eâd. c. Ostius.* g *Sap. 3. sed paulò aliter.* h *Pann. l. 3. c. 54.* i *al. dicitur.*

DISTINCTIO LVII.

Item, qui in ægritudine constitutus baptizatur, Presbyter ordinari non debet.

¶ *Non ordinetur Presbyter, qui in ægritudine constitutus baptizatur.*

Unde in Neocæsariensi Concilio, *c. 12. legitur.*

SI a quis in ægritudine constitutus fuerit baptizatus, Presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate est: nisi forte posteà ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut b hominum raritas exegerit.

¶ *Quod canon hic statuit, videtur multò antè in Romana Ecclesia observatum, quemadmodum ex epistola Cornelii Papæ de Novatiano patet, cujus verba, tralata ab Eusebio Historia Ecclesiastica lib. 6. c. 35. ipsius spectantia, hæc sunt:* Qui quidem, ubi Exorcistarum præsidio, spiritu illo malo esset liberatus, & post in tam gravem morbum, ut jam fermè mori putaretur, sus baptismum accepit. *& paulò post, cum de ipsius ordinatione agit, adjungit:* Qui quidem Episcopus, non solum ab universo Clero, sed etiam à multis Laicis vetitus; quoniam minimè licebat quenquam in lecto propter morbum baptizatum, sicut huic contigerat, in Clerum assumi; magnoperè postulabat, sibi potestatem dari, huic soli manus in sortem Presbyterii imponendi.

DISTINCTIO LVIII.

Item ex Monachali habitu nullus assumitur ad Ecclesiasticum officium, nisi fuerit oblatus voluntate propriâ Abbatis.

C. I. ¶ *Monachus non ordinetur Clericus, nisi voluntate Abbatis Episcopo fuerit oblatus.*

Unde c Gregorius *scribit Mariano Episcopo Ravennati, lib. 7. epist. 18.*

NUllus ad Ecclesiasticum officium ex monasterio producatur Monachus; nisi quem Abbas loci admonitus propriâ voluntate obtulerit Episcopo.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi V. *c. 13.* d

SI quis de alterius monasterio repertum 1, vel ad Clericatum promovere voluerit, vel in suo monasterio majorem monasterii constituere 2; Episcopus, qui hoc fecerit, à cæterorum communione sejunctus, suæ tantùm plebis communione contentus sit, & ille neque Clericus 3, neque Præpositus perseveret.

1 ¶ Repertum,] *Græcè legitur:* ἐὰν τις ἀπ' ἀλλοτρίᾳ μοναστηρίᾳ κατοικοῦντα τινα, *id est,* si quis ab alieno monasterio receperit aliquem.

2 ¶ Constituere;] *Anteà sequebatur,* sine licentia Abbatis & Monachorum: *quæ verba sunt expuncta; quia absunt à Concilio Carthagin. & Africano, & plerisque vetustis Gratiani codicibus.*

3 ¶ Clericus,] *Sequebatur,* neque Canonicus, *quæ ob easdem causas sunt sublata.*

DISTINCTIO LIX.

Item, qui Ecclesiasticis disciplinis imbuti, & temporum approbatione discussi non sunt, ad summum Sacerdotium non aspirent.

a *Polyc. lib. 2. tit. 31. Burch. l. 4, cap. 43. Ivo p. 1. c. 227. & p. 6. c. 101.* b *al. &.* c *paulo aliter.* d *& in Afric. c. 47.*

C. I. ¶ *Non aspiret ad summum Sacerdotium, qui Ecclesiasticis disciplinis non est imbutus.*

Unde aut Zozimus Papa *ad Hesichium Salonitanum Episcopum, epist. 1.*

QUi a Ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non est, & temporum b approbatione divinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum Ecclesiæ Sacerdotium aspirare præsumat: & non solum in eo ambitio inefficax habeatur; verum etiam in ordinatores ejus, ut c careant eo ordine, quem sine ordine contra præcepta Patrum crediderant præsumendum.

C. II. ¶ *Ad Sacerdotale officium nullus, nisi per singulos gradus probatus, accedat.*

Idem 1 *eâdem epistolâ.*

SId officia secularia principem locum non vestibulum actionis ingressis, sed per singulos e gradus examinatis temporibus deferunt; quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in cœlesti militia, quæ propensiùs ponderanda est, & sicut aurum, repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cùm tyro antè non fuerit, & prius velit docere, quàm discere? Assuescat in Domini castris, in Lectorum primitus gradu divini rudimenta servitii: nec illi vile sit Exorcistam, Acolythum, Subdiaconum, Diaconum per ordinem fieri: nec hoc saltu, sed statutis majorum ordinatione temporibus. Jam verò ad Presbyterii fastigium talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia anteacta testentur. Jure inde summi Pontificis locum sperare debebit. Facit hoc nimia remissio Consacerdotum nostrorum, qui pompam multitudinis quærunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas, etiam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur, dum f parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud præstare non possunt, divinos ordines largiuntur. Quod oportet districti semper esse judicii. Rarum est enim omne, quod magnum est.

1 ¶ Idem] *Caput hoc anteà tribuebatur Urbano. Emendata est inscriptio ex plerisque vetustis Gratiani exemplaribus: habetur enim in eadem epistola.*

C III. ¶ *Cujuslibet meriti Laicus ad summum non aspiret Sacerdotium.*

Item Gregorius *lib. 1. reg. epist. 114.*

HOc g ad nos perveniisse non dissimili dignum detestatione complectimur, quòd quidam desiderio honoris inflati, defunctis Episcopis tonsurantur, & fiunt repentè ex Laicis Sacerdotes, atque inverecundè religiosi propositi h ducatum accipiunt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus, quod isti subjectis præstituri sunt, qui antequam discipulatûs limen attingant, tenere magisterii locum non formidant? Qua de re necesse est, ut quamvis inculpati quisque sit meriti, antè tamen per distinctos ordines Ecclesiasticis exerceatur officiis.

C. IV. ¶ *Non aspiret ad summum Sacerdotium qui Ecclesiasticis disciplinis non est imbutus.*

Item Cœlestinus *Episcopis Galliarum, epist. 2. c. 3.*

ORdinatos i verò quosdam, fratres charissimi, Episcopos, qui nullis Ecclesiasticis ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium fuerint instituti, contra Patrum decreta, hujus usurpatione, qui se hoc recognoscit fecisse, didicimus, cùm ad Episcopatum his gradibus, quibus frequentissimè cautum est, debeat perveniri, ut minoribus initiati officiis ad majora firmentur. Debet enim antè esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, ut possit docere, quod didicit: omnis vitæ institutio hâc, ad id quò tendit, se ratione confirmat. Qui minimè literis operam dederit, præceptor non potest esse literarum. Qui non per singula stipendia creverit, ad meritum ordinem stipendii non potest pervenire. Solum Sacerdotium inter ista, rogo, vilius est, quod facilius tribuitur, cùm difficiliùs impleatur.

a *Anselm. l. 6. cap. 28. Ivo part. 5. cap. 102. suprà dist. 36.* b *temporis] orig.* c *al. ordinatores ejus careant.* d *Anselm. l. 6. c. 28.* e *al. plurimos] orig.* f *al. dum per parochias.* g *Anselm. lib. 6. cap. 32. Polyc. lib. 2. tit. 2.* h *al. præpositi.* i *Burchard. lib. 1. cap. 18. Ivo p. 5. c. 72.*

DISTINCTIO LX.

ECce ostensum ex parte est, qui possint ad Sacerdotii ordinem promoveri, & qui non. Nunc autem considerandum est, ex quibus ordinibus in Archipresbyterum, vel Præpositum, vel Episcopum, vel Archiepiscopum sint eligendi.

C. I. ¶ *Archipresbyter, vel Diaconus, aut Archidiaconus non nisi Diaconus; aut Presbyter ordinetur.*

De his ita statutum est in Concilio Urbani Papæ, *celebrato Alvernia.*

NUllus Episcopus in Ecclesia sua, nisi Diaconus sit, Archidiaconum instituere; nec Archipresbyterum, aut Decanum, nisi Presbyteri sint, ordinare præsumat. Quod, ut districtiùs teneatur, Apostolicâ auctoritate prohibemus & interdicimus.

¶ *In capitibus manuscripti Concilii Claromontensis habiti ab Urbano II. (quæ non sunt decreta ipsius Concilii, sed summa quædam ipsorum) in tertio hæc leguntur, quæ ad præsentem canonem faciunt:* ut nullus fiat Decanus in Ecclesia, nisi Presbyter; nullus Archidiaconus, nisi Levita.

C. II. ¶ *Nullus in Præpositum, vel Archipresbyterum, nisi Presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi Diaconus ordinetur.*

Item Calixtus Papa.

NUllus in Præpositum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi Presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi Diaconus ordinetur.

¶ *Et rubrica & caput emendata sunt ex manuscriptis codicibus.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius secundus *in Concilio Romano, cap. 10.*

INnovamus a autem, & præcipimus, ut nullus in Archidiaconum, vel Decanum, nisi Diaconus, vel Presbyter ordinetur. Archidiaconi verò, vel Decani, vel Præpositi, qui infra ordines prænominatos existunt, si inobedientes ordinari contempserint, honore suscepto priventur. Prohibemus autem, ne adolescentibus, vel infra sacros ordines constitutis, sed qui prudentiâ & merito vitæ clarescunt, prædicti concedantur honores.

Horum unum propter procacitatem quorundam statutum est, qui nomen Præposituræ adepti, officium contemnunt, nolentes fieri Sacerdotes: alias enim inane esset, cùm etiam in Episcopum eligi possint in Subdiaconatu constituti, juxta illud Urbani 1 Papæ.

1 ¶ Urbani] *In c. à multis. extrà de ætate & qualit. tanquam decretum Urbani primi citatur. Apud Ivonem verò, & in Pannormia, ex Synodo Beneventana, quæ tempore Victoris tertii, cui Urbanus secundus successit, habita fuit. Nam Urbanus primus centum plus minus annis Nicænam Synodum antecessit.*

C. IV. ¶ *Non eligatur in Episcopum, nisi in sacris ordinibus constitutus.*

NUllus b in Episcopum eligatur, nisi in sacris ordinibus religiose vivens fuerit inventus. Sacros autem

a *Concordat Eugenius II. in Concil. Rhemensi, cap. 6. Pann. l. 8. c. 240.* b *Ivo p. 5. c. 72. Pann. l. 3. c. 5.*

ordines dicimus Diaconatum, & Presbyteratum. Hos siquidem solos *a* primitiva legitur habuisse Ecclesia: Subdiaconos verò, quia & ipsi altaribus ministrant, opportunitate exigente concedimus, si tamen spectatæ sint religionis & scientiæ. Quod ipsum non sine Romani Pontificis, vel Metropolitani licentia *b* 1 fieri permittimus.

Alterum verò, ut in Episcopum, vel Archiepiscopum, nisi in sacris ordinibus constitutus non eligatur, propter dignitatem ordinis statutum est.

1 ¶ Licentia] *Sic mutatum est ex dicto cap.* à multis, *Ivone, & Pannormiâ: quamvis etiam in vetustis Gratiani codicibus legatur,* scientia.

DISTINCTIO LXI.

1 ps ITem *Laici non sunt in Episcopos eligendi: sed per singulos ordines prius sunt probandi.*

C. I. ¶ *Sacerdotes ex Laicis non sunt ordinandi.*

Unde Gregorius *Brunichildæ Reginæ Francorum, lib. 7. reg. epist. 113.*

SAcerdotale *c* officium vestris in partibus in tantam (sicut didicimus) ambitionem perductum est, ut Sacerdotes subitò, quod grave nimis est, ex Laicis ordinentur.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Hormisda Papa *Episcopis per Hispaniam constitutis, epist. 3. c. 1.*

IN *d* Sacerdotibus eligendis curam oportet esse perspicuam. Irreprehensibiles enim esse convenit, quos præesse necesse est corrigendis. *& infrà.* ¶ Longâ debet vitam suam probatione monstrare, cui gubernacula committuntur Ecclesiæ.

C. III. ¶ *De eodem.*

Idem *eodem loco continenter.*

NOn *e* negamus esse in Laicis Deo placitos mores, sed milites suos probatos sibi quærunt instituta fidelium. Discere prius quisque debet, antequam doceat, & exemplum religiosæ conversationis de se potius aliis præstare, quàm sumere. Emendationem esse convenit populo, quem necesse est orare pro populo. Longâ observatione religiosus cultus tradatur, ut luceat: & Clericalibus obsequiis erudiendus inserviat, ut ad venerandi gradûs summam perductus, quis sit fructus humilitatis, ostendat. *& infrà.* ¶ Nec tantum de Laicis consecrari inhibemus; sed nec de pœnitentibus quidem quisquam ad hujusmodi gradum profanus temerator aspiret. Satis illi postulanti sit veniam concedi: quâ conscientiâ absolvat reum, qui se peccata suo populo scit teste confessum? Quis enim, quem paulo ante vidit jacentem, veneretur Antistitem? Præferens memorandi *f* criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem.

¶ *In plerisque vetustis Gratiani codicibus caput hoc conjunctum est superiori: quemadmodum est in ipsa Hormisdæ epist.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item: Innocentius Papa *ad Aurelium Carthaginensem Episcopum, epist. 12.*

MIserum *g* est, eum magistrum fieri, qui nunquam discipulus fuit; cum summum fieri Sacerdotem, qui nunquam in ullo gradu obsecutus fuerit Sacerdoti.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Leo Episcopus *ad Episcopos Africanos.*

MIramur *h* tantum apud vos per occasionem temporis impacati, aut ambientium præsumptionem, aut tumultum valuisse populares, ut indignis quibusque, & longe extra Sacerdotale meritum constitutis, Pastorale fastigium, & gubernatio Ecclesiæ crederetur. Non est hoc consulere populis, sed nocere, nec præstare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim præsidentium, salus est subditorum: & ubi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ. ¶ Principatus 1 autem *a*, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupavit, etiamsi moribus atque actibus non offendit, ipsius *b* tamen initii sui est perniciosus exemplo. Et difficile est, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. ¶ Quod *c* si in quibuslibet Ecclesiæ gradibus providenter, scienterque curandum est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum, nihilque præpositorum; quantò magis elaborandum est, ut in electione ejus, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status & ordo nutabit, si, quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Ubi est illa beati Pauli Apostoli per Spiritum Dei emissa præceptio? quâ in persona Timothei omnium Sacerdotum Christi numerus eruditur, & proinde unicuique nostrûm dicitur: [*Manus d cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.*] Quid 2 est *e* citò manus imponere, nisi ante maturitatem ætatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris *f*, ante experientiam disciplinæ Sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari? ¶ Sicut *g* enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet *h* in eligendo Sacerdote judicium; ita gravi semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignum. Non enim in cujusquam persona prætermittendum est, quod institutis generalibus continetur: nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra *i* divinæ legis præcepta collatus. *& infrà.* ¶ Meritò sanctorum Patrum venerabiles sanctiones, cùm de Sacerdotum electione loquerentur, eos demùm idoneos sacris administrationibus censuêre, quorum omnis ætas, à puerilibus exordiis usque ad perfectiores *k* annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia cucurrisset, ut unicuique testimonium prior vita præberet, nec posset de ejus provectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci præmium deberetur. ¶ Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris, indignum est pervenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant; quam diligens, & quàm prudens habenda est dispensatio divinorum munerum, & cœlestium dignitatum?

1 ¶ Principatus] *In plerisque manuscriptis Gratiani codicibus legitur,* Principatus, &c. *& infrà.* Quod si, &c. *Id autem factum videtur, quia infrà 1. q. 1. c.* principatus, *citatur hic versiculus, prout notatur in glossâ, quæ in illis etiam vetustis exemplaribus est, in quibus aliæ glossæ non habentur.*

2 ¶ Quid est] *Sic in iisdem manuscriptis legitur:* Quid est citò manus imponere, &c. *& infrà:* Sicut enim. *& in margine citatur,* infra dist. 78. c. quid est manus.

C. VI. ¶ *Non sunt eligendi ad Episcoparum, nisi quos probabilis vita commendat.*

Item ex Concilio Laodicensi, *c. 12.*

EPiscopum *l* non oportet præter judicium Metropolitanorum, & finitimorum Episcoporum constitui ad Ecclesiæ principatum. Nec eligantur, nisi hi, quos

a *al. sacros.* b *al. scientia.* c *Ansel. lib. 6. cap. 77. Polyc. lib. 2. tit. 1.* d *Polyc. ibid. Ansel. lib. 6. cap. 22.* e *Ansel. ibid. Polyc. ibid.* f *al. miserandi*] *orig.* g *Polyc. ibid. Anselm. l. 6. cap. 24.* h *Ivo p. 5. c. 105.*

a *1. quæst. 1. cap. principatus. Polyc. l. 2. tit. 1. Anselm. lib. 6. cap. 2.* b *al. ipsis.* c *Ansel. l. 6. cap. 35.* d *1. Tim. 5.* e *Infrà d. 78. quid est manus.* f *al. obedientia.* g *Polyc. ibid.* h *al. sectatur.* i *de prævaricatione collatus.*] *orig.* k *al. provectiores.* l *Suprà dist. 24. c. Episcopi.*

multò

multo ante nota, probabilisque vita commendat, & nihilominus, si in sermone *a* fidei, & rectâ operatione per suam conversationem fuerint probati.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Cœlestinus *ad Episcopos Apuliæ, & Calabriæ, epist. 3. cap. 2.*

QUid *b* proderit per singula Clericos stipendia militâsse, & omnem egisse in Dominicis castris ætatem, si hi, qui præfuturi sunt, ex Laicis requirantur? qui vacantes sæculo, & omnem Ecclesiasticum ordinem nescientes, saltu præpropero *c* in alienum honorem ambiunt immoderatâ cupiditate transcendere, & in aliud vitæ genus (calcatâ reverentiâ Ecclesiasticæ disciplinæ) transire? Talibus itaque, fratres charissimi, qui juris nostri, id est, canonum gubernacula custodimus, necesse est obviemus: hisque fraternitatem vestram epistolis commonemus, ne quis Laicum ad ordinem Clericatûs admittat, & sinat fieri, unde & illum decipiat, & sibi causas generet, quibus reus constitutorum *d* decretalium fiat.

C. VIII. ¶ *Rudibus & imperitis gubernacula Ecclesia non sunt committenda.*

Item Leo, *epist. 85. al. 87. c. 1. ad Episcopos Africanos.*

STatuimus 1, ne *e* in aliquo Apostolica & Canonica decreta violentur, & ne his Ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescii, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed a summis volunt habere principium: cùm valde iniquum sit & absurdum, ut imperiti magistris, novi antiquis, & rudes præferantur emeritis.

1 ¶ Statuimus,] *In epistola ipsa conjunguntur verba hujus capitis cum extremo verbo capitis,* Miramur. *Suprà eâdem, hoc modo:* quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinorum munerum, & cœlestium dignitatum, ne in aliquo Apostolica & Canonica decreta violentur, & his Ecclesia Domini, &c. *totaq; oratio per interrogationem profertur.*

His omnibus auctoritatibus Laici prohibentur in Episcopatum eligi.

2 pars. *Econtrà Beatus Nicolaus ex Laico electus est in Episcopum: beatus Severus ex lanificio assumptus est in Archiepiscopum: beatus Ambrosius, cum nondum esset baptizatus, in Archiepiscopum est electus. ¶ Sed sciendum est, quod Ecclesiasticæ prohibitiones proprias habent causas, quibus cessantibus, cessant & ipsæ. Ut enim Laicus in Episcopum non eligeretur, hæc causa fuit, quia vita Laicalis Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non erudita, nescit exempla religionis de se præstare aliis, quæ in seipsa experimento non didicit. Cum ergo quilibet Laicus merito suæ perfectionis Clericalem vitam transcendit, exemplo beati Nicolai, & Severi, & Ambrosii, ejus electio potest rata haberi.*

C. IX.

Unde idem Ambrosius *in epistola 82. ad Vercellenses, ait de seipso.*

NEophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in superbiam. Sed si non deest humilitas competens Sacerdotio, ubi causa non hæret, vitium non imputatur. Itaque non ordinationem meam Occidentales Episcopi judicio, Orientales etiam exemplo probârunt.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc conjunctum est superiori. Nam Gratianus (quod sæpe facit) sententiam potius B. Ambrosii afferre voluit, quàm ipsa omnino, atque eodem servato ordine, verba referre. Locus enim integer sic habet:* Quam testificabar, ne ordinarer; postremò cùm cogerer, saltem ordinario protelaretur. Sed non valuit præscriptio, valuit impressio. Tamen ordinationem meam Occidentales Episcopi judicio, Orientales etiam exemplo probâ-

a ἐν τῇ τῆς εὐσεβοῦς λόγῳ πίστεως. b *Nicol. ad Mich. Imp. in ep. quæ Incipit,* Principatum. *Polyc. l. 2. tit. 1. Ansc. 7. c. 33.* c *al. præposterè.* d *Constitutis decretalibus.*] *orig.* e *Polyc. ibid. Ansel. l. 6. c. 138. Ivo p. 5. c. 105. in fin.*

multo ante nota, probabilisque vita commendat, & nihilominus, si in sermone *a* fidei, & rectâ operatione per suam conversationem fuerint probati.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Cœlestinus *ad Episcopos Apuliæ, & Calabriæ, epist. 3. cap. 2.*

QUid *b* proderit per singula Clericos stipendia militâsse, & omnem egisse in Dominicis castris ætatem, si hi, qui præfuturi sunt, ex Laicis requirantur? qui vacantes sæculo, & omnem Ecclesiasticum ordinem nescientes, saltu præpropero *c* in alienum honorem ambiunt immoderatâ cupiditate transcendere, & in aliud vitæ genus (calcatâ reverentiâ Ecclesiasticæ disciplinæ) transire? Talibus itaque, fratres charissimi, qui juris nostri, id est, canonum gubernacula custodimus, necesse est obviemus: hisque fraternitatem vestram epistolis commonemus, ne quis Laicum ad ordinem Clericatûs admittat, & sinat fieri, unde & illum decipiat, & sibi causas generet, quibus reus constitutorum *d* decretalium fiat.

C. VIII. ¶ *Rudibus & imperitis gubernacula Ecclesia non sunt committenda.*

Item Leo, *epist. 85. al. 87. c. 1. ad Episcopos Africanos.*

STatuimus 1, ne *e* in aliquo Apostolica & Canonica decreta violentur, & ne his Ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescii, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed a summis volunt habere principium: cùm valde iniquum sit & absurdum, ut imperiti magistris, novi antiquis, & rudes præferantur emeritis.

1 ¶ Statuimus,] *In epistola ipsa conjunguntur verba hujus capitis cum extremo verbo capitis,* Miramur. *Suprà eâdem, hoc modo:* quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinorum munerum, & cœlestium dignitatum, ne in aliquo Apostolica & Canonica decreta violentur, & his Ecclesia Domini, &c. *totaq; oratio per interrogationem profertur.*

His omnibus auctoritatibus Laici prohibentur in Episcopatum eligi.

2 pars. *Econtrà Beatus Nicolaus ex Laico electus est in Episcopum: beatus Severus ex lanificio assumptus est in Archiepiscopum: beatus Ambrosius, cum nondum esset baptizatus, in Archiepiscopum est electus. ¶ Sed sciendum est, quod Ecclesiasticæ prohibitiones proprias habent causas, quibus cessantibus, cessant & ipsæ. Ut enim Laicus in Episcopum non eligeretur, hæc causa fuit, quia vita Laicalis Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non erudita, nescit exempla religionis de se præstare aliis, quæ in seipsa experimento non didicit. Cum ergo quilibet Laicus merito suæ perfectionis Clericalem vitam transcendit, exemplo beati Nicolai, & Severi, & Ambrosii, ejus electio potest rata haberi.*

C. IX.

Unde idem Ambrosius *in epistola 82. ad Vercellenses, ait de seipso.*

NEophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in superbiam. Sed si non deest humilitas competens Sacerdotio, ubi causa non hæret, vitium non imputatur. Itaque non ordinationem meam Occidentales Episcopi judicio, Orientales etiam exemplo probârunt.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc conjunctum est superiori. Nam Gratianus (quod sæpe facit) sententiam potius B. Ambrosii afferre voluit, quàm ipsa omnino, atque eodem servato ordine, verba referre. Locus enim integer sic habet:* Quam testificabar, ne ordinarer; postremò cùm cogerer, saltem ordinario protelaretur. Sed non valuit præscriptio, valuit impressio. Tamen ordinationem meam Occidentales Episcopi judicio, Orientales etiam exemplo probâ-

a ἐν τῇ τῆς εὐσεβοῦς λόγῳ πίστεως. b *Nicol. ad Mich. Imp. in ep. quæ Incipit,* Principatum. *Polyc. l. 2. tit. 1. Ansc. 7. c. 33.* c *al. præposterè.* d *Constitutis decretalibus.*] *orig.* e *Polyc. ibid. Ansel. l. 6. c. 138. Ivo p. 5. c. 105. in fin.*

runt. Et tamen Neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur superbiâ. Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis est: si non deest humilitas competens Sacerdotio, ubi causa non hæret, vitium non imputatur.

C. X. ¶ *Scholasticus ex foro, aut ex administratione postulari potest Episcopus.*

Item objicitur illud Sardicensis Concilii, *c. 13.*

OSius *a* Episcopus dixit. Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissimè tractetur, si fortè aut dives Laicus 1, aut Scholasticus de foro, 2 aut de *b* administratione Episcopus fuerit postulatus, ut non priùs ordinetur, nisi ante & Lectoris munere, & officio Diaconi, aut Presbyteri fuerit perfunctus: & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen Episcopatûs.

1 ¶ Laicus,] *Abest vox ista à Concilio: sed ob glossam non est inducta.*

2 ¶ De foro, aut de administratione] *Græcè tantummodò est,* ὁπὸ τῆς ἀγορᾶς.

3 pars. *Sed c aliud est postulari, aliud eligi. Postulatur nexibus curiæ adstrictus ab Imperatore; Clericus alterius civitatis à suo Episcopo: sed non eligitur aliquis, nisi in sacris ordinibus constitutus. Fit enim electio cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati; postulatio verò simplici petitione. Quam distinctionem* B. Gregorius *innuit in regesto, d lib. 2. epist. 19. scribens Benenato Episcopo.*

C. XI. ¶ *Electio Episcopi debet fieri cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati.*

EPiscopus, dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, subscriptionibus omnium roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat.

Sic beatus Ambrosius 1 ante susceptum Baptisma ab Imperatore est postulatus, non electus.

1 ¶ Ambrosius] *Quod Synodi elegerit Ambrosium & non Imperator, ostenditur in c.* Valentinianus. *infrà dist. 63. Ac de suæ electione ipsemet Ambrosius refert aliqua lib. 1. offic. c. 1. & de pœn. lib. 2. c. 8. & in epistola ad Vercellenses.*

4 pars. *Item Clerici alterius Ecclesia non sunt præferendi in electione iis, qui benè militant in propria Ecclesiâ.*

C. XII. ¶ *Extranei emeritis in suis Ecclesiis non præponantur.*

Unde Cœlestinus Papa *ad Episcopos Galliæ, epist. 2. c. 4.*

NEc *e* emeritis in suis Ecclesiis Clericis peregrini & extranei, & qui antè ignorati sunt, ad exclusionem eorum, qui benè de suorum civium merentur testimonio, præponantur.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Idem *eâd. epist. cap. 5.*

NUllus *f* invitis detur Episcopus. Cleri 1, plebis & ordinis consensus, & desiderium requiratur. Tunc autem alter de altera eligatur Ecclesia, si de civitatis ipsius Clero, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus (quod evenire non credimus) poterit reperiri. Primùm enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis Ecclesiis meritò præferantur. Habeat unusquisque fructum suæ militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipendia minimè alter obrepat: nec alii debitam alter sibi vindicare audeat mercedem. Sit facultas Clericis retinendi, si se viderint prægravari; & quos sibi ingeri ex transverso agnoverint, non timeant refutare. Qui etsi non debitum præmium, vel liberum de eo, qui eos recturus est, debent habere judicium.

a *Burch. l. 1. c. 27. Ivo part. 5. cap. 71.* b *al. ex administratore.* c *in ordine Romano.* d *Et alibi sæpè. & infrà eâd. c. obitum.* d *Polycarp. ibid. Anselm. l. 6. c. 11. Deusdedit part. 1.* f *Deusdedit ibid. Polyc. ibid. Ansel. l. 6. c. 21. Burch. l. 1. cap. 7. Ivo part. 5. cap. 61. Panorm. l. 3. c. 7.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ¶ Cleri] *Hinc usque ad vers.* Tunc. *sunt addita ex orig. & referuntur infrà 63. cap.* Cleri.

C. XIV. PALEA. 1

IN *a* ordinatione Præpositi illa semper consideretur ratio, ut hic constituatur, quem sibi omnis concors congregatio secundùm timorem Dei, sive etiam pars congregationis (quamvis parva) saniori consilio elegerit. Vitæ autem merito & sapientiâ eligatur, qui ordinandus est, etiamsi ultimus fuerit in ordine congregationis. Quòd si etiam omnis congregatio vitiis suis (quod absit) consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenus in notitiam Episcopi, ad cujus diœcesin pertinet locus ipse, vel *b* ad alios vicinos Præpositos, vel Christianos claruerint; prohibeant pravorum prævalere consensum, & domui Dei constituant dignum dispensatorem.

1 ¶ Palea] *Hæc Palea abest ab omnibus vetustis exemplaribus Gratiani, quæ sunt collata. Extat autem in regula S. Benedicti, ex qua nonnulla sunt emendata.*

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Clero, & nobilibus civibus Neapolitanis, l. 8. reg. epist. 40.*

STudii *c* vestri sit, etiam alium, qui aptus sit, providere, ut *d* si forte Petrus, quem à vobis electum asseritis, huic ordini non videatur idoneus, sit, in quem *e* se vestra declinare possit electio. Nam grave Cleri illius erit opprobrium, ut si hic fortasse approbatus non fuerit, alium se dicant, qui eligi debeat, non habere.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Barbaro Episcopo, lib. 11. epist. 16.*

OBitum *f* Victoris Pannormitanæ civitatis Antistitis directa relatio patefecit. Quapropter visitationis destitutæ Ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter delegamus. Quam ita te convenit exhibere, ut nihil de proventionibus Clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque, vel quicquid est in patrimonio ejusdem, à quoquam præsumatur Ecclesiæ. Et ideò dilectio tua ad prædictam Ecclesiam properabit, & assiduis adhortationibus Clerum, plebemque ejusdem Ecclesiæ admonere festinet, ut remoto studio, uno eodemque consensu, talem sibi præficiendum expetant Sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat. ¶ Commonemus *g* etiam fraternitatem tuam, ut nullum de altera eligi permittas Ecclesia; nisi fortè inter Clericos ipsius civitatis, in qua visitationis impendis officium, nullus ad Episcopatum dignus (quod evenire non credimus) potuerit inveniri: provisurus ante omnia, ne ad hoc 1 cujusliber conversationis vel meriti Laicæ personæ aspirare præsumant; ne & conatus eorum habeatur inefficax, & tu periculum ordinis tui (quod absit) incurras. Monasteria autem, si qua sunt in ipsius constituta parochiâ, sub tua cura, dispositioneque, quousque illic proprius fuerit ordinatus Episcopus, esse concedimus.

1 ¶ Ne ad hoc] *Similis clausula est etiam eodem lib. proximâ epist. 19. & lib. 2. indict. 10. epist. 19. Benenato Episcopo, & epist. 26. Joanni Episcopo Scyllaceno, & lib. 7 indict. 2. epist. 25. Fortunato Episcopo Neapolitano. Ex quibus locis collatis veteribus codicibus harum epistolarum, emendatus est hic locus, ut non multum discrepet ab antiqua lectione Gratiani. Verum in recentioribus editionibus epistolarum B. Gregorii in epistola hic citata legitur,* ne ad id cujuslibet conversationis vel meriti Laicam personam aspirare permittas.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius Papa *Eucarpo Messanensi Episcopo.*

CAtinensis *a* Ecclesiæ visitationem tibi injungimus, cujus Episcopum de hac luce transiisse susceptâ Cleri relatione didicimus. Impossibile enim est, ut nos in provincia illa duntaxat in Syracusanis partibus alii cuilibet causas, quæ ad Deum pertinent, committamus, nisi forte talem per te Deus nunc in Catinensi Ecclesia eligere voluerit, de cujus conscientia possimus esse securi, ut à te labores istos paululùm removere possimus. Mox ergò dilectio tua ad supradictam Catinensem Ecclesiam pergat, & hominem de Clero, qui nec uxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat, atque suadeat: & statim eum ad urbem Romanam cum decreto, & testificatione relationis tuæ transmitte.

C. XVIII. ¶ *Qui in Episcopum eligitur, non sit reus criminum, quæ sacra lex morte punit.*

Item Gregorius *Passivo Episcopo, lib. 10. epist. 13.*

BEne novit fraternitas vestra, quàm longo sit tempore Aprutium *b* pastorali solicitudine destitutum *c*: ubi diu quæsivimus, quis ordinari debuisset, & nequaquam potuimus invenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus suis, in psalmodiæ studio, in amore orationis valde laudatur, & religiosam vitam omnimodò agere dicitur; hunc volumus, ut fraternitas vestra ad se faciat venire, & de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat. Et si nulla ei crimina, quæ per legis sacræ regulam morte mulctanda sunt, obviant, tunc hortandus est, ut Monachus, vel à vobis Subdiaconus fiat: & post aliquantum temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastoralem debeat promoveri.

Cui autem visitatio injungitur, nihil de rebus ejusdem Ecclesiæ à quoquam præsumi patiatur.

C. XIX. ¶ *Non patiatur à quoquam præsumi de rebus Ecclesiæ, cujus ejus fuerit injuncta visitatio.*

Unde Gregorius *Gaudentio Episcopo, l. 4. epist. 12. sex cap. 56.*

QUoniam *d* Festus Capuanæ Ecclesiæ Episcopus in Romana civitate positus de hac luce migravit, curæ nobis fuit (quæ universis Ecclesiis à nobis imponitur) ad fraternitatem tuam præsentia scripta dirigere, ut memoratæ Ecclesiæ visitator accedas: sic tamen, ut nihil de proventionibus *e* Clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque vel quicquid præfati loci esse patuerit, à quoquam præsumi patiaris; sed omnem vigilantiam, atque cautelam circa Clerum, plebemque ejusdem Ecclesiæ exhibere te convenit, ut in vigiliis, obsequioque Ecclesiastico sedulò ac devotè debeant deservire.

DISTINCTIO LXII.

Breviter monstratum est, ex quibus ordinibus in quos gradus sint eligendi. Nunc videndum est, à quibus sint eligendi & consecrandi. Electio Clericorum est 1 *petitio plebis.*

1 ¶ Est] *In vulgatis codicibus sequebatur,* consensus Principis. *In manuscriptis verò partim legitur,* consensus plebis, *partim* petitio plebis: *atque ita est emendatum.*

C. I. ¶ *Non sunt habendi inter Episcopos, qui nec à Clericis eliguntur, nec à plebibus expetuntur.*

Unde Leo Papa *Rustico Narbonensi Episcopo, epist. 90. al. 92. c. 1.*

NUlla *f* ratio sinit, ut inter Episcopos habeantur, qui

a *Ex regula S. Benedicti, cap. 64.* b *vel Abbatibus, vel Christianis vicinis statuerunt.* c *Anf. l. 6. cap. 13.* d *ut si forte huic ordini hic non videatur idoneus*] orig. e *quo*] orig. f *Jo. Diac. l. 3. c. 22. Deusdedit p. 1. Anf. l. 6. c. 26.* g *Polyc. ibid.*

a *Polyc. ibid. Anf. l. 6. c. 44.* b *Aprutium civitas*] orig. c *destituta:*] orig. d *Anf. l. 5. c. 12.* e *al. profectionib.* f *Polyc. l. 2. tit. 1. Burch. l. 1. c. 2. Anf. l. 6. c. 75. Ivo p. 5. c. 63.*

nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à provincialibus *a* Episcopis cum Metropolitani judicio consecrati. Unde cum sæpe quæstio de malè accepto honore nascatur, quis ambigat, nequaquam istis esse tribuendum; quod nec *b* docetur fuisse collatum? Si qui autem *c* Clerici ab istis Pseudoepiscopis in eis Ecclesiis ordinati sunt, &c. *Ut infrà in causa Simoniacorum.*

C. II. ¶ *Populus non debet præire, sed subsequi.*

Item Cœlestinus Papa *ad Episcopos Apuliæ & Calabriæ, epist. 3. c. 3.*

DOcendus *d* est populus, non sequendus; nosque si nesciunt, eos, quid liceat, quidvè non liceat, commonere, non his consensum præbere debemus. Quisquis verò conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram sedis Apostolicæ minimè defuturam. Quæ enim solâ admonitionis auctoritate non corrigimus, necesse est, ut per severitatem congruentem regulis vindicemus. Per totas ergò hoc, quæ propriis rectoribus carent, Ecclesias volumus innotescat, ut nullus sibi aliquâ spe forsitan blanditus illudat.

Nisi autem canonicè electus fuerit, consecrari non debet.

C. III. ¶ *Non consecretur in Episcopum, nisi canonicè electus.*

Unde Calixtus Papa II.

NUllus *e* in Episcopum, nisi canonicè electum consecret. Quòd si præsumptum fuerit, & consecrans, & consecratus absque recuperationis spe deponatur.

DISTINCTIO LXIII.

Alii verò nullo modo se debent inserere electioni.

C. I. ¶ *Laici electioni Pontificum non se inserant.*

Unde Hadrianus Papa *in 8. Synodo Constantinopoli sub ipso celebrata.*

NUllus *f* Laicorum Principum, vel potentum semet inserat electioni aut promotioni Patriarchæ, Metropolitæ, aut cujuslibet Episcopi: ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio, vel contentio, præsertim cum nullam in talibus potestatem, quemquam potestativorum, vel cæterorum Laicorum habere conveniat. *& infra.* ¶ Quisquis *g* autem secularium Principum, & potentum, vel alterius dignitatis Laicus adversùs communem & consonantem, atque canonicam electionem Ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat, & consentiat, quicquid Ecclesia de electione & ordinatione proprii Præsulis se velle monstraverit.

¶ Hæc citantur partes quadam vigesimi secundi canonis octavæ Synodi, sub Hadriano Papa II. habitæ, & ab Anastasio Bibliothecario latinitate donatæ.

C. II. *De eodem.*

Item ex octava Synodo, *actione primâ.*

HAdrianus *h* Papa secundus (quod Nicolaus prædecessor ejus disposuerat) missos suos, Donatum scilicet Hostiensem Episcopum, & Stephanum Nepesinum Episcopum, & Marinum Diaconum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ad Basilium Imperatorem, & ad filios ejus Constantinum, & Leonem Augustos, Constantinopolim direxit, cum quibus & Anastasius Bibliothecarius Romanæ sedis, utriusque linguæ, Græcæ & Latinæ peritus, perrexit: & Synodo congregatâ (quam octavam universalem Synodum illuc convenientes appellaverunt) exortum schisma de Ignatii depositione, & Photii ordinatione sedaverunt, Photium anathematizantes, & Ignatium restituentes. In qua sic statutum est: Consecratione *a* & promotiones Episcoporum concordans prioribus Conciliis, Clericorum electione, ac decreto Episcoporum collegii fieri sancta hæc & universalis Synodus diffinit, & statuit: atque jure promulgat, neminem Laicorum Principum, vel potentum semet inserere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut cujuslibet Episcopi: ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio, vel contentio; præsertim cùm in talibus nullam potestatem quemquam potestativorum, vel cæterorum Laicorum habere conveniat: sed silere, & attendere sibi, usquequò regulariter à collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio futuri Pontificis. Si verò quisquam Laicorum ad contractandum *b*, & cooperandum invitatur ab Ecclesia, licet hujusmodi, cum reverentia, si fortè voluerit, obtemperare se adsciscentibus. Taliter enim dignum pastorem sibi regulariter ad suam Ecclesia *c* salutem promovet.

1 ¶ Promovet.] *Si hic addatur vers.* Quisquis: *ex capite antecedente, erit integer 22. canon. 8. Synodi. In vulgatu sequebatur vox,* Clerus, *quæ in vetustioribus est glossa interlinearu.*

C III. ¶ *Electioni Episcoporum Imperator interesse non debet.*

Item ex Historia tripartita, *lib. 7. c. 8.*

VAlentinianus *d* Imperator veniens ab Oriente ad Hesperias partes (ut refert historia Ecclesiastica) mortuo Auxentio, Arianæ perfidiæ magistro, qui Mediolanensem Ecclesiam ut lupus dilaniaverat, cùm vellet catholicum, Deo ordinante, ibi consecrare Episcopum, evocans Episcopos, hæc eis locutus est: Nostis aperte, eruditi quippe divinis eloquiis, qualem oporteat esse Pontificem, & quòd non deceat eum verbo solo, sed etiam conversatione gubernare subjectos, & totius semet ipsum imitatorem virtutis ostendere, testemque doctrinæ conversationem bonam habere. Talem itaque in Pontificali constituite sede, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincerè nostra capita submittamus & ejus monita, dum tanquam homines deliquerimus, necessariò velut curantis medicamenta suscipiamus. Hæc cùm dixisset Imperator, petiit Synodus, ut magis ipse decerneret sapiens & pius existens. At ille, super 1 vos est, inquit, talis electio. Vos enim gratiâ divinâ potiti, & illo splendore fulgentes, melius poteritis eligere. Tunc Sacerdotes egressi, de Episcopali sede tractabant. *& infrà.* ¶ Cum autem ordinatione divinâ Ambrosius nondum baptizatus, electus fuisset, exultans Imperator ait: Gratias ago tibi Domine Deus omnipotens, & Salvator noster, quoniam huic viro ego quidem commiseram corpora, tu autem animas, & meam sententiam ostendisti tuæ justitiæ convenire. Cumque sanctus Ambrosius contristaretur de hoc, quod acciderat (ut idem ipse in suis epistolis *e* scribit) confortavit eum Imperator, & ait: Noli timere, quia Deus, qui te elegit, semper te adjuvabit, & ego adjutor & defensor tuus (ut meum ordinem decet) semper existam.

1 ¶ Super vos] *Vera lectio est* supra nos. μεῖζον ἢ κατ' ἐμέ. *Sed ob glossam non est restituta.*

C. IV. ¶ *Auctoritate Apostolicâ, non Regio favore Episcopus est eligendus.*

Item Nicolaus Papa I. *Lotharto Regi.*

POrrò *f* scias, quia relatum est nobis, quòd quicunque ad Episcopatum in regno tuo provehendus est, non nisi faventem tibi permittas eligi. Idcircò Apostolicâ auctoritate, sub divini judicii obtestatione injungimus,

a *al. comprovincialibus.* b *al. non.* c *Infrà 1. q. 1. c. si qui.* d *Polyc. lib. 6. tit. 1. Burch. l. 15. c. 13. Ivo p. 16. cap. 14. Deusdedit p. 1.* e *In Pontificali est mentio hujus decreti.* f *Ansel. lib. 6. cap. 23. & 72. Ivo part. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deusdedit, p. 1. §. 1. c. proximo. Polyc. l. 2. tit. 1.* h *Anselm. l. 6. c. 23. Ivo p. 5. c. 122. Pannor. l. 3. c. 8. Deusdedit, p. 1. Polyc. l. 2. tit. 1.*

a *Promotiones & consecrationes*] orig. b *al. concertandum*] orig. & *alii* collect. c *al. & Ecclesia.* d *Caput est collectoris arbitratu communi positum.* e *In epist. ad Vercellenses.* f *Ivo part. 5. c. 357.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tibi, ut in Treverensi urbe,& in Agrippina Colonia nullum eligi patiaris, antequam relatum super hoc nostro Apostolatui fiat.

C. V. ¶ *Non recipiatur à comprovincialibus, qui Regiâ ordinatione Episcopale culmen est adeptus.*

Item ex Concilio Parisiensi I. *cap.9.*

SI *a* per ordinationem Regiam honoris istius culmen pervadere aliquis nimiâ temeritate præsumpserit, à comprovincialibus loci ipsius Episcopis *b* recipi nullatenùs mereatur, quem indebitè ordinatum cognoscunt. Si quis de comprovincialibus recipere eum contra interdicta *c* præsumpserit, sit à fratribus omnibus segregatus, & ab ipsorum omnium charitate semotus.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicensi, *c.13.*

NOn *d* est permittendum turbis, electionem eorum facere, qui sunt ad Sacerdotium promovendi.

C. VII. ¶ *Irrita sit electio Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi à Principibus facta.*

Item ex septima 1 Synodo, quæ est secunda Nicæna, 350. Episcoporum, *c. 3.*

OMnis electio Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi à Principibus facta, irrita maneat, secundùm regulam *e*, quæ dicit: [Si quis Episcopus secularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur & segregentur 2 ab Ecclesia omnes, qui illi communicant.]

1 ¶ Ex septima] *Citabatur anteà ex secunda actione sextæ Synodi. Restitutus est locus ex Ivone.*

2 ¶ Et segregentur] *In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus est*, segregetur. *Sed plerisque cum vulgata lectione convenit. In canone 31. Apostolorum Græce sic legitur:* κωλυέσθω, καὶ ἀφορίζεσθω, καὶ πάντες αὐτοῦ πάντες. *& infr. 16.q.7.c.* Si quis Episcopus. *ubi hic idem canon ex alia refertur versione,legitur*: & segregetur, omnesque, qui illi communicant: *eodemq; modo est apud Anselmum. Verum in versione Anastasii Bibliothecarii legitur, quemadmodum apud Gratianum,& convenit cum versione prisca, ac Dionysiana.*

C. VIII. ¶ *Non eligantur à populo, qui sunt promovendi ad Clerum.*

Item ex Concilio Martini *f* Papæ, *c.1.*

NOn *g* licet populo electionem facere eorum, qui ad Sacerdotium promoventur: sed in judicio Episcoporum sit, ut ipsi eum probent, si in sermone, & fide, & spirituali vita edoctus sit.

His omnibus auctoritatibus Laici excluduntur ab electione Sacerdotum, atque injungitur eis necessitas obediendi, non libertas imperandi.

2 pars. *Contrà verò scribit* B. Gregorius *Joanni Episcopo primæ Justiniane Illyrica, lib.4. epist.15. seu c.59.*

C. IX. ¶ *Voluntas Principis in ordinatione Pontificis desideratur.*

QUia *h* igitur susceptæ Fratrum, & Coëpiscoporum nostrorum relatio ad locum vos Sacerdotii, totius Concilii unito consensu, & serenissimi Principis voluntate declarat accersiti, gratias omnipotenti Deo creatori nostro magna cum exultatione retulimus, qui vitam, actusque vestros ita de præteritis fecit esse probabiles, ut omnium vos, quod est valdè laudabile, faceret placere judicio. Quibus nos quoque in personam fraternitatis tuæ per omnia consentimus: atque omnipotentem Dominum deprecamur, ut charitatem vestram, custodiat.

C. X. ¶ *Clerus, & populus Pontificis electioni interfint.*

Item Gregorius *Joanni Subdiacono, lib.2. Indict.11. epist.30. seu cap.69.*

QUantò *a* Apostolica sedes, Deo auctore, cunctis præsulata constat Ecclesiis; tantò inter multiplices curas, & illa nos valdè solicitat, ubi ad conservandum Antistitem, nostrum exspectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio, Ecclesiæ Mediolanensis Episcopo, suâ nobis relatione Clerus innotuit,in electione se filii nostri Constantii,Diaconi sui,unanimiter consensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio, ne quid,quod ad cautelam pertinet, omittamus, hujus idcircò præcepti auctoritate suffultum Genuam te proficisci necesse est. Et quia multi illic Mediolanensium coacti barbaricâ feritate consistunt, eorum te voluntates oportet Clericis convocatis in communione perscrutari. Et si nulla eos diversitas ab electionis unitate disterminat, siquidem in prædicto filio nostro Constantio omnium voluntates,atque consensum perdurare cognoscis, tunc eum à propriis Episcopis, sicut antiquitaris mos exigit, cum nostræ auctoritatis assensu, solatiante & auxiliante Domino,facias consecrari: quatenus hujusmodi servatâ consuetudine & Apostolica sedes proprium vigorem retineat, & à se concessa aliis jura non minuat.

C. XI. ¶ *In electione Episcopi populus debet adesse.*

Item Gelasius Papa *Philippo & Gerontio b Episcopis.*

PLebs *c* Diotrensis datâ nobis petitione deflevit, diù se sine rectoris proprii gubernatione dispergi. Ac sicut asseritur, is qui à vobis jam probatus dicitur, à paucis, & tenuibus putatur electus,cùm ad vos *d* pertineat, universos assiduâ admonitione compellere, ut omnes in unum, quem dignum Sacerdotio viderint, & sine aliqua reprehensione, consentiant. Et ideo, fratres charissimi, diversos ex omnibus sæpè dicti loci parochiis Presbyteros, Diaconos, & universam turbam vos oportet sæpius convocare,quatenus non prout cuilibet libuerit, sed concordantibus animis talem, vobis admonentibus, sibi quærant solâ divinitatis attentione personam, quam nulla contrarietas, à constitutis possit revocare præscriptis.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Stephanus *Episcopus servus servorum Dei, Romano Archiepiscopo Ravennati.*

NOsse *e* tuam fraternitatem volumus, ad nostras aures fore perventum, Imolensem Episcopum ab hac luce migrâsse; in cujus successoris electione, populi dissensionem provenisse audivimus. Quod quia sæpè contingere solet (quærentibus singulis, quæ *f* sua sunt, non quæ Jesu Christi) non adeo miramur. Veruntamen in hoc tuam plurimum oportet adhiberi solicitudinem,ut convocato Clero & populo,talis ibi eligatur per Dei misericordiam, cui sacri non obvient canones. Sacerdotum quippe est electio; & fidelis populi consensus adhibendus est; quia docendus *g* est populus, non sequendus.

C XIII. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Joanni Ravennati Archiepiscopo.*

EPiscopos per Æmiliam non consecres, nisi post electionem Cleri, & populi.

2 *Ivo part.5.c.123. Pann.l.3.cap.9.* b *al. Episcopus.* c *al. indicta]* *orig.* d *Burch.l.2.cap.8. Ivo p.6. cap.28. Ansel.lib.6. c.38.al.43. Deus dedit, p.1.& 4.* e *Can. Apost.31 infrà 16.q.7. c.si quis. Ivo p.5.cap.120. Ansel.l.6.cap.8.Burch.l.3. cap.109. Deusdedit, ibid.* f *Apud Martinum Bracharensem, cap.1.* g *Sup. dist. 24. Episcopi. & dist. 61. Episcopum. Burch. l.1.c.10. Ivo p.5.c.64. Ansel.l.6.cap.8.al.12.* h *Ansel.l.8.cap.96.*

a *Ansel.l.6.c.26. Polyc.l.1.tit.5.* b *al. Gerontio.* c *Ans. lib.5.cap.50.* d *al. nos.* e *Ansel. lib. 6. cap. 36.* f *Philip.1.* g *Supra 62. dist. 6. docendus.*

¶ *In*

¶ *In vetusto codice Mutinensi sex Concilii Romæ habiti referuntur capitula, quorum secundum est hoc. Et de hac eadem re habentur multa in Pontificali manuscripto, in gestis Nicolai primi.*

CXIV. *De eodem.*

Item Pelagius Papa *Juliano Episcopo Grumentino.*

LIteras *a* charitatis tuæ suscepimus,quibus significas, Latinum Diaconum tuum ad Episcopatum Ecclesiæ Marcellianensis à Clero, & omnibus, qui illic conveniunt, postulari. *& infrà.* ¶ Sed nunc & hoc dicimus, ut si cum omnes eligunt, & vis eum concedere, gratum nobis esse cognosce; & si potest,ante diem sanctum festinet occurrere, ut vel Sabbatho ipso noctis magnæ post Baptismum cum Dei gratia valeat ordinari. Sic [illegible]

C. XV. ¶ *Principis assensus Ordinatur.*

Item Laurentio Episcopo Centumcellensi.

PRincipali *b* devotissimorum militum, qui illic in civitate Centumcellensi consistunt, relatione ad nos directâ, sacram insinuant se clementissimi Principis impetrâsse, quæ eis Presbyterum, Diaconum, & Subdiaconum fieri debere præcipit. Ideò hortamur dilectionem tuam, ut personas ipsas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid contra canones commisissent: & si eos inculpabiles repereris, & vitæ ipsorum laudabile testimonium videris, veniente medianâ septimanâ *c* Paschæ, (si Dominus voluerit, & si vixerimus) unumquemque per officia, quæ prædiximus, non differas promovere.

1 ¶ Ex sacra] *Emendata est hæc rubrica, ut indicet illum, de quo agitur, fuisse ad petitionem Imperatoris ordinatum: Sacra enim Epistolam Imperatoris significat.*

C. XVI. ¶ *Papa rogat Augustos, ut Reatinam Ecclesiam cuidam electo dignentur concedere.*

Item Leo IV. *Lothario & Ludovico Augustis.*

REatina Ecclesia, quæ per tot temporum spatia pastoralibus curis destituta consistit, dignum est, ut brachio amplitudinis vestræ sublevetur, ac gubernationis regimine protegatur. Unde salutationis alloquio præmisso, vestram mansuetudinem deprecamur, quatenus Colono humili Diacono eandem Ecclesiam ad regendum concedere digneminì; ut vestrâ licentiâ acceptâ,ibidem eum, Deo adjuvante, consecrare valeamus Episcopum. Sin autem in prædicta Ecclesia nolueritis *d*, ut præficiatur Episcopus, Tusculanam *e* Ecclesiam, quæ viduata existit, illi vestra Serenitas dignetur concedere; ut consecratus à nostro præsulatu, Deo omnipotenti vestroque imperio grates peragere valeat.

C. XVII. ¶ *Regio præcepto ab Apostolico Colonus Reatina Ecclesia ordinatur Episcopus.*

Item *Rita Comitissa.*

NObis dominus Imperator & Imperatrix per suas epistolas dixerunt, ut Colonum in Reatina Ecclesia, quæ Pastoris officio per longa jam tempora destituta videbatur, Episcopum facere deberemus, sicut & fecimus.

C. XVIII. ¶ *Imperatoris epistola in electionis confirmatione desideratur.*

Item Stephanus *Guidoni Comiti.*

LEctis *f* sagacitatis vestræ apicibus, qui defuncto Ecclesiæ Reatinæ Antistite, Clerum & plebem ejusdem Ecclesiæ elegisse sibi futurum Antistitem, nobisque consecrandum vestro studio directum esse, ne ipsa Ecclesia diù sine proprio constet Pastore, fatebantur; nos de obitu priori dolentes, nunc ipsum electum unanimitate *g*, & canonica ipsius Ecclesiæ electione, ut mandâstis, tam citissimè ordinare omisimus,eò quod Imperialem nobis, ut mos est, absolutionis minimè detulit epistolam. Pro qua scilicet re ambignum est nobis: ideò voluntati vestræ in hoc parére distulimus, ne Augustalis animus durissimè hoc, quocunque modo, perciperet. Sed scientes, Ecclesiam Dei sine proprio diu Pastore non debere consistere, gloriæ vestræ mandamus, (quoniam aliter nos agere non debuimus) ut vestra *a* solertia Imperiali (ut prisca consuetudo dictat,) perceptâ licentiâ, & nobis, quemadmodum vos scire credimus, Imperatoriâ directâ epistolâ, tunc voluntati vestræ de hoc parebimus, eundemque electum, Domino adjuvante, consecrabimus: quod, charissime fili, molestè nullo modo suscipias.

C. XIX. ¶ *Clericorum & civium voluntate Metropolitanus est ordinandus.*

Item Leo Papa I.. *ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, epist. 82. al.84. c.6.*

METropolitano *b* defuncto, cùm in loco ejus alius fuerit subrogandus, Provinciales Episcopi ad civitatem Metropolim *c* convenire debebunt, ut omnium Clericorum atque civium voluntate discussâ,ex Presbyteris ejusdem Ecclesiæ, vel Diaconis optimus ordinetur.

C. XX. ¶ *Cum Clero & populo Archipresbyteri fiat electio.*

Item Isidorus *in lib. Officiorum.*

SI in plebibus Archipresbyteri obierint, aut pro aliquo reatu exinde ejecti fuerint, Archidiaconus,quantò ocyùs proficiscatur illuc,& cum Clericis,& populis *d* ipsius plebis electionem faciat, quatenus dignus Pastor domui Dei constituatur, & dum ordinatur, ejus providentiâ ipsa plebs custodiatur.

C. XXI. ¶ *Electus in Romanum Pontificem non ordinetur, nisi ejus decretum Imperatori primùm præsentetur.*

Item ex gestis Romanorum Pontificum.

AGatho *e* natione Siculus, cujus legatione fungens Joannes Episcopus Portuensis,Dominico die octavarum Paschæ, in Ecclesia sanctæ Sophiæ publicas Missas coram Principe & Patriarcha Latinè celebravit,hic susceptit ab illo divalem *f*, secundum suam postulationem, per quam relevata est quantitas, quæ solita erat dari pro ordinatione Pontificis facienda *g*; sic tamen, ut si contigerit post ejus transitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, nisi priùs decretum generale introducatur in Regiam *h* urbem, secundùm antiquam consuetudinem, ut cum eis scientia & jussione debeat ordinatio provenire *i*. ¶ Item *k* Vitalianus ratione Signiensis dixerit responsales suos cum Synodica epistola, juxta consuetudinem, in Regiam urbem ad piissimos Principes, significans de ordinatione sua.

C. XXII. ¶ *Imperator jus habet eligendi Pontificem.*

Item in Historia Ecclesiastica.

HAdrianus *l* Papa Romam venire Carolum Regem ad defendendas res Ecclesiæ postulavit. Carolus verò Romam veniens, Papiam obsedit, ibique relicto exercitu in sancta Resurrectione ab Hadriano Papa Romæ honorificè susceptus est. Post sanctam verò Resurrectionem reversus Papiam, cepit Desiderium Regem: deinde Romam reversus, constituit ibi Synodum cum Hadriano Papa in Patriarchio Lateranensi, in Ecclesia sancti Salvatoris: quæ Synodus celebrata est à CLIII. Episcopis religiosis, & Abbatibus. Hadrianus autem Papa

a *Infrà dist.76. c.ult. Polyc.lib.2.tit.29. Ansel.l.6.c.60. Ivo p.6.c.112.* b *Anselm.lib.7.cap.94.* c *al.hebdomadâ.* d *al. voluerit.* e *al.Asculanam.* f *S.Antoninus part.2. tit.16. cap.1.§.1.* g *al. unanimi.*

a *al. ut à vestra.* b *Ansel.l.7.c.19.al.15. Ivo p.5.c.348. Deusdedit p.1.* c *al. Metropolitanam.* d *al Presbyteri.* e *In Pontificali Vaticano, in decretis Agathonis. & Tom 2. Conc. in decretis ejusdem.* f *jussionem]* *orig.* g *al.facienda.* h *al. regiâ urbe.* i *al.prosperari.* k *in Pontific. in gestis Vitaliani Papæ.* l *Pann. l.8. cap.134.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum universa Synodo tradiderunt Carolo jus & potestatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apostolicam sedem. Dignitatem quoque Patriciatûs ei concesserunt. Insuper Archiepiscopos, & Episcopos per singulas provincias ab eo investituram accipere diffinivit, & ut nisi à Rege laudetur & investiatur Episcopus, à nemine consecretur: & quicunque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodavit, & nisi resipisceret, bona ejus publicari præcepit.

C. XXIII. ¶ *Electio Romani Pontificis ad jus pertinet Imperatoris.*
Item Leo Papa. a.

IN a Synodo 1 congregata Romæ in Ecclesia sancti Salvatoris. Ad exemplum B. Hadriani Apostolicæ sedis Antistitis, qui Domino Carolo victoriosissimo Regi Francorum, & Longobardorum, Patriciatûs dignitatem, ac ordinationem Apostolicæ sedis, & investituram Episcoporum concessit: ego quoque Leo Episcopus, servus servorum Dei, cum toto Clero ac Romano populo constituimus, & confirmamus, & corroboramus, & per nostram Apostolicam auctoritatem concedimus, atque largimur Domino Ottoni primo, Regi Teutonicorum, ejusque successoribus hujus regni Italiæ, in perpetuum facultatem eligendi successorem, atque summæ sedis Apostolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc Archiepiscopos seu Episcopos, ut ipsi ab eo investituram accipiant, & consecrationem, unde debent: exceptis his, quos Imperator Pontificibus, & Archiepiscopis concessit: & ut nemo deinceps cujusque dignitatis vel religiositatis eligendi vel Patricium, vel Pontificem summæ sedis Apostolicæ, aut quemcunque Episcopum ordinandi habeat facultatem, absque consensu ipsius Imperatoris, (quod tamen fiat absque omni pecunia) & ut ipse sit Patricius & Rex. Quòd si à Clero & populo quis eligatur Episcopus, nisi à supradicto Rege laudetur, & investiatur, non consecretur. Si quis contra hanc regulam, & Apostolicam auctoritatem aliquid molietur, hunc excommunicationi subjacere decernimus: & nisi resipuerit, irrevocabili exilio puniri, vel ultimis suppliciis affici.

1 ¶ In Synodo] *Initium hujus capitu videtur esse istud:* Ad exemplum, &c. *verba autem, quæ antecedunt, ipsa quoque pertinere videntur ad titulum, ut integer titulus ita habeat:* Leo Papa in Synodo congregata Romæ in Ecclesia Sanéti Salvatoris. *Est autem Leo octavus, de quo multa scribit Luitprandus in fine libri sexti, & S. Antonius par. 2. tit. 16. c. 16.*

C. XXIV. ¶ *Præcepto Principum, Maximo remittitur, quod absque auctoritate Apostolica ordinatur.*
Item Gregorius *lib. 4. reg. epist. 34. seu cap. 78. ad Constantiam Augustam.*

SAlonitanæ b civitatis Episcopus me, ac responsali meo nesciente, ordinatus est: & facta res est, quæ sub nullis anterioribus Principibus evenit. Quod ego audiens, ad eundem prævaricatorem, qui inordinatè ordinatus est, protinus misi, ut omninò Missarum solennia celebrare nullo modo præsumeret, nisi prius à Serenissimis Dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsi jussissent: quod ei sub excommunicationis interpositione mandavi. Qui c contempto me, atque despecto, in audaciam quorundam secularium hominum, quibus, denudatâ suâ Ecclesiâ, præmia multa præbere dicitur, nunc usque Missas facere præsumit, atque ad me venire secundùm jussionem Dominorum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me nesciente ordinatus est, hoc, quòd in ordinatione sua me vel responsalem meum præmittere præsumpsit, ita ex corde laxavi, ac si me auctore fuisset ordinatus. Alia vero perversa illius, scilicet mala corporalia quæ cognovi, vel quia cum pecuniis est electus, vel quia excommunicatus Missas facere præsumpsit, propter ¶ Et si ad me diù venire distulerit, in eo exercere districtionem canonicam nullo modo cessabo.

C. XXV. ¶ *In electione Episcoporum, Principis desideratur assensus.*
Item ex Concilio Toletano XII. *c. 6.*

CUm d longè lateque diffuso tractu terrarum, commeantium impeditur celeritas nuntiorum, quò aut non queat Regis auribus decedentis Præsulis transitus innotescì, aut de successore morientis Episcopi liberandi de relatione talium difficultas, & Regiæ potestatis sustinet, innumerosa b necessitas. Unde placuit omnibus Pontificibus Hispaniæ, atque Galliciæ, c, ut salvo privilegio uniuscujusque provinciæ, licitum maneat decedentibus Episcopis eligere successores: sic tamen, ut quisquis ille inceps Toletano Pontifici, quoscunque Regalis potestas elegerit, & jam dicti Toletani Episcopi judicium dignos esse probaverit, in quibuslibet provinciis, & in præcedentium sedibus præficere Præsules, & decedentibus fuerit ordinatus, post ordinationis suæ tempus infra trium mensium spatium proprii Metropolitani præsentiam visurus accedat.

Electiones quoque summorum Pontificum, atque aliorum infrà Præsulum, quendam Imperatoribus repræsentabantur: sicut de electione B. Ambrosii, & B. Gregorii legitur. Quibus exemplis, & præmissis auctoritatibus liquido colligitur, Laicos non esse excludendos ab electione, neque Principes rejiciendos ab ordinatione Ecclesiarum. Sed quod populus aut Princeps jubetur electioni interesse, non præcipitur advocari ad electionem faciendam, sed ad consensum electioni adhibendum. Sacerdotum d *enim (ut in fine pueli est humilitas consentire. Desiderium ergò plebis requiritur, præficietur Antistes, cum populus pariter in eum acclamaverit, quem Clerus communi voto elegerit.*

C. XXVI. ¶ *Plebis non est eligere, sed electioni consentire.*
Unde Cœlestinus Papa *ait ad Episcopos Galliæ, epist. 2. c. 5.*

CLeri, e plebis, & ordinis consensus, & desiderium requiratur.

C. XXVII. ¶ *De eodem.*
Item Leo I. *ad Episcopos Viennensis provinciæ, epist. 87. al. 89. [sed paulò aliter, & copiosius.]*

VOta civium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum in ordinationibus Sacerdotum expectantur. *& infrà.* ¶ Per pacem & quietem Sacerdotes, qui præfuturi sunt, postulentur: teneatur subscriptio Clericorum, honoratorum testimonium, ordinis consensus & plebis.

3 pars. *Principibus verò, atque Imperatoribus electiones Romanorum Pontificum, atque aliorum Episcoporum referendi, usus & constitutio traditur, pro schismaticorum, atque hæreticorum dissensionibus, quibus nonnunquam Ecclesia Dei concussa periclitabatur: contra quos legibus fidelissimorum Imperatorum frequenter Ecclesia munita legitur.* ¶ *Repræsentabatur ergò electo Pontificum catholicorum Principibus, ut eorum auctoritate roborata, nullus hæreticorum vel schismaticorum auderet contraire, & ut ipsi Principes, tanquam devotissimi filii, in eum*

a *Pannor. l. 8. c. 136.* b *Polyc. l. 2. tit. 5.* c *al. Ef.] orig.*

a *Dum] orig. in quo hac oratio pendet ab alio principio.* b *al. injuriosa.* c *al. Gallia.* d *Supra eâd. c. nosse.* e *supr. dist. 62. c. nullus. Polyc. lib. 2. tit. 31. & cæteri, ut supr.*

consentirent, quem sibi in patrem eligi viderent, ut in omnibus suffragatores existerent, sicut Valentinianus à beato Ambrosio suprà legitur dixisse: [Noli timere, quia & Deus, qui te elegit, semper te adjuvabit, & ego adjutor & defensor tuus, ut meum ordinem decet, semper existam.]

C. XXVIII. ¶ *Præsentibus Legatis Imperatoris ordinatur Pontifex Romanus.* (c. 6. quæst. 3. omnis) IX
Unde Stephanus Papa *statuit, dicens:*

QUia b sancta Romana Ecclesia, cui (auctore Deo) præsidemus, à pluribus patitur violentias, Pontifice obeunte, quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitia Pontificis fit electio & consecratio, nec canonico ritu & consuetudine ab Imperatore directi interfunt nuntii, qui scandala fieri vetent: volumus, ut cum instituendus est Pontifex, convenientibus Episcopis, & universo Clero, eligatur præsente Senatu & populo, qui ordinandus est, & sic ab omnibus electus, præsentibus Legatis Imperialibus consecretur, nullusque sine periculo sui juramenta, vel promissiones aliquas novâ adinventione audeat extorquere, nisi quæ antiqua exigit consuetudo, ne vel Ecclesia scandalizetur, & Imperialis honorificentia minuatur.

4 pars. *Verùm, quia Imperatores quandoque modum suum ignorantes, non in numero consentientium, sed primi distribuentium, imò exterminantium esse voluerunt; frequenter etiam in hæreticorum perfidiam prolapsi, catholicæ matris Ecclesiæ unitatem impugnare conati sunt: ideo sanctorum Patrum statuta adversùs eos prodierunt, ut semet electioni non insererent, & quisquis eorum suffragio Ecclesiam obtineret, anathematis vinculo innodaretur: sicut Scriptura quoque divina dicit, quod Ezechias* c *dissipavit excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, & fregit serpentem æneum, quem fecit Moyses: videlicet, quia illum serpentem Deus fieri jusserat, ne serpentinâ morte populus interiret, ideò ipse populus colere & venerari eum cœperat: & ideircò destruxit iste, quem jubente Deo fecerat ille. Ac per hoc magna auctoritas ista est habenda in Ecclesia, ut si nonnulli ex prædecessoribus nostris fecerunt aliqua, quæ illo tempore potuerunt esse sine culpa, & posteà verruntur in errorem, & superstitionem, sine tarditate aliqua, & cum magna auctoritate à posteris destruantur. Postremò præsentibus Legatis Imperatorum, & inconsultis, electiones Romanorum Pontificum leguntur celebratæ, & tandem iidem Imperatores religioso mentis affectu præfatis privilegiis renunciaverunt, multa insuper donaria Ecclesiis conferentes.*

C. XXIX. ¶ *Inconsultis Legatis Imperatoris Hadriani II. ad Pontificatum eligitur.*
Unde Gregorius 1 scribit.

CUm d Hadrianus secundus ad Romanum Pontificatum ab Ecclesia Dei genetricis Dominæ nostræ, quæ dicitur ad Præsepe, traheretur ad Lateranense Patriarchium, certatim a Clero, & proceribus, & plebe deportatus est. Quod audientes missi Ludovici Imperatoris molestè tulerunt, indignati scilicet, quod dum præsentes essent, non fuerunt invitati, nec optatæ a se futuri Præsulis electioni interesse meruerunt. Qui acceptâ ratione, quod non causâ contemptûs Augusti, sed futuri temporis prospectu omissum hoc fuerit (ne videlicet Legatos principum in electione Romanorum Præsulum expectandi mos, per hujusmodi fomitem inolesceret) omnem indignationem medullitus sedaverunt, & ad salutandum electum etiam ipsi humiliter accesserunt 2.

1 ¶ Gregorius] *Hoc anteà citabatur ex Gregorio quarto, cujus esse non potest, cum Hadrianus secundus, de quo hic mentio fit, posterior sit Gregorio quarto. In Pontificalibus verò manuscriptis inter gesta Hadriani secundi, itemq; in collectione manuscripta decretorum Romanorum Pontificum, in decretu ejusdem Hadriani secundi habetur.*

2 ¶ Accesserunt.] *In iisdem Pontificalibus hæc continenter sequuntur:* Audiens hoc Ludovicus Imperator Christianissimus, mox Imperialem scribens epistolam, cunctos Romanos, qui dignum tanto peregissent officio Præsulem collaudavit: per quam, epistolam videlicet, innotuit, nulli quidpiam præmii fore pro consecratione Romani Pontificis quoquo modo pollicendum: cum ipse hanc non suorum suggestione, sed Romanorum potiùs unanimitate ardentissimè cuperet provenire; maximè, cum reddi, quæ ablata fuerant, non auferri à Romana Ecclesia, vel deperire quicquam se diceret anhelare.

C. XXX. ¶ *Electio Romanorum Pontificum à Ludovico conceditur Romanis.*
Item pactum constitutionis Imperatoris primi Ludovici *cum Romanis Pontificib.*

EGo a Ludovicus Imperator Romanus Augustus statuo, & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ, tibi beato Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo domino Paschali summo Pontifici, & universali Papæ, & successoribus ejus in perpetuum, sicut a prædecessoribus nostris usque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis, & disposuistis Romanam civitatem cum ducatu suo, & suburbanis, atque viculis b omnibus, & territoriis ejus montanis, & maritimis littoribus, & protubus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac villis in Tusciæ partibus. *Item infrà.* ¶ Quando divinâ vocatione hujus sacratissimæ sedis Pontifex de hoc mundo migraverit, nullus ex regno nostro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus, licentiam habeat contra Romanos aut publicè, aut privatim conveniendi, aut electionem faciendi, nullusque in civitatibus aut in territoriis ad Ecclesiæ beati Petri Apostoli potestatem pertinentibus, aliquod malum propter hoc facere præsumat; sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam; & eum, quem divinâ inspiratione, & beati Petri intercessione, omnes Romani uno consilio, atque concordia, sine qualibet promissione, ad Pontificatûs ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate, vel contradictione more canonico consecrare, & dum consecratus fuerit, Legati ad nos, vel ad nostros successores Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam & charitatem, ac pacem socient.

C. XXXI. ¶ *Electio, & consecratio Romani Pontificis non nisi justè & canonicè fiat.*
[*Item* Leo IV. *Lothario & Ludovico Augustis.*]
PALEA.

INter c nos & vos pacti serie statutum est, & confirmatum, quòd electio & consecratio futuri Romani Pontificis non nisi justè & canonicè fieri debeat.

C. XXXII. ¶ *Ab Imperatore vel nuntiis ejus electioni Romani Pontificis nullum obstaculum generetur.*
[*Item Constituto* 1 primi Henrici, & primi Othonis *cum Romanis Pontificibus.*]
PALEA.

COnstitutio d primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus. Ut nullus missorum nostrorum cujuscunque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omninò prohibemus. *Item.* e In electione Romanorum Pontificum, neque liber, neque servus ad hoc venire præsumat, ut illis

a *Supra c. Valentinianus.* b *Pannorm. lib. 3. c. 1. 9. Stephanus Papa.* c *4. Reg. 18.* d *Ivo p. 5. c. 16.*

a *S. Antoninus p. 2. tit. 16 c. 1. 4. 2. Volater. l. 3. Anf. l. 4. c. 35. Ivo p. 5. c. 51.* b *al. villulis.* c *S. Antoninus ibid. Ivo part. 5. c. 14.* d *Anf. l. 4. c. 37. & l. 6. c. 7. Ivo p. 5. c. 52.* e *In legib. Longob. l. 5. tit. de Pontific. l. 3. abest à Gratian. & Ivon.]*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Romanis, quos ad hanc electionem, per constitutionem sanctorum Patrum, antiqua admisit consuetudo, faciat aliquod impedimentum. Quòd si quis contra hanc nostram constitutionem [facere] præsumpserit, exilio tradatur.

1 ¶ Constitutio] *Ex antiquo exemplari Gratiani restitutus est hic titulus: in quo exemplari post titulum istum, interpositâ rubricâ, incipit caput,* Ut nullus, &c. *ut etiam apud Ivonem. Verum, quia receptum est, ut initium hujus capitis sit à dictione,* Constitutio, *relicta sunt hæc verba etiam in principio ipsius. Extat verò hoc capitulum in vetustis quoque exemplaribus, in quibus Paleæ esse non solent.*

C. XXXIII. ¶ *Juramentum Othonis, quod fecit Domino Papæ Joanni.*

Item Constitutio Othonis.

Tibi *a* Domio Joanni Papæ ego Rex Otho promitto, & jurare facio per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, & per lignum hoc vivificæ crucis, & per has reliquias Sanctorum, quòd si (permittente Domino) Romam venero, sanctam Romanam Ecclesiam, & te rectorem ipsius exaltabo secundùm posse meum, & nunquam vitam, aut membra, & ipsum honorem, quem habes, meâ voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut meâ exhortatione perdes: & in Romana urbe nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad Te, aut ad Romanos pertinent, sine tuo consilio: & quicquid de terra sancti Petri ad nostram potestatem pervenerit, tibi reddam: & cuicunque Italicum regnum commisero, jurare faciam illum, ut adjutor tui sit ad defendendam terram sancti Petri secundùm suum posse. Sic me Deus 1 adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

1 ¶ Sic me Deus] *Addita hæc sunt ex Centro Camerario, in cujus libro habentur multæ formæ juramentorum, & extat manuscriptus Romæ.*

C. XXXIV. ¶ *Liberum sit Clero & populo, de propria diœcesi Episcopum eligere.*

Item ex primo libro Capitulorum *b Caroli, & Ludovici Imperatorum, c. 84.*

Sacrorum *c* canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiretur honore, assensum ordini Ecclesiastico præbuimus, ut scilicet Episcopi per electionem Cleri & populi, secundùm statuta canonum de propria diœcesi, remotâ personarum & munerum acceptione, ob vitæ meritum, & sapientiæ donum eligantur, ut exemplo & verbis sibi subjectis usquequaque prodesse valeant.

Ex constitutionibus his, & pacto Ludovici Imperatoris deprehenditur, Imperatores illo tempore jus privilegium, quo de electione summi Pontificis Hadrianus Papa Carolo Imperatori, & ad imitationem ejus, Leo Papa Othoni primo Regi Teutonicorum fecerat. Cùm ergo præmissis auctoritatibus cunctis liqueat electionem Clericorum tantummodò esse, quæritur, quorum sit ipsa electio, an Clericorum majoris Ecclesiæ tantum, an etiam aliorum religiosorum, qui in eadem civitate fuerint? Sed (sicut in breviatione canonum Fulgentii, Carthaginensis Ecclesiæ Diaconi, inventur) in septimo capitulo d Nicæni Concilii, & in Gangrensi statutum est, ut ad eligendum Episcopum sufficiat Ecclesiæ matricis arbitrium. Nunc autem sicut electio summi Pontificis, non à Cardinalibus tantum, verùm etiam ab aliis religiosis Clericis auctoritate Nicolai e Papæ est facienda; ita & Episcoporum electio non à Canonicis tantum, sed etiam ab aliis religiosissimis Clericis, sicut in generali Synodo Innocentii *f* Papæ *Romæ habita constitutum est. Ait enim:*

C. XXXV. ¶ *Absque religiosorum virorum consilio, Canonici majoris Ecclesiæ Episcopum non eligant.*

Obeuntibus sanè Episcopis, quoniam ultra tres menses vacare Ecclesiam sanctorum Patrum prohibent sanctiones, sub anathematis vinculo interdicimus, ne Canonici de sede Episcopali ab electione Episcoporum excludant religiosissimos viros, sed eorum consilio honesta & idonea persona in Episcopum eligatur. Quòd si excludis eisdem religiosis electio fuerit celebrata, quod absque assensu eorum, & conniventiâ factum fuerit, irritum habeatur & vacuum.

Nunc ergo quæritur, si vota eligentium in duas se diviserint partes, quis eorum alteri sit præferendus? De his ita scribit Leo *Episcopus ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, epist. 82. al, 84. cap. 5. [sed paulò aliter.]*

C. XXXVI. ¶ *Cùm vota eligentium in duas se diviserint partes, quis sit præferendus alteri.*

Si a fortè [quod 1 nec reprehensibile, nec irreligiosum judicamus] vota eligentium in duas se diviserint partes, Metropolitani judicio is alteri præferatur, qui majoribus & studiis juvatur, & meritis: tantùm ut nullus invitis & non petentibus ordinetur, ne civitas *b* Episcopum non optatum aut contemnat, aut oderit.

1 ¶ [Quod nec reprehensibile, nec irreligiosum judicamus] *Hæc verba, quæ à cæteris collectoribus non referuntur, non sunt inventa apud Leonem, sed apud Gregorium, ex quo referuntur infrà 8. q. 1. c.* nec novum.

DISTINCTIO LXIV.

1 ps Hinc considerandum est, à quibus, vel quo tempore sacri ordines sunt tribuendi, vel quibus in locis Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, Chorepiscopi, & reliqui Sacerdotes sint ordinandi. *A quibus ordinentur Episcopi,* in Nicæno primo Concilio *definitum est, in quo sic legitur, cap. 4.*

C. I. ¶ *Ab omnibus comprovincialibus Episcopis ordinentur.*

Episcopi *c* ab omnibus, qui sunt in provincia sua, debent ordinari. Si verò hoc difficile fuerit, vel aliquâ urgente necessitate, vel itineris longitudine, certè tres Episcopi debent in unum congregari, ita ut etiam cæterorum, qui absentes sunt, consensum in literis teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas sanè vel confirmatio pertinebit per singulas provincias ad Metropolitanum Episcopum.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus *ad Episcopos Italiæ, epist. 2.* Ordinationes *d* Episcoporum auctoritate Apostolicâ ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, Episcopis sunt celebrandæ. *& infrà.* ¶ Quòd si simul omnes convenire minimè poterunt, assensum tamen suis apicibus 1 præbeant, ut ab ipsa ordinatione, animo non desint.

¶ 1 Apicibus] *In epistola est,* precibus. *Apud Ivonem & Burchardum,* precibus & scriptis.

C. III. PALEA.

[*Ex* Concilio Arausicano *primo, c. 21.*]

De 1 abjectione *e* ejus, quem duo præsumpserint ordinare Episcopi in nostris *f* provinciis, placuit de præsumptoribus, ut si cubi contigerit duos Episcopos tertium ordinare *g*, & ipse 2, & auctores damnabuntur; quo cautiùs ea, quæ sunt antiquitùs instituta, serventur.

a *S. Antoninus p. 2. tit. 16. c. 1. §. 16. in medio. Ansel. lib. 1. c. 90. & l. 4. c. 36.* b *al. capitularium.* c *Ansel. 6. c. 6.* d *al. septimo Nicæno Concilio.* e *Nic. 2. al. 1. 18 Concil. Rom. c. 1.* f *Dimo. 2. c. 21.*

a *Polyc. l. 2. tit. 1. Ansel. l. 6. c. 19. Ivo p. 5. c. 347. Pann. l. 3. c. 6.* b *al. plebis inventa.* c *In Conc. Elicano 1. c. 3. Ansel. l. 6. c. 4. & 54. Ivo p. 5. c. 117. Burch. lib. 1. c. 27. concordat.* d *Dist. 75. cap. ordinationes. Anselm. l. 6. c. 53. Burch. lib. 1. cap. 15. Ivo part. 5. c. 69. Pann. l. 3. c. 12. & 17. Polyc. l. 2. tit. 6.* e *Burch. l. 1. c. 30. Ivo p. 5. c. 142. Pann. l. 3. c. 20.* f *al. vestris.* g *al. consecrare.*

1 ¶ *In*

1 ¶ *In Concilio ipso hoc est initium hujus capitis,* Duo si præsumpserint ordinare Episcopum, &c. *ac deinde tota res plenius exponitur. Apud cæteros verò collectores eodem ferè modo habet, atque hic: & in multis vetustis Gratiani codicibus abest.*

2 ¶ Et ipse] *Sic emendatum est ex originali, & cæteris collectoribus. Antea legebatur,* & Episcopi, & auctores.

C. IV. ¶ *Cæteris assententibus cum tribus provincialibus ordinetur Episcopus.*

Item Anicetus *in epistola ad Episcopos Galliæ.* Comprovinciales *a* Episcopi, si necesse fuerit, cæteris consentientibus, à tribus, jussu Archiepiscopi, consecrari possunt Episcopis.

C. V. ¶ *Non ordinetur Episcopus extra conscientiam Metropolitani.*

Item Innocentius Papa *ad Victricium Episcopum Rothomagen. epist. 2. c. 1.*

Extra *b* conscientiam Metropolitani Episcopi nullus audeat ordinare Episcopum. Integrum enim est judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Nec unus Episcopus ordinare præsumat Episcopum, ne furtivum præstitum beneficium videatur. Hoc enim & Synodus Nicæna constituit, atque definivit.

C. VI. ¶ *Episcopi à suo Metropolitano, & ipse ab eisdem consecretur.*

Item Gelasius *universis per Dardaniam constitutis.*

2 ps Quia *c* per ambitiones illicitas non pudet quosdam Ecclesiarum jura turbare, ac privilegia, quæ Metropolitanis, vel provincialibus Episcopis decrevit antiquitas temerariâ præsumptione pervadere, propter quod etiam communionis Apostolicæ desiderant dissidium tenere, quo scilicet ab ejus auctoritate divisi, vel impunè proprias usurpationes exerceant, non respicientes, quia æterno judici rationem tam de catholicæ sinceritatis injuriâ, quàm de traditionum præjudiciis paternarum, non sine perpetuæ sint damnationis interitu reddituri, si in hac obstinatione permanserint, charitatem vestram duximus instruendam, ut vos omnes in commune fratres, sive per Dardaniam, sive per unamquamque contiguam provinciam constituti, qui vos sub Metropolitanis vestris esse meministis, & ab eisdem subtitui decernentes *d*, sicut vetus consuetudo deposcit, unanimiter statuatis Antistites: & vicissim si Metropolitanus humanæ conditionis sorte decesserit, à comprovincialibus Episcopis, sicut forma transmisit, sacrari modis omnibus censeatis: nec quemquam sibi, quod vobis antiquâ dispositione concessum est, patiamini vendicare: quatenus & inter ipsas adversantium voluntatum procellas, veterum regulas nullatenùs custodire cesseris; sicut persecutionum tempore diversarum Patres nostros constanter feciste non dubium est.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini *Papæ.*

3 ps Episcopum *e* oportet maximè quidem ab omni Concilio constitui. Sed si hoc aut pro necessitate, aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, ex omnibus tres eligantur *f*, & omnium præsentium, vel absentium subscriptiones teneantur, & sic postea ordinatio fiat. ¶ Hujus autem rei potestas in omni provincia ad Metropolitanum pertineat Episcopum.

C. VIII. ¶ *Non erit Episcopus, qui præter Metropolitani sententiam fuerit ordinatus.*

Item ex Concilio Nicæno I. *cap. 6.*

Illud *g* generaliter est clarum, quòd si quis præter sententiam Metropolitani fuerit factus Episcopus, hunc magna Synodus diffinivit, Episcopum esse non oportere.

a *Polyc. l. 2. tit. 8. Burch. l. 1. c. 28. Pann. l. 3. c. 18. Ivo part. 5. c. 139.* b *Polyc. ibid. Ivo p. 5. c. 133. Ansel. l. 6. c. 56.* c *Ansel. l. 6. c. 41. al. 39. ex Gelasio ad Natalem Episcopum prope idem.* d *decedentes] vera lectio.* e *In cap. Martini Brach. c. 4. ex Conc. Nican. cap. 4.* f *al. colligantur.* g *Ansel. l. 6. c. 42. Deusdedit, p. 1.*

DISTINCTIO LXV.

1 ps Comprovincialium Episcoporum universaliter desideratur consensus in ordinatione Episcopi. *Quod si aliqui animositate ducti contradicere voluerint, obtineat sententia plurimorum.*

C. I. ¶ *Si cæteris consentientibus ordinationi Episcoporum, duo vel tres contradicant, obtineat sententia plurimorum.*

Unde in Nicæno Concilio, *c. 6.*

Sanè si communi omnium consensu 1 rationabiliter probato, secundùm Ecclesiasticam regulam, duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia Sacerdotum.

1 ¶ Consensu] *Græcè legitur,* ψήφῳ ἁλάγῳ οὔσῃ, ἢ παρὰ κανόνα ἐκκλησιαστικὸν: *quod Dionysius vertit,* decreto rationabili, & secundùm Ecclesiasticam regulam comprobato.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ *a.*

Non debet ordinari Episcopus absque consilio & præsentia *b* Metropolitani Episcopi. Adesse autem oportet omnes, qui sunt in provincia Sacerdotes, quos per suam debet epistolam Metropolitanus convocare. Et quidem si omnes occurrerint *c*, bene; si autem hoc difficile fuerit, plures oportet occurrere. Qui autem non convenerint, præsentiam sui per epistolas faciant, & sic omnium facto consensu ordinationem Episcopi fieri oportet. Si autem aliter, præterquam terminatum est à nobis, fuerit factum, talem ordinationem nihil valere decernimus.

2 pars. ¶ Si autem secundùm canones ordinatio Episcopi fuerit facta, & aliquis cum malitia in aliquo contradixerit, plurimorum consensus obtineat.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c. 19.* d.

Episcopus non est ordinandus sine consilio, & præsentia Metropolitani Episcopi, cui melius erit, si ex omni provincia congregentur Episcopi. Quod si fieri non potest, hi, qui adesse non possunt, propriis literis consensum suum de ipso designent, & tunc demùm post plurimorum, sive per præsentiam, sive per literas consensum, sententia consona ordinetur. Quod si aliter, quàm statutum est, fiat, nihil valere hujusmodi ordinationem. ¶ Si verò etiam secundùm definitas regulas ordinatio celebretur, contradicant autem aliqui propter propias & domesticas simultates, his contemptis, sententia de eo obtineat plurimorum.

¶ *Verbis Græcis multò melius respondet altera versio, quæ Dionysii est, ideoque illa consulenda.*

Si autem provinciam Primatem habere constiterit, nec etiam à Metropolitano absque ejus consensu Episcopum consecrare licebit.

C. IV. ¶ *Absque Primatis consensu Metropolitanus Episcoporum non ordinet.*

Unde Leo Papa *Anastasio Episcopo, epist. 82. al. 84. c. 6.*

De *e* persona autem consecrandi Episcopi, & de Clerici, plebisque consensu, Metropolitanus Episcopus ad fraternitatem tuam referat, quodque in provincia bene placuit, scire te faciat, ut ordinationem ritè celebrandam tua quoque confirmet auctoritas. Quæ rectio dispositionibus nihil moræ, aut difficultatis debet afferre, ne gregibus Domini diù desit cura pastorum.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi II. *c. 12.*

Placet omnibus, ut inconsulto Primate cujuslibet

a *In c. Martini Brach. c. 3. ex Concil. Antioch. c. 19.* b *al. consentientia.* c *al. concurrerint.* d *Ca. 18.* e *Deusdedit p. 1. Ivo p. 5. c. 348.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

provinciæ, tam facilè nemo præsumat, licèt cum multis Episcopis, in quocunque loco sine ejus (ut dictum est) præcepto Episcopum ordinare. ¶ Si autem necessitas fuerit, tres Epifcopi, in quocunque loco sint, cum Primatis præcepto ordinare debeant Episcopum.

C. VI. ¶ *Unicuique Ecclesiæ proprius honor servetur.*

Item ex Concilio Nicæno, *c.6.*

MOs *a* antiquus perdurat *b* in Ægypto, vel Lybia, & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem; quandoquidem & Episcopo Romano parilis mos est. ¶ Similiter autem & apud Antiochiam, cæterasque provincias, honor suus unicuique servetur Ecclesiæ.

1 ¶ Parilis] *Græce legitur,* ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο συνηθὲς ἐστι, *id est,* quoniam & Romæ Pontifici hoc usitatum est. *Quibus verbis nulla paritas Romani, & Alexandrini Patriarchatus inducitur, ut quidam malè interpretati sunt. De qua re optimè Nicolaus primus in epistola ad Michaelem Imperatorem, quæ incipit,* Proposueramus, *sic scripsit :* Nicæna Synodus noverat Romanæ Ecclesiæ omnia Domini sermone concessa. Si omnia, ergò defuit nihil, quod non illi concesserit. Denique, si instituta Nicænæ Synodi diligenter inspiciantur, invenietur profectò, quia Romanæ Ecclesiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum; sed potius ex ejus forma, quod Alexandrinæ Ecclesiæ tribueret, particulariter sumpsit exemplum. *Hactenus Nicolaus. Statutum igitur fuit, ita in Alexandrina Ecclesia observandum, quia sic fieret in Romana.*

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.7.*

QUoniam mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio, ut Ælix, id est, Hierosolymorum *c* Episcopo honor deferatur, habeat consequenter honorem, manente tamen Metropolitanæ civitati propriâ dignitate.

Qui verò à comprovincialibus suis cum Metropolitani licentia fuerit ordinatus, infrà constituta tempora ejus se repræsentet aspectibus.

C. VIII. ¶ *Metropolitano se repræsentet nuper factus Episcopus.*

Unde in Tarraconensi Concilio, *c.5. legitur.*

SI quis in Metropolitana civitate non fuerit Episcopus ordinatus, postquam susceptâ benedictione per Metropolitani literas honorem fuerit Episcopi adeptus: id optimum esse decernimus, ut postmodum statuto tempore, id est, impletis duobus mensibus, se Metropolitani sui repræsentet aspectibus, ut ab illo monitis Ecclesiasticis instructus pleniùs, quid observare debeat, recognoscat. Quòd si fortè hoc implere neglexerit, in Synodo increpatus à fratribus, corrigatur. Et si fortè infirmitate aliquâ, ne hoc impleat, fuerit prædeptus, hoc suis literis Metropolitano indicare procuret.

3 pars. *His auctoritatibus datur intelligi, quòd Episcopi à comprovincialibus suis debeant ordinari. Sed quæritur, si in provincia plurimi Episcopi fuerint* d, *& contigerit fortè unum remanere Episcopum, quid fieri debeat? Ille, quia solus est, ordinare non potest Episcopum: comprovinciales enim non habet, cum quibus Episcopum consecrare valeat. Cum ergò talis necessitas fuerit, quid faciendum sit,* in Sardicensi Concilio *definitur, in quo, cap.5. sic statutum legitur:*

C. IX. ¶ *Si fortè unus tantùm in provincia remanserit Episcopus, ad consecrationem Episcopi de vicina provincia convocentur.*

SI *e* fortè in provincia unum tantùm contigerit remanere Episcopum, superstes Episcopus convocet Episcopos vicinæ provinciæ, & cum eis ordinet comprovinciales sibi Episcopos. Quod si facere neglexerit, populi conveniant Episcopos provinciæ vicinæ, & illi priùs commoneant Episcopum, qui in eadem provincia commoratur, & ostendant, quod populi petant sibi Episcopum rectorem, & doceant justum esse, ut veniat 1 ipse, & cum eis ordinet Episcopum. Quòd si literis conventus tacuerit & dissimulaverit, nihilque rescripserit, tunc satisfaciendum est populis, ut conveniant ex vicina provincia Episcopi, & ordinent Episcopum.

¶ *Capitulum hoc, quomodo referatur à Gratiano, præcipuè in priore parte, cum Latino, quod geminum est in tomis Conciliorum, multoq; minus cum Græco canone convenit: quin etiam apud Burchardum & Ivonem variè legitur. Hujus verò Concilii canones à Latinis latinè, & à Græcis græcè à principio scripros fuisse, Nicolaus Papa Photio scribens in epistola, qua incipit,* Innumerabilium, *hu verbis indicat :* Quomodo autem non esse apud vos Sardicenses canones, tu solus astruere poteris, quando non solùm à Latinæ, verùm etiam cum aliis à Græcæ linguæ hominibus statuti sunt, & promulgati? Qua de re credibile non est, quod ibi diffinitum est, unumquemque ipsorum minimè propriæ linguæ tradidisse. *Dionysius quoque Exiguus in epistola ad Stephanum Episcopum, quâ ei suam Græcorum cautionum interpretationem obtulit, Sardicense Concilium à principio inter Latinos latinè editum fuisse, hîc verbis significat :* Tunc sancti Chalcedonensis Concilii decreta subdentes, in his Græcorum canonum finem esse declaramus, ne quid præterea notitiæ vestræ credamur velle subtrahere. Statuta quoque Sardicensis Concilii, atque Africani, quæ Latinè sunt edita, suis à se numeris cernuntur esse distincta.

1 ¶ Ut veniat ipse,] *Tam in Concilio, quod est in codice canonum, quàm quod in collectione Isidori, & apud Burchardum, & Ivonem legitur,* ut & ipsi veniant, & cum ipso ordinent Episcopum. *Græcus autem canon ita habet :*

Ὅ Σιδῶν ἐπίσκοπος εἶπε. ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ πλείους ἐπίσκοποι τυγχάνουσι, ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κακεῖνος τὰ καθήκοντα μὴ βεβληθῆ συνελθεῖν τῇ συνιούσῃ τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συμβουλεύεται παρακελεύειν γίνεσθαι τὴν κατάστασιν ὑπὸ αὐτῶν ἐπιζητηθέντα ἐπίσκοπα, ἵνα τοῦτο ἐκεῖνο τὸ ἐναπομεῖναν ἐπίσκοπον τιμωρήσεσθαι ἀφ' ἑαυτοῦ τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὲ τὸ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅπου δεῖ τὰ πλήθη ποιεῖν αὐτοὺς ἀσθένειαν, ἢ ἄλλην καλὴν ἔχειν πρόφασιν τοῦτο ἐκδιδόναι, ἵνα παραιτῆται. Εἰ δὲ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ γράμματα ἀξιωθεὶς παραιτήσηται, μήτε μὴν ἀνύσαντα, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλῇ τε πλήτους ἵνα ἀγάγωσιν. ἵνα ὁ τὰς μεγάλας ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους, πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου. *id est,* Osius Episcopus dixit. Si qua in provincia, in qua plurimi sunt Episcopi, contigerit unum Episcopum morari absentem, neque is propter negligentiam quandam convenire voluerit, neq; Episcoporum creationi consentire, populi verò congregati postulent eum, quem ipsi expetunt, Episcopum constitui, primùm oportet Episcopum illum, qui absens moratur, admoneri literis Primatis provinciæ (nimirum Episcopi Metropolitani) de populorum postulato, Pastorem sibi dari petentium: rectè autem se habere puto, eum quoque, ut intersit, expectari *a.* Quod si neque per literas rogatus affuerit, ac ne rescripserit quidem, satisfaciendum populi voluntati est. Convocari autem oportet ex vicina etiam provincia Episcopos ad Metropolitani Episcopi creationem.

a *Anfl.l.4.c.46. Polyc.l.2.tit.21.* b *perduret*] ἐμείνειε. c *al. Hierosolyma.* d *al.non fuerint.* e *Burch.lib.3.cap.26. Ivo part.5.c.137.*

a *al. admitti.*

DISTINCTIO LXVI.

1 ps ARchiepiscopus autem ab omnibus suæ provinciæ Episcopis debet ordinari. a

C. I. ¶ *Ab omnibus Suffraganeis suis Archiepiscopus ordinetur.*

Unde Anicetus Papa *in epist. ad Episcopos Galliæ.* a.

ARchiepiscopus 1 ab *b* omnibus suæ provinciæ Episcopis ordinetur. *& infrà.* ¶ Illud tamen, quod de Archiepiscopi consecratione prædictum est, atque præceptum, id est, ut omnes Suffraganei eum ordinent, nullatenùs immutari licet: quia qui illis præest, ab omnibus Episcopis, quibus præest, debet constitui. Sin aliter præsumptum fuerit, viribus carere non dubium est, quia irrita erit ejus secus acta ordinatio.

1 ¶ Archiepiscopus] *Hac prior pars in epistola ipsa, & apud cæteros collectores fusius exponitur.*

2 ¶ *Hic in epistola cum multa alia sunt interjecta, tum c.* comprovinciales. *sup. dist.64.*

2 ps. *De Episcopis autem non ordinandis à pauciotibus, quàm tribus Episcopis,* Anacletus *ep.2. ad Episcopos Italiæ scribit, dicens:*

C. II. ¶ *Episcopus non minus, quàm à tribus Episcopis ordinetur.* a.

POrrò & *c* Hierosolymitarum primus Archiepiscopus beatus Jacobus, qui Justus dicebatur, & secundùm carnem Domini nuncupatus est frater, à Petro, Jacobo, & Joanne Apostolis est ordinatus, successoribus videlicet suis dantibus formam, ut non minùs, quàm à tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, ullatenùs Episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

DISTINCTIO LXVII.

1 ps PResbyteri verò, & Chorepiscopi ab uno Episcopo ordinari possunt.

C. I. ¶ *Sacerdotes ab uno Episcopo possunt ordinari.* a.

Unde Anacletus *epist.2. ad Episcopos Italiæ.*

RElíqui *d* Sacerdotes à proprio ordinentur Episcopo, ita ut cives & alii Sacerdotes assensum præbeant, & jejunantes ordinationem celebrent. Similiter & Diaconi ordinentur. Cæterorum autem gradnum distributioni trium veracium testimonium, cum Episcopi scilicet approbatione, sufficere potest.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item in Hispalensi Concilio secundo, *c.6. legitur.*

2 ps EPiscopus Sacerdotibus, ac ministris solus honorem dare potest, solus auferre non potest.

DISTINCTIO LXVIII.

1 ps QUæritur de illis, qui ordinantur ab his, quos non constat fuisse Episcopos, An sint iterum consecrandi, an non? Quod verò consecrandi non sint, probatur auctoritate Gregorii, *qui scribens Joanni Ravennati Episcopo, libr.2. epist.32. ait:*

C. I. ¶ *Semel consecratus, iterum consecrari non debet.*

SIcut *f* semel baptizatus iterum baptizari non debet; ita qui consecratus est semel, in eodem iterum ordine non debet consecrari. Sed si quis forsitan cum levi culpa ad Sacerdotium venit, pro culpâ pœnitentia indici debet, & tamen ordo servari.

a *Sic Justin. novel.131. in prin.* b *Extrà de temp.ord. c.si Archiepiscop. Polyc.l.2.tit.8. Ansl.l.6.c.39. Burch.l.1.c.28. Ivo p.5.c.139. Pann.lib.3.cap.10.* c *Idem reperitur in epist. Aniceti. Polyc.ibid. Ansel.lib.6.cap.53. Burch.l.1.c.15. Ivo p.5.cap.139. Pann lib.3.cap.17.* d *Polyc.ibid. Ansl.6.cap.53.* e *15.q.7. cap. Sexta. & cap. Episcopus.* f *4. sent. dist.25. B. Polyc.l.2. tit.35 Ansel.l.7.c.104. Pann.lib.3.c.76. Ivo p.6.c.82.*

C. II. ¶ *De Presbyteris, qui ordinantur ab eis, quos constat Episcopos non fuisse.*

Contrà Gregorius III. *ad Bonifacium Episcopum, epist.2. scribens, testatur :*

PResbyteri *a*, quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint illi, qui *b* ordinant, & dubium est, eos Episcopos fuisse, an non, qui eos ordinaverunt; si bonæ actionis & catholici viri sunt ipsi Presbyteri, & in ministerio Christi, omnique lege sanctâ edocti, ab Episcopo suo benedictionem Presbyteratûs susciplant, & consecentur: & sic ministerio fungantur.

Quod ergò consecratus, in eodem ordine iterùm consecrari prohibetur, de eo intelligendum est, qui consecratus est ab illo, quem certum erat consecrandi jus habere. Qui autem ab illo consecratur, quem non constat jus consecrandi habuisse, iterum consecrandus est: quia si ille consecrandi jus non habuit, iste ex olei effusione nil consecrationis accepit. Et quia in ipso ordine consecratus non erat, nunc quasi primum ad consecrationem veniens ab Episcopo Sacerdotalem benedictionem, & consecrationem consequitur. Si autem jus consecrandi habuit, in prima unctione consecutus est consecrationem: in secunda verò non reiteratur consecratio, sed sola unctio; sicut de quo dubium est, an sit baptizatus, vel non? debet baptizari: quo si prius baptizatus non fuerat, consequitur gratiam Baptismi: si autem baptizatus erat, nihil accipit in secunda unctione c: nec pertinet hoc reiteratationem Baptismi, sed ad cautelam salutis. Hoc & de Ecclesiis consecrandis similiter observandum est.

C. III. ¶ *Non debet iterùm consecrari Ecclesia semel consecrata.*

Unde in Nicæno Concilio *legitur.*

ECclesiis *d* semel consecratis Deo, non iterùm debet consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cujuscunque semine fuerint pollutæ: quia sicut infans à qualicunque Sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti semel baptizatus, non debet iterùm baptizari: ita nec locus Deo dicatus, est iterùm consecrandus, nisi propter eas causas, quas superiùs nominavimus: si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eum consecraverunt.

2 pars. *Inter Episcopos & Chorepiscopos autem hæc est differentia, quòd Episcopi non nisi in civitatibus, Chorepiscopi etiam in vicis ordinari possunt. Episcopi formatas tribuunt literas, Chorepiscopi non nisi commendatitias, & pacificas dare valent. Episcopi jus consecrandi habent, Chorepiscopi tantum minores ordines tribuunt, Leviticam autem, & Sacerdotalem benedictionem non valent præstare.*

C. IV. ¶ *In quibus Chorepiscopi ab Episcopis differant.*

De his ita scribit Leo I. *ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ, epist.86. al.88.* a.

QUamvis *e* Chorepiscopis, & Presbyteris plurima cum Episcopis ministeriorum communis sit dispensatio, quædam tamen auctoritate veteris Legis, quædam novellis, & Ecclesiasticis regulis sibi prohibita noverint: sicut est Presbyterorum & Diaconorum, aut virginum consecratio, sicut constitutio altaris, ac benedictio, vel unctio. Siquidem nec erigere eis altaria, nec Ecclesias, vel altaria consecrare licet, nec per impositionem manuum fidelibus baptizatis *f*, vel conversis hæreticis *g* Paracletum Spiritum Sanctum tradere, nec chrisma conficere, nec chrismare baptizatorum frontes signare, nec publicè quidem in Missa quemquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere. Hæc enim omnia illicita sunt Chorepiscopis,

a *Ansl.l.7.c.110. Ivo p.6.c.116.* b *à quibus fuerint ordinati,*] orig. c *lotione.* d *De consecr dist.2. c.Ecclesiis.* e *Ivo p.6.c.72. Ansl.l.7.c.122. Polyc.l.4.tit.26.* f *baptizandis,*] orig. & Ivo. g *ex hæresi*] orig.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui ad exemplum & formam LXXII. *a* Discipulorum esse noscuntur, vel Presbyteris, qui eandem gestant figuram: quoniam quanquam consecrationem habeant, Pontificatûs tamen apicem non habent.

3 pars. *Hi verò propter insolentiam suam, quâ officia Episcoporum sibi usurpabant, ab Ecclesia hodie prohibiti sunt.*

C. V. ¶ *Ordo Chorepiscoporum à sacra sede reprobatur.*

Unde Damasus Papa *ait ad Episcopos Africæ, epist. 4.*

CHorepiscopi *b* tam ab hac sacra sede, quàm à totius orbis fuerunt Episcopis prohibiti. Nimis ergò eorum institutio improba, nimis est prava, quia ut hi de summo Sacerdotis ministerio aliquid præsumant, omni auctoritate caret. *& infrà.* ¶ Nam non amplius, quàm duos ordines inter Discipulos Domini esse cognovimus, id est, duodecim Apostolorum, & septuaginta *c* Discipulorum. Unde iste tertius processerit, funditùs ignoramus. Et quod ratione caret, extirpari necesse est.

4 pars. ¶ Quòd autem *d* Episcopi non sunt, qui minùs quàm à tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet: quoniam, ut bene nostis, prohibitum à sanctis est Patribus, ut qui ab uno, vel à duobus sunt ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi. Si enim nomen non habent, qualiter officium habebunt?

C. VI. ¶ *Apostolorum in Ecclesia locum Episcopi teneant.*

Unde Urbanus Papa II.

QUorum vices in Ecclesia habeant Episcopi, & quis eis hanc dignitatem dare debeat, sanctus Augustinus ostendit, inquiens: [*Pro e patribus tuis nati sunt tibi filii. Quid est, pro patribus tuis nati sunt tibi filii? Patres missi sunt Apostoli: pro Apostolis filii nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi, qui sunt per totum mundum, unde nati sunt? Ipsa Ecclesia Patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus Patrum. Non ergo te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es: de prole tua tibi crevit paternitas. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram.*] & infrà. [*Filios genuit Ecclesia, constituit eos pro patribus suis principes super omnem terram.*]

DISTINCTIO LXIX.

1 pars. TOnsura verò Clerici de manu Abbatis suscipi potest, si eidem Abbati manûs impositio ab Episcopo facta nosciatur.

C. I. ¶ *Abbates, quibus ab Episcopo manus imponitur, aliquos tonsurare possunt.*

Unde in septimo Synodo, *c. 14. legitur.*

QUoniam *f* videmus, sine manûs impositione à parvula ætate tonsuram Cleri quosdam accipientes, nondumque ab Episcopo manûs impositione perceptâ, super ambonem irregulariter in collecta legentes, præcipimus amodò id minimè fieri. Idipsum quoque observandum est etiam inter Monachos.

2 pars. Lectoris autem manûs impositione *g* licentia est Abbati solummodò in proprio monasterio faciendi, si fuerit ex eidem Abbati manûs impositio facta noscatur ab Episcopo [secundùm *h* morem præficiendorum Abbatum] dum constet illum esse Presbyterum. ¶ Simili etiam modo secundùm antiquam consuetudinem Chorepiscopos præceptione oportet Episcopi promovere Lectores.

C. II. ¶ *Non exorcizent, qui ab Episcopo provecti non sunt. Item* ex Concilio Laodicensi, *c. 26.*

NOn oportet exorcizare eos, qui necdum ab Episcopis sunt promoti *a*, neq; in Ecclesiis, neque in domibus.

DISTINCTIO LXX.

A Episcopis alterius civitatis Clericus ordinari non poterit, nec etiam a proprio absolutè ordinandus est: absolutus enim ordinatio Chalcedonensi Concilio *prohibetur, & vacuam habere manûs impositionem præcipitur: in quo sic statutum est, canone 6.*

C. I. ¶ *Nemo ordinandus est absolutè.*

NEminem *b* absolutè ordinari Presbyterum, vel Diaconum, vel quemlibet in Ecclesiastica ordinatione constitutum, nisi 1 manifestè in Ecclesia civitatis, sive possessionis, aut in martyrio, aut in monasterio, qui ordinatur, mereatur ordinationis publicatæ vocabulum. Eos autem, qui absolutè ordinantur, decrevit sancta Synodus, vacuam habere manûs impositionem, & nullum tale factum 2 valere ad injuriam ipsius, qui eum ordinavit.

1 ¶ Nisi manifestè] *Græcè legitur:* ἐὰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἑκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο, *hoc est*; nisi propriè in Ecclesia civitatis, vel pagi, aut martyrio, aut monasterio, qui ordinatur, pronuntietur. *In ordine autem Romano sit mentio talis pronuntiationis, Episcopi nomine per Archidiaconum factæ.* De titulo S. Stephani eligimus Petrum ad Lectorem eundem titulum.

2 ¶ Nullum tale factum] *Græcè:* μηδενὶ τοιούτῳ ἐνεργεῖν, *id est*, nunquam posse operari.

C. II. ¶ *Irrita sit ordinatio sine titulo facta. Item* ex Concilio Urbani II. *habito Placentiæ.*

SAnctorum *c* canonum statutis consonâ sanctione decernimus, ut sine titulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua Ecclesia quilibet titulatus est, in ea perpetuò perseveret. ¶ Omninò autem in duabus aliquem titulari non liceat, sed unusquisque in qua titulatus est, in ea tantùm Canonicus habeatur. Licèt enim Episcopi dispositione unus diversis præesse possit Ecclesiis, Canonicus tamen præbendarius, nisi unius Ecclesiæ, in qua conscriptus est, esse non debet. ¶ Si quæ tamen Capellæ sunt, quæ suis redditibus Clericos sustentare non possunt, ea cura ac dispositio Præposito majoris Ecclesiæ, cui Capellæ subditæ esse videntur, immineat, & tam de possessionibus, quàm de Ecclesiasticis Capellarum officiis ipse provideat.

In eodem etiam Concilio antiquis novem Præfationibus decima addita est, quæ ita se habet: [Æquum & salutare, & te in veneratione, vel assumptione beatæ Mariæ collaudare, benedicere & prædicare, quæ & unigenitum tuum S. Spiritûs obumbratione concepit, & virginitatis gloriâ permanente lumen æternum mundo effudit, Jesùm Christum Dominum nostrum.]

DISTINCTIO LXXI.

DE Clericis verò non ordinandis ab Episcopo alterius civitatis, in Sardicensi Concilio, *c. 18. & 19. statutum est, in quo Januarius Episcopus dixisse legitur.*

C. I. ¶ *Clerici ab Episcopo alterius civitatis non ordinentur.*

ILlud quoque sanctitas vestra statuat, ut nulli Episcopo liceat alterius civitatis Ecclesiasticum hominem 1 solicitare, & in sua diœcesi Clericum ordinare. Universi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus solent nasci discordiæ; & ideò prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat ¶ Osius *d* Episcopus dixit: Et hoc universi constituimus, ut quicunque ex alia parochia

a *al.* 70. b *Polyc. l. 4. tit. 26. Anf. l. 7. c. 123.* c *al.* 72. d *al. enim.* e *Aug. in Comment. ad Psal. 44. circa fin.* f *Ivo p. 5. c. 176.* g *al. impositionem.* h *Hæc non sunt in Græco canone.*

a *al. provecti.* b *Anf. l. 7. c. 105. Polyc. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 6. Ivo p. 6. c. 26. Pann. l. 3. c. 27.* c *S. Antoninus p. 2. c. 1. §. 24.* d *c. 19. ejusdem.*

voluerit alienum ministrum sine consensu Episcopi ipsius, & sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio ejus.

1 ¶ Hominem] *In Concilio Latino legitur:* Ecclesiasticum ministrum solicitare? & in suis parochiis Clericum, &c. *Infr. eâd. cap.* primatus. *(ubi hujus canonis sententia videtur referri) legitur,* ut nemo alterius plebis hominem usurpet. *Græce autem caput istud, quod in Latino decimum octavum est, non habetur.*

C. II. ¶ *De eodem. Item* Innocentius *ad Victricium Rothomagensem Episcopum, epist. 2. c. 7.*

DE *a* aliena Ecclesia ordinare Clericum nullus præsumat *b*, nisi ejus Episcopus precibus exoratus concedere voluerit.

C. III. ¶ *Qui sine Episcopi consensu ordinatur, irrita sit ejus ordinatio.*

Item ex Nicæno Concilio, *cap. 16. in fin.*

SI *c* quis ausus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, in sua Ecclesia ordinare, cùm non habeat consensum illius Episcopi, à quo recessit Clericus, irrita sit hujusmodi ordinatio.

C. IV. ¶ *Clericus unius Ecclesiæ in alia non ordinetur. Item* ex Concilio Chalcedonensi, *cap. 20.*

CLericos *d* in suis Ecclesiis constitutos, sicut jam diffinivimus, non liceat in alterius civitatis Ecclesiis ordinari; sed quiescant in ea, in qua ab initio ministrare meruerunt: exceptis illis, qui proprias civitates perdiderunt, & ex necessitate ad alias Ecclesias migraverunt. Si verò quicunque Episcopus post definitionem istam ad alium Episcopum pertinentem Clericum susceperit, placuit sanctæ Synodo, & eum, qui susceperit, & eum, qui susceptus est, tamdiu excommunicatos manere, quamdiu ipse Clericus revertatur ad propriam Ecclesiam.

C. V. ¶ *Apostolicâ permissione unius Ecclesiæ Clericus in altera valeat ordinari. Item* Gregorius *Fortunato Episcopo Neapolitano, lib. 5. epist. 11. seu cap. 111.*

FRaternitatem *e* tuam a nobis petiisse recolimus, ut Gratianum Ecclesiæ Benafranæ Diaconum tuæ concederemus Ecclesiæ cardinandum 1. Et quoniam nec Episcopum, cui obsecundare, nec propriam habet Ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere; petitionem tuam non prævidimus differendam. Idcirco scriptis tibi præsentibus eum necessario duximus concedendum, habituro licentiam Diaconum illum, nostrâ interveniente auctoritate, Ecclesiæ tuæ, Deo propitio, constituere Cardinalem.

1 ¶ Cardinandum:] *Antea legebatur,* ordinandum. *Emendatum est ex ipsa epistola. Cardinare verò, seu Cardinalem constituere, (quod est in fide hujus capitis) ita videtur B. Gregorius accepisse, ut canonicam translationem significet. Nam cum tempore S. Gregorii canon sextus Concilii Chalcedonensis accuratè observaretur, ut nullo modo daretur alicui locus in Ecclesia (qui nunc titulus vocatur) nisi simul ad eum locum ordinaretur, cum aliquis jam ordinatus, necessitate aliquâ in aliam Ecclesiam transferebatur, ut in illa in eodem gradu, quo in prima ordinatus erat, deserviret, in secunda dicebatur incardinari; quod ex isto nunc indicato loco patere potest, & ex l. 3. epist. 14. & alibi. Quod etiam in Episcopis B. Gregorius faciebat, lib. 2. indict. 10. ep. 6. & ep. 25. (quod refertur 7. 7. q. 1. c.* pastoralis) *& indict. 11. ep. 13. & sequenti, quod habetur 7. 21. q. 1. c.* relatio. *De hac re Joannes Diaconus lib. 3. cap. 8. 11. & 16. Gregorium verò Joannes VIII. & facto ipso, & vocabulo in eodem notione accepto, est imitatus, quod ex aliquot manuscriptis ipsius epistolis constat.*

C. VI. ¶ *Sine literis Episcopi sui in aliqua Ecclesia Clericus non suscipiatur. Item* ex Concilio Carthaginensi I. *cap. 5.*

PRimatus *a* Episcopus *b* Vegeselitanus dixit: Suggero sanctitati vestræ, ut statuatis, non licere Clericum alienum ab aliquo suscipi, sine literis Episcopi sui, neque apud se retinere, nec Laicum usurpare sibi de plebe alicna, ut eum obtineat *c* sine conscientia ejus Episcopi, de cujus plebe est. Gratus Episcopus dixit: Hæc observantia pacem custodit. Nam & memini in sanctissimo Concilio Sardicensi statutum, ut nemo alterius plebis hominem usurpet: sed si forte erit necessarius, petat à collega suo, & per consensum sui Episcopi habeat.

C. VII. ¶ *Sine literis commendatitiis Clericus extra suam Ecclesiam non ministret. Item* ex Concilio Chalcedonensi, *c. 13.*

EXtraneo *d* Clerico, & Lectori extra civitatem suam sine commendatitiis literis proprii Episcopi nusquam penitùs liceat ministrare.

C. VIII. ¶ *De eodem. Item* ex sermone S. Augustini *ad populum.*

HOrtamur *e* Christianitatem vestram juxta sanctorum canonum institutа, ut in Ecclesiis à vobis fundatis aliunde veniens Presbyter non suscipiatur, nisi à vestræ fuerit Ecclesiæ consecratus Episcopo, aut ab eo per commendatitias literas suscipiatur.

C. IX. ¶ *Absque formata Clerici peregrini non suscipiantur. Item* ex Concilio Antiocheno, *cap. 7.*

NUllum absque formata 1, quam Græci epistolam dicunt, peregrinorum Clericorum suscipi oportet.

1 ¶ Formata] *Græcè est:* μηδένα ἄνευ ἐφοδικῶν ἐπιστολῶν ξένων: *quod Dionysius vertit,* nullus peregrinorum sine pacificis, id est, commendatitiis suscipiatur epistolis. *Atque ita Burch. & Ivo habent.*

DISTINCTIO LXXII.

DImissorias verò literas Episcopus, nisi regatus, non tribuat: sicut statutum est in Synodo habita Romæ.

C. I. ¶ *Nisi eodem petente, nulli dimissoria literæ præstentur. Unde* Leo Papa *ait.*

EPiscopus *f* subjecto sibi Sacerdoti, vel alii Clerico, nisi ab ipso postulatus, dimissorias non faciat, ne ovis quasi perdita, aut errans inveniatur.

C. II. ¶ *De eodem. Item* ex Concilio Carthaginensi III. *cap. 21.*

CLericum *g* alienum, nisi concedente ejus Episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in Ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam Lectores, & Psalmistæ, & Ostiarii retinent *h*.

C. III. ¶ *In una Ecclesia ordinatus, in alia non suscipiatur* i. *Item* ex Concilio Milevitano, *cap. 15.*

PLacuit *k*, ut quicunq; in una Ecclesia vel semel eligitur 1, ab alia Ecclesia ad Clericatum non teneatur.

1 ¶ Eligitur] *In Concilio Milevitano est,* vel semel legerit: *item, in Concilio Carthaginensi Græco, cap. 91.* κἂν ἅπαξ ἀναγνῷ *In Africano autem, capite 37.* vel semel suscepto officio legerit.

a *Pannorm. lib. 3. cap. 64.* b *al. usurpet.* c *Burch. lib. 1. cap. 109. Ivo part. 3. c. 11. ex alia versione.* d *Anf. l. 6. cap. 125. & l. 7. cap. 109. Ivo p. 6. c. 361.* e *Jo. Diac. l. 3. c. 20. Polyc. lib. 1. tit. 7. Anselm. lib. 7. cap. 80.*

a *al. privatus.* b *Burch. l. 2. c. 43. Ivo p. 6. c. 144. Ansel. l. 6. c. 124.* c *ordinet] orig.* d *Burch. l. 2. c. 139. Ansel. l. 7. c. 162. Polyc. l. 4. tit. 3.* e *Burch. l. 15. c. 30. Ivo p. 16. c. 31.* f *Ansel. l. 6. c. 122.* g *Burch. l. 2. c. 42. Ivo p. 6. c. 14.* h *al. retineant,* i *al. retineatur.* k *Conc. Africanum. c. 37.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCTIO LXXIII.

QUaliter a *verò commendatitia, vel dimissoria, seu formata epistola facienda sit, videndum est. Debent namque litera Græca interponi in ea epistola, & non sine causa. Græca enim elementa literarum, numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter Græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos Latinus* Formatas *vocat, aliqua fraus falsitatis temerè præsumeretur, hoc à Patribus CCCXVIII. Nicæa congregatis saluberrimè inventum est, & constituitur, ut formata epistola hanc calculationis, seu supputationis habeant rationem, id est, ut assumantur in supputationem prima Græca elementa Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, hoc est, ϖ. υ. α. quæ elementa octogenarium, & quadringentesimum, & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima litera, id est, ϖ, quæ numerum octoginta significat: ejus quoque, qui scribit, Episcopi* b *prima litera; cui scribitur, secunda litera; accipientis, tertia litera; civitatis quoque, de qua scribitur, quarta: & Indictionis, quæcunque est illius* c *temporis, numerus assumatur. Atque ita his omnibus Græcis literis, quæ, ut diximus, numeros exprimunt, in unum ductis, unam, quæcunque fuerit collecta, summam epistola teneat: hanc qui suscipit, omni cum cautela requirat expressè* d. *Addat præterea separatim in epistola etiam nonagenarium, & nonum numerum, qui secundum Græca elementa significat,* ϖμϑ.

C. I. ¶ *Exemplar formatæ epistolæ, quæ in* Nicæna Synodo *à CCCXVIII. Patribus facta est.*

IN e nomine Patris, ϖ. & Filii, υ. & Spiritûs S. α. π. Walterio Sprensi Episcopo. Ego Burchardus sanctæ Wormaciensis Ecclesiæ devotus, gregis Christi famulus, in Deo vero summæ felicitatis beatitudinem. Cùm sancta catholica Ecclesia prompta sit sequi documenta Evangelica *f*, quæ dicunt: [*Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, accipiet mercedem Prophetæ: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet*, &c.] & Apostolus *g* jubeat hospitalitatem sectari, & necessitatibus sanctorum virorum communicare; tamen propter eos, qui cauteriatam habent suam conscientiam, dicentes se esse simplices, cùm sint astutiâ diabolicâ repleti; & pro opere pietatis dicunt se de loco ad locum transire, cùm sint, suâ malitiâ faciente, fugitivi, & dicunt se esse ministerio sacro infertos, cùm non sint: statutum est à sanctis Patribus, neminem Clericum alienum & ignotum recipi ab aliquo Episcopo, & inthronizari in sua Ecclesia, nisi habeat à proprio Episcopo epistolam, quæ in canonibus nominatur Formata. Ideo notum facimus fraternitati *h* vestræ, quod præsens frater noster, harum literarum portitor, nomine Hermannus *i*, non pro sua nequitia expulsus est à nobis, sed postulantibus fratribus, eò quod ex familia nostra fuit, & noster baptizatus, fecimus ei liberratem receptam in *k* cornu altaris canonicè, & ordinavimus eum ad gradum Presbyterii. Cui etiam has dimissorias, sive commendatitias literas fecimus, & eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus, ut in vestra parochia sub vestro sacro regimine & defensione consistere valeat. Ego, inquam, Burchardus, humilis Episcopus, in nomine Patris *l*, & Filii, & Spiritûs Sancti, & in unitate sanctæ Ecclesiæ, in qua Petro datum est jus ligandi, atque solvendi, absolvo Hermannum Presbyterum sic civitate Wormaciensi, Indictione X. & licentiam do vobis inthronizandi eum, in quacunque Ecclesia vultis vestræ parochiæ. ¶ Hanc ergò *a* epistolam Græcis literis hinc inde munire decrevimus, & annulo nostræ Ecclesiæ firmare censuimus. Fraternitatem vestram Christus nobis incolumem conservet 1. ϖ. υ. α. ϖ. β. ε. ζ. ξ. ἀμὴν. Data Wormaciæ Idibus Martii, anno Dominicæ incarnationis M. XII. Indictione X.

1 ¶ Conservet.] *In hoc & sequenti capite ea tantùm sunt emendata, quæ exemplarium auxilio restitui poterant. Cætera quæ hoc loco sequuntur, etiam apud Burchardum sunt depravata. Facilè autem restitui possunt ex regulis initio distinctionis traditis. Quibus quidem regulis optimè respondet exemplum ab Ivone allatum p. 6. cap. 435. si litera, in extremo 434. capitis posita pro antecedenti ratione utebatur.*

C. II. ¶ *Incipit epistola formata à CCCXVIII. Episcopis, & ab* Attico 1 *Constantinopolitanæ urbis Episcopo edita.*

SAnctissimo *b* in Christo fratri summâ dulcedine charitatis amplectendo. A. illius civitatis Episcopo υ illius Ecclesiæ Præsul perpetuæ beatitudinis optat in Christo salutem. ϖ. υ. α. π. De cætero noverit sanctæ fraternitas vestra, quòd iste Clericus, Hermannus nomine, nostra in parochia instructus, ac detonsus, parvitatem nostram rogavit, quatenus illi commendatitias literas conscriberemus, quibus vestræ celsitudini commendatus, sub tuitione vestri regiminis degere posset: cujus voluntati consentientes, secundùm canonicam auctoritatem literas ei dimissorias dedimus, per quas & ipsi concedimus, ut sub vestro magisterio divinæ servituti insistens, suæ deserviat utilitati, & vobis licentiam tribuimus, ut, si dignum eum judicaveritis, ad sacros ordines promoveatis. Commendatum ergò eum curæ vestræ suscipite, & nostris ex partibus absolutum, in vestrarum ovium numero custodite. Quas literas, ut vigore veritatis firmatæ, indubitanter à vobis suscipiantur, literis Græcis, ut canonica docet auctoritas, confirmare satagimus. Sancta Trinitas vestram beatitudinem ad regimen sanctæ suæ Ecclesiæ perpetualiter benè valere concedat, ἀμὴν 2, vel sic, ει. ϑ. (quæ eandem summam exprimunt) indictione X. Continet hæc formata epistola summam numeri MCCCXV. *b* Y. Græcam in nomine illius primam ponimus, quia Græci eam in quibusdam locis pro, u, consonante ponunt, sicut est Δαυὶδ & εὐαγγέλιον.

1 ¶ Ab Attico] *Antè legebatur*, Abbatibus. *Restituenda est lectio ex conjectura (quod perraro factum est) quoniam evidenti ratione utebatur.*

•2 ¶ ἀμὴν. vel sic, ει. ϑ.] *Addita sunt hæc ex aliquot vetustis exemplaribus, & utrisque istis notis idem numerus nonagesimus nonus significatur. In codicibus verò impressis, vel nihil erat, vel dictio*, Amen, *Latinè scripta, in qua nulla est numeri significatio.*

DISTINCTIO LXXIV.

1 ips QUæritur de his, qui ab Episcopis suis promoveri c contemnunt, an inviti sunt sublimandi, an non?

C. I. ¶ *Annuæ suspensioni subjaceat Episcopus, qui invitum ordinare præsumit.*

De his ita statutum invenitur in Concilio Aurelianensi III. *cap. 7.*

EPiscopus, qui invitum, aut reclamantem præsumpserit ordinare, annali pœnitentiæ subditus, Missas facere non præsumat.

a *Ex Attico ad finem Concilii Chalcedonensis. Anselm. l. 6. c. 121. Ivo p. 6. cap. 334.* b *al. epistolam.* c *al. id.* d *al. expressam.* e *Burch. l. 2. c. 223. Ivo p. 6. c. 434. simile quiddam multoq. magis, cap. 435.* f *Matth. 10.* g *Rom. 12.* h *al. paternitati.* i *Eemanus,*] *Burch.* k *al. à.* l *al. patris* ϖ. *& filii* υ. *& Spiritûs Sancti* α.

a *Ivo p. 6. cap. 434. simile.* b *Ansel. l. 6. c. 121.* c *al.* MCCCXXV. d *al. ordinari.*

C. II.

C. II. ¶ *Nullus promoveatur invitus.*

Item Gregorius *Natali Episcopo Salentrano, in lib. 1. reg. epist. 19.*

GEsta *a*, quæ nobis in Concilii vestri confecta secretario direxistis, in quibus Archidiaconus Honoratus addicitur *b*, plena esse cognovimus semine jurgiorum: cùm uno eodemque tempore una persona nolens ad Sacerdotii ordinem provehitur, quæ tanquam immerita à Diaconatûs officio removetur. Et sicut justum est, ut nemo ctescere compellatur invitus; ita censendum puto similiter, ne quisquam insons ab ordinis sui ministerio dejiciatur injustè.

C. III. ¶ *Qui ab Episcopis suis promoveri contemnunt, à locis suis dejiciantur.*

Contrà inveniur c in Concil. Carthag. *c. 31.*

SI 1 qui *d* Clerici ab Episcopis suis promoveri contempserint, nec illic maneant, unde recedere noluerunt.

1 ¶ Si qui] *Verba hujus capitis sunt titulus sequentis capitis,* Placuit. *qui est proprius canon trigesimus primus Concilii Carthaginensis in codice canonum, & apud Græcos.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

PLacuit *e*, ut quicunque Clerici, vel Diaconi pro necessitatibus 1 Ecclesiasticarum *f* rerum non obtemperaverint Episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in Ecclesia sua promovere, nec illic ministrent in suo gradu, undè noluerunt recedere.

1 ¶ Pro necessitatibus] *Græcè est: Διὰ τινας ἀναγκαιοτέρας αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν: id est*, ob quasdam cogentes causas suarum Ecclesiarum.

C. V. ¶ *Posteriores prioribus Episcopi non præponant.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap. 23.*

EPiscoporum etiam, quorum vita non reprehenditur, posteriorem priori nullus præponat, nisi *g* fortè superbiâ elatus, quod pro necessitate Ecclesiæ Episcopus jusserit, implere contemnat.

2 pars. ¶ *Sanè si officium Archidiaconatûs* h *propter simpliciorem naturam implere, aut expedire nequiverit, ille loci sui nomen teneat, & ordinationem* 1 *Ecclesiæ, quem elegerit Episcopus præponendum.*

1 ¶ Et ordinationem] *Quamvis in recentioribus Conciliorum editionibus Colonienses legatur, & ordinationi Ecclesiæ, quem elegerit Episcopus, præponatur: tamen in vetere Colonensi, duobus Parisiensibus, & duobus codicibus Cancellariorum Vaticanis est eodem modo, atque apud Gratianum.*

C. VI. ¶ *In quo loco quisque ordinatus est, invitus teneri non debet.*

Item Gregorius *Joanni Episcopo Syracusano, lib. 11. epist. 34.*

QUorundam ad nos relatione pervenit, Cosmam, qui ex Monacho monasterii sanctæ Luciæ à decessore vestro memorandæ *i* memoriæ Maximiano in Ecclesia Syracusana factus Subdiaconus, atque à vobis postea in possessione, quæ Juliana dicitur, Presbyter est ordinatus, ita nimiâ tristitiâ, & loci qualitate vehementer afflictum, ut vitam sibi pœnam existimet, & contritionis *k* suæ fugam quærat auxilium. Et ideo, quia tales erga subjectos nostros debemus existere, quales nobis, si subjecti fuissemus, nostros voluerimus esse præpositos; magnæ benignitatis est, si eum in Ecclesiam, ubi Subdiaconi est functus officio, sanctitas vestra reducere, atque illic Presbyterum voluerit constituere cardinalem. Quod & facere, quantum arbitramur, debebitis, si tamen nihil est, quod justè contra ipsum animos vestros exasperet. Si verò aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis vestra fraternitas, ut scire possimus, insinuet.

3 pars. *Verum illud Gregorii de his intelligendum est, qui non causâ necessitatis, sed causâ ingratitudinis callidè ab Episcopis suis promoveri queruntur. Illud autem Carthaginensis Concilii de his intelligitur, qui nolunt obtemperare Episcopis suis propter necessitatem Ecclesiæ volentibus eos ad altiora promovere. Hanc distinctionem* ex decreto Simplicii Papæ *quilibet corroborare valet, qui scribens Joanni Episcopo Ravennati, epist. 2. ait inter cætera:*

C. VII. ¶ *Non est aliquis invitus ad Episcopatum pertrahendus.*

UBi *a* ista didicisti, quæ in fratrem, & Coëpiscopum nostrum Gregorium, non dilectione *b*, sed invidiâ perpetrâsti: quem inexcusabili violentiâ pertrahi ad te passus es, atque vexari, ut ei honorem tantum non per animi tranquillitatem, sed per amentiam, sicut dicendum est, irrogares? Neque enim talia potuissent fieri sanitate consilii. Nolumus exaggerare, quod gestum est, ne cogamur judicare, quod dignum est. Nam privilegium meretur amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate. *&* inf*â.* c ¶ Denunciamus autem, quòd si posthac quicquam tale præsumpseris, & aliquem seu Episcopum, seu Presbyterum, seu Diaconum, invitum facere forte credideris, ordinationes tibi Ravennatis Ecclesiæ, vel Æmilienfis noveris auferendas.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Antonio Subdiacono, lib. 2. epist. 16. indict. 10.*

HOnoratus *d* Archidiaconus Ecclesiæ Salonitanæ à sanctæ memoriæ decessore meo, missâ supplicatione, popposcerat, ut ab Antistite suo invitus provehi ad fortioris gradûs ordinem contra morem nullatenùs cogeretur. Hoc enim fieri sibi non provehendi gratiâ, sed causâ ingratitudinis perhibebat. Pro qua re tunc jam sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fratri, Coëpiscopoque nostro interdixerat, ne prædictum Honoratum Archidiaconum invitum proveheret, nève dolorem conceptæ ingratitudinis diutiùs in corde retineret. Cumque & à nobis hæc eidem summoperè fuerint interdicta, non solùm mandata Dei negligens, sed & scripta nostra contemnens, præfatum Archidiaconum quasi ad fortiorem honorem provehens, conatus est arte callidâ degradare. Unde actum est, ut eo de Archidiaconatûs loco summoto, alium adsciscseret, qui ejus obtemperare moribus potuisset. Quem Honoratum Archidiaconum arbitramur Antistiti suo aliundè displicere non potuisse, nisi quòd eum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quam causam subtrili voluimus, & tunc sanctæ memoriæ decessor meus, & nunc ego indagatione discutere, sed ipse suorum sibi actuum conscius, personam ad judicium postposuit destinare. Proinde experientiam tuam præsentis præcepti auctoritate duximus fulciendam, quatenus conveniens in Salona, Natalem fratrem, Coëpiscopumque nostrum saltem tot scriptis admonitum studeat adhortari, ut suprà memoratum Archidiaconum in suo statim loco suscipiat. Quòd si facere hoc contumaciter, ut consuevit, fortè distulerit, usum ei pallii, qui ab hac sede concessus est, ex auctoritate sedis Apostolicæ contradices *e*. Quem si etiam amisso pallio adhuc in eadem pertinacia perseverare perspexeris, Dominici quoque corporis & sanguinis eundem Antistitem participatione privabis.

Adhibenda est etiam disciplina, quâ nolentes promoveri ad sacros ordines, ad obediendum Episcopis suis provocentur

a *Polyc. l. 2. tit. 33. Ivo part. 6. cap. 379.* b *al. adducatur.* c *In codice canonum.* d *Ivo p. 6. c. 42.* e *Burch. lib. 2. c. 178. Ivo part. 6. c. 42. Ansel. l. 6. cap. 103.* f *al. Ecclesiarum non obtemperaverint.* g *al. ne*] *orig.* h *al. Archidiaconus.* i *al. venerandæ.* k *al. contristationis.*

a *Polyc. lib. 2. tit. 33. Anselm. lib. 6. cap. 66. & 67. Burch. lib. 1. cap. 20. Ivo p. 5. cap. 140.* b *al. electione.* c *11. q. 3. cap. privilegium. 25. q. 2. c. denunciamus autem.* d *Ansel. l. 7. c. 75.* e *al. contradicito.*] *orig.*

In minoribus siquidem ordinibus constituti, paulatim per singulos gradus sunt provehendi, ut contemnentes suis obedire Episcopis, deleant sibi illos esse Prælatos, quos priùs habeant subjectos.

C. IX. ¶ *Cùm majores ordinari contempserint, de minoribus promoveantur ordinibus.*

Unde Gelasius *scribit Victori Episcopo* a.

CÒnsuluit *b* dilectio tua de suorum promotione Clericorum, perhibens, quòd Diaconi ad Presbyterii gradum (quo Ecclesiam tuam memoras indigere) venire detrectant. Quapropter quia invitos fieri Ecclesiastica moderatio, gravitasque non patitur, ut ex nolentibus fiant volentes, ordinatio illa potest perficere *c*, si quos *d* habes vel in Acolythis, vel Subdiaconis maturiores ætate, & quorum sit vita probabilis, hos in Presbyteratum studeas promovere, ut qui in suis ordinibus proficere noluerint, reddantur suis inferioribus post minores *e*, ipsaque commoda Presbyteri propensiùs, quàm Diaconi consequantur: ut hâc saltem ratione constricti & honorem, quem refugerant, appetere nitantur, & quæstum.

DISTINCTIO LXXV.

1 ps TEmpus autem consecrationis, *sicut in ordine Romano habetur, ad Episcopi benedictionem non eligitur. Omni enim tempore benedicuntur; dummodo jejuni, & horâ tertiâ benedictionem accipiant.*

C. I. ¶ *Ordinationes Episcoporum quâ horâ fieri debeant.*

Unde Anacletus Papa *scribit ad Episcopos Italiæ,* a. *epist. 2. in principio.*

ORdinationes *f* Episcoporum auctoritate Apostolicâ ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, Episcopis sunt celebrandæ. Qui simul convenientes, scrutinium diligenter agant, jejuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus in sanctis Evangeliis, quæ prædicaturi sunt, imponentes, Dominicâ die, horâ tertiâ orantes, sacràque unctione, exemplo *g* Prophetarum *h*, & Regum, capita eorum, more Apostolorum, & Moysis unguentes: quia omnis sanctificatio constat in Spiritu Sancto, cujus virtus invisibilis, sancto chrismati est permista: & hoc ritu solennem celebrent ordinationem.

2 pars. *Tempus autem consecrationis, trium mensium spatio clauditur: ultra quod, nisi necessitate cogente, Episcoporum consecrationes post electionem differri non licet.*

C. II. ¶ *Ultra tres menses non differatur Episcoporum ordinatio.*

Unde in Chalcedonensi Concilio, *cap. 25. legitur.*

QUoniam *i* quidam Metropolitanorum, sicut ad nos perlatum est, negligunt creditos sibi greges, & differunt ordinationes facere Episcoporum; placuit sanctæ Synodo, intra tres *k* menses fieri ordinationes Episcoporum, nisi fortè inexcusabilis necessitas coègerit tempus ordinationis *l* amplius protelari. Si autem quis 1 Episcoporum hæc non observaverit, ipsum debere Ecclesiasticæ condemnationi subjacere, reditus verò ejusdem viduatæ Ecclesiæ integros reservari apud œconomum ejusdem Ecclesiæ placuit.

1 ¶ Si autem quis] *Sic etiam in prisca versione. Græcè est:* ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο ποιήσει, ὑποκείσεται αὐτὸν (*al.* αὐτῷ) σύνοδος ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτιμίοις: *quæ aliter Interpres vertit:* Quòd si hoc minimè fecerit, correptioni Ecclesiasticæ subjacebit. *De Metropolitano enim loquitur.*

5 pars. *Cæterorum verò ordinationes, non nisi in temporibus certis, & diebus, maximè Sacerdotum & Levitarum, fieri debent, vesperâ videlicet Sabbathi, vel manè diei Dominicæ continuato jejunio.*

C. III. ¶ *Ordinationes Presbyterorum, vel Levitarum quâ horâ fieri debeant.*

Unde Zepherinus Papa *scribit ad Episcopos Ægypti, epist. 2.* a.

ORdinationes *a* Presbyterorum, Levitarumque tempore congruo, multis coram adstantibus, solenniter agite, & probabiles, ac doctos viros ad hoc opus provehite, ut de eorum societate, & adjumento plurimùm gaudeatis.

C. IV. ¶ *Presbyteri & Levitæ, quâ horâ ordinandi sunt.*

Item Leo Episcopus *Dioscoro Alexandrino Episcopo, epist. 79. cap. 1.*

QUod *b* à Patribus nostris propensiore curâ novimus esse servatum, à vobis quoque volumus custodiri, ut non passim diebus omnibus Sacerdotalis, vel Levitica ordinatio celebretur, sed post diem Sabbathi ejus noctis, quæ lucescit in prima Sabbathi, exordia *c* consecrandi eligantur, in quibus his, qui consecrandi sunt, jejunis & à jejunantibus sacra benedictio conferatur. Quod ejusdem observantiæ erit, si manè, ipso Dominico die, continuato jejunio Sabbathi, celebretur: à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quod *d* ad claratur) pertinere non dubium est.

C. V. ¶ *Quare die Dominico Sacerdotum ordinationes celebrentur.*

Item eodem cap.

4 ps QUòd 1 die *e* Dominico ordinationes Sacerdotum celebrentur, non tantùm ex consuetudine, sed etiam ex Apostolica novimus venire doctrina; Scripturâ manifestante, quòd cùm Apostoli *f* Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritûs Sancti ad Evangelium gentibus mitterent prædicandum, jejunantes & orantes imposuerunt eis manus: ut intelligamus, quantâ & dantium, & accipientium devotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum. Et ideò piè & laudabiliter Apostolicis morem gessimam per Ecclesias, quibus Dominus præesse te voluit, etiam ipse servaveris, ut his, qui consecrandi sunt, nunquam benedictio *g*, nisi in die Dominicæ Resurrectionis tribuatur: cui à vesperâ Sabbathi initium constat adscribi, & tantis divinarum dispensationum *h* mysteriis est consecrata, ut quicquid est à Domino insigniùs constitutum, in hujus diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium: in hac per Resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium. In hac, &c.

1 ¶ Quòd die] *Sumptum est caput hoc ex eodem loco, unde & antecedens, mutato tamen verborum ordine, & nonnullis initio adjectis. In ipsa enim epistola, post ultima verba præcedentis capitis, sequitur continenter:* Nam præter auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica novimus venire doctrina, etiam sacra Scriptura manifestat, quòd cùm Apostoli, &c.

a *al. Episcopo Alexandrino.* b *Ansel. lib. 7. c. 102. Ivo p. 6. cap. 106. Polyc. lib. 2. tit. 31.* c *al. proficere.* d *al. quia scilicet si quos. Ivo p. 6. cap. 43.* e *al. posteriores.* f *supra dist. 64. c. ordinationes Episcoporum. Burch. lib. 1. cap 15. Ivo p. 5. cap. 69. Anselm. lib. 6. cap. 53. Panor. l. 3. cap. 12. Polyc. l. 2. tit. 6.* g *al. prophetarum exemplo Regum capita perungentium, eos more, &c.* h *De Prophetis. 3. Regum. 19. De Moyse. Exod. 29. De Regibus. 1. Reg. c. 10.* i *Polyc. l. 2. tit. 10. Burch. l. 1. c 24. Ansel. l. 6. c. 40. Ivo p. 5. c. 135.* k *sup. dist. 50. c. 11.* l τῆς ἀνακολούθου.

a *Polyc. lib. 2. tit. 28. Ansel. l. 6. c. 43. Burch. lib. 2. cap. 3. Ivo p. 6. cap. 23. & 47.* b *Polyc. ibid. Anselm. lib. 7. Cap. 44. Ivo part. 6. cap. 71.* c *exordia deligantur, hoc est, sub lege divini officii substituantur,] orig.* d *quam] orig.* e *Ivo part. 6 c. 78. Pannor. l. 3. c. 13.* f *Actor. 13.* g *al. benedictiones tribuantur.]* h *dispositionum.*

C. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* in ordine Romano, *cap. de gradibus Ecclesiæ.*]

QUando *a*, & ubi libitum fuerit, usque ad Subdiaconatûs officium ordinantur Clerici: Diaconi verò, atque Presbyteri nunquam *b*, nisi in publica ordinatione.

C. VII. ¶ *De temporibus ordinationis.*

Item Gelasius *c ad Episcopos per Lucaniam, epist. 1. cap. 13.*

5 ps ORdinationes *d* Presbyterorum & Diaconorum, nisi certis temporibus, & diebus exerceri non debent, id est, quarti mensis jejunio, septimi & decimi: sed & etiam quadragesimalis initii, ac medianæ *e* hebdomadæ, & Sabbathi jejunio circa vesperam noverint celebrandas: nec cujuslibet utilitatis causâ, seu Presbyterum, seu Diaconum his præferte, qui ante ipsos fuerint ordinati.

DISTINCTIO LXXVI.

1 ps QUibus temporibus jejunia celebranda sint, Calixtus Papa *determinat, scribens Benedicto Episcopo epist. 1.*

C. I. ¶ *Quibus temporibus jejunia celebrentur.* a.

IEjunium *f*, quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, convenientiùs nunc per quatuor tempora fieri decernimus: ut sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus jejunium, per anni quatuor tempora.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Moguntino I. *capitul. 34.*

[*sed ibi fusiùs, hîc summatim.*]

COnstituimus *g*, ut quatuor tempora anni ab omnibus communi *h* jejunio observentur: id est, in mense Martio, hebdomadâ primâ; in Junio, secundâ; in Septembri, tertiâ; in Decembri, quartâ.

¶ *Auctor Micrologi cap. 24. & 25. de hoc ipso Moguntini Concilii canone disputans, aperte ait, hoc ex ignoratione traditionis Ecclesiastica fuisse profectum. Unde & Leo Papa ait,* Hujus observatione, &c. *quod refertur infrà ead. dist. cap. 6. Et ne quis occasione horum Conciliorum Germanicorum deciperetur, Gregorius septimus (quod in eodem Micrologo narratur) veterem Romanæ Ecclesiæ consuetudinem renovavit. De qua re in Concilio Claromontensi Urbani secundi, canone primo sic statuitur:* Primum jejunium quatuor temporum semper fiet primâ hebdomadâ Quadragesimæ: secundum in hebdomadâ Pentecostes, absque genuum flexione, cum Alleluja, & Gloria in excelsis Deo, & vestibus solennibus fiet; tertium plenâ hebdomadâ ante æquinoctium autumnale: quartum plenâ hebdomadâ ante Natalem Domini, vigiliâ ejusdem acceptâ. *Et idem repetitur in altero Concilio Placentiæ postea habito, quod est in Bibliotheca Vaticanâ, & citatur infrà ead. cap.* statuimus.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Salegunstæ *habito, cap. 2.*

DE *h* jejunio autem incerto quatuor temporum, hanc certitudinem statuimus, ut si Calendæ Martiæ in quarta feriâ, sive anteà evenerint, eâdem hebdomadâ jejunium celebretur. ¶ Si autem Calendæ Martiæ in quintam feriam, aut sextam, aut Sabbathum distendantur, in sequentem hebdomadam jejunium differatur. Simili quoque modo, si Calendæ Junii in quartâ feriâ, aut antea evenerint, in subsequenti hebdomadâ jejunium celebretur; & si in quintâ, aut sextâ feriâ, aut Sabbatho contigerint, jejunium in tertiam hebdomadam reservetur. ¶ Et hoc sciendum est, quòd si quando jejunium mensis Junii in vigilia Pentecostes secundùm prædictam regulam evenerit, non ibi celebrandum erit, sed in ipsâ hebdomadâ solenni Pentecostes: [quia vigilia 1 simul, & jejunium celebrati non debent:] & tunc, propter solennitatem Spiritûs S. Diaconi dalmaticis induantur, & Alleluja cantetur, & Flectamus genua, non dicatur. ¶ Eodem modo de Septembris jejunio constitutum est, ut si Calendæ Septembris in quartâ feriâ evenerint aut anteà, jejunium in tertiâ hebdomadâ celebretur: & si in quintâ, aut sextâ, aut Sabbatho contigerint, in quartâ hebdomadâ jejunandum erit. ¶ In Decembri verò illud observandum erit, ut in proximo Sabbatho ante vigiliam Natalis Domini celebretur jejunium: quia si vigilia in Sabbatho evenerit, simul vigiliam & jejunium celebrare non convenit.

1 ¶ Quia vigilia] *Hæc usque ad verbum, debent, non sunt in ipso Concilio impresso ex Burchardo: eadem verò sententia repetitur in fine capitis.*

C. IV. *De eodem.*

Contrà Urbanus in Concilio Placentino, *cap. 15.*

STatuimus *a* etiam, ut jejunia quatuor temporum, hoc ordine celebrentur: primum in initio Quadragesimæ: secundum in hebdomadâ Pentecostes: tertium verò in Septembri: quartum in Decembri more solito fiat.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa, *sermone primo de jejunio Pentecostes.*

IGitur *b* post sanctæ lætitiæ dies, quos in honorem Domini à mortuis resurgentis, ac deinde in cœlos ascendentis exeginus, postque acceptum Sancti Spiritûs donum, salubriter & necessariò consuetudo est ordinata jejunii, ut si quid fortè inter ipsa festivitatum gaudia negligens libertas, & licentia inordinata præsumpsit, hoc religiosæ abstinentiæ censura castiget.

C VI. ¶ *De eodem.*

Idem *sermone 8. de jejunio decimi Mensis.*

HUjus *c* observantiæ utilitas, dilectissimi, in Ecclesiasticis præcipuè est constituta jejuniis: quæ ex doctrina Sancti Spiritûs ita per totius anni circulum distributa sunt, ut lex abstinentiæ omnibus sit adscripta tributa sunt, ut lex abstinentiæ omnibus sit adscripta temporibus. Siquidem jejunium vernum in Quadragesima, æstivum in Pentecoste, autumnale in mense septimo, hyemale autem in hoc, qui est decimus, celebramus, intelligentes divinis nihil vacuum esse præceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostram omnia elementa servire, dum per ipsius mundi cardines, quasi per quatuor Evangelia incessabili tubâ discimus, quod & prædicemus, & agamus.

2 pars. *Primum verò mensem, quartum, septimum, & decimum, non Hebræorum ratione, sed nostrâ debemus accipere. Primus enim mensis apud illos est Aprilis, quartus Julius, septimus Octobet, decimus Januarius. In quibus, & præterea in quinto mense, qui est Augustus, qua fuerit eis causa jejunii,* Hieronymus *in commentariis ad cap. 8. Zachariæ exponit, dicens:*

C. VII. ¶ *Quare in supradictis mensibus jejunia lex imperavit.*

IEjunium *d* quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi (δεκὰ γὰρ enim subauditur mensis) domui Judæ & Hierusalem, in dies festos verteretur & gaudium: veritatem tantùm Deus quærit, & pacem. In hoc loco nostrorum multi multa dixerunt, & inter se dissonantia. *& paucis interjectis.* ¶ Cogimur

a *Ansel. lib. 7. cap. 51.* b *al. non.* c *Et Gregorius II. epist. 3.* d *Polyc. l. 2. tit. 28. Anselm. l. 7. c. 45. Ivo p. 6 cap. 74. Pannorm. lib. 3. c. 25.* e *mediana quadragesima die Sabbathi jejunio] orig.* f *Polyc. lib. 3. tit. 25. Ivo part. 4. cap. 27. Pannorm. lib. 2. cap. 175.* g *Capitul. 5. cap. 86. Burch. lib. 13. c. 2. Ivo p. 4. cap. 35. Pann. lib. 2. cap. 180.* h *al. cum.* i *Burch. in fine. Ivo part. 4. c. 33. Panor. l. 2. c. 181.*

a *Polyc. lib. 3. tit. 25.* b *Polyc. ibid.* c *Polyc. ibid.* d *Polyc. ibidem.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

igitur ad Hebræos recurrere, & scientiæ veritatem de fonte magis, quàm de rivulis quærere. *& paulò post.* ¶ Jejunium quarti mensis, qui apud Latinos vocatur, Julius, de septimâ & decimâ ejusdem mensis illud arbitrantur, quando descendens Moyses *a* de monte Sina tabulas legis abjecit atque confregit, & juxta Hieremiam *b* muri primum rupti sunt civitatis. In quinto mense, qui apud Latinos appellatur Augustus, cùm propter exploratores terræ Sanctæ seditio orta esset in populo, jussi sunt montem non ascendere, sed per quadraginta annos longis à *c* terra Sancta circumire dispendiis, ut (exceptis duobus, Chaleb *d* & Josue) omnes in solitudine caderent. In hoc mense & à Nabuchodonosor *e*, & multa post secula à Tito & Vespasiano templum Hierosolymis incensum est, atque destructum: capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant Judæorum: aratum templum in ignominiam gentis oppressæ à Tito Annio Rufo. In septimo verò, qui apud nos appellatur October, sicut suprà diximus, occisus est Godolias, & Judæ tribus, ac Hierusalem reliquiæ dissipatæ. Legamus Hieremiam *f* Mense decimo (qui apud nos Januarius dicitur, eò quòd janua anni sit, atque principium) Ezechiel *g* in captivitate positus audivit, & cunctus populus captivorum, quinto mense templum esse subversum: quod plenissimè in eodem Propheta cognoscimus. Hoc est igitur omne, quòd dicitur, Dies planctûs, & jejuniorum, quos hactenus habuistis in luctum, sciatis vobis (quia cogitavi, ut beneficiam Hierusalem, & domui Juda) in lætitiam, & gaudium, & solennitates esse vertendos; ita duntaxat, si veritatem diligatis, & pacem. Juxta anagogem, quia tunc jejunamus, quando *h* sponsus aufertur à nobis, & non meremur ejus habere præsentiam; cùm reversus fuerit Dominus ad nos, & cogitaverit, ut benefaciat nobis, omnis tristitia vertetur in gaudium, & fames pristina sermonis Dei, præsentiâ doctrinarum ejus & cœlestis panis saturitate pensabitur.

3 pars. *Non autem videntur jejunia quarti mensis posse celebrari ante diem Pentecostes. A die enim Dominicæ Resurrectionis usque in diem Pentecostes non inducuntur observanda jejunia.*

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Unde Ambrosius *in ejusdem diei sermone 61. qui sic incipit.*

SCire debet 1 sanctitas vestra. Per hos quinquaginta dies nobis est jugis & continuata festivitas: ita ut hoc omni tempore neque ad observandum indicamus jejunia, neque ad exorandum Deum genibus succedamus *i. & infrà.* ¶ Instar ergò Dominicæ, tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies velut Dominici deputantur. Resurrectio enim Dominica est. Nam in Dominica resurgens Salvator reversus ad homines est, & post Resurrectionem totâ Quinquagesimâ cum hominibus commoratus est. Æqualis ergò eorum necessarium ut esset festivitas, quorum æqualis esset & sanctitas *k*. Sic enim disposuit Dominus, ut sicut ejus passione in Quadragesimæ jejuniis contristaremur; ita ejus Resurrectione in Quinquagesimæ feriis lætaremur. Non igitur jejunamus in Quinquagesima, quia in his diebus nobiscum Dominus commoratur. ¶ *Item in Apologia David,* l. Hunc numerum [Quinquagesimum videlicet] læti celebramus post Domini passionem, remissio culpæ totius debito, chirographo *m* quoque evacuato, ab omni nexu liberi, & suscipimus advenientem in nos gratiam Spiritûs Sancti: die Pentecostes, vacante jejunio, laus dicitur Deo, Alleluja cantatur.

1 ¶ Scire debet] *In multis manuscriptis exemplaribus à capite* jejunium. *usque ad cap.* post Pascha. *in aliquot etiam usque ad ultimum, nulla est distinctio capitum. Tanquam enim unico contextu continentur multæ auctoritates à Gratiano citatæ. Ideò verba ista,* scire debet sanctitas vestra, *cohærent cum extremis verbis Gratiani ad finem præcedentis capitis, atque ita legendum.* Unde Ambrosius in ejusdem diei sermone 61. qui incipit, Scire debet sanctitas vestra, *ac deinde subjungendum,* Per hos quinquaginta, &c. *Suo enim modo aptavit hunc locum Gratianus. Nam apud beatum Ambrosium paulò aliter habetur.*

Necessariò ergò Ecclesia constituit, ut post diem Pentecostes jejunia celebrentur. Sed quòd in illis quinquaginta diebus jejuniandum esse negatur, ex observantiæ necessitate intelligitur.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Unde idem Ambrosius *in ejusdem diei sermone 60. qui sic incipit.*

NOsse credo 1 vos fratres. Non minore lætitiâ celebramus diem Pentecostes, quàm sanctum Pascha curavimus. Tunc enim, sicut modò fecimus, jejunavimus Sabbatho, vigilias celebravimus, orationibus pernoctantes *a* institimus: unde necesse est, similem observantiam *b* similis lætitia subsequatur.

1 ¶ Nosse credo] *Idem evenit in hoc capite, quod in superiore evenisse notatum est. Cohæret enim cum superioribus, primâ sermonis periodo quasi in summam redactâ.*

Observantia verò similis dicitur quoad factum, non quoad necessitatem.

C. X. ¶ *De eodem.*

Unde Isidorus *lib. 1. de Ecclesiasticis officiis, cap. 42.*

POst Pascha usque ad Pentecosten, licèt traditio Ecclesiarum abstinentiæ rigorem prandiis relaxaverit; tamen si qui Monachorum vel Clericorum jejunare cupiunt, non sunt prohibendi: quia Antonius, & Paulus, & cæteri Patres antiqui, etiam his diebus in eremo leguntur abstinuisse, neque solvisse abstinentiam, nisi tantum die Dominico.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus ad *Lucinium, epist. 28.*

UTinam *c* omni tempore jejunare possemus, quod in Actibus *d* Apostolorum diebus Pentecostes, & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. *& infrà.* ¶ Nec hoc dico, quòd Dominicis *e* diebus jejunandum putem, & contextas quinquaginta *f* diebus ferias auferam; sed unaquæque provincia abundet in suo sensu: & præcepta Majorum leges Apostolicas arbitretur.

C. XII. ¶ *Sabbatho magno post horam baptismi Episcopus valet ordinari.*

Item Pelagius Papa *Petro Episcopo Pontino.*

DIlectionis *g* tuæ scripta suscepimus, quibus significas, Latinum Ecclesiæ Grumentinæ Diaconum ad Episcopatum Marcellionensis Ecclesiæ, sive Clusitanæ *h* ab omnibus fuisse electum: quod jam ante hoc tempus retulisti, & jussimus, ut veniret, credentes eos de persona ejusdem ab Episcopo suo dimissorias accepisse. Quod si modò fecerunt, facite cum velociter ad urbem Romam occurrere, ut si Deus jusserit, in Sabbatho magno post horam baptismi ordinetur. Quòd si ante memoratum diem non occurrerit, cogetur usque ad quarti mensis jejunia subsistere.

a *Exod. 32.* b *Hierem. 52.* c *al. ad terram sanctam.* orig. d *Numer. 14.* e *4. Reg. 25. Hierem. 39. & 41.* f *Hierem. 52* g *Ezechiel 33.* h *Joan. 16.* i *succidamus.* orig. *& aliquot Gratiani exemplaria vetusta, & recentes editiones.* k *sic quantitas.* orig. l *c. 8.* m *Coloss. 2.*

a *Pernoctanter* orig. b *similis observantia similem lætitiam subsequatur.* orig. c *Polyc. l. 3. tit 23.* d *Act. 13. 20. & 27.* e *al. festivis.* f *al. sexaginta.* orig. g *sup. dist. 63. literas. Polyc. lib. 2. tit. 28. Ansel. lib. 6. cap. 59.* h *al. Cusitinatu. Supra distinct. 54. cap. frequens.*

DISTINCTIO LXXVII.

HIs temporibus secundùm Anacletum, Zepherinum, Gelasium, & Pelagium, Episcopi, Presbyteri, & Diaconi sunt ordinandi. Metropolitanus autem juxta Leonem a ex Presbyteris ejusdem Ecclesiæ, vel ex Diaconis optimus ordinetur. Ex Monachis autem, vel Laicis nullus, nisi per gradus Ecclesiæ, debet ad summum Sacerdotium pervenire.

C. I. ¶ *Non nisi per distinctos gradus quisquam ad Sacerdotium assiret.*

Unde Cajus Papa *Felici Episcopo, epist. unicâ in extremo.* Q. A.

ILlud nos statuentes, vobis, & omnibus servare mandamus, ut ad ordines Ecclesiasticos sic ascendant in Ecclesia, qui ordinari merentur: id est, si quis Episcopus esse meretur, sit primùm Ostiarius, deinde Lector, posteà Exorcista, inde sacretur Acolythus, demùm verò Subdiaconus, deinde Diaconus, & posteà Presbyter, & exinde, si meretur, Episcopus ordinetur.

C. II. ¶ *Quæ intervalla temporis in singulis gradibus servanda sint.*

Unde Zozimus *Episcopus urbis Romæ, ait ad Hesychium, epist. 1. cap. 3.*

IN *b* singulis gradibus hæc tempora sunt observanda, si ab infantia 1 Ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, ut inter Lectores & Exorcistas quinquennio teneatur, exinde Acolythus, vel Subdiaconus 14. annis fiat, & sic ad benedictionem Diaconatûs, si meretur, accedat: in quo ordine quinque annis, si inculpatè se gesserit, hærere debebit. Exinde suffragantibus stipendiis per tot gradus datis propriæ fidei documentis, Presbyterii Sacerdotium poterit promereri: de quo loco (si eum exactior ad bonos mores vita perduxerit) summum Pontificatum sperare debebit. *& infrà.* ¶ Defensores etiam Ecclesiæ, qui ex Laicis fiunt, suprædictâ observatione teneantur, si meruerunt esse in ordine Clericatûs.

1 ¶ Si ab infantia] *Prior hæc hujus capitis pars summatim refertur. Integer locus sic habet:* Si ab infantia Ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, inter Lectores usque ad vigesimum ætatis annum continuatâ observatione perduret. Si major jam, & grandævus accesserit, ita tamen, ut post baptismum statim se divinæ militiæ desideret mancipari, sive inter Lectores, sive inter Exorcistas quinquennio teneatur, exinde Acolythus, vel Subdiaconus quatuor annis, & sic ad benedictionem, &c. *Ac sanè in uno etiam perverso Gratiani codice, & apud Rabanum, lib. 1. cap. 13. de institut. Cleric. legitur,* quatuor annis, *non,* quatuordecim. *Sed ob glossam nihil mutatum, additumve est.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Syricius Papa *ad Hymerium Tarraconensem, epist. 1. cap. 9.*

QUicunque *c* itaque se Ecclesiæ voverit obsequiis à sua infantia, ante pubertatis annos baptizari, & Lectorum debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentiæ usque ad vigesimum 1 ætatis annum, si probabiliter vixerit, una tantùm, & ea, quam virginem communi per Sacerdotem benedictione percepit, uxore contentus, Acolythus, & Subdiaconus esse debebit, posteaque ad Diaconii gradum (si seipsum primitùs, continentiâ præeunte, dignum probaverit) accedat. Ubi si ultra 2 quinque annos laudabiliter ministraverit, congruè Presbyterium consequatur. Exinde post decennium Episcopalem cathedram poterit adipisci: si tamen per hæc tempora integritas vitæ ac fidei ejus fuerit approbata. Qui verò jam ætate grandævus, melioris propositi conversatione provocatus, ex Laico ad sacram militiam pervenire festinat, desiderii sui fructum non aliter obtinebit, nisi eo, quo baptizatur, tempore statim Lectorum, aut Exorcistarum numero societur: si tamen eum unam habuisse, vel habere, & hanc virginem accepisse constet uxorem. Qui dum initiatus fuerit, expleto biennio, per quinquennium aliud Acolythus, & Subdiaconus fiat, & sic ad Diaconatum (si per hæc tempora dignus judicatus fuerit) provehatur. Exinde jam accessu temporum, Presbyterio, vel Episcopatui, si eum Cleri ac plebis evocaverit electio, non immeritò societur.

1 ¶ Vigesimum] *In plerisque vetustis exemplaribus, & etiam Gratiani, & epistolæ, atque apud Ivonem legitur,* trigesimum: *sed in epistola Zozimi, qua relata est in antecedente notatione,* vi-gesimum.

2 ¶ Ultra] *Sic legitur in omnibus manuscriptis, & in originali ipso. In vulgatis erat,* intra.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex sexta Synodo, *c. 15.*

SUbdiaconus *a* non minor viginti annorum ordinetur. ¶ Si quis verò in aliquo ordine Sacerdotali præter constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

C. V. *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi III. *cap. 4.*

PLacuit *, ut ante viginti quinque annos ætatis nec Diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur, & ut Lectores populum non salutent.

C. VI. ¶ *Minoribus XXV. annis Levitica non præsetur benedictio.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap. 16. & 17.*

EPiscopus *b* benedictionem Diaconatûs minoribus quàm XXV. annorum penitùs non committat. ¶ Sanè si conjugati juvenes consenserint ordinari, etiam uxorum voluntas ita requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo, religione promissâ, posteaquam pariter conversi fuerint, ordinentur. ¶ Presbyterum verò, vel Episcopum, ante triginta annos, id est, antequam ad viri perfecti ætatem perveniat, & Diaconos ante vigintiquinque, nullus Metropolitanorum ordinare præsumat: ne per ætatem (quod aliquoties evenit) aliquo errore culpentur.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap. 19.*

IN *c* veteri lege ac anno vigesimoquinto Levitæ in tabernaculo servire mandantur: cujus auctoritatem in canonibus & sancti Patres secuti sunt. Nos & Divinæ legis, & Conciliorum præcepti immemores, infantes & pueros Levitas facimus, ante legitimam ætatem, ante experientiam vitæ: ideoque ne ulterius fiat à nobis, & Divinâ lege *d*, & canonicis admonemur *e* sententiis, ut *f* vigintiquinque annis ætatis Levitæ consecrentur, & à triginta Presbyteri ordinentur.

C. VIII. ¶ *Per quæ intervalla temporum ordinetur, qui de Monachis in Clericatum eligitur.*

Item Gelasius Papa *ad Episcopos per Lucaniam, epist. cap. 3.*

SI *g* quis de religioso proposito, & disciplinis monasterialibus eruditus ad Clericale munus accedat, inprimis ejus vita præteritis acta temporibus inquiratur, si nullo gravi facinore probatur infectus, si secundam non habuit fortassis uxorem, nec à marito relictam fortitus ostenditur, si pœnitentiam 1 publicam foraffis non

a *Et Conc. Carthag. codicis can. 16. Burch. lib. 2. cap. 11. Ivo p. 6. cap. 31. Pannor. l. 3. c. 30. Polyc. lib. 2. tit. 7.* * *Anselm. l. 6. cap. 96. Ivo part. 5. c. 365. Burchard. lib. 2. cap. 9.* b *Ivo part. 6. c. 29. Pannorm. lib. 3. cap. 28. Polyc. lib. 2. tit. 27.* c *Burch. l. 2. cap. 12. Ivo part. 6. cap. 32. Pannorm. lib. 3. cap. 31.* d *Num. 8.* e *in codice Regio, admonemus exemplis.* f *al. sed.* g *sup. dist. 55. cap. 8. Ansel. l. 7. cap. 47. Ivo p. 3. c. 143.*

a *Epist. 82. Anastasio.* b *Ansel. lib. 7. cap. 49. Rabanus de instit. Cler. l. 1. c. 13.* c *Ivo p. 6. c. 91. & 92.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

gessit, nec ullâ corporis parte vitiatus apparet; si servili, aut originariæ non est conditioni obnoxius; si curiæ jam probatur nexibus absolutus; si assecutus est literas, sine quibus vix fortassis Ostiarii possit implere ministerium.

1 ¶ Si pœnitentiam] *Hinc usque ad finem addita sunt ex epistola ipsa, ut melius percipiatur nexus sequentis capitis. Nam post verbum,* ministerium, *continenter apud Gelasium sequitur:* ut si his omnibus, quæ sunt prædicta, fulcitur, continuò Lector, &c.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item eodem capite, & sequenti.

MOnachus 1 verò novitius si morum honestate fulcitur, continuò Lector, vel Notarius, aut certè Defensor effectus, post tres menses existat Acolythus: maximè si huic ætas etiam suffragatur: sexto menso Subdiaconi nomen accipiat: ac si modestæ conversationis, honestæque voluntatis existit, nono menso Diaconus, completoque anno sit Presbyter: cui tamen, quod annorum interstitia fuerant collatura, sancti propositi sponte susceptа doceatur præstitisse devotio. ¶ Si *a* verò Laicus quispiam Ecclesiasticis est aggregandus officiis, tantò solicitius in singulis, quæ superius comprehensa sunt, hujusmodi decet examinari personam, quantùm inter mundanam, religiosamque vitam constat esse discriminis: quia utique convenientia Ecclesiæ ministeria reparanda *b* sunt, non inconvenientibus meritis ingerenda: tantoque magis, quod sacris aptum possit esse servitiis, in eorum quærendum est institutis, quantum de tempore, quo fuerant hæc assequenda, decerpitur, ut morum habere doceatur hoc probitas, quod prolixior consuetudo non contulit, ne *c* per occasionem supplendæ penuriæ Clericalis, vitia potius divinis cultibus intulisse *d*, non legitimæ familiæ Domini computemur procuràsse compendia, Quorum promotionibus, super anni metas, sex menses nihilominus subrogamus: quoniam, sicut dictum est, distare convenit inter personam divino cultui deditam, & de Laicorum conversatione venientem. Quæ tamen eatenus indulgenda credidimus, ut Ecclesiis 2 ab hac occasione cessantibus, Canonum paternorum vetus forma servetur.

1 ¶ Monachus] *Quomodo hic locus in originali habeat, proximâ superiore notatione indicatum est.*

2 ¶ Ut Ecclesiis] *Hæc multò plenius à Gelasio exponuntur:* Ut illis, *inquit*, Ecclesiis, quibus infestatione bellorum, vel nulla penitùs, vel exigua remanserunt ministeria, renoventur: quatenus his, Deo propitio, restitutis, in Ecclesiasticis gradibus subrogandis canonum paternorum vetus forma servetur, nec contra eos ullâ ratione prævaleat, quod pro accidentis defectûs remedio providetur, non adversùs scita Majorum novâ lege proponitur, cæteris Ecclesiis ab hac occasione cessantibus, quas non simili clade vastatas pristinam faciendis ordinationibus convenit tenere sententiam.

DISTINCTIO LXXVIII.

QUâ verò ætate Sacerdotes ordinari debeant, Bonifacius 1 Papa *distinxit, dicens.*

1 ¶ Bonifacius] *Cæteri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud* Martinum *Bracharensem Episcopum, in capitul. Græc. Synod. c. 20. ex Neocæsarienf. cap. 11.*

C. I. ¶ *Ante annos triginta Presbyter non ordinetur.*

SI *o* quis triginta ætatis suæ annos non impleverit, nullo modo Presbyter ordinetur, etiamsi valdè sit dignus.

C. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* in novellis in Authentica *de sanctiss. Episcopis* §. *Clericos. apud Julian. Antec. constit. 123. c. 19.*]

NEmo *a* Presbyter consecretur, qui minor triginta annis sit: nemo Diaconus vel Subdiaconus fiat, qui minor vigintiquinque annis sit: nemo Lectoribus connumeretur, qui minor XVIII. annis fuerit: nemo inter Diaconissas consecretur sacrosanctæ Ecclesiæ, qui minor sit XL. annis, vel ad secundum matrimonium pervenerit.

C. III. ¶ *Non est ordinandus Sacerdos, nisi longo fit probatus examine*

Item Leo Papa *ad Episcopos Africanos, epist. 85. cap. 1.*

QUid *b* est manus citò imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum obedientiæ *c*, ante experientiam disciplinæ, Sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari.

C. IV. ¶ *Ante triginta annorum ætatem Presbyter non ordinetur.*

Item ex Concilio Neocæsariensi, *cap. 11.*

PResbyter *d* ante XXX. annorum ætatem non ordinetur, quamvis sit probabilis vitæ: sed observet usque ad præfinitum tempus. Dominus enim noster Jesus Christus trigesimo anno baptizatus est, & tunc prædicavit.

Hoc e regulare est, unde & Christus, & Joannes Baptista, & Ezechiel, & nonnulli Prophetarum non leguntur ante hoc tempus prophetâsse, vel prædicâsse. Verum, quia Hieremias f & Daniel g ante juvenilem ætatem spiritum prophetiæ accepisse leguntur, David & Salomon in adolescentia unctli inveniuntur, Joannes etiam Evangelista h, cum adhuc esset adolescens, à Domino in Apostolum electus, & cum aliis ad prædicandum missus invenitur; Paulus i quoque Apostolus in adolescentia à Domino electus, & ad prædicandum miss. fuisse refertur: Ecclesia similiter, necessitate exigente, nonnullos ante triginta annos ordinare consuevit.

C. V. ¶ *Necessitate exigente XXV. annorum Presbyteri ordinentur.*

Unde Zacharias Papa, *Bonifacio Episcopo, epistolâ 6. cujus initium* [Benedictus Deus.]

SI triginta annorum non reperiuntur, & necessitas exposcit, à viginti quinque annis & supra Levitæ & Sacerdotes ordinentur.

DISTINCTIO LXXIX.

1 pars. APostolicus autem non nisi à Cardinalibus, & religiosi Clericis est inthronizandus.

C. I. ¶ *De eo, qui sine concordi Cardinalium electione inthronizatur.*

Unde Nicolaus Papa II. *ait in epistola, quâ Synodum à se Romæ habitam refert, cap. 1.*

SI *k* quis 2 Apostolicæ sedi sine concordi & canonica electione Cardinalium ejusdem Ecclesiæ, ac deinde sequentium religiosorum Clericorum inthronizatur, non Papa vel Apostolicus, sed apostaticus habeatur.

1 ¶ Si quis] *Verba Nicolai in epistola, quæ in voluminibus Conciliorum impressis post decreta Nicolai I. habentur, hæc sunt:* Primò namque inspectore Deo est statutum, ut electio Romani Pontificis in potestate Cardinalium Episcoporum

a *Polyc. lib. 2. tit. 27.* b *Sup. dist. 61. c. miramur. ver. quid est citò. Ansl. l. 6. c. 34. Ivo p. 5. c. 105.* c *al. laboris.* d *Polyc. lib. 2. tit. 27. Ansel. lib. 7. c. 95. Pannor. l. 3. c. 29.* e *S. Gregor. in Ezechielem Homil. 2.* f *Hierem. 1.* g *Dan. 1.* h *Matt. 4. & Actor. 7.* k *Polyc. lib. 1. tit. 4. Anselm. lib. 6. c. 150. & ead. c. si quis pecunia.*

a *Ibid. cap. 4.* b *al. deputanda.* c *al. nec.* d *al. instituisse judicemur.* e *Polyc. lib. 2. tit. 20. Burch. l. 2. c. 10. Ivo p. 6. c. 30. Pannorm. lib. 3. cap. 29.*

scoporum sit: ita ut si quis Apostolicæ sedis sine præmissâ concordi & canonica electione eorum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum Clericorum, & Laicorum consensu inthronizatur, &c. *Idem fere habetur ad finem illius Synodi, & refertur infra, c.* si quis pecunia.

C. II. ¶ *Papâ superstite, eo inconsulto, de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui.*

Item Symmachus Papa, *in Synodo Romana prima, cap. 3. & 5.* an. 499

II. SI quis *a*, Papâ 1 superstite, pro Romano Pontificatu cuiquam quolibet modo favorem præstare convincitur, loci sui honore, vel communione privetur. Si quis Presbyter 2, aut Diaconus, aut Clericus, Papâ incolumi, & eo inconsulto, aut subscriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut pyctacia promittere, aut sacramentum præbere tentaverit, aut aliquod certè suffragium polliceri, vel de hac causâ privatis conventiculis factis deliberare atque decernere, loci sui dignitate atque *b* communione privetur. *& infrà* c. Propter occultas fraudes, & conjurationum secretas insidias, quas hujus sententia districtionis consequitur *d*, si quis ad Ecclesiasticam pertulerit notitiam consilia eorum, qui contra hanc Synodum de Pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione convicerit, particeps actionis hujusmodi non solùm purgatus ab omni culpa sit, sed etiam remuneratione, quæ non indigna sit, sublevetur. Universa Synodus, &c.

1 ¶ Si quis, Papâ] *Initium hoc usque ad versiculum,* Si quis Presbyter, *est caput secundum suggestiom Fulgentii Archidiaconi Romanæ Ecclesiæ: quod unà cum tribus aliis capitulis, in tomis Conciliorum, præcedit primam, vel secundam Synodum sub Symmacho, cum hac inscriptione:* Capitula primæ Synodi Romanæ sub Symmacho Papa. *In codice verò canonum prænotantur his verbis:* Tituli decretorum Papæ Symmachi numero quatuor.

2 ¶ Si quis Presbyter] *Hæc sunt propria verba cap. 3. ipsius Synodi, quod est secundum in codice canonum.*

C. III. ¶ *In Apostolatûs culmen nullus nisi ex Cardinalibus promoveatur.*

Item ex Concilio Stephani Papæ III. [*Deusdedit addit, habito in basilica Constantiniana, act. 3.*] an. 768

OPortebat *e*, ut hæc sacrosancta domina nostra Romana Ecclesia (juxta quod à B. Petro, & ejus successoribus institutum est) ritè ordinaretur, & in Apostolatûs culmen unus de Cardinalibus, Presbyteris, aut Diaconis consecraretur.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem.

NUllus *f* unquam Laicorum, neque ex alio ordine præsumat, nisi per distinctos gradus ascendens Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatûs honorem promoveri.

¶ *In Pontificalibus manuscriptis, uno Vaticano, & altero Cardinalis Sirleti in vita Stephani Papæ III. referendo Synodum ipsius tempore habitam, hæc leguntur ad caput hoc pertinentia:* Tunc allatis sacratissimis canonibus, eisque liquidò perscrutatis, prolata est sententia ab eodem Sacerdotali Concilio, sub anathemate interdicens, ne ullus unquam præsumat Laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatûs honorem promoverì: & alia plura, quæ canonicâ indigebant correctione, in eodem Concilio statuerunt emendanda.

C. V. ¶ *Anathematizetur Episcopus, Monachus, vel Laicus Romanam Ecclesiam invadens, & in gradum filiorum ejus prorumpens.*

Item ex eodem.

III. SI *a* quis ex Episcopis, vel Presbyteris, vel Monachis, vel Laicis contra canonum, & sanctorum Patrum statuta prorumpens, in gradum filiorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, id est, Presbyterorum Cardinalium, & Diaconorum ire præsumpserit, & hanc Apostolicam sedem invadere quilibet ex suprà dictis tentaverit, & ad summum Pontificalem honorem ascendere voluerit, ipsi, & sibi faventibus fiat perpetuum anathema. *& infrà.* ¶ Si quis resistere præsumpserit Sacerdotibus, atque Primaribus Ecclesiæ, vel cuncto Clero ad eligendum sibi Romanum Pontificem, secundùm canonicam *b* traditionem, anathema sit.

¶ *Deusdedit Presbyter Cardinalis tituli Apostolorum in Eudoxia, part. 2. cap. 131. refert multa ex Synodo habita à Stephano tertio, in quibus caput hoc integrum continetur.*

C. VI. ¶ *Anathema sit, qui Canonicæ electioni Romani Pontificis contradicere præsumpserit.*

Item ex Concilio Leonis Papæ IV. an. 853

IV. SI *c* quis ex Sacerdotibus, seu Primatibus nobilibus, seu cuncto Clero sanctæ Romanæ Ecclesiæ, electioni Romani Pontificis contradicere præsumpserit, sicut in Concilio Bonifacii, & Stephani Papæ legitur statutum, anathema sit.

C. VII. ¶ *Nullius Episcopi fiat electio, nisi post diem tertium depositionis alterius.*

Item ex Concilio Bonifacii Papæ III. an. 606

2 NUllus *d* Pontifice Romano vivente, aut Episcopo civitatis suæ præsumat loqui, aut partes sibi facere, nisi tertio die depositionis ejus, adunato Clero, & filiis Ecclesiæ, & tunc electio fiat.

3 pars. *Sed quæritur, si duo concertantium temeritate electi fuerint, quis eorum alteri præferendus sit? De his ita scribit* Honorius Augustus *ad Bonifacium Papam* e.

C. VIII. ¶ *Si temeritate concertantium duo fuerint ordinati.* an. 419

SI *f* duo fortè contra fas temeritate concertantium fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitùs Sacerdotem; sed illum solum in sede Apostolica permansurum, quem ex numero Cleticorum, novâ ordinatione divinum judicium, & universitatis consensus elegerit.

4 pars. *Hæc autem capitulum* h *non de eo intelligendum est, qui uno per apostasiam ordinato, à Cardinalibus & religiosis Clericis Apostolicæ sedi inthronizatur, etiamsi ille apostaticus ita cathedram B. Petri violenter tenuerit, ut canonica electio intra urbem fieri non valeat.*

C. IX. ¶ *De eo, qui per pecuniam, vel populari tumultu, non canonicâ electione ordinatur.*

Unde Nicolaus Papa II. *in Concilio Romano* i *statuit, dicens:*

V. SI *k* quis pecuniâ, vel gratiâ humanâ, vel populari seu militari tumultu, sine concordi & canonica electione, ac benedictione Cardinalium Episcoporum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum Clericorum, fuerit Apostolicæ sedi inthronizatus, non Apostо-

a *Burch. l. 1. c. 223. Ivo p. 5. c. 336. Polyc. l. 1. tit. 4. Ansel. l. 6. cap. 1.* b *al. vel.* c *C. 5. Polyc. ibid.* d *al. persequitur.* e *Deusdedit p. 1. Ansel. l. 6. c. 25. Polyc. l. 1. tit. 4.* f *Deusdedit ibid. Polyc. ibid. Ansel. l. 6. c. 24. S. Ant. l. 6. c. 24.*

a *Deusdedit ibid. Anselm. l. 6. c. 26. & 27. In Pontificali Rom. manuscr.* b *al. hanc canonicam.* c *Deusdedit ibid. Anselm. l. 6. c. 28.* d *In Pontific. Rom. manuscr. Ansl. l. 6. c. 211. Deusdedit p. 1.* e *In tomis Conciliorum inter epistolas Bonif.* f *infr. dist. 97. c. Victor Honorius.* g *certantes] orig.* h *Anselm. lib. 6. cap. 17. c. Victor Honorius.* i *in fine.* k *supr. fere idem, dist. ead. cap. si quis Apostolica. Ansl. l. 6. c. 16. Polyc. l. 1. tit. 4. Ivo p. 4. c. 8.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

licus, sed apostaticus habeatur, liceatque Cardinalibus Episcopis, cum religiosis & Deum timentibus Clericis & Laicis, invasorem, etiam cum anathemate, & humano auxilio & studio, à sede Apostolica repellere, & quem dignum judicaverint, præponere. Quòd si hoc intra urbem perficere nequiverint, nostrâ auctoritate Apostolicâ congregati in loco, qui eis placuerit, eligant quem digniorem, & utiliorem Apostolicæ sedi perspexerint, concessâ ei auctoritate regendi & disponendi res, & *a* utilitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, secundùm quod ei melius videbitur, juxta qualitatem temporis, quasi jam omninò inthronizatus fit.

5 pars. *Electio verò Romani Pontificis etiam cum deliberatione prædecessoris fieri debet.*

C. X. ¶ *Si Papa de electione sui successoris ante decernere non potuerit.*

Unde Symmachus Papa *ait in Synodo Romana prima, cap.4.*

SI *b* transitus Papæ (quod absit) inopinatus evenerit, ut de sui electione successoris (ut suprà placuit) non possit antè decernere, siquidem in unum totius inclinaverit *c* Ecclesiastici ordinis electio, consecretur electus Episcopus. Si autem, ut fieri solet, studia cœperint esse diversa eorum, de quibus certamen emerserit, vincat sententia plurimorum: sic tamen, ut Sacerdotio careat, qui captus promissione, non rectò judicio de electione decreverit. Synodus dixit; Placet, &c.

6 pars. *Sicut suprà monstratum est, electio summorum Sacerdotum à Cardinalibus & religiosis Clericis fieri debet: electio verò eorum, judicio divino reservata est.*

C. XI. ¶ *Summorum Pontificum electionem sibi Dominus reservavit.*

Unde Anacletus Papa *ait ad Episcopos Italiæ, epist.2.c.2.* a.

ELectionem *d* verò summorum 1 Sacerdotum sibi Dominus reservavit, licèt electionem eorum bonis Sacerdotibus, & spiritualibus populis concessisset.

1 ¶ Summorum] *Sequebatur*, Pontificum, vel Sacerdotum. *Sublatæ sunt duæ priores voces, quia neque in originali, neque apud Ivonem, neque in vetustis Gratiani exemplaribus leguntur.*

DISTINCTIO LXXX.

1 pars. LOca verò, *in quibus Primates, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri sunt ordinandi, hæc sunt secundùm Lucium Papam, & Clementem, atque Anacletum:*

C. I. ¶ *In quibus locis Primates, vel Patriarchæ debeant ordinari.*

Ait enim Lucius Papa. a.

URbes *e* & loca, quibus Primates præsidere debent, non à modernis, sed etiam multis ante adventum Christi sunt statuta temporibus: quarum Primates etiam Gentiles, pro majoribus etiam negotiis appellabant. In ipsis verò urbibus post Christi adventum, Apostoli & successores eorum, Patriarchas, vel Primates posuerunt, ad quos Episcoporum negotia (salvâ in omnibus Apostolicâ auctoritate) & majores causæ, post Apostolicam sedem sunt referendæ.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Clemens Papa *ad Jacobum, epist.1.* a.

IN *f* illis verò civitatibus, in quibus olim apud Ethnicos primi *g* Flamines eorum, atque primi legis Doctores erant, Episcoporum Primates poni, vel Patriarchas

a *al.in*] b *Deusdedit ibid. Polyc. ibid. Ans.l.6.c.1. Pann. l.3.c.2.* c *al.convenerit.* d *Ivo p.5.c.138.* e *Extat apud Stephanum I. epist.1.c.5. Ans.l.6.c.112.* f *Leo II. epist.3. Polyc. l.2.tit.22. Burch.l.1.c.255. Ansel. l.6.c.113.* g *al.Archiflamines.*

B. Petrus præcepit, qui reliquorum Episcoporum causas *a*, & majora, quoties necesse foret, negotia in fide agitarent. *& paulò post.* ¶ In illis autem civitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant Archiflamines, quos tamen minores tenebant, quàm memoratos Primates, Archiepiscopos institui præcepit. *& infrà.* ¶ In singulis verò reliquis civitatibus singulos, & non binos, vel ternos, aut plures, Episcopos constitui præcepit, qui non Primatum, aut Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum nomine, quia matres civitatum non tenent; sed Episcoporum tantùm vocabulo potirentur: quoniam nec inter ipsos Apostolos par institutio fuit, sed unus omnibus præfuit.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus *b, epist.3.cap.2.* a.

EPiscopi *c* non in castellis, aut modicis civitatibus debent constitui, sed Presbyteri per castella, & modicas civitates, atque villas debent ab Episcopis ordinari, & poni: singuli tamen per singulos titulos suos. Et Episcopus non ab uno, sed a pluribus debet Episcopis ordinari, & ut dictum est, non ad modicam civitatem, ne vilescat nomen Episcopi, sed ad honorabilem urbem titulandus & denominandus est. Presbyter verò ad quamcunque *d* locum, vel Ecclesiam in eo constitutam, est præficiendus.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *ad Episcopos Africæ, epist.85.c.2.*

ILlud *e* sanè, quod ad Sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum statuta servari, ut non in quibuslibet locis, neque quibuslibet castellis, & ubi antè non fuerunt, Episcopi consecrentur: cùm ubi minores sunt plebes, minoresque conventus, Presbyterorum cura sufficiat: Episcopalia autem gubernacula non nisi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus oporteat præsidere: ne, quod sanctorum Patrum divinitùs inspirata decreta vetuerunt, viculis & possessionibus, vel obscuris & solitariis municipiis, tribuatur Sacerdotale fastigium.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicensi, *cap.57.*

NOn debere in vicis & villis *f* Episcopos ordinari, sed visitatores 1, id est, qui circumeant, constitui. hos autem, qui antehac ordinati sunt, nihil agere censemus sine conscientia Episcopi civitatis. Similiter etiam Presbyteri nihil sine præcepto & consilio Episcopi agant.

1 ¶ Sed visitatores,] *In codice Græco impresso legitur* ἡ περιοδευτὰς, *in tribus autem manuscriptis,* ἀπὸ περιοδευτῶν.

2 pars. ¶ *Sedes autem Episcoporum non longo intervallo debent disjungi, ut ad consecrationem sui comprovincialis sine difficultate possint occurrere.*

C. VI. ¶ *Episcopales sedes non longo intervallo à se debent disjungi.*

Unde Gregorius *Augustino Anglorum Episcopo, responso octavo.*

FRaternitatem *g* tuam ita volumus in Anglia Episcopos ordinare, ut ipsi sibi Episcopi longo intervallo minimè disjungantur: quatenus nulla sit necessitas, ut in ordinatione alicujus Episcopi convenire non possint. Nam Episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus vel quatuor Episcopis fieri non debet.

DISTINCTIO LXXXI.

1 pars. HÆc de ordinandis & ordinatoribus atque de singulorum graduum distinctionibus & officiis dixisse nos sufficiat. Verum quia aliquantulum

a *Judicia.*] *orig.* b *Idem est Clementis in epist. proximè ut tota.* c *Burch.l.1.c.4. Ivo p.5.c.58. & 98.* d *quemcunque*] *orig.* e *Polyc.l.2.tit.23. Burch.l.2.c.32. Ivo p.5.c.107. & 143. cit. de privil.§.4.* f *al.castellis.* g *Pann.l.3.c.36.*

diffusi in his immorati sumus, quædam præcedentibus cohærentia sub epilogo ad memoriam subjiciamus. Debet ordinandus in Episcopum (ut Apostolus a *scribit) esse* sine crimine, *id est, sine peccato mortali: quod non solùm de Episcopo, sed etiam de qualibet electo ad aliquam præposituram Ecclesiæ oportet intelligi.*

C. I. ¶ *Sine crimine, & gravi peccato debet esse, qui ordinatur Episcopus.*

Unde Augustinus *scribit tractatu 41. ad cap.8. Joannis.*

APostolus *b* Paulus, quando elegit ordinandos vel Presbyteros, vel Diaconos, & quicunque ordinandus est ad præposituram Ecclesiæ, non ait: Si quis sine peccato est, (hoc enim si diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur:) sed ait *c*: [*Si quis sine crimine est:*] sicut est homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, sacrilegium, & cætera hujusmodi. *Item* d. ¶ Crimen autem est peccatum grave, accusatione & damnatione dignissimum.

2 pars. *Qualibet itaque horum implicatus, ordinari non debet; vel si jam ordinatus, ante tempus, vel post tempus suæ ordinationis aliquid eorum admisisse convincitur, suscepti gradûs officio privabitur.*

C. II. ¶ *Monitoris personam non recte suscipit, qui verbis, non operibus docet.*

Unde Symmachus Papa *ait:*

NEmo rectè monitoris personam suscipit, nisi qui actibus suis errata condemnat, & amorem innocentiæ conversatione demonstrat.

C. III. ¶ *Caveat ordine, quem præstat, qui indignum sublimacæ non mutuat.*

[*Item* Cœlestinus *ad Episcopos Galliæ, epist.1.c.3.*]

TAntis Daniel gravatus testimoniis, tantâ facinorum accusatione pulsatus, sacrarum, ut dicitur, virginum pollutus incestu, Episcopus asseritur ordinatus. Et, ut in nostri libellis scrinii continetur, quorum ad vos quoque exemplaria direximus, in Pontificii dignitatem, hoc tempore, quo ad causam dicendam, missis à nobis literis, vocabatur, obrepsit. Sacro nomini absit injuria. Facilius est, ut hanc dignitatem tali dando ipse amiserit ordinator, quàm eam obtineat ordinatus. Cui convicto sociabitur, qui sibi eum credidit, largiendo Pontificium, sociandum. Qualis enim ipse sit, quisquis tales ordinavesit, ostendit.

C. IV. ¶ *Non recipit ordo Ecclesiasticus eum, qui sine examinatione, vel postea confessus ordinatur.*

Item ex Concilio Nicæno, *cap.9.*

SI *e* qui sine examinatione promoti Presbyteri sunt, & postea examinati, confessi sunt peccata sua, & cùm confessi fuissent, contra regulam venientes homines eis manus imposuerunt; hos Ecclesiasticus ordo non recipit. In omnis enim quod irreprehensibile est, sancta *f* defendit Ecclesia.

C. V. ¶ *Lapsi, per ignorantiam, aut contemptu ordinantium ordinati, deficiantur.*

Item ejusdem Concilii, *cap.10.*

QUicunque ex his, qui lapsi sunt, per ignorantiam sunt ordinati, vel contemptu 1 eorum, qui eos ordinaverunt, hoc non præjudicat regulæ Ecclesiasticæ. Cùm enim compertum fuerit, deponuntur.

1 ¶ Contemptu] *Græce est in Concilio vulgato,* ἢ ὑπὸ τοῦ τοὺς χειροτονοῦντας: *id est,* vel etiam iis antèa scientibus, qui ordinaverunt.

a *Ad Tit.1.* b *Beda ad Tit.1.* c *ad Tit.1.& 1.Tim.3.* d *August.ibid. supr. dist.25.c.unum ovarium. Ex libello Ennodii pro defensione Synodorum Romanarum.* e *Rab.l.poen.c.1. Burch.l.2.c.13. Ivo p.6.c.33. Ans.l.8.c.33. supr. dist.24.c.ult.* f *al.catholica*] *sic in epist.1. Cal.1.*

C. VI. ¶ *Alienus fiat à ministerio, qui illud, vivendo illicitè, polluit.*

Item Innocentius *ad Maximum, & Severum, epist.5.*

MAximianus *a* filius *b* noster agens in rebus hujusmodi, qualem querelam detulerit, libelli ejus series annexa declarat. Qui zelo fidei & disciplinæ ductus, non patitur Ecclesiam pollui ab indignis Presbyteris, quos in Presbyterio filios asserit procreâsse. Quod non licere exponerem, nisi nossem vestram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideò, fratres charissimi, libelli, qui subjectus est, tenore perspecto, eos, qui talia perpetrâsse dicuntur, jubebitis in medio collocari, discussisque objectionibus, quæ ipsis Presbyteris impinguntur, si convicti fuerint, à Sacerdotali removeantur officio (quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt,) atque alieni efficiantur à ministerio, quod vivendo illicitè polluerunt.

C. VII. ¶ *Cuilibet ab ordine depositio, Episcopi providentiâ, locus pœnitentiæ deputetur.*

Item Eugenius Papa.

SAcerdos *c*, aut quivis alius in ordine Ecclesiastico provectus, si in eo scelere invenitur, quo abjiciendus, comprobatur, depositus, providentiâ Episcopi, bene provisoloco constituatur, ubi peccata lugeat, & ulterius non committat.

C. VIII. ¶ *Retrudantur in monasterium Presbyteri, qui pœnitentiam agere contemnunt.*

Item ex Concilio Moguntino.

DIctum *d* est nobis, Presbyteros propter suam negligentiam canonicè degradatos, & seculariter gradu amisso vivere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Unde statuimus, ut gradu amisso, agendæ pœnitentiæ gratiâ, in monasterium 1, aut in Canoniam regularem mittantur. ¶ Si verò hoc fieri causa quælibet prohibuerit, ubicunque sint, pœnitentiam agere non desistant. Si autem amisso gradu seculariter vivere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab Ecclesiæ communione separentur.

1 ¶ In monasterium,] *In Concilio Cabilonensi, ubi hic canon habetur (licèt Burchardus etiam, & Ivo ex Moguntino citent) & apud cæteros collectores legitur,* in monasterio, aut canonico, aut regulari: *in uno autem pervetusto Gratiani codice,* in monasterio juxta canonicam regulam.

C. IX. ¶ *Mutatio loci aliquando valet conversis ad pœnitentiam.*

Item Isidorus *sententiarum de summo bono, lib.2.cap.10.*

VAlet interdum conversis pro animæ salute mutatio loci. Plerumque enim dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus. Congruum est enim, inde etiam corporaliter avelli, ubi quisque illecebris deservivit. Nam locus, ubi quisque pravè vixit, hoc in aspectu mentis apponit, quod sæpe ibi vel cogitavit, vel gessit.

C. X. ¶ *Clericus adulterâsse convictus vel confessus, in monasterio detrudatur.*

Item ex tertio Synodo Aurelianensi, *cap.7.*

SI *e* quis Clericus adulterâsse aut confessus, aut convictus fuerit, depositus ab officio, communione concessâ, in monasterio toto vitæ suæ tempore detrudatur.

a *al. Maximilianus.* b *Polyc. lib.4.tit.39. Anselm.lib.8. cap.15. Ivo part.6. cap.96.* c *Anselm. lib.5.in princ.* d *In Concil. Cabilonensi, cap.30. Burch. lib.2. cap.191. Ivo part.6. cap.136.* e *Ivo part.8. cap.85. Pannorm.l.3.c.143.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius Papa *Constantino defensori.*

ROmanus *a* Ecclesiæ Thæanensis Clericus, pro crimine adulterii, quod admisisse perhibetur, à Clericatûs ordine depositus, in monasterio, hic in urbe Romana ad agendam pœnitentiam ex nostra jussione detrusus est.

C. XII. ¶ *In crimine captus Presbyter, vel Diaconus deponatur, non tamen communione privetur.*

Item ex canone Apostolorum 25.

PResbyter *b*, aut Diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto, aut homicidio 1 captus est, deponatur; non tamen communione privetur 2. Dicit enim Scriptura: [*Non c vindicabit Dominus bis in idipsum.*]

1 ¶ Aut homicidio.] *Hæc dictio non est in canone 25. Apostolorum: sed in Concilio Triburiensi, cum Patres illi ita dixissent; legimus in canonibus Apostolorum, quod Episcopus, Presbyter, & Diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus est, deponatur: hinc argumentantur, idem multò magis statuendum esse de homicida: quæ fortasse causa fuit, quamobrem à Gratiano & aliis collectoribus ea dictio huic canoni adjecta sit. In canone autem 32. Basilii idem statuitur de Clericis peccantibus peccatum ad mortem, quod etiam de fornicatoribus expositum erat in canone 3.*

2 ¶ Privetur.] *In codicibus impressis sequebatur, si paruerit sententiæ, quæ verba sunt expuncta, quia neque in originali, neque in vetustis Gratiani exemplaribus leguntur.*

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item.

II. SI *d* quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus post Diaconii gradum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus, deponatur, & ab Ecclesia projectus, inter Laicos 1 agat pœnitentiam.

¶ *Proprius auctor hujus capitis non est inventus: sed simile habetur in Concilio Neocæsariensi, c. 1. & in capitulo Martini Bracharensis, cap. 27.*

1 ¶ Inter Laicos] *Hæ duæ dictiones non leguntur in cap. 1. Concilii Neocæsariensis; citato supr. dist. 28. c.* Presbyter *(ut ibi notatum est), neque in capitulo Martini Bracharensis.*

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Arelatensi I. *c. 11. & 14.*

SI *e* Diaconus, aut Presbyter crimen capitale commiserit, simul & ab officio, & à communione pellatur. Si verò pro reatu suo se ab altaris communione subpœnitentis professione submoverit, his *f* quoque, si alii defuerint, & causa certa necessitatis exoritur, poscentem baptisma liceat baptizare.

C. XV. ¶ *Non ingrediantur Ecclesiam Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, qui in fornicationis crimine jacent.*

Item Gregorius VII. *omnibus per regnum Italicum, & Teutonicorum, debitam S. Petro obedientiam exhibentibus.*

III. SI *g* qui sunt Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi, qui in crimine fornicationis jaceant, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & S. Petri auctoritate, Ecclesiæ introitum, usque dum pœniteant, & emendent. Si qui verò in suo peccato perseverare maluerint, nullus vestrûm officium eorum audire præsumat: quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, testante Domino per Prophetam *h*: [*Maledicam*, inquit, *benedictionibus vestris.*] Qui *i* verò huic salubertimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, Samuele *a* testante, & B. Gregorio *b* adstruente: [*Peccatum ariolandi est non obedire, & quasi scelus idololatriæ non acquiescere.*] Peccatum igitur paganitatis incurrit, quisquis, dum Christianum se asserit, sedi Apostolicæ obedire contemnit.

¶ *In regesto epistolarum Gregorii VII. non est inventa hæc epistola, in qua sint omnia prorsus verba hujus capitis. Sunt tamen in eo multa, quæ hujus decreti faciunt mentionem. Lib. 1. epist. 30. Episcopo Salzburgensi, & lib. 2. epist. 61. Leodicensi Episcopo, & sequenti epistola Sicardo Aquilegiensi. De quo decreto, ut ipsum exequi omnino cessarent, eodem lib. 2. epist. 69. Burchardo Halberstatensi Episcopo, & epist. sequenti, Annoni Coloniensi Archiepiscopo diligentissimè scribit, & lib. 3. epist. 3. Sigifredo Archiepiscopo Moguntino idem mandat, & lib. 4. epist. 10. Comitissæ Flandriensi, & sequenti, Comiti de eadem re scribit. Inter decreta etiam Innocentii II. sit istius decreti mentio. Verum propria verba hujus capitis usque ad versic.* Qui verò huic salubertimo, *Marianus Scotus refert in fine suorum Chronicorum. Sequentia autem verba valdè sunt ipsi Gregorio VII. familiaria.*

C. XVI. ¶ *Officio & beneficio privetur Episcopus, Presbyter, vel Diaconus fœminam accipiens, vel acceptam retinens.*

Item Alexander II. *Episcopus, & Regi Dalmatiarum.*

IV. SI *c* quis amodò Episcopus, Presbyter, aut Diaconus fœminam acceperit, vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat, usque dum ad satisfactionem veniat: nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus Ecclesiasticis habeat.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Idem *Clero Mediolanensi.*

V. SI *d* quis Sacerdotum, vel Diaconorum, vel Subdiaconorum officium contumaciter deferens, fœminam sibi potius eligit, sicut sponte ob fornicationem dimittit officium; ita ob prævaricationem dimittere cogatur etiam invitus beneficium.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *populo Mediolanensi.*

EOs *e* etiam, qui ut fornicari eis liceat, divinum officium derelinquunt, & à Deo recedentes, Diabolo & operibus ejus serviunt, sicut se justissimè ab officio alienos faciunt; ita beneficio Ecclesiarum privatos esse adjudicamus.

C. XIX. ¶ *De eodem.* α.

Item Lucius Papa.

MInistri *f* altaris Presbyteri, sive Diaconi, ad Dominica tales eligantur officia, qui continentiam servent. ¶ Si verò post ordinationem suam ministros contigerit propriæ uxoris invadere cubile, sacrarii non intrent limina, neque sacrarii 1 portitores fiant, neque altaria contingant, neque ab offerentibus holocausti oblationem suscipiant, neque ad Dominici corporis portionem *g* accedant, neque propinent 2, neque sine majoris natu auctoritate minora gerant officia: urceum sanè ad altare, vel calicem ne suggerant.

1 ¶ Sacrarii.] *In epist. 2. Clementis (unde caput hoc sumptum videri potest, & unde citat Ivo) legitur,* sacrificii. *In uno autem vetusto Gratiani codice,* sacri.

2 ¶ Neque propinent,] *In epistola Clementis est:* nec aquam Sacerdotibus porrigat ad manus, ostia forinsecùs claudat, minora gerat officia, urceum, sive calicem ad altare non sufferat *a*. *Apud Ivonem verò:* Sed aquam tantùm Sacerdotum manibus porrigat, ostia forinsecùs claudat, minora gerat officia: urceum sanè ad altare suggerat.

a *Pann. l. 3. c. 144.* b *In Conc. Teibur. c. 11. Rab. l. pœnit. c. 1. Ansel. 11. c. 29. Burch. l. 2. c. 159. Ivo part. 6. cap. 234. Polyc. lib. 4. tit. 31.* c *Οὐκ ἐνδικῶς ἐστι ἐπὶ τὸ ἄυτο.* d *Sup. dist. 28. c.* Presbyter. *Anselm. libr. cap. 31.* e *Ivo part. 6. cap. 368. & part. 5. cap. 18. cap. 15.* f *al. sic.* g *Anselm. l. 6. c. 277. Pann. l. 3. c. 234.* h *Malach. 2.* i *Ivo part. 5. cap. 36.*

a *1. Reg. 15.* b *lib. 35. Moral. cap. 12. 8. quæst. 1. c. sciendum.* c *Pannorm. lib. 3. cap. 133.* d *Pannorm. lib. 3. c. 132.* e *Pannorm. lib. 3. cap. 140.* f *Habetur in epist. 2. Clementis ad Jacobum fratrem Domini. Anselm. lib. 8. cap. 2. Polyc. l. 4. tit. 31. Ivo p. 6. c. 87.* g *al. portationem.*

C. XX. ¶ *Clericus matronarum domicilia frequentans deponatur.* α.

Idem.

1 CLericus *b* solus ad fœminæ tabernaculum non ps accedat, nec properet *c* sine majoris natu Sacerdotis *d* jussione 1: nec solus Presbyter cum sola fœmina fabulas misceat: nec Archidiaconus sub prætextu humilitatis aut officii frequenter intret domicilia matronarum, aut fortè per Clericos, aut domesticos *e* matronæ mandet aliquid *f* secretè. Si agnitum fuerit, & ille deponatur, & illa à liminibus arceatur Ecclesiæ.

1 ¶ Jussione:] *In epistola Clementis sequitur:* Nec Presbyter solus cum sola adjungatur, sed duobus adductis testibus visitet infirmam: nec solus cum sola fœmina fabulas misceat: nec Archidiaconus, aut Diaconus sub prætextu officii humilitatis frequentet, &c.

C. XXI. ¶ *De eodem.* PALEA. α.

[Idem.]

SEd *g* si fortè aliqua intercessio fuerit, Episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire pio interventu, ipse pergat: sin autem, de latere suo dirigat 1, cum duobus, aut tribus testibus. Nemo tamen cum extranea habitet fœminâ, nisi proxima, aut soror fuerit. Et hoc cum magna solicitudine fiat. [*Non h enim ignoramus malitias Satanæ.*]

¶ *Hæc Palea in plerisque vetustis exemplaribus habetur conjuncta capiti antecedenti.*

1 ¶ Dirigat,] *In epistola S. Clementis sequitur:* cum duobus ac tribus, qui hoc sanare *i* debeant. Sanè ad visitandum mulierem infirmam nullus Clericus ingrediatur, nisi cum duobus, aut tribus. Nemo tamen, &c.

C. XXII. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Ex decreto* 1 Eugenii Papæ.]

SI *k* quispiam Sacerdotum, id est, Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam, & tertiam admonitionem 2 inveniatur fabulari cum ea, vel aliquo modo conversari, excommunicetur: fœmina verò canonicè judicetur.

1 ¶ Ex decreto] *Hic canon in Concilio Romano primùm ab Eugenio secundo editus, & postea à Leone quarto etiam in Concilio fuit repetitus, & citatur in Decretalibus tit. de cohabit. Cleric. & mul. Et in plerisque vetustis exemplaribus est sine nomine.*

2 ¶ Admonitionem] *In eodem canone sequitur,* Metropolitani, vel alterius Episcopi, aut ejus, cui subjacere videatur.

C. XXIII. ¶ *Simul cum mulieribus Sacerdotes habitare non licet.*

Item Gregorius.

4 OPortet *l* Sacerdotes, quibus Domini populus ps commissus est, cum magna animi constantia vigilare super Dominicas oves, ne lupinis morsibus, id est, Diaboli stimulis lanientur. ¶ Neque enim hoc silere debeo, quod cum gravi animi tristitia dico: Sacerdotes cum fœminis habitare conspicio: quod nefarium est dicere, vel audire, & contra sanctorum Canonum sancita. Ubi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiqui hostis stimuli non desunt. Ideoque admonendi sunt, ut non antiqui hostis decipiantur fraude, quatenus juxta Apostoli *a* vocem, non vituperetur ministerium nostrum. Cavere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, ut mundas valeamus ad Dominum levare manus. Scriptum *b* est enim: [*Sancti estote, quoniam sanctus ego sum Dominus Deus vester.*] Si quis verò præsumpserit aliter agere, Sacerdotii sui honore privetur. Unde omnimodò cavendum est, fratres, nec fallamus populum, & illud Prophetæ *c* dictum impleatur in nobis: [*Sacerdotes mei contaminant sancta, & reprobant legem.*] quos & alius Propheta *d* increpat, dicens:] *O vos Sacerdotes, qui fallitis nomen meum, & dixistis, in qua re fallimus nomen tuum? quibus repensum est: offerentes ad altare meum panes pollutos. Non e est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & sacrificium non accipiam de manibus vestris, quia polluti estis.*]

C XXIV. ¶ *De eodem.*

Idem *Symmacho Defensori, lib. 1. Reg. Indict. 9. epist. 50.*

VOlumus *f*, ut Sacerdotes *g* prohiberi debeant, ne cum mulieribus conversentur: exceptâ duntaxat matre, sorore, vel uxore, quæ castè regenda est.

C. XXV. *De eodem.*

Idem *lib. 7. epist. 39.*

LEgitur *h*, quod B. Augustinus nec cum sorore habitare consenserit *i*, dicens: Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Docti ergò viri cautela, magna nobis debet esse instructio.

C. XXVI. ¶ *De eodem.*

Item ex VII. Synodo.

IN *k* omnibus observare convenit, ut certus quis, & certo tempore, & certo loco, & certis personis, vel apparere Clericus, vel loqui debeat mulieribus, ut excludatur omnis nefanda suspicio. Certè solùm & ad solam accedere nulla religionis ratio permittit. *Melius* l *est enim duos esse simul, quàm unum.* Simul enim & fidelius, & tutiùs res geritur. [*Væ* m *enim uni, quia si ceciderit, non est qui erigat eum.*]

¶ *Caput hoc etiam in aliquot manuscriptis citatur ex septima Synodo, in cujus sanè postremo capite aliqua hùc spectantia habentur. Cæterùm in plerisque citatur ex octava, & sententia videtur sumpta ex cap. 83. Asceticorum B. Basilii, cujus regulas, sub nomine octavæ Synodi, sæpè citari alibi notatum est.*

C. XXVII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi III. *cap. 17.*

CUm omnibus omninò Clericis extraneæ fœminæ non cohabitent, sed solæ matres, aviæ, & materteræ, amitæ, sorores, & filiæ fratrum, aut sororum, & quæcunque ex familia domesticâ necessitate, etiam antequam ordinarentur, jam cum eis habitabant; vel si filii eorum, jam ordinatis parentibus, uxores acceperunt, aut servis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere necessitas fuerit.

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicensi, *cap. 30.*

NOn oportet ministros altaris, vel etiam Clericos quoslibet, aut continentes se, aut omnem omninò Christianum cum mulieribus lavacra habere communia. Hæc est enim apud gentiles prima reprehensio.

C. XXIX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *ad Januarium Episcopum Caralitanum, lib. 3. epist. 26.*

ARchidiaconum tuum, ut audio, habitare cum mulieribus prohibuisti, & hunc usque in ea prohibitio-

a *al. suggerat.* b *Clemens Papa ibidem paulò inferiùs. Ivo part. 6. c. 89. Anselm. l. 7. c. 147. Polyc. l. 4. tit. 31.* c *al. sequentes.* d *al. ac Sacerdotis] al. principis.* e *al. domesticos ejus.* f *al. secreti aliquid.* g *Clemens ibidem continenter. Polycarp. ibid.* h *2. Cor. 2.* i *al. scire.* k *Polyc. l. 4. tit. 31. ex Lucio Anst. l. 8. cap. 9. ex pœn. Romano.* l *Ivo part. 6. cap. 76. Polycarp. lib. 4. tit. 31.*

a *2. Cor. 6. 1. Tim. 2.* b *Levit. 20.* c *Soph. 3. secundùm 70.* d *Malach. 1. secundùm 70.* e *Ibidem.* f *Ivo part. 6. c. 81.* g *Sacerdotes, qui in Corsica commorantur.] orig.* h *Apud Possidonium in vita Augustini-* i *al. consueverit.* k *Ivo p. 6. c. 77.* l *Eccles. 4.* m *Ibidem.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne despiceris, qui nisi jussioni tuæ paruerit, cum sacro ordine volumus esse privatum.

C. XXX. ¶ *Venundentur ab Episcopo, quæ appetunt consortia Clericorum illicita.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap.* 42.

QUidam *a* Clerici legitimum non habentes conjugium, extrænearum mulierum, vel ancillarum suarum interdicta sibi consortia appetunt. Ideo, quæ conjunctæ taliter cum Clericis sunt, ab Episcopo auferantur, & venundentur, illis pro tempore relegatis ad pœnitentiam, quos suâ libidine infecerunt.

C. XXXI. ¶ *Non habitent fœminæ cum Clericis, nisi quas necessitudo excusat.*

Item Syricius Papa *Himerio Episcopo, epist.* 1. *c.* 12.

FOeminas *b* non alias esse patimur in domibus Clericorum, nisi eas tantùm, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem Synodus Nicæna permisit.

C. XXXII. ¶ *Nisi majorum jussione ad fœminarum domicilia Clerici non accedant.*

Item ex Concilio Africano, *c.* 5.

CLerici *c*, vel Continentes ad viduas, vel virgines, nisi ex jussu, vel permissu Episcoporum, aut Presbyterorum non accedant. Et hoc non soli faciant, sed cum Conclericis, vel cum quibus Episcopus, aut Presbyter jusserit. Nec ipsi Episcopi & Presbyteri soli habeant accessum ad hujusmodi fœminas, sed ubi aut Clerici præsentes sunt, aut graves aliqui Christiani.

C. XXXIII. ¶ *Episcopi provideant, ne occasione temporalium, Clericorum familiaritatibus virgines jocientur.*

AD *d* reatum Episcopi pertinet, vel Presbyteri, qui parochiæ præest, si sustentandæ vitæ præsentis causâ adolescentiores viduæ, vel Sanctimoniales, Clericorum familiaritatibus subjiciantur.

C. XXXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c.* 103.

VIduæ *e*, quæ stipendio Ecclesiæ sustentantur, tam assiduæ in Dei opere esse debent, ut & meritis, & orationibus suis Ecclesiam adjuvent.

DISTINCTIO LXXXII.

1 ps GEneraliter etiam pauperibus, & iis, qui suis manibus laborare non possunt, Episcopus necessaria provideat.

C. I. ¶ *De eodem.*

Unde in Concilio Aurelianensi I. *c.* 18. *legitur.*

EPiscopus pauperibus, vel infirmis, qui debilitate faciente, non possunt suis manibus laborare, victum & vestitum (in quantum *f* sibi possibile fuerit) largiatur.

C. II. ¶ *Qui voluptatem officio præposuerit, modis omnibus submoveatur.*

Item Innocentius *Exuperio Tolosano, epist.* 3. *cap.* 1.

2 PRopositisti *g*, quid de his observari debeat, quos ps in Diaconii ministerio, aut in officio Presbyterii positos, incontinentes esse, aut fuisse, generati filii prodiderunt. De his & divinarum legum manifesta est disciplina, & beatæ recordationis viri Syricii Episcopi monita evidentia commeârunt *h*, ut incontinentes, in officiis talibus positi, omni Ecclesiastico honore privarentur, nec admittantur ad tale ministerium, quod solâ contiⁿentiâ oportet impleri. Est enim vetus admodum sacra legis auctoritas jam inde ab initio custodita, quòd in templo, anno vicis * suæ habitare præcepti sunt Sacerdotes, ut servientes sacris oblationibus, puros *a* & ab omni labe purgatos sibi vendicent divina ministeria, neque eos ad sacra *b* officia fas sit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale consortium, quia scriptum est: [*Sancti estote, quia & ego sanctus sum, Dominus Deus vester.*] Quibus utique propter sobolis successionem, uxoris usus fuerat relaxatus: quia ex *d* alia tribu, & præterquam ex semine Aaron, ad Sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere. Quo *e* magis hi Sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debent, quibus vel Sacerdotium, vel ministerium sine successione est: nec præterit dies, quâ vel à sacrificiis Divinis, vel Baptismatis *f* officio vacent. Nam si B. Paulus *g* Apostolus ad Corinthios scribit, dicens: [*Abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi,*] & hoc utique Laicis præcepit, multo magis Sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi juge officium est, semper debebunt ab hujusmodi consortio abstinere: qui *h* si contaminatus fuerit carnali concupiscentiâ ¹, quo pudore vel sacrificare usurpabit, aut quâ conscientiâ, quove merito exaudiri se credit, cùm dictum *i* sit: [*Omnia munda mundis, coinquinatis autem, & infidelibus nihil mundum.*] Sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum *k* est: [*Unius uxoris virum.*] Non dixit hoc ², ut permaneret in concupiscentiâ generandi, sed propter incontinentiam futuram. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait *l*: [*Vellem autem omnes sic esse, sicut & ego.*] Quod & apertiùs declarat, dicens *m*: [*Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem jam non estis in carne, sed in spiritu.*] Et [*habentem n filios,*] non generantem dixit. Sed ea plane dispar, & diversa sententia est, Nam si ad aliquos forma illa Ecclesiasticæ vitæ pariter & disciplinæ, quæ ab Episcopo Syricio ad provincias commeavit, non probatur *o* pervenisse, his ignorantibus *p* venia non negabitur: ita ut de cætero penitùs incipiant abstinere: & ita gradus suos, in quibus inventi fuerint, retentent, ut eis non liceat ad potiora conscendere: quibus in beneficio esse debet, quòd hunc ipsum locum, quem retinent, non amittunt. ¶ Si qui autem sciisse formam vivendi missam à Syricio detegunturⁿ, neque statim cupiditates libidinis abjecisse, illi sunt modis omnibus submovendi: quia post admonitionem cognitam, præponendam arbitrati sunt voluptatem.

* *Lucæ* 1. 1. *Paralip.* 24. a *al. puri & purgati.* b *al. sacrificia. sup. dist.* 31. *c. eos.* c *Levit.* 11. & 20. d *Num.* 18. e *Quanto*] *orig.* f *al. orationis.* g 1. *Cor.* 7. h *al. quia.* i *Tit.* 1. k 1. *Tim.* 3. l 1. *Cor.* 9. m *Rom.* 8. n 1. *Tim.* 3. o *probabitur*] *orig.* p *al. ignorativis.* q *al. detegentur.* r *Ivo p.* 6. *c.* 50. *Polyc. l.* 4. *tit.* 31.

quisquis

quisquis ille est sectator libidinum, præceptorque vitiorum, si æstimat, quòd in lege Moysis passim sacris ordinibus à Deo nostro laxata sunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus committebantur Sancta Sanctorum, præmonet, dicens *a*: [*Sancti estote, quia & ego sanctus sum Dominus Deus vester?*] Cur etiam, procul à suis domibus, anno vicis *b* suæ, in templo habitare nulli sunt Sacerdotes? Hâc videlicet ratione, ne vel cum uxoribus possint carnale exercere commercium, ut conscientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent: Quibus etiam expleto deservitionis suæ tempore, uxorius usus solius successionis causâ fuerat relaxatus: quia non ex alia, nisi ex tribu Levi, quisquam ad Dei ministerium fuerat præceptus admitti.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *paulo inferius.*

QUia *c* aliquanti, de quibus loquimur (ut tua sanctitas retulit) ignorantiâ *d* se lapsos esse dicunt; his hâc conditione misericordiam dicimus non negandam, ut sine ullo honoris augmento, in hoc, quod dejecti *e* sunt, quamdiu vixerint, officio perseverent: si tamen posthac continentes se studuerint exhibere. Hi vero, qui illiciti privilegii excusatione nituntur, & sibi asserunt veteri hoc lege concessum, noverint se ab omni Ecclesiastico honore, quo indignè usi sunt, Apostolicæ sedis auctoritate dejectos: nec unquam posse veneranda attrectare mysteria, quibus se ipsi, dum obscœnis cupiditatibus inhiant, privaverunt. Et quia exempla præsentia cavere nos præmonent in futurum, si quilibet Episcopus, Presbyter, atque Diaxonus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inventus, jam nunc sibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obseratum, quia ferro necesse est, ut abscindantur *f* vulnera, quæ fomentorum non senserint medicinam.

¶ *Caput hoc in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus conjunctum est superiori.*

3 pars. ¶ *Qui autem propter peccata jubentur deponi: post condignam pœnitentiam in suo ordine poterunt reparari.*

C. V. ¶ *Quæ pœnitentia sit imponenda Sacerdoti, qui de fornicatione conjicitus fuerit.*

Unde in Concilio Hybernensi 1.

PResbyter *g*, si fornicationem fecerit, quanquam secundum canones Apostolorum debeat deponi, tamen juxta auctoritatem B. Papæ Sylvestri, si in vitio non perduraverit, sed suâ sponte confessus adjecit, ut resurgat, decem annis in hunc modum pœniteat: tribus quidem mensibus privato loco à cæteris remotus, pane & aquâ à vespera in vesperam utatur, tantùm autem diebus Dominicis, & præcipuis festis modico vino, & pisciculis, atque leguminibus recreetur, sine carne & sanguine, ovis & caseo 2: sacro indutus humi adhæreat, die ac nocte jugiter misericordiam Dei omnipotentis imploret: finitis tribus mensibus continuis exeat: tamen in publicum non procedat, ne grex fidelis in eo scandalum patiatur. Nec enim *h* debet Sacerdos publicè pœnitere, sicut Laicus. Postea aliquantisper resumptis viribus, unum annum & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis Dominicis, & præcipuis festis, in quibus vino & sagimine *i*, ovis & caseo juxta canonicam mensuram uti poterit. Finito primo anno & dimidio, corporis & sanguinis Domini, ne indurescat, particeps fiat, & ad pacem veniat, Psalmos cum fratribus in choro ultimus canat, ad cornu altaris non accedat, juxta beati Clementis *k* vocem, minora gerat officia. Deinde verò usque ad impletionem septimi anni, omni quidem tempore, exceptis Paschalibus diebus, tres legitimas feˢ rias in unaquaque hebdomada in pane & aqua jejunet. Expleto septimi anni circulo, si sui confratres, apud quos pœnituit, ejus condignam pœnitentiam conlaudaverint, Episcopus in pristinum honorem, juxta B. Calixti Papæ *a* auctoritatem, eum revocare poterit. Sanè sciendum est, quòd secundum feriam unum psalterium canendo, aut unum denarium pauperibus dando (si opus *b* est) redimere poterit. Finitis autem septem annis, deinde usque ad finem decimi anni sextam feriam (nullâ interveniente redemptione) observet in pane & aqua. Eadem quoque pœnitentia erit Sacerdoti de omnibus aliis peccatis & criminibus, quæ eum in depositionem inducunt. Neque hoc cuilibet videatur onerosum, si Sacerdos post lapsum dignè, ut suprà dictum est, pœnitens, ad pristinos redeat honores.

1 ¶ Hybernensi.] *Caput hoc citabatur ex Concilio Gangrensi, in quo non legitur. Emendatum est ex Polycarpo, & alio libro manuscripto pervetusto, in quo libro sunt multi canones pœnitentiales, & hic referitur ex Theodoro Archiepiscopo Hybernensi.*

2 ¶ Et caseo:] *In vulgatis sequebatur,* utatur: *quæ vox sublata est auctoritate omnium fere exemplarium Gratiani manuscriptorum, & Polycarpi, & libri manuscripti in superiore notatione indicati.*

DISTINCTIO LXXXIII.

1 ps PRovidendum quoque est, ne is, qui ad ordinandum eligitur, essi à proprio vitio videatur alienus, consentiendo alienis inquinetur. Ut enim Symmachus Papa *c* ait: Non est grandis differentia, an lethum inferas, an admittas. Mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cùm possit, non excludit.

C. I. ¶ *Suspendatur Episcopus ab officio, Clericorum suorum fornicationi consentiens.*

Hinc Gregorius VII. *ait in Reg. lib.* 6. *c.* 12. *Romana Synodi, celebratæ Anno Domini* 1080. *al.* 1078.

SI *d* quis Episcopus fornicationi Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum 1, vel crimini incestûs in sua parochia, pretio interveniente vel precibus consenserit, vel commissum, sibique compertum, auctoritate officii sui non impugnaverit, ab officio suspendatur.

1 ¶ Subdiaconorum,] *Additum hoc est ex originali, & Anselmo, quemadmodum & paulo post, verba illa:* sibique compertum. *Notum autem est, à tempore Gregorii I. Subdiaconos eadem lege continentiæ, quâ Presbyteros, adstrictos fuisse.*

C. II. ¶ *Maximè Ecclesiam lædit, qui sub nomine sanctitatis delinquit.*

Item Gregorius *primâ parte Pastoralis, c.* 2.

NEmo *e* quippe in Ecclesia nocet amplius, quàm qui perversè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo redarguere præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Episcopus 1 itaque *f*, qui talium crimina non corrigit, magis dicendus est canis impudicus, quàm Episcopus.

1 ¶ Episcopus] *Hæc non sunt ibi apud B. Gregorium. Similia citantur* 7. 2. 9. 7. *c.* qui nec regiminis. *ex Augustino (cui etiam reliqua hujus capitu antea tribuebatur) & ex eodem à Burchardo, & Ivone citantur. Cæterum iidem collectores, Burchardus quidem l.* 1. *c.* 13. *Ivo autem p.* 5. *c.* 67. *referunt aliqua ex Origine, quæ cum his aliquantulum conveniunt.*

a *Levit.* 20. b *Luc.* 1. c *Polyc. ibid. Ivo p.* 6. *cap.* 50. ¶. *quia.* d *igneranter*] *orig.* e *al. detecti.* f *exeidantur*] *orig.* g *Polyc. l.* 4. *tit.* 39. *Can. Apost.* 25. h *al. etiam.* i *al. sanguine.* k *Epist.* 2.

a *Epist.* 2. b *operarius*] *Polyc.* c *In libello Ennodii.* d *Anselm. lib.* 6. *cap.* 177. e *Polyc. lib.* 4. *tit.* 31. *Burch. l.* 1. *c.* 209. *Ivo p.* 5. *c.* 323. f *Burch. l.* 1. *c.* 203. *Ivo part.* 5. *c.* 312. *ex Gregorio.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. III. ¶ *Qui non resistit erroribus, consentit.*
Item Innocentius.

ERror *a*, cui non resistitur, approbatur, & veritas, cùm minimè defensatur, opprimitur. Negligere quippe, cùm possis deturbare perversos, nihil aliud est, quàm fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.

C. IV. ¶ *Non prodest, suo errore non pollui, qui alieno consentit.*
Item Pius, *epist. 1. ad omnes Christi fideles.* a.

QUid enim prodest illi, suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti?

C. V. ¶ *Qui non occurrit, consentit erranti.*
Item Gregorius 1.

COnsentire *b* videtur erranti, qui ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit.

1 ¶ Gregorius] *In epistolis impressis B. Gregorii non habentur. Verum lib. 7. epist. 117. Syagrio Episcopo Augustunensi post ea verba,* qui non restiterit, *in regesto manuscripto pervetusto, & in Polycarpo, ubi ipsa epistola integra refertur, hæc sequuntur:* Nam consentire videtur erranti, qui corrigenda, ut resecari debeant, non occurrit. Quia verò, &c.
Sicut autem aliorum vitia palpare non debet, ita nec malorum laudibus delectari.

C. VI. ¶ *Miserrimus est Episcopus, qui malorum laudibus gloriatur.*
Unde Anacletus Papa, *epist. 1. Episcopis omnibus.* a.

NIhil *c* illo est pastore miserius, qui luporum laudibus gloriatur. Quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna pernicies. Nullus ergo pastorum placere lupis, & gregibus ovium potest. Perdit enim labiorum 1 memoriam mens terrenis obligata carceribus. Sicut *d* artium in suo quoque opere invenitur mater instantia; ita noverca eruditionis est negligentia.

1 ¶ Labiorum] *In epistola Anacleti legitur,* laboris: *apud Anselmum, & in uno ex vetustis codicibus Gratiani,* laborum: *unde potuit irrepsisse mendum: quod tamen ob glossam non est sublatum.*

2 pars. *Quanquam Sacerdotem tam à suis, quàm ab alienis criminibus oportet esse immunem, tamen si aliorsum sese habuerit, non ideò verba suæ prædicationis debent contemni. Sicut enim Hieronymus e ait: ut lixivium per cinerem humidum fluens lavat, & non lavatur; ita bona doctrina per malum Doctorem animas credentium lavat à sordibus peccatorum.*

DISTINCTIO LXXXIV.

1 ps *SOlicitum quoque & vigilantem oportet esse Episcopum circa defensionem pauperum, relevationem oppressorum, tuitionem monasteriorum. Quod si facere neglexerit, aspere corripiendus est.*

C. I. ¶ *Corripiatur Episcopus, qui circa officium suum negligens extiterit.*
Unde Gregorius *Anathemio Subdiacono Campaniæ, lib. 11. epist. 29.*

PErvenit ad nos, fratrem & Coëpiscopum nostrum Paschasium ita desidem, negligentemque in cunctis existere, ut in nullo, quia est Episcopus, agnoscatur: adeò ut neque Ecclesia ipsius, neque monasteria, sive filii Ecclesiæ, vel oppressi pauperes *f*, ejus erga se dilectionis studium sentiant; nec aliquam supplicantibus sibi *g*, in quibus justum est, opem defensionis accommodet, & (quod adhuc dici est gravius) consilia sapientum, & recta suadentium nullâ patiatur ratione suscipere, ut quod per se nequit attendere, ab altero saltem possit addiscere. *& infrà.* ¶ Quod si ita est, non sine culpa tua esse cognoscas, qui eum objurgare atque coërcere, ut dignum est, distulisti. Quia ergo hoc totum, non solùm ipsum reprobat, sed etiam ad Sacerdotalis officii pertinere probatur opprobrium, volumus, ut eum coram aliis Sacerdotibus, & *h* quibusdam de filiis suis nobilibus contestari pro hac re debeas, & hortari *c*. Si verò (quod non credimus) post hanc adhortationem nostram solito adhuc more negligens esse tentaverit, ad nos est modis omnibus transmittendus, ut hic positus discere possit, quid vel qualiter secundùm Dei timorem agere conveniat Sacerdotem.

C. II. ¶ *De eodem.*
Idem *ad eundem eod. lib. epist. 33.*

NUnciatum est nobis, Campaniæ Episcopos ita negligentes existere, ut immemores honoris sui, neque erga Ecclesias, neque erga filios suos paternæ vigilantiæ curam exhibeant, vel monasteriorum solicitudinem gerant, seu in oppressorum & pauperum se tuitionem impendent. Ideo hâc tibi auctoritate præcipimus, ut eis à *d* te convocatis, ex nostro illos mandato districtè commoneas; quatenus desides ulteriùs esse non debeant, sed Sacerdotalem se habere zelum, & solicitudinem opere doceant, atque ita in his, quæ eos justè secundùm Deum agere convenit, vigilantes existant, ut nullum nos de eis denuò murmur exasperet. Si quem verò eorum post hæc negligentem esse cognoveris, ad nos eum sine aliqua excusatione transmitte: ut quàm sit grave, nolle ab his, quæ reprehensibilia, & valde vituperanda sunt, corrigi, regulari in se valeat districtione sentire.

2 pars. *Quod autem de munditia castitatis Sacerdotibus imperatur, hoc etiam de quibuslibet altaris servientibus intelligendum est.*

C. III. ¶ *Qui Sacramentis divinis inserviunt, continentiam in omnibus servent.*
Unde in Carthaginensi Concilio II. e *cap. 2.* *Aurelius Episcopus dixisse legitur.*

CUm in præterito Concilio de continentiæ & castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres conscriptione *f* quàdam castitati per consecrationes nexi sunt. Episcopos *g*, inquam, Presbyteros, & Diaconos ita placuit, ut condecet sacrosanctos Antistites, & Dei Sacerdotes, nec non & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus, quò possint simpliciter, quod à Deo postulant, impetrare: ut quod Apostoli docuerunt 1, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus 2. Ab *h* universis Episcopis dictum est: Omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel *i* qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam ab uxoribus abstineant. Ab omnibus dictum est: Placet, ut in omnibus, & ab omnibus pudicitia custodiatur, qui altario deserviunt.

1 ¶ Docuerunt,] *In vulgatis codicibus sequebatur,* exemplo, *quod est sublatum: quia neque in ipso secundo Carthaginensi, aut impresso, aut manuscripto, neque in unico codice canonum, cum quo Græcus canon convenit, neque in vetustis Gratiani exemplaribus habetur, & ex glossa videtur translatum in textum.*

2 ¶ Custodiamus] *In codice canonum cap. 5. unici Carthaginensis sequuntur hæc:* Faustinus Episcopus Ecclesiæ Potentinæ provinciæ Piceni, Legatus Ecclesiæ Romanæ dixit: Placet, ut Episcopi, &c. *quæ in Recentioribus Colonien sibus Conciliorum editionibus adscripta sunt aliis*

a *Deusdedit par. 2. Eleutherius Papa ad Galliæ provincias, & Orientales, in epist. ad Julium, & Ægyptii in epist. ad Felicem II.* b *Polyc. lib. 4. tit. 31.* c *Anselm. lib. 6. cap. 154. Ivo part. 5. cap. 237. in fine.* d *al. sicut autem.* e *Burch. lib. 1. cap. 20. ex dictis Hieron. Ivo part. 5. cap. 318.* f *al. vel pauperes.* g *his] orig.*

a *Paulò plenius apud B. Gregorium.* b *vel] origin.* c *Ibidem paulò inferiùs.* d *al. ad.* e *In Carthag. canon. c. 3. & 4.* f *al. constrictione castitatis per.* g *Dist. 31. c. Episcopos.* h *dist. 31. caliter.* i *al. &.*

chara-

characteribus. Verùm in prisca Coloniensi, duabus Parisiensibus, & codicibus Vaticanis legitur quemadmodum apud Gratianum.

C. IV. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio Carthaginensi V. *cap. 3.*

CUm *a* de quorundam Clericorum, quamvis erga uxores proprias incontinentiâ, referretur, placuit Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos secundùm priora *b* statuta etiam de uxoribus continere, quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio: cæteros autem Clericos ad hoc non cogi, sed secundùm uniuscujusque Ecclesiæ consuetudinem observari debere 1.

1 ¶ Debere.] *In codicibus impressis hæc sequebantur:* contrà Martinus Papa [si lector viduam duxerit] ut suprà legitur. Sed illud ubi necessitas, hoc, ubi nulla necessitas urget. *Quæ sunt expuncta, quia in vetustis codicibus aut non habentur, aut sunt adscripta in margine.*

3 pars. *Similiter, quòd monogamus Episcopus esse jubetur, etiam ad reliquos ordines Ecclesiasticos derivari oportet.*

C. V. ¶ *Laicâ sit tantùm communione contentus Clericus, viduam, aut secundam ducens uxorem.*
Unde Syricius Papa *Hymerio Tarraconensi Episcopo, epist. 1. cap. 11.*

QUisquis *c* Clericus, aut viduam, aut certè secundam conjugem duxerit, omni Ecclesiasticæ dignitatis privilegio mox nudetur, Laicâ sibi tantùm communione concessâ. Quam ita demùm poterit possidere, si nihil posteà, propter quod hanc perdat, admittat.

4 pars. *Presbyterorum verò nomen, quanquam a senectute sit sumptum, magis tamen maturitatem indicat sapientiæ, quàm canitiem corporis.*

C. VI. ¶ *Presbyteri seniores dicuntur, non tam ætate, quàm sapientiâ.* a.
Unde Anacletus *ad Episcopos Italiæ, epist. 2.*

POrrò *d* Moysi præcipitur, ut eligat Presbyteros [* id est, seniores.] Unde & in Proverbiis dicitur: [*Gloria senum canicies.*] Hæc *f* verò canities sapientiam designat, de qua scriptum est *g*: [*Canities hominum prudentia est.*] Cunique nongentos & amplius annos ab Adam usque ad Abraham, vixisse homines legerimus, nullus alius priùs appellatus est Presbyter, id est, senior, nisi Abraham, qui multò paucioribus vixisse annis convincitur. Non ergò propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam Presbyteri nominantur.

DISTINCTIO LXXXV.

HOspitalitas h *verò usque adeò Episcopis est necessaria, ut si ab ea inveniantur alieni, jure prohibeantur ordinari.*

¶ *Hospitalitatem nesciens non fiat Episcopus.*
Unde Gregorius *scribit Joanni Episcopo, lib. 12. epist. 6.*

ARchidiaconum *i* Florentinum Ecclesiæ Anconitanæ, qui apud Episcopatum fuerat electus, Scripturæ quidem sacræ scientiam habere; sed ita ætatis senio jam confectum accepimus, ut ad reginiinis officium non possit assurgere: adjicientes etiam, ita illum tenacem existere, ut in domo ejus amicus ad charitatem nunquam introëat. Rusticus autem Diaconus ejusdem Ecclesiæ, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur, sed, quantum asseritur, Psalmos ignorat. Florentium verò Diaconum Ecclesiæ Ravennatis, qui ab omnibus electus dicitur, solicitum esse novimus, sed qualis sit interiùs, omninò non scimus. Ideoque fraternitas tua unà cum fratre & Coëpiscopo nostro Armenio, suprascriptæ Ecclesiæ Anconitanæ visitatore, illuc festinet accedere, & diligenter de moribus *a* singulorum requirere, si de nullo sibi sunt crimine conscii, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum est, si hoc, quod de præfato Archidiacono dictum est, quia nunquam amicus domum ejus ingressus est, si ita se veritas habeat, & utrum ex necessitate, an ex tenacia *b* talis sit; aut si ita senex est, ut ad regendum non possit assurgere, vel si tactis sacrosanctis Evangeliis (sicut nobis nunciatum est) jusjurandum præbuerit, nunquam se ad Episcopatum accedere: Sed & de Rustico Diacono, quantos Psalmos minùs teneat, perscrutandum est. Florentio autem Diacono Ravennati, sicut diximus, crimen est, quod obsistat, apud Episcopum ejus agi necesse est, ut ei debeat cessionem concedere: non tamen ex nostro mandato, vel edicto, ne contra suam voluntatem eum cedere *c* videatur.

DISTINCTIO LXXXVI.

1 ps *DOctorem autem Episcopum oportet esse, ne inferiorum culpæ in eum refundantur, qui docendi officium accepit, quod exequi nescit, vel negligit.*

C. I. ¶ *Negligentiæ Rectorum imputantur culpæ inferiorum.*
Unde Leo Episcopus *scribit Aquileiensi Episcopo, epist. 3. & 84. seu 86.*

INferiorum *d* culpæ ordinum, ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides, negligentesque Rectores: qui multam sæpè nutriunt pestilentiam, dum austeriorem 1 dissimulant adhibere medicinam.

1 ¶ Austeriorem] *Si legitur in epistola 84. Verùm in epistola tertia ejusdem Leonis legitur,* necessariam. *Reliqua utrobique eadem sunt.*

C. II. ¶ *Homines sunt diligendi, peccata odio habenda.*
Item Leo Episcopus *Rustico Narbonensi Episcopo, epist. 90. seu 92. in princip.*

ODio habeantur peccata, non homines: corripiantur tumidi; tolerentur infimi: & quod in peccatis severiùs castigari necesse est, non sævientis plectatur animo, sed medentis.

C. III. ¶ *Qui negligit emendare, quod valet, faciens culpam habet.*
Item Joannes VIII.

FAcientis *e* culpam proculdubiò habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Scriptum *f* quippe est: [*Non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus,*] participes judicantur. ¶ Et *g* libat Domino prospera, qui ab afflictis pellit adversa. Et negligere, cùm possit deturbare perversos, nihil aliud est quàm fovere. Nec caret scrupulo consensionis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. Et probat odisse se vitia, qui condemnat errantes. Nec relinquit sibi locum deviandi, qui non pepercerit excedenti. Et primus innocentiæ gradus est odisse nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui jungit cum pravitate consensum. Et nihil prodest alicui, non puniri proprio, qui puniendus est de alieno peccato.

¶ *Caput hoc ex variis sententiis hinc inde collectis confectum est: quarum prima usque ad vers.* emendare, *sumpta est ex epistola beati Gregorii 114. lib. 7. indict. 2. Theodorico & Theoberto Regibus Francorum.*

a *In eod. canon. cap. 25. In Afric. cap. 37. distinct. 32. c. placuit.* b *al. propria.* c *Anselm. lib. 8. c. 7. Ivo p. 6. c. 51.* d *Ansel. l. 7. cap. 96. Burch. l. 2. c. 5. Ivo p. 6. c. 26.* * *Absunt ista ab orig.* e *Proverb. 20.* f *al. hic.* g *Sap. 4. apud 70.* h *Joan. Diac. lib. 3. cap. 11.* i *al. Florentinum] al. Florentum Archidiaconum.*

a *al. de vita & moribus.* b *al. tenacitate.* c *al. concedere] in recentioribus editionibus.* d *Ansel. lib. 6. cap. 155.* e *Gregor. lib. 7. reg. epist. 114. indict. 2.* f *Rom. 1.* g *Pelagius 2. epist. 3. Eleutherius sup. dist. 83. c. error. 2. q. 7. negligere. & 23. q. 3. c. qui potest. Ivo p. 6. cap. 115.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 pars. *St autem in corripiendo quis modum excesserit, non à subditis, sed à Domino veniam petat.*

C. IV. ¶ *Veniam à subditis non petat, qui in corripiendo modum excesserit.*

Unde Augustinus *de vita* 1 *Clericorum.*

QUando *a* necessitas disciplinæ, minoribus coërcendis dicere vos verba dura compellit, si etiam ipsi *b* modum vos excessisse sentitis, non à vobis exigitur, ut ab eis veniam postuletis: ne apud eos, quos oportet esse subjectos, dum nimia servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Sed tamen petenda est venia ab omnium Domino, qui novit etiam eos, quos plùs justo fortè corripitis, quantâ benevolentiâ diligatis.

1 ¶ De vita] *Inter opuscula B. Augustini anno Domini 1481. Parmæ impressa, sunt tres sermones de communi vita Clericorum, ex quibus in vulgatis tomis operum B. Augustini, tomo decimo referuntur duo sub numero 52. & 53. ad fratres in eremo. Tertius autem cum epistola 109. omnino convenit: sed quæ in epistola diriguntur ad Monachos, in sermone diriguntur ad viros. Ex istu tribus sermonibus de communi vita Clericorum, multa capita accepit Gratianus (ut suis locis notabitur) & hoc quidem ex tertio.*

3 pars. *In doctrina verò Sacræ Scripturæ auctoritatem debet Episcopus præferre, non secularium literarum peritiam ostentare. Non enim Episcopalis officii est Grammaticam exponere, ne laudes Jovis personent ore Pontificis.*

C. V. ¶ *Sacram Scripturam, non Grammaticam debet Episcopus exponere.*

Unde Gregorius *scribit Desiderio Episcopo, lib.* 9. *epist.* 48.

CUm *c* multa nobis bona de vestris fuissent studiis nuntiata, ita cordi nostro lata est lætitia, ut negare ea, quæ sibi fraternitas vestra concedenda poposcit, minimè valeremus. Sed post hoc pervenit *d* ad nos (quod sine verecundia memorare non possumus) fraternitatem tuam Grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita molestè suscepimus, ac sumus vehementiùs aspernati, ut ea, quæ priùs dicta fuerint, in gemitum & tristitiam verteremus: quia in uno se ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capiunt. Et quam grave, nefandumque sit Episcopis, canere, quod ne Laico religioso conveniat, ipse considera.

4 pars. *Liberalem quoque necessitatem patientibus Sacerdotem esse oportet: aliàs autem vacuum portabit nomen Episcopi.*

C. VI. ¶ *Sine liberalitate inane portatur nomen Episcopi.*

Unde Gregorius *scribit, lib.* 5. *epist.* 29. *seu cap.* 129.

FRatrem nostrum Martinianum Episcopum verbis, quibus vales, excita: quia obdormisse eum suspicor. *& infrà.* ¶ Dic ergo ei, cum loco mutet & mentem. Non sibi credat solam lectionem, & orationem sufficere, ut remotus studeat sedere, & de manu minimè fructificare: sed largam manum habeat, necessitatem patientibus concurrat, alienam inopiam suam credat: quia si hæc non habet, vacuum Episcopi nomen tenet.

5 pars. *In ipsa autem liberalitate modus adhibendus est rerum & personarum. Rerum, ut non omnia uni, sed singulis quibusdam præferantur, ut pluribus prodesse possimus, juxta illud Prophetæ* c: [Dispersit, dedit pauperibus,] *Personarum, ut primum justis, deinde peccatoribus: quibus tamen dare prohibemur, non quia homines sunt, sed quia peccatores.*

C. VII. ¶ *Immane peccatum est res suas donare histrionibus.*

Unde Augustinus *tract.* 109. *ad c.* 16. *Joannis.*

DOnare *a* res suas histrionibus, vitium est immane, non virtus. Et scitis de talibus, quàm sit frequens fama cum laude: quia sicut scriptum est: *b* [*Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedicitur.*]

C. VIII. ¶ *Graviter delinquunt, qui venatori aliquid donant.*

Idem *in Psal.* 102. *ad vers.* [Faciens misericordias.]

QUi *c* venatoribus donant, quare donant? dicant mihi, quare donant venatori? Hoc in illo amant *d* in quo nequissimus est, hoc in illo pascunt, hoc in illo vestiunt: ipsam nequitiam publicam *e* spectaculis omnium. Qui donant histrionibus, qui donant aurigis, qui donant meretricibus, quare donant? nunquid non & ipsi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, sed nequitiam operis humani.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

QUi *f* venatoribus donant, non homini donant, sed arti nequissimæ. Nam si homo tantum esset, & venator non esset, non donares: honoras in eo vitium, non naturam.

C. X. ¶ *De eodem.*

Idem *in Ps.* 147.

VIdent *g* homines venatorem, & delectantur: væ miseris, si non se correxerint. Qui enim vident venatorem, & delectantur; videbunt Salvatorem, & contristabuntur.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *h in Ps.* 90. *ad vers.* [Sperabo in Domino.]

ESau *i* venator erat, quoniam peccator erat. Et penitùs non invenimus in Scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem: piscatores invenimus sanctos.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Ambrosius *in homilia* 33. *de Quadragesima.*

QUid *k* prodest jejunare visceribus, & luxuriare genitibus? abstinere cibis, errare peccatis?

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

AN *i* putatis illum jejunare, fratres, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, non beatorum Martyrum loca sancta perquirit, sed surgens congregat servulos, disponit retia, canes producit, saltus, sylvasque perlustrat? Servulos, inquam, secum pertrahit, fortasse magis ad Ecclesiam festinantes: & voluptatibus suis peccata accumulat aliena, nesciens reum se futurum tam de suo delicto, quàm de perditione servorum.

C. XIV. ¶ *Quæ sint in liberalitate servanda.*

Item Ambrosius, *lib.* 1. *de officiis, c.* 30.

NOn *l* satis *m* est benevelle, sed etiam benefacere. Nec satis est iterum benefacere, nisi id ex bono fonte, hoc est, ex bona voluntate proficiscatur. *& infrà.* ¶ Perfecta liberalitas fide, causâ, loco, tempore commendatur, ut *n* primùm opereris circa domesticos fidei. Grandis culpa, si sciente te fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, fame laborare, ærumnam perpeti, qui præsertim agere erubescat: si in causam ceciderit, aut captivitatis suorum, aut calumniæ, & non adjuves: si sit in carcere, & pœnis & suppliciis propter debitum aliquod justus exercuietur: (nam etsi omnibus debetur misericordia, tamen justo ampliùs:) si tempore afflictionis suæ nihil à te impetret: si tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plùs apud te pecunia tua valeat, quàm vita morituri, non est leve peccatum 2.

1 ¶ Non satis] *Hinc usque ad c.* si quid verò, *in aliquot*

a *Ivo part.* 6. *c.* 384. b *In ipsa*] orig. c *Burch. lib.* 1. *c.* 97. *Ivo part.* 4. *cap.* 161. *& p.* 5. *cap.* 199. d *Suprà distinctione* 37. *cap.* 8. e *Psal.* 111.

a *Ivo p.* 11. *c.* 84. b *Ps.* 9. c *Ivo p.* 53. *c.* 31. d *al. amat.*] *orig. & sic deinceps.* e *al. publicani*] f *Ivo ibidem.* g *Ivo p.* 23. *c.* 32. h *Inter opera adscripta Hieronymo tomo* 8. i *Ivo part.* 13. *c.* 33. k *Ivo p.* 13. *c.* 34. l *Ivo ibidem.* m *Ansl. l.* 13. *c.* 28. *Polyc. l.* 6. *tit.* 20. n *Gal.* 6.

vetustis

vetustis Gratiani exemplaribus, & apud Anselmum est unicum caput.

2 ¶ Non est leve peccatum.] *Verba hæc non sunt ibi apud Ambrosium, sed tamen apud Anselmum, & in Polycarpo.*

C. XV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

DOminus *a* non *b* vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi forte, ut Helisæus *c*, qui boves suos occidit, & pavit pauperes ex eo, quod habuit: ut nullâ curâ teneretur domesticâ, sed relictis omnibus in disciplinam se propheticam daret.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem contenetur.*

ESt *d* probanda illa etiam liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim, ut ipse subvenias tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitati: non tamen ut illi ditiores eo fieri velint, quod tu potes conferre inopibus: causam enim 1 natura præstat, non gratia. Neque enim propterea te Domino dicâsti, ut tuos divites facias, sed ut vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miserationis peccata redimas tua. Putant se parum poscere, pretium *e* tuum quærunt, vitæ tuæ fructum adimere contendunt, & se juste facere putant, & accusant *f*, quod eos divites non feceris, cum te illi velint æternæ vitæ fraudare mercede.

1 ¶ Causam enim] *Apud B. Ambrosium legitur*, causa enim præstat, non gratia: *item*, *apud Anselmum, & in Polycarpo. Sed vetusti codices Gratiani, & glossa cum impressis concordant. Alia autem nonnulla ex ipso Ambrosio sunt emendata.*

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

COnsideranda *g* est etiam in largiendo ætas, atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales, ut senibus plus largiaris, qui sibi labore jam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc juvanda promptius: tum si quis ex divitiis cecidit in egestatem: & maximè, si non vitio suo, sed aut latrociniis, aut proscriptione *h*, aut calumniis, quæ habebat, amisit.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *libro secundo officiorum, c.* 21.

PUlchra 1 etiam *i* liberalitas est, in ipso quoque pauperis dato mensuram tenere, ut abundes pluribus, non conciliandi favoris gratiâ ultra modum fluere. Quicquid ex affectu puro ac sincero promitur, hoc est decorum: non superfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere necessarias. Et maximè Sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum honore *k* congruo, ut etiam hoc cultu aula Domini resplendeat: impensas misericordiæ convenientes frequentare: quantum oporteat largiri peregrinis, non superflua, sed competentia, &c. *Idem* l. ¶ Compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum, quantum possumus, juvemus, & plus interdum, quam possumus. Melius est enim pro misericordia causas præstare, vel invidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam: ut nos aliquando in invidiam incidimus, qui confregerimus vasa mystica, ut captivos redimeremus.

1 ¶ Pulchra etiam] *Apud B. Ambrosium legitur*: pulchra liberalitas, erga ipsos quoque pauperes mensuram tenere. *Sed apud Anselmum, & in Polycarpo habetur, ut apud Gratianum, & adest glossa in voce*, dato.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Idem *ad c.* 3. *Lucæ, in vers.* [Generatio viperarum,]

IN *a* singulis quoque generibus hominum conveniens tribuit Sanctus Baptista Joannes responsum unum omnibus, ita: Publicanis, ne ultra præscriptum exigant: militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant: docens idcircò stipendia constituta militiæ, ne dum sumptus quæritur, præda grassetur. Sed hæc & alia officiorum præcepta, propria singulorum, misericordia *b* communis est usus. Ideò commune præceptum omnibus officiis, omnibus ætatibus necessarium, & ab omnibus deferendum. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel urbanus, dives & pauper, omnes in commune admonentur, ut conferant non habenti. Misericordia enim plenitudo virtutum est. Et ideò omnibus est proposita perfectæ forma virtutis, ne vestimentis, alimentisque suis parcant. Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura servetur, ut non sibi unusquisque totum eripiat, sed quod habet, cum paupere partiatur.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Idem *ad c.* 18. *Luc.*

CÆterùm Dei traditio est, ut priùs pascas parentes. Nam si juxta *c* divinum oraculum contumelia parentis morte luitur; quanto magis fames, quæ morte gravior est? Quo loco insolentem Dominus infrænat jactantiam, &c.

C. XXI. ¶ *De eodem.*

ibidem *in libro de officiis* 1.

PAsce *d* fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem servare poteras, si non pavisti, occidisti.

1 ¶ De officiis.] *Caput hoc non est inventum apud B. Ambrosium, sed apud Anselmum, in Polycarpo ex eodem citatur, & Bartholomæus Urbinas Eremita in Milleloquio, quod collegit ex dictis B. Ambrosii, affert hunc locum ex eodem Ambrosio in libro de alendis pauperibus, qui liber hactenus desideratur.*

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *in commentariis ad Galatas, c.* 6. *in vers.* [Alter alterius.]

QUi clementiam non habet, nec indutus est viscera misericordiæ, & lachrymarum, quamvis spiritalis sit, non adimplet *e* legem Christi.

6 pars. *Similiter etiam oportet Episcopum non esse percussorem, id est, nec ad vindictam facilem.*

C. XXIII. ¶ *Ad vindictam Episcopus facilis esse non debet.*

Unde Gregorius *scribit Joanni Episcopo Panormitano, libro undecimo, epist.* 49.

SI *f* quid vero de quocunque Clerico ad aures tuas pervenerit, quod te juste possit offendere, facilè non credas, nec ad vindictam te res accendat incognita: sed præsentibus senioribus Ecclesiæ tuæ diligenter est veritas perscrutanda: & tunc, si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis.

C. XXIV. ¶ *De quodam Episcopo, qui antequam Missarum solemnia celebraret, die Dominico ad exarandam messem cujusdam profectus est.*

Idem *Januario Episcopo, lib.* 7. *indict.* 2. *epist.* 1.

TAnta *g* nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, ut eam nisi adhuc humanitus pensaremus, fixâ jam maledictione feriremus. Dictū quippe mihi est, quod Dominico die, priusquam Missarum solennia celebrares,

a *al. Deus*] *orig.* b *Polyc. ibidem. Anselm. ibid.* c 3. *Regum* 19. d *Ansel. ibid. Polyc. ibid.* e *al. præmium.* f *al. accusat*] *orig. & sic deinceps.* g *Polyc. ibid. Ansel. ibid.* h *al. præscriptiones.* i *Polyc. ibidem. Ansel. ibid.* k *decere*] *orig.* l *cod. lib.* 5. 28.

a *Singulis quoque*] *orig.* b *al. misericordiæ.* c *Matth.* 15. *Levit.* 20. *Exod.* 21. d *Ansel. lib.* 13. *cap.* 28. *Polycarp. lib.* 6. *tit.* 20. *D. T.* 2. *q.* 32. *ar.* 5. e *adimplebit*] *orig.* f 13. *q.* 7. *si quid.* g 1. *q.* 7. *tanta. Burch. lib.* 2. *cap.* 177. *Ivo p.* 2. *cap.* 78. *& p.* 5. *cap.* 312.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti, & post exarationem ejus, Missarum solennia celebrâsti: post Missarum solennia etiam terminos possessionis illius eradicare minimè timuisti. Quod factum quæ pœna debeat insequi, omnes, qui audiunt, sciunt. Dubii autem de tanta hac perversitate fueramus, sed filius noster Cyriacus Abbas à nobis requisitus, dum esset Caralis, ita se cognovisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur *a*, ut aliquando resipiscas miser senex, atque à tanta te levitate morum, & operum perversitate compescas *b*. Quantò morti vicinior efficeris, tantò fieri solicitior atque timidior debes. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat jaculanda; sed quia simplicitatem tuam cum senectute novimus, interim tacemus. Eos verò, quorum consilio hæc egisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus: ita tamen, ut si quid eis intra duorum mensium spatium humanitùs advenerit, benedictione viatici non priventur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe: te quoque solicitè custodi, ne si eis in malo discipulus fueris, quibus in bono magister esse debuisti, nec simplicitati tuæ ulteriùs, nec senectuti parcamus.

7 pars. *Vel percussor esse prohibetur, ne videlicet proprius manibus aliquem cædat.*

C. XXV. ¶ *Non licet Episcopo propriis manibus aliquem cædere.*

Unde in Agathensi 1 Concilio *legitur.*

NOn *c* licet Episcopo manibus suis aliquem cædere. Hoc enim alienum à Sacerdote esse debet.

1 ¶ Agathensi] *Hoc caput non habetur in Agathensi, quod extat. Burchardus & Ivo citant ex decretis Bonifacii Papæ. Habetur autem in novellis Constit. 123. cap. 16. apud Julianum antecess. Non dissimilis etiam canon 28. Apostolorum, quem interpretatur Synodus Constantinopolitana, quæ prima & secunda dicta est, cap. 9.*

8 pars. *Prohibetur etiam Episcopus turpis lucri esse cupidus, ne aliquo inhonesto negotio victum, vel cætera sibi necessaria quærat. Quod generaliter de omnibus divino cultui mancipatis, id est, Clericis & Monachis intelligi oportet.*

C. XXVI. ¶ *Qui connumerantur in Clero, turpibus lucris non inserviant.*

Unde in Chalcedonensi Concilio, *cap. 5. legitur:*

PErvenit *d* ad sanctam Synodum, quia de iis, qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum possessionum conductiones, & causas seculares *e* suscipiunt; & à sacris quidem officiis se per desidiam separant, ad domos autem secularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes avaritiæ causâ suscipiunt. Decrevit ergo sancta & magna Synodus, neminem horum deinceps, hoc est, Episcopum, sive Clericum, aut Monachum conducere possessiones, aut miscere secularibus procurationibus: nisi fortè, qui legibus ad minorum ætatum tutelas, sive curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui civitatis ipsius Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, & orphanorum, ac viduarum, quæ indefensæ sunt, & earum personarum, quæ maximè Ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis verò transgressus fuerit hæc præcepta, correctioni Ecclesiasticæ subjaceat.

DISTINCTIO LXXXVII.

1 ps VIduis autem & orphanis Ecclesia præsidium imploran-tibus Episcopi debent adesse: & contra improborum violentias, protectionis patrocinium eis negare non debent.

C. I. ¶ *Implorantibus patrocinium Episcopi debent adesse.*

Unde Gelasius *Gerontio* a *& Petro Episcopis.* a.

LIcèt omnibus de nobis sperantibus non debeamus, in quantum possumus, nos negare; plùs tamen viduarum & orphanorum causas, & impensiùs ducimus exequendas, quas tueri à nobis, vel ab omnibus divina manifestat assertio.

C. II. ¶ *De eodem.*

Idem *Anastasio Episcopo.*

DEfensionis propriæ desolatis auxilio, & qui suis actibus adesse *b* pro ætatis infirmitate non possunt, exoratum Pontificem decet subvenire: quia pupillis 1 tuitionem etiam Divinitas jussit impendi. Et ideò Maximo & Januario, Clericalis officii (qui se solatio parentum vel propinquorum asserunt destitutos) auxilium ex nostra delegatione præstabis: ut adversùs improbitates adversariorum suorum protecti, tuæ executionis annisu noxia commenta non sentiant.

1 ¶ Pupillis] *In codicibus impressis sequebatur,* & viduis, *quæ voces expunctæ sunt, quia absunt à plerisque vetustis. Et quæ antecedunt ac sequuntur, ostendunt agi hic tantum de pupillis.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Idem *Leontio & Petro Episcopis.*

QUisquis in negotiis suis nostri nominis intercessione sperat sibi remedia posse conferri, pronâ nos convenit animositate præstare.

C. IV. ¶ *De eodem.*

DIvinæ retributionis memor ad Pontificalem conscientiam non ambigas pertinere, egentium commodis piam solicitudinem non negare.

C. V. ¶ *Tueatur Ecclesia, quos in sui defensione suscepit.*

Idem *Fortunato Episcopo.*

IRreligiosum *c* prorsus, & execrabile judicamus, si quisquam 1 vel extraneos in sua tuitione susceptos, non omni fide, & totâ animi sui educaverit sanctitate. At cùm Olympius Diaconus dilectionis tuæ, Felicis & Olympii suggeratur avunculus, eosque parvulos tutelæ vice susceperit nutriendos; ultra latrocinium esse judicamus, quod eos bonisculis *d* parentum (sicut asserunt) reliquit extorres, alia retinendo, alia contra leges & jura vendendo.

1 ¶ Quisquam] *In vulgatis codicibus sequitur vox,* Clericos, *quæ in aliquot manuscriptis, & apud Ivonem non habetur, ideoque sublata est. Non enim hic Clericos cum Laicis sed extraneos cum sanguine junctis comparat.*

C. VI. ¶ *Confugientes ad Ecclesiam extrahere non licet.*

Item ex Concilio Arausicano I. *cap. 5. & sequentibus.*

EOs *e*, qui ad Ecclesiam confugerint, tradi non oportet, sed loci sancti reverentiâ & intercessione defendi. ¶ Si quis autem mancipia Clericorum pro suis mancipiis ad Ecclesiam confugientibus crediderint occupanda, per omnes Ecclesias districtissimâ damnatione feriatur. ¶ In Ecclesia *f* quoque manumissos, & per testamentum Ecclesiæ commendatos, si quis in servitutem vel obsequium, vel ad colonariam conditionem revocare tentaverit, animadversione Ecclesiasticâ coërceatur *g*.

a *al.* hortamur, aliquando resipisce. b *al.* compesce. c *Burch. lib. 1. c. 202. Ivo part. 5. c. 316.* d *Burch. l. 2. c. 145. Ivo p. 6. c. 218.* e *al.* secularium.

a *al.* Leontio. b *al.* prodesse. c *Ivo part. 6. cap. 109.* d *al.* bonusculi. e *Rabani pœn. cap. 22. Burch. lib. 3. cap. 195. Ivo p. 1. cap. 113. Ibidem cap. 6.* f *Ivo p. 3. c. 154. & 245. Pannorm. lib. 2. cap. 84.* g *coërcebitur.*] orig.

C. VII.

C. VII. ¶ *In libertate Ecclesia tuentur libertos.*

Item ex Concilio Agathensi, *c. 29.*

2 LIbertos *a* legitimè à dominis suis factos Ecclesia, ps si necessitas exegerit, tuetur: quos, si quis ante audientiam aut pervadere, aut expoliare præsumpserit, ab Ecclesia repellatur.

C. VIII. ¶ *A Sacerdotibus defendantur liberti, ne in servitutem revocentur.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 71.*

LIberti, qui *b* à quibuscunque manumissi sunt, & Ecclesiæ patrocinio commendati existunt, sicut regulæ antiquorum Patrum constituerunt, Sacerdotali defensione à cujuslibet insolentia protegantur, sive in statu libertatis eorum, sive in peculio, quod habere noscuntur.

C. IX. ¶ *Expositos defendat Ecclesia, si quis eorum calumniator extiterit.*

Item ex Concilio Arelatensi II. *c. 32.*

3 SI *c* expositus ante Ecclesiam cujuscunque fuerit ps miseratione collectus, contestationis ponat *d* epistolam, ut si is, qui collectus est, intra decem dies quæsitus, agnitusque non fuerit, securus habeat, qui collegit. Sanè, qui post prædictum tempus calumniator extiterit, ut homicida, Ecclesiasticâ districtione damnabitur, sicut Patrum sanxit auctoritas.

DISTINCTIO LXXXVIII.

1 ps PRohibetur ergò Clerici cupiditatis negotia suscipere, non pietatis curam viduæ & orphanis impendere.

C. I. ¶ *De eodem.*

Unde Melchiades 1 Papa.

DEcrevit *e* sancta Synodus, nullum deinceps Clericum aut possessiones conducere, aut negotiis secularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, [& *f* orphanorum] ac viduarum, aut si forte Episcopus civitatis Ecclesiasticarum rerum solicitudinem habere præcipiat. Ubi liquidò patet, quia alia sunt negotia seculária, alia Ecclesiastica. Nonne Moyses *g* in seculo erat, cùm crebrò tabernaculum intraret, & exiret, qui intùs contemplatione raptus, foris infirmantium negotiis urgebatur? *& infrà.* Sic & Jacob *h* ascendentes & descendentes Angelos vidit: quia videlicet rectores Ecclesiæ non solùm Deo contemplando superna appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Et Domini Sacerdotes horum facta imitantur, & se custodiunt, & subditorum onera portant.

1 ¶ Melchiades] *Caput hoc habetur in scripto, de primitiva Ecclesia & munificentia Constantini, quod in antiquis Conciliorum voluminibus continenter sequeur post decreta Melchiadi (quamvis in recentioribus Concilium Neocæsariense sit interpositum) & ex illa conjunctione fortasse factum est, ut hoc quoque scriptum olim decretis Melchiadis adnumerari solitum esset, cum tamen in eo de Nicæno Concilio, & alia, quæ post Melchiadem gesta sunt, mentio fiat: quod ex capite, ad futuram infrà 12. quæst. 1. apparet.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Gelasius Papa *ad Episcopos per Lucaniam, cap. 17.*

COnsequens *i* est, ut illa quoque quæ de Picenis par-

a *Ivo part. 3. cap. 159. & p. 16. cap. 51. Pannorm. l. 2. c. 82.* b *Burch. l. 3. c. 186. Ivo p. 6. c. 246. & p. 16. c. 52. Pann. l. 2. c. 83.* c *Capit. lib. 6. c. 142. concor. Vasense 1. c. 9. Burch. l. 3. c. 201. Ivo p. 3. c. 52. Polyc. lib. 3. tit. 13.* d *al.* ponatur epistola. e *De scripto de primitiva Ecclesia, & munificentia Constantini ex Concilio Chalcedon. cap. 3.* f *absunt ista duæ voces fere ab omnibus manuscriptis.* g *Exod. 33.* h *Gen. 28.* i *Concil. Aquisgranen. cap. 93. 24. quæst. 4. c. Cleric. Polyc. lib. 4. tit. 31.*

tibus nuper ad nos missa relatio nuntiavit, non prætereunda putaremus: id est, plurimos Clericorum negotiationibus inhonestis, & lucris turpibus imminere *a*, nullo pudore cernentes Evangelicam lectionem, quâ ipse Dominus *b* negotiatores è templo verberatos flagellis asseritur expulisse, nec Apostoli verba recolentes, quibus ait *c*: [*Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.*] Psalmistam *d* quoque David surdâ dissimulantes aure, cantantem: [*Quoniam non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.*] Proinde hujusmodi aut ab indignis posthac quæstibus noverint abstinendum, & ab omni cujuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate cessandum; aut in quocunque gradu sint positi, mox à Clericalibus officiis abstinere cogantur: quoniam domus *e* Dei, domus orationis & esse debet, & dici, ne per *f* officia negotiationis potiùs sit latronum spelunca.

C. III. ¶ *In sacris ordinibus constitutus, seculares curas assumere non debet.*

Item ex septimo canone Apostolorum.

1. EPiscopus, aut Presbyter, aut Diaconus, nequaquam seculares curas assumat; sin aliter, dejiciatur.

C. IV. ¶ *Episcopus secularibus causis occupari non debet.*

Item Gregorius *Romano defensori, l. 8. epist. 11.*

PErlatum *g* est ad nos, reverendissimum Fratrem nostrum Basilium Episcopum, velut unum de Laicis in causis secularibus occupari, & prætoriis inutiliter deservire. Quæ res, quoniam & ipsum vilem reddit, & reverentiam Sacerdotalem annihilat, statim ut experientia tua hoc præceptum susceperit, eum ita ad revertendum districtâ executione compellat, quatenus ei illic re infistente quinque diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat: ne si quolibet modo eum ibidem amplius moram habere permiseris, cum ipso apud nos graviter incipias esse culpabilis.

C. V. ¶ *Testamentorum tuitionem, & curam rei familiaris Episcopus non suscipiat.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 18.*

II. EPiscopus *h* tuitionem testamentorum non suscipiat.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 20.*

III. EPiscopus nullam rei familiaris curam ad se revocet, sed lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi tantummodo vacet.

C. VII. *De eodem.*

Item ex eodem, *cap. 17.*

IV. EPiscopus *i* gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum non per seipsum, sed per Archipresbyterum, aut per Archidiaconum agat.

C. VIII. ¶ *Ratiociniorum causas Clericus suscipere non debet.*

Item Gregorius *Quæstino Expræfecto, epist. 30. lib. 10.*

INutile, & valdè laboriosum est, hominem literatum, ratiociniorum causas assumere, & in eis se, quod non expedit, obligare.

C. IX. ¶ *Fugiendus est Clericus negotiator.*

Item Hieronymus *ad Nepotianum de vita Clericorum.*

NEgotiatorem Clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge.

a *al.* ambiare. b *Matth. 21.* c *2. Tim. 2.* d *Psal. 70. vide infrà c. quoniam.* e *Luc. 19.* f *ne officina negotiationis, & spelunca potius sit latronum.*] *orig.* g *Anst. l. 6. c. 179.* h *Polyc. l. 4. tit. 5.* i *Polyc. ibid.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. X. ¶ *Clerico negotiari non licet.*
Item Augustinus *in libro quæstionum Veteris, & Novi Testamenti, cap.127.*

FOrnicari *a* omnibus, semper non licet: negotiari vero aliquando licet, aliquando non licet: Antequam enim Ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari: facto jam, non licet.

C. XI. ¶ *De eodem.* PALEA.
Item Joannes Chrysostomus *super Matthæum*, [*id est, Auctor operis imperfecti, hom.38. ad c.21. Matth.* b]

EJiciens Dominus vendentes & ementes de templo, significavit, quia homo mercator vix, aut nunquam potest Deo placere. Et ideò nullus Christianus debet esse mercator, aut si voluerit esse, projiciatur de Ecclesia Dei, dicente Prophetâ *c*: [*Quia non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.*] Quemadmodum enim, qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & se commendare, sine mali loquio esse non potest: necesse est enim, ut isti malè loquatur de illo, & illi malè de isto:) sic qui emit & vendit, sine mendacio & perjurio esse non potest. *& paucis intersectis.* ¶ Sed est nec stabilis substantia eorum, neque ad bonum proficit, quod de malo congregatur. Quemadmodum enim, si triticum, aut aliud *d* tale cernas in cribro, dum hue & illuc jactatur, grana omnia paulatim deorsum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet, nisi stercus solum: sic de substantia negotiatorum novissimè nil remanet, nisi solum peccatum. Sed omnes homines videntur esse mercatores. Ostendam ergò, quis non est negotiator, ut qui talis non fuerit, cum intelligas esse negotiatorem. Quicunque rem comparat, non ut ipsam rem integram & immutatam vendat, sed ut materia sit inde aliquid operandi, ille non est negotiator. Qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram & immutatam dando lucretur, ille est mercator, qui de templo Dei ejicitur. Unde super omnes mercatores plus maledictus est usurarius, ipse namque rem datam à Deo vendit, non comparatam, ut mercator, & post fœnus rem suam repetit, tollens aliena cum suis, mercator autem non reperit rem venditam. Ad hoc dicit aliquis: Qui agrum locat, ut gratiam recipiat, aut domum, aut pensiones recipiat, nonne est similis ei, qui pecuniam dat ad usuram? Absit. Primùm quidem, quoniam pecunia non ad aliquem usum disposita est, nisi ad emendum. Secundò, quoniam agrum habens, arando accipit ex eo fructum, habens domum, usum mansionis capit ex ea. Ideò qui locat domum vel agrum suum, usum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodò quasi commutare videtur cum lucro lucrum: ex pecunia reposita nullum usum capis. Tertiò ager vel domus utendo veterascit. Pecunia autem cùm fuerit mutuata, nec minuitur, nec veterascit. [*Et mensas nummulariorum subvertit.*] Pecuniâ spiritualiter homines intelliguntur: quia sicut nummus habet charagma Cæsaris; sic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum solidus, qui non habet charagma Cæsaris, reprobus est; ita & homo, qui non ostendit in se imaginem Dei, reprobus æstimatur. Unde Esaias *e* dicebat ad Hierusalem: [*Pecunia tua reproba est, caupones tui miscent vinum cum aqua, &c.*] Ideò ergò mensas nummulariorum evertit, significans, quia in templo Dei non debent esse nummi, nisi spirituales, id est, qui Dei imaginem, non Diaboli, portant. Aut certè mensas nummulariorum, Sacerdotum dicit scripturas. Novo enim Testamento succedente priori, eversæ sunt scripturæ illorum.

¶ *Hæc Palea (quemadmodum & sequenti) est in aliquot vetustis exemplaribus, in quibus Palea raro habentur. Est autem sumpta ex auctore operis imperfecti (cujus multa sententia partim rejicienda, partim in bonam partem interpretanda sunt) & quidem multis locis de industria, quod ibi plenius, hic in summam redactum est, incolumi fere sententiâ. Quamobrem ea tantum notata, aut locupletata sunt, quæ valdè conducere visum est. Quod etiam in sequenti capite est observatum.*

a *Ive p.8.c.88. Pann.l.7.c.26.* b *Paulò alter.* c *Psal.70. ad aliquam blandi speciem.*] c *Esa.1.*

C. XII. ¶ *De eodem.* PALEA.
Item ex verbis Augustini [*hinc inde collectis, & in summam redactis ad Psal.70. vers.* [Quoniam non cognovi.]

QUoniam non cognovi literaturam.] Aliqui codices habent [negotiationes:] in quo diversitas Interpretum sensum ostendit, non errorem inducit. Ergò si propterea iste totâ die laudem Dei dicit, qui non cognovit negotiationes, corrigant se Christiani, non negotientur. Sed ait mihi negotiator: Affero ex longinquo merces, mercedem laboris mei, unde vivam, pero: *dignus a est enim operarius mercede suâ.* De mendacio, de perjurio agitur, non de negotio. Ego enim mentior, non negotium. Possem enim dicere, tantò emi, tanto vendam: si placet, eme. Quomodo ergò revocas à negotiatione? omnes artifices mentiuntur, sutores, agricolæ. Vis, ut optem carum tempus, ut possim vendere annonam, quam servavi? Sed non hoc faciunt, inquis, agricolæ boni: nec illa negotiatores boni. Quid enim? Etiam & filios habere malum est, quia quando eis caput dolet, malæ quærunt? omnia ista hominum, non rerum peccata sunt. Quære ergò Episcope (dicit mihi negotiator) quomodo Psalmistam intelligas, & noli me prohibere à negotiatione: negotiatio enim me non facit malum, sed iniquitas mea, & mendacium meum. Quæramus ergò negotiatores, qui præsumunt gloriari ex suis operibus, si sunt contra illam gratiam, quam hic Psalmista commendat, ut nemo de suis operibus glorietur. Et sicut contra Medicos superbos salutis pollicitatores vigilat hoc, quod dictum est *b*: [*Torà die salutem tuam:*] sic contra negotiatores de operibus suis gloriantes vigilat hoc, quod dictum est *c*: [*Os meum annuntiabit justitiam tuam.*] Unde & Dominus expulit illos de templo, volentes suam justitiam statuere, & ignorantes justitiam Dei. Meritò dictum negotium, quia negat otium, quod malum est, neque quærit veram quietem, quæ est Deus.

C. XIII. ¶ *De eodem.*
Item Cassiodorus *in eundem Psalmum 70. in eundem versiculum.*

QUid est aliud negotium *e*, nisi quæ possint viliùs comparari, cariùs velle distrahere? *& infrà.* Negotiatores ergò illi abominabiles existimantur, qui justitiam Dei minimè considerantes, per immoderatum pecuniæ ambitum polluuntur, merces suas plùs perjuriis onerando, quàm pretiis. Tales ejecit Dominus de templo, dicens: [*Nolite f facere domum patris mei, domum negotiationis.*]

C. XIV. ¶ *Nomine Sacerdotis careat, qui Dei ministros à suis vocat officiis.*
Item Cyprianus *ad Clerum, & plebem Furnitanorum, lib.1. epist 9.*

2 NEque *g* apud altare Dei meretur nominari in ps Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes & ministros voluit avocare. Et ideò Victor, cùm contra formam nuper in Concilio à Sacerdotibus datam, Geminium Faustinum Presbyterum ausus sit tutorem constituere, non est, quod pro dormitione ejus apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentetur: ut Sacerdotum decretum religiosè, & necessariè factum servetur à nobis.

a *Luc.10.* b *Psal.87.* c *Psal.70. id est, non meam, &c.*] *Aug.* e *al.negotiari.* f *Joan.2.* g *Ivo part.6. cap.339.*

DISTINCTIO LXXXIX.

1 ps DOmus *a* quoque suæ oportet Episcopum bene esse præpositum, ut quædam inde quodammodo futuræ dispensationis argumenta sumantur. In dispensatione verò Ecclesiæ hanc regulam observandam noverit, *ut nulli quantumlibet exercitato personæ duo simul officia committat: neque secularibus viris res Ecclesiasticas gubernandas committat.*

C. I. ¶ *Uni personæ duo non committantur officia.*
Unde Gregorius 1 *scribit omnibus Episcopis.*

SIngula *b* Ecclesiastici juris officia, singulis quibusque personis singulatim committi jubemus. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita in Ecclesiæ corpore, secundùm veridicam * Pauli sententiam, in uno eodemque spiritu, alii conferendum est hoc officium, alii committendum est illud: neque uni, quantumlibet exercitatæ personæ, uno tempore duarum rerum officia committenda sunt: quia si totum corpus est oculus, ubi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diversa officia, & robur corporis servat, & pulchritudinem reptæ sentat: ita varietas personarum per diversa nihilominùs officia distributa, & fortitudinem & venustatem sanctæ Dei Ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio: ita nimirum noxium, simulque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa.

1 ¶ Gregorius] *Caput hoc à collectoribus ita citatur, quasi sint verba alicujus epistolæ B. Gregorii. Verum à Joanne Diacono l.2. vitæ ejusdem sancti Pontificis, num.54. sic referuntur:* Singula Ecclesiastici juris officia, singulis quibusque personis singulatim committi debere dicebat; asserens, quia sicut in uno, &c. *Ex eo autem nonnulla sunt emendata.*

C. II. ¶ *Quilibet Episcopus vicedominum & œconomum habeat.*
Item Gregorius *Anatholio Subdiacono, lib.9. epist.66.*

2 VOlumus *c*, ut frater noster Paschasius, & vicedops minum sibi ordinet, & majorem domûs: quatenus possit vel hospitibus supervenientibus, vel cansis, quæ eveniunt, idoneus & paratus existere. Si verò & negligentem eum prospicis, & ea, quæ diximus, implere differentem; omnis Clerus ejus adhiberi debet, ut communi consilio ipsi eligant, quorum personæ ad ea, quæ prædiximus, valent ordinari.

Hinc 1 *colligi potest Archidiaconi electionem à cuncto Clero, & Episcopus negligens vel differens fuerit, canonicè fieri posse. Officium vicedominicum est, Episcopatum disponere.*

1 ¶ Hinc] *Verba hinc usque ad vers.* officium, *absunt à plerisque vetustis exemplaribus.*

C. III. ¶ *Quod sit officium vicedomini.*
Unde Gregorius *Clementinæ patricio, lib.12. epist.11. post alia.*

DIaconum *e* verò Anatolium, quem ad vos dirigi popposcistis, hoc nos facere non posse, causæ magis modus, quàm rigoris auctoritas facit. Vicedominum enim eum constituimus, cujus arbitrio Episcopum commisimus disponendum.

C. IV. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio Chalcedonensi, *c.26.*

QUia *f* in quibusdam Ecclesiis, sicut ad nos pervenit, sine œconomo Episcopi res Ecclesiasticas tractant; placuit omnes Ecclesias habentes Episcopos, etiam œconomum habere de proprio Clero, qui gubernet Ecclesiæ res cum arbitrio sui Episcopi: ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum Ecclesiasticarum, & ex hoc eveniat res ejusdem Ecclesiæ dispergi, & Sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si verò quis hoc non observaverit, divinis subjaceat regulis.

¶ *Hic idem canon refertur infrà 16.quæst.7. c.*quoniam in quibusdam; *ex versione Dionysii. Hic enim est ex prisca, quæ extat in collectione Isidori.*

C. V. ¶ *Secularibus viris res Ecclesiasticæ non committantur.*
Item Gregorius *Januario Cavalitano Episcopo, lib.7. epist.66.*

INdicatum *a* est nobis, quòd Laicis quibusdam curam vestri patrimonii commiseritis *b*, qui postmodùm in rusticorum vestrorum deprædationibus, atque 1 fatigationibus fuerint deprehensi, & reddere res, quas indecenter retinent habitas, quasi suæ ditionis, quippe vestræ non suppositi curationi, postponant, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem. Quod si ita est, districtè à vobis discuti convenit, atque inter eos, Ecclesiæque vestræ rusticos causam examinare subtilius. Et quicquid in eis fuerit fraudis inventum, cum pœna legibus statuta reddere compellantur. De cætero verò cavendum à fraternitate vestra est, ne secularibus viris, atque non sub regula nostra degentibus, res Ecclesiasticæ committantur, sed probatis de vestro officio Clericis. In quibus, si quid reperiri poterit pravitatis, ut in subditis, emendare, quod illicitè gestum fuerit, valeatis: quò 2 videlicet apud vos habitus sui officium magis convenienter administrent, quàm accuseut.

1 ¶ Atque fatigationibus] *In plerisque manuscriptis legitur*, atque ex fatigationibus: *in editionibus epistolarum B. Gregorii*, atque per hoc & fatigationibus: *in uno autem vetusto earundem epistolarum codice*, atque per hoc ex futigationibus.

2 ¶ Quò videlicet] *Apud B. Gregorium legitur*, quos apud vos habitus sui magis officium commender, quàm excuset.

3 pars. *Propinquis etiam, vel favore sibi conjunctis, Ecclesiastica officia Episcopus committere non audeat.*

C. VI. ¶ *Ecclesiastica officia non committat Episcopus propinquis, vel favore conjunctis.*
Unde in Concilio Toletano X. *cap.3. legitur.*

DEcenter omnibus placet, & in præsenti tale rescindere factum, & non esse de cætero faciendum. Quicunque *c* igitur Pontificum deinceps aut sanguine propinquis, aut favore personis quibuscunque sibi conjunctis *d* talia lucra *e* commendare tentaverit, ad suum nefandæ præsumptionis excidium, & quod jussum fuerit, devocetur in irritum, & qui ordinaverit, annuæ excommunicationi subjaceat. Quæ verò ablata fortasse fuerint, ab eo, qui tulerit, reddantur in duplum.

Porrò ipsa officia quare ita sint distinguenda, & non uni personæ omnia committenda, ex auctoritate Gregorii & Bonifacii Papæ *datur intelligi, qui sic ajunt:*

C. VII. ¶ *Graduum & ordinum distributio, Ecclesiasticam unitatem conservat.*

¶ *Caput hoc penè iisdem verbis legitur in epistola Bonifacii secundi ad Eulalium, & Gregorii primi ad Episcopos Galliarum, l.4. epist.52. Sic quoque in aliis epistolis B. Gregorii multa leguntur, quæ in scripta superiorum Pontificum habentur.*

AD hoc dispensationis *f* divinæ provisio, gradus diversos & ordines constituit esse distinctos, ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, & potiores

a *1.Tim.3.* b *Polyc.l.4.tit.23. Ans.l.7.c.108. Ivo p.6 c.344.* * *Rom.12.* c *Polyc.l.4.tit.22. Ans.l.6.c.143.* d *Episcopium.* e *Ansel.lib.7.c.177.* f *16.q.7. c.quoniam in quibusdam. Ansel. lib.6.c.143. Polyc.l.4.tit.22. Deusdedit, p.4.*

a *Ans.l.6.c.146.* b *committentes,*] *orig.* c *Nam quisquis*] *orig.* d *devinctis*] *orig.* e *al. loca.* f *al.dispositionis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

minoribus dilectionem impenderent, vera a concordia fieret, & ex diversitate contextio, & rectè officiorum gereretur administratio singulorum. Neque enim universitas aliâ poterat ratione subsistere, nisi hujusmodi magnus eam differentiæ ordo servaret. Quia verò quæque creatura in una eademque qualitate *b* gubernari, vel vivere non potest, cœlestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sunt Angeli, & sunt Archangeli, liquet, quia non sunt æquales, sed in potestate & ordine (sicut nostis) differt alter *c* ab altero.

DISTINCTIO XC.

1 ps *Litigiosus quoque prohibetur ordinari: quia qui suâ potestate discordantes ad concordiam debet attrahere, qui oblationes dissidentium prohibetur recipere, nequaquam litigandi facilitate alios ad dissidium debet provocare.*

C. I. ¶ *Clerici discordes deficiantur, vel revocentur ad concordiam.*

Unde in Concilio Carthaginensi IV. *c. 59. legitur.*

Discordantes *d* Clericos Episcopus vel ratione, vel potestate ad concordiam trahat: inobedientes Synodus per audientiam damnet.

C. II. ¶ *Dissidentium fratrum in Ecclesia oblationum dona non recipiantur.*

Item ex eodem, *c. 93. & 94.*

Oblationes *e* dissidentium fratrum, neque in sacrario, neque in gazophylacio recipiantur. *Similiter.* f ¶ Dona *g* eorum, qui pauperes opprimunt, à Sacerdotibus refutanda sunt.

C. III. ¶ *Extra Ecclesiam esse probatur, qui pacem cum proximo non habet.*

Item Cyprianus *de unitate Ecclesiæ.*

Neque ad Cain munera respexit Deus. Neque enim pacatum habere Deum poterat, qui cum fratre pacem per zeli discordiam non habebat. Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? Quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli Sacerdotum? An secum esse Christum, cum collecti fuerint, opinantur, qui extra Christi Ecclesiam colliguntur? Tales etiam occisi in confessione nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluitur. Inexpiabilis, & gravis culpa discordiæ nec passione purgatur.

C. IV. ¶ *Murmurantes à fratrum unitate alieni efficiantur.*

Item ex octava Synodo.

Alienus *h* sit à fratrum unitate, qui murmurat, & opus ejus abjiciatur, qui murmurans 1 extiterit, ne pœnam murmurantium incurrat, de qua Apostolus *i* dicit: [*Neque murmuraveritis, sicut quidam murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.*] Juxta 2 mensuram itaque operis peccator (quod in hac sententia Apostoli plenius declaratur) Sacerdotis judicio pœniteat.

¶ *In libello B. Basilii de institutis Monachorum, Rufino interprete, (qui super Columæ cum regula B. Benedicti est impressus) cap. 42. in ultima responsione habetur prima pars hujus capitis, usque ad ver.* abjiciatur.

1 ¶ Qui murmurans] *Ejusdem libelli, cap. 50. penultima interrogatio sic habet:* Si vero etiam quibus murmuret propter escam, quæ erga eum sententia servabitur? Resp. Ea, quæ circa eos, qui murmuraverunt in deserto. Dicit enim Apostolus: [*Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.*]

a *Una concordia fieret ex diversitate contextio.*] orig. b *æqualitate*] Bon. c *al. unus.* d *Burch. lib. 2. cap. 215. Ivo p. 6. c. 290.* e *Burch. l. 4. c. 38. & 39. Ivo p. 2. c. 47. & 48.* f *al. similiter dona eorum.* g *Infrà, c. eorum.* h *Burch. l. 10. cap. 52. & 54. Ivo p. 13. cap. 35. & 53. ex Concilio Moguntino.* i *1 Cor. 10.*

2 ¶ Juxta] *Hæc pars non habetur in eo Basilii loco. Apud Burchardum verò & Ivonem (à quibus citatur ex Concilio Mogunt.) sic legitur;* juxtà mensuram opusque peccati, quia in hoc sententia, &c.

C. V. ¶ *Corripiantur, qui rixas & contentiones amant.*

Item ex eodem.

Si *a* quis Monachus 1 *b* contentiones vel rixas amaverit, vel manifestum convicium fratri intulerit, juxta arbitrium rectoris, modumque peccati, diuturnâ expietur pœnitentiâ. *Item* c. ¶ Qui contentiosus, aut murmurans extiterit, secundùm arbitrium prioris tamdiu 2 pœniteat, quamdiu culpæ qualitas extat.

1 ¶ Si quis Monachus] *Hanc priorem partem Burchardus & Ivo citant ex Concilio Agathensi, in quo etiam habetur ex codice librorum sexdecim, lib. 5. cap. 22. Abest autem ferè ubique etiam in multis Gratiani exemplaribus, vox,* Monachus.

2 ¶ Tamdiu] *Apud Burchardum & Ivonem (qui citant hanc partem posteriorem ex Moguntino; habetur autem in libro sententiarum Patrum, c. 56. ex statutis seniorum) legitur:* ita pœniteat, quatiter culpæ qualitas extat.

C. VI. ¶ *Dissidentes Episcopi ad concordiam redire cogantur.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *cap. 25.*

Dissidentes *d* Episcopos, si non timor Dei, Synodus reconciliet.

C. VII. *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 26.*

Studendum *e* est Episcopis, ut dissidentes fratres, sive Clericos, sive Laicos, ad pacem magis, quàm ad judicium coërceant *f.*

C. VIII. ¶ *Non recipiantur dona eorum, qui pauperes opprimunt.*

Item ex eodem, *cap. 94.*

Eorum *g*, qui pauperes opprimunt, dona à Sacerdotibus sunt refutanda.

C. IX. ¶ *A cœtu alienentur fidelium, qui ad concordiam redire contemnunt.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap. 31.*

Placuit *h* etiam, ut (sicut plerunque fit) quicunque odio aut longinquâ inter se lite dissenserint, & ad pacem revocari diuturnâ *i* obstinatione nequiverint, à Sacerdotibus civitatatis primitus arguantur. Qui si inimicitias deponere perniciosâ intentione noluerint, de Ecclesiæ cœtu justissimâ excommunicatione pellantur.

C. X. ¶ *Inediis macereturacerrimis, qui fratri suo reconciliari noluerit.*

Item Fabianus Papa.

Si quis *k* contristatus noluerit reconciliari fratri suo, satisfaciente eo, qui contristavit, accerrimis macereturinediis, usque dum gratanti animo satisfactionem recipiat.

C. XI. ¶ *Episcopi ad pacem firmiter tenendam vicissim sibi consilium & auxilium præstent.*

Item Innocentius secundus.

2 ps Præcipimus *l*, ut Episcopi ad solum Deum & salutem populi habentes respectum, omni tepiditate semotâ, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium

a *In regula Isidori, cap. 17. Burch. l. 10. c. 62. Ivo part. 13. c. 63.* b *abest à multis exempl.* c *In libr. sententiarum Patrum, c. 96. ex statutis seniorum. Burch. l. 10. c. 53. Ivo p. 13. cap. 54.* d *Burch. l. 1. c. 62. Ivo p. 5. cap. 172.* e *Burch. lib. 2. cap. 101. Ivo p. 5. cap. 203.* f *cohortentur.*] *vera lectio.* g *Sup. ead. oblationes. Burch. lib. 5. c. 39. Ivo p. 2. cap. 48.* h *Burch. lib. 10. c. 61. Ivo p. 13. c. 62.* i *al. diutinâ intentione.* k *Burch. l. 10. c. 59. Ivo part. 13. c. 60. ex Fabiano.* l *in Concil. Lateran. c. 9. extra de treuga, & pace. c. 1. 9. præcipimus. ex Alex. 3.*

silium & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant. Quòd si quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

C. XII. ¶ *Expellendi sunt à communione fidelium, qui sibi invicem reconciliari noluerint.*

Item Victor Papa *ad Asios, epist. 2.*

Perlatum *a* est ad sedem Apostolicam, aliquos vestrûm nocere fratribus *b* velle, & ut eadant decertare: similiter in Sacramentis discrepare: & ob id contentiones & æmulationes fieri inter vos: à quibus dissensionibus vos avertere, & in his omnibus concordare, & opem ferre vicissim mandamus. Nam si hoc agere citò neglexeritis, & vicissim reconciliari non studueritis, ab Apostolicæ sedis, & totius Ecclesiæ communione vos pelli non dubitetis.

DISTINCTIO CXI.

Qui autem turpe lucro, vel inhonesto negotio victum sibi quærere prohibentur, de oblationibus Ecclesiæ stipendia consequantur, proprio artificiolo c, vel agriculturâ (exemplo Apostoli d, qui de labore manuum vivebat) sibi necessaria veniat: ita tamen, ut occasione sui operis vigilius Ecclesia non desit. Quod absque inæqualitate sui corporis nullis impune conceditur.

C. I. ¶ *Corripiantur Clerici, qui officiis matutinis, vel vespertinis se subtrahunt.*

Unde Pelagius *e* Papa.

Eleutherius *f* Frater & Coëpiscopus noster queritur, Clericos suos sibi contra canones superbire, & id, quod nobis jubentibus factâ in scrinio cautione promisit, ut quotidianis diebus vigiliæ in ejus celebrarentur Ecclesia, illis contemnentibus implere non posse, sed magis unumquemque suis (postposito Ecclesiæ servitio) vacare negotiis. Et ideò experientia tua eos, quos tibi esse ostenderit contumaces, debitâ objurgatione compesce & modis omnibus vigiliis vacare compelle.

C. II. ¶ *De eodem.*

[*Item* ex Concilio Nannetensi.]

Presbyter *g* manè, matutinali officio expleto, pensum servitutis suæ, canendo Primam, Tertiam, Sextam, Nonamque persolvat: ita tamen, ut postea horis competentibus, & signis designantibus juxta possibilitatem aut à se, aut à scholaribus publicè compleantur. Deinde peractis horis, infirmis visitatis, si voluerit, ad opus rurale exeat jejunus, ut iterum necessitatibus peregrinorum, & hospitum, sive diversorum commeantium, infirmorum quoque, atque defunctorum succurrere possit, usque ad statutam horam pro qualitate temporis & opportunitate *h*. *Item ex dictu S. Benedicti* i. ¶ Prophetâ dicente: [*Septies in die laudem dixi tibi:*] qui septenarius sacratus numerus à nobis sic implebitur, si Matutinæ, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, Completoriique tempore nostræ servitutis officia persolvamus: quia de his dixit Propheta *k*: [*Septies in die laudem dixi tibi.*] Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait: [*Medià nocte surgebam ad confitendum tibi.*] Ergò his temporibus referamus laudes Creatori nostro super judicia justitiæ suæ.

a *Pannor. l. 8. c. 147. Polyc. l. 4. tit. 13.* b *al. fratres.* c *al. artificio.* d *Act. 2. & 1 Cor. 4. 1 Thess. 2. & 2 Thess. 3.* e *al. Gelasius.* f *Anst. l. 7. c. 165.* g *extra de celeb. Mis. c. 1. ex Gelasius.* f *Anst. l. 7. c. 165.* g *extra de celeb. Mis. c. 1. ex Agathensi. Burch. l. 2. c. 104. Ivo p. 6. c. 181. ex Nannetensi.* h *al. opportunitatis.* i *In reg. S. Benedicti, cap. 16. Burch. l. 2. c. 105. Ivo part. 6. c. 182.* k *Psal. 118.*

C. III. ¶ *Sine officii detrimento, artificiolo sibi Clericus necessaria quærat.*

Item in Concilio IV. Carthaginensi, *c. 52. & 49.*

Clericus *a* victum & vestimentum sibi artificiolo, vel agriculturâ, absque officii sui duntaxat detrimento, paret *b*. *Item* c. ¶ Clericus, qui absque corpusculi sui inæqualitate vigiliis deest, stipendio privatus excommunicetur.

1 ¶ Privatus] *In postrema Coloniensi Conciliorum editione legitur,* privetur. *Sed in vetustioribus Coloniensibus, duabus Parisiensibus exemplaribus, duobus hujus Concilii manuscriptis Vaticanis, & uno Sorbonensi Regio legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 51. 53. & 48. & 50.*

Clericus *d*, quantumlibet verbo Dei eruditus, artificiolo victum quærat. *Item* c. ¶ Omnes Clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificiola, & literas discant. Qui verò non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulant, ab officio suo degradentur. Intereruptores 1 autem ab officio declinantes, vel negligentiùs agentes, ab officio suo removeantur.

¶ *Caput hoc confectum est ex multis capitibus Carthaginensis quarti, non suo ordine dispositis.*

1 ¶ Interemptores] *In exemplaribus Concilii etiam manuscriptis legitur:* Clericum inter tentationes ab officio suo declinantem, vel negligentiùs agentem, ab officio suo removendum. *Contrà enim in canone 42. jubet,* Clericum inter tentationes officio suo incubantem, gradibus sublimandum. *Sed ob glossam non est mutatum. De tentationibus verò, ob quas (præter tyrannorum persecutionem) aliqui Clerici officium suum deserebant, agit B. Ambrosius, epist. 17.*

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. *c. 30.*

Clerici verò, qui ad opus sanctum adesse contempserint, secundùm arbitrium Episcopi Ecclesiasticam suscipiant disciplinam.

DISTINCTIO XCII.

1 ps *Cum autem ad Ecclesiam venerint, corde magis, quàm voce Deo cantandum meminerint.*

C. I. ¶ *Corde, non voce tantùm Deum laudare debemus.*

Unde Hieronymus *lib. 2. comment. ad cap. 5. epistolæ ad Ephesios.*

Cantantes *f* & psallentes in cordibus vestris Domino.] Audiant hæc adolescentuli: audiant ii, quibus psallendi in Ecclesia officium est: Deo non voce, sed corde cantandum: nec in Tragœdorum modum guttur & fauces dulci medicamine liniendæ *g* sunt, ut in Ecclesia theatrales moduli audiantur, & cantica; sed in timore, in opere, in scientia Scripturarum.

Ab officio autem cantandi & psallendi Diaconi inveniuntur exempti; ne dum vocis modulationi studeant, altaris ministeria negligant.

C. II. ¶ *Cantandi officium Diaconi sibi non usurpent.*

Unde Gregorius *l. 4. epist. 44. seu c. 88. & l. 12. post finem epistolarum, in Concilio ab ipso habito:*

In *h* sancta Romana Ecclesia dudum consuetudo est valdè reprehensibilis exorta, ut quidam ad sacri altaris ministerium 1 Cantores eligantur, & in Diaconatûs ordine constituti, modulationi vocis inserviant,

a *Burch. l. 2. c. 303. Ivo p. 7. c. 180.* b *al. apparet.* c *Cap. 49.* d *Burchard lib. 2. c. 102. Ivo p. 6. c. 179. & 180.* e *C. 13. C. 48. Burchard. l. 2. c. 210. Ivo part. 6. c. 285. Burch. l. 2. cap. 51 & 50.* f *Ansel. l. 7. cap. 70. Eph. 5.* g *al. colliniendas.* h *Ansel. l. 7. c. 67. Polyc. l. 4. tit. 3. Ivo p. 2. cap. 79.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quos ad prædicationis officium, & eleemosynarum studium vacare congruebat. Unde sit plerumque, ut ad sacrum ministerium, dum blanda vox quæritur, quæri congrua vita negligatur, & Cantor minister Deum moribus stimulet, cùm populum vocibus delectat. Quâ in re præsenti decreto constituo, ut in hac sede sacri altaris ministri cantare non debeant, solumque Evangelicæ lectionis officium inter Missarum solennia exolvant: Psalmos verò, ac reliquas lectiones censeo per Subdiaconos, vel si necessitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentaverit, anathema sit.

1 ¶ Ministerium] *In impressis sequebatur*, constituti, *quæ vox expuncta est, quoniam neque in vetustis Gratiani exemplaribus est, neque apud B. Gregorium, neque apud alios collectores, & videtur addi in glossa ad versic.* ministerium: *quæ etiam glossa non est inter vetustiores.*

2 pars. *A quibus ordinandos oporteat esse immunes, breviter monstratum est. De quorum verò manibus ordines suscipere debeant, facilè patet. Sacerdos enim, & cunctis infra ipsum constituti, ab Episcopis suis debent ordinari.*

C. III. ¶ *Qui non sunt ordinati ab Episcopo, in pulpito non psallant, neque legant.*

Unde in Concilio Martini Papæ *legitur*:

NOn *a* liceat in pulpito psallere, aut legere, nisi qui ab Episcopo Lectores sunt ordinati.

De Episcopis autem, à quibus, vel in quibus locis ordinari debeant, suprà definitum est.

3 pars. ¶ *Nunc autem quæritur de his, qui ordinati à parochiis suis non recipiuntur, vel pro aliqua causa eas adire noluerint, an in alterius parochia Episcopale possint officium celebrare? De his in* Concilio Martini Papæ b *sic statutum est:*

C. IV. ¶ *Sacerdotis tantum officium gerat Episcopus, quem sua parochia non recipit.*

I. SI *c* quis ordinatus Episcopus 1, pro contentione 2 populi, aut pro aliqua ratione, non pro sua culpa in parochiam, quæ ei fuerit data, non ierit, hunc oportet honorem Sacerdotii tantummodò contingere; ita ut de rebus Ecclesiæ, in quam venit *d*, nihil sibi præsumat, sustineat autem, quod de eo sanctum Concilium judicare voluerit.

1 ¶ Episcopus,] *In vulgatis sequebatur*, ad parochiam, cujus est electus: *quæ inducta sunt auctoritate manuscriptorum, & originalis, ac ceterorum collectorum.*

2 ¶ Contentione] *In duobus vetustis exemplaribus Gratiani, & uno Conciliorum Regis Catholici legitur*, contemptione.

C. V. ¶ *De Episcopo ordinato, quem sua parochia non recipit.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c. 18.*

II. SI *e* quis Episcopus ordinatus ad parochiam, cujus *f* est electus, minimè accesserit, non suo vitio, sed quòd eum aut populus vetet *g* 1, aut propter aliam causam, non tamen ejus vitio perpetratam, hic & honoris sit & ministerii particeps: dummodo rebus Ecclesiæ, ubi ministrare cognoscitur, in nullo molestus existat. Quem etiam observare 2 convenit, quicquid Synodus perfecta 3 provinciæ judicando decreverit.

1 ¶ Vetet,] Ἐμποδὼν τῷ λαῷ παρεῖπησιν: eò quòd populus recuset.

2 ¶ Observare] ἐνδέχεσθαι, *id est*, expectare & suscipere.

3 ¶ Perfecta] *Antea legebatur*, perfectæ. *Restituta est vera lectio ex originali, & Burchardo, & Ivone. Quid autem sit Synodus, quæ hic perfecta, & in paulò post sequentibus capitibus integra dicitur, exponitur infra eod. c. si quis Episcopus, tertio.*

C. VI. ¶ *A sua parochiâ non recepti alia molestiam non inferant.*

Item ex Concilio Ancyrano, *c. 18.*

SI *a* qui Episcopi ordinati sunt, nec recepti ab illa parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parochias, & vim Præsulibus earum inferre, seditiones adversus eos excitando, hos abjici *b* placuit. Quod si voluerint in Presbyterii ordine, ubi priùs fuerant, ut Presbyteri residere, non abjiciantur à propria dignitate. Si autem seditiones commovent ibidem constitutis Episcopis, Presbyterii quoque honor talibus auferatur, fiantque damnatione *c* notabiles.

C. VII. ¶ *Communione privetur Episcopus, qui sibi commissam Ecclesiam adire neglexerit.*

Item ex Concilio Antiocheno, *cap. 17.*

III. SI *d* quis Episcopus per manûs impositionem Episcopatum acceperit, & 1 sibi commissum ministerium subire neglexerit, nec acquieverit ire ad Ecclesiam sibi commissam, hunc oportet communione privari, donec susceperit coactus officium, aut certè de eo aliquid integra decreverit ejusdem provinciæ Synodus Sacerdotum.

1 ¶ Et sibi] *Ita etiam Burchardus, & Ivo. Sed in versione Dionysii, quam in cæteris partibus referunt, legitur*: & præesse populo constitutus ministerium subire, &c. *quod ad verbum de Græco expressum est.*

C. VIII. ¶ *Sine Concilio integri ordinis vacantem Episcopus vacans Ecclesiam non adeat.*

Item ex eodem, *c. 16.*

IV. SI *e* quis Episcopus vacans in Ecclesiam non habentem Episcopum, surripiens populos, sine Concilio integri ordinis irruerit, etiamsi populus, quem seduxit, desideret illum, alienum eum ab Ecclesia esse oportet. Integrum autem & perfectum Concilium dicimus illud, cui Metropolitanus 1 Episcopus interfuit.

¶ *Hæc versio, quam & Gratianus, & Burchardus, & Ivo sequuntur, eadem fere est atque illa Martini Bracharensis. Dionysiana verò longè magis accedit ad verba Græca.*

1 ¶ Metropolitanus] *Addendus est* Metropolitanus etiam. *Sic enim Græcè*, Ἑκ τῆς μητροπόλεως.

4 pars. *Quòd autem suprà Clerici se vigiliis f subtrahentes excommunicari jubentur, de his intelligendum est, qui ab Episcopo frequenter admoniti, negligentiam suam corrigere contemnunt.*

C. IX. ¶ *Excommunicetur Clericus, qui ab Episcopo commonitus, matutinis vel vespertinis horis adesse neglexerit.*

Unde in Concilio Martini Papæ *legitur*:

V. SI *g* quis Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clericus Ecclesiæ deputatus, si intra civitatem fuerit, aut in quolibet loco, in quo Ecclesia est, & ad quotidianum psallendi officium *h*, matutinis vel vespertinis horis ad Ecclesiam non convenerit, deponatur à Clero, si tamen castigatus veniam ab Episcopo per satisfactionem noluerit promereri.

DISTINCTIO XCIII.

1 OBedientiam autem inferiores ordines *i* superioribus debent. Summo enim Pontifici ea debetur ab omnibus obedientia, ut nulli liceat ei communicare, cui pro aliibus suis inimicus ipse extiterit: nec in Ecclesia esse poterit, qui ejus cathedram deserit.

a *In capitulis Mart. Brach. c. 45.* b *Cap. Mart. Brach. c. 10.* c *Vide Pelag. 11. in epist. ad Benignum. Polyc. l. 2. tit. 13. Burch. lib. 1. cap. 49. Ivo p. 5. c. 151.* d *al. convenit.* e *In epist. Pelag. Polyc. ibid. Burch. l. 1. c. 141. Ivo p. 5. c. 152.* f *al. cui.* g *al. vitet.*

a *Polyc. ibid. Burch. l. 1. c. 36. Ivo p. 5. c. 147.* b ἀφορίζεσθαι, *id est, segregari.* c ἐκκηρύκτους, *id est, abdicatos.* d *Polyc. lib. 2. tit. 12. Burch. l. 1. c. 37. Ivo part. 5. c. 148.* e *Apud Mart. c. Clericus villum.* g *In cap. Martini Brachar. c. 64. ex Tolet. 1. c. 5.* h *al. sacrificium.* i *al. ex ordine.*

C. I. ¶ *Cui pro aliibus suis Apostolicus inimicatur, ei communicare non debemus.* a.

Unde beatus Apostolorum Princeps Petrus in ordinatione Clementis *populum alloquens, inter cætera ait:*

SI *a* inimicus est iste Clemens alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat, cum illo nolite amici esse: sed prudenter observare debetis, & voluntati ejus absque commonitione obsecundare, & avertere vos ab eo, cui ipsum sentitis adversum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur: ut unusquisque, qui in culpa est, dum cupit omnium vestrûm amicitias ferre *b*, festinet citiùs reconciliari ei, qui omnibus præest, & per hoc redeat ad salutem, cùm obedire cœperit monitis Præsidentis. Si verò quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his, quibus ipse non loquitur, unus est & ipse ex illis, qui exterminare Dei Ecclesiam volunt, & cùm corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multò nequior hostis hic, quàm illi, qui foris sunt, & evidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ sunt inimica, gerit, & Ecclesiam dispergit, ac vastat. Ideoque 1, charissimi, his Apostolicis institutis vos monentes instruimus, ut effecta certior charitas vestra solicitius deinceps agere studeat, & cautiùs, ne perversi & infideles homines, lædendi fideles ac benevolos habeant facultatem.

1 ¶ Ideoque,] *Hinc usque ad finem sunt in Fabiani tantummodò epistolâ. Quamobrem ex ipso potissimùm videtur Gratianus cætera etiam sumpsisse.*

C. II. ¶ *A nullo debet suscipi, quem Romana depellit Ecclesia.*

Item Gregorius *l. 5. epist. 26. seu 5. 126.*

MIratus *c* valde sum, quia in tanto Salonitanæ Ecclesiæ Clero, vel populo, vix duo ex sacris ordinibus inventi sunt, frater scilicet, & Coëpiscopus noster Paulinus, & dilectissimus filius meus Honoratus, Archidiaconus ejusdem Ecclesiæ, qui communicare Maximo Sacerdotium rapienti, minimè consentirent, & se Christianos esse cognoscerent. Debuistis enim, filii charissimi, pensare ordines vestros, & quem sedes Apostolica repellebat, repulsum cognoscere, ut priùs, si posset, ab illatis criminibus mundaretur, & tunc ei vestra dilectio communicaret, ne particeps obligationis ejus existeret.

C. III. ¶ *Non est in Ecclesia, qui cathedram Petri non sequitur.*

Item Cyprianus *de unitate Ecclesiæ.*

QUi *d* cathedram Petri, super quam *e* fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse non confidat.

¶ *Apud Cyprianum Romæ impressum hæc leguntur*: Hanc Ecclesiæ unitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui Ecclesiæ renititur & resistit, in Ecclesia se esse confidit? *Verum in Vaticana Bibliotheca, præter octo integra Cypriani exemplaria, est etiam aliud, in quo tantum opuscula quædam continentur, & inter ea hic tractatus. Atque in eo codice, item, in altero integro Monasterii S. Salvatoris Bononiæ, sunt verba hæc, quæ a Gratiano & Ivone afferuntur. Ac sanè paulò antè Cyprianus hanc ipsam Petri cathedram ostenderat, unde unitas Ecclesia penderet.*

Episcopi verò, qui Apostolica ordinationi subjacent, etiam hanc reverentiam debent, ut sese singulis annis, Apostolorum liminibus repræsentent.

C. IV. ¶ *Singulis annis Apostolorum limina visitent Episcopi, qui ordinationibus Apostolicis subjacent.*

Unde Anacletus & Zacharias Papa.

UXta *a* sanctorum Patrum & canonum instituta, omnes Episcopi, qui hujus Apostolicæ sedis ordinationi subjacent, qui propinqui sunt, annuè circa *b* Idus Maji sanctorum Principum Apostolorum Petri & Pauli liminibus præsententur, omni occasione sepositâ. Qui verò de longinquo, juxta chirographum suum impleant. Qui autem hujus constitutionis contemptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus, sciat se canonicis subjacere sententiis.

¶ *Hic est canon quartus Synodi Romæ habitæ sub Zacharia Papa, quæ extat in Bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla sunt in hoc capite emendata.*

2 pars. *Reliqui verò in Ecclesia minores semper debent majoribus subesse, sicut* in Synodo Romana *S. Sylvestri, c. 7. legitur.*

C. V. ¶ *Minores majoribus obedientiam exhibeant.*

AC Subdiacono usque ad Lectores omnes subditi sint Diacono Cardinali urbis Romæ, in Ecclesia repræsentantes ei honorem. Portò Pontifici Presbyter, Presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono Acolytus, Acolyto Exorcista, Exorcistæ Lector, Lectori Ostiarius, Ostiario Abbas 1, Abbati Monachus, in omni loco repræsentent obsequium, sive in publico, sive in gremio Ecclesiæ.

¶ *Caput hoc & apud Gratianum, & in ipsius Synodi editionibus videtur valdè mendosum. Burchardus & Ivo sic habent*: A Subdiacono usque ad Lectorem, omnes subditi sint Diacono Cardinali urbis Romæ, in Ecclesia honorem repræsentantes tantùm. Pontifici verò Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, Acolytus, Exorcista, Lector, Abbas, Monachus, in omni loco repræsentent obsequium, sive in publico, sive in gremio Ecclesiæ. *Verum ob magnam codicum varietatem, & propter glossas, ac Doctorum dicta nihil fere in textu mutatum est.*

1 ¶ Abbas,] *De Abbate & Monacho in Synodi editionibus nulla mentio est.*

C. VI. ¶ *Quod sit officium Diaconorum.*

Item ex epist. 1 Clementis *d ad Jacobum* a. *fratrem Domini.*

DIaconi Ecclesiæ tanquam oculi sint Episcopi, obtemperantes, & circumlustrantes cum verecundiâ actus totius Ecclesiæ, & perscrutantes diligentius, si quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato, ut referant hæc ad Episcopum. *& infra* 1. ¶ Sed & de peregrinis similiter Episcopo suggerant refovendis, & cætera his similia, quæ ad cultum Ecclesiæ, & disciplinam ejus pertinent, Diaconis curæ sint.

1 ¶ Et infrà.] *Sic legitur in plerisque manuscriptis. In vulgatis legebatur*, & ita. *alia verò nonnulla verba restituta sunt ex originali.*

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *eâdem epistolâ.* a.

SAcerdotes *e* verò B. Petrus sal terræ, & mundi lumen docens præcepit, in splendore bonorum operum patrem glorificare Deum, de quibus Dominus ait *f*: [*Beati estis, cùm maledixerint vobis homines*, &c.] & iterum: [*Vos estis sal terræ.*]

a *Clemens epist. 1. Anacletus epist. 1. Alex. epist. 1. Fabianus epist. 1. Conc. Valen. 1. c. 6. 2. 4. 3. c. 15. Ivo p. 1. 4. c. 22. Ansel. lib. 1. cap. 6. Polyc. l. 1. t. 16.* b *al. habere,*] *al. gratiam reparare.* c *Ansel. l. 2. c. 11.* d *Ivo part. 5. c. 361.* e *al. quem.*

a *Leo epist. 4. c. 7. Polyc. lib. 4. tit. 25. Anselm. lib 6. cap. 164.* b *al. Idibus Maji* c *Burchard. lib. 2. c. 224. Ivo part. 6. c. 229. Ansel. l. 7. c. 65.* d *Et l. 2. constit. cap. 48.* e *Ansel. l. 7. c. 67.* f *Matth. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. VIII. ¶ *Hi non sunt habendi Clerici, qui Episcopali providentiâ non gubernantur.*

Item ex Concilio Parisiensi *a.*

NUllâ *b* ratione Clerici, aut Sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius Episcopi disciplina & providentia gubernantur. Tales enim acephalos, id est, sine capite, prisca Ecclesiæ consuetudo nominavit.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex epist. 3 Clementis. *a.*

QUi suis Episcopis non obediunt, indubitanter rei, & reprobi existunt. Porrò ipsi a Deo donum summi muneris consequuntur, qui per justitiæ & præceptorum ejus semitas incedentes, Doctoribus suis, qui rectè Episcopi intelliguntur, libenter obediunt.

C. X. ¶ *Illi in Deum scandalizantur, qui suo non obediunt Episcopo.*

Item Anacletus *epist. 1.* *a.*

ILle *c* proculdubiò scandalizatur in Deum, qui rectè non docet, & qui ejus scandalizat Episcopum vel Sacerdotem.

C. XI. ¶ *Septem debent esse Diaconi in unaquaque civitate.*

Item Evaristus *ad Episcopos Africanos, epist. 1.* *a.*

DIaconi *d* (qui quasi oculi videntur esse Episcopi) in unaquaque civitate, juxta Apostolorum constituta, septem debent esse, qui custodiant Episcopum prædicantem: ne aut ipse Episcopus *e* ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur à suis, aut verba divina, detrahendo aut insidiando, polluantur, vel despiciantur; sed veritas spirituali redoleat fervore, & pax prædicata labiis, animi cum voluntate concordet.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Neocæsariensi, *c. 14.*

DIaconi *f* septem esse debent secundùm regulam, quamvis 1 magna sit civitas. Regulæ autem auctoritas ista est, quòd liber Actuum Apostolorum *g* idem insinuat.

1 ¶ Quamvis magna] *Antea legebatur*, quamvis non magna. *Emendatum est ex canone Græco (qui etiam recitatur in sexta Synodo c. 16.) & ex vulgatis etiam versionibus. In canonibus primæ Nicænæ Synodi, qui ex Arabico in Latinum conversi nuper editi sunt, canone 62. multa habentur ad hanc rem pertinentia: quem fortassè canonem significavit Andreas Cœlestinensis septimâ actione Synodi Florentinæ.*

3 ps. *Ut igitur ex præmissis apparet, Diaconi debent obedientiam Presbyteris, sicut Presbyteri Episcopo. Sed Diaconi superbientes Sacerdotibus æquari, vel potius præferri quærebant: contra quorum insolentiam multorum auctoritates manaverunt, eorum supercilium reprimentes, atque ut Sacerdotibus condignam obedientiam exhibeant, decernentes.*

C. XIII. ¶ *Nihil eorum, quæ sunt decreta primus ordinibus, vendicent Diaconi.*

Unde Gelasius 1 Papa *in epist. ad Episcopos per Lucaniam, c. 9. & 10. ait:*

DIaconos *h* propriam constituimus servare mensuram, nec ultra tenorem, paternis canonibus deputatum quippiam tentare permittimus: nihil eorum suo ministerio penitùs applicare, quæ primis ordinibus propriè decrevit antiquitas. Absque Episcopo, vel Presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis fortassis ordinibus *i* longiùs constitutis, necessitas extrema compellat. Quod & Laicis Christianis facere plerumque conceditur. *& infrà.* k. ¶ Sacri corporis prærogationem *l* sub conspectu Pontificis, seu Presbyteri (nisi his absentibus) jus non habeant exercendi.

1 ¶ Gelasius] *Sic est in plerisque manuscriptis, & apud Burch. & Ivonem. Nam in impressis erat*, Pelagius.

C. XIV. ¶ *Inferiores Presbyteris se Diaconi cognoscant.*

Item ex Concilio Nicæno, *c. 14. seu 18.* a

PErvenit *b* ad sanctum Concilium, quòd in locis quibusdam & civitatibus Presbyteris Sacramenta Diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, ut hi, qui offerendi sacrificii non habent potestatem, his, qui offerunt, corpus Christi porrigant. Sed & illud innotuit, quòd quidam Diaconi etiam ante Episcopos Sacramenta 1 sumunt. Hæc ergò omnia amputentur, & in sua Diaconi mensura permaneant; scientes, quòd Episcoporum quidem ministri sunt, inferiores autem Presbyteris habentur. Per ordinem ergò post Presbyteros gratiam sacræ communionis accipiant, aut Episcopo aut Presbytero porrigente. Sed nec sedere in medio Presbyterorum Diaconis liceat: quia si hoc fiat, præter regulam & ordinem probatur existere. Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit, à ministerio cessare debebit.

¶ *Prior pars hujus capitis usque ad vers.* amputentur, *est ex prisca versione, in canone 14. Reliqua verò pars est ex versione Dionysii, in canone 18. quam quidem totam afferunt & codex canonum, & Burchardus & Ivo.*

1 ¶ Sacramenta sumunt.] *Græcè est,* τὰς ὁμιλουσίας ἀναλαμβάνειν, *quod Dionysius vertit*, oblata contingant: *quanquam Burchardus & Ivo, hoc uno ferè loco discrepantes, habent, ille quidem*, sacra oblata contingant, *hic verò*, sacram oblationem contingant.

C. XV. ¶ *Diaconus honorem exhibeat Presbytero, & ipse ab inferioribus honoretur.*

Item ex Concilio Laodicensi, *cap. 20.* c

INon *d* oportet Diaconum coram Presbytero sedere; sed jussione Presbyteri sedeat: similiter autem Diaconus honorem habeat à sequentibus, id est, à Subdiaconis, & omnibus Clericis.

C. XVI. *Calicem benedicere, & panem dare Diaconi non licet.*

Item ex eodem, *c. 25.* e

IIOn oportet Diaconos 1 panem dare, nec calicem benedicere.

1 ¶ Diaconos] *In veustioribus priscæ versionis editionibus est*, Diaconum. *Græcè est,* τὸν προεστῶτα, *quod Dionysius vertit*, Subdiaconos: *& sic habetur in Concilio Aquisgranensi.*

C. XVII. ¶ *Sicut Episcopi, ita & Presbyteri Diaconi ministrent.*

Item ex Concilio Carthaginensi quarto 1, *c. 37.*

DIaconi *f* ita se Presbyteri, sicut Episcopi ministros esse cognoscant.

1 ¶ Quarto] *Caput hoc cum duobus sequentibus habetur in Concilio 4. Carthaginensi, & in codicibus Gratiani etiam manuscriptis: itemq; apud Anselmum titulo hujus capitis erat additum:* Carthaginensi quarto, cui Papa Zozimus interfuit per Vicarios. *quod minimè convenire ostendunt acta sexta Synodi Carthaginensis, ad quam Zozimus Faustinum Potentinæ Ecclesiæ Episcopum, Philippum, & Asellum Legatos misit. Nam quarta habita est Honorio IV. & Eutychiano coss. Sexta verò Honorio XII. & Theodosio VIII. coss. id est, anno vigesimo post. Quo anno (prout ex Africano Concilio can. 76. & sequentibus apparet) contra Pelagii & Cælestii hæresin quædam sunt definita, cum Cælestius ad Zozimum Papam appellasset, quod ex nonnullis manuscriptis Zozimi, & Episcoporum Africæ ad ipsum epistolis, quæ in Bibliotheca*

a *Concordat Concil. Mogunt. sub Carolo, c. 22.* b *Burch. l. 2. cap. 226. Ivo part. 6. c. 301.* c *Ivo part. 6. c. 245.* d *Polyc. l. 2. tit. 38. Ansel. l. 7. c. 89.* e *abest ab orig.* f *Ex prisca versione. Ordo Rom. c. 9. Conc. Aquisgr. c. 642. Burch. lib. 2. cap. 219. Ivo p. 6. c. 294. & 295.* g *Act. 7.* h *Polyc. lib. 3. tit. 10. Ansel. 7. cap. 63. Burch. lib. 4. cap. 57. Ivo p. 1. c. 252. & p. 6. c. 69.* i *al. offertis] orig.* k *c. 10. in medio.* l *al. arrogationem.*

a *In Aquisgr. cap. 41.* b *Burch. l. 5. cap. 26. Ivo part. 2. cap. 36.* c *& in Agath. cap. 65. & Aquisgr. cap. 77.* d *Anselm. lib. 7. cap. 65. Burch. lib. 2, cap. 221. Ivo part. 6. c. 196.* e *Aquisgr. c. 78.* f *Polyc. lib. 2. tit. 39. Ansel. lib. 7. cap. 63.*

Vaticana

Vaticana servantur, demonstratur. Quare, cum Zozimus in Pontificatu duos tantum annos, & menses aliquot vixerit, necessarium est, multò ante ipsius Pontificatum quartam Synodum Carthaginensem habitam fuisse.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 38.*

PRæsente *a* Presbytero Diaconus Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 39. 40. & 41.*

DIaconus *b* sedeat quolibet loco, jubente Presbytero. Item Diaconus in conventu Presbyterorum interrogatus loquatur. Albâ verò tempore oblationis tantùm vel lectionis utatur *c.*

C. XX. *Diaconi Presbyteris se superiores non cognoscant.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap. 38.*

NOnnulli *d* Diaconi in tantam erumpunt superbiam, ut sese Presbyteris anteponant, atque in primo choro ipsi priores stare præsumant, Presbyteris in secundo choro constitutis. Ergò, ut sublimiores se *e* Presbyteros agnoscant, tam hi, quàm illi in utroque 1 consistant.

1 ¶ In utroque] *Licèt in vulgatis Gratiani codicibus legatur*, in utroque ordine, *& in tomis Conciliorum impressis*, in utroque choro: *tamen in vetusto codice Conciliorum Regis Catholici, & plerisque vetustis Gratiani, etiam impressis, neutra vox habetur.*

4 ps. *Compagis* f *verò calciari absque Apostolici licentia Diaconis non permittitur, sicut nec mappulis uti absque ejusdem auctoritate quibuslibet Clericis conceditur.*

C. XXI. ¶ *Absque Apostolica licentia Diaconi compagis uti non præsumant.*

Unde Gregorius *Joanni Episcopo Syracusano, lib. 7. epist. 28. indict. prima.*

PErvenit *g* ad nos, Diaconos Ecclesiæ Catinensis calceatos compagis procedere præsumpsisse: quod quia nulli hactenus per totam Siciliam licuit, nisi solis tantummodo Diaconis Ecclesiæ Messanensis, quibus olim à prædecessoribus nostris non dubitatur esse concessum, bene recolitis. Quia ergò tantæ remeritatis ausus non est leviter attendendus, cum omni hoc fraternitas vestra subtilitate perquirat: & si 1 ita, sicut ad nos pervenit, invenerit verum esse, utrum vel à se, vel alicujus hoc auctoritate præsumpserint, nobis subtiliter innotescat: ut cognitâ veritate, quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea, quæ malè usurpantur, omittimus, excessûs viam aliis aperimus.

1 ¶ Et si ita] *Hic & paulò inferius addita sunt aliquot verba ex originali.*

C. XXII. ¶ *Mappulis Clerici sine Apostoli licentia uti non debent.*

Item *Joanni Ravennati Episcopo, lib. 2. epist. 54. seu cap. 93. circa finem.*

ILlud *h* autem, quod pro utendis à Clero vestro mappulis scripsistis, à nostris est Clericis fortiter obviatum, dicentibus, nulli hoc unquam alii cuilibet Ecclesiæ concessum fuisse: nec Ravennates Clericos vel illic, vel in Romana civitate tale aliquid cum sua conscientia præsumpsisse: nec si tentatum esset, ex furtiva usurpatione sibi præjudicium generari: sed etiam, si in aliqua Ecclesia hoc præsumptum fuerit, asserunt emendandum, quod non concessione Romani Pontificis, sed solâ surreptione præsumitur *i.*

a *Polyc. ibidem. Ansel. l. 7. c. 66. Burch. lib. 4. cap. 13. Ivo p. 2. cap. 23.* b *Anselm. ibid.* c *al. induatur.* d *Burch. lib. 2. c. 222. Ivo p. 6. c. 297.* e *al. sibi.* f *Joann. Diac. l. 4. c. 8.* g *Ansel. lib. 7. cap. 74.* h *Joann. Diac. l. 4. c. 2. Ansel. l. 7. c. 168.* i *al. præsumit.*

C. XXIII. ¶ *Sicut in ministerio, ita in dispensatione sine Diacono Episcopus non vivat.*

Item Hieronymus *a de septem ordinibus Ecclesiæ, cap. 5.*

5 DIaconi *b* sunt, quos in Apocalypsi *c* legimus, septem Angeli Ecclesiarum: hi sunt septem candelabra aurea: hi voces tonitruorum. *& infrà.* ¶ Virtutum operatione præclari, humilitate prædíti, quieti, humiles, evangelizantes pacem, annuntiantes bona, dissensiones, & rixas, & scandala resecantes, docentes *d*, soli Deo colloquentes, in *e* templo nihil de mundo penitùs cogitantes, dicentes patri & matri, non novi *f* vos, & filios suos non agnoscentes. *& paulò post.* ¶ Sine hoc Sacerdos nomen 1 *g* non habet, ortum non habet, officium non habet. Hic minister Dei dicitur, quia scriptum est: [*Quis* h *major est, qui ministrat, an cui ministratur?*] Et sicut in Sacerdotio ministratio *i*, ita in ministro est Sacramenti dispensatio. *& paulò post.* ¶ Sacerdotibus etiam propter præsumptionem non licet de mensa Domini tollere calicem, nisi eis traditus fuerit à Diacono. *& paucis interjectis.* ¶ Ita enim Deus noster omnipotens universa disposuit, ut qui majorem se esse crediderit, minor sit; & qui videretur minor, major existeret. Denique quàm hoc verum sit, ipse perpende. Levitæ inferunt oblationes in altari: Levitæ componunt mensam Domini: Levitæ cum Sacerdotibus, dum Sacramenta benedicunt *k*, assistunt: Levitæ ante Sacerdotes orant, ut si distinctio locorum creditur, etiam in altari Dei videant sibi Episcopi, si superbi sunt, Diaconos anteponi. Si humilitatem diligunt, majores se esse in eo, quòd sunt humiles, cognoscant. Tunc demum *l*, ut aures habeamus ad Dominum, Diaconus acclamat: ipse prædicat, ipse hortatur, ipse commonet, adstantibus Sacerdotibus, ne leviter hanc vocem, quæ loquitur hæc, & pacem annuntiat, aut negligenter aspicias, aut contemnendam putes. Sufficit huic ordini, tantum per Dominum fuisse concessum *m*, ut non solus Sacerdos in templo totum agere & implere videatur. *& infrà.* ¶ Nunc autem ex quo in Ecclesiis, sicut in Romano Imperio, crevit avaritia, periit lex de Sacerdote, & visio de Propheta, singuli quique per *n* potentiam Episcopalis nominis, quam sibi ipsi illicitè absque Ecclesia vendicârunt, totum, quod Levitarum est, in usus suos redigunt; nec hoc sibi, quod scriptum *o* est, vendicant, sed cunctis auferunt universa. Mendicat infelix Clericus in plateis, & civili *p* operi mancipatus publicam à quolibet deposcit alimoniam *q*. Et quidem ex eo despicitur cunctis Sacerdotale officium, dum miserticordiâ desolatus, justè putatur ad hanc ignominiam devenisse. *& infrà.* ¶ Solus incubat bonis *r*, solus ministerio utitur, solus universa sibi vendicat, solus partes invadit alienas, solus occidit universos. *& paulò post.* ¶ Hinc propter Sacerdotum avaritiam odia consurgunt, hinc Episcopi accusantur à Clericis, hinc Principum *s* lites, hinc detractionis *t* causa, hinc origo criminis. Etenim si unusquisque ita in hoc *u* mundo visibili aliquid possidere jubetur, ut suâ tantùm possessione contentus sit, ac res non invadat alienas, non agrum pauperi tollat, non vineam, non subvectorium *x* aliquod, non famulos, non fructus; quantò magis, qui Ecclesiæ Dei præest, debet ita in omnibus servare justitiam, ut sibi hoc tantùm vendicet,

a *Inter opera B. Hieron. tom. 4. vel 9.* b *Polyc. l. 2. tit. 39. Anselm lib. 7. c. 72.* c *Apoc. 1.* d *abest ab orig.* e *Deut. 33.* f *al. novimus.* g *al. nomen habet.* h *Marc. 10.* i *consecratio,] vera lectio* k *al. benedicuntur.* l *deinde,] orig.* m *Ezechiel. 7.* n *pro potentia] orig.* o *al. adscriptum.* p *al. servili.* q *al. eleemosynam.* r *divitiis,] orig. al. donis.* s *al. principium litis.* t *desolationum causa,] orig.* u *hunc mundum visibiliter possid.] orig.* x *al. subjectorum] al. subjumentorium.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod sui juris esse cognoscit, aliena non rapiat, aliena non contingat, æqualem se cæteris faciat, & sicut sine his in ministerio non vivit, ita in dispensatione non vivat? ¶ Certè, ut ipse nôsti, qui visibiliter in hoc mundo jus invadit alienum, accusatur à paupere, damnatur à judice: ita & in Ecclesia Dei, cùm unusquisque stipendia sua perdit, clamat ad Deum, exauditur à Christo: nec differtur in hac parte ultionis sententia, si non redduntur universa. Moderatio enim Dei *a*, ac pietas solum nostrum reditum quærit, ac nos cupit suâ longâ *b* bonitate salvari. Sed si non convertimur, si duri corde sumus, si in peccatis usque ad mortem illicitè perduramus, assiduè peccantium, sicut scriptum est, Deus non miseretur.

1 ¶ Nomen non habet,] *Sic etiam in originali, sed in multis Gratiani manuscriptis, & apud Anselmum est*, nomen habet, officium non habet.

6 pars. *Hoc capitulo Sacerdotum avaritia reprehenditur, Diaconorum dignitas, sive officium commendatur. Sed quia (ut suprà dictum est) Diaconi insolescientes etiam Presbyteris se præferendos arbitrati sunt, contra eorum supercilium scribit* Hieronymus *ad Evagrium Episcopum, epist. 85. tom. 2.*

C. XXIV. ¶ *Diaconi Presbyteris debent subesse.*

LEgimus *c* in Esaia *d*: [*Fatuus fatua loquetur.*] Audio quendam in tantam erupisse vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id est, Episcopis anteferret. Nam cùm Apostolus perspicuè doceat, eosdem esse Presbyteros, quos Episcopos; quid *e* patitur mensarum & viduarum minister, ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus, sanguisque conficitur? Quæris auctoritatem? Audi testimonium: [*Paulus* f *& Timotheus servi Christi Jesu omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconis.*] Vis & aliud exemplum? In Actibus *g* Apostolorum ad unius Ecclesiæ Sacerdotes ita Paulus loquitur: [*Attendite vobis, & cuncto gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, ut regeretis Ecclesiam Domini, quam acquisivit sanguine suo.*] Ac ne quis contentiosè in una Ecclesia plures Episcopos fuisse contendat, audi & aliud testimonium, in quo manifestissime comprobatur, eundem esse Episcopum atque Presbyterum: [*Propter* h *hoc reliqui te in Creta, ut quæ deerant, corrigeres, & constitueres Presbyteros per civitates, sicut & ego tibi mandavi. Si quis est sine crimine, unius uxoris vir, filios habeat fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, quasi Dei dispensatorem.*] Et ad Timotheum *i*: [*Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ tibi data est per prophetiam* 1, *per impositionem manuum Presbyterii.*] Sed & Petrus *k* in prima epistola: [*Presbyteros, inquit, in vobis precor Compresbyter, & testis passionum Christi, & futuræ gloriæ, quæ revelanda est, particeps, regite gregem Christi, & insuscite non ex necessitate, sed voluntarie juxta Deum.*] Quod quidem Græcè significantius dicitur ἐπισκοπεῖτε, id est, superintendentes: unde & nomen Episcopi tractum est. Parva tibi videntur tantorum virorum testimonia? Clangat tuba Evangelica, filius / tonitrui, quem Jesus amavit plurimum, qui de pectore Salvatoris doctrinarum fluenta potavit: [*Presbyter* m *Electæ dominæ, & filiis ejus, quos ego in veritate diligo.*] Et in alia *n* epistolâ: [*Presbyter Cajo charissimo, quem ego diligo in veritate.*] Quod autem postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in schismatis remedium factum est, ne unusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Evangelistâ usque ad Heraclam & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper unum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant: quomodo si exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant de se, quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent. Quid enim facit, exceptâ ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non faciat? Nec altera Romanæ urbis Ecclesia, altera totius orbis æstimanda est. Et Galliæ, & Britanniæ, & Africa, & Persis, & Oriens, & India, & omnes barbaræ nationes unum Christum adorant, unam observant regulam veritatis. Si auctoritas quæritur, orbis major est urbe. Ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive Alexandriæ, sive Tanis, ejusdem meriti, ejusdem est & Sacerdotii. Potentia divitiarum & paupertatis humilitas, vel sublimiorem, vel inferiorem Episcopum non facit: cæterùm omnes Apostolorum successores sunt. ¶ Sed dicis, quomodo Romæ ad testimonium Diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi præfers unius urbis consuetudinem? Quid paucitatem, de qua ortum est supercilium, in leges Ecclesiæ vendicas? Omne quod rarum est, plus appetitur. Pulegium apud Indos piperi pretiosius est. Diaconos paucitas honorabiles, Presbyteros turba contemptibiles facit. Cæterum etiam in Ecclesia Romæ Presbyteri sedent, & stant Diaconi, licèt paulatim increbrescentibus vitiis inter Presbyteros, absente Episcopo, sedere Diaconum viderim, & in domesticis conviviis benedictiones *a* Presbyteris dare. Discant, qui hoc faciunt, non se rectè facere, & audiant Apostolos: [*Non* b *est dignum, ut relinquentes verbum Dei ministremus mensis.*] Sciant quare Diaconi constituti sint. Legant Acta Apostolorum: recordentur conditionis suæ. Presbyter & Episcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis est nomen. Unde & ad Titum, & ad Timotheum de ordinatione Episcopi & Diaconi dicitur: de Presbyteris omnino recitetur: quia in Episcopo & Presbyter continetur. Qui provehitur, de minori ad majus provehitur. Aut igitur ex Presbytero ordinetur Diaconus, ut Presbyter minor Diacono comprobetur, in quem crescit ex parvo: aut si ex Diacono ordinetur Presbyter, noverit 2 se Laicis majorem, Sacerdotibus esse minorem.

1 ¶ Per prophetiam,] *Sic in vulgata editione, & Græcè,* διὰ προφητείας: *Sed hic apud B. Hieronymum*, prophetiæ.

2 ¶ Noverit se] *In originali est*, noverit se lucris minorem, Sacerdotio esse majorem. *Quo etiam pertinet, quod idem Hieronymus ad caput ultimum Ezechielis scribit*: Levitarum multitudinem intelligere se à Sacerdotali gradu esse disjunctam, & ad decutiendam superbiam ministrorum, qui ignorantes humilitatem statûs sui, ultra Sacerdotes, hoc est, Presbyteros, intumescunt, & dignitatem non merito, sed divitiis æstimant. *Verum ob glossam non est mutatum.*

C. XXV. ¶ *De eodem.*

Item Cyprianus, *l. 3. epist. 110.*

DOminus *c* noster ipse Jesus Christus, Rex & Judex, & Deus noster usque ad Passionis diem servavit honorem Pontificibus & Sacerdotibus, quamvis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Christi servâssent. Nam cùm leprosum emundâsset, dixit illi: *d* [*Vade, & monstra te Sacerdoti, & offer donum.*] Humilitate eâ, quâ nos quoque esse humiles docuit, Sacerdotem adhuc appellabat, quem sciebat esse sacrilegum. Item sub ictu passionis cum alapam accepisset, & ei diceretur: [*Sic e respondes Pontifici?*] nihil ille contumeliosè locutus est in personam Pontificis, sed magis innocentiam suam cutatus est, dicens: [*Si malè locutus sum, exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis?*] Quæ omnia ab eo ideò facta sunt humiliter atque patienter, ut nos humilitatis ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim Sacerdotes veros legitimè & plenè honorari, dum circa falsos Sacerdotes ipse talis extitit *a*. Meminisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos & Præpositos *b* Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Domini in cœlos Apostoli sibi constituerunt Episcopatûs sui, & Ecclesiæ ministros. Quod ostituerunt Episcopatûs sui, & Ecclesiæ ministros. Quod si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui Episcopos facit: possunt & contra nos audere Diaconi, à quibus fiunt.

a Dei preces, ac salum] orig. b abest ab orig. c Polyc. ibid. Anselm. lib. 7. cap. 87. d Esa. 32. e al. qui patiatur. f Philipp. 1. g Act. 20. h Ad Tit. 1. i 1. Timoth. 4. k 1. Petr. 5. l Marc. 3. m 2 Joan. n 3 Joan.

a al. benedictionem coram Presbyteris. b Act. 6. c Ivo part. 3 c. 355. d Luc. 5. e Joan. 18.

militaris

7 ps. *Hoc autem, quod de Diaconorum miserrima dicitur, ubique servandum est, nisi cùm locum Diaconus habuerit aut proprii Patriarchæ, aut sui Metropolitani.*

C. XXVI. ¶ *Diaconus Sacerdotibus non præferatur, nisi locum Metropolitani sui obtineat.*

Unde in sexta Synodo, *c. 7. legitur:*

PRæcipimus *c* ne Diaconus (quamvis etiam in dignitate, hoc est, in officio quolibet Ecclesiastico sit) ante Presbyterum sedeat, nisi cùm locum habuerit proprii Patriarchæ, aut Metropolitani sui pro aliquo Capitulo: tunc enim sicut illius locum tenens honorabitur. Si quis verò præsumpserit hoc tyrannicè facere, à proprio gradu repulsus, ultimus omnium fiat in ordine suo.

DISTINCTIO XCIV.

1 ps. SUbdiacono etiam summus Patriarcha vices suas committere valet.

C. I. ¶ *Etiam Subdiaconis vices suas Apostolica committit Ecclesia.*

Unde Gregorius 1 *ad Episcopos Siciliæ libro primo, epistolâ primâ ait:*

VAldè *d* necessarium esse perspeximus, ut sicut prædecessorum nostrorum fuit judicium, ita uni, eidemque personæ omnia committamus, ut ubi nos præsentes esse non possumus, nostra per eum, cui præcipimus, repræsentetur auctoritas. Quamobrem Petro Subdiacono sedis nostræ, intra provinciam Siciliam vices nostras, Deo auxiliante, commisimus. Nec enim de ejus actibus dubitare possumus, cui, Deo auxiliante, totum nostræ Ecclesiæ noscimur patrocinium *e* commisisse.

1 ¶ Gregorius] *Restituta est inscriptio ex Polycarpo. Nam antea legebatur*, Symmachus Papa.

2 ps. *Legatum verò Apostolicæ sedis quicunque impedierit, usque ad satisfactionem excommunicetur.*

C. II. ¶ *Excommunicetur, qui Legatum sedis Apostolicæ impedire tentaverit.*

Unde Alexander Papa I. *epist. 2. omnibus Episcopis* f.

SI *g* quis autem legationem 1 impedit, non unius sed multorum profectum avertit *h*. Et sicut multis nocet, ita à multis arguendus est, & bonorum societate privandus *i*. Et quia Dei causam impedit, & statum conturbat Ecclesiæ; ideò ab ejus limi nibus arceatur. Ab omnibus itaque *k* talis est cavendus, & non in communionem fidelium, usque ad satisfactionem, recipiendus.

1 ¶ Legationem] *In epistola ipsa, Concilio Triburiensi, & apud Burchardum additur*, vestram. *Ea enim legatio videtur significari, quâ Apostolos, & Episcopos pro Christo fungi docuit beatus Paulus 2. Corinth. c. 5.*

3 ps. *Archidiaconus verò, quamvis ex officio suo Clericorum vitam diligenti examinatione debeat inquirere, & quæ corrigenda invenit, Episcopo nuntiare, tamen dominationem super eos exercere, & censum ab eis exigere prohibetur.*

a al. existit. b al. Presbyteros. c Ivo p. 6. c. 123. d Polyc. lib. 1. tit. 14. Ansel. l. 1. c. 26. e al. patrimonium. f Conc. Triburiense, c. 9. g Burch. l. 15. c. 37. h al. evertit. i al. arcendus. k al. quoque.

C. III. *Archidiaconi super Presbyteros jurisdictionem non exerceant.*

Unde in Cabilonensi Concilio, *c. 15. legitur:*

DIctum *a* est, quod in plerisque locis Archidiaconi super Presbyteros Parochianos quandam exercent dominationem, & ab eis censum exigunt: quod magis ad tyrannidem, quam ad rectitudinis pertinet ordinem. ¶ Si enim juxta Apostoli *b* sententiam, Episcopi non debent esse dominantes in Clero, sed forma facti gregis ex animo; multo minùs facere isti hoc debent, sed contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram: & quod ab Episcopis eis injungitur, hoc per Parochias suas exercere studeant, nil per cupiditatem & avaritiam præsumentes.

DISTINCTIO XCV.

1 ps. QUod autem Sacerdotes suprà jubentur Episcopis tanquam subditi obedire, non ita intelligendum est, quasi non liceat eis, præsentibus Episcopis, sacra mysteria celebrare, (sicut Episcopali supercilio quidam ab his volebant Presbyteros prohibere:) sed quia Presbyteri Pontificibus, tanquam filii parentibus, debent obedire. Baptizatos etiam chrismate eis tangere conceditur.

C. I. ¶ *Ubi Episcopi desunt, baptizatos in frontibus Presbyteri chrismate tangant.*

Unde Gregorius *scribit Januario Episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26. indict. 12.*

PErvenit *c* quoque ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quòd Presbyteros chrismate tangere in fronte eos, qui baptizati *d* sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundùm usum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos *e* chrismate tangere debeant, concedimus.

Suprà Leo Episcopus contrà: f [Quamvis Chorepiscopis, &c.]

C. II. ¶ *Ultra suum modum Presbyteri tendere non præsumant.*

Item Gelasius Papa *Episcopis per Lucaniam, &c. epist. 1. c. 6.*

PResbyteros ultra suum modum tendere prohibemus, nec Episcopali fastigio debita sibimet audacter assumere, non conficiendi chrismaris, non consignationis Pontificalis adhibendæ sibimet accipere facultatem.

Sed istud Gregorii pro scandalo sedando semel concessum legitur. Illud autem Leonis Papæ & Gelasii, usu approbante, prævaluit, nisi forte ubi aliquorum consuetudo hoc admisit, ut in absentia Episcopi, extremâ necessitate cogente, ex concessione Gregorii, Presbyteri baptizatos in fronte linant. ¶ *Prohibitio verò Leonis & Gelasii in eo casu intelligatur, cum Episcopi præsentes sunt, vel cum non cogit ultima necessitas. Oleo verò sanctificato permittitur eis ungere infirmos. Unde Jacobus* f *ait:* [Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, qui orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum.]

2 pars. ¶ *Sed quæritur, An Episcopi liceat eodem oleo ungere infirmos? vel si unpœnitentibus hujusmodi unctio sit concedenda?*

C. III. ¶ *Oleo sanctificato non prohibetur Episcopus infirmos tangere.*

De his verò ita scribit Innocentius Papa *ad Decentium Eugubinum Episcopum, epist. 1. c. ult.*

ILlud *h* superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium est.

a Ivo p. 3. c. 134. b 1. Pet. 5. c De consecr. dist. 4. Presbyteri baptizatos. Polycarp. lib. 3. tit. 10. Mag. 4. senten. dist. 7. cap. 1. d baptizandi] orig. e baptizandos] orig. f Distinct. 68. g Jac. 5. h Alcuinus de divinis officiis, pag. 94. Conc. Wormacien. c. 72. Ivo part. 2. cap. 75.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nam idcircò de Presbyteris dictum est, quia Episcopi, occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Cæterùm, si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem à se visitandum, & benedicere, & tangere chrismate, sine cunctatione potest, cujus est ipsum chrisma conficere. Nam non 1 pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? His ergò, frater charissime, omnibus, quæ tua dilectio voluit à nobis exponi, prout potuimus, respondere curavimus.

1 ¶ Non pœnitentibus] *In epistolis Innocentii tam impressis, quàm manuscriptis (licèt aliter testetur auctor glossæ) in Concilio Wormaciensi, in quo hoc idem reperitur, apud Alcuinum & Ivonem, & in aliquot Gratiani codicibus legitur sine negatione. Et in glossa (ut est in antiquis exemplaribus) utraque lectio exponitur.*

3 pars. *Chrisma verò à suis Episcopis ad Baptismi sanctificationem Presbyteri petant.*

C. IV. ¶ *Chrisma singulis annis à proprio petatur Episcopo.*

Unde in Concilio Carthaginensi IV. *c. 36.*

PResbyteri *a*, qui per diœceses Ecclesias regunt, non à quibuslibet Episcopis, sed à suis; nec per juniorem Clerum, sed omni anno 1 aut per seipsos, aut per illum, qui sacrarium tenet, ante Paschæ solennitatem chrisma petant.

¶ *Huic capiti rubrica est praposita ex aliquot vetustis exemplaribus.*

1 ¶ Omni anno] *Verba hæc non sunt in editionibus Conciliorum Colonienſibus duobus, & quatuor tomis impressorum, neque insrà de consecr. dist. 4. ubi hoc idem, sed ex Concilio apud Valentias refertur. Verum & in Colonensi prisca, ac trium tomorum, & duobus Parisiensibus, duobusq; codicibus Vaticanis habentur. Et in* e. literis. *de consecr. dist. 3. à Fabiano Papa singulis annis novum chrisma fieri præcipitur.*

C. V. ¶ *Presbyter idem est, qui Episcopus, ac solâ consuetudine præsunt Episcopi Presbyteris.*

Item Hieronymus *ad caput primum epistolæ ad Titum, ad ea verba:* [Et constituas.]

OLim *b* idem *c* erat Presbyter, qui & Episcopus. Et antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis: [*Ego* d *sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ,*] communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam verò unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur *e* cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. *& paulò pòst.* ¶ Sicut ergò Presbyteri sciunt, se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi Præpositus fuerit, esse subjectos; ita Episcopi noverint, se magis consuetudine, quam dispensationis *f* Dominicæ veritate Presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere.

C. VI. ¶ *Coram Episcopo, Presbyteri sedere licet* g.

Idem *ad* h *Rusticum Narbonensem Episcopum, de septem gradibus Ecclesiæ:*

ECce 1 ego *i* dico, præsentibus Episcopis suis, atque adstantibus in altari, Presbyteros posse Sacramenta conficere. *& infrà.* ¶ Sed quia scriptum est *k*: [*Presbyteri duplici honore honorentur, maximè qui laborant in verbo Domini,*] prædicare eos decet, utile est benedicere, congruum confirmare, convenit reddere communionem, necesse est visitare infirmos, orare pro invalidis, atque omnia Dei Sacramenta complere. *& infrà.* ¶ Nemo hinc Episcoporum invidiâ diabolicæ tentationis inflatus, irascitur in templo, si Presbyteri interdum exhortentur plebem, si in Ecclesiis prædicent, si plebibus, ut scriptum est, benedicant. Etenim abnuenti mihi ista, sic dicam: qui non vult Presbyteros facere, quæ jubentur à Deo, dicat, quis major est Christo? aut quid corpori ejus, aut sanguini poterit anteponi? Si Presbyter Christum consecrat, cum in altario Dei Sacramenta benedicit, benedicere populo non debet, qui Christum etiam meruit consecrare? *& paulò pòst.* ¶ Circa 2 Laicos, ac mulieres, jubentibus vobis, ô injustissimi Sacerdotes, Presbyter Dei benedictionis perdit officium, amittit linguæ opus, non habet confidentiam prædicandi, truncatus est omni parte virtutum, solùm Presbyteri nomen habet, plenitudinem ac perfectionem, quæ consecrationi ejus competit, non retentat. ¶ Quis hic, rogo, ô Sacerdotes, honor vester est, ut damnum gibbi *a* inferatis? Quoniam cùm pastoribus per potentiam vestram aufertur Deo digna diligentia, contagium quoddam & calamitas crescit in gregibus: ac Dominici 3 patrimonii damna conquiritis, dum *b* soli vultis in Ecclesia potentari. *& pauci interjectis.* ¶ Presbyteri ab initio, ut legimus, negotiorum judices esse mandati sunt, Presbyteri interesse Sacerdotum concilio *c*: quoniam & ipsi Presbyteri, ut legimus, Episcopi nuncupantur, secundùm quod scriptum est ad 4 Episcopum: [*Noli* d *negligere gratiam, quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyterii.*] & alibi *e* ad majores natu: [*Qui vos posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.*] *& infrà.* ¶ Sed oderunt hoc Sacerdotes superbi in Presbyteris nomen, qui nolunt esse hoc, quod Christus, qui Discipulorum pedes lavit *f*; qui baptizatus *g* est à Joanne, licèt baptizandum se Joannes à Domino proclamaret. Propterea hæc scribo, ut si prætériti temporis error non potest jam revocari, vel ad præsens in Ecclesiis servetur humilitas, ut Presbyteri hoc in Ecclesiis suis faciant, quod Romæ, sive quod in Oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, ubi humilitas perseverat, quod in cœlis fit (quod majus est) ubi sedes Angelorum *h* leges esse dispositas.

1 ¶ Ecce ergo] *Principium hujus capitis longè aliter legitur in libello de septem gradibus, & additur negatio:* Nec ego dico præsentibus Episcopis, atque adstantibus altari, Presbyteros posse Sacramenta conficere: sed si fortè usus exegerit, ut venientes ad Ecclesiam Sacerdotes eisdem horis, quibus aut oblatio parata non sit, aut non possit offerri, non debere Episcopum repudiare Eucharistiam Presbyterorum, &c.

2 ¶ Circa Laicos] *In libello legitur:* tamen credendum est summi Sacerdotis judicio, & hoc faciendum, quod jusserit circa Laicos & mulieres. Jubentibus vobis injustissimè Sacerdotibus, non recte Presbyter Dei, benedictionis, &c.

3 Ac Dominici] *Ibidem est*, ac Deo nostro non patrimonii sui damna conquiritis, dum soli vultis in Ecclesiis potentari?

4 ¶ Ad Episcopum] *Hoc loco longè plenior est oratio in libello, & pro hac auctoritate Apostoli ad Timotheum, multa alia afferuntur.*

C. VII. ¶ *Episcopi & Clerici invicem sibi honorem exhibeant.*

Item *ad Nepotianum, epist. secundâ.*

SOa *i* subjectus Pontifici tuo, & quasi animæ parentem suscipe. *& paulò pòst.* ¶ Sed Episcopi Sacerdotes se esse noverint, non Dominos, honorent Clericos quasi Clericos, ut & ipsis à Clericis quasi Episcopis honor deferatur. ¶ Scitum est illud Oratoris Domitii: *Cur ego te*, inquit, *habeam ut Principem, cùm tu me non habeas ut Senatorem?* ¶ Quod Aaron & filios ejus, hoc Episcopum & Presbyteros esse noverimus. ¶ Unus Dominus, unum templum: unum sit etiam ministerium. ¶ Recordemur semper, quid Apostolus Petrus *a* præcipiat Sacerdotibus: [*Pascite eum, qui in vobis est, gregem Domini, providentes non coactè, sed spontaneè, secundùm Deum, neque ut turpis lucri gratiâ, sed voluntariè, neque ut dominantes in Clerum, sed forma facti gregi* b *ex animo; ut cùm apparuerit Princeps pastorum, percipiatis immarcescibilem gloriæ coronam.*] ¶ Pessimæ consuetudinis est in quibusdam Ecclesiis, tacere Presbyteros, & præsentibus Episcopis non loqui: quasi aut invideant, aut non dignentur audire. [*Et si alii*, inquit Apostolus Paulus *c*, *fuerit revelatum sedenti, prior taceat.*] *& paulò pòst.* [¶ *Gloria* d *patris est filius sapiens.*] Gaudeat Episcopus in judicio suo, cùm tales Christo elegerit Sacerdotes.

C. VIII. ¶ *Presbyteri Episcopos non præcedant, sed comitentur, vel subsequantur.*

Item ex Concilio Laodicensi, *cap. 56.*

NOn oportet Presbyteros ante ingressum Episcopi ingredi, & sedere in tribunalibus, sed cum Episcopo ingredi, nisi fortè aut ægrotet Episcopus, aut in peregrinationis commodo 1 eum abesse constiterit.

1 ¶ In peregrinationis commodo] *Sic prisca versio: sed Dionysius longè propiùs ad verba Græca*, nisi forsitan infirmitate detineatur, aut proficiscatur Episcopus. πλὴν ἐὰν μὴ ἀνωμαλείᾳ, ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος.

C. IX. ¶ *Episcopus non Dominum, sed collegam se Presbyterorum cognoscat.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *cap. 34.*

EPiscopus in quolibet loco sedens, stare Presbyterum non patiatur.

C. X. *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 35.*

EPiscopus *e* in Ecclesia, & in confessu Presbyterorum sublimior sedeat. Intra domum verò collegam se Presbyterorum esse cognoscat.

C. XI. ¶ *Sine præcepto Episcopi Presbyter non signet infantes.*

Item ex Concilio Martini Papæ.

PResbyter *f* præsente Episcopo non signet infantes, nisi ab Episcopo fuerit illi præceptum.

C. XII. [¶ *De eodem.*] PALEA.

Item ex Concilio Neocæsarienſi 1, *cap. 13.*

PResbyteri *g* ruris, in Ecclesia *h* civitatis, Episcopo præsente, vel Presbyteris ipsius urbis, offerre non possunt, nec panem sacrificatum 2 dare, calicemque porrigere. Si verò absentes hi fuerint, & ad dandam 3 orationem 3 vocentur, soli dare debebunt.

1 ¶ Neocæsarienſi,] *Antea citabatur ex Genuensi. Restituta est inscriptio ex ceteris collectoribus. Est autem hæc ferè Dionysii versio.*

2 ¶ Sacrificarum] *Alibi ubique legitur*, sanctificatum. *Græcè est in Concilio impresso*, ἃ τοῦ ἁγιάσαι εἰν δίχῃ: *Sed apud Balsamonem* ἄρτου ἁ. χῆς, *id est*, panem mysticæ precationis.

3 ¶ Ad dandam orationem] ἐὰ ἁ χὼ κλη θῇ μόνον, ἁγιάσαι, *id est*, & solus ad mysticam precationem vocatus fuerit, dat.

a *De conſ. dist. 4. Presbyteri. Burch. lib. 4. c. 76. Ivo part. 1. c. 270. Pannor. l. 1. c. 101.* b *Anſ. lib. 7 c. 127. Polyc. l. 2. tit. 39.* c *Idem ergò est Presbyter,*] *orig.* d *1. Cor. 1.* e *supponeretur*] *orig.* f *dispositionis*] *orig.* g *al. non licet.* h *inter opera Hier. tom. 4. vol. 9.* i *Anſelm. l. 7. c. 128.* k *1. Tim. 5.*

a *gregibus*] *vera lectio.* b *2. Tim. 3.* c *consilio.*] *orig.* d *1. Tim. 4.* e *Act. 20.* f *Joan. 13.* g *Matth. 3.* h *eorum*] *orig.* i *Anſ. l. 7. c. 121.*

a *1. Petr. 5.* b *al. gregis.* c *1. Cor. 14.* d *Proverb. 10. & 13.* e *Ivo part. 5. c. 237.* f *In cap. Mart. Brach. c. 52. de consecr. dist. 4. c. omni tempore.* g *Mart. Brach. c. 56. Anſel. l. 7. c. 184. Burch. l. 5. c. 44. Ivo part. 2. c. 53.* g *cùm*] *orig.*

DISTINCTIO XCVI.

ILlud a *autem Honorii Augusti, quod de electione summi Pontificis suprà constituisse legitur, nullius esse momenti probatur: cùm non solùm de ordinibus, sed nec etiam de rebus Ecclesiasticis legatur aliquando Laicis attributa disponendi facultas. Unde quæcunque à Principibus in ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus decreta inveniuntur, nullius auctoritatis esse monstrantur.*

C. I. ¶ *De rebus Ecclesiasticis disponendis, Laicis nulla facultas relinquitur.*

Unde Symmachus *Episcopus Catholicæ Ecclesiæ urbis Romæ Synodo præsidens dixit:*

BEnè *b* quidem fraternitas vestra Ecclesiasticis legibus obsecuta, sub divini timore judicii, quæ erant statuenda, definivit, & ad justitiæ cumulum pervenit, dum sufficienter universa complectitur: nec adjectione indiget plenitudo, maximè de Clericis, quos amor dominationis invasit, & jugum disciplinæ Ecclesiasticæ fecit respuere. *& paulò pòst.* ¶ Quorum excessus enarrare difficile est: unum tamen, quod occurrit, venerando ordini vestro intimare non differo. Dixerunt inter alia, scripturam quandam illustris memoriæ Basilium, quasi pro Ecclesiasticæ amore subscantiæ, conscripsisse, in qua nullus Romanæ Ecclesiæ nec interfuit, nec subscripsit Antistes, per quem potuisset sortiri legitimam firmitatem. Ne verò ego inde disputem, unde *c* potest vestrum judicare Concilium, requiratur, & deferatur in medium, ut ex lectione cognoscatis, cujusmodi possit habere substantiam. Sancta Synodus respondit: deferatur in medium, ut cujusmodi sit, possit agnosci. Et dùm hoc diceret, Hormisda Diaconus recitavit. [Cùm in *d* Mausoleo 1, quod est apud B. Petrum Apostolum, resideret *e* sublimis, & eminentissimus vir Præfectus prætorio, atq; Patritius, agens etiam vices præcellentissimi Regis Odoacris, Basilius *f* dixit: Quanquam studii vestri *g* & religionis interfit, ut in Episcopatûs electione concordia principaliter servetur Ecclesiæ: nec tamen *h* per occasionem seditionis, status civitatis *i* vocetur in dubium, admonitione *k* beatissimi viri Papæ nostri Symmachi *l* Simplicii, quam ante oculos semper habere debemus, hoc nobis meministis sub obtestatione fuisse mandatum, ut propter illum strepitum, & venerabilis Ecclesiæ detrimentum, si eum de hac luce transire contigerit, non sine nostra consultatione, cujuslibet celebretur electio.] Hæc cùm legerentur, Cresconius Episcopus civitatis Tudertinæ Ecclesiæ, surgens è consessu dixit: [Hic perpendat sancta Synodus, uti *m* prætermissis *n* personis religiosis, quibus maximè curæ est de tanto Pontifice, electionem Laici in suam redegerint potestatem, quod contra canones esse manifestum est.] Item Hormisda Diaconus legit: [Nam & cùm quid confusionis, atque dispendii venerabilis Ecclesia sustineret, miramur, prætermissis nobis, quicquam de rebus Ecclesiæ fuisse tentatum, cùm etiam Sacerdote nostro superstite nihil sine nobis debuisset assumi. Quare si amplitudini vestræ *o* vel sanctitati placet, incolumia omnia, quæ ad futuri Antistitis electionem respiciunt, religiosâ veneratione servemus, hanc legem specialiter præferentes, quam nobis, hæredibusque nostris Christianæ mentis devotione sancimus: ne unquam prædium, seu rusticum,

a *Sup. distinct. 69. c. si duo.* b *In Synod. Rom. 3. sub Symmacho, cap. 1. & seq.* c *sed ut possit*] *orig.* d *In unum apud beatum*] *orig. ibid. cap. 2.* e *resedissent, sublimis*] *orig.* f *Verbatum*] *orig. ibid. c. 2.* g *nostri*] *orig.* h *al. ne per.* i *al. civilitatis. Basilii.* k *nostra*] *orig.* l *abest dictio* [*Symmachi*] *ab orig.* m *al. utrum.* n *al. præsed auctor casus & glossa habuit.* o *vestræ sanctitatis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

seu urbanum, vel ornamenta, aut ministeria Ecclesiarum, quæ nunc sunt, vel quæ ex quibuslibet titulis ad Ecclesiarum jura pervenerint, ab eo, qui nunc Antistes sub electione communi fuerit ordinandus, & illis, qui futuris seculis sequentur, quocunque titulo, atque commento alienari liceat. Si quis vero aliquid eorum alienare voluerit, inefficax atq; irritum judicetur, sitq; facienti, vel consentienti, accipientique anathema.] ¶ Maximus Episcopus Bleranæ Ecclesiæ dixit: [Modo sancta Synodus dignetur edicere, si licuit Laico homini anathema in ordinem Ecclesiasticum dictare: aut si potuit Laicus Sacerdoti anathema dicere, & contra canones, quod ei non competebat, constituere. Dicite, vobis quid videtur? De me licuit Laico legem dare?] Sancta Synodus dixit: Non licuit, & adjecit: Lege sequentia. Hormisda *a* Diaconus legit: [Et is, qui prædium rusticum, vel urbanum juris Ecclesiastici fuerit consecutus, noverit se nullâ lege, vel præscriptione munitum; sed sive is, qui alienaverit, sive qui eum sequetur *b*, voluntate contrariâ prædium hujusmodi alienatum revocare *c* voluerit, id cum fructibus restituat, quos *c* illic fuerit consecutus.] ¶ Hæc cùm legeret, Stephanus Episcopus Venusinæ Ecclesiæ surgens è consessu dixit, Perlegatur. Hormisda Diaconus legit: [Quâ 3 pœnâ *d* placuit accipientis etiam hæredes afficere. In qua re cuilibet Clericorum contradicendi libera sit facultas. Iniquum est enim, & sacrilegii instar, ut quæ vel pro salute, vel pro requie animarum suarum *e* unusquisq; venerabili Ecclesiæ, pauperum causâ contulerit, aut certè reliquerit, ab his, quos hæc maximè servare convenerat, in alterum *f* transferantur. Planè quæcunque in gemmis, vel auro, atq; argento, necnon & vestibus minus apta usibus, vel ornatui videbuntur Ecclesiæ, quæ servari, ac diù manere non possunt, sub justa æstimatione vendantur, & erogationi *g* religiosæ proficiant.] ¶ Cùmq; lecta fuisset, Laurentius Episcopus Mediolanensis Ecclesiæ dixit: [Illa scriptura nullum Romanæ civitatis potuit obligare Pontificem: quia non licuit Laicos statuendi in Ecclesia, præter Romanum Pontificem, habere aliquam potestatem: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: maximè cum nec Papa Romanus subscripserit, nec aliquis secundùm canones Metropolitani legatur assensus.] ¶ Petrus Episcopus Ravennatis Ecclesiæ dixit: [Scripturam, quæ in nostra congregatione vulgata est, nullis eam viribus subsistere manifestum est: quia nec canonibus convenit, & a Laica personâ concepta videtur: maximè quia in ea nullus Præsul sedis Apostolicæ interfuisse, vel propriâ subscriptione firmâsse monstratur.] ¶ Eulalius Episcopus Syracusanæ Ecclesiæ dixit: [Scripturam, quæ in Sacerdotali Concilio recitata est, evidentissimis documentis constat esse invalidam: Primùm, quod contra Patrum regulas à Laicis, quamvis religiosis (quibus nulla de Ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur unquam attributa facultas) facta videtur: deinde quod nullius Præsulis Apostolicæ sedis subscriptione firmata docetur. Quòd si cujuslibet provinciæ Sacerdores intra terminos suos Concilio habito, quicquid sine Metropolitani *h* sui auctoritate tentaverint, irritum esse debere sancti Patres sanxerunt; quantò magis, quod in Apostolica sede, non *i* existente Præsule (qui meritò *k* B. Petri Apostoli per universum orbem primatum obtinens Sacerdotii, statutis Synodalibus consuevit tribuere firmitatem) à Laicis (licèt consentientibus aliquantis Episcopis, qui tamen Pontifici, à quo consecrati *l* probantur, præjudicium inferre non potuerunt) præsumptum fuisse cognoscitur, viribus carere non dubium est, nec posse inter Ecclesiastica ullo modo statuta censeri.] Sancta Synodus dixit: Licet *a* secundum prosecutionem venerabilium fratrum nostrorum, Laurentii, Petri, Eulalii, Cresconii, Maximi, vel Stephani, nec apud nos incertum habetur, hanc ipsam scripturam nullius esse momenti; veruntamen, etiamsi aliquâ posset ratione subsistere, modis omnibus in Synodali conventu providâ beatitudinis vestræ sententiâ enervari conveniebat, & in irritum deduci: ne in exemplum remaneret, præsumendi quibuslibet Laicis, quamvis religiosis, vel potentibus, in quacunque civitate quolibet modo aliquid decernere de Ecclesiasticis facultatibus, quarum solis Sacerdotibus disponendi indiscusse à Deo cura commissa docetur.

1 ¶ Cùm in Mausoleo.] *Hoc initium scripturæ Basilii in tomis Conciliorum & codice Canonum sic habet:* Cùm in unum apud B. Petrum Apostolorum resedissent, sublimis, &c. *Omninò autem multa sunt hujus capituli varietates in exemplaribus Gratiani, in variis Conciliorum editionibus, & in codice canonum: ex quibus ea tantum partim indicata, partim notata sunt, quæ majoris ponderis sunt visa.*

2 ¶ Revocare.] *Sic est emendatum ex omnibus Concilii exemplaribus & impressis & manuscripto, cùm antea legeretur,* retinere.

3 ¶ Quâ pœnâ.] *In omnibus editionibus Conciliorum legitur:* Quam pœnam placuit accipientis hæredes, prohæredesque respicere. *In codice vero canonum manuscripto non est dictio,* prohæredesque.

C. II. ¶ *Imperatores ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam, Synodo interesse debent.*

Unde in sexta actione Chalcedonensis Concilii *Martianus Imperator dixit inter cætera:*

NOs *b* ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam, exemplo religiosissimi Principis Constantini, Synodo interesse voluimus, ut inventâ veritate, non ultrà multitudo pravis doctrinis attracta discordet.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex eadem sexta actione, *in fine.*

QUædam *c* capitula sunt, quæ ad honorem vestræ reverentiæ vobis servavimus, decorum esse judicantes, à vobis hæc regulariter potius firmari per Synodum, quam nostrâ lege sanciri.

C. IV. ¶ *Synodali conventui Imperatores interesse non convenit, nisi ubi de fide agitur.*

Item Nicolaus Papa *in epistolâ ad Michaelem Imp. quæ incipit:* [Proposueramus.]

UBinam *d* legistis, Imperatores antecessores vestros Synodalibus conventibus interfuisse, nisi forsitan in quibus de fide tractatum est, quæ universalis est, quæ omnium communis est, quæ non solùm ad Clericos, verùm etiam ad Laicos, & omnes omnino pertinet Christianos?

C. V. ¶ *De Præsulibus divinarum rerum, qui humanis rebus præsunt, judicare non possunt.*

Idem *in eadem epistola.*

DEnique *e* hi, quibus tantùm humanis rebus & non divinis præesse permissum est, quomodo de his, per quos divina ministrantur, judicare præsumant, penitùs ignoramus.

C. VI. ¶ *Nec etiam Imperator jura Pontificis, nec Pontifex jura Regia usurpet.*

Idem *paulo inferius.*

CUm ad *f* verum 1 ventum est, ultrà sibi nec Imperator jura Pontificatûs arripuit, nec Pontifex nomen

a *Verba Basilii.* b *al. consequenter.* c *al. qui illud.* d *c. 3. Basilii verba.* e *al. suorum.* f *al. alienitatem.* g *al. erogatio religioni proficiat.* h *§. 9. q. 3. c. 2.* i *al. nunc.* k *al. prærogativa.* l *al. consecrari.*

a *al. Liquet.* b *Anst. l. 3. c. 107.* c *Anst. ibid. Deusseditp. 3.* d *Anselm. l. 1. c. 75.* e *Ansibid.* f *Sup. dist. 10. c. quoniam. Ansel. ibid.*

Imperatorum usurpavit: quoniam idem mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, sic actibus propriis, & dignitatibus distinctis, officia potestatis utriusque discrevit, propriâ volens medicinali humilitate sursum efferri, non humanâ superbiâ rursus in infernum *a* demergi, ut Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodò rerum Imperialibus legibus uterentur, quatenus spiritualis actio carnalibus distaret incursibus, & ideo militans *b* Deo minimè se negotiis secularibus implicaret, ac vicissim non ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.

1 ¶ Ad verum.] *Post ultima verba capitis antecedentis sequitur continenter in eadem Nicolai epistola:* Fuerunt hæc ante adventum Christi, ut quidam typicè Reges simul & Sacerdotes existerent. Quod sanctum Melchisedech *c* fuisse sancta prodit historia, quodque in membris suis Diabolus imitatus: (utpote qui semper, quæ divino cultui conveniunt, sibimet tyrannico spiritu vendicare contendit) ut pagani Imperatores iidem & maximi Pontifices dicerentur. Sed cum ad verum ventum est, eundem Regem atque Pontificem, ultrà sibi, &c. *Nihil autem mutatum est, & ob glossam, & quoniam est initium capitis. Nonnulli verò alia huc pertinentia notata sunt, supra distinct. 10. cap.* quoniam.

C. VII. ¶ *A seculari potestate Pontifex prorsus nec solvi, nec ligari valet.*

Idem *in eadem, paucis interjectis.*

SAtis *d* evidenter ostenditur, à seculari potestate nec ligari prorsus, nec solvi posse Pontificem, quem constat à pio Principe Constantino (quod longè superiùs memoravimus) Deum appellatum: nec posse Deum ab hominibus judicari manifestum est. Sed & *e* Theodosius minor 1, sanctæ Synodo scribens Ephesinæ primæ, dixit: [*Deputatus est igitur Candidianus, magnificentissimus comes, strenuorum domesticorum transire usque ad sanctissimam Synodum vestram, & in nullo quidem eis, qua facienda sunt de pis dogmatibus quæstiones, seu potius expositiones, communicare. Illicitum namque est eum, qui non sit ex ordine sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis intermiscere tractatibus* f.] *& post pauca.* ¶ His itaque manifestè repertis, apparet commiuistrum nostrum Ignatium per Imperialem tantummodò sententiam nullo modo potuisse prorsus expelli. In cujus damnatione, quia Præsulum quoque assensus est subsecutus, apparet id causâ fuisse patratum adulationis, non legitimæ sanctionis.

1 ¶ Theodosius minor.] *Verba hæc sunt accepta ex epistola Theodosii, ac Valentiniani Imperatorum, Synodo Ephesinæ per Candidianum missâ, quæ est in extremo primæ actionis ipsius Synodi. In versione antiquâ, quæ servatur in Bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetiæ edita est, eadem planè hoc loco habentur verba cum his, quæ refert Nicolaus, & optimè conveniunt cum Græcis.*

C. VIII. ¶ *Falsa Pontificum Imperator judicare non debet.*

Idem *Ludovico Imperatori* g.

IN *h* scripturis narratur, Constantinus Imperator dixisse: [*Vere si propriis oculis vidissem Sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui Monachico habitu circumamicti sunt, peccantem, chlamydem meam expoliarem* i, *& cooperirem eum, ne ab aliquo videretur.*] In *k* quibus, desideratissime fili, necessariò commonemini, ut quemadmodum fide & religione, ac honoris paritate ei adæquari videmini; ita quoque humilitate, atque devotione æquiparari nihilominùs anheletis, ita ut in nullo inferior eo, sed potior inveniamini, post illius exempla, qui talem se exhibuit ante alia *a* prorsus exempla. Sed hoc quidem diximus, cautos vos reddere cupientes, ut si de Domini Sacerdotibus, qui jure Patres dicuntur, aliquid contigerit vos audire, quod confusionem piis mentibus ingerat, non infrunitum, sed pudoratos filios Noë * imitantes, paternam de reliquo verecundiam contegatis, ut affluenti, quemadmodum & illi, benedictione repleri, moderante Domino, mereamini.

C. IX. ¶ *Regum & Principum patres & magistri Sacerdotes esse censentur.*

Item ex epistola Gregorii VII. *ad Hermannum Metensem Episcopum, lib. 8. epist. 21.*

QUis *b* dubitet Sacerdotes Christi, Regum & Principum omniumque fidelium patres, & magistros censeri? Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subjugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subjicere, à quo credit non solum in terra, sed etiam in cœlis se ligari posse & solvi?

C. X. ¶ *Auctoritas sacra Pontificum & Regalis potestas hujus mundi gubernacula regunt.*

Item Gelasius Papa *Anastasio Imperatori* c.

DUo 1 sunt *d* quippe, Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas. In quibus tantò gravius pondus est Sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus *e* hominum, in divino sunt reddituri examine rationem.] *& post pauca.* [¶ Nósti itaque inter hæc ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam redigi posse *f* voluntatem.] ¶ Talibus igitur institutis, talibusque fulti auctoritatibus plerique Pontificum, alii Reges, alii Imperatores excommunicaverunt. Nam si speciale aliquod de personis Principum requiratur exemplum, beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem (quia consensit, ut sanctus Joannes Chrysostomus à sua sede pelleretur) excommunicavit 2. B. etiam Ambrosius *g*, licèt sanctus, non tamen universalis Ecclesiæ Episcopus, pro culpâ, quæ aliis Sacerdotibus non adeò gravis videbatur, Theodosium Magnum Imperatorem excommunicans, ab Ecclesia exclusit: qui etiam in suis scriptis ostendit, quòd aurum non tam pretiosius sit plumbo, quam Regiâ potestate sit altior dignitas Sacerdotalis, hoc modo circa principium sui Pastoralis scribens: [*Honor fratres, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si Regum fulgores compares, & Principum diadematis, longè erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cum videas Regum colla, & Principum submitti genibus Sacerdotum, & osculatâ eorum dexterâ, orationibus eorum credant se communiri.*]

1 ¶ Duo sunt.] *Caput hoc sumptum est ex eadem epistola Gregorii VII. ex qua antecedens: ab hoc initio usque ad verbum,* voluntatem, *sunt verba ipsius Gelasii ex epistola, quæ habetur impressa, citata a Gregorio VII.*

2 ¶ Excommunicavit.] *Si hic interponatur caput,* Alius item. *§. 15. q. 6. hæc pars epistolæ integra habetur.*

C. XI. ¶ *Imperatores debent Pontificibus subesse, non præesse.*

Item Joannes Papa.

SI *h* Imperator Catholicus est (quod salvâ pace ipsius

a *al. inferna.* b *2. Timoth. 2.* c *Genes. 14.* d *Anselmus l. 1. c. 71.* e *Ruffinus in Historia l. 1. c. 2.* f *omissa vocabula.* g *Habentur aliqua in eadem epist. ad Michaelem.* h *Ansel. ibid.* i *explicassem, & cooperuissem eum.* k *Nicolaus in epist. ad Michael.*

a *al. talia.* * *Genes. 9.* b *Anselm. lib. 1 cap. 84. Ivo p. 3. cap. 378. Panorm. lib. 5. cap. 108.* c *In eadem epist. Gregorii septimi. Capitul. lib. 5. cap. 167. Concil. Parisiens. lib. 1 cap. 3.* d *Polycarp. l. 1 tit. 27. Anst. lib. 1. c. 73. Panol. 5. c. 109.* e *regiminis.* f *al. velle.* g *Ambrosius de dignit. Sacerdot. cap. 2.* h *Polyc. l. 1 tit. 19. Ansl. l. 4. cap. 122. ex Joanne 8.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixerimus) filius est, non Præsul Ecclesiæ: quod ad religionem competit, discere ei convenit, non docere: habet privilegia suæ potestatis, quæ administrandis legibus publicis divinitùs consecutus est, ut ejus beneficiis non ingratus contra dispositionem cœlestis ordinis nil usurpet. Ad Sacerdotes enim Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad seculi potestates: quas, si fideles sunt, Ecclesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subjectas. Non sibi vendicet alienum jus, & ministerium, quod alteri deputatum est: ne contra eum tendat abrumpi, à quo omnia constituta sunt; & contra illius beneficia pugnare videatur, à quo propriam consecutus est potestatem. Non à legibus publicis, non à potestatibus seculi, sed à Pontificibus & Sacerdotibus omnipotens Deus Christianæ religionis Clericos & Sacerdotes voluit ordinari, & discuti, recipique de errore remeantes. Imperatores Christiani subdere debent executiones suas Ecclesiasticis Præsulibus, non præferre.

C. XII. ¶ *De eodem.*
Item Gelasius *ad Episcopos Orientales.*

NUnquam *a* de Pontificibus, nisi Ecclesiam judicâsse: non esse humanarum legum de talibus ferre sententiam, absque Ecclesiæ principaliter constitutis Pontificibus: obsequi solere Principes Christianos decretis Ecclesiæ, non suam præponere potestatem: Episcopis caput subdere Principem solitum, non de eorum capitibus judicare.

C. XIII. [*De eodem.*] PALEA.

1. COnstantinus *b* Imperator coronam, & omnem Regiam dignitatem in urbe Romana, & in Italia, & in partibus Occidentalibus Apostolico concessit. Nam in gestis B. Sylvestri (quæ beatus Papa Gelasius in Concilio LXX. Episcoporum à Catholicis legi commemorat, & pro antiquo usu multas hoc imitari dicit Ecclesias) ita legitur:

¶ *Apud Anselmum lib. 4. pro rubrica capitis 32. hæc habentur:* Quod Constantinus Imperator Papæ concessit coronam, & omnem Regiam dignitatem in urbe Romana, & Italia & in partibus Occidentalibus. *In principio verò ejusdem capitis 32. hæc leguntur,* In gestis beati Sylvestri, &c. *usque ad finem hujus & seq. Palea, quemadmodum etiam in collectione Deusdedit.*

C. XIV. ¶ *De eodem.* PALEA.

II. COnstantinus 1 Imperator *c* quartâ die sui Baptismi privilegium Romanæ Ecclesiæ Pontifici contulit, ut in toto orbe Romano Sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut judices Regem. In eo privilegio ita inter cætera legitur: [Utile 2 judicavimus unà cum omnibus Satrapis nostris, & universo Senatu, optimatibusque meis, etiam & cuncto populo Romanæ gloriæ Imperio subjacenti, ut sicut beatus Petrus in terris Vicarius Filii Dei esse videtur constitutus; ita & Pontifices, qui ipsius Principis Apostolorum gerunt vices, principatûs potestatem, amplius, quam terrena Imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroque Imperio obtineant, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum, vel *d* ejus Vicarios, firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostram terrenam Imperialem potentiam; sic ejus sacrosanctam Romanam Ecclesiam decrevimus veneranter honorari, & ampliùs quàm nostrum Imperium, & terrenum thronum, sedem sacratissimam beati Petri gloriosè exaltari: tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem atque vigorem, & honorificentiam Imperialem. Atque decernentes sancimus, ut principatum teneat tam super quatuor præcipuas sedes, Alexandrinam, Antiochenam *a*, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quàm etiam super omnes in universo orbe terrarum Ecclesias Dei: & Pontifex, qui pro tempore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior, & Princeps cunctis Sacerdotibus totius mundi existat, & ejus judicio, quæ ad cultum Dei, vel fidei Christianorum stabilitatem procuranda fuerint, disponantur *& infrà.* ¶ Ecclesiis beatorum Apostolorum Petri & Pauli pro continuatione *b* luminariorum, possessionum prædia contulimus, & rebus diversis eas ditavimus, & per nostram Imperialem jussionem sacram tam in Oriente, quàm in Occidente, vel etiam Septentrionali, & Meridiana plaga, videlicet in Judæa, Græcia, Asia, Thracia, Africa & Italia, vel divetsis Insulis, nostrâ largitate ei *c* concessimus, eâ prorsus ratione, ut per manus beatissimi patris nostri Sylvestri summi Pontificis, successorumque ejus omnia disponantur. *& infrà.* ¶ Beato *d* Sylvestro Patri nostro, summo Pontifici, & universalis urbis Romæ Papæ, & omnibus ejus successoribus Pontificibus, qui usque in finem mundi in sede beati Petri erunt sessuri, de præsenti contradimus palatium Imperii nostri Lateranense, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulque phrygium *e*, nec non & superhumerale, videlicet lorum, quod Imperiale circumdare assolet collum; verùm etiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, sed & dignitatem Imperialem præsidentium Equitum 3, conferentes etiam & Imperialia sceptra, simulque cuncta signa, atque banda *f*, & diversa ornamenta Imperialia, & omnem processionem Imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ. Viris autem reverendissimis Clericis in diversis ordinibus eidem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ servientibus, ijkud culmen, singularitate, potentiâ & præcellentiâ habere sancimus, cujus amplissimus noster Senatus, videtur gloriâ adornari, id est, Patritios 4 atque Consules effici, necnon & cæteris dignitatibus Imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut Imperialis militia ornatur: ità & Clerum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ornari decernimus. Et quemadmodum Imperialis potentia officiis diversis, Cubiculariorum nempe, & Ostiariorum, atque omnium Excubitorum ornatur; ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et ut amplissimè Pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, Clericorum ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ manipulis & linteaminibus, id est, candidissimo colore decorari equos, ita & equitare. Et sicut noster Senatus calceamentis utitur, cum udonibus 5, id est, candido linteamine illustratis; sic utantur & Clerici, ut sicut cœlestia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus ipsi sanctissimo Patri nostro Sylvestro, & successoribus ejus ex nostro indicto, ut quem placatus 6 proprio consilio clericare voluerit, & in religiosorum numero Clericorum connumerare, nullus ex omnibus præsumat superbè agere. Decrevimus itaque & hoc, ut ipse, & successores ejus diademate, videlicet coronâ, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo, & gemmis pretiosis uti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore B. Petri gestare. Ipse verò beatissimus Papa, quia super coronam Clericatûs, quam gerit ad gloriam B. Petri, omnino ipsâ ex auro non est passus uti corona, nos Phrygium candido *g* nitore splendidum. Resurrectionem Dominicam designans, ejus sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frænum equi ipsius pro reverentia B. Petri, stratoris officium illi exhibuimus,

a *In originali hæc pendent ex superioribus. Polyc. ubid. Ansel. lib. 6. cap. 157.* b *Ans. l. 4. cap. 32. Deusdedit lib. 4. c. 1.* c *In edicto Constantini, quod est post Concil. Neocæsarense. Ans. l. 4. c. 32. Deusdedit ibidem.* d *al. & ejus successores.*

a *Antioch. Alex.*] *orig. impressum.* b *al. concinnatione.* c *al. eis libertatem concessimus.* d *Ivo part. 5. c. 49. Pann. l. 4. cap. 1.* e *al. phrygium, id est, mitram.* f *Suidas in hoc verbo βάνδα.* g *al. candidi nitoris splendidam.*

statuentes eodem Phrygio omnes ejus successores singulariter uti in processionibus, ad imitationem Imperii nostri. Unde ut Pontificalis apex non vilescat, sed magis quàm terreni Imperii dignitas, gloriâ *a* & potentiâ decoretur, ecce tam palatium nostrum, ut prædictum est, quàm Romanam urbem, & omnes Italiæ, seu Occidentalium regionum provincias, loca & civitates, præfato beatissimo Pontifici nostro Sylvestro, universali Papæ contradicimus, atque relinquimus: & ab eo, & à successoribus ejus per hanc divalem nostram, & pragmaticum constitutum decernimus disponenda, atque juri sanctæ Romanæ Ecclesiæ concedimus permansura. Unde congruum perspeximus nostrum Imperium, & regni potestatem in Orientalibus transferri regionibus, & in Byzantinæ provinciæ optimo loco, nomini nostro civitatem ædificari, & nostrum illic constitui Imperium, quoniam ubi principatus Sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cœlesti constitutum est, justum non est, ut illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hæc verò omnia 7, quæ per hanc nostram Imperialem sacram, & per alia divalia decreta statuimus, atque confirmavimus, usque in finem mundi illibata & inconcussa permanere decernimus. Unde coram Deo vivo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili ejus judicio obtestamur, per hoc nostrum Imperiale constitutum, omnes nostros successores Imperatores, vel cunctos Optimates, Satrapas etiam, amplissimum Senatum, & universum populum in toto orbe terrarum nunc & in posterum, cunctis retrò temporibus Imperio nostro subjacentem, nulli eorum quoquo modo licere hæc aut infringere, aut in quoquam convellere. Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus subjaceat innodatus, & sanctos Dei, Principes Apostolorum, Petrum & Paulum, sibi in præsenti & in futura vita sentiat contrarios; atque in inferno inferiori concrematus, cum Diabolo & omnibus deficiat impiis. Hujus verò Imperialis decreti nostri paginam propriis manibus roborantes, super venerandum corpus B. Petri, Principis Apostolorum posuimus. Datum Romæ 3. Calend. Aprilis, Domino nostro Flavio Constantino Augusto quater, & Gallicano V. C. Coss.

¶ *Hæc Palea in multis habetur exemplaribus, in quibus alia Palea esse non solent.*

1 ¶ Constantinus] *Verba hæc usque ad vers.* In eo privilegio, *non solùm habentur apud Anselmum & Deusdedit, sed etiam in gestis beati Sylvestri in his, quæ à Constantino per octo dies post baptismum acta referuntur.*

2 ¶ Utile] *Hinc usque ad finem sumpta sunt ex gestis, seu actis sancti Sylvestri, in quibus multa præcedunt, ac multa deinceps plenius narrantur. Sed hîc ea tantum videntur relata, quæ in collectionibus Anselmi & Deusdedit habentur. Titulus proprius hujus partis in gestis ipsis est hujusmodi:* Privilegium sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quod constituit C. Constantinus Augustus sancto Sylvestro Episcopo urbis Romæ, & omnibus successoribus ejus usque in perpetuum, & obtulit super corpus B. Petri Apostoli. *De quo item privilegio Leo IX. in epistola prima, seu libello adversus inauditas præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridam Episcoporum, cap. 13. sic loquitur:* Pauca ex privilegio ejusdem Constantini, manu cum cruce aurea, super cœlestis clavigeri venerabile corpus posito ad medium proferemus. *De iisdem gestis sive actis Gelasius in Concilio LXX. Episcoporum (& refertur sup. distinct. 15. in cap.* sancta Romana) *sic loquitur, ut ea videatur approbare. Et in martyrologio Romano, & Usuardi in festo S. Sylvestri legitur:* cujus actus clari habentur. *Inveniuntur verò etiam hodie pervetustis literis descripta in Bibliotheca Vaticana, & Abbatiæ Nonantulæ: quorum Interpres in proœmio hæc ait:* Historiographus noster Eusebius Cæsareæ Palestinæ urbis Episcopus, cùm historiam Ecclesiasticam scriberet, prætermisit ea, quæ in aliis opusculis sunt, vel quæ se meminit retulisse. Nam viginti libros omnium pene provinciarum, passiones Martyrum, Episcoporum & Confessorum, & sacrarum Virginum, ac Mulierum continere fecit. Deinde secutus, & ab Apostolo Petro omnium Episcoporum nomina & gesta conscripsit, & earum urbium, quæ arcem Pontificatûs per Apostolicas sedes tenere noscuntur, ut urbs Roma, Antiochia, Hierosolyma, Ephesus & Alexandria. Harum urbium Episcoporum omnium præteritorum nomina usque ad tempus suum, & gesta Græco sermone conscripsit. Ex quo numero unum Episcoporum urbis Romæ sanctum Sylvestrum me de Græco in Latinum transferre præcepisti, Domine sancte, ac beate Pater. *Quibus verbis quicunque sit auctor istius proœmii, eadem gesta ab Eusebio Græce scripta fuisse clarè profitetur. Quæ etiam in vetustissimis Pontificalibus & codicibus, in quibus Sanctorum vitæ sunt descriptæ, in vita beati Sylvestri referuntur. Partem horum actorum (quod ad baptismum Constantini, & imagines sanctorum Petri & Pauli spectat) refert Hadrianus Papa in epistola Constantino Imperatori, & matri Irenæ scripta, quæ in secunda actione septima universalis Synodi habetur. Ipsum autem privilegium fere integrum refert Leo IX. loco superius indicato, & Theodorus Balsamon in Photii nomocanonem, titul. 9. cap. 1. quanquam aliis in rebus (quod Græci plerunque solent) Romanæ Ecclesiæ non satis æquus. Hanc eandem donationem ante Gratianum recitârant Anselmus, Deusdedit, Ivo locis notatis. Quò ea pertinent, quæ Petrus Damianus in disceptatione Synodali inter Regium Advocatum, & Romanæ Ecclesiæ defensorem scripsit:* Lege, *inquit*, Constantini Imperatoris edictum, ubi sedis Apostolicæ constituit super omnes in orbe terrarum Ecclesias principatum. Nam postquam supra corpus B. Petri Basilicam fundator erexit, postquam Parriarchium Lateranense in beati Salvatoris honore construxit, mox per Imperialis rescripti seriem Romanæ Ecclesiæ constituit dignitatem, ubi nimirum beato Sylvestro, suisque successoribus obtulit, ut regali more, & aureâ coronâ plecterentur in capite, & cæteras regii cultûs insulas usurparent. Verùm beatus Sylvester ornamenta, quæ Sacerdotali congruere judicabat officio, in proprios usûs assumpsit; coronam verò, vel cætera, quæ magis ambitiosa, quàm mystica videbantur, omisit. Cui etiam Constantinus Lateranense palatium, quod catenus aula regalis extiterat, perpetuo jure concessit, regnum Italiæ judicandum tradidit. Nam & ipsius Regis hæc verba sunt: Unde congruum, inquit, prospeximus nostrum Imperium, & regni potestatem Orientalibus transferri ac mutari regionibus, & in Byzantina provincia in optimo loco nomini nostro civitatem ædificari, & nostrum illic constitui Imperium: quoniam, ubi principatus Sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cœlesti constitutum est, justum non est, ut illic Imperator terrenus habeat potestatem. *De hac ea re scribit Ado Viennensis in commentario ætatis sextæ, & Gotfredus Viterbiensis in Chronico, part. 5. cap. 2.*

3] Præsidentium Equitum,] *Græce est apud Balsamon.* Ἐξώματα τῶν βασιλικῶν ἀλόγων; *id est,* & dignitates Imperialium equorum.

4 ¶ Id est, Patritios] *Locus hic Græce sic habet:* Ἔχειν ὁπλίτην τὸν ὑψηλότητα, ἢ μεγαλοπρέπειαν τῶν κεντρωμάτων ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι, & οἱ ὑπάτοι, ἤτοι οἱ ὑπατεῖοι, & λοιπὰ ἀξιώματα: *id est,* & illam habere celsitatem, atque amplitudinem, quâ ornatus est magnus noster Senatus, sive Patritii & Consules, sive Hypari & reliquæ dignitates.

5 ¶ Cum udonibus,] *Græce totus hîc locus habet paulò aliter:* & ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φέρει τοὺς δημάτας,

a *al. & gloria potentia.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἢ τοῦ συνεδρίου λόγῳ δεῖ, οὕτως, ἵνα τοῦτο, ὡς καὶ τὸ γένεσθαι πᾶσι πίστον ἐστὶ θεῷ. *Id est:* Et quemadmodum Senatus noster fert calceos, seu sandalia cum linteis albis, ita etiam cœlestia, sicut terrestria ad Dei laudem.

6 ¶ Quem placatus] Ἵνα εἰ τις τῆς συγκλήτου βουλῆς μὴ ἰδίᾳ βουλήματι, καὶ σπουδῇ γνησίᾳ κληθείς, καὶ ἐν τῇ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμηθείη, μή τις τολμῶν δόξῃ πάντων ἐμποδίζειν τοῦτο: *Id est:* Ut si quis ex Senatu sponte suâ, quodque ita ipsi libeat, voluerit fieri Clericus, & in sanctorum Clericorum numerum adscribi, ne quis ex omnibus hoc audet impedire.

7 ¶ Hæc verò omnia,] *Hic quoque est magna verborum varietas, sed eadem fere sententia.*

C. XV. ¶ *Imperialis auctoritas religiosæ dispensationis mensuram non mutat.*

Item Gelasius *ad Episcopos Dardaniæ.*

Sicut quamvis parva civitas prærogativam præsentis regni non minuit, sic Imperialis præsentia mensuram dispensationis religiosæ non mutat. & j. ¶ Semper 1 est effectum in Sacerdotali Concilio de Sacerdotibus judicia provenire. Nam qualescunque Pontifices sint, etsi errore humanitùs accidente, non tamen contra religionem allatenùs excedentes, nullatenùs videantur à seculari potestate posse percelli.

1 ¶ Semper] *Mutatus est à collectore orationis ductus, ne, quæ antecedunt, recitanda essent.*

C. XVI. ¶ *Ecclesiæ restaurare contritas, non Pontifices persequi, boni Principis est.*

Item Marcellus Papa *Maxentio* 1. a.

Boni a Principis est, ac religiosi *b*, Ecclesias contritas atque conscissas restaurare, novas ædificare, & Dei Sacerdotes honorare atque tueri. Unde sanctos Apostolos, eorumque successores sub divina contestatione constituisse legimus, non debere fieri persecutiones, nec inferri fluctuationes, nec invidere laborantibus in agro Dominico, neque expellere æterni Regis dispensatores.

1 ¶ Maxentio] *In impressis addebatur*, Episcopo: *quæ vox abest ab omnibus manuscriptis.*

DISTINCTIO XCVII.

1 ps Hoc capitulo patenter ostenditur, *quòd nec Imperatori, nec cuilibet Laico licet decernere, vel de electione Pontificis* c, *vel de rebus Ecclesiasticis. Quæcunque autem ab eis constituta fuerint, pro infectis habenda sunt, nisi subscriptione Romani Pontificis fuerint roborata. Unde illud Honorii Augusti, ut suprà* d *dictum est, vanum esse videtur, quòd contra auctoritatem sacrorum canonum de electione summi Pontificis decernere tentaverit. Sed sicut ex eodem capitulo habetur, Ecclesiæ precibus Imperator in præsumptores valet decernere: sicut pro defensione fidei quondam decrevisse leguntur, ne hæretici aliquid nomine Ecclesiæ possiderent. Ab ea autem non invitati de rebus Ecclesiasticis aliquid disponendi non habent facultatem. Honorius verò Augustus non suâ auctoritate, sed B. Bonifacio supplicante, Ecclesiasticæ quieti consulere, & concertantium ambitionem punire curavit.*

C. I. ¶ *Epistola Bonifacii ad Honorium Augustum.*

Unde idem Bonifacius Episcopus *supplicationis epistolam Honorio Augusto destinavit, dicens:*

Ecclesiæ *e* meæ, cui Deus noster meum Sacerdotium, vobis res humanas regentibus deputavit, nos cura constringit, ne causis ejus, quamvis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conventus, qui a Sacerdotibus universis & Clericis, & Christianæ plebis perturbationibus agitantur, apud aures Christianissimi Principis desim. Si enim secus, quàm oporteat, eveniat, non vos id facere, qui cuncta æquâ moderatione componitis, sed nos per nostram tacentem *a* desidiam videbimur, quod civitatis quietem, & Ecclesiæ pacem pervertere valeat, admisisse. Cùm enim humanis rebus divinæ cultor religionis (Domino favente) provideas *b*, nostra culpa erit, si non id sub vestra gloria (quam certum est divinis semper rebus animo promptiore favisse) firmo & stabili jure custodiatur, quod per tot annorum seriem, & sub illis etiam Principibus obtinuit, quos nulla nostræ religionis cura constrinxit, id est, ut licita 1 serventur, & sub vestræ Imperio clementiæ minimè, quæ sunt illicita, formidentur. ¶ Ipsâ enim Ecclesia devotionem tuam, Christianissime Imperator, meo *c* quidem sermone, sed suo venerabili appellat affectu *d*, quam Christus Deus noster, vestri fidus rector & gubernator Imperii, uni desponsatam sibi, & intactam virginem servat, ne in eam aliquos patiamini insidiantium procellarum fluctus illidi, & quietam faciem tempestatis insolitæ tumore turbari, gloriosissime & tranquillissime Imperator Auguste *e*. Ipsâ ergò (quæ uni desponsata, nostra *f* tamen mater est) Ecclesia, hâc pietatem vestram legatione, quam suis Sacerdotibus commisit, appellat, præterita præsentiaque repetit. Vobis, inquit, religiosè imperantibus 2 crevit meus, qui modo tuus est, populus, tam fidus Deo, quàm tibi, qui es Princeps Christianus. Ecce enim inter ipsa mysteria, inter preces suas, quas pro vestri felicitate dependit Imperii, teste (apud quem, & de cujus sede agitur) sancto Petro, solicitis pro religionis observantia vocibus clamat, cum solicita petitione miscetur oratio, ne humanas 3 res solito Tentatore occultè solicitante semel evulsa discordia distrahat. Augeretur pluribus, Princeps Christianissime, mater Ecclesia, nisi apud te suarum esset cura *g* causarum, & nisi in oppressionibus idolorum, in hæreticorum correctionibus, fide tuâ, divino cultu pariter cum Imperio semper florente, vicisset. ¶ Habet refugium, pium tuæ mansuetudinis animum, cum suæ religionis veneratione conjunctum: cùm quicquid hinc proficiat, vos agatis, & conferatis fratribus, & Consacerdotibus meis, probatissimis viris, à me, & ab omnibus (qui Ecclesiam faciunt *h*) Legatis: quibus (precamur) sacræ causam religionis prosequentibus, in urbe vestræ mansuetudinis hoc animo, quo postulatis annuitis, in perpetuum statui universalis Ecclesiæ consulatis.

1 ¶ Id est, ut licita] *In epistola ipsa legitur*, id est, ut fidens utar licitis.

2 ¶ Imperantibus] *Additis aliquot ex epistolâ vocibus, emendatus est hic locus*, crevit meus, qui modo tuus est, populus.

3 ¶ Ne humanas] *In plerisque vetustis legitur:* ne hos in varias res solito, &c. *In originali verò*, ne [*alias* vos] in varias res semel evulsa distrahat à cultu solito, Tentatore solicitante, discordia.

C. II. ¶ *Rescriptum* Honorii *ad Bonifacium Papam.*

Victor Honorius, inclytus triumphator, semper Augustus, sancto & venerabili Bonifacio Papæ urbis æternæ. Scripta beatitudinis tuæ debitâ reverentiæ gratulatione suscepimus: quibus recensitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quod sanctimoniam tuam post longum incommodum optatæ redditam didicimus sanitati. Et ideo revertentibus venerabilibus viris gaudium nostrum, factorum apicum attestatione signamus, ac petimus, uti quotidianis orationibus Apostolatûs tuum studium, ac votum suum circa salutem, atque Imperium nostrum dignetur impendere. Illud autem pietati nostræ satis placitum esse cognosce, quòd Sanctimonia tua de Ecclesiarum, aut populi perturbatione solicita est. Quæ, ne aliquâ ratione possit evenire, satis clementiâ nostra credidit esse provisum. Denique beatitudine tuâ prædicante, id ad cunctorum Clericorum notitiam volumus pervenire, ut si quid forte religioni tuæ (quod non optamus) humanâ sorte contigerit, sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum. Ac si *a* duo, *ut suprà. Et infrà.* ¶ Unde id observandum est, ut omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex Serenitatis nostræ admonitione custodiant, nec aliquid seditiosis conspirationibus tentare conentur: cùm certum sit, frustrà partium sua studia profutura.

2 pars. *Sine signatis apicibus non est mos Romanæ Ecclesiæ undecunque legationem suscipere* 1.

1 ¶ Suscipere.] *In vulgatis sequebatur*, neque mittere: *quæ absunt à vetustis, neque conveniunt cum his, quæ sequenti capite afferuntur.*

C. III. ¶ *Romana non consuevit Ecclesia sine signatis apicibus legationem undecunque suscipere.*

Unde Nicolaus Papa.

Nobilissimus vir atque strenuus vestræ sublimitatis Legatus, licèt nullam epistolam juxta consuetudinem à vobis nostro Pontificio detulisset, licèt nunquam Apostolicæ sedis modus *b* fuerit, absque signatis apicibus undecunque legationem suscipere: Nos tamen vos in illo honorantes, ejusque gravitatem, & eloquiorum illius veridicas cognoscentes assertiones, nihilominùs eum, & sicut decuit, suscepimus, & ei, sicut honestum fuit, credidimus.

DISTINCTIO XCVIII.

Quæ circa ordinandos sint observanda; quæ in eorum electione diligenter sint considerandæ, multorum auctoritatibus monstrata sunt. Sed quia veritas rei nonnunquam obscuratur mutatione provinciæ, decretum est sacris canonibus, ut peregrini, nisi quinque, vel eo amplius suorum Episcoporum fuerint commendati chirographis, non ordinentur.

C. I. ¶ *Nisi quinque Episcoporum literis designatum, transmarinum hominem ad Clericatum nullus suscipiat.*

Unde Sylvester Papa *generali Concilio* c *præsidens dixit:* a.

Nullus *d* aliquâ ratione transmarinum hominem petens vos *e* in Clericatûs gradus suscipiat, nisi quinque [aut *f* eo amplius] Episcoporum designatus sit chirographis.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Anastasius I. *urbis Romæ Episcopus ad omnes Germaniæ ac Burgundiæ Episcopos, epist. 1. cap. 2.* a.

Transmarinos *g* homines in Clericatûs honorem *h* nemo suscipiat, nisi quinque, aut eo amplius Episcoporum chirographis sint designati: quia multa per subreptionem solent evenire.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Romanæ Ecclesiæ Præsul Squilatino Episcopo, lib. 2. indict. 10. epist. 25.*

Afros *i* passim, vel incognitos peregrinos, ad Ecclesiasticos ordines tendentes, nullâ ratione suscipias: quia Afri quidem aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati, peregrini verò plurimi etiam in minoribus ordinibus constituti fortiores 1 de se prætendisse honores sæpe probati sunt.

1 ¶ Fortiores] *Sic legitur in vetustis Gratiani & B. Gregorii codicibus: verùm in Frobeniana, ac Lugdunensi ejusdem B. Gregorii operum editione*, ad fortiores prætendisse honores.

C. VI. *Non sunt promovendi ad Clerum, qui peregrè fuerint baptizati.*

Item ex Concilio Eliberitano, *cap. 24.*

Omnes *, qui peregrè *a* fuerint baptizati, eò quòd eorum minimè sit cognita vita, placuit ad Clerum non esse promovendos in alienis provinciis.

DISTINCTIO XCIX.

1 ps De Primatibus autem (*quorum suprà mentionem fecimus*) quæritur, *Quem gradum in Ecclesia obtineant? an in aliquo à Patriarchis differant? quam obedientiam Archiepiscopi eis debeant? Primates, & Patriarchæ diversorum sunt nominum, sed ejusdem officii. Ab Archiepiscopis autem, quoties necesse fuerit, Episcopi ad Primates appellant: sed à Primatibus ad Archiepiscopos appellare non licet. Debent ergò obedientiam Primatibus Archiepiscopi in omnibus, quæ sibi ab eis justè fuerint imperata.*

C. I. ¶ *Quæ obedientia sit exhibenda Primatibus & Patriarchis.*

Unde Anacletus Papa *ait ad Episcopos Italiæ, epist. 2.* a.

Provinciæ *b* multo ante Christi adventum tempore divisæ sunt maximâ ex parte, & postea ab Apostolis, & B. Clemente prædecessore nostro ipsa divisio est renovata. Et in capite provinciarum (ubi dudum Primates legis *c* seculi erant, ac prima judiciaria potestas, ad quos, qui per reliquas civitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris, vel Regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressionibus, vel injustitiis suis, ipsosque appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat) ipsis quoque in civitatibus, vel locis nostros *d* Patriarchas vel Primates, qui unam formam tenent, licèt diversa sint nomina, leges Divinæ & Ecclesiasticæ poni, & esse jusserunt, ad quos Episcopi, si necesse fuerit, confugerent, eosque appellarent; & ipsi Primatum nomine fruerentur, & non alii. Reliquæ verò Metropolitanæ civitates, quæ minores judices habebant (licèt majores *e* comitibus essent) haberent Metropolitanos suos, qui prædictis justè obedirent Primatibus, sicut & in legibus seculi olim ordinatum erat: qui non Primatum, sed aut Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur.

¶ *Hoc caput integrum repetitur à Gregorio VII. lib. 6. reg. epist. 35. Rothomagensi, Turonensi, ac Senonensi Archiepiscopis scripta, ex quâ, & originali nonnulla sunt restituta.*

C. II. ¶ *Non vocentur Primates, nisi qui primas sedes tenent.* a.

Item Anicetus *ad Episcopos Galliæ.*

2 ps Nulli *f* Archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent civitates *g*, quarum Episcopos Apostoli, & successores Apostolorum regulariter Patriarchas & Primates esse constituerunt: nisi aliqua gens deinceps ad fidem convertatur, cui necesse sit propter multitudinem eorum *h*, Primatem constitui. Reliqui verò, qui alias Metropolitanas sedes adepti sunt, non Primates, sed Metropolitani nominentur.

---

a *Anselm. lib. 6. cap. 192.* b *al. Regis.* c *al. Pontificum.* d *Dist. 79. c. si duo.* e *Epist. 1. ad Honorium.*

a *al. tacentes.* b *al. præsideat.* c *al. non meo.* d *al. affatu.* e *al semper Auguste.* f *al. vestra.* g *al. secura*] *orig.* h *faciunt istiusmodi.*] *orig.*

a *Distinct. 79. si duo.* b *al. moris.* c *in fin. epilogi Concilii Romani sub Sylvestro, sed paulò aliter.* d *Polyc. l. 2. tit. 31. Anselm. lib. 7. cap. 23.* e *al. nos.* f *absunt ab originali & aliquot Gratiani codicibus.* g *Polyc. ibid. Anselm. 7. c. 24.* h *al. bonore nolite suscipere,*] *orig.* i *Polyc. ibid. Anselm. lib. 7. cap. 25. Ivo part. 6. cap. 351.*

* *Ivo p. 6. c. 352.* a *al. in peregrinatione.* b *Ivo p. 5. c. 53. Pannorm. l. 4. cap. 24.* c *al. leges.* d *al. nostris.* e *al. majorum comitum.* f *Polyc. lib. 1. tit. 21. Ivo part. 5. c. 54. Pann. lib. 4. 6. 23.* g *al. sedes.* h *al. Episcoporum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. III. ¶ *Prima sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, vel summus Sacerdos.*

Item ex Concilio Africano, *cap. 6.* a

PRimæ *b* sedis Episcopus non appellatur Princeps Sacerdotum, vel Summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantùm primæ sedis Episcopus.

3 pars. *Universalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.*

C. IV. ¶ *Nec etiam Romanus Pontifex Universalis est appellandus.*

Unde Pelagius II. *epist. omnibus Episcopis illicitè à Joanne Constantinopolitano convocatis, &c.* α.

NUllus *c* Patriarcharum universalitatis *d* vocabulo unquam utatur: quia si unus *e* Patriarcha Universalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed absit hoc, absit à fidelis cujusquam mente, hoc sibi vel velle quempiam arripere, unde honorem fratrum suorum imminuere ex quantulacunque parte videatur. Quapropter charitas vestra neminem unquam suis in epistolis Universalem nominet, ne sibi debitum subtrahat, cum alteri honorem defert indebitum.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Eulogio Patriarchæ Alexandrino, lib. 7. epist. 30. indict. 1.*

ECce *f* in præfatione epistolæ, quam ad meipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, Universalem me Papam dicentes, imprimere curâstis. Quod peto, dulcissima mihi sanctitas vestra ultra non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri plùs, quam ratio exigit, præbetur. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus: nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est, honor universalis Ecclesiæ: meus honor est, fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego vero honoratus sum, cùm singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim Universalem me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant, & charitatem vulnerant.

¶ *Apud B. Gregorium hæc sequuntur:* Et quidem in sancta Chalcedonensi Synodo, atque post a subsequentibus Patribus hoc prædecessoribus meis oblatum, vestra sanctitas novit. Sed tamèn nullus eorum uti hoc unquam vocabulo voluit, ut dum in hoc mundo honorem Sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum. *Quam rem etiam plenius exponit, lib. 4. epist. 32. Refert autem B. Thomas in opusculo contra errores Græcorum, totam illam Synodum sancto Leoni sic acclamâsse:* Leo sanctissimus Apostolicus & Oecumenicus, id est, universalis Patriarcha per multos annos vivat. *Et Leo IX. Michaeli Constantinopolitano Archiepiscopo de hac eadem appellatione scribens, ait:* Licèt magno Leoni prædecessori nostro, & successoribus ipsius, hoc sancta decrevit Chalcedonensis Synodus. *Sed in multis quoque libellis, qui actione tertiâ ejusdem Synodi habentur, hæc est inscriptio:* Sanctissimo ac beatissimo universali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni. *Et in codicibus multarum epistolarum ad Romanos Pontifices, quæ manuscriptæ in Vaticana Bibliotheca servantur (quarum multa exempla sunt penes privatos) ad Hormisdam Papam plusquam trecenti Archimandritæ ac Monachi secundæ Syriæ sic scribunt:* Sanctissimo ac beatissimo orbis terræ Patriarchæ Hormisdæ, continenti sedem Principis Apostolorum Petri, deprecatio & supplicatio minimorum Archimandritarum, & cæterorum Monachorum secundæ Syriæ. *Et in media fere epistola.* Quoniam Christus Deus noster Principem pastorum, & doctorem & medicum animarum constituit vos nostrum sanctum Angelum, dignum est passiones, quæ nobis contigerunt, exponere, &c. *Avitus quoque Gallia Episcopus ad eundem Hormisdam sic scribit:* Dum religionis statui & plenis Catholicæ fidei regulis perspicitis convenire, ut gregem per tota vobis universalis Ecclesiæ membra commissum, pervigil cura me adhortationis informat. *Et Joannes Episcopus Nicopolitanus ad eundem:* Decenter ad vestras orationes concurro, ut juxta consuetudinem Apostolicæ sedis vestræ, cunctarum Ecclesiarum curam, & Nicopolitanorum habere dignemini, secundùm antiquam specialem dispositionem vestram. *Et in Breviario Liberati, cap. 22. Episcopus Patera hæc Imperatori de Sylverio Papa ait:* multos esse in hoc mundo Reges, & non esse unum, sicut ille Papa est super Ecclesiam mundi totius. *Et Regino Germanus lib. 11. Chronicorum, de Nicolao primo loquens, sæpè illum vocat universalem Pontificem. Sed ipsius dilationis,* universale, *duæ sunt notiones, quod Innocentius III. l. 2. ep. 206. (quæ incipit* Apostolicæ sedis) *Patriarchæ Constantinop. scribens, exponit his verbis:* Dicitur enim Universalis Ecclesia, quæ de universis constat Ecclesiis, quæ Græco sermone Catholica nominatur, & secundùm hanc acceptionem vocabuli, Ecclesia Romana non est universalis Ecclesia, sed pars universalis Ecclesiæ, prima videlicet & præcipua, veluti caput in corpore: quoniam in ea plenitudo potestatis exiftit, ad cæteras autem pars aliqua plenitudinis derivatur. Et dicitur Universalis Ecclesia illa una, quæ sub se continet Ecclesias universas. Et secundùm hanc nominis rationem Romana tantùm Ecclesia universalis nuncupatur: quoniam ipsa sola singularis privilegio dignitatis cæteris est prælata: sicut & Deus universalis Dominus appellatur (non quasi jam divisus in species aut specialissimas, aut etiam subalternas) quoniam omnia sub ejus Dominio continentur. Est enim una generalis Ecclesia, de qua Veritas inquit ad Petrum: [*Tu* a *es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.*]

a *Et Carthag. 3. cap. 29.* b *Polyc. lib. 2. tit. 26. Burch. l. 1. c. 3. Ivo part. 5. cap. 57.* c *Polycarp. l. 2. tit. 25. Ansel. l. 6. c. 130.* d *al. hoc tam profano vocabulo,] orig.* e *al. summus] orig.* f *Joan. Diac. lib. 3. cap. ult. Polyc. lib. 2. tit. 26. Anselm. lib. 6. cap. 131.*

DISTINCTIO C.

1 pars. *EPiscopos autem ordinare ante pallium acceptum, non Archiepiscopo, nec Primati, nec Patriarcha licet: Quod ex auctoritate Pelagii Papæ (licèt minùs evidenter) datur intelligi.*

C. I. ¶ *Intra tres menses fidem suam exponere, & pallium postulare à Romana Ecclesia quisque Metropolitanus studeat.*

Ait enim Pelagius Papa:

QUoniam *b* quidam Metropolitanorum fidem suam secundùm priscam consuetudinem sanctæ fidei Apostolicæ exponere detrectantes, usum pallii neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc Episcoporum consecratio viduatis Ecclesiis non sine periculo protelatur, placuit, ut quisquis Metropolitanus ultra tres menses consecrationis suæ, ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum, ad Apostolicam sedem non miserit, commissâ sibi careat dignitate, sitque Metropolitanis aliis licentia, post secundam & tertiam commonitionem, viduatis Ecclesiis cum consilio Romani Pontificis, ordinando Episcopos *c*, subvenire. Si *d* verò consecrandi Episcopi negligentiâ provenerit, ut ultra tres menses Ecclesia viduata consistat, communione privetur, quousque aut loco cedat, aut se consecrandum offerre *e*

a *Matth. 16.* b *Polyc. l. 2. tit. 10. Burch. l. 1. c. 25. Ans. l. 6. cap. 91. Ivo p. 5. c. 136. Pann. l. 3. c. 110.* c *al. Episcopo.* d *Innocent. III. lib. 1. epist. 117.* e *al. præbere.*

non differat. Quòd si ultra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam Ecclesiam, neque ibi, neque alibi consecrationis donum percipiat: imò Metropolitani sui judicio cedat.

¶ *Burchardus, Anselmus & auctor Pannormiæ citant ex decret. Damasi: Ivo verò citat ut Gratianus; itemq. Innocentius III. lib. 1. epist. 117. Biturigensi Archiepiscopo (quæ incipit,* Ne si universi) *refert paragraphum:* Si verò consecrandi, *ex eodem Pelagio.*

C. II. ¶ *Honor pallii non detur, nisi meritis exigentibus, & fortiter postulanti.*

Item Gregorius Papa *Brunichildæ Reginæ, lib. 7. epist. 5.*

2 pars. PRisca *a* consuetudo obtinuit, ut honor pallii, nisi exigentibus causarum meritis, & fortiter postulanti dari non debeat.

C. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Idem *Joanni Corinthiorum Episcopo, lib. 4. epist. 55. seu cap. 99.*]

NOvit *b* sanctitas *c* tua, quia priùs pallium, nisi dato commodo, non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, facto Concilio ante corpus B. Petri Apostolorum Principis, tam de hoc, quàm de ordinationibus aliquid accipere, sub districta interdictione vetuimus. Oportet *d* ergò, ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentiatis, vel permittatis adduci.

¶ *Hæc Palea habetur in plerisque vetustis exemplaribus.*

3 pars. *Causarum verò merita accipienda sunt, ut & is, qui postulat, mereatur accipere, & fidei suæ professionem priùs juramento confirmet, & Apostolicis decretis, atque Synodalibus statutis se obedituram nihilominùs caveat. Pallio autem non nisi certis diebus, & intra Ecclesiam ad Missarum solennia cuiquam Metropolitano uti licebit.*

C. IV. ¶ *Nisi post consuetam fidei professionem pallium dari non debet.*

Unde Joannes Episcopus *Vulsberto* 1 *Agrippinensi Episcopo.*

OPtatum *e* tibi pallium nunc conferre nequivimus: quia fidei tuæ paginam minùs, quàm oporteat, continere reperimus: cùm videlicet in ea nullam sanctarum universalium Synodorum, in quibus fidei nostræ symbolum continetur, nec decretalium Pontificum Romanorum constitutorum, secundùm morem, feceris mentionem: sed nec illam propriâ subscriptione munieris, nec aliquem, qui hanc jurejurando firmare, miseris.

1 ¶ Vulberto] *Restitutum est hoc nomen ex Anselmo. Nam antea erat,* Giliberto: *Nam Regino in ea ætate, quâ Joannes octavus Romanæ Ecclesiæ præfuit, memnit Vulberti Episcopi Agrippinensis: & inter epistolas Joannis Papæ octavi, quæ in Bibliotheca Vaticana servantur, est epistola alterius arg. ad eundem: & Deusdedit refert integram ejusdem Joannis epistolam ad eundem Vulbertum.*

C. V. ¶ *Qui pallium desiderat accipere, priùs à se removere illicita promittat.*

Item Gregorius *Aregio Episcopo Francorum, lib. 7. epist. 111.*

IN *f* ea Synodo, quam contra Simoniacam hæresim per fratrem, & Coëpiscopum nostrum Syagrium decrevimus congregari, sanctitatem vestram volumus interesse, atque eidem fratri ita pallium, quod transmisimus, tribui, si priùs se promiserit illicita, quæ prohibuimus per definitionem Synodicam, à sancta Ecclesia removere. De qua Synodo omnem nobis subtiliter ordinem tuam fraternitatem volumus scriptis discurrentibus nunciare, ut ipse, cujus nobis sanctitas valdè experta est, nos reddas de omnibus certiores.

a *Anselm. lib. 6. c. 93. Polyc. lib. 2. tit. 24.* b *Joan. Diac. lib. 2. c. 5. Anselm. lib. 6. c. 90. Polyc. l. 2. tit. 1.* c *al. fraternitas vestra,] orig.* d *1. quæst. 1. c. de ordinationibus.* e *Ans. lib. 6. c. 92.* f *Ansel. l. 6. c. 90.*

C. VI. ¶ *Nonnisi ad Missarum solennia Archiepiscopo uti pallio licet.*

Idem *Virgilio Episcopo Arelatensi, lib. 4. epist. 51. seu cap. 95.*

4 gs PAllium *a* tibi transmisimus, quo fraternitas tua intra Ecclesiam ad sola Missarum solennia utatur.

C. VII. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Item *Joanni Ravennati Episcopo, lib. 2. epist. 54. seu cap. 93. indict. 11.*]

NOn *b* multum temporis intervallum est, quòd quædam nobis de tua fraternitate fuerunt nunciata, de quibus vobis, veniente illuc Castorio, Notario sanctæ, cui (Deo auctore) præsidemus, Ecclesiæ, subtiliter nos indicâsse meminimus. Pervenerat namque ad nos quædam in Ecclesia vestra contra consuetudinem atque humilitatis tramitem geri, quæ sola (ut bene nostis) est officii Sacerdotalis erectio. Quæ, si sapientia vestra mansuetè, vel cum Episcopali susceptisset studio, non de illis accendi debuerat, sed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere.

1 ¶ Humilitatis] *Restitutus est hic locus ex ipsa epistola. Antea enim legebatur,* contra utilitatem Ecclesiæ, & consuetudinis tramitem geri: quæ sola (ut bene nostis) est officii Sacerdotalis ereptio.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Idem *Joanni Episcopo Ravennati, in eadem epistola.*

COntra *c* morem quippe Ecclesiasticum est, si non patientissimè toleratur, (quod à vobis absit) etiam injusta correctio *d. & infrà.* ¶ Illud, frater charissime, tibi non putamus ignotum, quòd pene de nullo Metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra Missarum tempus, usum sibi pallii vendicâsse. Et quòd bene hanc consuetudinem generalis Ecclesiæ noveritis, vestris nobis manifestissimè significâstis Epistolis: quibus præceptum beatæ memoriæ prædecessoris nostri Joannis Papæ nobis in subditis transmisistis annexum, continens omnes consuetudines ex privilegio prædecessorum nostrorum concessas, vobis, Ecclesiæque vestræ debere servari. Confitemini igitur aliam esse generalis Ecclesiæ consuetudinem, postquam ea, quæ vos geritis, vobis ex privilegio vendicatis. Nulla ergò vobis in hac re, ut arbitramur, poterit remanere dubietas. Aut enim mos omnium Metropolitanorum etiam à tua est fraternitate servandus, aut si tuæ Ecclesiæ aliquid specialiter dicis esse concessum, præceptumvé à prioribus Romanæ urbis Pontificibus, quòd hæc Ravennati Ecclesiæ sunt concessa, à vobis oportet ostendi. Quòd si hoc non ostenditur, restat, postquam talia agere neque consuetudine generali, neque privilegio vendicas, ut usurpasse te comprobes, quod fecisti. *& infrà.* ¶ Decorari pallio volumus, forsan moribus indecori, dum nihil in Episcopali cervice splendidius fulget, quàm humilitas. Oportet igitur fraternitatem tuam, si honores suos sibi quibuslibet argumentis stabili proposuit mente defendere, aut generalitatis usum ex non scripto sequi, aut ex scriptis *e* privilegiis se tueri. Quòd si postremò nihil horum est, aliis Metropolitanis hujusmodi te præbere nolumus præsumptionis exemplum.

5 pars. *Privilegia quoque cum usu pallii semper debent concedi.*

a *Anselm. lib. 6. cap. 98.* b *Anselm. lib. 6. c. 87.* c *Ans. lib. 6. cap. 95. Polyc. lib. 2. tit. 20.* d *al. correptio.* e *al. scripto privilegio.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. IX. ¶ *Cum usu pallii aliqua privilegia debeant concedi.*

Unde idem Gregorius *Syagrio Episcopo Augustudunensi, lib. 7. epist. 112.*

RAtionis *a* ordo omninò nos admonet, ut cum usu pallii aliqua simul, sicut diximus, largiri privilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento, cura quoque solicitudinis debet accrescere, ut cultui vestium, actionis quoque ornamenta conveniant, oportet, ut enixiùs in cunctis se studiis vestra fraternitas exerceat, & circa 1 subjectorum actus sit curâ vigilans, ut vestrum illis exemplum instructio, & vita magistra sit.

1 ¶ Et circa] *Locupletatus est hic locus ex originali.*

C. X. ¶ *Usus pallii conceditur, & antiqua privilegia innovantur.*

Idem *Joanni Episcopo primæ Justinianæ Illyricæ, lib. 4. epist. 15. seu c. 59.*

PAllium *b* vobis ex more transmisimus, & vices vos Apostolicæ sedis agere iteratâ innovatione decernimus.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Idem *Episcopis Epiri, lib. 5. epist. 7. seu cap. 107. indict. 14.*

SCriptorum *c* vestrorum insinuatio, fratres charissimi, patefecit, Andream fratrem nostrum Nicomedianæ civitatis Episcopum, Deo propitio, solenniter ordinatum: *& infrà.* ¶ Suprascriptio igitur Andreæ fratri, & Coepiscopo nostro pallium nos direxisse agnosci te, atque privilegia, atque cuncta concessisse, quæ prædecessores nostri ejus prædecessoribus contulêre.

a *Polyc. l. 2. tit. 21. Ansel. lib. 6. c. 86.* b *Ansel. lib. 6. cap. 99.* c *Ansel. l. 6. c 100.*

DISTINCTIO CI.

IN *a* uno autem provincia duo Metropolitani esse non debent: *sicut* in Chalcedonensi Concilio, *cap. 12. statutum est.*

¶ *Duo Metropolitani in una & eadem Provincia esse non debent.*

PErvenit *a* ad nos, quòd quidam præter Ecclesiasticas ordinationes affectantes potentiam, per Pragmaticum sacrum 1 unam provinciam in duas dividant, ita ut ex hoc inveniantur duo Metropolitani Episcopi in una eademque provincia esse. Statuit ergo sancta Synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet Episcopo: eos verò, qui aliquid tale attentaverint, cadere de proprio gradu.

1 ¶ Pragmaticum sacrum] *Versiones priscæ, & Dionysiana habent*, per pragmaticam formam: *Græcè autem est,* Διὰ πραγματικῶν, *quod in eodem capite paulò post dicitur,* Διὰ γραμμάτων βασιλικῶν, *id est, per literas Imperiales.*

Hactenus de Electione, & Ordinatione Clericorum tractavimus. Nunc ad Simoniacorum ordinationes transeamus. Et ut facile liqueat, quid super hac hæresi sanctorum Patrum decrevit auctoritas, causa deducatur in medium: cujus negotium, & de scienter à Simoniacis ordinatis, & de ignoranter à Simoniacis consecratis, & de ordinationibus, quæ per pecunias fiunt, continetur.

a *Polyc. lib. 2. tit. 24. Ivo part. 3. cap. 146. Burchardus lib. 1. cap. 35.*

DECRETI PRIMÆ PARTIS FINIS.

DECRETI PARS SECUNDA.

CAUSA I.

QUidam habens filium, obtulit eum ditissimo Cœnobio: exactus ab Abbate & à fratribus decem libras solvit, ut filius susciperetur, ipso tamen (beneficio ætatis) hoc ignorante. Crevit puer, & per incrementa temporum & officiorum ad virilem ætatem, & Sacerdotii gradum pervenit. Exinde suffragantibus meritis in Episcopum eligitur, intervenientè obsequio, & paternis precibus, datâ quoque pecuniâ cuidam ex Consiliariis Archiepiscopi, conseratur iste in Antistitem, nescius paterni obsequii & oblata pecunia. Procedente verò tempore nonnullos per pecuniam ordinavit, quibusdam verò gratis benedictionem Sacerdotalem dedit: tandem apud Metropolitanum suum accusatus & convictus, sententiam in se damnationis accepit.

1. q. *Hic primum quæritur, an sit peccatum emere spiritualia?*

2. q. *Secundò, an pro ingressu Ecclesiæ sit exigenda pecunia, vel si exacta fuerit, an sit persolvenda?*

3. q. *Tertiò, an ingressum, vel prabendas Ecclesiæ emere, sit Simoniacum?*

4. q. *Quartò, an iste sit reus criminis, quod eo ignorante patet admisit?*

5. q. *Quintò, an liceat ei esse in Ecclesia, vel fungi eâ ordinatione, quam paternâ pecuniâ est assecutus?*

6. q. *Sextò, an illi, qui ab eo jam Simoniaco ignoranter ordinati sunt, abjiciendi sint, an non?*

7. q. *Septimo, si renunciant suæ hæresi sint recipiendi in Episcopali dignitate, vel non?*

QUÆSTIO I.

1 ps QUid autem spiritualia emere peccatum sit, probatur multorum auctoritate.

C. I. ¶ *Simoniaci gratiam non præstant, quam vendere quærunt.*

Ait enim Leo Papa.

GRatia 1 si *a* non gratis datur, vel accipitur, gratia non est. Simoniaci autem non gratis accipiunt: igitur gratiam, quæ maximè in Ecclesiasticis ordinibus operatur, non accipiunt. Si autem non accipiunt, non habent; si autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare possunt. Quid ergò dant? profectò, quod habent: quid autem habent? Spiritum utiq; mendacii. Quomodo hoc probamus? quia si Spiritus veritatis (testante *b* ipsâ Veritate, de qua procedit) gratis accipitur, procul dubiò spiritus mendacii esse convincitur, qui non gratis accipitur.

1 ¶ Gratia] *Simillima primis verbis hujus capitis habentur in epistola Leonis primi Niceta Aquileiensi Episcopo scripta, quæ*

a *Deusdedit in tract. de Simonia.* b *Matth. 10.*

est 84. Loquens enim de gratia ait: quæ nisi gratis detur, non est gratia, sed merces. *Reliqua apud ipsum non sunt inventa.*

C. II. ¶ *Inaniter Sacerdos dicitur, quicunque Simoniacè ordinatur.*

Item Gregorius *Syagrio Episcopo Augustunensi, lib. 7. epist. 110.*

QUicunque *a* studet pretii datione sacrum ordinem mercari, dum non officium, sed nomen attendit, Sacerdos non esse, sed dici tantummodò inaniter concupiscit.

¶ *Caput hoc ex originali est emendatum, & locupletatum.*

C. III. ¶ *Spolietur honore, qui Ecclesiam per pecuniam obtinet.*

Item ex regesto.

PResbyter *b* si per pecuniam Ecclesiam obtinuerit, non solùm Ecclesiâ privetur, sed etiam Sacerdotii honore spolietur: quia altare, & decimas, & Spiritum Sanctum emere, vel vendere, Simoniacam hæresim esse, nullus fidelium ignorat.

¶ *Non est inventum in regesto B. Gregorii, unde videtur citari. Similia habentur apud Gregorium VII. lib. 6. reg. in indice Conciliis eo anno habiti, & in Concilio Turonensi sub Carolo Magno, cap. 15. in Remensi, c. 21. Moguntino sub Rabano, c. 12. & altero Moguntino sub Arnulpho, cap. 5. & infrà eâdem quæst. 3. cap.* altare, *quod ibi citatur ex Paschali.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius I. *dicta epist. 110. lib. 7.*

BEnedictio *c* illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc conjunctum est superiori, & prater epistolam 110. indicatam, eadem sententia habetur lib. 4. epist. 55. & lib. 5. epist. 107. Episcopis Epiri.*

C. V. ¶ *Partem habebit cum Simone, qui contra Simoniacos vehementer non exæserit.*

Item *in eodem.*

QUisquis *d* per pecuniam ordinatur, ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur. Quisquis ergò contra Simoniacam, & Neophytorum hæresim, pro officii sui loco vehementer non exarserit, cum eo se non dubitet habiturum portionem, qui priùs commisit hoc piaculare flagitium.

¶ *Verba prorsus ipsa hujus capitis non sunt inventa in epistolis B. Gregorii. Verum Paschalis Papa II. (ut est apud Ivonem ac Polycarpum) citat hæc ex ipso beato Gregorio: ac simillima prioris partis hujus capitis sunt lib. 4. epist. 55. & 56. posterioris verò partis lib. 10. epist. 33. Victori Episcopo. Et Joannes Diaconus lib. 3. cap. 4. scribit, generalem sententiam à B. Gregorio contra Simoniæ & Neophytorum hæresim prolatam, in epistola Victori scripta contineri. Capitulum 42. Concilii Meldensis ab Ivone p. 5. c. 75. citatum, partim convenit cum ipsa epistola Victori scripta, & partim cum iis, quæ Ivo & Polycarpus citant ex Paschali, & cum his, quæ hoc loco refert Gratianus. De qua hæresi è Gallia ejicienda Gregorius lib. 4. epist. 51. scribit Virgilio Arelatensi, & l. 7. epist. 110. Syagrio, & aliis Episcopis Galliæ.*

C. VI. ¶ *Simonis damnatio dantem & accipientem pariter involvit.*

Item Gelasius Papa *ad Episcopos per Lucaniam constitutos. epist. 1. cap. 26.*

QUos *a* constiterit indignos meritis, sacram mercatos esse pretio dignitatem, convictos oportet arceri, non sine periculo facinus tale perpetrantes: quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio * testatur, involvit.

C. VII. ¶ *Anathematis sententiâ damnatur, qui Simoniacè ordinatur.*

Item Ambrosius 1 *in libro pastorali.*

REperiuntur *b* quamplurimi negotio *c* muneris perituri, mercari velle gratiam Spiritûs Sancti: dum vile pretium donant, ut Pontificalis ordinis sublime culmen accipiant, obliti verborum Petri, qui dixit ad Simonem: [*Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimâsti per pecuniam possideri.*] Proinde, quia & usitatum est tantum malum, & majorum frequenter constat mucrone succisum, nos quoque huic vulneri cancroso ignitum (quod superest adhuc) injicimus ferrum: decernentes omninò, ut quicunque deinceps propter accipiendam Sacerdotii *d* dignitatem quodlibet præmium fuerit detectus obtulisse, ex eodem tempore se noverit anathematis opprobrio condemnatum, atque à participatione Christi corporis & sanguinis alienum: ex quo illum constat execrabile Christo perpetrâsse flagitium. Quòd si aliquis extiterit, qui accuset, ille, qui hunc ordinem munerum fuerat datione lucratus, & suscepto honoris gradu privetur, & in monasterio sub perenni pœnitentiâ retrudatur *f.* Illi verò, qui hâc causâ munerum acceptores extiterint, si Clerici fuerint, honoris amissione mulctentur: si verò Laici, anathemate perpetuo condemnentur.

1 ¶ Ambrosius] *Caput hoc in libro pastorali B. Ambrosii unde citatur, non est inventum. Habetur tamen in Concilio Toletano VIII. cap. 3. quem canonem integrum Anselmus lib. 6. c. 85. partem verò ipsius Ivo p. 5. c. 83. ex dicto Concilio citant.*

C. VIII. ¶ *Damnatur Episcopus, qui per pecuniam ordinationem facit.*

Item ex Concilio Chalcedonensi. *g cap. 2.*

SI *h* quis Episcopus per pecuniam ordinationem fecerit, & sub pretio redegerit gratiam, quæ vendi non potest, ordinaveritque per pecuniam Episcopum, Chorepiscopum, Presbyterum, aut Diaconum, vel quemlibet de his, qui connumerantur in Clero, aut promoverit per pecunias dispensatorem, aut defensorem, vel mansionarium, vel quenquam omnino, qui subjectus est regulæ, pro suo turpissimi *i* lucri commodo, is, qui hoc attentâsse probatus fuerit, proprii gradûs periculo subjacebit, & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione, vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat, sed sit alienus à dignitate, vel solicitudine, quam pecuniis acquisivit. Si quis verò mediator tam turpibus & nefandis datis, vel acceptis extiterit, & ipse, siquidem Clericus fuerit, proprio gradu decidat: si verò Laicus, aut Monachus, anathematizetur.

C. IX. ¶ *A Sacerdotio est alienus, qui per pecunias ordinat, vel ordinatur.*

Item ex octava 1 Synodo.

QUi *k* per pecunias quenquam consecraverit, vel ab alio consecratus est, alienus à Sacerdotio fiat.

a *Polyc. lib. 2. tit. 1. Anselmus libro 6. cap. 79.* b *Infrà eâd. quæst. 3. cap. altare.* c *Infrà cap. cum liqueat. in fine. Polyc. ibid. Anselmus lib. 6. cap. 42. Burchardus lib. 1. cap. 21. Ivo part. 5. cap. 75. & 112.* d *Concil. Mel. cap. 75. Deusdedit part. 7. Polyc. lib. 2. tit. 1. Ivo part. 2. cap. 84. & part. 3. cap. 75. Ansel. lib. 6. cap. 87.*

a *Polyc. l. 7. tit. 6. Deusdedit part. 2. Burch. l. 1. c. 28. Ivo part. 5. c. 76.* * *Actor. 8.* b *Anselm. l. 6. c. 85. Ivo p. 5. c. 83.* c *al. negotiatione.* d *Act. 8.* e *al. divini doni.* f *al. seligetur.* g *c. 97. circa medium infrà eâdem.* h *Polyc. l. 2. tit. 37. Ansel. l. 6. c. 88. Burch. l. 1. c. 112. Ivo p. 5. cap. 118. Pann. l. 3. cap. 118.* i *al. turpissimè.* k *Novell. 6. c. 1. & nov. 123. c. 3. apud Julianum antecessorem. Ans. l. 6. c. 7. Ivo p. 5. c. 121.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ¶ Octava] *In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc citatur ex septima Synodo, in quâ capitulo quinto refertur canon trigesimus Apostolorum ad hanc rem facions. In epistola autem Tarasii ad Hadrianum Papam, (quæ in exemplaribus Bibliothecæ Vaticanæ, & aliis, est in fine ipsius septimæ Synodi) refertur canon vigesimus secundus Synodi, quæ in Trullo, his verbis:* Eos, qui per pecunias ordinati sunt, sive Episcopi, sive quicunque Clerici, & non secundùm probationem, & vitæ optionem, deponi præcipimus; sed & illos, qui hos ordinâsse noscuntur. *Extat etiam hæc de re epistola Basilii ad Episcopos sibi subjectos,*

C. X. ¶ *Nec ordinari, nec promoveri in Ecclesia Dei per pecuniam aliquis valet.*

Item Calixtus Papa.

SAnctorum Patrum exempla sequentes, & officii nostri debito innovantes, ordinari quenquam per pecuniam in Ecclesia Dei, vel promoveri, auctoritate sedis Apostolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis verò in Ecclesia ordinationem, vel promotionem taliter acquisierit, acquisitâ prorsus careat dignitate.

¶ *Est Calixti secundi, qui paulò ante Gratianum vixit, & aliquot Concilia à se habita contra Simoniam, & investituras Ecclesiarum, quas Germanici Imperatores usurpaverant, multa decrevit: de quibus Abbas Urspergensis ab anno Domini M.C.XVIII. in quo electus est Pontifex, usque ad annum M.C.XXIV. accurate scribit.*

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius Nazianzenus.

QUi studet donum Dei pretio mercari, in sacro ordine nullâ ratione de cætero permanere, aut revocari posse dubium non est. Talis à communione omnibus modis abscindatur. Nam Spiritûs Sancti donum pretio comparari, quid aliud est, quàm capitale crimen, & Simoniaca hæresis? quod quàm detestabiliter in utroque Testamento vindicatum sit, multorum exemplis facilè apparet. Giezi gratiam sanitatis Naaman *a* Syro vendidit: eandem gratiam sanitatis, Helisæo vindicante, leprosus factus amisit. Judas *b* omnium Redemptorem vendidit, mox laqueo suspensus eandem Redemptoris *c* gratiam non obtinuit: & meritò; quia nemo potest retinere, quod vendidit. Simon *d* etiam Magus cùm eandem Spiritûs Sancti gratiam emere vellet, damnationis sententiam à Petro audivit: [*Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia donum Dei existimâsti pecuniâ possideri.*] Dominus etiam, ut vendentes & ementes hujus gratiæ expertes ostenderet, cunctos peccatores per gratiam in templo dimisit, singulariter vendentes & ementes increpans & flagellans de templo ejecit, in quo venditores & emptores suos gratiâ Spiritûs Sancti constat destitutos esse, & vacuos. Quos enim CHristus *e* ejecit de templo, nunquid Spiritus CHristi faciet sibi templum?

¶ *In operibus B. Gregorii Nazianzeni, quæ multa Græcè & Latinè extant, nihil tale repertum est. Habentur autem similia in epistola Tarasii ad Hadrianum.*

C. XII. ¶ *Simoniaci Sacerdotes esse non possunt.*

Item Gregorius.

QUicunque *f* sacros ordines vendunt, aut emunt, Sacerdotes esse non possunt. Unde scriptum est: [Anathema danti, anathema accipienti, hoc est, Simoniaca hæresis.] Quomodo ergò, si anathema sunt, & sancti non sunt, sanctificare alios possunt? Et cùm in Christi corpore non sint, quomodo Christi corpus tradere, vel accipere possunt? Qui maledictus est, benedicere quomodo potest?

¶ *Deusdedit in tractatu contra Simoniacos, refert hoc ex epistola Paschalis Papæ secundi ad Mediolanenses.*

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Syagrio, & aliis Episcopis, lib. 7. epist. 110.*

CUm *a* liqueat hanc hæresim ante omnes 1 radice pestiferâ surrepsisse, atque in ipsa origine suâ, Apostolicâ esse detestatione damnatum, cur non cavetur? cur non perpenditur, quia benedictio *b* illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur?

1 ¶ Omnes] *Anteà legebatur,* omnia: *sed glossa videtur magis convenire lectioni restitutæ: quæ est in aliquot manuscriptis, & ipso originali.*

C. XIV. ¶ *Qui pretio ordinat, lepram non efficium confert.*

Item Ambrosius *de ministeriis c, seu de dignate Sacerdotali, cap. 5.*

CUm *d* ordinaretur Episcopus, quod dedit, aurum fuit, quod perdidit, anima fuit: cùm alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit, quod dedit, lepra fuit.

C. XV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem.*

GRatiam *e*, cùm ordinareris, non suscepisti, quia gratuitò eam non meruisti.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. 4. ad cap. 4. Lucæ.*

CItò *f* turpem sequitur lepra mercedem, & pecunia corpus animumque male quæsita commaculat. *& paulò post.* ¶ Vides, quia facto auctoris, successio damnatur hæredis. Inexpiabilis est enim venditi culpa mysterii *g*, & gratiæ vindicta cœlestis transit ad posteros. ¶ Denique *h* Moabitæ, & cæteri non intrabunt Ecclesiam usque ad tertiam & quartam generationem: tamdiu videlicet (ut simplicius interpretemur) donec culpam auctorum multiplicis successio generationis aboleret. Sed cùm illi, qui in Deum idololatriæ errore deliquerunt, in quartam 1 generationem videantur esse mulctati, profectò durior videtur esse sententia, quâ Giezi semen, usque in æternum pro cupiditate habendi, Propheticâ auctoritate damnatur (præsertim cùm Dominus noster JEsus CHristus per lavacri regenerationem omnibus remissionem dederit peccatorum 2) nisi *i* vitiorum magis, quàm generis semen intelligas. Sicut enim, qui *k* filii promissionis sunt, æstimantur in semen bonum; ita etiam qui filii erroris sunt, æstimantur in semen malum. Nam & Judæi *l* ex patre Diabolo, non utique carnis successione, sed criminis. Ergò omnes cupidi, omnes avari Giezi lepram cum divitiis suis possident, & male quæsita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm thesaurum criminum congregârunt æterno supplicio, & brevi fructu.

1 ¶ In quartam] *Anteà legebatur,* in tertiam & quartam: *Sed & à B. Ambrosio, & ab uno vetusto Gratiani codice abest vox,* tertiam. *Deuteronomii autem 23. Idumæorum quidem, & Ægyptiorum filii permittuntur tertiâ generatione intrare in Ecclesiam Domini; sed de Moabitis sic scribitur:* Ammonites, & Moabites, etiam post decimam generationem, non intrabunt Ecclesiam Domini in æternum.

2 ¶ Peccatorum] *Sequebatur;* cur ergò Giezi semen in æternum damnatur? *quæ apud beatum Ambrosium non habentur.*

2 pars. *Quia ergò auctoritate Leonis Papæ Simoniaci non*

a *Joan. Diacon. lib. 3. cap. 4. Polyc. lib. 21. tit. 1. Burchard. l. 1. cap. 121. Deusdedit part. 2. Ivo part. 5. cap. 75.* b *supr. cap. benedictio.* c *mysterii.* d *Deusdedit part. 2. Ivo part. 5. c. 95.* e *Ivo ibidem. Deusdedit ibidem.* f *Ivo p. 5. c. 132.* g *al. ministerii.* h *Deusdedit p. 2.* i *al. nisi ut vitiorum.* k *Rom. 9.* l *Joan. 8.*

nisi spiritum mendacii accipiunt, secundùm Gregorium apud Simoniacos Sacerdotium non subsistit 1, *benedictio eorum in maledictionem convertitur, apud eos manet anathema dantis & accipientis, cùm sancti non sint, nec in Christi corpore constituti, cum sint maledicti, nec sanctificare alios possunt, nec corpus Christi tradere vel accipere, nec benedicere aliis valent: secundùm à Ambrosium verò anathematis opprobrio condemnantur, atque à participatione corporis & sanguinis Christi alienantur, cùm accipiatur aurum, & lepra detur, cùm expiabilis sit culpa venditi mysterii* b: *secundùm Chalcedonense Concilium, ex tali ordinatione nihil proficere judicantur: secundùm Gelasium Simonis damnatione involvuntur: secundùm Gregorium Nazianzenum in sacro ordine permanere, aut renovari ullâ ratione possunt: ab Helisæo leprâ perfunduntur: à Petro in perditionem damnantur; à Christo vero de templo ejiciuntur. Quid aliud Simoniacus Simoniaco in sua ordinatione potest conferre, nisi quod* Innocentius * *de cæteris hæreticis testatur, dicens epist. 15. ad Alexandrum, cap. 3.*

1 ¶ Non subsistit,] *Simoniaci recipiunt quidem characterem, sed sunt ipso facto suspensi. Ita ratione habitâ usûs, verè dici potest ipsorum Sacerdotium non subsistere, ac propterea rectissimè B. Gregorius l. 10. epist. 33. Victori Episcopo scribens, Simoniacam ordinationem vocat illicitam & effectu carentem.*

C. XVII. ¶ *Qui Spiritûs perfectionem non habent, ipsam dare non possunt.*

QUi *c* perfectionem Spiritûs, quam acceperant, perdiderunt, non ejus dare plenitudinem possunt (quæ maximè operatur in ordinationibus) quam per suam perfidiam perdiderunt. *& iterum.* ¶ Qui *d* honorem non habuit, honorem dare non potuit: nec aliquid ille accepit, quia nihil erat in dante: sed damnationem, quam habuit, per pravam manûs impositionem dedit.

¶ *In hoc capite non referuntur ipsa prorsùs verba Innocentii, quæ tamen habentur partim infrà eâd. c. Arianos. partim in capite nunc sequenti,* ventum est, *in versiculo,* Sed econtrariò.

C. XVIII. ¶ *Simoniacus per pravam manûs impositionem, non benedictionem, sed damnationem præstat.*

Idem *Ruso, & aliis Episcopis, epist. 22. c. 3.*

VEntum *e* est ad tertiam quæstionem, quæ pro sui difficultate longiorem exigit disputationem. Cùm nos dicamus ab hæreticis ordinatos, vulneratum per illam manûs impositionem habere caput, ubi vulnus infixum est, medicina est adhibenda, quâ possit recipere sanitatem. Quæ sanitas post vulnus secuta sine cicatrice esse non poterit, atque ubi pœnitentiæ remedium necessarium est, illic ordinationis honorem locum habere non posse decernimus. ¶ Nam si *f* (ut legitur *g*) quod tetigerit immundus, immundum erit, quomodo ei tribuetur, quod munditia ac puritas consuevit accipere? ¶ Sed econtrariò asseritur, eum, qui *h* honorem amisit, honorem dare non posse, nec illum aliquid accepisse: quia nihil in dante erat, quod ille posset accipere. Acquiescimus, & verùm est certè, quia quod non habuit, dare non potuit. Damnationem utique, quam habuit, per pravam manûs impositionem dedit, & qui particeps effectus est damnationis, quomodo debeat honorem accipere, invenire non possum. ¶ Sed dicitur *i* vera ac justa legitimi Sacerdotis benedictio auferre omne vitium, quod à vitioso fuerat injectum. Ergò *a* si ita est, applicentur ad ordinationem sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei: quia benedictione ordinationis crimina, vel vitia putantur auferri: nullus sit pœnitentiæ locus; quia id potest præstare ordinatio, quod longa satisfactio præstare consuevit. Sed *b* nostræ lex Ecclesiæ est, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati sunt, per manûs impositionem Laicam tantùm tribuere communionem, nec ex his aliquem in Clericatûs honorem vel exiguum subrogare.

3 pars. *Sed objicitur: Alii hæretici à fide exorbitant, Simoniaci autem, etsi gratiam Spiritûs Sancti venalem putant, tamen à fide alieni non sunt: atque ideò, quod ab Innocentio de cæteris hæreticis decernitur, non valet de his consequenter intelligi. Huic ita respondetur: Simoniaci, etsi fidem tenere videantur, infidelitatis tamen perditioni subjiciuntur.*

C. XIX. ¶ *Simoniaci fidei integritatem non habent.*

Unde B. Ambrosius *in lib. 2. de pœnit. cap. 4. adversùs Novatianos scribit, dicens:*

PEtrus Simoni, qui magicæ artis consuetudine depravatus putâsset, quòd gratiam Christi per impositionem manûs, atque infusionem Spiritûs Sancti comparare pecuniâ, ait *e*: [*Non est tibi pars, neque sors in hac fide* 1: *quia cor tuum non est rectum apud Deum, &c.*] Vides, quòd hunc magicâ vanitate blasphemantem in Spiritum Sanctum, Apostolicâ auctoritate condemnet, & eò magis, quia puram conscientiam fidei non habebat.

1 ¶ In hac fide:] *Vulgata editio habet,* in sermone isto. *Græcè est,* ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.

C. XX. ¶ *Simoniacus infidelis esse probatur.*

Item Gregorius *lib. 9. epist. 53. ad Theodericum Regem.*

CUm *d* omnis avaritia idolorum sit servitus, quisquis hanc, & maximè in dandis Ecclesiasticis honoribus vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni subjicitur, etiamsi tenere fidem, quam negligit 1, videatur.

1 ¶ Quam negligit,] *Sic est emendatum ex manuscriptis exemplaribus, & originali. In vulgatis enim legebatur,* fidem verbis, quam negat facto, videatur.

C. XXI. ¶ *Simoniacorum hæresis cæteris damnabilior esse probatur.*

Item ex epist. Tarasii Constantinopolitani Episcopi, *missa Papæ Hadriano.*

EOs *e*, qui per pecunias manus imposuerunt, vel imponunt, Petrus divinus Apostolus (cujus cathedram sortita est sanctitas vestra) tanquam Simonem Magum deponit. *& infrà.* ¶ Tolerabilior est enim Macedonii, & eorum, qui circa ipsum sunt, Spiritûs Sancti impugnatorum impia hæresis. Illi enim creaturam, & servum Dei Patris & Filii, Spiritum Sanctum delirando fatentur: Isti verò eundem Spiritum efficiunt suum servum. Omnis enim dominus, quod habet, si vult, vendit, sive servum, sive aliquid aliud eorum, quæ possidet. Similiter & qui emit, dominus ejus volens esse, quod emerit, per pretium pecuniæ illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur, detrahunt Spiritui Sancto, æqualiter peccantes his, qui blasphemaverunt, dicentes *f* Christum in Beelzebub ejicere Dæmonia: atque ut verius dicamus, Judæ comparantur proditori, qui JudæisDei occisoribus Christum vendidit. *g* Cùm ergò Spiritus Sanctus consubstantialis sit Christo, ejusdem omninò & ipsi portionis erunt. Et proculdubiò in eis non

a *Sup. c. reperiuntur.* b *al. ministerii.* * *adde c. 97. circa medium infrà eâdem.* c *Anselm. l. 6. c. 73.* d *Epist. 22. cap. 3. ad Episcopos Macedoniæ in fine. adde c. 73. 97. & 98. infrà eâdem.* e *Polyc. l. 2. tit. 31. & l. 7. tit. 7. Anselm. l. 6. c. 73. al. 70. Ivo p. 6. cap 59. Pann. l. 3. c. 130.* f *Inf. eâd. Arianos.* g *Num. 19. Levit. 15. & Aggæi 2.* h *Sup. qui perfectionem. versic. qui honorem.* i *eâdem epistolâ, cap. 4.*

a *Ivo p. 6. c. 60.* b *Ivo in prooemio. Pannor. lib. 3. tit. 5. cap. 17.* c *Act. 8.* d *Anselm. l. 13. c. 44.* e *Anselm. l. 6. c. 86. al. 75. Deusdedit part. 2.* f *Matth. 12.* g *Matth. 26.*

est gratia Spiritûs Sancti, id est, Sacerdotii sanctitas. Nam quod non acceperunt, non habent. Ait enim Petrus *a* Simoni : [*Non est tibi pars, neque sors in sermone isto, quia existimásti donum Dei pecuniâ possideri.*] & suprà. ¶ Nam & vicesimus nonus canon sanctorum Apostolorum, & actus eorundem, & tertius, & quartus liber Regum, alienum omnino à Sacerdotio pronuntiant eum, qui aliquando dederit, vel acceperit pecuniam in aliquo tempore, sive ante manûs impositionem, sive in ipsa manûs impositione, sive post. Accipere enim est, quandocunque accipere.

¶ *Caput hoc est pars epistolæ Tarasii ad Hadrianum. Sed immutata est aliquot locis series verborum, & epitome quadam adhibita, quemadmodum & apud Anselmum. Integra habetur manuscripta post septimam Synodum in Vaticana Bibliotheca, & in Græcis ejus Synodi codicibus, & in Latina ex versione Anastasii Bibliothecarii. Extat etiam Latinè impressa apud Balsamonem. Sed in ea versione, aut interpretu, aut exemplaris, quod secutus est, vitio, flagitiosum mendum inest. Nam ubi Tarasius Hadrianum mirificè laudat, interpres reprehendentem inducit his verbis :* Fraterna ergò vestra Sacerdotalis sanctitas, quæ non jure, nec ex Dei voluntate Pontificale munus administrat, magnâ laborat infamiâ : *quamvis cum alta multa, tum proximè sequentia verba manifestè repugnent : in quibus eum vocat virum desideriorum spiritûs, & aliis præclaru titulis ornat : Exemplaria quidem Græca Vaticana, & septima Synodi, & ipsius Balsamonis optimè habent. Quare necessarium visum est, priorem epistolæ partem item Græcè, tum novâ cum versione afferre. Reliqua ex Balsamone impresso peti poterunt.*

Τῷ τε πάντα ἀγιωτάτῳ & μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἁδριανῷ
Πάπᾳ τῆς Πρεσβυτέρας
Ῥώμης

Ταράσιος ἀνάξιος Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως διαχειλικῶς, καὶ ἀποστολικῶς τε & πατερικῶς διδασκόμεθα ἀτιλάκτορον τὸν τρόπον ἔχειν ἑαυτὴν τῆς ἱερωσύνης ἁγιότης, & μὴ χρυσίζεσθαι, ἢ ἀργυρίζεσθαι ἢ πᾶν σφετερίζεσθαι ἐπὶ χειροτονίᾳ παντὸς ἱερατικὸς ἀνδρὸς, ὡς ἂν τοῦ εἰδόμου ἐν τοῖς καθ' ἑαυτὸν ἐκκλησίαις χρήσιν ἀπὸ τε γραφικῶν ὑηγορειῶν, & πατρικῶν διδασκαλιῶν. Οἱ γὰρ ἐπιπλέοντες πᾶς χάος, ἀκαρέστως & πνεύματός εἰσιν, ἀχρι πρώτου & πνεύματος. Δωρεὰν γὰρ λαβόντες τὸ χάρισμα τὸ πνεύματος, δωρεὰν διδόσθαι τοῖς παρ' αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν ἀπεφήναντο ἐν τῇ κυριακῇ φωνῇ πωλοῦντων τῶν ἀληθεύοντα ἐλληφότες. a Εἰ γάρ τις ἐλεγχθείη χρυσίῳ τινὰ τῶν αὐτῶν σύμβολον, κἂν κήρυκος λόγος ἐστὶ τοιοῦτον τῆς ἱερατικῆς τάξεως b. Καὶ ἐ ὀνομαπτῶν τὸν ἱερωσύνου κεκληρωτευμένον, ἀλλ' ἐν λόγῳ δείκνυται ὁ λόγος ἐπὶ τῷ πράγματι. δοῦλος γὰρ ἦν ἀληθινὸς ἐλπίδων, & μακρυνὰς, ὡς διαζηλικῶς ἐμάθομεν. Καὶ ἐπὶ ἀκάκου μὲν ἀποστόλου τῷ ἦν βοῶντος [ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν ἱερουσαλὴμ] ἀνθ' ὧν τε ἐπιπείλοντος, & λέγοντος· [ὁ σωσπεὸς ἐὰν ἐδὲ τὴν ῥομφαίαν ἐγχωρίων, & ὁ λαὸς μὴ φυλάξαται, & ἐλάσσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, τὸ αἷμα ἐκ τῆς χειρὸς & σοπὲ ἐκζητήσω.] φόβῳ τὸ τῆς σωπῆς κλαχέλματος ἀναγγέλλομεν τοῖς ἀκούουσι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν, ἵνα μὴ παθόντες καὶ τὸν θεῖον δῶρον ἐπωμεν καθαροὶ ἐσμὲν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς ἀφωρίσεις, καὶ πάντα μᾶλλον τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονούντων ἢ χειροτονηθέντων, Πίστις τὸ θεῖον δῶρον, ὃ & τῶν κατόρθωται ἐκκλησιάστη ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν ἁγιότης, ὡς Σίμωνα τὸν μάγον, τὰς ἡμᾶς κληρονόμους. τοῦτο γὰρ οὐκ ὑποστελλόμεθα τὸ ἀναγγέλειν τῶν ἀληθειαν, φυλάττοντες & κρατοῦντες τὰ παρ' ὧν ἀγίων & πατέρων ἡμῶν κανονικῶς ὡρισθέντα. κ εἴπ τινων παρέβη ὑπό τινων, βάλλυτόμεθα. ἡ ἂν ἡμῶν ἀδελφικὴ ἀγιωσύνη σθέσωμεν, & κ ἧς βλέπειν πεσόντα τῶν ἰσοστοιχούντων ἀγιόνων, ἀλλ' ὀφθαλμὸν ἐχὶ τῶν ὁδόν. εἰρηκε γὰρ ἀλλ' τὸ σωθῆναι ὁ κύριος & μέγας δεσπότης ὁ λεγεσθαι ὀθεὸς ἡμῶν, [ζῶ ἐγὼ, ἀλλ' ἢ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλ' ἢ τὸν ἀποστρέψαι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ καὶ ζῆν αὐτόν.] εἰδὼς γὰρ ἄνθρ ἐπιθυμιῶν τὸ πνεύματος, ὅτι φορτικώτερα μᾶλλον ἐστὶ Μακεδονίᾳ & τῶν ἀμφ' αὐτὸν πνευματομαχῶν ἡ δυσσεβὴς αἵρεσις. σκάνων γὰρ κλισμὸς, κ ὄφλον τὸ θεῖον κ ταφὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ληρούντων, ὅτιν ἑαυτῶν, ὡς ὀφοῦσι, ὄφλον αὐτὸν ποιεῖσι. πᾶς γὰρ ἀσεβὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐν ἄλλοις, ἐν βάλοιτο, ἐν πρόσκ, εἴτι οἰκείᾳ, εἴτε ἑτέρου ὧν κέκληται. αὐτοῦτος & ὁ ἀρχηγὸς ἀσεβοῦς βλάσφημος εἶναι τὸ ἡγιασμένον, ἀφ' ἑαυτοῦ ἀρχὴν τέτο κέκτηται. ὅτως οἱ τοιοῦτοι τῶν ἄθεσμον προσέρχονται καθεδρίαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ ἀφορίζοντες τοῖς βλασφημοῦσιν ἐν βαιῷ ζόφῳ ἐκδικεῖν τὸ δαιμόνια τὸν Χριστὸν, ἢ, τόμε ἀληθέστερον εἰπεῖν, παρεσίκασιν ἰδοὺ τῷ προδότῃ, ὃς τοῖς Ἰουδαίοις τιμῆς ἀργυρίᾳ τὸν κύριον ἀπεμπολήσατο ὃς ἦν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμοῦσιον ἐσὶ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῆς αὐτῆς φαντάσης δήλον ἐσὶ τῆς μερίδος, ὡς ἀποδείκτης. εἰ δὲ & πιστεύσει τις προδήλου ᾧ, ἀδαμῶς, ἀναμφιλέκτως ὃν ἔσται ἐν αὐτοῖς ὁ χαρὶς & ἁγίου πνεύματος, ἤτοι a ἡ τῆς ἱερωσύνης ἁγιότης, & ὃ σὺν ἐλαῖον, ἀδὲ ἔχῃ σι. μνηθήτωσαν τὸ ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸν τότο ἐπιτιθέσαντα ἄτοσι λίχνῳ, [σὺν ἔσ σοι μερὶς, ἀδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ] ἐ γὰρ ἀπεμπολεῖτην ἡ τῆς ἱερωσύνης ἀξία, ἀλλ b πρεπὴ περὶ αὐτοῖς ἡ κ τὸν βίον σεμνὴ πολιτεία, κ ἡ ἐν ἀγνείᾳ & ἀρετῇ ἀναστροφὴ. πρεπῶς κατ' αὐτὸς κ Ἰακὼβ ὁ θεῖος δοῦλος διδάσκων λέγει τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, ἐγκρατῆ, νηφάλιον, ἀντεχόμενον & κ τῷ διδαχῷ πιστὸν λόγον, ἵνα δύναται ἡ & παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, & τὰς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. οἴχεται τοίνυν ταῦτα ὁπ & πρώτου, & ἀγαγόντος τῆς ἱερωσύνης. ὧν ἓν τοσκάμμα ὑγιολεκτεῖν χρείσεις ἀλότριον πάντη τῆς ἱερωσύνης δοκφαίνοντες, τὸν ποτὲ δόντα ἢ λαβόντα ἐν οἷσ δήποτε χρόνῳ, εἴτε κ πρὸ τῆς χειροτονίας, εἴτε & ἐν τῇ χειροτονίᾳ, εἴτε κ μετὰ τῶν χειροτονίαν. λαβεῖν γὰρ ἐσὶ τὸ λαβεῖν ὅτε δήποτε. ἀλλα κ πάσας τὰς πρεσβολὰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀφορίζεσιν c ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων δόσει.

Fratri, & comministro usquequaque sanctissimo, & beatissimo Domino Hadriano Papæ veteris Romæ

Tarasius *indignus Episcopus Constantinopolis novæ Romæ, in Domino S.*

Multipliciter, multisque modis ex Evangelio, & Apostolorum Patrumque præceptis docemur, in sanctificatione Sacerdotii mores ab avaritia longè alienos præstare; neque in ullius Sacerdotalis viti ordinatione

---

2 *Act. 8.* b *ἀξίας.*

a *ἀπ' ἐν.* b *ἄσφ.* c *ἀφωρεῖσιν.*

aurum,

aurum, argentumvè accipere, aut aliud quidpiam nobis vendicare : quod sententiæ ex divinis Scripturis, & Patrum doctrinis infrà subjectæ demonstrabunt. Qui enim manus imponunt, ministri sunt Spiritûs, non venditores Spiritûs. Nam cùm gratis gratiam Spiritûs acceperint, gratis etiam iis, qui ab ipsis accipiunt, dare jussi sunt ex voce Domini, hàc ipsâ libertate, potestateque acceptâ. Quòd si quis eam auro emisso convictus fuerit, hunc ex Sacerdotali ordine *a* excidisse pronuntiant, quanquam nomine Sacerdotium sortitus est, sed in eum falsò nomen istud conferri re ipsâ comprobatur. *Nemo* b *enim potest Deo & Mammonæ servire*, prout ex Evangelio didicimus. Et quoniam audivimus Deum per os Prophetæ *c* clamantem : [*Sacerdotes laquimini ad cor Hierusalem*] rursusque *d* minantem, ac dicentem : [*Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccinâ, & populus se non custodierit, venerit̃q; gladius, & tulerit de eis animam : ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram :*] hujus igitur, quæ ex silentio imminet, condemnationis metu, omnibus earum, quæ apud nos sunt, Ecclesiarum præfectis annuntiamus ; ita ut fidenter divinum Apostolum *e* imitantes, dicamus, mundi sumus à sanguine eorum, qui transgrediuntur canonicas constitutiones, & multò magis eorum, qui ob pecunias ordinaverunt, aut ordinati sunt : quippe cùm Petrus, divinus ille Apostolus, cujus & cathedram fortita est fraterna vestra sanctitas, hos deposuerit, ut Simonem Magum. Propterea non refugimus, quin veritatem prædicemus, servantes ac retinentes ea, quæ à sanctis, & omniquaque benedictis Apostolis, & ab inclytis Patribus nostris canonicè sunt tradita. Et si quid horum ab aliquibus violatum est, aversamur. Fraterna igitur vestra summo Sacerdotio congruens sanctitas, legitimè & aptè ad voluntatem Dei Sacerdotalem sanctificationem administrans, celebrem adepta est gloriam. Dixit enim per Prophetam *f* primus & magnus Pontifex Christus : [*Vivo ego, nisi eos, qui me glorificant, glorificabo.*] Nôsti enim, ô vir eorum desideriorum, quæ Spiritûs sunt, longe tolerabiliorem esse Macedonii, & eorum, qui ab illo, Sancti Spiritûs impugnatorum hæresim. Nam cùm illi Sanctum Spiritum Dei, & Patris creaturam, & servum nugentur : hi suum ipsorum, quantùm putant, servum ipsum faciunt. Omnis enim Dominus, quicquid habet, cùm libuerit, vendit, sive famulum, sive aliquid aliud ex his, quæ possidet. Similiter & qui emit, volens emptæ rei dominus fieri, argenti pretio eam acquirit. Ita qui hoc nefarium facinus admittunt, Sanctum deprimunt Spiritum, æquè peccantes, atque illi, qui Christum in Beelzebub ejicere dæmonia ore blasphemo dicebant : vel, ut verius dicam, Judæ proditori sunt similes, qui Dei interfectoribus Judæis argenti pretio Dominum vendidit. Quando igitur Spiritus Sanctus consubstantialis est Christo Deo nostro, perspicuum omninò est, eos in eadem parte, ac sorte numerandos esse, ut demonstravimus. Quòd si non venditur, quemadmodùm certè non venditur, compertissimum quoque est, in istis Sancti Spiritûs gratiam non esse, aut Sacerdotii sanctificationem, & quod non acceperunt, non habent. Meminerint sancti Petri ad eum, qui id procurârat, hoc modo dicentis *g* : [*Non est tibi pars, neque sors in sermone isto.*] Nam si venditur Sacerdotii dignitas, supervacua igitur apud ipsos est honesta vitæ institutio & puritatis virtutisque cultus : supervacuus apud ipsos & Paulus divinus Apostolus *h* docens, *oportere Episcopum esse sine crimine, temperantem, modestum, aptum ad docendum, continentem, sobrium, insistentem fideli secundum doctrinam sermoni, ut potens sit & exhortari in doctrina sana, & contradicentes refellere.* Pereunt igitur hæc omnia ex eo, quòd Sacerdotium venditur & emitur. Subjectæ igitur sententiæ ex sanctis collectæ alienum omnino à Sacerdotio pronuntiant eum, qui quocunque tempore dederit, vel acceperit, sive ante ordinationem, sive in ordinatione, sive post ordinationem. Accipere enim est, quandocunque accipere. Sed & omnes Ecclesiasticas promotiones, in quibus pecunia intervenit, irritas esse jubent.

C. XXII. ¶ *Et qui dat, & qui accipit, ut ordines sacri præstentur, anathema sit.*

Item ex Concilio Bracharensi II. *cap. 3.*

PLacuit *a*, ut de ordinatione Clericorum Episcopi munera nulla accipiant : sed sicut scriptum est *, quod gratis donante Deo accipiunt, gratis dent. Non aliquo pretio gratia Dei, & impositio manuum venundetur : quia antiqua definitio Patrum ita de Ecclesiasticis ordinationibus statuit, dicens *b* : [*Anathema sit danti & accipienti.*] Propterea, quia aliquanti multis sceleribus obruti *c*, sancto altario indignè ministrantes, non hoc testimonio bonorum actuum, sed profusione munerum obtinent ; oportet *d* non per gratiam munerum, sed per diligentem priùs discussionem, deinde per multorum testimonium Clericos ordinare.

Ex illa auctoritate B. Ambrosii, & Gregorii patet, quòd Simoniaci (sicut & alii hæretici) à fide exorbitant, & ideò consequenter de illis intelligitur, quod de aliis decernitur.

4 pars. ¶ *Item opponitur, quòd prophetia donum Spiritûs Sancti est : hæc* e *autem in Veteri Testamento à sanctis Prophetis vendi consueverat. Unde Saul* f *ad Samuelem pro vaticinio expetendo non nisi cum munere ire præsumpsit. Uxor* g *etiam Hieroboam ad hominem Dei non nisi cum munere accessit. Item Christus* h *à Juda venditus, auriculam servi sanavit. Exemplo itaque Saulis, & uxoris Hieroboam patet, quòd donum Spiritûs Sancti emere, vel vendere non est peccatum. Exemplo Christi liquet, quòd Spiritus Sanctus etsi injustè à Simoniacis venalis putetur, virtutis tamen suæ non obliviscitur, nec desinit effectum suæ gratiæ, etiam venditus, præstare. Sed de Propheta* B. Hieronymus *in c. 3.* i *Michææ competenter solvit, malos tantum accepisse, & non bonos denuntians:*

C. XXIII. ¶ *Mali Propheta, non boni Prophetiam vendebant.*

JUdices, inquit, ejus in muneribus judicabant, & Sacerdotes ejus in mercede responsabant, & Prophetæ ejus in pecunia divinabant, & super Dominum requiescebant, dicentes : Nonne Dominus in nobis est ? non venient super nos mala. Idcirco propter vos Sion quasi ager arabitur, & Hierusalem, ut custodia pomarii erit.] Nemo ambigit, Hierusalem propter scelera, quæ in hoc capitulo describuntur, fuisse subversam. *& infrà.* ¶ Poterat utique Petrus Simoni Mago vendere, quod petebat ; imò poterat simulare vendentem (Spiritus *k* enim Sanctus nec venundari, nec emi potest ;) sed oblatam pecuniam cum offerente damnavit. *& paulo post.* ¶ Nec quenquam moveat illud, quod in primo Regum *l* libro *m* legimus, Saulem volentem ire ad Samuelem dixisse puero suo, ad eum se ire non posse, quia pretium, quod offerret pro vaticinio, non haberet, & puerum respondisse : [*Ecce inventa est in manu mea quarta pars sicli pecuniæ, & dabo viro Dei, & annuntiabit nobis viam nostram.*] Non enim scriptum est, quòd Samuel acceperit, aut quod illi obtulerint : quin potius à Propheta pascuntur, & invitantur ad prandium.

---

a *al. dignitate.* b *Matth. 6.* c *Esa. 40.* d *Ezech. 33.* e *Act. 20.* f *1. Reg. 2.* g *Act. 3.* h *1. Tim. 3. & Tit. 1.*

a *Ivo part 5. cap. 128.* * *Matth. 10.* b *supr. c. quicunque.* c *al. obnoxii.* d *oportet ergò] orig.* e *al. hoc.* f *1. Regum 9.* g *3. Regum 14.* h *Luc. 22.* i *Michæa 3. secundum 70.* k *Act. 8.* l *al. regnorum.* m *1. Reg. 9.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed fac eum accepisse: stipes magis æstimandæ sunt tabernaculi, quàm munera Prophetiæ: siclus enim viginti obolos habet; & quarta pars sicli, quinque sunt oboli. Et nostri igitur Sacerdotes, si volunt vendere Prophetiam, & columbas in cathedris suis proponere, quas Dominus flagello subvertit, quinque tantùm 1 obolorum sint mercede contenti, qui utinam non pretia villarum, sed quinque obolos acciperent. ¶ Hoc ipsum sonat, & in tertio *a* Regnorum libro, quòd uxor Hieroboam infirmante filio pergit ad Achiam hominem Dei, & defert ei decem panes 2, & crustulam, & vas mellis; quia hæc magis 3 in sumptum Prophetæ, quàm muneri Prophetiæ reputanda sunt. Licèt potuerint hi, qui ad Ariolos ire consueverant (quia multi Divini, & Arioli erant in Israël) malâ consuetudine æstimâsse idipsum etiam de Prophetis, & voluisse sanctis viris offerre, quod divinis offerre consueverant. ¶ Unde in 4 quarto *b* libro Regum *c* legitur, [*quòd Helisæus venit Damascum, & Benadad Rex Syriæ ægrotabat, annuntiaverunt ei, dicentes: Venit vir Dei hùc: & ait Rex ad Azaelem: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens, si evadere de infirmitate hac potero. Ivit ergò Azael in occursum ejus, habens secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum.*] Sed non est credendum accepisse: sicut de eodem Helisæo legitur *d*, quòd Naaman mundatus à lepra obtulit ei munera, dicens: [*Obsecro, ut accipias benedictionem à servo tuo. At ille respondit: Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cumq; vim faceret, penitus non acquievit.*]

¶ *Caput hoc in uno vetusto exemplari conjunctum est superiori, & loco primæ dictionis,* Judices, *legitur,* Duces; *quemadmodum est apud B. Hieronymum in versione 70.*

1 ¶ Quinque tantùm obolorum sint mercede contenti, qui] *Ista omnia absunt à recentioribus editionibus B. Hieronymi, atque etiam à vetustioribus, præter dictionem,* qui. *Sed non sunt expuncta, quia sententiæ non officiunt.*

2 ¶ Decem panes,] *Sic in vulgata Latina B. Hieronymus habet,* panes & uvas passas, & vasculum mellis. *In Græca autem vulgata & crustula, & uvæ passæ commemorantur,* ἄρτους, *inquit,* καὶ κολλύρια τοῖς τίνοις αὐτῆ, καὶ σταφίδας.

3 ¶ Quia hæc magis] *Ista usque ad vers.* Licèt, *non habentur hìc apud B. Hieronymum, sed loco eorum hæc:* Dicitur enim, quid secum illa portaverit: & tamen Prophetæ non scribitur accepisse: quippe cùm & corripuerit eam, & verbera luctum prædixerit: licet, &c.

4 ¶ Unde in quarto] *Hæc usque ad finem non sunt inventa apud B. Hieronymum.*

C. XXIV. ¶ *Quòd divinatio in bonum non accipitur.*

Idem *in eodem capite.*

NUnquam divinatio in Scripturis in bonam partem accipitur. [*Non* e *est augurium in Jacob, neque divinatio in Israel.*] Videbantur sibi quidem esse Prophetæ: sed quia pecuniam accipiebant, Prophetia ipsorum facta est divinatio.

¶ *Hoc etiam caput in aliquot vetustis est conjunctum superiori, & legitur, ut in originali,* Nunquam enim.

Cùm ergò secundùm Hieronymum boni Prophetæ non munera Prophetiæ accipiebant, sed stipes tabernaculi: malè autem, qui accipiebant, Prophetia, quæ Dei erat donum, in divinationem, quæ diabolica est, convertebatur; quid aliud colligitur, nisi quòd Simoniacis (quod superiùs dictum est) nulla spiritualis gratia cooperatur? Cùm enim in Sacramentis, neque qui plantat *f,* neque qui rigat, sit aliquid, sed qui incrementum dat, Deus; *quis operatur in eis, si Dominus, qui incrementum dat, non lucet, sed est obscurus? Item, quod dicitur* à *de Christo quòd sicut Christus venditus auriculam restituit Malcho, & fecit miracula; sic & Spiritus Sanctus possit vendi, & in ipsa venditione suam gratiam operari, non valet hæc similitudo. Non enim hoc operatur Spiritus Sanctus spiritualiter in perfidis mercimoniis avaritiæ, quod Christus gessit corporaliter certi mysterii causâ ad exemplum patientiæ. Si enim omnifaria est similitudo, cùm creditur posse vendi, sicut Christus; creditur etiam Spiritus Sanctus posse crucifigi: quod impossibile est. Potest etiam intelligi (ut à similitudine non recedamus) quòd sicut Christus venditus non venditori, vel ementi, sed eis, qui nescientes aderant, dona sua gratiæ contulit, pro quibus etiam in cruce supplicavit; sic & Spiritus Sanctus non vendenti, vel ementi, sed his, qui de manibus eorum, ignorantiâ ducti, Sacramenta Dominica accipiunt, suæ gratiæ effectum largiri probatur. Item objicitur, quòd etsi malum sit Ecclesiastica emere, tamen sæpè sinistrea principia ad felices perveniunt exitus. Ut Jacob* b *per supplantationem pervenit ad benedictionem; ut seges, quæ leprosâ manu seritur, mundâ tamen metitur; ut ex adulterino concubitu pulchra soboles nascitur: sic & pecunia, quæ per Simoniam acquiritur, felicem habet exitum, cùm pauperibus profutu ra erogatur. Sed nihil horum Simoniaci patrocinatur.*

C. XXV. ¶ *Quæ malo inchoantur principio, non peraguntur bono exitu.*

Aut enim Leo Episcopus *ad Mauros Episcopos, epist. 85. al. 87.*

PRincipatus c quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupavit, etiamsi moribus atque actibus non offendit, ipsius *d* tamen initii sui est perniciosus exemplo. Et difficile est, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio.

C. XXVI. ¶ *Non superædificatur bonum opus, ubi Christus fundamentum non est.*

Item Gregorius *Anastasio, Antiocheno Episcopo, lib. 7. epist. 47. indict. 2.*

CUm Paulus dicat *e:* [*Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus,*] consequenter probatur, quia ubi Christus non est fundamentum, nullum boni operis est superædificium.

¶ *Apud B. Gregorium sic legitur:* Prædicator autem egregius dicit: [*Fundamentum, &c.*] Quisquis ergò cum dilectione Dei, & proximi, fidei, quæ in Christo est, firmitatem tenet; eundem Jesum Christum, Dei & hominis filium, apud se posuit fundamentum. Sperandum ergò est, quòd ubi Christus fundamentum est, bonorum quoque operum sequatur ædificium.

C. XXVII. ¶ *Non potest fieri eleemosyna ex pecunia Simoniacè acquisita.*

Idem *Syagrio, & aliis Episcopis, lib. 7. epist. 110.*

NOn *f* est putanda eleemosyna, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur; quia qui hâc intentione malè accipit, ut quasi benè dispenset, gravatur potius, quàm juvatur 1. *& paulò pòst.* Unde etiam illud certum est, quia etsi monasteria, aut xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construantur, mercedi non proficit. *& paulò pòst.* ¶ Ne ergò sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, apertè sacra Scriptura nos prohibet, dicens *g:* [*Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere.*] Quicquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam,

a *Luc. 22. Joan. 18.* b *Genes. 27.* c *Ansel. l. 7. c. 17. distinct. 61. c. miramur.* d *al. ipse.* e *1. Cor. 3.* f *Joan. Diac. Polyc. lib. 2. tit. 1. Ansel. lib. 5. c. 30. Pann. l. 2. cap. 194. Ivo p. 5. c. 112.* g *Prov. 22.*

a *3. Reg. 14.* b *4. Reg. 8.* c *al. Regnorum.* d *4. Reg. 5.* e *Num. 23.* f *1. Corinth. 3.*

sed irritat. Hinc rursùs scriptum est *a:* [*Honora Dominum de tuis justis laboribus.*] Qui ergò malè tollit, ut quasi benè præbeat, constat sine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem *b* dicitur: [*Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi victimat filium in conspectu patris.*] Quantus autem dolor patris sit, perpendamus, si in ejus conspectu filius victimetur. Et hinc facilè cognoscimus, quantùm apud Deum dolor exasperatur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergò declinandum est, dilectissimi fratres, sub obtentu eleemosynæ, peccata Simoniacæ hæreseos perpetrare. Nam aliud est propter peccata eleemosynas facere: aliud propter eleemosynas peccata committere *c. 2. & post pauca.* ¶ Quisquis ergò Sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad utilitatem adipisci desiderat, prius vires suas cum hoc, quod est subiturus, onere metiatur, ut si impar est, abstineat, & ad id cum metu etiam, cui *d* se sufficere existimat, accedat.

1 ¶ Juvatur.] *Si hìc interponatur caput,* Eleemosyna. *infrà, 14. q. 5. erit integer hic locus.*

2 ¶ Committere.] *Hìc apud Gregorium interjiciuntur.*

4 Hoc quoque. *dist. 59. & c.* Sicut Neophytus. *dist. 48.*

C. XXVIII. ¶ *Pastor Simoniacus nullam ovibus præbet medicinam.*

Item *Theodorico & Theoberto* e *Regibus Francorum, libro septimo, epistola 114.*

FErtur *f* Simoniaca *g* hæresis (quæ prima contra Dei Ecclesiam diabolicâ plantatione subrepsit, & in ipso ortu suo, zelo *h* Apostolicæ ultionis percussa, atque damnata est) in regni vestri finibus dominari: cùm in Sacerdotibus fides sit eligenda cum vita. Si enim vita deest, fides meritum non habet, beato Jacobo attestante, qui ait *i:* [*Fides sine operibus mortua est.*] Quæ enim opera esse valeant Sacerdotis, qui honorem tanti Sacramenti convincitur obtinere per præmium? *& post pauca.* ¶ Hinc igitur non solùm in ordinatoris & ordinati animam lethale vulnus infligitur; verùm etiam excellentiæ vestræ regnum *k*, Episcoporum culpâ (quorum magis intercessionibus juvari debuerat) prægravatur. Sic enim dignus is Sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat, ut nihil sibi in Ecclesiasticis honoribus gravitas, nihil defendat industria, sed totum aurum profanus amor obtineat. Et dum vitia remunerantur honore, in locum ultoris, is, qui fortasse fuerat ulciscendus, adducitur: atque hinc Sacerdotes non proficere, sed perire potiùs judicantur. Vulnerato namque pastore, quis curandis ovibus adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui jaculis se hostilibus feriendum exponit? aut qualem de se fructum productus est, cujus gravi peste radix infecta est? Major ergò metuenda est locis illis calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam provocant, quam per semetipsos placare debuerant.

Cùm ergò secundùm Leonem Simonia non bono peragatur exitu, secundùm Gregorium nullum boni operis sequatur ædificium, nec sit putanda Eleemosyna, quæ ex pretio Simoniæ erogatur pauperibus, vulnerato pastore medicina non adhibeatur curandis ovibus, de infecta radice fructus non producatur, major etiam calamitas in futuro metuatur, de tam sinistro principio quis felix exitus speretur?

C. XXIX. ¶ *Simoniacorum Sacramenta effectu gratiæ carent.*

a *Prov. 3.* b *Eccl. 34.* c *al. perpetrare.* d *al. qui.* e *al. Theodeberto.* f *Polyc. ibidem. Ansel. l. 6. cap. 78. Ivo part. 5. cap. 111.* g *al. Simoniacam hæresim.* h *al. telo.* i *Jac. 2.* k *al. regimen vestrorum Episcoporum.*

Hinc etiam Augustinus *ait:*

SIcut Eunuchus fuit, qui * Joseph comparavit; ita qui gratiam mercatur, vivum semen non habet siccis genitalibus. Sic quoque ignis *a* sacrificii, qui per septuaginta annos Babylonicæ captivitatis sub aqua vixerat, extinctus est, Antiocho Jasoni vendente Sacerdotium: quod significavit Spiritûs Sancti ignem non lucere in Simoniacis *b* Sacramentis.

Quid in his similitudinibus beatus Augustinus notare voluit, nisi quia Sacramenta Simoniacorum (sicut & cæterorum hæreticorum) licèt sint vera, quantum ad formam, inania tamen, & falsa sunt, quantum ad effectum, cùm non possint in cordibus hominum gignere, vel accendere cœlestem gratiam?

5 pars. *Sed objicitur illud* Augustini *contra hæreticos tractatu 5. super Evangelium Joannis.*

C. XXX. ¶ *Sive bonus, sive malus sit minister, per utrumque efficitur gratia confertur.*

SI *c* justus fuerit minister, computo eum cum Paulo, qui gloriam suam non quærit, dicens: [*Ego d plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit.*] Qui verò fuerit superbus minister, cum Diabolo computatur: sed non contaminatur donum Christi, quia per illum 1 purus fluvius transit, & venit ad fertilem terram. Scio, quia lapis ex aqua fructum ferre non potest, & si per lapideos canales transit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generatur, sed tamen hortis plurimum fructum affert. Spiritualis enim virtus Sacramenti ut lux pura ab illuminandis excipitur, sed per immundos transiens non coinquinatur.

¶ *Ab initio hujus capitis usque ad vers.* donum Christi: *Algerus lib. 3. c. 5. citat ex beato Augustino, cujus tamen propria verba habentur infrà de consecr. dist. 4. cap.* aliud. 9. si fuerit.

1 ¶ Quia per illum] *Apud B. Augustinum tractatu 5. legitur:* Quod per illum fluit, purum est, quod per illum transit liquidum, venit ad fertilem terram: puta, quia ipse lapideus est, quia ex aqua fructum ferre non potest. Per lapideum canalem transit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generans, sed tamen hortis plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus Sacramenti ita est, ut lux, & ab illuminandis pura excipitur, & si per immundum transeat, non inquinatur.

C. XXXI. ¶ *De eodem.*

Idem *ad Vincentium Donatistam, epist. 48.*

EX *e* catholica Ecclesia sunt omnia Dominica Sacramenta: quæ sic habetis, & datis, quemadmodum habebantur, & dabantur, etiam priusquam inde exiretis.

C. XXXII. ¶ *De eodem.*

Idem *de Baptismo contra Donatistas, lib. 5. cap. 19.*

SIc *f* autem *g* Deus adest Sacramentis, & verbis suis, per qualeslibet administrentur, & Sacramenta Dei ubique recta sunt, sicut *h* mali homines, quibus nihil prosunt, ubique perversi sunt.

C. XXXIII. ¶ *De eodem.*

Idem *libr. 4. de Bapt. contra Donatistas, cap. 12.*

NEc *i* foris ergò, sicut nec intùs quisquam, qui ex parte *k* Diaboli est, potest vel in se, vel in quoquam maculare Sacramentum, quod Christi est.

* *Gen. 19.* a *2. Mach. 1. & 4.* b *al. Simoniacorum.* c *Infrà. de consecr. dist. 4. c. aliud. Alger. l. 3. c. 5. Ansel. l. 9. c. 30. Polyc. l. 3. tit. 10.* d *1. Cor. 3.* e *Alger. l. 3. c. 7. Deusdedit in tract. de Simoniacis. Polyc. l. 3. tit. 10.* f *al. si.* g *Alger. l. 3. c. 2. Ivo p. 1. c. 117.* h *al. &.* i *Algerus ibid. Deusdedit in tractatu de Simoniacis. Ansel. l. 9. c. 48. Polyc. ibid.* k *al. patre Diabolo.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XXXIV. ¶ *Sacramenta quæ non mutantur, catholicis & hæreticis communia probantur.*

Idem *ad Emeritum, epist. 164.*

SAcramenta *a*, quæ non mutâstis, sicut habetis, approbantur à nobis: ne fortè cùm vestram pravitatem corrigere volumus, illis mysteriis Christi, quæ in vestra pravitate depravata non sunt, sacrilegam faciamus injuriam. Neque enim & Saul *b* depravaverat unctionem, quam acceperat, cui unctioni tantum honorem Rex David, pius Dei servus exhibuit.

C. XXXV. ¶ *De eodem.*

Idem *ad Donatistas.*

SIcut ficti veraciter, non fictè recipiunt, nec eorum baptisma reprobatur; sic & illa, quæ schismatici, vel hæretici, si non aliter habent, nec aliter agunt, quàm vera Ecclesia, cùm ad nos veniunt, non emendamus, sed potius approbamus.

¶ *Verba ipsa prioris partis hujus capitis usque ad ver.* reprobatur, *non sunt inventa apud B. Augustinum: sed habetur sententia lib. 1. de Baptismo contra Donatistas c. 12. Reliqua autem hujus capitis pars est in eodem lib. c. 13.*

C. XXXVI. ¶ *Non fugiantur Sacramenta Dei, à quocunque ministrentur.*

Idem *contra literas Petiliani, lib. 3. c. 9.*

NEque *c* in homine bono aliquis Dei Sacramenta fugiat, neque in homine malo.

Libra tertio contra literas Petiliani, unde videtur sumptum esse hoc caput, sic legitur: Nemo glorietur, nec in homine bono: nemo bona Dei fugiat, nec in homine malo. *Hoc autem caput significatur supra distinct. 32. c.* præter, §. verùm principia.

C. XXXVII. ¶ *Hominum malitiæ Sacramenta non profanat.*

Idem *de Baptismo contra Donatistas, lib. 6. c. 44.*

NOnne Sodomitæ Ethnici erant, id est, Gentiles? Pejores ergò erant Judæi, quibus Dominus dicit *d*: [*Tolerabilius erit Sodomis in die judicii, quàm vobis.*] Et quibus Propheta *e* dicit: [*Justificasti Sodomam,*] id est, in comparatione vestri *f* justa facta est. Nunquid tamen ideò Sacramenta divina, quæ apud Judæos erant, talia erant, quales ipsi erant? quæ Dominus ipse quoque præcepit, & ad ea celebranda leprosos *g*, quos mundaverat, misit, & ea Zachariæ *h* ministranti Angelus adstitit, eumque in templo sacrificantem exauditum esse nuntiavit. Hæc eadem Sacramenta & in bonis hominibus illius temporis erant, & in malis pejoribus, quàm sint Ethnici, quandoquidem Sodomitis in malitia prælati sunt: & tamen illa Sacramenta erant in utrisque integra, atque divina. Nam & ipsi Gentiles, si quid divinum, & rectum in doctrinis suis habere potuerunt, non improbaverunt sancti nostri *i*: quamvis illi per suas superstitiones, & idololatriam, & superbiam, cæterosque perditos mores detestandi essent, & nisi corrigerentur, divino judicio puniendi.

C. XXXVIII. ¶ *Sacramenta mali habere possunt, licet virtutem Spiritûs Sancti habere non possint.*

Idem *lib. 3. cap. 16.*

MUltæ *k* autem operationes sunt Spiritûs Sancti, quas Apostolus, cùm quodam loco, quantum sufficere arbitratus est, commemorâsset, ita concludit *l*: [*Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.*] Cum ergo aliud sit Sacramentum, quod habere etiam Simon *a* Magus potuit; aliud Prophetia *b*, quæ in malis hominibus etiam fieri solet, ut in Saul; aliud operatio ejusdem Spiritûs, quam nisi boni habere non possunt, sicut est *finis* c *præcepti, charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*; quodlibet hæretici, & schismatici accipiant: *charitas* d *quæ cooperit multitudinem peccatorum*, proprium donum est catholicæ unitatis & pacis: nec est in omnibus, quia nec ejus sunt omnes.

C. XXXIX. ¶ *Licèt Sacramenta mali ministrent, remissionem peccatorum non præstant.*

Idem *eodem libro, c. 18.*

REmissionem *e* peccatorum *f* avari non dabant: quæ per orationes sanctorum, id est, per columbæ gemitus datur, quicunque baptizet, si ad ejus pacem illi pertinent, quibus datur. Non enim raptoribus, & fœneratoribus diceret *g* Dominus: [*Si cui dimiseritis peccata, remittuntur illi, si cui tenueritis, tenebuntur.*] Foris quidem nec ligari aliquid potest, nec solvi, ubi non sit, qui aut ligare possit, aut solvere: sed solvitur, qui cum columba non habet pacem, sive apertè foris sit, sive intus esse videatur.

Si ergò Sacramenta in modum lucis ab immundis coinquinari non possunt, sic in modum puri fluvii per lapideos canales ad fertiles areolas perveniunt, quod Simoniaci Sacramentum unctionis sibi quidem inutiliter & perniciosè habent, aliis autem utiliter & salubriter eandem unctionem administrant. Sicut ergò sunt vera Sacramenta hæreticorum, quantùm ad formam; ita sunt vera, & non inania, quantùm ad effectum.

6 pars. *Sed notandum est, quòd Sacramentorum alia* h *sunt necessitatis, alia dignitatis. Quæ enim necessitas non habet legem, sed ipsa sibi facit legem, illa Sacramenta, quæ salutis sunt necessaria, quia iterari non possunt, cùm sint vera, auferri, vel amitti non debent, sed cum pœnitentia rata esse permittuntur. Illa verò Sacramenta, quæ sunt dignitatis, nisi dignè fuerint administrata, ita ut digni dignè à dignis provehantur, dignitates esse desinunt: non ut minuatur veritas Sacramenti, sed ut cesset officium administrandi, vel loco, vel tempore, vel promotione.*

Loco, ut ait Leo *ad Rusticum Narbonensem Episcopum, epistolâ 90. al. 92. cap. 1.*

C. XL. ¶ *De his, qui à Pseudoëpiscopis ordinantur.*

SI *i* qui Clerici ab istis Pseudoëpiscopis in eis Ecclesiis ordinati sunt, quæ ad proprios Episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu, & judicio præsidentium facta est, potest rata haberi, ita ut in ipsis Ecclesiis perseverent. Aliter autem vana est habenda ordinatio, quæ nec loco fundata est, nec auctoritate munita.

¶ *Caput hoc emendatum est, ac locupletatum ex ipsa epistola, & refertur supra dist. 62. c. 1. §.* si qui.

Ecce aliquis à Pseudoepiscopis ordinatus, si locum suæ ordinationis mutaverit, vana est, & sine administratione erit talis ordinatio.

Tempore, ut ait Innocentius *epist. 22. cap. 5. de ordinatis à Bonoso.*

C. XLI. ¶ *Quæ pro necessitate concedunturs eâdem cessante cessabunt.*

QUod *k* pro necessitate temporis statutum est, cessante necessitate, debet utique cessare pariter, quod urgebat: quia alius est ordo legitimus, alia usurpatio, quam 1 ad præsens fieri tempus impellit.

1 ¶ Quam

a *Alger. l. 3. c. 9. Polyc. l. 7. tit. 10.* b *1. Reg. 24. & 26.* c *Sup. dist. 32. c. præter hoc. §. verùm principia. Ivo p. 10. c. 76.* d *Matth. 11.* e *Ezech. 16.* f *al. vestra Sodoma justificata est.* g *Luc. 17.* h *Zachar. 1.* i *al. viri.* k *Polyc. lib. 3. tit. 10. Ans. lib. 9. c. 29.* l *1. Corinth. 12.*

a *Actor. 8.* b *al. operatio Spiritûs, quæ in m. h. e. f. s. sicut Saul habuit Prophetiam; aliud, &c.] orig.* c *1. Timot. 1.* d *1. Petri 4.* e *Remissam] orig.* f *Polyc. ibid. Anselm. lib. 9. c. 33.* g *Joan. 20.* h *adde c. 106. infrà eadem.* i *Supra dist. 62. c. 1. Burch. l. 1. c. 11. Ivo p. 5. c. 65.* k *Ivo in prologo fol. 3. Pan. c. 19. in prologo. 7. cad. q. 7. c. quod pro remedio.*

1 ¶ Quam ad præsens] *Hæc sunt addita ex Innocentio, cujus verba in hoc capite in summam redacta: infrà autem q. 7. c.* quod pro remedio, *plenius reseruntur.*

Ergò aliquis alio tempore, ab eo qui Bonoso similis sit, ordinatus, cessabit ab administratione, qua pro necessitate illius temporis fuit permissa.

Item promotione, ut ait Leo *epistolâ tertiâ ad Julianum* a *Aquilegiensem.*

C. XLII. ¶ *Qui ab hæreticis redeunt, sine spe promotionis in suis ordinibus recipi possunt.*

SI *b* quis hæreticæ communionis contagione se maculârit 1, hoc in magno habeat beneficio, si ademtâ sibi omni spe promotionis, in quo invenitur ordine, permaneat.

1 ¶ Maculârit] *Hic apud B. Leonem, cùm alia verba sunt interjecta, tum c.* salubertimum, *infrà q. 7. Caput enim hoc est quasi summa quædam, quemadmodum & c.* omnis. *infrà eâdem, tametsi illud paulò plenius sit.*

Ecce si Clericus vel in ordinatione, vel quolibet Sacramento hæreticis communicat, cessans à promotione vix in suo ordine perseverat. Non est enim de Sacramento hoc, ut de cæteris. Cætera enim vel ad culpas abluendas dantur, ut Baptismus & Pœnitentia; vel pro culpis non in æternum, sed ad horam negantur, ut Eucharistia, quæ in articulo mortis pœnitenti etiam de nefariis peccatis conceditur c, & pro imminutâ mundtiæ suæ, vel extrinsecæ, vel intrinsecæ perfectionis prærogativa, ut bigamus, vel vidua maritu, vel illiteratus, vel corporis quâlibet parte vitiatis denegatur: quibus tamen Baptismus, vel Eucharistia non negatur. Potest etiam talis cætera Sacramenta sacerdotaliter administrare, qui istud solum non valet conferre.

C. XLIII. ¶ *De Episcopis, qui talem consecrant, qualem consecrare non licet.*

Unde Leo *ait ad Episcopos Africæ, epist. 85. al. 87. cap. 2.*

SI *d* qui Episcopi talem consecraverint Sacerdotem, qualem non liceat, etiamsi aliquo modo damnum proprii honoris evaserint, ordinationis tamen jus alterius non habebunt, nec *e* illi unquam Sacramento interexerunt, quod, neglecto divino judicio, immeritò præsiterunt.

Ecce cùm honoris periculum evadant, ut cætera Sacramenta sacerdotaliter administrare permittantur, ab hoc solo non modo pro hæresi, vel pro qualibet majori culpa, sed etiam pro negligentia removentur. In quibus omnibus solicitè notandum est, quòd Sacramentum Sacerdotalis promotionis præ cæteris omnibus magis accuratè & dignè dandum vel accipiendum est; quia nisi ita collatum fuerit, ei desinet esse ratum, quò non fuerit ritè perfectum. Cætera enim Sacramenta unicuique propter se dantur, & unicuique talia sunt, quali corde, vel conscientiâ accipiuntur. Istud solum non propter se solum, sed propter alios datur: & ideò necesse est, ut vero corde, mundâq; conscientiâ, quantum ad se, sumatur, quantum ad alios verò, non solum sine omni culpa, sed etiam sine omni infamia, propter scandalum fratrum: ad quorum utilitatem, non solum ut præsint, sed etiam ut prosint, Sacerdotium datur.

C. XLIV. ¶ *Simoniaci rei sunt infidelitatis eorum, qui à se scandalizantur.*

Unde Hieronymus *ad c. 3. Michææ.*

HI, quoscunque de assectis suis ordinant Clericos, & vitam eorum in scandalum populis exponentes, rei sunt infidelitatis eorum, qui scandalizantur.

Reverà enim, qui ad hoc eligunturs ut cæteris præsint, sicut præordinantur dignitate, sic præmnere debent sanctitate. Aliquin, cur cæteris præferuntur, qui nullâ meritorum gratiâ à cæteris assumuntur? Hinc etiam Symmachus *Laurentio Mediolanensi Episcopo post sextam Synodum Romanam.*

C. XLV. ¶ *Sicut honore, ita & scientiâ quisque præcellere debet.*

VIllissimus *a* computandus est, nisi præcellat scientiâ & sanctitate, qui est honore præstantior.

7 pars. *Patet ergò illud Augustini* b *(Sacramenta videlicet Christi per hæreticos ministrata suo non carere effectu) non de omnibus intelligi generaliter, sed de Sacramento Baptismi.*

C. XLVI. ¶ *Baptismus sive per bonum, sive per malum ministretur, reiterari non debet.*

Unde idem Augustinus *aut tract. 5. in Joannem.*

DEdit Baptismum Judas, & non baptizatum est post Judam: dedit Joannes, & baptizatum est post Joannem: quia qui datus est à Juda, Baptismus Christi erat: qui autem à Joanne datus, Joannis erat. Non Judam Joanni, sed Baptismum Christi, etiam per Judæ manus datum, Baptismo Joannis, etiam per manus Joannis dato, rectè præponimus. *& paulò post.* ¶ Quos baptizavit Joannes, Joannes baptizavit, quos autem baptizavit Judas, Christus baptizavit: Sic ergò quos baptizârit ebrius 1, quos baptizavit homicida, quos baptizavit adulter, si Baptisma Christi erat, Christus baptizavit. *Item paucis interjectis.* ¶ Quod *c* Sacramentum tam sanctum est, ut nec homicidâ ministrante polluatur.

1 ¶ Ebrius] *Addita, sublata, & emendata sunt nonnulla in hoc capite ex originali, non tamen vox ista ob glossam. Legendum est enim,* ebriosus.

C. XLVII. ¶ *De eodem.*

Idem *de Baptismo contra Donatistas, lib. 4. c. 4.*

SIcut *d* urgeri videor, cùm mihi dicitur, ergò hæreticus dimittit peccata? sic & ego urgeo, cùm dico, ergò qui cœlestia mandata non servat, avarus, raptor, fœnerator, invidus, verbis, non factis seculo renuncians, dimittit peccata? Si per vim Sacramenti Dei, sicut & ille, ita & ille. Si per meritum suum, nec ille, nec ille. Illud enim Sacramentum & in malis hominibus Christi esse cognoscitur: in corpore autem unicæ *e* columbæ, incorruptæ, sanctæ, pudicæ, non habentis maculam, aut rugam, nec ille, nec ille invenitur. [Ut si cujus 1 manus esset arida, verum quidem esset membrum, quamvis sine sanguine, & inefficax esset, & mortuum: sic & fides, cùm sit vera, tamen sine *f* operibus mortua est.] *Item paulo post.* ¶ Sic ergò in hæresi baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, tamen non sit templum Dei, si ab hæresi non recesserit, quomodo neque in avaritia in eodem nomine baptizatus sit templum Dei, si ab avaritia *g* non recedat, quæ est idolorum servitus.

1 ¶ Ut si cujus] *Verba hæc usque ad vers.* Item, *in vulgatis B. Augustini codicibus ye eo loco non leguntur, neque apud cæteros collectores.*

8 pars. *Ex his itaque verbis apparet, Baptisma, quod ab hæretico tribuitur, virtute suâ remissionem conferre peccatorum.*

Sed idem Augustinus *contra testatur libro sexto de Baptismo contra Donatistas, c. 1. dicens.*

C. XLVIII. ¶ *Baptisma Christi, etsi nullâ perversitate violetur, apud hæreticos tamen caret effectu.*

ETiam corde tardiores, quantùm existimo, intelligunt Baptismũ Christi nullâ perversitate hominis, sive dantis, sive accipientis posse violari. Sed 1 quia aliud est Sacra-

a *al. Januarium.* b *Infrà eâd. c. omnis. & quæst. 7. c. saluberrimum.* c *al. interdum etiam pro.* d *25. quæst. 2. c. si qui Episcopi. Anselm. lib. 8. cap. 74. Ivo part. 5. cap. 107.* e *nec ei Sacramento] orig.*

a *Vilissimis comparandus] orig.* b *Sup. c. ex catholico, &c. justus.* c *Alg. l. 3. c. 10.* d *Polyc. l. 3. tit. 10. Ans. l. 9. c. 35. Ivo p. 1. c. 165. & p. 2. c. 94.* e *Eph. 5.* f *Jac. 2.* g *Col. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentum, ab effectu Sacramenti, cùm eos, qui in ipsa unitate Ecclesiæ perditè vivunt, constet remissionem peccatorum nec dare, nec habere posse, quia non malignis, sed bonis filiis dictum est: [*Si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei, si cui tenueritis, tenebuntur*;] patet ergo hæreticos tantùm dare vel accipere Sacramentum Baptismi, & non dare remissionem peccatorum.

1 ¶ Sed quia aliud] *Hinc usque ad finem, verbis B. Augustini in summam redactis, sententia tamen manet incolumis. Integer locus habetur de consecrat. distinct. 4.* Quomodo. §. Non ob aliud.

C. XLIV. ¶ *De eodem.*

Idem *in sermone undecimo de verbis Domini, de blasphemia in Spiritum Sanctum.*

COrporalia Sacramenta, quæ portant & celebrant etiam segregati ab unitate corporis Christi, formam possunt exhibere pietatis. Virtus verò pietatis invisibilis & spiritualis ita in eis non potest esse, quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum, quando amputatur à corpore.

¶ *In aliquot vetustis codicibus hoc & sequens caput sunt conjuncta superiori.*

C. L. ¶ *De eodem.*

Item Ambrosius *in libro de initiandis rudibus.*

NOn *a* sanat Baptismus perfidorum, non mundat, sed polluit 1: quia in *b* diluvio aquarum multarum ad Dominum non approximatur, quia ut per Apostolum dicitur *c*: [*Quicquid non est ex fide, peccatum est*:] & ipsis, qui faciunt, & quibus faciunt, non solùm non prodest, sed ad judicium est.

1 ¶ Polluit:] *Hucusque Ambrosius. Sed Algerus libro tertio c. 1. referens hunc locum, addit usque ad vers.* approximatur, *ac deinde c. 13. citans etiam eundem librum B. Ambrosii, adjungit reliqua hujus capitis usque ad finem.*

C. LI. ¶ *Per manûs impositionem confirmentur, qui ab hæreticis Baptisma accipiunt.*

Item Leo *ad* d *Nicetam Aquilegiensem Episcopum, epist. 77. al. 79. c. 7.*

HI *e*, qui Baptismum ab hæreticis acceperunt, cùm baptizati antea non fuissent, solâ invocatione Spiritûs Sancti per impositionem manuum confirmandi sunt: quia formam tantùm Baptismi sine sanctificationis virtute sumpserunt. Et hanc *f* regulam, ut scitis, servandam omnibus Ecclesiis prædicamus, ut lavacrum semel initum nullâ iteratione violetur, dicente *g* Apostolo: [*Unus Dominus, una fides, unum baptisma*:] Cujus ablatio, nullâ iteratione temeranda est: sed, ut diximus, sola sanctificatio Sancti Spiritûs invocanda est, ut quod ab hæreticis nemo accipit, à catholicis Sacerdotibus consequatur.

9 pars. *Sed notandum est, quod hæretici, ut Arriani, & Sabelliani, quorum alii inæqualitatem, alii indiscretionem personarum confitebantur, Baptisma non in forma Ecclesiæ, sed sua perversitatis ministrabant. ¶ De his specialiter Ambrosius locutus est, dicens:* [Non sanat Baptismus perfidorum, &c.] *sed etiam, ut rebaptizentur, & reordinentur*, in Concilio Nicæno, *c. 19. statutum est.*

C. LII. ¶ *Rebaptizentur & ordinentur, qui de Paulianistis & Cataphrygis ad Ecclesiam redeunt.*

SI quis confugerit ad Ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphrygis 1, statutum est, rebaptizari eos omninò debere. Si quis verò Clerici erant apud eos, si quidem inculpati fuerint & irreprehensibiles, rebaptizandi sunt, & rursus etiam ab Episcopo Ecclesiæ catholicæ ordinentur. Si verò examinati, minùs fuerint apti deprehensi, deponi eos oportet. Similiter autem & circa Diaconos 2, & de omnibus, qui in eodem Clero inveniuntur, eadem forma servabitur.

1 ¶ Cataphrygis,] *Legitur hæc dictio in prisca versione, quæ est in variis exemplaribus collectionis Isidori impressis, ac manuscriptis: sed non est in canone Græco, neque in versione Dionysii, aut aliis recentioribus. Quòd autem & isti baptizandi sint, traditum est in Concilio Laodicæno, c. 8. in Synodo septima, seu secunda Nicæna, c. 7. & infrà de consecr. dist. 4. c.* hi verò, *quod est Gregorii.*

2 ¶ Diaconos,] *Græcè est*: περὶ τῶν Διακονισσῶν, τῶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένων: *id est*; De Diaconissis, & de his omninò, qui in canone connumerantur.

C. LIII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius *ad Episcopos Macedoniæ, epist. 22. c. 5.*

PAulianistæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti minimè baptizabant: & Novatiani iisdem tremendis venerandisque nominibus baptizant: nec apud istos de unitate potestatis divinæ, hoc est, Patris, Filii, & Spiritûs Sancti, quæstio aliquando mota est.

Alii formam Ecclesiæ in baptizando servant. Sed dum ab eis baptizatur, qui in hæresi vel schismate eis communicant, Sacramentum quidem Baptismi ab eis accipiunt, virtutem verò non consequuntur, quam sine fide nullus consequi potest. Unde de Domino dicitur a, quòd in patria sua non poterat facere signum, propter incredulitatem eorum.

C. LIV. ¶ *Dum verbum accedit ad elementum, fit Sacramentum.*

Unde Augustinus *tract. 80. ad c. 15. Joannis, & sermone de Cataclysmo, c. 3. initio.*

DEtrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. *& infrà.* ¶ Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur. Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens.

De his etiam, qui in hæresi vel schismate baptizantur, scribit Augustinus *libro de fide, ad Petrum Diaconum, c. 36. dicens:*

C. LV. ¶ *Extra Ecclesiam baptizati perniciem sibi cumulant, si ad Ecclesiam non redierint.*

FIrmissimè *b* tene, & nullatenùs dubites, extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, Baptismo cumulari perniciem. Tantum enim valet Ecclesiasticæ societatis communio *c* ad salutem, ut Baptismo non salvetur, cui non ibi datur, ubi oportet, ut detur.

C. LVI. ¶ *Infirma sunt dona, quæ præter unitatem Ecclesiæ habentur.*

Idem *tractatu 13. ad c. 3. Joannis.*

TEneamus, fratres mei, unitatem. Præter unitatem, & qui facit miracula, nihil est. In unitate enim erat populus Israël, & non faciebat miracula: præter unitatem erant Magi Pharaonis, & faciebant *d* similia Moysi. Populus Israël, ut dixi, non faciebat miracula. Qui erant salvi apud Deum, qui faciebant, an qui non faciebant? Petrus *e* Apostolus resuscitavit mortuum. Simon Magus fecit multa. Erant ibi multi Christiani, qui non poterant facere, nec quod faciebat Petrus, nec quod faciebat Simon. Sed unde gaudebant? quia *f* nomina eorum erant scripta in cœlo.

C. LVII. ¶ *Baptisma semel traditum non est reiterandum.*

Item Leo *ad Nicetam Episcopum, epist. 77. al. 79. c. 7.*

HAnc *g* regulam, ut scitis servandam omnibus Ecclesiis prædicamus, ut lavacrum semel initum nullâ iteratione violetur, dicente *h* Apostolo: *Unus Dominus, una*

a *Alg. d. 3. c. 1. & 13.* b *Ps. 31.* c *Rom. 4.* d *adde c. 97. infrà eâd.* e *Polyc. d. 3. tit. 10.* f *Infrà eâd. c. hanc regulam.* g *Eph. 4.* h *Sup. 9. non sanat.*

a *Luc. 4.* b *Alger. d. 3. c. 12.* c *unitas] orig.* d *Exod. 7.* e *Act. 8. & 9.* f *Luc. 10.* g *Sup. eâd. c. hi, qui.* h *Eph. 4.*

nus, una fides, unum baptisma.] Cujus ablutio nullâ iteratione temeranda est: sed, ut diximus, sola sanctificatio Sancti Spiritûs invocanda est, ut quod ab hæreticis nemo accipit, à catholicis Sacerdotibus consequatur.

10 pars. *Nemo in hæresi vel schismate constitutus intelligendus est. Cæterum, si cum fidei integritate, & animi puritate de manu hæreticorum in forma Ecclesiæ aliquis Baptisma acceperit, tunc impletur illud* Augustini: [Per a lapideum canalem aqua transit ad areolas.] *& iterum*: [Spiritualis virtus Sacramenti, &c.]

C. LVIII. ¶ *Etiam per malos boni colliguntur.*

Idem *sermone undecimo de verbis Domini, de Blasphemia in Spiritum Sanctum.*

SPiritus *b* Sanctus in sancta Ecclesia, etiam isto tempore, quo velut granum *c* cum palea trituratur, sic operatur, ut nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur, atque ita reprobos fugiat, ut etiam per eorum ministerium probos colligat.

Ecce quando d ab hæreticis Baptisma cum sua virtute accipitur: cujus tamen necessaria administratio est, ut nec etiam à Paganis datum posse reiterari. Unde in Ecclesiastica historia e legitur, quòd Alexander Episcopus Alexandriæ, cùm Petri Martyris solennia celebraret, posit expletâ Missarum sacramenta, vidit super aram maris puerorum ludum, imitantium, ut fieri solet, Episcopum, & gerentium ea, quæ in Ecclesia geri mos est. Mox eos ad se perduci jubet, & quid egissent, percunctatur. Illi rei ordinem pandunt: baptizatos à se esse quosdam catechumenos confitentur per Athanasium puerum, qui illis fuerat Episcopus simulatus. Ubi ex responsis eorum vidit secundum religionis nostræ ritum cuncta constare, statuit illis, quibus integris interrogationibus & responsionibus aqua fuerat infusa, iterari Baptismum non debere, sed adimplere ea, quæ Sacerdotibus mos est.

C. LIX. ¶ *De his, qui per ignorantiam ordinantur, antequam baptizentur.*

Hunc etiam Isidorus *ait*:

SI *f* quis per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterùm baptizari, & ipse ulteriùs non ordinetur. Sed Romanus Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, licèt paganus sit, qui baptizat.

¶ *Caput hoc Burchardus & Ivo citant ex dicto Isidori: ex qua citandi formula solet indicari, non esse propria auctoris verba. Videtur autem in priore parte vel proponi quæstio, vel falsa alicujus opinio recitari, cui deinde in posteriore parte opponatur vera*: Sed Romanus, &c. *quæ infrà etiam de consecrat. dist. 4. cap.* Romanus, *citatur ex Isidoro. Idq; clarius lib. 5. Capitularium, c. 4. exponitur his verbis*: Si quis baptizatus est à Presbytero non baptizato, & sancta Trinitas in ipso Baptismo invocata fuit, baptizatus est, sicut Sergius Papa dixit, impositione verò manûs indiget. Gregorius Episcopus Romanus, & Joannes Sacellarius sic senserunt.

C. LX. PALEA.

SI *g* Presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur & ordinetur iterùm 1.

¶ *Hæc Palea & locus indicatus, & in collectione, quæ est in tomo tertio Conciliorum post decreta Alexandri tertii, & cap. 1.* de Presbytero non baptizato, *citatur ex Concilio apud Compendium.*

1 ¶ Iterùm.] *Sequebatur, & omnes, quos priùs baptizavit: quæ sunt expuncta, quia non habentur in dicto c. 1.* de Presbytero non baptizato, *neque in cap.* veniens. *eod. tit. ubi refertur, licet habeantur in aliis locis indicatis.*

Quod autem cætera Sacramenta ab hæreticis ministrari non possint, testatur Hieronymus *in Aggæum Prophetam, cap. 2.*

C. LXI. ¶ *Non placent Deo, quæ ab hæreticis offeruntur.*

SIc *a* populus 1 iste hæreticorum omnium est in conspectu meo, dicit Dominus: omne, quod fecerint, quod mihi obtulerint, vel 2 vota, vel pro salute, vel pacifica, vel pro peccato, vel pro delicto, vel in holocaustum, sive eleemosynas, sive jejunia, sive victûs continentiam, & corporis castitatem, contaminata erunt in conspectu meo. Quamvis enim sancta videantur specie sui, quæ offeruntur à talibus, tamen, quia tacta sunt ab eo, qui pollutus in anima est, omnia polluentur.

1 ¶ Sic populus] *In originali legitur*: Sic populus iste, & sic gens ista, Judæorum videlicet, atque Gentilium, & hæreticorum omnium, &c.

2 ¶ Vota,] *Ibidem habetur*: vel vota pro salute: *sed ob glossam non est mutatum.*

C. LXII. ¶ *De eodem.*

Item *in Amos Prophetam, c. 5.*

ODit *b* Deus sacrificia hæreticorum, & à se projicit, & quotiescunque sub *c* nomine Domini fuerint congregati, detestatur fœtorem eorum, & claudit nares suas.

C. LXIII. ¶ *De eodem.*

Idem *in Oseæ, cap. 6.*

ILli offerunt panem sacrilegum, & dant eleemosynas, & sectari videntur humilitatem. Quæ ergò, si verè fiant, holocausta interprecor. Cùm autem scientiam Dei reliquerint, frustrà truncato capite fidei, cætera membra habere se jactant.

C. LXIV. ¶ *Sine fide & charitate nec Evangelium habetur, nec prosunt aliqua bona.*

Idem *in epistol. ad Galat. c. 1.*

MArcion, & Basilides, & cæteræ hæreticorum pestes non habeant Dei Evangelium; quia non habent Spiritum S. sine quo humanum fit Evangelium, quod docetur. Nec putemus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu; non in superficie, sed in medulla; non in sermonum foliis, sed in radice rationis.

C. LXV. ¶ *De eodem.*

Idem *ad cap. 5. ejusdem epistolæ.*

VIde, quantum bonum sit charitatis. Si ita martyrium fecerimus *d*, ut nostras velimus ab hominibus reliquias honorari; si opinionem vulgi sectantes, intrepidi sanguinem fuderimus, & substantiam nostram usque ad mendicitatem propriam dederimus; huic operi non tam præmium, quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta sunt, quàm corona victoriæ.

C. LXVI. ¶ *Hæreticorum benedictio, maledictio est.*

Item ex Concilio Laodicensi, *cap. 32.*

NOn *e* oportet hæreticorum benedictiones accipere: quoniam magis sunt maledictiones, quàm benedictiones.

C. LXVII. ¶ *Neque cum hæreticis, neque cum schismaticis licet orare.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *c. 70.*

NOn *f* liceat Clericis, vel Laicis ab hæreticis eulogias accipere, quia maledictiones sunt magis, quàm benedictiones: neque liceat aut cum hæreticis, aut cum schismaticis orare.

a *Sup. eâd. c. si justus.* b *Infr. eâd. c. ita fit. Ivo part. 2. cap. 104.* c *area] orig.* d *al. quomodo.* e *lib. 10. cap. 14.* f *Cap. lib. 5. c. 4. Burch. lib. 4. cap. 100. Alg. l. 3. cap. 6. Ivo part. 1. c. 294. Pannor. lib. 1. c. 97. Magister lib. 4. dist. 5. in princ.* g *Extra. c. 1. de Presbytero non baptizato, l. 6. Capit. c. 93. Burch. l. 4. c. 74. Ivo p. 1. c. 268. Pann. l. 1. c. 96.*

a *al. si.* b *Alger. d. 3. cap. 12. Deusdedit p. 2. Anselm. lib. 3. cap. 48.* c *antè legebatur in nomine.* d *al. ferimus.* e *Deusdedit p. 2. & 4. Burch. lib. 3. cap. 259. Ivo part. 3. cap. 268.* f *In cap. Martini Brachar.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. LXVIII. ¶ *Extrà Ecclesiam non sunt vera sacrificia.*

Item Leo *ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum, epist. 48. cap. 2.*

IN *a* Ecclesia Dei, quæ corpus Christi est, aliter nec rata sunt Sacerdotia, nec vera sacrificia, nisi in nostræ proprietate naturæ verus nos Pontifex reconcilliet, & verus immaculati agni sanguis emendet.

C. LXIX. ¶ *Impiorum manibus divina Sacramenta se subducunt.*

Item *Leoni Augusto, epist. 73.*

MAnifestum *b* est, per crudelissimam, insanissimamque sævitiam *c* in Alexandrina sede omne cœlestium Sacramentorum lumen extinctum. Intercepta est sacrificii oblatio: defecit chrismatis sanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia se subtraxêre mysteria.

C. LXX. ¶ *Sacramenta extra Ecclesiam ministrari possunt, salutem verò conferre non possunt.*

Item beatus Martyr Cyprianus *in epistola* d *contra hæreticos.*

SI quis, inquit, de Ecclesia hæreticâ præsumptione exierit, à semetipso damnatus est. Cum hujusmodi, secundùm Apostolum *e*, nec cibum quidem sumere debemus. Declaratur hoc in libro Regum *f*, ubi cùm homo Dei ad Hieroboam missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illum *g* edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cùm non custodisset, divinâ sententiâ inde rediens, morsu Leonis in itinere interiit. ¶ Et auder *h* qui squam dicere, aquam Baptismi salutarem, & gratiam cœlestem communem cum hæreticis *i* esse posse, cum quibus nec terrestris cibus, nec secularis potus debet esse communis? Constat autem oleum, unde baptizati unguntur, sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omninò non posse, ubi spes nulla est, & fides falsa, ubi omnia per mendacium geruntur. Nam *k* hæreticus *l* simiarum more, quæ cùm homines non sint, humana tamen imitantur, vult Ecclesiæ catholicæ auctoritatem sibi, & veritatem vendicare, quando ipse in Ecclesia non sit. Benedicit *m* à Deo maledictus, vitam pollicetur mortuus, Deum invocat blasphemus, Sacerdotium administrat profanus, ponit altare sacrilegus. Ad hæc omnia *n* accedit & illud malum, ut Antistes Diaboli audeat Eucharistiam facere, quando nec sanctificari oblatio illic possit, ubi Spiritus Sanctus non sit, nec cuiquam Dominus per ejus orationes & preces prosit, qui Dominum ipse violavit. Si enim *o* qui Ecclesiam contemnunt, & Ethnici, & publicani habentur; multò magis utique rebelles & hostes, falsa altaria, & illicita Sacerdotia, & sacrificia sacrilega, & nomina adulterina fingentes, inter Ethnicos & publicanos necesse est computentur: quos omnes constat à charitate atque ab unitate Ecclesiæ recessisse. Ergò *p* omnia quæcunque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa; ita ut nihil eorum, quæ illi gesserint, à nobis probari debeat. Non statim susciptenda sunt, & assumenda, quæ jactantur in Christi nomine, sed quæ geruntur in Christi veritate. Quomodo enim perficere, quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus à Deo possunt, qui contra Deum, quod eis non licet, moliuntur? Quare *a*, qui hæreticis *b* & schismaticis patroeinantur, censurâ 1 divinâ in eorum probantur facinore, & pœnis non solùm duces & auctores, sed etiam participes destinari, nisi se à communione malorum separaverint, præcipiente per Moysen Domino, ac dicente: *c* [*Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorum, & nolite tangere ab* d *omnibus, quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccatis eorum.*] Et quod comminatus per Moysen Dominus fuerat, implevit, ut quisque se à Chore, & Dathan, & Abiron non separâsset, pœnas statim pro impia communione persolveret. Sicut etiam per Oseæ *e* Prophetam Spiritus Sanctus contestatur, & dicit: [*Sacrificia eorum tanquam panis luctûs: omnes qui manducant ea, contaminabuntur:*] docens scilicet, & ostendens omnes omninò cum auctoribus supplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato contaminati.

¶ *Caput hoc collectum est ex variis locis epistolarum beati Cypriani, & Concilii ab ipso habiti, interdum immutatis, & in summam redactis, quæ in margine sunt indicata.*

1 ¶ Censurâ] *In epistola ipsa sic habetur:* Frustrà contendunt baptizari & sanctificari illic aliquem salutari Baptismo posse, ubi constet baptizantem baptizandi licentiam non habere. Atque ut magis intelligi posset, contra ejusmodi audaciam, quæ sit censura divina, invenimus in tali facinore non solùm duces & auctores, sed & participes pœnis destinari, &c.

C. LXXI. ¶ *Vera sacrificia non nisi in fide Ecclesiæ celebrantur.*

Item Augustinus *lib. sententiarum* [*per Prosperum Aquitanicum Episcopum Reg. collectarum*] *c. 15.*

EXtra catholicam Ecclesiam non est locus veri sacrificii.

C. LXXII. ¶ *De manu hæreticorum communio non est recipienda.*

Item Gregorius f *in 3. lib. dialog. cap. 31. ait de Ermigilda Rege Leovigili* g *filio.*

SUperveniente *h* Paschalis festivitatis die, intempestæ noctis silentio ad eum perfidus pater Arianum Episcopum misit, ut ex ejus manu sacrilegæ consecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano Episcopo venienti exprobravit, ut debuit, ejusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit.

C. LXXIII. ¶ *Sacerdotes hæreticorum, Christi honoribus non habentur digni.*

Item Innocentius 1 *ad Alexandrum Episcopum, epist. 15. cap. 3.*

ARianos *k* præterea, cæterasque hujusmodi pestes 1: quia eorum Laicos conversos ad Dominum, sub imagine pœnitentiæ, ac Sancti Spiritûs sanctificatione per manûs impositionem suscipimus, non videtur Clericos eorum cum Sacerdotii, aut ministerii cujuspiam suscipi debere dignitate. Quoniam quibus solum Baptismum ratum esse permittimus (quod utique in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti perficitur) nec Spiritum Sanctum eos habere ex illo Baptismate, illisque mysteriis arbitramur. Quoniam cùm à catholica fide eorum auctores desciscerent, perfectionem Spiritûs, quam acceperant, amiserunt *l*, nec dare ejus plenitudinem possunt, quæ maximè in ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam potiùs, quàm per fidem dixerim, perdiderunt. Propter *a* quod fieri non potest *n*,

a *Lanfran. in lib. de Eucharistia. Alg. l. 1. c. 10. Ivo p. 2. c. 9.* b *Ansl. lib. 9. c. 40.* c *al. vesaniam.* d *l. 1. epist. 6. ad Magnum, ubi declarat locum Pauli ad Tit. 3. 4. sent. dist. 25.* e *Tit. 3. 1. Cor. 5.* f *Ibid. paulò infrà. 3. Reg. 13.* g *illos*] *orig.* h *l. 1. epist. 12. & in Conc. ipsius c. 1. sub persona Cecilii. Alger. l. 3. c. 1.* i *Schismaticis*] *orig.* k *idem ad Jubajanum.* l *Novatianus*] *orig.* m *Ex Concilio, eodem loco.* n *Ex epist. 7. l. 1. ad Epictetum.* o *Ex eadem epistola ad Magnum.* p *Ibidem paulo superiùs. Ex Concilio cap. 4. Ex eadem epist. 12.*

a *Ad Jubajanum. Ex eadem ad Magnum.* b *Novatianos, sive cæteris ejusmodi schismaticis,*] *orig.* c *Num. 16.* d *al. de.* e *Oseæ 9.* f *adde c. 97. infrà eâd.* g *al. Livigildi.* h *24. q. 1. c. 1. fin. § superveniente. Deusdedit p. 2.* i *adde c. 97. insf. eâdem.* k *Anselm. l. 9. c. 18. Pann. l. 3. c. 129.* l *Sup. eâd. cap. qui perfectionem.* m *al. Quomodo fieri potest.* n *Innocentius Episcopus Macedonio, epist. 22. cap. 3.*

ut eorum profanos Sacerdotes, dignos Christi honoribus arbitremur, quorum Laicos imperfectos, ut dixi, ad Sancti Spiritûs percipiendam gratiam cum pœnitentiæ imagine recipimus. *Item* a. ¶ Si, ut legitur *b*: [*Qui tetigerit 2 immundum, immundus erit:*] Quomodo ei tribuetur, quod munditia ac puritas consuevit accipere? *& infrà.* ¶ Qui particeps effectus est damnati *c*, quomodo debeat honorem accipere, invenire non possum.

1 ¶ Pestes:] *Anteà sequebatur*, detestamur: *quod est sublatum, quia neque est in vetustis codicibus, neque in ipsa epistola, neque apud Anselmum, aut in Pannormia habetur.*

2 ¶ Qui tetigerit] *In epistola est*, quod tetigerit immundus: *sed ob glossam non est mutatum, atque hujus etiam lectionis sententia habetur iisdem indicatis Scripturæ locis.*

Ex eo autem, quòd manûs impositio iterari præciptur, Sacramentum non esse ostenditur.

C. LXXIV. ¶ *Manus impositio non est Sacramenti iteratio.*

Unde Augustinus *lib. 3. de Baptismo contra Donatistas, c. 16.*

MAnus *d* impositio, non sicut Baptismus, repeti non potest. Quid enim est aliud, nisi oratio super hominem?

Cum ergò Innocentius solum Baptisma hæreticis ratum esse permittat; cum Gregorius sacrilegam vocet consecrationem Arianorum; cum Cyprianus quæcunque ab hæreticis fiunt, carnalia, & inania, & falsa judicet; cum Hieronymus omnia, quæ ab eis offeruntur, contaminata in conspectu Dei asserat; cum Leo extra Ecclesiam nec rata Sacerdotia, nec vera sacrificia esse testetur: patet, quòd Sacramenta Ecclesiastica prater Baptisma (ut suprà dictum est) ab hæreticis ministrari non possunt.

C. LXXV. ¶ *Qui in Baptismo sanctus est, ad altare peccator non erit.*

Item objicitur illud Hieronymi e *adversus Luciferianos.*

SIcut *f* Christus est, qui baptizat; ita Christus est, qui sanctificat. Unde oro te, ut aut sacrificandi licentiam ei tribuas, cujus Baptisma probas: aut reprobes ejus Baptisma, quem non putas esse Sacerdotem. Neque enim potest fieri, ut qui in Baptismo sanctus est, sit ad altare peccator.

¶ *Initium hujus capitis usque ad vers.* oro te, *non est eo loco apud B. Hieronymum. Est tamen apud Algerum, lib. 3. cap. 10. apud quem etiam nonnulla verba ex iis, quæ sequuntur, eodem modo habentur, atque apud Gratianum, licet apud B. Hieronymum aliter legantur.*

Sed hoc de peccatore 1 *tantùm catholico, non de hæretico intelligendum est. Quid enim cum fide catholica pro officio suo facit, licèt indignus, tamen divina gratia cooperante ratum esse creditur. Alioquin si de hæretico dictum intelligeretur, ipse sibi contrarius esset, cum dicat ad c. 5. Amos* g: [Sacrificia eorum odit Dominus.] *& alibi in persona Domini.*

1 ¶ Peccatore] *B. Hieronymus eo loco argumentatur, ut solent Dialectici dicere, ad hominem: neque id agit, ut constituat, ac fateat aliquid; sed tantùm, ut adversarium modestum reddat. Nam postquam illum eo adduxit, ut se non amplius adversarium, sed discipulum profiteatur, tunc verissimam ei rationem exponit, cur Ecclesia Episcopos recipiat, qui in Ariminensi Concilio imprudentes hæreticis consenserant.*

C. LXXVI. ¶ *Benedictionibus hæreticorum Deus maledicit.*

MAledicam *h* benedictionibus vestris:] hoc est, quicquid à vobis benedicitur, à me erit maledictum.

¶ *Hæc sunt in glossa interlineari ad eum Malachiæ locum ex Hieronymo.*

a *Insf. eâd. cap. ventum est.* b *Num. 19. Lev. 22.* c *al. damnato.* d *Polyc. l. 3. tit. 19. Anselm. l. 9 cap. 24.* e *Tome secundo.* f *Alg. l. 3. c. 10.* g *al. Ose. 9.* h *Sent. 4. dist. 19. Mal. 2.*

11 pars. *Hoc ergò intelligendum est de hæretico: Illud autem adversus Luciferianos de Ecclesiastico peccatore. De quo* Augustinus 1 *ait in libro de corpore Domini.*

1 ¶ Augustinus] *Caput hoc etiam ab Algero lib. 3. cap. 8. citatur ex Augustino in libro de corpore Domini: sed Possidius in indiculo operum B. Augustini, nullam hujus libri mentionem facit, & ad verbum (excepto ultimo versiculo) hac leguntur in libro Paschasii Abbatis de corpore & sanguine Domini, cap. 12. ex quo etiam libro sunt c.* iteratur, *cum sequentibus. infrà de consecrat. dist. 2.*

C. LXXVII. ¶ *Boni & mali Sacerdotes aquè corpus Christi conficiunt.*

INtra *a* Catholicam Ecclesiam in mysterio *b* corporis & sanguinis Domini, nihil à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris, & virtute Spiritûs Sancti. *& infrà c.* ¶ Si enim in merito esset Sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est, qui baptizat; ita ipse est, qui per Spiritum Sanctum hanc suam efficit carnem, & transfundit in sanguinem. Credendum 1 est enim, quòd in verbis Christi Sacramenta conficiantur. Cujus priùs creantur imperio, ejus utique verbo recreantur ad melius.

1 ¶ Credendum] *Hæc eodem modo leguntur apud Algerum. Sed Paschasii verba, c. 15. hæc sunt:* Cujus ergò potentiâ creata sunt priùs, ejus utique verbo ad melius recreantur: quia nemo creator alicujus rei, aut recreator, nisi unus Deus catholicè prædicatur. Propterea veniendum est ad verba Christi, & credendum, quòd in ejusdem verbis ista conficiantur.

C. LXXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Augustinus *lib. 2. contra epistolam Parmeniani, c. 10.*

OMnia *d* Sacramenta cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus: sicut & verbum Dei *e*. Unde dictum *f* est: [*Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite.*

C. LXXIX. ¶ *De iis qui sanctis malè utuntur.*

Idem *in Psalmum 103. vers.* [Qui tegis.]

PRophetavit & Saul malus Rex, & tunc prophetavit, cùm David sanctum persequeretur. *& infrà.* ¶ Non ergò se jactent, qui fortè sine charitate habuerint hoc munus Dei sanctum: sed videant, qualem rationem habituri sunt cum Deo, qui sanctis non sanctè utuntur. Ex his erunt, qui dicturi sunt *g*: [*In nomine tuo prophetavimus.*] Non illis dicetur, Mentimini: sed dicetur: [*Non novi vos, &c.*

¶ *In tractatu 7. in epistolam Joannis sunt aliqua, quæ ad sententiam hujus capitis referri possunt, atque inde antea citabantur. Sed ipsa prorsus verba sunt loco indicato.*

Spiritum ergò Prophetiæ dicendi sunt habuisse, non meritum.

C. LXXX. ¶ *Quisque non tam sanctificatur ex hostiis, quàm pro peccato polluitur.*

Item Hieronymus *in cap. 2. Aggæi.*

O Propheta, qui altari tantùm extructo, & domo meâ dirutâ hostias mihi offers in altari, & victimis ejus sanctificari te putas: scito, quoniam sanctum quidem est, quod offertur in altari; sed non tam sanctificaris ex hostiis, quàm ex mortuis operibus pollueris.

¶ *Apud B. Hieronymum sic legitur:* ó populè, qui altari tantùm extructo, & dirutâ domo meâ hostias mihi offers in altari, & victimis ejus, & carnibus te sanctificari putas: scito, non tam sanctificari te ex hostiis, quæ templo diruto tibi prodesse non poterunt, quàm contaminari omnia opera tua, & cuncta, quæ agis, ex eo quod negligis, & tuam magis domum, quàm meam.

a *De consecr. dist. 2. utrum. Mag. 4. sent. dist. 13.* b *al. ministerio.* c *Alg. l. 1. c. 21. & l. 3. c. 8.* d *l. eâd. c. per Esaiam.* e *Hoc. pene. Alg. l. 3. c. 11.* f *Dei testatur.*] *orig.* f *Matth. 23 § hoc. pene. Alg. l. 3. c. 11.* g *Matth. 7.*

extruere conatus es. Sanctum quidem est, quod offertur in altari : sed non tam sanctificaris ex hostiis, quàm ex eo quòd in convallibus habitas, & interes mortuis operibus, pollueris, *In duobus etiam Gratiani vetustis codicibus legitur*, ô populę : *Verùm idem Hieronymus continuò ista eadem per anagogen aptat Ecclesiastico viro.*

C. LXXXI. ¶ *Contra Spiritum Sanctum verbum dicitur, cùm ex dispersione nunquam redit.*

Item Augustinus. *in lib. de verbis Domini, serm. 11. circ. fin.*

ITa *a* fit *b* verbum contra Spiritum Sanctum, cùm ex dispersione ad congregationem nunquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum Sanctum. Ad quam congregationem etiamsi per malum Clericum, sed tamen catholicum ministrum, reprobum & fictum, si aliquis accesserit corde non ficto, in ipso Spiritus 1 Sanctus *c* operatur remissionem peccatorum, qui in sancta Ecclesia ita operatur, ut reprobos fugiat, & tamen per eorum ministerium probos colligat.

1 ¶ Spiritus Sanctus] *Hoc loco citeiò refertur sententia B. Augustini : plenius autem supr. eâd. c.* Spiritus Sanctus.

C. LXXXII. ¶ *Non meritis hominum, sed virtute Spiritûs Sancti peccata remittuntur.*

Idem *in sermone de remissione peccatorum* d.

UT evidenter hoc ostenderet Dominus, à Spiritu Sancto, quem donavit fidelibus suis, dimitti peccata, non meritis hominum, quodam loco sic ait *e*, resurgens à mortuis : [*Accipite Spiritum Sanctum :*] & continuò subjecit : [*Si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei :*] hoc est, Spiritus dimittit, non vos. Proinde 1 sicut is, quem Sacerdos tolerat in Ecclesia, est tamen extra Ecclesiam, & extra corpus, cujus caput est Christus, si ei Ostiarius non aperuerit 2 : ita non ideò extra Ecclesiam est, & non est de corpore, si quis pastoris præjudicio compellitur foris esse.

1 ¶ Proinde] *Verba ipsa hujus partis non sunt inventa apud B. Augustinum. Simillima habentur apud Origenem hom. 14. ad c. 24. Levitici, & referuntur* ℣. *24. q. 3. c.* cùm aliquis. *&* c. si quis non recto.

2 ¶ Aperuerit :] *In nonnullis vetustis codicibus legitur*, aperuit : *in aliis*, aperiat : *ab uno autem abest negatio.*

C. LXXXIII. ¶ *Dominus non merita personarum, sed Sacerdotum officia considerat.*

Item Ambrosius *de iis, qui initiantur mysteriis. c. 5.*

CUm *f* Scriptura tibi testetur, quòd ad Hieroboam *g* preces, ignis descenderit de cœlo *h*, & rursus precante Heliâ ignis est missus, qui sacrificia *i* consumeret ; datur 1 intelligi, quòd Deus non merita personarum considerat, sed officia Sacerdotum. *& paulò post.* ¶ Ignis illis visibilis mittebatur, ut crederent : nobis invisibilis operatur, qui credimus. *& paucis interjectis.* ¶ Crede ergò, adesse Dominum Jesum invocatum precibus Sacerdotum, qui ait *k* : [*Ubi fuerint duo, vel tres, ibi & ego sum.*]

1 ¶ Datur intelligi] *In originali non sunt hæc verba. Sed cùm antecedentia pendeant ex superioribus, hic nova incipit periodus :* Non merita personarum consideres, sed officia Sacerdotum. *Nonnulla autem aliæ varietates, & quidem non minimi ponderis in margine sunt indicata.*

C. LXXXIV. ¶ *Non merita Sacerdotum, sed virtus divinæ Sacramentæ sanctificat.*

Item Gregorius.

MUlti *l* secularium hominum cùm plùs Sacerdotum vitam, quàm suam discutiunt, in magnum contemptionis divinorum Sacramentorum crimen incurrunt. Magnâ enim trabe vulneratos habentes oculos, eamque negligentes, festucam *a* tenuem in aliorum conspiciunt oculis, quam dum incautè festinant avellere, erroris in foveam delabuntur : minùs quidem considerantes, quòd non eos Sacerdotum vita læderet, si ipsi humiliter bonis Sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent. Sed dum, hypocritarum more, plùs illorum famam, quàm propriam vitam, vel vitæ negligentias dijudicant, spernunt sancta monita, & spiritualia dona. Unde fit, ut non solùm ab eis dicta respuant, sed (quod est deterius) divina etiam mysteria contemnant, ut nec corporis communionem, aut sanguinis Domini nostri Jesu Christi eorum ministerio confectam assumant : putantes, hanc minùs esse sanctificatam, si illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. ¶ Heu in quàm magnum laqueum incidunt, ut divina & occulta mysteria plùs ab aliis sanctificata posse fieri credant : cùm unus idemque Spiritus Sanctus in Ecclesia diffusa per totum orbem terrarum incomprehensibiliter ea mysteria, & occultè atque invisibiliter & operando sanctificet, & benedicendo *b* benedicat. ¶ Mysterium 1 itaque *c*, fratres, ob hoc dicitur, quòd secretam & reconditam habeat dispensationem : sacrificium autem, quasi sacrum factum, quia prece mystică consecratur pro nobis in memoriam Dominicæ passionis. *& infrà.* ¶ Sacramentum verò est in aliqua celebratione, cùm res gesta ita fit, ut aliquid significare intelligatur, quod sanctè accipiendum est. Sunt autem Sacramenta, baptisma, chrisma, corpus & sanguis Christi : quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus divina secretius salutem eorundem *d* Sacramentorum operatur. Unde & à secreti virtutibus, vel sacris, Sacramenta dicuntur. Quæ ideò fructuosè penes Ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens Spiritus eorundem Sacramentorum latenter operatur effectum. Cujus panis & calicis Sacramentum Græcè Eucharistia dicitur, Latinè bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore & sanguine Christi ? ¶ Unde sive per bonos, sive per malos ministros intra Dei Ecclesiam dispensetur, Sacramentum tamen est ; quia Spiritus Sanctus mysticè illud vivificat, qui quondam Apostolico in tempore visibilibus *e* apparebat operibus. Nec bonorum meritis dispensatorum amplificatur, nec malorum attenuatur : quia *f* *neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus* g. Hoc de corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi, hoc etiam de baptismate & chrismate sentiendum est, & tenendum : quia virtus divina secretiùs operatur in eis, & divina solummodò hæc est virtus, sive potestas, non humanæ efficaciæ. Polluimus 2 itaque *h* panem, id est, corpus Christi, quando indigni accedimus ad altare, & sordidi mundum sanguinem bibimus. *& infrà* i. Maledicam 3, inquit, benedictionibus vestris, hoc est, iis, quæ nunc meis benedictionibus possidetis, seu quicquid à vobis benedicitur, maledicam : vel quoniam 4 non benedicunt sanctis ex vero corde : vel quia, qui iniquè agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummodò divites sint.

¶ Caput collectum est partim ex sententiis B. Gregorii, partim ex verbis ipsis B. Isidori atque Hieronymi.

1 ¶ Mysterium itaque] *Hæc usque ad vers.* Hoc de corpore, *sunt apud Isidorum, non tamen eodem prorsus ordine.*

2 ¶ Polluimus] *Sumptum est ex B. Hieronymo in commentariis ad cap. primum Malachiæ, in illis verbis :* Et dicitis, in quo polluimus, &c.

a *Ivo part. 2. cap. 104.* b *dicitur*] *orig.* c *Sup. eâd. Spiritus Sanctus.* d *In lib. 50. homil. hom. 23.* e *Joan. 20.* f *Alger. l. 3. c. 10.* g *Hieroboal*] *orig. Ambros. sed Scriptura, Hieroboam.* h *Jud. 6. 9. Reg. 18.* i *sacrificium consumpsit* ;] *orig.* k *Matth. cap. 18.* l *4. Sentent. dist. 13.*

a *Matth. 7.* b *al. sanctificando.* c *Isidorus lib. 6. Etym. c. 19.* d *al. eandem.* e *al. visibiliter.* f *1. Corinth. 3.* g *Hactenus Isidorus.* h *Hieron. in c. 1. Malachiæ.* i *Idem in cap. 2.*

3 ¶ Ma-

3 ¶ Maledicam,] *Apud eundem ad c. 2. sic habetur :* Et maledicam (inquit) benedictionibus vestris, hoc est, quæ nunc meis benedictionibus possidetis : sive quicquid à vobis benedicitur, à me maledictum erit, Et maledicam illis, subauditur, benedictionibus vestris : quoniam noluistis intelligere, quæ dicuntur : hoc est enim quod dicitur, [*non posuistis super cor.*]

4 ¶ Quoniam] *Sumptum est ex eodem loco paulò inferiùs, ubi hæc leguntur :* Vel certè, quia ad Sacerdotes propriè mandatum est, verturtur benedictiones eorum in maledictionem, quando non benedicunt sanctis ex vero cordis affectu, sicut Isaac Jacob, & Jacob Patriarchis, & Moysen duodecim tribubus : sed per dulces sermones, & benedictiones decipiunt corda innocentium, & qui iniquè agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummodò divites sint, atque eorum vitiis blandiuntur.

C. LXXXV. ¶ *Non Sacerdotum vitam, sed quæ docent & ministrant, considerare debemus.* a.

Item Fabianus Papa *Episcopis Orientalibus, epist. 2.*

SIgnificâstis *a* insuper plerosque attendere, multos in ipsis honoribus Ecclesiasticis non congruenter vivere sermonibus & Sacramentis, quæ per eos populis ministrantur. O miseros homines, qui hos intuendo Christum obliviscuntur ! qui & multò antè prædixit, ut legi Dei potius obtemperetur, quàm imitandi videantur illi, qui *b* ea, quæ dicunt, non faciunt : & traditorem suum tolerans usque in finem, etiam ad evangelizandum cum cæteris misit. Nam Apostoli talem consuetudinem non habuerunt, nec habendam docuerunt.

C. LXXXVI. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Michaëli Imperatori, in epist. quæ incipit :* [Proposueramus.]

NOn *c* quales Sacerdotes Domini sint, sed quid de Domino loquantur, est vobis magnoperè prævidendum : nec in vicariis B. Petri Apostoli vobis est attendendum, qui sint ; sed qui pro correctione Ecclesiarum, quid pro salute vestra satagant. Nec enim illos inferiores dicetis Scribis & Pharisæis sedentibus super cathedram Moysi, de quibus Dominus præcepit, dicens *d* : [*Quæcunque dixerint vobis, observate & facite, secundum opera vero eorum nolite facere.*] Ergò, Imperator, considera, si illos dixit audiendus, qui super cathedram Moysi sedebant ; quantò potiùs his, qui super cathedram Petri residenti, esse existimetis obaudiendum ?

C. LXXXVII. ¶ *Sacerdotum immunditia Sacramenta non polluit.*

Item Augustinus *contra literas Petiliani, lib. 2. c. 22.*

DOminus *e* declaravit in uno cœtu hominum eadem Sacramenta sumentium, aliquorum immunditiam mundis obesse non posse. *&* ℣. f ¶ Petilianus dixit : At si quisquam carmina Sacerdotis memoriter teneat, nunquid inde Sacerdos est, quod ore sacrilego carmen publicat Sacerdotis ? Augustinus respondit : Ita istud dicis, quasi modò quæramus, quis sit verus Sacerdos, & non quid sit verum Baptisma. Ut enim sit quisque verus Sacerdos, oportet, ut non solo Sacramento, sed justitiâ quoque induatur, sicut scriptum est *g* : [*Sacerdotes tui induantur justitiâ.*] ¶ Qui autem solo Sacramento Sacerdos est, sicut fuit Pontifex Caiphas, persecutor unius & verissimi Sacerdotis, quamvis ipse non sit verax, quod dat tamen, verum est, si non det suum, sed Dei. *Item paulò inferiùs.* ¶ Dixit quidam ex ipsis proprius eorum Propheta : [*Cretenses* h *semper mendaces, mala bestiæ, ventres pigri. Testimonium hoc verum est.*] Si ergò Apostolus, nescio cujus alienigenæ testimonio, quia verum comperit, etiam ipse attestatus est : cur nos apud quemlibet invenerimus, quod Christi est, & verum est, etiamsi ille, apud quem invenitur, perversus & fallax est, non discernimus vitium, quod homo habet, & veritatem, quam non suam, sed Dei habet, & dicimus, Sacramentum hoc verum est, sicut ille ait, Testimonium hoc verum est ? Nunquid ideò dicimus etiam ipse homo verax est, quia dicimus, Sacramentum hoc verum est ? *& paulò post.* ¶ Vos autem necesse est, ut semper erretis, quamdiu propter hominum vitia Dei Sacramenta violatis, aut nos propter Dei Sacramenta, quæ in nobis *a* violare nolumus, etiam vestri schismatis sacrilegium assumere putatis. *Item* b. ¶ Baptismi ergò puritas à puritate, vel immunditia conscientiæ, sive dantis, sive accipientis omninò distincta est. *Item* c. ¶ Memento ergò Sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quò illa vel omninò non sint, vel minùs sancta sint. *Item* d. ¶ Quæro, si non habebat Saul *e* Sacramenti sanctitatem, quid in eo David venerabatur ? Si autem habebat innocentiam, quare innocentem persequebatur ? Nam eum propter sacrosanctam unctionem & honoravit vivum, & vindicavit occisum. Et quia vel panniculum ex ejus veste præscidit, percussio corde trepidavit. Ecce Saul non habebat innocentiam, & tamen habebat sanctitatem, non vitæ suæ 1, (nam hoc sine innocentia nemo potest) sed Sacramenti Dei, quod & in malis hominibus sanctum est. *Item* f. ¶ Nos dicimus tale cuique sacrificium fieri, qualis accedit, ut offerat, & qualis accedit, ut sumat : & eos de sacrificiis talium manducare, qui ad illa tales accedunt, quales & illi sunt. Itaque si offerat Deo malus, & accipiat inde bonus, tale cuique esse, qualis quisque fuerit, quia & illud scriptum *g* est : [*Omnia munda mundis.*] Per hanc sententiam veridicam, & catholicam etiam vos Optati sacrificio non estis polluti, si facta ejus displicebant vobis. Nam utique panis illius, panis luctûs erat, sub cujus iniquitatibus Africa tota lugebat : sed panem luctûs, omnibus vobis communem esse, omnium vestrûm malum schismatis facit. *Item* h. ¶ Gratias Deo, quia tandem confessus es, posse valere invocatum nomen Christi ad aliorum salutem, etiamsi à peccatoribus invocetur. Hinc ergò intellige, cùm Christi nomen invocatur, non obesse aliorum saluti aliena peccata.

1 ¶ Vitæ suæ] *Sequebatur*, sed unctionis : *quæ voces absunt ab omnibus vetustis Gratiani exemplaribus, licèt in codicibus etiam B. Augustini impressis legantur.*

C. LXXXVIII. ¶ *Etiam per malum ministrum dona Dei ad eos perveniunt, qui cum fide accipiunt.*

Idem *in Psalmum 10. in vers.* [Justus autem quid fecit ?]

CHristus *i* quid fecit vobis, qui traditorem suum tantâ patientiâ pertulit, ut ei primam *k* Eucharistiam confectam manibus suis, & ore suo commendatam, sicut cæteris Apostolis, traderet ? Quid vobis fecit Christus, qui eundem traditorem suum, quem Diabolum nominavit, qui ante traditionem Domini, nec loculis Dominicis fidem potuit exhibere, cum cæteris Discipulis *l* ad prædicandum regnum cœlorum misit, ut demonstraret, dona Dei pervenire ad eos, qui cum fide accipiunt, etiam si talis sit, per quem accipiunt, qualis Judas fuit ?

C. LXXXIX. ¶ *Sacramentis Episcopi malitia non nocet.*

Item Gregorius.

NOn nocet malitia Episcopi, neque ad Baptismum infantis, neque ad Ecclesiæ consecrationem : quia

a *Aug. in hom. 50. de pœn. c. 13.* b *Matth. 23.* c *Ansl. l. 6. c. 75. Ivo p. 5. c. 18.* d *Matth. 23.* e *Algerus l. 3. c. 11. Ivo p. 2. c. 98. & 99.* f *Ejusdem l. c. 30.* g *Psal. 131.* h *Ad Tit. c. 1.*

a *al. vobis.* b *Eod. l. c. 35.* c *Ibid. c. 47.* d *Ibid. c. 48.* e *1. Reg. 10. & 24.* f *Ibid. c. 52.* g *Tit. 1.* h *Ibid. c. 54.* i *Ivo p. 2. c. 105.* k *Joan. 13. & 12.* l *Matth. 10.*

Baptisma à Deo datur, non ab homine venit: sic & Eucharistia, & omnia, quæcunque in altari ponuntur, non ab homine, sed à Deo sanctificationem accipiunt.

Sed objicitur illud Hieronymi *in Sophoniam. c. 3.*

C. XC. ¶ *Non verba, sed merita Sacerdotum Eucharistiam faciunt.*

SAcerdotes *a*, qui Eucharistiæ serviunt, & sanguinem Domini populis ejus dividunt, impiè agunt in legem Christi: putantes Eucharistiam imprecantis facere verba, non vitam, & necessariam esse tantum solennem orationem, & non Sacerdotum merita, de quibus dicitur *b*: [*Et Sacerdos, in quo fuerit macula, non accedet offerre oblationes Domino.*]

C. XCI. ¶ *Tantò facilius Sacerdotes exaudiuntur, quantò apud Deum sunt digniores.*

Item Alexander, *epist. 2.* a

IPsi *c* Sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt, quia suis precibus & oblationibus ea delent, atque consumunt: qui quantò digniores fuerint, tantò facilius pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.

C. XCII. ¶ *Non adeât Sacramentis Spiritus Sanctus, quæ per criminosos ministrantur.*

Item Gelasius Elpidio Episcopo.

SAcrosancta *d* religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam sibi reverentiam vendicat, ut ad eam quilibet, nisi purâ conscientiâ, non audeat pervenire. Nam quomodo ad divini mysterii consecrationem cœlestis Spiritus invocatus *e* adveniet, si Sacerdos, & *f* qui eum adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus reprobetur?

C. XCIII. ¶ *Manus immunda, tacta inquinat, non mundat.*

Item Gregorius *in regesto, lib. 1. epist. 24.*

NEcesse *g* est, ut esse munda studeat manus, quæ diuturæ sordes curat: ne tacta quæque deteriùs inquinet, si sordida ipsa stercoris *h* lutum tenet: scriptum *i* namque est: [*Mundamini, qui fertis vasa Domini.*] Domini etenim vasa ferunt, qui proximorum animas ad interiora *k* perducendas, in conversationis suæ exemplo suscipiunt.

C. XCIV. ¶ *Æquè servandum est verbum Christi, & corpus Christi.*

Item Augustinus *lib. 50. homiliarum, homil. 26.*

INterrogo *l* vos fratres, vel sorores, dicite mihi, quid vobis plus esse videtur, verbum Dei, an corpus Christi? Si verum vultis respondere, hoc utique dicere debetis, quòd non sit minùs verbum Dei, quàm corpus Christi. Et ideò, quantâ solicitudine observamus, quando nobis corpus Christi ministratur, ut nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat; tantâ solicitudine observemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde nostro pereat: quia non minùs reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille, qui corpus Christi in terram cadere negligentiâ suâ permiserit.

C. XCV. ¶ *De eodem.*

Item *lib. 4. de Trinitate, c. 14.*

NEque *m* potest id ritè offerri, nisi per Sacerdotem justum & sanctum, nec nisi ab eis accipiatur, quod offertur, pro quibus offertur, atque id sine vitio sit, ut pro vitiosis mundandis possit offerri. Hoc certè omnes cupiunt, qui pro se offerri sacrificium Deo volunt.

Cùm ista Sacerdotum Eucharistiæ necessaria esse dicitur, non consecrationi, sed effectui intelligendum est. Non enim effectum salutis confert ei, quem merita faciunt indignum: potius completur in eo illud Apostoli: [Qui *a* manducat corpus Domini, & ejus sanguinem bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit.] *Ergò contra eos, qui crebrâ oblatione sacrificii se putant posse mundari, non cessantes impiè agere in legem Dei, intelligitur illud esse dictum Hieronymi* b. *Quod verò Sacerdos, etiamsi malus sit, tamen pro officio sua dignitatis gratiam transfundat hominibus, testatur* Augustinus *in lib. quæst. Veteris Test. c. 11.*

C. XCVI. ¶ *Sacerdotes nomen Domini invocant, Dominus autem benedictionem præstat.*

DIctum *e* est à Deo in Numeris *d* ad Moysen & Aaron Sacerdotes: [*Vos ponite nomen meum super filios Israel: ego Dominus benedicam eos:*] ut gratiam traditio per ministerium ordinantis transfundat hominibus: nec voluntas Sacerdotis obesse, aut prodesse possit, sed meritum benedictionem poscentis. ¶ Quanta autem sit dignitas ordinis Sacerdotalis, hinc advertamus. Dictum est enim de nequissimo Caipha, interfectore Salvatoris, inter cætera: [*Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Princeps Sacerdotum anni illius, prophetavit.*] Per quod ostenditur, Spiritum gratiarum non personam sequi aut digni, aut indigni, sed ordinationem traditionis, ut quamvis aliquis boni meriti sit, non tamen possit benedicere, nisi fuerit ordinatus, ut officium ministerii exhibeat. Dei autem est, effectum tribuere benedictionis.

Quod verò per hæreticos Sacramenta dignitatis ministrata dicuntur carere effectu, improbatur auctoritate Anastasii Papæ, qui ordinationem Acacii, quamvis hæretici, ita ratam approbat, ut etiam eos, quos post damnationem suam baptizavit vel ordinavit, in nullo ream personam meruisse asserat. Sed hoc 1 eum illicitè, & non canonicè, imò contra decreta suorum prædecessorum fecisse, probant Felix & Gelasius, qui Acacium ante Anastasium excommunicaverunt, & Hormisda, qui ab ipso Anastasio tertius eundem Acacium damnavit. Unde etiam ab Ecclesia Romana repudiatur, & à Deo fuisse percussus legitur in gestis Romanorum Pontificum hoc modo: [Anastasius *f* secundus natione Romanus, &c.] *Require retrò in tractatu decretalium epistolarum.*

1 ¶ Sed hoc eum] *Supra dist. 19. c.* Anastasius, *ostensum est, immeritò reprehensum esse Anastasium, & verissimæ esse, quæ ipse de Acacio scripsit & decrevit.*

C. XCVII. ¶ *Qui recedit ab Ecclesia, nec Baptisma, nec jus dandi amittit.*

Item objicitur illud Augustini *lib. 2. contra epist. Parmeniani c. 13.*

QUod *g* quidam dicunt, Baptisma, quod *i* accepit, non admittit, qui recedit ab Ecclesia, sed jus tamen dandi, quod accepit, amittit, multis modis apparet frustrà & inaniter dici. ¶ Primò, quia nulla ostenditur causa, cur ille, qui ipsum Baptismum admittere non potest, jus dandi admittere possit. Utrumque enim Sacramentum est, & quâdam consecratione utrunque hominibus datur, illud, cùm baptizatur, istud, cùm ordinatur: ideoque in catholica utrunque non licet iterari. ¶ Nam *h* si quando ex ipsâ parte venientes etiam præpositi pro bono pacis, correcto *i* schismatis errore suscepti sunt, etsi vitium est opus esse, ut eadem officia gererent, quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi *k*, sed ficut Baptismus in eis, ita ordinatio manfit integra, quia in præce-

a *Ivo p. 2. c. 110.* b *Levit. 21.* c *Ivo part. 2. c. 69. & p. 6. c. 45.* d *Ivo p. 2. c. 90. & p. 6. c. 110.* e *al. advocatus.* f *al. etiam.* g *Et Pann. p. 2. c. 2.* h *al. insequens.* i *Esa. 52.* k *al. in interna sacrificia] al. in æterna sacraria.* l *Ivo part. 2 cap. 106.* m *Ivo part. 2. c. 102.*

a *1. Corinth. 11.* b *Sup. eâd. Sacerdotes.* c *Ivo p. 2. c. 190. Pannorm. l. 3. c. 79.* d *Num. 6.* e *Joan. 11.* f *Sup. dist. 19. cap. 9.* g *Sent. 4. dist. 25. Alg. lib. 3. cap. 19. Pannor. lib. 1. tit. 2. c. 80.* h *Ivo part. 2. cap. 97. Pannorm lib. 8. cap. 77.* i *al. correpto.* k *al. ordinati.*

sione fuerat vitium (quod unitate *a* pacis est correctum) non in Sacramentis, quæ ubicunque sunt, ipsa vera sunt. Et cùm expedire hoc videatur Ecclesiæ, ut præpositi eorum venientes ad catholicam societatem, honores suos ibi non administrent, non eis tamen ipsa ordinationis Sacramenta detrahuntur, sed manent super eos. Ideoque non eis in populo manus imponitur, ne non homini, sed ipsi Sacramento fiat injuria. *& infrà.* ¶ Sicut autem habent in Baptismo, quod per eos dari possit, sic in ordinatione jus dandi: utrunque quidem ad perniciem suam, quamdiu charitatem non habent unitatis: sed tamen aliud est, prorsùs non habere; aliud, perniciosè habere; aliud, salubriter habere. Quicquid non habetur, dandum est, cùm opus est dari: quod verò perniciosè habetur, per correctionem, depulsâ pernicie, agendum est, ut salubriter habeatur. Quanquam, etsi Laicus aliquâ *b* pereuntis dederit necessitate compulsus, quod cùm ipse acciperet, dandum esse addidicit, nescio, an pie quisquam dixerit esse repetendum. Nullâ enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est. Si autem necessitas urgeat, aut nullum, aut veniale delictum est. Sed etsi nullâ necessitate usurpetur, & à quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit, non potest dici non datum, quamvis rectè dici possit illicitè datum. Illicitam ergo usurpationem corrigit reminiscentis & pœnitentis affectus. Quòd, si non correxerit, manebit ad pœnam usurpatoris, quod datum est, vel ejus, qui illicitè dedit, vel ejus, qui illicitè accepit: non tamen pro non dato habebitur. Neque 2 ullo modo per devotum militem, quod à privatis usurpatum est, signum regale violabitur. ¶ Si enim aliqui furtim, & extraordinariè, non in monetis publicis, aurum vel 3 argentum percutiendo signaverint, cùm fuerit deprehensum, nonne illis punitis, aut indulgentiâ liberatis, cognitum regale signum thesauris regalibus cogetur inferri? *& paulo post.* ¶ Si fortè illum militiæ characterem in corpore suo, non militans pavidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac precè fusâ, & impetratâ jam veniâ militare cœperit; nunquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur, ac non potiùs agnitus approbatur? An fortè minùs hærent Sacramenta Christiana, quàm corporalis hæc nota, cùm videamus, nec Apostatas carere Baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideò amitti non posse judicatur? *& paulo post.* ¶ De iis, qui ab Ecclesiæ unitate separati sunt, nulla jam quæstio est, quin & habeant, & dare possint, & quin perniciosè habeant, perniciosèque tradant extra vinculum pacis. *& infrà.* ¶ Neutri Sacramento injuria facienda est. *& infra.* ¶ Sicut non rectè habent, qui ab unitate discedunt, sed tamen habent, & ideo redeunti *c* non redditur: sic etiam non rectè dat, qui ab unitate discedit, sed tamen dat; & ideo, quod ab eo accepit, venienti ad unitatem non iteratur. *& infrà.* ¶ Sicut redeunti non redditur, quod & foris habebat: sic venienti repetendum non est, quod etiam foris accepit. Unde consequenter intelligitur perversitatem hominum esse corrigendam; sanctitatem autem Sacramentorum in nullo perversio esse violandam. Constat enim, eam in perversis & scelaratis hominibus, sive in eis, qui intùs sunt, sive in eis, qui foris sunt, impollutam atque inviolabilem permanere; & quia dicuntur ea mali polluere, quantum in ipsis est, dicuntur, cùm illa impolluta permaneant: sed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad judicium. *& infra.* ¶ Quomodo *d* Catholici non clarificant Deum, qui promissa ejus nullis hominum scelebribus, quò minùs implerentur, impediri posse confidunt? qui Sacramenta ejus tam debitâ veneratione prosequuntur, ut ea, si etiam ab indignis tractata fuerint, illis suâ perversitate damnatis, illa intemeratâ sanctitate permanere demonstrentur?

1 ¶ Quod accepit] *Sic etiam Algerus, licèt paulò aliter habeat originale.*

2 ¶ Neque ullo modo] *Hæc usque ad verbum,* violabitur, *addita sunt ex originali: ex quo etiam alius locus caput hoc locupleratum est.*

3 ¶ Vel argentum] *In codicibus B. Augustini impressis sequitur,* sed æs: *in duobus autem manuscriptis Vaticanis,* vel æs.

12 pars. *Ex his verbis Augustini constat, in omnibus tam Apostatis, quàm hæreticis, vel damnatis permanere Christi Sacramenta vera, quantum ad se, & sancta, & nisi pœnitentiâ, vel indulgentiâ subventum fuerit, ad damnationem usurpatoris pervenient, vel habentis, vel dantis, vel accipientis. Quid ergò prodest, quod vera & sancta sunt, cùm usurpatores suos æquè perimant, ac si essent mala & noxia? Crassus aurum scivit, & aurum bibit: æquè perit vero auro, sicut vero veneno.* ¶ *Item* a *aurum æque verum est in area furis, sicut in thesauris Regis. Sed à fure, quia illicitè habetur, illicitè datur, vel accipitur: à Rege autem licitè habetur, licitè datur, & accipitur: ideò ipse fur, & communicator furti (nisi fortè de conscientia furti se purgaverint) ut perhibet Gelasius ad Anastasium Imperatorem, utcunque justè & dignè damnabitur.* ¶ *Opponitur autem huic sententiæ Augustini: Potestas dandi Baptismum, & jus consecrandi Dominicum corpus, & largiendi sacros ordines, plurimum inter se differunt. Suspenso enim, vel deposito Sacerdote, nulla ei relinquitur potestas sacrificandi. Sacramentum tamen Baptismi non solum à Sacerdote deposito, vel Laico catholico, verum etiam ab hæretico, vel Pagano, si ministratum fuerit, nullâ reiteratione violabitur: nulla autem ratio sinit, ut inter Sacerdotes habeantur, qui de manibus Laici, vel Pagani oleum sacra (imò execranda) unctionis assumunt. Non ergo consequenter colligitur, ut si recedentibus à fide jus baptizandi relinquitur, potestas etiam distribuendi sacros ordines eis relinquatur, quamvis utrunque à consecratione proveniat. Degradatus enim Episcopus potestatem largiendi sacros ordines non habet, facultatem tamen baptizandi non amisit.* ¶ *Sed* 1 *ne Augustinum in hac sententia penitus reprobemus, intelligamus aliud esse potestatem distribuendi ordines sacros: aliud esse executionem illius potestatis. Qui enim intra unitatem catholicæ Ecclesiæ constituti, Sacerdotalem vel Episcopalem unctionem accipiunt, officium & executionem sui officii ex consecratione adipiscuntur. Recedentes verò ab integritate fidei, potestatem acceptam Sacramento tenus retinent, effectu suæ potestatis penitus privantur: sicut conjugati ab invicem discedentes, conjugium semel initum non dissolvunt, ab opere tamen conjugali inveniuntur alieni.* ¶ *De his ergò, qui accepâ Sacerdotali potestate ab unitate catholicæ Ecclesiæ recedunt, loquitur Augustinus, non de illis, qui in schismate vel in hæresi positi Sacerdotalem unctionem accipiunt: aliquin esset contrarius Chalcedonensi* b *Concilio, in quo ordinata à Simoniacis, ex nullo proficere judicantur; & Innocentio, qui ordinatos à cæteris hæreticis, per pravam manus impositionem, solam damnationem, & capitis vulnus assecutos refutat.* ¶ *Quamvis possit generaliter dici, Sacramenta, quæ apud hæreticos non aliter, quàm in Ecclesia Dei celebrantur, vera & rata esse, quantum ad se, falsa verò & inania, quantum ad effectum, & in iis, à quibus malè tractantur, & in illis, à quibus malè suscipiuntur. Nec mirum, ipsa enim salus nostra bucellam* c *Judæ dedit: statim cum bucella non bonus, sed malignus spiritus intravit: quare? non quia bonus non daret bonum, sed quia malus malè accepit bonum: sicq, bonum effectum bonum non habuit, quia, ubi illud faceret, non invenit.*

a *al. unitatu pace.* b *alicui pereunti.* c *adde c. 111. infrà eâdem.* d *Eod. l. 2, c. 19.*

a *Alg. l. 3. c. 12.* b *Sup. eâd. c. si quis Episcopus. 8. sup. eâd. c. qui perfectionem. 17.* c *Joan. 13.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Item Dominus* a *in patria sua præsens & verus affuit : non per malum ministrum, sed per seipsum nihil potuit : quia fidem non invenit, pro perfidia aliorum non caruit sua veritate, sed effectus boni virtute.* ¶ *Quod ut plane in omnibus Sacramentis ostenderet, hic est transfiguratus, cum esset in carne. In una transfiguratione,* b *sicut Sol apparuit mirabilis, ut fides credentium augeretur, ad contemplandam cælestem gloriam super se elevatam. In altera, ut peregrinus* c*, & incognoscibilis de se dubitantibus ire longius se finxit, & ne agnosceretur, oculos eorum tenuit : ad quid aliud? nisi, ut quia per fidem non erat in cordibus eorum, longius se ab iis recedere ostenderet, & quia ipsum non credebant esse, quod erat, viderent & eum alium, quàm erat? Ecce in utraque visione sua erat præsentia & veritas : sed in una exercebatur fides, ut magis crederent quàm credebant : in altera tenebatur incredulitas, ne etiam agnoscerent, quod videbant. Sacramentum ergò corporis & sanguinis sui aliis est ad salutem, aliis ad judicium. Fides etiam, quamvis sit vera, tamen sine* d *operibus mortua est. Sic & omnes decem virgines* e *æqualiter erant virgines : sed ex his quinque erant fatuæ, & quinque prudentes. Æqua erat virginitatis veritas, sed pro ejusdem virginitatis intentione non omnibus æqua meriti identitas. Sic etiam est as* f *sonans, aut cymbalum tinniens, martyrium, vel eleemosyna, quam nescit charitas. Si verò cæcus caco lucernæ ministret veritatem, neuter tamen ideò magis suam illuminat cæcitatem. Sic & malus ministrat malo vera Sacramenta, sed non ideò dona spiritualia : quia malis eorum meritis Spiritus Sanctus impeditur, ne in eis, quod suum est, operetur. Unde Innocentius* g*, cùm hæreticorum Baptisma concedat esse ratum, non tamen ex illo Baptismate concedit haberi Spiritum Sanctum. Et Leo* h *hos, qui formam Baptismatis acceperunt, non sinit rebaptizari ; sed jubet Spiritum Sanctum, quem ab hæreticis nemo accipit, per ejus invocationem, & manûs impositionem à catholicis Sacerdotibus consequi. Sciendum verò est, quòd Sacramenta hæreticorum dicuntur irrita, vel etiam damnanda, falsa, & inania, non quantùm ad se, cùm sint sancta & vera, etiam ab hæretico celebrata ; sed quia, cùm illicitè dantibus perfidis sint ad judicium, illicitè ab eis accipientibus non conferunt Spiritum Sanctum. Irrita & non vera dicuntur, quia quod promittunt & conferre creduntur, non tribuunt : & ideò damnanda, ut ea dari, vel recipi ab hæreticis non approbentur, sed interdicantur. Non enim quantum ad se, polluta sunt, quamvis ab hæreticis pollui dicantur. Unde Gregorius* i *communionem Arii vocat execrationem, &* k *Innocentius vocat Bonosi ordinationem, damnationem : non quòd ita in se sint, sed quia malè dantibus, vel accipientibus id efficiunt. Sic etiam Hieronymus in Oseæ* l *sacrificia eorum panem luctûs vocat, non quantum ad se, sed quantum ad effectum : quod ipsemet ostendit, subjungens :* [Quicunque comederit ex eo, contaminabitur, quia sibi ad judicium sumet.]

1 ¶ Sed ne Augustinum] *Hîc Gratianus ita videtur loqui de B Augustino, quasi ipsius hac in re sit dubia aut incerta sententia : cum tamen nemo ipso melius ac fusius in libro contra Donatistas rem exposuerit, omninoq; cum Chalcedonensi Concilio & Innocentio concordet.*

C. XCVIII. ¶ *Sacramento quamvis obsint indignè tractantibus, prosunt tamen dignè sumentibus.*

Hinc etiam Augustinus *lib. 2. contra epist. Parmoniani, cap. 5.*

PEr m Esaiam n Dominus dicit: [*Facinorosus, qui sacrificat mihi vitulum, quasi qui canem occidat, & qui offert thus in memoriam, quasi blasphemus.*] *& paucis interjectis.* ¶ Quilibet ubilibet offert sacrificium tali *a* corde, vel factis, hoc *b* ut mereatur audire, perniciem sibi infert, non illis bonis, qui accipiunt ab eis Sacramenta eadem, qui secundùm Prophetam Ezechielem *c* gemunt, & mœrent peccata, quæ fiunt in medio eorum, quamvis non se inde corporaliter separent. *& infrà.* d. ¶ Sacrificia impiorum eis ipsis oberunt, qui offerunt impiè. Nam unum atque idem sacrificium propter nomen Domini, quod invocatur, & semper sanctum est, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum accesserit. [*Qui* e *enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit.*] non ait, aliis, sed sibi. *& infrà* f. ¶ Hoc penè in omnibus talibus quæstionibus intelligendum admonemus, scilicet quia omnia Sacramenta, cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus. *& infrà* g. ¶ Spiritus Sanctus in Ecclesiæ præposito vel ministro sic inest, ut si fictus non est, operetur per eum Spiritus Sanctus, & ad ejus mercedem in salutem sempiternam, & eorum regenerationem, vel ædificationem, qui per eum sive consecrantur, sive evangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissimè scriptum *h* est : [*Spiritus enim Sanctus disciplinæ effugiet fictum :*] deest quidem saluti ejus, ut auferat se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu : ministerium tamen ejus non deserit, quo per eum salutem operatur aliorum.

1 ¶ Et qui coquit] *Apud B. Augustinum legitur,* & qui similaginem, quasi sanguinem porcinum, & qui offert thus, quasi benedicat idolo. *Et sic etiam Ivo, nisi quòd habet,* & qui ponit similaginem : *sicut etiam B. Augustinus contra literas Petiliani lib. 2. cap. 15. Lectioni Græcæ vulgatæ optimè respondet versio B. Hieronymi secundùm LXX.* Iniquus autem, qui immolat vitulum, quasi percutiens virum : sacrificans de grege, quasi qui occidat canem : qui offert similam, quasi qui sanguinem suillum : qui dat thus in memoriale, quasi blasphemus. *Vulgata autem Latina ex Hieronymo secundum Hebræum exemplar sic habet :* Qui immolat bovem, quasi qui interficiat hominem : qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem : qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat : qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolum *i.*

Constat ergò, ut Innocentius k *ait, de cæteris hæreticis ordinatos à Simoniacis per pravam manûs Simoniacæ impositionem vulneratum habere caput.* ¶ *Sed objicitur, quòd in ordinatione Simoniacorum hoc solum reprehensibile inveniatur, quòd gratia Spiritus Sancti sub pretio redigi putetur : aliorsum autem in omnibus integra forma Sacramentorum servetur. Cùm ergò illicita Sacramenti usurpatio per pœnitentiam correcta fuerit, ut gratia Spiritus Sancti gratuita, & non venalis existimetur, integer debet adesse unctionis effectus : Imò etiam, si non sequatur pœnitentia, licet Simoniace, tamen verè à consecratis reputetur : sicut illi, qui quondam non nisi pretio dato, nec ad sacri Baptismi regenerationem, nec ad sanctæ communionis participationem admittebantur, licèt Simoniacè, tamen non ideò minùs baptizati, vel sacræ communionis participes reputati sunt. Sed hoc tantum* l *sacris canonibus constitutum est, ne de cætero Sacramenta Christi Simoniacè distribuantur.*

C. XCIX. ¶ *A baptizandis, vel consignandis pretia non exigantur.*

Unde Gelasius *ad Episcopos per Lucaniam, epist. 1. c. 7.* m

BAptizandis n, consignandisque fidelibus Sacerdotes pretia nulla præfigant, nec illationibus quibuslibet impositis exagitare cupiant renascentes : quoniam quod *o* gratis accipimus, gratis dare mandamur. Et ideò nihil à

a *Matth. 13.* b *Matth. 17.* c *Luc. 24.* d *Jac. 1.* e *Matth 25.* f *1. Cor. 13.* g *supr. eâd. cap. Arianos 73.* h *supr. eâd. c. hi, qui.* i *supr. eâd. c. superveniente. 72.* k *c. qui perfectionem. 17. c. ventum. 18.* l *In cap. 3. Osee.* m *Ivo p. 2. c. 97.* n *Esa. 66.*

a *tale] org.* b *al. hæc.* c *Ezech. 9.* d *eod. l. contra epist. Parmen. c. 6.* e *1. Cor. 11.* f *eod. l. 2. c. 10.* g *Ibid. c. 11.* h *Sapient. 1.* i *al. idola.* k *Sup. eâd. qui perfectionem. 17.* l *al. tamen.* m *C. 6. c. 150.* n *Burch. l. 4. c. 71. Ivo part. 1. c. 73. & 265.* o *Matth. 10.*

prædictis prorsus excipere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione revocati, redemptionis suæ causas adire despiciant : certum habentes, quòd qui prohibita deprehensi fuerint admisisse, vel commissa non potiùs suâ sponte correxerint, periculum subituri proprii sint honoris.

CAP. C. ¶ *A percipiente gratiam* a *communionis pretium exigi non debet.*

Item ex sexta Synodo, *cap. 23.*

NUllus *b* Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui sacram dispensat communionem, à percipiente gratiam 1 communionis aliquod pretium exigat. Neque enim venditur gratia, neque pro pretio gratiam Spiritûs Sancti damus, sed dignis munere sine defraudatione participare concedimus. Si quis verò eorum, qui connumerantur in Clero, ab eo, cui sacram communionem dispensat, aliquod pretium exegerit, deponatur, sicut imitator Simoniacæ fraudis.

1 ¶ Gratiam] *Sic etiam Ivo. In uno vetusto Gratiani codice, est* gratia communionis, *quod Græca lectioni magis convenit : πλοῦ τῦ μετέχοντ⊖ ἐπιτρέπειν, τῆς τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, ὀβολὸς, ἢ εἶδός τι τοιοῦτον : id est* ; ab eo qui percipit communionem, ejusmodi participationis gratiâ, obolos, vel aliam quamvis speciem exigat. *Sunt enim aliæ nonnulla varietates non magni ponderis.*

C. CI. ¶ *Munera invisibilis gratia quæstibus non sunt comparanda.*

Item ex Concilio Toletano XI. *c. 8.*

QUicquid *c* invisibilis gratiæ consolatione 1 tribuitur, nunquam 2 quæstibus, vel quibuslibet præmiis venundari penitùs debet, dicente *d* Domino : [*Quod gratis accepistis, gratis date.*] Et ideò quicunque deinceps in Ecclesiastico ordine constitutus, aut pro baptizandis, consignandisque fidelibus, aut collatione chrismatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet, vel præmia (nisi 3 voluntarie oblata) pro hujusmodi ambitione susceperit, equidem, si sciente loci Episcopo tale quicquam à subditis perpetratum fuerit, idem Episcopus duobus mensibus excommunicationi subjaceat, pro eo, quòd 4 scita mala contexit, & correctionem necessariam non adhibuit. Sin autem suorum quispiam, eodem nesciente, pro suprædictis quodcunque capitulis accipiendum esse sibi crediderit, si Presbyter est, quatuor mensium excommunicatione plectatur ; si Diaconus, trium ; Subdiaconus verò, vel Clericus his cupiditatibus serviens, & 5 competenti pœnâ, & debitâ excommunicatione plectendus est.

1 ¶ Consolatione] *In Conciliis olim Colonia, ac Lutetia impressis, duobus ipsorum codicibus Vaticanis, uno Regis Catholici, & apud Ivonem legitur,* collatione : *sed ob glossam non est emendatum.*

2 ¶ Nunquam quæstibus,] *In eodem codice Regio legitur,* nummorum quæstu, vel quibuslibet præmiis venundari penitus non debet : *in aliis verò suprà citatis,* nunquam quæstu.

3 ¶ Nisi] *Ab eodem codice Regio abest dictio ista,* nisi : *ita ut in his casibus voluntarias etiam oblationes prohibeat : sicut de Baptismo in Concilio Eliberitano est constitutum, infrà eâd. c. emendari. & de sacris ordinationibus in Concilio Tridentino sess. 21. c. 1. In aliis tamen codicibus est ipsa dictio,* nisi.

C ¶ Quòd scita] *Anteà legebatur,* in conscientia mala. *Emeddatum est ex codice Regio, & Ivone : in Conciliis verò impressis variè legitur.*

5 ¶ Et competenti,] *In vulgatis legebatur,* pro arbitrio competenti pœnâ : *sublata sunt voces,* pro arbitrio, *quia in vetustis exemplaribus, in Conciliis impressis, & manuscriptis, & apud Ivonem non habentur, neque auctor glossæ eas agnovit.*

C. CII. ¶ *Nihil à Sacerdotibus exigatur pro balsamo, quod in chrismate ponitur.*

Item ex Concilio Bracharensi 1 II. *c. 4.*

PLacuit, ut nullus Episcoporum pro modico balsami, quod benedictum pro Baptismi Sacramento per Ecclesias datur, quia singuli *a* tremissem pro ipso exigere solent, nihil ulterius exigatur : ne fortè, quod pro salute animarum per invocationem Sancti Spiritûs consecratur, sicut Simon *b* Magus donum Dei pecuniâ voluit emere, ita nos venundantes damnabiliter venundemur.

1 ¶ Bracharensi] *Emendata est inscriptio ex aliquot vetustis codicibus. Nam in vulgatis erat,* ex Carthaginensi quarto, *in quo non habetur.*

C. CIII. ¶ *Non est aliquid exigendum ab iis, qui infantes suos ad baptizandum adducunt.*

Item ex eodem, *c. 7.*

PLacuit, ut unusquisque Episcopus per Ecclesias suas hoc præcipiat, ut hi, qui infantes suos ad Baptismum offerunt, si quid voluntariè pro suo offerunt voto, suscipiatur ab eis. Si verò per necessitatem paupertatis aliquid non habeant, quod offerant, nullum eis pignus violenter tollatur à Clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios à Baptismo retrahunt : qui si fortè, dum differuntur, sine gratia Baptismi de hac vita recesserint, necesse est, ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum spolia pertimescentes, à Baptismi gratia se retraxerunt.

C. CIV. ¶ *Qui baptizatur, nullos nummos in concham mittat.*

Item ex Concilio Eliberitano, *c. 48.*

EMendari placuit, ut qui baptizantur (ut fieri solebat) nummos in concham non mittant : ne Sacerdos, quod gratis accepit, pretio distrahere videatur. Neque pedes eorum lavandi sunt à Sacerdotibus, vel Clericis.

C. CV. ¶ *Pro perceptione Baptismi vel Chrismatis aliquid exigi non debet.*

Item ex Concilio Triburiensi.

DIctum *c* est, solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nummos dari, similiter pro Baptismo, & communione. Hoc Simoniacæ hæresis semen detestata est sancta Synodus, & anathematizavit, & ut de cætero nec pro ordinatione, nec pro chrismate, vel Baptismo, vel pro balsamo, nec pro sepultura, vel communione quicquam exigatur, statuit ; sed gratis dona Christi gratuitâ dispensatione donentur.

C. CVI. ¶ *Non pro dedicandis basilicis, vel pro cæteris Sacramentis Ecclesiæ conferendis aliquid exigi debet.*

Item ex Concilio Cabilonensi, *tempore Caroli Magni, c. 16.*

STatuimus *d*, ut sicut pro declinandis basilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum est ; ita etiam pro balsamo, sive luminaribus emendis, nihil Presbyteri chrisma accepturi dent. Episcopi itaque de facultatibus Ecclesiæ balsamum emant, & luminaria singuli in Ecclesiis suis concinnanda provideant.

13 pars. *Sicut ergò hæc Sacramenta, licèt Simoniacè ministrentur, tamen benedictionis effectum conferunt accipienti : sic & Sacerdotis unctio, licèt Simoniacè ministretur, sivo tamen non debet carere effectu. Sed, sicut suprà* e *dictum est, illa Sacramenta*

a *al. gratia.* b *Ivo part. 2. cap. 92.* c *Ivo p. 1. c. 37. & part. 5. c. 126.* d *Matth. 10.*

a *al. à singulis tremisses exigi,] al. singuli tremisses exigi.* b *Act. 8.* c *Burch. lib. 4. c. 101. Ivo p. 1. c. 295.* d *Burch. l. 4. c. 93. Ivo p. 1. cap. 287. Pann. l. 1. c. 98.* e *supr. eap. remissionem. 39. §. sed notandum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt necessitatis, hæc dignitatis, & ideo privilegia illorum non possunt generare communem legem istorum. Habent ergò Simoniaci vulneratum caput per Simoniacæ manûs pravam impositionem. Hoc autem de illis intelligitur, quos nec excusat ignorantia, nec attrectationis violentia: qui ab illis ordinentur, quos indubitanter sciunt esse Simoniacos, sive Simoniacè, sive non Simoniacè ordinentur ab eis. Ut enim distinguit Nicolaus Papa, alii Simoniacè ordinantur à Simoniacis; alii Simoniacè à non Simoniacis; alii non Simoniacè à Simoniacis. Hanc distinctionem innuit Nicolaus Papa *secundus, scribens omnibus Episcopis.*

C. CVII. ¶ *De triplici genere Simoniacorum.*

STatuimus *a* decretum de Simoniacis tripartitâ hæresi, id est, ne Simoniacis Simoniacè ordinatoribus vel ordinatis, & de Simoniacis Simoniacè à non Simoniacis, & de Simoniacis non Simoniacè à Simoniacis.

¶ Simoniaci Simoniacè ordinati, vel ordinatores secundùm Ecclesiasticos canones à proprio gradu decidant. Simoniaci quoque Simoniacè à non Simoniacis ordinati, similiter ab officio malè accepto removeantur.

¶ Simoniacos autem non Simoniacè à Simoniacis ordinatos, misericorditer per manûs impositionem pro temporis necessitate in officio concedimus permanere.

Sed hoc intelligendum est de iis, qui ordinantur à Simoniacis, quos ignorabant esse Simoniacos. Hos facit Simoniacos, non reatus criminis, sed ordinatio Simoniaci.

C. CVIII. ¶ *De iis, qui non Simoniacè à Simoniacis ordinantur.*

De quibus Urbanus Papa *in Concilio Placentino, c. 3. & 4. ait:*

SI *b* qui à Simoniacis non Simoniacè ordinati sunt, siquidem probare potuerint se, cùm ordinarentur, nescisse eos Simoniacos esse, & si 1 tunc pro catholicis habebantur in Ecclesia, talium ordinationes misericorditer sustinemus: si tamen eos laudabilis vita commendat. Qui verò scienter se à Simoniacis consecrari (imò execrari) permiserint, eorum consecrationem omninò irritam esse decernimus.

1 ¶ Et si tunc] *Antea legebatur,* & quòd tunc, *quasi onus ad probandè incumberet volenti se purgare. Emendatum vero est ex duobus manuscriptis istius Concilii exemplaribus.*

C. CIX. ¶ *De eo, qui ordinatur ab illo, quem scit Simoniacum esse.*

Item Nicolaus junior. *Hoc idem* Alexander secundus.

DE cætero statuimus *c*, ut si quis in posterum ab eo, quem Simoniacum esse non dubitât, se consecrari permiserit, & consecrator, & consecratus non disparem damnationis sententiam subeant: sed uterque depositus pœnitentiam agat, & privatus propriâ dignitate persistat.

¶ *Verba hujus, & sequentis cap.* erga Simoniacos, *sunt in epistola Nicolai secundi, in qua Concilium à se habitum refert: atque ea reperiri Alexander secundus in epistola* d *omnibus catholicis Episcopis directa, quæ habetur Romæ manuscripta in tribus pervetustis codicibus.*

C. CX. ¶ *Simoniacis in dignitate servanda nulla est impendenda misericordia.*

Item *paulò superius.*

ERga *e* Simoniacos nullam misericordiam in dignitate servanda habendam esse decernimus; sed juxta canonum sanctiones, & decreta sanctorum Patrum, eos omninò damnamus, ac deponendos esse, Apostolicâ auctoritate sancimus.

Subaudiendum est, nisi violenter attracti fuerint. De his enim, & à quibuslibet hæreticis violenter ordinatis ait Innocentius *ad Episcopos Macedoniæ, epist. 22. c. 5.*

C. XCI. ¶ *De iis, qui inviti ad hæreticorum ordinationem trahuntur.*

COnstat multos vim passos, atque invitos, attractos, repugnantesque ab hæreticis ordinatos: sed hujusmodi aliquis, si post ordinationem talem non interfuit, cùm illi conficerent Sacramenta, si communioni eorum participatus non est, si statim discedentibus illis 1 pessimo conciliabulo eorum *a* abrenuntiavit, & ad Ecclesiam rediit, iste talis potest habere colorem aliquem excusationis. Cæterùm, qui post mensem aut ampliùs redierunt, cùm se considerarent ab hæreticis ordinatos, quamvis nihil ab eis acceperunt, rei sunt usurpatæ dignitatis.

1 ¶ Illis] *In editione trium tomorum legitur,* discedens de ejus pessimo. *Sed editio quatuor tomorum, & codex canonum habet, ut Gratianus: multa autem in hoc capite collegit arbitratu suo aptavit.*

Tales plerunque ex intuitu pietatis reformat catholica manus impositio cum satisfactione, & medicina pœnitentia: sed damnationem Simoniacorum, & eorum, qui eis consenserunt, legimus: medicinam verò authenticam ex hæresi nominatim non legimus: nisi quòd, sicut usurpatum est in Novatianis, vel Donatistis, minoribus utraque hæreticis, non canonicè, sed ex intuitu pietatis; ita etiam ex his posse fieri colligimus, ideoque etiam, quia aliorsum per omnia orthodoxam habent fidem, nisi quod Spiritum Sanctum credunt esse venalem. Et, ut ait beatus Augustinus b, *hæretici cum redierint, quâ parte se abscinderint ab Ecclesia, curentur, quâ verò parte adhæserint, cognoscantur.*

C. XCII. ¶ *Qui ab hæresi ad Ecclesiam redeunt, in quo inveniuntur ordine, ex beneficio perseverent.*

Hinc & Leo *Januario* 1 *Aquileiensi, epist. 3.*

OMnis *c* cujuslibet ordinis Clericus, qui catholicam deserens unitatem, hæreticæ, vel schismaticæ conjunctionis contagione se maculaverit, si ad Ecclesiam redierit cum legitima satisfactione, & erroris sui damnatione, hoc in magno beneficio habeat, si ademptâ sibi omni spe promotionis, in quo invenitur ordine permaneat.

1 ¶ Januario] *Sic etiam citatur infrà eâd. q. 7. c.* salubertimum. *& sic habetur in manuscripto Leonis codicibus, quamvis in excusis sit,* Juliano. *Cæterum verba ipsa epistolæ referuntur in dicto 1.* salubertimum. *& ex parte supr. eâd. c.* si quis hæreticæ. *Nam hic sententia potiùs affertur.*

De his autem, qui ordinantur Simoniacè à non Simoniacis (utpote illi, qui datâ pecuniâ Archidiacono, vel Consiliario Episcopi, Episcopo ignorante, hoc efficiunt, ut de manu ejus sacros ordines accipiant) ita scribit Gregorius VII. *lib. 6. Reg. in Synodo Romæ habita, anno Domini 1078. die 9. Novembris, cap. 5.*

C. CXIII. ¶ *Ordinationes, quæ Simoniacè fiunt, falsa judicantur.*

ORdinationes *d*, quæ interveniente pretio, vel precibus, vel obsequio alicui personæ eâ intentione impenso, vel quæ non communi consensu Cleri & populi secundum canonicas sanctiones fiunt, & ab iis, ad quos consecratio pertinet, non comprobantur, falsas *e* esse judicamus: quoniam, qui taliter ordinantur, non per ostium, id est, per Christum intrant; sed, ut ipsa Veritas testatur, fures *f* sunt & latrones.

14 qs. *Quia ergò Simonia tripliciter in capitulo notatur, videndum est, quot modis pretium in hac hæresi detur.*

a *4. sent. dist. 25. Pannorm. lib. 3. cap. 127.* b *Magister ibid.* c *Ivo p. 5. c. 79. Pann. l. 3. c. 126.* d *C. 4.* e *Magister ibid. Deusdedit p. 2. Ivo p. 5. c. 79. Pann. l. 3. c. 125.*

a *Eodem] orig. id est, Romæ.* b *sup. eâd. cap. quòd quidam 97. vers. sed sicut.* c *sup. eâd. c. si quis hæretica. & 3. eâd. q. 7. c. salubertimum. Polyc. l. 7. tit. 5. Pann. l. 3. c. 131.* d *Polyc. l. 2. tit. 58. Ivo p. 5. c. 82.* e *utitur] orig. & Polyc.* f *Joan. 10.*

C. CXIV.

C. CXIV. ¶ *De multiplici genere Simoniacorum.*

Hoc beatus Gregorius *in Evangeliorum tractatu hom. 4. in fine exponit, dicens:*

SUnt *a* nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratiâ largiuntur, atque de largitate eadem, laudis solummodò retributionem quærunt. ¶ Hi nimirum, quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt: quia de impenso officio sanctitatis, nummum experunt favoris. Unde benè, cùm justum virum describeret Propheta *b*, ait: [*Qui excutit manus suas ab omni munere.*] Neque enim dicit, qui excutit manus suas à munere, sed adjunxit, [*ab omni:*] quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio est subjectio *c* indebitè impensa. Munus à manu, pecunia est. Munus à lingua, favor. Qui ergò sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solùm nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

C. CXV. ¶ *Æternam damnationem invenit, qui quolibet munere ad sacros ordines accedit.*

Idem *in regesto.*

SI quis neque sanctis pollens moribus, vel neque à Clero, populoque vocatus, vel pulsatione coactus, impudenter Christi Sacerdotium, jam quolibet facinore pollutus, injusto cordis amore, vel sordidis precibus oris, sive comitatu, sive manuali servitio, sive fraudulento munusculo Episcopalem, seu Sacerdotalem, non lucro animarum, sed inanis gloriæ avaritiâ fultus dignitatem acceperit, & in vita sua non sponte reliquerit, eumque insperata 1 mors pœnitentem non invenerit, proculdubiò in æternum peribit.

1 ¶ Insperata] *In aliquot vetustis Gratiani codicibus legitur,* in aspera mors pœnitentia.

C. CXVI. ¶ *Pro ordinationibus nihil omninò accipiatur.*

Hinc idem Gregorius *Joanni Corinthiorum Episcopo, lib. 4. ep. 55. seu cap. 99. scribit.*

DE *d* ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergò, ut neque per commodum *e*, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentiatis, vel permittatis adduci.

C. CXVII. ¶ *Nec pretio, nec prece, nec gratiâ, nec supplicatione aliqui ad sacros ordines accedant.*

Item *universis Episcopis per Helladem* f *provinciam constitutis, eod. lib. epist. 56. seu cap. 100.* g

QUibusdam *h* narrantibus agnovi, quòd in illis partibus nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione perveniat. Quod si ita est, flens dico, gemensque denuntio; quia cum Sacerdotalis ordo intùs cecidit, foris quoque diù stare non poterit. ¶ Scimus quippe ex Evangelio *i*, quid Redemptor noster per semetipsum fecerit: quia ingressus in templum, cathedras vendentium columbas evertit. Columbas quippe vendere est, de Sancto Spiritu (quem sibi consubstantialem Deus omnipotens per impositionem manuum hominibus tribuit) commodum temporale percipere. Ex quo, ut prædixi, innuitur, quid sequatur: quia, qui in templo Dei columbas vendere præsumpserunt, eorum, Deo judice, cathedræ ceciderunt. ¶ Qui videlicet error in subditis cum augmento propagatur. Nam ipse quoque, qui ad sacrum ordinem perducitur, jam in ipsâ provectûs sui radice vitiatus, paratior est aliis vendere, quod emit. Et ubi est, quod scriptum est: [*Gratis accepistis, gratis date?*] Et cùm primò contra sanctam Ecclesiam Simoniaca hæresis sit exorta, cur non perpenditur? cur non videtur? quia eum, quem quis cum pretio ordinat, provehendo agit, ut hæreticus fiat? Ideoque hortamur, ut nullus vestrûm denuò hoc fieri patiatur, sed neque gratiâ alicujus neque supplicatione aliquos ad sacros ordines audeat promovere, nisi eum, quem vitæ & actionis qualitas ad hoc dignum esse monstraverit. Nam si aliter factum denuò senserimus, districtâ ac canonicâ illud noveritis ultione compesci.

C. XVIII. ¶ *Ad Episcopalem honorem nullus per ambitum accedat.*

Item Symmachus *ad Cæsarium, epist. 1. c. 5.*

NUllus *b* itaque per ambitum ad Episcopalem honorem permittatur accedere. Nam cùm hic excessus in laica conversatione culpetur, quis dubitat, quin religiosis, & Deo servientibus incutiat opprobrium?

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Adeodato Episcopo, l. 2. indict. 11. epist. 48.*

ESTote ergò præcipuè in ordinatione soliciti, & ad sacros ordines *e*, nisi provectiores ætate, & mundos opere, nullatenùs admittatis, ne fortè semper esse desinant, quod immaturè esse festinant. Eorum enim, qui in sacro sunt ordine collocandi, priùs vitam, moresque discutite; & ut dignos huic officio adhibere possitis, non vobis potentia, aut supplicatio quarumlibet subrepat personarum. Ante omnia autem cautos vos esse oportet, ut nulla præveniat in ordinatione venalitas: ne (quod absit) & ordinatis, & ordinantibus periculum majus immineat. Si quando igitur de his tractari necesse est, graves, expertosque, viros consiliis *d* vestris adhibete participes, & cum eis communi de hoc deliberatione pensate.

¶ *Caput hoc duobus locis, ubi visum est expedire, locupletatum est ex originali.*

C. XX. ¶ *Neque favore, neque venalitate ad sacros ordines quisquam promoveatur.*

Idem *Columbo Episcopo, lib. 2. indict. 11. epist. 47.*

PUeri *e* ad sacros ordines nullatenùs admittantur, ne tantò periculosiùs cadant, quantò citiùs conscendere ad altiora festinant. Nulla sit in ordinatione venalitas; potentia, vel supplicatio personarum nihil adversùs hæc, quæ prohibemus, obtineat. Nam proculdubiò Deus offenditur, si ad sacros ordines quisquam non ex merito, sed ex favore (quod absit) aut ex venalitate provehitur.

Econtrà idem Gregorius *quibusdam supplicantibus, unum Acolytum, & alterum Diaconum legitur ordinâsse: sicut ipse scribit lib. 7. indict. 1. epist. 2. Petro* 1 *Episcopo Corsicæ inter cætera.*

1 ¶ Petro] *In codicibus impressis epistola, unde caput hoc sumptum est, inscribitur* Chrysanto Episcopo. *Verum in codice pervetusto Vaticano earundem epistolarum, inscribitur* Petro Episcopo per Corsicam. *Anselmus autem eodem modo habet ac Gratianus. Ad Petrum Episcopum Alexandriæ de Corsica legitur epistola alia quinto libro cap. 22. quamvis sit fortasse mendum in voce,* Alexandriæ, *& scribendum videatur,* Aleriæ.

C. XXI. ¶ *Episcopo interveniente, Papa quendam Acolytum ordinavit.*

LAtorem *f* præsentium per intercessionem *g* sanctitatis

a *Anselm. l. 6. cap. 83. Burch. l. 2. c. 113. Ivo part. 5. cap. 86. Pann. l. 3. cap. 121.* b *Esa. 33.* c *al. servitus.* d *sup. dist. 100. canovit. Anselm. lib. 6. cap. 90. Polyc. lib. 2. tit. 2.* e *al. danum.* f *al. Helledam.* g *Et eod. l. epist. 51. & 55. & l. 5. epist. 7.* h *Burch. lib. 2. c. 21. Ivo p. 5. c. 108.* i *Matth. 21.*

a *Matth. 10.* b *Anselm. l. 6. cap. 6.* c *al. ordines aspirare, nisi] orig.* d *al. consilii vestri.* e *Anselm. lib. 7. cap. 46.* f *Anselm. l. 7. cap. 79.* g *al. pro intercessione.*

vestræ acolytum fecimus, quem ad obsequia vestra transmissimus, ut si in luerandis animabus ampliùs servierit, proficere ampliùs possit.

C. CXXII. ¶ *Quisquis in Romana Ecclesia sacrum ordinem acceperit, ab ea ulteriùs egredi non poterit.*

Idem *Heliæ Presbytero & Abbati, lib.4. epist.30. seu c.74.*

FIlium *a* vestrum *b* Epiphanium mandastis, ut ad sacrum ordinem provehere deberemus, vobisque transmittere. Sed in uno vos audivimus, in alio autem minimè audire potuimus. Diaconus quidem factus est: sed quisquis semel in hac Ecclesia ordinem *c* acceperit, egrediendi ex ea ulteriùs licentiam non habet. Si ergò vos videre non potui, hac ex re consolationem habeo, quia in filio vestro requiesco.

Non itaque quorumlibet precibus ordinationes facta, falsæ dijudicantur; sed ha demum, quæ precibus ordinandi, vel ejus amici, non spirituali sed carnali affectu porrecta sunt, cùm aliàs futuræ non essent: quas non charitas interveniens, sed ambitio supplicans extorquet. Non solum autem Clericos cujuslibet Episcopi summus Pontifex in Ecclesia Romana valet ordinare, verum etiam opportunitate exigente Monachos, & quoslibet Clericos convocare potest, & invitare.

C. CXXIII. ¶ *De eodem.*

Unde Nicolaus Papa *Michaeli Imperatori in epist. quæ incipit:* [Proposueramus.]

PEr *d* principalem beatorum Apostolorum Petri & Pauli potestatem, jus habemus non solum Monachos, verùm etiam quoslibet Clericos de quacunque diœcesi, cùm necesse fuerit, ad nos convocare, atque Ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus invitare.

15 ps. *Quolibet ergò munere interveniente falsa dijudicatur ordinatio. Sicut autem pretio interveniente sacri ordines non sunt tribuendi, ita nec restituendi. Ut enim ait beatus Ambrosius, sacri ordines nec pretio sunt emendi, nec redimendi.*

C. CXXIV. ¶ *Pretio interveniente Sacerdotale officium non restituatur.*

Hinc etiam Gregorius VII. *ait lib.6. reg. in Concilio habito anno Domini 1078. Pontificatûs sui 6. c.10.*

NUllus *e* Episcopus gravamen, seu servile servitium ex usu contra Ecclesiasticam normam Abbatibus, seu Clericis suis imponat: vel interdictum Sacerdotale officium pretio interveniente restituat. Quod si fecerit, officii sui periculum subeat.

Qui autem pecuniam ascipiunt, ut ordinandis sacros ordines non tribuant, vel ut canonicæ electioni assensum non præbeant, aut Ecclesiis ædificandis vel consecrandis lapidem benedictum, vel consecrationem subtrahant; multis argumentis accepta pecunia rei, & infames esse probantur.

C. CXXV. ¶ *Sacrilegi sunt judicandi, qui Ecclesiam Dei non permittunt regulariter ordinari.*

Ait enim Paschalis secundus.

SUnt quidam, qui de violentiâ, vel favore non permittunt Ecclesias regulariter ordinari. Hos etiam decrevimus ut sacrilegos judicandos.

C. XXVI. ¶ *De eodem.*

Codicis lib.9. ad legem Juliam repetundarum, Impp. Gratian. Valentin. & Theodosius.

JUbemus *f*, & hortamur, ut si quis fortè honoratorum, decurionum, possessorum, postremò etiam colonorum, à cujuslibet ordinis judice fuerit aliquâ ratione concussus; si quis scit de jure venalem fuisse sententiam; si quis pœnam vel pretio remissam, vel vitio cupiditatis ingestam; si quis postremò quacunque de causa improbum judicem potuerit approbare; is vel administrante eo, vel post administrationem depositum in publicum prodeat, crimen deferat, delatum approbet; cùm probaverit, & victoriam reportaturus, & gloriam.

C. CXXVII. ¶ *De eodem.*

Item in Digestis lib.3. titulo de calumniatoribus, a leg. primâ. [Ulpianus *lib.10. ad Edictum.*]

IN eum, qui, ut calumniæ causâ negotium faceret, vel non faceret, pecuniam dicetur *b* accepisse, intra annum 1 utilem, in quadruplum ejus pecuniæ, quam accepisse dicetur, post annum simpli *c* in factum actio competit.

¶ In hac & sequentibus legibus, quæ ex ff. citantur, repositi sunt tituli ex vetustis exemplaribus Gratiani, quæ cum Pandectis Florentinis valdè conveniunt.

1 ¶ Utilem,] *Hæc dictio non est in antiquis codicibus Gratiani, neque in Pandectis; sed ob glossam non est sublata.*

C. CXXVIII.

Ibidem lib.47. tit.13. l.2. de concussione. [Macer, *lib.2. publicorum judic.*]

COncussionis judicium publicum non est. Sed si ideò pecuniam quis accepit, quòd crimen minatus sit, potest judicium publicum esse ex Senatusconsultis, quibus pœnâ legis Corneliæ teneri jubentur, qui in accusationem innocentium coierint, quive ob accusandum, vel non accusandum, denuntiandum, vel non denuntiandum testimonium, pecuniam acceperint.

C. CXXIX. PALEA.

Ibidem lib.48. tit.11. ad legem Juliam repetundarum, l.3. [Macer, *lib.1. publ. jud.*]

LEge Juliâ repetundarum tenetur, qui, cùm aliquam potestatem haberet, pecuniam ob judicandum, vel non judicandum 1, decernendumvè acceperit: [Venulejus Saturninus *l. vel quo. eod. tit.*] vel quò magis, aut minùs quid ex officio suo faceret.

1 ¶ Vel non judicandum,] *Sic etiam in Digestis vulgatis: sed à Pandectis Florentinis absunt istæ voces. Est autem Palea ista ferè in omnibus vetustis exemplaribus Gratiani: & à cap.* Sunt quidam, *usque ad finem quæstionis nulla est distinctio capitum.*

C. CXXX. ¶ *De eodem.*

Idem *eod. tit. l.c.*

EAdem lege tenentur, qui ob denuntiandum, vel non denuntiandum testimonium pecuniam acceperint 1. *& post pauca.* ¶ Lege Juliâ repetundarum cavetur, ne quis ob militem legendum mittendumvè, æs accipiat: nevè quis ob sententiam in Senatu, Consiliovè publico dicendam, pecuniam accipiat, vel ob accusandum vel non accusandum. ¶ Macer *lib.1. publ. judic. l.7.* Lex Julia de repetundis præcipit, ne quis ob judicem, arbitrumvè dandum, mutandum, jubendumvè, ut judicet: nevè ob non dandum, non mutandum, non jubendum, &c. nevè ob litem æstimandam, judiciumvè capitis, pecuniævè faciendum, vel non faciendum, aliquid accipiat. *& infrà.* ¶ Hodie ex lege Julia repetundarum extra ordinem puniuntur: & plerunque vel exilio puniuntur, vel etiam durius, prout admiserint. Venulejus *eod. tit. l.6.* Hâc lege damnatus, testimonium publicè dicere, aut judex esse, postularevè prohibetur.

1 ¶ Acceperint.] *In Pandectis sequitur versiculus:* Hâc lege damnatus, *qui reponitur in fine hujus capitis.*

a *Anselm. lib.7. cap.78.* b *nostrum*] *origo* c *al. sacrum ordinem.* d *¶. 9.q.3.c.1. per principalem. Anselm. l.1. c.75. & lib.2.c.14.* e *Polyc. lib.4. tit.21.* f *Tit.27.l.4. In codic. Theod. lib.9. eod. tit.*

QUÆSTIO II.

1 SEquitur secunda quæstio, quâ quæritur, *An pro ingressu monasterii, pecunia sit exigenda, vel exacta persolvenda? Hoc utrunque licitè fieri, utriusque Testamenti serie comprobatur. Legitur enim in*

a *Tit.6.* b *al. dei legitur.* c *al. in simplum.* d *1.Reg.1. primo*

primo d libro Regum, quod Anna detulit secum Samuelem, postquam ablactatus fuerat, in tribus vitulis, & tribus modiis farinæ, & amphorâ vini ad domum Domini in Silo. ¶ In Actibus a verò Apostolorum legitur, quòd multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: *nec aliquid eorum, quæ possidebant, quisquam proprium esse dicebat; sed erant illis omnia communia, & singuli vendebant prædia sua, & ponebant pretia eorum ante pedes Apostolorum: quorum unus, Ananias b nomine, dum partem sibi reservaret, cum uxore sua Sapphira, sententiâ maledictionis acceptâ, ante pedes Apostoli cecidit mortuus. ¶ Hinc liquidò apparet, quòd ingressuri monasterium sua debent offerre rectoribus: nec aliter sunt recipiendi, nisi sua obtulerint. Sed aliud est, sua sponte offerre, aliud, exacta persolvere. Anna mater Samuelis non exacta, neque petita, sed sponte munera Sacerdotibus obtulit. Credentes etiam sua sponte offerebant Apostolis, ut indigentium necessitatibus deservirent, quæ instante persecutione infidelium, eis possidere non licebat. Ananias quoque non ideò damnatus est, quia sua nollet offerre: sed quia Spiritui Sancto mentitus, pretia eorum, quæ Apostolis obtulerat, ex parte fraudabat. Non ergò hac auctoritatibus permittitur rectoribus ab ingressuris aliquid exigere, sed sponte oblata suscipere; quia illud damnabile est, hoc verò minimè.*

C. I. ¶ *Pro dedicandis Ecclesiis nihil exigatur.*

Unde in Concilio Bracharensi *c* II. *cap.5. legitur:*

PLacuit *d*, ut quoties ab aliquo fidelium ad consecrandas Ecclesias Episcopi invitantur, non quasi ex debito munus aliquod à fundatore requirant: sed si ipse quidem aliquid ex suo voto obtulerit, non respuatur: si verò aut paupertas illum, aut necessitas retinet, nihil exigatur ab illo. Hoc tamen unusquisque Episcoporum meminerit, ut non priùs dedicet Ecclesiam, nisi antè dotem basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatum *e* accipiat. Nam non levis culpa est ista temeritas, si sine luminariis, vel sine substantiali sustentatione eorum, qui ibidem servituri sunt, tanquam domus privata, consecretur Ecclesia.

C. II. ¶ *Ab iis, qui ad conversionem accedunt, nihil est exigendum, nec pretio aliquis ad conversionem est invitandus.*

Item Bonifacius *urbis Romæ Episcopus scribit omnibus Catalitanæ Ecclesiæ Conobitis.*

QUàm pio mentis affectu, fratres charissimi, vestræ destitutioni Romana compatiatur Ecclesia, vobis fortassis est incognitum; sed cognitori omnium non incognitum habetur. Dubitationi autem vestræ, quòd idoneum demus responsum, Deum testificor, ipsa quoque me dubitatio reddit anxium & ineptum. Nusquam *f* enim legimus Domini Discipulos, vel eorum ministerio conversos, quempiam ad Dei cultum aliquo munetis interventu provocâsse: nisi fortè de pauperum alimento quis inconcinne proponat, quorum nulli, cujuscunque professionis esset, victualia negabantur. Scimus *g* equidem, quòd *omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum*, à quo bonæ voluntatis donum accipit, qui sancto deliberationis arbitrio gratis Deo servire disponit. Restat ergò, ut qui pro aliqua Ecclesiastica susceptione munus accipit, donum Dei, quod à patre luminum descendere debuit, vendat; munus autem largiens importunus emat. Quid autem de divini doni venditoribus vel emptoribus consequatur, concludi necesse non est.

¶ Cavete ergò, fratres, quàm sit ambiguum, quod petistis consilium; quod quidem secundùm vestræ voluntatis propositum nullâ invenimus ratione confirmatum. Veruntamen, si vestræ necessitati adeò est opportunus, quem reperistis *a*, dum tamen omnis absit pactio, omnis cesset conventio, nullaque vestræ Ecclesiæ fiat distractio; accedat gratis, Deo servire ineipiat, suique regiminis devotè gestet obsequium: & postmodùm vos quasi subsidii gratiâ, aliqua suæ Ecclesiæ munera largiri fratrum solatio Romana permittit Ecclesia.

¶ B. Thomas citat hoc cap.2. 2. quæst.100. in fine articuli tertii: & rem, quam ibi tractat, solâ hujus capitis auctoritate constituit.

C. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Unde* Urbanus Papa *in Concilio apud Melfiam, c.12.*]

NUllus *b* Abbas pretium sumere, vel exigere ab eis, qui ad conversionem veniunt, aliquâ pacti *c* occasione præsumat. Regulam antiquam sequens, nulli unquam de ordinationibus aliquid omninò accipiendum esse constituo, neque ex datione pallii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam nova per ambitionem simulatio invenit, appellatione pastelli. Quia enim 1 ordinando Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelitam lectionem minister legit, confirmationis autem ejus epistolam Notarius scribit.

¶ In nonnullis vetustis exemplaribus, in quibus paucæ sunt Palea, habetur caput hoc usque ad vers. Regulam. *Reliqua verò sunt B. Gregorii locis indicatis.*

1 ¶ Quia enim] *In plerisque exemplaribus, quæ habent hanc Paleam, non sunt istæ duæ voces. Verum apud B. Gregorium leguntur, quoniam pendet adhuc oratio, & conjungitur cum iis, quæ in sequenti capite afferuntur, hoc modo:* Quia enim ordinando Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem minister legit; confirmationis autem ejus epistolam Notarius scribit, sicut Pontificem non decet, &c.

C. IV. ¶ *Ab ordinando non debet aliquid exigi, sed nec voluntariè oblata respui oportet.*

Item Gregorius *in Regesti lib.4. epist.44. sive cap.88. in Synodo Romæ habita.*

SIcut *d* Episcopum non decet manum, quam imponit, vendere; ita minister, vel Notarius non debet in ordinatione ejus vocem suam, vel calamum venundare. *& paulò post.* ¶ Is autem, qui ordinatus fuerit, si non ex placito *e*, neque exactus, neque petitus, post acceptas chartas, & pallium, aliquid cuilibet ex Clero, gratiæ tantummodò causâ, dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non *f* ex ambientis petitione processit.

Auctoritate Bonifacii patenter ostenditur, quòd sicut nullius pretio est invitandus ad conversionem; ita nulli, pecuniæ interventu, Ecclesiæ largiri oportet ingressum. Auctoritate verò Gregorii datur intelligi, quòd pro ingressu Ecclesiæ non licet pecuniam exigere, sed spontaneè oblatam licet suscipere.

2 pars. *Item opponitur illud* Apostoli *1. ad Timotheum, cap.5.*

C. V.

VIduas honora, quæ verè viduæ sunt, [*Quæ autem non sunt verè viduæ, id est, quæ suis, vel parentum opibus sustentari possint, non recipiantur,*] *ut Ecclesia sufficiat iis, quæ verè viduæ sunt.*

a *al. cepistis.* b *Anf. lib.6.c.91. Panorm. lib.3. tit.2.c.7. Ivo p.5. cap.209. Polyc. lib.2. tit.1. B. Gregorius lib.4. epist.44. Ivo p.5. cap.209. Polyc. lib.2. tit.1. B. Gregorius lib.4. epist.44. & lib.12. post epist.* c *placiti*] *orig.* d *extra de Simoniac. c.1. & lib.12. post epist.* c *placiti*] *orig.* d *extra de Simoniac. c.1. Polyc.*] *Anf.*] *ibid. Ivo*] e *al. pacto.* f *ex accipientis ambitu non processit.*] *orig.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Caput hoc in multis vetustis codicibus est conjunctum superiori.*

C. VI. ¶ *Qui sumptibus propriis sustentari potest, ab Ecclesia stipendia non accipiat.*

Item Hieronymus *ad Damasum Papam.*

CLericos *a* autem illos convenit Ecclesiis stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla suffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus suis sustentari possunt, si, quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium, judicium sibi manducant & bibunt.

¶ *Infrà etiam 16. quæst. 1. cap. fin. citatur ex Hieronymo. Assimilia habentur in regula Monachorum ex dictis Hieronymi, in c.* de paupertate; *& in glossa ordinaria ad c. 5. prima ad Timoth. ex Hieronymo.*

C. VII. ¶ *Quibus sua sufficiunt, Ecclesia alimentis non sustententur.*

Item Prosper *de contemplativa vita, lib. 2. cap. 9. & 10.* b

PAstor *c* Ecclesiæ iis, quibus sua sufficiunt, non debet aliquid erogare, quando nihil aliud sit habentibus dare, quàm perdere. Nec illi, qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt. De Clericis quidem dicit per Prophetam *d* Spiritus Sanctus: [*Peccata populi mei comedunt.*] Sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt; ita possessores non alimenta, quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt.

Verum his auctoritatibus prohibentur ab Ecclesia suscipi, non illi, qui quondam fuerunt divites, postea verò omnia reliquerunt, ut e *Petrus, & Matthæus, & Paulus; aut pauperibus distribuerunt, ut Zacchæus* f; *aut Ecclesiæ rebus adjunxerunt, sicut illi* g, *qui prædia sua vendentes, ponebant pretia ante pedes Apostolorum, ut essent illis omnia communia: sed illi, qui in domibus parentum residentes, vel sua relinquere nolentes, Ecclesiasticis facultatibus pasci desiderant.*

C. VIII. ¶ *Qui sua relinquere non vult, non debet sumptibus Ecclesiæ sustentari.*

De quibus in eodem libro Prosperi, *cap. 10. subinfertur.* h

SI quis propter hoc non vult sua relinquere, ut habeat, unde vivat, ut quid accipit, unde rationem reddat? ut quid peccatis alienis sua multiplicat? *Idem ibidem paulò superius.* ¶ Non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum præsumendo suscipiunt, qui Ecclesiam, quam juvare de propriis facultatibus debuerant, suis expensis insuper gravant; propter hoc fortassis in congregatione viventes, ne aliquos pauperes pascant, ne advenientes excipiant, aut ne suum censum expensis quotidianis imminuant. ¶ Quod si aliquid de fructibus suis Ecclesiæ, velut pro ipsâ expensa sua contulerint, non se præferant inani jactantiâ illis, quos nihil habentes pascit & vestit Ecclesia: quia perfectior est ille, qui se mundi rebus expoliat, aut *i* qui cùm nihil habuerit, nec habere desiderat, quam ille, qui ex multis, quæ possidet, Ecclesiæ aliquid præstat, ac se de eo, quod præstiterit, forsitan jactat.

Ecce, qui prohibentur ab Ecclesia suscipi. Illi verò, qui omnia sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel Ecclesiæ rebus adjungunt, & ab Ecclesia laudabiliter suscipiendi sunt, & ejus opibus sustentandi.

C. IX. ¶ *Qui sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel Ecclesiæ rebus adjungunt, laudabiliter Ecclesiastica dispensant.*

Unde in eodem libro *a, cap. 11. legitur:*

SAcerdos, cui dispensationis cura commissa est, non solùm sine cupiditate, sed etiam cum laude pietatis accipit à populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta: quia omnia sua aut parentibus 1 reliquit, aut pauperibus distribuit, aut Ecclesiæ rebus adjunxit, & se in numero pauperum, paupertatis amore, constituit, ita ut unde pauperibus subministrat, inde & ipse tanquam pauper voluntarius vivat. Clerici quoque, quos paupertas aut voluntas, aut nativitas fecit, cum perfectione virtutis, vitæ necessaria sive in domibus suis, sive in congregatione viventes accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, sed cogit vivendi necessitas. *& infrà* b *cap. 14.* ¶ De talibus dicere videtur Apostolus *c*: [*Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt, & qui in altario deserviunt, cum altario participant.*] Qui nisi hoc de contemptoribus facultatum suarum vellet intelligi, nunquam secutus adjungeret: [*Ita & Deus ordinavit, his, qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivere.*] De Evangelio vivunt, qui nihil proprium habere volunt; qui nec habent, nec habere aliquid concupiscunt, non suorum, sed communium possessores. Quid est aliud de Evangelio vivere, nisi laborantem inde, ubi laborat, necessaria vitæ percipere? Apostolus tamen, qui Evangelium prædicavit, ut nec de Evangelio viveret, sed necessaria sibi suis manibus ministraret, de se confidenter eloquitur: [*Ego autem nullo horum usus sum.*] Et quare hoc dixerit, secutus aperuit, dicens: [*Expedit mihi mori magis, quàm ut gloriam meam quis evacuet.*] Evacuare dicit gloriam suam, si ab eis, quibus prædicabat, voluisset accipere vitæ temporalis *d* expensam. Nolebat quippe in re præsenti laboris sui fructum, sed in futuro recipere.

1 ¶ Aut parentibus] *In aliquot manuscriptis Gratiani legitur,* aut pauperibus reliquit. *In vetusto autem Prosperi codice, & in Concilio Aquisgranensi legitur:* quia omnia sua aut reliquit, aut Ecclesiæ rebus adjunxit. *Sed quoniam multa exemplaria Gratiani & Prosperi habent vulgatam lectionem, nihil est mutatum.*

C. X. ¶ *Juxta meritum laboris, Ecclesiastica stipendia Sacerdotes distribuant.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap. 36.*

CLerici omnes, qui Ecclesiæ fideliter, vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundùm servitii sui meritum, per *e* ordinationem canonum à Sacerdotibus consequantur.

Multorum 1 auctoritatibus luce clarius constat, quòd ab ingressuris monasterium non licet pecuniam exigere, ne & ille, qui exigit, & ille, qui solvit, Simoniæ crimen incurrat.

1 ¶ Multorum] *In vulgatis codicibus huic 9.* Multorum, *præponebatur hic titulus.* Item ex Concilio Urbani Papæ habito Alverniæ: *qui sublatus est, quoniam abest ab omnibus vetustis exemplaribus collatis, & in plerisque hic 9. est initium sequentis tertiæ quæstionis.*

QUÆSTIO III.

SEd adhuc objicitur, quòd qui ingressuri monasterium pecunias tribuunt, non propositum religionis, sed participationem stipendiorum Ecclesiæ emunt. Temporalia ergò, non spiritualia emente, nequaquam Simoniaci habendi sunt. ¶ His itaque respondetur: Non solum, qui spiritualia, sed etiam, qui temporalia ea an-

a *16. quæst. 1. c. fin.* b *In Concil. Aquisgr. c. 107.* c *Prosper ibidem cap. 10.* d *Ose. 4.* e *Matth. 4.* f *Luc. 19.* g *Act. 4.* h *& in Concil. Aquisgr. ibid.* i *al. &.*

a *Et in Aquisgr. c. 108.* b *In Aquisgr. c. 111.* c *1. Cor. 9.* d *al. corporalis.* e *al. vel.*

nexa pretio accipiunt, vel tribuunt a, *Simoniaci judicantur: Unde Malachias* b *loquens ex personâ Domini:* [Quis est, *inquit*, in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuitò? Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra.] *Ostia claudere non est sacri muneris officium, sed tantum sibi adjunctum.*

C. I. ¶ *De iis, qui sacros ordines munerum acceptione dispensant.*

Item Gregorius *scribit universis Episcopis Hispaniæ.*

AUdivimus, dilectissimi, quod nos audisse oportuit, sed audisse profectò non licuit: quosdam scilicet esse sacrorum ordinum professores, qui sub munerum datione vel acceptione, Dei Ecclesias, vel earum sibi beneficia usurpant. Quod quidem scelus vos non jamdudum acriter correxisse vehementer admiramur. Juste enim uterque corripiendus est, & à sanctæ liminibus Ecclesiæ submovendus, & qui pro Ecclesiæ ambitu munera largitur, & qui, ut Ecclesiam adeat, quicquam præsumit accipere. Iste quippe donum Dei emere, hic autem præsumit vendere. A sacrilegio quoque hoc facinus non dispar dixerim: cùm id, quod sponte & sacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, sub pecuniæ pactione causatur. Quare, fratres charissimi, quæ talitèr facta sunt, curiosè refellite, infecta prohibete, vestrisque jussionibus resistentes digno anathematis vinculo percutere non dubitare.

C. II. ¶ *De iis, qui Ecclesias, vel Ecclesiastica vendunt.*

Item *Rothomagensi Episcopo, & Gallicis omnibus.*

SI *c* quis dator, vel acceptor, Dei Ecclesias, vel Ecclesiastica beneficia (quæ quidam Præbendas vocant) sub pecuniæ interventu susceperit, sive dando emerit, sive accipiendo vendiderit, à Simonis non excluditur perditione. Sed si perseverans fuerit, perpetuâ mulctetur damnatione. Nam qui sub religionis obtentu Deo famulari voluerit, si quid accipit, & meritum perdit, & beneficio accepto frustratur. Rationis ergò vigore cogitur, quod injustè receperit, restituere, & quicquid turpis lucri gratiâ receperat, non tenere.

C. III. ¶ *Ab officio suspendatur Episcopus, beneficia, vel Ecclesiastica officia vendens.*

Item Gregorius VII. Papa, *lib. 8. reg. in Synodo, cap. 4.*

SI quis Episcopus Præbendas, Archidiaconatus, Præposituras, vel aliqua Ecclesiastica officia vendiderit, vel aliter, quàm statuta sanctorum Patrum præcipiunt, ordinaverit, ab Ecclesiæ officio suspendatur. Dignum est enim, ut sicut gratis Episcopatum accepit; ita membra ejusdem Episcopatûs gratis distribuat.

C. IV. ¶ *Nec Altaria, nec Prabendas Episcopi vendere licet.*

Item ex Concilio Urbani Papæ *habito Alverniæ.*

QUæsitum est de Episcopis, qui Altaria monasteriis latâ frequenter redimi compellebant pecuniâ: quia quidam Simoniacæ pravitatis usus in Galliarum partibus jam diutiùs inolevit, ut Ecclesiæ, vel decimæ (quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupantur) monasteriis datæ, sæpiùs ab Episcopis sub palliata avaritia vendantur; mortuis nimirum, seu mutatis Clericis, quos personas *d* vocant. Nos auctore Deo venalitatem omnem tam ex rebus, quàm ex ministeriis Ecclesiasticis propellentes, hoc ulteriùs fieri auctoritate Apostolicâ prohibemus, sicut etiam Præbendas omnes venundandas interdicimus. Porrò quæcunque Altaria, vel decimas ab annis triginta, & supra, sub hujusmodi redemptione possedisse monasteria noscuntur, quietè deinceps, & sine molestiâ qualibet eis possidenda firmamus. ¶ Salvo utique Episcoporum censu annuo, quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt.

¶ *In summis capitulorum Concilii Claromontensis habiti Alverniæ (de quibus suprà ad c. 1. distinct. 60. dictum est) cap. 6. hæc leguntur, quæ ad caput hoc videntur spectare:* Ut altaria congregationibus Canonicorum vel Monachorum per personas data, mortuis personis, libera redeant in manus Episcoporum, nisi fuerint illis per eorum scripta, vel privilegia confirmata.

C. V. ¶ *Quicquid datâ vel promissâ pecuniâ in sacris ordinibus acquiritur, irritum habeatur.*

Idem 1 in Concilio Placentino, *c. 1. & 2.*

EA, quæ à sanctis Patribus de Simoniacis statuta sunt, nos quoque & judicio Sancti Spiritûs, & Apostolicâ auctoritate firmamus. Quicquid ergò vel in sacris ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus, vel datâ *a*, vel promissâ pecuniâ acquisitum est, non irritum esse, & nullas unquam vires habere censemus.

1 ¶ *Antea legebatur:* Item Gregorius. *Sed in aliquot vetustis rectè est,* Idem, *nimirum Urbanus II. in cujus Synodo hæc habentur.*

C. VI. ¶ *Quicquid possidetur, nomine pecuniæ intelligitur.*

Item Augustinus *de disciplina Christiana, vel de doctrina disciplinæ, cap. 1.* b

TOtum, quicquid homines possident in terra, omnia quorum Domini sunt, pecunia vocatur: servus sit, vas, ager, arbor, pecus, quicquid horum est, pecunia dicitur. *& infrà.* ¶ Ideò autem pecunia vocata est, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus habebant.

C. VII. ¶ *Qui Ecclesiastica beneficia emerit, Ecclesias quoque emere probatur.*

Item Paschalis Papa.

SI *c* quis objecerit, non consecrationes emi, sed res ipsas, quæ ex consecratione proveniunt, penitùs 1 dejupere probatur. Nam cùm corporalis 2 Ecclesia, aut Episcopus, aut Abbas, aut tale aliquid sine rebus corporalibus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore corporaliter vivit, quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit. Nullus 3 igitur emat Ecclesiam, vel Præbendam, vel aliquid Ecclesiasticum: nec pastellum, nec pastum anteà, vel posteà pro hujusmodi solvat.

1 ¶ Penitùs] *Deusdedit & Anselmus legunt,* videtur quidem aliquid dicere, nihil autem penitùs sapere.

2 ¶ Corporalis Ecclesia,] *Deusdedit sic habet:* cùm corporalis Ecclesiæ Episcopus, vel Abbas sine rebus, &c. *Reliqui collectores, & vetusti codices Gratiani concordant cum vulgata lectione.*

3 ¶ Nullus igitur] *Deusdedit, Polycarpus, Ivo, & codex manuscriptus Decretorum Pontificum (in quo integra fere Paschalis epistola, unde caput hoc acceptum est, refertur) non habent hæc verba; sed post verbum,* derelinquit, *continuatur subjunguntur:* Quam tamen objectionem facer Chalcedonensis canon penitùs exterminat, &c. *Auctor verò hujus capitis, ac totius hujus epistolæ est Paschalis primus. Num in eo Decretorum codice hæc epistola Paschalis est post decreta Hadriani II. cum decreta Paschalis secundi sint post Urbanum secundum, eo planè ordine, quo sibi successerunt: quod etiam ex sequenti capite indicatur.*

a *Hæ voces [vel tribuunt] absunt à plerisque manuscr.* b *Malach. 1.* c *Polyc. lib. 2. tit. 4.* d *al. personatus.*

a *al. datâ, vel acceptâ, vel promissâ.* b *C. 2.* c *Deusdedit part. 2. Magister lib. 4. distinct. 25. Polycarp. lib. 7. tit. 6. Anselmus lib. 13. capite 33. Ivo part. 2. cap. 84. Pannorm. libro 3. capite 123.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item Urbanus II. *Episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio* L. a *Præposito Ecclesiæ Sancti Juventii apud Ticinum, salutem, & Apostolicam benedictionem.*

SAlvator *b* prædicit in Evangelio *c*, circa finem seculi Pseudochristos & Pseudoprophetas surgere, & multos seducere, & fideles suos in mundo multas habituros pressuras, sed tamen portas inferi adversùs Ecclesiam non prævalituras. Proinde (quia, ut ait Apostolus *d*, oportet hæreses esse, ut, qui probati sunt, manifesti fiant) oportet nos cum Propheta *e* ex adverso consurgere, & murum opponere pro domo Israël, & cum eodem Apostolo *f* per multas tribulationes intrare in regnum Dei: quoniam non *g* sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. ¶ Igitur, quia innotuisti nobis, quòd tibi objicitur, utrum vendere Ecclesiasticam rem Simoniacum sit, hoc Simoniacum esse patenter colligitur ex hoc, quòd beatus Apostolus Petrus ait *h* Simoni: [*Pecunia tua tecum sit in perditionem: quia existimásti donum Dei pecuniâ possideri.*] Donum quippe Dei est Spiritus Sanctus, & donum Dei est res ipsi Ecclesiæ oblata. Et si bene animadvertis, Simon Magus, qui ad fidem fictè accessit, non Spiritum Sanctum propter Spiritum Sanctum i, quo ipse erat indignus (quoniam, ut scriptum *i* est, Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum) sed ideo, quantùm in ipso erat, emere voluit, ut ex venditione signorum, quæ per eundem fierent multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apostolus emptionem Spiritûs Sancti (quam bene fieri non posse noverat) sed ambitionem quæstûs talis, & avaritiam, quæ est idolorum servitus, in eodem Simone exhorruit, & maledictionis jaculo perculsit. Quisquis *k* igitur res Ecclesiasticas (quæ dona Dei sunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideò gratis dari debent) propter sua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei possideri pecuniâ existimat. Ideò, qui eásdem res non ad hoc, ad quod institutæ sunt, sed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obsequii, vel pecuniæ largitur, vel adipiscitur, Simoniacus est: cùm principalis intentio Simonis fuerit sola pecuniæ avaritia, id est, idololatria, ut ait *l* Apostolus Paulus. Alioquin, cur sancta Synodus Chalcedonensis DCXXX. Episcoporum *m* Procuratorem, vel Defensorem Ecclesiæ, vel quenquam regulæ Subjectum, adeò per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque tanti sceleris anathematizet, nisi quòd eosdem Simoniacos judicet? Quòd si præfati milites *n* Ecclesiæ ob hujusmodi scelus taliter percelluntur, nemo sapiens negabit, non militantes Ecclesiæ multò damnabiliùs ob hanc causam, id est, emptionis vel venditionis, debere percelli. Sed & beatus prædecessor noster Paschalis 2 de consecratione affirmat, quod quisquis *o* eorum alterum vendiderit, sine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit: ac per hoc eum, qui rem Ecclesiæ vendit, vel emit, Simoniacum esse intelligitur *p*. Nomine verò Procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet Ecclesiasticarum rerum administratorem, ut verbi gratiâ, Præpositum, Oeconomum, Vicedominum: Defensoris nomine Advocatum, sive Castaldum, & Judicem: in Subjecto verò regulæ, Archipresbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Ecclesiastico mancipatum officio. Quòd verò Spiritum Sanctum, quantùm in se est, vendat, vel emat, qui præpositurâm, vel aliquid hujusmodi vendit, vel emit, audi Augustinum *a* super Joannem: [*O quot 3 Præposituras fecerunt! Alterum Præpositum habet Carthagine Primianus, alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus, alterum habent in Numidia illi & illi, quos jam nec nominare sufficimus. Circuit ergò aliquis emere columbam* b: *unusquisque laudat Præpositum* 4 *suum, quod vendit, &c.*] Ecce venerabilis Augustinus de præposituræ distractione agens, nomine columbæ Sancti Spiritûs venditionem vel emptionem accipit, sicut & omnes hujus Evangelici capituli tractatores. Pensándum verò est, quâ pœnâ mulctentur, qui jam Deo & Ecclesiæ suæ oblata vendunt, vel emunt, si cum flagellis à Dei templo ejecti sunt, qui, quæ Deo erant offerenda, vendebant vel emebant. Si de offerendorum venditoribus vel emptoribus dictum *c* est: [*Vos fecistis domum patris mei, domum negotiationis, & spheluncam latronum:*] quid dicetur de Ecclesiæ jam oblatorum venditoribus vel emptoribus? Et ne quis insanus objiciat, meritò hoc Dominum tam acerbè vindicásse, quia tunc illa in Dei templo vendebantur, Ecclesiasticæ verò res modo extra templum distrahuntur; attende superiùs Augustinum non determinantem locum venditionis vel emptionis præpositorum, sed tantùm indefinitè dicentem: [*Circuit aliquis emere columbam, unusquisque præpositum suum laudat, quod vendit:*] non adjiciens, in templo, vel extra templum. Hæc circa venditores vel emptores rerum sacrarum sufficiant.

¶ *Integram epistolam Urbani II. dilecto filio* L. *Præposito Ecclesiæ B. Juventii apud Ticinum refert Deusdedit in sua collectione.*

1 ¶ Propter Spiritum Sanctum,] *Addita sunt hæ duæ voces, & totus hic locus emendatus est ex ipsa epistola, quemadmodum & alia nonnulla.*

2 ¶ Paschalis] *Antè legebatur:* Paschasius libro de consecratione. *Restituetur autem est locus ex vetustis codicibus, & originali. Citatur enim hic, quod habetur in capite antecedente ex epistola Paschalis Papæ.*

3 ¶ O quot Præposituras] *Apud B. Augustinum (cujus multi vetusti codices hoc loco collati sunt) legitur:* ò quot propósita fecerunt: alterum propósitum, &c. *Apud Urbanum verò ubique est,* proposita & propostum.

4 ¶ Præpositum suum,] *Apud B. Augustinum legitur:* unusquisque ad propositum suum laudat, quod vendit. *In epistola verò Urbani:* unusquisque propostum suum laudat, quod vendit. *Nomine autem propositi apud Augustinum interdum significari sectam quandam constat ex 2. lib. contra Cresconium, cap. 56.*

C. IX. ¶ *Ministri & servitores Ecclesiæ absque ulla venalitate ab Episcopis ordinentur.*

Item Alexander II. *Episcopus, servus servorum Dei, Lucensis Ecclesiæ Clero & populo salutem perpetuam.*

EX *d* multis temporibus hoc detestabile malum intra vestram Ecclesiam inolevisse cognovimus, ut nulli unquam Clerico, quamvis religioso, quamvis scientiâ & moribus prædito, Ecclesiasticum beneficium concederetur, nisi ei, qui profano pecuniæ munere illud emere studuisset: fiebatque Ecclesia & res ejus ita venalis, veluti quædam terrena & vilis merx, à negotiatoribus ad vendendum exposita. Quod malum, quam detestabile, quantum Deo, sanctisque sit contrarium, & sacri canones docent, & ferè omnibus manifestum existit. ¶ Chalcedonense *e* namque Concilium, unum ex principalibus, simili pœna condemnat eos, qui Ecclesiæ beneficium interventu pecuniæ acquirunt, & eos, qui sacram manûs impositionem (per quam Spiritus Sanctus confertur) mercari dignoscuntur. Utrosque enim auctoritate inexpugnabili, illos à beneficio, istos à sacro ordine jubet expelli. Unde humani generis Redemptor omnes ementes & vendentes de templo ejiciens, cathedras vendentium columbas evertit, nummulariorum effudit æs, præcepti sui auctoritate denuntians, & dicens *a*: [*Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.*] Illud quoque in eodem facto solicitè considerate, quòd per totum textum sancti Evangelii nusquam reperitur, Dominum tantâ severitate, tam districtâ censurâ justitiæ, peccantes corripuisse, cùm non solùm eloquio increpans, verùm etiam facto flagello *b* de funiculis verberans omnes eliminavit de templo: apertè demonstrans, quòd tales negotiatores, non sicut cæteri peccatores sunt corripiendi, sed à templo Dei, id est, à sancta Ecclesia longiùs sunt projiciendi. Nam sicut per columbarum venditores illi denotantur, qui sacram manûs impositionem vendere conantur; sic per nummularios, Ecclesiastici beneficii venditores designantur, qui domum Dei, teste Evangelio, spheluncam latronum efficiunt. Quapropter ego Alexander, sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedis Episcopus (imò minister indignus) tot & tanta mala in multis Ecclesiis, & maximè in Lucensi Ecclesia, ex *c* iniqua concupiscentia fieri conspiciens, ne sanguis iniquorum à districto judice de manu nostrâ requiratur, illa extirpare, & penitùs eradicare decrevimus. Constituimus itaque, & præsenti decreto firmamus (sicut olim nostri prædecessores fecisse noscuntur) ut nullus deinceps Episcoporum, beneficium Ecclesiæ (quod quidam Canonicam *d*, vel Præbendas, seu etiam Ordines *e* vocant) pro aliquo pretio, vel munere Clericis audeat unquam conferre: sed omnes ministros, & servitores Ecclesiæ gratis, & absque ulla venalitate in sancta Ecclesia studeant ordinare. Nec eligant in domo Domini, qui majores sacculos pecuniæ conferant, sed eos, qui moribus & disciplinâ atque scientiâ divites, pro officio suo ipsam valeant sustentare Ecclesiam. Constituimus, & eodem modo firmamus, ut nullus cujuscunque gradûs Clericus pro Ecclesiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ Ecclesiarum, vel donariis Ecclesiarum, seu etiam quod pauperibus sit tribuendum, quia (teste Scripturâ 1) qui *f* aliquid male accipit, ut quasi bene dispenset, potiùs gravatur, quam juvatur. Quod si aliquis divinorum præceptorum, & animarum salutis immemor, præfatum beneficium Ecclesiæ, iniquâ cupiditate ductus, vendere vel emere temerario ausu præsumpserit, sicut in Chalcedonensi Concilio definitum est, gradûs sui periculo eum subjacere decernimus: nec ministrare possit Ecclesiæ, quam pecuniâ venalem fieri concupivit, & insuper terribili anathematis muerone perfossus (nisi resipuerit) ab Ecclesia Dei, quam læsit, modis omnibus abscindatur.

¶ *Extat integra hæc epistola in Bibliotheca Vaticana post librum Anselmi Lucensis.*

1 ¶ Teste Scripturâ] *Hic referuntur verba ipsa beati Gregorii ex epistola ad Syagrium, quæ habentur sup. eádem quæst. 1. c.* non est putanda.

C. X. ¶ *Qui dona Dei vendunt vel emunt, pariter à Deo damnantur.*

Item Gregorius *Homiliâ 39. Evangeliorum.*

VEndentes *g* & ementes e templo eliminat Christus, quia vel eos, qui pro munere impositionem manuum tribuunt, vel eos, qui donum Spiritûs emere nituntur, damnat. *Item infrà.* ¶ Vendentes in templo sunt, qui hoc, quod quibusdam jure competit, ad præmium largiuntur. Justitiam enim vendere, est hanc pro præmii acceptatione *a* servare. Ementes verò in templo sunt, qui dum hoc persolvere proximo, quod justum est, nolunt, dumque rem jure debitam facere contemnunt, dato patronis pretio *b* emunt peccatum.

C. XI. ¶ *Qui gratiam, quam à Deo accipiunt, non gratis exercent, venditores columbarum sunt.*

Item Beda *ad cap. 2. Joannis.*

NOn *c* solùm venditores sunt columbarum, & domum Dei faciunt domum negotiationis, qui sacros ordines, largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam honoris inquirunt; verùm ii quoque, qui gradum vel gratiam in Ecclesia spiritualem, quam Domino largiente perceperunt, non simplici intentione, sed cujuslibet humanæ causâ retributionis exercent; contra illud Petri *d* Apostoli: [*Qui loquitur, quasi sermones Dei: qui ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum.*] Quicunque ergò tales sunt, si nolunt veniente Domino de Ecclesia auferri, auferant ista de actibus suis, ne faciant domum Dei domum negotiationis.

C. XII. ¶ *Quæ ex consecratione proveniunt, in suum jus vi, vel munere nemo convertat.*

Item ex epistola Urbani Papæ.

RES Ecclesiæ, quæ ex consecratione proveniunt, in suum jus, vel vi, vel aliquo munere aliquem convertere non debere, docens sanctus Urbanus *e* ait: [*Quisquis 1 res Ecclesiasticas (quæ dona Dei sunt, queniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæq; ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent) propter sua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei pecuniâ possideri existimat.*]

1 ¶ Quisquis] *Hæc sunt ex epistola Urbani II. quæ refertur supr. e.* Salvator. *Verba autem antecedentia nusquam reperta sunt: quamvis similia quædam, dissimili tamen sententiâ, legantur in epistola B. Urbani I. In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus caput hoc sic citatur:* Item Beda ex epistola Urbani Papæ: *quod non cohæret.*

C. XIII. ¶ *Simoniacus est Episcopus, qui decimas & oblationes Laici, non Clericis distribuit.*

Item Gregorius VII.

PErvenit *f* ad nos fama sinistra, quòd quidam Episcoporum non Sacerdotibus propriæ diœcesis decimas atque Christianorum oblationes conferant, sed potiùs Laicalibus personis, militum videlicet, sive servitorum, vel (quod gravius est) consanguineis. Unde si quis amodo Episcopus inventus fuerit hujus divini præcepti transgressor, inter maximos hæreticos, & inter Antichristos non minimus habeatur: & sicut Nicæna Synodus de Simoniacis censuit, & qui dat Episcopus, & qui recipiunt ab eo Laici, sive pretio, sive beneficio, æterni incendii ignibus deputentur.

¶ *Infrà etiam 16. quæst. 7. c.* pervenit. *citatur caput hoc ex Gregorio. Ac sanè Lambertus Schafnaburgensis narrat, Episcopum quendam Bambergensem, Ecclesiam illam contra excommunicationem, & privationem Gregorii VII. favore militum, quibus multa largiebatur, per aliquod tempus retinuisse, & in ipsius Gregorii regesto lib. 6. epist. 5. simile quiddam reprehenditur in Gerimanno Episcopo Metensi.*

C. XIV. ¶ *Spiritum Sanctum vendit, qui decimas pro pecunia tribuit.*

Item Paschalis II.

ALtare *g* & decimas per pecuniam dare, & Spiritum

a Lucio,] *Ansel.* b *Deusdedit p. 2. Anselm. lib. 5. cap. 42.* c *Matth. 24.* d *1. Corinth. 11.* e *Ezech. 13.* f *Actor. 14.* g *Rom. 8.* h *Actor. 8.* i *Sap. 1.* k *infrà cap. res Ecclesiæ. 12.* l *Coloss. 3.* m *C. 2.* n *al. militantes.* o *Sup. eád. cap. si quis. 2.* p *al. intelligit.*

a *Tract. 10. in c. 2 Joannis.* b *Joan. 2.* c *Matth. 21.* d *Deusdedit p. 2.* e *C. 2. sup. eád. quæst. 3. cap. si quis Episcopus.*

terventu

a *Matth. 21.* b *Joan. 2.* c *Ezech. 3.* d *al. canonicas.* e *al. ordinationes.* f *sup. eád. q. 7. c. non est putanda. 27.* g *Ivo p. 5. c. 88. Pannor. l. 3. c. 119.*

a *al. acceptione.* b *al. præmio.* c *Ivo p. 5. c. 97. Pann. l. 3. c. 124.* d *1. Pet. 4.* e *supr. eád. cap. Salvator. 8.* f *Infrà 16. q. 7. c. pervenit. Polycarp. lib. 4. tit. 11.* g *Polyc. l. 5. tit. 11.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanctum vendere, Simoniacam hæresim esse, nullus fidelium ignorat.

¶ *Supra eâd. q.1. c.* Presbyter. *hoc idem tribuitur Gregorio, quod hic Paschali secundo. Et fortassè Paschalis hoc, ut multa alia, accepit à Gregorio VII. quæ ipse innotavit. In Polycarpo lib.3. tit.11 citatur ex Concilio Toletano.*

C. XV. ¶ *Careat honore malè acquisito, qui Ecclesiastica beneficia pro pecunia invenire tentaverit.*

Item Innocentius II. *in Synodo Romana, cap.2.*

SI a quis Præbendas, vel Prioratum, seu Decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam Ecclesiasticam, seu quodlibet sacramentum Ecclesiasticum, utpote chrisma, vel oleum sanctum & consecrationes altarium, vel Ecclesiarum, interveniente execrabili ardore avaritiæ per pecuniam comparaverit, honore malè acquisito careat, & emptor atque venditor, & interventor notâ infamiæ percellantur: & nec pro pastu, nec sub obtentu alicujus consuetudinis antè vel post à quoquam aliquid exigatur, vel ipse dare præsumat, quoniam Simoniacum est; sed libere, & absque diminutione aliquâ, collatâ sibi dignitate atque beneficio 1 perfruatur.

1 ¶ Beneficio] *Ex duobus manuscriptis hujus Concilii exemplaribus in uno sic legitur, in altero verò,* officio.

De secunda & tertia quæstione quid sacri canones diffiniant, auctoritatibus hinc inde in medium deductis patefactum est.

QUÆSTIO IV.

1 pars. NUnc ergò de quarta quæstione est pertractandum, *An paternum crimen huic imputetur, quod eo ignorante constat admissum? Quòd ignorantia hunc excusèt, multorum auctoritatibus probatur.*

C. I. ¶ *Alienum crimen nescientem non maculat.*

Ait enim Augustinus, *epist.48. ad Vincentium.*

NUllus crimen maculat nescientem.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item *in eadem epistola.*

QUis locus innocentiæ relinquitur, si alienum crimen maculat nescientem?

¶ *Verba B. Augustini sunt hæc:* Quis locus innocentiæ reservatur, si crimen est proprium, nescrire crimen alienum?

C. III. ¶ *De infantibus, qui ab hæreticis baptizantur.*

Item in Africano *b* Concilio, *c.14. legitur:*

PLacuit *c* de infantibus, qui ab hæreticis baptizantur, ne, quod non suo fecerunt judicio, cum ad Ecclesiam Dei salubri proposito fuerint conversi, parentum illos error impediat, quo minùs promoveantur sacri altaris ministri.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item in eodem, *c.24.*

QUi *d* apud Donatistas parvuli baptizati sunt, nondum scire valentes erroris eorum interitum, & posteaquam ad ætatem rationis capacem pervenerunt, aguitâ veritate, falsitatem eorum abhorrentes, ad Ecclesiam Dei catholicam per universum mundum diffusam, ordine antiquo per manûs impositionem recepti sunt, tales ad suscipiendum munus Clericatûs non debet impedire nomen erroris.

C. V. ¶ *Consanguineorum maleficia in nullo Clericis obsunt, nisi conscii fuerint.*

Item Leo IV. *e Ebroinæ & Adelfrido Episcopis.*

QUia præsulatûs nostri (quod bene nôstis) magisterium non solùm de Sacerdotum, verùm etiam de secularium utilitatibus debet esse solicitum, propterèa fraternitatem vestram scire volumus, hunc præsentem Presbyterum ad sedem Apostolicam venisse, nobisque violentiam, & excommunicationem suam per ordinem retulisse: quod etiam sine justo legis tramite illi sua fuisset ablata Ecclesia similiter indicavit, quam alius dato munere Sacerdos zelo ductus invidiæ usurpare præsumpsit. Inde parentes ejus magno dolore compulsi Presbyterum illum, qui suam tenebat Ecclesiam, mox comprehenderunt, & ei oculos eruerunt. Tamen ipse sæpè dictus Sacerdos dicit, quod absque sua voluntate, & sine ejus consilio hoc sit peractum. Quod si ita est, ut ipse nobis suo ore testatus est, nobis magnoperè providendum est, ut, si canonice ipse excommunicatus non est, canonica super eum fiat remissio.

C. VI.

Digestis a *tit.* de pœnis, *l.crimen.*

CRimen, vel pœna paterna nullam maculam filio infligere potest. Namque unusquisque ex suo admisso sorti subjicitur, nec alieni criminis successor constituitur. Idque divi fratres Hierapolitanis rescripserunt.

C. VII. ¶ *Perfidia parentum filiis obesse non debet.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.60.*

JUdæi baptizati, si postèa prævaricantes in Christum quâlibet pœnâ damnati extiterint, à rebus eorum fideles filios excludi non oportebit: quia scriptum *b* est: [*Filius non portabit iniquitatem patris.*]

C. VIII. ¶ *Non imputantur peccata parentum iis, qui ab eis personaliter divisi probantur.*

Item Augustinus *ad Bonifacium, epist.23.*

JAm *c* itaque, cum homo in seipso est, ab eo, qui genuit eum, alter effectus, peccato alterius sine sua consensione non tenetur obnoxius. Traxit ergò reatum, quia unus erat cum illo, & in illo, à quo traxit, quando, quod traxit, admissum *d* est. Non autem trahit alter ab altero, quando sua unoquoque propriâ vitâ vivente, jam est, unde dicatur *e*: [*Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.*] Ut autem possit regenerari per officium voluntatis alienæ, cùm offertur consecrandus, facit hoc unus spiritus, ex quo regeneratur oblatus.

C. IX. ¶ *Ei, qui imitatur, impietas alterius nocet.*

Hinc etiam Gregorius *in lib.26. Moralium, cap.8. in cap.25. Job.*

HOmini *f* qui similis tui est, nocebit impietas tua; & filium hominis adjuvabit justitia tua. Humana impietas ei nocet, quem pervertendo inquinat: & rursus eum adjuvat nostra justitia, quem a pravis actionibus mutat. Nocere enim, vel juvare nesciunt ea, quæ vel à bono corrumpere, vel à malo permutare non possunt.

Econtrà Dominus ad Moysen g: [Ego sum Deus zelotes, qui visito peccata patrum in filios usque in tertiam & quartam generationem,] *licet non æqualitate judicii, sed magnitudine clementiæ Augustinus asserit hoc dictum, ita dicens:* [In tertia & quarta generatione peccatum patrum sic Dominus comminatur in lege filiis redditurum, non inæqualitate judicii, ut alii peccent, & alii puniantur, sed magnitudine clementiæ, dum semper expectat ad pœnitentiam, & quod in prima generatione delinquitur, non ptius corrigit & emendat, nisi & tertia & quarta generatio venerit.] *Cum ergò de baptizatis ab hæreticis Innocentius* h *scribat:* [Lex est Ecclesiæ iis, qui ab hæreticis baptizati sunt, per manûs impositionem Laicam tantum communionem præbere, nec ex his aliquem in Clericatûs honorem vel exiguum subrogare:] *patet, quod infantes, qui ab hæreticis baptizati sunt, sola excusat ignorantia, ut juxta illud Africani a Concilii ad suscipiendum Clericatus officium non eos impediat nomen erroris.*

a *Pannor. l.8. c.138. ex Cabalonensi.* b *Et Carthag.3. cap.48.* c *Paulò aliter in originali.* d *Deusdedit p.2.* e *al. tertius.*

a *Lib.48. tit.19. l.26.* b *Ezech.18.* c *Ivo p.7. c.417.* d *al. admissum.* e *Ezech.18.* f *Job.c.35.* g *Exod.20.* h *supr. q.1. c.ventum.18.*

C. X. ¶ *De eodem.*

Item sicut Augustinus *scribit ad Auxentium Episcopum, epist.75.*

NOn imputantur filiis peccata parentum, quæ post eorum nativitatem à parentibus committuntur: nec pro peccatis parentum spirituali pœnâ filii sunt plectendi.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus & caput hoc & sequentia usque ad finem quæstionis, conjuncta sunt superiori. Nam sententiis hinc inde acceptis, verba ferè de suo (quod sæpè facit) in his Gratianus affert. Et hujus quidem partis sententia est apud B. Augustinum loco indicato. Verba autem ipsa referuntur infrà 24.q.3. c.* si habes.

Officio autem, vel beneficio Ecclesiæ privari, spiritualis pœna est: non igitur hanc ex peccato patris prometeretur filius. Item si excusatur, qui ignoranter a Simoniaco ordinatur, ut sup. in cap. Urbani *b legitur; & ipse excusandus est, qui per ignorantiam Simoniacè ordinatur.*

2 pars. *Sed objicitur illud* Gregorii 1.

1 ¶ Gregorii.] *In aliquot vetustis codicibus legitur,* Augustini. *Anselmus verò citat ex Alexandro secundo.*

C. XI. ¶ *De Ecclesia, quia pactione consecratur.*

ECclesia *c*; quæ pactione consecrata fuerit, potiùs execrata, quam consecrata dici debet.

Item peccato eorum thesauri Hiericho anathematizati leguntur. Unde Achan d, *qui regalam auream, & quædam alia preziosa furatus est, de anathemate dicitur tulisse.* ¶ *Item peccato Amalechitarum animalia eorum jussa sunt interfici: quibus quia Saul pepercit, audivit à Samuele* e: [Nescis, quia peccatum ariolandi est repugnare; & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere?] *Item peccato Ægyptiorum* f *possessiones eorum grandini tradita, jumenta, & primogenita eorum morti consumpta sunt.* ¶ *Item peccato Israelitarum arca* g *Domini Philistæis tradita est. Si ergo quæ sensu carent, ut Ecclesia, altare, arca Domini, lapides Hiericho, vel execrantur, vel peccatoribus traduntur, vel anathematizantur, vel grandine devastantur; si ea, quæ vim intelligendi non habent, ut animalia Ægyptiorum & Amalechitarum, peccatis hominum perduntur morte: patet, quòd nullum excusat ignorantia criminis; maximè cùm ex eo utilitas deferatur ignoranti: veluti si quispiam de latrocinio & rapina sibi sub ignoranti divitias congreget; non excusat filium ignorantia, quin post mortem patris cogatur reddere malè acquisita.* ¶ *Item peccato Achan* h *plebis Israelitica in manibus hostium tradita est.* ¶ *Item peccato filiorum Heli* i, *populus in manu Philistinorum corruit.* ¶ *Peccato quoque plebis* k *electi eorum sæpe sunt impediti, & tandem cum ea Prophetæ ducti sunt captivi.*

3 pars. *His ita respondetur. Insensibilia & irrationabilia peccato hominum vel exercentur, vel anathematizantur, vel morte pereuntur, non participatione peccati, sed causâ Sacramenti, vel detestatione peccati, vel flagello delinquentium. Causâ Sacramenti, ut thesauri Hiericho, & animalia Amalechitarum. Hiericho enim Luna interpretatur, & significat Mundum istum. Amalechitæ interpretantur lingentes sanguinem, & significant cupidos, & avaros, & dæmones. Israelitæ interpretantur viri videntes Deum, & significant multitudinem sanctorum. Lapides ergò & thesauri Hiericho anathematizantur, animalia Amalechitarum interfici jubentur, ad examinandam cupiditatem Israelitici plebis, & ut significaretur, quod muri vitiorum, & hujus mundi thesauri, qui per lapides & thesauros Hiericho designantur, irrationabiles quoque vitiorum motus, qui per animalia Amalechitarum intelliguntur, non debent transire in sortem sanctorum. Animalia verò Ægyptiorum, & possessiones eorum, & primogenita, grandine & morte consumpta sunt, ut in illis puniretur, quorum felicitate lætabantur, & ut daretur intelligi, quod mundus peribit, & concupiscentia ejus. Sed & terra* a *Israelitarum in salsuginem versa est, & segetibus eorum imbres adversi sunt, animalia eorum sterilitate & morbo confecta sunt, ut Auctorem suum, quem per beneficia cognoscere noluerunt, saltem inter supplicia sentirent. In detestationem verò peccati, pecunia Simonis damnata est, cui dictum* b *est:* [Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimâsti donum Dei pecuniâ possideri.] *In detestationem quoque ejusdem criminis altare & Ecclesia, quæ per Simoniam consecrantur, non tam consecrari, quam execrari dicuntur: quia qui interventu pecuniæ oleum consecrationis effundit, non consecrare, sed execrare dicendus est. Hinc est, quòd B. Gregorius* c *Ecclesias ab Arianis consecratas iterùm consecrari præcepit: quia sanctificationem consecrationis, quæ non nisi in fide Trinitatis perficitur, præstare non poterant, qui fide carebant. Arca verò & Prophetæ peccato suorum civium hostibus traditi sunt. Electi quoque, qui murmure eorum impediti sunt, non in pœnam criminis, sed in experimentum, & exemplum patientiæ hæc passi sunt.*

¶ *Item populus, qui peccato Achan, & filiorum Heli in manibus hostium traditus est, significat subditos corporaliter flagellari, ut inter ipsa flagella peccata Prælatorum foriantur: sicut Achan forte deprehensus, lapidibus obrutus est.*

Sic & navicula d *Jonæ periclitatur, ut fugitivus sorte deprehensus, fluctibus immergeretur. Aliquando pro meritis Prælatorum depravatur vita subditorum, ut Prælatis suis subditi favendo ad malum, cum eis simul corruant: sicut filii Israel diu portantes peccata Sacerdotum, tandem cum eis ceciderunt in manibus hostium. Item David* e *populum numeravit: quo peccato gladius Domini desævit in populum.* Sed in lata g *gente gloria Regis est, in diminutione plebis contritio Principis. Qui ergò de numerositate suæ gentis superbivit, jure in ejus diminutione punitus est.*

¶ *Item parvulos Sodomitarum* g *non excusavit ignorantia, quin pro paterno scelere cœlesti igne consumeretur: sed igne hoc pœna illis diminuta est, quibus succedente paterna scelera est adempta. Pariter etiam demonstratum est, peccatis parentum parvulos aliquando corporaliter flagellari. Illud idem intelligendum est de parvulis, qui peccato Dathan* h *& Abiron vivi descenderunt ad inferos.*

¶ *Item Cham* i *peccante, Chanaan filius ejus maledicitur:* Giezi k *delinquente, lepra transmittitur ad posteros. Judæi* l *clamantibus:* [Sanguis ejus super nos, & super filios nostros,] *eriam reliquiæ eorum pœna mortu CHRISTI additâ sunt. Achab* m *quoque peccante, posteri ejus Regni solium amiserunt: & qui de ejus semine in Regno Judæ nati sunt, usque ad purgatam labem illius familiæ, a genealogia Domini sunt exclusi. Odium quoque Esau (ut Malachias* n *testatur) transivit ad Idumæos. Ex quibus omnibus colligitur, quòd ignorantia peccati non excusat aliquem.* ¶ *Sed his exemplis non probantur teneri peccatis aliorum, nisi imitatores nequitiæ eorum. Quicunque enim de semine Esau & cæterorum, ad Deum conversi, paternam malitiam detestati sunt, non odium, sed Dei clementiam experti sunt.*

C. XII.

Item ut Ambrosius *ait sermone 12.*

TUrbatur o navicula Petri, in qua erat Judas: quia, qui suis meritis erat firmus, turbatus est alienis.

a *Psal.106. 1 Joan 2.* b *Actor.8.* c *De consecr. distinct.1. c.Arianorum.* d *Jonæ 1.* e *2 Regum ult.* f *Prov.14 secundum 70.* g *Genes.19.* h *Num.16.* i *Genes.9.* k *4. Regum 5.* l *Matth.27.* m *3. Regum 21. Hieron. ad d. Matth.* n *Malach.1.* o *ij. 24.q.1. c.non turbatur.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Hujus etiam capitis sententia sumpta est ex sermone 11. Ambrosii, & lib. 5. c. 1. comment. ad c. 5. Lucæ. Ipsa autem verba habentur* 3. 24. q. 1. c. non turbatur.

Ignorabat autem Petrus peccatum Judæ. Non ergò ignorantia excusavit illum: Sed turbatio hæc non peccati coinquinatio, sed corporalis persecutio intelligitur: quia meritis malorum nonnunquam adeò premuntur boni, ut eorum turbetur firmitas. Non itaque his auctoritatibus Simoniaci probantur, pro quibus ignorantibus pecunia data est. Non ergò potest probari iste reus criminis, cujus non habuit conscientiam.

4 pars. *Notandum quoque est, quòd non omnis ignorantia aliquem excusat. Est enim ignorantia alia facti, alia juris. Facti, alia est ejus facti, quod oportuit eum scire: alia, quod non oportuit eum scire. Quod non oportuit eum scire, sicut Apostolus ait:* [Si quis infidelium vocaverit vos ad cœnam, & vultis ire, quicquid vobis appositum fuerit, comedite, nihil interrogantes. Si quis vobis dixerit, hoc idolis immolatum est, nolite comedere.] *Ecce quòd vocatum ad cœnam non oportuit scire, carnes sibi appositas fuisse idolis immolatas. Quod oportuit eum scire, sicut ignorantia Judæorum, & reliquorum infidelium, qui ea, quæ à Prophetis de Christo fuerunt pronuntiata, adhuc ignorant esse completa, unde à Judæis adhuc exspectatur venturus. Hæc neminem excusat.* ¶ *Item ignorantia juris, alia naturalis, alia civilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis est. Jus verò civile aliis permittitur ignorare, aliis non. Juris civilis ignorantia nemini obest in damno vitando, si negotium inde contigerit, ut si minor pecuniam dederit filiofamiliâs, repetit: in majore verò quasi delictum est.* ¶ *Item si successionem etiam tibi majori delatam cum alio sine judice dividas, putans testamentum jure subnixum, cum non esset, solidam successionem obtinebis: quæ si id, quod nullo jure debuisti, aut jure naturali non debuisti, sed civili, tanquam ex chirographo solvas, aut promittas, repetis: non ita, si delictum. Nam si putat rem suam sibi per legem licere rapere, incidit in constitutionem* 1 *illam Codicis lib. 8. b titulo,* unde vi.

1 ¶ Constitutionem] *In plerisque vetustis codicibus legitur,* incidit in constitutionem, si quis in tantam. *reliqua vacant.*

C. XIII. PALEA.

[*Imperator* Valentinianus *Augustus.*]

SI quis in tantam furoris audaciam pervenerit, ut possessionem rerum apud fiscum, vel apud quoslibet homines constitutarum, ante eventum c judicialis arbitrii, violenter invaserit, Dominus quidem constitutus, possessionem, quam abstulit, restituat possessori, & dominium ejus *d* rei amittat. Si verò alienarum rerum *e* possessionem invasit, non solùm eam possidentibus reddat, verum etiam æstimationem earundem rerum restituere compellatur.

In hoc autem non fuit ignorantia juris, sed facti, & illius, quod non oportuit eum scire. A reatu ergo criminis eum ignorantia excusat paterni delicti: quod etsi oportuisset eum scire, infirmitate tamen ætatis deprehendere non poterat.

QUÆSTIO V.

1 ps QUod verò quinto loco quæritur, *An liceat ei esse in Ecclesia, vel fungi eâ ordinatione, quam paternâ pecuniâ est assecutus, auctoritate* Urbani *definitur, qui scribens de Simoniacis, ait inter cætera in Concilio Placentino, c. 5. & sequentibus, iccircò in Concilio Romano.*

C. I. ¶ *De parvulis, qui cupiditate parentum, Ecclesias emunt.*

QUicunque *f* sanè cupiditate parentum, cùm adhuc parvuli essent, Ecclesias, vel Ecclesiarum partes 1

a *1. Corinth. 10.* b *tit. 4. lib. 7.* c *al. adventum.* d *al. ejusdem.* e *al. alienam possessionem.* f *Anselm. libro 7. cap. 109. C. 5.*

per pecunias adepti sunt, postquam eas omninò dimiserint, si canonicè in eis vivere voluerint, pro magna misericordia ibidem eos esse concedimus: neque pro hoc facto à sacris ordinibus removemus, si aliàs digni inveniantur. ¶ Illi *a* verò, qui per seipsos, cùm jam majoris essent ætatis, nefandâ ducti cupiditate eas emerunt, si in aliis Ecclesiis canonicè vivere voluerint, servatis propriis ordinibus pro magna misericordia ibi eos ministrare permittimus. Quòd si ad alias fortassis transferri non potuerint, & in eis canonicè vivere promiserint, minoribus contenti ad sacros ordines non accedant, salvâ tamen in omnibus Apostolicæ sedis auctoritate. ¶ Si *b* qui tamen ante emptionem catholicè ordinati sunt, cùm ea, quæ emerunt, dimiserint, & vitam canonicam egerint, in suis gradibus permittantur: nisi fortè ejusmodi Ecclesia sit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim, vel singularem, vel Præposituræ 2 locum in emptis Ecclesiis eos habere non patimur.

1 ¶ Partes] *In Concilio ipso legitur,* beneficia: *sed ob glossam non est emendatum.*

2 ¶ Præposituræ] *In Concilio subjungitur,* vel officii.

2 pars. *Hoc autem eum non in præjudicium canonum, sed ex misericordia dispensatione dixisse, ex epistola ejusdem colligitur, missa Vitali Presbytero, in hæc verba:*

C. II. ¶ *In dignitate servanda Simoniacis misericordia potest impendi, si eos vita commendat.*

EOs, qui Ecclesiam emerunt, si persona talis fuerit, quam vita commendet, videlicet, ut in Canoniis *c*, vel Monasteriis regulariter vivat, in sui honoris officio, misericorditer condescendendo, ministrare concedimus, absque tamen sanctorum canonum præjudicio.

¶ *In libro manuscripto Decretorum Pontificum hic canon citatur ex Nicolao ad Vitalem Presbyterum Prunïensem.*

3 pars. *Ex hac itaque auctoritate colligitur, quòd ignorantia tales excusat à reatu criminis, ut suprà dictum est, non à fructu emptionis, cum in Ecclesiis, quas parentum pecuniâ adepti sunt, non nisi postquam eas omninò dimiserint, & ex misericordia ibidem eis esse concedatur. In quo patet, quòd etsi illi ignorantibus Simoniæ peccatum sit admissum, fructum tamen paternæ emptionis reportare non possunt. Quòd verò à crimine excusentur, hinc patet, quia pro hoc facto à sacris ordinibus non removentur. Si enim illius criminis participes essent, ad sacros ordines conscendere non possent. Illud ibidem intelligendum est de eo, qui per pecuniam est adeptus Sacerdotii dignitatem, non Episcopo, sed cuidam ex Principibus ejus datam; utroque tamen, ordinatore videlicet & ordinato, hoc ignorante.*

C. III. ¶ *De quodam, pro quo incuria parentum pecuniam dedit, non Episcopo, sed uni Principum ejus.*

Unde Urbanus II. *scribit Alberto Metensi Episcopo.*

PRæsentium portitorem, quem parentum incuriâ per pecuniam non Episcopo, sed cuidam Principum ejus datam, invitum Sacerdotii dignitatem obtinuisse significâsti, licèt sancti canones deponendum esse testentur, tamen quia culpam istam nescíens, & coactus commisit; & quia ab eodem ordine ut deponeretur, supplicavit ultroneus, ex consideratione discretionis (quæ mater est omnium virtutum) magis, quàm ex rigore canonum, misericordiæ viscera adhibendo, ipsum in eodem ordine esse, fraternitati tuæ consulimus: ita tamen, ut si *d* Ecclesia illa, cui deservit *e* Sacerdotum penuriam non patitur, suspensus à Sacerdotali officio permaneat. Quòd si fortassè Ecclesiæ utilitas exegerit, ut curam regiminis assumat, liceat ei ex concessione sui Episcopi, fratrumque obedientiâ, Sacerdotali officio fungi.

a *C. 6.* b *C. 7.* c *al. canonicis.* d *al. quia.* e *al. deserviunt.*

QUÆ-

QUÆSTIO VI.

QUid verò de his fieri debeat, qui ignoranter à Simoniacis ordinati sunt (quod sexto loco quæsitum est) suprà, in capitulo videlicet Urbani a, quod sic incipit: [Si qui à Simoniacis, &c.] *requiratur. Nunc autem de illis quæritur, qui non pro ordinatione pecunias offerunt, sed pro electione, vel ut decretum electionis fiat, vel ut subscriptione formetur, vel ut electioni non resistatur, aliquibus præmia largiuntur: an eorum electio vitiosa sit judicanda? Non enim videntur Spiritus Sancti donum emere, qui non pro consecratione, sed pro electione munera largiuntur, cùm nullius spiritualis gratia aliquos faciat electio participes. Sed sicut Ecclesiasticarum rerum emptores Simoniaci judicantur, quia Ecclesiasticis officiis ita adjuncta sunt, ut alterum sine altero alicui non proveniat: ita quia per electionem venitur ad consecrationem, perinde Simoniacus habetur, qui pro electione præmia largitur, ac si pro consecratione munera dedisset.*

C. I. ¶ *De iis, qui pro muneribus ordinationem faciunt.*

Unde Symmachus *scribit Cæsario Episcopo, epist. 1. cap. 5.*

SI *b* quis autem Episcopatum desiderat, datâ pecuniâ potentes personas minimè suffragatrices adhibeat: nec ad decretum sibi faciendum Clericos, vel cives ad subscribendum, adhibito cujuslibet generis timore compellat, vel præmiis quibuslibet exhortetur.

C. II. ¶ *Simoniacus est, qui, ut eligatur, præmia largitur.*

Item Gregorius *Salona* c *consistentibus, lib. 5. epist. 26.*

EGo *d* autem & vestræ dilectioni providens, & meæ animæ omnipotentis Dei judicium pertimescens, ejusdem Maximi causam subtiliter exquiri desidero, si nullis criminibus pressus, quæ sacro ordini contradicunt, si non per Simoniacam hæresim, id est, præmia quibusdam se eligentibus præbendo, ad Sacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum intercessor erit, si non obligatus de suis ad locum intercessionis venerit.

C. III. ¶ *Sicut ordinatio, sic electio, vel consensus sine venalitate debet præferri.*

Item Gregorius *Syagrio Episcopo Augustudunensi, & aliis Episcopis lib. 7. epist. 110.*

SIcut e is, qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus: sic qui ultrò ambit, vel importune se ingerit, est proculdubiò repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit, nisi ut crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat? Itaque, fratres charissimi, in Sacerdotibus ordinandis sinceritas vigeat: sit simplex sine venalitate consensus: pura præferatur electio, ut *f* ad summa 1 Sacerdotii non suffragio venditorum provectus, sed Dei credatur esse judicio.

1 ¶ Summa] *In vulgatis codicibus legebatur,* ad summum Sacerdotii, vel Pontificii. *Emendatus verò est hic locus ex originali, Anselmo, Polycarpo, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus.*

Si autem pecunia præmissa fuerit, vel soluta, electo vel ordinato penitus ignorante, nec eo modo ad electionem vel ordinationem pervenerit, ei nullatenus obesse videtur: nec ad reatum criminis pertinet, cujus conscientiam non habuit, nec ad electionis vel ordinationis cessationem, ad quam alias non per pravam illorum cupiditatem perveniisse docetur.

a *ead. q. 5.* b *Polyc. l. 2. tit. 1. Ansel. l. 6. c. 69.* c *al Salonis.* d *Ansel. l. 6. c. 76. Polyc. l. 2. tit. 3.* e *Ansel. l. 6. c. 79. Polyc. l. 1. tit. 1.* f *Ans. l. 6. c. 80.*

QUÆSTIO VII.

1 ps NUnc autem de septimâ quæstione tractandum est, an renuncians suæ hæresi sit recipiendus in Episcopali dignitate, vel non?

C. I. ¶ *Qui redeuntes ab hæresi in suum ordinibus recipiantur.*

De his ita scribit Cyprianus, *lib. 2. epist. 1.*

SI *a* qui Presbyteri, aut Diaconi, qui vel in Ecclesia Catholica priùs ordinati fuerint, & postmodum perfidi ac rebelles contra Ecclesiam steterint, vel apud hæreticos à Pseudoepiscopis, & Antichristis contra Christi dispositionem profanâ ordinatione promoti sint, & contra altare atque divinum verbum, sacrificia foris falsa ac sacrilega offerre conati sint; eos quoque hâc conditione susceptos convenit 1, cùm revertuntur, ut communicent Laici *b*, & satis habeant, quòd admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint; nec debere eos revertentes ea apud nos ordinationis & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaverint.

1 ¶ Convenit.] *In originali non est verbum istud, sed loco ipsius hæc huic capiti antecedunt:* Addimus plane & adjungimus, frater charissime, consensu & auctoritate communi, ut etiam si qui Presbyteri, &c. *Multa verò in hoc capite ex ipso B. Cypriano sunt emendata.*

C. II. ¶ *De iis, qui pro muneribus ordinationem faciunt, & qui redeuntes ab hæresi, in suis ordinibus recipiuntur.*

Item ex septimâ Synodo c.

SI *d* quis 1 omnem traditionem Ecclesiasticam scriptam, vel non scriptam violat, anathema sit. ¶ Omnis * Episcopus 2 vel Presbyter, aut Diaconus convictus, quòd pro muneribus ordinationem dederit, vel acceperit, à Sacerdotio cadat. ¶ Sed dicunt fortasse quidam, qui pœnitentiam agimus pro peccato, & Deus indulget illud. Ita & ego dico, quia omnem pœnitentiam recipit Deus, & indulget per pœnitentiam peccata, quæ jam facta sunt. Novi enim, quòd David fornicatorem & homicidam per pœnitentiam receperit Deus, & quòd dixerit de *e* eo: [*Inveni virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.*] Novi rursus eundem audientem *f* à Deo; [*Non ædificabis mihi domum, quia vir sanguinum es*] Scio Manassæ *g* per confessionem dimissam impietatem suam. Scio Meretrices *h*, & Telonarios per pœnitentiam receptos: nullum tamen eorum, qui ante 3 Baptismum peccavit, Sacerdotibus connumeratum. Scio *i* quosdam, dum essent in mundo, in multa fornicatione mansisse, Monachos verò, in multa fornicatione mansisse, Monachos verò factos quasi luminaria mundi resplenduisse: nullum tamen ad Sacerdotium ascendisse. Quod etsi 4 raro contigit, nulla tamen lex Ecclesiæ fuit. Novimus peccatricem priùs Mariam *k*, post conversionem, quamvis sancta & casta, tamen inter Diaconissas non est computata. Sed quid hoc dico? Sequens sanctos Apostolos *l*, & venerabiles Patres *m*, cum omni fiducia clamo: Qui per Simoniam ordinatus est, sive Episcopus, sive Presbyter, sive Diaconus, alienus est à Sacerdote: neque enim venalis est gratia Spiritûs Sancti. Caiphæ traditio & adinventio Simonis, à sancto Sacerdotio est aliena. ¶ Et si in fornicationem lapsus est aliquis post Baptismum, in Sacerdotium non recipitur. Canones *n* enim hoc prohibent. Si quis verò cum hoc peccato ad Sacerdotium provectus est, cognitus degradetur. *Item paulò*

a *Deus dedit part. 2. & 4. Ansel. l. 8. cap. 39.* b *al. Laici.* c *Ex actione 1. in 7. anathematis.* d *Deus dedit p. 2. Ivo p. 4. cap. 198.* * *Ex epist. Tarasii ad Joannem. Ivo p. 3. c. 121. Ans. lib. 6. c. 87.* e *Act. 13.* f *1. Paral. 22. & 1. Paral. 28.* g *2. Paral. 33.* h *Matth. 21. Marc. 2. Luc. 5.* i *Can. 30. Apost.* k *Joan. 11.* l *Act. 8.* m *Can. 16. Apost.* n *Conc. Neocæs. c. 9. 15. q. 8. c. 1. Polyc. l. 6. tit. 12.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

post. ¶ Episcopum, qui per pecuniam ordinatus est, confiteor, quia per pœnitentiam recipitur. Deus enim bonus est in omnibus, & aperta viscera ejus omni homini pœnitenti. Sed quoniam juxta Apostolum *a*, oportet Episcopum irreprehensibilem esse, quicunque per pecuniam vel ordinaverit aliquem, vel ordinatus est, ab omni Sacerdotio alienus sit. ¶ Tarasius 5 Patriarcha *b* dixit: Quicunque per pecuniam vel ordinant, vel ordinaverunt, vel ordinati sunt Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, vel quilibet de numero Sacerdotali, repellantur omninò à Sacerdotali honore; sicut Simon Magus à Petro. Quicunque 6 per pecuniam *c*, dispensationem, vel curam sortiti sunt Monasteriorum, vel Ecclesiarum, vel religiosarum domorum, gerontocomiorum, xenodochiorum, orphanotrophiorum, cum depositione expellantur à dispensatione illa & curâ. Qui post Baptismum cadens in fornicationem ordinatus est, si postmodùm confessus fuerit, cesset à ministerio: si verò convictus ab aliquo, deponatur omnino. Similiter *d* percussor Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, per se, vel per aliquem alium, quasi per hoc timeri volens, deponatur. *Item.* ¶ Qui per seculares potestates *e* ordinatus fuerit, aut Ecclesiam obtinuerit, deponatur: si verò 7 religiosam domum, expellatur.

1 ¶ Si quis] *Caput hoc ex magna parte collectum est ex variis locis septimæ Synodi, sed non ex versione Anastasii Bibliothecarii, quâ alioqui sæpè uti solet Gratianus. Initium quidem est in actione prima, anathematismo septimo.*

2 ¶ Omnis Episcopus] *Hinc usque ad vers.* Tarasius Patriarcha, *sumpta sunt ex epistola Tarasii ad Joannem Presbyterum, omissis tamen interdum nonnullis verbis: quæ quidem epistola in versione Anastasii est post actiones & canones septimæ Synodi: sed in nova versione impressa in tomis Conciliorum, est ante ipsam Synodum.*

3 Ante Baptismum] *Hoc quidem loco perspicuum erratum est, quod auctori glossæ negotium exhibuit.* ἀδύνατ᾽ ἦ τούτων ἐκ ἱερωσυνίου ἀξιωθῆναι, ἐ μήπω πρὸ τ᾽ βαπτίσματ@ τ῀ τὸ πύρ ἐχῃ: *Id est*; neminem verò horum in Sacerdotio annumeratum, nisi fortè ante Baptismum hoc admisit.

4 ¶ Etsi rarò] *Longè plenius in nova versione:* Quòd si autem id semel atque iterum factum est, non tamen consentiam legem in Ecclesia præscribit. *Græcè est,* ἂ ἐ κατὰ νόμ@ ἐκκλησίας τοῦτο γέγονε, ἐ νόμ@ ἐκκλησίας τοῦτο.

5 ¶ Tarasius] *Hæc videntur sumpta ex epistola Tarasii ad Hadrianum (de qua dictum est supr. q. 1. ad c.* eos, qui) *aut ex quinto capite septimæ Synodi: quibus locis refertur canon trigesimus Apostolorum.*

6 ¶ Quicunque per pecuniam] *Hæc habentur etiam novellâ 123. c. 24. apud Julianum antecessorem.*

2 ¶ Si verò religiosam] *Hæc non sunt in canone Apost.*

C. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Meldensi *f, cap. 43.*]

CAvendum *g* est, & summoperè studendum *h*, ac per virtutem Christi sanguinis interdicendum & Episcopis & Regibus, & omnibus sublimioribus potestatibus, atque cunctis fautoribus, & electoribus quorumcunque, atque consensoribus, seu ordinatoribus in gradu Ecclesiastico, ut nemo per Simoniacam hæresim, regiminis locum obtineat, quâcunque factione, calliditate, promissione, seu commoditate, aut datione per se, aut per submissam *i* personam.

a *1. Tim. 3.* b *In epist. Tarasii ad Hadrianum, & in 7. Synod. c. 5. ex canone Apost 30.* c *In eâd. epist. & c. 5. ex Concil. Chalced. c. 2. Novel. 123. c. 24. apud Julianum antecess. Concil. Neocæs. c. 9.* d *Can. 26. al. 28. Apost.* e *dist. 63. omnis electio. Can. Apost. 29. al. 31. & in sept. Synod. c. 3.* f *Et copiosius in schedis, de quib. 12. q. 2. precario.* g *Burch. l. 1. c. 21. Ivo p. 5. cap. 73.* h *al. præcavendum.* i *al. emissam.*

C. IV. ¶ *Qui redeuntes ab hæreticis recipi possunt, vel non.*

Item in eadem *Synodo septimâ, actione primâ.*

2 COnvenientibus apud Nicæam Bithyniæ, & considentibus Petro Archipresbytero, & Petro Presbytero, & Abbate monasterii sanctæ Sabæ, locum tenentibus Hadriani Papæ, & Tarasio Archiepiscopo Constantinopolis, & Joanne, & Thomâ Apocrysariis Apostolicarum sedium Orientalium, & cæteris Episcopis, Episcopi Siciliæ dixerunt: Dignum est 1, ut de futuris inquiramus. ¶ Item Basilius Episcopus Ancyræ dixit: Constitutio 2 Ecclesiastica habet canonicè tradita ab antiquo à sanctis Apostolis, & successoribus eorum, sanctis Patribus nostris & magistris, & sanctis universalibus sex Synodis, & localibus Synodis orthodoxis, ut qui ab aliqua hæresi revertuntur ad orthodoxam fidem, & traditionem catholicæ Ecclesiæ, scripto negare debeant hæresim suam, & confiteri Catholicam fidem. ¶ Item Tarasius Patriarcha dixit: Videtur vobis, ut sedes suas recipiant, qui ab hæresi revertuntur? ¶ Religiosissimi Monachi dixerunt: Sicut receperunt universales sex Synodi ab hæresi revertentes, ita & nos recipimus. ¶ Sancta Synodus dixit: Placet omnibus nobis. Et jussi sunt Basilius Episcopus Ancyræ, & Theodorus Episcopus Myrorum 4 civitatis, & Theodosius Episcopus Amorii sedere in gradibus, & in sedibus suis. ¶ Item Constantinus 3 Episcopus Cypri dixit: Non oportet nos, qui Episcopi sumus, indigere doctrinâ, sed aliorum esse doctores. Item Tarasius Episcopus dixit: Malorum 4 doctorum mala est doctrina. Ecclesia de malis doctoribus Sacerdotes non recipit. ¶ Item Joannes 5 Apocrysarius Orientalium sedium dixit: Hæresis separat omnem hominem ab Ecclesia. ¶ Item Tarasius Episcopus dixit: Ecce multi canonici libri, & Synodici, & paterni lecti sunt: & ab hæresi revertentes docuerunt nos recipere, si aliqua 6 alia causa non est in eis. ¶ Item Petrus 7 Apocrysarius Papæ dixit: Romæ exulatus est Macharius hæreticus à sancta sexta Synodo, & quadraginta dierum inducias dedit illi patet noster Benedictus Papa, & quotidie mittebat ad eum Bonifacium Consiliarium suum, & instruebat eum commonitoriis verbis ex divina Scriptura, & nullatenùs voluit emendari. Hoc autem faciebat, ut eum reciperet in ordine suo. ¶ Item Tarasius Episcopus *b* dixit: Quid dicitis de Anatolio? Nonne etiam in quarta Synodo factus est Princeps? & ecce ab eo ipso Dioscoro ordinatus est. Et nos igitur ita recipiamus eos, qui ab hæreticis ordinati sunt, sicut & Anatolius receptus est. ¶ Item. Verè vox *c* Dei est: quoniam non moriuntur filii pro patribus, sed unusquisque in peccato suo morietur: addatur, quoniam ex Deo est ordinatio. ¶ Item Tarasius Patriarcha dixit: Audivimus paterna mandata. Quid igitur? Oportet recipere ab hæreticis ordinatos? ¶ Sancta Synodus dixit: Audivimus, domine, & oportet nos recipere. ¶ Tarasius Patriarcha dixit: Plures eorum, qui in sexta Synodo convenerunt, à Sergio, Pyrrho, Paulo & Petro ordinati sunt, qui fuerunt principes hæreseos Monothelitarum: quoniam isti continuatim *d* in Constantinopolitana sede sederunt; & ab ultimo eorum Petro scilicet, usque ad sextam 8 Synodum non fuerunt plures, quàm duodecim anni. Thomas verò, & Joannes, & Constantinus ab hæreticis illis Archiepiscopi facti sunt, & tamen propter hoc non sunt reprobati. ¶ Sancta Synodus dixit, Hoc manifestum est. ¶ Constantini Episcopus Cypri dixit: Sufficienter ostensum est, quod ab hæreticis venientes recipiendi sunt. Si verò quis sponte ad hæreticum vadit, & accipit ordinationem, non recipiatur. ¶ Item Tarasius Patriar-

a *al. Myron.* b *al. Patriarcha.* c *Exech. 18. 4. Reg. 14.* d ἀμφισ῀δεν.

cha dixit: Et ego refuto eos, qui ob hujusmodi causam ad fidei subversionem ordinati sunt: & maximè, cùm præsentes essent orthodoxi Episcopi, à quibus poterant ordinari. Sic est enim paternus intellectus. Si verò 9 Synodalis consonantia fuerit, & unitas Ecclesiarum de orthodoxis, qui præsumpserint ab immundis hæreticis ordinari, depositioni subjaceant. Sancta Synodus dixit: Hoc est justum judicium.

¶ *Hoc etiam caput collectum est ex variis locis primæ actionis ejusdem septimæ Synodi, omninoq; operæ pretium est, integram illam actionem perlegere: nonnulla tamen notabuntur.*

1 ¶ Dignum est,] *Locus hic est post recitationem nominum Episcoporum, qui convenerant; sed valdè concisè refertur: quod in aliis etiam locis hujus capitis evenit.*

2 ¶ Constitutio] *Verba, quæ proximè huic parti antecedunt, sunt hæc:* δοθὲν λιβέλλιον ἀνέγνω ὅτως: *id est, ut interpretatur Anastasius, ex libello legit ita. Non enim sententiam dicit nunc Basilius, sed abjurat hæresim, in quam cum aliis lapsus fuerat: quam abjurationem una cum professione catholicæ fidei oportuit ipsum ex libello, quod nunc etiam in more positum est, recitare. Libellus verò hic incipit,* Constitutio, &c.

3 ¶ Constantinus] *Post receptionem Basilii, Theodori, & Theodosii, accesserunt alii Episcopi, qui in eandem hæresim lapsi, admitti se à sancta Synodo eodem modo postulabant, & cum unus ipsorum, excusationis gratiâ, dixisset, se à malis magistris seductum fuisse, Constantinus Episcopus Constantiæ, quæ in Cypro est, hoc ei exprobravit. Exprobratio Græcè sic habet,* ἐδὴ ἡμῖς ἐπισκόπως ὄν@ς, μὴ οἰδασκάλους ἔχειν, ἀλλὰ διδασκάλους εἶναι ἐτέρων: *quæ sic Anastasius vertit:* Oportebat vos, cùm essetis Episcopi, discendi nullam necessitatem habere, sed magistros esse potiùs aliorum.

4 ¶ Malorum] *Cùm Hypatius, & alii Episcopi, qui à sancta Synodo admitti petebant, dixissent, à malis magistris malas se doctrinas accepisse, respondens ei Tarasius Patriarcha, inquit:* ἐπεὶδὴ πρὸ εἴπατε, κακῶν διδασκάλων κ῀ τὸ μαθήματα, ἡ ἀκολουθία ὠκ κακῶν διδασκάλων ἱερὰς διηκόσ῀ κ῀ θεσπεσί@: *Id est:* Quandoquidem dixistis, malorum doctorum malæ disciplinæ, Ecclesia, ut ex malis doctoribus Sacerdotes admittat, non facilè adducitur. *Ex quo apparet, Tarasium non contradicere Constantino, ut auctor glossæ putavit.*

5 ¶ Item Joannes] *Post recitata verba Tarasii, cùm in Synodo dubitaretur, an etiam hi, sicuti tres priores recepti erant, statim essent recipiendi, Joannes Apocrysarius Patriarchæ Antiochiæ, & Constantinus Episcopus Constantiæ Cypri petierunt, ut canones, & sanctorum Patrum libri ex ipsellantes legerentur, ut maturius posset constitui, quomodo redeuntes ab hæresi ad Ecclesiam catholicam essent recipiendi, & cùm de octavo canone primæ Nicænæ Synodi (in quo de Catharis recipiendis agitur) dissereretur, Joannes hæc est interlocutus.*

6 ¶ Si aliqua alia causa] *Græcè est,* ᾗ εἰ τις αἰτία πονηρὰ ὠκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς: *quæ Anastasius vertit:* nisi forte in eis maligna fuerit noxa reperta. *& paulò post:* si non est in illis aliqua causa nefaria.

7 ¶ Petrus] *Post multos canones lectos, & multas sanctorum Patrum auctoritates recitatas, cùm Tarasius ex illo collegisset, ab hæresi revertentes esse recipiendos in catholicæ Ecclesiæ, Petrus Legatus Hadriani Papæ, exemplo Benedicti Papæ id confirmat.*

8 ¶ Usque ad sextam] *Græcè est,* ἕως τῆς ἕκτης συνόδ@ τὴν πλείον@ ἐφηλθον, ἢ δ᾽ ἑκατέντε: *Id est:* usq; ad sextam Synodũ non intercesserunt anni plures, quàm quindecim.

6 ¶ Si verò Synodalis] *Græcè legitur,* ἐὰν ᾗ συνοδικὴ ὁμ@φωνία γένητε, κ῀ ὁμόνοια τῶν ἐκκλησιῶν ἐπ᾽ ὀρθοδοξίᾳ, ὁ τολμῶν δότε τῶν βεβήλων αἱρέσεων χειροτονεῖσθαι, τῇ κεφαλῇ ὑποπεσ῀ται: *Quæ Anastasius vertit:* Si autem Synodica promulgatio, & concordia Ecclesiarum causâ orthodoxiæ facta fuerit, qui præsumpserit à profanis hæreticis ordinari, depositioni succumbet.

3 pars. ¶ *Ex hac auctoritate datur intelligi, quòd qui ab unitate catholicæ fidei in hæreticorum societatem transierit, ut de manibus eorum Ecclesiasticæ dignitatis Sacramenta percipiat: vel qui contemptis orthodoxis ab hæreticis ordinari desideraverit, etsi postea sua abrenuntians hæresi ad Ecclesiam redierit, officio tamen accepto fungi non poterit. Auctoritate verò Cypriani à prohibentur ab administratione Ecclesiastica, qui intra catholicam Ecclesiam ordinati ad fidei impugnationem dilabuntur.* ¶ *Porrò Simoniaci nec ab hæreticis ordinantur ad fidei subversionem: nec intra Ecclesiam catholicam ordinati adversus fidem armantur. Quamvis enim nonnullos per pecuniam ordinent, non tamen fidem impugnant, nec gratiam Spiritûs Sancti venalem prædicant. Unde veraci pœnitentiâ, cùm hæresim suam detestati fuerint, præmissis auctoritatibus non prohibentur recipi in suis gradibus. Veruntamen capitulo illo Nicænæ Synodi* b, si quis per pecuniam, &c. *& illo alio septimæ Synodi* c, si quis omnem traditionem, &c. *& Innocentii, & aliorum* d *multorum auctoritatibus irreparabiliter damnari jubentur.*

C. V. ¶ *In ordine malè accepto Simoniaci pœnitentiam agere non possunt.*

Hinc etiam Leo IV. *Episcopus Britanniæ.*

REquiritis *e* de iis, qui turpissimo lucro columbas in templo Domini vendere non pertimescunt, & sua facta, improbâ temeritate, Simonis hæresi conjunguntur, utrùm possint in ordine pœnitentiam agere, an tantummodò extra ordinem, & Sacerdotalem fieri gradum? Quod nos quidem convictis & iis, qui tam detestabile nefas (quod jam multis est damnatum Conciliis) peregisse noscuntur, nullâ possumus pœnitentiâ subvenire, & tot spiritualibus Patribus obviare, sed in illorum Patrum me sententia convenire omnibus certum sit.

¶ *Epistola hujus Leonis quarti ad Episcopos Britanniæ magna pars (in qua etiam est hoc caput) habetur in Codice pervetusto.*

4 pars. ¶ *Nisi rigor disciplinæ quandoque relaxetur ex dispensatione misericordiæ. Multorum enim crimina sunt damnabilia, quæ tamen Ecclesia tolerat pro tempore, pro persona, intuitu pietatis, vel necessitatis, sive utilitatis, & pro eventu rei. Pro tempore: sicut* Gelasius, *qui cùm necessitate temporis videret, Italicam Ecclesiam propter belli famisq; incursionem fere omnium Clericorum officio destitutam, adeò ut pleriisque populis subsidia regendarum deessent animarum, concessit de Monachis, vel de Laicis Clericos assumi, ita dicens Episcopis per Lucaniam, epist. 1. c. 1.*

C. VI. ¶ *Pro temporum necessitate Apostolica sedis decreta temperantur.*

NEcessariâ *f* rerum dispensatione constringimur, & Apostolicæ sedis moderamine convenimur, sic canonum paternorum decreta librare, & retrò Præsulum prædecessorumque nostrorum præcepta metiri, ut quæ præsentium necessitas temporum in restaurandis Ecclesiis relaxanda deposcit, adhibitâ diligenti consideratione (quantum potest fieri) temperemus.

Item, Priscis igitur, &c. [*Require supr. in tractatu ordinando-rum.*] *Item* Innocentius *g* Papa, *cùm pro necessitate temporis, ne nimium scandalum esset in Ecclesia, ordinatos à Bonoso hæretico sustineret, ait in decretis suis, epist. 22. ad Episcopos Macedoniæ, c. 5.*

C. VII. ¶ *Cessante necessitate, debet cessare, quod urgebat.*

QUod pro remedio, ac necessitate temporis statutum est, constat primitùs non fuisse. & ℣. ¶ Quod ergò necessitas pro remedio reperit, cessante *h* necessitate, debet utique cessare pariter, quod urgebat: quia aliud 1 est ordo legitimus, aliud, quod usurpatio ad præsens fieri tempus impellit.

1 ¶ Quia aliud] *In originali, & apud Ivonem, & in multis manuscriptis Gratiani legitur:* alius est ordo legitimus, alia usurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit.

a *Supra eâd. si qui Presbyteri.* b *Fortè supr. eâd. qu. 1. qui per pecunias. aut q. 7. c. si quis omnem. & quicunque per pecuniam.* c *sup. eâd. q. 7. si quis. q. 3. c. ult. q. 1. c Arianos.* d *q. 1. c. si quis confugerit. & cap. qui studet & c. si quis Episcopus per pecuniam.* e *Ivo p. 5. c. 115.* f *Polyc. l. 7. t. 15. Anf. l. 2. c. 34. Ivo p. 3. c. 141.* g *dist. 55.* h *sup. eâd. q. 1. quod pro necessitate. Ivo in prolog.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Similiter ex dispensatione etiam in Nicæno Concilio, *c.8. de Novatianis statutum est, ut ad Ecclesiam redeuntes ordinentur.*

C. VIII. ¶ *Iterum ordinentur, qui ex Novatiana ad Ecclesiam redierint.*

SI qui voluerint venire ad Ecclesiam Catholicam & Apostolicam ex Novatianis, placuit sancto Concilio, ut i ordinentur, & sic maneant in Clero. Ante omnia autem hanc ab eis confessionem per scripturam exigi oportet, ut fateantur se communi consensu Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ statuta observaturos.

1 ¶ Ut ordinentur,] *Græce est,* ὥστε χειροθετεῖσθαι αὐτοὺς μόνον ἐν τῷ κλήρῳ: *quod Dionysius vertit*; ut impositionem manûs accipientes sic in Clero permaneant. *At Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus, in actione prima septimæ Synodi, post recitationem istius canonis, istam vocem,* χειροθεσία, *interpretatur* benedictionem, *non* ordinationem.

C. IX. ¶ *Juramentum à schismate redeuntium. Item* Gregorius *lib.10. reg. epist.31.*

QUoties *a* cordis oculus nube erroris obductus supernæ illustrationis lumine fit serenus, magnâ cautelâ nitendum est, ne latenter auctor schismatis irruat, & ab unitatis radice eos, qui ad eam reversi fuerant, telo iterum erroris abscindat. Et ideò postquam ego ille civitatis illius Episcopus, comperto divisionis laqueo, quo tenebar, diutinâ mecum cogitatione pertractans, pronâ & spontaneâ voluntate ad unitatem sedis Apostolicæ, divinâ gratiâ duce, reversus sum, & ne non purâ mente, sed simulatâ reversus existimet, spondeo sub ordinis mei casu, & anathematis obligatione, atque promitto tibi, & per te sancto Petro, Apostolorum Principi, atque ejus Vicario beatissimo Gregorio, vel successoribus ipsius, me nunquam quorumlibet suasionibus, vel quocunque alio modo, ad schisma, de quo Redemptoris nostri misericordiâ liberante ereptus sum, reversurum; sed semper me in unitate sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, & communione Romani Pontificis per omnia permansurum. Unde jurans dico per Deum omnipotentem, & hæc sancta quatuor Evangelia, quæ in manibus meis teneo, & salutem *b* dominorum nostrorum Rempublicam gubernantium, me in unitate, sicut dixi, Ecclesiæ Catholicæ, & communione Romani Pontificis, semper & sine dubio permanere. Quòd si (quod absit) aliquâ excusatione, vel argumento ab hac me unitate divisero, perjurii reatum incurrens, æternæ pœnæ obligatus inveniar, & cum auctore schismatis habeam in futuro seculo portionem. Hanc autem professionis, promissionisque meæ chartulam Notario meo cum consensu Presbyterorum, & Diaconorum, atque Clericorum, qui me in hac unitate obligantes, in suprascriptis omnibus pronâ simul voluntate secuti, atque propriis manibus subscripturi sunt, scribendam dictavi, & propriâ manu subscribens tibi tradidi. Acta in loco illo, die illo, & Consulibus suprascriptis. Subscriptio Episcopi illius. Ego ille i, Episcopus civitatis illius, huic confessioni promissionique meæ, præstito de conservandis suprascriptis omnibus sacramento, subscripsi.

1 ¶ Ego ille,] *Reposita est antiqua nota,* ille, *ex codicibus epistolarum B. Gregorii impressi, ac manuscripti, quæ quidem nota in hoc capite multoties reperitur. Pro ea in vulgatis Gratiani exemplaribus erat N. Aliqua verò alia, quæ parum ab originali discrepabant, nihil causæ visum est, cur mutarentur.*

Cæterum ex canonum rigore contrà scribit Felix Papa III. *omnibus Episcopis, epist.1.c.5.*

C. X. ¶ *Qui extra Ecclesiam baptizati fuerint, vel rebaptizati, ad Ecclesiasticam militiam non admittantur.*

QUi *a* in qualibet ætate alibi, quàm in Ecclesia Catholica aut baptizati, aut rebaptizati sunt, ad Ecclesiasticam militiam prorsus non *b* permittantur accedere. Quibus satis esse debet, quòd in Catholicorum numero sunt recepti. Quoniam de suo ordine & communione videbitur ferre judicium, quisquis hoc violaverit institutum, vel qui non removerit eum, quem *c* ejus cœtu ad ministerium Clericale obrepsisse cognoverit.

Pro persona: sicut beatus Gregorius *scribitur Januario Episcopo, lib.7. indict.2. epist.1. aut.*

C. XI. ¶ *Rigor canonum pro persona aliquando relaxatur.*

TAnta *d* nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, ut eam, nisi adhuc humanitùs pensaremus, fixâ jam maledictione feriremuus. *& infra.* ¶ Et quidem pœnæ sententia in te fuerat jaculanda: sed quia simplicitatem tuam cum senectute novimus, interim tacemus.

Pietatis intuitu: sicut de illiteratis e, & corpore vitiatis Gelasius *aut Episcopis per Lucaniam, epist.1. c.18.*

C. XII. ¶ *Canonum decreta pietatis intuitu nonnunquam relaxantur.*

SI qui vel temeritate propriâ, vel incuriâ præsidentium tales ante susceptî sunt; in his, in quibus constituti sunt, locis eatenus perseverent, ut nihil unquam promotionis accipiant, satisque habeant, hoc ipsum sibi pro nimia miseratione concessum.

Necessitatis intuitu: sicut Hilarius Papa, *qui cum de quodam Episcopo præter notitiam atque consensum Metropolitani ordinato loqueretur, ne in utroque grave scandalum fieret, ait in epistola f sua ad Asianum, & universos Episcopos Tarraconensis provinciæ.*

C. XIII. ¶ *Necessitatis causâ quædam in Ecclesia tolerantur.*

QUoniam quicquid ab alterutra parte est indicatum, omni videmus perversitate confusum, temporum necessitate perfectâ, hac ratione decernimus ad veniam pertinere, quod gestum est, ut nullus 1 deinceps præter notitiam atque consensum Metropolitani ordinetur *g* Antistes.

1 ¶ Nullus] *Hoc loco verba Hilarii summatim referuntur.*

C. XIV. ¶ *De eodem. Item* Innocentius *Episcopus Macedoniæ, epist.22.c.6.*

QUoties à populis, aut à turba peccatur, qui in omnes propter multitudinem non potest vindicari, multum solet transire. Priora ergò dimittenda dico Dei judicio, & de reliquo maximâ solicitudine præcavendum.

C. XV. ¶ *Ex dispensatione quædam tolerantur, quæ canonum rigor condemnat. Item ex epistola* Cyrilli *h missa Maximo Diacono Antiocheno.*

DIdici *i* à diligendo mihi Paulo Monacho, quia recusat pietas tua usque hodie communionem reverendissimi Episcopi Joannis amplecti, pro eo, quòd quidam in Antiochena Ecclesia malè adhuc cum Nestorio vel sentiant, vel jam senserint quidem, sed forsitan resipuerint. Probet igitur tua modestia, utrum aliquando hi, qui dirumur colligi, nudè ac irreverenter

a *Anselm. lib.6. c.161. Polyc.lib.7. tit.6.* b *al. salutem gentium, atque illustrium dominorum] al gentiumq; illustrium] Anselm.*

a *Ansel.l.7.c.17. Burch.l.4.c.293. Ivo p.1.c.293.* b *nequam] orig.* c *ex eis ad ministerium] orig.* d *Suprà dist.86. tanta. Burch.l.1.c.197. Ivo p.2.cap.78. & p.5.c.312.* e *Suprà distinct.36. illiteratos.* f *Ante c.1.* g *consecretur] orig.* h *In prima actione septimæ Synodi.* i *Ivo in prologo. Pann. in prologo, c.23.*

cum

um Nestorio sentiant, & invicem colloquantur: licèt aliquando cauteriatam habuerint conscientiam, colligantur autem nunc, actâ pœnitentiâ super iis, in quibus subrepti sunt: quamvis confiteri fortassis revereantur excessum. *& j. a.* ¶ Ut autem non æstimemur amare contentionem, amplectamur Episcopi reverendissimi Joannis communionem, indulgentes ei, & causâ dispensationis, ejus negotium non subtiliùs vel districtiùs, sive vehementiùs erga se recognoscat agitari. Dispensationis enim gratiâ, (sicut dixi) eget negotium multum.

¶ *Hæc epistola beati* Cyrilli *refertur in actione prima septimæ Synodi. Et quoniam in magni ponderis argumento versatur, ac prudentissimè scripta est, multa autem in hac versione corrigenda fuissent, placuit Græcam ipsam epistolam cum interpretatione nova afferre.*

Τῶ ἁγίῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ ἡμῶν Κυρίλλῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας, Μαξίμῳ Διακόνῳ Ἀντιοχέως, ὑπόμνησις.

Ἐμαθον παρὰ σοῦ ἀγαπητὲ μὴ ἀζοίντος Παύλου, ὅτι πειθαίτατα ἡ τῆ θρησείᾳ μέχρι σήμερον τῶν καινοτομιῶν τῶν περὶ τὸν ἀειμνήστου Ἰωάννου, ἀφ' οὗ τὸ ἔνιας σὺν τῇ Ἀλικαρνέως ἐκκλησίᾳ ἢ Φρονθίνος ἔτι τὰ δὲ Νεστορίου, ἢ περιφρονήσεως μᾶν, ἀπεχομένης εἰς ἴσης ἕνεκα. δοκιμασάτω τοίνυν τὸ σὸν ἐπιεικὲς, πότερον ποτὲ οἱ λεγόμενοι σωφάγδαι, γομφιοὶ, καὶ ἀναισχύντως τὰ δὲ Νεστορίου, καὶ Φρονθίνου, ἐκ καλάσιν ἑτερίας, ἢ κεκαινοτηλαστωμένοι μὲν ἐρήκασι ποτὲ τῶν σωτάδων, σωφάγδαντες ἢ ἴσως μεμελημένοι ἐφ' οἷς σωπεπάγκασι, αἰσχυνόμενοι ἢ ἴσως ὁμολογεῖν τὸ παλαιόν. συμβαινεῖ γάρ τινα τοιαῦτα διὰ τὰς ἀπατηθείσας γένεσ. καὶ εἴδης σωτρέχοντας νῦν τῇ ὀρθῇ πίστει, ἀμνησικακεῖ διὰ τῶν παρελθόντων. βουλόμεθα γὰ μᾶλλον δοκεῖν αὐτὸς ὁ ἄν, ἢ ἀναισχύντω γνώμῃ συναγρεῦσαι τοῖς Νεστορίου κακίαις, ἵνα ἢ μὴ δόκωμεν πιμᾶν τὸ φιλόνεικον, ἀπατώμεθα τῷ θεῷ τὸν ἐλαχέστατον ἐπίσκοπον Ἰωάννην κοινωνίαν, συγχωροῦντες αὐτῷ, ἢ οἰκονομίας ἕνεκα μὴ ἀκριβολογούμενοι σφόδρα, διὰ τὰς μεγαλωσύνας. οἰκονομίας γὰ, ὡς ἔφην, δόντες τὸ πρᾶγμα πολλῆς.

Sancti Patris nostri Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini *ad Maximum Diaconum Antiochenum admonitio.*

COgnovi ex dilecto Monacho Paulo, pietatem tuam usque ad hunc diem recusare communionem religiosissimi Episcopi Joannis: eo quòd aliqui sunt in Ecclesia Antiochena, qui vel adhuc cum Nestorio sentiunt, vel senserunt quidem, nunc autem ab eo fortasse abstinent. Perpendat igitur æquitas tua, utrum tandem, qui dicuntur convenire, palàm atque impudenter Nestoriana & sentiant, & cum aliis etiam loquantur: an aliquando quidem cauteriatam habuerint conscientiam, nunc autem ideò conveniant, quòd ipsos pœnituerit erratorum, quibus simul abrepti fuerant, pudeat autem fortasse lapsum suum fateri. Solet enim ferè tale quiddam iis, qui decepti sunt, usuvenire. Quòd si illos nunc ad rectam fidem conversos videas, malorum præteritorum memoriam depone. Malumus enim eos videre negantes, quàm defendentes Nestorii vitia. Cæterùm, ne videamur contentionis cupidi, religiosissimi Joannis communionem amplectamur, indulgentes ei, atque ut conveniens in his rebus moderatio teneatur, non nimiùm diligenter in eos, qui resipiscunt, inquirentes. Res enim, ut dixi, magnæ eget moderationis.

¶ *In eandem sententiam scribit Joanni Antiocheno Patriarchæ, in epistola, quæ habetur tomo 5. act. Concilii Ephesini Ingolstadii impressi, his verbis:* Optamus autem, ut omnes res suas agant, neque turbas Ecclesiis, per Christi gratiam, Doctorumque ubilibet agentium prudentiam utcunque jam sedatas, denuò excitent, neque vel sibiipsis, vel aliis negotia faceſſant. Cæterùm si sunt, qui à Nestorio aliquando steterunt, nunc verò ex animo resipiscentes à nugis illis discedere, mutatâque voluntate rectam, inculpatamque fidem complecti cupiunt, eos placidè suscipere oportet, nec cuiquam illorum, præteritorum gratiâ, convicium facere: ne quâ ratione ansa quibusdam præbeatur, ut cunctantiùs ad meliora festinent.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Idem *ad Gennadium Presbyterum, & Archimandritam.*

DIspensationes *a* rerum nonnunquam cogunt parùm quidem à debito quosdam foras exire, ut majus aliquid lucri faciant. Sicut enim ii, qui mare navigant, tempestate urgente, navique periclitante anxiati, quædam exonerant, ut cætera salva permaneant: ita & nos, cùm non habemus salvandorum omnium negotiorum 1 penitùs certitudinem, despicimus ex iis quædam, ne cunctorum pariamur dispendia 2.

1 ¶ Negotiorum] *Græcè est,* ὅτω δ ἡμεῖς ὲν τοῖς πρεσβύμασιν, οὗτοι μὴ ἔξη τὸ λίαν ἀκριβῶς ἐξετάσεως μεταχειρίζειν: *Id est:* Sic & nos in negotiis, ubi non licet exquisitissimam illam rationè servare, despicimus quædam.

2 ¶ Dispendia.] *Omisit hic Gratianus ex hac epistola ea referre, quæ ad propositam quæstionem maximè faciunt. Sunt autem hæc, quæ Ivo etiam recitat:* Et hæc scribo cognoscens, quòd pietas tua tristetur in sanctissimum, & Dei cultorem fratrem, & comministrum nostrum Proclum Episcopum, eò quòd admiserit in communionem Æliensium Hegumenuum, quem quidem Ecclesiæ leges, Palæstinæ Præpositum non noverunt. *& j.* ¶ Igitur ne refugiat pietas tua sanctissimi, & Deo amicissimi Procli Episcopi communionem. Una enim fuit cura mihi, & sanctitati ejus, & dispensationis modus nulli sapientium displicuit. *Vocem* Hegumenuum, *id est, Præpositum, videtur supplesse Anastasius, ut exprimeret locutionem Græcam,* τὸν τῶν ἡγεμόνων, *aut fortasse illam in suo codice habuit.*

Utilitatis intuitu: sicut in Meldensi Concilio, *c.64. perhibetur de filiis virginum vi raptarum, & sic ad conjugium raptorum applicatarum.*

C. XVII. ¶ *Utilitatis intuitu quædam in Ecclesia tolerantur.*

TAli conjugio generati, Ecclesiasticis ordinibus non applicentur, nisi fortè eos aut maxima Ecclesiæ utilitas, vel necessitas postulet, vel evidens meritorum prærogativa commender.

Huic Petrus b concordans ait: [In veritate comperi, quia non est acceptor personarum Deus, &c.]

Pro eventu etiam res quædam in Ecclesia tolerantur: sicut Leo *in decretis suis de Laicis subitò contra decreta canonum ordinatis Episcopis ait, epist.85.al.87.c.1. Episcopis Africæ.*

C. XVIII. ¶ *Laicus, qui contra decreta canonum ad Episcopatum promoventur, ex misericordia susceptum officium relinquitur.*

EXigunt 1 causæ, ut non solùm in tales Præsules, sed etiam in ordinatores eorum ultio competens proferatur. Sed circumstant nos, hinc mansuetudo clementiæ, hinc censura justitiæ, ut credamus quædam dicta utcunque toleranda, quædam verò penitùs amputanda. Illos ergò, quorum provectio hoc tantùm reprehensionis incurrit, quòd ex Laicis ad officium Episcopale delecti sunt, locum suum tenere permittimus, non præjudicantes Apostolicæ sedis statutis, nec beatorum Patrum regulas solventes: quia remissio peccati non dat licentiam delinquendi, nec quod potuit aliquâ ra-

a *Ivo ibid. Pann. ibid. c.24.*

a *Ead. act.1. septimæ Synodi ex versione Anastasii. Ivo in prolog. Pann. in prolog. c.25.* b *Act.10.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione concedi, fas erit amplius impunè committi: ne 2, quod ad tempus piâ lenitate conceſſimus, juſtâ poſt hæc ultione plectamus.

1 ¶ Exigunt cauſæ,] *In ipſa epiſtola Leonis hæc antecedunt:* Cùm ergò inter vos tantum valuerint aut ſtudia populariùm, aut ambitus ſuperborum, ut non ſolùm Laicos, ſed etiam ſecundarum *(ſic enim rectè legitur in epiſtolis cum aliis beati Leonis operibus Colonia impreſſis, non ſecularium, ut in tomis Conciliorum)* uxorum viros, aut viduarum maritos, ad officium cognoſcamus paſtorale provectos, nónne aptiſſimæ exigunt cauſæ, ut Eccleſiæ, in quibus iſta commiſſa ſunt, judicio ſeveriore purgentur, & non ſolùm in tales Præſules, &c. *Eſt verò caput hoc multis locis in ſummam redactum, omiſsâ narratione delictorum illorum, quibus minimè ſanctiſſimus ille Pontifex ignoſcit.*

2 ¶ Ne, quod ad tempus] *Hæc, quæ repetuntur infrà, c. Donatum, ſumpta ſunt ex ſecundo capite ejusdem epiſtolæ.*

C. XIX. ¶ *Donatiſta & Novatiani, quamvis reprehenſibiliter ordinati, tamen ex neceſſitate tolerantur.*

Idem *in eadem epiſt. c. 3.*

MAximum quoque ex Laico, licèt reprehenſibiliter ordinatum, tamen ſi Donatiſta jam non eſt, & à ſpiritu ſchiſmaticæ pravitatis alienus, ab Epiſcopali, quam quoquo modo adeptus eſt, non repellamus dignitate: ita ut ipſe libello ad nos directo *a* Catholicum ſe eſſe manifeſtet.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem initio, c. 3.*

DOnatum autem Salicinenſem *b* ex Novatiano cum ſua (ut comperimus) plebe converſum, ita Domino volumus gregi præſidere, ut libellum fidei ſuæ ad nos meminerit dirigendum: quo & Novatiani dogmatis damnet errorem, & pleniſſimè confiteatur Catholicam veritatem. Quæ *c* enim nunc certarum remiſimus conſideratione cauſarum, antiquis deinceps cuſtodienda ſunt regulis, ne, quod ad tempus piâ lenitate conceſſimus, juſtâ poſt hæc ultione plectamus.

C. XXI. ¶ *Redeuntes ab hæreſi, poſt publicam profeſſionem, in ſuis ordinibus recipi poſſunt.*

Idem *Januario* d *Epiſcopo Aquilegienſi, epiſt. 3.*

SAluberrimum *e* enim, & ſpiritualis medicinæ utilitate pleniſſimum eſt, ut ſive Presbyteri, ſive Diaconi, aut cujuslibet ordinis Clerici, qui ſe correctos videri voluntatque ad Catholicam fidem, quam jampridem amiſerant, rurſum reverti ambiunt, priùs errores ſuos, & ipſos auctores errorum, damnari à ſe ſine ambiguitate fateantur: ut ſenſibus pravis etiam peremptis nulla ſperandi ſuperſit occaſio, ne ullum membrum talium poſſit ſocietate violari: cùm per omnia illis profeſſio propria cœperit obviare. Circa quos etiam illam canonum conſtitutionem præcipimus cuſtodiri, ut in magno habeant beneficio, ſi ademptâ ſibi omni ſpe promotionis, in quo inveniuntur ordine, ſtabilitate perpetuâ maneant: ſi tamen iteratâ tinctione non fuerint maculati.

C. XXII. ¶ *Ab hæreſi redeuntes, hæreſim & ejus auctores publicè deteſtentur.*

Item ex Concilio *f* Martini Papæ, *c. 36.*

SI quis Epiſcopus, ſive alicujus Epiſcopi Presbyter, aut Diaconus in alicujus hæreſis opinionem offenderit, & ob hanc cauſam fuerit excommunicatus, nullus Epiſcopus eum in communionem recipiat, niſi priùs in communi Concilio, correcto fidei ſuæ libello, ſatisfaciat omnibus, & ita liberam ſuam teneat purgationem. Hoc idem & de fidelibus Laicis ſit decretum, ſi in aliqua hæreſis opinione fuerint nominati.

2 *al. edito.* b *al. Seminacenſem.* c *Ibid. c. 2.* d *al. Julianæ.* e *Idem epiſt. 83 ad Septimium. Anſ. l. 12. c. 39. Ivo p. 16. c. 95. l. 9. 2. omnis cujuslibet.* f *In capitulis Martini Brach.*

5 pars. *Ecce, quibus de cauſis quædam in Eccleſia tolerantur, quæ eiſdem ceſſantibus piâ ſeveritate vindicantur. Quando autem toleranda ſint, quandò reſecanda,* Gelaſius Papa *diſtinguit, dicens Epiſcopis per Lucaniam, epiſt. 1. c. 11.*

C. XXIII. ¶ *Quando in Eccleſia aliqua ſint toleranda.*

ETſi illa nonnunquam ſinenda ſunt, quæ, ſi cæterorum conſtet integritas, nocere ſola non valeant: illa tamen ſunt magnoperè præcavenda, quæ recipi, niſi manifeſtâ decoloratione non poſſunt. Ac ſi ea ipſa, quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur, vel rerum, temporumque cogit intuitus, vel acceleratæ provisionis reſpectus excuſat; quanto magis illa nullatenùs mutilanda ſunt, quæ nec ulla neceſſitas, nec Eccleſiaſtica prorſus extorquet utilitas?

Aliquando enim pro neceſſitate, vel utilitate Eccleſiæ mutilantur & laxantur præcepta canonica.

6 pars. *Breviter oſtendimus, qui revertentes ab hæreſi in ſuis ordinibus valeant recipi, vel qui non. Nunc autem quæritur de iis, qui ab hæreticis ordinati ſunt, ſi ad unitatem catholicæ matris Eccleſiæ redierint, Utrum in eodem ordine iterum valeant ordinari?* Semel enim conſecratus *(ut ait B. Gregorius a)* iterùm conſecrari non debet. ¶ *Item Sacramenta, quæ ab hæreticis in forma Eccleſiæ miniſtrantur (ſicut Auguſtinus b teſtatur) reiterari non debent, ne non homini, ſed Sacramento videatur injuria fieri.* ¶ *Sed illud Gregorii de his intelligitur, qui conſecrationem Sacerdotalem, vel Epiſcopalem acceperunt: qui aut per manûs impoſitionem ſuam ad Eccleſiam redierunt, effectum ſuæ unctionis c accipiunt, aut ab ejus adminiſtratione perpetuò ceſſare jubentur. Similiter illud Auguſtini de eadem myſticâ unctione, & de Sacramento Baptiſmatis intelligitur.* ¶ *Sunt autem in Eccleſia alii ordines, qui ſine ſacramentali unctione, ſolâ Epiſcopi benedictione, cum quadam vaſorum, vel indumentorum diſtributione præſtantur; ut ſunt Levitæ, & cæteri infra eos conſtituti. Hi quamvis ab hæreticis ordinentur, tamen ad Eccleſiam redeuntes in eodem ordine (ſi aliàs digni fuerint) ab Eccleſia ordinentur: nec fiet in eis reiteratio muneris, cùm ab hæreticis nihil daceatur eis fuiſſe collatum.*

C. XXIV. ¶ *Redeuntes ab hæreticis ſunt ordinandi.*

Unde Urbanus II. *ſcribit Petro Piſtorienſi Epiſcopo, & Ruſtico Abbati Vallis umbroſæ.*

DAibertum *d* à Nezelone 1, licèt Simoniaco, non Simoniacè ejuſdem confeſſione reperimus in Diaconum ordinatum: & B. Innocentii Papæ ſententiâ conſtat declaratum, quòd Nezelon (quem conſtat ab hæreticis ordinatum) quia nihil habuit, nihil dare potuit ei, cui manus impoſuit. Nos igitur tanti Pontificis auctoritate firmati, & Damaſi *e* Papæ teſtimonio roborati, qui ait: *(Reiterari oportet, quod malè actum eſt:)* Daiberrum ab hæreticis corpore & ſpiritu digreſſum, atque utilitatibus Eccleſiæ pro viribus inſudantem, ex integro (Eccleſiæ neceſſitate ingruente) Diaconum conſtituimus. Quod non reiterationem exiſtimari cenſemus, ſed tantùm integram Diaconii dationem: quoniam, ut prædiximus, qui nihil habuit, nihil dare potuit.

1 ¶ Nezelone,] *Marianus Scotus in vita Gregorii VII. mentionem facit Archiepiſcopi Magdeburgenſis hoc nomine appellati.*

C. XXV. ¶ *De eodem.*

Item Damaſus Papa, *epiſt. 4. de Chorepiſcopis.* a

PEr illicitam *f* manûs impoſitionem vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepiſſe, habebant: & ubi vulnus infixum eſt, neceſſe eſt medicinam adhibere, quâ infixa ſanetur macula: id eſt, reiterari neceſſe eſt, quòd legitimè actum, aut collatum minimè probatur 1. Nam quomodo honorem poſſit retinere, qui ab illo acceperit, qui poteſtatem dare legitimè non habuit, invenire non poſſum.

a *ſupra diſt. 68. c. 1.* b *ſupr. eâd. q. 1. quod quidam.* c *al. ordinationis.* d *Pann. l. 3. c. 81.* e *ſupr. 1. q. 1. ventum. c. ſequent. per illicitam.* f *9. q. 1. per illicitam.*

1 ¶ Probatur.]

1 ¶ Probatur.] *In originali hæc adduntur:* ſi perfectum eſſe debebit.

C. XXVI. ¶ *Item lib. 9. Cod. tit. 2 ad legem Juliam repetundarum.* Impp. Theodoſius ac Valentinianus *AA. Florentio.*

7 SAncimus ejuſmodi viros ad provincias regendas accedere, qui ad honoris inſignia non ambitione vel pretio, ſed probatæ vitæ, & amplitudinis tuæ *b* ſolent teſtimonio promoveri: ita ſanè, ut quibus hi honores per ſedis tuæ, vel per noſtram fuerint electionem commiſſi, jurati inter geſta depromant, ſe pro adminiſtrationibus ſortiendis neque dediſſe quidpiam, neque daturos unquam poſtmodum fore, ſive per ſe, ſive per interpoſitam perſonam, in fraudem legis, ſacramentique, aut donationis, venditionisve titulo, aut alio velamento cujuscunque contractûs: & ob hoc (exceptis ſolis ſalariis) nihil penitus tam in adminiſtratione poſitos, quàm poſt depoſitum officium pro aliquo præſtito beneficio tempore adminiſtrationis, quam gratuitò meruerint, accepturos. Et licèt neminem divini timoris, contemnendo jusjurandum, arbitremur immemorem, ut ſaluti propriæ ullum commodum anteponat; tamen ut ad ſalutis timorem etiam neceſſitas periculi ſubjungatur, ſi quis auſus fuerit præbita Sacramenta negligere, non modò adverſus accipientem, ſed etiam adverſus dantem, accuſandi cunctis, tanquam publicum crimen, concedimus facultatem, quadrupli pœnâ eo, qui convictus fuerit, modis omnibus feriendo.

C. XXVII. ¶ *De eodem.*

Item Paſchalis Papa.

PAtet Simoniacos, veluti primos & præcipuos hæreticos, ab omnibus fidelibus reſpuendos, & ſi commoniti non reſipuerint, ab exteris poteſtatibus opprimendos. Omnia enim crimina ad comparationem Simoniacæ hæreſis quaſi pro nihilo reputantur.

¶ *In tribus vetuſtis exemplaribus, poſt caput ſancimus, omiſsâ inſcriptione Paſchalis, & capite iſto,* Patet, *ſequuntur continenter ſubjecta Gratiani verba,* His breviter, &c.

His breviter præmiſſis ad ea veniamus, quæ Eccleſia ſeveritate diſciplinæ parata eſt ulciſci: oſtendentes, quibus accuſantibus, vel teſtificantibus quilibet ſint convincendi; quo judice quiſque deheat condemnari, vel abſolvi; ſi cauſa vitiata fuit, quo remedio poſſit ſublevari; ſi accuſatores defecerint, an reus ſit cogendus ad purgationem. Et ut facilius pateat, quod dicturi ſumus, exemplum ponatur ſub oculis, in quo auctoritates hinc inde controverſantes diſtinguantur, & quid ſanctorum Patrum ſententiæ auctoritas, liquidò intixatur.

CAUSA II.

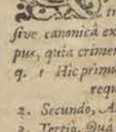

Iudam Epiſcopus de lapſu carnis à Laico impetitur. Duo Monachi, unus Subdiaconus, & duo Levitæ adverſus ipſum teſtimonium ferunt. A Metropolitano ſuo ſeſe ſe prægravari. In ipſa ventilatione cauſa tres ex teſtibus deficiunt, ſive promiſſione decepti c, ſive canonicâ examinatione reprobati. Expeliatur tamen Epiſcopus, quia crimen ejus notorium erat.

q. 1 Hic primùm quæritur, An in manifeſtis judiciarius ordo ſit requirendus?

2. *Secundo, An expoſtatus ab aliquo ſit judicandus?*

3. *Tertiò, Quâ pœnâ ſint feriendi, qui in accuſatione, vel teſtificatione defecerint?*

4. *Quarto, An duorum teſtimonio ſit condemnandus? (nem?*

5. *Quinto, Si deficientibus accuſatoribus ſit cogendus ad purgatio-*

6. *Sexto, Si remedium ſit dandum ei, qui cauſâ dilationis vocem appellationis exhibuerat?*

7. *Septimò, Si Laici, Monachi, vel quilibet inferiorum ordinum in accuſatione majorum ſint audiendi?*

8. *Octavò, Quomodo debeat fieri accuſatio, an in ſcriptis, an ſine ſcriptis?*

a *Tit. 27. l. 6.* b *al. ſua.* c *al. illecti.*

QUÆSTIO I.

1 QUod autem nullus ſine judiciario ordine damnari valeat, auctoritatibus probatur.

C. I. ¶ *Damnari non valeat, niſi aut convictus, aut ſponte confeſſus.*

De eo namque ait Auguſt. *hom. 50. de utilitate pœnitentiæ.*

NOs *a* in quenquam ſententiam ferre non poſſumus, niſi aut convictum, aut ſponte confeſſum.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Conſtantinus *b* Imperator.

JUdex *c* criminoſum diſcutiens, non antè ſententiam proferat capitalem, quàm aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes teſtes convincatur.

¶ *Habetur caput hoc Cod. Theod. l. 9. tit. 40. in legis primæ interpretatione: itemq; in capitulis Hadriani, c. 57. & C. 5. c. 156.*

Hoc 1 idem teſtatur Auguſtinus, & eisdem verbis.

2 ¶ Hoc] *Abſunt iſta ab uno ex pervetuſtis exemplaribus.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *lib. 2. epiſt. 50.*

SIcut *d* ſine judicio quenquam nolumus condemnari; ita quæ juſtè 1 diffinita fuerint, nullâ patimur excuſatione differri.

1 ¶ Juſtè] *Abeſt vox iſta ab originali. In uno autem manuſcripto Gratiani eſt,* juſtâ ſunt diffinita ſententiâ.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Eleutherius *Epiſcopus ad Epiſcopos Galliæ.* a

NIhil *e* [contra *f* quemlibet accuſatum] abſque legitimo, & idoneo accuſatore fiat. Nam & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Judam furem eſſe ſciebat; ſed quia non eſt accuſatus, ideò non eſt ejectus.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Felix Papa I. *ad Paternum Epiſcopum.* g a

PRimates *h* accuſatum diſcutientes Epiſcopum, non antè ſententiam proferant damnationis, quam Apoſtolicâ 1 freti auctoritate, aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocentes, & canonicè *i* examinatos regulariter teſtes convincatur. Aliter irritam eſſe cenſemus, & injuſtam Epiſcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam, ita ut oppreſſis ab omnibus in cunctis ſubveniatur cauſis.

1 ¶ Apoſtolicâ freti auctoritate,] *Hæc addita ſunt ex epiſtola Felicis & Zepherini. Nam damnari Epiſcopi ſine conſenſu & auctoritate Romani Pontificis nec tunc poterant, nec tunc poſſunt. 3. q. 6. c.* diſcutere. *& alibi.*

C. VI. ¶ *Multi per tolerantiam ſuſtinendi ſunt, quamvis ſententiâ divini judicii ſint condemnati.*

Idem decrevit Zepherinus Papa *k. Item* Auguſt. 1 a

UNus ex vobis me traditurus eſt.] ¶ Bene dixit *l*, ex vobis, & non ex nobis. Ex vobis enim eſt, à quibus per judiciariam poteſtatem confeſſus, aut convictus, excluſus non eſt. A me verò, qui nullis indigeo argumentis, & omnia certiſſimè novi, ſeparatus & diviſus eſt. Tale enim eſt, ac ſi diceret, etſi ego eum per occulti judiii ſententiam damnarum habeo, vos tamen adhuc illum per tolerantiam ſubſtinete.

1 ¶ Auguſtinus] *Sic in multis vetuſtis exemplaribus: quamvis verba hujus capitis apud S. Auguſtinum non ſint inventa.*

C. VII. ¶ *Nullum ſervetur judicium, niſi ratione habitum.*

Item Gregorius *Joanni Defenſori, juncti in Hiſpaniam, lib. 11. epiſt. 50.*

INprimis *m* requirendum eſt de perſona Presbyteri, dilectiſſimi *n* fratris & Coëpiſcopi noſtri Januarii,

a *inſt. eâd. multi.* b *In capitulis per Hadrianum collectis. c. 57. Cap. 5. c. 156.* c *Burch. l. 16. c. 6. Pann. l. 4. c. 111.* d *Anſ. l. 6. c. 30.* e *Anſ. l. 3. c. 54. Polyc. l. 3. tit. 1. Pann. l. 4. c. 115.* f *abſunt iſta ab orig.* g *Et Zepherinus epiſt. 1. ad Epiſcopos Siciliæ, uſque ad verſ. aliter.* h *Anſ. l. 3. c. 68. Burch. l. 16. 157. Ivo p. 5. c. 243. & 247. Pann. l. 4. c. 13. 11. q. 3 irritam.* i *abeſt ab epiſt. Zepherini.* k *Zepherinus loco proximè indicato.* l *Matth. 26.* m *Anſ. l. 3. c. 73.* n *forte legendum, & dilectiſſimi.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& si ita se veritas habet, sicut ejusdem Episcopi petitio continet, in Ecclesia, atque in loco suo, modis omnibus idem Presbyter revocetur. Si autem dictum fuerit, quia contra ipsum causa aliqua mota, sive probata est, subtiliter ipso præsente, & pro se rationem reddente, quærendum est & genus causæ, & modus probationis, ut ex hoc colligere valeas, utrum adhuc in exilio 1 demorari, an certè in Ecclesia sua, & officio suo debeat revocari. ¶ De Episcopi supradicti persona hoc statuendum est, ut si nulla contra eum criminalis causa, quæ exilio vel depositione digna est, mota, sive probata est, is qui eo superstite Episcopus perversè, ac contra canones in Ecclesia ejus ordinari præsumpsit, Sacerdotio privatus, ab omni Ecclesiastico ministerio repellatur. Qui etiam eidem dilectissimo Januario fratri, & Coëpiscopo nostro tradendus est, ut ab ipso aut in custodia habeatur, aut certè ab eo ad nos per omnia transmittatur. Episcopi verò, qui eum ordinaverunt, vel ordinationi ejus consentientes interfuerunt, sex mensibus Dominici corporis & sanguinis communione privati, agere pœnitentiam decernantur in monasterio, & suprascriptus Januarius loco & ordini suo modis omnibus reformetur. Si verò communione privatis, mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis viatici non negetur. Si autem Episcopi in præjudicium 2 condemnationis vel depositionis memorati Episcopi se metu judicis consensisse, ac talia fecisse non suâ sponte fassi fuerint, & tempus eis abbreviandum est, & modus pœnitentiæ temperandus. Si verò ille, qui locum ejus invasit, de hac fortassè luce migravit, & alter est ordinatus, quia levioris *a* culpæ videtur (cùm non quasi ifti superstiti, sed successisse defuncto videatur) Episcopatûs illi officium in illa Ecclesia tantummodo interdicatur, ut in alia Ecclesia, quæ Sacerdote vacaverit, si electus fuerit, possit esse Episcopus: ad Malachitanam tamen Ecclesiam nunquam aliquo modo reversurus. ¶ Gloriosus autem Comitiolus, quicquid prædictus Episcopus per violentiam, atque insecutionem ipsius expendisse, vel damnum pertulisse dato sacramento firmaverit, eidem Episcopo restituere compellatur *b*. Si *c* autem aliter, quàm antefati Episcopi petitio continet, actum esse forsitan perhibetur, subtiliter quærendum est, & veritate cognitâ, cum Dei timore, quod justitiæ ordo suaserit, judicandum. ¶ Quia ergo Stephanus Episcopus odio *d* sui quædam ficta, & de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed injustè se asserit condemnatum, diligenter quærendum est primò, si judicium ordinabiliter est habitum, id est *e*, si alii accusatores, atque alii testes fuerunt. Deinde causarum qualitas est examinanda, si digna exilio, vel depositione fuit; si eo *f* præsente, qui accusatus est, sub jurejurando contra eum testimonium dictum est; si scriptis actum est, vel ipse licentiam respondendi, & defendendi se habuit. Sed & de personis accusantium, ac testificantium subtiliter quærendum est, cujus vitæ, cujus conditionis, cujusvé opinionis, aut ne inopes patrimonii sint, aut ne fortè aliquas contra prædictum Episcopum inimicitias habuissent, & utrùm testimonium ex auditu dixerunt, aut certè se scire specialiter testati sunt, si scriptis judicatum est, & partibus præsentibus sententia recitata est. Quòd si forte hæc solenniter acta non sunt, nec causa probata est, quæ exilio, vel depositione digna sit, in Ecclesiam suam modis omnibus revocetur. Hi verò, qui eum contra Dei timorem & canonum statuta condemnaverunt, excommunicati in monasterium ad agendam pœnitentiam sex mensibus mittendi sunt: ita sanè, ut si cuiquam eorum mortis contigerit imminere periculum, viatici benedictio non negetur. Ipse autem, qui eo vivente locum ejus temerariè ambivit, privatus Sacerdotio, ab omni ministerio Ecclesiastico repellatur, atque eidem dilectissimo fratri & Coepiscopo nostro tradatur, ut eum aut ipse ad nos transmittat, aut apud se in custodia habeat. Episcopi verò, qui eum ordinare præsumpserunt, vel perversæ ipsius ordinationi præbuere consensum, iidem communione privati, sex mensibus ad agendam pœnitentiam in monasterio deputentur. Si autem Episcopi in præjudicium condemnationis, vel depositionis memorati Stephani se metu judicis consensisse, ac talia fecisse non suâ sponte professi fuerint, tempus eis abbreviandum est, & modus pœnitentiæ temperandus. Si igitur is, qui prædicti Stephani locum invasit, fortassè defunctus est, atque alius in Ecclesia ejus Episcopus ordinatus est, illud de eo statuendum est, quòd superiùs de causa fratris, & Coepiscopi nostri Januarii diximus. ¶ Quòd si fortè aliqua de objectis contra memoratum Stephanum Episcopum probata sunt, aliqua verò doceri minimè potuerunt, cautâ omnino consideratione pensandum est, utrum leviora capitula, an certè graviora probata sint, ut ex eis, qualiter diffinitionem tuam formare debeas, possis scire. ¶ Gloriosus verò Comitiolus, si suprascriptus Episcopus innocens esse claruerit, quicquid de rebus ejus, vel Ecclesiæ ipsius tulit, ei sine aliqua restituat dilatione. Sed & quæque se in persecutionem ac violentiam ejus expendisse, vel damnum idem Episcopus pertulisse juraverit, idem memoratus Gloriosus Comitiolus reddat ac satisfaciat. Si autem Episcopum antedictum talem culpam commisisse constiterit (quod absit) &c. *ut ff. in causa Monachorum.* De persona Presbyteri, &c. *ut ff. a in causa,* Clericus adversus Clericum. Et *ff. in eadem epistola 54. undecimi libri.* De persona Januarii Episcopi sciendum est, graviter omninò, & contra leges esse actum, ut violenter de Ecclesia traheretur; dum si quamlibet aliam injuriam à quocunque Episcopo passus fuerit in Ecclesia, injuriantem capitali pœnâ percutiat, & sicut majestatis reum omnibus det accusandi illum licentiam, ut hujus legis series loquitur Codicis *b* lib. I. tit. VI. constitutione decimâ. Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit, ut in Ecclesias Catholicas irruens, Sacerdotibus & ministris, vel cultoribus ipsis, vel ipsi cultui, locoq; aliquid importet injuriæ, &c. *& ff. in eadem epistola* c. De persona Stephani Episcopi ad hoc attendendum est, quia nec invitus ad judicium trahi, nec ab Episcopis alieni Concilii debuit judicari. *& ff.* ¶ Contra hæc si dictum fuerit, quia nec Metropolitanum habuit, nec Patriarcham, dicendum est, quia à sede Apostolica (quæ omnium Ecclesiarum caput est) hæc causa audienda, ac dirimenda fuerat: sicut & prædictus Episcopus petiisse dignoscitur, qui Episcopos alieni Concilii judices habuit omnino suspectos. Quia ergo sententia non à suo judice dicta nihil firmitatis obtineat, lectionis hujus tenor ostendit libro Codicis septimo, &c. *& ff.* ¶ Quòd autem dicitur à servis suis accusatus, sciendum est, quia audiri minime debuerunt. *& ff.* ¶ Si verò de crimine *d* majestatis dicitur accusatus, nec ipsum de eo credendum fuit, si vita vel opinio ejus talis ante non extitit. *& ff.* ¶ Quòd autem dicit idem Episcopus, quia se absente, aliqui sint vilissimi testes exhibiti: hoc si verum est, nullius esse momenti lege noscendum est. *& ff.* ¶ Testes autem quales, vel cujus opinionis ad testimonium admittendi sunt, plurimæ leges ostendunt, quæ penè nulli habentur incognitæ, quæ

a *al. levior culpa.* b *al. condemnetur.* c *Ivo p. 6. c. 343. Pann. l. 4. c. 82.* d *al. in odio suo.* e *al. aut si alii accusatores, alii testes fuerint.* f *al. aut si.*

a *16. q. 6. cap. si Episcopum. 11. q. 1. de persona ex Gregor. lib. 11. epist. 54.* b *l. si quis. Cod. de Episc. & Clericis. Cod. Theodos. lib. 16. tit. 2. cap. 31.* c *17. q. 4. si quis suadente.* d *Si verò dictum fuerit, quia de hoc accusatus est, quod ad majestatis crimen attinet,] orig.*

etiam

etiam sanciunt, ut vilissimis testibus sine corporali discussione credi non debeat. ¶ Quòd autem dicitur, quia nihil scriptis judicatum est, legendus est titulus XLIV. libri VII. Codicis, quia scriptis debuit judicari. Nam ibi inter alia dicitur atque præcipitur, ut sententia, quæ sine scripto dicta fuerit, ne nomen quidem sententiæ habere mereatur.

1 ¶ Exilio] *In vulgatis sequebatur,* vel deportatione *quæ voces sublatæ sunt, quia neque in vetustis Gratiani, neque apud B. Gregorium leguntur.*

2 ¶ Si autem Episcopi in præjudicium] *Hæc usque ad vers.* Quòd si fortè, *addita sunt ex epistola: quemadmodum & paulo inferius à verbo,* dilatione, *usque ad vers.* Si autem Episcopum, *ut orationis cursus sit expeditior. Nam Gratianus referebat se ad superiora, in quibus habentur similia, hoc modo, &c.* ut suprà de causa Januarii Episcopi. *Quorum autem capitum initia citantur ex inferioribus causis, ea sic relicta sunt, quemadmodum anteà se habebant, ut modus citandi Gratiano usitatus agnoscatur.*

C. VIII. ¶ *Ultima sententia debet de scripto proferri.*

Item Codicis libro septimo, titulo a *de sententiis ex breviculo recitandis,* Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus *AAA.*

STatutis generalibus jussimus, ut universi judices, quibus reddendi juris in provinciis permisimus facultatem, cognitis causis, ultimas definitiones de scripti recitatione proferant. Huic adjicimus sanctioni, ut sententia, quæ dicta fuerit, cùm scripta non esset, nec nomen quidem sententiæ habere mereatur, nec ad rescissionem perperàm decretorum, appellationis solennitas requiratur.

¶ *In duobus vetustis codicibus hoc & sequens caput non habentur, & hanc legem Codicis B. Gregorius in præcedenti capite manifestè indicaverat.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio apud S. Medardum, *Hincmarus Rhemorum Archiepiscopus dixit:*

LEgum *b* Ecclesiasticarum consuetudo & auctoritas talis est, ut in causis gestorum semper scripturam requirant, adeò, ut qui ad sacrum fontem accedit, suum dare nomen præcipiatur. Qui ad summum Sacerdotium provehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem a suis ordinatoribus literas accipere jubetur. Qui etiam ab Ecclesiastica societate quoliber excessu discernditur, libelli *c* inscriptione aut recipitur, aut ejicitur. Sed & 1 qui accusatur, aut excommunicatur, seu reconciliatur, per scripturam accusari, vel reconciliari jubetur. Et sic in cæteris hujusmodi in tantum scriptura deposcitur, ut sicut beatus Gregorius *d* in commonitorio ad Joannem Defensorem ex Romanis legibus *e* sumens scribit: [*Sententia, quæ sine scripto profertur, nec nomen sententiæ habere mereatur* f.]

1 ¶ Sed & qui] *In originali est:* Sed qui accusatur, vel qui excommunicatur, reconciliatus per scripturam accusari, vel reconciliatus commendari jubetur. Et sic, &c.

C. X. ¶ *Restituendus est, quem neque convictum, neque confessum constat esse ejectum.*

Item Nicolaus Papa *Girardo* g *Turonensi Archiepiscopo.*

NOtum *h* sit tuæ fraternæ charitati, quòd iste Presbyter pauper, nomine Christophorus, de sua angustia ad nostram clementiam lachrymabiliter sit conquestus, dicens, se falsis criminibus impetitum, & ab Ecclesia sua non convictum, neque confessum, irrationabiliter fuisse ejectum. Nam, ut ipse refert, tuâ diligentiâ per tres vices inquisitione factâ, nulla in se neque de fornicationis crimine, neque de homicidii consensione 1, (de quibus impetebatur) reperiri potuit culpa, nisi quia suæ paupertatis causâ, quæ perebantur, aut consentire noluit, aut implere non potuit. Quæ suus tamen æmulus ultroneus egit, qui injustè illius Ecclesiam præripuit. Idcircò magnoperè monemus Reverentiam tuam, ut etiam quæ, te fortè ignorante, Gieziacâ cupiditate peracta esse videntur, tuæ fraternitatis censurâ celeri emendatione corrigantur: scilicet restituendo Ecclesiæ propriæ jam dictum Sacerdotem, atque ei reddendo tuâ pietate pristinum, quem perdidit, honorem, & nullatenus canonica instituta alicujus temeritate contemni permittas: quia facientem & consentientem par pœna constringit.

1 ¶ Consensione] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis exemplaribus. Nam anteà legebatur,* consessione. *Ivo autem habet,* consensu.

C. XI. ¶ *Antequam causa probetur, aliquis excommunicari non debet.*

Item *de libro constitutionum.*

NEmo *a* Episcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur, propter quam Ecclesiastici canones hoc fieri jubent. Si quis autem adversùs eam *b* excommunicaverit aliquem, ille quid em, qui excommunicatus est, majoris Sacerdotis auctoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem, qui non legitimè excommunicavit, in tantum abstineat tempus sacrosanctâ communione, quantum majori Sacerdoti visum fuerit, ut quod injustè fecit, ipse justè patiatur.

C. XII. ¶ *Incerta & dubia judicari non possunt.*

Item Augustinus *in epistola 137. ad Clerum, & universam plebem Hipponensem.*

NOmen *c* Presbyteri propterèa non ausus sum de numero collegarum ejus vel supprimere, vel delere, ne divinæ potestati, sub cujus examine causa adhuc pendet, facere viderer injuriam, si illius judicium meo vellem judicio prævenire: quod nec in negotiis secularibus judices faciunt, quando causæ dubitatio ad majorem potestatem refertur, ut pendente relatione aliquid audeant commutare. Et in Episcoporum Concilio constitutum est, nullum Clericum, qui nondum convictus sit, suspendi à communione debere, nisi ad causam suam examinandam se non præsentaverit.

C. XIII. ¶ *Nec suspicionis arbitrio, nec ante verum & justum judicium aliquis condemnetur.*

Item Melchiades Papa *Episcopis Hispaniæ.* a.

PRimò *d* semper ante omnia diligenter inquirite, ut cum justitia & veritate *e* definiatis: neminem condemnetis ante verum & justum judicium: nullum suspicionis arbitrio judicetis: sed primùm probate, & posteà charitativam proferte sententiam: & quod *f* vobis non vultis fieri, alteri nolite facere.

C. XIV. ¶ *Qui ab accusatione prohibeantur, & qui recipiantur.*

Item ff. lib. XLVIII. tit. g *de accusationibus & inscriptionibus l. Qui accusare.*

PRohibentur accusare alii propter sexum, vel ætatem ut mulier, & puer illus. Alii propter sacramentum, ut qui stipendium merent. Alii propter magistratum potestatemvé, in qua agentes sine fraude in jus vocari *h* non possunt. Alii propter delictum proprium, ut infames. Alii propter turpem quæstum, ut qui duo judicia adversùs duos reos subscripta habent, nummosvé ob

a *Apud Julianum Antecessorem novel. 123. c. 15. 24. q. 3. de illicita. Ivo p. 5. cap. 371. & p. 14. c. 42.* b *al. eâ.* c *Ivo p. 6. c. 388.* d *Polyc. l. 1. tit. 8. Pann. l. 4. c. 11. 15.* e *al. charitate.*

a *tit. 44. l. 3.* b *Extrà de libelli oblat. c. 1. Burch. l. 2. c. 197. Ivo part. 6. c. 269.* c *Libellaris scriptione] orig.* d *Sup. eâd. c. in primis.* e *C. l. 7. tit. 44.* f *meretur.] orig.* g *al. Alrardo.* h *Ivo p. 6. c. 429.*

f *Tob. 4.* g *tit. 2. l. 8.* h *al. evocari.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

accusandum, vel non accusandum acceperint. Alii propter conditionem suam, ut libertini *a* contra patronos. Alii *b* propter suspicionem calumniæ, ut illi, qui falsum testimonium subornati dixerunt. Nonnulli *c* propter paupertatem, ut sunt, qui minùs, quàm quinquaginta aureos habent. Hi tamen *d* omnes, si suam injuriam exequantur, mortemvè propinquorum defendant, ab accusatione non excluduntur. ¶ Liberi, libertique non sunt prohibendi suarum rerum defendendarum gratiâ, de facto parentum patronorumvè queri; putà *e* si dicant, vi se a possessione ab his expulsos: scilicet non ut crimen vis eis intendant, sed ut possessionem recipiant. Nam & filius quidem non prohibitus est de facto matris queri, si dicat suppositum ab ea partum, quo magis cohæredem haberet: sed eam ream lege Corneliâ facere, permissum ei non est. ¶ Ab alio delatum alius deferre non potest: sed eum, qui abolitione publicâ, vel privatâ interveniente, aut desistente accusatore, de reis exemptus est, alius deferre non prohibetur. ¶ Mulierem *f* propter publicam utilitatem ad annonam pertinentem audiri à Præfecto annonæ deferentem Divus Verus *g* & Antoninus rescripserunt. Famosi quoque accusantes sine ulla dubitatione admittuntur. Milites quoque, qui causas alienas deferre non possunt, qui pro pace excubant, vel magis ad hanc accusationem admittendi sunt. Servi quoque deferentes audiuntur.

2 pars. *His omnibus auctoritatibus datur intelligi, quod nullus est condemnandus, nisi judicio ordinabiliter habito aut convincatur, aut reum se ipse confiteatur. Verum hæc de illis intelligenda sunt, quorum crimina sunt occulta: cæterum, quæ manifesta sunt, judiciarium ordinem non requirunt.*

C. XV. ¶ *Sine accusatione, manifesta judicentur.*
Unde Ambrosius.

MAnifesta, accusatione non indigent.
¶ *Ivo in epistola ad Hugonem, quæ incipit,* Literas V.P. *sic ait:* Manifesta autem, accusatione non indigere, testatur beatus Ambrosius super epistolam ad Corinthios, ita dicens de eo, qui cum noverca: [*Judicis non est, &c.*] *ut infrà c.* de manifesta.

C. XVI. ¶ *De eodem.*
Item Nicolaus Papa *Ludovico Regi in epistola, quæ incipit:* [Syllabarum.]

QUæ *h* Lotharius Rex nepos vester facit, accusatore non indigent. *Manifesta quippe sunt* (teste *i* Apostolo) *opera carnis, fornicatio, immunditia, &c.*

¶ *Sumptum est ex epistola, quæ habetur in codice sæpè memorato monasterii Dominicanorum, in qua hæc præcedunt:* Accusatorem autem habere Lotharium non nisi illum, qui accusator fratrum in Apocalypsi appellatur, & opera ejus, quæ & ipsa ejusdem antiqui hostis instinctu patrantur, profecto comperimus. Quæ vero Lotharius Rex, &c.

In manifestis enim calliditate accusantium non opprimitur reus, nec tergiversatione proprium crimen celatur, cum culpâ suâ oculi omnium sponte se ingerat: atque ideo in talibus judiciarius ordo non requiritur: qui ideo institutus est, ut nec innocentia insidiis pateret adversantium, nec culpa delinquentium sententiam effugeret justi examinis.

C. XVII. ¶ *Ordinem judiciarium manifesta non desiderat causa.*
Unde Stephanus Papa V. *Leoni Episcopo Theatensi.*

DE *a* manifesta & nota pluribus causâ non sunt quærendi testes, ut sanctus Ambrosius in epistola ad Corinthios dixit, de fornicatore sententiam exponens Apostoli *b*: [*Judicii,* inquit, *non est sine accusatore damnare, quia & Dominus Judam, cùm fur esset, sciebat: sed quia non est accusatus, minimè abjecit.*] *Ut tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit.* [*Cognito opere isto pellendum illum fuisse de cœtu fraternitatis Apostolus censuit. Omnes enim crimen ejus sciebant, & non arguebant. Publicè enim noverca suam loco uxoris habebat: in qua neque testibus opus erat; neque tergiversatione aliquâ poterat tegi crimen.*] & paulò post. [*Absens facie, præsens autem auctoritate Spiritus, qui nusquam abest, jam judicavi ut præsens eum, qui hoc admisit, tradi Satanæ in interitum carnis.*]

¶ *Extat integra hæc epistola in collatione canonum sine auctoris nomine in Vaticana Bibliotheca.*

3 pars. *Sed sciendum est, quòd eorum, quæ manifesta sunt, alia sunt nota judici, & incognita aliis: alia sunt manifesta aliis, & occulta judici: quædam verò sunt nota judici, & aliis. Quæ judici tantùm nota sunt, sine examinatione ferri non possunt: quia dum accusatoris persona assumitur, judiciaria potestas amittitur. In una enim eademq; causa nullus simul potest esse accusator & judex.*

C. XVIII. ¶ *Quando aliqui sunt corrigendi, quando tolerandi.*
Item Augustinus *in homilia de pœnitentia* (*quæ est* 50.)

MUlti *c* corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas: multi nesciuntur, *donec* d *veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum & infrà.* ¶ Nos verò à communione prohibere quenquam non possumus (quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis) nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive sæculari, sive Ecclesiastico judicio nominatum, atque convictum. Quis enim sibi utrumque audeat assumere, ut cuiquam ipse sit & accusator, & Judex? Cujusmodi regulam etiam Paulus Apostolus in eadem ad Corinthios epistolâ breviter insinuâsse intelligitur, cum quibusdam commemoratis criminibus, Ecclesiastici judicii formam ad omnia similia ex quibusdam daret. Ait *e* enim: [*Scripsi vobis in epistola non commisceri fornicariis. Non utiq; fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut raptoribus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exisse.*] Non enim possunt homines in hoc mundo viventes, nisi cum talibus vivere: nec *f* eos possunt lucrifacere Christo, si eorum colloquium, convictumq; vitaverint. Unde & Dominus cum publicanis & peccatoribus comedens: [*Non* g *est opus,* inquit, *sanis Medicus, sed malè habentibus. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.*] Et ideo sequitur Apostolus *h*, & adjungit: [*Nunc scripsi vobis non commisceri. Si quis frater nominatur in vobis, aut fornicator, aut idolis serviens, aut avarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec quidem cibum simul sumere. Quid enim mihi de his, qui foris sunt, judicare? Nonne de his, qui intùs sunt, vos judicatis? De his autem, qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum à vobis ipsis.*] Quibus verbis satis ostendit, non temerè, aut quomodolibet, sed per judicium auferendos esse malos ab Ecclesiæ communione; ut si per judicium auferri non possunt, tolerentur potiùs, ne perversè malos quisque *i* evitando, ab Ecclesia ipse discedens, eos, quos fugere videtur, vinciat *k* ad gehennam. Quia & ad hoc nobis sunt in Scripturis sanctis exempla proposita: velut in *l* messe, ut palea sufferatur usque ad ultimum ventilabrum: vel intra *m* illa retia, ubi pisces boni cum malis usque ad segregationem, quæ futura est in littore, id est, in fine sæculi, æquo animo tolerentur. Non enim

a *al.liberti.* b *leg.9.* c *leg.10.* d *leg.10.* e *al.veluti* f *leg.13.* g *al.Severus. Posita hic sunt aliquot verba ex Pandectis Flor.* h *Anſ.l.12.c.35.* i *Gal.5.*

a *Vide suprà c. manifesta. Ivo part.6.c.43.1. Pann.l.4.c.117. Ambr. ad c.5.* b *1.Cor.5.23.q.4. si quis.* c *Beda 1.Cor.5. Anſel.3.c.70. Polyc.l.7.tit.7.* d *1.Cor.4.* e *1.Cor.5.* f *23.q.4. c.infidales.* g *Matth.9.* h *1.Cor.5.* i *a.quousque.* k *al.mittas.* l *Matth.3.* m *Matth.13.*

contrarium

contrarium est huic loco id, quod alio loco dicit Apostolus *a*: [*Tu, quis es, qui judicas alienum servum? suo Domino stat, aut cadit.*] Noluit enim hominem ab homine judicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario usurpato judicio; sed potiùs ex lege Dei secundum ordinem Ecclesiæ, sive ultro confessum, sive accusatum, atque convictum. Alioquin illud cur dixit? [*Si quis frater nominatur aut fornicator, aut idolis serviens, &c.*] nisi quia eam nominationem intelligi voluit, quæ fit in quenquam, cùm sententia ordine judiciario, atque integritate profertur? Nam si nominatio sola sufficit, multi damnandi sunt innocentes, quia sæpe falsò in *b* quoquam crimina nominantur. ¶ Non ergò illi, quos monemus agere pœnitentiam, quærant sibi comites ad supplicium, nec gaudeant, quia plures invenerint. Non enim propterea minùs ardebunt, quia cum multis ardebunt.

C. XIX. ¶ *Peccatum, quòd tantùm Judici notum est, ab eo damnari non valet.*
Idem *sermone 16. de verbis Domini:*

SI peccaverit, inquit, in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum. Quare? quia peccavit in te. Quid est, [*In te peccavit?*] Tu scis, quia peccavit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccavit, secretum quære, cùm corrigis, quod in te peccavit. Nam si solus nôsti, quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor. Attende, quemadmodum vir justus Joseph *c*, tanto flagitio, quod de uxore fuerat suspicatus, tantâ benignitate pepercit: antequam sciret, unde illa conceperat, quam gravidam senserat, & se ad illam non accessisse noverat. Restabat itaque certa adulterii suspicio: & tamen, quia ipse solus senserat, ipse solus sciebat, quid de illo ait Evangelium? [*Joseph autem, cùm esset vir justus, & nollet eam divulgare.*] Mariti dolor non vindictam quæsivit: voluit prodesse paccanti, non punire peccantem. [*Cùm,* inquit, *nollet eam divulgare, voluit eam occulte dimittere.*] *& infrà.* ¶ Ergò ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipsa verò corripienda sunt secretiùs, quæ peccantur secretiùs. Distribuite tempora, & concordat Scriptura. Sic agamus, & sic agendum est, non solum, quando in nos peccatur, sed etiam quando peccatur ab aliquo, ut ab altero nesciatur, in secreto debemus corripere. *& paulò post.* ¶ Novit enim nescio quem homicidam Episcopus, & alius illum nemo novit. Ego nolo *d* illum publicè corripere, & tu quæris inscribere? Prorsus nec prodo, nec negligo: corripio in secreto: pono ante oculos ejus Dei judicium: terreo cruentam conscientiam: persuadeo pœnitentiam. Hâc charitate prædìti esse debemus. Unde aliquando homines reprehendunt nos, quòd quasi non corripiamus: aut putant nos scire, quod nescimus: aut putant nos tacere, quod scimus. Sed sorte quod feis, & ego scio: sed non coram te corripio, quia curare volo, non accusare. ¶ Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant: aliquando nobis produntur ab uxoribus suis, plerunque zelantibus; aliquando maritorum salutem quærentibus. Nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, ante omnia ostendentes, homini in tali peccato constituto, sauciamque gerenti conscientiam, illud vulnus esse mortiferum.

4 pars. *Quando verò crimen est notum aliis, & non judici, nec tunc sine examinatione feriendum est: quia in crimen sibi occultum judex sententiam ferre non debet.*

a *Rom.14.* b *miquoq; crimine*] *Bedæ in c.5. 1.ad Cor.* c *Matthæi 1.* d *al.volo*] *orig.*

C. XX. ¶ *Sententia non præcipitanter ferenda est.*
Unde Evaristus Papa a *aut epist.2.*

DEus *b* omnipotens, ut nos à præcipitatæ sententiæ prolatione compesceret, cùm omnia *c* nuda & aperta sint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, priusquam manifestè agnosceret, quæ dicebantur. Unde ipse ait *d*: [*Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam.*] Deus omnipotens, cui nihil est absconditum, sed omnia ei manifesta sunt, etiam antequam fiant, non ob aliud hæc & alia multa (quæ hic prolixitatem vitantes non inseruimus) per se inquirere dignatus est, nisi ut nobis exemplum daret, ne præcipites in discutiendis & judicandis negotiis essemus, & ne mala quorumque priùs quisquam præsumat credere, quàm probare. Cujus exemplo monemur, ne ad proferendam sententiam unquam præcipites simus, aut temerè, indiligenterque indiscussa quæque quoque modo judicemus, dicente Veritatis voce: [*Nolite e judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini,* & reliqua.] Nam mala audita nullum moveant: nec passim dicta absque certa probatione quisquam unquam credat: sed antè audita diligenter inquirat, ne præcipitando quicquam aliquis agat. Si enim Dominus omnium, Sodomorum mala, quorum clamor ad cœlum usque pervenerat, omnia sciens priùs, nec credere, nec judicare voluit, quàm ipse ea cum fidelibus testibus diligenter investigans, quæ audierat, opere veraciter cognosceret: multò magis nos humani *f*, & peccatores homines, quibus incognita sunt occulta judicia Dei, & hæc præcavere, & nullum *g* ante veram, justamque probationem judicare, aut damnare debemus, manifestè Apostolo dicente Paulo *h*: [*Tu, quis es, qui judicas servum alienum? suo enim Domino stat, aut cadit.*]

5 pars. *Quando autem crimen notum est judici & aliis, aliquando reus inficiatur factum: veluti si quis negaret, se interfecisse eum, quem sub oculis judicis in conspectu multorum interfecit. Hic, quia se reum negat, sine examinatione ferri non potest. Aliquando evidentia ipsa operis reum esse testatur, quando opere publico crimen suum confitetur: tunc post secundam & tertiam correctionem sine examinatione damnandus est, vel puniendus, si incorrigibilis extiterit. In hoc itaque ultimo casu intelligenda est auctoritas illa Ambrosii* i, *& Nicolai* k: [Manifesta, accusatione non indigent.] *Fornicator enim ille, in quem, sine examinatione, sententia Apostolica processerat, publicè coram omnibus novercam suam pro uxore habebat. Lotharius quoque Rex, de quo Nicolaus scribit, similiter publicè uxorem suam dimiserat, & aliam superduxerat.*

C. XXI. ¶ *Sine accusatione, manifesta ferienda sunt.*
Unde idem Nicolaus Papa *scribit Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam constitutis.*

SCelus *l*, quòd Lotharius Rex (si tamen Rex veraciter dici possit, qui nullo salubri regimine corporis appetitus refrenat, sed lubricâ enervatione magis illicitis ejus motibus cedit) in duabus fœminis, Thietberga scilicet & Gualdrada, commisit, omnibus manifestum est. ¶ Sed & dudum Episcopus Thietgan-

a *Et Gregorius l.Mor.19. cap.23. & in Conc. Tribur. cap.22.* b *Anſelm.lib.3.c.67. Polyc.lib.7.tit.1. Burch.lib.11.c.9. Pann. l.4.cap.176. Ivo p.5.c.240.* c *Hebr.4.* d *Gen.18.* e *Matth. c.7.* f *al.qui sumus homines & peccatores, quibus.* g *30.q.5. c.nullum ante.* h *Rom.14.* i *Supra eâd. manifesta.* k *sup. eâd.c.quæ Lotharius.* l *Ivo p.8.c.226. Regino omnia hæc refert lib.2. Chron. num.875.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum & Guntetium in tali facto eum habuisse tutores, atque fautores penè totus nobis orbis undique ad limina, seu sedem confluens Apostolicam referebat. *& infrà.* ¶ Igitur decernente nobiscum sanctâ Synodo, in præsentia depositi, & ab officio Sacerdotali excommunicati, atque à regimine Episcopatûs alienati indubitanter existunt.

QUÆSTIO II.

Quòd autem expoliatus ante Judicem stare non possit, multis auctoritatibus probatur.

C. I. ¶ *Ante litem contestatam possessori cuncta sunt restituenda.*

Ait enim Joannes Papa I. *a ad Zachariam Archiepiscopum.*

ANtiquitùs *b* decretum est, ut omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litem contestatam perceptos 1 Episcopus, vel Primas possessori restituat.

1 ¶ Perceptos] *In vetustis exemplaribus, & epistola Joannis, itemq; Eusebii est* Perceptor, vel Primas possessori restituat.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa.

OMnes *c* leges tam Ecclesiasticæ, quàm vulgares, & publicæ præcipiunt, ut omnia sibi ablata restituantur ei, qui suis est rebus expoliatus.

C. III. ¶ *Nullus debet accusari, dum suis rebus fuerit spoliatus.*

Item Stephanus Papa, *epistolâ secundâ.* a.

NUllus *d* Episcoporum, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut à sede propria, quâlibet occasione pulsus, debet accusari, aut à quoquam potest ei crimen obici, priusquam integerrime restauretur, & omnia, quæ illi ablata quocunque ingenio fuerant, legibus redintegrentur, & ipse propriæ sedi, & pristino statui regulariter reddatur: ita ut omnes possessiones, & cuncta sibi injustè ablata, atque fructus omnes ante cœptam accusationem Primates, & Synodus Episcopo, de quo agitur, funditùs restituant.

¶ *Caput hoc suæ integritati ex originali est restitutum.*

C. IV. ¶ *Nec convocari ad Synodum, nec in aliquo debet judicari spoliatus.*

Item Eusebius *e fratribus constitutis per Alexandriam & Ægyptum, epist. 2.* a

IN *f* scripturis vestris reperimus, quòsdam Episcopos vestris in partibus à propriis ovibus accusatos: aliquos videlicet ex suspicione, & aliquos ex certa ratione: & idcirco quosdam suis esse rebus expoliatos, quosdam verò à propria sede pulsos. Quos sciatis nec ad Synodum comprovincialem, nec ad generalem posse vocari, nec in aliquo judicari, antequam cuncta, quæ eis sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Julius Papa *in epistola ad Orientales,* a.

NUllus *g* potest convocari, aut judicari, antequam omnia sibi ablata, & omnia jura ei in integrum restituantur: quia non habet privilegium, quo possit exui jam nudatus.

¶ *Caput hoc confectum est ex decretis Julii trigesimoquinto & octavo, verbis tamen mutatis, & alio modo dispositis.*

a *Et Euseb. Papa epist. 2.* b *Pannor. l. 4. c. 47.* c *33. q. 2. historia. 9. hac omnes. In præfatione Isidor. in collectionem suam.* d *Burch. l. 1. c. 141. & 142. Ivo part. 5. c. 155. & 156. Concor. Pann. l. 4. c. 49.* e *Et in decretis Joannis I.* f *Ansel. l. 3. c. 144. Ivo part. 5. c. 249. Pann. l. 4. c. 45.* g *Burch. l. 2. c. 144. Ivo p. 3. c. 257. Pann. l. 4. c. 46.*

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item Zepherinus Papa *a ad Episcopos Ægypti,* a. *epist. 2.*

PRæceptum *b* ergò est in antiquis statutis, Episcopos ejectos atque suis rebus expoliatos Ecclesias proprias recipere, & primo sua omnia eis reddi, & demùm, si quis eos justè accusare voluerit, æquo periculo facere: Judices esse decernentes, Episcopos recta sapientes, & in Ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui oppressi videbantur: nec priùs eos respondere debere, quam omnia sua eis, & Ecclesiis eorum, legibus integerrimè restituantur.

QUÆSTIO III.

1 ps. *Quà autem pœnâ feriendi sint, qui in accusatione deficiunt, canonum censura definit. Pœnam enim illati criminis eum dispendio existimationis accipient.*

C. I. ¶ *De iis, qui non probanda objiciunt.*

Unde Cajus 1 Papa. *c* a.

SI quis circa hujusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate hujus sanctionis intelligat se jacturam infamiæ sustinere, ut damno pudoris, & existimationis dispendio discat, sibi alienæ verecundiæ impunè insidiari saltem de cætero non licere.

1 ¶ Cajus] *Sic est in plerisque vetustis: & habetur hoc caput in epistola unica ipsius, in qua proximè hic antecedunt verba capitis,* Si quis Episcopus, *infrà eâd. quæst. 7. In vulgatis autem hic citabatur Gelasius.*

C. II. ¶ *Si accusator in accusatione defecerit, talionem recipiat.*

Item Damasius Papa *ad Stephanum Archiepiscopum, epist. 3.* a.

CAlumniator *d*, si in accusatione defecerit, talionem recipiat.

¶ *Verba ipsa Damasi referuntur infrà 4. q. 4. c.* nullus introducatur.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex decreto Hadriani Papæ *in capitulis ab ipso collectis, c. 52. in medio.* a.

QUi *e* non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

C. IV. ¶ *De his, qui falsis criminibus aliquem impetunt.*

Item 1.

SI *f* quis Episcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec 2 in fine dandam ei communionem censemus.

1 ¶ Item.] *Sic est in plerisque vetustis codicibus. In vulgatis autem legebatur:* Item Damasus Papa. *Extat autem caput hoc in capitulis Hadriani, c. 92. & in Concilio Eliberitano, cap. 75. Ivo citat ex Carthaginensi. Et in tomis Conciliorum adjungitur Carthaginense tertio.*

2 ¶ Nec in fine] *Sic legitur in Concilio Eliberitano, non in hoc tantum canone, sed etiam in aliis. Quam ob causam, atque etiam ob glossam nihil est mutatum. Apud Hadrianum tamen est,* nisi in fine dandam ei non esse communionem. *Apud Ivonem,* nonnisi in fine dandam ei esse communionem.

2 pars. *Aliud est accusationem non implere, & aliud est, convitium non probare. Illud enim nulli sine abolitione, hoc omnibus licet.*

C. V. ¶ *Convitium non est pro accusatione habendum.*

Unde Fabianus Papa *ad Hilarium Episcopum, epist. 3.* a.

a *Capit. 6. c. 287. & in capitulis Hadr. c. 2.* b *Ivo p. 5. c. 246. Pann. l. 4. c. 43.* c *In cap. Hadriani, c. 24. in epist. Sixti tertii. Cod. Theod. lib. 10. tit. 2. c. 51.* d *4. q. 4. nullus introducatur.* e *Et ex Fabiano infrà. 3. q. 6. c. 1. & ex Sixto inf. eâd. q. 8. qui crimen.* f *Ans. l. 3. c. 92. Ivo p. 6. c. 240. Burch. l. 2. c. 195.*

SI *a* quis iratus crimen aliquod cuilibet temerè objecerit, convitium non est pro accusatione habendum: sed permisso tractandi spatio, si id, quod iratus dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur, ut si fortasse respiscens, quæ præ iracundia dixit, iterare, aut scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur.

3 pars. *Sed aliud est crimen illatum non posse probare 1, aliud aliquâ promissione accusationem deserere. Hunc enim, qui promissione 2 deceptus accusationem deserit, venia datur: illi verò, qui crimen illatum probare non valuerit, infamia irrogatur.*

1 ¶ Probare,] *In plerisque exemplaribus sequitur:* quia falsum est, aliud, &c. *Sed in emendatioribus ea verba vel non habentur, vel aliâ manu sunt addita.*

2 ¶ Promissione] *Non est simpliciter dicendum illis, qui pro aliquâ promissione deserunt accusationem, semper veniam dari. Nam in Paulo, de quo in subjecto capite loquitur B. Gregorius, alia aderant causa, quæ in ipsa epistola exponuntur, his verbis:* tamen quia plùs esse convenit nos misericordes, quàm districtos, hanc ei culpam cognoscimus, atque eum in ordine, locoque suo recipiendum esse censemus. Nam ei à tempore prolatæ sententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam hujus posse culpæ sufficere. *Et inferius in eadem epistola refert aliqua à prædicto Paulo in utilitatem Ecclesiæ facta, quæ etiam movere B. Gregorium potuerunt, ut erga eum esset clementior. Erant autem in ipso capite multa B. Gregorii verba omissa, quorum nonnulla visa sunt addenda.*

C. VI. ¶ *De eo, qui promissione illectus accusationem deserit.*

Unde beatus Gregorius *scribit Joanni Episcopo Corinthiorum, lib. 4. epist. 50. seu cap. 94.*

PAulum *b* itaque Diaconum, quamvis culpa sua vehementer confundat, quòd deceptus promissione ab accusatione nuper depositi quondam Episcopi sui destiterit, tamen hanc ei culpam ignoscimus.

Omnis 1 igitur, qui crimen objicit, scribat se probaturum. Revera ibi semper causa agitur *c*, ubi crimen admittitur; & qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

1 ¶ Omnis] *Hinc usque ad finem in vetustioribus, ac melioribus Gratiani codicibus non leguntur: nec sunt Gregorii, sed Fabiani & Hadriani Pontificum: quæ infrà q. 8. c.* qui crimen. *& 3. q. 6. c. 1. citantur ex Fabiano, & c. fin. ex capitulis Hadriani.*

C. VII. ¶ *De iis, qui accusationem deserunt, ut Ecclesiasticos ordines accipiant.*

Item Gregorius *eâdem epistolâ.*

EUphemium *d*, atque Thomam, qui pro deferenda accusatione Episcopi 1 sui sacros ordines acceperunt, eisdem sacris privatos ordinibus esse censemus, atque ita, sicuti sunt depositi, volumus permanere.

1 ¶ Episcopi sui] *Hæc verba in eo epistolæ loco non sunt: sed ex iis, quæ antecedunt, innotitur, eum, à quo Euphemius & Thomas ideò ordinati fuerunt, ut ab ipsius accusatione desisterent, fuisse proprium illorum Episcopum.*

Hinc colligitur Clericorum infamiam per Romanum Pontificem aboleri posse, contra illud Gelasii n: [Quanquam animas per pœnitentiam salvare possimus, infamiam tamen abolere non possumus:] *contra illud Stephani, qui cum causas enumerâsset, ex quibus infamia irrogatur:* [Hos omnes, *inquit*, sub nota perpetuæ infamiæ ad pœnitentiam suscipimus.] *Vel non sunt infames lege canonum omnes, quos leges sæculi infames pronuntiant, cum Paulus* f *Diaconus, qui non impetratâ abolitione ab accusatione destiterat, hâc auctoritate dignitatem officii sui recuperaverit, quem Senatusconsultum* g *Turpillianum infamem pronuntiat. Quod etiam de ea fateri cogimur, quæ intra tempus luctûs nubit: cùm matrimonia hodie regantur jure poli, non jure fori; & jure poli, mortuo à viro mulier soluta est a lege viri, & nubat, cui velit. Sed idem Stephanus econtrà scribit, dicens:* [Infames dicimus, quoscunque leges sæculi infames pronuntiant.] *Sed illud Gelasii, & Stephani* b: [Quanquam animas, &c.] & [Sub nota perpetuæ infamiæ, &c.] *de illis intelligitur, quibus per judicem civilem infamia irrogatur: quoniam sicut examinatio & castigatio, ita & in integrum restitutio, non nisi ad civilem judicem spectat. De ea verò, quæ intra tempus luctûs nubit, non est contrarium ei, quod Stephanus ait:* [Infames dicimus, &c.] *Cùm enim leges sæculi præcipuè in matrimonio sacros canones sequi non dedignentur, non videntur pronuntiare infamem eam, quæ Apostolicâ & canonicâ auctoritate non illicitè nubit.*

4 pars. *Notandum est quoque, quod aliud est, cum aliquem pœnituerit criminaliter accusâsse, & inscriptionem feciſſe, si ab innocente fuerit absolutus: aliud, si pecuniam à nocente acceperit, ut à probatione ejus, quod objecerat, desistat.*

C. VIII. ¶ *De eo, quem pœnitet criminaliter accusâsse.*

Unde in libro Capitularium, *c. 175. legitur:*

SI *c* quem pœnituerit accusâsse criminaliter, & inscriptionem feciſſe de eo, quod probare non potuerit, si ei cum accusato innocente convenerit, invicem se absolvant. Si verò Judex eum, qui accusatus est, criminosum esse cognoverit, & inter reum & accusatorem per obreptionem 1 convenerit de colludio, pœnam accipiat legibus constitutam.

1 ¶ Per obreptionem] *Apud Ivonem legitur,* factum per corruptionem consensum, de colludio pœnam accipiat legibus constitutam. *Sed in interpretatione leg. prima, quæ est in Codice Theodosiano, hoc modo,* per corruptionem de absolutione reatûs convenerit, is, qui reus probatur, remoto conludio, pœnam excipiat legibus constitutam.

5 pars. *Notandum quoque est, quòd sicut Digest. d lib. 48. titulo de abolitionibus criminum, l. primâ, legitur.* [Accusatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis subjicitur. Aut enim calumniantur, aut prævaricantur, aut tergiversantur. Calumniari est falsa crimina intendere: prævarieari, vera crimina abscondere: tergiversari, in universum ab accusatione desistere. Calumniatoribus pœna legitimè e irrogatur. Sed non utique, qui non probat, quod intendit, protinùs calumniari videtur. Nam ejus rei inquisitio arbitrio cognoscentis committitur: qui, reo absoluto, de accusatoris incipit consilio quærere, quâ mente ductus ad accusationem processit: & si quidem justum ejus errorem repererit, absolvit eum: si verò in evidenti calumnia eum deprehenderit, legitimam pœnam ei irrogat. Quorum alterutrum ipsis verbis pronuntiationis manifestatur. Nam si quidem ita pronuntiaverit, *Non probâsti*, pepercit ei: sin autem pronuntiaverit, *Calumniatus es:* condemnavit eum. Et quamvis nihil de pœna subjecerit, tamen legis potestas adversùs eum exercebitur. Nam (ut Papinianus respondit) facti quidem quæstio in arbitrio est judicantis: pœnæ verò persecutio non ejus voluntati mandatur, sed legis auctoritati reservatur. Si autem 2 interloquendo dixerit, *Titius temerè accusâsse videtur*, non calumniatorem pronuntiavit. Temeritas enim facilitatis veniam continet, & inconsultus calor calumniæ vitio caret: & ob hoc nullam pœnam huic irrogari oportet. [*Ulpian. lib. 47. tit. de prævaricatorib. l. 1.*] ¶ Prævaricator, est quasi varicator, qui diversam partem adjuvat proditâ causâ suâ. Quod nomen Labeo à varia certatione tractum ait. Nam qui prævaricatur, ex utraque parte constitit *f*, quinimo ex altera. Is autem prævaricator propriè dicitur, qui publico judicio accusaverit. Cæterùm Advocatus non propriè

a *Cod. Theod. l. 9. tit. 1. l. 1 in interpretatione, & in c. l. 7. C. 364. & in epist. Sixti tertii, c. 3. & in c. Hadriani. c. 31. Ansel. 3. c. 86. Ivo p. 6. c. 324. Pann. l. 3. c. 74.* b *Polyc. l. 1. tit. 9. Ansel. l. 3. c. 113.* c *al. agatur.* d *Ansel. l. 8. c. 36.* e *Ivo p. 6. c. 23. omnia hæc ex Calixto in cujus secundâ epistola habentur.* f *Sup. proximi antecedenti cap.* g *1. ff. ad Senatusconsult. Turpillianum.*

a *1. Cor. 7.* b *6. q. 1. infames. & in cap. Hadriani, c. 22.* c *Cod. Theod. lib. 9. tit. 37. cap. 1. in interpretatione. Ivo p. 16. c. 251.* d *Tit. 16. ad Senatusconsult. Turpillianum.* e *al. lege Rhœmâ ad Mammiâ.* f *al. consistit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

prævaricator dicitur. Quid igitur de eo fiet? Sive privato judicio, sive publico prævaricatus est, hoc est, prodiderit causam, hic extra ordinem solet puniri. ¶ Sciendum *a* est, quod hodie iis, qui prævaricati sunt, pœna injungitur extraordinaria.] *& infrà.* [¶ Accusator *b* de prævaricatione convictus, postea ex lege non accusat. ¶ In *c* omnibus causis (præterquam in sanguine) qui delatorem corrumpit, pro victo habetur.] *& infrà lib.48. tit.de abolitionibus criminum.* [¶ Prævaricatorem *d* esse eum ostendimus, qui contulit *e* cum reo, & translatitiè munere accusandi defungitur, eò quòd proprias quidem probationes dissimularet, falsas verò rei accusationes admitteret. ¶ Si quis autem ab accusatione citra abolitionem destiterit, punitur. Abolitio privatim à præsidibus *f* postulari ac impetrari solet: item pro tribunali, non de plano: nec præses hanc cognitionem alteri demandare potest. Si plura crimina idem eidem intulerit, singulorum abolitionem debet petere, alioqui, prout quid admiserit *g*, ejus nomine Senatusconsulti pœnam patietur.] *& titule eodem.* [Destitisse *h* eum accipimus, qui in totum animum agendi deposuit, non qui distulit accusationem: sed qui permissu Imperatoris ab *i* accusatione destitit, impunitus est.] *Abolitio enim pœnam remittit, infamiam non tollit. Unde Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus A A A. lib.9. C. eod titulo, de generali abolitione dixisse leguntur.* [¶ Indulgentia *k*, Patres conscripti, quos liberat, notat: nec infamiam criminis tollit, sed pœnæ gratiam facit. Si autem, restituo te in integrum. Princeps dixerit, infamiam tollit.] *Unde in eodem lib. tit. de sententiam passis, & restitutis, cuidam deportato in insulam Imperator Antoninus dixisse legitur:* 1 [Restituo te in integrum provinciæ tuæ,] *& adjecit:* [Ut autem scias, quid sit in integrum restituere, restituo te honoribus & ordini tuo, & omnibus cæteris.]

1 ¶ Calumniatoribus pœna legitimè irrogatur.] *Hæc verba, licet in collatis Gratiani manuscriptis exemplaribus non habeantur, tamen quia sunt etiam in Pandectis, non sunt expuncta.*

2 ¶ Si autem interloquendo] *Hactenus retulerat Gratianus verba Jurisconsulti. Hinc autem usque ad vers.* oportet. *refert tantummodo sententiam.*

QUÆSTIO V.

¶ Quintam ponit post tertiam, quia harum quæstionum similitudo est argumentum.

Ergo

DEficientibus verò accusatoribus, reus non videtur esse cogendus ad purgationem. Sicut enim rei possessor deficiente actore titulum suæ possessionis probare non cogitur; ita qui impetitur, ad innocentiam suam probandam cogendus esse non creditur. Auctoritate quoque Papæ Cornelii, & Triburiensis Concilii Sacerdotes jurare prohibentur, nisi pro recta fide.

C. I. *¶ Juramentum à Sacerdotibus non est exigendum.*

Ait enim Cornelius *epist. secundâ ad Rufum, Episcopum Orientalem.* A.

SAcramentum *m* hactenus à summis 1 Sacerdotibus vel Dei ministris exigi, nisi pro fide recta, minimè cognovimus: nec sponte eos jurâsse reperimus.

¶ In vetustis codicibus caput hoc conjunctum est cum duobus sequentibus, quæ sunt ex eadem epistola Cornelii Papæ.

1 ¶ Summis] *Sic habet originale. Sed Burchardus & Ivo in quinta parte,* ab Episcopis, & reliquis ordinibus exigi. *Idem verò Ivo in parte 12.* à summis Sacerdotibus, vel reliquis Dei ministris.

a *L.2.Sciendum.* b *l.5.Accusator.* c *l.fin.eod.tit.* d *d.l ad Senatusconsult. Turpill. §. prævaricatorem.* e *al. concludit.* f *al.præside.* g *al.amiserit.* h *l.13.destitisse.* i *al.accusatione.* k *tit.43.l.3. & in Cod.Theod. l.9.tit.38.* l *tit.51.l.1.§.restituo.* m *Burch.lib.1.c.193. Ivo p.5.c.369. & p.12.c.71.*

C. II. *¶ De eodem.*

Idem *paulo inferius.* A.

NOs *a* sanctorum exempla sequentes, sanctorum Apostolorum, eorumque successorum jura firmamus, & Sacramenta incauta fieri prohibemus.

C. III. *¶ De eodem.*

Idem *ibidem.* A.

NOs Sacramentum Episcopis nescimus oblatum: nec unquam fieri debet. 1

1 ¶ Debet.] *Sequebatur,* nisi pro recta fide, *quæ sublata sunt: quia neque in optimis manuscriptis, neque in ipsa epistola hoc loco habentur. sed sup. eâd cap. 1.*

C. IV. *¶ Si quis Presbyter contra Laicum, vel Laicus contra Presbyterum querimontam habeat, Episcopo præcipiente terminetur.*

Item ex Concilio Triburiensi, *c.21.*

SI *b* quis Presbyter contra Laicum, vel Laicus contra Presbyterum aliquam habet querimoniæ controversiam, Episcopo præcipiente *c*, sine personarum acceptione finiatur, & Laicus per juramentum *d* (si necesse sit) se expurget: Presbyter verò vice juramenti *e*, per sanctam consecrationem interrogetur *f*, quia Sacerdotes ex levi causa jurare non debent. Manus enim, per quam corpus & sanguis Christi conficitur, juramento polluetur? Absit: cum Dominus in Evangelio Discipulis suis (quorum vicem nos indigni in sancta gerimus Ecclesia) dicat: [*Nolite g omnino jurare: Sit autem sermo vester, est, est: non, non. Quid autem his abundantius est, à malo est.*]

2 pars *Verùm his auctoritatibus non omnimoda juramenta prohibentur fieri à Sacerdotibus; sed tantùm incauta, & ea, quæ pro qualibet causa temporali judicio offeruntur. Cum autem populari infamiâ Sacerdotes opprimuntur, tunc ad innocentiæ suæ assertionem juramenta debent offerri.*

C. V. *¶ Sacerdos à populo accusatus, juramento innocentiam suam asserat.*

Unde Gregorius Papa III. *ad Bonifacium, epist.1.* h

PResbyter *i*, vel quilibet Sacerdos, si à populo accusatus fuerit, & certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem, jusjurandum in medio erit, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia.

C. VI. *¶ De Leone Episcopo, quem beatus Gregorius purgationem præbere fecit.*

Item ex regesto Gregorii, *lib.2. indict.10. epist.23. ad Justinum Prætorem* 1.

HAbet *k* hoc proprium, antiqui hostis invidia, ut quos in pravorum actuum perpetratione (Deo sibi resistente) dejicere non valet, opiniones eorum, falsa ad præsens simulando, dilaceret. Quoniam igitur quædam contra Sacerdotale propositum de Leone fratre & Coepiscopo nostro finister rumor asperserit, utrum vera essent, districtâ diutiùs fecimus inquisitione perquiri: & nullam in eo de his, quæ dicta fuerant, culpam invenimus. Sed ne quid videretur omissum, quod nostro potuisset dubium cordi remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eorum ex abundanti fecimus Sacramenta præbere. Quibus præstitis magnâ sumus exultatione gavisi, quod hujusmodi experimento innocentia ejus evidenter enituit. Pro qua re gloria vestra prædictum virum cum omni charitate susceptat, & reverentiam ei, qualem Sacerdoti decet, exhibeat: nec aliqua in cordibus remaneat, de iis, quæ sunt jam purga-

a *Ivo p.12.c.77.* b *Burch.l.2.c.182. Ivo p.6.c.227. Pann. l.5.c.50.* c *al.regente.* d *al.præjuramento.* e *al.præjuramenti.* f *al.constringatur.* g *Matth.5.* h *& l.7.cap.281.* i *Anf.l.3.c.79. Burch.l.2.c.186. Ivo p.6.c.232. Pann.l.5.c.9.* k *Polyc.l.6.tit.11. Anf.l.6.c.162. Burch.l.1.c.194. Ivo p.5. c.309. Pann.l.5.c.5.*

ta, du-

ta, dubietas. Sed ita suprascripto vos Episcopo devotissimè oportet in omnibus adhærere, ut congruè decenterque Deum in ejus persona, cujus minister est, videamini honorare.

1 ¶ Prætorem.] *In codicibus Gratiani est*, Imperatorem. *In epistola excusa legitur*, Justino Presbytero: *emendatum verò est ex duobus vetustis codicibus epistolarum, & Polycarpo: est*, idem Justinus, *ad quem scripta est secunda epistola primi libri, in libris etiam impressis incorruptâ inscriptione.*

C. VII. *¶ Quomodo beatus Gregorius Mennam Episcopum juramento purgari fecit.*

Item ex eodem *ad Brunichildam Reginam Francorum, lib.11. epist.8.*

MEnnam *a* verò reverendissimum *b* fratrem & Coepiscopum nostrum, postquam ea, quæ de eo dicta fuerant, requirentes, in nullo invenimus culpabilem esse, qui insuper ad sacratissimum corpus beati Petri Apostoli sub jurejurando satisfaciens, ab his, quæ objecta ejus opinioni fuerant, se demonstravit alienum, reverti illuc purgatum, absolutumque permisimus: quia sicut dignum erat, ut si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonicè puniremus; ita dignum non fuit, ut eum adjuvante innocentiâ diutiùs retinere, vel affligere in aliquo deberemus. ¶ Purgationem 1 tamen *c* ante te duobus sibi Sacerdotibus junctis, ubi accusator cessaverit, eundem ex se præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique, ac nullâ canonicâ sanctione fultam legem, ferventis scilicet, sive frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cujuslibet popularis inventionis (quia fabricante hæc sunt omninò ficta invidiâ) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, imò Apostolicâ auctoritate prohibemus firmissimè.

1 ¶ Purgationem] *Hic erat gravissimus error. Conjunctè enim hæc legebantur cum superioribus, quæ Brunichildæ sunt scripta: quasi purgatio Presbyteri à B. Gregorio mulieri committeretur. Sed nil tale legitur in epistola B. Gregorii, ex qua prior pars hujus capitis est accepta. Verum Ivo p.10.c.15. & Pann.l.5.c.8. citant hoc ex epistola Alexandri II. Raynaldo Cumano Episcopo, cujus epistola initium est infrà eâdem. c.* super causa. *Et hic versiculus*, Purgationem, *continenter legendus est post extrema verba illius capitis Ac propter citationes dictorum hinc quidem motus non est: sed additum est in margine nomen Alexandri II. Ita nihil loci relinquitur admirationi auctoris glossæ. Nusquam enim Rom. Pontifices hujusmodi causas mulieribus leguntur commisisse.*

C. VIII. *¶ De Maximo Salonitano Episcopo, qui sacramento seipsum purgavit.*

Item Gregorius *Castorio Notario Ravennæ, lib.7. indict.2. epist.80.*

QUantò à nobis credi tibi, & necessarias vides causas injungi; tanto te strenuum debes & solicitum exhibere. Proinde, si Maximus Salonitanus præstito sacramento firmaverit se Simoniacâ hæresi non teneri, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus, innoxium se esse responderit, & de inobedientia sua pœnitentiam (sicut deputavimus) egerit, volumus, ut ad consolandum illum, epistolam, quam ad eum scripsimus (ubi ei gratiam nostram, & communionem nos reddidisse signavimus) experientia tua dare debeat: quia sicut in contumacia persistentibus severos nos esse convenit; sic iterùm humiliatis & pœnitentibus negare locum veniæ non debemus.

C. IX. *¶ De eodem.*

Idem *Mariniano Episcopo Ravennæ, lib.7. epist.79.*

QUæ *d* de causa Maximi sint agenda, ex epistolis, quas ad vos antè transmisimus, agnovistis. Sed quia, qualis de hac re fraternitatis vestræ voluntas sit, ac magis petitio, à præsentium latore Castorio chartulario nostro renunciante cognovimus: ideò, si idem Maximus coram vobis, & prædicto chartulario nostro, de Simoniaca hæresi præstito se sacramento purgaverit, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris (ut scripsimus) tantummodò requisitus, liberum se esse responderit, causam ipsius, fraternitatis vestræ, de eo, quòd excommunicatus Missarum solennia agere præsumpserit, judicio committimus, quâ debeat pœnitentiâ talis culpa purgari. Et ideo quicquid vobis secundùm Deum placet, securi disponite, nec aliquod de nobis dubium habeatis. Nam quicquid à vobis de hac causa fuerit ordinatum, nos & gratè suscipimus, & libenter admittimus.

C. X. *¶ Qualiter Sixtus semetipsum purgavit.*

Item Sixtus Papa III. *epist. ad Orientales Episcopos, c.1.* A.

MAndâstis *a*, ut scriberem vobis, qualiter instans jurgium contra me susciatum sit, vel à quo, ut vestro adminiculo pelleretur, & causa mea firmaretur. Scitote me criminari à quodam Basso, & injustè persequi. Quod audiens Valentinianus Augustus, nostrâ auctoritate Synodum congregari jussit. Et facto Concilio, cum magna examinatione satisfaciens omnibus (licèt evadere satis aliter potuissem) suspicionem tamen fugiens, coram omnibus me purgavi, me scilicet à suspicione & æmulatione liberans; sed non aliis, qui noluerint, aut sponte hoc non elegerint, faciendo *b* formam, exemplumque dans.

C. XI. *¶ De causa Guillandi Presbyteri.*

Item Alexander *Raynaldo Cumano Episcopo.*

SUper *c* causa Guillandi Presbyteri tui de morte Episcopi sui, prædecessoris tui, infamati, in medium consuluimus: itaque circumstantium fratrum unanimi assensu tuæ dilectioni rescribimus, præfatum Guillandum Presbyterum ante te præsentandum, ubi si certi accusatores defuerint, tunc dictante justitiâ sine omni controversia Presbyter, quæcunque ob hoc injustè amisit, ac Sacerdotium accipiat, & integra beneficia 1.

1 ¶ Beneficia.] *In epistola hoc loco sequitur versic.* Purgationem, *suprà eâd. c.* Mennam: *ut ibi notatum est.*

C. XII. *¶ De purgatione Clericorum, si convinci non potuerint.*

Item ex Concilio Agathensi.

SI *d* legitimi accusatores crimina 1 Sacerdotis probare non potuerint, & ipse negaverit, tunc ipse cum septem sociis sui *e* ordinis (si valet) à crimine semetipsum expurget. Diaconus verò, si eodem crimine accusatus fuerit, cum tribus semetipsum excusset.

1 ¶ Crimina] *Apud cæteros collectores legitur:* si autem accusatores legitimi non fuerint, qui ejus crimina manifestis judiciis probare contenderint, & ipse, &c.

C. XIII. *¶ De eodem.*

Item ex Concilio *f* Ilerdensi.

PResbyter *g* si à plebe sibi commissa, malâ opinione infamatus fuerit, & Episcopus legitimis testibus approbare non potuerit, suspendatur *h* usque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Digna verò satisfactio est, (sicut 1 à majoribus constitutum esse docetur) quando sive

a *Nic. epist.7. ad Michaelem.* b *al.faciendi.* c *Pann. l.5.c.7. Ivo p.10. c.16. & in ep. ad Vvildebertum Cœnomanensem.* d *ext. de purg. can. c. si quis Presbyter. Burch.lib.2.c.181. Ivo p.6.c.226. Pann.l.5.c.5.* e *al.suis ejusdem ordinis.* f *c.18. eâd.* g *Burch.lib.2.c.184. Ivo p.6.c.229. Pannor.lib.5.c.9.* h *al. suspendatur ab officio Presbyter usque.*

a *Polyc.ibid. Burch.l.1.c.196. Ivo p.3. c.321. Pann.l.5. c.6.* b *al.reverentissimum.* c *Alex. II. Raynaldo Episcopo. Ivo p.10.c.15. Pann.l.5.c.8.* d *Polyc.lib.2.tit.37.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundùm canones, sive ad arbitrium Episcopi septem sibi collegas adjungit, & jurat in sacrosancto 2 Evangelio coràm posito, quòd crimen sibi illatum non perpetravit. Et hâc satisfactione purgatus, securè deinceps suum exequatur officium.

1 ¶ Sicut à majoribus constitutum] *Hoc loco, sicut & paulò inferiùs, plura sunt verba apud cæteros collectores.*

2 ¶ Sacrosancto] *Apud eosdem legitur*, in sacro coràm posito Evangelio, *quò facit cap.* testimonium. *in verfic.* nemo Clericum. *infrà 11.q.1.*

C. XIV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Sylvester Papa.]

ACcusatum Simoniacum necesse habuimus summoperè per scripturam prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisset, donec quid esset, veriùs potuissemus cognoscere.

¶ *Citatur hîc ex Sylvestro : ferè idem est in decret. tit. de Simon. c.* accusatum. *& ibi tribuitur Deodato Pontifici. Sed in nullis horum duorum Pontificum scriptis, quæ extant, tale quid est inventum. In regesto B. Gregorii lib. 5. epist. 3. Maximo præsumptori Ecclesiæ Salonitanæ, hæc leguntur :* Pervenit itaque ad nos, quòd per Simoniacam hæresim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hîc dicta sunt, de quibus unum quàm maximè fuit, propter quod necesse habuimus te summoperè per scripta nostra prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses, donec quid esset, veriùs potuissemus addiscere. *Et ex hac epistola videri potest accepta hæc Palea, &c.* accusatum. *& c.* quoties. *extra de Simon. Nam initium ipsius epistolæ est :* Quoties contra, &c.

C. XV. PALEA.

[*Item* ex Concilio Triburiensi.]

NObilis *a* homo, vel ingenuus, si in Synodo accusatur, & negaverit, si eum constiterit fidelem esse, cum duodecim ingenuis se expurget : si antea deprehensus fuerit in furto, aut perjurio, aut falso testimonio, ad juramentum non admittatur ; sed (sicut qui ingenuus non est) ferventi aquâ, vel candenti ferro se expurget.

¶ *Burchardus etiam citat ex Concilio Triburiensi, cap. 10. & in Triburiensi illo, quod extat impressum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia.*

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Hincmarus *Rhemorum Episcopus.*

SI *b* mala fama de Presbytero exierit, & accusatores ac testes legales defuerint *c*, ne, contra Apostolum *d*, infirmorum corda de mala famâ Presbyteri percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, neve securiores Presbyteri existentes licentiùs in peccatum prolabantur, secundùm decreta 1 majorum cum denominaris sibi vicinis Presbyteris, quos scimus se nolle pejerare, sacramento famam suam purget.

¶ *In Concilio Rhetarensi Trosleyano 9. c. refertur Synodus ab Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo habita, in qua habetur hoc caput.*

1 ¶ Secundùm decreta] *In Synodo legitur :* secundùm decretum Gregorii junioris, sit jusjurandum in medio, & habeat malæ famæ Presbyter in sacramento purgationis suæ eum testem, quem habebit & judicem.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius *Aquilegiensi Patriarchæ & Mantuano Episcopo.*

QUoties frater noster Tridentinus Episcopus in nostra præsentia de Simonia sit impetitus, prudentiam vestram latere non credimus : cujus causa tandem in nostra præsentia ventilata, producti sunt adversùs eum accusatores, vivâ *e* voce & scripto asserentes, quòd Ecclesiam sancti Petri de Pado *f*, Presbytero Paulo dederit pro quatuor modiis frumenti *g*, quos ab ejusdem Ecclesiæ Laicis acceperit. Verùm quoniam nec accusatores, nec testes secundùm formam canonum, & sanctorum Patrum statuta, in causa ipsa procedere potuerunt, communi fratrum nostrorum concilio judicamus, ut tertiâ manu sui ordinis, & quatuor *a* Abbatum & religiosorum Sacerdotum de supradicta Simonia in vestra præsentia se debeat expurgare. Porrò purgationis tenor erit hujusmodi. Idem Episcopus super sancta Evangelia primùm jurabit, quòd pro Ecclesia sancti Petri de Pado, Presbytero Paulo danda, neque ipse per se, neque per submissam personam, neque alius pro eo, se scienter, pretium receperit. Deinde verò purgatores super sancta Dei Evangelia jurabunt, quòd sicut ipsi credunt, verum juravit. Nos itaque causæ hujus seriem committentes prudentiæ vestræ, mandamus vobis, ut congruo loco in unum convenire curetis, & ita causam ipsam juxta præsentium tenorem præstante Domino restauretis, quatenus & omnis de cætero hujus quæstionis scrupulus auferatur, & utrique parti sua justitia conservetur. Si quis verò de vobis, certâ præpediente causâ, interesse non poterit, vos, qui adesse poteritis, idem judicium terminate. Quòd si prædictus frater noster A. prædictam purgationem fecerit, vos ei auctoritate nostrâ prædictum officium & Tridentinam Ecclesiam restituite. Hanc autem purgationem ante proximam Purificationem beatæ Mariæ virginis adimplere jubemus.

¶ *Caput hoc extat in Decret. tit. de purg. canon. & tribuitur Innocentio tertio. Sed visum est ibi esse mendum, ut III. sit positum pro II. Nam collector Decretalium solet in Pontificibus hunc ordinem observare, ut eos, qui antecesserunt, prius citet. Ita, cum ibi hoc caput habeatur ante aliquot canones Alexandri, ac Lucii tertii, qui præcesserunt Innocentium III. non videtur huic posse tribui : quanquam habeatur etiam eidem adscriptum inter opera ipsius post sermones, & in Conciliis, quæ in quatuor tomos sunt divisa, tomo tertio. A plerisque autem manuscriptis Gratiani codicibus, etiam iis, in quibus Palea esse solent, totum istud caput abest. A versiculo autem,* Nos itaque, *usque ad finem, abest ab omnibus.*

In præmissis auctoritatibus subintelligitur, si reus se purgare voluerit, ut sacri canones modum, non necessitatem purgandi accusato imponant : sicut apparet ex fine capituli Sixti Papæ, *& auctoritate Leonis, qui datâ purgatione ait de seipso.*

C. XVIII. ¶ *De Leone, qualiter se purgavit.*

AUditum *b* est, fratres charissimi, qualiter mali homines in me gravia crimina confinxerunt. Quamobrem ego Leo Pontifex sanctæ Romanæ Ecclesiæ, purifico me in conspectu vestro coram Deo & Angelis ejus : quia istas criminosas & sceleratas res, quas illi mihi objiciunt, nec perpetravi, nec perpetrari jussi. Hoc autem faciens, non legem præscribo cæteris, quâ id facere cogantur.

¶ *Caput hoc est Leonis tertii. Tota verò historia falsa accusationi & purgationis ipsius refertur in vetustis Pontificalibus, ex quibus magnam partem accepit S. Antoninus p. 2. histor. tit. 14. cap. 1 §. 8. de qua etiam re meminit Marianus Scotus, & Asmonius lib. 4. cap. 90. Apud Burchardum & Ivonem plenius est hoc caput, atque hæc visa sunt notatu digna :* Quamobrem ego Leo Pontifex S. R. E. à nemine judicatus, neque coactus, sed spontaneâ meâ voluntate purifico me in conspectu vestro, coram Deo & Angelis ejus, qui conscientiam meam novit, & beato Petro, Principe Apostolorum, in cujus conspectu consistimus, quia istas criminosas & sceleratas res, quas illi mihi objiciunt, nec perpetravi, vel perpetrari jussi. Testis est mihi Deus, in cujus judicium venturi sumus, & in cujus conspectu consistimus. Et hoc propter suspiciones malas tollendas meâ spontaneâ voluntate facio, non quasi in canonibus inventum sit, aut quasi ego hanc consuetudinem,

a *Extr. de purg. can. c. 1. Burch. lib. 16. c. 19.* b *Ivo p. 6. c. 420.* c *al. defecerint.* d *2. Corinth. 6.* e *al. unâ.* f *al. Pajo.* g *al. farina.*

a *al. quartâ manu.* b *Burchard. lib. 1. c. 198. Ivo p. 5. cap. 313. Pann. lib. 5. c. 4.*

aut

aut decretum in sancta Ecclesia successoribus meis, necnon & Fratribus & Coepiscopis nostris imponam, sed ut melius à vobis abscindatis rebelles cogitationes.

Ecce qualiter Summus Pontifex semetipsum purgat, nec tamen cæteris necessitatem purgandi præscribit. Unde datur intelligi, quòd satisfactio purgationis in voluntate consistit accusati, non in arbitrio judicis. Sed cùm in Ilerdensi a Concilio Presbyter jubeatur suspendi usque ad dignam satisfactionem, cum etiam in decreto Leonis in arbitrio ponatur Episcopi, quatà manu Sacerdos purgare se debeat, patet, quòd ad purgationem cogendus est, nec in sua voluntate, sed in arbitrio Judicis consistit.

C. XIX. ¶ *Qualiter Sacerdotes se purgare debeant.*

Unde Leo Papa *scribens ad Carolum Regem ait :*

OMnibus *b* vobis visu, aut auditu notum esse non dubitamus, quòd sæpissimè, suadente antiquo hoste, Sacerdotibus crimina diversa objiciantur. Sed qualiter *c* ex eis ab his rationabilis examinatio & satisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ Domini genitoris vestri *d* Pipini, sive priscis temporibus à sanctis Patribus, & reliquis bonæ devotionis hominibus sæpissimè ventilatum fuerit, nos tamen pleniter & ad liquidum definitum reperite minimè quivimus. Nostris quippe temporibus idipsum à sanctis Episcopis, & reliquis Sacerdotibus, & cæteris Ecclesiasticæ dignitatis ministris, vestris *e* in regnis, seu in aliis Deo degentibus, nobisque unà cum eis agentibus, sæpissimè propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diversis partibus venerunt, ventilatum est. Sed qualiter consultu Domini & patris nostri Leonis Apostolici, cæteroruinque Romanæ Ecclesiæ Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, sive Orientalium, & Græcorum Patriarcharum, & multorum sanctorum Episcoporum & Sacerdotum, necnon & nostrorum 1 Episcoporum, omniumque cæterorum Sacerdotum ac Levitarum auctoritate & consensu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum consiliariorum nostrorum consultu definitum est, vos *f* omnes utriusque ordinis ministros scire volumus. Statutum est namque ratione, & necessitate ac auctoritate prædictâ, consultu omnium, ut quotiescunque cuiquam Sacerdoti crimen imponitur, si ipse accusator talis fuerit, ut recipi debeat, (quia quales ad accusationem Sacerdotum admitti debeant, in canonibus pleniter expressum est :) si autem (ut dictum est) ille accusator, qui canonicè est recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & bonorum testium approbare in conspectu Episcoporum poterit, tunc canonicè dijudicetur : & si culpabilis inventus fuerit, canonicè damnetur. Si verò eum suprascripto prætextu approbare ipse accusator minimè poterit, & hoc canonice definiatur. Ipse ergò Sacerdos, si suspiciosus, aut incredibilis suo Episcopo, aut reliquis suis Consacerdotibus, sive bonis & justis, de suo populo vel de sua plebe, hominibus fuerit, ne in crimine, aut in prædicta suspicione remaneat, cum tribus, aut quinque, vel septem bonis ac vicinis Sacerdotibus, exemplo Leonis Papæ (qui duodecim 2 Episcopos in sua purgatione habuit) vel eo amplius, si suo Episcopo visum fuerit, aut necesse propter tumultum populi inesse prospexerit, & cum aliis bonis & justis hominibus se sacramento coram populo super quatuor Evangelia dato purgarum Ecclesiæ reddat. Si quis autem scire desiderat, quales testes ad accusationem Sacerdotum recipi debeant, & quicquid *g* de accusatione faciendum sit, pleniter in canonibus reperite poterit.

¶ *Apud collectores caput hoc ita refertur, quasi acceptum sit ex aliqua decretali epistola Leonis ad Carolum. Verum ex libr. quinto Capitularium, (ubi hoc ipsum est caput 34.) atque ex ipsa etiam ordinationis forma satis constat, editum fuisse hoc capitulare nomine Caroli Magni, ipso Leone tertio consulto, & cum consilio multorum Episcoporum. Quod tamen pius Princeps, quia sibi jurisdictionem in Presbyteros arrogâsse videbatur, libro septimo Capitularium, c. 281. emendavit, ita scribens :* Omnibus vobis, tam præsentibus, quàm & futuris scire cupimus, quia de consultu sedis Apostolicæ, & omnium nostrorum Episcoporum, ac reliquorum Sacerdotum, atque maximè cunctorum fidelium nostrorum, de criminatorum purgatione Sacerdotum causam tractavimus, eamque cum testibus (sicut in anteriori Capitulari nostro continetur) fieri decrevimus : quoniam nesciebamus eandem causam, à beato Gregorio Papa esse definitam. Nam cùm Wormaciæ generalem conventum habuissemus, allata est nobis à Riculfo Magontiacensi Metropolitano epistola beati Gregorii Papæ, in qua inter cætera continebatur hæc : [De Presbytero verò, vel quolibet Sacerdote, à populo accusato, si certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem, jusjurandum erit in medio, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia, sicque maneat in proprio gradu.] Ista verò omnia, quia vires excedunt, in judicio Episcoporum juxta canonicam sanctionem definienda relinquimus, ut hæc, quando orta fuerint, ita definire satagant, ut nec secundùm seculum justam reprehensionem, nec penès Dominum (quod absit) damnationem, sed æterna beatitudinis, ipso auxiliante, qui omnia infucata præstat, præmia consequantur.

1 ¶ Nostrorum Episcoporum,] *In vulgatis legebatur,* nostrorum Romanorum Episcoporum : *sed vox,* Romanorum, *abest non modò à Capitulari, sed etiam à vetustioribus Gratiani Codicibus, & ab Ivone. Panormia autem habet :* nostrorum Episcoporum, omniumque Romanorum Sacerdotum.

2 ¶ Qui duodecim] *Hæc usque ad vers.* habuit, *sunt etiam apud cæteros collectores, sed non in Capitulari.*

3 pars. *Juramento verò, candentis ferri, vel ferventis aquæ purgatio non est adjicienda.*

C. XX. ¶ *Candentis ferri, & ferventis aquæ judicium in Ecclesia fieri prohibetur.*

Unde Stephanus V. *Humberto a Episcopo Moguntino.*

CONsuluisti *b* de infantibus, qui in uno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur, utrum ferro candente, aut aquâ fervente, seu alio quolibet examine, parentes se purificare debeant, eos non oppressisse. Monendi sunt namque & protestandi parentes, ne tam tenellos secum in uno lecto collocent, ne negligentiâ quâlibet proveniente suffocentur, vel opprimantur ; undè ipsi homicidii rei inveniantur. Nam ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones : & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosâ adinventione non est præsumendum. Spontaneâ enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro judicare. Occulta verò, & incognita illi sunt relinquenda, qui *c* solus novit corda filiorum hominum. Hi autem, qui probantur, vel confitentur talis reatûs se noxios, tua eos castiget moderatio : quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est ; quanto magis, qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit ?

Hoc autem, utrum ad omnia genera purgationis, an ad hæc duo tantùm, quæ hîc prohibita esse videntur, pertineat, non im-

a *Suprà cân. Presbyter si à plebe.* b *Cap. 5. cap. 34. Ivo p. 6. cap. 419. Panorm. lib. 5. c. 3.* c *al. quoniam qualiter.* d *al. nostri] cap.* e *al. nostrii] cap.* f *vobis omnibus] cap.* g *al. quid.*

a *al. Lamberto.* b *Ivo part. 10. cap. 27.* c *1. Reg. 8.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

meritò dubitatur propter sacrificium zelotypiæ, & illud Gregorii a: [Si vir, qui frigidæ naturæ esse dicitur, per verum judicium probare potuerit, uxorem suam nunquam se cognovisse, separetur ab ea.]

C. XXI.

IN *libro namque Numerorum* b *legitur, Dominum præcepisse* c *Moysi, ut loqueretur filiis Israël, & diceret eis:* [Vir, cujus uxor erraverit, maritumque contemnens dormierit cum altero viro, & id maritus deprehendere nequiverit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro, si spiritus zetotypiæ concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsâ suspicione appetitur, adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio investigans adulterium. Offeret igitur eam Sacerdos, & statuet coram Domino, assumetque aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ. Ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit, adjurabitque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non nocebunt tibi aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi. Si autem declinâsti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro, his maledictionibus subjacebis: det te Dominus in maledictionem & exemplum cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus dirumpatur: ingrediantur æquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumescente putrescat femur tuum. Et respondebit mulier, Amen, Amen. Scribetque Sacerdos ista maledicta in libello, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congessit, & dabit ei bibere: quas cùm exhauserit, tollet Sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita dumraxat, ut prius pugillum sacrificii tollat de eo, quod offertur, & incendat super altare, & sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cùm biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur, eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Maritus 1 verò absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam. Quòd si polluta non fuerit, innoxia erit, & faciet liberos.]

4 pars. *Sed quælibet hujusmodi purgatio videtur esse inhibita, cùm in præmissa auctoritate Stephani Papæ dicatur:* [Spontaneâ confessione, &c.]

¶ *Capiti huic in vulgatis erat propositum nomen Palea: sed in omnibus, quæ collata sunt, manuscripta habetur sine ullo nomine Palea, & quidem conjunctum cum præcedenti capite. Ac certè versiculus,* Sed quælibet, *videtur indicare, locum hunc Numerorum ab ipso Gratiano recentatum fuisse.*

1 ¶ Maritus verò] *Hæc usque ad vers.* quòd si, *sunt hùc transposita ex extremo ejusdem quinti capitis Numerorum.*

C. XXII. ¶ *In Novo Testamento monomachia non recipitur.*

Item ex decretu Nicolai Papæ.

MOnomachiam *d* verò in lege non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus: quia licèt quosdam iniisse legerimus, sicut sanctum David & Goliam sacra prodit historia *e*, nusquam tamen, ut pro lege teneatur, alicubi divina sanxit auctoritas: cùm hoc, & hujusmodi sectantes, Deum solummodò tentare videantur.

¶ *Epistola scripta Carolo Regi patruo Lotharii, (ex qua caput hoc est acceptum) extat Romæ in ordine sapè citato monasterii Do-*

a *33.q.1.c.1.& 2.* b *al. Numeri.* c *Num.5.* d *Burch. l.9.c.51. Ivo p.2.c.187.* e *1.Reg.17.*

minicanorum. In qua inter alia refertur, Lotharium, cùm scire vellet, an Theuperga, sive Thietberga (ut vocat Rhegino) ipsius uxor adulterium patrâsset, voluisse duos homines monomachiam committere: ita ut si ille, qui partes Theuperga tueretur, caderet, ipsa planè adulterii convicta censeretur. Hoc, valdè reprehendit Nicolaus, docens, hanc non esse legitimam rationem probandi crimina (quamvis in Longobardicis constitutionibus, & in Capitularibus habeatur) sed potius nihil aliud esse, quàm Deum tentare. Addit verò denegatam fuisse à Lothario Theuperga justam purgationem, his verbis: Sed de adulterio illo coram missi nostri præsentia purgare se voluit, sed ipse non annuit. *Totam hanc historiam describit Rhegino lib.2. Chronicorum. Ex his verò ostenditur, rubricam hujus capitis apud Gratianum nimis esse generalem, quippe cùm Nicolaus hoc tantum velit demonstrare, non esse utendum monomachiâ ad purgationem.*

5 pars. *Contrà in* Concilio Wormacienſi, *c.15.*

C. XXIII. ¶ *Si furta in monasterio fiunt, judicio Monachi se expurgent.*

SÆpè *a* contingit, ut in monasteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Idcircò statuimus, ut quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint *b*, Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipse Abbas præceperit, præsentibus fratribus, & sic expletâ 1 Missâ omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie.

1 ¶ Sic expletâ] *In hoc capitulo addita sunt nonnulla verba ex Concilio, quæ à collectoribus videbantur omissa: Sed hoc loco satis visum est, varietatem indicare. Nam in Concilio ipso sic legitur:* & sic in ultima Missæ celebratione, pro expurgatione sua corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi percipiant, quatenus ita inde innocentes se esse ostendant.

C. XXIV. ¶ *Quicunque de adulterio accusatur, probabili judicio se expurget.*

Item in Saleguſtadienſi Concilio, *c.7.*

INterrogatum *c* est, si duo de adulterio inculpati fuerint, & unus profitetur, & alter negat, quid inde agendum sit? Decretum est à sancto Concilio, ut ille, qui negaverit, probabili se judicio expurget, & qui professus fuerit, dignam pœnitentiam agat.

C. XXV. ¶ *Cùm plures de adulterio accusantur, & unus cæteros purgare voluerit, omnes rei habeantur, si ipse in judicio ceciderit.*

Item in eodem, *cap. 14.*

STatuit *d* quoque sancta Synodus, ut si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negaverint, & orarit sibi concedi, ut alter illorum utrosque divino purget judicio, si unus in hoc ceciderit *e*, ambo rei habeantur.

C. XXVI. ¶ *Pro singulis Missa celebretur, qui de aliquo crimine accusantur.*

Item in Concilio Wormacienſi, *c.10.*

SI *f* Episcopo, aut Presbytero causa criminalis, hoc est, homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit, pro singulis Missam celebrare 1 debet, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere *g*. Quod si non fecerit, quinquennio à liminibus Ecclesiæ extraneus habeatur.

1 ¶ Celebrare] *In Concilio, & apud Burchardum, & Ivonem sequitur:* & secretam publicè dicere.

Illud verò, quod Sixtus & Leo in fine sua purgationis addiderunt, ex eorum exemplo intelligendum est: exemplo enim sua satisfactionis noluerunt cæteris præscribere legem purgandi.

QUÆSTIO VI.

1 QUod verò quarto loco quærebatur, *An duorum* ps *testimonio Episcopus sit condemnandus? multorum auctoritate probatur. Sicut enim in Evan-*

a *Burch. lib.11.cap.66.* b *al.debeant.* c *Burch. in fine operis. Ivo part.15.c.173.* d *Burchard. ibid. Ivo part.15. cap.180.* e *al.deciderit.* f *Burch.l.2.c.199. Ivo part.6.c.272.* g *al. reddere.*

gelio

gelio Joannis a *legitur, ait Christus ad Judæos:* [In lege *b* vestra scriptum est, quoniam duorum hominum testimonium verum est.] *Hinc consequenter contra eos argumentatur, dicens:* [Si duorum hominum testimonium verum est, quare testimonium meum & Patris non accipitis?] *Item Paulus in epistola ad Corinthios* c: [In ore duorum vel trium stabit omne verum.] *Item in epistola ad Hebræos* d: [Quis prævaricans legem Moysi, duobus vel tribus testibus convictus, sine miserratione lapidabitur *e*.]

C. I. ¶ *Quot testibus quisque Clericorum convinci debeat.*

Item ex Concilio Bracharenſi II. *c.1.* f

PLacuit *g*, ut si quis aliquem Clericorum in accusatione *h* fornicationis impetit, secundùm præceptum Pauli Apostoli, duo vel tria testimonia requirantur ab illo. Quod si non potuerit datis testimoniis approbare, quod dixit, excommunicationem accusati accusator accipiat.

2 pars. *Ex præmissis itaque colligitur, quòd duorum vel trium testimonio Episcopus convinci & damnari potest. Porrò* Sylvester Papa *in 1 generali Synodo residens contrà dixit.*

C. II. ¶ *Quot testibus Episcopus, vel Presbyter, vel reliqui Clerici sint convincendi.*

PRæsul non damnabitur, nisi cum *k* LXXII. testibus: nec Præsul 1 Summus à quoquam judicabitur, quoniam scriptum est *l*: [*Non est discipulus super magistrum.*] Presbyter autem Cardinalis *m* nisi cum XLIV. *n* testibus non damnabitur: Diaconus verò Cardinalis urbis Romæ, nisi cum XXVII. testibus *o* non condemnabitur. Subdiaconus, Acolytus, Exorcista, Lector, Ostiarius, non nisi septem testibus condemnabitur. Testes autem, & accusatores sine aliqua sint infamia.

1 ¶ Nec Præsul Summus] *Ex Concilio Romano sub Sylvestro, & cæteris locis indicatis (excepto Pannormia) addita sunt hæc usque ad vers.* Presbyter. *Ac mirandum est de auctore glossæ, qui putavit Pontificem Maximum minore numero testium posse condemnari, quàm Diaconum Cardinalem atque Ostiarium: cùm tamen ipse Pontifex à generali saltem Præsulis nomine minimè esset excludendus.*

C. III. ¶ *Episcopi non nisi LXXII. testibus condemnandi sunt.*

Item Leo IV. *in epistola Episcopi Britannia.*

NUllam *p* damnationem Episcoporum unquam esse censemus, nisi aut ante legitimum numerum Episcoporum (qui fit per duodecim Episcopos) aut certè probatâ sententiâ per LXXII. testes idoneos, qui tales sint, qui & accusare possint. ¶ Et priùs ad sacra Christi quatuor Evangelia sacramenta præstent, quod nihil falsum depromant: sicut 1 nobis beatus Sylvester tradidit, & Romana sancta videtur tenere Ecclesia. ¶ Et si inter eos, quos damnandos esse dixerint homines, fuerit Episcopus, qui suam causam in præsentia Romanæ sedis Episcopi petierit audiri, nullus super illum definitivam præsumat dare sententiam: sed omnino eum audiri decernimus.

1 ¶ Sicut nobis] *Hinc usque ad dilectionem, Ecclesia, non leguntur in epist. Leonis manuscripta: habentur tamen apud Ivonem. Sed hoc vel speciali privilegio de Clericis Romanæ Ecclesiæ intelligitur, vel propter improbitatem quorundam, qui cùm non sint spectata vitæ, & scientiæ, in accusationem ministrorum Dei repentè prosiliunt. Quorum verò vita adeò laudabilis est, ut omnibus imitanda appareat, de quorum assertione nulla dubitatio nasci poterit, eorum testimonio duorum vel trium testium quilibet jure convinci & damnari poterit.*

QUÆSTIO VI.

1 SEquitur sexta quæstio, quâ quæritur, *Quo remedio causa* ps *vitiata sublevetur? & si remedium illud sit dandum ei, qui causâ dilationis vocem appellationis exhibuerit. Causa verò vitiata remedio appellationis sublevari poterit.*

C. I. ¶ *Causæ vitiatæ remedium appellationis subveniat.*

Unde Fabianus Papa *ait ad Hilarium Episcopum, epist.3.c.3.* a

LIceat *b* appellatori vitiatam causam remedio appellationis sublevare.

C. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Idem *paulò antè.*]

APpellationem *c* non debet afflictio ulla, aut carceris, aut detentionis injuriare custodia.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa *epist.2. in fine.*

OMnis *d* oppressus liberè Sacerdotum (si voluerit) appellet judicium, & à nullo prohibeatur: sed ab his fulciatur & liberetur. Si autem difficiles causæ, aut majora negotia orta fuerint, ad majorem sedem referantur. Et si illic facilè discerni *e* non poterunt, aut justè terminari, ubi fuerit summorum congregata congregatio 1, (quæ per singulos annos bis fieri solet & debet) justè, & Deo placitè coram Patriarcha, aut Primate Ecclesiastica negotia 2, & coram Patritio secularia judicentur negotia in commune. *f*

1 ¶ Congregatio,] *In vulgatis sequebatur,* sub Metropolitano: *quæ sublata sunt, quia in nullo manuscripto, neque in originali habentur, & in sequentibus verbis exponitur, coram quibus sit habendum Concilium.*

2 ¶ Ecclesiastica negotia,] *In epistola legitur,* Primate Ecclesiastico, & coram Patritio seculari, &c.

C. IV. ¶ *Quisquis pulsatus fuerit, Apostolicam sedem appellet.*

Item Sixtus Papa *epist.2. omnibus rectoribus Ecclesia scribit, dicens:*

SI *g* quis vestrûm pulsatus fuerit in aliqua adversitate, licenter hanc sanctam & Apostolicam sedem appellet, & ad eam, quasi ad caput, suffugium habeat, ne ipse innocens damnetur, aut Ecclesia sua detrimentum patiatur.

C. V. ¶ *In gravioribus causis pulsati Apostolicam sedem appellent.*

Item Grato 1, *epistolâ primâ.*

OMnes *h* Episcopi, qui in quibusdam gravioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, liberè Apostolicam appellent sedem, atque ad eam, quasi ad matrem confugiant.

1 ¶ Grato,] *Sic est restitutum ex plerisque vetustis: (nam in vulgatis erat,* Item Gregorius.) *quanquam in tomis Conciliorum hæc epistola tribuatur Sixto II. illa verò, ex qua caput antecedens, Sixto I.*

C. VI. ¶ *Ab omnibus appelletur ad Romanam Ecclesiam.*

Item Marcellus Papa, *epist.1. ad Episcopos Antiochenæ provinciæ.*

LAD *i* Romanam Ecclesiam omnes Episcopi, qui voluerint, vel quibus necesse fuerit, quasi ad caput

a *Joan.8.* b *Deut.17.* c *2.Cor.13.* d *Hebr.10.* e *al. lapidabatur.* f *Et capit.l.3.c.240.* g *Burch.l.2.c.202. Ivo part.6.c.276. Panorm. lib.4.c.97.* h *al. macula fornicationis.* i *in epilogo Concilii Romani, c.3.* k *al. in.* l *Matth.10.& Luc.6.* m *abest ab orig.* n *al.LXIV.* o *al. XXXVI. tribus.* p *In cap. Hadriani, c.72. In Conc. Mogunt.2.c.12. C.1. c.139. Pann. l.4.c.91. Polyc.l.3.tit.1. Deusdedit p.3. Ivo p.3. c.116. Zepherinus epist.1.*

a *Et in decretis Sixti tertii, c.3. Cod. Theod. l.2.tit.de appell. in interp.l.15.* b *Ansel.2.c.11.& l.3.c.88.* c *Lib.7.cap.c.333. Burch.l.2.c.148. Pann.l.4.c.121.* d *Sixtus ibid. Polyc.l.1.tit.7. Ansel.l.2.c.11.* e *al.decerni.* f *al.committi.* g *Ivo p.3.c.3. Ansel.2.c.8.* h *Julius Papa epist.2.ad Orientales, cap.2 Burch. l.1.c.144. Ivo p.3.c.257. Pann.l.4.c.124. Anselm.l.2.cap.12.* i *Polyc.lib.1.tit.7. Ansel.l.2.c.7. Pann. l.4.c.125.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

fugere, eamque appellare debent, ut inde accipiant tuitionem atque r consecrationem. Quod omnibus minimè convenit denegare Episcopis: sed absque ulla custodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione liberè ire concedatur.]

1 ¶ Atque consecrationem.] *In originali est*, ut inde accipiant tuitionem & liberationem, unde acceperunt informationem, atque consecrationem: *sed ob glossam non est mutatum.*

C. VII. ¶ *Qui à proprio Metropolitano se gravari putaverit, majorem sedem appellet.*

Item Victor *ad Theophilum Alexandrinum, epist. 1. c. 3.* a.

SI *a* quis putaverit se à proprio Metropolitano gravari, apud Patriarcham, vel Primatem diœceseos, aut penès universalis Apostolicæ Ecclesiæ judicetur sedem.

C. VIII. ¶ *Ad Romanam Ecclesiam, quasi ad matrem, appelletur ab omnibus.*

Item Zepherinus *b urbis Romæ Episcopus, epist. 1.* a.

II. AD *c* Romanam Ecclesiam ab omnibus, maximè tamen ab oppressis appellandum est, & concurrendum quasi ad matrem, ut ejus uberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à suis oppressionibus releventur: quia non potest, nec debet mater oblivisci filium suum.

C. IX. ¶ *Quoties aliquis appellaverit, audientia sibi non denegetur.*

Item Julius Papa *in decretis, sive in rescripto ad Orientales, c. 22.* a.

PLacuit, ut à quibuscunque judicibus Ecclesiasticis ad alios judices Ecclesiasticos (ubi est auctoritas major) fuerit provocatum, audientia non negetur.

C. X. ¶ *Injustè damnati, restitutionem, & oppressi auxilium à Romana Ecclesia debent habere.*

Item *cap. 30.* a.

IDeò huic sanctæ sedi præfata privilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis Conciliis & judiciis, ac restitutionibus Episcoporum, quàm etiam de summis Ecclesiarum negotiis, ut ab ea omnes oppressi auxilium, & injustè damnati restitutionem sumant: Et talia ab improbis ne præsumantur absque ultione, ne exerceantur absque damnatione.

2 pars. *Cum ergò Zepherinus dicat, ab omnibus esse appellandum, maximè tamen ab oppressis, & Marcellus scribat:* [Omnes Episcopi, qui voluerint, vel quibus necesse fuerit, appellare debent:] *patet, quòd accusato (sive gravetur, sive non) vox appellationis non est deneganda. Quidam tamen ita distinguunt, ut* [volentes] *ad consecrandos,* [necessitatem patientes] *ad oppressos referant, ut sit sensus: Omnes, qui voluerint à Romana Ecclesia consecrationem accipere, & ab aliquibus impediuntur, eam debent appellare: quibuscunque in suis oppressionibus necesse fuerit ad eam fugere, similiter vocem appellationis exhibeant, ut isti tuitionem, & illi consecrationem ab ea accipiant. Similiter & illud Zepherini distinguitur:* [Ab omnibus est appellandum ad Romanam Ecclesiam,] *intelligendum est, qui ab ea consecrationem voluerint accipere, vel qui à Prælatis suis aliquam injuriam passi fuerint, maximè tamen ab oppressis. Secundùm primam interpretationem, oppressi intelliguntur aliquâ injuriâ affecti: juxta secundam verò, oppressi dicuntur à judice injustè condemnati. Secundùm hanc distinctionem, qui in aliquibus negotiis non ad revelandum, sed ad differendum, vocem appellationis exhibuerint, appellandi auctoritatem non habent.*

C. XI. ¶ *De causa appellationis cognoscere non licet, nisi ei, ad quem appellatur.*

Sed cum Gregorius *scribat omnibus per diversas provincias.*

DEcreto *a* nostro vestram rogantes charitatem mandamus, ut si aliquis (quod non optamus) suorum æmulorum, Aldricum, Cænomanensis Ecclesiæ Episcopum accusare damnabiliter attentaverit, ut i honoretur beati Petri Apostolorum Principis memoria, Ecclesiæque Romanæ, cui præsedit, privilegium, nostri nominis auctoritas, liceat illi post auditionem Primatum dioceseos (si necesse fuerit) nos appellare, & nostrà auctoritate, aut ante nos, aut ante Legatos nostro *b* ex latere missos, juxta Patrum decreta, suas exercere atque diffinire actiones: nullusque illum ante hæc judicet, aut judicare præsumat. Sed si quid (quod absit) grave intolerandumque ei objectum fuerit, nostra erit expectanda censura, ut nihil priùs de eo, qui ad sinum sanctæ Ecclesiæ Romanæ confugit, & ejus implorat auxilium, decernatur, quàm ab ejusdem Ecclesiæ auctoritate fuerit præceptum: quæ vices suas ita aliis impertivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. *& infrà.* ¶ Si autem (quod non arbitramur) à quoquam secus præsumptum fuerit, ab officio Cleri submotus, auctoritatis *c* Apostolicæ reus ab omnibus judicetur: ne lupi, qui sub specie ovium subintraverunt, bestiali sævitiâ quæque audeant lacerare: & quod sibi fieri nolunt, aliis inferre præsumant.

1 ¶ Ut honoretur] *Hinc usque ad vers.* auctoritas, *addita sunt ex ipsa epistola, quæ extat in Bibliotheca Dominicana, & videtur esse Gregorii quarti, ex qua etiam sumptum est caput.* Nulli fas. *distinct. 19. & apud Ivonem utrumque caput simul habetur. Ipsius autem Aldrici (ut ex catalogo Episcoporum Ecclesiæ Cænomanensis colligitur) mentio est in Concilio apud Sanctum Medardum, quod paulò post Gregorium quartum habitum fuit. Itaque defensio ipsi à Gregorio præstita profuit.*

C. XII. ¶ *Judicia appellantium ab eis sunt audienda, ad quos appellatur.*

Item cùm Vigilius Papa *in epistola ad Eleutherium, c. ult. dicat:*

QUi *d* se scit aliis esse præpositum, non molestè ferat, aliquem esse sibi prælatum. Ipsa namque Ecclesia, quæ prima est, ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem sint vocatæ solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde omnium appellantium Apostolicam sedem Episcoporum judicia, & cunctarum majorum negotia causarum eidem sanctæ sedi reservata esse liquet; præsertim cùm in his omnibus ejus semper sit expectandum consultum: cujus tramiti, si quis obviare tentaverit Sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eandem sanctam sedem noverit redditurum.

¶ *Restitutum est caput hoc Vigilio antiquorum exemplarium auctoritate. Antea verò tribuebatur Julio, in cujus etiam epistola primâ habetur prior pars hujus capitis usque ad vers.* ipsa namque. *(quemadmodum & apud Leonem epist. 84. quod refertur suprà distinct. 23. c.* quanquam. *& in c. sequenti,* qui sunt.) *& etiam sententia cæterarum partium.*

C. XIII. ¶ *De Rhemensi Archiepiscopo, qui appellantem Romanam sedem judicare est ausus.*

Item cùm Nicolaus Papa *in Hincmarum Rhemensem Archiepiscopum invehatur, quòd Rhotandum e Episcopum appellantem Apostolicam sedem damnare ausus est, ita dicens:*

ARguta *f* sapientia tua, utinam in bono accepta, fomitem judicii, & materiam depositionis adversùs Rhotandum assumpsit, & in itinere Apostolicæ sedis removit *a*, & continuatim Apostolicam sedem appellantem damnavit, & carcerali custodiæ mancipavit. *& infrà* b. ¶ Privilegia tamen Apostolicæ sedis vos oblivioni tradere nullatenùs debuistis, quibus venerandi canones judicia totius Ecclesiæ ad hanc deferri jubent. *& infrà.* ¶ Hæc quippe nos in Rhotando idcircò noveritis operatos, ut privilegia sedis Apostolicæ, quæ malè à vobis violata videbantur, & à nobis tot impensis laboribus, vestrâ resistente contumaciâ, recuperari non poterant, auctoritate Apostolica, & canâ i Patrum deliberatione, pristino tandem genio, & proprio decorarentur honore.

1 ¶ Canâ] *Cùm antea legeretur,* canonicâ, *emendatum sic est ex epistola ipsa, quæ habetur manuscripta, & nuper est impressa in appendice Bibliothecæ: & in lib. Ennodii pro Symmacho legitur,* cana miracula, & canum genium, *juxta illud Virgilii:*

Cana fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus,
Jura dabant. — — —

C. XIV. ¶ *Quisque eam obedientiam majoribus exhibeat, quam ab inferioribus desiderat.*

Item Leo Papa *ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, epist. 82. al. 84.*

QUi scit, se quibusdam esse præpositum, non molestè ferat aliquem sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat: & sicut non vult gravis oneris sarcinam ferre, ita non audeat alii importabile pondus imponere. Discipuli enim sumus humilis & mitis magistri, dicentis *c*: [*Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.*]

Paret ergo, quòd nulli appellanti sunt inducia denegandæ. Cæterum, si causâ frustratoria dilationis appellaverit, à judice, ad quem provocatum fuerit, condemnabitur. Tempus verò appellationis est ante datam, vel post datam sententiam. Quoties enim quis se gravari senserit, liberè potest appellare.

C. XV. ¶ *Qui gravatur à proprio Metropolitano, Primatem, aut universalis Ecclesiæ sedem appellet.*

Unde Sixtus *d* Papa II. *epist. 1. ad Gratum Episcopum ait:* a.

SI *e* quis putaverit se à proprio Metropolitano gravari, apud Primatem diœceseos, aut penès universalis Apostolicæ Ecclesiæ Papam judicetur.

C. XVI. ¶ *Romanam sedem appellet, qui judicem suspectum habet.*

Item Felix II. *ad Episcopos in Alexandrinâ Synodo congregatos, cap. 19.* a.

QUoties *f* Episcopi se à suis comprovincialibus, vel à Metropolitano putaverint prægravari, aut eos suspectos habuerint, mox Romanam appellent sedem, ad quam eos absque ulla detentione, aut suarum rerum ablatione liberè liceat ire: & dum prædictam Romanam matrem appellaverint Ecclesiam, aut ab ea se audiri poposcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum sedes surripere, aut res eorum auferre, aut aliquam eis vim inferre præsumat, antequam eorum causa Romani Pontificis auctoritate finiatur. Quòd si aliter à quoquam præsumptum fuerit, nihil erit, sed viribus carebit.

C. XVII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Julius Papa *in rescripto ad Episcopos Orientales, cap. 30.* a.

IDeò *g* huic sanctæ sedi præfata privilegia specialiter concessa sunt, ut ab eâ omnes auxilium oppressi, & injustè damnati restitutionem sumant.

¶ *Est summa quædam capitum recitati suprà eâd. c.* ideò. *& habetur in vetustis exemplaribus, in quibus Palea esse non solent.*

Oppressi, & se prægravari putantes intelliguntur ante datam sententiam: injustè verò damnati, post datam sententiam.

C. XVIII. ¶ *Ante exitum causæ per appellationem recedere licet.*

Unde Eutychianus *urbis Romanæ Episcopus scribit Episcopis per Siciliam, epistolâ 2. c. 1.* a.

NOn *a* ita in Ecclesiasticis agendum est negotiis, sicut in secularibus. Nam in secularibus legibus, postquam vocatus quis venerit, & in foro decertare cœperit, non licet ei ante peractam causam recedere. In Ecclesiasticis verò, dictâ causâ, recedere licet, si necesse fuerit, aut si se prægravari viderit.

3 pars. *Qui verò ex contumacia judicibus obtemperare noluerit, communione privetur.*

C. XIX. ¶ *Excommunicetur, qui judicibus suis obtemperare non vult.*

Unde in Concilio Milevitano, *c. 24.*

QUisquis *b* probatus fuerit per contumaciam nolle obtemperare judicibus, cùm hoc primæ sedis Episcopo fuerit probatum, det literas, ut nullus ei communicet Episcoporum, donec obtemperet.

Item quòd post datam sententiam appellari possit, Fabianus Papa *c restatur, dicens Hilario Episcopo, epist. 3 c. 2.*

C. XX. ¶ *Non denegetur appellatio ei, quem in supplicium sententia destinavit.*

LIceat *d* etiam in criminalibus causis appellare: nec appellandi vox denegetur ei, quem supplicio *e* sententia destinavit.

Quod paulò antè idem *affirmat eodem cap.*

C. XXI. ¶ *Ante datam sententiam licet alicui appellare.* a.

SI *f* quis judicem adversùm sibi senserit, vocem appellationibus exhibeat.

4 pars. *Post datam verò sententiam, qui appellare voluerit, intra quinque dies appellet, & intra eosdem, à quo provocavit, literas dimissorias accipiat, & intra eosdem, ad quem appellavit, iter arripiat.*

C. XXII. ¶ *Post latam sententiam intra quod tempus quisque appellare debeat.*

Unde in Theodosianis 1 *legibus sic statutum invenitur.*

PRopter *g* superfluam appellatorum licentiam, ne in retractandis vel revocandis sententiis liberum habere arbitrium videantur, & tempora appellationis, & pœnæ constitutæ sunt, ut quicunque apud judicem, qui causam ejus audivit, appellare, & ad alium judicem appellare *g* voluerit, intra quinque dies appellet, & his ipsis quinque diebus ad judicem, ad quem provocaverit, sine aliqua dissimulatione perveniat: & ipse dies, quo accepit literas, in his quinque diebus specialiter computetur. Quòd si longius iter sit, exceptis his quinque diebus, spatium dierum, quo iter agi possit, computetur.

1 ¶ Theodosianis] *Hoc & quatuor sequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodosianis habentur lib. 5 sententiarum Julii Pauli cum interpretatione. Ex quo apparet, Gratiani etiam tempore has sententias conjunctas fuisse cum codice Theodosiano, seu breviario Alarici. Alaricus autem in præfatione profitetur, se volumen illud non ex solo Theodosiano codice, sed ex variis libris colle-*

a Julius Papa epist. 2. ad Orient. cap. 4. In cap. Hadriani, c. 6. Polyc. l. 1. tit. 7. Burch. l. 1. c. 144. Pannor. lib. 4. c. 126. Ivo p. 5. c. 257. Ansel. l. 2. c. 6. b In epist. Lucii 1. & in Conc. Carth. 3. c. 20. In cap. Hadriani. c Ansel. l. 3. c. 88. Ivo part. 6. c. 326. ex Lucio.

a Polyc. l. 1. tit. 7. Ivo par. 5. c. 349. Ansel. l. 2. c. 19. b al. nostros. c al. injuriarum reus. d Ansel. l. 2. c. 20. Polyc. lib. 1. tit. 24. e al. Rothaldum. In appendice Bibliothecæ sanctorum Patrum. f Anselm. l. 3. cap. 67.

sùs

a al. revocavit, orig. b Ansel. l. 2. c. 85. c Matth. 11. d Et Victor epist. 1. & Julius sup. eâd. c. si quis putaverit. 1. sup. c. 7. e Polyc. l. 1. tit. 6. Ansel. l. 2. c. 9. & 11. Pann. l. 4. c. 126. f Ansel. l. 2. c. 66. g Sup. eâd. cap. ideò.

a Aisel. l. 3. cap 73. Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo p. 6. c. 336. Pann. l. 4. c. 100. b Pann. l. 4. c. 132. c Cod. Theod. l. 11. tit. 30. in interpr. l. 20. d Ansel. l. 2. cap. 11. Burch. l. 1. c. 148. Ivo p. 5. c. 261. Pann. l. 4. c. 122. e in supplicium. f Ivo p. 5. c. 248. Ansel. ibid. Burch. ibid. Pannor. lib. 4. c. 120. g in sententiis Julii Pauli cum interpr. Aniani, lib. 5. tit. 33. c. 1. Ivo part. 5. cap. 281. Pann. lib. 4. cap. 127. h al. provocare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sisse, & in legum collatione, atque interpretatione Episcoporum Præcipuè operâ usum fuisse.

C. XXIII.

HAbitâ *a* dinumeratione XX. millium diurnorum per singulos dies, computetur.

¶ Caput hoc abest à vetustioribus Gratiani codicibus, & aboriginali, & Ivone, & Pannormia. In uno autem Gratiani valde emendato, est in margine superioris capitis, tanquam glossa quædam.

C. XXIV. *¶ A quo appellatur, ad quem appellatum fuerit, dimissoriæ literæ dirigantur.*

Item ibidem, *tit. 34.*

AB *b* eo, quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, dimissoriæ literæ dirigantur, quæ vulgò apostoli appellantur, quarum postulatio & acceptio intra quinque dies ex officio finienda *c* est. [¶ Ista *c* jam superius sub titulo de cautionibus & pœnis appellationum interpretata sunt.] ¶ Qui intra statura tempora dimissorias non postulaverit, vel acceperit, vel reddiderit, præscriptione ab agendo submovetur, & pœnam appellationis ferre cogitur.

C. XXV. *¶ De his, qui causâ dilationis appellant.*

Item ibidem, *tit. 35. c. 2.*

QUicunque *f* non confidentiâ justæ causæ, sed causâ afferendæ moræ, ne contra eum sententia proferatur, appellaverit, vel si de facto suo confessus, ne addicatur *g*, appellare voluerit, hujusmodi appellationes non recipiuntur.

C. XXVI. *¶ Cùm possessor appellat, dum eventus causa dubius est, possessionis fructus sequestrentur.*

Item ibidem, *tit. 36. c. 1.*

QUoties *h* post auditam causam judicii possessor appellat, fructus possessionis, de qua agitur, dum secundæ audientiæ eventus dubius est, meritò sequestrantur. Nam si petitor appellaverit, hoc ab eo postulari non potest: quia non potest sequestrari, quod non habet. Si propter *i* prædia urbana, vel mancipia appelletur, pensiones eorum, vel mercedes, vecturæ etiam, si de navi agatur, deponi solent.

C. XXVII. *¶ Injustè appellans omninò puniendus est.*

Item ibidem, *tit. 37. c. 1.*

OMninò 1 puniendus *k* est, ut quoties injusta appellatio pronuntiatur, sumptus, quos dum sequeretur adversarius impendit, reddere cogatur, non simplos, sed quadruplos.

1 ¶ Omninò puniendus] *In sententiis Pauli legitur, omnimodò probandum est, &c. Sed quia est initium capituli, & de hujusmodi punitione multa sunt à Doctoribus adnotata, non est mutatum: tantummodò ductus orationis est emendatus, additâ particulâ, ut.*

Præmissis auctoritatibus intra quinque dies post datam sententiam cuique appellare permittitur. Quod postea Justinianus in constitutionibus suis corrigens, intra decem dies appellationis remedium cuique standum decrevit, dicens.

C. XXVIII. *¶ Intra decem dies remedium appellationis conceditur.*

Imperator Justinianus *l* Augustus.

ANteriorum legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maximè hæc circa appellationes facientes, in præsenti ad hujusmodi beneficium pervenire duximus esse necessarium. Antiquitati etenim cautum erat, ut si quis per se litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodò licentiam appellationis haberet; sin autem per procuratorem causa ventilata sit, & in triduum proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia invenimus hoc satis esse damnosum: plures enim homines ignaros legum subtilitatis, & putantes in triduum esse provocationes porrigendas, in promptum periculum incidisse, & biduo transacto causas perdidisse. Unde necessarium duximus hujusmodi rei competenter mederi. ¶ Et sancimus omnes appellationes, sive per se, sive per procuratores, seu per defensores, vel curatores & tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium a recitatione sententiæ enumerandum, judicibus ab his, quorum interest, offerri, sive magni, sive minores sint (exceptâ videlicet subtilissimâ Prætorianâ præfecturâ) ut liceat homini intra id spatium plenissimè deliberare, sive appellandum ei sit, sive quiescendum; ne timore instante opus appellatorium frequentetur, sed sit omnibus inspectionis copia, quæ indiscussos hominum calores potest refrenare. ¶ Ad hæc sancimus, si quando lis speratur in nostrum inferri consistorium, si fortè contigerit Imperatoriam majestatem occupatam publicis causis ex mundanis provisionibus, non posse convocare Patres, quatenus causa agitetur, non ex hoc litem periclitari. Quod enim vitium est litigantium, si culmen Imperium occupetur? vel quis tantæ est auctoritatis, ut nolentem Principem possit ad convocandos Patres, cæterosque Proceres coarctare? Sed si quid tale evenerit, causa intacta permaneat, donec Imperator suâ sponte motus, & convocari Proceres jusserit, & litem inferri pariatur, & omnia secundùm morem procedere. ¶ Illud etiam in tertio capitulo disponendum est, quod antiquitas benè statuit, novitas autem neglexit. Cùm enim veneranda vetustatis auctoritas ita Magistratus digesserit, ut alii majores, alii medii, alii minores sint, & appellationes à minoribus judicibus non solùm ad maximos judices remitterentur, sed ad spectabilium judicum tribunal, quatenus & ipso sacro auditorio adhibito litem exercerent, novitas autem hoc dereliquerit, evenit, ut super minimis causis maximi nostri judices inquietentur: & homines propter minimas causas magnis fatigentur dispendiis, ut forsitan totius litis æstimatio ad sumptus judiciales non sufficeret. Ideoque sancimus, si quando ex Ægyptiaco tractu, vel adjunctâ ei utrâque Lybiâ provocario speratur usque ad decem librarum auri quantitatem, non in hanc Regiam urbem eam venire; sed ad Præfectum Augustalem, qui audiat, & causam ditimat vice sacri cognitoris, nullâ ei penitus post diffinitivam sententiam appellatione porrigendâ. Similique modo quoties in Asiana diœcesi, vel Ponticâ, tale aliquid emerserit, usque ad prædictam quantitatem decem librarum auri, appellationes ad viros spectabiles, Comites forte, vel Proconsules, vel Prætores, vel Moderatores, quibus specialiter easdem lites peragendas deputavimus, remittantur: quatenus & hi ad similitudinem præfecti Augustalis, vice sacri Cognitoris intercedant, & causas sine spe quidem appellationis, Dei tamen & legum timore proferant decidendas. Orientalem autem tractum causas appellatione suspensas, & usque ad decem librarum auri quantitatem limitatas, ad virum spectabilem Comitem Orientis mittere, simili modo audientiam & finem eis impositurum. Illo videlicet observando, ut viri spectabiles duces, vel alii spectabiles judices, non ad alios eâdem spectabilitate decoratos judices suas transmittant appellationes in litibus, quantæcunque sint quantitatis (cùm non oporteat ad compares judices appellationes referri, sed à minori judicio in majus tribunal ascendere:) sed ad illustris-

a *ff. si quis caut. l. 1.* b *Ivo p. 5. c. 282. Pannor. libr. 4. c. 128.* c *al. quorum.* d *al. facienda.* e *Sunt verba interpretis.* f *Ex interpretatione. Ivo p. 1. c. 283. Pann. l. 4. c. 129.* g *antè legebatur, abjiciatur, vel objiciatur.* h *Ex interpretatione. Ivo part. 5. c. 284. Pannor. l. 4. c. 130.* i *Ex Paulo ibidem.* k *Ivo part. 1. cap. 285. Pann. lib. 4. cap. 131. Ex Paulo.* l *Novellâ 23. apud Julianum antecessorem.*

illustrissimam præfecturam illorum appellationes, cujuscunque sint quantitatis (ut dictum est) dirigantur, quæ *a* una cum viro excelso pro tempore Quæstore eas dirimat, utroque officio subministrante, id est, tam ex sacris scriniis more solito, quàm præfectorio. Ita tamen hæc sancimus, ut nec à ducibus, vel aliis spectabilibus judicibus (quibus fortè, & si privati sint, Imperialis majestas causas injunxerit) appellatio ad memoratos spectabiles judices currat, ne causa non gradatim procedere, sed per peræquam videatur: sed à Præsidibus quidem provinciarum, & judicibus à nobis datis, si non sint spectabiles judices, intra memoratam quantitatem referetur. Si autem vel illustres sint dati à nobis judices, (quibus apices dignitatum super spectabilitatem sunt) vel duces, qui omnimodo spectabilitate sunt decorati, vel hi, qui à Principe delegati sunt, spectabilem habeant dignitatem, eorum appellationes sub quacunque quantitate in hanc Regiam urbem ad competentes antiquo more judices referantur: omnibus aliis, quæ in appellationibus statuta sunt, vel ab antiqua prosapia, vel ab auctoritate anteriorum constitutionum, vel à nostra humanitate, intactis, illibatisque custodiendis.

C. XXIX. *¶ Quando appellandum sit primò, vel secundo.*

Item lib 49. Digest. *tit.* quando appellandum sit. *lege 1. §. biduum.*

BIduum, vel triduum appellationis ex die sententiæ latæ computandum erit. ¶ Quid ergò, si sententia fuerit sub conditione dicta, utrùm ex die sententiæ latæ tempus computamus ad appellandum, an verò ex die, quo conditio sententiæ extitit? Sanè quidem non est sub conditione sententia dicenda. Sed si fuerit dicta, quid fiet? Et est utile, statim tempora ad appellandum computari debere. ¶ Quod in sententiis receptum *b* est, ut vel alterâ die, vel tertiâ provocetur, hoc etiam in cæteris observandum est, ex quibus sententia quidem non profertur, appellari tamen oportere & posse, suprà relatum est, *ut* 1 *cum quis ad tutelam, vel ad alia civilia munera nominatur, & ejus excusatio non admittitur.* ¶ Dies autem istos, in quibus appellandum est, ad aliquid utiles esse, oratio divi Marci voluit, si forte ejus, à quo provocatur, copia non fuerit, ut ei libelli dentur. Ait enim: Is dies servabitur, quo primò facultas adeundi erit. Quare si fortè, post sententiam statim dictam, copiam sui non fecerit is, qui pronuntiavit, (ut fieri assolet) dicendum est, nihil nocere appellatori. Nam ubi primùm copiam ejus habuerit, poterit provocare. Ergò si statim se subduxit, simili modo subveniendum est. ¶ Quid igitur, si conditio horæ effecit, ut se reciperet? Si forte dicta sit sententia jam suprema horâ, utique non videbitur se subtraxisse. ¶ Adeundi autem facultatem semper accipimus, si in publico sui copiam fecit. Cæterùm, si non fecerit, an imputetur alicui, quòd ad domum ejus non venerit, quodque in hortos non accesserit, & ulteriùs, quòd ad villam suburbanam? Magisque est, ut non debeat imputari. Quare si in publico ejus adeundi facultas non fuit, melius dicetur, facultatem non fuisse adeundi. ¶ Si quis, ipsius quidem, a quo appellavit, adeundi facultatem non habuerit, *ut* 2 *ei libellos daret*, ejus autem, quem appellavit, habeat copiam, videndum est, ut *c* ei præscribi possit, quòd eum non adierit. Et hoc jure utimur, ut si alterius adeundi fuerit copia, præscriptio locum habeat. ¶ In propria causa biduum accipitur. Propriam causam ab aliena quemadmodum discernimus? Et palam est, eam propriam esse causam, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet. *& infrà.* ¶ Si adversùs absentem fuerit pronuntiatum, biduum, vel triduum, ex quo quis scit, computandum est, non ex quo pronuntiatum est. Quod autem dicitur absentem posse provocare, ex quo scit, sic accipit *a*, si non in causa per procuratorem defensus est. Nam si ille non provocavit, difficile est, ut hic audiatur. Si quem *b* in insulam *c* deportandum adnotaverit Præses provinciæ, & Imperatori 3 scripserit, ut deportetur, videamus, quando sit provocandum, utrùm cùm Imperator rescripserit *d*, ut deportetur, an cùm ei scribitur? Et putem, tunc esse appellandum, cùm recipi eum Præses jubet, sententiâ 4 prolatâ, Imperatori scribendum, ut deportetur. Cæterùm verendum est, ne serò sit, ut tunc provocetur, cùm Imperator insulam ei assignaverit. Comprobatâ enim sententiâ Præsidis, tunc solet insulam assignare. ¶ Rursus illud verendum est, si mendaciis apud Principem oneravit eum, quem deportandum laborabat, intercludi illi viam provocandi. Quid ergò est? Rectè dicetur humanitate suggerente, ut & hoc, & illo tempore non frustrà provocaretur: quia non adversùs Principem, sed adversùs Judicis calliditatem provocavit. *& infrà* e. ¶ Illud quoque videamus, si, cùm Imperatori scriberetur, exemplum literarum litigatori editum sit, neque is appellaverit, & posteà contra eum rescriptum sit, an appellare à literis quidem sibi editis possit? 5 quia, qui, tunc non appellavit, vera esse, quæ scripta sunt, consensisse videtur: nec est audiendus, si dicat, eventum sacri rescripti se sustinuisse.

1 ¶ Ut cùm quis] *Hinc usque ad vers.* non admittitur, *non sunt in Pandectis: sed quia superiùs in eadem lege sententia ipsorum exprimitur, non sunt expuncta, sed descripta aliis characteribus.*

2 ¶ Ut ei libellos daret,] *Verba hæc non sunt in Pandectis, sed ob glossam non sunt inducta.*

3 ¶ Imperatori scripserit,] *Sic est emendatum ex Pandectis. Antèà legebatur,* Imperator rescripserit.

4 ¶ Sententiâ prolatâ] *Hæc usque ad vers.* Cæterùm, *sunt addita ex Pandectis.*

5 ¶ Possit?] *In vulgatis codicibus sequebatur*, certè non potest: *quæ neque in vetustis, neque in Pandectis habentur.*

C. XXX.

Item Ulpianus *lib. 49. in tit. de recipiendis appellationibus, vel non, leg. primâ.*

NOn solent audiri appellantes, nisi hi, quorum interest, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox ratum habetur. Sed etsi mater 1, cùm filii rem sententiâ eversam animadverteret, provocaverit, pietati dans, dicendum est & hanc audiri debere, & si litem præparandam curare maluerit, intercedere non videtur, licet ab initio defendere non potest. *¶ Scævola libro quarto regularum* f. Ante sententiam appellari potest, si quæstionem in civili negotio habendam judex interlocutus sit, vel in criminali, si contra leges hoc faciat. *¶ Macer libro primo de appellationibus, lege quartâ.* Ejus, qui ideo causam agere frustratur, quòd dicit se libellum Principi dedisse, & sacrum rescriptum expectare, audiri desiderium prohibetur: & si ob eam causam provocaverit, appellatio ejus recipi sacris constitutionibus vetatur.

1 ¶ Mater,] *Antea brevius legebatur:* sed & si matex ex pietate provocaverit, dicendum; &c. *Multa verò alia in hoc & sequenti capitulo ex ipsis Pandectis sunt emendata.*

C. XXXI. *¶ De dimissoriis libellis.*

Item Martianus *l. 2. de appellationibus, tit.* g *de libellis dimissoriis, l. unicâ.*

POst appellationem interpositam literæ dandæ sunt ab eo, à quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est sive Principem, sive quem alium: quas literas dimissorias, sive apostolos appellant.

a *qui] orig.* b *al. præceptum.* c *al. an.*

a *al. accipimus.* b *al. quidem.* c *In principio ejusdem legis primæ.* d *al. scripserit.* e *l. ult. eod. tit.* f *leg. 2. ibidem.* g *lib. 49. digest. tit. 6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sensus autem literarum talis est: appellâsse (putà) Lucium Titium à sententiâ illius, quæ inter illos dicta est. Sufficit autem petiisse intra tempus dimissorias instanter, & sæpius: ut & si non accipiat, id ipsum contestetur. Nam instantiam repetentis *a* dimissorias constitutiones desiderant. Æquum est igitur, si per eum steterit, qui debeat dare literas, quò minùs det, ne hoc accipienti noceat. ¶ *Ulpianus libro quarto* b *de appellationibus, titulo, Nihil innovari appellatione interpositâ, lege unicâ.* Appellatione interpositâ, sive ea recepta fuerit, sive non, medio tempore nihil novari oportet. *& infra.* ¶ Si quis ex pluribus facinoribus condemnatus, propter quædam appellaverit, propter quædam non, utrum differenda pœna ejus sit, an non, quæritur? Et si quidem graviora sunt crimina, ob quæ appellatio interposita est, levius autem id, propter quod non appellavit, recipienda est omnino appellatio, & differenda pœna. Si verò graviorem sententiam meruit ex ea specie, ex qua non est appellatum, omnimodò pœna imponenda est.

Forma Apostolorum hæc est: Ego ille, sanctæ Bononiensis Ecclesiæ Episcopus, te Presbyterum Rolandum, Capellanum sancti Apollinaris, ad Apostolicam sedem, quam appellasti, ali observatione mei judicii hu apostolu dimitto: Forma verò appellantis ante sententiam hæc est: Ego Adelinus sanctæ Rhegiæ Ecclesiæ minister (licèt indignus) sentiens me prægravari à Domino Gualterio, sanctæ Ravennatis Ecclesiæ Archiepiscopo, Romanam sedem appello, & apostolos peto. ¶ *Si verò post datam sententiam appellare voluerit, hic erit ei modus appellandi: Ego A. sanctæ Rhegiæ Ecclesiæ minister (licèt indignus) contra sententiam Domini G. S.Rav. Ecclesiæ Archiepiscopi injustè in me latam pridie Kal. Maji Anno Domini incarnationis MCXLI. 1 indictione quarta, Romanam sedem appello, & apostolos peto.* ¶ *Si autem unus, vel duo pro pluribus appellare voluerint, sic appellabunt: Ego P. & G. Syndici Canonicorum S. B. E. sententes nos prægravari, vel contra sententiam, &c. Romanam sedem appellamus, & apostolos postulamus. Et hujusmodi appellationes in scriptis fieri debent.*

1 ¶ MCXLI.] *In vulgatis erat.* MCLXI. *quæ numerus, ut rectè in glossa dicitur, constare non potest. Quod hinc etiam confirmatur, quia quarta Indictio, de qua hic est mentio, non convenit eum anno illo. In manuscriptis autem cum varia sit lectio, hæc visa est melior, quæ notarum tantùm transpositione restituti potuit, & quarta Indictio cum hoc anno concurrit.*

Ad judicium autem alterius fidei, catholico appellare non licet.

C. XXXII. ¶ *Excommunicetur catholicus, qui committit causam suam judicio alterius fidei.*

Unde in Concilio Carthaginensi IV. *c.7.*

CAtholicus, qui causam suam, sive justam, sive injustam, ad judicium alterius fidei judicis provocat, excommunicetur.

6 pars. *Notandum verò est, quòd quidam Judices sunt, à quibus appellari non oportet.*

C. XXXIII. ¶ *A quibus Judicibus provocari non licet.*

Unde in Concilio Milevitano *c, c.24. legitur:*

A Judicibus *d*, quos communis consensus elegerit, non licet provocare.

Quod de arbitris intelligendum est. Judicum enim alii sunt ordinarii, alii arbitrarii. Ordinarii verò sunt, qui ab Apostolico, ut Ecclesiastici, vel ab Imperatore, utpote Seculares, legitimam potestatem accipiunt. Arbitrarii sunt, qui nullam potestatem habentes, cum consensu litigantium in judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententia stetur. Horum alii sunt ordinarii & arbitrarii, alii arbitrarii tantùm. Ordinarii & arbitrarii sunt, qui legitimam potestatem habentes, ab eis eliguntur ad arbitrandum, qui non sunt sua jurisdictioni supposîti. Ab his, etsi ut arbitrarii a sedeant, & non ut ordinarii, privilegio tamen ordinariæ dignitatis gravatus aliquis appellare valebit.

C. XXXIV. ¶ *A judicibus, qui eliguntur communi consensu, provocare licet.*

Unde in Concilio *b* Carthaginensi III. *c.10.*

SAnè *e*, si ex consensu partium judices electi fuerint, etiam à pauciore numero, quàm constitutum est, liceat 1 provocari.

1 ¶ Liceat] *Hunc canonem citat Gratianus (quod ipsemet apertè profitetur) ut ostendat ab hujusmodi judicibus licere appellari. Verum in Concilio Carthaginensi tam impresso, quàm manuscripto, cum variis exemplaribus collato, & unico codicis canonum etiam impresso, ac manuscripto, & Græco, quod cum ipso concordat, & Africano, ubi hæc repetitur, & apud Ivonem legitur, non licebat. Et quæ in ipso canone antecedunt, & referuntur infrà eâd. c. hoc etiam. ostendunt omnino cum negatione legendum esse.*

C. XXXV. ¶ *Qui de Episcoporum judiciis queruntur, à vicinis Episcopis audiantur, vel ab aliis, ex consensu eorum adhibitis.*

Item ex Concilio Milevitano *d, c.22.*

PLacuit, ut Presbyteri *e*, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici, in causis, quas habuerint, si de judiciis Episcoporum suorum questi fuerint, vicini Episcopi eos audiant, & inter eos quicquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum. Quòd si ab eis provocandum putaverint, non provocent, nisi ad Africana concilia, vel ad Primates provinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communione suscipiatur.

Nisi forte 1 Romanam sedem appellaverint. Et autem qui appellaverit, ad eum, à quo appellavit, remitti non debet.

1 ¶ Nisi fortè] *Hæc in antiquis codicibus scribuntur tanquam Gratiani verba. Et ad hanc sententiam demonstrandam affert sequens caput ex Concilio Sardicensi.*

C. XXXVI. ¶ *De eodem.*

Unde in Sardicensi Concilio, *cap. 7.*

SI *f* quis Episcopus accusatus fuerit, & judicaverint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum dejecerint, si appellaverit, qui dejectus fuerit, & confugerit ad beatissimum Romanæ Ecclesiæ Episcopum, & voluerit se 1 audiri, si justum putaverit, ut revocetur, 2 vel renoveturque examen, scribere Episcopis dignetur his, qui in finitima & propinqua provinciâ sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quòd 3 si is, qui rogat causam suam iterùm audiri, deprecatione suâ moverit Episcopum Romanum, ut de latere suo Presbyteros mittat, erit in potestate ejus, & quid velit, & quid æstimet. Et si decrevit mittendos esse, qui præsentes cum Episcopis judicent, ut etiam habeant auctoritatem personæ illius, à quo destinati sunt, erit in ejus arbitrio. Si verò crediderit sufficere Episcopos 4, ut negotio terminum imponant, faciat, quod sapientissimo consilio suo judicaverit.

1 ¶ Se audiri,] *Græcè est,* ἐὰν βουληθέν αὐτὸν ἀκροᾶσθαι, *id est,* si Romanus Episcopus voluerit ipsum audire.

2 ¶ Revocetur, vel] *Hæc absunt à Concilio tam impresso, quàm manuscripto, cum variis exemplaribus collato, & legitur tantummodò,* renovetur, *quemadmodum Græcè est,* ἀνανεοῦσθαι, *& sic refertur à Nicolao, & Ivone: sed ob glossam non sunt inducta.*

3 ¶ Quòd si is, qui rogat] *Græcè est,* ἐὰ εἴ τὶς ἀξιῶν τὸ πάλιν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι: *id est,* Si quis autem postulet & rursus negotium suum audiri: *ut sit secunda*

a *al. petentis.* b *eod. l.49. tit.7.* c *Et in Afric. c.49.* d *In epist. Nicol.1. Ivo p.6.c.365. Pann. l.4.c.132.*

a *al. arbitri.* b *& Afric.c.89.* c *Ivo part.6.cap.366. Ans. lib.3.c.123.* d *& Afric.c.92.* e *11.q.3.Presbyteri.* f *Nicol. in epist. ad Michaelem, quæ incipit:* [*Proposuetamus*] *& in epist. ad Episcopos ad Convicinum congregatos. Ivo p.5.c.87. Concil. Afric. c.101.*

appellatio,

appellatio, quæ etiam significatur in capite, Gaudentius, *quod apud Græcos proximè antecedit huic capiti.*

4 ¶ Episcopos,] *Sequebatur in codicibus Gratiani, etiam in manuscriptis, quemadmodum & apud Ivonem*, comprovinciales: *quæ vox non est in Concilio, neque apud Nicolaum. Græcè legitur* ἐ δοκιμάσαι, ἢ ἐπισκόπους: *id est*; & ipsius Episcopi sententiam. *Balsamon tamen videtur legisse,* τῶν ἐπισκόπων, *& primum interpretatur de Episcopis provincialibus, deinde de aliis.*

Arbitrarii tantùm sunt, qui nullam legitimam potestatem acceperunt, à quibus appellari non licet, quia eis imputandum est, quòd sibi tales elegerunt. Si verò sententia eorum, à quibus appellatur, soluta fuerit 1, nil eis oberit, nisi fortè vel inimicitiâ, vel pecuniâ depravati injustam probentur tulisse sententiam.

1 ¶ Fuerit,] *Sequebatur in vulgatis*, per eum, ad quem appellatum est: *quæ sunt expuncta, quia in vetustis codicibus non habentur.*

C. XXXVII. ¶ *Cùm per appellationem sententia solvitur, non debet obesse ei, qui non iniquo animo judicavit.*

Unde in Concilio Carthaginensi III. *c.10. legitur:*

7 HOc etiam *a* placuit, ut à quibuscunque judicibus Ecclesiasticis ad alios judices Ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, fuerit provocatum, non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si convinci non potuerint, vel iniquo *b* animo judicâsse, vel aliquâ cupiditate, aut gratiâ depravati.

Quæritur autem de eo, à quo appellatur, An sit evocandus in testimonium apud eum, ad quem appellatur, super negotio, cujus cognitionem suscepit?

C. XXXVIII. c ¶ *Clericus non devocetur in testimonium illius causæ, cujus primum cognitionem suscepit.*

De hoc ita statutum est in Concilio Carthaginensi * V. *c.1.*

STatutum *d* est, ut qui fortè in Ecclesia quamlibet causam jure Apostolico Ecclesiis impositio agere voluerit, & fortasse decisio Clericorum uni parti displicuerit, non liceat Clericum in judicium ad testimonium devocari eum, qui Præses *e* vel Cognitor fuit, & nulla ad testimonium dicendum Ecclesiastici *f* cujuslibet persona pulsetur.

Ab eis quoque, ad quos provocatum fuerit (sicut in Africano Concilio, *c.63. legitur) ulteriùs provocare non licet.*

C. XXXIX. ¶ *Non liceat provocari ab his, ad quos provocatum fuerit.*

SI autem provocatum fuerit, eligat, qui provocaverit, judices, & cum eo & ille, contra quem provocaverit, ut ab ipsis deinceps nulli liceat provocare.

Post secundam provocationem intelligendum est: tertiò enim in una eademque causa super eisdem capitulis provocare non licet. Unde in 7. libro Codicis g, *titulo, ne liceat in una eademque causa tertio provocare, lege unicâ, Imperator Justinianus scribit:* [Si quis in quacunque lite iterùm provocaverit, non liceat ei tertiò in eadem lite super eisdem capitulis provocatione uti, vel sententias excellentissimorum Præfectorum prætorio retractare, licentia danda litigatoribus, arbitro dato, ipsius audientiam qui eum dedit, ante litis contestationem invocare, & hujusmodi petitione minimè provocationis vim obtinente.] ¶ *Cum autem in causa capitali vel statûs interpellatum fuerit, non per procuratores, sed per scipsos appellantes causam suam agere oportet.*

C. XL. ¶ *Appellationem in causa capitali vel statûs interpositam, per procuratorem exequi non licet.*

Unde Hadrianus Papa *ait in capitulo à se collecto, c.44.* h

a *Ivo p.6.c.363. Pann. l.4.c.133.* b *inimico*] *vera lectio.* c *Ivo p.6.c.230.* * *Et in Afric.c.26.* d *al. statuendum*] *orig.* e *al. cognitor, vel præsens*] *orig.* f *al. Ecclesiastici cujuslibet ordinis.* g *Tit.70.* h *in Cod. Theod. lib.5. sententiarum Pauli, tit.35.c.1. in interpretatione cap. l.7.c.357.*

SI *a* quando in causa capitali, vel causâ statûs interpellatum fuerit, non per exploratores *b*, sed per scipsos est agendum.

Tempus autem exequendæ appellationis annus est, vel si justa causa intercesserit, biennium.

C. XLI. ¶ *De eodem.*

Unde in Authenticis, *constit.11. collat.5. c legitur:*

EI, qui appellat, impertitur annus, intra quem secundùm se communitervé cum adversario litem exequatur, aut, si justa causa intercesserit, alius annus indulgeatur: quo transacto, lite non completâ, rata manet sententia. ¶ Appellatore cessante, cùm unus mensis supereat ex biennio, licet victori ingredi, ut reus quæratur, quo sive invento, sive non, suas afferat allegationes, & vel confirmetur, vel rescindatur sententia, omni casu absente expensis *d* condemnando secundum tempora fatalium dierum. Neutro verò concurrente post secundum fatalem permaneat sententia rata. *Constitutione secundâ, in collatione quarta* e. ¶ Sed lis, quæ speratur in consistorium Principis inferri, absque damno moræ manet intacta, donec ipse faciat eam introduci, & à Proceribus secundùm morem dirimi.

Si verò is, qui appellavit, pœnitentiâ ductus ab appellatione desistere voluerit, non prohibetur: sicut in 7. libr. Codicis, tit. de appellationibus, l.28. Impp. Arcadius & Honorius statuisse leguntur. ¶ *Si* 1 *quis libellos appellatorios ingesserit, sciat se habere licentiam arbitrium commutandi & suos libellos recuperandi, ne justa pœnitudinis humanitas amputetur.* ¶ *Est autem, quando appellationem interponi non est necesse. In eodem namque libro, & eod. tit. l.27. iidem Impp. decreverunt.* ¶ *Nominationes verò libellis, vel edictis factæ, citra conclusum* f *publicum non valent, de quibus nec appellare necesse est, si solennitas deest.*

8 pars. *Diffinitiva* g *quoque sententia, qua condemnationem vel absolutionem non continet, pro nulla habetur.* ¶ Item sententia h *citra solitum ordinem judiciorum à Præside prolata, auctoritatem rei judicatæ non obtinet.* ¶ *Item si* i *sententia lata fuerit contra res priùs judicatas, à quibus provocatum non est, sententia auctoritatem non obtinebit, & ideò appellare non est necesse.* ¶ *Item si* k *sententia contra jus scriptum feratur, veluti dum defunctus, & minor XIV. annis fuisse, & testamentum jure fecisse dicitur, nullas vires obtinet, nec contra eam est necessarium auxilium provocationis.* ¶ *Si* l *verò contra jus litigatoris sententia dicatur, veluti dum minor XIV. annis, annum XIV. implevisse, ac per hoc testamentum jure fecisse pronuntiatur, ad provocationis remedium oportet confugere.* ¶ *Item si* m *plures judices dati sunt, & unus tantùm ex eis pronuntiâsse proponitur, non videtur appellandi necessitas fuisse, cùm sententia firmitatem jure non obtineat.* ¶ *Item cum certa* n *ratione & sine certo judices multare possunt, si aliter contra statutum legis modum multam irrogaverint, quod contra jus gestum videtur, firmitatem non tenet, & sine appellatione potest rescindi.* ¶ *Venales* o *quoque sententias, quæ in mercedem à corruptis judicibus proferuntur, etiam citra interpositæ provocationis auxilium infirmas esse decretum est.* ¶ *Item si* p *propter infirmitatem ætatis ad honorem, ad quem nominatus es, inhabilem te esse probaveris, patermissâ appellatione, iniquus nominatio removebitur.* ¶ *Sunt etiam, quorum appellationes non recipiuntur. Non* q *enim potest recipi ejus appellatio, qui per contumaciam absens, cùm ad agendam causam vocatus esset, negotio priùs summatim perscrutato, condemnatus est.*

¶ *Nullius* r *etiam homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemque eorum, qui manifestam violentiam com-*

a *Ans. lib.3. c.88.* b *procuratores*] *vera lectio.* c *C. de temp. & repar. appellat. Authen. ei, qui. l.7. tit.63.* d *al. in expensis.* e *Supra eâd. anteriorum. 28. C. eod. tit. Auth. sed & lib.2.* f *al. consilium.* g *Leg.3. Cod. tit.45. de sent. & interloc.* h *ibid.* f *al. consilium.* g *Leg.3. Cod. tit.45. de sent. & interloc.* h *ibid.* i *Leg.1. C. tit.64. quando provocare non est necesse. l.4. prolatam.* i *Leg.1. C. tit.64. quando provocare non est necesse. l.4. prolatam.* k *Leg.2. si cum. ibid.* l *Eâd. l.5. quòd si.* m *Leg.4. ibid.* k *Leg.2. si cum. ibid.* l *Eâd. l.5. quòd si.* m *Leg.4. ibid.* n *Leg.5.* o *Leg.7.* p *Leg.8. si pater.* q *Leg.1 C. tit.65. quorum appellat. non recipiuntur.* r *leg.2. observare. eod.* n *Leg.5.* o *Leg.7.* p *Leg.8. si pater.* q *Leg.1 C. tit.65. quorum appellat. non recipiuntur.* r *leg.2. observare. eod.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

miserunt, argumentis convictus, testibus superatus, voce etiam propriâ vitium scelusq; confessus audiatur appellans. [*& hoc in notoriis.* ¶ *In occultis autem.*] *Si* a *testibus produ&ctus, instrumentis prolatis, aliisq; argumentis probatus, sententia contra eum lata sit, & ipse, qui condemnatus est, aut minimè voce suâ confessus sit, aut formidine tormentorum territus, contra se aliquid dixerit, provocandi licentia ei non denegatur,* ¶ *Nulli* b *quoque Officialium à sententia propris judicis provocatio tribuatur, nisi in eo tantum negotio, quod civili ratione super patrimonio forte apud proprium judicem inchoaverit.* ¶ *Quoties etiam fiscali* c *calculi satisfactio postulatur, aut tributum exposcitur, aut publici, vel etiam privati debiti evidentia & convicti redhibitio flagitatur, appellatione exclusâ necessariò in contumaciæ vigor judiciarius exercetur.* ¶ *Ab* d *executione sententiæ appellari non potest, nisi forte executor sententiæ modum judicationis excedat.* ¶ *Si quis etiam ausus fuerit provocare, ne* e *voluntas defuncti testamento scripta referatur, vel ne is, quos scriptos patuerit heredes, in possessionem mittantur, & is, cujus de ea re notio erit, appellationem receperit, & judex, qui tam ignavum connivendam adhibuerit, & litigator, qui tam importuni appellaverit, viginti libris argenti mulctentur.* ¶ *De* f *possessione etiam, & ejus momento, si causa dicatur (quæ sententia interlocutoria appellatur) quamvis provocatio interposita fuerit, tamen lata sententia sortiatur effectum.* ¶ *Quandoque* g *unam & eandem plures simul reportant condemnationem, nec diversitas factorum separationem accipit: quo casu si omnes appellaverint, & uno ex his agente, eorum appellatio justa pronuntiata fuerit, emolumentum victoriæ etiam ad alios pertinebit. Si* h *autem unus tantum appellavit, ejusq; appellatio justa pronuntiata est, ei quoque prodest, qui non appellavit. Quod si ætatis auxilio unus contra sententiam restitutionem impetraverit, major, qui suo jure non appellaverit, hoc rescriptum non prodest.* ¶ *Judicibus* i *autem non solùm suscipiendæ appellationis necessitas videtur imposita, verùm etiam XXX. dierum spatia ex die sententiæ definita sunt, intra quæ gesta una cum relatione litigatoribus convenit præstari.* ¶ *Similiter* k *arbiter appellationem suscipere, & relationem dare compellitur, si delegatus fuerit. Litigatoribus* l *verò copia est, etiam non scriptis libellis, illico voce appellare, cum res judicata poposcerit, tam in civilibus, quàm in criminalibus causis. Ab* m *eo autem, qui de appellatione cognoscit, non potest fieri recursus ad judicem, à quo fuerit provocatum. Quapropter remittendi litigatores ad provincias remotam sibi occasionem atque exclusam pœnitus intelligant, cum super omni causâ interpositam provocationem, vel injustam tantum licuerit pronuntiare, vel justam.* ¶ *Hæc omnia in VII. lib. Codicis invenies, à tit. de appellationibus, usque ad tit. Ne liceat in una eademque causa.*

1 ¶ Si quis libellos] *Hinc usque ad finem hujus capitu varias leges Codicis Gratianus refert, quarum non retulit eadem omnino verba: sed quæ ad quæstionem suam facere judicavit.*

QUÆSTIO VII.

1 pr. QUod verò *Laici in accusatione Episcoporum non sint audiendi*, Evaristus Papa *testatur, dicens Episcopi per Ægyptum, epist. 2.*

C. I. ¶ *Laici in Episcoporum accusationem non sunt recipiendi.* a.

NOn *n* est à plebe, aut vulgaribus hominibus arguendus, vel accusandus Episcopus, licèt sit inordinatus: quia pro meritis subditorum disponitur à Deo vita rectorum. *& infrà.* ¶ Ideò ista dico, quia insidiator bona sæpissimè solet convertere in malum, & in electis ponit maculam.

a 9. *sicut. add. leg.* b *Leg. 3.* c *Leg. 4.* d *Leg. 5.* e *Leg. 6.* f *Leg. unica. C. tit. 69. si moment. poss.* g *L. 1. C. tit. 68. si unus ex pluribus appell.* h *Leg. 2. eod. tit. ibid.* i *Leg. judicibus. 24. Cod. tit. 62. de appellationibus.* k *Leg. si appellationem. 31. in fin. eod.* l *Leg. Litigatoribus. 14. eod.* m *Leg. Eos, qui 6. eod.* n *Ansel. lib. 3. cap. 11. Ivo p. 5. c. 240. Pann. l. 4. c. 37.*

C. II. ¶ *Laicus Clericum non accuset.*

Item Sylvester Papa *in epilogo Concilii Romani.* a.

NUllus *a* Laicus audet Clerico crimen infere.

C. III. ¶ *De eodem.* a.

Item Marcellinus Papa *ad Episcopos Orientales, ep. 2.*

LAico *b* non licet quemlibet Clericum accusare.

C. IV. ¶ *Anathematizatus Sacerdos accusare non potest.* a.

Item Julius Papa *in decretis, c. 36.*

IN sancta Nicæna Synodo statutum est, ut nemo anathematizatus *c* in nostra suscipiatur accusatione: nec illi, qui nos in sua nolunt recipere querelâ, vel accusatione, cùm nos super illos sciamus à Domino constitutos, nos illos super nos: & sicut major non potest a minore judicari, ita nec obligari *d*: quia rarum est omne, quod magnum est. Portamus onera omnium, qui gravantur: quinimò hæc portat in nobis B. Apostolus Petrus, cujus vice fungimur legatione, & cujus regulâ informamur, quatenus ejus fulti auxilio ab omnibus nunc & in perpetuum tueamur adversis.

C. V. ¶ *De eodem.* a.

Item Eusebius *ad Episcopos Galliæ, epist. 1.*

LAicos *e* non accusare Episcopos hactenus observatum & constitutum est: quia ejusdem non sunt conversationis, & oppido eis quidam infesti existunt; quippe cùm vita eorum, & conversatio debeat esse secreta, & à Laicorum actibus remota, nec ab eis impeti debeant, qui eorum castitatem & gravitatem nolunt imitari, maximè cùm nec hi eos in suis volunt recipere accusationibus.

C. VI. *Nec Clerici in accusatione Laicorum, nec Laici in accusatione Clericorum sunt suscipiendi.* a.

Item Fabianus Papa *ad Episcopos Orientales, epist. 2.*

SI *f* Sacerdotes, vel reliqui Clerici à secularium Laicorum excluduntur accusatione; ita illi ab istorum sunt excludendi & alienandi criminatione: & sicut isti ab illis; ita illi ab istis non recipiantur: quoniam sicut Domini Sacerdotum segregata debet esse conversatio ab eorum conversatione; ita & litigatio: quia servum Domini *g* non oportet litigare.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Maguntino:

DEcretum *h* est, ut Presbyteri suos plebejos *i* & accusare, & attestimoniare possint. Si autem neglexerint, sui gradûs periculo subjacebunt.

¶ *Caput hoc absit à plerisque antiquis exemplaribus Gratiani; neque hic rectè collocatur: sed extat apud Burchardum, qui provoce,* plebejos, *habet,* plebesanos.

C. VIII. ¶ *Laici Clericos accusare non debent.*

Item Clemens *ad Jacobum, epist. 1.* a.

SAcerdotes, & reliqui Ecclesiæ ministri, omnesque plebes Episcopos suos diligere debent, & eorum præceptis obedire, etiamsi ipsi aliter (quod absit) agant, nisi in fide erraverint.

¶ *In hoc & sequenti capite non referuntur ipsa prorsus verba sancti Clementis.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ad eundem Episcopum, epist. 2. a.

QUalis condemnatio eis immineat, qui in Patres peccant, Scriptura divina ostendit. Si enim Cham *k*, quia non operuit pudenda patris, maledictus est; multò ampliori condemnatione digni sunt, qui Patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt.

Personæ inferiorum ordinum in superiorum accusationem recipiendæ non sunt.

a *Burch. lib. 15. 151. Ansel. 3. cap. 24. Ivo p. 5. c. 264.* b *11. q. 1. Clericum. 5. nec Laico.* c *al. anathema.* d *al. colligari.* e *Cle. 1. epist. 1.* f *Polyc. l. 5. tit. 2. Ivo p. 6. c. 320. Pannorm. l. 4. c. 61.* g *2. Timoth. 2.* h *Burch. l. 16. c. 7.* i *al. plebesanos.* k *Gen. 9.*

C. X.

C. X. ¶ *Minores non debent accusare majores.*

Unde Sylvester Papa *in epilogo Concilii a Romani.* a.

CLericus *b* adversùs Exorcistam, Exorcista adversùs Acolytum, Acolytus adversùs Subdiaconum, Subdiaconus adversùs Diaconum, Diaconus adversùs Presbyterum, Presbyter adversùs Episcopum accusationem dare, aut i testimonium ferre non valet.

1 ¶ Aut testimonium ferre] *Hæc non sunt in originali, neque in aliis locis indicatis, ac totus etiam ordo in enumeratione est immutatus: ita enim Concilio, & apud cæteros: Fecit hos gradus in gremio Synodi, ut non Presbyter adversùs Episcopum, &c.*

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Zepherinus Papa *ad Episcopos Siciliæ, epist. 1.* a.

MAjorum *c* quispiam minorum accusationibus non impetatur.

¶ *In originali, quemadmodum & apud Ivonem est:* nec summorum quispiam minorum accusationibus impetatur, aut dispereat.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa, *epistolâ 3.* a.

SEntentiâ *d* Cham filii Noë damnantur, qui suorum Doctorum, vel Præpositorum culpam produnt, ceu Cham *e*, qui patris pudenda non operuit, sed magis desidenda monstravit.

C. XIII. ¶ *Oves Pastorem suum (nisi à fide exorbitaverit) non possunt accusare.*

Item Eusebius Papa *ad Episcopos f Alexandriæ, epist. 2.* a.

OVes *g*, quæ Pastori suo commissæ sunt, eum nec reprehendere (nisi à recta fide exorbitaverit) debent, nec ullatenùs accusare possunt: quia facta pastorum oris gladio ferenda non sunt, quanquam rectè *h* reprehendenda videantur.

2 pars. *Hæ auctoritates probatur, quòd subditi, sive sint Laici, sive Clerici, Prælatos suos accusare non possunt. Verùm de criminosis, & de infamibus hoc intelligendum est, qui vitam suorum Prælatorum parati sunt reprehendere, non imitari: quod ex verbis* Anacleti *datur intelligi, qui ait:*

C. XIV. ¶ *Quare Laici in accusatione Episcoporum non audiantur.* a.

LAici in accusatione Episcoporum audiendi non sunt, quia oppido eis quidam infesti sunt: & indignum est, ut ab eis accusentur, qui eorum gravitatem nolunt imitari.

¶ *Apud Anacletum, ex quo citatur, non extat. Eadem tamen fere verba habentur in epist. Eusebii, supra eod. c.* Laicos.

C. XV. ¶ *Sacerdotes non nisi à viris idoneis & probatis accusari possunt.*

Item Anacletus *ad Episcopos Italiæ, epist. 2.* a.

ACcusatio *i* quoque eorum, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspitionibus & sceleribus carent, fieri debet; quia Dominus sacri sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit: sed ipse proprio flagello pecuantes Sacerdotes à templo ejecit *k*. Unde liquet, quòd summi Sacerdotes, id est, Episcopi a Deo sunt judicandi, non ab humanis, aut pravæ vitæ hominibus lacerandi, sed potiùs ab omnibus fidelibus portandi: ipso Domino exemplum dante, quando per seipsum, & non per alium vendentes & ementes ejecit de templo. &

a *Cap. l. 1. c. 139. in Concil. Magunt. sub Arnulpho, c. 12.* b *Polyc. lib. 5. tit. 1. Burch. l. 15. c. 151. Ivo p. 5. c. 284.* c *Ivo p. 5. c. 284.* d *Isidorus l. 3 sent. c. 39. 3. eâd. c. plerumque. Ansel. lib. 3. c. 245.* d *Isidorus l. 3 sent. c. 39. 3. eâd. c. plerumque. Ansel. lib. 3. c. 37. Deusdedit p. 3. Ivo p. 5. cap. 239.* e *Gen. 9.* f *Et in 5. Synodo sub Symmacho & Greg. Past. 3. c. 5.* g *Polyc. lib. 5. tit. 1. Ansel. lib. 3. c. 44. Burch. lib. 1. cap. 159. Ivo p. 5. c. 258. Pannor. l. 4. c. 39.* h *al. rectè.* i *Deusdedit p. 4. Anselm. lib. 3. cap. 31. Ivo p. 5. c. 238. Pann. l. 4. cap. 58.* k *Joan. 2.*

paulo post. ¶ Nullus enim (ut reor) invenitur inter nos, qui velit suum servum ab alio, quàm à se judicari. Quod si præsumptum fuerit, aut multâ ipse indignatione irascitur, aut potiùs ultionem quærit super eum. *& 3.* ¶ Unde & Dominus per Prophetam *a* inquit: [*Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.*] *& paulo post.* ¶ Si detractores quorumcunque graviter judicantur, & in perditionis laqueum cadunt; multò magis laceratores & detractores, atque accusatores memoratorum Dei famulorum, atque persecutores damnantur, & in barathrum (nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint pœnitentiam) indubitanter cadunt *b*, & vindicibus flammis exuruntur. *& 3. c* ¶ Hæc & alia periculosa considerantes Apostoli statuerunt, ne facilè commoverentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ Apostoli, & successores eorum non immeritò dicuntur. Sed si quis adversùs eorum non immeritò dicuntur. Sed si quis adversùs eos, vel Ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, priùs ad eos recurrat charitatis studio, ut familiari colloquio commoniti ea sanent, quæ sananda sunt, & charitativè emendent, quæ justè emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumpserint, excommunicentur, & minimè absolvantur, antequam per satisfactionem (ut jam dictum est) condignam egerint pœnitentiam: quoniam injuria eorum ad Christum pertinet, cujus legatione funguntur.

C. XVI. ¶ *Communione privetur, qui publicè d adversus Episcopum conqueritur, prinsquam familiariter eum convenerit.* a.

Item Alexander, *epist. 1. c. 3.*

SI *e* quis ergo Episcopum, vel actores Ecclesiæ quamlibet querelam justam se habere crediderit, non priùs Primates, aut alios judices adeat, quam ipsos, à quibus se læsum æstimat, conveniat familiariter, & non semel, sed sæpissimè, ut ab eis aut suam justitiam accipiat, aut justam excusationem. *& 3. f* ¶ Si autem secùs egerit, ab ipsis, & ab aliis communione privetur, tanquam Apostolorum, Patrumque aliorum contemptor.

C. XVII. ¶ *Nisi opinione discussâ, non audiantur accusatores Episcoporum.* a.

Item Evaristus Papa *Episcopis per Ægyptum, epist. 2.*

SI *g* qui sunt vituperatores, aut accusatores Episcoporum, vel reliquorum Sacerdotum, non oportet eos à judicibus Ecclesiæ audiri, antequam eorum discutiatur æstimationis suspicio, vel opinio, quâ intentione, quâ fide, quâ temeritate, quâ vitâ, quâ conscientiâ, quove merito, si pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate ista præsumserint, necne.

C. XVIII. ¶ *Majores natu non accusent nisi qui sint rectæ fidei & conversationis.*

Item Calixtus Papa *ad Episcopos Galliæ, epist. 2.* a.

QUærendum *h* est in judicio, cujus sit conversationis & fidei is, qui accusat, & is, qui accusatur: quoniam hi, qui non sunt rectæ conversationis ac fidei, & quorum vita est accusabilis, & quorum fides, vita, & libertas nescitur, non permittuntur majores natu accusare. *i* Neque viles personæ in eorum recipiantur accusatione.

C. XIX. ¶ *Absque duorum vel trium testibus non recipiantur Episcoporum accusationes.*

Item Sixtus Papa II. *ad Episcopos Hispaniæ, epist. 2.* a.

II. ACcusatio Episcoporum non est facile recipienda, dicente *k* Domino: [*Non suscipies vocem*

a *Zach. 2.* b *vadunt,*] *orig.* c *In cap. Hadriani c. 2. & l. 6. Capit. c. 287. Pann. l. 5. c. 34.* d *al. primati.* e *Refertur multis verbis omissis. Ansel. l. 3. c. 85. Burchard. l. 1. c. 132. 142 & 144.* f *Ivo part. 5. c. 242. Pannorm. l. 4. c. 35.* g *Pannor. l. 4. c. 59.* h *Steph. 2. epist. 2. c. 18. Conc. Carth. 4 c. 69. Burch. lib. 1. c. 171. Pann. lib. 4. c. 57. Ivo p. 5. c. 289.* i *Mutatus est verborum ordo.* k *Exod. 23.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mendacii.] Et Apostolus inquit *a*, adversus Presbyterum inscriptionem non recipiendam absque duobus vel tribus idoneis testibus. Si hæc de Presbyteris, vel cæteris fidelibus sunt præcavenda, quantò magis de Episcopis?

C. XX. ¶ *Pro sola conventione Episcopi, non sunt moveatur aliquis à communione.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. *c. 8.*

SI quis ab Episcopo suo, vel de Ecclesia, vel de proprio jure aliquid crediderit repetendum, si nihil convicii, aut criminationis objecerit, eum pro sola conventione à communione Ecclesiæ non liceat submoveri.

C. XXI. ¶ *Quare subditi Prælatos suos reprehendere non possint.*

Item Evaristus Papa, *epist. 2.* a.

SUnt nonnulli, qui Præpositos suos perversè reprehendunt, si vel parum ipsis molesti exiterint.

Ex his omnibus datur intelligi, quòd illi ab accusatione removentur, qui non affectione charitatis, sed pravitate suæ alienus vitam eorum diffamare & reprehendere quærunt. ¶ *Quòd verò præmissis auctoritatibus criminosi prohibeantur ab accusatione Prælatorum, testatur* Augustinus *in lib. Soliloquiorum, sta dicens:*

C. XXII. ¶ *Non omnes subditi, sed criminosi tantum, prohibentur accusare Prælatos.*

PRæsumunt Prælati non debere se reprehendi, vel accusari, pro eo, quòd canones non eos passim constituunt accusandos. Quod tamen negatur solis criminosis, cùm de reprehendendo Veritas ipsa constituat *b:* [*Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, &c.*]

Opponitur huic distinctioni : Ipsi sacri canones distinguunt, in quo casu Pastores sint accusandi à subditis, dicentes: [Oves c Pastores suos non accusent, nec reprehendant, nisi à fide exorbitaverint.] *Ecce in quo casu sunt accusandi à subditis : in aliis autem minimè.*

3 pars. *Huic oppositioni respondetur sic : Distinctio illa canonum de criminosis & infamibus intelligitur. Oves enim criminosa & infames Pastorem suum accusare, vel reprehendere non possunt, nisi à fide exorbitaverit. Caterum si à fide exorbitaverit, tanta est labes illius criminis, quòd ad ejus accusationem, & servi adversus Dominum, & quilibet criminosi & infames adversus quemlibet admittuntur.*

C. XXIII. ¶ *Infames & hæretici, homines bonæ famæ accusare non possunt.*

Unde Dionysius Papa *ad Severum Episcopum, epist. 2.* a.

ALieni *d* erroris socium, vel à sui voluntariè proposìti tramite recedentem, aut sacris Patrum regulis & constitutionibus non obedientem susc ipere non possumus, nec debemus : nec impetere rectè credentes, vel sanctorum Patrum sanctionibus obtemperantes permittimus : quia infames omnes esse censemus, qui siam, aut Christianam prævaricantur legem, aut Apostolicam, vel regularem libenter postponunt auctoritatem.

¶ *In multis vetustis exemplaribus rubrica hujus capitis sic habet :* Infames accusare possunt hæreticos. *In aliis verò nonnullis :* Infames non possunt accusare catholicos.

C. XXIV. *Christianos accusare, vel in eos testificari non possunt, qui fidem acceptam deseruerunt.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 63.*

NOn *e* potest erga homines esse fidelis, qui Deo extiterit infidus. Judæi ergò, qui dudum Christiani effecti sunt, & nunc Christi fidem prævaricati sunt, ad testimonium dicendum admitti non debent, quamvis esse se Christianos annuntient : quia sicut in fide Christi suspecti sunt, ita & in testimonio humano dubii habentur. Infirmari ergò oportet eorum testimonium, qui in fide falsi docentur, nec eis est credendum, qui veritatis à se fidem abjecerunt.

C. XXV. ¶ *Hæretici, Judæi vel Pagani Christianos accusare non possunt.* a.

PAgani *a*, vel Hæretici, sive Judæi non possunt Christianos accusare, aut vocem eis infamationis inferre.

¶ *Verba epistolæ sunt :* Primò quidam scias Paganos & Hæreticos non posse Christianos accusare, &c.

In hoc capite decernitur, ut hæretici non impetant rectè credentes. Unde contrà intelligitur, quòd hæretici ab hæretico impeti possunt. Item à tramite sui propositi voluntariè recedentes, non possunt impetere servantes limitem suæ professionis. Ex hoc datur intelligi, quòd recedentes à suo proposito, similiter recedentes criminari possunt. Item non obedientes sanctionibus sanctorum Patrum, non possunt accusare obtemperantes sacris constitutionibus. In quo similiter intelligitur, quòd inobedientibus inobedientes accusare licet. Unde generaliter colligitur, quod in accusatione æqualitas fidei & conversationis inter accusantem & accusatum semper consideranda est, ut is qui accusat, vel par, vel superior inveniatur.

C. XXVI. ¶ *Hæreticus hæreticum accusare, & contra eum testificari potest.*

Item Novellarum constitut. *novellâ 45. infine.* b

SI c hæreticus contra hæreticum litiget, liceat cuivis eorum hæreticum testem adducere. Sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget, pro orthodoxo quidem etiam hæretici testimonium valeat : contra orthodoxum autem solius orthodoxi testimonium valeat. ¶ Orthodoxis autem litigantibus, ad testimonium nulli hæretico pateat aditus.

Sed quæritur, si flagitiosissimus Catholicus possit convenire hæreticum de alio crimine, quàm de hæresi? Huic quæstioni ita respondetur. In quo hæreticus inferior est, videlicet in regula fidei, in eo à malo catholico accusari potest. In quo autem superior fuerit, videlicet in conversatione vitæ, in eo à flagitiosissimo convenirì non potest. ¶ *Item quod dicitur, Pastores pro suis actibus magis sunt tolerandi, quàm corripiendi, dupliciter intelligitur : vel quia à criminosis tolerandi sunt, & non corrigendi ; unde ibi subinfertur, quia sæpè* d *pro meritis subditorum depravatur vita rectorum. Quorum ergo merito (Deo permittente) vita rectorum depravatur, ab eis potius sunt tolerandi, quàm corrigendi. Vel quia sunt quidam, qui sæpè deseruntur publicis documentis, & crimen, quod intendunt, probare non valent.*

C. XXVII. ¶ *Quæ publicis documentis probari non possunt, toleranda sunt.*

De quibus in homilia e *de pœnitentia, c. 12.*

Augustinus *ait :*

PLerunque 1 boni viri propterea sufferunt aliorum peccata, & tacent, quia læpe deseruntur publicis documentis, quibus ea, quæ ipsi sciunt, judicibus probare non possunt.

1 ¶ Plerunque] *In aliquot vetustis codicibus legitur,* plerique : *quemadmodum & apud Bedam, & in originali, cujus tamen non ipsa prorsus verba hic referuntur.*

4 pars. *De his etiam illud Anacleti intelligitur :* [Sententiâ *f* Cham filii Noë damnantur, qui suorum Doctorum, vel Præpositorum culpam produnt, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstravit.] *Hæc enim auctoritate subditi non prohibentur ab accusatione, sed à proditione. Aliud est enim prodere, aliud accusare. Prodit, qui non probanda defert : accusat, qui reo præsente crimen judici effert, probaturus quod intendit. Cham solus vidit pudenda patris, & ideò per eum intelliguntur, qui cùm soli sint conscii criminum suorum Prælatorum, atque ideò accusare non possunt, vitam tamen eorum infamando,*

a *1. Timoth. 5.* b *Joan. 18.* c *supr. c. oves.* d *Infrà 3. q. 4. c. alieni.*] *in decretis Julii, cap. 18. Ansel. lib. 3. cap. 65. Polyc. l. 5. tit. 1.* e *Ivo p. 13. c. 96.*

a *Anf. l. 3. c. 46. Pann. l. 4. c. 63.* b *Apud Julianum antecess. 156.* c *Ivo p. 16. c. 131. Pann. lib. 5 cap. 28.* d *sup. eâd. c. non est à plebe. & c. accusatio 1.* e *l. 50. homil. hom. 50. c. 12. Beda, 1. Cor. 4.* f *sup. eâd. c. sententia. Gen. 9.*

aliis ridendam offeriunt. ¶ *Item objicitur, quòd subditi etiam religiosi Prælatos suos accusare non possunt. Legitur enim in Exodo a, quòd Maria soror Aaron, qua prima post transitum maris rubri sumpto tympano hymnum cantare meruit, postea murmurans in Moysen, eò b quod Æthiopissam duxerat in uxorem, à Domino lepra percussa est.* ¶ *Item in lib. c Regum legitur, quòd David fugeret à facie Saul, latuit in spelunca, in quam cum David fugeret à facie Saul, latuit in spelunca, in quam cum Saul divertisset ad purgandum ventrem, David præcidit oram Saul divertisset ad purgandum ventrem, David præcidit oram chlamydis ejus : quod se fecisse postea graviter doluit, & vehementer pœnituit. Saul d à Domino erat reprobatus, & ex invidia David persequebatur, ut eum morti traderet. David erat vir humilis & mitis, Saul à Domino substituitur, per Samuelem unctus in Regem : sed tamen, quia præcidit oram chlamydis Sauli, graviter flevit, cùm à Saule sola administratione unctionis superaretur. Unde datur intelligi, quòd subditi, quamvis religiosi sint, Prælatos suos criminosos accusare non possunt. Nam e per Saulem, qui ventrem purgabat, Prælati intelliguntur, qui malitiam suam corde concepta in opus producunt.* ¶ *Item legitur in libro f Regum, quòd cùm Arca Domini reduceretur de Gabaa in Hierusalem, bobus recalcitrantibus Arca inclinata est : cui dum Oza Levita manum adhiberet, ut eam erigeret, à Domino percussus interiit. Per Arcam Prælati intelliguntur ; per Ozam subditi ; per inclinationem Arca, casus intelligitur Prælatorum ; per illum, qui manum adhibuit, intelliguntur reprehendentes, vel accusantes vitam Doctorum, qui à Domino percussi intereunt.* ¶ *His ita respondetur : Verum est per Arcam significari Prælatos, & per Ozam subditos. Illud verò falsum est, quòd per inclinationem Arcæ casus significetur Prælatorum.* ¶ *Aliud enim est inclinari, vel descendere, aliud cadere. Legitur g enim, quòd Salvator noster se inclinaverit, sicut quando digito scribebat in terra ; & de montibus frequenter descenderit, in quos ascendebat, vel ut pernoctaret in oratione ; vel ut Discipulos in monte altiora doceret præcepta ; vel ut turbas fugiens, ex altitudine montis eas respicere, & liberè posset docere. Inclinatio vel descensio humilitatem significat, quia spirituales nonnunquam carnalibus condescendunt, & eorum infirmitati compatiuntur, juxta illud Apostoli* h : [Quis infirmatur, & ego non infirmor?] *Hoc etiam significaverunt Angeli, quos i Jacob vidit in scala descendentes. De his etiam per Prophetam* k *dicitur :* [Inclinavit cœlos, & descendit.] *Per Arcam ergò inclinatam intelliguntur Prælati, qui subditorum culpam misericorditer portant, & eorum infirmitati humiliter compatiuntur. Unde bene dicitur, quòd bobus recalcitrantibus Arca inclinata est. Boves quippe recalcitrantes subditos significant suis Doctoribus non obedientes, quibus dum Prælati compatiuntur, quasi bobus recalcitrantibus Arca inclinatur. Levita qui manum adhibuit, significat illos, qui misericordiæ compassionem in Prælatis suis reprehendunt, eosq; in severitatis amaritudinem erigere volunt. Unde bene Levita iste Oza dicitur. Oza quippe robustus dicitur. Illi enim robusti dicuntur, qui cùm de sua justitia præsumunt, misericordiam peccantibus negandam putant, & impendentes reprehendunt. Unde à Domino percussi intereunt, quia* l *judicium sine misericordia erit illis, qui nolunt facere misericordiam delinquentibus. Cui per Salomonem* m *dicitur :* [Noli esse nimis justus, quia est justus, qui perit in justitia sua.] *Sic & illud Moysi intelligitur. Per Moysen enim Prælati intelliguntur, per Æthiopissem peccatores designantur. Moyses Æthiopissam uxorem ducit, cùm quilibet prædicator peccatorem sibi copulat, ut ex eo sobolem bonorum operum Deo gignere valeat. Hanc copulam dum Maria, id est, subditi reprehendunt, leprâ peccati inficiuntur. Vel per Mariam synagoga intelligitur, quæ in Moysen, id est, in Christum murmuravit, quia Æthiopissam, id est, Ecclesiam de gentibus sibi copulavit, quos lepra perfidiæ & erroris sordidos fecit. Non* n *ergò his auctoritatibus subditi prohibentur ab accusatione suorum Prælatorum, sed monentur, ne reprehendant misericordem compassionem eorum.* ¶ *Item* o *per Saulem Prælati intelliguntur, & per David subditi. Saul purgans ventrem eos significat, qui malitiam corde conceptam foràs in opus producunt. Sed in præcisione chlamydis non significatur* 1 *nisi* reprehensio peccati. *Per chlamydem enim regni potestas intelligitur. Hanc præcidit, qui Prælatum sententiâ damnationis ferit : quod nulli subditorum licet. Falla enim a pastoris, non gladio, id est, sententiâ damnationis à subditis ferienda non fuit. Hinc est, quod Hieronymus ait super Marcum* b *de Pontifice, qui scidit vestimenta sua. Scissio vestis scissionem significat Sacerdotii, quod in proximo erat scindendum, & auferendum Judæis. Vel per David significantur, qui nequitiam suorum Prælatorum videntes, majora eorum peccata contemnunt, minima verò & levia, quasi extremam oram chlamydis præcidentes reprehendere & lacerare satagunt. Vel quia Saul solus divertit in speluncam, in qua David* 2 *solus latebat.* ¶ *Item super hoc potest intelligi, quod de* c *Cham dictum est, qui solus vidit pudenda patris, quæ non cooperuit, sed ridenda monstravit. Hâc itaque auctoritate non inhibetur subditis accusare Prælatos, si accusabiles fuerint. Item probatur, quòd subditi Prælatos suos accusare non possunt, etiam si religiosi fuerint. Infames enim sunt eo ipso, quod suorum Doctorum vitam reprehendere conantur. Infames etiam sunt (ut canonum tradit auctoritas) omnes, qui in Patres armantur, & qui Doctorum suorum vitam reprehendunt, vel accusant. Nullus autem infamis* d *in accusatione Prælatorum est audiendus, nisi forte à fide exorbitaverit, ut supra dictum est. Cum ergò subditi eo ipso, quòd in accusationem Prælatorum prosiliunt, infames efficiantur, infamibus auctem copia accusandi denegetur, patet, quòd subditis Prælatos suos accusare non possunt.* ¶ *His ita respondetur : Non omnes Prælati pro Prælatis habentur. Nomen enim non facit Episcopum, sed vita.*

1 ¶ Non significatur] *In aliquot vetustis exemplaribus legitur,* non significatur reprehensio peccati : *in aliis verò nonnullis,* significatur reprehensio peccati.

2 ¶ David solus] *Primo Regum cap. 24. legitur :* Porrò David, & viri ejus in interiore parte speluncæ latebant.

C. XXVIII. ¶ *Quem ætas, non vita seniorem facit, graviter est increpandus.*

Unde Gregorius e *Januario Episcopo scribit, lib. 7. indict. 2. epist. 1.*

PAulus *f* dicit: [*Seniorem ne increpaveris.*] Sed hæc ejus regula in eo *g* servanda est, cùm culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda juniorum. Ubi autem senior juvenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districtâ increpatione feriendus est. Nam scriptum *h* est : [*Laqueus juvenum omnes vos.*] & rursus Propheta *i* dicit : [*Maledictus puer centum annorum.*]

1 ¶ Maledictus puer] *In codicibus B. Gregorii partim isto fere modo legitur, partim verò,* & peccator centum annorum maledictus est, *quemadmodum & apud Joannem Diaconum, & in vulgata, nisi quòd hæc habet non,* est, *sed,* erit. *Septuaginta autem, ut est apud B. Hieronymum, habuerunt,* & qui moritur peccator centenarius, maledictus erit.

C. XXIX. ¶ *Dignitas non facit Episcopum, sed vita.*

Item Hieronymus *ad Helvodorum, epist. 1. de laude vitæ solitariæ*

NOn omnes Episcopi sunt Episcopi, Attendis Petrum : sed & Judam considera. Stephanum suspicis : sed & Nicolaum respice. & j. ¶ Non facit Ecclesiastica dignitas Christianum. Cornelius *k* Centurio adhuc ethnicus dono Sancti Spiritûs mundatur, Presbyteros Daniel *l* puer judicat. & j. ¶ Non est facile *m* stare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium. & j. ¶ Infatuatum *n* sal ad nihilum prodest, nisi ut projiciatur foras, & a porcis conculcetur.

a *Exod. 15.* b *Num. 12.* c *1. Reg. 24.* d *1. Reg. 16.* e *Gloss. ordinaria.* f *2. Reg. 6.* g *Joan. 8.* h *2. Corinth. 11.* i *Gen. 28.* k *Psal. 17.* l *Jac. 2.* m *Eccles. 7.* n *Gregorius past. p. 3. c. 5.* o *Nicolaus in epist. 7. ad Michael.*

a *Supra cap. oves.* b *ad cap. 4.* c *supra eâd. c. sententia.* d *c. 13. sup. eâd.* e *Joan. Diac. l. 3. n. 32.* f *2. Timoth. 5.* g *alrune.* h *Esa. 42.* i *Esa. 65.* k *Aëtor. 10.* l *Dan. 13.* m *sup. dist. 40. non est facile.* n *Luc. 14.*

C. XXX. ¶ *Non Episcopi nomen, sed vita reverentiam meretur.*

Item Augustinus *tractatu 6. in c. 1. Joannis.*

NOn omnis, qui dicit: Pax vobiscum; quasi columba est audiendus. *& infrà.* ¶ Corvi de morte pascuntur. Hoc columba non habet: de frugibus terræ vivit, innocens ejus victus est.

C. XXXI. ¶ *Docti ab indoctis, Clerici à Laicis quandoque meritò reprehenduntur.*

Item Beda *ad c. 2. epistolæ secundæ Petri.*

SEcuti *b* sunt viam Balaam & Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit: correptionem vero habuit suæ vesaniæ. Subjugale mutum in hominis e voce loquens, prohibuit Prophetæ insipientiam.] Plerunque hæretici tam stulta dogmata, tam execranda proferunt Sacramenta, ut etiam hebetum sensus, & Paganorum, & qui ratione divinæ agnitionis omnimodò carent, illorum detestetur insaniam, & illorum distorta, & Deo contraria itinera saniùs sapiendo redarguat. Et (quod pejus, quia frequentius est) nonnunquam multi catholicorum in tantum mercedem amant iniquitatis, ut etiam doctì ab indoctis, à Laicis Clerici meritò redarguantur *d*: qui jure comparantur Prophetæ, qui verbis asinæ contra naturam loquentis corripitur, nec tamen à propósito pravi itineris retardatur. Quibus etiam aptissimè nomen congruit civitatis, de qua Balaam venisse perhibetur. Bosor namque carneus, sive in tribulatione 1 interpretatur. Neque enim alia major e causa luxuriosis existit, verbum veritatis amore pecuniæ, vel desiderio rerum temporalium adulterare, quàm quòd carnis se concupiscentiæ mancipaverunt. *&* ſ. f. ¶ Sed & nomen ipsius Balaam, qui vanus populus, sive præcipitans eos, interpretatur, talibus convenit. Qui enim agnitam veritatis viam sponte ipsi deserunt, quid nisi vanus sunt populus? Quid, nisi in præcipitium suos mergunt audiſores, quibus non salutaria, quæ corrigant, sed quæ illos delectent, etronea prædicant? De quibus bene subditur: [*Hi sunt fontes sine aqua, & nebula turbinibus exagitata, quibus caligo tenebrarum reservatur.*]

1 ¶ Tribulatione] *Sequebatur*, positus; *quæ dictio sublata est, quia neque apud Bedam, neque apud B. Hieronymum in nominum Hebræorum interpretatione habetur.*

Quia ergò non g *omnes Episcopi sunt Episcopi, Presbyteri à Daniele puero judicantur, sal infatuatum à porcis conculcatur, & qui dicit, Pax vobiscum, plerunque non columba, sed corvus reputatur: patet, quòd non semper pro officio atque* h *auctoritate persona ab accusatione est cessandum: imò contra prævos est agendum, cùm omnis persona criminaliter peccans alteretur, & (ut ita dicam) legibus capite minor censeatur. Qui enim* i *facit peccatum, servus est peccati, tam in pœna, quàm in culpa.*

C. XXXII. ¶ *Qui susceptum officium non administrat, non est Episcopus, sed canis impudicus.*

Unde Augustinus *ait:*

QUi *k* nec regiminis in se rationem habuit, nec sua delicta deterit, nec filiorum crimen correxit, canis impudicus dicendus est magis, quàm Episcopus.

¶ *Caput hoc apud B. Augustinum, ex quo citatur, non est inventum. Burchardus & Ivo citant ex Gregorio, & eadem ferè verba ipse quoque Gratianus sup. dist. 83. subnexuit capiti.* Nemo quippe. *quod est Gregorii. Simile quiddam Burchardus l. 1. c. 13. & Ivo p. 5. c. 67. asserunt ex Origene.*

Quibus ergò Hieronymus, Augustinus, Gregorius auferunt nomen columbæ, Episcopi, senioris, nomine & privilegium est auferendum dignitatis, ut possint a subdito reprehendi? Unde Scriptura dissimulans privilegium prævo senectutis ait: [Maledictus *l*] *non senior, sed* [puer centum annorum.] *Apparet ergò, quòd hi ex accusatione Prælatorum infames sunt, qui eorum vitam reprehendere & lacerare conantur, qui locum sui regiminis non nomine tantum, sed vitâ & moribus tenent. Alii autem potiùs laudabiles sunt ex accusatione Prælatorum suorum, quàm infames. Item, quod dicitur:* [Majorum a quispiam minorum accusationibus non impetratur,] *minores intelligendi sunt, non dignitate, sed vitâ.*

C. XXXIII. ¶ *Majores & minores non dignitate, sed vitâ intelligi oportet.*

Unde Hieronymus *ait de Paulo super epistolam ad Galatas.*

PAulus *b* Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶ *Caput hoc, quod citatur in plerisque exemplaribus ex B. Hieronymo, & in aliquot ex B. Augustino, in neutrius libris inventum est: sed in glossa ordinaria ad ea verba ipsius epistolæ ad Galatas:* In faciem ejus restiti; *additur hæc interlinearis explanatio,* quod non auderet, nisi se non imparem sentiret. *Et in commentariis B. Ambrosii in illum eundem locum hæc leguntur:* Nam quis eorum auderet Petro primo Apostolo, cui claves regni cœlorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis, qui fiduciâ electionis suæ sciens se non imparem, constanter improbaret, quod ille sine consilio fecerat.

Hoc non de officio Ecclesiasticæ dignitatis, sed de puritate vitæ, & sanctitate conversationis intelligitur. Solus enim Petrus inter Apostolos primatum gerebat.

C. XXXIV. ¶ *Non Episcopi nomen, sed vita majorem facit.*

Hinc Augustinus *ait ad Hieronymum, epist. 19. prope finem:*

QUanquam secundum honorum vocabula, quæ jam Ecclesiæ usus obtinuit, Episcopus major Presbyterio sit, tamen Augustinus in multis rebus Hieronymo minor est.

C. XXXV. ¶ *Episcopi licèt pares sint meritis, gradus tamen differunt dignitatis.*

Idem *lib. 2. de Baptismo contra Donatistas, c. 1.*

PUto *c*, quod sine ulla sui contumelia Cyprianus Episcopus Petro Apostolo comparatur, quantùm attinet ad martyrii coronam. Cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit illum Apostolatûs principatum cuilibet Episcopatui præferendum? Sed etsi distat cathedrarum gratia, una tamen est martyrum gloria. *Item* ſ. ¶ Cùm Petrus à Paulo posteriore corrigitur, & pacis atque unitatis vinculo custodito *d* ad martyrium promovetur *e*; quantò faciliùs & fortiùs, quod per universæ Ecclesiæ statuta firmatum est, vel unius Episcopi auctoritati, vel unius provinciæ Concilio præferendum est?

C. XXXVI. ¶ *Non in honore, sed in veritate filius æquatur, vel præponitur patri.*

Idem *tractatu 30. in Joannem, in fine.*

QUeritur pater de malo filio, aut queritur filius de duro patre. Servamus honorificentiam, quæ debetur Patri à filio, quæ deficit à filio. Non æquamus filium patri in honore, sed præponimus, si bonam causam habet: filium æquamus patri in veritate: & sic tribuimus honorem debitum, ut non perdat æqualitas *f* meritum.

C. XXXVII. ¶ *Æquales fuerunt meritu (licèt gradu differentes) Petrus & Paulus.*

Item Ambrosius *sermone 66. de natali Petri & Pauli.*

BEati Petrus & Paulus eminent inter universos Apostolos, & peculiari quâdam prærogativâ præcellunt: verùm inter ipsos, quis cui præponatur, incertum est. Puto enim illos æquales esse meritis, quia æquales sunt passione, & simili eos fidei devotione vixisse, quos

a *Et ibi gloss. ordin.* b *2 Pet. 2. Num. 22.* c *al. mutum hominis.* d *al. lacerentur.* e *al. magis.* f *ibid.* g *Sup. c. non omnes. & 2. non omnis.* h *al. vel.* i *Joan. 8.* k *Burchard. l. 1. c. 203. Ivo p. 5. c. 315.* l *Sup. eâd. Paulus.*

a *Suprà eâd. c. majorum.* b *Gal. 2.* c *Ivo part 5. cap. 24.* d *al. custoditus.* e *al. provehitur.* f *al. æquitas.*

simul

simul videmus ad martyrii gloriam pervenisse. ¶ Non enim sine causâ factum putemus, quòd unâ die, uno in loco, unius Tyranni toleravêre sententiam. Unâ die passi sunt, ut ad Christum pariter pervenirent: uno in loco, ne alteri Roma deesset; sub uno persecutore, ut æqualis crudelitas utrumque constringeret. Dies ergò pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute. Et in quo tandem loco iidem martyrium pertulerunt? In Urbe Roma, quæ principatum & caput obtinet nationum: scilicet ut ubi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis; & ubi Gentilium principes habitabant, illic Ecclesiarum principes morerentur.

¶ *Sermo, unde hoc caput sumptum est, inter sermones B. Ambrosii est 66. inter sermones B. Augustini de sanctis 27. & apud Maximum Taurinensem 5. in festo eodem, qui num. 54. est.*

5 pars. *Item pœnitentes, bigami, Sacerdotes accusare non possunt. Unde generaliter colligitur, quòd quicunque Sacerdotes non sunt, vel esse Sacerdotes non possunt, in Sacerdotes accusationem, vel testificationem proferre non possunt.*

C. XXXVIII. ¶ *Qui Sacerdotes esse non possunt, Sacerdotes accusare non valent.*

Unde Fabianus *ait epist. 2. ad Episcopos Orientales.* α

IPsi *a* Apostoli, & eorum successores olim statuerunt, ut Sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordinis non sunt, nec esse possunt.

C. XXXIX. ¶ *Sacerdotes accusare, vel in eos testificari non valent, qui ad Sacerdotium prohibentur eligi.*

Item Damasus Papa *ad Stephanum Archiepiscopum, epist. 3. c. 3.* α.

TEstes 1 absque *b* ulla infamia, aut suspicione, vel manifesta macula, & veræ fidei plenitudine 2 instructi esse debent, & tales, quales ad Sacerdotium eligere jubet divina auctoritas. ¶ Quoniam *c* Sacerdotes (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundem non debent, nec possunt provehi honorem.

1 ¶ Testes] *Damasi verba hæc sunt:* Accusatores enim Episcoporum, & testes, super quibus rogitâstis, absque ulla infamia, aut suspicione, &c. *sicq, referuntur à Burchardo & Ivone: Pannormia autem habet, ut Gratianus.*

2 ¶ Plenitudine] *In epistola ipsa legitur*, pleniter. *Burchardus verò & Ivo habent*, verâ fide pleniter.

Sic & illud Sylvestri intelligitur: [Laicus *d* non accuset Clericum, &c.] *id est, qui in inferiori gradu constituti ad superiorem ascendere non possunt, in superioribus agentes accusare non debent.*

¶ *Ecce, ostensum est, quid respondeatur auctoritatibus & argumentis, quibus subditi ab accusatione Prælatorum videbantur repellendi. Nunc demonstrandum est, quibus rationibus probentur recipiendi, & quid contrà respondeatur à Prælatis. Christus, qui erat pastor pastorum, ovibus suis, de quibus ait* e: [Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt, domûs Israël, &c.] *inter opprobria, & verbera, quæ ab eis patiebatur, ait* f: [Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo, &c.] *Idem* g: [Quis ex vobis arguet me de peccato?] *At quicunque ad testificandum in aliquem, vel ad arguendum admittuntur, ad eundem accusandum admitti possunt. Cum ergò oves, ut adversùs pastorem suum testimonium ferant, & ut ipsum (si possunt) reprehendant, admittantur, patet, quòd subditi possunt accusare Prælatos suos.* ¶ *His ita respondetur: Christus, quamvis esset Pastor suarum ovium, quas verbo & exemplo pascebat, tamen quantum ad officiorum distributionem (ex qua hodie in Ecclesia alii præsunt aliis, unde quidam Prælati quidam subditi vocantur) in populo suo* h *pastorale officium non gerebat. Mystica enim & visibili unctione, nec in Regem, nec in Sacerdotem unctus erat, quâ sola duæ personæ in populo illo Prælaturæ nomen sibi vendicabant.* ¶ *Non ergò ex hac auctoritate subditi probantur admittendi in accusatione Prælatorum, sed tantùm ostenditur, quòd audiatores eos reprehendere possint, & in eos testificari, qui cum officia Ecclesiastica non habeant, verbo tamen & exemplo, quoscunque valent, lucrari Deo satagunt. Respondetur & aliter. Aliud est, quod de rigore cogimur servare disciplinæ: aliud, quod admittitur ex perfectionis consideratione. Christus ad se arguendum Judæos admisit perfectione humilitatis, non severitate juris. Si enim legis rigore essent admissi, hâc auctoritate criminosi & infames in accusatione religiosorum essent recipiendi, cùm essent sceleratissimi, quâ de Christi nece tractantes, innocentem condemnare volebant. Hoc ergò exemplo Prælati non coguntur recipere subditos in accusatione sui, sed permittuntur si velint.* ¶ Item Paulus a Petrum reprehendit, qui Princeps Apostolorum erat. *Unde datur intelligi, quòd subditi possunt reprehendere Prælatos suos, si reprehensibiles fuerint. Sed hoc facilè refellitur, si, unde sit reprehensus, advertitur. Petrus cogebat Gentes judaizare, & à veritate Evangelii recedere, cum Judæis gregem faciens, & à cibis Gentilium latenter se subtrahens. Par autem in se est, à fide exorbitare, & alios exemplo vel verbo à fide dejicere. Ergò hoc exemplo non probantur Prælati accusandi à subditis, nisi fortè à fide exorbitaverint, vel alios exorbitare cogerint.* ¶ Item cùm b *Petrus intrâsset ad Cornelium, conquesti fratres sunt, qui erant in Judæa, & reprehenderunt eum, quòd ad Gentilem divertisset. Ecce, quòd Prælati jure possunt reprehendi à subditis.*

C. XL. ¶ *Petrus à fidelibus interrogatus, cur ad Gentes intrâsset, non ex potestate respondit, sed humiliter rationem reddidit.* c.

Sed huic oppositioni B. Gregorius respondit, dicens: Theotistæ patriciæ, lib. 9. epist. 39.

PEtrus potestatem regni acceperat, & tamen idem c Apostolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad Gentes intrasset, non ex potestate officii, (quâ posset dicere, oves pastorem suum non accusent, nec reprehendant:) sed ex ratione divinæ virtutis, quâ Gentiles acceperant Spiritum Sanctum, respondit.

¶ *Opera pretium fuerit ad ipsum B. Gregorium adire: copiosè enim exponit, quæ hìc à Gratiano concisè referuntur.*

Cùm ergò Petrus potuit ex officio repellere querelas, sed noluit, non hoc exemplo Prælati coguntur suscipere reprehensionem subditorum. Ex hac etiam humilitatis dispensatione intelligitur illud Leonis IV. *Ludovico Augusto dictum.*

¶ *Apud Ivonem hujus capitis hæc est inscriptio:* Quòd in præsentia Legatorum Imperatoris Leo Papa causam suam examinari voluerit, idem Nicolaus Imperatori.

C. XLI. ¶ *Imperiali judicio Apostolicus se emendare promittit, si quid ergà subditos injustè commisit.*

NOs *d*, si incompetenter aliquid egimus, & in subditis justæ legis tramitem non conservavimus, vestro, ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare judicio: quoniam si nos, qui aliena debemus corrigere peccata, pejora committimus, certè non veritatis discipuli, sed (quod dolentes dicimus) erimus præ cæteris erroris magistri. Inde magnitudinis vestræ magnoperè clementiam imploramus, ut tales, ad hæc quæ diximus perquirenda, missos in his partibus dirigatis; qui Deum per omnia timeant, & cuncta (quemadmodum si vestra præsens fuisset Imperialis gloria) diligenter exquirant; & non tantum hæc sola, quæ superiùs diximus, quærimus, ut examussim exagitent, sed sive minora, sive etiam majora illis sint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine, quatenùs in posterum nihil sit, quod ex eis indiscussum, vel indefinitum remaneat.

a *Anselm. l. 3. c. 47. Polyc. l. 3. tit. 1.* b *Mutata est verborum series. Polyc. 16. Burchard. l. 1. c. 172. Ivo p. 5. c. 290. Pann. l. 4. c. 186.* c *Ansel. l. 3. c. 41. Suprà eâd. Sacerdotes.* d *Sup. eâd. nullus Laicus.* e *Matth. 15.* f *Joan. 18.* g *Joan. 8.* h *al. illo.*

a *Galat. 2.* b *Act. 11.* c *Act. 11.* d *Ivo p. 5. c. 22.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 pars. *Item, cùm* a *Balaam* ariolus iret ad maledicendum populum, *Angelus Domini* asinæ, cui insidebat, in via se opposuit, evaginato gladio eam ab itinere compescuit, quam dum ille verberibus affligeret, in vocem prorupit, & Prophetæ vesaniam redarguit. *Si ergo animal mutum, Angelicâ virtute, Prophetæ insipientiam reprehendit,* 3 *multò magis subditi possunt accusare Prælatos suos.* ¶ *His ita respondetur. Verum est, quòd per asinam subditi significantur, & per Balaam Prælati : non tamen hoc exemplo probantur Prælati accusandi à subditis : sed subditis tantum forma datur humiliter renitendi Prælatis, si fortè eos ad malum cogere voluerint. Balaam namque asinam urgens, ut ad maledicendum populo Dei eum veheret, significat eos, qui verberibus, & cruciatibus à subditis exigunt, ut eis in malo fautores & coadjutores existant. Sed quia Angelus, quilibet videlicet prædicator, evaginato gladio, apertè scilicet prædicato timore & horrore futuræ vindictæ, à consensu ausum malitiæ illos revocat, licet eis in hujusmodi vocem conquestionis prorumpere, & Prælatis suis dicere : Cur nos verberibus affligitis ? cur nobis injustè irascimini ? nunquid vobis inobedientes aliquando fuimus, nisi nunc, cùm ad malum cogimur ? Videte illum, qui prohibet ab incepto. Non ergò hinc Prælati probantur accusandi à subditis.* ¶ *Item cùm David* b *adulterium & homicidium commisisset, missus est à Deo Nathan Propheta, ut eum redargueret. Ecce, quòd Prælati sunt arguendi, & reprehendendi à subditis.* ¶ *Sed notandum est, quòd duæ sunt personæ, quibus mundus iste regitur, Regalis videlicet, & Sacerdotalis. Sicut Reges præsunt in causis seculi* 3 *ita Sacerdotes in causis Dei. Regum est corporalem irrogare pœnam* 3 *Sacerdotum spiritualem inferre vindictam. David ergò, etsi ex regali unctione Sacerdotibus & Prophetis præerat in causis seculi, tamen suberat eis in causis Dei. Unde* c *Reges à Prophetis & Sacerdotibus ungebantur, & eorum oblatione peccata Regum expiabantur.* ¶ *Sicut* d *ergo Oziam à Domino lepra percussus est, quia Sacerdotum officia usurpare voluit* 3 *sic Sacerdotibus & Prophetis Regum usurpare officia non licuit. Nathan ergò Propheta, cùm Regem redarguit, suum est exercitus officium, in quo erat Rege superior, non usurpavit Regis officium, in quo erat Rege inferior : monuit eum, ut per pœnitentiam peccata sua expiaret, non tulit in eum sententiam, quâ tanquam adulter & homicida morti adiceretur.* ¶ *Sic & beatus Ambrosius Theodosium* e, *& beatus Innocentius Imperatorem Arcadium excommunicavit, & ab Ecclesiæ ingressu prohibuit.* ¶ *Sicut enim non sine causa judex gladium portat* 3 *ita non sine causa claves Ecclesiæ Sacerdotes accipiunt. Ille* f *portat gladium ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum : isti habent claves ad exclusionem excommunicandorum* g, *& reconciliationem pœnitentium. Hoc ergò exemplo subditi probantur reprehendendi à Prælatis, non Prælati à subditis.* ¶ *Item Daniel* h *nullâ legitimâ potestate functus judices à populo constitutos, de falso testimonio convicit, & convictos damnavit. Constat ergo, quod nullam potestatem habentes possunt redarguere dignitatibus sublimatos.* ¶ *His ita respondetur. Miracula (& maximè Veteris Testamenti) sunt admiranda, non in exemplum nostræ actionis trahenda. Multa enim concedebantur tunc, quæ nunc penitùs prohibentur. Tunc enim Samuel Agag* i *pinguissimum Regem Amalech in frusta dividendo concidit : nunc nulli Ecclesiastico rum judicum judicium sanguinis agitare licet. Tunc Phinees* k *Judæum coeuntem cum Madianita interfecit, & reputatum est ei ad justitiam : hodie Sacerdotibus hujusmodi actus in perniciem sui officii verteretur. Exemplo ergo Danielis non solùm accusanda, vel redarguendi, sed etiam judicandi potestatem subditi sibi in Prælatos vendicarent, si illud in argumentum nostræ actionis liceret assumi, quod nullâ unquam auctoritate permittitur. Magis ergò ex hoc facto datur intelligi, quòd in novissimo temporibus suscitaret Deus spiritum pueri junioris, ultius videlicet, de quo per Prophetam* l *dicitur :* [Puer natus est nobis.] *& iterum :* [Ecce puer meus] *qui judices iniquitatis, Scribas scilicet, & Pharisæos falsis criminibus Susannam, id est, Ecclesiam accusantes, & ream adulterii pronuntiantes, eo quòd Christum sequeretur, convinceret, & condemnaret.* ¶ *Item Hieronymus* 1 *refert in libro virorum illustrium, quòd Damasus Papa à subditis de adulterio accusatus, cum quadraginta* a *duobus Episcopis se purgavit.* ¶ *Item Symmachus* b *Papa in Romana Synodo dignitate suâ expoliatus, prius statui suo reddi decernitur, ut tunc veniret ad causam, & si ita rectè videretur, accusantium propositionibus responderet. Digna res visa est maximo numero Sacerdotum, atque meretur effectum : & cum postmodum ordinaretur, quemodo esset accusandus præfatus Papa, ut causam diceret, occurrebat : sed ab amulis est impeditus.*

1 ¶ Hieronymus] *In catalogo B. Hieronymi, aut aliis ipsius libris nihil tale legitur : in vetustis tamen Pontificalibus in vita Damasi hoc refertur.*

C. XLII. ¶ *Redarguendi se licentiam B. Gregorius aliis præstat.*

Item Gregorius *ait de seipso:*

SI c quis super his nos arguere voluerit, vel extra auctoritatem nos facere contenderit, veniat ad sedem Apostolicam, quo omnia Ecclesiastica negotia, de quibus quæstio habetur, confluere jussa sunt : ut ibi ante confessionem S. Petri mecum justè decertet, quatenùs inibi unus ex nobis sententiam susceipiat suam.

¶ *Est Gregorii quarti in epistola citata sup. eâd. q. 6. c.* decreto nostro. *& dist. 19.* nulli fas. *in qua epistola cùm multa dixisset de privilegiis & primatu Romanæ Ecclesiæ, ista adjungit.*

Ex his omnibus colligitur, quòd subditi possunt reprehendere, & accusare Prælatos suos. Sed sicut de Christo dictum est, quando Judæis dixit : [Si malè locutus sum, &c.] *ita de istis intelligendum est, quod suo exemplo Prælatis dederunt facultatem recipiendi subditos in accusationem sui, sed non cogerunt.*

C. XLIII. ¶ *De eodem.*

Item.

PAulus d *Dyaclinæ* e *civitatis Episcopus accusatur à subditis de lapsu carnis : convincitur, deponitur, alius loco ejus substituitur.* ¶ *Hoc an ex dispensatione accusati, an ex rigore juris sit factum, ex rescripto Gregorii ad Joannem Episcopum primæ Justinianæ, l. 10. epist. 35. potest deprehendi, ubi ait:*

¶ *Verba sunt Gratiani, qui proponit summam sequentis capituli, quod sæpe facere solitum esse multis locis est notatum.*

C. XLIV. ¶ *Paulus Dyaclinæ* f *civitatis Episcopus subditorum accusatione convitius deponitur.*

LAtor g Nemesion ad nos veniens indicavit, quòd Paulus Dyaclinæ *h* civitatis Episcopus, inter alia mala in corporali crimine lapsus, à suis Clericis accusatus & convictus, Episcopali sententiâ depositus est : postea cum auxilio seculatium veniens, Episcopatum more prædonis ingressus est ; ablatisque rebus Ecclesiæ, dilectissimum Nemesion latorem præsentium sibi substitutum, ab eo Episcopatu projecit, & ad summam injuriam, ac necem penè perduxit. Fraternitas itaque vestra hæc omnia curet addiscere, & quæcunque Ecclesiæ abstulit, omni morâ vel excusatione cessante, reddere compellat. Si verò nihil Ecclesiæ, sed proprium se dixerit abstuliisse, (quamvis grave & iniquum fuerit, ut non à vobis, vel à Metropolitano ejus hoc petierit, sed temerario ausu agere præsumpserit :) veruntamen si quid proprium tulit, sub fraternitatis vestræ debet examine constare, si verum est. Sed & illud diligenter quærendum est, si quid malè de rebus dilapidavit Ecclesiæ, ut ex eo, quod nunc abstulit, illud reformare, ac satisfacere modis omnibus compellatur.

In hoc capite non referuntur ipsa omnino verba Gregorii (quod à Burchardo & Ivone fit) sententia tamen satis expressa est.

a *Num 22.* b *2.Reg.12.* c *2.Reg.6.* d *2.Paral.26.* e *Theod. hist.Eccl. l.5.c.17. Niceph. l.13.c.34.* f *Roman.13. 1.Pet 2.* g *al.excommunicatorum.* h *Dan.13.* i *1.Reg.15.* k *Num.25.* l *Esa.9. & 42.*

a *al. XLIV.* b *Initio 4. Synods sub Symmacho.* c *Polyc.l.1. tit.18. Anselm.l.2.c.20.* d *Burch.l.1.c.182. Ivo p.1.c.398.* e *al. Docleatinæ.* f *al.Docleatinæ.* g *Burch.l.1.c.182. Ivo p.5.c.298.* h *al. Docleatinæ.*

Hoc edito a *non in accusatores, vel depositores ulciscitur, sed in depositum ulteriùs prosequitur, ut si ultrà ad Episcopatum aspirare tentaverit, modis omnibus repellatur, & ad agendam pœnitentiam perennem in monasterium detrudatur. Quem ergò Gregorius ad Episcopatum aspirantem omnibus modis repellit, quem gravi pœnitentiæ subjicit, patet, non suâ dispensatione, sed canonum censurâ à subditis esse accusatum & convictum. Et ut jam non exemplis, sed legibus agamus, videndum est, quid* Gregorius *scribit Innocentio* 1, *& reliquis Episcopis Sardiniæ, lib.7. indict.2. epist.8. ita dicens.*

1 ¶ Innocentio,] *In originali impresso est :* Vincentio, atque quamplurimis Episcopis. *In vetusto autem exemplari Vaticano exprimuntur nomina Episcoporum, ad quos hæc epistola scribitur, hoc ordine:* Vincentio, Innocentio, Mariniano, Libertino, Agathoni, & Victori Episcopis Sardiniæ.

C. XLV. ¶ *Quòd subditi Prælatos suos accusare possint.*

METropolitanum vestrum in aliquo postponere non præsumatis, excepto si (quod non optamus) contra eundem habere vos aliquid causæ contingat, ut ob hoc sedis Apostolicæ judicium petere *b* debeatis.

C. XLVI. ¶ *Vitam Prælatorum subditi nullâ dissimulatione negligant.*

Item universis Episcopis Concilii Vizachii, *lib.10. epist.37.*

SIcut (inquit) laudabile, discretumque est, reverentiam & honorem debitum exhibere prioribus 3 ita rectitudinis & Dei timoris est, si quâ inter *c* eos correctione indigent, nullâ dissimulatione postponere, ne totum (quod absit) corpus incipiat morbus invadere, si languor non fuerit curatus in capite. Quædam 1 enim ad nos de Clementio Primate vestro perlata sunt, quæ quoniam ita gravia sunt, ut transire indiscussa ullo modo non debeant, fraternitatem vestram hortamur, ut cum omni solicitudine ac vivacitate mentis indagare multis modis debeatis illata, & si sunt, ut audita sunt, ultione canonicâ rescecentur. ¶ Admonemus autem, ut non cujusquam personæ gratia, non favor, non quodlibet blandimentum quenquam vestrûm, vel ad discutiendum, quæ nobis nuntiata sunt, molliat, vel à veritate excuriat : sed sacerdotaliter ad investigandam vos propter Deum veritatem accingite. Nam si quis in hoc piger aut negligens esse præsumpserit, dictis criminibus apud Deum se noverit esse participem, cujus zelo ad perscrutandas subtiliter nefandi causas facinoris non movetur.

1 ¶ Quædam] *Et hic summatim referuntur verba B. Gregorii. Quare pauca tantum quædam sunt addita, quæ necessaria videbantur.*

Hæc si quis specialia, & ex his generalem regulam colligi non oportere contendit, audiat, quid Gelasius *C. XXVIII. 1 dicat omnibus Clericis* d *cujuscunque ordinis, ita scribens.*

1 ¶ *CXXVIII.*] *Hic citatur numerus capitum, ut est in codice canonum, de quo in præfatione dictum est.*

C. XLVII. ¶ *Clerici excessus sui Episcopi, auribus deferant Romani Pontificis.*

QUapropter nec Clericorum quisquam se Apostolicæ *e* offensæ futurum confidat immunem, si in his, quæ salubriter sequenda Apostolica deprompsit *f* auctoritas, sive Episcopum, sive Presbyterum, sive Diaconum viderit excedentem, non protinùs ad aures *g* Romani Pontificis deferre curaverit, probationibus duntaxat competenter exhibitis, ut transgressionis ultio fiat, & cæteris interdictio delinquendi. Sin *a* verò, modis omnibus erit unusquisque Pontificum ordinis & honoris sui elisor, si cuiquam Clericorum, & Ecclesiæ totius auditui hæc putaverit supprimenda.

C. XLVIII. ¶ *De eodem.*

Idem.

SI *b* quid in Ecclesia damni, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ auctoritate 1 prohibita, Pontificem vestrum videritis admittere, mox nostris auribus relatione signate, ut quid fieri debeat, censeamus.

1 ¶ Auctoritate] *Abest ista dictio à plerisque vetustis exemplaribus, & ab aliis collectoribus, qui etiam Gelasium citant.*

C. XLIX. ¶ *Clerici aut Laici sine examinatione ad Episcoporum accusationem non admittantur.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, *c.21.*

CLericos *a* aut Laicos accusantes Episcopos aut Clericos, passim 1 & sine probatione ad accusationem non recipiendos decernimus, nisi prius eorum discutiatur existimationis 2 opinio.

1 ¶ Passim] ἀπλῶς, & ἀδιακρίτως : *quæ Dionysius vertit,* temerè, atque indifferenter : *possunt etiam conjungi cum sequenti membro. Id verò copiosè exponitur in Concilio Constant. 1. cap.6.*

2 ¶ Existimationis opinio.] ἡ ὑπόληψις, *id est, existimatio.*

C. L. ¶ *Qualibet persona Episcopos, aut alios accusans, monstranda documentis inferat.*

Item ex Synodo Romana.

SI *d* quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clerici apud Episcopos (quia alibi non oportet) à qualibet persona fuerint accusati, quicunque fuerit ille, sive sublimis vir honoris, sive ullius alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit, noverit docenda 1 probationibus, monstranda documentis se debere inferre.

1 ¶ Docenda] *Sic apud Sixtum tertium, & in Capitulari : apud Cajum verò & Hadrianum paulò aliter, quemadmodum & alia loci hujus capitis nonnulla, sed non magni ponderis, sunt varietates.*

C. LI. ¶ *Sacerdotes non accusent, qui ad eundem ordinem provehi non possunt.*

Item Damasus Papa, *Stephano Archiepiscopo, epist.3. cap.3.*

SAcerdotes *e* (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundem non debent, nec possunt provehi honorem.

C. LII. ¶ *Nisi irreprehensibiles in majorum accusatione non recipiantur.*

Item Iginus Papa, *epist. 1.* f

CRiminationes *g* majorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos, qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis publicis docuerint, omni se suspicione carere & inimicitiâ, atque irreprehensibilem fidem habere, ac conversationem ducere.

Colligitur itaque ex his omnibus, quòd subditi in accusatione Prælatorum sint admittendi. Nunc videndum est, An Monachi in accusatione Episcoporum sint audiendi? Hadrianus Papa *h in capitulis, c.31. videtur eos ab accusatione removere, ita dicens:*

a *al. dicto.* b *al. judicium requiratis.* c *al. in eis.* d *Gelasius Episcopis per Lucaniam, & Brutium, & Siciliam constitutis, epist. 1. c. 30.* e *al. hujus.* f *al. prompsimus.* g *al. nostras.*

a *al. Sui verò modis omnibus erit unusquisque Pontificum ordinis & honoris elisor.* b *Ivo p.3.c.151. Ans.l.7.c.161. Polyc.lib.2. tit.12. & l.4.tit.18.* c *Ans.l.3.c.115.* d *In c.Hadriani, c.24. Cajus in epist. ad Felicem, c.2. Sixtus III. Episcopis Oriental. cap.2. Lib.7. capitul.c.438.* e *Supr. eâd. c.testes. vers. Sacerdotes. Polyc. l.5.tit.1. Burch.l.1.c.172. Ivo p.5.c.290.* f *Item Lucius Papa epist.unic.* g *Ivo p.6.c.326.* h *Item Stephanus epist.2. & Melchiades epist.unic. Cap.l.7.c.322.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. LIII. ¶ *Monachi Sacerdotes accusare, vel in eos testificari non possunt.*

PLacuit *a* eorum accusandi Sacerdotes, & testificandi in eos vocem obstruere, quos non humanis 1, sed divinis vocibus mortuos esse scimus: quia vocem *b* funestam interdici *c* potius, quàm audiri oportet.

1 ¶ Non humanis,] *In epistola Stephani est:* quos humanis & divinis vocibus damnatos, vel mortuos esse cognoscimus. *In epistola autem Melchiadis est, quemadmodum hic restitutum est ex vetustis exemplaribus Gratiani, & capitulo Hadriani; sed subjungitur:* Quoniam infidelis homo mortuus est in corpore vivente: *& fortasse significatur locus Matthei 8.* Dimitte mortuos sepelire mortuos suos: *aut locus Pauli, 1. Tim. 5.* vivens mortua est. *Quamobrem quod propriè pertinet ad homines infames, maximè, flagitiis obnoxios (ut est infrà 3. q. 5. c.* canonica,) *non bene videtur hic referri ad Monachos: sed minimè id malitiosè factum est, cùm Gratianus Monachus esset.*

Item in Concilio Chalcedonensi, *c. 4. præcipitur, ut Ecclesiasticas actiones Monachi attrectare non præsumant.*

C. LIV. ¶ *Monachi in accusatione non sunt audiendi.*

Item Pelagius II. *Episcopis Italiæ.*

NUllus *d* Monachus talia unquam arripiat, nec sæcularia, aut Ecclesiastica negotia perturbare præsumat: quia mortua in talibus vox est eorum.

Sed aliud est, quod ex præsumptione assumitur temeritatis: aliud, quod ex necessitate geritur charitatis. Monachi enim ex præsumptione Episcopos accusare non possunt: ex charitate possunt. Unde & in canonibus præcipitur, ut Cubicularii e Episcopi sint vel religiosi Clerici, vel electi Monachi, ut de ejus vita testimonium dicere possint.

7 pars. ¶ *Item illud* Eleutherii Papæ *in epist. ad Gallos provinciales, omnibus generaliter dicitur.*

C. LV. ¶ *Consentire convincitur, qui cùm possit, perversis negligit obviare.* a.

NEgligere *f*, cùm possis deturbare perversos, nihil aliud est, quàm fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.

C. LVI. ¶ *Quantum ex vita merito quis Ecclesiam ædificet, tantum nocet, si destruentibus non resistat.*

Item Hieronymus *g tam de se, quàm de aliis Monachis in primo prologo Bibliæ* 1 *scribit, dicens:*

SAncta quippe rusticitas solùm sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat.

1 ¶ Bibliæ] *In plerisque vetustis Gratiani codicibus legitur,* Bibliothecæ.

C. LVII. ¶ *Subditi vitia Prælatorum reprehendere studeant.*

Item Gregorius.

ADmonendi sunt subditi, ne plus, quàm expedit, sint subjecti: ne cùm student plùs, quam necesse est, hominibus subjici, compellantur vitia eorum venerari.

¶ *Collecta est hæc sententia ex verbis B. Gregorii tertiâ parte Pastoralis, admonitione 18. ubi de elatis & humilibus loquitur.*

C. LVIII. ¶ *Clerici, sive electi Monachi sint Cubicularii Episcopi.*

Item Generali *i* Synodo *præsidens dixit, c. 2.*

CUm *i* Pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplo, plerunque Clerici, qualis in secreto sit vita sui Pontificis, nesciunt, quam, ut dictum est, seculares pueri sciunt. De qua re præsenti decreto constituto, ut quidam ex Clericis, vel etiam ex Monachis electi, ministerio cubiculi *a* Pontificalis obsequantur, ut is, qui in loco regiminis est, tales habeat testes, qui vitam *b* ejus in secreta conversatione videant, qui ex visione sedula exemplum profectûs sumant.

C. LIX. ¶ *Pravos in sua societate Episcopus habere non debet.*

Item *Virgilio Episcopo Arelatensi, lib. 9. epist. 49.*

PErvenit ad nos, fratrem & Coëpiscopum nostrum Serenum Massiliensem pravos homines omnino in societate sua recipere, ita denique, ut Presbyterum quendam, qui post lapsum in suis adhuc dicitur iniquitatibus volutari, familiarem habeat. Quod à vobis subtiliter requirendum est: & si ita constiterit, curæ vobis sit, nostrâ hoc sic vice corrigere, ut & qui talem recipit, non familiaritate fovere, sed discat potiùs ultione comprimere: & qui receptus est, idem discat cum lachrymis peccata diluere, non iniquitatem immunditiis maculare.

C. LX. ¶ *Virós boni testimonii semper Episcopi secum habeant.*

EPiscopi lectioni & orationi vacent, & semper secum Presbyteros, & Diaconos, aut alios boni testimonii Clericos habeant, ut secundùm Apostolum *c*, & sanctorum Patrum institutа, possint irreprehensibiles inveniri.

Item Joannes Baptista d cùm duceret eremiticam vitam, Scribas & Pharisæos, Sacerdotes & Levitas Judæorum ad se venientes asperâ increpatione redarguit. ¶ *Item ex canonibus definitur* e: [Illi Sacerdotes accusare possunt, qui ad eundem gradum conscendere valent.] *Cum ergò Monachi ad Sacerdotii gradum laudabiliter pertingere valeant, patet, & quod & ipsi Sacerdotes libere accusare possunt.*

a *Ansf. l. 3. c. 88. Ivo p. 16. c. 332. Pann. l. 5. c. 45.* b *Cod. l. pen. qui accus. non possunt.* c *al. interdi.* d *16. qu. 1. qui vere. Ansf. l. 3. c. 63. Polyc. l. 4. tit. 34.* e *Ead. c. cum Pastoris.* f *supr. distinct. 83. error. & distinct. 86. cap. facientes.* g *Ad Paulinum.* h *l. 4. reg. epist. 44. seu c. 88. & post lib. 12.* i *Ansf. l. 6. cap. 134. Polyc. l. 4. tit. 5.*

QUÆSTIO VIII.

1 pr. DE accusatione verò, qualiter fieri valeat, in canonibus apertè decernitur.

C. I. ¶ *Accusatio semper fiat in scriptis.*

Ait enim Calixtus Papa *f ad Episcopos Galliæ, epistolâ secundâ.* a.

ACcusatorum *g* personæ nunquam recipiantur sine scripto: nec absente eo, quem accusare voluerint, quibuslibet accusare permittatur.

¶ *In epistola Calixti, itemq. apud Burchardum, & Ivonem sic habetur:* Rimandæ sunt enucleatim personæ accusatorum, quæ sine scripto difficile, per scripturam autem nunquam recipiantur: quia per scripturam nullus accusare, vel accusari potest, sed propriâ voce, & præsente eo, quem accusare voluerit, cuicunque *h* accusatori credatur. *Quorum verborum bona pars refertur infrà, 3. q. 9. cap.* absente. 1 *quod sumptum est ex hoc eodem epistola loco.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Cod. *lib. 4. tit. de probationibus* i, *l. fin.*

SCiant cuncti accusatores, eam se rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis, vel indiciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.

a *Cap. 54. suprà eâdem.* b *habet tales, qui vitam] orig.* c *1. Tim. 3.* d *Luc. 3.* e *suprà ead. c. Sacerdotes.* f *Et Stephanus, epist. 2. c. 11.* g *3. q. 9. c. absente. Burchard. lib. 1. cap. 171. Ivo par. 5. cap. 289.* h *al. quisquam accusator credatur.* i *tit. 19.*

C. III. ¶ *Ac-*

C. III. ¶ *Accusatio semper debet fieri in scriptis.*

Item Eutychianus Papa *Episcopis Siciliæ, epist. 2.* a.

QUisquis *a* ille est, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiæ similitudinem 1 (habitâ tamen dignitatis æstimatione *b)* patiatur, nec impunitam fore sibi noverit licentiam mentiendi, cùm calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. *& infrà.* c ¶ Qui verò ad sortilegos, magosque concurrerint, nullatenùs ad accusationem sunt admittendi.

1 ¶ Custodiæ similitudinem] *In originali impressò est,* custodiat similitudinem, habitâ tamen dignitatis æstimatione potiatur, nec fortè sibi noverit, &c. *Item, apud Hadrianum, nisi quòd habet,* nec sibi fore noverit. *Item, apud Ivonem, & in aliquot vetustis Gratiani codicibus, in quorum uno est,* habitæ tamen dignitatis. *In Pannormia autem legitur:* custodiat similitudinem supplicii, habitâ tamen dignitatis æstimatione. Nec fortè sibi noverit, &c. *In codice est eadem lectio, quæ hic retenta est.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Sixtus III. *in epist. ad Episcopos Orientales, cap. 4.* a.

QUi *d* crimen objicit, scribat se probaturum. Revera 1 ibi semper causa agatur, ubi crimen admittitur. Et qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

1 ¶ Revera] *Addita est hæc clausula ex originali, quæ est etiam apud Fabianum, ¶. 3. q. 6. c. 1.*

C. V. ¶ *De eodem.*

Sed Stephanus Papa *contrà videtur scribere, dicens epist. 2. cap. 4.* a.

PEr *e* scripta nullius accusatio suscipiatur, sed propriâ voce (si legitima & condigna accusatoris persona fuerit) præsente videlicet eo, quem accusare desiderat, quia nullus absens aut accusari potest, aut accusare.

Sed Calixtus Papa *præcipit, ut accusator præsente eo, quem accusat, in scriptis judici accusationem offerat, & propriâ voce literas suæ accusationis legat.* Stephanus *f autem prohibet, ne absens aliquem per epistolam accusare audeat.*

2 pars. ¶ *Quæ verò sit forma accusationis, & quis modus concipiendorum libellorum, Paulus in Digestis, libro g de publicis judiciis, titulo de accusationibus & inscriptionibus, lege 3. ostendit, dicens:* [Libellorum inscriptionis conceptio talis est. Consul & dies. Apud illum Prætorem vel Proconsulem Lucius Titius professus est, se Mæviam lege Juliâ de adulteriis *h* ream deferre, quod dicat eam cum Cajo Sejo in civitate illa, domo illius, mense illo, Consulibus illis, adulterium commisisse. Utique enim & locus designandus est, in quo adulterium commissum est, & persona, cum qua admissum dicitur, & mensis. Hoc enim lege Juliâ publicorum judiciorum *i* cavetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui aliquem reum deferunt. Neque autem diem, neque horam invitus comprehender. Quòd si libelli inscriptionum legitimè ordinati non fuerint, Rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum potestas fiet. ¶ Item subscribere debebit is, qui dat libellum *k*, se professum esse, vel alius pro eo, si literas nesciat. Sed etsi aliud crimen objiciat, veluti quòd domum suam præbuit, ut stuprum materfamiliâs pateretur, quòd adulterum deprehensum dimiserit, quòd pretium pro comperto stupro acceperit, & si quid simile, idipsum *a* libello comprehendum erit. Si accusator decesserit, aliave quæ *b* causa eum impedierit, quò minùs accusare possit, & si quid simile est, nomen Rei aboletur, postulante reo, idque & lege Juliâ de vi, & Senatusconsultis *c* cautum est, ita ut liceat alii ex integro repetere reum: sed intra quod tempus, videbimus. Et utique XXX. dies utiles observandi sunt.]

a *Cod. de accusat. lib. 9. t. 2. l. ult. Cod. Theod. l. 9. t. 1. c. 18. In Cap. Hadriani, c. 6. Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo part. 6. c. 332. Pann. l. 4. c. 76.* b *al. existimatione.* c *In Cap. Hadriani, c. 67. ¶. 3. q. 5. constituimus. Ivo p. 6. c. 333.* d *Et Fabianus epist. 3. ¶. 3. q. 6. c. 1. supr. 2. q. 3. c. 3. & 6. Burch. l. 16. c. 3. ex Concil. Arausico. Pann. l. 3. c. 75.* e *Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 177. Ansf. l. 3. c. 55.* f *Ivo p. 5. c. 293. & p. 6. c. 328. Pann. l. 4. c. 53. & 55.* g *In vulgatis legebatur, lib. 1.* h *al. lege Juliâ adulterii ream.* i *abest* a *Pandectis Florentinis.* k *al. libellos.*

CAUSA III.

QUidam Episcopus à propria sede dejectus est, petit restitui: post restitutionem ducitur in causam, inducias postulat, tandem ad ejus accusationem procedit quidam non legitimè conjunctus, & duo infames, & tres religiosi: accusatores testes de domo sua producunt, & alios sibi inimicos extra suam provinciam: reus criminoso Judici offertur ab uno tantùm audiendus & judicandus. Quidam de accusatoribus & testibus absentes per epistolam illum accusare, & in eum testificari contendunt: cùm multa capitula ei objicerentur, in primo accusatores deficiunt, demum accusatio in accusatorem vertitur.

1 Hic primùm quæritur, *An restitutio danda sit quibuslibet expoliatis?*
2 Secundò, *de induciis, An post restitutionem tantùm, an etiam post vocationem ad causam quibuslibet concedenda sint?*
3 Tertiò, *Quo spatio mensium utrique sint concedenda?*
4 Quartò, *An infames, & non legitimè conjuncti, ad accusationem sint admittendi?*
5 Quintò, *An testes de domo accusatorum sint producendi, vel inimicorum vox sit audienda?*
6 Sextò, *An extra provinciam reus sit producendus?*
7 Septimò, *An sit audienda ejus sententia, quem cum reo par incidit malitia?*
8 Octavò, *An ab uno tantùm Episcopus sit audiendus vel judicandus?*
9 Nonò, *An accusatores vel testes in absentem vocem accusationis vel testificationis exhibere valeant?*
10 Decimò, *An deficientes in primo capitulo, sint admittendi ad sequentia?*
11 Undecimò, *An accusato liceat accusationem in accusatorem vertere?*

QUÆSTIO I.

QUod restitutio quibuslibet danda sit, multis auctoritatibus probatur.

C. I. ¶ *Expoliatis vel ejectis omnia sunt redintegranda.*

Ait enim Gajus Papa, *epist. unicâ ad Felicem Episcopum, cap. 3.* a.

EPiscopis *d* suis rebus expoliatis, vel à propriis sedibus ejectis, omnia, quæ eis ablata sunt, legibus sunt redintegranda: quia priusquam hoc fuerit factum, nullum crimen eis objici potest.

C. II. ¶ *De eodem.* a.

Item Fabianus Papa, *epist. 2. Episcopis Orientalibus.*

EPiscopi *e*, si à propriis sedibus, aut Ecclesiis sine auctoritate Romani Pontificis 1 expulsi fuerint, antequam ad Synodum vocentur, proprius locus, & sua omnia eis redintegranda sunt. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona, vel Ecclesiæ, atque res ab æmulis, aut à quibuscunque detinentur, ut aliquid illis objici debeat. Nec quicquam potest eis quoquo modo quili-

a *al. & ipsum libellis.* b *aliavè causa.* c *Senatusconsulto.* d *Mutatis verbis, sed incolumi sententiâ. Anselm. lib. 3. c. 48.* e *Ansf. l. 3. c. 50.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

bet majorum vel minorum objicere, dum Ecclesiis, rebus, aut potestatibus carent suis.

1 ¶ Sine auctoritate Romani Pontificis.] *Sunt hæc verba etiam apud Anselmum, licèt non sint expressa in originali: cujus hic sententia potius, quàm ipsamet verba referuntur, usque ad vers.* Nulla.

Sed notandum est, quòd restitutionis sententia sola non sufficit, nisi præsentialiter omnia judicio officio restituantur, ut ejectus, vel spoliatus etiam naturalem possessionem recipiat, sive animo suo & corpore alieno, veluti per procuratorem, sive animo & corpora suo. Cuncta quoque, quæ sibi ablata fuerant, quâcunque conditione, in eodem loco, unde surrepta fuerant, revocanda sunt.

C. III. ¶ *De eodem.*

Unde Joannes a *urbis Romæ Episcopus scribit Zachariæ Archiepiscopo, epist. 1.*

1. RE dintegranda *b* sunt omnia expoliatis, vel ejectis Episcopis essentialiter ordinatione Pontificum, & in eo loco 1, unde absscesserant, funditùs revocanda, quæcunque conditione temporis, aut captivitate, aut dolo, aut violentiâ *c* majorum, aut per quascunque injustas causas, res Ecclesiæ, vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur ante accusationem 2, aut regularem ad Synodum vocationem eorum, & reliqua.

1 ¶ In eo loco] *Apud Joannem & Symmachum legitur:* & in eorum, unde absscesserunt, potestatem funditùs revocanda. *Apud Eusebium verò,* in eorum, unde absscesserunt, loca funditùs revocanda.

2 ¶ Ante accusationem,] *Hæc usque ad finem addita sunt ex originali, quibus oratio absolvitur, & quorum pars in fine hujus quæstionis à Gratiano repetitur.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Eusebius *Apostolica sedis Episcopus, epist. 2. ad Ægyptios.* a.

II. REdintegranda *d* sunt omnia expoliatis vel ejectis Episcopis, &c. *usque* funditùs revocanda, *eodem modo, ut suprà.*

C. V. ¶ *Non est Sacerdos, sed schismaticus, qui fratrum se subtrahit obsequiis.*

Item Alexander Papa, *epist. 2. in princip.* a.

NUlli dubium est, quia boni à malis semper persequuntur & tribulantur. Propter quod humiliemur *e* sub potenti manu Dei, ut liberet nos in tempore tribulationis. Nam, sicut leo rugiens circuit, quærens quem devoret: sic Diabolus non cessat circumire, & quærere quos ex fidelibus perdat, & maximè illos, quos ardentiores in servitio Salvatoris, eique familiares invenerit. Familiares dico eos, quos sibi sacrari, & in ordine Apostolatûs constitui voluit. Ipsi enim *f* pro populo interpellant, & populi *g* peccata comedunt, quia precibus suis & oblationibus ea delent atque consumunt. *& infra.* ¶ Qui autem ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio vestro se subtraxerit, magis schismaticus, quàm Sacerdos esse probabitur. [*Ecce* (inquit Propheta *h*) *quàm bonum, & quàm jucundum habitare fratres in unum.*] Illi verò in unum non habitant, qui à fratrum solatio se subtrahunt, aut (quod deterius est) fratribus insidias præparant, aut laqueos ponunt. *& in fine epist. 3.* Dominum crucifigunt, qui eum in Sacerdotibus suis persequuntur, quia crux à cruciatu dicitur. Magnum verò cruciatum sustinet, qui vim patitur.

C. VI. ¶ *Excommunicentur, qui opprobrium & calumniam inferunt Sacerdotibus.*

Item Fabianus Papa *epist. 2. ad Episcopos Orientales.*

DEus ergò, Fratres, ad hoc præordinavit vos, & omnes, qui summo Sacerdotio funguntur, ut injustitias removeatis, & præsumptiones abscindatis, & in Sacerdotio laborantibus succurratis, opprobriis & calamitatibus eorum locum non præbeatis, sed ei, qui calumniam & opprobrium patitur, adjutorium feratis: illum verò, qui calumniam, vel opprobrium facit, abscindatis, & Domino in suis Sacerdotibus opem feratis.

Patet ergò, quòd expoliati prius sunt præsentialiter restituendi, antequam ad causam sunt vocandi. Sed objicitur, ubi non fuit legitima institutio, ibi non potest esse restitutio. Non enim probatur restitutus, qui prius non fuit institutus: ac per hoc nec restaurationem postulare potest. Illi ergò, quorum electio vitiosa est, vel qui à Clero non sunt electi, vel à populo expetiti, vel qui per Simoniam irrepserunt, non sunt habendi inter Episcopos: & ideò, si à sedibus, quas tenere videbantur, expulsi fuerint, non possunt restitutionem petere, antequam vocentur ad causam. Unde suprà a in tractatu ordinandorum: [Si quis pecuniâ, vel gratiâ humanâ, seu populari, vel militari tumultu, &c.] *Sed hoc in eo tantum casu intelligitur, quo Apostolica sedes per violentiam occupatur: quo casu judex non inventur, cujus officio ille Apostaticus possit excludi. In aliis autem locum non habet, cùm violenta possessio, nisi per judicis sententiam, violento detentori detrahi non possit. Si autem verus dominus, bello non continuato, sed renovato, vi illum de possessione ejecerit, judicis auctoritate pradoni possessionem restituet. Si ergò Episcopi à sedibus, quas quoquomodo tenere videbantur, non per judicem, sed violenter ejecti fuerint, post ejectionem restituendi sunt ante regularem ad Synodum vocationem.*

a *Et Eusebius epist. 2. & in 5. Synodo Romana sub Symmacho.* b *Ansel. l. 3. c. 51. & 44.* c *al. virtute.* d *Ansel. ibidem.* e *1. Pet. 5.* f *Suprà. 1. q. 1. ipsi Sacerdotes. Burch. l. 1. c. 129. Ivo p. 5. c. 229.* g *Osee 4.* h *Psal. 132.*

QUÆSTIO II.

1 gs DE inducis autem post restitutionem præstandis, & quo spatio temporis concedendæ sint, scribit Joannes Papa b *epist. 1. ad Zachariam Archiepiscopum, dicens:*

C. I. ¶ *Secundùm tempus expoliationis conceduntur inducia restitutioni.* a

QUanto c tempore expoliati, vel expulsi esse videbuntur, antequam ad Synodum convocentur, sub eodem spatio temporis eis inducia indulgeantur.

C. II. ¶ *Dum possessiones, vel res Episcopi detinentur, aliquid sibi objici non potest.*

Item Pelagius Papa II. *Episcopis Italiæ.* a

CUm *d* Ecclesiæ alicujus Episcopi, aut possessiones, vel res ab æmulis ejus, vel a quibuscunque aliis non suâ sponte detinentur, aliquid illi non debet, aut potest à quoquam, ante redintegrationem omnium rerum suarum objici. Sed priùs illi legibus redintegranda sunt omnia, & postea tempore à Patribus definito, sunt negotia ventilanda.

C. III. ¶ *Ante litem contestatam violenter ablata restituantur.*

Item Stephanus Papa quintus 1 *Girardo Leodicensi.*

OPortet, ut primùm vos tam de invasis civitatibus, & monasteriis, & mansis, quàm de reliquis generaliter rebus redinvestiri faciatis: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere.

1 ¶ Quintus] *Addita est hæc vox ex vetustis codicibus, & restituta vox* Leodicensi, *cum antea legeretur* Laodicensi. *Nam mansi, de quibus in subjecto capite agitur, ostendunt non ad Græcum Episcopum, sed Germanum, vel Gallum hæc fuisse scripta.*

C. IV. ¶ *Deficiantur à Clero, & infames fiant, qui loca expulsorum adulterinâ fœditate invaserunt.*

Item Evaristus Papa, *epist. 2.* a

AUdivimus e quosdam à vobis infamatos, & dila-

a *Suprà. dist. 79. si quis pecuniâ.* b *Et Eusebius epist. 2.* c *Vide eâd. cap. prius. Ipsa prorsus verba.* d *Anselmus lib. 3. cap. 63.* e *Polyc. l. 2. tit. 11. Burch. l. 1. c. 140. Ivo p. 5. c. 245. Ansel. l. 3. c. 45.*

ceratos

ceratos Episcopos, ac è civitatibus propriis pulsos (quia alibi Episcopi constitui non possunt, nisi in civitatibus non minimis) & alios in eis, ipsis viventibus, constitutos. Ideo hæc vobis scribimus, ut sciatis hoc fieri non licere, sed proprios revocari, & integerrimè restitui debere. Illos verò, qui adulterinâ fœditate sponsas suas, (quas & uxores eorum præfixo tenore esse intelligimus) tenent, ejici ut adulteros, atque infames fieri, eosque ab Ecclesiasticis honoribus arceri jubemus. Si autem adversùs eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, & auctoritate hujus sanctæ sedis terminandum.

C. V. ¶ *Inducia sex mensium ejectis, vel expoliatis præstentur.*

Item Gajus a *epistola primâ ad Felicem.* a.

EJectis, vel expoliatis, post integram restitutionem anniversariæ inducæ, vel sex mensium indulgendæ sunt.

C. VI. ¶ *Post restitutionem inducia præstanda sunt.*

Item Eusebius *b* Papa, *epist. 2.* a.

PRiùs *c* ergò oportet omnia illis expoliatis legibus redintegrari, & Ecclesias, quæ eis sublatæ sunt, cum omni privilegio sibi *d* restitui, & postmodùm non sub angusti temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulsi esse videntur, antequam ad Synodum convocentur.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Felix Papa II. *in rescripto ad Episcopos Ægypti, cap. 8.* a.

TAmdiu *e* in sede propria pacificè & potestativè cuncta disponens resideat, quamdiu expulsus, vel expoliatus suis carere visus est rebus.

C. VIII. ¶ *Ante restitutionem aliquis ad causam vocari non debet.* a.

Item Felix Papa I. *epist. 2. ad Episcopos Galliæ.*

SI *f* Episcopus suis fuerit, aut Ecclesiæ sibi commissæ rebus expoliatus, aut (quod absit, quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus) à sede propria ejectus, in detentione aliqua à suis ovibus fuerit sequestratus, tunc 1 canonicè ante in pristinum statum restituatur, cum omni privilegio sui honoris, & sua omnia, quæ insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerant, legibus redintegrentur. ¶ Non *g* enim convocari poterit, vel præjudicari, nisi ipse pro sua necessitate (minimè tamen judicandus) advenire sponte elegerit. Nullatenus ergò à quoquam respondere cogatur, antequam integerrimè omnia, quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati ejus ab honorabili concilio, legali ordine redintegrentur. Præsul verò *h* cum omni honore statui pristino reddatur, & ipse dispositis, ordinatisque liberè ac securè diu suis rebus, tunc regulariter intra quatuor, vel quinque, vel sex, aut septem menses, juxta quod possibilitas ei fuerit, & non antè convocatus ad tempus in concilio legitimo & canonico, veniat ad causam, & si ita justè videtur, accusantium propositionibus respondeat.

1 ¶ Tunc canonicè] *In originali sic legitur:* tunc canonicè, (antequam in pristino statu restituatur, cum omni privilegio sui honoris, & sua omnia, quæ insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerunt, legibus redintegrentur) nec convocari, nec judicari poterit, nisi ipse, &c. *Nec multò secus habent Ivo, & Pannormia, nisi quod loco,* antequam, *legunt, ut Gratianus,* antè.

2 pars. *Quod si malè vivendo facultates Ecclesia dissipavit Episcopus, ab ejus patrimonio, quousque de dilapidatione rerum Ecclesiasticarum cognoscatur, submovendus est: exemplo tutorum & curatorum, qui dum fuerint suspecti, à tutela, vel cura removentur, donec de suspecto cognoscatur.*

C. IX. ¶ *Ab administratione removeantur, qui res Ecclesiæ malè vivendo dissipergunt.*

Unde Pelagius Papa *Petro Presbytero.*

QUia ea, quæ de fraudibus Maximiliani 1 fiebili ad aures nostras supplicum relatione venerunt, non facilè secundùm veritatem agnosci poterunt, nisi facultas Ecclesiæ, quam in usus suos malè convertendo dispersit, ab ejus potestate, donec causa cognoscatur, seponatur: idcircò nos eum & à supradictæ Ecclesiæ patrimonio volumus interim submoveri, & in vestro, discussionis ipsius tempore, moderamine detineri.

1 ¶ Maximiliani] *In vulgatis sequebatur,* Presbyteri, *quæ vox inducta est, quia in nullo vetusto codice Gratiani, ex iis, qui collati sunt, habetur. Gratianus autem caput hoc de Episcopo, non de Presbytero accepit.*

QUÆSTIO III.

1 gs QUòd verò post vocationem venienti ad judicium, inducia neganda non sint, Felix Papa II. *in epistola ad fratres Ægypti, cap. 8. testatur, dicens.*

C. I. ¶ *Venienti ad judicium inducia non negentur.* a.

CUm *a* accusatus ad judicium venerit, si voluerit, & necesse fuerit 1, inducias ei petenti à Patribus constitutæ, absque impedimento concedantur, & judices à se electi sibi tribuantur.

1 ¶ Et necesse fuerit,] *Hæc addita sunt ex epistola ipsa, Ivone & Pannormia, habenturq; infrà eâdem cap.* inducias 2.

C. II. ¶ *Quot mensium inducia Episcopis præstanda sint.* a.

Item ex eodem *epist. ad fratres Ægypti, c. 20.*

DE induciis *b* verò *c* Episcoporum, super quibus consuluistis, diversas à Patribus regulas invenimus, institutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum *d* machinamenta, & suas præparandas responsiones, & testes confirmandos, & consilia Episcoporum atque amicorum quærenda, annum & *e* sex mandaverunt menses concedi. Quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minùs verò quàm sex menses, non reperi: quia & Laicis hæc indulta sunt, quantò magis Domini Sacerdotibus? *& infra.* f ¶ Inducias namque non sub angusto tempore, sed sub longo spatio concedendas sunt, ut accusati se præparare, & universos communicatores in provinciis positos convenire, & testes præparare, atque contra insidiatores se pleniter armare valeant.

C. III. ¶ *De induciis præstandis.*

Item Eleutherius Papa *in epist. ad Galliæ provincias.* a.

I. INducias *g* non modicæ ad inquirendum dandæ sunt, ne aliquid præpropere agi à quacunque parte videatur: quia per subreptionem multa proveniunt.

C. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Damasus Papa *epist. 3. ad Stephanum Archiepiscopum.* a.

II. INducias *h* accusatis in criminalibus causis 1 sex mensium, vel eo amplius, si necesse fuerit, concedendas sunt.

2 pars. *Spatium verò dilationum,* (sicut in lib. 3. Codicis, tit. 11. de dilationibus *k* invenitur) *hâc ratione mode-*

a *Ivo p. 6. c. 335. Pann. l. 4. c. 98. Ansel. 3. c. 55.* b *al. judicii.* c *Ansel. 3. c. 118. & 119. Polyc. l. 5. tit. 3. Burch. l. 1. c. 180. Ivo part. 4. c. 296.* d *antea legebatur, imperitorum.* e *aut sex] orig.* f *Pann. l. 4. c. 102.* g *Burch. l. 16. c. 32. Ivo p. 6. c. 317. Pann. l. 4. c. 103. Ansel. l. 3 c. 56.* h *Ansel. 2. c. 76. Ivo p. 5. c. 287. Pann. l. 4. c. 101.* i *al. Episcopis.* k *l. 1. §. quod hâc ratione.*

a *In vulgat. legebatur, Gelasius.* b *Et Joan. 1. epist. 2 sup. eâd. c. quanto.* c *Ivo p. 5. c. 249. Ansel. 3. c. 44. Pann. l. 4. c. 50.* d *al. suo.* e *Polyc. ibid. Ansel. 3. c. 53. Pann. l. 4. c. 52.* f *Ansel. 3. c. 84.* g *Ivo p. 5. c. 248. Pann. l. 4. c. 44.* h *Pann. l. 4. c. 84.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

randum est, ut, si ex ea provincia, ubi iu agitur, vel persona, vel instrumenta poscantur, non ampliùs quàm tres menses indulgeantur. Si verò ex continentibus provinciis, sex menses custodiri justitiæ est. In transmarina autem dilatione novem menses computari oportebit. Indicantes autem 1 *hâc ratione non sibi concessum existelligant danda dilationis arbitrium: sed eandem dilationem (si rerum urgentissima ratio flagitaverit, & necessitas desideratæ instructionis exegerit) non facile ampliùs, quàm semel, nec ullâ trahendi arte sciant esse tribuendam.* ¶ *Ei autem a dilatio penitùs est deneganda, qui rescriptum ad extraordinarium judicem deportaverit* b. *Illi autem, qui in judicium vocatur, danda est ad probanda c precum mendacia, vel proferenda aliqua instrumenta, vel testes: quoniam instructus esse non potuit, qui prater spem ad alienum judicium trahitur.* ¶ *Cùm d verò ad appellationem, consultationemvé à Principe rescriptum fuerit, sive sit primo judicio petita dilatio, & ea tributa non sit, sive nec petita quidem, eam dari cuiquam non licebit eâdem ratione, quâ ne in judiciis quidem cognitionum Imperialium dilatis tribui solet.* ¶ *A judice e procedente dilationem non convenit postulari, etiam si utráque parte præsente tribuatur, cùm non aliàs, nisi causâ cognitâ, indulgeri queat, & cognitio causa non interpellatione plenariâ, sed considerante f magis judice legitimè colligatur, ut si forte dilationis petitio fuerit improbata, suscepta quæstio per sententiam judicis dirimatur.*] Constitutione septimâ, in collatione septima. ¶ [*Libellum* g *verò non aliàs actor dirigat, nisi prius & in ipsum, quem dicit obnoxium, & in negotii executorem exponat cautionem, se vel intra duos menses litem contestaturum, vel omne damnum ei, qui convenitur, contingens restituturum in duplum.*] In coll. 5. const. 6.

3 pars. [*Offeratur* h *ei, qui vocatur ad judicium, libellus, & exinde prabitis sportulis, datâ fidejussione XX. dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedatne, an contendat; atque judicem alium sociari* i *petat, an recusset eum: nisi ille sit is, quem ipse alio recusato jam petierit. Denique præsens interrogetur, An hoc tempus litis transierit? Quod non modò* k *ex ipsius responsione, sed etiam ex libelli subscriptione manifestetur, quam in initio facere debet. Litis ergo contestatio contra hoc indultum* l *habita, pro nihilo est* m.] Ibidem. [¶ *Quod* n *fieri non debet, nisi actor satisdederit, certam promittens quantitatem se daturum, si litem non exequatur, aut exequens non vincat causam. Si igitur post tempus a se constitutum intra decem dies reo præsente non occurrat, dimittatur reus, exacto eo, quod promissum est: & si quid circa litem plus impendisse cum taxatione judicis juraverit. Exceptio* o *fori* 2 *dilatoria est, atque ideo in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones, ut sunt præscriptiones longi temporis, sufficit in initio litis contestari.*]

1 ¶ Judicantes autem] *In codice Justiniani legitur:* Quod ita constitutum judicantes sentire debebunt, ut hâc ratione, &c.

2 ¶ Exceptio fori] *Postrema hæc pars abest à plerisque vetustis exemplaribus. In uno autem est in margine, cum hoc titulo,* glossa Joannis. *Eadem autem verba leguntur infrà eâd. q. 6. c.* si quis Episcoporum. 9. exceptio. *& ibi sunt in omnibus antiquis codicibus.*

a *Ibidem, lege 2. sed mutata est verborum series.* b *al.* reportaverit. c *improbanda*] *orig.* d *Lege 5. mutatis quibusdam vocibus.* e *Lege 4.* f *al. considente.* g *Cod. de litis contestat. auth. libellum.* h *Cod. de litis contestat. auth. offeratur Julianus antecessor novella 53. c. 3.* i *al. associari.* k *al. mox.* l *privilegium*] *orig.* m *al. duceoda est.*] *orig.* n *Cod. de dilationibus, authen quod fieri.* o *Ex Cod. de except. l. ult. & l. 8. Infrà. eâd. quæst. 6. cap. si quis Episcoporum.*

QUÆSTIO IV.

*Quòd verò infames * & non legitimè conjuncti ad accusationem admitti non debeant, & qui generaliter ab accusatione removendi sint, multorum auctoritatibus claret.*

C. I. ¶ *Infames, eos, qui sunt bonæ famæ, accusare non possunt.*

Ait enim Iginus Papa, *epist. 2.* a.

ALieni *a* erroris societatem *b* sectantem, vel à suî propositi tramite recedentem, aut Apostolicæ sedis jussionibus inobedientem suscipere non possumus: nec imperere rectè credentes, vel sanctorum Patrum jussionibus obtemperantes permittimus *c*: quia inter fideles & infideles magna debet esse discretio.

C. II. *Qui legem suam sponte transgreditur, ante suam versionem recte agentes accusare non potest.*

Item Anacletus Papa *in prima decretali.* a.

BEatus *d* prædecessor noster Clemens, vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus, una cum reliquis sanctis Collegis suis statuit, dicens: Accusandi & testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Transgressores enim sponte legis suæ, ejusque violatores, & recedentes, apostatæ nominantur. Omnis enim apostata refutandus est ante reversionem suam, non in accusatione rectè agentium, aut testimonio suscipiendus est.

C. III. ¶ *A suo proposito discedentes sunt infames.*

Item Pius Papa, *epist. 1.* a.

SI *e* quis *f* verò à suo proposito retrorsum exorbitaverit, & jussum Apostolicæ sedis libenter transgressus fuerit infamis efficitur. Reprobari ergò oportet eorum redargutiones, qui in recta fide suspecti sunt. Fides autem, & conversatio primùm scrutanda est, & deinde *g*, qui irreprehensibiles apparuerint, sunt recipiendi, & non priùs.

C. IV. ¶ *Incestuosi & non legitimè conjuncti, Sacerdotes & legitimè conjunctos accusare non possunt.*

Item Calixtus Papa *ad Episcopos Galliæ, epist. 2. cap. 4.* a.

COnsanguineorum *h* conjunctiones nec legitimæ sunt, nec manere possunt, sed sunt repellendæ. *& infra, cap. 5.* ¶ Quisquis ergò non legitimè conjunctus, vel absque dotali titulo, ac benedictione Sacerdotis constat copulatus, Sacerdotes, vel legitimè conjunctos criminari, vel in eos testificari minimè potest: quoniam omnis incesti maculâ pollutus, infamis est, & accusare supradictos non permittitur. Non solùm ergò hi rejiciendi sunt, & infames efficiuntur, sed etiam omnes eis consentientes. ¶ Similiter de raptoribus, vel eis, qui seniores impetunt, fieri censemus. Hos ergò leges seculi interficiunt, sed nos misericordiâ præeunte sub infamiæ nota ad pœnitentiam recipimus.

C. V. ¶ *Qui non sunt recipiendi in accusatione.*

Idem *in eadem epistola.* a.

COnspiratores *i* in nullius accusatione sunt recipiendi, nec eorum vel anathematizatorum vox ullum nocere, vel accusare *k* potest.

* *Supra 2. quæst. 7. cap. alieni. ex Dionysio.* a *Julius in rescript. ad Orient. cap. 15. Polyc. l. 1. tit. 17. Ansl. l. 2. c. 16. & l. 1. c. 9. Pann. l. 4. c. 70. & 88.* b *al. socium à sui propositi*] *al. societate maculatum, vel à sui.* c *al. permittimur.*] *orig.* d *Ansl. l. 3. c. 9. Pann. l. 4. c. 60.* e *Ansl. l. 3. c. 4.* f *al. Si quis à suo verò proposito.* g *al. denuò.* h *Burch. l. 7. c. 1. Ivo p. 9. cap. 23.* i *Ivo p. 6. c. 364.*

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item Stephanus Papa, *epist. 2.* a.

NUllus *b* anathematizatorum *c* suscipiatur, nec à quoquam credantur, quæ eb eis dicuntur, vel conscribuntur. Eos *d* dico anathematizatos esse, quos Episcopi suis scriptis anathematizaverunt, aut eorum statuta anathematizant.

C. VII. ¶ *Anathematizati, fidales accusare non possunt.*

Item Fobianus Papa, *epist. 1. ad Ecclesiæ ministros.* a.

OMnes *e*, quos sanctorum Patrum statuta tam præteritis, quàm futuris temporibus anathematizant, submovemus, & ab omni accusatione fidelium alienamus.

C. VIII. ¶ *Clericus, qui Episcopum accusaverit, infamis efficitur.*

Item Stephanus Papa, *epist. 2. c. 8.* a.

CLericus verò, qui Episcopum suum accusaverit, aut ei insidiator extiterit, non est recipiendus, quia infamis effectus est, & à gradu debet recedere, ac curiæ tradi serviturus.

C. IX. ¶ *Infames & exules fiant, qui Episcopos persequuntur.*

Item Alexander Papa, *epist. 1. cap. 1.* a.

HI *f* qui Episcopos suos 1 persequuntur, & amovere nituntur, injustè, contra Apostolicam auctoritatem, etsi à morte prohibentur, dicente Domino *g*- [*Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat.*] perpetuâ tamen notantur infamiâ, & exilio digni judicantur finitimo *h* de quibus à temporibus Apostolorum, & infra ista tenemus, atque decreta habemus *i*, quibus eorum accusandi Episcopos, vel testificandi in eos vocem obstruimus, quos non humanis, sed divinis actibus mortuos esse scimus.

1 ¶ Suos] *Vox ista abest à plerisque manuscriptis & originali: sed ob glossam non est sublata.*

C. X. ¶ *Detractores, & inimicorum auctores Episcopos non accusent.*

Item Zepherinus Papa, *epist. 1. ad Episcopos Siciliæ.* a.

DEtractores *k* (qui divinâ auctoritate eradicandi sunt,) & auctores *l* inimicorum ab Episcopali submovemus accusatione, vel testimonio.

C. XI. ¶ *Infamis, vel sacrilegus religiosum Christianum accusare non potest.*

Item Entychianus Papa, *epist. 2. ad Episcopos Siciliæ.* a.

NUlli *m* unquam infami, atque sacrilego de quocunque negotio liceat adversùs religiosum Christianum, (quamvis humilis, servilisque persona sit) testimonium dicere, nec de qualibet re, actione, vel inscriptione Christianum impetere.

Notandum verò, quòd aliud sit excommunicatio, & aliud anathematizatio.

C. XII. ¶ *Aliud est excommunicatio, aliud anathematizatio.*

Unde Joannes Papa VIII. *scribit cuidam Episcopo.*

ENgeltrudam *n* uxorem Bosonis noveris non solùm excommunicatione, quæ à fraterna societate separat, sed etiam anathemate, quod ab ipso Christi corpore (quod est Ecclesia) recidit, crebrò percussam esse.

¶ *Epistola hæc Joannis VIII. non est inventa. Verum* Nicolaus I. *in Concilio à se Romæ habito, de Metensi Synodo penitus abolenda, cap. ultim. narrat, hanc Engeltrudam bis à se fuisse anathemate percussam. Cujus mulieris flagitia, ob quæ justissimè hanc pœnam tulit, refert Regino lib. 2. Chronicorum. Potuit autem tempore Joannis Octavi vivere hæc fœmina, quoniam Hadrianus II. qui inter Nicolaum I. & Joan. VIII. intercessit, quintum sui Pontificatûs annum non implevit.*

Unde datur intelligi, quod anathematizati intelligendi sunt non simpliciter à fraterna societate, sed etiam à corpore Christi (quod est Ecclesia) omnino separati.

a *al. lædere.* b *Pann. l. 4. c. 71.* c *al. anathema*] *orig.* d *al. eos quoque dico*] *orig.* e *Ansl. l. 3. c. 16. Polyc. l. 5. tit. 1.* f *Ansl. l. 3. c. 79.* g *Ezech. 33.* h *Supr. 2. q. 7. c. placuit.* i *Ansl. l. 3. c. 35. Ivo part. 5. c. 245.* k *al. actores.* l *Ansl. l. 3. c. 25. Burch. l. 16. c. 11. Ivo p. 6. c. 333. Pann. lib. 4. c. 92.* m *11. q. 3. nemo Episcoporum. Ivo p. 14. c. 51.*

QUÆSTIO V.

Quòd verò testes de domo accusatorum producendi non sint, & quòd vox inimicorum non sit audienda, multorum auctoritatibus probatur.

C. I. ¶ *Consanguinei & familiares adversùs extraneos testimonium non dicant.*

Ait enim Calixtus Papa, *epist. 2. ad Episcopos Gallia.* a.

CONsanguinei *a* accusatoris *b* adversùs extraneos testimonium non dicant, nec familiares, vel de domo prodeuntes: sed si voluerint, & invicem consenserint, inter se parentes tantummodo testificentur, & non in alios.

C. II. ¶ *Nuper inimici, accusatores vel testes esse non possunt.*

Item Anacletus Papa, *epist. 3. c. 4.* a.

I. ACcusatores *c* & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem, aut nudius tertius inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, vel læsi se ulcisci velint. Inoffensus igitur accusatorum & testium affectus quærendus est, & non suspectus.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Symmachus Papa, *in quinta Synodo Romana, sub ipso habita.*

ACcusatoribus verò inimicis, vel de inimici domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis immorantur, aut suspecti sunt, non credatur, ne irati nocere cupiant, ne læsi ulcisci se velint. *& infrà.* ¶ Si quis hæc, quæ hodie in hac sancta Synodo prohibita sunt, infringere præsumpserit, aut voluntariè transgredi tentaverit, si Clericus est, gradu proprio penitùs careat: si verò Monachus, aut Laicus fuerit, communione privetur: & si non emendaverit vitium, anathemate feriatur. Secretas verò insidias, vel manifestas Pontificibus à quibuscunque illatas, vel ea, quæ hujus sanctæ Synodi sententia complectitur, si quis ad Ecclesiæ pertulerit notitiam, potiatur honore: & hi, qui adversa eis moliuntur (sicut à sanctis Patribus dudum statutum est, & hodie Synodali, & Apostolicâ auctoritate firmatur) penitùs abjiciantur, & exilio (suis omnibus sublatis) perpetuò tradantur.

C. IV. ¶ *Qui non possunt esse accusatores, vel testes.*

Item Pontianus *sanctæ & universalis Ecclesiæ Episcopus, epist. 2. omnibus Christianis.* a.

SUspectos *d*, aut inimicos, aut facile litigantes, & eos, qui non sunt bonæ conversationis, aut quorum vita est accusabilis, & qui rectam non tenent & docent fidem, accusatores esse & testes, & antecessores nostri Apostolici 1 prohibuerunt, & nos eorum auctoritate submovemus, atque futuris temporibus excludimus.

1 ¶ Apostolici,] *Sic est emendatum ex Vaticanis codicibus. Antea enim legebatur,* Apostoli. *Originale autem impressum sic habet:* & antecessores nostri Apostolicâ repulerunt auctoritate, & nos submovemus, atque futuris, &c.

a *Anselmus l. 3. c. 55. Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 171. Ivo p. 5. c. 229. Pann. l. 4. c. 85.* b *accusatores*] *orig.* c *Ambros. Syagrio, epist. 84. Ansl. l. 3. c. 13. Burch. l. 1. c. 52. Ivo p. 5. c. 239. Pann. l. 8. c. 84.* d *Supr. 2. q. 7. c. quærendum. Polyc. ibid. Anselmus l. 3. c. 16.*

C. V. ¶ *Ab accusationibus Clericorum repellantur, quos leges seculi non admittunt.*

Item Eusebius *Episcopus Galliarum, epist. 1.* a.

DE *a* accusationibus Clericorum, super quibus mandâstis, scitote, à tempore Apostolorum in hac sancta Urbe servatum esse, accusatores, & accusationes, quas exterarum consuetudinum leges, non asciscunt, à Clericorum accusatione submotas. *& infrà.* ¶ Idcirco & nos sequentes *b* Patrum vestigia, pro salvatione servorum Dei, quascunque ad accusationem personas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum, & nos licentiam submovemus, & nullæ accusationes à judicibus audiantur Ecclesiasticis, quæ legibus seculi prohibentur.

C. VI. ¶ *Alienigenæ, & quos divinæ voces mortuos appellant, Episcopos accusare non possunt.*

Item Pelagius Papa II. *Episcopis Italiæ.* a.

CAnonica *c* sanctorum Patrum statuta (ne columnæ sanctæ Ecclesiæ vacillent) sequentes ac roborantes, omnes infames, cunctosque suspectos, vel inimicos, & eos, qui non sunt eorum gentis, vel quorum fides, vita & libertas nescitur, & qui non sunt bonæ conversationis, vel quorum vita est accusabilis, ab omni accusatione Episcoporum funditùs submovemus. Similiter & omnes, quos divinæ leges mortuos appellant, submovendos esse ab eadem accusatione, & publicæ pœnitentiæ submittendos, judicamuss

C. VII. ¶ *A Clericis repelluntur accusationes, quas leges seculi non asciscunt.*

Item ex Synodo Romana, *habita sub Hadriano* d *Papa.*

ACcusationes *e* & accusatores, atque eorum *f* negotia, quæ seculares non asciscunt leges, divinâ ac synodicâ funditùs à Clericis repelli auctoritate censemus: quia indignum est, superiores pati ab inferioribus, quæ inferiores ab eis pati despiciunt.

¶ *Caput hoc, &c.* Neminem. *infrà eâd. q. 6. quæ extantur ex Synodo Romana, extant in capitulis Hadriani, ea autem expressiùs etiam appellantur Synodi nomine infrà 5. q. 3. in principio.*

C. VIII. ¶ *Nec servus, nec libertus, nec infamis Episcopos accusare præsumant.*

Item Stephanus *Romanæ Ecclesiæ Episcopus* g *omnibus Episcopis, epist. 2. de accusationibus Sacerdotum, c. 3.* a.

II. ACcusatores *h*, & accusationes, quasi seculi leges non recipiunt, & antecessores nostri prohibuerunt, & nos submovemus. Nullus enim alienigena, aut accusator fiat eorum, aut judex. Unde & de Loth *i* scriptum est: [*Ingressus es ut advena, nunquid ut judices?*] Accusator autem nostrorum *k* nullus sit servus, aut libertus, nullaque suspecta persona, aut infamis.

C. IX. ¶ *Infames, qui ad sortilegos & divinos concurrunt, nec accusatores, nec testes esse possunt.*

Item Eusebius Papa *l, epist. 3. ad Episcopos Tusciæ.* a.

CONstituimus *m* iterum, firmantes cana Patrum statuta, cum omnibus, qui nobiscum sunt, Episcopis, sicut dudum decretum reperimus, ut homicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, venefici, suspecti, criminosi, domestici, perjuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum testimonium dixerunt, seu qui ad sortilegos *a*, divinosque *b* concurrerunt, similesque eorum, nullatenus ad accusationem, vel ad testimonium sint admittendi, quia infames sunt; & justè repellendi, quia funesta est vox eorum.

C. X. ¶ *Suspecti, aut gratiosi ad accusationem non admittantur.*

Item Julius Papa *in rescripto ad Orientales, c. 33.* a.

SImiliter *c* in jam præfixa Synodo est decretum, ne suspecti, aut infames, aut criminosi, aut gratiosi, vel calumniatores, vel affines, aut scelerati, aut facilè litigantes suscipiantur accusatores, sed tales, qui omni careant suspicione.

C. XI. ¶ *Qui inimicitiis studet, vel facile litigat, nec accusator, nec testis esse potest.*

Item Felix Papa II. *epist. 1. c. 14.* a.

NUllus *d* servus, nullus libertus, nullus infidelis *e*, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus, qui inimicitiis studet, nullus qui frequenter litigat, & ad accusandum, vel detrahendum est facilis, nulla infamis persona, vel omnes, quos ad accusanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur Episcopos accusare.

C. XII. ¶ *Familiares, suspecti, de domo prodeuntes, non recipiantur in accusatione.*

Item Calixtus Papa, *epist. 2. ad Episcopos Galliæ.* a.

III. ACcusatores *f*, vel testes suspecti non recipiantur, nec familiares, vel de domo prodeuntes, nec etiam consanguinei accusatoris adversùs extraneos testimonium dicant: qui propinquitatis *g*, & familiaritatis, ac dominationis affectio veritatem impedire solet. Amor carnalis, & timor, atque avaritia plerunque sensûs hebetant humanos, & pervertunt opiniones, ut quæstum pietatem putent, & pecuniam, quasi mercedem prudentiæ.

C. XIII. ¶ *Qui inimici, vel suspecti sunt, & qui odio quoslibet insequuntur, ab accusatione removeantur.*

Item Pelagius *h* Papa II. *epist. 1. c. 4.* a.

OMnes *i*, qui adversùs Patres armantur, ut Patrum invasores, & unctatores, infames esse censemus. *& infrà.* ¶ Horum ergo vitiorum auctores vel patratores, non sunt in accusatione Pontificum recipiendi, sed penitùs repellendi: quoniam jubent canonica decreta Patrum, ut accusatio, vel testimonium eorum, qui odio quoslibet persequuntur, vel qui inimici, aut suspecti habentur, nullo modo recipiantur.

C. XIV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Paschalis Papa.]

NUlli *k* Episcoporum ab accusatione sua repellere liceat, quos 1, antequam ab eis impetereturr, à sua communi familiaritate neglexerit separare.

¶ *In uno pervetusto exemplari Gratiani, à quo pleraque Paleæ absunt, caput hoc habetur non hîc, sed sup. 2. q. post c.* B. Petrus & Paulus: *ubi etiam citatur ex Paschali II.*

1 ¶ Quos antequam] *In eodem codice legitur*, quos & antequam ab eis impeterentur, à sua communi familiaritate neglexerint separare. *In aliis verò nonnullis, in quibus hæc Palea habetur hoc loco, legitur*, quos antequam ab eis se impetendos cognoscerent, à sua, &c. *In decretalibus autem non multò secùs*, antequam se ab eis impetendum cognosceret, à sua, &c.

a *Anselm. l. 3. c. 16.* b *infr. 6. q. 1. non sequentes.* c *Ans. l. 3. c. 19.* d *In cap. Hadriani, cap. 11. Concor. Damasus epist. ad Stephanum.* e *Ans. l. 3. c. 20.* f ea] *orig.* g *Conc. Thelesphorus, epist. unicâ, c. 4. Julius in rescript. ad Orient. c. 5.* h *Polyc. ibidem. Ansel. l. 3. c. 18. Ivo p. 5. c. 257. & p. 6. c. 327.* i *Gen. cap. 19.* k *vestrorum] orig.* l *& in Cap. Hadriani, c. 67.* m *Polyc. ibidem. Ans. l. 3. c. 19.*

a *al. sacrilegos.* b *supr. 2. q. 8. quisquis.* c *Polyc. ibid. Ans. l. 3. c. 21.* d *Ans. l. 3. c. 62.* e *infidus] orig.* f *Polyc. ibid. Ans. l. 3. c. 57. Burch. l. 1. c. 171 Ivo p. 5. c. 289.* g *supr. 8. eâd. c. consanguinei.* h *antea legebatur, Gelasius.* i *Proculus ad Dominum in act. 14. Concil. Chalc. Ans. lib. 5. c. 6.* k *extr. de accus. c. nulli.*

Quòd verò inimici ab accusatione prohibeantur, inde est, quia eorum calliditate, innocentia frequenter opprimi solet. Sed cùm Athanasius à sua cathedrâ reddi præcipitur, quia de inimicitia sui Patriarchæ conqueritur est, patet, quod ersi manifesta crimina alicujus sunt, non tamen condemnandus est accusatione inimici.

C. XV. ¶ *Qui inimici sunt, Judices esse non possunt.*

Unde Nicolaus Papa *scribit Michaeli Imperatori in epistola, quæ incipit:* [Proposueramus.]

QUòd *b* suspecti & inimici judices esse non debeant, & ipsa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis. ¶ Nam *c* quid gratius & amabilius dare quis inimico potest, quam si ei ad impetendum commiserit, quem lædere forte voluerit? Quod providè Constantinopolitana Synodus canonum suorum sexto 1 dignoscitur prohibere capitulo. *& infrà.* ¶ Veniamus ergò & ad sanctam Chalcedonensem Synodum, & quid nobis de Athanasio Paræorum Episcopo referat, audiamus. Is enim Antistes tertio evocatus ad Synodum, quia non occurrit, à Patriarcha suo canonicè condemnatus extiterat: sed solum, quia, cùm vocaretur ad Synodum, quòd inimicus suus esset ipse, qui judicabat, clamavit, à sancta Chalcedonensi Synodo *d* ad causas illatas sibi examinandas reservatur: & nisi denuò convincatur, recipere Ecclesiam propriam judicatur. Quod si Athanasius à Patriarcha suo depositus, quia de inimicitia ipsius conquestus est, iterato ad judicium renovandum dirigitur, etsi 2 manifesta sibi officiant crimina, tamen suæ reddi Ecclesiæ præcipitur; quanto magis Ignatius, qui non à Patriarcha, sed ipse potius existens Patriarcha, minimè debuit Ecclesiâ propriâ (inimicis, & suspectis judicibus decernentibus) expoliari? *& paulo post* e. ¶ Veniat & facundissimus noster Papa Gelasius, hæreticorum expugnator fortissimus, & quod de Constantinopolitanis Episcopis more solito tunc ægrotantibus dixit, etiam nunc nobis edisserat. [*Quæro*, inquit, *tamen ab his judicium, quod prætendunt, ubinam possit agitari? an apud ipsos, ut iidem inimici sint & testes & judices? Sed tali judicio nec humana debent committi negotia.*] Quod si judicio, ubi iidem sunt inimici, qui judices, nec humana debent committi negotia; quanto minùs divina, id est, Ecclesiastica? Qui sapiens est, intelligat. ¶ Et revera hinc Justinianus Imperator pius legibus suis promulgâsse dignoscitur, dicens: [*Liceat* f *ei, qui suspectum judicem putat, antequam in inchoetur, eum recusare, ut ad alium recurratur.*] Nam quodammodo naturale est suspectorum judicium insidias declinare, & inimicorum judicium semper velle refugere. ¶ Hinc S. Athanasius inimicorum sæpe declinavit insidias. Hinc S. Joannes, os aureum, Concilii contra se congregati renuit intrare collegium.

1 ¶ Sexto] *Hoc canon est sextus Concilii Constantinopolitani primi apud Græcos, qui in Conciliis in quatuor volumina conjectis (nam in aliis editionibus abest) tomo primo hùc affertur, primum in Concilio ipso Constantinopolitano, deinde in libello Synodicarum constitutionum. De quo capitulo, & aliis canonibus hujus Concilii supra dist. 22. est notatum, & infrà 4. quæst. 1. c.* quod autem, *aliquid dicetur.*

2 ¶ Etsi manifesta] *Vera lectio est*: & nisi manifesta sibi officiant crimina, suæ reddi Ecclesiæ præcipitur. *Etiq. idem, quod antea retulerat ex ipso Concilio*, & nisi denuo convincatur, recipere Ecclesiam propriam judicatur. *Verbum non est emendatum ab glossam, & quia Gratianus in verbis sequentibus manifestè offendit, falsâ lectione se usum esse:*

a *al. Anastasius.* b *al. Quia.* c *Ivo part. 5. cap. 53.* d *act. 24. in fin.* e *In commonitorio ad Faustum.* f *Cod. de judiciis. l. apertissimi.*

QUÆSTIO VI.

1 EXtra provinciam autem reus nullatenus est producendus.

C. I. ¶ *Ubi crimen admittitur, ibi causa ventiletur.*

Unde Fabianus Papa *scribit Hilario Episcopo, epist. 3. cap. 4.* a.

IBI *a* semper causa agatur, ubi crimen admittitur, & *b* qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

C. II. ¶ *Accusatus non nisi in foro suo audiatur.*

Idem *eâdem epist c. 2.* c a.

SI *d* quis Episcoporum super certis accusetur criminibus, ab omnibus audiatur, qui sunt in provincia sua, Episcopis: quia non oportet accusatum alibi, quàm in foro suo audiri.

Exceptio fori dilatoria est, atque ideò in initio litis debet opponi & probari. Peremptoriæ autem exceptiones (ut sunt præscriptiones longi temporis) sufficit in initio litis contestari.

C. III. ¶ *De eodem.*

Idem Fabianus *ibidem.* e a.

PUlsatus *f* ante suum judicem causam dicat, & ante non suum judicem pulsatus, si voluerit, taceat. Pulsatis verò, quoties appellaverint, inducîæ dentur.

Hoc autem, quod de loco dictum est, tunc intelligendum est, cùm veritas causæ non nisi in loco admissi criminis deprehendi potest: aut nisi altera pars judicium majoris personæ interpellaverit, sive declinando judicium, sive revelando sententiam.

C. IV. ¶ *Intra provinciam, & à comprovincialibus tantùm causa est audienda.*

Unde Stephanus, *sanctæ & Apostolicæ, atque universalis Ecclesiæ Romanæ Episcopus, scribit omnibus Episcopis, epist. 2. cap. 7.* g a.

ULtra *h* provinciarum *i* terminos accusandi licentia non progrediatur: sed omnis accusatio intra provinciam audiatur, & a comprovincialibus terminetur, nisi tantùm *k* ad Apostolicam sedem fuerit appellatum.

a *Revera ibi] orig.* b *Sup. 2. quæst. 3. qui non probaverit. & q. 8. qui crimen. & infrà eâd. 1. fin.* c *Et Cyprianus l. 1. epist. 3.* d *Polyc. lib. 5. tit. 1. Ans. l. 3. cap. 77. Burch. lib. 1. c. 147. Ivo p. 5. c. 260.* e *Cap. l. 7. cap. 367.* f *Polyc. l. 1. tit. 7. Ivo part. 6. c. 323. Pann. l. 4. c. 123.* g *In Cod. Theod. l. 9. tit. 1. l. 10.* h *Ansel. l. 3. cap. 47. Pann. l. 4. c. 33.* i *al. provincia.* k *al. tamen.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. V. ¶ *A comprovincialibus accusatus vel judicatus, Apostolicam sedem appellet.*

Item Sixtus a Papa II. *epist. 1. ad Gratum Episcopum.* α.

ACcusatus *b* vel judicatus à comprovincialibus in aliqua causa Episcopus, licenter appellet, & adeat Apostolicæ sedis Pontificem, qui aut per se, aut per vicarios suos ejusdem rettractari negotium procuret. Et dum iterato judicio Pontifex causam suam agit, nullus alius in ejus loco ponatur, aut ordinetur Episcopus: quoniam quanquam comprovincialibus *c* Episcopis accusati causam Pontificis scrutari liceat, non tamen diffinire *d* inconsulto Romano Pontifice permissum est.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item Damasus Papa *Stephano Archiepiscopo, epist. 3 c. 2.* α.

DIscutere *e* Episcopos, & summas Ecclesiasticorum negotiorum causas, Metropolitano una cum omnibus suis comprovincialibus (ita ut nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotiis) licet: sed diffinire eorum, atque Ecclesiasticarum summas querelas causarum, vel damnare Episcopos absque hujus sanctæ sedis auctoritate minimè licet, quam omnes appellare, si necesse fuerit, & ejus fulciri auxilio oportet.

¶ *Caput hoc in aliquot vetustis exemplaribus non habetur, neque in ipsum adest glossa.*

C. VII. ¶ *Comprovinciales & Metropolitani Episcoporum causam audire, sed diffinire non possunt.*

Item Eleutherius Papa *scribens ad Galliæ provincias, c. 2.* α.

QUamvis *f* liceat apud comprovinciales *g*, & Metropolitanos, atque Primates Episcoporum ventilare accusationes & criminationes, non tamen licet diffinire 1 sine hujus sanctæ sedis auctoritate, sicut ab Apostolis, eorumque successoribus multorum consensu Episcoporum jam diffinitum est. Nec in eorum Ecclesiis alii aut præponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum juste terminentur negotia. Reliquorum verò Clericorum causas apud Provinciales, & Metropolitanos, ac Primates & ventilare, & justè finire licet.

1 ¶ Diffinire] *In epistola ipsa sequitur,* secus quàm prædictum est: reliquorum verò, &c. *Superiùs verò hæc prædicta fuerant,* finitiva Episcoporum tantùm judicia hùc deferantur, ut hujus sanctæ sedis auctoritate finiantur, sicuti ab Apostolis, &c. *usque ad verbum,* Reliquorum.

C. VIII. ¶ *Ante Apostolicam censuram in causis Episcoporum non est diffinitiva ferenda sententia.*

Item Leo Episcopus *urbis Romæ Anastasio Episcopo Thessalonicensi, ep. 82, al. 84. c. 1.*

MUltùm stupeo, frater charissime, sed & plurimùm doleo, quòd in eum, de quo nihil amplius indicaveras *h*, quam quòd evocatus adesse differret, & excusationem infirmitatis obtenderet, tam atrociter & tam vehementer potueris commoveri, præsertim cùm essi tale aliquid meretur, expectandum tibi fuerat, quid ad tua consulta rescriberem. &c. ¶ Sed etiam si quid grave, intolerandumque gessisset, nostra expectanda erat censura, ut nihil prius ipse decerneres, quàm quid nobis placeret, agnoscerес. Vices enim nostras ità tuæ credidimus charitati, ut in partem sis vocatus solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde, sicut multùm nos ea, quæ à te piè sunt curata, lætificant; ita nimirum ea, quæ perperàm sunt gesta, contristant.

C. IX. ¶ *Præter sententiam Romani Pontificis, nec Concilia celebrari, nec Episcopum damnari oportet.*

Item Julius Papa *Orientalibus Episcopis, epist. 1.* α.

DUdum à sanctis Apostolis, successoribusque eorum in antiquis *a* decretum fuerat statutis, quæ hactenus sancta & universalis Apostolica tenet Ecclesia *b*, non oportere præter sententiam *c* Romani Pontificis Concilia celebrari, nec Episcopum damnari, quoniam sanctam Romanam Ecclesiam Primatem omnium Ecclesiarum esse voluerunt: Et sicut beatus Petrus Apostolus primus fuit omnium Apostolorum; ita & Ecclesia suo nomine consecrata (Domino instituente) prima, & caput sit cæterarum, & ad eam, quasi ad matrem atque apicem, omnes majores Ecclesiæ causæ, & judicia Episcoporum recurrant, & juxta *d* ejus sententiam terminum sumant: nec extra Romanum quicquam ex his debere decerni Pontificem.

2 pars. *Aliquando inconsulto Romano Pontifice plerique Episcoporum damnati inveniuntur, & alii in eorum locum subrogati, quorum damnationem & subrogationem pro bono pacis ex dispensatione tolerâsse legitur Ecclesia.*

C. X. ¶ *Quorundam Episcoporum depositionem extra conscientiam Romani Pontificis factam, pro pace toleravit Ecclesia.*

Unde Joannes Papa *Salomoni tertio & ultimo Regi Britonum.* c.

HÆc quippe est ordinatio Dei patris tui, & hæc est lex Ecclesiæ matris tuæ, videlicet, ut omnes Episcopos regni tui ad Turonensem Archiepiscopum mittere non detrectes, ipsiusque judicium postulare non dedigneris. Ipse enim est Metropolitanus, & omnes Episcopi tui regni, Suffraganei ejus sunt: sicut conscriptiones prædecessorum meorum evidenter ostendunt: qui prædecessores tuos, quia illos ab ipsius cura subtraxerant, fortè invectione corripere studuerunt, quamvis nec nostra scripta super hac re missa deesse videantur. Cumque noram designato Turonicæ Ecclesiæ præsule, & integro eumero collegarum, id est, duodecim Episcoporum celebrato conventu fuerint ejecti Episcopi regulariter examinati, apparueritque, quòd canonicè fuerint ejecti, ipsis in sua dejectione manentibus, qui in locis eorum consecrati sunt, potuerunt utique Episcopatûs honore potiri. Quòd si Episcopi ejecti insontes fuerint declarati, his amotis, qui illis subrogati sunt, Ecclesias suas ipsi recipiant. Nam cùm antecessores mei Præsules ejectionem eorum Episcoporum, qui ab Ecclesiis suis expulsi sunt, nec admiserunt, nec approbaverunt, nec ipsos, qui eis subrogati 1 post sunt, viventibus illis, legitimos Episcopos dixerunt. Sanè, si ad Turonensem fortè Archiepiscopum mittere præfatos Episcopos dedignaris, stude duos Episcopos de expulsis, & duos de subrogatis una cum Ecclesiæ tuæ Legato ad Apostolicam B. Petri sedem transmittere: ubi dignâ examinatione præmissâ, qui legitimi Episcopi sunt, appareant, & suas Ecclesias irregulariter non amittant. Nihil enim queo aliud in præsenti negotio diffinire. Quia verò magna, quis sit Metropolitanus apud Britannos, contentio est, licet nullius memoria teneat vos in vestra regione ullam habuisse Metropolitanam Ecclesiam, tamen si libet (postquam Deus omnipotens pacem inter vos, & dilectum filium nostrum, Carolum Regem gloriosum, constituerit) facile hoc poteritis advertere. Quòd si adeò contentiosè creditis agere, ad nostrum Apostolatum

a *Et Julius in rescript. ad Orient. c. 3.* b *Polyc. ibid. Ans. l. 2. c. 82. Burch. l. 1. cap. 176. & 144. Ivo p. 5. c. 4. & 257. Pannor. l. 4. c. 125.* c *al. à comprovincialibus.* d *al. diffiniri.* e *Anselm. lib. 2. c. 61. Burchard. l. 1. c. 179. Ivo p. 5. c. 295.* f *Ivo p. 5. c. 316. Pann. l. 4. c. 134. & 136.* g *al. provinciales.* h *al. judicaveris.*

a *Præfatis] orig.* b *Codic. lib. 6. cap. 287.* c *in vulgatis legebatur, conscientiam.* d *al. ejusq; justâ sententiâ.* e *Regino l. 2. Chronic.*

destinare contendit, quatenùs nostro libramine, quæ fuerit apud vos antiquitùs Archiepiscopalis Ecclesia, luce clarius innotescat: & deinceps omni ambiguitate recisâ, quam sequi Episcopi vestri debeant, incunctanter agnoscant. Neque enim Ecclesias Dei per discordias Regum, divisionis aliqua pati damna necesse est, cùm (quantùm ex se est) pacem, quam prædicant, servare studeant invicem, & in omnes.

1 ¶ Subrogati post sunt,] *Sic restitutum est ex aliquot vetustis & valdè emendatis codicibus. Anteà legebatur,* subrogari possunt.

3 pars. *Aliàs autem irrita erit Episcoporum sententia, & à Synodo retractanda.*

C. XI. ¶ *Damnatio injusta irrita est, & à Synodo retractanda.*

Unde Felix Papa I. *a epist. primâ ad Paternum.* α.

IRritam *b* esse censemus & 1 injustam Episcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam, ita ut oppressis ab omnibus, in cunctis subveniatur causis.

1 ¶ Et injustam] *Sic in originali, & antecedit vox,* aliter: *sed in decretu Julii, & in Concilio Carthaginensi quarto (unde citatur infrà 11. q. 3. c.* irritam) *& in capitulis Hadriani, & apud Anselmum est,* irritam esse injustam Episcoporum damnationem, &c. *quæ lectio videtur magis convenire cum rubrica hujus capitis.*

Quòd autem Metropolitanum sucum contemnere, & aliorum judicium alicui expetere non liceat; Sixtus Papa III. *testatur in epist. ad Orientales Episcopos, c. 3. dicens.*

C. XII. ¶ *Peregrina judicia sunt submovenda.* α.

PEregrina *d* judicia (salvâ in omnibus Apostolicâ auctoritate) generali sanctione prohibemus: quia indignum est, ut ab extraneis *e* judicentur, qui comprovinciales, & à se electos debent habere judices, nisi fuerit appellatum.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa, *epist. 1. c. 3.* α.

LEges Ecclesiæ Apostolicâ firmamus auctoritate, & peregrina judicia submovemus. Unde & Dominus mentionem faciens Loth *f*, per Moysen loquitur, dicens: [*Ingressus es quidem (inquunt) ut advena, nunquid ut judices?*]

C. XIV. ¶ *Nulli liceat aliarum provinciarum judicium expetere.*

Item Innocentius *g* Papa *ad Victricium Rothomagensem Episcopum, epistolâ 2. c. 3.*

NOn *h* liceat cuiquam (sine præjudicio tamen Romanæ Ecclesiæ, cui 1 in omnibus causis reverentia & auctoritas debetur) relictis his Sacerdotibus, qui in eadem provincia Dei Ecclesias nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias, vel aliarum provinciarum Episcoporum judicia expetere *i*, vel pati. Quod si quis præsumpserit, & ab officio Cleri submotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur.

1 ¶ Cui] *In epistola & Marcelli & Innocentii legitur,* sine præjudicio tamen Romanæ Ecclesiæ, cui *k* in omnibus causis debet reverentia custoditi: *quamvis à postrema Conciliorum in quatuor tomis editione absint illæ duæ voces,* sine præjudicio: *quemadmodum & paulò inferius ista,* vel aliarum provinciarum Episcoporum judicia expetere, vel pati: *quæ tamen habentur in aliis locis indicatis.*

a *Et in decretu Julii, cap. 27. Cap. Hadriani, c. 58.* b *11. q. 3. c. irritam. ex Carth. 4. c. 28. Ans. lib. 3. c. 69* c *Et inter decreta Higini, c. 4. in epist. 2. Felicis inter decreta Julii, c. 16. In C. Hadriani, c. 19 in adjectis capitul.* d *Polyc. l. 5. tit. 1. Ans. l. 13. c. 76. Burch. l. 1. cap. 147. Ivo p. 5. cap. 260. & p. 6. c. 341.* e *al. externis.* f *Gen. 19.* g *Et Marcellus epist. 1. in codice canonum, inter decreta Innocentii.* h *Capitularium l. 6. c. 287. Ans. l. 12. c. 52 & 3. c. 79.* i *al. experiri.* k *al. cujus.*

Reverentia autem, quæ Apostolicæ debetur Ecclesiæ, & ejus auctoritas intelligenda est, cùm vel ad ipsam appellatum fuerit, vel ab ea judices electi conceduntur. *Unde Sixtus* a Papa, *cùm diceret:* [Comprovinciales & à se electos debent habere judices,] *statim subjungit,* [nisi fuerit appellatum.]

C. XV. ¶ *Absque Apostolicæ sedis decreto extraneos judices adire non possumus.*

Item Anacletus Papa, *epist. 1. c. 3.* α.

UNaquæque *b* provincia tam juxta Ecclesiæ, quàm juxta seculi leges, suos debet justos, & non iniquos habere judices, & non extraneos *c*, nisi Apostolicæ sedis hujus decreverit auctoritas.

C. XVI. ¶ *Nisi per appellationem, alterius provinciæ judices adire non oportet.*

Item ex Romana *d* Synodo. α

NEminem *e* exhiberi de provincia ad provinciam, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem judicis, ad quem 1 fuerit appellatum, ita ut actor rei forum sequatur. *& infrà.* ¶ Illa 2. quæ *f* sunt per unamquamque provinciam, ipsius provinciæ Synodus dispensent, sicut in Nicæno constat decretum esse Concilio. ¶ Ultra provinciæ terminos accusandi licentia non progrediatur. ¶ Omnis accusatio intra provinciam audiatur, & à comprovincialibus terminetur, nisi 3 Prælatus sit, qui accusatur.

1 ¶ Ad quem fuerit appellatum,] *Hæc sunt addita ex Hadriano, epistola Synodica Felicis, & Ivone.*

2 ¶ Illa, quæ] *Hinc usque ad finem in capitulo tantùm Hadriani sunt inventa.*

3 ¶ Nisi Prælatus sit, qui accusatur.] *Verba hæc neque in capitulo Hadriani, neque in antiquioribus Gratiani exemplaribus leguntur: in aliis verò, loco ipsorum sunt hæc:* nisi ad sedem Apostolicam fuerit appellatum.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Sixtus. α.

SI quis *g* Clericus super quibuslibet criminibus accusatus fuerit, in provincia; in qua consistit ille, qui accusatur, suas exerceat *h* actiones: nec existimet *i* eum accusator suus alibi, aut longiùs ad judicium pertrahendum. *k*

¶ *Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epistola Pontificum hujus nominis est inventum. In aliquot vetustis exemplaribus est tantùm,* Item: *ut videatur citari eadem Synodus Romana, quæ in superiori capite, id est, quæ continetur in capitulis Hadriani. Ivo autem part. 6. cap. 318. citat ex Eleutherio: cap. autem 259. citat ex Felice primo.*

C. XVIII. ¶ *Ubi crimen admittitur, ibi causa ventiletur.*

Item ex decreto Hadriani *l* Papæ. α.

QUi crimen objicit, sciat *m* se probaturum. Revera *n* ibi causa agatur, ubi crimen admittitur.

QUÆSTIO VII.

1 ps QUòd judex esse non possit, quem cum reo par, aut major macula inficiat, multis auctoritatibus probatur.

a *Supra eâd. c. peregrina.* b *Ans. lib. 3. c. 80.* c *al. externos.* d *In c. Hadriani, c. 58. & 10. Felix l. epist. 2.* e *Ivo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331.* f *Supra eâd. c. ultra. infrà, 3. q. 4. c. duodecim. 5. item Hadrianus.* g *Eleutherius ad Gal. provin. Felix l. epist. 1. in decretu Julii, c. 25. In c. Hadriani, c. 7. Ivo p. 6. c. 318 & 329.* h *al. exerat.* i *al. æstimet.* k *al. protrahendum.* l *In c. Hadriani, c. 52. & supra eâd. c. ibi semper, ex Fabiano.* m *al. scribat.* n *Burch. l. 1. c. 3. Ivo p. 6. c. 324. Pannor. lib. 4. c. 75.*

C. I. ¶ *Infames, Judices esse non possunt.*

Dicit enim sancta Romana *a* Synodus. *A.*

INfamis persona, nec Procurator esse potest, nec cognitor.

Tria sunt, quibus aliqui impediuntur, ut judices non fiant: [Natura, ut surdus, & mutus, & qui perpetuò furiosus est, & impubes: quia judicio carent. Lege, qui senatu amotus b *est. Moribus, fœmina & servi: non quia non habeant judicium, sed quia receptum est, ut civilibus officiis non fungantur.*

¶ *Prior pars hujus capituli usque ad vers.* cognitor. *habetur in epistola secunda Felicis primi; in qua refert Synodum à se habitam: quod in principio epistolæ commemorat his verbis:* Nos vero ad supplementum vestrum fratres, & Coëpiscopos nostros vocavimus amplius quàm septuaginta, eum quibus hæc, quæ subtùs habentur inserta, regulariter tractanda decrevimus. *Eadem pars habetur in capitulis Hadriani, quæ (ut superius ead. q. 5. c.* accusationes, *admotatum est) nomine Romanæ Synodi interdùm citantur. Reliqua verò hujus capitis videntur esse Gratiani, sumpta tamen fere ad verbum ex l.* cum prætor. *vers.* quidam enim ff. de judiciis. *quemadmodum & in sequenti capite multa colligantur ex variis legibus Digestorum & Codicis. Quamobrem in antiquioribus codicibus omnia hæc usque ad* c. qui sine peccato, *conjunctè habentur.*

Veruntamen, si servus, dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dixit, quamvis postea in servitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta, rei judicatæ firmitatem tenet.

C. II.

In Digestis c *tit. de postulando.*

INfantes *d* non possunt esse Procuratores, vel Patroni causarum. Sunt autem tres ordines eorum, qui postulare prohibentur. ¶ Est autem postulare, desiderium suum, vel amici sui, in jure apud eum, qui jurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere. ¶ Nam, ut præmisimus, non postulantium tres ordines sunt. Quidam prohibentur omnino postulare; vel propter ætatem, ut minores decem & septem annis; vel propter casum, ut surdus, qui prorsus non audit. Alii prohibentur, ne pro aliis postulent, vel propter sexum, ut fœminæ; vel propter casum, ut utroque lumine orbati; vel propter notam turpitudinis, ut ii, qui corpore suo muliebria passi sunt: nisi forte vi prædonum, vel hostium stuprati probentur. Similiter qui capitali crimine, vel calumniæ *e* causâ publico judicio sunt damnati, vel qui operas suas locaverunt, ut cum bestiis depugnarent in arena, pro aliis postulare prohibentur. His personis pro se allegare permittitur, pro aliis postulare prohibetur: nisi forte tutelam impuberum, vel curam adolescentium non affectatam, sed necessariam administrent. Pro his enim, quorum curam gerunt, eis postulare conceditur. Alii enim omnes, qui ut infames notantur, nisi pro se, & pro certis personis, postulare non possunt, nisi in integrum restitutionem acceperint.

¶ Permittitur *f* autem eis postulare pro parente, pro patrono, patronave, liberis, parentibusque patroni, patronæque: pro liberis etiam suis, fratribus & sororibus, uxore, socero, socru, genero, nuru, vitrico, noverca, privigno, privigna, pupillo, pupilla, furioso, furiosa, fatuo, fatua, muto, surdo, prodigo, & adolescente. ¶ Item *g* pro iis, quibus propter infirmitatem curatores dari solent, & qui negotiis suis aliquo perpetuo morbo super-

a *In Cap. Hadriani, cap. 5. & in 2. epist. Felicis. Ansel. l. 3. c. 7. Polyc. l. 5. tit. 1.* b *motus] orig. Ivo part. 5. c. 248. & p. 6. c. 331. Pann. l. 4. c. 78.* c *lib. 3. tit. 1.* d *Ex l. 1. ff. de postulando. verbis alio modo aptatis.* e *al. calumniâ publici judicii.* f *Ex l. 2. & 2. eod,* g *Ex l. 4. & 5.*

esse non possunt. ¶ Omnes *a* autem, qui non sponte, sed necessariò funguntur officio, sine offensa edicti postulare possunt, etiamsi ii sunt, quibus non nisi pro seipsis postulare permittitur. ¶ Affinitates *b* verò non eas accipere debemus, quæ quondam fuerunt, sed præsentes. Nurus & generi appellatione, & soceri, & socrus, & ulteriores, quibus [*pro*] præpositio solet accedere, continentur.

2 pars. Arcentur etiam à professione Advocatorum (*sicut in secundo libro Codicis, titulo de postulando c inventur*) qui sub nomine honorariorum ex ipsis negotiis, quæ tuenda susceperint, emolumentum sibi certæ partis, cum gravi damno litigatoris, & deprædatione poscentes inveniuntur. ¶ Item *d* si quis adeo procax fuerit, ut non ratione, sed probris putet esse certandum, opinionis suæ imminutionem patiatur. Præterea non licet Advocato ullum contractum inire, ullam pactionem conferre cum eo litigatore, quem in propriam recepit fidem, nec ex industria jurgium protrahere.

¶ Apud urbem Romanam etiam honoratis, qui hoc putaverint eligendum, eousque liceat orare, quousque malluerint, videlicet, ut non ad turpe compendium, stipemque deformem hæc arripiatur occasio. Nam si lucro, pecuniâque capiantur, veluti degeneres inter vilissimos numerabuntur. ¶ Si *e* verò in uno auditorio duo tantùm prætoris fuerint, vel plures, quorum fama sit hilarior, in judicantis officio sit, ut par Causidicorum distributio fiat, & exæquetur partibus auxilium singulorum. ¶ Si *f* quis verò monitus a judice, eâ excusatione, quæ nequeat comprobari, cuicunque parti patrocinium denegaverit, careat foro: sciat etiam nunquam sibi ad agendum copiam posse restitui. ¶ Si *g* quis autem ex litigatoribus detectus fuerit, separatim tractâsse cum plurimis, & adversario suo tali fraude subtraxisse paris defensionis copiam, ostendet proculdubiò iniquam à se litem foveri, & auctoritatem judiciariam à se elusam experietur. ¶ Item, quamvis illi, qui causam *h* fisci egissent, prohibeantur adversùs fiscum patrocinium præstare; tamen hodie etiam adversùs fiscum patrocinium possunt exhibere privatis, dum eam causam declinent suscipere, quam tractaverunt, dum fisci Advocati fuerunt. ¶ Item, si *i* contra patrem pupilli causam egisti, tutor, vel curator datus, eandem causam defendere non prohiberis. ¶ Cognitores verò ex officio *k* intelliguntur, non ex arbitrio. Nihil *l* enim refert 1, is, qui arbitrium suscipit, an sit integræ famæ, an ignominiosus ¶ Filius *m* etiam in re patris arbiter esse potest. Nam & judicem eum esse posse plerisque placet. ¶ Si *n* quis verò judex sit, arbitrium recipere ejus rei, de qua judex est, & in se compromitti jubere prohibetur lege Juliâ: & si sententiam dixerit, non est danda pœnæ persecutio. Servus *o* arbiter esse non valet: libertinus potest. ¶ Porrò infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cùm judex pronuntiat, injuriam *p* fecisti, hæreditatem expilâsti, calumniatus es. Aliquando genere pœnæ: sicut illi, qui damnantur in *q* opus publicum, qui pristinum quidem statum obtinent, sed damno infamiæ etiam post impletum tempus subjiciuntur. Aliquando genere pœnæ, & delicti declarati per sententiam: veluti dum fustibus *r* cæso per præconem dicitur ἰσοθανησας, id est, *calumniatus es.*

a *Ex l. 6.* b *Ex l. 3. eod.* c *tit. 6. l. 5.* d *l. 6. § 1. Cod. eod.* e *l. 7. C. eod.* f *ibid. vers. si quis verò.* g *ibidem. vers. si quis autem.* h *Ex l. 2. C. tit. 9. de advocat. fisci.* i *l. bi qui fisci. ff. de postul.* k *l. 3. in fin. ff. lib. 42. 8. de recept. qui arbitr.* l *Ex leg. Patius. ff. ibid.* m *l. 5. l. 6. ff. ibid.* n *l. 9. § 2. ibidem.* o *l. 9. in pr.* p *l. decurionis. Cod. lib. 2. tit. 12. ex quibus causis inf. errog. l. 12. C. eod.* q *l. 6. Cod. eod.* r *l. 8. l. 16. Cod. eod.*

Aliquando

Aliquando ipso genere facti, ut exercentes improbum *a* fœnus, & illicitè exigentes usuras usurarum, & mulier, quæ intra *b* tempus, quo moris est lugere maritum, contrahit matrimonium, & qui sciens eam uxorem dixerit.

Idem testatur Felix Papa, *& eisdem* c *verbis.* ¶ *Item in Evangelio* d, *qui trabem gestat in oculo, probatur non posse educere festucam de oculo fratris sui.* ¶ *Item David in lib. Psalmorum* e: [Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum? &c.] ¶ *Item Gregorius* f: Cujus vita despicitur, restat, ut ejus prædicatio contemnatur.

¶ *Caput hoc (quemadmodum in superiori notatione significatum est) in vetustioribus exemplaribus non est sejunctum à superiori, & est collectio variarum legum facta à Gratiano. Sed quoniam pleraque verba sunt ipsorum auctorum, & in vulgatis est distinctum caput, ideò iisdem characteribus impressum est, quibus cætera auctorum capita.*

1 ¶ Nihil enim refert,] *Verba legis, ex quibus hunc, & versiculum,* servus arbiter, *Gratianus accepit, sunt hæc:* Prædius libro nono, & Pomponius libro trigesimo tertio scribunt, parvi referre, ingenuus quis, an libertinus sit, integræ famæ quis sit arbiter, an ignominiosus. In servum Labeo compromitti non posse, libro undecimo scribit, & est verum.

C. III. ¶ *Qui aliorum vitia puniunt, sua priùs corrigere studeant.*

Idem *in Moralibus, lib. 14. in Job. cap. 13. al. 15.*

3 QUi *g* sine peccato est vestrùm, primus in illam ps lapidem mittat.] Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant. Revocantur itaque intùs ad conscientiam, ut priùs propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc est, quod cùm tribus *h* Benjamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israël ulcisci iniquitatem voluit, sed tamen semel & iterum in libelli certamine ipse prostratus est. Consulto enim *i* Domino, si ad ulciscendum ire debuisset, jussum est, [ut *k* iret,] qui juxta divinæ vocis imperium perrexit, & semel, & secundo perdidit, & tunc demùm peccatricem tribum valdè feriens penè funditus extinxit. Quid est, quòd in ultionem sceleris inflammatur, & tamen priùs ipse prosternitur? nisi quod priùs ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriantur, ut ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant.

C. IV. ¶ *Ille de vita alterius judicet, qui non habet in seipso, quod puniat.*

Item Ambrosius *super* [Beati immaculati] *sermone 10. ad vers.* [Miserationis tuæ Domine.]

JUdicet *l* ille de alterius errore, qui non habet, quod in seipso condemnet. Judicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putaverit punienda; ne cùm de alio judicat, in se ferat ipse sententiam. Judicet ille, qui ad pronuntiandum nullo odio, nullâ offensione, nullâ levitate *m* ducatur. *& post pauca.* ¶ Bonus judex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ propositio voluntatis: sed juxta leges & jura pronuntiat, statutis *n* juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & meditatum domo defert: sed sicut audit, ita judicat, & sicut se habet negotii natura, decernit: obsequitur legibus, non adversatur, examinat causæ merita, non mutat. Discite judices seculi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam sobrietatem, quam sinceritatem. *& paulo post.* ¶ Qui judicat, non voluntati suæ ob-

a *L. 20. Cod. eod.* b *l. 15. Cod. eod.* c *Sup. q. 5. nullus servus. sed non iisdem verbis.* d *Matth. 7.* e *Psal. 49.* f *Homil. 12. in Evang.* g *Joan. 8.* h *Jud. 20.* i *autem] orig.* k *absunt ista duæ voces ab originali.* l *Ans. l. 3. c. 34.* m *al. novitate] orig.* n *scitis] orig.*

temperare debet, sed tenere, quod legum est. *& post pauca.* ¶ In judicando magis cordi sit veritatis custodia, quàm obedientia voluntatis.

C. V. ¶ *Gravatus criminibus judicare non valet.*

Item Gregorius.

IN *a* gravibus peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit. ¶ Cuncti *b* enim liquidò novimus, quia cùm is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus proculdubiò ad deteriora provocatur. ¶ Scriptum *c* quippe est: [*Victima impiorum abominabiles Deo sunt, vota justorum placabilia.*] Neque enim in omnipotentis Dei judicio, quid *d*, sed à quo datur, inspicitur. ¶ Hinc est enim, quod scriptum *e* est: [*Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus, ad Cain autem & ad munera ejus non respexit.*] Dicturus quippe, quia Dominus respexit ad munera, præmisit solicitè, quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens à mulieribus, sed munera ab offerente placuerunt. [¶ *Dona 1 quippe f imquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes eorum, nec in multitudine sacrificium eorum propitiabitur peccatis.*] ¶ Item. [*Longè d est Dominus ab impiis, & orationes justorum exaudiet.*]

1 ¶ Dona] *Hæc non leguntur ibi apud B. Gregorium: sunt tamen Eccles. c. 34. & repetuntur infrà 14. quæst. 5. cap.* scriptum.

C. VI. ¶ *Primùm nosmetipsos, deinde proximos debemus corrigere.*

Item Beda *in c. 8. Joannis de judicio adultera.*

POstulatus Dominus judicare de peccatrice, non statim dat judicium, sed priùs inclinans se deorsum, digito scribebat in terra, ac sic demùm quàm obnixè rogatus judicat: nos videlicet typicè instituens, ut cùm quælibet proximorum errata conspicimus, non hæc antè reprehendendo judicemus, quam ad conscientiam nostram humiliter reversi, digito eam discretionis solerter exculpamus, & quid in ea Conditori placeat, quidvè displiceat, sedulâ examinatione dirimamus, juxta illud Apostoli *b*: [*Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, &c.*] *& infrà.* ¶ Qui *i* sine peccato est vestrùm, id est, primò vos ipsi justitiam legis implete, & sic innocentes manibus, & mundo corde ad lapidandam ream concurrite.

C. VII. ¶ *Sacerdos primùm suæ peccata, deinde aliena detergat.*

Item Augustinus *ad quendam Comitem.*

SAcerdos *k*, ut sapiens & perfectus Medicus, primùm sciat curare *l* peccata sua, & postea aliena vulnera detergere & sanare, & non publicare.

¶ *In vetusta impressione epistolarum B. Augustini extat epistola longissima ad Julianum Comitem, in recentioribus autem omnium operum editionibus habetur quarto tomo, sub titulo de salutaribus documentis, in cujus libelli cap. 32. hoc est caput.*

Item, in Evangelio m *sal infatuatum ad nihilum utile esse dicitur, nisi ut projiciatur foràs, & ab hominibus conculcetur.* ¶ *Ex quibus omnibus datur intelligi, quòd criminosus alterius criminis judex esse non potest, & seipsum condemnat, dum in alterius crimen sententiam profert. Sed objicitur. Saul* n *cùm à Domino esset reprobatus, populum Dei judicabat, & ejus judicium universus populus expetebat. Item, David cùm esset adulter & homicida, interrogatus à Propheta, sententiam in divitem dedit, qui ovem pauperis rapuit, dicens* o: [Judicium mortis est viro huic.] *Item, Salomon* p *cùm amore mulierculariam Deos Gentium coleret, ta-*

a *Præfatione in Job. c. 3. al. 6.* b *Past. p. 1. c. 11.* c *Prov. 15. 14. q. 3. scriptum est. ex Reg. epist. 126. l. 7. ad Recharedum Regem.* d *quid datur,] orig.* e *Gen. 4.* f *Eccl. 34.* g *Prov. 15.* h *Gal. 6.* i *Joan. 8.* k *Ansel. l. 7. c. 10 r.* l *diluere.* m *Matthei 5.* n *1. Reg. 15.* o *2. Reg. 12.* p *3. Reg. 11.*

men universa plebs Israelitica ad ejus judicium confluebat. Sic & Achab a *quamvis coleret Baal, tamen decem tribus judicabat. Multi etiam alii tam in Veteri Testamento, quàm in Novo inveniuntur, quorum vita cum esset blasphemabilis, tamen eorum sententia, quia ex officio suo servatâ judiciarii ordinis integritate processit, invenitur servata. Unde & Dominus ait in Evangelio* b: [Super cathedram Moysis sederunt Scribæ & Pharisæi, &c.] *Hinc liquidò constat, quòd mali Pastores, dum sententiâ justi examinis aliorum crimina ferunt, sibi ipsis nocent, dum sine exemplo suæ emendationis aliorum vitia corrigere curant: subditis vero prosunt, si eorum increpatione correcti, vel sententiâ coërciti, vitam suam in melius commutare didicerint. Ac per hoc dum ab Ecclesia tolerati fuerint, eorum judicium subterfugere non licet.*

QUÆSTIO VIII.

Quòd autem Episcopus ab uno tantùm audiri, vel c *judicari non debeat, Zepherinus Papa testatur, epistolâ primâ ad Episcopos Siciliæ, dicens:*

C. I. ¶ *Episcopus non nisi à pluribus audiatur & judicetur.* α.

Accusatores *d* Episcoporum omni careant suspicione, quia columnas suas Dominus firmiter stare voluit, non à quibuslibet agitari. ¶ Nullum namque eorum sententia à non suo judice dicta constringat; quia & leges seculi idipsum fieri præcipiunt: ut codice 1 libro septimo, titulo de sententiis & interlocutionibus omnium judicum, lege penultimâ. [*Cujus in agenda quis observat arbitrium, eum habere etiam contra se judicem in eodem negotio non dedignetur.*] ¶ Judices *e* duodecim quilibet Episcopus accusatus (si necesse fuerit) eligat, à quibus ejus causa justè judicetur. Nec priùs audiatur, aut excommunicetur, vel judicetur, quàm ipsi per se eligantur, & regulariter vocato *f* ad suorum primo conventum Episcoporum, per eos ejus causa justè audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis verò ejus causæ ad sedem Apostolicam deferatur, ut ibidem determinetur. Nec anteà finiatur (sicut ab Apostolis, vel successoribus eorum olim statutum est) quàm ejus auctoritate fulciatur. *& paulò superius.* ¶ Absens *g* verò nemo judicetur. Nisi 2 ex contumacia absens fuerit: quia & divinæ & humanæ hoc prohibent leges.

1 ¶ Ut Codice] *Hinc usque ad vers.* Judices, *non sunt in epistolâ Zepherini, neque in vetustis Gratiani codicibus.*

2 ¶ Nisi contumacia absens fuerit:] *Hæc absunt à plerisque manuscriptis, & epistola ipsa, & Anselmo & Ivone. Infrà verò câd. q. 9. c.* Absens, *habentur tanquam Gratiani verba.*

C. II. ¶ *A quot Episcopis audiatur Episcopus, qui in reatum inciderit.*

Item Felix Episcopus *dixit in Concilio Carthaginensi II. c. 10.*

Suggero secundùm *h* statuta veterum Conciliorum, ut si quis Episcopus (quod non optamus *i*) in reatum aliquem incurrerit, & nimia necessitas ei fuerit, non posse plurimos congregare, nec in crimine remaneat, à duodecim audiatur Episcopis. 1

1 ¶ Episcopis.] *Quæ hoc loco in capite decimo Concilii Carthaginensis secundi adduntur, referuntur infrà 15. q. 7. c.* Felix. *& ibi notabitur varietas.*

a *3. Reg. 16.* b *Matth. 23.* c *al. &.* d *Anisenil. l. 2. c. 38. Ivo part. 5. c. 245.* e *5. quæst. 4. duodecim judices. Ans. l. 3. c. 45.* f *al. vocatur.* g *Inf. câd. quæst. 9. absens. Ans. l. 3. c. 61.* h *15. quæst. 7. Felix. In Concil. Tribur. c. 10. Ans. l. 3. c. 46. Burch. l. 1. c. 149. Ivo p. 5. c. 262.* i *al. opinamur.*

QUÆSTIO IX.

1 ps *De accusatoribus verò, vel testibus, quòd in absentem vocem accusationis vel testificationis exhibere non valeant, multorum auctoritatibus liquet.*

C. I. ¶ *Nisi reo præsente, accusator non audiatur.*

Ait enim Telesphorus Papa, *epistolâ unicâ.* α.

Accusatori *a* omninò non credi decernimus, qui absente adversario causam suggerit, ante utriusque partis justam discussionem.

C. II. ¶ *Absente adversario sententiam ferre non licet.*

Item Eleutherius Papa *b in epistola ad Episcopos Galliæ.* α.

Caveant *c* judices Ecclesiæ, ne absente eo, cujus causa ventilatur, sententiam proferant, quia irrita erit: imò etiam & causam in Synodo pro facto dabunt. Proditoris verò nec calumnia, nec vox audiatur.

C. III. ¶ *Reo absente accusator non audiatur.*

Item Calixtus Papa, *epistolâ secundâ, ad Episcopos Galliæ.* α.

Absente *d* eo, quem accusare voluerit quispiam *e*, accusatori non credatur: quia sine scripto difficile, per scriptum autem nunquam recipiatur: quia per scripturam nullus accusare, vel accusari potest: sed propriâ voce, & præsente eo, quem accusare voluerit, suam quisque agat accusationem.

C. IV. ¶ *Quæ in absentes geruntur, omnino evacuentur.*

Item Cornelius Papa *ad Rufum, epist. 2. c. 2.* α.

Omnia *f*, quæ adversus absentes in omni negotio aut loco aguntur, aut judicantur, omnino evacuentur: quoniam absentem nullus addicit, nec ulla lex damnat.

C. V. ¶ *Non judicetur, qui præsentialiter non accusatur, vel convincitur.*

Item Marcellus Papa *ad Maxentium, epist. 2.* α.

Non oportet quenquam judicari, vel damnari, priusquam legitimos habeat præsentes accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Damasus *ad Stephanum Archiepiscopum, epist. 3. c. 8.* α.

Habetur *g* quoque in decretis sanctorum Patrum sancitum, non fore canonicum, quenquam Sacerdotum judicare, vel damnare, antequam accusatores canonicè examinatos præsentes habeat, locumque defendendi accipiat, id est, inducias Ecclesiasticas ad abluenda crimina.

C. VII. PALEA.

[*Idem* Damasus *ibidem continenter.*] α.

Nec *h* extra propriam 1 fiat provinciam primò *i* discussionis accusatio, sine Apostolica præceptione, cui in omnibus causis debet reverentia custodiri: quoniam & antiqua docet hoc Patrum regula, in qua & Imperialia *k* pariter statuta concinunt. Ctiminum, inquiunt, discussio ibi agenda est, ubi crimen admissum est. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri. Et alibi in canonibus præcipitur: [Quæcunque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda sunt] & reliqua talia,

e *Ans. l. 3. c. 12. & 97.* b *In rescripto Julii, c. 24. In Conc. Carth. 3. c. 30. In cap. Hadrian. c. 53. In capitul. l. 7. c. 219.* c *Burchard. l. 16. c. 14. Ansel. l. 3. c. 27. Ivo p. 6. c. 319.* d *Sup. 2. q. 8. c. 1. Ans. l. 3. c. 55. Burch. l. 1. c. 171. Ivo p. 5. c. 289.* e *al. cuicunque accusatori.* f *Ans. l. 3. c. 62.* g *Ans. l. 2. c. 39. Ivo p. 6. c. 347.* h *Ansel. & Ivo ibid.* i *al. prima.* k *Cod. ubi de crim. agi oper. l. 1. & in Cod. Theod. l. 9. tit. 1. in expositione legis 2.*

& his

& his similia: salvâ tamen in omnibus Apostolicâ auctoritate, ut nil in his definiatur, priusquam ei placere cognoscatur, quâ omnes suffultos esse oportet.

1 ¶ Propriam] *Sic est emendatum ex epistola ipsa, Anselmo & Ivone. Anteà legebatur:* Nec extra patriam fiat provinciæ. *Addita autem & nonnulla sunt ex epistola.*

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ad Episcopos Italiæ, epist. 6. α.

Qui *a* accusare alium elegerit, præsens per se, & non per alium accuset, inscriptione videlicet præmissâ. Neque ullus unquam judicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano *b* VI. *c. 11.*

Dignum *c* est, ut innocentis vita nullâ maculetur pernicie accusatorum: ideò si quis *d* à quolibet criminatur, non antè accusatus supplicio detur, quàm accusator præsentetur, atque legum & canonum sententia exquiratur. Quòd si indigna ad accusandum persona invenitur, ad ejus accusationem non judicetur *e*, nisi 1 ubi pro capite Regiæ majestatis causa versatur.

1 ¶ Nisi] *Hæc sunt additæ ex originali.*

C. X. ¶ *Sententiâ feriatur, qui causa suæ negligit adesse.*

Item Bonifacius Papa *ad Gallos, epist. 2.*

Decernimus *f*, vestram *g* debere intra provinciam esse judicium, & congregari Synodum ante diem Calendarum Novembrium: ut si adesse voluerit, præsens, si confidit, ad objecta respondeat: si vero adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentia non lucretur. Nam manifestum est, confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato judicio, purgandi se occasione non utitur. Nihil enim interest, utrùm in præsenti examine non 1 omnia, quæ dicta sunt, comprobentur, cùm ipsa quoque pro *h* confessione procurata toties constet absentia.

1 ¶ Non omnia] *In originali, & apud cateros collectores, & in uno pervetusto Gratiani codice est,* omnia: *sed quia idem sensus elicitur, & adest glossa, non est mutatum.*

C. XI. ¶ *Absentes nec accusari, nec judicari possunt.*

Item Felix Papa 1 *ad Episcopos Galliæ, epist. 2.* α.

Absente *k* adversario non audiatur accusator, nec sententia, absente aliâ parte, à judice dicta, ullam obtineat firmitatem.

C. XII. ¶ *Alterâ parte absente, diffinitiva non feratur sententia.*

Item Nicolaus Papa *l* Gallioni *Archiepiscopo Senensi.* m.

Revera justus mediator non est, qui uno litigante, & altero absente, amborum emergentes lites decidere non formidat. His ita præmissis, volumus, & Apostolicâ auctoritate monemus, ut si Presbyter, de quo agitur, post excommunicationem suam, Apostolicam sedem adire voluerit, nullus iter ejus impedire præsumat.

C. XIII. ¶ *In absentem non est ferenda sententia.*

Item Zepherinus Papa *ad Episcopos Siciliæ, epist. 1.* α.

Absens *n* verò nemo judicetur: quia & divinæ & humanæ hoc prohibent leges.

Nisi fuerit absens ex contumacia. Pro præsenti namque eum contumacia haberi facit.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Gallioni Senensi* a *Archiepiscopo.*

Indicas Hermannum *b* Episcopum super quibusdam frequenter fuisse accusatum: pro quibus (quia ex parte ipsius persona deest) nos uni parti ad discrimen alterius credere proculdubio non possumus: quamvis nec usque adhuc, qui fuerint illi excessus, dixeris, nec utrùm sanæ mentis erat idem Antistes, necne, cùm ipsos excessus perpetrabat, evidenter ostenderis: satiusque arbitramur, quamlibet interim infirmitatem ad pœnam peccati, quàm ad ipsum pertinere peccatum, cui magis consulendum sit, & compatiendum, quàm puniendum, vel aliquo modo feriendum.

C. XV. ¶ *Testes non dicant testimonium, nisi de his, quæ præsentialiter & veraciter noverunt.*

Item Calixtus Papa *ad Episcopos Galliæ, epist. 2.* α.

Testes *c* per quamcunque scripturam testimonium non proferant, sed præsentes de his, quæ noverunt & viderunt, veraciter testimonium dicant. Nec de aliis causis vel negotiis dicant testimonium, nisi de his, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur,

2 pars. *De his etiam, quæ audierunt, si ad hoc convocati sunt, in civili causa testimonium dicere possunt, ut in Authenticis coll. 7. tit. de testibus* d, *legitur:* ¶ *Si debitum scriptum sit, & probatio solutionis proferatur à litigantibus per testes sine scriptura, tunc suscipibilem eam apud judicem esse volumus, dum ad hoc ipsum testes assumantur, ut perhibeant testimonium pro faciendâ solutione, aut pro memoriâ alicui jam factæ solutionis, & pro confessione ejus, qui pecunias accepit. Hoc autem inania, & ex transitu perobita testimonia (ut si propter aliud opus adveniens, audivit aliquem dicentem, se accepisse ab aliquo aurum, aut debere alicui) nullâ ratione valere censemus.*

3 pars. *Simul autem necesse est, ut videant. Quòd si alius uno, alius alio tempore viderit, diversitas temporum eorum testimonium non admittit.*

C. XVI. ¶ *Non admittantur ad testimonium, quos non eodem tempore negotio interfuisse constiterit.*

Unde Leo Papa.

Nihilominùs quoque puniendi sunt testes, qui ad calumniam aliquid testificantur, nec eorum voces tanquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diversitas simul interfuisse prohibuit.

C. XVII. *Ad seriem gestorum testis ex suo nihil adjiciat.*

Item Ambrosius *in libro de Paradiso, c. 12.*

Pura *e* & simplex 1 testimonii series intimanda est. Plerunque testis, dum aliquid ad seriem gestorum ex suo adjicit, totam testimonii fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum est.

1 ¶ Simplex] *Integer locus B. Ambrosii est:* Pura & simplex mandati forma servanda, vel testimonii series intimanda est.

C. XVIII. ¶ *Absens per alium nec accusare, nec accusari potest.*

Item Felix Papa *ad Episcopos Galliæ, epist. 2.* α.

Absens *f* per alium accusari, aut accusare non potest, nec affinis testis admittitur.

4 pars. *Nisi in crimine injuriarum, in quo illustris persona etiam per procuratorem intendere & excipere potest, servatis cæteris solennitatibus, ut Codice tit. de injuriis, leg. ultimâ.*

a *Anselm. lib. 3. cap. 51. Ivo part. 6. c. 348.* b *& in Wormacensi, c. 42.* c *Burch. l. 16. c. 5.* d *al. quisquis.* e *al. decidetur] al. deputetur.* f *al. Decrevimus. Anselm lib. 3. cap. 38. Burch. l. 1. cap. 161. Ivo part. 5. c. 271. & p. 6. c. 338.* g *al. vestrum.* h *Anteà legebatur [professio ex procurata.]* i *& in cap. Hadriani, c. 4.* k *Polyc. lib. 5. tit. 1. Ansel. lib. 3. c. 7. Ivo part. 5. c. 248. & p. 6. cap. 331. Pannorm. lib. 4. c. 54.* l *Sententia habetur in epist. Nic. ad Episcopos, qui in Convicinium convenerant, nuper impressa.* m *al. Senonensi.* n *2. q. 8. c. 1. Burch. l. 16. c. 13. Ans. l. 3. cap. 62. Ivo p. 5. c. 245.*

a *al. Senonensi.* b *al. Herimannum.* c *Burch. l. 1. c. 171. Ansel. lib. 3. c. 55. Ivo p. 5. c. 289. Pannor. l. 4. c. 93.* d *Novel. 90. c. 2. non iisdem omnino verbis.* e *Anselm. lib. 3. c. 58.* f *Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XIX. ¶ *Reo absente libellus accusationis frustrà offertur.*

Item Pelagius Papa *Sindulæ* 1 *magistro militum.*

CHartæ, quas dedit nobis Lucidius, si illo tempore adversarius ipsius illic præsens fuisset, validæ erant. Sed quia adversario absente gesta, quæ nobis recensuit, facta leguntur, talia leges non recipiunt.

1 ¶ Sindulæ] *Ivo p. 8. c. 67, refert aliud quoddam caput Epistolæ à Pelagio ad Sindulam magistrum militiæ scripta.*

C. XX. ¶ *Testes corporaliter præstito juramento testimonium dicant.*

Idem *Decorato Patricio.*

HOrtamur, ut sub timore Domini consuetam conscientiæ vestræ sinceritatem in hoc quoque negotio conservantes, omnem personis, quæ veritatem causæ istius scire possunt, faciatis amputari formidinem, & vestris præsentari conspectibus, tactis sacrosanctis Evangeliis, præbito etiam legaliter sacramento, quæ in veritate rerum noverunt, professione suæ testificationis aperiant, ut patefactis omnibus, quæ secundùm leges & justitiam censenda sunt, cognoscatis, & comperentem a legibus & veritati terminum detis.

C. XXI. ¶ *Accusator & accusatus simul debent adesse.*

Item Nicolaus Papa *Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo.*

NEcesse est secundùm sacrarum Scripturarum documenta ac secundùm justitiæ tramitem, & accusatum & accusatorem simul adesse, & unam partem, quantâcunque & qualicunque prædita sit auctoritate, sic prorsus audiri, ut alteri parti nullum præjudicium irrogetur.

QUÆSTIO X.

QUòd verò deficientes 1 *in primo capitulo non sint admittendi ad sequentia*, ex Concilio Carthaginensi *b* septimo *confirmatur, in quo sic cap. tertio statutum legitur.*

1 ¶ Deficientes] *In vulgatis codicibus legebatur,* testes deficientes: *sed expuncta est vox,* testes, *quæ abest à plerisque vetustis codicibus. Quæ enim in hac quæstione afferuntur, non ad testes, sed ad accusatores pertinent. Et superius initio causæ in propositione hujus quæstionis decimæ, nulla est mentio testium.*

C. I. ¶ *Qui in primo capitulo defecit, ad cætera non admittatur.*

PLacuit *c*, ut quotiescunque Clericis ab accusatoribus multa crimina objiciuntur, & unum ex his, de quo priùs egerint, probare non valuerint, ad cætera jam non admittantur.

Probatur illud idem auctoritate Arelatensis Concilii d secundi, in quo sic c. 24. diffinitum est:

C. II. ¶ *Qui falsa fratribus objiciunt, usque ad exitum non communicent.*

EOs, qui falsa fratribus capitula *e* objecisse convicti fuerint, placuit usque ad exitum non communicare, (sicut magna Synodus *f* antè constituit) nisi dignâ satisfactione pœnituerint.

C. III. ¶ *Qui, quod objicit, probare non valet, de cætero ad arguendum non admittitur, nisi propriam causam civilem duntaxat asserere voluerit.*

Item Felix Papa *in secunda decretali, Episcopis Galliæ.*

SI *g* accusatorum personæ in judicio Episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum Episcopos 1 de cætero non admittantur, nisi proprias causas asserere (non tamen criminales, vel Ecclesiasticas) voluerint.

1 ¶ Episcopos de cætero] *Voces istæ absunt ab omnibus vetustis codicibus, & cæteris locis indicatis. Auctor tamen casus eos habuit & ponderavit.*

Cùm ergò, qui falsa fratribus objiciunt, usque ad exitum vitæ à communione prohibeantur; cùm illi, qui in Episcoporum judicio culpabiles inveniuntur, ad arguendum de cætero admitti prohibeantur: apparet, quòd in primo capitulo deficientes, tanquam falsorum objectores, ad sequentia procedere non valent.

QUÆSTIO XI.

1 pars. AB *accusato verò accusationem in accusatorem verti, multorum auctoritatibus prohibetur.*

C. I. ¶ *Accusati, nisi priùs se purgaverint, alios accusare non possunt.*

Ait enim Stephanus *a* Papa, *epist. 2. c. 7.* A-

I. NEganda *b* est accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint: quia non *c* est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se priùs probaverint innocentes: quoniam periculosa est, & admitti non debet rei adversùs quemcunque professio.

C. II. ¶ *De eodem.*

Lib. 9. Codicis, titulo d primo, l. 19. Imppp. Valentinianus, Valens & Gratianus, AAA.

II. NEganda est accusatis (qui non suas, suorumque injurias persequuntur *e*) licentia criminandi in pari vel minori crimine, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint, secundùm scita veterum juris conditorum: ita tamen, ut & ipsi inscriptiones contra eos etiam pendente accusatione deponere possint.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex decreto Hadriani *f* Papæ, *c. 33.*

NOn *g* est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicantur, nisi se priùs probaverint innocentes: quia periculosa est, & admitti non debet rei adversùs quemcunque professio. *h*

Hoc autem intelligendum est in pari, vel minori crimine. Caterum si de majori crimine eum accusare voluerit (veluti, si accusatus de fornicatione, de perjurio, de homicidio, vel Simonia, vel qualibet alio hujusmodi crimine accusatorem suum impetere voluerit) his auctoritatibus non prohibetur. ¶ Aliquando enim criminalis quæstio præjudicat civili, aliquando criminali 1. *Unde in lib. 3. Codicis, tit. 1 de ordine judiciorum, lege quartâ, legitur:* ¶ [Civili quæstione *k* intermissâ sæpe fit, ut priùs de crimine judicetur, quod, utpote majus, minori merito præfertur.]

1 ¶ Aliquando criminali.] *Antèa legebatur,* aliquando civilis criminali: *expuncta est dictio,* civilis, *auctoritate veterum codicum. Nam hic tantùm agitur, quando causa criminalis civili, aut criminali præjudicet. In sequenti autem c. 9.* aliquando civilis, *exponitur, quando civilis, & civili & criminali præferatur.*

C. IV.

Item lib. 9. Cod. *tit.* 1 *de his, qui accusf. non possunt, l. 1.*

PRius est, ut criminibus, quæ tibi ut graviora ab adversario tuo objiciuntur, cædis atque vulnerum respondeas, & tunc ex eventu causæ judex æstimabit, an tibi permittendum sit eundem accusare, tametsi prior inscriptionem deposuisti.

2 pars. *Aliquando civilis præjudicat civili, aliquando*

c *al. convenientem.* b *Et Afric. c. 97.* c *Rab. in pœn. c. 1. Burch. l. 1. cap. 198. Ivo p. 6. c. 271. Pann. l. 4. c. 64.* d *Capit. l. 6. c. 241. & Arelatense 1. c. 14.* e *al. capitalia.* f *Arelat. 1. c. 14.* g *Inf. 4. quæst. 6. si accusatorum. In capit. Hadriani, c. 4. Capit. l. 5. c. 241. Anselm. lib. 3. c. 68. Ivo p. 6. c. 418.*

a *In Cod. Theod. l. 9. tit. 1. leg. 12.* b *Burch. lib. 1. cap. 164. Anselm. lib. 3 cap 74. Ivo p. 5. cap. 274. Pannorm. lib. 4. cap. 67.* c *Inf. non est credendum.* d *titulo, de his, qui accusare non possunt. l. neganda.* e *al. exequuntur.* f *In c. Hadriani, cap. 33.* g *Anselm. l. 3. cap. 92. Supr. c. neganda. 1.* h *al. confessio.* i *tit. 8. l. 4.* k *al. disceptatione]* orig. l *tit. 1.*

criminali.

criminali. Sicut enim in septimo lib. Codicis, tit. de ordine cognitionum. l. si de hæreditate, legitur. ¶ [Si de hæreditate & libertate controversia est, priùs agi causa libertatis debet.] *Item lege sequenti. b.* ¶ [Si crimen aliquod inferatur ei 1, qui ingenuus esse dicitur, antè liberalis causa suo ordine agi debet, cognitionem suam Præside præbente: quoniam necesse est antè sciri, si delictum probatum fuerit, utrùm ut in liberum, an ut in servum constitui oporteat judicium.] *Item.* ¶ [*Qui c confitetur se pati controversiam statûs, frustrà postulat sibi dari potestatem accusandi eum, qui se suum Dominum esse fatetur.*

3 pars. ¶ *Causâ verò liberali terminatâ, si servus pronuntiatus fuerit, dominum suum accusare non potest.*] *Codicis lib. 9. tit. 1. l. penultimâ.* ¶ [Si *d* quis ex familiaribus, vel ex servis cujusliber domûs cujuscunque criminis delator, atque accusator emerserit, ejus existimationem, caput, atque fortunas periturus, cujus familiaritati, vel dominio inhæserit, ante exhibitionem testium, atque examinationem judicii, in ipsa expositione criminum, atque accusationis exordio, ultore gladio feriatur. Vocem enim funestam intercidi oportet potius, quàm audiri. Majestatis autem crimen excipimus.] *Similiter l. ultimâ.* ¶ [Si *e* liberti accusatores manumissorum, hæredumvé esse præsumpserint, eodem quo servi supplicio tenebuntur, luituri pœnas ante prohibitæ delationis exordium.]

1 ¶ Ei, qui ingenuus esse dicitur,] *In lege ipsa est,* quam ingenuam esse dicis. *Mulierem enim alloquitur. Quare paulò etiam inferius, ubi apud Gratianum legitur,* utrùm ut in liberum & ingenuum, an ut in servum, *in lege est,* utrùm ut in liberam & ingenuam, an ut in ancillam. *Duas etiam, quas proximè recitat leges, Gratianus suo modo in summam redegit.*

CAUSA IV.

QUidam *in excommunicatione constitutus, Episcopum accusare disponit: adolescentem infra decimum & quartum ætatis annum ad assertionem suæ causæ adducit: prohibitus ab accusatione, adolescentem accusatorem, & se testem facit: adolescens personam accusatoris, & testis gerere cupit: die statutâ ad judicium electorum judicum Episcopus minimè occurrit: à communione suspenditur: tandem revocato judicio accusator culpabilis in accusatione invenitur: demum ad assertionem propriæ causæ procedit.*

1 *Hîc primùm quæritur, An in excommunicatione constitutus alium accusare valeat?*

2 *Secundò, An infra decimum quartum annum in criminali causa testari quis possit?*

3 *Tertiò, An ab accusatione prohibitus, personam testificantis possit assumere?*

4 *Quartò, An idem possit esse accusator & testis?*

5 *Quintò, An die constitutâ non occurrens, à communione sit removendus?*

6 *Sextò, Si in Episcoporum judicio accusatoris persona culpabilis inventa fuerit, An ad assertionem propriæ causæ de cætero sit admittenda?*

QUÆSTIO I.

DD *prima quæstione sic statutum legitur in primo & secundo capite* Concilii Carthaginensis *f* septimi, *cui interfuit Faustinus Romanæ Ecclesiæ Legatus.*

C. I. ¶ *Ad accusationem non admittatur, qui in excommunicatione perseverat.*

DIffinimus *g*, eum rectè ad accusationem non admitti, qui postquam excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc excommunicatione constitutus, sive sit Clericus, sive Laicus, accusare voluerit. ¶ Omnes etiam infamiæ maculis aspersi, id est, histriones, ac turpitudinibus subjectæ personæ, hæretici etiam, sive pagani, sive Judæi ab 1 accusatione prohibentur.

1 ¶ Ab accusatione prohibentur] *A Concilio absunt hæc verba: subintelliguntur enim illa ex principio capitis,* ad accusationem non admittuntur.

C. II. ¶ *Hæretici probantur, qui schismate, vel excommunicatione ab Ecclesiâ sunt separati.*

Item Nicolaus Papa *in epistola ad Michaëlem Imperatorem; cujus initium est:*

[Proposueramus.]

QUòd *a* autem hi, qui à jam fato fratre, & comministro nostro Ignatio depositi, excommunicati, vel anathematizati fuerant, nullam adversùs eum damnationem intorquere potuerint, ex prolato 1 secundæ universalis Synodi capitulo declaratur, cùm dicitur: [Si verò Ecclesiasticum fuerit crimen, quod Episcopo illatum extiterit, tunc probari oportet accusantium personas, ut primò quidem hæreticis non liceat accusationes contra orthodoxos Episcopos pro Ecclesiasticis negotiis facere.] Sed ne hos hæreticos esse denegetis: audite sequentia: [Hæreticos autem (inquiunt) dicimus tam eos, qui olim 2 ab Ecclesia projecti sunt, quàm qui post hæc à nobis anathematizati sunt.] Porrò, si adhuc nec sic creditis, audite quod subditur: [Præter hos autem (ajunt) & eos, qui fidem sanam simulant confiteri, Schismaticos 3 etiam, & eos, qui seorsum à communicantibus nobis Episcopis collectas faciunt.] Deindè verò, & si quidam ab Ecclesia super causis quibusdam reprehensi fuerunt, & projecti, aut excommunicati, sive ex Clero, sive ex Laicali ordine, nec his licere accusare Episcopum, antequam proprio crimine primitùs exuantur. Similiter autem & eos, qui sub accusatione priori consistunt, non ante esse acceptabiles in accusatione Episcopi, aut aliorum Clericorum, quàm innoxios semetipsos illatorum sibi ostenderint criminum. Quid autem periculi regulæ hujus immineat contemptoribus, non ignoratis.

1 ¶ Ex prolato] *Nicolaus hic citat canonem, qui apud Græcos est sextus Concilii primi Constantinopolitani, cujus canonis priorem partem paulò superiùs in eadem epistola recitârat, & significatur suprà, 3. q. 5. cap. fin. Eo autem loco Nicolaus, de isto capitulo hæc verba addiderat:* Quod tamen non apud nos inventur, sed apud vos haberi perhibetur. *Nam non modò hic canon, neque in versione Dionysii, neque in prisca habetur, sed de omnibus illius Concilii canonibus hæc scribit B. Gregorius ad Eulogium, lib. 6. epist. 31.* Romana autem Ecclesia eosdem canones, vel gesta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit. In hoc autem eandem Synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum.

2 ¶ Olim ab Ecclesia] *Statuitur in hac parte canonis, perinde pro hæretico habendos esse Macedonianos, & Eudoxianos, qui in isto primo Constantinopolitano Concilio damnabantur, atque habendi erant Pauliani, & Ariani, quos olim Nicæna Synodus à catholica Ecclesia abscinderat. Quamobrem non de quolibet excommunicato hæc sententia pronuntiatur, quod putavit auctor glossæ.*

3 ¶ Schismaticos etiam] *Ita in epistola Nicolai, & apud Ivonem. Græcè autem est,* ὡσὲ δὲ τοὺς καὶ τὰς τῶν σὺν ἡμῖν τῆς ὑγιοῦς πίστεως ὁμολογεῖν δοκησάντας, ὁτὲ δὲ ἀνθισταμένους τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν Ἐπισκόποις: *Id est:* Præterea verò & illos, qui fidem quidem sanam simulant confiteri, schisma autem faciunt, & adversùs regulares nostros Episcopos conventum habent. *Ut nihil mirandum sit, istos etiam pro hæreticis censeri, quemadmodum*

a *Ansel. l. 1. c. 71. Ivo p. 14. c. 70.*

& Balsamon interpretatur. Simulant enim illam tueri fidem, quam oppugnant.

QUÆSTIO II. & III.

1 ps. SEcunda autem, & tertia quæstio eodem Concilio Carthaginensi septimo *a*, uno eodemq; capitulo quarto terminantur. *Illud verò est hujusmodi.*

C. I. ¶ *Qui ab accusatione repelluntur, aut ad annum 14. nondum pervenerunt, testes esse non possunt.*

TEstes *b* autem ad testimonium non admittendos esse censemus, qui nec ad accusationem admitti præcepti sunt, vel etiam, quos ipse accusator de domo sua produxerit. Ad testimonium autem infra annos quatuordecim ætatis suæ non admittantur.

C. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Maticensi c, *c.6.*]

PLacuit *d* sancto Conventui, ut testes ad testimonium dicendum pretio non conducantur, & ut quique optimi & fideliores in testimonium assumantur: ut is, contra quem testimonium *e* ferre debent, nullam eis possit afferre *f* calumniam, & ut nullus testimonium dicat, nisi jejunus.

2 ps. *Item in crimnali causâ.*

¶ [Produci testis non potest, qui antè in eum reum testimonium dixit.] *sicut in 22. lib. ff. tit. de testibus, lege 23.* g *invenitur. Item tit. eod. l. ob carmen. §. si testes.*

C. III.

SI testes omnes ejusdem honestatis & existimationis sint, & negotii qualitas, ac judicis motus cum his concurrat, sequenda sunt omnino *h* testimonia. Si verò ex his quidam eorum *i* aliud dixerint, (licèt in pari *k* numero) credendum quidem est, sed quod naturæ negotii convenit, & quod inimicitiæ aut gratiæ suspicione careat: confirmabitque judex motum animi sui ex argumentis & testimoniis, quæ rei aptiora, & vero proximiora esse compererit. Non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia, quibus potius lux veritatis assistit. *Item lege secundâ, ff. eod.* ¶ In testibus *l* fides, dignitas, mores, gravitas examinanda est: & ideò testes, qui adversùs fidem testationis suæ vacillant, audiendi non sunt. *Item l. 3.* ¶ Testium fides diligenter examinanda est: ideòque in persona eorum exploranda erunt inprimis conditio cujusque, utrùm quis Decurio, an plebejus sit, & an honestæ, & inculpatæ vitæ, an verò quis notatus, & reprehensibilis, an locuples, vel egens sit, ut lucri causâ quid facilè admittat, vel an ei inimicus sit, adversùs quem testimonium fert, vel amicus ei, pro quo testimonium dat. Nam si careat suspicione testimonium, vel propter personam, à qua fertur, quòd honesta sit, vel propter causam, quòd neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitiæ causâ fiat, admittendum est. *Item eâdem lege paulò infernis.*

3 ps. ¶ Lege Juliâ de vi cavetur, ne hâc lege in reum testimonium dicere liceat ei, qui se ab eo, parentevè ejus liberaverit, quivè inpubes erit, quivè judicio publico damnatus erit, qui eorum in integrum restitutus non erit, quivè in vinculis, custodiâvè publicâ erit, quivè ad bestias, ut depugnet, se locaverit, quævè palam quæstum faciat, fecerítve, quivè ob testimonium dicendum, vel non dicendum, pecuniam accepisse judicatus vel convictus erit. *Item l. quartâ.* ¶ Lege Juliâ publicorum judiciorum cavetur, ne invito denuntietur, ut testimonium litis dicat adversùs socerum, generum, vitricum, privignum, sobrium, sobrinam, sobrinovè natum, eosvè, qui priore gradu sint. ¶ Item, ne liberto ipsius, liberorumvè ejus, parentum, viri, uxorisvè. ¶ Item *a*, ut nec patroni, patronævè adversùs libertos, neque liberti adversùs patronum cogantur testimonium dicere. ¶ Cùm *b* autem excipitur, ne gener, aut socer invitus testimonium dicere cogatur, generi appellatione sponsum filiæ quoque contineri placet. ¶ Item soceri, sponsæ Patrem. *Item lege sextâ.* Idonei non videntur esse testes, quibus imperari potest, ut testes fiant. *Item lege septimâ.* Servi responso tunc credendum est, cùm alia probatio ad eruendam veritatem non est. *Item lege octavâ.* Inviti *c* testimonium dicere non coguntur senes, valetudinarii, vel milites, vel illi, qui cum magistratu Reip. causâ absunt, vel quibus venire non licet. *Item lege decimâ nonâ.* ¶ Publicani etiam testimonium non dicunt inviti. ¶ Item is, qui non detrectandi testimonii causâ aberit. ¶ Item is, qui exercitui præbenda *d* conduxerit. Sed nec pupillis testimonium denuntiari potest. *Item l. 20.* ¶ In testimonium accusator citare non debet eum, qui judicio publico reus erit, aut qui minor viginti annis erit. *Item l. 21.* ¶ Ob carmen famosum damnatus, intestabilis fit. *Item.* * Si res exigat, non tantùm privati, sed etiam Magistratus, si in præsenti sint, testimonium dicant. Prætor quoque testimonium dare debet in judicio adulterii causâ. Si autem ea rei conditio sit, ut arenarium testem, vel similem personam admittere cogamur, sine tormentis testimonio ejus credendum non est. *Item l. 24.* ¶ Testes eos, quos accusator de domo produxit, interrogari non placuit. *Item l. 25.* ¶ Patroni quoque in causa, cui patrocinium præstiterunt, testimonium non dicant, quod & in executoribus negotiorum observandum est. *Item lege 16.*

4 pars. ¶ Qui falsò *e*, vel variè testimonia dixerunt, vel utrique parti prodiderunt, à judicibus competenter puniantur. *Item l. 17.* ¶ Pater & filius, qui in potestate ejus est; item duo fratres, qui in ejusdem patris potestate sunt, testes utrique in eodem testamento, vel eodem negotio fieri possunt: quoniam nihil nocet, ex una domo plures testes alicno negotio adhiberi. *Item l. 15.* ¶ Hermaphroditus *f* an ad testimonium *g* adhiberi possit, qualitas incalescentis sexûs ostendit. *Item l. 9.* ¶ Testis idoneus Pater filio, aut filius Patri non est. *Item l. 10.* ¶ Nullus idoneus testis in re sua intelligitur. *Item l. 12.* ¶ Ad fidem rei gestæ faciendam etiam non rogatus testis intelligitur. *Item l. 12.* ¶ Ubi numerus testium non adjicitur *h*, etiam duo sufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta est. *Item l. 3.* ¶ In *i* testibus considerandum est, qui simpliciter visi sunt dicere, utrum unum, eundemque, & præmeditatum sermonem attulerint, an ad ea, quæ interrogantur, ex tempore verisimilia responderint. *Item paulo inferius.* ¶ Sæpe sine publicis monumentis cujusque rei veritas deprehenditur, aliàs numerus testium, aliàs dignitas & auctoritas, aliàs veluti consentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Non ergò ad unam probationis speciem cognitionem statim judex alligare debet, sed ex sententia animi sui existimare *k*, quid aut credat, aut parùm sibi probatum opinetur. *Item paulo inferius.* ¶ Alia est auctoritas præsentium testium, alia testimoniorum, quæ recitari solent. *Item Codicis lib. 4. tit.* 1 *de testibus.*

a *& in Afric. c. 98. C. l. 7. c. 101.* b *Rabanus in pœn. cap. 1. Burch. l. 16. c. 20. Ivo p. 6. c. 364. Pann. l. 4. c. 83.* c *al. Mantinensi.* d *extra de testib. c. 1. Burch. l. 16. c. 35.* e *al. testimoniare.* f *al. inferre infamiam.* g *Tit. 5. l. produci.* h *al. omnia.* i *abest ab orig.* k *al. imperet] orig.* l *testimonii] orig.*

a *Et] orig. Ibidem ex l. 5.* b *In testibus, quibus excipitur, &c.] arg.* c *l. inviti. 2.] mutata est enim verborum series.* d *qui quid exercitus prabendum conduxerit.] orig.* * *Ibid. sed paulò aliter.* e *al. falsa, vel varia] orig.* f *L. Repetundarum.* g *testamentum] orig.* h *al. admittitur.* i *L. testium. §. tu magis. sed paulo aliter.* k *al. æstimari.* l *Tit. 20.*

testibus. l. 2. ¶ Soli Testes ad ingenuitatis probationem non sufficiunt nisi instrumentis & argumentis adjuventur. *Item l. 3.* ¶ Etiam jure civili domestici testimonii fides improbatur. *Item l. 4.* ¶ Solâ attestatione *a* prolatam, nec aliis legitimis adminiculis causam approbatam, nullius esse momenti certum est. *Item l. 5.* ¶ Eos testes ad veritatem adjuvandam haberi oportet, qui omni gratiæ & potentatui fidem religioni judiciariæ debitam possint præponere. *Item l. 6.* ¶ Parentes & liberi invicem adversùs se nec volentes ad testimonium admittendi sunt. *Item l. 7.* ¶ Qui *b* intendit, suæ intentionis proprias debet afferre probationes, non petere adversarium cogi ad exhibitionem eorum, per quos 1 sibi negotium fiat. *Item l. 8.* c. Servi neque pro domino, neque adversùs dominum, sed pro facto suo interrogari possunt. *Item l. 9.* d. Jurisjurandi religione testes priùs, quàm perhibeant testimonium, coarctentur 2, & honestioribus potiùs testibus fides habeatur. Unius verò testimonium nemo Judicum in quacunque causa facilè patiatur, admitti: imò unius testis responsio omnino non audiatur, etiamsi præclaræ curiæ honore præfulgeat. *Item l. 10.* Omnibus in re propria dicendi testimonii facultatem jura submoverunt. *Item l. 11.* Liberi *c* testes ad causas postulantur alienas, si socii & participes criminis non dicantur, sed fides ab iis notitiæ posfuletur, Venturis *f* autem ad judicium per accusatorem, vel ab iis, per quos fuerant postulati, sumptus competentes ministrentur, etiamsi in pecuniaria causa ab alterutra parte testes producendi sint. *Item l. 12.* Liberti *g* adversùs patronos sponte prodire non audeant, sed ne vocati quidem in judicium venire cogantur. *Item l. 17.* Si quis testibus usus fuerit, idemque testes adversùs eum in alia lite producantur, non licebit ei personas eorum excipere, nisi ostenderit, inimicitias inter se & illos postea emersisse, ex quibus testes repelli leges præcipiunt: non adimenda scilicet ei licentia ex ipsis depositionibus testimonium eorum arguere. Sed & si liquidis probationibus datione vel promissione pecuniarum eos corruptos esse ostenderit, etiam eam allegationem integram ei servari oportet.

¶ *In hoc capite varias leges Digestorum & Codicis ita refert Gratianus, ut interdum eadem prorsùs afferat verba, interdum verò mutet, ac transponat, & in summam redigat. Ac plura quidem sunt ex originali emendata, nisi ubi Gratianus de industria mutaverat.*

1 ¶ Per quos] *In vulgatis legebatur,* per quæ. *Emendatum verò est ex manuscriptis, & lege ipsa, in qua agitur de exhibitione testium, non autem de editione instrumentorum.*

2 ¶ Coarctentur,] *Sic in aliquot manuscriptis, quæ lectio cum his verbis Legis,* arctari præcipimus, *magis convenit, quam vox,* coërceantur, *quæ erat in impressis.*

Sed objicitur illud beati Bricii h, *qui voce pueri triginta dies ab ortu habentis innocens probatus est. Sed miracula divina sunt admiranda, non in exemplum humanæ actionis trahenda.*

QUÆSTIO IV.

1 ps. DE quarta verò quæstione Fabianus Papa, *epist. 2. ad Episcopos Orientales constituit, dicens:*

C. I. ¶ *Accusator & Testis, vel Judex aliquis simul esse non potest.*

1 NUllus *i* unquam præsumat accusator simul esse, & judex, vel testis: quoniam in omni judicio quatuor personas necesse est semper adesse; id est, Judices electos, accusatores idoneos 1, defensores congruos, atque testes legitimos. Judices 2 autem debent uti æquitate, testes veritate, accusatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam causam.

1 ¶ Idoneos,] *Apud Fabianum, & Burchardum, & Ivonem hic locus ita habet:* judices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. *Verùm, quia voces illæ,* idoneos, congruos, legitimos, *sunt in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & Pannormia, nihil est mutatum.*

2 ¶ Judices autem] *Hæc neque in epistola sunt, neque apud alios collectores, nisi in Pannormia.*

C. II. ¶ *Quilibet in causa duas personas gerere non debet.*

Item Damasus Papa, *epist. 3. c. 7.*

II. NUllus *a* introducatur personaliter, sed accusatores & accusati æquâ audiantur ratione, juxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores verò, & judices non iidem sint, sed per accusatores, per se judices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine.

2 ps. ¶ Nam inscriptio primò semper fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet judicari, vel damnari, cùm & seculi leges hæc eadem retineant.

Ut Codice libro 9. titulo de accusationibus & inscriptionibus, l. 7. & Codice, eodem libro, de adulteriis, l. 6. & titulo de Abigeis, l. unicâ. ¶ *Aliquando etiam sine inscriptione accusatio fieri potest.* [Ea *b* enim, quæ per Officiales *c* Præfidibus denuntiantur, & citra solennia accusationum posse perpendi incognitum non est.] ¶ *Item Codice de adulteriis, l. 6. Si maritus jure mariti, hoc est, intra sexaginta dies utiles, adulterium uxoris suæ accusare voluerit, quam ex suspicione sola ream facere valet, non continetur vinculo inscriptionis. Item C. de Abigeis, l. unicâ.* [Abacti animalis accusatio non solùm cum inscriptionibus, sed etiam sine observatione proponitur.] ¶ *Item Cod. de accusat. l. 8.* [Si quis se injuriam ab aliquo passum putaverit, & querelam deferre voluerit, non ad stationarios decurrat, sed præsidalem adeat potestatem, aut libellos offerens, aut querelas suas apud acta deponens.] ¶ *In* 1 *aliis autem criminalibus causis dignum est, ut inscriptiones præponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis, tempus, designent, ut alterutram partem digna legum terrere possit auctoritas.* 2

1 ¶ In aliis autem] *Lex 15. Cod. de accus. sic habet:* In causis criminalibus, *cætera verò eodem planè modo atque à Gratiano referuntur.*

2 ¶ Auctoritas.] *In vulgatis hîc repetebatur versiculus,* Inscriptio, *ex capitulo Damasi: sed abest à vetustioribus codicibus, & frustrà repetitur.*

3 ps. *De domo etiam judicis accusator, vel testis produci non debet, ne in causam suspicionis incidat judex.*

C. III. ¶ *Suspicionis incidet in crimen Judex, de cujus domo vel accusator, vel testis producitur.*

Unde Nicolaus Papa *ad Michaelem Imp. epistolâ, cujus initium est:* [Proposueramus.]

COntra ritum Ecclesiasticum, contraque venerandas leges producitur accusator de Imperialibus ædibus, & cui imperari potest, ad falsum dicendum testimonium adhibetur. Fiunt suspecti judices, & mercenarii, & lupi custodes, qui videbantur esse pastores.

¶ *Caput hoc emendatum est ex ipso originali Romæ impresso.*

a *Testatione] orig.* b *L. nimis grave.] mutatâ verborum serie.* c *Paulò aliter.* d *Paulò aliter.* e *L. quoniam liberi.* f *Paulo aliter.* g *L. Libertorum. aliquibus verbis prætermissis.* h *Sulpitius Severus l. 3. vitæ S. Martini.* i *Ansel. l. 3. c. 75. Burch. l. 16. c. 15. Ivo p. 6. c. 321. Pann. l. 4. c. 81.*

a *Polyc. l. 3. tit. 1. Burch. l. 16. c. 31. Pannor. l. 4. c. 80. Ivo part. 6. cap. 317.* b *Ea quidem. C. de accus. & inscript.* c *officium] orig.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

QUÆSTIO V.

De quinta verò quæstione in Concilio a Carthaginensi III. c.7. sic invenitur definitum.

CAP. ¶ *Non est à communione suspendendus, qui die statutâ ad causam venire non potuit.*

QUisquis *b* Episcoporum accusatur, ad Primatem provinciæ ipsius causam deferat accusator. Nec à communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam, electorum 1 judicum, die statutâ, literis evocatus minimè occurrerit; hoc est, intra spatium mensis ex ea die, quâ eum literas accepisse constiterit. Quòd si *c* aliquas veras necessitatis causas probaverit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum mensem integram habeat facultatem. Verùm tamdiu post mensem secundum non communicet, donec purgetur. Sin autem nec ad Concilium universale 2 occurrere voluerit, ut vel ibi causa ejus terminetur, ipse in se damnationis suæ sententiam dixisse judicetur. Tempore sanè, quo non communicat, nec 3 in sua Ecclesia vel parochiâ communicet. Accusator autem ejus, si nunquam diebus causæ dicendæ defuerit, à communione non removeatur. Si verò aliquando defuerit subtrahens se, restituto in communionem Episcopo, removeatur à communione accusator: ita tamen, ut nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem occurrere non noluisse *d*, sed non potuisse probaverit.

1 ¶ Electorum judicum] *Iste duæ voces absunt ab editione Colonienſi Conciliorum in quatuor tomis.*

2 ¶ Universale] *In Concilio ipso additur,* anniversarium: *quod in Africano Concilio c.82. ostenditur de universali Concilio Africæ esse intelligendum.*

3 ¶ Nec in sua Ecclesia,] *Sic in cæteris Conciliorum editionibus, & codice canonum, & apud cæteros collectores. Sed in editionia quatuor tomorum est,* nec in sua plebe communicet. *Græcè, c.19. legitur,* μηδὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ἐν παροικίαις ἑτεροωνύμοις: *id est,* neque in propria Ecclesia, neque in parochia communicabit.

QUÆSTIO VI.

Sexta verò quæstio eodem septimo capitulo Concilii Carthaginensis III. *terminatur, in quo sequitur.*

C. I. ¶ *In civili & proprio duntaxat negotio ad arguendum admittitur, qui in Episcopi accusatione culpabilis invenitur.*

ILlud *e* verò placuit, ut cùm agere cœperit in Episcoporum judicio, si fuerit acculatoris persona culpabilis, ad arguendum *f* non admittatur, nisi proprias causas, non tamen Ecclesiasticas, vel 1 criminales asserere *g* voluerit.

1 ¶ Vel criminales] *Abest hoc à Concilio, & cæteris collectoribus, sed retentum est ob casum, & reperitur in c.* si accusatorum.

C. II. ¶ *Propriam causam agere valet, cui accusare non licet.*

Item ex Concilio Carthaginensi VII. *c.2. prope finem.*

OMnibus *h*, quibus accusatio denegatur, in causis propriis accusandi licentia non est deneganda.

C. III. ¶ *In accusatione Episcoporum deficiens, civiliter tantùm experiri poterit.*

Item Felix Papa *omnibus Episcopis per Galliæ provincias constitutis, epistolâ secundâ.* a.

SI *a* accusatorum personæ in judicio Episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere, non tamen criminales, vel Ecclesiasticas voluerint.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Hadrianus Papa *in capitulis, c.5.*

QUòd si accusatorum personæ in judicio Episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas habuerint, non tamen criminales, vel Ecclesiasticas.

CAUSA V.

IN *infamiam cujusdam Episcopi chartula accusationis occultè conscribitur: tandem accusator procedit in publicum. Episcopus autem semel literis evocatus, causa suæ die statutâ adesse non valens, per procuratorem Judici se præsentavit: absque Synodali audientia damnatur. Damnum judicio per appellationem renovato, de accusatoris inimicitia Episcopus conqueritur: tandem in ipsa probatione deficit accusator.*

1 *Primò quæritur, Quâ pœnâ sit feriendus, qui famosum libellum clanculò scribens, probare negligit, quæ literis mandavit?*

2 *Secundò, Quoties sit vocandus ad causam, antequam sententiam damnationis accipiat?* b

3 *Tertiò, An per procuratorem causam suam agere valeat, qui per seipsum causæ suæ adesse non potest?*

4 *Quartò, An absque Synodali audientia sit damnandus?*

5 *Quintò, An ideo aliquis habendus sit inimicus, quia crimen alterius indicat?*

6 *Sextò, Quâ pœnâ sit plectendus, qui, quod intulit, probare non valet?*

QUÆSTIO I.

De prima quæstione Hadrianus Papa *scribit in capitulis, c cap.49. al.50. dicens.*

C. I. ¶ *Flagelletur, qui scripta in alterius famam neglexerit probare.*

QUi *d* in alterius famam publicè 1 scripturam, aut verba contumeliosa confinxerit, & repertus scripta non probaverit, flagelletur: & qui ea prius invenerit, rumpat, si non vult auctoris facti causam incurrere.

1 ¶ Publicè] *Hadrianus, Capitulare Caroli, & Ivo habent,* in publico.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *l.5. epist.39. sive c.130.*

QUidam *e* maligni Spiritus consilio repletus, contra Castorium Notarium, ac responsalem nostrum, nocturno silentio in publico 1 civitatis loco contestationem posuit in ejus crimine loquentem, mihique etiam de facienda pace callidè contradicentem 2. Et quia quisquis veraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare, oportet, ut publicè exeat, & quæcunque in contestatione sua loqui præsumpsit, ostendat. Quòd si non exierit, neque publicè confessus fuerit, quisquis ille sit, qui hoc agere præsumpsit, vel consensum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei, & Domini nostri JESU CHRISTI spiritu definimus, ut sancti ejus corporis ac sanguinis participatione privatus sit. Si verò, quia latet, & quoniam nescitur, teneri ad disciplinam *f* non valet, si tanti mali conscius, etiam prohibitus, corpus ac sanguinem Domini

a *Et Felix Epist.2. ad Episcopos Galliæ.* b *Anſ.l.3.c.122. Burch.l.1.c.160. Ivo p.5.c.270. Pann.l.4.c.106.* c *inf.5.q.3. si ægrotans.* d *al.voluisse.* e *Anſelm.l.3.c.121. Burch. ibidem. Ivo ibid. Pann.ibid.* f *al. ad accusandum, vel agendum.* g *al. dicere.* h *Ivo part.16.c.64.*

a *3.q.10.c.fin. Ivo p.6.c.418.* b *al.excipiat.* c *Capit.l.7. c.361.* d *Anſ.l.3.c.88. Ivo p.4.c.156. & p.16.c.235.* e *Ivo p.6.c.381.* f *al. à disciplina] orig.*

percipere

percipere præsumit, anathematis ultione percussus 3 sit, & ut fallax, ac postifer à sanctæ Ecclesiæ corpore sit divisus. *& infrà.* Sin autem in eadem civitate egressus ad publicum potuerit docere, quæ dixit, vel certe sciens se non posse, quæ scripsit, ostendere, errorem suum fuerit aperte confessus, Dominici corporis ac sanguinis participatione non sit privatus, neque à corpore sanctæ Ecclesiæ alienus existat.

1 ¶ Publico] *Hæc vox abest à manuscriptis, & originali, & Ivone: sed ob casum est retenta, & in aliquot vetustis est glossa interlinearis.*

2 ¶ Contradicentem.] *Quæ sequuntur usque ad vers.* Quòd si, *addita sunt ex ipsa epistola, & referuntur etiam ab Ivone.*

3 ¶ Percussus sit,] *Anteà legebatur,* percutiatur: *sed cum ea, quæ antecedunt, ipse facto ligent, quia ad occultum delictum referuntur, emendatum hoc est, quemadmodum alia multa, ex epistola ipsa. Apud Ivonem verò legitur,* anathematis ultione percussus, ut fallax, &c.

C. III. ¶ *Anathematizentur, qui famosos libellos in Ecclesia ponunt.*

Item in Concilio Eliberitano, *c.52.*

SI *a* qui inventi fuerint famosos libellos in Ecclesia ponere, anathematizentur.

Item Codice lib.9. titulo de famosis libellis, lege unicâ, Impp. Valentinianus & Valens, AA. [¶ Si quis famosum libellum domi, sive in publico, vel quocunque loco ignarus repererit, aut corrumpat, priusquam alter inveniat, aut nulli confiteatur inventum. Si verò non statim easdem chartulas vel corruperit, vel igne consumpserit, sed vim earum manifestaverit, sciat, se quasi auctorem hujusmodi delicti capitali sententiæ subjugandum. *& infrà.* [Hujusmodi autem libellus alterius opinionem non lædat.]

QUÆSTIO II.

Vocatio autem ejus, qui impetitur, non semel, sed bis, & tertiò per congruum spatium rationabilibus scriptis fieri debet.

C. I. ¶ *Vocatio ad Synodum ejus, qui impetitur, & in scriptis, & per spatium fiat congruum.*

Unde Damasus Papa *Stephano Archiepiscopo epist.3. scribit, dicens:* a.

VOcatio *b* ad Synodum juxta decreta Patrum canonica ejus, qui impetitur, rationabilibus 1 scriptis per spatium fieri debet congruum atque canonicum: quia, nisi canonicè vocatus fuerit, suo tempore & canonicâ ordinatione, licèt venerit ad conventum quâcunque necessitate, nisi sponte voluerit, nullatenùs suis respondebit infidiatoribus.

1 ¶ Rationabilibus scriptis] *In epistola Damasi loco horum verborum legitur,* tam suâ præsentiâ, quàm & scriptis, atque apocrysariis: *verum Anselmus, Burchardus, auctor Polycarpi, & Ivo cum vulgata lectione conveniunt.*

C. II. ¶ *Quibus temporum spatiis reus vocetur ad causam.*

Item Sylvester Papa. a.

PRæsenti *c* decreto censemus, ut inprimis paternaliter *d* vocentur, & per septem dies expectentur, nullius Ecclesiasticæ rei interdictâ licentiâ. Huic verò expectationi iterùm addantur septem dies, interdictâ Ecclesiam intrandi licentiâ, & omnia Divina officia audiendi. Post verò addantur duo dies, quibus à pace, & communione sanctæ Ecclesiæ sint suspensi. Deinde verò iterùm aliis duobus diebus sub eadem expectatione deportentur 1. Quibus uno die superaddito, omni expectatione veluti jam desperatâ, reus mox anathematis gladio feriatur.

1 ¶ Deportentur.] *Anteà legebatur,* expectentur. *Emendatum est ex Polycarpo, Anselmo, & vetustis Gratiani exemplaribus, in quorum nonnullis hæc est glossa interlinearis:* id est, expectentur.

C. III. ¶ *Nullius accusatio per scripta suscipiatur.*

Item Damasus Papa *ad Episcopos Italiæ, epist. 6.* a

RElatum *a* est ad sedem Apostolicam, vos accusationes fratrum per scripta suscipere absque legitimo accusatore. Quod deinceps in omni terrarum orbe fieri Apostolicâ auctoritate prohibemus, & quod nuper factum est, absque ulla retardatione corrigere *b* curamus, nec *c* unquam priùs per scripta eorum, qui accusantur, causam discutere liceat, quàm per querelantium institutionem *d* vocati canonicè ad Synodum veniant, & præsens per præsentem agnoscat veraciter, & intelligat, quæ ei objiciuntur. *& infrà.* ¶ Leges enim seculi accusatores præsentes exigunt, & non per scripta absentes. Unde canonica Patrum constituta non semel, sed sæpissimè clamant, nec accusationes, nec testimonium *e* ullum per scripta posse proferre, nec de aliis negotiis quicunque testimonium dicant, nisi de his, quæ sub præsentiâ eorum acta esse noscuntur. Similiter, & qui *f* alium accusare elegerit, præsens per se, & non per alium accuset, inscriptione videlicet præmissâ. Neque ullus unquam judicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum namque *g* est, ne ira quenquam subripiat *h*, faciatque citiùs omne, quod non licet.

C. IV. ¶ *Vi, aut timore ejecti, aut suis rebus expoliati, ad Synodum non vocentur.*

Item Felix Papa II. *Anastasio, & omnibus Orientalibus Episcopis, epist. primâ, c.3.* a.

SI *i* Primates, accusatores Episcoporum cum eis pacificare familiariter minimè potuerint, tunc tempore legitimo eos ad Synodum canonicè convocatam, non intra angusta tempora canonicè convocent, & non priùs, quàm eis per scripta significent, quid eis opponitur, ut ad responsionem præparati adveniant. Nam si aut vi, aut timore ejecti, aut suis rebus expoliati fuerint, nec canonicè vocari ad Synodum possunt, nec respondere æmulis debent, antequam canonicè restituantur, & sua eis omnia legaliter reddantur.

His auctoritatibus evidentissimè datur intelligi, quòd nisi quis canonicè vocatus fuerit, etiamsi aliquâ occasione ad Synodum veniat, suis nullatenus cogitur respondere insidiatoribus. Canonica autem vocatio est, quando servato dierum interstitio, secundùm auctoritatem beati Sylvestri, causa sua literis adesse jubetur, quibus, quid ei objiciatur, auctoritate Felicis Papæ *significari oportet.*

QUÆSTIO III.

Quòd autem per procuratorem suum causam agere valeat, qui impeditus causæ suæ adesse non valet, auctoritate Romanæ Synodi, *quæ tempore* Hadriani *k* Papæ *celebrata est, probari videtur, in qua c.5. sic statutum legitur.*

C. I. ¶ *Pro se Legatum ad Synodum mittat, quem gravis necessitas premit.* a.

SI *l* ægrotans fuerit Episcopus, aut aliqua eum gra-

a *Cap.l.6.c.243. Polyc.l.3.tit.21. Anſ.l.3.c.89, Ivo p.3. c.251. & 4.c.154. Burch.3.c.99.* b *Polyc.l.5.tit.1. Anſ.l.3. c.50. Burch.l.1.c.156. Ivo p.5.c.266.* c *Polyc.l.5.tit.3. Anſel.l.3.c.120.* d *al.personaliter.*

a *Anſ.l.3.c.48. Polyc.l.5.tit.1.* b *corrigi regamus,] orig.* c *11.q.3.c.eorum qui.* d *al. institutiones.* e *testimonia] orig.* f *3.q.9. qui accusare.* g *al.quoque.* h *al. cuiquam subrepat,]* i *Burch.l.1.c.221. Ivo p.5.c.335.* k *In cap.Hadriani, c.5. & Felix I. epist.2.* l *Polyc.l.5.tit.1, Burch.l.1.c.51. Ivo p.5.c.16. Pann.l.4.c.19. 4.q.5. unico.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

vis necessitas detinuerit, pro se Legatum ad Synodum mittat, nec à communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam, electorum judicum die statutâ literis evocatus, minimè occurrerit, hoc est, (nisi aliena *a* præoccupaverit necessitas) infra duorum, vel trium mensium spatium, & eo ampliùs, prout causa dictaverit.

Codicis lib. 9. tit. de accusat. & inscript. l. 3. Imp. Alexander August. ¶ [Reos capitalium criminum absentes etiam per procuratorem defendi leges publicorum judiciorum permittunt.] ¶ *Ecce, quòd Episcopus impeditus, & causa sua adesse non valens, Legatum pro se jubetur ad Synodum mittere. Sed Legatus iste non ad causam agendam, sed ad necessitatem Synodo exponendam mittitur, quâ impeditus Episcopus Synodo præsentiam suam exhibere non valuit. Causam autem (maximè criminalem) nulli, nisi per se agere licet.*

C. II. ¶ *Criminaliter accusans, vel accusatus per se experiatur.*

Unde Hadrianus Papa *in capitulis, c. 38. ait:*

IN *b* criminalibus causis nec accusator, nisi per se, aliquem accusare potest, nec accusatus per aliam personam se defendere permittitur.

C. III. ¶ *In omnibus causis, præterquam in criminalibus, Episcopi & Sacerdotes pro se Advocatum habeant.*

Item Anacletus Papa.

QUia Episcopus, universique Sacerdotes ad solam laudem Dei, bonorumque operum actiones constituuntur, debet unusquisque eorum tam pro Ecclesiasticis, quam etiam pro suis actionibus (excepto publico videlicet crimine) habere Advocatum, non malæ famæ suspectum, sed bonæ opinionis, & laudabilis artis inventum: ne dùm humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

¶ *Hoc capitulum, quod ex Anacleto citatur, habetur in Concilio Eugenii Papæ secundi, tempore Ludovici ac Lotharii Imperatorum habito, cap. 19. Quod etiam à Leone quarto est repetitum. Ex quo canone Lotharius, lib. 2. legum Longobard. tit. de advocatis, & Vicedominis, octavum Capitulare composuit.*

QUÆSTIO IV.

Quod autem absque Synodali audientia damnari non debeat, auctoritate Julii Papæ *c probatur, qui epist. 1. ait:*

C. I. ¶ *Nisi in legitima Synodo Episcopus judicari, vel audiri non debet.* A.

NUllus Episcopus, nisi in legitima Synodo, & suo tempore Apostolicâ auctoritate convocatâ, super quibusdam *d* criminationibus pulsatus audiatur, vel *e* judicetur, vel damnetur. Sin aliter præsumptum à quibusdam fuerit, in vanum deducatur, quod egerint, nec inter statuta 1 Ecclesiastica ullo modo reputetur.

1 ¶ Statuta] *Abest hæc dictio ab originali, & cæteris locis indicatis.*

C. II. ¶ *Episcopus accusatus à duodecim audiatur, causa verò finis ad sedem Apostolicam deferatur.*

Item Zepherinus *Urbis Romæ Archiepiscopus, epistolâ primâ Episcopis Siciliæ.* A.

DUodecim *f* judices quilibet Episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat, à quibus ejus causa juste judicetur: nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel judicetur, quàm ipsi per se eligantur, & regulariter vocatus *g* ad suorum primò conventum Episcoporum, per eos ejus causa juste audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis verò ejus causæ ad sedem Apostolicam deferatur, ut ibidem terminetur: nec antea finiatur (sicut ab Apostolis, vel successoribus eorum olim statutum est) quàm ejus auctoritate fulciatur.

Quòd verò absque Synodali audientia Episcopus damnari prohibetur, sine præjudicio Romanæ sedis oportet intelligi, quæ suâ auctoritate quoslibet valet damnare, vel damnatos absolvere. Unde Gelasius Papa: [Ipsi sunt canones, &c.] *infrà causâ nonâ,* [Sententiâ *a* excommunicationis notatus.] ¶ *Item Hadrianus, c. 8.* [Salvo Romanæ Ecclesiæ in omnibus Primatu, manifestum est, quòd illa, quæ sunt per unamquamque provinciam, ipsius provinciæ Synodus dispensat: sicut in Nicæno *b* constat decretum esse Concilio.] *Cùm verò accusatus ad Concilium venerit, quicquid considentium consultationibus agitur, aut ab accusantium parte proponitur, non contentiosis vocibus, sed mitissimâ verborum relatione proferatur.*

C. III. ¶ *In cognitione causarum contentiosi locum non habeant.*

Unde in Toletano Concilio XI. *c. 1. legitur:*

IN loco *c* benedictionis considentes Domini Sacerdotes nullis debent aut indiscretis vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari *d*, nullis etiam vanis fabulis, vel risibus agi, & (quod deterius est) obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. [*Si quis enim* (ut Apostolus *e* ait) *putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.*] Cultum enim suum justitia perdit, quando silentia judicii obstrepentium turba *f* confundit, dicente Propheta *g*: [*Erit cultus justitiæ silentium.*] Debet ergò quicquid aut consultationibus *h* considentium agitur, aut ab *i* accusantium parte proponitur, sic mitissimâ verborum relatione proferri, ut nec contentiosis vocibus sensus audientium turbent, nec iudicii *k* vigorem de tumultu enervent. Quicunque ergò in conventu Concilii hæc, quæ præmissa sunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu, aut contumeliis, vel risibus Concilium conturbaverit, juxta divinæ legis edictum, quo præcipitur: *l* [*Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium,*] & cum omni dedecore de confessione *m* abstractus, à communi cœtu secedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat.

QUÆSTIO V.

Nunc autem quæritur, An sit aliquis judicandus malevolus, quia crimen alterius indicat. De hoc scribit B. Augustinus *n serm. 3. de communi vita Clericorum, seu regulâ tertiâ, dicens:*

C. I. ¶ *Magis nocet, qui crimen celat, quàm qui amicabiliter vindicat.*

NOn vos judicetis esse malevolos, quando crimen alterius indicatis. Magis quippe innocentes non estis, si fratres vestros, quos indicando corrigere potestis, tacendo perire permittitis. Si enim frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari, dum timet secari, nonne crudeliter à te sileretur ac misericorditer indicatur? quantò ergò potius debes *o* manifestare crimen, ne deterius putrescat in corde?

a *alia*] *orig.* b *Anst. l. 3. c. 81. Pann. l. 4. c. 36.* c *Et in C. Hadriani. c. 3. Capitular. l. 6. c. 227.* d *al. quibusvis.* e *al. id est.* f *3. q. 3. c. 1. Polyc. l. 5. tit. 4. Anst. l. 3. c. 45. Ivo part. 5. c. 245.* g *al. vocatus.*

a *est initium causæ nonæ.* b *Suprà 3. q. 6. neminem.* c *Anselm. in princ. Ivo p. 4. c. 245.* d *al. perturbare.* e *Jac. 1.* f *al. turbo. al. quando silentium parit, & judicium obstrepentium turba confundit.*] g *Esa. 32.* h *aliter collationibus.* i *aliter à causantium.* k *al. judicium.* l *Proverb. 22.* m *in vulgatis legebatur, confessione, & al. concessione.* n *Idem epist. 109.* o *eum debes manifestare, ut, &c.*] *orig.*

C. II. ¶ *Nec qui parcit, est amicus, nec qui verberat, inimicus.*

Idem *ad Vincentium Donatistam, & Rogatistam, epist. 48.*

NOn *a* omnis, qui parcit, amicus est, nec omnis, qui verberat, inimicus. [*Meliora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici.*] Melius est cum severitate diligere, quàm cum lenitate decipere. ¶ Utilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligebat, quàm esurienti panis frangitur, ut injustitiæ seductus acquiescat. ¶ Et qui phreneticum ligat, & qui lethargicum excitat, ambobus molestus, ambos amat. Quis nos potest ampliùs amare, quàm Deus? Et tamen nos non solum docere suaviter, verùm etiam salubriter terrere non cessat. Fomentis lenibus, quibus consolatur, sæpè etiam mordacissimum medicamentum tribulationis adjungens, exercet fame Patriarchas *b*, etiam pios & religiosos; populum contumacem pœnis gravioribus agitat; non aufert ab Apostolo *c* stimulum carnis tertiò rogatus, ut virtutem in infirmitate perficiat. *& infrà.* ¶ Noveris 1 aliquando furem avertendis pecoribus pabulum spargere, aliquando pastorem flagello ad gregem pecora errantia revocare.

1 ¶ Noveris] *Apud B. Augustinum legitur:* & noveris, *pendere, hæc pars ex superiore periodi parte:* & putas nullam vim adhibendam esse homini, &c.

C. III. ¶ *Non odio habetur, sed diligitur, qui castigatur & corripitur.*

Item ex sermone 84. Ambrosii, *qui sic incipit:* [Amarior fortasse.]

NOn osculatur semper pater filium, sed & aliquando castigat. Ergò, quando castigatur, qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas suas, quæ dulciores sunt, cùm amarissimè *d* inferuntur. Dulcior enim est religiosa castigatio, quàm blanda remissio. Unde ait Propheta *e*: [*Dulciora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici.*]

Ex his verbis datur intelligi, quòd magis confert utilitati fraternæ, qui crimen accusando vel indicando persequitur, quàm qui celando fovere nititur. Eusebius *autem Papa contrà statuere videtur, dum aliorum crimina sponte confitentes in Episcoporum accusatione recipi prohibet, dicens epist. primâ ad Episcopos Galliæ.*

C. IV. ¶ *Ad accusationem non admittantur aliorum crimina sponte confitentes.* A.

ILli *f*, qui aut in fide Catholica, aut in inimicitia suspecti sunt, ad pulsationem Episcoporum non admittantur: quia veritatem professionis infidelitas & inimicitia impedire solet. Nec illi credendi sunt, aut admittendi, qui aliorum sponte crimina confitentur. Et ideò replicanda est solicitè veritas, quam sponte prolata in illis vox habere non potest. Hanc diversis cruciatibus è latebris suis religiosus *g* tortor exigere debet, ut dum pœnis corpora subjiciuntur, quæ gesta sunt, fideliter & veraciter exquirantur.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item *in Proverbiis, c. 11.*

QUi ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum. *Item infrà, c. 25.* Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio citò, ne postea emendare non possis, cum dehonestaveris amicum tuum.

Sed aliud est, ex charitate aliorum crimina deferre, ut quos secretâ admonitione corrigere non possumus, convictos judicii sententia corripiat: atque aliud, insidiando falsa objecere, vel insultando vera facile exprobrare. Illud verò charitatis, hoc autem impietatis est officium. Unde in eisdem Proverbiis, cap. 12. dicitur: [Verba impiorum insidiantur sanguini: os justorum liberabit eos.] *& infrà.* [Qui quod novit loquitur, judex 1 justitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.] *Item.* ¶ [Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii. *Item c. 13.* ¶ [Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratè *a* loquitur, sentiet mala.] *& infrà.* [Verbum mendax justus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.] *Item Augustinus in Psal. 37.* b [Si aliquando 2 humanâ infirmitate pedes nostri in aliquod peccatum moventur, insurgunt linguæ iniquissimorum inimicorum, cum fuisset miserendum: irrident impii, ùnde dolent pii.]

1 ¶ Judex] *Sic in Bibliis etiam Compluti & Antuerpiæ impressis. Sed in nonnullis manuscriptis habetur,* index. *Græce autem,* ἐπιδείκνυσιν δίκαιος πίστιν ἀναγγέλλει δὲ ὁ μάρτυς τῶν δικαίων δόλιος: *id est*; clarum testimonium dat justus, testis autem injustorum dolosus.

2 ¶ Si aliquando] *Hic versiculus videtur sumptus partim ex verbis B. Augustini, partim ex glossa marginali & interlineari, in eundem locum ex eod.* B. Augustino & Cassiodoro.

QUÆSTIO VI.

1 ips *Qui autem, quod intendit, probare non valet, puniendus est.*

C. I. ¶ *Puniatur, qui alii falsa intulerit.*

Unde Hadrianus Papa *ait in capitulis c, c. 41.*

OMnis *d*, qui aliis falsa intulerit, puniatur, & pro falsitate ferat infamiam.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius Papa.

Qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam si probâsset, reus utique sustineret.

¶ *Hic Gratianus partem sequentis capituli, quasi quandam per se sententiam, quod non raro solet, proponit.*

C. III. ¶ *Quâ pœnâ feriatur, qui crimen illatum non probat.*

Item *in Regesto.*

QUia *e* juxta canonicas Patrum sententias, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam si probâsset, reus utique sustineret, ac per hoc, quia Subdiaconus crimen Diacono probare non potuit, quoniam impositionem manûs (quâ carere non potuisset) non habuit, non solùm 1 Sacerdotio, sed officio caruit, & tanquam reverà infamis meruit verberibus castigari. Nam cui cum tribus testibus, veluti Laico crimen quodlibet approbatur, non est mirum, quod objecit, dum probare non sufficit, si corporali infamiæ, quemadmodum Laicus, ex juris similitudine subjugatur. Quod enim esset Diacono gradum amittere, hoc fuit Subdiacono famæ plenitudine caruisse.

¶ *In regesto B. Gregorii hæc non sunt inventa, sed habentur omnia in vita ipsius à Joan. Diacono scripta lib. 4. c. 51. Is enim, postquam citavit epistolam 66. libri noni, Anthemio Subdiacono scriptam, inde ista collegit:* Idcircò Gregorius non probantem, quod objecerat, Subdiaconum officio jubet privari, quia juxta canonicas Patrum sententias, qui calumniam, &c. *usque ad finem. Sicut autem caput hoc ex Joan. Diacono sumptum est, ita in Decretalibus caput primum tit. de calumniat. ex ipsa Gregorii ad Anthemium epistola est acceptum.*

1 ¶ Solùm] *Vox ista abest ab originali, sed ob glossam non est inducta.*

Coduce libro primo, titulo de Episcopis & Clericis. l. 1. Imperator Theodosius.

2 pars. ¶ *Presbyteri citra injuriam quæstionis testimonium*

a *inconsideratus est ad loquendum,*] *vulg.* b *in versic. quia dixi.* c *C. 1. 2. c. 277.* d *Anst. l. 3. c. 92.* e *Joan. Diacon. l. 4. vita B. Gregorii, c. 31.*

a *23. q. 4. nimium. §. non omnis. Proverb. 27.* b *Genes. 42.* c *2 Cor. 12.* d *al. amarius.* e *Proverb. 27.* f *Anst. l. 3. c. 25.* g *rigorosus*] *orig.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicant, ita tamen, ut falsa non simulent. Cæteri verò Clerici, qui eorum a *deinde gradum, vel ordinem sequuntur, si ad testimonium dicendum petiti fuerint, prout leges præcipiunt, audiantur: ut salva tamen sit litigatoribus falsi actio, si fortè Presbyteri, qui suo* b *nomine superioris loci testimonium dicere citra aliquam corporalem injuriam sunt præcepti, hoc ipso, quòd nihil meruant, vera suppresserint. Multò magis enim pœnâ digni sunt, quibus cùm plurimum honoris per nostram jussionem delatum est, si occultè* c *inveniantur in crimine.* ¶ Item constitutione tertiâ, coll. nonâ *d.* ¶ *Presbyteri, seu Diacenii, si falsum testimonium dixerint, si quidem in re pecuniaria, divino ministerio duntaxat per tres annos separati, monasterio tradantur: sin in criminali, Clericatûs honore nudati, legitimis pœnis subjiciantur. Cæteri verò Clerici communi jure ab officio Ecclesiastico pulsi, sine delectu causæ legitimè coërceantur.*

1 ¶ Communi] *Hæc omnia verba*, communi jure ab officio Ecclesiastico pulsi, *absunt à manuscriptis, sunt tamen in translatione, quæ habetur in Codice. Nec verò Gratianus ipsa omnino verba aut veteris interpretationis, aut Juliani, aut Irenii retulit. Quare operæ pretium fuerit Novellam ipsam Græcam, & vulgatas interpretationes consulere: extant enim aliquæ varietates non contemnendæ.*

C. IV. ¶ *Ad sanctæ communionis ministerium* e *non accedat, qui crimen illatum non probat.*

Item Gregorius *Januario Episcopo, lib. 3. epist. 24.*

3 EPiphanium 1 Presbyterum quorundam Sacerdotum *f* literis criminaliter accusatum, cujus nos, ut valuimus, discutientes causam, nihilque in eo objectorum reperientes, ut ad locum suum reverteretur, absolvimus. Criminis ergò ejus auctores te volumus perscrutari: & nisi qui easdem transmisit epistolas, paratus fuerit, hoc, quod objecit, canonicis atque districtissimis probationibus edocere, nullatenùs ad sanctæ ministerium *g* communionis accedat.

1 ¶ Epiphanium] *In epistola hæc antecedunt:* Præterea nôsti latorem præsentium Epiphanium Presbyterum quorundam, &c.

C. V. ¶ *Quâ pœnâ delator sit feriendus.*

Item ex decreto Hadriani Papæ *h, cap. 49.*

DElatori *i* autem lingua capuletur, aut convicto caput amputetur. ¶ Delatores autem sunt, qui invidiâ produnt alios.

¶ *Habetur inter capitula Hadriani, c. 59. allatum, quantum conjicere licet ex legibus secularibus. Nam in Codice Theod. lib. 10. tit. 10. l. 2. ferè idem, in libro autem 7. Capitul. c. 369. prorsus idem habetur.*

C. VI ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item ex* Concilio *k* Eliberitano.]

DElator *l* si quis extiterit fidelis, & per delationem ejus aliquis fuerit proscriptus, vel interfectus, placuit, non 1 nisi in fine accipere communionem. Si levior causa fuerit, infra quinquennium accipere poterit communionem. Si catechumenus fuerit, post quinquennii tempora admittatur ad baptismum.

1 ¶ Non nisi] *In Concilio ipso, & Capitularibus legitur,* nec in fine: *quod in multis ejusdem Concilii decretis repetitur. Quomodo autem hîc, & apud Burchardum, atque Ivonem legitur, convenit canoni 13. Nicæni Concilii, in quo sic statutum est:* De his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua, regularisque servabitur, ita, ut si quis egreditur è corpore, ultimo & necessario viatico minimè privetur. *Hanc controversiam sopisse explicat Innoc. I. epist. 3. c. 2. Exuperio Episcopo Tolosano.*

a *aliter eum.* b *aliter sub.* c *al si in occulto inventatur crimen.* d *Cod. eod. tit. Authentica seq. Presbyteri. Novellâ 123. 9. reverendissimis.* e *al. mysterium.* f *al. Sardorum.* g *al. mysterium.* h *In capit. Hadriani, cap. 49.* i *Capit. l. 7. c. 360. Ansl. l. 3. c. 88.* k *Capit. l. 6. c. 244.* l *Burch. l. 6. c. 27. Ivo p. 10. c. 156.*

C. VII. ¶ *Qui innocentem falsò crimine maculaverit, Sacerdotis arbitrio pœnâ diuturnâ purgetur.*

Item ex octava Synodo. a

SI quis falsum dixerit, vel personam innocentis falso crimine maculaverit, juxta Sacerdotis arbitrium diuturnâ pœnitentiâ expurgetur.

¶ *Capiti huic in vulgatis erat propositum nomen Paleæ, quod fictitium est auctoritate omnium vetustiorum exemplarium, quotquot collatæ sunt. Extat autem in regula Monachorum B. Isidori, c. 17.*

C. VIII. ¶ *A communione coërceatur vel secularis, vel Laicus, qui Ecclesiam, vel Clericum per calumniam fatigaverit.*

Item ex Concilio Agathensi, *c. 32.*

SI *b* quis verò secularium per calumniam Ecclesiam, aut Clericum *c* fatigare tentaverit, & convictus fuerit, ab Ecclesiæ liminibus, & à Catholicorum communione, nisi dignè pœnituerit, coërceatur. *d*

CAUSA VI.

DUo fornicatores, & infamiâ notati, quendam religiosum Episcopum de Simonia accusare nituntur: reus alterius provinciæ Archiepiscopi judicium expetit: tandem in probatione deficit accusator: Reus cogitur ad suæ innocentiæ assertionem.

1 *Hic primum quæritur, An crimine irretiti, vel infamiâ notati ad hujusmodi* e *accusationem sint admittendi?*

2 *Secundò, Si Episcopus in accusationem vertere voluerit, An simplici assertioni suæ sit fides habenda?*

3 *Tertiò, Si liceat sibi expetere judicium Archiepiscopi alterius provinciæ?*

4 *Quartò, Cujus judicium sibi sit expetendum, si circa suam sententiam Episcopos suæ provinciæ discordare contigerit?*

5 *Quintò, Si in probatione deficit accusator, An reus sit cogendus ad probationem suæ innocentiæ?*

QUÆSTIO I.

QUòd autem crimine irretiti alios accusare non possint, Anacletus Papa *testatur, epistolâ secundâ, Episcopis Italiæ dicens.*

C. I. ¶ *A criminosis Sacerdos accusari non permittitur.* α

SI Sacerdos sine crimine eligi præcipitur, nullatenùs ab hominibus criminibus irretitis accusari aut calumniari permittitur; nec ab aliis, quàm ab iis, qui sine crimine sunt, & juxta 1 electionem Sacerdotes ordinari possunt, & tales per omnia inveniuntur, quales Sacerdotes eligi jubentur.

1 ¶ Juxta electionem] *Sic in omnibus collatis manuscriptis codicibus, præterquam in uno, in quo est,* justâ electione. *In vulgatis erat,* & juxta electionem canonicam. *In epistola autem ipsa sic legitur:* & juxta electionem, si necessitas fuerit, aut ipsi volendo Domino servire elegerint, Sacerdotesque sine crimine fieri, & ordinari possint, & tales per omnia fuerint, quales eligi Sacerdotes jubentur.

C. II. ¶ *Infames, & qui culpis exigentibus ad Sacerdotium provehi non possunt, Sacerdotes non accusent.*

Item Hadrianus Papa *in capitulo, c. 21.*

I. OMnes *f* verò infames esse dicimus, quos leges seculi infames appellant, & omnes, qui culpis exigenti-

a *In regula Isidori, c. 17.* b *Ansl. l. 3. c. 116. Burch. l. 15. c. 5. Ivo p. 6. c. 362. & p. 16. c. 6.* c *Clerum] orig.* d *al. arceatur.* e *al. hujus.* f *Polyc. l. 5. tit. 1.*

exigentibus ad Sacerdotium non possunt provehi. Indignum est enim, ut illi eos accusent, qui esse non possunt, quod ipsi sunt: quoniam sicut majores à minoribus non judicantur, ita nec criminari possunt.

C. III. ¶ *Infames sunt, qui regnum Dei consequi non valent.*

Item Fabianus Papa *epist. 2. Episcopis Orientalibus.*

ILli, qui illa peccata penetrant, de quibus Apostolus *a* ait: [*Quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur:*] valdè cavendi sunt, & ad emendationem, si voluntariè noluerint, compellendi: quia infamiæ maculis sunt aspersi, & in barathrum delabuntur, nisi eis Sacerdotali auctoritate subventum fuerit. ¶ Similiter & illi, de quibus ipse ait *b*: [*Cum hujuscemodi hominibus nec cibum sumere:*] quia infamiâ sunt notati, antequam Sacerdotali auctoritate sanentur, & in gremio sanctæ matris Ecclesiæ redintegrentur: quia, qui extra nos sunt, nobiscum communicare non possunt.

C. IV. ¶ *Ante satisfactionem excommunicati ad accusationem non admittantur.*

Item Fabianus, *epist. 1.* α

II. OMnes *c* illi sunt ab accusatione repellendi, quos Apostolus commemorat, dicens *d*: [*Cum eis nec cibum sumere,*] & ante satisfactionem Ecclesiæ non sunt suscipiendi.

C. V. ¶ *Sacerdotes non nisi à coæqualibus accusari debent.*

Item Clemens Papa *Jacobo Hierosolymorum* 1 α. *Episcopo, epist. 1.*

BEatus *e* Petrus homicidas & adulteros, & cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coæquales non erant, ab Episcoporum *f* vexatione & accusatione, dicente *g* Domino, prohibebat, & non nisi coæqualibus aliquid eis inferri debere docebat. *& paulò post.* ¶ Infames etiam omnes, & quos Primates, & leges seculi non suscipiunt, sed & Laicos ab eorum accusatione, & vexatione semper repelli debere rogabat, & cunctos illis subditos esse præcipiebat: cunctorum Sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, ac diserertam à secularibus, & Laicis hominibus esse, & spirituales quosque, atque Sacerdotes super carnales, ac Laicos semper constituendos docebat, quoniam pro minimo nobis esse debet, ut à talibus arguamur, & judicemur, vel ab humano die *h*. Majores verò à minoribus nec accusari, nec judicari ullatenùs posse dicebat: quoniam non solùm hoc divinas, sed & leges seculi inhibere docebat.

1 ¶ Hierosolymorum] *Antea erat,* Metropolitano. *Emendatum est ex plerisque manuscriptis codicibus. Nam & Clemens in epistola sic ipsum Jacobum vocat.*

C. VI. ¶ *Qui criminosus fuerit, Sacerdotes accusare non potest.*

Item Hadrianus Papa *in capitulo, c. 68.*

QUi *i* crimen intendit, agnoscendum est, si ipse antè non fuerit criminosus: quia periculosa est, & admitti non debet rei adversùs quemcunque professio. *& infrà, c. 72.* ¶ Testes autem sine aliqua sint infamia, uxores & filios habentes, & Christum omnino prædicantes.

Non solùm autem criminosi, sed etiam quilibet alii ab accusatione Episcoporum repelluntur.

C. VII. ¶ *Deo non placet, qui servos suos accusat.*

Unde Anacletus Papa, *epist. 1. ait:* α

SI omnia in hoc seculo vindicata essent, locum divina judicia non haberent. Supervacuis enim ad beneficia laborat impendiis, qui solem certat facibus adjuvare. Ideò si aliquis putat se Deo in hoc placere, quòd servos suos accusat, & ut meliores fiant, dicit se hoc agere, in vanum laborat, & plùs invidiæ stimulis agitatur, quàm charitatis: quoniam gratiæ plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requirit commendationis augmenta.

C. VIII. ¶ *Populus Sacerdotes arguere, vel increpare non valet.*

Item Telesphorus *a epistolâ unicâ, c. 3.* α

SAcerdotes *b*, qui proprio ore corpus Domini consiciunt, ab omnibus sunt audiendi, atque timendi; non dilacerandi, aut detrahendi: quia à quibus se Domini populus benedici, salvari & instrui cupit, nullatenùs debet eos arguere, nec vulgus in eorum accusatione suscipi. Populus enim ab eis docendus est, & corripiendus; non ipsi ab eo: quia non *c* est discipulus super magistrum. *& infrà.* ¶ Dei ergò accusat ordinationem, qui eos, qui ab eo constituuntur Sacerdotes, accusat, vel damnari cupit. *Idem infrà.* d ¶ Hi, qui 1 non sunt idonei, non suscipiantur ad accusationem: omnes, qui adversùs Patres armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes venerandi sunt, non respuendi, aut insidiandi.

1 ¶ Hi, qui] *In aliquot vetustis codicibus est caput distinctum à superiore.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item Pius Papa *e epist. 1.* α

OVes *f* pastorem suum non reprehendant; plebs Episcopum non accuset, nec vulgus eum arguat: quoniam non *g* est discipulus super magistrum, neque servus supra Dominum. Episcopi autem à Deo sunt judicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam à subditis, aut pravæ vitæ hominibus non sunt arguendi, vel accusandi, aut lacerandi. *& infrà.* ¶ Nemo bonum faciens, alteri verbo, aut facto nocere vult: quantò minùs in suspicionem debet venire fidelis homo, ut dicat, aut faciat ea, quæ pati non vult: quia omnis suspicio potiùs repellenda est, quàm approbanda, vel recipienda.

Ipsa autem detractio, licèt ex vitio detrahentium, tamen justo Dei judicio, nonnunquam adversùs bonos excitatur; ut quos vel domestica præsumptio, vel aliorum favor in alium extulerat, detractio humiliet.

C. X. ¶ *Ne quis de se præsumat, lingua malorum ex Dei præcepto contra eum excitantur.*

Unde Ambrosius *ad c. 22. Lucæ.*

¶ *Rubrica hæc non valdè convenit subjecto capiti, & piè est interpretanda: nam simili locutione utitur David, 2. Regum 16. loquens de Semei:*

IMitare Petrum tertiò alibi *h* dicentem: [*Domine, tu scis, quia diligo te.*] Etenim, quia tertiò negaverat, tertiò confitetur: sed negavit in nocte, confitetur in die. Hæc autem ideò dicta sunt, ut sciatis, neminem jactare se debere. Nam si Petrus lapsus est, quia dixit *i*: [*Et si alii scandalizati fuerint in te, sed non ego,*] quis alius jure de se præsumat? Denique & David, quia dixerat *k*: [*Ego dixi in mea abundantia, non movebor in æternum:*] eam sibi jactantiam obfuisse profitetur, dicens: [*Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.*]

C. XI. ¶ *Ut boni solidiùs humilientur, lingua malorum contra eos insurgunt.*

Item Gregorius *lib. 9. epist. 39. ad Theotistam patriciam.*

SUnt plurimi, qui vitam bonorum ampliùs, quam debent, laudant: & ne qua elatio de laude surrepat,

a *Et Julius, in decr. cap. 10.* b *Ansl. l. 3. c. 12. Ivo p. 16. c. 314.* c *Matth. 10.* d *Ivo p. 6. c. 315.* e *Et Cornelius, ep. 2.* f *Polyc. lib. 5. tit. 1. Ivo p. 5. c. 243. Pann. l. 4. c. 36.* g *Luc. 6.* h *Joan. 21.* i *Marc. 14.* k *Psal. 29.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

permittit omnipotens Deus malos in obtrectationem & objurgationem prorumpere, ut si qua culpa ab ore laudantium in corde nascitur, ab ore vituperantium suffocetur. Hinc est ergò, quod Doctor gentium se in prædicatione currere testatur per infamiam, & bonam famam, qui etiam dicit *a*: [*Ut seductores & veraces.*]

Verùm b *hâc auctoritate prohibentur spirituales à carnalibus accusari, non carnales à spiritualibus. Quod ex verbis ejusdem datur intelligi, quibus in eodem capitulo* 1 *subjunxit, dicens:* [Capite 1 languescente, faciliùs reliqua corporis membra inficiuntur:] *sicut scriptum* d *est:* [Omne caput languidum, & omne cor mœrens; à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas.] *Quapropter manifestum est, Diabolum (qui sicut Leo* e *rugiens circuit, quærens quem possit devorare) cordibus plebium suadere, ut Doctoribus atque Pastoribus suis detractiones irrogent, vel eos accusent, ut plebes languescentes (non tenentibus pastoribus frena eorum) lasciviant, atque in ima ruant, ut saltem sic periclitari possint. Multum verò distant damna morum à damnis rerum temporalium, cùm illa extra nos sint, illa verò in nobis.* [*&* 2 *infrà.*] *Pejus* 2 *malum fere nemo existimo, quàm Christianos suis invidere Sacerdotibus.*

1 ¶ Capitulo] *Quæ subjungit Gratianus, capite* languescente, &c. *sunt in epist.* 3. *Anacleti & apud Isidorum de summo bono, lib.* 3. *c.* 38.

2 ¶ Pejus] *Sunt in prima epist. Alexandri I.*

C. XII. ¶ *Deo rectè famulantes persequi non licet.*

Hinc etiam Felix II. *aut Episcopi in Alexandrina Synodo congregatu.* a.

QUiescite (inquit sancta & magna Nicæna Synodus,) & nolite persequi eos, qui rectè *g* Deo famulantur, & sincerâ voluntate superni *h* Dei mandata custodiunt, & nostris legibus subjugantur; quia nec decet, nec ordo patitur, ut iniqui & carnales spirituales persequantur.

C. XIII. ¶ *Subditi Prælatos suos accusare non debent.*

Item Anterus 1 Papa, *epistolâ unicâ.* a.

EX *i* merito plebis nonnunquam Episcopi depravantur, quatenus proclivius cadant, qui sequuntur. Capite languescente cætera corporis membra inficiuntur. Deteriores *k* sunt, qui vitam, moresque bonorum corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiaque diripiunt. Caveat unusquisque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id est, ne aut ipse aliis detrahat, aut alios audiat detrahentes. [*Sedens* (inquit *l*) *adversus fratrem tuum loquebaris:*] detrahendo: [*Et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum, &c.*] Parcant singuli detractioni linguæ, custodiantque sermones suos, & sciant, quia cuncta, quæ de aliis loquuntur, suâ sententiâ judicabuntur. Nemo *m* invito auditori libenter refert. Officii singulorum sit, dilectissimi, non solum oculos castos servare, sed & linguam, nec quid in cujusquam domo agatur, alia domus per eos *n* unquam noverit. Habeant *o* omnes simplicitatem columbæ, nec cuiquam machinentur dolos, & serpentis astutiam, ne aliorum supplantentur insidiis.

1 ¶ Anterus] *Sic restitutum est ex plerisque vetustis. Nam antea erat,* Gregorius. *Videtur tamen Gratianus hoc tribuisse etiam Gregorio, suprà* c. sunt plurimi, *in illo verbo:* Quod ex verbis ejusdem datur intelligi, quibus in eodem capitulo, &c. *Confectum autem caput hoc est magna ex parte ex Anacleti sententiis, in epist.* 3.

C. XIV. ¶ *Sapiens nocere non cupit.*

Item Lucius Papa a *epist. unicâ, Episcopis Galliæ & Hispaniæ scribens:* a.

SApiens *b* non est omnis, qui nocet.

C. XV. *Raptoribus deteriores sunt Episcoporum detractores.*

Item Anacletus Papa, *epist.* 3. a.

DEteriores *c* sunt, qui Doctorum vitam, moresque corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiaque diripiunt. Ipsi enim ea, quæ extra nos, licèt nostra sint, auferunt: nostri autem detractores, & morum corruptores nostrorum, sive qui adversùs nos armantur, propriè nos ipsos diripiunt 1. & ideò justè infames sunt, & meritò ab Ecclesia extorres fiunt. Pro meritis ergò plebis sæpè Pastores depravantur Ecclesiæ, ut proclivius corruant, qui sequuntur.

1 ¶ Diripiunt,] *Anteà legebatur,* nos ipsos decipiunt. *Emendatum est ex Isidoro, libro* 3. *de summo bono, cap.* 38. *Anacleti verba, quantum conjici potest, referente:* & *optimè conveniunt cum iis, quæ antecedunt. Verùm in duobus antiquis exemplaribus epistolarum Anacleti, altero Vaticana, altero Florentina Bibliothecæ, habetur,* non nos, sed propriè se ipsos decipiunt.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Alexander Papa, *epist.* 3. a.

SUmma *d* iniquitas est, fratres detrahere, & accusare. Unde Scriptum *e* est: [*Omnis, qui detrahit fratri suo, homicida est:* & *omnis homicida non habet partem in regno Dei.*]

Patet ergò, ut præmissum est, quòd carnales prohibentur ab accusatione spiritualium, non spirituales ab accusatione carnalium.

2 pars. *Cum itaque criminosi & infames ab accusationibus prohibeantur, videndum est, quos canonum sacra auctoritas infames appellet.*

C. XVII. ¶ *Quæ persona infames habeantur.*

De his Stephanus *Romanæ Ecclesiæ Episcopus scribit Hilario, epist.* 1. *cap.* 1. *dicens:* a.

INfames *f* esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamiâ, id est, omnes, qui Christianæ legis normam abjiciunt, & statuta Ecclesiastica contemnunt; similiter fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos; sepulchrorum quoque violatores, & Apostolorum, atque successorum eorum, reliquorumque Patrum statuta libenter violantes, & omnes, qui adversùs Patres armantur, qui in omni mundo infamiâ notantur: similiter & incestuosos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis publicis *g* fugientes, & qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates Ecclesiæ abstrahunt injustè, & qui fratres calumniantur, aut accusant, & non probant, vel qui contra innocentes Principum animos ad iracundiam provocant, & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab Ecclesia pulsos, & omnes, quos Ecclesiasticæ, vel sæculi leges infames pronuntiant. Hi nimirum *h* omnes, nec servi ante legitimam libertatem, nec pœnitentes, nec bigami, nec illi, qui curiæ deserviunt, vel non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem vel intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt, aut furiosi manifestantur; hi

a 2. *Corinth.* 6 b *Eusebius in epistola ad Galliæ Episcopos.* c *Infrà eâdem, cap. ex merito.* d *Esa.* 1. e 1. *Petr.* 5. f *paulo aliter in originali impresso.* g *al. Deo perfectè ministrant.* h *al. superna.* i *Anacletus epist.* 3. *Isidorus lib.* 3. *de summo bono, c.* 38. *Suprà eâd. sunt plurimi.* k *Infrà eâdem deteriores, & 9. quæst.* 3. *facile.* l *Psal.* 49. m *Hieronymus ad Nepotianum simile.* n *vos] orig.* o *Idem Hier. 11. q.* 1. *si cupis.*

a *Et Cornelius Papa epist.* 2. b *Ivo part.* 3. *c.* 104. c *sup. eâd. cap. ex merito. Burchard. l.* 1. *c.* 138. *Deusdedit p.* 3. *Ivo part.* 5. *c.* 239. *Anselm. lib.* 3. *c.* 11. d *Anselm. lib.* 6. *c.* 137. e 1 *Joan.* 3. f *Polyc. lib.* 5. *tit.* 1. *Deusdedit p.* 3. *Ans. l.* 3. *c.* 5. *Burch. l.* 1, *c.* 173. *Ivo p.* 5. *c.* 291. *Pann. l.* 4. *c.* 66. g *hæc vox abest ab orig.* h *paulo aliter in originali.*

omnes,

omnes, inquam, nec ad sacros gradus debent provehi, nec isti, nec liberti, neque suspecti, nec rectam fidem, vel dignam conversationem non habentes, summos Sacerdotes possunt accusare. 1

1 ¶ Accusare.] *In vulgatis codicibus sequebatur:* nec ad accusationem, seu ad testimonium nullatenùs justè possunt recipi. *quæ sunt expuncta, quoniam absunt à manuscriptis, (uno excepto) & originali, & Burchardo, & Ivone. In Panormia tamen hæc postrema pars post verbum* manifestantur, *sic habet:* Hi omnes nusquam nec ad sacros gradus debent provehi, nec ad accusationem, seu ad testimonium ullatenùs justè possunt recipi.

C. XVIII. ¶ *Infamis efficitur, qui sciens pejerare præsumit.*

Item Fabianus Papa. a.

3 QUicunque *a* sciens se perjuraverit *b*, quadraginta dies in pane & aquâ, & septem sequentes annos pœniteat, & nunquam sit sine pœnitentia, & nunquam in testimonium recipiatur: communionem tamen post hæc percipiat.

C. XIX. ¶ *Accusatores c, & personas, quas leges sæculi non admittunt, Ecclesiastica quoque repellunt.*

Item Eusebius Papa, *epist.* 1. *ad Episcopos Galliæ.* a.

NOs *d* sequentes Patrum vestigia pro salvatione servorum Dei, quascunque ad accusationem personas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam submovemus: & nullæ accusationes à judicibus audiantur Ecclesiasticis, quæ legibus sæculi prohibentur.

Sed licèt infames ab accusatione Episcoporum prohibeantur, non tamen isti ab hujusmodi e *accusatione prohibendi sunt. Hæreticos namque accusare infamibus non prohibetur, ut suprà patuit, in ea* f *causa, ubi de accusatione minorum adversùs majores disputatum est.*

C. XX.

Item. a.

CUm majores scientiâ & moribus à minoribus accusari prohibeantur, non æquales ab æqualibus, vel minores à majoribus: ab hujus ergò 1 accusatione non sunt hi prohibendi, cùm hæreticus catholico minor sit.

¶ *Caput hoc in plerisque vetustis exemplaribus conjunctum est superiori. Quare conjicere licet hæc esse verba Gratiani.*

1 ¶ Ab hujus ergò] *Locus hic emendatus est ex manuscripto. In impressis legebatur,* ab accusatione hujusmodi sunt prohibendi. *Ex qua lectione vix apta sententia elici poterit.*

C. XXI. ¶ *Dubium est, an sciens avarus, an nesciens hæreticus gravius peccet.*

Sed hoc an generaliter accipiendum sit, Augustinus *non* g *definivit, lib.* 4. *de Baptismo contra Donatistas, c.* 5. *dicens:*

QUæro ergò, quis peccet gravius, an qui nesciens in hæresim incurrerit, an qui sciens ab avaritia, id est, ab idololatria non recesserit? Secundùm quidem illam regulam, quâ peccata scientium peccatis ignorantium præponuntur, avarus cum scientia vincit in scelere. Sed ne fortè hoc fiat, facit in hæresi sceleris ipsius magnitudo, quod facit in avaritia scientis admissio, ut hæreticus nesciens avaro scienti coæquetur. *Item cap.* 20. *ejusdem libri.* Utrùm autem Catholicum pessimis moribus, alicui hæretico, in cujus vita, præter id, quòd hæreticus est, non inveniunt homines, quod reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare sententiam.

4 pars. *Verùm hoc Augustini, & illud de infamium accusatione, de his intelligendum est, quos constat esse hæreticos, non de his, qui se negant in hæresim lapsos. Hinc autem in omnibus religiosus apparent, dum se negat hæreticæ communionis aliquando maculâ infectum, infames atque alios hujusmodi à sua accusatione ipse repellit.* ¶ *Hæc licèt ratione niti videantur, exemplo tamen læsæ majestatis vana intelliguntur; ad cujus accusationem dum socius inita factionis admittitur, non quæritur, an cogitave contra animam Principis sit majestatem lædere, sed an aliquis de nece ejus tractaverit.*

C. XXII.

Unde Imppp. Arcadius & Honorius AA. *in nono libro Codicis, titul. ad legem Juliam majestatis, leg.* 5. *scripsisse leguntur.*

SI quis *a* cum militibus vel privatis, vel barbaris etiam, scelestam inierit factionem, aut factionis ipsius susceperit sacramentum, vel dederit, de nece etiam virorum illustrium, qui consiliis & consistorio nostro interfuerunt, Senatorum etiam (nam & ipsi pars corporis nostri sunt) vel cujuslibet postremò, qui nobis militat, cogitaverit: (eâdem enim severitate voluntatem sceleris, quâ effectum, puniri jura voluerunt:) ipse quidem, utpote majestatis reus, gladio feriatur, bonis ejus omnibus fisco nostro addictis. ¶ Filii verò ejus, quibus vitam Imperiatoriâ specialiter lenitate concedimus, (paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est, hæreditarii criminis exempla metuuntur *b*) à materna, vel avita, omnium etiam proximorum hæreditate ac successione habeantur alieni, testamentis extraneorum nihil capiant, sint perpetuò egentes & pauperes, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullos prorsùs honores, ad nulla sacramenta perveniant, sint postremò tales, ut his perpetuâ egestate sordentibus sit & mors solatium, & vita supplicium. ¶ Denique jubemus etiam eos notabiles esse sine venia, qui pro talibus unquam apud nos intervenire tentaverint. *& infrà.* ¶ Sanè, si quis ex his in exordio initæ factionis, studio veræ laudis accensus, initam prodiderit factionem, præmio & honore à nobis donabitur. Is verò, qui usus fuerit factione, si vel *c* ferò, incognita tamen adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolutione tantùm, ac veniâ dignus habebitur.

Hoc & sequens caput in vetustis exemplaribus sunt conjuncta antecedenti, quare nec rubricas habent.

Porrò Simoniæ accusatio ad instar publici criminis læsæ majestatis procedere debet, sicut Leo Imperator in lib. 1. *Codicis* d *decrevisse legitur, tit. de Episcopis & Clericis, l. si quenquam. Quod de accusatione, non de pœna intelligi oportet.*

C. XXIII.

Unde Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. *lib.* 9. *Cod. tit.* e *ad l. Jul. majest. l. nullus*

NUllus omnino, cui inconsultis ac nescientibus nobis fidicularum tormenta inferuntur, militiæ, vel generis, aut dignitatis uti defensione prohibeatur: exceptâ tantùm majestatis causâ, in qua sola omnibus æqua conditio est.

Sed cùm omnes illi assumantur in hac accusatione Simoniæ, qui possunt accusare de crimine majestatis, constat, quòd sicut ibi non dubitatur de crimine majestatis, sed an reus commiserit illud: sic & hic non negatur hæresis, sed impetitur accusatus, an commiserit hæresim.

a *Polyc. lib.* 6. *tit.* 11. *Burchard. lib.* 12. *cap.* 8. *Ivo part.* 12. *cap.* 65. b *al. sciens pejeraverit.* c *al. Accusationes.* d 3. *quæst.* 5. *de accusationibus.* 6. *idcircò. Anselm. l.* 3. *cap.* 25. e *al. hujus.* f *al. eâdem.* 2. *q.* 7. *per totum.* g *al. Augustinus diffinivit.*

a *Quisquis] orig. & est initium legis.* b *al. metuuntur.* c *al. si vera.* d *Tit.* 3. *l.* 29. e *Tit.* 8. *l.* 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QUÆSTIO II.

Quod autem quæritur, Si Episcopus in accusatorem accusationem vertere voluerit, an suâ simplici assertioni fides sit adhibenda? facile solvitur, si sanctorum Patrum auctoritas diligenter inspiciatur. Ut enim sancti Patres definiunt, nullius a persona, quantumlibet exercitata, confessioni fides est adhibenda, nisi competentes probationes adhibeat.

C. I. ¶ *Episcopus alicui crimen objiciens, in Synodo probet, quod objecit.*

Unde in Carthaginensi Concilio IV. *c. 29. legitur:*

EPiscopus, si Clerico vel Laico crimen impegerit, deducatur ad probationem in Synodum.

Sed objicitur: Si se solum alieni sceleris conscium noverit, probare illud testibus non valet; Quid ergò tunc sibi faciendum sit, ex Concilio Vasensi I. *c. 8. sic diffinitur.*

C. II. ¶ *Episcopus non proferat, quod probare non potest.*

SI *b* tantùm Episcopus alieni sceleris se conscium novit, quamdiu probare non potest, nihil proferat, sed cum ipso ad compunctionem ejus secretis correptionibus elaboret. Quod si fortè correptus pertinacior fuerit, & se communioni publicæ ingesserit, etiam si Episcopus in redarguendo illo, quem reum judicat, probatione deficiat, indemnatus 1 (licet ab iis, qui nihil sciunt, secedere ad tempus pro personæ majoris auctoritate jubeatur) ille tamen, quamdiu nihil probari potest, in communione omnium, præterquam ejus, qui eum reum judicat, permanebit.

1 ¶ Indemnatus] *In originali legitur*, indemnatus licèt, ab his, qui nihil sciunt, secedere ad tempus pro persona majoris auctoritatis jubeatur, illo, quamdiu probari nihil potest, in communione omnium, præterquam ejus, qui eum reum judicat, permanente.

C. III. ¶ *De Episcopo, qui sibi soli dicit aliquem crimen suum fuisse confessum.*

Item ex Concilio Africano *e, cap. 99. & 100.*

PLacuit *d*, ut si quando Episcopus dicit al quem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget *e*, non putet ad injuriam suam Episcopus pertinere, quòd illi soli non creditur. Et si scrupulo propriæ conscientiæ se dicit neganti nolle communicare 1, quamdiu excommunicato non communicaverit suus Episcopus, eidem Episcopo ab aliis non communicetur Episcopis, ut magis caveat Episcopus, ne dicat in quenquam, quod aliis documentis convincere non potest.

1 ¶ Communicare,] *Sic in* Carthaginensi VII. *cap. 5. cui ad verbum respondet hoc caput. In Africano autem hic sequitur:* secretè tamen *f* interdicat ei communionem, donec obtemperet: *quemadmodum & apud Burchardum. Sequentia autem verba,* Quamdiu, &c. *sunt initium capitu centesimi.*

QUÆSTIO III.

Judicium verò Archiepiscopi alterius provinciæ alicui expetere non licet.

C. I. ¶ *Alterius parochianum alicui judicare non licet.*

Unde Gregorius *ait respons. 9. ad Augustinum Anglorum Episcopum.*

SCriptum est in Lege *g*: [*Per alienam messem transiens, falcem mittere non debet, sed manu spicas conterere, & manducare.*] Falcem ergò judicii mittere non potes in eam segetem, quæ alteri videtur esse commissa: sed per effectum *a* boni operis frumenta Dominica vitiorum suorum paleis expolia, & in Ecclesiæ corpus monendo, & persuadendo, quasi mandendo, converte.

C. II. ¶ *Quot civitates unaquæque provincia habeat.*

Item Pelagius Papa II. *epist. 1. omnibus Episcopis.*

SCitote *b* certam provinciam esse, quæ habet decem aut undecim civitates, & unum Regem, & totidem minores potestates sub se, & unum Metropolitanum *c*, aliosque Suffraganeos *d* X. vel XI. Episcopos judices: ad quorum judicium omnes causæ Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ac civitatum referantur, ut ab his omnibus juste, consonâ voce discernantur *e*, nisi ad majorem auctoritatem fuerit ab iis, qui judicandi sunt, appellatum. Unde non oportet, ut degradetur, vel dehonoretur unaquæque provincia; sed apud semetipsam habeat Judices, Sacerdotes, & Episcopos, singulos videlicet secundùm ordines suos, & quicunque causam habuerit, à suis Judicibus judicetur, & non ab alienis, id est, à suæ justis judicibus provinciæ, & non ab extraneis *f*, nisi (ut jam est prælibatum) à judicandis *g* fuerit appellatum.

C. III. ¶ *Non aliorum, sed Primatis judicio quisque se subjiciat Episcopus.*

Item Nicolaus Papa.

DEnique Suffredus *h*, si tale in se crimen noverat, quo rectè posset Episcopatu privari, vel infirmitate se sentiebat fortiùs prægravari, quâ impeditus nullis posset proximis suâ prælatione prodesse, Primatis sui debuerat, & non aliorum diœceseos Antistitum præstolari judicium. Quòd si quælibet ambiguitas, vel aliqua fortasse super ejus examinatione, vel Episcopatûs abrenuntiatione oborta fuisset contentio, ex more ad Apostolicam sedem referri convenerat, & nostra in his omnibus debuerant cuncti decreta penitùs expectare. Quod quia omissum 1 hactenùs dolemus, dilectissimam mihi gloriam vestram vehementer efflagito, ut jam dictus Suffredus Episcopus proprio restituatur Episcopio: & si quid reprehensione dignum gessit, postea vel correctione, vel dignâ animadversione definietur.

1 ¶ Omissum] *Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis Gratiani codicibus.*

Est tamen casus, in quo Episcopus alterius Parochianum excommunicare valet.

C. IV. ¶ *Quando Episcopus alterius Parochianum excommunicare valet.*

Unde in Concilio apud Compendium, *cap. 5.*

PLacuit *i* pro communi utilitate, & instante necessitate, ut nullus Episcoporum graviter ferat, si ejus Parochianum pro deprædationis causa alter Episcopus excommunicaverit.

C. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Meldensi, *c. 2.*]

DE *k* illis autem, qui intra parochiam beneficium aut hæreditatem habent, & alterius Episcopi Parochiani sunt, & de loco ad locum iter faciunt, & rapinam, & deprædationes peragunt, placuit, ut excommu-

a *35. q. 6. c. ult.* b *Ivo p. 5. cap. 364.* c *& Carthag. 7. cap. 5.* d *Burch. l. 12. c. 127. Ivo p. 5. c. 363.* e *neget, & pœnitere noluerit, non putet, &c.*] *Africanum.* f *abest ab aliquot exemplaribus.* g *Deut. 23.*

a *Affectum*] b *Polyc. l. 5. tit. 1. Ansel. l. 6. c. 107. Pann. l. 4. cap. 24.* c *Episcopum,*] *orig.* d *suffragatores*] *orig.* e *al. decernantur.* f *al. externis.* g *ab judicatis.* h *vide supra distinct. 50. cap. 13.* i *Burchard. lib. 1. cap. 12. Ivo part. 14. cap. 82.* k *Extra. de rapt. cap. 1. Burchard. lib. 71. cap. 45. Ivo part. 24. cap. 109.*

nicentur, nec antè ex parœcia exeant, quàm quæ perpetrârunt, dignè emendent. Quorum excommunicatio Seniori eorum, & proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat *a*, antequam illuc redeant, ubi rapinam *b* fecerunt, & ibi omnia pleniter emendent.

QUÆSTIO IV.

Porrò cujus judicium sibi expetendum sit, si judices electi inter se discordare cœperint, in Concilio Antiocheno, *cap. 14. sic invenitur diffinitum.*

C. I. ¶ *A quo sit ferenda sententia, quando comprovinciales Episcopi discordant.*

SI *c* quis Episcopus criminaliter *d* in judicio Episcoporum fuerit accusatus, contingat autem Episcopos provinciæ, qui convenerint, diversas habere sententias, & alios quidem innocentem eum pronuntiare, alios reum: propter hujusmodi controversiam amputandam placuit sanctæ Synodo Metropolitanum 1 Episcopum alterius provinciæ vicinæ advocari, & aliquantos cum eo Episcopos alios, qui pariter residentes, quæcunque fuerint, dirimant quæstiones: propter hoc, ut firmum sit judicium, quod ab unius provinciæ Episcopis fuerit promulgatum.

¶ *Caput hoc in multis etiam vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex Concilio Laodiceno. In uno tamen perantiquo est ex Concilio Antiocheno, in quo etiam extat, & est antiqua versio.*

1 ¶ Metropolitanum] *Græcum exemplar hic valdè dissentit ab hac versione. Nam ex his verbis colligitur, Concilium illius provinciæ in quo necesse est adesse proprium Metropolitanum, posse advocare vicina provinciæ Metropolitanum, cum aliquot Episcopis. Quod Martinus etiam Bracharensis in sequenti capite, quod ex Concilio Antiocheno accepit, confirmat. Græcè verò locus ita habet:* ἐδόξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὸν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπον δεῖν τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μεθ' ἑτέρους τινὰς τοὺς ἐπικελεύσεως, ἐν τῷ ἀμφισβήτησιν ἀγηλυθέναι, τὰ βεβαιώσειν σὺν τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παρελθόμενον. *Quod Dionysius, quemadmodum etiam est in Codice canonum, sic vertit:* Sanctæ Synodo placuit, ut Metropolitanus Episcopus à vicina provincia judices alios convocet, qui controversiam tollant, ut per eos simul, & per comprovinciales Episcopos, quod justum visum fuerit, approbetur. *Ac sanè, quòd Metropolitanus ad alterius Metropolitani vocationem deberet venire, atque in eodem Concilio duo Metropolitani futuri essent, vix videtur convenire.*

C. II. ¶ *Quando judices electi de sententia inter se discordes extiterint, de vicina provincia Archiepiscopus advocetur.*

Item ex Concilio Martini Papæ *e*, [*id est, Episcopi Bracharensis, c. 13.*]

SI quis Episcopus in aliquibus causationibus judicatur, & viderit ipsos Episcopos, qui in provincia sua sunt, inter se judicio discrepare, ita ut alii videantur eum, qui judicatur, justificare, alii condemnare, pro definitione hujus dissensionis, hoc placuit sancto Concilio, ut de provincia vicina alter Metropolitanus convocetur Episcopus, ut per eum confirmetur, quod secundùm rectum placuerit canonem.

Nisi eadem provincia Primatem habuerit, ad quem negotia, quæ per Metropolitanum terminari non valent, referenda sint.

a *al. recidiant.* b *al. rapinas.* c *Burch. l. 1. c. 150. Ivo p. 5. c. 263.* d *al. de aliquibus causis criminalibus.* e *In capitulis Synod. Græc. cap. 13.*

C. III. ¶ *Primati deferantur negotia, quæ Metropolitanus explicare non valet.*

Unde Bonifacius Papa, *Episcopis 1 Galliæ.*

SI *a* inter Episcopos ejusdem Concilii dubitatio emerserit de Ecclesiastico jure, vel de aliis negotiis, primùm Metropolitanus eorum cum aliis in Concilio considerans rem dijudicet, & si non acquiescat utraque pars judicatis, tunc Primas regionis inter ipsos audiat, & quod Ecclesiasticis canonibus, & legibus vestris consentaneum sit, hoc definiat, & nulla pars calculo ejus valeat contradicere.

1 ¶ Episcopis] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis codicibus, Burchardo, Ivone & Polycarpo: Anteà erat,* populis. *Simillima verò huic capiti leguntur Novellâ 123. cap. 34. apud Julianum antecessorem.*

C. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Alexander Papa.]

SI *b* Metropolitanus à quocunque comprovinciali Episcopo 1 in causa propria appellatus eum audire distulerit, in proximo Synodo negotii sui habeat licentiam exercendi, & quicquid per *c* justitiam à comprovincialibus suis fuerit statutum, debet custodiri.

1 ¶ Episcopo] *Burchardus & Ivo addunt,* bis fuerit in causa, &c.

Sed si omnium comprovincialium concordi sententiâ fuerit damnatus, manebit erga eum immobilis censura.

C. V. ¶ *Episcopus, qui ab Episcopis suæ provinciæ consortiam sententiam reportaverit, ab aliis judicari poterit.*

Unde in Antiocheno Concilio, *cap. 15. legitur:*

SI quis Episcopus criminaliter accusatus, ab omnibus, qui sunt intra provinciam, Episcopis, acceperit *d* unam, consonamque sententiam, ab aliis ulteriùs judicari non poterit, sed manere circa eum oportet tanquam convenientem, quæ ab omnibus prolata est, firmam, ratamque sententiam.

Subintelligendum verò est, nisi ad Judicem majoris auctoritatis fuerit provocatum. Tunc enim per appellationem soluta sententia firmitatem non obtinet.

C. VI. ¶ *Semel definitum retractari non licet, nisi ubi major auctoritas fuerit.*

Unde Nicolaus Papa *ait in epist. ad Carolum Regem, cujus initium:* [Nunquam dolorem generat.]

QUod *e* bene semel definitum est, & interpositis juramentis deliberatum, nullâ debet iteratione (nisi fortassis, ubi fuerit major auctoritas) retractari.

C. VII. ¶ *In renovatione judicii, B. Petri memoria est habenda.*

Item ex Concilio *f* Sardicensi, *c. 4.*

OSius *g* Episcopus dixit: Quòd si aliquis Episcopus adjudicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, ut iterùm judicium renoverur, si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur vel ab his, qui examinaverunt, vel etiam ab aliis Episcopis, qui in provincia proxima morantur, Romano Episcopo. Et *h* si judicaverit renovandum esse judicium, renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem causam, ut ea non refricentur, quæ acta sunt, quæ decreverit Romanus Episcopus, confirmata erunt. Si hoc ergò omnibus placet, statuatur. Synodus respondit: Placet.

a *Polyc. l. 5. tit. 4. Burch. l. 1. c. 57. Ivo part. 5. c. 167. Pann. l. 4. c. 22.* b *Burch. l. 1. c. 59. Ivo part. 5. cap. 169.* c *al. propter.* d *al. exceperit.* e *Burch. l. 9. cap. 49.* f *Nicol. Episcopus qui in Convicinum convenerunt.* g *Ans. l. 2. c. 77.* h *paulo aliter in Græco.*

QUÆSTIO V.

Quòd autem deficiente accusatore, non sit reus cogendus ad probationem, auctoritate Gregorii probatur, qui lib. 5. epist. 25. à scribens Maximo, ait:

C. I. ¶ *Onus probationis Reo non incumbit.*

Quòd autem postulas, ut illuc personam dirigere debeamus, quâ *b* de his, quæ dicuntur, possit esse probatio, esset utcunque excusabile, si unquam ratio ei, qui accusatur, necessitatem probationis imponeret. At postquam non tibi, sed accusantibus hoc onus incumbit, ad nos, sicut præfati sumus, dilatione cessante venire non desinas.

Item accusatus non negationem, sed exceptionem probare debet. Codicis lib. 4. tit. c De probationibus l. actor.

C. II. ¶ *De eodem.*

Accusator *d*, quod asseverat, probare se non posse profitendo, reum necessitate monstrandi contrarium non adstringit: cùm per rerum naturam, factum negantis probatio nulla sit.

Hoc autem servandum est, quando reum publica fama non vexat. Tunc enim auctoritate ejusdem Gregorii propter scandalum removendum, famam suam reum e purgare oportet.

CAUSA VII.

Quidam Episcopus longâ ægritudine f gravatus, alium sibi substitui rogavit, cujus precibus summus Pontifex annuit, & quod rogaverat, ei concessit. Postea verò convaluit idem Episcopus, & quod prius fecerat, cupit rescindi: adversùs eum, qui sibi successerat g, quæstionem movet, suamq; cathedram tanquam sibi debitam reposcit.

1 *Hic primum quæritur, Utrùm vivente Episcopo alius possit in eadem Ecclesia ordinari?*

2 *Secundo, An iste valeat repossere cathedram, quam suâ intercessione alter accepit?*

QUÆSTIO I.

1 Quòd autem vivente Episcopo alius superponi, aut superordinari non possit, ex Concilio apud h *Arvernam* 1 *celebrato definitum est, in quo legitur*, [ut nullus, vivente Episcopo, alius superponatur, aut superordinetur Episcopus, nisi forsitan in ejus locum, quem capitalis culpa dejecerit.]

1 ¶ Arverniam] *Burchardus etiam, & Ivo citant ex Arvernensi, c. 13. extat autem in Aurelianensi quinto, cap. 12.*

C. I. ¶ *Pro molestia corporis sui honore non privetur Episcopus.*

Item ex regesto Gregorii Papæ, *lib. 9. epist. 41. ad Anatolium Constantinopolitanum Diaconum.*

Scripsit 1 mihi tua dilectio, piissimum Dominum nostrum reverendissimo fratri nostro Joanni primæ Justinianæ Episcopo pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere suecedi: ne fortè, dum Episcopi jura eadem civitas non habet, (quod absit) ab hostibus pereat. Et quidem *k* nusquam canones præcipiunt, ut pro ægritudine Episcopo succedatur: & ideo injustum est, ut si molestia corporis irruat, honore suo privetur ægrotus. Atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex ejus depositione veniat. Sed suggerendum est, ut si is, qui est in regimine, ægrotat, dispensator illi requiratur talis, qui possit ejus curam omnem agere, & locum illius in regimine Ecclesiæ (ipso non depositio) conservare, ac in custodia civitatis implere, ut nec omnipotens Deus offendatur, neque civitas inveniatur esse neglecta.

¶ Caput hoc emendatum & locupletatum est ex originali.

C. II. ¶ *Flagellatus à Domino, afflictio addi non debet.*

Item *lib. 2. indict. 10. epist. 5. ad Candidum Episcopum.*

Cum *a* percussio corporalis imminet, utrum pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc judicium ignoratur: & ideo non debet a nobis addi flagellatis afflictio: ne nos culpæ (quod absit) offensa respiciat.

¶ In Decretalibus tit. de Cler. ægrotan. c. 1. affertur initium tantummodò hujus capitu, & ex ipso, quid agendum sit, definitur.

C. III. ¶ *Infirmitatis causâ loco suo quis privari non debet.*

Idem Gregorius *lib. 3. epist. 13. Maximiano* 1 *Episcopo Syracusano.*

Præsentium latoris Adeodati querelam, qui se à sui Presbyteratûs loco incongrue dicit expulsum, licèt subditæ tibi textus petitionis explanet, tamen paulò latius judicavimus, apertiusque retexendam. Asserit namque à Quintiano fratre & Coëpiscopo nostro in loco suo pro quibusdam se suis ordinandis negotiis relaxatum, ægritudinisque causâ per duorum mensium spatium suæ se Ecclesiæ defuisse: cujus rei occasionem captantem prædictum fratrem nostrum, alium loco ejus illic Presbyterum ordinâsse. Hortamur itaque fraternitatem tuam, ut causam ejus solicitè perquiras, districtèque discutias: & si manifestæ ægritudinis, sicut dicitur, causâ, Ecclesiæ suæ eum defuisse repereris, nullum ei ex ordinatione alterius Presbyteri permittas præjudicium generari: sed in locum suum sine aliquâ eum fac dubietate restitui. *& infrà.* ¶ Illud autem charitatem tuam specialiter admonemus, ut, si vera fuerit hujus suggestio, atque in suum fuerit ordinem restitutus, de Presbytero, qui in loco ejus ordinatus est, subtiliter, districtèque debeas esse solicitus. Et si quidem sine datione aliqua ad eundem ordinem pervenerit, ut in Simoniacam hæresim non potuisset incidere, in alia qualicunque vacante Ecclesia eum volumus ordinari. Sin autem in eo quippiam (quod avertat Dominus) fuerit tale repertum, ipso etiam Presbyteratûs privetur ordine, quem non causâ replendæ necessitatis Ecclesiæ, sed sôlâ comprobatur ambitione susceptisse.

1 ¶ Maximiano] *Sic est emendatum ex originali tam impresso quàm manuscripto: Nam antea erat,* Clementino Episcopo, Primati Byzanceno.

C. IV. ¶ *Pro infirmitate vel ægritudine Pontifices non sunt abjiciendi, nec in eorum locum alii sufficiendi.*

Item Nicolaus Papa *Alvino b Januensi Archiepiscopo.*

Pontifices *c*, qui aliquâ occupantur infirmitate, vel ægritudine, abjiciendi non sunt, nec alios in loco eorum consecrari oportet, nisi ex hac fuerint luce subtracti. Quòd si de ministerio sibi concesso conqueruntur, quæ licita sunt, Sacerdotes expleant. In his verò, quæ his præsumere non licet, vicinorum usque ad recipiendam sanitatem Episcoporum auxilia subrogentur: & hoc cum cautelæ studio peragatur, ne per necessitatis occasionem

a *Seu cap. 125.* b *quâ præsente] orig.* c *tit. 19. lib. 23.* d *Actor] orig.* e *supr. 2. quæst. 5. c. quanto. & c. qua de causa.* f *al. invaletudine.* g *al. accesserat.* h *In Concil. Aurelianensi V. cap. 12. Burchard. lib. 1. cap. 186. Ivo part. 5. cap. 302.* i *Polyc. l. 2. tit. 17. Anselm. lib. 6. cap. 202. Burch. l. 1. c. 188. Ivo p. 5. c. 304.* k *Polyc. lib. 2. tit. 14.*

a *Ext. de Cler. ægrotan. c. 1.* b *al. Albino Viennensi.* c *Ivo p. 5. c. 352.*

præsum-

præsumptionis pullulet ambitio. Episcopos verò, qui Dominici gregis susceperunt curam atque solicitudinem, ab administratione eorum discedere non oportet, ut acepti talenti pulchritudo non deleatur, sed certamine *a* eorum salubriter augeatur, & triplicetur fructus. *b*

C. V. ¶ *Vivente Episcopo alius sibi succedere non valet.*

Item *ex lib. 4. epist. 2.* Cypriani *Episcopi, & Martyris ad Antonianum.*

Factus *c* est Cornelius Episcopus, de Dei & Christi ejus judicio, de Clericorum penè omnium testimonio, de Plebis, quæ tunc affuit, suffragio, & de Sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio 1, cùm nemo ante se factus esset, cùm Fabiani locus, id est, cùm locus Petri, & gradus cathedræ Sacerdotalis vacaret: quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrûm consensione firmato, quisquis jam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem. Quisquis ille fuerit, multùm de se licèt jactans, & sibi plurimùm vendicans, profanus est, alienus est, foris est. Et cùm post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, non jam secundus ille, sed nullus est.

1 ¶ Collegio] *Sic legitur in codicibus Cypriani impressu, & manuscriptu, & Polycarpo. Ac similis fere locutio est in sequenti capite, & 23. q. 8.* si quis membrorum. *Antea erat,* consensu.

C. VI. ¶ *Non est Episcopus, qui in locum viventis irrepserit.*

Item *in eadem epistola inferius.*

Novatianus 1 Episcopus *d* non est, qui Cornelio Episcopo in Ecclesia à sedecim Coëpiscopis facto, adulter, atque extraneus Episcopus fieri à desertoribus per ambitum nititur: & cùm sit à Christo una Ecclesia per totum mundum in multa membra divisa, idem Episcopatus unus, Episcoporum multorum concordi numerositate diffusus, ille post Dei traditionem, post connexam, & ubique conjunctam Catholicæ Ecclesiæ unitatem, humanam conatur *e* Ecclesiam facere, & per plurimas civitates novos Apostolos suos mittit, ut quædam recentia institutionis suæ fundamenta constituat: cùmque jampridem per omnes provincias, & per urbes singulas ordinati sint Episcopi in ætate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione proscripti, ille super eos creare alios Pseudoëpiscopos audet: quasi possit, aut totum orbem novi conatûs obstinatione peragrare, aut Ecclesiastici corporis compaginem 2 discordiæ suæ seminatione rescindere, nescíens Schismaticos semper inter initia fervere, incrementa verò habere non posse, nec augere, quòd illicitè cœperint, sed statim cum prava sua æmulatione deficere. *& infrà.* ¶ Qui ergò nec unitatem Spiritûs, nec conjunctionem pacis observat, & se ab Ecclesiæ vinculo, atque à Sacerdotum collegio separat, Episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem, qui Episcopatûs nec unitatem voluit tenere, nec pacem.

1 ¶ Novatianus] *Recte aptatum est à collectoribus hoc initium, ne superiora etiam asserenda essent. Nam apud Cyprianum sic legitur post multa:* nisi si Episcopus tibi videtur, qui Episcopo in Ecclesia, &c.

2 ¶ Corporis compaginem] *Sic emendatum est ex aliquot vetustis & Anselmo, & ipso originali: anteà enim legebatur,* ordinis compagem.

C. VII. ¶ *Non est in Ecclesia, qui cum Episcopo pacem non habet.*

Idem *ad Florentinum Puppianum, eod. l. 4. ep. 9.*

Sicire *f* debes Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo; & si quis cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse: & frustrà sibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latentes apud quosdam communicare se credunt; quando Ecclesia *a*, quæ catholica una est, scissa non sit, neque divisa.

C. VIII. ¶ *Suo jure quis cedere non debet.*

Idem *ad Jubajanum.*

Quàm periculosum sit in Divinis rebus, ut quis cedat jure suo, & potestate, Scriptura sancta declarat, cùm in Genesi Esau *b* primatus suos inde perdiderit; nec recipere id postmodum potuerit, quod semel cessit.

C. IX. ¶ *Perditionem sibi acquirunt, qui ab Episcopi recedentes, unitatem Ecclesiæ scindunt.*

Idem *Lib. 1. epist. ad Magnum.*

Denique quàm sit inseparabile unitatis sacramentum, & quàm sine spe sint, & perditionem sibi maximam de indignatione Dei acquirant, qui schisma faciunt, & relicto Episcopo alium sibi foris Pseudoëpiscopum constituunt, declarat in libris Regnorum Scriptura Divina, ubi à *c* tribu Juda & Benjamin decem tribus scissæ sunt, & relicto Rege suo *d*, alterum sibi foris constituerunt. [*Et e indignatus est*, inquit, *Dominus in omne semen Israel, & dimovit eos, & dedit eos in direptionem, donec abjiceret eos à facie sua; quia dispatus est Israel à domo David, & constituerunt sibi Regem Hieroboam, filium Nabat.*] Indignatum esse Dominum dicit, & eos in perditionem dedisse, quòd ab unitate dissipati essent, atque alterum sibi Regem constituissent. Et tanta indignatio Domini extitit adversùs illos, qui schisma fecerant, ut etiam cùm *f* homo Dei ad Hieroboam missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cùm non custodisset, & contra præceptum Dei prandisset, statim Divinæ censuræ majestate percussus est, ut inde regrediens, impetu ac morsu leonis in itinere necaretur. *& paucis interjectis.* ¶ Satiat 1 adhuc in Evangelio suo Dominus, & majorem intelligentiæ suæ lucem manifestat, quòd iidem, qui se tunc à tribu Juda & Benjamin sciderant, & Hierosolymis derelictis Samariam secesserant, inter profanos & Gentiles computarentur. Nam, cùm primùm Discipulos suos in ministerium salutis mitteret, mandavit, & dixit *g*: [*In viam Nationum ne ieritis, & in civitatem Samaritanorum ne introieritis.*] Ad Judæos priùs mittens, Gentiles adhuc præteriri jubet. Addendo autem & civitatem Samaritanorum debere omitti, ubi erant Schismatici, ostendit Schismaticos Gentilibus adæquari. *& post panca.* ¶ Quòd *h* verò eundem, quem nos Deum Patrem, eundem Filium Christum, eundem Spiritum Sanctum nósse dicuntur, nec hoc adjuvare tales potest. Nam *i* & Core, & Dathan, & Abyron cum Sacerdote Aaron, & Moyse eundem Deum noverant: pari lege & religione viventes, unum & verum Deum, qui colendus, atque invocandus fuerat, invocabant: tamen quia loci sui ministerium transgressi, contra Aaron Sacerdotem, qui Sacerdotium legitimum dignatione Dei, atque ordinatione perceperat, sacrificandi sibi licentiam vendicaverunt, divinitùs percussi pœnas statim pro illicitis conatibus rependerunt: nec potuerunt rata esse, & proficere sacrificia irreligiosè, & illicitè contra jus Divinæ dispositionis oblata. Thuribula quoque ipsa, in quibus incensum illicitè fuerat oblatum, ne in usu de cætero essent Sacerdotibus, sed potiùs indignationis & ultionis divinæ memoriam corrigendis posteris exhiberent, jussu Domini confiata, atque igne purgata, in

a *al. certamen.* b *abest à multis.* c *Polyc. lib. 7. tit. 4. Anf. l. 6. c. 58. Ivo p. 5. c. 359.* d *Ansel. l. 6. c. 59.* e *conetur] orig.* f *Ivo part. 5. c. 360.*

a *al. Ecclesia catholica, quæ una.* b *Genes. 25.* c *3. Regum 12.* d *abest ab orig.* e *4. Regum 17.* f *3. Regum 13.* g *Matth. 10.* h *Infrà 24. q. 1. c. didicimus. 9. quòd vero.* i *Num. 16.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, secundum quod loquitur Scriptura divina *a*: [*Memoriale, inquit, filiis Israel, ut non accedat quisquam alienigena, qui non est ex semine Aaron, imponere incensum ante Dominum, ut non sit, sicut Core.*] Et tamen illi schisma non fecerant, nec foras egressi, contra Dei Sacerdotes impudenter atque hostiliter rebellaverant: quòd nunc hi Ecclesiam scindentes, & contra pacem, atque unitatem Christi rebelles, cathedram sibi constituere, & primatum assumere, & baptizandi atque offerendi licentiam vendicare conantur.

1 ¶ Satiat adhuc] *Anteà legebatur:* Sed adhuc. *Emendatum est ex vetustis Codicibus Cypriani, quos Romana editio hoc loco secuta est. Hoc verbo utitur etiam in libro de opere, & Eleemosynis, sic scribens:* deprecationes solas parùm valere, nisi factorum & operum accessione fatientur. *Ita enim habent vetusti codices, & cætera editiones præter Romanam, in qua operarum culpa, ejus verbi loco, positum est,* adjuvantur.

C. X. ¶ *Non est defendendus, qui viventis locum invadit.*

Item Leo IV. *Veroni Duci Britannie.*

NOn furem, nec latronem, qualem Gillandum *b* esse sentimus in Nannetica sede, qui viventis (quod non licuit) locum non timuit usurpare, pro cujuscunque muneris donis ultrà defensare.

C. XI. ¶ *Non licet Episcopo Ecclesiam suam dimittere.*

Item Evaristus Papa, *epist. 2. omnibus Episcopis.*

SIcut *c* vir non debet adulterare uxorem suam, ita nec Episcopus Ecclesiam suam, id est, ut illam dimittat, ad quam sacratus est, absque inevitabili necessitate, aut Apostolica vel regulari mutatione, & alteri se ambitûs causâ coniungat. Et sicut uxori non licet dimittere virum suum, ut alteri se, vivente eo, matrimonio societ, aut cum adulteret, licet fornicatus sit vir ejus, sed juxta Apostolum *d*, aut viro suo reconciliari debet, aut manere innupta: ita Ecclesiæ non licet dimittere Episcopum suum, aut ab eo se segregare ut alterum, vivente eo, accipiat: sed, aut ipsum habeat, aut innupta maneat: id est, alterum Episcopum, suo vivente, non accipiat, ne fornicationis aut adulterii crimen incurrat. Si verò adulterata fuerit, id est, si alteri Episcopo junxerit, aut super se alterum Episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desideraverit, per acerrimam pœnitentiam aut suo reconcilietur Episcopo, aut innupta permaneat. *& paulò post.* ¶ Episcopum *e* verò oportet opportunè & importunè, atque sine intermissione Ecclesiam suam docere, eamque prudenter regere, & amare, ut à vitiis se abstineat, & salutem consequi possit æternam. Et illa cum tanta reverentia ejus doctrinam debet suscipere, eumque amare & diligere, ut Legatum Dei, & præconem veritatis.

Ecce his auctoritatibus patenter ostenditur, quòd Episcopo vivente alius superordinari non potest, nec etiam pro ejus ægritudine. Sed illud f *Gregorii intelligendum est, quando ille, qui ægrotat, alium sibi substitui non rogat. Cæterum, quando aliquis vel senectute, vel infirmitate gravatus suscepti officium administrare non valet, si alium sibi substitui petierit, rationabiliter fieri potest. Unde in eodem capitulo* g *sequitur:* [Si verò idem Joannes 1 fortasse pro molestia sua petierit, ut ab Episcopi honore debeat vacare, eo petitionem scripto dante, concedendum est: aliter autem nos id facere pro omnipotentis Dei timore omnimodò non audemus.] *Hinc etiam B. Augustinus Episcopo suo nondum defuncto, sed senectute gravato, cathedram Episcopalem suscepit.*

a *Num. 16.* b *al. Gistardum.* c *Polyc. l. 1. tit. 8. Burch. l. 1. c. 7. Ans. l. 6. c. 102. Ivo p. 5. c. 182.* d *1. Cor. 7.* e *Burch. l. 1. c. 189. Ivo p. 5. c. 305.* f *sup. eâd. c. scripsit.* g *l. 9. reg. epist. 41.*

1 ¶ Si verò idem Joannes] *Hæc sunt in regesto li. Gregorii, lib. 9. epist. 41. & sequuntur post* c. scripsit. *sup. eod.*

C. XII. ¶ *Augustinus non tam successit, quàm accessit.*

Unde in epistol. Paulini unica *ad Romanianum legitur:*

NOn *a* autem tantùm hoc scribimus gratulandum, quòd Episcopatum Augustinus acceperit, sed quòd hanc Dei gratiâ curam meruerint Africanæ Ecclesiæ, ut verba cœlestia Augustini ore perciperent, qui ad majorem Dominici muneris gratiam novo more provectus, ita consecratus est, ut non succederet in cathedra Episcopo, sed accederet. Nam incolumi Valerio Hipponensis Ecclesiæ Episcopo, Coëpiscopus Augustinus est.

Hoc idem probatur auctoritate B. Gregorii, qui Ariminensi Episcopo, dolore capitis laboranti, alterum subrogavit, ita scribens in 7. libr. regesti sui, indict. 2. epistol. 49. ad Marinianum Episcopum Ravennæ:

C. XIII. ¶ *Episcopo gravato infirmitate, alius subrogari potest.*

QUaliter *b* ordinati à nobis Sacerdotis, corporis, quâ nostis, impediente molestiâ, Ariminensis Ecclesia pastorali hactenus sit regimine destituta, dudum fraternitas vestra cognovit. Quem, dum habitatorum loci illius precibus permoti sæpius hortaremur, ut si de eadem capitis, quâ detinebatur, molestiâ, melioratum se esse sentiret, ad suam, auxiliante Domino, reverteretur Ecclesiam, datis induciis in hoc quadriennio expectatus est. Quem, dum monitu Cleri, civiumque illinc venientium, nosque precibus urgentium *c* instantius hortaremur, ut si valeret, cum eis auxiliante Domino remearet, datâ in scriptis supplicatione nos petiit, ut quia ad ejusdem Ecclesiæ regimen, vel susceptum officium pro eadem, quâ detinetur, molestiâ assurgere nullatenus posset, Ecclesiæ ipsi ordinare Episcopum deberemus. Unde, quia cunctarum Ecclesiarum injuncta nos solicitudinis cura constringit, ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus, hujusque ex sui impossibilitate renunciatione compulsi, visum nobis est, eidem Ariminensi Ecclesiæ debere Episcopum ordinari: & datis ex more præceptis, Clerum, plebemque ejusdem Ecclesiæ non destitimus admonere, quatenùs ad eligendum sibi Antistitem concordi provisione concurrant. Hortamur igitur, ut fraternitas vestra eum, quem uno consensu omnes elegerint, sicut & ipsi à nobis popposciisse noscuntur, ad se faciat revocari: quem cautâ ex omnibus examinatione discutite, & si ea, in eo, quæ in textu Heptateuchi 1 morte mulctata sunt, minime Domino fuerint opitulante reperta, atque fidelium personarum relatione ejus vobis quoque vita placuerit, ad nos eum cum decreti pagina, vestræ quoque additâ testificationis epistolâ destinate: quatenus ejusdem a nobis Ecclesiæ Domino disponente consecretur Antistes.

1 ¶ Heptateuchi] *Apud B. Gregorium in hac epistola, & in multis aliis locis legitur,* Eptatici, *sicut est etiam in Burchardo & Ivone, & aliquot vetustis Gratiani exemplaribus. Et de hac voce notatum est supra dist. 15. c.* Sancta Romana. *in versic.* Pentateuchum.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem *regesto, lib. 11. epist. 7. ad Eleutherium Episcopum.*

QUamvis *d* triste nobis sit valdè, quod loquimur, atq; fraterna nos compassio flere potius urgeat, quam aliquid de auditis definire permittat, suscepti tamen solicitudo regiminis cor nostrum instanti pulsat aculeo, magnà nos Ecclesiis curà prospicere, & ne qua earum possit

a *B. Augustin. epist. 34. & 110. adde cap. 16. in fin. infrà eâdem.* b *Burch. l. 1. c. 189. Ivo p. 5. c. 305.* c *al. arguentium.* d *Burchard. lib. 1. cap. 191. Ivo p. 5. c. 307.*

utilitas

utilitas deperire, quod fieri debeat, Deo auctore, disponere. Pervenit igitur ad nos, quibusdam referentibus, quendam Episcopum ita passionem capitis incurrisse, ut quod mente alienatâ agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergò languente pastore grex (quod absit) insidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel Ecclesiæ ipsius utilitates depereant, cautâ nos necesse est provisione tractare. Et ideò, quia viventem Episcopum ab officio suo necessitas infirmitatis, non crimen abducit, alium loco ejus (nisi recusante eo) nulla sinit ratio ordinari: sed si intervalla ægritudinis habere est solitus, ipse data petitione non se ulteriùs ad hoc ministerium intellectum habere, nec ad alia officia subvertente infirmitate posse fateatur assurgere, & alium loco suo expetat ordinandum. Quo facto, omnium solenniter electione, alter, qui dignus fuerit, Episcopus solenniter ordinetur: sic tamen, ut quousque eundem Episcopum in hoc seculo vita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrentur. Enimverò, si nullo tempore ad sanæ redit mentis officium, persona fidelis, ac vitæ probabilis est eligenda, quæ ad regimen Ecclesiæ idonea possit existere, atque de animarum utilitate cogitare, inquietos sub disciplinæ vinculo restringere, Ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturum, atque efficacem se in omnibus exhibere: qui etiamsi Episcopo, qui nunc ægrotat, superstes extiterit, loco ejus debeat consecrari.

2 pars. *Ne autem hujusce modi passionibus Sacerdotibus subitò occupatis, cœptum officium inexpletum remaneat, institutum est, ut Sacerdos, sive psallens, sive sacrificans, alios secum habeat, qui, si hujusmodi casus interveniat, inchoata ministeria perficere valeant.*

C. XV. ¶ *Quisque sacrificans Sacerdotem sibi vicinum habeat, qui cœpta sacramenta expleat, si ei aliqua necessitas ingruerit.*

Unde in Concilio Toletano XI. *c. 14.*

ILlud 1 divini *a* oraculi monentis singuli præcaventes, quo scribitur *b*: [*Væ soli, quia cùm ceciderit, non habet sublevantem,*] summoperè verendum nobis est, & cavendum, ne horis illis atque temporibus, quibus Domino psallitur vel sacrificatur, unicuique Divinis singulariter officiis insistenti, pernicioſa passio, vel corporis quælibet invaletudo occurrat, quæ aut corpus subitò subtrui faciat, aut mentem alienatione, vel terrore confundat. Pro hujusmodi ergò casibus præcaventes, necessarium duximus instituere, ut ubi temporis, vel loci, sive Cleri copia suffragatur, habeat quisquis *c* illic canens Deo, atque sacrificans, post se vicini solaminis adjutorem: ut si aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit *d*, turbatus fuerit, vel ad terram elisus, à tergo semper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus. *Sed si* 2 *hoc sacrificanti frequenter acciderit, tunc omnimodò ab oblatione prohibeatur.*

1 ¶ Illud] *In Concilio impressis legitur,* Et illud. *In codice verò Lucensi Regio,* Væ illud. *In duobus autem Vaticanis, ut illud: & sic est infrà de consecr. dist. 1. c.* ut illud. *& apud Burchard. & Ivonem.*

2 ¶ Sed si hoc] *Hæc sunt impressa aliis characteribus, quia non sunt in Concilio Toletano, neque in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus. In codice perantiquo sunt glossæ ad verbum, vicem, & post verbum, prohibeamur, additur,* ut infrà eâd. q. 2. c. in literis tuis. *Apud Burchardum verò & Ivonem, qui citant decreta Soteris Papæ, & infrà de cons. loco citato, horum verborum loco leguntur hæc:* & officium incœptum adimpleat.

a *De cons. dist. 1. ut illud. Burch. l. 3. c. 73. Ivo p. 2. c. 126.* b *Eccles. 4.* c *al. ille.* d *al. accedet.*

C. XVI. ¶ *Si Sacerdos necessitate præoccupatus fuerit, cœpta sacramenta per alium expleantur.*

Item ex Concilio Toletano VII. *c. 2.*

NIhil *a* contra ordinis statutum temeritatis ausu præsumatur, neque illa, quæ summâ veneratione censentur, vel minimo præsumptionis actu 1 solvantur, cùm ad hoc 2 tantùm fieri jussa sunt, ne interrupta noscantur, vel languoris proventu robore salutis privetur natura. Non ergò fragilitati solùm consulitur humanæ, sed etiam 3 sacro honore mysteriorum Dei providâ cavetur solicitudine. Censuimus ergò convenire, ut cùm à Sacerdotibus Missarum tempore sancta mysteria consecrantur, si ægritudinis acciderit quilibet eventus, quo cœptum nequeat consecrationis expleri mysterium, sit liberum Episcopo vel Presbytero alteri consecrationem exequi officii cœpti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysteriis competit, quàm aut incipientis aut subsequentis completa 4 benedictio Sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur. Cùm enim simus omnes unum in Christo, nihil contrarium personarum diversitas formet, ubi efficaciam prosperitatis unitas fidei repræsentat. Quod etiam consultum cuncti ordinis Clerici individuum 5 sibi esse non ambigant: sed, ut præmissum est, præcedentibus libenter alii pro complemento succedant. Ne tamen, quod naturæ languoris causâ consulitur, in præsumptionis perniciem convertatur, nullus post cibum, potumque quemlibet minimum sumptum Missas facere, nullus absque proventu patentis molestiæ minister vel Sacerdos, cùm cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hæc temerariè præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

1 ¶ Actu] *Sic est emendatum ex codice Regio: nam in impressis Conciliorum codicibus, & apud Burchardum, & Ivonem, est,* tactu.

2 ¶ Cùm ad hoc tantùm] *Magna est hoc loco varietas. In codice Regio legitur:* cùm ad hoc tantùm quaqua fieri jussa sunt, interrupta noscuntur, ne languoris, &c. *Apud Burchardum:* cùm adhuc tantùm fieri jussa sunt, nec interrupta noscuntur, ne languoris, &c. *Apud Ivonem,* cùm hoc, &, nec languoris, *cætera eodem modo.*

3 ¶ Sed etiam sacro] *Hic quoque magna varietas. In codice Regio plenior est oratio:* sed etiam honori mysteriorum Dei providetur abundè, dum ab offensionis casu procuratur etiam caveri solicitè.

4 ¶ Completa benedictio] *Sic restitutum est ex codice Regio, cum quo aliquot editiones conveniunt, multæ, etiam aliæ in hoc capite emendatæ.*

5 ¶ Individuum] *In codice Regio est,* indultum.

3 pars. *Ecce, quòd Episcopo petente, precibus etiam populi, infirmitate gravato, alius possit subrogari, patenter monstratur. Senectute autem gravato, non successor, sed Coadjutor dari debet, qui ei decedenti in locum regiminis succedat. Sic Augustinus dicitur* b *accessisse Hipponensium Episcopo.*

C. XVII. ¶ *Senectute gravato Coadjutor est dandus, qui morienti succedat.*

Hinc etiam Zacharias Papa *scribit Bonifacio Maguntino Archiepiscopo.*

PEtiisti, ut cum nostro consulto pro superveniente tibi senectute, atque corporis imbecillitate, si poteris invenire alium in eadem sede, in qua præes, pro tui persona debeas collocare. Nos verò, adjutore Deo, consilium præbemus tuæ sanctitati, ut pro solute animarum rationabilium, fautore Christo, sedem, quam obtines, Maguntinæ Ecclesiæ nequaquam relinquas. Sin verò Dominus dederit juxta petitionem tuam homi-

a *Burch. l. 3. c. 70. Ivo p. 2. c. 124.* b *Sup. eâd. c. non autem. & 8. quæst. 1. c. 1. §.*

nem perfectum, qui possit solicitudinem habere, & curam pro salute animarum, pro tui persona illum ordinabis Episcopum, eritque in Evangelio tibi credito, & ministerio Christi portando in omni loco requirens, & confortans Ecclesiam Dei. *Item ad eundem epist. ultimâ.* ¶ Si eundem divina voluerit clementia post tui diem transitûs superesse, si eum aptum cognoveris, & in tua voluntate fuerit diffinitum, eâ horâ, quâ te de præsenti seculo migraturum cognoveris, præsentibus cunctis, tibi successorem designa, ut hûc veniat ordinandus. Hoc nulli concedi alii patimur, quod tibi charitate cogente largiri censuimus. *Item ibidem paulò superiùs.* ¶ De eo autem, quòd tibi successorem constituere dixisti, ut te vivente in tuo loco eligatur Episcopus, hoc nullâ ratione concedi patimur: quia contra omnem Ecclesiasticam regulam, vel instituta Patrum esse monstratur; sed volumus, ut tibi ministret, & sit in Evangelium Christi adjutor. *&* ℣. ¶ Nimis enim reprehensibile esse manifestum est, ut te vivente tibi alium substituamus: sed hoc commonemus, ut quamdiu te divina jusserit clementia superesse, sine intermissione orare non cesses, ut tibi Deus illum successorem concedat, qui ei possit esse placabilis, & populum irreprehensibiliter regere valeat.

¶ *Prior pars hujus capituli usque ad versic.* Item si eundem, *sumpta est ex epistola Zachariæ Papæ, cujus initium est*, Sacris liminibus: *quæ extat Romæ manuscripta in Bibliotheca Dominicana, quam etiam edidit frater Laurentius Surius in vita B. Bonifacii, sed ex codice parùm emendato. Reliqua habentur in epistola ultima in tomis Conciliorum.*

C. XVIII. ¶ *Non successor, sed coadjutor viventi Episcopo datur.*

Item Pelagius Papa *Clero Narniensi.* a

QUia frater & Coëpiscopus noster Joannes, Ecclesiasticæ utilitatis studio suadente, & naturæ suæ simplicitate laudabili consideratione tractata, ob hoc, quòd se in gerenda patrimonii gubernandi curâ, vel in disciplinâ Ecclesiastica conservanda minimè fatetur idoneum, Constituti Presbyteri ad hæc explenda sibi exposcit adhiberi personam: ut ea, quæ sunt necessaria, competenti disponente solicitudine fiant, nihil indecens fieri, vel inutile permittatur. Ideoque præsenti vobis jussione præcipimus, ut servatâ primo in loco Episcopo memorato reverentiâ, quam vos convenit inculpabiliter exhibere, in omnibus, quæ ad divini cultûs obsequium pertinent, vel quæ Ecclesiasticæ utilitatis peragere cura fuaserit, præbeatis obedientiam Constituto competentem, in nullo dispositionibus ejus spiritu contumaci resultantes: imò competenti vigilantiæ vestræ studio, quæ pro Ecclesiastica utilitate gerenda Constitutus monuerit, adimplentes: ut his ita dispositis, & consueta vobis stipendia ministrentur, & quæcunque in præfatæ Ecclesiæ patrimonio, vel de rebus ad eam pertinentibus repetendis sunt necessaria, compleantur.

Illud verò Cypriani b *de hæreticis intelligendum est, qui Catholicorum Ecclesias sibi usurpare contendunt.* ¶ *Illud verò Evaristi* c *Papæ tunc intelligendum est, quando nec inevitabili necessitate (perfectorum videlicet) nec Apostolica, aut regularis mutatio, sed ambitio sola Episcopum de Ecclesia ad Ecclesiam transire cogit.* ¶ *Unde cum in principio sui capituli diceret:* [Episcopus non debet dimittere Ecclesiam suam,] *subsequenter adjunxit* [Absque inevitabili necessitate, aut Apostolicâ, vel regulari mutatione, & alteri se ambitûs causâ conjungere.]

4 pars. *Ambitionis enim causâ, quicunque Ecclesiæ mediocritate despectâ, ad majorem Ecclesiam transire voluerit, debet revocari ad propriam. Quòd si redire contempserit, careat aliena, & propria.*

a *al. Navarienſi.*] *al. Narinenſi.* b *Sup. eâd. cap. fallus. & cap. Novatianus.* c *Sup. eâd. ſicut var.*

C. XIX. ¶ *Episcopus, vel quilibet Clericus relictâ suâ Ecclesiâ non debet ad aliam transire.*

Unde in Nicæno Concilio *a, cap. 15. legitur:*

NOn *b* oportet Episcopum, vel reliquos ordines de civitate ad civitatem migrare; non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus transeat. Si quis autem post definitionem sancti & magni Concilii tale quid agere tentaverit, & se hujusmodi negotio mancipaverit, hoc factum prorsus in irritum ducatur, & Ecclesiæ restituatur, cujus fuit Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinatus.

¶ *Ex duobus codicibus collectionum Anselmi in uno emendatiore caput hoc ita habet, ut verba hæc:* Quòd non oporteat Episcopum, vel reliquos ordines demigrare, *sit rubrica: & capitulum hoc modo incipiat:* Ut de civitate ad civitatem, non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus transeat. *In altero verò eadem rubrica est nigris literis scripta, & est initium capituli: unde videtur caput hoc esse concinnatum, quemadmodum est apud Gratianum, salvâ sententiâ ipsius canonis.*

C. XX. ¶ *In monasterio deputetur Episcopus, qui in Ecclesia suâ residere contemnit.*

Item Gregorius *Anthemio Subdiacono, lib. 5. epist. 23. sive c. 123.*

PErvenit *c* ad nos, Pigmenium Amalphitanæ civitatis Episcopum in Ecclesia sua residere non esse contentum, sed foris per diversa loca vagari. *&* ℣. ¶ Idcircò hâc tibi auctoritate præcipimus, ut supradicto Episcopo interminari non desinas, quatenùs hoc de cætero facere non præsumat, sed in Ecclesia suâ Sacerdotali more resideat. Quem si fortè non emendari post tuam interminationem cognoveris, in monasterio eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare: ut quid facere debeas, nostrâ iterùm præceptione cognoscas.

C. XXI. ¶ *Episcopo nulli conceditur principalem cathedram relinquere, & ad aliam Ecclesiam se transferre.*

Item ex Concilio Carthaginensi T. *c. 5.* d

PLacuit *e*, ut nemini sit facultas, relictâ principali cathedrâ, ad aliquam Ecclesiam in diœcesi constitutam se conferre, vel in re propria diutiùs, quàm oporteat, constitutum, curam, vel frequentationem propriæ cathedræ negligere.

C. XXII. ¶ *Intercessori cathedræ, cui datus est, tenere non licet.*

Item ex eodem Carthaginensi V. *c. 8.* f

COnstitutum est, ut nulli intercessori licitum sit, cathedram, cui intercessor datus est, quibuslibet populorum studiis, vel seditionibus retinere: sed dare operam, ut intra annum eisdem Episcopum provideat. Quod si neglexerit anno expleto *g* interventor alius tribuatur.

C. XXIII. ¶ *Excommunicentur Clerici, qui relictâ suâ Ecclesiâ ad eam redire noluerint.*

Item ex Concilio Nicæno, *c. 16.*

SI *h* qui verò sine respectu agentes, & timorem Dei ante oculos non habentes, neque Ecclesiastica statuta custodientes, recesserint ab Ecclesia sua, sive Presbyter, sive Diaconus, vel in quocunque Ecclesiastico ordine positi fuerint, hi non debent suscipi in alia Ecclesia, sed cum omni necessitate cogantur, ut redeant ad Ecclesiam suam. Quòd si permanserint, excommunicari eos oportet.

a *Et in Aquisgran. c. 43.* b *Anſel. l. 6. cap. 112. Burch. l. 2. c. 97. Ivo p. 6. cap. 174.* c *Anſel. l. 6. c. 178.* d *Et in Africano, cap. 83.* e *Anſel. l. 6. c. 176.* f *Et in Africano, c. 41.* g *al. exempto.* h *Anſel. l. 7. c. 107. Burch. l. 2. c. 98. Ivo p. 6. c. 175.*

C. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Antiocheno *a, c. 3.*

I. SI quis Presbyter, vel Diaconus, vel quilibet Clericus, desertâ suâ Ecclesiâ, ad aliam transeundum esse crediderit, & ibi paulatim tentet, quòd migravit, perpetuò manere, ulteriùs ministrare non debet; præsertim, si ab Episcopo suo ad revertendum fuerit exhortatus. Quòd si post evocationem sui Episcopi non obedierit, sed inobediens perseveraverit, omnimodò ab officio suo deponi debere, nec aliquando spem restitutionis habere decernimus: si vero propter hanc culpam depositum, alius Episcopus susceperit, & ipse à communi Synodo pœnam merebitur increpationis 1, tanquam Ecclesiastica jura dissolvens.

1 ¶ Increpationis.] *Græcè est,* ἐπιψηφίας τυγχάνειν, *quod in aliis versionibus est,* arguatur, *vel* coërceatur, *vel* puniatur.

C. XXV. ¶ *Non licet Episcopo Ecclesiam suam relinquere, & ad aliam transire.*

Item ex eodem *Antiocheno, cap. 21.*

EPiscopum *b* de diœcesi ad diœcesim alteram non debere transire, neque si seipsum ingesserit, neque si à populis fuerit violenter attractus *c*, neque si etiam hoc ei ab Episcopis suadeatur: manere autem eum debere in Ecclesia Dei, quam ab initio sortitus est, & non ab ea alibi demigrare, secundùm regulam super hoc olim à Patribus constitutam decernimus.

C. XXVI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, *c. 5.*

PRopter *d* eos Episcopos, sive Clericos, qui de civitate ad civitatem transeunt, placuit definitiones datas à sanctis Patribus habere propriam firmitatem.

C. XXVII. ¶ *Aliena plebes ab Episcopo non usurpentur.*

Item ex Concilio Carthaginensi III. *c. 26.*

PLacuit *e*, ut à nullo Episcopo usurpentur plebes alienæ, nec aliquis Episcoporum supergrediatur in diœcesi collegam suum.

C. XXVIII. ¶ *Alienos Clericos ordinare, & altaria consecrare, Episcopo non licet.*

Item Anacletus.

EPiscopis in diœcesim alienam ad alienos Clericos ordinandos, vel consecranda altaria irruere non decet. Quod si fecerit, amotis his, quos ordinavit, altaris tamen consecratione manente, transgressor canonum uno anno à Missarum celebratione cessabit.

C. XXIX. ¶ *Diebus solennibus Clericus Ecclesiæ suæ deesse non debet.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap. 64.*

II. SI quis in Clero constitutus ab Ecclesia sua diebus solennibus defuerit, id est, Nativitate Domini, Epiphaniâ, Paschâ, vel Pentecoste, dum potiùs secularibus *f* lucris studet, quàm servitio Dei parere, convenit, ut triennio à communione suspendatur. ¶ Similiter Diaconus, vel Presbyter, si per tres hebdomadas ab Ecclesia sua defuerit, huic damnationi succumbat.

C. XXX. ¶ *Removendus est Episcopus ab Ecclesia, cui irrepserit, & ad suam cogendus est redire.*

Item Hilarius Papa *Episcopis Tarracon. c. 3.*

REmoto *g* ab Ecclesia Barcinonensi, atque ad suam remisso Irenæo Episcopo, sedatis per Sacerdotalem modestiam voluntatibus, quæ per ignorantiam Ecclesiasticarum legum desiderant, quod non licet, obtine-

a *Et in Chalced. c. 20. In Aquisgran. c. 71. Anſel. l. 7. cap. 170.* b *9. q. 2. nullum. Burch. l. 1. c. 72. Ivo p. 5. c. 179.* c ἀνωμαλόφθογγον. d *Sup. eâd. non oportet. Ex Nicæna Synodo. lib. Can. 6. c. 236.* e *Burch. l. 1. c. 64. Ivo p. 5. c. 173. In Aurelian. 3. c. 15.* f *al. singulari lucro.* g *Anſ. l. 6. c. 169.*

re, talis protinùs de Clero proprio Barcinonensibus ordinentur Episcopus, qualem te præcipuè, frater Ascani, oportet eligere, & decet consecrare: ne si fortè aliter *a* factum sit, non sine objurgatione tui maximè nominis retundat nostra præceptio, quod ad injuriam Dei (à quo specialiter Sacerdotalium est gratia dignitatum) didicerimus admissum.

C. XXXI. ¶ *Qui alienam cathedram appetit, ab ea expulsus, etiam propriâ careat.*

Item Leo Episcopus *urbis Romæ Anastasio Thessalonicensi Episcopo, epist. 82. al. 84. c. 8.*

III. SI *b* quis Episcopus mediocritate civitatis suæ despectâ, administrationem celebrioris loci ambierit, & ad majorem plebem se quâcunque ratione transtulerit, non solùm à cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit & propriâ: ut nec illis præsideat, quos per avaritiam concupivit, nec illis, quos per superbiam sprevit. Suis igitur terminis contentus sit quisque, nec supra mensuram juris affectet angeri.

C. XXXII. ¶ *Utráque careat Ecclesiâ, qui contemptu minoris Ecclesiæ ad majorem aspirat.*

Item ex Concilio Meldensi, *c. 30.*

IV. SI quis *c* de ordine Sacerdotali, contemptu minoris Ecclesiæ ambitiosè & improbè ad potiorem aspiraverit *d*, canonica erga eum definitio conservetur, hoc 1 est, ut utráque careat.

1 ¶ Hoc est, ut utráque careat.] *Hæc non sunt in Meldensi impresso, habentur tamen apud cæteros quoque collectores.*

Qui verò pretio Ecclesiam vacantem ingressus fuerit, ab officio suo deponendus est, sicut in Rothomagensi Concilio *legitur.*

C. XXXIII. ¶ *Dejiciatur à Clero, qui muneribus Ecclesiam acquirere tentat.*

SAncitum est *e* atque omnibus modis prohibitum, ut si quis Presbyter inventus fuerit alicui Clerico vel Laico munera dare, vel dedisse, aut aliam pecuniam tribuere, ut alterius Presbyteri Ecclesiam surripiat 1, aut vacantem pretio redimat, pro hac cupiditate, seu rapina, seu præsumptione, turpis lucri gratiâ, dejiciatur à Clero, & alienus existat à regula.

1 ¶ Surripiat, aut.] *Addita sunt ista duæ voces ex Burchardo. Nam vivente Presbytero possessore non potest dici vacans Ecclesia. In lib. 7. Capitularium, c. 206. est verbum,* surripiat, *sed deest alterum membrum,* aut vacantem pretio redimat. *Ivo, & auctor Pannormiæ habent, ut antèa Gratianus,* Ecclesiam vacantem pretio redimat.

5 pars. *Quòd verò communi consilio, atque aliorum utilitate mutationes Episcoporum fieri possint, & in Ecclesiis, à quibus recesserint, eis viventibus alii substitui valeant,* Anterus Papa demonstrat, *epistolâ septimâ, scribens Episcopis Bætucæ & Toletanæ provinciæ.*

C. XXXIV. ¶ *Necessitatis, vel utilitatis causâ Episcoporum mutationes fieri possunt.* a.

MUtationes *f* Episcoporum scitote communi utilitate atque necessitate fieri licere, sed non propriâ *g* cujusquam voluntate, aut dominatione. Petrus sanctus magister noster, & Princeps Apostolorum, de Antiochiâ, utilitatis causâ, translatus est Romam, ut ibidem potiùs proficere posset. Eusebius quoque de quadam parva civitate, Apostolicâ auctoritate, mutatus est

a *al. similiter.* b *Polyc. l. 1. tit. 9. Anſ. l. 6. c. 104. Burch. l. 1. c. 74. Ivo p. 5. cap. 103.* c *Burch. l. 3. cap. 48. Ivo p. 5. c. 52. Pann. l. 2. cap. 45.* d *al. aspirare contenderit.* e *In Capit. l. 7. cap. 206. Burchard. l. 3. c. 114. Ivo p. 3. c. 90. Pann. l. 2. cap. 49.* f *Polyc. l. 1. tit. 9. Anſ. l. 6. c. 49. Burch. l. 1. c. 77. Ivo p. 5. c. 133. Pann. l. 3. c. 69.* g *al. non libitu cujuſquam, aut dominatione. Plura ſunt verba in originali.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alexandriam. Similiter Felix de civitate, in qua ordinatus erat, electione civium propter doctrinam, vitamque bonam, quam habebat, [auctoritate 1 hujus sanctæ sedis, & licentiâ] communi Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ac populorum consilio translatus est Ephesum. Non enim transit de civitate ad civitatem, nec transfertur de minori ad majorem, qui hoc non ambitu, nec propriâ voluntate facit, * sed aut vi à propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci, aut populi, non superbè, sed humiliter ab aliis translatus, & inthronizatus est. &c. ¶ Nam sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos, & reliquos Sacerdotes; sic quoties utilitas aut necessitas coëgerit, supradicto modo & mutare & inthronizare potestatem habent: [non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate & licentia.] &c. ¶ Alia etenim *a* est causa utilitatis & necessitatis, alia avaritiæ, ac præsumptionis, aut propriæ voluntatis.

1 ¶ Auctoritate hujus sanctæ sedis, & licentiâ.] *Hæc verba non leguntur in epistola Anteri, neque in Panormia, neque apud Burch. & Ivonem. Sunt tamen apud Anselmum, & in Polycarpo, & vetustis Gratiani exemplaribus. Idem quoque est de verbis illis propè finem capitis,* non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate & licentia: *quæ propter hanc causam singulis sunt inclusa.*

C. XXXV. ¶ *Causâ necessitatis mutationes Episcoporum fieri possunt.*

Item Pelagius Papa II. *Benigno Archiepiscopo, epist. 2.* a.

SCias *b* frater dilectissime, aliud esse causam necessitatis & utilitatis, aliud causam præsumptionis, ac propriæ voluntatis. Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem, id est, qui non causâ avaritiæ, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel suæ delectationis *c* migrat de civitate ad civitatem, sed causâ necessitatis, aut utilitatis mutatur. Nam plurimorum utilitas unius utilitati, aut voluntati præferenda est. Aliud est enim mutare, & aliud mutari. &c. ¶ Nam aliud est sponte transire, & aliud est coacte, aut necessitate venire. Unde non isti mutant civitates, sed mutantur: quia non sponte, sed coacte hoc agunt. &c. ¶ Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causâ necessitatis, vel utilitatis fieri posse, quoties communis utilitas, aut necessitas persuaserit.

C. XXXVI. ¶ *Christum negare convincitur, qui necessitatem patientibus misericordiam non impendit.*

Idem *in eadem epistola, paulò inferiùs.* a.

OMnis, qui gemebat, & vexabatur à *d* Saul, fugiebat, & veniebat ad David.] Si ergò piissimus atque justissimus David sciret peccatum esse, persecutionem fugientes, & transeuntes de loco ad locum, & de civitate ad civitatem recipere, tales nequaquam recideret, nec secum teneret, nec in aliis civitatibus eos collocaret. Qui enim persequuntur Domini Episcopos, eosque de civitatibus ad civitates transire compellunt, non eos tantùm persequuntur, quantùm Dominum nostrum Jesum Christum, cujus legatione funguntur. Nec ipsi in hoc peccant Episcopi, quoniam non sponte, sed coacte hoc agunt; sed illi, qui eos persequuntur: nec ipsis Episcopis hoc imputari potest, sed illis, qui eos hoc agere cogunt. &c. ¶ Qui autem negant misericordiam faciendam fugientibus, ac necessitatem patientibus, ipsum Christum negant, qui est misericordia & veritas. &c. ¶ Negat misericordiam necessitatem patientibus, qui populis indigentibus divinis ministeriis *e*, & non habentibus proprium Episcopum, qui eos instruat, causâ utilitatis, atque necessitatis, ex alia civitate, licèt minor sit, in eam, quæ non habet Episcopum doctiorem, vel utiliorem meliori consilio, non sponte transeuntem, sed majorum exhortatione mutare *a*, aut Episcopum ejectum, & persecutionem patientem causâ utilitatis aut necessitatis inthronizari non permittit.

C. XXXVII. ¶ *Non ambitione, sed Synodali auctoritate, de Ecclesia ad Ecclesiam Episcopus transeat.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 27.*

EPiscopus *b* de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis Clericus. Sanè, si utilitas Ecclesiæ fiendum popposcerit, decreto pro eo Clericorum, & Laicorum Episcopis porrecto, in præsentia Synodali transferatur, nihilominus alio in locum ejus Episcopo subrogato. Inferioris verò gradûs Sacerdotes, vel alii Clerici concessione suorum Episcoporum possunt ad alias Ecclesias transmigrare.

C. XXXVIII. ¶ *In proprio gradu Episcopi, vel Presbyteri in alienis suscipiantur Ecclesiis.*

Item ex eodem Carthaginensi IV. *c. 33.*

EPiscopi, vel Presbyteri, si causâ visitandi ad Ecclesiam alterius Episcopi venerint, in gradu suo suscipiantur, & tam ad verbum faciendum, quàm ad oblationem consecrandam invitentur.

C. XXXIX. ¶ *Ecclesia unius Episcopi ab alio dispoñi non debet.*

Item Calixtus Papa *omnibus Galliarum Episcopis, epist. 2. c. 3.* a.

SIcut *c* alterius uxor nec adulterari ab aliquo, vel judicari, aut dispoñi, nisi à proprio viro, eo vivente, permittitur; sic nec uxor Episcopi *d*, quæ ejus Ecclesia, vel parochia indubitanter intelligitur, eo vivente, absque ejus judicio & voluntate, alteri *e* judicari, vel dispoñi, aut ejus concubitu frui, id est, ordinatione, conceditur. Unde ait Apostolus *f*: [*Alligata est uxor legi, quamdiu vir ejus vivit: eo verò defuncto, soluta est à lege viri.*] Similiter & sponsa Episcopi (quia sponsa, uxorque ejus dicitur Ecclesia) illo vivente, ei est alligata: eo verò defuncto, soluta est. [*Et * cui voluerit, nubat, tantùm in Domino*;] id est, regulariter. Si enim eo vivente alteri nupserit, adultera judicabitur. Similiter & ille, si alteram sponte duxerit, adulter existimabitur, & communione privabitur. Si autem perfecutus fuerit in sua Ecclesia, fugiendum illi est ad alteram, eique est associandus, dicente Domino *g*: [*Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.*] Si autem utilitatis causâ fuerit mutandus, non per se hoc agat, sed fratribus invitantibus, & auctoritate hujus sanctæ sedis faciat, non ambitûs causâ, sed utilitatis aut 1 necessitatis.

1 ¶ Aut necessitatis.] *Hæc non sunt in ipsa epistola, sed habentur apud Anselmum. Necessitas autem præbet justam causam translationi, supra eâd. c.* Scias.

6 pars. *Hoc non solùm de Episcopis, verùm etiam de quibuslibet Ecclesiæ ministris intelligitur, ne videlicet in locum viventis aliter obrepat.*

C. XL. ¶ *Deponatur, qui locum alterius invadere non timet.*

Unde B. Gregorius *scribit Natali Salonitano Episcopo, de eo, qui in Archidiaconatum alterius se promoveri consenserat, lib. 2. indict. 10. epist. 14. & 16.*

EUm *h*, qui contra justitiæ regulam in Archidiaconatum alterius se provehi consensit, ab ejusdem Archidiaconatûs honore deponimus. Qui, si ulteriùs in loco eodem ministrare præsumpserit, se participatione communionis sacræ noverit esse privatum.

C. XLI. ¶ *In una Ecclesia duo Prælati esse non debent.*

Item Hieronymus *ad Rusticum Monachum, epist. 4.*

IN *a* apibus Princeps *b* unus est; grues unam sequuntur ordine literario: Imperator unus, judex unus provinciæ. Roma, ut condita est, duos fratres simul habere Reges non potuit, & parricidio dedicatur. In *c* Rebeccæ utero Esau & Jacob bella gesserunt: singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesiasticus suis rectoribus nititur.

7 pars. *Ecce in quibus casibus Episcopo vivente, alius potest ei substitui: Quanquam secundum rei veritatem non vivente Episcopo talis proficitur succedere. Translatus enim ab una civitate ad aliam, desinit esse Episcopus illius civitatis, à qua transfertur: atque id ò, qui huic succedit, non vivente, sed defuncto quodammodò Episcopo, probatur substitui. Sed inter eum, qui hostilitatis necessitate, & eum, qui utilitatis causâ transfertur, hoc interest, quòd ille, qui metu hostilitatis ad aliam transit, si priorem contigerit aliquandò ab hostibus liberam fieri, ad eandem illum redire oportet.*

C. XLII. ¶ *Qui metu hostilitatis ad alium locum transierit, postea ad suam Ecclesiam redire oportet.*

Unde Gregorius Papa *scribit Joanni Episcopo Scyllatino* d, *lib. 2. indict. 10. epist. 35.*

PAstoralis *e* officii cura nos admonet, destitutis Ecclesiis proprios constituere Sacerdotes, qui gregem Dominicum debeant pastorali solicitudine gubernare. Propterea te Joannem ab hostibus captivatæ Lissitanæ civitatis Episcopum in Scyllatina Ecclesia Cardinalem necesse duximus constituere Sacerdotem: ut susceptam semel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas. Et licet à tua Ecclesia sis hoste imminente depulsus, aliam, quæ Pastore vacat, Ecclesiam debes gubernare: ita tamen, ut si civitatem illam ab hostibus liberam effici, & Domino protegente ad priorem statum contigerit revocari, ad eam, in qua prius es ordinatus, Ecclesiam revertaris: sin autem prædicta civitas continuâ captivitatis calamitate premitur, in hac, in qua à nobis incardinatus 1 es, debeas Ecclesia permanere.

1 ¶ Incardinatus] *Supra distinct. 71. c.* fraternitatem, *de hujus vocis notione est notatum.*

Quæ verò utilitatis causâ transfertur, nequaquam ad priorem redire cogitur. Est etiam alius casus, in quo Episcopus viventi Episcopo substituitur. Cum enim aliquis relictâ priori cathedrâ, suâ auctoritate ad aliam transierit, si alius ei substitutus fuerit, licet ille prioris Ecclesiæ Episcopus esse non desierit, substitutus tamen Episcopatum habebit.

C. XLIII. ¶ *De Sacerdotibus, qui relictis suis Ecclesiis ad alias migrârunt.*

Unde Damasus *urbis Romæ Episcopus scribit ad Paulinum Antiochenum, dicens:*

EOs *f* Sacerdotes, qui ab Ecclesiis ad Ecclesias migrârunt, tamdiu à nostra communione habemus alienos, quamdiu ad eas redierint civitates, in quibus primitùs sunt constituti. Quòd si quis alius alio transmigrante, in locum viventis ordinatus est, tamdiu vacet Sacerdotii dignitate, qui suam deseruit civitatem, donec successor ejus quiescat in Domino.

Episcopalium etiam sedium mutationes, metu hostilitatis intervenente nonnunquam fieri solent.

C. XLIV. ¶ *Necessitate temporis Episcopalium sedium mutationes fieri possunt.*

Unde Gregorius *scribit Joanni Episcopo Vellitrano, lib. 2. epist. 11.*

TEmporis *a* qualitas admonet, Episcoporum sedes, antiquitùs certis civitatibus constitutas, ad alia, quæ securiora putamus, ejusdem diœcesis loca transponere, quò & habitatores nunc *b* degere, & barbaricum possint periculum facilius declinare. Propterea te Joannem fratrem, Coëpiscopumque nostrum Vellitrensis civitatis, sedemque tuam in loco quondam *c* Arenata ad sanctum Andream Apostolum, præcipimus exinde transmigrari: quatenus ab hostilitatis incursu liberior existere valeas, & illic consuetudinem 1 solennium festivè disponas.

1 ¶ Consuetudinem] *Apud Joannem Diaconum legitur,* consuetudine solenni festa disponas. *Apud Burchardum & Ivonem,* consuetudinem solennium festorum. *In variis B. Gregorii epistolarum editionibus,* consuetudinum solennium festa disponas.

8 pars. *Item cum aliquis causâ humilitatis, Apostolicâ concessione de Episcopali sede ad Monachalem descenderit subjectionem, alius loco ejus subrogari poterit; ille verò ad Pontificatum resurgere nequaquam ulteriùs valebit.*

C. XLV. ¶ *Episcopus, qui causâ humilitatis Monachus efficitur, ad Pontificatum redire non valet.*

Unde in quinta 1 *actione* Constantinopolitanæ Synodi, *CCCLXXXIII. Patrum, sub Joanne Papa VIII. cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Ancomitanus Episcopus, & Eugenius Ostiensis Episcopus, Apocrysarii Papæ dixerunt.*

HOc *d* nequaquam apud nos habetur, ut quicunque de Pontificali ordine ad Monachorum, id est, pœnitentium descenderit vitam, ulteriùs possit ad Pontificatum reverti. *Item.* ¶ Præcepit sancta Synodus, ut quicunque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam, & ad pœnitentiæ descenderit locum, nequaquam jam ad Pontificatum resurgat. Monachorum enim vita subjectionis habet *e* verbum, & discipulatûs, non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios.

¶ *Hæc Synodus sub Joanne VIII. extat Græca in Vaticana Bibliotheca. Cujus Synodi tres tantum canones cum explanatione Balsamonis editi sunt Lutetiæ, & apud ipsum inscribitur, Synodus in templo Sapientiæ habita sub Photio Patriarcha. In secundo autem trium illorum capitula habetur sententia hujus capitis. Visum autem est, ut omnia melius percipiantur, locum hunc Græcè, & cum nova interpretatione esse adscribendum.*

Φαῦλον ὁ πατριάρχης ἔφη. Πᾶς ὑμῖν δηλοῖ περὶ τῶν ἀπὸ δ' ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἰωαννὴς ἐπὶ τὴν τῶ μοναχῶν καθαλεχθέντων χώραν, ἆρα ἐκ ὑποβιβάζων ἑαυτὸν παραδόντος δηλώσαντος ἐπὶ οἷς αὐτὸν τῶ αὐτῆς φιλοσοφίας ἐχέτω: οἱ ἀκριβῶται τοποτηρηταὶ τῆς ἁγιωτάτης Ῥώμης εἰσὶν, τοῦτο παρ' ἡμῖν σὺν ἐστὶν, δὲ σώζεται ὅσοις δηλοῖ ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς τάξεως εἰς τὴν τῶν μοναχῶν, τοῦτο τῶν μετανοούντων καθαλεχθέντων χώραν, ἢ δηλῶσαι ἐπὶ τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑαυτὸν διακοσίου ἀξίωμα. Βασίλειος. καὶ Ἠλίας οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἀναβολικῶν θρόνων εἶπον, δὲ παρ' ἡμῖν ἐφορᾶται τοῦτο ποτὲ γεγένηται μὴν ἐν μοναζόντες τρέπεται εἰς ἐκκλησίαν, ὅπου ἡ ἐκκλησία εἰς μοναχὸς κατειλήφθησαν ἐκκλησίας μᾶλλον ἢ δηλῶσαντες. ἢ ἁγίας σινόδου εἶπεν, ὁρισθέντων ἐπὶ τούτου καιῶν. πολλάκις δὲ ἐν ἡμῖν ἀμφιβολίαι γίνονται περὶ τῆς ὑποθέσεως

a *Ivo part. 5. cap. 357.* b *principes sunt,*] *orig.* c *Genes. 25.* d *al. Squilatino.* e *Joan. Diac. l. 3. c. 15. Polyc. l. 1. tit. 8. & l. 2. tit. 14. Anselm. l. 6. cap. 99. Burch. l. 1. cap. 123. Ivo p. 5. cap. 223.* f *Polyc. l. 1. tit. 9. Anselm. l. 9. cap. 95.*

a *al. mutari.* b *Ivo p. 5. c. 325. Pann. l. 3. c. 70.* c *Polyc. l. 1. tit. 8. Anf. l. 6. c. 103. Burch. l. 3. c. 49. Ivo p. 3. c. 53. & part. 5. c. 101.* d *al. Episcopi, vel Presbyteri,*] e *al. ab altero dijudicari,*] f *1. Cor. 7.* * *ibid.* g *Matth. 10.* h *Ivo part. 6. c. 342.*

a *Joan. Diac. in vita B. Gregor. l. 3. c. 17. Anf. l. 6. c. 98. Burch. l. 3. c. 89. Ivo c. 3. c. 179. Pann. l. 2. c. 37.* b *al. secuti.* c *al. quem Harenata ad S. Andream Apostolum dicunt.* d *Ivo p. 7. c. 149.* e λόγον ἔχῃ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

τούτης. Ἐ μὴν λεχθέντων μὴ καλύεσθαι τὰς δεήσεις μοναχὰς ἡνωμένας τὰ Ἐ δεήσεων τελεῖ, τῶν ἢ σπουδαζόντων ἐπὶ τέτε. οἱ ἀγαθώτατοι τοποτηρηταὶ εἶπεν, ὀκτηήντα κανών. ἀλλὰ σινοδ Ὁ εἶπεν, ἐπ ἢ ἀξιόμβρ ὀκτηήνεμ κανόνας ἐξὸ τῶν ἐς τέτο μανίας, Ἑ ἀπονοίας ἐ ἡόντων λεικῶν, ὥστε δεχιερεῖς ἢ ἱερεῖς ἢαὶ τύπτειν, ἢ φυλακίζειν, ἢ τὰ λοιπά.

Φώπ Ὁ ὁ Πατριάρχης εἶπεν; ἃ κελεύ{ ἢ ὑμετέρα ἀγιοτάτη, ἀναγνωσθήτωσαν εἰ κανόνες, ἢ λαῶν Πέτ Ὁ ὁ Θεοφιλεστάτ Ὁ Διάκον Ὁ, Ἑ Πρεσβυτέρ Ὁ ἀνέγνω. ἐ Ἑ μέχρι νῦν ἐνιοι Ἐ δεχιερέων ἐς τὸ Ἐ μοναχῶν καπόντες χῆμα ἐπὶ τῷ τῆς δεχιερωσύνης ἐξωλοντο Ἀξιώμενοι ὕψ{, ἢ τᾶτο περίποντες παρεμφώτο, ἀλλ ἐν ἡ ἁγία ἢ οἰκεμβρικὴ ἵνη σινόδ Ὁ, Ἑ τᾶτο ῥυθμ ζητε τὸ παρόραμα, Ἑ ὥσ τὰς τῆς ἐκκλησιαςικῆς καθιςάσεως ὅρισμὸς τῷ ἁγίῳ τούτῳ ἐπιτάγματι περέξει ἀφέσιν, ἵνα εἴ ἰὼς Ἐπίσκοπ Ὁ, ἢ κλ Ὁ Ῥώμης ῥατικὸ ἀξιώμ Ὁ ὥσ τὸν μονάζοντ ἠλήσει καπλθεῖν βίον, ἢ Ἐ μεταβοίας τόπ ἀναλήψωσι, μηκέτ τῶν τῆς δεχιερωσύνης ἀνλιποιεῖσθαι ἀξίας. αἱ ἢ τῶν μοναχῶν σινδήκαι ὑποζυγὴς ἔχεσι λόγ ἢ μαθητέας, ἀλ ἐχὶ ἰδασκαλίας ἢ σοφοδ{ας, ᾧ ἢ ποιμένες ἄλλας, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ἀναγκάζοντες. ὅμ ἢ σοφώτατ, ῥατὸν ὁμῖν, μηκέτ τίνα τῶν ἐν δεχιερατικῷ καλῷ λόγ, Ἑ ποιμένων ἐξαιρεθέντα ἐκ τῶν τῶν ποιμαινομένων, Ἑ μεταβάντων χόρον ἑαυτὸν μαθητεύειν ἐὰ μ τις τᾶτο τολμήσας περέξῃ μετὰ τῶν ὀνοφώτητ, Ἑ ἀφ ἑαυτ τῆς νῦν ὑπερωνημένης ψήφ, αὐτὸς ἑαυτὸν δεχιερατικῆ ἀποστερήσας βαθμῷ, ὅσπ ἐπ ὥσ τὸ πρότερον, ὑπὸ ἀφ Ὁ ἔργων ἠξίτησεν, ἀξίωμα ἐπιναμβάνῃ. Id est:

Photius Patriarcha dixit: Quid censetis de iis, qui ex Antistitum ordine seipsos in Monachorum locum conferunt? Num qui se ipsos subjectos esse voluerunt, possunt adhuc iidem idem in gregem imperium tenere? Sanctissimi locum tenentes antiquioris Romæ dixerunt: Id apud nos minimè fit, neque in more est positum. Quicunque enim ex Antistitum ordine Monachorum, id est, pœnitentium ordini annumerarus fuerit, is Antistitis dignitatem non poteſt sibi amplius vendicare. Basilius & Helias locum tenentes Orientalium sedium dixerunt: Neque apud nos id unquam evenisse observatum est. Nam contrà quidem Monachi ad Antistitum ordinem provehuntur, at qui ex Antistibus ad Monachos descendunt, hi Antistites manere non possunt. Sancta Synodus dixit: De hac etiam re canon constituatur. Nam & apud nos sæpè hac de causa dubitationes exoriuntur, nonnullis quidem ita dicentibus, non prohiberi Antistites, quò minùs, cùm Monachi facti fuerint, Antistitum muneribus fungantur: nonnullis verò hanc sententiam minimè probantibus. Sanctissimi locum tenentes dixerunt: Feratur canon. Sancta Synodus dixit: Præterea verò æquum ducimus ferri canones de Laicis illis, qui eò insaniæ ac superbiæ devenerunt, ut Antistites vel Sacerdotes Dei verberent, aut custodiæ tradant, & reliqua. ¶ Photius Patriarcha dixit: Si vestra sanctitas jubet, legantur canones: eosque in manus sumens Petrus, Deo amicissimus Diaconus & Protonotarius, legit: Quamvis hucusque nonnulli Antistites ad Monachorum habitum descendentes, conati sint in Antistitum fastigio manere, cumque id facerent, ea res neglecta est: Sancta tamen, & œcumenica hæc Synodus, hanc quoque negligentiam corrigens, atque inordinatam hanc actionem ad leges, quæ de statu Ecclesiastico sunt, revocans, statuit, ut si quis Episcopus, sive quis alius Antistitis dignitatem obtinens, ad vitam monasticam descendere, & pœnitentiæ locum implere voluerit, hic Antistitis dignitatem amplius non retineat. Monachorum enim institutа ad obedientiæ, ac disciplinæ rationem pertinent, minimè verò ad magisterii, vel præfecturæ: atque eorum sunt, qui non alios pascere, sed pasci profiteantur. Quocirca, quemadmodum dictum est, decernimus, ne quis posthac eorum, qui in Antistitum catalogo sunt, atque in pastorum numero censentur, in eorum, qui pascuntur, ac pœnitentiam agunt, locum se transferat. Quòd si quis post promulgationem ac notitiam hujus, quæ nunc pronuntiatur, sententiæ, id facere ausus fuerit, quando ipse seipsum Antistitis gradu privavit, pristinam, quam factis contempsit, dignitatem amplius non recuperabit.

Hoc ad pœnitentiam agendam, non ad quietem servandam quibusdam conceditur.

1 ¶ In quinta] *Apud Ivonem part. 7. c. 149. pro indice hujus capituli leguntur hæc:* Ex actione quintæ Synodi Constantinopolitanæ trecentorum & octoginta trium Patrum, sub Joanne Papa VIII. cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Episcopus, & Eugenius Ostiensis Episcopus. *Initium verò ipsius capitis est,* Apocrysarii Papæ dixerunt, Hoc nequaquam, &c.

C. XLVI. ¶ *Pro infestationibus malorum non ilicet Episcopo gregem relinquere.*

Unde Liberius Papa *scribit omnibus Episcopis, epist. 2.* a.

SUggestum *a* nobis est, quòd pro præteritis laboribus, & infestationibus, nonnulli vestrùm assignatas sibimet, & à Deo commissas relinquant plebes, & in futuro plures relinquere velint eas, quas tueri debent, Ecclesias, & pro ovibus sibi commissis laborare negligant, & monasteriorum se quieti contradere festinent, & vacationem ab Episcopatûs laboribus eligere, & in silentio atque otio vitam degere magis appetant, quàm in his, quæ sibi commissa sunt, permanere, dicente Domino *b*: [*Beatus, qui perseveraverit usque ad finem.*] Unde namque est beata perseverantia, nisi de virtute patientiæ? quoniam secundùm Apostolicam *c* prædicationem. [*Omnes, qui volunt in Christo pie vivere, persecutionem patiuntur.*] Ideo, fratres charissimi, non vos afflictionum amaritudo à pio mentis vestræ proposito coarctet recedere. Considerate namque, quanta, pro absolutione nostra & liberatione, Creator Dominusque & Redemptor noster pertulerit, quibus se contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos à vinculis poteſtatis Diabolicæ liberaret. Attendite *d* itaque vobis, & omni gregi, in quo vos Spiritus Sanctus constituit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit proprio sanguine, ut non sit, qui vos decipiat, aut seducat in subtilitate sermonis, ut plebes vobis commissas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis, & ut vos solummodò salvetis, & filios orphanos relinquatis.

C. XLVII. ¶ *In persecutionibus Episcopus Ecclesiam suam non deserat.*

Item Nicolaus Papa *Humifrido Morinensis Ecclesiæ Episcopo.*

SCiscitaris itaque per Guldagarium Presbyterum, utrùm, cùm à Normannis de Episcopo depellaris, debeas de cætero in monasterio conversari. In quo scias, charissime frater, quòd si pernicioſum est proretam in tranquillitate navim deserere, quantò magis in fluctibus? Ubi non dicimus, quòd persecutorum non fugiamus (maximè Paganorum) insidias, cùm ad tempus fæviunt, & ob multitudinem delictorum nostrorum nocendi facultatem divinitùs assequuntur: præsertim cùm eis prodire ultrò non debeamus, & multos Prophetas, & Apostolos, ipsumque Dominum *e* hujusmodi fugisse insecutores luce clarius constet: sed quòd præcipuè

a *Polyc. l. 4. tit. 15.* b *Matth. 10.* c *2. Timoth. 3.* d *Act. 20.* e *Joan. 8.*

nos, qui tanquam arietes ducatum gregibus præbemus, imò qui & horum pastores sumus, Deo auctore, cum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conveniat: & cùm tranquillitas reddita divinâ fuerit pietate, sopitaque furentium infestatio, mox gregem requirere, & in unum colligere, & ejus animos cœlestis Patriæ pace, ac potissimùm securitate prædicatâ, sursum erigere debemus. Et tamdiu super eorum cautela oportet nos esse solícitos, ut si Dei judicio præsentis temporis commoda fortassis amittunt, futuræ vitæ se sperent gaudia absque ambiguitate percipere sempiterna.

C. XLVIII. ¶ *Non est reprobatio, sed virtutis probatio bonorum adversitas.*

Item Gregorius *lib. 7. epist. 126. ad Recharedum Regem.*

ADversitas, quæ bonis votis objicitur, probatio virtutis est, non judicium *a* reprobationis. Quis enim nesciat, quàm prosperum fuit, quod beatus Paulus Apostolus *b* prædicaturus ad Italiam veniebat, & tamen veniens naufragium pertulit? Sed navis cordis in maris fluctibus integra stetit.

9 pars. *Hoc etiam tunc servandum intelligitur, quando inter subditos aliqui inveniuntur, quibus Prælatorum vita proficiat: quando nec specialiter Prælatus quæritur, nec per alios tuta poteſt esse Ecclesiæ salus, ne si deserere incipiat, quibus prodesse poteſt, dicatur de eo:* [Mercenarius *c* autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & deserit oves, & fugit.] *Cum verò specialiter quæritur, fugiat d exemplo Christi, qui à facie Herodis fugit in Ægyptum: fugiat e exemplo Pauli, qui à fratribus per murum submissus est in sporta. Unde Augustinus 1 ait:* [Fugiat minister Christi, sicut ipse Christus in Ægyptum fugit: fugiat & qui specialiter quæritur, dum per alios firma est Ecclesiæ salus.] *Hinc etiam ait Dominus discipulis:* [Si *g* vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.] *Hinc etiam idem h abscondit se, & exivit de templo, quando Judæi lapides tulerunt, ut jacerent in eum. Hinc etiam Augustinus i ait de eodem in Psal. 54.* [Ecce elongavi fugiens, illud tangit, quòd Christus vitabat persequentes, ut occasionem iræ demeret, & manebat in desertis orans: in quo docebat nos in secreto conscientiæ orare, & quiescere, cùm à malis premimur.] *Cum verò non Prælatorum tantùm, sed totius Ecclesiæ salus quæritur, fides impugnatur, necesse est, ut ex adverso ascendant, & in die belli seipsos ut murum k opponant pro domo Domini, & animas l suas ponant pro ovibus suis: ut exemplo sua passionis accendant, quos sermone doctrina diutiùs confirmare non valent. Et hoc quidem de manifestis persecutionibus. Est & aliud genus persecutionis, in quo Apostolus laborabat, dicens* m: [Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? &c.] *Hinc Augustinus* n *in Psal. 101.* [Ossa, id est, fortes, quorum frixorium sunt, qui scandalizantur: tantum enim frigitur bonus, quantum amat.] ¶ *Hinc idem in Psal. 30.* [Irascitur justus pro peccatis palearum, non tamen odit, in quo extingueretur oculus: *venter* pro interioribus, quæ turbantur, quando nec corripi possunt impii, quibus non *o* clamat, *quia defecit in dolore vita mea*, videns non proficere, quod prædicat.] ¶ *Hinc idem ait* p *in Psal. 69. utrumque hoc genus persecutionis distinguens:* [Vox tribulatorum Christo, id est, martyrum inter passiones periclitantium, sed de capite præsumentium. Cum illis vox omnis justi, cui ex charitate, abundans iniquitas etiam Christianorum est passio: ut Loth corporalem persecutionem à nullo in Sodomis sustinuit, sed à malis factis eorum, cum *a* quibus habitabat. Est ergò persecutio justi, vel à leone in impetu, vel à dracone in insidiis, unde omnes clamant: *Deus in adjutorium meum intende.*] ¶ *Cum autem vitiis subditorum Prælatus affligitur, aliquando omnium est una & insatiabilis obstinatio, aliquando mali inveniuntur bonis admisti. Quando boni simul cum malis habitant, non sunt deserendi boni propter malos: ne perversè malos evitando vincamus, quos fugimus, ad gehennam b, sed potiùs mali tolerentur propter bonos. Unde Gregorius c:* [Abel esse renuit, quem Cain malitia non exercet.] *Ferrum quippe nostræ mentis ad acumen non poteſt pervenire veritatis, nisi hoc alterius eraserit lima prævitatis. Hinc etiam Augustinus d:* [Tu bonus tolera malum, &c. *infrà, de tolerandis malis, in prima 2 causa hæreticorum.*] *Idem ait e:* [Majus malum in separatione bonorum committimus, quàm in conjunctione malorum fugimus.] *& infrà.* [¶ Tali non imputat Deus sua peccata, quia non fecit: non aliena, quia non approbavit: non negligentiam, quia non tacuit: non superbiam, quia in unitate permansit.] ¶ *Hinc idem f in Psal. 54.* [¶ *Quis dabit mihi pennas, sicut columbæ?* non sit, sicut corvo. Columba à molestiis quærit avolare, sed dilectionem non amittit, & semper gemit. Sic bonus vult separare se corpore, non amore, ab his, quibus non poteſt prodesse.] & ſ. [¶ Sed aliquando ligatur, non visco cupiditatis, sed curâ & officio, ut deserere non possit, nisi solvatur. Quòd si & officio, ut deserere non possit, nisi solvatur. Quòd si non solvitur, tunc dicat: *Cupio g dissolvi, & esse cum Christo: Sed manere in carne necesse est propter vos:* & sic est meritum ex desiderio. ¶ *Ecce elongavi fugiens*, non loco, ne rumpatur charitas bonorum, ne perdatur exercitium malorum, quos Deus admiscet, ut Judam Apostolis,] *quem h quamvis sciret fuvem esse, tamen ad prædicandum misit, & ei Eucharistiam dedit, docens, in Ecclesia tolerari malos, nec obesse bonis malorum consortia. Quando verò omnium subditorum est obstinata malitia, nec prodeſt eis Prælatorum præsentia, tunc etiam corpore licet ab eis recedere: ne & illorum nequitia semper in deterius proficiat, & isti quidem fructum amittant, quem de aliorum profectu poſſent invenire. Sic B. Benedictus deseruisse legitur, quos in necem suam unanimiter viderat conspirâsse.*

1 ¶ Unde Augustinus] *Multa in hac disputatione citat Gratianus ex Augustino, quorum sententia quidem apud illum habetur, & verba ipsa sunt in glossa ordinaria locis indicatis. De hac verò quæstione, quando liceat Episcopo recedere ab Ecclesia sua, differit beatus Augustinus, epist. 180. Honorato Episcopo scripta.*

2 ¶ In prima causa] *Indicat causam vigesimam tertiam, in qua primum de hæreticis ex proposito agitur: qui mos etiandi habetur etiam 1. q. 7.* necessaria, *& alibi.*

C. XLIX. ¶ *Quando liceat Prælatis subditos deserere, vel non.*

Hinc etiam B. Gregorius *Petro Diacono interrogante, An liceat Prælato gregem semel susceptum deserere? L. 2. Diac. c. 3. respondit, dicens:*

IBi adunati æquanimiter portandi sunt mali, ubi inveniuntur aliqui, qui adjuventur, boni. Nam ubi omninodò de bonis fructus deest, fit aliquando de malis labor supervacuus *i*: maximè si è vicino causæ suppetant, quæ fructum Deo ferre valeant meliorem. *& paulo post.* ¶ Sæpè agitur in animo perfectorum, quod silentio prætereundum non est: quia cùm laborem suum sine fructu esse considerent, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Unde ille quoque egregius prædicator *k*, qui dissolvi cupit, & cum CHristo esse, cui vivere CHristus est, & mori lucrum; qui passio-

a *al. indicium.* b *Act. 27.* c *Joan. 10.* d *Matth. 2.* e *Act. 9.* f *Glos. ordin. ad c. 11. 2. ad Cor. in fin. ex August. ep. 180. ad Honoratum.* g *Matth. 10.* h *Joan 8.* i *Glos. ordin. ex Cassiod.* k *Ezech. 13.* l *Joan. 10.* m *2. Cor. 11.* n *Glos. ordin. ex August. ad ver.* [*& ossa mea, sicut in frixorio*] *& Beda 2. Cor. 12. Eadem ex Aug. ad vers.* [*Miserere mei Domine.*] o *non clamat clarè, sed intus ingemiscit.* p *Glos. ordin. Eadem ex eodem in præfatione Psal.*

a *cui non fuit dictum, ut non ibi habitaret.*] *Glos. ordin.* b *al. veniamus ad gehennam.* c *lib. 2. Mor. c. 29. & l. 9. reg. epist. 39.* d *23. q. 4. tu bonus.* e *Glos. ordin. in c. 6. 2. ad Cor. in fin. ex August. serm. 18. de verbis Domini.* f *Glos. ordin. ex August.* g *Philipp. 1.* h *Glos. interlinearis ex August. in Psalm. 54. 23. q. 4. tu bonus.* i *vacuus:*] *orig.* k *Philipp. 3. 2. Cor. 11.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

num certamina non solùm ipse appetiit, sed ad toleranda hæc, & alios accendit, Damasci a persecutionem passus, ut posset evadere, murum, funem, sportamque quæsivit, seque latenter deponi voluit. Nunquid b Paulum mortem dicimus timuisse, quam se ipse pro amore Jesu testatur appetere? Sed cùm in eodem loco minorem sibi fructum adesse conspiceret, ad gravem c laborem se alibi cum fructu servavit: fortis enim prælia tor Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campum quæsivit.

Multorum auctoritatibus apparet, quando viventibus Episcopis alii possint substitui, & quando non.

QUÆSTIO II.

QUod autem iste valetudine receptâ suam possit repetere cathedram, nullâ auctoritate ratum habetur. Celebrationem verò sacrificiorum, si d infirmitatis causâ dimiserit, valetudine recuperatâ exequi non prohibetur.

C. I. ¶ *De quodam Presbytero, qui caduco morbo laboraba t.*

Unde Alexander secundus *scribit Gebonardo Viennensi* e *Archiepiscopo.*

IN *f* tuis literis continebatur sic: Hic Clericus ordinem habet Presbyterii: sed quia caduco morbo laborat, & ipsi impræsentiarum hoc agnovimus, non ausi fuimus concedere sibi, ut offerret, vel Missam celebraret. Quia verò languor in culpa non est, super hac re auctoritatis nostræ decreto consulendo deliberavimus. Consulimus itaque, ut si frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione & Missarum celebratione modis omnibus prohibeatur. Indecens enim est, & periculosum, ut in consecratione Eucharistiæ morbo victus epileptico cadat. Si verò Dei misericordiâ convaluerit (quandoquidem non culpa, sed infirmitas est in causâ) eum sacrificare jam non interdicimus.

C. II. ¶ *A regimine suspendatur Ecclesiæ, qui in terram frequenter eliditur.*

Item Gelasius Papa *Rustico & Fortunato Episcopis.*

NUper Foropopulensis *g* Ecclesiæ Clerici, unà cum Sabino Episcopo, & Pelagio, & Laicis, propriâ suggestione referàrunt, Præsulem suum gravi quâdam necessitate vexari, cujus eum dicerent incursione frequenter elisum. Quod ne scandalum fidelibus videretur ingerere, & Ecclesiam Dei ubique positam hâc offensione turbare, præcipuè cùm, eodem ipso volente, hùc se perrexisse firmarent, ad dilectionem vestram scripta direximus, ut Ecclesiæ, cujus rector tali casu tenetur adstrictus, visitationem congruam reddatis. Verùm, quia nunc idem ipse venit hùc Pontifex, falsaque omnia de se jactata disseminat, sub divini contemplatione judicii, vestræque conscientiæ, existimationisque respectu, rerum fide solertissimè perquisitâ, si aliquando, scilicet vel in domo, vel in processione, vel in alio quocunque loco probatur repentè collapsus, vocesque dedisse confusas, & spumas ore jactâsse, quantâ fieri potest examinatione quæratur. Quod tamen, sive non possit aliquorum factum testificatione firmari, sive nunquam contigisse dicatur, non putandum est posse sufficere, sed certum, manifestumque documentum, quia de tanta re non segnius agendum est. Faciat rem tua dilectio, frater Rustice, sui moris, & aptam magno Pontifici, ut eum triginta 1 diebus tecum esse constituas, eumque carnibus indifferenter uti necessariâ probatione compellas.

1 ¶ Triginta] *In duobus vetustis codicibus legitur*, octuaginta.

a *Act.9.* b *al.nummam.* c *Et gravi labore ad laborem] orig.* d *al.quam.* e *al.Viennens.* f *Ivo p.6. c.405.* g *al. Foropopilienſis.*

CAUSA VIII.

QUidam Episcopus agens in extremis, successorem sibi ex testamento instituit: inde suorum amicorum patrocinio in eundem Episcopatum eligitur: post electionem pro indemnitate Ecclesiæ Canonicis juramentum præbuit: accusatur de Simonia, tanquam minus ab obsequio præstiterit: ante tempus sententia à Clericis fuit derelinquitur: sine literis Apostolicis a ad Ecclesiam suam revertitur Episcopus.

1 *Hic primùm quæritur, An liceat Episcopo sibi successorem instituere?*

2 *Secundò, An amicorum patrocinia in electione debeant convalescere?*

3 *Tertiò, An sit habendus Simoniacus, qui post electionem hujusmodi juramentum Canonicis præstat?*

4 *Quartò, An liceat Clericis ante sententia tempus ab Episcopo suo discedere?*

5 *Quintò, An sine literis Apostolicis* b *debeat redire ad propriam Ecclesiam?*

QUÆSTIO I.

1 QUod autem Episcopo successorem sibi instituere liceat; ex verbis Zachariæ c Papæ conjicitur, quibus Magontino Archiepiscopo permisit adjutorem sibi statuere, qui ei defuncto in plenitudinem potestatis succederet. ¶ *Item ex verbis Symmachi Papæ dicentis:* [Si d transitus Papæ inopinatus evenerit, ut de sui electione successoris non possit ante decernere, &c.] *apparet, quòd Episcopi successores sibi instituere possint.* ¶ *Item exemplo B. Petri illud idem probatur, quis beatum Clementem sibi successorem instituit.*

C. I. ¶ *Quòd Petrus Linum & Cletum adjutores sibi ascivit, sed Clementem successorem.*

Unde Joannes tertius *scribit Episcopis Germaniæ, & Galliæ, epistolâ unicâ, c.2.*

SIc Petrus Princeps Apostolorum adjutores sibi ascivit Linum & Cletum, non tamen potestatem Pontificii, aut solvendi, aut ligandi eis normam tradidit, sed successori suo sancto Clementi: qui sedem Apostolicam post eum, & potestatem Pontificalem, tradente sibi beato Petro, tenere promeruit. Linus verò & Cletus ministrabant exteriora: Princeps autem Apostolorum Petrus verbo & orationi insistebat.

C. II. PALEA. a.

UNde ipse Clemens in epistola f *ad Jacobum Hierosolymitanum missa, inter cætera scribit, quòd Petrus adhuc vivens Clementem in Episcopum elegit.*

¶ Simon *g* Petrus in ipsis diebus, quibus vitæ finem sibi præsensit, apprehensâ manu meâ repente consurgens, in auribus totius Ecclesiæ hæc protulit verba: * Clementem hunc Episcopum vobis ordino, cui soli meæ prædicationis & doctrinæ cathedram trado, quem pro cæteris expertus sum Deum colentem, homines diligentem, castum, discendi studiis deditum. sobrium, benignum, justum, patientem, & scientem ferre nonnullorum etiam ex his, qui in verbo Dei instituuntur, injurias.

Sed in Antiocheno Concilio *hoc omnino fieri prohibetur, in quo c.23. sic statutum legitur.*

C. III. ¶ *Episcopo successorem sibi constituere non licet.*

1. EPiscopo *h* non licere pro se alterum successorem sibi constituere, licèt ad exitum vitæ perveniat

a *al. Apostolici.* b *al. Apostolici.* c *Sup.7.q.1.petisti.* d *Distinct.79. si transitus.* e *Anſel.l.1.cap.55. Polyc.l.1.tit.1.* f *Clemens epist.1.* g *Anſel. l.1. c.3.* * *Omittuntur hic aliquot verba.* h *Polyc. l.2. tit.17. Anſel.l.6.c.57. Burch. l.2. cap.185. Ivo p.5. cap.301.*

Quòd

Quod si tale aliquid factum fuerit, irritum sit hujusmodi constitutum. Servetur autem jus Ecclesiasticum, id continens, non oportere aliter fieri, nisi cum Synodo, & judicio Episcoporum 1, qui post obitum quiescentis potestatem habent eum, qui dignus exiterit, promovere.

1 ¶ Episcoporum] *In Codicibus Gratiani etiam manuscriptis sequebatur*, & electione Clericorum: *quæ sunt expuncta, quia neque in originali, neque apud cæteros collectores leguntur.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *a, c.8.*

II. EPiscopo *b* non liceat ante finem vitæ alium in loco suo constituere successorem. Si quis autem hoc usurpare tentaverit, talis constitutio irrita erit. Non ergò aliter fieri oportet, nisi cum consilio, & judicatu Episcoporum, qui post exitum prædecessoris potestatem habent dignum eligere.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Hilarius Papa *in Synodo Romana, c, c.5.*

PLetique Sacerdotes * in mortis confinio constituti, in locum suum feruntur alios designatis nominibus subrogare: ut scilicet non legitima expectetur electio, sed defuncti gratificatio pro populi habeatur assensu. Quod, quàm grave sit, æstimate. Atque 1 ideo, si placet, etiam hanc licentiam generaliter de Ecclesiis auferamus: ne, quod turpe dictu est, homini quisquam putet deberi, quod Dei est. Ab universis acclamatum est: Hæc præsumptio nunquam fiat. Quæ Dei sunt, ab homine dari non possunt.

1 ¶ Atque ideò,] *Hæc usque ad versic.* Ab universis, *addita sunt ex ipso Concilio, Anſelmo, Polycarpo, & Ivone.*

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *ad Titum* d, *c.1.*

MOyses amicus Dei, cui *e* facie ad faciem Deus locutus est, potuit utique successores principatûs filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia tribu eligitur Jesus: ut scitemus, principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed vitæ. At nunc cernimus plures hanc rem beneficium facere, ut non quærant eos in Ecclesia erigere columnas, quos plùs cognoscant Ecclesiæ prodesse; sed quos, vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit, & (ut deteriora taceam) qui, ut Clerici fierent, muneribus impetrârunt.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Romano, c.16.*

APostolicâ *f* auctoritate prohibemus, ne quis Ecclesias, & Præbendas, Præposituras, Capellanias *g*, aut aliqua Ecclesiastica officia hæreditario jure valeat vendicare, aut expostulare præsumat. Quòd si quis improbus, aut ambitionis reus attentate præsumpserit, debitâ pœnâ mulctabitur, & postulatis carebit.

Hu omnibus auctoritatibus prohibentur Episcopi, successores sibi instituere. Sed aliud est de sui successoris electione cum fratribus deliberare, aliud est ex testamento, tanquam suæ dignitatis hæredem sibi quærere. Illud fieri permittitur: hoc autem penitus prohibetur. Illud autem beati Petri Apostoli ab illis valet in argumentum assumi, qui tales sibi substituunt, qualem sibi successorem beatus Petrus quæsivit. Verum quia officium non vita, sed sanguini cœpit deferri, atque ad Episcopatum tales quique sibi successores quærere cœpit, qui vel odiosi populis, vel à plebe docendi invenirentur: idcirco sacris canonibus statutum est, ne quisquam sibi sui officii quærat successorem; sed populi electione quæratur, qui eorum utilitati digne deserviat, qui illorum utilitatem, non sua lucra quærat, qui Christo semen velit suscitare, non sibi divitias congregare. Quod qui facere contempserit, jure ab Ecclesia repudiatur.

C. VIII. ¶ *Qui sibi, & Ecclesiæ prodest, utreque pede calceatus intelligitur.*

Unde Augustinus *contra Faustum Manichæum, lib.32. cap.10.*

2 OLim jussus *a* est frater præmortui fratris uxorem ps ducere, ut non sibi, sed illi sobolem suscitaret, ejusque vocaret nomine, quod inde nasceretur. Quod si recusaret, discalceatus uno pede conspui solebat in faciem. Nunc Evangelii quisque prædicator ita debet in Ecclesia laborare, ut defuncto fratri, id est, Christo, suscitet semen, qui pro nobis mortuus est: & quod suscitatum fuerit, ejus nomen accipiat. At verò qui electus ab Ecclesia ministerium evangelizandi 1 renuerit, ab Ecclesia ipsa meritò, digneque contemnitur. Qui enim & sibi prodest, & Ecclesiæ, benè intelligitur utroque pede calceatus. Unde illud: [*Quam speciosi b pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona.*] Qui autem curam lucrandorum refugit aliorum, discalceati illius non figuratum significabit, sed in se impletum portabit opprobrium.

¶ *Hic verba beati Augustini & in summam redacta, & interdum mutata sunt, quod aliis etiam locis est adnotatum.*

1 ¶ Evangelizandi] *Sequebatur in vulgatis*, & baptizandi: *quæ sunt expuncta, quia in manuscriptis non leguntur, sicut neque in originali.*

C. IX. ¶ *Locus regiminis sicut desiderantibus est negandus, ita fugientibus est offerendus.*

Item Gregorius Papa *in registo, lib.6. epist.5. sive capite 169. Cyriaco Episcopo.*

IN *c* scripturis *d* vestris vos magnopere requiem quæsisse narratis: sed per hoc ad pastoralem solicitudinem vos congruè venisse ostenditis: quia, sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus. ¶ Et sicut scriptum est *e*: [*Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron:*] & rursus idem prædicator egregius dicit: [*Si unus f pro omnibus mortuus est, ergò omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit:*] & pastori sanctæ Ecclesiæ dicitur *g*: [*Simon Joannis amas me? Pasce oves meas.*] Ex quibus verbis colligitur, quia si is, qui valet, omnipotentis Dei oves renuit pascere, ostendit se pastorem summum minimè amare. Si enim unigenitus Patris, pro explenda utilitate omnium, de secreto Patris egressus est ad publicum nostrum, nos quid dicturi sumus, si secretum nostrum præponimus utilitati proximorum? ¶ Quies itaque nobis ex corde appetenda est, & tamen pro multorum lucro aliquando postponenda. Nam, sicut toto desidetio debemus occupationem fugere; ita, si desit, qui prædicet, occupationis onus libenti necesse est humero *h* subire. Quod ex duorum Prophetarum opere docemur, quorum unus prædicationis officium vitare conatus est, & alter appetiit. Nam mittenti se Domino Hieremias *i* respondit, dicens: [*A, a, a, Domine Deus, nescio loqui, quia puer ego sum.*] Et cum omnipotens Deus personam ad prædicandum quæreret, dicens: [*Quem mittam, & quis ibit ex vobis?*] ultro se obtulit Esaias *k*, dicens: [*Ecce ego: mitte me.*] En ab utrisque exterius diversa vox prodiit, sed non à diverso dilectionis fonte emanavit. Duo quippe sunt præcepta charita-

a *Id est, in capitulis Martini Bracharensis, cap.8.* b *Burch.l.1. c.187. Ivo p.7.c.303.* c *utique ex Concilio Spalensi.* * *Polyc. lib.2.tit.18. Anſ.l.6.c.56. Ivo p.5.c.104.* d *In commen. ad ea verba.* [*& constituas per civitates Presbyteros.*] e *Exod.33. Numer.27.* f *Pann.l.8.c.152.* g *al.capellas.*

a *Deuter.25.* b *Esa.52. Rom.10.* c *Ivo p.5.c.350.* d *al.scriptis.* e *Heb.5. Num.25.* f *2.Cor.5.* g *Joan.21.* h *al.animo.* i *Hier.1.* k *Esa.6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis, Dei videlicet amor, & proximi. Per activam igitur vitam prodesse proximis cupiens Ebias, officium prædicationis appetiit. Per contemplativam verò Hieremias amori conditoris sui sedulò inhærere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergò laudabiliter unus appetiit, hoc laudabiliter alter expavit : iste, ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet : ille, ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in utrisque est subtiliter intuendum, quia & is, qui recusavit, plenè non restitit : & is, qui mitti voluit, antè se per altaris calculum purgatum vidit : ne aut non purgatus adire quisquam sacra ministeria audeat, aut quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie superbe contradicat.

C. X. ¶ *Locus dejectionis in voto, dignitatis semper sit in necessitate.*

Idem *in Moralibus, lib. 35. c. 13. al. 10. ad c. 42. Job.*

SCiendum summoperè est, quòd obedientia aliquando, si de suo aliquid non habuerit *a*, minima. Nam cùm hujus mundi successûs præcipitur, cùm locus superior imperatur, is, qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem evacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientiæ dirigit, qui ad accipienda hujus vitæ prospera libidini propriæ ambitionis servit. Rursùs, cùm mundi despectus præcipitur, cùm probra adipisci & contumeliæ jubentur, nisi ex seipso animus hæc appetat, obedientiæ sibi meritum minuit : quia ad ea, quæ in hac vita despecta sunt, invitus, nolensque descendit. *& paulò superius.* b ¶ Obedientia *c* quippe victimis jure præponitur : quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Tantò igitur quisque Deum citiùs placat, quanto ante ejus oculos repressâ arbitrii sui superbiâ, gladio præcepti se immolat. Quo contrà, ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quanta sit virtus obedientiæ demonstretur. Ex adverso igitur meliùs ostenditur, quid de ejus laude sentiatur. Si enim *d* [*Quasi ariolandi peccatum est repugnare, & quasi scelus idolatriæ, nolle acquiescere,*] sola est, quæ fidei meritum possidet, obedientia *e* : sine qua quisque infidelis esse convincitur, etiamsi fidelis esse videatur.

C. XI. ¶ *Qui præesse, & non prodesse desiderat, episcopari non debet.*

Item Augustinus *lib. 19. de civit. Dei, c. 19.*

QUi *f* Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Exponere voluit, quid sit Episcopatus : quia nomen est operis, non honoris. Græcum est enim, atque inde ductum vocabulum, quòd ille, qui præficitur, eis, quibus præficitur, superintendit, curam eorum scilicet gerens : ἐπὶ quippe, super ; σκοπὸς verò intentio est. Ergò Episcopos 1, si velimus, Latinè Superintendentes possumus dicere : ut intelligat non se esse Episcopum, qui præsse dilexerit, non prodesse. Itaque à studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Locus verò superior, sine quo regi populus non potest, etsi ita teneatur atque administretur, ut decet, tamen indecenter appetitur. Quamobrem otium sanctum quærit charitas veritatis : negotium justum suscipit necessitas charitatis : quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati : si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem : sed nec sic omnimodò veritatis delectatio deferenda est, ne subtrahatur illa suavitas, & opprimatur 2 justa necessitas.

1 ¶ Episcopos,] *Apud sanctum Augustinum, & Anselmum legitur, ἐπισκοπεῖν,* si velimus, Latinè superintendere possumus dicere.

a *al. habeat.* b *C. 12.* c *1. Reg. 15.* d *Ibidem.* e *abest ab orig.* f *Ansl. 6. c. 28. 1. Tim. 3.*

2 ¶ Opprimatur] *In originali est,* & opprimat ista necessitas : *sed ob glossam non est emendatum.*

C. XII. ¶ *Pro ingenio discentium Doctor moderetur verba doctrinæ.*

Item Petrus. *a.*

3 OPortet eum, qui docet & instruit animas rudes, ps esse talem, ut pro ingenio discentium semetipsum possit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergò ipse præcipuè apprimè esse eruditus & doctus, irreprehensibilis, maturus, pavidus *b* : sicut ipse probâstis *c* fore hunc Clementem post me.

C. XIII. ¶ *Qui omnibus præest, singulos relevare contendat.*

Item ejusdem *d.*

CLemens, tanquam qui omnibus præesse te noveris, singulos, prout potueris, juva, & singulos releva, qui & singulorum onus & solicitudinem portas.

C. XIV. ¶ *Contra Christum faciunt, qui gratiâ, non meritis gradum Ecclesiasticum tribuunt.*

Item Hieronymus *ad Titum e, c. 1.*

QUi *f* vos spernit, me spernit. Ex quo manifestum est eos, qui Apostoli lege contemptâ, Ecclesiasticum gradum non merito voluerint alicui deferre, sed gratiâ, contra Christum facere, qui qualis in Ecclesia Presbyter constituendus sit, per Apostolum suum in sequentibus executus est.

C. XV. ¶ *Ad Sacerdotium non eligatur, nisi qui cæteris & sanctior & doctior habetur.*

Item Hieronymus *g in libro Levitici.*

LIcèt ergò Dominus de constituendo Principe præcepisset *h*, & Dominus elegisset, tamen convocatur etiam Synagoga. Requiritur enim in ordinando Sacerdote & præsentia populi, ut sciant omnes, & certi sint, quia qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium, & hoc astante *i* populo, ne qua postmodùm retractio cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Hoc est autem, quod & Apostolus *k* præcepit in ordinatione Sacerdotis, dicens : [*Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt.*] Ego tamen & amplius aliquid video in eo, quòd dicit : [*quia convocavit Moyses omnem Synagogam :*] & puto, quòd convocare Synagogam hoc sit, colligere omnes animi & in unum congregare virtutes : ut cum sermo de Sacerdotalibus sacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, & intentæ sint, ut nihil in eis sapientiæ, nihil desit industriæ ; sed adsit omnis multitudo sensuum, adsit omnis congregatio sanctatum cogitationum : ut quid sit Pontifex, quid unctio, quid *l* indumenta ejus, conferens intra sacrarium cordis sui possit advertere.

¶ *In hac, & duobus sequentibus capitibus pro Origene citatur B. Hieronymus, harum homiliarum interpres. Quod cur fieri potuerit, suprà dist. 36. c.* si quis, *est adnotatum.*

C. XVI. ¶ *Populi gubernatio divinâ electione præstetur.*

Idem *m ex libro Numerorum.*

SI ergò tantus ille ac talis Moyses non permittit *n* judicio suo de eligendo Principe populi, de constituendo successore, quis erit, qui audeat, vel ex plebe,

a *In epist. 1. Clementi ad Jacobum.* b *al. impavidus.* c *al. probabitis.* d *In eadem epist.* e *In comment. ad ea verba :* [*& constituas per civitates.*] f *Luc. 10.* g *Origenes homil. 6. ad cap. 8. Levitici.* h *Levitic. 8.* i *al. astellante.* k *1. Timoth. 3.* l *al. quæ.* m *Origenes homil. 22. ad cap. 27. Numer.* n *permittitur.*

quæ

quæ sæpè clamoribus ad *a* gratiam, aut ad pretium fortasse excitatis, moveri solet : vel ex ipsis etiam Sacerdotibus, quis erit, qui se idoneum ad hoc judicet, nisi si cui oranti & petenti à Domino reveletur ? Sicut & Deus dicit ad Moysen *b* : [*Assume ad temetipsum Jesum filium Nave, hominem qui habet Spiritum Dei in semetipso, & impones manus tuas super eum, & statues eum coram Eleazaro Sacerdote : & præcepta ei dato in conspectu totius Synagogæ, & præcipe de ipso & præcepta ei dato in conspectu totius Synagogæ, & præcipe de ipso coram eo ; & dabis claritatem tuam super illum, ut audiant illum filii Israël.*] Audis evidenter ordinationem Principis populi tam manifestè descriptam, ut penè expositione non egeat. Nulla hic populi acclamatio, nulla consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita contemplatio est. Propinquis agrorum & prædiorum relinquatur hæreditas. Gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit, homini scilicet tali, qui habet (sicut scriptum audistis) in semetipso Spiritum Dei, & præcepta Dei in conspectu ejus sunt, & qui Moysi valdè notus & familiaris sit, id est, in quo sit claritas legis & scientia, ut possint eum audire filii Israël.

C. XVII. ¶ *Non ex favore, sed ex judicio debet venire electio.*

Item Gregorius *Clero & civibus Neapolitanis, Lib. 8. epist. 40.*

NEc *c* novum, nec reprehensibile est, in eligendo Episcopo populi se vota in duas partes dividere : sed grave est, quando in hujusmodi causis non ex judicio, sed ex solo favore venit electio.

Cum d autem gubernatio populi ei tradi jubetur, quem Deus elegerit, datur intelligi, quòd aliquando quibusdam tradatur, quos Deus non elegerit.

C. XVIII. ¶ *Non ex arbitrio Dei aliquando datur Princeps Ecclesiæ.*

Unde Hieronymus. *e*

4 AUdacter fortassis aliquid dicemus : tamen quod ps scriptum est, dicimus. Non semper Princeps populi *f* & Ecclesiæ Judex per Dei arbitrium datur, sed prout merita nostra deposcunt. Si mali sunt actus nostri, & operamur malignum in conspectu Domini, dantur nobis Principes secundùm cor nostrum. Et hoc tibi de scripturis probabo. Audi namque quod Dominus dixit *g* : [*Fecerunt sibi Regem, & non per me : Principem, & non per consilium meum.*] Et hoc dictum videtur de Saul illo, quem utique ipse Dominus elegerat, & Regem fieri jusserat. Sed quoniam non secundùm voluntatem Dei, sed secundùm peccatoris populi meritum fuerat electus, negat eum cum sua voluntate, vel consilio constitutum. Tale ergò aliquid intelligamus etiam in Ecclesiis fieri : quòd pro meritis populi, aut in verbo & opere potens à Deo tribuitur rector Ecclesiæ : aut si malignum faciat populus in conspectu Domini 1, talis Ecclesiæ Judex datur, sub quo famem *h* & sitim populus patiatur : non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Domini.

1 ¶ Domini,] *In vulgatis sequebatur,* & tales perseverent, *quæ sunt inducta auctoritate manuscriptorum, homiliæ ipsius, & glossa ordinaria. In uno autem manuscripto sunt glossa interlinearis.*

C. XIX. ¶ *Non sunt filii, sed mercenarii, qui honorem ab hominibus appetunt.*

Item Augustinus *tractatu 46. ad c. 10. Joannis.*

SUnt *i* in Ecclesia quidam Præpositi, de quibus Paulus Apostolus dicit : [*Sua k quærentes, non quæ Jesu*

a *al. aut gratiâ, aut pretio fortasse excitata.* b *Numer. 27.* c *Anf. l. 6. c. 9. Polyc. l. 2. tit. 1.* d *Supra ergò* e *Origenes hom. 4. in lib. Judicum, & glossa ordin. ad cap. 4. Judic.* f *al. populo.* g *Ose. 8.* h *Amos 8.* i *Ansl. 7. c. 145.* k *Phil. 2.*

Christi.] Quid est, [*sua quærentes ?*] non Christum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda sectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur à præposito, & propter hæc servitur Deo, quisquis est talis, mercenarius est, inter filios se non computet.

Non ergò qui præficiuntur, semper cæteris meliores intelliguntur.

C. XX. ¶ *Ex electione non præficiuntur Episcopi, sed comprobantur.*

Unde Hieronymus *ad Titum a, c. 1.*

ILlud inferendum est adversùm eos, qui de Episcopatu intumescunt, & putant, se non dispensationem Christi, sed imperium consecutos : quia non statim omnibus his meliores sunt, quicunque Episcopi non fuerint ordinati ; & ex eo, quod ipsi electi sunt, se magis existimant comprobatos : sed intelligant propterea *b* quòdam à Sacerdotio remotos, quia eos vitia liberorum impedierint : si autem peccata filiorum justum ab Episcoparu prohibent, quanto magis unusquisque se considerans, & sciens, quia potentes potenter tormenta patientur, retrahet se ab hoc, non tam honore, quam onere, & aliorum locum, qui magis digni sunt, non ambiet occupare ?

C. XXI. ¶ *Pro gradu sui officii quemque meliorem esse oportet.*

Item ejusdem *ad Titum c, c. 2.*

QUalis enim ædificatio erit discipuli, si se intelligat magistro esse majorem ? Unde non solùm Episcopi, Presbyteri, & Diaconi debent magnoperè providere, ut cunctum populum, cui præsident, conversatione, sermone, & scientiâ præcedant ; verùm etiam & inferior gradus, Exorcistæ, Lectores, Æditui, Acolyti 1, & omnes omninò, qui domui Dei serviunt : Quia vehementer Ecclesiam Christi destruit, meliores Laicos esse, quàm Clericos.

1 ¶ Acolyti,] *Est hæc dicto in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus, quæ tamen apud B. Hieronymum legitur.*

C. XXII. ¶ *Populus judicabit Episcopum sua officia non agentem.*

Idem *ad Titum d, cap. 1.*

VEreor, ne quomodo Regina *e* Austri, veniens à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, judicatura est homines temporis sui, & viri Ninivitæ actâ pœnitentiâ ad prædicationem Jonæ condemnabunt eos, qui majorem Jonâ Salvatorem audire contempserunt ; sic plurimi in populis Episcopos judicent, subtrahentes se ab Ecclesiastico gradu, & ea, quæ Episcopo non conveniunt, exercentes.

C. XXIII. ¶ *Qui Clericos suos non corrigit, populum corrigere non valet.*

Item Ambrosius *in increpatione ad populum, serm. 63.*

QUid autem ego vos arguo, cùm possitis me uno sermone convincere ? convincor enim, cùm in hac parte Clericos magis video negligentes. Quomodo enim possum corrigere filios, cùm fratres emendare non possum ? aut quâ fiduciâ succenseam Laicis, cùm à consortibus pudoris verecundia conticescam ? Ego autem, fratres, non de omnibus loquor : sunt certè quidam devoti, sunt & alii negligentes. Ego neminem nomino : conscientia sua unumquemque conveniat.

C. XXIV. ¶ *Episcopo ad salutem non sufficit, moribus & vitâ populo adaquari.*

Item Beda *super Matthæum. f*

a *In comm. ad eum locum,* [*Si quis est sine crimine.*] b *Sup. 6.* c *In comm. ad locum,* [*Nemo te contemnat.*] d *In comm. ad ea verba* [*Sed hospitalem.*] e *Matth. 12.* f *Simile quiddam auctor operis imperfecti in Matth. hom. 40.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

NEc sufficere nobis ad salutem arbitremur, si turbis negligentium, vel quorumlibet indoctorum, fide vel actibus adæquemur, quibus sacris literis unica est credendi pariter & vivendi regula præscripta.

Ne ergò (ut suprà a dictum est) tales sui officii successores aliquis sibi quæreret, prohibentur Episcopi alterum pro se successorem sibi statuere, ac designatu nominibus in locum suum alium subrogare.

QUÆSTIO II.

Quòd autem amicorum patrocinia in aliquorum electione convalescere non debeant, auctoritate beati Gregorii Papæ *probatur, qui in secundo libro Regesti, indict. 11. ep. 22. seu cap. 61. scribit* Antonio Subdiacono, *dicens:*

C. I. ¶ *In electione Episcopi non munerum datio, nec aliquorum patrocinia convalescant.*

ILlud *b* quidem pro omnibus tibi curæ sit, ut in hac electione nec dario quibuscunque modis interveniat præmiorum, nec quarumlibet personarum patrocinia convalescant. Nam si quorundam patrocinio fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum, cùm fuerit ordinatus, obedire, reverentiâ exigente, compellitur: sicque fit, ut res illius minuantur Ecclesiæ, & ordo Ecclesiasticus non servetur. Talem ergo, te admonente, personam debent sibi eligere, quæ nullius incongruæ voluntati deserviat, sed vitâ ac moribus decorata, tanto ordine digna valeat inveniri.

C. II. ¶ *In electione Antistitis communi utilitati, non suo lucro quisque prospiciat.*

Idem *ad Clerum Mediolanensem, lib. 2. indict. 11. epist. 39. seu 68.*

DIlectissimi *c* filii, officii nostri censurâ commoniti suademus, ut in hac suscipiendi Antistitis causâ nullus vestrûm, neglectâ utilitate communi, suo lucro prospiciat; ne, si quisquam propria commoda appetit, frivolâ æstimatione fallatur: quia nec libero judicio præferendam sibi personam examinat mens, quam cupiditas ligat. Pensantes igitur, quæ cunctis expediunt, ei, quem vobis divina gratia prætulerit, integerrimam semper in omnibus obedientiam præbere. Judicari namque à vobis ultrà non debet semel Prælatus: sed tanto nunc subtiliter judicandus est, quantò postmodum judicandus non est.

QUÆSTIO III.

Quòd autem Simoniacus habendus non sit, qui post electionem pro indemnitate Ecclesiæ juramentum præstitit, facilè probatur. Aliud est enim ante electionem juramentum facere, vel se faciturum pacisci, ad hoc, ut eligatur: aliud est, nullâ præcedente conventione, post electionem hujuscemodi juramentum offerre. Illud ab officio tanquam munus impensum dejicit: hoc autem consecrando nullum impedimentum generat.

De prior. casu scribit Pelagius Papa *Clero Catinensi.*

C. I. ¶ *Qui in Episcopum eligitur, de rebus Ecclesiasticis aliquam securitatem nulli faciat.*

TAlia *d* quidem jamdudum & fratrem & Coëpiscopum nostrum Eucarpum de visitatione Catinensis Ecclesiæ scripta direximus, ut in eis judicium nostrum potuissetis agnoscere. Veruntamen, quia quosdam ibi non sanâ intentione, sed pravis studiis dissensiones suscitare, vestrâ etiam relatione, cognovimus, qui scientes se ad Episcopatum nec ætate, nec scientiâ, nec vitæ meritis posse perduci, ad hoc tantummodo inquietare Ecclesiam volunt, ut sibi de his, quæ ex ipsa præsumpta sunt, impunitatem futurus promittat Episcopus, & fiat rapinæ securitas, Episcopatûs ambitio, hoc etiam vos duximus commonendos, ut decretum in Elpidium Diaconum factum, & subscriptum ab omnibus, quos vestra relatio designavit, ad nos cum prædicti visitatoris epistola, & cum eodem Diacono maturetis, Deo propitiante, perducere. *& post pauca.* ¶ Cum igitur hûc filius noster, magnificus vir, Leo Prætor, venisset, retulit nobis de singulis, quæ ibi mota sunt, & quomodo vota propè totius civitatis in Elpidio Diacono concordarent: Unde quia de memorati viri testimonio dubitare omnino non possumus, idcirco, sicut dictum est, Elpidium Diaconum ad nos facite properare, nec expectetis ulteriùs, ut admonitio ad eum nostra debeat destinari *a*. Quem *b* tamen hoc per vestram dilectionem in præsenti jussione specialiter admonemus, ne cui se aliquid dare, vel daturum esse promittat: sed neque de Ecclesiasticis præteritis causis aliquam securitatem cuiquam audeat facere, sive promittere, aut quasi factus Episcopus ea, quæ direpta sunt, non repetat; sed apud eos, a quibus direpta sunt, permanere libere patiatur: sciens, quod si tale aliquid fecit, vel fecerit, nec à nobis omnino permittitur valere ipsa promissio, & cum judicii nostri, quod de ipso habuimus, damno, pastoralis consecrationis ordinem promereri non poterit.

De secundo verò casu in gestis Urbani secundi *legitur.*

C. II. ¶ *Post electionem pro indemnitate Ecclesiæ licet electo juramentum præstare.*

ARtaldus Arelatensis 1 Episcopus, Narbonensis Ecclesiæ Suffraganeus, Romam consecrandus ad Dominum Papam Urbanum venit: suus quippe Archiepiscopus eum consecrare nolebat, quoniam post electionem suam propter bona Ecclesiæ conservanda Canonicis juravit. Consecratus itaque est à Domino Papa Urbano, antè purgatus hujusmodi juramento: De juramento, quod Canonicis nostræ Ecclesiæ feci post electionem, nullam conventionem antè, ut eligerer, feci. Narbonensis verò Archiepiscopus, nullius, præter id, criminis causâ, consecrationem nostram omisit, me sciente, neque mihi criminis conscius sum, propter quod à sacra *c* me unctione repellat.

1 ¶ Arelatensis] *In manuscriptis etiam sic habetur. Sed visum est subèsse mendum, quia hic Episcopus vocatur Suffraganeus Archiepiscopi Narbonensis: in Concilio autem secundo Arelatensi, Arelate refertur ad provinciam Viennensem. Et quamvis Gulielmus Durandi in speculo de auctor. & usu pallii, hoc citet, ut ostendat, Arelatensem Archiepiscopum subesse Narbonensi; tamen Joannes Andreæ in notis ad illum locum expresse scribit, in hoc capitulo non agi de Arelatensi Archiepiscopo. Et valdè probabile est, pro Elellensi, seu Elatensi, qui vere est Suffraganeus Archiepiscopi Narbonensis, corrupte scriptum fuisse,* Arelatensis.

QUÆSTIO IV.

Quòd autem Clericis ante sententiæ tempus ab Episcopo suo discedere non liceat, probatur auctoritate Symmachi 1 Papæ, *dicentis.*

1 ¶ Symmachi] *Citatur libellus Ennodii, nomine Symmachi Papæ, cujus rei reddita est ratio supr. distinct. 31. §. omnino. & 40. c.* non nos.

C. I. ¶ *Ante tempus sententiæ non licet Clericis ab Episcopo suo discedere.*

NOnne *d* directa sunt verba canonum 1: [Quicunque Clericorum ab Episcopo suo ante sententiæ tempus pro dubia suspicione discesserit, manifestam eum manere censuram.] *& infrà.* Lex Ecclesiastica

a *Supr. Apostolica.* b *Polyc. l. 2. tit. 3. Ivo p. 5. c. 129.* c *Polyc. ibid. Ivo p. 5. c. 130.* d *Ansl. 6. c. 40. Polyc. l. 2. tit. 3.*

a *al. iterari.* b *Emendatus est hic locus ex Anselmo & Polycarpo.* c *al. Sacerdotio me repellat.* d *Ivo part. 6. cap. 340. & 341.*

Pontifi-

Pontificem ab aliis accusatum, priusquam sub luce objecta constiterint, exigit non relinqui.

1 ¶ Canonum] *Sic emendatum est ex vetustis codicibus, Ennodio ipso, & Ivone, cùm prius legeretur,* Decreti. *Citare autem Ennodius voluit canones, qui ante Symmachum de hac re editi erant. Qui verò in glossa citantur, sunt ex epistolis Pontificum Symmacho posteriorum. In Carthaginensi quidem Concilio inserto in codice canonum est undecimus canon, qui citatur infrà, 11. q. 3. c.* si dicc canonum est undecimus canon, qui citatur infrà, 11. q. 3. c. si quis Presbyter. *& decimus nonus relatus sup. 4. q. 5. c.* quisquis Episcoporum. *& vigesimus quartus, citatus ibidem, c.* placuit. *ad quos, & præcipuè ad primum videtur spectâsse Ennodius.*

QUÆSTIO V.

Sine literis Apostolicis a Episcopus accusatus, & à sancta sede vocatus, ad suam non revertatur Ecclesiam.

CAP. I. ¶ *A sede Apostolica vocatus Episcopus ad domum non revertatur, nisi purgatus, & Apostolicis literis instructus.*

Unde Sixtus Papa I. *ait epist. 2. c. 3.* a.

QUilibet *b* fratrum pulsatus, atque ab hac sancta sede vocatus, cùm se nobis repræsentaverit, ad Ecclesiam tamen suam non priùs revertatur, quàm literis Apostolicis, vel formatis, pleniter instructus atque purgatus sit, si fuerit unde: ut postquam domum reversus fuerit, cognoscant vicini sui, qualiter suam aliorumque causam hic finierit, quatenùs eam absque ambiguitate ulla nuntiare, & prædicare omnibus possit. Ab hac enim sancta sede & à sanctis Apostolis tueri, defendi, & liberari Episcopi jussi sunt: ut sicut eorum dispositione, ordinante Domino, primitus sunt constituti; sic hujus sanctæ sedis (cujus dispositioni eorum causas, & judicia servaverunt) protectione, futuris temporibus sint ab omnibus perversitatibus semper liberi. Unde culpantur ii, qui aliter circa fratres egerint, quàm hujus sedis rectoribus placere cognoverint.

CAUSA IX.

Sententiâ excommunicationis notatus quidam Archiepiscopus, aliquot Clericos alterius Metropolitani ordinavit: quendam Capellanum sui Suffraganei, illo inconsulto, depositi, atque alium in loco ejus ordinavit.

1 *Hic primùm quæritur: An ordinatio, quæ ab excommunicatis facta est, aliquo modo possit rata haberi?*

2 *Secundò, An laicet Episcopo, Archiepiscopo, Primati, vel Patriarcha Clericos alterius sine proprii literis ordinare?*

3 *Tertiò, An Archiepiscopus Clericos Suffraganei sui, illo inconsulto, damnare valeat, vel damnatos absolvere?*

QUÆSTIO I.

Quòd ordinatio, quæ ab excommunicatis celebratur, nullas omnino vires obtineat, nec etiam consecratio appellanda sit, testatur Gregorius *lib. 3. epist. 20. dicens:*

C. I. ¶ *Non potest appellari consecratio, quæ sit ab excommunicatis.*

NOs *c* consecrationem dicere nullo modo possumus, quæ ab excommunicatis hominibus est celebrata.

C. II. PALEA.

EXcommunicati illicitè manus imponunt: quia potestatem ordinandi non habent. Ubi autem illicita est manûs impositio, vulnus infigitur. Unde reiterari necesse est, quod minimè probatur esse collatum.

¶ *Hæc & sequens Palea absunt à plerisque vetustis Exemplaribus: habentur tamen in uno valdè emendato, in quo pauca habere solent. Prior autem hæc videtur esse summa quædam sequentis.*

a *Ansl. l. 12. c. 74. Ivo p. 6. c. 406.* b *sup. eâd. nos consecrationem.* c *Ansl. l. 12. c. 74. Ivo p. 6. c. 406.* d *sup. eâd. nos consecrationem.* e *Polyc. l. 7. tit. 16. & lib. 2. tit. 38. C. 9. & 10.* f *C. 11.* g *C. 12.* h *C. 13.*

C. III. PALEA.

[*Unde* Damasus Papa *epist. 4. ait:*] a.

PEr *a* illicitam manûs impositionem vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant: & ubi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhiberi, quâ infixa sanetur macula, id est, reiterari necesse est, quod legitimè actum, aut collatum minimè probatur, si perfectum esse debebit. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitimè non habuit, invenire non possum.

Sed excommunicati b hic intelligendi sunt, qui in ipsa sua ordinatione pœnam excommunicationis contraxerunt, qui nunquam in numero catholicorum fuerunt. Cæterùm, qui inter Catholicos priùs deputati sunt, si postea excommunicationis sententiâ notati fuerint, ordinationes tamen eorum ab Ecclesia misericorditer tolerantur.

C. IV. ¶ *Ordinationes ab excommunicatis non Simoniacè factæ, ex misericordia tolerantur.*

Unde Urbanus Papa II. *scribit, dicens:*

AB *c* excommunicatis, quondam tamen Catholicis Episcopis ordinatos, si quidem non Simoniacè ordines ipsos acceperunt, & si ipsos Episcopos Simoniacos non fuisse constiterit; ad hæc, si eorum religiosior vita, & doctrinæ prærogativa visa fuerit promereri, pœnitentiâ indictâ, quam congruam duxeris, in ipsis, quos acceperunt, ordinibus permanere permittas. Ad superiores autem conscendere non concedimus, nisi necessitas, vel utilitas maxima flagitaverit, & ipsorum sancta conversatio promeruerit.

Sed & illud Gregorii d *de nominatim excommunicatis intelligitur: quorum ordinationes sunt irritæ, si eorum damnatio non erat ordinandis incognita.*

C. V. ¶ *Qui nominatim excommunicati sunt, & qui aliorum sedes invadunt, alios ordinare non possunt.*

Unde idem Urbanus *ait in Synodo Placentinâ, cap. 9. & sequentibus:*

ORdinationes *e*, quæ ab Hæresiarchis nominatim excommunicatis factæ sunt, & ab eis, qui catholicorum adhuc viventium Episcoporum sedes invaserunt, irritas esse judicamus; nisi probare voluerint, se, cùm ordinarentur, eos nescisse damnatos. ¶ Qui *f* verò ab Episcopis quondam catholicè ordinatis, sed in schismate à Romana Ecclesia separatis consecrati sunt, eos, nimirum cum ad Ecclesiæ unitatem redierint, servatis propriis ordinibus, misericorditer suscipi jubemus: si tamen vita & scientia eos commendat. ¶ Amodò *g* verò, quicunque à prædictis Schismaticis, sanctæque Romanæ Ecclesiæ adversariis se ordinari permiserit, nullatenùs hâc veniâ dignus habeatur. ¶ Quamvis *h* autem misericordiæ intuitu, magnâque necessitate cogente, hanc in sacris ordinibus dispensationem constituerimus; nullum tamen præjudicium sacris canonibus fieri volumus: sed obtineant proprium robur, & cessante necessitate illud quoque cesset, quod pro necessitate factum est. Ubi enim multorum strages jacet, ibi subtrahendum est aliquid severitati, ut 1 addatur ampliùs charitati.

1 ¶ Ut addatur, &c.] *Hæc sunt addita ex Concilio ipso. Electo quoque, nisi à Catholicis facta fuerit, irrita esse probatur.*

C. VI. ¶ *Irrita sit electio, quæ non à Catholicis facta probatur.*

Unde Gregorius *scribit Mediolanensibus, lib. 8. epist. 65.*

NOs *a* in hominem, qui non à Catholicis *b* eligitur, nullâ præbemus ratione consensum: nec, si alicujus præsumptionis usurpatione factus fuerit, in locum vel ordinem illum Sacerdotis suscipimus.

QUÆSTIO II.

1 ps QUod autem Episcopus, vel quilibet superiorum Clericos alterius sine propriis literis ordinare non debeat, Calixtus Papa *scribit, epist. 2. ad Episcopos Galliæ, dicens:*

C. I. ¶ *Alterius Ecclesiæ parochianum nullus judicare præsumat.* a.

NUllus *c* alterius terminos usurpet, nec alterius parochianum judicare, vel ordinare *d* aut excommunicare præsumat: quia talis judicatio, vel ordinatio, aut excommunicatio, vel damnatio, nec rata erit, nec vires ullas habebit: quoniam nullus alterius judicis, nisi sui, sententiâ tenebitur, aut damnabitur. Unde & Dominus loquitur, dicens *e:* [*Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.*]

C. II. PALEA.

[*Unde* 1 Urbanus Pap.] a.

PLacuit *f*, ut deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commissum alteri Sacerdoti recipere ad pœnitentiam sine ejus consensu, cui prius se commisit, nisi per ignorantiam *g* illius, cui pœnitens prius confessus est. Qui verò contra hæc statuta facere præsumpserit, gradûs sui periculo subjacebit.

1 ¶ Unde] *Anteà erat,* Idem, *hoc est, Calixtus: quia, cùm Palea hæc nondum esset inserta, sequebatur cap.* nullus Primas, *quod est Calixti. Hanc autem Paleam citat Gratianus exlibrano secundo, infrà de pœnit. dist. 6. c. fin.*

C. III. ¶ *In alterius parochia nisi eo vocante, nulli aliquid agere licet.*

Item Calixtus *epist. 2.* a.

NUllus *h* Primas, nullus Metropolitanus, nullusque reliquorum Episcoporum, alterius adeat civitatem, aut ad possessionem accedat (quæ ad eum non pertinet, & alterius Episcopi est parochiæ) super cujusquam dispositione, nisi vocatus ab eo, cujus juris esse dignoscitur, aut quicquam ibi disponat, vel ordinet, aut judicet, si sui gradûs honore potiri voluerit. Sin aliter præsumpserit, damnabitur, & non solùm illi, sed cooperatores, eique consentientes: quia sicut ordinatio, ita eis & judicatio, & aliarum rerum dispositio prohibetur. Nam *i* qui ordinare non poterit, qualiter judicabit? nullatenùs proculdubio judicabit, aut judicare poterit.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Nannetensi, *c. 1.*

IN *k* Dominicis vel festis diebus Presbyteri, antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi Missam velit audire: quem si invenerint, statim ab Ecclesia abjiciant, & ad suam parochiam redire compellant.

¶ *Hoc & sequens caput absunt à sex vetustioribus & emendatioribus Gratiani exemplaribus. In cæteris autem habentur sine nomine Paleæ, quemadmodum & in excusis. Extat autem utrumque in Concilio Nannetensi, & ex eo citatur hoc primum in Decretalibus, tit. de paroch. c. 2. & à Burchardo & Ivone; sicq; emendatum est, cùm autèa citaretur ex Concilio Meldensi.*

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem Concilio Nannetensi 2, *c. 2.*

NUllus *b* Presbyter, aut 1 Diaconus alterius plebanum *c* (nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit) ad Missam recipere audeat.

1 ¶ Aut Diaconus] *Istæ duæ voces neque in Concilio, neque in Capitularibus, neque apud Burchardum leguntur.*

C. VI. ¶ *Ad ordinationem Clericorum, vel Ecclesiarum alterius Episcopi, nisi ab eodem invitatus, non accedat Episcopus.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c. 13.*

NUllum *d* Episcoporum audere debere ex alia provincia ad aliam tranſitum facere, & ordinare aliquos in Ecclesiis, aut proferre ad sacrum ministerium. Nec ab aliis illuc trahatur Episcopis *e:* nisi fortè per literas rogatus abierit, non solùm à Metropolitano, sed & ab his, qui cum eo sunt, omnibus ipsius provinciæ Episcopis. Quòd si nullo invitante inordinatè superveniat, & aliquos vel ordinare præsumpserit, vel quoslibet actus illi Ecclesiæ competentes, qui ad se minimè pertinent, usurpare tentaverit, vacua quidem & inania erunt omnia, quæ gesserit: ipse verò hujus indisciplinati ausûs, & irrationabilis cœpti dignas causas expendat *f*, tanquam depositus à sancta Synodo, & propter hujusmodi præsumptionem jam prædamnatus.

¶ *Hæc est prisca versio. Dionysii autem interpretatio, quæ & Conciliorum tomis est inserta, & à Burchardo & Ivone assertur, aptius exprimit sententiam canonis Græci. Tamen, quoniam neque ipsa omnibus locis omnino respondet, visum est verba Græca nevè cum versione apponere.*

Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν, ἢ χειροτονεῖν αὐτῷ ἐκκλησίαν ἢ εἰς ἀναγκαίαν λειτουργίαν, μηδὲ ἐκπαρῆναι ἑαυτῷ ἐπίσκοπον, εἰ μὴ παρακληθεὶς ἀπὸ τῆς ἁγίας γραμμάτων τῶν μητροπολίτου, ἢ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, οἳ εἰς τὴν χώραν παρῆλθον. ἐὰν δέ μηδεὶς αὐτὸν καλέσῃ, ἀπέλθοι ἀπράκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ ἰδίων, ἢ καθεστάσῃ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ ἀναγκαίων αὐτῷ, ἄκυρα ἔσται τὰ ὑπ' αὐτὸν ἀσπαγμάτα τυγχάνειν, ἢ αὐτὸν ἢ ὑπέχειν τῆς ἀπράξίας αὐτὸν, ἢ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τῶν ἀναγκαίων εἶναι, καθηκόντως ἐντυθὲν ἤδη ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου.

Nullus Episcopus audeat ab una provincia in aliam transire, & in Ecclesias aliquos ordinare ad promotionem liturgiæ *g*, nec si alios unà secum adducat, nisi accitus venerit per literas Metropolitani, & eorum, qui cum illo, Episcoporum, in quorum regionem accedat. Quòd si nemine vocante inordinatè advenerit, ut aliquos ordinet, ac negotia Ecclesiastica ad se minimè pertinentia conficiat, irrita quidem sunto, quæ ab eo gesta fuerint: verùm & ipse suæ impudentiæ, & iniquè inceptæ justam pœnam subeat, hinc jam à sancta Synodo depositus.

C. VII. ¶ *Ad ordinationem Ecclesiæ, quæ sibi commissa non fuerit, minimè accedat Episcopus.*

Item ex eodem Antiocheno, *c. 22.*

EPiscopum *h* non debere in alienam irrnere civitatem, quæ illi probatur non esse subjecta, neque in regionem, quæ ad ejus curam minimè noscitur pertinere, ad aliquid 1 ordinandum, neque Presbyteros aut Diaconos constituere, ad alios 2 Episcopos pertinentes, nisi fortè cum voluntate & testimonio 3 propriæ regionis Episcopi. Quòd si *a* quispiam horum quid tale facere voluerit, irrita quidem erit hujusmodi ordinatio, & quæ malè 4 usurpaverit, à Synodo arguantur. Nam 5 si ordinare non potuerit, nullatenùs ad alios pertinentes judicare præsumat.

1 ¶ Ad aliquid] *In hoc etiam canone Dionysii versio purior est: hîc autem habet,* super ordinatione cujusquam: *quod Græcè est,* ἐαὶ χειροτονίᾳ τινός, *id est,* ut quempiam ordinet.

2 ¶ Ad alios Episcopos] *Eodem ferè modo Dionysius. Græcè legitur,* ἐὰς τόπους ἑτέρων ἐπισκόπων ὑπερεισέρχεσθαι: *id est,* in locis alteri Episcopo subjectis.

3 ¶ Et testimonio] *Græce tantum est,* μετὰ γνώμης, *quod Dionysius vertit,* cum consilio & voluntate.

4 ¶ Et quæ malè] *Sic est emendatum ex vetustis exemplaribus, & ex cæteris editionibus Conciliorum, præter hanc postremam quatuor tomorum. Dionysius habet,* & ipse coërceatur à Synodo, *quod Græcè est,* & αὐτὸν ἐπιλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῆ συνόδου τυγχάνειν, *id est,* & ipse puniatur à Synodo.

5 ¶ Nam si] *Tota hæc clausula in Græco canone, cujus tria exemplaria manuscripta collata sunt, minimè habetur: sed & prisca versio & Dionysiana habent. Similis sententia legitur supra, c.* nullus Primas.

C. VIII. ¶ *Non accedant Episcopi ad Ecclesias, quæ sunt extra eorum diœcesim.*

Item ex Synodo Constantinopolitana prima, *c. 2.*

EPiscopi, qui extra diœcesim sunt, ad Ecclesias, quæ extra terminos eorum sunt, non accedant, neque confundant, & permisceant Ecclesias. Secundùm 1 regulas statutas, Alexandriæ quidem Episcopi, ea, quæ sunt in Ægypto, tantummodò gubernent. Orientales autem Episcopi solius Orientis curam gerant, servatis tamen honoribus Primatûs Ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ Synodi continentur. Sed & Asianæ diœcesis Episcopi ea, quæ sunt in Asia, & quæ ad Asianam tantummodò diœcesim pertinent, gubernent. Ponti autem Episcopi, Ponticæ tantùm diœcesis habeant curam. Thraciæ verò, ipsius tantummodò Thraciæ.

1 ¶ Secundùm] *Mutata est interpunctio, ut magis respondeat Græco canoni,* ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἡμετέρους, τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας, &c. *quod Dionysius vertit,* sed juxta canones, Alexandrinus Antistes, &c. *In editione autem Conciliorum in tribus tomis deerant hæc verba,* ea, quæ sunt in Ægypto, tantummodò gubernent. Orientales autem Episcopi.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, *c. 3.*

NOn invitati Episcopi ultra diœcesim accedere non debent super ordinandis aliquibus, vel quibuscunque disponendis Ecclesiasticis causis, servatâ regulâ 1, quæ suprà scripta est de unaquaque diœcesi. Manifestum namque est, quòd per singulas quasque provincias provincialis Synodus administrare & gubernare omnia debeat, secundùm ea, quæ sunt in Nicæa definita.

1 ¶ Servatâ regulâ,] *Ita in omnibus editionibus hujus priscæ versionis: sed in Græco canone hic initium periodi, & quæ sequuntur, ex ipsa pendent, quemadmodum Dionysius vertit:* servatâ verò quæ scripta est de gubernationibus *b* regulâ, manifestum est, quòd illa, quæ sunt per unamquamque provinciam, ipsius provinciæ Synodus disponet, &c.

2 pars. *His auctoritatibus prohibentur quilibet Episcopi Clericos alterius ordinare. Sed quæritur, si contingat eos aliquibus sacros ordines distribuere, an ordinati ab Episcopis suis in propriis ordinibus recipi possint?*

C. X. ¶ *Clerici ab Episcopo alterius parochiæ ordinati, à proprio in suis ordinibus recipi possunt.*

De his ita scribit Urbanus Papa *Hugoni Lugdunensi Archiepiscopo.*

LUgdunensis *a* parochiæ *b* Clericos, quos contra statuta canonum ab alterius parochiæ Episcopis ordinatos literarum tuarum significatione monstrâsti, cum graduum suorum honore recipere religionis tuæ prudentia poterit, si eos alias canonicè, & sine pravitate aliqua ordinatos constiterit: si tamen eorum probabilem vitam id indulgentiæ perspexeris promereri. Legimus *c* quippe, sanctum Epiphanium Episcopum ex diœcesi sancti Joannis Chrysostomi quosdam Clericos ordinâsse: quod sanctus vir omnino non feciſſet, si ei *d* detrimentum fore perpenderet. Quos igitur recipiendos moderatio tua arbitrata fuerit, injunctâ satisfactionis gratiâ, propter Ecclesiam, quam offenderunt, congruâ pœnitentiâ, miserationis intuitu in suo quemque honore recipies, salvâ in omnibus sanctorum canonum disciplinâ.

QUÆSTIO III.

QUod autem Archiepiscopus Clericos sui Suffraganei illo inconsulto damnare valeat, vel absolvere, sic videtur posse probari. Sicut totius Episcopatûs Ecclesiæ in potestate sunt Episcopi, sic & Ecclesiæ totius Archiepiscopatûs ad diœcesim pertinent Archiepiscopi. Vocantur enim Episcopi à Metropolitano in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Sic quippe vices suas eis impertitur, ut potestatem suam sibi non adimat. Unde & sine ejus consilio nihil eis agere licet, sicut in Concilio Martini Papæ e *legitur, c. 4.*

C. I. ¶ *Nec Episcopi sine Metropolitani consensu, nec ille sine eorum consensu aliquid agere debent.*

I. PEr singulas provincias oportet Episcopos cognoscere Metropolitanum *f* suum, & ipsum Primatûs curam susci pere: nihil autem agere reliquos Episcopos præter eum, secundùm quod antiquitùs à Patribus nostris constitutum continetur in canone *g*. Præter quod Metropolitanus Episcopus nihil præsumptivè assumat *h* absque consilio cæterorum.

C. II. ¶ *Sine Metropolitani consentientia extra suam diœcesim nihil agat Episcopus.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c. 9.*

II. PEr singulas provincias Episcopos singulos scire oportet, Episcopum Metropolitanum, qui præest, curam & solicitudinem totius provinciæ susceptisse. Propter quod ad Metropolitanam civitatem ab his, qui causas habent, concurratur. Quapropter placuit eum & honore præcellere, & nihil ultrà sine ipso reliquos Episcopos agere, secundùm antiquum Patrum nostrorum canonem *i*, nisi hoc tantùm, quod unicuique Ecclesiæ per suam diœcesim competit. Unumquemque enim Episcopum oportet habere suæ diœcesis potestatem, ut regat & gubernet secundùm comperentem singulis reverentiam, & providentiam gerat omnis regionis, quæ sub ipsius est civitate. ita ut etiam ordinare ei Presbyteros & Diaconos probabili judicio liceat, & de singulis ipsius regionis causis cum moderatione & pondere disceptare. Ultrà autem nihil agere permittitur citra Metropolitani Episcopi conscientiam 1: nec Metropolitanus sine cæterorum aliquid gerat consilio Sacerdotum.

---

a *Polyc. l. 2. tit. 1.* b *Catholicis, & maximè à Longobardis] orig.* c *Ansel. l. 6. c. 120. Ivo p. 14. c. 72. & p. 5. c. 236.* d *abest ab orig.* e *Deut. 19. Proverb. 22.* f *sentent. 4. dist. 21. De pœnitentia, dist. 6. c. fin.* g *al. pro ignorantia.* h *Polyc. lib. 2. tit. 24. Burch. l. 1. c. 60. Ansel. l. 6. c. 119. Ivo p. 5. c. 101. Pann. l. 4. c. 28.* i *infrà Episcopus. vers. nam si.* k *ext. de paroch. c. 2. Burch. l. 2. c. 92. Ivo p. 1. cap. 122.*

a *Et in Capit. l. 1. c. 153.* b *Burch. lib. 2 c. 91.* c *al. plebesanum] al. parochianum.* d *Burch. l. 1. c. 108. Ivo part. 5. c. 210. & simile p. 5. c. 108. ex epistola Bonifacii.* e *al. Nec alios illuc attrahat Episcopus.* f *al. excipiat.* g *id est, sacri ministerii.* h *Burch. l. 1. c. 71. Ivo p. 5. c. 178.*

a *Sup. c. nullus Primas.* b *περὶ τῶν διοικήσεων.*

a *Ivo p. 6. c. 412.* b *al. Ecclesiæ.* c *Socrates l. 6. Histor. c. 12. & 13. Tripar. l. 10. c. 11. Nicephl. 13. c. 13.* d *al. eis.* e *In capitulu Martini Bracharensis, c. 4.* f *al. Primatum Metropolitanæ Episcopi.* g *Apost. c. 34.* h *al. sibi assumat.* i *Apost. can. 34.*

1 ¶ Conſcientiam] *Græcè eſt* διχα τῦ μητροπόλεως ἐπισκόπε, μηδὲ αὐτὸν ἄνδ τῶν τῆς λοιπῶν γνώμης. *Itaque eâdem voce* γνώμης *utitur canon, tam in conſenſu Metropolitani, quàm Suffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba Græca cum verſione nova:*

Τὰς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, ἅπερ τῷ φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. ὅθεν ἔδοξε καὶ τὴν τιμὴν προσγράδαι αὐτὸν, μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνδ αὐτῶν, καὶ τὸν ἐκείνου κρατήσειν τῶν πάντων ἡμῶν κανόνα, ἢ παύσειν μόνα, ὅπερ τῇ ἐκείνου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν χώραις: ἐκείνου δὲ ἐπίσκοπον ἐξεῖναι ἔχειν τῆς ἑαυτῆ παροικίας, ἀχειροτόνητον μὴ τῶν ἐκείνου ἐπιβαλλόντων κλήρων, παροίκων, οἰκετῶν, πάσης τῆς χώρας. τὸ ὑπὸ τῶν ἑαυτῆ πόλιν, ὃν ἂν χειροτονῆσι πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μὴ κελεύσαντος ἐκείνου διαλαμβάνειν. πρωτότυπον δὲ μηδὲν ποιεῖσθαι ἐπιχειρεῖν, ὁ χωρὶς τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπε, μηδὲ αὐτὸν ἄνδ τῶν λοιπῶν γνώμης.

Epiſcopos, qui in unaquaque provincia ſunt, nôſſe oportet eum, qui Metropoli præeſt, univerſæ quoque provinciæ curam ſuſcipere, eò quòd in Metropoli undique conveniunt omnes, quicunque negotia habent. Quapropter placuit & honore ipſum præcellere, & reliquos Epiſcopos nihil aliud *a* ſine ipſo facere (ſecundum veterem, qui viguit, Patrum noſtrorum canonem) quàm ea ſola, quæcunque ad cujuſque parochiam, ſubjectasque parochiæ regiones pertinent. In cujuſque enim Epiſcopi poteſtate eſſe propriam ipſius parochiam, ut eam adminiſtret, pro ea, quæ cuique convenit, integritate, & univerſæ regioni, quæ ſuæ civitati ſubjecta eſt, proſpiciat, conſulatque: ita ut & Presbyteros, Diaconoſque ordinet, & ſingula quæque cum judicio explicet. Præterea verò nihil quicquam facere aggrediantur, ſine Metropolitani Epiſcopi, neque ipſe ſine reliquorum ſententiâ.

Niſi forte Epiſcopi ipſi œconomos in Eccleſia ſua ordinare contempſerint.

C. III. ¶ *Metropolitanus conſtituat œconomos, quos Epiſcopus habere neglexerit.*
Unde in ſeptima Synodo, *c. 11. legitur:*

Cum *b* ſimus debitores omnes ſacras regulas cuſtodire, & eam, quæ dicit, in unaquaque Eccleſia œconomos eſſe debere, modis omnibus inviolabilem cuſtodire debemus. Et, ſi quidem unuſquiſque Metropolitanus in ſua Eccleſia conſtituerit œconomum, bene utique eſt. Sin autem, ex auctoritate propria Conſtantinopoleos Epiſcopis licentia eſt præponendi œconomos in ejus Eccleſia: ſimiliter & Metropolitanis, ſi Epiſcopi, qui ſub eis ſunt, non ſategerint œconomos ſtatuere in ſuis Eccleſiis. Idipſum autem ſervandum eſt etiam in monaſteriis.

Probatur illud idem exemplo Apoſtoli, qui fornicatorem Corinthium inpœnitentem Satanæ tradidit: poſtea pœnitentem Eccleſiæ reconciliavit, hoc tantum ſcribens Corinthiis in prima c, *& ſecunda epiſtola, ut excommunicato non communicarent, & reconciliato ſociâ charitate copularentur. Sed contrà probatur auctoritate multorum.*

C. IV. ¶ *Metropolitanus ſine Epiſcoporum conſenſu, vel præſentiâ alicujus eorum non audiat cauſas.*
Ait enim Higinus Papa d, *epiſt. 1. c. 2.* a.

SAlvo *a* in omnibus Romanæ Eccleſiæ privilegio, nullus Metrapolitanus abſque cæterorum omnium comprovincialium Epiſcoporum inſtantia, aliquorum audiat cauſas *b*: quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conſpectu eorum omnium ventilatæ, & ipſe, ſi fecerit, coërceatur à fratribus.

C. V. ¶ *De eodem.*
— *Item* Anicetus Papa *Epiſcopis Galliæ, c. 1.* a.

ARchiepiſcopus nihil de Epiſcoporum cauſis, aut de aliis communibus, juxta ſtatuta *c* Apoſtolorum, abſque cunctorum illorum agat conſilio, nec illi, niſi quantùm ad ſuas parochias pertinet, ſine ſuo: quoniam tali gaudet concordiâ Altiſſimus, & gloriatur in membris ſuis.

C. VI. ¶ *De eodem.*
— *Item* in eadem *epiſt. c. 3.* a.

SI *d* autem aliquis Metropolitanorum inflatus fuerit, & ſine omnium comprovincialium præſentia, vel conſilio Epiſcoporum, aut eorum, aut alias cauſas, (niſi eas tantum, quæ ad propriam ſuam parochiam pertinent) agere, aut eos gravare voluerit, ab omnibus diſtrictè corrigatur, ne talia deinceps præſumere audeat. Si verò incorrigibilis, eisque inobediens apparuerit, ad hanc Apoſtolicam ſedem, cui omnia Epiſcoporum judicia referri *e* præcepta ſunt, ejus contumacia referatur, ut vindicta de eo fiat, & cæteri timorem habeant.

C. VII. ¶ *De eodem.*
— *Item* Calixta Papa *f Epiſcopis Galliæ, epiſt. 2. c. 3.* a.

NUllus *g* Primas, vel Metropolitanus diœceſani Eccleſiam, vel parochiam, aut aliquem de ejus parochia præſumat excommunicare, vel judicare, vel aliquid agere, abſque ejus conſilio, vel judicio: ſed hoc obſervet, quod ab Apoſtolis, ac Patribus, & prædeceſſoribus noſtris eſt ſtatutum, & a nobis confirmatum: id eſt, ſi quis Metropolitanus Epiſcopus (niſi quod ad ſuam ſolummodo propriam pertinet parochiam) ſine conſilio & voluntate omnium comprovincialium Epiſcoporum extra aliquid agere tentaverit, gradûs ſui periculo ſubjacebit, & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Sed quicquid de provincialium Coëpiſcoporum cauſis, eorumque Eccleſiarum, & Clericorum, atque ſecularium neceſſitatibus agere, aut diſponere neceſſe fuerit, hoc communi *h* conſenſu comprovincialium agatur Pontificum, nec aliquo dominationis faſtu, ſed humillimâ atque concordi adminiſtratione, ſicut Dominus ait: *i* [*Non veni miniſtrari, ſed miniſtrare.*] & alibi *k*: [*Qui major eſt veſtrum, erit miniſter veſter.*] Similiter, & ipſi comprovinciales Epiſcopi cuncta cum ejus conſilio (niſi quantum ad parochias proprias pertinet) agant, juxta ſanctorum conſtituta Patrum. *& infrà.* ¶ Ut uno animo, uno ore concorditer ſancta glorificetur Trinitas in ſecula.

C. VIII. ¶ *In Suffraganei parochiâ nihil abſque ejus conſilio Metropolitanus agat.*
Item Nicolaus Papa *Rodulpho Bituricenſi Archiepiſcopo.*

COnqueſtus *l* eſt Apoſtolatui noſtro frater noſter Sigedodus Archiepiſcopus Narbonenſis, quòd Clericos ſuos eo invito ad judicium tuum venire compellas, & de rebus ad Eccleſiam ſuam pertinentibus, eo

a *Burch. l. 1. c. 63. Ivo p. 1. c. 99 & 174.* b *al. cauſas eorum.* c *can Apoſt. 34.* d *Polyc. l. 2. tit. 24. Burch. l. 1. c. 63. Pann. l. 4. c. 26.* e *al. terminare.* f *Concord. Lucius epiſt. 1. c. 3.* g *Polyc. ibidem. Burch. l. 1. c. 60, Ivo p. 5. c. 10. & p. 14. c. 71. Pann. l. 4. c. 27. Anſelm. l. 3. c. 88.* h *al. cum omnium.* i *Matth. 20.* k *Matth. 23.* l *Ivo p. 5. c. 56. Pann. l. 4. c. 29.*

incon-

a *aſſertior.* b *Ivo p. 5. c. 374 Concil. Chalced. cap. 26. ſup. diſt. 89. quia in quibuſdam. & infrà. 16. q. 7. quontam in quibuſdam.* c *1. Cor. 5 2. Cor. 2.* d *& Julius 0. 4.*

inconſulto, quaſi jure Patriarchatûs tui diſponas: cùm hoc nec antiquitas (cui Patres ſanxerunt reverentiam) habeat, & auctoritas ſacrorum canonum penitùs interdicat: niſi forte pro cauſis, quæ apud ſe terminare non poſſunt, ad te, quaſi ad Patriarcham ſuum provocaverint, vel ſi Epiſcopus ſuus deceſſerit, res Eccleſiæ ſuæ judicio tuo diſpenſare voluerint. Primates enim, vel Patriarchas nihil privilegii habere præ cæteris Epiſcopis, niſi quantùm ſacri canones concedunt, & priſca conſuetudo illis antiquitùs contulit, definimus: ita ut ſecundùm Nicænas regulas ſua privilegia ſerventur Eccleſiis: præterquam ſi Apoſtolica ſedes aliquam Eccleſiam, vel ipſius rectorem quolibet ſpeciali privilegio decreverit honorare.

C. IX. ¶ *De eodem.*
Item Beda a *ſuper Apocalypſim:* [Et Angelo Eccleſiæ Epheſi ſcribe.]

EPiſcopo ſcribit, de cujus manu peccata ſubditorum requirit, ne ſine ejus conſenſu ſubditos judicare debeat.

¶ *In gloſſa ordinaria ſic legitur,* & Angelo, id eſt, Epiſcopo ſcribit: de manu cujus peccata ſubditorum requirit, & ſine cujus conſenſu ſubditos judicare non præſumit ipſe Joannes.

Sola enim Romana Eccleſia, ſuâ auctoritate valet judicare de omnibus: de ea verò nulli judicare permittitur.

C. X. ¶ *Apoſtolicæ ſedis judicium à nemine eſt retractandum.*
Unde Nicolaus Papa *ad Michaëlem Imperatorem in epiſtola, cujus initium:* [Propoſueramus.]

PAtet *b* profectò ſedis Apoſtolicæ (cujus auctoritate major non eſt) judicium à nemine fore retractandum: neque cuiquam de ejus licere judicare judicio: juxta quod 1 Innocentius Papa Ruffo, & cæteris Epiſcopis per Theſſaliam conſtitutis ſcribens ait: [*Nemo unquam Apoſtolico culmini (de cujus judicio non licet retractare) inania obtrectationum ſuarum vulnera audacter intulit, nemo in hoc rebellis extitit, niſi qui de ſe voluit judicari.*] Et beatus Papa Gelaſius *c*: [*Nec de ejus judicio (id eſt, Romana Eccleſia) canones unquam præceperunt judicari, ſententiamque illius conſtituerunt non oportere diſſolvi, cujus potius ſequenda decreta mandaverunt.*]

¶ *Caput hoc apud cæteros etiam collectores, multis verbis omiſſis, in ſummam quandam redactum eſt.*

1 ¶ Innocentius] *In epiſtola Nicolai, & apud reliquos collectores eſt,* Bonifacius. *Verum neque in Bonifacii, neque in Innocentii epiſtolis inventum eſt, quod hic affertur. In ea verò epiſtola Nicolaus refert etiam alia quædam ex epiſtola Bonifacii ad Epiſcopos per Theſſaliam.*

C. XI. ¶ *Ab aliis damnatos vel excommunicatos Apoſtolica ſolvit auctoritas.*
— *Item* Athanaſius *Patriarcha Papa Felici ſecundo.* d a.

FUit *e* ſemper veſtræ ſanctæ Apoſtolicæ ſedi licentia injuſtè damnatos, vel excommunicatos poteſtative ſuâ auctoritate reſtituere, & ſua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnaverunt, aut excommunicaverunt, Apoſtolico punire privilegio: ſicut etiam noſtris, & anterioribus cognovimus actum temporibus.

C. XII. ¶ *De eodem.*
— Item *ibidem paulò inferiùs.* a.

ANtiquis *f* regulis ſancitum *g* eſt, ut quicquid (quamvis in remotis, aut in longinquo poſitis provinciis) ſuper Epiſcoporum querelis aut accuſationibus ageretur, non prius tractandum, vel accipiendum eſſet, quàm ad notitiam almæ ſedis veſtræ fuiſſet deductum, ut hujus auctoritate, juxta 1 quod fuiſſet faciendum, pronuntiatio infirmaretur, aut firmaretur.

1] Juxta quod] *Ivo legit,* juxta quod fuiſſet pronuntiatio, infirmaretur, aut firmaretur. *In corpore Conciliorum,* juxta quæ fuiſſet pronuntiatio, &c.

C. XIII. ¶ *Prima ſedes nullius judicio ſubjaceat.*
Item Innocentius Papa. *a*

NEmo judicabit primam ſedem, juſtitiam 1 temperare deſiderantem. Neque enim ab Auguſto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à populo judex judicabitur.

¶ *In omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus citatur ex Innocentio. Sed ferè eadem habentur in Concilio Romano, ſub Sylveſtro, c. 20. & ex ipſo citant indicati collectores.*

1 ¶ Juſtitiam temperare deſiderantem.] *Sic etiam in Pannormia ex Sylveſtro. Sed in vulgata Concilii editione eſt:* quoniam omnes ſedes à prima ſede juſtitiam deſiderant temperari.

C. XIV. ¶ *De eodem.*
Item Symmachus Papa. *b*

ALiorum *c* hominum cauſas Deus voluit homines terminare, ſed ſedis iſtius Præſulis *d* ſuo, ſine quæſtione, reſervavit arbitrio. Voluit beati Petri Apoſtoli ſucceſſores cœlo tantùm debere innocentiam, & ſubtiliſſimi diſcuſſoris indagini inviolatam exhibere conſcientiam. Nolite æſtimare eas animas inquiſitionis *e* non habere formidinem, quas Deus præ cæteris ſuo reſervavit examini. Non habet apud illum teus de allegationis nitore ſubſidium, quando ipſorum factorum utitur eo teſte, quo judice. Dicas forſitan, omnium animarum talis erit in illa diſceptatione conditio: replicabo, uni dictum eſt: [*Tu es Petrus* f, *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & quæcunque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.*] Et rurſus ſanctorum voce patet, Pontificum dignitatem ſedis ejus, factam toto orbe venerabilem: dum illi, quicquid fidelium eſt ubique, ſubmittitur: dum totius corporis caput eſſe deſignatur. De hac mihi videtur dictum per Prophetam *g*: [*Si hæc humiliatur, ad cujus confugietis auxilium? & ubi relinquetis gloriam veſtram?*]

C. XV. ¶ *De eodem.*
Item Anterus Papa *ad Epiſcopos provinciarum Bæticæ & Toletanæ.* a.

FActa *h* ſubditorum judicantur à nobis: noſtra verò judicat Deus. *& infrà.* ¶ Deteriores *i* ſunt, qui vitam moresque bonorum corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiaque diripiunt.

C. XVI. ¶ *De eodem.*
Item Gelaſius Papa *k ad Fauſtum Legatum.*

IPſi *l* ſunt canones, qui appellationes totius Eccleſiæ ad hujus ſedis examen voluêre deferri. Ab ipſa verò nuſquam prorſus appellari debere ſanxerunt: ac per hoc illam de tota Eccleſia judicare, ipſam ad nullius commeare judicium: nec *m* de ejus unquam præceperunt judicio judicari, ſententiamque illius conſtituerunt non oportere diſſolvi, cujus potiùs decreta ſequenda mandârunt.

C. XVII. ¶ *De eodem.*
Idem *omnibus Epiſcopis.* n.

CUncta *o* per mundum novit Eccleſia, quòd ſacro-

a *Gloſ. ordin. ad eum locum Apoc. 2.* b *Anſelm. l. 4. cap. 75. Ivo p. 5. c. 19. Pannorm. l. 4. c. 21.* c *Infrà eâd. ipſi ſunt. 9.* nec de ejus. d *In tomis Conc.* e *Ivo part. 5. cap. 15.* f *Ivo ibid.* g *al. cenſitum.*

a *Sylveſter in Conc. Romano, c. 20. Polyc. l. 1. tit. 16. Deusdedit p. 3. Anſelm. l. 1. c. 19. & l. 4. c. 39. Pann. l. 4. c. 5.* b *In lib. Ennodii.* c *Polyc. ibid. Anſel. 1. c. 24. Ivo p. 5. c. 10. Pann. l. 4. c. 8.* d *al. Præſulem.* e *al. de inquiſitionibus.* f *Matt. 16.* g *Eſa. 10.* h *Polyc. ibid. Anſel. l. 1. c. 53.* i *Supra, 6. q. 1. c. 10. ex merito. 3. cum ſeq.* k *Nicol. ad Michaëlem, epiſt. 7.* l *Anſelm. l. 2. c. 56. Ivo p. 5. c. 9.* m *Sup. eâd. patet in fin.* n *In epiſt. ad Epiſcopos per Dardaniam conſtitutos.* o *Polyc. l. 1. tit. 8. Anſ. l. 1. c. 47. & l. 5. c. 16. & 24. Pann. l. 4. c. 7.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sancta Romana Ecclesia fas de omnibus habeat judicandi : neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum est : ab illa autem nemo est appellare permissus. ¶ Sed nec illa prætermus, quòd Apostolica sedes sine ulla Synodo præcedente, & solvendi, quos Synodus iniquè damnaverat, & damnandi, nullâ existente Synodo, quos oportuit, habuit facultatem : & hoc nimirum pro suo principatu, quem beatus Petrus Apostolus Domini voce & tenuit semper, & tenebit.

¶ *Omnia, quæ in hoc capite leguntur, habentur in epistola Gelasii ad Episcopos per Dardaniam : sed non eodem ordine composita. Caput autem sequens, in quo multa hujus ipsius capitis verba continentur, in eadem epistola eodem prorsus modo habentur. Itaque fieri potest, ut ex alia epistola caput hoc sumptum sit, qua non extet : aut Gratianus hæc duo tanquam diversa capitula referat, quod apud antiquiores etiam collectores distincta repererit. In epistola etiam Nicolai ad Episcopos Galliæ, quæ nuper est impressa in appendice Bibliotheca, hoc citatur ex Gelasio.*

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *Episcopis per Dardaniam constitutis.*

CUncta per mundum novit Ecclesia, quoniam quorumlibet sententiis ligata Pontificum, Sedes beati Petri Apostoli jus habeat resolvendi, utpote, quæ de omni Ecclesia fas habeat judicandi, &c.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item Sixtus Papa II. *Hispanorum Episcopis, epist. 2. cap. 4.*

FRatres *a*, quos timore terreno injustè damnâstis, scitote à nobis juste esse restitutos : quibus ex sancti Petri Apostolica auctoritate omnia, quæ eis ablata sunt, integerrimè reddi præcipimus, si non vultis & vos, & Principes vestri à collegio nostro, & membris Ecclesiæ separari.

C. XX. ¶ *Cujuslibet Ecclesia Clericos Papa valet ordinare.*

Item Stephanus Episcopus *Gualberto Patriarchæ.*

NUnc *b* verò iteratò tibi scribimus, nolentes alicujus Ecclesiæ privilegium infringere, licèt Apostolicâ prærogativâ possimus de qualibet Ecclesia Clericum ordinare : desine jam cujuspiam zelo Cumensis 1 Ecclesiæ Antistitem protelare : quia si protelaveris, & eum consecrare jam toties monitus non maturaveris, proculdubio ad nos veniens, consecratus abibit.

1 ¶ Cumensis] *Sic etiam Anselmus, sed apud Ivonem plenius :* Desine jam cujuspiam zelo electum à Clero, & experitum à populo Lintuardum Cumensis Ecclesiæ Antistitem protelare.

C. XXI. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *Michaëli Imperatori in epistola, cujus initium,* [Proposueramus.]

PEr *c* principalem beatorum Apostolorum Petri & Pauli, de qua suprà, partim expositimus, potestatem, jus habemus, non solum Monachos, verùm etiam quoslibet Clericos de quacunque diœcesi, cùm necesse fuerit, ad nos convocare, atque Ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus invitare.

Sed aliud est, quod ex temeritate assumitur præsumptionis : aliud, quod ex necessitate geritur charitatis. Cum Suffraganei Archiepiscoporum subditis suis ad malum favere cœperint, atque circa eorum correctiones negligentes extiterint, tunc licet Metropolitanis præter illorum voluntatem, & ligandos damnare, & reconciliandos absolvere. Cum verò Episcopi zelo divinæ charitatis accensi, bonos verbo & exemplo ædificant, & malorum vitia asperâ increpatione redarguunt, absque talium consilio non licet Metropolitanis in eorum parochia aliquid agere, vel disponere. Unde in fine capituli Martini Papæ *non simpliciter dictum est* [nihil agat] *sed cum determinatione* [nihil præsumptivè à assumat absque eorum consilio :] *ut virtus præsumptionis videatur improbatum, non officium charitatis. Sic & Apostolus, quia Corinthios vidit negligentes circa correctionem fornicatoris, suâ auctoritate illum damnavit. Joannes verò, quia Episcopum Ephesiorum vidit paratum ad corrigenda vitia subditorum, sine ejus auctoritate b illos corrigere noluit ; sed illum tantum de eorum correctione admonuit.*

a *Anf. l. 2. c. 25. Polyc. l. 1. tit. 8. Burch. l. 1. c. 192. Ivo p. 5. c. 247.* b *Anf. l. 6. c. 31. Ivo p. 5. c. 31.* c *sup. 1. qu. 1. Anf. lib. 1. c. 82. & l. 5. c. 14.*

CAUSA X.

QUidam Laicus basilicam à se factam à diœcesana lege segregare quærit : Episcopus Ecclesiam cum omni dote sua ad suam dispositionem pertinere contendit : tandem evincit Episcopus, & per parochias militibus comitatus crudeliter desævit : quæ Ecclesia sunt, tanquam sibi debita, usurpare contendit.

1 *Modo primùm quæritur, An basilica cum omni dote sua ad Episcopi ordinationem pertineat ?*

2 *Secundò, An res Ecclesiarum Episcopus usurpare liceat ?*

3 *Tertiò, Quid nomine cathedratici à suis Sacerdotibus exigere valeat ?*

QUÆSTIO I.

1 ps DE prima quæstione sic definitur in Concilio Ilerdensi, *cap. 3.*

C. I. ¶ *Basilica, quæ consecratur, à diœcesana lege non segregetur.*

SI ex Laicis quispiam à se factam basilicam consecrari desiderat, nequaquam eam sub monasterii specie, ubi congregatio non colligitur 1, à diœcesana lege audeat segregare.

1 ¶ Colligitur,] *In Concilio impresso, ac manuscripto sequitur,* vel regula ab Episcopo non constituitur.

C. II. ¶ *Ecclesia cum dotibus suis in Episcopi potestate consistant.*

Item ex Concilio *e* Toletano III. *c. 19.*

SIc *d* quidam contra omnem *e* auctoritatem Ecclesias, quas ædificaverunt, postulant consecrare, ut dotem, quam eidem Ecclesiæ contulerint, censeant ad Episcopi ordinationem non pertinere. Quod factum taliter 1 in præterito corrigatur, ut & in futuro, ne fiat, prohibeatur : sed omnia secundum constitutionem antiquam, ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.

1 ¶ Taliter] *Sic est in antiquioribus editionibus, & duobus Vaticanis Conciliorum codicibus : sed in Colonienſi quatuor tomorum editione, & in codice Lucenſi Regio, & in Concilio Vormaciensi, & Maguntino, & in Pannormia hoc modo :* quod factum, & in præteritum displicet, & in futuro prohibetur.

C. III. ¶ *Ecclesia, & omnia jura earum, ad ordinationem Episcopi pertinent.*

Item ex Concilio II. Cabilonensi.

DEcretum *f* est, ut omnes Ecclesiæ cum doribus suis, & decimis, & omnibus suis 1, in Episcopi potestate consistant, atque ad ordinationem suam semper pertineant.

1 ¶ Suis,] *In vulgatis sequebatur,* juribus, *quæ vox abest ab omnibus collatu manuscripti. Apud Ivonem & Burchardum est,* omnibus suis rebus.

C. IV. ¶ *Unaquæque parochia Episcopi provisione regatur.*

a *suprà ead. per singulas. 1. Sup. cum scitis & probatur.* b *Supra, Episcopo.* c *Et in Vormaciensi, cap. 6. & 55. & in Maguntino sub Arnulpho, cap. 4. In Trosl. cap. 6.* d *Burchard. l. 3. c. 20. Ivo p. 3. cap. 23. Pann. lib. 2. c. 12.* e *al. canonum.* f *Burch. l. 3. c. 146. Ivo p. 3. c. 211.*

Item Leo Papa IV. *in epistola ad Episcopos Britanniæ, c. 2.*

REgenda est unaquæque parochia sub provisione ac tuitione Episcopi per Sacerdotes, vel cæteros Clericos, quos ipse cum Dei timore providerit, cui jure pertinere videtur, & circumire, ut sibi necessarium visum fuerit, Ecclesiasticâ utilitate cogente.

C. V. *Judicio & potestate Episcopi res Ecclesiasticæ gubernentur.*

Item ex Concilio Antiocheno, *c. 24.*

QUæcunque 1 res *a* Ecclesiæ sunt, convenit cum omni diligentia & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia providet, atque judicat, gubernari & dispensari cum judicio & potestate Episcopi, cui totius plebis animæ videntur esse commissæ.

1 ¶ Quæcunque] *Græcè significantius,* τὰ τῆς ἐκκλησίας, τῆ ἐκκλησίᾳ φυλάττεσθαι δεῖν κελεύει ἔχειν : *id est,* restè habet, quæ Ecclesiæ sunt, ipsi Ecclesiæ servari oportere.

C. VI. ¶ *Basilicarum conditores in rebus Ecclesiarum nullam potestatem se habere cognoscant.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 32.*

NOverint *b* conditores basilicarum, in rebus, quas eisdem Ecclesiis conferunt, nullam se potestatem habere : sed juxta canonum instituta, sicut Ecclesiam, ita & dotem ejus ad ordinationem Episcopi pertinere.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. *c. 17.*

DE *c* his, quæ parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis quicunque fideles obtulerint, antiquorum canonum statuta serventur, ut omnia in Episcopi potestate consistant : De his tamen, quæ altario accesserint, tertia pars fideliter Episcopis deferatur.

C. VIII. ¶ *De his, quæ altario deferuntur, medietatem sibi vendicet Episcopus.*

Item ex eodem, *c. 16.*

ANtiquos canones relegentes, priora statuta credimus renovanda : ut de his, quæ in altario oblatione fidelium conferuntur, medietatem sibi Episcopus vendicet, & medietatem sibi dispensandam secundum gradus Clerus accipiat, tam de propriis prædiis, quam de omni commoditate in Episcoporum potestate durantibus.

C. IX. ¶ *De Episcopis, qui diœcesim suam visitare contemnunt, & ad redimendas mansiones, quæ visitantibus debentur, Clericos cogunt.*

Item ex Concilio Toletano.

RElata *d* est coram sancta Synodo querimonia plebium, quod sint quidam Episcopi nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandum suas per annum parochias circumire : qui tamen exigunt, ut mansiones, quibus in profectione uti deberent, aliquo *e* pretio redimant, qui parare debebant. Quæ duplex infamia, negligentiæ & avaritiæ, sanctæ Synodo magno fuit horrori. Statuerunt itaque, ne quis ultrà exerceat id cupiditatis ingenium, & ut solicitiores sint Episcopi de suis gregibus visitandis.

¶ *In libro manuscripto privilegiorum Ecclesiæ Toletanæ refertur hoc, tanquam capita 15. quarti Concilii Toletani : sed in duobus ipsius exemplaribus ex Hispania missis non habetur. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Triburiensi tempore Arnulphi Regis.*

C. X. ¶ *Annuis vicibus Ecclesiæ ab Episcopis visitentur.*

Item ex Concilio Tarraconensi, *c. 8.*

DEcrevimus *a*, ut antiquæ consuetudinis ordo servetur, & annuis vicibus ab Episcopo diœceses visitentur, & si qua forte basilica fuerit reperta destituta, ordinatori 1 ejus reparari præcipiatur : quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, ut accipiatur ab Episcopis, novimus esse statutum.

1 ¶ Ordinatori] *In exemplaribus Concilii impressis, & manuscriptis, apud Burchardum & Ivonem legitur,* ordinatione ipsius : *sed ob glossam non est mutatum. Reliqua verò ex iisdem sunt emendata. Burchardus autem, & Ivo addunt præterea in extremo,* in principibus novimus statutum.

2 pars. *Si autem Episcopus invaletudine impeditus, diœceses suas per semetipsum visitare non poterit, visitationis officium committat aliis.*

C. XI. ¶ *Invaletudine gravatus Episcopus, visitationis officium aliis committat.*

Unde in Concilio Toletano IV. *c. 35. legitur.*

EPiscopum *b* per cunctas diœceses, parochiasque suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat, quo unaquæque basilica in reparatione sui indigeat. Quod si ipse aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus, id explere nequiverit, Presbyteros probabiles, aut Diaconos mittat, qui reditus basilicarum, & reparationes, & ministrantium vitam inquirant.

3 pars. *Visitantes autem Episcopi, quid à Clericis suis exquirere debeant, & quid eos docere, in* Concilio Bracharensi II. *cap. 1. sic statutum legitur.*

C. XII. ¶ *Quæ visitantes Episcopi à Clericis suis exquirere debeant.*

PLacuit *c* omnibus Episcopis, ut per singulas Ecclesias Episcopi, & per diœceses ambulantes primum discutiant Clericos, quomodo ordinem Baptismi teneant, vel Missarum, & qualiter quæque officia in Ecclesia peragant. Et si rectè quidem invenerint, Deo gratias agant : sin autem minimè, docere debent ignaros, & hoc modis omnibus præcipere, sicut antiqui canones jubent *d*, ut ante viginti dies Baptismi, ad purgationem exorcismi concurrant catechumeni, in quibus viginti diebus omninò *e* catechumeni symbolum, quod est [*Credo in Deum Patrem omnipotentem.*] specialiter doceantur. Postquam ergo in his suos Clericos discusserint, vel docuerint Episcopi, aliâ die, convocatâ plebe ipsius Ecclesiæ, doceant illos, ut errores fugiant idolorum, vel diversa crimina, id est, homicidium, adulterium, perjurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera : & quod nolunt sibi fieri, altari ne faciant ; & ut credant resurrectionem omnium hominum, & diem judicii, in quo unusquisque secundum opera sua recepturus sit. Et sic postea Episcopus de Ecclesia illa proficiscatur ad aliam.

C. XIII. ¶ *Oblationes Ecclesiæ Laicis usurpare non licet.*

Unde Hieronymus *in epistola f ad Damasum Papam de oblationibus altaris.*

4 QUia *g* Sacerdotes pro omnibus orare debent 1, ps quorum eleemosynas & oblationes accipiunt, quâ fronte præsumunt Laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel comedere, vel aliis concedere, cùm ipsi non debeant ex 2 officio suo pro populo orare. Ob hoc, Papa glorioſe, mittere te oportet illos præsumptores in excommunicationem perpetuam, ut & cæteri metum habeant, & amplius hæc in Ecclesia ne fiant.

1 ¶ Debent,] *In vulgatis, & in epistola impressa legitur,*

a *12. q. 1. præcipimus.] ex Can. Apost. 41.* b *Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 203 Ivo p. 3. c. 255 Pannorm. l. 2. c. 4.* c *Polyc. l. 3. tit. 11. Burch. l. 3. c. 136. Ivo p. 3. c. 202. Pann. l. 2. c. 61.* d *al. Delata. Burch. l. 1. c. 229. Ivo p. 5. c. 141.* e *al. alio.*

a *Burchardus l. 3. cap. 33. Ivo p. 3. c. 38.* b *Burch. lib. 1. cap. 87. Ivo p. 5. c. 193.* c *Burchardus l. 1. c. 85. Ivo p. 1. c. 75. & p. 5 cap. 191.* d *De Conſ. dist. 4. Ante viginti.* e *al. omnes.* f *Tomo 4.* g *Polyc. l. 3. tit. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

solent: *sed in plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus, & Polycarpo,* debent. *Sic etiam Lupus in regula Monachorum, ex Hieronymi scriptis collecta, c. de contemplatione, oratione, & lectione.*: Sacerdotes quoque pro omnibus orare debent, quorum eleemosynas, oblationesque recipiunt.

2 ¶ Ex officio suo] *Hæc absunt à plerisque codicibus Gratiani, & epistola ipsa, & Polycarpo.*

C. XIV. ¶ *Minimè auferantur à Laicis oblationes altaribus, vel crucibus factæ.*

Item Calixtus Papa secundus. 1

SAnctorum *a* Patrum canonibus consona sancientes, oblationes de sacratissimo & reverendissimo altari beati Petri, & Salvatoris, & sanctæ Mariæ rotundæ, aut aliis Ecclesiarum altaribus, sive crucibus, à Laicis auferri penitus interdicimus, & sub districtione anathematis prohibemus: & Ecclesias à Laicis incastellari, aut in servitutem redigi auctoritate Apostolicâ prohibemus.

1 ¶ Secundus.] *Additum hoc est ex plerisque vetustis. Neque verò primus esse potest, cujus tempore nondum Pantheon vocabatur templum sanctæ Mariæ rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phocæ Imperatoris illud beatæ Mariæ & omnibus Sanctis dicavit.*

C. XV. ¶ *Ecclesiarum oblationes sub Laicorum dominio non detineantur.*

Item Damasus Papa.

HAnc *b* consuetudinem, quæ contra sanctam Ecclesiam catholicam augeri *c* videtur, omninò interdicimus, ut nullo modo unquam oblationes, quæ intra sanctam Ecclesiam offeruntur, sub dominio Laicorum detineantur: sed tantummodò Sacerdotibus, qui quotidie Domino servire videntur, liceat comedere & bibere: quia in Vetere Testamento prohibuit *d* Dominus panes sanctos comedere filiis Israël, nisi tantummodò Aaron & filiis ejus: qui panes longè erant ab istis panibus, qui nunc in sancta Ecclesia offeruntur: quia illi sub umbra legis erant, qui verò modo, sub gratia Spiritûs sancti, toto mundo Evangelico coruscante, lucidiores esse videntur. Quâ fronte, aut quâ conscientiâ oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, nedum pro aliis, Deo preces offerre? quia pravum est, & contra Dominicum præceptum, & detrimentum animæ suæ infert, qui illud agere conatur, quod ei nullâ ratione conceditur. Quia omnibus sanctis Patribus, nostrisque prioribus placuit hanc sanctionem fieri, & nos similiter in eisdem persistere volumus, ut nullus audeat irritum facere hoc, quod constitutum est, si in perpetua damnatione noluerit persistere. Si quis verò contra hanc regulam nostram, & contra regulam sanctorum CCCXVIII. Patrum, qui in Nicæno Concilio hoc constituerunt, temerarius præsumptor fuerit, & de cætero oblationes de sacris Ecclesiis auferre molitus fuerit, sub anathematis vinculo sit colligatus, & condemnatus. Responderunt omnes, Fiat, fiat.

Præmissis auctoritatibus, Ecclesiæ cum omnibus rebus suis ad Episcopi ordinationem pertinere monstrantur, & tam Ecclesiæ, quam oblationes, & facultates earum, à Laicorum dispositione probantur esse immunes.

QUÆSTIO II.

1 ips SEd cum in Episcoporum potestate facultates Ecclesiæ constituæ esse dicantur, potestas dispensandi intelligenda est, non distrahendi, vel dilapidandi.

C. I. ¶ *Res Ecclesiæ aliquo modo Episcopi alienare non licet.*

Unde in Agathensi Concilio, *c.7. legitur:*

CAsellas, vel mancipiola Ecclesiæ, Episcopi (sicut prisca canonum præcepit auctoritas) vel vasa ministerii, quasi commendata fideli præposito, integro Ecclesiæ jure possideant, id est, ut neque vendere, neque per quoscunque contractus res, unde pauperes vivunt, alienare præsumant. 1

1 ¶ Præsumant.] *In aliquot melioribus Gratiani codicibus post hoc verbum sequitur §. quod si necessitas, usque in finem, (qui nunc habetur infrà eâd. ad finem Paleæ* Hujusmodi) *& sic legit, quia casum scripsit.*

Codicis lib. 1. titulo a *de sacrosanctis Ecclesiis, lege.* [Sancimus nemini.] *Imp. Justinianus.* [exceptâ videl. causâ captivitatis.]

C. II. ¶ *De eodem.*

Impp. Leo & Anthemius. AA.

EA *b* enim, quæ ad beatissimæ Ecclesiæ jura pertinent, vel posthac fortè pervenerint, tanquam ipsam sacrosanctam & religiosam Ecclesiam, intacta convenit venerabiliter custodiri.

Constitutio nova.

Hoc *c* jus porrectum est ad omnem venerabilem locum, omneque collegium, quod actio pia constituit, ut nec res eorum pignorentur. Et hoc perpetuo servetur in his rebus immobilibus, quæ ab Imperiali domo prædictis locis applicantur. In cæteris eatenus excipitur, si debitum urget. ¶ Præterea *d*, si habeat superflua vasa, cùm debitrix sit, nec aliunde solvere valet, ne quid immobile alienetur, vel distrahatur, ea (gestis habitis coram eo, cujus est loci ordinatio) integra, vel aliis locis venerabilibus oblata dentur, vel conflata cuilibet alii vendantur. Qui autem hæc acceperit contra *e* hanc observationem iisdem pœnis subjaceat, quæ in rebus immobilibus proditæ sunt. Si *f* autem debitum ex mobilibus solvi non valet, primò res immobiles specialiter dentur pignori, quarum fructus creditor sibi reputet tam in sortem, quàm in usuras, usque ad quartam centesimæ. Quòd si nolit creditor ita accipere, tunc ordinator domûs apud eum, à quo ordinatur, habitis absque dispendio gestis, juret, (majore parte ibidem servientium consentiente) & debitum urgere *g*, nec ex mobibus solvi posse. Quo subsecuto, per viginti dies rem Ecclesiæ venalem esse publicè notum sit, ut plùs offerenti detur, pretio modis omnibus pro debito dando. Aliter enim res emptori non conceditur: & hoc inscribatur, nihil esse factum in ea re ad damnum divinæ domûs. Emptore verò non invento, res æstimata districtè creditori detur in solutum, additâ in pretio universæ æstimationis decimâ parte, & accedente consensu ordinatoris & majoris partis ibidem servientium. Sit tamen ea res mediocris inter cæteras, inspectâ ipsius qualitate, & quantitate, & onere. Et is creditor hic intelligatur, qui, quod credidit, probat in utilitatem divinæ domûs processisse. ¶ Sicut *h* autem alienatio rerum Ecclesiæ interdicitur; ita prohibetur, ne qua sterilis ei detur possessio, aut alioquin onerosa, veluti fiscalium nomine, vel onere. ¶ Item *i* prædium propter onus fiscale inutile alienatur, gestis (ut suprà) conficiendis, eodem juramento præstito: id est, quòd alia de causa non alienatur, nisi ut immunitas ejusdem venerandæ domûs servetur. ¶ Sed & *k* permutare Principi licet pro re majori, meliori, vel æquali, si Resp. hoc exposcit, & pragmaticâ formâ super hoc præcedente. ¶ Item *l* sibi invicem rectè permutant cum utriusque indemnitate, eorum scilicet consensu interveniente, qui suprà referuntur.

a *Polyc. l. 3. tit. 9.* b *Polyc. ibid.* c *al. vigere.* d *1. Reg. 21.*

a *tit. 2. leg. 21.* b *tit. 2. leg. jubemus, nulli. vers. scientes.* c *eod. tit. authen. hoc jus. Julianus antec. constit. 7. c. 1.* d *authen. præterea. C. eod. tit. Julianus constit. 120. 9. fin.* e *al. citra.* f *authen. hoc jus. suprà citat.* g *al. existere.* h *Auth. sequenti.* i *Auth. item prædium.* k *Auth. sed & permutare. Burch. l. 3. c. 165. Ivo p. 3. c. 184.* l *Auth. sequenti. Jul. novell. 54. Ivo part. 3. cap. 183.*

2 pars. ¶ Perpetua *a* quoque emphyteusis in his permittitur rebus, si res in eorum geratur præsentia, quibus hoc adsignatur lege, jurantibus his, quorum interest, ex eo contractu nihil ad læsionem divinæ domûs effici: solito reditu ipsius rei, qui fuit, cùm divino juri dedicaretur, non minuendo, nisi in sextam partem: aut si ob cladem deminuta fuerit, tunc pro constante nunc pensione in emphyteusim detur. Quòd si res pretiosa quidem est, parum tamen, aut nihil præstat pensionum, res subtiliter æstimanda est, ut ex hac pensio justa constituatur. Ea tamen sola dentur in emphyteusim, quæ ad hoc congrua videntur œconomo, & aliis gubernatoribus. ¶ Qui *b* rem hujusmodi conductam, vel in emphyteusim acceptam fecerit deteriorem, aut emphyteuticum canonem per biennium non solverit, hâc lege repelli potest, ut tamen solvat totius temporis pensionem, & id, in quo rem læsit, resarciat, non repetiturus, si quid impendit nomine meliorationis. ¶ Si *c* quas verò ruinas habent memoratæ divinæ domus, quas reædificare non valent, & hæ in emphyteusim dentur perpetuam, emphyteutâ usuro materiâ habitationis depositæ domûs, ut pensio deminuatur in tertiam partem ab ea, quæ stantibus adhuc ædificiis colligebatur: aut priùs eo reædificante, ex additis illis per æstimationem pensionibus, medietas detur religiosæ domui. Nam priore casu, ab initio emphyteusis præstanda est pensio. ¶ Qui *d* verò res jam dictas non gratuito alienationis titulo citra formam legis accepit, rem quidem cum omni incremento medii temporis restituat: ejus autem, quod dedit, nullam actionem contra venerabilem locum, sed adversùs eum, qui alienavit, haber. Donatarius autem & rem cum omni causa, & fructum restituat, & aliud tantundem. Creditor quoque restitutâ re pignoratâ, crediti actionem contra solum pignoris datorem habeat. Emphyteusis acceptor & ab ea cadat, nec, quod dedit, repetat: imò statim solvat, quod soluturus esset unoquoque anno, si jure contraxisset. Sed melius dicitur omninò denegandas esse actiones hujusmodi acceptori. Imp. Leo. ¶ Si œconomus *e* Ecclesiæ prospexerit expedire, ut desideranti cuiquam certarum possessionum atque prædiorum (urbanorum scilicet, sive rusticorum) ad jus Ecclesiasticum pertinentium, temporalis ususfructûs possessio pro ipsius petitione præstetur, tunc ejus temporis, quod inter utrosque convenerit, sive in diem vitæ suæ ab eo, qui desiderat, postuletur, pacta cum eo, qui hoc elegerit, ineat œconomus, atque conscribat, per quæ & tempus, intra quod hoc præstari placuerit, statuatur, & manifestum sit, quod quisque acceperit ad invicem.

C. III. PALEA.

HUjusmodi *f* beneficii gratiâ, præstando quidem Ecclesiastici prædii pro tempore usumfructum, post statutum autem tempus, & placitum *g*, ipsorum reditum proprietate ad dominium & jus Ecclesiasticum recurrente firmiter: ita scilicet, ut sive completo spatio, quod fuerit inter eos constitutum, seu mortis suæ tempore (si hoc quoque convenerit) is, qui possessionem Ecclesiasticam, & certorum redituum usumfructum habendi gratiâ interveniente pacto susceperit, non minùs, quàm alterius tantæ quantitatis, quantæ acceperat reditus, cum ipsorum prædiorum dominio, & rebus immobilibus, eorumque colonis & mancipiis Ecclesiæ derelinquat. Nisi enim hâc conditione pacta inita fuerint, ea quoque decernimus non valere. ¶ Nam 1 hæc *h* usûs præstatio locum habet in omni domo religiosa. Quo finito, res utraque pleno jure perveniat in domum jam dictam, nec tributis quidem gravata majoribus sit ea res, quæ datur invicem, & ejusdem reditûs sit. ¶ Quibuscunque *a* modis hoc jus aliis permittitur, interdicitur certis personis res hujusmodi accipere, ut œconomo, ejusque cognatis. Quod *b* si necessitas compulerit, ut pro Ecclesiæ necessitate aut utilitate, vel in usufructu, vel in directa venditione aliquid distrahatur, apud duos, vel tres comprovinciales, vel vicinos Episcopos causa, qua necesse sit vendi, primitùs comprobetur, ut habitâ discussione Sacerdotali, eorum subscriptione *c*, quæ facta fuerit venditio, vel transactio, corroboretur. Aliter facta venditio, vel transactio non valebit. *& infrà.* ¶ Minùs verò utiles possessiones peregrinis, vel Clericis, salvo jure Ecclesiæ, in usum præstari permittimus.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus, in quibus pauca sunt Paleæ, continentur post ultima verba superioris capitis sequuntur sine ulla distinctione verba hujus, quemadmodum & in ipsa lege Codicis. In duobus autem vetustissimis, in quibus ferè nulla sunt Paleæ, deest prior pars hujus capitis, usque ad vers.* completo spatio. *cætera verò leguntur conjunctè cum superioribus, usque ad vers.* quòd si necessitas. *Nam hic vasculus in iisdem exemplaribus, non hoc loco, sed suprà eâd. cap.* casellas. *habetur, ut ibi est notatum.*

1 ¶ Nam] *Hæc vox non est in authentica, & in vetustis Gratiani codicibus pro ista voce est, N. C. & significatur,* novella constitutio.

C. IV. ¶ *Ecclesiasticarum rerum precariæ qualiter fieri debeant.*

Item ex Concilio Mediomatricis. *d*

I. PRecariæ *e* à nemine de rebus Ecclesiasticis fieri præsumantur: nisi quantùm de qualitate convenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Ecclesiæ, in suo tantùm, qui dederit, nomine, si res proprias & Ecclesiasticas usufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præsens dimiserit, ex rebus Ecclesiasticis triplum fructuario usu in suo tantùm quis *f* nomine sumat: quia sic eas quemque tractare oportet, ut rerum Ecclesiasticarum dispensatorem, non ut propriarum largitorem 1. ¶ Decrevit *g* etiam sancta Synodus, & Imperialis auctoritas denuntiavit, ut à nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus propriè Deo & Sanctis ejus dicatis, cùm ratio & usus obtineat neminem, cui *h* non vult, contra utilitatem & rationem cogi 2, de proprio facere beneficium. ¶ Nec *i* communicationes rerum, vel mancipiorum Ecclesiasticorum quælibet persona sine licentia & consensu Regio *k* facere præsumat.

¶ *Citatur hic canon ex Concilio Mediomatricis: à Burchardo autem, & Ivone ex Concilio Belluacensi, præter ultimum versiculum,* Nec commutationes, *quem citant ex Maticensi. In Concilio etiam Meldensi, c. 22. refertur ex eodem Concilio Belluacensi. Extat in capitularibus editis anno quarto regni Caroli Regis, & Ludovici Imperatoris filii in villa Colonia, c. 37. non est autem mutatus titulus, quia potuit idem in omnibus illis Conciliis repeti: quod in Germanicis & Gallicis, quæ extant, sæpè factum cognoscitur. Aliquid etiam de precariis habetur in Concilio Rhemensi, cap. 36. & 37. & in Concilio Maguntino sub Arnulpho, cap. 20.*

1 ¶ Largitorem.] *In Concilio Meldensi, & Capitularibus post hoc verbum sequitur continenter,* & à nulla potestate quis cogatur, &c. *sine verbi illis hic interjectis, quorum ta-*

a *Authent. perpetua.* b *Authen. qui rem. eod. tit.* c *Authen. si quas.* d *Authen. qui res. Ivo p. 3. c. 185.* e *eod. tit. leg. jubemus. 9. sanè ne omnis.* f *Ibidem continuo.* g *al. placitum temporum proprietate.* h *Authen. Hac usus. eod. tit.*

a *Authent. quibuscunque.* b *In Conc. Agathensi, cap. 7.* c *al. prescriptione.* d *In Concilio Meldensi, cap. 22. in adjectis capitul. cap. 37.* e *Polyc. l. 3. tit. 14. Burch. l. 3. cap. 167. Ivo part. 3. cap. 228.* f *al. quisquis.* g *Burch. l. 3. c. 168. Ivo p. 3. c. 220.* h *al. qui.* i *Burch. l. 3. c. 172. Ivo p. 3. c. 233.* k *religionis] Ivo.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

men similia afferuntur à Burchardo & Ivone ad verſ. Nec commutationes.

2 ¶ Cogi,] *Sic in omnibus vetuſtis codicibus Gratiani, & adeſt gloſſa: ſed in Concilio Meldenſi, & Capitulari, & apud Burchardum, & Ivonem eſt,* præſtitum.

C. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex Concilio Beluacenſi. *a*

II. PRecariæ *b* de quinquennio in quinquennium ſecundùm antiquam conſuetudinem & auctoritatem renoventur.

C. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item ex* Concilio Carthaginenſi. 1]

DE *c* precariis,quæ à rectoribus Eccleſiarum irrationabiliter fiebant, & ſe, ſuosque ſucceſſores pœnâ gravi obligabant, ut facta ipſorum nequiviſſent diſſolvere, præcipimus, ut nemo ſucceſſor in anteceſſoris ſui pœna ſit obligatus : ſed ſuæ providentiæ ſit conceſſum, ut ſi anteceſſor ejus res Eccleſiæ irrationabiliter diſtribuit, ab eo ad jus Eccleſiæ ejuſdem revocentur.

1 ¶ Carthaginenſi.] *Etiam in decretalibus, tit. de precariis, citatur ex Concilio Carthaginenſi : ſed in nullo ipſorum eſt inventum : potuit eſſe alicujus illarum provinciarum Concilii : extat autem in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 8. l. 2.*

C. VII. ¶ *Res Eccleſia diſpenſandi poteſtatem habeat Epiſcopus.*

Item ex Concilio Martini Papæ *d, c. 16.*

3 EPiſcopus *e* habeat poteſtatem in rebus Eccleſiæ,ut diſpenſet neceſſitatem habentibus cum omni reverentia, & timore Dei. Participare etiam eum oportet, quæ neceſſaria ſunt. Si tamen ipſe, aut qui cum eo ſunt fratres indiguerint aliquo, ut neceſſitatem nullo modo patiantur, ſecundùm ſanctum Apoſtolum dicentem *f*: [*Victu, & tegumento, his contenti ſumus.*] Si autem res Eccleſiaſticas Epiſcopus in ſuas voluntates uſurpare voluerit, & loca Eccleſiæ, & fructus agrorum non cum Presbyterorum, vel Diaconorum conſilio contaminaverit *g*, aut fratribus, vel filiis, vel quibuſcunque propinquis ſuis dederit poteſtatem, ut per eos latenter lædantur res Eccleſiæ,tunc oportet obnoxium eſſe Concilio: ſin autem 1 Epiſcopus, vel qui cum eo ſunt, Presbyteri aut Diaconi accuſentur, quia ea, quæ vel ex reditu, vel ex quolibet actu 2 Eccleſiæ veniunt, in ſinus ſuos colligunt, & pauperes fraudant, & fame conficiunt, hos corripi oportet, ſecundùm quod ordinatum fuerit à ſancto Concilio.

1 ¶ Sin autem] *In capitulo habetur,* ſimiliter : *ſed melior videtur lectio duorum vetuſtiorum Gratiani codicum,* ſin aliter : *propiùs enim accedit ad Græcam Concilii Antiochenſi, cap. 25. unde hoc ſumptum eſt :* εἰ δὲ ἄλλως, *id eſt,* ſi autem & aliter, *ut infr. 12. q. 2. c.* Epiſcopus.

2 ¶ Actu] *Hæc vox in ſimili re habetur infr. 12. q. 2.* Vulteranæ : Vulteranæ Eccleſiæ actus, vel patrimonium. *Græce eſt,* ἢ ἐκ ἑτέρας αἰτίας ἐκκλησιαστικῆς ; *id eſt,* vel etiam ex qualibet alia cauſa & occaſione Eccleſiaſtica.

4 pars. *Si verò contra hanc prohibitionem aliquam* h *de rebus Eccleſiæ Epiſcopum vendere contigerit, & res ipſa Eccleſia reſtauranda, & ipſe gradu ſuo dejiciendus decernitur.*

C. VIII. ¶ *De Epiſcopo, qui nullâ neceſſitate res Eccleſiæ vendit.*

Unde in eodem Concilio Martini Papæ *i, c. 14. legitur.*

SI *k* quis Epiſcopus nullâ Eccleſiaſticæ rationis neceſſitate compulſus, in Clero 1 ſuo, aut ubi fortè non eſt Presbyter,de rebus Eccleſiaſticis aliquid præſumpſerit vendere, & res ipſas Eccleſiæ propriæ reſtaurare cogatur, & in judicio Epiſcoporum dejiciatur auditus & 2 convictus, & tanquam furti aut latrocinii reus ſuo privetur honore.

1 ¶ In Clero ſuo,] *In codice Lucenſi Regio legitur,* inſcio Clero.

2 ¶ Et convictus,] *Hæ duæ voces non ſunt in capitulo Martini, neque apud Burchardum, neque apud Ivonem parte tertiâ. Parte autem quintâ abeſt præterea vox,* auditus : *vetuſta tamen omnibus Gratiani codicibus convenit cum vulgatu.*

a *In Meldenſi, c. 22. in fin. ext. de precariis, c. 1.* b *Burch. l. 3. c. 169. Ivo p. 3. cap. 230.* c *Ext. de precariis.* d *In c. Martini Bracharenſis ex Conc. Antioch. c. 25.* e *12. quæſt. 1. Epiſcopus Eccleſiaſticarum.* f *1. Tim. 6.* g *ita minaveris,*] *codex regius.* h *al. aliqua.* i *In iiſdem capit.* k *Burch. l. 1. c. 215. & l. 3. c. 181. Ivo p. 3. c. 172. & 241. & p. 5. c. 329.*

QUÆSTIO III.

1 QUid verò nomine cathedratici Epiſcopus exigere debeat, in ſecundo Concilio Bracharenſi, *capitulo ſecundo legitur.*

C. I. ¶ *Præter honorem cathedratici nihil Epiſcopus per diœceſes exigat.*

PLacuit,ut nullus Epiſcoporum per ſuas diœceſes ambulans, præter honorem cathedræ ſuæ,id eſt,duos ſolidos, aliud aliquid per Eccleſias tollat : neque tertiam partem ex quacunque oblatione populi in Eccleſiis parochialibus requirat : ſed illa tertia pars pro luminaribus Eccleſiæ, vel reparatione ſervetur, & ſingulis annis Epiſcopo inde ratio fiat. Nam ſi tertiam partem illam Epiſcopus tollat, lumen, & ſarta tecta abſtulit Eccleſiæ. Similiter & parochiales Clerici ſervili more in aliquibus operibus Epiſcopo *a* ſervire non cogantur : quia ſcriptum *b* eſt : [*Neque ut dominantes in Clero.*]

C. II. ¶ *Baſilicarum reparationi proficiat tertia, quam Epiſcopus accipere conſueverat.*

Item ex Concilio Emeritenſi, *c. 16.*

PRiſcis quidem *c* canonibus erat decretum, ut Epiſcopus de parochianis *d* Eccleſiis tertiam conſequeretur *e*, cui ſua pleniſſimè ſufficere 1 poſſunt : Placuit huic ſancto Concilio, ut nullus provinciæ Luſitanæ Epiſcopus ſententiæ hujus terminum excedat, nec à quaeliber parochiana Eccleſia tertiam auferre præſumat : ſed quæ 2 exinde conſequi poterat, totum in reparatione baſilicarum proficiat.

¶ *Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manuſcriptis corruptè citabatur ex Concilio Merech. Eſt autem in Emeritenſi, c. 16. cujus Concilii duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium XIII. miſſa ſunt. Hujus Concilii, & capitis meminit Innocentius tertius in epiſtolis Romæ impreſſis, lib. 2. epiſtolâ Petro Compoſtellano ſcriptâ, his verbis :* Emeritenſe verò Concilium authenticum eſſe multis rationibus aſtruebas, tum quia cum aliis Conciliis continetur in libro, qui Corpus Canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobavit,tum quia de ipſo Concilio ſumptum eſt caput : [*Priſcis quidem canonibus,*] quod continetur in corpore Decretorum.

1 ¶ Sufficere poſſunt.] *Sublata eſt negatio, quæ erat in vulgatis, quoniam & ab utroque exemplari Concilii, & à vetuſtis Gratiani codicibus abeſt : & hoc modo magis convenit cum ratione legis.*

2 ¶ Sed quæ exinde] *In exemplaribus Concilii legitur :* Sed quæque exinde conſequi potuerat, totum in reparatione ipſarum baſilicarum proficiat.

C. III. ¶ *Non accipiant Epiſcopi tertiam partem, niſi dirutas Eccleſias reparare voluerint.*

Item ex Concilio Toletano XVI. *c. 4.*

UNio noſtræ congregationis *f* decernit, atque inſtituit, ut tertias, quas antiqui canones de parochiis ſuis habendas Epiſcopis cenſuerunt, ſi eas exigendas crediderint, ab ipſis Epiſcopis dirutæ Eccleſiæ reparen-

a *al. Epiſcopi.* b *1. Pet. 5.* c *al. quippe.* d *al. parochitanis.* e *ſequeretur,*] *orig.* f *al. adunationis.*

tur. Sin verò eas maluerint cedere, ab earundem Eccleſiarum cultoribus,ſub cura & ſolicitudine ſui Pontificis, reparario eiſdem eſt adhibenda baſilicis. Quòd ſi omnes Eccleſiæ aut incolumes fuerint, aut quæ dirutæ erant, reparatæ extiterint, ſecundùm antiquorum canonum inſtituta, ſi tertias ſibi debitas unusquiſque Epiſcopus aſſequi voluerit,facultas illi omnimoda erit : ita videlicet, ut citra ipſas tertias nullus Epiſcoporum quidpiam pro Regiis inquiſitionibus à parochianis *a* Eccleſiis exigat, nihilque de prædiis ipſarum Eccleſiarum cuiquam causâ ſtipendii dare præſumat. ¶ Sed & hoc neceſſario inſtituendum deligimus, ut plures Eccleſiæ uni nequaquam committantur Presbytero : quia ſolus per totas Eccleſias nec officium valet perſolvere, nec populis Sacerdotali jure occurrere, ſed nec rebus earum neceſſariam curam impendere, eâ ſcilicet ratione, ut Eccleſia, quæ uſque ad decem habuerit mancipia, ſuper ſe habeat Sacerdotem : quæ verò minùs decem mancipia habuerit, aliis conjungatur Eccleſiis. Si quis ſanè Epiſcoporum hanc noſtram conſtitutionem parvipenderit, ſpatiis duorum menſium ſe noverit excommunicatione mulctari. 1

¶ *Caput hoc eſt pars quarti canonis Concilii 16. Toletani, cujus duo exemplaria miſſa ſunt ex Hiſpania : ex quibus nonnulla ſunt in hoc capite emendata, & addita. Habitum verò eſt Concilium hoc Æra DCCXXXI. cùm illud Emeritenſe habitum fuerit Æra DCCIV.*

1 ¶ Mulctari.] *In Concilio ſequitur* ; ita nempe, ut poſtquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis ſui remeaverit locum, cunctas hujus canonis ſanctiones modis omnibus ſtudeat adimplere.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius *Creſconio Illuſtri.*

ILlud *b* te volumus modis omnibus cuſtodire, ne qui Epiſcoporum Siciliæ de parochiis ad ſe pertinentibus nomine cathedratici ampliùs, quàm duos ſolidos præſumant accipere, neque compellere Presbyteros, aut Clerum parochiarum ſuarum ſupra vires ſuas eis convivia præparare.

C. V. ¶ *Baptizandi numerus non imponatur, nec cathedraticum ultra vetuſtum morem exigatur.*

Item Gelaſius Papa *Fabiano Epiſcopo.*

NEc numerus baptizandis juſtè creditur imponendus, cùm quanti petierint, vel ad regenerationem feſtinaverint, non ſint pro alterius voluntate repellendi. Et ideo, frater chariſſime, hujuſmodi ſuperfluam conſtitutionem modis omnibus removebis, ut unusquiſque aut in vjcina ſibi Eccleſia, aut in electa pro ſuæ mentis baptizetur arbitrio. Cathedraticum etiam non ampliùs,quam vetuſti moris eſſe conſtiterit, ab ejus loci Presbytero noverio exigendum : & de his, quæ die dedicationis fuerint offerentium devotione collata, conſuetudinem, quæ generaliter omnibus Eccleſiis eſt præſcripta, ſervabis.

2 pars. *Cathedraticum, quod his auctoritatibus Epiſcopis permittitur exigere, præter medietatem, vel tertiam partem oblationum, quæ etiam pro variis Eccleſiarum conſuetudine ex præmiſſis auctoritatibus Epiſcopo debetur, intelligendum eſt : nec illa pars oblationum omnium generaliter intelligenda eſt, ſed vel anniverſaria dedicationis, vel quorundam etiam ſolennium dierum, prout inter Epiſcopum & Sacerdotem tempore dedicationis convenerit. De his verò Epiſcopis, qui per parochias ſuas crudeliter deſæviunt, ſic eſt ſtatutum* in tertio Concilio Toletano, *c. 20.*

C. VI. ¶ *Ultra morem antiquum à parochianis Presbyteris Epiſcopi nil exigant.*

QUia *c* cognovimus Epiſcopos per parochias ſuas non Sacerdotaliter, ſed crudeliter deſævire, & dum ſcriptum ſit *a* : [*Forma eſtote gregi, neque ut dominantes in Clero,*] exactiones diœceſi ſuæ, vel damna infligant : ideò cenſemus (excepto quod veterum conſtitutiones à parochiis habere jubent Epiſcopos) ut alia, quæ illis hucuſque præſumpta ſunt, denegentur, hoc eſt, neque in angariis Presbyteri, aut Diaconi, neque in aliquibus fatigentur indictionibus : ne videamur in Eccleſia Dei exactores potiùs, quàm Dei Pontifices nominari. Hi verò Clerici, tam locales, quàm diœceſani, qui ſe ab Epiſcopo gravari cognoverint, querelas ſuas ad Metropolitanum deferre non differant, & Metropolitanus non moretur ejuſmodi præſumptiones coërcere. *b*

C. VII. ¶ *A parochianis ſtipendia non niſi cum charitate Epiſcopi exigant.*

Item ex Concilio Cabilonenſi II. *c. 14.*

CAvendum eſt, ne cùm Epiſcopi parochias ſuas peragrant, quandam damnoſam erga ſubditos, ſeu erga ſocios tyrannidem exerceant, nec (quod abſit) cum charitate, ſed cum quadam judiciaria invectione *c* ſtipendia ab eis exigant. Obſervandum etiam modis omnibus, ut ſi quando eis peragrandæ parochiæ neceſſitas incumbit, in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione verbi Dei, in lucris animarum potius, quam in deprædandis & ſpoliandis hominibus, & ſcandalizandis fratribus operam dent. Et ſi quando eis ad peragendum miniſterium ſuum à fratribus, aut ſubditis aliquid accipiendum eſt, hoc ſummopere obſervare debent, ne quem ſcandalizent, aut gravent. Tanta ergò in hac re diſcretio tenenda eſt, ut & verbi Dei prædicator, ubi proprii ſumptus deſunt, a fratribus accipiat, & item fratres illius potentiâ non graventur, exemplo Apoſtoli Pauli *d*, qui, ne quem gravaret, arte & manibus victum quærebat.

C. VIII. ¶ *Ultra duos ſolidos à parochianis Eccleſiis Epiſcopus non præſumat accipere.*

Item ex Concilio Toletano VII. *c. 4.*

INter cætera denique, quæ communi conſenſu nos conferre competenter oportuit, querimonias etiam parochialium *e* Presbyterorum Galliæ 1 provinciæ ſolertiſſimè diſcernere decuit, quas contra Pontificum ſuorum rapacitates neceſſitas, ut comperimus, tandem compulit in publicum examen deferri. Hi *f* enim Pontifices, ut evidens inquiſitio patefecit, indiſcreto moderamine parochianas *g* Eccleſias prægravantes, dum in exactionibus ſuperfluis *h* frequenter exiſtunt, penè uſque ad examinationem extremæ virtutis quaſdam baſilicas perduxiſſe probantur. Ne ergò fiat de cætero, quod conſtat hactenus inordinatè præſumptum, non ampliùs, quàm duos ſolidos unusquiſque Epiſcoporum præfatæ provinciæ per ſingulas diœceſis ſuæ baſilicas,juxta Synodum Bracharenſem, annuâ illatione ſibi expetat inferri : monaſteriorum tamen baſilicis ab hac ſolutionis *i* penſione ſejunctis. ¶ Cùm *k* verò Epiſcopus diœceſim viſitat, nulli præ multitudine onerosus exiſtat, nec unquam quinquagenarium 2 numerum evectionis excedat, aut ampliùs, quam unâ die per unaniquamque baſilicam remorandi licentiam habeat. Quicunque verò Pontificum eorundem aliter, quàm decernimus, agendum præſumpſerit, correptioni proculdubio canonum ſubjacebit, tanquam conſtitutorum Synodalium transgreſſor, & priſcorum Patrum edictorum *l* corruptor.

a *1. Petr. 5.* b *al. diſtrictè coërcere.* c *al. inventione.* d *2. Theſſ. 3.* e *al. parochianorum.* f *Anſ. l. 7. c. 169.* g *al. parochitanas.* h *al. ſuperfluas frequentes. Sup. eâd. placuit.* i *al. ſolutione penſionis.* k *Burch. l. 1. c. 86. Ivo p. 3. c. 192.* l *al. editti.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ¶ Galliæ] *In Concilio impressis & aliquot Gratiani exemplaribus legitur,* Galliciæ. *In aliis autem, & emendatioribus, atque in codice Conciliorum Lucensi Regio habetur,* Gallicanæ provinciæ. *Nam eo tempore Archiepiscopus Narbonensis, & ejus provinciæ Episcopi ad Synodos Toletanas conveniebant, quod ex subscriptionibus Toletani tertii apparet. In eo enim Nigetius Narbonensis Metropolitanus, Sergius Episcopus Carcassonensis, & Nebridius Episcopus Agathensis, & procuratores Magalonensis & Nemausensis Episcoporum subscribunt. Ejusdem quoque Metropolitani, & ipsius provinciæ Episcoporum subscriptiones in quarto & sexto Toletanis Conciliis impressis leguntur, & illa, quæ in manuscriptis habentur, omittuntur.*

2 ¶ Quinquagenarium] *In variis editionibus hujus Concilii legitur,* quinarium. *Verum in codice Lucensi Regio, uno Vaticano, & altero Bibliotheca Dominicanæ manuscriptis, & vetustis exemplaribus Gratiani, & Burchardo, & Ivone est,* quinquagenarium. *Et hanc lectionem secutus est Innocentius III. in Concilio Lateranensi, c.* cum Apostolus, *extra, de cens. & exact.*

C. IX. ¶ *Sacerdotes ab Episcopis suis ultra modum non graventur.*

Item Gregorius *Episcopis Siciliæ, lib. 11. epist. 29.*

RElatum est nobis, sanctæ memoriæ decessoris mei temporibus per servum Dei Diaconum, qui tunc Ecclesiastici patrimonii curam gessit, fuisse dispositum, ut Sacerdotes per universas vestras diœceses constituti, quoties ad consignandos infantes egredimini, ultra modum gravari minimè debuissent. Summa enim præfixa fuerat, vobis, ut audio, consentientibus, quæ ab eisdem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuisset. Atque hoc, quod tunc placuit, sicut nunc dicitur, minimè custoditur. Unde fraternitatem vestram admoneo, ut subjectis vestris non graves studeatis existere.

C. X. ¶ *Secundùm loci mediocritatem Episcopis convivia parentur.*

Item Pelagius *Cresconio Illustri.*

ILlud *a* magnitudinem tuam minimè volumus ignorare, quòd Syracusanæ civitatis Episcopus, inter alia, quæ in cautionum suarum pagina spopondit, hoc etiam specialiter sub interpositione pœnæ legitimè promisisse legitur, nunquam se à quolibet suæ diœcesis Presbytero ultra duos solidos cathedratici nomine petiturum, nec per quamlibet aliam occasionem quicquam in ejus sedispendio esse gesturum. Quod magnitudo tua, non solùm à prædicto Episcopo, sed de omnium Episcoporum Siciliæ personis competenti solicitudine custodire non desinat, nec ipsa quoque prandia enormia fieri, sed secundùm mediocritatem uniuscujusque loci Episcopo ad consignationem venienti susceptionis præparari convivium: quia nec eo prætextu pauperibus incuti damna volumus, aut quâlibet ratione permittimus.

CAUSA XI.

CLericus adversùs Clericum quæstionem de prædiis agitavit, quem ad civilem judicem producere voluit: reus non nisi ante judicem Ecclesiasticum stare volebat: actor verò potentiâ civilis judicis illum à possessione sua dejecit. Quo audito, Episcopus eum ab officio suspendit: ille contemptâ Episcopi sententiâ, officium suum administravit. Hoc comperto Episcopus, sine spe restitutionis, in eum sententiam dedit.

1 Hîc primùm quæritur: Utrùm Clericus ante civilem judicem sit producendus?

2 Secundò, Si producendus non est, An hæc culpa sit digna suspensione?

3 Tertiò, Si digna non fuerit, An contemptorem sententiæ sui Episcopi irreparabiliter oporteat deponi?

a *Ansl. l. 6. c. 172. Polyc. l. 4. tit. 21.*

QUÆSTIO I.

1 QUòd Clericus apud seculares judices accusandus non sit, Cajus Papa, *epistolâ ad Felicem Episcopum, cap. secundo scribit, dicens.*

C. I. ¶ *Apud secularem judicem nullus Clericus conveniatur.* a.

NEmo unquam Episcopum apud judicem secularem, aut alios *a* Clericos accusare præsumat.

C. II. PALEA.

I. NUllus *b* judicum, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut juniores *c* Ecclesiæ, sine licentia *d* Pontificis per se distringat, aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia, cui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum agnoscat, & emendet.

¶ *Apud Burchardum, & in aliquot Gratiani codicibus ex iis, qui hanc Paleam habent, & in Decretalibus, tit. de foro competenti, c. 2. citatur ex Concilio Parisiensi, c. 20. Verùm in Concilio Rhemensi Troslejano, c. 6. refertur ex capitularibus, in quibus habetur his, id est, lib. 6. c. 154. & lib. 7. c. 139. Simile quid legitur in Concilio Aurelianensi 4. c. 20. & in Antissiodorensi, c. 43.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Marcellinus *e* Papa, *epist. 2.* a.

I. CLericum 1 cujuslibet *f* ordinis absque Pontificis sui permissu nullus præsumat ad secularem *g* judicem attrahere: nec Laico *h* quemlibet Clericum liceat accusare.

1 ¶ Clericum] *In epistola Marcellini secunda, & Concilio Aurelianensi 3. ubi hoc repetitur, & in Pannormia sic legitur:* Clericus cujuslibet ordinis absque Pontificis sui permissu nullum præsumat, &c. *Verum ob glossas, & citationes Doctorum nihil est mutatum.*

C. IV. ¶ *Ab eo quisque judicandus est, quos sibi judices elegerit.*

Item ex Nicæno Concilio. a

JUdices *i* autem alii esse non debent, quàm quos ipse, qui impetitur, elegerit, aut quos suo cum consensu hæc sancta sedes, aut ejus Primates, auctoritate hujus sanctæ sedis delegaverint.

¶ *In Concilio Nicæno hodie canon hic non habetur: sed fuisse olim plures canones illius Concilii supra distinct. 16. cap.* septuaginta. *est adnotatum. Quorum partem refert Julius in rescripto contra Orientales, ubi numero 30. habetur hoc caput: & ex eo citatur in Polycarpo.*

C. V. ¶ *Ad sæcularia judicia nullus Clericus est pertrahendus.*

Item Valentinianus, Theodosius, & Arcadius Imppp. AAA.

COntinuâ *k* lege sancimus, ut nullus Episcoporum, vel eorum, qui Ecclesiæ necessitatibus serviunt, ad judicia sive ordinariorum, sive extraordinariorum judicum pertrahatur. Habent illi suos judices nec quicquam his publicis est commune cum legibus. *Item.* ¶ Constantinus *l* Imperator præsidens 1 in sancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata erat, cum querelam quorundam conspiceret coram se delatam, ait: Vos à nemine dijudicari potestis: quia ad *m* Dei solius judicium reservamini.

1 ¶ Præsidens] *Quàm humiliter ibi se gesserit Constantinus, docent Eusebius 2. lib. de vita ipsius, cap. 10. Socrates lib. 1. cap. 5. Theodoretus l. 1. c. 7.*

a *al. religuos.* b *Extra de foro compet. c. 2. Cap. lib. 6. c. 154. & l. 7. c. 139. Burch. l. 16. cap. 22.* c *al. minores.* d *al. scientia.] al. permissu.* e *Et in Concilio Aurelian. 3. cap. 31.* f *Ansl. l. 5. c. 22. Pann. l. 4. c. 31.* g *al. seculare judicium.* h *2. q. 7. Laico.* i *Polyc. l. 5. tit. 4. Pann. l. 4. c. 19.* k *In Cod. Theod. l. 16. tit. de Episc. aud. c. ult. Ansl. l. 3. c. 109. Polyc. lib. 1. tit. 19.* l *12. q. 1 futuram. & 11. q. 1. Sacerdotibus. Hist. Ecclesiast. l. 10. c. 2. Ruffino auctore.* m *al. quia Dei solius judicio reservamini.*

C. VI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Matisconensi I. *c. 8.*]

II. NUllus *a* Clericus alium Clericum ad judicem secularem accusare, aut ad causam dicendam trahere quocunque modo præsumat: sed omne negotium Clericorum, aut 1 in Episcopi sui, aut Presbyterorum cum Archidiaconi præsentia finiatur. Quòd si quis Clericus hoc adimplere distulerit, si minor fuerit, uno minus de quadraginta ictus *b* accipiat: si verò honoratior, triginta dierum inclusione mulctetur.

1 ¶ Aut in Episcopi sui] *In Concilio Matisconensi legitur:* aut in Episcopi sui, aut in Presbyteri, aut in Archidiaconi præsentia finiatur. *Verum in prima collectione Decretalium Bernhardi, tit. de foro competenti, c. 2. caput hoc refertur eodem modo, atque in hac Palea.*

C. VII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Marcellinus 1 *epist. secundâ, ad Episcopos Orientales.* a.

QUæcunque *c* contentiones inter Christianos ortæ fuerint, ad Ecclesiam deferantur, & ab Ecclesiasticis viris terminentur. Et si 2 obedire noluerint, quousque obediant, à liminibus Ecclesiæ excludantur.

1 ¶ Item Marcellinus] *In vulgatis citabatur ex Bonifacio ad Episcopos Galliæ, sed in aliquot vetustis legitur,* Marcel. *Est enim hoc caput in secunda epistola Marcellini, & ipsi tribuit Ivo: sequens autem est, quod in vetustis Gratiani exemplaribus, & à Burchardo, & Ivone citatur ex Bonifacio ad Episcopos Gallia, ut ibi etiam dicetur.*

2 ¶ Et si obedire] *Hæc usque ad finem non leguntur in ipsa epistola: sunt tamen apud Burchardum & Ivonem.*

C. VIII. ¶ *Neque pro civili, neque pro criminali causa Episcopus apud civilem judicem producatur.*

Item Bonifacius *ad Episcopos Galliæ.*

III. NUllus *d* Episcopus, neque pro civili, neque pro criminali causa, apud quemvis judicem, sive civilem, sive militarem producatur, vel exhibeatur. Magistratus enim, qui hoc jubere ausus fuerit, amissionis cinguli condemnatione plectetur.

¶ *Hoc adscribebatur Marcello: sed ut dictum est in proxima superiore notatione, in vetustis codicibus Gratiani, & apud Burchardum, & Ivonem part. 5. c. 278. tribuitur Bonifacio: & sic est mutatum. Ferè eadem habentur apud Julianum antecessorem, novell. 123. cap. 10. quod in aliis, quæ nomine Bonifacii citantur, fitet evenire. Et Ivo eadem parte, c. 369. hoc ipsum caput citat ex libro constitutionum, additis nonnullis verbis, quæ sunt apud Julianum.*

C. IX. ¶ *Quilibet Clericus non est in publico examinandus.*

Item Sylvester Papa *in Synodo Romana, c. 14.* a.

TEstimonium *e* Clerici adversùs Laicum nemo recipiat: nemo enim *f* Clericum quemlibet in publico examinare præsumat, nisi in Ecclesia.

¶ *In Synodo Romana sub Sylvestro, c. 14. & in Pannormia legitur eodem modo atque apud Gratianum, ac propterea nihil est mutatum. Verum in epilogo ejusdem Concilii habetur,* Testimonium Laici adversùs Clericum nemo recipiat. *Et eodem modo legitur in capitulis Hadriani, c. 72. in Concilio Triburiensi, c. 4. & ex ipso apud Burchardum & Ivonem.*

Item Codicis libro 1. titulo g *de Episcopis & Clericis* Imperator Theodosius: [Nec honore, nec legibus Episcopus ad testimonium dicendum flagitetur.] ¶ *Item dixit.* [Episcopum ad testimonium dicendum admitti non decet: nam & persona dehonoratur *h*, & dignitas Sacerdotis excepta *i* confunditur.]

a *Burch. l. 16. c. 21.* b *al. illibus.* c *Burch. l. 3. c. 139. Ivo p. 3. c. 205.* d *Auth. nullus Episcopus. Cod. de Episc. & Clericis. Burch. lib. 1. c. 168. Ivo p. 5. c. 278. & 369.* e *Burch. lib. 2. c. 204. Ivo p. 6. c. 278. Pann. l. 4. c. 89.* f *al. etiam.* g *tit. 3. l. 7. & in cod. Theod. l. 11. tit. 39. ibid.* h *al. inhonoratur.* i *al. exempta.*

Novella constitutio. a

[Episcopus non flagitetur ad testimonium jurejurando 1, sed Evangeliis tantùm coram positis.] ¶ *Item.* [Sed *b* judex mittat ad eum ex suis ministris, ut propositis sacrosanctis Evangeliis, secundùm quod decet Sacerdotes, dicat quæ noverit.]

1 ¶ Jurejurando,] *Dictio hæc non est in Novella. Et verba Græca, quæ ad hoc faciunt, sunt hæc:* ἀδύνατον τῶν δεχόντων ἐξέστιν τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀναγκάζειν εἰς δικαστήριον παραγίνεσθαι ἐπὶ τῷ νέμειν μαρτυρίαν: *id est;* Præterea nulli magistratuum licebit Dei amantissimos Episcopos cogere, ut perhibendi testimonii causâ in jus prodeant.

C. X. ¶ *Clericus ad civilem judicem Clericum perducens, anathema sit.*

Item Sylvester *in epilogo Concilii Romani.* a.

I. SI quis Clericus accusans Clericum in curiam introierit, anathema sit.

Subaudiendum est, si publicorum judiciorum cognitionem petierit: Episcopale namque judicium nihil obest ab Imperatore postulare.

C. XI. ¶ *Proprio privetur honore, publici judicii cognitionem ab Imperatore postulans.*

Unde in Carthaginensi *e* Concilio VIII. *legitur:*

I. PLacuit, ut quicunque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur. Si autem Episcopale judicium ab Imperatore postulaverit, nihil ei obsit.

Sic & sequentes auctoritates intelligenda sunt, quibus Clericorum causas non nisi Clerici cognoscere jubentur.

¶ *In antiquis etiam codicibus citatur Carthaginense octavum, quo nomine videtur significari Concilium Milevitanum, in quo caput hoc extat, cap. 19.*

C. XII. ¶ *A seculari judice Clericus non est audiendus.*

Unde Gelasius Papa *scribit Exechiæ* d *Comiti:*

CHristianis gratum semper debet esse, quod ab eorum poscitur dignitate præstandum: quia Deo servientibus beneficium negare non convenit Sylvester *e* itaque atque Faustinianus, qui se à cunabulis Clericos confitentur, à Theodora se opprimi per violentiam conqueruntur: qui dicunt se ingenuos, atque Deo auctore, pristinæ conditionis nexibus absolutos, in sortem deterrimæ iterùm servitutis adduci, & per auctoritatem Regiam, contra leges publicas, cùm clericali cingulo tenerentur adstricti, per Archidiaconum urbis Grumentinæ esse conventos, cùm constet eum, qui cœlestem militem pulsat, non nisi ejus forum debere sectari. Et ideò, dilecte fili, depenso salutationis affatu, supradictos Clericos tibi commendo, ut si ad delegatorum judicium eorum adversarii *f* venire contempserint, sublimitatis tuæ tuitione vallentur: ne quid illis, aut surreptio, aut inimica legibus violentia necessitatis imponat: quia, qui judicium refugit, apparet eum de justitia diffisum.

C. XIII. ¶ *Non nisi ad Episcoporum judicium Clericus vocetur.*

Idem *Crispino* g, *& Sabino Episcopis.*

SYlvester *h* & Faustinianus Ecclesiæ Grumentinæ Clerici, lachrymosâ nobis insinuatione conquesti sunt, libertatem sibi Domini sui benignitate concessam, hæredum ejus oppressione pulsari, sibique in Clericatûs officio pene à cunabulis servientibus, etiam manumissore vivente, in eodem actu nihilominùs constitutis, divinis ministeriis *i* impendere servitium non licere,

a *Novell. 123. §. præterea nulli.] apud Julianum novell. 123. c. 9.* b *Ivo p. 5. c. 369. Auth. sed judex. Cod. de Episcopis & Cler.* c *In Milevitano, cap. 19. & in Afric. c. 71.* d *al. Zeto.* e *Infr. eâd. Sylvest.* f *al. adversaria venire contempserit.* g *al. Crispo.* h *Ansl. l. 6. c. 108.* i *mysteriis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cùm (si petitionem veritas subsequatur) contra patris & auctoris sui factum venientibus, ut indignis, hæreditas legibus auferatur, nec eis liceat hæreditatem capientibus contra auctoris sui prosilire judicium. Et ideò, fratres *a* charissimi, quoniam se etiam ab Archidiacono dictæ Ecclesiæ queruntur oppressos, qui per eorum absentiam moderatoris judicium promisit eos esse secuturos, calcatis omnibus rationibus *b*, & contra leges divinas, & publicas pulsatis, forum suum putavit auferri, in vestro judicio, quisquis ille est, qui Clericum lacessit, adveniat, ut Ecclesiæ jura, quæ vetusti Principes assiduâ sanctione firmaverunt, impetitis Clericis non negentur.

C. XIV. ¶ *Ante judicem civilem Sacerdotes non accusentur.*

Item Alexander *omnibus orthodoxis, per diversas provincias Christo Domino famulantibus, epist. 1. c. 1.* a.

— RElatum est ad hujus sanctæ & Apostolicæ sedis apicem (cui summarum dispositiones causarum, & omnium negotia Ecclesiarum ab ipso Domino tradita sunt, quasi ad caput, ipso dicente Principi Apostolorum Petro: [*Tu es c Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,*] quòd quidam æmuli Christi, ejusque sanctæ Ecclesiæ insidiatores, Sacerdotes Dei ad judices publicos accusare præsumant: cùm magis Apostolus *d* Christianorum causas ad Ecclesias deferri, & ibidem terminari præcipiat. Taliter prævaricantes prævaricati sunt in Deum suum, & non obedierunt præceptis ejus.

C. XV. ¶ *Actor forum rei sequatur.*

Item Pelagius Papa *Benegesto Defensori.*

EXperientiæ *e* tuæ præsenti auctoritate mandamus, ut in causis, in quibus quælibet Ecclesiastici officii persona loco petitoris existit, quemquam Laicum pulsatura, apud suæ provinciæ judicem suas proponere actiones non deserat. In iis vero negotiis, in quibus Ecclesiastici officii persona pulsatur, totius submoto pulsationis obstaculo ad Episcopi vel Presbyterorum, in loco, ubi quæstio vertitur, constitutorum, occurrat indifferenter examen.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item *f Sergio Cancellario.*

SI quisquam Clericus, sive inferioris, sive potioris gradûs petitor existat, & contra Laicam personam suas dirigat actiones, iste modis omnibus, non alibi, quam apud provinciæ judicem, negotium suum dicturus occurrat. Si quis autem Laicus Clericum cujuscunque gradûs duxerit esse pulsandum, ad Episcoporum judicium in eadem civitate, vel territorio constitutorum, proponat eas, quas se habere existimat, actiones. Quem ordinem legibus per omnia convenientem atque consentaneum demonstrari, illa regula manifestat, quæ præcepit, actorem forum semper sequi pulsati *g*. Clericis verò pulsatis in Episcopali judicio forum competere, principalium quoque sanctionum designat auctoritas.

C. XVII. ¶ *Episcopo non permittente, apud secularem judicem Clericus pulsari non debet.*

Item in Concilio Agathensi, *c. 32. legitur.*

II. CLericum *h* nullus præsumat apud secularem judicem, Episcopo non permittente, pulsare: sed si pulsatus fuerit, non respondeat, vel *i* proponat: nec audeat criminale negotium in secutari judicio proponere.

¶ *In Concilio Agathensi, c. 32. in prima parte legitur:* Clericus nec quenquam præsumat, &c. *& posterior ejusdem capitis pars (quæ habetur supr. 5. q. 6. c. fin. sin qua quasi ex adverso agitur de Laicis, qui Ecclesiam, vel Clerum vexant, ostendit in priore dictum esse de Clericis, qui sine permissu Episcopi sui Laicos pulsarent: & cum originali concordat Ivo.*

C. XVIII. ¶ *Clericus suo inobediens Episcopo, depositus curiæ tradatur.*

— *Item* Pius Papa, *epistolâ 2.* a.

II. SI *a* quis Sacerdotum, vel reliquorum Clericorum suo Episcopo inobediens fuerit, aut insidias ei paraverit, aut contumeliam, aut calumniam, aut 1 convitia intulerit, & convinci potuerit, mox depositus 2 curiæ tradatur, & recipiat 3, quod iniquè gessit.

1 ¶ Aut convitia intulerit,] *Sic etiam in vetustis, & apud Anselmum, & Polycarpum: sed in epistola ipsâ, & apud Ivonem non habentur ista verba.*

2 ¶ Depositus] *Abest ista dictio ab originali, & Ivone.*

3 Et recipiat,] *In epistola Polycarpi, & apud Anselmum legitur:* Qui autem facit injuriam, recipiat hoc, quod iniquè gessit.

C. XIX. ¶ *Principali ecclesiæ auctoritate, qui plebem invasam non vult deserere.*

Item ex Concilio Carthaginensi *b* III. *c. 38.*

PEtimus, ut dignemini date fiduciam, quâ *c* necessitate ipsâ cogente, liberum sit nobis rectorem provinciæ, secundùm statuta gloriosissimorum Principum, adversùs illum adire, qui 1 plebem, quam invaserat, usque hodie commonitus, secundùm quod statutum fuerat, relinquere contemnit: ut qui miti admonitioni sanctitatis vestræ acquiescere noluit, & emendare illicitum, auctoritate judiciariâ protinus excludatur. Aurelius Episcopus dixit: Servatâ formâ disciplinæ, non æstimabitur appetitus, si à vestra charitate modestè *d* conventus, recedere detrectaverit, cùm fuerit, suo contemptu & contumaciâ faciente, etiam auctoritate judiciariâ conventus. Honoratus & Urbanus Episcopi dixerunt: Hoc enim omnibus placet. Ab universis Episcopis dictum est: Justum est, Placet.

1 ¶ Qui plebem,] *Hæc usque ad vers.* contemnit, *sunt à collectore ex verbis in eodem capite præcedentibus hùc comportata, ne illa omnia referenda essent.*

C. XX. ¶ *A Principibus corrigantur, quos Ecclesia corrigere non valet.*

Item Gregor. Papa.

IStud *e* est, quod à vobis poposcimus, & nunc iterum postulamus, ut Paulinum Aquileiensem Pseudoepiscopum, & illum Mediolanensem Episcopum ad clementissimum Principem sub digna custodia dirigatis, ut & iste, qui Episcopus esse nullatenùs potest, quia contra omnem canonicam consuetudinem factus est, alios ultrà non perdat; & ille, qui contra morem antiquum eum ordinare præsumpsit, canonum vindictæ subjaceat.

¶ *Hoc capitulum in Polycarpo refertur sine auctoris nomine: in libro autem septimo, titulo quinto, simile quiddam refertur ex Gelasio ad Joannem magistrum militum: sed in eo libro sæpè pro Pelagio, scribitur Gelasius. Anselmus quidem integram epistolam Pelagii refert, cujus prior pars est hoc caput, posterior verò cap.* nec licuit. *sup. dist. 17.*

C. XXI. ¶ *Proprium gradum amittant Clerici conjurantes, vel conspirantes.*

Item in Concilio Chalcedonensi *f, c. 18.*

COnjurationum *g* & conspirationum crimen (quod apud Græcos dicitur φοιτιὰς) publicis etiam legibus certum est penitùs inhiberi. Hoc multò magis in sancta Dei Ecclesia ne fiat, convenit abdicari. Si qui verò Clerici vel Monachi inventi fuerint conjurantes aut conspirantes, aut phratrias, vel factiones compo-

a *Sup. eâdem Christianis.* b *abest à multis.* c *Matth. 16.* d *1. Corinth. 6.* e *Polyc. lib. 1. tit. 2.* f *al. Idem.* g *Supra 3. quæst. 6. nemînem.* h *Ivo part. 8. c. 367.* ℨ. *eâd. Clericum militi.* i *al. nec.*

a *Polyc. lib. 4. tit. 34. Anselm. l. 9. c. 17. Ivo p. 5. c. 243.* b *Et in Africa c. 15.* c *al. quoniam.* d *al. modestiùs.* e *Ansel. l. 12. c. 42. Polyc. l. 1. tit. 15.* f *Et in Vormaciensi, c. 74.* g [*Infrà eâd. c. si qui Clerici.*

nentes

nentes aliquas suis Episcopis, aut Clericis aliis, omnino cadant de proprio gradu.

C. XXII. ¶ *Clerici conspirantes, proprio amisso gradu, retrudantur in carcerem: cæteri excommunicentur.*

— *Item* Calixtus Papa *Episcopis Galliæ, epist. 2.* a.

COnspirationum *a* crimina vestris in partibus vigere audivimus, & plebes contra Episcopos suos conspirare nobis manifestum est: cujus criminis astutia non solùm inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter Ethnicos, & ab exteris legibus prohibita. Et idcircò hujus criminis reos non solùm Ecclesiasticæ, sed etiam seculi damnant leges: & non solùm conspirantes, sed etiam consentientes eis. Antecessores verò nostri cum plurima turba Episcoporum, quicunque eorum in Sacerdotali honore sunt positi, aut existunt Clerici, honore, quo utuntur, carere *b* præceperunt: cæteros verò communione privari, & ab Ecclesia extorres fieri jusserunt, omnesque simul utriusque ordinis viros infames esse censuerunt, non solùm facientes, sed & eis consentientes.

C. XXIII. ¶ *Clerici aut Monachi conjurantes, proprio priventur honore.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, *c. 18.*

ISI qui Clerici aut Monachi reperti fuerint conjurantes *c*, aut conspirantes, aut insidias ponentes Episcopis, aut Clericis *d*, gradu proprio penitùs abjiciantur.

¶ *Hic canon est pars canonis 18. Concilii Chalcedonensis, qui paulò ante c.* conjurationum, *integer ex alia refertur versione.*

C. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano.

SI *e* Clerici, aut Monachi inventi fuerint conspirantes, aut per conjurationem calumniam machinantes Episcopis, vel Clericis, proprium amittant gradum.

¶ *Ivo etiam, & auctor Polycarpi citat ex Toletano: sed in nullo est inventum, & est idem canon cum priore, verbis tantum mutatis.*

C. XXV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianensi III. *c. 21.*

II. SI qui Clericorum (ut nuper multis locis per superbiam, Diabolo instigante, actum fuisse perpatuit) rebelli auctoritate se in unum conjuratione intercedente collegerint, & aut sacramenta inter se data, aut chartulam conscriptam fuisse patuerit, nullis excusationibus hæc præsumptio elabatur *f*: sed re detectâ, cùm in Synodum ventum fuerit, in præsumptores juxta personarum & ordinum qualitatem, à Pontificibus, qui tunc in unum collecti fuerint, vindicetur: quia sicut charitas ex præceptis divinis *g* corde, non chartulæ conscriptione, vel conjurationibus est exhibenda; ita quæ *h* supra sacras admittuntur scripturas, auctoritate & districtione Pontificali sunt reprimenda.

C. XXVI. ¶ *Inter Clericos & Laicos causæ exortæ ab Episcopis audiantur.*

Item Innocentius Papa *ad Victricium Rothomagensem, epist. 2. c. 3.*

SI *i* quæ causæ, vel contentiones inter Clericos, vel 1 inter Laicos & Clericos, tam superioris ordinis, quàm etiam inferioris fuerint exortæ, placuit, ut secundum Synodum Nicænam *k*, congregatis omnibus ejusdem provinciæ Episcopis, judicium 2 terminetur.

1 ¶ Vel inter] *Sic in editione Conciliorum tribus tomis. In illa autem quatuor tomorum absunt hæc*, vel inter Laicos & Clericos. *In Gratiani codicibus legebatur*, contentiones inter Clericos & Laicos.

2 ¶ Judicium] *In aliquot editionibus ipsius epistolæ, apud Anselmum, in Capitularibus, & in epistola Nicolai Episcopi Galliæ, in appendice Bibliothecæ sanctorum Patrum, in qua caput hoc refertur, legitur,* jurgium.

Cùm ergo hi omnibus auctoritatibus Clerici ante civilem judicem denegentur producendi, cùm (nisi prius depositi, vel mutati fuerint) curia non sint repræsentandi, patet, quod ad secularia judicia Clerici non sunt pertrahendi.

2 pars. *His ita respondetur. Clerici ex officio Episcopo sunt suppositi: ex possessionibus prædiorum Imperatori sunt obnoxii. Ab Episcopo unctionem, decimationes, & primitias accipiunt: ab Imperatore verò prædiorum possessiones nanciscuntur. Unde* Augustinus *ait super Joannem:* [Quo *a* jure villas defendis? divino, an humano?] *Require in principio, ubi differentia signatur inter jus naturale, & jus constitutionis. Quia ergo, ut prædia possideantur, Imperiali lege factum est, patet, quòd Clerici ex prædiorum possessionibus Imperatori sunt obnoxii.*

C. XXVII. ¶ *Imperatori tributum Ecclesia denegare non debet.*

Item Ambrosius *b contra Auxentium, in oratione de tradendis basilicis.*

SI tributum petit Imperator, non negamus: agri Ecclesiæ solvunt *c* tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vendicandorum. *Ac paucis interjectis.* ¶. Tollant eos, si libitum est: Imperatori non dono, sed non nego.

C. XXVIII. ¶ *Potestatibus tributa non sunt deneganda.*

Idem *in commentariis ad c. 5. Lucæ, lib. 4. c. penult.*

MAgnum quidem est, & spirituale documentum, quo Christiani viri sublimioribus Potestatibus docentur debere esse subjecti: ne quis constitutionem terreni Regis putet esse solvendam. Si enim censum *d* Dei Filius solvit, quis tu tantus es, qui non putes esse solvendum?

Item Apostolus e: [Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit.] *Item Petrus* f *Apostolus generaliter omnibus fidelibus scribit:* [Estote subditi Dominis vestris, sive Regi, quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.]

C. XXIX. ¶ *De secularibus negotiis Episcopus cognoscere non debet.*

Item ex epist. 1. Clementis *ad Jacobum fratrem Domini.* a.

— TE *g* quidem oportet irreprehensibiliter vivere, & summo studio niti, ut omnes vitæ hujus occupationes abjicias: ne fidejussor existas: ne advocatus litium fias: neve in ulla aliqua occupatione prorsus inveniaris mundialis negotii occasione perplexus. Neque enim judicem, aut cognitorem secularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus: ne præfocatus præsentibus hominum curis non possis verbo Dei vacare, & secundùm veritatis regulam secernere bonos à malis. Ista namque opera, quæ tibi minùs congruere superiùs exposuimus, exhibeant sibi invicem vacantes 1 Laici: & te nemo occupet ab his studiis, per quæ salus omnibus datur.

1 ¶ Vacantes Laici:] *In epistola Clementis legitur,* discentes, id est, Laici: *sed Gratianus etiam infrà post Paleam,* Clericus nullum, *eodem modo legit atque hic.*

C. XXX. ¶ *In his, quæ ad communis vitæ usum pertinent, Laici sibi invicem operam dent.*

— *Item* ibidem *continenter.* a.

a *Dist. 8. quo jure.* b *l. 5. epistolarum post epist. 32.* c *al. solvant.* d *Matth. 17.* e *Rom. 13.* f *1. Pet. 2.* g *Inducitur Petrus loquens Clementi.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

SIcut enim tibi impietatis crimen est, neglectis verbi Dei studiis, solicitudines suscipere seculares: ita & unicuique Laicorum peccatum est, nisi invicem sibi etiam in his, quæ ad communis vitæ usum pertinent, operam fideliter dederint. Te verò securum facere ex his, quibus non debes instare *a*, omnes communiter elaborent. Quòd si fortè à semetipsis hoc Laici non intelligunt, per Diaconos edocendi sunt, ut tibi solius Ecclesiæ solicitudines derelinquant.

Ex his omnibus datur intelligi, quòd in civili causa Clericus ante civilem judicem conveniendus est. Sicut enim Ecclesiasticarum legum Ecclesiasticus judex est administrator; ita & civilium non nisi civilis debet esse executor. Sicut enim ille solus habet jus interpretandi canones, qui habet potestatem condendi eos: ita ille solus civilium legum debet esse interpres, qui eis jus & auctoritatem impertit. In criminali verò causa non nisi ante Episcopum est Clericus examinandus. Et hoc est illud, quod legibus & canonibus suprà definitum est, ut in criminali videlicet causa ante civilem judicem nullus Clericus producatur, nisi forte cum consensu Episcopi sui, veluti quando incorrigibiles inveniuntur, tunc detracto eis officio, curiæ tradendi sunt.

C. XXXI. ¶ *Qui Episcopo insidiatur, semotus à Clero curiæ tradatur.*

Unde Fabianus Papa *ait epist. 2. Episcopis Orientalibus.*

STatuimus *c*, ut si quis Clericorum suis Episcopis infestus, aut insidiator fuerit, eosque criminari voluerit, aut conspirator fuerit, mox ante examinatum judicium submotus à Clero, curiæ tradatur, cui diebus vitæ suæ deserviat, & infamis absque ulla restitutionis spe permaneat.

Quia ergò iste non in criminali, sed in civili causa Clericum ante civilem judicem produxit, non est judicandus trangressor canonum, nec est dicendus pertraxisse reum ad judicem non suum; quia de civili causa non nisi judex civilis cognoscere debet.

3 pars. *Econtrà ea, quæ in actoris defensione dicta sunt, verisimilia quidem videntur, sed pondere* c *carent. Sacris enim canonibus & forensibus legibus, tam in civili, quàm in criminali causa Clericus ad civilem judicem pertrahendus negatur.*

C. XXXII. ¶ *Fratres apud Presbyteros judicentur.*

Unde in epistola prima Clementis *ad Jacobum legitur.*

III. SI *d* qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores seculi non judicentur: sed apud Presbyteros Ecclesiæ, quicquid illud est, dirimatur.

C. XXXIII. ¶ *Nullus Clericus propter aliquam causam intret curiam.*

Item Sylvester Papa *in epilogo* e *Concilii Romani.*

IV. NUllus *f* Clericus, vel Diaconus, vel Presbyter, propter quamlibet causam intret in curiam, nec ante judicem civilem 1 causam dicere præsumat.

1 ¶ Civilem] *In epilogo Synodi Romanæ sub Sylvestro, unde hoc videtur sumptum, legitur,* cinctum: *cingulo enim milites ac magistratus ab Imperatore donabantur.*

C. XXXIV. ¶ *Ecclesiasticum, non forense judicium pœnitens expetat.*

Item Leo Papa *ad Rusticum, epist. 90. al. 92. c. 9.*

ALiud *g* quidem est, debita justè reposcere, aliud, propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam postulantem oportet etiam à multis licitis abstinere, dicente Apostolo *h*: [*Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.*] Unde si quis pœnitens habet causam, quam negligere fortè non debeat, melius expetit Ecclesiasticum, quam forense judicium.

Non ait propter criminalem tantùm, sed generaliter propter quamlibet causam, tam civilem, quàm criminalem intelligens.

C. XXXV. ¶ *Cuicunque licet sacrosancta sedis Antistitis judicium eligere.*

Unde Theodosius Imperator. *a*

QUicunque litem habens, sive possessor, sive petitor fuerit, vel in *b* initio litis, vel decursis temporum curriculis, sive cùm negotium peroratur, sive cùm jam cœperit promi sententia, judicium elegerit sacrosanctæ sedis *c* Antistitis, illico sine aliqua dubitatione, etiamsi alia pars refragatur, ad Episcoporum *d* judicium cum sermone litigantium 1 dirigatur.

1 ¶ Dirigatur.] *In Cod. Theodosiano, lib. 16. tit. de Episcopali judicio. l. 1. quæ repetitæ l. 6. Capitul. c. 281. & in Concilio tertio Valentini, sub Lothario, & apud Ivonem, & Anselmum sequuntur hæc:* Multa enim, quæ in judicio captiosæ præscriptionis vincula non patiuntur, investigat. & promit sacrosanctæ religionis auctoritas, *ac statim adnectitur capsequens:* Omnes itaque causæ.

C. XXXVI.

Item ibidem.

OMnes *e* itaque causæ, quæ vel prætorio jure, vel civili tractantur, Episcoporum sententiis terminatæ, perpetuo stabilitatis jure firmentur: nec ulteriùs liceat retractari negotium, quod Episcoporum sententiâ decideris. ¶ Testimonium etiam, ab uno licèt Episcopo perhibitum, omnes judices indubitanter accipiant; nec alius audiatur, cum testimonium *f* Episcopi à qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à sacrosancto homine conscientia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus: hoc perpetuâ lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes.

Hæc si quis antiquata contendat, quia in Justiniani codice non inveniuntur ita inserta, per Carolum *renovata cognoscat, qui in suis Capitularibus, l. 6. c. 281. ait inter cætera.*

C. XXXVII.

VOlumus *g*, atque præcipimus, ut omnes ditioni nostræ, Deo auxiliante, subjecti, tam Romani, quàm Franci, Alemanni, Bavari, Burgundiones, Saxones, Thuringi, Frisones, Galli, Britones, Longobardi, Guascones, Beneventani, Gothi, Hispani, cæterique nobis subjecti omnes, quocunque videantur legis vinculo constricti, vel consuetudinario more connexi, hanc sententiam, quam ex sextodecimo Theodosii Imperatoris libro, capitulo videlicet undecimo, ad interrogata Ablavii Ducis, illi & omnibus rescriptam 1 sumpsimus, & inter nostra capitula pro lege tenendam consultu omnium fidelium nostrorum, tam Clericorum, quàm Laicorum posuimus, lege *h* cuncti perpetuâ teneant, id est: Quicunque litem habens, sive possessor, sive petitor fuerit, &c. [ut suprà *i*.]

1 ¶ Rescriptam sumpsimus,] *Sic est emendatum ex capitulari. Antea legebatur,* per scripturam misimus.

C. XXXVIII. ¶ *Presbyter apud Episcopum tantùm judicari debet.*

Item Gregorius *lib. 11. epist. 54. Joanni defensori eunti in Hispaniam, mandato dicit.*

DE *k* persona Presbyteri hoc attendendum est, quia, si quam causam habuit, non ab alio teneri, sed

a *Cod. Theodos. l. 16. de Episcopali judicio. l. 1. §. quicunque. extr. de judic. c. novit. Capit. l. 6. c. 281. Ansl. 3. c. 108. Ivo p. 16. c. 312.* b *al. inter initia.* c *al. legis.* d *al. Episcopum cum.* e *Capit. ibid. Ansl. ibid. Ivo ib. Pann. l. 5. c. 23.* f *al. testimonio.* g *Ansl. ibid.* h *lege cunctis perpetuò tenendam.*] *orig.* i *sup. eâd. cap. quicunque.* k *Ansl. 3. c. 95. Novell. 123. §. si quis contra.*

Episcopus

Episcopus ipsius adiri debuit: sicut novella constitutio *a* manifestat, quæ loquitur de sanctissimis, & Deo amabilibus, ac reverendissimis Episcopis, Clericis, & Monachis: [Imp. Justinianus Augustus *Petro gloriosissimo præfecto 1 prætorio. Si quis contra aliquem Clericum, aut Monachum, aut Diaconissam, aut Monasteriam, aut Asceteriam habeat aliquam actionem, doceat* b *primùm sanctissimum Episcopum, cui horum unusquisque subjaceat. Ille verò causam inter eos disjudicet. Et si quidem utraque pars his, quæ judicata sunt, non acquieverit 2, jubemus per loci judicem* c *executioni perfectè mandari, &c.*] Ne *d* verò objiciatur, quia de Clerico hoc loquitur, non de Presbytero; sciendum est, quia superiùs in eadem constitutione lib. Cod. 1. *e* legitur appellationie Clericorum, etiam Presbyteros & Diaconos contineri. Verba autem legis ista sunt: [*Presbyteros autem & Diaconos, & Subdiaconos, Cantores, & Lectores, quos omnes Clericos appellamus,* & reliqua.]

1 ¶ Præfecto prætorio] *Græce est,* μαγίστρῳ θείων ἡμῶν ὀφφικίων: *id est*; magistro divinorum nostrorum officiorum.

2 ¶ Non acquieverit,] *In Authentica de sanctiss. Episcopis, & apud Julianum abest negatio.*

C. XXXIX. ¶ *Clericus Clericum ad publica judicia non pertrahat.*

Item Gregorius *lib. 9. epist. 32. Romano, defensori Siciliæ.*

PErvenit ad nos, quòd si quis contra Clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum Episcopis, eosdem Clericos in tuo facias judicio exhiberi. Quod si ita est, quia valdè constat esse incongruum, hâc tibi auctoritate præcipimus, ut deinceps hoc facere non præsumas: sed si quis contra quemlibet Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certè ab eo judices deputentur; aut si forte ad arbitros eundum est, partes ad eligendos *f* judices ab ipso executio deputata compellat. Si quis verò Clericus, vel Laicus contra Episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipse cognoscas, aut certè te admonente sibi judices eligant. Nam si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur?

C. XL. ¶ *A Laicis judicibus Clerici non sunt opprimendi.*

Idem *Januario Episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26.*

FRatris & Coëpiscopi nostri Felicis, & Cyriaci Abbatis relatione cognovimus, quòd in insula Sardinia Sacerdotes à Laicis judicibus opprimantur, & fraternitatem tuam ministri tui despiciant: dumque solùm simplicitati à vobis studetur, quantùm videmus, disciplina negligitur.

C. XLI. ¶ *Sacerdotes à Regibus sunt honorandi, non judicandi.*

Item Gregorius *Mauritio Imperatori, lib. 4. epist. 31. seu cap. 75.*

SAcerdotibus *g* autem non ex terrena potestate Dominus noster citiùs indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cujus servi sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat. Nam in divinis *h* eloquiis Sacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur. Nam & per Moysen de eo, qui ad juramentum deducendus est, dicitur *i*: [*Applica illum ad Deos*] id est, ad Sacerdotes. Et rursus scriptum est: [*Diis non detrahes,*] scilicet Sacerdotibus. Et Propheta *a* ait: [*Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.*] Quid ergò mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoque historia testatur, quia cum piæ memoriæ Constantino *b* Principi, in scripto oblatæ accusationes contra Episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, Episcopos convocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos Dii estis, à vero Deo constituti. Ite, & inter vos causas vestras discutite: quia dignum non est, ut nos judicemus Deos. In qua tamen sententia sibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reverentia impensa. ¶ Ante eum quippe Pagani in Rep. Principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, Deos ligneos & lapideos colebant, & tamen eorum Sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperator veri Dei Sacerdotes dignetur honorare, dum Pagani, ut prædiximus, Principes, honorem impendere Sacerdotibus noverunt, qui Diis ligneis & lapideis serviebant? Hæc 1 ergo non tantum specialiter, quantum generaliter pro omnibus asserimus Sacerdotibus: quoniam adhuc nescimus, quis in terribili judicio Dei qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit *c*: [*Nolite judicare ante tempus, donec veniat Dominus*, & reliqua.] Nam sunt multa, quæ de judicio illius homines ignorant: quia fortasse, quæ vos laudatis, ille reprehendet, & quæ vos reprehenditis, ille laudabit.

1 ¶ Hæc ergo] *Sic etiam habet locus hic apud Nicolaum, in epistola, cujus initium,* Proposueramus: *sed in originali pro istis hæc leguntur:* Hæc ergo pietati Dominorum, non pro me, sed pro cunctis Sacerdotibus suggero. *Et multa interjectis, quæ hìc non referuntur, subdit:* Nam adhuc nescimus, quis sibi qualis sit: & Paulus egregius prædicator, &c. *præstatq; omninò integrum illum locum legere, Apostolica libertatis plenum.*

C. XLII. ¶ *Quâ pœnâ feriatur Clericus, Clericum ad seculária judicia pertrahens.*

Item ex Concilio Milevitano.

INolita *d* præsumptio usque adeò illicitis ausibus aditum patefecit, ut Clerici Conclericos suos, relicto Pontifice suo, ad judicia publica pertrahant. Proinde statuimus hoc de cætero non præsumi. Si quis hoc præsumpserit facere, conventus 1 & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

¶ *In Concilio Milevitano, quod habetur, nihil tale extat. Ex ipso tamen citatur etiam ab Innocentio III. in c.* si diligentis *extra, de foro compet. Habetur autem in Toletano 3. c. 13.*

1 ¶ Conventus] *Dictio ista in nullo Concilii exemplari, aut impresso, aut manuscripto est inventa.*

C. XLIII. ¶ *Clericus apud civilem judicem judicari non debet.*

Item ex Concilio Carthaginensi III. *c. 9.*

II. PLacuit *e*, ut quisquis Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, seu Clericorum, cùm in Ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel civilis causa fuerit commota, si derelicto Ecclesiastico judicio, publicis judiciis purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat. Et hoc in criminali actione. In civili vero perdat, quod evicit, si locum suum obtinere maluerit: siquidem 1 ad eligendos judices iniquè de Ecclesiæ consortio judicat, qui de universâ Ecclesia male sentiendo, de judicio seculari poscit auxilium:

a *Nov. 123.* b *Adeat*] *orig.* c *al. hoc.* d *In eadem Novell. §. Presbyteros. apud Julianum, c. 30.* e *al. L. 1. c. 1d est. c. 51. novella. Auth. de sanctissimis Episcopis. Presbyteros.* f *eligendum judicem*] *orig.* g *Nicolaus epist. 7. ad Michaelem Imper. c. 35.* h *Exod. 22.* i *ibidem.*

a *Malach. 2.* b *Sup. eâd. c. continua. §. item Constantinus. B. Augustin. epist. 66.* c *1. Corinth. 4.* d *In Tolet. 3. 1. 13. Et in Concil. apud Palatium Vermis habito, c. 12.* e *Ivo part. 6. cap. 362. §. item placuit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum privatorum Christianorum causas Apostolus *a* etiam ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

1 ¶ Siquidem] *In cæteris Conciliorum editionibus, & uno Vaticano codice legitur:* siquidem ad eligendos judices sibi de Ecclesiæ consortio dubitat, vileque Ecclesiæ consortium judicat, qui de universa, &c. *In recentiore autem quatuor tomorum editione hoc modo:* cui enim ad eligendos judices undique patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio judicat, qui de universa, &c. *eodemq; fere modo est in codice Lucensi Regio, & refertur in Concilio apud Paduanum Vermis habito, c. 18.*

C. XLIV. ¶ *Clericus non accusetur, nisi ante Ecclesiasticum judicem.*

Item ex eodem.

DE *b* diversis ordinibus Ecclesiæ servientibus, si quis in causam criminis incurrerit, & abnuerit judicium Ecclesiasticum, debet periclitari.

¶ *Est summa capituli præcedentis, & in Conciliis olim Coloniæ ac Lutetiæ impressis, duobus exemplaribus Vaticani, & codice canonum omnino est loco summæ, nec multò aliter apud Ivonem part. 6. c. 362.*

C. XLV. ¶ *Qui cum Clerico litigium habet, Episcopum ipsius adeat.*

Item constitutione 74. *c. 1.* c

III. SI *d* quis cum Clerico litigium habuerit, si quidem de causa pecuniaria, adeat prius Episcopum, cujus judicio Clericus supponitus est. Ille enim sine damno, & sine dilatione competentem finem liti impositurus est. Sin autem noluerit 1 Episcopus litem dirimere, tunc ad civilem judicem disceptatio causæ perveniat. Ubi autem Episcopus causam dirimere vult, sine scriptura omnia procedant, & diffinitiva sententia sine scriptis ab eo proferatur 2. ¶ Quod si de criminali 3 causa litigium emerserit, tunc competentes judices in hac civitate, vel in provinciis interpellati, consentaneum legibus terminum causæ imponant: ita tamen, ut discepratio litis duorum mensium spatium non excedat, à litis contestatione numerandum 4. *Item.* ¶ In criminalibus verò causis nunquam sine scriptura procedere debet. Non aliter autem puniatur Clericus, nisi obnoxius repertus, Sacerdotio nudatus fuerit ab Episcopo suo, vel Clericatûs honore. Sin autem crimen Ecclesiasticum est, tunc secundùm canones ab Episcopo suo causæ examinatio & pœna procedat, nullam communionem aliis judicibus in hujusmodi causis habentibus.

1 ¶ Noluerit] *Ita etiam apud Julianum, & Ivonem, & sic legit auctor glossæ: sed in Novella ipsa Justiniani additur,* vel non potuerit.

2 ¶ Proferatur] *In Novella ipsa sequuntur hæc:* nisi forte partes voluerint, ut in scriptis ea inferatur. Quod si, &c. *Apud Ivonem loco dictionis,* proferatur, *est,* inferatur: *quod suspicionem facit, intermedia scriptoris vitio deesse.*

3 ¶ De criminali] *In Novella Justiniani additur,* civili tamen.

4 ¶ Numerandum.] *Quæ sequuntur usque ad versicul.* Non aliter, *neque in Novella, neque apud Julianum, aut Ivonem, neque in vetustis Gratiani codicibus habentur: sed ob Doctorum citationes non sunt expuncta.*

C. XLVI. ¶ *Clericus adversùs Clericum negotium habens, secularia judicia non exerceat.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, *c. 9.*

SI *e* Clericus adversùs Clericum habeat negotium, non relinquat suum Episcopum, & ad seculária judicia non concurrat: sed prius negotium agitetur apud proprium Episcopum: vel certè 1 si fuerit negotium *f* ipsius Episcopi, apud arbitros ex utraque parte electos audiatur negotium. Si quis verò contra hæc fecerit, canonum subjaceat correctionibus. ¶ Et si Clericus adversus suum vel alium Episcopum habeat causam, apud audientiam Synodi provinciæ ejus conquiratur. ¶ Si verò contra ipsius provinciæ Metropolitanum Episcopum Episcopus, sive Clericus habeat controversiam, pergat ad ipsius diœcesis Primatem, aut certè ad Constantinopolitanæ Regiæ civitatis sedem, ut eorum ibi negotium exquiratur. *a*

1 ¶ Vel certè si fuerit] *Græcè est,* ἤγουν ηγώμενη αὐτῆ τῆ Ἐπισκόπῃ, παρ' οἷς τὰμφότερα μέρη βάλλονται, τὸ δίκης συγκροτεῖσθαι: *Id est,* vel certè ex ipsius Episcopi sententia, apud eos, quos utraque pars voluerit, ea, quæ ad judicium pertinent, agitentur. *Nec longè aliter vertit Dionysius, cujus versionem attulerunt Burchardus, & Ivo, & Innocentius, extra de foro comp. c. 1. Sententia verò, qua hoc loco ex prisca versione elicitur, habetur paulò pòst in versic.* Et si Clericus adversus suum. *Quare non benè hic inculcatur, sed ob glossam non est mutatum.*

C. XLVII. PALEA.

[*Item* ex Concilio Agathensi, *cap. 32.*]

III. CLericum *b* nullus præsumat apud secularem judicem Episcopo non permittente pulsare. Sed si pulsatus fuerit, non respondeat, nec proponat, nec audeat criminale negotium in judicio seculari proponere.

¶ *Abest à plerisque vetustis exemplaribus, & frustrà hic repetitur, quod planè idem habetur, sup. eâd. c.* Clericum nullus. *De lectionis autem varietate ibi notatum est.*

Ex his omnibus datur intelligi, quòd Clericus ad publica judicia nec in civili, nec in criminali causa est producendus, nisi forte civilem causam Episcopus decidere noluerit, vel in criminali, sui honoris cingulo eum nudaverit. ¶ *Illud* c *autem, quod in epistola Clementis dictum est:* [Non cognitorem secularium negotiorum te vult Deus esse,] *ex Episcopali unctione intelligendum est. Non enim in Episcopum ungitur, ut cognitor secularium negotiorum resideat, sed ut procurator animarum, & distributor spiritualium existat. Prohibetur ergo secularibus negotiis occupari, non ad tempus sequaliter fieri. Vel secularia judicia, non de rebus secularibus, sed secularium virorum intelligenda sunt. Judicia de rebus secularibus secularia appellantur, juxta illud Apostoli* d: [Secularia igitur judicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, constituite.] *Judicia verò secularium, secularia appellantur, juxta illud Apostoli in epistola Clementis: quod ex subsequentibus datur intelligi, cum dicitur* e: [Hæc opera, quæ tibi minùs congruere diximus, exhibeant sibi invicem vacantes Laici.] *Prohibentur ergò Clerici à cognitione negotiorum secularium virorum, non secularium causarum. Negotia quippe Clericorum, sive criminalia, sive civilia fuerint, non nisi apud Ecclesiasticum judicem ventilanda sunt.*

C. XLVIII. ¶ *Non nisi in foro audiatur Clericus.*

Unde Hadrianus *f* Papa, *c. 35.*

CLericus *g*, sive Laicus, si crimine aut lite pulsatus fuerit, non alibi, quàm in foro suo provocatus audiatur.

C. XLIX. ¶ *De eodem.*

Idem *ibid. c. 40.*

IN *b* Clericorum causa hujusmodi forma servetur, ne quenquam eorum sententia à non suo judice dicta constringat.

Res verò in litigio posita, ante legitimum cognitionis eventum in nullam debet omnino transferri personam.

a *1. Cor. 6.* b *Ivo ibid initio capitu.* c *Novella 83. apud Julianum.* d *Ivo p. 6. c. 427. & part. 16 c. 150.* e *ext. de foro comp. c. 1. Polyc. l. 4. tit. 31. Burch. l. 2. c. 183. Ivo p. 6. c. 228.* f *al. judicii.* a *al. terminetur.* b *sup. eâd. Clericum nullus. Ivo part. 6. c. 367.* c *sup. eâd. te quidem.* d *1. Corinth. 6.* e *sup. eâd. te quidem.* f *In cap. Hadriani, c. 35.* g *Anf. l. 3. cap. 88.* h *Anf. ibid. Deusdedit p. 5.*

C. L. ¶ *In nullam transferatur personam res in litigio posita ante cognitionis eventum.*

Unde Gelasius Papa *Quingesio* 1 *Episcopo.*

QUia res in litigio posita in nullam transferri potest omninò personam, donec legitimæ cognitionis eventu, cui potius debeatur, judiciariâ discepratione possit agnosci, ex eadem re quispiam non sinatur exigere pensiones: sed in eodem statu, re eâdem positâ, in quo videtur (sicut dictum est) ante constituta *a*, quisquis sibi putat quippiam posse competere, judicio pulset examine, præjudiciis omnibus inde submotis.

1 ¶ Quingesio] *In antiquis exemplaribus partim est ista vox, partim* Lucio *partim* L. *partim* Quinquagesimo.

QUÆSTIO II.

QUod *b* verò culpa illa suspensione digna sit, *ex capitulo illo Milevitani Concilii liquidò constat. Si enim communione privandus est, qui Clericum ad civilem judicem credideris pertrahendum; multò magis suspensione dignus est, qui sui Episcopi judicium interpellantem, ad judicium seculare pertrahere non dubitavit.*

QUÆSTIO III.

1 ps SEd *c* ponatur, quòd hæc culpa suspensione digna non fuerit: quæritur, utrùm sit deponendus, qui officium contrà prohibitionem Episcopi celebrare ausus est? *Sed quòd sententia Episcopi, sive justa, sive injusta fuerit, timenda sit,* Gregorius *homil. 29. in Evangelia testatur, dicens.*

C. I. ¶ *Timenda est sententia Pastoris.*

SEntentia Pastoris, sive justa, sive injusta fuerit, timenda est.

¶ *Ipsa prorsus B. Gregorii verba leguntur* 7. *eâd. c.* non solùm. *vers.* utrum justè.

C. II. ¶ *A suo Episcopo excommunicatus, non est ab alio recipiendus.*

Item ex Concilio Antiocheno *c, c. 6.*

1. SI *d* quis à proprio Episcopo excommunicatus est, non eum priùs ab aliis debere suscipi, nisi aut à suo fuerit receptus Episcopo, aut Concilio facto, Episcopis 1 occurrat & respondeat, & si Synodo satisfecerit, quod *e* statuerit sub alia sententia eum recipi. Quod etiam circa Laicos, & Presbyteros, & Diaconos, & omnes, qui in Clero sunt, convenit observari.

1 ¶ Episcopis] *Apud auctores indicatos prior tantùm pars hujus canonis refertur, & ex versione Dionysii, quæ etiam in toto hoc loco longè melior est:* aut certè *(inquit)* ad Synodum, quæ congregatur, occurrens per se satisfaciat, & perluadens Concilio, sententiam suscipiat alteram. *Græcè enim est,* πείσας τε τὴν συνοδον, κἀκεῖθεν ἐτέραν δέξασθαι ψῆφον.

C. III. ¶ *Excommunicationis meretur sententiam, qui excommunicatu communicat.*

Item Nicolaus Papa *ad Lotharium Regem in epistola, cujus initium,* [Audito.]

PRæcipuè *f* Gualdradæ pellicis tuæ, & jamdudum à te repudiatæ communionem declina: excommunicata est enim, & usque ad præsentiam nostram ab omni Christianorum contubernio sequestrata. Quamobrem cavendum est, ne cum ea pari mucrone percellaris sententiæ, ac pro unius mulierculæ passione vinctus & obligatus ad perenne traharis exitium. Deteriùs quippe in populis Prælati delinquunt: ac per hoc ipsi crudeliùs, quàm cæteri puniuntur, ut ait beatus Gregorius *g*: [*Scire enim Prælati debent, quia si perversa unquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Unde necesse est, ut tanto se cautiùs à culpa custodiant, quantò per prava, quæ faciunt, non soli moriuntur.*] *& infrà.* ¶ Cæterum præcave, ne quando nobis secundum Domini præceptum, duos, aut tres testes adhibeamus, imò verò, ne hoc sanctæ Ecclesiæ dicamus, & (quod non optamus) de cætero fias cunctis sicut *a* Ethnicus & Publicanus.

¶ *Sumptum est caput hoc ex epistola Nicolai, quæ incipit,* Audito revertente misso vestro. *& extat Romæ in monasterio Dominicanorum. Est autem quasi in epitomen redactum, multis verbis omissis. Hujus epistolæ bonam partem refert Regino libr. 2. Chronicorum.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Sardicensi *b, c. 17.*

SI *c* Episcopus quis fortè iracundus (quod esse non debet) citò & aspere commoveatur adversùs Presbyterum, sive Diaconum suum, & exterminare eum de Ecclesia voluerit, providendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideò habet potestatem is, qui abjectus est, ut Episcopos finitimos interpellet, & causa ejus audiatur, ac diligentiùs tractetur: quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille Episcopus, qui aut justè, aut injustè eum abjecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur: ut vel probetur sententia ejus à plurimis, vel emendetur. Tamen, priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum, qui fuerit à communione separatus, ante cognitionem nullus alius debet præsumere, ut communioni societ.

¶ *Canon hic eodem ferè modo refertur in Concilio Africano, cap. 101, usque ad versic.* Tamen. *Sed Gracus Sardicensis, qui est decimus quartus, paulò copiosior est, & aliquot locis diversa etiam sententia. Propterea usum est verba Græca cum versione nova apponere.*

Ὅσῳ ἐπίσκοπῳ εἶπεν, τὸ ἠρέμα τε καὶ κατὰ μέτρον, ὑπὲρ σωτηρίας τῶν ὀφειλόντων εἰ δὲ ἐπίσκοπος ἐξέχολος ἀξιόνοιτο, ὥστε τὸν ὀφείλοντα ἐν τούτῳ αὐτὸν πολιτεύεσθαι, ἢ τιχῶς ἀπειρον περισσοτέρως, ἢ ἀξιόχρεα κινδύνῳ ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας πιὰ ἐθέλησει, περιγινέτω εἰς μηδὲν ὁρῶν τὸν τιθέντα κριθῆναι δίκην, ἢ τῆς κοινωνίας ἀποστερῆσαι. πάντες ἐρήκασιν, ὁ ἐκκλησιάρχῳ ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας κατα-φυγεῖν. ἐὰν ὁ τῆ μητροπόλεως ἄπειν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον καθιζήσαντα, ἢ ἀξιῶν, ἵνα μὴ ἀκροάσεως αὐτῷ ἐξευρίσκηται τὸ πρᾶγμα. ἢ χρὴ δὲ μὴ τυχεῖν τὰς αἰτήσεις ἀξιώσιν. καλῶν ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοῦτον, δικαίως φέρειν ὀφείλῃ, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται, ἢ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ. φέλον ἦ ἐπιμελὼς ἢ μὴ πίστεως ἕκαστα ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν παρὰ τῆς ἀμφοτέρων τοῦ πράγματος ἑαυτῷ σὺν ὀφειλὴ ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν.

Ofius Episcopus dixit: Quod autem me undequaque commovet, tacere non debeo. Si quis Episcopus existat ad iracundiam proclivis (quod quidem à tali viro longè abesse debet) & citò adversùs Presbyterum, vel Diaconum commotus, ex Ecclesia quemlibet ejicere voluerit, providendum est, ne is repentè condemnetur, & communione privetur. Omnes dixerunt: Qui ejicitur, facultatem habeat confugiendi ad Episcopum Metropolis ejusdem provinciæ: sin autem Metropolitanus absit, finitimum adeundi, ac rogandi, ut ipsius causa diligenter cognoscatur. Minimè enim decet aures non

2 *al. constitutam litem.* b *Sup. q. 1 sinolita.* c *Et in Aquisgran. c. 72.* d *Burch. lib. 11 c. 37. Ivo p. 14. c. 27. & 101. Pann. l. 9. c. 101. Deusd. p. 4.* e *al. si fuerit, statuimus.* f *Anf. l. 3. c. 66. Regino Chron. l. 2.* g *Pastor. p. 3. c. 5.*

a *Matth. 18.* b *Et in Afric. c. 101.* c *Polyc. l. 7. tit. 1. Anf. l. 3. c. 71. Ivo p. 14. c. 15. Pann. l. 5. c. 127.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

præbere rogantibus. Et ille verò Episcopus, qui jure vel injuriâ justum ejecit, generosè ferre debet causam cognosci, ipsiusque sententiam vel confirmari, vel corrigi. Verùm, priusquam diligenter ac fideliter singula quæque examinata fuerint, qui communionem non habet, ante causæ cognitionem non debet suo sibi jure communionem vendicare.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi II. *c.8.*

II. SI *a* quis Presbyter ab Episcopo 1 suo correptus fuerit, debet utique apud vicinos Episcopos conqueri, ut ab ipsis ejus causa possit audiri, ac per ipsos suo Episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbiâ (quod absit) inflatus, secernendum se ab Episcopi sui communione duxerit, ac separatim cum aliquibus schisma faciens, sacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. At 2 si querimoniam 3 justam habuerit adversùs Episcopum, inquirendum est. *b*

1 ¶ Episcopo] *In secundo Carthaginensi, c.8. cùm Alipius proponit, ita legitur:* Si quis forte Presbyter ab Episcopo suo correptus, aut excommunicatus, &c. *Sed cùm ab universis Episcopis canon fertur, loco Episcopi assertur nomen præpositi, & ita in Carthaginensi codice canonum, c.11. legitur*, à præposito suo correptus. *Græcè est*, ὁ τῆ Διοικήσει αὐτὸ προεστώς; *id est*, in sua *c* vitæ agendæ ratione condemnatus fuerit. *Burchardo autem & Ivoni convenit cum Gratiano.*

2 ¶ At si] *In codice canonum, & Carthaginensi Græco, & apud collectores nihil hîc est interjectum. Verùm in exemplaribus Concilii impressis & manuscriptis, ante istam clausulam hæc inseruntur:* Nihilominùs & de civitate, & de congregatione, in qua fuerit, longiùs repellatur, ne vel ignorantes, vel simpliciter viventes serpentinâ fraude decipiat: quoniam secundùm Apostolum *d* Ecclesia una est, una fides, unum baptisma. Et si querimoniam, &c.

3 ¶ At si querimoniam] *Locus hic ita habet apud Burchardum & Ivonem:* Si querimoniam justam adversùs Episcopum non habuerit, inquirendum erit. *Græcè est*, οκοπωμένε, μηποτε κ) ἐπισκοπικε μεμψιν ἔχοι δίκαιαν: *id est*; hoc considerato, nunquid adversus Episcopum justam habeat expostulationem.

C. VI. ¶ *De his, qui damnati à Synodo sacra ministeria contingunt.*

Item ex Concilio Antiocheno *e, c.4.*

III. SI *f* quis Episcopus damnatus 1 à Synodo, vel Presbyter, aut Diaconus à suo Episcopo, ausi fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, sive Episcopus juxta præcedentem consuetudinem, sive Presbyter, aut Diaconus, nullo modo liceat ei, nec in alia Synodo, restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis: sed & communicantes ei omnes abjici de Ecclesia oportet *g*, & maximè, si postquam didicerint adversum memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentaverint.

1 ¶ Damnatus] *Græcè est*, καθαιρεθεὶς, *id est*, depositus.

C. VII. ¶ *Sine spe sit reconciliationis, qui excommunicatis communicare præsumit.*

Item ex Concilio Martini Papæ *h, c.37.*

IV. SI quis Episcopus in Concilio excommunicatus fuerit, sive Presbyter, aut Diaconus à suo Episcopo, & post excommunicationem præsumpserit, sive Episcopus ille, aut Presbyter, aut Diaconus facere oblationem, vel matutinum, aut vespertinum sacrificium, quasi in officio suo agere, sicut priùs, non liceat ei nec in alio Concilio spem reconciliationis habere, nec ultra recolligi *a:* sed etiam eos, qui ei communicaverint, omnes ab Ecclesia respui, maximè eos, qui sciebant, eum esse dejectum. Si autem permanserit turbans, & concitans Ecclesiam per forinsecam 1 potestatem, oportet eum sicut seditionarium ab omni plebe expelli.

1 ¶ Forinsecam] *In aliquot Gratiani & Concilii codicibus est*, forasticam. *In canone quinto Concilii Antiocheni, unde hoc sumptum est, legitur*, Καὶ τὴ ἐξωθεν ἐξουσίας: *quæ Dionysius vertit*, per potestates exteras.

C. VIII. ¶ *De Episcopis, qui innocentes, aut minimis causis culpabiles excommunicant.*

Item ex Concilio Agathensi *b, c.3.*

EPiscopi *c*, si Sacerdotali moderatione postpositâ innocentes, aut minimis causis culpabiles excommunicare præsumpserint, aut ad gratiam Baptismatis 1 festinantes fortasse recipere noluerint, à vicinis Episcopis ejusdem *d* provinciæ literis moneantur: & si parere *e* noluerint, communio *f* illis usque ad tempus Synodi à reliquis Episcopis denegetur 2: ne fortè propter excommunicationis *g* peccatum excommunicati longo tempore morte præveniantur.

1 ¶ Baptismatis] *Sic etiam in manuscriptis, & Doctores eam vocem agnoscunt. Verùm in omnibus editionibus Conciliorum, & duobus Codicibus Vaticanis, tam in Concilio Agathensi, quàm in Vormaciensi, c.14. (ubi caput hoc repetitur) & à Burchardo & Ivone abest ea dictio. Et usus hîc de excommunicatis agatur, videtur esse locus eis tantum, qui sunt baptizati, & ad gratiam, id est, reconciliationem cum suo Episcopo festinant.*

2 ¶ Denegetur:] *Sic habet Ivo, & Pannormia, & antiquiores Conciliorum editiones, & duo Vaticana exemplaria: videturque huic simile, quod legitur, sup. 6.q.2. c.fin. sed in recentioribus editionibus est*, non denegetur.

C. IX. ¶ *De his, qui tempore suæ excommunicationis communicare præsumunt.*

Item ex Concilio Africano.

PLacuit *h* universo Concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro suo neglectu, sive Episcopus, sive quilibet Clericus, & tempore excommunicationis suæ ante audientiam communicare *i* præsumpserit, ipse in se damnationis judicetur sententiam protulisse.

¶ *In Concilio, quod hodie inscribitur Africanum, caput hoc non habetur: sed in Carthaginensi inserto in codice canonum, & in Græco, c.29. & refertur in quinta Synodo, sessione 7. in epist. Virgilii.*

C. X. ¶ *Deponantur Episcopi, qui excommunicatis communicant.*

Item Nicolaus *k* Papa.

TEugualdum *l* Trevirensem, & Primatem Belgicæ provinciæ, & Guntharium Agrippinæ Coloniæ Archiepiscopos, nunc coram nobis & sancta Synodo, sub gestorum *m* insinuatione, qualiter causam Lotharii Regis, & duarum mulierum ejus, Theibergæ scilicet, & Gualdradæ, recognoverint & judicaverint, scriptum super hoc propriis manibus roboratum offerentes, nihil se plùs, vel minùs, aut aliter egisse, ore proprio multis coràm positis testibus affirmantes, & sententiam, quam à sede Apostolica in Engeltrudam uxorem Bosonis sanctissimus frater noster Mediolanensis Archiepiscopus Thado, & cæteri Coëpiscopi nostri petiverant emittendam, & nos divino succensi zelo sub anathematis attestatione canonicè protuleramus, publicè se vivâ *a* voce violâsse confitentes: in quibus omnibus invenimus, eos Apostolicas atque canonicas sanctiones in pluribus excessisse, & æqualitatis normam nequiter temerâsse, omni judicamus Sacerdotii officio manere penitùs alienos, Sancti Spiritûs judicio, & B. Petri per nos auctoritate, Episcopatûs exutos regimine consistere 1 definientes. Prædictis autem depositis licentiam concedimus Ecclesiam ingrediendi, & communicandi, sicut Laici, & loquendi suas utilitates, non autem turbas concitandi, vel scandalum solicitandi, illis tribuimus facultatem. Quantum autem ad Episcopale ministerium specialiter pertinet, nulla eis sit licentia contingendi: sicut nos cum sancta Synodo jam decrevisse constat.

¶ *Caput hoc Ivo citat ex Nicolao Episcopi & Archiepiscopi per Galliam, Italiam, Germaniam, atque per universas provincias constituti. In qua epistola videtur retulisse, quid in Concilio à se Romæ habito, de Metensi Synodo penitùs abolenda, & depositione Thietgandi, & Guntharii statutum fuerit. De quo quidem Concilio, & horum Episcoporum depositione, Regino lib.2. Chronicorum, accuratè hæc scribit:* Interea Thietgandus, & Gunthatius Archiepiscopi Romam profecti sunt, eâ animi intentione, ut Regem innoxium in prædicto facto demonstrarent, ac se cum cæteris Coëpiscopis, Ecclesiastica atque Apostolica exercuisse decreta: stultitiæ quidem elogio decorandi, qui illam Petri sedem aliquo pravo dogmate fallere posse arbitrati sunt, quæ nec se fefellit, nec ab aliqua hæresi unquam falli potuit. Itaque cùm in præsentiam Nicolai Papæ venissent, libellum obtulerunt, in quo continebantur gesta Synodalia, quæ in Mediomatrico Urbe, & Aquis ab eis statuta fuerant. Qui cùm à Notario coram omnibus recitatus esset, interrogavit Pontifex, si hæc scripta veris confirmarent? Respondentur inconveniens videri, ut quod propriis manibus roboraverant, verbis infirmare mallent. Et sic nec repulsâ, nec admissâ eorum assertione, jussi sunt ire ad hospitia sua, quousque revocarentur. Paucis interpositis diebus ad Synodum, quam Papa congregaverat, sunt accersiti: ubi eorum damnata & anathematizata sunt scripta, & ipsi omnibus adjudicantibus Episcopis, Presbyteris & Diaconis, sunt depositi, & omni Ecclesiasticâ dignitate privati.

1 ¶ Consistere] *In secundo capite Concilii locus hic ita habet*, consistere: Diffinientes, quòd si juxta præcedentem consuetudinem tanquam Episcopi ausi fuerint aliquid de sacro ministerio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia Synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis. Sed & communicantes eis, omnes abjici de Ecclesia, & maximè, si posteaquam didicerint adversùs memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentaverint, *& sunt verba sumpta ex capite:* Si quis Episcopus damnatus. *suprà eâdem, ex Concilio Antiocheno.*

C. XI. ¶ *Clerici & Laici, qui non obediunt Episcopi, infames efficiuntur.*

Item Clemens *epist.3. omnibus Coëpiscopis.* α

SI autem vobis Episcopis non obedierint omnes Presbyteri, Diaconi, ac Subdiaconi, & reliqui Clerici, omnesque Principes, tam majoris ordinis, quàm inferioris, atque reliqui populi, non solùm infames, sed & extorres à regno Dei, & consortio fidelium, ac à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt.

C. XII. ¶ *In Christum peccat, qui veritatis Doctorem contristat.*

Item Petrus *in ordinatione Clementis.* b α

QUicunque contristaverit Doctorem veritatis, peccat in Christum, & Patrem omnium exacerbat Deum, propter quod & vitâ carebit.

C. XIII. ¶ *Simulatâ virtutum affectione a, obedientia Episcopi non denegetur.*

Item Ambrosius *lib.2. de officiis, c.24.* b

V. SI quis verò non obediat Episcopo, extollere atque exaltare sese desiderans, quærens etiam obumbrare merita Episcopi simulatâ affectione c doctrinæ, aut humilitatis, aut misericordiæ, is à vero devius superbit: quoniam veritatis ea est regula, ut nihil facias commendandi tui causâ, quò minor alius fiat: neque si quid boni habeas, id ad deformationem alterius, & vituperationem exerceas. ¶ Non defendas improbum, & sancta indigno committenda *d* non arbitreris. ¶ Neque iterùm arguas *e* & impugnes eum, cujus crimen non deprehenderis.

C. XIV. ¶ *Episcopo non obediens, dæmonum ore discerpitur.*

Item Anterus Papa *Episcopis Hispaniæ.* f α

ABsit, ut quicquam ministrum de his arbitremur *g*, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos nos etiam Christiani sumus: qui claves Regni cœlorum habentes, ante *h* judicii diem judicant. Veteri *i* quidem lege habetur: quicunque Sacerdotibus non obtemperâsset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio cervice subjectâ contemptum expiabat cruore *k*. Nunc verò inobediens spirituali animadversione truncatur, & ejectus ab Ecclesia rabido dæmonum ore discerpitur.

C. XV. ¶ *Quibus Papa est inimicus, his nec loqui debemus.*

Item Petrus *in ordinatione Clementis.* α

SI inimicus est iste Clemens *l* alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat, &c. *ut suprà in tractatu ordinandorum, ubi agitur de obedientia minorum erga majores.*

C. XVI. ¶ *Excommunicatus est, qui excommunicatis communicat.*

Item Fabianus Episcopus, *epist.1.* α

SIcut *m* Apostoli statuerunt dicentes: *Cum excommunicatis non est communicandum: & si quis cum excommunicatis aversando n regulas, scienter saltem 1 in domo simul locutus fuerit, vel oraverit, ille communione privetur.*]

1 ¶ Saltem] *In epistola Fabiani est*, scienter psallat in domo, aut simul locutus, &c. *Sed lectio Gratiani videtur magis consentire cum canone Apostolico, εἴ τις ακοινώνητω, κὰν ἐν οἴκῳ, συνεύξηται, ἢ τῶ ἀφορίζεσθαι: quæ Dionysius vertit:* Si quis cum excommunicato, saltem in domo, simul oraverit, iste communione privetur.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Calixtus Papa *epist.2. cap.2.* α

EXcommunicatos *o* quoscunque *p* à Sacerdotibus nullus recipiat aut rejiciat, ante utriusque partis justam examinationem: nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet, nec Ave eis dicat: quia quicunque in his, vel aliis prohibitis, scienter excommunicatis communicaverit, juxta Apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subjacebit.

---

a *Burchard. lib.2. c.194 Ivo p.6.c.239. Ans.l.12.cap.33. Polyc.lib.7.tit.1.* b *al.erit.* c *al.in sua conversatione condemnatus.* d *Ephes.4.* e *Et Aquisgr.c.47.extra, de Cler. exc. depon. c.1. & 2. Nic. Papa epist.8.* f *Polyc. ibid. Burch. l 1. cap.199. Ivo p.5.cap.362. Ans.l.12.c.6.* g *abest à multis.* h *In capitulis Martini Bracharensis.*

a *al.reconciliari.* b *Et in Vormac.c.14.* c *Burch.l.11. cap.11. Ivo p.14.cap.16. & 81. Pann.l.5.c.128.* d *al.cujuslibet.* e *al.parcere.* f *6.q.2 c.fin. paulo aliter apud Burch. & Ivonem, c.81.* g *al.excommunicatori] vera lectio.* h *Burch.l.11. c.200. Ivo p.5.c.314. Ans.l.12.c.27. Polyc. l.7.tit.1.* i *al. communionem.* k *In Synodo Romana, c.2.* l *ad Thietgandum. Ivo p.8.c.226.* m *al.suggestorum.*

a *al.unâ.* b *Clemens epist. ad Jacobum, & Alexander epist.1.*

a *al.affectatione.* b *Et in Concil. Aquisgr. cap.9.* c *al.affectatione.* d *al.committenda arbitretur.* e *al.urgeas.* f *Hieronymus ad Heliodorum.* g *loquar.] orig.* h *quodammodo ante] Hieronym.* i *Deut.17.* k *mucrone.] Hieronym.* l *Clemens epist.1. Ans.l.1.c.6. Ivo p.14.c.22. distinct.93. si inimicus.* m *Can. Apost.11. Burch. l.1.c.35. Pann. l.5.c.95.* n *al. avertendo.* o *Polyc. l.7.tit.1. Ans.l.12.cap.14. Burch. l.11. c.38. Ivo part.14. c.23. & 102. Pann. l.5.c.94. Can. Apost.11.* p *al.quosque.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Item Isidorus *in regula Monachorum, c.18.*

Cum *a* excommunicato neque orare, neque loqui (nisi quæ ad eandem excommunicationem pertinent) nec vesci liceat. Si quis enim 1 cum eo aut palàm, aut absconsè locutus fuerit, statim cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam.

¶ *Prior pars hujus capituli usque ad vers.* Si quis enim, *habetur in regula sancti Isidori (quæ missa est ex Hispania) c.18. ex qua citat hoc Smaragdus, in expositione regulæ S. Benedicti, c.26. exceptâ tamen istâ clausulâ, nisi quæ ad eandem excommunicationem pertinent, quæ neque in regula B. Isidori legitur, neque apud Smaragdum. Est tamen apud Burchardum, & Ivonem.*

1 ¶ Si quis enim] *Hæc usque ad finem refert Smaragdus ex quodam magistro Monachorum, quod notabitur infrà eâd. c.* si quis frater.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *cap.73.*

Qui *b* communicaverit, vel oraverit cum excommunicato, si Laicus 1 est, excommunicetur, si Clericus, deponatur.

2 ¶ Si Laicus] *Ita apud Burchardum & Ivonem, par.14. cap.108. & in Panormia. Sed in Concilio ipso cum variis codicibus collato, & apud Ivonem eâdem parte, c.28. legitur,* sive Clericus, sive Laicus excommunicetur.

C. XX. ¶ *Excommunicatorum nomina vicinis omnibus palàm & publicè annuntiantur.*

Item ex decreto Honorii Papæ.

Uræ *c* sit omnibus Episcopis, excommunicatorum omninò *d* nomina tam Episcopis vicinis, quàm suis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco posita præ *e* foribus Ecclesiæ cunctis convenientibus inculcare: quatenus in utraque diligentia, & excommunicatis ubique Ecclesiasticus aditus *f* excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur.

¶ *Burchardus etiam, Anselmus, & Ivo p.14. c.113. citant ex decretis Honorii: Sed idem Ivo eâdem parte, c.65. hoc ipsum tribuit Joanni VIII. in Concilio apud Ravennam.*

2 pars. *Verùm hoc de nominatim excommunicatis intelligitur. Excommunicationis enim pœnam duplicitèr subimus, & dum reatum incurrimus, & dum sententiâ notamur.*

C. XXI. ¶ *Duobus modis aliquis Satanæ traditur.*

Unde Hieronymus *g in lib. Jud. homil.2.*

Audi denique Apostolum dicentem de eo, qui peccaverat: [*Tradidi* h, inquit, *hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat.*] Vides ergò, quia non solùm per Apostolos suos tradidit Deus delinquentes in manùs inimicorum, sed & per eos, qui Ecclesiæ præsident, & potestatem habent non solùm solvendi, sed etiam ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, cùm pro delictis suis à Christi corpore separantur. Et (ut mihi videtur) dupliciter etiam nunc traduntur homines de Ecclesia in potestatem Zabuli. Uno modo, quo superiùs diximus, cùm dilectum ejus manifestum fit Ecclesiæ, & per Sacerdotes de Ecclesia pellitur, ut notatus ab omnibus erubescat, & conversò eveniat illi illud, quod sequitur: [*ut i spiritus salvus fiat in die Domini nostri JESU Christi.*] Alio autem modo quis traditur Zabulo, cùm peccatum ejus manifestum non fit hominibus: Deus autem, qui videt in occulto, perspiciens ejus mentem & animam, vitiis ac passionibus servientem, & in corde ejus non *a* se diligi, sed aut avaritiam, aut libidinem, aut jactantiam, aut alia hujusmodi: istum talem ipse Dominus tradit Satanæ. Quomodo eum tradit Satanæ? Discedit à mente ejus, & avertit se, & refugit à cogitationibus ejus malis, & desideriis indignis, & relinquit domum cordis ejus vacuam.

¶ *In hoc & sequenti capite citatur B. Hieronymus, quòd ipse hâc Origenis homilias Latinus fecit: sicut etiam suprà, dist.36. c.* si quis. *est adnotatum.*

Cum ergò per sententiam quis nominatus fuerit, cum eo communicare non debemus. Cum autem solo reatu occultè excommunicationis contraxerit pœnam, non est ab ejus communione cessandum. Unde Dominus b in Evangelio tunc demùm peccatorem dixit habendum sicut Ethnicum & Publicanum, cum Ecclesiam audire contempserit. Apostolus c quoque non ait: Si quis frater est fornicator, sed [si quis frater nominatur fornicator, &c.] *sententiæ nominationem intelligens. Hinc* d *etiam Urbanus Papa II. Guitmundo Episcopo:* [Sanè quòd super Richardo.] *Requirre in causa* e: [Quidam Episcopus in hæresim lapsus.] *Hinc etiam Christus in Evangelio* f *zizania dixit esse tolleranda usque ad messem.*

C. XXII. ¶ *Mali à bonis penitùs separari non possunt.*

Hinc etiam Hieronymus.

Nolite *g* recedere à Domino in hodierno *h* die: hoc est, donec seculum stat: ostendat ergò mihi, quomodo Hiebusæus, donec seculum stat, habitet cum filiis Juda in Hierusalem: quippe cùm ne ipsi quidem filii Juda habitent in Hierusalem. Ideò ergò nec istud verum esse poterit, quòd Hiebusæi cum Judæis habitent in Hierusalem, quandoquidem ne ipsi quidem habitant in ea. Sed nos intelligamus hæc spiritualiter, assumentes Evangelii parabolam, quæ dicit de *i* zizaniis: [*Simite utraque crescere, ne fortè cum vultis eradicare zizania, eradicetis simul cum ipsis etiam triticum.*] *& infrà.* ¶ Audi ergo Scripturam *k* dicentem, quia non potuerunt filii Juda dispergere Hiebusæos: sed habitaverunt cum ipsis usque in hodiernum diem in Hierusalem. Unde deprecor vos, qui fideles estis, ut ita vestram & conversationem servetis, ne in aliquo vel ipsi scandalum patiamini, vel aliis scandalum faciatis: sed sit vobis summi studii, summæque cautelæ, ne quis in hanc sanctam congregationem vestram pollutus introëat: ne quis Hiebusæus habitet vobiscum. Vides ergò, quia dicit Scriptura, quòd non potuerunt ejicere filii Juda Hiebusæos de Hierusalem. Hiebusæus autem interpretatur conculcatio. Ergò, quia non possumus ejicere istos, qui non conculcant, eos saltem, quos possumus, quorum peccata manifesta sunt, ejiciamus. Ubi enim peccatum non est evidens, ejicere de Ecclesia neminem possumus: ne fortè eradicantes zizania, eradicemus simul cum ipsis etiam triticum. Movet me tamen, quod dixit, quia non potuerunt ejicere Hiebusæos, id est, eos, qui interpretantur conculcatio. Et ideo videamus, qui sunt in Ecclesia conculcantes. Illi sine dubio, de quibus dicit Dominus in Evangeliis *l:* [*Nolite mittere sanctum canibus, neque margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi elidant vos.*] Iste est ergò Hiebusæus, conculcatio, qui indigni *m* audiunt verbum Dei, & cùm audierint, neque ut infideles discedunt, neque permanent ut fideles; sed perceptâ mysteriorum notitiâ, & fidei nostræ secretioribus scrutatis, conversi postmodùm impugnant nos, & contradictionibus suis corda nostra dirumpunt, conculcantes verbi

a *Polyc. ibid. Burch. l.11. cap.31. & 32. Anselm l.12. c.16. Ivo p.14. c.95. & 96.* b *Polyc. ibid. Ansl.12. cap.18. Burch. l.11. c.44. Ivo p.14. c.28. & 108. Pann. l.5. c.99.* c *Polyc. ibid. Ansl.12. c.32. Burch. l.11. c.49. Ivo p.14. c.65. & 113.* d *al. omnium.* e *al. pro.* f *al. auditus.* g *Origenes homil.2. ad c.2 Judicum.* h *1. Corinth.5.* i *ibidem.*

a *Non solùm amorem seculi, sed] orig.* b *Matth.18.* c *1. Corinth.5.* d *Vide inf. eâd. c. Ad mensam] in notatione.* e *24.q.2. sanè quod.* f *Matth.13.* g *Origenes hom.2 1. ad cap.15 Josua.* h *al. usque in hodiernum diem.* i *Matth.13.* k *Jos.15.* l *Matth.7.* m *al. indigne.*

. Dominici

Dominici margaritas, & ornamenta fidei maculantes. De istis ergò dicitur, quia non potuerunt filii Juda ejicere Hiebusæum de Hierusalem usque in hodiernum diem.

C. XXIII. ¶ *Porcis & canibus sancta non sunt committenda.*

Item idem *super duodecim a Prophetas.*

Quando ergò vir Ecclesiasticus, & prudens atque intelligens, multas impietates in eâ, quæ vocatur domus Dei, esse cognoverit, & non solum multas, sed & fortes, & quæ opprimere possint justitiam, & in tantum doctorum rabiem processisse, ut accipiant pretium in judicio, & omnia pro muneribus faciant, pauperes quoque devitent in portis, & audire contemnant, taceat in illo tempore, ne det *b* sanctum canibus, & ne mittat margaritas ante porcos, qui conversi conculcent eas: & imitetur Hieremiam *c* dicentem: [*Solus sedebam, quia amaritudine repletus sum:*] & illud in Psalm. *d*: [*Singulariter sum ego, donec transeam.*]

C. XXIV. ¶ *Cum Pagano comedere, sed cum excommunicato minimè licet.*

Item Joannes Chrysostomus, *Hom.25. ad cap.11. epist. ad Hebræos.*

Ad mensam quippe Paganorum, si volueris ire, sine ulla prohibitione permittimus. *& infrà.* ¶ [*Si e enim quis frater*, inquit, *nominatur inter vos.*] Fratrem in hoc loco omnem fidelem simpliciter intellige, non Monachum tantùm. Quid autem est, quod facit fraternitatem, nisi lavacrum regenerationis, quod facit posse vocari Deum, patrem? *& infrà.* ¶ [*Si quis*, inquit, *nominatus 1 fuerit frater fornicator, aut avarus, aut ebriosus, cum hujusmodi nec cibum sumere.*] Cùm autem de Paganis ageret, non ita: sed *f* [*Si quis vos vocaverit ex infidelibus*, (Paganos significans) *& vultis ire, omne, quod apponitur vobis, comedite. Si quis frater* nominatur ebriosus, &c.] O quanta integritas *g*. Nos autem non solùm non fugimus ebriosos, sed etiam imus ad eos, participantes cum eis.

1 ¶ Nominatus] *Gratianus putavit Chrysostomum eo modo interpretari istam vocem, quò fere interpretatus est Augustinus, supr. 2.q.1. c.*multi. *Locus integer Græcè sic habet:*

Καὶ πάλιν τὸν Παῦλον διδάσκει, εἰς μὲν εἰδώλων τραπέζαν, ἐὰν βούλησθε, ἀκωλύτως συγχωρῶ ἀπιέναι, εἰς δὲ τοὺς τῶν πλεονεκτῶν ἃ ἢ βούλομαι οὐκ εἶναι. ἐὰν γὰρ τὶς ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, φησὶν, ἀδελφὸν ἐν τοιούτοις κείμενα τὸν τοιοῦτον ἀπωθοῦ, καὶ τὸν μιαρὸν ἔοικε. τί γὰρ ἐστὶ τὸ ποιεῖν τῶν ἀδελφότητος; τὸ λυτρῶσθαι τῆς παλιγγενεσίας, τὸ θεὸν θεὸν κεκλῆσθαι πατέρα τὸν ἡμῶν. ὥστε ὁ μὲν πορνεύων, κἂν μοιχὸς ᾖ, οὐκ ἀδελφός, ὁ δὲ πλεονέκτης, κἂν κοσμικὸς ᾖ ἀδελφὸς ἐστιν. εἰ τὶς, φησὶν, ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος. ὃ γὰρ ἐκεῖνο τότε μιαίνεται ὅτε, ἐὰν ὑς, φησὶν, ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ μέθυσος, τῷ πιστῷ μηδὲ συνεσθίειν, ἀλλ', ὅπ ἐπὶ τῶν ἑλλήνων ἅπας, ἀλλ' ἐὰν ὑς ὑμῶν καλέσῃ τῶν ἀπίστων (τοὺς ἕλληνας λέγω) ἕτοιμοι πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε. ἐὰν τὶς ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ, φησὶ μέθυσος. βάσκε πόσῃ ἀπέχεσθαι. ἡμᾶς γὰρ μόνον κελεύει φεύγειν τοὺς μεθύοντας. ἀλλὰ καὶ ἀπέρχεσθαι πρὸς αὐτοὺς, μεδὲ ἐσθίοντες τῶν ἐκείνων; h αὐτῶν. Id est:

Et neque Paulum veritus es, ad mensam quidem Græcorum, si voluerimus, ire non prohibentem: ad mensam autem avarorum, & aliena auferentium ne volentes quidem permittentem. [*Nam si* i *quis*, inquit, *qui frater nominatur inter vos,*] fratrem hoc loco dicens omnem fidelem simpliciter, non Monachum tantùm. Quid autem est, quod facit fraternitatem? lavacrum regenerationis, id quod possumus Deum vocare patrem. Proinde, qui catechumenus est, etiamsi Monachus sit, non est frater: qui verò fidelis est, etiamsi secularis sit, frater est. [*Si quis*, inquit, *qui frater nominatur.*] Neque enim vestigium tunc Monachi erat: sed omnia ad seculares loquebatur tunc B. Paulus: [*Si* a *quis*, inquit, *qui frater nominatur, fuerit, fornicator, aut avarus, aut ebriosus, cum hujusmodi nec cibum sumere.*] Cùm autem de Græcis ageret, non ita, sed *b*: [*Si quis vocat vos infidelium*] Græcos significans [*& vultis ire omne quod vobis apponitur, manducate.*] [*Si quis*, inquit, *qui frater nominatur, sit ebriosus.*] Papæ quanta diligentia! Nos autem non solum non fugimus ebriosos, sed etiam abimus ad eos, unà sumpturi quæ ab ipsis.

Evidenter itaque ex præmissis apparet, quòd eorum communionem vitare cogimur, qui sententiâ notati non sunt. Sed ipsius sententia notatio multipliciter intelligitur. ¶ *Aliquando enim arcetur quis à limitibus Ecclesiæ, & à communione corporis & sanguinis Christi, vel teste conscientiâ, juxta illud Apostoli* c: [Probet se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: quia qui indigne manducat & bibit, judicium sibi manducat & bibit.] *Item illud Prosperi:* [Facilius sibi Deum placabunt. &c.] *require infrà causâ XXXIII.* Maleficiis impeditus. *quæst.1. de pœnitentiâ. Vel sententiâ Ecclesiasticâ: sicut pœnitentes, quibus tempore præfinito beneficium reconciliationis impenditur. Hæc sententia excommunicatio vocatur: quia à communione corporis & sanguinis Christi notatum prohibet: sicut & Adam ab esu ligni vitæ excommunicatus est, Domino dicente* d: [Videte, ne fortè sumatis de ligno vitæ.] *Quâ sententiâ non separatur quis à consortio fidelium. Est & alia sententia, quæ anathema vocatur: quâ quisque separatur à consortio fidelium, de qua suprà* e: [Cum excommunicatis nolite communicare.] ¶ *Hanc distinctionem licet cuique advertere ex auctoritate Joannis Papæ:* [Engeltrudam *f* uxorem Bosonis, &c.] *require suprà in causâ:* [Quidam Episcopus a propria sede dejectus.] *Item ex auctoritate ejusdem:* [Si quis domum *g* Dei violaverit, &c.] *require infrà in causâ XVII:* [Quidam Presbyter infirmitate gravatus.] ¶ *Item ex auctoritate Sylvestri Papæ:* [Præsenti *h* decreto censemus, &c.] *require suprà in causâ:* [In infamia cujusdam Episcopi.] *Juxta igitur hanc distinctionem intelligenda est illa auctoritas Innocentii Papæ II.* i: [Si quis suadente diabolo, &c.] *ut infrà in causâ:* [Quidam Presbyter.] *ut juxta etymologiam vocabuli, anathemati, id est, separationi subjaceat, qui in ædificium illud incæderat, quo à corpore & sanguine Christi, ab ingressu Ecclesiæ se alienum facit: quo impias manus in Clericum injicere ausus fuerit: qui etiam à nullo Episcoporum absolvi, id est, more pœnitentium reconciliari poterit, nisi primùm Apostolico consilio se repræsentare curaverit.* ¶ *Illud autem Petri de Clemente* k: [Si inimicus est iste Clemens, &c.] *de sententia notatis intelligendum est, sicut & illud Urbani:* [Quibus Episcopi non communicant, &c.] *ut infrà in eadem causâ. Cæterum falsum esset illud Vasensis* 1 *Concilii secundi:* [Si tantùm Episcopus alieni sceleris se conscium novit.] *Item, & illud* m: [Placuit, ut si quando Episcopus, &c.] *require suprà in causâ:* [Duos fornicatores, & infamiâ notati.]

C. XXV. ¶ *Communicare non licet iis, qui excommunicatis communicant.*

Item Gregorius *Clero, & populo Salonitano.* 1

1 ¶ Salonitano.] *In regesto B. Gregorii lib.5. c.148. leguntur hæc verba in epist.48. scripta Clero, nobilibus, ac populo Jadertæ consistentibus, al.* Jadertino.

Rogo, hortor, & moneo, ut à prohibitæ vos communionis consortio per omnia suspendatis: ne cui-

a *Hieron. in Amos Prophetam, cap.5. circa medium.* b *Matt. c.7.* c *Hier.15.* d *Psal 49.* e *1. Corinth.5.* f *1. Cor.10.* g *al. diligentia,* ἀκρίβειαν. h *in Veronensi est* ὡσὶς. i *1. Corinth.5.*

a *Ibid.* b *1. Cor.10.* c *1. Cor.11.* d *Gen.3.* e *supr. eâd. multis capitib. habetur sententia.* f *3.q.4 c.fin.* g *17.q.4 quisquis.* h *idem, si quis domum.* i *5.q.2 c.2.* k *supr. eâd.* l *6.q.2. c.2.* m *ibid. c.3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam Sacerdoti, suprascripto Maximo communicanti, contra animam suam quisquam vestrûm communicare præsumat.

C. XXVI. ¶ *Nullus Clericorum, vel Laicorum ad damna excommunicati accedat.*

Item ex Concilio Toletano I. *c. 15.*

VI. SI *a* quis Laicus abstinetur, ad hunc, vel ad domum ejus, vel Clericorum, vel religiosorum nullus accedat. Similiter & Clericus si abstinetur, à Clericis devitetur. Si quis cum illo colloqui, aut convivari fuerit deprehensus, etiam ipse abstineatur. Sed hoc pertineat ad eos Clericos, qui ejusdem Episcopi sunt, & ad omnes, qui commoniti fuerint de eo, qui abstinetur, sive Laico quoliber, sive Clerico.

3 pars. *Sed hoc specialiter in his, qui excommunicatu nominatim communicant. Unde Urbanus :* [Sanè quod super Richardo, &c.] *infrà* b *in causa :* [Quidam Episcopus in hæresim lapsus.] *Item Nicolaus Papa in cap.* [Excellentissimus Rex Carolus, &c.] *infrà circa finem hujus causæ.*

C. XXVII. ¶ *Sententia pastoris timenda est, licèt injustè liget.*

Item Urbanus *omnibus Episcopis, c. 5.*

QUibus *c* Episcopi non communicant, non communicetis : & quos ejecerint, non recipiatis. Valdè enim est timenda sententia Episcopi, licèt injustè liget.

C. XXVIII. ¶ *Excommunicationis contrahit pœnam, qui excommunicatis communicat.*

Item ex octava Synodo.

VII. SI quis *d* frater aut palàm, aut absconsè cum excommunicato fuerit locutus, aut junctus communione, statim cum eo excommunicationis contrahat pœnam.

¶ *Canon hic neque habetur in octava Synodo, quæ habita fuit tempore Nicolai primi, neque in alia, quæ & ipsa nominatur octava sub Joanne octavo celebrata, quæ in Bibliotheca Vaticana servantur. Multa verò, quæ à Gratiano ex octava Synodo citantur, in regulis Basilii, Isidori, & aliis scriptis ad Monachos pertinentibus inventa sunt. Hoc quidem suprà ead.* cum excommunicato; *fuit tributum Isidoro, quemadmodum etiam à Burchardo, & Ivone. Sed Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti, cap. 26. cùm ante egisset de Monacho, à suo proposito excommunicato, hæc scribit valdè similia :* Hinc quidam magister Monachorum ait : [Si quis verò frater, aut palàm, aut absconsè cum eo fuerit locutus, aut conjunctus, communem cum eo excommunicationis contrahat pœnam.] *quæ lectio convenit cum lectione Burchardi & Ivonis.*

C. XXIX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi II. *cap. 7.*

QUi *e* merito facinorum suorum ab Ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo Episcopo, aut Presbytero, vel Clerico fuerint in communione susceptì, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugiens 1 sui Episcopi regulare judicium.

1 ¶ Refugiens] *In Concilio, cum multis impressis & manuscriptis codicibus collato, legitur,* refugientes : *apud Burchardum verò & Ivonem,* refugientibus, *quod convenit cum canone Græco, qui est nonus : omnia verò hæc verba,* refugientes sui Episcopi regulare judicium, *in recentioribus Conciliorum editionibus non sunt hoc loco, sed post vers.* susceptì. *A Sorbonicis autem codice Regio catholicis omnino absunt.*

C. XXX. ¶ *Qui sententiam Episcopi putat esse injustam, recurrat ad Synodum.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *cap. 66.*

CLericus, qui Episcopi circa se districtionem injustam putat, recurrat ad Synodum.

C. XXXI. ¶ *Vincula Ecclesiastica non sunt contemnenda.*

Item Joannes Chrysostomus, *homil. 4. ad c. 2. epist. ad Hebræos.*

I. NEmo *a* contemnat vincula Ecclesiastica. Non enim homo est, qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris.

C. XXXII. ¶ *Satanæ traditur, qui ab Ecclesia excommunicatur.*

Item Augustinus *de verbis Apostoli, sermone 68.*

OMnis *b* Christianus, dilectissimi, qui à Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur *c* : quomodo ? scilicet, quia extra Ecclesiam Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus : ac per hoc quasi Diabolo traditur, qui ab Ecclesiastica communione removetur. Undè illos, quos tunc Apostolus Satanæ esse traditos prædicat, excommunicatos à se esse demonstrat.

¶ *Sic etiam citat Ivo p. 14. c. 50. sed p. 2. c. 94. conjunctè cum multis aliis verbis videtur citare ex libris de unico Baptismo.*

C. XXXIII. ¶ *De eodem.*

Idem *tractatu 27. ad cap. 6. Joannis.*

NIhil sic debet formidare Christianus, quàm separari à corpore Christi. Si enim separatur à corpore Christi, non est membrum ejus. Si non est membrum ejus, non vegetatur spiritu ejus. *Quisquis autem,* inquit Apostolus *d, spiritum Christi non habet, hic non est ejus.*

Item Hieronymus 1 : [Quorum *e* remiseritis peccata, &c.] *id est, quibus Ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis janua regni cœlestis clausa erat.*

1 ¶ Hieronymus :] *Hæc non sunt inventa apud B. Hieronymum, sed in epist. 2. Eutychiam, quem citat Ivo.*

C. XXXIV. ¶ *Vicim Episcopi audiant eos, qui de judiciis Episcoporum suorum querunturs.*

Item ex Concilio Milevitano *f, cap. 22.*

PResbyteri *g*, Diaconi, vel cæteri inferiores Clerici, in causis, quas habuerint, si de judiciis Episcoporum suorum quæsti fuerint, vicini Episcopi eos audiant, & inter eos, quicquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum. Quòd si & ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africana Concilia, vel ad Primates provinciarum suarum. Ad transmarina autem, qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communione suscipiatur.

¶ *Huic capiti in vulgatis codicibus præpositum erat nomen Palea : sed in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus habetur. Citatur autem suprà, 2. q. 6. c.* placuit.

C. XXXV. ¶ *Injusta Episcoporum damnatio irrita esse censetur.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 28.*

IRritam *h* esse injustam *i* Episcoporum damnationem, & idcirco à Synodo retractandam.

C. XXXVI. ¶ *Qui causa sua adesse, & innocentiam suam asserere voluerit, intra annum excommunicationis hoc faciat.*

Item ex Concilio Carthag. V. *k c. 12.*

RUrsus *l* constitutum est, ut quoties Clericis convictis vel i confessis in aliquo crimine, vel propter eorum, quorum verecundiæ parcitur, vel propter Ecclesiæ opprobrium, aut insolentem insultationem Hæreticorum, atque Gentilium, si fortè causæ suæ adesse voluerint, & innocentiam suam asserere, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si vero intra annum causam suam purgare contempserint, nulla eorum vox posteà penitùs audiatur.

1 ¶ Vel] *In omnibus locis indicatis legitur, &. Sed manuscripta Gratiani exemplaria concordant cum vulgatis. In aliquibus tamen est,* convicti Clerici, vel confessi. *Apud Ivonem verò legitur :* ut aliquoties Clerici convicti, & confessi, & *vocem* aliquoties, *habet etiam Burchardus.*

C. XXXVII. ¶ *Audientiam sibi negat, qui excommunicationis causam agere intra annum differt.* a

Item Gelasius.

QUicunque *b* intra anni spatium civiliter, sive publicè causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi aditum audientiæ clausisse videantur. Quod si obstinato animo sine communione defuncti fuerint, nos eorum causam, juxta beati Leonis *c* prædecessoris nostri sententiam, divino judicio reservantes, quibus vivis non communicavimus *d*, nec mortuis communicare debemus.

C. XXXVIII. PALEA.

QUi *e* verò excommunicato scienter communicaverit, & amodò saltem in domo simul oraverit, atque latebras *f*, quò minùs ad satisfactionem perducatur, præbuerit, donec ab excommunicatore pœnitentiam accipiat, corporis & sanguinis Domini communione privatum se esse cognoscat.

C. XXXIX. ¶ *Tardiùs recipiatur ad veniam, qui Sacerdote jubente de Ecclesia exire contemnit.*

Item ex Concilio Hilerdensi, *c. 10.*

QUi jubente Sacerdote pro qualicunque culpa ab Ecclesia exire contempserit, pro noxa contumaciæ *g* tardiùs recipiatur ad veniam.

Sed quæritur, si ante damnati absolutionem Episcopum mori contigerit, utrum damnatus postea valeat absolvi ?

C. XL. ¶ *A successore solvatur, qui post mortem Episcopi remaneat ligatus.*

De his ita statutum est in Concilio Epaunensi, *cap. 28.*

II. SI *h* Episcopus ante damnati absolutionem obitu rapiatur, correctum aut pœnitentem successori licebit absolvere.

Præmissis auctoritatibus, quibus injusta sententia usque ad examinationem utriusque partis parere jubemur, ita respondetur : Gregorius non dicit sententiam injustè latam esse servandam, sed timendam, sicut & Urbanus. Timenda est ergò, id est, non ex superbia contemnenda. Reliqua verò auctoritates excommunicatis loquuntur, qui vel vocati ad Synodum venire contempserunt, vel callidit atibus adversantium occurrere nescientes, injustam sententiam à judice reportaverint, vel qui neglectu suæ vitæ sinistram de se opinionem nasci permittentes, sententiam in se exceperunt. Hos siquidem solos excommunicationis sententiâ ferire licet.

C. XLI. ¶ *Quibus culpis exigentibus aliquis sit communione privandus.*

Unde in Meldensi Concilio, *cap. 56.* a.

II. NEmo *b* Episcoporum quemlibet sine certa & manifesta peccati causa communione privet Ecclesiasticâ. Sub anathemate 1 autem sine conscientia Archiepiscopi, aut Coëpiscoporum nullum præsumat ponere, nisi unde canonica docet auctoritas : quia anathema est æternæ mortis damnatio, & non nisi pro morali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi.

1 ¶ Sub anathemate] *In Concilio Meldensi, & adjectis capitularibus Caroli filii Ludovici legitur :* Anathema autem sine consensu Archiepiscopi, aut Coëpiscoporum, prælatâ etiam Evangelicâ admonitione, nulli imponat. *Cæteri autem collectores parum à Gratiano discrepant.*

C. XLII. ¶ *Pro paucis, & levibus causis nullus communione privetur.*

Item ex Concilio Arvernensi.

NUllus Sacerdotum quenquam rectæ fidei hominem pro parvis & levibus causis à communione suspendat : præter eas culpas, pro quibus antiqui patres arceri ab Ecclesia jusserunt committentes.

¶ *In Concilio Arvernensi, quod extat, non habetur, sed in Aurelianensi IV. c. 2. & in Vormaciensi, c. 13.*

C. XLIII. ¶ *Pro his tribus criminibus quilibet communione privetur.*

Item ex Concilio Triburiensi.

CErtum *c* est *d*, pro his tribus criminibus aliquem excommunicari debere : cùm ad Synodum canonicè vocatus venire contemnit : aut si postquam illuc venerit, Sacerdotalibus respuit obedire præceptis : aut si ante finitam causæ suæ examinationem à Synodo *e* præsumit.

4 pars. *De his, inquam, & hujusmodi, præmissa auctoritates loquuntur, non de injustè suspensis. Quod autem injustæ sententia parendum non sit, multis auctoritatibus probatur. Quarum prima est illa* Hieronymi *f, super Matthæum libro 3.*

C. XLIV. ¶ *Sententia Pastoris reum, vel innocentem non constituit, vel facit.*

QUomodo *g* Sacerdos mundum leprosum non facit, sic Episcopus, vel Presbyter, non alligat eos, qui insontes sunt, nec solvit noxios : sed pro officio suo cùm peccatorum varietates audierit, scit, qui ligandus sit, qui solvendus.

¶ *Variè hic locus legitur apud collectores. Apud B. Hieronymum sic habet :* Legimus in Levitico de leprosis, ubi jubentur, ut ostendant se Sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à Sacerdote immundi fiant : non quo Sacerdotes leprosos faciant, & immundos, sed quò habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere, qui mundus, quivè immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum Sacerdos mundum vel immundum facit, sic & hic alligat, vel solvit Episcopus & Presbyter, non eos, qui insontes sunt, vel noxii, sed pro officio suo, cùm qui insontes sunt, vel noxii, sed pro officio suo, cùm peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quivè solvendus.

C. XLV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Augustinus *super Matthæum.*]

RIdiculum est, ut eum mundum esse dicamus, qui vinculis peccatorum suorum ligatus est, propter hoc solum, quòd Episcopus dicitur habere hujusmodi potestatem, ut soluti ab eo, soluti sint in cœlo, & ligati in

a *Ivo p. 14. cap. 30.* b *24. q. 2.* c *Polyc. l. 6. tit. 1. Ans. l. 6. c. 145. & l. 12. c. 25. Burchard. l. 11. c. 1. Ivo p. 14. c. 74.* d *Supr. ead. cum excommunicato. Burch. l. 11. c. 32. Ivo part. 14. c. 96.* e *Polyc. l. 7. tit. 1. Burch. lib. 11. c. 44. Ivo p. 14. c. 22. & 107. Pann. l. 5. c. 98.*

a *Ivo p. 14. c. 48. Pann. l. 5. c. 88.* b *Ivo p. 2. c. 94. & p. 14. c. 59.* c *al. traduitur. 1. Tim. 1. 1. Cor. 5.* d *Rom. 8.* e *Matt. c. 16. Ivo p. 14. c. 53.* f *Et Afric. c. 92.* g *2. q. 6. placuit, ut Presbyteri.* h *3. q. 6. Irritam ex Felice.* i *al. & injustam.* k *& in Afric. c. 46. & Vormac. c. 71.* l *Polyc. l. 7. tit. 1. Burch. l. 2. c. 182. Ivo p. 6. c. 232.*

a *al. dissimulat.* b *Polyc. ibid. Ans. l. 2. c. 24. Burchard. l. 11. c. 47. Ivo p. 14. c. 111. Pann. l. 5. c. 130.* c *24. quæst. 2. c. 1.* d *al. mortuis communicare non possumus.* e *Polyc. ibid. Anselm. ibid. Burch. l. 11. c. 48. Ivo p. 14. cap. 112. Ex ejusdem Gelasii decretis.* f *al. latebras defensionis.* g *al. contumelia.* h *Burchard. l. 11. c. 50. Ivo p. 14. c. 114. Pann. l. 5. c. 121.*

a *Et in adjectis capitularibus Caroli filii Ludovici.* b *Burch. l. 11. c. 10. Ivo p. 14. c. 80. Pann. l. 5. c. 93.* c *al. Decretum.* d *Polyc. l. 7. tit. 1. Burch. l. 11. c. 74. Ivo p. 14. c. 122. Pann. l. 5. c. 112.* e *al. profugus abire.* f *In comment. ad c. 16.* g *Polyc. l. 7. tit. 3. Ans. l. 7. c. 130. Ivo p. 14. c. 7. Pann. l. 5. c. 86.*

terris, ligati sint in cœlo. Sit ergò irreprehensibilis, qui alterum ligat, aut solvit.

C. XLVI. ¶ *Non est petenda salutie, cùm iniquè fertur sententia.*

Item Gelasius Papa *Episcopis Orientalibus* a, *de damnatione* 1 *Dioscori.*

CUi *b* est illata sententia, deponat errorem, & vacua est: sed si injusta est, tantò eam curare non debet, quantò apud Deum & Ecclesiam ejus neminem potest iniqua gravare sententia. Ita ergò eâ se non absolvi dederet, quâ se nullatenùs perspicit obligatum.

1 ¶ Damnatione Dioscori.] *Sic etiam in manuscriptis. Apud Ivonem est*, de communione Achatii vitanda. *Et Dioscorus quidem in Chalcedonensi Synodo, & à sancto Leone I. damnatus est: Achatius autem à Felice III. & Gelasio ipso.*

C. XLVII. ¶ *Deus non nocet, nec nocere aliquem patitur injustè.*

Item Augustinus *de summo bono.* c

SEcundùm *d* Catholicam fidem, & sanam doctrinam, & intelligentibus perspicuam veritatem, nec naturæ Dei nocere potest quisquam, nec natura Dei nocere injustè cuiquam, vel nocere injustè *e* patitur quemquam. *Qui enim nocet*, (ait Apostolus *f*) *recipiat illud quod nocuit.*

C. XLVIII. ¶ *Injusta vincula dirumpit Justitia.*

Idem *sermone* 16. *de verbis Domini.*

COepisti *g* habere fratrem tuum tanquam Publicanum: ligas illum in terra, sed ut justè alliges, vide. Nam injusta vincula dirumpit justitia. Cùm autem 1 correxeris, & concordaveris cum fratre tuo, solvisti illum in terra: cùm solveris in terra, solutus erit & in cœlo.

1 ¶ Cùm autem] *Emendatus & locupletatus est hic locus ex originali, Ivone & Pannormia.*

C. XLIX. ¶ *Temeritas judicandi non ei, qui judicatur, sed judici nocet.*

Idem *de sermone Domini in monte, lib.* 2. *c.* 29.

TEmerarium *h* judicium plerunque nihil nocet ei, de quo temerè judicatur. Ei autem, qui temerè judicat, ipsa temeritas necesse est ut noceat.

C. L. *Non obest homini injusta sententia.*

Idem *ad Clerum Hipponensem, epist.* 137.

QUi *i* obest homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro vivorum non eum delet iniqua conscientia?

C. LI. ¶ *De eodem.*

Item *in libro contra Secundinum Manichæum, cap.* 1,

SEnti *k* de Augustino quicquid libet: sola me in oculis Dei conscientia non accuset.

C. LII. ¶ *Quos conscientia justificat, aliorum maledicta non timeant.*

Item Gregorius *Constantino Mediolanensi Episcopo, lib.* 6. *epist.* 14. *seu cap.* 178.

IN *l* cunctis, quæ in hac vita adversa proveniunt, sola est, sicut nostis, omnipotentis Dei districtio pensanda, atque ad cor semper proprium recurrendum, ut nullius nos ibi lingua implicet, ubi conscientia non accusat. Quem enim conscientia defendit, & inter accusationes liber est: & liber, vel sine accusatione esse non potest, si sola, quæ interiùs addicit *m*, conscientia accuset. De vestra igitur sanctitate absit à Christianorum judicio, ea, quæ maledicorum hominum rumoribus conficta credimus, in qualicunque modulo suspicionis adduci: quia ex sacri eloquii testimonio tenemus, ut majora mala 1, cùm forsitan dicuntur, nisi probata, credi non debeant, sed probata citiùs ulciscì. *& infrà.* ¶ Hæc igitur dixi, ut nimiæ esse levitatis oftenderem, si quis mala gravia credere studeat, quæ probari non possunt. Unde sanctitas vestra debet mentem suam à maledicorum hominum rumoribus, atque obtrectatione disjungere, & sola, quæ æternæ vitæ sunt, atque ad utilitatem subditorum proficiunt, cogitare.

1 ¶ Majora mala,] *Sic emendatum est ex originali & Nicolao: & sæpè in hac epistola repetitur*, mala gravia. *Anteà legebatur*, mala majorum.

C. LIII. ¶ *Fruſtrà damnatur ab homine, quem Deus justificat.*

Item Augustinus *in Psal.* 36. *concione* 3. *ad vers.* [Nec damnabit eum.]

ET *a* si ad tempus 1 damnaris ab homine, & si dixit sententiam Proconsul in Cyprianum, alia est sella terrena, aliud tribunal cœlorum. Ab inferiore accepit sententiam, à superiore coronam.

1 ¶ Et si ad tempus] *Apud B. Augustinum de divino judicio agentem, sic legitur:* Quando ergò ventum fuerit ad illud judicium, non eum damnabit: & si ad tempus videtur damnari ab homine, & si dixit sententiam, &c.

C. LIV.

Idem *in Psal.* 37. *ad vers.* [Quoniam in te speravi.]

CUstodi *b* intùs innocentiam tuam, ubi nemo opprimit causam tuam. Prævalebit *c* in te falsum testimonium, sed apud homines. Nunquid apud Deum valebit, ubi causa tua dicenda est? Quando Deus judex erit, alius testis, quàm conscientia tua non erit. Inter justum judicem, & conscientiam tuam noli timere, nisi causam tuam.

C. LV. ¶ *Non hominum linguas, sed conscientias curare debemus.*

Item Gregoris Papa *Palladio Presbytero, lib.* 8. *epist.* 45. d

INter verba laudantium, sive vituperantium, ad mentem semper recurrendum est: & si in ea non invenitur bonum, quod de nobis *e* dicitur, magnam tristitiam generare debet: & rursum si in ea non invenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam prosilire. Quid enim, si homines *f* laudent, & conscientia nos accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia liberos nos esse demonstret? Habemus Paulum dicentem *g*: [*Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.*] Job *h* quoque dicit: [*Ecce in cœlo testis meus.*] Si ergò est nobis testis in cœlo, testis in corde, dimittamus stultos foris loqui, quod volunt. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi quòd in pulverem sufflant, atque in oculos suos terram excitant, ut unde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant? Vocandi tamen etiam sunt ipsi, & tranquillè admonendi, eisque satisfieri modis omnibus debet, scientes, quid de Judæis veritas dicit *i*: [*Ne forte scandalizemus eos.*] Si autem satisfieri sibi ex veritate noluerint, habes consolationem, quam in sancto Evangelio conspicias. Cùm enim Domino dictum fuisset: [*Scis* k, *quia Pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt?*] respondit *l*: [*Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum.*] Paulus quoque Apostolus admonet, dicens *m*: [*Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.*] Dicturus quippe [*cum omnibus pacem habentes,*] quia hoc difficile esse prospexit, præmisit, [*si fieri potest.*] Sed tamen adjunxit, quòd possit fieri, cùm dixit, [*quod ex vobis est:*] quia si nos in mente charitatem erga obedientes servare cupimus, etsi illi nobiscum pacem non habent, nos tamen cum illis sine dubio habemus.

1 ¶ Quid enim] *Addita sunt nonnulla ex epistola B. Gregorii, & partim etiam Sixti III. in qua idem ferè repetitur.*

Hoc inter eos observandum est, qui parati sunt suspicari, quod non vident, parati semper reprehendere, nunquam imitari. Apud alios autem conscientia est necessaria nobis, fama illis.

C. LVI. ¶ *Conscientia nobis, & fama proximis est necessaria.*

Unde Augustinus *lib. de bono viduit. cap.* 22.

NOn *a* sunt audiendi, sive viri sancti, sive fœminæ, quando reprehensa in aliquo negligentia sua, per quam sit, ut in malam veniant suspicionem, unde suam vitam longè abesse sciunt, dicunt sibi coram Deo sufficere conscientiam, existimationem hominum non solùm impudenter, verùm etiam crudeliter contemnentes, cùm occidant *b* animas aliorum, sive blasphemantium viam Dei (quibus secundùm suam suspicionem, quasi turpis, quæ casta est, displicet vita Sanctorum:) sive etiam cum excusatione imitantium, non quod vident, sed quod putant. Proinde quisquis à criminibus flagitiorum atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit: quisquis autem etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.

C. LVII. ¶ *Apud Deum maledicitur, qui moribus dissonam profert sententiam.*

Item Hieronymus *super* c *epist. Pauli ad Philemonem.*

VIII. SI *d* quis dixerit justum injustum, & injustum justum, abominabilis uterque apud Deum est. Similiter, qui sanctum dicit esse non sanctum, & rursum non sanctum asserit sanctum, abominabilis apud Deum est.

C. LVIII. ¶ *Christum violat, qui sanctum non sanctum, vel non sanctum sanctum esse crediderit.*

Idem *ibidem paulò superiùs.*

IX. SI quis hominem, qui sanctus non est, sanctum esse crediderit, & Dei eum junxerit societati, Christum violat, cujus corporis omnes membra sumus & ſ. ¶ Omnes credentes, secundùm Apostolum *e*, Christi corpus efficiuntur. Qui in Christi corpore errat & labitur, asserens membrum ejus vel sanctum esse, cùm non sit, vel non sanctum esse, cùm sit, vide, quali crimini obnoxius fiat: [*Væ* (ait Esaias *f*) *qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.*] Dulce puto esse sanctimoniam: amarum, quod sanctimoniæ contrarium est.

C. LIX. ¶ *Æternum væ maledictionis inveniet, qui bonos malos, & malos bonos dixerit.*

Item Esaias, *cap.* 2.

VÆ *g*, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. *& paulò superiùs.* ¶ Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam: & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino: & descenderunt fortes ejus, & populus ejus, & sublimes, gloriosique ejus ad eum: & incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium de primentur: & exaltabitur Dominus exercituum in judicio, & Deus sanctus sanctificabitur in justitia.

C. LX. ¶ *Ligandi, solvendiq; potestate se privat, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subjectorum moribus exercet.*

Item Gregorius *homil.* 26. *in Evang.*

IPse *a* ligandi atque solvendi potestate se privat, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subjectorum moribus exercet.

C. LXI. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

JUdicare *b* de subditis digne nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia, vel gratiam sequuntur.

C. LXII. ¶ *Non est vera præsidentis absolutio, nisi sequens arbitrium interni* c *judicis.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

TUnc vera est absolutio præsidentis, cùm interni *d* sequitur arbitrium judicis. Quod benè quatriduani mortui resuscitatio illa significat: quæ videlicet demonstrat, quia priùs mortuum Dominus suscitavit, & vivificavit, dicens *e*: [*Lazare, veni foras,*] & postmodùm is qui vivens fuerat, egressus, à discipulis est solutus, sicut scriptum est.

C. LXIII. ¶ *Privilegio meretur exui, qui eodem abutitur.*

Idem *in Regesto* f

PRivilegium *g* omninò meretur amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate.

¶ *In regesto B. Gregorii, ex quo citatur, non est inventum. Habetur autem in epist.* 2. *Simplicii Papæ, cui etiam Nicolaus I. in epist. ad Hincmarum, cujus initium est*, Epistolam beatitudinis tuæ. *& Burchardus, & Ivo, & aliquot vetusta Gratiani exemplaria tribuunt: supra etiam distinct.* 74. *c.* ubi. §. nam privilegium. *citatur ex eodem Simplicio. Simile est, quod B. Augustinus sermone de tempore* 247. *scribit:* Judicio enim legum, jure ab obtenta dignitate dejicitur, qui privilegio sibi concesso abutitur.

C. LXIV. ¶ *Is, in quem canonica non fertur sententia, pœnam non debet ferre canonicam.*

Item Gregorius *Antonino Subdiacono, lib.* 2. *indict.* 11. *epist.* 9.

NOn debet is pœnam sustinere canonicam, in cujus damnatione non est canonica prolata sententia.

Ex his datur intelligi, quòd injusta sententia nullum alligat apud Deum, nec apud Ecclesiam ejus aliquis gravatur iniquâ sententiâ, sicut ex h *Gelasii capite habetur. Non ergò ab ejus communione abstinendum est, nec ei ab officio cessandum, in quem cognoscitur iniqua prolata sententia. Cur ergò capitula Carthaginenſis, & Africani, atque aliorum Conciliorum, prohibent injustè damnatum in communione recipi, ante* i *judicii examinationem? Cur & illud* in Concilio Maguntinensi *statutum est?* k

C. LXV. ¶ *Qui damnatur à Synodo, quomodo in secunda innocens reperatur.*

EPiscopus *l*, Presbyter, aut Diaconus à gradu suo injustè dejectus, si in secunda Synodo innocens reperiatur *m*, non potest esse, quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari de manibus Episcoporum: si Episco-

a *Sententia habetur aliqua ex parte in tomo Gelasii de anathematis vinculo.* b *Ivo part.* 14. *c.* 8. c *l.* 3. *de natura boni, c.* 39. d *Ivo p.* 14. *c.* 9. e *impunè*] *vera lectio.* f *Coloss.* 3. g *Ivo p.* 14. *c.* 5. *Pann. l.* 5. *c.* 83. h *Ivo p.* 14. *c.* 10. i *Polyc. l.* 7. *tit.* 1. *Ivo p.* 14. *c.* 11. k *Ivo p.* 14. *c.* 12. l *Nicolaus epist.* 2. *ad Michaelem Imper.* m *al. audit.*

a *Ivo p.* 14. *c.* 13. b *Ivo p.* 14. *c.* 14. c *al. prævaluit.* d *Et in epistola Sixti III.* e *al. vobis.* f *al. omnes.* g 2. *Corinth.* 1. h *Job.* 16. i *Matth.* 17. k *Matth.* 17. l *Matth.* 6. 15. m *Rom.* 12.

a *Infrà eod. plerunque. Polyc. lib.* 7. *tit.* 1. *Ivo p.* 14. *cap.* 3. *Pann. lib.* 5. *cap.* 79. b *Ivo ibidem. Pann. lib.* 5. *cap.* 80. c *al. aterni.* d *aterni*] *orig. infr. eâd plerunque. Ivo ibidem. Pann. l.* 5. *c.* 81. e *Joann.* 11. f *Simplicius Papa epist.* 2. g *Anſl.* 4. *c.* 3. *Burch. lib.* 1. *c.* 29. *Ivo p.* 5. *c.* 140. h *Supra eâd. cui est.* i *Supra eâd. si Episcopus. & c. Placuit.* k *In Toletano IV. cap.* 27. l *Burch. lib.* 2. *cap.* 92. *Anſelm. lib.* 8. *cap.* 27. *Polyc. lib.* 2. *tit.* 36. *Ivo p.* 5. *cap.* 367. *& part.* 6. *c.* 237. *Pannorm. lib.* 3. *cap.* 80. m *inveniatur.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

pus est, orarium, annulum & baculum : si Presbyter, orarium & planetam : si Diaconus, orarium & albam : si Subdiaconus, patenam & calicem. Sic & reliqui gradus in reparatione sua recipiant ea, quæ, cùm ordinarentur, perceperant.

¶ *Hoc habetur in Concilio Toletano IV. c.27. ex quo citant Ivo p.5.c.367. & Polycarpus l.2.tit.36. Idem tamen Ivo part.6. c.237. & Burchardus tribuunt Concilio Maguntino : auctor autem Pannormiæ, & Maguntino, & Toletano.*

5 pars. *Si ergò injustè dejecti, nec etiam per Episcopos reparari possunt, nisi de manibus eorum recipiant, quæ amiserant : quomodo suâ auctoritate cuiq; licet injustè ligatis communicare, & eis, non petitâ absolutione, sua celebrare officia, sicut Gelasius videtur sentire? Ad hoc respondendum est, quòd sententia aliquando est injusta ex animo proferentis, justa verò ex ordine & causa : aliquando est justa ex animo & causa, sed non ex ordine : aliquando est justa ex animo & ordine, sed non ex causa. Cùm autem ex causa injusta fuerit, aliquando nullum in eo omninò, qui accusatur, delictum est, quod sit damnatione dignum : aliquando non est in eo illud, supra quod fertur sententia : sed ex alio notandus est. Ex animo est injusta, cùm aliquis servatâ integritate judiciarii ordinis in adulterum, vel in quemlibet criminosum, non amore justitiæ, sed livore odii, vel pretio, aut favore adversariorum inductus sententiam profert. Unde Beda super epistolam Jacobi ait :* ¶ Ira *a* enim viri justitiam Dei non operatur :] *quia qui iratus in aliquem sententiam profert, etsi ille quantum ad se, justam reportet sententiam, ipse tamen, qui non amore justitiæ, sed livore odii in eum sententiam dedit, justitiam Dei, in quem perturbatio non cadit, non imitatur.*

C. LXVI. ¶ *Sententia justitia non est pro præmio ferenda.*

Item Gregorius. *b*

Qui *c* rectè judicat, & præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat : quia justitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. Bonis malè utuntur, qui justè pro temporali lucro judicant. Tales quippe ad veritatem non justitiæ defensio, sed amor præmii *d* provocat : quibus si spes nummi subtrahitur, confestim à justitiæ defensione recedunt. Acceptio nummorum *e* prævaricatio veritatis est. Unde & pro justo dicitur : [*Qui excutit manus suas ab omni munere, in excelsis habitabit.*]

¶ *Apud B. Gregorium non est inventum : sed apud Isidorum lib.3. de summ. bon. cap.58. quem citant Burchardus & Beda in scintillis.*

C. LXVII. ¶ *In Præpositorum operibus sibi totum ratio vendicet.*

Item Gregorius *lib.8. epist.12. ad Guidiscalcum.*

Illa *f* Præpositorum solicitudo utilis est, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. Restringenda sub ratione potestas est, nec quicquam agendum, priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore justum omne *g* putat, quod fecerit.

C. LXVIII. ¶ *Graviter delinquit, qui ex ira sententiam profert.*

Item Ambrosius *libro de sancto Josepho, c.13.*

Ira sæpè etiam innocentes in crimen adducit : quia dum justo ampliùs irascimur, & volumus alienum coercere peccatum, graviora peccata committimus. Ideò Apostolus *h* ait : [*Non vos ipsos vendicantes, charissimi : sed date locum iræ*;] hoc est, declinemus eam, ne nos illa corripiat. Unde Dominus *i* Jesus dimittens ad evangelizandum discipulos, misit eos sine auro, sine argento, sine pecunia, sine virga ; id est, ut & incentiva litis, & instrumenta eriperet ultionis.

C. LXIX. ¶ *Ratio debet corrigere, quod furore promulgatum est.*

Item ex lib.11. Ecclesiast. historiæ Rufini, *c.13.*

Cum apud Thessalonicam, seditione exortâ, quidam vir ex militaribus impetu fuisset populi furentis extinctus, Theodosius repentini nuntii atrocitate succensus, ad ludos Circenses invitari populum, eique ex improviso circumfundi milites, atque obtruncari passim, ut quisque occurrisset, gladio jubet, & vindictam dari, non crimini, sed furori : ob hoc, cùm à Sacerdotibus Italiæ argueretur, agnovit delictum, culpamque cum lachrymis professus, publicam pœnitentiam in conspectu totius Ecclesiæ egit *a*, & in hoc sibi tempus adscriptum, absque Regali fastigio patienter implevit. Lege sanxit in posterum, ut sententiæ Principum super animadversione prolatæ, in diem vigesimum ab executoribus differrentur, quò locus misericordiæ, vel, si res tulisset, pœnitentiæ non periret.

C. LXX. ¶ *In dictandis sententiis rectores nullo furore ducantur.*

Item ex b *dictis* Gregorii.

Summoperè *c* præcavere debent rectores Ecclesiarum & qui publica judicia exercent, ut in dictandis sententiis nullatenus levitate, aut furore ducti sint præcipites ; sed causis priùs diligenter ventilatis, cùm res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit, tunc divina & humana lex resolvatur *d*, & tunc secundùm quod ibi constitutum est, remotâ personarum acceptione, definitiva proferatur sententia. Hinc est, quòd Moyses *e* querelas populi semper ad Dominum tabernaculum ingressus referebat, & juxta quod Dominus imperabat, judicia proponebat : nimirùm nos instruens, ut non ex corde nostro, sed ex præcepto divino condemnationis, vel justificationis sententiam proferamus.

¶ *De non præcipitanda sententia leguntur nonnulla apud B. Gregorium, lib.19. Mor. c.23. ad ea verba Job.* Causam, quam nesciebam, diligentissimè investigabam. *& lib.12. regesti, epist.26. & alibi.*

C. LXXI. ¶ *Justum judicium vendi non potest.*

Item Augustinus *ad Macedonium, epist.54.*

Non *f* licet Judici vendere justum judicium, etsi licet advocato vendere justum patrocinium, & Jurisconsulto rectum consilium.

¶ *Propria verba B. Augustini referuntur infrà, 14.q.5. c.sin. versic.* sed non ideo.

C. LXXII. ¶ *De eodem.*

Item Isidorus *lib.3. de summo bono, c.58.*

Pauper *g* dum non habet quod offerat, non solùm audiri contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur. Citò violatur auro justitia, nullamque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat.

Huic itaque sententiæ, quæ non amore justitiæ, sed ex alia qualibet causa fertur in quenquam, humiliter obediendum est.

C. LXXIII. ¶ *Non recipiantur ab aliis, qui suorum Episcoporum contrahunt offensam.*

Unde in Nicæno *h* Concilio, *cap.5.*

Servetur *i* ista sententia, ut hi, qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur. Requiratur sanè, si fortè ex aliqua indignatione *k*

a *Mutatis verbis, sed salvâ sententiâ Jac.1.* b *Isidorus sententiarum de summo bono, l.3.c.58.* c *Beda in scintillis, c.71. Burch. l.16.c.28.* d *al. pecunia.* e *al. munerum. Esa.33.* f *Burch. l.15.c.29. Ivo p.16.s.30.* g *al. ira.* h *Rom.12.* i *Luc.9.*

a *al. exegit.* b *al. Gregorius.* c *Burch. l.16.c.1. Ansel. l.13.c.25.* d *revolvitur.* e *Exod.33.* f *supr.14.quæst.5. c.sin. Isid.ibid.cap.59.* g *Burch.lib.16.c.82.* h *Et in Aquisgr. c.42.* i *Burchard.l.11.c.39. Ivo part.14.c.100. Polyc.lib.7. tit.1.* k μικροψυχίαι.

animi, aut contentione, aut qualibet tali commotione *a* Episcopi sui absenti *b* sint. *& infrà.* ¶ Ut ita demum hi, qui ob culpas suas Episcoporum suorum offensas meritò contraxerunt, digne etiam à cæteris excommunicati similiter habeantur, quousque Episcopo 1 suo visum fuerit, humaniorem circa eos ferre sententiam.

1 ¶ Episcopo suo] *In prisca versione, quæ est in collectione Isidori, & hinc valdè similis est, legitur,* quousque in communi, vel ipsi Episcopo suo : *nec multò aliter in altera vulgata versione. Græce est,* μέχρις ἂν τοῦ πρώτου τῶν ἐπισκόπων δόξῃ, *id est,* quousque communi Episcoporum videatur.

Item sententia est injusta ex ordine, quando non servato judiciali ordine, quilibet pro sua culpa damnatur.

C. LXXIV. ¶ *Res dubia non definiatur certâ sententiâ.*

Unde Gregorius *scribit Constantino Mediolanensi Episcopo, lib.8. epist.30.*

Grave satis est & indecens, ut in re dubia certa detur *c* sententia.

C. LXXV. ¶ *Non credantur, quæ certis indiciis non demonstrantur.*

Item Augustinus *in libro de pœnitentia* d, *c.3.*

Quamvis *e* vera sint quædam, non tamen Judici sunt *f* credenda, nisi certis indiciis demonstrentur.

C. LXXVI. ¶ *Antequam examinentur aliqui, non judicentur.*

Item Damasus Papa, *epistolâ sextâ.*

Eorum *g*, qui accusantur, causas discutere non licet, priusquam canonicè vocati ad Synodum veniant, & præsens per præsentem agnoscat veraciter *h*, & intelligat, quæ ei objiciuntur. Quod bene, & per sapientiam *i* Salomonis 1 dicitur : [*Antequam scriberis, ne reprehendas. Intellige prius, & tunc increpa. Antequam audieris, ne respondeas.*] Et licèt apertissima sit contrariorum reprehensio, veruntamen oportet ab his, qui dati *k* sunt ad eorum examinationem, ordinem servari.

1 ¶ Salomonis] *Citat librum sapientiæ Sirach, id est, Ecclesiasticum, nomine Salomonis. Et sic citatur etiam à B. Gregorio, 1.q.1.* non est putanda. *& à Cypriano, lib.3. ad Quirinum, c.20. & à Clemente Alexandrino, Stromatum l.7. & ab Origene homil.18. in Numeros, & ab Hilario in Ps.67. & ab aliis Patribus : cujus rei rationem reddidit B. Augustinus, l.2. de doct. Christiana, c.8. & alibi.*

C. LXXVII. ¶ *Qui falsum de alio profert, & is, qui crimina credit, uterque reus est.*

Item ex octava Synodo.

I. Non *l* solùm ille reus est, qui falsum de alio profert, sed & is, qui autem citò criminibus præbet.

¶ *De hac inscriptione octavæ Synodi, notatum est sup. eâdem, q.3.* si quis frater.

6 pars. *Cum ergò sententia ex ordine injusta est, nec tunc ab ea recedendum est : quia etiam, antequam sententia daretur in eum, pro qualitate reatûs sui ligatus apud Deum tenebatur. Contingit aliquando, ut adulter sententiam pro sacrilegio reportet, cujus reatum in conscientia non habet. Hæc sententia etsi injusta sit, quia non est in eo crimen, super quod lata est sententia, tamen justè ab eo reportata est, quia ex reatu adulterii jamdiu apud Deum excommunicatus fuerat. Et in hoc casu intelligenda est illa auctoritas Gregorii* m : [Sententia pastoris, &c.] *Justam sententiam vocat, quando crimen subest, super quod fertur : injustam, quando illud non subest : quæ tamen timenda, vel servanda est, quia ex alio jam dudum damnandus erat. Unde cùm præmisisset Gregorius* a : [Utrùm justè an injustè obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est,] *subsecutus adjecit :* [Ne is, qui subest, & cùm injustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergò vel absolvere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel injustè, nec pastoris sui judicium temerè reprehendat : ne, etsi injustè ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.] ¶ *Aliquando nullum subest crimen, & tamen vel odio judicis, vel factione inimicorum oppositam sibi sententiam damnationis in se excipit.*

C. LXXVIII. ¶ *Quot modis humanum judicium pervertitur.*

Unde Gregorius *ait :* b

Quatuor *c* modis pervertitur humanum judicium : timore, dum metu potestatis alicujus veritatem loqui pertimescimus : cupiditate, dum præmio animum *d* alicujus corrumpimus : odio, dum contra quemlibet adversarium *e* molimur : amore, dum amico, vel propinquo complacere contendimus.

¶ *Apud Gregorium non est inventum : sed apud Isidorum (quem citat Burchardus) & paulò etiam plenius : & sequitur nonnullis interjectis post caput,* qui rectè. *sup. eâd.*

Quam vero grave sit, vel odio, vel amicitiâ, vel metu, vel munere, vel quolibet modo judicium pervertere, testatur Hieronymus *in* f *Amos, cap.6. dicens.*

C. LXXIX. ¶ *De iis, qui aliquo modo judicium pervertunt.*

Quicunque aut consanguinitate, aut amicitiâ, & econtrario vel hostili odio, vel inimicitiis in judicando ducitur, pervertit judicium Christi, qui est justitia, & fructum illius vertit in amaritudinem.

C. LXXX. ¶ *De iis, qui metu potestatis veritatem occultant.*

Item Augustinus *ad Casulanum.* g

Quisquis *h* metu cujuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat : quia magis timet hominem, quàm Deum. *& post pauca.* ¶ Uterque *i* reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit : quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

¶ *Caput hoc non est inventum apud B. Augustinum, cujus posteriorem partem citat etiam Burchardus ex dictis Augustini. Simillima leguntur in eodem libro tertio Isidori, cap.59.*

C. LXXXI. ¶ *De eodem.*

Item.

III. Nemo peritorum, aut prudentium putet, quòd minus sit periculum in verbis, linguâ mentiendo, quàm manibus sanguinem fundendo. Melius est autem pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium.

C. LXXXII. ¶ *De eodem.*

Item Pelagius Papa II. *epist.2. Benigno Archiepiscopo.*

Unicuique providendum est, ne aliquem injustè persequatur, judicet, vel puniat : ne Jesum persequatur, judicet, vel puniat.

Hic quoque, qui veritatem pro pecunia negat, vel falsum testimonium contra aliquem dicit, Deum negare, vel vendere probatur.

a ὑπόδικα. b *al. excommunicati.* ἀκοινωνήτους. c *al. dicatur.* d *al. pœnitentia medicina.* e *Ivo p.5.c.247. Pann. l.4.c.114. 30 q.5. si quis divinis. ex Sixto.* f *facilè sunt] orig. Aliquot verbis mutatis.* g *Ans. l.3.c.51.* h *al. veritatem.* i *Ecc.11. secundum 70.* k *al. deputati.* l *Isidorus l.3. de summ.bono,c.59.* m *Sup.eâd.c.1.*

a *Hom.26. in Evang.* b *Isidorus l.3. de summ.bono, c.58.* c *Burch. lib.16.c.28.* d *al. muneris alicujus corrumpitur :] Isid.* e *al. adversa.* f *Similia apud Isidorum eod. l.3.c.57. & apud B. Hier. in Amos, c.6. ad illud :* [*Quoniam convertistis in amaritudinem judicium.*] g *Isid.ibid. c.59.* h *Deusdedit p.1. Burch.l.16.cap.16.* i *Extra de crim.falsi, cap.1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. LXXXIII. ¶ *Qui falsum testimonium dicunt, & veritatem pro pecunia negant, sceleris Judæ participes fiunt.*

Unde Beda *ad* a *c. 14. Marci:*

ABiit *b* Judas ad summos Sacerdotes, & constituerunt ei pecuniam se daturos.] ¶ Multi hodie scelus Judæ, quia Dominum ac magistrum, Deumque suum pecuniâ vendiderit, velut immane & nefarium exhorrent: nec tamen cavent. Nam cùm pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profectò, quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecuniâ vendunt. Ipse enim dixit: *c* [*Ego sum veritas.*] Cùm societatem fraternitatis aliquâ discordiæ peste commaculant, Deum produnt: quia Deus *d* charitas est. ¶ Qui ergò charitatis & veritatis jussa spernunt, Deum utique, qui charitas est & veritas, produnt: maximè cùm non infirmitate, vel ignorantiâ peccant, sed in similitudinem Judæ quærunt *e* opportunitatem, qualiter arbitris absentibus, mendacio veritatem, virtutem crimine mutent.

C. LXXXIV. ¶ *Christum negat, qui perversis se socium facit.*

Item Hieronymus *in epistolam ad Titum, c. 1. in extremo.*

EXistimant quidam in eo tantùm Christum negari, si in persecutione quis à Gentilibus comprehensus, se renuerit esse Christianum. Sed ecce Apostolus *f* omnibus, quæ perversa sunt, factis, Deum asserit denegari. Christus sapientia est, justitia, veritas, sanctitas, fortitudo. Negatur per insipientiam sapientia, per iniquitatem justitia, per mendacium veritas, per turpitudinem sanctitas, per imbecillitatem animi fortitudo. Et quotiescunque vincimur à vitiis atque peccatis, toties Deum negamus: & econtrario, quoties benè quid agimus, Deum confitemur. Nec arbitrandum est in *g* die judicii illos tantùm à Dei filio denegandos, qui in martyrio Christum denegârunt, sed *h* & illos omnes, quorum opere, vel sermone, vel cogitatione Christus negatus negat, vel confessus confitetur. De hac puto confessione & discipulis præcepit, dicens: *i* [*Eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad extremum terræ.*]

C. LXXXV. ¶ *Qui Christianum se negat, Christum negare convincitur.*

Item Augustinus *tractatu 113. ad cap. 18. Joannis:*

II. NOn solùm abnegat Christum, qui dicit eum non esse Christum; sed ille etiam, qui cùm sit, negat se esse Christianum. Dominus *k* enim non ait Petro, discipulum meum te negabis, sed [*me negabis.*] Negavit ergò ipsum, cùm se negavit esse ejus discipulum. Quid autem aliud isto modo, quàm se negavit esse Christianum? *Item* 1 *tractatu 66.* Timendo *l* mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Christum, tanta est mors negare Christum. An Apostolus Petrus (sicut eum quidam favore perverso excusare nituntur) Christum non negavit, quia interrogatus ab ancilla, hominem se nescire respondit?

1 ¶ Item] *In dilobus vetustis Gratiani exemplaribus hoc est aliud caput, & rubricam habet,* De eodem. *Est enim ex tractatu 66. in Joan.*

C. LXXXVI. ¶ *Veritatem prodit, non solùm qui pro veritate mendacium loquitur, sed etiam qui veritatem non liberè prædicat.*

Item Joannes Chrysostomus, [*id est, Auctor operis imperfecti, in Matth. hom. 25.*]

NOlite *a* timere eos, qui occidunt corpus:] ne fortè propter timorem mortis non liberè dicatis, quod audistis, nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod in aure soli audistis. Sic ergò ex his verbis ostenditur, quòd non solùm ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem, palàm pro veritate mendacium loquitur: sed etiam ille, qui non liberè veritatem pronuntiat, quam liberè pronuntiare oportet, aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere convenit, proditor est veritatis. Nam sicut Sacerdos debitor est, ut veritatem, quam audivit à Deo, liberè prædicet; sic Laicus debitor est, ut veritatem, quam audivit quidem à Sacerdotibus probatam in Scripturis, defendat fiducialiter. Quod si non fecerit, proditor est veritatis. [*Corde* b *enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem,*]

Hæc sententia potiùs judicem ludit, quàm eum, in quem temerè fertur.

C. LXXXVII. ¶ *Injustè aliquem anathematizans, sibi, non alii nocet.*

Unde Augustinus *ait:*

ILlud *c* planè non temerè dixerim, quòd si quisquam fidelium fuerit anathematizatus injustè, potius ei oberit, qui facit, quàm qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in sanctis, per quem quisque ligatur, aut solvitur, immeritam nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur charitas *d* in cordibus nostris, quæ non agit perperam. Pax 1 Ecclesiæ *e* dimittit peccata, & ab Ecclesiæ pace alienatio tenet peccata non secundùm arbitrium hominum, sed secundùm arbitrium Dei. Petra enim tenet, petra dimittit: columba tenet, columba dimittit: unitas tenet, unitas dimittit.

1 ¶ Pax] *Hæc pars (nam superior non est inventa apud B. Augustinum) ex ipso est emendata, & nonnihil aucta.*

Item Salomon f: [Sicut avis in incertum volans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustrà prolatum, venit super eum, qui misit illud.]

C. LXXXVIII. ¶ *Cujus vita officio non congruit, alios ligatus solvit.*

Item Gregorius Papa *homiliâ 26. in Evangelia.*

PLerunque *g* contingit, ut hic judicis *h* locum teneat, cujus ad locum vita minimè concordat: ac proinde sæpe agitur, ut vel damnet immeritos, vel aliòs ipse ligatus solvat: sæpè in solvendis, ac ligandis subditis, suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur. Unde fit, ut ipse *i* ligandi *k*, aut solvendi potestate se privet. *& infrà.* ¶ Sæpè fit, ut erga quemlibet proximum odio, vel gratiâ moveatur pastor. Judicare *l* autem dignè de subditis, &c. Unde rectè per Prophetam *m* dicitur: [*Mortificabant animas, quæ non moriuntur, & vivificabant animas, quæ non vivunt.*] Non morientem quippe mortificat, qui justum damnat: & non victurum vivificare nititur, qui reum à supplicio absolvere conatur. Causæ ergò pensandæ sunt, & tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda. Videndum est,

a *Et ad cap. 26. Matth.* b *Marc. 14. Matth. 26.* c *Joan. c. 14.* d *1 Joan. 4.* e *Matth. 26.* f *Tit. 1.* g *Matth. 16.* h *al. sed per omnia opera, sermones, cogitationes Christus vel negatus, &c.* i *Actor. 1.* k *Luc. 22.* l *Luc. 11.*

a *Matth. 10.* b *Rom. 10.* c *Ansel. lib. 12. c. 67. Polyc. l. 7. tit. 1. sine authoris nomine.* d *Rom. 5.* e *Aug. de Baptismo contra Donatistas, l. 3. c. 18.* f *Prov. 26. sed paulò aliter.* g *Ivo p. 14. c. 3. Pann. l. 5. c. 78. 79. & 80.* h *al. judicii.* i *al. hâc ipsâ.* k *sup. eâd. ipse ligandi.* l *sup. eâd. judicare.* m *Ezech. 13.*

est, quæ culpa præcessit *a*, & quæ sit pœnitentia secuta post culpam: ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absolvat. Tunc *b* enim vera est absolutio, &c. *& infrà.* ¶ Ex qua consideratione intuendum est, quòd illos nos debemus per pastoralem auctoritatem solvere, quos auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare. *& infrà.* ¶ Veniat itaque foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator. Venientem verò foras solvant discipuli: ut pastores Ecclesiæ ei pœnam debeant amovere, quam meruit, qui non erubuit confiteri, quod fecit. ¶ Hæc de solutionis ordine breviter dixerim, ut sub magno moderamine pastores Ecclesiæ vel solvere studeant, vel ligare.

C. LXXXIX. ¶ *Viribus caret sententia injustè prolata.*

Item Calixtus Papa *epist. 1. ad Benedictum Episcopum:* a.

INjustum *c* judicium, & definitio injusta, Regio metu, aut jussu, aut cujuscunque Episcopi, aut potentis, à Judicibus ordinata vel acta, non valeat. ¶ Homini religioso parum esse debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere malè loquendo, nisi etiam eas extinguere benè loquendo studuerit. ¶ Melior *d* est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis superba gloriatio.

C. XC. *Præmium meretur, qui injustè maledicitur.*

Item Augustinus *super Psal. 111. ad vers.* [Faciens misericordias Dominus.]

QUi justus est, & injustè maledicitur, præmium illi redditur.

Hic etsi, ut dictum est, non teneatur ligatus apud Deum, sententia tamen parere debet: ne ex superbia ligetur, qui priùs ex puritate conscientiæ absolutus tenebatur.

7 pars. *Idem est, quando contra æquitatem sententia fertur: veluti quando subditi non possunt cogi ad malum, scientes, obedientiam non esse servandam Prælatis in rebus illicitis.*

C. XCI. ¶ *Non est obediendum Episcopo, qui pro hæreticis Missam canere jubet.*

Unde Eutychianus 1 Papa *ait:*

X. SI e quis Episcopus, aut Abbas Presbytero, aut Monacho suo jusserit Missas pro hæreticis 2 cantare, non licet, & non expedit obedire eis.

1 ¶ Eutychianus *Burchardus & Ivo referunt ex Eutychiano simul caput hoc, & c. si quis. 24. q. 1. quod tamen Gratianus citat ex Julio.*

2 ¶ Hæreticis] *Cæteri collectores addunt,* mortuis, *quam vocem hic auctor glossæ supplevit.*

C. XCII. ¶ *Præceptis non obedire multoties expedit.*

Item Augustinus.

NOn semper malum est non obedire præcepto: cùm enim Dominus jubet ea, quæ sunt contraria Deo, tunc ei obediendum non est.

¶ *Hujus capitis partim verba ipsa, partim sententia habentur apud beatum Ambrosium, lib. de Paradiso, c. 6.*

C. XCIII. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *in epist. ad Titum 1, c. 2. vers.* [Servi Dominis suis subditi sint.]

SI *f* Dominus ea jubet, quæ non sunt adversa Scripturis sanctis, subjiciatur servus Domino. Si verò contraria præcipit, magis obediat spiritûs quàm corporis Domino. *& infrà c. 3.* ¶ Si *g* bonum est, quod præcipit Imperator & Præses, jubentis obsequere voluntati: si verò malum, respondeo illud de Actibus Apostolorum *a*: [*Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.*] Hoc ipsum & de servis intelligamus apud Dominos, & de uxoribus apud viros, & de filiis apud parentes: quòd in illis tantùm debeant Dominis, viris, parentibus esse subjecti, quæ contra Dei mandata non veniunt.

1 ¶ Titum] *Sic est emendatum ex Polycarpo, cùm anteà citaretur,* ad Ephesios, *emendato etiam, & nonnihil locupletato ipso capite ex originali.*

C. XCIV. ¶ *Non sunt audiendi, qui contra Deum aliquid jubent.*

Item Ambrosius.

JUlianus *b* Imperator, quamvis esset apostata, habuit tamen sub se Christianos milites: quibus cùm dicebat, producite aciem pro defensione Reipublicæ, obediebant ei. Cùm autem diceret eis, producite arma in Christianos, tunc cognoscebant Imperatorem cœli.

¶ Infrà eâdem c. Imperatores. *§.* Julianus, *habetur hæc sententia: fortassè, ex eo loco mutatis verbis confectum est hoc capitulum.*

C. XCV. ¶ *Non jubet aliquid injustum, qui Deum timere probatur.*

Item Fabianus Papa, *epist. 2. omnibus Episcopis.* a.

QUi omniporentem Deum metuit, nec contra Evangelium, nec contra Apostolos, nec contra Prophetas, vel sanctorum Patrum instituta aliquid ullo modo agere consentit.

C. XCVI. ¶ *Et qui peccat, & qui peccanti consentit, uterque reus est.*

Item Nicolaus Papa *Lothario Regi.*

ITa *c* corporis tui cedere motibus consensisti, & relaxatis voluptatum habenis temetipsum in lacum miseriæ, & in lutum fæcis prohibitum dejecisti, ut qui positus fueras ad gubernationem populorum, effectus sis ruina multorum. Probat hoc Thiegualdi *d*, & Guntharii dudum Episcoporum legitimus casus: qui pro eo, quòd te minimè competenter erudierunt, quinimò quia prævaricationem tuam tegere argumentis suis, & sub quadam justitiæ specie, fucatis quibusdam exquisitis adinventionibus, æquitatem obruere studuerunt, nostrâ sunt Apostolicâ depositi auctoritate, & ab omni Episcopatûs regimine regulariter sequestrati.

C. XCVII. ¶ *De eodem.*

Item Augustinus *sermone 6. de verbis Domini.*

QUi *e* resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Sed quid *f* si illud jubeat, quod non debeas facere? Hic sanè contemne potestatem, timendo potestatem. Ipsos humanarum legum *g* gradus advertite. Si aliquid jusserit Curator, nonne faciendum est? Tamen, si contra Proconsul *h* jubeat, non utique contemnis potestatem, sed eligis majori servire. Nec hinc debet minor irasci, si major prælata est. Rursus si aliquid ipse Proconsul jubeat, & aliud jubeat Imperator, nunquid dubitatur illo contempto, illi esse serviendum? Ergò, si aliud Imperator, & aliud Deus, quid judicatis? Solve tributum: esto mihi in obsequium. Rectè, sed non in idolio. In idolio prohibet. Quis prohibet? Major potestas. Da veniam: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hic jam tibi assumenda est fides tua tanquam *i* scutum, in quo possis omnia ignita jacula inimici extinguere.

¶ *Emendatum & locupletatum est caput hoc ex ipso originali.*

C. XCVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *Donatisiis, epist. 166.*

IMperatores *k*, si in errore essent, (quod absit) pro errore suo contra veritatem leges darent, per quas justi

a *Abest ab orig.* b *Sup. eâd. tunc vera.* c *25. q. 1. omne. §. injustum ex Marcellino. in c. Hadrian. c. 78. eâd. l. 5. c. 251. Burch. l. 15. c. 8. Ansel. l. 3. c. 84. Ivo p. 5. c. 235. & p. 16. c. 9.* d *Aug. l. confess. 9. c. 9.* e *Polyc. l. 7. tit. 3. Burch. l. 19. c. 105. Ivo p. 15. c. 117.* f *Ansel. l. 13. c. 26.* g *Polyc. l. 1 tit. ult.*

a *Act. 5.* b *Infrà eâd. c. Imperatores. 6. Julianus.* c *Ivo p. 8. c. 227. Pf. 39.* d *Sup. eâd. Teugualdum.* e *Beda Rom. 13. Polyc. l. 1 tit. 27. Rom. 13.* f *sed si] orig.* g *al. verum.* h *al. proconsulem.* i *Ephes. 6.* k *Sup. dist. 9. c. 2. Polyc. ibid.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& probarentur, & coronarentur, non faciendo quod illi juberent, quia Deus prohiberet. Sicut jusserat Nabuchodonosor *a*, ut aurea statua adoraretur: quod qui facere noluerunt, Deo talia prohibenti placuerunt: Quando autem Imperatores veritatem tenent, pro ipsa veritate contra errorem jubent. Quod quisquis contemserit, ipse sibi judicium acquirit. Nam & inter homines pœnas luit, & apud Deum sortem *b* non habebit, quia hoc facere noluit, quod ei per cor Regis ipsa veritas jussit. Sicut ipse Nabuchodonosor *c* posteà miraculo salutis trium puerorum commotus, atque mutatus, pro veritate contra errorem edictum proposuit, ut quicunque blasphemarent Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, in interitum irent, & domus eorum in dispersionem. Et non vultis, ut aliquid tale contra vos jubeant Imperatores Christiani, cum sciant à vobis in eis, quos rebaptizatis, Christum exsufflari? *Idem in Psalmo.* d ¶ Julianus extitit infidelis Imperator. Nonne extitit apostata, iniquus, idololatra? Milites Christiani servierunt Imperatori infideli. Ubi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant, nisi illum, qui in cœlo erat. Quando volebat, ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum æternum à Domino temporali: & tamen subditi erant propter Dominum æternum etiam Domino temporali.

C. XCIX. ¶ *Per obedientiam bonum deserere malum verò nunquam facere licet.*

Item Gregorius, *ex 12. al. 10. lib. 35. in Job.*

Quid ergò mirum, si homo peccator se obedientiæ in præsentis vitæ brevitate subjicit, quando hanc mediator Dei & hominum tenuit 1, & tenendam præcepit, & cùm obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum verò est, quòd nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem per obedientiam debet bonum, quod agitur, intermitti. Neque enim in paradiso arbor mala extirit, quam Deus homini, ne contingeret, interdixit; sed ut melius per obedientiæ meritum homo benè conditus crescceret, dignum fuerat, ut hunc etiam à bono prohiberet: quatenus tantò verius hoc, quod ageret, virtus esset, quantò & à bono cessans, auctori suo se subditum humiliùs exhiberet.

1 ¶ Tenuit, & tenendam præcepit,] *Hæc absunt à plerisque manuscriptis, & ab originali. Simile quiddam legitur apud B. Augustinum, sermone 5. ad fratres in eremo.* Nec mirum, *inquit,* si nos peccatores obedientiæ subjicimur, quando hanc mediator Dei & hominum etiam in morte non deseruit, & ei se subjecit, qui per omnia erat Patri æqualis.

CAP. C. ¶ *Apud Deum maledicitur, qui peccantibus consentit.*

Item Isidorus. *e*

Qui *f* consentit peccantibus, & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur increpatione severissimâ. Hinc etiam quidam sanctissimus Pater ait: Si quis peccantem defendit, acriùs quàm ille, qui peccavit, coërceatur. Hinc & alius Pater ait: Si quis alterius errori consenserit, & illi consilium dederit, ut se tardiùs humiliet, sciat se cum illo simili modo judicandum culpabilem.

¶ *Prima pars hujus capituli usque ad vocem,* severissima, *habetur in regula beati Pachomii, Romæ edita. Totum verò exstat apud Smaragdum in expositione regulæ beati Benedicti, cap. 69. Citat autem Basilium, quemadmodum & Burchardus, & Ivo: & sensus est in regulis ipsius Basilii brevioribus, regulâ septimâ.*

C. CI. ¶ *Non est obediendum, quod contra Deum præcipitur.*

Item Isidorus.

Si is, qui præest, fecerit, aut cuiquam, quod à Domino prohibitum est, facere jusserit, vel, quod præceptum est, prætermiserit, aut præterire mandaverit, sancti Pauli *a* Apostoli sententia ei ingerenda est, dicentis: [*Etiamsi nos, aut Angelus de cœlo evangelizaverit vobis, præterquam quod vobis evangelizavimus, anathema sit.*] *Idem.* ¶ Si quis 1 prohibet vobis, quod à Domino præceptum est, vel rursùs imperat fieri, quod Dominus prohibet, execrabilis sit omnibus, qui diligunt Deum. *Idem.* ¶ Is, qui præest, si præter voluntatem Dei, vel præter quod in sanctis Scripturis evidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tanquam falsus testis Dei, aut sacrilegus habeatur.

¶ *In regulis brevioribus B. Basilii, c. 114. & 393. simillima leguntur hisce omnibus, quæ in hoc capite continentur.*

1 ¶ Si quis prohibet] *In lib. B. Basilii de institutis Monachorum, Rufino interprete, fere eadem habentur, c. 15. quemadmodum ultimus versus.* Is, qui præest. *ibid. c. 16.*

Cum ergò subditi excommunicantur ideò, quia ad malum cogi non possunt, tunc sententia non est obediendum: quia justa illud Gelasii b: [Nec apud Deum, nec apud Ecclesiam ejus, quemquam gravat iniqua sententia.]

8 pars. *Quod autem suprà, communicantes excommunicatis de Ecclesia abjici jubentur, non de quolibet modo communicantibus intelligendum est.*

C. CII. ¶ *De his, qui cum excommunicatis communicant.*

Unde Nicolaus Papa *Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo.*

Excellentissimus *c* Rex Carolus Apostolatum nostrum consuluit, quid agendum sit de his, qui communicant cum his, qui cum Engeltruda *d* sæpe damnata fœmina communicant: quoniam eam cum communicatoribus suis, & fautoribus pari vinculo anathematis constat esse adstrictam. Quapropter nunc beatitudini tuæ injungimus, ut super hoc nostrâ auctoritate fretus, curam de his sumere studeas: & quia docta divinitùs sanctitas tua valdè novit, aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud, quod ex studio delinquitur, ità tamen posterius duobus prioribus districtiùs esse puniendum; idcircò solerter invigilet, & cautâ discretione singulorum modos dijudicet: quatenus, qui ex necessitate, aut ignorantiâ delinquunt, auctoritate nostrâ per te absolvantur: si tamen ipsa eorum ignorantia, vel necessitas vera, & non simulata, vel non ex voluntate processerit: quia, ut benè nosti, plerique sunt, qui possunt quidem, sed nolunt recta nosse. Unde Psalmista *e* de hujusmodi: [*Noluit,* inquit, *intelligere, ut bene ageret.*] Illos autem, qui studio suo obligantur, & contemptui interdicta nostra postponunt, non nisi dignâ satisfactione præveniente volumus à te peorsùs absolvi.

C. CIII. ¶ *De iis, qui sine culpa excommunicatis communicant.*

Item Gregorius VII. *lib. 5. Regesti in Concilio Romæ habito.*

Quoniam *f* multos peccatis nostris exigentibus pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantiâ, partim nimiâ simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate, devicti misericordiâ, anathematis sententiam ad tempus, prout possumus, opportunè temperamus. Apostolicâ itaque auctoritate

a Daniel. 3. b al. frontem. c Dan. 9. d Ivo Psal. 124. ad vers. [Quoniam non derelinquis.] Beda ad Ephes. 6. supr. c. Julianus. Ivo p. 5. c. 7. e Smaragdus c. 69. f Ansel. l. 12. c. 5. Burch. l. 12. c. 46. Ivo p. 14. c. 110.

a Galat. 1. b Sup. c. cui est illata. c Ivo p. 14. c. 46. Pann. l. 5. c. 106. d B. Greg. l. 34. mor. cap. 16. e Psal. 35. f Ivo p. 14. c. 43. Pann. l. 5. c. 125.

ctoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus: videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, nec non rusticos servientes, & omnes alios, qui non adeò curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, & eos, qui ignoranter excommunicatis communicant, sive illos, qui communicant cum eis, qui excommunicatis communicant. Quicunque autem orator, sive peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum devenerit, ubi non possit emere, vel non habeat unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis non *a* in sustentationem superbiæ, sed humanitatis causâ dare aliquid voluerit, non prohibemus.

C. CIV. ¶ *De Bonifacio, qui excommunicatis, & 1 Pseudoepiscopis se non communicaturum juravit.*

Item Bonifacius Martyr *Zachariæ Papæ, in epist. quæ incipit,* [Paternæ.]

Antecessor *b* prædecessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinavit, & ad prædicandum verbum Dei Germanicis gentibus misit, sacramento me constrinxit, ut Canonicis, & justis Episcopis, & Presbyteris, in verbo facto, consensu, adstipulator fierem & adjutor (quod cum divina gratia adimplere studui:) falsos autem Sacerdotes, hypocritas & seductores populorum, vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem & abstinerem à communione ipsorum: quod ex parte servavi, & ex parte custodire & implere non potui: sed spiritualiter implevi sacramentum, quia in *c* consensum, & in consilium eorum non venit anima mea, corporaliter autem ab eis omninò abstinere non potui. Dum enim venissem ad Principem Francorum, cogente Ecclesiarum necessitate, non tales ibi reperi, quales volui: sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicavi.

1 ¶ Et Pseudoepiscopis] *Hic in aliquot vetustis anteà legebatur,* excommunicatis à Pseudoepiscopis.

¶ *Epistola, in quo habetur capitulum hoc, edita est per Laurentium Surium in vita sancti Bonifacii, Legati Germaniæ, & Martyris. Emendatior autem extat manuscripta Romæ in Bibliotheca monasterii Dominicani.*

C. CV. ¶ *Excommunicatis non communicat, qui eis animo non consentit.*

Item Zacharias Papa *Bonifacio Martyri in epistola, cujus initium est,* [Benedictus Deus.]

Quòd *d* prædecessor noster beatæ memoriæ Gregorius, hujus sanctæ sedis Apostolicæ Præsul, dum ad prædicandum verbum Evangelii tuam misisset fraternitatem in Germaniæ partibus, & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit antè esse munitam *e*: ita ut orthodoxos Episcopos, Presbyteros, vel quoscunque reperire potuisses in verbo exhortationis perfectos, amplius confirmares, & eis communicares (quod & factum est:) si quos verò seductores Episcopos, aut Pseudopresbyteros, vel quosque à recto fidei tramite deviantes reperisses, nullâ tibi cum eis esset communio: quod te, solatiante Deo, usque ad præsens spiritualiter servâsse confessus es: vel, si omninò propter principalem, & humanum favorem gentis Francorum, dum ad eos accessisses, corporaliter abstinere non valuisti, cogente Ecclesiarum Dei necessitate, attamen in eorum consilio, & consensu communionis anima tua non est coinquinata. Itaque propter hoc, quòd cum eis conversatus es, non consentiens iniquitati eorum, nullum tibi est detrimentum coram Deo.

¶ *In epistola præcedunt hæc verba:* Suggessit itaque sancta fraternitas tua in suis apicibus, quòd prædecessor noster, &c.

a al. in sustentationem, non superbiæ. b Ivo p. 2. c. 95. c Genes. 49. d Ivo p. 2. c. 96. e al. monitam.

9 pars. *Excommunicationis autem forma, & modus, atque reconciliationis hic est.*

C. CVI. ¶ *Modus, & forma excommunicationis.*

Debent *a* duodecim Sacerdotes Episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione anathematis, vel excommunicationis projicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde epistola per parochias mittatur, continens excommunicatorum nomina, & causam excommunicationis.

¶ *Apud Burchardum & Ivonem ea, quæ in hoc capite continentur, & multa alia eodem pertinentia, citantur ex Concilio Rothomagensi. In collectione verò canonum incerti auctoris manuscripta, iisdem verbis, quibus hic, refertur ex Zacharia Papa.*

C. CVII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Araustico.

Canonica *b* instituta, & sanctorum Patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei violatores 1 auctoritate Dei, & judicio Sancti Spiritûs à gremio sanctæ matris Ecclesiæ, & à consortio totius Christianitatis eliminamus, quoadusque resipiscant, & Ecclesiæ Dei satisfaciant.

1 ¶ Violatores] *In eadem collectione, & apud Burchardum, & in duobus vetustis Gratiani codicibus sequitur N. Ab aliis tamen Gratiani exemplaribus, & ab Ivone abest nota ista.*

C. CVIII. ¶ *Modus reconciliationis excommunicatorum.*

Item ex eodem.

Cum *c* aliquis vel excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentiâ ductus, veniam postulat, & emendationem promittit, Episcopus, qui eum excommunicavit, ante januas Ecclesiæ venire debet; & duodecim Presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumstare debent 1. Et si ille terræ prostratus veniam postulat, & de futuris cautelam spondet; tunc Episcopus apprehensâ manu ejus dexterâ, in Ecclesiam illum introducat, & communioni Christianæ reddat, & septem Psalmos pœnitentiales decantet, cum istis precibus, Kyrie eleyson, Pater noster, Salvum fac servum tuum. *Oratio:* Præsta quæ sumus Domine huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, ut Ecclesiæ tuæ sanctæ, à cujus integritate deviaverat peccando, admissorum veniam consequendo, reddatur innoxius. Per, &c.

1 ¶ Debent.] *Apud Burchardum, qui etiam ex Concilio Araustico citat, hæc sequuntur:* Ubi etiam adesse debent illi, quibus injuria, vel damnum illatum est, *& multa alia, quæ omninò perlegenda sunt.*

10 pars. *Presbyteris verò, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt, quæ pœnitentia sit imponenda,* Joannes VIII. *Clero & ordini Salonitano* d *scribens, definit, dicens:*

C. CIX. ¶ *Quæ sit pœnitentia Sacerdotum, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt.*

De *e* illis Presbyteris, qui tempore sanctissimi prædecessoris nostri Domini Papæ Nicolai excommunicati, sacrum ministerium *f* contingere præsumpserunt, ipsi in se damnationis (sicut sacri canones statuerunt) sententiam intulerunt. Tamen, quia miseratio Apostolica veniam solet præstare correctis, ob multitudinem misericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus, ut sanctâ communione saginati, studeant tribus continuis annis per hebdomadam omni 1 secundâ, &

a Burchard. lib. 12. cap. 3. Ivo part. 14. c. 76. b Burch. lib. 12. cap. 7. Ivo part. 3. cap. 126. c Burchard. lib. 12. cap. 8. d al. Salernitano. e Ivo part. 14. cap. 35. Pannorm. lib. 5. c. 104. f al. mysterium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quartâ, & sextâ feriâ à 2 vino & à carne penitus jejunare, & ultra lugenda nequaquam committere.

1 ¶ Omni secundâ,] *Apud Ivonem, & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur*, omni secundâ & sextâ feriâ: *in uno autem*, omni quartâ, & sextâ feriâ.

2 ¶ A vino] *In Pannormia est*, aut à vino, aut à carne: *apud Ivonem*, à vino, aut aceto.

Qui autem excommunicatis communicant, pro modo peccati pœnitentium accipiant.

C. CX. ¶ *Pro modo peccati puniantur, qui excommunicatu communicant.*

Unde Urbanus II. *Genebaldo* a *Constantiensi Episcopo.*

SAnctis *b* quippe canonibus cautum constat, ut qui excommunicatis communicaverit, excommunicetur. Ipsius *c* tamen pœnitentiæ, atque absolutionis modos eo moderamine decernimus, ut quicunque seu ignorantiâ, seu timore, seu necessitate negotii cujusquam maximi, & maximè necessarii, eorum se convictu, salutatione, oratione, osculatione *d* contaminaverint, cum minoris pœnitentiæ medicinâ societatis nostræ participationem *e* sortiantur. Eos verò, qui aut spontaneè, aut negligenter inciderint, sub ea volumus disciplinæ coërcitione *f* suscipi, ut cæteris metus incutiatur.

CAUSA XII.

Uidam Clerici propria relinquere volunt: de suis & Ecclesiæ rebus testamentum conficiunt: de rebus Ecclesia nonnulla largiuntur.

1 *Modo primum quæritur, Utrùm liceat Clericis proprium habere?*

2 *Secundò, An res Ecclesiæ, quæ ab eis datæ sunt, possint constare aliquâ firmitate eis, qui eas acceperunt?*

3 *Tertiò, Si ante tempus ordinationis suæ, qui nihil habere videbantur, & post ordinationem aliqua invenisse noscuntur, an possint ea relinquere, quibus voluerint, an non?*

4 *Quarto, Si de suis & Ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscuntur, an utrique communiter, an singulariter Ecclesiæ, vel Sacerdoti, jure proveniant?*

5 *Quintò, Si testamenta liceat eis conficere?*

QUÆSTIO I.

1 pars CLericos *nihil possidere, multis auctoritatibus jubetur.* g

C. I. *Impuberes, & adolescentes in uno conclavi manentes, probatissimo Seniori deputentur.*

Ait enim Toletanum Concilium IV. *cap. 23.*

OMnis *h* ætas ab adolescentia *i* in malum prona est. Nihil enim incertius, quàm vita adolescentium. Ob hoc constituere oportuit, ut si qui in Clero impuberes *k*, aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commaneant *l*, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo Seniori, quem & magistrum disciplinæ, & testem vitæ habeant. ¶ Quòd si aliqui ex his pupilli existunt, Sacerdotali tutelâ foveantur: ut & vita eorum à criminibus intacta sit, & res ab injuria improborum. Qui autem his præceptis resultaverint, monasteriis deputentur, ut vagantes animi, & superbi, severiori regulâ distringantur.

a *al. Gebehardo.* b *Ivo p. 14. c. 45. Pann. l. 5. c. 107.* c *al ipsi.* d *al. osculove.* e *al. participium.* f *al. cœrctione.* g *al. approbatur.* h *Anselm. l. 7. c. 1.* i *Genes. 6. & 8. Prov. 30.* k *al. puberes.* l *al. commorentur.*

C. II. ¶ *Omnibus Clericis communis est vita servanda.*

Item Clemens *in epist. 3.*

DIlectissimis *a* fratribus & condiscipulis, Hierosolymis cum dilectissimo fratre Jacobo Coëpiscopo habitantibus, Clemens Episcopus. Communis vita, fratres, omnibus necessaria est, & maximè his, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. ¶ Communis enim usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit. Sed per iniquitatem alius hoc suum esse dixit, & alius illud, & sic inter mortales facta divisio est. ¶ Denique Græcorum quidam sapientissimus, hæc ita sciens esse, ait: Communia debere esse amicorum omnia. [In omnibus 1 autem sunt sine dubio & conjuges.] Et sicut non potest, inquit, dividi aër, neque splendor solis; ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, dividi debere, sed habenda esse communia. Unde & Dominus per Prophetam *b* loquitur, dicens: [*Ecce quàm bonum, & quàm jucundum, &c.*] ¶ Istius enim consuetudinis more retento, etiam Apostoli *c*, eorumque discipuli, ut prædictum est, una nobiscum & vobiscum communem vitam duxêre. Unde, ut bene nôstis, erat multitudinis eorum cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, aut nostrûm de his, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed omnia illis & nobis erant communia: nec quisquam egens erat inter nos. ¶ Omnes autem, qui domos, vel agros possidebant, vendebant eos, & pretia eorum, & reliquas res, quas habebant, afferebant, ponentes ante pedes Apostolorum *d* (sicut nobiscum quidam vestrûm cognoverunt, & viderunt:) & dividebantur singulis, prout cuique opus erat. ¶ Ananias autem vir austerus, & Sapphira uxor ejus, qui mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorum, quos vendiderant, nobis præsentibus, in conspectu omnium circumstantium, à conspectu Apostolorum propter peccatum eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui elati sunt ambo. Cætera, quæ de talibus cognovimus, & vidimus, nec recordatione, nec demonstratione digna sunt. Quapropter hæc vobis cavenda mandamus, & doctrinis, & exemplis Apostolorum obedire præcipimus: quia hi, qui mandata eorum postponunt, non solùm rei, sed extorres fiunt. Quæ non solum vobis cavenda, sed & omnibus prædicanda sunt. *& infrà.* ¶ Unde consilium dantes, vestram prudentiam hortamur, ut ab Apostolicis regulis non recedatis; sed communem vitam ducentes, & Scripturas sacras rectè intelligentes, quæ Domino vovistis, adimplere satagatis.

1 ¶ In omnibus autem sunt sine dubio & conjuges.] *Verba hæc absunt ab originali, in recentioribus Conciliorum editionibus impressa, & duobus ipsius manuscriptis codicibus, uno Vaticano, altero Bibliothecæ sancti Marci Florentiæ, & ab Anselmo. Hanc verò sententiam à Platone acceptam, hæretici quidam volebant in Christianam religionem invehere. Ita enim scribit Epiphanius hæres 32.* Primum quidem, quòd ipse Epiphanes cum patre suo, & sectæ Antistite Carpocrate, ac sodalibus ejus, communes esse hominum uxores sancivit, ex Platonis de republ. libris occasionem nactus, & propriam concupiscentiam perficiens. *Verum apud veteres etiam Christianos hanc uxorum communionem vehementer damnari solitam, Tertullianus in Apologetico evidenter testatur, his verbis:* Omnia indiscreta sunt apud nos, præter uxores. In illo loco consortium solvimus, in quo solo cæteri homines consortium exercent: qui non amicorum solummodo matrimonia usurpant, sed & sua amicis patientissimè subministrant, ex illa credo majorum & sapientissimorum disciplina, Græci Socratis, & Romani Catonis, qui uxores suas amicis communicaverunt, &c.

a *Anf. sbia.* b *Psal. 132.* c *Act. 4.* d *Act. 5.*

C. III.

C. III. ¶ *Juxta Ecclesiam Clericorum claustra constituantur.*

Item Eugenius Papa II. & Leo IV. *c. 7.*

NEcessaria *a* etenim res exigit, ut juxta Ecclesiam claustra constituantur, in quibus Clerici disciplinis Ecclesiasticis vacent. Itaque omnibus unum sit refectorium, ac dormitorium, seu cæteræ officinæ ad usus Clericorum necessariæ. Ministri verò post Episcopum super eos eligantur, quorum vita atque doctrina illos potiùs exornet, quàm dehonestet.

¶ *Est caput septimum Concilii Romani ab Eugenio II. primùm habiti, & posteà à Leone IV. innovati. Anteà citabatur Leo IX. Nec in atrio Ecclesiæ alia ædificia, nisi Clericorum ponantur.*

C. IV. ¶ *Nec in atrio Ecclesiæ, nisi Clericorum ædificia ponantur.*

Unde Nicolaus Papa *b.*

NUlla *c* ædificia in atrio Ecclesiæ ponantur, nisi tantùm Clericorum.

¶ *Fere eadem leguntur in Concilio Salegunstadiensi, c. 12. quod habetur in fine collectionis Burchardi, & refertur ab Ivone p. 15.*

C. V. ¶ *Clericus nihil seculare possideat.*

Item Hieronymus *ad Nepotianum.*

CLericus *d*, qui Christi servit Ecclesiæ, interpretetur primò vocabulum suum: & nominis definitione prolatâ, nitatur esse, quod dicitur. Si enim κλῆρος Græcè, sors Latinè appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus ipse sors, id est, pars Clericorum est. Quia autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum Propheta *e* dicit: [*Pars mea Dominus,*] nihil extra Dominum habere potest. Quòd si quippiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus: verbi gratiâ, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem, cum istis partibus Dominus fieri pars ejus non dignatur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras tribus: sed quasi Levita & Sacerdos vivo de decimis, & altari serviens, altaris oblatione sustentor. Habens *f* victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar.

C. VI. ¶ *Nihil prater Deum debet curare, qui in ejus sortem eligitur.*

Item Ambrosius *de fuga seculi, cap. 2.*

CUi portio Deus est, nihil debet curare, nisi Deum: ne alterius impediatur necessitatis munere. Quod enim ad alia officia confertur, hoc religionis cultui, atque huic nostro officio decerpitur. Hæc enim vera est Sacerdotis fuga, abdicatio domesticorum, & quædam alienatio charissimorum: ut suis se abneget, qui servire Deo elegerit. *g.*

C. VII. ¶ *Clericis & Deo devotis, nec causas agere, nec aliquid proprium habere licet.*

Item Hieronymus *ad quendam suum Levitam, de duobus generibus hominum.*

DUo sunt genera Christianorum. Est autem unum genus, quod mancipatum divino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit: ut sunt Clerici, & Deo devoti, videlicet conversi. κλῆρος enim Græcè, Latinè sors. Inde hujusmodi homines vocantur Clerici, id est, sorte electi. Omnes enim Deus in suos elegit. Hi namque sunt Reges, id est, se & alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc designat corona in capite. Hanc coronam habent ab institutione Romanæ Ecclesiæ, in signum regni, quod in Christo expectatur. Ratio verò capitis, est temporalium omnium depositio. Illi *a* enim victu & vestitu contenti, nullam inter se proprietatem habentes, debent habere omnia communia. Aliud verò genus est Christianorum, ut sunt Laici. λαὸς enim Græcè, est populus Latinè. His licet temporalia possidere, sed non nisi ad usum. Nihil enim miserius est, quàm propter nummum Deum contemnere. His concessum est uxorem ducere, terram colere, inter virum & virum judicare, causas agere, oblationes super altari apponere, decimas reddere: & ita salvari poterunt, si vitia tamen benefaciendo evitaverint.

C. VIII. ¶ *Clerici nihil proprium possideant.*

Item Gregorius *Augustino Anglorum Episcopo, responsionum, c. 1. & 2.*

QUia *b* tua fraternitas monasterii regulis erudita, seorsum non debet fieri *c* à Clericis suis in Ecclesia Anglorum, quæ auctore Deo nuper ad fidem perducta est, hanc debet instituere conversationem, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit Patribus nostris, in quibus nullus eorum ex iis, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Si *d* qui verò sunt Clerici extra sacros ordines constituti, qui se non possunt continere, sortiri uxores debent, & stipendia sua exterius accipere: quia & de eisdem Patribus, de quibus præfati sumus, novimus scriptum *e*: [*quod dividebatur singulis, prout cuique opus erat.*] De eorum ergò stipendio cogitandum, atque providendum est: & sub Ecclesiastica regulâ sunt tenendi: ut bonis moribus vivant, & canendis Psalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus, Deo auctore, conservent. Communiter *f* autem viventibus jam de faciendis portionibus, vel exhibendâ hospitalitate, & adimplendâ misericordiâ nobis quid erit loquendum: cùm omne, quod supereſt, in causis piis, ac religiosis erogandum est: Domino & magistro omnibus dicente: [*Quod g supereſt, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.*]

C. IX. ¶ *Clericu omnia communia esse debent.*

Item Urbanus Papa *omnibus Catholicis, epistolâ unicâ, c. 1.*

SCimus *h* vos non ignorare, quia hactenus vita communis inter omnes *i* Christianos viguit, & adhùc gratiâ Dei viget: & maximè inter eos, qui in sortem Domini sunt electi, id est, Clericos: sicut in Actibus legitur Apostolorum *k*: [*Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia.*] *& infrà.* ¶ Quicunque *l* vestrûm communem vitam susceptam habet, & vovit se nihil proprium habere, videat, ne pollicitationem suam irritam faciat: sed hoc, quod Domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat: quoniam satiùs est non vovere, quàm votum, prout melius potest, non perficere. Gravius enim puniuntur, qui votum fecerunt, aut fidem peccperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierunt, quàm illi, qui vitam sine voto finierunt, aut sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera.

a *Anselm. l. 7. c. 5. & l. 4. c. 2.* b *In Conc. Salegunst. c. 12.* c *Ivo p. 15. c. 178.* d *Deusded. p. 3. Anf. l. 7. c. 2. Ivo p. 6. c. 1.* e *Ps. 15.* f *1. Tim. 6.* g *gestit.*] *orig.*

a *Aug. serm. 21. ad fratres in eremo.* b *Joan. Diac. in vita, l. 2. cap. 37. Ansel. l. 7. cap. 3.* c *al. vivere.* d *32. dist. si qui verò.* e *Actorum 4.* f *al. Communi autem vitâ.* g *Luc. 11.* h *Anf. lib. 7. c. 4. Ivo part. 3. c. 139.* i *al. boues.* k *Actor 4.* l *In cad. epist. c. 8.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Augustinus *in sermone de communi vita Clericorum.*

NOlo *b*, ut aliquis de vobis inveniat malè vivendi occasionem. Providemus enim bona, ut ait Apostolus *c*, non solùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Propter nos, conscientia nostra sufficit nobis : propter vos fama nostra non pollui, sed pollere debet in vobis. Tenete, quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt, Conscientia & Fama. Conscientia necessaria est tibi ; fama proximo tuo. Qui fidens conscientiæ suæ negligit famam suam, crudelis est. *& infrà.* ¶ Nulli liceat in societate nostra habere aliquid proprium : sed si fortè aliqui *d* habent, nulli licet ; & qui habuerit, faciunt quod non licet. *& infrà.* ¶ Enthecam nobis habere non licet. Non enim Episcopi est servare aurum, & a se revocare mendicantis manum. Quotidiè tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi inopes nos interpellant, ut plures tristes relinquamus : quia, quod possimus dare omnibus, non habemus. Non habeamus ergò enthecam. *& infrà* e. ¶ Qui habere voluerit proprium, & de proprio vivere, & contra ista præcepta facere, parum est, ut dicam, non mecum manebit, sed nec Clericus erit. Dixeram enim, & scio me dixisse, quòd si nollent suscipere vitam socialem mecum, non illis tollerem Clericatum : sed seorsum manerent, seorsum viverent : quomodo nossent, Deo viverent ; & tamen ante oculos posui, quantum malum sit à proposito cadere. Malui enim habere cæcos, vel claudos, quàm plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo quicunque voluisset extrà manere, & de suo vivere, non tollerem ei Clericatum : ita modò, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula Clericorum. *Item sup.* f. ¶ Qui 1 non vult mecum manere, & in communi vivere, habeat libertatem ; sed videat, utrùm habere possit felicitatis hæreditatem. *g*

¶ *Initium hujus capitis usque ad vers.* Qui habere voluerit, *legitur in sermone 2. de communi vita Clericorum, seu 52. ad fratres in eremo : cætera verò partim in sermone 53. ad fratres in eremo, sive serm. 3. de communi vita Clericorum ; partim in eodem 52. sive 2. de quibus sermonibus admotatum est supra, dist. 86. Partem hujus capitis refert Beda in comment. 2. ad Cor. c. 8. sub hoc titulo :* Ex sermone de vita & moribus Clericorum.

1 ¶ Qui non vult] *In sermone ipso præcedit c.* certè ego *infr. eâdem : & paucis interjectis sequitur,* qui hoc non vult, habeat libertatem, &c.

C. XI. ¶ *Non licet habere proprium iis, qui suis renuntiant, & communiter vivere spondent.*

Idem *sermone tertio* h *de communi vita Clericorum.*

NOn dicatis aliquid proprium : sed sint vobis omnia communia. *& infrà.* ¶ Quicunque autem in tantum progressus fuerit malum ut occulte ab aliquo literas, vel quodlibet munus accipiat, si hoc ultrò confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si autem deprehenditur, atque convincitur, secundùm arbitrium Presbyteri, vel Præpositi gravius emendetur. *& ſ.* ¶ Cùm 1 hujus nostræ congregationis fratres non solùm facultatibus, sed voluntatibus propriis in ipsa ordinationis susceptione renuntiaverint, & per se promissam obedientiam penitùs aliorum potestati, & imperiis in Christo, & pro Christo subdiderint ; certum 2 est eos nihil habere, possidere, dare, vel accipere debere sine superioris licentia. Quòd *a* si propinquus, vel amicus, vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluerit, primò quidem Priori insinuetur, & sic suscipiatur, si ipse mandaverit. De quo tamen nihil fiat aliud, nisi quod Priori placuerit.

¶ *Caput hoc sumptum est ex sermone 3. de communi vita Clericorum, in quo regula B. Augustini continetur, ac repetitur epist. 109. sed in ea ad Monachos oratio convertitur.*

1 ¶ Cùm hujus nostræ] *Hæc usque ad vers.* certum est, *non sunt inventa apud B. Augustinum.*

2 ¶ Certum] *Hæc habentur in prima regula, c. 4.*

C. XII. ¶ *De eodem.*

Idem *tractatu 50. ad c. 12. Joannis.*

EXemplum Domini accipe conversantis in terra. Quare habuit loculos, cui Angeli ministraverunt, nisi quia Ecclesia ipsius loculos suos habitura erat ? Quare furem admisit, nisi ut ejus Ecclesia fures patienter toleret ?

C. XIII. ¶ *Ecclesiarum Præpositi, rerum dispensatores efficiuntur.* *a*.

Item Prosper *b de vita contemplativa, lib. 2. cap. 9.*

EXpedit facultates Ecclesiæ possideri, & propriæ perfectionis amore contemni. Non enim propriæ sunt, sed communes Ecclesiæ facultates : & ideo quisquis omnibus, quæ habuit, dimissis, aut venditis, sit rei suæ contemptor, cùm præpositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium, quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator. Denique sanctus Paulinus, ut ipsi meliùs nôstis, ingentia prædia, quæ fuerunt sua, vendita pauperibus erogavit : sed cùm factus esset Episcopus, non contempsit Ecclesiæ facultates, sed fidelissimè dispensavit. Quo facto satis ostendit, & propria debere propter perfectionem contemni, & sine impedimento perfectionis posse Ecclesiæ facultates, quæ *c* sunt profectò communes, possideri. Quid sanctus Hilarius ? nonne & ipse omnia bona sua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit ? Is tamen, cùm merito perfectionis suæ fieret Ecclesiæ Arelatensis Episcopus, quæ illa tunc habebat Ecclesia, non solùm possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hæreditatibus ampliavit. Isti *d* ergò tam sancti, tam perfecti Pontifices, factis evidenter clamant, posse & debere fieri, quod fecerunt. Qui utique homines tam secularium, quam divinarum rerum sine ambiguitate doctissimi, si scirent res Ecclesiæ debere contemni, nunquam eas debuerant, qui omnia sua reliquerant, retinere *e*.

C. XIV. ¶ *Diaconi, vel quælibet religiosa persona regularem vitam ducere cogantur.*

Item Gregorius *Felici Episcopo de Acropoli, lib. 2. epist. 29.*

QUoniam *f* Velina, Vixentina, & Blandana Ecclesiæ, quæ tibi in vicino sunt constitutæ, Sacerdotis noscuntur vacare regimine, propterea fraternitati tuæ earum solenniter operam visitationis injunximus : illud præ omnibus commonentes, ut ibi præfatarum Ecclesiarum, sive diœceseos earum, vel Diaconi, vel religiosæ personæ inventæ fuerint, districtè, canonicèque vivant.

C. XV. ¶ *Quare in primitiva Ecclesiâ prædia vendebantur.*

Item Melchiades Papa. *a*.

FUturam *g* Ecclesiam in Gentibus Apostoli prævidebant : idcircò prædia in Judæa minimè sunt adepti, sed pretia tantummodò ad fovendos egentes. At verò, cùm inter turbines, & adversa mundi succresceret Ecclesia, eousque pervenit, ut non solum Gentes, sed etiam Romani Principes, qui penè totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi, & Baptismi sacramenta concurrerent. E quibus vir religiosissimus Constantinus, primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit per universum orbem, sub suo degentes Imperio, non solum fieri Christianos, sed etiam fabricare Ecclesias, & prædia tribuere posse constituit. Denique idem præfatus Princeps donaria immensa contulit, & fabricam templi primæ sedis beati Petri Principis Apostolorum instituit : adeo, ut sedem Imperialem, quam Romani Principes possederant, relinqueret, & beato Petro, successoribusque *a* suis profuturam concederet. Idem verò præsidens *b* in sancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata est, cùm querelam quorundam conspiceret coram se delatam, ait : [*Vos à nemine dijudicari potestis : quia solius Dei judicio reservamini. Dii etiam vocati estis : & idcirco non potestis ab hominibus judicari.*] Ab illo etenim tempore, & deinceps, viri religiosissimi non solùm possessiones & prædia, quæ possederant, sed etiam semetipsos Domino consecrârunt, ædificantes basilicas in suis fundis in honorem sanctorum Martyrum per civitates, ac monasteria innumera, in quibus cœtus Domino servientium conveniret.

¶ *Cæteri etiam collectores Melchiadem citant : quod constare non posse rectè animadvertit auctor glossæ. Fit enim in hoc capite mentio Nicænæ Synodi : quo tempore (ut ex ipsa Synodo, Eusebio & cæteris Historicis apparet) jam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in scripto de primitiva Ecclesia, & munificentia Constantini, quod in collectione Isidori, Lutetiæ bis impressa, sequitur statim post decreta Melchiadis, quemadmodum supra, dist. 88. ad c.* decrevit, *annotatum est.*

C. XVI. ¶ *Quare prædia fidelium hodiè ab Ecclesia non alienentur.*

Item Urbanus Papa, *epistolâ unicâ,* *c. 1.* *a*.

VIdentes *c* autem summi Sacerdotes, & alii, atque Levitæ, & reliqui fideles, plus utilitatis posse conferre, si hæreditates & agros, quos vendebant, Ecclesiis, quibus præsidebant Episcopi, traderent ; eò quòd ex sumptibus eorum, tam præsentibus, quàm futuris temporibus plura & elegantiora ministrare possent fidelibus communem vitam *d* ducentibus, quàm ex pretio ipsorum, cœperunt prædia & agros, quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum vivere. ¶ Ipsæ verò res in ditione singularum parochiarum Episcoporum (qui locum tenent Apostolorum) erant, & sunt usque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. E quibus Episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout meliùs potuerint, ut nemo in eis egens inveniatur. ¶ Ipsæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. *& infrà c. 3.* ¶ Memoratis ergò augmentationibus ac cultibus in tantum Ecclesiæ, quibus Episcopi præsident, Domino adminiculante creverunt, & tantis maxima pars earum abundat rebus, ut nullus sit in eis, communem gerens *e* vitam, indigens : sed omnia necessaria ab Episcopo, suisque ministris percipit. ¶ Ideo, si aliquis extiterit, modernis aut futuris temporibus, qui hæc avellere nitatur, jam dictâ damnatione feriatur.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Augustinus f *tractatu 62. in Joannem.*

HAbebat *g* Dominus loculos, & à fidelibus oblata conservans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primùm Ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, ubi intelligeremus, quod præcepit, non *a* cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ servetur à sanctis ; sed ne Deo pro ista serviatur, & propter inopiæ timorem justitia deseratur.

2 ps. *Hiu omnibus auctoritatibus claret, quòd Clericis nullo modo licet habere quid proprium : quòd si habuerint, non Clerici erunt : non tamen Clericatus eis tollendus est.*

C. XVIII. ¶ *Clericatus non tollitur eis, qui volunt habere aliquid proprium.*

Unde Augustinus *in serm. 2. b de communi vita Clericorum.*

CErtè *c* ego sum, qui statueram, sicut nôstis, nullum ordinare Clericum, nisi qui mecum vellet manere : aut si vellet recedere à proposito, rectè illi tollerem Clericatum : quia desereret sanctæ societatis promissum, cœptumque consortium. Ecce in conspectu Dei & vestro, muto consilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus & Ecclesia sua, maneant ubi volunt, & ubi possunt : non eis aufero Clericatum : nolo habere hypocritas. Malum enim esse, quis nesciat ? Malum est, cadere à proposito : sed pejus est, simulare propositum. *& post pauca.* ¶ Si non *d* servat sanctitatem foris, dimidius cecidit : si verò intus habuerit simulationem, totus cecidit. Nolo, ut habeat necessitatem simulandi. Scio, quomodo homines ament Clericatum. Nemini cum tollo nolenti mecum communiter vivere.

Econtrà sunt aliæ auctoritates, quibus conceditur propria habere, non solùm aliis, sed etiam Episcopis.

C. XIX. ¶ *De rebus propriis vel acquisitis Episcopi hæredibus suis derelinquant.*

Unde in Concilio Agathensi, *c. 48. legitur :*

EPiscopi de rebus propriis, vel acquisitis, vel quicquid de proprio habent, hæredibus suis, si voluerint, derelinquant. Quicquid verò de provisione suæ Ecclesiæ fuerit, sive de agris, sive de fructibus *e*, sive de oblationibus, omnia *f* in jure Ecclesiæ reservare censuimus.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ *g, c. 15.*

MAnifesta autem debent esse, quæ ad Ecclesiam pertinent, his, qui circa ipsos sunt, Presbyteris & Diaconis ; ut si Episcopo contigerit inopinatus transitus, res Ecclesiæ nullo modo possint minui & perire, neque res propriæ Episcopi importunitatem patiantur pro rebus Ecclesiæ : ut nec Ecclesia incurrat damnum, nec Episcopus in suis rebus pro rebus Ecclesiæ proscribatur.

C. XXI. ¶ *De eodem.*

Idem statutum est in canonibus Apostolorum, *c. 40. ubi legitur :*

SInt *h* manifestæ res propriæ Episcopi, (si tamen habet proprias) & manifestæ Dominicæ : ut potestatem habeat de propriis moriens Episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere : nec sub occasione Ecclesiasticarum rerum, ea quæ Episcopi esse probantur, intercidant. Fortassis enim aut uxorem habet, aut filios, aut propinquos, aut servos. Et justum est hoc apud Deum & homines, ut nec Ecclesia detrimentum patiatur ignoratione rerum Pontificis, nec Episcopus, vel ejus propinqui sub obtentu Ecclesiæ proscribantur, & in causas incidant, qui ad eum pertinent, morsque 1 ejus injuriis malæ famæ subjiciatur.

1 ¶ Morsque ejus] *Antè legebatur,* mortisque ejus in-

---

a *Serm. 52. ad fratres in eremo. In Conc. Aquisgr. c. 112.* b *Beda 2. ad Cor. 8. 11. q. 3. non sunt audiendi. Anselm. lib. 7. cap. 6.* c *Rom. 12. & 2. Cor. 8.* d *aliquid]* orig. *Infr. eâd. q. 2. vobis enim.* e *Serm. 53.* f *Serm. 52. in extremo.* g *al. æternitatem.* h *Et epist. 109. ad Monachos.*

a *In prima regula, c. 4.* b *& in Conc. Aquisgr. c. 35.* c *Quæ sunt profectò communia,]* orig. d *Addita est ex orig. hæc clausula.* e *al. suscipere.* f *Anselm. l. 7. c. 7.* g *Polyc. l. 1. tit. 19. Burch. l. 3. c. 2. & 5. Ivo p. 3. c. 4. & 7. Pann. l. 2. c. 3.*

cùm

a *al. suiuq, præsulibus.* b *11. quæst. 3.* c *Anselm. l. 7. c. 6. Burch. lib. 3. c. 3. Ivo p. 3. c. 5.* d *al. fidem.* e *al. eligens]* al. degens. f *Et Beda ad c. 13. Joan. & ibi glossa ordin.* g *Ansel. l. 5. c. 32. Polyc. l. 3. tit. 24.*

a *Matth. 6.* b *aliter 52 ad fratres in eremo.* c *Anselmus lib. 7. cap. 8.* d *Si servat orig.* e *aliter frugib.* f *aliter omnia jure.* g *In capit. Martini Bracharen. ex can. 4. Concil. Antiocheni, mutatis verbis, sed salvâ sententiâ.* h *Anselmus lib. 6. cap. 167.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

juriis infamentur. *Restituens est locus ex prisca versione, cui totum reliquum caput convenit. Græcè est,* τὸν αὐτῷ ἰδιωτῶν ἀνθρώπων *a* βεβαιωθέντος: *id est*; & ejus mors maledictis undique appetatur.

C. XXII. ¶ *Ex rebus Ecclesiæ Episcopus, si indiget, sibi & suis necessaria sumat.*

Item in eisdem canonibus, *c.* 41.

EX his autem, quibus Episcopus indiget (si tamen indiget) ad suas necessitates, & peregrinorum fratrum usus & ipse percipiat, ut nihil ei 1 possit omnino deesse. Lex *b* enim Dei præcipit, ut qui altario deserviunt, pascantur de ipso.

1 ¶ Ei possit] *Legitur etiam* eis possit. *Nam & in Græcis codicibus partim est* αὐτῷ, *partim* αὐτοῖς.

C. XXIII. ¶ *Res Ecclesiasticas Episcopus dispensat.*

Item ex Concilio Antiocheno *c, cap.* 25. [*Sbi*]

EPiscopus *d* Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei. Participet autem & ipse, quibus indiget (si tamen indiget) tam in suis, quàm in fratrum, qui ab eo suscipiuntur, necessariis usibus profuturis; ita ut in nullo quâlibet occasione fraudentur, juxta sanctum Apostolum *e* sic dicentem: [*Habentes victum & tegumentum, his contenti simus.*] Quòd si contentus istis minimè fuerit, convertat autem res Ecclesiæ in suos usus domesticos, & ejus commoda, vel agrorum fructus, non cum Presbyterorum conscientia, Diaconorumque pertractet; sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, ut per hujusmodi personas occultè 1 res lædantur Ecclesiæ, Synodo provinciæ pœnas iste persolvat. Si autem & aliter accusetur Episcopus, aut Presbyteri, qui cum ipso sunt, quòd ea, quæ pertinent ad Ecclesiam, vel ex agris, vel ex alia qualibet Ecclesiastica facultate sibimet usurpent, ita ut ex hoc affligantur quidam pauperes, criminationi verò, & blasphemiis tam sermo prædicationis, quàm ii, qui dispensant, taliter exponantur, & hos oportet corrigi, sanctâ Synodo, id quod condecet, approbante.

1 ¶ Occultè res] *In versione Dionysii legitur*, ut per hujusmodi personas occultè cæteri *f* lædantur fratres Ecclesiæ: *& concordat cum alia antiqua versione, quæ & ipsa est in tomis Conciliorum*, ut per eorum secretam diligentiam Ecclesiastici lædi videantur. *Græcè in codicibus, qui lecti sunt, habetur,* ἐὰς τὸ λαθεῖν τῶν τοιούτων λελήθοτας βλαπτεσθαι, τὰς λόγκς τῆς ἐπηρείας: *id est*; ut ex his rationes Ecclesiæ latenter lædantur.

C. XXIV. ¶ *Res Ecclesiæ sint in Episcopi potestate.*

Item in canonibus Apostolorum, *c.* 41.

PRæcipimus *g*, ut in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretiosiores *h* illi sunt creditæ *i*, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus, indigentibus omnia dispensentur per Presbyteros & Diaconos, & cum Dei timore, & omni solicitudine *k* ministrentur. Ex his autem, quibus indiget, &c. *ut suprà* 1.

Cum ergo in Concilio Agathensi, & Martini, & canonibus Apostolorum dicatur: [Sint manifestæ res propriæ Episcopi,] *cum in iisdem canonibus, & in Concilio Antiocheno præcipiatur, ut Episcopus participet res* m *Ecclesiæ, si tamen indiget, nonne patenter ostenditur, quòd Episcopus habeat libere propria? Dicendo enim* [*si indiget rebus Ecclesiæ*] *notat eum habere propria, quæ fortassè suis necessitatibus non sufficiunt. Quomodo ergo Clericus, si proprium habere voluerit, Clericus non erit? & Episcopus habens propria non solum non desinit esse Episcopus, verum etiam cunctas Ecclesiasticas facultates in sua jubetur habere potestate? ¶ Sed notandum est, Episcopos Orientales uxores habere, & filios: quosdam autem ex nostro partibus, cùm in Laicatu sive in minoribus ordinibus constituti, habeant uxores & filios, sive morte uxoris interveniente, sive continentiâ pari voto servatâ, ad sacros ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad suos & suorum usus. Qui autem ab infantia sacra militia traditi sunt, nullo modo eis permittitur habere propria: quia nulla est eis excusatio proprietatis: nisi fortassè retinendo sua, à sumptibus Ecclesiæ abstineant. Quod fieri posse* Prosper *de vita contemplativa, lib. 2. cap. 12. testatur, dicens.*

a ἀγοφθείς. b *1. Cor. 9.* c *Et in Parisien. Conc. l. 1. t. 15.* d *Ansel. l. 6. c. 163.* e *1. Tim. 6.* f *al. cætera lædantur Ecclesiæ.* g *Anselm. l. 6. cap. 150.* h *pretiosa] orig.* i πιστεύθησαν, *id est, credenda.* k ὁλοκλήρως, *id est, integrè.* l *Sup. eâd. c. ex his autem.* m *al. rebus.*

C. XXV. ¶ *De iis, qui tam infirmi sunt, ut suis rebus renuntiare non possint.*

ILli autem, qui tam infirmi sunt, ut possessionibus suis renuntiare non possint, si ea, quæ accepturi erant, dispensatori relinquant, nihil habentibus conferenda, sine peccato possident sua: quia & ipsi quodammodo sua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum, quæ labori vel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt.

De rebus verò Ecclesiæ quæritur, An liceat eas per Prabendas dividi, ut annuos reditus quisque sibi specialiter vendicet. Hoc non posse fieri, argumento & auctoritate probatur. Clerici successores eorum sunt, de quibus dicitur a: [Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una.] *Necesse est ergò, ut eorum sequantur vitam, quorum in Ecclesia gradum administrant. Non ergo aliquid proprium sibi vendicabunt, sed erunt eis omnia communia.*

C. XXVI. ¶ *Res Ecclesiæ quasi communes Episcopus dispenset.*

Item Urbanus Papa *ait in epistola unica, c. 2.* a.

REs *b* Ecclesiæ non quasi propriæ, sed ut communes, & Domino oblatæ, cum summo timore non in alios, quàm in præfatos usus sunt fideliter dispensandæ.

C. XXVII. ¶ *Non liceat Episcopo res Ecclesiarum in proprios usus convertere.*

Item ex Synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. *c. 16.*

NUlli Episcoporum liceat res mobiles aut immobiles, de subjectis plebibus, aliisque piis locis, in proprio usu habere: ne majores enormiter locupletentur, & minores tali facto pauperes inveniantur. Contrà agens, canonicâ auctoritate coarctatus existat.

Si ergò res Ecclesiæ, non quasi propriæ, sed quasi communes habendæ sunt, cum de communi nullus dicat, hoc meum est, nec de rebus Ecclesiæ, hæc est mea, potest aliquis dicere: ne videatur non imitari charitatem illorum, in qua nulla aliquid erat proprium, sed c *erant illis omnia communia. Hic ita respondetur. Sicut perfectione charitatis manente, secundum distinctionem Ecclesiarum, distributio fit Ecclesiasticarum facultatum, dum aliis possessiones iuste Ecclesiæ ad dispensandum committuntur, ex quibus, licet res Ecclesiæ omnibus debeant esse communes, primùm tamen sibi, & suis Ecclesiæ deserventibus, necessaria subministret* d, *reliqua, quæ supersunt, fidelium usibus ministraturus; ita & Prabenda Ecclesiarum, eâdem charitate manente, piè & religiosè possunt distribui, nec tunc rebus Ecclesiæ, ut proprijs, sed ut communibus utilitatibus deservituris: ut ex his, quæ sibi assignata sunt, primùm sibi necessaria percipiat: si qua verò sua necessitatibus supersunt, in communes usus Ecclesiæ expendat.*

a *Actor. 4.* b *Ans. l. 5. c. 35. Polyc. l. 6. tit. 15.* c *Act. 4.* d *al. Episcopus subministret.*

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Unde Augustinus *ad Bonifacium Comitem, epist. 50.*

SI *a* privatum *b* possidemus, quod nobis sufficiat, non illa nostra sunt, sed pauperum: quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vendicamus.

Ostensum est, quomodo liceat Clericis habere proprium, & quomodo non. Item, quomodo res Ecclesiæ per Prabendas dividi possint.

QUÆSTIO II.

1 pa. NUnc quæritur, *si Sacerdotes aliqua de rebus Ecclesiæ dedisse noscuntur, an hi, qui eas acceperunt, aliquâ firmitate constabunt? Quod res Ecclesiæ nullo modo distrahi possint, & distracta possideri, multis auctoritatibus probatur.*

C. I. ¶ *Ecclesiæ pecunias auferens velut homicida damnatur.*

Ait enim Stephanus Papa. a.

QUi *c* Christi pecunias & Ecclesiæ aufert, fraudat & rapit, ut homicida in conspectu judicis deputabitur.

¶ *In epistolis Stephani primi, quæ extant, caput hoc non habetur: sed in epistola prima Anacleti, ex quo citatur à Burchardo & Ivone, & in Concilio Triburiensi, & infra eâd. c.* qui abstulerit. *Idem etiam legitur apud Lucium Papam.*

C. II. ¶ *Quicquid de sacratis vasis, vel ministerii à quolibet Clerico usurpatum fuerit, Ecclesiæ restituatur.*

Item Pelagius *Hostilio Episcopo.*

AUgustino nostræ sedis Notario suggerente didicimus, quòd ei dilectio tua directis apicibus indicâsset, quosdam de Clero tuo, & maximè parochiarum ad te pertinentium non pauca sacrata vasa, vel ministeria distraxisse, & aliqua hujusmodi perpetrâsse, quæ à religioso aliena sunt proposito. Charitatem verò tuam (ut hoc competenti solicitudine debeat insequi, vel ulcisci) nostræ præceptionis auctoritate cupis communiri. Qua de re præsentibus mandamus affatibus, ut competentis vivacitatis instantiâ, quicquid de sacratis vasis, vel ministeriis à quolibet Clericorum usurpatum vel distractum fuisse compereris, sine cujusquam morâ interventu exigere non dimittas, & Ecclesiasticis usibus reformare.

C. III. ¶ *Quicquid Domino consecratur, ad jus pertinet Sacerdotum.*

Item Bonifacius *d* Papa.

NUlli *e* liceat ignorare, omne quod Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum Domino erit, & ad jus pertinebit Sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui à Domino & Ecclesia, cui competunt, aufert, vastat, invadit, vel eripit, & usque ad emendationem, Ecclesiæque satisfactionem, ut sacrilegus judicetur: & si emendare noluerit, excommunicetur.

C. IV. ¶ *Excommunicationi subjaceat, qui Ecclesiastica prædia invadit.*

Item Gregorius VII. *lib. 6. Regesti, in Concilio, c. 1.*

QUicunque *f* militum, vel cujuscunque ordinis, vel professionis persona, prædia Ecclesiastica à quocunque Rege, seu seculari Principe, vel ab Episcopis invitis, seu Abbatibus, aut aliquibus Ecclesiarum rectoribus susceperit, vel invaserit, vel de rectorum depravato, seu vitioso consensu tenuerit, nisi eadem prædia Ecclesiis restituerit, excommunicationi subjaceat.

a *Et infr. 23. q. 7. quod autem. 8. si autem privatum.* b *al. privatim, quæ nobis sufficiant, possidemus,] orig.* c *Anacletus epist. 1. c. 2. Lucius cap. 6. In Concilio Tribur. c. 7. Burch. lib. 11. cap. 18. Ivo part. 14. c. 88.* d *8. Capit. c. 303. al. Ex decretis Bonif. Papæ.* e *Polyc. l. 6. tit. 15. Burch. l. 11. c. 17. Ivo p. 14. cap. 87. Pannorm. lib. 5. c. 113.* f *Polyc. l. 6. tit. 15.*

C. V. ¶ *Sacrilegii crimen incurrit, qui prædia Ecclesiastica vexat.*

Item Pius Papa, *epistolâ 2.* a.

PRædia *a* divinis usibus tradita, quidam humanis applicant usibus, & Domino, cui tradita sunt, ea subtrahunt, ut sibi *b* inserviant. Quapropter ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est: ne prædia usibus secretorum cœlestium dicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quòd si quisquam præsumpserit, ut sacrilegus habeatur.

C. VI. ¶ *De eodem.*

Item Anacletus Papa *c, epist. 1.* a.

QUi *d* abstulerit aliquid patri vel matri, dicitóque hoc peccatum non esse, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit: mater verò nostra, Ecclesia, quæ nos in Baptismo spiritualiter regeneravit. Etgò qui *e* Christi pecunias & Ecclesiæ rapit, aufert, vel fraudat, homicida est.

C. VII. ¶ *Quadruplum restituat, qui res Ecclesiæ invadit.*

Item Joannes Papa I. *ad* f *Zachariam Archiepiscopum.* a.

INantiquis Ecclesiæ statutis decretum est, ut qui aliena invadit, non exter impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Unde & in Evangelio *g* scriptum est: [*Quòd si aliquid defraudavi, reddo quadruplum.*] Et in legibus *h* seculi cautum habetur: [*Qui rem surripit alienam, &c.*] *ut infrà in auctoritate Eusebii Papæ.*

C. VIII. ¶ *Pro tenore secularium legum puniantur invasores rerum Ecclesiasticarum.*

Item Gregorius *ad Constantiam Reginam Gallia, lib. 4. epist. 33. seu c. 77.*

CUm *i* devotissimam *k* Dominam sciam de cœlesti vita *l*, atque remedio animæ suæ sedulò cogitare, culpam me committere vehementer existimo, si ea, quæ pro timore omnipotentis Domini sunt suggerenda, siluero, & te sanctissimam de Ecclesiastica pace sedulò non commonuero. Nimis me Juliani fratris & Coëpiscopi nostri proclamatio nuper contristavit, maximè cum villæ suæ, videlicet Ecclesiæ, à nequissimis prædonibus sint deprædatæ, atque nocturnis incendiis more furum combustæ: & dum iidem maligni juxta nostri prædecessoris Bonifacii decreta pro violata 1 emunitate illud emendare noluerint, dum & seculi leges hæc eadem ita se habere voluerint, lege vulgari teste, in qua sic scribitur *m* [*Si quis manu armatâ usque ad quatuor homines in vicum alterius ad malefaciendum venerit, ille, qui prior est, pro illecita præsumptione componat solidos nongentos: sequaces verò ejus, unusquisque solidos octoginta. Si verò incendium fecerint, tibi novies tantum componant: si prædam verò, in quadruplum restituant.*]

¶ *Initium hujus capitis usque ad vers.* siluero. *est acceptum ex epistola indicata. Reliqua non sunt inventa.*

1 ¶ Violata] *Hæc dictio abest à plerisque vetustis, & hic, & in sequenti capite, ubi in vulgatis est,* omnunitas violata.

a *Polycarp. ibid. Anselm. lib. 5. cap. 36. Ivo part. 13. cap. 39.* b *al. suis usibus.* c *Et in epist. Lucii, cap. 6.* d *Polyc. ibid. Burchard. lib. 11. cap. 18. Ivo part. 14. cap. 88.* e *Supra, eâd. qui Christi.* f *Et in epist. 2. Eusebii Papæ ad Ægyptios, & in decret. Julii. c. 1. & Symmachus in 5. Synodo.* g *Luc. 19.* h *infrà eâd. in legibus.* i *Burchard. l. 11. c. 26. Ivo part. 13. cap. 36.* k *serenissimam] orig.* l *al. patria, atque animæ suæ vitæ sedulò.* m *lib. 1. legum Longobard. tit. de aggres. in vocat. leg. 1.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item.

SI *a* seculi leges talem justitiam habere voluerunt, lex divina cur inferior esse debebit? cùm in ipsius veritatis præsentia à Zachæo *b* collaudatum sit, ut si aliquem defraudaret, in quadruplum restitueret? Et quia summum in rebus bonum est, justitiam colere, ac sua cuique jura servare, & in subjectos non sinere, quod potestatis est, fieri, sed quod æquum est, custodiri (quod & vos diligere, & omnino confidimus studere;) ea propter excellentiæ vestræ, mense Novembri præsentis anni, secundâ indictione, Petrum fratrem & Coëpiscopum nostrum à gremio sanctæ Romanæ Ecclesiæ transmittemus, ut fratribus ejusdem provinciæ in unum congregatis, immunitas violata, & præsumptio, & sacrilegium canonicâ auctoritate, & vestrâ regiâ dignitate talem terminum accipiant, ne posthac membra Diaboli, filii nequam, in sancta Ecclesia, te etiam ibi regnante, talia præsumant.

¶ *In plerisque vetustis codicibus, & apud Burchardum, & Ivonem caput hoc est conjunctum superiori.*

C. X. ¶ *Ecclesia res surripiens, in decuplum restituat, quod abstulit.*

Item Eusebius Papa, *c epist. 2.* A.

IN *d* legibus seculi habetur: [*Qui rem surripit alienam, illi, cujus res direpta est, in undecuplum* e, *quæ sublata sunt, restituat.*] Et in lege divina *f* legitur: [*Maledictus omnis, qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus, Amen.*] Talia *g* ergò non præsumantur absque ultione, nec exerceantur absque sua damnatione. Proinde 1, si quis Ecclesiasticas oblationes, & quod Deo consecratum est, rapuerit, vel consenserit sacientibus, ut sacrilegus dijudicetur, & damnum in quadruplum restituat, & canonicè pœniteat.

1 ¶ Proinde,] *Hinc usque ad finem non sunt in epistola Eusebii, neque apud Joannem, aut Symmachum. Habentur tamen apud Burchardum & Ivonem part. 13. cap. 37. & in Polycarpo, interpositis etiam aliquot verbis, quæ id epistola habentur post vers.* damnatione.

Contrà Gregorius *scribit, cap. 4. responsionum ad Augustinum Anglorum Episcopum, de his, qui furtim auferunt aliquid de Ecclesia.*

C. XI. ¶ *Sine augmento sibi ablata Ecclesiam recipere oportet.*

FRaternitas *h* tua ex persona furis pensare potest, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes subsidia, furtum perpetrant: & sunt alii, qui hac in re ex inopia delinquunt. Unde necesse est, ut quidam damnis, quidam verò verberibus, & quidam districtius, quidam verò leviùs corrigantur. Et cùm paulò districtiùs agitur, ex charitate agendum est, & non ex furore: quia ipsi hoc præstatur, qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. *& infrà.* ¶ Addis etiam, quo augmento ea, quæ furto de Ecclesiis abstulerunt, reddere debeant. Sed absit, ut Ecclesia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quærat.

Verum illud Eusebii de legum severitate: illud i *Gregorii de Ecclesiastica mansuetudine dictum intelligitur.*

C. XII. ¶ *Non sunt alienanda in Episcopatu acquisita.*

Idem Gregorius *lib. 10. epist 43. Deusdedit* k *Episcopo Mediolanensi.*

REs *a* in Episcopatu acquisitas, Sacerdotibus nulla est alienandi licentia.

C. XIII. ¶ *Vasa sacra, nisi pro redemptione captivorum, non sunt alienanda.*

Item ex octava 1 Synodo universali, *c. 15.*

APostolicos *b* paternos canones renovans hæc sancta & universalis Synodus, diffinivit neminem prorsus Episcopum vendere, vel utcumque alienare cimelia *c* & vasa sacrata, exceptâ causâ olim ab antiquis canonibus ordinatâ, videlicet 2 pro redemptione captivorum: sed nec tradere salaria Ecclesiarum in emphyteutica pacta, nec alias rusticas possessiones venundare, ac per hoc Ecclesiasticos reditus lædere, quos ad propriam utilitatem, & ob escam pauperum, & peregrinorum sustentationem esse decernimus 3. *& paulo pòst.* ¶ Quisquis autem apparaverit post hanc diffinitionem nostram contrarium quid huic sanctæ ac universali Synodo agere, deponatur ut prævaricator divinarum legum & præceptorum: cassatâ videlicet omnino, quæ facta est in scriptis vel sine scriptis ab Episcopo venditione, vel emphyteuticâ traditione, vel aliâ quâlibet alienatione, cimeliorum scilicet, & salariorum locorum. Qui verò emerit, aut percepterit aliquid ex prædictis cimeliis, vel salariis, & non restituerit Ecclesiæ iterùm, quæ Ecclesiæ sunt, vel non dederit ad incidendum chartam venditionis vel emphyteuseos, sit anathema, usque dum fecerit, quod ab hac sancta & universali Synodo confirmatum est. ¶ Si autem Episcopus convictus fuerit construxisse monasterium de reditibus Ecclesiasticis, tradat ipsum eidem Ecclesiæ monasterium.

1 ¶ Octavâ] *Sic est emendatum ex Anselmo, cùm antea legeretur,* sexta. *Est autem canon decimus quintus Synodi octavæ, habitæ tempore Hadriani Papæ II. contra Photium, ex versione Anastasii Bibliothecarii.*

2 ¶ Videlicet pro redemptione] *In Concilio ipso, & apud Anselmum legitur,* quæ accipiuntur in redemptionem captivorum.

3 ¶ Decernimus.] *In ipso canone sequuntur hæc:* Omnem verò Ecclesiasticarum rerum potestatem habentem, & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit: Ecclesiastica loca, quæ per reditus fiunt, & insuper propriam rerum dispositionem distribuere, ac committere, seu conferre quibuscunque voluerit, & judicaverit, juxta propriam potestatem ac dominatum. Quisquis autem apparaverit, &c.

C. XIV. ¶ *Pro redemptione captivorum sacra vasa non prohibentur alienari.*

Item Gregorius *lib. 6. epist. 35. seu cap. 199. Domino Episcopo Messanensi.*

ET sacrorum canonum, & legalia *d* statuta permittunt, ministeria Ecclesiæ pro captivorum esse redemptione vendenda.

C. XV. ¶ *Res Ecclesiæ licitè impenduntur pro redemptione captivorum.*

Idem *Demetrio & Valeriano Clericis Firmanis, lib. 7. indict. 2. epist. 14.*

SAcrorum *e* canonum statuta, & legalis permittit auctoritas, licitè res Ecclesiasticas in redemptionem captivorum impendi. Et ideò, quia edocti à vobis sumus, ante annos ferè XVIII. virum reverendissimum quendam Fabium Episcopum Ecclesiæ Firmanæ, libras XI. argenti de eadem Ecclesia pro redemptione vestra, ac patris vestri Passivi, Fratris & Coepiscopi nostri, tunc verò Clerici, nec non matris vestræ, hostibus impendisse, atque ex hoc quandam formidinem vos habere ne hoc, quod datum est, à vobis quolibet tempore repetatur, hujus præcepti auctoritate suspicionem vestram prævidimus auferendam; constituentes, nullam vos exinde, hæredesque vestros quolibet tempore repetitionis

a *Burchard & Ivo ibid.* b *Luc. 19.* c *Et Symmachus in 3. Synodo, & Joan. 1. epist. 1.* d *supr. eâd. in antiquis. Polycarp. l. 8. titul. 15.* e *al. Decuplum.* f *Deuteron. 27. in decret. Julii, c. 1.* g *Anf. l. 5. c. 41. Burchard. l. 11. cap. 27. Ivo p. 13. c. 37. & p. 5. c. 249. & p. 3. c. 149. Pann. l. 4. c. 47.* h *Polyc. l. 6. tit. 16. Ivo p. 13. c. 5.* i *al. istud.* k *al. Deodati.*

a *Infrà, eâd. q. 5. c. nulli.* b *Anf. l. 6. c. 171.* c κειμηλια. d *L. Sancimus. Cod. de sacrof. Eccl. Anf. l. 5. c. 48.* e *Ivo p. 3. c. 145.*

molestiam sustinere, nec à quoquam vobis aliquam objici quæstionem.

C. XVI. ¶ *Res Ecclesiæ desolatæ non præponantur captivis.*

Idem *lib. 6. epist. 35. ad Dominum Episcopum.*

SIcut *a* omnino grave est, frustra Ecclesiastica ministeria venundare, sic iterùm culpa est, imminente hujusmodi necessitate, res maximè desolatæ Ecclesiæ captivis suis præponere, & in eorum redemptione cessare.

2 ps. *Quæ verò pœnitentia hujusmodi invasoribus, atque prædonibus, qui vasa sacra, & reliqua divino cultui dedicata arripiunt, & quasi profana contrectant, sit indicenda,* Nicolaus Papa *definit, scribens Frontario Archiepiscopo Burdegalensi.*

C. XVII. ¶ *Invasoribus rerum Ecclesiasticarum, quæ pœnitentia sit imponenda.*

DE viro nefando, Burgando nomine, qui rabie insanâ, commotus, diabolicis se irretire laqueis non dubitavit, atque Gentilium more per abrupta itinera, & compita insidians, vobis in vestræ Ecclesiæ villa, unà cum Clericis vestris manentibus, & populum salubribus instruere dogmatum monitis decertantibus, paneque spiritualis verbi vacua hominum corda reficientibus, atque laudabile propriæ salutis desiderium habentibus, sancta Apostolorum Petri & Pauli limina visitare, collectis malitiæ suæ sequacibus, & iniquitatis complicibus, nefarias invasiones, & deprædationes violentas inferre dæmoniaco ausu præsumpsit: &, ut epistolæ vestræ textus eloquitur, sacrum altare, sacraque Dominici corporis & sanguinis vasa, insuper & sanctum chrisma pollutis arripere manibus, quasi vilia, & ad usum communem apta præsumpsit, dilectio nos vestra consuluit, si ipse, vel qui eum eo in tam impio, & iniquo scelere fuerunt, ad pœnitentiam quandoque gratiâ tracti *b* divinâ venire voluerint, quo eos pœnitentiæ vinculo constringatis, nostræ institutionis censuram exposcere curâstis. De quibus (si tamen ita est) jubemus, cùm ad pœnitentiam reverti acceleraverint, uno anno extra Ecclesiam Dei consistere, cujus sacratissima vasa, extra ritum fidei Christianæ, diripiendò auferre non dubitaverunt. Secundo verò anno fores Ecclesiæ sine communione maneant. Tertio verò anno Ecclesiam Dei ingrediantur, & inter audientes adstent sine oblatione, non manducantes carnem, neque bibentes vinum, præter Natalis & Resurrectionis Dominicæ dies. Quarto præterea anno (si his prioribus tribus eorum fructuosus fuerit pœnitentiæ labor) communioni fidelium restituantur: totâque mentis intentione spondentes, talia se ulteriùs nunquam facturos, corpus & sanguinem Domini suscipere mereantur, & usque ad septimum annum tribus in hebdomada diebus sine esu carnium, & vini potatione maneant pœnitentes.

¶ *Caput hoc alibi non est inventum, quàm in collectione canonum incerti auctoris.*

C. XVIII. ¶ *Res Ecclesiæ Episcopus usurpare, vel alienare non præsumat.*

Item in Concilio Leonis Papæ IV.

3 MOnemus *c*, & irrefragabiliter affirmamus, ut ps nullus Episcoporum, vel Sacerdotum, rem tituli sui usurpare præsumat: sed neque salarium à Christianis, sanctis locis oblatum, causâ amicitiæ vel timoris, aut muneris pertentet auferre: ne Ecclesia Dei ad nihilum redigatur. Quod qui facere præsumpserit Episcopus, vel Sacerdos, canonicam sine dubio subeat ultionem, & quod Ecclesiæ injustè ablatum est, reddere compellatur; ita ut deineeps nullas vires pro his ad litigandum, vel possidendum habere possit.

a *Ivo part. 3. cap. 176.* b *al. talli.* c *Deusdedit part. 4. Polyc. l. 4. tit. 19.*

C. XIX. ¶ *Episcopo, vel Abbati res Ecclesiæ alienare non licet.*

Item ex septima Synodo, *c. 12.*

QUisquis *a* Episcopus vel Abbas inventus fuerit de salariis 1 Episcopii vel Monasterii transferre quicquam in Principum manus, vel etiam alii personæ conferre, irritum sit, quod datum esse constiterit, secundùm canonem *b* sanctorum Apostolorum, qui dicit: [*Omnium Ecclesiasticarum rerum Episcopus habeat solicitudinem, & dispenset eas, tanquam Deo contemplante. Non liceat autem ei fraudare* 2 *quicquam ex illis, vel cognatis propriis donare, quæ Dei sunt. Quòd si pauperes fuerint, ut pauperibus largiatur. Sed non sub horum occasione, quæ sunt Ecclesiæ, defraudentur.*] ¶ Quòd si excusationem prætenderit damnum facere, & nihil ad profectum agrum existere, nec sic Principibus, qui per loca illa sunt, tribuatur ager, vel locus; sed Clericis vel agricultoribus. ¶ Quòd si calliditate usus fuerit, & a colono, vel à Clerico emerit Princeps agrum, irrita sit venditio, & restituatur Episcopio vel Monasterio: & Episcopus vel Abbas hoc faciens abjiciatur, Episcopus 3 quidem ab Episcopio, Abbas autem à Monasterio, tanquam qui dispergit, quæ non collegit.

¶ *Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anselmum citabatur,* ex historia Eusebii Episcopi Cæsariensis. *Ivo verum auctorem citavit. Versio autem est Anastasii Bibliothecarii, ex cujus codicibus manuscriptis nonnulla sunt emendata.*

1 ¶ Salariis] *Græcè est,* ὁν τῶν ἀυτεργατῶν, *pro qua voce in Parisiensi Græcorum canonum editione legitur in rubrica,* ὁν τῶ ϖαυσείων, *id est,* ex suburbanis, *quasi suburbana vocentur auturgia, quod ipsius possessoris manibus colantur. Balsamon tamen eos agros interpretatur, qui per se ipsi sine magna cultura fœtum ferre possint, ut sylvæ, & alia hujusmodi.*

2 ¶ Fraudare] ϖαρενεξέσθαι, *id est,* sibi vendicare, & suum facere.

3 ¶ Episcopus quidem ab Episcopio, Abbas autem à Monasterio,] *Hæc ad sententiæ integritatem addita sunt ex ipso canone.*

C. XX. ¶ *Prædia Ecclesiæ non liceat Papæ alienare.*

Item Symmachus Papa in Synodo III. c, *cap. 4. & sequentibus usque ad nonum.*

NOn *d* liceat Papæ prædium Ecclesiæ alienare aliquo modo pro aliqua necessitate, nec in usumfructum 1 rura dare: nisi tantummodò domos, quæ in quibuslibet urbibus non modicâ impensâ sustentantur. Quâ lege omnes custodes adstringantur, ut donator, accensator, venditor honorem perdat. Et qui subscripserit, anathema sit cum eo, qui dedit, vel qui recepit, nisi restituatur. Liceat etiam quibuslibet Ecclesiasticis personis contradicere, & cum fructibus alienata reposcere. Quod 2 non modò in Apostolica servandum est Ecclesiâ, verùm etiam universis Ecclesiis per provincias quidem dicitur convenire.

¶ *Caput hoc collectum est ex pluribus capitibus Synodi Romanæ tertiæ sub Symmacho, in epitomen tamen redactis.*

1 ¶ In usumfructum] *In Conciliorum editionibus partim legitur,* sed nec in usufructuario jure aliquibus dare liceat, *partim,* sed nec in usumfructum jura aliquibus, &c. *quemadmodum & in codice canonum impresso. Nam in vetusto manuscripto est,* sed nec usufructuario aliquibus dari liceat. *Idem verò significare usufructuarium, & usumfructum scribit Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti, cap. 59. his verbis:* Usumfructum dicit, quod nos dicimus usufructuarium.

a *Polyc. lib. 6. tit. 15. Anfel. lib. 6. cap. 184. Ivo part. 5. c. 375.* b *Can. Apost. 39.* c *Et in Concil. Parisiensi l. 1. c. 17.* d *Anf. l. 4. cap. 29.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Quod non modò] *In ipsa Synodo longè aliter habetur.* Hujus autem constitutionis legem in Apostolica tantùm volumus sede servari, universis Ecclesiis per provincias secundùm animarum considerationem, quem propositio religionis convenire rectores earum viderint, more servato.

C. XXI. ¶ *Qui res Ecclesiasticas vendit, ad altare non audeat accedere.*

Item in Synodo VI.

INdignè *a* ad altare Dei properare permittitur, qui res Ecclesiasticas audet invadere, aut injustè 1 possidere, aut iniquâ, vel injustâ defensione in eis perdurat. *& paulò post.* ¶ Debet tamen esse provisio, ut vindictam admonitio 2 præcedat, & res usurpatas injustè qui abstulit, aut injustè ablatas retinet, æquitate patrocinante, legibus restituat. Quòd si neglexerit, & necessitas compulerit, demùm prædonem Sacerdotalis districtio maturata percellat. *& infrà.* ¶ Valdè *b* iniquum ergò & ingens sacrilegium est, ut quæcunque vel pro remedio peccatorum, vel salute, vel requie animarum suarum unusquisque venerabili Ecclesiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab iis, quibus hæc maximè servari convenit, id est, Christianis, & Deum timentibus hominibus 3, & super omnia à Principibus & primis regionum in aliud transferri, vel converti permittatur. Propterea, qui hæc non prævideritis, & aliter quàm scriptum est, prædia Ecclesiis tradita petierit, vel acceperit, aut possederit, vel 4 injustè defenderit, aut retinuerit, nisi cito se correxerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: sitque accipienti, & danti, & possidenti anathema, & institutæ pœnæ contubernium assiduum. Nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui à religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta, contra fas, sine aliqua pietatis consideratione dispergit.

1 ¶ Aut injustè] *In Synodo legitur,* aut injustè, id est, sine licentia Episcopi possidere.

2 ¶ Admonitio] *In Synodo additur,* manifesta.

3 ¶ Hominibus,] *Quæ sequuntur usque ad vers.* in aliud. *addita sunt ex Synodo.*

4 ¶ Vel injustè defenderit, aut retinuerit,] *Addita sunt & ista, sicuti omnia, quæ in usurpatione hujusmodi rerum accidere solent, exponuntur.*

C. XXII. ¶ *Excommunicentur, qui Principum auctoritate res invadunt Ecclesiæ.*

Item Nicolaus Papa *Adoni Viennensi Archiepiscopo in epistola, cujus initium:* [Quia sanctitatis vestræ.]

DE e rebus, quæ semel Deo contributæ, atque dicatæ sunt, & postea sub occasione concessionis Principum à quibusdam invaduntur, atque diripiuntur, sancimus, ut priùs consularis Principem, & resecandam tam præsumptivam factionem, & cognoscendum, utrum illius sit concessio, an invasoris præsumptio. Quòd si Principis inordinata fuerit largitio, ipse sit Princeps pro emendatione redarguendus. Si autem invasoris declaratur præsumptio, usque ad emendationem, excommunicationis sit vindictâ coercendus.

¶ *Extat epistola hæc in libro sæpè citato Bibliothecæ Dominicanæ: in qua respondet Nicolaus ad nonnullas quæstiones ab Adone sibi propositas.*

C. XXIII. ¶ *De rebus Ecclesiæ non est aliquid alienandum.*

Item Gelasius *Justino Archidiacono, & Faustino* e *defensori.*

4 VObis *f* enim, & famæ vestræ consultum duximus, ps ut Pontificis vestri loco, vobiscum ab eodem aliquis subrogetur, qui eius nomine pariter universa disponat: quatenus omnia prædia ad vestrum revocetis studium, nec cuiquam Clerico pro portione sua aliquod solum Ecclesiæ putetis esse deputandum, ne per incuriam & negligentiam minuatur: sed omnis pensionis summam ex omnibus prædiis rusticis, urbanisque collectam, ad Antistitem deferatis. Ex qua tamen collectione habeatur ratio, quid ad causas, vel expensas accidentium necessitatum opus esse perspicitur, ut de medio sequestretur, & quatuor portiones, vel de fidelium oblatione, vel de hac fiant modis omnibus pensione: ita ut unam sibi tollat Antistes, aliam Clericis pro suo judicio, & electione dispertiat, tertiam pauperibus sub omni a conscientia faciat erogari: fabricis verò quartam, quæ competit ad ordinationem Pontificis, erogatione vestrâ decernimus esse pensandam. Si quid forte sub annua remanebit expensâ, electo idoneo ab utraque parte custode, tradatur enthecis: ut si major emerserit fabrica, sit subsidio, quod ex diversi temporis diligentia potuerit custodiri: aut certè ematur possessio, quæ utilitates respiciat communes.

C. XXIV. ¶ *Divini muneris participatione privetur, qui Ecclesiastica privilegia calcat.*

Idem *Majorico, Sereno, & Joanni Episcopis.*

QUi *b* & divinis, & humanis legibus in civili damnatione calcatis, & reverentiâ religionis abjectâ, vel Ecclesiastica privilegia calcare contendunt, vel ubilibet in pauperum profligare dispendium, nec hujusmodi saltem commoniti, convictique, nequitiam sopire consentiunt, atque illata sacris rebus detrimenta sarcire: meritò divini muneris participatione sunt privandi, ut hujus perceptione careant, quod sacrilegis ausibus habuêre despectui. Cælestinus verò Presbyter fratris & Coepiscopi nostri Sereni, qui contra Pontificale judicium, contraque Apostolicæ sedis mandata prorumpens, supradictis communionem sacram ministrare præsumpsit, cùm non potuerit ignorare sententiam propriis Sacerdotis, ab officio protinus Ecclesiastico pellatur: ut nullus Ecclesiæ ministrorum contra Pontificalia instituta venire contendat.

C. XXV. ¶ *De eodem.*

Idem *eisdem Justino* 1 *Archidiacono, & Faustino defensori.*

VUlteranæ *d* Ecclesiæ actus, vel patrimonium, quod hactenus comperimus destitutum, post damnationem Eucharisti, quo fuerat depravante dispersum, curæ vestræ decrevimus esse delegandum: ut diligentiâ (quâ vos pro utilitatibus Ecclesiæ existimamus esse vigilantes) prædia culturæ restituatis antiquæ, & revocetis, si qua sunt vendita, aut donata mancipia. Possessiones etiam, quas ab Eumancio, & Opilione Episcopis, vel cæteris quovis jure videritis teneri (quia contra constituta Synodi ab Episcopis prædia alienari nullo potuerunt commento) nihilominus revocentur. Sit emptoribus ad eum recursus, qui præsumpsit aliquid de Ecclesiæ rebus illicitâ venditione distrahere, ita ut pensiones annuas ad Pontificem deferatis, cui privilegia sua integra convenit omni ratione servari, ut ejus dispensatione portiones proveniant consuetæ: ita ut portionem quartam, quæ ad eos pertinet, suâ Pontifex ordinatione distribuat, prout cujusque locum, meritumque cognoscit. Pariter etiam ex fidelium oblatione faciendum est, ut Clericis quartam eroget pro considerationem suæ electionis Antistes. Fabricarum etiam portio Episcopo sciente & disponente, vestrâ erogatione pendatur: quatenus nihil penitùs in detrimentum alicujus rei patiamini generari.

a *Ivo part. 3. cap. 182.* b *16. quæst. 1. in canonibus. 9. valde.* c *Ivo part. 3. cap. 152.* d *al. Odone.* e *al. Fausto.* f *Deusdedit p. 3. cap. 93.*

a *al. omnium.* b *Ivo p. 3. c. 150. & p. 4. c. 185.* c *Qui & humani*] *pleraque Exempl. & Ivo.* d *al. Volaterrana. seu part. 3. c. 154.*

1 ¶ Justino, &c.] *Antea legebatur:* Idem eisdem. *Emendatum est; & posita istorum virorum nomina ex Ivone: ad quos etiam scriptum est superius penultimum caput,* vobis enim. *Nec verò hæc, quæ nunc afferentur, pertinere posse ad Episcopos, quibus proximè præcedens caput scribebatur, indicant non modò, quæ à Gratiano hic referuntur, sed etiam apertiis verba, quæ apud Ivonem post ultima hujus capitis sequuntur:* Si quis verò in Ecclesiæ vestræ damnum, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ prohibita, Pontificem vestrum videritis admittere, &c.

C. XXVI. ¶ *Redituum & oblationum duæ portiones Clericis committantur.*

Idem *Clero, & Ordini, & Plebi Brundusii.*

COncessio *a* vobis, quem petistis, Antistite, fratre jam & Coëpiscopo meo Juliano, necessarium fuit (eodem ad Ecclesiam suam mox remisso) ad vos nostra scripta pariter destinari: quibus agnosceretis eidem fuisse præceptum, ne unquam ordinationes præsumat illicitas. *& infrà.* ¶ Reditus, & oblationes fidelium in quatuor partes dividat: quarum unam sibi ipse retineat: alteram Clericis pro officiorum suorum sedulitate distribuat: fabricis tertiam: quartam pauperibus, & peregrinis habeat fideliter erogandam: quarum rationem divino est reddituris examini.

¶ *Epistola Gelasii, in qua est hoc caput, missa est cum aliis ex Hispania. Eadem verò inter epistolas Gregorii II. impressas est tertia, Clero, & plebi Thuringiæ scripta. Talis quædam epistola, sed brevior, refertur in libro, qui inscribitur, Ordo Romanus, & formata Episcopo danda nuncupatur.*

C. XXVII. ¶ *De oblationibus fidelium quot portiones fiant, & qua cuique proveniat.*

Idem *in epistola ad Episcopos per Lucaniam* b, *& Brutios, c. 29.*

QUatuor *c* autem tam de reditu, quàm de oblatione fidelium, prout cujuslibet Ecclesiæ facultas admittit (sicut dudum rationabiliter est decretum) convenit fieri portiones: quarum sit una Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus sicut Sacerdotis intererit integram ministris Ecclesiæ memoratam dependere quantitatem; sic Clerus ultra delegatam sibi summam nihil insolenter noverit expetendum. Ea verò, quæ Ecclesiasticis ædificiis attributa sunt, huic operi veraciter prærogata, locorum doceat instaurario manifesta sanctorum: quia nefas est, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum Præsul impendia his deputata convertat. Ipsam nihilominùs adscriptam pauperibus portionem, quanquam divinis rationibus se dispensâsse monstraturus esse videatur, tamen juxta quod scriptum est *d*: [*Ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est*;] oportet etiam præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri. Quapropter *e* nec Clericorum quispiam, &c.

C. XXVIII. ¶ *De reditibus oblationum, & redituum Ecclesiæ quatuor portiones Presbytero dispensandæ credantur.*

Item Simplicius Papa *Florentino, & Equitio, & Severo Episcopis, epist. 3.*

DE *f* reditibus Ecclesiæ, vel oblatione fidelium, quid deceat, nescienti nihil licere permittat: sed sola Episcopo ex his una portio remittatur: duæ Ecclesiasticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum profuturæ, à Bonagro *a* Presbytero sub periculo sui ordinis ministrentur: ultima inter se Clericis pro singulorum meritis dividatur. *& infrà.* ¶ Cui, *id est, Gaudentio,* hoc specialiter præcipimus, ut tres illas portiones, quas triennio *b* dicitur sibi tantummodò vendicâsse, restituat.

¶ *Addita sunt in hoc capite aliquot verba ex originali, quæ ad sententiam facere aliquid videbantur.*

C. XXIX. ¶ *De reditibus Ecclesiæ, etiam noviter quæsitis, quarta pars Clericis erogetur.*

Item Gregorius *Maximiano Episcopo Syracusano* c *lib. 3. epist. 11.*

COgnovimus *d* de reditibus Ecclesiæ noviter acquisitis canonicam dispositionem quartarum minimè provenire; sed Episcopos locorum distribuere tantummodò quartam antiquorum redituum, nunc verò quæsita suis usibus retinere. Quam rem *e* pravam subintroductamque consuetudinem fraternitas tua vivaciter emendare festinet: ut sive de præteritis reditibus, sive de his, quæ obvenient *f*, vel obvenientibus, quartæ secundum distributionem canonicam dispensentur. Incongruum namque est unam, eandemque Ecclesiæ substantiam duplici quodammodò jure censeri, id est *g*, usurpationis & canonum.

C. XXX. ¶ *De stipendio Ecclesiæ quatuor debent fieri portiones.*

Idem *Augustino Episcopo Anglorum in respons. ad primam interrogationem.*

MOs est *h* Apostolicæ sedis ordinatis Episcopis præceptum tradere, ut de omni stipendio, quod accedit, quatuor fieri debeant portiones, una videlicet Episcopo & familiæ ejus, propter hospitalitatem & susceptionem, alia Clero, tertia verò pauperibus, quarta Ecclesiis reparandis.

C. XXXI. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Toletano.]

SAncimus omnibus Episcopis curam Laicorum instare, ut si quos in fide Christi invenerint, nimio affectu diligant. Insuper confirmamus, ut si aliqua ab ipsis accipiant dona, statim in quatuor dividant partes: ita, ut prima pars secundùm 1 Apostolorum præcepta, titulorum, nec non cœmeteriorum restaurationibus diligenter attribuatur, secunda Clericis, tertia cunctis pauperibus, quarta verò advenis.

¶ *Caput hoc (quod in omnibus vetustis exemplaribus, exceptis duobus, & sine Palea nomine habetur, & glossam habet) in nullo Toletano Concilio aut impresso, aut manuscripto inventum est. In collectione canonum incerti auctoris, quæ asservatur in Vaticana Bibliotheca, tribuitur Sylvestro: quamvis in Synodo Romana sub ipso habita, cap. 4. paulo aliter hæ partes assignentur, id est, ut in præcedentibus hujus capitibus.*

1 ¶ Secundùm Apostolorum præcepta,] *In ea collectione non sunt hæc verba. In uno vetusto Gratiani codice est,* secundùm Apostolorum præcepta.

C. XXXII. ¶ *Omnes Presbyteri secundum jussionem Episcopi res Ecclesiæ dispensare studeant.*

Item ex Concilio Agathensi, *c. 22.*

5 ps STatuimus *i* (quod omnes canones 1 jubent) ut civitatenses, sive diœcesani Presbyteri, vel Clerici, salvo jure Ecclesiæ, rem Ecclesiæ, sicut permiserunt Episcopi, teneant: vendere autem, aut donare penitùs non præsumant. Quòd si fecerint, vel fecerunt, & facta venditio non valebit, & de facultatibus, si quas habent

a *Anf. lib. 6. cap. 43.* b *Et in Concil. Parisiensi, l. 1. c. 15.* c *Polyc. l. 3. tit. 11. Ansel. l. 5. c. 68. Burch. l. 3. c. 137. Ivo p. 3. c. 203. Pann. lib. 2. cap. 7.* d *Matth. 5.* e *2. quæst. 7. quapropter.* f *Anselm. lib. 5. cap. 66.*

a *al. ab Onagro.* b *al. per triennium.* c *Joannes Diac. l. 4. num. 34.* d *Anf. l. 5. c. 70.* e *al. ob rem.* f *al. nunc obvenerunt, vel obvenerint.* g *addita ex orig.* h *Anf. l. 5. cap. 64. Pann. l. 2. cap. 8.* i *Polyc. lib. 3. tit. 12.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

proprias, indemnem Ecclesiam reddant, & communione priventur.

1 ¶ Canones] *Restitura est hæc vox ex originali. Anteà legebatur*, Episcopi. *In Polycarpo autem tantum est*, quod omnes jubent.

C. XXXIII. ¶ *De Clericis, qui documenta Ecclesiæ supprimunt, aut adversariis tradunt.*

Item ex eodem Concilio, *cap. 26.*

SI *a* quis de Clericis documenta, quibus Ecclesiæ possessio firmatur, aut supprimere, aut negare, aut adversariis fortasse tradere, damnabili & puniendâ obstinatione præsumpserit, quicquid per absentiam documentorum damni Ecclesiæ illatum est, de propriis facultatibus reddat, & communione privetur. Hi etiam, qui in damno Ecclesiæ impiè solicitati, à traditoribus aliquid acceperint, superiori *b* sententiâ teneantur.

C. XXXIV. ¶ *Episcopus hæredem non habens, non alium, quàm Ecclesiam sibi hæredem instituat.*

Item ex eodem, *cap. 33.* c

EPiscopus *d*, qui filios aut nepotes non habuerit 1, alium quam Ecclesiam non relinquat hæredem. Si quid de Ecclesia non in Ecclesiæ causa, aut necessitate præsumpserit, quod distraxit, aut donavit, irritum habeatur. Qui verò filios habet, de bonis, quæ reliquit, ab hæredibus ejus, indemnitatibus Ecclesiæ consulatur.

1 ¶ Non habuerit,] *In originali impresso, & manuscripto, & in Polycarpo legitur*, non habens alium, quàm Ecclesiam reliquit hæredem; si quid, &c. *& ad hanc lectionem propiùs accedunt verba Hispalensis Concilii primi, c. 1. sed ob glossam non est mutatum.*

C. XXXV. ¶ *Qui in Clero constituti sunt, de rebus Ecclesiæ nihil alienare præsumant.*

Item ex eodem, *cap. 49.*

DIaconi *e*, vel Presbyteri in parochia constituti, de rebus Ecclesiæ sibi creditis nihil audeant commutare, vendere, vel donare: quia res sacratæ Deo esse noscuntur. Similiter & Sacerdotes nihil de rebus Ecclesiæ sibi commissæ (ut superiùs comprehensum est) alienare præsumant. Quòd si fecerint, convicti in Concilio, & ab honore depositi, de suo aliud tantum restituant, quantum visi sunt præsumpsisse 1. *& infrà.* ¶ Libertos tamen, quos Sacerdotes, vel Diaconos de Ecclesia sibi commissa facere voluerint, actus Ecclesiæ prosequi jubemus. Quòd si facere contempserint, placuit eos ad proprium reverti servitium.

1 ¶ Præsumpsisse.] *Si hic interponas* c. si quis qualibet. *infrà eâdem, habebis integrum canonem 49. ipsius Concilii Agathensis.*

C. XXXVI. ¶ *De possessione Ecclesiastici juris quicquid à Presbytero distrahitur, inane habeatur & vacuum.*

Item ex eodem *f. c. 53.*

QUicquid *g* parochiarum Presbyter de Ecclesiastici juris possessione distraxerit, inane habeatur & vacuum vendicatione 1 comparantis, & actione vendentis.

1 ¶ Vendicatione] *Sic etiam in recentioribus Conciliorum editionibus. In aliis, & duobus etiam Vaticanis codicibus legitur*, venditore comparantis. *Apud Ivonem*, venditione comparantis. *In Epaunensi, ubi hoc videtur repeti*, in venditorem comparantis actione vertenda.

a *Infrà. eâd, si quis de Clericis. Burchard. libr. 3. cap. 183. Ivo part. 3. cap. 156.* b *al. pari.* c *& in Hispalen. 1. cap. 1.* d *Polyc. lib. 3. titul. 12.* e *Ivo part. 3. cap. 161.* f *Et in Epaunensi, c. 7.* g *Ivo p. 3. c. 102.*

C. XXXVII. ¶ *Alienationes factæ ab intrusis, & ordinationes sine consensu Clericorum, irritæ sunt.*

Item Urbanus Papa.

ALienationes omnium per intrusionem, seu canonicè electorum sub Episcopi nomine, aut Abbatis, qui secundum Ecclesiæ suæ usum consecrandus est, alienationes dico quocunque modo factas, nec non & ordinationes personarum ab eisdem sine communi consensu Clericorum Ecclesiæ, sive per simoniam itidem factas, irritas judicamus. ¶ Illud etiam per omnia interdicimus, ut nullus Clericus Præbendam suam, seu beneficium aliquod Ecclesiarum aliquo modo alienare præsumat. Quòd si præsumptum olim fuit, vel aliquando fuerit, irritum erit, & ultioni canonicæ subjacebit.

¶ *Post collectionem Anselmi in codice peruntiquo, habetur fragmentum cujusdam Concilii Urbani II. in cujus initio hæc leguntur:* Alienationes, quæ specialiter per Ottonem, Guidonem, Hieremiam, seu fortè Philippum ubilibet de possessionibus Ravennatis Exarchatûs factæ sunt, damnamus. Generaliter autem omnium per intrusionem, seu canonicè electorum sub Episcopi nomine, vel Abbatis . . . Ecclesiæ suæ consecrandus est, alienationes quocunque modo factas, *& cætera usque ad finem hujus capitulo sine ulla varietate.*

C. XXXVIII. ¶ *Episcopo defuncto, vel adhuc in supremis agente, de rebus Ecclesiæ nihil est usurpandum.*

Item ex Concilio Ilerdensi *a, c. 16.*

HÆc hujus placiti constitutione inter nos censura placuit custodiri, ut defuncto Antistite, vel etiam adhuc in supremis agente, nullus Clericorum cujuslibet ordinis, officii, gradusve sit, quicquam de domo præsumat, vel quod de utilitate instrumenti domûs esse cognoscitur, id est, mobilis & immobilis rei Ecclesiasticæ conetur invadere; nihil furto 1, nihil dolo supprimens, auferens atque abscondens. Sed is, cui domus commissa est, subjunctis 2 sibi uno, vel duobus fidelissimis Clericis, omnia usque ad tempus Pontificis substituendi debeat conservare, & his, qui in domo inveniuntur, Clericis consuetam alimoniam administrare. Substitutus autem Antistes susceptæ 3 sedis commoda ordinabit, velut Deus imperabit: ut eis uti cum his debeat, quos cognoverit disciplinæ, & charitati prædecessoris sui fideliter paruisse. Quòd si quisquam post hæc cujuslibet ordinis (ut superiùs dictum est) Clericus quâcunque occasione, de omni facultate quippiam probatus fuerit abstulisse, vel forsitan dolo aliquo suppressisse, reus sacrilegii prolixiori anathemate condemnetur, & vix quoque peregrina ei communio concedatur: quia durum est, ut hi, quos constat in servitio Domini cum primæ sedis Antistite defudâsse, ab his, qui suarum rerum incubatores *b*, vel utilitatibus servientes, atque vacantes fuisse noscuntur, despecti aliquatenùs crucientur.

1 ¶ Nihil furto,] *In codice Lucensi Regio sequitur*, nihil vi.

2 ¶ Subjunctis sibi] *In Conciliorum editionibus sequitur*, cum consilio: *& in codice Regio additur*, Clerici: *fortasse autem legendum*, cum consilio Cleri.

3 ¶ Susceptæ sedis] *In eodem Regio codice est*, susceptæ ea, prout decessor suus ordinavit, vel ut Deus imperavit.

C. XXXIX. ¶ *Episcopi, qui nihil Ecclesiæ conferunt, famulos ejus libertate non donent.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 66.*

ET *c* si illi, qui nulla ex rebus suis pauperibus Christi distribuunt, æternæ judicis voce in futuro condemnabuntur; quantò magis iis, qui auferunt pauperibus, quod non dederunt? Quapropter Episcopi, qui nihil ex suo proprio Ecclesiæ Christi compensaverunt, hanc divinam sententiam metuant, & liberos *a* ex familia Ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium enim est, ut qui res suas Ecclesiæ Christi non contulerit, damnum inferat, & jus Ecclesiæ alienare contendat. Tales ergò liberos *b* successor Episcopus absque ulla oppositione ad jus Ecclesiæ revocabit: quia eos non æquitas, sed improbitas absolvit.

a *Concord. Concilium Valent. cap. 2.* b *aliter incubitatores atque vagantes fuisse.* c *Burchardus lib. 3. cap. 189. Ivo p. 3. c. 249.*

C. XL. ¶ *De Clericis, qui documenta Ecclesiæ supprimunt, aut negant, aut aliis damnabiliter tradunt.*

Item ex Concilio Aurelianensi.

SI *c* quis de Clericis documenta, quibus Ecclesiæ possessio firma tenetur, aut supprimere, aut negare, aut avertere, aut fortasse tradere, damnabili & puniendâ obstinatione præsumpserit, quicquid pro absentia documentorum damni Ecclesiæ illatum est, de propriis facultatibus reddat.

¶ *Hoc idem citatur suprà eâd.* si quis de Clericis, *ex Concilio Agathensi, in quo habetur. Non est autem mutatus titulus: quia potuit in aliquo etiam Aurelianensi, quod non extet, esse repetitum.*

C. XLI. ¶ *Ministru Ecclesiæ de rebus ejusdem Ecclesiæ absque Episcopi permissu nihil alienare licet.*

Item ex Concilio Aurelianensi III. *cap. 23.*

ABbatibus *d*, Presbyteris, cæterisque ministris de rebus Ecclesiasticis, vel sacro ministerio deditis alienare, vel obligare absque permissu, & subscriptione Episcopi sui nihil liceat. Quod qui præsumpserit, degradetur communione concessâ: & quod temere præsumptum, aut alienatum est, ordinatione Episcopi revocetur.

C. XLII. ¶ *Res Ecclesiæ, quæ absente Episcopo distrahuntur, ad jus Ecclesiasticum revocentur.*

Item ex Synodo Ancyrana, *cap. 15.*

SI *e* quæ de rebus Ecclesiæ, cùm Episcopus non est, Presbyteri vendiderint; placuit rescissio contractu ad jus *f* Ecclesiasticum revocari. In judicio autem erit Episcopi constitutum *g*, si pretium debeat recipi, nec ne: propterea quòd sæpè contingit distractarum rerum reditus ampliorem summam pro accepto pretio reddi 1.

1 ¶ Reddi.] *Sic in quibusdam exemplaribus priscæ versionis. In aliis verò est*, reddidisse. *Græce legitur*, Διὰ τὸ πολλάκις τὴν ἔκδοσιν τῶν πεπραμένων λαμβάνειν αὐτὸν τὸν πωλοῦντα πλείονα τιμὴν τοῦ πωλεῖν: *id est, propterea quòd sæpè rerum venditarum reditus majus pretium his ipsis reddiderit. Sed ob glossam non est mutatum.*

C. XLIII. ¶ *Post mortem Episcopi res ad eum pertinentes Clerici non rapiant.*

Item ex Concilio Chalcedonensi *h, cap. 22.*

NOn liceat Clericis post mortem Episcopi sui rapere res pertinentes ad eum: sicut jam præcedentibus regulis constitutum habetur. Si verò hoc fecerint, pericitari se noverint in proprio gradu.

C. XLIV. ¶ *Rescindantur precaria, & commutationes ab invasoribus factæ.*

Item ex Concilio Mediomatricis. *i*

PRecariæ *k*, & commutationes tempore viduatarum Ecclesiarum factæ ab his, qui loca Episcoporum occuperant, rescindantur, & cum auctoritate Ecclesiastica, vel civili, si faciendæ sunt, fiant.

a *al. libertos ex familiis.* b *al. libertos.* c *Ivo p. 3. c. 156.* d *Lib. 7. Cap. cap. 275. Polyc. l. 3. tit. 21.* e *Ansel. l. 6. cap. 162.* f *ἀναδεδειγμένον τὸ πεπραμένον.* g *al. si constitutum pretium.* h *Et in Aquisgran. c. 88.* i *In Meldensi, cap. 21.* k *Burch. l. 3. c. 166. Ivo p. 3. c. 227. ex Belluacensi.*

¶ *Quod hic ex Concilio Mediomatricis citatur, in Concilio Meldensi refertur ex Concilio Belluacensi, ex quo etiam citant Burchardus & Ivo. Sed quia in Conciliis Gallicis & Germanicis sæpè eadem repetuntur, non est mutata inscriptio. In adjectis Capitularibus, quæ ex Gallia sunt habita, inter cætera leguntur quædam capitula excerpta à Domino Rege Carolo & Principibus suis ex his capitulis, quæ anno DCCCCXLVI. ediderunt Episcopi in Synodo, &c. Quorum capitulorum unum est hoc*, ut precariæ & commutationes tempore viduatarum Ecclesiarum factæ ab his, qui loca Episcoporum occupaverunt, rescindantur, & cum auctoritate Ecclesiastica, vel civili denuò, si fienda, fiant.

C. XLV. ¶ *Pro labore inventarii nihil accipiant œconomi de rebus Ecclesiæ.*

Unde Gregorius *a Maximiano Syracusano Episcopo, lib. 3. epist. 11.*

CHaritatem tuam commonere curavimus, ut si quispiam Episcoporum de hac luce migraverit, vel (quod absit) pro suis fuerit remotus excessibus, convenientibus œconomis 1, cunctisque Clericis *b* primoribus atque in sui præsentia inventarium Ecclesiæ rerum facientibus, omnia quæ reperta fuerint, subriliter describantur: nec (sicut antèa fieri dicebatur) species quædam, aut aliud quodlibet de rebus Ecclesiæ, quasi pro faciendi inventarii labore tollatur. *& infrà.* ¶ Visitatores Ecclesiarum, Clericique eorum, qui cum ipsis per non suæ civitatis parochias fatigantur, aliquod laboris sui capiant te disponente subsidium. Justum namque est, ut illi *c* consequantur stipendium, qui *d* pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium.

1 ¶ Oeconomis,] *Sic etiam in omnibus vetustis: sed in originals tam impresso, quam manuscripto legitur*, hierarchicis. *Joannes Diaconus habet*, hieraticis.

C. XLVI. ¶ *Excommunicentur Laici, qui morientium Clericorum audent bona dirripere.*

Item ex Concilio Urbani Papæ *Alvernia celebrato.*

DE Laicis quæstio facta est, qui morientibus Episcopis, sive aliis Clericis res defunctorum invasas, Ecclesiæ, pauperibusque subripiunt. Contra quos commune totius Concilii anathema prolatum est, ipso Papâ hujusmodi sententiam promulgante. Si quis post interdicti præsentis cognitionem Episcoporum, seu Presbyterorum, aut aliorum Clericorum res invaserit, usque ad satisfactionem excommunicetur. ¶ Episcoporum verò deficientium res per Archipresbyterorum, seu Archidiaconorum manus, aut secundùm mortuorum judicium pro ipsorum salute in eleemosynas dispensentur, aut successori, qui futurus est, reserventur. Idipsum de Presbyterorum, seu Clericorum aliorum rebus per Episcopum, vel supradictas personas, aut cui deficientes commiserint, fiat. Si quis autem adversùs istâ præsumpserit, anathema sit.

¶ *In titulis capitulorum Concilii Claromontensis (quod Alvernia celebratum est) titulo penultimo, hæc leguntur ad caput hoc spectantia:* Ne aliquis Clericus res Episcoporum, vel Clericorum, vel in vita, vel post mortem eorum diripiat, vel in usus proprios conferat. Quòd si quis fecerit, anathema sit, & dictum est ab omnibus, fiat.

C. XLVII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Lateranensi, cap. 4.*

ILlud *e* quod in sacro Chalcedonensi Concilio constitutum est, irrefragabiliter conservari præcipimus: ut videlicet decedentium bona Episcoporum à nullo omnino hominum diripiantur; sed ad opes Ecclesiæ & successoris sui in libera œconomi, & Clericorum permaneant

a *Joannes Diac. l. 3. c. 23.* b *al. Cleri.* c *al. illic.* d *al. quo.* e *Suprà eâd. non liceat. Pann. l. 8. c. 141.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

potestate. Cesset igitur de cætero illa detestabilis & sæva rapacitas. Si quis autem amodò hoc attentare præsumpserit, excommunicationi subjaceat. Qui verò morientium 1 Presbyterorum, vel Clericorum bona rapuerunt, simili sententiæ subjaceant.

1 ¶ Morientium] *In vulgatis sequebatur,* Episcoporum: *quæ vox & à vetustis, & ab ipso Concilio manuscripto abest, & frustrà repeteretur. Sunt autem ex originali addita paulò superiùs aliquot verba.*

Hoc non solùm de Laicis, verùm etiam de Metropolitanis, & quibuslibet aliis Clericis intelligendum est: sicut in sexta Synodo, *cap. 35. legitur.*

C. XLVIII. ¶ *Res Episcopi morientis Metropolitano non licet invadere.*

NOn liceat alicui Metropolitano, mortuo Episcopo, qui sub eo est, aut res ejus, aut Ecclesiæ suæ auferre: sed sint sub custodia Cleri Ecclesiæ defuncti Episcopi, usque dum alius ordinetur Episcopus. Si verò Clerici in Ecclesia non fuerint, tunc Metropolitanus illibata omnia Episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.

Sicut autem res Ecclesiæ nulli usurpare licet; ita Ecclesia aliena invadere non permittitur.

C. XLIX. ¶ *Aliena Ecclesia non licet invadere.*

Unde Gregorius, *lib. 2. epist. 43. ad Bonifacium Episcopum.*

SIcut Ecclesia propria res amittere non debet, ita eam rapacitatis ardore invadere alienas non oportet.

His omnibus auctoritatibus perspicuè monstratur, quòd nulli Sacerdotum res Ecclesiasticas alicui tradere licet: & ille, qui de manu Sacerdotis facultates Ecclesiæ acceperit, nullo jure eas vendicare poterit: sed potius cogetur restituere, quod illicitè accepit. Sed notandum est, quòd quibusdam causis exigentibus, res Ecclesiæ distrahi possunt. Causâ enim necessitatis cum consilio Clericorum, vel ut meliora prospiciant, res Ecclesiæ à Sacerdotibus distrahi possunt.

C. L. ¶ *Nisi causâ necessitatis, nec Episcopo rem Ecclesiæ suæ usurpare licet.*

Unde in Africano Concilio *a legitur.*

NOn *b* habenti *c* necessitatem, nec Episcopo licet matricis Ecclesiæ 1 rem sui tituli usurpare.

¶ *Gratianus citat hoc ex Concilio Africano, & sequens ex Carthaginensi. Sed in unico Carthaginensi inserto in codice Canonum, hoc quidem est pars posterior, sequens verò prior capitis ejusdem, quod est ultimum, id est, XXXIII. & Burchardus, & Ivo integrum caput referunt ex Carthaginensi.*

1 ¶ Ecclesiæ] *In Codice Canonum, & apud Burchardum sequitur,* nec Presbyterorum: *apud Ivonem verò legitur,* nec Episcopo liceat rem matris Ecclesiæ ignorante Concilio, vel Presbyteris, suis titulis usurpare. *Post sequens autem caput apponetur integer Canon Græcè, nova cum versione.*

C. LI. ¶ *Nec Presbyteri ignorantibus Episcopis, nec Episcopi ignorante Concilio rem Ecclesiæ vendant.*

Item ex Concilio Carthaginensi unico, *c. ultimo.*

PLacuit *d*, ut Presbyteri non vendant rem Ecclesiæ, ubi sunt constituti, nescientibus Episcopis suis: quo modo nec Episcopis liceat vendere prædia Ecclesiæ inconsulto Concilio, vel cuncto 1 Presbyterio sine ulla necessitate.

1 ¶ Vel cuncto] *In canone unico Carthaginensi legitur,* vel Presbyteris suis. Non habente ergò necessitatem, &c. *ut proximo superiore capite, quemadmodum apud Burchardum etiam & Ivonem: licèt ipsi legant,* habenti: *Græcè autem ita totus Canon habet:*

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τὰς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην

τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ ποιεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθίστανται. ὃ τρόπον δὲ τοῖς ἐπισκόποις ἔξεστι πρᾶσιν ποιεῖσθαι χωρίων τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοοῦσι τὸν σκεῦος, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων, ὧν, μὴ ὄντος τινὸς ἀναγκαίου, μηδὲ ἐπισκόπου ἐξεῖναι καταχρῆσθαι πράγματι οὐ τὸ ἴδιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς μοίρας.

Similiter placuit, ut Presbyteri præter suorum Episcoporum sententiam non vendant rem Ecclesiæ, in qua consecrantur: quemadmodum neque Episcopis licet prædia Ecclesiæ vendere insciente Synodo, vel propriis Presbyteris. Ergò, nisi adsit necessitas, neque Episcopo liceat abuti re aliquâ ex titulo Ecclesiasticæ matricis.

C. LII. ¶ *Nisi ut meliora prospiciat, rem Ecclesia non licet distrahere Episcopo.*

Item ex epistola Leonis Papæ, *universis Episcopis per Siciliam constitutis.*

SIne *a* exceptione decernimus, ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ suæ quicquam donare, vel commutare, vel vendere audeat; nisi forte aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, & cum totius Cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium profuturum Ecclesiæ. *& infrà.* ¶ Episcopus *b* rebus Ecclesiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur. Irrita enim Episcoporum venditio & commutatio rei Ecclesiasticæ erit absque conniventia 1, & subscriptione Clericorum.

1 ¶ Conniventia,] *Antea legebatur,* absque omnium conniventia. *Inducta verò est dictio,* omnium; *quia neque in vetustis exemplaribus, neque in Decretalibus, cap. 1. de his, quæ fiunt a prael. neque apud cæteros collectores habetur. Apud Ivonem, qui citat Concilium Carthaginens. IV. & in Pannormia, qui Leonem ex Concilio apud Valentias, loco istius vocis,* conniventia, *est,* collaudatione.

Item domus urbium, vel castrorum, quæ Ecclesiæ plus incommodi, quam utilitatis afferunt, licet rectoribus Ecclesiarum (sicut in superiori capitulo Symmachi: [Non liceat Papæ, &c.] *continetur) vendere vel commutare.*

C. LIII. ¶ *De eodem.*

Item, sicut in Agathensi Concilio, *c. 45. legitur.*

6 TErrulas *d*, aut vinculas exiguas, & Ecclesiæ minùs utiles, aut longè positas & parvas, Episcopus sine consilio fratrum (si necessitas fuerit) distrahendi habeat potestatem.

¶ *Capitulum hoc in aliquot vetustis codicibus est conjunctum superiori.*

Servos quoque fugitivos, qui revocati retineri non possunt, similiter Episcopus distrahere licet.

C. LIV. ¶ *Alienentur fugitivi, qui retineri non possunt.*

Unde in eodem Concilio, *cap. 46. legitur.*

FUgitivi domos suas, aut familias deserentes, qui etiamsi revocati fuerint, non possunt teneri, simili ratione ab Episcopo, si voluerit, aut si ita illi meruerint, distrahantur.

C. LV. PALEA.

[*Item* ex Concilio *apud Tarsiacum* e, *cap. 2.*]

INjustum *f* videtur & impium, ut mancipia, quæ fideles viri, seu fœminæ pro redemptione *g* animæ suæ Deo, & sanctis ejus consecraverint, cujuscunque muneris pretio, vel commutationis commercio iterum in sæcularem servitutem redigantur: cùm canonica auctoritas servos fugitivos tantummodò distrahi permittat. Et ideò omnes rectores Ecclesiarum summoperè caveant, ne unius eleemosyna, alterius peccatum fiat: & est absurdum,

a *Ans lib. 5. c. 69. & l. 6. c. 189.* b *In Concil. Carthag. 4. c. 35. Ibid. c. 32. & ext. de his, quæ fiunt à prael. c. 1. Ivo p. 3. c. 237. Pann. l. 2. c. 86.* c *sup. eâd.* d *Ivo p. 3. c. 160.* e *al. Carisiacum.* f *Ext. de rerum permut. c. injustum. Burch. l. 3. c. 174. Ivo p. 3. c. 235.* g *al. remedio.*

surdum, ut Ecclesiasticâ dignitate servus decedens, humanæ obnoxius sit servituti.

¶ *A Burchardo, & Ivone citatur ex Concilio apud Carisiacum: in Decretalibus verò tit. de rerum permut. ex Concilio apud Sylvanectum. Et habetur hæc Palea in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus.*

7 pars. *Item si rectores Ecclesiæ de rebus propriis tantundem Ecclesiæ restituere voluerint, Ecclesiasticas facultates liberè dare possunt, & constabunt his, quibus datæ fuerint, perpetuâ firmitate.*

C. LVI. ¶ *Alienatio de rebus Ecclesiæ quomodò rata esse poterit.*

Unde in Agathensi Concilio, *c. 49. legitur.*

SI a quis quâlibet *b* conditione de rebus Ecclesiæ aliquid alienare præsumpserit, si de suo proprio tantum Ecclesiæ contulerit, quantum visus est abstulisse, tum demùm illud stare licebit.

8 pars. *Item si servus Ecclesiæ libertate Episcopus donaverit, ea, quæ in manumissione data illis fuerint, perpetuâ firmitate tenebunt: si tamen quantitatem canonibus præfixam data non excesserint.*

C. LVII. ¶ *De eodem.*

Unde in eodem Concilio, *cap. 7, legitur.*

SI c quos de servis Ecclesiæ benemeritos sibi 1 Episcopus libertate donaverit, collatam libertatem à successoribus placuit custodiri, cum hoc, quod eis manumissor in libertatem contulerit. Quod tamen jubemus viginti solidorum numerum *d*, & modum in terrula, & vinecla, vel hospitiolo tenere. Quod amplius datum fuerit, post manumissoris mortem Ecclesiæ revocetur.

1 ¶ Sibi] *Sic etiam legitur in editionibus Conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis. Sed apud Ivonem, & in uno vetusto Gratiani exemplari abest dictio,* sibi.

Sed notandum est, quod servi Ecclesiarum manumitti non possunt, non retento Ecclesiastico patrocinio: nisi forte manumissor duos ejusdem meriti, & ejusdem peculii Ecclesiæ conferre voluerit.

C. LVIII. ¶ *De Episcopo, qui non retento patrocinio servos Ecclesiæ manumittit.*

Unde in Concilio Toletano IV. *cap. 67. legitur.*

EPiscopus *e*, qui mancipium juris Ecclesiæ non retento Ecclesiastico patrocinio, manumitti desiderat, duo meriti ejusdem, & peculii coram concilio Ecclesiæ, cui præeminet, per commutationem subscribentibus Sacerdotibus offerat, ut rata, & justa inveniatur diffinitio commutantis. Tunc etiam liberam manumissionem sine patrocinio Ecclesiæ concedere poterit: quia eum, quem libertati tradere disponit, jam juri proprio acquisivit. Hujusmodi *f* autem liberto, adversus Ecclesiam, cujus juris extitit, accusandi, vel testificandi denegetur licentia. Quòd si præsumpserit, placet, ut stante commutatione in servitutem propriæ Ecclesiæ revocetur, cui, nocere conatur.

Libertus enim (nisi ventâ impetratâ) patronum in jus vocare non permittitur. Unde in lib. 2. Digestorum, tit. de in jus vocando. l. fin. [¶ Si *g* sine venia edicti impetrata Libertus Patronum in jus vocaverit, ex querela Patroni, vel *h* suprædictam pœnam, id est, quinquaginta aureos, dat: vel à præfecto urbis *i* quasi inofficiosus castigatur, si inopiâ dignoscitur laborare.] ¶ *Si verò à collegio quis manumissus fuerit, non singulis, sed universitati reverentiam debet. Unde in eodem libro, tit. eod. l.* sed si hac. [¶ Qui *k* manumittitur à corpore aliquo, vel collegio, vel civitate, singulos in jus vocabit. Nam non est illorum libertus, sed reipublicæ honorem habere debet. ¶ Et si adversus rempublicam vel universitatem velit experiri, veniam edicti petere debet, quamvis actorem eorum constitutum in jus sit vocaturus.] *Si verò ingenuum Princeps facit, Patrono reverentiam non debet.* ¶ *In criminali verò causa, si libertus patronum in jus vocaverit, caput ejus & fortunas petiturus, ante litis exordium capite puniendus est. Crimen* b *verò læsæ majestatis excipitur, vel si Patronam illicito servi concubitu uti deprehenderit, quo casu, etiam servo cum munere libertatis Dominam accusare permittitur: sicut Cod. lib. 9. tit.* c *de mulieribus, qui se proprio servis junxerunt. Lunicâ, Imperator Constantinus constituisse legitur:* [Si qua cum servo occultè rem habere detegitur, capitali sententiæ subjugetur, ttadendo ignibus verberone. Sitque omnibus facultas crimen publicum arguendi: sit officio copia nuntiandi: sit etiam servo licentia deferendi: cui probato crimine libertas dabitur.] *In Patronos etiam testificari non possunt, nisi in quibusdam casibus, in quibus etiam servi in Dominos torqueri juventur.*

C. LIX. ¶ *De eodem.*

Unde in libro eod. Codicis, *tit.* d *de quæstionibus l. primâ. Impp.* Antoninus & Verus, AA.

QUæstionem de servis contra Dominos haberi non oportet, exceptis adulterii criminibus, item fraudati censûs accusationibus, & crimine majestatis, quod ad salutem Principis pertinet. ¶ In cæteris autem, quanquam ea, quæ servus contra Dominum dixit, judicaturi sententiam formare non debeant; tamen, si aliis quoque probationibus fides veritatis investigetur, præscriptionis invidia evanescit. ¶ In pecuniariis verò causis ex inopia 1 probationum servos contra Dominum posse interrogari manifestum est.

¶ *In aliquot vetustis codicibus caput hoc conjunctum est superiori.*

1 ¶ Ex inopia] *In antiquis codicibus Gratiani legitur,* nec inopia, *& sic videtur etiam legisse auctor glossæ. In antiquiore etiam editione codicis Justiniani, tit. de quæstionibus, l. quæstionem, eodem modo habet, eandemq; lectionem secutus est auctor illarum glossarum, & in Basil. tit. 50. de quæst. eadem est lectio. Sed quia in codice ab Haloandro edito legitur,* ex inopia, *& in l. Divus. ff. de quæstionibus, videtur statutum, ex inopia probationum etiam in causis pecuniariis posse torqueri servos, nihil est mutatum.*

C. LX. ¶ *De eodem.*

Item *ibidem, l. secundâ.*

INsolitum est, & grave exemplo, audiri servos adversùs tutores, vel matrem Dominorum suorum, nisi tutelæ agatur.

Si verò libertus suâ auctoritate à patrocinio Ecclesiæ recesserit; si admonitus redire contempserit, in servitutem revocabitur.

C. LXI. ¶ *De libertis Ecclesiæ, qui ab ejus patrocinio discedunt.*

Unde in Concilio Toletano IV. *cap. 70. legitur.*

LIberti *e* Ecclesiæ, qui ab ejus patrocinio discedentes quibuslibet personis adhæserunt, si admoniti redire contempserint, manumissio eorum irrita sit: quia per inobedientiæ *f* contemptum ingrati actione tenentur.

C. LXII. ¶ *Revocentur in servitutem Ecclesiarum liberti, qui contra ejus libertatem superbiunt.*

Item ex Concilio Hispalensi II. *cap. 8.*

OCtava discussio agitata est de quodam Elisæo ex familia Agabrensis Ecclesiæ; qui ab Episcopo suo traditus libertati, de libertate confestim ad contumaciæ

a *Ivo part. 3. cap. 161.* b *al. pro qualibet.* c *Ivo part. 16. cap. 50.* d *al. numeri modum.* e *Polyc. lib. 3. tit. 13. Burch. lib. 3. cap. 176. Ivo part. 3. c. 237.* f *Ivo p. 16. c. 65.* g *tit. 4. l. 25.* h *al. vel quinquaginta aureorum pœnam dat:* i *al. urbi,* k *leg. 10. §. qui manumittitur.*

a *Ex l. si quis ex familiaribus.* b *C. qui accus. non poss.* c *titul. 11.* d *titul. 41. l. 1.* e *Burch. lib. 3. cap. 184. Ivo part. 3. cap. 344.* f *al. obedientia.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

morbum transilivit; sicque per superbiam non solùm ejusdem Episcopi veneficis *a* artibus salutem lædere voluit, sed etiam patronam Ecclesiam, libertatis immemor, prædamnavit. Adversùs quem ingrati actio, canonum & legum auctoritate, justè dirigitur: scilicet, ut immeritæ libertatis damno mulctatus, ad servitutis nexum revocetur. Talium *b* enim status, qui contra Episcopum suum, vel patronam Ecclesiam nituntur, decidi potiùs, quàm conservari convenit: ut quorum libertas perniciosa est, sit salutifera servitus: & qui superbire noverunt adeptâ libertate 1, proditi, discant obedire subjecti.

1 ¶ Adeptâ libertate,] *Magna hoc loco est varietas in vetustis Gratiani codicibus. Nam partim concordant cum hac vulgata, partim habent*, ademptâ libertate proditi, *partim*, adeptâ libertate prædditi, *ut Concilium ipsum impressum & manuscriptum, etiam in codice Lucensi Regio. Apud Ivonem verò legitur*, adeptâ libertate elati, perditâ discant obedire subjecti.

C. LXIII. ¶ *A patrocinio non discedant Ecclesiæ Liberti ad sacros ordines promoti.*

Unde ex Concilio Toletano III. *cap.6.*

DE Libertis autem hoc præcipit sancta Synodus, ut si qui Presbyteri, vel Diaconi 1 ab Episcopis facti sunt secundùm modum, quo canones antiqui dant licentiam, sint liberi: & tamen à patrocinio Ecclesiæ tam ipsi, quàm ab eis progeniti non recedant. ¶ Ab aliis quoque libertati traditi, & Ecclesiis commendati, patrocinio Episcopi *c* colligantur, & ne cuiquam donentur, à Principe hoc Episcopus postulet.

1 ¶ Presbyteri, vel Diaconi] *In Concilijs Coloniæ quatuor tomis impressis, & in codice Lucensi Regio legitur:* De libertis autem id Dei præcipiunt Sacerdotes, ut si qui ab Episcopis, &c. *nullâ Presbyterorum, aut Diaconorum mentione factâ.*

Ne verò longinquitate temporis obsiuretur conditio originis: tempore suæ manumissionis scribant Liberti professionem, quâ se profiteantur de familia esse Ecclesiæ, & ab ejus obsequio se nunquam recessuros.

C. LXIV. ¶ *Professionem suæ conditionis Liberti Ecclesiæ faciant.*

Unde in Concilio Toletano VI. *c.9. legitur.*

LOnginquitate sæpè fit temporis, ut non pateat conditio originis. Unde jam decretum est in anteriori 1 universalis Concilii canone *d*, ut professionem suam Liberti Ecclesiæ debeant facere, quâ profiteantur se & de familiis Ecclesiæ esse *e*, & ejus obsequium nunquam relicturos. Unde his quoque nos adjicimus, ut quoties cursum vitæ Sacerdos impleverit, & de hac vita migraverit, mox cùm successor ejus advenerit, omnes Liberti Ecclesiæ, vel ab eis progeniti chartulas suas in conspectu omnium debeant ipsi substituto Pontifici publicare, & professiones suas in conspectu Ecclesiæ renovare: quatenus status sui vigorem & illi obtineant, & obedientiâ eorum Ecclesia non careat. Si autem aut scripturas libertatis suæ intra annum ordinationis novi Pontificis manifestare contempserint, aut professiones renovare noluerint, vacuæ & inanes chartulæ ipsæ remaneant, & illi origini suæ redditi, sint perpetuò servi.

1 ¶ In anteriori] *Significatur Canon 69. Concilii Toletani quarti, qui proximo cap. refertur. Nam quartum illud Toletanum, quod fuit plenissimum, in sequentibus Toletanis vocari solet universale Concilium, ut in 5. c.2. & 7. & in 6. Concilio c.1.3.7. & 12. Et in principio ipsius quarti Concilii Episcopi ajunt*, quoniam generale Concilium agimus.

C. LXV. ¶ *Hoc Liberti, nec eorum posteri à patrocinio discedant Ecclesiæ.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap.69.*

LIberti *a* Ecclesiæ (quia nunquam moritur eorum patrona) à patrocinio ejusdem nunquam discedant. nec posteritas quidem eorum, sicut priores canones decreverunt. Ac ne fortè libertas *b* eorum in futura prole non pateat, ipsaque posteritas naturali ingenuitate obnitens, sese ab Ecclesiæ patrocinio *c* non subtrahat, necesse est, ut tam hi Liberti, quàm ab eis geniti *d* professionem Episcopo suo faciant: per quam ex familia Ecclesiæ Libertos effectos se esse fateantur, ejusque patrocinium non relinquant: sed juxta virtutem suam obsequium ei, vel obedientiam præbeant.

Pro remuneratione etiam impensi obsequii res Ecclesiasticæ utiliter possunt donari.

C. LXVI. ¶ *Quæ de rebus Ecclesiæ in remunerationem obsequis præstantur, rata permaneant.*

Unde in Toletano Concilio IV. *cap.36. legitur:*

QUicunque Episcopi suffragio cujuslibet aliquid Ecclesiasticæ utilitatis providerint, & pro eo quodcunque commodum in remunerationem promiserint, promissi solutionem eos exolvere oportebit: ita ut id ad Concilium provinciale deferatur *e*, ut eorum conventiâ confirmetur, quia (sicut Paulus *f* ait) dignus est operarius mercede suâ.

C. LXVII. ¶ *Servi Ecclesiarum in eorum dominium transferri possunt, qui Ecclesiasticis utilitatibus deserviunt.*

Item Gregorius *lib.2. indict.11. epist.18. Theodoro Consiliario.*

ECclesiasticis *g* utilitatibus desudantes, Ecclesiastici dignum est remuneratione gaudere, ut qui se voluntariis obsequiorum necessitatibus sponte subjiciunt, dignè nostris provisionibus consolentur. Quia igiter ter Theodorum, virum eloquentissimum, Consiliarium nostrum, mancipiorum cognovimus ministerio destitutum, ideò puerum nomine Acosinum, natione Siculum, juri, dominioque tuo dari, tradique præcipimus: quem quoniam traditum ex nostra voluntate jam possides, hujus te necesse fuit scripti *h*, pro futuri temporis testimonio ac robore largitatis, auctoritate fulciri: quatenus, Domino protegente, securè eum semper, & sine ullius retractationis suspicione, quippe ut Dominus, valeas possidere 2.

1 ¶ Te] *Addita est vox ista, & cætera sunt emendata ex originali, ut intelligatur eumdem esse, cui scribitur, & cui sit donatio.*

2 ¶ Possidere.] *Apud B. Gregorium hæc sequuntur:* Neque enim quenquam fore credimus, qui tam parvam largitatem pro tua tibi devotione concessam desideret, ut tentet ullo modo revocare: cùm uno eodemque tempore & verecundum sit à decessoribus bene gesta resolvere, & verecundum sit docere cæteros in sua quandoque resolutoriam proferre largitate sententiam.

Miserationis quoque intuitu servi Ecclesiarum libertate donari possunt.

C. LXVIII. ¶ *Miserationis, & pietatis intuitu servi Ecclesiarum possunt manumitti.*

Unde Gregorius *Montanæ* i, & *Thomæ lib.5. epist.12. seu cap.112.*

CUm Redemptor noster, totius conditor creaturæ, ad hoc propinatus humanam voluerit carnem assumere, ut Divinitatis suæ gratia, dirupto, quo tenebamur captivi, vinculo servitutis, pristinæ nos restitueret libertati: salubriter agitur, si homines, quos ab initio natura liberos protulit, & jus Gentium jugo subjicit servitutis, in ea, in qua nati fuerant, manumittentis beneficio libertate reddantur. Atque ideò pietatis intuitu, & hujus rei consideratione permoti, vos Montanum *a* atque Thomam, famulos sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui (Deo adjutore) deservimus, Liberos ex hac die, civesque Romanos efficimus, omneque vestrum vobis relaxamus servitutis peculium 1. *& infrà.* ¶ Hanc autem manumissionis paginam Paterio Notario scribendam dictavimus, & propriâ manu unà cum tribus Presbyteris prioribus, & tribus Diaconis, pro plenissima firmitate subscripsimus, vobisque tradidimus. Actum in urbe Romana.

1 ¶ Peculium.] *In vetusto codice epistolarum B. Gregorii Bibliothecæ Vaticanæ legitur*, periculum.

Item servi Ecclesiarum publicis angariis non debent fatigari.

C. LXIX. ¶ *Servi Ecclesiarum publicis angariis non fatigentur.*

Unde in Concilio Toletano III. *c.21. legitur:*

ECclesiarum 1 servos *b*, & Episcoporum, vel Presbyterorum, vel omnium Clericorum à judicibus, vel actoribus publicis in diversis angariis fatigari dolemus. Propter quod omne Concilium à pietate gloriosissimi Domini nostri poposcit, ut tales deinceps ausus inhibeat: sed servi suprascriptorum officiorum in eorum usibus vel Ecclesiæ laborent. Si quis verò judicum, aut actorum, Clericum, aut servum Clerici, vel Ecclesiæ, in publicis ac privatis negotiis occupare voluerit, à communione Ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

1 ¶ Ecclesiarum] *In cæteris hujus Concilii exemplaribus impressis & manuscriptis, quæ collata sunt, & apud Ivonem legitur quemadmodum apud Gratianum: præterquam in editione quatuor tomorum, & codice Lucensi Regio, in quibus initium capitis 21. sic habet:* Quoniam cognovimus in multis civitatibus Ecclesiarum servos, & Episcoporum, vel o.c a.j.v.a.p. in diversis angariis fatigari, omne Concilium, &c. *Et hic quidem nulla facta est mutatio: alia verò, in quibus omnes Conciliorum codices concordant, sunt emendata.*

Item pro alimonia pauperum, pro redemptione captivorum res sacras distrahi licet.

C. LXX. ¶ *Res sacræ quibus ex causis alienari debeant.*

Unde Ambrosius *ait lib.2. de officiis, c.28.*

AUrum *c* Ecclesia habet, non ut servet, sed ut eroget, & subveniat in necessitatibus. Quid opus est custodire, quod nihil adjuvat? An ignoramus *d*, quantum auri atque argenti de templo Domini Assyrii sustulerunt? Nonne melius conflat Sacerdos propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quàm si sacrilegus contaminata asportet hostis. Nonne dicturus est Dominus: Cur passus es tot inopes fame emori? Et certè habebas aurum, unde *e* ministrasses alimoniam. Cur tot captivi deducti in commercium *f* sunt, nec *g* redempti, ab hoste occisi sunt? Melius fuerat, ut vasa viventium servares, quàm metallorum. His non posset responsum referri. Quid enim diceres? Timui, ne templo Dei ornatus deesset? Responderet: Aurum sacramenta non quærunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus sacramentorum, redemptio captivorum est. Et verè illa sunt vasa pretiosa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur, quod sanguis ejus operatus est. *& post pauca.*

¶ Nemo enim potest dicere, cur pauper vivit? Nemo potest queri, quia captivi redempti sunt. Nemo potest accusare, quia templum Dei ædificatum est. Nemio potest indignari, quia humandis fidelium reliquiis spatia laxata sunt. Nemo potest dolere, quia in sepulturis Christianorum requies defunctorum est. In his tribus generibus vasa Ecclesiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. Opus est, ut de Ecclesia mystici poculi forma non exeat, ne ad usus nefarios sacri calicis ministerium transferatur. Ideò intra Ecclesiam primùm quæsita sunt vasa, quæ initiata non essent: deinde comminuta: postremò conflata, per minutas erogationes dispensata egentibus, captivorum quoque pretiis profecerunt. Quod si desint nova, & quæ nequaquam initiata videantur, in hujusmodi usus, quos suprà diximus, arbitror omnia piè posse converti.

C. LXXI. ¶ *Non parietes templi ornare, sed pauperibus providere, gloria Episcopi est.*

Item Hieronymus *ad Nepotianum* a *de vita Clericorum.*

GLoria Episcopi est pauperum inopiæ *b* providere: ignominia Sacerdotis est propriis studere divitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio, & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc similam & mella fastidio. *Item paulo inferius.* ¶ Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ subtrahunt *c*, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur; & ministrorum Christi nulla electio est. Neque verò mihi aliquis opponat dives in Judæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, scyphos, mortariola, & cætera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur à Domino; quando Sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat remissio *d* peccatorum: quanquam *e* hæc omnia præcesserint in figura, scripta autem sint propter nos, in quos fines seculorum devenerunt. Nunc verò, cùm paupertatem domûs suæ pauper Dominus dedicârit, portemus *f* crucem, & divitias lutum putemus. *Item eodem in extremo.* ¶ Amico *g* quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est: accepisse, quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis vel cautum esse velle, vel timidum, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. *Item ejusdem ad Paulinum* h, *de institutione Monachi.* ¶ Cratesille Thebanus, homo quondam ditissimus, cùm ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abjecit: neque putavit se simul posse & virtutes & divitias possidere. Nos suffarcinati auro Christum pauperem sequimur, & sub prætextu eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidè reservamus? Plenus venter facilè de jejuniis disputat. Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est.

Item largitate etiam Episcopi stipendium de rebus Ecclesiæ Clericis dare licet: cujus professio sub precariæ nomine fieri debet.

C. LXXII. ¶ *Qui beneficium ab Ecclesia accepit, ejus professionem nomine precariæ faciat.*

Unde in Concilio Toletano VI. *cap.5.*

SÆpe *i* fit, ut proprietati originis obsistat longinquitas temporis. Quapropter providentes decernimus, ut si quis Clericorum 1 stipendium de rebus Ecclesiæ cujusquam Episcopi percepit largitate, sub precariæ nomine debeat professionem scribere: ut nec per

a *al.maleficii.* b *Ivo p.16.c.66.* c *al. Episcopali regatur.* d *infrà eâd. c. proximo.* e *al.manumissos.*

a *Polyc.lib.3.tit.12.Burch.l.3.c.185. Ivo p.3.c.245.* b *al. libertinitas.* c *al. patrocinio subtrahat.* d *al.progenti.* e *al. produllum, eorum conventu confirmetur.* f *1.Timoth.5.* g *Polyc.l.3.tit.13.* h *abest ab orig.* i *al.Montano.*

a *al. Montanum.* b *Lib.6. Capit. cap.290. Ivo p.3.c.138.* c *Polyc.l.6.tit.20. Ivo part.3.c.180. Ansel.13.c.28.* d *4.Reg. c.24.* e *al.ut.* f *in vulgatu legebatur, in captivitatem ducti]* g *nec redempti? Cur tot ab hoste] orig.*

a *Epist.2.* b *al.opibus.* c *substruunt,] vera lectio.* d *al. redemptio.* e *1.Cor.10.* f *al.cogitemus.* g *13.quæst.2.c.10.* h *Epist.13.* i *Ivo p.6.c.372.*

tentionem *a* diuturnam præjudicium afferat Ecclesiæ; & quæcunque in usu perceperit, debeat utiliter laborare: ut nec res divini juris videantur aliquâ occasione negligi, & subsidium ab Ecclesia, cui deserviunt, percipere possint Clerici. Quòd si quis eorum contempserit facere, ipse se stipendio suo videbitur privare.

1 ¶ Clericorum] *In codice Conciliorum Lucensi Regio sequitur*, vel aliarum quarumlibet personarum.

Religionis quoque intuitu ea, in quibus Ecclesia detrimentum non patitur, monasteriis tradi possunt.

C. LXXIII. ¶ *Licet religionis intuitu res Ecclesiæ alienare.*

Unde in III. Toletano Concilio, *c.4. legitur.*

SI *b* Episcopus unam de parochianis Ecclesiis suis Monasterium dicare voluerit, ut in ea Monachorum regulariter congregatio vivat, hoc de consensu Concilii sui habeat licentiam faciendi. Qui etiam si de rebus Ecclesiæ pro eorum substantia aliquid, quod detrimentum Ecclesiæ non exhibeat, eidem loco donaverit, sit stabile. Rei enim bonæ statuendæ sanctum Concilium dat consensum.

C. LXXIV. ¶ *Non ultra quinquagesimam partem rerum Ecclesiæ, monasterio, quod constituit, Episcopo licet conferre.*

Item ex Toletano IX. *cap.5.*

BOnæ *c* rei dare consultum *d*, & præsentis habetur vitæ subsidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmium. Quisquis itaque Episcoporum in parochia sua Monasterium construere forte voluerit, & hoc de rebus Ecclesiæ, cui præsidet, ditare decreverit, non ampliùs ibidem, quàm quinquagesimam partem dare debebit: ut hâc temperamenti æquitate servatâ, & cui tribuit, competens subsidium conferat, & cui tollit, damna gravia non infligat. Ad Ecclesiam verò, quæ monasticis non informabitur regulis, aut quam pro suis magnificare *e* voluerit sepulturis, non amplius quàm centesimam partem censûs Ecclesiæ, cui præsidet, ibidem conferre licebit: eâ tamen cautelâ servatâ, ut unam tantummodò, quæ placuerit, ex his duabus remunerationem *f* assumat.

C. LXXV. ¶ *Jure proprietatis res Ecclesiæ monasteriorum ædificiis tradere licet.*

Item Gregorius *lib.2. indict.11. epist.17. Gratioso Subdiacono.*

RElegiosam *g* vitam eligentibus congruâ nos oportet considerationе prospicere, ne cujusquam necessitatis occasio aut desides faciat, aut robur (quod absit) conversationis infringat. Idcircò præsenti tibi auctoritate præcipimus, quatenus domum positam in hac urbe, regione quartâ, juxta locum, qui appellatur, ad gallinas albas, vel hortum juris sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui auctore Deo præsidemus, in qua Campana quondam uxor 1 Patritii mansisse dignoscitur, simul & hortum atque hospitia, quæ intra eandem domum janua concludit, Floræ *h* Abbatissæ debeas tradere proprietatis jure proculdubiò possidendam: in qua domo Monasterium Virginum (ubi cum congregatione sua habitare possit) Christo queat adjuvante construere: & *i* tam ipsa, quam quæ in ejus loco, honoreque successerit, prædictam domum, & hortum cum omnibus ad se pertinentibus (sicut diximus) quieto, inconcussoque jure a nobis petatis considerationе concessâ valeat possidere.

1 ¶ Uxor] *In aliquot epistolarum editionibus, & nonnullis Gratiani exemplaribus non est ista dictio: In vetustis autem Vaticanæ epistolarum codice legitur*, quondam patritia.

Ecce ostensum est, quomodo res Ecclesiæ sine culpa dari possint, & constare his, quibus data fuerint.

QUÆSTIO III.

1 ps NUnc quæritur, *Si ante tempus suæ ordinationis nihil habere videbantur, quid de his fieri debeat, quæ post ordinationem suam invenisse noscuntur?*

C. I. ¶ *De his, qui primum nihil habentes, tempore suæ administrationis aliqua acquirunt.*

De his ita statutum est in Concilio Carthaginensi *a* III. *c.49.*

PLacuit *b* ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicunque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Episcopatûs, vel Clericatûs sui agros, vel quæcunque prædia nomine suo comparant, tanquam rerum Dominicarum invasionis crimine teneantur *c*, nisi admoniti Ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel successione cognationis obvenerit, faciant inde, quod eorum proposito congruit. Quòd si a suo proposito retrorsum exorbitaverint, honore Ecclesiastico indigni tanquam reprobi judicentur.

C. II. ¶ *De ministris, qui nulla Ecclesiæ occasione, sed sua utilitate aliqua acquirunt.*

Item ex Concilio Toletano IX. *c.4.*

QUicunque de Sacerdotibus, vel ministris pro sui utilitate, atque amicitia, vel præstatione, aut quocunque modo, aut per scripturæ seriem aliquid meruerint à quolibet percipere, in rebus Ecclesiæ non poterit numerari: sed quod exinde voluerint facere, ipsorum voluntatis arbitrio subjacebit. Quòd si hoc post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit, Ecclesia, cui præfuit, vel minister extitit, hoc sibi in perpetuum vendicabit.

Ecce quòd illa, quæ non ex officio Ecclesiastico, sed ex aliqua præstatione sua utilitatis lucratus est, potest dare, quibus voluerit.

2 pars. *Sed quæritur de his, quæ sibi communiter cum Ecclesia, vel sequestratim pro remediis animæ offeruntur, vel de tertia parte, quam de rebus parochialium Ecclesiarum sibi debitam accepit, si ea poterit dimittere, quibus voluerit.*

C. III. ¶ *De Pontificibus, quibus ab extraneis, vel cum Ecclesia, vel sequestratim aliquid dimittitur.*

De his ita diffinitur in Concilio Agathensi, *cap. 6.*

POntifices *d*, quibus in summo Sacerdotio constitutis ab extraneis *e* aliquid, aut cum Ecclesia, aut sequestratim, aut dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis offerre probatur) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ, inter facultates Ecclesiæ computabunt: quia justum est, ut sicut Sacerdos habet, quod Ecclesiæ dimissum est; ita & Ecclesia habeat, quod relinquitur Sacerdoti. ¶ Sanè quicquid per fidei commissum aut Sacerdoti, aut Ecclesiæ fortasse dimittitur, cuicunque alii postmodum profuturum, id inter facultates suas Ecclesia computare, aut retinere non poterit.

a *al.retentionem.* b *Ivo p.3.cap.168.* c *Ivo part.3.c.170.* d *alit.consilium.* e *alit.munificare.* f *alit.remunerandum.* g *Anselmus lib.3.cap.33.* h *antea legebatur,eidem.* i *alit. sus*] *orig.*

a *Et in Maguntino sub Rabano, capite 8.* b *Burch. libr.3. c.120. Ivo p.3.c.96. Pann. l.2.c.52.* c *al. teneantur obnoxii.* d *Extra, de testamentu. c.requisisti. Burch.l.1.c.217. Ivo p.3. c.331.* e *al. extraneis duntaxat.*

C. IV. ¶ *Episcopus tertiam partem sibi debitam Ecclesiæ relinquere potest.*

Item ex Concilio Toletano IX. *c.6.*

EPiscopus *a*, si tertiam partem, quam de rebus parochialium Ecclesiarum sanctione paternâ sibi debitam novit, aut ipsi Ecclesiæ, cujus res esse patebit, aut alteri Ecclesiæ, quam elegit, conferre decreverit, & licitum maneat, & irrevocabile robur ejus sententia ferat.

QUÆSTIO IV.

QUòd autem quæritur, *Si de suis, & Ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscuntur, cui proveniant? ita diffinitur*, in eo Concilio Toletano IX. *c.4.*

C. I. ¶ *De his, qui de suis, & Ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscuntur.*

SAcerdotes *b*, vel quicunque illi sunt, quibus Ecclesiasticarum rerum cura commissa est, quæcunque administrationis suæ tempore emerint, si de rebus propriis vel vile, vel carum habuerint, ad Ecclesiæ nomen, cui præsunt, chartarum conficere instrumenta procurent: non enim convenit, ut Ecclesia, quem susceperit extraneum, efficiat in alieno divitem, & in suo retineat fraudatorem. ¶ Hi verò, qui suarum rerum noscuntur habere compendium, ex omni re, quam post ordinationis suæ diem visi sunt acquisisse, sive nulla, sive aliqua sint instrumenta confecta, compensatione 1 tam juris sui, quàm Ecclesiasticarum rerum habitâ, si se utriusque rei quantitas exæquaverit, inter Ecclesiam & decedentis hæredes æquo jure conquisitio pertinebit.

1 ¶ Compensatione] *In Concilio ipso, cum vetustis exemplaribus collato, legitur*, compensatâ tam juris sui, quam Ecclesiasticarum rerum habitudine.

Si quæ verò pro compendio suarum rerum, Ecclesiæ rebus detrimentum intulerit, vel si occasione rerum Ecclesiasticarum in rebus propriis detrimentum passus fuerit, vicissim qui lucrum sentunt, detrimentum patientibus resarcient.

C. II. ¶ *Resarciantur detrimenta Sacerdoti, vel Ecclesiæ, quæ alterius occasione aliter senserit.*

Unde in Concilio Bracharensi III. *cap. 8. legitur.*

QUicunque sub hoc neglectu res divinas laborare distulerit, placito speciali distringendus est, qualiter si de rebus, seu augmentis Ecclesiæ quæstum laboribus suis propriè auxit, & ex hoc Ecclesiasticis rebus aut neglectum laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit, quicquid in rebus Ecclesiæ minuit, illi restituat, ex cujus rebus, atque suffragiis suos convictus fuerit ampliâsse labores. Quòd si aliquid pro utilitatibus Ecclesiæ, aut substantiæ expendit, aut dispendii, vel perditionis quippiam pertulerit, si hoc comprobari potuerit, totum illi à rebus Ecclesiæ ejusdem reformabitur, pro cujus utilitate id expendisse probatur.

Si verò de rebus Ecclesiæ tantummodo aliqua acquisisse noscuntur, & ad nomen Ecclesiæ instrumenta debent componere, nec aliquibus poterunt illa donare.

C. III. ¶ *De his, quæ Sacerdotes emunt, ad Ecclesiæ nomen scripturam faciant.*

Unde in Agathensi Concilio, *c.54. legitur.*

PResbyter *c*, dum diœcesim tenet, de his, quæ emerit, ad Ecclesiæ nomen scripturam faciat, ut ab ejus, quam tenet, Ecclesiæ ordinatione discedat.

¶ *Caput hoc ab Ivone etiam & auctore Pannormia extatur ex Agathensi, in quo extat. In decretalibus verò, tit. de pecul. Cler. ex Concil. Arelatensi, & apud Burchardum, & in primâ collectione decretalium, ex Concilio Arausico.*

a *Ivo part.3.c.171.* b *Ivo p.3.c.169.* c *Ext. de pecul. Cler.* e. *Presbyter. Burch.l.3.c.119. Ivo p.3.c.95. Pann. l.2.c.51.*

QUÆSTIO V.

1 ps TEstamenta verò *non licet eis conficere, nisi de rebus propriis.*

C. I. ¶ *Quomodo de rebus Ecclesiæ liceat testari Sacerdotibus.*

Unde Gregorius *scribit Deusdedit* 1 *Episcopo* a, *lib.10. epist.43.*

NUlli *b* dubium est, quia sicut Sacerdotibus res in Episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia; ita de his, quas antè habuerint, quicquid judicare voluerint, non vetantur. Itaque fraternitatem tuam tempore, quo ad nos fuit, quæstam esse recolimus, quòd quædam mobilia 2, quæ Constantius decessor vester Luminosæ ancillæ Dei, filiæ fratris sui, testamenti serie, legati titulo reliquit, jam Episcopus acquisisset, decrevisseque nos, ut si hoc constaret, nullum ex his Ecclesia vestra præjudicium pateretur. Quod & vos oportet recolere, & molestiam aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei sine cognitione de his, quæ possidet, quicquam auferre.

1 ¶ Deusdedit] *Antea legebatur*, Lucidio. *Restituta est inscriptio ex originali: quæ inscriptio integra est supra, ead.q.2. res in Episcopatu. Illud enim caput in hoc continetur.*

2 ¶ Mobilia,] *In originali impresso, & manuscripto est*, immobilia: *sed non est mutatum propter Doctorum scripta: nonnulla verò alia sunt emendata.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Idem *lib.4.epist.22. seu c.66. Cypriano Diacono.*

OBitum Theodori Episcopi dilectionem tuam jam credimus cognovisse. Sed quia ipse testamentum dicitur condidisse, subtiliter te (ne quid de rebus Ecclesiæ suæ consumpsisset) oportet inquirere. Et siquidem eum exinde aliquid incongruè minuisse didiceris, ita age, ut res ipsæ ab eo, cujus interest, modis omnibus reparentur.

C. III. ¶ *Quæ Monasteriis ab Episcopo conferuntur, revocari non debent.*

Item Gregorius *Marinano Episcopo Ravennati, lib.5. epist.1. seu c.101.*

QUia Joannes quondam decessor tuus 1, dum viveret, sæpiùs à nobis expetiit, ut ea, quæ in Monasterio illo contulerat, quod juxta Ecclesiam sancti Apollinaris ipse construxerat, nostrâ debuissemus auctoritate firmare, & nos facturos hoc esse promisimus, fraternitatem vestram necessariò duximus adhortandam, ut nihil de his, quæ illic contulit, atque constituit, aliquo modo patiatur imminui, sed omnia firmâ studeat stabilitate servari. Hujus igitur Monasterii, & collectarum illic rerum, quia in testamento, quod condidit, fecisse noscitur mentionem, sciendum vobis est, non ea nos ideo confirmâsse, quoniam supremam ejus sequimur voluntatem, sed quia ei hoc (sicut diximus) viventi promisimus. Hæc itaque sic solicitè fraternitas vestra implere festinet: quatenus & quæ in suprascripto Monasterio constituit, & à nobis sunt firmata, serventur, & illa, quæ in damnum dari, vel fieri per testamentum suæ decrevit Ecclesiæ, nullam, prohibente nempe lege, obtineant firmitatem.

1 ¶ Joannes quondam decessor tuus,] *Hæc verba non sunt hoc loco apud B. Gregorium, sed ex superioribus hùc comportata.*

C. IV. ¶ *Quæ ante suam ordinationem, vel post, hæreditariâ successione acquisivit Episcopus, cui vult, derelinquat.*

Item ex Concilio Hispalensi.

¶ *Sic etiam citant Burchardus, & Ivo, & in Hispalensi prima habentur nonnulla ad hanc rem facientia. Sed integrum caput habetur in Concilio Parisiensi, l.1.c.14. & in Capitularibus, l.5.c.175. referturque inter alia decreta Concilii Parisiensis.*

FIxum *c* abhinc, & perpetuo mansurum esse decrevimus, ut Episcopus rebus sui juris, quas aut ante

a *al. Deodato.* b *sup. ead q.2. res in Episcopatu. Polyc.l.4. tit.19.* c *Burch.l.1.c.214. Ivo p.5.c.328.*

Episcopatum, aut certè in Episcopatu hæreditariâ successione acquisivit, secundum auctoritatem canonicam quicquid vult, faciat, & cui vult, eas conferat. Postquam autem Episcopus factus est, quæcunque res de facultatibus Ecclesiæ, aut suo, aut alterius nomine, quâlibet conditione comparaverit, decrevimus, ut non in propinquorum suorum, sed in Ecclesiæ, cui præest, jura deveniant.

De rebus verò Ecclesiasticis testari licet Episcopo, si tantundem de proprio restituat.

C. V. ¶ *Quomodo possint esse rata, quæ de Ecclesiæ proprietate testamento legantur.*

Unde in Agathensi *a* Concilio, *c.5 1. statutum est.*

SI *b* Episcopus condito testamento aliquid de Ecclesiastici juris proprietate legaverit, aliter non valebit, nisi tantundem de juris proprii facultate suppleverit.

2 pars. *Sed si Episcopus, vel quilibet ex gradu Ecclesiastico intestatus defunctus fuerit, nec aliqui inventi fuerint, qui jure cognationis ei succedant, Ecclesia sua ei succedat in integrum: nec licebit alicui aliqua ex rebus ejus præsumere.*

C. VI. ¶ *Episcopo intestato Ecclesia succedat in integrum.*

Unde in Tarraconensi Concilio, *c.12. statutum est.*

SIcubi defunctus fuerit Episcopus intestatus, post defunctionem ejus 1 à Presbyteris & Diaconis de rebus ipsius inventarium fideliter conscribatur, à minimo usque ad maximum, id est, de utensilibus, vel de omni suppellectile: ita tamen, ut si quis exinde vel præsumpsisse aliquid, vel occultè fuerit tulisse convictus, secundùm furti tenorem restituat universa.

1 ¶ Defunctionem ejus] *Anteà legebatur*, hanc diffinitionem. *Emendatum est ex variis Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, quemadmodum & nonnulla alia. In codice autem Lucensi Regio legitur*, post depositionem ejus.

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburiensi.

QUicunque e ex gradu Ecclesiastico sine testamento, & sine cognatione decesserit, hæreditas ejus ad Ecclesiam, ubi deservivit, devolvatur. Similiter de Sanctimonialibus.

¶ *Burchardus etiam, & Ivo citant capitulum hoc ex Concilio Triburiensi, cui præsuit Arnulphus. Sed in eo, quod extat, non habetur. Simillima leguntur apud Julianum antecessorem Novellâ 131. cap.13.*

CAUSA XIII.

Diœcesani cujusdam baptismalis Ecclesiæ, cladibus bellorum pressi, hostili metu compulsi, domicilia sua transtulerunt in aliam diœcesim: pradita tamen antiqua non desierunt colere: cœperunt persolvere decimas illi Ecclesiæ, in cujus diœcesim transierunt: & apud eam sibi elegerunt sepulturas. Transactis quinquaginta annis, Clerici, quibus quondam persolverant decimas, cœperunt movere quæstionem in eos, qui ab istis accipiunt d primitias & decimas: venunt ad causam.

1 *Modo primum quæritur, Si illi, quorum domicilia sunt in diœcesi hujus baptismalis Ecclesiæ, debeant persolvere decimas illi Ecclesiæ, & celebrare suas exequias apud eam Ecclesiam, in qua quondam hæc fiebant à parentibus eorum?*

2 *Secundò, An præscriptione temporis, jus percipiendi decimas, & funerandi tollatur?*

QUÆSTIO I.

1 ps *QUòd priori Ecclesiæ hæc omnia jure persolvenda sint, adversarius his argumentis probare contendunt. Constat unamquamque baptismalem Ecclesiam habere diœcesim sibi legitimè assignatam: sicut & parochiales Ecclesiæ habent parochias sibi distributas.*

CAP. ¶ *Singuli Sacerdotes proprias debent habere Ecclesias.*

Unde Dionysius Papa *Severo Episcopo, epistolâ d secundâ.*

ECclesias *a* singulas singulis Presbyteris dedimus: parochias, & cœmeteria eis divisimus: & unicuique jus proprium habere statuimus: ita videlicet, ut nullus alterius parochiæ terminos, aut jus invadat; sed sit unusquisque suis terminis contentus, & taliter Ecclesiam, & plebem sibi commissam custodiat, ut ante tribunal æterni judicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat: & non judicium, sed gloriam pro suis actibus accipiat.

In diœcesi autem designata quæcunque prædia coluntur, proventus decimationum baptisinate Ecclesiæ assignatus debet solvi. Quia ergò prædia hæc intra terminos nostræ diœcesis continentur, & proventus decimationum nobis legitimè assignatus, nostræ Ecclesiæ persolvendus est.

2 pars. *Hu ita respondetur. Decima b à Deo constituta sunt per Moysen, ut persolverentur à populo filiis Levi pro ministerio, in quo deserviebant ei in tabernaculo. Non accipiebant filii Levi decimas, nisi ab eis, pro quibus offerebant preces & sacrificia. Quia ergò nos servimus Domino in tabernaculo, offerendo pro ipsis preces & sacrificia, & ipsi debent nobis persolvere decimas & primitias. ¶ Item, cùm decima darentur filiis Levi, non eleliens offerentes persolvebantur, ut contempto Levitâ, qui secum erat, ipse eligeret, cui vellet decimas dare. Nam dictum* c *est:* [Levita qui tecum moratur & intra muros tuos habitat, comedet eas.] *Ideò ex singulis tribubus civitates ad habitandum acceperunt: ut unaquaque tribus illu persolveret decimas, qui secum erant. Nam Moyses præcepit filiis Israel: (sicut legitur d in Deuteronomio)* [In loco, quem elegerit Dominus Deus vester, ut sit nomen ejus in eo, illuc omnia, quæ præcipio, conferetis holocausta, & hostias, & decimas, ac primitias manuum vestrarum, & quicquid præcipuum est in muneribus vestris, quæ vovistis Domino. Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos, & filii & filiæ vestræ, famuli & famulæ, atque Levita, qui in urbibus vestris commoratur. Neque enim habet aliam partem, atque possessionem inter vos.] *& infrà.* [¶ Decimam frumenti, vini, & olei tui, primogenita armentorum, & pecorum, & omnia, quæ voveris, & sponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum coram Domino Deo tuo, comedes ea in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, tu, & filius tuus, & filia tua, servus & famula, atque Levita, qui manet in urbibus tuis.] *Quia ergò nos intra muros urbis istorum sedemus, & eis habitatione junctì sumus, ritè ab eis decimas accipimus. Item alt Propheta* e: [Producens fœnum jumentis, & herbam servituti hominum.] *Fœnum & herba ex terra producitur: sed quibus? jumentis irrigantibus eam, id est, hominibus colentibus eam* f, *& in hoc servientibus ipsi. Item Apostolus* g: [Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis.] *Hoc Galatis. Corinthiis* h *autem probat specialiter sibi deberi sumptus, qui eis spiritualia ministravit, dicens:* [Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?] *Item* i: [Si alii potestatis vestræ participes

a *Et in Epaunensi, cap.17.* b *Burchard.lib.1.cap.212. Ivo part.5.cap.326.* c *Burch.l.2.cap.207. Ivo part.6.c.282.* d *al. acceperunt.*

a *Polycarp.lib.4.tit.31. Burcò.lib.3.c.43. Ivo p.3.c.47. Ans. l.5.c.73. Pannorm.lib.2.c.42.* b *Numer.18.* c *Deuter.14. & 16.* d *Deut.12.* e *Psal.103.* f *al.eum.* g *Galat.6.* h *1.Cor.9.* i *Ibidem.*

participes sunt, quare non potius nos?] *Item:* [Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit?] *Nos plantavimus vineam, & nos vultis fructus ejus edere? Item præcepit a Dominus per Moysen, ut nemo mittat falcem in alienam messem. Hæc messis nostra est, & vos vultis falcem in eam mittere? Item* b: [Non alligabis os bovi trituranti.] *Non sumus boves trituantes: vos vultis alligare os nostrum, & de nostra tritura victum vobis quæritis? Item Apostolus* c: [Qui altario serviunt, de altario vivant.] *Sed nunquid de eo, cui non serviunt? Item:* [Qui in sacrario operantur, cum sacrario participant.] *Sed nunquid cum illo, in quo operantur? Nos servimus altario: vos ei participare vultis? nos verò vacuos & inanes dimittere quæritis? Item Apostolus* d: [Laborantem agricolam oportet primùm accipere de fructibus suis:] *vos autem contra quæritis? Nos sumus agricola laborantes: vos primùm vultis percipere de fructibus nostris? imò non primùm: quia nec ultimum nobis relinquere vultis. A prioribus enim incipientes, paulatim serpitis, & totum usurpare contenditis: ut pro vobis videatur dictum, frustatim lupus comedit agnum. Item* e: [Quis militat stipendiis suis unquam? quis pascit gregem, & de lacte ejus non edit?] *Nos militamus: & vos stipendia nostra militia vobis quæritis? Nos gregem pascimus: & vos lac ejus, & lanam accipere vobis vultis? Sapere est, de alieno labore vellum quærere, si* f *sapere est velle quod non potest. ¶ Item Dominus dixit* g *discipulis suis:* [In quamcunque domum intraveritis, in eadem manete, edentes & bibentes, quæ apud illos sunt. Cùm autem intraveritis, primùm dicite, Pax huic domui.] *Nos domum hanc ingressi sumus, & ei pacem obtulimus: vos autem quasi otiosi alieno cibo pasci gaudetis? Videte, ne in vos vertatur illud:* [Vide *h*, quid faciat otium, & cibus alienus.] ¶ *Item Propheta* i: [Sumite psalmum, & date tympanum.] *Isti à nobis sumunt psalmum, & vos ab eis quæritis tympanum?* ¶ *Item Leo quarto:* [De *k* decimis non tantum nobis, sed etiam majoribus nostris justo ordine visum est plebibus tantùm, ubi sacrosancta baptismata dantur, debere dari.] ¶ *Quibus autem plebibus debentur? illis, à quibus baptisma accipiunt, an aliis? Nos eos baptizamus, & vos ab eis decimas sumitis? Honesta ista interpretatio est: utinam inveniatis, qui sic pro vobis interpretentur. Quia ergò nos rigamus populum hunc, imbrem doctrina ei ministrantes, quia colimus eum vomere prædicationis, corda ejus ad fidem aperientes, si non vultis sinere, vel* l *patiamini nobis eum fructificare* m, *& qualia vobis fieri non vultis, nobis inferre cavete: ne* n *si pergitis dicere, quæ vultis, audiatis, quæ non vultis.*

3 pars. *Ad hæc: Callidà quidem & multiplici argumentatione jura nostra auferre contenditis: ita, ut si fides verbis adhiberetur, non verba pro verbis, sed res pro verbis reportaretis. Sed Deo propitio, si verba dedistis, verba recipietis. ¶ Arguitis nos, quod ea, quæ vobis debentur, subripere quærimus, quia nostra persequimur. Sapienti quidem, & philosophico ore prolata sententia: suum persequi, est ne aliena rapere? Unde ad vos hæc sententia manavit, nisi quia tanto ardore nostra concupiscetis, ut vestra putetis vobis auferri, cum nos castra consequimur? Unde, cum causa nostra debitum finem sortita fuerit, exclamabitis: Ah miser, crucior tantum* o *bolum esse ereptum ex faucibus. Sed videte, ne damnum essuse unguenti vobis recompensare quæratis. Constituistis vos plantatores vinearum, fossores agrorum, trituratores arearum, rigatores camporum, & multa alia hujusmodi officia vobis assumpsistis: & debita vobis obsequia à nobis subtrahis conquesti estis. Sed boves non negamus, quod vestrum est. Bovi trituranti palea, & regumenta servantur. Sint hæc vobis, & grana nobis relinquite. Palmatores vinearum, fossores agrorum, rigatores camporum, tritu ratores arearum, diurnâ mercede acceptâ, proventientes fructus dominis relinquunt. Vos ergò receptâ mercede vestri operis in quotidianis oblationibus, & aliis obsequiis, quæ pro spiritualibus, quæ à vobis accipiunt, quotidiè defunctum, proventientes fructus decimationum & promissionum nobis relinquite. ¶ Item præcepit Dominus discipulis suis, ut comederent & biberent ea, quæ apud audientes suos erant, sed non jussit eis, ut dominos de domibus suis ejicerent, & rebus suis spoliarent. Non facilè invenietis, qui tales hospites libenter suscipiant. Mus in pera, ignis in sinu, serpens in gremio male suos remunerant hospites. Unde in Proverbiis dicitur:* [Qui a serpentem in sinu suo nutrit, percutietur ab eo.] *Tales inventatis vobis hospites, quales nobis esse vultis. Non sufficit vobis edere & bibere, quæ in domo nostra sunt, dum quotidianas fructus oblationum percipitis, ex quibus victum & vestitum habeatis: quibus cum Apostola* b *deberis esse contenti: sed non vultis, quia imitatores ejus non estis: sed potius nos de domo nostra expellere, & rebus nostris nos penitus expoliare contenditis, dum nec etiam eorum decimationes nobis relinquere vultis. Ut autem universaliter omnia colligantur, cuncta, quæ pro vobis inducta sunt, sive de laborante agricola, sive de eo, qui suis stipendiis non militat, ad hunc articulum deferimus, ut fructum vestri operis, quem adeo recipere contenditis, in oblationibus, & quotidianis obsequiis istorum recipiatis: decimationes verò eorum, quæ nobis debentur, intactas nobis relinquite, ne, dum quæritis usurpare quod vestrum non est, justâ animadversione etiam illud cognimini amittere, quod vobis aliquo modo videbatur competere. Quòd autem hæ decimationes nullo jure vobis debeantur, facilè probamus. Dicit ur enim in quodam Concilio:* [Si c quis Laicus, vel Clericus, sive utriusque sexûs persona proprietatis suæ loca, &c.] *sicut in eodem capitulo in causa Monachorum notata inveniuntur. Si Laicus, vel Clericus, vel qualibet persona, loca sua proprietatis vendens aut donans, proventum decimationum ab Ecclesia, cui legitimè assignatus est, nullo modo potest abstrahere; nec isti de diœcesi ad diœcesim transeuntes, decimas suorum prædiorum, quæ intra terminos nostræ parochiæ continentur, nobis auferre possunt. Quantum enim ad jus percipiendarum decimarum attinet, idem est possessorem de diœcesi ad diœcesim transire, quod possessionem de Diœcesano ad Diœcesanum transferre.*

QUÆSTIO II.

1 ps *AD hæc, decimationes istæ, etsi jure vobis debeantur ut asseritis, tamen tricennalis objectio vobis silentium imponit. Omnis enim possessio tricennaria præscriptione tollitur, vel quadragenaria (sicut possessiones religiosarum domorum) vel centenaria, sicut prædia sancta Romanæ Ecclesiæ.*

C. I. ¶ *Quæ triginta annis ab Episcopis possidentur, jure ab eis vendicantur.*

Unde Gelasius Papa *ait Episcopis Siciliæ, epist.2. c.2.*

FAcultates *d* Ecclesiæ, nec non & diœceses, si quæ ab aliquibus possidentur Episcopis, jure sibi vendicent, quod tricennalis lex concluserit: quia & filiorum nostrorum Principum ita emanavit auctoritas, ut ultra XXX. annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus exclusit.

At illi econtrà. Cujus auctoritate nobis silentium imponitis, ejusdem auctoritate vestra ora claudimus. Ait enim idem Gelasius: [Nullà *e* præsumptione statum Parochiarum, &c.] *Si ergò temporalis objectio diœcesim semel constitutam divellere non potest, patet, quòd nec vobis patrocinabitur, ut statum parochiæ nostræ mutantes, decimationes nobis quondam legitimè assignatas, vindicabili usurpatione vobis vendicetis. ¶ Quomodo autem distinguenda sint ha auctoritates, in causa Monachorum* f *invenietur.*

2 pars. *Nunc autem quæritur de jure funerandi: quæ harum Ecclesiarum habeat jus tumulandi istos? Sicut Hiero-*

a *Deuter.23.* b *Deut.25.* c *1.Cor.9. sed paulò aliter.* d *2.Tim.2.* e *1.Cor.9.* f *Terentius.* g *Luc.10.* h *Terentius.* i *Psal.80.* k *16.q.1. de decimis.* l *al. saltem patiamini.* m *Tob.4 Matth.7.* n *Terentius.* o *Terentius.*

a *Extr. de Judæis, c.ult. citatur hoc tanquam vulgare proverbium, Serpens in gremio.*] b *1.Tim.6.* c *16.q.1. si quis Laicus.* d *16.q.3.c.2.9 illud etiam. Ans.l.5.c.19. Burch.l.3.cap.149. Pann.l.2.c.65.* e *16.q.3. licet in regulu.* f *16.q.4.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nymus *a scribit, conjugati in uno sepulchro videntur esse ponendi.*

Ait enim:

C. II. ¶ *In sepulchro parentum suorum filii sunt collocandi.*

EBron *b* dicitur esse civitas quatuor 1 virorum, quia in ea sepulti sunt tres Patriarchæ in spelunca duplici cum tribus uxoribus suis, id est, Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Jacob & Lia, præter ipsum Adam & Evam uxorem suam. Tobias *c* dicit ad filium suum: [*Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum sepelies, & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus: & cùm ipsa compleverit tempus suum, sepelias eam juxta me in uno sepulchro.*] *Ibidem.* ¶ Quos *d* conjunxit unum conjugium, conjungat unum sepulchrum: quia una caro sunt; & quos Deus conjunxit, homo non separet.

1 ¶ Quatuor] *Sic emendatum est, cùm antèa legeretur,* trium. *Sic enim legitur apud B. Hieronymum in quæstionibus Hebraicis in Genesim, de locis Hebraicis, & in epitaphio Paulæ. Ac dictio Hebraica significat quatuor, & quatuor Patriarchæ hic numerantur, quæ ibi sepulti sunt: Abraham, Isaac, Jacob, & Adam cum uxoribus suis.*

C. III.

Item Augustinus *e*

3 UNaquæque *f* mulier sequatur virum suum, sive ps in vita, sive in morte. *Item Gregorius* g. ¶ Soror B. Benedicti sepulta est in sepulchro, quod ipse sibi præparaverat: ut quorum mens una fuit semper in Domino, eorum quoque corpora sepultura non separaret.

¶ *In plerisque vetustis caput hoc conjunctum est superiori, nec ipsa prorsus auctorum verba afferuntur.*

Item Joseph h, *moriens in Ægypto, rogavit fratres suos, ut tempore visitationis suæ ossa sua secum deferrent, & in sepulchro Patrum suorum ea collocarent.* ¶ *Item. Dictum* i *est Prophetæ, qui contra præceptum Domini comederat in Bethel:* [Non inferetur cadaver tuum in sepulchrum Patrum tuorum.] ¶ *Item. De nonnullis legitur in libro Regum:* [Obiit, & appositus est ad Patres suos,] *hoc est, in sepulchro Patrum suorum.* ¶ *Item. In Novo* k *Testamento B. Philippus legitur ædificâsse sibi sepulchrum, in qua ipse, & filia ejus quieverunt.* ¶ *Item. Beatus* l *Severus Ravennatum Archiepiscopus tumulum fieri jussit, in quo se, & uxorem, & filiam collocavit.* ¶ *His omnibus exemplis colligitur, quòd in sepulchris parentum corpora filiorum collocanda sunt. Quia ergò parentes istorum apud priores Ecclesias sepulti sunt, & hi apud eàsdem debent tumulari.* ¶ *Econtra, Adam* m, *ut asseritis, in civitate Arbea tumulatus est. Sed nunquid omnes filii ejus sepulti sunt ibi? tanta multitudo humani generis tam brevi tumulo non tam facilè posset includi.* ¶ *Item Abraham* n *ibi sepultus est. Sed nunquid Ismael, & Madai, & alii, quos de Cethura genuit, ibi sepulti sunt?* ¶ *Item Isaac ibi sepultus est. Sed nunquid Esau cum eo tumulatus est?* ¶ *Item Jacob ibi collocatus est. Sed nunquid aliquis filiorum ejus præter Joseph ibi sepultus est? Rachel quoque non in Ebron, sed juxta Bethleem* o *tumulata legitur. Exemplo igitur istorum liquet, quòd liberum est filiis sepeliri in sepulchris Patrum suorum, & liberum est eis alibi pro locorum & temporum opportunitate corpori suo hospitium invenire. Non ergò hoc exemplo isti coguntur sepeliri in sepulchris Patrum suorum.* ¶ *Item, quæ legibus definita sunt, mutare non licet. Quæ autem legibus expressa non sunt, arbitrium sequuntur humanæ voluntatis. At legibus definitum est, quibus decimæ sint persolvendæ, & ideò danti mutare non licet. Ubi autem quisque tumulandus sit, legibus expressum non est, & ideò in voluntate tumulandi consistit.*

C. IV. ¶ *Ultima voluntas defuncti servari debet.*

Unde B. Gregorius *ait:*

ULtima *a* voluntas defuncti modis omnibus conservari debet.

¶ *Sententia hujus capituli habetur lib. 3. epist. 9. in verbis, quæ referuntur* 7. 16. q. 1. admonere. *item, lib. 9. epist. 20.* Necesse est, inquit, ut si impletum hoc fuerit, defuncti dispositio conservetur. *Sic enim in manuscriptis: licèt in vulgatis sit,* depositio conservetur.

4 pars. *Quod de libero, & non de servo intelligendum est. Servus enim testamenti paginam condere non potest.*

C. V. ¶ *Servus testamentum facere non potest. Unde* Gelasius Papa *scribit Honorio Episcopo.*

ILlud *b* etiam sinceritatem tuam volumus non latere, ad nos fuisse perlatum, quod Ampliatus conductor (quem non solùm servum constat esse Ecclesiæ, sed ita ejus rationibus à multis temporibus implicatum, ut etiamsi esset ingenuus, donec ratiocinia cuncta deduceret, modis omnibus obnoxius haberetur) ausu temerario molitus fuerit condere paginam testamenti, cujus omne peculium Ecclesiastico juri legibus non dubitetur obstrictum. Quapropter his præsumptionibus, vice nostrâ, tua fraternitas contradicat: nec fieri prorsus aliquâ surreptione permittat. Ac si eidem quicquam humanitùs fortè contigerit, quia grandævus esse memoratur; mox ejus sine dilatione substantiam præcipiat humanitas *c* tua filiis ejus duntaxat, quibus patrimonium probatur esse commissum, sub fideli descriptione contradi, donec universis temporibus, quibus hoc patrimonium gubernâsse cognoscitur, partes Dominicas reddere coganter indemnes.

5 pars. *Quia ergò secundum Gregorium ultima voluntas defuncti conservanda est, pro istorum voluntate corpora eorum sunt tumulanda, non pro arbitrio vestra dispositionis.*

C. VI. ¶ *Ubi quisque decimas persolverit, ibi sepulturam eligere debet.*

Item in Triburiensi Concilio *legitur:*

UBicunque *d* temporum vel locorum facultas tulerit, apud majorem Ecclesiam, ubi sedes est Episcopi, sepulturæ celebrentur. Si autem propter temporis vel loci asperitatem hoc difficile fuerit visum, apud Ecclesiam, in qua religiosorum Canonicorum, vel Monachorum, vel Sanctimonialium religiosa congregatio communiter degerit, sepeliatur. Si autem & hoc ineptum visum fuerit, ubi quis decimas persolvebat vivus, ibi sepeliatur & mortuus.

¶ *In Triburiensi impresso, cap. 15. habetur eadem sententia, sed non iisdem omnino verbis expressa.*

Quia ergò decimam nobis persolvebat vivus, & apud nos sepeliendus est mortuus. Item, si quis de provincia ad provinciam transiret, & ibi domicilium sibi collocaret, liber factus à dictione prioris judicis, jurisdictioni illius judicis subjiceretur, in cujus provincia sedem sibi eligeret. Quia ergò isti à vestra diœcesi in nostram transierunt, liberi à vestra ditione, nostro juri subjiciuntur. Nostrum est ergò jus funerandi eos.

C. VII. ¶ *Propriâ temeritate sepulturam parentum relinquere non licet.*

PLacuit per omnia magno Concilio, ut nullus proprii arbitrii temeritate aliam Ecclesiam, nisi cui usus antiquorum parentum canonicâ institutione subjacere perhibetur, sepulturæ causâ adire procuret: nisi infirmitatis causâ præpeditus, in aliam fuerit regionem quolibet negotio progressus. Ad hæc, si quis Prælatus

a *in q. Hebraicis in Genesim, & de locis Hebraicis.* b *Polycarp. l. 8. tit. 5. Burchard. l. 3. c. 160. Ivo p. 3. c. 223.* c *Tob. 4. & 14.* d *Matth. 19 Burch. l. 3. c. 161. Ivo p. 3. c. 224.* e *Aliquid simile 9. confess. c. 11. ex sententia aliquando matris suæ.* f *Pol. ibid. Burch. lib. 3. c. 162. & 163. Ivo p. 3. c. 225. & 226.* g *B. Greg. lib. 2. Dial. c. 34.* h *Genes. 50.* i *3. Reg. 13.* k *Rufinus hist. Eccl. l. 3. c. 31.* l *in vi. SS. tom. 1. & in pomario Ecclesiæ Ravennatis.* m *Gen. 23.* n *Gen. 35. 49. & 50.* o *in vulgatis legebatur, Bethel.*

a *16. q. 1. admonere.* b *Ivo p. 16. c. 11.* c *al. unanimitate.* d *16. q. 1. ubicunque. Burch. l. 3. c. 237. Ivo p. 3. c. 278.*

contra

contra hoc agere fategerit, Ecclesiastico vinculo se subdi cognoscat.

Sed aliud est ex temeritate superbia usum antiquorum parentum non sequi, atque aliud, rationabili occasione novam sibi sepulturam eligere. Contra Melchiadis Papæ auctoritatem nititur, qui superbiâ, vel odio ductus, sive vanis persuasionibus, aut variis munusculis illectus, sepulturam parentum suorum sequi contemnit 1. *Secundùm Gregorium autem liberam habet voluntatem, quia certæ rationis causâ novum sui corpori quærit hospitium.* ¶ *Vel ut quidam distinguunt, libera est ultima voluntas cujusque, non in sepultura sibi eligenda, sed in testamento conficiendo. Unde & Testamentum appellatur, quia eo quisque libere testatur, quod post suum decessum de propriis rebus fieri velit.* ¶ *Sed non videtur libera testatoris voluntas, cùm secundùm Augustinum pro a numero filiorum debeat fieri testamenturia distributio facultatum: veluti, si quis habet unum filium, Christum putet alterum: si verò duos, Christum faciat tertium: & sic per ordinem. Et secundum Leonem, quisque mediocritatem* b *eorum, quæ Christo testatur, Ecclesiæ jubetur relinquere, apud quam fidei sacramenta suscepit. Sed illud Augustini non est jubentis, sed dehortantis, ne quis iratus filium suum exhæredaret, atque totum Christo relinqueret.*

Ait enim in serm. 2. c *de vita Clericorum.*

1 ¶ Sequi contemnit.] *In duobus exemplaribus Gratiani Vaticanis sequitur:* Ait Leo Episcopus, &c. *& ponitur integrum caput, relatum. extra, tit. de sepult. quod etiam refertur ab Ivone p. 7. c. 150. & ab Anselm. l. 5. c. 55. & in Polyc. l. 4. tit. 34. ex Leone nono. Verum in aliis duobus vetustis, & valde emendatu hoc idem caput ponitur post versic.* Sacramenta suscepit. *Et certè verba ista, & secundum Leonem, &c. indicant alicubi hanc Leonis auctoritatem à Gratiano esse relatam.*

C. VIII. ¶ *Pro numero filiorum pars hæreditatis Deo offeratur.*

SI *d* quis irascitur filio suo, & moriens exhæredat eum, si viveret, non eum placarem? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo, ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem? Sed planè sic faciat, quod planè hortatus sum. Unum filium habet; putet Christum alterum: duos habet; putet Christum tertium: decem habet; Christum undecimum faciat, & suscipio.

Hâc nimirum auctoritate mensura testatori præscribitur, non quam negatur exolvere, sed quam prohibetur transcendere.

6 pars. *Oblationes ergò defunctorum qui reddere noluerit excommunicetur.*

C. IX. ¶ *Excommunicentur, qui defunctorum oblationes Ecclesiis negant. Unde in* Carthaginensi Concilio IV. *c. 95.*

QUi e oblationes defunctorum aut negant Ecclesiis, aut difficulter reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

C. X. *Ut infideles ejiciantur ab Ecclesiis, qui defunctorum oblationes retinent. Item* ex Concilio Vasensi I. *cap. 4.*

QUi *f* oblationes defunctorum retinent, & Ecclesiis tradere demorantur, ut infideles sunt ab Ecclesia abjiciendi: quia usque ad inanitionem fidei pervenire certum est hanc pietatis divinæ exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum suorum plenitudine, & pauperes consolatu alimoniæ, & necessariâ sustentatione fraudantur. Hi enim tales quasi egentium necatores, nec credentes judicium Dei habendi sunt. Unde & quidam Patrum hoc scriptis suis inseruit, congruente sententiâ, quâ ait: [*Amico a quippiam raperes furtum est: Ecclesiam verò fraudare, sacrilegium.*]

C. XI. ¶ *Qui oblata Ecclesiis, aut testamenta relicta retinere præsumpserint, excommunicentur. Item* ex Concilio Agathensi, *c. 4.*

CLerici *b*, vel seculares, qui oblationes parentum aut donatas, aut testamento relictas retinere perstiterint, aut id, quod ipsi donaverint Ecclesiis vel Monasteriis, crediderint auferundum, sicut sancta Synodus constituit, velut necatores pauperum, quousque reddant, excludantur Ecclesiis. ¶ Si quis autem Clericus furtum Ecclesiæ fecerit, peregrina ei communio tribuatur.

7 pars. *Item quæritur, An pro sepultura mortuorum aliquid sit exigendum?*

C. XII. ¶ *Pro sepultura nihil muneris exigendum est.*

De his ita scribit Gregorius c *lib. 7. regesti, indict. 2. epist. 55. Januario Episcopo Sardiniæ.*

QUesta *d* est nobis Nereida fœmina clarissima, quòd ab ea centum 1 solidos pro filiæ suæ sepultura fraternitas vestra *e* velit exigere. *& inf.* ¶ Hoc autem vitium & nos, postquam, Deo auctore, ad Episcopatûs honorem accessimus, de Ecclesia nostra omnino vetuimus; & per pravam denuò consuetudinem nequaquam usurpare permisimus: memores, quia dum Abraham *f* à filiis Ephron 2, hoc est, à filiis Seor, sepulchri terram pretio ad humandum corpus conjugis postularet, præmium accipere renuit, ne commodum videretur de cadavere consecutus. Si ergò tantæ confideriationis Paganus vir fuit, quantò magis nos, qui Sacerdotes dicimur, hoc facere non debemus? Unde ne hoc avaritiæ vitium vel in alienis denuò tentari præsumatur, admoneo. Ced si quando aliquem in Ecclesia vestra sepeliri conceditis, siquidem parentes ipsius, proximi, vel hæredes pro luminaribus sponte quid offerre voluerint, accipere non vetamus. Peti verò aliquid, aut exigi omnino prohibemus: ne (quod valdè irreligiosum est) aut venalis fortasse (quod absit) dicatur Ecclesia, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari, si ex eorum cadaveribus studeatis quærere quolibet modo compendium. 3

1 ¶ Centum] *Dictio ista abest à nonnullis exemplaribus Gratiani, & epistolarum B. Gregorii. Sed quia in aliis earundem codicibus etiam manuscriptis legitur, non est inducta.*

2 ¶ Ephron,] *Locus hic varie legitur. In epistola B. Gregorii magis recepta lectio hæc est, à filiis Emor, hoc est, Ephron, filio Seor. & Gen. 23. habetur,* intercedite pro me apud Ephron, filium Seor.

3 ¶ Compendium.] *Post hoc caput in duobus antiquis exemplaribus recitantur duo Urbani secundi, quæ placuit hic asserri, ne planè interirent, quod alibi non facile inveniuntur, & unum eorum citatur extra de sepult. c.* certificari. Urbanus II. Gothfredo Magalonensi Episcopo.

¶ Mortuorum, qui in monasteriis sepeliri desiderant, aut omnino juxta prædecessoris nostri Leonis decretum, partem eleemosynarum mediam, aut juxta dispensationem nostram in Lateranensi Concilio promulgatam, partem tertiam parochialibus Ecclesiis statuimus derelinquendam. Idem eidem.

¶ Capellanos quoque Monachorum, sicut reliquos parochiæ tuæ Clericos, debitam tibi obedientiam persolvere volumus.

a *Inf. c. proximo.* b *Et tit. de sepult. c. relatum.* c *Sive serm. 25. ad fratres in eremo. Omittuntur autem verba aliquot.* d *In Conc. Aquisg. 112. Ivo p. 3. c. 178.* e *Burch. l. 3. cap. 141. Ivo p. 3. c. 208.* f *Dousiedit p. 4. Ivo p. 3. c. 155.*

a *Sup. 12. q 2. gloria.* b *Burch. l. 3. c. 140. ex Concilio apud Valentias. Ivo p. 3. c. 206. Pann. l. 2. cap. 5.* c *Et in Concil. Meldensi, cap. 72.* d *Polyc. l. 8. tit. 5. Ivo p. 3. c. 101.* e *al. non erubescat.* f *Gen. 23. Act. 7.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XIII. ¶ *Etiam coacti de sepultura pretium non debemus accipere.*

Item Hieronymus *in quæst. Hebr. ad c. 23. Gen.*

POstquam *a* pretio victus est Ephron, ut sepulchrum venderet argento, licet cogente Abraham, vau litera, quæ apud illos pro o legitur, ablata de ejus nomine est, & pro Ephron appellatus est Ephran: significante Scripturâ, non eum fuisse consummatæ, perfectæque virtutis, qui potuerit memoriam vendere mortuorum. ¶ Sciant igitur, qui sepulchra venditant, nec coguntur, ut accipiant pretium, sed à nolentibus quoque extorquent, immutari nomen suum, & perire quid de merito eorum: cùm etiam ille reprehendatur occultè, qui invitus acceperit.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburiensi, *c. 16.*

IN *b* Ecclesiastico namque libro scriptum est: [*Mortuo non prohibeas gratiam, sciens, quoniam omnes moriemur.*] & item *d*: *Omnia quæ de terra sunt, in terram convertentur.*] Quid terra terram vendis? memento, quoniam terra es, & in terram ibis 1, & quoniam mors tibi futura est, approperat, & non tardat. Recordare, quoniam non hominis est terra: sed ut Psalmista *e* commemorat: [*Domini est terra, & qui habitant in ea.*] Si terram vendis, invasione alienæ *f* rei reus teneberis. Gratis accepisti à Deo: gratis da pro eo. Quare interdictum sit omnibus omnino Christianis terram mortuis vendere, & debitam sepulturam denegare: nisi fortè proximi, & amici defuncti propter nomen *g*, & redemptionem animæ viri gratis aliquid dare velint.

1 ¶ Ibis.] *In codicibus vulgatis erat,* reverteris, *& sequebantur hæc,* & alibi de homine dictum est: terram geris, & in terram converteris, qui de terra sumeris: *quæ sunt expuncta: quia absunt à plerisque vetustis, & ab originali.*

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Varensi.

PRæcipiendum *h* est secundùm canonum auctoritatem, ut de sepulchris & hominibus sepeliendis nihil muneris exigant: nisi fortè qui sepelitur, vivens jusserit Ecclesiæ, in cujus atrio sepelitur, aliquid de suis rebus tribuere, aut etiam post mortem ipsius, illi, quibus commissum est ejus eleemosynam facere, de rebus illius aliquid sponte dare voluerint: & tamen nullatenùs à Presbyteris Ecclesiæ *i* illius aliquid exigatur, sive ab illis, qui locis & villis *k* præsunt. ¶ Prohibendam est etiam secundùm majorum institutа, ut in Ecclesia nullatenùs sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut in *l* exhedris Ecclesiæ. Intra Ecclesiam verò, & prope altare, ubi corpus & sanguis Domini conficitur, nullatenùs sepeliantur.

¶ *Extat in Concilio Nannetensi, c. 6. ex quo citatur à Burchardo & Ivone: sed quia potuit esse repetitum in aliquo Vasensi, seu Vasensi, non est mutatum. In epitome quidem Conciliorum est in Vasensi, c 3.*

C. XVI. ¶ *A sacris locis non juvantur post mortem, quibus peccata non sunt dimissa.*

Item Augustinus.

2 QUibus *m* peccata dimissa non sunt, à sacris locis post mortem adjuvari non possunt: quia, quos peccata graviora deprimunt, si in sacris locis se sepeliri faciunt, restat, ut de sua præsumptione judicentur: quia *n* eos sacra loca non liberant, sed culpa temeritatis accusat.

¶ *Caput hoc à Burchardo etiam & Ivone citatur ex Augustino, & nonnihil ad rem faciens habetur in libro de cura agenda pro mortuis, c. 1. sed videtur confectum ex duobus locis, lib. 4. dialog. B. Gregorii; una quidem in c. 51. altera autem in c. 53. quod refertur in Concil. Tribur. c. 17. Nam capite quidem 51. cum narrâsset, quandam Sanctimonialem, quæ in Ecclesia sepulta fuerat, visam fuisse ibi cremari, ex eo colligit:* Qua ex re apertè datur intelligi, quia hi, quibus peccata dimissa non fuerint, ad evitandum judicium sacris locis post mortem non valeant adjuvari. *In c. autem 53. cùm memorâsset, corpus cujusdam Valentini è sepulchro per dæmonas fuisse extractum, & extra Ecclesiam projectum, hæc subjungit:* Ex quo Petre collige, quia his, quos peccata gravia deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciant, restat, ut etiam de sua præsumptione judicentur: quatenùs eos sacra loca non liberent, sed etiam culpa temeritatis accuset.

C. XVII. ¶ *Quibus prosit in Ecclesia sepeliri.*

Item Gregorius a *lib. 4. dial. c. 50.* CUm gravia *b* peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis, si in Ecclesia sepeliantur, quòd eorum proximi, quoties ad eadem sacra loca veniunt, suorum, quorum sepulchra aspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata gravia deprimunt, non ad absolutionem potiùs, quàm ad majorem damnationis cumulum, eorum corpora in Ecclesiis ponuntur.

C. XVIII. ¶ *Qui sepeliantur in Ecclesia.*

Item ex Concilio Maguntiaco I.

NUllus *c* mortuus inter Ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, vel fideles Laici.

Quid verò mortuis prosit juxta Ecclesiam sepeliri, quidvè ad eos perveniat, Augustinus *in lib. de agenda cura pro mortuis, cap. ult. ostendit, dicens:*

C. XIX. ¶ *Quare mortui juxta Ecclesiam sepeliantur.*

NOn *d* æstimemus *e* ad mortuos, pro quibus curam gerimus, pervenire, nisi quod pro eis sive altaris, sive orationum, sive eleemosynarum sacrificiis solenniter supplicamus. Quamvis non pro quibus fiunt, omnibus prosint: sed his tantùm, quibus dum vivunt, comparatur, ut prosint. Sed quia non discernimus, qui sint, oportet ea pro regeneratis omnibus facere, ut nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia possint & debeant pervenire. Meliùs enim supererunt ista eis, quibus nec obsunt, nec prosunt, quàm eis deerunt, quibus prosunt. ¶ Diligentiùs tamen facit hoc quisque pro necessariis suis, quò *f* pro illo fiat similiter à suis. ¶ Corpori autem humando quicquid impenditur, non est præsidium salutis, sed humanitatis officium, secundùm affectum, quo nemo *g* unquam carnem suam odio habet. Unde oportet, ut quàm potest, pro carne proximi curam gerat, cùm ille recesserit, qui gerebat *h*. Et si hæc faciunt, qui facere, qui credunt? ut corpori mortuo, sed tamen resurrecturo, & in æternitate mansuro, impensum ejusmodi officium sit etiam quodammodò ejusdem fidei testimonium. ¶ Quòd verò quisque apud memoriam Martyrum sepelitur, hoc tantùm mihi videtur prodesse defuncto, ut commendans eum etiam Martyrum patrocinio affectus pro illo supplicationis augeatur.

Econtrà Hieronymus *in epistola ad Galat. c. 6. ad ea verba:* [Unusquisque onus suum.]

C. XX. ¶ *Post mortem orationes viventium mortuis damnatis non prosunt.*

a *Pannor. l. 2. c. 26.* b *Ivo part. 3. cap. 215.* c *Eccles. 7.* d *Eccles. 40. Genes. 3. 2.* e *Psalm. 23.* f *al. Dominica.* g *al. nomen Domini.* h *Burch. l. 3. cap. 159. Ivo part. 3. c. 222.* i *al. illis aliquid.* k *al. vicis.* l *extra Ecclesiam.* m *Polyc. l. 8. tit. 5. Burch. lib. 3. c 152. Ivo p. 3. c. 214.* n *in Concil. Tribur. c. 17.*

a *Nic. ad consulta Bulgarorum, c. 99.* b [*Quos*] *orig. Polyc. ibid. Burch. l. 3. c. 153. Ivo p. 3. c. 216.* c *Burch. l. 3. c. 233. Ivo p. 3. c. 274.* d *Ivo p. 2. c. 131.* e *al. existimemus.* f *al. quod.* g *Ephes. 5.* h *al. regebat.*

In præ-

IN præsenti seculo scimus sive orationibus, sive consiliis invicem posse nos coadjuvari. Cùm autem ante tribunal Christi venerimus, non Job, non Daniel, nec Noë rogare posse pro quoquam, sed unumquemque portare onus suum.

¶ *Verba B. Hieronymi sunt hæc:* Obscurè licèt, docemur per hanc sententiolam novum dogma, quod latitat, dum in præsenti seculo sumus, sive, &c.

Verum hoc de impœnitentibus accipiendum est, de quibus Propheta a *dicit:* Non dabit placationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ: & ideò frater non redimet eum, sed laborabit in æternum, & vivet adhuc in finem. *De aliis autem intelligi non potest.*

C. XXI. ¶ *In pœnitentia defunctis bona prosunt viventium.*

Unde Gregorius Papa II. *Bonifacio Episcopo, epist. ultimâ.*

PRo *b* obeuntibus quippe consuluisse dignoscaris, si liceat oblationes offerre: sancta sic tenet Ecclesia, ut quisque pro suis mortuis verè Christianis offerat oblationes, atque Presbyter eorum memoriam faciat: & quamvis omnes peccatis subjaceamus, congruit, ut Sacerdos pro mortuis Catholicis memoriam faciat & intercedat: non tamen pro impiis (quamvis Christiani fuerint) tale quid agere licebit.

C. XXII. ¶ *Animæ mortuorum quatuor modis solvuntur.*

Item c.

ANimæ 1 *d* defunctorum quatuor modis solvuntur, aut oblationibus Sacerdotum, aut precibus Sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut jejunio cognatorum. ¶ Curatio *e* verò funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum, magis virorum solatia sunt, quàm subsidia mortuorum. Si aliquid prodest impio sepultura pretiosa, oberit pio vilis, aut nulla. & ſ. ¶ Nec ideò tamen contemnenda & abjicienda sunt corpora defunctorum, maximeque justorum, ac fidelium. & ſ. ¶ Ubi & illud salubriter discitur, quanta possit esse remuneratio pro eleemosynis, quas viventibus & sentientibus exhibemus; si neque hoc apud Deum perit, quod exanimis hominum membris officii, diligentiæque persolvitur.

1 ¶ Animæ] *Horum verborum usque ad vers.* Curatio. *nullus auctor inventus est. Ea Burchardus citat ex dictis Origenis. Ivo ex dictis Gregorii.*

C. XXIII. ¶ *Ante diem judicii sacrificiis & eleemosynis mortui juvantur.*

Item Augustinus *in Enchiridio, c. 109. & 110.*

TEmpus *f* quod inter hominis mortem, & ultimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis continet, sicut unaquæque digna est vel requie, vel ærumnâ, pro eo quod sortita est in carne, dum viveret. ¶ Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cùm pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed hæc eis prosunt, qui cùm viverent, ut hæc sibi postea possent prodesse, meruerunt. ¶ Est enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista post mortem; nec tam malus, ut ei non prosint ista post mortem. Est verò talis in bono, ut ista non requirat: & est rursus talis in malo, ut nec his valeat, cùm hæc vita transierit, adjuvari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quò possit post hanc vitam relevari quispiam, vel gravari. *& post pauca.* ¶ Cùm sacrificia altaris, sive quarumcunque eleemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valdè bonis gratiarum actiones sunt: pro non valdè malis, propitiationes sunt: pro valdè malis, etsi nulla sunt adjumenta mortuorum, qualescunque vivorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt, aut ad hoc prosunt, ut sit plena remissio, aut certè, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.

9 pars. *De observatione autem tertii, septimi, trigesimi, vel quadragesimi diei quæritur, Unde exordium sumpserit?*

C. XXIV. ¶ *Quare certi dies in mortuorum commemoratione serventur.*

Ambrosius *in lib. de obitu Theodosii Imperatoris dicit, ferè in principio.*

QUia *a* alii tertium 1 diem, alii tricesimum, alii septimum, alii quadragesimum observare consueverunt, quid doceat lectio, consideremus *b*. [*Defuncto,* inquit, *Jacob, præcepit Joseph pueris suis sepultoribus, ut sepelirent eum, & sepelierunt sepultores Israel, & repleti sunt ei quadraginta dies. Sic enim dinumerantur dies sepulturæ. Et luxit eum Israel 7 septem diebus.*] Hæc ergò sequenda solennitas, quam præscribit lectio. Sic etiam in Deuteronomio *c* scriptum est: [*Quia planxerunt filii Israel Moysem diebus triginta, & consummati sunt dies luctûs.*] Utraque ergò observatio habet auctoritatem, quâ necessarium pietatis impletur officium.

1 ¶ Alii tertium] *Apud B. Ambrosium legitur:* Quia alii tertium diem & tricesimum, alii septimum & quadragesimum. *Verum in Missalibus Romanis tam antiquis, quàm recentioribus, & Ambrosianis nulla est mentio diei quadragesimi, neque in c.* nullus. *sup. dist. 44. & infrà de consec. dist. 5. ex Concilio Nannetensi. Est tamen frequens apud Græcos.*

2 ¶ Israël septem] *Codices B. Ambrosii habent,* & luxit eum Ægyptus septuaginta diebus: *quemadmodum habet editio 70. & vulgata. Sed tamen visa est ferri posse lectio hæc, quæ est in omnibus etiam Gratiani manuscriptis: quoniam paulò post in eodem c. 50. Gen. hæc adduntur de Joseph, & cæteris filiis Israel:* Veneruntque ad aream Adad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias, planctu magno atque vehementi impleverunt septem dies.

10 pars. *Lugere autem, & tristari tam pro nostra, quàm pro aliorum morte* Cyprianus *prohibet, dicens in sermone de mortalitate:*

C. XXV. ¶ *Nec pro nostra, nec pro aliorum morte tristari debemus.*

QUàm præposterum est, quamque perversum, ut cùm Dei voluntatem fieri postulemus, quando evocat nos, & accersit de hoc mundo Deus, non statim voluntatis ejus imperio pareamus, obnitimur & reluctamur, & pervicacium more servorum ad conspectum Domini cum tristitia & mœrore perducimur, exeuntes istinc necessitatis vinculo, non obsequio voluntatis: & volumus ab eo præmiis cœlestibus honorari, ad quem venimus inviti. *Idem paulò inferius.* ¶ Nobis quoque ipsis minimis & extremis quoties revelatum est, quam frequenter, atque manifestè de Dei dignatione præceptum est, ut contestarer assiduè, & publicè prædicarem, fratres nostros non esse lugendos, accersione *d* Dominicâ de seculo liberatos, cùm sciamus non eos amitti, sed præmitti; recedentes præcedere, ut proficiscentes, & *e* navigantes solent.

C. XXVI. ¶ *Ex pusillanimitate mortuos lugere contingit.*

Item Joannes Chrysostomus *hom. 26. in c. 11. epist. ad Hebræos.*

UBicunque *f* sepeliamur, Domini est terra, & plenitudo ejus. Omnino fit, quod oportet fieri. Lugere autem, & deplorare & lamentari eos, qui de hac vita decedunt, ex pusillanimitate contingit.

a *Psal 48.* b *Polyc. l. 8. tit. 7.* c *al. Idem.* d *Polyc. l. 8 tit. 6. Burchard. l. 19. cap. 112. Ivo p. 15. c. 124.* e *August. de cura pro mortuis, c. 2. & l. 1. de civit. c. 12. & 13.* f *Sent. 4. dist. 45. Ansf. l. 7. c. 170.*

a *Polyc l. 8. tit. 7. Ansf. lib. 7. c. 169.* b *Gen. 50.* c *Deuteron. 34.* d *al. accersitione.* e *al. ut.* f *Ps. 23.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoc autem ex desperatione futuræ resurrectionis intelligitur. Unde & Apostolus non simpliciter ait : a [Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini] : *sed addidit,* [sicut & cæteri, qui spem non habent.] *Pietatis namque affectu, & humanitatis intuitu, mortuos lugere non prohibemur : sicut nonnullos Sanctorum, aliorum exequiis pias lachrymas impendisse legimus.*

C. XXVII. ¶ *Qui spem futuræ resurrectionis habent, de mortuis tristari non debent.*

Hinc etiam Anastasius Papa *epist. 2. ad Nerianum.* b

HAbent *c* forsitan illi justam longi doloris excusationem, qui vitam alteram nesciunt, qui de hoc seculo ad melius esse transitum non confidunt. Nos autem, qui novimus, qui hoc credimus & docemus, contristari nimium de obeuntibus non debemus : ne quod apud alios pietatis tenet speciem, hoc magis nobis in culpa sit. Nam diffidentiæ quodammodo genus est, contra hoc, quod quisque prædicat, torqueri 1 mœstitiâ, dicente Apostolo *d* : [*Nolumus vos ignorare de dormentibus, ut non contristemini, si ut & cæteri, qui spem non habent.*]

1 ¶ Torqueri] *Sic est emendatum ex epistola B. Gregorii, in qua hoc idem habetur. In epistola Anastasii legitur,* contra quod quisque prædicator quæritur, justitiam amans, dicente, &c. *In codicibus autem Gratiani etiam manuscriptis videbatur mista esse lectio ex utraque, hoc modo,* contra hoc, quod quisque prædicat quærere, justitiam amans, dicente, &c.

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano III. *cap. 22.*

QUi divinâ vocatione ab hac vita recedunt, cum Psalmis tantummodo, & psallentium vocibus debent ad sepulchra deferri. Nam 1 funebre *e* carmen, quod vulgò defunctis cantari solet, vel in pectoribus se, aut proximos, aut familias cædere omnino prohibemus. Sufficiat autem, quòd in spe resurrectionis, Christianorum corporibus famulatus divinorum impenditur canticorum. Prohibet enim nos Apostolus *f* nostros lugere defunctos, dicens : [*De dormientibus autem nolo vos contristari, sicut & cæteri, qui spem non habent.*] Et Dominus *g* non flevit Lazarum mortuum, sed ad vitæ hujus ploravit ærumnas resuscitandum. Si autem *h* potest hoc Episcopus omnes Christianos prohibere, agere non moretur. Religiosis 2 tamen omnino aliter fieri non debere censemus. Sic enim Christianorum per omnem mundum humari oportet corpora defunctorum.

1 ¶ Nam funebre] *Hinc usque ad vers.* sufficiat. *addita sunt ex originali, ut intelligatur, quæ illa sint, quæ in hoc canone prohibentur.*

11 pars. *De mortuis etiam quæritur, Utrum sciant ea, quæ hic à vivis geruntur ? Esajas* k *ex persona populi afflicti ait :* [Abraham Pater noster nescivit.] Augustinus *quoque in libro de agenda cura pro mortuis, illud idem testatur, dicens, c. 15.*

C. XXIX. ¶ *Mortui ex se nesciunt, quid hic à vivis geratur.*

FAtendum est, nescire quidem mortuos, quid hic agatur, sed dum hic agitur, postea verò audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, non quidem omnia, sed quæ sinuntur indicare, qui sinuntur etiam ista meminisse, & quæ illos, quibus hæc indicant, oportet audire. Possunt & ab Angelis, qui rebus, quæ aguntur hic, præsto sunt, audire aliquid mortui, quod unumquemque illorum audire debere judicat, cui cuncta subjecta sunt. & 7. ¶ Multi 1 quoque ad vivos, aliquos ex mortuis venire credunt, sicut econtrario Paulum ex vivis in Paradisum raptum esse divina Scriptura testatur.

1 ¶ Multi quoque] *Apud B. Augustinum sic legitur :* Mitti quoque ad vivos aliquos ex mortuis, sicut econtrario Paulus ex vivis in paradisum raptus est, divina Scriptura testatur. *Sed ob glossam non est emendatum. Veritatem verò suæ sententiæ confirmat B. Augustinus aliquot aliis exemplis Scripturæ sacræ : quare ex textu depravato auctor glossæ erandi occasionem sumpsit.*

12 pars. *De his autem, qui in patibulis suspenduntur, quæritur, An juxta Ecclesias sint sepeliendi ? De quibus in* Maguntinensi *a* Concilio II *sub Rabano c. 27. sta statutum est.*

C. XXX. ¶ *Non est deneganda communio his, qui in patibulis suspenduntur.*

QUæsitum *b* est ab aliquibus fratribus de his, qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus, post confessionem Deo peractam, utrum cadavera eorum ad Ecclesias deferenda sint, & oblationes pro eis offerendæ, & Missæ celebrandæ, an non ? Quibus respondimus, si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, & digne pœnitentibus communio in fine secundùm canonicum jussum danda est : cur non 1 eis, qui pro peccatis suis pœnam extremam persolvunt ? Scriptum *c* est enim : [*Non vindicat Deus bis in idipsum.*]

1 ¶ Cur non eis,] *Restitutus est hic locus ex ipso Concilio Maguntino, & Vormaciensi, indultis aliquot verbis, quæ potius perturbabant, quàm illustrarent.*

C. XXXI. PALEA.

FUres *d* & latrones, si in furando aut deprædando occidantur, visum est pro eis non orandum. Si comprehensi, aut vulnerati, Presbytero vel Diacono confessi fuerint, communionem 1 eis non negamus.

1 ¶ Communionem] *Anteà legebatur,* confessionem. *Emendatum verò sic est ex Burchardo, Ivone & Decretali : quibus locis hoc idem citatur ex Concilio Triburiensi, & in eo, quod extat, habetur sententia c. 31. copiosius expesita : ubi etiam Diacono nulla fit mentio, sed ita dicitur,* Deoque & Sacerdoti.

C. XXXII. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* ex Concilio Aurelianensi.]

SI e fur, aut latro captus in præda, absque occisione potest comprehendi, & tamen interficitur, quia ad imaginem Dei creati, & in nomine ejus baptizati sunt, interfectores eorum quadraginta diebus non intrent Ecclesiam. Laneâ veste induti ab esciis & potibus, qui interdicti sunt, à thoro, a gladio, ab equitatu se abstineant. In tertia, quinta feria, & sabbatho, aliquo genere leguminum, vel olerum, & pomis, parvisque piscibus, cum mediocri cerevisia vicissim utantur, & temperate. Sin autem à veridicis comprobatur testibus, quòd sine odii meditatione se, suaque liberando, Diaboli membra interfecerint, & 1 capi non poterant, pœnitentiam pro homicidio eis non injungimus : nisi ipsi voluerint aliquid, quod humanitatis est, facere. At si Presbyter est, non deponatur : cunctis tamen diebus vitæ suæ pœnitentiam agat.

¶ *Sic in omnibus codicibus, in quibus est hæc Palea, & apud Burchardum, & Ivonem, & in Decretali : ex quibus sunt multa emendata, & magni ponderis.*

1 ¶ Et capi non poterant,] *Loco istorum verborum in codicibus Gratiani erant hæc,* & pariter pœniteant : *quæ videntur pugnare cum proximè sequentibus :* pœnitentiam pro homicidio eis non injungimus. *Restitutus autem est locus ex cæteris collectoribus.*

a 1. Thess. 4. b *Et in regesto B. Gregorii, libr. 7. epist. 111.* c *Anselm. l. 7. cap. 171. Burch. l. 19. cap. 129. Ivo p. 15. cap. 139.* d 1. Thessalon. 4. e *al. funeris precamen.* f 1. Thessalon. 4. g Joan. 11. h *al. enim.* i *al. A religiosis.* k Esa. 63.

a *Et in Vormaciensi, c. ult.* b *Burch. l. 11. c. 76. Ivo p. 14. c. 124. Pann. l. 5. c. 22.* c *Num 1. secundum 70.* d *Extra de fur. c. 2. In Tribur. cap. 31. Polyc. l. 6. tit. 16. Burch. l. 11. c. 59. Ivo p. 13. c. 45.* e *Sententia habetur extra de hom. c. 2. Polyc. ibid. Burch. l. 11. c. 60. & l. 19. c. 5. interfecisti furem. Ivo p. 13. c. 46.*

CAUSA

CAUSA XIV.

QUidam *a* clericus a cujusdam Ecclesiæ quæstionem movens de prædiis : testes ex fratribus suis produxit : negotiatoribus pecuniam crediderunt, ut ex eorum mercibus emolumenta acciperent.

1 *Hic primum quæritur, An liceat eis sua repetere?*
2 *Secundo, An illi testes sint audiendi ?*
3 *Tertiò, An illud sit usuras exigere ?* (re?
4 *Quarto, An liceat Clericis vel Laicis à qualibet usuras expetere ?*
5 *Quinto, An eleemosyna de usuris fieri possint ?*
6 *Sexto, An usurarii pœnitentiam agere valeant, nisi, quod male acceperunt, restituant.*

QUÆSTIO I.

QUòd autem sua repetere non possint, facilè videtur posse probari. *Ait enim Dominus in Evangelio* b : [Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.] *Quia ergò isti iter perfectionis arripiunt, non licet eis sua habere. Multò ergò minùs licet eis repetere : quia non debet reperi, quod possideri non licet.* ¶ *Item* c : [Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in judicio tecum contendere, dimitte ei & pallium.] ¶ *Item Apostolus in epist. ad Corinthios* d : [Secularia igitur judicia si habueritis, omnino peccatum est in vobis.] ¶ *Item Gregorius* e *exponens :* [Omnia mihi licent : sed ego sub nullius redigar potestate,] *inquit :* [Cùm mens concepta desideria sequitur, servire rebus convincitur, quarum amore superatur.]

C. I. ¶ *Pro rebus transitoriis Episcopus provocatus non litiget.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *cap. 19.*

EPiscopus nec provocatus pro rebus transitoriis litiget.

Quia ergò generaliter perfectis prohibetur in judicio contendere, patet, quòd istis non licet stare coram Judice. ¶ *His ita respondetur. Prohibetur perfecto in judicio stare, captando lucrum, sed non evitando damnum. Vel aliter : Aliud est sua possidere : aliud est communium procuratorem esse. Canonici non possident sua : quia res Deo oblata non sunt alicujus. Utuntur enim rebus Ecclesiæ, non ut suis, sed tanquam ad dispensandum sibi creditis. Unde Prosper in lib. de vita contemplativa :* [Sacerdos *f* cui dispensationis cura commissa est, &c.] *require in causa ejus, à quo pro ingressu monasterii pecunia exigebatur.* ¶ *Sicut ergo isti non sua possident ; ita nec sua repetunt ; sed res Ecclesiæ, quarum procurationem gerunt. Similiter quod in judicio prohibentur contendere, sic intelligendum est, videlicet, ut non sibi stent coram judice, sed aliis. Aliis autem coram judice adstitisse, & pro eis judicem interpellâsse nonnullos Sanctorum legimus. Hi autem non sibi stant, sed pauperibus, quorum necessitatibus profutura repetunt : & ita non prohibentur stare coram Judice.* ¶ *Illud verò Evangelii :* [Si quis abstulerit tibi tunicam, &c.] *non est præcipientis, sed exhortantis.*

C. II. ¶ *Peccat, qui ultra debitum exigit, non qui sibi debita reposcit.*

Unde Augustinus *ait lib. 19. contra Faustum, cap. 25.*

QUod debetur, etsi benignè dimittitur, non tamen iniquè repetitur. Peccat autem, qui exigit ultra debitum : ideoque lex modum figens, pœnam talionis instituit. Sed tu eo longè es a peccato injusti exactoris, quò omnino non exigis debitum : ideoque bonus magister & ait : [*Qui te percutit in unam maxillam, præbe ei & alteram :*] præsertim ne cogamur & ipsi reddere debitum ab eo, qui nullum habet debitum.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus capitulum hoc conjunctum est superiori, & confectum est ex verbis B. Augustini, lib. 19. contra Faustum, c. 25. hinc inde acceptis, & interdum etiam immutatis. Quare præstat integrum illud caput perlegere. Sic & cætera accipias.*

a al. Clerici. b *Matth. 19. Luc. 18. Marc. 10.* c *Matth. 5.* d 1. Cor. 6. e *L. 5. moral. c. 8. ad 3. c. Job.* f *Sup. 1. q. 2. Sacerdos.* g *Luc. 6. Matth. 5.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item *in lib. de sancta virginitate 1, c. 14. & 15.*

QUisquis *a* præceptis non obtemperat, reus est, & debitor pœnæ. *& paulò post* b. ¶ Præcepto Domini non obedire, peccatum est : consilio si uti nolueris, minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrabis. *Item Hieronymus c lib. 1. contra Jovinianum.* Quod præcipitur, imperatur : quod imperatur, necesse est fieri : si non fiat, pœnam habet. *& infrà.* ¶ Ubi consilium datur, offerentis arbitrium est : ubi præceptum, necessitas est servientis. 2

1 ¶ Virginitate,] *Restituta est citatio ex Polycarpo. Antea citabatur,* ex sermone Domini in monte. *Sic etiam* 5. Quod præcipitur, *restitutus est à B. Hieronymo.*

2 ¶ Servientis.] *Sequebantur hæc verba,* ut obediat ; vel imperantis, ut ei obediatur : *quæ sunt expuncta auctoritate codicum vetustorum, & originalis.*

QUÆSTIO II.

DE eo autem, quod quæritur, *An de suis fratribus testes producere possint, multis auctoritatibus videtur esse prohibitum. Leges enim tam sacrorum canonum, quam secularium Principum prohibent adversùs aliquem à testem de sua domo produci. Contra se enim quisque testari potest, pro se verò minimè. Quia ergò isti producuntur, ut pro seipsis testimonium ferant : (Non enim utilitatis suæ Ecclesia se penitus immunes arbitrantur futuros ;) patet, quod eorum vox in talibus non est audienda. Sed distinctio c hæc, & testium examinatio in criminalibus causis servanda est ; in civilibus autem non usquequaque. In criminali enim causa non licet testem de propria domo produci, in civili autem Prælatis Ecclesiæ licet.*

C. I. ¶ *Clerici pro sua Ecclesia testimonium ferre possunt.*

Unde Paschalis II. *Guidoni Archiepiscopo Viennensi, Apostolica sedis Legato scribit, dicens :*

SUper prudentia tuâ plurimùm admiramur, quòd in negotio beati Stephani, Clericorum ipsorum acceptare nolueris testimonium. Diversæ namque sunt species causarum : nec in omnibus causis crimina agitantur. In criminibus *f* siquidem, accusatorum & testium illa districtio observanda est, quæ in canonibus continetur ; ne qui ad probationem domestici assumantur. Cæterum in possessionum, vel hujusmodi negotiis hi potissimùm assumendi sunt, qui eadem negotia tractaverunt, de quorum auditu & visu hæsitatio esse non debeat. Si ergò iidem Clerici idonei sunt ad assertionem causæ illius, nullatenus removeantur : sed sicut aliis literis deliberatum est, inter S. Joannis & S. Stephani Canonicos lis illa pleniùs decidatur.

Potest enim intelligi aliter. Domestici ad probationem non admittantur, ut pro his videlicet, quorum sunt domestici, testimonium ferant. Hi autem (sicut suprà de alteribus dictum est) non pro domestico, sed pro Ecclesia, quæ mater est omnium pauperum, testimonium dicant. In conficiendis autem instrumentis secularium negotiorum Presbyteri non vocentur ad testimonium : sed si casu contractui eos interfuisse contigerit, jubente Episcopo testimonium dicant.

C. II. ¶ *In conficiendis instrumentis Sacerdotes ad testimonium non vocentur.*

Unde in Synodo habitâ Romæ ab Eugenio Papa II. *statutum est, cap. 13.*

QUanquam *g* Sacerdotum testimonium credibilius habeatur, tamen ipsi in secularibus negotiis pro 1 testimonio, aut conficiendis instrumentis non rogentur : quia eos in talibus rebus esse non convenit. Si autem 2 eventu aliquo causæ interfuerint, & aliquid viderint, vel audierint, ubi nullæ idoneæ secularium

a *Polyc. lib. 1. tit. 24.* b *Cap. 15.* c *in vulgatis erat. Greg. in epist. ad Jovinianum.* d *alit. extraneum.* e *al. districtio.* f *al. criminalibus.* g *Polyc. lib. 4. tit. 31.*

inveniantur personæ; ne veritas occultetur, & malus ut bonus æstimetur, in providentia proprii Episcopi sit, ut aut coram se & competentibus judicibus, aut aliter honorificè veritatem *a* attollant.

1 ¶ Pro testimonio,] *Sic est emendatum ex Concilio Eugenii II. & Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur*, pro conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur.

2 ¶ Si autem] *In Concilio ipsis, & Polycarpo legitur:* Si enim eventæ causæ aliquid viderint, &c.

QUÆSTIO III.

Quòd autem præter summam emolumenta sectari, sit usuras exigere, Augustini *auctoritate probatur, qui in Psalmum 36. ad vers.* [Totâ die] *scribit, dicens:*

C. I. ¶ *Qui plus, quàm dederit, accipit, usuras expetit.*

SI *b* fœneraveris homini, id est, mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus, quàm dedisti, expectes accipere, non pecuniam solam, sed aliquid plus quàm dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud, si plùs, quàm dedisti, expectas accipere, fœnerator es, & in hoc improbandus, non laudandus.

C. II. ¶ *Quicquid supra datum exigitur, usura est.*

Item Hieronymus *super* c *Ezechielem, lib. 6. ad c. 18.*

PUtant *d* quidam usuram tantùm esse in pecunia, Quod prævidens Scriptura divina, omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias, quàm dedisti. *Item ibidem.* ¶ Alii pro pecunia fœnerată solent munuscula accipere diversi generis: & non intelligunt usuram appellari, & superabundantiam, quicquid illud est, si ab eo, quod dederint, plus acceperint.

C. III. ¶ *Quicquid sorti accedit, usura est.*

Item Ambrosius *in lib. de Tobia, c. 14.*

PLerique *e* refugientes præcepta legis, cùm dederint pecuniam negotiatoribus, non in pecunia usuras exigunt, sed de mercibus eorum, tanquam usurarum emolumenta percipiunt. Ideò audiant, quid lex *f* dicat: [*Neque usuram*, inquit, *escarum accipies, neque omnium rerum.*] *Item paulò post.* ¶ Et esca usura est, & vestis usura est, & quodcunque sorti accedit, usura est; quod velis ei nomen imponas, usura est. *Item paucis interjectis.* ¶ Si quis instaurandum convivium putat, ad negotiatorem mittit, ut absynthiaci *g* 1 cupellam sibi gratis deferat: ad cauponem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum *h* requirat: ad lanium, ut hilam *i* sibi procuret: ad aliu m, ut poma sibi adornet.

1 ¶ Absynthiaci] *De hoc vino, quod tardam collionem accelerat, ideoq, instaurandis convivis aptum est, meminit Dioscorides, lib. 5. cap. 49. Em. Kon. Regn. Veget. P. II. Cap. VI. p. 66. Lampridius de Heliogabalo inquit*, & rosato, atque absynthio *k* vulgus ad bibendum invitavit. *De hoc Alciatus paret. lib. 7. cap. ult.*

C. IV. ¶ *Quando amplius, quàm debetur, exigitur, usura est.*

Item ex Concilio Agathensi. *l*

USura *m* est, ubi amplius requiritur, quàm datur. Verbi gratiâ, si dederis solidos decem, & amplius quæsieris: vel dederis frumenti modium unum & super aliquid exegeris.

Ecce evidenter ostenditur, quòd quicquid ultra sortem exigitur, usura est.

QUÆSTIO IV.

Quòd verò nec Clericis, nec Laicis liceat usuras exigere, probatur auctoritate Gelasii, & aliorum.

C. I. ¶ *A quæstibus negotiationis Clerici abstineant.*

Ait enim Gelasius Papa, *scribens Episcopis per Lucaniam & Siciliam, c. 17.*

CLerici *a* aut ab indignis quæstibus noverint abstinendum, & ab omni cujuslibet negotiationis ingenio vel cupiditate cessandum: aut in quocunque gradu sint positi, si cessare 1 noluerint, mox à Clericalibus officiis abstinere cogantur.

1 ¶ Si cessare noluerint,] *Hæc non sunt in epistola, neque referuntur supr. distinct. 88. c.* consequens. *sed non sunt expuncta ab glossam:*

C. II. ¶ *Excommunicentur ministri, qui fœnerantur.*

Item ex Concilio Arelatensi I. *quod confirmavit Papa Sylvester, cap. 12.*

MInistri *b*, qui fœnerantur, placuit juxta formam divinitùs datam eos à communione abstinere.

C. III. ¶ *Qui volunt esse in Clerò, à studio negotiationis abstineant.*

Item ex Concilio Tarraconensi, *cap. 2.*

CAnonum *c* statutis firmatum est, ut quicunque in Clero esse voluerit, emendi viliùs, vel vendendi cariùs studio non utatur. Quod certè si voluerit exercere, cohibeatur à Clero.

C. IV. ¶ *Alienetur à Clero, usuras aut superabundantiam exigens.*

Item ex Concilio Martini Papæ *d, c. 62.*

I SI quis oblitus timorem Domini, & sanctam Scripturam, quæ dicit *e*: [*Pecuniam suam non dedit ad usuram,*] post hanc cognitionem magni 1 Concilii fœneraverit, & centesimas exegerit, aut ex quolibet negotio turpe lucrum quæsierit, aut per diversas species vini, vel frugis, vel cujuslibet rei, emendo, vel vendendo aliqua incrementa susceperit, de gradu suo dejectus, alienus habeatur à Clero.

1 ¶ Magni Concilii] *Sic loquitur Martinus Bracharensis: quoniam hanc sententiam accepit ex capite 17. Concilii Nicæni quod citatur* ỹ. *ead. c.* quoniam, *& in duobus vetustis Gratiani exemplaribus post hoc continuò illud subjungitur.*

C. V. ¶ *Pro pecunia, quam Clericus mutuo dedit, justo pretio species accipere potest.*

Item ex Concilio Tarraconensi, *c. 3.*

II. SI *f* quis Clericus solidum in necessitate præstiterit, hoc de vino, vel frumento accipiat, quod mercandi causâ tempore statuto decretum fuerit venundari. Cæterùm si speciem non habuerit necessariam, ipsum quod dedit, sine ullo augmento recipiat.

C. VI. ¶ *Clericus non accipiat plus quàm commodavit.*

Item ex Concilio Carthaginensi *g* III. *cap. 16.*

NUllus *h* Clericorum amplius recipiat, quàm cuiquam accommodaverit: si pecuniam, pecuniam accipiat: speciem eandem, quantum dederit, accipiat: & quicquid aliud, tantum, quantum dederit, accipiat.

C. VII. ¶ *Etiam Laicis usura damnabilis est.*

Item Leo Papa, *epist. 1. c. 3.* i

a *al. testificentur.* b *Sent. 3. dist. 37. Ivo p. 13. c. 17.* c *Et ibi gl. ord.* d *Sent. ibid. Ivo p. 13. c. 18. Pann. l. 5. c. 160.* e *Ivo p. 13. c. 26.* f *Deut. 23.* g *al. absynthiati.* h *al. theriacum.* i *al. vultum.* k *fortassè absynthiaco, aut absynthiato.* l *Cap. l. 1. c. 225.* m *Burch. l. 2. cap. 126. Ivo part. 6. c. 200. Panorm. l. 3. cap. 161.*

a *Distinct. 88. consequens. 9. proinde. Ivo p. 13. c. 28.* b *De ministris,] orig. Ivo p. 13. c. 10.* c *Burch. l. 2. c. 122. Ivo part. 13. c. 13. & p. 6. c. 197.* d *In Capit. Matt. Brach.* e *Psal. 14.* f *Ivo p. 6. c. 369. & p. 13. c. 14. Pann. l. 3. c. 159.* g *In vulgatis erat, Agathensi 3.* h *Ans. l. 7. c. 153. Burch. l. 2. c. 124. Ivo p. 6. c. 298. & p. 13. c. 9. Pann. l. 2. c. 158. Rab. panst. cap. 32.* i *Et in Concil. Aquisgr. c. 62.*

Nec

NEc *a* hoc quoque prætereundum esse duximus, quosdam lucri turpis cupiditate captos, usurariam exercere pecuniam, & fœnore velle ditescere. Quod nos, non dicam in eos, qui sunt in Clericali officio constituti, sed & in Laicos cadere, qui Christianos se dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acriùs in eos, qui fuerint confutati, decernimus, ut omnis peccandi opportunitas adimatur.

C. VIII. ¶ *Ejiciantur à Clero turpia lucra sectantes.*

Item ex Nicæno Concilio *b, cap. 17.*

QUoniam *c* multi Clerici, avaritiæ causâ turpia lucra sectantes, obliti sunt divini præcepti, quo dictum est: *d* [*Qui pecuniam suam non dedit ad usuram:*] fœnerantes, centesimas exigunt; statuit hoc sanctum Concilium, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipere, vel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari, vel etiam species frumentorum ad fasciculum dare, omnis, qui tale aliquid conatus *e* fuerit ad quæstum, dejiciatur à Clero, & alienus ab Ecclesiastico habeatur gradu.

¶ *Supra dist. 47. hic idem canon affertur ex versione Dionysii, qui nunc ex prisca, quæ est in collectione Isidori.*

C. IX. ¶ *Turpe lucrum sequitur, qui minùs emit, ut plus vendat.*

Item Julius Papa. *f*

QUicunque *g* tempore messis, vel vindemiæ non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam vel vinum, verbi gratiâ, de duobus denariis comparat modium unum, & servat, usque dum vendatur denariis quatuor, aux sex, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus.

¶ *Caput hoc ad Burchardum & Yvonem part. 6. cap. 201. & in Pannormia citatur ex decretis Julii Papæ usurarius missus. Verum idem Ivo part. 13. cap. 21. citat ex capitularibus, quorum lib. 1. c. 131. habetur.*

C. X. ¶ *Rapinam facit, qui usuram accipit.*

Item Ambrosius *in libro de bono mortis, c. 12.*

SI quis usuram acceperit, rapinam facit, vita non vivit.

C. XI. ¶ *Non minùs crudelis est, qui pauperem trucidat fœnore, quàm qui diviti aliqua rapit.*

Item Augustinus *ad Macedonium, epist. 54.*

QUid *h* dicam de usuris, quas etiam ipsæ leges & judices reddi jubent? An crudelior est, qui subtrahit aliquid, vel eripit diviti, quàm qui trucidat pauperem fœnore? Hæc atque hujusmodi malè utique possidentur, & vellem, ut restituerentur, sed non est, quo judice repetantur. Jam verò, si prudenter intueamur, quod scriptum *i* est: [*Fidelis hominis totus mundus divitia sunt: infidelis autem, nec obolus:*] nonné omnes, qui sibi videntur gaudere licitè conquisitis, eisque uti nesciunt, aliena possidere convincimus? Hoc enim certè alienum non est, quod jure possidetur: hoc autem jure, quod justè: & hoc justè, quod bene. Omne igitur quod malè possidetur, alienum est: malè autem possidet, qui malè utitur.

¶ *Porrò, à quo usura exigenda sint,* Ambrosius *testatur, dicens in libro de Tobia, c. 15:*

C. XII. ¶ *Ab illo usuram exigere possumus, cui jure nocemus.*

AB *k* illo usuram exige, cui meritò nocere desideras: cui jure inferuntur arma, huic legitimè indicantur usuræ, quem bello vincere facilè non potes. De hoc citò potes centesimâ vindicare te. Ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui usuram flagitat: sine gladio se de hoste ulciscitur, qui fuerit usurarius exactor inimici. Ergò ubi jus belli, ibi etiam jus usuræ.

a *Polyc. lib. 4. tit. 31. Burch. lib. 2 cap. 123. Ansel. l. 7. cap. 149. Ivo part. 6. c. 65.* b *Et in Aquisgran c. 40.* c *distinct. 47. quoniam multi. Burch. l. 2. c. 12. Ivo part. 13. c. 8.* d *Psal. 14.* e *al. commentus.* f *Capit. l. 1. c. 131.* g *Polyc. ibid. Burch. lib. 2. c. 127. Ivo part. 6. cap. 202. & part. 13. cap. 21. Pannorm. l. 3. c. 161.* h *Polyc. l. 6. tit. 20.* i *Proverb. 17.* k *ibi inquit] orig. Ivo p. 23. c. 37.*

QUÆSTIO V.

1 ps *Quòd verò eleemosyna non sint facienda ex fœnore, vel usuris, nec ex quolibet malè acquisito,* Augustinus *testatur in libro de verbis Domini, serm. 35.*

C. I. ¶ *De usuris eleemosyna fieri non possunt.*

NOlite *a* velle eleemosynas facere de fœnore & usuris.

C. II. ¶ *Oblatio de rapina reprobatur à Deo.*

Item Ecclesiastici 34.

IMmolans *b* ex iniquo, oblatio est maculata. *& infrà.* ¶ Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. Panis egentium, vita pauperis est. Qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.

C. III. ¶ *Non est aliquid rapiendum divitibus, ut detur egenis.*

Item Augustinus *in lib. 50. Homiliarum, hom. 7.*

FOrtè aliquis hoc secum cogitat, & dicit: Multi sunt Christiani divites, avari, cupidi, non habebo peccatum, si suum illis abstulero, & pauperibus dedero. Unde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero, si ego eleemosynas dedero. Etiam in hac re parcat unusquisque animæ suæ: quia hujusmodi cogitatio ex Diaboli calliditate suggeritur. Nam etiamsi totum tribuat pauperibus, quod abstulerit, addit potiùs peccata, quàm minuat.

C. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Hieronymus.]

NEmo qui *c* rapit, moriens, si habet, unde reddat, salvatur. Si eos, quorum fuit, invenire non poterit, Ecclesiæ vel pauperibus tribuat.

¶ *Hæc & sequens Palea absunt à plerisque vetustis, etiam in quibus cæteræ esse solent. In una autem habentur supra, ead. q. 4. post c.* si quis usuram.

C. V. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Ambrosius.]

RApinam emere non licet, nisi eâ intentione, ut cui est ablata, reddatur.

C. VI. ¶ *Furtum committit, qui inventum non reddit.*

Item Augustinus *in lib. 50.* d *Homiliarum, hom. 9.*

SI *e* quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti: quantùm potuisti, fecisti. Quia plus non invenisti, idcò non plus rapuisti. Qui alienum negat, si posset & tolleret. *& paucis interjectis.* ¶ Deus cor interrogat, non manum.

C. VII. ¶ *Qui de rebus concessis, & bene quæsitis eleemosynam impendat, ille placet Deo.*

Item Gregorius *lib. 7. epist. 110. ad Siagrium.*

ELeemosyna *f* Redemptoris nostri oculis illa placet quæ non ex illicitis rebus, & iniquitate congeta

a *Ivo p. 13. c. 16.* b *Immolantis] orig.* c *al. in raptu moriens* d *Et serm. 12. de verbis Apost.* e *Polyc. l. 6. tit. 166.* f *Polyc. l. 2. tit. 1. Pann. l. 2. c. 197.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritur, sed quæ de rebus concessis & bene acquisitis impenditur.

¶ *In epistola B. Gregorii verbis hujus capitis præponuntur verba capitis,* non est putanda, *supra, 1.q.1.*

C. VIII. ¶ *Peccat, qui rem inventam non reddit.*

Item Hieronymus *in lib. a Levitici.*

MUlti sine peccato putant esse, si alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt, Deus mihi dedit, cui habeo reddere? Discant ergò peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inventa non reddat.

C. IX. ¶ *Bonus usus non justificat injustè quæsita.*

Item Augustinus *libr. de bono conjugali, c. 14.*

NEque enim si agris iniquè ac perperam invasis, ita quisque *b* utatur, ut ex eorum fructibus largas eleemosynas faciat, ideò rapinam justificat. ¶ Neque si alius rurì paterno, vel justè quæsito, avarus incumbat, ideò culpanda est juris civilis regula, quâ possessor legitimus factus est. ¶ Nec tyrannicæ factionis perversitas laudabilis erit, si Regiâ clementia tyrannus subditos tractet. ¶ Nec vituperabilis ordo Regiæ potestatis, si Rex crudelitate tyrannicâ sæviat. Aliud est namque, injustâ potestate justè velle uti: & aliud est, justâ potestate injustè velle uti.

1 ¶ Velle uti.] *Post hæc verba apud B. Augustinum sequitur cap.* concubinæ, *infrà, 32.q.2.*

C. X. ¶ *Cum alterius detrimento alteri subvenire non licet.*

Item Ambrosius *lib. 3. de officiis, c. 9.*

DEnique si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum juvari, quàm gravari alterum. Ideoque in causis pecuniariis intervenire non est Sacerdotis: in quibus non potest fieri, quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam intercessoris beneficio se victum arbitratur. Sacerdotis est igitur nulli nocere, prodesse velle omnibus: posse autem solius Dei est.

C. XI. ¶ *Eleemosyna & sacrificia non placent Deo, quæ offeruntur ex scelere.*

Item Gregorius *in regesto lib. 7. indict. 2. epist. 126. Recaredo Regi.*

SCriptum *c* est *d*: [*Victima impiorum abominabiles Deo: vota justorum placabilia:*] neque enim in omnipotentis Dei judicio, quòd datur, sed à quo detur, inspicitur. Hinc est enim quod scriptum est *e*: [*Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain autem & munera ejus non respexit.*] Dicturus quippe, quia Dominus respexit ad munera, præmisit solicite, quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens à muneribus, sed munera ab offerente placuerunt 1. [*Dona f quippe iniquorum non probat altissimus: nec respicit in oblationes eorum, nec in multitudine sacrificiorum, eorum propitiabitur peccatis.*] Item: [*Longè g est Dominus ab impiis: & orationes justorum exaudiet.*]

1 Placuerunt.] *Hucusque B. Gregorius, sicut suprà, 3.q.7. c.* in gravibus. *est notatum.*

2 pars. *Contrà in Exodo* h *legitur, quod filii Israël, exituri do Ægypto, à vicinis suis accepernnt mutuo vasa aurea & argentea, ex quibus postea ædificaverunt tabernaculum Domino. Hic respondet* Augustinus *1 in lib. quæst. Exod. q. 39.*

C. XII. ¶ *Non licet aliena rapere exemplo Israëlitarum spoliantium Ægyptios.*

DIxit *k* Dominus ad Moysem: [*Petat vir à proximo, & mulier à proxima, vasa aurea & argentea, & vestem.*] Non hinc quisquam sumendum exemplum putare debet ad expoliandum isto modo proximum. Hoc enim Deus jussit, qui noverat, quid quemque pati oporteret. Nec Israëlitæ furtum fecerunt; sed Deo jubenti ministerium præbuerunt.

3 pars. *Item objicitur. Aliena rapere non est contra præceptum. Nullo siquidem Dei mandato rapina videtur prohibita. Sed nomine furti omnis illicita usurpatio rei alienæ intelligitur.*

C. XIII. ¶ *Majoris pœnæ est violenter aliquid eripere, quàm furari.*

Unde Augustinus *in eodem lib. q. 71.*

POenale *a* est occultè auferre: multò majoris pœnæ est visibiliter eripere. Auferre ergò nolenti, sive occultè, sive palàm, habet præceptum suum. Furti 1 enim nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ. Non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit: sed utique furti nomine in lege Veteris Testamenti & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum significavit, quicquid illicitè rerum proximi auferetur.

1 ¶ Furti enim] *Hæc sunt verba B. Augustini, licèt mutato orationis ductu: quæ autem antecedunt, apud ipsum non sunt inventa. Integer locus B. Augustini de furto & mœchia, habetur infrà, 32.q.4.* meretrices.

His auctoritatibus probatur, quòd neque ex rebus inventis, neque ex malè conquisitis, eleemosynam quisquam facere potest.

4 pars. *Sed* Augustinus *contrà testatur serm. 35. de verbis Domini, dicens:*

C. XIV. ¶ *De malè acquisitis bonum fieri potest.*

QUi *b* habetis de malo, facite inde bonum. Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Esto bonus tu, qui bonum facis de malo, & cùm cœperis aliquid boni facere de malo, noli remanere tu malus. Nummi tui convertuntur in bonum, tu autem remanes malus?

Sed hoc multipliciter intelligitur. Facit enim de malo bonum, qui reddit, quod illicitè abstulit. Nomine etiam mali, cura & solicitudo mortalium exprimitur. De malo ergò bonum facit, qui pauperibus dispensat, quod cum labore & solicitudine acquisivit, juxta illud Evangelii c: [*Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.*] *Vel ex malo acquiritur, quod ex turpi causa possidetur: veluti cum Mathematicus ex arte, quam docet, vel ex futuris, quæ prænuntiat, nonnulla lucratur. Quæ verò de malo sic acquiruntur, in bonum possunt converti. De peccato etiam aliqua nonnunquam acquiruntur, quæ pauperibus justè eroganter.*

C. XV. ¶ *Quæ malè acquiruntur, aliquando bene possunt expendi.*

Unde Augustinus *ad Macedonium, epist. 54.*

NOn *d* sanè, quicquid ab invito sumitur, injuriosè auferetur. Nam plerique nec Medico volunt reddere honorem suum, nec operario mercedem: nec tamen hæc, quæ ab invito accipiunt, per injuriam accipiunt, quæ potiùs per injuriam non darentur. Sed *e* non ideò debet judex vendere justum judicium, aut testis verum testimonium, quia vendit Advocatus justum patrocinium, Jurisperitus verum consilium. Illi enim inter utramque partem ad examen *f* adhibentur: isti ex una parte consistunt. Cùm autem judicia & testimonia, quæ nec justa, nec vera vendenda sunt, iniqua & falsa venduntur: multo sceleratiùs utique pecunia sumitur, quia scelerate etiam, quamvis à volentibus datur. Ille tamen solet tanquam malè sibi ablatam pecuniam repetere, qui justum judicium emit: quoniam venale esse non debuit. Qui verò pro iniquo judicio dedit, vellet quidem repetere, nisi timeret, vel puderet emisse. Sunt aliæ personæ inferioris loci, quæ ab utraque parte non insolenter accipiunt, sicut Officialis, & qui *g* amovetur, & cui admo-

a *Origenes hom. 4. ad c. 6. Leviticı.* b *al.* quisquam. c *3.q.7. in gravibus.* d *Proverb. 15.* e *Genes. 4.* f *Ecclesiast. 34.* g *Proverb. 15.* h *Exod. 3.* i *Paulo aliter in orig.* k *Burchard. l. 11. c. 53. Ivo p. 13. c. 2.*

a *32. quæst. 4.* meretrices. *Sent. 3. dist. 37. Burch. l. 11. c. 54. Ivo part. 13. c. 3. Polyc. 4. 7. tit. 16. Ans. l. 11. cap. 109.* b *Ivo p. 13. c. 16.* c *Luc. 16.* d *Polyc. l. 6. tit. 20.* e *Sup. 11. q. 3.* non licet. f *examina.* g *à quo] orig.*

admovetur officium. Ab his extorta per immoderatam improbitatem, repeti solent: data 1 per tolerabilem consuetudinem, non solent: magisque reprehendimus, qui talia inusitatè repetiverunt, quam qui ea de more sumpserunt: quoniam multæ necessariæ personæ rebus humanis vel invitantur hujusmodi commodis, vel tenentur. ¶ Isti, si viam vitæ mutaverint, aut excellentioris conscenderint sanctitatis gradum, faciliùs ea, quæ hoc modo acquisierunt, tanquam sua, pauperibus largiuntur, quàm eis, a quibus accepta sunt, tanquam aliena restituant. Qui verò contra jus societatis humanæ furtis, rapinis, calumniis, oppressionibus, invasionibus abstulerit, reddenda potiùs, quàm donanda censemus, Zachæi *a* publicani Evangelico exemplo.

1 ¶ Data per tolerabilem consuetudinem, non solent:] *Addita sunt hæc ex originali, sine quibus sequentia non satis constabant.*

QUÆSTIO VI.

1 pa. QUòd verò pœnitentia agi non possit, nisi res aliena reddatur, *testatur* Augustinus *ad Macedonium, epistolâ 54.*

C. I. ¶ *Pœnitentia non agitur, si aliena res non restituatur.*

SI *b* res aliena, propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: sed, ut dixi, cùm restitui potest. Plerunque enim qui aufert, amittit, sive alios patiendo malos, sive ipse malè vivendo: nec aliud habet, unde restituat. ¶ Huic certè non possumus dicere, reddat quod abstulisti, nisi cùm habere credimus, & negare. Ubi quidem si aliquos sustinet cruciatus à repetente 1, dum existimatur habere quod reddat, nulla est iniquitas: quia etsi non est, unde reddat *c* ablatam pecuniam, merito tamen, dum eam per molestias corporales reddere *d* compellitur, peccati, quo male ablata est, pœnas luit. ¶ Sed inhumanum non est, etiam pro talibus intercedere, tanquam pro reis criminum, non ad hoc, ut minimè restituantur aliena; sed ne fruſtrà homo in hominem sæviat. *& paulò post.* ¶ Illud verò fidentissimè dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne male ablata restituat, & qui ad se confugientem (quantùm honestè potest) ad restituendum non compellit, socium esse fraudis, & criminis. Nam misericordius opem nostram talibus subtrahimus, quàm impendimus. Non enim opem fert, qui ad peccandum adjuvat 2, ac non potiùs subvertit atque opprimit. Sed nunquid ideò nos aut exigere, aut ad exigendum tradere, vel possumus, vel debemus? Agimus quantùm Episcopalis facultas dat *e*, & humanum quidem nonnunquam, sed maximè ac semper divinum judicium comminantes. Nolentes autem reddere, quos novimus & malè abstulisse, & unde reddant habere, arguimus, increpamus, obtestamur *f*, quosdam clam, quosdam palàm, sicut diversitas personarum diversam videtur posse recipere *g* medicinam.

1 ¶ Repetente,] *Sic emendatum ex codice epistolarum Vaticano, & editione Antverpiana, cùm antea legeretur,* repente.

2 ¶ Adjuvat,] *Quæ sequuntur, emendata sunt ex codicibus epistolarum impressis, & manuscriptis. Antea legebatur,* qui ad peccandum adjuvat, ac non potius adjuvat, sed obviat subvertendo, atque opprimendo. *Glossa autem optimè convenit in vocem,* adjuvat, *suo loco positam.*

a *Luc. 19. Sequitur apud B. August. c. quid dicam. sup. eâd. q. 4.* b *Polyc. l. 6. tit. 20. Ivo p. 13. c. 4. & p. 15. c. 25.* c *al.* luat. d *al.* redhibere. e datur,] orig. f *& detestamur,] orig.* g *al.* velle accipere.

2 pars. *Si verò rem alienam quis consecraverit, non eandem, sed æstimationem ejus restituere debet.*

C. II. ¶ *Qui rem alienam consecrat, ejus æstimationem restituat.*

Unde Gregorius *lib. 7. indict. 2. epist. 52. Fantino defensori.*

COmperimus, nullam extitisse causam, pro qua res Judæorum 1 potuissent rationabiliter occupari, atque eas esse inconsultè ac temerè consecratas. Idcircò experientiæ tuæ præcipimus, ut quia, quod semel consecratum est, eis non valet ultrà restitui, studui tui sit, ut ipse Episcopus debeat pretium dare.

1 ¶ Judæorum] *Reposita est hæc dictio ex epist. B. Gregorii, ut intelligatur facilius, quò referantur ea, quæ in hoc capite continentur: ac nonnulla etiam alia sunt emendata.*

3 pars. *Pro malis autem apud Principes Ecclesia debet intercedere, non eos temerario ausu defendere.*

C. III. ¶ *Ecclesia pro malis intercedat, non eos temerario ausu defendat.*

Unde Gregorius *Romano defensori, lib. 7. indict. 2. epist. 24.*

HI *a* qui in furtis publicis implicati sunt, a nobis non videantur injustè defendi, ne opinionem malè agentium ex indiscretæ defensionis ausu in nos ullo modo transferamus: sed quantùm decet Ecclesiam, admonendo, & verbum intercessionis adhibendo, quibus valetis, succurrite: ut & illis opem feratis, & opinionem sanctæ Ecclesiæ non inquinetis.

¶ *Infrà, 23.q.5.* reos, *refertur summa hujus capitis, cùm hîc sint propria verba B. Gregorii.*

4 pars. *Furtum autem non tam in quantitate rei, quàm in affectu furantis consideratur.*

C. IV. ¶ *Non solùm in majoribus furtum committitur, sed etiam in minoribus.*

Unde Hieronymus *in epistolam ad Titum, ad c. 2.*

FUr *b* autem non solùm in majoribus, sed etiam in minoribus judicatur. Non enim id, quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur. Quomodo in fornicatione non idcircò diversa sit fornicatio, si mulier sit pulchra aut deformis, ancilla aut ingenua, paupercula aut opulenta, sed qualiscunque illa fuerit, una est fornicatio: ita & in furto, quantumcunque quis abstulerit, furti crimen incurrit.

¶ *Referuntur verba B. Hieronymi, nonnullis tamen omissis, & mutatis: quemadmodum etiam apud Burchardum & Ivonem.*

CAUSA XV.

QUidam Sacerdos *c* in crimen carnis lapsus esse perhibetur, antequam Sacerdotalem benedictionem consequeretur. Postquam verò Sacerdotium adeptus est, in furorem versus quendam interfecit. Recuperatâ verò sanitate, apud Episcopum accusatur ab ea, cum qua lapsus esse dicitur. Episcopus autem die Dominico causam examinat. Sacerdos inficiatur crimen sibi illatum: quorundam Clericorum sibi patrocinia quærit: illi verò non sine pretio sibi patrocinantur: tandem Episcopus confessionem quæstionibus extorquet: demum solus & absque Synodali audientia illam sententia ferit.

1 Quæritur autem, An ea, quæ mente alienatâ fiunt, sint imputanda?

2 Secundò, An pro impensis patrociniis liceat Clericis munera exigere?

3 Tertiò, An ex mulieris confessione iste sit condemnandus?

4 Quarto, An die Dominico ejus causa sit ventilanda?

5 Quinto, An sibi neganti purgatio sit deferenda?

6 Sexto, An ejus confessio cruciatibus sit extorquenda?

a *Polyc. lib. 6. tit. 16.* b *al.* Furtum. *Polyc. ibid. Burch. l. 11. c. 55. Ivo p. 13. c. 41.* c *al.* Clericus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 *Septimò, An aliſque Synodali audientia Epiſcopus valeat Sacerdotem damnare?*

8 *Octavò, Si ſpontè confeſſus, aut ab aliis convictus fuerit, quòd ante ordinationem peccaverit, an ſuſcepti ordinis officium exequi ſibi liceat?*

QUÆSTIO I.

1 ps QUòd autem ea, quæ alienatâ mente fiunt, non ſint imputanda, facilè videtur poſſe probari. Peccata namque alia penès voluntatem animi, alia circa naturæ infirmitatem videntur conſiſtere. Eſt autem Voluntas (ut ait Auguſtinus lib. 1. a retract. cap. 15.) animi motus cogente 1 nullo ad aliquid vel non imitandum 2, vel adipiſcendum. Quod propterea dictum eſt, ut hâc definitione volens à nolente diſcerneretur. ¶ Ex b voluntate itaque peccata procedunt, quæ libero mentis arbitrio, & delinquentis propoſito committuntur. Porrò infirmitas alia eſt animi, alia carnis. Infirmitas animi eſt ignorantia. Carnis infirmitas eſt concupiſcentia. Ex utraque autem infirmitate quæ procedunt, imputantur ad pœnam. Unde de quibuſdam ignorantibus dictum eſt: c [Si quis ignorat, ignorabitur. *Tales illi erant, de quibus Chriſtus ait* d *Apoſtolis*: [Extra Synagogam facient vos: quia arbitrabuntur obſequium ſe præſtare Deo.] *De eiſdem etiam Apoſtolus* e *ſcribit in epiſtola ad Romanos*: [Teſtimonium illis perhibeo, quia zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam.] *Nullum tamen eorum in ſua perfidia perſeverantem hac ignorantia excuſat. Ex carnis infirmitate procedunt, quæ naturæ languore fiunt: quæ niſi imputarentur ad pœnam, nequaquam Apoſtolus lege carnis gravatus diceret*: [Infelix f ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus, &c.] *ſive ergò penès voluntatem, ſive penès infirmitatem peccata conſiſtant, ſemper imputantur ad pœnam. Cui ſententiæ illud Auguſtini de vera religione* g *c. 14. contrarium videtur*: [Uſque adeò peccatum voluntarium malum eſt, ut nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium, & hoc quidem adeo manifeſtum eſt, ut nulla hinc Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat.] *Quare aut negandum eſt peccatum committi; aut fatendum eſt voluntate committi. Sed hoc non generaliter de omnibus peccatis intelligendum eſſe, idem Auguſtinus in lib. primo retract. cap. 13.* h *oſtendit, dicens*: [Uſque adeo peccatum voluntarium malum eſt, ut nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium. Poteſt videri falſa hæc definitio: ſed ſi diligenter diſcutiatur, invenietur eſſe veriſſima. Peccatum quippe illud cogitandum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati *i*. Quamvis &illa, quæ non 3 immeritò non voluntaria peccata dicuntur, quia vel à neſcientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino paſſint non *k* voluntaria dici.] *Idem in eodem libro c. 15.* [Definitio peccati, quam diximus: Peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere; propterea vera eſt, quia id definitum eſt, quod tantummodò peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati.]

1 ¶ Cogente nullo] *Hæc ſunt addita ex B. Auguſtino, ut verba ſequentia meliùs intelligantur.*

2 ¶ Imitandum,] *Apud B. Auguſtinum in lib. de duabus animabus & in lib. 1: retractationum, legitur,* amittendum: *ob gloſſam tamen non eſt mutatum: ſed ſublata eſt priori loco vox*, imitandum, *quæ abeſt etiam à manuſcriptis Gratiani codicibus. Nam in vulgatis erat*, ad aliquid imitandum, vel non imitandum.

3 ¶ Non immeritò] *In libris B. Auguſtini impreſſis legitur*, immeritò.

C. I. ¶ *Non ſunt peccata nolentium, niſi neſcientium.*

Idem *lib. 4. quæſtionum, q. 24. ad c. 15. Numerorum.*

M Eritò quæritur, quæ ſint ipſa peccata nolentium? utrùm quæ à neſcientibus committuntur, an etiam poſſit rectè dici peccatum eſſe nolentis, quod facere compellitur? Nam & hoc contra voluntatem facere dici ſolet: ſed utique vult, propter quod facit: tanquam 1 ſi pejerare nolit: quod tamen facit, cùm vult vivere, ſi ſcilicet quiſquam, niſi fecerit, mortem minetur. Vult ergò facere, quia vult vivere; & ideò non per ſeipſum appetendo, ut falſum juret, ſed ut falſum jurando vivat. Quod ſi ita eſt, neſcio, utrùm poſſint dici iſta peccata nolentium, qualia hîc dicuntur expianda. Nam ſi diligenter conſideratur, fortè ipſum peccare nemo velit, ſed propter aliud fit, quod vult, qui peccat. Omnes quippe homines, qui ſcientes faciunt, quod non licet, vellent licere. Uſque adeò ipſum peccare nemo appetit propter hoc ipſum, ſed propter illud, quod ex eo conſequitur. Hæc ſi ita ſe habent, non ſunt peccata nolentium, niſi neſcientium, quæ diſcernuntur à peccatis volentium.

1 ¶ Tanquam ſi pejerare nolit: quod tamen facit.] *Hæc non ſunt in vulgatis codicibus B. Auguſtini.*

C. II.

ff. tit. de Injuriis, *l. 3.* a

ILlud relatum peræque eſt, eos, qui injuriam pati poſſunt, & facere poſſe: ſanè ſunt quidam, qui facere non poſſunt, utputà furioſus, & impubes, qui doli capax non eſt. Namque hi injuriam pati ſolent, non facere. Cùm enim injuria ex affectu facientis conſiſtat, conſequens erit dicere, hos, ſive puſſent, ſive convitium dicant, injuriam feciſſe non videri. Itaque pati quis injuriam, etiamſi non ſentiat, poteſt: facere nemo, niſi qui ſcit ſe injuriam facere, etiamſi neſciat, cui faciat. Quare ſi quis per locum percutiat, aut dum certat, injuriarum non tenetur. Si quis hominem liberum ceciderit *b*, dum putat ſervum ſuum, in ea cauſa eſt, ne injuriarum teneatur.

¶ *In aliquot vetuſtis exemplaribus à capite*, meritò. *uſque ad cap.* mulier. *nulla eſt diſtinctio capitulorum.*

Itaque, ut ex præmiſſis apparet, ſive ex voluntate, ſive ex infirmitate peccata procedant, palàm eſt illa imputari. Sed carnis infirmitas dupliciter intelligitur. Eſt enim languor naturæ, qui carnis concupiſcentia appellatur, quæ veriùs anima infirmitas dici poteſt: ſed ideò carnis infirmitas dicitur, quia accidit animæ ex corrupto c *carnis conjunctione. Porrò alia eſt infirmitas, quæ propriè carnis dicitur, quâ (elementorum, ſeu humorum concordiâ turbatâ) ipſa caro afficitur, & tandem diſſolvitur. Similiter animi infirmitas duplex eſt: Una, quæ vitium appellatur, quâ anima à Deo ſeparatur, ut eſt ira, odium, & alia hujuſmodi. Alia infirmitas animi, quæ cùm ipſa non ſit peccatum, eſt tamen pœna, & cauſa peccati, ut eſt oblivio, & ignorantia. Furor autem, cùm non ſit peccatum, eſt tamen pœna peccati, ut febris, & cæteræ paſſiones, quæ propriè carnis dicimus eſſe: quarum motu, id eſt, ea, quæ illis perturbantibus fiunt, nulli imputantur ad pœnam. ¶ Sed objicitur de Lamech, qui cùm cæcus eſſet, Cain interfecit: nec eum excuſavit cæcitatis infirmitas. Unde dictum eſt* d: [Septuplum ultiò dabitur de Cain: de Lamech verò ſeptuagies ſepties.] *Sed cæcitas ignorantiæ ſimilis eſt. ¶ Ex utraque enim quædam fiunt, quæ imputantur: quædam verò minimè. Cæcus namque ſi debitum ſuæ uxori ſe credens reddere, alienam polluit, non eſt reus adulterii. Si autem ludo, vel exercitatione virium, vel venatione jaculum mittens aliquem perimat, quia ab eo penitùs hoc debet eſſe alienum, homicidii reus habetur. Mens verò alienata furore, cùm ſui corpus non ſit, eorum, quæ admittit, reatum non contrahit, quia facultatem deliberandi non habuit. Unde pupillo & furioſo in malefitiis ſubveniturr: ut non eis imputentur ad pœnam, quæ ex mentis deliberatione non proceſſerunt* 1. *Quod non ſolùm humanus, ſed etiam divinis legibus noſcitur approbatum.*

1 ¶ Proceſſerunt.] *Hoc loco in vulgatis erant interjecta hæc verba, ff. tit. de injuriis, illud relatum. Require ſuprà, quæ abſunt à manuſcriptis, ideoq; inducta.*

a *Et in l. de duabus animab. c. 10.* b *Sent. 2. diſt. 47.* c *1. Corinth. 14.* d *Joan. 16.* e *Rom. 10.* f *Rom. 7.* g *Sent. 2. diſt. 35.* h *Et in l. de duabus animabus, c. 11.* i *hîc omittuntur aliquot verba.* k *ſine voluntate committi.*] *orig.*

a *Lib. 47. digeſt. tit. 10.* b *al. occiderit.* c *al. conjunctâ carnis corruptione.* d *Gen. 4.*

C. III.

Ait enim Auguſtinus *de parvulis, in lib. de fide ad Petrum Diaconum, cap. 30.*

FIrmiſſimè a tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hîc à malis ſuis fuerit per pœnitentiam, ſibique converſus, & per Sacramentum fidei & pœnitentiæ, id eſt, per Baptiſmum liberatus. Et majoribus quidem neceſſarium eſſe, & pœnitentiam de malis ſuis agere, & fidem catholicam ſecundum regulam veritatis tenere, & ſacramentum Baptiſmatis accipere: parvulis verò, qui nec propriâ voluntate credere nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere poſſunt, Sacramentum fidei, quod eſt ſanctum Baptiſma, quamdiu rationis ætas eorum capax eſſe non poteſt, ſufficere ad ſalutem.

Ex eo autem, quod in fine hujus auctoritatis dicitur: [Quandiu *ſcilicet* rationis eorum ætas capax eſſe non poteſt:] *evidenter datur intelligi, nulli poſt Baptiſmum peccata imputari, ſive ſit adultus, ſive impubes, niſi rationis ſit capax. Unde etiam de brutis animalibus eadem ratio ab Auguſtino in eodem lib. c. 3. redditur, quare ſua facta eis non imputentur*: [Animalia, *inquit*, præſentis ſeculi curſum atque ornatum ſecundùm Creatoris incomprehenſibilem peragunt voluntatem, quæ de ſuis factis nullam rationem redditura ſunt, quia rationabilia non ſunt. Nunquid *b* enim de bobus cura eſt Deo? Homines verò, quia rationales facti ſunt, & de ſe, & de omnibus rebus, quas in uſum vitæ præſentis acceperunt, rationem reddituri ſunt Deo, & pro ſuorum actuum qualitate recipient aut pœnam aut gloriam.] *Sæpe tamen legis auctoritate animalia jubentur interfici, non propter conſcientiam peccati, ſed quia refricant memoriam facti.*

C. IV. ¶ *Non propter culpam, ſed propter memoriam facti pecus occiditur, ad quod mulier acceſſerit.*

Unde Auguſtinus *ſuper Leviticum ad c. 20. q. 74.*

MUlier c quæ acceſſerit ad omne pecus, & vult aſcendi ab eo, interficietis mulierem & pecus: morte moriantur, rei ſunt.] ¶ Quæritur, quomodo ſit reum pecus, cùm ſit irrationale, nec ullo modo legis capax? & *infrà*. ¶ Pecora inde credendum eſt juſſa interfici, quia tali flagitio contaminata, indignam refricant facti memoriam. *c. ex eo, de homicidio voluntario.*

2 ps. *De furioſi autem evidentiſſimè ſcribit* Auguſtinus *in lib. quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti, q. 2. in fine, ita dicens*:

C. V. ¶ *Culpa non neceſſitate, ſed voluntate reum conſtringit.*

ALiquo d ſcimus ſubitò dementes factos, fuſte, ferro, lapidibus, morſibus, multis nocuiſſe: quoſdam etiam occidiſſe: captos autem induſtriâ, & judiciis e oblatos, minimè reos factos: eò quod non voluntate, ſed impellente vi, neſcio quâ, hæc geſſerint neſcientes. Quomodo enim reus conſtitueretur, qui neſcit, quid fecerat?

C. VI. ¶ *Reus voluntate, non neceſſitate conſtringitur.*

Item Ambroſius *in Hexameron f, in tractatu primi diei.*

ILla cavenda ſunt, quæ ex noſtra voluntate prodeunt delicta juventutis, & irrationabiles paſſiones corporis. Quorum igitur nos ſumus domini, horum principia extrinſecus non requiramus, nec derivemus in alios, ſed agnoſcamus ea, quæ propriè noſtra ſunt. Quod enim poſſumus non facere, ſi volumus, hujus electionem mali nobis potiùs debemus, quam aliis aſcribere. Ideo etiam in judiciis iſtis voluntarios reos, non ex neceſſitate compulſos, culpa ſtringit, pœna condemnat. Neque enim ſi per furorem aliquis innocentem peremerit, obnoxius morti eſt: quinetiam ipſius divinæ *a* legis oraculo, ſi quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis ſpem, refugii facultatem, ut poſſit evadere. Hoc igitur de eo, quod propriè malùm videtur, dictum ſit. Mala enim non ſunt, niſi quæ crimine mentem implicant, & conſcientiam ligant. Cæterùm pauperiem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem, nemo ſapiens mala dixerit, nec in malorum ſorte numeraverit: quia nec 1 contraria iſtis in bonis habentur maximis, quorum alia nobis ex natura, alia ex commoditate accidere videntur.

1 ¶ Nec contraria iſtis] *Emendatum eſt ex originali. Nam aliter legebatur*: quia neceſſaria iſta in bonis, &c. *In multis tamen antiquis ſimus hujus capituli eſt in verba*, numeraverit.

C. VII. ¶ *Veniam habent, quæ ignorantes ebrii committunt.*

Idem *in libro de Patriarchis, c. 6. lib. 1. de Abraham.*

SAnè diſcimus vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non poſſumus. Nam quæ ſobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. *& paulò poſt.* ¶ Neſciunt quid loquantur, qui nimio vino indulgent: jacent ſepulti: ideoque ſi qua per vinum deliquerint, apud ſapientes judices veniâ quidem facta donantur, ſed levitatis damnantur *b* auctores.

C. VIII. ¶ *Inobedientia, vel concupiſcentia non habet culpam in corpore non conſentientis.*

Item Auguſtinus *lib. 1. c de civitate Dei, c. 25.*

SI concupiſcentia 1, vel inobedjentia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter noſtræ voluntatis legem, quaſi lege ſuâ movetur; quantò magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis, ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis?

1 ¶ Concupiſcentia, vel] *In originali legitur*: Quòd ſi illa concupiſcentialis inobedientia.

C. IX. ¶ *Loth non de inceſtu, ſed de ebrietate culpatur.*

Idem *lib. 22. contra Fauſtum, c. 44.*

INebriaverunt d Loth filiæ ejus, & ſe neſcienti miſcuerunt. ¶ Quapropter culpandus eſt quidem: non tamen, quantum ille inceſtus, ſed quantum illa meretur ebrietas.

C. X. ¶ *Nemo trahitur ad culpam, niſi dulcus propriâ voluntate.*

Item Ambroſius *lib. 1. de Jacob, & vita beata, c. 3.*

NOn eſt, quòd cuiquam noſtram adſcribamus ærumnam 1, niſi noſtræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, niſi voluntate propriâ deflexerit. Non habent crimen, quæ inferuntur reluctantibus. Voluntaria tantùm commiſſa ſequitur delictorum invidia, quam *e* in alios derivamus. Voluntarium ſibi militem legit Chriſtus: voluntarium ſervum ſibi Diabolus auctionatur 2. Neminem jugo ſervitutis adſtrictum poſſidet, niſi ſe priùs peccatorum ære ei vendiderit.

1 ¶ Ærumnam,] *Apud B. Ambroſium legitur*, culpam: *ſed ob gloſſam non mutatum.*

2 ¶ Auctionatur.] *In vulgatis codicibus ſequebatur*, & acquirit juri ſuo: *quæ ſunt expuncta, quoniam abſunt à manuſcriptis, & originali.*

C. XI. ¶ *Miniſter Dei eſt, qui invitus homicidium facit.*

Idem *in l. 2. de Cain & Abel, c. 4.*

a *Ivo part. 1. cap. 30.* b *1. Corinth. 9.* c *Ivo part. 9. cap. 108. Levit. 20.* d *Ivo part. 13. c. 92.* e *al. judicibus.* f *Lib. 1. c. 8.*

a *Deut. 4. & 19.* b *al. notantur*] *orig.* c *Et l. 2. contra Julianum, in fin.* d *Ivo p. 9. c. 115. Gen. 19.* e *al. quod in alios derivemus.*] *orig.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

NEc is, qui invitus aliquod fecerit homicidium, extra ministerium est. Siquidem lex ait *a* de eo: [*Quia Deus dedit eum in manus ejus.*] Manus ergo ejus, instrumenti modo, divinæ ultioni ministerium præbuerunt. Levites igitur minister remissionis est. Percussor autem, qui tamen non ex dispositione, sed præter voluntatem fecerit homicidium, divinæ minister est ultionis. ¶ Illud quoque specta, quia cùm interficitur impius, Christus infunditur, & ubi abominatio aboletur, sanctificatio consecratur 1; quia Dominus dixit *b*: [*In ea die, quâ interfecero omne primogenitum Ægypti, sanctificabo mihi omne primogenitum Israel.*] Quod non ad unum diem afflictionis Ægypti referes, sed ad omne tempus. 2

1 ¶ Consecratur;] *Apud B. Ambrosium legitur*, congregatur.

2 ¶ Omne tempus.] *Post hæc in originali sequitur*, c. cùm tenuntiatur, *infra* 32.q.1.

Cum itaque, qui invitus hominem interfecerit, minister Dei sit; cum innocentem furore perimens morti nequaquam obnoxius sit; cum subitò dementes eorum quæ faciunt reatum minimè gestent, patet hunc Sacerdotem homicidii rerum non esse: unde nec Sacerdotio privari debet.

Objicitur autem illud, quod est in pœnitentiali Theodori *c.*

C. XII. ¶ *In se reversus pœnitentiam agat, qui insaniens aliquem occidit.*

SI *d* quis insaniens aliquem occiderit, si ad sanam mentem pervenerit, levior ei pœnitentia imponenda est.

¶ *In Concilio Vormaciensi, & apud Burchardum, & Ivonem hæc sequuntur*, quam ei, qui sanâ mente tale quid commiserit.

Sed hoc fortè de eo intelligitur, quem propria culpa ad furorem perduxit. ¶ *Item objicitur: Sunt quædam, quæ etsi non imputentur ad pœnam, tamen impediunt sacramenti signaculum. Ambitio namque parentum filio non imputatur ad pœnam: cui tamen obest ad Ecclesia munus accipiendum. Sic quæ mente alienatâ fiunt, etsi non imputentur ad pœnam, tamen sacri muneris executionem impediunt.*

C. XIII. ¶ *Innocens est, qui non iratus, sed propter disciplinam casu aliquem interfecit.*

Unde Hieronymus *ait.* e

11. SI quis non iratus, sed propter disciplinam, palmam alicui dederit, & eventu occiderit, sicut fieri solet, quantùm ad gratiam, innocens est: quia voluntatem, non opus requirit. Quantùm autem ad legem, reus est: quia opera requirit. ¶ Item si *f* in persecutione virgo fuerit oppressa, repellitur lege: quia opus inspicit, non voluntatem: In gratia autem quasi virgo suscipitur: quia non opera quærit, sed voluntatem.

¶ Verba hujus capitis usque ad vers Item si in persecutione, *leguntur in homil. 28. operis imperfecti, ad c. 11. Matthæi. Reliqua autem & fere eadem ibi leguntur, & simillima in comment. B. Hieronymi in idem 11. cap. Matth. Ipsa autem prorsus B. Hieronymi verba referuntur infra, 32.q.5.* de pudicitia, *vers.* finge.

Sicut ergò, qui propter disciplinam casu homicidium facit, quantum ad legem, reus est, quantum ad gratiam, innocens: sic iste Sacerdos, qui furore homicidium fecit, quantum ad culpam innocens est, quantum ad susceptí muneris executionem reus probatur. ¶ *Hu ita respondetur. Nom omnia quæ ordinandum impediunt, ordinatum dejiciunt.* ¶ *Non enim potest ad Sacerdotium provehi, qui aliquando insanivit. Verum tamen si post Sacerdotium furere cœperit, non idò Sacerdotio carebit: nisi fortè nunquam ad sanæ mentis officium illum redire contingat.* ¶ *Sicut de quodam Episcopo Gregorius* g *scribit in regesto ad Eleutherium Episcopum:* [Quamvis triste sit vobis, &c.] *ut suprà in causa:* [Longâ invaletudine gravatus.]

a *Exod. 21. Deut. 19.* b *Num. 3.* c *In Conc. Vormaciens. c. 28.* d *Burch. l. 6. c. 25. Ivo p. 10. c. 154.* e *Auctor operis imperfecti in Matthæum, hom. 28.* f *32. q. 3. de pudicitia.* g *7. q. 1. quamvis.*

QUÆSTIO II.

PRo impensis verò patrociniis in Tarraconensi Concilio *Clerici exigere munera prohibentur: in quo sic statutum legitur, c. 10.*

CAP. ¶ *Pro patrociniis impensis Clericus munera exigere non debet.*

OBservandum quoque decrevimus, ne quis Sacerdotum vel Clericorum, more secularium judicum, pro impensis patrociniis munera audeat accipere *a*, nisi forte in Ecclesiis gratuitò oblata: quæ non favore muneris videantur accepta, sed collatione devotionis illata. Quod si quis ista *b* probatur accipere, veluti exactor foenoris, aut usurarum possessor, secundùm statuta Patrum se noverit degradandum.

Hoc autem de illis intelligendum est, qui canonicam vitam professi, regulariter se victuros proposuerunt. Generali namque Ecclesiæ consuetudine receptum est, & moribus approbatum, ut Clerici more Advocatorum patrocinia impendant, & pro impendendis munera exigant, & pro impensis suscipiant.

QUÆSTIO III.

TErtiò quæritur, *An ex mulieris confessione iste sit condemnandus? In quo primò videndum est, An mulier Sacerdotem accusare valeat? Quod sacris canonibus omnino videtur esse prohibitum. Generaliter c enim statutum est ex decretis Fabiani Papæ, ut Sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordinis non sunt, nec esse possunt. Mulieres autem non solùm ad Sacerdotium, sed nec etiam ad Diaconatum provehi possunt. Unde nec Sacerdotes accusare, nec in eos testificari valent. Legibus* d *quoque cautum est, ut ob verecundiam sui sexûs mulier apud Prætorem pro alio non intercedat: nisi fortè sui, vel suorum injurias persequi voluerit. Hæc autem, quæ nec sui, nec suorum injurias persequitur, ad hanc accusationem admitti non debet.* ¶ *Econtra qui judicij personam gerere valet, ab accusatoris officio non removetur. Mulieres autem in Veteri Testamento populum judicâsse, quicunque librum Judicum* e *legerit, ignorare non potest. Non itaque ab accusatione removeri possunt, quas etiam judicij personam frequenter gessisse constat: nec ullâ serie divinarum Scripturarum ab accusatione prohibentur.* ¶ *Hu ita respondetur. In veteri lege multa permittebantur, quæ hodie perfectione gratiæ abolita sunt. Cum enim mulieribus permitteretur populum judicare, hodie pro peccato, quod mulier induxit, ab Apostolo* f *ei indicitur verecundari, viro subditas esse, in signum subjectionis velatum caput habere. Qua ergò his omnibus viro subjecta esse ostenditur, cui pro alio postulare non conceditur, ad accusationem admittenda non videtur. Econtrà, quanquam passim & indifferenter ad accusationem mulier non admittatur, sunt tamen quædam crimina, quorum accusationem mulier subire non prohibeatur.*

C. I.

¶ *Unde* in libro Codicis nono, *tit. 1. l. 12. Imp. Diocletianus scribit* g, *dicens:*

DE crimine, quod publicorum fuerit judicium, mulieri accusare non permittitur, nisi certis ex causis, id est, si suam, suorumque persequatur injuriam, secundum antiqui *h* juris statuta tantùm, de quibus specialiter ei concessum est, non exactâ subscriptione. Unde aditus Præses provinciæ inprimis examinabit, an talis sit crimen, cujus accusationem mulier subire non prohibeatur?

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus ab initio quæstionis, usque ad cap.* sanè. *nulla est distinctio capitulorum.*

a *al. exigere.* b *al. ita.* c *2. q. 7. sic ut Sacerdotes.* d *ff. de reg. jur. l. fœmina.* e *Jud. 4.* f *Eph. 5.* g *tit. de his, qui accusare non possunt.* h *al. antiquitus statuta.*

C. II.

Item in libro Digestorum, *Paulus lib. 2. de adulteriis, a tit. de testibus, l. 18.*

EX eo, quod prohibet lex Julia de adulteriis, testimonium dicere condemnatam mulierem, colligitur, etiam mulieres in judicio testimonium *b* dicendi jus habere. *Item Digestis, titulo de accusationibus & inscriptionibus l. 2. c.* ¶ Non est permissum mulieri publico judicio quemquam reum facere: nisi scilicet parentum, liberorumque, & patroni, & patronæ, & eorum filii, filiævé, nepotis, neptisvé mortem exequatur.

C. III.

Papinianus *leg. 2. eod. tit.*

CErtis de causis concessa est mulieribus publica accusatio: veluti si mortem exequantur eorum, earumque, in quos ex lege publicorum judiciorum testimonium invitæ non dicunt. ¶ Idem & in lege Cornelia testamentaria Senatus statuit: sed & de testamento paterni liberti, vel materni, mulieribus publico judicio dicere permissum est. ¶ Pupillis, ex consilio tutorum, patris mortem; item pupillæ avi sui mortem exequi, concessum est lege testamentariâ. Nam & de patris quidem testamento pupillis agere divus Vespasianus permisit. Sed etsi non exhibeantur tabulæ, per interdictum possunt experiri. *Codice de iis, qui accusare possunt,* d *vel non, lege quartâ.* Imp. Alex. Dionysio. Uxor tua, si consobrini sui necem vindicandam existimat, adeat Præsidem provinciæ. *In Digestis ad legem Juliam Majestatis, lege octavâ. Papinianus libro 12. Responsorum.* ¶ In quæstionibus læsæ Majestatis etiam mulieres audiuntur. ¶ Et conjurationem denique Lucii *f* Catilinæ Fulvia mulier detexit, & M. Tullium Consulem in judicium ejus instruxit.

Quacunque verò persona ad accusationem publicorum judiciorum, vel læsæ majestatis admittitur, eadem accusationem Simoniæ subire non prohibetur.

C. IV. ¶ *Læsæ majestatis, & publicorum judiciorum, & Simoniæ accusatio aqualter proponatur.*

Unde in primo lib. Codicis: *Imp. Leo Armasio Præfecto Prat. leg. 21.* g

SAnè *h* quisquis hanc sanctam & venerandam Antistitis sedem pecuniæ interventu subiisse, aut si quis, ut alterum ordinaret vel eligeret, aliquid accepisse detegitur, ad *i* instar publici criminis, & læsæ majestatis, accusatione propositâ, à gradu Sacerdotii retrahatur. Nec solùm hoc deinceps honore privari, sed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus: ut eos, quos facinus par coinquinat & æquat, utrosque similis pœna comitetur.

Cum autem sacris canonibus accusationes omnino submoveantur, quas leges seculi non asciscunt, è diverso videntur admittenda, quæ legibus seculi non prohibentur. Verum hoc non infertur. Quicunque enim Clericorum sacris canonibus nuptias contrahere prohibentur, etiam legibus Imperatorum. Non autem consequenter omnium copulam leges admittunt, quorum conjunctionem sacri canones non prohibent: Legibus 1 *enim soli Cantores & Lectores: canonibus autem etiam Acolyti uxores ducere possunt. Quamvis igitur sacris canonibus submoveantur accusationes, quas leges seculi non asciscunt, non ideo consequenter recipiuntur, quascunque Principum leges admittunt.* ¶ *Sed (sicut circa hujus operis initium* k *præmissum est) toties legibus Imperatorum in Ecclesiasticum negotium utendum est, quoties sacris canonibus obviare non inveniuntur.* ¶ *Unde aut specia iter sacris canonibus mulier ab accusatione læsæ majestatis & Simoniæ ostendatur prohibita, aut præmissis rationibus ad*

a *l. digest. 22. tit. 5.* b *al. testimonii.* c *lib. 48. tit. 2. leg. 1.* d *lob. 6. tit. 1. l. uxor.* e *lib. 48. tit. 4. l. in quæstionibus.* f *al. Sergii.* g *tit. 3. de Episcopis & Cler. l. si quemquam.* h *Cum sanè si quis.] orig.* i *al. instar.* k *Dist. 10. c. 1.*

hujusmodi accusationem admittenda probetur. Nec quisquam distinguere quærat, ad alterum, non ad Sacerdotum accusationem Simoniæ mulieres esse admittendas. Cum enim generaliter legibus hoc est permissum inveniatur, nisi quis specialiter aliquâ lege hoc prohibitum ostenderit, ejus distinctio locum non habebit. Verùm, cùm contra generales regulas quædam crimina specialiter excepta sint, in quibus mulieri accusare permittitur, inter quæ fornicatio non numeratur: patet, quòd hujus accusatio dupliciter infirmatur, & quia fornicationis crimen intendit, & quia dum de se confitetur, super alienum crimini ei credi non oportet.

1 ¶ Legibus enim] *Discrepantia hæc legum & canonum vera non est. Sed fortasse in hanc opinionem venit Gratianus ex quibusdam verbis novellæ vigesimæ secundæ, quæ in vulgatis authenticis habetur, coll. 4. tit. de nuptiis* 9. sed & si quis inter reverendissimos constitutus Clericos, (ultra Lectorem aut Cantorem dicimus) omnino contraxerit nuptias, hunc ex nostra constitutione cadere Sacerdotio constituimus, atque volumus. *Julianus autem antecessor eâdem novellâ 22. num. 27. illud,* supra Lectorem & Cantorem, *exponit,* veluti Subdiaconus & Diaconus. *Hoc autem canones etiam nuptiis prohibent. Et Leo in c.* lex continentiæ. *sup. dist. 31. fere iisdem verbis usus est, quibus Justinianus in hac novellâ, & nomine* Lectorum *omnes minores ordines significavit.*

C. V. ¶ *Rei professio adversùs quemlibet admitti non debet.*

Unde Julianus Papa *a scribit in decretis, c. 18. dicens:* a.

NEmini *b* (præterquam 1 de crimine læsæ majestatis) de se confessio credi potest *c* super crimen alienum: quoniam ejus atque omnis Rei professio periculosa est, & admitti adversus quemlibet non debet.

1 ¶ Præterquam de crimine læsæ majestatis] *Hæc exceptio in nullo ex locis indicatis habetur, præterquam apud Anselmum.*

Quia ergò ista de se confitetur, super alienum crimen ei credi non oportet, sed contra eam sua confessio interpretanda est.

QUÆSTIO IV.

QUod verò die Dominico nec Episcopo, nec Presbytero causam aliquam ventilare liceat, in Tarraconensi Concilio *prohibetur, in quo sic statutum est, c. 4.*

C. I. ¶ *Ministri Ecclesiæ die Dominico causas ventilare non debent.*

NUllus *d* Episcoporum aut Presbyterorum, vel Clericorum die Dominico propositum cujuscunque causæ negotium audeat ventilare *e*, nisi hoc tantùm, ut Deo statuta solennia peragant. Cæteris verò diebus, convenientibus personis, illa, quæ justa sunt, habent licentiam judicandi, excepto *f* criminali.

C. II. ¶ *Solennibus diebus, & legitimorum jejuniorum secularia placita non agantur.*

Item ex Concilio apud Erphesfurt 1 habito, *præsente Rege Henrico.*

PLacita *g* secularia Dominicis diebus, vel aliis præcipuis festis, seu etiam in his diebus, in quibus legitima jejunia celebrantur, secundùm canonicam constitutionem minimè fieri decernimus. Insuper etiam sancta Synodus decrevit, ut nulla judiciaria potestas licentiam habeat suâ auctoritate Christianos ad placitum bannire in supradictis diebus, id *h* est, septem dies ante Natalem Domini usque in octavas Epiphaniæ, & à Quinquagesima usque ad octavas Paschæ, & septem dies ante nativitatem sancti Joannis Baptistæ: quatenus adeundi Ecclesiam, orationibusque vacandi liberius habeatur facultas.

a *Et Dionysius, epist. 2.* b *Anscl. l. 3. c. 75. Ivo part. 5. c. 288. Pannorm. l. 4. c. 69.* c *al. oportet. al. debet.* d *Ivo p. 4. c. 21.* e *al. judicare.* f *al. exceptis criminalibus negotiis.* g *Burch. l. 3. c. 211. Ivo p. 3. c. 53.* h *& Juriasse.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ¶ Erphesfurt] *In vulgatis legebatur*, Ephesum, *quasi hoc esset decretum aliquod Concilii Ephesini, habiti tempore Cœlestini Papæ, & Theodosii junioris. Hoc verò est Germanicum Concilium habitum præsente Henrico Rege, prout etiam apud Burchardum & Ivonem dicitur. Et codices Gratiani manuscripti habent, quemadmodum est restitutum. In hoc autem oppido petiit Bonifacius à Zacharia Papa constitui Episcopum, & impetravit. Quod apparet ex prima epistola Bonifacii ad Zachariam, & ultima Zachariæ ad Bonifacium.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Hadrianus Papa *in capitulis, c. 64.*

NUllus *a* Episcopus, vel infrà positus, die Dominico causas judicare præsumat.

QUÆSTIO V.

PUrgationem verò neganti esse præstandam, Stephanus scribit Leoni Episcopo Tneanensi.

¶ *Idem est titulus in* c. de manifesta. *sup. 2. q. 1.*

C. I. ¶ *Diaconus si de crimine convinci non poterit, apud Episcopum se ipsum secretò purificet.*

DE *b* crimine sibi illato Diaconus tuus verissimè fatebatur se esse immunem. Veruntamen si suspicio habetur, & accusatores idonei reperiuntur, & tales testes, quales sacri canones sanciunt, accito tecum certo Episcoporum numero veniant accusatores, vocetur & ipse Aldericus Diaconus: & si negaverit, ventiletur causa canonicè: & si vel sponte confessus, vel legitimis testibus fuerit approbatus, canonicà feriatur sententià. Qui si nec sponte confitetur, nec accusatores & testes legitimi reperti fuerint, & malà famà crebruerit, non publico examine, sed coram te, & aliquantis reverendissimis Presbyteris & Diaconis tuæ Ecclesiæ secreto juramento se purificet. Et tu deinceps boni testimonii eum annuntia: & compesce, & commone Ecclesiæ tuæ filios, ne Sacerdotem Dei ulteriùs infamare præsumant, timentes, quod Cham *c* maledictus est, qui patris verenda derisit.

C. II. ¶ *Non est spoliandus Presbyter, vel Diaconus, nisi sponte confessus, vel legitimè convictus fuerit.*

Item Nicolaus *Salomoni Constantiensi Episcopo.*

PResbyter *d*, aut Diaconus, quem asseris crimina nolle publicè confiteri, sed velle cum sacramento defendere se, etsi tamen notum sit Episcopo esse scelus ab ipso perpetratum, non potest per aliquam pœnitentiam Sacerdotali vel Diaconali officio potiri; sed mirandum est, si ipse confessus non fuerit, quomodo notum possit esse Episcopo scelus ab ipso perpetratum, nisi accusatore fortè idoneo per testes idoneos approbante. Unde si examinante Episcopo causam Presbyteri vel Diaconi non fuerit per testium approbationem Presbyter *e* vel Diaconus fortè convictus, non est scelus Episcopo legitimè manifestum, nisi suâ sponte scelus ipse confiteatur. Quod nisi fecerit, interim non videmus suo debere Presbyterum vel Diaconum officio privari. Sola ergò spontanea confessio, & canonicus numerus, vel qualitas testium (decernentibus Episcopis, & accusatore, quod objecerat, comprobante) Clericum privat proprio gradu.

QUÆSTIO VI.

1 ps QUod verò confessio cruciatibus extorquenda non sit, Alexander Papa *testatur, scribens omnibus orthodoxis, epist. 1. cap. 2.*

C. I. ¶ *Ministrorum confessio non sit extorta, sed spontanea.*

SI *a* quandoque à Sacerdotibus & auctoribus 1 Ecclesiæ, quædam scripturæ quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut se liberare possint, quocunque ab eis conscriptæ aut roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præjudicium vel nocumentum valere *b* censemus: neque ullam eos infamiam vel calumniam, aut à suis sequestrationem bonis unquam, Deo auctore, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus, sustinere permittimus. Confessio verò in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet. *& infrà.* ¶ Omnis enim confessio, quæ sit ex necessitate, fides non est. *& paulò pòst.* ¶ Confessio ergò in talibus non extorqueri debet, sed potiùs sponte profiteri. Pessimum enim est de suspicione aut extorta confessione quempiam judicare: cum magis sit inspector cordis Dominus, quàm operis. *& paucis interjectis.* ¶ Non potest autem humano condemnari examine, quem Dominus suo reservavit judicio. Si omnia namque in hoc seculo vindicata essent, locum divina judicia non haberent. *Item multò superius.* ¶ Est etiam & ad hanc sanctam sedem perlatum (quod pudet dicere, & non solùm Sacerdotali, sed etiam omni Christiano nomini est inimicum) quod nonnulli Episcopos vel Sacerdotes aut metu compellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas confessionis suæ in aliquam partem, quàm debeant, literas scribere, aut pro suarum non requisitione causarum *c*, aut (quod deterius est) pro alieni erroris secta scripturas facere, & propriis manibus roborare, & coram populis recitare, atque confiteri. Aliquos dicunt carceribus & ergastulis retrudi *d*, ut saltem his territi insidiis deviant Domini Sacerdotes, & suis faveant voluntatibus. *Item ubi suprà* e. ¶ Confessio verò in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet, ipso attestante, qui ait: [*Ex* f *corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemia,*] & cætera, quæ sunt ad hæc pertinentia. ¶ Nec tantum attendenda sunt, quæ fiunt, quantum quo animo fiant. *& paulo pòst.* ¶ Amplius autem respicit Deus ad cogitationes, & spontaneas voluntates, quàm ad actus, qui per simplicitatem aut per necessitatem fiunt.

1 ¶ Auctoribus] *Ivo habet*, si Sacerdotibus, vel auctoribus Ecclesiæ, *quemadmodum etiam in eadem epistola dicitur*, si quis erga Episcopum, vel actorem Ecclesiæ, *& refertur supr. 2. q. 7.* si quis erga. *Hoc autem loco in epistola legitur*, similiter si hujusmodi personis quædam scripturæ, &c. *Præcesserant autem cum multa alia, tum quæ referuntur in hoc eodem capite, in vers.* Est etiam, & ad hanc. *Conflictum enim est hoc caput ex locis epistolæ hinc inde sumptis, ordine non semper servato.*

2 ¶ Literas scribere] *Hæc absunt ab originali. Sufficiunt enim illa, quæ sequuntur*, scripturas facere. *Sed ob glossam non sunt expuncta.*

C. II. ¶ *Apostolica auctoritas penitùs illicita in irritum deducit juramenta.*

Item Nicolaus Papa *Episcopis Galliæ.*

AUctoritatem *g* venerabilium prædecessorum nostrorum secuti, & nominatim beatissimi Papæ, & Martyris 1 Alexandri quinti à beato Petro, ab omnibus juramentis *h* & cujuscunque modi obligationibus, quibus illi sese coacti violentiâ impiorum obligaverant, absolvimus: & ne illa serventur, vetuimus tam præfatum Archiepiscopum Trevirensem, quàm ejus præpositum, & omnes, qui tunc temporis capti se illis quoquo modo obligaverunt: neque ullam eos proindè infamiam vel calumniam, aut à suis bonis sequestrationem unquam auctore Deo, & sanctis Apostolis, & nostris prædecessoribus sustinere permittimus: sicut per Prophetam Dominus dicit *i*: [*Dissolvè colligationes im-*

a *Burchard. lib 1. c. 112. Ivo p. 5. c. 204.* b *Ivo p. 6. c. 480.* c *Gen. 9.* d *Ivo p. 8. c. 122.* e *al. ille Presbyter.*

a *Ivo p. 5. c. 241. Pann. l. 5. c. 118.* b *al. provenire* c *rerum.* d *recludi, j orig.* e *Sup. in hoc eod. cap.* f *Matth. 15.* g *Pol. l. 6. tit. 11.* h *al. juramentis illa.* i *Esa 58.*

pietatis.]

impetratu.] Quinetiam præfato fratri nostro, filiisque Trevirensis Ecclesiæ, illiusque defensoribus hæc in mandatis damus, ut spirituali simul & materiali gladio tamdiu malignos illos, eorumque fautores insequantur, quousque cum integritate possessiones, vel quæcunque res Ecclesiasticæ hoc facto, vel quocunque pacto distractæ seu direptæ sunt, revocentur.

1 ¶ Alexandri] *Nicolaus extat epistolam Alex. 1. de qua re notatum est suprà, dist. 19.* Si Romanorum.

2 pars. *A fidelitatis etiam juramento Romanus Pontifex nonnullos absolvit, cum aliquos à sua dignitate deponit.*

C. III. ¶ *Pontificalis auctoritas à juramento fidelitatis nonnullos absolvit.*

Unde Gregorius Papa.

ALios *a* item Romanus Pontifex, Zacharias scilicet, Regem Francorum, non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo, quod tantæ potestati erat inutilis, a regno deposuit: & Pipinum Caroli magni Imperatoris patrem in ejus locum substituit, omnesque Francigenas à juramento fidelitatis, quod illi fecerant, absolvit. Quod etiam ex auctoritate frequenti agit sancta Ecclesia, cum milites absolvit à vinculo juramenti: quod factum est his Episcopis, qui Apostolicâ auctoritate à Pontificali gradu deponuntur.

¶ *In manuscriptis est, ut in vulgatis*, Gelasius Papa Anastasio Imperatori. *Cujus Gelasii esse non potest. Zacharias enim & Carolus magnus, quorum in hoc capite mentio fit, multò post Gelasium vixerunt. Habetur autem in regesto Gregorii 7. libr. 8. epist. 21. Herimanno Metensi Episcopo scripta, quam refert Ivo. In qua quidem epistola paulò ante multa ex epistola Gelasii Anastasio Imperatori scripta afferuntur.*

Ca IV. ¶ *Excommunicati vinculo fidelitatis non tenentur obnoxii.*

Item Gregorius VII. *b Romanâ Synodo præsidens, dixit.*

NOs *c* sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate aut sacramento constricti sunt, Apostolicâ auctoritate à sacramento absolvimus: & ne eis fidelitatem observent, omnibus modis prohibemus, quousque 1 ipsi ad satisfactionem veniant

1 ¶ Quousque, &c.] *Verba hæc non sunt in codice manuscripto Vaticano.*

C. V. ¶ *Antequam reconcilientur, fidelitatem excommunicatis nullus servare cogitur.*

Item Urbanus II. *Episcopo Vapicensi.*

JUratos *d* milites Hugonis Comiti, ne ipsi, quandiu excommunicatus est, serviant, prohibeto *e*. Qui si sacramenta prætenderint, moneantur *f*, oportere Deo magis servire, quàm hominibus. Fidelitatem enim, quam Christiano Principi jurârunt, Deo ejusque Sanctis adversanti, & eorum præcepta calcanti, nullâ cohibentur auctoritate persolvere.

QUÆSTIO VII.

1 ps ABsque Synodali verò audientia Sacerdotem damnari, in Hispalensi II Concilio, *cui Isidorus interfuit, cap. 6. sic prohibetur:*

C. I. ¶ *Sine Concilii examinatione Presbyter vel Diaconus non deponatur.*

SExtâ actione comperimus, Fragitanum Cordubensis Ecclesiæ Presbyterum, injustè olim à Pontifice suo dejectum, & innocentem exilio condemnatum. Quem rursus ordini suo restituentes, id denuò adversus præsumptionem nostram 1 decrevimus, ut juxta priscorum Patrum Synodalem sententiam nullus nostrûm sine Concilii examine quemliber Presbyterum vel Diaconum

a *Gregor. 7. l. 8. reg. Ivo p. 5. cap. ult.* b *l. 5. regesti.* c *Pann. l. 5. c. 110.* d *Pann. l. 5. c. 111.* e *al. prohibete.* f *Act. 5.*

deficere audeat. Nam multi sunt, qui indiscussos potestate tyrannicâ, non auctoritate canonicâ damnant. Et sicut nonnullos gratiâ favoris sublimant, ita quosdam odio, invidiaque permoti humiliant, & ad levem opinionis auram condemnant, quorum crimen non approbant. Episcopus *a* enim Sacerdotibus ac ministris solus honorem dare potest; solus auferre non potest. Si enim hi, qui in seculo à dominis suis honorem libertatis adepti sunt, in servitutis nexum non revolvuntur, nisi publicè apud Prætoris ac Præsidis tribunal in foro fuerint accusati, quantò magis hi, qui divinis altaribus consecrati honore Ecclesiastico decorantur? Qui profectò nec ab uno damnari, nec uno judicante poterunt honoris sui privilegiis exui: sed præsentati Synodali judicio, quod canon de illis præceperit, oportet diffiniri.

1 ¶ Restituentes] *Sic est emendatum ex codicibus Conciliorum impressis & manuscriptis. Sic enim apertius declaratur, illum canonicè à Concilio esse restitutum, quàm ex lectione Gratiani vulgata*, restitutum esse comperimus.

2 ¶ Nostram] *Antea legebatur*, vestram. *In recentioribus autem Conciliorum editionibus est*, novam. *Emendatum est ex antiquioribus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & Lucensi Regio, quemadmodum & paulò pòst*, nullus nostrûm, *cum antea esset*, nullus vestrûm. *Modesti enim & religiosi Episcopi sibi etiam metuunt. Alia verò quædam sunt ex iisdem codicibus emendata.*

C. II. ¶ *Causas Clericorum Episcopus non nisi cum senioribus Ecclesiæ audiat.*

Item Gregorius *Joanni Episcopo Panormitano, lib. 11. epist. 49.*

SI *b* quid de quocunque Clerico ad aures tuas pervenerit, quod te justè possit offendere, facilè non credas: nec ad vindictam te res accendat incognita; sed præsentibus senioribus Ecclesiæ tuæ diligenter est veritas perscrutanda: & tunc, si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis.

C. III. ¶ *A quot Episcopis Presbyteri vel Diaconi sunt audiendi.*

Item ex Concilio Carthaginensi 1 primo, *c. 11.*

SI quis tumidus vel contumeliosus extiterit in majorem natu, vel aliquam causam habuerit, à tribus vicinis Episcopis, si Diaconus 2 est, qui arguitur; si Presbyter, à sex; si Episcopus, à duodecim Comacerdotibus audiatur. Universi Episcopi dixerunt: Contemptus debet contumaciæ & superbiæ in omnibus frangi. Causæ *c* verò pro personis *d* ab his statuto numero audiantur.

1 ¶ Carthaginensi] *Sic est emendatum ex vetustis codicibus. Nam in vulgatis erat*, Agathensi primo, *cum unicum duntaxat Agathense memoretur.*

2 ¶ Si Diaconus est,] *In vulgatis Conciliorum editionibus legitur*, si Diaconus est, arguatur Presbyter, &c.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi II. *cap. 10.*

FElix Episcopus Selemselitanus dixit: Etiam hoc adjicio secundum *e* statuta veterum Conciliorum, ut si quis Episcopus (quod non optamus *f*) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia necessitas, non posse plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim Episcopis audiatur, & à sex Presbyter 1, & à tribus Diaconus, cum proprio suo Episcopo.

1 ¶ Presbyter,] *Sic legitur in Concilio, quod est in codice canonum, c. 12. & Graco, & duobus codicibus Conciliorum Vaticanis, & uno alio perantiquo, & concordat cum sequenti capite.*

a *Suprà, eâd. Episcopus. & suprà, distinct. 67. Episcopus.* b *dist. 86. si quid.* c *al. causa audiatur.* d *al personis statuto.* e *3. q. 8. suggero. Ansel. l. 3. c. 121. Burch. l. 1. c. 149. Ivo p. 5. c. 262.* f *al. opinamur.*

In editionibus autem Conciliorum Parisiensibus ac Colonienſibus habetur, & à ſex Presbyteris, & tribus Diaconis; *quemadmodum & in multis Gratiani manuſcriptis.*

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginenſi III. *c.8.*

SI *a* autem Presbyteri vel Diaconi fuerint accuſati, adjuncto ſibi ex vicinis locis proprius *b* Epiſcopus legitimo numero collegarum, quos ab eodem accuſati petierint, id eſt, unà ſecum in Presbyteri nomine 1 ſex, in Diaconi tribus, ipſorum cauſas diſcutiat *c*, eâdem dierum *d*, & dilationum, & à communione remotionum, & diſcuſſione perſonarum, inter accuſatores & eos qui accuſantur, formâ ſervatâ: reliquorum autem Clericorum cauſas etiam ſolus Epiſcopus loci agnoſcat & finiat.

1 ¶ Nomine ſex,] *Sic in caeteris codicibus impreſſis, & manuſcriptis, praeterquam in editione Colonienſi quatuor temerum, in qua habetur,* Presbyteri nomine quinque, in Diaconi duobus.

2 pars. *Solus autem ad excluſionem aliorum Epiſcoporum, non ſuorum Clericorum dicitur, ſine quorum praeſentia ejus ſententia erit irrita.*

C. VI. ¶ *Abſque praeſentia Clericorum nullius cauſam Epiſcopus audiat.*

Unde in Concilio Carthaginenſi IV. *c.23. legitur:*

1. EPiſcopus *e* nullius cauſam audiat abſque praeſentia ſuorum Clericorum: alioquin irrita erit ſententia Epiſcopi, niſi Clericorum praeſentiâ confirmetur.

C. VII. ¶ *Niſi in Synodo canonicè vocati Sacerdotes damnari non poſſunt.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *c.6.*

II. EPiſcopus *f* Sacerdotibus ac miniſtris ſolus honorem dare poteſt, auferre ſolus non poteſt. Si enim hi, qui in ſeculo à dominis ſuis honorem libertatis adepti ſunt, in ſervitutis jugum non *g* revocantur, niſi publicè apud Prætoris ac Præſidis tribunal in foro fuerint accuſati; quantò magis his, qui divinis altaribus conſecrati, honore Eccleſiaſtico decorantur? Qui profectò nec ab uno damnari, nec uno judicante poterunt honoris ſui privilegiis exui: ſed praſentati Synodali judicio, quod canon de illis praeceperit, definiri.

QUAESTIO VIII.

De ultima verò quaſtione ſic ſtatutum eſt in Concilio Neocaſarienſi, *c.9. & 10.*

C. I. ¶ *Presbyter, qui ante ordinationem confitetur ſe corporaliter lapſum, poſteà non offerat.*

QUi *h* admiſit corporale peccatum, & hic poſteà Presbyter ordinatus eſt, ſi confeſſus fuerit, quòd ante ordinationem ſuam peccaverit, non quidem offerat, maneat autem *i* in aliis officiis propter 1 ejus ſtudii utilitatem. Nam caetera peccata cenſuerunt plurimi etiam ordinatione privati 2. Quòd ſi de his non fuerit confeſſus, nec ab aliquibus poteſt manifeſtè convinci, huic ipſi de ſe poteſtas eſt committenda. Similiter & Diaconus, ſi in eodem culpae genere fuerit involutus, ſeſe à miniſterio cohibebit.

1 ¶ Propter ejus ſtudii utilitatem. *Graecè eſt,* Διὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κλήρου, *id eſt,* propter ſtudium ac diligentiam, quam caeteroquin adhibet.

2 ¶ Privari.] *Graecè legitur,* τὴν χειροθεσίαν ἀφίεναι, *id eſt,* manûs impoſitionem dimitti: *quemadmodum ferè vertit Dionyſius, cujus verſionem caeteri collectores attulerunt, hîc tamen clauſulâ omiſſâ. Nam haec verſio, quam Gratianus affert, eſt priſca, quae eſt in collectione Iſidori. Ita ex his verbis longè alia elicitur ſententia, atque auctor gloſſae putarit.*

C. II. ¶ *Deſervientes altario, ſi carnis fragilitate deliquerint, Epiſcopi arbitrio ſubjaceant.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *c.5.*

HI *a*, qui altario Dei deſerviunt, ſi ſubitò in ſtendâ carnis fragilitate corruerint, & Domino reſpiciente digne pœnituerint, ita ut mortificato corpore cordis contriti ſacrificium Deo offerant, maneat in poteſtate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu ſuſpendere, vel deſidioſos prolixiore tempore ab Eccleſiæ corpore ſegregare: ità tamen, ut ſic officiorum ſuorum loca recipiant, ne poſſint ad altiora officia ulteriùs promoveri. Quod ſi iteratò velut canes ad vomitum reverſi fuerint, & veluti ſues in volutabris luti jacuerint, non ſolùm dignitate officii careant, ſed etiam ſanctam communionem, niſi in exitu, non percipiant.

C. III. ¶ *Ex miniſtris Eccleſiæ gentis, in ſervitutem devocentur ejuſdem.*

Item ex Concilio Toletano IX. *c.10.*

CUm *b* multæ ſuper incontinentia *c* ordinis Clericorum hactenus emanaverint ſententiæ Patrum, & nullatenùs ipſorum reformari quiverit correctio morum, uſque adeò ſententiam judicantium protraxêre commiſſa culparum, ut non tantùm ferretur ultio in actores ſceletum, verùm & in progeniem damnatorum. Ideoque quilibet ab Epiſcopo uſque ad Subdiaconum deinceps, qui vel ex ancillæ, vel ex ingenuæ deteſtando connubio, in honore conſtituti filios procreaverint, illi quidem, ex quibus geniti probabuntur, canonicâ cenſurâ damnentur: Proles autem alienâ *d* pollutione nata, non ſolùm hæreditatem *e* nunquam accipiet, ſed etiam in ſervitutem ejus Eccleſiæ, de cujus Sacerdotis vel miniſtri ignominia nati ſunt, jure perenni manebunt.

C. IV. *Qui confitetur ſe ante ordinationem peccâſſe, non ſacrificet: convictus autem deponatur.*

Item ex Concilio Martini *f* Papæ, *c.35.*

SI *g* quis Presbyter ante ordinationem peccaverit, & poſt ordinationem confeſſus fuerit, quòd antè peccaverit, non offerat, ſed tantùm pro religione nomen Presbyteri portet. Si autem non ipſe confeſſus, ſed ab alio publicè fuerit convictus, nec hoc ipſum habeat, ut nomen Presbyteri portet. Similiter & de Diaconis obſervandum eſt, ut ſi ipſi confeſſi fuerint, ordinem Subdiaconi accipiant. *h*

C. V. ¶ *De manu Sacerdotis, qui ab Eccleſia teleratur, licitè Sacramenta ſumuntur.*

Item Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, c.71.*

SCiſcitantibus *i* vobis, ſi à Sacerdote, qui ſive deprehenſus in adulterio, ſive de hoc ſolâ famâ reſperſus eſt, debeatis communionem ſuſcipere, necne? reſpondemus. Non poteſt aliquis, quantumcunque pollutus ſit, Sacramenta divina polluere, quæ purgatoria cunctarum contagionum exiſtunt: nec poteſt ſolis radius per cloacas & latrinas tranſiens aliquid exinde contaminationis attrahere. Proinde qualiſcunque Sacerdos ſit, quæ ſancta ſunt, coinquinare non poteſt. Idcircò ab eo uſquequò judicio Epiſcoporum reprobetur, communio percipienda eſt: quoniam mali bona adminiſtrando ſe tantummodo lædunt: & cerea 1 fax acceſa ſibi quidem detrimentum præſtat, aliis verò lumen in tenebris adminiſtrat: & unde aliis commodum exhibet, inde ſibi diſpendium præbet. Sumite ergò intrepidi ab omni Sacerdote Chriſti myſteria *a*, quia *b* omnia fide *c* Chriſti purgantur. Fides *d* eſt enim, quæ hunc mundum vincit: & quia non dantis *e*, ſed accipientis ſit, dicente *f* beato Hieronymo 2: [*Ad credendum in anima omni Baptiſmus eſt perfectus: & in omni Sacerdote corpus Chriſti eſt perfectum.*] ¶ Qui rurſus ſacræ Scripturæ *g* concordans ait: [*Priuſquam audias, ne judicaveris quemquam:*] atque ante probationem accuſationis illatæ neminem à tua communione ſuſpendas: quia non ſtatim, qui accuſatur, reus eſt, ſed qui convincitur, criminoſus.

1 ¶ Et cerea] *Antè legebatur,* &c. *Reſtitutum eſt ex originali, ex quo alia etiam ſunt emendata & addita.*

2 ¶ Hieronymo: *Eſt in epiſtola de ſeptem gradibus, quemadmodum & quod ſequitur,* priuſquam audias, &c. *eſt ibidem ſuperius.*

a *Anſl.3.c.123. Burch. l.2.c.205. Ivo p.6.c.280.* b *cum proprio Epiſcopo.* c *al. diſcutiant.* d *al. dierum dilatione.* e *Burch. l.1.c.144. Ivo p.5.c.214.* f *Supra, eâd.cap. ſextâ actione. & diſtinct.67. Epiſcopus.* g *al. nexuris non revelvuntur.* h *Rabanus lib.pœnit.c.1. Polyc.l.4.tit.39. Burch.l.2.c.49. Ivo p.6.c.150. Pann. l.3.c.152. Cap.10. ibid.* i *al.tamen.*

a *Diſt.50 hi, qui altario. Rabanus l.pœn.c.1. Burch.l.19.c.74. Ivo p.15.c.87.* b *Ivo p.6.c.425.* c *al.innocentia.* d *al.talis.* e *al. hæreditatem parentum.* f *In capit. Martini Brach. Et Conc.Neocaſar. c.9. & 10.* g *Burch. l.2.c.48. Ivo p.6.c.149. Pann. l.3.c.150.* h *al.retineant.* i *Extra de cohab. Cler. & mul. c.veſtra duxit. Ivo p.2.c.83. Pann.l.5.c.13.*

CAUSA XVI.

QUidam *Abbas habebat parochialem Eccleſiam: inſtituit ibi Monachum, ut officium celebraret populo: poſſedit eam per quadraginta annos ſine aliqua interpellatione: tandem querela adversùs Abbatem movetur à Clericis baptiſmalis Eccleſiæ, in cujus diœceſi parochiana Eccleſia illa conſiſtebat.*

1 *Hic primùm quæritur, Utrum Monachis liceat populi officia celebrare, pœnitentiam dare & baptizare?*

2 *Secundò, Si contigerit, eos capellas habere Epiſcopale beneficio, An ab eis ſint inſtituenda, an ab Epiſcopis?*

3 *Tertiò, An jura Eccleſiarum præſcriptione tollantur?*

4 *Quartò, Si Eccleſia adversùs Eccleſiam præſcribat, An etiam monaſterium adversùs Eccleſiam præſcribere poſſit?*

5 *Quintò, Si capellam in ſuo territorio ædificatam jure territorii ſibi vendicare valeat?*

6 *Sextò, Si Archipresbyter vel Epiſcopus ſuâ auctoritate, non judiciariâ ſententiâ capellam illam irreperſerit, An cadat a cauſa: ut Eccleſia, cui præſidet, non ultrà habeat jus repoſcendi, quod ſuus paſtor illicitè uſurpavit?*

7 *Septimò quæritur, Si Laici capellam illam tenebant (ut quibuſdam moris eſt) & in manibus Abbatis eam reſignaverint, & ordinandam tradiderint, An conſenſu Epiſcopi & Clericorum Abbas poſſit eam tenere?*

QUÆSTIO I.

1 pars. QUòd *Monachi officia populis celebrare non poſſint, multis auctoritatibus probatur: quarum* prima eſt illa ſanctæ Nicænæ Synodi *quâ dicitur:*

¶ *Caput hoc neque in prima Nicæna Synodo, neque in ſecunda hodiè habetur. Eſt autem aliquid ſimile in canonibus Nicænis verſis ex Arabico, can.76.]*

C. I. ¶ *Monachorum converſatio ab omnibus debet eſſe diſcreta.*

1. PLacuit *h* omnibus reſidentibus in ſancta Nicæna Synodo, ut Monachorum converſatio & vita ſecundum etymologiam nominis ab omnibus diſcerneret. Monachus enim Græcè, Latinè ſingularis dicitur. Unde Monachum per omnia ſingulariter agere oportet. Quamobrem ſtatuimus & inſolubiliter omnes præcipimus, ut aliquis Monachus pœnitentiam nemini tribuat, niſi ſibi invicem, ut juſtum eſt: mortuum non ſepeliat, niſi Monachum in monaſterio ſecum commorantem: vel ſi fortuitò quenquam advenientium fratrum ibi mori contigerit.

C. II. ¶ *Monaſterii diſtinctionem, & Eccleſiaſticum miniſterium quilibet ſimul tenere non poteſt.*

Item Gregorius *Joanni Ravennati Epiſcopo, lib.4. epiſt.1.*

NEmo *a* poteſt & Eccleſiaſticis obſequiis *b* deſervire, & in monachica regula ordinatè perſiſtere: ut ipſe monaſterii diſtrictionem teneat, qui quotidie in miniſterio *c* Eccleſiaſtico cogitur permanere.

C. III. ¶ *Monachi, qui ad Clericatum promoventur, à priori propoſito diſcedere non debent.*

Item Innocentius *ad Victricium, epiſt.2. c.10.*

DE *d* Monachis, qui diu morantes in monaſteriis, & poſteà ad Clericatûs ordinem pervenerint, ſtatuimus, non debere eos à priore propoſito diſcedere. *e*

Si ergò (ſicut Innocentius definit) à ſuo propoſito eis diſcedere non licet; & ſicut Gregorius teſtatur, in monaſtica regula devotè perſiſtere, & Eccleſiaſticis obſequiis ſimul deſervire non poſſunt; patet, quòd parochianis Eccleſiis Monachi præſici non poſſunt.

C. IV. ¶ *Monachus non habet officium docentis, ſed plangentis.*

Item Hieronymus *ad Riparium Presbyterum, adversùs Vigilantium.*

MOnachus *f* non docentis *g*, ſed plangentis habet officium: qui vel ſe, vel mundum lugeat, & Domini pavidus præſtoletur adventum.

C. V. ¶ *In populari frequentia Monachi eſſe non debent.*

Idem *ad Paulinum, de inſtitutione Monachi, epiſt.13.*

SI *h* cupis eſſe, quod diceris, Monachus, id eſt, ſolus, quid facis in urbibus, quæ utique non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum? *& infrà.* ¶ Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplanteris inſidiis. Non multùm diſtat in vitio vel decipere poſſe, vel decipi. Chriſtianum *i*, quem ſenſeris tibi aut ſemper, aut crebrò de nummis loquentem (exceptâ eleemoſynâ, quæ indifferenter omnibus patet) inſtitorem potiùs habeto, quàm Monachum. Præter victum & veſtitum, & manifeſtas neceſſitates nihil cuiquam tribuas: ne filiorum panem canes comedant.

C. VI. ¶ *Monachus paſcitur, Clerici paſcunt.*

Idem *ad Heliodorum de laude vitæ ſolitariæ, epiſt.1.*

ALia *k* cauſa eſt Monachorum, alia Clericorum. Clerici paſcunt oves, ego paſcor: illi de altario vivunt, mihi quaſi infructuoſæ arbori ſecuris ponitur ad radicem, ſi munus ad altare non defero. *& infrà.* ¶ Mihi ante Presbyterum ſedere non licet. Illi, ſi peccavero, licet me tradere *l* Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in in die Domini Jeſu.

C. VII. ¶ *Non licet aliquid Monachis agere ſine Presbyterorum conſilio.*

Idem *in ad Ruſticum.*

ECcleſia *n* habet Senatum cœtum Presbyterorum, ſine quorum conſilio nihil Monachis agere licet. Roboam *a* filius Salomonis ideò perdidit regnum, quia noluit audire Presbyteros ſuos. Senatum quoque Romani habebant, cujus conſilio cuncta agebant: & nos habemus Senatum noſtrum cœtum Presbyterorum.

¶ *Apud B. Hieronymum in commentariis ad c.3. Eſaiæ, unde hoc caput videtur acceptum, hæc leguntur:* Roboam filius Salomonis ideò perdidit regnum, quia noluit audire Pres-

a *al.miniſteria.* b *Alii.15.* c *al.in fide.* d *1 Joan.1.* e *al. dantis meritum.* f *In epiſtola de ſeptem gradibus, tom.4. Eccleſ.12.* h *Anſelm. l.5.c.66. & l.6.c.214. Polyc.l.4. tit.38.*

a *Ivo p.3.c.18.* b *al.officiis.* c *al.obſequio.* d *Polyc.ibid. Anſl.l.5.c.67.* e *al.deviare.* f *Polyc.ibid. Anſl.l.7.c.128. Ivo p.7.c.128. Pann.l.3.c.176.* g *al.doctoris.* h *Ivo p.7.c.8. Pann.l.3.c.175.* i *al.decipi Chriſtianum. Quem orig* k *Polyc ibid. Anſl.l.7.c.123.* l *1.Cor.12* m *Habetur in comm. ad c.3.Eſaiæ.* n *Deuſdedit p.5.* o *3.Reg.14.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

byteros. & paulò inferius. Senatûs quoque consulta dicuntur, & Principes quondam Romani Consules appellati sunt, vel à consulendo civibus, vel ab agendo cuncta consilio. Et nos habemus in Ecclesia senatum nostrum, coetum Presbyterorum.

C. VIII. ¶ *Secundum etymologiam nominis solitariam vitam ducat Monachus.*

Item Eugenius Papa.

II. PLacuit *a* communi nostro Concilio, ut nullus Monachorum pro lucro terreno de monasterio exire nefandissimo ausu præsumat, neque pœnitentiam dare, neque filium de Baptismo accipere, neque baptizare, neque infirmum visitare, neque mortuum sepelire, neque ad Ecclesiam secularem transire, neque aliis qualibuscunque negotiis sese implicare: sit clausтro suo contentus; quia sicut pisces sine aqua caret vitâ, ita sine monasterio Monachus. Sedeat itaque solitarius, & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit *b*. ¶ Agnoscat nomen suum: Monos enim Græcè, Latinè est unus: achos Græcè, Latinè tristis sonat. Inde dicitur Monachus, id est, unus tristis. Sedeat ergò tristis, & officio suo vacet.

¶ Anselmus etiam citat ex decretis Eugenii, & ex eodem habetur in veusto Decretorum libro.

C. IX. ¶ *Absque Episcoporum consensu Episcopalia jura Monachi non usurpent.*

Item Paschalis II. *Victori Bonnensi Episcopo.*

PErvenit *c* ad nos (unde valdè miramur) quòd quidam Monachi & Abbates in parochia vestra contra sanctorum Patrum decreta Episcopalia jura & officia sibi arroganter vendicant: videlicet pœnitentiam, remissionem peccatorum, reconciliationem, decimas, & Ecclesias: cùm absque proprii Episcopi licentia, vel Apostolicæ sedis auctoritate hoc nullatenùs præsumere debeant: sicut in Chalcedonensi Concilio, de hujusmodi à sanctis Patribus cautum est, & sub anathematis vinculo Monachis omnibus prohibitum. Mandamus *d* itaque dilectioni tuæ, ut eos convenias, & ne talia deinceps præsumant, omnino prohibeas.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Calixtus Papa II.

INterdicimus etiam Abbatibus & Monachis publicas pœnitentias dare, infirmos visitare, & unctiones facere; & Missas publicas cantare. Chrisma & oleum, consecrationes altarium, ordinationes *e* Clericorum ab Episcopis accipiant, in quorum parochiis manent.

C. XI. ¶ *Monachi intra claustra morantes, Clericorum officia exterius non ministrent.*

Item Alexander II.

JUxta *f* Chalcedonensis tenorem optimi Concilii Monachis quamvis religiosis, ad normam sancti Benedicti intra claustrum morari præcipimus, vicos, castella, civitates peragrare prohibemus, & à populorum prædicatione omnino cessare censuimus: nisi fortè quis de suæ animæ salute solicitus, ut eorum habitum assumat, eos intra claustrum consulere voluerit.

C. XII. ¶ *Monachi, qui sunt in civitatibus, Episcopo debent esse subjecti.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, *c.4.*

QUi *g* verè pureque solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore 1. *& infrà.* ¶ Eos verò, qui per civitates singulas, seu possessiones in monasteriis sunt, placet nobis Episcopo esse subjectos, & quieti operam dare, atque observare jejunia & orationes, in locis, in quibus semel se Deo devoverunt, permanentes, & neque 2 communicare Ecclesiasticas *h*, neque seculares aliquas attrectare actiones, relinquentes propria monasteria: nisi fortè jubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius civitatis Episcopo. Et neminem servorum susceipi in monasterium, ut sit cum eis Monachus, nisi cum domini proprii licentia *a*. Prætereuntem verò hæc, decrevimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. ¶ Convenit verò civitatis Episcopo curam, solicitudinemque necessariam monasteriis exhibere.

1 ¶ Honore.] *Sequitur continenter e.* Quidam Monachorum. *infrà, 18.q.2. quod est ex eadem prisca versione, atque caput hoc.*

2 ¶ Et neque communicare] *Græcè est,* μήτε ὁ ὁμόκλησιασικοῖς, μήτε βιωλικοῖς πραγμάτεσι παρεμπίπτειν ἢ ἐπικοινωνεῖν: *id est*; neque Ecclesiastica, neque secularia negotia turbare, vel iis se immiscere.

His ita respondetur. Auctoritas illa Nicæna Synodi prohibet Monachos de monasteriis exire, & per capellas mortuorum sepulturas celebrare, confluere videlicet more Clericorum ad cujuslibet exequias celebrandas. Caterum si apud monasterium aliquis semetipsum tumulari voluerit, non est prohibendus.

C. XIII. ¶ *Missa celebrari, & mortui sepeliri in monasterio non prohibentur.*

Unde Gregorius *scribit Joanni Episcopo de urbe veteri, lib.1. epist.12.*

AGapitus Abbas monasterii sancti Gregorii *b* insinuavit nobis, plurima se à vestra sanctitate gravamina sustinere: quòd in eodem monasterio Missas prohibeas celebrari: mortuos etiam ibidem interdicas sepeliri. A qua inhumanitate vos hortamur suspendi, & sepeliri ibidem mortuos, Missas celebrari, nullâ ulteriùs habitâ contradictione permittas.

C. XIV. *Non sunt cassanda pia voluntates defunctorum.*

Item *Januario Caralitano Episcopo, lib.3. epist.9.*

ADmonere *c* te volumus, ne piæ vivorum aut defunctorum voluntates, tuâ (quod absit) remissione cassentur.

C. VV. ¶ *Testatoris arbitrium servari oportet.*

Item Gelasius Papa.

COnsideratio Ecclesiasticæ utilitatis hoc postulat, ex justa dispositione 1 testatoris servandum arbitrium.

1 ¶ Dispositione] *In vetustis exemplaribus legitur*, dispensatione.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Triburiensi, *c.15.*

UBicunque *d* facultas rerum, & opportunitas temporum suppetit, &c. [sicut in eodem capite suprà legitur in causa eorum, qui de diœcesi ad diœcesim transierunt.]

¶ In aliquot vetustis codicibus caput hoc conjunctim est superiori. Ecce his auctoritatibus patet, quòd si quis apud monasterium sepulturam sibi eligere voluerit, libere à Monachis potest sepelire. Unde liquidò colligitur, prohibitionem illam Nicænæ Synodi propter improbitatem circumvagantium esse factam.

C. XVII. ¶ *Monachi, qui sine licentia Episcopi vagantur, ad propria loca redire cogantur.*

Unde in Chalcedonensi Concilio, *c.23. legitur:*

QUidam Monachi nihil habentes sibi injunctum à proprio Episcopo, interdùm verò etiam illi, qui ab eo fuerant excommunicati, veniunt ad regiam civitatem Constantinopolitanam, & in ea perturbationes tranquillitati Ecclesiasticæ inferunt, & diversorum domos corrumpunt. Statuit igitur sancta Synodus, hos primùm commoneri 1, ut exeant à regia civitate: deinde verò, si impudenter agentes iisdem negotiis hærere perseveraverint, ipsos etiam invitos, per eundem defensorem ejici, & ad propria reverti loca.

a *Ans.l.5.c.75. & l.6.c.213.* b *vivus.* c *Ans.l.5.c.ult.* d *Infrà eâd qui verè.* e *al. ordines.* f *Ivo part.7. c.151.* g *Concor.Ca. l.5.c.25. Polyc.l.3.tit.1. & l.4.tit.34. Ansel.l.5. c.54. Ivo p.7.c.1. Pann.l.3.c.174.* h *al.Ecclesiasticus.*

a *al.consentia.*] πωρὰ γνώμην. b *al.Gregorii. Polyc.ibid. Ansel. l.5.c.66. Hic aliquot epistolæ verba omittuntur. c.13.q.2. ultima.* d *13.q.2. ubicunque.*

mum eos invitos dejici, ac inde per defensorem compelli, ut ad sua loca redeant.

1 ¶ Commoneri,] *In hac potissimùm postrema parte videntur de industria versio prisca in epitomen redacta. Integer canon sic habet:*

Ἦλθεν εἰς ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μοναζοντες μηδὲν ἐγκαταλείποντες τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, ἐπὶ τὸ ὅτε ἐκ τῆς ἀναστάσεως χωρίζονται παρ' αὐτῶν, καθ' ἁμάξας γινόμενοι τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ πολλῇ ἐν αὐτῇ διαστροφῇ, πανηγύρεις ἐμποιοῦντες, καὶ ὀχλοῦντες τοῖς ἐν κλήροις κοσμικοῖς, ἀναστατοῦσί τε οἴκους πολλούς· ὥρισεν τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοιούτους ἀπαμείνασθαι μὲν τοῦ τόπου τῆς οἰκείας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀγωγιάτης ἐκκλησίας, ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τὰ βασιλείους πόλεως. εἰ δέ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιεν ἀναιρεμυτῆναι, καὶ ἀκόντας αὐτοὺς, ἀφ' ἑαυτῶν οἰκεῖα οἰκοδομεῖσθαι, καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους.

¶ Pervenit ad aures sanctæ Synodi, nonnullos Clericos & Monachos, quibus nihil à proprio Episcopo commissum est, quibusque interdum etiam ab eo communione est interdictum, ad regiam Constantinopolim sæpe conferentes, diu in ea morari, tumultus excitantes, & statum Ecclesiasticum perturbantes, ac domos nonnullorum subvertere. Statuit igitur sancta Synodus, hujusmodi homines primùm quidem per defensorem sanctissimæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ admoneri, ut ex regia civitate exeant: deinde verò, si impudenter agentes iisdem negotiis hærere perseveraverint, ipsos etiam invitos, per eundem defensorem ejici, & ad propria reverti loca.

C. XVII. ¶ *Monachi circumvagantes per defensores sunt compellendi.*

Item Pelagius Papa *Paulino Solitario.* a

PRobinum *b* Phariæ 1, & Milianum, atque Probinianum *c*, vel alios pseudomonachos Joanni defensori præcipimus, ut eos debeat detinere; quatenùs, si quam desiderant suæ contentionis rationem cognoscere, ad nos, ut informentur, debeant exhiberi. Certè, si solâ obstinatione ab Ecclesiastico corpore sunt scissi, in Reatina *d* (sicut petisti) insula ut exulent, prædicto defensori duximus injungendum.

1 ¶ Phariæ,] *Sic est emendatum ex Anselmo & Polycarpo, cùm antèà legeretur,* Samariæ. *Est autem Pharia civitas Dalmatiæ.*

C. XIX. ¶ *Nullus Monachus præter Domini Sacerdotes audeat prædicare.*

Item Leo Papa *ad Theodoritum Episcopum Cypri, epist.61. al.63.*

ADjicimus *e* illud etiam, quod nobis propter improbitatem quorundam Monachorum religionis *f* vestræ verbo mandâstis per Vicarios nostros, & hoc specialiter statuentes, ut præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, sive Monachus, sive Laicus ille sit, qui cujuslibet scientiæ nomine glorietur.

Ecce in hoc capite & vitium est expressum, & generali constitutione evacuatum. Quòd verò pœnitentiam dare prohibentur, inde est, quia nulli Sacerdotum licet alterius parochianum ligare vel solvere. Monachi autem, etsi in dedicatione sui Presbyteratûs (sicut & cæteri Sacerdotes) baptizandi, prædicandi, pœnitentiam dandi, peccata remittendi, beneficiis Ecclesiasticis perfruendi rite potestatem accipiant, ut amplius & perfectius agant ea, quæ Sacerdotalis officii esse Sanctorum Patrum constitutionibus comprobantur: tamen executionem suæ potestatis non habent, nisi à populo fuerint electi, & ab Episcopo cum consensu Abbatis ordinati. Ecclesiastica verò atque seculares actiones attrectare prohibentur, ut non præsumant sibi patrocinia causarum, nisi ab Episcopo commoniti fuerint, nec sæcularibus causis occupentur, ut residentes cognitores dirimendarum litium.

C. XX. ¶ *Monachus defensor fieri non debet.*

Unde Pelagius *scribit Antonino Patricio, & Decio.*

DE *a* præsentium portitore, quòd defensor factus non est, nulla vobis animi molestia sit: quia verè satis amarissimum habeo de isto proposito ad illud *b* officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ à Monachis Deo promissa sunt, valeant adimpleri. Omnimoda enim est illius habitus & istius officii diversitas. Illic enim quies, oratio, labor manuum: at hic causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, & quæcunque vel Ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit. Faciat autem Deus, ut tales sint hi, qui vel à nobis in isto habitu nutriuntur, vel in monasteriis crescunt, ut provectâ ætate, & vitâ probatâ, non ad litigiorum officia, sed ad Sacerdotium valeant promoveri.

Celestius tamen (sicut in tractatu de promotionibus Clericorum inventur, in capitulo illo, Monachus e novitius, &c.) *permittit illos ex dispensatione fieri defensores.*

2 pars. *Quòd verò Sacerdotalium officiorum potestatem habeant, testatur* Ambrosius, *dicens:*

C. XXI. ¶ *Clericorum officia celebrare Monachi Presbyteri non prohibeantur.*

DOctos ac probos Monachos, Presbyterii honore dedicatos, baptizare, prædicare, pœnitentiam dare, debita miseris laxare, & decimarum, primitiarum, oblationum vivorum & mortuorum portione justâ perfrui debere, moderatâ dispensatione commendamus; ut juxta Apostolum *d* de altario, cui serviunt, viventes, per obsequium Dominicæ plebis panem & vinum immaculatâ benedictione transformentur in corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi.

¶ Apud B. Ambrosium nihil tale est inventum: & videtur auctoris alicujus longè recentioris.

C. XXII. ¶ *Beneficiis Ecclesiasticis Monachus Presbyter liberè perfruatur.*

Item Innocentius Papa.

SI Monachus ad Clericatum promoveatur, beneficia ei pleniter, & annonæ, & decimæ donentur, absque ulla minoratione & dilatione, ut quantò meliùs possit, juxta possibilitatem suam, quando necessitas extiterit, ad opera Ecclesiastica, & ipsam restaurandam Ecclesiam adjutorium faciat.

C. XXIII. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius.

MOderamine *e* Apostolicæ auctoritatis decernimus, ut Monachi, si Presbyterii honore dedicati sunt, eum ligandi, solvendique potestate, decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, quæ fiunt pro vivis & pro defunctis, portionem juxta *f* canonem ad suam, proximorumque utilitatem merito perfectioris justitiæ non minùs, quàm cæteri Sacerdotes laudabiliter sibi vendicent.

C. XXIV. ¶ *Clericorum officia Monachi Presbyteri liberè administrent.*

Idem.

EX *g* auctoritate hujus decreti (quod Apostolico moderamine, & pietatis officio à nobis est constitutum) Sacerdotibus Monachis Apostolorum figuram tenentibus, licèat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata solvere.

C. XXV. ¶ *Monachi Presbyterii honore decorati potestatem habent ligandi & solvendi.*

Item ex decreto Bonifacii Papæ.

a *al. Salonitano.*] *al. Solatino.* b *Polyc.l.4.tit.34. Ansel. l.7.c.179.* c *al.Probianum.* d *fortasse Rythymna.* e *Burch. l.2.c.158.* f *al.regionis.*

a *Ivo p.7.c.23.* b *al.aliud.* c *dist.77.c.ult.* d *1.Cor.9.* e *Ans.l.7.in fine.* f *al.justo canone.* g *Ans.ibid.*

SUnt *a* nonnulli nullo dogmate fulti, audaciſſimè quidem, zelo magis amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, aſſerentes Monachos, quia mundo mortui ſunt & Deo vivunt, Sacerdotalis officii potentiâ indignos: neque pœnitentiam, neque Chriſtianitatem largiri, neque abſolvere poſſe per Sacerdotalis officii divinitùs ſibi injunctam poteſtatem: ſed omnino labuntur. *& infrà.* ¶ Neque enim beatus Benedictus, Monachorum præceptor almificus, hujus rei aliquo modo fuit interdictor: ſed eos ſecularium negotiorum edixit expertes fore tantummodò. Quod quidem Apoſtolicis documentis, & omnium ſanctorum Patrum inſtitutis non ſolùm Monachis, ſed etiam Canonicis maximoperè imperatur. [*Nemo* b *enim* 1 *militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus.*] Nos verò tantorum Patrum inſtituti exemplis (quibus periculoſiſſimum eſt refragari) credimus à Sacerdotibus Monachis ligandi, ſolvendique officium Deo operante dignè adminiſtrari, ſi eos dignè contigerit hoc miniſterio ſublimari. *& infrà.* ¶ Decertantes igitur monaſticæ profeſſionis Presbyteros Sacerdotalis potentiæ arcere officio, omnimodò præcipimus, ut ab hujuſcemodi nefandis auſibus reprimantur inpoſterum; quia quantò quiſque eſt celſior, tanto eſt in his potentior.

¶ *Caput hoc cum nonnullis aliis miſſum eſt ex Hiſpaniâ, deſcriptum ex vetuſto codice Monaſterii Populeti, cujus hic eſt titulus:* Ex Concilio Bonifacii Papæ, qui quartus à beato Gregorio: quomodo Monachis liceat cum Sacerdotali officio ubi & ubi miniſtrare.

1 ¶ Nemo enim] *Hæc Scripturæ Sententia abeſt à codice Populeti, & Polycarpo, & Ivone.*

His omnibus auctoritatibus perſpicuè monſtratur, Monachos poſſe pœnitentiam dare, baptizare, & cætera Sacerdotalia officia licitè adminiſtrare. Quòd verò populi electione, Epiſcoporum inſtitutione, & Abbatis conſenſu poteſtatem ſuam exequi valeant, Hieronymi, Gelaſii & Gregorii auctoritate probatur.

C. XXVI. ¶ *Dignè in monaſterio vivens, per populi electionem ad Clericatum poterit promoveri.*

Ait enim Hieronymus *ad Ruſticum Monachum, epiſt. 4.*

SIc vive in monaſterio, ut Clericus eſſe merearis. *& infrà.* ¶ Multo 1 tempore diſce, quæ poſtmodum doceas: & inter bonos ſemper ſectare meliores. Quòd ſi populus vel Epiſcopus te in Clericum elegerit, age ea, quæ Clerici ſunt.

1 ¶ Multo tempore] *Alia eſt verborum ſeries, & clarior apud B. Hieronymum.* Cùm ad perfectam, *inquit*, ætatem veneris, ſi tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clericum elegerit, agito quæ Clerici ſunt, & inter ipſos ſectare meliores. *& infrà.* ¶ Multo tempore diſce, quod doceas.

C. XXVII. ¶ *Ad ordinem Clericatûs promoveri Monachi poſſunt.*

Idem *ad eundem, eâdem epiſtolâ ſuperiùs.*

SI *c* Clericatûs te titillat deſiderium, diſcas, quod poſſis docere, & rationabilem Chriſti hoſtiam offeras: ne miles antè, quàm tyro, ne prius magiſter ſis, quàm diſcipulus. ¶ Non eſt humilitatis meæ, neque menſuræ judicare de Clericis, & de miniſtris Eccleſiarum ſiniſtrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem & gradum ſuum: quem ſi tenueris, quomodo tibi in eo vivendum ſit, edirus ad Nepotianum liber docere te poterit. ¶ Nunc Monachi incunabula, moresque diſcutimus, & ejus Monachi, qui liberalibus ſtudiis eruditus, in adoleſcentia jugum Chriſti collo ſuo impoſuit. Primumque tractandum eſt, utrùm ſolus, an cum aliis in monaſterio vivere debeas. Mihi quidem placet, ut habeas Sanctorum contubernium, nec ipſe te doceas, & abſque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingreſſus es.

C. XXVIII. ¶ *In loco, quo Abbas judicaverit, Monachus eligatur, & ab Epiſcopo Sacerdos ordinetur.*

Item Gelaſius Papa.

I. SI quis Monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito Sacerdotio dignus videatur, & Abbas, ſub cujus imperio Regi Chriſto militat, illum fieri Presbyterum petierit, ab Epiſcopo 1 debet eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari: omnia quæ ad Sacerdotis officium pertinent, vel populi, vel Epiſcopi electione providè ac juſtè acturus.

1 ¶ Epiſcopo] *In duobus vetuſtis codicibus legitur*, ipſo.

C. XXIX. ¶ *Tempore maturitatis Eccleſiaſticis Monachi promoveantur ordinibus.*

Item Syricius Papa *ad Himerium, epiſt. 1. cap. 13.*

MOnachos *a* quoque, quos tamen morum gravitas, & vitæ ac fidei inſtitutio ſancta commendat, Clericorum officiis aggregari & optamus & volumus: ita ut qui intra triceſimum ætatis annum ſunt digni in minoribus, per gradus ſingulos creſcente tempore promoveantur ordinibus, & ſic ad Diaconatûs vel Presbyterii inſignia maturæ ætatis conſecratione perveniant: nec ſtatim ſaltu ad Epiſcopatûs culmen aſcendant, niſi in his eadem, quæ ſingulis dignitatibus ſuperiùs præfiximus, tempora fuerint cuſtodita.

C. XXX. ¶ *Eccleſiaſtica officia nec avidâ elatione Monachi ſuſcipiant, nec blandiente deſidiâ reſpuant.*

Item Auguſtinus *ad Eudoxium, epiſt. 81.*

VOs *b* autem fratres exhortamur in Domino, ut propoſitum veſtrum cuſtodiatis, & uſque ad finem perſeveretis: ac ſi quam operam veſtram mater Eccleſia deſideraverit, nec elatione avidâ ſuſcipiatis, nec blandiente deſidiâ reſpuatis; ſed miti corde obtemperetis Deo, cum manſuetudine portantes eum, qui vos regit, qui *c* dirigit mites in judicio, qui docet manſuetos vias ſuas. Nec veſtrum otium neceſſitatibus Eccleſiæ præponatis: cu parturienti ſi nulli boni miniſtrare vellent, quomodo naſceremini, non inveniretis.

C. XXXI. ¶ *Gelaſius d quendam Ruffinum Monachum jubet Sacerdotem fieri, & in quadam baſilica ordinari.*

Item Pelagius Papa *Bono Epiſcopo Savinati.*

IN *e* parochia tua, baſilica S. Laurentii, quæ in poſſeſſione filii & Conſiliarii noſtri, viri magnifici Theodori fundata eſt, officium Presbyteri deeſſe cognovimus. Et quia præfatus filius noſter nobis retulit, ſe invenisse Ruffinum quendam Monachum, olim ſibi vitâ, religione, & moribus comprobatum, & hunc poſtulat ibi Presbyterum conſecrari (quod ſubitò fieri nos protogatâ *f* obſervantiâ non acquievimus:) ideò dilectio tua his literis acceptis, ſabbatho veniente faciat eum Diaconum: & ſi Deus voluerit & vixerimus, mediana hebdomadâ Presbyterum faciemus; quatenus ſuperveniente Paſchali feſtivitate ſacra miniſteria in memorata baſilica à perſona competenti valeant adimpleri.

a *Anſ. ibid. Polyc. l. 4. tit. 34. Ivo p. 7. c. 22.* b *1. Timot. 2.* c *Ivo p. 7. c. 4.*

a *Polyc. l. 2. tit. 31. Anſ. l. 7. c. 101. Ivo p. 6. c. 53.* b *Pann. l. 3. c. 179.* c *Pſalm. 24.* d *Pelagius.* e *Polyc. l. 2. tit. 32. Anſel. l. 7. c. 66. ex Gelaſio.* f *al. prærogata.*

C. XXXII. ¶ *Qui de Clerico Monachus efficitur, proprio Epiſcopo ordinante poterit eligi & conſecrari.*

Item Gregorius *l. 1. regeſti, epiſt. 40.*

SI quem à Clericatu in monaſticam contigerit venire converſationem, ſi talis vitæ Monachus fuerit, ut Epiſcopus, cui antea militaverat, eum dignum Sacerdotio prævideat, in loco, quo judicaverit, eligi poterit, & ordinari.

¶ *Verba ipſa B. Gregorii hæc ſunt:* Si quos autem à Clericatu in monachicam converſationem venire contigerit, non liceat eis ad eandem, vel aliam Eccleſiam, quarumpridem milites fuerant, ſuâ voluntate denuò remeare, niſi talis vitæ Monachus fuerit, ut Epiſcopus, cui antè militaverat, Sacerdotio dignum prævideris, ut ab eo deheat eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari.

C. XXXIII. ¶ *Sine teſtimonio Abbatis ad Clericatûs officium Monachi non eligantur.*

Item ex Concilio Agathenſi, *c. 27.*

MOnachi *a* vagantes ad officium Clericatûs (niſi eis teſtimonium Abbas ſuus dederit) nec in civitatibus, nec in parochiis ordinentur 1. *& infrà.* ¶ Si enim neceſſe fuerit Clericum de Monachis ordinari, cum conſenſu & voluntate Abbatis præſumat Epiſcopus.

1 ¶ Ordinentur.] *In Concilio ipſo ſequitur c. fin. infr. 20. q. 4.*

C. XXXIV. ¶ *Cum Abbatis voluntate Monachi ordinentur, quos pro utilitate Eccleſiæ Epiſcopus ordinare voluerit.*

Item ex Concilio Ilerdenſi, *c. 3.*

CUm pro utilitate Eccleſiæ aliquos Monachorum Epiſcopus probaverit in Clericatûs officio promovendos, cum Abbatis voluntate debent ordinari. Ea verò, quæ in jure monaſterii de facultatibus offeruntur, in nullo diœceſanâ lege ab Epiſcopis contingantur.

C. XXXV. ¶ *Sine Abbatis imperio Eccleſiaſtica miniſteria Monachi celebrare non præſumant.*

Item ex Concilio Tarraconenſi, *c. 11.*

MOnachi à monaſterio foras egredientes, ne aliquod miniſterium Eccleſiaſticum præſumant agere, prohibemus: niſi forte cum Abbatis imperio. Similiter, ut nullus eorum, id eſt, Monachorum, forenſis negotii ſuſceptor vel executor exiſtat, niſi quod monaſterii expoſcit utilitas, Abbate ſibi nihilominùs imperante.

¶ *Talis eſt rubrica in pleriſque vetuſtis. Nam in vulgatis erat:* Sine Abbatis imperio ad Clericatûs officium Monachi non eligantur.

C. XXXVI. ¶ *Ad Clericatûs militiam non eligantur deſertores monaſteriorum.*

Item Auguſtinus *ad Aurelium, epiſt. 76.*

LEgi *b* epiſtolam benignitatis tuæ de Donato & fratre ejus, & quid reſponderem, diu fluctuavi. Sed tamen etiam atque etiam cogitanti, quid ſit utile ſaluti eorum, quibus in Chriſto nutriendis ſervimus, nihil mihi aliud occurrere potuit, niſi non eſſe iſtam viam dandam ſervis Dei, ut ſe facilius putent eligi ad aliquid melius, ſi facti fuerint deteriores. Et ipſis enim facilis *c* lapſus, & ordini Clericorum ſit indigniſſima injuria, ſi deſertores monaſteriorum ad militiam Clericatus eligantur; cùm *d* ex eis, qui in monaſterio permanent, non tamen niſi probatiores, atque meliores in Clerum aſſumere ſoleamus: niſi fortè (ſicut vulgares dicunt) malus Chorauia, bonus Symphoniacus eſt; ita iidem ipſi vulgares de nobis jocabuntur, dicentes: Malus Monachus, bonus Clericus eſt. Nimis dolendum, ſi ad tam ruinoſam ſuperbiam Monachos ſurrigamus, & tam gravi contumeliâ Clericos dignos putemus, in quorum numero ſumus: cùm aliquando etiam bonus Monachus vix bonum Clericum faciat, ſi adſit ei ſufficiens continentia, & tamen deſit inſtructio neceſſaria, aut perſonæ regularis integritas. Sed de iſtis credo arbitrata ſit beatitudo tua, quòd noſtrâ voluntate (ut ſuis potiùs corregionalibus utiles eſſent) de monaſterio receſſiſſent. Sed ſalium eſt: ſpontè abierunt, ſpontè deſeruerunt, nobis, quantùm potuimus, pro eorum ſalute renitentibus.

3 pars. *His omnibus auctoritatibus monſtratur, quòd Monachi, qui ſunt à populo electi, & ab Epiſcopo cum conſenſu ſui Abbatis ſunt ordinati, legitimè poteſtatem ſuam exequi valent. Illud verò Gregorii:* [Nemo *a* poteſt obſequiis Eccleſiaſticis deſervire, &c.] *de illis intelligendum eſt, qui in numero Cardinalium vel Epiſcoporum ordinati, monaſterii ſui diſpenſationem ſibi reſervare contendunt.*

C. XXXVII. ¶ *Pro Abbatis vel Monachi promotione nullo modo graventur monaſteria.*

Unde idem Gregorius *ſcribit Mariano Epiſcopo Ravennati, lib. 6. epiſt. 40. ſeu c. 204.*

NE pro *b* cujuslibet Monachi aut Abbatis promotione onus fortaſſe aliquod monaſteria ſuſtineant, ſtudendum vobis eſt, ut ſi quiſpiam Abbatum aut Monachorum ex quocunque monaſterio ad Clericatûs officium, vel ordinem ſacrum acceſſerit, non illic aliquam habeat ulteriùs, ut diximus, poteſtatem.

C. XXXVIII. ¶ *Qui Eccleſiis quoquomodo militant, Abbates monaſteriorum eſſe non poſſunt.*

Idem *Maximiano Syracuſano Epiſcopo, lib. 3. epiſt. 11.*

PResbyteros *c*, Diaconos, cæterosque cujuslibet ordinis Clericos, qui Eccleſiis quoquomodo 1 militant, Abbates per monaſteria eſſe *d* non permittas: ſed aut admiſsâ 2 Clericatûs militiâ monaſticis non promoveantur ordinibus, aut ſi in Abbatis loco permanere decreverint, Clericatûs nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum eſt, ſi cùm unum ex his præ ſui magnitudine diligenter quis non poſſit explere, ad utrumque judicetur idoneus.

1 ¶ Quoquomodo] *Hæ voces abſunt ab originali impreſſo & manuſcripto.*

2 ¶ Admiſsâ] *Sic in vetuſtis quæque codicibus Gratiani, & epiſtolarum B. Gregorii, & cæteris earundem editionibus prater antiquam Pariſienſem, in qua, & apud Anſelmum legitur.* Aut omiſsâ Clericatûs militiâ monachicis promoveantur ordinibus.

Hoc vel generaliter, vel ſpecialiter privilegio dictum poteſt intelligi: ſicut & de quodam monaſterio in regeſto Gregorii *legitur hoc modo.*

C. XXXIX. ¶ *De quodam Xenodochio, cujus Abbas ad Epiſcopatum elegi prohibetur.*

HInc eſt etiam, quòd Xenodochium atque *e* monaſterium, quod in eodem Francorum regno conſtitutum eſt, quia per ambitiones & contentiones quorundam non canonicè tractabatur, à perverſitate malorum liberare cupiens præcepit, ut ſine regali proviſione *f*, & Monachorum electione nullus ibi Abbas aliquâ unquam ſubreptione introduceretur. Præcepit etiam, ut ejuſdem monaſterii Abbas nunquam ad Epiſcopatum eligeretur: ne fortè occaſione Epiſcopatûs Abbatia aliquid detrimenti pateretur. Quod privilegium ita eſt illius Eccleſiæ, ut communem legem Regibus vel Abbatibus omnino dare non poſſit. Non enim quod uni ſigillatim conceditur, ſtatim omnibus convenit.

a *Ivo part. 3. cap. 157.* b *Ivo p. 7. cap. 7.* c *al. facilior.* d *Pann. l. 3. c. 180.*

a *Sup. eâd. c. nemo.* b *al. per promotionem.* c *Anſ. l. 7. c. 163. Polyc. l. 3. tit. 25.* d *ſieri] orig.* e *al. ſeu.* f *al. providentia.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Auctor hujus capitis refert constitutionem B. Gregorii de Abbate Xenodochii in civitate Augustudunensi, quæ habetur lib. 11. regesti, epist. 10.*

Superiori auctoritate non prohibentur Abbates Sacerdotes fieri, cùm beatus Benedictus jubeat Abbatem fratribus egredientibus & regredientibus benedictionem dare, quod non nisi Sacerdotum est. Lectionem quoque Evangelii similiter Abbati ad legendum tribuit, quam subsequenti oratione legere similiter Sacerdotalis officii est. Sed tales Sacerdotes vel Diaconos fieri prohibet, qui in Ecclesiastica militia cogantur jugiter permanere. ¶ *Item illud Hieronymi ad Riparium Presbyterum:* [Monachus *a* non docentis, sed plangentis habet officium.] *&* [Alia *b* causa est Monachi, alia Clerici.] *& ad Rusticum:* [Sine *c* consilio Presbyterorum Monachis nihil agere licet.] *non ita generaliter intelligendum est, ut nulli Monachorum liceat docendi officium assumere: ne beatum Gregorium aut Augustinum Anglorii Episcopum, beatum quoque Martinum, innumeros etiam, quos de monachica conversatione ad summum Sacerdotii gradum Scriptura testatur esse promotos, cogamur negare officium docendi habuisse: aut in die consecrationis suæ asseramus eos à priori proposito discessisse: quod (ut Innocentius testatur) nulli facere licet. Volvit ergò Hieronymus distinguere inter personam Monachi & Clerici, ostendens, quid cuique ex proprio officio conveniat.* ¶ *Aliud enim convenit cuique ex eo, quòd Monachus est: aliud ex eo, quòd Clericus est. Ex eo, quòd Monachus est, sua & aliorum peccata deflendi habet officium: ex eo, quòd Clericus, docendi & pascendi populum.* ¶ *Monachos verò usque ad tempus Eusebii, Zozimi & Syricii, Monachos simpliciter & non Clericos fuisse, Ecclesiastica testatur historia. Idem etiam Hieronymus* 1 *refert, Monachos Scythiæ* d *convenisse in unum, ut Sacerdotem sibi inveniront, qui eis Missarum solennia celebraret.*

1 ¶ Hieronymus] *Jo. Andreæ ait esse in epist. de oper. & humil. Monachorum. In tomo autem secundo operum ipsius B. Hieronymi, in epist. 60. quæ est Epiphanii ad Joannem Hierosolymitanum, ab eo Latinè reddita, legitur Epiphanium ordinâsse Presbyterum Monachis poscentibus, qui eis Domini sacramenta conficeret. Erat autem monasterium in diœcesi Joannis.*

C. XL. ¶ *Omnes Clerici vel Monachi tutelæ immunitatem habere debent.*

Item Leo Augustus *lib. 1. Codicis, de Episcopis & Clericis, lege 52.*

GEneraliter sancimus, omnes viros reverendissimos Episcopos, nec non Presbyteros, sive Diaconos & Subdiaconos, & præcipuè Monachos, licèt non sint Clerici, immunitatem ipso jure omnes habere tutelæ, sive testamentariæ, sive dativæ, sive legitimæ: & non solùm tutelæ esse eos expertes, sed etiam curæ: non solùm pupillorum & adultorum, sed & furiosi, & surdi, & muti, & aliarum personarum, quibus tutores vel curatores à veteribus legibus dantur. Eos tamen Clericos & Monachos hujusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas Ecclesias vel monasteria permanent, non divagantes, neque circa divina ministeria desides: cum propter hoc ipsum beneficium eis indulgemus *e.* ut, aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministeriis inhæreant. Et hoc non solùm in vetere Roma, vel in hac regia civitate, sed in omni terra, ubicunque Christianorum nomen colitur, obtinere sancimus. ¶ *Novarum etiam collationum, & sordidorum munerum immunitatem acceperunt. Unde* Constantinus *cuidam scribit Clericis, tit. eodem f, lege primâ.* Juxta sanctionem, quam dudum meruisse perhibemini, fundos & mancipia vestra nullus novis collationibus obligabit: sed vacatione gaudebitis. *Item Imperator Honorius & Theodosius eodem libro, titulo de sacrosanctis Ecclesiis, lege quintâ* g. ¶ Placet, rationabilis Concilii tenore perpenso, districtâ moderatione præscribere, à quibus specialiter necessitatibus singularum urbium Ecclesiæ habeantur immunes. Prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædia usibus cœlestium secretorum dedicata, sordidorum munerum fœce vexentur, nil extraordinarium abhinc, superindictumve flagitetur: nulla translationis *a* sollicitudo signetur *b:* postremò nihil præter canonicam illationem 2, nisi quam adventitiæ necessitatis farcina repentina poposcerit, ejus functionibus adscribatur. Si quis contrà venerit, potè debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos jure promenda est, exilio deportationis perpetuò *c* subdatur.

¶ *In codice Justiniani hæc lex ipsi Justiniano tribuitur, non Leoni.*

1 ¶ Meruisse] *In codice Justiniani legitur,* meruistis & vos, & mancipia, &c. *In Theodosiano,* meruisse perhibemini & vos, & mancipia, &c.

2 ¶ Illationem,] *In vulgatis codicibus sequebatur,* nisi quam si adventitiæ. *In codice Justiniani vulgato legitur,* & quam adventitiæ. *In manuscripto, & Haloandri non est copula. In codice Theodosiano,* quod adventitiæ. *In pleriisque vetustis Gratiani,* præterquam adventitiæ. *Dictio verò, si, abest ab omnibus, & ideò inducta.*

Hoc idem datur intelligi de verbis B. Sylvestri, qui obedientiam minorum ergà majores assignans, ait: [Abbas *d* Ostiario, Monachus Abbati sit subditus.] *supra in tractatu ordinandorum. Ostendit ergò Hieronymus, quòd simpliciter Monachis nihil liceat agere sine consilio Presbyterorum. Nec officium docendi sibi assumere liceat sine auctoritate Clericorum, nisi fortè sint divinâ gratiâ intus commoniti: sicut beatus Gregorius* e *refert in dialogo de beato Benedicto, qui homines montis Casini ad fidem adduxit, & aram Apollinis, quæ erat ibi erecta, subvertit: & de* f *quodam Equitio, cui Angelus in somnis apparuit, & eum ad prædicandum misit: qui cum de vitio linguæ conqueretur, Angelus plebotomum linguam ejus tetigit, & totum illud vitium curavit. Quòd verò Hieronymus seipsum talibus connumerat, tale est, quale illud Apostoli ad Philippenses* g: [Quicunque imperfecti *h* sumus, hoc sentiamus.] *seipsum imperfectis connumerans. Hinc idem Hieronymus alibi ait:* i [Natus in paupere domo, & tugurio rusticano.] *& infrà.* [Nos suffarcinati auro.] *se famelicum fastidientibus mella, pauperem divitibus connumerans: supra ubi agitur de Clericis, qui propria relinquere nolunt, Cap.* Gloria *k* Episcopi. ¶ *Ecce sufficienter monstratum est, quòd Monachis Presbyteris honore decoratis, à populo electis, ab Episcopo institutis, eadem liceant, quæ & aliis Sacerdotibus. Probatur hoc etiam ex similitudine consecrationis. Non enim in consecratione eorum aliud dicitur, & aliud in consecratione aliorum. Utrisque enim in commune à Domino benedictionem infundi Episcopus obtinxè depescit. Et dum consecrat, canitu Sacerdotibus syllabatim dicit:* [Consecrentur & sanctificentur, Domine, manus istæ, ut quicquid consecraverint, consecratum sit, & quæcunque benedixerint, benedicta sint.] *Ecce communis est benedictio: unde igitur divortium? Sicut ergò in benedictione utrique communem nanciscuntur potestatem; ita in institutione communiter assequuntur potestatis executionem. Caterum absque Episcoporum licentia non solùm Monachis, sed etiam omnibus generaliter Clericis potestatis executio interdicitur.*

C. XLI. ¶ *Sacerdotalia sine permissu Episcoporum non agant Presbyteri.*

Unde Clemens *epist. 3.* a.

CUnctis *l* fidelibus, & summoperè omnibus Presbyteris, & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum est, ut nihil absque Episcopi proprii licentia agant: non utique Missas sine ejus jussu quilpiam Presbyterorum in sua parochia agat: non baptizet, nec quicquam absque ejus permissu faciat.

a *Sup. eâd. Monachus.* b *Sup. eâd. alta causa.* c *Sup. eâd. Ecclesia.* d *al. Scotia.* e *al. indulgeamus.* f *Et in Cod. Theod. l. 16. tit. 11. l. 8. ex Constantio.* g *& in Theod. ibid. l. 49.*

a *al. translatione.*] *al. translationum.* b *al. cognatur.* c *al. perpetua nuncupetur.* d *dist. 93. A Subdiacono.* e *Lib. 2. dial. c. 8.* f *Lib. 1. cap. 4.* g *Philip. 3.* h *Apud Apostolum legitur, perfecti.* i *In epistola ad Nepotianum. In epistola ad Paulinum.* k *12. quæstion. 2. gloria.* l *Burch. lib. 2. cap. 93. Ivo p. 2. c. 123. & part. 6. cap. 30.*

4 pars. *De his verò, qui intra Monasterii claustra consistunt, quibus populus ad regendum non committitur, quæritur, Utrùm dare, vel accipere decimas debeant? In quibus hæc discretio servanda est, ut de agris & vineis, quæ ad proprium stipendium colunter, decimas sibi retineant. Si enim decimæ à populo filiis Levi redebantur pro ministerio, quo Domino deservebant in tabernaculo, offerendo sacrificia & holocausta pro populo; patet, quòd Monachi de propriis prædiis non magis, quàm alii Sacerdotes decimas solvere cogantur. Sed dicitur, quòd prædia Monachorum, sive pretio sint empta, sive pro salute animarum oblata, antequam in jus eorum venirent, baptismalibus Ecclesiis, sive quibuslibet aliis primitias & decimas persolvebant: illa autem Ecclesiæ suo jure privari non possunt.*

C. XLII. ¶ *Qui res suas alicui delegaverit, decimationum proventum priori Ecclesiæ auferre non poterit.*

Unde in Maguntinensi Concilio *statutum inventur.*

II. SI *a* quis Laicus, vel Clericus, vel utriusque sexûs persona, proprietatis suæ loca, vel res alicui dare delegaverit, decimationum proventum priori Ecclesiæ legimè assignatum inde abstrahere nullam habeat potestatem. Quòd si facere tentaverit, talis traditio irrita prorsùs ducatur, & ipse ad emendationem Ecclesiasticâ coerceatur censurâ.

C. XLIII. ¶ *Antiquiores Ecclesiæ nec decimis, nec ullâ possessione priventur.*

Item ex Concilio Cabilonensi. *b*

ECclesiæ *c* antiquitùs constitutæ, nec decimis, nec ullâ possessione priventur, ita ut novis Oratoriis tribuantur.

C. XLIV. ¶ *Antiquiores Ecclesiæ propter novas justitiam suam non perdant.*

Item ex Concilio Vormacienſi.

QUicunque *d* voluerit in sua proprietate Ecclesiam ædificare, & consensum, & voluntatem Episcopi habuerit, in cujus parochia est, licitum sit. Veruntamen omnino providendum est Episcopo, ut aliæ Ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam, aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvatur.

Burchardus etiam & Ivo citant ex Concilio Vormaciensi, c. 6. quo loco in eo, quod extat, habetur aliquid ad hanc rem faciens.

Decimas autem baptismalibus Ecclesiis persolvendas, Leo Papa IV. *affirmat, dicens:*

C. XLV. ¶ *Baptismalibus Ecclesiis decimæ dari debent.*

DE decimis justo ordine non tantùm nobis, sed etiam majoribus nostris visum est plebibus tantùm, ubi sacrosancta baptismata dantur, debere dari.

¶ *Ivo fere eadem citat ex Gelasio: sed Anselmus & Polycarpus ex Leone, ut Gratianus.*

Si ergò nulli licet decimationum proventum à priori Ecclesia, cui assignatus fuerat, abstrahere, si jus antiquioris Ecclesiæ novis tribuendum non est, si decimæ tantummodò baptismalibus Ecclesiis dandæ sunt; patet, quòd Monachi ex propriis prædiis decimas dare cogantur. Sed & illa auctoritas Maguntinensis Concilii f *de venditore vel donatore loquitur, defuncto, quòd ille, qui vendit aut donat, non potest proventum decimationum illi Ecclesiæ detrahere, cui priùs legitimè fuerat assignatus. Monachi autem decimas & primitias non auctoritate vendentis, vel donantis, sed auctoritate ejusdem Concilii, & Paschalis Papæ detinent: à quibus definitum est, ut Monachi de propriis prædiis decimas non solvant.*

a 13. q. 1. c. ult. Burch. l. 3. c. 241. Ivo p. 3. c. ult. b Arelat. 3. c. 20. Capitul. l. 2. c. 36. Magunt. 3. sub Arnulpho, c. 22. & sub Carolo, c. 41. & in Rhemensi Trosleiano. c Deusdedit p. 3. Burch. l. 3. c. 9. Ivo part. 3. c. 12. d Burch. l. 3. c. 7. Ivo p. 3. c. 9. e 31. q. 1. Ecclesiæ. § item Leo. Polyc. l. 3. tit. 1. Deusded. p. 3. Ansel. l. 3. c. 53. Ivo p. 3. c. 151. f *supr. eâd. si quis Laicus.*

C. XLVI. ¶ *Non persolvant de propriis prædiis Abbates & Episcopi decimas.*

Sic enim in Maguntinensi *a* Concilio *statutum est:*

QUæsti *b* sunt præterea quidam fratres, quòd essent aliqui Episcopi & Abbates, qui decimas non finerent dari ad *c* Ecclesiam, ubi illorum coloni Missas audiunt. Proinde decrevit sacer iste conventus, ut Episcopi & Abbates de agris & vineis, quæ ad suum, vel fratrum stipendium habent, decimas ad Ecclesias suas 1 deferri faciant: familiæ *d* verò eorum ibi dent decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt.

¶ *Caput in nullo Concilio Maguntino, quod extet, habetur, sed in Cabilonensi, unde citant Burchardus & Ivo. In libro Vaticanæ Bibliothecæ, in quo sunt duo Concilia Urbani II. Placentinum & Melphiense, hæc etiam leguntur:* Perlatum est ad sanctam Synodum, quòd sint quidam Episcopi & Abbates, qui colonos ad se pertinentes non sinant decimas dare ad Ecclesias, ubi Missas audiunt, & infantes eorum baptizantur. Proinde decrevit sacer iste conventus, ut Episcopi & Abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad suum, vel fratrum usum laborant, decimas sibi pro benedictione, vel hospitum susceptione habeant: familiæ verò ibi dent decimas suas, ubi per totum anni circulum Missas audiunt, & infantes eorum baptizantur.

1 ¶ Suas] *Vox ista abest ab ipso Concilio, & cæteris collectoribus; sunt etiam nonnulla alia varietates, quæ indicatæ sunt in margine.*

C. XLVII. ¶ *De propriis laboribus Monachi & Canonici decimas minimè solvere cogantur.*

Item Paschalis II.

DEcimas *e* à populo Sacerdotibus ac Levitis esse reddendas, divinæ legis sanxit *f* auctoritas. Cæterùm à Monachis, sive Clericis communiter viventibus nulla ratio sinit, ut milites, aut Episcopi, aut personæ quælibet decimas de laboribus, seu nutrimentis suis propriis extorquere debeant. Unde B. Gregorius sic ait: [*Communi g vitâ viventibus jam de faciendi portionibus, vel exhibenda hospitalitate, & adimplenda misericordia nobis quid erit loquendum?*] cùm omne quod supereſt, in causis piis ac religiosis erogandum sit, dicente *h* Domino: [*Quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.*]

5 ps. *Quòd autem dicitur, quòd antiquiores Ecclesiæ propter novas, nec decimis, nec ullâ possessione priventur, non ita intelligendum est, ut nullo modo credatur licere Episcopo aliquam partem possessionum, vel decimationum unius Ecclesiæ alteri pro tempore tribuere. Sicut enim Papa duos Episcopatus in unum potest redigere; ita & unus proprio consentiente Episcopo in duos potest dividi, vel etiam Metropolitano invito qualibet Ecclesia ab ejus jurisdictione Apostolicâ eximi auctoritate.*

C. XLVIII. ¶ *Duos Episcopatus in unum redigere Apostolica potest auctoritas.*

Unde Gregorius Papa *scribit Benenato Episcopo, lib. 2. epist. 31.*

ET *i* temporis qualitas, & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam, atque Misenatem 1 unire debeamus Ecclesias, quoniam nec longo itineris spatio à se sejunctæ sunt, nec (peccatis facientibus) tanta populi

a *In Cabilonensi sub Carolo Magno, c. 19.* b *Ansel. l. 5. c. 57. Burch. l. 3. c. 132. Ivo p. 3. c. 198. Pann. lib. 2. c. 59.* c *al. Ecclesiis. ubi illi coloni.* d *al. familia det.* e *Deusded. part. 3.* f *Num. 11.* g *communiter autem viventibus*] *in orig. Gregorii cum aliis etiam verborum varietatibus.* h *Luc. 11.* i *Ansel. l. 6. c. 108. Polyc. lib. 3. tit. 30.*

multitudo est, ut singulos, sicut olim fuit, habere debeant Sacerdotes. Quia igitur Cumani castri Sacerdos cursum vitæ hujus explevit, utrasque nos Ecclesias præsentis auctoritatis paginâ unisse, tibique commisisse cognoscе, propriumque utrarumque Ecclesiarum scito te esse Pontificem. Et ideò te, quæcunque tibi de earum patrimonio, vel Cleri ordinatione, sive promotione, juxta canonum statuta visa fuerint ordinare atque dispenere, habebis ut proprius reverâ Sacerdos liberam ex nostræ auctoritatis consensu atque permissione licentiam. Ubi verò commodius atque utilius esse perspexeris, ibi habitato: ita sanè, ut alteram Ecclesiam, cui corporaliter præsens non es, solicitâ, providentique curâ disponas, quatenùs divina illic mysteria *a* solenniter auxiliante Domino peragantur.

1 ¶ Misenatem] *Sic emendatum est ex vetusto codice B. Gregorii: quamvis in vulgatis, sicut etiam apud Gratianum, esset,* Musitanam.

C. XLIX. ¶ *Duos Episcopatus in unum redigere Apostolica valet auctoritas.*

Idem *b Joanni Episcopo Veliterno, lib. 2. epist. 35.*

POstquam *c* hostilis impietas diversarum civitatum ita (peccatis facientibus) desolavit Ecclesias, ut reparandi eas spes nulla, populo deficiente, remanserit, majori valdè curâ constringimur, ne defunctis earum Sacerdotibus, reliquiæ plebis nullo pastoris moderamine gubernatæ, per invia fidei hostis callidi rapiantur (quod absit) insidiis. Hujus ergò rei solicitudine sæpè commoti, hoc nostro sedit cordi consilium, ut vicinis eas mandaremus Pontificibus gubernandas. Ideoque fraternitati curam, gubernationemque Triumtabernensium 1 Ecclesiæ providimus committendam: quamtuæ Ecclesiæ aggregari, unirique necesse est; quatenùs utrarumque Ecclesiarum Sacerdos rectè, Christo adjutore, possis existere: quæque tibi de ejus patrimonio, vel Cleri ordinatione, seu promotione vigilanti ac canonicâ visa fuerint curâ disponere: quippe ut Pontifex proprius liberam habeas *d* ex præsenti nostra permissione licentiam.

1 ¶ Triumtabernensium] *In vulgatis legebatur,* Trevetensium. *Emendatum est ex aliquot vetustis, & originali, & Joanne Diacono. Nam, ut ii testatur, hæc epistola scripta est Joanni Episcopo Veliterno. Oppidum autem Triumtabernarum Velitris vicinum est.*

C. L. ¶ *Non habeant Episcopum diœceses, quæ nunquam habuerunt.*

Item ex Concilio Carthaginensi *e* II. *c. 5.*

FElix *f* Episcopus Selemselitanus dixit: Etiamsi hoc placet, sanctitati vestræ insinuo, ut diœceses, quæ nunquam Episcopos habuerunt *g*, non habeant, & illa diœcesis, quæ aliquando habuit, habeat proprium 1. Secundum autem hanc prosecutionem 2 sanctitas vestra æstimet, quid fieri debeat. Ab universis dictum est, Placet.

1 ¶ Proprium.] *In Concilio ipso sequuntur hæc:* Et si accedente tempore, crescente fide Dei, populus multiplicatus desideraverit proprium habere rectorem, ejus videlicet voluntate, in cujus potestate est diœceſis constituta, habeat Episcopum.

2 ¶ Prosecutionem] *Emendatur est hic locus ex originali impresso & manuscripto. Nam aliter legebatur:* Secundum hanc persecutionem sanctitatis vestræ est æstimare.

C. LI. ¶ *Nisi cum voluntate Episcopi diœceses, quæ ab eo retinentur, non recipiant proprios Episcopos.*

Item ex Africano Concilio *h c. 20.*

MUltis *a* Conciliis hoc statutum est à cœtu Sacerdotali, ut plebes, quæ in diœcesibus ab Episcopis retinentur, quæ Episcopos nunquam habuerunt, non nisi cum voluntate ejus Episcopi, à quo tenentur, proprios accipiant rectores. 1

1 ¶ Rectores.] *In Concilio Africano & Carthaginensi sequitur,* id est, Episcopos: *quod additur etiam in glossa.*

C. LII. ¶ *Apostolica auctoritas à jurisdictione Archiepiscopi Episcopos valet eximere.*

Item Gregorius *Joanni Episcopo Larissæo, lib. 2. indict. 11. epist. 7. seu c. 46.*

FRater *b* noster Hadrianus, Thebanæ civitatis Episcopus, ad Romanam urbem veniens, lachrymabiliter est conquestus de quibusdam capitulis, se à fraternitate tua, nec non à Joanne, primæ Justinianæ *c* Episcopo, non legitimè neque canonicè condemnatum. & *f*. ¶ De nequissimo autem, damnandoque ejus judicio aliàs fumus, juvante Domino, tractaturi. Hadrianum verò Episcopum reperimus, & tuo contra Sacerdotales mores odio laborâsse, & nullo jure pecuniariis in causis eum fraternitatis tuæ condemnatum fuisse sententiâ. Quia igitur & ab antefato Joanne primæ Justinianæ Episcopo contra jus, canonesque depositus, honoris sui gradu carere non potuit, in sua eum reformari Ecclesia, atque in propriæ dignitatis ordinem decrevimus revocari. Et cùm oportuisset te ex eo Dominici corporis communione privari, quòd admonitione *d* sanctæ memoriæ decessoris nostri contemptâ (per quam eum, Ecclesiamque ejus de tuæ jurisdictione potestatis exemit) rursus in eis aliquid tibi jurisdictionis servare præsumpseris, tamen nos humaniùs decernentes, communionisque tibi sacramentum interim conservantes, decernimus, ut fraternitas tua ab eo, Ecclesiaque ejus omnem antehabitæ suæ potestatem jurisdictionis abstineat: & secundùm scripta decessoris nostri, si qua causa vel fidei, vel criminis, vel pecuniacia adversùs præfatum Hadrianum Constaerdotem nostrum potuerit evenire, vel per eos, qui nostri sunt, vel fuerint in urbe regia responsales, si mediocris est quæstio, cognoscatur: vel hùc ad Apostolicam sedem, si ardua est, deducatur: quatenùs nostræ audientiæ sententiâ decidatur. Quòd si contra hæc, quæ statuimus, quolibet tempore, seu quâlibet occasione, vel surreptione venire tentaveris, sacrâ scias te communione privatum: nec eam te, excepto ultimo vitæ tuæ tempore, nisi cum concessa Romani Pontificis decernimus jussione percipere 1. *& paulo post.* ¶ Res autem sive sacras, sive alias mobiles, immobilesque ejus Ecclesiæ, quas hactenus diceris retinere (quarum notitiam nobis oblatam præsentibus annectimus literis) sine aliqua ei dilatione fraternitas tua restituat. De quibus, si qua inter vos quæstio vertitur, volumus, ut apud responsalem nostrum in urbe regia ventiletur.

1 ¶ Percipere.] *Hic in epistola interjicitur cap. hâc e* consonâ. *ℸ. 25. q. 1.*

Si autem necdum in diœcesi alicujus Episcopi illa loca assignata fuerint, ex vigore Apostolicæ sedis proprium Episcopum accipiant.

C. LIII. ¶ *Ubi multitudo fidelium excrevit, ibi Episcopi sunt ordinandi.*

Unde Gregorius junior *scribit Bonifacio Episcopo, epist. 1.*

PRæcipimus, ut juxta sacrorum canonum statuta, ubi multitudo excrevit fidelium, ex vigore Apostolicæ sedis debeas ordinare Episcopos: piâ tamen contemplatione, ut non vilescat dignitas Episcopatûs.

Sicut duo Episcopatus suprascripto modo in unum possunt redigi, & unus in duos valet dividi, sic etiam Episcopus de baptismalibus & parochianis Ecclesiis facere potest cum consensu suorum Clericorum. Quod cùm factum fuerit, illa pars populi, quæ novis Ecclesiis supponitur, à jure prioris Ecclesiæ absolvitur. Hoc nisi fieri posset, multitudo Ecclesiarum ad paucitatem redigeretur. Plures autem baptismales Ecclesias in una terminatione facere non potest.

a *al. ministeria.* b *Joannes Diacon. l. 3. c. 13.* c *7. q. 1. temporu qualitas. Ansl. l. 5. c. 24. Polyc. l. 1. tit. 9.* d *al. habebis.* e *Et in Toletano 12. c. 4.* f *Burch. l. 1. c. 33.* g *al. acceperunt.* h *Et in Carthag. 3. c. 42.*

a *Burch. abid.* b *Ansl. l. 6. c. 125. Polyc. l. 1. tit. 7.* c *al. Justinianæ urbis.* d *al. post admonitionem contemptam.* e *al. baptismalis*

C. LIV. ¶ *In una terminatione plures baptismales Ecclesiæ esse non possunt.*

Unde in Toletano Concilio *legitur:*

PLures *a* baptismales Ecclesiæ in una terminatione esse non possunt, sed una tantummodò cum suis *b* capellis. Et si contentio fuerit de terminatione duarum matricum, plebes utrarumque discernant; & si non convenerint, lis Dei judicio discernatur.

¶ *Caput hoc in nullo Toletano est inventum. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Aquisgranensi.*

6 pars. *Jus ergò Ecclesiarum ita interpretandum est, ut nisi Episcopo disponente aliis Ecclesiis fuerit assignatum, in nullo priorum redituum diminutionem patiantur.*

C. LV. ¶ *Communione privetur, qui decimas vel oblationes extra Episcopi conscientiam tenere voluerit.*

Unde Anastasius *c* Papa.

STatuimus *d*, ut si quis oblationes Ecclesiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra baptismalem Ecclesiam dare voluerit, præter conscientiam Episcopi, vel ejus, cui hujuscemodi officia commissa sunt, nec cum eorum voluerit agere consilio, bannum nostrum componat, & communione priverur.

Cum addit, [Extra conscientiam Episcopi,] *intelligendum relinquit, quòd Episcopo consentiente aliis Ecclesiis dari possint.*

C. LVI. ¶ *Juxta dispositionem Episcopi decima distribuantur.*

Item *e.*

IN *f* sacris canonibus præfixum est, ut deinceps juxta Episcopi dispositionem distribuantur. Quidam autem Laici, qui vel in propriis, vel in beneficiis suas habent basilicas, contemptâ Episcopali dispositione, non ad Ecclesias, ubi Baptismum, & prædicationem, & manûs impositionem, & alia Christi sacramenta percipiunt, decimas suas dant; sed vel propriis basilicis, vel aliis 1 Ecclesiis pro suo libitu tribuunt: quod omnimodis divinæ legi & sacris canonibus constat esse contrarium. Unde 2 vestram potestatem, ut eos corrigatis, expetimus.

1 ¶ Aliis Ecclesiis] *In Concilio Ticinensi, unde hoc capitulum videtur acceptum, legitur,* suis Clericis: *Apud Anselmum vero,* suis Ecclesiis.

2 Unde vestram] *Verba hæc referuntur ad Imperatorem Ludovicum II. qui illi Synodo interfuit. Quare in ea sequitur,* sacra docet, &c.

Cum autem reprehenduntur, quia contemptâ Episcopi dispositione hoc faciunt, intelligitur, quòd si Episcopo disponente hoc fecerint, irreprehensibiles inveniantur.

C. LVII. ¶ *Anathema sit, qui prater Episcopi conscientiam decimas & oblationes dispensare voluerit.*

Item Symmachus Episcopus *Ecclesiæ* g *catholica urbis Romæ dixit in Synodo sexta Romana.*

IN *h* canonibus in Gangrensi Ecclesia Apostolicâ auctoritate conditis, de fructuum oblationibus, quæ ministris Ecclesiæ debentur, & de his, quæ in usus pauperum conferuntur, scriptum habetur: [*Si quis* 1 *oblationes* 1 *Ecclesiæ accipere, vel dare voluerit præter Episcopi conscientiam, vel ejus, cui hujuscemodi sunt officia commissa, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit.*] Et iterum in eodem Concilio Gangrensi: [*Si a quis oblata Deo dederit vel acceperit præter Episcopum, vel eum, qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus, & qui dat, & qui accipit, anathema sit.*] Valdè iniquum ergò, & ingens sacrilegium est, quæcunque vel pro remedio peccatorum, vel salute, vel requie animarum suarum unusquisque venerabili Ecclesiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab his, à quibus hæc maximè servari convenit, id est, Christianis, & Deum timentibus hominibus, & super omnia à Principibus, & primis regionum in aliud transferri, vel conferri. *& infrà.*

¶ Generaliter *b* verò, quicunque res Ecclesiæ confiscare, aut competere, aut pervadere periculosâ suâ infestatione præsumpserit, nisi 2 se citissimè per Ecclesiæ, de qua agitur, satisfactionem correxerit, perpetuo anathemate feriatur. Similiter & hi, qui res Ecclesiæ, jussu, vel largitione Principum, vel quorundam potentum, aut quâdam invasione, aut tyrannicâ potestate retinuerint, & filiis, vel hæredibus suis (ut à quibusdam jam factum audivimus) quasi hæreditarias reliquerint, nisi citò res Dei, admoniti à Pontifice, agnitâ veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur. Iniquum enim esse censemus, ut custodes potiùs chartarum, quàm defensores rerum creditarum (ut præceptum est) judicemur. *& infrà.*

¶ Ferro enim abscindenda sunt vulnera, quæ fomenta non sentiunt. ¶ Similiter & illi extorres debent fieri ab Ecclesia, qui Sacerdotali admonitione non corriguntur, dicente *c* Domino: [*Auferte malum ex vobis.*] Universa Synodus surgens acclamavit: Ut ita fiat, rogamus. Dictum est octies. Ista serventur 3, precamur. Dictum est decies. Ut in perpetuum maneant, & vestrâ auctoritate firmentur. Dictum est duodecies. Exaudi Christe, Symmacho Papæ vita sit. Dictum est duo decies.

1 ¶ Oblationes Ecclesiæ] *In Concilio ipso Gangrensi legitur,* si quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam accipere, &c.

2 ¶ Nisi se] *Hæc usque ad versic.* Similiter. *sunt addita ex Symmachi Synodo.*

3 ¶ Ista serventur,] *Item hæc usque ad verf.* Exaudi.

C. LVIII. ¶ *Eadem plectuntur pœnâ, qui Ecclesia res & bona Episcoporum invadunt.*

Item in eadem Synodo.

SImiliter *d* & hoc ad omnium Ecclesiarum notitiam vestrâ cunctorum exhortatione & judicio censemus pervenire, & ab omnibus firmiter teneri, quia Episcoporum res Ecclesiæ non dubitantur esse, si in eorum facultatibus simili fuerit crudelitate grassatum, pervasores rerum memoratarum prædictæ canonum districtionis feriantur vindictâ: ut qui moribus propriis, ac nullâ conscientiæ castigatione corriguntur, saltem Ecclesiasticæ & canonicæ vindictæ perfodiantur aculeis.

C. LIX. ¶ *Res Ecclesiæ Principum auctoritate distribui non possunt.*

Item ex lib. 1. Capitulorum Caroli & Ludovici Imperatorum, *c. 83.*

QUia *e* juxta sanctorum Patrum traditionem novimus res Ecclesiæ vota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, cuique non solùm habita conservare, verùm etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus. Ut *f* autem ab Ecclesiasticis 1 de dividendis 2 rebus Ecclesiæ suspicionem dudum conceptam amoveremus, statuimus, ut neque nostris, neque filiorum, & Deo dispensante, successorum nostrorum temporibus, qui nostram vel progenitorum nostrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, ullam penitùs divisionem aut jacturam patiatur.

1 ¶ Ecclesiasticis] *Sequebatur,* officiis, *qua vox neque*

a *Burch. l. 3. c. 22. Ivo p. 3. c. 27.* b *al. subditu.* c *Cap. l. 6. c. 285. & l. 7. c. 7.* d *Ansl. l. 5. c. 45.* e *In Concil. Ticinensi. c. 11.* f *Ansl. l. 5. c. 46.* g *Et in Aquisgran. sub Pipino c. 26.* h *Deusdedit p. 4. Ansl. l. 5. c. 44.* i *Cap. 7. Gangren. Cap. lib. 7. c. 5.*

a *In Gangren. c. 8. Burch. l. 3. c. 144. & 145. Ivo p. 3. cap. 209. & 210. 12. q. 2. indigne.* b *Ivo part. 3. c. 148.* c *Deut. 13. & 1. Cor. 5.* d *Ivo p. 3. cap. 248.* e *Deusdedit p. 3. Ansel. l. 4. c. 43.* f *al. tamen ut.*

in vetustu, neque in ipsa capitularia est. Refertur enim ad homines, non ad officia.

2 ¶ Dividendis] *In capitulari impressa legitur,* non dividendis. *In capitulis autem manuscriptis, quæ ab Episcopis provinciarum Rhemensis, ac Rhotomagensis Ludovico Regi missa fuerunt, hæc habentur ad hunc locum pertinentia:* Quia verò Carolus Princeps, Pipini Regis Pater, qui primus inter omnes Francorum Reges ac Principes, res Ecclesiarum ab eis separavit atque divisit, pro hoc solo maximè est æternaliter perditus. Nam S. Eucherius Aurelianensis Episcopus, qui in monasterio S. Trudonis requiescit, in oratione positus, ad alterum seculum raptus, & inter cætera, quæ Domino sibi ostendente conspexit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti ab Angelo ejus ductore responsum est: quia Sanctorum judicatione, qui in futuro judicio cum Domino judicabunt, quorumcunque res abstulit & divisit, ante illud judicium animâ & corpore sempiternis pœnis deputatus est, & recepit simul cum peccatis suis pœnas propter peccata omnium, qui res suas & facultates in honore & amore Domini ad Sanctorum loca in luminaribus divini cultûs, & alimoniis servorum Christi, ac pauperum, pro animarum suarum redemptione tradiderant. Qui in se reversus S. Bonifacium, & Fuldradum Abbatem Monasterii S. Dionysii, & summum Capellanum Regis Pipini ad se vocavit, eisque talia dicens in signum dedit, ut ad sepulchrum illius irent, & si corpus ejus ibidem non reperissent, ea, quæ dicebat, vera esse concrederent. Ipsi autem pergentes ad prædictum monasterium, ubi corpus ipsius Caroli humatum fuerat, sepulchrumque ipsius aperientes, visus est subitò exiisse Draco, & totum illud sepulchrum interiùs inventum est denigratum, ac si fuisset exustum. Nos autem illos vidimus, qui usque ad nostram ætatem duraverunt, qui huic rei interfuerunt, & nobis vivâ voce veraciter sunt testati, quæ audierunt atque viderunt. Quod cognoscens filius ejus Pipinus, Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum S. Bonifacio Legatus Apostolicæ sedis, Gregorius nomine. Nam & Synodum ipsam habemus, & quantumcunque de rebus Ecclesiasticis, quas pater suus abstulerat, potuit, Ecclesiis reddere procuravit. Et quoniam res Ecclesiæ, à quibus ablatæ erant, restituere propter concertationem, quam pro Waifaro Aquitanorum Principe habebat, non prævaluit, precarias fieri ab Episcopis exinde petiit, & nonas, ac decimas ad restaurationes terrarum, & de unaquaque casata duodecim denarios ad Ecclesiam, unde res erant beneficiatæ (sicut in libro capitulorum Regum haberur) dati constituit, usque dum ipsæ res ad Ecclesiam revenirent. Unde & Dominus Carolus Imperator adhuc in regio nomine constitutus, edictum fecit, ut nec ipse, nec filii ejus, neque successores, hujusmodi res agere attentarent. Quod manu suâ firmavit, cui plenitudinem habemus, & de quo capitulum excerptum in libro capitulorum ejus, quicunque librum illum habet, & legere voluerit, invenire valebit. Hanc etiam relationem & in scripturis habemus, & quidam nostrûm etiam vivâ voce Dominum Ludovicum Imperatorem patrem vestrum referre audivimus. *Hujus historiæ mentio etiam est in vita B. Eucherii, Episcopi Aurelianensis, & B. Rhigoberti, Archiepiscopi Rhemensis. Qualis verò esset hujusmodi Ecclesiasticorum bonorum divisio, quam Carolus Martellus induxit, Pipinus autem & Carolus Imperator prohibuerunt, eodem libro primo Capitularium, ante capitulum istud 83. sic exponitur:* Tempore Hadriani Papæ, & Catoli Magni Imperatoris, quando Paulinus Episcopus tenuit vices Apostolicæ sedis, in Aquis fuit factum istud capitulum, propter hoc, quia Laici homines solebant dividere Episcopia & Monasteria ad illorum opus, & non remansisset ulli Episcopo, nec Abbati, nec Abbatissæ, nisi tantum, ut velut Canonici & Monachi viverent.

Cum ergò prater conscientiam Episcopi, vel ejus, cui officia hujusmodi commissa sunt, quilibet prohibetur oblatione Ecclesiæ distribuere. Iniquidò apparet, quòd cum Episcopo consensu quibuslibet Ecclesiis possint distribui.

Hanc interpretationi videtur contraire auctoritas illa Toletani Concilii IV. *cap. 32.*

C. LX. ¶ *Nihil de jure suæ diœcesis Episcopi præsumant auferre.*

COnstitutum *a* est à præsenti Concilio, Episcopos diœceses suas ita regere, ut nihil ex earum jure præsumant auferre; sed juxta priorum auctoritatem Conciliorum, tam de oblationibus, quàm de tributis *b* ac frugibus tertiam consequantur. Quòd si ampliùs quippiam ab eis præsumptum extiterit, per Concilium restauretur, appellantibus aut ipsis conditoribus, aut certè propinquis eorum, si jam illi à seculo discesserunt.

C. LXI. ¶ *Possessiones Ecclesiæ derelictas nulli sit alienandi licentia.*

Item Symmachus Papa *ad Cæsarium fratrem, c. 1.*

POssessiones *c*, quas unusquisque Ecclesiæ proprio dedit aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis atque distractionibus, vel sub quocunque argumento non patimur: nisi forte aut Clericis bonorum *d* meritorum, aut monasteriis religionis intuitu, aut certè peregrinis, si necessitas largiri suaserit: sic tamen, ut hæc ipsa non perpetuò, sed temporaliter perfruantur.

Sed illud Toletani Concilii intelligendum est, ut Episcopi præter quartam, vel tertiam, quæ secundum locorum diversitates ei debetur, nihil contingant.

C. LXII. ¶ *A Clericis & piis locis ultra statuta Patrum aliquid Episcopus non exigat.*

Unde in Concilio Leonis Papæ IV. *c. 26. statutum est.*

NUlli *e* Episcoporum liceat à subjecto Sacerdote, vel alio quoliber Clerico, & piis locis dationes ultra statuta Patrum exigere, aut superposita *f* in angariis inferre. Sed cum optimus sit perspector, ita prospiciat *g*, ut universæ sibi oves commissæ à se maximè amantur, atque in necessitatibus adjuvenrur, non illicitis exactionibus *h* opprimantur, quia Dominus pascere & docere nos docuit, & omnibus ministrare, non terrenis lucris vel avaritiis delectari.

C. LXIII. ¶ *De reditibus Ecclesiæ quarta pars Clericis est distribuenda.*

Item Gregorius *Leo Episcopo Catenensium* i *lib. 7. epist. 8.*

AD *k* hoc locorum gradus rationis ordo distinxit, & judicia esse constituit, ut nec præpositi in opprimendos se frustra valeant occupare subjectos; nec subjectis iterùm contra suos præpositos effrenata sit resultandi licentia. *& infrà.* ¶ Volumus igitur, ut quicquid Ecclesiæ tuæ ex reditu, vel quolibet alio titulo fortassis accesserit, quartam exinde portionem sine diminutione aliqua debeas segregare, atque eam secundum Dei timorem Presbyteris, Diaconis, ac Clero (ut tibi visum fuerit) discrete dividere.

C. LXIV. ¶ *Episcopus turpis lucri gratiâ nihil à Monachis vel Clericis sibi exigere debet.*

Item ex septima Synodo, *c. 4.*

PRædicator *l* veritatis Paulus *m* divinus Apostolus, ac si canonem ponens Ephesiorum Presbyteris, imò verò & omni sacratæ multitudini *n*, ita

a *Burch. l. 3. c. 203. Ivo p. 3. c. 215.* b *al. decimis tributi.* c *Polyc. l. 3 tit. 12. Ansel. l. 5. c. 47.* d *al. honorem meritis.* e *Polyc. l. 4. tit. 21. Ansel. l. 6. c. 166.* f *in vulgatis erat, suppositas.* g *al. perspiciat.* h *al. exactis dationibus.* i *al. Catinensi.* k *Ansel. l. 5. c. 67.* l *Ansel. l. 6. c. 165. Polyc. l. 4. tit. 1.* m *Act. c. 20.* n *al. plenitudini.* πληθύμασι,

fiduciæ

fiduciæliter perhibuit: [*Argentum & aurum, aut vestem nullius concupivi. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet susciperе infirmos, beatius existimans a* dare, *quàm* b *accipere.*] Propter quod & nos edocti ab eo definimus, Episcopum nullatenùs turpis lucri gratiâ excogitare i ad excusandas excusationes in peccatis experere aurum, vel argentum, aut aliam speciem ab Episcopis, vel Clericis, vel Monachis, qui sub ipso sunt. Ait *c* enim Apostolus: [*Iniqui regnum Dei non possidebunt: nec debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis.*]. *& infrà.* Præcepit enim & *d* Petrus Apostolorum summus: [*Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non coacte, sed spontanee secundum Deum, non turpis lucri gratiâ, sed voluntariè: neque ut dominantes in Clero, sed forma facti gregis. Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.*]

¶ *Caput hoc antea citabatur ex sexta Synodo. Est autem in septima ex versione Anastasii, ex qua nonnulla hic sunt addita, dempta, emendata.*

1 ¶ Excogitare] *Verba Græca* ἀεὶ ζητοῦμεν μὴ ὅλως αἰσχροκερδῆ ἐπινοεῖν ἐπίσκοπον τοῦ φιλοχρήματον καὶ φιλάργυρον ἐν ἁμαρτίαις ἀπαντᾶν λεγόντων: *Sic clarius verterentur, statuimus, ne ullo modo turpis lucri gratiâ in mentem veniat Episcopo excusanti excusationes in peccatis poscere aurum, &c.*

Illud autem, quod in fine capituli Symmachi ponitur: [Hæc ipsa non perpetuò, sed temporaliter perfruantur,] *ad personales tantum possessiones, Clericorum videlicet & pauperum, non ad monasteriales referendum est.*

7 pars. *Quam verò sit grave, apud Deum decimas, & oblationes, ac primitias Sacerdotibus non solvere, auctoritate Hieronymi & Augustini apparet.*

C. LXV. ¶ *Reus apud Deum habetur, qui decimas Sacerdotibus non solverit.*

Ait namque Hieronymus *in comment. ad c. 3. Malachiæ.*

REvertimini ad me, & revertar ad vos, dicit *e* Dominus exercituum: & dixistis, in quo revertemur? Si affiget homo Deum, quia vos configitis me: & dixistis, in quo configimus te? in decimis & primitiis. In penuria vos maledicti estis: & me configitis gens tota.] Nunc sequamur ordinem prophetiæ. Quia mihi non reddidistis decimas & primitias, idcircò in fame & penuria maledicti estis: & vos me supplantatis, sive fraudatis, atque privatis gens tota. Pro 1 gente, quæ in Hebraico scribitur גוי anuum XXX. transtulerunt, ἔτη, pro ἔθνος; & est sensus: Ecce annus expletus est, & nihil in meos thesauros, sed in vestra horrea comportâstis: & pro decimis & primitiis *f*, quæ parva erant, si à vobis darentur, ubertatem possessionum vestrarum, & omnem frugum abundantiam perdidistis. Ut autem sciatis me hoc irascente perfectum, quia fraudâstis me parte meâ, hortor vos, atque commoneo, ut inferatis decimas in horrea *g*. hoc est, in thesauros templi, & habeant Sacerdotes atque Levitæ, qui mihi ministrant cibos, & probate me, si non tantas pluvias effudero, ut cataractæ cœli apertæ esse credantur: [*Et effundam vobis benedictionem usque ad abundantiam.*] Verbum effusionis, nomen largitatis ostendit. Sed fieri potest, ut agros irrigantibus pluviis sit quidem fertilitas, verum aut locusta, aut bruchus, aut ærugo, aut eruca destruant, & labores hominum pereant. Propterea jungit, & dicit: [*Et increpavo pro vobis devorantem,*] locustam videlicet, & reliqua quæ diximus, [*& non corrumpet fructum terræ vestræ.*] *& infrà.* ¶ Si quando fames, & penuria, & rerum omnium egestas opprimunt mundum, sciamus, hoc ex Dei ira descendere, qui in pauperibus, si non accipiant eleemosynam, fraudari se loquitur, & suas 2 possessiones possimus decimas & primitias interpretari. ¶ Si quis doctus & eruditus legem Dei potest cæteros erudire, non debet suæ assignare prudentiæ, ingenioque quod possidet: sed gratias agat primùm Deo, qui cuncta largitur; deinde Sacerdotibus ejus, ac magistris, à quibus doctus est. Si enim non egerit gratias, sed sibi scientiam vendicaverit, in penuria maledicetur. Quòd si intelligens largitorem Deum, & agens his gratias, per quos à Deo eruditus est, humiliaverit se, & in horreum Dei intulerit cibos, hoc est, Scripturæ sanctæ alimenta in Ecclesia populis ministraverit, statim aperientur super eum cataractæ cœli, & effundetur pluvia spiritalis: & mandabit Deus nubibus suis, ut pluant super eum imbrem: & abundantiâ rerum omnium perfruetur.

1 ¶ Pro gente,] *Hæc usque ad vers.* Ecce annus, *addita sunt ex B. Hieronymo ad sententia integritatem.*

2 ¶ Et suas] *In originali sic legitur,* fraudari se loquitur & suâ portione privari. Possimus decimas & primitias etiam sic interpretari. *Sed ob glossam non est mutatum. Alia verò quædam emendata sunt,*

C. LXVI. ¶ *Quòd decimæ Sacerdotibus sunt tradendæ.*

Item Augustinus *serm. 219. de tempore.*

DEcimæ *a* tributa sunt egentium animarum. Quòd si decimas dederis, non solùm abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis & animæ consequêris. Non igitur Dominus Deus præmium postulat, sed honorem. Deus enim noster, qui dignatus est totum dare, decimam à nobis dignatus est recipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam: sed si tardius dare peccatum est, quantò pejus est non dedisse? De militia, de negotio, de artificio redde decimas. Cùm enim decimas dando & terrena & cœlestia possis præmia promereri, quare pro avaritia duplici benedictione fraudaris? Hæc est enim Dei justissima consuetudo, ut si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam revoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti. Benefacere semper Deus paratus est, sed hominum malitiâ prohibetur. Decimæ enim ex debito requiruntur; & qui eas dare noluerit, res alienas invasit. Et quanti pauperes in locis, ubi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante tribunal æterni judicis apparebit, quia rem à Deo pauperibus delegatam suis usibus reservavit. Qui ergò sibi aut præmium comparare, aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri, reddat decimam: etiam de novem partibus studeat eleemosynam dare pauperibus.

¶ *Caput hoc confectum est ex locis B. Augustini in serm. 219. (qui est primus Dominicæ XII. post festum Trinitatis) & serie verborum, & verbis ipsis sæpè mutatis: eodemq; modo apud Anselmum habetur.*

C. LXVII. ¶ *Seipsum condemnat, qui evangelizantibus necessaria subtrahit.*

Item Hieronymus *in comm. ad c. 3. epistolæ ad Titum, in fine.*

APostolicis viris, & Evangelizatoribus Christi in necessariis usibus nolle tribuere, sterilitatis seipsum est condemnare.

C. LXVIII. ¶ *Laborum est Clericis decimas Monachis concedere.*

Quòd autem decimæ Episcoporum consensu Monachis licitè tribuantur, B. Hieronymus *Damaso Papa scribit, dicens:*

QUoniam quicquid habent Clerici, pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes, susceptioni peregrinorum & hospitum invigilare debent; maximè curandum est illis, ut de decimis &

a *Existimantes*] *orig. In Scriptura autem citatur tanquam sententia Domini.* b *Psal. 140.* c *1. Corinth. 5. 2. Corinth. 12.* d *1. Pet. 5.* e *Malach. 3.* f *al. primitivis.* g *al. horrea mea.*

a *Ansel. l. 5. c. 34. Polyc. l. 3 tit. 31.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

oblationibus, cœnobiis & xenodochiis, qualem voluerint & potuerint sustentationem impendant. Liberum est enim Monachis, & spiritualibus viris Deum timentibus & colentibus, decimas & oblationes, eunctaque remedia concedere, & de jure suo in dominium illorum, & usum transferre, nec tam in pauperibus paupertatem, quàm religionem attendere. Quòd autem Beatitudo tua quæsivit, utrùm usus decimarum & oblationum seculatibus provenire possit, novit vestra Sanctitas omnino non licere, protestantibus hoc divinis auctoritatibus paternorum canonum. Quamobrem, si aliquando fuerint ab his malè detenta, quæ divini juris esse noscuntur, & in usum transierint Monachorum & servorum Dei, Episcopo tamen loci illius præbente consensum, constabunt eis omnia perpetuâ firmitate & stabilitate subnixa. ¶ Clericos *a* autem illos convenit Ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla suffragantur. Qui autem bonis parentum, & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium judicium sibi manducant & bibunt.

¶ *Suprà etiam 1.q.2.* Clericos. *pars hujus capitii citatur ex B. Hieronymo, in cujus, qua extant, scriptis nihil hujusmodi inventum est.*

De prædiis autem, quæ à colonis eorum coluntur, sic definitum est in Maguntino Concilio: [Questi sunt præterea, &c.] *supra eâd.*

QUÆSTIO II.

1 ps DE capellis verò, quæ ab eis possidentur, quòd per eorum institutionem a Sacerdotibus sint gubernandæ, Joannes Papa *probat, scribens Isaac Syracusano Episcopo.*

C. I. ¶ *Presbyteri in monasteriorum Ecclesiis per Abbates instituantur.*

VIsis literis Charitatis vestræ, quibus satis perpenditur, quanto studio huic sanctæ sedi reverentiam exhibetis, non modicè gavisi sumus. Nunc itaque super ea, quæ consuluistis, ut charissimo fratri benignè discretum consilium damus. Delegavit enim nobis pia mansuetudo vestra, utrùm Ecclesiæ pro quiete Monachorum à sanctis Conciliis, catholicisque Episcopis eis traditæ per Sacerdotes ab eis ordinatos & investitos debeant institui. Addidit quoque Fraternitas tua, litem & seditionem inter Clericos, Monachosque ex hac causa non modicam esse ortam: quod instigatione versuti hostis esse factum nemo ambigat. Habet *b* enim mille nocendi modos, nec ignoramus astutias ejus. Conatur namque à principio ruinæ suæ unitatem Ecclesiæ rescindere, charitatem vulnerare, sanctorum operum dulcedinem invidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus evertere & perturbare. Dolet enim satis, & erubescit charitatem, quam in cœlo nequivit habere, homines constantes ex lutea materia tenere in terra. Unde oportet (quantum fragilitati nostræ conceditur) ut omnes aditus nocendi ejus versutiæ diligentissimè muniamus, ne mors ingrediatur per portas nostras. Consilio itaque multorum fratrum diligenter exquisito decrevimus, ut amodò Ecclesiæ Monachis traditæ per suos Sacerdotes instituantur. Divinæ enim leges habent & seculares, ut cujus est possessio, ejus fiat institutio: & si in dando, quod majus est, facilis fuit charitas, sit facilior in concedendo, quod minus est, sancta largitas. Majus enim fuit possessionem dare, quàm sit investituram concedere. Quomodo possessoris jura cognoscentur, & suarum *c* rerum sibi tributa reddentur, ubi quod suum est, per alterum datur, & cum voluerit, aufertur? Humani moris est illum vereri, cujus judicio & voluntate nunc erigitur, nunc deprimitur. Unde fit, ut in partem Episcopi ad serviendum Sacerdos proclivior fiat; & sic Episcopus, quod sanctè & religiosè dederat, quàdam simulatâ auctoritate ad se trahat *a*. Sic itaque privatur mercede, quam consecuturus fuerat, tum quia fictâ charitate aufert, quod dederat, tum quia pravorum Sacerdotum discordias, & scissuras amantium, lites & dissensiones inter Episcopos seminantium, verbis nimis factus credulus, quod priùs fucatè moliebatur lucrari, post detectâ fraude conatur quàdam usurpatione ex toto auferre. Quorum avertentes *b* calliditates, & hostis versuti suasiones, deinceps omnibus licentiam Monachis damus suarum Ecclesiarum investitores fieri; ita tamen, ut judicio Synodi, si contra Sacerdotium agere præsumpserint, multentur, & felici mucrone Episcopi Sacerdotum piacula rescecentur.

¶ *Caput hoc est cum aliis, quæ ex antiquo codice monasterii Populeti sunt habita: ex cujus codicis exemplo & vetustu Gratiani sunt emendata.*

2 ps. *Hâc auctoritate Monachis concedetur investitura suarum Ecclesiarum. Sed videtur contraire* Urbanus Papa II. *dicens:*

¶ *Post hæc verba in exemplaribus, in quibus non sunt Paleæ, sequitur* c. sanè. *In quatuor autem his interpositis Paleis nihil de Monachis agitur, & hæc prior est in Concilio Maguntino prima, c.38. & sententia repetitur in 2.c.10. & in 3.c.17.*]

C. II. PALEA.

ADmonemus *c*, atque præcipimus, ut decimas omnino dari Deo non negligatur, quas ipse Deus dari constituit: quia timendum est, ut quisquis Deo debitum suum subtrahit *d*, ne fortè Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua.

C. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Nicolaus Papa II. *epist. unicâ, cap. 5.*

PRæcipimus *e*, ut decimæ & primitiæ, seu oblationes vivorum & mortuorum Ecclesiis Dei fideliter reddantur à Laicis, & ut in dispositione Episcoporum sint: quas qui retinuerint, à sanctæ Ecclesiæ communione separentur.

C. IV. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item Leo Papa.

NUllus decimas ad alium pertinentes accipiat.

C. V. PALEA.

Item Ambrosius *sermone primo de Quadragesima.*

NAm qui Deo non vult reddere decimas, quas retinuit, & homini non studet reddere, quod injustè ab eo abstulit, non timet adhuc Deum, & ignorat, quid sit vera pœnitentia, veraque confessio. Iste talis homo non potest veram *g* facere eleemosynam.

¶ *Habetur in sermone primo de Quadragesima, cujus initium, Ecce nunc, qui cum alio B. Ambrosii nomen non præferentibus servatur in Bibliotheca Vaticana, ac Monasterii Mediolanensis ejusdem B. Ambrosii.*

C. VI. ¶ *Abbates absque Episcopi consilio in parochialibus Ecclesiis Presbyteros non ordinent.*

Item Urbanus II.

SAnè quia Monachorum quidam Episcopis jus suum auferre contendunt, statuimus, ne in parochialibus Ecclesiis, quas tenent, absque Episcoporum consilio Presbyteros collocent, sed Episcopi parochiæ curam cum Abbatum consensu Sacerdoti committant: ut ejusmodi Sacerdotes de populi quidem cura Episcopis rationem reddant, Abbati verò pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant, & sic sua cuique jura serventur. *Idem.* ¶ In

a *1.q.2.Clericos. In regula Monachorum, c.de paupertate, habentur quadam similia.* b *2.Cor.2.* c *al. suorum sibi.*

a *al.retrahat.* b *al.advertentes.* c *Burch.l.3.cap.131. Ivo part.3.c.197. Pann.l.2.c.57.* d *al.abstrahit.* e *dist.32.præter hoc, 9.decimæ.* f *al.quacunque oblationes.* g *al.bonam.*

parochialibus Ecclesiis Presbyteri per Episcopos instituantur *a*, qui eis respondeant de animarum cura, & his, quæ ad Episcopum pertinent.

C. VII ¶ *Quorumcunque Monachorum Ecclesia Episcoporum subdantur regimini.*

Item ex Concilio apud Faventiam habito.

STatuendum nobis est, quatenùs Ecclesiæ quorumcunque Monachorum in singulis parochiis sitæ, Episcoporum, ut decet, divinitùs subdantur regimini, eisque debita obsequia exhibeant.

Ecce Urbanus Papa prohibet investituras parochialium Ecclesiarum per Monachos fieri, quas Joannes Papa eis concessit. Sed illud Joannis Papa intelligendum est de illis Capellis, quæ cum omni jure sua ab Episcopis Monachis conceduntur. Istud autem Urbani intelligitur de illis, quas Abbates in propriis prædiis ædificant in villis, vel in castellis suis.

QUÆSTIO V.

¶ *Videtur contra ordinis rationem, ut inter secundam & tertiam quæstionem quinta sit posita. Et in omnibus antiquis exemplaribus, exceptis duobus pervetustis, in secunda quæstione sunt omnes hi canones, quibus constat quinta quæstio: deinceps sequitur tertia & quarta cum suis capitulis, ut in vulgatis codicibus: tum verba Gratiani, qua in vulgatis habentur initio sextæ quæstionis, &* c. constitutudo, *faciunt quintam quæstionem: reliqua verò sextam. Verum hanc, qua nunc tractatur, esse quintam quæstionem, ex propositione initio causæ facta perspicuum est. Et potuit Gratianus ideò ordinem nunc mutare, quia argumentum quintæ quæstionis valdè conjunctum est iis, quæ in fine secundæ allata erant. Quam ob causam, ac præterea ob auctoritatem illorum duorum codicum, & receptum usum citandi hos canones sub quinta quæstione, visum est nihil esse mutandum.*

TAlei, etsi jus territorii habeant, tamen potestatem gubernandi populum, & spiritualia ministrandi non habent. *Quod etiam de Episcopo intelligendum est.*

C. I. ¶ *Episcopus, qui in alterius diœcesi Ecclesiam ædificat, ejus consecrationem sibi vendicare non valet.*

Unde Nicolaus Papa *ait:*

SI quis *b* Episcoporum in alienæ civitatis territorio pro quacunque suorum opportunitate Ecclesiam ædificare disponit, non præsumat dedicationem facere, quæ illius est, in cujus territorio Ecclesia assurgit. Ædificatori verò Episcopo hæc gratia reservetur, ut quos desiderat Clericos in re sua ordinari, ipsos ordinet is, cujus territorium est: vel si ordinati jam sunt, ipsos habere acquiescat: & omnis Ecclesiæ ipsius gubernatio ad eum, in cujus civitatis territorio Ecclesia surrexit, pertinebit.

¶ *Anselmus citat ex Arausico, in cujus 10.cap. ferè idem legitur.*

C. II. ¶ *Basilicæ noviter conditæ ad Episcopum pertinent, cujus Conventus esse consueverit.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.34.*

POssessio *c* territorii Conventum non adimit: ideoque basilicæ, quæ novæ conditæ fuerint, ad eum proculdubiò pertinebunt Episcopum, cujus Conventus esse consueverit.

¶ *Canon 34. Concilii quarti Toletani sic habet:* Sicut diœcesim alienam tricennalis possessio tollit: ita territorii conventum non adimit, &c. *ut infrà eâd.q.3.* sicut diœcesim.

C. III. ¶ *Ædificatori Episcopo in diœcesi alterius Ecclesiam consecrare non licet.*

Item Gregorius *lib.11. epist.19. ad Joannem Subdiaconum.*

a *al. constituantur.* b *Anst. l.5.c.9.* c *supr.eâd.q.3. sicut diœcesim. Burch. l.3.c.147. Ivo p.3.c.212.*

LAtor *a* præsentium Joannes, frater & Coepiscopus noster 1, indicavit nobis, quòd quidam Exuperantius Episcopus ausu temerario in diœcesi ipsius Oratorium construxerit, idque sine præcepti auctoritate contra morem præsumpserit dedicare, Missasque illic publicas celebrare non metuit. Quam rem cum summa te celeritate *b* ac districtione convenit emendare, nec ultrùs tale aliquid attentare permittas.

1 ¶ Noster,] *Hos loco in epistola ipsa interjiciuntur multa.*

Quod de jure ordinandi, non possidendi intelligendum est. His auctoritatibus facile perpendi potest, quòd sive Abbates, sive Episcopi in suis castellis, vel villis Ecclesias ædificaverint, non ideò Episcopo, in cujus diœcesi fuerint, Conventus adimitur: & ideò Sacerdotes, juxta illud Urbani & Nicolai, in eis non nisi per Episcopos, cum consensu tamen & electione ædificantium, ordinari possunt.

QUÆSTIO III.

1 ps QUòd autem præscriptione temporis omnia jura tollantur, probatur auctoritate Chalcedonensis Concilii, & Gelasii Papæ, & Toletani Concilii. *Prima hæc est* c.

C. I. ¶ *Rusticanæ parochiæ apud Episcopos, qui eas possident, triginta annis sine violentia permaneant immobiles.*

PEr *d* singulas Ecclesias 1 parochias rusticanas, sive 2 in possessionibus, manere immobiles apud eos, qui eas retinent, Episcopos decernimus: & maximè si sine violentia eas jam per triginta annos tenentes gubernaverunt. Si verò intra triginta annos facta fuerit, aut fiat de his dubitatio *e*, liceat eis, qui se dixerint læsos, propter eas movere apud Synodum provinciæ certamen.

¶ *Caput hoc est ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori, atque ex ea cum duabus Vaticanis ejusdem collectionis codicibus collata, est emendatum.*

1 ¶ Ecclesias] *Apud Balsamonem in codicibus manuscriptis legitur,* κατὰ ἐκκλησίαν ἐπαρχίαν, in unaquaque provincia. *Sed in Græco canone vulgato* κατὰ ἐκκλησίαν ὁικλησίαν.

2 ¶ Sive in possessionibus,] *Græce est,* ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ τὰς ἐγχωρίας: *id est;* parochias, quæ in ruribus, aut quæ in vicis & pagis sunt.

C. II. ¶ *Triginta annis ab Episcopo possessa, immobiles permaneant diœceses.*

Item Gelasius *epist.2. ad Siculos, c.1.*

PRæsulum *f* nostrorum auctoritas emanavit, ut facultates Ecclesiæ Episcopi ad regendum habeant potestatem: ita tamen, ut viduarum, pupillorum, atque pauperum, necnon & Clericorum stipendia distribuere debeant. Hoc eis etiam statuimus dari, quod hactenus decretum est: reliquum sibi Episcopi vendicent, ut, sicut antea diximus, peregrinorum atque captivorum largitores esse possint. *Idem ibid. c.2.* ¶ Illud *g* etiam annecti placuit, ut si, quod absit, facultates Ecclesiæ, nec non diœceses ab aliquibus possidentur Episcopis, jure sibi vendicent, quod tricennalis lex concluserit: quia & filiorum nostrorum Principum ita emanavit auctoritas.

C. III. ¶ *Territorii possessio Conventum non adimit.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.34.*

SIcut *h* diœcesim alienam tricennalis possessio tollit, ita territorii 1 Conventum non adimit 2.

a *Anst. l.5.cap.27. Polyc.l.1.tit.13.* b *celebritate orig.* c *In Chalc. c.17. & in sexta Syn.c.25.* d *Polyc.l.3.tit.12. Anst. l.5.c.26. Burch.l.3.c.141. Ivo p.3.c.106. Pann.l.2.c.64.* e *al. al.altercatio.* f *Polyc.l.3.tit.12. Ivo p.3.c.147.* g *13.q.2. c.1. Ivo p.3.c.144. Burch.l.3.c.149. Pann.l.2.c.65.* h *supr. eâd.q.5. possessio. Polyc.l.3.tit.12. Anselm.l.5.c.27. Burch.l.3. c.147. Ivo p.3.c.212.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ¶ Territorii] *In vulgatis sequebatur,* possessio : *quæ abest à vetustis, à Burchardo, & Pannormia, & codicibus Conciliorum impressis & manuscriptis.*

2 ¶ Non admit.] *Sic in editionibus Conciliorum Colonienſibus, & Codice Regio, & vetuſtis Gratiani exemplaribus, & in Pannormia. Verùm in duabus editionibus Conciliorum Pariſienſibus, & apud Ivonem habetur,* non amittit, *& in duobus codicibus Vaticanis, & apud Burchardum,* non admittit.

C. IV. ¶ *Tricennalis poſſeſſio intra unam provinciam ſervari debet.*

Item ex eodem, *c.33.*

QUicunque *a* Epiſcopus alterius Epiſcopi diœceſim per triginta annos ſine aliqua interpellatione poſſederit, quamvis 1 ſecundum jus legis ejus non videatur eſſe diœceſis, admittenda tamen non eſt contra eum actio repoſcendi. Sed hoc intra unam provinciam 2, extra verò nullo modo, ne dum diœceſis defenditur, provinciarum termini confundantur.

1 ¶ Quamvis] *In Concilio impreſſo cum manuſcriptis collato legitur :* Quia ſecundum jus legis ejus videtur eſſe diœceſis, admittenda non eſt, &c. *Ivo autem in tertia parte etiam clariùs poſt verſic.* poſſederit, *ſic habet,* eam teneat : quia ſecundum jus legis ejus videtur eſſe diœceſis & admittenda non eſt, &c. *Burchardus autem,* quamvis ſecundum jus legis ejus videtur eſſe diœceſis. *In Pannormia verò quemadmodum apud Gratianum.*

2 ¶ Provinciam,] *Auctor gloſſæ interpretatur,* id eſt, diœceſim : *& in variis Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* parochiam, *quâ voce ſæpè diœceſis ſignificatur, ut Canone Apoſtolorum 14.* Epiſcopo non liceat alienam parochiam propriâ relictâ pervadere : *& in Concilio Antiocheno, c.21. vocem παροικίας alii verterunt parochiam, alii diœceſim, omninoq; in Toletanis hæ voces confunduntur, ut Toletano 3. c.20. & Toletano 4. c.32. & 35. & Bracharenſi 2. c.2. Et in hujus capitis initio vox,* diœceſis, *partem quandam, id eſt, parochiam ſignificat. Verùm in codice Concilorum Lucenſi Regio, & in vetuſtis exemplaribus Gratiani, & Pannormia, & apud Ivonem, p.5. in margine eſt,* provinciam.

2 pars. *Ecce his auctoritatibus probatur, quòd poſſeſſionis & gubernationis juſta præſcriptione tolluntur.*

Sed idem Gelaſius *contrà taxatur ſcribens Maximo & Euſebio Epiſcopo.*

C. V. ¶ *Status parochiarum nec præſumptione, nec temporis præſcriptione mutari poteſt.*

LIcèt *b* in regulis contineatur antiquis, parochias unicuique Eccleſiæ priſtinâ diſpoſitione deputatas nullâ poſſe ratione convelli, ne per conſuetudinem peſſimam, exempli mali temeritate creſcente, univerſalis confuſio naſceretur ; tamen etiam decretis noſtris ante non multum temporis deſtinatis, omnia juſſimus, quæ taliter fuerant invaſa, reſtitui. Sed quia temeritas pervadentium legem ſibi poſſe putat generari, ſi ſceleri ſuo pertinaciam retentionis adjungat, ea, quæ inter fratrem & Coëpiſcopum noſtrum Conſtantinum, Anuſcanæ 1 Eccleſiæ Sacerdotem, & inter nuntios *c* directos ab Anconitano Pontifice decrevimus, per vos impleri cupimus, tunc formam in cæteris cognitionibus, quæ ſit ſequenda, perſcripſimus. Nullâ *d* igitur præſumptione ſtatum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate duravit, patimur immutari : quia nec negligentia Pontificis, nec temporalis objectio (quæ per incuriam forte generatur) neq; ignaviâ faciente conſenſus adhibitus, nec ſubrepente *e* ſupplicatione præceptio divellere poteſt ſemel diœceſim conſtitutam : ex qua ſemper ad regenerationem, atque conſignationem plebs devota convenit. Territorium 2 etiam non facere diœceſim, olim noſcitur ordinatum.

a *Polyc. l.3.tit.12. Anſ. l.5.c.28. Burch. l.1.c.67. Ivo p.3. c.131. & p.5.c.175. Pann.l.2.67.* b *Ivo p.3.c.67.* c *al. & direllas.* d *Anſ.l.5.c.15.* e *al.ſubripiente.*

1 ¶ Anuſcanæ] *In vetuſtis codicibus variè legitur, id eſt,* Canuſcanæ, Camuſcanæ, Tamuſcanæ.

2 ¶ Territorium] *Hæc referuntur etiam ab Anſelmo, licèt non ab Ivone.*

Hoc multiplicitèr diſtinguitur. Sunt quædam diœceſes, quæ certis limitibus diſtinctæ ſunt : hæ nullo modo præſcribi poſſunt. Aliæ verò, quæ non ſunt certis limitibus diſtinctæ, & de quibus certa definitio non olim præceſſit, præſcriptione tolluntur.

C. VI. ¶ *Limitu poſſeſſio præſcribi non poteſt.*

Unde Innocentius Papa.

INter *a* memoratos fratres noſtros, Fulgentium, Aſtigitanum & Honorium Cordubenſem Epiſcopos, diſcuſſio agitata eſt propter parochiam baſilicæ cujuſdam, quam horum alter Cellanenſem 1, alter Rhegienſem aſſeruit. Et quia inter utraſque partes hactenus limitis actio ventilata *b* eſt, cujus quamvis ſit vetuſta retentio, nullum tamen juris præjudicium affert *c* ; ideò ne in dubium ultra inter eos noſtra revocaretur ſententia, prolatis canonibus ſynodalia decreta perlecta ſunt. Quorum auctoritas prænonet, ita oportere inhiberi cupiditatem, ut ne quis terminos alienos uſurpet : ob hoc placuit inter alternas partes inſpectores *d* viros mittendos, ita 2 ut diœceſis poſſidentis (ſi tamen baſilicam veris ſignis limes præfixus monſtraverit) Eccleſiæ, cujus eſt jus *e* retentionis, ſit æternum dominium. Quòd ſi limes legitimus eandem baſilicam non concludit *f*, & tam longi temporis probatur objecta præſcriptio, appellatio præſentis *g* Epiſcopi non valebit, quia illi triennalis objectio ſilentium imponit. Hoc enim & ſecularium Principum edicta præcipiunt, & Præſulum Romanorum decrevit auctoritas. Sin verò intra metas triennalis temporis extra alienos terminos baſilicæ injuſta retentio reperitur, repetentis Epiſcopi juri ſine mora reſtituetur.

¶ *Caput hoc extat in Concilio Hiſpalenſi 2. c.2. & ex eo Burchardus citat.*

1 ¶ Cellanenſem,] *In Concilio impreſſo ac manuſcripto legitur Celticenſem : & Plinius l.3. c.1. inter oppida conventus Hiſpalenſis numerat Celticam.*

2 ¶ Ita ut diœceſis] *In Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur,* ita ut, ſi in diœceſi poſſidentis ſitam baſilicam veteribus ſignis limes prævifus, (al. perviſus) monſtraverit, Eccleſia, &c. *Itemq; in codice Lucenſi Regio, niſi quòd loco dictionis,* prævifus, *habetur,* præfixus.

C. VII. ¶ *Spatia, quæ definita fuerint, tempore præſcribi non poſſunt.*

Item Gelaſius Papa, *Juſto Epiſcopo.*

DIlectio *h* tua ſtudeat, quæſitâ omnium fideliter rerum veritate, ut ſi de ſpatiis, de quibus memoratur orta contentio, definitio dudum certa proceſſerit, intemerata ſervetur : alioqui ſi nihil unquam conſtiterit terminatum, tunc de præſcriptione temporum, ſi qua quæ hactenus poſſediſſe probatur *i*, juſjurandum ſinatur offerre.

3 ¶s. *Poteſt etiam aliter diſtingui. Quæ quiſque ſuâ auctoritate uſurpat, quia nullo titulo poſſidere incipit, præſcribere non poteſt, & in hoc caſu int ligenda eſt illa auctoritas Gelaſii :* [Temporalis objectio, quæ per incuriam forte generatur, non poteſt divellere diœceſim ſemel conſtitutam.] *Intelligendum eſt, ſi nullo titulo, ſed ſolâ uſurpatione eam poſſidere cæpit. Si verò judicii auctoritate, & privilegiorum longâ conſuetudine poſſidere cæperit, tunc temporalis objectio actori ſilentium imponit.*

a *In Concil. Hiſpalenſi 2. c.2. Polyc. l.6. tit.10. Burch. l.1. c.69. Ivo part.3.c.99.* b *al.vendicata.* c *al.aſſerret, ideſq;* d *al. inſpectionis.* e *al.juſta retentio.* f *al.concluſit.* g *al. repetentis.* h *Ivo p.3.c.135. & p.6.c.105. Pann. l.2.c.69.* i *al. perhibetur.*

C. VIII. ¶ *Debent privilegia XXX. annis poſſeſſa immobiliter obſervari.*

Unde Gelaſius Papa *a* ait :

PLacuit *b* huic ſanctæ, magnæque Synodo, ut res & privilegia, quæ Dei Eccleſiis ex longa conſuetudine pertinent, & ſive à diyæ recordationis Imperatoribus, ſive ab aliis Dei cultoribus in ſcriptis donata, & ab eis per annos XXX. poſſeſſa ſunt, nequaquam à poteſtate Præſulum eorum *c* quæcunque perſona ſecularis per poteſtatem ſubtrahat, aut per argumenta quælibet auferat : ſed ſint omnia in poteſtate ac juſſu *d* Præſulis Eccleſiæ, quæcunque intra XXX. annorum ſpatium ab Eccleſiis poſſeſſa fuiſſe noſcuntur. Quiſquis ergò ſecularium 1 contra præſentem definitionem egerit, tanquam ſacrilegus judicetur, & donec ſe correxerit, & Eccleſiæ propria privilegia ſeu res reſtituerit, anathema ſit.

¶ *Quod hic tribuitur Gelaſio, habetur in Synodo octava, habitâ ab Hadriano II. c.18. & ex ea citatur apud Anſelmum & Polycarpum. Sed manuſcripti codices Gratiani concordant cum vulgatis.*

1 ¶ Secularium] *In vulgatis legebatur :* Quiſquis ergò Clericorum vel ſecularium. *Sed abſunt illæ duæ voces,* Clericorum vel, *ab aliquot vetuſtis, & ab ipſo Concilio manuſcripto. In Concilio impreſſo legitur :* Qui contrà fecerit, ut ſacrilegus judicetur, & donec talia privilegia, &c.

C. IX. ¶ *Repeti non poſſunt, quæ XXX. annis quietè poſſidentur.*

Idem *Epiſcopis Dardaniæ inter cætera inquit :*

POſt *e* quingentos annos conſtituta Chriſti quoſdam audio velle ſubvertere, cùm XXX. annorum lex hominum non poſſit abrumpi.

¶ *Caput hoc non legitur in epiſtola Gelaſii, quæ extat ad Epiſcopos per Dardaniam. Nicolaus I. in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, cujus initium eſt :* Quamvis ſingularum, *nuper, ut dictum eſt, impreſſa in appendice Bibliothecæ, citat ex epiſtola Gelaſii ad Orientales. Deuſdedit Cardinalis & Anſelmus abſolutè Gelaſium citant.*

4 pars. *Item ſi de rebus Eccleſiæ controverſia mota eſt, & definitio ſubſecuta, etſi injuſta ſit, tamen quia non ſuâ, ſed definientis auctoritate poſſidere cæpit, tricennalis præſcriptio petitori ſilentium imponit : ita tamen, ut ſuppurtatio præſcriptionis non à tempore definitionis, ſed à deceſſu definientis exordium ſumat.*

C. X. ¶ *Vita irritè diſponentis non poterit pertinere ad tricennium temporis.*

Unde in Toletano Concilio IX. *c.8. ſtatutum eſt :*

SI Sacerdotes *f*, vel miniſtri, dum gubernacula Eccleſiarum adminiſtrare videntur, contra Patrum ſanctiſſimas ſanctiones de rebus Eccleſiæ definiſſe aliqua dignoſcuntur, non ex die, quo talia ſcribendo decreverunt, ſed ex quo talia moriendo definita reliquerunt, ſupputationis ordo ſubſtabit. Nunquam enim 1 poterit ad tricennium *g* temporis pertinere vita irritè hoc judicantis, quia ſtatus contractuum initia non ſumpſit ab origine æquitatis.

1 ¶ Nunquam enim] *Sic in vetuſtis etiam codicibus Gratiani, & in codice Conciliorum Lucenſi Regio. In duobus Vaticanis eſt quidem dictio,* tricennium, *ſed in cæteris verbis aliqua varietas. In Concilio verò impreſſo legitur :* Nunquam enim ad triennium temporis pertinebit poteſtas irritum (al. irritè) hoc judicantis : *& ab aliquibus editionibus abeſt vox,* poteſtas.

5 pars. *Item ea, quæ beneficiis poſſidentur, ſive quæ metu hoſtilitatis interveniente diutius poſſeſſa fuerint, præſcribi non poſſunt.*

a *In Synod. 8. ſub Hadriano II. c.18.* b *Polyc.lib.3.tit.12. Anſ. l.4.c.20.* c *abeſt ab orig.* d *al. uſu.* e *Anſelm.l.4. c.27. Deuſdedit part.1.* f *Sacerdos, vel miniſter,] orig. & ſic conſequenter.* g *al.triennium] orig.*

C. XI. ¶ *Quæ in beneficiis poſſidentur, præſcribi non poſſunt.*

Unde in Agathenſi *a* Concilio, *c.39. definitum eſt :*

CLerici *b* quilibet quantacunque diuturnitate temporis de Eccleſiæ remuneratione aliqua poſſederint, in jus proprium præſcriptione temporis non revocentur *c*, dummodò pateat Eccleſiæ rem fuiſſe : ne videantur 1 etiam Epiſcopi temporis adminiſtrationis prolixæ aut precarias, cùm ordinati ſint, facere non debuiſſe, aut diu retentas facultates in jus ſuæ proprietatis poſſe tranſcribere.

1 ¶ Ne videantur] *In Concilio impreſſo & apud Ivonem legitur :* ne videantur Epiſcopi adminiſtrationes prolixas aut precatorias, cùm ordinati ſint, facere debuiſſe *d. In Epaunenſi autem locus manifeſtè corruptus eſt.*

C. XII. ¶ *Quæ humanitatis intuitu aliquibus præſtantur, præſcribi non poſſunt.*

Item ex Concilio Aurelianenſi I. *cap.25.*

SI *e* Epiſcopus humanitatis intuitu mancipiola, vineolas, vel terrulas Clericis, aut Monachis, vel quibuslibet 1 præſtiterit excolendas, vel pro tempore tenendas, etiamſi longa tranſiſſe annorum ſpatia comprobentur, nullum Eccleſia præjudicium patiatur : nec ſecularis legis præſcriptio, quæ Eccleſiæ aliquid impediat, opponatur.

1 ¶ Vel quibuslibet] *Hæ voces ſunt etiam apud Anſelmum, ſed abſunt à Concilio impreſſo & manuſcripto.*

C. XIII. ¶ *Temporalis præſcriptio non objicitur, ubi hoſtilitatis metus intervenerit.*

Item ex Concilio Hiſpalenſi II. *cui interfuit Iſidorus, cap.1.*

6 pars PRimâ actione Theodulphi Malacitanæ Eccleſiæ Antiſtitis ad nos oblata precatio eſt, aſſerentis antiquam ejuſdem urbis parochiam militaris quondam *f* hoſtilitatis diſcrimine fuiſſe deciſam, & ex parte aliqua ab Eccleſiis Aſtigitanæ, Eliberitanæ, atque Ægabrenſis urbium eſſe retentam. Pro qua re placuit, ut omnis parochia, quam antiquâ ditione ante militarem hoſtilitatem retinuiſſe Eccleſiam ſuam quiſque comprobaret, ejus privilegio reſtitueretur. Sicut enim per legem mundialem iis, quos barbarica feritas *g* captivâ neceſſitate transvexit, poſtliminio revertentibus redditur antiqua poſſeſſio ; non aliter & Eccleſia receptura eſt parochiam, quam antè tenuit cum rebus ſuis, ſive ab aliis Eccleſiis poſſideatur, ſive in cujuslibet poſſeſſionem tranſfuſa ſit. Non enim erit objicienda præſcriptio temporis, ubi neceſſitas intereſt hoſtilitatis.

C. XIV. ¶ *Temporis non currit præſcriptio, ubi furor hoſtilitatis ſæviebat.*

Item Joannes Papa VIII. *Paulo Epiſcopo fungenti legatione in Germania & Pannonia.*

POrrò *h* ſi de annorum numero fortè quis cauſatur, ſciat, quia inter Chriſtianos & eos, qui unius fidei ſunt, numerus certus affixus eſt. Cæterum, ubi paganorum & incredulorum furor in cauſa eſt, quantalibet præterrant tempora, juri non præjudicant Eccleſiarum ; quæ corporalia neſcientes arma ſolum Dominum & propugnatorem ſuum, quando ei placuerit miſereri, patienter expectant. Verùm ſi annorum prolixitas in talibus impediat, Deus ipſe reprehendendus eſt ; qui poſt quadringentos & triginta annos filios Iſrael *i* de duriſſima ſervitute Pharaonis & fornace ferrea liberavit : ſed ipſe per ſe noſter Redemptor fuit, qui humanum genus poſt tot annorum millia de inferni clauſtris eripuit.

a *Et in Epaunenſi c.18.* b *Ivo p.3.c.166.* c *al.vocentur.* d *al.eon debuiſſe.* e *Anſ.l.5.c.89.* f *al.quodam.* g *al. ſeveri as.* h *Polyc. l.1.tit.11. Deuſdedit par.1. Anſelm. l.2. c.23.* i *Deut.4.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 pars. *Tolluntur etiam præscriptione illa diœceses, quas propriis Episcopis negligentibus alii ab hæresi ad fidei integritatem revocaverunt.*

C. XV. ¶ *Si qui Episcopi diœceses suas lucrari Deo negligunt, post triennium eis constabunt Episcopis, quorum studio fides sunt reconciliatæ.*

Unde in Africano *a* Concilio, *c.88. legitur.*

PLacuit *b* ut quicunque Episcopi negligunt loca ad suam cathedram pertinentia in catholicam unitatem lucrari, conveniantur à diligentibus vicinis Episcopis, ut id agere non morentur. Quod si intra sex menses à die conventionis non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineant : ita sanè 1, ut si ille, ad quem pertinuisse videbantur, probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impunè ibi sint, & suam diligentiam fuisse præventam, ut eo modo ejus cura solicitior *c* vitaretur *d*, cùm hoc judices Episcopi cognoverint, suæ cathedræ loca restituantur *e*.

1 ¶ Ita sanè,] *Græcus Canon in emendatis codicibus hoc loco sic habet :*

Οὕτω μήποτε, ἵνα ἐὰν ὑπὸ τῶν πλείονων τοῦτο γένηται ἀνήκειν οἱ τοιοῦτοι, ἐξ ἐπιτηδεύσεως δόξῃ τινὰ δικαιωμάτων ἐδοξῆ ἀμελεῖν, τοῦτο τῶν αἱρετικῶν ἐπιλεξαμένων, ὡσὲ ἀδρόως αὐτοὺς παραδέξασθαι, ἐὰν συσκότῃ ἢ αὐτὸ ἐπιμέλεια δόξῃ τινὰ παρεληφθῆναι, ἢ τινι ἐκκλησιάσαντο, τοὺς αὐτοὺς μᾶλλον ἐκκλείειν, τοῦτο μεταξὺ ἐπισκόπων κελεύοντων διορθοῦσθαι. *Id est :*

Ita sanè ; ut si ille, ad quem hi pertinere ostenduntur, de industria ad rem commodiùs tractandam negligenter agere visus fuerit, id probantibus hæreticis, ut sine tumultu reciperentur, atque interea suam diligentiam alius occupârit, quâ quidem si usus esset, ipsis hæreticis majus damnum attulisset, cùm hoc judicantes Episcopi cognoverint, &c.

Potest etiam aliter intelligi præscriptio illa longi temporis, quâ Gelasius negat sanctum parochiarum posse mutari. Longum enim tempus, sicut ex legibus habetur, decennium, vel vicennium intelligitur. Hujus ergo longi temporis præscriptio auctoritate Gelasii, & secularium legum Ecclesiis objici non potest.

8 pars. *Præscriptionum alia sunt introductæ odio petentis, & favore possidentis : alia tantum odio petentis. Qui enim bonâ fide, & justo titulo rem præsentis per decennium, absentis verò per vicennium tenuerit, perpetuâ exceptione tutus erit, non solùm adversus alios, sed etiam adversus creditores, quibus res ipsa obligata fuerat, etiam adversus verum dominum. Si verò aliquo casu à possessione ceciderit, etiam adversùs verum dominum utiliter rem vendicare poterit. Si autem nullo titulo, bonâ tamen fide, per triennium rem alicujus possederit, simili gaudebit præsidio. Bona verò fides non ad tractum medii temporis, sed ad initium possessionis refertur. Sufficit enim in initio cuique bonâ fide possidere cœpisse, etiamsi medio tempore scientiam [f] rei alienæ habuerit.* ¶ *Hæ præscriptiones introductæ sunt favore possidentis, & odio petentis : quia lex favet his, qui bonâ fide & justo titulo, vel bonâ fide tantum possident : odit autem, & punit circa rem suam negligentes & desides.* ¶ *Quòd si malâ fide rem alienam quis possidere cœperit, post XXX. annos adversus omnem petentem exceptione tutus erit. Si verò aliquo casu à possessione ceciderit, actionem non habebit : quia hæc præscriptio non favore malæ fidei possessoris, sed odio tantùm rem suam persequi negligentis introducta est. Si autem res ad creditorem suum, vel ad dominum pervenerit, detentionis commodum habebit : si verò ad alium, creditor, vel [1] alius dominus adversus eum experiri poterit : nec filii proderit exceptio medii [2] temporis possessoris : quia non ab eo habuit causam possidendi. Quod si violenter possessio ad eos pervenerit, malæ fidei possessor indistincta possessionis commodum recipiet.* ¶ *Hæc de præscriptionibus decennii, vel vicennii, vel triennii intelligenda sunt, si sine interruptione possessa probentur. Quod si per naturalem detentionem possessio interrupta fuerit, à die recuperatæ possessionis novi triginta anni in omnibus [3] præscriptionibus numerabuntur. Si per litis contestationem, ab ultimo die litigii, quadraginta anni computabuntur. Quod si ab eo, qui in causa præscribendi erat, possessionem aliquis nanciscatur, tempus præcedens cum suæ possessionis tempore continuare poterit.* [Is *a* autem, cujus res præscribitur, si litem contestari non poterit, vel propter adversarii absentiam, vel infantiam, vel furoris laborem, cùm neminem furorem vel curatorem habeat, vel quia in magna potestate constitutus est, intra constituta tempora præfidem adeat, libellum ei porrigat, & hoc in querimoniam deducat, & sic temporis interruptionem faciat. Si autem præfidem adire non poterit, saltem ad Episcopum locorum, vel defensorem civitatis eat, & suam manifestare voluntatem in scriptis deproperet. Quòd si Præses, vel Episcopus, vel defensor abfuerit, liceat ei publicè proponere, ubi domicilium habet possessor, seu cum tabulariorum subscriptione ; vel si civitas tabularios non habeat, cum trium testium subscriptione : & hoc sufficiat ad omnem temporalem interruptionem sive triennii, sive longi temporis, sive triginta, vel quadraginta annorum.] *Hæc de præscriptionibus inter privatos. Caterùm adversus loca religiosa non nisi quadraginta annorum præscriptio currit. Unde in authenticis.* ¶ [Quas *b* actiones tricennalis præscriptio excludit, si loco religioso competant, quadraginta annis excluduntur.] *Et in Novellis* c : [Neque *d* decennii, vel vicennii, &c.] *In canonibus verò Ecclesia adversus Ecclesiam triginta annis, monasterium adversus Ecclesiam non nisi quadraginta annis præscribere permittitur. Quod si privatus primitias & decimas sive cum titulo, sive sine titulo possederit, nullâ temporis præscriptione tutus esse poterit. Quæ* e *enim ab initio de jure sortiri effectum non possunt, tractu temporis non convalescunt. Unde si liber homo longo tempore pro servo detineatur, etiamsi quadraginta annorum curricula excesserunt, solâ temporis longinquitate libertatis jura minimè mutilabuntur. Ad hæc Ecclesia & reipublicæ, primitiæ & decimationes civilium functionum instar obtinent.* ¶ *Porrò publicæ functiones præscribi non possunt.*

1 ¶ Vel alius dominus] *In duobus vetustis exemplaribus non est dictio,* alius : *in uno autem legitur,* vel alius, scilicet dominus.

2 ¶ Medii temporis possessoris :] *A vetustis codicibus partim abest dictio,* temporis ; *partim dictio,* possessoris.

3 ¶ In omnibus præscriptionibus] *Hæ voces in aliquot manuscriptis non sunt.*

4 ¶ Ecclesia reipub.] *Emendatum est ex manuscriptis. Nam antèà legebatur,* Ecclesia, respublica. *Omittit autem interdum, & mutat nonnulla verba Gratianus earum legum, quas refert.*

C. XVI.

Unde in 7. lib. f Codicis, *tit. de triginta, vel quadraginta annorum præscriptione, Imp. Anastasius.*

JUbemus eos, qui rem aliquam per continuum annorum quadraginta curriculum sine quadam legitima interpellatione possederint, de possessione quidem rei, seu dominio nequaquam removeri : functiones autem, seu civilem canonem, vel aliam quampiam publicam collationem impositam eis dependere compelli, nec huic parti cujuscunque temporis præscriptionem oppositam admitti.

¶ *In plerisque vetustis exemplaribus caput hoc conjunctum est superiori.*

¶ *Sic etiam prædia, sive sint privati, sive Ecclesiæ, possunt præscribi. Proventus primitiarum, & decimationum præscriptione cælli non possunt ; etiamsi à Romano Pontifice quilibet Laicus super his rescriptum impetraverit.* ¶ *Rescripta* a *enim, quæ contra jus scripturæ impetrata fuerint, nisi talia sint, quæ illis, quibus data fuerint, prosint, & nullis obsint, nullius momenti esse censentur.* ¶ *Item. Decimæ* b *Deo mandante Sacerdotibus & Levitis separatæ sunt, ut de sorte Domini viverent, qui in ejus sorte connumerantur. Non ergo cujuslibet privilegio Laicis concedi possunt : ne divinis mandatis auctoritas humana præjudicium inferat. Unde Impp. Valentinianus & Theodosius* c : [¶ Universas terras, quæ à colonis, seu emphyteuticariis dominici juris, reipub. vel juris sacrorum templorum in qualibet provincia venditæ, vel ullo alio pacto alienatæ sunt, ab his, qui perperam atque contra leges eas detinent, nullâ longi temporis præscriptione officiente, jubemus restitui ; ita ut nec pretium quidem iniquis comparatoribus reposcere liceat.]

9 pars. *De præscriptionibus verò longi temporis in authentici invenitur collatione octavâ, constitutione sextâ.* [¶ Quas *d* actiones aliàs tricennalis, decennalis, vicennalis præscriptio excludit, si loco religioso competunt, quadraginta annis clauduntur, usucapione, & quadriennii præscriptione suum locum habentibus 1.]

1 ¶ Habentibus.] *In plerisque vetustis exemplaribus sequitur :* sed solâ præscriptione XXX, annorum, &c. *In uno autem hæc sequuntur :* Hujus ergo longi temporis præscriptio, auctoritate Gelasii & secularium legum, Ecclesiis objici non potest : sed sola præscriptio XXX. annorum, &c. *Cod. autem de sacrosanct. Eccles. l. fin. locus auth. ita habet :* Quas actiones aliàs decennalis, aliàs vicennalis, aliàs tricennalis præscriptio excludit, hæ, si loco religioso competant, quadraginta annis excluduntur, usucapione triennii, vel quadriennii præscriptione in suo robore durantibus, solâ Romanâ Ecclesiâ gaudente centum annorum spatio, vel privilegio.

10 pars. *Sed sola præscriptio XXX. annorum, & deinceps : à qua tamen præscriptione privilegia Romanæ Ecclesiæ sunt exclusa, quæ non nisi centum annorum spatio præscribi possunt.*

C. XVII. ¶ *Privilegia Romanæ Ecclesiæ non nisi centum annorum præscriptione tolluntur.*

Unde Joannes VIII. *scribit Ludovico Regi.*

NEmo *e* de annorum numero resultandi sumat fomentum : quia sanctæ Romanæ (cui Deo auctore servimus) Ecclesiæ privilegia, quæ in firma Petri stabilitatis petra susceperit, nullis temporibus angustantur, nullis regnorum portionibus præjudicantur. Sed venerandæ Romanæ leges divinitus per ora piorum Principum promulgatæ, rerum ejus præscriptionem non nisi per centum annos admittunt.

QUÆSTIO IV.

OStensum est, *quando Ecclesia adversùs Ecclesiam præscribere possit ? Nunc videndum est, si monasterium adversùs Ecclesiam præscribere valeat ? Quod* Urbanus Papa II. *pronùntiat, dicens :*

a *Et in Milevit. cap. 24. & in Carthag. Græco, ξχβ.* b *Burchard. l. 1. c. 68. Ivo p. 8. c. 176.* c *al. solertior.* d *al. vetatur.* e *al. restituant.* f *al. conscientiam.*

a *l. ult. Cod. de Episcopali audient. l. ut perfectius. Cod. de annali except.* b *Cod. de sacrosanctis Ecclesiis. Authen. quas actiones.* c *Novellâ 131. §. pro temporalibus & eadem apud Julianum, cap. 6.* d *infrà eâd. q. 4. c. fin.* e *Digest. de reg. jur. l. quidam initio.* f *tit. 39. leg. 6.*

C. I. ¶ *Tricennio temporis aliquid præscribere Abbates vel Monachi non valent.*

POssessiones Ecclesiarum & Episcoporum tricennales *a*, Abbates vel Monachos habere omnimodis prohibemus.

Sed si eis tollitur tricennalis possessio, à B. Gregorio conceditur eis quadragenalis præscriptio.

C. II. ¶ *Quadraginta annorum præscriptio religiosis domibus conceditur.*

Ait *enim Petro Subdiacono, lib. 1. epist. 9.*

VOlumus *b* accedentem te ad Pannormitanam civitatem, quæstionem ipsam tali ratione discutere (dominio rei apud possessorem, sicut hactenus possessum *c* est, videlicet permanente) ut si monasterium prætatum sancti Theodori fines *d*, de quibus causatio mota est, inconcussos *e* quadraginta annis possedisse repereris, nullam deinceps (etiam si quid sanctæ Romanæ Ecclesiæ competere potuit) patiaris sustinere calumniam : sed quietem eorum inconcussam omnibus modis procurare. Sin verò actores *f* Ecclesiæ non eos possedisse quadraginta annis inconcusso jure monstraverint, sed aliquam intra tempora hæc moram aliquando fuisse quæstionem eorundem finium, electis arbitris tranquillè & legaliter sopiatur.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Novellis Justiniani, *Novell. 131.*

NEque *g* decennii, neque vicennii, vel XXX. annorum præscriptio, sed sola XL. annorum curricula religiosis domibus opponantur ; non solùm in cæteris rebus, sed etiam in legatis & hæreditatibus.

¶ *Hic neque Novellæ, neque Juliani antecessoris, neque Capitularis propria omnino verba referuntur.*

Sicut ergò religiosis domibus ex lege non nisi quadragenaria est objicienda præscriptio ; ita & auctoritate Gregorii adversùs alias Ecclesias præscribere possunt eodem spatio temporis.

QUÆSTIO VI.

1 ps QUod autem ea, quæ Ecclesia debentur, rectores [h] *ejusdem suâ auctoritate judiciis prætermissa repetere non valeant,* B. Gregorius *testatur, lib. 4. reg. ep. 44. seu c. 88. dicens :*

¶ *Capitulum hoc sumptum est ex Concilio à B. Gregorio habito, quod in regesto ipsius bu habetur, semel lib. 4. post epist. 43. iterum post librum 12. ejusdem regesti.*

C. I. ¶ *Judicio, non manibus, res Ecclesiæ defendantur.*

COnsuetudo *i* nova in Ecclesia hac, & valdè reprehensibilis erupit, ut cùm rectores ejus patrimonii urbana vel rustica prædia juri illius competere posse suspicantur, fiscali more titulos imprimant, atque hoc, quod competere pauperibus existimant, non judicio, sed manibus defendant ; & cùm per prædicatores suos veritas dicat : [*Nihil* k *per contentionem* ;] etiam ipsum litigiosæ contentionis malum transcenditur *l* : & res quælibet, cùm æstimatur Ecclesiæ posse competere, per vim tenetur. Proinde præsenti decreto constituo, ut si quis Ecclesiasticorum unquam titulos ponere sive in rustico sive urbano prædio suâ sponte præsumpserit, anathema sit. Et respondérunt omnes, Anathema sit. ¶ Is autem, qui Ecclesiæ præest, si hoc vel ipse fieri præceperit, vel sine sua præceptione factum dignâ punire animadversione neglexerit, anathema sit. Et respondérunt omnes, Anathema sit.

a *13. q. 2. c. 1.* b *Ansel. l. 5. c. 75.* c *al. possessa.* d *Ivo p. 3. c. 146. Pann. l. 2. c. 66.* e *inconcussa] orig.* f *al. auctores sanctæ Ecclesiæ.* g *Apud Julianum eâd. novell. c. 6. & 5. Cap. c. 236.* h *al. actores.] al. auctores.* i *Polyc. l. 4. tit. 8.* k *Philip. 2.* l *al. transcendunt.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 pars. *Quòd autem quisquis suâ auctoritate, quod sibi deberi putat, usurpat, nec per Judicem reposcit, cadat à causa,* ex auctoritate Milevitani *a* Concilii *habetur, in quo ita statutum legitur, c. 21.*

C. II. ¶ *Causa suæ detrimentum patiatur Episcopus, qui Ecclesias suas ab alio detentas propriâ auctoritate quærit adire.*

PLacuit *b*, ut quicunque Episcopi quascunque Ecclesias vel plebes, quas ad suam cathedram existimant *c* pertinere, non ita repetierint, ut causas suas Episcopis judicantibus agant, sed alio retinente irruerint, sive volentibus, sive nolentibus plebibus, causæ suæ detrimentum patiantur. Et quicunque hoc jam fecerint, si nondum est inter Episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt, ille inde discedat, quem constiterit prætermissis judicibus *d* Ecclesiasticis irruisse. Nec *e* sibi quisquam blandiatur, si à Primate, ut retineat, literas impetrârit: sed sive habeat literas, sive non habeat, conveniat eum, qui tenet, & ejus literas accipiat: ut eum appareat pacifice tenuisse Ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille aliquam quæstionem retulerit, per Episcopos judices causa finiatur, sive quos eis Primas *f* dederit, sive quos ipsi vicinos 1 ex consultu Primatis 2 delegerint.

1 ¶ Vicinos] *Anteà legebatur*, vicini. *Emendatum est ex editionibus Concliorum Colohiensibus, uno Codice Vaticano, Sorienſi Regio, Burchardo & Ivone. In exemplari etiam antiquo Concilii Carthaginensis Graci, cap. 121. legitur,* γειτνιῶντες: *ubi in impresso est,* γειτνιῶντας.

2 ¶ Ex consultu Primatis] *Sic etiam legitur in editionibus Conciliorum vetustioribus, codice Sorienſi Regio, & duobus Vaticanis. Sed in recentiore Colonienſi quatuor eorum editione, & apud Burchardum & Ivonem est,* vicinos ex consensu delegerint: *item, in Concilio Africano in omnibus editionibus.*

3 pars. *Econtrà* Gregorius *Joanni defensori, eunti in Hispaniam scribit l. 11. epist. 50. dicens:*

C. III. ¶ *Delictum persona in damnum Ecclesiæ converti non potest.*

SI *g* Episcopum talem culpam admisisse constiterit (quod absit) ut conster eum non irrationabiliter fuisse depositum, eadem ejus depositio confirmetur, & Ecclesiæ res suæ omnes restituantur, quæ ablatæ claruerint: quia delictum personæ in damnum Ecclesiæ non est convertendum. Si enim, ut dicunt, Comitiolus defunctus est, ab hærede ejus, quæ injustè ab illo ablata sunt, sine excusatione reddantur.

C. IV. ¶ *In personam delinquentis, non in facultates ejus ultio producat.*

Idem *Petro Subdiacono, lib. 1. epist. 42.*

COgnovimus *h*, quòd si quis ex familia culpam fecerit Ecclesiæ 1, non in ipsum *i*, sed in ejus substantiam *k* vindicatur. De qua re præcipimus, ut quisquis culpam fecerit, in ipsum *l* quidem, ut dignum est, vindicetur: à communione 2 autem ejus omnino abstineatur.

1 ¶ Ecclesiæ,] *Hæc vox abest à plerisque vetustis Gratiani codicibus, & duobus epistolarum B. Gregorii (quamvis sit in impressis) & Joanne Diacono & Ivone.*

2 ¶ A communione] *Sic etiam legitur in Frobenianâ editione operum B. Gregorii: sed in cæteris editionibus, & apud Diaconum & Ivonem,* à commodo, *quæ vox in epistola sæpè repetitur ad significandas facultates ipsius. Quare hæc statim subduntur:* nisi forte parum aliquid, quod in usum executoris, qui ad eum transmissus fuerit, proficere non possit.

C. V. ¶ *Res eorum, qui ex Clero labuntur, simul cum ipsis monasterio tradantur.*

Idem *in eadem epistola.*

DE *a* lapsis Sacerdotibus, vel Levitis, vel quolibet ex Clero observare te volumus, ut in rebus eorum nullâ contaminatione misceari; sed pauperrima regusciuntur *b*, & in eisdem monasteriis ad pœnitentiam lapsos trade; ut res lapsorum in eodem loco proficiant, in quo agere pœnitentiam traduntur: quatenus ipsi ex rebus illorum subsidium habeant, qui de correptione eorum solicitudinem gerunt. Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur: ita tamen, ut eorum stipendium, qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari. ¶ Si qui verò ex familia Ecclesiastica Sacerdotes, vel Levitæ, vel Monachi, vel Clerici, vel quilibet alii lapsi fuerint, dari eos in pœnitentiam volumus; sed res eorum Ecclesiastico juri non subtrahi. Ad usum tamen suum accipiant, unde ad pœnitendum *c* subsistant: ne, si nudentur, locis, in quibus dati fuerint, onerosi sint.

C. VI. ¶ *Inutilis Sacerdos Ecclesiam suam dignitate non privat.*

Item Leo IV. *d Carolo Regi.*

SI *e* fortassis (quod non credimus) apud vos inutiles judicamur, Ecclesia tamen, cui permittente Domino præsumus, non inutilis, sed caput, principiumque omnium meritò simul ab omnibus vocatur.

C. VII. ¶ *Possessiones monasterii pro peccato Abbatis Episcopo tollere non licet.*

Item in Maguntinensi Concilio.

EPiscopo *f* non licet possessionem monasterii tollere, quamvis Abbas peccaverit; sed subjiciat 1 eum potestati Abbatis alterius monasterii.

1 ¶ Subjiciat] *Apud Burchardum & Ivonem legitur,* mittat eum in aliud monasterium in potestatem alterius Abbatis.

C. VIII. ¶ *Quæ Sacerdotes dederunt, subsequentes Pontifices nullatenùs auferre præsumant.*

Item Gelasius.

ILlud *g* statuendum censuimus, ut quascunque munificentias Clericis, aut sibi servientibus de rebus Ecclesiæ in usum, aut de propriis in proprietatem præcedentes dederint Sacerdotes, subsequentes Pontifices nullatenùs auferre præsumant. Si quid tamen culpæ extiterit, pro qualitate personarum, vel regula præcedentium canonum in persona habeatur, non in facultate districtum.

Si ergò delictum persona in damnum Ecclesiæ converti non potest, quia procurator conditionem Ecclesiæ potest facere meliorem, non deteriorem: si peccato Abbatis possessiones monasterii auferri non licet, quomodo delictum Episcopi vertetur in damnum Ecclesiæ, ut inde detrimentum causa suæ patiatur? Sed detrimentum causa pati non sic est accipiendum, ut Ecclesia suo jure privetur, sed potius, quia Clericis coram suo judice stantibus, Episcopus tacebit, & pro injuria illa multabitur, si propria habuerit.

QUÆSTIO VII.

1 ps QUòd autem Ecclesias de manu Laicorum nec Abbati, nec alicui accipere liceat, omnium canonum testatur auctoritas. Generaliter enim tam Ecclesia, quàm res Eccle-

a *Et in Affic. c. 87.* b *Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 1. c. 70. Ivo p. 5. c. 177.* c *al. æstimant.* d *al. judicii.* e *Burch. l. 1. c. 145. Ivo p. 5. c. 258.* f *al. Primates dederint.* g *2. q. 1. in primo. 9. si autem Episcopum.* h *Joan. Diac. in vita l. 2. num. 62. Ivo p. 16. c. 81.* i *al. ipso.* k *al. substantia.* l *al. ipso.*

a *Ansel. l. 8. c. 1. Ivo p. 6. c. 380. & p. 15. c. 20.* b *al. sciunt pœnitentiam.* d *fortassis, tertius.* e *Ivo p. 5. c. 21.* f *Burch. lib. 3. c. 82. Ivo p. 7. c. 296.* g *Ans. l. 6. c. 172.*

Ecclesiarum in Episcoporum potestate consistunt. Laici autem nec suâ, nec Episcoporum auctoritate decimas, vel Ecclesias possidere possunt. Unde Episcopi sive beneficio, sive pretio Ecclesias, vel decimas Laicis dederint, domum orationis, domum negotiationis, & spheluncam latronum a *faciunt. Unde post eversionem cathedræ à statu fidelium segregati, æterno verbere à Domino flagellabuntur.*

C. I. ¶ *Decimæ à Laicis non possideantur.*

Unde Gregorius VII. *ait in Concilio Lateranensi cap. 7. lib. 6. regesti.*

DEcimas *b*, quas in usum pietatis concessas esse canonica auctoritas demonstrat, à Laicis possideri Apostolicâ auctoritate prohibemus. Sive enim ab Episcopis, vel Regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint, nisi Ecclesiæ reddiderint, sciant se sacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. Oportet *c* autem 1 congruentiùs nos decimas & primitias, quas jure Sacerdotum esse sancimus, ab omni populo accipere: quas fideles Domino præcipiente offerunt, juxta illud yaticinium Malachiæ *d* Prophetæ: [*Inferte omnem decimationem in horreum meum, ut sit cibus in domo meâ.*] Has verò decimas sub manu Episcopi fore censemus: ut ille, qui cæteris præest, omnibus justè distribuat, nec cuiquam personæ honorabiliùs exhibeat, unde alii scrupuloso corde moveantur: sed sint omnia communia: quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, alii verò detrimentum patiantur: sed sicut una est fides catholica, ita necesse est, ut ille, qui provisor est loci, quamvis multæ sint Ecclesiæ, omnibus tamen fideliter distribuat.

¶ *Est Canon septimus Concilii à Gregorio VII. Romæ in Lateranò habiti anno Domini 1078. quod habetur lib. 6. regesti ejusdem Gregorii. Eundem canonem repetivit Innocentius II. in Concilio à se Romæ habito, c. 9. Utrumque Concilium extat in Bibliotheca Vaticana.*

1 ¶ Oportet autem] *Quæ sequuntur usque ad finem, in neutro Concilio, neque in Polycarpo, aut Pannormia, neque apud Anselmum habentur.*

C. II. ¶ *De eodem.* PALEA.

Unde Urbanus II.

COngregato *e* apud Claromontensem urbem multorum Episcoporum Synodali conventu, proposita nobis est à quibusdam eorum quæstio de Ecclesiis, vel de Ecclesiasticis possessionibus, à Clericis vel Monachis usque in præsentiarum, inconsultis Episcopis, acquisitis. Nos autem usi saniori consilio eorundem Episcoporum, condescendentes pro tempore, providentesq; Ecclesiasticæ paci, vel quia aliter absq; inevitabilis scandali periculo hujusmodi quæstio non poterat procedere, Apostolicâ auctoritate decrevimus, ut ea, quæ à Clericis vel Monachis, vel à quibuscunque personis, prout potuerint, usque hodie fuerint acquisita, rata perenniter & inconcussa permaneant: hoc tamen tenore, ne inposterum inconsultis Episcopis talia præsumant.

¶ *Caput hoc in Conciliis Urbani non est inventum. Habetur autem in prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis, tit. de capellis Monachorum, ex eodem Urbano citatum.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius VII.

PErvenit *f* ad nos fama siniſtra, quòd quidam Episcoporum non Sacerdotibus proprie diœcesis, decimas atque Christianorum oblationes conferant, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, sive servitorum, vel (quod gravius est) etiam consanguineis. Unde si quis amodò Episcopus inventus fuerit hujus divini præcepti transgressor, inter maximos Hæreticos & Antichristos non minimus habeatur. Et sicut Nicæna Synodus de Simoniacis censuit, & qui dat Episcopus, & qui recipiunt ab eo Laici, sive pretio, sive beneficio, æterni incendii ignibus deputentur.

¶ *In vulgatis codicibus hùic capiti erat præpositum nomen Palex: sed habetur in omnibus manuscriptis. Refertur autem planè eisdem verbis 1. q. 3.* pervenit. *& de eo ibi notatum est. In Polycarpo positum est longè copiosius, & citatur ex Concilio Africano.*

C. IV. ¶ *Fideliter decimas dat, qui omnium suarum decimas solvit.*

Item Ambrosius *in sermone Quadragesimæ, cujus initium:* [Ecce nunc tempus.]

QUicunque recognoverit *a* in se, quòd fideliter non dederit decimas suas, modò emendet, quod minùs fecit. Quid est fideliter decimas dare? nisi ut nec pejus, nec minùs aliquando Deo offerat, aut de grano suo, aut de vino suo, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horeo, aut de negotio, aut de ipsa venatione suæ.

¶ *In sermonibus sæpè citatis, qui B. Ambrosio suppositi in Bibliotheca Vaticana, & monasterii Mediolanensis servantur, sermone primo de Quadragesimâ, habetur hoc capitulum.*

C. V. ¶ *Excommunicentur, qui Sacerdotibus decimas dare nolunt.*

Item ex Concilio Rothomagensi.

OMnes *b* decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur *c* boves 1, & oves, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt; quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum, nec malum, nec alterò commutabitur. Si quis mutaverit, & quod *d* mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.] Sed quia modò multi inveniuntur, decima dare nolentes, statuimus, ut secundùm Domini nostri præceptum admoneantur semel, & secundò, & tertiò. Qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriantur, usque ad satisfactionem & emendationem congruam.

¶ *Hic etiam auctoritate veterum codicum inductum est nomen Palex.*

1 ¶ Boves,] *Hæc usque ad versic.* sed quia, *in aliquot vetustis codicibus non habentur. Sunt tamen etiam apud cæteros collectores.*

C. VI. ¶ *Veterum exemplo decima solvantur.*

Item ex Concilio Maguntinensi.

DEcimas *e* Deo, & Sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, & Jacob promissis insinuat: deinde lex statuit, & omnes sancti doctores commemorant.

Non autem decimæ sunt redimendæ à populo, si aliter dare eas noluerint.

C. VII. ¶ *Decimæ non sunt à populo redimendæ.*

Unde in eodem Concilio *f legitur:*

DEcimas *g*, quas populus dare non vult, nisi quolibet munere ab eo redimantur, ab Episcopis prohibendum est, ne fiat.

¶ *Burchardus & Ivo citant ex Concilio Mediomatricis. Habetur in Capitularibus lib. 5. cap. 46. & in legibus Longobardicis lib. 3. tit. de decimis.*

a *al. recognovit.* b *Burchard. lib. 3. cap. 130. Ivo part. 3. cap. 196. Pannorm. l. 2. cap. 58. Levit. 27.* c *omnium decimarum bovis & ovis, &c.] orig.* d *al. & quod mutat, & quod mutatum est.* e *Burch. l. 3. c. 133. Ivo p. 3. c. 199. Pann. lib. 2. c. 60.* f *Lib. 5. Capit. c. 46. & in leg. Longobard. lib. 3. tit. de decimis.* g *Burchard. l. 3. c. 134. Ivo part. 3. cap. 700. Panner. l. 2. cap. 62.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. VIII. ¶ *Quia decimæ Deo non redduntur, indictio fisci accessit.*

Item Augustinus *lib. 50. homiliarum, hom. 48.*

MAjores nostri ideò copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant. Modò autem, quia discessit devotio Dei, accessit indictio fisci. Noluimus partiri cum Deo decimas: modò autem totum tollitur. Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.

C. IX. ¶ *Columbas vendit, qui Ecclesiam indisciplinatis committit.*

Item Origenes *homil. 16. ad c. 21. Matthæi.*

ET hoc diximus secundùm simplicem intellectum. Juxta moralem autem talia dicemus: & primùm quidem de templo, de quo per Prophetam *a* dixit Deus: [*Domus mea, domus orationis vocabitur.*] Ergò secundùm corporalem circumcisionem carnis, & secundùm corporales legis festivitates & sacrificia, consequenter & templum Dei æstimabatur, quod ex lapidibus insensatis erat constructum; primùm quidem à Salomone, deinde reparatum ab Esdra, postea verò post Christi adventum à Romanis destructum: & illa æstimabatur domus orationis: quâ destructâ, necesse est, ut Judæi, quasi non jam habentes domum orationis, jam non habeant privilegium speculationis Dei, nec possint secundùm legem Deo servire. ¶ Hoc ergò facto, omnia Christus ejecit in mysterio spiritualium actuum suorum, & tunc visibiliter fecit, quod semper invisibiliter agit, ejiciens vendentes & ementes de templo, & mensas nummulariorum evertens, & cathedras vendentium columbas ad correptionem populi: ut non pro 1 mundanis festivitates in nomine Dei celebrent, nec emptionibus & venditionibus vacent in loco non competenti, in quo non debent emere & vendere, sed orationibus vacare, qui congregantur quasi in domo orationis. ¶ Nunc autem arbitror templum Dei ex lapidibus vivis constructum esse Ecclesiam Christi. Sunt autem multi in ea, non, sicut decet, viventes spiritualiter, sed secundùm carnem militantes: qui & domum orationis de lapidibus vivis constructam faciunt speluncam esse latronum, actibus suis non Ecclesiâ Dei dignis, sed spelunca latronum. Qui enim considerat in multis Ecclesiis talium Christianorum peccata, qui arbitrantur quæstum esse pietatem, & cùm deberent de Evangelio vivere, secundùm quod vivere decet servos Dei, hoc non faciunt, sed divitias, & multas possessiones acquirunt, nonne dicet speluncam latronum factam esse sub illis Ecclesiam? ut rectè dicat Christus ad eos propter dissipationem Ecclesiæ suæ: [*Quæ b utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?*] Item ipse per Oseæ c tali modo: [*Væ mihi, quoniam factus sum sicut qui colligit stipulam in messe; & sicut qui racemum in vindemia, cum non sunt d botri ad manducandum primogenita. Væ anima mea: quia periit timoratus à terra: & qui corrigat in hominibus non est.*] Et cùm intellexeris Jesum dicentem talia, & lugentem peccata nostra, aspice simul & illud, quod in Evangelio scribitur *e*: [*Cùm vidisset Hierusalem, flevit super eam, & dixit, quia si cognovisses & tu.*] Et si rationabiliter flevit super Hierusalem, & rationabilius flebit super Ecclesiam, ædificatam quidem, ut esset domus orationis, factam autem propter turpia lucra, & luxus quorundam (quod utinam non esset) Principum populi, speluncam latronum, & *infrà*. ¶ Et arbitror convenire verbum de venditoribus columbarum, eis, qui tradunt Ecclesias avaris, & tyrannicis, & indisciplinatis, & irreligiosis Episcopis, aut Presbyteris. Propter quod & cathedras tantummodo appellavit Evangelista eversas esse ab Jesu. Et utinam audirent hæc cum dicentis *a* admonitione Scripturæ, qui gloriantur de cathedris Moysi, in *b* quibus sedent, & vendunt omnes Ecclesias columbarum, & tradunt eas talibus præpositis, ad quos rectè dicatur à Domino per Hieremiam Prophetam *c*: [*Principes populi mei me non cognoverunt. Filii enim sunt insipientes, & non intelligentes: sapientes sunt ad malefaciendum, bene autem facere nescierunt.*]

1 ¶ Pro mundanis] *Apud Origenem legitur*, ut non pro mundi festivitatibus in nomine Dei emptionibus & venditionibus vacent. *Et hoc quidem propter glossam mutatum non est: multa verò alia partim ex Originali, partim ex vetustis codicibus sunt emendata & locupletata.*

Cum ergò Ecclesia, & oblationes earum non consistant, nisi in potestate Episcoporum; patet profectò, quòd non sunt ab aliis recipienda, quam de manu eorum.

C. X. ¶ *Omnes basilicæ ad eum pertinent Episcopum, in cujus territorio posita sunt.*

Unde in Aurelianensi Concilio I. *cap. 19. statutum est.*

OMnes *d* basilicæ, quæ per diversa loca constructæ sunt, vel quotidiè construuntur, placuit secundùm priorum canonum regulam, ut in ejus Episcopi potestate consistant, in cujus territorio positæ sunt.

C. XI. ¶ *Archidiaconus, Archipresbyter, Præpositus, vel Decanus, nec officia, nec beneficia Ecclesiastica sine consensu Episcopi tribuat.*

Item Calixtus *e* Papa.

NUllus omnino Archidiaconus, aut Archipresbyter, sive Præpositus, vel Decanus animarum curam, vel Præbendas Ecclesiæ sine judicio vel consensu Episcopi alicui tribuat: imò, sicut sanctis canonibus constitutum est, animarum cura, & pecuniarum Ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi judicio & potestate permaneat. Si quis verò contra hoc facere, aut potestatem, quæ ad Episcopum pertinet, sibi vendicare præsumpserit, ab Ecclesiæ liminibus arceatur.

C. XII. ¶ *De manu Laici Episcopatus vel Abbatia suscipi non debet.*

Item Gregorius VII. *in f generali Synodo præsidens dixit, cap. 1. & 2.*

I. SI quis *g* deinceps Episcopatum vel Abbatiam de manu alicujus laicæ personæ susceperit, nullatenùs inter Episcopos vel Abbates habeatur: nec ulla ei, ut Episcopo seu Abbati, audientia concedatur. Insuper ei & gratiam beati Petri, & introitum *h* Ecclesiæ interdicimus, quousque locum, quem sub crimine 1 tam ambitionis, quàm inobedientiæ (quod est scelus idololatriæ) cœpit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus Ecclesiasticis dignitatibus constituimus. *Item c. 2.* ¶ Si quis Imperatorum Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, vel quilibet secularium Potestatum, aut personarum investituram *i* Episcopatuum, vel alicujus Ecclesiasticæ dignitatis dare præsumpserit, ejusdem sententiæ vinculo se esse sciat obstrictum.

1 ¶ Sub crimine] *Antea legebatur*, sub crimine tam inobedientiæ, quàm ambitionis, ex qua scelus idolatriæ bœpit. *Emendatum est ex Concilio ipso, & Anselmo. Et est locutio valdè familiaris Gregorio VII. ex primo Regum capit. 15.*

a *Esa. 56. Matth. 21.* b *Psal. 29.* c *Michæam] orig. & est Michæ 7.* d *al. sit botrio] orig.* e *Luc. 19.*

a *decenti.* b *Matth. 23.] orig.* c *Hier. 4.* d *Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 8. Ivo p. 3. c. 10.* e *al. ex Concil. Rothomagensi.* f *Lib. 6. regesti ejusdem.* g *Ans. l. 8. c. 73. Deusded. p. 1.* h *1. Reg. 15.* i *investituras] orig.*

C. XIII. ¶ *Excommunicationi subjaceat, nec investituram sumat fructum, qui de manu Laici Ecclesiam susceperit.*

Idem *ibidem, cap. 3.*

QUoniam *a* investituras Ecclesiarum contra statuta sanctorum Patrum à Laicis personis in multis partibus cognovimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Ecclesia (imo ruinam sanctæ religionis) oriri, ex quibus Christiana religio conculcatur, decernimus, ut nullus Clericorum investituram Episcopatûs, vel Abbatiæ, vel Ecclesiæ de manu Imperatoris, vel Regis, vel alicujus laicæ personæ, viri vel fœminæ, suscipiat. Quòd si præsumpserit, recognoscat investituram illam Apostolicâ auctoritate irritam esse, & se usque ad condignam satisfactionem excommunicationi subjacere.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Canone Apostolorum 31.

II. SI *b* quis Episcopus secularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregetur, omnesque, qui illi communicant.

¶ *De hoc canone notatum est sup. dist. 63. c.* omnis electio. *in vers.* segregetur.

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item ex Chronico Anastasii Bibliothecarii.

SAne Thessalonicensi Episcopo communicante ob metum Imperatoris Anastasii Timotheo Constantinopolitano Episcopo, quem *c* Concilium Chalcedonense anathematizaverat, quadraginta Episcopi Illyrici & Græciæ convenientes in unum, per professionem in scriptis factam, ut à proprio Metropolitano, discesserunt ab eo, & Romam mittentes Romano communicare in scriptis professi sunt. *& paulò post* d. ¶ Cùm 1 Dioscorus *(junior)* manûs impositionem accepisset, recesserunt multitudines populorum *e*, dicentes, quia nisi secundùm quod sanctorum continent Apostolorum canones fiat, non recipietur Episcopus. Principes enim inthronizaverant eum.

¶ *Caput hoc acceptum est ex Chronico Anastasii Bibliothecarii, in eo, quæ de Anastasio Imperatore narrat: multaq, ex ipso originali sunt emendata.*

1 ¶ Cùm Dioscorus] *Hæc est altera electio à priore, & ipsa facta non canonicè, & potestate Laicâ: nam prior est Timothei ad sedem Constantinopolitanam: hæc verò posterior Dioscori junioris ad Alexandrinam. Utraque verò à Bibliothecario copiosè exponitur.*

C. XVI. ¶ *Excommunicetur, qui per Laicos Ecclesias obtinet.*

Item Paschalis Papa II.

III. SI *f* quis Clericus, Abbas vel Monachus per Laicos Ecclesias obtinuerit, secundùm sanctorum Apostolorum canones, & Antiocheni 1 Concilii capitulum, excommunicationi subjaceat.

¶ *Capitu hujus & sequentis sensus est in fragmento manuscripto Concilii apud Guardastallum à Paschali habiti anno Domini 1116. quod in Bibliotheca Vaticana servatur. Nauclerus etiam Gen. 36. narrat, Paschalem apud Trecas Concilium habuisse: ubi inter multa sententiam de libera pastorum electione, & de coercenda Laicorum in Ecclesiasticas dignitates præsumptione juxta prædecessorum suorum decreta promulgarit.*

1 ¶ Antiocheni] *In Concilio Antiocheno nihil expressè statuitur contra eos, qui per Laicos obtinent dignitates Ecclesiasticas. Verum cap. 23 præcipitur, ut in Episcopo eligendo servetur jus Ecclesiasticum: nempe, ut non eligatur Episcopus, nisi cum Synodo & judicio Episcoporum: quibus verbis Laici videntur excludi. In Synodo autem Nicæna secunda, cap. 3. repetitur, & confirmatur Canon Apostolorum.*

C. XVII. ¶ *Qui per Laicos Ecclesias obtinet, & qui manus imponit, communione privetur.*

Idem.

CONstitutiones sanctorum canonum sequentes statuimus, ut quicunque Clericorum ab hac hora in antea investituram Ecclesiæ, vel Ecclesiasticæ dignitatis de manu laica acceperit, & ipse, & qui ei manum imposuerit, gradûs sui periculo subjaceat, & communione privetur.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem.

NUllus *a* Laicorum Ecclesias, vel Ecclesiarum bona occupet, vel disponat. Qui verò secus egerit, juxta beati Alexandri 1 capitulum ab Ecclesiæ liminibus arceatur.

1 ¶ Alexandri] *In epistolis Alexandri Papæ primi nihil legitur, quod ad hanc rem pertineat. Verum in epistola Alexandri II. in qua Synodum à se habitam repetit (quæ epistola ex vetusto codice descripta Romam ex Hispania missa est) hæc inter alia habentur:* Decimæ & primitiæ, seu vivorum & mortuorum oblationes Ecclesiis Dei fideliter reddantur à Laicis; & ut in dispositione Episcoporum sint: quas qui retinuerint, à sanctæ Ecclesiæ communione separentur, *quod ferè est idem cum c. præcipimus. sup. eâd. q. 2. ex Nicolao II.*

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Idem.

SIcut Domini vestimentum scissum non est, sed de eo sortiti sunt; ita nec Ecclesia scindi debet, quia in unitate tota consistit. In potestatem ergo proprii Episcopi Ecclesiæ reducantur, & ab ipso (sicut sacris canonibus cautum est) ordinentur. Alioquin & Ecclesiæ ipsæ, & Clerici earundem divinis destituantur officiis.

C. XX. ¶ *Nullus Clericus per Laicos Ecclesiam obtineat.*

Item Alexander Papa II.

PEr Laicos nullo modo quilibet Clericus vel Presbyter obtineat Ecclesiam, nec gratis, nec pretio. Nullus habitum Monachi suscipiat, spem aut promissionem habens, ut Abbas fiat, Nullus Presbyter duas habeat Ecclesias.

¶ *Habetur in eadem epistola Alexandri II. paulò superius in c.* nullus Laicorum, *citata. Nam statim post vers.* separentur, *sequitur,* & ut per Laicos, &c.

C. XXI. ¶ *Singuli Episcopi suos habeant œconomos.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, *c. 26.*

QUoniam *b* in quibusdam Ecclesiis, ut rumore comperimus, præter *c* œconomos Episcopi facultates Ecclesiasticas tractant, placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum, habere œconomum de Clero proprio, qui dispenset res Ecclesiasticas secundùm sententiam proprii Episcopi: ita ut Ecclesiæ dispensatio præter testimonium 1 non sit: & ex hoc dispergantur Ecclesiasticæ facultates, & facerdotio maledictionis 2 detogatio procuretur. Quod si hoc minime fecerit, divinis constitutionibus subjacebit.

1 ¶ Testimonium] *In vulgatis sequebatur*, Episcopi: *quæ vox inducta est auctoritate manuscriptorum, & originalis ex versione Dionysii, quæ concordat cum prisca, & Græco verbo. Alia etiam nonnulla sunt emendata.*

2 ¶ Maledictionis] *Græcè est,* Ἐλαττοῦται τῆς ἱερωσύνης ἀξιοπρεπείας: *quod in prisca versione est*; & sacerdotali dignitati obtrectatio generetur.

a *Polyc. lib. 2. tit. 4. Ansel. l. 8. c. 73.* b *Dist. 63. omnis electio. Deusdedit part. 1. Burch. lib. 3. cap. 109. Ivo p. 3. c. 85. & p. 5. c. 119.* c *qui] orig.* d *Deusded. p. 1.* e *alit. rusticorum.] orig.* f *Can. Apost. 31.*

a *Polycarp. lib. 2. tit. 4.* b *Distinct. 89. quia in quibusdam. Anselm. lib. 8. cap. 143.* c *alit. non per] ὄλῃ οἰκονόμων, sine œconomis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XXII. ¶ *Laici non sunt constituendi œconomi, sed ex proprio Clero eligendi.*

Item ex Concilio Hispalensi II. *cui interfuit Isidorus, cap. 9.*

IN *a* nona actione didicimus, quosdam ex nostro collegio contra mores Ecclesiasticos, Laicos habere in rebus divinis constitutos œconomos. Proinde pariter tractantes eligimus, ut unusquisque nostrûm secundùm Chalcedonensium *b* Patrum decreta, ex proprio Clero œconomum sibi constituat. Indecorum est enim Laicum Vicarium esse Episcopi, & seculares in Ecclesia judicare. In uno enim eodemque officio non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege divina prohibetur, dicente *c* Moyse: [*Non arabis in bove simul & asino:*] id est, homines diversæ professionis in officio uno non sociabis. Unde & oportet nos & divinis libris, & sanctorum Patrum obedire præceptis, constituentes, ut hi, qui in administrationibus Ecclesiæ Pontificibus sociantur, discrepare non debeant nec professione, nec habitu. Nam cohærere & conjungi non possunt, quibus & studia, & vota diversa sunt. Si quis autem Episcopus posthac Ecclesiasticam rem, aut per laicalem procurationem administrandam elegerit, aut sine testimonio œconomi gubernandam crediderit, verè ut contemptor canonum, & fraudator Ecclesiasticarum rerum, non solùm Christo de rebus pauperum judicabitur reus, sed etiam Concilio manebit obnoxius.

C. XXIII. ¶ *Non habeat Laicus aliquid statuendi in Ecclesia facultatem.*

Item in Synodo Romana III. Symmachi Papæ, *cap. 3.*

NOn *d* placuit Laicum *e* statuendi in Ecclesia (præter Papam Romanum) habere aliquam potestatem: cui *f* obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi.

C. XXIV. ¶ *Ecclesiasticas facultates Laici dispensare non possunt.*

Item ibidem Eulalius *g* Episcopus *Syracusanæ Ecclesiæ dixit.*

LAicis *h* quamvis religiosis, nulla de Ecclesiasticis facultatibus 1 aliquid disponendi legitur attributa facultas.

1 ¶ Facultatibus] *Antè legebatur*, dignitatibus. *Emendatum est ex originali, (ut supra, dist. 96. Benè quidem.) epistola Stephani primi, & decreto Paschalis II. manuscripto: quibus locis hoc idem repetitur.*

C. XXV. ¶ *Laicus sacrilegus habetur, qui dispositionem, vel dominationem rerum Ecclesiasticarum usurpat.*

Item Calixtus Papa.

IV. SI quis Principum, vel aliorum Laicorum dispositionem seu dominationem *i* rerum, sive possessionum Ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur.

¶ *Inter decreta Calixti, ex quo citatur, non est inventum. Habetur in decretis Paschalis II. manuscriptis, cap. 5. sed non est mutatum nomen Calixti: quia Pontifices isti, qui iisdem ferè temporibus fuerunt, frequenter eadem decreta suorum antecessorum repetebant.*

C. XXVI. ¶ *In Ecclesia, quam quis ædificat, nihil sibi præ cæteris vendicet.*

Item Gelasius Papa *Senecioni Episcopo.*

3 PIæ *k* mentis amplectenda devotio est, quâ se
ps Julius *l* nobis in re Juliana *m* sui juris fundâsse perhibetur Ecclesiam, quam in honorem sancti Viti confessoris ejus nomine cupit consecrari. Hanc igitur, frater charissime (si ad tuam diœcesim pertinere non ambigis) ex more convenit dedicari, collatâ primitùs donatione solenni, quam ministris Ecclesiæ destinâsse se præfati muneris testatur oblator, sciturus sine dubio præter processionis aditum, qui omni Christiano debetur, nihil ibidem se proprii juris habiturum.

C. XXVII. ¶ *De eodem.*

Idem.

FRigentius *a* verò *b* petitoriâ nobis insinuatione suggessit, in re sua, quod *c* Sextilianum vocatur, basilicam se sanctorum Michaëlis Archangeli, & Martini confessoris pro sua defensione *d* fundâsse. Et ideò, frater charissime, si ad tuam pertinet parochiam, benedictionem suprà memoratæ basilicæ solenni veneratione depende. Nihil tamen sibi fundator ex hac basilica noverit vendicandum, nisi processionis aditum, qui Christianis omnibus in commune debetur.

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Clemens *epist. 2. ad Jacobum.* A.

ECclesias *e* per congrua & utilia facite loca, quas *f* divinis precibus sacrare oportet, & in singulis 1 Sacerdotes divinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam gravari.

1 ¶ Et in singulis] *Addita sunt hæc usque ad vers.* quos. *ex Originali.*

C. XXIX. ¶ *Laici Presbyteros de Ecclesiis non ejiciant.*

Item Leo IV. *g Carolo Regi.*

COntra *h* sanctorum Patrum censuras videtur existere, si Secularis vel Laicus Presbyteros ab Ecclesiis, in quibus tempore ordinationis eorum nominati 1, vel introducti fuerint, videtur *i* expellere. Si verò fundatores Ecclesiarum ad inopiam vergere cœperint, ab eisdem Ecclesiis temporalis vitæ suffragia percipiant.

1 ¶ Nominati,] *In vetustis exemplaribus, & apud Ivonem legitur*, denominati, *ut significet recitationem nominis ejus, qui promovebatur, & Ecclesiæ, ad quam ordinabatur: de qua dictum est suprà dist. 70. c. neminem. Erat autem hæc canonica adscriptio & institutio ad illam Ecclesiam, & non simplex nominatio, prout auctor glossæ accepit.*

C. XXX. ¶ *Fundatores Ecclesiarum, si inopes cœperint esse, ab iisdem alimenta accipiant.*

Unde in Toletano Concilio IV. *c. 37. legitur.*

QUicunque fidelium devotione propriâ ac facultatibus Ecclesiæ aliquid contulerint, si fortè ipsi, aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vitæ pro temporis usu percipiant.

Si ergò Ecclesiasticas facultates dispensandi potestatem non habent Laici, multò minùs Ecclesias ipsas quibuslibet ad regendum committere, vel aliis auferre valent. ¶ *Hic autem distinguendum est, quid juris fundatores Ecclesiarum in eis habeant, vel quid non? Habent jus providendi, & consulendi, & Sacerdotem invenienda; sed non habent jus vendendi, vel donandi, vel utendi, tanquam proprio.*

C. XXXI. ¶ *Hæredes ejus, qui Ecclesiam construxit, & ipsi pro ea solicitudinem gerere debent.*

Unde in Canonibus invenitur Concilio Toletano IX. *c. 1.*

FIliis, vel nepotibus, ac honestioribus propinquis ejus, qui construxit vel ditavit Ecclesiam, licitum sit hanc bonæ intentionis habere solertiam, ut si Sacerdo-

a *Burch. lib. 1 cap. 89. Ivo p. 5 c. 195.* b *Cap. proximo superiore.* c *Deut. 22.* d *Sup. dist. 96. benè quidem. Deusled. p. 1. & 4. Ans. l. 5. & 9.* e *al. non licuit Laico] orig. al. non licuit Laicis. d. 96.* f *al. quos.* g *Et epist. 2. Stephani I. c. 9. & in decretis Paschalis II. manuscript.* h *Polyc. l. 6. tit. 1. Deusledii p. 4.* i *al. donationem.* k *Ans. l. 5. c. 9.* l *al. Senilius.* m *al. Juviniana.*

a *al. Frigetius.* b *Polyc. lib. 3. titul. 12. Anselm. l. 5. cap. 11.* c *al. qua.* d *al. devotione.* e *De conf. dist. 1. Ecclesias.* f *al. qua.* g *al. tertius.* h *Deusled. p. 4. Ivo p. 3. c. 102.* i *al. uitetur.*

tem seu ministrum aliquid ex collatis rebus prævideriut defraudare, aut commonitionis honestæ conventione compescant, aut Episcopo vel Judici corrigenda denuntient. Quòd si talia Episcopus agere tentet, Metropolitano ejus hæc insinuare procurent. Si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auribus intimare non differant. ¶ Ipsis tamen hæredibus in eisdem rebus non liceat quasi juris proprii potestatem præferre, non rapinam, non fraudem ingerere, nec violentiam quamcunque præsumere: sed hoc solùm in salutarem solicitudinem adhibere, quòd aut nullam *a* noxam operatio nocens attingat, aut multam *b*, vel aliquam partem salutaris mercedis *c* assumat. Si quis verò deinceps hæc monita temerare præsumpserit, & malè rapta cum confusione restituet, & excommunicationis annuæ sententiam sustinebit.

C. XXXII. ¶ *Fundatores Ecclesiarum ordinandos in eis Episcopo offerant.*

Item ex Concilio Toletano IX. *cap. 2.*

DEcernimus, ut quamdiu fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint, pro eisdem locis curam permittantur habere solicitam, atque rectores idoneos in eisdem basilicis iidem ipsi offerant Episcopis ordinandos 1. Quòd si tales forsitan non inveniantur ab eis, tunc, quos Episcopus loci probaverit Deo placitos, sacris cultibus instituat cum eorum conniventia servituros. Quòd si spretis 2 ejusdem fundatoribus rectores ibidem præsumpserit Episcopus ordinare, & ordinationem suam irritam noverit esse, & ad verecundiam suam alios in eorum loco (quos iidem ipsi fundatores condignos elegerint) ordinari.

1 ¶ Ordinandos.] *Quæ sequuntur usque ad vers.* Quòd si spretis. *addita sunt ex ipso Concilio.*

2 ¶ Spretis] *Sic etiam legitur in codice Lucensi Regio: sed in Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis*, Quòd si superstitibus.

C. XXXIII. ¶ *A dominio constructoris monasterium non est auferendum.*

Item ex Romana Synodo Eugenii II. & Leonis IV. *c. 21.*

MOnasterium vel Oratorium canonicè constructum à dominio constructoris eo invito non auferatur, liceatque illi Presbytero, cui voluerit, pro sacro officio illius diœcesis cum consensu Episcopi, ne malus existat, commendare.

C. XXXIV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius Papa *lib. 7 indict. 1. Secundino Episcopo Tauromitano.*

RAtionis *d* ordo non patitur, ut monasterium contra voluntatem fundatorum ab eorum dispositione ad arbitrium suum quis debeat vendicare.

¶ *Apud Anselmum & in Polycarpo hoc eodem modo habetur. In ipsa autem epistola pendet oratio ex superioribus, & sic legitur: Quia rationis ordo non patitur, ut monasterium ipsum, & maximè contra voluntatem fundatorum, ab eorum dispositione ad arbitrium suum prætextu laica persona subducat, aut aliquod sibi in id jus debeat vendicare. Et eum inquit, ab eorum dispositione, significat Monachos, de quibus suprà dixerat.*

Providentiâ tamen & admonitione Episcopi à fundatoribus Ecclesiæ honorari debent.

C. XXXV. ¶ *Episcoporum providentiâ à fundatoribus Ecclesiæ honorentur.*

Unde Gregorius.

COnsiderandum *e* est de Ecclesiis, quæ inter cohæredes divisæ sunt, quatenùs si secundùm providentiam & admonitionem Episcopi ipsi cohæredes eas valuerint tenere & honorare 1, faciant. Sin autem hoc contradixerint, in Episcopi potestate maneat, utrùm eas consistere permittat, aut reliquias inde auferre velit.

¶ *In Capitularibus, & legibus Longobardicis, & apud Burchardum & Ivonem, qui & ipsi citant ex decretis Gregorii Papæ, sic habetur:* De Ecclesiis, quæ inter cohæredes divisæ sunt, considerandum est, quatenùs, &c. *quæ quoniam sententiam clarorem reddunt, visa sunt addenda, alio tamen ordine, ne vulgatum capituli initium mutaretur. Antè legebatur:* Considerandum est, quatenùs, &c.

1 ¶ Honorare,] *In vulgatis Longobardicis est*, honores faciant.

C. XXXVI. ¶ *Reliquiæ auferantur Ecclesiis, si plures hæredes de eis contenderint.*

Item ex Concilio Triburiensi *a, c. 32.*

SI *b* plures hæredes contenderint de communi Ecclesia, auferri jubeat Episcopus reliquias sacras, & Ecclesiam claudi, donec communi consensu, & consilio Episcopi statuant ibi Presbyterum, & unde vivat.

4 pars. *Ut ergò ex auctoritatibus colligitur, de manu Laicorum Ecclesiæ recipiendæ non sunt, nisi cum consensu Episcoporum, juxta illud* Concilii Magunrini primi *c* sub Carolo, *cap. 7.*

C. XXXVII. ¶ *Non liceat Laicis Presbyteros de Ecclesia ejicere.*

LAici *c* Presbyteros de Ecclesiis non ejiciant, neque *d* in eis constituant sine consensu Episcoporum suorum.

C. XXXVIII. ¶ *Absque Episcoporum consensu Laici Presbyteros de Ecclesiis non ejiciant.*

Item ex Concilio Cabilonensi II. *c. 42.*

INventum *e* est, quòd multi, arbitrii sui temeritate, & (quod est gravius) ducti cupiditate, Presbyteris quibuslibet absque consensu Episcoporum Ecclesias dant, vel auferunt. Unde oportet, ut canonicâ regulâ servatâ, nullus absque consensu Episcopi sui cuilibet Presbytero Ecclesiam det: quam si justè adeptus fuerit, hanc non nisi gravi culpâ suâ, & coram Episcopo canonicâ severitate amittat.

Sicut ergo auctoritate Hieronymi f decimas malè possessas à Laicis, Episcopo consentiente licet Monachis de manu Laicorum recipere, & eas perpetuâ stabilitate tenere; sic & Ecclesias à Laicis male detentas cum consensu Episcoporum licet Monachis ad ordinandum accipere, & eis in perpetuum providere.

C. XXXIX. ¶ *Sine voluntate Episcoporum decimas vel Ecclesias à Laicis Monachi non suscipiant.*

Unde Urbanus Papa II.

DEcimas & Ecclesias à Laicis Monachi non suscipiant, absque consensu & voluntate Episcoporum. Quòd si aliter præsumptum fuerit, canonicæ ultioni subjaceant.

C. XL. ¶ *Nulli liceat in jus suum monasterium convertere, alii tamen ad ordinandum tradere illud valet.*

Item ex decreto Sylvestri *g* Papæ. *h*

NEmini *i* Regum, aut cuiquam hominum in proprium *k* jus liceat monasterium tradere, nisi ad aliud monasterium, vel commutare, nisi cum alio mo-

a *al. in nullam.* b *al. in multam.* c *al. merces.* d *Ans. l. 5. c. 8. Polyc. l. 3. tit. 12.* e *lib. 5. Cap. c. 44. & in legib. Longob. lib. 3. tit. de Episcopis & Clericis, leg. 44. Ans. l. 5. c. 8. Burch. l. 3. c. 41. Ivo p. 3. c. 43.*

a *Sed ibi copiosius.* b *Ans. l. 5. c. 71. Burch. l. 3. cap. 40 & simile, cap. 42. ex Concil. Mediomatricis, item, Ivo part. 3. cap. 46.* c *In cap. l. 5. c. 82. Burch. l. 3. cap. 111. Pann. l. 2. c. 47. Ivo p. 3. c. 87.* d *al. neque constituant.* e *Burch. l. 3. c. 112. Ivo p. 3. c. 88. Pann. l. 2. c. 46.* f *sup. eâd. q. 1. c. ult.* g *al. Silveri* h *In Cap. l. 5. c. 233.* i *Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 28. Ivo p. 3. c. 27. Ans. l. 5. c. 90.* k *al. proprium liceat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nasterio, vel quocunque commercio *a* vendere 1. Quòd si factum fuerit, non valebit, sed ipsum monasterium in pristinum reformetur statum.

¶ *In Capitularibus sic habetur:* Nemini Regum, aut cuiquam hominum liceat monasterium tradere, vel commutare, vel quocunque commercio vendere.

1 ¶ Vendere. *In locis indicatis hæc sequuntur:* Hoc etiam divina, & Apostolica, atque canonica sub anathematis pœna sanxit auctoritas.

C. XLI. ¶ *Episcopi & fratrum consilio monasterium ad meliorandum alii supponere nullus prohibeatur.*

Item ex Concilio *b* decreto Bonifacii.

5 ps SI c quis vult monasterium suum ad meliorandum in alium locum ponere, fiat cum consilio Episcopi & fratrum suorum: dimittat Presbyterum in priori loco ad ministeria Ecclesiæ.

C. XLII. ¶ *Publicæ pœnitentiæ subjiciantur, qui circumveniendo aliquos tondere præsumunt.*

Item ex Concilio *d* Maguntinensi.

6 ps COnstituit *e* sanè sacer iste conventus, ut Episcopi, sive Abbates, qui non in fructum animarum, sed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumveniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione surripuerunt, pœnitentiæ canonicæ, utpote turpi lucri sectatores, subjaceant. Hi verò, qui illecti eomam deposuerunt, in eo, quod cœperunt, perseverare cogantur: res verò eorum hæredibus reddantur.

¶ *Caput hoc à Burchardo etiam & Ivone recitatur ex Maguntino, & multò plenius, eodemq; plane modo, quo nunc legitur in Cabilon. 2. c. 7.*

C. XLIII. ¶ *Sine voluntate fratrum aliquem de suis propinquis Abbas sibi substituere non valet.*

Item ex Concilio *f* Toletano.

COngregatio *g* debet sibi eligere Abbatem post Abbatis sui mortem, vel eo vivente, si ipse discesserit, vel peccaverit. Episcopus enim non debet Abbatem violenter retinere in loco suo. Ipse autem non potest aliquem ordinare de suis propinquis vel amicis sine voluntate fratrum.

CAUSA XVII.

QUidam Presbyter infirmitate gravatus, se fieri velle Monachum dixit: Ecclesiam & beneficium in manu Advocati renuntiavit. Postquam convaluit, mox se futurum Monachum negavit, & Ecclesiam & beneficium reposcit.

1 Hic primùm quæritur, Utrùm reus voti teneatur? An liceat ei proposito sui cordis discedere?

2 Secundò, An Ecclesia & beneficium ei reddenda sint, qua prius liberâ voluntate refutavit?

3 Tertiò, Si contigisset eum se & sua monasterio tradidisse, An sine licentia Abbatis liceret ei ad propria h redire?

4 Quartò, Si sine licentia Abbatis retrò abierit, An sua sibi ab Abbate reddenda sint?

QUÆSTIO I.

1 ps QUod à voto discedere non liceat, multis auctoritatibus probatur. Ait enim Propheta 1: [Vovete, & reddite Domino Deo vestro.]

C. I. ¶ *Quæ Deo voventur, necessariò reddantur.*

Item Augustinus.

SUnt quædam, quæ etiam non voventes debemus: quædam etiam, quæ nisi voverimus, non debemus: sed postquam ea Deo promittimus, necessariò reddere constringimur.

¶ *Hujus capituli ipsa omnino verba non sunt inventa apud B. Augustinum, sed ferè eadem habentur apud Cassiodorum in Psal. 75. ad vers.* vovete, *quem citat glossa ordinaria ad eum locum.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *a.*

VOventibus *b* virginitatem non solùm nubere, sed etiam velle, damnabile est.

C. III. ¶ *Dignus est supplicio, qui seipsum Deo subtrahit à voto resiliens.*

Item Gregorius *in regesto, lib. 1. epist. 33. ad Venantium.*

ANanias *c* pecunias Deo voverat, quas post diabolicâ victus persuasione subtraxit. Sed quâ morte mulctatus est, scis. Si ergò ille mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat, nummos Deo abstulit; considera, quanto periculo in divino judicio dignus erit, qui non nummos, sed temetipsum Deo omnipotenti (cui te sub monachali habitu devoveras) subtraxisti.

C. IV. ¶ *Ante Dei oculos cadunt, qui bona, quæ concipiunt, agere recusant.*

Idem *super Ezechielem d, lib. 1. homil. 3.*

QUi bona agunt, si meliora agere deliberant, & post deliberata non faciunt, licèt in bonis prioribus perseverent, in conspectu tamen Dei ceciderunt ex deliberatione. *Item paulo superius.* ¶ Sunt qui cuncta relinquere, & Dei servitio se subdere, & freno castitatis se restringere deliberant: sed cùm post castitatem alios ceciisse conspiciunt, se retrahendo, meritum perdunt.

Si ergò post votum quisque necessariò cogitur solvere, quod vovit: si voventibus non solùm nubere, sed etiam velle, damnabile est: patet, quod Sacerdos iste ad executionem sui voti cogendus est; & non sotiùs non fieri, sed etiam velle Monachum non fieri, sibi damnabile est. Quòd verò inter voventes iste computandus sit, patet ex verbis Augustini e, dicentis: [Dixi confitebor, &c.] *Magna pietas Dei est, ut ad solam promissionem peccata dimittat. Nondum enim pronuntiat ore, & tamen Deus jam audit in corde: Votum enim pro opere reputatur. Sicut ergò Propheta inter voventes reputatur, quia dixit: Ego confitebor; sic iste inter eosdem computandus est, quia dixit: Fiam Monachus. His ita respondetur: Aliud est propositum corde concipere, & etiam ore enuntiare; aliud est subsequenti obligatione se reum voti facere. Quia 1 ergò iste propositum sui cordis ore simpliciter enuntiavit, non autem monasterio, aut Abbati se tradidit, nec promissionem scripsit, nequaquam reus voti habetur.*

1 ¶ Quia ergò] *In plerisque vetustis exemplaribus hòc est initium quæstionis secundæ.*

QUÆSTIO II.

C. I. ¶ *Non cogitur aliquis in Monasterio manere, nisi professionem fecerit in manu Abbatis.*

Unde Alexander Papa II. *ait:*

GOnsaldus *f* Presbyter quondam in infirmitate fervore passionis pressus, Monachum se fieri promisit: non tamen monasterio, aut Abbati se tradidit, nec promissionem scripsit: sed beneficium Ecclesiæ in manu Advocati refutavit. At postquam convaluit, mox se Monachum negavit fieri. Quapropter quia & beati Benedicti regula, & præcipuè Patris & prædecessoris nostri sancti Gregorii Papæ canonica institutio, interdicit Monachum ante unius anni probationem effici, judicamus, & auctoritate Apostolicâ præcipimus, ut præfatus Presbyter beneficia 1 & altaria recipiat, habeat, & quietè retineat.

1 ¶ Beneficia] *In vetustis exemplaribus, & apud Ivonem (apud quem caput hoc copiosius habetur) legitur,* beneficium: *sed ob glossam non est mutatum.*

C. II. ¶ *Uxor post propositum continentiæ dulla dimitti non debet.*

Item Augustinus *ad Bonifacium Comitem, epist. 70.*

NOs a novimus, nos testes sumus, quòd omnes actus publicos, quibus occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium sanctum conferre, atque in ea vita vivere, in qua servi Dei Monachi vivunt. Cùm ergò te esse in hoc proposito gauderemus, navigâsti, uxoremque duxisti. Si conjugem non haberes, dicerem tibi, quod & Tubunis diximus, ut in sanctitate continentiæ viveres: sed ut te ad istam vitam non exhorter, impedimento conjunx est, sine cujus consensione continenter tibi non licet vivere: quia & si tu post illa tua verba Tubunensia ducere non debebas, illa tamen nihil eorum sciens innocenter tibi, & simpliciter nupsit.

¶ *Conflictum est hoc caput ex verbis B. Augustini, in epist. 7. sed in epitomen redactis. Ivo autem integrè refert.*

Ecce iste corde concepit se Monachum fieri, & ore pronuntiavit se velle in otium sanctum conferre, non tamen postea coactus est suscipere, quod corde concepit, & ore pronuntiavit. Auctoritas illa Alexandri secuta institutionem B. Gregorii, & beati Benedicti, probandis annum indulget, sed notis: ignotis verò triennium concedit.

C. III. 1 ¶ *Ante probationem triennii nullus in monasterio suscipiatur.*

Unde ex decreto Bonifacii. *b*

SI c quis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium Monachi habitus ei non præstetur. Et si intra tres annos, aut servus, aut libertus 2 colonus *d* quæratur à Domino suo, reddatur ei cum omnibus, quæ attulit, fide tamen acceptâ de impunitate. Si autem intra triennium non fuerit requisitus, postea quæri non potest, nisi sit tam longè, quòd inveniri non possit. Sed 3 tantùm ea, quæ in monasterium adduxerit, Dominus servi accipiat.

1 ¶ *Caput hoc etiam in Pannormia citatur ex Bonifacio. A Burchardo autem & Ivone, & in plerisque vetustis exemplaribus Gratiani tribuitur Concilio Toletano. Sed in nullo eorum, quæ impressa, aut manuscripta habentur, inventum est: eadem tamen fere sunt in Capitularibus, & apud Julianum antecessorem novella 123. cap 52.*

2 ¶ Libertus] *Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & ex locis indicatis, quam lectionem habuit etiam auctor glossæ. Antea legebatur,* liber.

3 ¶ Sed tantum] *Hæc addita sunt ex locis indicatis.*

QUÆSTIO III.

QUod autem quæritur, An post traditionem sit ei fas cum licentia Abbatis ad propria e redire? facile monstratur non posse fieri. Ipsum enim redire criminosum est. Qui autem manifesto facinori desinit obviare, cum potest, consentit. Hic autem non solùm non obviat, sed etiam permittendo fautor existit. Non ergo licet Abbati dare licentiam alicui retrò abeundi: nec illi licet utique retrorsum abire; quia ex quo semel se Abbati subjecit, absque ejus permissione nihil agere potest.

QUÆSTIO IV.

1 ps SI autem sine licentia Abbatis de monasterio discesserit, quæritur, Utrum sua sint ei reddenda, an non? Sed possessiones, & res Ecclesiæ traditas quolibet modo alienare nec Abbati, nec alicui licet.

C. I. ¶ *Honora privetur, qui de jure Ecclesiæ aliquid alienare præsumpsit.*

Unde Symmachus Papa [Possessiones *a*, quas unusquisque, &c.] *& iterum in Synodo Romana 3. c. 6.*

QUicunque *b* Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum oblitus Dei, & decreti hujus immemor 1 in constitutum præsens committens, prædium 2 Ecclesiæ magnum, vel exiguum, vel quicquam de jure Ecclesiæ alienare tentaverit, & donator, & alienator, & venditor honoris sui amissione mulctetur.

1 ¶ Immemor] *In Concilio ipso sequitur,* cujus Romanæ civitatis Sacerdotes volumus religiosis nexibus devinciri. *Nam, ut suprà 12. q. 2.* non liceat, *dictum est, in ea Synodo Romanæ tantum Ecclesiæ legem Symmachus præscripsit.*

2 ¶ Prædium] *Hoc loco omissis verbis sexti capitis, eorum loco referuntur hæc ex titulis ejusdem Concilii: omnino, caput hoc ex verbis illius Synodi suo modo collector aptavit.*

C. II. PALEA.

[*Item* Gregorius *Anthemio Subdiacono, lib. 11. epist. 31.*

RAtio *c* nulla permittit, ut propriis cujusquam usibus applicetur, quod pro communi utilitate datum esse cognoscitur.

C. III. ¶ *Qui revocandum putat, quod Ecclesiæ contulit, sacrilegii crimen incurrit.*

Item Ambrosius *lib. 2. de pœnitentia, c. 9.*

SUnt, qui opes suas tumultuario mentis impulsu, non judicio perpetuo, ubi Ecclesiæ contulerunt, postea revocandas putaverunt. Quibus nec prima merces rata est, nec secunda: quia nec prima judicium habuit, & secundâ habuit sacrilegium. Sunt, quos pœnituerit opes suas divisisse pauperibus. Sic eos 1, qui pœnitentiam agunt, hoc solùm timere oportet, ne ipsius pœnitentiæ agant pœnitentiam.

1 ¶ Sic eos,] *In Originalis legitur:* Sed eos, qui pœnitentiam agunt, hoc solùm pœnitere non debet, nec ipsius, &c. *Sed ob glossam non est emendatum.*

C. IV. ¶ *Qui sacris locis derelicta retinere contenderit, sacrilegium committit.*

Item Gregorius *Sabino Subdiacono, lib. 8. epist. 6.*

SAcrilegium *d*, & contra leges est, si quis, quod venerabilibus locis relinquitur, pravæ voluntatis studiis, suis tentaverit compendiis retinere.

C. V. ¶ *Sacrilegi judicantur, qui Ecclesiæ facultates alienant.*

Item Lucius Episcopus *ad Galliæ & Hispaniæ Episcopos, epist. 1. cap. 6.*

OMnes *e* Ecclesiæ raptores, atque suarum facultatum alienatores à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ anathematizamus *f*, Apostolicâ auctoritate pellimus & damnamus, atque sacrilegos esse judicamus:

a *al. commento*] *al. commodo.* b *al. ex eodem.* c *Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 26. Ivo p. 3. c. 31.* d *In Cabilon. 2. c. 7. 20. q. 3. constitut.* e *Burch. l. 8. c. 93. Ivo p. 3. c. 111.* f *al. ex eodem.*] *id est, Maguntino.* g *Burch. l. 8. c. 86. Ivo part. 7. c. 104.* h *al. priora.* i *Psal. 75.*

a *Aug. de bono viduitatis, capit. 9. & glossa ord. ad c. 5. 1 Tim.* b *sup. dist. 27. voventibus. insf. 27. quæst. 1. nuptiarum. Senten. 4. dist. 37.* c *Act. 5.* d *Sensus summatim redditus.* e *Sent. 4. distinct. 16. Aug. Cassiodorus, & glossa ordin. in Psal. 31. infrà de pœnitentia, dist. 1. cap. 5.* f *Ivo p. 6. cap. 428. & copiosius Pann. l. 3. cap. 183.*

a *Ivo p. 7. cap. 9. & 10. & part. 8. c. 16.* b *Novell. 5. c. 2. & apud Julianum antecess. novell. 123. cap. 52. Cap. l. 5. cap. 227.* c *Burch. lib. 8. cap. 20. Ivo p. 7. c. 41. Pannorm. lib. 3. cap. 184.* d *al. vel colonus.* e *al. priora.*

a *Supr. 16. quæst. 1. possessiones.* b *Anselm. lib. 4. c. 32. Polyc. lib. 6. tit. 15.* c *Extr. de prabendis, cap. ratio. Ansel. l. 5. cap. 38. Polycarp. l. 3. tit. 12.* d *Ans. l. 12. c. 4. Polyc. lib. 5. tit. 12.* e *Ans. l. 12. cap. 4. Burch. l. 11. cap. 19. Ivo part. 3. c. 140. & p. 14. c. 89.* f *anathematizamus. orig.*

& non solum eos, sed omnes consentientes eis, quia non solùm qui faciunt, rei judicantur, sed etiam qui consentiunt facientibus. Par *a* enim pœna & agentes & consentientes comprehendit.

C. VI. ¶ *Excommunicetur, qui confinia Ecclesiæ frangere tentaverit.*

Item Nicolaus Papa *b* *omnibus Episcopis.*

2 SIcut *c* antiquitùs à sanctis Patribus statutum est, ps statuimus, ut major Ecclesia per circuitum XL. *d* passus habeat, Capellæ verò vel minores Ecclesiæ triginta. Qui autem confinia earum *e* confringere tentaverit, aut personam hominis, vel bona ejus inde subtraxerit, nisi publicus latro fuerit, quousque emendet, & quod rapuerit reddat, excommunicetur.

C. VII. ¶ *Solvatur altario, quod pro emunitate emendatur Ecclesiæ.*

Item ex Concilio Triburiensi.

II. SI *f* quis in atrio Ecclesiæ pugnam committit, aut homicidium facit, quicquid pro emunitate 1 violata emendandum est, altario solvatur, cujuscunque fuerit Ecclesia illa.

1 ¶ Emunitate] *Sic etiam apud Burchardum. Ivo habet*, pro immunitate violata. *In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur*, pro emunitate Ecclesiæ violatæ. *Summa autem hujus capitis forè habetur in Triburiensi, quod extat & capit. 4. & 6.*

C. VIII. ¶ *Non licet alicui hominem de Ecclesia rapere.*

Item Augustinus *ad Bonifacium, epist. 187.*

MIror *g*, quomodo tam subitò fidei murum aries ruperit inimici Novi enim, quâ religione semper sis Ecclesiam Dei veneratus. Quo instigante facere ausus es? hominem de Ecclesia rapuisti? Tuus si de tuo amico fortè præsumeret fugitivus, posset proculdubio intercessoris causâ veniam promereri. Ergò si amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed si de potestate præsumitur, Nabuchodonosor Regem intende, qui causâ superbiæ in bovem est ex homine commutatus 1. Non ut confundam te, hæc scribo, sed ut *h* filium meum charissimum moneo. Ecclesiæ igitur illæsum revoca, quem ut irreligiosissimus rapuisti. Oblatio verò domûs tuæ à Clericis ne susçipiatur, indixi *i*: communionemque tibi interdico, donec peractâ pro ausibus vel errore à me definitâ tibimet pœnitentiâ, & tempore ordinato *k* pro hoc facto corde contrito & humiliato dignum offeras sacrificium Deo.

1 ¶ Commutatus] *Hoc loco ista erant interjecta*, atque à regno suo profugus recedens, non ante regnum recepit, quàm conversus Deum prædicavit: *quæ à multis vetustis absunt, & originali, & Ivone. Sunt autem inter verba Gratiani infra de pœnitentia, dist. 1. c.* evoluissent.

C. IX. ¶ *Fugientem ad Ecclesiam nemo audeat abstrahere.*

Item ex libro *l* Capitularium 5. *c.* 90.

REum *m* ad Ecclesiam confugientem nemo abstrahere audeat, neque inde donare 1 ad pœnam vel ad mortem; ut honor Dei, & Sanctorum ejus conservetur: sed rectores Ecclesiarum pacem & vitam, ac membra ejus obtinere studeant: tamen legitimè componat, quod iniquè fecit.

1 ¶ Donare] *Sic est emendatum (anteà enim legebatur, damnare) ex capite Caroli, & Concilio Maguntino, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus, & cæteris collectoribus: quæquam apud Burchardum ex Concilio apud Theodonis villam, & in Pannormia ex libro Capitulorum longè copiosiùs hoc caput referatur.*

C. X. ¶ *Ab Ecclesia arceatur ingressu, qui aliquem de Ecclesia violenter rapuerit.*

Item Gelasius *Victori, Constantino, Martyrio, Felicissimo, Sereno, & Timotheo Episcopis.*

FRater *a* Coëpiscopus noster Epiphanius suâ nobis relatione suggessit, Benenatum, & Maurum Beneventanæ municipes civitatis, in contumeliam religionis acerbâ nimis & plectibili contumaciâ prosiluisse, qui confugientem ad Ecclesiæ septa curialem suum, nec illic quidem tutum, aut de injuria sua securum esse siverunt: ausi irruptione *b* temerariæ mentis admittere, quod nec Potestatibus quidem, vel Principibus unquam licuit perpetrare, ut hominem in sanctuariis constitutum (captatâ Sacerdotis absentiâ) reluctantem, reclamantemque violenter abstraherent. Quos, quantùm suâ nobis suggestione patefecit, merito indignos esse sacrâ communione judicavit. Et si revera tanti facinoris constat admissum, nostra etiam auctoritas in hac parte consentit. Nec enim jure ad supplicandum debet admitti, qui *c* admittere sacrilegium non dubitavit. Nullus enim intra limina tantæ venerationi deputata, utrumque sibi licere existimet pro suæ voluntatis arbitrio, ut & humilitatem sibi vendicet, & furorem. Et ideò, fratres charissimi, supradictos, si manifesta reos facit conquestio, ab omnibus parochiarum vestrarum Ecclesiis nostræ præceptionis auctoritate prohibete: ut non solùm hi, qui in injuriam sanctorum locorum prosiluisse probantur *d*, meritò consequantur pro facti sui qualitate vindictam; verùm etiam cæteri à tali præsumptione, ultionis istius timore revocentur.

C. XI. ¶ *Ecclesiarum non est dignus ingressu, qui eas violat.*

Idem *Epiphanio Episcopo.*

AD *e* Episcopos cæteros direximus jussionem, ut eos, qui Ecclesias violâsse perhibentur, accessu earum judicent esse indignos.

C. XII. ¶ *Qui Ecclesiam Dei vastat, & ejus Sacerdotem insequitur, sacrilegus judicatur.*

Item Pius Papa, *epist. 2. Italicis.* a.

SIcut *f* qui Ecclesiam Dei vastat, & ejus prædia & dotaria expoliat & invadit, sit sacrilegus; sic & ille, qui ejus Sacerdotes insequitur, sacrilegii reus existit, & sacrilegus judicatur. *& infrà.* ¶ Non ergò gravius peccatum est fornicatio, quàm sacrilegium. Et sicut majus est peccatum, quod in Deum committitur, quàm quod in hominem; sic gravius est sacrilegium agere, quàm fornicari.

C. XIII. ¶ *Quâ pœnâ feriatur, qui Ecclesiæ usibus dedicata prædia vexare tentaverit.*

Item Urbanus *g* *in epist. ad omnes Episcopos, cap. 2.* a.

ATtendendum est omnibus, ne prædia usibus secretorum cœlestium dedicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quòd si quis fecerit, post debitæ ultionis acrimoniam (quæ erga sacrilegos jure promenda est) perpetuâ damnetur infamiâ, & carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis uratur. *h*

a *Rom. 1.* b *Inter decreta Nic. in codice Ormanerri.* c *Aufel. l. 5. c. 47. Ivo p. 3. c. 16. Pann. l. 2. c. 81.* d *al. LX.* e *al. eorum.* f *Burch. l. 3. c. 196. Ivo p. 3. c. 113.* g *Ivo p. 3. c. 122.* h *1. Cor. 4.* i *al. interdixi.* k *al. condonato.* l *Et in adjectis, c. 29. & in Concil. Maguntin. c. 39.* m *Burch. l. 3. cap. 54. Ivo p. 3. c. 183. Pann. l. 2. c. 75.*

a *Polyc. l. 7. tit. 1. Ivo p. 3. c. 120.* b *al. irreptione.* c *al. ubi.* d *al. probabuntur.* e *Ivo part. 3. c. 119.* f *Polyc. l. 6. tit. 15. Anfel. l. 5. c. 30. Burch. l. 11. c. 29. Ivo p. 6. c. 243. & part. 13. c. 39.* g *l. Cap. 6. c. 115. & in Maguntino sub Arnulpho, c. 11.* h *al. feriatur.*

C. XIV. PALEA.

Item Iginus Papa. a.

II. SI *a* quis Ecclesiam igne combusserit *b*, quindecim annis pœniteat, & eam sedulò restituat, & pretium 1 suum pauperibus distribuat.

¶ *Hæc Palea in uno tantum Vaticano codice habetur, in quo sicut in vulgatu, & Pannormia citatur ex Igino: à Burchardo autem & Ivone ex decretu Julii.*

1 ¶ Pretium suum] *Apud Burchardum l. 19. in c. de sacrilegio, sic legitur:* Incendisti Ecclesiam, aut consensisti? si fecisti, Ecclesiam restitue, & pretium tuum, id est, vuiregeldum tuum pauperibus distribue, & quindecim annis per legitimas ferias pœniteas.

C. XV. ¶ *Judæ similis probatur, qui ornamenta surripuit Ecclesiæ.*

Item Clemens *epist. 2. ad Jacobum.* a.

SI *c* fortè quispiam Presbyter, sive Diaconus, sacrarii sindonem, vel velum subtractum *d* vendiderit, Judæ Iscariotis similis æstimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, noverit se suprædicti Judæ susceptum pœnam.

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item ex pœnitentiali Theodori.

PEcunia Ecclesiastica furata vel rapta, reddatur in quadruplum; populi verò dupliciter. Si quis aliquid de ministerio sanctæ Ecclesiæ furatus fuerit, septem annis pœniteat, tres in pane & aqua.

C. XVII. ¶ *De eodem.* PALEA.

Item ex pœnitentiali Romano.

III. SI quis Clericus furtum fecerit capitale, id est, quadrupedem, vel domum fregerit, aut quamlibet rem melioris pretii furatus fuerit, septem annis pœniteat; Laicus quinque. Si quis autem de minoribus semel aut bis furtum fecerit, reddat proximo suo, & uno anno pœniteat in pane & aqua: & si reddere non potuerit, tribus annis pœniteat.

¶ *Similia horum leguntur apud Burchardum, lib. 11. c. 59. & Ivonem p. 13. c. 44.*

C. XVIII. ¶ *Sacrilegium facit, qui pecuniam Ecclesiæ rapit.*

Item Anacletus *e epist. 1. c. 2.* a.

QUi rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam, vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit.

C. XIX. ¶ *Segregetur ab Ecclesia Clericus, qui servum aut discipulum suum ad eam fugientem verberare præsumit.*

Item ex Concilio Ilerdensi, *c. 8.*

NUllus *f* Clericorum, servum aut discipulum suum fugientem ad Ecclesiam extrahere audeat, vel flagellare præsumat. Quòd si fecerit, donec digne pœniteat, à loco, cui honorem non dedit, segregetur. ¶ Si *g* qui Clerici in mutuam cædem proruperint, prout dignitas officiorum in tali excessu contumeliam pertulerit, à Pontifice districtiùs vindicentur.

C. XX. ¶ *Qui de atrio vel porticibus Ecclesiæ fugientem abstrahit, excommunicetur.*

Item ex Concilio Triburiensi, *c. 20.* h

IV. SI quis *i* contumax, vel superbus timorem Dei, vel reverentiam sanctarum Ecclesiarum non habuerit, & fugientem servum suum, vel quem ipse persecutus fuerit, de atrio 1 Ecclesiæ, vel de porticibus quolibet modo Ecclesiæ adhærentibus per vim abstraxerit, pro immunitate nongentos solidos Episcopo componat, & ipse publicâ pœnitentiâ justo *a* judicio Episcopi mulctetur.

1 ¶ Attio] *In duobus vetustis codicibus Gratiani legitur*, de altario: *in Capitularibus verò*, de Ecclesia.

Sacrilegium ergo est, quoties quis sacrum violat, vel auferendo sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro. Dicitur etiam sacrilegium committere, qui violentas & impias manus in Clericum injecerit. Porrò ipsum sacrilegium dupliccm continet pœnam, pecuniariam videlicet & excommunicationu. Pecuniaria eis persolvenda est, ad quos querimonia sacrilegii pertinet.

C. XXI. ¶ *De multiplici genere sacrilegii, & pœna ejusdem.*

Unde Joannes Papa VIII. *scribit omnibus Episcopis.*

QUisquis *b* inventus fuit reus sacrilegii, Episcopis, vel Abbatibus, sive personis, ad quas querimonia sacrilegii juste pertinuerit, triginta libras examinati argenti purissimi componat. ¶ Sacrilegium committitur, si quis infregerit Ecclesiam, vel triginta Ecclesiasticos passus, qui in circuitu Ecclesiæ fuerint, vel domos, quæ intra prædictos passus fuerint, aliquid inde diripiendo, vel auferendo: seu qui injuriam, vel ablationem rerum intulerit Clericis arma non ferentibus, vel Monachis, sive Deo devotis, omnibusque 1 Ecclesiasticis personis. Capellæ, quæ sunt intra ambitum murorum castellorum, non ponuntur in hac triginta passuum observatione. Similiter sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro. *Idem.* ¶ Si *c* quis domum Dei violaverit, & aliqua sine licentia illius, cui commissa esse dignoscitur, inde abstulerit, vel Ecclesiasticis personis injuriam fecerit, donec [in conventu admonitus legitimè satisfaciat, sciat se communione *d* privatum. Si verò post secundam & tertiam conventionem coram Episcopo satisfacere detrectaverit, sacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur: ita ut secundùm Apostolum *e* nemini fidelium misceatur. *Idem.* ¶ Si *f* qui monasteria, & loca Deo dedicata, & Ecclesias infringunt, & deposita, vel alia quælibet exinde abstrahunt, damnum novies componant, & emunitatem tripliciter, & velut sacrilegi canonicæ sententiæ subigantur.

¶ In epistola manuscripta Joannis VIII. scripta Episcopis & Abbatibus per Narbonensem & Hispanicas provincias constitutis, præcipitur observari tex contra sacrilegos in Concilio Trecassensi edita, coram Ludovico Imperatore, & quinquaginta tribus Episcopu. Diversa autem sunt istius epistolæ verba ab his, quæ recitantur & à Gratiano, & à cæteris collectoribus, sed eadem sententia.

1 ¶ Omnibusque Ecclesiasticis] *Apud Ivonem legitur*, devotis hominibus Ecclesiasticis personis. Non enim Capellæ, quæ infra ambitum murorum castellorum sunt, mittuntur vel ponuntur in hac observatione. *Nec multò aliter apud alios collectores.*

C. XXII. ¶ *Nisi canonicè judicatum Episcopum qui comprehenderit Laicus, excommunicetur.*

Item Alexander Papa II. *g*

V. SI quis deinceps priorum, aut cujuscunque dignitatis, vel cujuscunque ordinis Laicorum Episcopum comprehenderit, percusserit, aut aliquâ viâ propriâ sede expulerit, nisi fortè judicatum canonicè, auctores

a *al. juxta judicium.* b *Ansl. l. 8. c. 40. Polyc. l. 6. tit. 10. Ivo p. 3. c. 98. Pann. l. 2. c. 80. & 79.* c *Supra, 11. q. 3. ad mensam. Ansl. l. 5. c. 52.* d *al. fore privatum.* e *1. Corinth. 5.* f *Ansel. l. 5. c. 47. Burch. l. 11. c. 22. Ivo p. 2. c. 124. & p. 14. c. 96.* g *Simile in 8. Synodo sub Photio, c. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& cooperatores tanti sceleris anathematizentur, & bona eorum Ecclesiæ ipsius juri perpetuò tradantur. ¶ Si verò in Presbyterum, vel in quemcunque inferiorum graduum Clericum hæc eadem præsumpserit, canonicæ pœnitentiæ atque depositioni subjacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur.

C. XXIII. ¶ *Flagellatores Presbyterorum post tertiam admonitionem, si non resipuerint, excommunicentur.*

Item Nicolaus Papa *Thadoni Archiepiscopo Mediolanensi.* a

DE *b* Presbyterorum flagellatoribus, & occisoribus, & prædonibus, scilicet, qui seculari brachio minimè coërcentur, juxta præceptum Domini placet, ut fraterno amore conveniantur secundo, ac tertiò. Qui si te non audierint, conveniente Ecclesiâ eos sacrâ communione privare, atque (si in sua obstinatione permanentes Sacerdotalia monita forte contempserint) ab Ecclesiæ compage sub anathematis interdictione resecare licentiam tribuimus. ¶ Quos etiam resipiscentes tandem dignâ satisfactione præmissâ in gremium sanctæ matris Ecclesiæ revocari noveris posse.

C. XXIV. PALEA.

[*Item* ex Concilio Maguntino *sub Rabano, c.24.*]

QUi *c* Presbyterum occiderit, duodecim 1 annorum ei pœnitentia secundùm canones imponatur : at si negaverit, si liber est, cum septuaginta duobus 2 juret ; si autem servus, super duodecim vomeres ferventes se expurget. Convictus verò noxæ usque ad ultimum vitæ tempus militiæ 3 cingulo careat, & absque spe conjugii maneat.

¶ *Hæc Palea in uno tantùm Vaticano Gratiani codice habetur.*

1 ¶ Duodecim] *Sic in codice Vaticano, & cæteris locis indicatis. In vulgatis Gratiani codicibus legebatur*, viginti annorum pœna.

2 ¶ Cum septuaginta duobus] *In Concilio ipso legitur*, cum duodecim : *Burchardus tamen, & Ivo, & codex Vaticanus concordant cum vulgata lectione.*

3 ¶ Militiæ cingulo] *Sic etiam in Decretalibus, & apud Burchardum & Ivonem. In Concilio autem legitur*, cingulum deponat, & uxorem amittat.

C. XXV. PALEA.

[*Item* ex Concilio Triburiensi.]

UT *d* Presbyteri non vadant, nisi stolâ, aut orario induti. Et si in itinere spoliantur, aut vulnerantur, vel occiduntur non stolâ vestiti, simplici emendatione solvantur : si autem cum stola, triplici.

C. XXVI. PALEA.

[*Item* ex eodem, *c.5.*]

OMnes *e* Presbyteri interfectores 1 compositione Episcopi, aut cujus parochiam pertinent, solvantur : ita videlicet, ut medietatem Vuiregeldi 2 *f*, ejus Episcopus utilitatibus Ecclesiæ, cui præfuit, tribuat, & alteram medietatem in eleemosynam illius justè dispertiat : quia nullus nobis ejus hæres proximior videtur, quàm ille, qui ipsum domino sociavit.

¶ *Hæc quoque Palea in uno tantùm Vaticano codice habetur. Est autem in capitularibus (unde citatur in Pannormia) l.4. c.15. & in Decretalibus, tit. de pœnit. c.* Presbyteri. *In Concilio etiam Triburiensi, quod extat, c.4. habetur quiddam simile.*

1 ¶ Interfectores] *Sic etiam in Pannormia. Vaticanus codex habet*, interfecti. *In capitulari legitur :* Presbyteri interfecti Episcopo, ad cujus parochiam pertinent, solvantur secundùm capitulare glorioſi Caroli genitoris nostri : ita videlicet, &c. *Verum in Decretalibus, & apud Burchardum & Ivonem hoc modo :* Presbyteri interfecti compositio Episcopo, ad cujus parochiam pertinebat, solvatur : ita videlicet, &c. *& similia locutus habetur in Concilio Triburiensi, c.4. Sed quoniam est vitium capitis, nihil visum est hic mutandum : reliqua autem sunt emendata ex locis indicatis.*

2 ¶ Vuiregeldi] *Antea legebatur*, Renaldus. *Emendatum est ex cæteris locis indicatis, præterquam ex Decretalibus, unde abest utraque vox : legitur tamen in prima collectione.*

C. XXVII. ¶ *Pro graduum varietate multentur, qui Clericos occidunt.*

Item *ex lib.3.Cap.* a *c.25.*

QUi *b* Subdiaconum occiderit, CCC. solid. componat : qui Diaconum, CCCC. qui Presbyterum, DC. qui Episcopum, DCCCC. qui Monachum, CCCC.

C. XXVIII. ¶ *De eodem.*

Item *ex lib.6. Cap.c.90.*

QUi *c* occiderit Monachum, aut Clericum, arma relinquat, & Deo in monasterio serviat, cunctis diebus vitæ suæ, nunquam ad seculum reversurus, & septem annis publicam pœnitentiam agat. *d*

C. XXIX. ¶ *Qui Clericum percusserit, excommunicetur, & non nisi à Romano Pontifice absolvatur.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Lateranensi, c.15.*

VI. SI *e* quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum 1 incurrerit, quòd in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.

1 ¶ Reatum] *Sic est emendatum ex codicibus hujus Concilii manuscriptis, & Concilio Eugenii tertii, c.16. ubi hoc idem repetitur. Antea legebatur*, Vitium vel crimen incurrerit.

3 ps. *Qui autem de Ecclesia vi aliquem exemerit, vel in ipsa Ecclesia, vel loco, vel cultui, Sacerdotibus, & ministris aliquid injuriæ importaverit, ad instar publici criminis, & læsæ majestatis accusabitur ; & convictus, sive confessus, capitali sententiâ a rectoribus provinciæ ferietur : sicut in primo libro Codicis legitur*, titulo *de Episcopis & Clericis ; leg.* [Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit.] *& in Digestis titul. Ad legem Juliam repetundarum, l. ultimâ. Committunt etiam sacrilegium, qui contra divinæ legis sanctitatem aut nesciendo committunt, aut negligendo violant & offendunt : aut qui de principali judicio disputant, dubitantes, an u dignus sit, quem Princeps elegerit : vel qui intra provinciam, in qua provinciales & cives habentur, officium gerendæ ac suscipiendæ administrationis desiderant, ut Codicis lib.9. titulo de crimine sacrilegii. Similiter de judicio summi Pontificis alicui disputare non licet.*

C. XXX. ¶ *Nemini est permissum de eo, quod Papa statuit, judicare, vel ejus sententiam retractare.*

Unde Nicolaus Papa *omnibus Episcopis.*

NEmini *g* est de sedis Apostolicæ judicio judicare, aut illius sententiam retractare permissum : videlicet propter Romanæ Ecclesiæ primatum, Christi munere in beato Petro Apostolo divinitus collatum.

¶ *Epistola, ex qua hoc caput est sumptum, non extat :*

a *In chronico Mediolan.* b *Ivo p.10.c.20.* c *Ext. de pœn. & remiss. c.2. Burch. l.6. c.7. Ivo p.10.c.136.* d *Prima pars habetur Cap. lib.6. c.169. Burch. lib.6. cap.10. Ivo p.10.c.139.* e *Cap. l.4.c.15. extra, de pœnis, cap. Presbyteri. Burch. l.6.c.11. Ivo p.10.c.140. Pann. l.8.c.6.* f *al. Vuirgildi.*

a *Et in Conc. Trosleiano, c.13. & inter leges Longobar. tit. de homicid. lib. heminii. l.27.* b *Pann. l.8.c.7. Burchardus l.6. c.5. Ivo p.10.c.9. & 134. similia quædam.* c *Ivo p.10.c.10. Pann. l.8.c.8.* d *al. gerat.* e *Pann. l.8. c.149.* f *Peculatus. l. sacrilegi.] vera lectio, ut in glossa.* g *Ansel. l.1.c.21. Pann. l.4. c.10.*

aliquid

aliquid tamen simile habetur in epistola prima ad Michaelem Imperatorem.

Sacrilegii quoque reatum incurrit, qui Judæis publica officia committit.

C. XXXI. ¶ *Sacrilegium faciunt, qui Judæis publica officia committunt.*

Unde in Toletano Concilio IV. *c.64. legitur.*

CONstituit *a* sanctum Concilium, ut Judæi, aut hi qui ex Judæis sunt, officia publica nullatenùs appetant : quia sub hac occasione Christianis injuriam faciunt. Ideoque judices provinciarum cum Sacerdotibus eorum surreptiones fraudulenter elicitas 1 suspendant, & officia publica eos agere non permittant. Si quis autem judicium hoc permiserit, velut in sacrilegum excommunicatio proferatur, & is qui surrepserit, publicis cædibus deputetur.

1 ¶ Elicitas] *Sic est emendatum ex codice Lucensi Regio : quamvis in aliis codicibus Conciliorum, & Gratiani legatur*, relictas.

4 pars. *Verum ne reverentia religionis dominos suos jure fraudaret, si famuli ad Ecclesia septa confugientes inde nequaquam abstraherentur, sacris canonibus est institutum, ut præstito à Domino sacramento impunitatis, ei etiam reddantur invitis.*

C. XXXII. ¶ *Post præstitam securitatem servi restituantur dominis, qui ad Ecclesiam confugiunt.*

Unde Gelasius *b* Papa *scribit Bonifacio Episcopo.*

MEtuentes *c* dominos famuli, si ad Ecclesiæ septa confugerint, intercessiones debent quærere, non latebras : ne hæc ipsa præsumptio tarditatis temeritatem augeat retinendi. Filius etenim noster vir spectabilis Petrus queritur servum suum in Ecclesia sancti Clementis diutiùs commorari *d*, cui cùm deputâsset sacramenta præstari, illum egredi nullâ ratione voluisse. Et ideò directus supradictus *e* homo de præsenti cum eo, quem elegeris esse mittendum, cùm de impunitate ejus sacramenta præbuerit, eum statim facias ad dominum suum modis omnibus remeare : aut si in hac pertinacia *f* forte perstiterit, post sacramentum sibi præstitum reddatur invitus.

C. XXXIII. ¶ *Securitate receptâ ad ratiocinia reddenda fugitivi ab Ecclesia redire cogantur.*

Idem *Joanni Episcopo Viennensi.* g

UXor *h* Felicis & filiæ Romam, quia sic oportuit, pervenerunt. Siquidem hunc ipsum primùm se ad Barbarorum basilicam conferentem, seque bonas causas habere jactantem, egredi sub hac conditione præcipimus, ut si actus suos fideliter & rationabiliter allegaret, nihil circa eum prorsus asperum fieri, durumque pateremur. Alioqui si contra fidem, & utilitatem Dominicam venisse probaretur, ipse sibimet imputaret, atque *i* domini ordinationi congruæ subjaceret. Qui superveniente filio nostro, viro spectabili Orthasio, sic est ad singula quæque convictus, ut os aperire non posset, & vera esse, quæ huic objicerentur, voce propriâ fateretur ; ideoque tenetur custodiæ mancipatus.

C. XXXIV. ¶ *Eripiatur in libertatem servus, cui Christiano Judæus signaculum circumcisionis impressit : aliquin ab Ecclesia domino suo reddatur invitus.*

Idem *Syracusano, & Constantino, & Laurentio Episcopis.*

JUdas *k*, qui Judaicæ professionis exiſtit, mancipium

c *Dist.54. nulla. Ivo p.13.c.97.* b *al. Gregorius.* c *Ivo p.16.c.68. & p.3.c.113. Pann. lib.2.c.77. & 74.* d *al. commoratum.* e *al. supradicti.* f *al. pervicacia.* g *al. Vvavanensi.* h *Ivo p.15.c.77.* i *al. atque ordinationi.* k *Ivo p.13.c.113.*

a *al. dominii.* b *Ivo p.3.c.121. Pann. l.2.c.78.* c *al. obcalentur :] orig.* d *al. progredientes.* e *al. qualiter requisitæ naturæ usum debitis expleant locis.* f *Rabanus pœnit. c.22. Burch. l.3. c.190. Ivo p.3.c.107.* g *C.5. Burch. l.3.c.192. Iva part.3.c.109. Pann. l.2.c.73.* h *al. sui Domini.*

exigentibus de impunitate perceperit, exire nolentem à Domino liceat occupari.

1 ¶ Reos] *Sic est emendatum ex originali, Rabano, Burchardo & Ivone, cùm in Gratiano codicibus etiam manuscriptis legeretur,* eos.

2 ¶ Noluerit sibi] *Antè legebatur,* voluerit. *Mutatum est ex Concilii exemplaribus etiam manuscriptis, & nonnullis ipsius Gratiani & cæteris collectoribus: quamvis in recentiore Colonienſi editione absit dictio,* sibi.

3 ¶ Excusatur] *Sic in omnibus Gratiani & Conciliorum codicibus impressis & manuscriptis. Apud cæteros collectores est,* accusatur.

5 pars. *Occasione namque religionis servus dominum suum contemnere, & ejus ministerium destituere non debet.*

C. XXXVII. ¶ *Religionis occasione dominum suum non audeat servus contemnere.*

Unde in Gangrensi Concilio, *c. 3. legitur:*

VII. Si *a* quis servum alienum occasione religionis docet dominum suum contemnere, & ejus ministerium destituere, ac non potiùs docuerit eum suo domino bonâ fide, & cum omni honorificentia deservire, anathema sit.

C. XXXVIII. ¶ *Corripiatur durissimè, qui causâ religionis docet servum dominum suum contemnere.*

Item ex Concilio Martini Papæ, *b c. 47.*

VIII. Si *c* quis servum alienum causâ religionis doceat contemnere dominum suum, & recedere à servitio ejus, durissimè in omnibus arguatur.

C. XXXIX. ¶ *Primati insinuetur necessitas, quæ res Ecclesiæ distrahere compellit.*

Item ex Concilio Carthaginensi *d, c. 26.*

NUllus *e* res Ecclesiæ distrahat. Quòd si reditus 1 non habet, & aliqua nimia necessitas cogit, hanc insinuandam esse Primati ipsius provinciæ censemus, ut cum statuto numero Episcoporum, utrum faciendum sit, arbitretur. Quòd si tanta urget necessitas Ecclesiæ, ut non possit antè *f* Primatem consulere, saltem vicinos 2 testes convocet Episcopos, curans ad Concilium referre omnem Ecclesiæ necessitatem. Quòd si non fecerit, reus Deo & sancto Concilio venditor honore amisso 3 teneatur.

¶ *Hoc est caput 26. Carthaginensis unici, inserti in codice canonum, itemq; Graci, quod sumptum est ex c. 4. Concilii quinti Carthaginensis. In neutro tamen sunt hæc omnia verba,* nullus res Ecclesiæ distrahat: *sed,* Placuit, ut rem Ecclesiæ nemo vendat, *quemadmodum & apud Ivonem.*

1 ¶ Quòd si reditus] *Græcè est,* ὅσῳ προσόδους μὴ ἔχῃ: *id est;* Quæ quidem res si reditus non habeat.

2 ¶ Vicinos testes] *Sic in codice canonum, & ferè in Græco canone, & in margine recentiorum Colonienſium editionum. In contextu autem ipsarum, & vetustioribus editionibus, ac duobus Vaticanis codicibus, & apud Ivonem legitur,* saltem post factum curiositatem habeat, & vicinis Episcopis hoc antè judicare, & ad Concilium, &c. *In Scriensi autem Regio,* curet hoc statim agere, vel vicinos, &c.

3 ¶ Honore amisso] *Verba hæc sunt in Concilio inserto in codice canonum, in codice Sorienſi Regio, & canone Græco. Absunt autem ab omnibus editionibus Concilii quinti Carthaginensis, & duobus Vaticanis exemplaribus & Ivone.*

a *Ivo part. 16. c. 102. & part. 13. c. 49.* b *In capit. græcarum Synod. Martini Brachar.* c *Burch. l. 8. c. 25. Ivo part. 7. cap. 43.* d *Et in Carthag. 5. c. 4.* e *Anſ. l. 5. cap. 45. Ivo p. 3. cap. 153.* f *al. antè consulere.*

C. XL. ¶ *Sine licentia Episcopi, quicquid Abbas vendiderit, in irritum deducatur.*

Item ex Concilio Agathensi, *c. 56.*

IN *a* venditionibus, quas Abbates facere præsumunt, hæc forma servetur, ut quicquid sine Episcopi licentia 1 venditum fuerit, ad potestatem Episcopi revocetur. ¶ Mancipia *b* verò Monachis donata ab Abbate non liceat manumitti. Injustum enim putamus, ut Monachis quotidianum rurale opus facientibus, servi eorum libertatis otio potiantur.

1 ¶ Licentia] *Sic est adscriptum in margine in recentioribus Colonienſibus editionibus: sed in antiquioribus, & codicibus manuscriptis, & apud Ivonem est,* notitia.

6 pars. ¶ *Etiamsi Episcopo consentiente monasterii possessio ab Abbate data fuerit, nullius momenti erit donatio, nisi forte in Ecclesiæ fabricam erigendam donatio processerit. Quo casu tantum ei donare licet, quantum ecclesiæ parietes concludunt.*

C. XLI. ¶ *Nullo titulo res monasterii valent ab ejus jure segregari.*

Unde Gregorius *scribit, lib. 7. indict. 1. epist. 33. Joanni Episcopo Scyllacæno.* c

QUesti nobis sunt prædicti monasterii Monachi, Abbatem suum terram in Scyllacænum 1 castrum, quæ in sexcentos pedes extenditur, sub prætextu fabricandæ Ecclesiæ fraternitati tuæ donationis titulo concessisse. Et ideò volumus, quantum parietes possunt ædificatæ Ecclesiæ circumdare, juri Ecclesiæ vendicari. Quicquid verò extra parietes ejusdem Ecclesiæ esse poterit, ad jura monasterii sine difficultate aliqua revertatur: quia nec mundanarum legum, nec sacrorum canonum statuta permittunt, res monasterii de jure ejus quolibet titulo segregari. Ea propter donationem ejusdem terræ, quæ contra rationem facta est, sine aliqua dilatione restitue.

1 ¶ Intra Scyllacænum] *Sic est emendatum ex multis codicibus epistolarum: à qua lectione nonnulla Gratiani exemplaria parum diserepabant. In vulgatis erat,* in Tranquillitanum castrum.

C. XLII. PALEA.

HAnc *d* ergò scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore à te ab omnibus Episcopis firmam statuimus, illibatamque servari: ut & suæ Ecclesiæ, juvante Domino, tantummodò sint jure contenti, & monasteria Ecclesiasticis conditionibus, seu angariis, sive quibuslibet obsequiis secularibus nullo modo subjaceant, nullis canonicis juribus deserviant, sed remotis vexationibus, divinum opus cum summa devotione perficiant.

¶ *Hec Palea abest à vetustis exemplaribus, uno excepto, & hæc temerè translata est: cum habeatur infr. 18. q. 2. c.* quàm sit. §. hanc ergò. *ubi nonnulla notabuntur.*

7 pars. *Sed notandum est, quòd aliud est in suos vel propinquorum usus res Ecclesiæ convertere (quam pernicioſam cupiditatem sacri canones ubique prohibent, & damnabilem ostendunt:) aliud est, quòd ex dispensatione charitatis humanæ infirmitati consulitur: ut quondam illis sua reddantur, qui in sacro proposito manere contemnit. Quod non tam jure fori, quàm jure poli nonnullos Sanctorum fecisse legimus. Beatus* e *enim Joannes Evangelista duobus juvenibus, quos pœnituerat omnia sua pro Christo reliquisse, & pauperibus erogâsse, aurum & gemmas reddidit, ut cuncta, quæ vendiderant, sibi redimerent. Sed objicitur: Beatus Joannes non oblata reddidit, quæ pauperibus jam erogata fuerant, sed alia recompensavit, quæ in pauperum,*

a *Ivo part. 3. c. 163.* b *Sup. dist. 54. Abbati.* c *al. Schillitano.* d *Inf. 18. q. 2. quàm sit. §. hanc ergò.* e *Abdias l. 5. historiæ Apostolicæ.*

vel

vel Ecclesiarum facultatibus nunquam computata fuerant. Similiter si Abbas vel Episcopus aliqua habuerit, quæ in Ecclesiasticis facultatibus nondum sunt annumerata, exemplo beati Joannis det illa recedenti; oblata verò Ecclesiæ retineat. ¶ *Sequitur a ergò aliud exemplum, quo eadem, quæ oblata sunt, laudabiliter reddenda monstrentur.*

C. XLIII. ¶ *Non debet Ecclesia suscipere, quæ filio exhæredato sibi offeruntur.*

Ait enim Augustinus b *in sermone 2. de vita Clericorum.*

QUicunque *c* vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum, qui suscipiat, non Augustinum: imò, Deo propitio, neminem inveniet *d.* Quam laudabile factum sancti & venerandi Episcopi Aurelii Carthaginensis? quomodo implevit os omnium *e,* qui sciunt, laudibus Dei? Quidam enim cùm filios non haberet, neque speraret, res suas omnes (retento sibi usufructu) donavit Ecclesiæ. Nati sunt ei filii postea: & reddidit Episcopus nec etiam opinanti illi, quæ donaverat. In potestate habebat Episcopus non reddere, sed jure fori, non jure poli *f.*

Ecce, quòd aliquando oblata jure & laudabiliter redduntur. Verumtamen non hoc exemplo recedenti sua reddenda monstrantur. Aliud est enim in professione sua vitæ perstitere, aliud à proposito suis ordinis discedere. Si sanctus Aurelius degenti in laicali habitu oblata reddidit, quia post oblationem filios accepit, non ideò in apostasiam euntibus sua reddenda sunt, quibus utilitas necessaria subtraherentur, ut coacti redirent ad ordinem, à quo recesserant. Sed sicut inimicis & persecutoribus jubemur necessaria subministrare, sicut ab Apostolo g *monemur tempus redimere, ut expeditius orationi vacemus: sic ne Ecclesia scandalum patiatur, ne discedens in deteriora præcipitetur, ne in perniciem Monachorum, aut incendium monasterii occasione suorum exardescat, laudabilius sibi sua non dico reddantur, sed auferri siuantur, quàm ab illo ista inferantur.*

CAUSA XVIII.

QUidam *Abbas consecratus in Episcopum, prius monasterio multa contulit, postea in Episcopatu plura acquisivit: cui dum fratres successorem quærerent, Episcopus loci semet electioni volebat inserere, ut per ipsum Abbas in monasterio ordinaretur: fratres renituntur.*

1 *Quæritur primò, An monasterium possit petere, quæ ab Episcopo quæsita sunt, an Episcopatu Ecclesia possit sibi vendicare, qua monasterio fuerunt tradita* h?

2 *Secundò, An per Episcopum Abbas sit eligendus & ordinandus, an tantummodò à propriis fratribus sibi instituendus?*

QUÆSTIO I.

PRima quæstio terminatur in Concilio habito apud Altheum, *in quo sic statutum legitur.*

¶ *Burchardus lib. 1. cap. 230. citat Concilium apud Alth. præsente Conrado Rege: itemq; Ivo part. 5. c. 343. sed exprimit,* Altheium. *Idem verò part. 14. c. 116. plura de hoc Concilio refert his verbis:* Regno Conradi piissimi & Christianissimi Regis quinto congregata est sancta generalis Synodus apud Altheum (al. Altheium) in pago Rhetiæ, præsente videlicet domini Joannis Papæ Apocrisario, sanctæ Ostiensis Ecclesiæ Petro venerabili Episcopo.

a *aliter Sequatur.* b *Et serm. 32. al. 53. ad fratres in eremo, & in Concil. Aquisgran. cap. 122.* c *Ivo p. 3. cap. 177.* d *aliter inveniat.* e *al. eos omnes.* f *aliter edi.* g *1. Corinth. 7.* h *al. contradita.*

CAP. ¶ *Qui de Monacho Episcopus ordinatur, quod ante consecrationem habuit, monasterio; quod verò post consecrationem acquisivit, propriæ Ecclesiæ relinquat.*

STatutum *a* est, & rationabiliter secundùm sanctos Patres à Synodo confirmatum, ut Monachus, quem canonica electio à jugo regulæ monasticæ professionis absolvit, & sacra ordinatio de Monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vendicandi potestatem habeat: sed quicquid acquisierat, vel habere visus fuerat, monasterio relinquat, & Abbatis sui, qui fuerat secundùm regulam sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim Episcopus ordinatur, ad altare, ad quod sanctificatur, & titulatur *b,* secundùm sacros canones, quod acquirere poterit, restituat.

QUÆSTIO II.

1 ps SEcundam *verò quæstionem terminat auctoritas* Toletani Concilii IV. *c. 50. dicens:*

C. I. ¶ *Abbates & alia officia per Episcopos debent instituti.*

HOc tantùm sibi in monasterio vendicent Sacerdotes, quod præcipiunt canones, id est, Monachos ad conversationem sanctam præmonere, Abbates, aliaque officia instituere, atque extra regulam facta corrigere. Quod si aliquid in Monachos canonibus interdictum præsumpserint, aut usurpare quippiam de monasterii rebus tentaverint, non deerit ab illis sententia excommunicationis.

2 ps. *Econtrà* Gregorius *scribit Castorio Ariminensi Episcopo.*

C. II. ¶ *Congregatio monasterii, non Episcopus, aut aliquis extraneorum, Abbatem instituat.*

I. ABbas in monasterio non per Episcopum, aut per aliquem extraneorum ordinetur: neque ab Episcopo Missa ibi celebretur, ut nulli Ecclesiæ subjiciatur.

¶ *Hujus capitis eadem est sententia ac sequentis, in quo sunt ipsa B. Gregorii verba. Itaque hæc videtur summa quadam sequentis: & propterea in aliquot vetustis exemplaribus non sunt distincta.*

C. III. ¶ *De eodem.*

Idem *eidem Castorio Episcopo, lib. 4. epist. 43. seu cap. 87.*

I, ABbatem *c* cuilibet *d* monasterio non alium, sed quem dignum moribus atque actibus monasticæ disciplinæ communi consensu congregatio tota poposcerit, ordinari *e* volumus. Missas autem publicas per Episcopum vel Clericos in *f* monasterio fieri omnimodò prohibemus.

1 ¶ Vel Clericos.] *Verba hæc non leguntur apud B. Gregorium: omninò, nonnulla videntur consultò imminuta à collectore.*

C. IV. ¶ *Ille debet Abbas institui, quem sua congregatio, & possessionis dominus ordinari popoſcerit.*

Item Pelagius Papa *Mellito Subdiacono.*

II. ABbatem *g* in monasterio illum volumus ordinari, quem sibi de sua congregatione & Monachorum electio, & possessionis dominus, & (quod magis observandum est) ordo vitæ, ac meritum popoſcerit ordinari.

a *Burchardus l. 1. c. 231. Ivo p. 5. c. 343.* b *al. intitulatur.* c *Anſelm. l. 7. c. 174. Polyc. l. 3. tit. 15. & l. 4. tit. 33. Pann. l. 3. c. 168.* d *al. eidem] orig.* e *al. volumus eo ordinare. f orig.* f *aliter illic] orig.* g *Ivo p. 7. c. 24.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. V. ¶ *De libertate Monachorum.*

Item Gregorius *omnibus Episcopis* a,

QUàm sit necessarium Monachorum *b* quieti prospicere, &c. *& infrà.* ¶ Interdicimus *c* igitur in nomine Domini Jesu Christi, & auctoritate beati Petri Principis Apostolorum prohibemus (cujus vice huic Ecclesiæ Romanæ præsidemus) ut nullus Episcoporum aut 1 secularium ultra præsumat de reditibus, vel rebus, vel chartis 2 monasteriorum, vel de cellulis, vel de villulis, quæ ad ea pertinent, quocunque modo, vel quâlibet occasione *d* minuere, vel dolos, vel immissiones, aut violentias aliquas facere. *& infrà.* Defuncto *e* verò Abbate cujuslibet congregationis, non extraneus eligatur *g*, nisi de eadem congregatione, quem sibi propriâ voluntate concors fratrum societas elegerit, & qui electus fuerit, sine dolo vel venalitate aliqua ordinetur. Quòd si aptam inter se personam invenire nequiverint, solerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum. *& infrà.* ¶ Pariter autem custodiendum est, ut invito Abbate ad ordinandum *h* alia monasteria, aut ad ordines sacros, vel Clericatûs officium tolli exinde Monachi non debeant. *& infrà.* ¶ Nullus 3 Monachus *i* sine testimonio & *k* concessione Abbatis sui in Ecclesia aliquem locum teneat, vel ad aliquem promoveatur honorem. ¶ Hanc *l* ergò scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore ab omnibus Episcopis firmam *m* statuimus, illibatamque servari, ut & suæ 4 Ecclesiæ, juvante Domino, tantummodò sint jure contenti, & monasteria Ecclesiasticis conditionibus, seu angariis *n*, vel quibuslibet obsequiis secularibus nullo modo subjaceant, nullis canonicis juribus 5 deserviant: sed remotis vexationibus, ac cunctis gravaminibus, divinum opus cum summa animi devotione perficiant.

¶ *Caput hoc habetur in decreto Concilii Lateranensis, edito à B. Gregorio, pro quiete ac libertate Monachorum, quod extat secundo tomo Conciliorum, inter decreta Gregorii primi: ejusq; magnam partem ipsemet refert lib. 7. reg. indict. primâ, epist. 18. Mariniano Episcopo Ravennati.*

1 ¶ Aut secularium,] *Absunt ab aliquibus Conciliorum editionibus & Gratiani manuscriptis exemplaribus.*

2 ¶ Chartis] *In Concilio legitur*, curtis. *sed in epistola, & apud Ivonem*, chartis.

3 ¶ Nullus Monachus] *Hinc usque ad finem non habentur in epistola, sed in Concilio.*

4 ¶ Ut & suæ Ecclesiæ,] *In Concilio legitur*: Et sanctæ Ecclesiæ, juvante Domino, suo termino, five jure contentæ, &c. *In epistola verò 43. l. 4. (ubi idem ferè scribit Castorio Ariminensi Episcopo) hoc modo*: Ut & tua Ecclesia, juvante Domino, suo tantummodò sit jure contenta, & monasterium illud, &c.

5 ¶ Juribus] *In Concilio est*, curis: *in epistola*, canonicæve jurisdictioni.

C. VI. ¶ *Missas publicas in cœnobio Episcopi non celebrent, ne aliquod ei gravamen inferant.*

Idem Castorio Episcopo Ariminensi o.

LUminoso *p* Abbate referente plurimis in monasteriis multa à Præsulibus præjudicia atque gravamina Monachos pertulisse cognovimus. Oportet ergo, ut tuæ *q* fraternitatis provisio de futura quiete eorum salubri disponat ordinatione; quatenùs conversantes in illis, in Dei servitio, gratiâ ipsius suffragante, mente liberâ perseverent. Missas quoque publicas in *a* cœnobiis fieri omnimodò prohibemus: ne in servorum Dei recessibus, & in eorum receptaculis ulla popularis conventûs præbeatur occasio, [vel mulierum fiat illic *b* introitus,] quia non expedit animabus eorum. Nec audeat ibi cathedram collocare Episcopus 1, vel quamlibet potestatem exercere imperandi, nec aliquam ordinationem, quamvis levissimam, faciendi; nisi ab Abbate loci fuerit rogatus: quatenùs Monachi semper maneant in Abbatum suorum potestate: ut *c* remotis vexationibus, ac cunctis gravaminibus, divinum opus cum summa devotione animi perficiant.

¶ *Libro quarto regesti est epist. 41. Luminosi Abbati, & 43. Castorio Ariminensi Episcopo scripta, in quibus leguntur, quæ ad hoc caput pertinent. Propria tamen verba usque ad vers.* Missas. *non habentur in epistolis illis, sed in Concilio, de quo in proximo superiori capite dictum est, exceptis primis verbis*, Luminoso Abbate referente. *& ex eo nonnulla sunt emendata & addita.*

1 ¶ Episcopus,] *In Concilio sequitur*, seu quâcunque aliâ dignitate præditus, aut potestate, vel quamlibet potestatem imperandi, &c.

C. VII. ¶ *Baptisterium in monasterio non permittitur fieri.*

Item Gregorius *d* Papa *lib. 2. indict. 11. epist. 56. Secundino Episcopo.*

PRidem *e* præcepimus, ut de monasterio S. Andreæ, quod est super Mascalas, baptisterium propter Monachorum molestias *f* debuisset auferri, atque in eodem loco, quo fontes sunt, altare fundari: cujus rei perfectio hactenus est protracta. Admonemus igitur fraternitatem tuam, ut nullam jam moram post susceptas præsentes literas nostras inserere debeas, sed repleto loco ipsorum fontium, altare ad sacra celebranda mysteria illic sine dilatione aliqua fundetur: quatenùs & prædictis Monachis opus Dei securiùs liceat celebrare, & non de negligentia vestra contra fraternitatem tuam noster animus excitetur.

C. VIII. ¶ *Cum permissione Episcopi Abbas locum suum deserere potest.*

Item ex Concilio Maguntino.

II. ABbas *g* pro humiliatione, & cum permissione Episcopi, locum suum potest relinquere: tamen eligant sibi fratres Abbatem de ipsis, si habent: sin autem, de extraneis.

3 pars. *Ecce in Toletano Concilio dicitur, quòd Sacerdotes h, Abbates, & alia officia instituere debeant. Beatus Gregorius & Pelagius prohibent, dicentes, Abbatem à fratribus sua congregationi eligendum & ordinandum. Quomodo ergo hæc tanta diversitas ad concordiam revocabitur? Sed sciendum est, quosdam Monachos esse indomita cervicis, & effrænata superbia: quos dum Abbates ad religionem cogere voluerint, in eorum dejectionem conspirant, & alium moribus suis convenientem sibi præficere contendunt: quales erant illi, qui in necem beati Benedicti conspirasse leguntur. Pro hujuscemodi constituitur est, ut Abbates, & alia officia per Sacerdotes instituantur.*

C. IX. ¶ *Non licet Monachis Abbates pro suo arbitrio expellere, aut alios ordinare.*

Unde Pelagius Papa *scribit Opilioni* i *defensori, dicens:*

NUllam *k* potestatem de cætero, nullam licentiam Monachis relinquimus pro arbitrio suo aut Abbates expellere, aut sibimet alios ordinare: quia nulla auctoritas remanebit Abbati, si Monachorum potestati cœperit subjacere: ut de cætero fideliter & studiosè universa, quæ vel ad divini cultûs reverentiam, vel ad utilitatem ejusdem monasterii pertinent, Abbatis solicitudo, ad quem potestas tota pertinere convenit, debeat adimplere.

4 pars. *Hinc etiam constitutum est, ut Clerici singulorum monasteriorum sint in potestate Episcoporum, nec alicui liceat extra eorum conscientiam monasteria ædificare.*

C. X. ¶ *Sine conscientia Episcopi, monasterium nullus ædificet.*

Unde in Chalcedonensi Concilio, *c. 4. legitur.*

QUidam 4 Monachorum habitu utentes indifferenter per civitates incedunt, necnon & monasteria, & seipsos præsumptione propriâ commendant. Placuit igitur neminem aut ædificare, aut construere monasteria, aut Oratorii domum sine conscientia ipsius civitatis Episcopi. *Item c. 2.* ¶ Clerici *b* in ptochiis 1, & in monasteriis, aut martyriis constituti, sub potestate sint ejus, qui in ea est civitate Episcopus, secundùm traditionem sanctorum Patrum; nec per præsumptionem recedant à suo Episcopo. ¶ Eos verò, qui ausi fuerint resilire hujusmodi institutionem quocunque modo, vel si noluerint subjacere proprio Episcopo, si quidem fuerint Clerici, pro 2 personarum ordinatione subjaceant condemnationibus canonum; si verò Laici vel Monachi fuerint, communione priventur. *Item.* ¶ Clerici 3, qui pauperum dispositioni, vel *c* monasteriorum, vel martyriorum præsunt, sub potestate singularum civitatum Episcoporum secundùm canonum traditionem perdurent; neque per suam temeritatem Episcopi sui moderationem *d* declinent. Qui autem hujusmodi dispositionem quolibet modo subvertere ausi fuerint, & Episcopo suo non obedierint, si quidem Clerici fuerint, canonicæ damnationi subjaceant, si autem Monachi vel Laici sunt, à communione suspendantur.

¶ *Quoniam verso hujus capitis usque ad versic.* Clerici, primò, *est alia ab iis, quæ circumferuntur in Conciliorum codicibus, licet apud Ivonem, & in Panormia idem fere sit sensus: placuit afferri verba Græca, & novam interpretationem.*

Οἱ μηδὲ ἓξ ἐλπιζόντως τὴν μονὴν μεπόντες βίαν, τῆς ἀξιοθαύστου πυκὸς. ἐπειδὴ δέ τινες τῷ μοναχικῷ κατεχόμενοι ἀθεσήματι, τοὺς τοπάρχας ἢ τοὺς ἀλλοφύλους ἐν τοῖς πόλεσιν, ἢ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς σωτῆρα ἐπιτηδεύοντες, ἔδοξεν μηδένα μὴν μηδαμῶς εἰκοδομεῖν, μὴ ἐν πόλεσιν μοναστήριον ἢ δεκτήριον εἶναι παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου. *Id est:*

Qui verè & sincerè monasticam vitam degunt, convenienti honore afficiantur. Verùm, quoniam nonnulli speciem monachicam præ se ferentes, & Ecclesias, & civilia negotia perturbant, in civitatibus indifferenter vagantes, ac præterea monasteria sibi ipsi constituere agredientes; placuit neminem quidem ulquam ædificare, neque constituere monasterium, vel oratoriam domum præter sententiam Episcopi civitatis.

1 ¶ Ptochiis,] *Sic in nonnullis vetustis codicibus Gratiani, & Vaticano Conciliorum, & in versione prisca, (ex qua videtur esse hic versiculus,) & est vox canonis Græci. In vulgatis autem Gratiani, & aliquot libris Conciliorum est*, parochiis

2 ¶ Pro personarum ordinatione] *Sic in eadem prisca; sed in canone Græco, & in versione Dionysii Exigui nihil est quod his verbis respondeat.*

3 ¶ Item Clerici,] *Est idem quod in proximo superiore paragrapho, sed ex alia versione, quæ non extat in Conciliorum voluminibus; atque hanc eandem repetitionem licet animadvertere apud Ivonem p. 6. c. 358. & 359.*

C. XI. ¶ *Examinetur ab Episcopo, qui religiosis fœminis præponendus est.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *cap. 97.*

QUi a religiosis fœminis præponendus est, ab Episcopo loci comprobetur.

Monasterium quoque absque Episcopi permissione nulli incipere aut fundare licet.

C. XII. ¶ *Sine permissione Episcopi nullus monasterium præsumat incipere aut fundare.*

Unde in Agathensi Concilio, *c. 27. legitur.*

DE Monachis 1, monasterium novum (nisi Episcopo aut permittente, aut probante) nullus incipere aut fundare præsumat.

1 ¶ De Monachis,] *Absunt istæ voces à recentioribus editionibus Conciliorum, sed non à vetustioribus, & manuscriptis codicibus, aut Ivone.*

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item ex eodem, b *cap. 58.*

CEllulas *c* novas, aut congregatiunculas 1 Monachorum, absque Episcopi notitia prohibemus institui.

1 ¶ Congregatiunculas] *Anteà legebatur*, congregantium Ecclesias. *Emendatum est ex pleriisque manuscriptis, & locis indicatis.*

C. XIV. ¶ *Absque Episcopi vel Abbatis voluntate nullus Monachorum cellulam construere præsumat.*

Item ex Concilio Aurelianensi *d* I. *cap. 24.*

NUllus Monachus congregatione monasterii derelictâ, ambitionis & vanitatis *e* impulsu cellulam construere, sine Episcopi permissione, vel Abbatis sui voluntate præsumat.

5 ps. *Item sunt & alii, qui pro executione diversarum causarum quolibet admittunt, qui distinctionem eorum solvant, & quietem religioni perturbant.*

C. XV. ¶ *Abbas, qui cautus in regimine non fuerit, à proprio Episcopo, & à vicinis Abbatibus à suo arceatur honore.*

De quibus in Concilio Triburiensi *legitur.*

SI *f* quis Abbas cautus in regimine, humilis, castus, misericors, discretus, sobriusque non fuerit, ac divina præcepta verbis & exemplis non ostenderit, ab Episcopo, in cujus territorio consistit, & a vicinis Abbatibus, & cæteris Deum timentibus à suo arceatur honore; etiamsi omnis congregatio, vitiis suis consentiens, eum Abbatem habere voluerit.

C. XVI. ¶ *In Episcoporum potestate Abbates consistant.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. *c. 21.* g

6 ps. ABbates *h* pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant, & si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur, qui semel 1 in anno in loco, ubi Episcopus elegerit, acceptâ vocatione conveniant. ¶ Monachi autem Abbatibus omni obedientiâ & devotione subjaceant: Quod si quis per contumaciam extiterit indevotus, aut per loca aliqua vagari, aut peculiare aliquid habere præsumpserit, omnia quæ acquisierit, ab Abbatibus auferantur,

a *In Conc. Later. sub Greg. 1. reg. l. 7. indict. 1. ep. 18. Mariniano Episcopo.* b *al. monasteriorum] orig.* c *Polyc. l. 3. tit. 15. Ansel. l. 5. c. 58. Ivo p. 7. c. 11.* d *al. exquisitione.* e *Ponn. l. 3. c. 181. Polyc. l. 4. tit. 33.* f *al. cujuscunque.* g *abest ab orig.* h *al. ordinanda.* i *al. Monachorum.* k *al. vel consensu. Supra, 17. q. 4. l. 4. reg. ep. 43.* l *al. & quibuscunque aliis firmam.* m *al. & quibuscunque aliis firmam.* n *al. angariis, aut etiam procurationibus, vel quibuslibet subsidiis, obsequiuq.* o *In eodem Concil.* p *Ivo part. 7. c. 12.* q *al. nostra] in Conc. ibidem inserit, & l. 4. epist. 43.*

a *al. eo in cœnobio] in Conc. id est ab Episcopo.* b *novus] orig.* c *ibid. inferius. sup. c. 5.* d *Anteà legebatur, Gelasius.* e *Polyc. l. 4. tit. 34. Anselm. lib. 5. cap. 48. Ivo p. 5. c. 55.* f *al. insolentias.* g *Burch. l. 8. c. 86. Ivo p. 7. c. 104.* h *al. Episcopus.* i *al. Apollonio.* k *Ans. l. 7. c. 285.*

Monachis

a *Ivo p. 7. c. 1. Pannorm. l. 3. c. 174.* b *Ivo p. 6. c. 358. Polyc. l. 4. tit. 34.* c *eod. c. 8. ex alia versione. Ivo ibid. c. 359.* d *al. ordinationem.*

a *Burch. l. 8. c. 76. Ivo p. 6. c. 94.* b *Et in Epaunensi, cap. 10.* c *Burch. l. 8. c. 34. Ivo p. 3. c. 165 & p. 7. c. 92.* d *Cap. l. 6. c. 138.* e *al. varietatis.* f *Burch. l. 8. c. 96 Ivo p. 7. c. 114. Simile sup. distinct. 61. cap. in ordinatione. quod est ex regul. S. Benedicti.* g *& in Capit. l. 6. c. 37.* h *Burch. l. 8. c. 67. Ivo p. 7. c. 85.*

secundùm regulam monasterio profutura. Ipsi autem qui fuerant pervagati, ubi inventi fuerint, cum auxilio Episcopi tanquam fugaces sub custodia revocentur. ¶ Et reum se ille Abbas futurum esse cognoscat, qui in hujusmodi personas *a* non regulariter animadverterit, vel qui susceperit Monachum alienum.

1 ¶ Semel] *Sic etiam legitur in Concilijs impressis, & manuscriptis, & capitularibus. Verùm apud Burchardum & Ivonem post versic.* corrigantur, *est insertum c.* non semel. *infrà eâd.*

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Arelatensi *b.*

MOnasteria, vel Monachorum disciplina ad eum pertineant Episcopum, in cujus sunt territorio constituta.

C. XVIII. ¶ *Nullus ministret Abbatibus Episcopalia, qui alicui Episcoporum nolunt subesse.*

Item Paschalis Papa II.

ABbatibus, qui neque sub Episcopo, neque sub Metropolitano, neque sub Primate, neque sub Patriarcha sunt, nullus prorsus Episcoporum Episcopalia quælibet administret. Cùm enim se nulli Episcopo omnino subesse profiteantur, consequens est, ut nullus Episcoporum, quæ sua sunt, eis tanquam extraneis largiatur.

Pro hujusce modi ergò statutum est, ut causæ & utilitates monasteriorum per Episcopos disponantur.

C. XIX. ¶ *Utilitates monasterii à proprio Episcopo debent disponi.*

Unde Gregorius *scribit Vitali defensori Sardiniæ, lib. 7. epist. 65.*

COgnovimus *c*, quòd monasteria servorum Dei, vel etiam fœminarum pro suo quisque libitu, & diversarum causarum executione perturbat. Quod omnino non grate suscipimus, tuamque experientiam ex hoc commonemus, ne quemquam hoc usurpare denuò acceptâ nostrâ auctoritate permittas: sed ut Episcopo loci illius, sub cujus moderamine degunt, curæ sit eorum causas, utilitatesque disponere. Valdè enim est incongruum, ut omisso eo alius quilibet eorum se causis admisceat: sed ille eorum vitam competenti, regulatique debet moderamine disponere, qui pro commissis eorum animabus compellitur reddere rationem.

7 pars. *Pro hujusmodi etiam prohibet* beatus Gregorius, *mulieres passim ad monasterium accedere, & Monachorum commatres fieri, scribens Valentino Abbati, lib. 3. epist. 40.*

C. XX. ¶ *Neque commatres filii facere, neque ad fœminas accedere Monachis licet.*

1. PErvenit *d* ad nos, quòd in monasterio tuo passim mulieres ascendant *e*, & (quod adhuc est gravius) Monachos tuos sibi commatres facere, & ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hâc occasione humani generis inimicus suâ eos (quod absit) calliditate decipiat, ideo hujus te præcepti serie commonemus, ut neque mulieres in monasterio tuo deinceps quâlibet occasione permittas ascendere *f*, neque Monachos tuos commatres sibi facere. Nam si hoc denuò ad aures nostras quocunque modo pervenerit, sic te severissimæ noveris ultioni subdendum, ut emendationis tuæ qualitate cæteri sine dubio corrigantur.

8 pars. *Non solùm autem incauta familiaritas aliarum mulierum eis interdicitur, verùm etiam à Sanctimonialium* g *habitatione prohibentur.*

a *al. personis non regulariter animadversione distrinxerit.* b *al. Aurelianensi.* c *Anselm. lib. 7. cap. 184. Polyc. l. 3. tit. 3.* d *Anselm. l. 7. cap. 183.* e *al. accedant.* f *al. accedere.* g *al. Monialium.*

C. XXI. ¶ *Cum Sanctimonialibus, Monachi habitare non licet.*

Unde in VII. Synodo, *c. 20. legitur.*

DIffinimus *a* minimè duplex monasterium fieri: quia scandalum id, & offendiculum multis efficitur. Si verò aliqui cum cognatis mundo abrenuntiare, & monasticam vitam sectari voluerint, debent quidem viri virorum adire cœnobium, fœminæ verò mulierum ingredi monasterium. In hoc enim placatur Deus. Quæ autem hactenus fuerunt *b* dupla, secundùm regulam sancti Patris nostri Basilii, & secundùm præceptionem ejus, ita formentur. Non habitent in uno monasterio Monachi & Monachæ. Adulterium enim intercipit cohabitationem 1, si habeat aditum Monachus ad Monachum, vel Monacha ad Monachum secretò singulariter ad colloctionem. Non cubet Monachus in muliebri monasterio: neque singulariter cum Monacha convivetur; & quando necessaria vitæ à parte virorum ad regulares deferuntur, extra portam hæc suscipiat Abbatissa monasterii fœminarum, cum aliqua vetula Monacha. Porrò si contigerit, ut aliquam propinquam suam videre voluerit Monachus, in præsentia Abbatissæ huic consabulentur per modica & compendiosa verba, & in brevi 2 ab ea discedat.

1 ¶ Cohabitationem,] *Sic est emendatum ex plerisque manuscriptis Gratiani, & duobus codicibus versionis Anastasij; cujus tamen hæc non est ipsa omnino versio. Antèa legebatur,* cohabitatio: *Græcè est,* μοιχείαν δὲ μεσολαβεῖ τὴν συνοδίαν ταύτην.

2 ¶ Et in brevi] *Hæc non sunt in canonum Græcorum vulgata editione, sed apud Balsamonem habentur.*

C. XXII. ¶ *Monachi & Monachæ in nullo simul cohabitent loco.*

Item in regesto Gregorii *c.*

IN *d* nullo loco Monachos & Monachas permittimus unum monasterium habitare; sed nec ea, quæ duplicia vocant. Et si quod tale est, religiosus Episcopus mulieres quidem in suo loco manere studeat, Monachos autem aliud monasterium ædificare cogat. Si autem plurima sunt talia monasteria, separentur in aliis monasteriis Monachæ, & in aliis Monachi: res autem, quas habent communes, secundùm jura eis competentia distribuantur.

¶ *Burchardus etiam & Ivo Gregorium citant, apud quem non nihil habetur ad hanc rem faciens lib. 1. reg. epist. 48. & lib. 7. indict. 2. epist. 39. Verba tamen ipsa leguntur apud Justinum ante cess. novellâ 123. cap. 54.*

C. XXIII. ¶ *A monasterio Monachorum longiùs constituantur monasteria puellarum.*

Item ex Concilio Agathensi, *c. 28.*

MOnasteria *e* puellarum longiùs à monasteriis Monachorum, aut propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur.

C. XXIV. ¶ *Puellarum monasteria Monachorum præsidia & ministeria regantur.*

Item ex Concilio Hispalensi II. *c. 11.*

IN decima *f* actione communi consensu decrevimus, ut monasteria virginum in provincia Betica Monachorum administratione ac præsidio gubernentur. Tunc enim salubria Christo dicatis virginibus præbemus *g*, quando eis Patres spirituales eligimus, quorum non solùm gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis ædificari possint: eâ tamen circa Monachos cautelâ servatâ, ut remoti ab earum familiaritate *h*, nec

a *Ivo p. 7. c. 25.* b *aliter sunt.* c *Apud Julianum ante cess. novellâ 123. c. 54.* d *Burch. l. 8. c. 65. Ivo part. 7. c. 83. Polyc. l. 4. tit. 34. Ivo p. 3. c. 18.* e *Ivo part. 3. cap. 158.* f *undecima] orig.* g *al. providemus. Burch. lib. 8. c. 53. Ivo p. 7. c. 72.* h *al. peculiaritate.*

usque

usque ad vestibulum habeant accedendi familiare permissum. Sed neque Abbatem *a*, vel eum, qui præficitur, extra eam quæ præest, loqui virginibus Christi aliquid, quod ad institutionem 1 earum pertineat, licebit, neque cum ea sola, quæ præest, frequenter eos loqui oportet; sed sub testimonio duarum vel trium sororum: ita ut rara sit accessio, & brevis omnino locutio.

1 ¶ Institutionem] *Sic legitur in vetustis Gratiani codicibus, & in antiquioribus Conciliorum editionibus, & duobus Codicibus Vaticanis: in recentioribus autem Colonensibus,* quod ad institutionem morum non pertineat.

9 pars. *Prohibentur etiam Sanctimoniales propria receptacula habere.*

C. XXV. ¶ *Sanctimonialibus receptacula, seu domicilia privata habere non licet.*

Unde Innocentius II. *in Concilio Romæ habito, c. 26. & 27.*

PErniciosam & detestabilem consuetudinem quarundam mulierum (quæ licèt neque secundum regulam beati Benedicti, neque Basilii, aut Augustini vivant, Sanctimoniales tamen vulgò censeri desiderant) aboleri decernimus. Cùm enim juxta regulam 1 degentes in cœnobiis, tam in Ecclesia, quàm in refectorio, atque dormitorio communiter esse debeant, propria sibi ædificant receptacula, & privata domicilia, in quibus sub hospitalitatis velamine passim hospites, & minùs religiosos, contra sacros canones, & bonos mores suscipere nullatenùs erubescunt. Quia *b* ergò omnis, qui malè agit, odit lucem, ac per hoc ipsæ absconditæ in justorum tabernaculo se opinantur posse latere oculos Judicis cuncta cernentis, hoc tam inhonestum, detestandumque flagitium, ne ulteriùs fiat, omnimodis prohibemus, & sub pœna anathematis interdicimus. ¶ Simili *c* modo prohibemus, ne Sanctimoniales simul cum Canonicis vel Monachis in Ecclesia in uno choro conveniant ad psallendum.

1 ¶ Regulam] *In vulgatis sequebatur,* S. Benedicti: *cùm tamen paulo superiùs aliarum etiam regularum sit facta mentio. Quare inducta sunt istæ voces auctoritate vetustorum codicum, & ipsius Concilij, ex quo etiam alia nonnulla sunt emendata.*

10 pars. *Item sunt alij, quos Episcopi pregravantes, salutem ipsarum animarum negligunt: quibuslibet* d *occasionibus bona monasteriorum distrahere cupiunt. Tales erant quidam Clerici Ravennatis Ecclesiæ, qui simulatâ religione monasteriis cupiebant præfici, non transeuntes ad monasticum habitum, neque renuntiantes Ecclesiasticæ militiæ.*

C. XXVI. ¶ *Monasteria Clericorum aut Laicorum habitacula fieri non debent.*

De quibus Gregorius *scribit Joanni Ravennati Episcopo, lib. 4. epist. 1.*

II. PErvenit *e* ad me, quòd in Ecclesia fraternitatis tuæ aliqua loca dudum monasteriis consecrata, nunc habitacula Clericorum, aut etiam Laicorum facta sunt: dumque hi, qui sunt in Ecclesiis, fingunt se religiosè vivere, monasteriis præponi appetunt; & per eorum vitam monasteria destruuntur. Nemo enim potest Ecclesiasticis officiis, &c. *& infrà.* ¶ Proinde *f* fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum sit, emendare festinet: quia ego nullo modo patior, ut sacra loca per Clericorum ambitum destruantur.

C. XXVII. ¶ *Qui in sacro ordine sunt constituti, in monasterio nullam habeant potestatem.*

Idem *Mariniano Episcopo Ravennati, lib. 6. epist. 40. sive c. 204.*

a *al. Abbati, vel ei.* b *Joan. 3.* c *In Concil. c. 22.* d *al. quibuslibet verò.* e *Anselm. l. 5. c. 64. Ivo p. 3. c. 18. Polyc. l. 3. tit. 15.* f *supr. 16. q. 1. nemo.*

DUdum *a* ad nos multorum relatione pervenerat, monasteria in Ravennæ partibus constituta, omnino Clericorum vestrorum dominio prægravari: ita ut occasione quasi regiminis ea (quod dici grave est) velut in proprietate possideant. Quibus non modicum condolentes decessori vestro epistolas misimus, ut hoc per omnia emendare debuisset. Sed quoniam vitæ est termino citiùs occupatus, ne hoc onus monasteriis remaneret, fraternitati vestræ hæc eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, ut comperimus, in hujus rei hactenus correctione cessatum est, hæc ad vos iterùm prævidimus scripta dirigere. Hortamur ergò, ut omni morâ, omnique excusatione submotâ, ita monasteria ipsa ab hujusmodi studeatis gravamine relevare, quatenùs nullam deinceps in eis Clericis, vel ii, qui sunt in sacro ordine constituti, ob aliud (nisi hortandi 1 tantummodò causâ) accedendi habeant licentiam, aut si fortè ad peragenda sacra Missarum fuerint invitati mysteria. Sed ne pro cujuslibet Monachi aut Abbatis promotione, &c. *& infrà.* b. ¶ Nec illic ulteriùs habeat potestatem aliquam, ne monasteria hujus occasionis velamine ea, quæ prohibemus 2, sustinere onera compellantur. Hæc itaque omnia vigilanti curâ emendare jam secundò commonita sanctitas vestra non differat; ne, si post hæc negligentes vos esse (quod non credimus) senserimus, aliter monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam notum vobis sit, quia tantæ necessitati servorum Dei congregationem ampliùs subjacere non patiemur.

1 ¶ Hortandi] *In originali impresso & manuscripto legitur,* orandi. *Sed ob glossam & quia in sequenti capite est vox,* exhortandi, *non est mutatum. Alia verò sunt emendata.*

2 ¶ Prohibemus,] *In vulgatis sequebatur,* simul cum Canonicis & Monachis in Ecclesia, *quæ sublata sunt auctoritate originalis, & ductum Gratiani exemplarium.*

C. XXVIII. ¶ *Causâ visitandi & exhortandi monasterium Episcopus adire potest.*

Idem *eidem, lib. 7. indict. 1. epist. 18.*

11 pars. VIsitandi *a* exhortandique gratiâ ad monasterium, quoties placuerit, ab Antistite civitatis accedatur: sed sic charitatis officium illic Episcopus impleat, ut gravamen aliquod monasterium non incurrat.

C. XXIX. ¶ *Frequenter Episcopi monasteria visitent, & quæ corrigenda sunt, corrigant.*

Item ex Concilio Aurelianensi.

NOn *d* semel, sed sæpius in anno Episcopi visitent monasteria Monachorum: & si aliquid corrigendum fuerit, corrigatur.

¶ *Hoc caput apud Burchardum & Ivonem est insertum capiti,* Abbates. *supra, eâd. ut ibi notatum est: simile quiddam habetur in Pannormia ex Concilio Rothomagensi, lib. 3. cap. 125.*

12 pars. *Pro talibus, qui animarum curam non habentes, bona tamen monasteriorum in suos usus convertere cupiebant, statutum est, ut monasteria cum suis rebus penitus sint libera à potestate & dominio Episcoporum. Quod autem nullis canonicis juribus monasteria dicuntur esse subjecta, non ita intelligendum est, quin ipse Episcopo aliquid nomine eulogiæ, vel in die dedicationis, vel in natali* e *Sanctorum, quorum nomine ipsum monasterium dedicatum est, debeat offerri.*

C. XXX. ¶ *Non debet Episcopus aliquid à monasterio exigere, præter conditiones, quæ dedicationis tempore constitutæ sunt.*

a Polycarp. ibid. Anselm. l. 5. cap. 65. b *Sup. 16. quæst. 1. nemo.* c *Ivo part. 7. cap. 14.* d *Burch. lib. 8. cap. 62. Ivo part. 7. cap. 85.* e *al. natalitiis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Unde Pelagius I Papa *ait.*

Eleutherius *a* frater & Cöepiſcopus noſter queritur, quòd mater ejus in caſa, quæ Caſtellum dicitur, Oratorium conſtruxerit, ac dedicaverit, & in eodem loco Monachos conſtituerit, ex quibus unus eſt Presbyter. Hoc autem tempore dedicationis inter Epiſcopum Cardellum (cujus ipſa dioeceſis eſt) & matrem ſuam aſſerit convenisſe, ut quicquid dedicationis, vel natalis Martyrum die, quorum in eodem monaſterio reliquiæ ſunt, per fidelium oblationes intraverit, medietatem quidem habeat ipſum monaſterium, medietas autem Epiſcopo offeratur. Contra quam conventionem Marium Presbyterum (ſive ſciente, ſive neſciente Epiſcopo) Monachis ipſis, vel Presbytero, qui ex eis eſt, vim dicitur intuliſſe, & frequenter moleſtias generare, ita ut memoratum Presbyterum prope cæciderit, & Miſſas eum facere nullo modo permittat; dicens, ut quaſi penſionis nomine aliquid ſtatuere debeat. Hæc igitur omnia diligenter te examinare jubemus, & ſi apud te evidenti ratione *b* conſtiterit, quia tempore, quo dedicatum eſt ipſum monaſterium, conditiones ſuperiùs poſitæ convenerint, ſervari eas ex noſtra auctoritate præcipimus, nec aliquid ampliùs exinde ab aliquo exigatur *c*. Si verò nil tale conſtiterit *d*, mediante te, quid Epiſcopo ipſi nomine eulogiæ offerri debeat, inter ipſos Monachos & Presbyterum volumus definiri: ſalvo tamen eo, ut Presbyter Gaudentius, qui etiam Monachus eſt, Miſſas in monaſterio ſuo ſicut conſuevit facere, à nullo ulteriùs debeat prohiberi.

1 ¶ Pelagius] *Anteà legebatur,* Gelaſius. *Mutatum eſt ex Polycarpo, & quia ſuprà diſt. 91. c.* Eleutherius, *alia pars hujuſmet epiſtolæ citatur ex Pelagio: & Anſelmus, qui hoc & illud caput conjunctè affert, Pelagio tribuit.*

C. XXXI. ¶ *Conſueta ſervitia Epiſcopis monaſteria exhibeant.*

Item Urbanus II.

Servitium, quod monaſteria, aut eorum Eccleſiæ à tempore Gregorii VII. uſque ad hoc tempus fecerunt, & nos concedimus.

Canonica ergò jura, quibus monaſteria ſubjecta non ſunt, Synodales exactiones intelliguntur. Non enim cogendus eſt Abbas (ſicut in Concilio Turonico ſtatutur) ad Synodum ire, niſi aliqua rationabilis cauſa exiſtat. Sunt etiam quædam ſervitutis officia, ut angaria operum, crebræ receptiones, annuæ exactiones, multationes peccantium, à quibus omnibus monaſteria libera ſunt.

CAUSA XIX.

Duo Clerici ad monaſterium tranſire voluerunt: uterque licentiam ab Epiſcopo ſuo petit: unus relictâ Eccleſiâ propriâ eo invito, alter dimiſſâ regulari canonicâ f cœnobio ſe contulit.

1 *Modo quæritur, Si Epiſcopus debeat permittere, ut relictâ propriâ Eccleſiâ Clericus monaſterium ingrediatur?*

2 *Secundo quæritur, Si Epiſcopus licentiam dare noluerit, an eo invito monaſterium poſſit adire?*

3 *Tertiò, Si contigerit ipſos regulares Canonicos fuiſſe, utrum concedendus eſſet eis monaſterii ingreſſus?*

QUÆSTIO I.

Quòd Epiſcopus licentiam Clericis adeundi monaſterium dare debeat, in Toletano IV. Concilio *præcipitur, in quo c. 49. ſic ſtatutum legitur.*

a *Anſ. l. 7. c. 145. Polyc. l. 4. tit. 27.* b *al.* veritate. c *alii.* tenetur exigere. d *al.* convenit. e *diſt. 18. Epiſcopus non debet.* f *al.* canonicâ.

CAP. ¶ *Non debet negari ingreſſus Clericis, qui Monachorum propoſitum appetunt.*

Clerici *a*, qui Monachorum propoſitum appetunt (quia meliorem vitam ſequi cupiunt) liberos eis ab Epiſcopis in monaſteriis largiri oportet ingreſſus, nec i inrerdici propoſitum eorum, qui ad contemplationis deſiderium tranſire nituntur.

1 ¶ Nec interdici] *Hæc uſque ad finem abſunt à manuſcriptis, ſunt tamen in Concilio.*

QUÆSTIO II.

Invito verò Epiſcopo Clericum ejus à nullo eſſe ſuſcipiendum.

Leo Epiſcopus *b* teſtatur, ſcribens Anaſtaſio *c* Theſſalonicenſi Epiſcopo, *epiſt. 82. al. 84. c. 9.*

C. I. ¶ *Invito Epiſcopo ejus Clericum nemo ſuſcipiat.*

Alienum *d* Clericum, invito Epiſcopo ipſius, nemo ſuſcipiat.

Sed ſubaudiendum eſt, niſi ad propoſitum melioris vitæ tranſire voluerit. Tunc enim liberum eſt illi, etiam Epiſcopo contradicente, monaſterium ingredi.

C. II. ¶ *Qui Monachorum propoſitum appetit, etiam invito Epiſcopo ſuſcipiendus eſt.*

Unde Urbanus Papa II. *in Capitulo ſanctæ Ruffinæ* e.

Duæ *f* ſunt, inquit, leges: una publica, altera privata. Publica lex eſt, quæ à ſanctis Patribus ſcriptis eſt confirmata; ut eſt lex canonum, quæ quidem propter tranſgreſſiones *g* eſt tradita. Verbi gratiâ: Decretum eſt in canonibus, Clericum non debere de ſuo Epiſcopatu ad alium tranſire ſine commendatitiis literis ſui Epiſcopi: quod propter criminoſos conſtitutum eſt, ne vidclicet infames ab aliquo Epiſcopo ſuſcipiantur perſonæ. Solebant enim officia ſua, cùm non poterant in ſuo Epiſcopatu, in alieno celebrare, quod jure præceptis & ſcriptis deteſtatum eſt. ¶ Lex *h* verò privata eſt, quæ inſtinctu Sancti Spiritûs in corde ſcribitur: ſicut de quibuſdam dicit Apoſtolus *i*: [*Qui habent legem Dei ſcriptam in cordibus ſuis.*] & alibi *k*: [*Cùm gentes legem non habeant, ſi naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, ipſi ſibi ſunt lex.*] Si quis horum in Eccleſia ſua ſub Epiſcopo populum *l* retinet, & ſecularitèr vivit, ſi afflatus Spiritu Sancto in aliquo monaſterio, vel regulari Canonia *m* ſalvare ſe voluerit, quia lege privatâ ducitur, nulla ratio exigit, ut à lege publica conſtringatur. Dignior eſt enim lex privata, quàm publica. Spiritus *n* quidem Dei lex eſt, & qui ſpiritu Dei aguntur, lege Dei ducuntur: & quis eſt, qui Spiritui Sancto poſſit dignè reſiſtere? Quiſquis igitur hoc Spiritu ducitur, etiam Epiſcopo ſuo contradicente, eat liber noſtrâ auctoritate. Juſto enim lex non eſt poſita: ſed ubi *o* Spiritus Dei, ibi libertas: & ſi Spiritu Dei ducimini, non eſtis ſub lege.

1 ps QUÆSTIO III.

Canonicos autem regulares ad monaſterium tranſire multis auctoritatibus prohibetur.

C. I. ¶ *Regulares Canonici, Monachi fieri non debent.*

Unde in Concilio Educenſi *congregato ſub Gregorio VII. legitur.*

Nullus Abbas vel Monachus Canonicos regulares à propoſito profeſſionis canonicæ revocare, & ad monaſticum habitum trahendo ſuſcipere audeat, ut Mo-

a *Polyc. l. 3. tit. 15. & l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 21. Ivo p. 6. c. 371.* b *In Concilio Aquiſgranen. cap 59.* c *Anteà legebatur, Ruſtico Narbon.* d *Anſ. l. 6. c. 161. Burch. l. 1. c. 42. Ivo p. 6. c. 60.* e *al. Ruffi.* f *Polyc. l. 4. tit. 31. Gal. 3.* g *al. tranſgreſſores.* h *c. licet. extra, de regular.* i *Rom. 2.* k *Ibidem.* l *proprium*] *Polycarp.* m *al. canonica.* n *Rom. 7. 8. & 8. 2. Tim. 1.* o *2. Corinth. 3. Galat. 5.*

nachi fiant, quamdiu ordinis ſui Eccleſiam invenire quiverint, in qua canonicè vivendo, Deo ſervire, & animam ſuam ſalvare poſſint. Quòd ſi temerario auſu id agere tentaverint, anathematis vinculo obligentur.

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Urbanus Papa II.

Mandamus *a*, & univerſaliter interdicimus, ne quis Canonicus regulariter profeſſus, niſi (quod abſit) publicè lapſus fuerit, Monachus efficiatur. Quòd ſi decreto noſtro contraire præſumens id agere tentaverit, ad ordinem canonicum præcipimus ut redeat, & deinceps memorialem *b* cucullam deferat, & ultimus in choro maneat.

Subaudiendum verò eſt, niſi cum patris ſui licentia religionis propoſitum induerit. Unde Urbanus Papa II. *ſcribit Abbati ſancti Ruffini* c.

C. III. ¶ *Patris ſui conceſſione regulares Canonici, Monachi fieri poſſunt.*

Statuimus *d*, ne profeſſionis canonicæ quiſpiam, poſtquam Dei vice ſupra caput ſibi hominem impoſuerit, alicujus levitatis inſtinctu, vel diſtrictioris religionis obtentu, ex eodem clauſtro audeat ſine Patris i & totius congregationis permiſſione recedere. Diſcedentem verò nullus Abbatum vel Epiſcoporum, nullus Monachorum ſine communi literarum cautione ſuſcipiat.

1 ¶ Patris, &c.] *In tribus vetuſtis codicibus legitur,* Patris totius congregationis: *apud Ivonem,* ſine Abbatis totiusque congregationis.

2 pars. *Quæritur, Si monaſteria, quæ ſemel dedicata ſunt, poſſint tranſire in Clericorum vel ſecularium habitacula? Quod* in Chalcedonenſi Concilio *omnibus modis prohibetur, c. 24.*

C. IV. ¶ *Quæ ſemel ſunt dedicata monaſteria, ſemper monaſteria perſeverent.*

Quæ *e* ſemel dedicata ſunt monaſteria cum conſilio Epiſcoporum, maneant perpetuò monaſteria: & res, quæ ad ea pertinent, monaſteriis reſervari oportet, nec poſſe ea ultra fieri ſecularia habitacula. Qui verò permiſerint hoc fieri, ſubjaceant his condemnationibus, quæ per canones conſtitutæ ſunt.

¶ *Hæc verſio parùm diſcrepat à Dionyſiana, quam aſſerunt Burchardus & Ivo, c. 22.*

C. V. ¶ *Qui loca ſacra communia diverſoria fecerit, Clericus deponatur, Laicus excommunicetur.*

Item in Synodo VII. *c. 13.*

Quoniam à quibuſdam viris quædam venerabiles domus ſurripiuntur, tam videlicet Epiſcopia, quàm monaſteria, & facta ſunt communia diverſoria: ſi quidem voluerint hi, qui hæc retinent, reddere ea, ut ſecundum antiquitatem reſtaurentur, benè & optimè eſt: alioqui ſi de ſacrato catalogo fuerint, hos deponi præcipimus: ſi verò Monachi vel Laici, excommunicari: quos nimirum conſtat condemnatos eſſe à Patre, & Filio, & Spiritu Sancto; & deputentur, ubi vermis *f* eorum non moritur, & ignis non extinguitur: quia voci Domini adverſantur, qui dicit *g*: [*Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.*]

¶ *Initium hujus canonis in Synodo ſeptima ab Anaſtaſio verſa ſic habet:* Quoniam propter calamitatem, quæ pro peccatis noſtris in Eccleſia facta eſt, ſubreptæ ſunt à quibuſdam viris quædam venerabiles domus, tam videlicet, &c. *Ex ejus autem verſionis duobus manuſcriptis exemplaribus nonnulla ſunt in hoc capite emendata.*

3 pars. *Quæritur de his, Qui ad converſionem veniunt, quo tempore debeant tonſurari? De his ita ſcribit* Gregorius *Fortunato Epiſcopo Neapolitano. lib. 8. epiſt. 23.*

a *Polyc. lib. 4. tit. 31.* b *memoriale ſuæ præſumptionis cucullam*] *Polyc.* c *al. Ruffi.* d *Ivo p. 6. c. 411.* e *Polyc. l. 3. tit. 15. Anſ. l. 5. c. 60. Burch. lib. 3. c. 19. Ivo p. 3. c. 17. & 22. Pann. l. 2. c. 15.* f *Marc. 9. ex Eſa. 66.* g *Joan. 2.*

C. VI. ¶ *Antequam biennium in converſione compleverit, aliquis tonſurari non debet.*

Monaſteriis *a* omnibus fraternitas veſtra diſtrictiùs interdicat, ut eos, quos ad converſationem *b* ſuſceperint, priuſquam biennium in converſatione *c* compleant *d*, nullo modo audeant tonſurare. Sed hoc ſpatio vitâ, moreſque eorum ſolicitè comprobentur: ne quis eorum aut non ſit contentus eo, quod voluit, aut ratum non habeat, quod elegit. Nam dum grave ſit inexpertos hominum ſociari obſequiis, quis poſſit dicere, quàm ſit gravius ad Dei ſervitium improbatos 1 applicari? Miles verò, ſi converti voluerit, priuſquam nobis renuntietur, nullus eum ſine 2 noſtro conſenſu qualicunque præſumat ratione ſuſcipere.

1 ¶ Improbatos applicari?] *Anteà legebatur,* improbos applicare. *Emendatum eſt ex originali impreſſo & manuſcripto.*

1 ¶ Sine noſtro] *Hoc præcepit ex tempore B. Gregorius, ne omnino videretur contemnere legem, quam Mauritius Imperator tulerat, ne milites ante completum tempus militiæ in monaſteriis recipi poſſent: quam legem idem Gregorius lib. 2. indict. 11. epiſt. 61. ipſi Mauritio ſcribens, vehementer reprehendit: quod auctor gloſſæ non videtur attendiſſe.*

4 pars. *Quæritur, Si ingreſſu monaſterium ultrà relinquatur licentia teſtandi? Hoc* Gregorius *prohibet, ita ſcribens Januario Caralitano Epiſcopo, lib. 7. indict. 2. epiſt. 7.*

C. VII. ¶ *Poſt monaſterii ingreſſum nulli relinquatur licentia teſtandi.*

Quia *e* ingredientibus monaſterium convertendi gratiâ, ulteriùs nulla ſit teſtandi licentia, ſed res eorum ejuſdem monaſterii juris fiant, apertâ legis definitione decretum eſt.

C. VIII. ¶ *Poſt monaſterii ingreſſum eidem monaſterio omnia ſunt conferenda.*

Item Gregorius Papa *Cypriano Diacono, lib. 3. epiſt. 6.*

Perlatum eſt ad nos Petronellam nomine de provincia Lucania progenitam, per exhortationem Agnelli Epiſcopi fuiſſe converſam, resque ſuas omnes, quas habere potuit, licèt ſibi jure potuiſſent competere, tamen eaſdem monaſterio, quod ingreſſa eſt, etiam ſpecialiter donationis titulo contuliſſe.

Econtrà Paulus primus Eremita in teſtamento 1 *colobium ſuum Athanaſio Alexandrino Epiſcopo reliquit, tunicam verò beato Antonio. Sed aliud eſt de his, qui in monaſterium ingreſſi ſe & ſua tradiderunt: aliud de his, qui ſolitariam vitam ducentes, ſe nulli Eccleſiæ tradiderunt* 2. *Illi ſemel tradita nulli tradere poſſunt: iſti nulli oblata libere teſtari poſſunt.*

1 ¶ In teſtamento] *Longè aliter B. Hieronymus in vita Pauli. Scribit enim beatum Antonium pallio, quod ei donaverat Athanaſius, Pauli corpus involviſſe, & addit:* ne quid pius hæres ex inteſtati bonis non poſſideret, tunicam ejus ſibi vendicavit, quam in ſportarum modum de palmæ foliis ipſe ſibi contexuerat.

2 ¶ Tradiderunt.] *Sic eſt emendatum ex pleriſque manuſcriptis. Anteà legebatur,* tradere poſſunt.

C. IX.

Item in authenticis *f, conſtitutione 9.*

Si qua mulier aut vir monaſticam elegerit vitam, & intraverit monaſterium, liberis non extantibus, monaſterio, quod ingreditur, res ejus competere jubemus.

a *Anſel. l. 2. c. 197.* b *al. convertendum.* c *al. converſione. al. complevrint.* e *Extra, de teſtament. c. quia. Anſ. l. 7. c. 18.* f *Cod. de ſacroſ. Eccleſ. auth. ſi qua mulier. Apud Julianum anteceſſ. novell. 123. cap. 38. coll. 9. tit. 6. al. 15. §. ſi qua.*

¶ Sed si persona liberos habens, antequam de rebus suis inter eos disponat, monasterium intret, liceat ei postea inter eos dividere, legitimâ *a* non diminutâ : & quod eis non dederit, monasterio competet. ¶ Sed si omnem substantiam inter filios dividere voluerit, suâ personâ filiis connumerata, partem sibi retineat, quæ monasterio competere debet. ¶ Sed si post ingressum moriatur, antequam inter eos dividat, filii legitimam percipiant, reliquâ substantiâ monasterio competente. *In authenticis b de monach. constitut. 5. in collat. 1.* ¶ Nunc *c* autem cum Monachus factus est, hoc ipso res suas obtulisse videtur, si priùs testatus non sit : & exinde judicio ejus cessante, lege disponitur, ut si liberos habeat, in quos aut nihil, aut minus legitimâ portione quoquo donandi titulo contulerit, eatenus substantiæ monasterio destinatæ detrahatur, ne quid contingat circa liberos iniquum.

C. X.

Item ex Novella 123. *d*

NOn liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hæreditate repellere Monachos factos : quamvis dum Laici fuerant, in causam ingratitudinis inciderint. ¶ Item non liceat parentibus liberos suos ad solitariam vitam transeuntes abstrahere de monasteriis.

¶ *Hos caput expressè habetur apud Julianum antecessorem, novellâ 123. cap. 59. In quo aliqui Gratianum reprehenderunt qui hanc Juliani epitomen videre minimè poterant.*

CAUSA XX.

DUo pueritiæ annos agentes à parentibus monasterio traditi sunt : unus invitus, alter spontaneus cucullam induit. Ad annos pubertatis venientes, invitus ad secularem militiam redit, spontaneus monasterium districtius petit.

1 *Nunc primùm quæritur, Si in pueritiæ annis traditi, cogantur religionis propositum tenere ?*

2 *Secundo, Si præter voluntatem parentum tonsuram, vel religiosis vestem quis in pueritia acciperit, an possit sibi detrahi, an non ?*

3 *Tertio, Qui præter propriam voluntatem cucullam induerit, An cogatur eam retinere, an non ?*

4 *Quartò, Si ab uno monasterio in aliud districtius liceat alicui transire ?*

QUÆSTIO I.

1 ps QUod intra annos pueritiæ traditi, cùm adulti fuerint, liberum habeant arbitrium manendi vel discedendi, probatur auctoritate nonæ 1 Synodi.

1 ¶ Nonæ] *In nonnullis vetustis exemplaribus est*, octavæ. *Verùm in octava ab Hadriano II. habita non habetur, sed in libro B. Basilii de institutis Monachorum, Russino interprete, cap. 8. Similia etiam sunt apud eundem B. Basilium in regulis fusius disputatis, cap. 15.*

C. I. ¶ *Virginitatis professio quo tempore firma esse incipit.*

FIrma autem tunc erit professio virginitatis, ex quo adulta jam ætas esse cœperit, & ea, quæ solet apta nuptiis deputari, ac perfecta 1.

1 ¶ Ac perfecta.] *Hæc non sunt in eo B. Basilii loco.*

Si virginitatis professio tunc incipit esse firma, cùm ætas cœperit esse adulta, & religionis professio tunc demùm debet esse firma, cùm ad adultam ætatem perventum fuerit. Sed hic de illa professione agitur, quæ in annis pueritiæ proprio arbitrio Deo offertur, quam non confirmat parentum consensus. Cæterùm, quæ à parentibus Deo offertur professio, inviolatam servari oportet.

a *al. legitimâ portione nulli.* b *Novellâ 26.* c *Cod. de Episcopis, & Cler. authen. nunc autem.* d *Ibidem apud Julianum antecess. cap. 59. & 60.*

C. II. ¶ *Non licet de monasterio egredi, quem pater vel mater intra annos infantiæ fecerit ordinari.*

Unde Gregorius *scribit ad Augustinum, Anglorum Episcopum.*

ADdidistis *a* adhuc, quòd si pater vel mater filium, filiamve intra septa monasterii in infantiæ annis sub regulari tradiderint disciplina, utrùm liceat eis, postquam pubertatis *b* annos impleverint, egredi, & matrimonio copulari. Hoc omnino devitamus : quia nefas est, ut oblatis à parentibus Deo filiis voluptatis *c* frena laxentur.

¶ *Sic etiam citat Ivo. Extat in epistola quarta Gregorii tertii ad Bonifacium Legatum Germaniæ : & simile habetur in Concilio Vormaciensi, cap. 22.*

C. III. ¶ *Aut propria professio, aut paterna devotio Monachum facit.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 48.*

MOnachum *d* aut paterna devotio, aut propria professio facit. Quicquid horum fuerit, alligatum 1 tenebit. Proinde his ad mundum revertendi intercludimus aditum, & omnes ad sæculum interdicimus regressus.

1 ¶ Alligatum] *In duobus Vaticanis Conciliorum codicibus, & Lucensi Regio legitur*, allegatum.

C. IV. ¶ *In monasterio perpetuò maneant, qui à parentibus traditi sunt.*

Item Isidorus.

QUicunque à parentibus propriis in monasterio fuerit delegatus, noverit se ibi perpetuò permansurum. Nam Anna Samuelem puerum natum & ablactatum Deo cum pietate obtulit : qui & in ministerio templi, quo à matre deputatus, permansit, & ubi constitutus est, desservivit.

¶ *Hoc non est inventum in libris B. Isidori : sed Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti, cap. 59. hoc idem ex ipso Isidoro refert.*

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex regesto Gregorii, *lib. 1. epist. 42. ad Anthemium.*

QUia *e* autem dura est in insulis congregatio Monachorum, etiam pueros in eisdem monasteriis ante XVIII. annorum tempora suscipi prohibemus : vel si qui nunc sunt, tua eos providentia auferat, & in urbem Romanam transmittat. Hoc & in Palmaria, aliisque insulis te per omnia volumus custodire.

C. VI. ¶ *Qui à primogenitoribus monasterio traditus est, de eo egredi non licet.*

Item ex Concilio Triburiensi.

QUem *f* primogenitores ad monasterium tradiderunt, & in Ecclesia cœpit canere, & legere, nec uxorem ducere, nec monasterium deserere poterit : sed si discesserit, reducatur : si tonsuram dimiserit, rursùs tondeatur, uxorem si usurpaverit, dimittere compellatur.

C. VII. PALEA.

[*Item* ex Pœnitentiali Theodori.]

INfans pro infante potest dari in monasterio, quamvis alter vocatus *g* sit. Tamen melius est votum solvere. Similiter & pecora æquali pretio (si necesse est) sunt redimenda.

2 pars. *Ex his auctoritatibus colligitur, quòd paterna professio pueros tenet obligatos : nec licebit eis à proposito discedere, quod paternâ devotione in puerilibus annis susceperunt. Sed objicitur illud* Leonis Papæ, *epistol. 90. ad Rusticum Episcopum, cap. 13. & 14.*

a *Ivo part. 7. c. 10.* b *al. ad pubertatis.* c *alit. voluntatis.* d *Polyc. l. 4. tit. 54. Anselm. l. 7. c. 186. & l. 8. c. 6. Burch. l. 8. c. 6. Ivo p. 7. c. 30.* e *Extra in regul. c. 1.* f *Burch. l. 8. c. 97. Ivo p. 7. c. 115.* g *fortè*] *votus.*

C. VIII. ¶ *Non licet puellis nuptias eligere, quæ spontaneâ voluntate virginitatis susceperunt propositum.*

PUellæ *a*, quæ non coactæ parentum imperio, sed spontaneo judicio virginitatis propositum atque habitum susceperunt, si postea nuptias eligunt, prævaricantur, etsi consecratio non accessit, cujus utique non fraudarentur munere, si in proposito permanerent. Ambigi verò non potest crimen magnum admitti, ubi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana pacta non possunt impunè calcari, quid eos *b* manebit, qui corruperint fœdera divini sacramenti ?

Cùm ergo in principio hujus capituli dicatur : [Puellæ, quæ non coactæ imperio parentum,] *datur intelligi, quòd si coactæ habitum virginitatis sumpserint, sine prævaricatione ipsum deferre possunt. Sed puella hic nubilis intelligitur, cujus (ut in sequentibus demonstratur) post duodecimum annum est liberum arbitrium : nec in electione propositi cogitur sequi parentum imperium.*

C. IX. ¶ *Extra voluntatem propriam retrusi in monasteriis non teneantur.*

Sic & illud intelligendum est, quod est statutum in Synodo habitâ ab Eugenio Papa II. *c. 32.*

SIcut, qui monasteria elegerunt, à monasteriis egredi non permittuntur : ita hi, qui inviti sine justæ offensionis causa sunt intromissi, nisi volentes, non teneantur : quia quod non petunt, non observant. Ideoque tales considerandi sunt magis *c* peccata committere, quàm plangere, sicut in decreto sanctissimi Leonis Papæ manifestissimè continetur.

C. X. PALEA.

[*Unde* Marcellus Papa.]

ILlud autem statuendum esse censemus, ut si in minori ætate filii monasterio oblati fuerint, & *d* sacram tonsuram, vel velamina susceperint, dignum quidem duximus, ut XV. anno à prælatis moniti *e* inquirantur, utrùm in ipso habitu permanere cupiant, an non ? Si verò permanere professi fuerint, ulteriùs pœnitendi locum minimè amplecti possunt. Sin autem ad secularem habitum reverti voluerint, redeundi licentia nullo modo denegetur : quia satis inutile est, ut coacta servitia Domino præstentur.

¶ *Notatur nomine Paleæ etiam ab auctore glossa : sed extat ferè in omnibus vetustis, & sine Paleæ nomine.*

3 pars. *Velamen autem non licet imponere virginibus, nisi certis diebus.*

C. XI. ¶ *Non nisi certis diebus velamen imponatur virginibus.*

Unde Gelasius Papa *ad Episcopos per Lucaniam, c. 14. & 15.*

DEvotis *f* Deo virginibus, nisi aut Epiphaniorum die, aut in albis Paschalibus, aut in Apostolorum Natalitiis sacrum velamen minimè imponatur *g* : nisi forsan (sicut de baptismate dictum est) gravi languore correptis, ne sine hoc munere de sæculo exeant, implorantibus non negetur. ¶ Viduas autem velare, Pontificum nullus attentet.

4 pars. *Tempus quoque consecrationis earum similiter observatur.*

C. XII. ¶ *Ante sexagesimum ætatis suæ annum virgines non consecrentur.*

Unde Gregorius *in regesto, lib. 3. epist. 11.*

JUvenculas *h* fieri Abbatissas vehementissimè prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua, nisi sexagenariam virginem, cujus vita *a* hoc atque mores exegerint, velari permittat.

C. XIII.

Item ex Concilio Carthaginensi III.

SAnctimoniales ante annum quadragesimum non velentur.

¶ *Sic citatur etiam in omnibus vetustis : sed in nullo Carthaginensi est inventum. Idem verò nonnullis additis habetur in Concilio Agathensi, cap. 19.*

C. XIV. ¶ *Ante vigesimum quintum annum virgines non consecrentur.*

Item ex Concilio Carthaginensi III. *c. 4.*

PLacuit *b* ut ante XXV. annos ætatis nec Diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur ; & ut Lectores populum non salutent.

¶ *Anteà citabatur ex Concil. Africano IV. sed sup. dist. 77. c.* placuit, *citatur ex Carthaginensi III. ubi habetur.*

C. XV.

Item Pius Papa *c.*

VIrgines *d* non velentur ante XXV. annos ; nisi fortè necessitate periclitantis pudicitiæ virginalis : & non sunt consecrandæ *e* nisi in Epiphania, & in Sabbatho 1 Paschæ, & in Apostolorum Natalitiis ; nisi causâ mortis urgente.

¶ *Caput hoc inter decreta Pii non est inventum, & abest à tribus vetustis Gratiani exemplaribus. De causis verò, ob quas ante XXV. annos possint virgines velari, agitur in Concilio Milevitano, c. 26. & Africano, c. 93. ex quo Africano refertur Capit. l. 1. c. 46.*

1 ¶ Sabbatho] *In uno vetusto legitur*, in albis, *& apud cæteros collectores*, in albis Paschalibus.

5 pars. *Quamvis autem viduæ velari prohibeantur, viduitatis tamen professio in scriptis ab eis est facienda. Vestis quoque professioni conveniens est eis tradenda, quâ ubique utantur.*

C. XVI. ¶ *Professionem viduitatis faciant, & habitum sumant religionis, quæ castitatem servare proponunt.*

Unde in Concil. Toletano X. *cap. 4.*

VIdua, quæ sanctæ religionis obtinere præpositum voluerit, Sacerdoti vel ministro, ad quem aut ipsa venerit, aut quem ad se venire contigerit, scriptis professionem faciat à se aut signo, aut subscriptione notatam, continentem, se & religionis propositum velle, & hoc perenniter inviolatè servare. Tunc acceptâ à Sacerdote, vel ministro aptâ religionis professioni *f* veste, seu in lectulo quiescens, sive in quocunque loco consistens constanter *g* eâ utatur, nec diversi coloris, aut diversæ partis eadem sit notabilis vestis, sed religiosa, & non suspecta.

QUÆSTIO II.

1 ps DE his verò, qui præter voluntatem parentum tonsuram, vel religiosam vestem susceperint, sic definitur in X. Concilio Toletano, *cap. 6.*

C. I. ¶ *Tonsura, vel vestis religiosa in minori ætate suscepta, à parentibus irrita fieri potest.*

SI in *h* qualiber minori ætate, vel religioni debitam vestem, vel religionis tonsuram in utroque sexu filiis, aut unus aut ambo parentes dederint 1 fortè, aut nolentibus, aut nescientibus sese susceptam, non mox visam in filiis abdicaverint, sed vel coram se, vel coram Ec-

a *Burch. l. 8. c. 2. Ivo p. 7. c. 20. Polyc. l. 4. tit. 35.* b *al. de eis.* c *alit. maximè.* d *alit. vel.* e *alit. monti verbis.* f *Polyc. l. 4. tit. 35. Anselm. lib. 7. cap. 190. Burch. l. 8. c. 15. Ivo p. 7. c. 36. Pann. l. 3. c. 189.* g *al. imponat ;*] *orig.* h *Polyc. ibid. Anselm. l. 7. c. 91.*

a *al. ætas*] b *Polyc. l. 2. tit. 27. Burch. lib. 2. c. 11. Ivo p. 6. c. 31. Pann. l. 3. c. 30.* c *Capit. l. 1. c. 46.* d *Polyc. l. 4. tit. 35. Burch. l. 8. c. 18. Ivo p. 3. c. 39. Pann. l. 3. cap. 190.* e *al. offerenda.* f *al. usus.* g *incunctanter.* h *Gregorius III. epist. 3. Polyc. lib. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 1. Ivo p. 7. c. 27. Pann. l. 3. c. 186.*

cleſia *a*, palamque in conventu eoſdem filios talia habere permiſerint, ad ſeculatem reverti habitum filiis ipſis quandoque penitùs non licebit, ſed convicti, quòd tonſuram, aut religioſam veſtem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum, habitumque revocentur, & ſub ſtrenua diſtrictione hujuſmodi obſervantiæ inſervire cogantur. ¶ Parentibus ſanè filios ſuos religioni contradere non ampliùs, quàm uſque ad quartum decimum 2 eorum ætatis annum licentia poterit eſſe: poſteà verò, an cum voluntate parentum, an ſuæ devotionis ſit ſolitarium votum, erit filiis licitum religionis aſſumere cultum. Quiſquis autem vel abolitione tonſuræ, vel ſecularis veſtis aſſumptione detectus fuerit attigiſſe transgreſſionem, & excommunicationis cenſuram accipiat, & religioni ſemper inhæreat.

1 ¶ Dederint fortè,] *In Concilio etiam manuſcriptis legitur*, dederint certè aut nolentibus, &c. *In Pannormia verò*, dederint, aut certè nolentibus, &c.

2 ¶ Quartum decimum] *Sic etiam in Pannormia: in uno autem vetuſto Gratiani, & Conciliorum codicibus etiam manuſcriptis legitur*, uſque ad decimum: *apud cæteros verò colle-ctores*, ad duodecim.

C. II. *Uſque ad annos XII. paterna voluntatis puella ſubjacebit arbitrio.*

Item ex Concilio Triburienſi, *cap.24.*

PUella *b*, ſi ante XII. annos ætatis ſponte ſuâ ſacrum ſibi velamen aſſumpſerit, poſſunt ſtatim parentes ejus, vel tutores id factum irritum facere, ſi voluerint. At ſi annum & diem id diſſimulando conſenſerint, ulteriùs nec ipſi, nec ipſa mutare hoc poterunt. ¶ Si *c* verò in fortiori ætate adoleſcentula, vel adoleſcens ſervire Deo elegerit, non eſt poteſtas parentibus prohibendi.

2 pars. *Velamen autem nulli Sanctimoniali, alteri imponere licet.*

C. III. *¶ Abbatiſſa præſumens velare virginem vel viduam, excommunicetur.*

Unde Eutychianus Papa *ait* d.

STatuimus *e*, ut ſi Abbatiſſa, aut quælibet Sanctimonialis poſt hanc diffinitionem in tantam audaciam proruperit, ut aut viduam, aut puellam virginem velare præſumat, judicio canonico uſque ad ſatisfactionem ſubdatur.

3 pars. *Hâc auctoritate prædictâ, & paternâ profeſſione docetur adſtringi quilibet in puerilibus annis, & præter voluntatem eorum propoſito ſuſcepto perhibetur teneri, niſi tonſuram, vel religioſam veſtem parentes mox viſam abdicaverint. Parvuli verò, dum offeruntur, nonniſi ſub multorum teſtimonio ſuſcipiendi ſunt.*

C. IV. *¶ Infantes oblati à parentibus, ſub plurimorum teſtimonio ſuſcipiantur.*

Unde in nona *f* Synodo *legitur.*

OPortet infantes cum voluntate & conſenſu parentum, imo ab ipſis parentibus oblatos, ſub plurimorum teſtimonio ſuſcipi: ut omnis occaſio maledicti gratiâ excludatur hominum peſſimorum 1.

¶ Eſt in eodem libello B. Baſilii, & eodem capite, in quo eſt cap. ſitma. ſupra eâd. q. 1. & ſequitur continuatur poſt illud.

1 ¶ Peſſimorum.] *In eo libello eſt*, plurimorum.

QUÆSTIO III.

1 gs QUòd autem qui invitus propoſitum religionis ſuſcepe-rit, non ſit cogendus ad invicti propoſiti obſervationem, teſtatur Leo Papa *epiſt. 90. aliter 92. ad Roſticum Epiſcopum, cap. 12. dicens.*

C. I. *¶ Non poteſt deſeri propoſitum Monachi ſponte ſuſceptum.*

PRopoſitum *a* Monachi proprio arbitrio & *b* voluntate ſuſceptum deſerj non poteſt abſque peccato. Quod enim vovit *c* Deo, debet & reddere. Unde qui relictâ ſingularitatis profeſſione ad militiam, vel ad nuptias devolutus eſt, publicæ pœnitentiæ ſatisfactione purgandus eſt: quia etſi innocens militia, & honeſtum poteſt eſſe conjugium, electionem tamen meliorem *d* deſeruiſſe, tranſgreſſio eſt.

C. II. *¶ Qui religioſum habitum ſponte ſuſceptum deſerere voluerit, ad ipſum redire cogatur.*

Item ex Concilio Toletano VI. *cap.6.*

PRoclivis *e* curſus eſt ad voluptatem, & imitatrix natura vitiorum. Quamobrem quiſquis virorum vel mulierum habitum ſemel induerit ſpontaneè religioſum, aut ſi vir deditus Eccleſiæ choro, aut fœmina ſuerit delegata puellarum monaſterio; in utroque ſexu prævaricator ad propoſitum invitus reverti cogatur, ut vir detondeatur, & puella ad monaſterium regrediatur. Si autem quolibet patrocinio deſertores permanere voluerint, Sacerdotali ſententiâ, ita à Chriſtianorum cœtu habeantur extorres, ut nec locus 1 eis ullus ſit communionis. Viduæ quoque (ſicut univerſalis Synodus *f* jamdudum ſtatuit) profeſſionis vel habitûs ſui deſertrices ſuperiori ſententiâ condemnentur.

1 ¶ Ut nec locus] *In libro Conbiliorum Lucenſi Regio legitur*, ut nec locutio cum eis ulla ſit communis. *Reliqui verò codices concordant cum Gratiano. Apud Ivonem eſt*, ut nec locus ei ullus ſit communis.

C. III. *¶ Semel in Clero taxati, vel monaſteriis deputati, ad militiam non redeant.*

Item ex Concilio Chalcedonenſi *g*, *cap.7.*

EOs *h*, qui ſemel in Clero taxati fuerint, ſive in monaſterio deputati, decrevimus neque ad militiam, neque ad honores ſeculares venire. Eos autem, qui hoc auſi fuerint facere, & non ejus rei pœnitere maluerint *i*, aut ad hoc idem revertantur, quod antè obtentu Dei ſibi propoſuerunt, convenit anathematizari.

2 pars. *Cùm dicitur, propoſitum Monachi proprio arbitrio & voluntate ſuſceptum, intelligitur, quod ſi propriâ voluntate ſuſceptum non fuerit, obſervari non cogitur.*

C. IV. *Monaſterialibus diſciplinis nullus ſubjiciatur invitus.*

Unde Nicolaus Papa *ſcribit omnibus Epiſcopis in regno Ludovici.*

PRæſens *k* Clericus, nomine Lambertus, unà cum patre ſuo, nomine Attho, quondam videlicet Comite, nunc autem Clerico, ad limina Apoſtolorum properans, adiit præſentiam noſtram, aſſerens qualiter idem pater ejus in laicali adhuc ordine *l* in prædiis propriis ædificâſſet duo monaſteria, voluntatem gerens, ut poſt ſuum deceſſum præſens ejus filius Lambertus in locum ejus ſuccederet: quem infra teneram ætatem inter octavum & decimum annum conſtitutum, memoratus pater proprio arbitrio abſque regulari inſtitutione extra omnem illius voluntatem cucullâ induit. Igitur poſt quoddam ipſius temporis ſpatium (ut ipſe dicit) Salomon Epiſcopus cum quibuſdam aliis abſque patris oblatione, vel Abbatis percepta benedictione, eundem Lambertum monaſticum habitum induere fecit (ut ferunt) invitum: & ſub hac occaſione, paternâ, ſeu materná hæ-

a *Polyc. lib.4. tit.34. Anſ. lib.7.c.187. Burch. l.8 c.8. Ivo p.7.cap.17. Pann.l.3.c.182.* b *al.aut.* c *al.vovit quis.* d *al. melioris.* e *Burch. l.8.c.14. Ivo p.7.c.35. Tolet.4. cap.55.* f *in Agnſſgr. c.85. Ex priſca verſione.* g *Et in Aquiſgr. c.85. Ex priſca verſione.* h *Burch. l.8.c.4. Ivo part.7.c.28.* i *al. voluerint.* k *Ivo part.6.c.356.* l *al.habitu.*

reditate

reditate à fratribus ſuis privatum eſſe, atque contra omnem (ut dictum eſt) voluntatem ſuam, quaſi regularem illum Monachum permanere volunt *a*. Super qua re diligenti curâ inveſtigantes, etiam ſub adjuratione patrem ipſius, ſi verum diceret, interrogavimus: ſed idem pater Attho reſpondit, ſe talem habuiſſe & habere voluntatem, ut filius ſuus vetus Monachus fieret, & in locum ejus ſuccederet. Sub teſtificatione autem jurejurando firmavit, quòd quando primitùs ei cucullam induit, idem Lambertus ſemper reſtitit, & nunquam ſe fieri Monachum conſenſit; ſed demùm ab inſequentibus monaſtico habitu violenter eſt indutus, aſſerens, quòd nunquam regulam aliquam promiſit, neque ego, pater ejus, pallio *b* altaris indutum illum obtuli, neque à quocunque Sacerdote vel Abbate, (ut mos poſcit) benedictione perceptâ regulæ unquam ſe Monachorum ſubjectum futurum promiſit. Super his omnibus etiam proteſtatus eſt præfatus Clericus Attho, quia ſi eo tempore, tam duræ obſervantiæ monaſticam intellexiſſet regulam, nunquam eundem filium Lambertum coëgiſſet portare cucullam. Quapropter conſulte Pſalmographi *c* verba recolentes, quibus voluntariè ſe Deo ſacrificare pronuntiat, & voluntaria oris ſui beneplacita fieri in conſpectu Dei obſecrat, præſentem, ut dictum eſt, Clericum, nomine Lambertum, minimè debere exiſtimavimus ſub tali violentiâ fieri Monachum. Quod enim quis non eligit, nec optat, profectò non diligit: quod autem non diligit, facilè contemnit. Nullum quippe bonum, niſi voluntarium. Idcircò Dominus *d* non ferendam in via virgam, per quam violentia ulli inferatur, præcepit. Quapropter conſultiùs agetur, ſi piis ſuaſionibus contemptum mundi, & amorem Dei prædicando, quàm violentiam inferendo, ad cœleſtem amorem illum accenderitis. Unde omnium veſtrûm charitati hanc noſtri Apoſtolatûs mandare decrevimus epiſtolam, monentes atque præcipientes, quatenus (ſi ita verum eſt, ut iſti dicunt) nullus Epiſcopus vel Abbas, ſeu Monachorum reliquorum conventus, monaſticis illum regulis invitum ſubjacere compellat; neque ullo modo fratres ejus per hanc occaſionem licentiam habeant paternâ ſeu maternâ illum hæreditate privare: ſed uſque dum divinâ inſpiratione compunctus propriâ voluntate regulæ ſe ſubdat, liceat eum à mundanis & laicalibus remotum vagationibus vel negotiis, inter religioſos & Eccleſiaſticos viros in canonica degere vitâ. Non enim putamus (quod abſit) Canonicos religioſos à ſanctorum Monachorum vita & conſortio ſejunctos: quia unusquiſque ſecundum Apoſtolum *e*, propriam mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum.

3 pars. *Si verò Epiſcopi vel Abbatis illecti promiſſionibus aliqui tonſuram, vel religionis veſtem ſuſceperint, ipſi quidem in eo, quod cœperunt, permaneant, res verò eorum hæredibus ſuis reſtituantur.*

C. V. *¶ Reſtituantur hæredibus res eorum, qui ab Epiſcopis vel Abbatibus decepti comam depoſuerunt.*

Unde in Maguntino Concilio *f* legitur.

CONſtituit *g* ſanè ſacer iſte conventus, ut Epiſcopi, ſive Abbates, qui non in fructum animarum, ſed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumveniendo totonderunt, & res eorum tali perſuaſione furripuerunt, pœnitentiæ canonicæ (utpote turpis lucri ſectatores) ſubjaceant. Hi verò, qui illecti comam depoſuerunt, in eo, quod cœperunt, perſeverare cogantur, res verò eorum hæredibus reddantur.

¶ De hac citatione dictum eſt ſup. 19.q.7.c. penult.

a *al.voluit.* b *al.pall.*] *aliquot manuſcript. & Ivo.* c *Pſal. 53. 108. 118.* d *Matth.10.* e *1.Corinth.3.* f *In Cabil. 2. cap.7.* g *Supra 16.quæſt.7. conſtituit. Burchard. lib.8.cap.93. Ivo p.7. cap.121.*

QUÆSTIO IV.

1 ps QUòd verò ab uno monaſterio in aliud diſtrictius tranſire Monachis liberum ſit, ex Concilio a Triburienſi habetur: *in quo ſic ſtatutum eſt.*

C. I. *¶ Non ſunt prohibendæ virgines ſacræ, quæ causâ religionis aliud monaſterium adire deſiderant.*

VIrgines *b* ſacræ, ſi pro lucro animæ ſuæ propter diſtrictiorem vitam ad aliud monaſterium pergere diſpoſuerint, ibidemque commanere decreverint, Synodus concedit. Si verò fugâ diſciplinæ alium locum quæſierint, redire cogantur.

Quod autem de virginibus ſacris hoc capitulo ſtatuitur, de Monachis etiam conſequenter intelligitur, & de quolibet etiam Clerico.

2 pars. *Sed objicitur illud* Baſilii.

C. II. *¶ Vota Monachi ſine conſenſu Abbatis ſui irrita ſunt.*

MOnacho *c* non licet votum vovere ſine conſenſu Abbatis ſui; ſi autem voverit, frangendum erit.

¶ Senſus hujus capitis aliquo modo elici poteſt ex ſermone 1. de inſtitutione Monachorum. & cap.28. monaſticarum conſtitutionum B. Baſilii.

C. III. *¶ Monachorum nullus ſuſcipiat aut ordinet abſque Abbatis ſui permiſſu.*

Item illud Agathenſis Concilii, *cap.27.*

MOnachum *d*, niſi Abbatis ſui, aut permiſſu, aut voluntate ad alterum monaſterium commigrantem, nullus Abbas ſuſcipere aut retinere præſumat: ſed ubicunque fuerit, Abbati ſuo auctoritate canonum revocetur. ¶ Item *e* Clericis ſine commendatitiis literis Epiſcopi ſui licentia non pateat evagandi. In Monachis quoque præſentis ſententiæ forma ſervetur, quos ſi verborum increpatio non emendaverit, etiam verberibus ſtatuimus coërceri. Servandum *f* quoque de Monachis, ne eis ad ſolitarias cellulas liceat à congregatione diſcedere; niſi fortè probatis poſt emeritos labores, aut propter infirmitatis neceſſitatem aſperior, Abbatis licentiâ 1, regula permittatur. Quod ita demùm fiat, ut intra eadem monaſterii ſepta manentes, tamen ſub Abbatis poteſtate, ſeparatas habere cellulas permittantur. Abbati quoque 2 ſingulas diverſas cellulas, aut plura monaſteria habere non liceat, niſi tantùm propter incurſum hoſtilitatis intra muros receptacula colloçare.

1 ¶ Licentiâ,] *Hæc vox abeſt à vetuſtioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobus item Gratiani exemplaribus. In recentioribus autem Colonienſibus legitur*, aſperior ab Abbatibus regula permittatur. *Sed apud Julianum anteceſſorem novellâ 123. num.33. ubi ſimile habetur, licentia Abbatis requiritur.*

2 ¶ Abbati quoque] *Sic in aliquot Conciliorum editionibus. In aliis autem, præcipuè in Colonienſi quatuor tomorum legitur*: Abbatibus quoque ſingulis diverſas cellulas.

Verum hoc intelligendum eſt de Monachis religioſè viventibus, quibus vota ſpecialis abſtinentiæ, vel alicujus diſtrictionis, quæ generalem conſuetudinem ſuorum fratrum excedat, ſine Abbatis conſenſu vovere non licet, ne ſuper eos fratres ſcandalizentur. Causâ etiam illorum ſtatutum eſt hoc, qui regularem diſciplinam ſubterfugientes peregrinationis vota ſibi aſſumunt, quod nec Monacho, nec alicui Clerico licet, ne hâc occaſione ad ſecularem converſationem redeat.

a *Simile in Concil. Triburienſi, quod extat, cap.25.* b *Burch. lib 8. cap.34. Ivo part.7.cap.42.* c *Polyc. lib.4.tit.34. Burch. lib.9. cap.9. Ivo p.7.c.32.* d *Ivo part.3.c.57.* e *Ex eodem Concil.cap.38. & Venet. c.5. Pann. l.3.cap.67.* f *Concord. Julianus anteceſſ. novell.123. c.53.*

Universidad de Deusto Biblioteca

CAUSA XXI.

Archipresbyter cujusdam Ecclesiæ præposituram alterius accepit, nec priorem vult relinquere: sæcularium quoque negotiorum Procurator efficitur: clariis & fulgidis vestibus se exornans, ab Episcopo suo corripitur, relictoque officio suo ad sæcularem judicem confugere habet confugium.

1 *Primùm quæritur, An Clericus in duabus Ecclesiis possit conscribi?*
2 *Secundò, Si unam voluerit relinquere, An liceat ei ad aliam transire?*
3 *Tertiò, An procurationes sæcularium negotiorum Clericis liceat suscipere?*
4 *Quartò, An clariis & fulgidis vestibus eis ornari expediat?*
5 *Quintò, An ab Episcopo correpti suum officium relinquere, & ad sæcularem judicem confugere valeant?*

QUÆSTIO I.

IN *duabus Ecclesiis aliquem connumerari posse*, septima Synodus *prohibet, dicens, c. 15.*

C. I. ¶ *In duabus Ecclesiis Clericus conscribi nullo modo debet.*

CLericus *a* ab instanti tempore non connumeretur in duabus Ecclesiis. Negotiationis enim hoc est, & turpis *b* lucri proprium, & ab Ecclesiastica consuetudine penitùs alienum. Audivimus enim ex ipsa Dominica *c* voce, quòd nemo potest duobus Dominis servire. Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Unusquisque enim secundùm Apostolicam *d* vocem, in quo vocatus est, in hoc debet manere, & in una locari Ecclesia. Quæ enim per turpe lucrum in Ecclesiasticis rebus efficiuntur, aliena consistunt à Deo: ad vitæ verò hujus necessitatem studia sunt diversa. Ex his ergò, qui voluerit, acquirat corporis *e* opportuna. Ait enim Apostolus *f*: [*Ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.*] Et hæc quidem in hâc à Deo servanda 1 urbe. Cæterum in villis 2, quæ foris sunt, propter inopiam hominum indulgeatur.

1 ¶ A Deo servanda] *Antèa legebatur*, in hac urbe servandum. *Emendatum est ex Anastasii exemplaribus: Græce enim est*, ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει. *Apud Ivonem est*, in hac servanda urbe.

2 ¶ Villis,] *Græcè est*, χωρίοις, *quod latiùs patet. Significat enim sæpe regiones.*

Sed duæ Ecclesiæ intelliguntur Ecclesiæ duarum civitatum, in quibus nullus debet conscribi.

C. II. ¶ *De eodem.*

Unde in Chalcedonensi *g* Concilio, *cap. 10. statutum est.*

CLericum *h* in duarum Ecclesiis civitatum eodem tempore conscribi non oportet.

Sed i *econtrà nonnunquam Episcopus civitatis unius efficitur Archiepiscopus alterius civitatis, nec tamen priorem Ecclesiam deserit: sed prior Ecclesia quasi commendata relinquitur, secunda quasi titulata habetur.*

C. III. ¶ *In una Ecclesia titulatus, alteram sibi commendatam potest habere.*

Unde Leo IV. *scribit.*

QUi plures Ecclesias retinet, unam quidem titulatam, aliam verò sub commendatione retinere debet.

C. IV. ¶ *Duobus Monasteriis unus Abbas præesse non potest.*

Sic & illud Agathensis Concilii *a, cap. 57. intelligendum est.*

UNum *b* Abbatem duobus monasteriis præsidere interdicimus.

Potest etiam utrique tanquam titulata c *præesse, sed jure speciali, non communi.*

C. V. ¶ *Unus Episcopus duabus præsidet Ecclesiis.*

Unde Gregorius *lib. 2. epist. 13. seu cap. 52. ad Agnellum Episcopum.*

RElatio *d* Cleri simul & populi Tarracinensis 1 nos valdè lætificat, ob hoc, quòd de tua fraternitate bona testatur. Et quia defuncto Petro Pontifice suo, sibi Cardinalem postulant constitui te Sacerdotem, eorum vota necessariò complenda esse prævidimus. *& infrà.* ¶ Totâ igitur mentis intentione ita luerum animarum Deo nostro facere festinato, ut digna te merces ante ejus conspectum in die retributionis inveniat. Quicquid verò de prædictæ rebus Ecclesiæ, vel ejus patrimonio, seu Cleri ordinatione, promotionevé, & omnibus generaliter ad eum pertinentibus solerter atque canonicè ordinare, facereque provideris, liberam habebis (quippe ut Sacerdos proprius) modis omnibus facultatem.

¶ Alia est sententia B. Gregorii, ac Gratianus putare videtur. Hunc enim Agnellum, qui antea Fundorum erat Episcopus, quòd ea civitas ab hoste esset vastata, Tarracina Cardinalem constituit Sacerdotem, ut in sequenti capite. De qua re notatum est suprà, distinct. 71. cap. fraternitatem.

1 ¶ Tarracinensis] *Sic est emendatum ex vetustis, cùm in vulgatis esset*, Tarraconensis gentis. *In originali autem legitur*, Tarracinæ degentis.

C. VI.

ILlud *e* quoque fraternitatem tuam scire necesse est, quoniam sic te prædictæ Tarracinensis Ecclesiæ Cardinalem esse constituimus Sacerdotem, ut & Fundensis Ecclesiæ Pontifex esse non desinas, nec curam, gubernationemque ejus prætereas: quia ita fraternitatem tuam sæpè dictæ Tarracinensi Ecclesiæ, sicut præfati sumus, præesse præcipimus, ut antedictæ Fundensis Ecclesiæ tibi jura, potestatemvé nullo modo subtrahamus.

¶ In vetustis codicibus hoc est conjunctum superiori, quemadmodum in ipsa epistola, & apud Anselmum.

Non enim potest utrique præsidere, tanquam titulatæ, sed uni tanquam commendatæ, alteri verò tanquam titulatæ præesse valet.

QUÆSTIO II.

1 QUi verò relictâ suâ Ecclesiâ ad aliam transire voluerit, nequaquam sine dimissoriis literis sui Episcopi suscipiatur.

C. I. ¶ *Sine dimissoriis literis in aliena Ecclesia Clericus non ordinetur.*

Unde in sexta Synodo *f*, *cap. 17. legitur.*

QUoniam diversarum Ecclesiarum Clerici suas, in quibus ordinati sunt, Ecclesias relinquentes, ad alios concurrunt Episcopos, & ignorante 1 Episcopo proprio in alienis constituuntur Ecclesiis, ubi contingit 2 eos sine sui examinatione permanere: præcipimus amodò, ut nullus Clericorum omninò, in quocunque gradu sit, licentiam habeat sine dimissoriis literis sui Episcopi in altera constitui Ecclesia. Qui verò hoc amodò non observaverit, ad opprobrium ejus 3, qui ordinaverit eum, deponatur tam ipse, quàm qui eum sine ratione susceperit.

a *Anselm. lib. 7. cap. 98. Ivo part. 6. c. 31.* b *al. commodi* ἀλογοχρηστίας. c *Matth. 6.* d *1. Cor. 7.* e *al. corporis.* f *Act. 20.* g *Et in Aquisgr. c. 50.* h *Burch. l. 2. c. 96. Ivo p. 6. c. 173.* i *Agitur de hac re sup. dist. 70. cap. fin. & 16. quæst. 7. per Latos.*

a *In Concil. Epaunen. c. 9.* b *Burch. l. 8. c. 81. Ivo p. 3. c. 164. & p. 8. c. 99.* c *al. titulata.* d *Anselm. l. 5. c. 28. Polyc. l. 1. tit. 8.* e *Anselm. ibid.* f *Et in 7. c. 10.*

1 ¶ Igno-

1 ¶ Ignorante] *Græcè est*, γνώμης δίχα τε οἰκείε ἐπισκόπε: *id est*; sine sententia proprii Episcopi.

2 ¶ Ubi contingit] *Græcè legitur*, ὅτι τοῦτο τὸ συνίθως ἀνυποπτώτως ἀυτοὺς κρατεῖσθαι: *id est*, atque hinc evenit, ut ipsi reddantur non subjecti.

3 ¶ Ad opprobrium ejus] *Græcè est*, ἐπὶ ὀ μὴ τοῦτο δὶς τὸ νῦν παραφυλαττόμενον, ἀλλὰ κρατεῖσθαι, τόχα ἐπ' ἀυτοῦ τοῦ τῶν χειροτονιῶν αὐτῷ ἐπιτιθέντος, κρατεῖσθω: *id est*; Nam qui à præsenti tempore hoc non observat, sed quantum in se est, eum, qui ipsi manus imposuit, dedecorat, deponatur, &c.

C. II. ¶ *Ad aliam Ecclesiam transire Clerico non licet, si proprio ministerio sua fuerit destituta.*

Item ex Concilio Hispalensi II. *cap. 3.*

PLacuit, ut si quis Clericus ministeriis Ecclesiæ propriæ destitutus ad aliam transitum fecerit, compellente, ad quem fugerit, Sacerdote, ad Ecclesiam, quam priùs incoluerat, remittatur. Qui verò eum susceperit, nec statim sine ullo nisu exceptionis ad propriam Ecclesiam remittendum elegerit, quamdiu eum restituat, communione se privatum agnoscat. Desertorem autem Clericum cingulo honoris, atque ordinis sui exutum, alio quo tempore monasterio relegari convenit, sicque postea in ministerium Ecclesiastici ordinis revocari. Nam non poterit in talibus propagationis 1 aboleri licentia, nisi fueris in eis propter correptionem disciplinæ subsecuta correctio.

1 ¶ Propagationis] *In Conciliorum editionibus & codicibus Vaticanis partum est*, propagationis, *partim* pervagationis. *In codice verò Lucensi Regio legitur*, prævaricationis.

Objicitur autem illud Chalcedonensis *a* Concilii, *c. 10.*

C. III. ¶ *Nihil commune habeat cum Ecclesia priori, qui de una ad aliam translatus est.*

2 SI quis jam translatus est ab alia Ecclesia in aliam, nihil habeat commune cum priore Ecclesia, sive sub hac Ecclesia constitutis martyriis, sive in parochiis *b*, sive xenodochiis, aut eorum negotiis. Eos verò, qui ausi fuerint post ordinationem hujus magnæ & universalis Synodi agere, quæ prohibita sunt, statuit sancta Synodus cadere de proprio gradu.

Sed aliud est transferri, aliud propriâ temeritate transire. Illud Apostolica auctoritate fieri licet, hoc verò omnimodo prohibetur.

3 pars. *Sicut autem duabus Ecclesiis unus præponi non debet, ita nec una Ecclesia inter plures divisa valet.*

C. IV. ¶ *Una Ecclesia duobus Sacerdotibus divisa non potest.*

Unde in Rhemensi Concilio *legitur.*

SIcut *c* in unaquaque Ecclesia unus Presbyter debet esse, ita ipsa, quæ sponsa, vel uxor ejus dicitur, non potest dividi inter plures Presbyteros, sed unum tantummodo habebit Sacerdotem, qui eam castè & sincerè regat. Unde interdicimus, ut nullus præsumat Ecclesiam inter duos vel plures dividere: quia Ecclesia Christi uxor & sponsa debet esse, non scortum, sicut Calixtus Papa *d* testatur.

4 pars. *Conductitiis quoque Presbyteris Ecclesia committi non debet.*

C. V. ¶ *Conductitiis Presbyteris Ecclesia non committatur.*

Unde Innocentius II. in Synodo *e* Romana, *c. 10.*

PRæcipimus etiam, ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committantur: & unaquæque Ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem.

a *Et in Aquisgr. c. 50.* b *al. ptochiis*] *orig.* c *Burch. l. 3. c. 45. Ivo p. 3. c. 49. Pann. l. 2. c. 44.* d *7. q. 1. sicut.* e *& in Concil. Eugenii III. c. 10.*

¶ *Hic caput iisdem verbis repetit Eugenius III. in Concilio Lateranensi, quod extat in Vaticana Bibliotheca.*

QUÆSTIO III.

QUod autem Clerici sæcularium negotiorum procuratores esse non valeant, auctoritate Carthaginensis Concilii I. *probatur: in quo Nicasius* 1 *Episcopus Calusitanus dixisse legitur, cap. 6.*

1 ¶ Nicasius] *Emendata est hæc inscriptio ex ipso Concilio, & vetustis Gratiani codicibus, cùm antea mendosè legeretur*, Nicolaus Papa Episcopis Castilianis. *Pertinet autem hic titulus ad cap.* credo. *proximè post Paleam interjectam sequens.*

C. I. PALEA.

PErvenit in sanctam Synodum *a* quia de eis, qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam alienarum possessionum conductione, & sæculares causas suscipiunt: & seipsos quidem à ministeriis sanctis per desidiam separant; ad domos autem sæcularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes avaritiæ causâ suscipiunt. Decrevit igitur sancta & magna Synodus, neminem deinceps eorum, hoc est, non Episcopum, sive Clericum, aut Monachum conducere possessiones, aut misceri sæcularibus procurationibus: nisi fortè, qui legibus ad minorum ætatum tutelas, sive procurationes inexcusabiles attrahantur: aut cui ipsius civitatis Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula: vel orphanorum, aut viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ maximè Ecclesiastico indigent adminiculo propter timorem Dei. Si quis verò transgressus fuerit hæc statuta, correctioni *b* Ecclesiasticæ subjaceat.

¶ Hic idem Canon tertius Concilii Chalcedonensis affertur supr. dist. 86. c. fin. ex alia versione. Abest autem hæc Palea à collatis exemplaribus, excepto duobus.

C. II. ¶ *Qui Clero annexi sunt, sæcularium possessionum procuratores non fiant.*

CRedo *c* placere suggestionem meam sanctitati vestræ, & displicere vobis, ut qui serviunt Deo, & annexi sunt Clero, accedant ad actiones *d*, seu administrationes, vel procurationes domorum sæcularium. Gratus Episcopus dixit: Apostolorum statuta sunt, quæ dicunt [**Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*] Proinde aut Clerici sint sine actionibus domorum, aut actores sine officio Clericorum. Universi dixerunt: Hoc observamus.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi III. *c. 15.*

PLacuit *e*, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel Clerici non sint conductores, neque procuratores, neque ullo turpi vel inhonesto negotio victum quærant: quia respicere debent scriptum esse: [*Nemo f militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*]

C. IV. ¶ *Sæcularium negotiorum procurationem Clerici non susipiant.*

Item ex epistola Cypriani *ad Presbyteros, & Diaconos, & plebem Furnitanorum, lib. 1. epist. 9.*

CYprianus *g* Presbyteris, & Diaconis, & plebi Furnis consistentibus *h* salutem. Jampridem in Concilio Episcoporum est statutum, ne quis de Clericis, & Dei ministris tutorem, vel curatorem testamento suo constituat *i*: quando singuli divino Sacerdotio honorati, & in Clerico ministerio constituti, non nisi altari, & sa-

a *In Conc. Chalced. cap. 4. supr. dist. 86. pervenit. Burch. l. 2. c. 145. Ivo p. 6. c. 214.* b *al. correptioni.* c *supr. dist. 45. magnus. Burch. l. 2. c. 150.* d *al. actus.* * *2. Timoth. 2.* e *Ansel. l. 3. c. 151. Burch. l. 2. c. 151. Ivo p. 6. c. 142.* f *2. Timoth. 2.* g *Ivo p. 6. c. 393.* h *consistenti.* i *al. nominaverit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

crificiis deservire, & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum est enim: [* *Nemo militans Deo obligat se negotiis a secularibus, ut possit placere ei, qui* b *se probavit.*] *& infrà.* ¶ Quod Episcopi & antecessiores nostri religiosè considerantes, & salubriter providentes censuerunt, ne quis frater excedens ad rutelam vel curam Clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. Neque *c* enim apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes & ministros voluit avocare.

C. V. ¶ *Non licet Clericis mollitiis & secularibus rebus obligari.*

Item ex eadem.

MOllitiis 1, & *d* laqueis secularibus obligari non debent, qui divinis rebus & spiritualibus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt.

1 ¶ Mollitiis,] *Vera lectio est*, molestiis. *Sed quia est initium capitis, non est mutatum: alia autem nonnulla, & in hoc, & in antecedenti capite emendata sunt.*

C. VI. ¶ *Secularibus negotiis Clerici non alligentur.*

Item ex eadem.

HI *e*, qui in Ecclesia Domini ad *f* ordinationem clericam 1 promoventur, in nullo ab administratione divina avocentur, nec molestiis & negotiis secularibus alligentur 2: sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant, sed die ac nocte cœlestibus rebus, & spiritualibus serviant.

1 ¶ Clericam] *Restituta est vera lectio Cypriani, quam manuscripti vetustissimi codices retinent. Et lib. 2. epist. 5. hic, & l. 3. epist. 21. prope finem, in omnibus Cypriani codicibus legitur*, ordinatio clerica, & epistolæ clericæ.

2 ¶ Alligentur:] *Emendatius & locupletatius est hic locus ex Originali impresso & manuscripto.*

C. VII. ¶ *De eodem.*

Item, ut suprà, Cyprianus *ibidem.*

SAcerdotium *g* decretum religiosè & necessariè factum servetur à nobis; simul & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis Sacerdotes & ministros Dei, altari ejus, & Ecclesiæ vacantes, ad seculares molestias devocet. Observari enim de cætero poterit, ne ultrà hoc fiat circa personam Clericorum, si quod nunc factum est, fuerit vindicatum.

QUÆSTIO IV.

Quòd verò fulgidis & claris vestibus eis ornari non liceat, in septimâ Synodo *jubetur: in qua sic statutum est, cap. 16.*

C. I. ¶ *Corripiantur Clerici, qui unguentis, & claris vestibus & fulgidis lasciviunt.*

OMnis *h* jactantia & ornatura corporalis à sacrato ordine aliena est. Eos ergo Episcopos, vel Clericos, qui se fulgidis & claris vestibus ornant, emendari oportet. Quòd si in hoc permanserint, epitimio tradantur. Similiter & eos, qui unguentis inunguntur. ¶ Quoniam verò radice amaritudinis exortâ contaminatio facta est in Ecclesia Catholica, Christianos calumniantium hæresis 1, & hi, qui hanc receperunt, non solum imaginarias 2 picturas abominati sunt, sed etiam omnem reverentiam repulerunt, eos, qui religiosè ac piè vivunt, offendentes (ac per hoc completur in eis, quod scriptum est *k*: [*Abominatio est peccatori Dei cultus.*]) Igitur si inventi fuerint deridentes eos, qui vilibus & religiosis vestibus amicti sunt, per epitimium corrigantur. ¶ A priscis enim usque temporibus omnis sacratus vir cum mediocri & vili *a* veste conversabatur. Omne quippe, quod non propter necessitatem suam, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodum magnus ait Basilius *b*. Sed neque ex sericis texturis vestem quis variatam induebat, neque apponebat variorum colorum ornamenta in summitate *c* vestimentorum. Audierant enim ex Deisona lingua, quia [*Quæ d mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.*]

1 ¶ Hæresis,] *Cum antea legeretur*, hæreticorum: *sic est emendatum ex Anastasio, & Ivone, & respondet Græca vox*, αἱρέσεις: *atque ex iisdem nonnulla alia sunt restituta.*

C. II. ¶ *Clerici sive in itinere ambulantes, sive alibi degentes, congrua sibi vestibus utantur.*

Item ex Synodo VI. *cap. 27.*

NUllus eorum, qui connumerantur in Clero, vestimentum indecens habeat, sive in civitate degens, sive in itinere ambulans, sed stolis utatur, quæ concessæ sunt Clericis. Si verò quis tale quid fecerit, per unam hebdomadam suspendatur *e*.

C. III. ¶ *Non secularibus vestibus, sed ordini suo convenientibus Clerici utantur.*

Item Zacharias Papa *in Synodo Romana, cap. 3.*

EPiscopi, Presbyteri, Diaconi, secularibus indumentis non utantur, nisi, ut condecet, tunicâ Sacerdotali: sed neque dum ambulaverint in civitate, aut in via, aut in plateis, sine operimento præsumant ambulare, præter si in itinere longo ambulaverint: quia sicut mulier ornans in Ecclesia non velato capite deturpat caput suum, juxta Apostoli *f* vocem; ita Sacerdos sine operimento deturpat Sacerdotium suum. Quòd si temere præsumpserit contra statuta agere, communione privetur, donec, quæ statuta sunt, adimplere maturet.

¶ *Hæc Synodus à Zacharia Papa habita extat in Bibliotheca Vaticana & Regiensi.*

C. IV. ¶ *Extra domum sine proprio ornatu Sacerdotes non appareant.*

Item Leo Papa IV. *in Synodo Romana, c. 12.*

SIne *g* ornatu Sacerdotali extra domos Sacerdotes apparere non convenit, ne, ut aliquis secularium, injurias patiantur: sed ea solummodò, quæ per Patres constituta videntur, observet. Contrarius denique inventus, aut desinat, aut canonicæ subjaceat disciplinæ.

C. V. ¶ *Careant beneficiis Ecclesiastici, qui corrigi ab Episcopo contemnunt.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Lateranensi* h, *cap. 4.*

PRæcipimus *i*, ut tam Episcopi, quàm Clerici in statu mentis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere studeant, & nec in superfluitate, scissura 1, aut colore vestium, nec in tonsura intuentium (quorum forma & exemplum esse debent) offendant aspectum, sed potius, quod eorum deceat sanctitatem, præ se ferant: quòd si moniti ab Episcopis emendare noluerint, Ecclesiasticis careant beneficiis.

¶ *Hoc caput editum est ab Innocentio II. in Conc. Lateranensi, deinde ab Eugenio III. in Concilio Romano est innovatum.*

1 ¶ Scissura,] *Hæc vox non est in Conciliis Innocentii. In Synodo autem Eugenii, in Exemplari Gallico legitur*, fissura. *In Vaticano autem*, scissuræ: *& in nonnullis Gratiani vetustis exemplaribus*, fissuræ.

* 2. *Tim.* 2. a *al. molestiis.* b *al. cui.* c *Dist. 88.* d *Ivo p. 6. c. 394.* e *Ivo p. 6. c. 395.* f *al. ordinatione clericâ.* g *al. Sacerdotum*] *vera lectio. Ivo p. 6. c. 396.* h *Ansl. l. 6. c. 195. Ivo p. 5. cap. 135.* i *al. imaginem.* k *Eccl. 1.*

a ἐκ συμπτώσεως. b *In reg. brev. c. 59.* c *al. summitatibus.* ἐν τοῖς ἄκροις. d *Matth. 11.* e ἀφορίζεσθω, *id est*, segregetur. f 1. *Cor. 11.* g *Ansel. l. 7. c. 162. Ivo p. 13. c. 7.* h *Et Conc. Eugenii III. c. 2.* i *Pann. l. 8. c. 140.*

QUÆ-

QUÆSTIO V.

Unum verò Episcopum relinquere, & ab officio suo discedere, atque ad secularem Judicem confugere nulli licet.

C. I. ¶ *Clericus ad judicem secularem confugiens de communione Ecclesiæ depellatur.*

Unde in Agathensi Concilio, *c. 8. legitur.*

PLacuit *a*, ut Clericus, si relicto officio suo propter districtionem ad secularem judicem 1 fortasse confugerit, & is, ad quem recurrit, solatium ei defensionis impenderit, cum eodem de Ecclesiæ communione pellatur.

1 ¶ Judicem] *Sic in recentioribus Conciliorum Colonien sibus editionibus: sed à vetustioribus, & codicibus Vaticanis, & capitulari abest vox ista.*

C. II. *Presbyter vel Diaconus ab Episcopo depositus Imperatorem non adeat.*

Item ex Concilio Antiocheno *b, cap. 12.*

I. SI *c* quis à proprio Episcopo depositus Presbyter vel Diaconus, aut etiam si à Synodo quilibet Episcopus fuerit exautoratus, molestiam Imperialibus auribus inferre non præsumat, sed ad majorem Episcoporum Synodum sese convertat, & quæ se putat habere justa, in eorum Concilio alleget, atque ab his de se exspectet, quæ fuerit deprompta sententia. Quòd si deficiens pusillanimitate hoc noluerit facere, sed importunus fuerit Imperatori, hujusmodi nullam veniam habeat, neque locum ullius assertionis suæ, nec spem recipiendi gradûs habeat in futurum.

C. III. ¶ *Non defenseturab aliquo, qui Episcoporum judicio damnatur.*

Item ex Concilio Carthaginensi V. *cap. 2.*

II. SI *d* quis cujuslibet honoris Clericus judicio Episcoporum pro quocunque crimine fuerit damnatus, non liceat eum sive ab Ecclesiis, quibus præfuit, sive à quolibet homine defensari: interpositâ pœnâ damni pecuniæ, atque honoris; quo nec ætatem, nec sexum excusandum esse præcipimus.

C. IV. ¶ *Communione privetur, qui Ecclesiasticæ disciplinæ regulam fugientem dispensare præsumit.*

Item ex Concilio Arelatensi, *cap. 4.*

SI fortè aliquis Clericorum regulam disciplinæ Ecclesiasticæ subterfugiens, fuerit evagatus, quicunque eum susceperit, & non solùm Pontifici suo non reconciliaverit, sed magis defensare præsumserit, Ecclesiæ communione privetur.

C. V. ¶ *Spe reconciliationis careat, qui ab Episcopis condemnatus Imperatorem adierit.*

Item ex Concilio Martini Papæ *e, cap. 35.*

III. SI *f* quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus excommunicatus, in Concilio injustè se queritur condemnatum, ad majorem 1 Episcoporum Synodum revertatur, & eorum inquisitionem, & judicium expectans, si quas se justas causas habere putat, illis exponat. Si autem contempserit, & importans *g* se palatio, aures Principum inquietare voluerit, hic ad nullam veniam poterit pervenire, neque spem futuræ reconciliationis habebit.

1 ¶ Majorem] *Antea legebatur*, majorum Episcoporum Concilium. *Emendatum est ex codice Lucensi Regio, quoniam concordat cum Canone Antiocheno supr. eâd.* si quis à proprio. *unde videtur sumptum.*

a *In Cap. l. 6. c. 143.* b *Et in Aquisgran. c. 74.* c *Burch. l. 2. c. 180. Ivo p. 6. c. 225.* d *Diussedit p. 4.* e *In Capitulo Synod. Græc. Mart. Brachar. c. 35.* f *Concord. supr. eâd. cap. si quis à proprio.* g *al. importunans*] *al. importunus palatio.*

C. VI. *Episcoporum causa coram Principibus examinari non debent.*

Item Gregorius Constantinæ Augustæ, *lib. 4. epist. 43.*

SI *a* Episcoporum causæ mihi commissorum apud piissimos dominos aliorum patrociniis disponuntur, infelix ego in Ecclesia ista quid facio? Sed ut Episcopi mei me despiciant, & contra me refugium ad seculares judices habeant, omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamen breviter suggero, quia aliquantulum exspecto, & si ad me diu venire distulerint *b*, exercere in eos *c* districtionem canonicam nullo modo cessabo.

¶ *In vulgatis & plerisque manuscriptis legitur*, Constantino Augusto. *Emendatum est ex uno vetusto Grattani, & altero epistolarum B. Gregorii: licet in editionibus illarum sit*, Constantiæ Augustæ. *Nam uxorem Mauritii Imperatoris, ad quam scribit B. Gregorius, Constantinam vocatam esse testantur Zonaras, Nicephorus, Cedrenus, & Anastasius Bibliothecarius: & Joannes Diaconus in vita B. Gregorii, l. 3. num. 51. referens epistolam, ex qua sumptum est hoc caput, Constantinæ Augustæ scriptam asserit.*

CAUSA XXII.

Quidam Episcopus juravit falsum, quod putabat verum: quo comperto, Archidiaconus ejus juravit se nunquam præstiturum ei obedientiam. Compellitur Archidiaconus ab Episcopo ad exhibendam sibi consuetam reverentiam. Accusatur Episcopus de duplici perjurio, & de eo, quòd falsum juravit, & quia Archidiaconum ad pejerandum compellit.

1 *Primò quæritur, An juramentum sit præstandum, an non?*
2 *Secundò, Si sit perjurus, qui jurat falsum, quod putabat verum?*
3 *Tertiò, Si liceat Archidiacono denegare Episcopo consuetam obedientiam?*
4 *Quartò, Si constiterit esse illicitum, quod juravit Archidiaconus, an sit servandum?*
5 *Quintò, Si constiterit illud servandum esse, An Episcopus sit reus perjurii, qui contra juramentum Archidiaconum suum ire compellit?*

QUÆSTIO I.

1 *Quòd juramentum præstandum non sit, auctoritate Canonicæ Scripturæ probatur. Ait enim Christus in Evangelio discipulis* d: [*Sit sermo vester, Est est, non non: quod autem amplius est, à malo est.*] *Item Jacobus* e *in epistola*: [*Ante omnia, fratres mei, nolite jurare omnino.*] *Utraque auctoritate juramentum prohibemur præstare. Sed aliud est ad juramentum sponte accedere: aliud, vel ad asserendam innocentiam suam, vel ad pacis fœdera confirmanda, vel ad persuadendum auditoribus, quando pigri sunt, credere, quod eis utile est, juramentum offerre. Primum prohibetur, secundum conceditur. Non enim jurare omninò peccatum est,*

C. I. ¶ *Juramentum pro fœdere pacis est faciendum.*

Unde in Concilio Toletano VIII. *c. 2. legitur.*

OMne *f* quod in pacis fœdera venit, tunc solidiùs subsistit, cum juramenti hoc interpositio roborat. Sed & omne, quod amicorum animos conciliat, tunc fideliùs *g* durat, cùm eos sacramenti vincula ligant. Omne etiam, quod testibus *h* adstipulatur, tunc versus constat, cùm id adjectio jurationis affirmat. Quòd si & testis 1

a *Joan. Diac. l. 3. c. 51.* b *al. distulerit,*] *orig.* c *in eo*] *orig.* d. *Matth. 5.* e *Jac. 5.* f *Ivo p. 12. c. 3. Pann. l. 8. cap. 83. 1.* g *al. fixius.* h *al. testis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

deficiat, innocentis fidem sola jurisjurandi taxatio manifestat.

1 ¶ Si & testis] *In vetustioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & uno monasterii Dominicanorum legitur:* Quòd etsi gestis deficiat, nocentis fidem, &c. *Sed recentiores editiones Colonienses, & codex Lucensis Regius habent, ut Gratianus, & Ivo, & Pannormia.*

C. II. ¶ *Juratio non est prohibenda, nec tanquam bonum appetenda.*

Item Augustinus a *super epistolam ad Galatas, cap. 1. in fine.*

NOn *b* est contra præceptum juratio, quæ à malo est, non jurantis, sed incredulitatis ejus, cui jurare cogitur. Nam hinc intelligitur, ita Dominum prohibuisse à jurando, ut, quantum in ipso est, quisque non juret: quod multi faciunt, in ore habentes jurationem tanquam magnum, aut suave aliquid. Nam utique Apostolus noverat præceptum Domini, & juravit tamen. Non enim audiendi sunt, qui has jurationes esse non putant. Quid enim facient de illâ? [*Quotidie c morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro*] quam Græca exemplaria manifestissimam jurationem esse convincunt. Prohibemur 1 ergò jurare cupiditate, aut delectatione *d* jurandi. Quamvis enim juramentum *e* amplius sit, quàm est est, non non, & ideò à malo sit; non tamen à malo tuo, sed infirmitatis, aut incredulitatis eorum, qui non aliter moventur ad fidem.

1 ¶ Prohibemur ergò] *Apud B. Augustinum, & cæteros collectores hic locus ita habet:* Quantum ergo in ipso est, non jurat Apostolus: non enim appetit jurationem cupiditate aut delectatione jurandi. Amplius enim est, quàm est est, non non, & ideo à malo est, sed infirmitatis, &c.

C. III. ¶ *Pejerare peccatum est, non jurare.*

Item Augustinus *in epist. 154. ad Publicolam.*

IN *f* Novo Testamento dictum *g* est, ne omnino juremus. Quod quidem mihi propterea dictum videtur, non quia verum jurare peccatum est, sed quia pejerare immane peccatum est, a quo longè nos esse voluit, qui omnino ne juremus, admonuit.

C. IV. ¶ *In necessaria verum jurare peccatum non est.*

Idem *h sermone 28. al. 30. de verbo Apostoli.*

UT *i* noveritis, verum jurare non esse peccatum, invenimus & Apostolum Paulum jurâsse *k*: [*Quotidie morior, per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.*] Per vestram gloriam juratio est: Non enim sic ait, per vestram gloriam morior, quasi vestra gloria me facit mori, quomodo si diceretur per venenum 1, per gladium, per bestiam, per inimicum, mortuus est; intelligeretur faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno mortuus est.

1 ¶ Per venenum,] *Apud B. Augustinum & Bedam sic legitur:* quomodo si diceret, per venenum mortuus est, per gladium mortuus est, per bestiam mortuus est, per inimicum mortuus est, id est, faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno, & similia: Non sic dixit, per vestram gloriam.

C. V. ¶ *Nec tanquam bonum appetendum, nec tanquam malum juramentum est vitandum.*

Idem *de sermone Domini, lib. 1. c. 30.*

ITa ergò præcepisse Dominum intelligitur, ne jurentur, ne quisquam, sicut bonum, appetat jusjurandum, & assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit non in bonis, sed in necessariis jurationem habendam, refrenet se quantùm potest, ut non eâ utatur, nisi necessitas *a* cogat: videlicet, cum videt pigros esse homines ad credendum, quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur. Ad hoc itaque pertinet, quod sic dicitur *b*: [*Sit autem sermo vester, est est, non non.*] Hoc bonum est, & appetendum: [*Quod autem amplius est, à malo est:*] id est, si jurare cogeris, scias de necessitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid suades, quæ infirmitas utique malum est: unde nos quotidie liberari deprecamur, cùm dicimus *c*: [*Libera nos à malo.*] Itaque non dixit, quod autem amplius est, malum est. Tu enim *d* non malum facis, qui bene uteris juratione.

C. VI. *Jurare non est peccatum.*

Idem *ibidem continenter.*

TU *e* malum non facis, qui bene uteris juratione, quæ etsi 1 non bona, tamen necessaria est, ut alteri persuadeas, quod utiliter persuades. Sed à malo est illius, cujus infirmitate jurare cogeris.

1 ¶ Quæ etsi] *Apud B. Augustinum post ultima verba capitis præcedentis, bene uteris juratione, sequitur continenter,* quæ etsi non bona, &c. *quemadmodum & in uno pervetusto Gratiani codice, in quo hæc duo capita non sunt distincta.*

C. VII. ¶ *Per Deum jurare permittitur, ne per idola juretur.*

Item Hieronymus *super Hierem. ad c. 4.*

ET *f* jurabunt 1, vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia: & benedicent eum Gentes, ipsumque laudabunt.] Quomodo ergo Evangelium jurare nos prohibet? Sed hic, [*jurabis*] pro confessione dicitur, & ad condemnationem idolorum, per quæ jurabat Israël. Denique auferuntur offendicula, & juratur per Dominum, quodque dicitur: [*vivit Dominus,*] in Testamento Veteri jusjurandum est, ad condemnationem mortuorum, per quos jurat omnis idolatra.

1 ¶ Et jurabunt,] *Apud Hieremiam capit. 4. legitur,* & jurabis: *verum quia est inutium capitu, non est mutatum: sed paulò pòst repositum est,* jurabis, *ubi antea legebatur,* juramentum.

C. VIII. ¶ *Infirmis jurare conceditur.*

Item Hieronymus *super Matthæum lib. 1, in cap. 5.*

COnsidera *g*, quòd hic Salvator non per Deum jurare prohibuerit, sed per cœlum, & terram, & Hierosolymam, & per caput tuum. Et hoc quasi parvulis fuerat lege concessum, ut quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent, sic & jurare permitterentur in Deum: non quod rectè hoc facerent, sed quòd melius esset Deo id exhibere, quam Dæmonibus.

C. IX. ¶ *Excommunicetur Clericus per creaturas pertinaciter jurans.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 61. & 62.*

CLericum *h* per creaturas juntentem, acerrime objurgandum, si perstiterit in vitio, excommunicandum. Inter epulas vero cantantem, supradictæ sententiæ severitate coërcendum decernimus.

C. X. ¶ *Clericus deponatur, Laicus anathematizetur, per capillum vel caput Dei jurans.*

Item Pius Papa.

SI *i* quis per capillum Dei, vel caput juraverit, vel alio modo blasphemiâ contra Deum usus fuerit, si in

a *necessitatem cùm videt.*] *orig.* b *Matth. 5.* c *Matth. 6.* d *al. autem.* e *Ivo p. 12. c. 5. Pann. l. 8. c. 86.* f *Sent. 3. dist. 39. Ivo p. 17. c. 32. Hier. 4.* g *Sent. 3. dist. 39. Ivo p. 12. c. 6. Pann. l. 8. c. 87.* h *Burch. l. 2. c. 170. & 175. Ivo p. 6. c. 266. & 261.* i *Burch. 12. c. 15. Ans. l. 11. c. 72. Ivo p. 12. c. 72.*

Ecclesiastico ordine est, deponatur, si Laicus, anathematizetur. Et si quis per creaturam juraverit, acerrimè castigetur, & juxta id, quod Synodus dijudicaverit, pœniteat. Si quis autem talem hominem non manifestaverit, non est dubium, quin divinâ condemnatione coërceatur. Sed si Episcopus ista emendare neglexerit, acerrimè a cortipiatur.

¶ *Similima his habentur Novellâ 77. apud Julianum antecessorem, sed non prorsus eadem. Quare apud Ivonem Novella locus affertur p. 12. c. 32. hoc autem caput refertur c. 72. ex decretis Pii, quemadmodum & apud Burchardum.*

2 pars. *Quæritur, quis magis teneatur, An ille, qui per Deum, an ille, qui super sacra Evangelia jurat?*

Huic quæstioni Joannes Chrysostomus *b respondet, dicens:*

C. XI. ¶ *Non est majus per Evangelium, quàm per Deum jurare.*

SI *c* aliqua causa fuerit, modicum videtur facere, qui jurat per Deum. Qui autem jurat per Evangelium, majus aliquid fecisse videtur. Quibus similiter dicendum est: Stulti, Scripturæ sanctæ 1 propter Deum sunt, non Deus propter Scripturas.

1 ¶ Sanctæ] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis, & originali, & Polycarpo. Antea legebatur,* factæ.

C. XII. ¶ *Non solum in altari, vel reliquiis, sed etiam in communi loquela perjurium caveatur.*

Item Hieronymus *d.*

HAbemus *e* in lege Dei scriptum: [*Non pejerabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui in vanum.*] Ideò admonendi sunt omnes, ut diligenter caveant perjurium, non solùm in altari, seu Sanctorum reliquiis, sed etiam in communi loquela.

¶ *Burchardus & Ivo citant ex dicto Hieronymi, apud quem non est inventum, sed in Capitularibus lib. 1. c. 63.*

C. XIII. ¶ *Non prohibet Deus jurare, sed pejerare.*

Item Isidorus *sententiarum lib. 2. c. 31.*

NOn *f* est contra Dei præceptum jurare; sed dum jurandi usum facimus, perjurii crimen incurrimus.

C. XIV. ¶ *Juratio non est peccatum.*

Item Augustinus *de verbis Apostoli, sermone 28. al. 30.*

SI *g* peccatum esset juratio, nec in vetere lege diceretur: [*Non pejerabis: reddes autem Domino juramenta tua.*] Non enim peccarum præciperetur nobis. *Item* ¶ Non vobis dicimus, nos non jurare. Si enim hoc dicimus, mentimur. Quantùm ad me pertinet, juro, sed quantùm mihi videtur, magnâ necessitate compulsus: cùm videro non mihi credi, nisi faciam, & ei, qui mihi non credit, non expedire, quod non credit. Hâc perpensâ ratione, & consideratione libratâ, cum magno timore dico: [*Coram Deo,*] aut, [*testis est Deus,*] aut, [*scit Christus*] sic esse in animo meo: & video, quia plus est, id est, quia amplius est, quàm est est, non non. Sed quod amplius est, à malo est, etsi non à malo jurantis, à malo est non credentis.

3 pars. *Ex præmissa colligitur, quòd jurare non est peccatum: non tamen tanquam bonum est appetendum, ne consuetudine jurandi labamur in perjurium. Sed cùm dicatur procedere à malo non credentis, videtur, quòd etsi jurare peccatum non sit, juramentum tamen recipere malum sit. Sed nomine mali non malitia, sed peccati pœna intelligitur. Ex pœnali enim infirmitate incredulitas illa processit, quâ ad jurandum compellimur. Ipsum autem jurare, sicut peccatum non est, ita juramentum ab aliquo recipere malum non est.*

C. XV. ¶ *Juramentum accipere non prohibemur.*

Unde Augustinus *scribit ad Publicolam, epist. 154.*

QUamvis *a* dictum sit, ne juremus, nusquam me in Scripturis sanctis legisse memini, ne ab aliquo jurationem accipiamus.

4 pars. *Sed quæritur, An sit utendum fide ejus, qui per dæmonia jurat? De his ita scribit* Augustinus *eâdem epist. 154. ad Publicolam.*

C. XVI. ¶ *Licet uti fide ejus, qui, ut eam servet, per dæmonia jurat.*

MOvet *b* te, utrum ejus fide utendum sit, qui, ut eam servet, per dæmonia juraverit. Ubi te volo priùs considerare, utrùm si quispiam per Deos falsos juraverit se fidem servaturum, & eam non servaverit, non tibi videatur bis peccâsse? Si enim tali juratione promissam servaret *c* fidem, ideò tantùm peccâsse judicaretur, quia per tales Deos juravit. Illud autem nemo rectè reprehenderet, quia fidem servavit. Nunc verò quia & juravit, per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit, quod non debuit, bis utique peccavit: ac per hoc, qui utitur fide illius, quem constat jurâsse per Deos falsos, & utitur non ad malam rem, sed ad licitam & bonam, non peccato ejus se sociat, quo per dæmonia juravit, sed bono pacto ejus, quo fidem servavit. Neque enim hic eam *d* fidem dico servari, quâ fideles vocantur, qui baptizantur in Christo. Illa enim longè alia est, longeque discreta à fide humanorum placitorum atque pactorum. Veruntamen sine ulla dubitatione minus malum est per Deos falsos *e* veraciter jurare, quàm per Deum verum fallaciter. Quantò enim per quod juratur, magis est sanctum, tantò magis est pœnale perjurium. ¶ Alia ergò quæstio est, utrùm non peccet, qui per falsos Deos sibi jurari facit? quia 1 ille, qui ei jurat, jurat per Deos falsos, quos colit. Cui quæstioni possunt illa testimonia suffragari, quæ ipse commemorâsti de Laban *f* & Abimelech, si tamen Abimelech per Deos suos juravit, sicut Laban per Deum Nachor 2.

1 ¶ Quia ille,] *In epistolis B. Augustini excusis legitur,* quando ille, qui ei jurat, falsos Deos colit. *In codice earundem Vaticano,* quando ille, qui ei jurat, falsos Deos colit: *in editione Frobeniana, & apud Ivonem,* quia ille, qui ei jurat, falsos Deos colit.

2 ¶ Nachor.] *Sic est emendatum ex loco ipso Geneseos, Ivone, & uno vetusto Gratiani codice, in cujus quidem vulgatis erat,* per Deum Sochor: *in B. August. autem,* per Deum Jacob.

Sic etiam cum in libro g Machabæorum Romani legantur pacem firmâsse cum Judæis, intelligendi sunt jurâsse per falsos Deos, sicut & Judæi juraverant per Deum verum. Sic etiam & de juramento, quod fit per creaturas, intelligendum est: quod ipsum quidem jurare per creaturas malum est, quia à Deo prohibitum est; sed servare quod juratur, bonum est, ut evitetur peccatum mendacii & dolositatis. ¶ Sed h objicitur, quòd Joseph, vir sanctus, per creaturas juravit, dum dixit, fratribus suis: [Per *i* salutem Pharaonis non exibitis hinc.] ¶ *Sed sciendum est, quod Sancti non tam per creaturas, quàm per auctorem creaturarum jurabant, nec in creaturis aliud, quam creatorem ipsarum venerabantur: sicut Joseph, qui per Pharaonem jurando, hoc in eo veneratus est, quòd Dei judicio positus erat in infimis* k. *Unde Apostolus* l *ait:* [Omnis potestas à Deo est.] *Item Christus Pilato* m: [Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper.] *Deus autem per creaturas jurare prohibuit, ne*

a *al. à Synodo. Burch.* b *Auctor operis imperfecti in Matth. hom. 44.* c *Sent. 3. dist. 39. Polyc. lib. 6. tit. 11.* d *Capit. lib. 1. cap. 63.* e *Burch. lib. 12. cap. 2. Ivo p. 12. c. 59. Levit. 19.* f *Polyc. lib. 6. tit. 12. Burch. l. 12. c. 10. Ivo p. 12. cap. 7. Pann. lib. 8. cap. 88.* g *Ivo part. 12. cap. 8. Pannor. lib. 8. cap. 89. Polyc. lib. 6. tit. 11.* h *al. jusjurandum tuum.*

a *Ivo p. 12. c. 4. Sent. 3. dist. 39. Ans. l. 11. c. 75.* b *Ivo part. 12. cap. 35. Pann. l. 8. c. 117. Polyc. l. 6. tit. 11.* c *al. custodierit.* d *al. eandem.* e *al. Deum falsum.* f *Gen. 21. & 31.* g *1. Mach. 8.* h *Sent. 3. dist. 39.* i *Gen. 42.* k *al. Memphis.* l *Rom. 13.* m *Joan. 19.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel more Gentilium aliquod numen deitatis creaturis ineſſe crederetur, vel ne creaturas contemptibiles judicando, per eas promiſſa pro nihilis ducerimus. Sed quæritur, quid gravius ſit, an per creaturas, an per creatorem jurare fallaciter? Dupliciter enim reus eſt, qui per creaturas jurat mendaciter; quia & contra prohibitionem jurat, per quod ſibi jurare non licet, (à quo peccato eſt immunis, qui non niſi per creatorem jurat,) & proximum dolo capit, quod facit etiam per creatorem mendaciter jurans. Sed ſi perjurium tanto magis pœnale eſt, quanto ſanctius illud eſt, per quod juratur, apparet, quòd etſi per creaturas mendaciter jurans duplicitèr peccet, graviori tamen ſe ſubjicit pœnæ, qui per creatorem jurat mendaciter.

5 pars. *Perjurii autem pœna gravißima eſt: quam ſi quis timens, ad confeſſionem venire noluerit, à fidelium conſortio eſt abjiciendus.*

C. XVII. ¶ *Fidelium conſortio careat, qui pœnitentiam perjurii agere noluerit.*

Unde Eutychianus Papa.

PRædicandum *a* eſt etiam, ut perjurium fideles caveant, & ab hoc ſummopere abſtineant, ſcientes hoc grande ſcelus eſſe, & in lege, & in Prophetis, & in Evangelio prohibitum. Audivimus enim quoſdam parvipendere hoc ſcelus, & levem quodammodo perjuris pœnitentiæ modum imponere: qui nôſſe debent, talem de perjurio pœnitentiam imponi debere, qualem & de adulterio, & de fornicatione, & de homicidio ſponte commiſſo, & de cæteris criminalibus vitiis. Si quis verò perpetrato perjurio, aut quolibet criminali peccato, timens pœnitentiam *b* longam, ad confeſſionem venire noluerit, ab Eccleſia repellendus eſt, ſive à communione & conſortio fidelium, ut nullus cum eo comedat, neque bibat, neque 1 oret, neque in domo ſua eum recipiat.

¶ *Burchardus etiam, Polycarpus, & Ivo citant ex Eutychiano. Inventum verò eſt inter quædam capitula Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis ad ſuos Presbyteros ſcripta, cap. 26. quæ in antiquo codice Romæ habentur.*

1 ¶ Neque oret.] *Additum id eſt ex Theodulpho, Burchardo & Ivone.*

QUÆSTIO II.

1 pars. QUòd autem perjurium ſit, falſum jurare, facilè probatur. *Ait enim* Auguſtinus *in libro Pſalmorum ſuper* [Domini eſt terra.]

C. I. ¶ *Pejerat, qui aliter facturus eſt, quàm promittit.*

IN dolo jurat, qui aliter facturus eſt, quàm promittit, cùm perjurium ſit, nequiter decipere credentem.

¶ *Quod hic citatur ex B. Auguſtino in gloſſa interlineari Pſalmi 23. in verſ.* Nec juravit in dolo. *refertur ex Caſſiodoro.*

C. II. ¶ *Quos deboat habere comites jusjurandum.*

Item Hieronymus *ſuper Hieremam, lib. 1. ad c. 4.*

ANimadvertendum *c* eſt, quòd jusjurandum hos habeat comites, veritatem, judicium, atque juſtitiam. Si iſta defuerint, nequaquam erit juramentum, ſed perjurium.

Item, qui falſum jurat, mentitur. Mentiendo autem jurare nihil aliud eſt, quàm pejerare. ¶ *Cùm ergò omnes, qui loquuntur mendacium, perdendi ſint, juxta illud Pſalmiſta* d: [Perdes omnes, qui loquuntur mendacium:] *multò magis damnabiles ſunt, qui mentiendo pejerare convincuntur: quia nomen Dei ſui in vanum aſſumunt.* ¶ *Sed* e *aliud eſt, falſum jurare, aliud jurare in dolo. Non enim omnis, qui aliter facturus eſt, quàm promittit, in dolo jurat. Licèt enim Apoſtolus aliter facturus eſſet, quàm promiſerat Corinthiis in prima epiſtola, cùm*

a Polyc. l. 6. tit. 11. Anſ. 11. c. 71. Burch. l. 12. c. 14. Ivo p. 12. c. 7. b al. pœnitentia longam arumnam. c Sent. 3. diſt. 39. Ivo p. 12. c. 22. Pann. l. 8. c. 123. d Pſal. 5. e Sent. ibid.

diſ a: [Veniam ad vos,] *non tamen in dolo juravit, aut mendaciter promiſit. Ille enim in dolo jurat, aut mendaciter promittit, in cujus mente eſt, non ſic ſe facturum, ut promittit. Ille autem, qui promittit falſum, quod putat verum, nec in dolo jurat, nec mendaciter promittit.*

C. III. ¶ *De eo, qui jurat falſum, quod putat verum.*

Unde Auguſtinus *de verbis Apoſtoli, ſerm. 28. al. 30.*

HOmines *b* falſum jurant, vel cùm fallunt, vel cùm falluntur. Aut enim putat homo verum eſſe, quod falſum eſt, & temerè jurat: aut ſcit, vel putat falſum eſſe, & tamen pro vero jurat, & nihilominùs cum ſcelere jurat. Diſtant autem *c* iſta perjuria, quæ duo commemoravi. Fac 1 illum jurare, qui verum putat eſſe, pro quo jurat: verum putat eſſe, & tamen falſum eſt: non ex animo iſte pejerat *d*, fallitur: hoc pro vero habet, quod falſum eſt, non pro re falſa ſciens jurationem interponit. Da alium, qui ſcit falſum eſſe, & dicit verum eſſe, & jurat tanquam verum ſit, quod ſcit falſum eſſe. Videtis, quàm iſta deteſtanda ſit bellua, & de rebus humanis exterminanda? Quis enim hoc fieri velit? Omnes homines talia deteſtantur. Fac alium, qui putat falſum eſſe, & jurat tanquam verum ſit, & fortè verum eſt. Verbi gratiâ (ut intelligatis) pluit in illo loco: interrogas hominem, & putat non pluiſſe, & ad negotium ipſius competit, ut dicat, pluit, ſed putat non pluiſſe: Dicitur ei, verè pluit? verè & jurat 2: & tamen pluit ibi, ſed ille neſcit, & putat non pluiſſe, perjurus eſt. Intereſt, quemadmodum verbum procedat ex animo: Ream linguam non facit, niſi mens rea.

1 ¶ Fac illum] *Sic etiam apud Ivonem, & in uno Vaticano codice ſermonum B. Auguſtini, & in Antuerp. editione. Nam in aliis eſt, faciliùs jurat.*

2 ¶ Et jurat:] *Addita hæc ſunt ex originali & Ivone, ut locus ſit integer. Neceſſe enim eſt præcedere juramentum, ut quis perjurus dicatur, cujus juramenti in codicibus Gratiani nulla erat mentio. Alia etiam nonnulla ſunt emendata.*

Quia ergò meni hujus non erat rea (neſciebat enim falſum eſſe quod juraviſt eſſe verum) nec temerè, vel negligenter, ſed cum magna diligentia videbatur ſibi deprehendiſſe verum, quod juravit falſum, perjurii reus nequaquam eſt judicandus. Item, quod dicitur, qui falſum jurat, mentitur, non univerſaliter hoc intelligi debet. Non enim omnis, qui falſum dicit, mentitur: ſicut nec omnis qui mentitur, falſum dicit.

C. IV. ¶ *Non eſt mentiri, dicere falſum, quod putat verum.*

Unde Auguſtinus *in Enchiridio, c. 22.*

IS *e* autem, qui mentitur, contra id quod animo ſentit loquitur, voluntate fallendi. ¶ Et utique verba propterea inſtituta ſunt, non per quæ ſe invicem homines fallant, ſed per quæ in alterius quiſque notitiam cogitationes ſuas proferat. Verbis ergò uti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, peccatum eſt. Nec ideò ullum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando aliquando alicui prodeſſe, ſi pauper, cui palàm datur, ſentit commodum, & dives, cui clam tollitur, non ſentit incommodum: nec ideò tale ſurtum quiſquam dixerit non eſſe peccatum. *&* ſupr. *c. 18.* ¶ Nemo *f* mentiens judicandus eſt, qui dicit falſum, quod putat verum: quoniam, quantùm in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur. Non itaque mendacii, ſed aliquando temeritatis arguendus eſt, qui falſa incautus credit *g* ac pro veris habet: potiusque econtrario, quantùm in ipſo eſt, mentitur ille, qui dicit verum, quod putat falſum. Quantùm enim ad animum ejus attinet, quia non

a 1. Cor. 16. b Sent. 3. diſt. 39. Ivo p. 12. c. 39. Pann. l. 8. c. 111. c al. tamen. d al. perjurat,] orig. e al. Omnis] orig. Sent. 3. diſt. 38. f Sent. ibid. Pann. l. 8. c. 133. Ivo p. 12. c. 51. g incautus credita pro veris habet.] orig.

quod

quod ſentit, hoc dicit, non verum dicit, quamvis verum inveniatur eſſe, quod dicit. Nec ullo modo liber eſt à mendacio, qui ore neſciens verum loquitur, ſciens autem voluntate mentitur. Non conſideratis itaque rebus ipſis, de quibus aliquid dicitur, ſed ſolâ intentione dicentis, melior eſt, qui neſciens falſum dicit, quoniam id verum putat, quam qui mentiendi animum ſciens gerit, neſciens verum eſſe, quod dicit.

C. V. ¶ *Non mentitur, qui animum fallendi non habet.*

Item Gelaſius Papa.

BEatus Paulus Apoſtolus non ideò (quod abſit) fefelliſſe credendus eſt, aut ſibi extitiſſe contrarius, quoniam cum ad Hiſpanos ſe promiſiſſet iturum, diſpoſitione divinâ majoribus occupatus ex cauſis implere non potuit, quod promiſit. Quantùm enim ipſius voluntatis interfuit, hoc pronuntiavit, quod revera voluiſſet efficere. Quantùm enim ad divini ſecreta conſilii (quæ, ut homo, omnia non potuit, licet ſpiritu Dei plenus, agnoſcere) ſuperna prætermiſit diſpoſitione præventus. Nec quia B. Petrus Apoſtolus pro affectu divinæ reverentiæ ipſi Domino reſpondit *a*: [*Non lavabis mihi pedes in æternum.*] fefelliſſe (quod abſit) aut in ſua putabitur minimè conſtitiſſe ſententia, quia mox eidem divinæ voluntati ceſſerit, & quod ſe dixerat non eſſe facturum, cauſis adſtrictus humanæ ſalutis, paſſus eſt pronâ voluntate faciendum.

2 pars. *Ille ergò falſum jurando mentietur, qui ſcit falſum eſſe, quod jurat. Eſt enim mendacium (ut Auguſtinus* b *ait) falſa ſignificatio vocis* c *cum voluntate fallendi. Sed cùm fallere ſemper ſit voluntatis, falli autem, vel infirmitatis, vel temeritatis; gravius autem ſit, quod ex voluntate, quàm quod ex temeritate, vel infirmitate præcedit: aliquando contingit falli vel nullum, vel minimum eſſe peccatum: aliquando ex ipſa rerum varia conſideratione minus eſſe fallere, quàm falli.*

C. VI. ¶ *Falli in his, quæ ad fidem non pertinent, aut parvum, aut nullum eſt peccatum.*

Unde Auguſtinus *in Enchiridio, c. 18.*

IN *d* quibus *e* rebus nihil intereſt ad capeſſendum Dei regnum, utrùm credantur, an non, vel utrum vera ſive ſint, ſive putentur, an falſa: in his errare, id eſt, aliud pro alio putare, non arbitrandum eſt eſſe peccatum, aut ſi eſt, minimum eſſe atque leviſſimum.

C. VII. ¶ *In his, quæ ad fidem pertinent, gravius eſt falli, quàm alios decipere.*

Idem *in Enchiridio, c. 18.*

IN *f* ipſarum conſideratione rerum, quæ dicuntur, tantum intereſt, quia ſive quis fallatur, ſive mentiatur, utcunque *g* falli, quàm mentiri, minus eſt malum, quantum pertinet ad hominis voluntatem; tamen longè tolerabilius eſt in his, quæ à religione ſejuncta ſunt, mentiri, quam in his, ſine quorum fide vel notitia Deus coli non poteſt, falli.

¶ *Apud B. Auguſtinum, nec multò aliter apud Ivonem legitur:* In ipſarum autem, quæ dicuntur, conſideratione rerum tantum intereſt, quia in re quiſque fallatur, ſive mentiatur, ut cùm falli, quàm mentiri minus ſit malum, quantùm pertinet ad hominis voluntatem, tamen longè tolerabilius ſit in his, &c. *Verum ob gloſſam in verſic.* utcunque. *al.* ubicunque, *non eſt mutatum.*

3 pars. *Item, quod dicitur:* [Perdes omnes, qui loquuntur mendacium:] *non de omni mendacio intelligendum eſt. Sunt enim quædam mendacia, in quibus etſi ſit aliqua culpa, non tamen damnabilia ſunt: imò tanquam non mendacia habenda ſunt. Sunt & alia mendacia, quæ ſunt graviori culpæ, de quibus intelligitur:* [Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.] *Ut autem appareat, quæ mendacia ſint venialia, & quæ damnabilia, diſtinguendum eſt, quot ſint genera mendacii.*

a Joan. 13. b In libro ad Conſentium contra mendacium, cap. 12. Ivo p. 12. c. 48. Pannorm. l. 8. c. 125. c abeſt ab orig. d Sent. 3. diſt. 39. Ivo p. 12. c. 45. Pann. l. 8. c. 132. e al. quibuſdam] orig. f Ivo part. 12. c. 51. g al. ubicunque. h Pſal. 5.

C. VIII. ¶ *Quot ſunt genera mendacii? De quibus* Auguſtinus *ſcribit in libro de mendacio, c. 14.*

PRimum *a* eſt capitale mendacium, longeque fugiendum, quod ſit in doctrina religionis: ad quod mendacium nulla conditione quiſquam debet adduci. Secundum autem, ut aliquem lædat injuſtè, quod tale eſt, ut & nulli profit, & obſit alicui. Tertium, quod ita prodeſt alteri, ut obſit alteri, quamvis non ad immunditiam obſit corporalem. Quartum, quod ſit ſolâ mentiendi, fallendique libidine, quod mirum *b* mendacium eſt. Quintum, quod ſit placendi cupiditate de ſuaviloquio. His omnibus penitus evitatis atque rejectis, ſequitur ſextum genus, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: veluti ſi quiſpiam pecuniam alicujus injuſtè 1 tollendam ſciens, ubi ſit, neſcire ſe mentiatur, quocunque 2 interrogante. Septimum, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: veluti ſi nolit hominem ad mortem quæſitum prodere, mentiatur. *&* ſ. *ibidem.* Octavum eſt genus mendacii, quod & nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, ut ab immunditia corporali aliquem tueatur. *&* ſ. *c. 27.* ¶ Non eſt igitur mentiendum in doctrina pietatis: magnum enim ſcelus eſt, & primum genus deteſtabilis mendacii. Non eſt mentiendum ſecundo genere, quia nulli facienda eſt injuria. Non eſt mentiendum tertio genere, quia nulli cum alterius injuria conſulendum eſt. Non eſt mentiendum quarto genere, propter mendacii libidinem, quæ per ſe ipſam vitioſa eſt. Non eſt mentiendum quinto genere, quia nec ipſa veritas fine *c* placendi hominibus enuntianda eſt; quantò minùs mendacium, quod per ſeipſum, quia mendacium eſt, utique turpe eſt. Non eſt mentiendum ſexto genere, neque enim rectè etiam teſtimonii veritas pro cujuſquam temporali commodo ac ſalute corrumpitur: ad ſempiternam verò ſalutem nullus ducendus eſt opitulante mendacio. *&* ſ. Neque ſeptimo genere mentiendum, non enim cujuſquam commoditas, aut ſalus temporalis, perficiendæ fidei præferenda eſt: nec ſe quiſquam 3 in rectè factis noſtris tam malè moveri ſentiat, ut fiat etiam animo deterior, longeque a pietate remotior. *&* ſ. Nec octavo genere mentiendum eſt, quia & in bonis caſtitas animi pudicitiæ 4 corporis præfertur, & in malis id, quod ipſi facimus, eo, quod fieri ſinimus, nobis damnabilius eſt. ¶ In his autem octo generibus tantò quiſque minùs peccat, cùm mentitur, quantò 5 magis a primo recedit. Quiſquis autem eſſe aliquod genus mendacii, quod peccatum non ſit, putaverit, decipiet ſeipſum turpiter, cum honeſtum ſe deceptorem arbitratur aliorum.

1 ¶ Injuſtè] *Abeſt ab originali vox iſta, pro qua in duobus Gratiani codicibus legitur,* juſtè.

2 ¶ Quocunque interrogante.] *Addita hæc ſunt ex origin.*

3 ¶ Se quiſquam] *Apud B. Auguſtinum & Ivonem eſt:* Nec ſi quiſquam in rectè factis noſtris tam malè movetur, ut fiat etiam animo deterior, longeque à pietate remotior, propterea rectè facta deſerenda ſunt. *Sed ob gloſſam in verſ.* rectè factis, *non eſt mutatum.*

4 ¶ Pudicitiæ] *Apud eoſdem habetur,* pudicitia corporis: & in malis id, quod ipſi facimus eo, quod fieri ſinimus, majus eſt. *Sed eadem cauſa obſtitit, ne mutaretur.*

5 ¶ Quantò magis] *In originali legitur,* quantò emergit ad octavum: tantò amplius, quantò devergit ad primum. *Sed erat gloſſa in verſ.* recedit.

a Sent. 3. diſt. 38. Ivo p. 12. c. 1. Pann. l. 8. c. 124. b merum] orig.] al. verum. c al. causâ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. IX. ¶ *Non licet alicui humilitatis causâ mentiri.*

Item Augustinus *de verbo Apostoli, sermone 31. al. 29.*

4 ps Cum *a* humilitatis causâ mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod evitaveras. Veritas in te non est, nisi te ita dixeris peccatorem, ut etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, ut quod es, dicas. Nam quomodo est humilitas, ubi regnat falsitas?

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *lib. 26. Moralium c. 2. al. 3.*

INcautè sunt 1 humiles, qui se mendacio illaqueant.

1 ¶ Incautè sunt] *Sic in plerisque manuscriptis. Vulgata lectio erat,* incauti sunt homines. *Integer autem B. Gregorii locus sic habet:* Incautè sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant, imò mentiendo superbiunt: quia contra veritatem se erigunt, quam relinquunt.

C. XI. ¶ *Non licet mentiri, ut arrogantia vitetur.*

Item Augustinus *super Joannem, tractatu 43.*

NOn ita caveatur arrogantia, ut veritas relinquatur.

C. XII. ¶ *Non omne mendacium aquè peccatum est.*

Idem *in Enchiridio, c. 18.*

MIhi *b* autem videtur peccatum esse quidem omne mendacium, sed multum interesse, quo animo, & quibus de rebus quisque mentiatur. Non enim sic peccat ille, qui consulendi, quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet, qui viatorem mentiendo in adversum *c* iter mittit, quantum is, qui viam vitæ mendacio fallente depravat.

¶ *Nonnulla in hoc capite sunt inducta, & alia emendata ex B. Augustino & Ivone.*

C. XIII. ¶ *Non est aliquo modo quilibet decipiendus.*

Item Augustinus *in libro de conflictu vitiorum atque virtutum, c. 19.*

NEc *d* artificioso mendacio *e*, nec simplici verbo oportet decipere quenquam: quia quomodolibet 1 mentitur quis, occidit animam.

1 ¶ Quomodolibet] *In ipso libello legitur,* quolibet artis modo mentiatur, os, quod mentitur, occidit animam. *Sed Ivo cum Gratiano concordat.*

C. XIV. ¶ *Pro temporali vita alicujus, perfectus mentiri non debet.*

Item Augustinus *in quinto Psalmo ad versic.* [Perdes omnes qui loquuntur.]

NE *f* quis arbitretur perfectum & spiritualem hominem pro ista temporali vita, in cujus morte non occiditur sive sua, sive alterius anima, debere mentiri. Quoniam aliud est mentiri, aliud est verum occultare; siquidem aliud est falsum dicere, aliud verum tacere; ut si quis fortè vel ad istam visibilem mortem non vult hominem prodere, paratus esse debet verum occultare, non falsum dicere, ut neque prodat, neque mentiatur, ne occidat animam suam pro corpore alterius. *& infrà.* ¶ Duo *g* sunt omnino genera mendaciorum, in quibus non est magna culpa, sed tamen non sunt sine culpa; cùm aut jocamur, aut, ut proximis prosimus, mentimur. Illud primum in jocando ideò non est perniciosissimum, quia non fallit. Novit enim ille, cui dicitur, joci causâ esse dictum. Secundum autem ideò minus *h* est, quia retinet nonnullam benevolentiam. Illud verò quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum est: tanquam, verbi gratiâ, si cui gladius commendetur, & promittat se redditurum, cùm ille, qui commendavit, poposcerit; si fortè gladium suum repetat furens, manifestum est tunc non esse reddendum, ne vel se occidat, vel alios, donec ei sanitas restituatur. Hic ideò non habet duplex cor, quia ille, cui commendatus est gladius, cùm promittebat se redditurum poscenti, non cogitabat furentem posse repetere. *& infrà.* ¶ Manifestum 1 est non esse culpandum, aliquando verum tacere, falsum autem dicere, non invenitur concessum esse perfectis.

1 ¶ Manifestum] *Apud B. Augustinum hæc antecedunt:* Verum autem occultavit & Dominus, cùm discipulis nondum idoneis dixit: *Multa a habeo vobis dicere, sed nunc non potestis portare illa.* & Apostolus Paulus, cùm ait: *Non b potui loqui vobis, quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus.* Unde manifestum est, &c.

C. XV. ¶ *Nostro peccato, alterius saluti consulere non debemus.*

Idem *in libro contra mendacium, c. 17.*

FAciat *c* homo etiam pro temporali hominum salute, quod potest. Cùm autem ad hunc articulum ventum fuerit, ut tali saluti consulere, nisi peccando, non possit, jam se existimet non habere, quid faciat, quando id reliquum esse perspexerit, quod non 1 rectè faciat.

1 ¶ Non] *Addita est negativa ex originali & Ivone: neque enim glossa impediebat.*

C. XVI. ¶ *De eodem.*

Item Isidorus *in Synonymis, d cap. 10.*

OMne *e* genus mendacii summopere fuge: nec casu, nec studio loquaris falsum: nec ut præstes, mentiri studeas: nec quâlibet fallaciâ vitam alicujus defendas. Cave mendacium in omnibus.

C. XVII. ¶ *De eodem.*

Item Augustinus *in lib. de mendacio, cap. 6.*

SI quis ad te confugiat, qui mendacio tuo possit à morte liberari, non es mentiturus. Os enim *f* quod mentitur, occidit animam. *& ſ.* ¶ Cùm ergò mentiendo vita æterna amittitur, nunquam pro cujusquam vita temporali mentiendum est.

¶ *Caput hoc abest à plerisque vetustis, & in duobus est cum nomine Palea.*

C. XVIII. ¶ *Non reputantur mendacia, cùm ea, quæ non sunt, joco dicuntur.*

Item Augustinus *in libro quæstionum Gen. 44. quæst. 145.*

QUòd *g* autem ait fratribus suis Joseph: [*Nesciebatis, quia augurio auguratur homo, qualis ego:*] de hoc augurio etiam mandavit eis dicendum per hominem suum, quid sibi velit, quæri solet. An quia non seriò, sed joco dictum est, ut exitus docuit, non est habendum mendacium? Mendacia enim à mendacibus seriò aguntur, non joco. Cùm autem quæ non sunt tanquam joco dicuntur, non deputantur mendacia.

Sed in Vetere Testamento multa permittebantur, quorum exempla hodie uti non licet.

C. XIX. ¶ *Veterum exempla mentiri non licet.*

Unde Gregorius *lib. 18. Moral. c. 3. al. 4.*

SI quis per Vetus Testamentum vult suum tueri mendacium, quia minùs illic quibusdam fortasse nocuerit, dicat necesse est, rerum alienarum raptum, & retributionem injuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet, quantâ animadversione veritas insequitur, quæ nobis jam significationis suæ umbrâ postpositâ, in vera carne declaratur.

a *Ivo p. 12. c. 42. Pann. l. 8. c. 128.* b *Ivo p. 12. c. 51.* c *al. diversum.* d *Ivo p. 12. c. 44.* e *al. ingenio.* f *Anſ. l. 11. c. 79. Ivo p. 12. c. 46. Pann. l. 8. c. 130.* g *In Conc. Toletano 8. c. 2.* h *al. mitius.*

a *Joh. 16.* b *1. Cor. 3.* c *Ivo p. 12. c. 48. Pann. l. 8. c. 126.* d *Capit. de mendacio. in recen. impreſſ. & ſimile l. 2. de ſummo bono, cap. 20.* e *Ivo p. 12. c. 49. Pann. l. 8. c. 126.* f *Sup. l.* g *Ivo part. 12. c. 43. Pann. l. 8. c. 129.*

C. XX.

C. XX. ¶ *Obstetrices de pietate remunerate, de mendacio simul punitæ.*

Idem *eod. lib. c. 2. al. 4.*

SI *a* quælibet culpa sequenti solet piâ operatione purgari, quantò magis hæc facillimè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur? Nonnulli verò de obstetricum fallacia conantur asserere, hoc mendacii genus non esse peccatum, maximè quòd illis mentientibus scriptum *b* est: [*quia ædificavit illis Dominus domos.*] In qua magis recompensetione cognoscitur, quid mendacii culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, præmissâ *c* culpâ mendacii, in terrenam est recompensationem declinata.

Abraham quoque loquens ad pueros suos ait d: [Sedete hic cum asino: ego & puer illuc usque pertransibimus: & cùm adoraverimus, revertemur ad vos;] *licet aliud se facturum deliberaret, tamen excusatur à mendacio. Unde Ambrosius in libro de Patriarchis.* [¶ Prophetavit *e* Abraham, quod ignorabat. Ipse solus disponebat redire immolato filio. Sed Dominus per os ejus locutus est, quod parabat. Captiosè autem loquebatur cum servulis, ne cognito negotio, aut impediret aliquis, aut gemitu obstreperet, aut fletu.]

5 ps. *Quandoque aliquid jubendo significamus velle fieri, quod tamen fieri nolumus, sed experimentum obedientiæ quærimus: sicut Abraham à Deo tentatus legitur,* f *cum jussus est immolare filium, quem Dominus nolebat ab eo occidi. Unde in eodem libro idem* g *Ambrosius:* [¶ Non enim volebat Deus immolari à patre filium: nec impleri hoc munus volebat, qui ovem pro filio immolandam obtulit: sed tentabat affectum patris, si Dei præcepta præferret filio.] *& infrà.* [Non injicias, *inquit,* manum in puerum, neque facias ei quicquam.] *& ſ.* [Affectum tuum inquisivi, non factum exegi: tentavi mentem tuam, si etiam filio dilectissimo non parceres propter me. Non aufero, quod donavi ipse: nec hæredem invideo, quem largitus sum non habenti.]

C. XXI. ¶ *Simulatio utilis est, & in tempore assumenda.*

Item Hieronymus *in epist. ad Galatas, c. 2.*

UTilem simulationem, & in tempore assumendam, Jehu Regis Israël nos docet exemplum: qui cùm non potuisset interficere Sacerdotes Baal, nisi se finxisset velle idolum colere, dixit *h*: [*Congregate mihi omnes Sacerdotes Baal. Si enim Rex Achab servivit Baal in paucis, ego serviam ei in multis.*] Et David *i*, quando mutavit faciem suam coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit. Nec mirum quamvis justos homines, tamen aliqua simulare pro tempore ob suam & aliorum salutem: cùm & ipse Dominus noster non habens peccatum, nec carnem peccati, simulationem peccatricis carnis assumpserit, ut condemnans in carne peccatum, nos in se faceret justitiam Dei.

Ecce quæ mendacia sunt venialia, & quæ damnabilia. ¶ *Sed quæritur, quare dicat Augustinus, non esse mentiendum pro temporali vita alicujus: cùm Abraham* k *descendens in Ægyptum rogaverit Saram, ut sororem ejus se esse mentiretur, dicens:* [Novi quòd pulchra sis mulier, & quod cùm viderint te Ægyptii, dicturi sunt, uxor illius est, interficient me, & te reservabunt. Dic ergò, obsecro te, quòd soror mea sis, ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui.] *Sed Abraham non mendacium dixi, sed verum tacere voluit.*

C. XXII. ¶ *Quomodo Abraham excusetur à mendacio, qui Saram sororem suam esse dixit.*

Unde idem Augustinus *ait in quæstion. Genes. q. 26.*

a *Ivo part. 12. c. 41.* b *Exod. 1.* c *al. pro admissa.* d *Genes. 22.* e *l. 1. de Abraham. c. 8.* f *Gen. 22.* g *Ibid. in principio capitis 81.* h *4. Reg. 10.* i *1. Reg. 21.* k *Gen. 12.*

QUæritur, cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram sororem suam, & non potiùs Deo commisit: qui si vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem servare posset. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici. Soror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc ostenditur, quòd nemo debet tentare Deum suum, dum habet, quod rationabili consilio faciat. Fecit *a* quod potuit: quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit: nec eum fides aut spes fefellit. Si autem interrogatus illam fœminam indicâsset uxorem, duas res tuendas committeret Deo, & vitam, & uxoris pudicitiam.

¶ *In quæstione ipsa vigesima sexta non sunt omnia verba hujus capituli: sed confectum est etiam ex lib. 22. contra Faustum, & contra Secundinum, & ex aliis locis.*

Item opponitur, quòd Jacob b *mentiendo & sibi profuit, & alii nocuit, nec tamen reprehenditur, sed commendatur. Sed Jacob dicendo se esse Esau primogenitum, non est mentitus. Non enim dixit se esse primogenitum, nascendo, sed jus primogenitura, illo vendente, rite adeundo. Sic & Christus Joannem dixit* c *esse Heliam, non personâ, sed imitatione virtutis. Erat ergò Jacob Esau, non nascendo, ut diximus, sed emptione primogenitura, de non primogenito in primogenitum transeundo: sicut & ipse Esau primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit. Sic & Judæi, cùm essent filii Abrahæ carne, quia non fuerunt filii ejus imitatione, non deputantur inter filios Abrahæ, sed dicuntur filii diaboli: cujus filii sunt, non nascendo, sed imitando. Unde à Domino audire meruerunt* d: [Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite: nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus sum vobis. Hoc Abraham non fecit. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri facere vultis.] ¶ *Econtrà Gentiles, cùm secundum originem carnis ab Abraham essent alieni, tamen imitatione fidei & justitiæ successerunt in filios Abrahæ. Unde ab Apostolo* e *dicitur eisdem:* [Si autem Christi, ergò Abrahæ semen estis.] *Hinc idem Apostolus scribens* f *Romanis ait:* [O tu Judæe, si circumcidaris, nec legem observes, circumcisio tua præputium facta est: quomodo & præputium, si justitias legis custodiat, in circumcisionem reputatur.] *Præfertur ergò, ut ex præmissis colligitur, imitatio operis origini carnis. Veraciter ergò, non mendaciter Jacob se dixit Esau esse: nec mentiendo, sed verum dicendo sibi profuit, alteri verò non nocuit; quia benedictionem sibi debitam accepit, non alienum* g *surripuit.* ¶ *Episcopus verò iste, de quo agitur, etsi falsum juravit, tamen quia, ut suprà dictum est, ream* h *linguam non facit nisi rea mens, nequaquam reus perjurii habetur. Probatur hoc etiam exemplo Saülis, qui cùm esset pugnaturus contra Philistæos, juravit se interfecturum quicunque ante solis occasum comederet. Jonathas* i *autem filius ejus non audito Regis juramento, cùm pugnando magnam hostium stragem dedisset, & salutem fecisset in Israël, fame laborans, vidit favum mellis, quem regiâ virgâ, quam gestabat in manibus, accepit, & comedit: statimq; oculi, quos ferè fames clauserat, aperti sunt, & facies ejus exhilarata est. Quo comperto, Saul voluit eum dare neci: sed precibus, & piâ populi supplicatione placatus, mortis revocavit sententiam, ne interficeretur ille, per quem salus data erat in Israel, & quo pugnante, de manibus hostium populus ille liberatus fuerat. Ecce Saul falsum juravit, quia quod jurejurando se facturum decrevit, precibus populi revocatus* k *non fecit. Nec tamen perjurii reus arguitur; quia, quantum in ipso fuit, quod juravit, implevit, dum sententiam mortis in filium dedit; quam non carnali affectu, sed populi supplicatione revocavit.*

QUÆSTIO III.

CUm ergò, ut ratione & exemplo monstratum est, Episcopus reus perjurii non esset, consueta obedientia ab Archidiacono sibi denegari non debuit: cùm etiamsi criminosum

a *Lib. 22. contra Faustum, c. 36. & rursus 36.* b *Gen. 25. & 25.* c *Matth. 11.* d *Joan. 8.* e *1. Corinth. 4.* f *Rom. 2.* g *alienum.* h *Suprà ead. homines.* i *1. Reg. 21.* k *al. provocatus.*

illum esse constaret, ante diffinitivam tamen sententiam, ut suprà monstratum est, nulli Clericorum suorum ab eo liceret discedere. Constat ergò illicitum esse, quod Archidiaconus juramento firmavit. Unde meritò quæritur, An debeant servari, vel non?

QUÆSTIO IV.

1 ps QUòd autem illicita juramenta servari non debeant, in Toletano Concilio VIII. *cap. 2. legitur: in quo sic statutum est.*

C. I. ¶ *Melius est vota stultæ promissionis non implere, quàm crimen commit tere.*

SI *a* publicis sacramentorum gestis (quod Deus avertat) à quibuslibet illicita, vel non bona extitisset *b* conditio allegata, quæ aut jugulare animam patris, aut agere compelleret stuprum sacratissimæ virginis: nunquid non tolerabilius esset stultæ promissionis vota rejicere, quàm per inutilium promissorum custodiam, exhorrendam criminum implere mensuram?

C. II. ¶ *Aliquando non expedit promissum servare sacramentum.*

Item Ambrosius *de officiis, lib. 1. cap. 50.* c

ESt *d* etiam contra officium nonnunquam solvere promissum, sacramentum custodire 1: ut Herodes, *e* qui juravit, quoniam, quicquid petitum esset, daret filia Herodiadis: & necem Joannis præstitit, ne promissum negaret.

1 ¶ Custodire:] *Addita est vox ista ex originali, & Concilio Toletano, in quo refertur.*

Item in sermone S. Augustini *f Episcopi de Decollatione S. Joannis Baptistæ, qui sic incipit: [Cùm S. Evangelium legeretur.]*

C. III. ¶ *Pietas fuit, quòd David Nabal, sicut juraverat, non occiderit.*

QUòd *g* David juramentum per sanguinis effusionem non implevit, major pietas fuit. Video 1 David pium hominem & sanctum in temerariam jurationem cecidisse, & maluisse non facere, quod juraverat, quàm jurationem suam fusò hominis sanguine implere.

1 ¶ Video] *Hæc sunt verba B. Augustini in eo sermone. Antecedentia autem videntur summa quædam: nec sunt apud Ivonem, aut in Pannormia.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibid.*

JUravit *h* David temerè; sed non implevit jurationem majori pietate. *&* 7. ¶ Ecce sanctus David non quidem iratus sanguinem hominis fudit: sed eum falsum jurâsse negare quis poterit? De duobus peccatis elegit minus: sed minus fuit illud in comparatione majoris. Nam per seipsum appensum, magnum malum est, falsa juratio.

C. V. ¶ *Turpia vota servanda non sunt.*

Item Isidorus *in synonymis* i, *libro secundo* 1.

IN *k* malis promissis rescinde fidem. In turpi voto muta decretum: quod incautè vovisti, ne facias. Impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur.

1 ¶ Secundo.] *Etiam B. Branlius in vita Isidori memorat duos synonymorum libros. Et in synonymis, quæ cum aliis Isidori operibus sunt Parisiis impressa, facilè locum haberet divisio in duos libros. Num ex posteriore parte videtur sumptus libellus de norma vivendi, qui in eodem Parisiano codice habetur. Alter autem libellus de contemptu mundi, qui & ibidem, & antea Antverpiæ, & olim Venetiis sub hoc titulo,* Isidorus de homine, &

a *Ivo part. 12. c. 9 Pann. l. 8. c. 90.* b *al. extitisse conditio allegatur.* c *Ibid. in Tolet. 8.* d *Sent. 3. dist. 39. Ivo p. 12. c. 3. Pann. l. 8. c. 91.* e *Matth. 14.* f *Serm. 11. de sanctis, cujus principium est: [Propter hunc.]* g *Sent. ibi. Ivo p. 12. c. 11. Pann. l. 8. c. 92.* h *Sent. ibid. Ivo ibid. Pann. l. 8. c. 93.* i *Cap. de mendacio. in impresso Parisiis.* k *Ivo p. 12. c. 12. In Tolet. 8. c. 2. & in Tribur. c. 21.*

catione desente, & de homine, & ratione consolante impressus est, videtur epitome quadam synonymorum.

C. VI. ¶ *Non est observandum juramentum, quo malum incautè promittitur.*

Item Beda *in homil. a 44. in Natali Decollationis S. Joannis.*

SI *b* aliquid forte nos incautiùs jurâsse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum; liberè illud consilio salubriore mutandum noverimus. ac magis instante necessitate pejerandum nobis, quàm pro vitando perjurio in aliud crimen gravius esse divertendum. Denique juravit David *c* per Dominum occidere Nabal virum stultum & impium, atque omnia, quæ ad illum pertinerent, demoliri. Sed ad primam intercessionem Abigail fœminæ prudentis mox remisit minas, revocavit ensem in vaginam, neque aliquid culpæ se falli perjurio contraxisse doluit.

C. VII. ¶ *De duobus malis, minus eligi oportet.*

Item *ibid.*

NOn *d* solùm in jurando, sed in omni, quod agimus, hæc est moderatio solertiùs observanda: ut si in talem fortè lapsum versuti hostis inciderimus insidiis, ex quo sine aliquo peccati contagio surgere non possimus, illum potiùs evadendi aditum petamus, in quo minus periculi nos perpessuros esse cernimus.

C. VIII. ¶ *Tolerabilius est juramentum non implere, quàm quod turpe est, facere.*

Item Ambrosius *de officiis, lib. 3. c. 12.* e

UNusquisque *f* simplicem sermonem proferat: vas suum in sanctificatione possideat: nec fratrem suum circumscriptione verborum inducat: nihil promittat inhonestum: aut si promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quàm facere, quod turpe sit. Sæpè *g* plerique constringunt seipsos jurisjurandi sacramento, & cùm ipsi cognoverint, promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod spoponderunt: sicut de Herode suprà scripsimus, qui *h* saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter solvit. Turpe, quòd regnum pro saltatione promittitur; crudele, quòd mors Prophetæ non jurisjurandi religione donatur. Quanto tolerabilius tali fuisset perjurium sacramento *i*? Si tamen perjurium possit dici, quod ebrius inter vina juraverat, quod evitarus 1 inter saltantium choros promiserat. Infertur disco Propheræ caput, & hoc æstimatum est fidei esse, quod amentiæ fuit. *& post pauca de Jephte* k *differens.* Miserabilis, *inquit*, necessitas, quæ solvitur parricidio. Melius est non vovere, quàm vovere id, quod sibi is, cui promittitur, nolit exolvi. *& post paulum.* ¶ Non semper igitur promissa solvenda omnia sunt. Denique *l* ipse Dominus frequenter suam mutat sententiam, sicut Scriptura indicat.

1 ¶ Evitatus] *Emendatum est ex B. Ambrosio & Ivone. Antea enim legebatur,* & juratus.

C. IX. ¶ *Incommutabilis Deus quandoque sua mutat statuta.*

Item ex Concilio Toletano VIII. *c. 2.*

INcommutabilis, eademque semper existens Dei natura, parcens suæ sæpè in sacris literis legitur mutâsse promissa, & pro misericordia temperâsse sententiam. Unde quamliber sit impassibilis, atque immutabilis, ejusdemque deitatis, licet sint dicta firmissima, crebrò

a *Et glossa ordinaria in cap. 14. Matthæi, in versic. juramentum.* b *Inscr. eadem si aliquid. cap. 16. Burchard. l. 12. c. 18. Ivo p. 12. c. 12. & 75. Pann. l. 8. c. 94. & 118.* c *1. Reg. 25.* d *Ivo p. 12. c. 13. Pann. l. 8. c. 95.* e *In Tolet. 8. c. 2.* f *Ivo p. 12. c. 17.* g *Pannd. 8. c. 101.* h *Matth. 14.* i *homicidio.] Ivo ibid.* k *Jud. 11.* l *Inscr. eâd. non semper.*

tamen

tamen ejus & juramenta leguntur, & pœnitentia, quæ sacris extant mysteriis adoperta. Jurare namque Dei, est à seipso nullatenùs ordinata convellere: pœnitere verò, eadem ordinata, cùm voluerit, immutare. Sic per Hieremiam *a* dicit: [*Repentè loquar adversum gentem, & adversum regnum, ut eradicem, & destruam, & disperdam illud. Et pœnitentiam egerit gens illa super malo suo, quod locutus sum adversùs eam, egam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei.*]

¶ *Initium hujus capituli emendatum est ex editionibus Conciliorum Colonensibus, & codice Lucensi Regio. In vetustioribus autem editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobus monasterii Dominicani post versic. innectenda. quod in ipso Concilio antecedit huic capitulo, sequitur continuter:* Etenim immutabilis deitatis licèt dicta sint firmissima, crebro tamen, &c. *intermedia omissa.*

C. X. ¶ *Sapientis est revocare, quod malè loquitur.*

Item Augustinus.

MAgnæ sapientiæ est, revocare hominem, quod malè locutus est.

C. XI. ¶ *Quâ pœnâ feriatur, qui illicitum juramentum facit.*

Item ex Concilio Ilerdensi, *c. 8.* b

QUi sacramento se obligaverit, ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat: pro perjurio uno anno à communione corporis & sanguinis Domini segregatus, reatum suum eleemosynis, flet ibus, & quantis potuerit jejuniis, absolvat. Ad charitatem verò, quæ *c* operit multitudinem peccatorum celeriter venire festinet.

C. XII. ¶ *Non omnia promissa solvenda sunt.*

Item Ambrosius *lib. 3. officiorum, c. 12.* d

NOn semper promissa omnia solvenda sunt. Denique ipse Dominus frequenter suam mutat sententiam, sicut Scriptura indicat.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Item Isidorus *sententiarum lib. 2. c. 31.* e

NOn *f* est observandum juramentum, quo malum incautè promittitur: veluti si quispiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabiliùs est enim non implere juramentum, quàm permanere in stupri flagitio.

C. XIV. ¶ *Malè jurans pœnitentiam agat.*

Item ex Concilio Toletano, *cap. 8.*

NEcesse *g* est, ut malè jurans dignam pœnitentiam agat, eo quod nomen Domini contra præceptum illius sumpsit in vanum: quia in Exodo scriptum est *h*: [*Nec enim insontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustrà.*]

¶ *Verba propria hujus & sequentis capitis non sunt in canone secundo Concilii Toletani octavi: ex quo tamen citant Rabanus in lib. pœnit. c. 21. & Burchardus lib. 12. c. 29. Conjunctè enim hoc afferunt cum iis, quæ in secundo illo canone leguntur. Idem verò Burchardus, c. 7. citat ex Toletano, c. 9. Ivo autem absolutè ex Toletano. Sunt autem apud ipsos hæc duo capita conjuncta, quemadmodum & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, sine voce ista,* Item.

C. XV.

[*Item*] Et in Levitico *i.*

a *Hierem. 18.* b *Burch. l. 12. c. 17. Ivo p. 12. c. 84. Rabanus in pœnit. c. 10.* c *1. Pet. 4.* d *In Tolet. 8. c. 2. sup. eâd. omnequisque. in fine. Ivo part. 12. c. 27. Pann. l. 8. c. 102.* e *Conc. Tolet. 8. c. 2. Beda in Scintillu, c. 36. Glossa ordinaria in cap. 14. Matth.* f *Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 12. c. 10. Ivo part. 12. c. 36. & 67. Pann. lib. 8. c. 118.* g *Rabanus lib. pœnit. cap. 21. Burch. l. 12. c. 7. & 29. Ivo p. 12. c. 64.* h *Exod. 20.* i *Levit. 19.*

NOn *pejerabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui, ego Dominus.*] Malum tamen, quod facturum se sacramento devoverit, omnino non faciat, quia stulta vota frangenda sunt.

¶ *Ita etiam cæteri collectores. Sed suprà eâd. caput, si aliquid iisdem verbis effertur ex Beda, apud quem habetur, ut ibi est indicatum.*

C. XVI. ¶ *Juramentum, quo malum incautè promittitur, non est servandum.*

Item ex decreto Soteris Papæ, *c. 3.* a.

SI *a* aliquid forte incautiùs nos jurâsse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum, illud consilio salubriore mutandum noverimus: & magis instante necessitate pejerandum *b* nobis, quàm pro 1 facto juramento in aliud crimen majus esse divertendum.

1 ¶ Pro facto] *Apud Ivonem & in Pannormia legitur,* pro vitando perjurio, *ut sup. eâd. c. 6. In Polycarpo autem,* profectò in aliud. *Anselmus habet quemadmodum Gratianus.*

C. XVII. ¶ *Temeritas emendetur, cùm incauta dissimulatio solvatur.*

Item ex Concilio Eliberitano *c, c. 1.*

DIffinitio *d* incauta laudabiliter solvenda est: nec est prævaricatio, sed temeritatis emendatio.

¶ *Ivo citat ut Gratianus. Burchardus autem ex Concilio Hibernensi, & sic est in manuscripta collectione canonum incerti auctoris.*

C. XVIII. ¶ *Illicitum juramentum non est servandum.*

Item.

ACtione 1 quartâ *e* septimæ Synodi] Joannes Apocrisiarius Orientalium sedium dixit. Significat sermo patris nostri Sophronii, quòd melius sit jurantem pejerare, quàm servare sacramentum in fractione sacrarum imaginum. Hoc autem dicimus, quia sacramento quidam se excusant. Tharasius Patriarcha dixit *f*. Quia 2 pater Sophronius noverat bonitatem Dei, propterea transgredi voluit impium juramentum. *Item paulo post.* ¶ Tharasius Patriarcha dixit: Herodes servavit juramentum, & periit: Petrus verò negavit cum juramento, & conversus flevit, & salvatus est. Omne enim peccatum bonus Deus indulget, si quis ex toto corde pœniteat. Sancta Synodus dixit: Sic nos docet sancta Scriptura. Item Leontius *g* Episcopus Phoceæ dixit: Scriptum *h* est: [*Juramentum mendax ne diligatis.*] Quæ de causa juramentum nostrum mendax dissolvatur, quasi nullam habens virtutem.

1 ¶ Actione quartâ septimæ Synodi] *Hæc verba in una vetusta Gratiani codice suos titulos (quemadmodum & apud Ivonem:) Initium vero capitis est,* Joannes, &c. *& versic. hac non est Anastasii Bibliothecarii.*

2 ¶ Quia Pater] *Aliter habet locus ille Synodi. Ibi enim ex Limonario, seu horto spirituali, cujus auctor est Sophronius, refertur consilium Abbatis Theodori Ælioti datum inclusæ, ut juramentum diabolo præstitum, de non adoranda imagine Virginis Mariæ, Jesum infantem gestantis, nullo modo servaret.*

C. XIX. ¶ *Non observentur juramenta, quæ sunt contra divina mandata.*

Idem Isidorus.

SI quis præventus fuerit, ut definiat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo, pœnitentiam agat: & quod contra mandatum Domini statutum est, in iritum revocetur. *Item Hieronymus in libro de natura rerum.* ¶ Tribus siquidem modis juramenta contracta solvenda sunt. Primo, cùm quis malè jurat. Secundò,

a *Sup. eâd. si aliquid. Polyc. l. 6. tit. 11. Ans. l. 11. c. 73. Ivo p. 12. c. 75. Pann. lib. 8. c. 118.* b *al. perjurandum.* c *al. Hibernensi.* d *Burch. lib. 12. c. 25. Ivo part. 12. c. 80.* e *Sent. 3. distinct. 39. Ivo p. 12. c. 25. Pannl. 8. c. 98. 100.* f *In Limonario, c. 17.* g *al. Leo.* h *Zachar. 8.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cùm quis incautè jurat, non putans hoc esse peccatum. Tertiò, si pueri vel puellæ in domo parentum se juramento constrinxerint, patribus *a*, postquam audierint, contradicentibus.

¶ *In libro de institutis Monachorum B. Basilii, Russino interprete, hæc leguntur:* Si quis præventus fuerit, ut diffiniat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo. *In responsione verò subjacitur,* pœnitentiam debet agere. *& postea,* oportet irrita revocare, quæcunque ex præsumptione contra mandatum Dei statuuntur.

2 pars. *Ecce, quòd juramenta illicita laudabiliter solvuntur, damnabiliter servantur. Quod tunc intelligendum est, quando juramentum illicitum defertur, ut ad bonum redeatur. Cæterum, si propterea defertur, ut in aliud malum transeatur, illicitum sacramentum damnabiliter servatur, sed damnabilius contemnitur.*

C. XX. ¶ *Non est appellanda fides, quæ ad peccatum faciendum adhibetur.*

Unde Augustinus *de bono conjugali, c. 4.*

SI *b* ad peccatum faciendum fides adhibetur, mirum, si fides appellanda est. Veruntamen qualiscunque sit, si & contra ipsam sit, pejus fit: nisi cùm propterea deseritur, ut ad veram fidem, legitimamque redeatur: id est, ut peccatum emendetur voluntatis pravitate correctâ: tanquam si quis, cùm hominem solus expoliare non possit, inveniat socium iniquitatis, & cum eo pacisc atur, ut simul id faciant, spoliumque partiantur: quo facinore commisso tecum solus auferat: dolet quidem ille, & fidem sibi non esse servatam, conqueritur. Verùm in ipsa sua querela cogitare debet, potiùs in bona vita ipsi humanæ societati fidem fuisse servandam, ne præda iniqua ex homine fieret, si sentit, quàm iniquè sibi in peccati societate servata non fuerit. Ille quippe utrobique perfidus, profectò sceleratior judicandus est.

C. XXI. ¶ *Si propterea fides non servatur, ut ad bonum redeatur, non ideò violari dicitur.*

Idem *ibidem.*

MUlier *c*, si fide conjugali violatâ, fidem servet adultero, utique mala est: sed si nec adultero, pejor est. Porrò si eam flagitii pœniteat, & ad castitatem rediens conjugalem, pacta ac placita adulterina rescindat, miror, si eam fidei violatricem vel ipse adulter putabit.

Ex his itaque apparet, quòd si quisquam, ut diximus, illicitum juramentum non servaverit, ut in aliud malum perniciosius declinet, tanto gravius delinquit, quanto damnabilius accumulantur peccata peccatu. Si autem propterea deseritur, ut ad bonum redeatur; nihil culpæ pro tali perjurio contrahitur: potiùs defendum est, si in aliquo illius juramenti occasione nos deliquisse contigerit. Unde Augustinus scribit Severo Milevitano Episcopo, consulenti de quodam Hubaldo, qui à consanguineis cujusdam pellicis coactus fuerat jurare, se illam ductурum in conjugem, nec matri suæ vel fratribus ulterius necessaria subministraturum.

Rescribit ergò B. Augustinus, *ut diximus, Severo Milevitano Episcopo, ita dicens:*

C. XXII. ¶ *De quodam Hubaldo, qui juravit se non ministraturum necessaria matri & fratribus.*

INter cætera, ut rogaveras, à patre nostro Ambrosio quæsivi, quid tibi, charissime agendum sit de Hubaldo parochiano tuo, qui captus, & timore necis impulsus, suæ concubinæ juramento firmavit, ipsam in conjugem suscipere, propriamque matrem cum fratribus de domo expellere, nihilque eis alimoniæ unquam impendere. Quia verò, quam priùs concubinam habuerat, non est peccatum in conjugem suscipere, matrimonium sit in Deo firmum & stabile. Porrò juramentum non ob hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis, vel matricidii, vel fratricidii, seu cujuscunque criminis. Nec credo sacramentum ad hoc debere fieri, ut injusta juratio suorum bonorum sit injustè jutantibus expoliatio, & accipienti æterna damnatio. Perjurii namque percutitur pœnâ, & velut homicida in extremo examine à justo judice degrandinabitur *a*, per quem sacrosanctum Evangelium ad injustum & illicitum, & Deo minimè amabile, quasi testimonium justæ & humanæ petitionis adducitur. Foveat itaque Hubaldus matrem & fratres: & lugeat, si coactione & timore juramenti aliquid defuit matri. Qui verò eum jurare coëgerunt, quod non debuit, reatu perjurii impliciti teneantur. Injuria quippe injustè irrogata, ejus est infamia, qui facit. Nec enim ullo modo ad opprobrium coactæ voluntatis trahitur, quod illicita conditio necessitatis extorsit.

3 pars. *Sed cùm his omnibus illicita juramenta non servanda probentur, opponitur, quòd Josue b Gabaonitas contra præceptum Domini non deleverit, quia seniores Israël juramento cum eis pacem firmaverant. Sed notandum est, quòd seniores Israël, etsi scirent à Domino esse imperatum, ut delerent gentes terra promissionis, decepti tamen à Gabaonitis, nesciebant eos esse incolas terra sibi promissæ. Venerunt enim (ut historia refert) attritis calceamentis, & cum aridis panibus, dicentes: Viri pacifici, venimus de terra longinqua: calceamenta sunt attrita in pedibus nostris: panis defecit in sitarciis nostris: audivimus Dominum esse vobiscum, & venimus componere pacem. Quod verbum placuit senioribus Israël, & fecerunt pacem cum eis. Post diem verò tertium, cum filii Israël appropinquarent Gabaonitis, occurrerunt eis, quibus juraverant seniores Israel. Illi autem videntes se esse deceptos, voluerunt delere eos, sed pepercit eis Josue propter juramentum seniorum Israel.*

C. XXIII. ¶ *Quædam, licèt à Deo prohibeantur, tamen juramento firmata non sunt evitanda* c.

Unde Ambrosius *in l. officiorum 3. c. 10.*

INnocens *d*, credit omni verbo.] Non vituperanda facilitas, sed laudanda bonitas. Hoc est innocentem esse, ignorare, quod noceat: & si circumscribitur ab aliquo, de omnibus tamen bene judicat, qui fidem esse in omnibus arbitratur. Hâc igitur mentis suæ devotione inclinatus Josue, ut crederet Gabaonitis, testamentum disposuit, pacem dedit, confirmavit societatem. Sed ubi in terras eorum ventum est, deprehensâ fraude, quòd cùm essent finitimi, advenas se esse simulaverant: circumscriptum se populus Patrum indignari cœpit: Josue tamen pacem, quam dederat, revocandam non censuit; quia firmata erat sacramenti religione: ne dum alienam perfidiam redargueret *e*, suam fidem solveret. Mulctavit tamen eos vilioris obsequio ministerii. Clementior sententia, sed diuturnior.

Illicitum ergo juramentum, quod servari prohibetur, intelligendum est, quod scitur esse illicitum, dum juratur. Si autem nescitur illicitum esse, ipsa ignorantia excusat, si putetur licitum esse, non ex ignorantia juris, sed facti. Aliud enim est, si alicujus copula creditur esse licita, quia nescitur esse consanguinea, vel quia creditur esse vidua: aliud, si ideò putatur licita, quia consanguineorum conjunctio, vel relictarum copula nullo jure credatur esse prohibita. Hic enim est ignorantia juris, qua neminem excusat, nisi cui permittitur jus ignorare: ibi verò ignorantia facti, quâ quisque vere f excusatur. Seniores autem Israel non ignorabant gentes terræ promissionis ex præcepto Domini esse delendas: sed ignorabant Gabaonitas esse incolas terra promissionis. Ignorabant siquidem factum, sed non ignorabant jus facti: atque ideò, etsi illicitum esset quod juraverunt, tamen licitè servari debuit, quod juramento firmaverunt. Quòd autem illicitum juramentum servari prohibetur, non est generaliter intelligendum. Juramentum g namque (ut Hieronymus testatur super Hieremiam) debet habere tres comites, veritatem,

a *al. parentibus.* b *Ivo p. 12. c. 14. Pann. l. 8. c. 96.* c *Ivo ibid. Pann. lib. 8. c. 97.*

a *al. degradabitur,*] *al. condemnabitur.* b *Jos. 9.* c *Sic in vetustis, nam in vulgatis erat, servanda.* d *Prov. 4.* e *al. augustè,*] *orig.* f *al. fortè.* g *sup. q. 2. animadvertendum.*

judicium,

judicium, & justitiam: ubi autem ista defuerint, non est juramentum, sed perjurium. Unde datur intelligi, illicitum esse juramentum, cui aliquod istorum defuerit: non tamen cuicunque contigerit aliquod istorum deesse, prohibetur servari. Aliquando namque juramento deest justitia: veluti, cum quispiam post votum castitatis ducit uxorem, juramento firmans, nunquam se ab ea discessurum: quod quamvis illicitum sit, quia justitia sibi probatur deesse, tamen auctoritate Augustini servari præcipitur. Hoc autem si quis contendat prærogativâ conjugii, non propter religionem juris jurandi servari, animadvertat Gabaonitas ob solam religionem contra Domini imperium reservatos. Cùm ergò omne Domini præceptum justum sit, patet ei justitiam deesse, quod ejus præcepto contrarium inventur. Judicium quoque aliquando juramento constat deesse, veluti cum propriâ temeritate aliquis dultus juvat se manducaturum & bibiturum. Hoc quamvis levitate indiscretâ illicitum probetur, non tamen ideò violari jubetur. Juramentum itaque multipliciter illicitum intelligitur. Est enim illicitum aliquando ex eo quod juratur, aliquando ex causa extrà venienti, aliquando ex modo jurandi. Ex eo quod juratur, tunc est illicitum juramentum, quando id, quod juratur, in sui natura vitiosum est, vel vitam adimeret, ut adulterium, homicidium, & his similia; vel reparari non permittens, veluti cum inimico ad pacem non redire, indigenti misericordiam non subvenire. Ista, quia perspicuam in se habent injustitiam, etsi juramento firmentur, tamen servari non debent. Circa hæc utique a juramenta, intelligenda sunt, quæ de illicitis juramentis non observandis suprà statuta leguntur. Quisquis ergo se juramento firmaverit aliquid facturum, quo vel corporalis, vel spiritualis salus admatur, vel sine quo utraque salus reparari, vel confirmari non possit, fidem promissam servare prohibetur: quorum exempla præmissæ auctoritates subjiciunt, dum eum, qui homicidium facere, vel alimenta matri & fratribus non subministrare, in adulterio perseverare, vel ad pacem cum adversario non redire, juramentum præstando promiserit, salubriori consilio illicita vota observare non permittunt. Est etiam id quod juratur, aliquando vitiosum, non naturâ sui, sed ex causis extrà venientibus: veluti cum aliquis post votum castitatis jurat alicui se habiturum eam in conjugem. ¶ Conjugem namque habere, in seipso malum non est: tamen huic ex voto pernitiosum est. Hoc autem juramentum, etiamsi illicitum sit, non tamen servari prohibetur: sed de violatione voti pœnitentia sibi jubetur indici. Ex modo jurandi tunc est illicitum juramentum, quando inconsideratè & incircumspectè aliquid juratur, quo nec corporalis, nec spiritualis salus adimitur, & sine quo utraque salus reparari, & vita conservari valet: veluti dum aliquis à parentibus coactus, ut Clericatûs tonsuram, vel Religionis vestem suscipiat, se neutrum factorum juramento firmaverit. Hoc quamvis aliquibus videatur reprehensibile, quia opus charitatis juramento se non factorum promisit, nullâ tamen auctoritate servari prohibetur, quia est nunquam Clericatûs tonsuram, vel Religionis vestem suscipiat, non tamen ideò minus salutem promereri valet: eum nonnulli in laicali habitu sanctissimi, & Deo dilecti inveniantur. Quo exemplo evidenter datur intelligi, quoties aliquis jurat se non factorum aliquid, quò expeditior sibi via præparetur ad beatitudinem, dummodo sine eo valeat salutem invenire, quòd juramentum non prohibetur servare. Unde cùm juramus nos non daturos aliquid alicui, sine quo utraque salus ejus potest esse incolumis, etsi aliqua ex eo sibi commoditas præstaretur, nullâ tamen auctoritate juramentum servare prohibemur, dummodò sit nobis alia via necessitatibus subveniendi.

QUÆSTIO V.

1 pars. QUòd autem quinto loco quæritur, *Si licitum esset, quòd Archidiaconus juraverat, An Episcopus esset reus perjurii, qui ad pejerandum Archidiaconum cogebat? facile potest discerni. Si enim consentiens pari pœnâ cum faciente puniendus est, multò magis ille, qui cogit, reus admissi criminis probatur.*

a *al. itaque.*

C. I. ¶ *Qui pejerare compellit, & qui compellitur, perjurus uterque probatur.*

Unde Pius Papa *ait.*

QUi compulsus à Domino sciens *a* perjurat, utrique sunt perjuri, & Dominus, & miles: Dominus, quia præcepit: miles, quia plùs Dominum, quàm animam dilexit. Si liber est, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & septem sequentes annos: si servus ejusdem, tres quadragesimas & legitimas ferias pœniteat.

¶ *Anselmus hoc citat ex pœnitentiali Theodori, quemadmodum Burchardus & Ivo seq. citat.*

C. II. ¶ *Pœnitentia ejus, qui in manu Episcopi, aut in cruce consecrata pejerat.*

Idem.

QUi pejerat *b* se in manu Episcopi, aut in cruce consecrata, tres annos pœniteat: si verò in cruce non consecrata, annum unum pœniteat. Qui autem coactus fuerit, & ignorans se pejeraverit *c*, & postea cognoscit, tres Quadragesimas pœniteat.

C. III. ¶ *Quâ pœnâ sit feriendus, qui necessitate coactus perjurat.*

Item ex Pœnitentiali Theodori *d.*

I. SI *e* quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet causa vel necessitate perjurat, quia plùs corpus, quàm animam dilexit, tres quadragesimas pœniteat. Alii verò judicant tres annos, unum ex his in pane & aqua.

C. IV. ¶ *Qui pejerat, & alios pejerare facit, quâ pœnâ sit feriendus.*

Item Gelasius Papa.

II. SI *f* quis pejeraverit *g*, & alios sciens in perjurium duxerit, quadraginta dies pœniteat in pane & aqua, & septem sequentes annos, & nunquam sit sine pœnitentia: & alii, si conscii fuerint, similiter pœniteant.

¶ *Polycarpus tribuit hoc Pio: cæteri verò indicati collectores Pelagio.*

C. V. ¶ *Homicidam vincit, qui sciens ad perjurium hominem compellit.*

Item Augustinus *in sermone de decollatione S. Joannis,* [*id est, serm. 11. de Sanctis.*]

ILle *h*, qui hominem provocat *i* ad jurationem, & scit eum falsum esse juraturum, vincit homicidam; quia homicida corpus occisurus est, ille animam, imò duas animas, & ejus, quem jurare provocavit, & suam. Scis verum esse, quod dicis, & falsum esse, quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce perit. Tu quid invenisti? imò & tu peristi, qui de illius morte te satiare voluisti.

C. VI. ¶ *Non peccat, qui juramentum exigit ab eo, quem nescit falsum jurare.*

Idem *in sermone de perjurio* [*id est, in sermone de verbis Apostoli, 30. al. 28.*]

QUi *k* exigit juramentum, multùm interest, si nescit illum falsum juraturum, an scit. Si enim nescit, & ideò dicit, Jura mihi, ut fides ei fiat, non 1 est peccatum: tamen humana tentatio *l* est. Si autem scit eum fecisse, novit fecisse, videt fecisse, & cogit jurare, homicida est. Ille enim suo se perjurio perimit: sed iste manum interficientis & impressit *m*, & pressit.

a *al. sciens se. Ans. l. 11. c. 63. Burch. l. 12. c. 4. Ivo p. 12. c. 61.* b *al. perjurat. Pol. l. 6. tit. 11. Ans. l. 11. c. 64. Burch. l. 12. c. 5. Ivo p. 12. cap. 62.* c *al. perjuraverit.* d *al. Romano.* e *Polyc. ibid. Burch l. 12. c. 6. Ivo part. 12. c. 63.* f *Polyc. l. 6. tit. 11. Ansel. l. 11. cap. 67. Burch. lib. 12. cap. 9. Ivo p. 12. cap. 66.* g *al. perjuraverit.* h *Sent. 3. dist. 36. Ivo p. 12. c. 28. Pannorm. l. 8. c. 108.* i *provocavit*] *orig.* k *Sent. ibid. Ivo p. 12. c. 30. Pann. l. 8. c. 110.* l *al. contentio.* m *al. expressit.*

1 ¶ Non est peccatum] *In originali est*, non audeo dicere non esse peccatum. *Sed ob casum non est mutatum.*

C. VII. ¶ *Usque ad exitum vitæ non communicet, qui alios ad perjuria trahit.*

Item ex Concilio Matisconensi 1 *c.17.*

III. SI *a* quis convictus fuerit alios ad falsa 1 testimonia, vel perjuria attraxisse, vel quàcunque corruptione sollicitásse, ipse quidem usque ad exitum vitæ non communicet: ii verò, qui ei in perjurio consensisse probantur, postea ab omni testimonio sint removendi *b*: & secundùm legem infamiâ notabuntur.

1 ¶ Falsa] *In Concilio ipso Matisconensi (restituta enim est citatio ex manuscriptis, cum antea citaretur Moguntinense) legitur* falsum testimonium vel perjurium.

2 pars. *Item, qui audit aliquem falsum jurare, & tacet, delinquit.*

C. VIII. ¶ *Cui sit indicandum falsum, quod ab aliquo juratur.*

Unde Augustinus *ait in quæstionibus Levitici* c *q.1. ad c.5.* [Anima quæ audierit vocem jurantis falsum, &c.]

HOc *d* videtur dicere, peccare hominem, quo audiente jurat aliquis falsum, & scit eum falsum jurare, & tacet. Tunc autem scit, si rei rei, de qua juratur, testis fuit, aut vidit, aut conscius fuit, id est, aliquo modo cognovit, aut oculis suis conspexit, aut ipse, qui jurat, illi indicavit. Ita enim potuit esse conscius. Sed inter timorem hujus peccati, & timorem proditionis hominum non parva existit *e* plerunque tentatio. Possumus enim paratum ad perjurium admonendo, vel prohibendo à tam gravi peccato revocare: sed si non audierit, & coram nobis de re, quam novimus, falsum juraverit, utrum prodendus sit, si proditus etiam periculum mortis incurrat, difficillima quæstio est. Sed quia non expressit, cui hoc indicandum sit, utrùm illi, cui juratur, an sacerdoti cuipiam *f*, qui non solum eum persequi non potest irrogando supplicium, sed etiam orare pro illo potest; videtur mihi, quòd se homo solvat à peccati vinculo, si *g* indicet talibus, qui magis possunt prodesse, quàm obesse perjuro, sive ad corrigendum eum, sive ad Deum pro illo placandum, si & ipse confessionis adhibeat disciplinam.

Si ergò iste, ut suprà dictum est, qui audit falsum jurare, & tacet, delinquit; multò magis ille reus est, qui ad pejerandum aliquem compellit.

3 pars. *Quæritur de eo, qui verborum calliditate se circumvenire putat illum, cui juramentum adfert, An sit reus perjurii, nisi servaverit, quod jurásse creditur.*

C. IX. ¶ *De eo qui calliditate verborum jurat.*

De hoc ita scribit Isidorus *sententiarum lib.2. cap.31.*

QUàcunque *h* arte verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, quia *i* & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit.

C. X. ¶ *Perjurus est, qui super lapidem falsum jurat.*

Item ex sermone sancti Augustini *trigesimo, de verbis Apostoli.*

ECce *k* dico charitati vestræ, & qui super *l* lapidem falsum jurat, perjurus est. Unde hoc dico? quia multi & in hoc failuntur, & putant, quia nihil est, per quod jurant, non se crimine teneri perjurii. Prorsus perjurus es, quia per id, quod sanctum non *1* putas, falsum juras. Si tu *2* illud sanctum non putas, sanctum puta *3*, cui juras. Non enim quando juras, tibi juras, aut lapidi juras, sed proximo juras. Homini juras ante lapidem, sed nunquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem, sed punit te Deus fallantem.

1 ¶ Non putas,] *Sic etiam Ivo. In originali est sine negatione, & forte legendum*, putat.

2 Si tu illud] *In codicibus Augustini impressis, & uno Vaticano legitur*, sed ego illud sanctum non puto. *In altero verò etiam Vaticano, & apud Ivonem*, sed ego illum sanctum non puto.

3 ¶ Puta,] *Sic in codicibus impressis B. Augustini: sed in uno Vaticano, & apud Ivonem, & Pannormiam, & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus*, putat.

C. XI. ¶ *Apud Deum verba nostra non ex ore sed ex corde procedant.*

Sed objicitur illud Gregorii 26. *libro Moralium, c.7.*

HUmanæ aures verba nostra talia judicant, qualia foris sonant. Divina verò judicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur *a*. ¶ Certè noverit ille, qui intentionem & voluntatem alterius variis explicat verbis: quia non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem & intentionem: quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni.

Si ergò divina judicia verba nostra talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur, si intentio non debet servire verbis, sed verba intentioni; patet, quòd Deus non accipit sic juramentum, sicut ille cui juratur: sed potius, sicut qui jurat, intelligit; cum recipienti non ex intimis, sed ex his quæ proferuntur foris, verba nostra sonent. ¶ *Item objicitur, qui jurat super lapidem, putans se jurare super sacrosancta Evangelia, perinde tenetur, ac si super Evangelia juraverit: licet ille cui jurat, ideò super lapidem illum jurare fecerit, ne non servando quod promittit, reatu perjurii teneatur.* ¶ *Item objicitur de civibus, qui credunt se jurare obedituros Consulibus suis in omnibus, quæ sibi imperata fuerint pro honore suæ civitatis: ne verò obedientiam recusantes, reatu perjurii illaqueentur, supponitur breve juraturis, in quo aliud continetur, quam se juraturos arbitrentur; videlicet ne Padum in Nilum convertant, vel aliquid hujusmodi faciant. Si ergò contra hoc, quod se jurásse credideran, Consulibus suis obedientiam denegarent, nunquid secundum intentionem recipientis, an potius secundum intentionem jurantis juramentum Deus illud acciperet?* ¶ *Item, si innocens de adulterio, vel furto impetitus, innocentiam suam vellet asserere, juraret autem se ab objecto sic esse innoxium, sicut in brevi illo continetur, quod manibus suis se scripsisse arbitratur, contineatur autem in illo hunc reum esse objectorum, nunquid à Domino perjurus reputabitur? aut nunquid poterit argui se jurásse, adulterii, aut furti reatum incurrisse? Non.*

C. XII. ¶ *Inter juramentum, & locutionem fidelium nulla debet esse differentia.*

Hinc etiam Chromatius 1 *in cap.5. Matthæi.*

JUramenti hæc causa est, quia omnis, qui jurat, ad hoc jurat, ut quod verum est, eloquatur. Et ideò Dominus inter juramentum, & loquelam nostram, nullam vult esse differentiam: Quia nec in juramento fallax convenit esse perfidiam; ita quoque in verbis nostris nullum debet esse mendacium: quia utrumque & perjurium & mendacium divini judicii pœnâ damnatur, dicente Scripturâ: *b* [*O, quod mentitur, occidit animam.*] Quisquis ergò verum loquitur, jurat; quia scriptum est: *c* [*Testis fidelis non mentitur.*]

1 ¶ Chromatius] *Antè citabatur*, Chrysostomus: *cui errori occasionem dederat similitudo primarum literarum.*

a *Hucusque B. Greg. eo loco.* b *Sap.1.* c *Prov.14.*

C. XIII. ¶ *Antequam aliquis juret, pejerat, si contra conscientiam jurare parat*

Idem *a.*

QUi pejerare paratus est, antequam juret, jam perjurus esse videtur: quia Deus non ex operibus judicat, sed ex cogitationibus, & ex corde.

Ex his omnibus colligitur, quòd juramenta secundum intentionem præstantis, non recipientis, à Deo judicantur. Quomodo ergò, secundum Isidorum, quàcunque arte verborum quis jurat, Deus sic accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit? Sed sicut aliud est, calliditá arte verborum jurare, aliud simpliciter intentionem suam jurando enuntiare: sic aliud est simplici intentione juramentum factum recipere, aliud in recipiendo calliditate uti: quia sicut quisquam apud Deum non valet aliquem ladere, sic nec præter ejus intentionem valet quis alicui subvenire. Deus autem duplicitatu aspernatur simplicem intentionem utriusque considerat: & tam ex parte recipientis, quàm ex parte præstantis verborum artem aspernatur & odit.

4 pars. *De ætate verò jurantium quæritur, Quâ ætate quisque ad jurandum debeat cogi? De quo in primo* libro Capitularium, *c.63. sic invenitur definitum.*

C. XIV. ¶ *Ante rationabiles annos, aliqui non cogantur jurare.*

PArvuli, *b* qui sine rationabili ætate sunt, non cogantur jurare, sicut 1 Gunebodigni faciunt. Et qui semel perjuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum accedat, nec in sua causa, vel alterius jurator existat.

1 ¶ Sicut Gunebodigni faciunt.] *Addita isthæc sunt ex originali.*

C. XV. ¶ *Ante quatuordecim annos nullus jurare cogatur.*

Item ex Concilio Eliberitano.

PUeri *c* ante annos quatuordecim non cogantur jurare. Puella quoque, si in puerili ætate sua in domo patris, illo nesciente, juramento se constrinxerit, & pater ejus, ut audierit, statim contradixerit, vota ejus, & juramenta irrita erunt, & faciliùs emendabitur.

¶ *Burchardus hoc citat ex Concilio Hibernensi: ut alia, quæ Concilio Eliberitano tribuuntur.*

C. XVI. ¶ *De eodem, & ut à jejunio juramenta præstentur.*

Item Cornelius Papa *d.*

HOnestum *e* etiam videtur, ut qui in sanctis audet *f* jurare, hoc jejunus faciat, cum omni honestate & timore Dei, & ut pueri ante annos quatuordecim non cogantur jurare.

¶ *Cæteri etiam collectores citant ex decretis Concilii Papæ. Extat autem lib.1. Capitular. c.63. nonnullis præterea verbis interjectis. Et indè refert primam hujus capitu partem Ivo c.33. Præterea sunt quadam tempora, quibus jurare prohibemur.*

C. XVII. ¶ *Quibus temporibus jurare prohibemur.*

Unde in Concilio apud sanctum Medardum habito.

DEcrevit *g* sancta Synodus, ut à Septuagesima usque in octavam Paschæ, & ab adventu Domini usque in octavam Epiphaniæ, nec non & in jejuniis Quatuor temporum, & in Litaniis majoribus, & in diebus Dominicis, & in diebus Rogationum (nisi de concordia & pacificatione) nullus super sacra Evangelia jurare præsumat.

5 pars. *De* h *forma verò fidelitatis, & quid quisque debeat Domino, vel è converso, sic inventur in epist.* Fulberti Episcopi.

C. XVIII. ¶ *Quæ in fidelitate sunt observanda.*

DE *a* forma fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis, quæ sequuntur, breviter ex librorum auctoritate notavi. Qui domino suo fidelitatem jurat, ista sex semper in memoria debet habere; incolume, tutum, honestum, utile, facile, possibile. Incolume videlicet, ne sit in damnum domino suo de corpore suo. Tutum, ne sit ei damnum de secreto suo, vel de munitionibus, per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit ei in damnum de sua justitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem ejus pertinere videntur. Utile, ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile vel possibile, ne id bonum, quod dominus suus facere leviter poterat, faciat ei difficile; néve id quod possibile erat, reddat ei impossibile. Ut fidelis hæc nocumenta caveat, justum est. Sed 1 quia non sufficit abstinere à malo, nisi fiat id quod bonum est, restat, ut in eisdem sex supradictis consilium & auxilium domino suo fideliter præstet, si beneficio dignus videri vult, & salvus esse de fidelitate, quam juravit. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet. Quòd si non fecerit, meritò censebitur malefidus: sicut ille, qui 2 in eorum prævaricatione, vel faciendo, vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus & perjurus.

¶ *Epistola hæc Fulberti missa est è Gallia, descripta ex vetusto codice Ecclesiæ Bellunacensis: cujus hic est titulus:* Glorioso Duci Aquitanorum W. Fulbertus Carnotensis Episcopus orationis suffragium.

1 ¶ Sed quia non sufficit] *In ipsa epistola legitur:* Sed non ideò cassamentum meretur: non ei sufficit. *Apud Ivonem verò,* Sed non ideò cassamentum *b* meretur. Non enim sufficit, &c.

2 ¶ Qui in eorum] *In epistola legitur*, si mox prævaricatione: *apud Ivonem*, si in eorum prævaricatione: *In Pannormia verò ut apud Gratianum.*

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Augustinus.

SI *c* qui Laicus juramentum violando profanat, quod Regi & domino suo jurat, & postea perversè & dolosè ejus regnum tractaverit, & in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur, quia sacrilegium peragit, in Christum Domini manum mittens, anathema sit: nisi per dignam pœnitentiæ satisfactionem emendaverit, sicut constituturum à sancta Synodo est, id est, seculum relinquat, arma deponat, in monasterium eat, & pœniteat omnibus diebus vitæ suæ: veruntamen communionem in exitu vitæ suæ cum Eucharistia percipiat. Episcopus verò, Presbyter, Diaconus, si hoc crimen commiserit, degradetur.

¶ *Caput hoc in melioribus Gratiani codicibus non habetur. Burchardus & Ivo citant ex dicto Augustini. Simile autem habetur in Concilio Toletano 16. c.8. ex Hispania misso.*

6 pars. *Ut itaque ex præmissa pateat, mendacium nec simplici sermone debet proferri, nec juramento firmari. Mendacium autem non solùm in verbis, sed etiam in simulatis operibus esse probatur.*

C. XX. ¶ *Mentitur, qui professionem suam operibus non ostendit.*

Unde Ambrosius *ait in sermone habito in Dominica de Abraham.*

¶ *Initium hujus sermonis est,* Scitote fratres.

CAvete *d* fratres, mendacium, quia omnes qui amant mendacium, filii sunt diaboli 1. *& infrà.* ¶ Non solùm in falsis verbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Mendacium namque est Christianum se dicere, & opera Christi non facere. Menda-

a *Burch.l.12.c.8. Ivo p.12.c.26.* b *al.prohibendi.* c *Glossa ordin. initio c. quinti Levit.* d *Ivo p.12.c.19. Pann.l.8.c.109.* e *al. extitit.* f *vel cupiam,] orig. & Ivo.* g *al. etiamsi.* h *Sent.3.dist.39. Ansel.11.c.76. Polyc.l.6.tit.12. Burch.l.12. c.10. Ivo part.12. c.36. & 67. Pann.l.8. c.112.* i *al. qui.* k *Ivo p.12.c.34. Pann.l.8.c.116.* l *per*] *vera lectio.*

a *al. Item.* b *Ivo part.12.c.23. Pann.l.8.c.103.* c *Burch. l.12.c.26. Ivo part.12.c.81. Pann.l.8.c.104 & 105.* d *Capit. l.1.cap.63.* e *Burch.l.12.c.12. Ivo p.12.cap.69 & 33. Pann. l.8.cap.120. Cap. præcedenti.* f *al.habet.* g *Simile quiddam in scheda Capitularium è Gallia missa. Burch.l.12.c.20.* h *In usibus feudorum, lib.2.tit.6.*

a *Ivo part.12.cap.76. Pann.l.8.c.122.* b *al.cassamentum.* c *Ansel.l.11.c.74. Polyc.l.6.tit.21. Burch.l.12.c.21. Ivo p.12. c.78.* d *Pann. l.8. c.137.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cium est, Episcopum, Sacerdotem vel Clericum se profiteri, & contraria huic ordini operari.

1 ¶ Diaboli.] *In codice Vaticano, ubi hic sermo habetur, sequuntur hæc,* quia non solùm mendax est, sed etiam & pater, & inventor ipsius mendacii est. Omnis enim simulatio, & omnis duplicitas mendacium est. Ergò non solùm, &c.

C. XXI. ¶ *Quoties sermo malus de ore nostro procedat.*

Item Hieronymus *in c.4. epist. ad Ephesios.*

QUoties verò loquimur, aut non in tempore, aut importuno loco, aut non ut convenit audientibus, toties sermo malus procedit de ore nostro ad destructionem eorum, qui audiunt. Consideremus itaque, quid loquamur: quia pro omni otioso verbo reddituri sumus rationem in die judicii.

7 pars. *Juramentum verò Clericus Laico præstare non debet.*

C. XXII. ¶ *Cuiquam Laico Clericus nihil jurare præsumat.*

Unde in Remensi Concilio *legitur.*

NUllus *a* ex Ecclesiastico ordine cuiquam Laico quicquam super sacrosancta Evangelia jurare præsumat: sed simpliciter cum veritate & puritate dicat, est est, non non. Sed si est aliquid, quod sibi objiciatur 1, prout judicaverint, qui ejusdem ordinis sunt, aut corrigatur, aut expurgetur.

1 ¶ Objiciatur,] *Apud Burchardum & Ivonem sequitur,* ad Episcopum, in cujus territorio est, deferatur; & juxta id, quod illi, qui ejusdem sunt ordinis, dijudicaverint, aut corrigatur, aut expurgetur.

Episcopo similiter Clericus juramentum præstare non debet, nisi forte is, cui Ecclesiæ procurationem committit.

C. XXIII. ¶ *De eodem.*

Unde Urbanus II. *ait.*

NUllus *b* Episcopus Clericos suos, nisi fortè quibus Ecclesiasticarum rerum dispensatio commissa fuerit, sibi jurare compellat.

¶ *In aliquot vetustis exemplaribus finis hujus causæ est in vers.* expurgetur. *Absunt autem hæc verba, & sequens caput,* nullus. *In uno autem non modò ista habentur, sed etiam caput primum de juramento calumniæ, & constitutio nova Henrici.*

CAUSA XXIII.

QUidam Episcop. *cum plebe sibi commissa in hæresim lapsi sunt, circumadjacentes Catholicos miris & cruciatibus ad hæresim compellere cæperunt: quo comperto, Apostolicus catholicis Episcopis circumadjacentium regionum, qui ab Imperatore civilem jurisdictionem acceperant, imperavit, ut Catholicos ab hæretico defenderent, & quibus modis possent, eos ad fidei veritatem redire compellerent. Episcopi hæc mandata Apostolici* c *recipientes, convocatis militibus, apertè, & per insidias contra hæreticos pugnare cæperunt. Tandem nonnulli eorum neci traditi, alii, rebus suis vel Ecclesiasticis, expoliati, alii carcere & ergastulo reclusi, ad unitatem catholicæ fidei coacti redierunt.*

1 *Hic primum quæritur, An militare peccatum sit?*
2 *Secundò, Quod bellum sit justum, & quomodo à filiis Israël justa bella gerebantur?*
3 *Tertiò, An injuria sociorum armis sit propulsanda?*
4 *Quartò, An vindicta sit inferenda?*
5 *Quintò, An sit peccatum judici, vel ministro reos occidere?*
6 *Sextò, An mali sint cogendi ad bonum?*
7 *Septimò, An hæretici suis & Ecclesiæ rebus sint expoliandi, & qui possident ab hæreticis ablata, an dicatur possidere aliena?*
8 *Octavò, An Episcopi, vel quibuslibet Clericis sua liceat auctoritate, vel Apostolici, vel* d *Imperatoris præcepto arma movere?*

a *Burch. l.2.c.188. Ivo p.6.c.133. Pann.l.5.c.11.* b *Ext. de jurejur. c. nullus.* c *al. Apostolica.* d *al. sine Imperatoris.*

QUÆSTIO I.

Quod militare alienum videatur ab Evangelica disciplina, hinc videtur posse probari, quia omnis militia vel ab injuriam propulsandam, vel propter vindictam inferendam est instituta: Injuria autem vel à propria persona, vel à socio repellitur, quod utrumque Evangelicâ lege prohibetur. Cum enim dicitur: a [Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe ei & alteram] *& iterum:* [Qui angariaverit te mille passus, vade cum eo duo millia.] *Item cum Apostolus dicat:* b [Non vos defendentes, charissimi, sed date locum iræ:] *quid aliud prohibemur, quàm propriæ personæ injuriam repellere? ¶ Item, cum Petro, gladio magistrum defendenti, Christus dixerit:* c [Converte gladium tuum in vaginam: an putas, quòd non possim rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones Angelorum?] *denique sicut de B. Andrea legitur* d, *cum fieret concursus populorum, ut de manibus iniqui judicis eum eriperent, & ab injuria mortis illum defenderent, ipse econtra & exemplo & verbo patientiam docens, rogabat eos, ne suum martyrium impedirent: quid aliud monemur, quàm sicut proprias, ita & sociorum injurias patienter tolerare, nec ad arma concurrere, sed eorum exemplo ad similia ferenda animum præparare? ¶ Item, cum in proverbiis* 1 *dicatur:* e [Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.] *Item, cum in Evangelio dicatur:* f [Nolite judicare, & non judicabimini.] *Item,* g *cum paterfamilias dicat servis dolentibus colligere zizania:* [Sinite utraque crescere usque ad messem: & tunc dicam messoribus, colligite zizania, & alligate in fasciculos ad comburendum.] ¶ *Item cum Rex ille, qui nuptias fecerat filio suo, missis exercitibus suis, Angelorum videlicet, dicatur perditurus homicidas Prophetarum & Apostolorum, qui vocati ad nuptias venire contempserunt credendo. Item, cum Paulus Apostolus dicat in epistola ad Romanos:* h [Nolite judicare invicem.] *Item:* [Tu quis es, qui judicas alienum servum? Suo Domino stat, aut cadit. Sive ergò vivimus, sive morimur, Domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur:] *In his omnibus quid aliud præcipitur, quàm ut vindicta delinquentium divino reservetur examini? Cum ergò, ut suprà dictum est, militia videatur instituta, vel ob injuriam propulsandam, vel ad vindictam inferendam, utrumque autem lege Evangelicâ prohibeatur, apparet, quòd militare peccatum est.*

1 ¶ In proverbiis] *Sententia illa fòlet quidem proverbii loco usurpari: sed non habetur in libro Proverbiorum. Affertur à B. Paulo ad Rom. cap.12. (conjunctè cum alia sententia ex c.25. Proverb.) & ad Hebræos 10. Deut. c.32. in Cantic. sic scriptum est:* Mea est ultio, & ego retribuam.

C. I. ¶ *Bella carnalia bellorum spiritualium figuram gerunt.*

Hinc etiam Gregorius *ait* i.

NIsi bella ista carnalia figuram bellorum spiritualium gererent, nunquam, ut opinor, Judaicarum historiarum libri discipulis Christi, qui venit pacem docere, legendi in Ecclesiis fuissent ab Apostolis traditi. Quò enim eis bellorum proficeret ista descriptio, quibus dicitur ab Jesu: [*Pacem* k *meam do vobis, pacem meam relinquo vobis?*] & quibus per Apostolum *l* jubetur & dicitur: [*Non vosmetipsos vindicantes, sed magis injuriam accipite, & magis fraudem patimini?*] Unde denique sciens Apostolus nulla nobis jam ultrà bella esse carnaliter peragenda, sed animæ certamina contra spirituales adversarios desudanda, velut magister militiæ, præceptum dat militibus Christi, dicens *m*: [*Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversùs insultias diaboli.*]

a *Matth.5.* b *Roman.12.* c *Matth.26.* d *In martyrio ipsius.* e *Deut.32. Rom.12.* f *Matth.7.* g *Matth.13.* h *Rom.14.* i *Origenes homiliâ 15. super Josue.* k *Joan.14.* l *1.Corinth.6.* m *Eph.6.*

Hu

Hu ita respondetur. Præcepta patientiæ non tam ostentatione corporis, quàm præparatione cordis sunt retinenda.

C. II. ¶ *Præcepta patientiæ, virtute animi, non ostentatione corporis servanda sunt.*

Unde Augustinus *ait in sermone de puero Centurionis.*

PAratus *a* debet esse homo justus & pius patienter eorum malitiam sustinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potiùs crescat bonorum, non ut pari malitiâ se quoque numero addat malorum. Denique ista præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intùs est, pertinere, quàm ad opus quod in aperto fit (ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia, in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus.) ¶ *b* Hinc liquidò ostenditur, quòd ipse Dominus Jesus, exemplum singulare patientiæ, cùm percuteretur in faciem, respondit: [*Si* c *malè dixi, exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis?*] Nequaquam igitur præceptum suum, si verba intueamur, implevit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem, sed potius prohibuit, ne, qui fecerat injuriam, augeret. Et tamen paratus venerat non solùm percuti in faciem, verùm etiam pro his quoque, à quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi, pro quibus ait in cruce pendens: [*Pater* d *ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.*] ¶ Nec Paulus Apostolus præceptum Domini & magistri sui videtur implêsse, ubi etiam ipse percussus in faciem, dixit Principi Sacerdotum: [*Percutiet* e *te Deus paries dealbate: sedes judicare me secundum legem, & contra legem jubes me percuti?*] Et cùm à circumstantibus diceretur: [*Injuriam facis principi Sacerdotum?*] Irridens *f* eos admonere voluit, quid dixerit: ut qui saperent, intelligerent jam destruendum esse adventu Christi parietem dealbatum, hoc est, hypocrisim sacerdotii Judæorum. Ait quippe: *g* [*Nescivi fratres, quia princeps est. Scriptum est enim: Principi populi tui non maledices,*] cùm proculdubiò, qui in eodem populo creverat, atque *h* in lege fuerat eruditus, illum principem Sacerdotum nescire non posset, nec eos, quibus ita notus erat, ullo modo falleret, quòd nesciret. Sunt ergo ista præcepta patientiæ semper in cordis præparatione retinenda: ipsáque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate complenda est. ¶ Agenda sunt autem multa etiam cum invitis benignâ quâdam asperitate plectendis, quorum potiùs utilitati consulendum est, quàm voluntati. *& infrà.* Nam in corripiendo filio, quamlibet asperè, nunquam profectò amor paternus amittitur. Fiat tamen quod nolit & doleat, qui etiam invitus videtur dolore sanandus. ¶ Ac per hoc si terrena ista respublica præcepta Christiana custodiat, & ipsa bella sine benevolentia non gerentur, ut *i* ad pietatis, justitiæque pacatam societatem victis faciliùs consulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur: quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, quâ pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis interior, roboratur. *& paulò pòst.* ¶ Nam *k* si Christiana disciplina omnia bella culparet, hoc potius militibus, consilium salutis petentibus, in Evangelio diceretur, ut abjicerent arma, seque militiæ omnino subtraherent. Dictum est autem eis: [*Neminem* l *concusseritis, nulli* l *calumniam feceritis: sufficiant vobis stipendia vestra.*] Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit.

¶ *Sic etiam citat Anselmus. Polyc. non affert auctorem. Habetur autem in epist.5. Aug. ad Marcellum.*

a *Polyc.l.7.tit.7. Anselm.l.13.c.3.* b *Non erat hic faciendum initium novi paragraphi, cohærent enim hæc cum antecedentibus.* c *Joan.18.* d *Luc.23.* e *Act.23.* f *al.inciden. zer] al. irridenter.* g *Exod.22.* h *al.ibi.* i *al. sed ut.* k *Pann. l.8. c.42.* l *Luc.3.*

1 ¶ Nulli] *Repositus est integer locus Evangelii, ut est in ipsa epistola, & lib.22. contra Faustum, c.74. Antea erat,* Contenti estote stipendiis vestris.

C. III. ¶ *In bellicis armis milites Deo placere possunt.*

Item ejusdem *ad Bonifacium, epist.207.*

NOli *a* existimare neminem Deo placere posse, qui in armis bellicis militat. In his erat sanctus David, cui Dominus tam magnum perhibuit testimonium. In his etiam plurimi illius temporis justi. In his erat & ille Centurio, qui Domino dixit: *b* [*Non sum dignus, ut intres sub tectum meum.*] *& infrà.* ¶ Hoc ergò primùm cogita, quando armaris ad pugnam, quia virtus tua etiam ipsa corporalis donum Dei est. Sic enim cogitabis 1 de dono Dei non facere contra Deum. Fides enim, quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur: quantò magis amico, pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus à necessitate, & conservet in pace. Non enim pax quæritur, ut bellum excitetur: sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto ergò etiam bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem *c* vincendo perducas. [*Beati enim pacifici* (ait Dominus) *quia filii Dei vocabuntur.*] Si autem pax humana tam dulcis est pro temporali salute mortalium, quantò est dulcior pax divina pro æterna salute Angelorum? Itaque hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas. Sicut rebellanti & resistenti violentia redditur, ita victo vel capto misericordia jam debetur, maximè in quo pacis pertur-
batio non timetur.

1 ¶ Sic enim cogitabis] *Antea legebatur,* Sic enim cogitabis de dono Dei, non facies contrà Dominum. *Emendatum est & hoc & multa alia ex originali.*

C. IV. ¶ *Quæ sunt in bello jure reprehendenda.*

Item ejusdem *contra Manichæos,* [*id est, libro 22. contra Faustum, cap.74. & 75.*]

QUid culpatur in bello? An quia moriuntur quandoque morituri, ut dominentur *d* in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt, quæ in bellis jure culpantur. Quæ plerunque ut etiam jure puniantur, adversùs violentiam resistentium (sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente) gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis: cùm in eo humanarum rerum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire justè ordo ipse constringit. Unde 1 neque Joannes *e* ab armis jubet discedere milites: & Christus *f* tributa Cæsari monet reddi, quia propter bella necessario militi stipendium præbetur. Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut suscipiendi belli auctoritas atque consilium apud Principes sit, *& infrà.* ¶ Sed si humanâ cupiditate bellum geritur, non nocet sanctis, in *g* quos non habet quisquam potestatem, nisi desuper datam. Non *h* enim est potestas, nisi à Deo, sive jubente, sive sinente. Ergò vir justus, si fortè sub Rege, homine etiam sacrilego, militet, rectè potest illo jubente bellare, si vice *i* pacis ordinem servans, quod *k* sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel utrùm sit, certum non est; ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi innocentem, autem militem ostendat ordo serviendi.

1 ¶ Unde neque] *Hinc usque ad vers.* Ordo, *Gratianus summatim retulit sententiam B. Augustini, quæ ab eo capio-*

Si quis dubitet, an quo imperante licitum sit bellare, nec ne, perpendat Scripturæ verba, quæ subjungenda.

a *Polyc.l.7.tit.53. Anselm.l.13.c.4. Ivo p.10.c.126.* b *Matthei 8.* c *al.unitatem.* d *al. dominentur. Pannor. l.8.c.45.* e *Luc.3.* f *Matth.22.* g *Joan.19.* h *Rom.13.* i *al. civica] orig.* k *al. cui quod jubetur.*

sius & clarius exponitur : sicut etiam à vers. Sed si humana, *usque ad vers.* Non enim.

C. V. ¶ *Militare non est peccatum.*

Item ejusdem *in libro de verbis Domini tractatu, sive sermone 19.*

Militare *a* non est delictum, sed propter prædam militare peccatum est : nec rempublicam gerere criminosum est, sed ideò gerere *b* rempublicam, ut rem familiarem potiùs augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim providentiâ quadam militantibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quæritur, prædo *c* grassetur. *Item infrà.* ¶ Dicit ipse Dominus, *d* [*Reddite quæ Dei sunt, Deo, & quæ Cæsaris, Cæsari.*] Igitur, quod Cæsar præcepit, ferendum est : quod Imperator indicit, tolerandum est : sed sit intolerabile, dum prædam exactores accumulant. *Item infrà.* ¶ [*Interrogaverunt Joannem multes, dicentes : Quid faciemus & nos ? Ait* e *illis Joannes, neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote stipendiis vestris.*] Hic jam cognoscere se debet omnis homo, qui militat. Non enim tantùm de his militantibus Scriptura loquitur, qui armatâ militiâ detinentur : sed quisquis militiæ suæ cingulo utitur, dignitatis suæ miles adscribitur : atque hæc sententia potest dici (verbi gratiâ) militibus, protectoribus, cunctisque rectoribus. Quicunque sibi stipendia publicè decreta consequitur, si amplius quæsierit, tanquam calumniator & concussor Joannis sententiâ condemnatur.

C. VI. ¶ *Pacata sunt bella, quæ geruntur, ut mala coerceantur, bonique, subleventur.*

Item ejusdem *de diversis Ecclesiæ observationibus.*

Apud *f* veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coërceantur, & boni subleventur.

¶ *Sic etiam citat Ivo : quod tamen apud B. Augustinum non est inventum, quamvis epistola ad Januarium talem ferè habeat titulum. Simile habetur sup. eâd. noti. §. esto ergò. & de civitate Dei, lib. 19. c. 12.*

C. VII. ¶ *Summa est laus militiæ, reipub. utilitatibus obedientiam exhibere.*

Item Gregorius *universis militibus* g *Neapolitanis, lib. 12. epist. 24.*

Summa *h* militiæ laus, inter alia bona merita, hæc est, obedientiam reipub. *i* utilitatibus exhibere, quodque sibi utiliter imperatum fuerit, obtemperare : sicut & nunc devotionem vestram fecisse didicimus, quæ epistolis nostris, quibus magnificum virum Constantium Tribunum custodiæ civitatis deputavimus præesse, paruit, & congruam militaris devotionis obedientiam demonstravit. Unde scriptis vos præsentibus curavimus admonendos, uti prædicto viro magnifico Tribuno, sicut & fecistis, omnem debeatis pro serenissimorum dominorum utilitate, vel conservanda civitate, obedientiam exhibere : quatenus quicquid à vobis hactenus bene gestum agnoscitur, per præsentis temporis vigilantiam ac solicitudinem augmentetis.

Ex his omnibus colligitur, quòd militare peccatum non est, & quòd præcepta patientiæ in præparatione cordis, non in ostentatione corporis observanda sunt.

QUÆSTIO II.

Quòd autem quæritur, Quòd sit justum bellum, Isidorus Etymol. l. 18. c. 1. inquit.

C. I. ¶ *Quod sit justum bellum.*

Justum *a* est bellum, quod ex edicto 1 geritur, de rebus repetendis *b*, aut propulsandorum hostium causâ. *& cap. 15.* ¶ Judex *c* dictus, quasi jus dicens populo, sive quod jure disceptet. Jure autem disceptare, est justè judicare. Non est autem judex, si non est in eo justitia.

1 ¶ Edicto] *In codicibus Isidori etiam manuscriptis legitur,* ex prædicto. *Citat enim Ciceronem ex libro de republ. qui negat justum esse bellum, nisi denuntiatum, nisi indictum, & nisi de repetitis rebus.*

C. II. ¶ *Nihil ad justitiam interest, sive apertè, sive ex insidiis aliquis pugnet.*

Item Augustinus *in libro quæstionum 6. q. 16.*

Dominus noster jubet *e* ad Jesum Nave, ut constituat sibi retrorsus insidias, id est, insidiantes bellatores ad insidiandum hostibus. Hinc admonemur hoc *f* non injustè fieri ab his, qui justum bellum gerunt, ut nihil homo justus præcipuè cogitare debeat in his rebus, nisi ut justum bellum suscipiat, cui bellare fas est. Non enim omnibus fas est. Cùm autem justum bellum susceperit, utrùm apertâ pugnâ, utrùm insidiis vincat, nihil ad justitiam interest. Justa autem bella definiri solent, quæ ulciscuntur injurias, si qua gens, vel civitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit, quod à suis improbè factum est, vel reddere, quod per injurias ablatum est. Sed etiam hoc genus belli sine dubitatione justum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & novit quid cuique fieri debeat : in quo bello auctor exercitus, vel ipse populus non tam auctor belli, quam minister judicandus est.

Cùm ergò justum bellum sit, quod ex edicto geritur, vel quo injuria ulciscuntur, quæritur, quomodo à filiis Israël justa bella gerebantur.

C. III. ¶ *Innoxius transitus filiis Israël negabatur, atque ideò justa bella gerebant.*

De his ita scribit Augustinus *in quæstionibus Numerorum, q. 44. ad c. 20.*

Notandum *g* est sanè, quemadmodum justa bella gerebantur [à *h* filiis Israël contra Amorrhæos.] Innoxius enim transitus denegabatur, qui jure humanæ societatis æquissimo patere debebat.

QUÆSTIO III.

Quòd verò injuria sociorum armis propulsanda non sit, exemplis & auctoritatibus probatur. Dominus i *enim cum ab Herode quæreretur ad interficiendum, non patrocinium sibi quæsivit armorum, cum occulto instinctu posset in eum convertisse manus Judæorum, sed fugiens in Ægyptum, latuit ibi per septennium. Sic etiam, cum a Judæis* k *lapidibus peteretur, abscondit se, & exivit de templo. Sic etiam cum duceretur ad crucem, nobis* l *commovere adversus furiosos Judæorum turbam, quæ nuper ei obviam processerat, & cum palmis & laudibus eum receperat. Sic etiam interrogatus à Pilato, an Rex esset, ait :* [Regnum meum non est de hoc mundo. Si enim esset de hoc mundo, ministri mei utique decertarent, ut ego non traderer Judæis :] *Insinuans illos ad regnum hujus mundi pertinere, qui auxilio humanarum virium, non divino præsidio ab imminenti injuria se tueri contendunt. Item, cum discipulis suis ait :* m [Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam :] *non arma armis, sed fugam persequentibus dorsa opponi.* ¶ *Item, sicut legitur in Esaia, Ægyptus à Nabuchodonosore devastata est, quia filiis Israël contra Assyrios & Chaldæos protectionis & defensionis auxilium promisit. Unde dictum* n *est.* [Baculus arundineus Rex Ægypti : super quem si aliquis innixus fuerit, confringetur, & perforabit manum innitentis.] *Ipsi etiam Judæi captivi dulli sunt, quia*

a *Beda, & glossa ord. Luc. 3. Ivo p. 10. c. 125. Pann. lib. 8. c. 60.* b *agere] orig.* c *præda] orig.* d *Matth. 22.* e *Luc. 3.* f *Ivo p. 10. c. 105.* g *Episcopis] orig. impressum.* h *Ans. l. 13. c. 9.* i *sanctæ reipubl. exhibere,] orig.*

a *Ivo p. 10. c. 116 Pann. l. 8. c. 54.* b *al. repetitis.* c *Et l. 9. c. 4.* d *Et idem ferè habetur l. 1. de officiis.* e *Jos. 8.* f *abest ab orig.* g *Ivo p. 10. c. 119. Pann. l. 8. c. 57.* h *absunt ab orig.* i *Matth. 1.* k *Mat. 21.* l *Joan. 12.* m *Matt. 10.* n *Esa. 19. 36. Ezech. 29.*

spem suæ liberationis non in solo Deo, sed in homine posuerunt. Sic etiam de primis credentibus legitur, a quòd rapinam suorum bonorum cum gaudio suscipiebant, non quærentes sibi aliorum patrocinia, sed gaudentes, quoniam digni inventebantur pro nomine Jesu contumeliam pati. Sic & Apostolus in prima epistola suadet Corinthiis, b ut injuriam & fraudem patienter ferant potiùs, quam repetendo fratres scandalizent. Sic ab idolothytis, & à qualibet esca censet abstinendum potius, quàm cum scandalo fratrum edamus. Sic & à sumptibus abstinet, ne aliquod offendiculum Evangelio Christi præstaret. Cùm ergò ille, qui ab injuria armis arcetur, non minus scandalizetur, quàm ille, à quo ablata coram judice reposcuntur : patet, quòd ad propulsandam injuriam non sunt petenda armorum auxilia. Quod autem petendum non est, illud sure præstari non debet. Sed econtra multa rite præstantur, quæ tamen jure non petuntur. Bonus enim non rite injuriæ vindictam petit, quia malum pro malo redderet, quam tamen judex recte infligeret, nec nisi bonum pro malo redderet.

C. I. ¶ *Quæ sint differentiæ retributionum.*

Unde Augustinus *in c. expositione Psalmi 108. ait.*

Sex differentiæ sunt, reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis ; hæc duo bonorum sunt, & prius melius. Non reddere bona pro bonis, reddere mala pro bonis ; hæc duo malorum sunt, & posterius deterius. Reddere bona pro bonis, mala pro malis ; hæc duo mediocrium *d* sunt : prius propinquum bonis, convenit 1 etiam malis, quod Christus non arguit, sed plus oportere dicit, *e* quia & Ethnici hoc faciunt : posterius propinquum malis, convenit tamen etiam bonis. Unde & lex *f* modum ultionis statuit : [*Oculum pro oculo.*] Quæ, si dici potest, injustorum justitia est, non quia iniqua est ultio, quam lex statuit, sed quia vitiosa est libido ulciscendi, magisque ad judicem pertinet hoc inter homines decernere *g*, quàm bonum hominem sibi expetere. Hic enim redderet malum pro malo : judex 2 verò punit, non delectatione alienæ miseriæ, quod est malum pro malo ; sed dilectione justitiæ, justum pro injusto, quod est bonum pro malo : quod etiam Deus judex facit.

¶ *B. Augustinus in explanatione Psalmi 108. has sex differentias aptissimè explicavit : cujus sententiam auctor glossa ordinaria in eodem loco breviter retulit, ex qua glossa videtur accepium hoc caput.*

1 ¶ Convenit etiam malis,] *Verba hæc non sunt in plerisque vetustis, neque in glossa : sed non longè discedunt à verbis B. Augustini.*

2 ¶ Judex verò] *In glossa ordinaria & plerisque Gratiani manuscriptis legitur,* judex vero non, sed dilectione justitiæ, quod est bonum pro malo, quod & Deus judex facit. *Non sunt tamen reliqua inducta, quoniam apud B. Augustinum in eadem explanatione aliquanto inferius eadem ferè habentur.*

Item ab aliquo capto injustè sua exiguntur, pro vita tamen redimenda justè offeruntur. ¶ *Item vasa sacra ab aliquo barbaro injustè exiguntur, pro redemptione tamen captivorum justè præstantur. Sic & injuria propulsatio, licèt injustè postuletur, tamen justè præstatur : quanquam & ipsa postulatio non usquequaque injusta probetur. Aliud enim est injuriam propellere, ut sibi liceat voluptuosè vivere, aliud ut aliorum utilitati liberè possit vacare. Sic & aliud est suffragium ab homine tanquam à ministerio justitia postulare, ut mala voluntas adversantium ejus ministerio careat effectu, & bonorum voluntas ejus suffragio sortiatur effectum ; aliud finem suam à Deo in hominem transferre, ut adversa, quæ inferuntur à Deo ad vitæ correctionem, humanis pellantur auxiliis, nulla præcedente correctione : sicut Israëlita, qui captivitatem sibi imminentem Ægyptiorum suffragio se putabant posse evadere, sine pœnitentia præteritæ vitæ, non revocantes ad memoriam :* [Da h nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis.] *& idem* i [Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri invocabimus.] *Petere ergò, vel præstare in tribulatione subsidium, ut voluptuosè quis in crimine vivat, damnabile est. Petere autem, vel præstare solatium, ut malis facultas delinquendi admittatur, ut Ecclesia pacem adipiscatur, ut aliquis multorum utilitati servetur, utile est & honestum : dissimulare verò est gravissimum.* k. *Hinc de Paulo legitur, a quòd cum quidam Judæorum jurâssent se non comesturos panem, nisi eum interficerent, petiit milites à prætore, quorum præsidio illæsus servaretur ab injuria Judæorum, non suæ voluptati, sed omnium utilitati victurus. Hinc in Evangelio b mercenarius vocatur, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit. Hinc etiam Ecclesia auxilium ab Imperatore ad sui defensionem petere monetur.*

C. II. ¶ *Ab Imperatore Ecclesia auxilium postulare debet.*

Unde Augustinus *ad Bonifacium ait, epist. 50.*

Maximianus *c* Episcopus Vagiensis auxilium petiit ab Imperatore Christiano [contra *d* hostes Ecclesiæ,] non tam sui ulciscendi causâ, quàm tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ. Quòd si prætermisisset, non ejus fuisset laudanda patientia, sed negligentia meritò culpanda. Neque enim & Apostolus *e* Paulus vitæ suæ transitoriæ consulebat, sed Ecclesiæ Dei, quando contra illos, qui eum occidere conspiraverant, consilium eorum Tribuno ut proderetur, effecit. Unde factum est, ut eum ad locum, quò fuerat producendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur *f* insidias.

C. III. ¶ *Catholici adversus hæreticos à potestatibus ordinatu defensionem possunt postulare.*

Item Augustinus *ad Emeritum, epist. 164.*

Nostri *g* adversùs illicitas & privatas vestrorum violentias (quas & vos ibi, qui talia non 1 facitis, doletis & gemitis) à potestatibus ordinatis tuitionem petunt, non quâ vos persequantur, sed quâ se defendant.

1 ¶ Non facitis,] *Addita est negatio ex originali & Ivone, & alia etiam emendata. Refert autem ibi B. Augustinus id, quod decretum fuerat in sancto Concilio Carthaginensi, ac repetitur in Concilio Africano, cap. 60. citatur autem infra eadem, cap.* ab Imperatoribus.

C. IV. ¶ *Quantum intersit inter persecutionem Catholicorum & Hæreticorum.*

Item ejusdem *contra literas Petiliani, lib. 2. c. 88.*

Pro *h* membris Christi adversùs vos sæviunt, & vobis resistunt, quicunque in catholica parvæ adhuc fidei eo animo sunt, quo tunc Petrus fuit, cùm 1 ferrum pro Christi nomine strinxit. Sed multùm interest inter vestram persecutionem, & istorum. Vos similes estis servo Sacerdotis Judæorum, quia servientes Principibus vestris adversùs Ecclesiam catholicam, id est, adversùs Christi corpus armamini. Isti autem tales sunt, qualis tunc Petrus fuit, qui pro Christi corpore, id est, pro Ecclesia etiam corporaliter pugnavit.

C. V. ¶ *Justitia plenus est, qui patriam bello tuetur à barbaris.*

Item Ambrosius *libro primo de officiis, c. 27.*

Fortitudo, *k* quæ vel in bello tuetur à barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena justitiæ est.

C. VI. ¶ *Prodest latroni vel piratæ, qui membra ejus debilitat.*

Item Hieronymus *super Sophoniam, ad c. 1.*

a *Hebr. 10. Act. 5.* b *1. Cor. 8. 9.* c *Glossa ordin. ibid. ad vers.* [*Pro eo, ut diligerent me.*] d *al. mediorum.* e *Matth. 8.* f *Exod. 21.* g *al. discernere.* h *Psal. 59.* i *Psal. 19.*

a *Act. 27.* b *Joan. 10.* c *Polyc. l. 1. tit. ult. Ivo p. 10. c. 59.* d *absunt ab orig.* e *Actor. 23.* f *al. patere insidiis.* g *Ivo p. 10. c. 80. Pann. l. 8. c. 26.* h *Ivo p. 10. c. 75.* i *Joan. 18.* k *Ivo p. 10. c. 113. Pann. l. 8. c. 50.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI *a* quis fortitudinem latronis, & piratæ, & furis enervat *b*, infirmosque eos reddat, prodest illis sua infirmitas. Debilitata enim membra, quibus priùs non bene utebantur, à malo opere cessabunt.

C. VII. ¶ *Qui socii non repellit injuriam, similis est ei, qui facit.*

Item Ambrosius *libro primo de officiis, cap. 36.*

NOn *c* in inferenda, sed in depellenda injuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio injuriam, si potest, tam est in vitio, quàm ille, qui facit. Unde S. Moyses hinc priùs orsus est tentamenta bellicæ 1 fortitudinis. Nam cùm *d* vidisset Hebræum ab Ægyptio injuriam accipientem, defendit, ita ut Ægyptium prosterneret, atque in arena absconderet. Salomon *e* quoque ait: [*Erripe eum, qui ducitur ad mortem.*]

1 ¶ Bellicæ] *Sic emendatum est ex originali, cùm etiam in manuscriptis Gratiani legeretur,* imbellis.

C. VIII. ¶ *Malorum impietati favet, qui eis obviare cessat.*

Item Anastasius & Damasus Papa. *a*.

QUi *f* potest obviare & perturbare perversos, & non facit, nihil aliud est, quàm favere eorum impietati. Nec enim caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.

C. IX. ¶ *Qui divina mandata contemnunt, severis coërceantur vindictis.*

Item Calixtus, *epist. 2. ad Episcopos Gallia.* *a*.

JUstum *g* est, ut qui divina contemnunt mandata, & inobedientes Patrum existunt jussionibus, severioribus corrigantur vindictis: quatenùs cæteri talia committere timeant, & omnes gaudeant fraternâ concordiâ, & cunctis fumare severitatis atque bonitatis exemplum. Nam si (quod absit) Ecclesiasticam solicitudinem, vigoremque negligimus, perdit desidia disciplinam, & animabus fidelium profectò nocebitur.

C. X. ¶ *Imperatores cum Episcoporum provisione Ecclesiæ defensionem adversùs divitum potentiam debent suscipere.*

Item ex Concilio Carthaginensi V. *h cap. 9.*

AB Imperatoribus universis visum est 1 postulandum propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur Ecclesia, ut defensores eis adversùs potentias 1 divitum cum Episcoporum provisione delegentur.

1 ¶ Visum est] *Sic est emendatum ex codicibus Concilii impressis & manuscriptis. Antea legebatur,* justum est auxilium postulandum.

Ecce, quòd nonnunquam est obviandum perversis, & injuria sociorum armis est propulsanda, ut & malis adempta facultas delinquendi profit, & bonis optata facultas liberè consulendi Ecclesiæ ministretur. Hoc qui non facit, consentit.

C. XI. ¶ *Non sunt immunes à scelere, qui non liberant eos, quos possunt à facto liberare.*

Unde Augustinus *ait in Psal. 81.*

OStendit *k* [Propheta] nec illos immunes à scelere esse, qui permiserunt Christum principibus interficere, cùm præ multitudine timerentur, & possent illos à facto, & se à consensu liberare. Qui 1 desinit obviare cùm potest, consentit.

1 ¶ Qui desinit] *Hæc in eadem glossa referuntur ex Cassiodoro ad illud* [Eripite pauperem.]

a *Ivo p. 10. c. 13. Pann. l. 8. c. 50.* b *diripiat,*]*orig.* c *Neque*]*orig.* d *Exod. 2.* e *Proverb. 24.* f *Damasus epist. 3. ad Stephanum, cap. 8. sup. dist. 83. error. & dist. 86. facientu. Polyc. l. 7. tit. 11. Anselm. l. 13. cap. 19.* g *Polyc. ibid. Ansel. l. 13. c. 13. Ivo p. 6. cap. 346.* h *& in Africano cap. 42.* i *al. amputentias, τυραννίδα.* k *Glossa ord. ibi. ex B. August. & Cassiodoro ad illud* [Eripite pauperem.]

QUÆSTIO IV.

1 QUod autem vindicta inferenda non sit, multis modis probatur. Mali enim tolerandi sunt, non abjiciendi, increpatione ferendi, non corporaliter expellendi.

C. I. ¶ *Quomodo mali sunt tolerandi, & quomodo ab eis recedendum sit.*

Unde Augustinus *ait libro de verbis Domini, sermone 18.*

TOlerandi sunt quidem mali pro pace, nec *a* corporaliter ab eis recedatur: sed spiritualiter 1 exigere, est facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantùm licet pro gradu cujusque, salvâ pace: displicere, est non tangere. Non enim Prophetæ, qui hæc dicebant, populum suum dimiserunt: sed inter eos habitabant, quos increpabant, unum templum cum eis intrabant, eadem sacramenta celebrabant. Hoc est exire, ore non parcere: hoc est immundum non tangere, voluntate non consentire.

¶ *Caput hoc est in glossa ordinaria, 2. Cor. 6. ad ea verba,* exite de medio eorum. *Sententia verò est accepta ex sermone 11. Augustini de verbis Domini ex quo infrà eâd. cap.* ecce. *& cap.* recedite. *ad idem pertinentia referuntur.*

1 ¶ Spiritualiter] *Hic interpositæ erant duæ voces, spiritualiter autem, quæ sunt expunctæ, quia & à plerisque vetustis, & à glossa ordinaria absunt.*

C. II. ¶ *Quòd mali sint tolerandi à bonis.*

Idem.

TU bonus tolera malum. Nam & Christus *b* Judam, cùm sciret furem esse, toleravit, & ad prædicandum misit, eique cum aliis Eucharistiam dedit.

¶ *Initium hujus capitis est in tractatu 50. in Joannem. Reliqua verò videntur accepta ex glossa ordinaria in Psalmum 9. ad ea verba,* Dixit enim in corde suo. *& explanatione B. Augustini in Psalmum 10. cujus propria verba referuntur sup. 1. q. 1.* Christus. *Ab eodem verò copiosè hæc eadem sententia exponitur in epistola 162.*

C. III. ¶ *Pro pace Ecclesia malis sunt tolerandis.*

Idem *super Joannem tractatu 10. ad c. 12.*

QUid *c* ergò voluit Dominus noster Jesus Christus, fratres mei, admonere Ecclesiam suam, quando unum perditum inter duodecim habere voluit, nisi ut malos toleremus, ne corpus Christi dividamus? Ecce inter sanctos est Judas: ecce fur est Judas: & ne contemnas, fur sacrilegus, non qualiscunque fur: fur loculorum, sed Dominicorum loculorum, sed sacrorum. Si crimina discernuntur in foro qualiscunque furti, & peculatûs (peculatûs enim furtum dicitur de re publica, & non sic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ) quantò vehementiùs judicandus est sacrilegus fur, qui ausus fuerit non undecunque tollere, sed de Ecclesia tollere. Qui aliquid de Ecclesia furatur, Judæ proditori comparatur.

¶ *Multa in hoc capite sunt emendata ex beato Augustino.*

C. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *sermon. 18. de verbis Domini.*

ECce, *d* inquiunt, dicit Propheta, [*Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis.*] Quomodò ergò malos pro pace tolerabimus, à quibus exire & recedere jubemur, ne tanganius immundum? Nos istam recessionem spiritualiter intelligimus: illi corporaliter. Nam & ego clamo cum Propheta: & 1 qualiacunque sumus vasa, ut itur nobis Deus in dispensatione vestra. Clamamus & nos, & dicimus vobis, recedite exite inde, & immundum ne tetigeritis: sed contractu cordis,

a *al. nec.* b *7. q. 1. adversitas circa finem.* c *Polyc. l. 7. tit. 7.* d *Beda, 2. Cor. 6. Polyc. ibid. Ansl. l. 12. c. 65. Esa. 52.*

non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantùm pro uniuscujusque gradu atque personâ, salvâ pace, fieri potest? *& paulo post.* ¶ Ergo, fratres mei, quotquot habetis inter vos, qui adhuc amore seculi prægravantur, avaros, perjuros, adulteros, inspectores *a* nugarum, consultores mathematicorum, phanaticorum, augurum, aruspicum, ebriosos, luxuriosos, quicquid inter vos malorum esse nôstis, quantùm potestis, improbate, ut corde recedatis: & redarguite, ut exeatis inde: & nolite consentire, ut immundum non tangatis.

1 ¶ Et qualiacunque] *Sic emendatum est ex B. Augustino & Beda. Antea legebatur,* æqualia.

C. V. ¶ *Pacificus est, qui corrigit, quod potest, vel excludit à se, quod non potest.*

Idem *in secundo libro contra epistolam Parmeniani, c. 7.*

QUisquis vel quod potest, arguendo corrigit, vel quod corrigere non potest, salvo pacis vinculo excludit, vel quod salvo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat, hic est pacificus, & ab illo maledicto, de quo Scriptura dicit: *b* [*Væ his, qui dicunt, quod nequam est, bonum, & quod bonum est, nequam, & reliqua:*] omnino liber, prorsus securus, penitùs alienus. *& infra.* ¶ Quomodo, inquit Parmenianus, incorruptus poteris permanere, qui corruptis sociaris? 1

1 ¶ Sociaris?] *Apud B. Augustinum hujus interrogationi Parmeniani sequitur continenter responsio, quæ habetur in proximè sequenti capite,* Ita planè. *Ac certè multo aptiùs interrogatio Parmeniani, & B. Augustini responsio unico capitulo comprehenderentur.*

C. VI. ¶ *Quid sit malis sociari.*

Idem *in eodem capite 21. continuò.*

ITa *c* planè, si sociatur quis malis, id est, si mali aliquid cum eis committit, aut committentibus favet. Si autem neutrum facit, nullo modo sociatur. Porrò, si addit tertium, ut non sit in vindicando piger, sed vel corripiat justus in misericordia, & arguat, vel etiam, si eam personam gerit, & ratio conservandæ pacis admittit, coram *d* omnibus peccantes arguat, ut cæteri timeant, removeat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipsa communione sacramentorum, & hæc omnia cum dilectione corrigendi, non cum odio persequendi, plenissimum officium non solùm castissimæ innocentiæ, sed etiam diligentissimæ severitatis implevit. Ubi autem cæteri impediuntur, illa duo semper retenta incorruptum, castumque custodiunt, ut nec faciat malum, nec approbet factum.

C. VII. ¶ *Aliena peccata in Ecclesia alicui non præjudicant.*

Idem *in epistola* c *152. contra Donatistas.*

SI quis *f* à catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere, quòd à Christi 1 unitate disjunctus est, non habebit vitam, sed Dei ira manet super eum. Quisquis autem in hac Ecclesia bene vixerit, nihil ei præjudicant aliena peccata; quia in ea unusquisque proprium onus portabit, sicut Apostolus dicit *g. & infrà.* ¶ Ergò communio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed consensione factorum. Nam si in malis factis non eis quisque consentiat, portat malus causam suam, & personam suam, nec præjudicat alteri, quem in consensione mali operis socium non habet criminis.

1 ¶ Christi unitate] *Antea legebatur,* Christianitate. *Restituendum est ex originali & Beda: itemq; alia nonnulla.*

a *al. spectatores.* b *Esa. 5.* c *Polyc. ibid.* d *Psal. 140. 1. Timoth. 5.* e *Beda 1. Corinth. 11.* f *Ivo part. 2. cap. 101.* g *Gal. 5.*

C. VIII. ¶ *Non te maculat malus, si ei non consentis, sed ipsum redarguis.*

Idem *a in sermone 18. de verbis Domini.*

A Malis *b* semper corde disjungimini: ad tempus cautè corpore copulamini. *& infra.* ¶ Duobus modis non te maculat malus: si ei non consentias, & si redarguas. Hoc est non communicare, non consentire: communicatur quippe, quando facto ejus consortium voluntatis vel approbationis adjungitur. *& infra.* ¶ Neque ergò consentientes sitis malis, ut approbetis; neque negligentes, ut non arguatis; neque superbientes, ut insolenter arguatis.

C. IX. ¶ *Immundum tangere, est peccatis consentire.*

Idem *ex* c *eodem.*

REcedite *d*, exite inde, & immundum ne tetigeritis. Sed contactu cordis, non corporis Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantùm pro uniuscujusque gradu atque persona, salvâ pace fieri potest? Displicuit tibi, quod quisque peccavit? non tetigisti immundum. Redarguisti, corripuisti, monuisti, adhibuisti etiam, si res exigit, congruam, & quæ unitatem non violet, disciplinam? existi inde. *& infrà.* ¶ Clamavit ista Moyses *e*, clamavit Esaias *f*, clamavit Hieremias *g*, clamavit Ezechiel *h*. Videamus, si dimiserunt populum Dei, & se ad alias gentes transtulerunt. Quàm multa, & quàm vehementer Hieremias increpavit in peccatores & sceleratos populi sui? Inter eos tamen erat, unum cum eis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat, in eadem sceleratorum hominum congregatione vivebat; sed clamando exibat inde. Hoc est exire inde, hoc est immundum non tangere, & voluntate non consentire, & ore non parcere.

C. X. ¶ *Non maculant innocentes facta nocentium, quæ ab eis credi non possunt.*

Idem *in epistola 48. ad Vincentium.*

QUàm magnum est crimen ab istorum innocentium communione separari? Nam & facta *i* nocentium, quæ innocentibus demonstrari, vel ab innocentibus credi non possunt, non coinquinant quenquam, si propter innocentium consortium etiam cognita sustinentur. Non enim propter malos boni deserendi, sed propter bonos mali tolerandi sunt, sicut toleraverunt Prophetæ, contra quos tanta dicebant, nec communionem sacramentorum illius populi relinquebant: sicut ipse Dominus nocentem Judam usque ad condignum ejus exitum toleravit, & eum sacram cœnam cum innocentibus communicare permisit: sicut toleraverunt Apostoli eos, qui *k* per invidiam (quod ipsius diaboli vitium est) Christum annuntiabant.

C. XI. ¶ *Mali, quos Ecclesia recipit, nec expellit, à bonis sunt tolerandi, non judicandi.*

Idem *in sermone 24. de verbis Apostoli.*

FOrtè *l* in populo Dei stat juxta te avarus, raptor, inhians rebus alienis, quem nôsti talem, & fidelis est, vel potius fidelis vocatur. Non eum potes de Ecclesia pellere, non habes aliquem aditum castigando & corripiendo corrigere, accessurus est tecum ad altare. Noli timere: unusquisque *m* proprium onus portabit. *Item infrà.* ¶ Quomodo (inquis) ferrem, quem novi malum? nonne meliùs ipsum ferres, quàm te foras asferres? Ecce, quomodo feres *n*: attende Apostolum dicentem: *o* [*Unusquisque proprium onus portabit.*] Liberet te ista sententia. Non enim cum illo commu-

a *Beda Eph. 5.* b *Ivo p. 2. c. 102.* c *Beda 2. Cor. 6. supra eâd. c. ecce. Ivo part. 2. cap. 103.* d *Esa. 52.* e *Num. 16.* f *Esa. 52.* g *Thren. 4.* h *Ezech. 14.* i *infrà eâd. numum.* k *Philip. 1.* l *Talis es, & forte*]*orig. Ivo part. 2. cap. 94.* m *Gal. 6.* n *al. ferres, si attenderes.*]*orig.* o *Gal. 6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

icares avaritiam, sed communicares cum illo Christi mensam. Et quid tibi obesset, si cum illo communicares Christi mensam? Apostolus dicit: *a* [*Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit:*] sibi, non tibi. Sanè si judex es, si judicandi potestatem accepisti, Ecclesiasticâ regulâ, si apud te adcusatur, si veris *b* documentis, testibusque convincitur, coërce, corripe, excommunica, degrada.

¶ *Anteà citabatur ex libro primo de unico baptismo, ubi non habetur.*

Est & alia distinctio tolerandorum & cavendorum, quam ex verbis Augustini *licet colligere, dicentis Serm. 49. de verbis Domini.*

C. XII. ¶ *Pastor est diligendus, mercenarius tolerandus, latro cavendus.*

TRes *c* personas dixit Dominus (& debemus illas investigare) in Evangelio, pastoris, mercenarii, & furis. *& paulò post.* ¶ Pastorem dixit *d* animam suam ponere pro ovibus suis, & interare per januam. Furem dixit [& latronem 1] ascendere per aliam partem. Mercenarium dixit, lupum vel furem si videat, fugere, quia non est illi cura de ovibus: mercenarius est enim, non pastor. Ille intrat per januam, quia pastor est: ille ascendit per aliam partem, quia fur est: ille videns eos, qui eos, qui volunt tollere oves, timet & fugit, quia mercenarius est; quia non est illi cura de ovibus, mercenarius est enim. Si invenerimus tres istas personas, invenit sanctitas vestra & quos diligatis, & quos toleretis, & quos caveatis. Diligendus est pastor, tolerandus est mercenarius, cavendus est latro.

1 ¶ Et latronem] *Hæ duæ voces non sunt in originali: Anselmus tamen illas habet.*

Ecce quòd mali tolerandi sunt, nec corporali, sed spirituali vindictâ sunt puniendi. Unde cum discipuli non recepti à Samaritanis ignem calitus super eos deducere voluerunt, dicentes e magistro: [Vis dicamus, descendat ignis de cœlo, & consumat eos?] *audierunt:* [Nescitis, cujus spiritûs estis.] *Item: f* [Omnis, qui gladium acceperit, gladio peribit.]

C. XIII. ¶ *Spiritualis nunquam carnalem persequitur, sed è converso.*

Hinc etiam Hieronymus *ait in comment. epistolæ ad Gal. c. 4.*

QUi secundùm carnem natus est, persequebatur spiritualem: nunquam enim spiritualis *g* carnalem sequitur, sed ignoscit ei, quasi rusticano fratri. Scit eum posse proficere per tempus: & si quando Ægyptiæ filium viderit irascentem, recordatur unius patris, qui boves 1 creavit, & culices: & *h* in magna domo non solùm esse vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia.

1 ¶ Boves] *In codicibus B, Hieronymi impressis legitur,* qui lucem boves; *verum in codice Vaticano horum commentariorum habetur,* qui lucam bovem. *Significat autem elephantem.*

C. XIV. ¶ *Boni à malis nunquam in hac vita penitus possunt separari.*

Item Augustinus *in libro quarto de Baptismo, c. 12.*

QUantus arrogantiæ tumor est, quanta humilitatis & lenitatis oblivio, arrogantiæ quanta jactatio, ut quis aut audeat, aut facere se posse credat, quod nec Apostolis concessit *i* Dominus, ut zizania à frumento putet se posse discernere?

¶ *Verba sunt Cypriani lib. 4. epist. 2. ad Antonianum, citato ab Augustino lib. 4. c. 12. de baptismo contra Donatistas.*

C. XV. ¶ *Præsens Ecclesia simul recipit bonos & malos.*

Item Gregorius *homiliâ 38. Evang.*

HÆc autem vita, quæ inter cœlum & infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita utrarumque partium cives communiter recipit: quos tamen sancta Ecclesia & nunc indiscrete suscipit, & postmodùm in egressione discernet. Si *a* ergò boni estis, quamdiu in hac vita subsistitis, æquanimiter tolerate malos debetis. Namquisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam suam testis est, quia bonus non est. Abel *b* enim esse renuit, quem Cain malitia non exercet.

2 pars. *Ex his omnibus colligitur, quòd malorum vindictas Deo reservanda est, nec sunt corporaliter puniendi, sed crebra admonitione, & charitatis beneficio ad correctionem invitandi. Unde Christus in Evangelio c ait:* [Audistis, quia dictum est in lege; d *(quem modum ultionis lex statuit)* Oculum pro oculo, dentem pro dente.] *Ego autem hanc vicissitudinem tollens, & ad mansuetudinem, & charitatis perfectionem vos invitans, dico vobis:* [Nolite resistere malo, sed diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos, ut sitis filii patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos.] *Hinc Paulus e ait:* [Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi.] *Omnis f enim iniquus, bonorum est inimicus: omnis g autem amicus hujus seculi, etiam inimicus est Dei. Inimicus autem Dei, benitatis & justitiæ est inimicus, ac per hoc amatorem justitiæ & benitatis diligere non potest. Cum ergò inimicos diligere, vel illis benefacere, eisdem & potum subministrare jubemur: inimicos persequi, & punire prohibemur.* ¶ *In lege enim Veteris Testamenti corporalis pœna statuta est: in lege verò Evangelii omni peccanti per pœnitentiam permittitur venia. Unde illa à terrore incepit, dicens:* h [Ego sum Dominus Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios usque in tertiam & quartam generationem.] *Hæc verò à lenitate mansuetudinis & misericordiæ, ita inquiens:* i [Beati pauperes spiritu, beati mites, beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.] *In illa diebatur:* k [Qui fecerit hoc vel illud, morte moriatur.] *In ista:* l [Gaudeo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentiâ.] *Item:* m [Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam. Estote *n* misericordes, sicut & pater vester misericors est.] *Initium quoque prædicationis Salvatoris nostri, & præconis ejusdem, ad pœnitentiam peccatores invitavit. Sic enim utrique exorsus est, dicens:* [Pœnitentiam *o* agite, appropinquavit *p* enim regnum cœlorum.] *Sic & in Actibus Apostolorum, cum Judæi compuncti de scelere mortis Christi, dicerent Petro:* [Quid faciemus viri fratres?] *legitur Petrus respondisse:* q [Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.] *Et, ut universaliter dicatur, in lege r populus ille rudis servili timore pœnarum cogebatur: unde & legem in s pædagogum accepit. In Evangelio autem populus gratia liber & adultus filiali amore, & hæreditatis certitudine ad cultum divinæ servitutis invitatur. Unde cum quidam legem, quasi coërcentem, prædicarent esse tenendam simul cum gratia, ait t Apostolus:* [Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.] *Hinc etiam* Gregorius *ait in expositione u Evangelii:* [Simile factum est regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo.]

C. XVI. ¶ *In lege cuique permittebatur diligere amicum, & odire inimicum.*

CUm in lege *x* scriptum sit: [*Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum,*] accepta tunc licentia justis fuerat, ut Dei inimicos, suosque adversarios, quantâ possent virtute, comprimerent, eosque in ore 1 gladii ferirent. Quod in novo proculdubiò Testamento compescitur, cum per semetipsam Veritas prædicat, dicens: [*Diligite y inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos:*] Qui ergò per tauros, nisi Veteris Testamenti Patres signantur *z*? Nam dum ex permissione legis acceperant, quatenùs adversarios suos odii retributione

a *Matt. 5.* b *Gen. 4.* c *Matt. 5.* d *Ex. 21.* e *Rom. 12.* f *Prov. 25.* g *Jac. 4.* h *Exod. 20.* i *Matt. 5.* k *Ex. 19 & alibi.* l *Luc. 15.* m *Matt. 9.* n *Luc. 6.* o *Matt. 3.* p *al. appropinquaverit.* q *Act. 2.* r *Ex. 2.* s *Gal. 5.* t *Rom. 8.* u *Est hom. 38. Matt. 22.* x *Levi. 19.* y *Luc. 6.* z *significantur?*] *orig.*

percuterent, (ut ita dicam) quid aliud, quàm tauri erant, qui inimicos suos corporeæ virtutis cornu feriebant? Quid verò per altilia, nisi Patres Novi Testamenti figurantur? qui dum gratiam internæ pinguedinis percipiunt, æternis desideriis innitentes, ad sublimia contemplationis suæ pennis sublevantur.

1 ¶ In ore] *In originali, & quatuor Gratiani vetustis est,* jure gladii.

His ita respondetur: Sunt quædam, quæ salubri duntaxat admonitione sunt corripienda, non corporalibus flagellis animadvertenda; sed eorum vindicta divino examini tantùm est reservanda, quando in delinquentes videlicet disciplinam exercere non possumus, vel quia non sunt nostri juris, vel quia illorum crimina, etsi nobis nota sunt, tamen manifestis indiciis probari non possunt. ¶ *De his, qui non sunt nostri juris, ait Apostolus in prima epistola a ad Corinthios:* Quid enim mihi attinet de his, qui foris sunt, judicare: de his enim Dominus judicabit.]

C. XVII. ¶ *Infidelium colloquia & convivia non sunt evitanda.*

Quod Augustinus *exponens, ait.*

INfideles *b* non possumus Christo lucrari, si eorum colloquium vitamus & convivium. Unde & Dominus *c* cum publicanis & peccatoribus manducavit & bibit. In his verò, qui intus sunt, id est, infidelibus putredo resecanda est.

¶ *Sensus hujus capitis habetur apud B. Augustinum de pœnitentia medicina, c. 3. verba verò fere omnia sunt in gloss. ord. 1. Cor. 5. ad vers.* alioquin. *& interlineari ad vers.* intus.

Hinc etiam cum Propheta d dicit: [Facit Dominus judicium omnibus injuriam patientibus,] *exponendo addidit Augustinus:* [ab his, qui non sunt sui juris, in quos nequit disciplina exerceri.] *Item, quando multitudo est in scelere, nec salvâ pace Ecclesiæ mali puniri possunt, tolerandi sunt potius, quàm violatâ pace Ecclesiæ puniendi.*

C. XVIII. ¶ *Quædam mala punienda sunt, & quædam toleranda.*

Unde Augustinus *ait in libro de fide & operibus, c. 4. & 5.*

QUidam verò *e* econtrario periclitantes, cùm bonorum, malorumque permistionem in Ecclesia demonstratam, seu prædictam esse perspexerint, & patientiæ præcepta didicerint, (quæ ita nos firmissimos reddunt, ut etiamsi videntur in Ecclesia esse zizania, non tamen impediatur aut fides, aut charitas nostra, aut quoniam zizania in Ecclesia esse cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus) destituendam 1 putent Ecclesiæ disciplinam, quandam perversissimam securitatem præpositis tribuentes, ut ad eos non pertineat, nisi dicere, quid cavendum, quidve faciendum sit; quodlibet autem quisque faciat, non curare. Nos verò ad sanam doctrinam pertinere arbitramur, ex utrisque testimoniis tutam sententiam moderari; ut & canes in Ecclesia propter pacem Ecclesiæ toleremus, & canibus sanctum, ubi pax Ecclesiæ tuta est, non demus. Cùm ergò sive per negligentiam Præpositorum, sive per aliquam excusabilem necessitatem, sive per occultas obreptiones invenimus in Ecclesia malos, quos Ecclesiasticâ disciplinâ corrigere aut coërcere non possumus, tunc ne *f* ascendat in cor nostrum impia & perniciosa præsumptio, quâ existimemus nos ab his esse separandos, ut peccatis eorum non inquinemur, atque ita post nos trahere conemur, veluti mundos, sanctosque discipulos, ab unitatis compage, quasi à malorum consortio segregatos: veniant in mentem illæ de Scripturis similitudines, & divina oracula, vel certissima exempla, quibus demonstratum & prænunciatum est, malos in Ecclesia permistos bonis usque in finem seculi, tempusque judicii futuros, & nihil bonis in unitate ac participatione sacramentorum, qui eorum factis non consenserint, obfuturos. Cum verò eis, per quos Ecclesia regitur, adest salvâ pace potestas disciplinæ adversùs improbos aut nefarios exercendæ, tunc rursus, ne socordiâ, segnitiâque dormiamus, aliis aculeis præceptorum, quæ ad severitatem coërcitionis *a* pertinent, excitandi sumus, ut gressus nostros in via Domini ex utrisque testimoniis illo duce atque adjutore dirigentes, ne patientiæ nomine torpescamus, nec obtentu diligentiæ saviamus.

1 ¶ Destituendam] *Apud B. Augustinum legitur,* instituendam putant esse & Ecclesiam & disciplinam: *sed cæteri collectores cum Gratiano concordant. Multa verò alia ex illis, & originali in toto hoc capite sunt restituta.*

C. XIX. ¶ *Levius occulta, severiùs autem puniendæ sunt ab Ecclesia delicta manifesta.*

Item *contra epistolam Parmeniani, lib. 3. c. 2.*

CUm *b* quisque fratrum, id est, Christianorum intus in Ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc, ubi periculum schismatis nullum est. *& infrà.* ¶ Quando ita cujusque crimen notum est omnibus, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat severitas disciplinæ.

3 pars. *Est & alia causa, quâ correptio verborum, vel verborum videtur esse inutilis, vel superflua. Prædestinati enim ad vitam sine correptione mutantur: sicut Petrus, c quem Dominus respiciens, nemine corripiente commovit ad lachrymas. Præscisi ad mortem inter flagella deterrere sunt, sicut Pharao. Boni ergo superflua, damnandi hæ inveniuntur esse inutilia. Ita ita respondetur auctoritate Gregorii & Augustini.*

C. XX. ¶ *Sicut ab oratione cessandum non est, sic nec à correptione.*

Augustinus *enim in libro de correptione & gratia, c. 5. sic ait.*

SIcut non est ab oratione cessandum pro eis, quos corrigi volumus, etiamsi nullo hominum orante pro Petro, Dominus respexit *d* eum, & fecit eum suum peccatum flere: ita non est negligenda correptio, quamvis Deus, quos voluerit, etiam non correptos, faciat esse correctos. Tunc autem correptione proficit homo, cum miseretur, atque adjuvat, qui facit, quos voluerit, etiam sine correptione proficere.

C. XXI. ¶ *Soli prædestinati salvantur, qui in postulando suo laborem meruerunt.*

Gregorius *verò in dialogo, lib. 1. c. 8.*

OBtineri *e* nequaquam possunt, quæ prædestinata non fuerunt. Sed ea, quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio ita est ab omnipotenti Deo disposita, ut ad hoc electi ex *f* labore perveniant: quatenùs postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare.

C. XXII. ¶ *Occulto Dei judicio mali obdurantur flagella, boni emendantur.*

Item Augustinus *in lib. de prædestinatione & gratia, c. 15.*

NAbuchodonosor *g* pœnitentiam meruit fructuosam. Nonne post innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum quod perdiderat, rursus accepit? *h* Pharao autem ipsis flagellis est durior effectus, & periit. Hic mihi rationem reddat, qui divinum consilium nimium alto *i*, sapientique corde dijudicat; cur medicamentum unius medici manu confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad salutem; nisi quia

a *1. Corinth. 5.* b *2. quæst. 1. c. multi. 16.* c *Luca 5.* d *Psal. 145.* e *Polyc. l. 7. tit. 7. Anselm. 2. 1. c. 63.* f *nec] orig.*

a *al. coërcionis.* b *Polyc. ibid. Ivo p. 2. c. 97. Paun. in prol. c. 13. & 14.* c *Luc. 22.* d *Luc. 22.* e *Burch. l. 20. c. 19. Ivo p. 17. c. 31.* f *al. pro.* g *Dan. 4.* h *Exod. 5. usque ad 15.* i *altum sapienti corde] orig.*

Christi *a* bonus odor aliis est odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem? Quantum ad naturam, ambo homines erant. Quantùm ad dignitatem, ambo Reges. Quantùm ad causam, ambo captivum populum Dei possidebant. Quantùm ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergò fines eorum fecit esse diversos, nisi quòd unus manum Dei sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit, alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio?

C. XXIII.

Idem *b*.

VAsis *c* iræ nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inveniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini justè inferret iram, si homo ex prædestinatione Dei cecidisset in culpam. *Idem* d. ¶ Prædestinationem Dei sive ad bonum sive ad malum in hominibus operari ineptissimè dicitur, ut ad utrumque homines quædam necessitas videatur impellere: cùm in bonis voluntas sit intelligenda non sine gratia; in malis autem voluntas intelligenda sine gratia, Cùm verò aliquos à Deo, aut traditos desideriis suis, aut obduratos legimus, aut relictos, magnis peccatis suis hoc ipsos meruisse profitemur: quia talia eorum crimina præcesserunt, ut ipsi sibi pœnas debuerint, quæ eis etiam supplicium verterent in reatum. Atque *e* ita nec de judicio Dei querimur, quo deserit meritos deseri, & misericordiæ ejus gratias agimus, quâ liberat non meritos liberari. Vires itaque obedientiæ non ideò cuiquam subtraxit, quia eum non prædestinavit, sed [ideò *f* eum non prædestinavit,] quia recessurum ab ipsâ obedientia esse prævidit. Prædestinatio *g* igitur Dei semper in bono est, quæ peccatum solâ hominis voluntate commissum, aut remittendum novit cum laude misericordiæ, aut plectendum cum laude justitiæ. In malis autem operibus nostris sola præscientia Dei intelligenda est: quia sicut præscivit, & prædestinavit, quæ ipse fecit, & ut faceremus dedit, ita præscivit tantùm, non etiam prædestinavit, quæ nec ipse fecit, nec ut faceremus, exegit. Hi *h* autem, de quibus dicitur: *i* [*Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum*:] voluntate exierunt, voluntate cecidérunt: & quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si essent reversuri, & in sanctitate ac veritate mansuri. Ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi.

¶ *In plerisque vetustis caput hoc conjunctum est superiori, & in titulo est*, Item, *non* Idem: *est autem confectum ex locis indicatis, Fulgentii, Prosperi, & B. Augustini.*

Non ergò necessitatem facit correctionis, vel obdurationis divina prædestinatio, seu præscientia, cum boni per gratiam corrigantur, & libero arbitrio mali pereant. Neque enim quia prædestinatio, seu præscientia Dei falli non potest, necessariò eveniunt, quæ prædestinantur, vel præsciuntur, sicut nec necessariò prædestinantur, vel præsciuntur, quæ futura sunt: sed quia bona absque ejus gratia, mala præter ejus scientiam evenire non possunt. ¶ *Quamvis ergò convenienter dicatur, si hæc prædestinata sunt, vel præscita, necessariò evenient: non tamen ideò absolutè verum est, necessariò evenient, quæ prædestinata sunt, vel præscita: quia hic necessitas refertur ad rerum eventum, ibi ad intuitum divina præscientia. Unde Augustinus:* [Duæ 1 sunt, *inquit*, necessitates, simplex *k* una, veluti, quâ necesse est omnes homines esse mortales: altera conditionis, ut si aliquem ambulare quis scit, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque esse novit, id esse aliter, quàm notum est, nequit. Sed hæc minimè secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adjectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem, quamvis eum tunc, cùm graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quid providentia præsens videt, id necesse est esse, tametsi nullam naturæ habeat necessitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex libertate arbitrii proveniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur ad intuitum relata divinum, necessaria fiunt per dispositionem divinæ notionis. Per se verò considerata, absolutam 2 naturæ suæ libertatem non deserunt. Fient igitur proculdubiò cuncta, quæ futura Deus esse præscit; sed eorum quædam de libero proficiscuntur arbitrio, quæ quamvis eveniant, existendo tamen naturam propriam non amittunt, quâ priusquam fierent, etiam non evenire potuissent.] ¶ *His omnibus mala nostra libero adscribuntur arbitrio, cùm aliis divina adscribantur indignationi. Unde Gregorius:* a Cùm superna indignatio sese, ut ita dixerim, medullitùs movet, hanc opinio, vel oppositio humana non removet: nec se cuilibet utiliter deprecatio objicit, cùm semel Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Hinc est enim, quòd Moyses, *b* qui reatum totius plebis apud Dominum suis precibus tersit, dumque se obicem obtulit, divinæ iracundiæ vim placavit, ad petram Oreb veniens, & pro aquæ exhibitione diffidens, repromissionis terram ingredi Domino irascente non potuit.] ¶ *Item Augustinus: De* 3 *Tyriis* c *verò, & Sydoniis quid aliud possumus dicere, quàm non esse eis datum, ut crederent, quos etiam credituros fuisse ipsa Veritas dicit* d, *si talia, qualia apud non credentes facta sunt, virtutum signa vidissent? Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant, si possunt, qui calumniantur, & ostendant, cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit, & apud eos, quibus profutura erant, non fecerit. Nos etenim,* e *si rationem falli, & profunditatem judicii ejus penetrare non possumus, manifestissimè tamen scimus, & verum esse quod dixit, & justum esse quod fecit: & non solum Tyrios: & Sydonios, sed etiam Corozaim & Bethsaida potuisse converti, & fideles ex infidelibus fieri, si hoc in eis voluisset Dominus operari. Neque enim ulli falsum videri potest, quod Veritas ait:* f [Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.] *Item qui per Prophetam* g *Judaicæ plebi promisit:* [Ecce ego sepiam vias tuas spinis, & muniam eas lapidibus quadris] *id est, adimam tibi facultatem peccandi. Idem per Psalmistam* h *de damnandis dixit:* [Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini persequens eos.] *Sed in his omnibus vitia nostræ humanæ adscribuntur menti arbitrio, quod divina clementia in electis misericorditer vertit ad bonum, in damnandis justè relinquit ad malum. Sicut ergò, quamvis certissimè sciamus, neminem ultra terminum à Deo sibi præfixum esse victurum, omnibus tamen languentibus non incongruè medemur; sic quamvis nemo salvetur, nisi prædestinatus ad vitam, omni tamen delinquenti est adhibenda correptio, nec malorum est negligenda disciplina.*

1 ¶ Duæ sunt] *Hæc à Burchardo & Ivone citantur ex B. Augustino in libro de prædestinatione. Et sententia habetur latiùs explicata in libello de prædestinatione Dei, inter opera B. Augustini, tomo 7.*

2 ¶ Absolutam] *Apud Burchardum & Ivonem legitur*, ab absoluta libertate non desinunt.

3 ¶ De Tyriis] *Simillima his leguntur apud B. Augustinum in libro de bono perseverantiæ, cap. 14. Eadem verò fere sunt apud Prosperum ad excepta Januensium, in responsi. ad dubium 8. sive 9.*

C. XXIV. *Non semper in eos qui peccant, vindicta est exercenda.*

Unde idem Augustinus *ait epist. 50. Bonifacio.*

a *Lib. 9. Moral. c. 12.* b *Exod. 32. Num. 14.* c *Matt. 11.* d *al. docet.* e *al. etiam.* f *Matth. 11.* g *Ose. 2.* h *Psal. 54.*

Ipse

a *1. Cor. 2.* b *al. Item.* c *Fulgentius l. 1. ad Monymum. Burch. l. 20. c. 35. Ivo p. 17. c. 46. Prosper in resp. ad Capitula Gallorum, c. 6.* d *Ibidem c. 31.* e *Ibidem c. 12.* f *absunt ab orig.* g *Idem Prosper cap. 14. & sent. 6. ad c. Gallorum. Idem sent. 15.* h *Idem ad object. Vincentianas, c. 12. & August. ad articulos sibi falsò impositos, art. 12.* i *1. Joh. 2.* k *Sententia in libro de prædestinatione Dei. Burchard. l. 20. c. 21. Ivo p. 17. cap. 32.*

IPsa *a* pietas, veritas, charitas, nos non permittit contra Cæcilianum eorum hominum accipere testimonium, quos in Ecclesia non videmus, cui Deus perhibet testimonium. Qui enim divina testimonia non sequuntur, pondus humani testimonii perdiderunt. *Item infrà.* ¶ Molestus est Medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio: ille ligando, iste cædendo, sed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, ista potius falsa mansuetudo crudelitas est. *Item infrà.* ¶ Si per *b* potestatem, quam per religionem ac fidem Regum, tempore quo debuit, divino munere accepit Ecclesia, hi, qui inveniuntur in viis & in sepibus, id est, in hæresibus & schismatibus, coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendant, sed quare *c* coganter, attendant. Conviviumi Domini unitas est corporis Christi, non solùm in sacramento altaris, sed etiam in vinculo pacis. *In eadem infrà.* ¶ Theodosius 1 Imperator legem *d* generaliter in omnes hæreticos promulgavit, ut quisquis eorum Episcopus vel Clericus, ubilibet esset inventus, decem libris auri mulctaretur. *Item infrà.* ¶ Si duo aliqui in una domo habitarent, quam certissimè sciremus esse ruituram, nobisque id prænuntiantibus nollent credere, atque in ea manere persisterent, si eos inde possemus eruere vel invitos, quibus imminentem illam ruinam postea demonstraremus, ut recedere ulteriùs sub ejus periculum non auderent, puto, nisi faceremus, non immeritò crudeles judicaremur. Porrò, si unus illorum nobis diceret, quando intraveritis eruere nos, memetipsum continuò trucidabo: alter autem nec exire quidem inde, nec erui vellet, sed neque necare se auderet, quid eligeremus, utrùm ambos ruinæ opprimendos relinquere, an uno saltem per misericordiæ nostram operam liberato, alterum non nostrâ culpâ, sed suâ potiùs, interire? Nemo est tam infelix, qui non, quid fieri in talibus rebus oporteat, facillimè judicet. *Item post pauca.* ¶ Quod si plurimi essent in domo ruiturâ, & inde saltem unus liberari posset, atque id cùm facere conaremur, alii seipsos præcipitio necarent, dolorem de cæteris nostrum de unius saltem salute consolaremur: non tamen, ne seipsos alii perderent, perire universos nullo liberato permitteremus. Quid igitur de opere misericordiæ, quod pro vita æterna adipiscenda, & pœna æterna vitandâ hominibus debemus impendere, judicandum est, si pro salute ista non solùm temporali, sed etiam brevi, ad ipsum exiguum tempus liberanda, sic nos subvenire hominibus ratio vera & benigna compellit? *Item infrà.* ¶ Si *e* (inquiunt Donatistæ) oportet, ut nos extra Ecclesiam, & adversus Ecclesiam fuisse pœniteat, ut salvi esse possimus, quomodo post istam pœnitentiam apud vos Clerici, vel etiam Episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam revera (quod fatendum est) fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanarentur. Sed sibi hoc dicant, & multò maximè humiliter doleant, qui in tanta morte præcisionis jacent, ut isto quodam vulnere matris catholicæ revivisceant. Cum enim præcisus ramus inseritur, fit aliud vulnus in arbore, quo possit recipi, ut vivat, qui sine vita radicis peribat: sed cùm receptus recipienti coaluerit, & vigor consequetur, & fructus: si autem non coaluerit, ille quidem aresçit, sed vita arboris permanebit. Est enim & tale inserendi genus, ut nullo præciso ramo qui intus est, ille qui foris est, inseratur: non tamen nullo, sed vel levissimo arboris vulnere. Ita ergò & isti cùm ad radicem catholicam veniunt, nec eis quamvis post erroris sui pœnitentiam honor Clericatûs, aut Episcopatûs aufertur, fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris contra integritatem severitatis: veruntamen quia neque *a* qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, ad Dei misericordiam precibus iusis, coalescente insitorum pace ramorum, charitas *b* cooperit multitudinem peccatorum. *& paulò pòst.* ¶ Verum in hujusmodi causis, ubi *c* per graves dissensionum scissuras non hujus, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat. Habeant ergò isti de præterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendacii timore, amarum dolorem, & veniant ad Ecclesiam Christi veram, id est, matrem catholicam: sint in illa Clerici, sint Episcopi utiliter, qui contra illam fuerunt hostiliter. Non invidemus, imò amplectimur, optamus, hortamur, & quos in viis, aut sepibus invenimus, intrare cogimus, & sic nondum quibusdam persuademus, quia non res eorum, sed ipsos quærimus.

1 ¶ Theodosius] *Anselmus habet ut Gratianus: sed propria verba B. Augustini, ubi de reprimenda rabie Donatistarum agit, sunt hæc:* Quod eo modo fieri aliquatenus arbitramur, si legem piissimæ memoriæ Theodosii, quam generaliter in omnes hæreticos promulgavit, ut quisquis eorum Episcopus vel Clericus, ubilibet esset inventus, decem libris auri mulctaretur, expressius in Donatistas, qui se negabant hæreticos, ita confirmarent, ut non omnes eâ mulctâ ferirentur, *& cætera quæ sequuntur.*

C. XXV. ¶ *Medicinali severitate mali cogantur ad bonum.*

Idem *Festo, epist. 167.*

QUid *d* faciet hic Ecclesiæ medicina, salutem omnium maternâ charitate conquirens, tanquam inter phreneticos & lethargicos æstuans? Nunquid contemnere, nunquid desistere vel debet, vel potest? Utrisque sit, necesse est, molesta: quia neutris est inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: sed perseverat diligentia charitatis phreneticum castigare, lethargicum stimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, sed ambo diliguntur. Ambo molestati, quamdiu ægri sunt, indignantur, sed ambo sanati gratulantur. *& infrà in eadem.* ¶ Catholici esse non incipiunt, nisi hæretici esse destiterint. Neque enim sacramenta eorum nobis inimica sunt, quæ cum illis nobis sunt communia: quia non humana sunt, sed divina. Proprius error eorum est auferendus, quem malè imbiberunt, non sacramenta, quæ similiter acceperunt, quæ ad pœnam suam portant & habent, quanto indigniùs habent: sed tamen habent.

4 pars. *Ecce quòd crimina sunt punienda, quando salvâ pace Ecclesiæ feriri possunt: in quo tamen discretio adhibenda est. Aliquando enim delinquentium multitudo diu per patientiam ad pœnitentiam est expectanda: aliquando in paucis est punienda, ut eorum exemplo cæteri terreantur, & ad pœnitentiam provocentur. Hunc, cum discipulis* e *cœlesti igne Samaritanos vellent consumere, prohibiti sunt: & Samaritani ad pœnitentiam sunt expectati: ut Christo prædicante converterentur ad fidem.*

C. XXVI. ¶ *Non semper in eos, qui peccant, vindicta est exercenda.*

Unde Ambrosius *ait lib. 7. commentariorum ad c. 9. Luc.*

QUòd [Christus] discipulos increpavit, quia *f* ignem super eos descendere cupiebant, qui ipsum non receperant, ostenditur nobis non semper in eos, qui peccaverint, vindicandum: quia nonnunquam amplius prodest clementia tibi ad patientiam, quam lapso ad correctionem. Denique Samaritani *g* citiùs crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur: nec discipuli peccant,

a *Polyc. l. 7. tit. 5. Anf. l. 12. c. 61.* b *potestate] orig. Infrà, q. 6. schismatis.* c *quo] orig.* d *C. Theod. l. 16. tit. 5. c. 21. & 65.* e *Pann. in prolog. c. 13.*

a *1. Corinth. 3.* b *1. Petr 4.* c *Distinct. 50. ut constituerentur* d *Quid igitur hic faciat] orig. Polyc. l. 7. tit. 5. Ansel. lib. 6. c. 56.* e *Luc. 9.* f *Luc. 9.* g *Joan. 4.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui legem sequuntur. Sciebant enim & Phinees *a* reputatum ad justitiam, quia sacrilegos interemerat, & ad preces Heliæ *b* ignem descendisse de cœlo, ut Prophetæ 1 vindicaretur injuria.

1 ¶ Ut Prophetæ] *Hæc sunt addita, quoniam referuntur ab ipsomet Gratiano infra eâd. c.* si illic.

Potest in hac prohibitione Apostolorum illud intelligi. Apostoli non zelo justitiæ, sed amaritudinis odio ob injuriam suæ expulsionis vindicandam, Samaritanos igne voluerunt consumere : Dominus autem volens eos injuriam propriæ personæ cum patientia & gaudio tolerare, injuriam vero servitutis divinæ non inultam relinquere, ait : c [Nescitis, cujus Spiritûs estis ?] *Hinc etiam Petrus, qui cum aliis audierat :* [Beati *d* eritis, cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùs vos : gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis,] *contumelias sibi illatas cum gaudio suscipiebat ; peccata verò, quæ in Deum committebantur, acerrimè puniebat. Unde Ananiam* e *& Sapphiram Spiritus Sancto mentientes mortis sententiâ perculit. Sic etiam Paulus dum à suo contemptu piâ admonitione & multimodâ commendatione sui Corinthios revocaret, magum illum Elymam,* f *qui credituros à fide retrahebat, excitate percussit : ut cæteri perterriti prædicationem ejus non impedirent, sed in Christum credentes animæ cæcitatem effugerent. Et Corinthium* g *illum fornicatorem, quia in Deum peccaverat, Satanæ ad vexandum tradidit.*

C. XXVII. ¶ *Pro injuria Episcopo aliquem excommunicare non licet.*

Hinc etiam Gregorius *scribit Januario Episcopo, reprehendens eum, quod ob injuriam propriæ personæ quendam excommunicaverat, dicens l. 2. indict. 10. epist. 34.*

INter *b* querelas multiplices Isidorus vir clarissimus à fraternitate tua frustrà se excommunicatum, anathematizatumque conquestus est. Quod ob quam rem factum fuerit, dnm à Clerico tuo, qui præsens erat, voluissemus addiscere, pro nulla alia causa, nisi pro eo, quòd te injuriaverat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer affligit : quod si ita est, nihil re ostendis de cœlestibus cogitare, sed terrenam te conversationem habere significas ; dum pro vindicta propriæ injuriæ (quod sacris regulis prohibetur) maledictionem anathematis invexisti. Unde de cætero omnino esto circumspectus atque solicitus, & talia cuiquam pro defensione propriæ injuriæ tuæ inferre denuò non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias posteà vindicandum.

Hinc idem *in homiliu, offendens, quòd peccata, qua in Deum, vel proximum committuntur, à nobis puniendæ sunt ; ea verò, quibus in nos delinquitur, patienter vel toleranda, vel potius dissimulanda sunt, ait :*

C. XXVIII. ¶ *Valde offendit, qui Dominica debita impune dimittit.*

SI is, qui Prælatus est, debitori Dominicò culpas impunè dimittit, non mediocriter profectò offendit, qui debita cœlestis Regis & Domini suâ præsumptione resolvit. Ea namque, quæ in nos committuntur, facilè possumus dimittere ; ea verò, quæ in Deum commissa sunt, cum magna discretione, nec sine pœnitentia debemus relaxare.

5 pars. *Semel verò culpa dimissa recidivo* i *dolore iterum ad animum revocari non debet.*

C. XXIX. ¶ *Injuria, cùm semel remittitur, iterum revocari non debet.*

Unde Gelasius *Geruntio, Joanni, Germano, & Petro Episcopis.*

SI illic, ubi hæc acta sunt, præsentibus utrisque constiterit, & satisfeciste Stephanum, & supplicatione susceptâ, eum, qui malè tractatus est, ignovisse, semel in ablatione remissa punitio recidivo *a* dolore non debet iterari : divinæ *b* scilicet imitatione clementiæ, quæ dimissa peccata in ultionem redire non patitur. Sin verò nihil vel de satisfactione probabitur, vel de remissione transactum, dilectionis vestræ sermone monstretur, quatenus, sive nunc saltem poterit competens satisfactio provenire, illud potius exerceatur, ubi animum sanare possit afflicti : sive irremissibiliter persistet acerbitas, ibidem nihilominùs vindicetur, ubi plectibilis est ultra præsumptio.

6 pars. *Sed objicitur illud Ambrosii :* [Ad *c* preces Heliæ ignis descendit de cœlo, ut Prophetæ vindicaretur injuria.] *Quod tunc intelligitur factum, quando Achab d Rex Israël post sterilitatem illam trium annorum, & sex mensium, qua facta est, quando precibus Heliæ clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, misit duos quinquagenarios ad Heliam, qui dicto-*

rent ei : [Homo Dei, Rex Israël vocat te : qui ait, Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & consumpsit eos.] & statim ignis descendit de cœlo, & consumpsit eos.] *Quo facto non cujus meriti apud Deum esset, voluit ostendere, sed quod ille esset verus Deus, quem colebat, non ille, ad cujus cultum stupro proprii corporis Jezabel innumeros provocabat, evidentissimis indiciis monstrare curavit. Injuria ergo Prophetæ non alia, quàm injuria Domini ipsius intelligitur, quæ in paucis vindicanda est, ut cæteri terreantur.*

C. XXX. ¶ *Apostolicus anathematizavit eos, qui eum ceperant, vel qui deinceps Episcoporum aliquem ceperint.*

Item objicitur illud Silverii Papæ *ad Amatorem Episcopum.*

GUilisarius 1 patricius *e* noster mandavit me ad se venire pacifice pro quibusdam Ecclesiasticis dispositionibus in palatium Principis, & ad primum & secundum velum retinuit omnem Clerum & populum, qui mecum veniebat, & nullum permisit introire, nisi me solum, & Vigilium Diaconum nostrum *f*. Me verò vi retento, & ante prædictam 2 patriciam deducto, miserunt in exilium, in quo sustentor modò pane tribulationis, & aquâ angustiæ. Ego tamen propterea non dimisi, nec dimitto officium meum, sed cum Episcopis, quos congregare potui, eos, qui talia erga me egerunt, anathematizavi, & unà cum illis Apostolicâ & Synodali auctoritate statui, nullum unquam taliter decipiendum, sicut deceptus sum : & si aliquis deinceps ullum unquam Episcoporum taliter deceperit, anathema maranatha fieret in conspectu Dei & sanctorum Angelorum.

Idem Vigilio. ¶ Habeto ergo cum his, qui tibi consentiunt, plenæ damnationis sententiam : sublatumque tibi nomen, & munus ministerii Sacerdotalis agnosce, Spiritûs Sancti judicio, & Apostolicâ à nobis auctoritate damnatus.

1 ¶ Guilisarius] *In tribus vetustis exemplaribus, ex quibus caput hoc restituitur est, Silverio, (antea enim tribuebatur Sylvestro) legitur* Bellisarius, *sed quia est initium capitis, non est mutatum.*

2 ¶ Prædictam patriciam] *Sic mutatum est ex ipsa epistola, & vita Silverii, ubi hæc patricia vocatur Antonina. Antea legebatur,* prædictum patricium.

Sed & hic non suam, sed Ecclesiæ injuriam ultus est. Quod autem peccatum populi in paucis ulciscendum g *sit, Moyses exemplo suo docuit, qui* h *peccatum idololatriæ in paucos cultores vituli vindicavit, morte paucorum expians peccata multorum, in præsens terrenis, in posterum disciplinam sanciens. Sic & ipse peccata totius populi morte paucorum punivit, dum*

a *al. redivivo.* b *eadem verò verba habentur infrà de pœn. dist. 4. c. divina.* c *4. Reg. 1. sup. eâd. quod Christus.* d *Ochoziæ filius Achab.* e *Polyc. l. 2. tit. 7. Anf. l. 12. c. 8. & 9.* f *al. meum.* g *al. puniendum.* h *Exod. 32.*

pro a fornicatione totius populi una die XXIV. millia perierunt. Sic & pro peccato murmurationis b *vel tentationis nonnulli puniti sunt, ut eorum exemplo cæteri ad pœnitentiam cogerentur. Sic & quotidiè nonnullos punit Deus, ut divina providentia etiam extra humana vigilare cognoscatur : & nonnullos etiam per longa tempora ad pœnitentiam expectat, ut patientiam suæ benignitatis nobis ostendat. Sic etiam Helias* c *culturam Baal vindicavit. Sacerdotes & Prophetas ejus interficiendo, morte auctorum ex pravi peccati imitantium populorum. Quòd verò peccata, quæ publicis indiciis deferuntur, punienda non sint, illo exemplo probatur, quo Christus,* d *qui Judam solus furem noverat, non abjecit, sed patienter tolerâsse asseritur.*

C. XXXI. ¶ *Judicis non est sine accusatore damnare.*

Unde Ambrosius *super primam epistolam ad Corinthios, cap. 5. ait.*

SI *e* quis potestatem non habet, quem scit reum abjicere, aut probare non valet, immunis est : & judicis non est sine accusatore damnare, quia & Dominus Judam, cùm 1 fur esset, quia non est accusatus, minimè abjecit.

1 ¶ Cùm fur] *Addita hic sunt aliqua verba ex originali. Similiter non est ferenda sententia, quando multitudo est in causa, vel quando ille peccat, qui sciam habet multitudinem.*

C. XXXII. ¶ *Quod à multitudine peccatur, vel ab eo, qui multitudinem habet sociam, ab Ecclesia non punitur, sed deflетur.*

Unde Augustinus *in lib. 3. c. 2. contra epistolam Parmeniani.*

NOn *f* potest esse salubris à multis correptio, nisi cum ille corripitur, qui non habet sociam multitudinem. Cum verò idem morbus plurimos occupaverit, nihil aliud bonis restat, quàm dolor & gemitus, ut per illud signum, quod Ezechieli *g* sancto revelatur, illæsi evadere ab illorum vastatione mereantur. *& infrà.* ¶ Vera si contagio peccandi multitudinem invaserit, divinæ disciplinæ severa misericordia necessaria est. Nam consilia separationis & inania *h* sunt, & perniciosa atque sacrilega, quia impia & superba sunt *i* ; & plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigant animosos malos. *& infra.* ¶ Turba autem iniquorum, cùm facultas est in populis promovendi sermonem, generali objurgatione ferienda est : & maximè, si occasionem atque opportunitatem præbuerit aliquod flagellum desuper Domini, quo eos appareat pro suis meritis vapulare.

Præcepta k *verò Evangelica* l *de dilectione inimicorum, & misericordia impendenda proximis, exhortationes quoque Apostoli* m *de cibandis vel potandis inimicis, non eatenus intelligenda sunt, ut peccandi* n *relaxetur impunitas, sed ut delinquenti correctio, & naturæ ministretur subsidium, donec per sententiam judicis, adempta sibi correctionis, malorum tollatur exercitium. In hoc ergo jubemur diligere inimicos, & misereri eorum, ut de eorum perditione doleamus, eorum salutem desideremus, & pro eorum correctione quotidiè laboremus & oremus, pœnitentibus solatia impendamus, alter alterius* o *onera portantes ; non ut pertinaces, & in malis persistentes impunitate donemus. Sicut enim erga pœnitentes non severi, sed misericordes esse monemur, juxta illud :* p [Noli 1 esse nimis justus, quia est justus, qui perit in justitia sua.] *& iterum :* q [Judicium sine misericordia erit ei, qui non fecit misericordiam.] *& item illud Apost. in secunda epistola ad Corinthios :* r [Cui aliquid donâstis, & ego. Nam & ego si quid donavi, propter vos do-

navi ; ac *a* si ipse Christus donaret, ut non circumveniamur à Satana. Non enim ignoramus cogitationes ejus.] [*Qui quos nequit consentiendo decipere, facit nimis asperos ; sicut, inquam, pœnitentibus, ut dictum est, misericordes esse jubemur, sic impœnitentibus & obstinatis in malo misericordiam impendere prohibemur.*

1 ¶ Noli esse] *Gratianus non refert ipsa prorsus verba Ecclesiastis. Ea enim sic habent :* Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ, justus perit in justitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua. Noli esse justus multum, neque plùs sapias, quam necesse est, ne obstupescas.

C. XXXIII. ¶ *De justa & injusta misericordia.*

Unde Ambrosius *sermone 8. in Psal. 118. vers. 2.*

EST *b* injusta misericordia. Denique in lege *c* scriptum est de quodam : [*Non miseceberis illius.*] Et in libris Regnorum *d* legis, quia Saul postea contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium Regem, quem prohibuerat sententia divina servari. Itaque *e*, si quis latronem filiis deprecantibus motus, & lachrymis conjugis ejus inflexus absolvendum putet, cui adhuc latrocinandi aspiret affectus, nonne innocentes tradit exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem ? Certè si gladium reprimit, vincula dissolvit, cur laxat exilio ? cur latrocinandi, quâ potest clementiori viâ, non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit ? Deinde *f* inter duos, hoc est, accusatorem & reum, pari periculo de capite decernentes, alterum, si non probâsset, alterum, si esset ab accusatore convictus, non id, quod justitiæ est, judex sequatur : sed dum miseretur rei, damnet probantem : aut dum accusatori favet, qui probare non possit, addicat innoxium : non potest igitur hæc dici justa misericordia. In ipsa Ecclesia, ubi maximè misereri decet, teneri quam maximè debet forma justitiæ, ne quis à communionis consortio abstentus 1, brevi lachrymulâ, atque ad tempus paratâ, vel etiam uberioribus fletibus communionem, quam plurimis debet postulare temporibus, à facilitate *g* Sacerdotis extorqueat. Nonne cùm uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium provocari ? Facilitas enim veniæ, incentivum tribuit delinquendi.

1 ¶ Abstentus,] *Anteà legebatur,* à consortio communionis vel criminationis abstractus. *Emendatum est & hoc, & multa alia ex ipsa originali.*

C. XXXIV. ¶ *Non debemus in mala causa pauperi misereri.*

Item Augustinus *in* h *libro Psalmorum, Psal. 32.*

NE amisso *i* judicio sis pauperi in mala causa misericors, cujus si parcis saccello, percutis cor, & tantò nequiorem reddis, quanto justum sibi favere videt.

¶ *Eæ eadem sunt in glossa ordinaria in Psal. 32. ad vers.* Diligit misericordiam. *ex beato Augustino collecta sententia.*

C. XXXV. ¶ *Homini est miserendum, peccatori maledicendum.*

Idem. *k*

DUo *l* ista nomina cùm dicimus, homo peccator, non utique frustrà dicuntur. Quia peccator est, corripe : quia homo est, miserere : nec omnino liberabis hominem, nisi cum persecutus fueris peccatorem. Huic officio nominis *m* invigilet disciplina, sicut cuique regenti apta & accommodata est, non solum Episcopo regenti plebem suam, sed etiam pauperi regenti familiam suam, marito regenti conjugem suam, patri regenti prolem suam, judici regenti provinciam suam, Regi re-

a *Num. 25.* b *4. Reg. 1. infrà eâd. si illic. 9. objicitur.* c *Luc. 9.* d *Matth. 5.* e *Act. 5.* f *Act. 13.* g *1. Cor. 5.* h *Polyc. l. 7. tit. 1.* i *al. redivivo.*

a *In persona Christi]* orig. *Glossa interl. ibid.* b *Ansl. 3. c. 33. Polyc. l. 6. tit. 21.* c *Deut. 19.* d *1. Reg. 15.* e *Atqui si quis latronis]* orig. f *al. Denique.* g *al. facilitate.* h *Ex gloss. ord. ib.* i *al. commisso.* k *Beda Gal. 6.* l *Pol. l. 6. tit. 21. Ans. l. 13. c. 71.* m *omnis]* vera lectio.

genti gentem suam. *& paulò pòst.* ¶ Ita nulli homini claudenda est misericordia, nulli *a* peccatori impunitas relaxanda est. Hinc itaque maximè intelligendum est, quàm non sit contemnenda eleemosyna, quæ quibusque pauperibus jure humanitatis impenditur: quandoquidem Dominus sublevabit indigentiam pauperum eriam ex his soculis, quos ex opibus implebat aliorum. *& paulò pòst.* ¶ Non ergò suscipiamus peccatores, propterea quòd sunt peccatores, sed tamen eos ipsos, quia & homines sunt, humanâ consideratione tractemus: persequamur in eis propriam iniquitatem, misereamur communem conditionem.

¶ *Initium hujus capituli habetur in sermone 94. & 109. de tempore, & hom. 6. in lib. 50. homiliarum. Verùm integrum est apud Bedam in com. epistolæ ad Galatas, c. 6.*

Item illud Evangelii, quod objiciebatur: b [Qui gladio usus fuerit, gladio cadet] Augustinus *exponit in 22. lib. contra Faustum Manichæum, cap. 70. ita dicens.*

C. XXXVI. ¶ *Quo dicatur gladium accipere.*

ILle *c* gladium *d* accipit, qui nullâ superiori ac legitimâ potestate vel jubente, vel concedente in sanguinem alicujus armatur.

7 pars. *Porrò illud Hieronymi* e, *quo Ecclesia negatur aliquem persequi, non ita intelligendum est, ut generaliter Ecclesia nullum persequatur; sed quod nullum injustè persequatur. Non enim omnis persecutio culpabilis est, sed rationabiliter hæreticos persequitur; sicut & Christus corporaliter persecutus est eos, quos de templo expulit.*

C. XXXVII. ¶ *Potestatis officio utiliter inquieti corriguntur.*

Unde Augustinus *ait Vincentio, epist. 48.*

NImium *f* sunt inquieti Donatistæ 1, quos per ordinatas à Deo potestates 2 cohiberi atque corrigi mihi non videtur inutile. Nam de multorum jam correctione gaudemus. *Item infrà.* ¶ Si enim quisquam inimicum suum periculosis febribus phreneticum factum, currere videret in præcipitium *g* nonne tunc potiùs malum pro malo redderet, si eum sic currere permitteret, quàm si corripiendum, ligandumque curaret? Et tamen tunc ei molestissimus & adversissimus videretur, quando utilissimus & misericordissimus extitisset. Sed planè salute reparatâ, tanto ei uberiùs gratias ageret, quantò sibi eum minùs pepercisse sensisset. *& post pauca.* ¶ At enim quibusdam ista non prosunt. Nunquid ideò negligenda est medicina, quia nonnullorum est insanabilis pestilentia? *Item pòst aliqua.* ¶ Non *h* omnis, qui parcit, amicus est, nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici, quàm blanda *i* oscula inimici Meliùs *k* est cum severitate diligere, quàm cum lenitate decipere. Utiliùs esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligebat, quàm esurienti panis frangitur, ut injustitiæ seductus acquiescat. *Item pòst pauca.* ¶ Putas neminem debere cogi ad justitiam, cùm legas patremfamiliàs dixisse *l* servis: [*Quoscunque inveneritis, cogite intrare:*] cùm legas *m* etiam ipsum primò Saulum, posteà Paulum, ad cognoscendam & tenendam veritatem, magnâ violentiâ CHristi cogentis esse compulsum. *Item pòst pauca.* ¶ Et noveris aliquando furem avertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello ad gregem pecora errantia revocare. *Item infrà.* ¶ Si semper esset culpabile persecutionem facere, non scriptum esset in sanctis *n* libris: [*Detrahentem proximo suo occultè, hunc persequebar.*] Aliquando ergò & qui eam patitur, injustus est, & qui eam facit, justus est. Sed planè semper & mali persecuti sunt bonos, & boni persecuti sunt malos: illi nocendo per injustitiam, isti *a* consulendo per disciplinam: illi immaniter, isti temperanter: illi servientes cupiditati, isti charitati. Nem qui trucidat, non considerat quemadmodum lanìet: qui autem curat, considerat quemadmodum secet. Ille enim persequitur sanitatem, iste putredinem. Occiderunt impii Prophetas; occiderunt *b* impios & Prophetæ. Flagellaverunt *c* Judæi Christum; Judæos *d* flagellavit & Christus: traditi *e* sunt Apostoli ab hominibus potestati humanæ; tradiderunt *f* & Apostoli homines potestati Satanæ. In his omnibus quid attenditur, nisi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi causâ, quis emendandi? *& paulò pòst.* ¶ Constantinus Imperator primus constituit, ut res convictorum, & unitati pervicaciter resistentium, fisco vendicarentur. *& pòst pauca.* ¶ Certe nullius *g* crimen maculat nescientem. *Item infrà.* ¶ Facta *h* nocentium, quæ innocentibus demonstrari, vel ab innocentibus credi non possunt, non inquinant quemquam, si propter innocentium consortium etiam cognita sustinentur. Non enim propter malos boni deserendi, sed propter bonos mali tolerandi sunt, sicut toleraverunt Prophetæ eos, contra quos tanta dicebant, nec communionem sacramentorum illius populi relinquebant.

1 ¶ Donatistæ,] *Apud Anselmum titulus est*, Augustinus Vincentio. *Initium verò capituli est*, Donatistæ nimium. *& apud B. Augustinum*, Sed Donatistæ nimium, *propterea* [illegible] *posita est hoc loco dicto*, Donatistæ, *inducta autem in titulo. ibi enim antea legebatur:* Augustinus ait Vincentio Donatistæ.

2 ¶ Potestates] *Sequebatur in vulgatu, seculares, quæ vox abest à pleriisque vetustis, & Anselmo, & originali. Multa verò alia ex ipso præsertim originali sunt emendata.*

C. XXXVIII. ¶ *Hæretici ad salutem etiam invitis sunt trahendi.*

Item *Donato Presbytero, epist. 204.*

DIsplicet *i* tibi, quia traheris ad salutem, cùm tam multos nostros ad perniciem traxeris? Quid enim volumus, nisi te comprehendi, & præsentari, & servari, ne pereas? Quod autem in corpore læsus es, ipse tibi fecisti, qui jumento tibi mox admoto uti noluisti, & te ad terram graviter collisisti. Nam utique alius, qui adductus est tecum, collega tuus, illæsus venit, qui talia sibi ipse non fecit. Sed neque hoc putas tibi fieri debuisse, quia neminem existimas cogendum esse ad bonum. Attende quid dixerit Apostolus: *k* [*Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.*] Et tamen tam multi ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti, perduntur, clauduntur, custodiuntur, patiuntur quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni. Quanto magis vos ab errore pernicioso, in quo vobis inimici estis, trahendi estis, & perducendi ad veritatem vel cognoscendam, vel eligendam, non solùm ut honorem salubriter habeatis, sed etiam ne pessimè pereatis? ¶ Dicis Deum dedisse liberum arbitrium, ideò non debere cogi hominem, nec ad bonum. Quare ergò illi, de quibus suprà dixi, cogentur ad bonum? Attende 1 ergò, quod considerare non vis: Ideò voluntas bona misericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis nesciat nec damnari hominem, nisi merito malæ voluntatis; nec liberari, nisi bonam habuerit voluntatem? Non *l* tamen ideò qui diliguntur, malæ suæ voluntati impunè & crudeliter permittendi sunt; sed ubi potestas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam, si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare Israëlitæ recusantes, & murmurantes tam duris flagellis à malo

a *alit. sicut nulli peccato.* b *supr. eâd. tres personas, in fine.* c *Ivo p. 10. c. 110. Pann. l. 8. c. 44.* d *utitur gladio,*] *orig.* e *sup. eâd. qui secundum.* f *Polyc. l. 7. tit. 6. Anſ. l. 12. c. 55.* g *al. præceps.* h *sup. 5. q. 5. c. 2.* i *al. voluntaria.* k *Proverb. 27.* l *Matth. 22. Luc. 14.* m *Act. 9.* n *Psal. 100.*

a *Illi*] *org.* b *3. Regum 18.* c *Matth. 27.* d *Joan. 2.* e *Act. 16.* f *1. Cor. 5.* g *1. q. 4. nullius.* h *supr. eâd. quàm magnum.* i *Polyc. ibid. Anſ. l. 12. c. 57. Decusd. p. 8.* k *1. Timoth. 3.* l *Pann. l. 8. c. 11.*

prohibebantur, & ad terram promissionis compellabantur? Si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare Paulus non est permissus uti pessimâ voluntate, quâ persequebatur Ecclesiam; sed *a* prostratus est, ut excæcaretur: excæcatus, ut mutaretur: mutatus, ut mitteretur: missus, ut qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare monetur pater in Scripturis sanctis, filium durum non solùm verbis corripere, sed etiam latera ejus tundere, ut ad bonam disciplinam coactus ac domitus dirigatur? Unde idem dicit: *b* [*Tu percutu eum virgâ, animam autem ejus liberas à morte.*] Si mala voluntas semper suæ permittenda est libertati, quare corripiuntur negligentes pastores, & dicitur *c* eis: [*Errantem ovem non revocâstis, perditam non inquisistis.*] Et vos oves Christi estis: Characterem Dominicum portatis in sacramento, quod accepistis: sed erratis & peritis. Non ideò vobis displiceamus, quia revocamus errantes, & quærimus perditos. Meliùs enim facimus voluntatem Domini monentis, ut vos ad ejus ovile redire cogamus, quam consentiamus voluntati ovium errantium, ut perire vos permittamus. ¶ Noli ergò jam dicere, quod te affidue audio dicere: Sic volo errare, sic volo perire. Meliùs enim nos hoc omnino non permittimus, quantùm possumus. Modò, quòd te in puteum, ut morereris, misisti, utique liberâ voluntate fecisti. Sed quam crudeles essent servi Dei, si huic malæ voluntati tuæ te permitterent, & non te de illa morte liberarent? Quis eos non meritò culparet? Quis non impios rectè judicaret? Et tamen tu te volens in aquam misisti, ut morereris; illi te nolentem de aqua levaverunt, ne morereris. Tu fecisti secundùm voluntatem tuam, sed in perniciem tuam; illi contra voluntatem tuam, sed propter salutem tuam. Si ergò salus ista corporalis sic custodienda est, ut etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, servetur; quantò magis illa spiritalis, in cujus desertione mors æterna metuitur? Quanquam & in ista morte, quam tibi tu ipse inferre voluisti, non solùm ad tempus, sed etiam in æternum morereris: quia etsi non ad salutem, non ad Ecclesiæ pacem, non ad Christi corporis unitatem, non ad sanctam & individuam charitatem, sed ad mala aliqua cogereris, nec sic tibi ipse mortem inferre debuisti. Considera Scripturas divinas, & discute quantum potes, & vide utrùm hoc fecerit aliquis aliquando justorum atque fidelium, cùm ab eis tanta mala perpessi sunt, qui eos ad æternum interitum, non ad vitam æternam, quò tu compelleris, adigebant. *& pòst pauca.* ¶ Repetis, sicut audio, quod in Evangelio *d* scriptum est, recessisse à Domino LXX. *e* discipulos, & arbitrio suæ malæ atque impiæ discessionis fuisse permissos: cæterisque duodecim, qui remansêrant, fuisse responsum: [*Nunquid & vos vultis ire?*] Et non attendis, quia tunc primùm Ecclesia novello germine pullulabat, nondumque in ea fuerat completa illa Prophetia: *f* [*Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient illi:*] Quod utique quantò magis impletur, tantò majore utitur Ecclesia potestate, ut non solùm inviter, sed etiam cogat ad bonum. Hoc tunc Dominus significare volebat, qui quamvis haberet maguam potestatem, priùs tamen elegit commendare humilitatem. Hoc & in illa convivii similitudine satis evidenter ostendit, ubi misit ad invitatos, & venire noluerunt; & ait *g* servo: [*Exi in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait servus Domino: Factum est, ut imperâsti, & adhuc locus est. Et ait Dominus servo: Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.*] Vide nunc, quemadmodum de

a *Actor. 9.* b *Prov. 13. Prov. 23.* c *Ezech. 45. Hieron. 23.* d *Joh. 6.* e *LXXXII.* f *Psal. 71.* g *Luc. 14.*

his, qui priùs venerunt, dictum est, introduc eos: nunc *a* dictum est, compelle. Ita significata sunt Ecclesiæ primordia adhuc crescentis, ut essent per vires etiam compellendi.

1 ¶ Attende ergò] *Locus hic (quemadmodum & multa alia in hoc capite) emendatus est ex B. Augustino. Anteà legebatur:* Attende ergò, & considera, quòd non ideò voluntas bona misericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis diligatur.

2 ¶ In plateas,] *Sic emendatum est ex Evangelio B. Lucæ, expunctis duabus vocibus. Anteà enim legebatur*, exi citò in vias & plateas.

C. XXXIX. ¶ *Hæretici utiliter patiuntur, qua Catholici utiliter inferunt.*

Item *super Joannem, tractatu 11. ad cap. 3.*

QUando *b* vult Deus concitare Potestates adversùs Hæreticos, adversùs Schismaticos, adversùs dissipatores Ecclesiæ, adversùs exsufflatores Christi, adversus blasphematores Baptismi, non mirentur; quia Deus concitat, ut à Sara verberetur Agar: cognoscat se Agar, & ponat *c* cervicem: quia cùm humiliata discederet à domina sua, occurrit ei Angelus, & dixit: *d* [*Quid est Agar ancilla Saræ?*] Cùm conquesta esset de domina, quid audivit ab Angelo? [*Revertere ad dominam e tuam.*] Ad hoc ergò affligitur, ut revertatur; atque utinam revertatur, quia proles ejus, sicut filii Jacob, cum fratribus hæreditatem tenebit. Mirantur autem, quia commoventur Potestates Christianæ adversùs detestandos dissipatores Ecclesiæ. Si non ergò moverentur, quomodo redderent rationem de imperio suo Deo? Intendat charitas vestra, quid dicam: quia hoc pertinet ad Reges seculi Christianos, ut temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam habere, unde spiritaliter nati sunt. *& paulò pòst.* ¶ Nabuchodonosor Rex decrevit, dicens: *f* [*Quicunque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach, Misach & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem.*] Ecce quomodo sævit Rex alienigena, ne blasphemaretur Deus Israël, qui potuit tres pueros de igne liberare. Et nolunt, ut sæviant Reges Christiani, quia Christus exsufflatur, a quo non tres pueri, sed orbis terrarum cum ipsis Regibus à gehennarum igne liberatur. *& infrà.* ¶ Quomodo ergò isti Reges non moveantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, sed seipsos liberatos de gehenna? quando vident Christum, à quo liberati sunt, exsufflari in Christianis? quando audiunt dici Christiano; Dic te non esse Christianum? Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Nam videte qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animas, affligunt in corpore: sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur.

C. XL. ¶ *Ecclesia hæreticos ratione persequitur.*

Idem *contra literas Petiliani, lib. 2. c. 79.*

QUi *g* peccat, non peccat legis auctoritate, sed contra legis auctoritatem. Quia verò interrogas me, quæ sit ratio persequendi, vicissim te interrogo, cujus sit vox in Psalmo dicentis: *h* [*Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.*] Quære itaque persecutionis vel causam, vel modum, & noli tantâ imperitiâ generaliter malorum persecutiones *i* reprehendere. *& infrà, c. 82.* ¶ Non enim persequimur vos, nisi quemadmodum veritas persequitur falsitatem. *Item suprà cap. 10.* ¶ Petilianus dixit, si Apostoli persecuti sunt aliquem, aut aliquem tradidit Christus? Augustinus respondit, possem quidem dicere ipsum Satanam omnibus malis hominibus esse pejorem, cui tamen tradidit Aposto-

a *al. Non.* b *Polyc. l. 7. tit. 6. Anſ. l. 12. c. 54. Ivo p. 10. c. 99.* c *al. supponat.* d *Gen. 21.* e *al. dominum.* f *Dan. 3.* g *Ivo p. 10. c. 99.* h *Psal. 100.* i *al. persecutores.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lus hominem *a* in interitum carnis, ut Spiritus sit salvus in die Domini Jesu: itemque alios *b*, de quibus dicit, [*Quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.*] Et Dominus Christus flagellatos *c* expulit de templo improbos mercatores, ubi etiam connexum est testimonium Scripturæ dicentis, *d* [*Zelus domûs tuæ comedit me.*] Ecce invenimus Apostolum traditorem, Christum persecutorem. *& infra, cap. 19.* ¶ Postremò, quare per violentissimas turbas etiam ultrò improbi estis Ecclesiis catholicis, ubi poteritis advertere, quod innumerabilibus exemplis res ipsa indicat? Sed dicitis, vos loca vestra defendere: & resistitis fustibus, & cædibus, quibuscunque potueritis. Quare ibi non audistis vocem Domini dicentis: *e* [*Ego autem dico vobis, non resistere malo?*] Aut si fieri potest, ut aliquando rectè per vim corporalem resistatur violentis, nec ideò præceptum violetur, quòd audivimus à Domino: [*Ego autem dico vobis, non resistere male;*] cur non etiam hoc fieri potest, ut per ordinarias *f* & legitimas potestates de sedibus, quæ illicitè usurpantur, vel ad injuriam Dei retinentur, pius expellat impium, & justus injustum? Neque enim eo modo persecutionem passi sunt Pseudo-prophetæ ab Helia *g*, quomodo ipse Helias à Rege nequissimo: aut, quia flagellatus est Dominus à persecutoribus, propterea passionibus ejus comparandi sunt, quos ipse de templo flagellatos ejecit. Restat ergò, ut nihil aliud requirendum esse fateamini, nisi utrum juste, an impiè vos separaveritis à communione orbis terrarum. Nam si hoc inventum fuerit, quòd impiè feceritis, non miremini, si non desunt ministri Deo, per quos flagellemini: quia persecutionem patimini non à nobis, sed, sicut scriptum est, ab ipsis factis vestris. *Et in libr. de unitate Ecclesiæ, cap. 17.* De persecutione vestra querela sedabitur, si cogitetis & intelligatis prius non omnem persecutionem esse culpabilem. Alioqui non laudabiliter diceretur: *h* [*Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.*] Nam quotidie videmus, & filium de patre tanquam de persecutore suo conqueri, & conjugem de marito, & servum de domino, & colonum de possessore, & reum de judice, & militem vel provincialem de Duce, vel Rege: cùm illi plerunque ordinatissimâ potestate homines sibi subditos per terrores leviorum *i* pœnarum à gravioribus malis prohibeant, atque compescant: plerunque autem à bona vita, & à bonis factis minando & sæviendo deterreant. Sed cùm à malo & illicito prohibent, correctores & consultores sunt: cùm autem à bono & licito, persecutores & oppressores sunt. Culpantur etiam, qui prohibent à malo, si modum peccati modus coërcitionis excedat.

C. XLI. ¶ *A Regibus terræ contra inimicos suos auxilium petat Ecclesia.*

Idem *in epist. 48. ad Vincentium.*

NOn invenitur exemplum in Evangelicis & Apostolicis literis, aliquid petitum à Regibus terræ pro Ecclesia & contra inimicos Ecclesiæ. Quis negat non inveniri? Sed nondum implebatur illa Prophetia *k*: [*Et nunc Reges intelligite, erudimini qui judicatis terram, servite Domino in timore.*] Adhuc enim implebatur illud, quod in eodem Psalmo paulo superiùs dicitur: [*Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Christum ejus.*] Veruntamen si facta præterita in Propheticis *l* libris figuræ fuerunt futurorum, in Rege illo, qui appellabatur Nabuchodonosor, utrumque tempus figuratum est, & quod sub Apostolis habuit, & quod nunc habet Ecclesia. Temporibus itaque Apostolorum & Martyrum illud implebatur, quod figuratum est, quando Rex memoratus pios & justos cogebat adorare simulachrum, & recusantes in flammas mittebat. Nunc autem illud impletur, quod paulo post in eodem Rege figuratum est, cum conversus ad honorandum Deum verum decrevit in regno suo, ut quicunque blasphemaret Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, pœnis debitis subjaceret. Prius ergò tempus illius Regis significabat priora tempora Regum infidelium, quos patiebantur Christiani pro impiis. Posterius verò tempus ejusdem *a* significabat tempora posteriorum Regum jam fidelium, quos patiuntur impii pro Christianis. Sed plane in eis, qui sub nomine Christi erant seducti à perversis, ne forte oves Christi sint errantes, & ad gregem aliter revocandæ sint, temperâta severitas, & magis mansuetudo servatur, ut coërcitione exiliorum, atque damnorum tribulatione admoneantur considerare, quid & quare patiantur, & discant præponere rumoribus & calumniis hominum Scripturas, quas legunt. Quis enim nostrûm, quis vestrûm non laudat leges ab Imperatoribus datas adversùs sacrificia Paganorum? Et certè longè ibi pœna severior constituta est. Illius quippe impietatis capitale supplicium est. De vobis autem corripiendis atque coërcendis habita ratio est, quâ potiùs admoneremini ab errore discedere, quàm pro scelere puniremini.

C. XLII. ¶ *Malos Ecclesia justè persequitur.*

Item *ejusdem ad Bonifacium Comitem, epistolâ 50.*

SI *b* Ecclesia vera ipsa est, quæ persecutionem patitur, non quæ facit, quærant ab Apostolo *c*, quam Ecclesiam significabat Sara, quando persecutionem faciebat ancillæ. Libetam quippe marrem nostram, cœlestem Hierusalem, id est, veram Dei Ecclesiam, in illa muliere dicit fuisse figuratam, quæ affligebat ancillam. Si autem meliùs discutiamus, magis illa persequebatur Saram superbiendo, quàm illam Sara coërcendo. Illa enim dominæ faciebat injuriam, ista imponebat superbiæ disciplinam. Deinde quæro, si boni & sancti nemini faciunt persecutionem, sed tantummodò patiuntur, cujus putant esse in Psalmo vocem, ubi legitur: *d* [*Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non convertar, donec deficiant?*] Ergò si verum dicere, vel agnoscere volumus, est persecutio injusta, quam faciunt impii Ecclesiæ Christi, & 1 est justa persecutio, quam faciunt impiis Ecclesiæ Christi. Ista itaque beata est, quæ persecutionem paritur propter justitiam; illi verò miseri, qui persecutionem patiuntur propter injustitiam. Proinde ista persequitur diligendo, illi sæviendo: ista ut corrigat, illi ut evertant: ista ut revocet ab errore, illi ut præcipitent in errorem. *&* ȝ. ¶ Quod autem dicunt, qui contra suas impietates leges justas institui nolunt, non petisse à Regibus terræ Apostolos talia, non considerant aliud fuisse tunc tempus, & omnia suis temporibus agi. Quis enim tunc in Christum credideràt Imperator, qui ei pro pietate contra impietatem leges ferendo serviret? quando adhuc illud propheticum impleatur: [*Quare e fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Christum ejus.*] Nondum autem agebatur, quod paulò post in eodem Psalmo dicitur: [*Et nunc Reges intelligite, erudimini qui judicatis terram: Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.*] Quomodo ergò Reges Domino serviunt in timore, nisi ea, quæ contra justa Domini sunt, religiosâ severitate prohibendo atque plectendo? Aliter enim servit, quia homo est, aliter quia etiam & Rex est. Quia homo est, ei servit vivendo fideliter:

a *1. Cor. 5.* b *1. Tim. 1.* c *Joan. 2.* d *Psal. 68.* e *Matt. 5.* f *al. ordinatas.* g *3. Reg. 18. & 19.* h *Psal. 100.* i *al. levium.* k *Psal. 2.* l *Daniel. 3.*

a *al. illius.* b *Polyc. l. 7. tit. 11. Ansl. 13. c. 14.* c *Galat. 4.* c *Psal. 17.* e *Psal. 2.*

fideliter: quia vero etiam Rex est, servit, leges justa præcipientes & contraria prohibentes convenienti vigore sanciendo.

1 ¶ Et est justa] *Additus sunt hæc usque ad vers.* ista itaque. *& multa alia ex ipso originali emendata.*

C. XLIII. ¶ *Exemplo Christi mala cogendi sunt ad bonum.*

Idem *in eadem epistola.*

QUis *a* nos potest ampliùs amare, quàm Christus, qui *b* animam suam posuit pro ovibus suis? Et tamen, cùm Petrum, & alios Apostolos solo verbo vocâsset, Paulum *c*, priùs Saulum, Ecclesiæ suæ posteà magnum ædificatorem, sed horrendum anteà vastatorem, non solùm voce compescuit, verùm etiam potestate prostravit, atque infidelitatis tenebris sævientem, ad desiderandum lumen cordis, ut surgeret, priùs corporis cæcitate percussit. Si pœna illa non esset, non ab ea postmodùm sanaretur: & quando apertis oculis nihil videbat, si eos salvos haberet, non ad impositionem manûs Ananiæ, ut eorum aperiretur obtutus, tanquam squamas quibus clausus fuerat, inde cecidisse Scriptura narraret. Ubi est, quod isti clamare consueverunt, liberum est credere, vel non credere: cui vim Christus intulit? quem coëgit? Ecce *d* habent Paulum Apostolum: agnoscant in eo priùs cogentem Christum, & posteà docentem: priùs ferientem, & posteà consolantem. Mirum est autem, quomodo isse, qui pœnâ corporis ad Evangelium coactus intravit, plùs illis omnibus, qui solo verbo vocati sunt, in Evangelio laboravit *e*, & quem major timor compulit ad charitatem, ejus *f* perfecta charitas foràs misit timorem. Cur ergò non cogeret Ecclesia perditos filios, ut redirent, si perditi 1 filii coëgerunt alios, ut perirent?

1 ¶ Si perditi] *Hactenus in finem sunt addita ex originali, & alia emendata.*

C. XLIV. ¶ *Non crudelitate, sed dilectione Moyses populum flagellavit.*

Idem *contra* g *Faustum, lib. 22. c. 79.*

Quid *h* crudele Moyses, *i* aut mandavit, aut fecit, cùm commissum sibi populum sanctè zelans, & uni vero Deo subditum cupiens, posteaquam cognovit ad fabricandum & colendum idolum defluxisse, mentemque impudicam præstituisse dæmonibus, in paucos eorum vindicans gladio, quos Deus ipse, quem offenderant, alto & secreto judicio feriendos voluisset, mox feriri, & in præsenti salubriter terruit, & disciplinam in posterum sanxit? Nam eum nullâ crudelitate, sed magnâ dilectione fecisse, quod fecit, quis non in verbis ejus agnoscat, orantis pro peccato eorum, & dicentis: [*Si dimittis illis peccatum, dimitte: sin autem non, dele me de libro tuo.*] *& infrà.* ¶ Sic planè & Apostolus *k* non crudeliter, sed amabiliter tradidit hominem Satanæ in interitum carnis, ut Spiritus ejus salvus sit in die Domini Jesu: tradidit & alios, *l* ut discerent non blasphemare.

C. XLV. ¶ *Non imputatur fidelibus, qui ex officio aut tormenta exercent, aut capitalem sententiam ferunt.*

Item Innocentius Papa, *epist. 3. ad Exuperium Episcopum Tolosanum, c. 3.*

Quæsitum *m* est etiam super his, qui post baptismum administraverunt, & aut tormenta sola *n* exercuerunt, aut etiam capitalem protulêre sententiam. Nihil de his legimus à majoribus diffinitum. Meminerant enim à *o* Deo potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum, gladium fuisse permissum, & Dei esse ministrum 1, vindicem in hujusmodi datum. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod auctore Deo viderent esse concessum? De his ergo, ut hactenus servatum est, sic habeamus, ne aut disciplinam evertere, aut contra auctoritatem Domini venire videamur. Ipsis autem in reddenda ratione, gesta sua omnia servabuntur.

1 ¶ Ministrum,] *Sic emendatum est ex originali & Ivone. Anteà legebatur*, & Dei ministerio esse datum in hujusmodi vindices. *Glossa autem optimè etiam convenit voci*, vindicem.

C. XLVI. ¶ *Immunis est dictator à culpa, cùm legum auctoritas in improbos exercetur.*

Idem *in eadem epist. c. 5.*

ILlud etiam scisciteri voluisti, an preces dictantibus liberum concedatur utique post baptismi regenerationem à Principibus poscere mortem alicujus, vel sanguinem de reatu. Quam rem Principes nunquam sine cognitione concedunt, sed ad judices commissa ipsa, vel crimina semper remittunt, ut causâ cognitâ vindicentur 1: quæ *a* cùm quæsitori fuerint delegata, aut absolutio, aut damnatio pro negotii qualitate profertur. Et dum legum auctoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis.

1 ¶ Vindicentur:] *Emendatum est ex originali. Anteà legebatur*, vindicent, qui cùm quæsituri fuerint delegata, &c.

C. XLVII. ¶ *In correctione malorum Deus omnipotens placatur.*

Item Gregorius *Brunichildæ Reginæ Francorum, lib. 7. indict. 1. epist. 5.*

SI *b* quos igitur violentos, si quos adulteros, si quos fures, vel aliis pravis actibus studere cognoscitis, Deum de eorum 1 correctione placare festinate: ut per 2 vos flagellum perfidarum gentium, quod (quantùm videmus) ad multarum nationum vindictam excitatum est, non inducat; ne si, quod non credimus, divinæ ultionis iracundia sceleratorum fuerit actione commota, belli pestis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta non revocant.

1 ¶ De eorum] *Sic restitutum est ex variis codicibus epistolarum B. Gregorii. Anteà erat*, Deorum.

2 ¶ Per vos] *In originali est*, super vos, *sed ob glossam in vers.* flagellum, *non est mutatum.*

C. XLVIII. ¶ *Ecclesiastica religionis inimici etiam bellis sunt coërcendi.*

Idem *Gennadio patricio, & Exarcho Africæ, lib. 1. epist. 72.*

SIcut *c* excellentiam vestram hostilibus bellis in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere, ita oportet etiam inimicis Ecclesiæ ejus omni vivacitate mentis & corporis obviare: quatenùs ejus ex utroque triumpho magis ac magis enitescat opinio: cùm & forensibus bellis adversariis catholicæ Ecclesiæ pro Christiano populo vehementer obsistitis, & Ecclesiastica prælia sicut bellatores *d* Domini fortiter dimicatis. Notum est enim hæreticæ religionis viros, si eis, quod absit, suppetit nocendi licentia, contra catholicam fidem vehementer insurgere; quatenùs hæreseos suæ venena ad tabefacienda, si valuerint, Christiani corporis membra transfundant. Cognovimus enim eos contra catholicam Ecclesiam, Domino eis adversante, colla subrigere, & fidem velle Christiani nominis inclinare: sed eminentia vestra conatus eorum comprimat, & superbas eorum cervices jugo rectitudinis premat. Concilium verò catholicorum Episcoporum admoneri præcipite, ut Primatem non ex ordine loci, postpositis vitæ meritis faciat: quoniam apud Deum non gradus

a *Polyc. ibid. Ansel. l. 12. c. 16.* b *Joan. 10. Matth. 4.* c *Act. 9.* d *Infr. eâd q. 6. schismatici.* e *1. Corinth. 15.* f *1. Joan. 4.* g *Beda 1. Cor. 5.* h *Polyc. ibid. Ans. l. 13. c. 1.* i *Exod. 32.* k *1. Cor. 5.* l *1. Tim. 1.* m *Rabanus pœnit. c. 16. Burchard. l. 6. c. 44. Ivo part. 10. c. 94.* n *al. sæva.* o *Rom. 13.*

a *Ivo p. 10. c. 94.* b *Ansel. lib. 13. c. 24.* c *Ansel. l. 13. c. 29.* d *4. Reg. 18.*

elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse vero Primas non passim (sicut moris est) per villas, sed in una, juxta eorum electionem, civitate residеat: quatenus adeptæ dignitatis meliori ingenio resistendi Donatistis possibilitas disponatur. Ex Concilio verò Numidiæ, si qui desideraverint ad Apostolicam sedem venire, permittite, & si quilibet eorum viæ contradicere voluerit *a*, obviate. Magis *b* profectò Excellentiæ vestræ apud Creatorem gloria proficit, si per eam dispersarum Ecclesiarum potuerit societas restaurari. Cùm enim largita munera ad nominis sui gloriam conspicit revocari, tantò largiora tribuit, quanto per ea religionis suæ dignitatem viderit ampliari. Persolventes præterea paternæ charitatis affectum, Dominum petimus, quod *c* brachium vestrum ad comprimendos hostes forte efficiat, & mentem vestram fidei zelo *d* velut mucrone gladii vibrantis exacuat.

C. XLIX. ¶ *Merito fidei, bellorum paratur victoria.*

Idem *ad eundem, lib. 1. epist. 73.*

SI *e* non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratiâ, tanta excellentiæ vestræ bellicorum actuum prosperitas eveniret, non summoperè miranda fuerat; cùm sciamus, hæc etiam antiquis bellorum Ducibus fuisse concessa. Sed cùm futuras, Deo largiente, victorias, non carnali providentiâ, sed magis orationibus prævenitis, fit, ut hoc in stuporem veniat, quòd gloria vestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente descendat. Ubi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit opinio? quæ bella vos frequenter appetere, non desiderio fundendi sanguinis, sed tantùm dilatandæ causâ Reip. in qua Deum coli conspicimus, loquitur: quatenus Christi nomen per subditas gentes fidei prædicatione circumquaque discurrat. Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita constituunt, ita & interna morum ornamenta ex corde mundo procedentia, in futuram 1 vitam cœlestium gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim pro pascendis ovibus B. Petri Apostolorum Principis excellentiam vestram præstitisse didicimus: ita ut non parva loca patrimonii ejus propriis nudata cultoribus, largitis Dacorum 2 habitatoribus restauraverit. Quæcunque igitur hîc illi Christianissimâ *f* mente confertis, horum retributionem per spem in futuro judicio sustinetis.

1 ¶ Futuram] *In duobus codicibus epistolarum legitur,* in futurorum gaudiorum participatione: *in uno verò manuscripto,* in futura cœlestium gaudiorum participatione. *In codice tamen Vaticano legitur, quemadmodum apud Gratianum.*

2 ¶ Dacorum] *In libris epistolarum impressis, & duobus manuscriptis legitur,* Daditiorum. *In aliquot verò antiquis Gratiani exemplaribus est,* Dacorum, vel aliorum habitationibus.

8 pars. *Breviter monstratum est, quòd boni laudabiliter persequuntur moles, & mali damnabiliter persequuntur bonos. Illud autem Apostoli:* g [Tu autem quis es, qui judicas alienum servum?] *de alieni cordis occultis intelligendum est. Quod vindicta inferri possit, monstratum est. Nunc restat ostendere, quod debet inferri, & quod magis diliguntur illi, qui puniuntur, quàm qui impuniti relinquuntur: quod utrumque multorum auctoritate probatur.*

C. L. ¶ *Ad iram Deus provocatur, cùm mala puniri differuntur.*

Ait enim Augustinus.

SI ea 1, de quibus vehementer Deus offenditur, insequi vel ulcisci differimus, ad irascendum utique divinitatis patientiam provocamus. [*Nonne* h *Achor* i *filius Zare præteriit mandatum Domini, & super omnem populum Israël ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque uxoratus filius pervulset in scelere suo.*]

1 ¶ Si ea,] *Usque ad vers.* provocamus, *sunt in regesta B. Gregorii lib. 2. indict. 11. epist. 27. scripta Martino* a *Abbati, & Benenato Notario. Reliqua verò non ibi leguntur, sed sunt verba sacræ Scripturæ, cap. 22. Josuæ.*

C. LI. *Vindicta, quæ ad correctionem valet, non est prohibenda.*

Item Augustinus *de sermone Domini in monte, lib. 1. c. 37. & 38.*

EA *b* vindicta 1, quæ valet ad correctionem 2, non prohibetur: quæ etiam ad misericordiam pertinet: nec impedit illud propositum, quo quisque paratus est ab eo, quem correctum esse vult, plura perferre: sed huic vindictæ referendæ non est idoneus, nisi qui odium, quo flagrare solent, qui se vindicare desiderant, dilectionis magnitudine superaverit. Non enim metuendum est, ne odisse parvulum filium parentes videantur, cùm ab eis vapulat peccans, ne peccet ulteriùs. Et certè profectio dilectionis, ipsius Dei patris imitatione nobis proponitur, cùm in sequentibus dicitur: [*Diligite c inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro eis, qui vos persequuntur.*] Et tamen de ipso dicitur per Prophetam: *d* [*Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit.*] Dicit autem Dominus: *e* [*Servus 2, qui nescit voluntatem Domini sui, & facit digna plagis, vapulabit paucis: servus autem, qui scit voluntatem Domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multis.*] Non ergò quæritur, nisi ut ille vindicet, cui rerum ordine potestas data est, & eâ voluntate vindicet, quâ pater 3 parvulum filium flagellat, quem per ætatem odisse nondum potest. Hinc enim aptissimum *f* exemplum datur, quo satis appareat, posse peccatum amore potius vindicari, quàm impunitum relinqui, ut illum, in quem *g* vindicat, non pœnâ miserum, sed correctione beatum velit: paratus tamen, si opus sit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quem vult esse correctum, sive in eum habeat potestatem coërcendi, sive non habeat. ¶ Magni autem, & sancti viri, quanquam *h* optimè scirent mortem istam, quæ animam dissolvit à corpore, formidandam non esse, secundùm eorum tamen animum, qui illam timerent, nonnulla peccata morte punierunt: quo & viventibus utilis metus incuteretur, & illis, qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum, quod augeri posset, si viverent, diminueretur *i*. Non temerè illi judicabant, quibus tale judicium donaverat Deus. Inde est, quod Helias *k* morte multos affecit, & propriâ manu, & igne divinitùs impetrato: cùm *l* & alii multi, & magni viri eodem Spiritu consulendo rebus humanis non temerè fecerint *m*. De quo Helia cùm exemplum dedissent *n* discipuli Domino, commemorantes, quid ab eo factum sit, ut etiam ipsis daret potestatem, petendi de cœlo ignem ad consumendos eos, qui sibi hospitium non præbuerant *o*, reprehendit *p* in eis Dominus non exemplum Prophetæ sancti, sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animadvertens eos, non amore correctionem, sed odio desiderare vindictam. Itaque posteaquam eos docuit, quid esset diligere proximum tanquam seipsum, infuso etiam Spiritu Sancto *q*, quem decem diebus completis post ascensionem suam dedisset, ut promiserat, misit, non defuerunt tales vindictæ, quamvis multò rariùs, quàm in Veteri Testamento. Ibi enim ex majori parte servientes timore premebantur: Nunc autem maximâ dilectione liberi nutriebantur. Nam

a *al. Mariniano.* b *Ansel. 13. c. 2. Ivo p. 10. c. 60.* c *Matthei 5.* d *Prov. 3.* e *Luc. 12.* f *al. apertissimum.* g *al. quem. c. 38.* h *al. qui jam.* i *abest ab orig.* k *3. Reg. 18. & 4. 1.* l *al. quod.* m *al. fecerunt.* n *Luc. 9.* o *al. præberent.* p *Matt. 22.* q *Actor. 2.*

& verbis Apostoli Petri Ananias, & uxor ejus (sicut in Actibus Apostolorum *a* legimus) exanimes ceciderunt, nec resuscitati sunt, sed sepulti.

1 ¶ Ea vindicta,] *Apud B. Augustinum & Anselmum sic legitur:* Neque hîc ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet etiam. Ipsa enim pertinet ad misericordiam, nec impedit, &c.

2 ¶ Servus] *Totus hic locus restitutus est ex Evangelio & B. Augustino, multaq; alia sunt emendata.*

3 ¶ Quâ Pater] *In originali legitur,* quâ pater in parvulum filium, quem, &c.

C. LII. ¶ *Quæ veritati contraria sunt, Christiani persequi debent.*

Item Augustinus *contra Cresconium Grammaticum, lib. 3. c. 51.*

QUisquis *b* Christianum 1 (inquis) persequitur, Christi est inimicus. Verum dicis, si 2 non hoc in illo persequitur, quod Christo est inimicum. Neque enim dominus in servo, pater in filio, maritus in conjuge, cùm sint utrique Christiani, non debent persequi vitia Christianæ contraria veritati. An verò, si non persequantur, non rei negligentiæ meritò tenebuntur?

1 ¶ Christianum] *Antea legebatur:* Quisquis Christianus iniquum non persequitur. *Emendatum est ex originali. Sunt enim verba Cresconii, quod etiam auctor glossæ animadvertit.*

2 ¶ Si non] *Apud B. Augustinum est,* sed hoc in illo. *Verum Ivo & Pannormia, cum Gratiano concordant.*

C. LIII. ¶ *Quemadmodum homo debet diligere proximum sicut seipsum.*

Item Augustinus *ad Macedonium, epist. 52.*

DEbet *c* homo diligere proximum tanquam seipsum, ut quem potuerit hominem, vel beneficentiæ consolatione, vel informatione doctrinæ, vel disciplinæ coërcitione, adducat ad colendum Deum.

C. LIV. ¶ *De eodem.*

Item Augustinus *ad Donatum Presbyterum, epist. 204.*

MAli sunt prohibendi à malo, & cogendi ad bonum. ¶ *De hac re copiosè disputat B. Augustinus in c.* discipulos, *cet. sup. eâd. Hic verò summa illius disputationis paucis verbis collecta est.*

Ex his omnibus colligitur, quod vindicta est inferenda non amore ipsius vindictæ, sed zelo justitiæ: non ut odium exerceatur, sed ut pravitas corrigatur. Sed cùm vindicta aliquando inferatur damnis rerum, aliquando flagellis, aliquando etiam morte: quæritur, An sit peccatum judici vel ministro, reos morti tradere?

QUÆSTIO V.

1 Quòd autem nulle liceat aliquem occidere, illo præcepto probatur, quo Dominus in lege homicidium prohibuit, dicens: d [Non occides.] *Item in Evangelio:* e [Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit.]

C. I. ¶ *Mali non sunt interficiendi, sed flagellis emendandi.*

Item Augustinus *ad Marcellinum Comitem, de Donatistis captis, epist. 159.*

CIrcumcelliones *f* illos, & Clericos partis Donati, quos de Hipponensi civitate *g* ad judicium pro factis eorum, publicæ disciplinæ cura deduxerat, à tua nobilitate comperi auditos, & plurimos eorum de homicidio, quod in Restitutum catholicum Presbyterum commiserunt, & de cæde Innocentii alterius catholici Presbyteri, atque de oculo ejus effosso, & de digito præciso fuisse confessos. Unde mihi solicitudo maxima incussa est, ne forte sublimitas tua censeat eos tantâ legum severitate plectendos, ut qualia fecerunt, talia patiantur. Ideoque his literis obtestor fidem tuam, quam habes in Christo, per ipsius Domini nostri misericordiam, ut hoc ne facias, nec omnino fieri permittas. Quamvis enim ab illorum interitu dissimulare possemus, qui non accusantibus nostris, sed illorum notariis 1, ad quos tuendæ publicæ pacis vigilantia pertinebat; præsentati videantur examini; nolumus tamen passiones servorum Dei, quasi vice talionis, paribus suppliciis vindicari: non quò scelestis hominibus licentiam facinorum prohibeamus, auferri, sed hoc magis sufficere volumus, ut vivi, & nullâ corporis parte truncati, vel ab inquietudine insana ad sanitatis otium legum coërcitione dirigantur, vel à malignis operibus alicui utili operi deputentur. Vocatur quidem & ista damnatio: Sed quis non intelligat magis beneficium, quàm supplicium nuncupandum, ubi nec sæviendi relaxatur audacia, nec pœnitendi medicina subtrahitur? Imple, Christiane judex, pii patris officium: sic succense 2 iniquitati, ut consulere humanitati memineris: nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem, sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servâsti, quando tantorum scelerum confessionem, non extendente equuleo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti: qui modus coërcitionis & à magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpè etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi *a*. Noli ergò atrocius vindicare, quod lenius inveniste: inquirendi, quàm puniendi necessitas major est. Ad hoc enim & mitissimi homines facinus occultatum diligenter atque instanter examinant, ut inveniant, quibus parcant.

1 ¶ Notariis,] *In libris B. Augustini excusis partim est,* notaria, *partim* notoria. *In codice Vaticano epistolarum ubique legitur,* notaria: *& epist. 160. in qua de eadem re agitur, in codicibus impressis ac manuscriptis legitur,* notaria: *itemq; in Breviculo in collatione primi diei semel, & secundi bis. De notariis verò mentio est in lege, ab accusatione. §. nuntiatores. ff. ad S. C. Turpill. & C. de accusat. Leæ quidem. Apulejus etiam lib. 7. de asino aureo habet,* notariam: *Et in glossario legitur,* notoria, ἀναφορά.

2 ¶ Succense] *Sic est emendatum, additis etiam nonnullis ex originali, Anselmo & Polycarpo. Antea erat:* Sic succensere iniquitati memineris, ut non in peccatorum, &c.

C. II. ¶ *Præter supplicium mortis, rei sunt puniendi.*

Idem *Marcellino, epist. 158.*

POena *b* illorum, quamvis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter catholicam mansuetudinem commendandam. Ipse enim fructus ad nos pervenit confessionis illorum; quia invenit catholica Ecclesia, ubi suam erga atrocissimos inimicos servet atque exhibeat lenitatem. In tanta quippe crudelitate, quæcunque præter sanguinem vindicta processerit, magna lenitas apparebit. Quod etsi modò quibusdam nostris illâ atrocitate commotis videtur indignum, & quasi dissolutionis & negligentiæ simile, transactis tamen motibus animorum (qui recentioribus factis solent turbulentiùs excitari) egregiè luculenta bonitas apparebit.

C. III. ¶ *Mali prohibendi sunt à malo, & cogendi ad bonum.*

Idem *Donato, epist. 127.*

UNum *c* solum est, quod in tua justitia pertimescimus, ne fortè, quoniam quicquid mali contra Christianam societatem ab hominibus impiis, ingratisque

a *Act. 5.* b *Ivo p. 10. c. 61. Pann. l. 8. c. 15.* c *Ivo part. 10. c. 62. Pann. l. 8. c. 16.* d *Exod. 20.* e *Matth. 26.* f *Ansel. l. 13. c. 10. Polyc. l. 7. tit. 11.* g *al. Ecclesia.*

a *haberi.] orig.* b *Polyc. l. 7. tit. 12. Anselm. l. 13. c. 11.* c *Polyc. ibid. Ansel. l. 13. c. 12.*

committitur, profectò gravius est, & atrocius, quàm si in alios talia committantur: tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potiùs pro lenitatis Christianæ consideratione censeas coërcendum. Quod te per Jesum Christum, ne facias, obsecramus. *& paulò post.* ¶ Ex occasione terribilium judicum ac legum, ne æterni judicii pœnas luant *a*, corrigi eos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec suppliciis, quibus digni sunt, coërceri *b*. Sic igitur eorum peccata compesce, ut sint, quos pœniteat peccâsse. *& paulò post.* ¶ Proinde si occidendos in his sceleribus homines putaveritis, deterrebitis nos, ne per operam nostram ad vestrum judicium aliquid tale perveniat. Quo comperto illi in nostram perniciem licentiori audaciâ grassabuntur, necessitate nobis impactâ, ut etiam occidi ab eis eligamus potiùs *c*, quàm eos occidendos vestris judiciis ingeramus.

C. IV. ¶ *Quies Ecclesiæ Principum severitate juvatur.*

Idem *Macedonio, epist. 54.*

PRodest *d* & severitas vestra, cujus ministerio quies adjuvatur & nostra. Prodest & intercessio nostra, cujus ministerio severitas temperatur & vestra. Non vobis displiceat, quòd rogaminì à bonis, quia nec bonis displicet, quòd timemini à malis. ¶ Nam hominum iniquitatem etiam Apostolus Paulus non tantum de judicio futuro, verùm etiam de præsentibus vestris secularibus 1 potestatibus terruit, asserens & ipsas ad dispensationem divinæ providentiæ pertinere. [*Omnis* e, inquit, *anima potestatibus sublimioribus subdita sit, &c.*] Hæc verba Apostoli utilitatem vestræ severitatis ostendunt. Proinde sicut dilectionem jussi sunt terrentibus debere, qui timent, ita dilectionem jussi sunt timentibus debere, qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat, sed omnia consulendi charitate: & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidetur ultio cognitoris, ut nec intercessoris religio contemnatur; quia & plectendo, & ignoscendo hoc solùm bene agitur, ut vita hominum corrigatur. Quòd si tanta est perversitas & impietas, ut ei 2 corrigendæ nec disciplina possit prodesse, nec venia, à bonis tamen intentione atque conscientiâ, quam Deus cernit, sive severitate, sive lenitate, non nisi officium dilectionis impleatur.

1 ¶ Secularibus] *Antiquioribus editionibus epistolarum B. Augustini in margine est adscriptum,* de præsentibus vestris fœcuribus terruit. *In Antverpiana verò est in textu hæc eadem lectio, sed sine dubione,* præsentibus.

2 ¶ Ei corrigendæ] *Sic est emendatum ex originali. Antea legebatur,* ut corrigendis reis nec disciplinæ, nec veniæ remedia suffragentur, ab omni tamen intentione, &c.

C. V. PALEA.

HOc *f* tamen intelligendum est de illis, quos præsentia supplicia in melius commutant, non de illis, qui obstinati sunt in malo: qui si semper viverent, semper peccarent: quorum pœna hìc incipit, & in æternum durabit.

¶ *Abest hæc Palea à vetustis exemplaribus, quæ collata sunt, uno excepto, in quo est conjunctim capiti superiori.*

C. VI. ¶ *Impræsentiarum nonnulli puniuntur, ne in æternum flagellentur.*

Item Hieronymus *in Naum Prophetam, ad c. 1.*

QUid *g* ergò, ait, contra Dominum cogitatis? Ipse qui creavit mundum, & consummationem ejus faciet. Quod si vobis videtur crudelis, rigidus & cruentus, quod in diluvio *h* genus delevit humanum, super Sodomam & Gomorrham ignem & sulphur *i* pluit, Ægyptios *a* submersis fluctibus, Israëlitarum cadavera prostravit in eremo, scitote eum ideò ad præsens reddidisse supplicia, ne in æternum puniret. Certè aut vera sunt, quæ Prophetæ loquuntur, aut falsa. Si vera sunt, quæ de severitate ejus videntur dicere, ipsi dixerunt: [*Non* b *vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione.*] Sin autem falsa sunt, & falsum est, quod dicitur: [*Non consurget duplex tribulatio:*] falsa est ergò & crudelitas, quæ in lege descripta est. Quod si verum est, ut negare non poterunt, dicente Prophetâ: [*Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:*] ergò qui puniti sunt, postea non punientur. Si autem illi postea punientur, Scriptura mentitur, quod dicere nefas est. Receperunt ergò & qui in diluvio perierunt, & Sodomitæ, & Ægyptii, & Israëlitæ in solitudine mala suâ in vita sua. ¶ Quærat e hìc aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio deprehenditur, quid de eo postea fiat? Aut enim punietur, & falsum est hoc, quod dicitur: [*Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:*] aut non punietur, & optandum est adulteris, ut impræsentiarum brevi & citâ pœnâ cruciatus fruftrentur æternos. Ad quod respondebimus, Deum, ut omnium rerum, ita & suppliciorum quoque scire mensuras, & non præveniri sententiâ judicis: nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri potestatem: & magnum peccatum magnis, diuturnisque *d* cruciatibus. Si quis autem punitus fit, ut ille *e* in lege, qui Israëlitis maledixerat, & qui *f* in Sabbatho ligna collegerat, tales postea non puniri, quia culpa levis præsenti supplicio compensata sit.

C. VII. ¶ *Qui rei sunt sanguinis, ab Ecclesia defendi debent.*

Item Gregorius Papa. *g*

REos *h* sanguinis defendat 1 Ecclesia, ne effusione *i* sanguinis particeps fiat.

1 ¶ Defendat] *Apud Burchardum & Ivonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, legitur,* non defendat.

2 pars. *Hinc appareat, quòd mala flagellis sunt coërcendi, non membrorum truncatione vel temporali morte plectendi. Sed objicitur illud, quod Dominus ait ad Moysen:* k [Maleficos non patieris vivere. *Item.* [Qui *l* coierit cum jumento, morte moriatur:] *Adulterio etiam, vel blasphemiæ crimine notatus immisericorditer lapidari jubetur.* ¶ *Item Moyses, qui legem acceperat, cultores idoli morte punivit. Samuel etiam Agag pinguissimum Regem in frusta concidit. Phinees quoque Judæum cum Madianita coëuntem gladio transfixit; quod est reputatum ad justitiam. Similiter nonnulli in Veteri Testamento inveniuntur malos trucidâsse, nec tamen transgressores legis, sed defensores appellantur. Prohibetur ergò illo præcepto quisque suâ auctoritate in necem alicujus armari, non legi imperio reos mortis tradere. Qui enim publicâ potestate fungitur, ipsius legis imperio malos perimit, nec illius præcepti transgressor, nec à cœlesti patria alienus habetur.*

C. VIII. ¶ *Ex officio non est peccatum hominem occidere.*

Unde Augustinus *ad Publicolam, epist. 154.*

DE *m* occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium: nisi forte sit miles, aut publicâ functione teneatur; ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipse est, acceptâ legitimâ potestate, si ejus congruit personæ. Qui verò repelluntur aliquo terrore, ne malè faciant, etiam ipsis aliquid fortasse præstatur. Hinc autem dictum est: *n* [*Non resistamus malo,*] ne vos vindicta delectet, quæ alieno malo animum pascit, non ut correctionem hominum negligamus. Unde nec reus est mortis alienæ, qui cùm suæ possessioni ex lapidibus 1 murum circumduxerit, aliquis ex ipsorum lapsu percussus intereat. Neque enim reus est Christianus, si bos ejus aliquem feriendo, vel equus calcem jaciendo aliquem occidat: aut ideò non debent Christianorum *a* boves habere cornua, aut equus ungulas, aut dentes canis. An *b* verò, quoniam Apostolus Paulus satis egit, ut in Tribuni notitiam perferretur, insidias sibi à quibusdam perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos, si in illa arma sceleratì homines incidissent, Paulus *c* in effusione sanguinis eorum suum crimen agnosceret? Absit, ut ea, quæ propter bonum ac licitum facimus aut habemus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioquì nec ferramenta domestica & agrestia sunt habenda, ne quis eis vel se, vel alterum interimat: nec arbor, aut restis, ne quis se inde suspendat: nec fenestra facienda est, ne per hanc se quispiam præcipitet. Quid plura commemorem, cùm ea commemorando finire non possem? Quid enim est in usu hominum bono ac licito, unde non possit etiam pernicies irrogari?

1 ¶ Ex lapidibus] *Sic est emendatum ex codice Vaticano epistolarum B. Augustini. Nam in impressis desunt istæ voces. Apud Gratianum verò erat,* suæ possessioni murorum ambitum circumduxit.

3 pars. *Seipsum etiam perimere nullâ legis auctoritate alicui permittitur.*

C. IX. ¶ *Qui Deo auctore bella gesserunt, præcepta non occidendi nequaquam transgressi sunt.*

Unde Augustinus *lib. 1. de Civitate Dei, c. 17. & 18.*

SI *d* non licet privatâ potestate alicui hominem occidere vel nocentem, cujus occidendi licentiam lex nulla concedit, profectò etiam qui seipsum occidit, homicida est: & tanto sit nocentior, cùm se occiderit, quanto innocentior in ea causa fuit, quâ se occidendum putavit. Nam si *e* Judæ factum meritò detestamur, eumque Veritas judicat, cùm laqueo se suspendit, sceleratæ illius traditionis auxisse potius, quàm expiâsse commissum, quoniam de Dei misericordia desperando exitibiliter pœnitens, nullum sibi salubris pœnitentiæ locum reliquit; quantò magis à sua nece se abstinere debet, qui tali supplicio, quid in se puniat, non habet. Judas enim cùm se occidit, sceleratum hominem occidit: & tamen non solùm Christi, verùm etiam suæ mortis reus finivit hanc vitam: quia licet Propter suum scelus, alio tamen scelere suo occisus est. ¶ Cur *f* autem homo, qui mali nihil fecit, sibi malè faciat, & seipsum interficiendo, hominem interficiat innocentem, ne alium patiatur nocentem, perpetretur alienum? *Item c. 20.* ¶ Neque enim frustrà in sanctis, canonicisque libris nusquam nobis divinitùs præceptum permissumve reperiri potest, ut vel ipsius adipiscendæ immortalitatis, vel ullius curandi *g*, cavendique mali causâ, nobismetipsis necem inferamus. Nam & prohibitos nos esse intelligendum est, ubi Lex *h* ait: [*Non occides:*] præsertim, quia non addidit, proximum tuum: sicut falsum testimonium cum vetaret. [*Falsum*, inquit, *testimonium non dices adversus proximum tuum.*] Nec ideò tamen, si adversùs seipsum quisquam falsum testimonium dixerit, ab hoc se crimine putavetit alienum: quoniam regulam diligendi proximum à semetipso dilector accepit, quandoquidem scriptum est: [*Diliges* a *proximum tuum sicut teipsum.*] Porrò si falsi testimonii non minùs reus est, qui de seipso falsum fatetur, quàm si adversùs proximum hoc faceret, cùm in eo præcepto, quò falsum testimonium prohibetur, adversùs proximum prohibeatur, possitque non rectè intelligentibus videri non esse prohibitum, ut adversùs seipsum quisque falsus testis existat *b*: quanto magis intelligendum est, non licere homini seipsum occidere, cùm in eo, quod scriptum est: [*Non occides,*] nihilo c deinde addito, nullus, nec ipse utique, cui præcipitur, intelligitur exceptus? *Item infrà eod. capite.* [*Non occides,*] non alterum; ergò nec te. Neque enim qui se occidit, aliud quàm hominem occidit. ¶ Quasdam *d* verò exceptiones eadem ipsâ divina fecit auctoritas, ut liceat hominem occidi: sed his exceptis, quos Deus occidi jubet, sive datâ lege, sive ad personam pro tempore expressâ jussione. Non 1 autem ipse occidit, qui ministerium debet jubenti, sicut adminiculum gladius est utenti. Et ideò nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum est: [*Non occides,*] qui Deo auctore bella gesserunt, aut personam gerentes publicæ potestatis, secundùm ejus *e* leges, hoc est, justissimæ rationis imperium, sceleratos morte punierunt. At Abraham non solùm non est culpatus crudelitatis crimine, verùm etiam laudatus est nomine pietatis, quòd *f* voluit filium nequaquam sceleratè, sed obedienter occidere. Et meritò quæritur, utrùm pro jussu Dei sit habendum, quod Jepte *g* filiam, quæ patri occurrit, occidit, cùm se immolaturum Deo id vovisset, quod ei redeunti de prælio victori primitùs occurrisset. Nec Samson *h* aliter excusatur, quòd seipsum cum hostibus ruinâ domûs oppressit, nisi quia Spiritus latenter hoc jusserat, qui per illum miracula faciebat. His igitur exceptis, quos vel lex justa generaliter, vel ipse fons justitiæ Deus specialiter occidi jubet, quisquis hominem, vel seipsum, vel quemlibet occiderit, homicidii crimine innectitur. *Item c. 26.* ¶ Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, veluti fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, quem non polluebat alienum: neminem propter sua peccata, propter quæ magis hâc vitâ opus est, ut possint pœnitendo sanari: neminem velut desiderio vitæ melioris, quæ post mortem speratur; quia reos suæ mortis, melior post mortem vita non suscipit.

1 ¶ Non autem] *Sic est emendatum ex originali, præsertim Antverpiano. Nam antea totus hic locus multò aliter se habebat. Sunt autem & alia multa restituta.*

C. X. ¶ *Nemini licet sibi manus injicere.*

Item *contra literas Petiliani, lib. 2. c. 49.*

TU *i* dixisti, laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim veneramur nomine martyrum eos, qui sibi collum ligaverunt.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *in Jonam Propheatam, ad cap 1. non longè à fine.*

NOn *k* est nostrûm mortem arripere, sed illatam ab aliis libenter accipere. Unde & in persecutionibus non licet propriâ perire manu (absque eo, ubi castitas periclitatur,) sed percutienti colla submittere.

C. XII. ¶ *Nulla fiat oratio pro his, qui seipsos interficiunt.*

Item ex Concilio Bracharensi I. *cap. 34.*

a *Exod. 15.* b *Naum 1. secundum 70.* c *De pœnitent. dist. 3. quærat hìc.* d *al. elui.* e *Levit. 24.* f *Num. 15.* g *Sup. 14. q. 6. hi qui in furtis.* h *Burch. l. 19. c. 199. Ivo p. 15. c. 121.* i *al. effusioni.* k *Exod. 22.* l *Levit. 20.* m *Polyc. l. 7. tit. 11. Ans. l. 13. c. 18. Ivo p. 10. c. 1. Pann. l. 8. c. 1.* n *Matth. 5.*

a *al. incidant.* b *al. exerceri.* c *abest ab orig.* d *Pol. l. 1. tit. ult.* e *Rom. 13.* f *De pœnitentia dist. 3. c. sunt plures. in fin.* g *Polyc. l. 7. tit. 12.* h *Gen. 7. & 19.* i *al. sulphurem.*

a *al. Christiani.* b *Aut] orig.* c *Act. 21.* d *Ivo p. 10. c. 4. Pann. l. 8. c. 2.* e *Matth. 27.* f *C. 28.* g *cavendi] orig.* h *Exod. 20.*

a *Matth. 22.* b *assistat:] orig.* c *al. nihil.* d *Ibid. c. 21.* e *al. jus legu.* f *Gen. 22.* g *Judic. 11.* h *Judic. 16.* i *Ivo p. 2. c. 99. & p. 10. c. 7.* k *Pann. l. 8. c. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

PLacuit *a*, ut qui sibi ipsis voluntariè *b* aut per fertum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per suspendium, vel quolibet modo violentam *c* inferunt mortem, nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum Psalmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam usurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur.

Impœnitentes, subaudiatur. Item Augustinus *in eodem lib. 1. de civitate Dei, c. 26.*

C. XIII. ¶ *Non est reus homicidii miles, qui Potestati obediens, hominem occidit.*

4 pars. MIles *d* cùm obediens Potestati, sub qua legitimè constitutus est, hominem occidit, nullâ civitatis suæ lege reus est homicidii: imo, nisi fecerit, reus est imperii deserti atque contempti. Quòd si suâ sponte atque auctoritate fecisset, in crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaque unde punitur, si fecerit injussus, inde punietur, nisi fecerit jussus.

C. XIV. ¶ *Homicida est, qui sponte occidit, quos Judex jubet occidi.*

Item *in quæstionibus Exodi, quæst. 39. ad c. 11.*

CUm *e* minister judicis occidit eum, quem judex jussit occidi, profectò, si id sponte facit, homicida est, etiamsi eum occidat, quem scit à judice debuisse occidi.

C. XV. ¶ *Sicut jure laudatur obedientia, ita reprehenditur, qui sibi non concessa usurpat.*

Idem *lib. 22. contra Faustum, c. 73.*

LEx æterna ita medio quodam loco posuit aliqua hominibus, ut in eis usurpandis meritò reprehendatur audacia, in exequendis autem jure obedientia laudetur. Abraham 1, si spontaneus in occidendo filio motus fuisset, execrabilis haberetur: at jubenti Deo obsecundans, famulatus est.

1 ¶ Abraham,] *Confectum est hoc caput ex verbis B. Augustini, sed collectoris arbitratu immutatis. Atque hæc quidem pars sic apud illum habet:* Quapropter si in occidendo filio spontaneus motus execrabilis, Deo autem jubente obsecundans famulatus non solùm inculpabilis, verùm etiam laudabilis invenitur, quid Moysen, Fauste, reprehendis, quòd expoliavit Ægyptios, &c.

C. XVI. ¶ *Bono animo officia vindicta possunt impleri.*

Item *in quæstionibus super Evangelia, lib. 1. q. 10.*

OFficia *f* vindictæ possunt impleri bono animo, quomodo lex, quomodo judex.

C. XVII. ¶ *Non est iniquus, sed humanus, qui crimen persequitur, ut hominem liberet.*

Item *ad Macedonium, epist. 54.*

NOn *g* est iniquitatis, sed potius humanitatis societate devinctus, qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator.

C. XVIII. ¶ *Quare sint instituta Regia potestas & legalia tormenta.*

Idem *in ead. epistola.*

NOn *h* fruſtrà sunt instituta potestas Regis, & cognitoris jus, ungulæ carnificis, arma militis, disciplina dominantis, severitas etiam boni patris: habent omnia ista modos suos, causas, rationes, utilitates: hæc cùm timentur, & mali coërcentur, & quietiùs inter malos vivunt boni.

C. XIX. ¶ *Nonnunquam potius peccat, qui causam mortis præbet, quàm ille qui occidit.*

Idem *ibidem.*

CUm *a* homo ab homine occiditur, multùm distat, utrùm fiat nocendi cupiditate, vel injustè aliquid auferendi (sicut fit ab inimico, sicut à latrone) an ulciscendi, vel obediendi ordine (sicut à judice, sicut à carnifice) an evadendi, vel subveniendi necessitate, sicut interimitur latro à viatore, hostis à milite. ¶ Et aliquando, qui causa mortis fuit, potiùs in culpa est, quàm ille, qui occidit: velut si quispiam decipiat fidejussorem suum, atque ille pro isto legitimum supplicium luat. Nec tamen omnis qui causa alienæ mortis est, reus est. Quid si enim quisquam stuprum petat, seseque si non impetraverit, interimat? Quid si filius timens patris pia verbera præcipitio pereat? Quid si alius homine liberato, vel ne alius liberetur, sibi ipse mortem inferat? Numquid propter istas alienarum mortium causas aut sceleri consentiendum est, aut vindicta peccati, quæ non fit nocendi, sed corrigendi studio, etiam paterna tollenda, aut opera misericordiæ cohibenda sunt? Hæc cùm accidunt, debemus eis humanum dolorem, non propter illa, ne accidant, rectè factorum reprimere voluntatem.

C. XX. ¶ *Quod Sacerdotes efficere docendo non valent, disciplinæ terrore potestas exterqueat.*

Item Isidorus *lib. 3. sent. de summo bono, c. 53.*

PRincipes *b* sæculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterùm intra Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi, ut quod non prævaler Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc impleat per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum, cœleste regnum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinam Ecclesiæ agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam Ecclesiæ humilitas exercere non prævalet, cervicibus superborum Potestas principalis imponat, & ut venerationem 1 mereatur, virtutem potestatis impertiat. Cognoscant Principes sæculi Deo debere se rationem reddere propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam susceipiunt. Nam sive augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.

1 ¶ Venerationem] *In variis editionibus hujus libri legitur, & ut veneratione mereatur, virtute potestatis impertiat. In Concilio Parisiensi sub Ludovico & Lotario lib. 2. cap. 2. ubi hoc refertur, legitur, & ut venerationem mereatur, virtutem potestas impertiat. Apud Ivonem verò, (nam Burchardi codex manifestum habet mendum) hoc modo, & sic venerationem meretur, ut virtutem potestatis impertiat.*

C. XXI. ¶ *Et Regia potestas, & Sacerdotalis defendat auctoritas, quæ ad divinam confessionem pertinent.*

Item Leo Papa, *epist. 19. ad Palcheriam Augustam.*

REs *c* autem humanæ aliter tuæ esse non possunt, nisi quæ ad divinam confessionem pertinent, & Regia & Sacerdotalis defendat auctoritas.

C. XXII. ¶ *Sacerdotalis admonitio, quos corrigere non valet, secularis potentia corrigat.*

Item ex Concilio Turonensi III. *d cap. 41.*

INcestuosi *e*, parricidæ, homicidæ multi apud nos reperiuntur; sed aliqui ex illis Sacerdotum noluut

a *Burch. l. 19. c. 139. Ivo p. 10. c. 188. & p. 15. c. 140.* b *al. violentè.* c *abest ab orig.* d *Ivo p. 10. c. 98. Pann. l. 8. c. 35.* e *Ivo p. 10. c. 103. Pannorm. l. 8. c. 39.* f *Ivo p. 10. c. 106. Pann. l. 8. c. 40.* g *Ivo p. 10. c. 107.* h *Ivo p. 10. c. 108.*

a *Ivo ibid.* b *Polyc. lib. 6. tit. 1. Burch. l. 15. c. 43. Ivo p. 15. cap. 44.* c *Polyc. l. 1. tit. 27.* d *C. l. 2. c. 44.* e *Burch. l. 1. c. 29. Ivo p. 9. c. 65.*

admoni-

admonitionibus autem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus: quos oportet per secularis potentiæ disciplinam à tam parva consuetudine coërceri, qui per salutifera Sacerdotum monita noluerunt revocari.

C. XXIII. ¶ *Malos comprimere, & bonos sublevare Regum officium est.*

Item Hieronymus *super Hierem. ad cap. 22.*

REgum officium *a* est proprium, facere judicium, & justitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppressos, & peregrino, pupilloque, & viduæ, qui facilius opprimuntur à potentibus, præbere auxilium. Et, ut cujus opprimuntur à potentibus, præbere auxilium. Et, ut cujus eis præceptorum Dei majorem injiceret, intulit, *b* [*Nolite contristare,*] ut non solùm non eripiatis, sed ne patiamini quidem per vestram conniventiam ab aliis contristari, [*& sanguinem innocentem non effundatis in loco isto.*] Homicidas *c* enim, sacrilegos, &c. *& post pauca.* ¶ Si, inquit, hæc feceritis, ô Reges Juda, tenebitis pristinam potestatem.

5 pars. *Ipse autem Principibus, & potestatibus fidem, & reverentiam servari oportet: quam qui non exhibuerit, apud Deum præmia invenire non poterit.*

C. XXIV. ¶ *Æterna mercede fraudatur, qui fidem & reverentiam Potestatibus servare contemnit.*

Unde idem Hieronymus *in epist. ad Titum, c. 2. ad vers.* [Servi dominis.]

SI apud carnales dominos in minimo fideles fuerint, incipient eis apud Deum majora committi. Ornat autem doctrinam Domini, qui ea, quæ conditioni suæ aptæ sunt, facit: & è diverso confundit eam, qui non est subjectus in omnibus, cui conditio sua displicet, qui contradictor atque fraudator, in nullo fidem bonam ostendit. Quomodo enim potest fidelis esse in substantia Dei, qui carnali domino fidem exhibere non potuit?

C. XXV. ¶ *Militaris disciplina Regi omnia servat.*

Item Ambrosius *in lib. 1. de Patriarchis, id est, de Abraham, cap. 3.*

DIcat *d* aliquis, cùm ipse vicerit, quomodo dicit Abraham ad Regem Sodomorum, [*Nihil e sumam abs te,*] cum præda utique in potestate victoris fuerit? Docet *f* militarem disciplinam, ut Regi serviantur omnia. Sanè his, qui secum fuissent in adjumentum fortasse sociati, partem emolumenti tribuendam asserit, tanquam mercedem laboris. Ideoque, quoniam sibi mercedem ab homine non quæsivit, à Deo accepit: sicut legimus scriptum, quia post hæc factum est verbum Domini ad Abraham in visu, dicens: [*Noli g timere Abraham: Ego protegam te, merces tua multa erit valde.*]

6 pars. ¶ *Præterea, sicut Principibus, & Potestatibus fidem & reverentiam exhibere cogimur, ita secularium dignitatum administratoribus, defendendarum Ecclesiarum necessitas incumbit. Quòd si facere contempserint, à communione sunt repellendi.*

C. XXVI. ¶ *Querimonias Ecclesiarum, qui in dignitatibus agunt, attentiùs debent audire.*

Unde Joannes VIII.

ADministratores *h* planè secularium dignitatum, qui ad Ecclesiarum tuitionem, pupillorum, ac viduarum protectionem, rapaciumque refrænationem constituti esse proculdubiò debent, quoties ab Episcopis, & Ecclesiasticis viris conventi fuerint, eorum querimonias attentius audiant, & secundum quod necessitas expetierit, absque negligentia examinent, & diligenti studio corrigant. Quòd si Dei timorem præ oculis non habentes, negligere post secundam & tertiam admonitionem inventi fuerint, omni se noverint communione usque ad condignam satisfactionem privatos.

C. XXVII. ¶ *Non solum homines, sed & contrariæ fortitudines sunt ultrices iræ Dei.*

Item Hieronymus *super Joëlem. ad cap. 2.*

7 pars. NOn *a* solum homines ministri sunt, & ultores iræ Dei in his, qui malum operantur (unde *b* non sine causa gladium portant,) sed etiam contrariæ fortitudines, quæ appellantur furor & ira Dei.

C. XXVIII. ¶ *Qui crudelis jugulat, non est talis, qualis patientibus videtur.*

Idem *super Esaiam, ad cap. 13.*

NOn *c* est crudelis, qui crudeles jugulat: sed [crudelis *d* ideò vocatur,] quòd crudelis patientibus esse videtur. Nam & latro suspensus patibulo crudelem judicem putat.

C. XXIX. ¶ *Minister est Dei, qui malos percutit in eo, quòd mali sunt.*

Idem *super Ezechielem, lib. 3. ad cap. 9.* e

QUi *f* malos percutit in eo, quòd mali sunt, & habet vasa interfectionis, ut occidat pessimos, minister est Domini.

C. XXX. ¶ *Non scelus admittit judex, qui homines vincit.*

Idem *super epist. ad Galatas, lib. 2. ad c. 3.*

JUdex *g* non est auctor sceleris, nequaquam homines vinciendo.

C. XXXI. ¶ *Non effundit sanguinem, qui homicidas & sacrilegos punit.*

Idem *super Hierem. lib. 4. ad cap. 22.*

HOmicidas *h*, & sacrilegos, & venenarios punire, non est effusio sanguinis, sed legum ministerium.

C. XXXII. ¶ *Principes sæculi pessimi parcere non debent.*

Item Cyprianus *libro de exhortatione martyrii, cap. 5.*

SI audieris *i* in una ex civitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare te illic, dicentes: Eamus, & serviamus Diis aliis, quos non novisti, interficiens necabis omnes, qui sunt in civitate, cæde gladii, & incendes civitatem igni, & erit sine habitaculo in æternum: non reædificabitur etiam nunc, ut avertatur Dominus ab indignatione iræ suæ. Et dabit misericordiam tibi, & miserebitur tui, & multiplicabit te, si exaudieris vocem Domini Dei tui, & observaveris præcepta ejus.] Cujus præcepti, & vigoris memor Matathias *k* interfecit eum, qui ad aram sacrificaturus accesserat. Quòd si ante adventum Christi circa Deum colendum, & idola spernenda, hæc præcepta servata sunt, quantò magis post adventum Christi servanda sunt, quando ille veniens non verbis tantùm nos hortatus est, sed & factis?

C. XXXIII. ¶ *Tribulationum flagellis aliquando perfidia castigatur.*

Item Augustinus *contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 83.*

AD *l* fidem nullus est cogendus invitus, sed per veritatem, imo & per misericordiam Dei, tribulationum flagellis solet perfidia castigari. Nunquid, quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, ideò mores pessimi non legis integritate puniuntur? Sed tamen

a *Autem] orig.* b *Hierem. 7.* c *Infrà eâd. homicidas.* d *Dicet] orig.* e *Gen. 14.* f *al. Docet.* g *Gen. 15.* h *Aug. l. 3. c. 187.*

a *Ivo p. 10. c. 111. Pann. l. 8. c. 48.* b *al. &.* c *Ivo p. 10. c. 112. Pann. l. 8. c. 49.* d *abfunt ab orig.* e *Et ibi gloss. ord.* f *infrà, eâd. q. 8. quicunque percutit. In Tribur. sub Arnulpho, c. 3. Burch. l. 6. c. 43. Ivo p. 10. c. 114. Pannorm. lib. 8. c. 51.* g *Ivo p. 10. c. 115. Pann. l. 8. c. 52.* h *Ivo p. 10. c. 115. Burch. l. 6. c. 43. Pann. l. 8. c. 53.* i *Deut. 13.* k *1. Machab. 2.* l *Ivo p. 10. c. 75.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

male vivendi ultrix disciplina præpostera est, nisi cura 1 præcedens bene vivendi doctrinam prætendat. Si quæ igitur adversùs vos leges constitutæ sunt, non eis benefacere cogimini, sed malefacere prohibemini. Nam benefacere nemo potest, nisi elegerit, nisi amaverit : quod est in libera voluntate. *& infra, c.84.* ¶ Cum aliquid adversùs vos Reges constituunt, admoneri vos credite, ut cogitetis, quare ista patiamini. Si *a* propter justitiam, revera illi persecutores vestri sunt, vos autem beati, qui persecutionem passi propter justitiam, possidebitis regnum cœlorum. Si autem propter iniquitatem schismatis vestri, quid illi, nisi correctores vestri sunt : vos autem, sicut cæteri diversorum scelerum rei, qui pœnas legibus pendunt, profectò infelices & in hoc, & in seculo futuro ?

1 ¶ Cura] *Apud B. Augustinum & Ivonem legitur,* nisi cùm præcedens bene vivendi doctrina contemnitur : *sed ob glossam in vers.* cura, *non est mutatum.*

C. XXXIV. ¶ *Injuria Sacramentorum Christi à Regibus est vindicanda.*

Idem *in eodem lib. c.92.*

SI *b* propterea persecutor non fuit Nabuchodonosor *c*, quia scelus in sanctum Danielem commissum justissimè vindicavit : quomodo vindicandum est à Regibus, quod Christi Sacramenta exsufflantur, si Prophetæ membra, quia in periculum missa sunt, sic vindicari meruerunt ?

C. XXXV. ¶ *Diligentissimi rectores sunt, qui malos, ut à male fugiant, persequuntur.*

Idem *in libro de unitate Ecclesiæ, c.17.*

SI *d* vos contra Ecclesiam Christi altare erexisse, & à Christiana unitate, quæ toto orbe diffunditur, sacrilego schismate separatos esse, & corpori Christi (quod est Ecclesia toto orbe diffusa) & rebaptizando, & blasphemando, & quantùm potestis oppugnando, adversari sancta & canonica Scriptura convincit, vos impii, atque sacrilegi : illi autem, qui vos pro tanto scelere tam leniter damnorum admonitionibus, vel locorum, vel honorum, vel pecuniæ privatione deterrendos, coërcendosque decernunt, ut cogitantes, quare ista patiamini, sacrilegium vestrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione liberemini, & rectores diligentissimi, & consultores piissimi deputantur.

C. XXXVI. ¶ *Non amatur servus vel filius, cùm non corripitur.*

Idem *super epistolam Joannis, tractatu 7.*

NOn *e* putes tunc te amare servum tuum, quando eum non cædis, aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das disciplinam, aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis. Non est ista charitas, sed languor. Ferveat charitas ad corrigendum, ad emendandum. Si sunt boni mores, delectent : si sunt mali, emendentur.

C. XXXVII. ¶ *Innocentis officium est, nulli nocere, & peccantem punire.*

Item *in lib. 19. de civitate Dei, c.16.*

NOn *f* est 1 innocentiæ, parcendo finere, ut in malum gravius incidatur. Pertinet ergò ad innocentis officium, non solùm nemini malum inferre, verùm etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, ut aut ipse, qui plectitur 2, corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo.

1 ¶ Non est] *Integer locus apud B. Augustinum sic habet :* Sicut enim non est beneficentiæ, adjuvando efficere, ut bonum, quod majus est, amittatur, ita non est, &c.

2 ¶ Plectitur,] *Sic ex Originali : antea legebatur,* priùs odio habetur, *nec multò aliter Ivo.*

a *Matth.5.* b *Ivo ibid.* c *Dan.3.* d *Ivo ibid.* e *Ivo part.10.c.76. Pann.l.8.c.22.* f *Ivo p.10.c.77.*

C. XXXVIII. ¶ *Non est misericors, qui vitiis nutriendis parcit.*

Idem *ad Lotharium* 2.

QUi *b* vitiis nutriendis parcit & favet, ne contristet peccantium voluntatem, tam non est misericors, quàm qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem : & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum.

C. XXXIX. ¶ *Enormia flagitia per seculi judices corripiantur.*

Item Haymo *super epistolam ad Romanos, c.13.*

SUnt *c* quædam enormia flagitia, quæ potiùs per mundi judices, quàm per antistites & rectores Ecclesiarum vindicantur : sicut cùm quis interficit Pontificem Apostolicum, Episcopum, Presbyterum, sive Diaconum. Hujusmodi reos Reges & Principes mundi damnant. Ergò non sine causa gladium portant, quia talia scelera dijudicant. Sunt enim maximè constituti propter latrones, homicidas, raptores : ut & illos damnent, & alios suo timore compescant.

¶ *In vulgatis citabatur ex Augustino, sed in vetustis tribuitur Haymoni, apud quem habetur.*

C. XL. ¶ *Furta & crimina à Rege sunt cohibenda.*

Item Cyprianus *in nono genere abusionis.*

REx *d* debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas & pejerantes vivere non finere, filios suos non finere impiè agere.

¶ *Libellus hic de duodecim gradibus abusionem impressus est tomo nono operum B. Augustini, sed est etiam in uno codice Vaticano operum B. Cypriani : & in Concilio Parisiensi, lib.2. cap.1. hoc idem nonum abusionis genus refertur ex Cypriano, quemadmodum & apud Ivonem & in Pannormia.*

C. XLI. ¶ *Non peccat, qui ex officio nocentem interficit.*

Item Augustinus *de libero arbitrio, l.1.c.5.*

SI *e* homicidium est hominem occidere, potest tamen occidere *f* aliquando sine peccato. Nam & miles hostem, & judex, vel minister ejus nocentem, & cui fortè invito, atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare, cùm hominem occidunt. Evodius : assentior 1. Sed homicidæ isti appellari non solent. *Idem in quæstionibus Levitici, quæst.68. ad cap.19.* ¶ Cùm homo justè occiditur, lex eum occidit, non tu.

1 ¶ Evodius : assentior] *Hæc sunt addita ex Originali & Ivone. Est enim liber ille scriptus in Dialogo.*

C. XLII. ¶ *Non qui ad bonum, sed qui ad malum cogit, persequitur.*

Item Pelagius Papa.

NOn *g* vos hominum vaniloquia retardent dicentium, quia persecutionem Ecclesia faciat, dum vel ea, quæ committuntur, reprimit, vel animarum salutem requirit. Errant hujusmodi rumoris fabulatores. Non persequitur, nisi qui ad malum cogit. Qui verò malum vel factum jam punit, vel prohibet ne fiat, non persequitur iste, sed diligit. Nam si, ut illi putant, nemo nec reprimendus à malo, nec retrahendus à malo ad bonum est, humanas & divinas leges necesse est evacuari, quæ & malis pœnam, & bonis præmia justitiâ suadente constituunt. Malum autem schisma esse, & per exteras etiam potestates hujusmodi homines debere opprimi, & Canonicæ Scripturæ auctoritas, & paternarum regularum

a *al Letarium.* b *Ivo p.10.c.79. Pann.l.8.c.25.* c *Ivo p.10.c.11. Pann.l.8.c.5.* d *Omittuntur aliquot verba. Ivo part.10.c.96. Pann.l.8.tit.4.c.19.* e *Ivo p.10.c.101. Pann. l.8.c.35.* f *al. accidere.* g *Deusdedit p.1. Polyc.l.7.tit.6. Anselm.12.c.47. Ivo p.10.c.95.*

nos veritas docet. Quisquis ergò ab Apostolicis divisus est sedibus, in schismate eum esse non dubium est : & contra universalem Ecclesiam altare conatur erigere.

¶ Sed quid de talibus insertus 1 Chalcedonensi Synodo canon statuat, gloria vestra consideret, ubi post alia sic dicit : [*Qui a a communione seipsum suspendit, & collectam facit, & altare constituit, & noluerit vocanti Episcopo consentire, & voluerit eidem acquiescere, neque obedire primo & secundo vocanti, hunc omnino damnari, nec unquam vel orationem 2 meteri, nec recipere eum posse honorem. Si enim permanserit turbas faciens, & seditiones Ecclesiæ, per exteram potestatem tanquam seditiosum comprimi.*] Et B Augustinus *b* de talibus dicit : [*Multa c etiam cum urvitis benignâ quâdam asperitate plectenda agenda sunt, quorum potius utilitati consulendum est, quam voluntati. Nam in corripiendo situ, quantumvis asperè, quam paterna amor amittitur ; sit tamen, quod nolles, ut doleat, qui etiam invitus videtur dolore sanandus.*] Ecce videtis, quemadmodum tanti testimonio patris non persequatur coërcendo talia, sed diligat emendando tales semper Ecclesia. Facite ergò etiam vos, quod scientes intentionem Christianitatis vestræ frequenter hortamur, & date operam, ut talia fieri ultra non liceat : sed etiam (quod vobis facillimum esse non dubito) hi, qui talia præsumpserunt, ad piissimum Principem sub digna custodiâ dirigantur.

¶ Recolere enim debet Celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Istriam, & Venetias tyranno Totilâ possidente, Francis etiam cuncta vastantibus, non ante tamen Mediolanensem Episcopum fieri permisistis, nisi ad Clementissimum Principem exinde retulissetis, & quid fieri debuisset, ejus iterum scriptis recognovissetis : & inter ubique ferventes hostes, Ravennam tamen, & is, qui ordinabatur, & is, qui ordinaturus erat, providentiâ culminis vestri deducti sunt.

1 ¶ Insertus Chalcedonensi] *Actione quartâ Concilii Chalcedonensis, in epistola Archimandritarum ad ipsum Concilium pro rehabilitatione Dioscori, citatur canon quintus Concilii Antiocheni : & eodem fere modo habetur in ea epistola, atque hic refertur. Cum nostra tamen antiqua versione ipsius Concilii magnopere concordat.*

2 ¶ Vel orationem] *In utroque Concilio, id est, Antiocheno, priscæ versionis, & Chalcedonensi legitur,* curationem. *Græce enim est,* τὸ μηδὲν ἴσχειν θεραπείας τυχόντα.

C. XLIII. ¶ *Schismaticos, & hæreticos seculi potestates coërceant.*

Idem *Narsæ patritio, & Duci in Italia.*

DE *d* Liguribus, atque Veneticis, & Histriis Episcopis quid dicam ? quos idonea est Excellentia vestra & ratione, & potestate reprimere, & dimittis eos in contiari : cùm, si quid eos de judicio universalis Synodi, quod Constantinopoli per primam nuper elapsam indictionem actum est, forte movebat, ad sedem Apostolicam (quomodo semper factum est) electis aliquibus de suis, qui dare & accipere rationem possent, dirigere debuerunt, & non claustis oculis corpus Christi Dei nostri, hoc est, sanctam Ecclesiam lacerare. Nolite ergò dubitare hujusmodi homines principali vel judiciali auctoritate comprimere : quia regulæ *e* Patrum hoc specialiter constituerunt, ut si qua Ecclesiastici officii persona, cui subjectus est, restiterit, vel seorsum collegerit, aut aliud altare erexerit, seu schisma fecerit, iste excommunicetur, atque damnetur. Quòd si forte & hoc contempserit, & permanserit, divisiones & schisma faciendo, per Pote-

a *11.q.3. si quis Presbyter.* b *Cap.5.c.24.* c *supra dist.45. & qui emendat.* d *Anst.l.6.c.196. Polyc.l.7. tit.5. De hoc schismate B. Gregor.l.4.epist.50. & lib.7. indict.2.epist.10. & alibi. Supra proximo capite.* e *Canon. apost. 32. Antioch.5.*

Dd 2

states publicas opprimatur. Ecce domine, quod *a* animus vester fortè timidus est, ne persequi videaris, de Patrum vobis auctoritate hæc breviter dirigenda curavi, cum mille alia exempla, & constitutiones sint, quibus evidenter agnoscitur, ut facientes scissuras in sancta Ecclesia, non solùm exiliis, sed etiam proscriptione rerum, & durâ custodiâ per publicas potestates debeant coërceri.

C. XLIV. ¶ *Ab Ecclesiæ unitate divisi, à secularibus potestatibus coërceantur.*

Item Pelagius.

QUali *b* nos de gloriæ vestræ studiis judicio gratulemur, non solùm vestram, sed multorum ac penè omnium credimus habere notitiam : & idcirco nunc de his, quæ vobis præsentibus ibi fieri stupemus, fiduciali ter apud gloriam vestram duximus conquerendum. Thracius *c* siquidem atque Maximilianus nomina tantum Episcoporum habentes, & Ecclesiasticam ibi unitatem perturbare dicuntur, & omnes Ecclesiasticas res suis usibus applicare : in tantum ut contra unum eorum, id est, Maximilianum, usque ad nos per tam longum iter, necessitate compellente quidam infatigabiliter venientes, preces offerrent. Ob quam causam Petrum Presbyterum sedis nostræ, sed & Projectum notarium ad eadem loca duximus destinandos, ut ea, quæ canonicis statutis à prædictis Pseudoepiscopis compererint commissa, vel dignâ debeant ibi ultione compescere, vel eosdem ad nos usque perducere. Et ideo salutantes paterno affectu gloriam vestram, petimus, ut præfatis, qui à nostra sede directi sunt, in omnibus præbeatis auxilium : nec putetis alicujus esse peccati, si hujusmodi homines comprimuntur. Hoc enim & divinæ, & humanæ *d* leges statuerunt, ut ab Ecclesiæ unitate divisi, & ejus pacem iniquissimè perturbantes, à secularibus etiam potestatibus comprimantur. Nec quicquam majus est, unde Deo sacrificium possitis offerre, quàm si id ordinetis, ut hi, qui in suam, & aliorum perniciem debacchantur, competenti debeant vigore compesci.

C. XLV. ¶ *Iniquitas pravorum, quamvis bonis proficiat, tamen punienda est.*

Idem Pelagius Papa *Joanni Patritio.*

RElegentes *e* literas Excellentiæ vestræ, de injuria quidem, quam vobis iniquorum hominum præsumptio ingessit, valdè doluimus. Sed quia scimus occulto Dei judicio animam vestram, etsi per aliorum iniquitatem, & superbiam, & contaminatione schismatis custoditam, eginus omnipotenti Deo gratias, qui etiam de malis hominum actibus bona operari consuevit Nec enim sine illius providentia factum esse credendum est, ut insensati, & perversi homines ad hoc usq; profiterent, ut suam divisionem, catholicam esse credentes Ecclesiam, à sua vos pollutione prohiberent. Si enim per misericordiam Dei etiam nescientibus illis hoc factum est, ut à Schismaticorum factione *f* eruti, catholicæ, quam diligitis, servari vos contigisset Ecclesiæ. Quamvis igitur vestra per illorum scelus utilitas facta sit, nolite tamen impunitam præsumptionem iniquorum hominum grassari permittere. Si enim hoc, quod in vestram gloriam præsumpserunt, non fuerit vindictâ compressum, quod in minoribus 1 non valeant puniri ambigi ultra non debet. Exercete igitur in talibus debitam auctoritatem, & ne eis ampliùs talia committendi spiritus *g* crescat, vestris coërcitionibus reprimantur. Ad hoc siquidem Dei nutu etiam contra vos talia præsumpserunt, ut talia vobis corrigentibus ab eodem *h* scelere alios possitis, Deo propitiante, munire. Qualos autem sint, qui Ecclesiam fugiunt, Eufrasii vos scelera (quæ amplius occulta Deus esse

a *al. de quo animus.* b *Anst.l.12.cap.40. Polyc. ibidem.* c *al. Tertius.* d *al. mundanæ.* e *Anst.l.12.c.47. Polyc. ibid.* f *al. communione.* g *al. spes.* h *al. eorum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

noluit) evidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis necessitudinem, nec fratris charitatem, nec sacerdotii reverentiam cogitavit. Incestuoso autem adulterio *a* etiam ipsius vindictæ abstulit modum: quia, si adulterium punias, non remanet, in quo vindicetur incestus. Si incestuoso ingeras pœnam, inultum crimen adulterii remanebit. Ecce, de quo collegio sunt, qui, quantùm ad superbiam suam, injuriam vobis inferre moliti sunt, & quantùm ad providentiam Dei, impollutos vos Ecclesiæ servaverunt. Auferte tales ab istâ provincia, utimini oblatâ vobis à Deo opprimendi perfidos occasione. Quod tunc plenius fieri poterit, si auctores scelerum ad clementissimum Principem dirigantur, & maximè Ecclesiæ Aquilejensis invasor, qui & in schismate, & in eo 2 maledictus, nec honorem Episcopi poterit retinere, nec meritum.

1 ¶ Quòd in minoribus] *Ivo & Pannormia habent, intentionem ipsorum: sed ob glossam non est additum.*

2 ¶ In eo] *Anselmus habet,* & à schismatico maledictus.

C. XLVI. ¶ *In certamine, quod contra infideles geritur, quisquis moritur, cœlestè regnum meretur.*

Item Nicolaus *exercitui Francorum.*

OMnium *b* vestrûm nosse volumus charitatem, quoniam quisquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, regna illi cœlestia minimè negabuntur.

¶ *Ivo parte 16. c. 87. vers.* omnium vestrûm, *hoc idem citat ex epistola Leonis IV. ad exercitum Francorum, ubi etiam affert id, quod infrà, eâd. q. 8. c.* omni timore. *ex eodem Leone refertur.*

C. XLVII. ¶ *Non sunt homicidæ, qui adversùs excommunicatos zelo matris Ecclesiæ armantur.*

Item Urbanus II. *Godofredo Lucano Episcopo.*

EXcommunicatorum *c* interfectoribus (prout in ordine Ecclesiæ Romanæ didicistis) secundùm intentionem 1 modum congruæ satisfactionis injunge. Non enim eos homicidas arbitramur, quos adversùs excommunicatos zelo catholicæ matris ardentes, aliquos eorum trucidâsse contigerit. Ne tamen ejusdem Ecclesiæ matris disciplina deseratur, eo tenore, quem diximus, pœnitentiam eis indicito congruentem, quâ divinæ simplicitatis oculos adversùs se complacare valeant, si fortè quid duplicatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerint *d*.

1 ¶ Intentionem] *Ivo & Pannormia habent, intentionem ipsorum: sed ob glossam non est additum.*

C. XLVIII. ¶ *Pax Ecclesiæ mœstitiam consolatur perditorum.*

Item Augustinus *epistolâ 50. ad Bonifacium, de coercendis hæreticis.*

QUis *e* enim nostrûm 1 velit aliquem illorum non solùm perire, verùm etiam aliquid perdere? Sed si aliter non meruit pacem habere domus David, nisi Absalon filius ejus in bello, quod gerebat contra patrem, fuisset extinctus, quamvis magnâ curâ mandaverat suis, ut eum, quantùm possent, vivum, salvumque servarent, ut esset, cui pœnitenti paternus affectus ignosceret, quid ei restitit, nisi perditum flere, & sui regni pace acquisitâ, suam mœstitiam consolari?

1 ¶ Nostrûm] *Emendatum est ex B. Augustino, à quo parùm discordat Ivo. Antèa apud Gratianum legebatur,* Quis enim vestrûm velit aliquem inimicorum suorum non solùm, &c.

Si ergò viri sancti, & publicæ potestates bella gerentes non fuerunt transgressores illius mandati, [Non occides:] *quamvis quisque flagitiosa dignâ morte perimerent: si milites sua potestas obedientes, non est reus homicidii; si ejus Imperio quemlibet flagitiosum rus afecerit; si homicidas, & venenarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium; si pax Ecclesia mœstitiam consolatur perditorum; si illi, qui zelo catholicæ matris accensi excommunicatos interficiunt, homicidæ non judicantur: patet, quid malos non solum flagellari, sed etiam interfici licet. Sed quæritur, Si contingat aliquos malos puniri ab his, qui non habent legitimam potestatem, an sint rei effusi sanguinis hi, per quos puniuntur?*

C. XLIX. ¶ *Aliquando puniuntur peccata per populos jussu divino excitatos.*

De his ita scribit Ambrosius *lib. 2. de Cain & Abel, cap. 4.*

REmittuntur peccata per Dei verbum, cujus Levites interpres, & quidam executor est. Remittuntur etiam per officium Sacerdotis, sacrumque ministerium. Puniuntur quoque per homines; sicut per judices, qui potestate ad tempus utuntur. *& infrà.* ¶ Puniuntur peccata etiam per populos: sicut legimus, quia sæpè *a* ab alienigenis Dei jussu excitatis, propter divinæ majestatis offensam, subactus *b* est populus Judæorum.

Hinc notandum est, quòd aliquando punit Deus peccata per nescientes, aliquando per scientes. Per nescientes peccata punit, sicut c per Sennacherib, & per Nabuchodonosor, & per Antiochum, & per Principes Romanorum, & per nonnullos Reges Gentilium populum Israeliticum delinquentem aliquando afflixit, aliquando captivavit. Unde ipse Dominus ait per Prophetam: d [Virga furoris mei Assur: ipse autem non cognovit.] *Assur erat virga furoris Domini: quia per eum immunerati gentes divina justitia flagellare disposuit. Ipse verò non cognovit: quia in superbiam elatus, victoriam, quam assecutus fuerat, non divinæ potentia, sed suis viribus attribuit. Unde contra ejus superbiam Dominus loquitur, dicens:* e [Nunquid gloriabitur serra contra eum, qui secat in eâ? aut nunquid exaltabitur securis contra eum, qui cædit in ea?] *Quibus similitudinibus satis perspicuè ostenditur, quòd sicut serra, & securis nec secare, nec cædere ligna possunt, nisi ab alio regantur, ac ideò contra regentes se superbire non debent: sic illi, per quos Deus punit, absque nutu divinæ dispositionis nihil agere valent: ac ideò contra regentem se superbire eis non licet. Tales in eo quòd puniunt, Deo servire dicuntur: in eo autem quòd ignorantes se esse ministros iræ Dei, impiâ vanitate superbiunt, mercedem suæ servitutis à Deo non nisi temporalem inveniunt: pœnam verò suæ superbiæ non effugiunt. Unde, cùm Dominus diceret ad Prophetam de Nabuchodonosor,* [Quid *f* dabo ei pro labore, quo servivit mihi apud Tyrum?] *statim subjunxit:* [Da,] *hoc est, dabam sibi provinciam,* [Ægyptum & Æthiopiam.] *Cùm autem in corde suo superbiens postea diceret:* g [Nonne hæc est Babylon, quam ego condidi in robore regni mei? &c.] *statim immutavit Deus rationabilem mentem ejus, & induit eum ferinâ bestialitate, ut ab hominibus fugiens cum bestiis viveret. Per Antiochum* h *quoque cùm idolatriam Judaica plebis Dominus puniret, & pacem, quam ex lege Dei abjecta, & ex sacris nationum assumptis quærebant, illis in perniciem verteret, quia Dei dispositionem ignorans, sua facultati devastationem illius plebis attribuit, imprecatur in eum Propheta* i, *dicens:* [Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ non invocáverunt nomen tuum: ne forte dicant

a *al. in adulterio.* b *Ivo p. 10. c. 87. Pannorm lib. 8. cap. 30.* c *Ivo p. 10. c. 54. Pann. l. 8. c. 11.* d *al. contraxerint.* e *Ivo p. 10. c. 59. 2. Reg. 12.*

a *Sæpè alienigenis.*] *orig.* b *subjectus*] *rrig.* c *4. Reg. 21. 2. Mach. 5.* d *Esa. 10.* e *Esa. ibid.* f *Ezech. 29. paulo aliter, quàm in vulg. aut apud 70.* g *Dan. 4.* h *1. Mach. 1.* i *Psal. 78.*

dicant in gentibus, ubi est Deus eorum?] *Similiter, cùm per Romanos peccatum mortis Christi Deus punire decrevisset, urbis excidium, & Judaïcæ plebis miseram captivitatem suis viribus ascribere cæperunt: unde contra eos Propheta imprecatur, dicens,* a [Leva manus tuas in superbias eorum, qui te oderunt.] *& qui multa maligne operati, monumenta sua victoria posuerunt in medio atrio tuo.* ¶ *Per sequentes peccata puniuntur: sicut Deus per filios Israel voluit peccata punire Amorrhæorum* b, *& Chananæorum, & aliarum gentium: quarum terram Israelitis possidendam dedit: quibus etiam præcepit* c, *ut neminem earum parcerent, sed omnes morti tradirent. Quod propter peccata eorum illis contigisse ex verbis Domini apparet: qui eum dicret ad Abraham,* [Semini *d* tuo dabo terram hanc,] *veluti quæreret, quare non modo eam das mihi? audivit,* [Nondum enim sunt peccata Amorrhæorum consummata.] *Quæ tunc intelliguntur fuisse consummata, cùm populus ille de Ægyptiaca servitute liberatus, terram eorum, sicut Abrahæ promissum fuerat, in hæreditatem accepit.* ¶ *Cùm ergò sic divino jussu ad puniendum peccata populi excitantur, sicut populus ille Judaïcus est excitatus ad occupandum terram promissionis, & ad delendas gentes peccatrices, sine culpa noxius sanguis effunditur, & quæ ab eis malè possidentur, in jus, & Dominum rité transeunt eorum. Cùm verò occulto instinctu aliqui moventur ad persequendos malos, sicut Sennacherib, & cæteri, qui populum delinquentem persequi sunt, licet occulto instinctu operante illorum meritis incitentur ad persequendum: tamen, quia pravâ intentione non peccata delinquentium punire, sed illorum bona rapere, vel sua ditioni subjicere quærunt, non sunt immunes à crimine. De quibus etiam notandum est, quòd aliquando excitantur ad puniendum peccata honorum, ut tandem per bonos correctos ipse quoque puniantur: sicut in libro Judicum legitur* e *de Jabin Rege Chananæorum, & de Madianitis: quod propter idolatriam populi suscitavit eos Deus, ut Israël afflugerent, & terram eorum occuparent. Cùm autem populus Dei sub manibus eorum diutiùs afflictus peccatum suum cognosceret, & per pœnitentiam suis Deum placaret, Dei præcepto, &* f *Barach, comitatus, Deborra Prophetissam uxorem Lapidoth, Jabin Regem Chananæorum, & Zisaram ducem exercitûs sui contrivit: & Gedeon Zebee, & Salmana Reges Madianitarum, & Oreb, & Zeb, duces eorum trucidavit. Apparet ergò, quòd aliquando per legitimam potestatem gerentes, aliquando per populos divino jussu excitatos, mali pro peccatis suis non solùm flagellantur, sed etiam rité perdiuntur. Nec est contrarium illud Augustini, quòd ad Marcellinum pro Circumcellionibus supplicans rogabat, ut verberibus eos coerceret, non morte perderet. Quamvis* g *enim supplicando spatium vitæ eis reservari popposcit, non tamen legum severitatem, quâ tales morte plectuntur, non observandam docuit.*

QUÆSTIO VI.

Quòd autem quæritur, An mali sint cogendi ad bonum, facilè apparet. Antiquus namque populus ille metu pœnarum ad observationem legis cogebatur. In Evangelio h *quoque Dominus ait discipulis suis:* [Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: sed potiùs eum timete,] *id est, ei in timore servire,* [qui potest animam & corpus perdere in gehennam.] *Paulus quoque cùm Ecclesiam Dei persequeretur, in itinere caccatus* i *ad Deum converti coactus est. Unde se abortivo similem testatus est, dicens:* k [Novissimè autem omnium tanquam abortivo visus est & mihi.]

C. I. ¶ *Ecclesia malos debet cogere ad bonum, sicut Christus Paulum coegit.*

Hinc Augustinus *scribit epist. 50. ad Bonifacium.*

SChismatici dicunt: cui *a* vim Christus intulit? quem coëgit? Ecce habent Paulum Apostolum. Agnoscant in eo priùs cogentem Christum, & postèa docentem: priùs ferientem, & postèa consolantem. Mirum est autem, quomodo ille, qui pœnâ corporis ad Evangelium coactus intravit, plus illis omnibus, qui solo verbo vocati sunt, in Evangelio *b* laboravit: & quem major timor compulit ad charitatem, ejus perfecta *c* charitas foras misit timorem. Cur ergo non cogeret Ecclesia perditos filios, ut redirent, si perditi filii coëgerunt alios, ut perirent? Quamvis & illos, quos non coëgerunt, sed tantummodò seduxerunt, si per terribiles, sed salubres leges in ejus gremium revocentur, blandiùs pia mater amplectitur: & de illis multò ampliùs, quàm de illis, quos nunquam perdiderat, gratulatur. ¶ An non pertinet ad diligentiam pastoralem, etiam illas oves, quæ non violenter ereptæ, sed blandè, leniterque sedactæ à grege aberraverint, & ab alienis possidere cœperint, inventas ad ovile Dominicum, si resistere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus revocare? *Item infrà.* ¶ A Christo coactum ostendimus Paulum. Imitatur itaque Ecclesia in istis cogendis Dominum suum. Quæ priùs, ut neminem cogeret, expectavit, ut de fide Regum atque gentium prædictio *d* Prophetica compleretur. ¶ Etiam hinc enim non absurdè intelligitur illa Apostolica sententia, ubi beatus Paulus dixit: *e* [*Paratus ulcisci omnem inobedientiam, cùm completa fuerit prior vestra inobedientia.*] ¶ Unde & ipse Dominus ad magnam cœnam suam priùs adduci jubet convivas, postèa cogi. Nam, cùm ei servi sui respondissent, *f* [*Domine, factum est, quod jussisti, & adhuc locus est: exite,* inquit, *in vias & sepes, & quoscunque inveneritis, cogite intrare.*] In illis ergò, qui primò leniter adducti sunt, completa est prior obedientia: in istis autem, qui coguntur, inobedientia coërcetur. *Item infrà* ¶ Si per potestatem *, quam per religionem ac fidem Regum tempore quo debuit, divino munere accepit Ecclesia, ii, qui inveniuntur in viis & sepibus, id est, in hæresibus & schismatibus, coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendant: sed quò coguntur, attendant.

¶ *Initium hujus capituli apud B. Augustin. ibi de Donatistis agentem, sic habet:* Ubi est, quod isti clamare consueverunt, liberum est credere, cui vim, &c. *ut sup. eâd. q. 4.* quis nos. *vers.* cui vim.

C. II. ¶ *Varii modi errantes corripiuntur à Deo.*

Item *ad Donatistas, epist. 166.*

QUod *g* erraverat (inquit Dominus) non revocâstis, & quod perierat, non requisistis.] Hoc vobis per nos ipse Deus facit; sive observando, sive minando, sive corripiendo, sive damnis, sive laboribus, sive per suas occultas admonitiones, vel visitationes, sive per potestatum temporalium leges.

C. III. ¶ *Non est considerandum, quòd quisque cogitur, sed quale sit illud, quo cogitur.*

Item *in epist. 48. ad Vincentium.*

VIdes, ut opinor, non esse considerandum, quòd quisque cogitur, sed quale sit illud, quo cogitur, utrùm bonum, an malum: non quòd quisque bonus possit esse invitus, sed timendo quòd non vult pati, vel relinquit impedimentem animositatem, vel ignoratam compellitur cognoscere veritatem, ut timens, vel respuat falsum,

a *Psalm. 73.* b *Josua 5. & 6.* c *Deut. 7.* d *Gen. 15.* e *Jud. 4.* f *Jud. 8.* g *sup. eâd. cap. 1.* h *Matt. 10.* i *Act. 9.* k *1. Cor. 15.*

a *Sup. eâd. quæst. 4. quis nos. Ivo p. 10. cap. 59.* b *1. Cor. 15.* c *1 Joan. 4.* d *prædicatio*] *orig.* e *2. Corinth. 10.* f *Luc. 14.* * *al. potestate. sup. eâd. q. 4. ipsa pietas. 9. si per potestatem.* g *Ivo p. 10. c. 64. Ezech. 34.*

de quo contendebat, vel quærat verum, quod nesciebat, & volens jam teneat, quod nolebat. *Item infrà.* ¶ Mea primitùs sententia erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos Hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis. Nam primo mihi opponebatur civitas mea, quæ cùm tota esset in partem Donati, ad unitatem Catholicam timore legum Imperialium conversa est: quam nunc videmus ita hujus vestræ animositatis perniciem detestari, ut in ea nunquam fuisse credatur. Ita aliæ multæ, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipsis rebus agnoscerem, etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est: *a* [*Da sapienti occasionem, & sapientior erit.*]

C. IV. ¶ *Onere pensionis rusticus ad Dominum converti cogatur.*

Item Gregorius *Januario Episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26.*

JAm verò, si rusticus tantæ perfidiæ & obstinationis fuerit inventus, ut ad Deum minimè venire consentiat, tanto pensionis onere gravandus est, ut ipsâ exactionis suæ pœnâ compellatur ad rectitudinem festinare.

Ex his omnibus intelligitur, quòd multi sunt cogendi ad bonum. Sed objicitur, quod nemo est cogendus ad id, ad quod inutiliter cogitur. Ad bonum autem quisque inutiliter cogitur, cùm Deus aspernetur coacta servitia. Unde Apostolus b, *cum ad eleemosynas Corinthios hortaretur, ait:* [Unusquisque, prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus.] *Unde datur intelligi, quòd qui invitus dat propter præsentem pudorem, & rem, & meritum perdit. Item, cùm redderet causam, quare sumptibus abstineret, ait:* c [Si ex necessitate evangelizavero, non erit mihi gloria.] ¶ *Item,* [Si invitus evangelizavero, dispensatio mihi credita est. Si autem volens hoc ago, mercedem habeo apud Deum.] *Item cùm Galatu* d *scriberet legalia non esse tenenda, ait:* [Si Spiritu ducimini, non estis sub lege.] *Ex quo apparet eum, qui sub lege est, qui timore pœnæ, non amore justitiæ servit, non duci Spiritu Sancto: Si autem Spiritu Sancto non ducitur, Deo placere minimè valet.* ¶ *Item:* [Non *e* accepistis Spiritum servitutis iterùm in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater.] *Ex quibus verbis datur intelligi, quòd, & si Veteri Testamento timore pœnæ homines cogebantur ad bonum, tamen in Novo Testamento solâ libertate & dilectione justitiæ sunt invitandi ad fidem. Unde illi dicuntur* f *servi, & filii ancillæ, pertinentes ad Ismaël: isti dicuntur liberi & filii liberæ, pertinentes ad Isaac.* ¶ *Item Joannes in sua epistola:* g [Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem.] *Qui autem cogitur, timore illo ducitur, qui non est in charitate; qui manus comprimit, non animum mutat; quæ pœna timetur, non bonum diligitur. Porrò sine dilectione boni nullus Deo placere, vel in numero bonorum connumerari potest. Unde, cùm Propheta* h *diceret:* [Animalia tua habitabunt in ea] *scilicet hæreditate; ostendens, quòmodo ad ipsam habitationem perveniant, subdit:* In dulcedine tua, quam tu præparâsti pauperi Deus:] *dulcedinem vocans, suavitatem boni operis, quâ bonum fit non timore pœnæ, sed delectatione justitiæ. Cùm ergo sine hac dulcedine animalia in hæreditate non habitent, patet, quòd nemo, nisi inutiliter, ad bonum cogitur solo timore. Quicunque enim ad bonum cogitur, solo timore, non amore ducitur: non ergo sunt mali cogendi ad bonum.* ¶ *Hic ita respondetur. Si bonum, ad quod mali coguntur, semper inviti tolerarent, & nunquam voluntarii servirent, inutiliter cogerentur ad illud. Sed quia humanæ naturæ est, & ea, quæ in desuetudinem ducuntur, abhorrere, & consuetæ magnâ custodiâ diligere, flagellis tribulationum mali sunt cohibendi à malo, & provocandi ad bonum: ut dum timore pœnæ malum in desuetudinem ducitur, abhorreatur: bonum verò ex consuetudine dulcescat. Unde Augustinus in Psalm. 127.* a [Cùm per timorem i gehennæ continet se homo à peccato, fit consuetudo justitiæ, & incipit, quod durum erat, amari: & incipit excludi timor à charitate, & succedit timor casus, de quo hic dicitur: quo timemus, ne tardet sponsus, ne discedat, ne eo careamus. Ille utilis est, sed non permanet in æternum ut iste.]

1 ¶ Cùm per timorem] *Locus hic potius convenit cum glossa ordinaria in eundem Psalmum: sunt tamen hic aliqua ex E. Augustino, quæ non sunt in glossa.*

a *Prov. 9.* b *2. Cor. 9.* c *1. Cor. 9.* d *Galat. 5.* e *Rom. 8.* f *Galat. 4.* g *1 Joan. 4.* h *Psal. 67.*

QUÆSTIO VII.

Nunc autem quæritur, An hæretici suis & Ecclesiæ rebus sint expoliandi? & qui possident hæreticis ablata, an dicantur possidere aliena?

C. I. ¶ *Res terrenæ non nisi divino vel humano jure tenentur.*

De his ita scribit Augustinus *ad Vincentium, epist. 48.*

QUicunque *b* vos ex occasione legis hujus Imperialis, non dilectione corrigendi, sed inimicandi odio persequitur, displicet nobis. Et quamvis res quæque terrena rectè à quoquam possideri non possit, nisi vel jure divino, quo cuncta justorum sunt, vel jure humano, quod in potestate est Regum terræ, (ideoque falsò res vestras appellatis, quas nec justè *c* possidetis, & secundùm leges Regum terrenorum amittere jussi estis, frustraque dicitis, nos eis congregandis laboravimus; cùm scriptum legatis: [*Labores impiorum 1 justi edunt* d.] Sed tamen, quisquis ex occasione hujus legis 2, quam Reges terræ Christo servientes, ad emendandam impietatem vestram promulgaverunt, res proprias vestras cupidè appetit, displicet nobis. Quisquis denique res ipsas pauperum, vel Basilicas congregationum, quas sub nomine Ecclesiæ tenebatis (quæ omnino non debentur, nisi ei Ecclesiæ, quæ vera est Christi Ecclesia) non per justitiam, sed per avaritiam tenet, displicet nobis. Quisquis *e* pro aliquo flagitio vel facinore dejectum *f* a vobis; ita susceperit, sicut suscipiuntur, qui (excepto errore, quo à nobis separamini) sine crimine apud vos vixerunt, displicet nobis. Sed nec facilè ista monstratis: & si monstretis, nonnullos toleramus, quos corrigere vel punire non possumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter pisces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine segregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam, migramus de domo Domini.

1 ¶ Labores impiorum] *Hunc sententiæ similem est, quod scribitur Prov. 13.* Θησαυριζεται δικαιοις πλουτος, *id est, ut infrà eâdem c.* quemadmodum. Thesaurizantur autem justis divitiæ impiorum. *Ubi vulgata habet,* custoditur justo substantia peccatoris. *Item,* ὁ δίδοὺς τὸν μόχθον αὐτῶν δικαίοις, *cùm antè dixisset,* ἀφῆλε τὸν κόπτοντα. *Sapientiæ 10. legitur:* Ideò justi tulerunt spolia impiorum. *Infrà, eâd. c.* quemadmodum.

2 ¶ Hujus legis.] *In codice Theodosiano, lib. 16. tit. 5. sunt leges Honorii & Theodosii 43. 52. & 54. in quibus præcipitur ædificia, prædia, & loca, quæ ad conventicula Donatistarum, vel alium hæreticorum antèa pertinuerant, ab Ecclesiis Catholicis vendicari, vel eisdem sociari debere. Et ad has leges videtur spectasse B. Augustinus, & hic, & in tractatu 6. in Joannem (ut notatum est sup. distinct. 8. quo jure.) & contra literas Petiliani (ut in proxime sequenti capite) & alibi.*

a *Ad vers. uxor tua.* b *Ivo p. 5. cap. 179. Polyc. lib. 7. tit. 5.* c *alit. justi.* d *alit. edent.* e *24. q. 1. quisquis.* f *al. projectum] orig.*

3 ¶ Vobis]

3 ¶ Vobis] *Sic est emendatum ex vetustis codicibus, & originali, cum in vulgatis, & hic, & infrà 24. q. 1.* quisquis, legeretur, nobis. *Vox autem,* dejectum, *non est mutata ab glossam. Nam in vetusto hic & infrà cap. citato, & apud Ivonem, & in Originali est,* projectum.

C. II. ¶ *Catholici non ideò aliena possident, quia ab hæreticis ablata tenent.*

Item *contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 43.*

SI *a* de rebus, vel locis Ecclesiasticis, quæ tenebatis, & non tenetis, quærimini, possunt & Judæi se justos dicere, & iniquitatem nobis objicere: quia locum, in quo impiè regnaverunt, modò Christiani possident. Quid ergo indignum, si ea, quæ tenebant hæretici, secundùm parem Domini voluntatem Catholici tenent? Ad omnes enim similes, id est, ad omnes impios & iniquos illa vox Domini valet: *b* [*Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti justitiam.*] An frustra scriptum est: [*Labores impiorum justi edent?*] Quapropter magis mirari debetis, quod adhuc tenetis aliquid, quam quod aliquid amisistis. *Item cap. 59.* Si qua jam præcisi *c* possidere cœpistis, quia vobis ablata nobis Dominus dedit, non ideo concupiscimus aliena, quia illius imperio, cujus sunt omnia, facta sunt nostra, & justè nostra sunt. Vos enim his utebamini ad præcisionem, nos ad unitatem. Alioquin & primo populo Dei possent illi objicere, alienæ rei concupiscentiam, qui divinâ potestate ab eorum facie, quia eâ terrâ malè utebantur, expulsi sunt: & ipsi Judæi, à quibus ablatum est regnum secundùm *d* verba Domini, & datum est genti facienti justitiam, possunt objicere alienæ rei concupiscentiam: quia Ecclesia Christi possidet *e*, ubi persecutores Christi regnabant.

C. III. ¶ *Res Ecclesiasticæ ab hæreticis injustè possidentur.*

Idem *epist. 50. ad Bonifacium.*

QUod *f* autem nobis objiciunt, quòd res eorum concupiscamus & auferamus, utinam Catholici fiant, & non solum quæ dicunt sua, sed etiam nostra in pace nobiscum & charitate possideant. Usque adeo autem calumniandi cupiditate cæcantur, ut non attendant, quam sint inter se contraria, quæ loquuntur. Ipsi certè dicunt, & invidiosissimè sibi conqueri videntur, quòd eos in nostram communionem violento legum imperio coarctamus. Hoc utique nullo modo faceremus, si res eorum possidere vellemus. Quis avarus quærit compossessorem? Quis dominandi cupiditate inflammatus, vel fastu dominationis elatus, desiderat habere consortem? Ipsos certè attendant quondam suos, jam nostros socios, & fraternâ nobis dilectione conjunctos; quemadmodum ea *g* teneant, non solùm, quæ habebant, sed etiam nostra, quæ non habebant: quæ tamen, si pauperum compauperes sumus, & nostra sunt, & illorum. Si *h* autem privatim, quæ nobis sufficiant, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vendicamus. Quicquid ergo nomine Ecclesiarum partis *i* Donati possidebatur, Christiani imperatores legibus religiosis cum ipsis Ecclesiis ad Catholicam transire jusserunt. Cùm ergo nobiscum sint plebes earundem Ecclesiarum, nobiscum pauperes, qui de eisdem possessiunculis alebantur, ipsi potius foris positi desinant concupiscere aliena, sed intrent in unitatis societatem, ut pariter gubernemus non illa tantùm, quæ dicunt sua, verùm etiam quæ dicuntur & nostra. Scriptum *a* est enim: [*Omnia vestra: vos autem Christi, Christus autem Dei.*]

C. IV. ¶ *Qui à corpore Christi præciditur, spiritum justitiæ tenere non potest.*

Idem *in eadem epistola 50.*

QUemadmodum membrum, si præcidatur ab hominis vivi corpore, non potest tenere Spiritum vitæ: sic homo, qui præciditur de Christi justi corpore, nullo modo potest tenere spiritum justitiæ, etiamsi figuram membri teneat, quam sumpsit in corpore. In *b* hujus ergo compagem corporis veniant, & labores suos non dominandi cupiditate, sed benè utendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, ut jam dictum est, ab hujus cupiditatis sordibus, quolibet inimico judicante, purgamus: quando eos ipsos, quorum labores dicuntur, ut nobiscum & illis, & nostris in societate catholicæ utantur, quantùm valemus, inquirimus. ¶ Sed hoc est, inquiunt, quod nos movet: si injusti sumus, quare nos quæritis? Quibus respondemus, quærimus vos injustos, ne permaneatis injusti: quærimus perditos, ut de inventis gaudere possimus, dicentes: *c* [*Mortuus erat frater, & revixit, perierat, & inventus est.*] Quare ergo me, inquit, non baptizas, ut me abluas à peccatis? Respondeo, quia non facio injuriam charactéri Imperatoris, cùm errorem corrigo desertoris. Quare, inquit, apud te vel pœnitentiam non ago? Imò, nisi egeris, salvus esse non poteris. Quomodo enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas te fuisse perversum? Quid ergo, inquiunt, apud vos, cùm ad vos transimus, accipimus? Respondeo, non quidem accipitis baptismum, qui vobis extra compagem corporis Christi inesse potuit, prodesse non potuit: sed accipitis *d* unitatem Spiritûs in vinculo pacis (sine qua nemo poterit videre Deum) & charitatem, quæ sicut scriptum *e* est, cooperit multitudinem peccatorum. *& supra.* ¶ Si autem consideremus, quod scriptum est in libro Sapientiæ *f*: [*Ideo justi tulerunt spolia impiorum.*] Item, quod legitur in Proverbiis: *g* [*Thesaurizantur autem justo divitiæ impiorum,*] tunc videbimus non esse quærendum, qui habeant res hæreticorum, sed qui sint in societate justorum. *Item post aliqua.* ¶ Si corpus Christi tollit spolia impiorum, & corpori Christi thesaurizantur divitiæ impiorum, non debent impii foris remanere, ut calumnientur, sed intrare potiùs, ut justificentur. *Item post aliqua.* ¶ In *h* Christi ergo compagem corporis veniant, & labores suos non dominandi cupiditate, sed bene utendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, ut jam dictum est, ab hujus cupiditatis sordibus, quolibet inimico judicante, purgamus: quando eos ipsos, quorum labores dicuntur, ut nobiscum & illis, & nostris in societate catholica utantur, quantùm valemus, inquirimus.

¶ *Antea citabatur ex epistola ad Vincentium, in qua non habetur.*

His igitur auctoritatibus liquidò monstratur, quòd ea, quæ ab hæreticis malè possidentur, à Catholicis justè auferuntur, nec ideò aliena possidere dicuntur.

a *Ivo p. 10. c. 75.* b *Matth. 21. sup. c. proximo.* c *concisi] orig.* d *Psal. 134* e *al. ibi præsidet.* f *Polyc. lib. 7. tit. 5. Ans. lib. 12. cap 59.* g *al. sua.* h *sup. 12. quæst. 1. si privatim.* i *al. partes Donati possidebant.*

QUÆSTIO VIII.

1 ¶ Ipse *Episcopi verò, vel quibuslibet Clericis, quòd nec suâ auctoritate, nec auctoritate Romani Pontificis arma arripere valeant, facilè probatur. Cùm enim Petrus, qui primus Apostolorum à Domino fuerat electus, materialem gladium exerceret, ut Magistrum à Judæorum injuria defenderet, audivit:* i [Converte gladium tuum in vaginam: omnis enim qui

a *1. Cor. 3.* b *infrà hoc eodem c. in fin.* c *Luc. 15.* d *Eph. 4.* e *Jac. 5.* f *Sap. 10.* g *Prov. 13. secundum 70.* h *sup. hoc eod. c. non longè ab initio.* i *Matth. 26.*

Universidad de Deusto Biblioteca

gladium acceperit, gladio peribit:] *ac si aperte ei diceretur: hactenus tibi, tuisq; prædecessoribus inimices Dei gladio corporali licuit persequi: deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, id est, tibi hactenus concessum, in vaginam converte: & tantùm spirituale gladium, quod est verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illum, vel auctoritatem ejus, qui legitimâ potestate utitur, qui, ut ait Apostolus* a, *non sine causa gladium portat, cui etiam omnis anima subdita esse debet, omnis, inquam, qui præter auctoritatem hujusmodi gladium acceperit, gladio peribit.* ¶ *Item Ambrosius:* b [Arma Episcopi lachrymæ sunt & orationes.] *Item illud Apostoli* *: [Non vosmetipsos defendentes charissimi,] *quamvis omnibus generaliter dicatur, specialiter tamen Prælatis dictum intelligitur.*

C. I. ¶ *De eodem.*

Unde Joannes Papa VIII. *Angeberge Imperatrici, excusans Joannem Episcopum remotum de militia, dicit.*

NImium c certè veretur, & jure formidat contra professionem sui ordinis secularem militiam exercere: terram defendere, de præliis tractare, de armis, terrenæ potestatis est.

¶ *Huic capiti & sequenti non est in vulgatis præpositum nomen Paleæ. Utrumque tamen cum deinceps sequenti Palea abest à plerisque vetustis exemplaribus.*

C. II. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa.

CUm à Judæis, inquit, Dominus caperetur, & Petrus cujusdam inobedientis aurem abscinderet, ferire prohibuit: & forma omnium Sacerdotum (quorum prior erat) etiam pro seipso capi arma carnalia prohibuit.

C. III. ¶ *De eodem.* PALEA.

[*Item* Ambrosius.]

NOn d pila quærunt ferrea, non arma Christi milites.] Coactus repugnare non novi: sed dolor, flerus, orationes, lachrymæ fuerunt mihi arma adversùs milites. Talia enim munimenta sunt Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere: fugere autem, & relinquere Ecclesiam non soleo: servum Christi non custodia corporalis, sed Domini providentia sepire consuevit.

¶ *Initium hujus capitis, quod constat duobus dimetris jambicis, non est inventum. Reliqua habentur in libro 5. epistolarum, in ratione contra Auxentium, quamvis hic verba aliqua sint immutata. Nam apud B. Ambrosium habent ut infrà. eâd. c.* convenior. §. quid ergò turbamini.

Hunc etiam de his, qui in bello, aut rixâ moriuntur, in Concilio Triburiensi *sic statutum est.*

C. IV. ¶ *Pro Clerico, qui in bello aut rixâ moritur, oratio vel oblatio non offeratur.*

I. QUicunque e Clericus aut in bello, aut in rixa, aut in Gentilium ludis mortuus fuerit, neque in oblatione, neque in oratione pro eo postuletur; sed in manus incidat judicis: sepulturâ tamen non privetur.

C. V. ¶ *Gradu amisso tradantur in monasterio Clerici voluntariè arma sumentes.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c.44. de Clericis arma ferentibus.*

CLerici f, qui in quacunque seditione g arma volentes sumpserint, aut sumpserunt, reperti, amisso ordinis sui gradu in monasterium pœnitentiæ 1 tradantur.

1 ¶ Pœnitentiæ] *Sic legitur apud Anselmum, & in codicibus Conciliorum editis, & manuscriptis, quamvis in posterioribus editionibus Colonensibus in margine sit adscriptum,*

a *Rom.13.* b *Inst à.ead.non pila.* * *Rom.12.* c *al.Nimirum.* d *Polyc.l.4.tit.15.* e *Burch.l.2.c.233. Ivo p.6. c.308.* f *Ans. l.7.c.187.* g *al.factione.*

perenniter, *quemadmodum anteà apud Gratianum legebatur.*

C VI. ¶ *Proprii gradûs amissione mulctentur militaria arma Christi sectantes.*

Item ex Concilio Meldensi, *cap.37.*

II. QUicunque a ex Clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant: sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus, & religioso habitu præbeant. Quòd si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores, & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores proprii gradûs amissione mulctentur, quia non possunt simul Deo & sæculo militare.

2 pars. *His ita respondetur. Sacerdotes propriâ manu arma arripere non debent: sed alios ad arripiendum ad oppressorum defensionem, atque ad inimicorum Dei oppugnationem eis licet hortari.*

C. VII. ¶ *Pro Sarracenis Papa jubet populum congregari, & eis ad littus maris occurrere.*

Unde Leo IV. *scribit Ludovico* b *Augusto.*

IGitur c cùm sæpe adversâ à Sarracenorum partibus perveniant nuntia, quidam in Romanum portum Sarracenos clàm, furtivèque venturos esse diecbant. Pro quo nostrum congregari præcepimus populum, maritimumque ad littus descendere decrevimus, & egressi sumus Româ.

¶ *Epistola Leonis IV. ex quibus hoc, & duo sequentia capita sunt accepta, non extant. In vetustis autem Pontificalibus, quod ad hæc capita videtur facere, legitur: cùm magna Agarenorum classis ex Africa ad vastandam Romam solvisse nuntiaretur, Neapolitanos, Amalphitanos, & Cajetanos navibus Hostiam venisse, ut contra Agarenos pro defensione sancti Petri, & Romanæ urbis dimicarent. Quorum Principes Leo Papa ad se vocaverat, & cum ipsis multa tractârat. Atque ipsa prorsùs verba, quæ ad hoc caput pertinent, sunt hæc.* Quos benignè in palatio Lateranensi suscipiens, causam, pro qua venerant, inquirit. Illi autem se ob aliud non venisse testati sunt, nisi ut superiùs legitur exaratum. Quorum pius Apostolicus credulus verbis, cum magno exercitu, & armorum procinctu mox civitatem Hostiam properavit, omnesque cum gaudio suscepit. Illi autem videntes summum Pontificem, omnes osculari cœperunt pedes ejus. Summus autem Præsul Missam in Ecclesia B. Aureæ celebravit, omnibusque corpus Dominicum tradidit, atque orationem post perceptum corpus super eos donavit. Deus, cujus dextera B. Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit: & Coapostolum ejus Paulum tertiò naufragantem de profundo pelagi liberavit, exaudi nos propitius, & concede, ut amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos sanctæ tuæ Ecclesiæ dimicantia omnipotenti dexterâ tuâ corroborentur, & convalescant, ut de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus appareat gloriosum. Die verò alterâ, postquam prædictus Pontifex reversus est à jam prædictâ civitate, ipsi sceleratorum socii, sive participes (scilicet Agareni) juxta littus maris Hostiensis multis cum navibus apparuerunt. Præfati autem homines super illos facientes impetum, omnes superavêre orationibus Apostolorum, & sancti Præsulis.

C. VIII. ¶ *Ultor sui gregis Papa debet esse & præcipuus adjutor.*

Idem Leo.

SCire d vos oportet, quòd nunquam ab aliquibus nostros homines finimus opprimi: sed, si necessitas

a *Burchardus lib.2. cap.11. Ivo part.6. cap.286. Panorm. lib.3. cap.168.* b *alit. Lothario.* c *Ivo part. 10. cap.32. Panorm.lib.8.cap.27.* d *Ivo part.10.cap.48.Panorm.lib.8. cap.28.*

ulla a occurrerit, præsentialiter vindicamus: quia nostri gregis in omnibus ultores esse debemus, & præcipui adjutores.

C. IX. ¶ *Cœleste regnum à Deo consequitur, qui pro Christianorum defensione moritur.*

Item *exercitui Francorum.*

OMni b timore ac terrore depulso, contra inimicos sanctæ fidei, & adversarios omnium religionum agere viriliter studete. Novit enim omnipotens, si quilibet vestrûm moritur, quòd pro veritate fidei, & salvatione patriæ, ac defensione Christianorum mortuus est: & ideo ab eo præmium cœleste consequetur.

C. X. ¶ *Contra Longobardos, precibus Hadriani Papæ Carolus bellum fecit.*

Item Alcuinus.

HOrtatu c, & precibus Hadriani Romanæ urbis Episcopi, exoratus Carolus Rex bellum contra Longobardos suscepit: quod prius quidem & à patre ejus Pipino, Stephano Papâ supplicante, cum magna difficultate susceptum est.

¶ *Quod hic refertur ex Alcuino, habetur in vita, & gestis Caroli Magni, per Eginardum scriptis. In quo libro, & apud Ivonem pro voce,* hortatu, *legitur,* rogatu.

C. XI. ¶ *Judæos non debemus persequi, sed Sarracenos.*

Item Alexander Papa II. *omnibus Episcopis Hispaniæ.*

DIspar d nimirum est Judæorum & Sarracenorum causa. In illos enim, qui Christianos persequuntur, & ex urbibus, & propriis sedibus pellunt, juste pugnatur: hi verò ubique servire parati sunt.

C. XII. ¶ *Qui crimina, quæ potest emendare, non corrigit, ipse committit.*

Item Joannes VIII. *Demago* e *Duci glorioso.*

PRæterea f devotionis tuæ studium exhortamur, ut contra marinos latrunculos, qui sub prætextu tui nominis in Christicolas debacchantur, tanto vehementius accendaris, quanto illorum pravitate famam tui nominis obfuscatam fuisse cognoscis: quoniam licèt credi possit, quòd te nolente illi navigantibus insidientur; tamen, quia à te comprimi posse dicuntur, nisi eos compescueris, innoxius non habeberis. Scriptum quippe est: [*Qui crimina, cùm* g *potest emendare, non corrigit, ipse committit.*]

C. XIII. ¶ *Crimen punire pro Deo, non est crudelitas, sed pietas.*

Item Hieronymus *ad Riparium contra Vigilantium.*

LEgi h Syromasten 1 Phinees, i austeritatem Heliæ, k zelum Simonis / Chananæi, Petri severitatem, m Ananiam & Saphiram trucidantis, Paulique constantiam, qui Elymam n magnum viis Domini resistentem æternâ cæcitate damnavit. Non 2 est crudelitas crimina pro Deo punire, sed pietas. Unde & in Lege o dicitur: [*Si frater tuus, & amicus, & uxor, quæ est in sinu tuo, depravare te voluerit à veritate, fit manus tua super eos, & effunde sanguinem eorum.*]

1 ¶ Syromasten] *B. Hieronymus Num.25. & in c.2. Malachiæ, σειρομάστην, pugionem interpretatur: tertio autem libro Reg. cap.18. & lib.4.cap.11. hastam, velut etiam Hesychius, qui ait, σειρομάστην esse σιδηροῦν ἀγγεῖον.*

2 ¶ Non est crudelitas | *In editione Romana legitur,* non est crudelitas, pro Deo pietas. *In Lugdunensi verò,* non est crudelitas pro Deo, sed pietas: *lectio tamen Gratiani non videtur rejicienda.*

C. XIV. ¶ *Quædam in Veteri Testamento licebant, quæ in Novo prohibentur.*

Item Joannes Chrysostomus *super Matthæum, homilia 17. ad c.4.*

OCcidit a Phinees b hominem, & reputatum est illi ad justitiam. Abraham c verò non solùm homicida, sed etiam parricida (quod certè gravius est) effectus, magis Deo magisque complacuit. Petrus d geminum fecit homicidium: fuit tamen opus spirituale, quod factum est. Non sola igitur respiciamus opera, sed tempus, & causam, & voluntatem, & personarum differentiam, & quantacunque alia ipsis operibus acciderint, ligentissimè inquiramus. Non enim possumus ad veritatem aliter pervenire.

C. XV. ¶ *Necessitate instante, etiam in quadragesimalibus diebus bellum inire licet.*

Item Nicolaus Papa *ad consulta Bulgarorum, cap.48.*

SI e nulla urget necessitas, non solùm in quadragesimali tempore, sed omni est à præliis abstinendum. Si autem inevitabilis urget importunitas f, nec quadragesimali tempore pro defensione tam suam, quàm patriæ, seu legum paternarum, est bellorum proculdubiò præparationi parcendum; ne videlicet Deum videatur homo tentare, si habet, quod faciat, & suæ, ac aliorum saluti consulere non procurat, & sanctæ religionis detrimenta non præcavet.

C. XVI. ¶ *Petrus Ananiam & Sapphiram increpando morti tradidit.*

Item Gregorius *in dialog. lib.2. c.30.*

PEtrus g, qui Tabitham mortuam orando suscitavit, Ananiam & Sapphiram mentientes morti increpando tradidit. Neque enim orâsse in eorum extinctione legitur, sed solummodò culpam, quam perpetraverant, increpâsse. Constat ergò, quòd aliquando hæc ex potestate, aliquando verò exhibentur ex postulatione; dum & istis vitam increpando abstulit, & illi reddidit orando.

C. XVII. ¶ *Beatus Gregorius quosdam hortatur, ut milites congregent, & contra hostes arma viriliter parent.*

Item *Veleci magistro militum, lib.12. epist.21.*

UT h pridem expressimus gloriæ vestræ, quia milites illuc erant parati venire: sed quoniam inimicos congregatos, & huc discurrere epistola vestra significaverat, hæc eos hic causa retinuit. Nunc verò utile est visum, ut aliquanti illuc milites transmittantur, quos gloria tua admonere, & hortari, ut parati sint ad laborem, studeat: & occasione inventâ cum gloriosis filiis nostris Mauricio & Vitaliano loquere, & quæcunque vobis Deo adjutore pro utilitate reip. statuerint, facite: & si huc, vel ad Ravennates partes, nec dicendum Ariulphum i cognoveritis excurrere, vos à dorso ejus ita, sicut viros decet fortes, laborate: quatenùs opinio vestra ex laboris vestri qualitate amplius in republica Deo auxiliante, proficiat. Illud tamen præ omnibus admonemus, ut familiam Maloin 1, & Adobin, Vigildi, atque Gruffingi, qui cum glorioso Mauricio magistro militum esse noscuntur, sine aliqua mora, vel excusatione relaxes: quatenus venientes illuc homi-

a *Ivo p.10.c.65. Pann l.8.c 18.* b *Numer.25.* c *Gen.22.* d *Actor.5.* e *Ivo p.10.c.93.Pann.l.8.c.37.* f *opportunitas,] orig. & Ivo.* g *Actor 9. & 5. Ansel.l.13.c.16. Ivo p.10.c.67. Pann.l.8.c 19.* h *Sic] orig. Polyc.l.7.tit.13. Ansel.13.c.6. Ivo p.10.c.90.* i *al.Arnulphum.*

nes, prædicti viri cum eis sine aliquo impedimento debeant ambulare.

1 ¶ Maloin,] *Hæc nomina sunt reposita, quemadmodum habentur in codicibus epistolarum impressis & manuscriptis. Antiqua autem exemplaria Gratiani, & à vulgatu, & inter se valde hoc loco discrepant.*

C. XVIII.

Item *ejusdem Mauricio & Vitaliano, lib. 12. epist. 23.*

SUppliciter *a* gloriæ vestræ per filium nostrum Vitalianum, cum quo & tractaretis, & verbo, & scripto mandavimus. Undecimo autem die mensis junii Ariulphus *b* hanc epistolam, quam vobis direximus, transmisit: & ideò relegentes eam videte, si in fide sua Suanenses, quam reip. promisère, perstiterunt: obsidesque dignos, de quibus possitis confidere, ab eis percipite: & insuper eos denuò 1 sacramentis obstringite, reddentes eis quod loco pignoris sustuliſtis, sermonibus vestris eos sanantes. Si autem manifestissimè cognoveritis, eos cum Ariulpho de sua subjectione *c* locutos fuisse, vel certè obsides ei dedisse, sicut nos Ariulphi epistola, quam vobis direximus, dubios reddidit, salubri consilio pertractantes, ne in aliquo anima vestra vel 2 nostra de sacramentis gravetur, quicquid utile reip. judicaveritis, peragite. Sed ita faciat gloria vestra, ut neque sit aliquid, unde possimus ab adversariis reprehendi *d*, neque in quo utilitatis reip. (quod Dominus avertat) negligatur. Præterea glorioſi filii estote soliciti; quia quantùm comperi, hostis 3 multitudinem habet collectam, & in 4 Marchia dicitur residere: & si huc cursum, Deo sibi irato, mittere voluerit, vos loca ipsius (quantùm vos Dominus adjuverit) deprædamini; aut certè sculpas *e*, 5 quos mittitis, sollicite requirant; ne doleus factum ad nos discurrat.

1 ¶ Denuò] *Abest hæc dictio à codicibus epistolarum exemplis & manuscriptis: est tamen in vetustis etiam Gratiani, & apud Anselmum.*

2 ¶ Vestra vel] *Hæ duæ voces non sunt in codicibus epistolarum: sed apud Anselmum.*

3 ¶ Hostis] *In epistola beati Gregorii partim legitur*, hostem collectum habet: *partim vero*, hostis collectam habet. *Apud Anselmum verò est*, hostem collectam habet.

4 ¶ In Marchia] *In epistolis impressis est*, Narinas: *in uno autem manuscripto codice*, Narnia.

5 ¶ Sculpas,] *In plerisque vetustis, sicut etiam in codicibus B. Gregorii impressis & manuscriptis legitur*, sculcas: *quæ vox etiam apud Paulum Diaconum & alios scriptores significat exploratores, quod vidit etiam auctor glossæ.*

In regesto etiam legitur, quod B. Gregorius civibus Tusciæ, ut contra Longobardos arma pararent, mandavit, & militantibus stipendia decrevit. Hoc ergo exemplo & promissis auctoritatibus claret, quòd Sacerdotes, etsi propria manu arma arripere non debeant, tamen vel his, quibus hujusmodi officia committa sunt, persuadere, vel quibuslibet, ut ea arripiant, sua auctoritate valeant imperare.

3 pars. *Sed objicitur illud* Nicolai *ad Ludovicum & Carolum Reges.*

C. XIX. ¶ *Episcopi non debent militaribus occupari negotiis.*

REprehensibile *f* valde constat esse, quod subintuliſti, dicendo, majorem partem omnium Episcoporum die noctuque cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos invigilare, ob idque Episcopi impediantur venire, cùm militum Christi sit Christo servire: militum verò seculi seculo, secundùm quod scriptum est, [*Nemo a militans Deo implicat se negotiis secularibus.*] Quod si seculi milites seculari militiæ studeant; quid ad Episcopos & milites Christi, nisi ut vacent orationibus? ¶ *Epistola, ex qua sumptum est hoc caput, extat Romæ in monasterio Dominicanorum, scripta Ludovico & Carolo Regibus, cujus initium est*, Credimus ex Dei dono, *in qua de Carolo, sæpenumero proprie ad ipsum convertens, queritur Pontifex, ob quasdam excusationes, & hanc præcipuè, qua hoc capite continetur, nullos Episcopos Romam ad Synodum, quam ipse habere volebat, missos fuisse. Propterea mutatus est titulus, qui antea erat*, ad Carolum Imperatorem.

C. XX. ¶ *In mortem cujuslibet hominis Episcopi se miscere formident.*

Item Gregorius Papa *lib. 7. epistolâ primâ, ad Sabinianum.*

SI in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione esset divisa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido.

Ecce quod Nicolaus Papa prohibet Episcopos sæculari militiæ occupari: nec etiam contra maritimos piratas permittit eos ad pugnam accedere. Quomodo ergo Leo Papa adversus Sarracenos urbem egreditur, & ut eos procul à littore arceat, populum undique convocat, & suarum injurias præsentialiter vindicat, atque cum Gregorio milites ad arma invitat? Sed notandum est, quòd tam Episcopos Lævitica tantum portione esse contentos: qui, sicut in Dei sorte tantum numerantur, sic ipsum Deum solummodo in hæreditatem accipiunt, dicentes: [Dominus pars hæreditatis meæ.] *Hi nihil est commune cum Principibus seculi, quia temporalia penitus abjiciunt, ne eorum occasione legibus Imperatorum obnoxii teneantur. Talibus nulla occasio relinquitur occupationis secularis militiæ; quia cum de decimis & primitiis vivant, tanquam filii summi Regis in omni regno à terrenis exactionibus liberi sunt; ita, ut decere valeant:* [Venit *d* Princeps hujus mundi, & in nobis non habet quicquam.] *Porrò alii sunt, qui non contenti decimis, & primitiis, prædia, villas, & castella, & civitates possident; ex quibus Cæsari debent tributa, nisi Imperiali benignitate immunitatem ab hujusmodi promeruerint. Quibus à Domino dicitur:* [Reddite *e* quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.] *Quibus idem Apostolus:* [Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.]

C. XXI. ¶ *Ecclesiæ Imperatoribus non sint obnoxiæ.*

Unde Ambrosius *ad Marcellinam sororem, epist. 33.*

COnvenior ipse à Comitibus & Tribunis, ut Basilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem jure suo uti, eo quòd in potestate ejus essent omnia. Respondi, si à me peteret, quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, jus hujusmodi meum, me non refragaturum; quanquam omnia, quæ mea sunt, essent pauperum: verùm ea, quæ divina sunt, Imperatoriæ potestati non esse subjecta. Si patrimonium petitur, invadite; si corpus, occurram. Vultis in vincula rapere? vultis in mortem? voluptati est mihi, non ego me vallabo circumfusione populorum, nec altaria tenebo vitam obsecrans; sed pro altaribus gratius immolabor. Horrebam quippe animo, cùm armatos ad Basilicam Ecclesiæ occupandam missos cognoscerem; ne, dum Basilicam vendicant, aliqua strages fieret, quæ in perniciem totius vergeret civitatis: orabam, ne tantæ urbis, vel potius totius Italiæ busto superviverem. *& infrà.* ¶ Mandatur, trade Basilicam, hoc est: [*Die* f. *alt-*

a *Polyc. ibid, Anselm. l. 13. c. 1.* b *al. Annulphus.* c *alit. subditione.* d *comprehendi,*] *orig.* e *al. sculcas.* f *Ivo p. 5. cap. 334.*

a *2. Tim. 2,* b *al. orationi.*] *orig.* c *Psal. 15.* d *Jean. 14.* e *Matth. 22. Rom. 13.* f *Job. 2.*

quod verbum in Deum, & morere:] nec solum dic adversùs Deum, sed etiam fac adversus Deum. Mandatur, trade altaria Dei. Urgemur igitur præceptis regalibus: sed confirmamur Scripturæ sermonibus, quæ respondit: [*Tanquam a una ex insipientibus locuta es.*] *Et in oratione contra Auxentium.* ¶ Quid *b* ergo turbamini? volens nunquam jus *c* deseram; coactus repugnare non novi, potero dolere, potero fiere, potero gemere: adversùs arma, milites Gothos *d* quoque, lachrymæ meæ mea arma sunt. Talia enim sunt munimenta Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere. *& paulò inferius.* ¶ Utinam essem securus, quòd Ecclesia hæreticis minimè traderetur: ad palatium Imperatoris irem libenter, si hoc congrueret Sacerdotis officio, ut in palatio magis certarem, quam in Ecclesia. Sed in consistorio non steus Christus solet esse, sed judex. Causam fidei agendam in Ecclesia quis abnuat? Si quis confidit, huc veniat. *& in eadem epistola ad Marcellinam.* ¶ Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondeo. Noli te gravare, Imperator, ut putes te in ea, quæ divina sunt, imperiale aliquod jus habere: noli te extollere, sed si vis diutiùs imperare, esto Deo subditus. Scriptum est *e*: [*Quæ Dei, Deo; quæ Cæsaris, Cæsari.*] Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiæ. Publicorum tibi mœnium jus commissum est, non sacrorum. Iterùm dicitur, mandâsse Imperatorem, debeo & ego unam basilicam habere. Respondi, non licet tibi illam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera est enim, quæ non est legitimo Christi conjugio copulata. *Et in eadem oratione contra Auxentium.* ¶ Nabuthe sanctum virum, possessorem vineæ suæ scimus interpellatum petitione regiâ, ut vineam suam daret, ubi Rex succisis vitibus olus vile sereret, eumque respondisse, [*Absit, ut ego Patrum meorum tradam hæreditatem:*] Regem contristatum esse, quòd sibi esset alienum jus relatione justâ negatum: sed mulierbri consilio deceptum *f*, morte in agrum venisse. Sanctus enim Naburhe vites suas vel proprio cruore defendit. Si ille vineam non tradidit suam, nos trademus Ecclesiam Christi? Quid igitur a me responsum est contumaciter? Dixi enim conventus, absit à me, ut tradam Christi hæreditatem. Si ille Patrum hæreditatem non tradidit, ego tradam Christi hæreditatem: sed & hoc addidi, absit, ut tradam hæreditatem Patrum, hoc est, Dionysii, qui in exilio causâ fidei defunctus est, hæreditatem Eusorgii confessoris, hæreditatem Myroclis, atque omnium retrò fidelium Episcoporum. Respondi ego, quod Sacerdotis est. Quod Imperatoris est, faciat Imperator. Prius est, ut animam meam auferat. *& infrà.* ¶ Tributum Cæsaris est, non negatur. Ecclesia Dei est. Cæsari utique non debet adjici: quia jus Cæsaris esse non potest templum Dei. Quod cum Imperatoris honorificentia dictum nemo potest negare. Quid enim honorificentius, quàm ut Imperator Ecclesiæ filius esse dicatur? Quod cùm dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra Ecclesiam est, non supra Ecclesiam. Bonus enim Imperator quærit auxilium Ecclesiæ, non refutat. *Et supra in eadem oratione.* ¶ 2 Si de meis aliquid *g* posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei juris esset, respondi me libenter offerre: templo Dei nihil posse decerpere, nec tradere illud, quod custodiendum, non tradendum accepe-rim. Deinde consulere me etiam Imperatoris saluti, quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocem liberi Sacerdotis, si vult sibi esse contrarium, recedat a Christi injuria. Hæc plena humilitatis sunt, &, ut arbitror, plena affectûs ejus, quem Imperatori debet Sacerdos.

¶ *Caput hoc collectum est ex variis locis epistolæ ad Marcellinam, & orationis contra Auxentium de basilicis non tradendis, ut suis locis notatum est, inductis pravibus citationibus, quæ erant, & infrà, atque ex iisdem locis multa sunt emendata.*

1 ¶ Deceptum,] *In originali statim post hoc verbum sequitur*, Naburthe vites suas.

2 ¶ Si de meis] *Aptatus est hic locus, quantùm licuit, ex originali.*

C. XXII. ¶ *De suis exterioribus Ecclesiæ solvunt tributa.*

Item Urbanus Papa.

TRibutum *a* in ore piscis, piscante Petro, inventum est: quia de exterioribus suis, quæ palàm cunctis apparent, Ecclesia tributum reddit. Non autem totum piscem jussus est dare, sed tantùm staterem, qui in ore ejus inventus est, quia non Ecclesia dari Imperatori, non Pontificalis apex, qui in ore capitis Ecclesiæ præminet, subjici potest Regibus: sed sanè, ut diximus, quod in ore piscis invenitur, pro Petro & Domino dari jubetur, quia de exterioribus Ecclesiæ, quod constitutum antiquitùs est, pro pace & quiete, quâ nos tueri & defensare debent, Imperatoribus persolvendum est.

4 pars. *Quamvis etiam hujusmodi non videantur Imperialibus exactionibus subjicienda. Nam, cum tempore famis cunctorum Ægyptiorum terram sibi emeret Pharao, atque sub eadem fame suæ servatuti cuncta subjiceret, Sacerdotibus* b *ita necessaria subministravit, ut nec possessionibus, nec libertate mancarentur, Domino extunc pronuntiante, Sacerdotes in omni gente liberos esse oportere.*

C. XXIII.

Unde Constantius & Constans *c* hanc immunitatem dederunt Ecclesiæ, *dicentes:*

IN qualibet *d* civitate, in quolibet oppido, vico, castello, municipio, quicunque voto Christianæ religionis *e* meritum eximiæ singularisque virtutis omnibus intimaverit, securitate perpetuâ potiatur. Gaudere enim & gloriari ex fide semper volumus, scientes, magis religionibus, quàm officiis, & labore corporis, vel sudore nostram remp. contineri. [Gratianus *f* quoque, Valentinianus, & Theodosius decreverunt, dicentes:] Universos quos constiterit custodes Ecclesiarum esse, vel sanctorum locorum, ac reliquiosis obsequiis deservire, nullius attentationis molestiam sustinere decernimus. [Imperator Justinianus *g.*] Sancimus res ad venerabiles Ecclesias, vel xenones, vel monasteria, vel ptochotrophia, vel brephotrophia, vel orphanotrophia, vel gerontocomia, vel denique aliud tale consortium descendentes ex qualicunque curialis liberalitate, sive inter vivos, sive mortis causâ, sive in ultimis voluntatibus habita, à lucrativorum inscriptionibus liberas esse & immunes; lege scilicet, quæ super hujusmodi inscriptionibus posita est, in aliis quidem personis suum robur obtinente, in parte autem Ecclesiastica, vel aliarum domuum, quæ hujusmodi piis consortiis deputatæ sunt, suum vigorem pietatis intuitu mitigante.

C. XXIV. ¶ *De agro Ecclesiastico Presbyter non cogatur censum persolvere.*

Hinc etiam in Parisiensi Concilio *legitur.*

SEcundum *h* canonicam auctoritatem & constitutionem Domini Imperatoris Ludovici, de Ecclesiastico agro, & manso, & de mancipiis, quæ ipse suis capitulis 1 constituit, vel si quilibet pro loco sepulturæ a liquid largitus Ecclesiæ fuerit, de decimis 2 etiam, & oblationibus fidelium nullus quemquam Presbyterorum aliquem censum persolvere cogat, nec quisquam

a *Job. ibid.* b *Polyc. lib. 4. tit. 15.* c *al. vos.* d *Sup. eâd. non pila.* e *Matth. 22.* f *3. Reg. 21.*

a *Matth. 17.* b *Genes. 47.* c *Codic. Theodosian. toro 16. tit. 2. l. 16.* d *Anselm. lib. 4. cap. 14.* e *al. legu.* f *Ibid. l. 16.* g *Cod. lib. 1. tit. de sacrosanct. Eccles. l. 18.* h *Burch. lib. 3 cap. 53. Ivo p. 3. c. 56. & c. 195.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cujuslibet ordinis, vel dignitatis exinde quicquam subtrahat, aut redhibitionem quamcunque exigat temporalem. Quod si fecerit communione usque ad satisfactionem privetur, & regiâ potestate dare 3 cogatur.

¶ *Burchardus & Ivo p.3.c.56. simile quiddam citant ex Concilio Meldensi, c.8. verum idem Ivo eâdem parte c.175. hoc idem affert ex Concilio Parisiensi, in quo videtur innovatum, quod nunc extat in Concilio Meldensi, c.63.*

1 ¶ Capitulis] *Videtur significari caput proximè sequens, quod est lib.1. Capitularium, c.91.*

2 ¶ De decimis] *In dicto capite 63. Concilii Meldensis, & apud Ivonem, c.175. legitur,* neque de decimis. & oblationibus fidelium cuiquam Presbytero aliquem censum, &c. *Ivo tamen c.56. habet ut Gratianus.*

3 ¶ Dare cogatur.] *In Concilio est,* hoc emendatè legaliter cogatur. *Ivo tamen ut Gratianus: Burchardus verò habet tantum usque ad verb.* privetur.

C. XXV.

Item ex Concilio Wormacien*si*, *a c.50.*

SAncitum est, ut unicuique Ecclesiæ unus mansus integer absque ullo servitio attribuatur: & Presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel de hortis juxta Ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde majoribus *c* suis debitum servitium impendant.

¶ *Abest caput hoc à plerisque vetustis exemplaribus, habetur tamen locu indicatu.*

Hinc datur intelligi, quòd de his, quæ Imperiali beneficio, vel à quibuslibet pro beneficio sepultura Ecclesia possidet, nullius juri, nisi Episcopi, teneatur adstricta. De his verò, quæ à quibuslibet emerit, vel vevorum donationibus acceperit, Principibus consueta debet obsequia, ut & annua eis persolvat tributa, & convocato exercitu cum eis proficiscatur ad castra. Quod tamen hoc ipsum non sine consensu Romani Pontificis fieri debet.

C. XXVI. ¶ *Absque auctoritate Romani Pontificis ad comitatum Episcopi proficisci non audeant.*

Unde Gelasius Papa *Elpidio Episcopo.*

QUo *d* ausu, quâ temeritate rescribis, Ravennam te parare proficisci, cùm canones evidenter præcipiant, nullum omnino Pontificum, nisi nobis antè visis, atque consultis, ad comitatum debere contendere? Quem admodum tibi putas licere, quod non licet: nisi, quòd hoc officio carere festinas, quo his excessibus te ostendis indignum?

1 ¶ Contendere?] *In Polycarpo hæc sequuntur:* Quod cùm longævi vel ætate, vel honore Pontifices Pistoriensis, Lucensis & Fesulanus nuper monstrentur feciſse; tu qui paucorum dierum fungi Sacerdotio videris, quemadmodum, &c.

C. XXVII. ¶ *Absque Metropolitani consilio, vel provincialium Episcoporum ad Imperatorem Episcopi non pergant.*

Item ex Concilio *e* Antiocheno, *c.11.*

I. SI *f* quis Episcopus, aut Presbyter, vel omnis omnino, qui est sub Ecclesiastica regula constitutus, præter consilium, vel literas eorum Episcoporum, qui sunt intra provinciam, & maximè Metropolitani ad Imperatorem perrexerit: hunc abdicari & ejici non solùm de communione debere, sed etiam propriâ dignitate privari decernimus *g* tanquam molestum, & importunum Imperialibus auribus contra Ecclesiastica constituta.

Reprehenduntur à ergò Gallicani Episcopi à Nicolao, quòd non Apostolicâ auctoritate contemptâ potiùs arma sequi elegerant, quàm Apostolico conspectui sese repræsentarent. Quamquam profiscentes ad comitatum possint intelligi, non secuti imperatorem, ut armis sibi auxilientur, sed ipsum cum exercitu suo quotidianis orationibus Deo commendent. In quo casu auctoritas illa Sardicensis Concilii loqui videtur: in cujus octavo capite Osius *Episcopus dixisse legitur.*

C. XXVIII. ¶ *Qui à religiosis Imperatoribus vocati Episcopi non fuerint, ad comitatum non proficiscantur.*

SI *h* vobis, fratres charissimi, placet, decernite, ne Episcopi ad comitatum *c* accedant, nisi fortè hi, qui à religiosis Imperatoribus 1 vel invitati, vel vocati fuerint. Sed quoniam sæpe contingit, ut ad misericordiam Ecclesiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, & qui peccantes in exilium, vel in insulas damnantur, aut certè quamcunque sententiam suscipiunt: ideo subveniendum est his, & sine dubitatione eis est petenda per Ecclesiam indulgentia.

¶ *Hoc capitulum ferè iisdem verbis habetur in collectanea Isidori, & codice canonum, nec longè discrepat à sententia Græci canonis.*

1 ¶ A religiosis Imperatoribus] *Horum loco in collectione Isidori, & codice canonum legitur,* religiosi Imperatoris literis: *itemq; Græcè,* παρακλῆτον τύπον, οὗτος ὁ θεοσεβὴς βασιλεὺς ἡμῶν τῆς ἑαυτοῦ φιλανθρωπίας μετεδώκατο.

Licet ergò Prælatu Ecclesia exemplo beati Gregorii d ab Imperatoribus, vel quibuslibet ducibus defensionem fidelibus postulare. Licet etiam cum beato Leone e quoslibet ad sui defensionem contra adversarios sanctæ fidei viriliter adhortari, atque ad tam infidelium procul arcendam quoſque excitare. Effusionem verò sanguinis nullis Episcoporum suâ, vel Imperatorum auctoritate imperare licet.

C. XXIX. ¶ *Sacerdotes ibi consentiant fieri judices, ubi jurejuranda indulgentia promittitur.*

Unde in Toletano Concilio IV. *c.30. legitur.*

5 SÆpe *f* Principes contra quoslibet majestatis obnoxios Sacerdotibus negotia sua committunt. Quia *g* verò Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentiant Regibus fieri judices, ubi jurejurando supplicii indulgentia promittitur, non ubi diſerimini sententia præparatur. Si quis ergò Sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit, sit reus effusi sanguinis apud Christum, & apud Ecclesiam perdat proprium gradum.

C. XXX. ¶ *Non debent agitare judicium sanguinis, qui sacramenta Domini tractant.*

Item ex Concilio Toletano XI. *c.6.*

HIs, *h* à quibus Domini sacramenta tractanda sunt, judicium sanguinis agitare non licet. Et ideo magnopere talibus *i* excessibus prohibendum est: ne indiscretæ præsumtionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententiâ propriâ judicare præsumant; aut truncationes quibuslibet personis per se inferant, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam immemor horum præceptorum, aut in Ecclesiæ suæ fa-

a *Ext. de censibus, c. sancitum.* b *Capitul. l.1.c.91. Burch. lib.3.c.52. Ivo p.3.c.53. & p.16.c.292.* c *al. senioribus]* vera lectio. d *Anselm.l.6.c.118. Demadedit l.1.c.39. Polyc. l.1. tit.17.* e *Et in Aquisgr.c.72.* f *Ansl.l.6.c.124. Burch.l.2. c.177. Ivo p.6.c.268.* g *abest ab orig.*

a *Sup.eâd. reprehensibile.* b *Ansel. l.6.c.120. Polyc.l.4. tit.17.* c *συνέδριον.* d *Sup. eâd. ut pridem.* e *Sup. eâd. igitur.* f *Burch.l.2.c.149. Ivo p.6.cap.222.* g *Et quia Sacerdotes]* orig. h *Rab.in pœnit. c.30. Burch. l.1.c.201. Ivo part.5.c.315.* i *al. talis excessus prolabendus.*

militis, aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, concessi ordinis honore privetur, & loco: sub perpetuo quoque damnationis teneatur ergastulo religatus. Cui tamen communio exeunti ex hac vita non est neganda propter Domini misericordiam; qui *a* non vult peccatoris mortem, sed ut convertatur, & vivat.

Ceteri etiam absque judiciali auctoritate membrorum truncationes, & domorum incendia facere prohibentur.

C. XXXI. ¶ *Membra detruncans, domos incendens, absque judiciali auctoritate excommunicetur.*

Unde in decretis Eutychiani Papæ.

SI *b* quis membrorum truncationes, aut domorum incendia fecerit, sive *c* facere jusserit, aut facienti consenserit, quousque de his unicuique legaliter, & amicabiliter coram Episcopo civitatis, aliisque civibus non emendaverit, ab Ecclesia se privatum agnoscat. Si verò post *d* secundam & tertiam conventionem cuncta, in quibus arguitur, non emendaverit, tanquam ethnicus & publicanus ab omni Christianorum collegio *e* separetur.

6 pars. *De incendiariis quaque* Innocentius II. *in universalis f Concilio, c.12. generaliter constituit, dicens:*

C. XXXII. ¶ *Domos incendens gratiâ vel odio alicujus, excommunicetur.*

PEssimam *g* siquidem, & depopulatricem, & horrendam incendiariorum malitiam auctoritate Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli omnino detestamur, & interdicamus. *& infrà.* ¶ Si quis ergò post hujus nostræ prohibitionis promulgationem malo studio, sive pro odio, sive pro vindictæ ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus consilium vel auxilium scienter tribuerit, excommunicetur: & si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepulturâ, nec absolvatur, nisi priùs damno, cui intulit, secundùm facultatem suam resarcto, juret se ulteriùs ignem non appositurum. Pœnitentia autem ei detur, ut Hierosolymis, aut in Hiſpania in servitio Dei per annum integrum permaneat. Si quis autem Archiepiscopus, vel Episcopus hoc relaxaverit, damnum restituat, & per annum ab officio Episcopali abstineat. Sanè Regibus & Principibus faciendæ justitiæ facultatem, consultis Episcopis & Archiepiscopis, non negamus.

C. XXXIII. ¶ *Homicida est, qui publicam functionem non habens, aliquem occidit, vel debilitat.*

Item Augustinus *in libro de civitate Dei.*

QUicunque *h* percutit malos in eo quòd mali sunt, & habet 1 causam interfectionis, minister Dei est. Qui verò sine aliqua publica administratione malefici, furem, sacrilegum, & adulterum, perjurum, vel quemlibet criminosum interfecerit, aut truncavit, vel membris debilitaverit, velut homicida judicabitur, & tanto acrius, quanto non sibi à Deo concessam potestatem abusivè usurpare non timuit.

¶ *Prima pars hujus capituli usque ad vers.* Qui verò, *citatur supra, eâd. q.5.* qui malos. *ex Commentariis B. Hieronymi in Ezechielem, ubi etiam habetur.*

1 ¶ Et habet causam] *Supra eâd. q.5.* qui malos. *& apud B. Hieronymum, & in glossa ordinaria, Pannormia, apud Ivonem part.16. cap.114. legitur,* habet vasa. *Exponuntur enim illa Ezechielis verba,* Unusquisque vas interfectionis habet, *sed apud Burchardum & Ivonem eâdem part. c.171. legitur ut apud Gratianum.*

7 pars. *De his autem, qui simul hominem vulnerant, quæritur, si ille mortuus fuerit, quis eorum homicidii reatum incurrat?*

a *Ezech.33.* b *Polyc.l.6.tit.15. Burch.l.11.c.30. Ivo p.13. c.40.* c *vel]* Burch. d *Matth.18.* e *al.consortio.* f *& in Conc. Rhamensi sub Eugenio II. cap.18.* g *Pann. l.8. c.154.* h *Burch.l.6.c.43. Ivo p.10.c.114. & 171. Pann.l.8.c.51.*

C. XXXIV. ¶ *Si plures contra unum rixentur, quâ pœnâ quisque eorum feriatur.*

De his ita statutum est in Concilio apud Vermerias.

SI *a* quatuor aut quinque homines, seu etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus, mortuus fuerit, quicunque eorum plagam ei imposuit, secundùm statuta canonum, ut homicida judicetur: reliqui autem, qui eum impugnabant, volentes eum interficere, similiter pœniteant. Qui verò nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec consilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantùm adfuerunt, extra noxam sint.

CAUSA XXIV.

QUidam Episcopus *in hæresim lapsus aliquos de Sacerdotibus suis officio privavit, & sententiâ excommunicationis notavit. Post mortem de hæresi accusatus damnatur, & sequaces ejus cum omni familia sua.*

1 *Hic primum quæritur, An lapsus in hæresim possit aliquos officio privare, vel sententiâ notare?*

2 *Secundò, An post mortem aliquis possit excommunicari?*

3 *Tertiò, An pro peccato alicujus tota familia sit excommunicanda?*

QUÆSTIO I.

QUòd autem ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non possit, facilè probatur. Omnis enim hæreticus aut jam damnatam hæresim sequitur, aut novam confingit. Qui verò hæresim damnatam sequitur, ejus damnationis se participem facit.

Unde cum Achatius absque Synodali auctoritate ab Apostolica se damnatum quereretur, contrà Gelasius *scribit, dicens:*

C. I. ¶ *Qui in jam damnatam hæresim labitur, ejus damnationis se participem facit.*

I. ACharius non est factus inventor novi erroris, sed veteris imitator: atque ideò non erat necessarium, ut adversùs eum nova sententia prodiret, sed antiqua tantummodò renovaretur. Factus sum itaque executor veteris constituti, non promulgator novi. Quicunque enim in hæresim semel damnatam labitur, ejus damnatione seipsum involvit.

¶ *Sententia hujus capituli est eadem cum sententia capitis paulò post sequentis, id est,* Achatius. *quamvis verba discrepent.*

C. II. ¶ *Non est tractandum, quod semel Synodus statuit contra unamquamque hæresim.*

Idem Gelasius *in epistola ad Episcopos Dardaniæ.*

MAjores *b* nostri divinâ inspiratione cernentes necessariò præcaverunt, ut quod contra unamquamque hæresim coacta semel Synodus pro fidei *c* communione & veritate Catholica atque Apostolica promulgâsset, non sinerent novis posthæc tractationibus mutilari: ne pravis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerant statuta, pulsandi, sed auctore cujuslibet insaniæ, ac pariter errore damnato, sufficere judicaverunt, ut quisquis aliquando hujus erroris communicator existeret, principali sententiâ damnationis ejus esset obstrictus. *& infrà.* ¶ Sic Sabellium damnavit Synodus: nec fuit necesse, ut ejus sectatores postea damnarentur, singulas viritim Synodos celebrari: sed pro tenore constitutionis antiquæ cunctos, qui vel pravitatis illius, vel communionis extitâre participes, uni-

a *Burch.l.6.c.42. Ivo part.10.c.170.* b *Polyc.lib.7.tit.77.* c *al. fide.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

versalis Ecclesia duxit *a* esse refutandos. Sic Arium, Eunomium, Macedonium, Nestorium, Synodus semel gesta condemnans, ulteriùs ad nova Concilia venire non sinit.

C. III. ¶ *Non ultrà in eum procedere oportet, qui in hæresim damnatam recidit.*

Item Felix Papa.

II. ACharius *b* non fuit novi, vel proprii inventor erroris, ut in eum nova scita prodirent ; sed alieno facinori suâ communione se miscuit. Itaque necesse est, ut in illam recideret justâ lance sententiam, quam cum suis successoribus per convenientiam 1 Synodalem susceperat auctor erroris.

¶ *Polycarpus lib. 1. tit. 16. citat ex Gelasio, apud quem habetur in commonitorio ad Faustum.*

1 ¶ Convenientiam] *Sic in vetustis etiam Gratiani exemplaribus, & recentioribus editionibus Conciliorum. In antiquioribus verò Conciliorum, & epistolarum Pontificum editionibus legitur*, conniventiam.

Si ergò Episcopus ille in hæresim jam damnatam lapsus est, antiquâ excommunicatione damnatus, alios damnare non poterat. Excommunicatus enim alios excommunicare non valet.

C. IV. ¶ *Excommunicatus alium excommunicare non potest.*

Unde Alexander II. *scribit Valeriano Episcopo Martyri.* 1

AUdivimus *d*, quòd Henricus, Ravennas dictus Archiepiscopus, visus sit te excommunicare. Verùm, quia excommunicatus te excommunicare non potuit, Apostolicâ auctoritate te, tuosque absolvendo, mandamus exinde nunquam curare.

1 ¶ Martyri.] *Apud Ivonem est*, Guillelmo Marcioni. *In vetustis Gratiani exemplaribus legitur*, Martyr, *seu* Martur, *ut videatur hoc nomine significari voluisse, cujus Ecclesia esset Episcopus. In quibusdam verò tantùm est*, Valeriano Episcopo.

Sin autem 1 ex corde suo novam hæresim consinxerit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit : quia nec potest desicere quemquam jam prostratus. Ligandi namque vel solvendi potestas vera, non falsis Sacerdotibus a Domino tradita est. Apostolus enim dicturus, [Quorum e remiseritis peccata, &c.] *præmisit :* [Accipite Spiritum Sanctum :] *ut evidenter eunctis ostenderet, eum, qui Spiritum Sanctum non habet, peccata non posse tenere vel remittere. Porrò Spiritum Sanctum nemo, nisi intra Ecclesiam accipit ; quia & ipsam unitatem per gratiam facit.* ¶ *Unde non nisi congregatu in unum dictum est :* [Accipite Spiritum Sanctum :] *nec nisi super congregatos in unum die Pentecostes f descendit Spiritus Sanctus. Sicut autem extra Ecclesiam non accipitur, ita extra eam nihil operatur. Cum ergò, sicut & Apostolus ait, Spiritus g postulet 2, Spiritus impetret, extra Ecclesiam nec postulare facit nec impetrare. Unde Dominus dicturus,* [Quodcunque h petieritis, &c.] *præmisit :* Si duo ex vobis consenserint super terram ex omni re, &c.] *& iterum :* [Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum :] *nimirum cunctis ostendens, se non habitare in cordibus eorum, qui superbiæ singularitatem sequuti, à corporis Christi compage semetipsos abrumpunt. In quibus autem Christus non habitat, in eis Spiritus Sanctus mentium scissuras refugiens locum non habet. Cum ergò peccata dimittere, vel tenere, excommunicare, vel reconciliare opus sit Spiritus Sancti, & virtus Christi : apparet, quòd hi, qui extra Ecclesiam sunt, nec ligare possunt, nec solvere, nec reconciliando Ecclesiasticæ communioni reddere, nec excommunicando ejus societate privare, quia ipsi hæresi, vel schismate polluti, sive sententiâ notati, penitus carere probantur. Unde, cum omnibus discipulis parem ligandi atque solvendi potestatem Dominus daret, Petro præ omnibus, & pro omnibus claves regni cœlorum se daturum promisit, dicens :* [Tibi a dabo claves regni cœlorum.] *Quicunque ergo ab unitate Ecclesiæ (quæ per Petrum intelligitur) fuerit alienus, execrare potest, consecrare non valet : excommunicationis vel reconciliationis potestatem non habet. Unde Apostolus* b, *cùm fornicatorem Corinthium excommunicandum scriberet, ait :* [Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens, eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu Christi, tradere hujusmodi hominem satanæ in interitum carnis.] *In qua formam excommunicationis ostendens, docuit, non nisi fidelem, & à fideli notandum. In nomine namque Domini, atque ejus virtute cooperante, non nisi fidelis aliquid operari valet : cum nemo possit dicere,* [Dominus c Jesus, nisi in Spiritu Sancto.] *Item cùm Dominus* d *prohibeat agnum comedi extra catholicam Ecclesiam, qui professione fidei ab ea sunt alieni, ab ejus participatione, quam suo arbitrio reliquerunt, non repelluntur, sed abire permittuntur : sicut illi, qui audientes,* [Nisi e manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, &c.] *dixerint :* [Durus est hic sermo, & quis potest eum audire ?] *atque ita abierunt retrorsum, non repulsi, sed abire permissi. Hinc etiam Apostolus* f, *cùm de excommunicandis ageret, præmisit :* [Si quis frater, &c.] *De infidelibus autem supposuit, dicens :* [Eos, qui foris sunt, Dominus judicabit.] *De his autem, qui intus sunt, nobis judicium commisit. Sicut autem ex eo, quod Apostolus ait,* [Si quis frater,] *& ex his, quæ de fidelibus & infidelibus supposuit, apparet, non nisi fidelem excommunicandum, ita ex eo, quòd fidelibus tantum hoc scribitur, vel potius, quia sicut ille, qui benedicit, major est eo, cui benedicitur : ita qui ex officio maledicit, major est eo, cui maledicitur, liquidò constat eum, qui ab integritate catholicæ fidei recedit, maledicendi vel benedicendi potestatem minimè habere. Catholicum namque, utpote se superiorem, maledicere non valet : in alterum à fide, tanquam in sibi æqualem, sententiam dare non potest. Hæc autem, quæ de hæreticis, atque schismaticis, vel excommunicatis dicta sunt, videlicet, quòd ligandi vel solvendi potestatem non habeant, multorum auctoritatibus probantur.*

1 ¶ Sin autem *Non defuerunt, qui crederent hæc quoque esse Alexandri. Sed apud Ivonem & in Pannormia non habentur : & in vetustis Gratiani codicibus hic est ea nota, quæ solet apponi verbis Gratiani. Et est secundum membrum divisionis in ipso quæstionis principio à Gratiano propositæ : omninò, & stylus, & quæ dicuntur, ad id confirmandum concurrunt.*

2 ¶ Spiritus postulet,] *Verba ipsa Apostoli sunt hæc :* Similiter autem & Spiritus adjuvat infirmitatem nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. *In glossa autem interlineari ad eum locum sunt verba sequentia,* Spiritus impetret.

C. V. ¶ *Non solvitur vel ligatur, nisi quod auctoritas beati Petri solverit vel ligaverit.*

Ait enim Leo Papa *serm. 3. in anniversario suæ assumptionis, & serm. 2. de natali Apostolorum.*

MAnet *g* ergò Petri privilegium, ubicunque ex ipsius fertur æquitate judicium, nec nimia est vel severitas, vel remissio, ubi nihil erit ligatum, nihil solutum, nisi quod beatus Petrus aut solverit, aut ligaverit.

C. VI. ¶ *In persona Petri, ligandi & solvendi Ecclesiæ potestatem accepit.*

Item Augustinus *super Joannem, tract. 50. ad c. 12.*

QUodcunque *h* ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlo.] Si hoc Petro tantùm dictum est, non hoc facit Ecclesia. Si autem in Ecclesia fit (utique quæ in terra ligantur, in cœlo ligentur, & quæ solvuntur in terra, solvantur in cœlo : quia cum excommunicat Ecclesia, in cœlo ligatur excommunicatus : cùm reconciliat Ecclesia, in cœlo solvitur reconciliatus.) Si ergò hoc in Ecclesia fit, Petrus quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit. Si in Petri persona significati sunt in Ecclesia boni, in Judæ persona significati sunt in Ecclesia mali.

C. VII. ¶ *Suis meritis firmus, nonnunquam turbatur alienis.*

Item Ambrosius *ad c. 5. Lucæ.*

NOn *a* turbatur navis, quæ Petrum habet : turbatur illa, quæ Judam habet. Etsi multa illic discipulorum merita navigabant, tamen eam adhuc perfidia proditoris agitabat. In utraque Petrus : sed qui suis meritis firmus est, turbatur alienis. Caveamus igitur perfidum, caveamus proditorem : ne per unum fluctuemus plurimi. Ergò non turbatur hæc navis, in qua prudentia navigabat, abest perfidia, fides aspirat *b*. Quemadmodum enim turbari poterat, cui præerat is, in quo est Ecclesiæ firmamentum ? Illic ergò turbatio, ubi modica fides : hìc securitas, ubi perfecta dilectio. Denique etsi aliis imperatur, ut laxent retia sua, soli tamen Petro dicitur : *c* [*Duc in altum,*] hoc est, in profundum dispuationum. Quid enim tam altum, quàm altitudinem divitiarum videre, scire Dei filium, & professionem divinæ generationis assumere ? quam licet mens nequeat humana plenè rationis investigatione comprehendere, fidei tamen plenitudo complectitur.

¶ *In plerisque vetustis est tantùm*, Item Ambrosius. *In vulgatis autem addebatur*, super Marcum.

C. VIII. ¶ *Solus Petrus accepit mandatum, ut hamo piscem caperet.*

Idem *ibidem paulo inferiùs.*

ESt *d* aliud *e* Apostolicum piscandi genus : quo genere solum Petrum piscari Dominus jubet, dicens : [*Mitte f hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle.*]

C. IX. ¶ *Nulla perturbatio à tramite Apostolicæ sedis retrahat, quæ omnes hæreses semper destruxit.*

Item Lucius Papa *Episcopis Galliæ, & Hispaniæ.*

ARectâ *g* ergò fide, & Apostolico tramite propter ullam persecutionem *h* nolite recedere, scientes, quoniam juxta Salvatoris sententiam, beati *i* sunt, qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Hæc est Apostolorum viva traditio : hæc vera charitas, quæ prædicanda est, & præcipuè diligenda ac fovenda, atque fiducialiter ab omnibus tenenda : hæc sancta & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi Ecclesia : quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errâsse probatur : nec hæreticis novitatibus depravata succubuit : sed, ut in exordio normam fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis Apostolorum Christi Principibus, illibata fidetenus manet.

C. X. ¶ *Fides Romana Ecclesia omnem hæresim destruit, nullam fovet.*

Item Sixtus Papa II. *ad Gratum Episcopum, epist. 1.*

MEmor *k* sum, me sub illius nomine Ecclesiæ præsidere, cujus à Domino Jesu Christo est confessio glorificata : & cujus fides nullam *l* hæresim unquam fovit, sed omnes quidem hæreses destruit. Intelligo autem mihi aliter non licere, quàm ut omnes conatus meos ei causæ, in qua universalis Ecclesiæ salus infestatur, impendam.

a *al. dixit.* b *Polyc. lib. 1. tit. 16.* c *al. procederent.* d *Ivo p. 14. c. 57. Pann. l. 5. c. 133.* e *Joan. 20.* f *Act. 2.* g *Rom. 8.* h *Matth. 18.*

a *Matth. 16.* b *1. Cor. 5.* c *1. Cor. 12.* d *Joann. 6.* e *Ibidem.* f *1. Cor. 5.* g *Polyc. lib. 7. tit. 1.* h *Polyc. lib. 7. tit. 2. Matth. 16.*

a *Polyc. l. 7. tit. 3. Anselm. l. 1. c. 37.* b *al. superat.* c *Luc. 5. Matth. 16.* d *Est & aliud*] *orig.* e *Polyc. ibid.* f *Matth. 16.* g *Polyc. l. 1. tit. 3. Ansl. l. 1. c. 35.* h *al. perturbationem.* i *Matthæi 5. Felix 1. ep. 3. Marcus ad Athanasium.* k *Ansl. l. 1. c. 36. Polyc. l. 1. tit. 3.* l *al. nullum unquam fallit, sed.*

C. XI. ¶ *Nullis hæresibus Romana succubuit Ecclesia.*

Item Eusebius Papa *Episcopis Thusciæ, epist. 3.*

IN sede Apostolica extra maculam semper est catholica servata religio.

C. XII. ¶ *Ad Romanam referatur Ecclesiam, quoties ratio fidei ventilatur.*

Item Innocentius Papa *Episcopis Concilii Mileuitani, epist. 26.*

QUoties *a* fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & Coëpiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, sui nominis, & honoris authorem referre debere (veluti nunc retulit vestra dilectio) quod per totum mundum possit Ecclesiis omnibus in commune prodesse.

C. XIII. ¶ *Christianæ religionis zelum Romana Ecclesia præ cæteris habuit.*

Item Julius Papa *ad Episcopos Orientales, epist. 1.*

OFficii *b* nostri confideratione non est nobis dissimulare, non est tacere libertas *c*, quibus major cunctis Christianæ religionis zelus incumbit.

C. XIV. ¶ *Aliorum ora non timet fides, quam Romana commendat Ecclesia.*

Item Hieronymus *ad Damasum in expositione Symboli.*

HÆc *d* est fides, Papa beatissime, quam in Ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus & tenemus : in qua si minùs peritè, aut parùm cautè forte aliquid positum est, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem, & sedem tenes. Sin autem hæc nostra confessio Apostolatûs tui judicio comprobatur, quicunque me culpare *e* voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non *f* me hæreticum comprobabit. *Item.* ¶ Sancta 1 Romana Ecclesia, quæ semper immaculata mansit, & Domino providente, & beato Apostolo opem ferente in futuro manebit, sine ulla hæreticorum insultatione firma, & immobilis omni tempore persistet.

1 Sancta] *Hæc videntur sumpta ex epistola Marci Papæ ad Athanasium, sed alio modo aptata. Nam apud illum post alia quædam sic legitur :* Non, ut nos aliquid sinistrum, vestra ex parte arbitremur : sed nos & vos, illosque absque ullâ in posterum titubatione unum sentire optaremus : & sancta Romana Ecclesia, quæ semper immaculata mansit, & Domino providente, & beato Petro Apostolo opem ferente, & in futuro manebit, sine ulla hæreticorum insultatione, firma, & immobilis omni tempore persistit.

C. XV. ¶ *Aliud, quàm Romana Ecclesia neque sentire, neque docere permittitur.*

Item Marcellus Papa *universis Episcopis per Antiochiam constitutis, epist. 1.*

ROgamus *g* vos fratres, ut non aliud doceatis, neque sentiatis, quàm quod à beato Petro Apostolo & reliquis Apostolis, & Patribus accepistis. Ab illo enim primò instructi estis. Ideò non oportet vos proprium derelinquere Patrem, & alios sequi. Ipse enim caput est totius Ecclesiæ : cui ait Dominus, [*Tu* h *es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,* &c.] Ejus enim sedes primitus apud vos fuit : quæ postea, jubente Domino, Romam translata est : cui, adminiculante gratiâ divinâ, hodiernâ præsidemus die. Nec ab ejus dispositione vos deviare oportet : ad quam cuncta majora Ecclesiastica negotia, divinâ disponente gratiâ jussa sunt referri : ut ab ea regulariter disponantur, à qua sumpsêre principia. Si verò vestra Antiochena,

a *Polyc. ibid. Ansel. l. 1. c. 27. & l. 2. c. 54.* b *Ansl. l. 1. c. 38.* c *al. liberum.* d *Polyc. ibid.* e *al. maculare.* f *al. sed hæreticum.* g *Polycarp. lib. 1. tit. 15. Anselmus libro 1. cap. 15.* h *Matth. 16.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ olim prima erat, Romanæ cessit sedi, nulla est, quæ ejus non sit subjecta ditioni.

¶ *In hoc capite aliqua sunt addita, & in suum locum restituta ex originali. Glossa autem ad verbum,* oportet, *facilè transpone potest.*

C. XVI. ¶ *Alexandrinæ Ecclesiæ à Romana dissentire non licet.*

Item Leo Papa *Dioscoro Episcopo Alexandrino, epist. 79. al. 81.*

CUm *a* beatissimus Petrus Apostolicum *b* à Domino acceperit principatum, & Romana Ecclesia in ejus permaneat institutis, nefas est credere, quòd sanctus discipulus ejus Marcus, qui Alexandrinam primus Ecclesiam gubernavit, aliis regulis traditionum 1 suarum decreta formaverit: cùm sine dubio de eodem fonte gratiæ unus spiritus fuerit & discipuli, & magistri: nec aliud ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore susceperit.

1 ¶ Traditionum] *Sic est emendatum ex duobus vetustis Gratiani codicibus, Anselmo, & originali ipso. Anteà legebatur,* aliis regulis, & traditionibus sua decreta firmaverit.

C. XVII. ¶ *Professione sua fidei aurem erroris Romana abscidit Ecclesia.*

Item Ambrosius *in commentariis ad c. 22. Luca, lib. 10. c. 12.*

SIc Petrus volens percussit aurem, docuit, quòd aurem habere in specie non deberent, quam in ministerio *d* non haberent. Sed bonus Dominus & ipsi refundit auditum: secundùm prophetica a dicta demonstrans, & ipsos, si convertantur, posse sanari, qui in passione Domini vulnerati sunt: eo quòd omne peccatum fidei *f* mysteriis abluatur. Tollit *g* ergò Petrus aurem. Quare Petrus? Quia ipse est, qui accepit claves regni cœlorum. Ille enim condemnat, qui & absolvit: quoniam ligandi & solvendi idem adeptus est potestatem. Tollit aurem malè audientis, tollit autem gladio spirituali aurem interiorem malè intelligentis. Caveamus, ne cui tollatur auricula, dum *h* legitur passio Domini. Si ad divinitatem ejus referimus infirmitatem corporeæ passionis, exciditur auricula, & exciditur à Petro: qui non passus est Christum Propheram æstimari: sed Dei filium docuit fideli confessione signari.

¶ *Citabatur anteà ex Gregorio, apud quem non est inventum.*

C. XVIII. ¶ *Extra unitatem sanctæ Ecclesiæ Spiritus Sanctus non accipitur.*

Item Cyprianus *in tractatu de unitate Ecclesiæ.*

LOquitur *i* Dominus ad Petrum: [*Ego* k *dico tibi,* inquit, *quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam.*] Super unum ædificat Ecclesiam: & quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, & dicat: [*Sicut* l *misit me pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum Sanctum,*] tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem suâ auctoritate disposuit. Hoc erant utique & cæteri Apostoli, quod fuit & Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis. Sed exordium ab unitate proficiscitur: ut Ecclesia una monstretur: quam unam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus Sanctus ex persona Domini designat, & dicit: *m* [*Una est columba mea, perfecta mea: una est matri suæ, electa genetrici suæ.*] Hanc Ecclesiæ unitatem 1 qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui Ecclesiæ renititur & resistit, in Ecclesia se esse confidit? Quando & beatus Apostolus Paulus hoc idem doceat, & sacramentum unitatis ostendit, dicens: [*Unum a corpus, & unus Spiritus: una spes vocationis vestræ. Unus dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus.*] Quam unitatem tenere firmiter, & vendicare debemus, maximè Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus: ut Episcopatum ipsum unum, atque indivisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat: nemo fidei veritatem perfidâ *b* prævaricatione corrumpat. ¶ Episcopatus unus est: cujus à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia una est, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur: quomodo Solis multi radii, sed lumen unum: & rami arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatum: & cum de fonte uno rivi plurimi defluunt, numerositas licèt diffusa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen servatur in origine. Avelle radium solis à corpore, divisionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramum: fructus germinare non poterit. A fonte præcide rivum, præcisus arescet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit: unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur. Ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit: profluentes largiter rivos latiùs pandit: unum tamen caput est, & origo una, & una mater est fœcunditatis successibus copiosa *d*. Illius fœtu nascimur: illius lacte nutrimur, spiritu ejus animamur. Adulterari non potest sponsa Christi: incorrupta est & pudica. Unam domum novit: unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit.

1 ¶ Unitatem] *Quæ sequuntur usque ad vers.* Quando, *addita sunt ex originali: ex quo alia etiam & addita, & emendata sunt.*

C. XIX. ¶ *Non habet Deum Patrem, universæ salûs Ecclesia relinquens unitatem.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

ALienus *e* est, profanus est, hostis est: habere jam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. *Item infrà.* ¶ Dominus enim, cùm discipulis suis unanimitatem suaderet, & pacem: [*Dico* f, inquit, *vobis, quoniam si duobus* 1 *ex vobis convenerit in terra, de omni re, quamcunque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cœlis est. Ubicunque enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum,*] ostendens non multitudini, sed unanimitati deprecantium plurimùm tribui. [*Si duobus,* inquit, *ex vobis convenerit in terra.*] unanimitatem prius posuit: concordiam pacis antè præmisit: ut conveniat nobis fideliter, & firmiter, docuit. Quomodo autem potest ei cum aliquo convenire, cui cum corpore ipsius Ecclesiæ, & cum universa fraternitate non convenit? Quomodo possunt duo, aut tres in nomine Christi colligi, quos constat à Christo, & ab ejus Evangelio separari?

1 ¶ Si duobus] *Sic legitur in octo vetustis beati Cypriani codicibus, & hic, & aliis locis, ubi hæc Evangelii sententia offertur. In vulgatis tamen est, ut anteà apud Gratianum:* Si duo ex vobis convenerint.

C. XX. ¶ *Ligandi & solvendi non habet potestatem, qui unitatem pacis catholicæ non habet.*

Item Augustinus *libro 7. de baptismo, c. 51.*

OMnibus *g* consideratis puto me non temerè dicere, alios ita esse in domo Dei, ut ipsi etiam sint eadem domus Dei, quæ dicitur *h* ædificari super petram, quæ unica *i* columba appellatur, quæ sponsa pulchra sine macula & ruga, & hortus conclusus, fons signatus, puteus aquæ vivæ, paradisus cum fructu pomorum: quæ domus etiam claves accepit, ac potestatem solvendi & ligandi. Hanc domum si quis corripientem, corrigentemque contempserit, [*sit* a *tibi,* inquit, *sicut ethnicus & publicanus.*] De hac domo dicitur, *b* [*Domine, dilexi decorem domûs tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.*] & [*Qui c habitare facit unanimes in domo.*] & [*Jucundatus* d *sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.*] & [*Beati* e, *qui habitant in domo tuâ, Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te.*

¶ *Anteà & hoc, & sequens caput tribuebantur Hieronymo, quemadmodum etiam apud Anselmum, & in Polycarpo.*

C. XXI. ¶ *Varia crimina variis sunt pœnis efficienda.*

Idem *libro secundo, capite sexto.*

NOn afferamus stateras *f* dolosas, ubi appendamus quod volumus, & quomodo volumus pro arbitrio nostro, dicentes, hoc grave, hoc leve est: sed afferamus divinam stateram de Scripturis sanctis, tanquam de thesauris Dominicis, & in illa, quid sit gravius, appendamus: imò non appendamus, sed à Domino appensa recognoscamus. Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cavenda monstravit, & idolum fabricatum, atque adoratum est, & prophetici liber irâ Regis contemptoris incensus, & schisma tentatum: & idolatria gladio punita est, exustio libri bellicâ cæde, & peregrinâ captivitate, schisma hiatu terræ, sepultis auctoribus vivis, & cæteris cœlesti igne consumptis. Quis jam dubitaverit hoc esse sceleratius commissum, quod est gravius vindicatum?

C. XXII. ¶ *Ex sola Ecclesia sacrificium Dominus accipit.*

Item Gregorius *in* h *moralibus, lib. 35. c. 6.*

QUia *i* ex sola Ecclesia catholica veritas conspicitur, apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyses *k* ponitur, ut Dei speciem *l* contempletur: quia, nisi quis fidei soliditatem tenuerit, divinam præsentiam non cognoscit. De qua soliditate Dominus dicit, *m* [*Super hanc petram ædificabo, &c.*] *& suprà.* ¶ Sola quippe est, per quam sacrificium Dominus libenter accipiat: sola, quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Unde etiam de agni hostia Domianus præcepit, dicens: *n* [*In una domo comedetur: nec efferetis de carnibus ejus foras.*] In una namque domo agnus comeditur: quia in una catholica Ecclesia vera hostia redemptoris immolatur. De cujus carnibus divina lex *o* efferri foras prohibet: quia sanctum *p* dari canibus vetat. Sola est, in qua bonum fructuosè peragitur: unde & mercedem *q* denarii, non nisi qui intra vineam laboraverant, acceperunt. Sola est, quæ intra se positos validâ charitatis compage custodit. Unde & aqua *r* diluvii arcam quidem ad sublimiora sustulit: omnes autem, quos extra arcam invenit, extinxit.

C. XXIII. ¶ *Non exhibet fidem Christo, qui corpus ejus discerpit.*

Item Ambrosius *in oratione funebri de obitu fratris.*

ADvocavit *s* ad se Cyprianus 1 Episcopum Satyrum, nec ullam veram putavit, nisi veræ fidei gratiam, percunctatusque ex eo est, utrùmnam de Episcopis catholicis esset, hoc est, si cum Romana Ecclesia conveniret. Et fortè ad id locorum in schismate regionis illius Ecclesia erat. Lucifer enim se à nostra communione tunc temporis diviserat: & quanquam pro fide exulâsset, & fidei suæ reliquisset hæredes, non putavit tamen fidem esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Ecclesiam non tenebant, cujus patiebantur velut quosdam artus dividi, & membra lacerari. Etenim cùm propter Ecclesiam Christus passus sit, & corpus Christi Ecclesia sit, non videtur ab his exhiberi Christo fides, à quibus evacuatur passio ejus, cotpusque distrahitur. Itaque quamvis gratiæ fœnus 2 teneret, & metueret tanti nominis debitor navigare, tamen eò transire maluit, ubi tuto posset exolvere. Judicabat enim divinæ solutionis 3 gratiam in affectu ac fide esse, quam quia *a* statim, ubi primùm copia liberior Ecclesiæ fuit, implere non distulit, Dei gratiam & accepit desideratam, & servavit acceptam.

1 ¶ Cyprianus] *Apud B. Ambrosium & Anselmum legitur:* Advocavit ad se Episcopum Satyrus. *Narrat enim Ambrosius Satyrum fratrem suum, cùm in Sardiniam appulisset, ad se Episcopum Sardum vocâsse, ut sciret, Luciferianusve, an catholicus esset. Sed ob glossam, & eum, qui casum scripsit, non est mutatum.*

2 ¶ Fœnus] *Anteà legebatur,* fœdus. *Restitutum est ex aliquot vetustis exemplaribus, originali, & cæteris collectoribus.*

3 ¶ Solutionis] *In aliquot manuscriptis, & apud B. Ambrosium, & cæteros collectores legitur,* divinæ solutionem gratiæ. *Sed ob glossam non est emendatum: operæ pretium autem fuerit integrum Ambrosii locum perlegere.*

C. XXIV. ¶ *Etiam corpore ab eo recedendum est, qui fidem Christi non habet.*

Item Beda *super epistolam Joannis secundam, cap. unico.*

OMnis *b*, qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Qui permanet in doctrina Christi, hic & Patrem, & Filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum: nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Ave, communicat ejus malignis operibus.] Hæc Joannes de Schismaticis, sive hæreticis detestandis: quæ verbis docuit, etiam factis exhibuit *c*. ¶ Narrat *d* enim de illo auditor illius sanctissimus, & martyr fortissimus Polycarpus, Smyrnæorum Antistes, quòd tempore quodam, cùm apud Ephesum balneas lavandi gratiâ fuisset ingressus, & vidisset ibi Cerinthum, exilierit continuò, & discesserit non lotus, dicens, Fugiamus hinc, ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus Cerinthus lavat inimicus veritatis. Idem etiam Polycarpus Marcioni aliquando cùm occurrisset, dicenti sibi, agnoscis nos? respondit, agnosco primogenitum Satanæ.

C. XXV. ¶ *Profanus est, extra Ecclesiam beati Petri agnum comedere tentans.*

Item Hieronymus *ad Damasum.*

QUoniam *e* vetusto 1 oriens inter se populorum furore collisus indissutam *f* Domini tunicam, & desuper textam per frusta discerpit, & Christi vineam vulpes exterminant, ut inter lacus contritos, qui non habent aquam, difficile, ubi fons *g* signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: ideo mihi cathedram Petri, & fidem Apostolico *h* ore laudatam censui consulendam, inde nunc meæ animæ postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Neque vero tanta vastitas elementi liquentia, & interjacens longitudo terrarum me à pretiosa margaritæ potuit inquisitione prohibere. Ubicunque *i* fuerit corpus, illuc congregantur aquilæ. Profligato à sobole malâ patrimonio, apud vos solos incorrupta Patrum servatur hæreditas. Ibi cespite terra fœcundo, Dominici *k* seminis puritatem

a *Anselm. lib. 1. cap. 30.* b *al. Apostolus.* c *Joann. 18.* d *mysterio*] *orig.* e *Esa. 35.* f *al. in mysterio fidei.* g *Matth. 16.* h *abest ab orig.* i *Omittuntur aliquot verba. Polyc. lib. 7. tit. 3. Anselm. lib. 1. cap. 10.* k *Matt. 16.* l *Joan. cap. 20.* m *Cant. 6.*

a *Ephes. 4.* b *al. perfidiæ.* c *fractum*] *orig.* d *al. gloriosa.* e *Polyc. ibid. Anselm. l. 5. c. 2.* f *Matth. 18.* g *Anselm. l. 5. cap. 3. Polyc. l. 7. tit. 3.* h *Matth. 16.* i *Cant. 4. Eph. 5.*

a *Matth. 16.* b *Psalm. 25.* c *Psalm. 67.* d *Psal. 121.* e *Psalm. 83.* f *Prov. 11. Osee 12. Amos 8.* g *Exod. 32. Hier. 36. Num. 16.* h *Et Aug. serm. 181. de tempore, c. 12.* i *Anselm. l. 1. c. 56. Polyc. l. 7. tit. 3.* k *Exod. 33.* l *alii. faciem.* m *Matth. 16.* n *Exod. 12.* o *al. justio.* p *Matthei 7.* q *Matth. 20.* r *Genes. 7.* s *Anselmus lib. 12. cap. 48. Polyc. l. 7. tit. 4.*

a *quidem*] *orig.* b *2. Joan. 1.* c *al. exercuit.* d *Irenæus l. 3. c. 3. Eusebius l. 4. c. 14.* e *Ansel. l. 1. c. 64. Polyc. l. 9. tit. 4.* f *Joan. 19.* g *Cant. 2. Hier. 2.* h *Rom. 1.* i *Matt. 24.* k *Ibid. 13.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

centeno fructu refert: hic obruta sulcis frumenta in lolium, avenasque degenerant. Nunc in occidente sol justitiæ oritur: in oriente autem Lucifer *a* ille, qui ceciderat, supra sydera posuit thronum suum. Vos *b* estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa *c* & argentea: hic testacea vasa vel lignea virga 2 ferrea, & æterno operiuntur incendio. Quanquam igitur tui me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. A Sacerdote victima *d* salutem, à pastore præsidium ovis flagito. Fatiscat *e* invidia Romani culminis, recedat ambitio. Cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum præmium *f*, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione consocior. Super *g* illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicunque *h* extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noë *i* non fuerit, peribit regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ fine determinat *k*, nec possum sanctum Domini, tot interjacentibus spatiis, à sanctimonia tua semper expetere: ideò hic collegas tuos Ægyptios confessores sequor, & sub onerariis navibus parva navicula delitesco. Non novi Vitalem: Meletium respuo: ignoro Paulinum. Quicunque *l* tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est.

1 ¶ Vetusto.] *Anteà legebatur*, vetus. *Emendatum est ex originali, quoniam glossa nihilominus convenit.*

2 ¶ Virga ferrea,] *Apud B. Hieronymum legitur*, Virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. *Sed ob glossam non est emendatum: quæ etiam causa fuit, cur aliquot aliis locis sacris visum fuerit indicare in margine lectionem ipsam Originalis.*

C. XXVI. ¶ *Hæreticorum consortia à Catholicis sunt fugienda.*

Item Ambrosius *in commentariis ad c.9. Lucæ.*

QUæ *m* dignior domus Apostolicæ prædicationis ingressu, quàm sancta Ecclesia? aut quis præferendus magis omnibus videtur, quàm Christus, qui *n* pedes suis lavare consuevit hospitibus, & quoscunque suâ receperit domo, pollutis non patitur habitare vestigiis, sed maculosos, licèt vitæ prioris, in reliquum tamen dignatur mundare *o* processus? Hic est igitur solus, quem nemo deserere debet, nemo mutare: cui bene dicitur *p*, [*Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus.*] Vides executorem cœlestium præceptorum, qui quoniam non mutavit hospitium, cœlestis consortium habitationis *q* emeruit? Fides igitur in primis Ecclesiæ quærenda mandatur: in qua, si Christus habitator sit, haud dubiè sit legenda. Sin verò populus perfidus, aut præceptor hæreticus deformet habitaculum, vitanda hæreticorum communio, fugienda synagoga censetur, excutiendus pedum pulvis: ne fatiscentibus perfidiæ sterilis siccitatibus, tanquam humo arido arenosoque mentis tuæ vestigium polluatur. Nam sicut corporeas infirmitates populi fidelis suscipere in se debet Evangelii prædicator, & tanquam propriis inania gesta pulveri comparanda allevare atque abolere vestigiis, juxta quod scriptum est, [*Quis* 1 *infirmatur, & ego non infirmor?*] ita, si qua est Ecclesia, quæ fidem respuat, nec Apostolicæ prædicationis fundamenta possideat, ne quam labem perfidiæ possit aspergere, deferenda est. Quod Apostolus quoque evidenter asseruit, dicens: *s* [*Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita.*]

a *Esa.14.* b *Matth.5.* c *2.Tim.2.* d *victimam salutis] orig.* e *Eccessat] vera lectio.* f *primum,] orig.* g *Matthæi 16.* h *Exod. 12.* i *Genes.7.* k *al. disterminat.* l *Matth.12.* m *Ansl.l.5.c.23. Polyc.l.3.tit.ult.* n *Joan.13.* o *mutare] orig.* p *Joan.6.* q *al. consecrationis. Polyc. l.7. tit.7.* r *2.Cor.11.* s *ad Tit.3.*

C. XXVII. ¶ *Nec peccatis solvi, nec cælestis regnum ingredi potest, qui ab unitate Ecclesiæ est divisus.*

Item Beda *a super Matthæum in homilia de festo Apostolorum Petri & Pauli, ad c.16. Matth.*

QUicunque *b* ab unitate fidei vel societatis Petri Apostoli quolibet modo semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec januam possunt regni cœlestis ingredi.

C. XXVII. ¶ *Non suscipiuntur eorum sacrificia, quorum fides reprobatur, & vita.*

Item Hieronymus *in Amos Prophetam, ad c.5.*

ODi *c*, & projeci festivitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum. Quòd si attuleritis mihi holocausta & munera vestra, non accipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam.] ¶ Odit *d* autem Deus, & non solùm odit, sed & projecit festivitates eorum 1, qui non celebrant festivitates Dei, sed suas. *& post pauca.* ¶ Odisse 2 autem, & projicere, & non odorari, humanâ loquitur similitudine, ut nos affectum Dei nostris sermonibus cognoscamus. Et si obtulerint holocausta, ut videantur jejunare, dare eleemosynas, pudicitiam polliceri (quæ holocausta sunt vera) non ea suscipit Dominus, nec dignatur aspicere pinguissimas hostias eorum. Non enim sacrificiorum magnitudinem, sed offerentium merita, causasque dijudicat. ¶ Unde & vidua, quæ in Evangelio *e* in corbonam duo minuta misérat, omnibus à Salvatore præfertur: quia Dominus non ea, quæ offeruntur, sed voluntatem respicit offerentium.

1 ¶ Eorum,] *In commentariis B. Hieronymi hîc, quemadmodum & aliis locis hujus capitis, sunt aliquot verba interpolita. Sed Ivo hoc loco habet ut Gratianus.*

2 ¶ Odisse] *Ante hæc verba apud B. Hieronymum & Ivonem antecedit, c. odit. supra 1.q.1.*

C. XXIX. ¶ *Ubi charitas non est, ibi fides vel justitia locum non habet.*

Item Augustinus *de sermone Domini in monte, lib.1. c.9.*

UBi sana fides non est, non potest esse justitia, quia *f* justus ex fide vivit. Neque Schismatici aliquid sibi ista mercede promittant, quia similiter, ubi charitas non est, non potest esse justitia. Dilectio *g* enim proximi malum non operatur: quam si haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est Ecclesia.

C. XXX. ¶ *A fide recedens, Spiritûs perfectionem amittit.*

Item Innocentius Papa *ad Alexandrum, epist. 18.*

HÆretici *h*, cùm à fide catholica desciverunt, perfectionem Spiritûs, quam acceperant, amiserunt.

C. XXXI. ¶ *Sacri officii 1 potestate penitus carent hæretici.*

Item Cyprianus *Magno filio salutem, lib.1. epistolâ sextâ.*

DIdicimus *i* omnes omnino Hæreticos & Schismaticos nil habere potestatis ac juris. Propter quod Novatianus nec debet nec potest excipi, quò minùs ipse quoque extra Ecclesiam consistens, & contra pacem ac dilectionem Christi faciens, inter adversarios & Antichristos computetur. *& paulò post.* ¶ Ecclesia una est, quæ una & intus esse & foris non potest. Si enim apud Novatianum est, apud Cornelium non fuit. Si verò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Episcopo legitimâ ordinatione successit, & quem præter Sacerdotii honorem

a *Ibi glossa ord.c.25.* b *Ivo p.5.c.35.* c *Ivo p.2.c.108. Amos 5.* d *1.q.1.odit Deus, aliquot verbis omissis.* e *Marc.12.* f *Abacuc 2. & Rom.1.* g *Rom.13.* h *1.qu.1. Arrianus. Ansl.l.11.c.52. Polyc.l.7.tit.5.* i *Ansl.l.12.c.42. Polyc.l.7. tit.5. Dicimus] orig.*

martyrio

martyrio quoque Dominus glorificavit, Novatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Evangelicâ & Apostolicâ traditione contemptâ, nemini succedens, à seipso ortus *a* est. Habere namque, aut tenere Ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in Ecclesia non est. *& paulò post.* ¶ Quod *b* verò eundem, quem & nos, Deum Patrem, eundem Filium Christum, eundem Spiritum Sanctum nôsse dicuntur, nec hoc adjuvare tales potest. *& infrà.* ¶ Invenimus *c* in tali facinore non solum duces & auctores, sed etiam participes pœnis destinari, nisi à communione malorum se separaverint, præcipiente per Moysen Domino, & dicente: *d* [*Separamini à tabernaculis hominum istorum duriss imorum, & nolite tangere ab omnibus, quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccatis eorum.*] Et quod comminatus per Moysen Dominus fuerat, implevit, ut quisquis se à Chore, & Dathan, & Abiron non separâsset, pœnas statim pro impia communione persolveret. Quo exemplo ostenditur & probatur, obnoxios omnes & culpæ & pœnæ futuros, qui se Schismaticis contra Præpositos & Sacerdotes irreligiosâ temeritate miscuerint: sicut etiam per Oseæ *e* Prophetam Spiritus Sanctus testatur, & dicit: [*Sacrificia eorum, tanquam panis luctus: omnes, qui manducant ea, contaminabuntur.*] docens scilicet, & ostendens omnes omnino cum auctoribus supplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergo apud eos merita esse circa Deum possunt, quibus supplicia divinitus irrogantur? *& infrà.* ¶ Si autem foris cuncti hæretici & Schismatici non habent Spiritum Sanctum, & ideò apud nos eis *f* manus imponitur, ut hic accipiatur, quod illic nec esse, nec dari potest: manifestum est, nec remissionem peccatorum dari per eos posse, quos constat Spiritum Sanctum non habere.

1 ¶ Officii] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis. Anteà legebatur*, sacrificii.

C. XXXII. ¶ *Proprio spoliantur honore, qui contra pacem Ecclesiæ nituntur.*

Item Liberius Papa *in epistola ad Athanasium.*

QUi contra *g* Ecclesiæ pacem sunt, si dignitatem aut cingulum militiæ *h* habeant, nudentur eis. Si autem sunt ptivati, siquidem nobiles existunt, suarum substantiarum proscriptionem patiantur: si autem ignobiles, non solùm in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur.

C. XXXIII. ¶ *Non consecrat, nec consecratur in schismate constitutus Episcopus.*

Item Pelagius Papa.

PUdenda *i*, ut ita dicam, repina in divisione est non consecratus, sed execratus Episcopus. Si enim ipsum nomen consecrationis rationabili ac vivaci intellectu discutimus, is, qui cum universali detrectat consecrari Ecclesia, consecratus dici vel esse nullâ ratione poterit. Consecrare enim est, simul sacrare. Sed ab Ecclesiæ viceribus divisus, & ab Apostolicis sedibus separatus, execrat ipse potiùs, & non consecrat. Jure ergo execratus tantum, non consecratus poterit dici, quem simul sacerare in unitate conjunctis membris non agnoscit Ecclesia. Videamus tamen, utrùm vel ipsarum consuetudinem partium in sua ordinatione *k* conservaverint. Nempe is mos antiquus fuit, ut quia pro longinquitate vel difficultate itineris ab Apostolico onerosum illis fuerat ordinari, ipsi se invicem Mediolanensis & Aquileiensis ordinare Episcopi debuissent: ita tamen, ut in ea civitate, in qua erat ordinandus Episcopus, alterius civitatis Pontifex occurrere debuisset: ut & ordinandi electio à præsenti ordinatore ex consensu universalis, cui præficiendus erat, Ecclesiæ meliùs ac facilius potuisset agnosci: & in sua, qui ad Episcoparum provehendus erat, nec tamen ordinatori suo subdendus fuerat, ordinaretur Ecclesia. Etenim cùm, sicut diximus, Ecclesia una sit, cui in Canticis Canticorum dicitur *a*: [*Una est columba mea,*] nullam aliam esse constat, nisi quæ in Apostolica radice est fundata: à quibus ipsam fidem in universo propagatam orbe non potest dubitari. Quod vobis, licet notissimum omnino sit, beati tamen Augustini testimonio comprobemus. Audite, quid in quodam opere suo præclarissimus doctor dicat Ecclesiæ. Ait enim: *b* [*Quod si nullo modo recte dici potest Ecclesia, in quâ schisma est, restat, ut quoniam Ecclesia nulla esse non potest, ea sit, quam in sedu Apostolicæ, per successiones Episcoporum radice constituram, nullorum hominum malitia (etiamsi nota excludi c non possit, sed pro temporu ratione toleranda judicetur) ullo modo valeat extinguere.*]

C. XXXIV. ¶ *Unitati non communicat Schismaticis consentiens.*

Idem.

SChisma *d* siquidem ipsum, quod Græcum nomen est, scissuram sonat. Sed in unitate scissura esse non potest. Non ergo unitati communicant, qui Schismaticis communicant. Partes sibi ipsi fecerunt, & ab eo quod unum est, ut Apostoli *e* Judæ jam verbis loquar, semetipsos segregantes, Spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, ut quia in unitate unum non sunt, ut quia in parte esse voluerunt, ut quia spiritum non habent, corporis Christi sacrificium habere non possint. ¶ Non autem nobis nunc illa quæstio est, utrum tolerare malos, sed utrùm debeamus Schismaticis sociari. Si enim etiam ipsi, licèt in suo sensu abundantes, intra materna tamen positi viscera *f* quærerent veritatem, à nobis repellendi non erant, donec apud eos ratione duce rei veritas clarusset. Sed quia se ab universali Ecclesia diviserunt, sicut beatus Augustinus *g* ait, omnis Catholicus securus eam partem detestatur, cui Ecclesiam universalem Apostolicis sedibus roboratam non communicare agnoscit. Nec enim levigat crimen eorum, magis vero auget, quòd eos diu rectitisse dixistis, ne Apostolicis communicantes sedibus in sua communione reciperent. In hoc enim dum & illi culpandi sunt, qui communicare talibus voluerunt, multo magis tamen illi execrandi sunt, qui non solum in Sacerdotibus communionem Apostolicarum sedium, verùm etiam in ipsis Laicis spreverunt. Sed nec illud eis prodest, quòd eos in eisdem literis vel ignorantiâ rationis, vel simplicitate intellectûs sui à nostra se communione suspendisse perhibetis. Idipsum enim magis est, propter quod Schismatici sunt: quia non eos diversa sentiendi judicium, sed quædam apud se delata, sibi tamen incognita metuentes, & contra Apostolicam sedem temerè credentes, pessima divisit opinio. Quod schisma specialiter esse beatus denuntiat Augustinus, *h* dicens de talibus: [*Adversus auctoritatem illarum Ecclesiarum, quæ ab Apostolica 1 sede epistolas accipere meruerunt, temerè credendo, immanissimum schismatis crimen à se propulsare non poterit.*] Ad summam, aut illos Ecclesiam esse creditis, (& cùm duæ Ecclesiæ esse non possint, nos, quod absit, Schismaticos judicabitis:) aut si veram in Apostolicis sedibus esse constat Ecclesiam, & illos ab unitate divisos cognoscite, & communionis quæstionem esse sublatam, quam veram nisi in unitate constat esse non posse. Noli *i* ergo, quasi nulla

a *al.ordinatus.* b *7.q.1. denique 4.quod verò.* c *1.q.1. si inquit. 4.quare qui.* d *Num.16,* e *Oseæ 9.* f *abest ab orig.* g *Ansel. l.5.c.65.* h *al.aut malitiam.* i *Ansel.l.12. c.42. Polyc.l.7.tit.5.* k *al. ex ordinatione.*

a *Cant.6.* b *Simile quiddam sup. dist 11. cap palam.* c *al. & excludi.* d *Ansl. l.12.c.44. Polyc. l.7.tit.5.* e *Juda 1.* f *al. ulcera.* g *sup. ead. c. pudenda.* h *dist.19. in canonicis.* i *Deusdedit p.1.c.2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Schismaticorum, atque Ecclesiæ differentia sit, velle indifferenter utrorumque sacrificiis sociari. Non est Christi corpus, quod Schismaticus conficit, si veritate duce dirigimur. Nec enim divisum esse Christum, poterit quisquam sine Apostoli *a* reprobatione confingere. Unam, ut sæpè dictum est, quæ Christi corpus est, constat esse Ecclesiam: quæ in duo, vel in plura dividi non potest. Simul enim cùm ab ea quisque recesserit, esse desistit Ecclesia.

1 ¶ Ab Apostolica] *Apud Anselmum, & in Polycarpo legitur,* quæ Apostolicas sedes, & epistolas accipere metuerunt. *Et convenit cum verbis B. Augustini libro secundo de doctrina Christiana, cap. 8. prout notatum est suprà dist. 19.* in canonicis.

C. XXXV. ¶ *Ex quo Episcopus fidei contraria docet, alium excommunicare non potest.*

Item Nicolaus Papa *scribit Michaeli Augusto, epist. 7.*

¶ *Emendata est hac rubrica ex plerisque vetustis.*

ALit *b* Cœlestinus Papa, Orientalibus Episcopis scribens: [*Si quis ab Episcopo Nestorio, aut ab aliis, qui eum sequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus, vel exutus est, seu Antistitis, seu Clerici dignitate, hunc in nostra communione & durâsse, & durare manifestum est: nec judicamus eum remotum: quia non poterat quenquam ejus removere sententia, qui so jam præmerat ipse removendum.*]

¶ *Nicolaus hic citat epistolam Cœlestini Papæ, scriptam Joanni, & Juvenali, & cæteris Episcopis per Orientem, prout est in Concilio Ephesino Vaticana Bibliotheca, & Lutetia impressa.*

C. XXXVI. ¶ *Non habentur excommunicati, qui ab hæreticis excommunicantur.*

Item *ad Clerum* c *Constantinopolitanum.*

APertè *d*, inquit, sedis nostræ sanxit auctoritas, nullum sive Episcopum, sive Clericum, seu professione aliquâ Christianum, qui à Nestorio, vel ejus similibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco suo, vel communione dejecti sunt, vel dejectum, vel excommunicatum videri: sed hi omnes in nostra communione & fuerunt, & hucusque perdurant: quia neminem vel dejicere, vel removere poterat, qui prædicans talia tituabat. Intelexistis 1 ne Imperator ex superiùs memoratis non potuisse, ut non dicamus Prælatum suum, saltem quemlibetre movere, qui fuerant olim ipsi remoti: nec dejicere quenquam, qui fuerant jam antè prostrati?

¶ *Hic etiam citatur à Nicolao alia epistola ejusdem Cœlestini, qua est inter acta ipsius Concilii Ephesini.*

1 ¶ Intelexistis] *Hic incipiunt propria Nicolai verba.*

C. XXXVII. ¶ *Ad judicandum excommunicati non recipiantur.*

Idem Nicolaus Papa *ibidem paulò inferiùs.*

MIramur *e*, quomodo excommunicati ad judicandum recepti sint, cùm secundùm Apostolicos canones sine commendatitiis literis in communione sola recipi prohibeantur. Absurdum enim est, ut cui non licet etiam cum minimis juxta sacras regulas communicare, liceat penes vos etiam de majoribus judicare.

His auctoritatibus perspicuè monstratur, quòd ex qua aliquis vanæ fidem cœperit aliquid docere, nec dejicere quenquam valet, nec damnare. Objicitur tamen illud Augustini: f [Recedentes à fide, nec baptisma, nec baptizandi potestatem amittunt.] *Cum ergo Sacerdotalem unctionem utraque potestas, videlicet baptizandi & excommunicandi sequatur, à fide recedentes, aut utramque retinebunt, aut utràque carebunt. Sed aliud est potestas officii, aliud executio. Plerumque officii potestas vel accipitur, veluti à Monachis in Sacerdotali unctione, vel accepta sine sui executione retinetur: veluti à suspensis, quibus administratio interdicitur, potestas non auferetur. A fide itaque recedentibus potestas non admittur: sicut redeuntibus non redditur: ne non iamini, sed sacramenti injuria fieri videatur. Unde ab hæreticis baptizati vel ordinati, cùm ad unitatem catholicæ fidei redierint, si forte intuitu Ecclesiasticæ pacis in suis recipiantur ordinibus, non iterabitur sacramentum, quod in forma Ecclesiæ probabitur ministratum: sed per impositionem manus præstabitur virtus sacramenti, quæ extra Ecclesiam nulli docetur esse collata. Cùm ergo utraque potestas in hæreticis remaneat, si hæreticus Catholicum vel alium hæreticum excommunicaverit, ut in communionem sua hæresis illum deducat, quia iniqua est sententia, pondere caret. Quod si in Catholicum prave viventem, vel in hæreticum flagitia, vel facinoribus deditum, ut aliàs ad recte vivendi normam utergue redeat, sententiam dederit, an uterque, an hæreticus tantùm ejus sententiâ teneatur, meritò quærendum videtur? Potest autem dici Catholicum sententiâ hæretici minimè teneri. Non enim potest ori gladio ferire, quem accusare, vel in quem testificari non valet. Si enim quos divina testimonia non sequuntur, quia extra Ecclesiam sunt, pondus humani testimonii perdiderunt adversùs eos, qui in Ecclesia esse videntur, nec adversùs eosdem Ecclesiastica auctoritas pondus habere poterunt, qui ab ejus fide discessisse probati sunt, atque ideò ab Ecclesia sunt condemnati. In a hæreticum autem potestatem habere videtur hæreticus, sicut & diabolus potest in malis, tanquam in pecore suo.*

C. XXXVIII. ¶ *Pro aliquo facinore ab hæreticis excommunicatus, à Catholicis non est recipiendus.*

Unde scribit Augustinus *Vincentio Donatistæ & Rogatistæ, epist. 48.*

QUisquis *b* pro aliquo flagitio, vel facinore projectum à vobis ita susceperit, sicut susciperuntur, qui excepto errore, quo à nobis separamini, sine crimine apud vos vixerunt, displicet nobis. Sed nec facilè ista monstratis: & si monstretis, nonnullos toleramus, quos corrigere vel punire non possumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter pisces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine segregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam migramus de domo Domini.

C. XXXIX. ¶ *Quisquis propter disciplinam ab hæreticis excommunicatur, non est à Catholicis recipiendus.*

Idem *ad Eusebium, epist. 169.*

SUbdiaconus *c* quondam Spaniensis Ecclesiæ, vocabulo Primus, cùm ab accessu indisciplinato Sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata, & sana præcepta contemneret, à Clericatu remotus est, & ¶ Ego *d*, si Domino placet, istum modum servo, ut quisquis apud eos propter disciplinam degradatus, ad catholicam tranfire voluerit, in humiliatione pœnitentiæ recipiatur, quò & ipsi eum forsitan cogerent, si apud eos manere voluisset.

Sed illud Augustini c *intelligitur dictũ non propter sententiam, cujus potestas nulla est extra Ecclesiam: sed in detestationem criminum, quæ in hæreticis sicut in Catholicis, aquè sunt punienda. Potest tamen illud Augustini* f *de potestate baptizandi intelligi, non litigandi, aut solvendi, vel cætera sacramenta ministrandi. Baptisma*

numquis

a 1 *Cor. 1.* b *Ivo p. 14. c. 58. Panorm. l. 5. c. 134.* c *Nicolaus ibidem ex eodem Cœlestino ad Clerum Constantinop.* d *Ivo part. 14. c. 59. Panm. l. 5. c. 135.* e *In can. Apost. 23. al. 33. & in Conc. Antioch. c. 7.* f *1. qu. 1. quod quidam.*

a *2. qu. 7. si hæreticus.* b *23. q. 7. c. 1. 9. quisquis. Polyc. l. 7. tit. 5. Ivo p. 3. c. 179.* c *Ivo p. 6. c. 390.* d *Ivo p. 6. c. 391.* e *Sup. eâd. cap. quisquis & c. Subdiaconus.* f *Sup. eâd. mirandum. in verbis Grat.*

nanque sive ab hæretico, sive à Laico ministratum fuerit, dummodò in unitate catholicæ fidei accipiatur, non carebit effectu. Alia verò sacramenta, ut sacri corporis & sanguinis Domini, excommunicationis, vel reconciliationis, si ab hæretico, vel catholico non Sacerdote ministrentur, vel nullum, vel lethalem habebunt effectum. Unde & ab omnibus fidelibus nullatenus sunt recipienda.

C. XL. ¶ *In extremo positus etiam ab hæretico pœnitentiam accipere valet.*

Hinc Augustinus *scribit in 1. lib. de baptismo contra Donatistas, c. 2.*

SI *a* quem fortè coëgerit extrema necessitas, ubi Catholicum, per quem accipiat, non invenerit, & in animo pace catholicâ custodità, per aliquem extra unitatem catholicam positum acceperit, quod erat in ipsâ catholica unitate percepturus, si fortè etiam de hac vita migraverit, non eum nisi Catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cum se catholicæ congregationi etiam corporali præsentiâ reddiderit, unde nunquam corde discesserat, non solùm non improbamus quod fecit, sed etiam securissimè, verissimeque laudamus: quia præsentem Deum credidit cordi suo, ubi unitatem servabat, & sine sancti baptismi sacramento (quod ubicunque invenit, non hominum, sed Dei esse cognovit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autem, cùm posset in ipsâ catholica accipere, aliquâ *b* mentis perversitate elegerit in schismate baptizari, etiamsi posteà 1 venerit ad catholicam Ecclesiam, certum est ibi *c* prodesse sacramentum, quod alibi accipi quidem potest, prodesse autem non potest, perversus & iniquus est, & tantò pernicioſus, quantò scientiùs.

1 ¶ Posteà] *In originali legitur,* etiamsi posteà venire ad catholicam cogitat, quia certus est ibi prodesse sacramentum, quod alibi accipi quidem potest, prodesse autem non potest, perversus, &c.) *Sed ob glossam non est emendatum.*

C. XLI. ¶ *Per annum pœniteat, qui de manu hæretici nescitens prohibitam communionem accepit.*

Item Julius Papa *d.*

SI *c* quis dederit, aut acceperit, communionem de manu hæretici, & nescit, quòd catholica Ecclesia contradicit, posteà intelligens, annum integrum pœniteat. Si autem scit, & neglexerit, & posteà pœnitentiam egerit, decem annos pœniteat. Alii judicam septem, & quidam humaniùs, ut quinque annos pœniteat. ¶ Si quis pertaesus hæreticum Missam suam celebrare in Ecclesia catholicâ, & nescit, quadraginta dies pœniteat: si pro reverentia ejus, annum integrum pœniteat: si pro damnatione Ecclesiæ catholicæ, & consuetudinis Romanorum, projiciatur ab Ecclesia, sicut hæreticus, nisi habeat pœnitentiam: si habuerit, decem annos pœniteat. Si recesserit ab Ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, & aliis persuaserit, & posteà pœnitentiam egerit, duodecim annos pœniteat, tres 1 extra Ecclesiam, septem inter audientes, & duos adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, ut duodecimo 2 anno communionem sine oblatione percipiant.

1 ¶ Tres extra] *Apud Burchardum & Ivonem legitur,* quatuor extra Ecclesiam, sex inter audientes, &c.

2 ¶ Duodecimo] *Burchardus & Ivo habent,* decimo.

C. XLII. ¶ *Potius est mortem arripere, quàm de manu hæretici communionem accipere.*

Item Gregorius Papa, *lib. 3. dialog. cap. 31.*

COepit *f* Ermenegildus Rex juvenis terrenum regnum despicere, & forti desiderio cœleste quærens, in ciliciis vinculatus jacens omnipotenti Deo ad se confirmandum *a* preces effundere, tantoque sublimiùs gloriam transeuntis mundi despicere, quantò & religatus agnoverat nil fuisse, quod potuerit auferri. Superveniente *b* autem Paschalis festivitatis die, intempestæ noctis silentio ad eum perfidus pater Arrianum Episcopum misit, ut de ejus manu sacrilegæ consecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus, Arriano Episcopo venienti exprobravit, ut debuit, ejusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit, quia etsi exteriùs jacebat ligatus, apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaque reverso Episcopo Arriano pater infremuit, statimque suos apparitores misit, qui constantissimum confessorem Dei illic, ubi jacebat, occiderent. Quod & factum est.

a Polyc. l. 7. tit. 2. Ans. l. 9. c. 49. Ivo p. 1. c. 170. b *al. per aliquam mentis perversitatem.* c *al. illi.* d *al. Eutychianus.*] *vide infrà eâd. c. 38. 11. q. 3. c. 37.* e *Polyc. l. 7. tit. 1.* f *Ivo p. 15. c. 117.* f *Polyc. l. 7. tit. 6.*

QUÆSTIO II.

IPs QUòd autem post mortem nullus excommunicari valeat, vel absolvi, *ex verbis Evangelii monstratur, quibus dicitur:* c [Quodcunque ligaveris super terram, &c.] *Super terram, inquit, non sub terra: ostendens, quòd viventes pro varietate suorum meriterum solvere possumus, vel ligare: de mortuis autem sententiam ferre non possumus.*

C. I. ¶ *Non possunt ab Ecclesia absolvi post mortem, qui in hac vita ab ea noluerunt absolvi.*

Unde Leo Papa *scribens Rustico Narbonensi Episcopo, epist. 90. cap. 7. al. epist. 92. c. 6.*

DE *d* communione 1 privatis, & ita defunctis.] Horum causa Dei judicio reservanda est, in cujus manu fuit, ut talium obitus non usque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus.

1 ¶ De communione privatis, & ita defunctis.] *Verba hæc in codice canonum sunt titulus vigesimi decreti Leonis primi, & ea Burchard. non habet. Reliqua verò sunt ipsius Leonis verba.*

C. II. ¶ *Ecclesia viventes potest ligare vel solvere, non mortuos.*

Item Gelasius Papa *in commonitorio, Fausto magistro, fungenti legationis officio apud Constantinopolim.*

LEgatur *e*, ex quo est religio Christiana, vel certè detur exemplum in Ecclesia Dei à quibuslibet Pontificibus, ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Salvatore veniam, nisi se corrigentibus, fuisse concessam. Auditum enim *f* sub isto cœlo nec legitur omnino, nec dicitur, quod eorum voce depromitur: date veniam nobis, dum tamen nos in errore duremus. Id quoque pariter ostendant, qui nobis canones nituntur opponere, quibus hoc canonibus, quibus regulis, quâ lectione, quove documento, sive à majoribus nostris, sive ab ipsis Apostolis (quos potiores merito fuisse non dubium est) seu ab ipso Domino Salvatore, qui judicaturus creditur vivos & mortuos, sive factum est unquam, vel faciendum esse mandatur? Mortuos suscitâsse Christum legimus: in errore mortuos absolvisse non legimus. Et qui certè hoc faciendi solus habuit potestatem, beato Petro *g* principaliter mandat Apostolo: [*Quæ ligaveris super terram, ligata erunt & in cœlo: & quæ solveris super terram, erunt soluta & in cœlo.*] Super terram, inquit. Nam in hac ligatione defunctum nunquam dixit absolvi.

¶ *In commonitorio, ex quo sumptum est caput hoc, anteà narratur, Senatores Constantinopolitanos periisse à Gelasio, ne*

a *al. consortandum.* b *1. q. 1. superveniente.* c *Matth. 16.* d *Burchard. lib. 11. cap. 12. Ivo part. 14. cap. 60. Panm. l. 5. c. 11.* e *Polyc. l. 7. tit. 1.* f *al. autem.* g *Matth. 16.*

sibi liceret communicare cum Achatio ab Apostolica sede excommunicato, hanc, sibi veniam concedi postulasse. Quorum absurdam petitionem rejiciens Gelasius, hæc, quæ in hoc capite continentur, ipse Fausto, quem Constantinopolim mittebat, in commonitorio suggessit.

C. III. ¶ *Non oportet ab eorum eleemosynis post mortem abstinere, quibus in vita communicare non destitimus.*

Item Urbanus II. *Guntmundo Episcopo.*

SAnè *a* quod super Richardo filio Borelli vestra fraternitas se egisse innotuit pro zelo Dei, & animarum charitate, laudamus. Sed non adeò timendum, non adeò est vobis ab ejus eleemosynis abstinendum. Inter cæteros quippe nostræ fidei Patres beatus Leo *b* Papa Doctor egregius, [*Quibus vivis*, inquit, *non communicavimus, nec mortuis communicare debemus.*] Constat ergò, quoniam quibus vivis (ut ex oppositio loquamur,) communicavimus, mortuis quoque communicare possumus. Nos planè inter duo oppugnantia positi, inter impios videlicet & Schismaticos, Schismaticis ullo modo communicare non possumus, aut licet: peccatoribus verò, & prædonibus dispensativè propterea *c* communicamus, quia & Ecclesiam hactenus sustentaverunt, & se fideles in posterum pollicentur. Alioquin oportet nos de hujus mundi partibus exire. Sub qua etiam sponsione nos eis nuper in beati Petri natalitiis absolutionem indulsimus. Quia ergo prædictus vir neque nominativè excommunicatus, neque communicans *d* cum excommunicatis ex nomine exiit, sed in Domini sui fide atque servitio permansit, licet nobis dispensativè, id est, quamdiu eos patimur, ejus eleemosynis communicare, & defuncti animam Christianæ religionis modis omnibus adjuvare.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Gelasius Papa *universis Episcopis per Dardaniam, sive per Illyricum constituto.*

NEc *e* quisquam omnino vobis persuadeat, Achatio prævaricationis suæ crimen fuisse laxatum: quia, qui postquam in collegium recidens pravitatis jure meruit ab Apostolica communione secludi, in hac eadem persistens damnatione defunctus est, absolutionem, quam superstes nec quæsivit omnino, nec meruit, mortuus jam non potest impetrare. Siquidem ipsis Apostolis Christi voce delegatum est: [*Quæ f ligaveritis super terram*, &c.] Cæterùm jam de eo, qui in divino est judicio constitutus, nobis fas non est aliud decernere præter id, in quo eum dies supremus invenit. Atque ideò, nisi ejus nomine refutato, cæterisque consortibus hujus erroris, cum nullo prorsus eorum participare debetis mensæ Dominicæ puritatem, quam majores nostri semper ab hæretica magnopere servaverunt pollutione discretam.

¶ *Epistola, ex qua hoc caput acceptum est, extat inter alia scripta Gelasii in vetusto codice Vaticano: in quo etiam multa aliorum Pontificum epistola habentur.*

C. V. ¶ *Incorrigibilis damnationis sententia relaxari non potest.*

Item Leo Papa *epist. 12. ad Pulcheriam Augustam.*

DAmnationis sententiam quicunque meretur accipere, si in suo sensu voluerit permanere, nullus relaxare poterit.

¶ *Verba Leonis de Eutyche agentis, sunt hæc:* Qui dum viderit insipientiæ suæ sensum catholicis auribus displicere, revocare se à sua opinione debuerat, nec ita Ecclesiæ præsules commovere, ut damnationis sententiam mereretur: quam utique, si in sua sententia voluerit permanere, nullus poterit relaxare.

a *Ivo part. 14. c. 68.* b *Sup. eadem, de communione.* c *al. pro tempore.* d *1. Corinth. 5.* e *Anf. l. 12. c. 30. Polyc. l. 7. tit. 11.* f *Matth. 16.*

2 pars. *Hu auctoritatibus probatur, quòd viventes, non mortuos solvere possimus, vel ligare. Verùm hoc non de omni casu intelligendum est. Sunt enim quædam crimina, de quibus etiam post mortem accusari potest quilibet, vel damnari, velut hæresis.*

C. VI. ¶ *Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi.*

Unde in prima actione V. Synodi *legitur.*

SAnè 1 profertur *a* à quibusdam, qui dicunt oportere post mortem hæreticos anathematizari, & sequi in hoc doctrinam sanctorum Patrum, qui non solùm viventes hæreticos condemnaverunt, sed & post mortem, utpote in sua impietate mortuos: sicut eos, qui injustè condemnati sunt, revocaverunt post mortem, & in sacris diptychis 2 scripserunt. Quod factum est & in Joanne, & in Flaviano religiosæ memoriæ Episcopis Constantinopolitanis. *Item in actione quinta.* ¶ Augustinus *b* ait: [*Si forte isti libri ita designant traditorem suum, sicut Dominus designavit Judam, legatur in eis nominatim & expressè vel Cæcilianum, vel ordinatores, eorundem librorum fuisse traditores, & si nos eos anathematizavere, ipse cum c eis judicet traditionis.*] *& infrà in eadem actione.* ¶ Quæ modò recitata sunt, Augustinus sanctæ memoriæ consuluit, & conveniunt 3 statui tenenti ab initio in Ecclesia. Impium verò dogma jam inculpatum 4, & condemnatum est: & eos, qui tali dogmati obnoxii sunt, anathematizari vult Ecclesiæ traditio, licèt etiam mortui essent. Ideò sanctæ memoriæ Augustinus dicit: [*Quòd si modò convinceretur Cæcilianus de his, quæ inferuntur ei, etiam post mortem eum anathematizatis.*] *Item suprà in eadem actione.* ¶ Multi *d* Episcopi congregati, & quædam de diversis causis ad Ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes, statuerunt de Episcopis defunctis, qui hæreticis suas facultates reliquerunt *e*, ut etiam post mortem anathemati subjiciantur. Sunt verò etiam & Augustini sanctæ memoriæ epistolæ dicentes, quòd si qui in vita sua non rectè sapuerunt, licèt non condemnati fuissent adhuc viventes, tamen demonstrato peccato, isti etiam post mortem anathemati subjiciantur. *Item infrà.* [¶ *Si f vera essent, quæ ab eis objecta sunt Cæciliano, & nobis possent aliquando monstrari, ipsum jam mortuum anathematizaremus.*] *Item infrà.* ¶ [*Dicit g scire me, nihil etiam hodie de mortuis judicare: quia judicium non tantum de vivis, sed etiam de mortuis fieri potest.*] *& infrà.* ¶ Rambulas sanctæ memoriæ, Episcopus factus Edessenæ civitatis, qui in Sacerdotibus explenduit *h*, Theodorum istum Mopsuestenum etiam post mortem in Ecclesia anathematizavit. *Item infrà.* ¶ Romanorum etiam Ecclesia ante annos paucos Dioscorum, qui fuit Papa ejusdem Ecclesiæ, & post mortem anathematizavit, cùm nec in fide peccâsset. Et hoc sciunt omnes, qui degunt Romæ: & maximè, qui in dignitatibus existunt: qui etiam eidem Dioscoro communicatores permanserunt usque ad ejus mortem. *Item infrà.* ¶ Si ad tempora Theophili sanctæ memoriæ, vel superius aliquis recurrerit, etiam Origenem inveniet post mortem anathematizatum. Quod etiam nunc in isto *i* fecit & vestra sanctitas, & Vigilius religiosissimus Papa antiquioris Romæ. *Item infrà.* ¶ Sancta *k* Synodus dixit. Sufficiunt quidem, quæ dicta & prolata sunt, Ecclesiasticam traditionem demonstrare, quod oportet hæreticos & post mortem anathematizari. *Item in eadem collatione octava.* ¶ Sancta Synodus dixit. Augustini sanctæ memoriæ, qui inter Africanos

a *Ivo part. 14. c. 62. Pann. l. 5. c. 115. & sequentibus.* b *In lib. de unitate Ecclesiæ, cap. 3.* c *al. cum judice.* d *In Conc. Afric. c. 84.* e *al. relinquunt.* f *Aug. Epist. 50. ad Bonifac.* g *Aug. contra Cresconium, lib. 3. cap. 39.* h *al. resplenduit.* i *al. ipso.* k *Ivo p. 14. c. 63.*

Episcopos splenduit, diversæ epistolæ recitatæ sunt, significantes, quòd oportet hæreticos & post mortem anathematizari. Talem autem Ecclesiasticam traditionem & alii Africani reverendissimi Episcopi servaverunt; sed & Romana sancta Ecclesia quosdam Episcopos & post mortem anathematizavit, licèt pro fide in vita sua non essent accusati: & utrumque apud nos habita gesta significant.

¶ *Hoc caput sumptum est ex variis locis quintæ Synodi, quemadmodum fere se habet in Coloniensi quatuor tomorum editione.*

1 ¶ Sanè] *In epistola Imperatoris Justiniani, qua refertur in prima confessione seu collatione ipsius quintæ Synodi, hic locus sic habet:* Hortamur autem etiam illud discceptare, quod vatie profertur ab his, qui dicunt non oportere, &c. *Sed sententia non valdè diversa.*

2 ¶ Diptychis] *Sic emendatum est ex ipso Concilio, cùm anteà legeretur:* Dicticis. *Diptycha verò duæ tabulæ erant, quarum altera vivorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in Missa recitabantur: translato vocabulo ab ostreorum diptycho, cujus mentionem facit B. Ambrosius Hexam. lib. 5. cap. 8. De hujusmodi autem Ecclesiasticis diptychis partim vivorum, partim mortuorum, partim utrorumque mentio fit in epistola Innocentii I. ad Decentium, cap. 2. & in epistola B. Augustini 137. Clero & plebi Ecclesiæ Hipponensis, suprà 2. quæst. 1. cap.* nomen. *& 11. qu. 3. cap.* quid obest. *& in epistola Gelasii ad Anastasium Augustum, & in epistola Episcoporum Ægyptiacæ diœcesis ad Anatolium, quæ habetur post Concilium Chalcedonense, & alibi sæpè.*

3 ¶ Et conveniunt] *Sic est emendatum ex ipsa Synodo, anteà legebatur,* & statuit teneri.

4 ¶ Inculpatum,] *In glossa interlineari duorum vetustorum Gratiani codicum habetur,* id est, valdè culpatum.

5 ¶ Dioscorum] *In antiquis Pontificalibus in vita Bonifacii secundi hæc leguntur:* Hic *(scilicet Bonifacius)* cum Dioscoro ordinatus est, sub contentione: Dioscorus in Basilica Constantiniana, Bonifacius verò in Basilica Julii. Fuit itaque dissensio in Clero & populo, & Senatu dies viginti octo, donec defunctus est Dioscorus V. Idus Octobris. Ipsis diebus Bonifacius zelo ductus cum grandi amaritudine coactâ Synodo sub vinculo anathematis chirographo damnavit Dioscorum, & reconciliavit Clerum: quem chirographum in Ecclesiæ archivo secluſit.

QUÆSTIO III.

QUod autem pro peccato alicujus tota familia excommunicanda sit, multorum exemplis probatur. Pro beneficio ætatis paterna flagitia nesciebant, cælesti igne sunt consumpti. ¶ Item b pro peccato Amalechitarum non solum parvuli eorum, sed etiam bruta animalia usque ad mingentem ad parietem jussa sunt à Domino deleri. ¶ Item c Dathan & Abiron auctores schismatis fuerunt contra Moysen & Aaron: nec tantum ipse soli, sed omnis substantia eorum cum ipsis descendit ad infernos. ¶ In novo Testamento nonnunquam peccatis exigentibus gravis pestilentia desæviisse legitur, quæ etiam illos involvit, qui peccati conscientiam non habebant. Si ergo tam severissimè pro peccatis parentum inveniuntur parvuli puniti, non dubium est, quin pro peccatis eorundem sententiâ excommunicationis pariter feriri valeant. ¶ His ita respondetur. Pro peccatis parentum parvulos corporaliter flagellari, ex verbis Evangelii apparet, ubi discipuli de cæco nato Christum interrogâsse dicuntur: [Rabbi d quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?] *In quibus etiam illud completur, quod Dominus ait ad Moysen:* e [Ego sum Deus zelotes, visitans peccata Patrum in filios usque in tertiam & quartam generationem.] *Spiritualiter autem peccatis parentum parvuli non tenentur, ex quo per sacramentum regenerationis ab originali peccato fuerint emundati. Unde per* a Ezechielem *Dominus ait:* [Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, neque pater iniquitatem filii: justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eum.] *Quæcunque etiam peccata parentes commiserunt, ex quo filius personaliter ab eis separatus fuerit, ei non imputantur ad pœnam. Unde peccato Ada ideò omnes posteri teneri dicuntur, quia nondum aliquis ex illo materialiter fuerat profeminatus. Quia verò apud Deum non sententia Sacerdotum, sed vita eorum quæritur, patet, quod non est notandus sententiâ, quem peccati macula non inficit. Hinc* b Paulus Corinthiis scribens ait: [Si quis frater nominatur fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, cum hujusmodi nec cibum sumere debetis.] *Ex quibus verbis datur intelligi, quòd nisi primùm aliquis nominatus 1 fuerit de crimine, id est, vel coram judice accusatus & convictus, vel in jure ipse de se fuerit confessus, quòd nec sententiâ est feriendus, nec ab ejus communione abstinendum. Non ergò pro alicujus peccato tota familia excommunicanda est.*

1 ¶ Nominatus] *Hæc explanatio loci B. Pauli ad Corinthios & hic, & suprà 11. q. 3.* ad mensam. 4 evidenter. *videtur accepta ex verbis B. Augustini in libro 50. homiliarum, hom. ultimâ, cap. 12. suprà 2. quæst. 1. c.* multi.

C. I. ¶ *Pro peccatis patris non est filius anathematizandus.*

Unde Augustinus *scribit ad Auxilium Episcopum, epist. 75.*

SI habes c de hac re sententiam, certis rationibus vel Scripturarum testimoniis exploratam, nos quoque docere digneris, quomodo rectè anathematizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti, uxor, aut pro Domini, servus: aut quisquam etiam in domo nondum natus, si eodem tempore, quo universa domus est anathemate obligata, nascatur, nec ei possit per lavacrum regenerationis in mortis periculo subveniri. Hæc 1 enim fuit corporalis pœna, quâ legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus, qui ejusdem impietatis participes fuerunt, pariter interfectos. Tunc quidem *d* ad terrorem viventium mortalia corpora perimebantur, quandoque utique moritura. Spiritalis autem pœna, quâ fit, quod scriptum est: [*Quæ ligaveris in terra, erunt ligata & in cælo,*] animas obligat: de quibus dictum est *f*: [*Anima patris mea est: & anima filii mea est: anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.*] Audisti fortassè aliquos magni nominis Sacerdotes cum domo suæ quempiam anathematizâsse peccantium. Sed fortè si essent interrogati, reperirentur idonei reddere inde rationem. Ego autem, quoniam si quis à me quærat, utrùm rectè fiat, quid ei respondeam, non invenio: nunquam hoc facere ausus sum de quorundam 2 facinoribus unanimiter adversùs Ecclesiam perpetratis, nisi gravissimè commoverer. Sed si tibi, quod justè fiat, Dominus revelavit, nequaquam juvenilem ætatem tuam, & honoris Ecclesiastici rudimenta contemno. Eo adsum: senex à juvene Coëpiscopo, & Episcopus tot annorum à collega necdum anniculo paratus sum discere, quomodo vel Deo, vel hominibus justam possimus reddere rationem, si animas innocentes pro scelere alieno (ex quo non trahunt, sicut ex Adam, in g quo omnes peccaverunt, originale peccatum) spiritali supplicio puniamus. Etenim Classiciani filius, etsi traxit ex patre primi hominis culpam, sacro fonte baptismatis expiandam, tamen quicquid, posteaquam eum genuit, peccati pater ejus admisit, ibi particeps ipse non fuit, ad eum non pertinere quis ambigit? Quid 3 dicam de conjuge? Quid de tot

a *Genes. 19.* b *1. Reg. 15.* c *Numer. 16.* d *Joan. 9.* e *Exod. 20.*

a *Ezechiel. 18.* b *2. Corinth. 5 mutatis aliquantulum verbis.* c *Ivo p. 14. c. 44. Pann. l. 5. c. 116.* d *al. quippe.* e *Matth. 16.* f *Ezech. 18.* g *Rom. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

animabus in universâ familia? Unde si una anima per istam severitatem, quâ tota domus ista anathematizata est, sine baptismate de corpore exeundo perierit, innumerabilium mors corporum, si de Ecclesia homines innocentes violenter abstrahantur & interficiantur, huic damno non potest comparari. Si ergò de hac re potes reddere rationem, utinam & nobis rescribendo præstes, ut possimus & nos! Si autem non potes, quid tibi est inconsultâ commotione animi facere, unde si interrogatus fueris, rectam rationem non valeas invenire? Hæc autem dixi, etiam si filius noster Classicianus aliquid admisit, quod tibi anathemate plectendum justissime videretur.

1 ¶ Hæc enim fuit] *Sic etiam apud Ivonem, & in Pannormia: in epistola autem ipsa legitur:* Neque enim hæc corporalis est pœna, quâ legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus, qui ejusdem impietatis participes non fuerunt, pariter interfectos. *Verum ob gloſſam, & doctorum dicta nihil est mutarum.*

2 ¶ De quorundam] *Eadem gloſſa obstitit, ne hoc mutaretur: itemq́, quoniam cum Ivone & Pannormia concordat. In originali autem est*, cum de quorundam facinoribus, immaniter adversus Ecclesiam perpetratis, gravissimè permoverer.

3 ¶ Quid dicam de conjuge?] *Verba hæc desunt in cæteris editionibus epistolarum, exceptâ Antverpianâ. Sunt autem in codice illarum Vaticano, & apud Ivonem, & in Pannormia.*

2 pars. *Ut ergò ex hac auctoritate evidentissimè monstratur, illicitè excommunicatur quis pro peccato alterius: neque aliquâ ratione nituntur, qui pro peccato unius in totam familiam sententiam ſerunt excommunicationis. Illicita autem excommunicatio notatum non ladit, sed excommunicantem.*

C. II. ¶ *Qui illicitè aliquem excommunicat, semetipsum, non illum condemnat.*

Unde Gregorius *scribit Magno Mediolanensi Episcopo, lib. 2. epist. 26.*

COmperimus, *a* quòd Laurentius quondam frater, & Coëpiscopus noster nullis te culpis exigentibus *b* communione privaverit. Ideoque hujus præcepti nostri auctoritate munitus, officium tuum securus perage, & communionem sine aliqua sume formidine.

C. III. ¶ *Qui non corde, sed ore maledicunt, labiorum immunditiam contrahunt.*

Item Hieronymus *c in Leviticum.*

QUi negligunt oris maledici consuetudinem resecare, etiamsi non ex corde maledicant, etiamsi non voto & animo iniquo proferant maledicta, tamen immunditiam labiorum (secundùm Esaiæ *d* verbum) & inquinamenta oris incurrunt.

C. IV. ¶ *Vita, non sententia quemlibet ligat, vel solvit.*

Item Hieronymus *e ubi suprà.*

SI quis *f* non recto judicio eorum, qui præsunt Ecclesiæ, depellatur, & foras mittatur, si ipse non antè exiit, hoc est, si non ita egit, ut mererentur exire, nihil lædituri in eo, quòd non recto judicio ab hominibus videtur expulsus. Et ita fit, ut interdum ille, qui foras mittitur, intus sit, & ille foris, qui intus retineri videtur.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item Rabanus *de Ecclesiastico præsuris, lib. 1.*

NOn in *g* perpetuum damnatur, cùm injustè judicatur, dicente Psalmo: *h* [*Nec damnabit illum, cùm judicabitur illi.*] Multi Sacerdotum culpam zelo Dei se persequi profitentur: Sed dum indiscretè hoc agitur, sacrilegii facinus incurrunt, & dum præcipites quasi ad emendandum ruunt, ipsi quoque multò magis deterius cadunt.

C. VI. ¶ *Quâ pœnâ feriatur, qui illicitè aliquem excommunicat.*

Item ex Concilio Parisiensi *tempore Ludovici.*

DE illicita *a* excommunicatione lex Justiniani Imperatoris Catholici, quam probat & servat Catholica Ecclesia, constitutione CXXIII. 1 cap. CCCLI. decrevit, ut nemo Episcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur, propter quam Ecclesiastici canones hoc fieri jubent. Si quis autem adversùs eam *b* aliquem excommunicaverit, ille quidem, qui excommunicatus est, majoris Sacerdotis auctoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem, qui legitimè non excommunicaverit, in tantum abstineat à sacra communione tempus, quantum majori Sacerdoti visum fuerit: ut quod injustè fecerit, ipse justè patiatur. Et hinc sanctus Gregorius *c* ad Joannem Episcopum injustè excommunicantem inter cæterà scribit, dicens: [*Cassatis prius, atque in nihilum redactis pradictæ sententiæ tuæ decretis, ex beati Petri Principis Apostolorum auctoritate decernimus, triginta dierum spatio de sacra communione privatum, ab omnipotenti Deo nostro tanti excessûs veniam cum summa pœnitentia, ac lachrymis exorare. Quòd si hanc sententiam nostram te cognoverimus implêsse remissius, non jam tantum injustitiam, sed & contumaciam fraternitati tuæ cognoscas, adjuvante Domino, severius puniendam:*] quia nemo præpositus, vel præpostere, scilicet non commonitus, neque conventus *d*, est judicandus. De conventione autem hujusmodi patratoris manifestorum criminum lex *e* dicit: [*Quicunque tribus auctoritatibus judicis conventus, vel tribus edictis ad judicem fuerit provocatus, aut uno pro omnibus peremptorio, id est, quod causam extinguit, fuerit evocatus, & præsentiam suam apud eum judicem, à quo ei denuntiatum est, exhibere noluerit, adversùs eum, quasi in contumacem, judicari poterit. Quinimò nec retractari per appellationem negotia possunt, quoties in contumacem fuerit judicatum.*] Et hanc sententiam de tribus auctoritatibus conventis ex Evangelica auctoritate Cœlestinus 2, ad Nestorium dicens, & Ephesina 3 Synodus de eodem decernens, & beatus Gregorius ad Joannem scribens, comprobant. De peremptorio autem scripto *f*, Africanum Concilium demonstrat de Cresconio, ut si conventus resipiscere detrectaverit, suo contemptu, & suâ contumaciâ faciente, auctoritate judiciariâ protinus excludatur. Item *g* beatus Gregorius de sententia in contumacem, scribens ad Maximum præsumptorem Salonitanum Episcopum dixit: [*Hortamur, ut ad nos venire omni positâ excusatione festines: quatenus servatâ justitiâ, hæc de quibus accusaris, & cognoscere, & finire secundùm canonica institutæ Christo revelante possimus. Ita autem fac, ut ad veniendum amplius jam moras non ingeras: ne ipse te magis absentia obnoxium his, quæ dicuntur, astringas: & nos in te hac res, non solùm propter dicta crimina, quæ prægare subterfugis, sed etiam propter inobedientia culpam, durius, scilicet ut in contumacem, cogas ex Concilio ferre judicium.*]

1 ¶ CXXIII.] *Sic est in novellis Justiniani, & in Epitome Juliani antecessoris, & in aliquot Gratiani codicibus; licèt in aliis sit CXXVIII. Numerus autem capitis emendatus est ex vetustis exemplaribus. Olim enim novella per capita, non per libros divisa citabantur.*

a *Pol'yc. lib. 1. tit. 22. Ivo p. 14. c. 15. Pann. lib. 5. c. 129.* b *al. extantibus.* c *Origenes hom. 14. ad c. 24. Levit.* d *Esa. 6.* e *Origenes ibidem.* f *Inst. eâd. cum aliquis.* g *Ivo p. 14. c. 29. Pann. lib. 5. c. 192.* h *Psal. 36.*

a *Ivo part. 14. c. 21. Pann. l. 5. c. 124. 2. q. 1. nemo Episcopus.* b *al. ea.* c *Lib. 2. ind. 11. epist. 6.* d *al. convictus.* e *In Cod. Theod. l. 5. sententiarum Julii Pauli, titul. 5. partim in interpretatione, partim post interpretationem.* f *cap. 15. & 44.* g *lib. 5. Epist. 3.*

2 ¶ Cœle-

2 ¶ Cœlestinus,] *In Concilio Ephesino Bibliothecæ Vaticanæ, & Lutetiæ impresso, in epistola ipsa Cælestini ad Nestorium hæc leguntur ad hoc caput pertinentia:* Scias volo post primam & secundam illius (*scilicet Cyrilli,*) & hanc nostram correptionem, quam constat esse jam tertiam, ab universitate collegii, & conventu Christianorum te prorsus esse sejunctum: nisi mox, quæ malè dicta sunt, corrigantur. *In eodem verò Concilio nuper Ingolstadii impresso, epistola hæc est in tomo primo, c. 16.*

3 ¶ Ephesina] *In iisdem Vaticano & Parisiensi Ephesini Concilii exemplaribus in epistola ipsius Synodi ad Nestorium hæc habentur.* Ecce autem simul præsidente sanctâ Synodo, quæ in magna Roma congregata est, sanctissimo, & reverendissimo fratre, & comministro nostro Cœlestino Episcopo, & tertiâ te hac contestamur Scripturâ, &c. *In sententia verò depositionis ipsius Nestorii post mentionem duarum citationum additur*, Canonibus autem præcipientibus, evocari tertiâ vocatione inobedientem, dirigentes ad eum rursus alios sanctissimos Episcopos, contumacem invenimus, & renitentem, &c. *In Concilio autem Ingolstadii excuso, tomo 2. c. 2. sunt expressa tres citationes ipsius Nestorii.*

C. VII. ¶ *Vita, non sententia ab Ecclesia aliquem ejicit, vel ad eam reducit.*

Item Origenes *super Leviticum, homiliâ 14. ad cap. 24.*

CUm aliquis *a* exit à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate, exit de castris Ecclesiæ; etiamsi per Episcopi vocem minimè abjiciatur: sicut è contrario, dum aliquis non recto judicio foras mittitur, scilicet si non ante exierit, id est, si non egerit, ut mererentur exire, nihil lædetur. Interdum enim qui foras mittitur, intus est, & qui foris est, intus retineri videtur.

¶ *Apud Origenem post c. qui negligunt sup. eâd. citatum, sequitur:* Iste tamen, qui licèt matre Israëlitide, Ægyptio tamen patre progenitus est, exiit, & nominans nomen maledixit. De quo ego puto, quòd nisi exiisset, nec litigâsset adversùs verum Israëlitam, nec nominans maledixisset. Exiit enim à veritate, exiit à timore Dei, à fide & charitate: sicut superiùs diximus, quomodo per hæc quis exeat à castris Ecclesiæ, &c.

C. VIII. ¶ *Et qui aperto sacrilegio, & qui perversâ vitâ fidelibus non sociantur, ad Ecclesiam non pertinere probantur.*

Item Augustinus *sermone 11. de verbis Domini.*

DE illis, qui sunt ab Ecclesia segregati, non dicit: [*b ea, quæ sunt Spiritûs, non percipientes*] ne ad scientiæ perceptionem referrentur *c*: sed dictum est, [*Spiritum non habentes.*] *& infrà.* ¶ Hoc *d* utique 1 nullo modo diceret ab Ecclesia segregatis, qui dicti sunt Spiritum non habentes. Sed nec ille dicendus est esse in Ecclesia, & ad istam societatem Spiritûs pertinere, qui ovibus Christi ficto corde miscetur. [*Sanctus e enim Spiritus disciplina fugiet fictum.*] Neque 2 enim solum ad Ecclesiam non pertinent, qui separationis aperto sacrilegio manifesti sunt, sed etiam illi, qui in ejus unitate corporaliter mixti per pessimam vitam separantur.

¶ *In sermone indicato B. Augustinus agens de iis, qui se omnino ab Ecclesia separaverunt, ait, horum schisma longè diversum esse ab illo, quo aliqui in Ecclesiæ unitate permanentes inter se dissentiunt, prout Corinthi faciebant: ad quos Paulus scribens epistolâ primâ, carnales eos vocat, quia dicerent, Ego sum Pauli, ego verò Apollo. De illis ergò (inquit B. Augustinus) qui planè sunt ab Ecclesia separati, non est accipiendum, quod dicit Apostolus 2. Corinth. 3.* ea, quæ sunt Spiritûs, non percipientes. *Sed*

a *Sent. 4. dist. 18. sup. eâd. si quis.* b *1. Cor. 3.* c *al. referre.* d *In epist. Juda.* e *Sap. 1.*

quod dicit in suâ epistolâ Judas, qui segregant semetipsos animales, Spiritum non habentes.

1 ¶ Hoc utique] *Repetendum est, quod apud B. Augustinum antecedit de parvulis & carnalibus, qui tamen sunt intra Ecclesiæ unitatem.* Postremò (*ait*) ut certissimè noverimus, quòd parvuli in Christo, non percipientes quæ sunt Spiritûs Dei, habent tamen Spiritum Dei, paulò pòst intueamur, quemadmodum eos ipsos increpans ait, [*nescitis, quia templum Dei estis: & Spiritus Dei habitat in vobis.*] Hoc utique nullo modo diceret ab Ecclesia segregatis, &c.

2 ¶ Neque enim solùm] *Hinc usque ad finem non sunt inventa. Facit tamen ad hanc sententiam, quod scribitur lib. 3. de baptismo contra Donatistas, c. 17.*

C. IX. ¶ *A Deo separamus, quos impios demonstramus.*

Item ex quintâ Synodo, *collatione quintâ.*

CErtum est *a*, quòd qui impius demonstratus est, omnimodò separatus est à Deo: sicut etiam ille, qui anathematizatus, tanquam impius separatus est. Nihil enim aliud significat anathema, nisi à Deo separationem.

3 pars. *Illicita ergò excommunicatio, ut ex præmissis apparet, non ladit eum, qui notatur, sed à quo notatur: ac per hoc, qui innocentes sunt, ex alterius crimine condemnari non possunt: sicut ab imprudentibus familiæ potentum pro peccatis Dominorum solent notari. Sed adhuc objicitur, quòd non solùm innocentes, sed nec etiam criminosi sententiâ maledictionis sint feriendi. Ait enim Christus in* b *Evangelio:* [Orate pro persequentibus & calumniantibus vos: benefacite his, qui vos oderunt.] *Item* c *Apostolus:* [Benedicite persequentibus vos: benedicite & nolite maledicere.] *Item* d, [Maledici regnum Dei non possidebunt.]

C. X. ¶ *Ab omni maledicto fideles immunes esse oportet.*

Item Hieronymus *in Epistolam ad Titum initio capitis tertii.*

SI igitur * Michaël non fuit ausus diabolo, & certè maledictione dignissimo, judicium inferre blasphemiæ, quantò magis nos ab omni maledicto puri esse debemus? Merebatur diabolus maledictum: sed per os Archangeli blasphemia exire non debuit. Relege veteres libros, & vide, quæ tribus in monte Garizin constitutæ sint, ut benedicerent populo, & quæ in monte alio ro, ut maledicerent: Ruben *e*, qui maculaverat torum parentis, & Zabulon novissimus Liæ filius, & ancillarum liberi in monte Heliel *f* pronuntiant, ut maledicant his, qui maledictione sunt digni.

C. XI. ¶ *Quos significent illi, qui ad benedictionem, quive ad maledictionem de filiis Israel electi sunt.*

Item *in libro Josuæ* g.

CUm ergò in singulis quibusque fidelium talis sit propositi varietas, hoc mihi designari videtur in hoc loco, quod dimidii illi, qui juxta montem Garizin incedunt (illum, qui ad benedictiones electus est) istos figuraliter *h* indicent, qui non metu pœnæ, sed benedictionum & repromissionum desiderio veniunt ad salutem: illi verò dimidii, qui juxta montem Gebal *i* incedunt, in quo maledictiones prolatæ sunt, istos alios indicent, qui malorum metu, & suppliciorum timore complentes quæ in lege scripta sunt, perveniunt ad salutem.

Sed qui pro persecutoribus justit orare, primos parentes pro transgressione mandati, mortu maledicto percussit. Cain k *quoque quia primæ prævaricationi fratricidium adjunxit, sententiam ma-*

a *Ivo p. 14. c. 49. Pann. l. 5. c. 29.* b *Matth. 5.* c *Rom. 12.* d *Galat. 5.* * *In epist. Juda.* e *Deut. 27.* f *al. Hebal.* g *Origenes hom. 9. ad c. 9. Josue.* h *al. singulariter] orig.* i *al. Hebal.* k *Genes. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ledictionis a Domino reportavit. Abrahæ a quique Dominus dixit: [Maledicam maledicentibus tibi, & benedicam benedicentibus tibi.] *In Evangelio* b *etiam, cum esuriens veniret ad ficum, non inveniens fructum in ea, suâ maledictione, perpetuæ sterilitate ipsam damnavit.* ¶ *Item* c *Noe cum verenda sua à Cham derisa cognosceret, filium ejus Chanaam maledicens dixit:* [Maledictus Chanaam, sit servus fratrum suorum.] *Item* d *Isaac, cum benediceret Jacob filio suo, ait:* [Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.] *Item, sicut in libro Deuteronomii legitur* e, *Moyses ex præcepto Dei duodecim tribus filiorum Israel in duas partes divisit, & sex tribus jussit, ut juxta montem Gebal* f *incedentes, maledictionem transgredientium legem verberarentur: aliis verò præcepit, ut juxta alium montem incedentes, benedictiones observantium inclamarent.* ¶ *In Novo etiam Testamento Petrus Apostolus legitur Simonem maledixisse, cum ait:* g [Pecunia tua tecum sit in perditionem.] *Paulus quoque, qui dixerat:* h [Benedicite, & nolite maledicere,] *fornicatorem* i *Corinthium jussit excommunicari.* ¶ *Item in eadem* 1 *epistola ait:* [Si quis non fuerit secutus doctrinam Domini nostri Jesu Christi, sit anathema, maranatha.] ¶ *Item* k *Galatis:* [Si Angelus de cœlo veniens aliud vobis evangelizaverit, anathema sit.] ¶ *Distinguendum est ergo inter maledictum, quod prohibetur, & maledictum, quod à Domino & sanctissimis viris rationabiliter proferetur. Maledictum quod prohibetur, est illud, quod procedit ex voto ultionis, & odio persequentis, non ex amore justitiæ. Maledictum verò, quo sanctè maledicunt, est illud, quod procedit ex amore justitiæ, non ex livore vindictæ.*

1 ¶ In eadem] *Anteà legebatur, ut etiam in manuscriptis, in alia. Hujus verò loci, ac sequentis sensum retulit Gratianus, non ipsa prorsus Apostoli verba.*

C. XII. ¶ *Sancti viri non ex voto ultionis, sed amore justitiæ aliquos maledicunt.*

Unde Gregorius *aut in Moral. lib. 4. capite 6.*

Cum sancti l viri maledictionis sententiam proferunt, non in hanc ex voto ultionis, sed ex justitiæ m examine prorumpunt. Intus enim subtile judicium n aspiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoscunt; & eo in maledicto non peccant, in quo ab interno o judicio non discordant. *Item supra cap. quinto.* ¶ Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat; aliud videlicet, quod approbat, aliud, quod damnat. Aliter enim maledictum profertur judicio justitiæ 1, ut in ipso primo peccante prolatum est, cùm audivit: p [*Maledicta terra, in opere tuo,* &c.] & sicut Abrahæ dicitur: q [*Maledicam maledicentibus tibi.*] Aliter verò profertur maledictum, quod non judicio justitiæ, sed livore vindictæ promitur: à quo voce Pauli Apostoli r prædicantis cessare admonemur, qui ait: [*Benedicite, & nolite maledicere.*]

1 ¶ Justitiæ,] *In his, quæ sequuntur, non omnino refert Gratianus ipsa verba beati Gregorii, neque etiam cæterorum collectorum, licet propius ad eos accedat. Sententia tamen eadem manet.*

C. XIII. ¶ *Errantes, & in errorem mittentes excommunicentur.*

Item Pelagius Papa *Anglio Episcopo.*

Apostolicæ s auctoritatis exemplo didicimus, errantium, & in errorem mittentium Spiritus tradendos esse Satanæ, ut blasphemare dediscant.

C. XIV. ¶ *Delinquentes corrigantur à Sacerdotibus, incorrigibiles inventi excommunicentur.*

Item Anacletus Papa, *epist. 3.*

Tam Sacerdotes a, quam reliqui fideles omnes, summam curam habere debent de his, qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab Ecclesia separentur.

C. XV. ¶ *Secundâ vel tertiâ admonitione interpositâ, excommunicationis sententia procedat.*

Item Gregorius Papa *lib. 2. epist. 37. ad Natalem Episcopum.*

De excommunicationis articulo (quæ tamen interpositâ conditione gradûs 1, secundo vel tertio jam ut ita dicam, ex necessitate subjuncta est) beatitudo vestra immeritò queritur, cùm Paulus Apostolus b dicat: [*In promptu habentes ultcisci omnem inobedientiam.*]

1 ¶ Gradûs,] *In tribus vetustis exemplaribus epistolarum beati Gregorii & uno Gratiani legitur, gradu secundo,* &c.

C. XVI. ¶ *Mali ab Ecclesia sunt eliminandi.*

Item Hieronymus *in epistolam ad Galatas, cap. 5.*

Resecandæ 1 sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis à caulis repellenda: ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Arrius in Alexandria una scintilla fuit, sed quia non statim oppressa est, totum orbem ejus flamma populata est.

1 ¶ Resecandæ] *Apud B. Hieronymum legitur, secandæ* putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis ovium repellendum.

C. XVII. ¶ *Pro diversitate culparum subditi à Prapositis corripiantur.*

Item Augustinus *in libro de correptione & gratia, cap. 15.*

Corripiantur itaque à Præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus pro culparum diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus: quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam facit Episcopale judicium (quâ pœnâ in Ecclesia nulla major est) potest, si Deus voluerit, in correctionem saluberrimam cedere atque proficere. Neque enim scimus, quid contingat sequenti die. An ante finem vitæ hujus de aliquo desperandum est? Aut contradici Deo potest, ne respiciat c & det pœnitentiam, & accepto sacrificio Spiritûs contribulati, cordisque contriti, à reatu quamvis justæ damnationis absolvat, damnatumque 1 ipse non damnet? Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ovibus sanis morbidam, ab illo, cui nihil est impossibile, ipsâ fortitan separatione sanandam. Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, ut omnes velimus salvos fieri.

1 ¶ Damnatumque] *Sic emendatum est ex originali, nec glossa visa est impedire. Anteà legebatur,* damnatum, quem ipse non damnat.

C XVIII. ¶ *Qui corrigi nolunt, excommunicationis ferro debent abscindi.*

Item Prosper *libro secundo de vita contemplativa, cap. 7.*

Ecce d autem crimina quorumlibet, si ipsis crimi-

a *Genes. 12.* b *Matth. 21.* c *Genes. 9.* d *Genes. 27.* e *Deuteron. 27.* f *alit. Hebal.* g *Act. 8.* h *Rom. 12.* i *1. Corinth. 5. & 6.* k *Galat. 1.* l *Beda in Acta, capite 8. Ivo part. 14. cap. 4. & 5. Pannorm. lib. 5. cap. 82.* m *alit. justitia examinis.* n *Dei judicium*] *vera lectio.* o *alter aterno.* p *Genes. 3.* q *Genes. 12.* r *Rom. 12.* s *1. Cor. 5.*

a *Burch. l. 1. c. 136. Ivo p. 4. c. 250.* b *2. Cor. 10.* c *al. recipiat.* d *Ea*] *orig.*

quæcunque non fuerint, patientiæ leni medicamento sanata, veluti igne quodam piæ increpationis urenda sunt & curanda. Quod si nec sic quidem æquanimiter sustinentis, ac piè increpantis medela p ocesserit a in eis, qui diu portati, & salubriter objurgati corrigi noluerint, tanquam putres corporis partes debent ferro excommunicationis abscindi: ne, sicut caro morbis emortua, si abscissa non fuerit, salutem reliquæ carnis putredinis suæ contagione corrumpit, ita isti, qui emendari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si moribus depravatis in Sanctorum societate permanserint, eos exemplo suæ perditionis inficiant 1.

1 ¶ Inficiant.] *Apud Prosperum continuò sequitur cap.* porro. *infrà de pœnitentia, dist. 1.*

C. XIX. ¶ *Excommunicandus est, qui duas simul uxores habere præsumit.*

Item Nicolaus Papa *Lothario Regi.*

An non b districtâ ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech, & flagitium imitatus esse dignosceris? Quod Dominus non nisi post septuaginta septem generationes suo salutifero adventu delevit: cùm Cain fratricidium septimâ generatione aquis abolitum sit cataclysmi.

C. XX. ¶ *Falsi testes & homicida communione priventur.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap. 37.*

Itaque censuimus c homicidas & falsos testes à communione Ecclesiastica submovendos: nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint.

C. XXI. ¶ *Excommunicetur potens, qui Clericum pauperem, vel Religiosum spoliare præsumit.*

Item ex Concilio Toletano I. *cap. 11.*

II. Si quis d de potentibus Clericum, aut quemlibet pauperem 1, aut Religiosum expoliaverit, & mandaverit eum ad se venire Episcopus, ut audiatur, & contempserit: invicem mox scripta peccurrant per omnes Episcopos Provinciæ, & quoscunque adire potuerint, ut excommunicatus habeatur ipse, donec obediat, & reddat aliena.

1 ¶ Pauperem,] *In plerisque vetustis, & apud Anselmum, & in codicibus Concilii impressis, & manuscriptis est,* pauperiorem.

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Ex dictis Gregorii Papæ.

Quisquis per e dolum manum suam mittit in Christum Domini, id est, in Episcopum vel Presbyterum (quia sacrilegium grave committit,) & si quis Ecclesiam Dei vastat, aut impugnat, aut incendit (quia & hoc gravissimum est sacrilegium,) placuit sanctæ Synodo, ut 1 inprimis omnia bona ejus proscriptione publicentur: deinde in uno loco, id est, in monasterio inclusus pœniteat omnibus diebus vitæ suæ.

¶ *Caput hoc abest à plerisque manuscriptis. Burchardus autem & Ivo extant ex Concilio Gangrensi.*

1 ¶ Ut inprimis] *Apud Burchardum & Ivonem legitur, ut in uno loco, &c. sine verbis illis, quæ hic sunt interjecta.*

C. XXIII. ¶ *Communione privetur, qui Romipetas, vel peregrinos, vel mercatores molestare præsumit.*

Item Calixtus Papa.

III. Si quis Romipetas, & peregrinos, & Apostolorum limina, & aliorum Sanctorum oratoria visitantes capere, seu rebus, quas ferunt, spoliare, & mercatores novis teloniorum & pedagiorum f exactionibus molestare tentaverit, donec satisfecerit, communione careat Christianâ.

a *al. profecerit.* b *Ivo p. 8. c. 227. Gen. 4.* c *Burch. l. 6. c. 29. Ivo p. 10. c. 38. & 158.* d *Anst. l. 7. c. 173.* e *Burch. l. 10. c. 65. Ivo p. 12. c. 79. & p. 13. c. 65.* f *al. pedaticorum.*

C. XXIV. ¶ *Excommunicentur, qui Oratores, & Ecclesias, bonaq; earum, & personas ibi servientes infestare præsumunt.*

Item Urbanus Papa.

Paternarum traditionum exemplis commoniti, pastoralis officii debitum persolventes, Ecclesias cum bonis suis, tam personis, quàm possessionibus, Clericos videlicet, ac Monachos, eorumque Conversos 1, Oratores quoque, cum suis nihilominùs rebus, quas ferunt, tutos, & sine molestia esse statuimus. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit, & postquam facinus suum recognoverit, intra dierum triginta spatium competenter non emendaverit, à liminibus Ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.

1 ¶ Conversos,] *In codicibus impressis sequebatur,* vel commissos, *quæ sunt expuncta, quia absunt à plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus, & vetusto quodam codice: in quo quidem extremo & hic, & alii tres canones descripti sunt, tanquam fragmentum alicujus Concilii.*

C. XXV. ¶ *Qui Oratoribus, pauperibus non arma ferentibus in malum obviaverint, excommunicentur.*

Item Nicolaus Papa *omnibus Episcopis.*

Illi a, qui peregrinos, vel Oratores cujuscunque sancti, sive Clericos, sive Monachos, vel fœminas, aut inermes pauperes deprædati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum ejus obviaverint, anathematis vinculo feriantur, nisi dignè emendaverint. Pax verò illa, quam treugam dicimus, sic observetur, sicut ab Archiepiscopis & Episcopis uniuscujusque provinciæ constituta est. Qui autem eam infregerit, excommunicationi subdatur.

4 pars. *Quia verò sermo de Hæreticis habetur, videndum est, quid interfit inter schisma & hæresim: & qui sint Hæretici? & quot sint Hæreticorum secta?*

C. XXVI. ¶ *Schismatis & hæresis differentia.*

Differentiam autem inter schisma & hæresim, Hieronymus *in epist. ad Titum* b, *c. 3. assignat, dicens:*

Inter c hæresim & schisma hoc interesse arbitrantur, quòd hæresis perversum dogma habeat, schisma propter d Episcopalem dissensionem ab Ecclesia 1 pariter separat. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest 2, cæterùm nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresim, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur.

1 ¶ Ab Ecclesia] *In codicibus horum commentariorum in Germania, in Gallia, & Ferraria excusis, itemq; duobus manuscriptis Vaticanis legitur,* ab Ecclesia separetur.

2 ¶ Potest,] *Sequebatur,* diversum *quæ vox abest à memoratis editionibus, & Vaticanis exemplaribus.*

C. XXVII. ¶ *Unde hæresis dicatur?*

Unde autem hæresis dicatur, in epistolam ad Galatas, cap. 5. Hieronymus e *dissinit ita dicens:*

Hæresis f Græcè ab electione dicitur, quòd scilicet eam sibi unusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. Quicunque g igitur aliter Scripturam intelligit, quàm sensus Spiritûs Sancti flagitat, quo scripta est, licèt de Ecclesia non recesserit, tamen Hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est, eligens quæ pejora sunt.

5 pars. *Qui verò propriè dicantur Hæretici,* Augustinus *in lib. de Utilitate credendi, c. 1. ostendens, ait.*

a *Pann. lib. 5. c. 114.* b *Ad locum* [*Hæreticum hominem.*] c *Polyc. lib. 7. tit. 3. Anst. l. 12. c. 49.* d *al. post Episcopalem decessionem.* e *Ad locum* [*Hæresi, invidia.*] f *Polyc. ibid. Anst. l. 12. c. 50.* g *Gal. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XXVIII. ¶ *Qui propriè dicantur Hæretici.*

HÆreticus *a* est, qui alicujus temporalis commodi, & maximè gloriæ, principatûsque sui gratiâ falsas ac novas opiniones vel gignit, vel sequitur. Ille autem, qui hujusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quâdam veritatis ac pietatis illusus.

C. XXIX. ¶ *Non sunt Hæretici, qui non suâ audaciâ, sed alienâ seducuntur in errorem.*

Idem *Gloria, Eleusio, & alii, epist. 162.*

DIxit *b* Apostolus, [*Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem devita: sciens, quia subversus est hujusmodi, & peccat, & est à semetipso damnatus.*] Sed qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nullâ pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audaciâ suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cautâ solicitudine veritatem, corrigi parati, cùm invenerint, nequaquam sunt inter Hæreticos deputandi.

C. XXX. ¶ *Magistri erroris existunt, qui veritatis disciplinam contemnunt.*

Item Leo Papa *epist. 10. ad Flavianum.*

QUid autem iniquiùs est, quàm impia sapere, & sapientioribus, doctioribusque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas voces, non ad Apostolicas literas, nec ad Evangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt: & ideò magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt.

C. XXXI. ¶ *Hæretici sunt, qui quod prave sapiunt, contumaciter defendunt.*

Item Augustinus c *contra Manichæos.*

QUi *d* in Ecclesia Christi morbidum aliquid, pravumque sapiunt, si correpti, ut sanum, rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, Hæretici fiunt.

C. XXXII. ¶ *Errante damnabilior est, qui ejus defendit errorem.*

Item Urbanus Papa.

QUi aliorum defendit errorem, multò amplius damnabilior est illis, qui errant: quia non solùm errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat & confirmat. Unde quia magister erroris est, non tantùm Hæreticus, sed etiam Hæresiarcha dicendus est.

C. XXXIII. ¶ *Qui mendacio veritatem immutant, Patrum terminos transferre prohibentur.*

Item Hieronymus *lib. 2. Comment. ad c. 5. Oseæ.*

TRansferunt Principes Juda terminos, quos posuerunt Patres eorum, quando immutant mendacio veritatem, & aliud prædicant, quàm ab Apostolis acceperunt. *Idem infrà, eodem capite.* ¶ De Hæreticis manifestus est sensus, quòd sophismatibus suis, & arte dialecticâ sæpè opprimant Ecclesiasticos. *Idem ad capitis novum.* ¶ Veteres scrutans historias, invenire non possum scidisse Ecclesiam, & de domo Domini populos seduxisse, præter eos, qui Sacerdotes à Deo positi fuerant, & Prophetæ, id est, speculatores. Isti ergò vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum.

C. XXXIV. ¶ *Abjiciantur, qui adversariorum conveniunt pravitati.*

Item Leo Papa *epistola 74. ad Anatolium.*

ILlud *e* sanè plurimùm mihi displicare significo, quòd inter 1 dilectionis *a* tuæ Clericos quidam esse dicuntur, qui adversariorum conveniant *b* pravitati, & vasa 2 iræ *c* vasis misericordiæ misceantur. Quibus investigandis, & severitate congruâ coërcendis debet diligentia tua vigilanter insistere: ita ut his, quibus prodesse non potuerit correctio, non pareat abscissio. Oportet enim nos Evangelici meminisse mandati, quo ab ipsâ veritate præcipitur *d*, ut si nos oculus, aut pes, aut dextera scandalizaverit manus, à compage corporis auferatur: quia melius sit his in Ecclesia carere membris, quàm cum ipsis in æterna ire supplicia. Nam superfluò extra Ecclesiam positis resistimus, si ab his, qui intus sunt, in eis, quos decipiunt, vulneramur. Abjicienda prorsus pestifera hæc à Sacerdotali vigore patientia est, quæ sibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit.

1 ¶ Quòd inter] *Sic est emendatum ex ipsa epistola, cùm & in vulgatu, & in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus esset,* quod jurisdictionis tuæ Clerici. *In duobus tamen, quemadmodum & apud Ivonem est,* inter ditionis tuæ Clericos.

2 ¶ Vasa iræ] *Sic est emendatum ex originali. Alludit enim ad locum B. Pauli Roman. 9. Apud Gratianum erat, iterumq; apud Ivonem,* vesaniæ vasis misericordiæ vasa misceantur.

C. XXXV. ¶ *Et sodalitates, & conventicula Hæreticorum Clerici vitare debent.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 70. 71. & 72.*

CLericus Hæreticorum & Schismaticorum tam conviva, quàm sodalitates eviter æqualiter. Eorum conventicula non Ecclesia, sed conciliabula appellanda sunt. Cum eis neque orandum est, neque psallendum.

C. XXXVI. ¶ *Canonum observatores cum Hæreticis nullum debent inire certamen.*

Item Gelasius Papa *in epistola ad Episcopos Dardaniæ.*

CUm quibus erat Synodus incunda? Catholici Pontifices fuerant undique jam depulsi: solique remanserant socii perfidorum: cum quibus jam nec licebit habere conventum, dicente Psal. *e* [*Non sedi in concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo.*] Nec Ecclesiastici moris est cum his, qui pollutam habent communionem, permistamque cum perfidis, miscere Concilium *f*. Recte igitur per Chalcedonensis Synodi formam, hujusmodi prævaricatio repulsa est potius, quàm ad 1 Concilium vocata: quod nec opus erat post primam Synodum, nec cum talibus habere licebat. *Idem in commonitorio ad Faustum.* ¶ Canonum 2 magistris atque custodibus nobis nullum fas est inire certamen cum hominibus communionis alienæ.

1 ¶ Quàm ad] *In originali legitur,* quàm per Concilium, quod nec opus, &c.

2 ¶ Canonum] *Gelasius in commentario ad Faustum, objurgans Græcos illos, qui, cùm maximè canones violarent, eorum tamen se observatores simulabant, in hac præcumpit verba,* ô canonum magistros atque custodes. Nobis nullum, &c.

C. XXXVII. ¶ *Non contradicat, sed potius obedit Evangelio, qui malos excommunicat.*

Item ex epistola Urbani Papæ.

NOtandum est, quod quidam dicunt contra Evangelicam parabolam nos facere, ubi de zizaniis non eradicandis Dominus præcepit *g*, cùm aliquos excommunicatione dignos excommunicationi subjicimus: & ajunt etiam sanctum Augustinum hoc contradicere in illo loco, ubi ait: [*Quia non est præcidenda unitas; ferendi sunt mali, non abjiciendi.*] Quibus hoc primum respondendum est: Si Hæretici & mali homines excommunicandi non sunt, quare ipse Augustinus cum Legatis sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & cum sanctis Episcopis suis Pelagium, & Cœlestinum, novam hæresim in sanctam Dei Ecclesiam introducentes, excommunicavit, & ab Ecclesia Dei separavit? Quare ipsos Donatistas, contra quos ista & multa his similia loquitur, tam ipse, quàm omnis Ecclesia Dei, excommunicatos habuit? & nisi priùs pœnituissent, & per manûs impositionem reconciliati essent, eis nequaquam communicabat? Idem ipse Dominus, qui hoc parabolice hic narrat, apertè alibi excommunicationem fieri jubet, dicens, *a* [*Frater, qui corripitur ab Ecclesia, & non obedit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.*] Unde apparet liquidò, aliud esse excommunicationem, aliud eradicationem. Qui enim excommunicatur (ut *b* Apostolus ait) ad hoc excommunicatur, ut Spiritus ejus salvus fiat in die Domini. Disciplina enim est excommunicatio, & non eradicatio.

Nisi forte ex contemptu & superbia excommunicati proveniat.

C. XXXVIII. ¶ *Divina maledictio meritum maledicti designat.*

Unde c Origenes 1 *in librum Numerorum, homiliâ 15. ad c. 23.*

DEus, quando maledicit, meritum ejus designat, cui maledicitur, & sententiam *d* promit: utpote quem non fallit neque peccati qualitas, neque peccantis affectus. Homo autem, quia hæc non potest scire (neque enim propositum, mentemque alterius videre alius, aut cognoscere potest;) idcirco etiam si judicantis, vel sententiam promentis intuitu proferat maledictum, non potest esse justa maledicendi causa, ubi ignoratur peccantis affectus, maximè cùm humanum judicium tunc sciat maledicta proferre, cùm forte conviciis aut injuriis provocatur. Quod vitium volens resecare *e* Apostolus, ne maledictis maledicta & convitiis convitia provocemus, mandatum necessarium ponit; ut benedicamus, & non maledicamus: quò convitiandi vitium resecetur: non quò judicandi veritas, quæ homines latet, & pronunciandi auctoritas perimatur.

1 ¶ Origenes [*Sic est restitutum, cùm antea esset,* Augustinus. *Et magnam pujus capitis partem glossa ordinaria ad eundem locum ex ipso Origene refert: indeq; nonnulla sunt emendata.*

Sectæ verò Hæreticorum quot sint, & unde nomina acceperint, Isidorus *lib. 8. Etymologiarum, cap. 5. determinat, dicens:*

a *Beda 1. Corinth. 11. Polyc. ibid. Deusdedit p. 2. Ansl. l. 12. c. 53.* b *Ad Titum c. 3. Polyc. ibid. Anselm. l. 12. c. 61.* c *Lib. 18. de Civit. Dei, c. 51.* d *Polyc. ibid. Deusdedit p. 2. Ansel. l. 12. c. 51.* e *Ivo part. 6. cap. 339.*

a *al. ditionis.* b *al. consentiant] orig.* c *Rom. 9.* d *Matt. 5.* e *Psal. 25.* f *al. consilium.* g *Matth. 13. Sententia habetur 23 q. 3. per totam. In Concilio Milevitano & Africano.*

rosolymorum: qui cum Stephano, & cæteris constitutus est à Petro: qui propter pulchritudinem relinquens uxorem, dixerat, ut qui vellet, eâ uteretur: versa est in stuprum talis consuetudo, ut invicem conjugia commutarentur. Quos Joannes in Apocalypsi improbat *a*, dicens: [*Sed hoc habes, quòd odisti facta Nicolaitarum.*]

¶ Gnostici propter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei esse dicunt: bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt.

¶ Carpocratiani à Carpocrate quodam vocantur: qui dixit, Christum hominem fuisse tantùm, & de utroque sexu progenitum.

¶ Cerinthiani à Cerintho quodam nuncupati. Hi inter cætera circumcisionem observant: mille annos post resurrectionem in voluntate carnis futuros prædicant. Unde & Græcè χιλιάσται, Latinè Millenarii sunt appellati.

¶ Nazaræi dicti, qui dum Christum (qui à vico Nazaræus est appellatus) filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis custodiunt.

¶ Ophitæ à Colubro nominati sunt. Coluber enim Græcè ὄφις dicitur. Colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradisum *b* induxisse virtutis cognitionem.

¶ Valentiniani à Valentino quodam Platonico sectatore vocati, qui *διώνυσος*, id est, secula quædam in originem Dei creatoris induxit: Christum quoque de Virgine nihil corporis assumpsisse, sed per eam, quasi per fistulam, transisse asseruit.

¶ Appellitæ, quorum auctor *c* Appelles fuit: qui creatorem Angelum nescio quem gloriosum superioris Dei faciens, Deum legis Israël illum igneum affirmans dixit, & Christum non in veritate Deum, sed hominem in phantasia apparuisse.

¶ Archontiaci à principibus appellantur: qui universitatem, quam Deus condidit, opera esse Archangelorum defendunt.

¶ Admiani vocati, quòd Adæ imitentur nuditatem. Unde & nudi orant, & nudi inter se mares fœminæque conveniunt.

¶ Cainani *d* 1 inde sunt appellati, quoniam Cain adorant.

¶ Sethiani nomen acceperunt à filio Adæ, qui vocatus est Seth; dicentes eundem esse Christum.

¶ Melchisedechiani vocati pro eo, quòd Melchisedech, Sacerdotem Dei, non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur.

¶ Angelici vocati, quia Angelos colunt.

¶ Apostolici hoc sibi nomen ideò sumpserunt, quòd nihil possidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui aliquo *e* in hoc mundo utuntur.

¶ Cerdoniani à Cerdone quodam nominati: qui duo contraria principia asseruit.

¶ Marcionistæ à Marcione Stoico Philosopho appellati: qui Cerdonis dogma secutus, alterum bonum, alterum justum Deum asseruit, tanquam duo principia creationis *f* & bonitatis.

¶ Artotyritæ ab oblatione vocati: panem enim & caseum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & à fructibus ovium fuisse celebratam.

¶ Aquarii appellati, eò quòd aquam solam offerunt in calice sacramenti.

¶ Severiani à Severo exorti, vinum non bibunt: Vetus Testamentum, & resurrectionem non recipiunt.

¶ Tatiani à Tatiano quodam vocati: qui & Encratitæ dicti: quia carnes abominantur.

¶ Alogii vocantur tanquam sine verbo: λόγος enim Græcè, verbum dicitur. Deum enim Verbum non

a *Matth. 18. paulò aliter.* b *1. Corinth. 5.* c *al. Item.* d *al. sententiam veram promit.* e *1. Petr. 3. Rom. 12.* f *Rabanus lib. 2. de instit. Clericor. capite 58. Anselmus libro 13. cap. ultim. Panorm. lib. 5. cap. 345.* g *Act. 8.* h *al. Menandriani.* i *Act. 8.*

a *Apoc. 2.* b *al. paradiso.* c *al. princeps.* d *al. Cajani.] al. Cainini.* e *al. aliquid.* f *al. creatoru.*

credunt, respuentes Joannis Evangelium & Apocalypsim.

¶ Cataphrygis nomen provincia Phrygia dedit, quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. Hi adventum Spiritûs Sancti non in Apostolos, sed in se traditum asserunt.

¶ Cathari propter munditiem ita se nominaverunt: gloriantes enim de suis meritis, negant pœnitentibus veniam peccatorum: viduas, si nupserint, tanquam adulteras damnant: mundiores se cæteris prædicant. Qui nomen suum si cognoscere vellent, mundanos se potius quàm mundos vocarent.

¶ Pauliani à Paulo Samosateno exorti sunt, qui dixit, non semper fuisse Christum, sed à Maria sumpsisse initium.

¶ Hermogeniani ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non 2 natam introducens, Deo non nato eam comparavit, matremque elementorum, & Deam asseruit: quos Apostolus a improbat elementis servientes.

¶ Manichæi à quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas & substantias introduxit, id est, bonam & malam, & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit: Testamentum Vetus respuit, Novum ex parte recepit.

¶ Anthropomorphitæ 3 dicti pro eo, quòd simplicitate rusticâ Deum habere humana membra, quæ in divinis libris scripta sunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim Græcè, Latinè homo interpretatur. Ignorantes vocem Domini, qui ait: [*Spiritus est Deus.*] Incorporeus est enim, nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur.

¶ Hierarchitæ 4 ab Hierarcha auctore exorti, Monachos tantùm recipiunt: conjugia respuunt: regna cœlorum parvulos habere non credunt.

¶ Novatiani à Novatiano c Romæ urbis Presbytero exorti: qui adversùs Cornelium cathedram Sacerdotalem conatus invadere, hæresim instituit, nolens apostatas suscipere, rebaptizans baptizatos.

¶ Montani 5 hæretici dicti, quòd tempore persecutionis in montibus latuerunt, quâ occasione se à catholicæ Ecclesiæ corpore diviserunt.

¶ Ebionitæ ab Ebione dicti, sive à pauperrate: Christum enim per profectum d solum, virum justum putant effectum. Unde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. Hi enim semijudæi sunt: & ita tenent Evangelium, ut legem carnaliter servent: adversus quos e Apostolus ad Galatas scribens invehitur.

¶ Photiniani à Photino Gallograciæ Syrmii Episcopo nuncupati: qui Ebionitarum hæresim suscitans, asseruit Christum à Maria per Joseph nuptiali coitu fuisse conceptum.

¶ Aëriani ab Aërio quodam nuncupati sunt: hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt.

¶ Aëtiani ab Aëtio sunt vocati: iidemque Eunomiani ab Eunomio quodam Dialectico, Aëtii discipulo, ex cujus nomine magis innotuerunt, dissimilem Patri asserentes Filium, & Filio Spiritum Sanctum. Dicunt etiam nullum f imputari peccatum in fide manentium.

¶ Origeniani ab Origene auctore exorti sunt, dicentes, quòd non possit videre Filius Patrem, nec Spiritus Sanctus Filium. Animas quoque in mundi principio peccâsse dicunt, & pro diversitate peccatorum è cœlis usque ad terras g diversa corpora, quasi vincula meruisse, eâque causâ factum esse mundum.

¶ Noëtiani à quodam Noëto vocati, qui dicebant Christum eundem esse, & Patrem, & Spiritum Sanctum: ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. Unde & Patripassiani vocantur, quia Patrem passum dicunt.

¶ Sabelliani ab eodem Noëto pullulâsse dicuntur: cujus discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cujus nomine maximè innotuerunt, unde & Sabelliani vocati sunt. Hi unam personam Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti astruunt.

¶ Arriani ab Arrio Alexandrino Presbytero orti sunt: qui coæternum Patri Filium non agnoscens, diversas in Trinitate substantias asserit, contra illud, quod ait Dominus a, [*Ego & Pater unum sumus.*]

¶ Macedoniani à Macedonio Constantinopolitano Episcopo dicti sunt, negantes Deum esse Spiritum Sanctum.

¶ Apollinaristæ ab Apollinare vocati sunt, dicentes Christum corpus tantummodò sine anima suscepisse.

¶ Antidicomaritæ appellati sunt pro eo, quòd Mariæ virginitati contradicunt, asserentes eam post Christum natum viro suo fuisse commistam.

¶ Metangismonitæ 6 ideò tale nomen acceperunt, quia ἀγγεῖον Græcè vas dicitur. Asserunt enim sic esse in Patre Filium, tanquam vas minus intra vas majus.

¶ Patritiani à quodam Patritio nuncupati sunt: qui substantiam humanæ carnis à diabolo conditam dicunt.

¶ Colluthiani à quodam Collutho nominati: qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod scriptum est, b [*Dominus creans mala.*]

¶ Floriani c à Floriano: qui è contrario dicunt Deum creâsse mala, contra hoc, quod scriptum est: d [*Fecit Deus omnia bona.*]

¶ Donatistæ à Donato quodam Afro nuncupati: qui de Numida veniens totam penè Africam suâ persuasione decepit, asserens minorem Patre Filium, & minorem Filio Spiritum Sanctum, & rebaptizans Catholicos.

¶ Bonosiani à Bonoso quodam Episcopo exorti putantur: qui Christum Dei filium adeptivum, non proprium asserunt.

¶ Circumcelliones dicuntur, eò quòd agrestes sint: quos Scototopicos 7 vocant, supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore martyrii semetipsos perimunt, ut violenter de hac vita discedentes, martyres nominentur.

¶ Priscillianistæ à Priscilliano vocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum & Manichæorum permixtum dogma composuit.

¶ Luciferiani à Lucifero Sardiniæ Episcopo orti: qui Episcopos Catholicos, qui Constantii e persecutione perfidiæ Arrianorum consentientes erant, & postea correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes, sive quod crediderant, sive quod se credidisse simulaverant, quos Ecclesia catholica materno recepit sinu, tanquam Petrum post fletum negationis; hanc illi matris charitatem superbè accipientes, eosque recipere nolentes, ab Ecclesiæ communione recesserunt, & cum ipso Lucifero auctore suo, qui manè oriebatur, cadere meruerunt.

¶ Jovinianistæ à Joviniano quodam Monacho dicti, asserentes nullam nuptarum & virginum esse distantiam, nullumque inter abstinentes & simpliciter epulantes esse discrimen.

¶ Helvidiani ab Helvidio nominati: qui dicunt post Christum natum alios Mariam filios de suo Joseph peperisse.

¶ Paterniani à Paterno quodam exorti, inferiores corporis partes à diabolo factas opinantur.

¶ Arabici nuncupati, eò quòd in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in novissimo utrumque resurgere.

¶ Tertullianistæ dicti à Tertulliano Presbytero Africanæ provinciæ civitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in dæmones verti putantes.

a *Gal.4.* b *Joan.4.* c *al.Novato.* d *al. provectum.* e *Gal.5.* f *al.nulli.* g *al.terras lapsas] orig.*

a *Joan.10.* b *Esai.45.* c *al.Florimani à Florino.* d *Genes.1.* e *al. instanti.*

¶ Thessa-

¶ Thessarescædecatitæ dicti, quòd decimaquartâ lunâ Pascha cum Judæis observandum contendunt. Nam τέσσαρες quatuor, καὶ decem significat.

¶ Nyctages à somno nuncupati, quòd vigilias noctis requant, superstitionem esse dicentes, jura temerari divina, qui noctem ad requiem tribuit.

¶ Pelagiani à Pelagio Monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda jussa divina.

¶ Nestoriani à Nestorio Constantinopolitano Episcopo nuncupati: qui beatam Mariam virginem non Dei, sed hominis tantummodò matrem asseruit: ut aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis: nec unum Christum in verbo Dei, & carne credidit: sed separatim, atque sejunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicavit 8.

¶ Eutychiani dicti ab Eutyche Constantinopolitano Abbate: qui Christum post humanam assumptionem negavit existere in duabus naturis, sed solam in eo divinam asseruit esse naturam.

¶ Acephali dicti, id est, sine capite. Nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti sint. Hi trium Chalcedonensium 9 capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & unam in ejus persona naturam prædicant.

¶ Theodosiani 10 & Gajanitæ appellati à Theodosio & Gajano, qui temporibus Justiniani Principis in Alexandria, populi perversi electione, unâ die ordinati sunt Episcopi. Hi errores Eutychetis & Dioscori sequentes, Chalcedonense Concilium respuunt: ex duabus unam in Christo naturam asserunt, quam Theodosiani corruptam, Gajanitæ incorruptam contendunt.

¶ Agnoitæ 11 & Tritheitæ à Theodosianis exorti sunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad perversitatem, à qua exorti sunt, id adjiciunt, quòd Christi divinitas ignoret futura, quæ sunt subscripta de die & horâ novissimâ; non recordantes Christi personam in Esaia a loquentis: [*Dies judicii in corde meo.*]

¶ Tritheitæ verò vocati, quòd sicut tres personas in Trinitate, ita quoque tres asserunt Deos esse, contra illud, quod scriptum est: b [*Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus unus est.*]

¶ Sunt & aliæ hæreses sine auctore, & sine nominibus. Ex quibus aliæ putant triformem esse Deum: aliæ Christi divinitatem passibilem dicunt: aliæ Christi de patre nativitati iniquum temporis dant: aliæ liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt: aliæ animam imaginem Dei negant: aliæ animas converti in dæmones, & in quæcunque animalia æstimant: aliæ de mundi statu dissentiunt: aliæ innumerabiles mundos opinantur: aliæ aquam Deo cœternam faciunt: aliæ nudis pedibus ambulant: aliæ cum hominibus non manducant. Hæ sunt hæreses adversùs catholicam fidem exortæ, & ab Apostolis, & à sanctis Patribus, vel Conciliis prædamnatæ: quæ dum in se multis erroribus diviſæ, invicem sibi dissentiunt, communi tamen nomine adversùs Ecclesiam Dei consprirant.

¶ Sed & quicunque c aliter Scripturam sanctam intelligit, quàm sensus Spiritûs Sancti flagitat, à quo conscriptа est, licet de Ecclesia non recesserit, tamen Hæreticus appellari potest.

1 ¶ Cainani] *Apud B. Augustinum in libro de hæresibus (ex quo magnam partem hujus capitis accepit Isidorus) & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur*, Gayani. *In uno autem ejusdem Gratiani*, Cayni. *De quibus quidem Hæreticis Tertullianus in libro de præscriptione adversùs Hæreticos hæc scribit*: Sunt & nunc alii Nicolaitæ: Caiana hæresis dicitur. *& paulò inferiùs.* Nec non etiam arripit alia quoque hæresis, quæ dicitur Cainæorum. Et ipsi enim magnificant Cain, quasi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ operata sit in ipso.

2 ¶ Non natam] *Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis & Isidoro. Antea enim legebatur*, Non naturam introducens, Deo, non naturæ eam comparavit.

3 ¶ Anthropomorphitæ] *In codicibus Isidori vulgatis, & aliquot manuscriptis antecedunt hæc.* Anomiani, Latinè sine lege dicuntur: *qua tamen absunt à codice Isidori pervetusto, & valdè emendato monasterii B. Augustini in Carbonaria Neapolis.*

4 ¶ Hierarchitæ] *Ita mutatum est ex libello B. Augustini, quamvis in aliquot ipsius editionibus sit*, Hierarchitæ. *Hierarchæ verò Haretici meminit B. Hilarius l.4. & 6. de Trinitate. Antea legebatur*, Heraclitæ ab Heraclio.

5 ¶ Montani] *Horum nulla mentio est apud B. Augustinum, sed Montensium: quo nomine Donatistas Romæ vocari soltos tradit.*

6 ¶ Metangismonitæ] *Sic emendatum est ex Isidoro & beato Augustino, cum antea legeretur*, Metangi nominati.

7 ¶ Scotopicos] *Apud Isidorum, in Pannormia, & in aliquot manuscriptis Gratiani est*, Cotopitas. *Quòd verò ait, supradictæ hæresis habentes doctrinam, referendum est ad Donatistas, non ad Bonosianos.*

8 ¶ Prædicavit] *In eodem vetusto Isidori codice Neapolitano hic est finis capituli, & incipit novum caput*, De Philosophis gentium.

9 ¶ Chalcedonensium] *Tria capitula tractata & definita sunt in quinta Synodo, sub Justiniano, ut notatum est supr. dist. 15. sicut sancti. Qui verò occasione horum trium capitulorum ab Ecclesia recesserunt, non Chalcedonenses, sed quintam Synodum impugnabant.*

10 ¶ Theodosiani] *Horum meminit Liberatus in Breviario, Nicephorus lib.18. cap. 45. 49. & 50. ac Gregorius Cedrenus anno 14. Justiniani Imperatoris. B. Augustinus memorat Theodotianos à Theodotiano: sed idem videtur qui Theodotus, de quo Epiphanius l.2. tom.1. hæresi 54.* Theodotianos à Theodoto, *ut etiam Philastrius & Damascenus.*

11 ¶ Agnoitæ & Tritheitæ] *Sic restitutum est: quamvis in codicibus Isidori & Gratiani legeretur*, Gnoitæ & Trithoitæ. *De his meminit Nicephorus in locis proximè indicatis, eosq; à Theodosianis profectos scribit. De Agnoitis verò multa dicit beatus Gregorius lib.8. epist.35. & 42. ad Eulogium.*

a *Esai.20.* b *Deut.6.* c *supr. eâd. hæresi. §. quicunque.*

C. XL.

¶ *Quare divina providentia multos errare permittat.*

Item Augustinus *de Genesi contra Manichæos, lib.1. cap.1.*

6 IPsDeò divina providentia multos diversi erroris Hæreticos esse permittit, ut cùm insultant nobis, & interrogant nos ea, quæ nescimus, vel sic excutiamus pigritiam, & divinas Scripturas nôsse cupiamus. Propterea & Apostolus ait, a [*Oportet hæreses esse, ut probati manifesti fiant inter vos.*] Hi autem Deo probati sunt, qui bene possunt docere: sed manifesti hominibus esse non possunt, nisi cùm docent.

1 ¶ Sed manifesti] *Hæc addita sunt ex originali, itemq; alia nonnulla, & emendata.*

CAUSA XXV.

Sancta Romana Ecclesia quandam baptismalem Ecclesiam suis munivit privilegiis, decimationes sua diœcesis ex integro sibi attribuens. Item quoddam monasterium similiter munivit privilegiis proprius, decernens, ut ex propriis prædiis nulli decimas persolveret. Accidit itaque, ut intra diœcesim pramunita baptismalis

a *1.Corinth.11.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecclesiæ prafatum monasterium aliâ emptione, aliâ donatione praedia sibi inveniret. Oritur itaque contentio inter Monachos & Clericos de decimis.

1 *Hinc primùm quæritur, An Clerici baptismalu Ecclesiæ, auctoritate privilegii, decimas suæ diœcesis ex integro sibi valeant vendicare?*

2 *Secundò, An subsequenti privilegio Monachorum derogetur antiquioribus privilegiis baptismalium Ecclesiarum?*

QUÆSTIO I.

1 ps QUòd verò auctoritate illius privilegii decimas sibi ex integro Clerici vendicare non valeant, hinc probatur, quia decimæ juxta decreta sanctorum Patrum quadripertitò dividuntur : quarum una pars Episcopi secunda Clerici, tertia fabricis restaurandis, quarta verò pauperibus est assignata. Decreta verò sanctorum canonum neminem magis, quàm Apostolicum servare oportet.

C. I. ¶ *Constitutum Synodi, quod universalis Ecclesia probavit assensus, Romanam sedem servare oportet.*

Unde Gelasius Papa *ait in epistola ad Episcopos Dardaniæ.*

COnfidimus *a*, quòd nullus jam veraciter Christianus ignoret, uniuscujusque Synodi constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere, quàm primam : quæ & unamquamque Synodum suâ auctoritate confirmat *b*, & continuatâ moderatione custodit.

C. II. ¶ *Qui negligenter pascit Dominicum gregem sibi commendatum, convincitur summum non amare pastorem.*

Item Leo Papa *epist. 4. Episcopis Siciliæ.*

DIvinis *c* præceptis, & Apostolicis monitis incitamur, ut pro omnium Ecclesiarum statu, impigro vigilemus affectu : ac si quid usquam reprehensioni inveniatur obnoxium, celeri solicitudine, aut ab ignorantiæ imperitia, aut à præsumptionis usurpatione revocemus. Monente enim Dominicæ *d* vocis imperio, quo beatissimus Apostolus Petrus trinâ admonitione 1 mysticis sanctionibus imbuitur, ut Christi oves, qui Christum diligit, pascat, ipsius sedis, cui per abundantiam gratiæ divinæ præsumus, reverentiâ coarctamur *e*, ut periculum desidiæ, quantùm possumus, declinemus : ne professio summi Apostoli, quâ se amatorem Domini esse testatus est, vana inveniatur in nobis : quia negligenter pascens Dominicum gregem toties commendatum, convincitur summum non amare pastorem.

1 ¶ Admonitione] *In originali, & apud Anselmum legitur,* trinâ repetitione mysticæ sanctionis. *Alia verò quædam sunt emendata ex ipsa epistola.*

C. III. ¶ *Non debent ullo modo variari, quæ ad perpetuam ordinantur quietem.*

Idem *Anatolio Episcopo, epist. 51.*

QUæ *f* ad perpetuam utilitatem generaliter institua sunt, nullâ commutatione varientur : nec ad privatum trahantur commodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa : sed *g* manentibus terminis, quos constituerunt Patres, nemo injustè *h* usurpet alienum : sed intra fines proprios atque legitimos, prout quis valuerit *h*, in latitudine se exerceat charitatis.

1 ¶ Injustè] *Apud B. Leonem legitur,* nemo in jus tendat alienum. *Apud Ivonem, & in Capitularibus legitur,* nemo damnet alienum : *Apud Anselmum verò,* nemo injustè damnet.

a *Pol.l.1 tit.14. Ansl.l.1 c.48.* b *al. firmavit.* c *Ansl.l.1. c.32. & 43. & l.2.c.22.* d *Joan.21.* e *al.cohortamur.* f *Cap. l.6. c.254. & l.7.c.222. Ansel.l.6.c.121. Ivo p.16.c.317.* g *al. &.* h *al.voluerit.*

C. IV. ¶ *Nulli divinas constitutiones, & Apostolicæ sedis decreta temerare licet.*

Item Hilarius Papa *in Synodo Romana, capite primo.*

NUlli *a* fas sit sine statûs sui periculo vel divinas constitutiones, vel Apostolicæ sedis decreta temerare : quia nos, qui potentissimi *b* 1 Sacerdotis administramus officia, talium transgressionum culpa respiciet, si in causis desides fuerimus inventi : quia meminimus, quòd timere debemus, qualiter commenetur *c* Deus negligentiæ Sacerdotum. Siquidem reatu majori delinquit, qui potiori honore perfruitur : & graviora facit vitia peccatorum sublimitas peccantium *d*.

1 ¶ Potentissimi] *Sic apud Anselmum, & in cæteris vetustis Gratiani exemplaribus, pratea unum, in quo habetur, ut in Concilio ipso, potissimi.*

C. V. ¶ *In Spiritum Sanctum blasphemant, qui sacros canones violant.*

Item Damasus Papa.

VIolatores *e* canonum voluntarii graviter à sanctis Patribus judicantur : & à sancto Spiritu (instinctus cujus, ac dono dictati sunt) damnantur, quoniam blasphemare Spiritum Sanctum non incongruè videntur, qui contra eosdem sacros canones non necessitate compulsi, sed libenter, ut præmissum est, aliquid aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifestè unum genus est blasphemantium Spiritum Sanctum : quia, ut jam prælibatum est, contra eum agit, cujus nutu & gratiâ sancti canones editi sunt.

C. VI. ¶ *In quibus Romano Pontifici licet novas condere leges.*

Item Urbanus Papa.

SUnt quidam dicentes Romano Pontifici semper licuisse novas condere leges. Quod & nos non solùm non negamus, sed etiam valdè affirmamus. Sciendum verò summoperè est, quia inde novas leges condere potest, unde Evangelistæ aliquid, & Prophetæ 1 nequaquam dixerunt. Ubi verò apertè Dominus, vel ejus Apostoli, & eos sequentes, sancti Patres sententialiter aliquid definierunt, ibi non novam legem Romanus Pontifex dare, sed potiùs, quod prædicatum est, usque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim, quod docuerunt Apostoli & Prophetæ, destruere (quod absit) niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur. Sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini Ecclesiam contra luporum insidias optimè custodierunt.

1 ¶ Et Prophetæ] *Absunt hæ voces à multis manuscriptis.*

C. VII. ¶ *Apostolica sedis auctoritas contra Sanctorum statuta aliquid condere non valet.*

Item Zozimus Papa.

COntra *f* statuta Patrum concedere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem sedis potest auctoritas. Apud nos enim inconvulsis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum sanxêre reverentiam.

¶ *Epistola, unde sumptum est hoc caput, non est inventa : Ivo autem in loco indicato, & in epistola ad Hugonem Archiepiscopum Lugdunensem, affert hæc ex epistola Zozimi ad Episcopos Narbonensis provinciæ : & ipse Zozimus in prima epistola ad Hesychium, narrat se scripsisse ad Episcopos Galliæ & Hispaniæ.*

a *Polyc. l.1 tit.7. Ansl.l.1 c.47. & 62. Ivo p.5.c.37.* b *al. potissimi.* c *Ezech.3.& 34.* d *al.dignitatem, jorig.* e *Deus dedit p.4. Ansel.l.3.c.116. Polyc.l.4.tit.ult.* f *Ivo p.4.c.226. Pann. l.3.c.4. concordat.*

C. VIII. ¶ *Stare non valet, quod contra Evangelicam vel Propheticam doctrinam, seu constitutionem factum fuerit.*

Item Marcellinus 1 Papa, *epist. 2.* a.

OMne *a* quod irreprehensibile est, Catholica defendit Ecclesia. *& infra.* ¶ Injustum *b* judicium, & definitio injusta, regio metu vel jussu à judicibus ordinata, non valet. Nec 2 quicquam, quod contra Evangelicæ, vel Propheticæ, aut Apostolicæ doctrinæ constitutionem, successorúmve eorum, sive sanctorum Patrum actum fuerit, stabit : & quod ab infidelibus vel Hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur.

1 ¶ Marcellinus] *Restitutum est ex vetustis exemplaribus. Nam in vulgatis erat,* Marcellus.

2 ¶ Nec quicquam,] *Emendatus est hic locus ex ipsa Marcellini epistola.*

C. IX. ¶ *A statutis Patrum non deviare, & fidei regulam custodire, prima salus est.*

Item Hormisda *c* Papa *Episcopis Hispaniæ.*

PRima salus est, rectæ fidei regulam custodire, & à constitutis Patrum nullatenus deviare.

C. X. ¶ *Profitetur Pelagius Papa tomum sui decessoris per omnia servare.*

Item Pelagius Papa *Childeberto Regi.*

SAtagendum est *d*, ut pro auferendo suspicionis scandalo, obsequium confessionis nostræ legibus *e* ministremus, quibus nos etiam subditos esse sacræ Scripturæ præcipiunt. Veniens etenim Rufinus vir Magnificus, Excellentiæ vestræ Legatus, confidenter à nobis, ut decuit, postulavit, quatenus vobis, aut beatæ recordationis Leonis Papæ tomum à nobis per omnia conservari significare debuissemus, aut propriis verbis nostræ confessionem fidei destinare. Et primam quidem petitionis ejus partem, quia facilior fuit, mox, ut dixit, implevimus, nosq; in omnibus Præsulis tomum pro catholicæ fidei assertione conscriptum, Deo propitio, custodire manûs nostræ inceps (quod absit) suspicionis resideret occasio, illam etiam aliam partem, quam memoratus vir illustris admonuit, facere maturavi : scilicet propriis verbis confessionem fidei, quam tenemus, exposui.

C. XI. ¶ *Anathema apud Deum fiat, qui censuram Romanorum Pontificum violat.*

Item Hadrianus Papa *in* g *capitulis, c. ult.*

GEnerali *h* decreto constituimus, ut execrandum anathema sit *i*, & veluti prævaricator catholicæ fidei semper apud Deum reus existat, quicunque Regum, seu Episcoporum 1, vel potentum deinceps Romanorum 2 Pontificum decretorum censuram in quocunque crediderit vel permiserit violandam.

1 ¶ Seu Episcoporum,] *Hæ voces non leguntur in ipso capitulo, neque in capitulari, sunt tamen apud Anselmum, & in Polycarpo.*

2 ¶ Romanorum] *In capitulo habetur,* deinceps canonum censuram : *nec multò aliter in capitulari. Anselmus tamen, & Polycarpus habent ut Gratianus.*

C. XII. ¶ *Non licet alicui Episcopo contra Romanorum Pontificum decreta aliquid agere.*

Item Damasus *k* Papa, *epist. 4. Presbyteris & Episcopis.* a.

OMnia *m* decretalia *n*, & cunctorum decessorum nostrorum constituta, quæ de Ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinis, ita à vobis, & ab omnibus Episcopis, ac cunctis generaliter Sacerdotibus custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.

a *Sup. dist. 81. si qui sine.* b *11.q.3. Injustum. Ansel.m l.3. c.87.* c *Et in libello Joannis Constantinop. Episcopi, ad Hormisdam.* d *Ivo part.5.cap.358.* e *Regibus*] *Ivo.* f *al. signa vimus.* g *Et Capit. l.6. c.249.* h *Deusdedit p.1.3.4. Ansl. l.12.c.2. & l.3.c.82 & l.4.c.40. Polyc.l.4.tit.ult.* i *al fiat.* k *Et Leo Papa, epist.1. c.5.* l *al. Stephano.* m *Polyc.l.3. tit.22. Ansel. l.4.cap.47. Pann.l.3.c.3.simile.* n *hæc decretalia,] orig.*

C. XIII. ¶ *Non communicet sacris altaribus, qui nescit sacris obedire canonibus.*

Item Gregorius *lib.2. epist.7. seu c.46. ad Joannem Episcopum.*

HAc *a* consonâ *b* sanctis Patribus diffinitione sancimus, ut qui sacris nescit obedire canonibus, nec sacris administrare, nec communionem capere sit dignus altaribus.

C. XIV. ¶ *Observanda sunt regulæ à sanctis Patribus in Synodo statuta.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, *c. 1.*

A' Sanctis Patribus in unaquaque Synodo usque nunc prolatas regulas teneri statuimus.

C. XV. ¶ *Voluntatem & statuta suorum decessorum custodiant, quia sua servari volunt.*

Item Gregorius *ad Montanum & Thomam, lib. 1. epist. 12. seu cap. 512.*

JUstitiæ ac rationis ordo suadet, ut qui sua à successoribus desiderat mandata servari, decessoris sui procul dubio voluntatem & statuta custodiat.

C. XVI. ¶ *Contra statuta sanctorum Patrum agit, qui ea non servat intacta.*

Item Leo Papa IV.

IDeò *c* permittente Domino pastores hominum sumus effecti, ut quod Patres nostri sive in sanctis canonibus, sive in mundanis affixêre legibus, excedere minimè debeamus. Contra eorum quippe saluberrima agimus instituta, si, quod ipsi divino statuerunt consulto *d*, intactum non conservamus.

2 pars. *Si ergo primam sedem statuta Conciliorum præ omnibus observare oportet, & si pro statu omnium Ecclesiarum necesse est illam impigro vigilare affectu, si ea, quæ à Romanis Pontificibus decreta sunt, ab omnibus observari convenit, si illi, qui nesciunt sacris obedire canonibus, altaribus ministrare non debent; patet, quod contra statuta sanctorum canonum, quibus status Ecclesiarum vel confundantur, vel perturbentur, privilegia ab Apostolico concedi non debent. His ita respondetur. Sacrosancta Romana Ecclesia jus & auctoritatem sacris canonibus impertitur, sed non eis alligatur. Habet enim jus condendi canones : utpote quæ caput est, & cardo omnium Ecclesiarum : à cujus regula nemini dissentire licet. Ita ergo canonibus auctoritatem præstat, ut seipsam non subjiciat eis. Sed sicut Christus, qui legem dedit, ipsam legem carnaliter implevit, octavâ die circumcisus e, quadragesimo die in templo cum hostiis præsentatus, ut in seipso eam sanctificaret, posteà verò, ut se dominum legi ostenderet, contra legis literam leprosum * tangendo mundavit. Apostolos f quoque contra literam Sabbathi per sata pretergredientes, spicas vellentes, & confricantes manibus suis, probabili exemplo David g, & circumcisionis, & templi exuisavit, dicens :* [Non legistis, quid fecerit Abimelech, quando venit ad eum David, & dedit ei panes propositionis, de quibus non licebat edere, nisi solis Sacerdotibus, & comedit ipse, & pueri ejus?] *Item* h octavâ die secundùm legem puer circumciditur, & vos in Sabbatho circumciditis hominem. Item, cum juge holocaustum ex lege offeratur, cum masculus quadragesimâ, fœmina verò octuagesimâ die ab ortu sua nativitatis secundum legis imperium cum hostiis in templum præstaretur, unde Sacerdotes offerentes hostias in templo literam Sabbathi solvunt, & sine crimine sunt : tunc filius hominis multò magis valet solvere literam*

a *al. Hæc.* b *Polyc. lib.4. tit.ult.* c *Ivo part.4.c.186.* d *al.consilio.* e *Luc.2.* * *Matth.8.* f *Matth.12.* g *1.Regum 21.* h *Levit.12.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

legu, qui est etiam dominus Sabbathi. Hinc etiam dicitur de eo: a [Erat Jesus docens, tanquam potestatem habens,] id est, tanquam legis dominus, addens moralibus ea, quæ deerant ad perfectionem, umbram figuralium in lucem spiritualis intelligentiæ commutans, non tanquam b Scriba eorum, qui literæ legis astricti non audebant aliquid addere, vel commutare. Sic & summa sedis Pontifices canonibus seve à se, sive ab aliis suâ auctoritate conditis reverentiam exhibent: & eis se humiliando ipsos custodiunt, ut aliis observandos exhibeant. Nonnunquam verò seu jubendo, seu definendo, seu aliter agendo, se decretorum dominos & conditores esse ostendunt. In præmissis ergo capitulis, aliis imponitur necessitas obsequendi: summis verò Pontificibus ostenditur inesse auctoritas observandi, ut à se tradita observando, aliis non contemnenda demonstrent, exemplo Omisli, qui sacramenta, quæ Ecclesia servanda mandavit, primo in seipso suscepit, ut ea in se ipso sanctificaret. Oportet ergo primam sedem, ut diximus, observare ea, quæ decernendo mandavit, non necessitate obsequendi, sed auctoritate imperiendi. Licet itaque sibi contra generalia decreta, specialia privilegia indulgere, & specialis beneficio concedere, quod generali prohibetur decreto. ¶ Quanquam si decretorum intentionem diligenter advertamus, nequaquam contra sanctorum canonum auctoritatem aliquid concedere invenietur c. *Sacri quidem canones ita aliquid constituunt, ut interpretationi* d *auctoritatem sanctæ Romanæ Ecclesia reservent. Ipsi namque soli, canones valent interpretari, qui jus condendi eos habent. Unde in nonnullis capitulis Conciliorum, cum aliquid observandum decernitur, statim subinfertur*: [Nisi auctoritas Romanæ Ecclesiæ aliter e imperaverit,] *vel*, [Salvo tamen in omnibus jure sanctæ Romanæ Ecclesiæ.] *vel*, [Salvâ tamen in omnibus Apostolicâ auctoritate.] *Quacunque ergo de decimis, vel quibuslibet Ecclesiasticis negotiis, sacris Canonibus diffiniuntur, intelligenda sunt necessario servari, nisi auctoritas Romanæ Ecclesiæ aliter fieri mandaverit, vel permiserit. Cum ergo aliqua privilegia ab Apostolico aliquibus concedantur, etsi contra generalem legem aliquid sonare videantur, non tamen contra ipsam aliquid concedere intelliguntur: cum ipsius legis auctoritate privilegia singulorum penes matrem omnium Ecclesiarum reserventur. Neque enim privilegia aliquibus concederentur, si præter generalem legem nulli aliquid speciale indulgeretur. Privilegia* f *namque dicuntur tanquam privata legia, eo quod privatam legem singulis generent. Quam difficultatem* g *Gregorius intuens, ait*: [Si h hoc neque consuetudine generali, neque privilegio vendicas, restat te usurpâsse, quod fecisti.] ¶ *Item Hieronymus in expositione Jonæ ad c. primum.* [Privilegia singulorum non possunt legem facere communem.] *Valet ergo, ut ex præmissis colligitur, sancta Romana Ecclesia suis privilegiis quoslibet munire, & extra generalia decreta, quædam specialibus beneficiis indulgere: considerata tamen rationis æquitate, ut, quia mater justitiæ est, in nullo ab ea dissentire inveniatur: ut privilegia videlicet, quæ ob religionis, vel necessitatis, vel exhibiti obsequii gratiam conceduntur, neminem relevando ita diversum faciant, ut multorum detrimenta non circumspiciendo, in pauperatus miseriam nonnullos dejiciant. Illud verò* i *Apostoli ad memoriam revocantes, quòd ad Corinthios scribens, ait*: [Non enim volumus, ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio.] *Cui sacra lex Principum concordans, ait*: k [Rescripta contra jus elicita ab omnibus judicibus præcipimus refutari: nisi forte aliquid est, quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat.] ¶ *Item constitutio Imperatoris ad populum*: l [Nec damnosa fisco, nec juri contraria postulari oportet.] ¶ *Clerici ergo hujus baptismalis Ecclesiæ privilegii auctoritate muniti, suæ diœcesis decimas sibi ex integro vendicare valent: nisi forte summâ necessitate Episcopi cogantur ad quartam suam acceptiendam, & illi superabundare monstrentur.*

a *Luc.6.* b *Matth.7.* c *al.invenientur.* d *al. sua interpretatione.* e *al. aliter fieri.* f *Privilegia unde dicantur.* g *al. distinctionem.* h *distinct.100. contra morem. versic. quòd si hoc.* i *2.Cor.2.* k *infr. eâd. q.2. rescripta.* l *infr. eâd. q.2. nec damnosi.*

QUÆSTIO II.

1 pr. QUod autem antiquioribus privilegiis, subsequentibus derogari non possit, auctoritate Anacleti probatur, qui scribens omnibus Episcopis, & reliquis Christi Sacerdotibus, ait *in epist.1. c.3.*

C. I. ¶ *Ecclesiarum privilegia cunctis temporibus intemerata serventur.* a

1. PRivilegia a Ecclesiarum & Sacerdotum 1 intemerata & inviolata cunctis decernimus manere temporibus. Leges Ecclesiæ Apostolicâ auctoritate firmamus, & peregrina judicia submovemus.

1 ¶ Sacerdotum] *In originali est*, Sacerdotum sanctî Apostoli jussu Salvatoris intemerata & inviolata cunctis decreverunt, &c.

C. II. ¶ *Nec novitate mutari, nec improbitate convelli Ecclesiarum privilegia debent.*

Item Leo Papa *Martiano Augusto, epist. 52. al. 54.*

II. PRivilegia b Ecclesiarum & monasteriorum 1 sanctorum Patrum auctoritate instituta, nullâ possunt improbitate convelli, nullâ novitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est hujus sanctæ sedis Pontifices perseverantem exhibere famulatum. Dispensatio enim nobis credita est, & ad nostrum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum nobis consentientibus vel negligentibus violentur.

1 ¶ Et monasteriorum,] *Hæ voces non sunt in epistolis neque* ℣. *eâd.* privilegia. *sed sublata non sunt, quia ad eas spectat* ℣. *eâd. e.* postea. *vers.* si ergo privilegia. *& Anselmus illas habet lib.4.c.2. Cæterum, quoniam de industria caput hoc à collectore in summam redactum est, & aliquot locis mutatum, visa sunt describenda verba ipsa Leonis*: Privilegia enim Ecclesiarum, sanctorum Patrum canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis, nullâ possunt improbitate convelli, nullâ novitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est me perseverantem exhibere famulatum: quoniam dispensatio mihi credita est, & ad meum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum, quæ in Synodo Nicæna ad totius Ecclesiæ regimen, Spiritu Dei instruente, sunt conditæ, me (quod absit) connivente violentur, & major sit apud me unius fratris voluntas, quàm universæ domûs Domini communis utilitas.

C. III. ¶ *Privilegio sua dignitatis aliquis Ecclesiam exuere non debet.*

Item Gregorius *Augustino Anglorum Episcopo, Resp.9.*

IN Galliarum c Episcopos d nullam tibi auctoritatem tribuimus, quia ab antiquis prædecessorum meorum temporibus pallium Arelatensis Episcopus accepit, quem non privare auctoritate perceptâ minimè debemus. Si ergo contingat, ut fraternitas tua ad Galliarum provincias transeat, & aliquid ex auctoritate agendum fuerit, cum prædicto Arelatensi Episcopo agatur, ne prætermitti possit hoc, quod antiqua Patrum institutio invenit. Britannorum verò omnes Episcopos tuæ fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasione roborentur, perversi 1 auctoritate corrigantur.

1 ¶ Perversi] *Addita sunt hæc ex originali.*

C. IV. ¶ *Statuta Apostolicorum prædecessorum Apostolicus destruere non debet.*

Idem *Felici Episcopo, lib.12. epist.31.*

SI ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt, non constructor, sed eversor esse justè comprobarer; testante veritatis voce, quæ ait: e [*Omne regnum in seipso*

a *Anst.l.4.c.2.* b *Iust. eâd. privilegia 3. Anselm.l.4.c.2.* c *Anst. l.6.c.97.* d *al.Episcopis.* e *Luc.11.*

in seipso a divisum non stabit:] & omnis scientia, & lex adversum se divisa destruetur.

C. V. ¶ *Metropolitanus dignitatis sibi traditæ antiquitus jus intemeratum obtineat.*

Item Leo Papa *epist.82. al. 84. ad Anastasium, cap.2.*

IGitur secundùm b sanctorum Patrum canones, Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentiâ consecratos, Metropolitanos singularum provinciarum Episcopos, quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura prætenditur, jura traditæ sibi antiquitùs dignitatis intemeratum habere decrevimus: ita ut à regulis præstitutis nullâ aut negligentiâ, aut præsumptione discedant.

C. VI. ¶ *Privilegia Metropolitanorum inconvulsa servari oportet.*

Item Hormisda Papa *in epistola ad Joannem Episcopum.*

SErvatis privilegiis Metropolitanorum, vices vobis Apostolicæ sedis eatenus delegamus, ut inspectis istis, sive ea, quæ ad canones pertinent, sive ea, quæ à nobis sunt nuper mandata, serventur, sive ea, quæ de Ecclesiasticis causis tuæ revelationi c contigerint, sub tua nobis infinuatione pandantur. Erit hoc studii ac solicitudinis tuæ, ut talem te in his, quæ injunguntur, exhibeas, ut fidem, integritatemque ejus, cujus curam suscipis, imiteris.

C. VII. ¶ *Decreta Apostolica nullâ præsumptione violentur.*

Item Gregorius *Bonifacio primo defensori, lib.7. epist.127.*

INstitutionis d nostræ decreta, quæ pro defensorum sunt privilegiis & ordinatione dispositâ, perpetuâ stabilitate, & sine aliqua constituimus refragatione servari, sive quæ scripto decrevimus, sive quæ in nostra præsentiâ videntur esse dispositæ: nec à quoquam Pontificum in totum, vel in partem, ea quâlibet occasione convelli decernimus vel mutari. Nam nimis est asperum, & præcipuè bonis Sacerdotum moribus inimicum, niti quempiam quâcunque rationis excusatione, & quæ bene sunt ordinata, rescindere, & exemplo suo docere cæteros, sua quandoque post e se constituta dissolvere.

C. VIII. ¶ *Privilegia Ecclesiarum Apostolicus debet servare illæsa.*

Idem *Dominico Carthaginensi Episcopo, lib.2. indict.10. epist.59.*

DE Ecclesiasticis f privilegiis, quod vestra fraternitas scribit, hoc postpositâ dubitatione teneat: quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque Ecclesiis sua jura servemus: nec cuilibet favente gratiâ, ultrà quam meretur, impertior, nec ulli hoc quod sui juris est, ambitu stimulante derogabo: sed fratres meos per omnia honorare cupio, sicque studeo honore singulos subvehi, dummodo non sit, quod alteri jure ab altero possit opponi.

C. IX. ¶ *Quod rationabiliter diffinitum est, in nullo debet violari.*

Idem *Virgilio Arelatensi Episcopo, lib.7. epist.115.*

CUm g piæ desiderium voluntatis, & laudandæ devotionis intentio sacerdotalibus sit semper studiis adjuvanda, cura est solicitudinis adhibenda, ut ea, quæ pro quiete Monachorum, religiosæque conversationis fuerint ordinata, nec diffimulatio negligere, nec quædam valeat præsumptio perturbare: sed sicut hoc, quod ratio exigebat utilitatis, oportuit diffiniri; ita quod definitum est [nisi 1 forte ubi major est auctoritas] non debet violari.

1 ¶ Nisi fortè] *Exceptio hæc abest à pleriisque vetustis, & Anselmo, & codicibus Gregorii impressis & manuscriptis. In uno autem Gratiani appositæ est tanquam glossa, & legitur supra 6.q.4.* quod bene.

C. X. ¶ *Sibi injuriam fieri, qui fratrum suorum jura perturbat.*

Idem *ad Natalem Episcopum, lib.2. epist.37.*

QUod verò dicitis, nostris temporibus debere servari, quæ à meis quoque prædecessoribus tradita atque custodita sunt, abiit à me, ut statuta majorum confacerdotibus meis in qualibet Ecclesia infringam: quia mihi injuriam facio, si fratrum meorum jura perturbo.

C. XI. ¶ *Nullâ præsumptione violentur, quæ ab Apostolis, & eorum successoribus sunt instituta.*

Item Julius Papa *epist.1. ad Orientales, c.4.* a

AMputato a totius usurpationis excessu, nullus debet præsumere, quæ sibi non videntur esse concessa. & ℣. ¶ Ea quæ sunt ab Apostolis, eorumque successoribus instituta, nullâ desidiâ negantur, nullâ dissensione violentur, nulla concertatione turbentur.

C. XII. ¶ *Quæ rationabiliter ordinata sunt, nullâ debent refragatione turbari.*

Item Gregorius Papa, *lib.7. indict.2. epist.60. Præfecti illustri.*

ECclesiasticæ b moderationi est omnino conveniens, ut quæ ordinata fuerint, vel rationabiliter 1 decisa, nullâ in posterum debeant refragatione turbari.

1 ¶ Rationabiliter] *Vox ista abest à pleriisque manuscriptis, & à codicibus F. Gregorii, nec reperitur* ℣. *35.q.9.* omnibus modis. *Sed non est inducta, quia omnia Gratiani exemplaria habent istam vocem, etiam in rubrica.*

C. XIII. ¶ *Quæ contra leges fiunt, pro infectis habentur.*

Item in Regesto, *lib.7. indict.2. epist.7. Januario Caralitano.*

IMperiali c constitutione apertè sancitum est, ut ea, quæ contra leges fiunt, non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.

C. XIV.

Cod. d *lib.1. tit.de precibus Imperatori offerendis.*

Imperator Constantinus.

NEc damnosa fisco, nec juri contraria postulari oportet.

C. XV.

Impp. Theodosius & Valentinianus. e

REscripta f contra jus elicita, ab omnibus judicibus præcipimus refutari: nisi forte aliquid est, quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat.

C. XVI. ¶ *Rescriptum meretur effectum, quod cum juris & legum ratione concordat.*

Item Pelagius Papa *Joanni Comiti.*

DIcenti g sacras jussiones se habere præ manibus, respondimus scire illum oportere, quòd ipse clementissimus Princeps generalibus legibus constituerit, illa sacra uniuscujusque supplicantis desiderio concessa prævalere, & effectui mancipari, quæ cum juris & legum ratione concordant: ea verò, quæ subreptione, vel falsis precibus forsitan impetrantur, nullum supplicantibus ferre remedium.

a *al. seipsum.* b *Ivo p.5. cap.346.* c *al. relationi.* d *al. Constitutionis. Anst. l.4. c.5. Polyc. lib.3. tit.15.* e *al. posse constituta.* f *Polyc.ibid. Anselm. l.4.c.6.* g *Polyc.ibid. Anst. l.4. c.7.*

a *Polyc.ibid. Ansel.l.2.c.61. & l.6.c.127.* b *35.q.9. omnibus modis. Ansel. l.4.c.9.* c *Deusdedit p.1. & 3.* d *tit.13. leg.3.* e *Ibid.l.7.* f *supi.eâd.* g *Ivo p.4.c.191.*

Rescripta sive sint adnotationes, sive pragmatica sanctiones, expressam debent in se habere conditionem: [*Si preces veritate nitantur.*] *Mendax enim precator debet carere impetratis: & quibus scripta diriguntur, sunt puniendi, si precum mendacia vetuerint argui. Unde Imperator Diocletianus, & Maximianus, & Constantinus lib. 1.* a *Cod. tit. si contra jus vel utilitatem publicam.* [Præscriptione mendaciorum opposita, sive in juris narratione mendacium reperiatur, sive in facti, sive in tacendi fraude, pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione, datum judicem cognoscere debere, & secundùm *b* hoc de causa convenit ferre sententiam.] *Item* c *Imperator Constantinus.* [Puniri jubemus decem librarum auri mulctâ judices, qui vetuerint precum argui falsitatem.] *Item* d *Impp. Theodosius & Valentin.* [Et si legibus consentaneum sacrum oraculum mendax precator attulerit, precator careat penitùs impetratis: & si nimia mentientis inveniatur improbitas, etiam severitati subjaceat judicantis.] *Item* e *Imperator Constantinus.* [Et si non cognitio, sed executio mandatur, de veritate precum inquiri oportet; ut si fraus intervenit, de omni negotio cognoscatur.] *Item* f *Imp. Anastasius.* [Omnes cujuscunque majoris vel minoris administrationis, universæ nostræ reip. judices monemus, ut nullum rescriptum, nullam pragmaticam sanctionem, nullam sacram adnotationem, quæ generali juri vel utilitati publicæ adversa esse videatur, in disceptationem cujuslibet litigii patiantur proferri; sed generales sacras constitutiones modis omnibus non dubitent observandas.] *Cod.* g *tit. de divers. rescript. Impp. Diocletianus & Maximianus.* ¶ [Sancimus, ut authentica ipsa atque originalia rescripta, & nostrâ etiam manu subscripta, non exempla eorum insinuentur.] *Imp.* h *Constantinus.* ¶ [Si qua beneficia personalia sine die & Consule fuerint deprehensa, auctoritate careant.] *Imperator* i *Zeno.* ¶ [Universa rescripta sive in personam peccantium, sive ad quemlibet judicem manaverint, quæ *k* vel adnotatio, vel quævis pragmatica sanctio nominentur, sub ea conditione proferri præcipimus, si preces veritate nitantur: nec aliquem fructum precator oraculi percipiat impetrati; licèt in judicio asseveret *l* veritatem, nisi quæstio fidei precum Imperiali beneficio monstretur inserta. Nam & vir magnificus Quæstor, & viri Spectabiles Magistri scriniorum, qui sine præfata adjectione qualecunque divinum responsum dictaverint, & judices qui susceperint, reprehensionem subibunt, & qui illicitè dictata scribere ausi fuerint, cujuscunque scrinii memoriales, seu pragmaticarii, vel adjutores primicerii, amissione cinguli feriantur.]

C. XVII. ¶ *Privilegia Ecclesiarum nulla debent improbitate convelli.*

Item Leo Papa *epist. 52. al. 54. ad Martianum Augustum.*

III. PRivilegia *m* Ecclesiarum, sanctorum Patrum canonibus instituta, & venerabilis Nicenæ Synodi fixa decretis, nullâ possunt improbitate convelli, nullâ novitate mutari.

C. XVIII. ¶ *Anathema sit, qui mandata vel decreta Romanorum Pontificum servare contempserit.*

Item Nicolaus Papa, *universali Synodo præsidens, dixit in Concilio Romano, c. ult.*

SI *n* quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones, vel decreta pro catholicæ fidei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum, à sedis Apostolicæ Præsule salubriter promulgata contempserit, anathema sit.

¶ *Caput hoc extat in Concilio Romæ habito, in quo Nicolaus Papa I. Thietgandum & Guntarium Episcopos deposuit. Quod Concilium impressum est Romæ post epistolas ipsius.*

C. XIX. ¶ *Statuta priorum successores servare oportet.*

Item Gelasius Cresconio & Joanni Messalio Episcopis *inter cætera.*

DEcessorum *a* statuta, sicut legitima & justa, successorem custodire convenit, ita debet etiam malè facta corrigere.

C. XX.

Hinc etiam Arcadius & Honorius *b inquiunt.*

QUæcunque *c* à parentibus nostris diversis sunt statuta temporibus, manere inviolata atque incorrupta circa sacrosanctas Ecclesias præcipimus. Nihil igitur à privilegiis immutetur, omnibusque, qui Ecclesiis deserviunt, tuitio deferatur: quia temporibus nostris addi potiùs reverentiæ cupimus, quàm ex his, quæ olim præstita sunt immutari. *Idem leg. 30.* ¶ Non tam novum aliquid præsenti sanctione præcipimus, quam illa, quæ olim videntur indulta, firmamus. Privilegia igitur, quæ olim reverentia religionis obtinuit, mutilari sub pœnæ etiam interminatione prohibemus, ita ut hi quoque, qui Ecclesiæ obtemperant, ipsius beneficiis perfruantur. *Idem leg. 34.* d ¶ Si Ecclesiæ venerabilis privilegia, cujuscunque fuerint vel temeritate violata, vel dissimulatione neglecta, commissum duodecim 1 librarum auri (sicut etiam priùs constitutum est) condemnatione plectatur. Ipsaque 2 privilegia nihilominùs plenissimum per omnia obtineant vigorem.

1 ¶ Duodecim] *In lege ipsa tam codicis Theodosiani, quàm Justiniani legitur,* quinque librarum auri.

2 ¶ Ipsaque] *Hæc usque ad finem non sunt in lege illa, sed horum loco in Theodosiano habentur ista:* Si quid igitur contra Ecclesias vel Clericos per obreptionem, vel ab hæreticis, vel ab hujusceemodi hominibus fuerit contra leges impetratum, hujus sanctionis auctoritate vacuamus.

C. XXI. ¶ *Non licet Pontifici ab Ecclesiæ jure discedere, quod documentorum auctoritate firmatur.*

Item Pelagius *Armentario magistro militum inter cætera.*

POsteaquam *e* Ecclesiæ jura, documentorum quoque intercedentium fuerint auctoritate firmata, nullatenùs ab his discedendi liberam Pontifex, vel si vult, permittatur habere licentiam.

Si ergo privilegia monasteriorum, vel quarumlibet Ecclesiarum auctoritate Leonis, Gregorii, Gelasii, & nonnullorum aliorum Pontificum sanctæ Romanæ Ecclesiæ inviolata servantur: si ea, quæ contra leges sunt, pro infectis habenda sunt: si Pontifex non habet licentiam discedendi à documentis, quibus jura Ecclesiæ firmantur; patet, quòd posteriora privilegia antiquioribus derogare non possunt, nec eorum auctoritate eis aliqua objicietur exceptio: cùm etiam, si contra illa specialiter fierent, pro infectis essent habenda.

2 pars. *His ita respondetur. Sancta Romana Ecclesia sub auctoritate, congregata valet disjungere, & disjuncta congregare: rationis tamen æquitate considerata. Unde vel pietatis, vel necessitatis intuitu semel à se concessa valet in totum, vel in partem commutare. Pro necessitate namque corrigendorum vitiorum privilegia Ecclesiarum multarum, vel imminuuntur, vel penitùs immutantur, sive personaliter, sive generaliter. Personaliter juxta illud:* [Privilegium *f* omnino meretur amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate.]

C. XXII. ¶ *Quod habet, amittat, qui quod non accepit, usurpat.*

Item Silverius Papa *Vigilio Episcopo, epist. 2.*

a *Decretum edit p. 1.* b *In codic. Theodos. lib. 16. tit. 2. leg. 29.* c *Anscl. l. 4. c. 16.* d *In cod. Theodos. leg. 34. In codic. Justinian. tit. de Episcopis & Clericis, l. 13.* e *Decretum edit p. 1.* f *11. q. 3. privilegium.*

a *tit. 22. leg. 2.* b *secundum causam convenit] orig.* c *Ibid. leg. 3.* d *Ibid. leg. 5.* e *Ibid. leg. 4.* f *Ibid. leg. 6.* g *tit. 23. leg. 3.* h *Ibid. leg. 4.* i *Ibid. leg. 7.* k *al. quamvis adnotatio.* l *al. assetat.* m *Ansl. l. 4. c. 2.* n *Polyc. l. 1. tit. 17. Decretum edit p. 4. Ansl. l. 4. c. 26. & l. 12. c. 3. Ivo p. 5. c. 35.*

SIc *a* decet fidem sanctorum Patrum in Ecclesia servari catholica, ut quod habuit, amittat, qui improbabili temeritate, quod non accepit, assumpserit.

C. XXIII. ¶ *Privilegium amittit, qui suâ potestate non legitimè utitur.*

Item Simplicius Papa, *epist. 2. Joanni Episcopo Ravennatensi, post panca, quibus ab illicita cum ordinatione prohibuit.* α.

DEnuntiamus *b* autem, quòd si posthac quicquam tale præsumpseris, & aliquem seu Episcopum, seu Presbyterum, seu Diaconum invitum facere forte crediderís, ordinationes tibi Ravennaris Ecclesiæ, vel Æmilienſis noveris auferendas.

C. XXIV. ¶ *Jus ordinandi amittunt, qui immeritum consecrant.*

Item Leo Papa, *epist. 85. al. 87. ad Episcopos Africanos.*

SI *c* qui Episcopi talem consecraverint Sacerdotem, qualem esse non licet, etiamsi aliquo modo damnum proprii honoris evaserint, ordinationis tamen jus ultrius non habebunt: nec unquam ei sacramento intererunt, quod, neglecto divino judicio, immeritò præstiterunt.

Generaliter, veluti dum civitati Episcopalis dignitas perpetuò subtrahatur, quæ suos Episcopos intermore consuevit.

C. XXV. ¶ *Episcopalis dignitas civitati subtrahitur, quæ suos Præsules interemit.*

Unde Gelasius Papa *scribit:*

ITa *d* nos Scyllacænorum *e* cædes geminata Pontificum, horrendi criminis atrocitate confundit, ut diu constitutio nostræ deliberationis hæsitaret: dum & ingerere quempiam parricidalibus exemplis detestaremur Antistitem, & Ecclesiam urcunque destitutam non usque adeò judicaremus relinquendam. Quapropter jam velut usum, consuetudinemque sacrilegam declinantes, eatenùs religioni duximus consulendum, ut parochiæ vice ab intrinsecùs positis Sacerdotibus gubernetur, quæ ibidem commanentes ferro didicit necare pastores, inauditoque facinore (quod etiam in illis provinciis nusquam prorsus legitur accidisse, quæ bellorum continuis, diversisque incursionibus affliguntur) hæc sit reperta civitas, quæ Præsules ministrantes sibi fidei Christianæ sacramenta, sine persecutore prosternat. Curandum est igitur, ut illic funesta pernicies cessatione propriorum sanetur, ut Antistitum: atque ita saltem furoris tanti materia subtrahatur. si, in quem hæc possit acerbitas perpetrari, consistens ibidem persona defuerit, eoque modo vel illa civitas, dum in quos desæviat non habebit, ab hujusmodi temeritate desistat, vel aliis imitandi contagia dira non præbeat. Egeat ergo Episcopalibus subsidiis sibimet aliunde pensandis *f*, quæ sacram in suo gremio collocatam fuso crudeliter maculat sanguine dignitatem: quia in utroque hâc est ultione plectenda, sive instinctu domestico, seu furiis incitata nefas hoc committit externis. Præbeat ergo dilectio vestra in hoc statu positæ ministerium visitationis Ecclesiæ, & aut conveniendo pariter, aut vicissim, prout qualitas rerum, causaque poposcerit, divina ministeria *g* repræsentet ingratis, ne cum devitamus zizania, Dominica videamur præterire frumenta.

¶ *In Polycarpo, & apud Anselmum & Ivonem continuò sequitur* c. comperimus. ¶. *de consecratione, dist. 2.*

3 pars. *Hostilitatu quoque, vel paupertatu necessitate Episcopales sedes, vel mutantur, vel duæ in unam rediguntur: sicut sup. in tit. de mutatione Episcoporum, B. Gregorius à fuisse legitur. Non ergò privilegia Ecclesiarum sic inviolata permanere censentur, ut quibusdam de causis intervenientibus Apostolicâ auctoritate eis derogari non possit: alioquin multitudo Ecclesiarum ad paucitatem redigeretur, cum innumeræ Ecclesiæ in dicœcesibus aliarum frequenter conditæ inveniantur. Serventur ergò privilegia Ecclesiarum cunctis inconcussa temporibus: ne videlicet præter ejus auctoritatem, à qua data sunt, contra ea liceat ire alicui.* ¶ *Sed objicitur illud Symmachi Papæ.* [Possessiones *h*, quas unusquisque Ecclesiæ suo relinquit arbitrio, &c.] *quæ sup. in tit. de alienatione rerum Ecclesiasticarum leguntur adscripta. Unde datur intelligi, quòd ea, quæ de jure uniuscujusque Ecclesiæ, vel necessitatis, sicut peregrinis, vel pietatis intuitu, sicut religiosis domibus conferuntur, non perpetuò, sed temporaliter ab eis, quibus conferuntur, sunt possidenda. Quanquam illud Symmachi ad necessitatis intuitum, non ad pietatis prosbellum possit referre: videlicet, ut ea, quæ peregrinis, vel captivis largiri necessitas suasit, non ea, quæ religiosis domibus ob quietem religiosæ conversationis concessa sunt, prohibeantur perpetuò possideri. Vel potius de utrisque intelligendum est: videlicet, ut sicut necessitatem patientes cessante necessitate beneficiis renuntiare coguntur, qua eis miseratione indulsit intuitus; sic religiosè viventes, cùm à religione cessaverint, privilegiis exnantur, quæ religiosa conversatio meruit. Privilegia ergo, quæ religiosis domibus conferuntur, vel in eo casu accipienda sunt, in quo ita eis consulitur, quod nulli aliquid derogatur, videlicet ut ex navalibus, quarum decimationes nulli assignatæ fuerant, privilegiorum auctoritate decimas aliquibus persolvere non cogantur, vel si propter instantem temporis necessitatem eis consuli non paterit, nisi aliis derogetur, ita privilegiorum auctoritas videatur esse servanda, ut eorum subveniatur inopiæ, non ut suarum divitiarum augmento, & possessionum non modicâ extensione porrectâ, baptismales, seu parochiales c Ecclesiæ penitus destruantur.*

a *Ansl. l. 6. c. 115. Ivo p. 6. c. 93.* b *Supr. dist. 74. ubi iste. §. denuntiamus.* c *Sup. 1. q. 1. si qui. Ansl. l. 6. c. 74. Ivo p. 5. c. 107.* d *Polyc. l. 3. tit. 30. Ansl. & l. 6. c. 148. Ivo p. 10. c. 18.* e *al. Squillatinorum. al. Syllanorum.* f *al. depensis.* g *al. mysteria.*

CAUSA XXVI.

QUidam Sacerdos Sortilegus esse & Divinus convincitur apud Episcopum: correctus ab Episcopo noluit cessare: excommunicatur: tandem agens in extremis, reconciliatur a quodam Sacerdote, Episcopo inconsulto: indicitur sibi pœnitentia sub quantitate temporis canonibus præfixa.

1. *Hic primum quæritur, Qui sint Sortilegi?*
2. *Secundò, An sit peccatum esse Sortilegum?*
3. *Tertiò, A quibus genus divinationis sumpsit exordium?*
4. *Quartò, Quot sint genera divinationis?*
5. *Quintò, An Sortilegi vel Divini sint excommunicandi, si cessare noluerint?*
6. *Sextò, An excommunicatus ab Episcopo possit reconciliari à Presbytero, illo inconsulto?*
7. *Septimò, Si morientibus est indicenda pœnitentia sub quantitate temporis?*

QUÆSTIO I.

QUi sint Sortilegi, Isidorus *diffinit Etymologiarum, lib. 8. cap. 9.* ita dicens:

CAP. ¶ *Qui sint sortilegi?*

SOrtilegi *d* sunt, qui sub nomine fictæ religionis, per quasdam, quas Sanctorum sortes vocant, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione, futura promittunt.

QUÆSTIO II.

1 pars. QUod autem sortes exquirere peccatum non sit, & exemplis, & auctoritatibus probatur. Cùm enim Achar e de anathemate furtim subripuisset, & ob ejus pecca-

a *7. q. 1. c. pastoralis. & c. temporis. 7. q. 1. c. temporalis. & c. temporis. & 16. q. 1. c. & temporis.* b *16. q. 1. possessiones.* c *al. parochitanæ.* d *Rabanus de magorum præstigiis. Ivo part. 11. cap. 28.* e *al. Achan.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum populus casus apud Hay hostibus terga dedisset, præcepit Dominus a *Josue, ut sortibus exquireret, quo peccante populus in manibus hostium cadere meruerat. Josue præceptum accipiens misit sortes, primum super tribus, deinde super familias, demum super personas: & ita cecidit sors super Achor. Saul* b *quoque cum pugnans contra Philistæos jurâsset se interfecturum, quicunque ante solu occasum de populo comederat, sorte deprehendit Jonathan filium suum mel comedisse, quod sceptro acceperat: quem cum morti tradere vellet, populo supplicante revocavit sententiam. Jonas* c *quoque cum a facie Domini fugeret, à nautis sorte deprehensus, in mare dejectus, & à cete est absorptus. De* d *Zacharia etiam legitur, quod sorte exiit, ut incensum poneret. Matthias* e *vero a B. Petro sorte in Apostolatum, & Judæ successor eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur, patet malum non esse.*

C. I.

Unde etiam Augustinus *ait in lib. Psalmorum, in Ps. 30. concione 2. ad versic.* [In manibus tuis sortes.]

SOrs non *f* aliquid mali est, sed res est in dubitatione humana, divinam indicans voluntatem.

2 pars. *Hu ita respondetur. Antequam Evangelium clarescret, multa permittebantur, quæ tempore perfectioris disciplinæ penitùs sunt eliminata. Copula namque Sacerdotalis, vel consanguineorum nec legali, nec Evangelicâ, vel Apostolicâ auctoritate prohibetur, Ecclesiasticâ tamen lege penitùs interdicitur. Sic & sortibus nihil mali inesse monstratur, prohibetur tamen fidelibus, ne sub hac specie divinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent. Unde quibusdam constellationes, & futurorum signa custodientibus Apostolus* g *ait:* [Dies observatis, & menses, & tempora, & annos. Unde timeo, ne forte sine causa laboraverim in vobis.] *Sic & Astronomia, seu & Astrologia apud Catholicos in desuetudinem abiit; quia dum propriâ curiositate hu nimis erant intenti, minùs vacabant his, quæ saluti animarum erant accommodata.*

C. II. ¶ *Exemplo Jonæ vel Matthiæ non oportet sortibus credi.*

Quòd autem sortibus credi non oporteat, Hieronymus *testatur, scribens super Jonam, c. 1.*

NOn statim *h* debemus sub exemplo Jonæ fortibus credere, vel illud de Actibus *i* Apostolorum huic testimonio copulare, ubi sorte in Apostolatum Matthias eligitur; cùm privilegia 1 singulorum non possint legem facere communem.

1 ¶ Cùm privilegia] *Hæc usque ad finem sunt addita ex B. Hieronymo. Referuntur enim à Beda ex eodem, infrà eâd. c.* non exemplo.

C. III. ¶ *Ad secularia negotia, divina oracula non sunt convertenda.*

Item Augustinus *ad inquisitiones Januarii, epist. 119.*

HI, qui de *k* paginis Evangelicis sortes legunt, etsi optandum est, ut id potiùs faciant, quàm ad dæmonia consulenda concurrant, tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secularia, & ad vitæ hujus vanitatem, propter aliam vitam loquentia oracula divina velle convertere.

C. IV. ¶ *Exemplo Matthiæ vel Jonæ non est indifferenter sortibus credendum.*

Item Beda *super Actu Apostolorum, ad c. 1.*

NOn *l* exemplo Matthiæ, vel quòd Jonas Propheta sorte deprehensus sit, indifferenter sortibus est credendum; cùm privilegia singulorum (ut Hieronymus *m* ait) communem legem facere omnino non possint. *& infrà.* ¶ Si qui tamen necessitate aliquâ compulsi Deum putant sortibus exemplo Apostolorum esse consulendum, videant hoc ipsos Apostolos non nisi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deum fusis egisse.

C. V. ¶ *Non sunt observanda, quæ à Divinis præcipiuntur, quamvis ea contingant, quæ ab eis pranuntiantur.*

De Divinis verò scribit Augustinus *lib. 5. super Deuter. c. 19. ita dicens:*

INtelligi voluit *a* Dominus etiam illa, quæ à divinantibus non secundùm Deum dicuntur, si acciderint, quæ dicuntur, non accipienda sic, ut fiant, quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur, quæ coluntur ab eis.

C. VI. ¶ *Institutiones hominum quæ sint superstitiosa, vel non.*

Idem *in lib. 2. de doctrina Christiana, c. 19. 20. & 21.*

ILlud *b* quod est secundùm institutiones hominum, partim superstitiosum est, partim superstitiosum non est. Superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad facienda & colenda idola pertinens, vel ad colendam, sicut Deum, creaturam, partemve ullam creaturæ, vel ad consultationes, & pacta quædam significationum cum dæmonibus placita, atque fœderata, qualia sunt molimina magicarum artium: quæ quidem commemorare potius, quàm docere assolent Poëtæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiori vanitate, Aruspicum & Augurum libri. Ad *c* hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ atque remedia, quæ Medicorum quoque disciplina condemnat, sive in præcantationibus, sive in quibusdam notis, quas characteres vocant, sive in quibusdam rebus suspendendis atque ligandis, vel etiam saltandis quodammodò, non ad temperationem corporum, sed ad quasdam significationes, aut occultas, aut etiam manifestas, quæ eminentiori *d* nomine Physicam vocant, ut quasi non superstitionem *e* implicare, sed naturæ prodesse videantur: sicut sunt inaures in summo aurium singularum, aut de struthionum ossibus ansulæ in digitis, aut cùm tibi dicitur singultienti, ut dexterâ manu sinistrum pollicem teneas. His adjunguntur millia inanissimarum observationum, si membrum aliquod salierit, si juncti m ambulantibus amicis, lapis aut canis, aut puer medius intervenerit. *& infrà.* ¶ Hinc sunt etiam illa, limen calcare, cùm ante domum suam transit: redire ad lectum, si quis, dum se calceat, sternutaverit: redire domum, si procedens offenderit: cùm vestis à soricibus roditur, plùs timere suspicionem futuri mali, quàm præsens damnum dolere. ¶ Neque *f* illi ab hoc genere superstitionis perniciosæ segregandi sunt, qui olim Genethliaci propter natalium dierum considerationes, nunc autem vulgò Mathematici vocantur. Nam & ipsi, quamvis veram stellarum positionem, cùm quisque nascitur, consectentur, & aliquando etiam perveltigent; tamen quod inde conantur, vel actiones nostras, vel actionum eventa prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis hominibus miserabilem servitutem. *& infrà, cap. 23.* ¶ Hoc autem genus fornicationis animæ salubriter divina Scriptura non tacuit, neque ab ea sic deteruit animam, ut propterea talia negaret esse sectanda, quia falsa dicuntur à professoribus eorum, sed *g* [*etiam, si dixerint vobis, inquit, & ita evenerit, ne credatis eis.*] Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli Regi vera prænuntiavit *h*, propterea talia sacrilegia, quibus illa imago præsentata est, minùs execranda sunt: aut quia in *i* Actibus Apostolorum fœmina ventriloqua verum testimonium perhibuit Apostolis Domini, ideò Paulus Apostolus pepercit illi Spiritui, ac non potiùs fœminam illius dæmonii correptione atque exclusione mundavit. Omnes igitur artes hujusmodi, vel nugatoriæ vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta, penitus sunt repudianda & fugienda Christiano.

a *Josua 7.* b *1. Reg. 14.* c *Jona 1.* d *Luc. 1.* e *Act. 1.* f *Pann. l. 8. c. 77.* g *Gal. 4.* h *Ivo p. 11. c. 21. Pann. l. 8. c. 73.* i *Act. 1.* k *Ivo p. 11. c. 29. Pann. l. 8. c. 74.* l *Sup. eâd. non flatim. Pann. lib. 8. c. 78.* m *ad c. 1 Jona.*

a *Ivo part. 11. cap. 10. Infrà eâd. q. 1. c. ult. in fin.* b *Ivo p. 11. cap. 15. C. 6.* c *Inf. eâd. q. 5. nec mirum.* 9. *ad hæc.* d *ad mitore nomine physicam.* e *al. superstitiose.* f *C. 11. Deut. 13.* h *1. Reg. 28.* i *Act. 16.*

C. VII. ¶ *Non est vita, sed mors, inquisitio, vel curatio, quæ à Divinis, vel Magicis expetitur.*

Idem *in a lib. de Civitate Dei.*

QUi *b* sine Salvatore salutem vult habere, & sine vera sapientia æstimat prudentem se fieri posse, non sanus, sed æger, non prudens, sed stultus in ægritudine assidua laborabit, & in cæcitate noxia stultus ac demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio, quæ à Divinis & Magicis, vel ab ipsis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potiùs dicenda est, quàm vita: & qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternam perditionem tendunt, Psalmistâ dicente: c [*Omnes dii gentium sunt dæmonia,*] qui per deceptos homines, alios decipere quotidie gestiunt, ut perditionis suæ faciant eos esse participes. Itaque hæc vanitas magicarum artium ex *d* traditione Angelorum malorum in toto orbe terrarum plurimis seculis invaluit, per quandam scientiam futurorum, & infernorum, & per inventiones *e* eorum inventa sunt aruspicia, & augurationes, & ipsa, quæ dicuntur oracula, & necromantia.

C. VIII. ¶ *Christiana & vera pietas Planetarios expellit & damnat.*

Idem *confessionum lib. 4. c. 3.*

ILlos *f* Planetarios, quos Mathematicos vocant, planè consulere non desistebam, quòd quasi nullum esset sacrificium, & nullæ preces ad aliquem Spiritum ob divinationem dirigerentur. Quod tamen Christiana & vera pietas consequenter repellit & damnat.

C. IX. ¶ *Cultura est idololatriæ, augurio servare g & stellarum requirere cursus.*

Item Hieronymus *g.*

SEd & illud adde, quoniam qui *h* fornicatur, in corpus suum peccat, non istud corpus solùm, quod templum Dei effectum est, sed & illud quod dicitur, quia omnis Ecclesia corpus Christi est. Et in omnem Ecclesiam videtur delinquere, qui corpus suum maculaverit, quia per unum membrum macula in omne corpus diffunditur. ¶ Est est illud opprobrium Ægypti, quod si neglexeris, etiam post Jordanis transitum, & post baptismi *i* secundam circumcisionem, vetustæ consuetudinis inustione suggeritur, observare augurias, requirere stellarum cursus, & eventus ex iis futurorum, timari, servare somnia, cæterisque hujusmodi superstitionibus implicari. Idololatriæ namque mater est Ægyptus, ex qua certum est hujusmodi opprobria pullulare: quæ, si transito jam Jordane fusceperis, & his te rursùs laqueis illigaveris, tecum sine dubio opprobria Ægypti trahis.

3 pars. *Hæc autem sortilegia* k *non usque adeò sunt detestanda, ut, si aliquid de area, vel torculari dæmonibus fuerit immolatum, quod reliquum est ideò credatur esse immundum: aut si ipsum, quod oblatum fuerat, a nobis ignorantibus sumi contigerit, ideo credamus nos deliquisse.*

C. X. *Non ideò reliquiæ sunt immundæ, quia ab area vel torculari aliquid ad dæmonum sacrificia tollitur.*

Unde Augustinus *ad Publicolam, epist. 154.*

SI de area *a* vel torculari tollatur aliquid ad sacrificia dæmoniorum, sciente Christiano, ideo peccat, quia *b* fieri permittit, ubi prohibendi potestas est. Quod si factum non comperit, aut prohibendi potestatem non habuit, utitur mundis reliquis fructibus, unde illa sublata sunt.

C. XI. ¶ *Immunis est à reatu, qui emit, quod nescit idolis immolatum.*

Item Ambrosius *in primam epistulam ad Corinthios, ad c. 10.*

LIcèt aliquid *c* pollutum sit per accidentiam, id est, oblationem idoli, cùm hoc tamen nescit, qui emit, nullum patitur scrupulum, & apud Deum immunis est.

QUÆSTIO III. & IV.

1 ps *Quibus autem genus divinationis exordium sumpserit, vel quot sint genera ejus,* Augustinus *d exponit in libro de natura e dæmonum, ita dicens:*

C. I. ¶ *De multiplici genere Divinationis.*

IGitur *f* genus divinationis à Persis 1 fertur allatum. Varro autem dicit divinationis quatuor esse genera, terram, aquam, aërem, & ignem: hinc Geomantiam, Hydromantiam, Aëromantiam, Pyromantiam dicta autumat. Divini dicti sunt, quasi Deo pleni. Divinitate enim plenos se esse simulant, & astutâ quâdam fraudulentiâ hominibus futura conjectant. Duo autem sunt genera divinationis, ars & furor. Incantatores verò vocati sunt, qui artem verbis peragunt. Arioli vocati sunt, propterea quòd circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, hisque celebritatibus dæmonum accipiunt responsa. Haruspices nuncupati, quasi horarum inspectores; dies enim & horas in agendis negotiis, operibusque custodiunt, & quid per singula tempora observare debeat homo, intendunt; hi etiam exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures sunt, qui volatus avium, & voces intendunt, aliaque signa rerum, vel observationes improvisas hominibus occurrentes ferunt. Iidem sunt & Auspices; nam auspicia sunt, quæ iter facientes observant. Dicta autem sunt auspicia, quasi avium spicia *g*, & anguria, quasi avium garria, id est, avium voces & linguæ. Item augurium, quasi avigerium, quod aves gerunt. Duo sunt autem genera auspiciorum, unum ad oculos, alterum ad aures pertinens: ad oculos scilicet volatus, ad aures vox avium. Pythones à Pythio Apolline dicti, quòd is auctor fuerit divinandi. Astrologi dicti eò, quòd in astris augurantur. Genethliaci appellati sunt propter natalitiorum considerationes dierum. Geneses enim hominum per duodecim cœli signa describunt, syderumque cursu nascentium mores, actus, & eventus prædicere conantur: id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui nascitur. Hi sunt, qui vulgò Mathematici vocantur, cujus superstitionis genus Constellationes Latini vocant, id est, notationes syderum, quomodo se habeant, cùm quisque nascitur. ¶ Primùm autem iidem stellarum interpretes Magi nuncupabantur: sicut de his legitur in *h* Evangelio, qui natum Christum annuntiaverunt. Postea hoc nomine soli Mathematici dicti sunt. Cujus artis scientia usque ad Evangelium fuit concessa, ut Christo edito nemo exinde nativitatem alicujus de cœlo interpretaretur.

a *Habetur in lib. Rabani de Magorum præstigiis.* b *Burch. l. 19. c. 41. Ivo p. 11. c. 66.* c *Psal. 95.* d *Isidorus l. 8. etymol. cap. 9.* e *al. invocationes.* f *Ivo p. 11. c. 20. Pann. l. 8. c. 79. Origenes hom. 14. ad c. 9. Josue.* h *1. Cor. 6. Eph. 1.* i *al. baptismi circumcisionem.* k *al. sacrilegia.*

a *Ivo p. 11. c. 99.* b *al. si.* c *Ivo p. 11. c. 98.* d *Rabanus de Magorum præstigiis. Isidor. l. 8. etymol. c. 9.* e *al. divinatione.* f *Burch. l. 19. c. 43. Ivo p. 11. c. 68.* g *al. aspicia.* h *Matth. 2.*

Horoscopi dicti, quòd horas nativitatis hominum speculentur dissimili & diverso fato. Sortilegi *a* sunt, qui sub nomine, *&c. ut supr.* ¶ Salitores *b* vocati sunt, quia dum eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significari prædicunt.

1 ¶ Persis] *B. Augustinus in libro 6. de civitate Dei, cap. 37. de Hydromantia loquens, sic scribit:* Quod genus divinationis idem Varro à Persis dicit allatum. *Reliqua verò hujus capitis sunt in libello Rabani de Magorum præstigiis, quem ipse ex variis Augustini & Isidori locis collegit, & Gratianus sæpè citat sub Augustini nomine.*

3 pars. *Quæritur autem de natura dæmonum, cujus natura sint, an futura præscire valeant, vel quot modis futura præsciant?*

C. II. *Quot modis dæmones futura præsciant.*

De his ita scribit Augustinus *in eod. lib. de divinatione dæmonum, cap. 3.*

Sciendum *c* est hanc esse naturam dæmonum, ut aërii corporis sensu terrenorum corporum sensum facilè præcedant, celeritate etiam propter ejusdem aërii corporis superiorem mobilitatem non solùm cursus quorumlibet hominum, vel ferarum, verùm etiam volatus avium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus, quantùm ad aërium corpus attinet, præditi, hoc est, acrimoniâ *d* sensûs & celeritate motûs, multò antè cognita prænuntiant, vel nuntiant, quæ homines pro sensûs terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longè major experientia, quàm potest hominibus propter brevitatem vitæ provenire. Per has efficacias, quas aërii corporis natura sortita est, non solùm multa futura prædicunt dæmones, verùm etiam multa mira faciunt: quæ quoniam homines dicere ac facere non possunt, eos dignos quidam, quibus serviant, & quibus divinos honores deferant, arbitrantur, instigante maximè vitio curiositatis, propter amorem fœlicitatis falsæ atque terrenæ, & excellentiæ temporalis. *& j. cap. 5.* ¶ Nunc igitur, quoniam de divinatione dæmonum quæstio est, primùm sciendum est, illos ea plerunque prænuntiare, quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpè potestatem, & morbos immittere, & ipsum aërem vitiando morbidum reddere, & perversis, & amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem mitis & invisibilibus modis, per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, sesèque cogitationibus eorum per quædam imaginaria visa miscendo, sive vigilantium, sive dormientium. ¶ Aliquando autem non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt (quæ signa in hominum sensus venire non possunt) antè prædicunt. Neque enim quia prævidet Medicus, quod non prævidet ejus artis ignarus, ideo jam Divinus habendus est. Quid autem mirum, si quemadmodum ille corporis humani perturbatâ, vel modificatâ temperie seu bonas, seu malas futuras prævidet valetudines; sic dæmon in aëris affectione sibi nota *e*, nobis ignota *f* futuras prævidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones non solùm voce prolatas, verùm etiam cogitatione conceptas, cùm signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, totâ facilitate perdiscunt, atque hinc etiam multa futura prænuntiant, aliis videlicet mira, qui ista dispositа non noverunt. *& infrà cap. 6.* ¶ Fallunt & studio fallendi, & invidâ voluntate, quâ hominum errore lætantur. Sed ne apud cultores suos pondus auctoritatis amittant, id agunt, ut interpretibus suis, signorumque suorum conjectoribus culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint, vel mentiti. ¶ Nonnunquam verò ipsi maligni Spiritus, & illusores hominum atque salutis eorum invasores *a*, solent prædicere defectum culturæ suæ, & idolorum ruinam: quatenus præscii videantur, quid in singulis regnis aut locis venturum sit, & quid adversi suæ factioni contingere possit: quod etiam illi, qui gentilium historias legunt, non ignorant. Quid ergò mirum, si jam imminente templorum & simulacrorum eversione, quam Prophetæ Dei summi tantò ante prædixerant, Serapis dæmon alicui cultorum suorum hoc de proximo prodidit, ut suam quasi divinitatem recedens, vel fugiens commendaret?

3 pars. *Quod autem hominum dispositiones, cogitationes conceptas, per exteriora signa diabolus deprehendat, non firmâ ratione videtur approbatum.*

C. III. ¶ *Quòd ex corporeis motibus internas animi cogitationes diabolus deprehendat, occultissima res est.*

Unde idem Augustinus *ait in lib. 2. retractationum, c. 30.*

Quodam *b* loco dixi, dæmones aliquando & hominum dispositiones non solùm voce prolatas, verùm etiam cogitatione conceptas, cùm signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, totâ facilitate perdiscere. Rem dixi occultissimam, audaciori asseveratione quàm debui. Nam pervenire ista ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum est. Sed utrùm quædam signa dentur ex corpore cogitantium, illis sensibilia, nos autem latentia, an aliâ vi, & eâ spirituali, ista cognoscant, aut difficilimè potest ab hominibus, aut omnino non potest inveniri.

QUÆSTIO V.

Quid autem Sortilegi & Divini, si cessare noluerint, excommunicandi sint, ratione & auctoritate probatur. Est enim quoddam genus culturæ idolorum, ex dæmonum consultationibus futura prædicere. Sicut enim avarus, qui cultum Deo debitum, nummo impendit, idolorum cultor ab c Apostolo nominatur; sic illi d, *qui futura, quæ ex Dei oraculo nequaquam revelata inveniuntur, vel dæmonum consultatione, vel quibuslibet præstigiis urvenire laborant, divinitatis jura creaturis attribuunt. Futura enim præscire, solius Dei est, qui in sui contemplatione etiam Angelos illa præscire facit. Unde Esaias e ait:* [Priora & novissima annuntiate mihi, & dicam, quòd Dii estis.] *Cultores verò idolorum à fidelium communione separandi sunt. Unde in epist. ad Corinth. Apostolus* f *ait:* [Si quis frater nominatur fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, cum ejusmodi nec cibum sumere.] *Hinc etiam in decretis* Gregorii junioris *in Concilio Romano præsidentis, c. 12. legitur.*

C. I. ¶ *Anathema sit, qui Ariolos vel Incantatores observat.*

Si quis Ariolos *g*, Aruspices, vel Incantatores observaverit, aut phylacteriis usus fuerit, anathema sit.

C. II. ¶ *Quinquennio pœniteat, qui divinationes expetit.*

Item ex Concilio Ancyrano, *c. 23. al. 24.*

Qui *h* divinationes expetunt, & morem Gentilium 1 subsequuntur, vel in domos suas hujusmodi homines introducunt, exquirendi 2 aliquid aut maleficâ, aut expiandi causâ, sub regula quinquennii jaceant, secundùm gradus pœnitentiæ definitos, &c.

1 ¶ Gentilium] *In græco impressi est, χρεῶν, sed in vetustis Vaticano, & apud Balsamonem, ἱδιῶν.*

2 ¶ Exquirendi] *Græce est, ἐπιτηδεύειν φαρμακειῶν, id est, ad inveniendа medicamenta.*

C. III. ¶ *Elementa colere, luna aut stellarum cursus in suis operibus Christianis servare non licet.*

Item ex Concilio Martini Papæ, [*id est, ex cap. Martini Bracharensis, cap. 72.*]

Non liceat *a* Christianis tenere traditiones Gentilium, & observare, vel colere elementa, aut lunæ, aut stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, aut propter segetes, vel arbores plantandas, vel conjugia sociandа. Scriptum est enim: *b* [*Omnia quæ facitis, aut in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini vestri Jesu Christi facite, gratias agentes Deo.*] ¶ Nec *c* in collectionibus herbarum, quæ medicinales sunt, aliquas observationes aut incantationes liceat attendere: nisi tantùm cum symbolo divino, aut *d* oratione Dominicâ, ut tantum Deus creator omnium, & Dominus honoretur. ¶ Si *e* quis autem Paganorum consuetudinem sequens, Divinos & Sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniant, vel lustrationes Paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agant. ¶ Mulieribus *f* quoque Christianis non liceat in suis lanificiis vanitatem observare, sed Deum invocent adjutorem, qui eis sapientiam texendi donavit.

C. IV. ¶ *Sacris officiis deditі, Magi vel Incantatores non fiant.*

Item ex Concilio Laodicensi, *g c. 36.*

Non *h* oportet sacris officiis deditos, vel Clericos, Magos, aut Incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarum suarum vincula comprobantur. Eos 1 autem, qui talibus rebus utuntur, projici ab Ecclesia jussimus.

1 ¶ Eos autem,] *Quæ antecedunt in hoc capite, sunt ex versione Dionysii; quæ autem sequuntur, sunt ex priscа versione, quæ est in collectione Isidori.*

C. V. ¶ *Honore privetur Episcopus vel Presbyter, qui Magos vel Aruspices consuluit.*

Item ex Concilio Tolerano IV. *c. 28.*

Si *i* quis Episcopus, aut Presbyter, sive Diaconus, vel quilibet ex ordine Clericorum, Magos, aut Aruspices, aut Incantatores, aut Ariolos, aut certè Augures, vel Sortilegos, vel qui profitentur artem magicam 1, aut aliensus, ab honore dignitatis suæ suspensus 2, monasterii curam 3 suscipiat, ibique pœnitentiæ perpetuæ deditus, scelus admissum sacrilegii solvat.

1 ¶ Magicam,] *In antiquioribus Conciliorum editionibus, duobus codicibus Vaticanis, & Lucensi Regio, & Polycarpo legitur, artem aliquam.*

2 ¶ Suspensus,] *In omnibus Conciliorum editionibus, & manuscriptis exemplaribus, quæ collata sunt, & Polycarpo est, depositus. Sed ob glossam non est mutatum.*

3 ¶ Curam] *Sic in vetustioribus Conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus: sed in recentioribus Colonienſibus est, censuram, in codice autem Regio, pœnam.*

C. VI. ¶ *De his qui auguriis & divinationibus student.*

Item ex Concilio Agathensi *a, c. 42.*

Aliquanti *b* Clerici, sive Laici studeant auguriis, & sub nomine fictæ religionis per eas, quas Sanctorum sortes vocant, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Hæc *c* quicunque Clericus aut Laicus detectus fuerit vel consulere, vel docere, ab Ecclesia habeatur extraneus.

C. VII. ¶ *Sors nihil aliud, quàm divinatio & maleficium esse decernitur.*

Item Leo IV. *Episcopis Britanniæ, c. 4.*

Sortes *d*, quibus cuncta vos in vestris discriminatis judiciis, (quod Patres damnaverunt) nihil aliud, quàm divinationes & maleficia esse decernimus. Quamobrem volumus illas omnino damnari, & inter Christianos ultrà nolumus nominari, & ne exerceantur *e* sub anathematis interdicto prohibemus.

¶ *In epistola Leonis IV. (cujus pars extat in vetusto codice) c. 4. hæc leguntur:* De experientia autem divinationum vel maleficiorum, scriptum quidem in sacris habemus canonibus, ut ipsa ponamus ita: Qui divinationes, &c. *sup. eâd. ex Concilio Ancyrano.* Unde ad illorum similitudinem sortes, quibus vos cuncta in vestris discriminatis judiciis nil aliud, quàm quod illi Patres damnârunt, divinationes & maleficium esse decernimus, &c.

C. VIII. ¶ *Incantatores & Sortilegos velut Christi inimicos insequi oportet.*

Item Gregorius *Hadriano notario, lib. 9. epist. 47.*

Pervenit ad *f* nos, quod quosdam Incantatores atque Sortilegos fueris insecutus: & omnino nobis solicitudinem, zelumque tuum gratum fuisse cognoscas. *& j.* Et ideò studii tui sit solicitè quærere, & quoscunque hujusmodi Christi inimicos inveneris, districtâ ultione corrigere.

C. IX. ¶ *Excommunicetur Clericus, Monachus, Laicus, divinationes, vel auguria, vel sortes secutus.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. *c. 32.*

Si quis Clericus *g*, Monachus, vel Secularis, divinationem, vel auguria crediderit observanda, vel sortes, quas mentiuntur esse Sanctorum, quibuscunque putaverint intimandas, cum his, qui eis crediderint, ab Ecclesiæ communione pellantur.

C. X. ¶ *Contra Sortilegos, idolorum cultores, custodia pastoralis invigilet.*

Item Gregorius *lib. 7. epist. 66. ad Januarium Episcopum.*

Contra idolorum *h* cultores, vel Aruspices *i*, atque Sortilegos, fraternitatem vestram vehementius pastorali hortamur invigilare custodiâ, atque publicè in populo contra hujus rei viros sermonem facere, eosque à tanti labe sacrilegii, & divini intentione judicii & præsentis vitæ periculo adhortatione suasoriâ revocare. Quos tamen, si emendare se à talibus, atque corrigere nolle repereris, ferventi comprehendere zelo te volumus: & si quidem servi sunt, verberibus, cruciatibusque, quibus ad emendationem pervenire valeant, castigare; si verò sunt liberi, inclusione dignâ, districtâque sunt in pœnitentiam redigendi, ut qui salubria, & à mortis periculo revocantia audire verba contemnunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.

¶ *Caput hoc locupletatum est ex epistola Gregorii, cum vetustis exemplaribus collata.*

a *Edd. q. 1. c. unico.* b *al. salisatores.* c *Rabanus de Magorum præstigiis. Burch. l. 10. c. 45. & 46. Ivo p. 11. c. 70. & 71. Pann. l. 8. c. 68.* d *al. acumine.* e *al. notas.* f *al. ignotas.*

a *al. irrisores.* b *Sup. cap. proximo.* c *Ephes. 5.* d *Col. 3.* e *Esa. 45. sed paulo augustius.* f *1. Cor. 5.* g *Polyc. l. 6. tit. 11. Burch. l. 10. c. 24. Ivo p. 11. c. 1. Pann. l. 8. c. 61.* h *Rabanus in pœn. c. 23. Et in Concil. Parisiens. 2. c. 1. Polyc. ibid. Burch lib. 19. c. 5. Ivo part. 11. c. 2. Pann. l. 8. c. 62.*

a *Burch. lib. 10. cap. 3. Ivo p. 11. c. 40.* b *Coloss 3.* c *Ibid. c. 74. Burch. lib. 10. cap. 20. Ivo p. 11. c. 47.* d *al. &.* e *Ibid. l. 10. c. 19. Ivo p. 8. c. 330. & part. 11. c. 46.* g *Et in Agathensi, c. 62.* h *Rabanus pœnit. c. 13. Ivo p. 12. c. 3. Pann. l. 8. c. 63. i Rabanus ibidem. Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 10. c. 42. Ivo p. 11. c. 3. & 73. Pann. l. 3. c. 169. & lib. 8. c. 64.*

C. XI. ¶ *Ab Ecclesia separetur, auguriis & incantationibus deserviens.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 89.*

AUguriis *a* vel incantationibus servientem, similiter & Judaicis superstitionibus, vel feriis inhærentem, à conventu Ecclesiæ separandum [præcipimus.]

C. XII. ¶ *Sortilegam & Magicam artem Episcopi omnibus modis* b *eliminare studeant.*

Item ex Concilio Anquirensi 1, *cap. 1.*

EPiscopi *c*, eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, ut pernicioſam, & à diabolo inventam sortilegam & magicam *d* artem ex parochiis suis penitùs eradicent: & si aliquem virum, aut mulierem hujuscemodi sceleris sectatorem invenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis ejiciant. Ait enim Apostolus *e*: [*Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem devita, sciens, quia subversus est, qui hujusmodi est.*] Subversi sunt, & à diabolo captivi tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quærunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia. ¶ Illud *f* etiam non est omittendum, quòd quædam sceleratæ 2 mulieres retrò post Satanam conversæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt & profitentur, se nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade, & innumerâ multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire, ejusque jussionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad ejus servitium evocari. Sed utinam hæ solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hâc falsâ opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à rectâ fide deviant, & errore Paganorum involvuntur, cùm aliquid divinitatis, aut numinis extra unum Deum arbitrantur. Quapropter Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantiâ prædicare debent, ut noverint hæc omnino falsa esse, & non à divino, sed à maligno Spiritu talia phantasmata mentibus fidelium *g* irrogari. ¶ Siquidem *h* ipse Satanas, qui transfigurat *i* se in Angelum lucis, cùm mentem cujuscunque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subjugaverit, illicò transformat se in diversarum species personarum atque similitudines; & mentem, quam captivam tenet, in somniis deludens, modò lætam, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostendens, per devia quæque deducit: & cùm solus Spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, sed in corpore evenire opinatur. Quis enim non in somniis & nocturnis visionibus extra se educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis verò tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cùm Ezechiel *k* Propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore vidit: & Joannes Apostolus *l* Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit & audivit, sicut ipse dicit: [*Statim*, inquit, *fui in spiritu.*] Et Paulus *m* non audet dicere se raptum in corpore. Omnibus itaque publicè annuntiandum est, quod qui talia, & his similia credit, fidem perdidit: & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est ejus, sed illius, in quem credit, id est, diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est: *n* [*Omnia per ipsum facta sunt, &c.*] Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem vel similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubiò infidelis est, & Pagano deterior.

1 ¶ Anquirensi,] *Sic etiam in vetustis. Burchardus & Ivo habent*, Ancyrensi. *Verumtamen in Concilio Ancyrano Græco nec Latino, neque impresso, neque manuscripto, est inventum: licèt quidam Conciliorum ediderint, asserant haberi in quodam vetustissimo codice 16. librorum partitum.*

2 ¶ Sceleratæ] *Ferè eadem habentur apud B. Augustinum in libro de Spiritu & anima, cap. 28. & in vitâ Damasi Papæ I. quæ extat Romæ in pervetusto de vitis Sanctorum codice sanctæ Mariæ majoris: ubi postquam aliqua relata sunt ex Synodo Romana, in qua Damasus Macedonium & Apollinarem damnavit, adjungitur, anathematizatos in ea Synodo esse, maleficis, superstitionibus, & incantationibus servientes. In quibus etiam merito est harum mulierum, quæ se putabant nocturno silentio cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum super bestias equitare, & multa terrarum spatia pertransire.*

2 pars. *Nonnulli inveniuntur, qui interno livore perciti, in perniciem suorum inimicorum altaria sacris vestibus exuunt, aut veste lugubri accingunt, vel consueta luminariorum obsequia Ecclesiis Dei subtrahunt, vel Missam pro requie defunctorum promulgatam, pro vivis celebrant hominibus.*

C. XIII. ¶ *Abjicitur Sacerdos, qui hujusmodi maleficiis operam dederit.*

Quorum omnium maleficia nequissima Toletanum Concilium XIII. *condemnat, dicens, c. 7.*

QUicunque Sacerdotum vel ministrorum deinceps causâ cujuslibet doloris vel amaritudinis permotus, aut altare divinum vestibus sacris exuere præsumpserit, aut quâlibet aliâ lugubri veste accinxerit *a*, seu etiam consueta luminariorum sacrorum obsequia de templo Dei subtraxerit, & extingui præceperit, si eum antèa veræ pœnitudinis coram Metropolitano satisfactio non purgaverit, ignobilitati perpetuæ mancipatus, juxta superiorem sententiam Domini, loci sui dignitate se noverit & honore privari: illis proculdubiò personis ab hac ultionum sententia separatis, quæ aut contaminationem sacrorum ordinum, vel subversionem sanctæ fidei metuentes, aut hostilitatem vel obsidionem perferentes, talia etiam divinorum judiciorum sententiam metuentes, talia fecisse contigerit: in quorum facto plùs humilitas, quâ Deus placatur, quàm interni livoris dolositas declaratur. Plerique etiam Sacerdotum sauciati inimicitiæ dolo Missam pro requie defunctorum promulgatam falsi voto pro vivis studeant celebrare hominibus, non ob aliud, nisi ut is, pro pro ipsum offertur sacrificium, ipsius sacrosancti libaminis interventu mortis incurrat periculum. Proinde nostræ elegit unanimitatis conventus, ut si quis deinceps talia perpetrâsse fuerit detectus, à proprii deponatur ordinis gradu, & tam ipse Sacerdos, quàm etiam ille, qui eum ad talia peragenda inciti sse perpenditur, exilii perpetui ergastulo ligentur *b*.

¶ *Principium hujus capituli usque ad vers.* Plerique, *est ex 13. Concilio Toletano, c. 7. Reliqua verò sunt ex 17. Toletano, c. 5. quorum Conciliorum duo exemplaria sunt habita ex Hispanis, & inde nonnulla hic emendata & addita.*

3 pars. *Ex præmissis* c *auctoritatibus colligitur, quòd Arioli, Aruspices, Incantatores, & Sortilegi, atque cæteri hujusmodi sectatores ab Ecclesia sunt eliminandi, & missi respuantur, perpetuò excommunicandi. Sed quod in ultimo Anquirensi d capitulo, de quæ fiunt per Incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur,* Augustinus *in libro de civitate Dei videtur asserere, ita dicens:*

a *Burch l. 10. c. 7. Ivo p. 11. c. 35. Pann. l. 8. c. 72.* b *al. viribus.* c *Burch. l. 10. c. 1. & 19. credidisti, quod multa. Ivo p. 11. c. 30. Pann. l. 8. c. 75.* d *al. maleficam.* e *ad Tit. 3.* f *De Spiritu & anima, c. 28.* g *al. infidelium.* h *Aug. ibid.* i *2. Cor. 11.* k *Ezech. 3.* l *Apocal. 1. & 4.* m *2. Cor. 12.* n *Joan. 1.*

a *al. accingi,] orig.* b *al. relegentur.* c *Sup. ead. c. Episcopi.* d *al. Ancyrens.*

C. XIV. ¶ *Quæ Magorum præstigia sunt, non vera, sed phantastica esse probantur.*

¶ *Caput hoc integrum habetur in libello Rabani de Magorum præstigiis, quem ipse ex variis locis Augustini & Isidori, ut antea dictum est, consecit. Burchardus citat ex dicto Augustini.*

NEc *a* mirum de Magorum præstigiis, quorum in tantum prodiêre maleficiorum artes, ut etiam Moysi *b* similimis signis resisterent, vertentes virgas in dracones, & aquas in sanguinem. Fertur etiam in Gentilium libris, quòd quædam Maga famosissima Circe sotios Ulyssis mutaverit in bestias. Legitur & de sacrificio, quod Arcades Deo suo Lycæo immolabant, ex quo quicunque sumerent, in bestiarum formas convertebantur. Sed hæc omnia magicis præstigiis potiùs fingebantur, quàm rerum veritate complerentur. Ut ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorum proprietate, atque inventoribus juxta traditionem majorum primùm dicere congruum arbitramur. ¶ Magi sunt, qui vulgò malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minùs confidentium in Deo, ac sine ullo veneni hausto, violentiâ tantùm carminis interimunt. Unde Lucanus: *c* [*Mens hausti nulla fallitur veneni, Incantata perit.*] Dæmonibus enim accitis audent ventilare, ut quique suos perimant malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine utuntur, & victimis, & sæpè contingunt mortuorum corpora. ¶ Necromantici sunt, quorum præcantationibus videntur resuscitari mortui, divinare & ad interrogata respondere. Νεκρὸς enim græcè, mortuus, μαντεία divinatio nuncupatur: ad quos suscitandos cadaveri sanguis adjicitur. Nam amare sanguinem dæmones dicuntur: ideoque quotiescunque necromantia fit, cruor aquæ miscetur, ut colore sanguinis facilius provocentur. ¶ Hydromantici ab aqua dicti. Est enim hydromantia in aquæ inspectione umbras, dæmonum evocare, & imagineas *d* ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, ubi adhibito sanguine etiam inferos perhibentur suscitare 1. *& infra.* ¶ Ad hæc 2 omnia supradicta pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars Medicorum condemnat, seu in præcantationibus, seu in characteribus, vel in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis, in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum & Angelorum malorum exorta. Unde cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda, atque damnanda. ¶ Auguria *e* autem avium Phryges primi invenerunt. ¶ Præstigium verò Mercurius primus dicitur invenisse. Dictum est autem præstigium, quòd præstringat aciem oculorum. ¶ Haruspicinæ autem primus Hetruscis tradidisse dicitur quidam Tages *f*. Hic ex horis haruspicinam dictavit, & posteà non apparuit. Nam *g* dicitur fabulosè, arante quodam rustico, subitò ex glebis exiluisse, & haruspicinam dictâsse, quâ die & mortuus est. Quos libros Romani ex Hetrusca lingua in propriam mutaverunt. His ergo portentis per dæmonum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nullâ ratione eis competit investigare. Hæc potestas immundis Spiritibus ideò datur, ut per vasa sibi apta, hoc est, pravos homines, seducant illos, qui spernunt veritatem, & credunt mendacio, & juxta Pauli *a* sententiam, sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria concervabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur: onerati peccatis ducentur variis desideriis, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum *b* autem Jannes & Mambres restiterunt Moysi; ita & isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem: sed ultrà non proficient; insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. Nec 3 ideò quisquam credere debet, quoslibet magicis artibus aliquid facere posse sine permissu Dei (qui omnia, quæ fiunt, aut justo judicio facit, aut permissu suo ita fieri finit) quòd prædicti Magi leguntur similia fecisse Moysi, qui virgam suam projecit, & conversa est in draconem, projeceruntque ipsi singulas virgas suas, quæ versa sunt in dracones, sed devoravit virga *c* Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum, nec Magi, nec angeli mali, quibus ministris illa operabuntur. Insunt 4 enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occultæ seminariæ rationes, quibus cùm data fuerit opportunitas temporalis atque causalis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus: & sic non dicuntur angeli, qui ista faciunt, animalium creatores, sicut nec agricolæ segetum, vel arborum, vel quorumcunque in terra gignentium creatores dicendi sunt, quamvis noverint præbere quasdam visibiles opportunitates & causas, ut illa nascantur. Quod autem isti faciunt visibiliter, hoc illi invisibiliter. Deus verò solus unus est creator, qui causas ipsas, & rationes seminarias rebus inseruit. ¶ Præterea *d* quidam quærendum putant, quomodo Scriptura narrat Pythonissam Samuelem Prophetam suscitâsse ad colloquium Saul impiissimi Regis, si pythonica divinatio errori magicæ artis deputanda sit. Quibus ita responderi potest, indignum omnino facinus esse, si secundùm verba historiæ commodetur *e* assensus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magicâ attraheretur vir & nativitate sanctus, & vitæ operibus justus? aut si non attractus est, consensit? Quod utrumque de justo credere advetsum est. Si enim invitus adductus est, nullum suffragium habet justitia: si autem voluntarius, amisit meritum spiritale, quod positus in carne quæ fierat, quod valdè absurdum est; quia qui hinc justus recedit, permanet justus. Porrò autem hoc est præstigium Satanæ, quo, ut plurimos fallat, etiam bonos in potestate se habere confingit. Quod Apostolus *f* inter cætera ostendit, dicens: [*Ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis.*] Ut enim errorem faceret, in quo glorificaretur *g*, in habitu viri justi, & nomine se subornavit, ut nihil proficere spem, quam prædicabant Dei cultores, mentiretur, quando hinc exeuntes justos finxit in sua esse potestate *h*. Sed hoc quosdam fallit, quòd de morte Saul & filii ejus non sit mentitus: quasi magnum sit diabolo ante occasum, mortem corporis prævidere, cùm signa quædam soleant apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota videtur; quantò magis diabolo *i*, quem angelicâ potestate *k* sublimem prophetica oracula fuisse testantur: de cujus magnitudine Apostolus *l* ait: [*An ignoratis altitudinem Satanæ?*] Quid mirum ergo, si imminentem propè mortem potuit prævidere; cùm hoc sit, unde fallit, & se

a *Isidorus l. 8. etymol. cap. 9. Burch. lib. 10. cap. 42. ex dictis Augustini. Ivo part. 10. cap. 69. Pann. l. 8. c. 65.* b *Exod. 7. Aug. 18. de civitate Dei, cap. 17.* c *Libro 6.* d *al. & imagines ludificationis. vel, & imagines & ludificationes.* e *Supra cæd. q. 2. illud.* f *Burch. lib. 10. cap. 44. Ivo p. 11. c. 66. Pann. l. 8. cap. 67.* g *Ovid. met. l. 15.*

a *2. Timoth. 4. & 3.* b *August. 3. de Trinit. cap. 7. August. l. quæst. super Exodum. q. 21. & lib. 2. ad Simplicianum, q. 3. & ad Dulcitium, q. 6.* c *Exod. 7.* d *August. q. 27. ex utroque testamento.* e *al. commendetur.* f *2. Cor. 11.* g *al. gloriaretur.* h *1. Reg. 28.* i *al. diabolus.* k *al. majestate.* l *Apoc. 2. & 2. Corinth. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Dei potestate vult adorari? Nam tantâ hebetudine demens effectus est Saul, ut ad Pythonissam confugeret. Depravatus enim causâ peccati, ad hæc se contulit, quæ damnaverat. Sed si quis propter historiam, & ea, quæ verbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historiæ inanis sit, recte faciet quidem: si tamen minimè istud ad veri rapiat rationem, sed ad visum & intellectum Saul. Neque enim reprobus factus potuit bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saul, & habitum Samuelis descripsit; ea, quæ dicta & visa sunt, exprimens, prætermittens si vera, an falsa sint. Quid enim ait? *a* [*Audiens, in quo habitu esset excitatus, intellexit*, inquit, *hunc esse Samuelem.*] Quid intellexerit, retulit, & quia non bene intellexit, contra Scripturam alium adoravit, quam Deum: & putans Samuelem, adoravit diabolum, ut fructum fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quasi Deus. Si enim illi verè Samuel apparuisset, non utique vir justus permisisset se adorari, qui prædicaverat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ: [*Cras mecum eris?*] His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodidit improvidus Satanas, quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis, contra legem; & virum peccatis pressum, cùm magna distantia peccatorum & justorum sit, cum Samuele justissimo futurum mentitus est. Verum potest videri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat: ad eum enim transmigravit, quem adoravit. Semper ergo diabolus sub velamine latens, prodit se, dum ea confingit, quæ horreant *b* personis, per quas fallere nititur. Si autem aliquis mihi opponit, & dicit, quomodo eveniunt illa, quæ illi Divini prædicunt futura? aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid propriæ virtutis ac potestatis non habent? hoc à me recipiat Responsum: quòd ideò quisque non debet eis credere, quia aliquando eveniunt, quæ prædicunt, aut sanare videntur languidos, aut lædere sanos, quia hoc permissu Dei fit, ut ipsi, qui hæc audiunt vel vident, probentur, & appareat, quâ fide sint, vel devotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyses verbo Domini populo Dei præcepisse, ita dicens: *c* [*Si surrexerit in medio tui Propheta, aut qui somnium dicat se vidisse, & prædixerit signum, atque portentum, & evenerit quod locutus est, & dixerit tibi: eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis: non audies verba Prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non. In toto corde & in tota anima vestra Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, mandata ejus custodite, & audite vocem illius, ipsi servietis, & ipsi adhærebitis, &c.*] Ubi sanè intelligi *d* voluit, etiam illa, quæ à divinantibus non secundum Deum dicuntur, si acciderint 3, quæ dicuntur, non accipienda sic, ut fiant, quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur, quæ coluntur ab eis. Nec præter suam potestatem Deum ostendit esse, quòd ista contingunt: sed quasi quæreretur, cur ea permittat, causam tentationis exposuit, ad cognoscendam utique eorum dilectionem, utrum eam habeant erga Deum suum, cognoscendam verò ab ipsis potius, quàm ab illo, qui scit omnia antequam fiant.

1 ¶ Suscitare.] *Apud Rabanum hic interponitur c.* legitur. *supra, eâd. q. 3. & 4.*

2 ¶ Ad hæc] *Bona pars hujus versiculi habetur apud B. Augustinum l. 2. de doctr. Christ. cap. 20.*

3 ¶ Nec ideò *Similia leguntur apud B. Augustinum lib. 3. de Trinitate, c. 7.*

a *1. Regum 28.* b *al. abhorreant. alii. abhorrent à personis. Codic. Antverp.* c *Deuteron. 13.* d *Supra eâd. quæst. 2. intelligi.*

4 ¶ Insunt] *Usque ad vers. Præterea sunt magna ex parte verba B. Augustini in lib. quæstionum super Exodum, c. 21.*

5 ¶ Si acciderint,] *Emendatus est hic locus ex B. Augustino, ut habetur supr. eâd. q. 2. c.* intelligi. *Apud Rabanum vero legitur, si acciderint, quæ dicuntur non accipienda: vel etiam si fiant, quæ præcipiuntur ab eis, vel colantur, &c.*

QUÆSTIO VI.

Quod autem ab Episcopo excommunicatus, eo inconsulto ab alio reconciliari non possit, nisi forte per ejus Metropolitanum, vel per summum Pontificem, ratione & auctoritate probatur. Presbyteri namque potestatem excommunicandi vel reconciliandi ab Episcopis accipiunt, non Episcopi à Presbyteris: atque ideò excommunicatos à Sacerdotibus reconciliare possunt, excommunicatos verò ab Episcopis Sacerdotes reconciliare non possunt. Reconciliatio namque pœnitentium Episcopalis officii est, non sacerdotalis.

C. I. ¶ *Pœnitentium reconciliatio, chrismatis & puellarum consecratio à Presbyteris non fiat.*

Unde in Concilio Carthaginensi II. *cap. 3. Fortunatus Episcopus dixit.*

SI jubet sanctitas vestra, suggero. Nam memini præterito Concilio fuisse statutum, ut chrisma, vel reconciliatio pœnitentium, nec non & puellarum consecratio à Presbyteris non fiat. Si quis autem emerserit hoc faciens, quid de eo statuendum sit, Aurelius Episcopus dixit: Audivit dignatio vestra suggestionem fratris & Coëpiscopi nostri Fortunati: quid ad hæc dicitis? Ab universis Episcopis dictum est: Chrismatis *a* confectio, & puellarum consecratio à Presbyteris non fiat: vel reconciliare quenquam in publica Missa Presbytero non licere: hoc omnibus placet.

Puellarum tamen consecratio, Episcopo consulto, per Presbyterum fieri valet.

C. II. ¶ *Permissione Episcopi, virgines consecrare Presbyter valet.*

Unde in Carthaginensi Concilio III. *c. 35.*

PResbyter *b*, inconsulto Episcopo, virgines non consecret: chrisma verò nunquam conficiat.

C. III. ¶ *Nec Diacono ministrare, nec pœnitentem in Ecclesia benedicere Presbytero licet.*

Item ex Concilio Agathensi, *c. 43. & 44.*

MInistrare Diaconus, aut consecrare altare Presbyter non præsumat. ¶ Benedictionem *c* quoque super plebem in Ecclesia fundere, aut pœnitentem in Ecclesia benedicere, Presbytero penitùs non licebit.

Ecce, quòd ab Episcopo excommunicatus per Sacerdotem reconciliari non potest. Sed notandum est, quòd reconciliatio alia est publica, alia privata. Publica reconciliatio est, quando pœnitentes ante Ecclesiæ ingressum publicè repræsentantur, & per impositionem manûs Episcopalis Ecclesiæ publicè reconciliantur. Hæc Sacerdotibus videtur esse prohibita. Unde circa finem illius capituli non simpliciter prohibentur pœnitentes reconciliare, sed in publica Missa. Privata verò reconciliatio est, quando de occultis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis accedunt. Hæc reconciliatio potest fieri per Sacerdotem.

C. IV. ¶ *Fustiene Episcopi de occultis peccatis Presbyteri pœnitentes reconcilient.*

Unde Evaristus Papa *ait:*

PResbyteri *d* de occultis peccatis jussione Episcopi pœnitentes reconcilient: & sicut suprà præsimus, infirmantes absolvant & communicent.

a *Sent. 4. dist. 20.* b *Sentem. ibid.* c *Cap. 44. à Burch. lib. 18. c. 16. Ivo p. 15. c. 38.*

C. V. ¶ *Si Episcopus absens est, per Presbyterum reconcilietur in periculo constituto.*

Item ex Concilio Carthaginensi II. *c. 4.*

ARelius *a* Episcopus dixit: Si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari divinis altaribus petierit, si Episcopus absens fuerit, debet utique Presbyter consulere Episcopum, & sic periclitantem ejus præcepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab universis Episcopis dictum est: Placet quod sanctitas vestra necessariò nos instruere dignata est.

C. VI. ¶ *Qui metu mortis reconciliatur, convalescens sine communione pœnitentia impleat tempus.*

Item ex Concilio Martini Bracharensis, *b c. 82.*

I. SI quis de corpore exiens, noviissimum & necessarium communionis viaticum expetit, non ei denegetur. Quòd si in desperatione positus post acceptam communionem iterum sanus fuerit factus, tantùm in oratione particeps sit, sacramentum verò non accipiat, donec constitutum pœnitentiæ impleat tempus. Qui ergo in exitu mortis sunt, & desiderant accipere sacramentum, cum consideratione & probatione Episcopi accipere debent.

C. VII. ¶ *Sine manûs impositione pœnitentes recedentes de corpore reconciliantur.*

Item ex Concilio Arausico, *c. 3.*

QUi recedunt *c* de corpore pœnitentiâ acceptâ, placuit sine reconciliatoria manûs impositione eos *d* communicare: quod morientis sufficit reconciliationi 1, secundùm definitiones Patrum, qui hujusmodi communionem congruè viaticum nominaverunt. Quòd *e* si supervixerint, stent in ordine pœnitentium, ut ostensis necessariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manûs impositione recipiant. Clericis *f* quoque desiderantibus pœnitentia non est neganda. Similiter *g* subitò obmutescens (proutì statutum est) baptizari, aut pœnitentiam accipere potesti, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu. Amentibus etiam, quæcunque pietatis sunt, conferenda sunt.

1 ¶ Reconciliationi,] *In originali impresso ac manuscripto, & apud Burchardum & Ivonem legitur*, consolationi, *aut*, consolatione.

C. VIII. ¶ *Aliorum testimonio morituus reconcilietur, si obmutuit, vel in phrenesim versus est.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 76.*

IS *h* qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam: & si continuò creditur moriturus, reconciliatur per manûs impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Si supervixerit, admoneatur à supradictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quamdiu Sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit. *Item cap. 78.* ¶ Pœnitentes, *i* qui in infirmitate viaticum Eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manûs impositione, si supervixerint.

a *Sent. ibid. Burchard lib. 18. c. 31. Ivo p. 15. c. 2.* b *Et Conc. Nicæno 1. c. 13.* c *Burch. l. 18. c. 17. Ivo part. 10. c. 39.* d *al. c. 75. Polyc. l. 8. tit. 1. Burch. l. 8. c. 10. Ivo p. 15. c. 8.* e *Ibid. c. 4.* f *Ibid. c. 12.* g *Ibid. c. 13.* h *Cap. l. 5. l. 18. c. 23. Ivo p. 15. c. 10.* i *Burch.*

C. IX. ¶ *Curâ & probatione Episcopi morientes reconcilientur.*

Item ex Nicæno Concilio, *c. 12.*

DE *a* his verò, qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula observabitur etiam nunc: ita ut si fortè quis recedit ex corpore, necessario vitæ suæ viatico non defraudetur. Quòd si desperatus aliquis receptâ communione supervixerit, sit inter eos, qui solâ oratione communicant. De omnibus enim his, qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem, cura & probatio sit Episcopi.

¶ *Canon hic est ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori: & ibi est numero duodecimus; Græce tamen, & apud Dionysium est decimus tertius.*

C. X. ¶ *Non est neganda reconciliatio his, qui tempore necessitatis eam implorant.*

Item Leo Episcopus *ad Theodorum, epist. 89. al 91.*

HIs, *b* qui tempore necessitatis, & in periculi urgentis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ 1 moras conversio; dicente Dei Spiritu per Prophetam: *c* [*Cum conversus ingemueris, tunc salvus eris. & infrà.* ¶ Quòd si aliquâ ægritudine ita fuerint aggravati, ut quod paulò ante poscebant 2, sub præsentia Sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium & circumstantium prodesse debebunt, ut simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur: servatâ tamen regulâ canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum à fide discedendo peccârunt.

1 ¶ Veniæ] *Sic in Conciliorum editionibus, & apud Ivonem, & infrà de pœnitentia, dist. 1. c.* multiplex. *In codice autem epistolarum cum aliis sancti Leonis opusculis impressarum, & apud Burchardum, & in plerisque vetustis Gratiani legitur*, venire moras.

2 ¶ Poscebant] *Quæ sequuntur, emendata sunt ex aliquot manuscriptis Gratiani, & ipso originali, cum in vulgatis paulò aliter haberet.*

C. XI. ¶ *Non respuatur ejus oblatio, qui festinans ad pœnitentiam, Sacerdotem invenire non potuit.*

Item ex Concilio Epaunensi.

SI *d* aliquis excommunicatus 1 fuerit mortuus, qui jam sit confessus, & testimonium habet bonum, & non poterat venire ad Sacerdotem, sed præoccupavit eum mors in domo, aut in via, faciant pro eo parentes ejus oblationem ad altare, & dent redemptionem pro captivis.

1 ¶ Excommunicatus] *Addita est vox ista ex ceteris collectoribus.*

Ecce, quòd Episcopo præcipiente pœnitentes de occultis peccatis, sive in periculo constituti per Presbyterum possint reconciliari. Sed si necessitate mortu peccator urgetur, & Episcopus ita remotus est, quòd Presbyter eum consulere non possit, negabitur pœnitentia morienti? & beneficium reconciliationis non præstabitur pœnitenti, quem conversum Deus recipit ad veniam, juxta illud: e [In quacunqua hora peccator conversus fuerit, &c.] *& item:* f [Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.] *Ecclesia sibi reconciliare negliget? quem Deus intùs suscitavit, Ecclesia foris absolvere contemnet? damnabit absentia Episcopi, quem gratia divina præsentia illustrat per lavacrum regenerationis? Morituris* g *succurritur etiam à Laicis, si Presbyteri desunt. Cur ergo*

a *Burch. l. 18. c. 6. Ivo p. 15. c. 31.* b *Infr. de pœnitentia, dist. 1. multiplex. § his autem. Sent. 4. dist. 20. Burch. l. 18. c. 4. Ivo p. 15. c. 29.* c *Esa. 30. apud 70.* d *Sent. 4. dist. 24. Burch. l. 11. c. 51. Ivo part. 14. c. 154. Pann. l. 5. c. 120.* e *Ezech. 18.* f *Mal. 3.* g *Infr. de pœn. dist. 1. cap. quem pœniter. §. tanta. & dist. 6. 1. §. tanta itaque.*

beneficio reconciliationis per Presbyterum ei subveniri non poterit, si contigerit Episcopum deesse? si secundum Augustinum, qui agens in extremis, confitetur socio turpitudinem criminis, sit dignus venia ex desiderio Sacerdotis, cur similiter non sit dignus reconciliatione ex desiderio Episcopi, qui Sacerdoti non negat maculam sui reatûs? Item morientibus pœnitentiam negare Presbyteri non debent.

C. XII. ¶ *Reus est animarum Presbyter, qui pœnitentiam morientibus abnegat.*

Unde Julius Papa *ait:*

SI a Presbyter pœnitentiam morientibus abnegaverit, reus erit animarum: quia Dominus dicit: *b* [*Quâcunque die conversus fuerit peccator, vitâ vivet, & non morietur.*] Vera enim confessio *c* in ultimo tempore esse potest; quia Dominus non solùm temporis, sed etiam cordis inspector est: sicut latro *d* unius momenti pœnitentiâ meruit esse in paradiso in hora ultimâ confessionis.

C. XIII. ¶ *Pœnitentia morientibus non est deneganda.*

Item Cœlestinus Papa *ait in epist. 2. ad Episcopos Galliæ:*

AGnovimus *e* pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum desideriis annui, qui obitûs sui tempore hoc animæ suæ cupiunt remedio subveniri. Horremus (fateor) tantæ impietatis aliquem inveniri, ut de Dei bonitate *f* desperet, quasi non possit ad se quovis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem redimere 1, quo se expediri desiderat, & liberari. Quid *g* hoc, rogo, aliud est, quàm morienti mortem addere, ejusque animam suâ crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere? cùm Deus ad subveniendum paratissimus, invitans ad pœnitentiam, sic promittat peccatori, inquiens: *h* [*In quacunque die conversus fuerit, peccata ejus non imputabuntur ei.*] Et iterùm: [*Nolo mortem peccatoris, sed tantùm convertatur, & vivat.*] Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore speratam pœnitentiam denegârit: & desperat de misericordia *i* Dei, qui eum ad subveniendum morienti sufficere vel in momento posse non credit. Perdidisset latro *k* in cruce præmium ad Christi dexteram pendens, si illum unius horæ pœnitentia non juvisset. Cùm esset in pœna, pœnituit, & per unius sermonis professionem, habitaculum paradisi Deo promittenti promeruit. Vera *l* ergo ad Deum conversio in ultimis positorum, mente potius est æstimanda, quàm tempore, Prophetâ *m* hoc taliter asserente: [*Cum conversus ingemuerit, tunc salvus erit.*] Cùm ergo sit Dominus cordis inspector, quovis tempore non est deneganda pœnitentia postulanti, cùm ille se obliget judici, cui occulta omnia noverit revelari.

l ¶ Redimere,] *Sic etiam est in manuscriptis, & in vetustioribus Conciliorum editionibus. Verùm in vulgatis canonum impressis, & uno manuscripto, inter decreta Cœlestini num. 15. legitur,* perdere. *In recentiori autem Colonensi Conciliorum editione, sternq; apud Burch. & Ivonem est,* pondere, quo se ille expediri desiderat, liberare.

Cui autem pœnitentia non negatur, nec reconciliatio sibi deneganda est. Inconsulto ergo Episcopo pœnitentem Presbyter reconciliare non debet, nisi ultima necessitas cogat.

C. XIV. ¶ *Inconsulto Episcopo pœnitentem Presbyter reconciliare, nisi ultima necessitas cogat, non debet.*

Unde in Carthaginensi *a* Concilio III.

c. 32. legitur.

PResbyter *b* inconsulto Episcopo non reconcilliet pœnitentem, nisi absente Episcopo ultima necessitas *c* cogat. Cujuscunque autem pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universam commoverit Ecclesiam 1, ante apsidam manus ei imponatur.

1 ¶ Ecclesiam,] *Antè erat,* urbem. *Emendatum est ex plerisque Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticano, & Sorbonensi Regio, & Burchardo, & Ivone. In recentiore autem Colonensi editione est,* quod universa Ecclesia noverit.

QUÆSTIO VII.

1 DE tempore verò satisfactionis, an sit imponendum moriturî, Theodorus Cantuarensis Archiepiscopus *in pœnitentiali suo ita definit.*

C. I. ¶ *In periculo constituto, pœnitentia quantùm non est imponenda, sed immaturescenda.*

AB infirmis *d* in periculo mortis positis per Presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum; non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ, sed immaturescenda, & cum amicorum orationibus, & eleemosynarum studiis pondus pœnitentiæ sublevandum, & si fortè migraverint, ne obligati à communione & consortio veniæ fiant alieni. A quo periculo si divinitùs erepti convaluerint, pœnitentiæ modum à Sacerdote *e* sibi impositum diligenter observet: & ideò secundùm auctoritatem canonicam, ne illis janua pietatis clausa videatur, orationibus & consolationibus Ecclesiasticis, sacrâ unctione olei inuncti *f*, secundùm statuta sanctorum Patrum communione viatici reficiantur.

2. pars. *Alii verò pro qualitate peccati, & præsidentium arbitrio, tempora pœnitentiæ decernenda sunt.*

C. II. ¶ *Præsidentium arbitrio præfiguntur tempora pœnitudinis.*

Unde Leo Papa *epist. 77. al. 79. ad Nicetam Episcopum, c. 6.*

TEmpora *g* pœnitudinis habitâ moderatione constituenda sunt tuo judicio, prout conversorum animos perspexeris esse devotos: pariter etiam habens ætatis senilis intuitum, & periculorum quorumcunque, aut ægritudinis respiciens necessitates. In quibus ñ quis ita graviter urgeatur, ut, dum adhuc pœnitet, de salute ipsius desperetur, oportet ei per Sacerdotalem necessitudinem communionis gratiâ subveniri.

¶ *In epistola, & apud Burchard. & Ivonem hæc antecedunt:* His verò, de quibus dilectio tua nos credidit consulendos, qui ad iterandum Baptismum vel metum coacti sunt, vel errore *h* traducti, & nunc se contra catholicæ fidei sacramentum egisse agnoscunt, ea custodienda est moderatio, quâ in societatem nostram non nisi per pœnitentiæ remedium, & per impositionem Episcopalis manûs, communionis recipiant unitatem: temporis pœnitudinis habitâ moderatione tuo constituenda judicio, prout, &c.

C. III. ¶ *Et qualitas criminis, & contritio pœnitentium in satisfactione imponenda à Sacerdote consideranda.*

a *Sentent. 4. dist. 20. Burch. l. 18. c. 21. Ivo p. 15. c. 43.* b *Ezechiel. 18.* c *conversio*] *Burchard. & Ivo.* d *Luc. 23.* e *In Concil. Triburiensi sub Arnulpho, c. 31. Rabanus in libro pœn. c. 38. Burchard. l. 8. c. 22. Ivo p. 15. c. 44.* f *al. pietate.* g *In Magduntino sub Raban. c. 27.* h *Ezech. 33.* i *al. clementia.* k *Luc. 23.* l *Burch. l. 18. 6. 1. Ivo p. 15. c. 26.* m *Esa. 30. apud 70.*

a *Et in Affric. c. 10.* b *Sent. 4. dist. 20. Burchard. l. 19. c. 40. & 70. Ivo p. 15. c. 4. & 24.* c *al. necessitate cogente.* d *Sent. ibid. Burch. l. 18. c. 14. Ivo p. 15. c. 36.* e *al. suo confessore.* f *al. animæ.* g *Cap. l. 5. c. 66. Polyc. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 41. Ivo part. 10. c. 142.* h *sic legunt Burch. & Ivo.*

Item Nicolaus Papa.

DE his verò, qui pro criminibus pœnitentiam egerunt *a*, & ad cingulum militiæ revertuntur, constat eos contra sacras regulas agere. Verùm quia crimina non æqualia sunt, perhibesque alios horum propter nimiam hebetudinem in desperationem cecidisse, alios ob hoc ad Paganos fugisse; tibi hoc committimus decernendum, nimirum, qui loca & tempora regionis *b* illius, & modum culpæ, nec non & pœnitentiam, & genuinus hominum ad confessionem venientium præsens positus inspicere vales.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicensi, *c. 2.*

HIs, *c* qui diversorum peccatorum lapsûs incurrunt, & orationi 1, confessione, ac pœnitentiâ malorum suorum perfectam conversionem demonstrant, pro qualitate peccati, pœnitentiæ tempus attribuendum est, propter misericordiam & bonitatem Dei. Qui ergo hujusmodi sunt, revocandi, & ad communionem sunt applicandi.

1 ¶ Orationi.] τὴ εὐθυμαρτησίᾳ ἕως τῆς ἐξομολογήσεως, & μετανοίᾳ, *quod Dionysius vertit,* & perseverantes in oratione confessionis, & pœnitentiæ: *cujus versio propius accedit ad verba Græca, etiam in cæteris hujus capitis partibus, quàm prisca: quamvis in hac etiam sententia consistat.*

C. V. ¶ *Episcopi arbitrio pro qualitate peccati pœnitentia tempora distribuantur.*

Item ex Concilio Carthaginensi III. *d*

c. 31.

POenitentibus *e* secundum differentiam peccatorum Episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur.

C. VI. ¶ *Sine personarum acceptione imploranti pœnitentia detur.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 74.*

SAcerdos *f* pœnitentiam imploranti absque personarum *g* acceptione pœnitentiam secundùm leges injungat. Negligentiores *h* verò pœnitentes tardiùs reconcilientur. Omni *i* autem tempore jejunii manus pœnitentibus à Sacerdotibus imponantur. Diebus *k* autem remissionis pœnitentes genua flectant, & mortuos in *l* Ecclesiam afferant, & sepeliant. Die 2 autem *l* Dominico non jejunent. Nam *m* qui Dominico die jejunat, non creditur esse Catholicus. Pœnitentes *n* verò, qui leges pœnitentiæ attentè exequuntur, si casu in itinere, vel in mari fuerint mortui, ubi eis subveniri non potest, memoria eorum & oblationibus, & orationibus commendetur.

1 ¶ In Ecclesiam] *In recentiore Colonensi Conciliorum editione legitur,* Ecclesiæ afferant. *In antiquioribus verò editionibus, & duobus Vaticanis codicibus sic habet integer locus,* mortuos Ecclesiæ pœnitentes afferant & sepeliant.

2 ¶ Die autem Dominico] *Pro his usque ad vocem,* Catholicus, *in can. 46. hæc leguntur:* Qui Dominico die studiosè jejunat, non creditur Catholicus.

C. VII. ¶ *Tempus pœnitentiæ pro qualitate peccatis impendatur.*

Unde in octava Synodo *legitur.*

PRo *o* qualitate delicti tempus pœnitentiæ impenditur.

¶ *Videri potest sumptum ex regulis brevioribus B. Basilii, c. 106. quod notatum alibi est evenire in iis capitibus, quæ ex octava Synodo citantur.*

a *al. gerunt,*] *aliqui manuscr.* b *al. religionis*] *aliqui manuscr.* c *Burch. l. 19. c. 41. Ivo p. 15. c. 56.* d *In Affric. c. 10.* e *Burch. l. 19. c. 40. Ivo p. 15. c. 30.* f *Burch. l. 19. c. 35. & 38. Ivo part. 15. c. 6. 7. 12. & 13.* g *al. personæ.* h *ibid cap. 76.* i *Can. 50.* k *Cap. 81.* l *Cap. 82.* m *C. 84.* n *Cap. 79.* o *Smaragdus in regulis B. Benedicti, c. 24.*

C. VIII. ¶ *Tempus & modus pœnitendi delinquentibus, præsidentium imponatur judicio.*

Idem.

HOc sit in judicio positum eorum, qui præsunt, vel quanto tempore, vel quali modo pœnitere debeant, qui delinquunt: quia ætas & eruditio multam haberi facit differentiam pœnæ.

¶ *Caput hoc habetur in libello beati Basilii de institutis Monachorum, Ruffino interprete, c. 90. Ibi enim ultima interrogatio est hæc:* Qualibus correptionibus uti oportet inter fratres ad emendationem eorum, qui delinquunt? *Responsio.* Hoc sit in judicio positum eorum, qui præsunt, vel quanto, &c. *Itaque ex interrogatione & responsione confectum est hoc caput, sicut & duo sequentia, quæ apud eundem Ruffinum leguntur.*

3 pars. ¶ *Quo affectu pœnitentem suscipere, & impœnitentem abjicere debeamus,* ex eadem Synodo *evidenter ostenditur, cùm dicitur.*

C. IX. ¶ *Intimo charitatis affectu pœnitentem debemus suscipere.*

POenitentem *a* ex corde ita oportet suscipi, sicut Dominus ostendit, cùm dicit, quia *b* convocavit amicos suos, & vicinos, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quam perdideram.

¶ *Burchardus & Ivo citant ex dictis Basilii Episcopi, & in regulis illius brevioribus, numero 8. est sententia hujus capitis: quod tamen acceptum videtur ex c. 24. ejusdem libelli de institutis Monachorum. Ubi secunda interrogatio sic habet:* Pœnitentes ex corde quomodo debent suscipi, pater? *Responsio,* Sicut Dominus ostendit, cùm dicit, qui convocavit, &c.

C. X. ¶ *Pœnitentes legem Dei diligant, iniquitatem odio habeant.*

Item.

AFfectum illum in se recipiat pœnitens, quem gerebat ille, qui dixit: *c* [*Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.*] sed & ea, quæ scripta sunt in sexto Psalmo, atque in quamplurimis aliis: sed & illa, quæ Apostolus dixit ad eos, qui secundùm Deum contristari sunt: *d* [*Quantam,* inquit, *operatum est hoc ipsum in vobis solicitudinem, sed excusationem, sed indignationem, sed æmulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos castos 1 esse negotio.*] Sed & in his ipsis, in quibus deliquit, agens multa contraria: sicut & Zachæus fecit.

¶ *Sententia hujus capitis est in regulis brevioribus, num. 5. Aceptum tamen videtur ex cap. 19. ejusdem commemorati libelli, in quo est hæc interrogatio:* Quomodo quis debet pœnitere in unoquoque delicto? *Responsio.* Affectum illum in se recipiens, quem gerebat ille, qui dixit, iniquitatem, &c.

1 ¶ Castos] *Antea legebatur,* cautos. *Emendatum est ex libello Ruffini: in vulgata est,* incontaminatos, *Græcè ἀμώμους.*

C. XI. ¶ *Impœnitentes tanquam Ethnici habeantur.*

Item.

ERga eum *e*, qui peccata sua non punit, tales esse debemus, sicut Dominus præcepit, *f* dicens: [*Sit tibi sicut ethnicus & publicanus:*] & sicut Apostolus docuit *g*, dicens: [*Subtrahite vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem, quam tradidimus vobis.*]

¶ *Hoc etiam habetur in regulis brevioribus, numero 9. In eodem verò libello, cap. 24. ultima interrogatio est hæc:* Erga eum, qui non pœnitet pro peccato, qualiter esse debemus, pater? *Responsio.* Sicut præcepit Dominus, dicens; Sit tibi, &c. *Apud Burchardum & Ivonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, initium sic habet:* Erga eum, qui pro peccato commisso non pœnitet, tales, &c. *quod magis convenit*

a *Burch. l. 19. c. 39. Ivo p. 15. c. 55* b *al. qui*] *orig. Luc. 15.* c *Psal. 118.* d *2. Corinth. 7.* e *Burchard. l. 19. c. 64. Ivo p. 15. c. 78.* f *Matth. 18.* g *2. Thess. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum prædicta interrogatione, quàm quomodo est apud Gratianum.

C. XII. ¶ *Melius est errare in misericordia remittendi, quàm in severitate ulciscendi.*

Item Joannes Chrysostomus, [*id est, auctor operis imperfecti*] *homilia 43. ad c. 23. Matthæi.*

ALligant *a* autem onera gravia & importabilia, &c.] Tales sunt nunc etiam Sacerdotes, qui omnem justitiam populo mandant, & ipsi nec modicè *b* servant, videlicet, non ut facientes *c* sint justi, sed ut dicentes appareant justi. Tales sunt, qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt: qui dicunt, & non faciunt; & sic, dum pœna præsentis pœnitentiæ fugitur, contemnitur pœna peccati futura *d*. Sicut enim si fascem super humeros adolescentis, quem non potest bajulare, posueris, necesse habet, ut aut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur: sic & homini, cui grave pondus pœnitentiæ imponis, necesse est, ut aut pœnitentiam tuam rejiciat, aut suscipiens, dum sufferre non potest, scandalizatus amplius pecceat. Deinde, etsi erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam rationem reddere *e*, quàm propter crudelitatem? Ubi enim paterfamiliàs largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est, ut quid Sacerdos ejus austerus? Vis apparere 1 sanctus? circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus.

1 ¶ Vis apparere] *Locupletatus est hic locus ex indicata homilia: cum antea legeretur*, ut quid Sacerdos ejus austerus vult apparere.

C. XIII. ¶ *Calendarum observationes agere non licet.*

Item Martinus Bracharensis, *c. 74.*

4 ps. NOn *f* licet iniquas observationes agere Calendarum, & otiis vacare gentilibus, neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos: omnis enim hæc observatio paganismi est.

C. XIV. ¶ *Anathema sit, qui ritum Paganorum, & Calendarum observat.*

Unde Zacharias Papa *in Concilio Romano, cap. 9.*

SI *g* quis Calendas Januarias, & brumam ritu Paganorum colere, vel 1 aliquid plus novi facere propter novum annum, aut mensas cum dapibus vel epulis in domibus præparare, & per vicos & plateas cantiones & choros ducere præsumpserit, quod magna iniquitas est coram Deo, anathema sit.

¶ *Hoc est caput nonum in Concilio Romæ à Zacharia habito, quod asservatur in Vaticana Bibliotheca: & inde nonnulla sunt emendata & addita. De hac autem superstitione Bonifacius Legatus Germaniæ epist. 2. qua est in tomis Conciliorum, ad ipsum Zachariam multa scribit: cui Zacharias ultimâ epistolâ respondens, mentionem hujus Concilii videtur facere, his verbis:* Et quia per instigationem diaboli iterum pullulabant, à die, quâ nos jussit divina clementia (quanquam immeriti existamus) Apostoli vicem gerere, illico omnia hæc amputavimus. *Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus, qui sextæ Synodo adscribuntur, c. 62. Et multa in hujusmodi superstitionem scribit Tertull. in libro de Idololatria, & alii graves auctores.*

1 ¶ Vel aliquid plus novi facere propter novum annum,] *Hæc non sunt in codice ipsius Concilii Vaticano.*

C. XV. ¶ *Infirmitatibus hominum incantationes nihil remedii præstant.*

Item Augustinus *h.*

ADmoneant *a* Sacerdotes fideles populos, ut noverint magis artes, incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedii posse conferre, non animalibus languentibus, claudicantibusve, vel etiam moribundis quicquam mederi: non 1 ligaturas ossium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodesse: sed hæc esse laqueos & insidias antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Et si quis 2 hæc exercuerit, Clericus degradetur, Laicus anathematizetur.

¶ *Caput hoc Burchardus & Ivo citant ex dicto Augustini, apud quem similia reperiuntur in locis allatis supra eâd. q. 3. nec mirum. Sed eadem omnino verba præter ultimam clausulam leguntur in Concilio Turonensi 3. cap. 42. & in adjectis Capitularibus, c. 94.*

1 ¶ Non ligaturas] *Hinc usque ad vers.* prodesse, *sola addita ex Concilio & Capitularibus.*

2 ¶ Et si quis hæc] *Postrema hæc tota clausula non legitur in Concilio, neque in Capitularibus, sed apud Burch. & Ivonem.*

C. XVI. ¶ *Dies Ægyptiaci, & Januarii Calendæ non sunt observandæ.*

Item Augustinus.

NOn observetis *b* dies, qui dicuntur Ægyptiaci, aut Calendas Januarii, in quibus cantilenæ quædam, & comessationes, & ad invicem dona donantur, quasi in principio anni, boni fati augurio, aut aliquos menses, aut tempora, aut dies, & annos, aut Lunæ Solisque cursum: quia qui has, & quascunque divinationes, aut fata, aut auguria observat, aut attendit, aut consentit observantibus, inutiliter, & sine causa, magis ad sui damnationem, quàm ad salutem tendit: sive qui per quosdam numeros literarum, & Lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægrotantium vitam, vel mortem, vel prosperam, vel adversa futura inquirunt, sive qui attendunt somnialia scripta, & falso Danielis nomine intitulata, & sortes, quæ dicuntur sanctorum Apostolorum, & auguria avium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter conjugia copulanda, aut in collectionibus herbarum carmina dicunt, aut pyctaciola pro quavis infirmitate scripta, tegunt per homines vel animalia ponunt, præter symbolum & orationem Dominicam, aut magicis falsitatibus in grandinariis tempestatibus credunt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt, ut interrogent, sciant se fidem Christianam & baptismum prævaricâsse, & ut paganum, & apostatam, id est, retrò abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei gravitèr in æternum incurrisse: nisi Ecclesiasticâ pœnitentiâ emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apostolus: d [*Sive manducatis, sive bibitis, sive aliquid aliud facitis, in nomine Domini nostri Jesu Christi facite, in quo vivimus, movemur, & sumus.*]

¶ *In plerisque vetustis exemplaribus est tantùm,* Item, *& in Polycarpo etiam refertur sine auctoris nomine.*

C. XVII. ¶ *Grave peccatum est dies observare, vel menses, & annos.*

De temporum quoque observationibus scribit Augustinus *in Enchiridio 1, c. 79.*

QUis æstimaret *e*, quàm magnum peccatum sit dies observare, & menses, & annos, & tempora, (sicut observant, qui certis diebus, sive mensibus, sive annis volunt & nolunt aliquid inchoare, eo quòd secundùm vanas doctrinas hominum fausta vel infausta existiment tempora,) nisi hujus mali magnitudinem ex timore Apostoli pensaremus, qui talibus ait, *f* [*Timeo, ne forte sine causa laboraverim in vobis.*] *Item super* epistolam ad Galatas, *ad c. 4.* ¶ Intelligat 2 lector *g* ad tantum

a *Matth. 23.* b *modicam.* c *al. faciendo, dicendo.* d *al. futuri.* e *al. dare.* f *Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 10. c. 15. Ivo p. 11. c. 42.* g *Polyc. ibid. Burchard. l. 10. c. 16. Ivo p. 11. c. 43.* h *In Turonensi 3. c. 42. & in adjectis Cap. c. 94.*

a *Polyc. ibid. Burch. l. 10. c. 40. Ivo p. 11. c. 65.* b *Polyc. l. 6. tit. 12.* c *al. &* d *1. Corinth. 10. Actor. 17.* e *Beda Gen. lat. 4. Ivo p. 11. c. 19. Burch. lib. 8. c. 80.* f *Galat. 4. Ibid. Ivo p. 11. c. 15.* g *Beda*

tantum periculum animæ pertinere superstitiosas temporum observationes, ut huic locò subjecerit Apostolus: [*Timeo, ne forte sine causa laboraverim in vobis.*] Quod quamvis tantâ celebritate atque auctoritate per orbem terrarum in Ecclesiis legatur, plena sunt tamen conventicula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Jam verò, ne aliquid inchoëtur, aut ædificiorum, aut hujusmodi quorumlibet operum, dicbus, quos Ægyptiacos vocant, sæpe etiam nos monere non dubitant.

1 ¶ Enchiridio,] *Expuncta sunt voces, quæ sequebantur,* id est, manuali libro. *Absunt enim à vetustioribus.*

2 ¶ Intelligat] *B. Augustinus explanans ea verba Apostoli ad Gal. 4.* Dies observatis, & menses, & tempora, & annos: *ipsa tam ad Gentiles, quàm ad Judæos referri posse demonstrat, tuncq; subjungit:* Ergo eligat lector, utram volet sententiam, dummodò intelligat ad tantum, &c.

C. XVIII. ¶ *Sine incantatione herbas vel petras licet habere.*

Item Hieronymus.

DÆmonium *a* sustinenti licet petras vel herbas habere sine incantatione.

¶ *Burchardus errat, & Ivo citant ex dictis Hieronymi, sed Polycarpus auctorem non nominat.*

CAUSA XXVII.

QUidam votum castitatis habens desponsavit sibi uxorem: illa priori conditioni renuntians, transiit se ad alium, & nupsit illi: ille, cui prius desponsata fuerat, repetit eam.

1 Hic primum quæritur, *An conjugium possit esse inter voventes?*

2 Secundò, *An liceat sponsa à sponso recedere, & alii nubere?*

1 ps. QUÆSTIO I.

Illud voventes matrimonia contrahere non posse, multis auctoritatibus probatur.

C. I. ¶ *Excommunicentur viduæ, quæ religioso habitu abjecto nuptias elegerint.*

In Concilio namque Carthaginensi IV. *cap. ult. statutum invenitur de viduis, quæ professam* b *continentiam prævaricatæ sunt.*

SIcut bonum *c* est castitatis præmium, ita & majori observantiâ, & præceptione custodiendum est, ut si quæ viduæ, quantumlibet adhuc in minoribus annis positæ, & immaturâ 1 ætate à viro relictæ, se devoverint Domino, & veste laicali abjectâ, sub testimonio Episcopi & Ecclesiæ in religioso habitu apparuerint, postea verò ad nuptias seculares transierunt, secundùm Apostolum *d* damnationem habebunt, quia fidem castitatis, quam Domino voverunt, irritam facere ausæ *e* sunt. Tales ergo personæ à Christianorum communione sequestrentur, neque 2 convivio cum Christianis communicent. Nam si adulteræ 3 conjuges reatu sunt viris suis obnoxiæ, quantò magis viduæ, quæ religiositatem mutaverunt, crimine adulterii notabuntur, si devotionem, quam Deo, sponte, non coactæ obtulerunt, libidinosâ corruperint voluptate, & ad secundas nuptias transitum fecerint? Quæ etsi violentiâ irruente ab aliquo oppressæ *f* fuerint, ac postea delectatione libidinis permanere in conjugio raptori vel violento viro consenserint, damnationi superiùs comprehensæ teneantur *g* obnoxiæ. De talibus ait Apostolus: *h* [*Cum luxuriatæ fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*]

1 ¶ Immaturâ] *In variis Conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus, & Sorbonensi Regio legitur,* matura. *Ivo habet,* in matura.

2 ¶ Neque convivio] *Sic est emendatum ex manuscriptis Gratiani exemplaribus, expuncto verbo illo,* donec ad bonum, quod cœperant, revertantur: *quæ ex capite sequenti videntur huc fuisse translata. In Conciliorum autem impressis & manuscriptis codicibus legitur:* Tales ergo personæ sine Christianorum communione maneant, quæ etiam nec in convivio cum Christianis communicent.

3 ¶ Adulteræ] *Sic est emendatum ex mendosis Conciliorum exemplaribus. Nam antea legebatur:* Nam si adulterii conjuges reæ sunt, si suis obnoxiæ viris non fuerint, quanto, &c.

C. II. ¶ *De viduis & virginibus, quæ à religionis proposito discedunt.*

Item ex epistola Gregorii *missa ad Bonifacium.*

I. VIduas *a* à proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit dilectio tua, frater charissime, credo te nósse à sancto Paulo, *b* & à multis sanctis Patribus, nisi convertantur, olim esse damnatas. Quas & nos Apostolicâ auctoritate damnandas, & à communione fidelium, atque à liminibus Ecclesiæ arcendas fore censemus, usquequò obediant Episcopis suis, & ad bonum, quod cœperunt, invitæ, aut voluntariæ revertantur. ¶ De virginibus autem non velatis, si deviaverint, à sanctæ memoriæ prædecessore nostro Papa Innocentio, taliter decretum habemus: [*Hæc verò, quæ nondum sacro velamine tecta, tamen in proposito virginali semper se simulaverunt permanere, licet velatæ non fuerunt, si nupserint, aliquanto tempore his agenda pœnitentia est: quia sponso earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solent bonæ fidei contractus nullâ ratione dissolvi, quantò magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solvi sine vindicta non poterit? &c.*] ¶ Si virgines nondum velatæ taliter pœnitentiâ publicâ puniuntur, & à cœtu fidelium usque ad satisfactionem excluduntur, quantò magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & matutioris sapientiæ atque consilii existunt, virorumque consortio multoties usæ sunt, & habitum religionis assumpserunt, & demùm apostataverunt, atque ad priorem vomitum sunt reversæ, à nobis, & ab omnibus fidelibus à liminibus Ecclesiæ, & à cœtu fidelium usque ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter juxta Apostolum *d* Paulum tradentes hujusmodi hominem Satanæ, ut spiritus ejus salvus sit in die Domini? De talibus enim & Dominus per Moysen loquitur, dicens: *e* [*Auferte malum de medio vestri.*] De quibus & per Prophetam ait: *f* [*Lætabitur justus, cùm viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris.*] De talibus namque, & eorum similibus, atque eisdem consentientibus dicitur: *g* [*Quia non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, rei sunt.*]

¶ *Sic etiam citant cæteri collectores. Habetur autem & paulo etiam copiosius in capitularibus adjectis, c. 215.*

C. III. ¶ *Transire non possunt viduæ & virgines post religionis propositum ad nuptias.*

Item ex decreto Gelasii Papæ *ad Sicilienses Episcopos misso, cap. 9.*

NEque *h* viduas ad nuptias transire patimur, quæ in religioso proposito diuturnâ observatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas

a *Sent. 4. dist. 38. Anselm. l. 11. c. 177. Burch. l. 8. c. 45. Ivo part. 7. cap. 63. Panorm. l. 3. c. 204.* b *1. Tim. 5.* c *Infrà eâd. Hæ verò.* d *1. Corinth. 5.* e *Deut. 13.* f *Psal. 57.* g *Rom. 1.* h *Polyc. l. 4. tit. 35. Burch. l. 8. c. 46. Ivo part. 7. c. 64. & 144. Pann. l. 3. c. 203.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

annis plurimis in monasteriis ætatem peregisse contigerit.

C. IV. ¶ *Ex qualibet sensu corporis mulier corrumpi potest.*
Item Cyprianus *ad Pomponium de virginibus.*

NEc aliqua putet se posse hâc excusatione defendi, quòd inspici & probari possit, an virgo sit: cum & manus obstetricum, & oculi sæpè fallantur: & si incorrupta inventa fuerit virgo eâ parte, quâ mulier potest esse, potuerit tamen ex alia corporis parte peccâsse, quæ corrumpi potest, & tamen inspici non potest. Certe ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio, & osculatio, & conjacentium duorum turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris & criminis confitentur? Si superveniens maritus sponsam suam jacentem cum altero videat, nonne indignatur, & fremit, & per zeli dolorem *a* fortassis & gladium in manum sumit? Quid Christus Dominus & judex noster, cùm virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatam, jacere cum altero cernit, quàm indignatur & irascitur? & quas pœnas incestis ejusmodi conjunctionibus comminatur? Cujus ut gladium spiritalem, & venturum judicii diem unusquisque fratrum possit evadere, omni consilio providere & laborare debemus.

C. V. ¶ *De eodem.*
Idem *in eâdem epistola.*

QUòd si pœnitentiam hujus illiciti concubitûs sui egerint, & à se invicem recesserint, inspiciantur iterùm 1 virgines ab obstetricibus diligenter: & si virgines inventæ fuerint, acceptâ communione ad Ecclesiam admittantur: hâc tamen interminatione, ut si ad eosdem masculos postmodùm reversæ fuerint, aut si cum eisdem in una domo, & sub eodem tecto simul habitaverint, graviore censurâ ejiciantur, nec in Ecclesiam postmodùm facilè recipiantur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint, & deprehensæ, agant pœnitentiam plenam: quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est: & ideò æstimato justo tempore, postea exomologesi factâ ad Ecclesiam redeat. Quòd si obstinatè perseverant, nec se ab invicem separant, sciant se cum hac sua impudica obstinatione nunquam à nobis admitti in Ecclesiam posse: ne exemplum cæteris ad ruinam delictis suis facere incipiant: nec putent sibi vitæ, aut salutis constare rationem, si Episcopis & Sacerdotibus obtemperare noluerint.

1 ¶ Iterum] *In codicibus Cypriani impressis, & octo manuscriptis, quæ Romæ ad operum ipsius emendationem collata fuerant, legitur,* interim: *quæ varietas notatur etiam in glossa.*

C. VI. ¶ *Clericus deponatur, Laicus excommunicetur, qui cum Sanctimoniali mœchatus fuerit.*
Item ex sexta Synodo *in Trullo, c.4.*

I. SI quis Episcopus, Presbyter, Diaconus aut Subdiaconus, aut Lector, aut Psalmista, aut Ostiarius cum muliere sanctificata Deo mœchatus fuerit, deponatur; quia sponsam Christi corrupit: si verò Laicus excommunicetur.

C. VII. ¶ *Viduæ & puellæ, quæ post religionis habitum nubunt, à communione suspendantur.*
Item ex Concilio Toletano IV. *c.8.*

DE viduis & puellis, quæ habitum religionis in domibus propriis tam à parentibus, quàm per se mutaverunt, si postea contra instituta patrum, vel præcepta canonum conjugia crediderint copulanda, tam diu utræque *c* habeantur à communione suspensæ *d*, quousque, quod illicitè perpetraverunt, emendent. Quod si emendare neglexerint, à communione, & omnium Christianorum convivio, perpetuò sint sequestratæ.

¶ *In Concilio Toletanis non est inventum. Est autem lib. 5. Capitular. c.338.*

C. VIII. ¶ *De eodem.*
Item ex Concilio Martini Papæ.

II. VIduas *a* autem velare Pontificum nullus attentet, prout statutum est in decretis Gelasii Papæ capitulo 1 XIII. quod nec auctoritas divina, nec canonum forma præstituit. Quòd si propriâ fuerit voluntate continentiam professa, in ejusdem Gelasii capitulo XXI. legitur, ejus intentio pro se reddat rationem Deo: quia sicut secundùm Apostolum *b*, si se continere non poterat, nullatenùs nubere vetabatur, sic secum habitâ deliberatione promissam fidem pudicitiæ Deo debet custodire. Nos 2 autem auctoritate Patrum suffulti, in hoc sancto Concilio sancimus, & liberè judicamus, si sponte velamen, quamvis non consecratum, sibi imposuerit, & in Ecclesia inter velatas Deo oblationem obtulerit, velit nolit, sanctimoniæ habitum ulteriùs habere debet, licèt sacramento confirmare velit, eo tenore & ratione sibi velamen impositum fuisse, ut iterùm posset deponere.

¶ *Abest caput hoc à nonnullis Gratiani exemplaribus. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Maguntino, cap. VI. Habetur in Concilio Triburiensi, c.25. In hoc autem capite, & duobus sequentibus citantur decreta Gelasii, ut sunt in codice canonum.*

1 ¶ Capitulo XIII.] *Sic est in codice canonum: in epistola verò ejusdem prima Episcopis per Lucaniam est c. XV. sicut paulò post, quod est in capitulo 21. in eodem codice, in epistola est, c. XXIII.*

2 ¶ Nos autem] *In Concilio Triburiensi legitur:* Quia auctoritate paternæ suffulti sententiæ in hoc sacro conventu sancimus, &c. *Hæc verò eadem de vidua, quæ sibi sponte velamen non consecratum imposuit, habentur in Decretalibus, c. Viduas. tit.* de regul. *Quod in codicibus impressis citatur ex Concilio Arelatensi. In prima autem collectione, & vetustis codicibus Gregorianis ex Aurelianensi.*

C. IX. ¶ *De his, quæ votum virginitatis habentes nubunt, necdum sacro velamine tectæ.*
Item ex decretis Innocentii Papæ, *c. c.20. in codice canonum, & epistola 2. ad Victricium, c.13.*

HÆ *d* verò, quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se permanere simulaverunt, licèt velatæ non fuerint, si fortè nupserint, his agenda 1 aliquanto tempore pœnitentia est, quia sponsio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonæ fidei contractus nullâ ratione dissolvi, quantò magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solvi sine vindictâ non debet *e*? Nam si Apostolus *f* illas, quæ à proposito viduitatis discesserant, dixit habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quantò magis virgines, quæ pactionis *g* suæ fidem minimè servaverunt?

1 ¶ His agenda] *Sic est emendatum ex codice canonum, epistola & Concilio Turonico: & sic legitur, suprà eâd. c.* viduas. *Hoc enim loco etiam in manuscripto erat,* ad agendam aliquanto tempore pœnitentiam sit liberum.

C. X. ¶ *Non sunt admittenda ad pœnitentiam virgines sacræ, si publicè postea nupserint.*
Item ex decreto h ejusdem, [*cap.19. in codice canonum: in epistola autem ad Victricium, c.12.*]

a *Ansl. l.7.c.200. Burch.l.8.c.80. Ivo p.7.c.55. Pannor. l.3. c.197.* b *1.Cor.7.* c *& in Conc. Turonico 2. c.21.* d *Suprà eâd. viduas. 1. 9. hæ verò. Polyc. l.4.tit.35. Burch. l.8.c.12. Ivo p.7.c.18.* e *al. potest?* f *1.Tim.5.* g *al. priùs pactionis fidem.* h *In Concilio Turonico, ibidem.*

QUæ Christo *a* spiritualiter nubunt 1, & à Sacerdote velantur, si publicè posteà 2 nupserint, non eas admittendas esse ad pœnitentiam agendam, nisi hi, quibus se junxerant, à mundo recesserint. Si enim de hominibus hæc ratio custoditur, ut quæcunque vivente viro alteri nupserit, adultera habeatur, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, nisi unus de eis fuerit defunctus: quantò magis de illa tenenda est, quæ ante immortali se sponso conjunxerat, & posteà ad humanas nuptias transmigravit?

1 ¶ Nubunt,] *In antiquæ editione Conciliorum, & epistolarum, & codice canonum impresso legitur,* nupserint: *sed in duobus ipsius manuscriptis,* nubunt: *post quod verbum in omnibus sequitur,* & à Sacerdote velantur, *ideoque sunt addita.*

2 ¶ Si publicè posteà] *In epistolis olim Colonie ac Lutetiæ impressis legitur,* si postea nupserint, vel publicè, vel occultè corruptæ fuerint. *In editione Conciliorum Colonensi duobus & tribus tomis,* si postea vel nupserint publicè, vel occultè corruptæ fuerint. *In postrema autem quatuor tomorum,* si postea vel publicè nupserint, vel se clanculo corripuerint.

C. XI. ¶ *Ab Ecclesia eliminanda, & ergastulis retrudenda sunt Monachorum vel Monacharum impudica personæ.*
Item ex Concilio Triburiensi, *c.6.*

IMpudicas *b*, detestabilesque personas Monachorum, atque Monacharum, quæ abjecto proposito sanctitatis, illicitâ atque sacrilegâ contagione se miscuerunt, & in abruptum 1 conscientiæ desperatione perductæ, de illicitis complexibus liberè filios procreaverint, à monasteriorum cœtu, Ecclesiarumque conventibus eliminandas esse mandamus: quatenùs retrusæ in suis ergastulis, tantum facinus lamentatione continuâ deflentes purificatorio possint igne pœnitudinis decoqui, ut eis vel ad mortem solius misericordiæ intuitu per communionis gratiam possit subveniri.

¶ *Caput hoc habetur in epistola prima Syricii, & in codice canonum est c.15. inter decreta ipsius: quem etiam citant Burchardus & Anselmus. Pars tamen aliqua hujus capitis est in c.* si quis sacro. *infrà, eâdem, quod quidem habetur in Concilio Triburiensi, quod extat.*

1 ¶ Abruptum] *Sic est emendatum ex multis editionibus epistolarum Syricii, & codice canonum. Anteà enim legebatur,* in arbitrium conscientiæ propriæ desperatione.

C. XII. ¶ *Monachus & virgo Domino consecrata, si nupserint, excommunicentur.*
Item ex eodem.

VIrginem *c*, quæ se Deo consecraverit, similiter & Monachum decernimus non licere nuptialia jura contrahere. Quòd si hoc inventi fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem decernimus, ut habeat auctoritatem ejusdem loci Episcopus misericordiam, humanitatemque largiri.

¶ *Hoc est XVI. caput Concilii Chalcedonensis ex versione Dionysii: cujus pars citatur infrà, c.* sacro.

C. XIII. ¶ *Dum vivunt, lamentis pœnitentiæ se afficiant, qui Sanctimonialibus scientes copulantur.*
Item ex eodem.

HI *d* ergò, qui Sanctimonialibus scientes matrimonio ad injuriam Christi copulati sunt, juxta censuram zeli Christiani separentur, & nunquam eis concedatur conjugali vinculo religari, & in pœnitentiæ lamentis se vehementer, dum vivunt, afficiant.

¶ *Caput hoc à Burchardo & Ivone Paschali tribuitur.*

a *Sent.4.dist.38. Polyc.ibid. & l.6.tit.20. Burch.lib.8.c.13. Ivo p.7.c.17.* b *Polyc.l.4.tit.34. Ansl.l.7.cap.188. Burch.l.8. p.7.c.59.* c *Polyc.ibid. Burch.l.8.c.30.* d *Burch.lib.8.cap.31. Ivo p.7.c.51.* b *al. sit tamen.* c *Burchard. lib.8.cap 35. Ivo p.7.c.34. Pann. l.3.c.198.* d *Concil.Tribur. cap.23.* e *Burchard.l.8.cap 38. Ivo p.7.c.57.* f *in codice canonum: sed in Concil. tom.2. habetur,c.22.* g *Supeèd. impudicas.*

¶ *Burchardus etiam & Ivo citant ex Concilio Aurelianensi. Habetur autem in Triburiensi, c. 13.*

C. XVIII. ¶ *Ad habitum redire cogatur, & recludatur in monasterio, quæ religiosam vestem abjecit.*

Item Gregorius *Vitaliano Sipontino Episcopo, lib. 7. ind. 2. epist. 9.*

SI custos *a* religiosi habitus *b*, aut esse nósses Episcopus, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, te illic posito, nec projectis religiosis vestibus ad secularem reverti habitum, nec ad nos licuisset perversam epistolam destinare. Sed quia nimiâ desidiâ, ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præsens illicita impune commissa est. Nam si, ut præfati sumus, solicitus extitisses, prius ad nos ultio mulieris pravissimæ, quàm culpa, debuit pervenire. Quia ergo tantum hebes, tantúmque es negligens, ut nisi canonicam in te lueris coërcitionem expertus, in aliis districtionem *c*, & disciplinam nescias custodire, qualiter debeas esse solicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus. ¶ Præsentia igitur scripta suscipiens, evigila, & excitatus saltem exequere, quod pressus usque nunc ignaviâ distulisti. Instantiæ ergo tuæ fit, prædictam mulierem una cum Sergio defensore nostro comprehendere, & statim non solùm ad malè contemptum habitum sine excusatione aliqua revocare, sed etiam in monasterio, ubi omnino districte valeat custodiri, detrudere, & ita omnem circa illam solicitudinem exhibere, ut quàm sit nefarium quod commisit, ex tua possit districtione cognoscere. Qua in re, si quis (quod non credimus) Laicorum *d* aliquo tibi ingenio tentaverit obsistendum, à sacratissimæ eum communionis participatione suspendere *e*, nobisque renuntiare festina: ut quantùm sit execrabile quod præsumpserit, postquam consideratione propriâ non advertit, emendationis qualitate cognoscat. In his autem omnibus ita cautum stude te, vigilantemque ostendere, ut culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper valeat solicitudo minuere.

C. XIX. ¶ *Districtæ custodiæ tradatur, qui à religionis proposito ad secularem habitum redit.*

Idem *Sergio defensori, lib. 7. indict. 2. epist. 10.*

SI homo esses, aut aliquam discretionem habuisses, ita regularis disciplinæ debuisti custos existere, ut ea, quæ illicitè committuntur, antè vindicta corrigeret, quam ad nos eorum nuntius perveniret. Sed dum te facit nimia stultitia negligentem, non solùm de illis offendimur, sed etiam ad ulciscendam desidiam tuam nihilominùs provocamur. Omni ergo dilatione, omnique excusatione postpositâ, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, quæ projectis, quas sponte assumpserat, religiosis vestibus, indumentis se laicis deturpavit, unà cum fratre & Coëpiscopo nostro Vitaliano festina comprehendere, atque ad religiosum cursus habitum revocare, ac in monasterium mittere, ubi districtè omnino valeat custodiri: nec ejus custodiam aliquatenùs relevari permittas, quousque denuò nostra scripta susceperis. Nam si quolibet modo in hac re negligens, vel lentus extiteris, ita in te districtissimè noveris vindicandum, ut quod ex te nescis, pœnâ possis referante *f* cognoscere: quia si, ut diximus, intellectum hominis habuisses, hæc, quæ modò facere præceperis, à te debueramus etiam cum ultione antè factâ cognoscere.

a *Burchard. lib. 8. cap. 49. Ivo p. 7. c. 67.* b *al. habitus esses.* c *al. disciplinæ districtionem.* d *al. Clericorum, vel.* e *al. suspende.* f *al. referante.*

C. XX. ¶ *Non tribuitur eis licentia nubendi, qui continentiam servare decreverunt.*

Item Augustinus *de conflictu vitiorum & virtutum, c. 24.*

NUbendi *a* licentia quibusdam tribuitur: illis videlicet, qui virginalem & vidualem castimoniam nequaquam professi sunt. Quibusdam autem non tribuitur, illis videlicet, qui virgines, vel continentes esse decreverunt. Fornicatio autem nulli impunè conceditur.

C. XXI. ¶ *Pejores sunt adulteris, quæ continentiæ propositum violant.*

Item *in libro de bono conjugi.*

MEliore proposito lapsas, si nupserint, fœminas à castitate sanctiori, quæ vovetur Deo, adulteris esse pejores manifestum est.

¶ *Verba ipsa B. Augustini ex libro de bono viduitatis habentur infrà eâd. c.* nuptiarum. *vers.* Quapropter non possum. *Apud Bedam verò ad c. 7. 1. ad Corinthios, locus Augustini paulò aliter refertur.*

C. XXII. ¶ *Monachus & virgo, qui se Deo dicant, nuptiis jungi non possunt.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, *c. 16.*

I. SChus *b* qua virgo se dedicaverit Deo, similiter Monachus, non licet eis nuptiis jungi. Si verò inventi fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus verò eis posse fieri humanitatem, si ita probaverit Episcopus loci.

¶ *Hic est idem canon, qui suprà, eâd. c.* virginem. *citatus est. Sed illa est versio Dionysii, hæc verò prisca, ex qua etiam sunt duo sequentia capitula.*

C. XXIII. ¶ *Diaconissa, quæ post ordinationem nubit, anathema sit.*

Item ex eodem, *c. 15.*

DIaconissam *c* non debere ante annos quadraginta ordinari statuimus, & hoc cum diligenti probatione. Si verò ordinationem susceperit, & quantocunque tempore observaverit ministerium, & postea se nuptiis tradiderit, injuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema sit cum eo, qui in nuptiis illius convenerit.

C. XXIV. ¶ *Inter bigamos reputantur, qui virginitatem pollicitam prævaricantur.*

Item ex Synodo Ancyrana, *c. 18.*

QUotquot *d* virginitatem pollicitam prævaricatæ e sunt professione contemptâ, inter bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt.

C. XXV. ¶ *Virginibus Deo dedicatis, nec in fine danda est communio, si libidini servierint.*

Item ex Concilio Eliberitano *f*, *c. 13.*

VIrgines, quæ se Deo dedicaverint; si pactum perdiderint 1 virginitatis, atque eidem libidini servierint, non intelligentes, quid amiserint, placuit nec in fine eis dandam esse communionem. Quòd si fibimet 2 persuaserint, quod infirmitate corporis lapsæ fuerint, & toto 3 tempore vitæ suæ pœnitentiam egerint, & à coitu se abstinuerint 4, placuit eas in fine communionem accipere debere.

1 ¶ Perdiderint] *Sic in omnibus hujus Concilii codicibus impressis & manuscriptis, qui collati sunt, sed in Concilio Magunt. no III. sub Arnulpho, c. 26. (ubi hoc refertur) est,* prodiderint.

2 ¶ Sibimet] *In duobus Vaticanis Conciliorum codicibus legitur*: Quòd si semel persuaserint. *In Concilio Magunt.*: Quòd si semel persuasæ ad infirmi corporis vitia lapsæ. *In codice Lucensi Regio*: Quòd si semel persuasæ aut infirmi corporis

a *Ivo p. 8. c. 72. Pann. l. 6. c. 4.* b *Ivo p. 7. c. 49.* c *Polyc. l. 4. tit. 36.* d *Ivo p. 6. c. 331.* e *al. prævaricati.* f *Et in Magunt. no 3. c. 26. & in Colon. 1. c. 8.*

corporis lapsu vitiatæ fuerint, *sicut est in margine Concilii Magunt. In tribus autem Conciliorum editionibus Colonien. hoc, ac duobus Parisiensibus legitur*: Quòd si semetipsas pœnituerit, quòd infirmitate, &c.

3 ¶ Toto] *Abest hæc dictio ab aliquot vetustis Gratiani, & vetere editione Conciliorum Colonien., duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis.*

4 ¶ Abstinuerint,] *In omnibus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, ac Lucensi Regio sequuntur hæc verba, eò quòd lapsæ potius videantur: quæ tamen absunt à Concilio Magunt.*

C. XXVI. ¶ *Cogatur ad pœnitentiam filia Clerici, si devota maritum duxerit.*

Item ex Concilio Martini *a* Bracharensis, *c. 30.*

DE filia Episcopi vel Presbyteri, sive Diaconi, si devota fuerit, & maritum duxerit, si eam pater, vel mater in affectum receperint, à communione habeantur alieni. Pater verò in concilio causas se noverit præstaturum. Mulier verò non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto egerit pœnitentiam. Si autem vivente eo secesserit, & pœnituerit, vel petierit communionem, in ultimo sine vitæ deficiens eam accipiat.

C. XXVII. ¶ *Devota, nisi deserit peccare, non est in Ecclesia recipienda.*

Item ex Concilio Toletano I. *b c. 16.*

DEvotam peccantem non recipiendam in Ecclesia censemus, nisi peccare desierit, & si desinens pœnitentiam egerit aptam annis decem, recipiat communionem. Prius autem, quàm in Ecclesia recipiatur ad orationem, ad nullius convivium Christianæ mulieris accedat. Quòd si admissa fuerit, etiam hæc, quæ eam receperit, habeatur abstenta 1. Corruptorem etiam par pœna constringat. Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, nisi aut adhuc ipso vivente marito castè vivere cœperit, aut postquam ipse decesserit.

1 ¶ Abstenta.] *Sic emendatum est ex recentioribus Conciliorum editionibus, codice Regio Lucensi, & Martino Bracharensi, cap. 31. qui caput hoc repetit: quamvis in vetere editione Colonensi unius tomi, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis sit, in absentia: quemadmodum etiam in manuscriptis Gratiani exemplaribus.*

C. XXVIII. ¶ *De Monacha, quæ ad lapsum adulteri deducitur.*

Item Gregorius *Januario Episcopo Caralitano, lib. 8. epist. 9.*

II. SIe qua Monacharum vel per anteriorem licentiam, vel per impunitatis pravam consuetudinem ad lapsum adulterii deducta fuerit, aut in stupri fuerit perducta voraginem, hanc post competentis severitatem vindictæ, in aliud districtius monasterium virginum jejuniis 1 vacet, & sic pœnitendo proficiat, & metuendum cæteris arctioris disciplinæ præsitet exemplum. Is autem, qui cum hujusmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, communione privetur, si Laicus est: si verò Clericus, à suo quoque remotus officio, pro suis continuò lugendis excessibus in monasterium detrudatur.

1 ¶ Jejuniis] *In plurimisque codicibus epistolarum legitur*, atque jejuniis, & sibi pœnitendo proficiat, &c. *Verus tamen codex epistolarum Vaticanus & Ivo habent quemadmodum Gratianus.*

C. XXIX. ¶ *Post dignam pœnitentiam, communionem recipiant, qui in religiosas mulieres excedunt.*

a *Ex Concil. Toletano 1. c. 19.* b *Et in capitulis Martini, 231. Capit. l. 7. c. 294.* c *Ivo p. 7. c. 123.*

Idem *Januario Episcopo, lib. 3. epist. 24.*

EOs autem, qui in prædictas mulieres, quæ egressæ sunt de monasteriis, excesserunt, & nunc dicuntur communione 1 suspensi, si fraternitas tua de tali facinore dignè pœnituisse prævideris, ad sacram communionem te volumus revocare.

1 ¶ Communione suspensi,] *Sic emendatum est ex pleriisque vetustis Gratiani, & originali ipso, cum antea legeretur,* à communione suspendi.

C. XXX. ¶ *De legibus Imperatorum.*

Item ex novellis Justiniani Imperatoris *a.*

III. SI *b* quis rapuerit, vel solicitaverit, vel corruperit Assisteriam 1, vel Diaconissam, vel Monacham *c*, vel aliam mulierem, religiosam vitam vel habitum habentem, bona ipsius, & eorum, qui hujusmodi sceleris communione contaminati sunt, à religioso loco vendicentur, in quo talis mulier habitabat, per religiosos Episcopos, & œconomos, & præsides provinciarum, & officiales eorum, ipsi autem capitali periculo subjiciantur. Mulier autem ubique investigetur, & cum suis rebus monasterio cauriori tradatur. Sin autem Diaconissa fuerit legitimos habens filios, pars legitima liberis ejus legitimis præsteturi.

1 ¶ Assisteriam,] *Omnino legendum est*, ascetriam, *ex novellis tam græcis, quam latinis, Juliano antecessore & Polycarpo: sed ob glossam non est mutatum.*

C. XXXI. ¶ *Mulieres castè observent religiosum habitum, quæ religionis obtentu velantur.*

Item ex decreto Eugenii Papæ II. *in Concilio Romano, c. 29.*

MUlieres *d* obtentu religionis velatæ, aut in monasterio regulariter vivant, aut in domibus suis susceptum habitum castè observent.

¶ *In Concilio, quod extat in Bibliotheca Vaticana, hæc sunt ipsa decreti verba*: Fœminæ verò, quæ habitum religiosum, aut velamen obtentu religiositatis susceperunt, cùm essent viri potentes, deinceps verò sociari non permittantur: sed eligentes monasteria, regulariter vivant, aut in domibus susceptum habitum castè observent.

C. XXXII. ¶ *Monachus uxorem ducens nunquam sacri gradûs sortiatur officium.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. *c. 22. & 23.*

MOnachum otarium in monasterio, vel zonas habere non licet. Et si postea 1 uxori fuerit sociatus, tantæ prævaricationis reus nunquam Ecclesiastici gradûs officium sortiatur.

1 ¶ Postea] *Sic in vetere editione Conciliorum Colonien., duabus Parisiensibus, & in duobus codicibus Vaticanis. Sed in recentioribus Colonien. legitur*: Et si postea pellici, vel uxori.

C. XXXIII. ¶ *Ante professam continentiam nubant viduæ, quibus volunt.*

Item Augustinus *de bono viduitatis, c. 8.*

I. VIduæ *e*, quæ se non continent, nubant, antequam professæ 1 continentiam Deo voveant. Quod nisi reddant, jure damnantur.

1 ¶ Professæ] *Ita apud Ivonem quoque, & in Pannormia. Sed apud B. Augustinum legitur*, antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voveant.

C. XXXIV. ¶ *Non permittatur viduæ post professionem continentiæ votum deserere.*

a *Novella 124. c. 64. apud Julianum antecess.* b *Polyc. l. 4. tit. 38. Ivo part. 7. cap. 143.* c *al. monasteriam.* d *Polyc. lib. 4. titul. 34. Burchard. lib. 8. cap. 54. Ivo p. 7. c. 72.* e *Ivo p. 7. c. 146. Pann. l. 3. c. 200.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item Nicolaus *Carolo* a *Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.*

VIdua *b* quidem, quæ capiti sacrum velamen imposuit, si inter cæteras velatas fœminas in Ecclesia oraverit, & oblationes 1 cum illis obtulerit, si professa est, se in eodem habitu permanere, spondens nunquam religionis velamen deponere, à religionis observantia discedere non præsumat.

1 ¶ Oblationes] *In Concilio Vormacienſi, apud Ivonem, & in Pannormia legitur*, oblationem : *ſed gloſſa magis forè convenit voci*, oblationes.

C. XXXV. ¶ *Profeſſionem viduitatis coram Epiſcopo factam poſt habitum ſuſceptum nulli violare permittitur.*

Item ex Concilio Arauſico, *c.27.*

VIduitatis *c* ſervandæ profeſſionem coram Epiſcopo in ſecretario habitam, impoſitâ coram 1 Epiſcopo veſte viduali, non eſſe violandam : ipſam 2 talis profeſſionis deſertricem meritò damnandam eſſe decernimus.

1 ¶ Coram Epiſcopo] *Sic etiam apud cæteros collectores. Sed in omnibus editionibus Conciliorum, & codicibus manuſcriptis eſt*, à Presbytero.

2 ¶ Ipſam] *In vetere editione Conciliorum Colonienſi ; duabus Pariſienſibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur*, ejus verò repudiatorem, vel ipſam, *& in Colonienſi duorum ac trium tomorum in contexta eſt eadem lectio : in margine verò*, raptorem verò talium, vel ipſam, *quæ lectio in poſtrema quatuor tomorum editione in contexta poſita eſt. Cæteri collectores habent quemadmodum Gratianus.*

C. XXXVI. ¶ *Modus & ſolemnitas faciendæ profeſſionis hoc ordine ſervetur.*

Item ex Concilio Toletano X. *c.5.*

OMnes *d* fœminæ venientes ad ſacram religionem pallio capita ſua contegant, conſcriptam, roboratamque profeſſionem faciant, poſt quam ſcripturam non ſinantur relabi ad prævaricationis audaciam. ¶ Quæ verò ex his omnibus fuerint repertæ animum aut veſtem in tranſgreſſionem dediſſe, excommunicationis ſententiam ferant : & rurſùs mutato habitu in monaſteriis, donec diem ultimum claudant, ſub ærumnis arduæ pœnitentiæ maneant religatæ.

¶ *In quinto canone decimi Concilii Toletani, primùm ſtatuitur, ut fœminæ, quæ anteà religioſa veſte erant indutæ, moneantur, & ſi parere noluerint, etiam vi cogantur in religioſa vita perſeverare : & poſtea ſubjungitur* ? Omnes tamen hæ, ſeu venientes ad primam religionem, ſeu poſt tranſgreſſum reſumentes iteratam converſionem, ſicut præmiſſum eſt, & pallio capita contegant, & conſcriptam, roboratamque profeſſionis faciant ſcripturam, per quam ulteriùs non ſinantur relabi ad prævaricationis audaciam. Quæ verò, &c. *Pannormia cætera habet, ut Gratianus, tantum poſt verſ.* faciant, *addit*, ſcripturamque.

C. XXXVII. ¶ *Filii perditionis ſunt, qui violant corpora fœminarum Deo ſacratarum.*

Item ex Concilio Arelatenſi.

SCiendum *e* eſt omnibus, quod Deo ſacratarum fœminarum corpora per votum propriæ ſponſionis, & verba Sacerdotis Deo conſecrata eſſe templa, Scripturarum teſtimoniis comprobantur : & ideò violatores earum ſacrilegi, & juxta *f* Apoſtolum filii perditionis eſſe noſcuntur.

C. XXXVIII. ¶ *De eodem.* PALEA.

[Item.]

II. VIduæ *g*, ſi priuſquam continentiam profiteantur, nubere elegerint, illis nubant, quos propriâ voluntate voluerint habere maritos : ſimilis conditio & de virginibus habeatur, nec extra voluntatem parentum, vel ſuam cogantur accipere maritos.

C. XXXIX. ¶ *In monaſterio recludantur Monachi uxoribus ſociati.*

Item Gregorius *Anthemio Subdiacono, in epiſtola quadrageſima libri primi.*

ET quia *a* aliquos Monachorum uſque ad tantum nefàs profiliſſe cognovimus, ut uxores publicè ſortiantur, ſub omni vigilantia eos requiras, & inventos dignâ coërctione in monaſteriis, quorum Monachi fuerant, retranſmittas.

C. XL. ¶ *Poſt profeſſam continentiam quiſquis uxorem duxerit, ab ea ſeparetur.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Romano, c.7. §.* ut lex.

UT lex *b* continentiæ, & Deo placens munditia in Eccleſiaſticis perſonis, & ſacris ordinibus dilateturſtatuimus, quatenùs Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, regulares Canonici, Monachi, atque Converſi profeſſi, qui ſanctum tranſgredientes propoſitum, uxores ſibi copulare præſumpſerint, ſeparentur. Hujuſmodi namque copulationem, quam contra Eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam, matrimonium non eſſe cenſemus. Qui etiam ab invicem ſeparati, pro tantis exceſſibus condignam pœnitentiam agant. Idipſum quoque de Sanctimonialibus fœminis, ſi (quod abſit) nubere attentaverint, obſervari decernimus.

His omnibus auctoritatibus proventes prohibentur contrahere matrimonia, & quidam eorum, ſi contraxerint, ſeparari jubentur.

2 pars. Auguſtinus *contrà talium ſeparationes peccatum eſſe aſſerit, ita dicens in libro de bono viduitatis, c.8.9.& 10.*

C. XLI. ¶ *Conjugia proventium non ſunt diſſolvenda.*

NUptiarum *c* bonum ſemper eſt quidem bonum, ſed in populo Dei fuit aliquando legis obſequium, nunc eſt infirmitatis remedium, in quibuſdam verò humanitatis ſolatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per uſum promiſcuum fœminarum, ſed honeſto ordine conjugali, non eſt in homine improbandus affectus : & ipſum tamen laudabiliùs tranſcendit & vincit cœleſtia cogitans animus Chriſtianus. Sed quoniam *d*, ſicut ait Dominus, non omnes capiunt verbum hoc, quæ poteſt capere, capiat : quæ ſe non continet, nubat : quæ non cœpit, deliberet : quæ aggreſſa eſt, perſeveret : nulla adverſario detur occaſio : nulla Chriſto ſubtrahatur oblatio. ¶ In *e* conjugali quippe vinculo, ſi pudicitia non conſervatur, damnatio non timetur. Sed in virginali & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur : quâ expetitâ & electâ, & voti debito oblatâ, jam non ſolùm capeſſere nuptias, ſed etiam ſi non nubant *f*, nubere velle damnabile eſt. Nam *g* ut hoc demonſtraret Apoſtolus *h*, non ait, cùm in deliriis egerint, in Chriſto nubunt, ſed [*nubere volunt, habentes* (inquit) *damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt,*] etſi non nubendo, tamen volendo : non quia ipſæ nuptiæ, vel talium damnandæ judicentur : ſed damnatur propoſiti fraus : damnatur fracta voti fides : damnatur non ſuſceptio à bono inferiore, ſed ruina ex bono ſuperiore. Poſtremò damnantur tales, non quia conjugalem fidem poſteriùs inierunt, ſed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt. Quod ut breviter inſinuaret Apoſtolus, noluit eas dicere habere damnationem, quæ poſt amplioris ſanctitatis propoſitum nubunt : non quia non damnentur, ſed ne in eis ipſæ nuptiæ damnari putarentur : ſed cùm dixiſſet, [*nubere volunt,*] continuò addidit, [*damnationem habentes,*] & dixit, quare : [*quoniam primam fidem irritam fecerunt :*] ut voluntas, quæ à propoſito cecidit, appareat eſſe damnata, ſive ſubſequantur nuptiæ, ſive deſint. ¶ Proinde, qui *a* dicunt talium nuptias non eſſe nuptias, ſed potiùs adulteria, non mihi videntur ſatis acutè & diligenter conſiderate quid dicant. Fallit eos quippe ſimilitudo veritatis. Quia enim Chriſti conjugium dicuntur eligere, quæ Chriſtianâ ſanctitate nubunt 1, *b* hinc argumentantur quidam, dicentes : Si viro ſuo vivo, quæ alteri nubit, adultera eſt, ſicut ipſe Dominus in Evangelio dixit *c*, vivo ergò Chriſto, cui mors ultrà non dominabitur, quæ conjugium ejus elegerit, ſi homini nubit, adultera eſt. ¶ Qui hoc dicunt, acutè quidem moventur, ſed parum attendunt, hanc argumentationem quanta rerum ſequatur abſurditas. Cùm enim laudabiliter etiam vivente viro, ex ejus conſenſu continentiam fœmina Chriſto voveat, jam ſecundum iſtorum rationem nulla hoc facere debet, ne ipſum Chriſtum (quod ſentire nefas eſt) adulterum faciat, cui vivente viro nubit. Deinde *d* cum primæ nuptiæ meliores ſint meriti, quam ſecundæ, abſit, ut ſanctarum viduarum iſte ſit ſenſus, ut Chriſtus eis videatur quaſi ſecundus maritus. Ipſum enim habebant & antea (quando viris ſuis fideliter ſubditæ ſerviebant) non carnaliter, ſed ſpiritualiter virum, cui Eccleſia ipſa, cujus membra ſunt, conjunx eſt : quæ fidei, ſpei, & charitatis integritate non in ſolis virginibus ſacris, ſed etiam viduis, & conjugatis fidelibus, tota virgo eſt. Univerſæ quippe Eccleſiæ, cujus illæ membra ſunt, Apoſtolus dicit : [*Aptavi e vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.*] Novit autem ille virginem conjugem ſine corruptione fœtare, quem in ipſa etiam carne potuit mater ſine corruptione procreare. ¶ Fit autem per hanc minùs conſideratam opinionem, quâ putat lapſarum à ſancto propoſito fœminarum, ſi nupſerint, non eſſe conjugia, non parvum malum, ut à maritis ſeparentur uxores, quaſi adulteræ ſint, non uxores : & cùm voluntas illas ſeparatas reddere continentiæ, faciunt maritos earum adulteros veros, cùm ſuis uxoribus vivis alteras duxerint. ¶ Quapropter non poſſum quidem dicere, à propoſito *f* meliore lapſas, ſi nupſerint, fœminas, adulteria eſſe, non conjugia : ſed plane non dubitaverim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quæ vovetur Deo, adulteriis eſſe pejores. Si enim (quod nullo modo dubitandum eſt) ad offenſionem Chriſti pertiner, cùm membrum ejus fidem non ſervat marito, quantò gravius offenditur, cùm illi ipſi non ſervatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui *g* non exegerat offerendum ? Cùm enim quiſque non reddit, quod non imperio compulſus, ſed conſilio commonitus vovit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minùs habuit vovendi neceſſitatem.

1 ¶ Nubunt] *In aliquot vetuſtis, & originali legitur*, non nubunt, *& utraque lectio videtur ferri poſſe. Multa verò alia ex ipſo beato Auguſtino ſunt emendata.*

C. XLII. ¶ *De viduis, qua primam fidem irritam fecerunt.*

Item Gelaſius *in epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ & Bruttiorum, cap.23.*

DE viduis *h* ſub nulla benedictione velandis ſuperiùs latè, ſufficienterque prædiximus. ¶ Quæ, ſi

a *Habetur in Concilio Vormacienſi, c.21.* b *Ivo p.7. c.145. Pann.l.3.c.199.* c *Burch.l.8.c.43. Ivo p.7.c.61. Pannorm.l.3. c.201.* d *Pann.l.3.c.202.* e *Burch.l.8.c.51. Ivo p.7.c.69. Pann.l.3.c.207.* f *2.Theſſ.2.* g *Inſr.32 q.2. hoc ſanctum. ex Concilio Toletano III.c.10. Ivo p.8.c.18.& 19.*

a *Ivo p.7.c.122.* b *Pann.l.8.c.143.* c *Sent.4. diſt.38.* d *Matth.19.* e *Beda 1.Timoth.5 & ibi gloſſa.* f *al.ſubaud.* g *Sup.diſt.27. c.voventib. & 17.q.1. eod.cap.* h *1.Tim.5.*

tionem, quæ poſt amplioris ſanctitatis propoſitum nubunt : non quia non damnentur, ſed ne in eis ipſæ nuptiæ damnari putarentur : ſed cùm dixiſſet, [*nubere volunt,*] continuò addidit, [*damnationem habentes,*] & dixit, quare : [*quoniam primam fidem irritam fecerunt :*] ut voluntas, quæ à propoſito cecidit, appareat eſſe damnata, ſive ſubſequantur nuptiæ, ſive deſint. ¶ Proinde, qui *a* dicunt talium nuptias non eſſe nuptias, ſed potiùs adulteria, non mihi videntur ſatis acutè & diligenter conſiderate quid dicant. Fallit eos quippe ſimilitudo veritatis. Quia enim Chriſti conjugium dicuntur eligere, quæ Chriſtianâ ſanctitate nubunt 1, *b* hinc argumentantur quidam, dicentes : Si viro ſuo vivo, quæ alteri nubit, adultera eſt, ſicut ipſe Dominus in Evangelio dixit *c*, vivo ergò Chriſto, cui mors ultrà non dominabitur, quæ conjugium ejus elegerit, ſi homini nubit, adultera eſt. ¶ Qui hoc dicunt, acutè quidem moventur, ſed parum attendunt, hanc argumentationem quanta rerum ſequatur abſurditas. Cùm enim laudabiliter etiam vivente viro, ex ejus conſenſu continentiam fœmina Chriſto voveat, jam ſecundum iſtorum rationem nulla hoc facere debet, ne ipſum Chriſtum (quod ſentire nefas eſt) adulterum faciat, cui vivente viro nubit. Deinde *d* cum primæ nuptiæ meliores ſint meriti, quam ſecundæ, abſit, ut ſanctarum viduarum iſte ſit ſenſus, ut Chriſtus eis videatur quaſi ſecundus maritus. Ipſum enim habebant & antea (quando viris ſuis fideliter ſubditæ ſerviebant) non carnaliter, ſed ſpiritualiter virum, cui Eccleſia ipſa, cujus membra ſunt, conjunx eſt : quæ fidei, ſpei, & charitatis integritate non in ſolis virginibus ſacris, ſed etiam viduis, & conjugatis fidelibus, tota virgo eſt. Univerſæ quippe Eccleſiæ, cujus illæ membra ſunt, Apoſtolus dicit : [*Aptavi e vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.*] Novit autem ille virginem conjugem ſine corruptione fœtare, quem in ipſa etiam carne potuit mater ſine corruptione procreare. ¶ Fit autem per hanc minùs conſideratam opinionem, quâ putat lapſarum à ſancto propoſito fœminarum, ſi nupſerint, non eſſe conjugia, non parvum malum, ut à maritis ſeparentur uxores, quaſi adulteræ ſint, non uxores : & cùm voluntas illas ſeparatas reddere continentiæ, faciunt maritos earum adulteros veros, cùm ſuis uxoribus vivis alteras duxerint. ¶ Quapropter non poſſum quidem dicere, à propoſito *f* meliore lapſas, ſi nupſerint, fœminas, adulteria eſſe, non conjugia : ſed plane non dubitaverim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quæ vovetur Deo, adulteriis eſſe pejores. Si enim (quod nullo modo dubitandum eſt) ad offenſionem Chriſti pertiner, cùm membrum ejus fidem non ſervat marito, quantò gravius offenditur, cùm illi ipſi non ſervatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui *g* non exegerat offerendum ? Cùm enim quiſque non reddit, quod non imperio compulſus, ſed conſilio commonitus vovit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minùs habuit vovendi neceſſitatem.

1 ¶ Nubunt] *In aliquot vetuſtis, & originali legitur*, non nubunt, *& utraque lectio videtur ferri poſſe. Multa verò alia ex ipſo beato Auguſtino ſunt emendata.*

C. XLII. ¶ *De viduis, qua primam fidem irritam fecerunt.*

Item Gelaſius *in epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ & Bruttiorum, cap.23.*

DE viduis *h* ſub nulla benedictione velandis ſuperiùs latè, ſufficienterque prædiximus. ¶ Quæ, ſi propriâ voluntate profeſſam priſtini conjugii caſtitatem mutabili mente calcaverint, periculi earum intererit, quali Deum debeant ſatisfactione placare : quia juxta Apoſtolum *a*, primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim ſi ſe forſitan continere non poterant, ſecundum Apoſtolum *b* nubere nullatenùs vetabantur, ſic habitâ ſecum deliberatione, promiſſam Deo pudicitiæ fidem debent cuſtodire. Nos autem nullum talibus laqueum debemus injicere, ſed ſolùm adhortationes præmii ſempiterni, pœnasque proponere diviui judicii : ut & noſtra ſit abſoluta conſcientia, & illarum pro ſe rationem Deo reddar intentio. ¶ Cavendum eſt quippe, quod de earum moribus, actibuſque B. Paulus Apoſtolus *c* teſtatur. Quod plenius exponere præterimus, ne ſexus inſtabilis non tam detineri, quàm admoneri videatur.

C. XLIII. ¶ *De eodem.*

Item Theodorus *d.*

IV. SI quis votum virginitatis habens, &c.

Quòd autem voventes præmiſſis auctoritatibus jubentur ab invicem diſcedere, quorum verò conjugia auctoritatibus Auguſtini & Theodori e ſalvenda non ſunt, in capitulo de ordinatione clericorum evidenter oſtenditur. Illud autem Innocentii f, quo virgines ſacræ publicè nubentes, illo vivente, cui ſe conjunxerant, prohibentur admitti ad pœnitentiam, non ita intelligendum eſt, ut aliquo tempore excludantur à pœnitentia, quæ dignè pœnitentiam agere voluerint : ſed prohibentur admitti ad pœnitentiam, quæ ab inceſti copula diſcedere noluerint. Poſt propoſitum namque ſacræ religionis non poterit Deo per pœnitentiam reconciliari, qua ad habitum ſuæ profeſſionis redire neglexerit. Tunc enim ille, cui ſe junxerat, ei defunctus erit, cum ab illius illicitis amplexibus hac pœnitus receſſerit : ut iſte ſit ſenſus capituli : [*Quæ g* Chriſto ſpirituliter nubunt, ſi poſtea publice nupſerint, non eas admittendas eſſe ad pœnitentiam cenſemus, niſi hi, quibus ſe junxerant, de mundo receſſerint, *eis ſubaudiendum eſt, nubentibus. Tunc enim viri de mundo recedunt, tunc defunguntur, cùm ab eorum concupiſcentia ipſa penitus ſe alienaverint : ſicut mundus ei dicitur mortuus, quem ſuis illecebris non adſtrangit, & ille perhibetur mortuus mundo, qui nihil in mundo mundi concupiſcit. Hoc autem ſic intelligendum eſſe, ex ſubſequenti exemplo idem Innocentius oſtendit h, dicens :* [*Quæcunque i viro vivente alteri nupſerit, adultera habeatur :* nec ei agendæ pœnitentiæ locus concedatur, niſi unus ex his fuerit defunctus.] *Hoc de derelicta intelligendum eſt, quæ ſi vivente viro ſuo alteri nubit, adultera eſt : nec ad pœnitentiam admittitur, niſi vel primus revertatur in pulverem, k de quo ſumptus eſt, vel ſecundus ab ejus copula ceſſando, ei moriatur, ut dictum eſt ſuprà. Quiâ, ergò Chriſtus, cui ſpiritualiter nubunt, jam non moritur, mors* l *illi ultrà non dominabitur, veſtet, ut ille, cus ſecundò nubunt, eis moriatur. In utroque autem, niſi ſic intelligeretur, eſſet contrarius Domino, dicenti per Prophetam :* m [*In quacunque hora peccator converſus fuerit, &c.*] *& cunctis interpretibus divinæ legis inveniretur adverſus. Probatur illud idem auctoritate illius capituli, quo devota n, quæ mariti illud idem auctoritate illius capituli, quo devota n, quæ mariti acceperit, prohibetur ad pœnitentiam admitti, niſi vel uterque continentiam profeſſus fuerit, vel ille, cui ſe junxerat, de hoc mundo deceſſerit.*

QUÆSTIO II.

1 pars SEquitur ſecunda queſtio, quâ quæritur, *An puella alteri deſponſata poſſint renuntiare priori conditioni, & transferre ſua vota ad alium ?*

1 *Hic primùm videndum eſt, An conjugium ſit inter eos ?*

2 *Secundò, An poſſint ab invicem diſcedere ?*

Eos o *autem conjuges eſſe, & ex diffinitione conjugii, &*

a *Supra diſt.27. quidam.* b *al. non nubunt.* c *Matth.19. Roman.6.* d *Beda 1.Corinth.7.* e *2.Corinth 11.* f *Supra eâd. meliore.* g *al. quod.* h *Polyc. l.4. tit.34. Burch. l.8. c.34. Ivo p.7.cap.53.*

a *1.Tim.5.* b *1.Cor.7.* c *1.Tim.5.* d *Supra diſt.27 cap.ſi vir.* e *dicto c.ſi vir.* f *ſup.eâd. qua Chriſto* g *ſup.eâd. qua Chriſto.* h *ex gloſſa ord.* i *Gal.6.* k *Gen.4.* l *Rom.6.* m *Ezech.33.* n *ſup. eâd. devotam.* o *Sent.4. diſt.27. Ivo p.8.c.1. Pann.l.6.c.1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

auctoritate multorum facile probatur. Sunt enim Nuptiæ, ſive matrimonium, viri mulieriſq; conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Inter hos autem fuit conjunctio, quæ individuam vitæ conſuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos conſenſus, qui eſt efficiens cauſa matrimonii, juxta illud Iſidori: a [Conſenſus facit matrimonium.] *Item* Joannes Chryſoſtomus, b [*Id eſt, auctor operis imperfecti, homil. 33. in Matthæum.*]

C. I.

MAtrimonium *c* quidem non facit coitus, ſed voluntas: & ideò non ſolvit illud ſeparatio corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Idcò qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi jam corpore ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cùm ergò aliam acceperit, tunc eam plenè dimittit. Non ergò qui dimittit, mœchatur, ſed qui alteram ducit.

C. II.

Item Nicolaus Papa *ad conſulta Bulgarorum, cap. 3.*

SUfficiat *d* ſecundùm leges ſolus eorum conſenſus, de quorum conjunctionibus agitur. Qui conſenſus ſi in nuptiis ſolus forte defuerit, cætera omnia etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur.

¶ *Emendatum eſt caput hoc ex ipſis Nicolai reſponſis.*

Cùm ergò inter iſtos conſenſus intercеſſerit, quis ſolus matrimonium facit, patet hos conjuges fuiſſe. Sed quæritur, quis conſenſus facit matrimonium, an conſenſus cohabitationis, an carnalis copulæ, an uterque? Si cohabitationis conſenſus matrimonium facit, tunc frater cum ſorore matrimonium poteſt contrahere: ſi carnalis copulæ, inter Mariam & Joſeph non fuit conjugium. Voverat enim Maria ſe virginem perſeveraturam. Unde ait Angelo: e [Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?] *id eſt, me non cognituram propoſui. Neque enim quia tunc virum non cognoſcebat, neceſſe erat inquiri, quomodo poſſet filium habere, ſed quia nunquam ſe cognituram propoſuerat.* ¶ *Si ergò contra ſuum propoſitum poſteà conſenſit in carnalem copulam, rea facta eſt voti virginalis, mente, etſi non opere* f *violati. Quod de ea ſentire neſas eſt: ſicut* Auguſtinus *ait:*

C. III.

BEata Maria *g* propoſuit ſe ſervaturam votum virginitatis in corde, ſed ipſum votum virginitatis non expreſſit ore: Subjecit ſe divinæ diſpoſitioni, dum propoſuit ſe perſeveraturam virginem, niſi Deus aliter ei revelaret. Committens ergò virginitatem ſuam divinæ diſpoſitioni, conſenſit in carnalem copulam, non illam appetendo, ſed divinæ inſpirationi in utroque obediendo. Poſteà verò filium genuit, & quod corde conceperat, ſimul cum viro labiis expreſſit, & utérque in virginitate permanſit *h*. ¶ Conſenſus ergò cohabitandi & individuam vitæ conſuetudinem retinendi interveniens, eos conjuges fecit. Individua verò vitæ conſuetudo eſt, talem ſe in omnibus exhibere viro, qualis ipſa ſibi eſt, & è converſo. Ad individuam itaque conſuetudinem pertinet, abſque legitimi conſenſu viri & orationi aliquando non poſſe vacare, nec continentiam profiteri. Quia ergò iſte conſenſus fuit inter eos, patet eos conjuges fuiſſe.

¶ *Caput hoc in vetuſtis exemplaribus conjunctum eſt ſuperiori: & videtur à collectore ex variis locis B. Auguſtini, potiſſimum ex libello de virginitate confectum.*

C. IV. PALEA.

Joannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti, hom. 32. in Matthæum.*]

a *Infrà eâd. c. conjuges.* b *Infr. eâd. c. omnes.* c *Sentent. 4. diſt. 27. Ivo p. 8. c. 233.* d *Sent. ibid.* e *Luc. 1.* f *al. corpore.* g *Sent. 4. diſt. 30.* h *Hactenus magiſter.*

OMnis *a* res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem *b* diſſolvitur. Matrimonium *c* enim non facit coitus, ſed voluntas: & ideò non ſolvit illud ſeparatio corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideò, qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus. Nam etſi corpore jam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cùm ergò aliam acceperit, tunc planè dimittit. Non ergò qui dimittit, mœchatur, ſed qui alteram ducit.

¶ *Paleæ hæc eſt in multis vetuſtis codicibus. Initium verò uſque ad verſ.* Matrimonium, *eſt regula prima de regulis juris, quæ eſt in Decretalibus. Verba autem hamilia trigeſimæ ſecundæ ſunt hæc:* omnis res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem abſolvitur. Matrimonium, &c.

Item auctoritate probantur eſſe conjuges.

C. V. ¶ *Conjugalis pactio, non virginitatis deſponſatio conjugium facit.*

Ait enim Ambroſius *in libro de inſtitutione virginis, c. 6.*

I. CUm initiatur *d* conjugium, tunc conjugii nomen adſciſcitur. Non enim deſponſatio virginitatis facit conjugium, ſed pactio conjugalis. Denique cùm jungitur puella, conjugium eſt, non cum viri *e* admiſtione cognoſcitur.

C. VI. ¶ *A prima fide deſponſationis conjuges veriùs appellantur.*

Item Iſidorus *Etymologiarum libro nono cap. 7.*

COnjuges *f* veriùs appellantur à prima deſponſationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos conjugalis concubitus.

C. VII. PALEA.

QUòd conditio interpoſita non valeat, ex Concilio Africano probatur.

¶ *Palea hæc abeſt ab omnibus collatis exemplaribus, duobus exceptis: in quorum altero emendatiore ponitur tanquam ſumma ſequentis capitis. In neutro autem ad finem capitis præcedentis erant verba illa,* Item ex Concilio Africano, *& ideò ſublata ſunt.*

C. VIII. ¶ *De eodem.* PALEA.

QUicunque ſub *g* conditionis nomine aliquam deſponſaverit, & eam poſteà relinquere voluerit, dicimus, quòd conditio frangatur, & deſponſatio irrefragabiliter teneatur.

¶ *Hæc Palea etiam in Decretalibus titul. de condition. appoſitione c.* quicunque, *& in collectione in quinquaginta partes diviſa (quæ in tomis Conciliorum eſt poſt decreta Alexandri III.) part. 8. c. 5. citatur ex Concilio Africano. Sed in eo, quod extat non habetur.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item Auguſtinus *de nuptiis & concupiſcentia, lib. 1. c. 11.*

COnjunx *h* vocatur à *i* prima fide deſponſationis, quam concubitu non cognoverat Joſeph, nec fuerat cogniturus, nec perierat *k*, nec mendax manſerat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat ulla carnis commiſtio. *& infrà.* ¶ Propter quod fidele conjugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, non ſolùm illa mater, verùm etiam ille pater ejus, ſicut conjunx matris ejus, utrumque mente, non carne.

¶ *Sic eſt reſtituendum ex Ivone: cum anteà citaretur liber de bono conjugali.*

a *Ivo p. 8. c. 233.* b *al. ipſius] orig.* c *Sup. eâd. matrimonium. extra de reg. jur. c. 1.* d *Sentent. 4. diſt. 27. Auſt. l. 18. c. 1. Ivo p. 8. c. 2. Pann. l. 6. c. 14. Polyc. l. 6. tit. 4.* e *al. virili] orig.* f *Sentent. ibid. Ivo p. 8. c. 3. Pann. l. 6. c. 15.* g *Extra de condition. appoſ. cap. quicunque.* h *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 14. Pann. l. 6. c. 16.* i *al. ex.* k *al. pejerârat.*

C. X.

C. X. ¶ *Triplex bonum conjugii fuit in parentibus Chriſti.*

Item *in eodem lib. & capite.*

OMne itaque *a* nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles, fides, ſacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Jeſum: fidem, quia nullum adulterium: ſacramentum, quia nullum divortium: ſolus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat ſine illa pudenda carnis concupiſcentia, quæ accidit ex peccato: ſine qua concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato.

Item in Deuteronomio b *præcepit Dominus Moyſi, dicens:* [Si quis ſponſam alterius in agro oppreſſerit, morte moriatur: quia uxorem alterius violavit.] ¶ *Item in legibus Principum ſponſa jubetur lugere mortem ſponſi, tanquam viri ſui.*

C. XI. ¶ *Frater ſponſam fratris poſt ejus mortem ducere non poteſt.*

Item in canonibus *inveniuntur.*

I. SI *c* quis deſponſaverit ſibi aliquam, & prævenente mortis articulo eam cognoſcere non potuerit, frater ejus non poteſt eam ducere in uxorem.

C. XII.

Item Gregorius *Mauritio Imperatori, ob quendam Comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam duxit uxorem.*

QUi *d* deſponſatam puellam proximi ſui acceperit in conjugium, anathema ſit ipſe, & omnes conſentientes ei; quia ſecundùm legem Dei mori decernitur. ¶ Nam divinæ legis eſt mos, ſponſas appellare conjuges, ut in Evangelio: *e* [*Accipe Mariam conjugem tuam.*] Et illud in Deuteronomio: *f* [*Si quis cujuslibet hominis deſponſatam puellam in agro, vel in quolibet loco oppreſſerit, vel abduxerit in domum ſuam, moriatur: quia uxorem proximi ſui violavit:*] non quæ jam uxor erat, ſed quæ à parentibus uxor fieri debebat. *& ſ. g.* ¶ Sicut nulli Chriſtiano licet de ſua conſanguinitate, vel quam cognatus ſuus habuit, in matrimonium aſſumere; ita & de conſanguinitate uxoris ſuæ.

¶ *Apud Anſelmum ante hoc caput eſt hic titulus rubris literis deſcriptus,* Capitula B. Gregorii doctoris, de lipea conſanguinitatis edita. *Poſteà verò eſt hic alius titulus nigris literis deſcriptus:* Mauritio Imperatori ob delatum quendam Comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam virginem duxit uxorem. *Deinde ſequitur:* Qui deſponſatam, &c.

C. XIII. ¶ *Uxore mortuâ licet verò aliam ducere, ſed non repudiatam vel deſponſatam.*

Item Hieronymus.

ADditur *h* aliud quartum conjugium legitimum. Dum mortua fuerit uxor cujuslibet, licet illi accipere aliam, ſed non repudiatam, nec deſponſatam viro, ſed liberam: ſimiliter debet & mulier. Unde & Paulus *i* ait: [*Mulier, quæ ſub viro eſt, ligata eſt ſub lege viri, quamdiu vivit vir ejus.*] Viro igitur vivente vocatur adultera, ſi juncta fuerit alii viro. Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri, ita ut non ſit adultera, ſi conjuncta fuerit cum altero viro.

¶ *Ab Ivone ante hoc caput refertur c. tria. ſ. 36. q. 2. Neutrius tamen apud B. Hieronymum eſt inventum.*

C. XIV. ¶ *Poſt mortem alicujus nullus de ejus conſanguinitate ſponſam accipiat.*

Item Gregorius.

II. SI *k* quis uxorem deſponſaverit, vel eam ſubarrhaverit, quanquam poſtmodùm præveniente die mortis ejus nequiverit eam ducere in uxorem, tamen nulli de conſanguinitate ejus licet accipere eam in conjugio. Quòd ſi inventum fuerit factum, ſeparetur omnino.

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item Julius Papa.

III. SI *a* quis deſponſaverit uxorem, vel ſubarrhaverit, & ſive præveniente die mortis, ſive irruentibus quibuſdam aliis cauſis minimè eam cognoverit, neque ejus ſuperſtes frater, neque ullus de conſanguinitate ejus eandem ſibi tollat in uxorem ullo unquam tempore.

¶ *Sic eſt emendatum ex manuſcripto & Magiſtro. Nam in vulgatis erat,* Julianus. *In Polycarpo autem citatur,* ex Concilio Triburienſi à Julio Papa confirmato. *In quo titulo ſubeſt aliquod mendum.*

2 pars. *His omnibus auctoritatibus probantur iſti eſſe conjuges. Sed* Auguſtinus *teſtatur contrà, dicens:*

C. XVI. ¶ *Non eſt inter eos matrimonium, quos non copulat commiſtio ſexûs.*

NOn *b* eſt dubium illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commiſtio ſexûs non docetur fuiſſe.

¶ *Caput hoc non eſt inventum apud B. Auguſtinum: & videtur ſumma ſeq. cap.*

C. XVII. ¶ *Illa mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua non celebratur nuptiale miniſterium.*

Item Leo Papa. *c*

CUm *d* ſocietas nuptiarum ita à principio ſit inſtituta, ut præter commiſtionem ſexuum non habeant in ſe nuptiæ conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum, non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum quæ docetur non fuiſſe nuptiale miniſterium.

¶ *In codicibus epiſtolarum Leonis impreſſis & manuſcriptis in epiſt. 90. al. 92. ad Ruſticum, c. 4. itemq; apud Burchardum & Ivonem longè aliter habet hic locus.* Cùm ſocietas, *inquit,* nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, ut præter ſexuum conjunctionem haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum, dubium non eſt eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuiſſe myſterium. *Verùm ut reſpondeat verbis Gratiani, qui manifeſtè utitur hoc loco depravato, itemq; Magiſtri, & gloſſa, & poſteriorum Doctorum, nihil eſt in textu mutatu m.*

C. XVIII. PALEA.

[Benedictus *ſervus ſervorum Dei, Grandenſi Patriarchæ ſalutem, &c.*]

LEx divinæ conſtitutionis Apoſtolicam cathedram *e* totius poſſit orbis terrarum magiſtram, ut quicquid ubique locorum dubitatur, ab ea ratio ejuſdem requiratur. Affatus eſt autem nos ſuis literis ejusdem cathedræ ſeſſorem, ac percunctatus eſt quidem veſtras *f* nomine Joannes, pro connubio filiæ ſuæ ſuperſtitis, cujus ſoror defuncta cuidam juveni, Stephano nomine, ſimplicibus verbis fuerat deſponſata, & antequam ad nuptias perveniret, morte prævenita: utrùm ſcilicet cum eodem juvene poſſit matrimonium celebrari ſuperſtitis filiæ, nec ne. Namque teſtatus eſt hujus rei rationem apud vos haberi ambiguam. Quam Deo docente reddimus his verbis certiſſimam. Protoplaſtus ille, radix & origo noſtra, detractam ſibi coſtam in mulierem videns formatam, prophetico Spiritu inter alia protulit *f*: [*Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.*] Quibus verbis innotuit non aliter virum & mulie-

a *Sentent. 4. diſt. 30. Ivo p. 8. c. 15. Pann. l. 6. cap. 30. Ibid. c. 12.* b *Deut. 22.* c *Infr. eâd. ſi quis.* d *Sent. 4. diſt. 27. Auſt. l. 11. c. 93. Polyc. l. 6. tit. 4.* e *Lev. 20. Matth. 2.* f *Deut. 22.* g *Infr. 35. quæſt. 2. nullum.* h *Ivo p. 8. c. 41. Pann. l. 6. c. 34.* i *Rom. 7.* k *Sent. ibid.*

a *Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 4.* b *Sent. 4. diſt. 16. Pann. l. 6. c. 114.* c *Leo epiſt. 90. ad Ruſticum, c. 4.* d *Sent. ibid. Burch. l. 9. c. 1. Ivo p. 8. c. 4. & 139. Pann. l. 6. c. 23. Cap. l. 7. c. 185.* e *al. ſedem.* f *al. ut.* g *Geneſ. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem posse fieri unam carnem, nisi carnali copulâ sibi cohærèant. Qui ergò nequaquam mistus est extraneæ mulieri fœdere nuptiali, quo pacto per nuda sponsionis verba possunt una caro fieri, nullatenùs valemus intueri. Propinquitas enim sanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur. Sed neque osculum parit propinquitatem, quòd *a* nullam facit sanguinis commistionem. Quoniam verò ita prorsus sese habet res Joannis istius, ut velit secundam filiam illi nuptiis copulare, cui primam jam decreverat despònsare; censurâ Apostolici 1 magistratûs mandamus, hoc absque ullius criminis vitio posse fieri, si utriusque 2 partis federit vnluntati. Nam cur prohibeatur, quod prohibendum *b* nunquam sancta Scriptura declarat? Sed neque mundanæ leges connumeratis personis, quæ inter se nuptias non 3 contrahunt, de hujusmodi aliquid dicunt. Ne ergò abnegetis, quod negandum nullâ ratione docetis *c*.

¶ *Palea hæc habetur in plerisque manuscriptis. Est etiam in prima collectione Decretalium Bernardi Parisiensis, & in altera collectione in quinquaginta partes divisa (quæ est inserta tomis Conciliorum post decreta Alexandri tertii) part. 6. c. 27.*

1 ¶ Apostolici] *In tomis Conciliorum est*, censurâ Apostolicâ. *In collectione prima Decretalium*, censurâ Apostolici magisterii.

2 ¶ Si utriusque partis federit voluntati.] *Hæc non sunt in collectione Concilii inserta.*

3 ¶ Non contrahunt,] *In aliquot vetustis, & in prima collectione Decretalium legitur*, nuptias contrahunt: *in altera autem collectione*, quibus inter se nuptias contrahere non licet.

Item Apostolus d *præcepit, ut uxor reddat debitum viro, & vir uxori, nisi forte ex consensu ad tempus, ut expeditius vacent orationi. Unde datur intelligi, quòd sine consensu alterius non licet alteri vacare orationi. ¶ Item propositum melioris vitæ vir sumere non potest sine consensu uxoris, & e converso.*

C. XIX. ¶ *Causâ religionis conjugia solvi non debent.*

Unde Gregorius *scribit Theotistæ Patriciæ, lib. 9. epist. 39.*

SUnt *e*, qui dicunt religionis causâ conjugia debere dissolvi. Verum sciendum est, quia etsi hoc lex humana concessit, lex tamen divina prohibuit. Per se enim Veritas *f* dicit: [*Quod Deus conjunxit, homo non separet.*] Qui etiam ait: [*Non licet dimittere uxorem, excepta causa fornicationis.*] Quis ergò huic cœlesti legislatori contradicat? Scimus, quia scriptum est *g*: [*Erunt duo in carne una.*] Si ergò vir & uxor una caro sunt, & religionis causâ vir uxorem dimittit, vel mulier virum in hoc mundo remanentem, vel etiam forsitàn ad illicita vota migrantem; quæ est ista conversio 1, in qua una eademque caro ex parte transit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione? Si *h* verò utriusque conveniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accusare? quando certum est, quod omnipotens Deus, qui minora concessit, majora non prohibuit. Et quidem 2 multos Sanctorum novimus cum suis conjugibus & priùs continentem vitam duxisse, & postmodùm ad sanctæ Ecclesiæ regimina migrâsse. Duobus enim modis sancti viri etiam à licitis solent abstinere: aliquando, ut merita sibi apud Deum omnipotentem augeant: aliquando, ut anteactæ vitæ culpas detergant. *&* ¶. ¶ Proinde cum boni conjuges aut meritum augere desiderant, aut anteactæ vitæ culpas delere; ut se ad continentiam adstringant, & meliorem vitam appetant, licet. Si verò continentiam, quam vir appetit, uxor non sequitur, aut quam uxor appetit, vir recusat, dividi conjugium non potest *a*: quia scriptum est *b*: [*Mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir: similiter & vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier.*]

1 ¶ Conversio,] *In originali est*, ista migratio, vel conversio.

2 ¶ Et quidem.] *Hæc sunt restituta in suum locum, quæ anteà translata fuerant inter vers.* licet. *& vers.* si verò.

C. XX. ¶ *Absque viri consensu ministerio mulier deputata ad ejus consortium non prohibetur redire.*

Idem *Leoni Episcopo Catanensi, lib. 3. epist. 54.*

MUltorum *c* relatione comperimus, hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, ut Subdiaconi suis licitè miscerentur conjugibus. Quod ne denuò quisquam præsumeret, à servo Dei, sedis nostræ Diacono, ex auctoritate nostri decessoris isto est modo prohibitum, ut eodem tempore bi, qui jam uxoribus fuerant copulati, unum ex duobus eligerent, id est, aut certè nullâ ratione ministrare præsumerent, aut à suis uxoribus abstinerent. Et, quantum dicitur, Speciosus tunc Subdiaconus pro hac re ab administrationis se suspendit officio, & usque in obitûs sui tempus Notarii quidem gessit officium, & à ministerio, quod Subdiaconum oportuerat exhibere, cessavit. Post cujus obitum, quia relicta ejus Honorata est marito sociata, à tua eam fraternitate in monasterio cognovimus destinatam. Ideoque si, ut fertur, ejus se maritus ab administratione suspendit, antedictæ mulieri non debet officere, quòd ad secundas conjugii copulationem migravit: præsertim, si non tali mente Subdiacono juncta est, ut à carnis voluptatibus abstineret. Si ergò ita se veritatem, quemadmodum edocti sumus, habere cognoscis, prædictam te mulierem de monasterio per omnia convenit relaxare, ut ad suum maritum sine aliqua possit formidine remeare.

C. XXI. ¶ *Ad uxorem redire cogatur, qui sine ejus consensu religiosam vestem suscepit.*

Idem *Hadriano Pannormitano Notario, lib. 9. epist. 44.*

AGathosa *d* lattix præsentium questa est, maritum suum contra voluntatem suam in monasterio Urbicî Abbatis esse conversum. Quod quia ad ejusdem Abbatis culpam & invidiam non est dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, ut diligenti inquisitione discutiat, ne forte cum ejus voluntate conversus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illum in monasterio remanere provideat, & hanc, sicut promisit, mutare compellat. Si verò nihil horum est, nec quondam *e* fornicationis crimen (propter quod viro licet dimittere *f* uxorem) prædictam mulierem commisisse cognoveris, ne illius conversio uxori relictæ in sæculo fieri possit pernitionis occasio, volumus, ut maritum suum illi, etiamsi jam tonsuratus est, reddere debeas, omni excusatione cessante: quia etsi mundana 1 lex præcipit conversionis gratiâ utrolibet invito posse solvi conjugium, divina tamen lex fieri non permittit. Nam, exceptâ fornicationis causâ, vir uxorem dimittere nullâ ratione conceditur: quia postquam copulatione conjugii, viri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest ex parte converti, & ex parte in sæculo remanere.

1 ¶ Mundana] *Habetur novellâ 123. cap. 38. ut est divisa apud Julianum.*

a *al. quia.* b *al. prohibitum.* c *al. monstratu.* d *1. Cor. 7.* e *Sent. 4. dist. 27 Ansl. l. 10. c. 18. Ivo p. 8. c. 129. Pann. l. 6. cap. 78.* f *Matth. 19.* g *Gen. 2.* h *abest à plerisque cod.*

a *al. licet.* b *1. Cor. 7.* c *32. dist. c. multorum. Ansel. l. 7. cap. 138. Polyc. l. 4. tit. 31.* d *Sent. ibid. Ansl. l. 10. c. 19. Burch. l. 9. c. 48. Ivo p. 8. c. 186. Pann. l. 6. c. 84. Polyc. l. 8. tit. 5.* e *al. quoddam.* f *al. relinquere.*

C. XXII. ¶ *Sine consensu uxoris religionis propositum vir sumere non potest.*

Item ex VIII. Synodo.

IV. SI *a* quis 1 conjugatus vult converti ad monasterium, non est recipiendus, nisi priùs à conjuge castimoniam professente fuerit absolutus. Nam si illo vivente illa per incontinentiam alteri nupserit, proculdubiò adultera erit. Nec recipitur apud Deum ejus viri conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio. Tales igitur tunc sine culpa sequuntur Christum, relicto sæculo, si habeant ex pari voluntate castitatis consensum.

1 ¶ Si quis conjugatus] *Hæc usque ad vers.* Nam si illo, *habentur apud B. Basilium in regulis fusius disputatu, cap. 12. Burchardus quidem, Polycarpus & Ivo part. 8. c. 183. citant totum hoc caput ex dicto Basilii. Idem verò Ivo c. 220. & auctor Pannormiæ citant epistolam Alexandri II. Landulpho scriptam: in qua hoc idem ex B. Basilio refertur. Et pars prior illius epistolæ refertur infrà 33. q. 5.* notificasti.

C. XXIII. ¶ *Sine conscientia Episcopi viro & uxori causâ religionis divertere non licet.*

Item ex Synodo Eugenii Papæ II. *in Synodo Romana, c. 36.*

SI vir & *b* uxor divertere pro sola religiosa inter se consenserint virâ, nullatenùs sine Episcopi conscientia fiat, ut ab eo singulariter proviso constituantur loco. Nam uxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non solvitur.

C. XXIV. ¶ *Sine uxoris voluntate viro continere non licet.*

Item Joannes Chrysostomus *homiliâ primâ in Psal. 50.*

SI tua abstines *c* sine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ.

¶ *Antea citabatur Augustinus de adulteriis conjugiis: apud quem 1. 2. c. 4. habetur sententia, sed non verba, quare restitutus est titulus ex Ivone.*

C. XXV. ¶ *Vir non est suscipiendus in monasterium, nisi uxor convertatur.*

Item Gregorius *Urbico Abbati, libro quinto, epist. 49.*

QUia Agatho lator præsentium in monasterio delectionis tuæ converti desiderat, hortamur, ut cum omni eum dulcedine, dilectioneque *d* suscipias. *&* infra. ¶ Quem tamen ita suscipiendum esse cognosce, & si uxor illius similiter converti voluerit. Nam dum unum utrorumque corpus conjugii copulatione sit factum, incongruum est partem converti, & partem in sæculo remanere.

C. XXVI. ¶ *Continentia vota non licet uxori suscipere, nisi eandem vitam vir ejus elegerit.*

Item Nicolaus Papa *Carolo Regi.*

SCripsit 1 *e* nobis Thiethberga Regina, se Regiâ dignitate, vel maritali copulâ velle exui, & solâ vitâ privatâ esse contentam desiderare. Cui nos scripsimus non aliter hoc fieri posse, nisi eandem vitam conjunx ejus Lotharius elegerit. *&* in altera epistola ad Lotharium Regem. ¶ Nam 2 licèt sit scriptum: [*Quod* f *Deus conjunxit, homo non separet.*] Deus tamen, & non homo separat, quando divini amoris intuitu ex consensu utriusque conjugis matrimonia dissolvuntur. Aliter autem fieri mutuam separationem vestram prohibemus.

a *Sent. ibid Polyc. ib. Ansl. l. 10. c. 20. Burch. l. 9. c. 45. Ivo p. 8. c. 183. & 220. Pann. l. 6. c. 85.* b *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 127. Pann. l. 6. c. 79.* c *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 130. Pann. l. 6. c. 79.* d *al. devotione.* e *Sent. ibid. Ansl. l. 10. c. 21. Burch. l. 9. c. 40. Ivo p. 8. c. 128. & 188. Pann. l. 6. c. 77.* f *Matth. 19.*

1 ¶ Scripsit] *Usque ad vers.* elegerit. *sunt ex epistola Nicolai primi Carolo Regi scripta, cujus initium est*: Nunquam dolorem. *& extat in codice monasterii Dominicanorum.*

2 ¶ Nam licèt] *Hæc usque ad finem sunt ex epistola ejusdem Nicolai scripta Lothario, cujus initium est*: Audito revertente misso nostro. *& extat in eodem codice.*

Ecce, quòd conjugati sine licentia a alterutrius continentiam profiteri non possunt. Sponsi verò etiam inconsultis, quas sibi desponsaverunt, exemplis & auctoritatibus probantur continentiam posse servare. Ut enim refert B. Hieronymus b, *Macharius pracipuus inter Christi Eremitas, celebrato nuptiarum convivio, cum vesperè thalamum esset ingressurus, ex urbe egrediens transmarina petiit, & eremi solitudinem sibi elegit. ¶ Item B. Alexius Euphemiani clarissimi filius, simuliter ex nuptiis divinâ gratiâ vocatus, sponsam deseruit, & nudus Christo famulari cœpit. Horum exemplo patet, quòd sponsi sponsarum suarum non exquisito consensu, continentiam valent profiteri.*

C. XXVII. ¶ *Desponsata puella non prohibetur monasterium eligere.*

Probatur idem auctoritate Eusebii Papæ *dicentis.*

DEsponsatam *c* puellam non licet parentibus alii viro tradere: licet tamen illi monasterium sibi eligere.

C. XXVIII. ¶ *Desponsata impunè monasterium potest eligere.*

Item Gregorius *in regesto, lib. 6. epist. 20. ad Fortunatum.*

DEcreta legalia *d* desponsatam, si converti voluerit, nullo omnino censerunt damno mulctari.

Cum ergò conjugatorum continentia, nisi ex amborum consensu, Deo offerri non valeat, cum vir e *sui corporis potestatem non habeat, sed mulier, sponsa autem monasterium possint eligere, & sponsi non exquisito consensu sponsarum propositum meliorus vitæ assumere valeant, patet, quòd inter sponsum & sponsam conjugium non est. Item cum secundum* 1 *Augustinum* f *illa mulier non pertineat ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commistio sexûs. Item sim secundum Leonem* g *illa non pertineat ad matrimonium, cum qua non docetur fuisse nuptiale ministerium, apparet, quòd inter sponsum & sponsam conjugium non est. Item Nicolaus Papa* h *præcepit de his, qui ab adversariis excæcantur, & membris detruncantur, ut ob hanc infirmitatem conjugia talium non solvantur. De his autem, qui causâ frigiditatis uxoribus debitum reddere non possunt, statuit Gregorius* i *Papa, ut uterque eorum septimâ manu propinquorum talibus sacrosanctis reliquiis jurejurando dicat, quòd nunquam per commistionem carnis conjuncti una caro effecti fuissent: tunc mulier secundas nuptias poterit contrahere, vir autem, qui frigida naturæ est, maneat sine spe conjugii.*

1 ¶ Secundùm Augustinum] *Gratianus hîc repetit, quæ sup. c.* non est dubium. *& c.* cùm societas. *ex Augustino & Leone attulit valdè corrupta, ut ibi notatum est.*

C. XXIX. ¶ *Si mulier probaverit, quòd à viro suo nunquam cognita fuerit, separetur.*

Unde idem 1 *scribit Venerio Caralitano Episcopo, ita dicens.*

1 ¶ Idem] *Hoc idem caput infrà 33. quæst. 1. citatur ex Gregorio Joannis Ravennati Episcopo: item, à Burchardo & Ivone, p. 8. c. 178. In Pannormia autem exprimitur*, Gregorius junior. *Sententia verò ipsa refertur ex Gregorio in Decretalibus tit. de frig. & malefic. cap. laudabilem. & ab Ivone eâd. part. c. 80. ex Capitularibus, ubi habetur lib. 6. cap. 55.*

QUòd *k* autem interrogâsti de his, qui matrimonio juncti sunt, & nubere non possunt, si ille

a *al. consensu. Sent. ibid.* b *Lib. 6. cap. 92.* c *Sentent. ibid. Ansel. lib. 10. c. 6. Burch. lib. 8. c. 19. Ivo p. 7 c. 40.* d *Sent. ibid.* e *1. Corinth. 7.* f *Sup. eâd. non dubium.* g *Sup. eâd. cum societas.* h *Infr. 32. q. 7. hi qui.* i *33. q. 1. requisisti.* k *Infr. 33. q. 1. quòd autem. Sent. 4. dist. 34. Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 42. Ivo p. 8. c. 80. & 178. Pann. l. 6. c. 115.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliam, vel illa alium possit accipere, de his ita scriptum 1 est: Vir & mulier, si se conjunxerint, & posteà dixerit mulier de viro, quòd non possit coire cum eo, si potest [per verum *a* indicium] probare quod verum sit, accipiat alium.

1 ¶ Scriptum] *Auctor glossæ hic ait*, in Lombarda: & *ff. 33.9.1. hoc eodem loco ait*, primo libro capitulari Caroli scilicet in Lombarda. *Nunc habetur Capitul. l.6.c.55. additis in extremo his verbis:* eò quòd juxta Apostolum non potuit illi reddere suum debitum.

Ecce impossibilitas vocandi, si post carnalem copulam inventa fuerit in aliquo, non solvit conjugium. Si verò ante carnalem copulam deprehensa fuerit, liberum facit mulieri alium virum accipere. Unde apparet illos non fuisse conjuges, alioqui non liceret eis ab invicem discedere (excepta causa fornicationis: & sic discedentes oportet manere innuptos, aut sibi invicem reconciliari. ¶ Item si sponsa conjunx esset, mortuo sponso remaneret vidua. Si autem vidua esset, vir ejus ad sacros ordines conscendere non posset. Matritus enim vidua, aquè, sicut & bigamus, Sacerdos fieri prohibetur. Ex hujus autem copula nullus prohibetur à sacris ordinibus. Ut enim ait Pelagius Papa: b [Nihil est (quantum ad hunc articulum attinet) quod ei obviet de canonicis institutis.] *Apparet ergò hos non fuisse conjuges. ¶ Item si conjuges essent, discessio ab invicem esset divortium. Sed horum separationem negat Ambrosius esse divortium, dicens de B. Maria, quam sibi Joseph desponsaverat, & in suam duxerat:* c [Joseph 1 nunquam cognovit eam. Nam si vir justus eam cognovisset, nunquam à se discedere passus esset: nec Dominus, qui uxorem præceperat à viro non discedere, nisi causâ fornicationis, commendans eam discipulo, auctor divortii fuisset.] *Ecce commendatio Mariæ Joanni, & detractatio Josephi negatur fuisse divortium, quia Joseph non cognoverat eam. Unde apparet eos non fuisse conjuges. Si autem B. Maria, quam sibi Joseph desponsaverat, & in suam duxerat, conjunx negatur fuisse, multo minus ista, quæ simpliciter sponsa erat, conjunx esse appellanda.*

1 ¶ Joseph] *Verba B. Ambrosii lib. 2 comment. ad c. 1. Luc. (quæ proprius accedunt ad hunc locum, quàm quæ habentur l. 10. ad cap. 23.) sunt hæc:* Utique si convenissent, nunquam virum proprium reliquisset, nec vir eam justus passus esset à se discedere. Quomodo autem Dominus divortium præcepisset, cùm ipsius sit sententia, quia nemo debet dimittere uxorem, exceptâ causâ fornicationis?

C. XXX. ¶ *Sororem uxoris polluens neutram valet habere.*

Item ex Concilio Aurelianensi I.

QUi dormierit *d* cum duabus sororibus, & una ex illis anteà uxor fuerit, neutram ex ipsis habeat, nec ipsi adulteri unquam in conjugio copulentur.

Id est, nec propriæ uxori sibi licet reddere debitum, quam sibi reddidit illicitam, sororem ejus cognoscendo. Nec etiam post mortem uxoris licet ei, vel adulteræ alicui copulari in conjugio.

1 ¶ Aurelianensi] *Hoc idem infra 32. quæst. 7.* qui dormierit, *videtur citari, ex Concilio Maguntino. Sed in nullo Aurelianensi aut Maguntino est inventum: quemadmodum neque sequentia in Triburiensi.*

C. XXXI. ¶ *De eo, qui dormivit cum sponsa fratris sui.*

De sponsa verò econtrà legitur in Concilio Triburiensi.

QUidam *e* desponsavit uxorem, & dotavit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculò frater ejus corrupit, & gravidam reddidit. Decretum est, ut quamvis nupta esse non potuit legitimo viro, desponsatam tamen fratri frater habere non possit: sed mœchus & mœcha fornicationis quidem vindictam sustineant, licita verò conjugia eis non negentur.

C. XXXII. ¶ *Si quis sponsam filii sui oppresserit, simul cum ea sine spe conjugii maneat.*

Item ex eodem.

SI quis *a* sponsam filii sui oppresserit, & posteà filius ejus eam duxerit, pater postmodùm non habeat uxorem, nec mulier virum. Filius, qui patris sacrinus ignoravit, aliam accipiat.

Si illa, quam vir sororis suæ cognoverit, perpetuò copulari prohibetur, hic verò, qui sponsam fratris sui corrupit, peractâ pœnitentiâ matrimonium contrahere permittitur, apparet hanc non fuisse conjugem fratris ejus. ¶ Item mulier causâ fornicationis à viro suo demissa, aut ei reconciliabitur, aut eo vivente innupta manebit. De sponsa verò contrà invenitur in primo libro Capitular. c. 185. & l. 7. c. 183. quibus locis sic legitur.

C. XXXIII. ¶ *Si sponsus raptam recipere noluerit, liceat sibi alii nubere.*

RAptor *b* pœnitentiâ publicâ mulctetur. Raptæ verò, si eam sponsus recipere noluerit, & ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur.

C. XXXIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano.

SIratutum *c* est à sacro conventu, ut si quis sponsam alterius rapuerit, publicâ pœnitentiâ mulctetur, & sine spe conjugii maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur. Quòd si post hæc conjungere se præsumpserint, utrique usque ad satisfactionem 1 anathematizentur.

¶ In nullo Toletano Concilio inventum est. Sed ferè eadem leguntur in Concilio Rhemensi Trosleiano, & lib. 1. Capitul. cap. 105. & lib. 7. c. 183. in legibus Longobard. lib. 1. tit. de rapt. mul. l. 12.

1 ¶ Usque ad satisfactionem] *Hæc verba non sunt in Trosleiano, neque in Capitularibus, sunt tamen apud Burchardum & Ivonem, qui etiam citant Toletanum.*

3 pars. *Apparet* d ergò hanc non fuisse conjugem, cui vivente sponso, alteri nubendi licentia non negatur. *Quomodo ergò secundum Ambrosium, & reliquos Patres, sponsa conjuges appellantur, & his omnibus argumentis conjuges non esse probantur? Sed sciendum est, quòd conjugium desponsatione initiatur, consummatione perficitur. Unde inter sponsum & sponsam conjugium est, sed initiatum; inter copulatos est conjugium ratum.*

C. XXXV. ¶ *In desponsatione conjugium initiatur.*

Unde Ambrosius.

II. CUm initiatur *e* conjugium, conjugii nomen assciscitur, non cùm puella viri *f* admissione cognoscitur.

¶ Integer textus affertur sup. eâd. cùm initiatur.

Ecce quod in desponsatione conjugium initiatur, non perficitur.

C. XXXVI. ¶ *Conjunctorum commistio matrimonium perficit.*

Item Ambrosius *in lib. 1. de Patriarchis.*

IN omni *g* matrimonio conjunctio intelligitur spiritualis, quam confirmat, & perficit conjunctorum commistio corporalis.

¶ Caput hoc non est inventum apud Ambrosium, neque sequens apud Hieronymum.

C. XXXVII. ¶ *Matrimonium sponsali conventione initiatur, commistione perficitur.*

Item Hieronymus *super Abdiam Prophetam.*

QUapropter *h* in filiabus vestris fornicabuntur, & sponsæ vestræ adulteræ erunt.] Notandum est, quod in filiabus dicit fornicationem futuram, & in conjugibus adulteria: quæ sponsali conventione initiantur, & commistione corporum perficiuntur.

C. XXXVIII. ¶ *Cum desponsata fuerit tradita, & in usum deducta, recte conjunx appellatur.*

Item Ambrosius *ad Paternum, epist. 66.*

SI quis *a* desponsatâ sibi, & traditâ utatur, ritè 1 conjugium vocatur.

1 ¶ Ritè] *Apud B. Ambrosium legitur*, utatur, conjugium vocat. *Sicut etiam apud Ivonem. Et quæ antecedunt, ac sequuntur, ostendunt aliam fuisse ipsius mentem, atque Gratianus putaverit, & auctor Pannormiæ.*

Quare autem post nuptialia pacta non statim tradantur sponsæ, Augustinus in libro octavo confessionum, c. 3. ostendit, dicens:

C. XXXIX. ¶ *Quare sponsa post pactum non statim tradantur.*

INstitutum est *b*, ut jam pactæ sponsæ non statim tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspiraverit sponsus dilatam.

Juxta hanc distinctionem intelligenda est illa auctoritas Augustini: c [Non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commistio sexûs.] *Ad d matrimonium perfectum, subintelligendum est, tale videlicet, quod habeat in se Christi & Ecclesiæ sacramentum. Ita & illud Leonis Papæ intelligendum est. ¶ Sed objicitur illud Augustini: e* [Inter Mariam & Joseph fuit perfectum conjugium.] *Sed perfectum intelligitur non ex officio, sed ex iis, quæ comitantur 1 officium conjugii, ex fide videlicet, prole, & sacramento. Quæ omnia inter Christi parentes fuisse, auctoritate Augustini probantur. Cuncta ergo, quæ de non separando conjugio indicta sunt, de perfecto intelliguntur, quod sponsali conventione est initiatum, & officio corporalis commistionis est consummatum. Illa verò, quibus separabile conjugium ostenditur, de initiato intelliguntur, quod vendum officio sui perfectum est. ¶ Fateor & aliter distingui. Sponsæ appellantur conjuges consuetudine Scripturæ, spe futurorum, non effectu præsentium. Unde Ambrosius g cùm dixisset,* [cùm initiatur conjugium,] *non addidit, tunc res, vel effectus, sed* [tunc nomen conjugii ascisciture.] *ostendens tales conjugii nomen habere, non rem, vel effectum. Item Augustinus h cùm de parentibus Domini loqueretur, ait:* [conjuges fuerunt mente, non carne, sicut & parentes.] *Ex quo datur intelligi, quòd sicut Joseph Pater Domini dictus est non effectu genituræ, sed officio, & curæ providendi, sic & conjunx matris ejus appellatur non conjugii effectu, sed subministratione necessariorum, & individuæ i mentis affectu. Hinc Augustinus ait:* [Noli timere accipere Mariam conjugem tuam.] *conjugem nominavit, quia futura erat uxor. Hinc & Beda super Lucæ cum 1:* [Si quis sponsam alterius violaverit, &c.] *sponsam uxorem dixit, non quia tunc erat, sed quia futura erat uxor. Hinc etiam* Hieronymus *super Matthæum in Evangelio m:* [Cùm esset desponsata.]

C. XL. ¶ *Consuetudine Scripturæ, sponsæ conjuges, & sponsi viri appellantur.*

GEnuit Joseph virum Mariæ.] ¶ Cùm virum audiere consuetudinis Scripturarum, quod sponsi viri, & sponsæ vocentur uxores. & ℈. ¶ Non ab alio inventa est, nisi a Joseph: qui penè licentiâ maritali futuræ uxoris omnia noverat. & ℈. ¶ [*Joseph filii David, &c.*] jam & suprà diximus sponsas uxores appellari, quod plenius liber adversus Helvidium docet.

C. XLI. ¶ *De eodem.*

Item *super Genesim.*

a *Ivo p. 8. c. 101. Pann. l. 6. c. 17.* b *Sent. 4. dist. 27. Ivo p. 8. c. 33. Pann. l. 6. c. 19.* c *Sup. eâd. non dubium.* d *Sup. eâd. cum societas.* e *Sup. eâd. B. Maria.* f *al. committantur conjugium.* g *Sup. eâd.* h *Sup. eâd. conjunx.* i *al. individuo.* k *Sup. eâd. conjunx.* l *Ad c. 1.* m *Matth. 1.*

a *Sent. 4. dist. 27. Burch. l. 17. c. 18.* b *Ivo p. 9. c. 26.* c *Sent. 4. dist. 27. Burch. l. 7. c. 37. Ivo p. 8. c. 175.* d *Sup. cùm initiatur, & ℈. si quis. desponsata. cum sequentibus.* e *Sup. eâd. cùm initiatur. Ivo p. 8. c. 2.* f *al. virili.* g *Sent. 4. dist. 30.* h *Osc. 4.*

a *Absunt à capitulari.* b *Sent. 4. dist. 27. Sup. dist. 34. c. ult.* c *Ambrosius ad c. 1 Luc. & de institutione virginum, c. 6. & 7.* d *32. q. 7. qui dormierit. Burch. l. 17. c. 3. Ivo p. 9. c. 69.* e *Burchard. l. 17. c. 49. Ivo p. 9. c. 104.*

EGressus *a* itaque Loth, locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias suas.] In sequentibus filiæ Loth virgines esse dicuntur. Et ipse ad Sodomitas dixit: *b* [*Ecce duæ filiæ meæ, quæ non cognoverunt virum.*] Nunc autem dicitur, habuisse generos. Quidam arbitrantur eas, quæ viros habuerunt, in Sodomis periisse, & quæ virgines erant, cum patre exiisse. Sed Hebraica veritas habet: [*Egressus Loth locutus est ad sponsos 1, qui accepturi erant filias ejus.*] Necdum igitur virgines filiæ matrimonio fuerant copulatæ.

¶ In hoc capite Gratianus retulit verba glossæ ordinariæ in cap. 19. Gen. ex Hieronymo.

1 ¶ Sponsos,] *Sequebantur hæc*, suos, quod quidem magis verum esse videtur ex hoc quod sequitur, qui accepturi, &c. *quæ sunt expuncta, quia neque apud B. Hieronymum, neque in glossa ordinaria habentur. Ex iisdem verò addita sunt à vers.* Necdum, *usque in finem, quoniam inde colligitur id, quod vult Gratianus.*

Unde datur intelligi, quòd Scriptura sponsos generos vocat.

C. XLII. ¶ *Maria conjunx dicitur more Scripturæ, cùm simpliciter sponsa esset.*

Item Joannes *ex aureum homiliâ quartâ ad c. 1. Matth.*

PRiusquam convenirent.] ¶ Non dixit, priusquam in sponsi adduceretur domum. Hunc quippe morem servabat antiquitas, ut sponsæ in sponsorum domibus haberentur. Quod nunc quoque fieri interdum videmus. Ut *c* enim generi Loth apud socerum leguntur habitâsse, cum sponsis nondum sibi copulatis lege conjugii; sic habitabat etiam *d* Maria cum sponso. & ℈. ¶ Neque enim eam voluit de domo expellere, sed dimittere. & ℈. ¶ [*Noli e timere accipere Mariam conjugem tuam:*] Quo sermone sponsam similiter indicavit; sicut etiam eos, qui adhuc sponsi sunt, generos appellare Scriptura consuevit. Quid enim est [*accipere?*] domi profectò retinere. Jam enim illam mente dimiserat. & ℈. Sicut enim posteà illam commendavit Christus ipse discipulo, sic & nunc Angelus copulat sponso, non in fœdus solenne conjugii, sed in consortium communis habitaculi.

C. XLIII. ¶ *Dominus non commendâsset matrem discipulo, si eam Joseph cognovisset.*

Idem *homiliâ 5. ad idem c. 1. Matth.*

SI enim cognovisset eam, & loco habuisset uxoris, quomodo illam Dominus quasi absque solatio, & nihil penitùs habentem, discipulo commendâsset, jubens *f* illi, ut eam reciperet in suam?

C. XLIV. ¶ *Maria uxor Joseph appellatur, quia sic ab eo putabatur futura.*

Item Origenes *in eodem, homiliâ 1. Evang.*

INventa *g* est habens in utero.] A B. Joseph, qui licèt eam non contingeret, futuræ tamen, ut putabatur, uxoris omnia noverat. & ℈. ¶ Si tibi uxor nominatur, si desponsata 1 tibi esse dicitur, non tamen tibi uxor est, sed Dei unigeniti electa mater est. & ℈. ¶ Dico conjugem propterea, ut diabolo virginitatem ejus occultem, & ut Judæorum pravitatem excludam, atque dejiciam, & ut legis instituta non destruam. In consequentibus demonstrabo, quòd nec ista tua conjunx, secundum consuetudinem conjugii habeatur, nec iste, qui generatur, tuus filius esse credatur.

1 ¶ Desponsata] *Sic est emendatum ex ipsa homilia. Antea legebatur*, & si in desponsatione uxor tibi esse dicitur. *Alia etiam nonnulla emendata & addita.*

a *Beda in quæstionibus in Genes. ex Hieron.* b *Genes. 19.* c *Genes. 19.* d *Matth. 1.* e *Copiosius in homilia.* f *Joan. 19.* g *Copiosius in homilia.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XLV. ¶ *Ad nuptias Mariæ Joseph non pervenit.*

Item Gregorius *in expositione Evangelii, homilia 26.*

SIc quippe *a* discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit, sicut ante nativitatem suam habere Mariam sponsum voluit, qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita factus est discipulus dubitans, & palpans testis veræ resurrectionis, sicut sponsus matris fuerat custos integerrimæ virginitatis.

Ex his omnibus auctoritatibus apparet, sponsos conjuges appellaro spe futurorum, non re præsentium. Quomodo ergo conjuges à prima fide desponsationis appellantur, si ista, quæ asseritur sponsa, conjunx esse negatur? Sed a prima fide desponsationis conjunx dicitur appellari, non quod in ipsa desponsatione fiat conjunx, sed quia ex fide, quam ex desponsatione sibi invicem debent, posseà efficiuntur conjuges: sicut per fidem dicuntur remitti peccata, non quòd ante baptismum per fidem remittantur, sed quia fides est causa, quare in baptismo à peccatis emundamur. ¶ Illud autem Joannis Chrysostomi: [Matrimonium *b* non facit coitus, sed voluntas.] *Item illud Ambrosii* c: [Non defloratio virginitatis, sed pactio conjugalis matrimonium facit.] *ita intelligendum est: coitus sine voluntate contrahendi matrimonium, & defloratio virginitatis sine pactione conjugali non facit matrimonium, sed præcedens voluntas contrahendi matrimonium, & conjugalis pactio facit, ut mulier in defloratione suæ virginitatis, vel in coitu dicatur nubere viro, vel nuptias celebrare. ¶ Item Syricius Papa* d *discessionem sponsæ à sponso vocat conjugalem separationem. ¶ Sed talis discessio dicitur violatio conjugii non jam existentis, sed futuri, ut ex ipsa desponsatione speretur abortus. Sic & diabolus dicitur ceeidisse à beatitudine, non solum quam tunc habebat, sed etiam, ad quam habendam creatus erat. ¶ Sic qui merito suæ vitæ vel e scientia in Sacerdotem, vel Episcopum eligitur, si interim electionem suam cassari meruerit, dicitur amittere Sacerdotalem vel Episcopalem unctionem, non quam jam acceperat, sed ad quam accipiendam electus erat. Non ergo illâ auctoritate sponsa conjunx potest probari. Sed concedatur, quòd sponsa non sit conjunx, tamen quæritur, Utrum liceat ei renuntiare priori conditioni?*

C. XLVI. ¶ *Puella desponsata prioribus reddenda sunt, si eis rapta fuerint.*

Hoc autem prohibetur auctoritate Ancyrani Concilii, *c. 11. in quo statutum sic legitur.*

DEsponsatas *f* puellas, & post ab aliis raptas, placuit reddi, & eis reddi, quibus antè fuerant desponsatæ, etiam si eis à raptoribus vis illata constiterit.

C. XLVII. ¶ *Communione privetur sponsa, nisi raptorem deserere, & ad sponsum suum redire voluerit.*

Item Joannes VIII. 1 *Rostanno Archiepiscopo.*

ATho *g* præsentium lator, dum in nostro servitio fideliter excubaret, quendam virum fœminam sibi desponsatam conqueritur rapuisse. Et ideò fraternitas tua nostrâ auctoritate suffulta, suffraganeos suos Episcopos præsentialiter convocet, & sic unanimi sententiâ, si sponsam huic raptor non reddiderit, tam idem, quàm rapta, si ad pristinum sponsum remeare noluerit, omni communione priventur.

1 ¶ Octavus] *Sic est restitutum ex plerisque vetustis, & Ivone. In vulgatu erat,* Chrysostomus.

4 pars. *Sed aliud est priori conditioni renuntiare, & de nuptiis cum alio agere: aliud est rapi, hoc est, illicitè constuprari.*

C. XLVIII. ¶ *Quid sit raptus?*

Unde Isidorus *Etymolog. lib. 5. cap. 26. ait.*

RAptus *a* est illicitus coitus, à corrumpendo dictus: unde qui raptâ potitur, stupro fruitur.

Hæc autem non ab aliis rapta, sed alii desponsata monstratur.

C. XLIX. ¶ *Ibi raptus admittitur, ubi puella abducitur, de cujus antè nuptiis nihil actum probatur.*

Raptam verò talem dici prohibet Gelasius Papa, *dicens:*

LEx *b* illa præteritorum Principum ibi raptum dixit esse esse comissum, ubi puella, de cujus antè nuptiis nihil actum fuerit, videatur abducta.

5 pars. *Quod autem in fine capituli subjungitur,* [etiam si eis à raptoribus vis illata constiterit,] *ideò additum est, quia raptarum alia se rapiendas exponunt, alia violenter abducuntur. Qualiter ergò modo rapiantur, priori reddenda sunt. Hæ autem, ut supra dictum est, non inter raptas, sed inter alias desponsatas connumerantur, & ideò c non est huic asserendæ, & priori reddenda. Sequuntur aliæ auctoritates, quibus ista probatur nubere secundo, & jubetur redire ad priora vota.*

C. L. ¶ *Puellam alii desponsatam alter accipere non valet.*

Ait enim Syricius Papa *Hymerio Episcopo Tarraconensi, epist. 1. c. 4.*

DE *d* conjugali violatione requisisti, si puellam alteri desponsatam alter in matrimonium possit accipere. Tale i ergò connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat, prohibemus: quia illa benedictio, quam nupturæ Sacerdos imponit, apud fideles, ejusdam sacrilegii instar est, si ullâ transgressione violetur.

1 ¶ Tale ergò] *In epistolarum Syricii collectibus, & in codice canonum, & apud cæteros collectores (præter Pannormiam,) & in capitular. Caroli Basilea impressis, lib. 1. c. 11. legitur:* Hoc ne fiat, modis omnibus inhibemus. *Sed quoniam in casu sit mentio anathematis, non est mutatum.*

Sed auctoritate hâc Syricii illa prohibetur ad secunda vota transire, quæ in propriam domum est ducta, & cum sponsa sua est velata & benedicta. Talium discessione violatur benedictio, quam nupturæ Sacerdos imponit. Verum hanc necdum sponsus in suam duxerat, nec cum ea benedictionem acceperat. Non ergò hâc auctoritate hujusmodi copula prohibetur. ¶ Item illud Eusebii Papæ: [Desponsatam e puellam non licet parentibus alii viro tradere.] *similiter & de hujusmodi desponsata intelligitur, quia videlicet cum sponsa est velata & benedicta. ¶ Item objicitur illud Gregorii* f: [Quæ propter frigiditatem à viro suo reparata est, & alii nupta, si vir ejus aliam cognoverit, illa est detrahenda secundo, & reddenda primo.] *Sed eodem modo solvitur: quia ista videlicet cum illo benedictionem acceperat.*

[*Augustinus de fide pactionis, & consensus.*]

¶ *Etiam in decretalibus tit. de sponsa duor. c. 1. extat ex* Augustino, *apud quem non est inventum.*

C. LI. ¶ *Si quis alicui mulieri consensus fidem fecerit, non licet illi aliam ducere.*

PALEA.

DUobus modis dicitur fides, pactionis & consensûs. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita, maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi debet tantum sacramentum. Si autem fecerit fidem consensûs, non licet aliam ducere. Si autem duxerit; dimittet eam, & adhærebit priori.

Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit fidem alicui, quòd eam ducet, si permiserit ei rem secum habere, vel etiam pro consensu. Fides autem consensûs est, quando etiamsi non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere, & mutuò se concedunt unus alii, & mutuò se suscipiunt.

2 *Joan. 20.* b *Sup. eâd. matrimonium.* c *Sup. eâd. cum initiatur.* d *Infr. c. de conjugali.* e *al. &c.* f *Ansl. 10. c. 5. Burch. l. 9. c. 38. Ivo p. 8. c. 176. Pann. l. 6. c. 14.* g *Ivo p. 14. c. 64.*

a *36. q. 1. raptus. Ivo p. 8. c. 26. Pann. l. 6. c. 53.* b *Infr. 36. q. 1. lex illa. In codice Theod. l. 8. tit. 24. de raptu virg. vel viduarum, leg. 1. Polyc. l. 6. tit. 4. Ansl. l. 10. c. 11.* c *Sup. desponsatam.* d *Pol. ibid. Ansl. l. 10. c. 9. Burch. l. 9. c. 31. Ivo p. 8. c. 169. Pann. l. 6. c. 18.* e *Sup. eâd. desponsatam.* f *Infr. 33. q. 1. requisisti.*

CAUSA XXVIII.

Uidam infideli in conjugio posito ad fidem conversus est, uxor verò odio fidei Christianæ ab eo discessit. Ille quandam fidelem in uxorem accepit, quâ mortuâ Clericus efficitur. Tandem vita & scientiæ merito in Episcopum eligitur.

1 *Hic primum quæritur, An conjugium sit inter infideles?*
2 *Secundo, An liceat huic aliam ducere, priore vivente?*
3 *Tertio, An sit reputandus bigamus, qui ante baptismum habuit unam, & post baptismum alteram?*

1 QUÆSTIO I.

QUod autem inter Infideles conjugium non sit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim a Paulus: [Omne, quod non est ex fide, peccatum est.] Conjunctio autem infidelium non est ex fide: & ideò peccatum est. Non est ergò conjugium, quia nullum conjugium peccatum est. ¶ Item b Augustinus 1: [Non est vera pudicitia hominis infidelis cum conjuge sua.] *Ubi autem vera pudicitia esse non potest, ibinec verum conjugium est.* ¶ *Item* c *Ambrosius* 2: [Jussit Esdras dimitti uxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos. Non est enim putandum matrimonium, quod extra Dei decretum est factum. Sed cùm cognoscitur, est emendandum.] *Item Augustinus* 3: [Non est ratum conjugium quod sine Deo est.] *Ex his omnibus auctoritatibus probatur, conjugium non esse inter infideles. Sed contrà aliæ inveniuntur auctoritates, quibus probatur conjugium esse inter infideles. Earum prima est illud Evangelii, quod Christus ait* d: [Erunt quinque in una domo, duo in tres, & tres dividentur in duos.] *Deinde cum personas illas enumerâsset, uxorem in virum esse dividendam dixit, & econverso.* ¶ *Item.* [Qui e non odit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut sororem propter me, non est me dignus.] *Uxorem infidelem, non fidelem, dixit odio habendam.* ¶ *Item.* [Omnis f qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut fratres, aut sororem, vel uxorem propter me, centuplum accipiet, &c.] *Uxorem in hoc loco infidelem significat, quæ propter Christum dimittitur, dum potius ipsa, quam Christi fides deseritur.* ¶ *Item Apostolus* g: [Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consenserit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem.] ¶ *Item ad Titum* h: [Hortare adolescentulas, ut diligant viros suos.] *Hoc tam de fidelibus, quam de infidelibus intelligendum est. Infidelibus namque viris mulieres propensiùs propter Deum debent obsequi, ut sic viros suos Christo lucrari valeant.* ¶ *Sicut in passione B. Clementis i de Theodora & Susinna legitur mirabiliter contigisse.*

1 ¶ Augustinus:] *Verba ipsa B. Augustini referuntur 33. 2. 4. ead. sic enim. vers. nec vera.*

2 ¶ Ambrosius:] *Hæc sunt potius accepta ex glossa ordinaria ad locum indicatum.*

3 ¶ Augustinus:] *Hoc non est inventum apud B. Augustinum. Verum apud B. Ambrosium in idem c. 7. primæ ad Corinthios hæc leguntur:* Non enim ratum est matrimonium, quod sine Dei devotione est, & *similia in glossa ordinaria, ibidem ex B. Ambrosio.*

C. I. ¶ *Bigami probantur, qui ante baptismum habuerunt unam, & post baptismum alteram.*

Item Innocentius Papa *Ruffo & Eusebio Episcopis Macedoniæ, epist. 22. cap. 2.*

NUnquid non *a* erunt admittendi in hæreditatis consortium, qui ex ea fuscepti sunt, quæ ante baptismum fuit uxor? eruntque appellandi vel naturales, vel spurii, quia non est matrimonium legitimum (ut vobis videtur) nisi illud, quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus cùm interrogaretur a Judæis, si liceret dimittere uxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit *b*: [*Quod Deus conjunxit, homo non separet.*] Ac ne de his putetur esse locutus, qui post baptismum uxores sortiuntur, meminerint hoc & à Judæis interrogatum, & Judæis esse responsum. Quæro, & solicitus quæro, si una & eadem sit uxor ejus, qui anteà catechumenus, & posteà fit fidelis, filiosque ex ea, cùm esset catechumenus, suscepertit, & posteà alios filios, cum fidelis; utrùm sint fratres appellandi, an non habeant posteà defuncto Patre cum cæteris herciscundæ hæreditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis creditur abstulisse? Quod cùm ita sentire atque judicare absurdum est, quæ (malum) ratio est hoc defendi, & vacuâ magis opinione jactari, quàm aliquâ auctoritate roborari, cùm non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus injunxit?

C. II. ¶ *In fidelis potestate sit, post baptismum uxorem recipere, quam antè dimiserat.*

Item ex decreto Eutythiani Papæ.

2 SI quis *c* gentilis gentilem uxorem dimiserit ante baptismum, post baptismum in potestate ejus erit eam habere, vel non habere.

C. III. ¶ *Fidelis infidelem discedentem sequi non cogitur.*

Item.

SImili *d* modo, si unus ex conjugatis baptizatus est, alter gentilis, & sequi non vult, sicut dicit *e* Apostolus, infidelis si discedit, discedat.

C. IV. ¶ *Sine culpa relinquitur uxor, quæ cum fideli habitare noluerit.*

Item Augustinus *de fide & operibus, c. 16.*

UXor 1 legitimâ *f* societate conjuncta, sine ulla culpa relinquitur, si cum viro Christiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo illam rectissimè dimitti, si viro suo dicat: Non ero uxor tua, nisi mihi de latrocinio divitias congeras, aut nisi solita lenocinia, quibus nostram domum transigebas, etiam Christianus exerceas, aut si quid aliud vel facinorosum vel flagitiosum in viro noverat, quo delectata vel libidinem explebat, vel facilem victum habebat, vel etiam ornatior incedebat. Tunc enim ille, cui uxor hæc dicit, si veraciter egit pœnitentiam *g* ab operibus mortuis, quando ad baptismum accessit, habetque in fundamento fidem, quæ *h* per dilectionem operatur, proculdubiò plùs tenebitur amore divinæ gratiæ, quàm carnis luxuriæ: & membrum, quod cum scandalizat, fortiter amputabit.

1 ¶ Uxor] *Locus Augustini sic habet:* Quamobrem & illud, quod dicunt, veluti probare cupientes, quantùm valeat sola fides, ubi Apostolus dicit: Quòd si infidelis discedit, discedat: non est enim servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi, id est, ut propter fidem Christi etiam ipsa uxor legitimâ societate conjuncta, sine ulla culpa relinquatur, si cum viro Christiano propter hoc quòd Christianus est, permanere noluerit, non

a *Rom. 14.* b *Lib. 1. de adult. conjug. c. 18.* c *Sent. 4. dist. 19. Ad c. 7. 1. ad Corinth. & ibi gloss. ordin.* d *Luc. 12.* e *Luc. 14.* f *Matth. 19.* g *1. Cor. 7.* h *Ad Tit. 2.* i *In Abdiæ historia, & vita S. Clementis antiqua.*

a *Sup. dist. 26. deinde. §. nunquid. Burch. l. 4. c. 33. Ivo p. 8. c. 303. Pann. l. 6. c. 96.* b *Matth. 19.* c *Burch. l. 9. cap. 59. Ivo p. 8. c. 195. Pann. l. 6. c. 95.* d *Burch. l. 9. c. 60. Ivo p. 8. c. 196. Pann. l. 6. c. 97.* e *1. Cor. 7.* f *Beda 1. Cor. 7. Ivo p. 8. c. 25. Pann lib. 3. c. 12.* g *Hebr. 6.* h *Galat. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

attendunt eo modo, &c. *Verum ob gloſſas, potiſſimum in verſ.* non attenditur: *& quoniam Ivo & Pannormia habent ut Gratianus, nihil eſt mutatum.*

C. V. ¶ *Licèt dimittitur uxor, quæ virum ſuum cogere quærit ad malum.*

Item *in a ſermone Domini in monte, lib. 1. c. 27. & 28.*

IDololatria, quam ſequuntur infideles, & quælibet noxia ſuperſtitio, fornicatio eſt. Dominus autem permiſit *b* causâ fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permiſit, & non juſſit, dedit locum Apoſtolo monendi, ut qui voluerit, non dimittat uxorem infidelem, quò ſic fortaſſis poſſit fidelis fieri. *Item c. 28. c* Si infidelitas fornicatio eſt, & idololatria infidelitas, & avaritia idololatria, non eſt dubitandum & avaritiam fornicationem eſſe. Quis ergo jam quamlibet illicitam concupiſcentiam poteſt rectè à fornicationis genere ſeparare, ſi avaritia fornicatio eſt? Ex quo intelligitur, quòd propter illicitas concupiſcentias, non tantùm quæ in ſtupris cum alienis viris aut fœminis committuntur, ſed omnino quasliber, quæ animam corpore malè utentem à lege Dei aberrare faciunt, & pernicioſè, turpiterque corrumpunt, poſſit ſine crimine & vir uxorem dimittere, & uxor virum: quia exceptam facit Dominus cauſam fornicationis, quam fornicationem (ſicut ſuprà commemoratum eſt) generalem & univerſalem intelligere cogimur. Cùm autem ait: [*Excepta causâ fornicationis.*] non dixit, cujus ipſorum, viri, an fœminæ. Non enim tantùm fornicantem uxorem dimittere conceditur, ſed quiſquis eam quoque uxorem dimittit, à qua ipſe cogitur fornicari, causâ utique fornicationis dimittit: velut ſi aliquem cogat uxor ſacrificare idolis, qui talem dimittit, causâ fornicationis dimittit, non tantùm illius, ſed & ſuæ; illius, quia fornicatur; ſuæ, ne fornicetur.

C. VI. ¶ *Qua ſimulachrum facit, nec reſpiſcit, dimittatur à viro ſuo.*

Idem *de adulterinis conjugiis, lib. 2.*

NOn *d* ſolùm mœchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat, ſed etiam, quæ ſimulachrum facit, mœchatur. Quòd ſi in his factis perſeverat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem, & tu particeps peccati illius eris.

¶ *In eo libro non extat, ſed apud Hermem in libro paſtoris, mandato quarto, ex quo citat Ivo hoc una cum palea, ego dixi, 1. 34. q. 1. & 2. Et quoniam in eo mandato tam dextro, quàm de muliere agitur, eſt aliqua verborum varietas, ſed eadem ſententia.*

C. VII. ¶ *Amore cujuslibet non eſt à fide recedendum.*

Item Ambroſius *ad Hilarium.*

SI *e* infidelis (dicit Apoſtolus *f*) diſcedit, diſcedat: non eſt enim ſervituti ſubjectus frater aut ſoror in hujuſmodi,] id eſt, ſi infidelis noluerit eſſe cum conjuge fideli, hic agnoſcat fidelis ſuam libertatem: ne ita ſe ſubjectum deputet ſervituti, ut ipſam dimittat fidem, ne conjugem amittat infidelem. Hoc & de filiis, atque parentibus, hoc de fratribus, & ſororibus intelligitur, propter Chriſtum omnes eſſe dimittendos, cùm proponitur iſta conditio, ut Chriſtum à dimittat, ſi illos ſecum habere deſideret. Hoc ergo & de domo, atque agris, hoc & de iis rebus, quæ jure pecuniario poſſidentur, hoc loco accipiendum eſt.

¶ *Sic etiam Ivo: ſed habetur apud B. Auguſtinum, epiſt. 89. Beda 1. Cor. 7. citat ex Auguſtino ad conſulta Hilarii.*

a *Gloſſa ordin. 1. Cor. 7. & Beda.* b *Matth. 19. Ivo part. 8. cap. 248. & 249. Pann. l. 7. c. 29. & 30.* c *Infr. 32. q. 7. Apoſtolus. in fine.* d *Ivo p. 8. c. 243. Pann. l. 7. c. 34.* e *Ivo part. 8. c. 253. Pann. l. 7. c. 33.* f *1. Cor. 7.*

1 Chriſtum] *Antea legebatur*, ut propter Chriſtum dimittat, ſi eum ſecum, &c. *Emendatum eſt ex epiſtola B. Auguſtini. Reliqua verò partim ex ipſa, partim ex verſione Gratiani codicibus.*

C. VIII. ¶ *Quòd etiam infideles ſunt conjuges, & quòd fideli licet dimittere infidelem.*

Item Auguſtinus *ad Pollentium, l. 1. de adulter. conjugiis, c. 13. & 14.*

3 JAm nunc illud videamus, quod ait Apoſtolus: *a* ps [*Ceteris autem ego dico, non Dominus.*] ad ſeparia ſilicet, hoc eſt, ubi non ambo Chriſtiani fuerant, conjuga locuturus. Quod mihi viſum eſt cum monendo diviſiſſe. Quia enim conjunx fidelis relinquere conjugem liciè potuit infidelem, ideò fieri hoc non Dominus, ſed Apoſtolus prohibet. Quod enim Dominus prohibet, fieri omnino non licet. Moner ergo Apoſtolus, quo poſſit eſſe multorum occaſio lucrandorum, ut fideles conjuges in relinquendis infidelibus permiſsâ licentiâ non utantur. Tibi autem videtur infideles quoque dimitti à fidelibus non licere, quia hoc vetat Apoſtolus: cùm ego dicam licere, quia hoc non vetat Dominus, non tamen expedire, quia hoc ne fiat, monet Apoſtolus, qui reddit etiam rationem, cur fieri non expediat, quamvis liceat. *Quomodo b enim ſcis* (inquit) *mulier, ſi virum ſalvum facies? aut unde ſcis vir, ſi ſalvam facies uxorem?* cùm & ſuperius dixiſſet: [*Sanctificatus eſt enim vir infidelis in muliere fideli, & ſanctificata eſt mulier infidelis in fratre,*] hoc eſt, in Chriſtiano: [*Aliquin filii veſtri*, inquit, *immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt.*] Sic ad lucrandos conjuges, & filios Chriſto, etiam exemplis, quæ jam provenerant, videtur horatus. Cur ergo non expediat infideles conjuges dimitti à fidelibus, cauſa evidenter expreſſa eſt. Non enim propter vinculum cum talibus conjugale ſervandum, ſed ut acquirantur Chriſto, recedi ab infidelibus conjugibus Apoſtolus vetat. Multa *c* ſunt enim facienda non jubente lege, ſed liberâ charitate: & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſâ dilectionis impendimus. Unde prior Dominus ipſe cùm tributum ſe non debere monſtraſſet, ſolvit tamen, ne ſcandalizaret eos, quibus ad æternam ſalutem gerens hominem *d* conſulebat. Jam verò Apoſtolus, quemadmodum iſta commender, ejus verba teſtantur, ubi dicit: [*Cùm enim ſim liber ex omnibus, omnium me ſervum feci, ut plures lucrifacerem,*] cùm paulò ſuperiùs dixiſſet: [*Nunquid e non habemus poteſtatem manducandi & bibendi? nunquid non habemus licentiam ſororem mulierem circumducendi, ſicut cæteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas? An ego ſolus, & Barnabas non habemus poteſtatem hoc operandi? Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non edit?*] *Et paulò poſt.* ¶ [*Si alii*, inquit, *poteſtatis veſtræ jura participant, quare non magis nos? ſed non uſi ſumus hac poteſtate, ſed omnia tuleramus, ne quod impedimentum demus Evangelio Chriſti.*]

C. IX. ¶ *Ab infidelibus conjugibus licet recedere, ſed non expedit.*

Item *ibidem. c. 18. & ſequentibus.*

SIc enim recedere ab infidelibus uxoribus vel maritis, fideles viri vel fœminæ non prohibentur à Domino, ut neque jubeantur. Nam ſi dimittere tales conjuges juberentur, nullus locus eſſet conſilio monentis Apoſtoli *f*, ne hoc fieret. Nullo enim modo, quod Dominus jubet, ſervus bonus fieri prohiberet. *Item paulò poſt.* Cùm ergo cœpiſſet gentibus Evangelium prædicari, jam conjunctos gentiles gentilibus comperit conjuges. Ex quibus ſi non ambo crederent, ſed unus, aut una infidelis cum fideli conſentiret habitare, nec prohibet à Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec juberi: ideò ſcilicet non prohiberi, quia juſtitia permittit à fornicante diſcedere, & infidelis hominis fornicatio eſt major in corde: nec vera ejus pudicitia cum conjuge dici poteſt, quia *a* omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt: quamvis veram habeat fidelis pudicitiam etiam cum infideli conjuge, quæ non habet veram. Ideò autem nec juberi debuerunt fideles ab infidelibus ſeparari, quia non contra juſſionem Domini gentiles fuerant ambo conjuncti. Quoniam ergo ab infideli fidelem diſcere nec prohibet nec jubet Dominus, ideò, ut non diſcedat, Apoſtolus *b* dicit, [*Non Dominus,*] habens utique Spiritum Sanctum, in quo dare poſſit utile & fideli conſilium. Unde cùm diviſſet de muliere, cujus vir mortuus fuerit: [*Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundum conſilium meum,*] ne quis hoc conſilium tanquam humanum, non divinum, contemnendum putaret, adjecit: [*Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam.*] Proinde intelligendum eſt, etiam ipſa, quæ non à Domino jubentur, ſed à ſancto ejus famulo utiliter ſuadentur, eodem Domino inſpirante ſuaderi. Abſit enim ut quiſquam catholicus dixerit, quod *c* ſuadet Spiritus Sanctus, non Dominum ſuadere, cùm & ipſe Dominus ſit, & inſeparabilia ſint opera Trinitatis. Dicit tamen: *d* [*De virginibus autem præceptum Domini non habeo: conſilium autem do:*] non ut hoc conſilium alienum exiſtimemus à Domino, cùm continuò ſequatur, & dicat, [*tanquam miſericordiam conſecutus à Domino, ut fideli eſſem.*] Secundùm Deum ergo dat fidele conſilium in eo ſpiritu, de quo ait: [*Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam.*] Veruntamen aliud eſt Domini jubentis imperium, aliud conſervi ſecundùm miſericordiam charitatis, quæ illi è Domino eſt inſpirata, atque donata, fideli conſilium. Aliud ibi facere non licet, hic autem licet: ita ſanè, ut ipſum licitum partim quidem expediat, partim verò non expediat. Expedit tunc, quando non ſolùm per juſtitiam, quæ coram Domino eſt, permittitur, ſed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentum ſalutis infertur: velut cùm dat conſilium non nubendi Apoſtolus virginibus (unde præceptum Domini ſe non habere teſtatur) licèt aliud facere, id eſt, nubere, & minus, quàm continentiæ, bonum tamen tenere nuptiarum: ipſumque licitum etiam expedit: quoniam in vetita & illicita ruituram carnis infirmitatem ſic excipit honeſtatem nubendi, ut neminem impediat ad ſalutem: quamvis magis expediret, magisque honeſtum eſſet, ſi virgo conſilium, quò præceptum eam non compellit, arriperet. Tunc etiam non expedit id, quod licitum eſt, quando permittitur quidem, ſed uſus ipſius poteſtatis aliis affert impedimentum ſalutis: ſicut eſt (unde jamdiu loquitur) diſceſſio fidelis conjugis ab infideli: quam non prohibet Dominus præcepto legis, quia coram illo injuſta non eſt: ſed prohibet Apoſtolus conſilio charitatis, quia infidelibus affert impedimentum ſalutis: non ſolùm, quia perniciosiſſimè ſcandalizantur offenſi, verùm etiam, quia cum in alia conjugia ceciderint viventibus eis, à quibus dimittuntur, adulterinis nexibus colligati difficillimè reſolvuntur. Ideò hic, ubi id, quod licet, non expedit, non poteſt dici, ſi dimiſerit infidelem, benè faciet, ſi non dimiſerit, melius facit: ſicut dictum eſt: *e* [*Qui dat nuptum, bene facit, & qui non dat nuptum, melius facit:*] quoniam illud non ſolum utrumque pariter licet (unde ad nihil horum præcepto Domini quiſquam compellitur) ſed etiam utrumque expedit, aliud minùs, aliud amplius.

a *1. Corinth. 7.* b *Ibid.* c *al. aliud.* d *Ibid. cap. 20. Lib. 1. de ſerm. Domini, cap. 14.* e *1. Corinth. 7.* f *al. ſi.* g *1. Corinth. 4.* h *Galat. 5.* i *al. ergò.* k *Ibid. cap. 21.*

a *1. Corinth. 7.* b *al. Quid.* c *Ibid. c. 14.* d *al. mortem.* e *1. Cor. 9. ibid. 13.* f *Beda 1. Cor. 7. Pann. l. 6. c. 101.*

a *Suprà eâd. in princip. Rom. 14.* b *1. Corinth. 7.* c *al. quando.* d *Ibidem.* e *Ibid. c. 19.*

Unde ad id, quod amplius expedit, conſilio Apoſtoli *a*, quicunque poteſt capere, provocatur. Hic autem, ubi de dimittendo, vel non dimittendo infidelis conjugio quæritur, utrumque quidem pariter licitum eſt per juſtitiam, quæ coram Domino eſt, & ideò nihil horum Dominus prohibet: ſed non utrumque expedit propter infirmitates hominum: & ideò id, quod non expedit, Apoſtolus prohibet, dante ſibi Domino liberum prohibendi locum: quia neque id, quod monet Apoſtolus, prohibet Dominus, neque id, quod prohibet Apoſtolus, jubet Dominus. Quod niſi ita eſſet, neque contra prohibitionem Domini Apoſtolus aliquid moneret, neque contra juſſionem ejus aliquid prohiberet. Proinde in his duabus cauſis, una de nubendo, vel non nubendo, altera de infideli conjuge dimittendo, vel non dimittendo, aliquid ſimile invenitur in verbis Apoſtoli, & aliquid diſſimile. Simile quidem, quòd ibi dicit: *b* [*Præceptum Domini non habeo, conſilium autem do.*] & hic dicit: [*Ego dico, non Dominus.*] Quale eſt enim, [*præceptum Domini non habeo,*] tale eſt, [*non dicit Dominus:*] & quale eſt, [*conſilium do,*] tale eſt, [*ego dico.*] Illud autem diſſimile eſt, quia de nubendo & non nubendo dici poteſt, hoc benè fieri, illud melius, quoniam utrumque expedit, minùs unum *c*, magis aliud: at verò de conjuge infideli dimittendo, vel non dimittendo, quoniam unum horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet, qui dimittit, benè facit, & qui non dimittit, melius facit: ſed dici oportet, non dimittat; quia erſi licet, non expedit. Sic ergò poſſumus dicere, melius eſſe infidelem conjugem non dimittere, quamvis liceat & dimittere: quemadmodum rectè dicimus melius eſſe, quod & licet, & expedit, quàm id, quod licet, & non expedit. ¶ His *d* de cauſis factum eſt, ut exponens Domini ſermonem: quem prolixum in monte habuit, ubi ventum eſt ad quæſtionem de conjugibus dimittendis, vel non dimittendis, adhibitis etiam Apoſtolicis teſtimoniis diceremus, conſilium eſſe Apoſtoli, non præceptum Domini, ubi ait: *e* [*Ceteris autem ego dico, non Dominus,*] monens eos, qui haberent conjuges infideles, ut conſentientes habitare ſecum non dimitterent. Quod utique ideò monendum, non jubendum fuit, quia non tanto pondere prohibendi ſunt homines facere licita, quamvis non expediant, quanto pondere prohibenda illicita. Si autem alicubi Apoſtolus etiam illa, quæ jubenda ſunt, monere dignatus eſt, hoc fecit parcendo infirmitati, non præjudicando juſſioni. Unde ipſe *f* dixit: *g* [*Non ut confundam vos, hæc ſcribo, ſed ut filios meos chariſſimos monee:*] quid habet quæſtionis, ubi ait: [*Ego dico, non Dominus.*] Item, ubi ait: *h* [*Ecce ego Paulus dico vobis, quia ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.*] Nunquid etiam hic dixit: Ego dico, non Dominus? Non ſunt itaque iſta ſimilia: quia etiam illa, quæ jubet Dominus, non eſt indignum, neque contrarium, ſi eadem monet Apoſtolus. Monemus enim, quos charos habemus, ut faciant Domini præcepta vel juſſa. Cùm verò *i* ait: [*Ego dico, non Dominus,*] ſatis oſtendit, Dominum non prohibere, quod ipſe prohibebat. Prohibuiſſet autem Dominus, ſi eſſet illicitum. Ergò ſecundùm ea, quæ ſuprà diu diximus, multumque verſavimus, licitum erat per juſtitiam; ſed etiam licitum non erat faciendum propter liberam benevolentiam. ¶ Tu *k* verò, cui placet ita non licere, quod non vetat Dominus, ſed Apoſtolus, quemadmodum non licet, quod vetat Dominus, cùm exponere voluiſſes, quid ſibi vellet, quòd ait: [*Ego dico, non Dominus.*] cùm alloqueretur fideles, quibus eſſent conjuges infideles, dixiſti, quia Dominus juſſit, ne conjugia ſibimet diverſæ reli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gionis copularentur: & ipsum adhibuisti testimonium Domini dicentis *a*: [*Non accipies uxorem filio tuo de filiabus aliengenarum, ne traducat eum post Deos suos, & pereat anima ejus.*] Addidisti etiam verba Apostoli, ubi ait: *b* [*Mulier alligata est, quamdiu vir ejus vivit, quòd si mortuus fuerit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.*] Quod ita exposuisti, ut adjungeres, id est, Christiano. Deinde secutus es, & addidisti *c*. Hoc est ergò Domini præceptum tam in Veteri, quàm in Novo Testamento, ut non nisi unius religionis & fidei conjugia sibi maneant copulata. Si hoc ergò est Domini præceptum tam in Veteri Testamento, quàm in Novo, & hoc jubet Dominus, hoc docet Apostolus, ut non nisi unius religionis & fidei maneant copulata conjugia; quare contra hoc Domini jussum, contra doctrinam suam, contra præceptum Veteris & Novi Testamenti jubet 1 Apostolus *d*, ut diversæ fidei conjugia maneant copulata? Quia Paulus, inquis, gentium prædicator & Apostolus, jam in conjugio positos non solùm monet, sed etiam jubet, ut si unus, aut una è conjugibus credidisset, alterum vel alteram non credentem, secum tamen habitare consentientem, non dimitteret. His verbis tuis aliud hoc esse, aliud illud, satis evidenter ostendis. Illud *e* enim de his conjugiis agitur, quæ sibi primitùs copulantur, ne nubat fœmina non *f* suæ religionis viro, vel ne vir talem ducat uxorem: id enim (ut dicis) jubet Dominus, docet Apostolus, utrumque præcipit Testamentum. Hoc autem diversum esse quis abnuat, ubi agitur non de conjungendis, sed de conjunctis? Ambo quippe unius & ejusdem infidelitatis fuerunt, quando conjuncti sunt: sed Evangelium cùm venisset, alter sine altera, vel altera sine altero credidit. Si ergo aliud est hoc (quod sine scrupulo ullius dubitationis apparet) cur fidelem cum infideli in conjugio permanere non & Dominus, sicut Apostolus jubet? Nisi fortè loco isto vacat, quod tam fideliter ipse Apostolus ait: *g* [*An vultis experimentum accipere ejus, qui in me loquitur Christus?*] Et utique Dominus est Christus. Intelligis ne, quid dicam? An in hoc explanando aliquantò diligentiùs immorabor? Attende, ut rem ipsam tanquam in conspectu considerandam planiore sermone ponamus. Ecce conjuges duo unius infidelitatis fuerunt, quando conjuncti sunt. Nulla de his quæstio est, quæ pertineat ad illam Domini jussionem, doctrinamque Apostolicam, & præceptum Veteris & Novi Testamenti, quo prohibetur fidelis cum infideli conjugium copulare. Jam sunt conjuges, & ambo adhuc sunt infideles, adhuc tales sunt, quales fuerunt, antequam jungerentur, qualesque conjuncti sunt. Venit Evangelii prædicator, credidit eorum unus, aut una; sed ita ut infidelis cum fideli habitare consentiat. Jubet fideli Dominus, ne infidelem dimittat, an non iubet? Si dixeris, jubet, reclamat Apostolus: [*Ego dico, non Dominus.*] Si dixeris, non jubet, causam requiro. Neque illam mihi responsurus es, quam tuis literis indidisti, quia Dominus prohibet fideles infidelibus jungi. Hic enim nullo modo est ista causa, de jam junctis loquimur, non de jungendis. Si ergò tu causam non invenisti, cur non vetet Dominus, quod vetat Apostolus: (cernis enim jam, ut existi mo, non esse ipsam, quam esse putaveras) vide, ne fortè illa sit, quæ mihi visa est & tunc proferenda, & nunc defendenda: ut scilicet illud intelligamus dicere Dominum, quod habet coram illo nullo modo transgredienda justitia, id est, quod ita jubet aut vetat, ut aliud facere omnino non liceat.

1 ¶ Jubet Apostolus,] *Quæ sequuntur, usque ad vers.* jam in conjugio. *addita sunt ex B. Augustino, quemadmodum & in extremo ad vers.* vide, ne fortè, *usque ad finem, ut sit perfecta sententia. Multa autem sunt emendata ex eodem originali, cum manuscriptis etiam exemplaribus & Beda collato.*

a *Deut.7.* b *1.Cor.7.* c *al.aisti.* d *1.Cor.8.* e *Sent.4. dist.39.* f *al.nisi.* g *2.Cor.3.*

3 pars. *Contra inventur* in Concilio Toletano IV. *cap.62.*

C. X. ¶ *Nisi ad fidem Judæus accesserit, separetur ab uxore fideli.*

Judæi *a*, qui Christianas mulieres in conjugio habent, admoneantur ab Episcopo civitatis ipsius, ut si cum eis permanere cupiunt, Christiani efficiantur. Quòd si admoniti noluerint, separentur: quia non potest infidelis in ejus permanere conjunctione, quæ jam in Christianam translata est fidem. Filii autem, qui ex talibus nati existunt, fidem atque conditionem matris sequantur. Similiter & hi, qui procreati sunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris, Christianam sequantur religionem, non Judaicam superstitionem.

Verùm hoc ideò statutum est, ne dum fidelis salutem quærit infideli, potiùs ipse cum ea infidelitatis perditionem inveniat.

C. XI. ¶ *A parentum infidelium separentur consortio fideles filii, ne eorum involvantur erroribus.*

Unde in eodem Concilio, *cap.59. tam de filiis Judæorum, quàm cæteris ad fidem venientibus statutum est, ut infidelium consortia evitent.*

Judæorum *b* filios vel filias, ne parentum ultrà involvantur erroribus, ab eorum consortio separari decernimus, deputatos *c* aut monasteriis, aut Christianis viris, aut mulieribus Deum timentibus, ut sub eorum conversatione cultum fidei discant, atque in melius instituti tam in moribus, quàm in fide proficiant.

C. XII. ¶ *Judæis ad fidem venientibus cum infideli nulla sit communio.*

Item *cap.61.*

Sæpè *d* malorum consortia etiam bonos corrumpunt; quantò magis eos, qui ad vitia proni sunt? Nulla igitur ultrà communio sit Hebræis ad fidem Christianam translatis, cum his, qui adhuc in veteri ritu consistunt: ne fortè eorum participatione *e* subvertantur. Quicunque ergò ex his, qui baptizati sunt, amodò infidelium consortia non vitaverint, & hi Christianis donentur, & illi publicis cædibus deputentur.

C. XIII. ¶ *Cum Judæis nec manducandum, nec habitandum, nec ab eis medicamentum accipiendum est.*

Item ex sexta Synodo *f*, *cap.11.*

Nullus *g* eorum, qui in sacro sunt ordine, aut Laicus azyma Judæorum manducet, aut cum eis habitet, aut aliquem eorum in infirmitatibus suis vocet, aut medicinam ab eis percipiat, aut cum eis in balneo lavet. Si verò quisquam hoc fecerit, si Clericus est, deponatur, si Laicus, excommunicetur.

C. XIV. ¶ *Clerici sive Laici vitent Judæorum convivia, nec eos ad sua consortia recipiant.*

Item ex Concilio Agathensi *h*, *cap.40.*

Omnes *i* deinceps Clerici, sive Laici, Judæorum convivia evitent, nec eos ad convivium quisquam accipiat; quia cùm apud Christianos communibus cibis non utantur, indignum atque sacrilegum est eorum cibos à Christianis sumi: cùm ea, quæ Apostolo *k* permittente nos sumimus, ab illis judicentur immunda, ac sic inferiores incipiant esse Christiani, quàm Judæi, si nos, quæ

a *Burch.l.4.c.83. Ivo p.1.c.277. Pann.l.1.c.73.* b *Burchardus lib.4.cap.84. Ivo p.1.c.278. Pannorm.l.1.c.74.* c *al. deputandos.* d *Burch. lib.4.c.84. Ivo p.1.c.278. Pann.l.1.c.76.* e *al.participio.* f *Apostolorum Can.69.* g *Ivo part.13.c.116.* h *Concord. Veneticum, cap.121.* i *Ivo part.13. cap.117.* k *1.Timoth 4.*

ab illis apponuntur, utamur, illi verò à nobis oblata contemnat.

5 pars. *Ex his itaque evidenter colligitur, conjugium esse inter infideles. Illud verò Apostoli:* [Omne *a* quod non est ex fide, peccatum est,] *non ita intelligendum est, ut quicquid sit ab infidelibus, credatur esse peccatum; sed omne, quod contra conscientiam fit, ædificat ad gehennam. Unde Ambrosius 1,* [Peccatum est, quod aliter fit, quàm probatum est.] ¶ *Item Augustinus 2 super eundem locum:* [Omne, quod aliter fit, quàm probatum est, peccatum est: non tamen omne, quod fit cum fide, bonum est. Ignorantia enim, quæ est ex culpa, nocet.] *Hinc etiam Apostolus ait:* b [Beatus, qui non judicat semetipsum in eo, quod probat,] *id est, qui non facit damnabilem 3 semetipsum, aliter faciendo, quàm probet esse faciendum. Vel, omne quod non est ex fide, dicitur esse peccatum; quia quicquid eâ fide non fit, ut ad æternam valeat salutem, inutile reputatur apud Dominum. Unde Augustinus* c *ait:* [Omnis infidelium vita peccatum est: nec valet esse bonum, quod sit absque Deo 4. Ubi enim deest agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus.] *Item cum dicitur,* [non est vera pudicitia hominis infidelis cum conjuge sua,] *negatur pudicitia esse vera, quantum ad effectum, ad præmium videlicet æternæ salutis. Sicut d enim apud hæreticos sacramenta negantur esse vera, non quantum ad formam, sed quantum ad virtutem; sic & virtutes negantur esse veræ apud infideles, non quia vera in eis sint, juxta illud Hieronymi:* [Virtutibus 5 Romani promeruerunt imperium,] *sed quia effectu carent æternæ salutis.* ¶ *Item illud Ambrosii:* e [Non est putandum matrimonium, quod extra Dei decretum factum est; sed cùm cognoscitur, est emendandum.] *non ostendit conjugium non esse inter infideles. Nullo enim Domini præcepto gentiles prohibentur conjungi gentilibus. Nec ergò eorum conjugium extra Dei decretum fit. Illâ itaque auctoritate jubentur separari ab invicem, qui contra Dei, vel Ecclesiæ decretum copulati sunt: utpote infideles cum fidelibus, vel consanguinei cum consanguineis, vel affines cum affinibus. Hi omnes, si sibi invicem copulati fuerint, separandi sunt.*

1 ¶ Unde Ambrosius,] *Referuntur verba glossæ ordinariæ in eum Pauli locum. Verba autem Ambrosii in eundem locum sunt hæc: Rectè peccatum appellat, quod aliter fit, quàm probatum est.*

2 ¶ Item Augustinus] *Hæc non sunt inventa apud B. Augustinum: sed à vers.* non omne, *usque ad vers.* nocet. *sunt ex eadem glossa ordinaria ibidem.*

3 ¶ Damnabilem] *In glossa interlineari ibidem hæc leguntur,* qui non facit se damnabilem, nocendo aliis de suo bono.

4 ¶ Absque Deo.] *Apud B. Augustinum, & in glossa ordinaria legitur,* & nihil est bonum sine summo bono. *Reliqua verò ut apud Gratianum.*

5 ¶ Virtutibus] *Hæc non sunt reperta apud B. Hieronymum. Sententia elici potest ex B. Augustino in quinto de civit. Dei, c.12. usque ad 15.*

C. XV. ¶ *Fideles infidelibus non sunt conjugio copulandi.*

Hinc etiam idem Ambrosius *in libro de Patriarchis, lib.1. de Abraham, c.9.*

Cave, *f* Christiane, gentili, aut Judæo filiam tuam tradere. Cave, inquam, gentilem, aut Judæam, atque alienigenam, hoc est, hæreticam, & omnem alienam à fide tua uxorem accersas tibi. Prima conjugii fides, castitatis gratia est. *& infrà.* ¶ Si Christiana sit, non est satis, nisi ambo initiati sitis sacramento baptismatis. Simul ad orationem nocte vobis surgendum est, & conjunctis precibus obsecrandus Deus.

a *Rom.14.* b *Ibidem.* c *In lib. Sent. ipsius & Prosperi, c.109. paulò aliter.* d *Supr.eâd. in princ. & c.sic enim.* e *Supr. eâd. in princip.* f *Sent.4.dist.39.*

C. XVI. ¶ *Cum hæreticis catholici non misceant conjugia.*

Item ex Concilio Agathensi *a*, *cap.67.*

Non *b* oportet cum hominibus *c* hæreticis miscere connubia, & vel filios vel filias dare, sed potiùs accipere, si tamen se profiteantur Christianos esse futuros, & Catholicos.

C. XVII. ¶ *Christianâ communione careat, qui Judaicæ pravitati conjugali se vinculo sociat.*

Item ex Concilio Urbanensi *d.*

II. Si e quis Judaicæ pravitati conjugali societate jungitur, sive Christiana Judæo, sive Judæa Christiano mulier carnali consortio misceatur, quicunque eorum tantum nefas admisisse cognoscitur, à Christiano cœtu atque convivio, & à communione Ecclesiæ protinùs segregetur.

¶ *Eadem sententia quibusdam verbis mutatis habetur in Concilio Avernensi, c.6. Et similia sunt in Aurelianensi II. c.19.*

Item illud Augustini, f [Non est ratum conjugium, quod sine Deo est:] *non negat conjugium esse inter infideles. Conjugium enim aliud est legitimum & non ratum, aliud ratum & non legitimum, aliud legitimum & ratum. Legitimum conjugium est, quod legali institutione, vel provinciæ moribus contrahitur. Hoc inter infideles ratum non est, quia non est firmum & inviolabile 1 conjugium eorum. Dato enim libello repudii, licet eis recedere ab invicem, & aliis copulari lege fori, non lege poli, quam non sequuntur. Inter fideles verò ratum conjugium est, quia conjugia semel inita inter eos, ulterius solvi non possunt. Horum quædam sunt legitima, veluti cum uxor à parentibus traditur, à sponso dotatur, & à Sacerdote benedicitur. Hæc talia conjugia, legitima & rata appellantur. Illorum verò conjugia, quæ contemptis omnibus illis solennitatibus solo affectu aliquam sibi in conjugem copulant, hujusmodi conjugium non legitimum, sed ratum tantummodo esse creditur.*

1 ¶ Inviolabile] *Sic in omnibus vetustis exemplaribus, quæ collata sunt. In vulgatis legebatur,* & ideò violabile.

QUÆSTIO II.

Quòd verò uxore vivente alteram ducere non possit 1, testatur Scriptura 2, dicens: [Alioquin si discesseritis ab invicem, & volentes cohabitare dimittitis, & aliis vos copulaveritis, adulteri eritis, & filii vestri, qui posteà nascentur, erunt immundi, id est, spurii.]

1 ¶ Non possit,] *In vulgatis siquebantur hæc,* qui infidelem dimisit, *quæ in manuscriptis exemplaribus non habentur.*

2 ¶ Scriptura.] *Hæc non sunt verba ipsa Scripturæ, sed in glossa ordinaria ex Ambrosio ad ea verba 1.Cor.7.* alioquin filii vestri, &c. *hæc leguntur.* Si dimittitis, invicem nolentes cohabitare, & aliis vos copulatis, adulteri estis, & filii vestri spurii, & ideò immundi.

C. I. ¶ *Non potest quis post baptismum alteram ducere, vivente eâ, quæ ante baptismum sibi fuerit virgo copulata.*

Item ex Concilio Meldensi, *cap.1.*

Si *g* quis habuerit uxorem virginem ante baptismum, vivente illâ post baptismum, alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo solvuntur, non conjugia.

a *Et in Laodicensi, cap.31.* b *Burchard. l.9. cap.78. Ivo part.8, cap.204.* c *al. omnibus.* d *al. Verbenense.* e *Sentent. ibid.* f *Supr.eâd. in principio.* g *Supr.eâd. q.1. si quis. Concord. Tribur. Conc.cap.39. Burch.lib.9.c.61. Ivo p.8.cap.137. Pannorm.l.6.c.98.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. II. ¶ *Licet fideli aliam ducere uxorem, quam 1 Christiana fidei odio infidelis dimittit.*

Gregorius *autem contrà testatur, dicens:*

SI *a* infidelis discedit odio Christianæ fidei, discedat. Non est enim frater aut soror subjectus servituti in hujusmodi.] Non est enim dimisso peccatum propter Deum, si alii se copulaverit. Contumelia quippe creatoris solvit jus matrimonii circa eum qui relinquitur. Infidelis autem discedens, & in Deum peccat, & in matrimonium: nec est ei fides servanda conjugii; qui *b* propterea discedit, ne audiret Christum Deum 2 esse Christianorum conjugiorum.

¶ *Hæc non sunt inventa apud B. Gregorium: sed apud B. Ambrosium ad cap. 7. 1. Corinthiorum, eadem ferè leguntur, pleniùs atque aptiùs exposita.*

1 ¶ Quam] *Sic etiam in vetustis: sed si legeretur,* quem, *magis videtur respondere verbis ipsius capitis.*

2 ¶ Christum Deum.] *In loco indicato est,* ne audiret auctorem esse Christianorum Deum conjugii.

Hic distinguendum c *est, aliud esse, dimittere volentem cohabitare, atque aliud, discedentem non sequi. Volentem enim cohabitare licet quidem dimittere, sed non eâ vivente aliam superducere* d: *discedentem verò sequi non oportet, & eâ vivente aliam ducere licet. Verùm hoc non nisi de his intelligendum est, qui in infidelitate copulati sunt. Cæterùm si ad fidem uterque conversus est, vel si uterque fidelis matrimonio junctus est, & procedente tempore alter eorum à fide discesserit, & odio fidei conjugem dereliquerit, derelictus discedentem non comitabitur: non tamen illâ vivente alteram ducere poterit; quia ratum conjugium fuerat inter eos, quod nullo modo solvi potest.*

QUÆSTIO III.

UTrùm verò bigamus sit reputandus, qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum alteram, auctoritate Hieronymi patet. *Ait enim super epistolam Pauli ad Timotheum.*

C. I. ¶ *Non est bigamus, qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum alteram.*

OPortet *e* Episcopum unius uxoris esse virum. Verùm hoc post baptismum. Cæterùm, si ante baptismum habuit unam, & post baptismum habuerit aliam, non est reputandus bigamus, cui prorsus innovato per baptismum omnia vetera sunt dimissa.

¶ *Sententia hujus capitis habetur supr. dist. 26. c.* unius. *ex glossâ ordinariâ prima ad Timotheum, c. 3. Beatus autem Hieronymus hanc rem, & in epist. ad Tit. c. 1. attigit, & in epistola ad Oceanum copiosè tractavit.*

C. II. ¶ *Non debet fieri Episcopus, qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum alteram.*

Augustinus verò contra testatur, & Innocentius. Ait enim Augustinus *super epistolam Pauli ad Titum.*

ACutiùs *f* verò intelligunt, qui nec eum ordinandum censuerunt, qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum alteram. In baptismate enim crimina abolentur, non fœderatio conjugii dissolvitur. Sicut illa, quæ catechumena vitiata est, inter Dei virgines confectari non potest: sic qui ante baptismum habuit unam, & post baptismum alteram, non nisi bigamus est reputandus. Amisit enim quiddam non ad vitæ meritum, sed ad signaculi sacramentum.

¶ *Sententia hujus capitis habetur in collectaneis Bedæ & glossa ordinaria ad c. 1. epist. ad Titum, ut suprà 26. dist. c.* acutiùs.

Item Innocentius Russo a & Eusebio Episcopis Macedoniæ multis argumentis probat, talem bigamum reputari. Quia ergo iste, cujus causa in præsenti agitur, ante baptismum habuit unam, & post baptismum alteram, bigamus judicatur: & licèt vita merito & industria sciential polleat, tamen in Episcopum ordinari non potest.

CAUSA XXIX.

ULidam mulieri nobili nuntiatum est, quòd à filio cujusdam nobilis petebatur in conjugem: probum illa offensum. Alius verò quidam ignobilis, atque servilis conditionis, nomine illius, sæpissimè obtulit, atque eam in conjugem accepit. Ille, qui prius sibi placuerat, tandem venit, eamq; sibi in conjugem petit. Illa se delusam conqueritur, & ad prioris copulam aspirat.

1 *Hic primùm quæritur, An sit conjugium inter eos?*

2 *Secundò, Si prius putabat hunc esse liberum, & postea deprehendit illum esse servum, An liceat ei statim ab illo discedere?*

QUÆSTIO I.

QUòd *b* autem conjugium sit inter eos, probatur hoc modo. Conjugium sive matrimonium est viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens. ¶ Item. Consensus utriusque matrimonium facit. Quia ergò isti conjuncti sunt, ut individuam vitæ consuetudinem conservarent, quia uterque consensit in alterum, Conjuges sunt appellandi. ¶ Hic ita respondetur. Consensus est duorum vel plurium sensus in idem. Qui autem errat, non sentit; non ergò consentit, id est, simul cum alio sentit. Hæc autem erravit; non ergò consensit: non itaque conjunx est appellanda, quia non fuit ibi consensus utriusque, sine quo nullum matrimonium esse potest. Sicut enim qui ordinatur ab eo, quem putat esse Episcopum, & adhuc est Laicus, errat, nec vocatur ordinatus, imò ab Episcopo adhuc est ordinandus; sic ista errans nulli est copulata conjugio, imò adhuc est copulanda. ¶ Ad hæc, non omnis error consensum evacuat: Qui enim accipit in uxorem corruptam, quam putat virginem, vel qui accipit meretricem, quam putat esse castam, uterque errat, quia ille corruptam existimat virginem, & iste meretricem reputat castam. Nunquid c ergò dicendi sunt non consensisse in eas? aut dabitur utrique facultas dimittendi utrumque, & ducendi aliam? Verum est, quòd non omnis error consensum excludit; sed error alius est personæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error fortunæ, quando hic putatur esse dives, qui est pauper, vel è converso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui servus est. Error qualitatis, quando putatur esse bonus, qui malus est. Error fortunæ & qualitatis conjugii consensum non excludit. Error verò personæ & conditionis, conjugii consensum non admittit. Si quis enim pactus fuerit se venditurum agrum Marcello, & postea veniret Paulus dicens se esse Marcellum, & emeret agrum ab illo, nunquid cum Paulo convenit iste de pretio, aut dicendus est agrum sibi vendidisse? Item si quis promitteret se venditurum mihi aurum, & pro auro offerret mihi orichalcum, & ita me deciperet, nunquid diceret consensisse in orichalcum? Nunquam volui emere orichalcum; nec ergò aliquando in illud consensi, quia consensus non est nisi voluntatis. Sicut ergò hic error materiæ excludit consensum, sic & in conjugio error personæ. Non enim consensit in hunc, sed in eum, quem putabat esse. Sed objicitur: d Jacob non consenserat in Liam, sed in Rachel: septem siquidem annis pro Rachel servierat. Cum ergò ea

a *Sent. 4. distinct. 39. Gloss. 2. Cor. 7. ad illud:* [non est enim frater.] b *al.* qua. c *Sentent. 4. distinct. 39.* d *al.* superinducere. e *Suprà distinct. 26. unius.* f *Suprà distinct. 26. Acutiùs.*

a *sup. dist. 26. deinde. & sup. eâd. q. 1. nunquid.* b *22. q. 2. in princ.* c *4. Sent. dist. 30.* d *Gen. 29.*

ignorante Lia esset sibi supposita, non fuit conjugium inter eos, si error personæ consensum excludit; quia, ut dictum est, non in eam consenserat, sed in Rachel. His ita respondetur. Consensus alius est præcedens, alius subsequens. Præcedit consensus, quando ante carnalem copulam in individuam vitæ consuetudinem uterque consentit: subsequitur, quando post concubinalem, sive fornicarium coitum consentiunt in idem. Jacob ergò & Liam non fecit conjuges præcedens consensus, sed subsequens: nec tamen ex primo concubitu fornicarii judicantur, cum ille maritali affectu eam cognoverit, & illa uxoris affectu sibi debitum persolverit, putans lege primogenitarum & paternis imperiis se sibi jure copulatam. Quod a auctoritate uxoris, utroque inscio, sorore videlicet & marito, in lectum ejus fuisse, & à viro suæ sororis cognita perhibetur: quæ cùm sine ipse conjugii perpetuò manere censeatur, ille tamen, qui cognovit eam per ignorantiam, excusatur. Alter etiam hoc probatur. Diabolus b nonnunquam se in Angelum lucis transformat, nec est periculosus error, si tunc creditur esse bonus, cùm se bonum simulat. Si ergò tunc ab aliquo simplici quæreret, an sua beatitudinis vellet esse particeps; & ille responderet, se in ejus consortium velle transire, nunquid dicendus est consensisse in consortium diabolicæ damnationis, an non potiùs in participationem æternæ claritatis? Item, si quis hæreticorum, nomine Augustini, vel Ambrosii, vel Hieronymi, alicui catholicorum seipsum offerret, atque ad sua fidei eum imitationem provocaret, si ille præberet assensum, in cujus sibi sententiam diceretur consensisse c, non in hæreticorum sectam, sed in integritatem catholicæ fidei, quam ille hæreticus se mentiebatur habere. Quia ergò hæc persona decepta errore, non in hunc, sed in eum, quem iste se mentiebatur esse, consensit, patet, quòd ejus conjunx non fuerit. ¶ Error fortunæ & qualitatis non excludit consensum; veluti, si quis consentiret in prælaturam alicujus Ecclesiæ, quam putaret esse divitem, & illa esset minùs copiosa: quamvis hic deciperetur errore fortunæ, non tamen posset renuntiare prælaturæ acceptæ. Similiter, quæ nubit pauperi, putans illum esse divitem, non potest renuntiare priori conditioni, quamvis erraverit. Error qualitatis non excludit similiter consensum: utpote si quis emerit agrum vel vineam, quam putabat esse uberrimam, quamvis ipse erraret in qualitate rerum, rem minùs fertilem emendo, non potest tamen venditionem rescindere. Similiter, qui ducit in uxorem meretricem, vel corruptam, quam putat esse castam, vel virginem, non potest eam dimittere, & aliam ducere.

QUÆSTIO II.

1 pr. SEcunda quæstio proposita est de conditione, *An liceat mulieri dimittere eum, quem putabat liberum, si postea illum invenerit servum? Quòd verò mulieri non liceat à sic servo discedere, multis rationibus videtur posse probari. In* d *Christo enim Jesu nec est Judæus, nec Græcus, nec servus, neque liber: sic uterque regitur. Indifferenter enim ab* e *Apostolo dicitur omnibus:* [Qui vult nubere, nubat in Domino.] *Et iterùm:* [Mulier nubat cui vult; tantùm in Domino.] *Non præcipitur, ut ingenua nubat ingenuo, ancilla servo; sed qualibet earum, cui vult, nubat, dummodo in Domino.*

C. I. ¶ *Licet servo matrimonia contrahere.*

Item Julius Papa, *cap. 4.*

OMnibus *f* nobis unus est pater in cœlis, & unus quisque dives & pauper, liber & servus, æqualiter pro se, & pro animabus eorum rationem reddituri *g* sunt. Quapropter omnes, cujuscunque conditionis sint, unam legem (quantùm ad Deum,) habere non dubitamus. Si autem omnes 1 unam legem habent, ergò sicut ingenuus dimitti non potest, sic nec servus semel conjugio copulatus ulteriùs dimitti poterit.

¶ *Caput hoc apud Burchardum & Ivonem sequitur post ultima verba capitis, si quis ancillam. infrà eâdem.*

1 ¶ Si autem omnes] *Hæc usque ad finem habentur quidem in Pannonia, sed non apud Burchardum & Ivonem, videturq; ipsius collectoris.*

C. II. ¶ *Ancillam in matrimonio susceptam viro dimittere non licet.*

Item Zacharias Papa *a.*

SI *b* quis libet ancillam in matrimonium acceperit, non habet licentiam dimittere eam, si consensu amborum conjuncti sunt, exceptâ 1 causâ fornicationis: sed una lex deinceps erit per omnia & viro & fœminæ.

1 ¶ Exceptâ] *Hinc usque ad finem non sunt in Capitularibus, neque apud Ivonem, qui illa citat. Magister verò sententiarum habet,* nisi ob fornicationem.

C. III. ¶ *Inter patronum & libertam constat esse matrimonium legitimum.*

Item Julius Papa.

SI *c* quis ancillam suam libertate donaverit, & in matrimonium sibi sociaverit, dubitatur *d* apud quosdam, utrùm hujusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima esse censemus *e*. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus contrarium in tali copulatione fieri potest, quare prædictas nuptias inhibendas existimemus? *f*

2 pars. *His ita respondetur. Non negatur ingenuam posse nubere servo, sed dicitur, quòd si nescitur esse servitii conditionis, liberè potest dimitti, cùm servitus ejus fuerit deprehensa. Illud autem Apostoli & Julii Papæ intelligendum est de his, quorum conditio utrique nota est. Hujus autem conditio mulieri incognita erat; non ergò præmissis auctoritatibus cogitur manere cum illo, sed liberum illi esse ostenditur vel manere, vel discedere.*

C. IV. ¶ *De eo, qui ancillam duxit in uxorem, quam putabat esse liberam.*

Unde in Concilio apud Vermeriam, *cui interfuit Rex Pipinus, statutum est, cap. 6.*

SI *g* quis ingenuus homo uxorem ancillam alterius acceperit, & existimat, quòd ingenua sit, si ipsa fœmina fuerit postea in servitute detecta 1, si eam à servitute redimere potest, faciat: si non potest, si voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam sciérat & collaudaverat, prout 2 legitimam eam habeat. Similiter & mulier ingenua de servo alterius facere debet.

¶ *Scriptum est nomine totius universitatis Lovaniensis ad S. D. N. Gregorium XIII. extare in Bibliotheca B. Trudonis librum manuscriptum sub hoc titulo,* Excerpta decretorum. *in quo inter alia capitula istius Concilii apud Vermeriam habetur hoc & sequens caput.*

1 ¶ Detecta,] *Apud Magistrum legitur,* in servitutem dejecta: *apud Burchardum verò,* inservita: *quod verbum hâc eâdem notione habetur l. 3. Capitularium, c. 28.*

2 ¶ Prout] *In aliquot vetustis codicibus est,* pòst ut, *itemq;,* postea ut, *quemadmodum & apud Burchardum & Ivonem.*

a *Inferà 34. q. 1. & 2. c. in tellum.* b *2. Cor. 11.* c *al. est. cap. 165. Pann. l. 6. c. 38.* g *al. daturi.*

a *Capit. l. 6. c. 94.* b *Sentent. 4. distinct. 36. Ivo part. 8. c. 53.* c *Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 18. Ivo p. 8. c. 156. Pannorm. l. 6. c. 37.* d *al. dubitabatur.* e *al. censurimus.* f *alit. existimaverimus.* g *4. Sent. dist. 35. Burch. l. 9. c. 26. Ivo p. 8. c. 164. Panner. lib. 6. cap. 41. & 111.*

C. V. ¶ *Non licet mulieri dimittere, quem sciens servum accepit in virum.*

Item ex eodem, *c. 8.* a

SI *b* fœmina ingenua acceperit servum, sciens quòd servus esset, habeat eum; quia 1 omnes unum patrem habemus in cœlis. Una lex erit viro & fœminæ.

1 ¶ Quia omnes unum patrem h. in c.] *Verba hæc non sunt in Capitularibus, neque apud Ivonem part. 8. c. 52. ubi ipsa citat capitularia. Sunt tamen apud eundem c. 165. ubi refert ex Concilio apud Vermeriam, quemadmodum nunc Gratianus.*

C. VI. ¶ *Servitutis occasione dimitti non valet, quæ post controversiam statûs se in libertatem asseruerit.*

Item Gregorius *lib. 6. epist. seu cap. 165. ad Fortunatum Episcopum.*

CUjus rei causâ cum matre sua hûc compulsa anno præterito præsentium venerit latrix, fraternitas tua cautiùs *c* novit, quia *d* scilicet maritus suus yester Clericus ob hoc, quòd de servili fuerat conditione pulsata, à suo nosceitur eam removisse consortio, vosque hic positos asserunt promisisse, ut si probare se liberam, adjuvante Domino, valuisset, suo eam vos conjugio reformaretis. Fraternitas igitur vestra cognoscat, quòd revelante Deo libertatis auctore, approbata sit libera, nullaque in ea macula servilis inventa est. His ergò cognitis, sine mora aliqua suo per vos eam volumus marito restitui, nec ulteriùs idem vir ejus argumenta sibi occasionis *e* exquirat, quibus eam possit abjicere. Nam si à vobis (quod non credimus) minimè fuerit adimpletum, eamque recipere fortè distulerit, nos illud cognoscatis eum districta vindicta correcturos.

Cum dicitur f: [sciens illum servum,] *datur intelligi, quòd si nesceret illum servum esse, non cogitur cum eo manere. Quia ergò hæc & persona & conditionis dolum passa est, non cogitur adhærere ei, cujus fraude decepta est: si verò liberum acceperit, & ille, ut causam præster dissidii, se alicujus servum fecerit, nec ille uxorem dimittere, nec illa ob vinculum conjugij in servitutem redigi poterit.*

C. VII. ¶ *Occasione conditionis dolosè mutatæ, vir non discedat ab ea, quam libertatis tempore acceperit.*

Unde in Triburiensi Concilio.

PErlatum *g* est ad sanctam Synodum, quòd quidam ingenuus ingenuam accepit uxorem, & post filiorum procreationem occasione divortii cujusdam servum se fecit, utrùm necessariò mulierem tenere debeat: & si tenuerit, utrùm illa quoque secundùm secularem legem servituti subjici debeat, quæsitum est 1. Judicatum est, uxorem minimè debere dimitti, non tamen ob Christi legem mulierem in servitutem redigi: dum ille non ex consensu conjugis se servum fecerit, quem liberum ipsa maritum acceperat.

1 ¶ Quæsitum est.] *Hæ duæ voces absunt à cæteris collectoribus præter Magistrum. Lex verò secularis, cujus hic mentio fit, est inter leges Longobardorum, ut in glossa dicitur.*

Quæritur etiam, si servus unius, alterius ancillam acceperit, An sit conjugium inter eos?

a *Et Capitul. lib. 5. c. 18.* b *Sent. 4. ibidem Burchard. lib. 9. cap. 27. Ivo part. 8. cap. 52. & 165. Pannorm. lib. 6. c. 42.* c *al. acutius.* d *al. quam quia] orig. & alio verborum ductu.* e *al. aliquâ occasione.* f *Infrà, eadem, si fœmina. Sentent. ibidem.* g *Sent. 4. distinct. 36. Burch. lib. 9. cap. 75. Ivo p. 8. c. 223. Pann. lib. 6. cap. 99.*

C. VIII. ¶ *Legitima servorum conjugia suâ auctoritate Domini non dirimant.*

De his ita statutum est, in Concilio Cabilonensi II. a *cap. 30.*

DIctum *b* est nobis, quòd quidam legitima servorum conjugia *c* potestativâ quâdam præsumptione dirimant, non attendentes illud Evangelicum *d*: [*Quod Deus conjunxit, homo non separet.*] Unde nobis visum est, ut conjugia servorum non dirimantur, etiamsi diversos Dominos habeant, sed in uno conjugio permanentes, Dominis serviant suis. Et hoc in illis observandum est, ubi legalis conjunctio fuit, & per voluntatem Dominorum.

CAUSA XXX.

QUidam populorum frequentiâ impeditus, filium suum de baptismate suscepit, dum crederet se alienum suscipere: uxor autem ejus, dum callidè vellet suscipere proprium, suscepit alienum: quem virum adoptavit sibi in filium, & ex uxore sibi filia nescitur, quam filio suo adoptivo, spirituali uxori, dum uterque esset in cunabulis, tradidit. Post triennium uxor moritur, & compater ejus relictam compatris uxoris suæ vir clàm sibi desponsavit: aliquantulum temporis effluxit, & alius eam publicè duxit in uxorem.

1 *Quæritur primum, An uxori suæ debitum reddere valeat, qui proprium filium de sacro baptismate suscepit?*

2 *Secundò, An sponsalia contrahantur inter infantes?*

3 *Tertiò, An spirituales, vel adoptivi filii naturalibus copulari valeant?*

4 *Quartò, An uxorem compatris uxoris suæ alicui ducere liceat?*

5 *Quintò, An clandestina desponsatio manifestè præjudicet?*

QUÆSTIO I.

1 pars. QUòd autem proprium filium in spiritualem sibi transferens, uxori suæ debitum reddere non valeas, ratione & auctoritate probatur. Nullâ enim auctoritate permittitur, ut qui commatri suæ carnaliter copulatur. Hic autem uxorem suam sibi commatrem effecit: non ergo ille ulteriùs carnaliter copulari poterit.

C. I. ¶ *Separentur viri ab uxoribus, qui aliquo casu natos proprios coram Episcopo tenent.*

Hinc Deusdedit *sancta Romanæ Ecclesiæ Episcopus, scribit Gordiano Hispalensis 1 Ecclesiæ Episcopo, & fratri charissimo.*

PErvenit *e* ad nos Diaconus vester, sanctitatis vestræ epistolam deferens, quòd quidam viri & mulieres præterito sabbatho paschali die, præ magno populorum incursu, nescientes proprios filios suscepissent ex lavacro sancto. Cupis ergo scire, si pro tali accidenti rationem debeant viri ac mulieres ad proprium usum redire, an non. Nos verò mœsti ex hac re inquisivimus priorum Patrum nostrorum dicta. Invenimus autem in archivis hujus Apostolicæ sedis, jam talia contigisse in Ecclesiis Isauriæ, Ephesiorum, simulque Hierosolymæ, aliarumq; civitatum 2. Episcopis etiam earum civitatum ab hac

a *Et in Capit. adjectis, cap. 55.* b *Sent. ibid. & Burchard. lib. 9. c. 29. Ivo p. 16. c. 335. & part. 8. c. 167. Pann. l. 6. c. 40.* c *al. matrimonia.* d *Matth. 19.* e *Sent. 4. dist. 42. Polyc. l. 6. tit. 4. Anselm. lib. 10. cap. 29. Burch. lib. 17. cap. 44. Ivo part. 1. c. 305. Pannorm. lib. 6. cap. 127.*

Apostolica sede volentibus scire, utrùm viri ac mulieres rediret ad proprium thorum, beatæ memoriæ sanctissimi Patres, Julius, Innocentius, & Cœlestinus cum Episcoporum plurimorum, & Sacerdotum consensu *a* in Ecclesia Apostolorum Principis prohibentes talia præscripserunt, & confirmaverunt, ut nullo modo se in conjugio reciperent mulieres ac viri, quicunque *b* aliquâ ratione susceperint natos proprios, sed separarent se, ne suadente diabolo tale vitium inolescat. Scitis, quia quomodo sunt septem dona Spiritûs Sancti, ita sunt septem dona baptismi à primo 3 pabulo sacrati salis, & ingressu Ecclesiæ, usque ad confirmationem Sancti Spiritûs per chrisma. Ab hoc ergò primo Spiritûs Sancti dono usque ad septimum nullus Christianus suam commatrem in conjugium suscipere debet. Et qui præsumpserit, tamdiu vinculo anathematis religetur, donec pœnitentiam dignè egerit.

1 ¶ Hispalensis] *In fragmento hujus epistolæ, quod est in tomis Conciliorum, legitur,* Hispaniarum: *apud Anselmum verò ac Burchardum,* Hispanensis.

2 Civitatum.] *Variè hic locus legitur in vetustis codicibus, & apud collectores: aptatus autem præcipuè ex Anselmo est.*

3 ¶ A primo] *Idem factum est in hoc loco ex eodem Anselmo, Burchardo, & fragmento epistolæ. Similia etiam leguntur apud Petrum Damianum in invectione in Episcopum, Monachos ad seculum revocantem.*

C. II. ¶ *Ab uxore separetur, qui filiastrum suum coram Episcopo tenuit.*

Item ex Concilio apud Vermerias *c*, *cap. 3.*

1 SI *d* quis filiastrum, vel filiastram suam ante Episcopum tenuerit ad confirmationem, separetur ab uxore sua, & nunquam aliam accipiat.

¶ *Burchardus & Ivo parte 9. cap. 80. citant ex Concilio apud Vermerias, & ab universitate Lovaniensi scriptum fuit in excerptis decretorum Bibliotheca B. Trudonis, citari ex eodem Concilio. Idem autem Ivo part. 1. c. 203. & Magister sententiarum citant ex Capitularibus, ubi extat lib. 5. cap. 5.*

2 pars. Econtrà verò scribit Nicolaus *Salenitano* c Episcopo, dicens:

C. III. ¶ *Non separetur à viro, quæ filiastrum suum de sacro fonte levavit.*

NOsse *f* desideras, utrùm mulier, quæ viri filium ex alia fœmina genitum de sacro fonte levaverit, postmodùm possit cum eodem viro copulari. Quos ideò junxisse decernimus, quia secundùm sacros canones, nisi amborum consensu, nullius religionis obtentu debet conjunx dimittere conjugem. Pertinet autem ad ingens uxoris exitium, quæ habens odio virum, vel infirmitatem ejus non considerans, quasi causâ pietatis operatur impietatem: maximè cùm Apostolus *g* præcipiat: [*Nolite, inquiens, fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.*] Ergò si non ex consensu utriusque conjugis hoc factum esse probatur, non fraudentur invicem, sed revertantur in idipsum: præsertim cum dicat Apostolus, [*Uxor sui corporis potestatem non habet, sed vir: & vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier.*]

a *al. conventu.* b *al. qui quâcunque ratione.* c *Et Capit. lib. 5. c. 5. Et in Maguntino 1. c. 55.* d *Sent. ibid. Burchard. lib. 17. cap. 22. Ivo p. 1. c. 302. & part. 9. c. 80. Pann. l. 6. c. 125.* e *al. Salamonio.* f *Sentent. 4. distinct. 42. Ivo p. 1. c. 136. Pannorm. lib. 6. cap. 124. Distinct. 28. si quis docuerit. & distinct. 31. quicunque.* g *1. Cor. 7.*

C. IV. ¶ *Non separetur à viro, sed pœnitentiam agat, quæ filium suum coram Episcopo fraudulenter tenuit.*

Item ex Concilio Cabilonensi II. *cap. 51.*

DIctum *a* est nobis, quasdam fœminas desidiosè, quasdam verò fraudulenter, ut à viris suis separentur, proprios filios coram Episcopis ad confirmandum tenuisse. Unde nos dignum duximus, ut si qua mulier filium suum desidiâ, aut fraude aliquâ coram Episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam suam, aut propter fraudem, quamdiu vivet, agat pœnitentiam; à viro tamen suo non separetur.

C. V. ¶ *Separentur, & gravi pœnitentiâ plectantur, qui filiolam suam, vel spiritualem matrem ducunt in uxorem.*

Item ex Concilio Maguntinensi, *c. 10. in claustro sancti Albini habito.*

DE eo *b*, quod interrogâstis, si aliquis filiolam suam in uxorem duxit, & de eo, qui cum commatre spirituali concubuit, & de eo, qui filium suum baptizávit, & uxor *c* ejus eum de fonte suscepit, hâc causâ, ut diffidium *d* conjugii fieret, si posteà in tali copulatione possint permanere: de talibus sic respondendum est. Si filiolam, aut commatrem suam aliquis in conjugium duxerit, separandos esse judicamus, & gravi pœnitentiâ plectendos. Si autem conjuges legitimi, unus, aut ambo, ex industria fecerint, ut filium suum de fonte susciperent, si innupti permanere voluerint, bonum est: sin autem, gravis pœnitentia infidiatori injungatur, & simul maneant: & si prævaricator conjugii supervixerit, acerrimâ pœnitentiâ mulctetur, & sine spe conjugii maneat.

C. VI. ¶ *Non separentur ab uxoribus, qui filiastros suos coram Episcopo tenent.*

Idem Nicolaus Papa *Rodulpho Bituricensi Episcopo.*

DE *e* his, qui filiastros suos ad confirmationem coram Episcopis tenent, id est, qui filios uxoris suæ de viro priori, dum chrismantur ab Episcopis, super se sustinent, si inscientiâ *f*, sicut asseris, fiat, licet sit peccatum, non tamen usque ad separationem conjugii puniendum est: lugeant tamen, & dignâ pœnitentiâ hoc diluentes Domino dicant *g*: Delicta ignorantiæ nostræ ne memineris.

C. VII. ¶ *Non separetur ab uxore, qui necessitatis causâ filium suum baptizavit.*

Item Joannes Papa VIII. *Anselmo Lemovicinæ Ecclesiæ Episcopo.*

AD *h* limina beatorum Petri & Pauli Apostolorum Principum hic præsens homo, nomine Stephanus, orationis causâ veniens, nostro præsulatui suggerendo innotuit, quòd filium suum in extremo vitæ positum, necdum baptismatis undâ lotum, absentiâ scilicet Sacerdotum, necessitate cogente baptizâsset, eumque ipse propriis manibus retinendo suscepisset: atque pro hujus rei negotio notitiæ tuæ patefacto, reverentia tua, quasi rectitudinis zelo flagrans, præfatum hominem à sua conjuge judicaverit separandum. Quod fieri nullatenùs debet, dicente Scripturâ *i*, à Domino junctam esse viro uxorem, &, [*Quod Deus conjunxit, homo non separet.*] Unde & Dominus in *k* Evangelio, non dimittere posse uxorem suam, nisi causâ fornicationis, apertissimè jubet. Quapropter & nos tantæ auctoritatis jussione præcipuè freti, dicimus omnimodum 1 esse, & inculpabile judicandum, quod necessitas intulit. Nam hoc baptizandi opus Laicis fidelibus juxta canonicam auctoritatem *l*, si ne-

a *Sentent. ibid. Burch. l. 17. c. 24. Ivo p. 9. c. 81. Pann. l. 7. c. 65.* b *Sentent. ibid. Burch. l. 17. c. 24. Ivo p. 9. c. 82. Pann. l. 7. cap. 66.* c *al. cujus uxor.* d *al. discidium.* e *Ivo p. 1. c. 304. Pannorm. lib. 6. cap. 126.* f *al. si inscientiâ, ut asseritur, sit.* g *Psalm. 24.* h *Sent. ibid. Polycarp. lib. 6. tit. 4. Ansel. lib. 10. c. 30. Ivo part. 1. cap. 306.* i *Proverb. 15. juxta 70.* k *Matth. c. 19.* l *al. sanctionem.*

cesse fuerit facere, liberè conceditur. Unde si supradictus genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetuâ morte pereuntem dimitteret, sacri undâ baptismatis lavit, ut eum de potestate auctoris mortis & tenebrarum eriperet, & in regnum Christi jam regnaturum *a* sine dubitatione transmitteret, benè fecisse laudatur: & idcircò suæ uxori sibi jam legitimè sociatæ, impunè, quamdiu vixerit, judicamus manere conjunctum, nec ob hoc contra præfatas auctoritates divinas aliquatenùs separari debere *b*.

¶ *Epistola Joannis octavi, ex qua sumptum est hoc caput, extat in Bibliotheca Vaticana, scripta Anselmo Lemovicinæ Ecclesiæ Episcopo, & in Concilio Ticinensi, tempore ejusdem Joannis cum Legatis ipsius, & magnâ parte Episcoporum Italiæ & Galliæ habito, in subscriptionibus est*, Anselmus Lemovicensis Ecclesiæ Episcopus. *Itaq; emendatum est*, Lemovicinæ, *cum anteà legeretur*, Lemosinæ.

1 ¶ Omittendum] *Sic emendatum est ex aliquot vetustis, epistola ipsa, & Ivone, infrà etiam 34. quæst. 1. & 2. c. 1. Leo eadem verbu utitur*, omittendum est, & inculpabile judicandum. *quem imitari videtur Joannes voluisse. In vulgatis erat*, dimittendam non esse.

3 pars. *Filia* c *dicitur spiritualis non solùm ejus, qui accipit, sed etiam ejus, qui trina mersionis vocabulo eam sacro baptismate tingit. Dicitur etiam spiritualis filia Sacerdotis, qua ei peccata sua confitetur. Harum omnium flagitiosa conjunctio est, & eadem pœnâ plectenda.*

C. VIII. ¶ *Par pœnitentia ei indicitur, qui spiritualem filiam, & pœnitentialem suam violare monstratur.*

Unde Symmachus Papa *ait.*

OMnes *d*, quos in pœnitentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filii, ut & ipsi, quos vel nobis suscipientibus, vel trinæ mersionis vocabulo mergentibus, unda sacri baptismatis regeneravit. Sylvester quoque docens, admonet unumquemque Sacerdotem, ut nullus causâ fornicationis ad suam pœnitentialem accedat: quia scriptum est: [*Omnes, quos in pœnitentia accipimus, ita filii nostri sunt, ut in baptismate susceperi.*] Quapropter hoc scelus si quis perpetraverit, non solùm dignitatis honorem amittat, verùm etiam usque ad exitum vitæ suæ jugi pœnitentiæ se subdat.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item Cœlestinus.

II. SI *e* quis Sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit, sciat se grave adulterium commisisse. Idcircò fœmina si Laica est, omnia derelinquat, & res suas pauperibus tradat, & conversa in monasterio Deo usque ad mortem serviat. Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni officio deponatur, & peregrinando duodecim *f* annis pœniteat, postea verò ad monasterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ suæ Deo serviat.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item *g*.

NOn *h* debet Episcopus aut Presbyter commiscere cum mulieribus, quæ ei sua fuerint confessæ peccata. Si fortè (quod absit) hoc contigerit, sic pœniteat, quomodo de filia spirituali, Episcopus quindecim annos, Presbyter duodecim, & deponatur: si tamen in conscientiam populi devenerit.

His itaque auctoritatibus apparet, quòd sive proprium, sive tantummodò viri filium multer de sacro fonte susceperit, non ideò à viro suo est separanda. Quod & de viro similiter oportet intelligi.

a *al. regeneraturum.* b *al. debuisse.* c *Sent. ibid.* d *Sent. ibidem.* e *Polyc. l. 4. tit. 39.* f *al. quindecim.* g *al. Idem.* h *Polyc. ibidem.*

QUÆSTIO II.

SPonsalia ante septennium contrahi non possunt. Sola enim consensu contrahuntur, qui intervenire non potest, nisi utraque 1 parte id intelligatur, quod inter eos agitur. Probatur ergò sponsalia non posse contrahi inter pueros, quorum ætatis infirmitas consensum non admittit. Testatur hoc idem Nicolaus Papa, *dicens*:

1 ¶ Utraque] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis, cum anteà legeretur*, alterutra. *utriusque enim consensus necessarius est.*

CAP. ¶ *Ante tempus consentiendi conjugium contrahi non potest.*

UBi non *a* est consensus utriusque, non est conjugium. Ergò qui pueris dant puellas in cunabulis, & econverso, nihil faciunt, nisi uterque puerorum, postquam venerit ad annos discretionis, consentiat 1, etiamsi pater & mater hoc voluerint & fecerint.

¶ *In Decretalibus tit. de desponsatione impub. cap. 2. habetur initium hujus capitis, & adjiciuntur alia ex eo Nicolai rescripto.*

1 ¶ Consentiat,] *In vulgatis codicibus sequitur*, nec est conjugium, nisi sit consensus utriusque: *quæ verba absunt à plerisque manuscriptis.*

QUÆSTIO III.

1 ps QUòd *b* autem spirituales vel adoptivi filiæ naturalibus copulari non possint, Nicolaus Papa *respondens ad consulta Bulgarorum, cap. 2. testatur, ita dicens*:

C. I. ¶ *Qui de sacro fonte suscipitur, filius est ejus, à quo suscipitur.*

ITa *c* diligere debet homo eum, qui se suscipit de sacro fonte, sicut patrem. *Item.* ¶ Est inter fratres & filios spirituales gratuita & sancta communio, quæ non est dicenda consanguinitas, sed potiùs habenda spiritualis proximitas. Unde inter eos non arbitramur posse fieri quodlibet legale conjugium: quandoquidem nec inter eos, qui naturâ, & eos, qui adoptione filii sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittunt. *Item.* ¶ Si ergo inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio jungit, quantò potiùs à carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per cœleste sacramentum regeneratio Sancti Spiritûs vincit? Longè igitur congruentius filius patris mei, vel frater meus appellatur is, quem gratia divina potiùs, quàm humana voluntas, ut filius patris mei, vel frater meus esset, elegit; prudentiusque ab alterna corporis commistione secernimur.

C. II. ¶ *Filia spiritualis carnali filio nullo modo nubere potest.*

Item Zacharias *Episcopus, servus servorum Dei, Reverendissimo Theodoro Episcopo Ecclesiæ Ticinensis.*

PItacium *d* nobis tua veneranda fraternitas obtulit, per quod scisciari curâsti, si liceat filio, cujus paret alterius filiam ex sacro baptismate *e* susceperit, suscepram, id est, spiritualem ejus patris filiam (quod dici crudele est) in matrimonio accipere, quod apud te enormiter asseruisti contigisse, ¶ Sed bene tua sancta fraternitas compertum habet, quòd Dominus præceperit per

a *Extrà, de desponsi. impub. cap. 2. Pannorm. lib. 6. cap. 122.* b *Sentent. 4. distinct. 42.* c *Sentent. ibidem. Ivo p. 2. cap. 135. & part. 9. cap. 34. Pannorm. lib. 6. cap. 123. Ivo serm. 1. de rebus Ecclesiasticis.* d *Polycarp. lib. 6. titul. 4. Anselmus lib. 10. cap. 27. Ivo part. 1. cap. 307. Pannorm. lib. 8. cap. 128.* e *alii. fonte.*

Moysem, *a* dicens: [*Turpitudinem 1 patris tui, vel matris, vel fororis non revelabis; turpitudo enim tua est.*] Cùm 2 ergò à propria consanguinitate jubemur abstinere, multo magis à spirituali nostri patris filia, omni excusatione aut argumento sepositò, sub nimia districtione nos cavere convenit: ne in iram divini examinis incidat, si quis tali facinore mistus, minimè restrinxerit fræna luxuriæ. Unde & omnes 3 omnino cavendi sunt à tali sceleris commistione, ne in perpetuum pereant; sed hunc, qui hujus pernicioſæ temeritatis auctor, animæ suæ salutem despiciens, impiissimo se miscuit matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare, & pœnitentiæ dignæ submittere, quatenùs ab æterna erutam *b* damnatione animam ejus lucreris.

1 ¶ Turpitudinem] *In decretu Zachariæ (quæ sunt in vetustiore codice) & apud Anselmum. & Ivonem habentur omnia, ut in capite 18. Levitici.*

2 ¶ Cùm ergò] *In eisdem decretis sic legitur*: Turpitudinem enim non revelare dicitur, dum à propria consanguinitate præcipimur abstinere. Multò magis, &c.

3 ¶ Unde & omnes] *Apud Anselmum est*: Unde & omnes omnino cavendæ sunt tales sceleris commistiones.

C. III. ¶ *Filio suo filiam, quam de sacro fonte suscepit, nullus tradere audeat.*

Item Zacharias & Deus dedit.

NOn *c* oportet filiam, quam de sacro fonte suscepe-rit, aliquando filio suo in matrimonium tradere; quia in divina sententia germani esse inveniuntur. Si quis tali facinore commistus minimè restrinxerit fræna luxuriæ, ab Ecclesia catholica abominabitur. Sed si conversus fuerit, post separationem septem annis pœnitentiam gerat. Consciis simul cum auctore *d* sit ista conditio: id est, simul cum cooperatoribus & consentientibus pœniteat.

2 pars. *Filii verò, sive ante compaternitatem, sive post nati fuerint, licitè conjungi possunt.*

C. IV. ¶ *Filii vel filiæ, ante vel post compaternitatem genitæ, legitimè conjungi possunt.*

Unde Urbanus *scribit Vitali Presbytero Brixiensi, dicens:*

SUper *e* quibus consulit nos tua dilectio, hoc videtur nobis ex sententia respondendum, ut & baptismus sit, si instante necessitate fœmina puerum in nomine Trinitatis baptizaverit, & quòd spiritualium parentum filii, vel filiæ, ante vel post compaternitatem geniti, possunt legitimè conjungi, præter illam personam, per quam compatres sunt effecti.

C. V. ¶ *Qui ex compatre vel commatre post susceptos filios de fonte nati fuerint, conjungi non possunt.*

Paschalis *verò secundus post compaternitatem genitos copulari prohibens, scribit Rhegino Episcopo.*

POst *f* susceptum verò de fonte filium vel filiam spiritualem, qui ex compatre vel commatre nati fuerint, matrimonio conjungi non possunt; quia leges seculi non adoptivis prohibent copulari. ¶ *Anselmus lib. 10. cap. 34. refert ferè integrum hanc epistolam, item Polycarpus, cujus initium est in c.* post uxoris. *infrà 34. q. 2. & continenter post illud sequitur hoc caput, & deinceps c.* porrò duorum. *infrà 32. q. 2. & 3. Ipsius verò epistola meminerunt & ipsi citant Paschalem secundum.*

[*Idem ex* g *lib. 23. Digestorum, tit. de ritu nuptiarum, perperam creditur, in quo ita legitur.*]

a *Leviticor. 18.* b *alii. erutas damnatione animas eorum.* c *Polyc. ibid. Anselm. lib. 10. cap. 28.* d *al. auctore.* e *Sentent. 4. distinct. 42.* f *Sentent. 4. dist. 42. Polyc. l. 6. tit. 6. Anselm. l. 10. c. 34.* g *Tit. 2. leg. 17.*

C. VI. PALEA.

PEr adoptionem quæsita fraternitas eousque impedit nuptias, donec manet adoptio: ideoque eam, quam pater meus adoptavit, & emancipavit, potero uxorem ducere. Æquè, & si me emancipato, illam in potestate retinuerit, poterimus jungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, suadetur, ut filiam emancipet. Similiter suadetur ei, qui velit nurum adoptare, ut emancipet filium.

¶ *Hæc Palea habetur in aliquot vetustis, à quibus cætera abesse solent, & non distinguitur à superiore capite.*

3 pars. ¶ *Si quis verò aliquo fortuito casu filiam suæ commatris uxorem acceperit, non cogitur eam dimittere.*

C. VII. ¶ *Non cogitur quis dimittere filiam suæ commatris, quam duxit in conjugium.*

Unde in Triburiensi Concilio *legitur, c. 48.*

ILlud *a* etiam nec canonicâ institutione definimus, nec interdictione aliquâ restatamus, sed propter eos, qui diversè de eo sentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis suæ spiritualis commatris filiam fortuitò, & ita contingente rerum casu in conjugium duxerit, consilio maturiori servato eam habeat, atque honestè legitimo conjugio operam dat.

QUÆSTIO IV.

1 ps RElictam verò compatris uxoris suæ nullus in conjugem ducere potest.

C. I. ¶ *Duæ commatres alicui habere non licet.*

Unde Nicolaus Papa *scribit Constantiensi Episcopo Salomoni.*

SCiscitatur *b* à nobis sanctitas vestra, si aliquis homo duas commatres habere valeat, unam post alteram. In quo meminisse debet scriptum esse: *c* [*Erunt duo in carne una.*] Itaque cùm constet, quia vir & mulier una caro per connubium efficiuntur, restat nimirum virum compatrem constitui illi mulieri, cujus matrimonio assumpta uxor commater esse videbatur: & idcircò liquet, virum illi fœminæ non posse jungi in copula, quæ commater ejus erat, cum qua idem fuerat una caro effectus,

C. II. ¶ *Octo annis pœniteat, qui duabus commatribus commiscetur.*

Item ex Concilio Chalcedonensi.

SI pater & filius, aut duo fratres cum una muliere, aut si cum matre & filia, aut cum duabus sororibus, aut cum duabus commatribus aliquis concubuerit, secundùm antiquam & humaniorem definitionem octo annis pœniteat.

¶ *In Concilio Chalcedonensi nihil hujusmodi extat tractatum, aut definitum. Ex eo tamen refertur etiam in fragmento pœnitentialis incerti auctoris: eodemq; modo citatur infrà c.* post uxoris.

C. III. ¶ *Nullus duabus commatribus commisceatur.*

Item Innocentius *Exuperio Tolosano Episcopo.*

SI *d* quies ex 1 uno conjugio filium aut filiam alterius de sacro fonte susceperit, aut ad chrisma tenuerit, vel Christianitatis ministerium *e* dederit, ambo & vir & uxor compatres existunt parentibus infantis; quia vir & mulier caro una effecti sunt.

1 ¶ Ex uno] *In plerisque vetustis exemplaribus, & eâdem collectione decretorum incerti auctoris legitur*, si quis unus ex conjugio. *In epistola verò Innocentii Exuperio Tolosano Episcopo scripta, hoc non habetur.*

2 pars. *Econtrario invenitur* in Concilio Triburiensi, *cap. 47.*

a *Sent. ibid. Burch. lib. 17. c. 46. Ivo p. 9. c. 37.* b *Sent. ibid. Ivo p. 1. c. 137. & p. 9. c. 35. Pann. l. 7. c. 63.* c *Gen. 2.* d *Polyc. l. 6. tit. 6.* e *al. mysterium.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. IV. ¶ *Uxorem compatris ducere potest, cujus ipsa commater non fuerat.*

QUi *a* spiritualem habet compatrem, cujus filium de lavacro sacri fontis accepit *b*, & ejus uxor commater non est, licet ei, defuncto compatre suo, ejus viduam ducere in uxorem, si nullam habet consanguinitatis propinquitatem, Quid enim? Nunquid non possunt conjungi, quos nulla proximitas carnalis, vel nulla generatio secernit spiritualis?

C. V. ¶ *De eodem.*

Item in epistola Paschalis Papæ II. *ad Rhegium Episcopum.*

POst *c* uxoris obitum cum commatre uxoris viri superstitis conjugio copulari, nulla videtur auctoritas, vel ratio prohibere. Neque enim cognationi carnis cognatio Spiritûs comparatur, neque per unionem *d* carnis ad unionem Spiritûs pertransitur.

3 pars. *Notandum verò est, quòd aliud est, commatrem alicujus cognoscere, atque aliud, derelictam ab aliquo commatrem alicujus fieri. Auctoritas illa Nicolai Papæ, & Chalcedonensis Synodi illum prohibet commatris suæ uxoris matrimonio copulari, qui uxori suæ debitum reddidit, postquam illius commater extitit. Illa verò auctoritas Triburiensis Concilii illos permittit matrimonio copulari, cujus uxor, postquam à viro suo derelinquitur, illius commater efficitur, nec post compaternitatem à viro suo cognoscitur. Quæritur autem, an uxor cum marito in baptismate simul debeat suscipere puerum?*

C. VI. ¶ *Uxor simul cum viro filium alicujus in baptismate non suscipiat.*

De his ita scribit Urbanus II. *Vitali Presbytero* 1 *Brixiæ*

QUòd *e* autem uxor cum marito in baptismate simul non debeat suscipere puerum, nullâ auctoritate reperitur prohibitum. Sed ut puritas spiritualis paternitatis ab omni labe & infamia conservetur immunis, dignum esse decernimus, ut utrique insimul ad hoc aspirare minimè præsumant. Quia verò piaculare flagitium commisit, qui duabus commatribus, velut duabus sororibus nupsit, magna juxta modum culpæ pœnitentia sibi debet injungi.

1 ¶ Presbytero] *Anteà legebatur*, Episcopo. *Emendatum est ex exemplaribus vetustis, quæ collata sunt. Et eadem citatio est supra hâc eâdem causâ, q. 3.* super quibus.

Illud verò Triburiensis Concilii: [Qui spiritualem habet compatrem, &c.] *ante hanc prohibitionem dictum intelligitur: vel uxor commater accipiatur, non ex eodem filio cum viro, sed ex alio.*

QUÆSTIO V.

1 ps QUod autem clandestina conjugia fieri non debeant, Evaristus Papa *testatur, scribens Episcopis Africæ, epist. 1.*

C. I. ¶ *Clandestina conjugia fieri non debent.* a.

ALiter *f* legitimum 1 non sit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, vel petatur, & à parentibus, & propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicatur, & à paranymphis, ut consuetudo docet, custodita & sociata, à proximis congruo tempore petita legibus detur 2, ac solenniter accipiatur, & biduo, vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant. *Item* ¶ Ita peracta legitima scitote esse connubia: aliter verò præsumpta, non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potiùs, quàm legitima conjugia esse non dubitare, nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima.

1 ¶ Legitimum] *In epistola ipsa interjiciuntur hæc, sicut à Patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum invenimus.*

2 ¶ Detur,] *Anteà legebatur*, à legibus doretur, *quod jam superiùs dictum erat. Emendatum est ex vetustis editionibus Conciliorum, capitularibus, Anselmo & Ivone.*

C. II. ¶ *Nuptias occultas celebrare non licet.*

Item ex decretis Hormisdæ Papæ, *c. 8.*

NUllus *a* fidelis cujuscunque conditionis sit, occulte nuptias faciat, sed benedictione acceptâ à Sacerdote, publicè nubat in Domino.

¶ *Apud Burchardum, Ivonem, Polycarpum, & in collectione, quæ est tomo tertio Conciliorum post decreta Alexandri tertii, part. 49. cap. 10. citatur similiter ex decretis Hormisdæ. Verum in secunda collectione decretalium, tit. de clandest. desponsi. citatur ex Alexandro tertio, qui primus author hujus capitis esse non potest, quippe qui posterior fuit Gratiano.*

C. III. ¶ *Nuptiæ publicè celebrari debent.*

Item Nicolaus *ad consulta Bulgarorum, cap 3.*

NOstrates *b* tam mares, quam fœminæ non ligneam auream, vel argenteam, aut ex quolibet metallo compositam, quando nuptialia fœdera contrahunt, in capitibus deferunt: sed post sponsalia, quæ futurarum sunt nuptiarum promissa, fœdera quoque *c* consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur: & postquam arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei annulo insignitum desponderit, dotemque utrique placitam sponsus ei cum scripto pactum hoc continente coram invitatis ab utraque parte tradiderit (aut mox, aut apto tempore, ne videlicet ante tempus lege definitum tale quid fieri præsumatur,) ambo ad nuptialia fœdera perducuntur: & primùm quidem in Ecclesia Domini cum oblationibus, quas offerre debent Deo per Sacerdotis manum, statuuntur, sicque demum benedictionem, & velamen cœleste suscipiunt. *Item.* ¶ Hæc sunt, præter alia, quæ ad memoriam non occurrunt, pacta conjugiorum solennia. Peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus, quemadmodum Græcos vos astruere dicitis.

C. IV. ¶ *In contrahendo conjugio ista sunt observanda.*

Item Leo Papa.

QUalis *d* debeat uxor esse, quæ habenda est secundum legem, virgo casta, & desponsata in virginitate, & dotata legitimè, & à parentibus tradita *e*, à sponso, & à paranymphis accipienda: & ita secundum legem, & Evangelium publicis nuptiis in conjugium liquidè ducenda, & omnibus diebus vitæ (nisi ex consensu, & castimenda, & omnibus diebus vitæ (nisi ex consensu, & castimonia ad vacandi Deo) nunquam propter hominem separanda: & si fornicata fuerit 1, dimittenda, sed illâ vivente alteram non ducenda, quia *f* adulteri regnum Dei non possidebunt, & pœnitentia illius 2 per scripturam recipienda.

¶ *Burchardus etiam, Anselmus, Ivo & Pannormia citant ex Leone. Sed forè idem in Concilio Rhemensi Trosleiano, c. 8. & Silv. Capitular. c. 279. refertur ex B. Augustino, & infra, 36. q. 1. c.* tria. *(quod citatur ex B. Hieronymo) in illis verbis, & reliqua quæ sequuntur in prædictis, videntur indicari quæ in hoc capite continentur.*

a *Sentent. ibid. Polyc. l. 8. tit. 6. Burch. l. 17. c. 45. Ivo p. 9. c. 96. Pannor l. 7. c. 67.* b *al. suscepit.* c *Sentent. ibid. Polycarp. ibid. Ansel. l. 10. c. 34.* d *alii. unitionem.* e *Sent. ibid* f *In capit. Caroli. lib. 7. cap. 463. Sentent. 4. dist. 28. Polyc. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 2. Ivo p. 8. c. 4. Pann. l. 6. c. 31.*

a *Polycarp. ibid. Burch. l. 9. cap. 3. Ivo p. 8. c. 141. Pann. l. 6. c. 5.* b *Ivo p. 8. c. 6. Pann. l. 6. c. 9.* c *al. quæque.* d *Polyc. l. 6. tit. 4. Ansel. l. 10. c. 3. Burch. l. 9. c. 2. Ivo p. 8. c. 142. Pann. l. 6. c. 36.* e *al. tradita sponso.* f *1 Cor. 6.*

1 ¶ Fuerit.] *In Concilio Trosleiano, & capitularibus sequitur*, & vir ejus voluerit.

2 ¶ Illius] *In ipsis legitur*, & pœnitentia illi recipienda.

C. V. ¶ *Quomodo sponsus & sponsa ad benedictionem accedant.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 13.*

SPonsus *a* & sponsa cùm benedicendi sunt à Sacerdote, à parentibus suis, vel à paranymphis offerantur 1: qui cùm acceperint benedictionem, eâdem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.

1 ¶ Offerantur:] *Sequebatur*, in Ecclesia Sacerdoti: *quæ absunt à Conciliorum editionibus & codicibus manuscriptis, Burchardo & Ivone, nec habentur sup. dist. 23. c. fin. ubi hoc idem asseritur.*

C. VI. ¶ *Sine publicis nuptiis nullus ducat uxorem.*

Item ex Concilio Arelatensi *b c. 6.*

NUllum *c* sine dote fiat conjugium: juxta possibilitatem fiat dos: nec sine publicis nuptiis quisquam nubere, vel uxorem ducere præsumat.

Hi omnibus auctoritatibus occulta nuptiæ prohibentur: atque ideò cum contra auctoritatem fiunt nuptiæ, pro infectis haberi debent.

2 pars. *Sed quæritur, quid sibi velint illa solennitates velaminis, & annuli, quæ in conjugiis observantur?*

C. VII. ¶ *Quare fœminæ velantur, dum maritantur.*

De his ita scribit Isidorus 2 *lib. de officiis, cap 19.*

FOeminæ *d* dum maritantur, ideò velantur, ut noverint se semper maritis suis subditas *e* esse & humiles.

¶ Item, quòd nubentes post benedictionem vittâ 1 invicem, quasi uno vinculo copulantur, videlicet ideò fit, ne compagem conjugalis unitatis disrumpant. ¶ At verò, quòd eadem vitta candido, purpureoque colore permisceatur, eandor quippe ad munditiam vitæ, purpura ad sanguinis posteritatem adhibatur; ut hoc signo & continentiæ 2 lex tenenda ab utrisque ad tempus admoneatur, & posthæc reddendum debitum non negetur.

¶ Item, quòd in primis negotiis annulus à sponso sponsæ datur, sit hoc nimirum vel propter mutuæ fidei signum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto digito annulus idem inseritur, quòd in eo vena quædam, ut fertur, sanguinis ad cor usque perveniat.

1 ¶ Vittâ] *In editione Isidori Coloniensi legitur*, vittæ uno invicem vinculo copulantur, videlicet ne compagem, &c. *In Vaticano autem codice*, post benedictionem à Levita uno invicem, &c.

2 ¶ Continentiæ lex] *Sic emendatum est ex originali impressis & manuscripto. Anteà enim legebatur*, ut hoc signo & continentia, & lex continendi ab utrisque ad tempus admoneantur.

C. VIII. ¶ *Nuptiæ dicuntur ab obnubendo, eò quòd caput suum obnubere soleant.*

Item Ambrosius *in libro f de Patriarchis.*

3 pars. NEc *g* illud otiosum, quod cùm veniret Rebecca *h*, vidit Isaac ambulantem, & cùm interrogâsset, quis esset, cognito, quòd ipse esset, cui duceretur uxor, descendit, & caput suum obnubere cœpit, docens verecundiam nuptiis præire debere. Inde enim & Nuptiæ dictæ, quòd pudoris gratiâ se puellæ obnuberent.

4 pars. *Sed objicitur præmissa: Multa sunt, quæ prohibentur, quæ si fiant, ex postfacto convalescunt. Prohibentur veveneficia matrimonia contrahere, quæ tamen si contraxerint, irrivolata permanere oportet. Sic & clandestina conjugia contra leges quidem sunt, tamen contracta dissolvi non possunt, quia ex legitimo voto subsequente corroborantur. Unde Evaristus cum dixisset,* a [aliter præsumpta non sunt conjugia, sed adulteria:] *addidit,* [nisi voluntas propria suffragaverit, & vita succurrerit legitima.]

C. IX.

Hinc etiam in Novellis.

SI quis *b* divinis tactis scripturis juraverit mulieri legitimam se eam uxorem habiturum, vel si in Oratorio tale sacramentum dederit, si illa legitima uxor 1, quamvis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit.

1 ¶ Uxor,] *Apud Fulranum antecesserem, ex quo videtur sumptum hoc capitulum, sequitur*, si tamen ei conjuncta fuerit.

Hu ita respondetur: Conjugia, quæ clàm contrahuntur, non negantur esse conjugia, nec jubentur dissolvi, si utriusque confessione probari poterunt: veruntamen prohibentur, quia mutatâ voluntate alterius eorum, alterius confessione fides judici fieri non potest. Unde publicè, cum alterius vota in alteram partem se transtulerint, pro priori conjugio, quod judici incertum est, sententia ferri non poterit: Incerta enim (ut Sixtus Papa scribit c Episcopis per Hispaniam constitutis) nemo Pontificum judicare præsumat: & quamvis verâ sint, tamen credenda non sunt, nisi quæ certis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi quæ judiciario ordine publicantur. Hinc etiam Victor Papa d scribit Theophilo Episcopo: [Incerta, charissime, nullatenùs judicemus, quousque veniat e Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quamvis enim vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi quæ judiciario ordine publicantur.]

C. X. ¶ *Ante justam probationem nullus est judicandus aut damnandus.*

Item Evaristus Papa, *epist. 2. omnibus Episcopis.* a

NUllum *f* ante veram justamque probationem judicare aut damnare debemus, teste Apostolo, qui ait: [*Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit.*] Mala itaque audita nullum moveant, nec passim dicta absque certa probatione quisquam unquam credat: sed antè audita diligenter inquirat, ne præcipitando quicquam aliquis agat.

C. XI. ¶ *Non sunt aliqua judicanda priùs, quàm certis demonstrentur indiciis.*

Item Eleutherius Papa *h, epistolâ ad Gallia provincias.* a

JUdicantem *i* oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plenâ inquisitione discutere: interrogandi, respondendi, objiciendique præbitâ patientiâ ab eo, ut ibi actio ambarum partium illuminata 1 sit pleniter; nec litigantibus judex priùs velit suâ sententiâ obviare, nisi quando ipsi jam peractis omnibus nihil habeant in quæstione, quod proponant: & tamdiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatem perveniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermissum fortè remaneat, quod annecti conveniat.

1 ¶ Illuminata] *In locis indicatis legitur*, liminata. *In plerisque autem vetustis Gratiani exemplaribus*, luminata.

a *Sup. eâd. aliter.* b *Jul. antecess. constit. 74. cap. 4. Sent. 4. dist. 28. Ivo p. 8. c. 44. & part. 16. c. 142. Pann. l. 6. c. 7.* c *Epist. 2.* d *Epist. 1. c. 2.* e *2 Cor. 4.* f *Sup. 2. q. 1. Deus omnipotens. 20. Ansel. l. 3. c. 67.* g *Rom. 14.* h *Et in decretis Julii, cap. 31. & in c. Hadriani, cap. 26. & in C. l. 5. cap. 246.* i *Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo p. 6. c. 316. & 317. Pann. l. 4. c. 115. & 104.*

a *Sup. dist. 23. c. fin. Polyc. ibid. Burch. l. 9. c. 5. Ivo p. 8. c. 143. Pann. l. 6. c. 20.* b *Habetur in c. 1. 6. cap. 131.* c *Burch. l. 9. c. 6. Ivo p. 8. c. 144. Pann... 6. c. 6.* d *Ivo p. 8. c. 7. & 8. Pann. l. 6. c. 8.* e *al. subjectas.* f *Lib. 1 de Abraham. cap. 9.* g *Isidorus lib. de offic. 2. cap. 19.* h *Genes. 24.*

Ex præmissis manifestè colligitur, quòd pro incertis à certis recedendum non est : nec in re dubia, certa danda est sententia. Cùm autem fides dubia rei, nisi testium approbatione, vel legitimâ confessione judici fieri non valeat, testes autem auctoritate Calixti Papæ a de aliis causis vel negotiis testimonium dicere non valeant, nisi de his, quæ sub eorum præsentia facta noscuntur ; apparet clandestina conjugia ideò esse prohibita, quia cùm alter eorum conjugalem affectum se ad alterum habuisse negare voluerit, legitimus probationibus convinci non poterit, quibus deficientibus, judicii sententiâ ritè absolutus, reatum adulterii uterque incurrit, dum utroque eorum vivente aliis se copulaverint. b

CAUSA XXXI.

UXorem cujusdam alius constupravit : eo mortuo, adulter adulteram sibi in uxorem accepit : filiam ex ea susceptam cuidam in conjugem se daturum juravit : illa assensum non præbuit : deinde pater alii eam tradidit : à primo reposcitur.

1 Quæritur, An possit duci in conjugium, quæ prius est polluta per adulterium ?

2 Secundò, An filia invita sit tradenda alicui ?

3 Tertiò, An post patris sponsionem illa possit nubere alii ?

QUÆSTIO I.

1 ps A *Dulterio polluta prohibetur duci in conjugium, auctoritate* Leonis Papæ, *quâ dicitur :*

C. I. ¶ *Adulterio polluta non ducatur ab eodem in matrimonium.*

NUllus c ducat in matrimonium, quàm prius polluit adulterio.

C. II. ¶ *Licet alicui ducere in matrimonium, quam prius polluit adulterio.*

Sed Augustinus *econtrà testatur, scribens ad Valerium de nuptiis, & concupiscentia, lib. 1. cap. 10.*

DEnique d mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri 1 potest conjugium, cum quo præcessit adulterium. *Item in libro de bono conjugali, c. 14.* ¶ Posse sanè fieri nuptias ex personis male conjunctis, honesto placito postea consequente, manifestum est.

1 ¶ Fieri potest conjugium,] *In editionibus operum B. Augustini, & uno Vaticano codice, unoq; item Gratiani exemplari legitur,* fieri verum connubium non potest. *In duobus verò Vaticanis recentioribus ejusdem libri abest negatio.*

Hac ultima auctoritas Augustini de concubinis loquitur, perhibens concubinas posse transire ad honestum placitum nuptiarum. Prima auctoritas Augustini loquitur de repudiata, quam, dum vivente viro suo quicunque ducit in conjugium, committit adulterium : cujus adulterii aliquam habet veniam, dum ejus copula creditur esse licita. ¶ *Illud verò Leonis Papæ de ea intelligendum est, quæ à viro suo non erat repudiata, cujus vivebat vir, reddens ei conjugale debitum.*

C. III. ¶ *Nullus ducat in conjugium, quam polluit prius per adulterium.*

Unde in Concilio apud Althæum *habito præsente* Conrado *Rege statutum est, cap. 6.*

ILlud e verò communi decreto, secundùm canonum instituta definimus & præjudicamus, ut si quis cum uxore alterius eo vivente fornicatus fuerit, moriente marito, synodali judicio aditus ei claudatur illicitus, ne ulteriùs ei conjungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio. Nolumus enim, nec Christianæ religioni convenit, ut ullus ducat in conjugium, quam prius polluit per adulterium.

Hîc subaudiendum est, nisi prius peractâ pœnitentiâ, & si nihil in mortem viri machinatus fuerit : vel si vivente viro suo adulteræ non dedit, si sumpturum eam sibi in conjugem, si vir ejus superuveret.

C. IV. ¶ *Post mortem viri non potest adulteram in conjugium ducere, qui viro vivente juramentum sibi futurarum nuptiarum præbuit.*

Unde in Concilio Triburiensi *legitur.*

RElatum a est auribus sanctorum Sacerdotum, quendam ulteriùs uxorem stupro violâsse, & insuper mœchæ vivente viro suo, juramentum dedisse, ut posà legitimi mariti mortem, si supervixisset, duceret uxorem, quod & factum est. Tale ergò connubium prohibemus & anathematizamus.

¶ *Hujus capituli sententia quidem est in canone 49. Concilii Triburiensis, quod extat. Sed cùm Burchardus hoc citet ex cap. 3. videtur alterius esse, quod desideratur.*

C. V. ¶ *Post peractam pœnitentiam potest uxoriduam in conjugem ducere, quam viro vivente per adulterium polluit.*

Item in eodem b.

SI quis c vivente marito conjugem illius adulterâsse accusatur, & eo in proximo defuncto, eandem fuisse dinoscitur, omnimodis publicæ pœnitentiæ subjiciatur c. De quo etiam post pœnitentiam præfatam 1, si expedierit, servabitur regula : nisi fortè vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur, aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat. Quod si probatum fuerit, sine ulla spe conjugii manent perpetuò cum pœnitentia.

¶ *Burchardus & Ivo citant ex Concilio Meldensi, c. 69. ubi habetur. In Decretalibus verò tit. de eo, qui dux. in ux. quam pol. per adult. c. cùm haberet. Clemens III. hoc ipsum etiam ex Concilio Triburiensi, ut Gratianus & Pannormia.*

1 ¶ Præfatam] *In Meldensi legitur,* præfata, *ut indicetur regula jam ibi tradita, c. 65. & citatur infrà, 36. q. 2.* si autem,

C. VI. PALEA.

[*Item* ex Concilio apud Vermerias.]

I. SI qua e mulier in mortem mariti sui cum aliis consiliata sit, & ipse vir aliquem illorum se defendendo occiderit, si probare potest ille vir eam ream esse consilii, potest (ut nobis videtur) ipsam uxorem dimittere, & si voluerit aliam ducere 1. Ipsa autem infidiatrix pœnitentiæ subjecta absque spe conjugii maneat.

¶ *Hæc Palea est in multis vetustis exemplaribus, in quibus Paleæ esse non solent. Citatur autem ex Concilio apud Vermerias etiam in excerptu decretorum monasterii B. Trudonis, & apud Burchardum & Ivonem : quamvis in Decr. tit. de divort. c. primo, corrupti in vulgatis codicibus sit,* Ex Concilio apud Vormaciam. *Antea quidem in titulo hujus Paleæ legebatur,* ex Concilio Eliberitano, *quæ spectat ad sequens capitulum. Paleæ enim interspersis sæpenumerò in titulis occasionem hujusmodi erroribus dedit.*

1 ¶ Et si voluerit aliam ducere.] *Absunt hæc ab Ivone. In Decretalibus autem legitur,* potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere.

a 3. quæst. 9. testes. b *vide const. novam Synodi Trid. sess. 24. in decr. de refor. matrim. c. 1.* c *Sent. 4. dist. 35.* d *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 120. Paun. l. 6. c. 45.* e *In Tribur. cap. 51. Burch. lib. 9. c. 74. Ivo p. 8. c. 211. Pann. l. 7. c. 19.*

a *Sent. 4. dist. 35. Burch. lib. 9. cap. 66. Ivo p. 8. c. 202. Pannor. l. 7. cap. 9.* b *In Meldens. cap. 69.* c *Burch. l. 9. c. 65. Ivo p. 8. c. 201. Pann. l. 9. c. 12.* d *al. subigatur.* e *extra, de divort. c. 1. Burch. l. 6. c. 45. Ivo p. 10. c. 169.*

C. VII. ¶ *Post pœnitentiam reconcilietur ad communionem vidua, quæ mœchum suum in virum accepit.*

Item ex Concilio Eliberitano, *c. 72.*

II. SI qua fuerit vidua mœchata, & postea eundem habuerit maritum, post quinquennii tempus actâ legitimâ pœnitentiâ placuit eam ad communionem 1 reconciliari.

1 ¶ Ad communionem] *In variis exemplaribus hujus Concilii tam impressis, quàm manuscriptis legitur,* communioni reconciliari.

2 pars. *Sed objicitur.* a *David cum Bethsabee adulterium commisit, & mortem Uriæ machinatus est : & tamen eandem Bethsabee postea duxit in uxorem. Sed in* b *Veteri Testamento multa permittebantur propter infirmitatem, quæ in Evangelii c perfectione eliminata sunt : sicut permittebatur quibulibet dare libellum repudii, ne per odium funderetur sanguis innoxius. Quod postea in Evangelio Dominus prohibuit, dicens uxorem à viro non esse dimittendam, nisi causâ fornicationis. Quædam permittebantur causâ infirmitatis, & sacramenti futurorum : sicut* d *Dominus permisit filiis Israël offerre animalia sibi in sacrificium, quæ in Ægypto consueverant immolare dæmonibus, malens ea sibi offerri, quam idolis ; & ut essent illis sacramenta futurorum. Sic & Bethsabee permissa est duci in uxorem, non magis causâ suæ infirmitatis, quàm significationis futurorum. Sed est alia ratio, quâ iterum viri & mulieres frequenter matrimonia contrahere. Unde in convivio secundarum nuptiarum Presbyteri interesse non debent.*

C. VIII. ¶ *Fides & conversatio pœnitentiam abbreviat eorum, qui frequenter ducunt uxores.*

Sicut in Neocæsariensi Concilio, *c. 3. & 7. legitur.*

DE his, e qui frequenter uxores ducunt, & de his, quæ sæpiùs nubunt, tempus quidem pœnitentiæ his manifestum constitutum est, sed conversatio & fides eorum tempus abbreviat. ¶ Presbyterum f verò convivio 1 secundarum nuptiarum interesse non debere 3 maximè 2 cum præcipiatur secundis nuptiis pœnitentiam tribuere, qui erit Presbyter, qui propter convivium illis consentiat nuptiis ?

1 ¶ Convivio] *In vulgatis erat,* connubio. *Emendatum est ex vetustis, & originali ipso. Græcè est,* μὴ ἑστιᾶσθαι.

2 ¶ Maximè cum] *Locus hic græcè sic habet : ἐπὶ μεταμελείᾳ τὰ δεύτερα, τίς ἐστιν ὁ πρεσβύτερος ὁ δῶν τὴν εὐλογίαν συγκαταθησόμενος τοῖς γάμοις : id est ;* Nam pœnitentiam petente bigamo, quis erit Presbyter, qui hoc ipso, quod interest convivio, nuptiis consentit ?

C. IX. ¶ *Secundùm veritatis rationem fornicari convincitur, qui secundam duxit uxorem,*

Item Joannes Chrysostomus, [*id est, auctor operis imperfecti in Matth. homiliâ 32.*]

HÆc ratione & Apostoli præceperunt g secundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam secundam quidem accipere secundum præceptum verè 1 fornicatio est. Sed dum permittente Deo publicè & licenter commiscitur, fit honesta fornicatio. Propterea benè dixit, quia Moyses i hoc permisit, non præcepit. Aliud est enim præcipere, aliud permittere. Quod 2 enim permittimus, nolentes præcipimus ; quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non possumus.

1 ¶ Verè fornicatio] *Longè cautiùs loquitur verò Joannes Chrysostomus cùm alibi, tum potissimum in epistola ad viduam juniorem, de non iterando conjugio, quæ Romæ est impressa, negatq; periculè secundum matrimonium fornicationem esse.*

2 ¶ Quod enim permittimus,] *Sic est in glossa ordinaria ad cap. 5. Matthæi, in vers.* libellum repudii. *Sed in homilia citata hoc modo :* Quod enim præcipimus, semper placet : quod autem permittimus, nolentes præcipimus a.

C. X. ¶ *Ut vitetur periculum fornicationis, secunda matrimonia concedantur.*

Item Hieronymus *contra Jovinianum, lib. 1.*

QUomodo virginibus ob fornicationis periculum concedit nuptias, & excusabile facit, quod per se non appetitur ; ita ob eandem fornicationem vitandam concedit viduis secunda matrimonia. Meliùs est enim, licèt alterum & tertium, unum virum nôsse, quàm plurimos, id est, tolerabilius est uni homini prostitutam esse, quàm multis. Siquidem & illa in Evangelio b Joannis Samaritana sextum se maritum habere dicens, arguitur à Domino, quòd non sit vir ejus ; ubi enim numerus maritorum est, ibi vir, qui propriè unus est, esse desiit. Una c costa à principio in unam uxorem versa est. [*Et erunt,* inquit, *duo in carnem unam,*] non tres, neque quatuor, alioqui jam non duo, sed plures. Primus d Lamech sanguinarius & homicida unam carnem in duas divisit uxores ; fratricidium & bigamiam eadem cataclysmi delevit pœna : de altero septies, de altero septuagies septies vindicatum est. Quantum distat in numero, tantum & in crimine. Quàm sancta sit bigamia, hinc ostenditur, quòd bigamus in clerum eligi non potest : & ideò Apostolus e ad Timotheum, [*Vidua,* inquit, *eligatur non minor sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor.*] Hoc omne præceptum de his est viduis, quæ Ecclesiæ pascuntur eleemosynis : & idcircò ætas præscribitur, ut illæ tantùm accipiant pauperum cibos, quæ jam laborare non possunt. Simulque consídera, quòd quæ duos habuit viros, etiamsi anus est, & decrepita, & egens, Ecclesiæ stipes non meretur accipere : si autem panis illi tollitur eleemosynæ, quantò magis ille panis, qui de cœlo descendit ; quem f qui indignè comederit, reus erit violati corporis & sanguinis Christi ? Quanquam hæc testimonia, quæ suprà posui, in quibus viduis conceditur, ut, si velint, denuò nubant, quidam interpretantur super his viduis, quas amissis maritis sic invenerit fides Christi.

3 ps. *Verum hoc eum in exhortationem vidualis continentiæ, non in condemnationem secundarum, & deinceps nuptiarum putamus dixisse ; quas multorum auctoritatibus constat licitas esse, ut ex verbis ejusdem datur intelligi.* Ait *enim ad Pammachium in Apologetico contra Jovinianum.*

C. XI. ¶ *Nec duæ, nec tres, nec deinceps nuptiæ sunt condemnandæ.*

APeriant g, quæso, aures obtrectatores mei, & videant me secundas & tertias nuptias concessisse in Domino. Qui secundas & tertias non damnavi, primum potui damnare matrimonium ? *Idem ibidem.* ¶ Non damno bigamos, imò nec trigamos, & si dici potest, octogamos. *Idem ibidem.* ¶ Ego etiam nunc liberâ voce proclamo, non damnari in Ecclesia bigamiam, imò nec trigamiam ; & ita licere quinto, & sexto, & ultrà, quomodo & secundo marito nubere.

a *al. permittimus.* b *Joan. 4.* c *Gen. 2.* d *Gen. 4.* e *1. Tim. 5.* f *1. Cor. 11.* g *Sent. 4. dist. 42. Ivo p. 8. c. 270. Pann. l. 6. c. 62.*

a *2. Reg. 11.* b *Deut. 24.* c *Matth. 19.* d *Levit. 9.* e *4. Sent. dist. 42. Burch. l. 9. c. 22. Ivo part. 8. c. 60.* f *C. 7. ejus dem. Burch. l. 2. c. 133. Ivo p. 8. c. 42. & 305. Pannorm. l. 6. c. 67. Mart. Brachar. in c. grac. Synod. c. 38.* g *al. permiserunt.* h *1. Corinth. 7.* i *Deut. 24. Matth. 19.*

C. XII. ¶ *Secunda conjugia, ſicut & prima, licita eſſe probantur.*

Item Auguſtinus *lib. 2. contra adverſarium legum, & Prophetarum, c. 11.*

DEus *a* maſculum & fœminam propagandi generis cauſâ nuptiali caſtitate conjunxit, & ſecundas nuptias, quæ in utroque 1 Teſtamento permittuntur, licitas eſſe monſtravit.

1 ¶ Utroque] *In originali eſt*, novo quoque, *cujus vera lectionis ſunt veſtigia in aliquot Gratiani exemplaribus. Habent enim*, uno quoque. *Ac certè de Vetere Teſtamento nulla erat dubitatio. Sed non eſt mutatum, quoniam auctor gloſſæ videtur legiſſe*, utroque.

C. XIII. ¶ *De eodem.*

Idem *ſuper primam* b *epiſtolam ad Corinthios.*

QUòd *c* ſi dormierit vir ejus.] Non dicit, primus vel ſecundus, vel quotus, nec nobis definiendum eſt, quod non definit Apoſtolus *d*. Unde nec ullas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numeroſitatis auferre 1. Dominus *e* autem ſeptemviram non damnavit *f*, nec dicit in reſurrectione non poſſe eſſe, ſed tantùm: [*Neque nubent, neque nubentur.*] Unde nec contra humanæ verecundiæ ſenſum audeo dicere, ut quoties voluerint, nubant, nec ex corde meo quotaslibet nuptias condemnare. Quod dicitur univiræ, hoc & omni viduæ: g [*Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit.*]

¶ *Gratianus retulit verba gloſſæ ordinariæ ad c. 7. prioris ad Corinthios ex Auguſtino, in libro de bono viduitatis, c. 11.*

1 ¶ Auferre.] *Antea erat*, inferre. *Emendatum eſt ex gloſſa & B. Auguſtino, cujus verba referunt cæteri collectores.*

QUÆSTIO II.

QUòd h *autem aliqua non ſit cogenda nubere alicui, Ambroſius teſtatur ſuper epiſtolam primam ad Corinthios:* [Nubat, cui vult: tantùm in Domino:] *id eſt, quem ſibi aptum putaverat, alii nubat; quia inutæ nuptiæ ſolent malos proventus habere.* [Tantùm autem in Domino.] *Hoc eſt, ut ſine ſuſpicione turpitudinis nubat, & viro ſuæ religionis nubat.*

C. I. ¶ *Juramento patris non cogitur puella nubere, cui nunquam aſſenſum adhibuit.*

Item judicium Urbani Papæ.

SI verum *i* eſſe conſtiterit, quod nobis Legati Jordanis *k* Principis retulerunt, ſcilicet, quod ipſe coactus & dolens filiam ſuam infantulam nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, non aſſentientibus, ſed valdè dolentibus matre & parentelâ, Rainaldo Rodelli *l* filio deſponſaverit, quoniam canonum & legum auctoritas talia ſponſalia (ut infrà oſtenditur) non approbat, ne ignorantibus leges & canones, nimis durum, quod dicimus, videatur, ita ſententiam temperamus, ut ſi Princeps cum filiæ matris, & parentelæ aſſenſu id, quod cœptum eſt, perficere voluerit, concedamus. Sin autem, Legatus noſter utraſque partes audiat; & ſi nihil fuerit ex parte ſupradicti Rainaldi ampliùs, quod impediat, ab ipſo Jordane ſacramentum, quòd ita conſtent hæc, ut dicta ſunt, accipiat: & nos canonum ac legum ſcita ſequentes, deinceps non prohibemus, quin alii viro, ſi voluerit, prædicta filia ejus nubat: tantùm in Domino.

a *Sent. ibid. Ivo part. 8. cap. 269. Pann. lib. 6. cap. 22. & 61.* b *Gloſſa ord. ad c. 7. ejus epiſtolæ.* c *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 268. Polyc. l. 6. tit. 4. Pann. l. 6. c. 52.* d *1. Corinth. 7.* e *Matth. 22.* f *al. damnat.* g *1. Cor. 7.* h *C. 39. ad cap. 7. Ivo p. 8. cap. 19.* i *Sent. 4. diſt. 39. Ivo p. 8. c. 23. Pann. l. 6. c. 108.* k *al. Jordani.* l *al. Rideli.*

C. II. PALEA.

[*Eontra* Hormiſda Papa *ſcribit Euſebio Epiſcopo.*

TUa ſanctitas *a* nos requiſivit, frater venerande, de filio adulto, quem pater matrimonium contrahere vult, ſi ſine voluntate filii adulti facere poteſt. Ad quod dicimus, ſi aliquo modo non conſentit filius, fieri non poſſe. Poteſt autem de filio nondum adulto, voluntas cujus nondum diſcerni poteſt, pater eum, cui vult, in matrimonium tradere: & poſtquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino obſervare, & adimplere debet. Hoc ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, ſanctum à nobis tenendum mandamus.

¶ *Palea hæc in Decretalib. eſt c, primum, tit. de deſponſ. impub. & in vulgatis quidem citatur ex Honorio; ſed in prima Decretalium collectione, ex Hormiſda, ut hic.*

C. III. ¶ *Quorum unum futurum eſt corpus, unius debet eſſe & animus: atque ideò nulla eſt invita copulanda alicui.*

Item Urbanus II. *Sanctio 1 Regi Aragonum.*

DE *b* neptis tuæ conjugio, quam te cuidam militi datorum neceſſitatis inſtante articulo ſub Fidei pollicitatione firmâſti, hoc æquitate dictante decernimus, ut ſi illa virum illum omnino, ut dicitur, renuit, & in eadem voluntatis auctoritate perſiſtit, ut viro illo prorſus ſe deneget nupturam, nequaquam eam invitam & renitentem ejusdem viri cogas conjugio ſociari. Quorum enim unum corpus eſt, debet eſſe & animus: ne forte virgo, cùm fuerit alicui invita copulata, contra Domini, Apoſtolique præceptum, aut reatum diſſidii, aut crimen fornicationis incurrat. Cujus videlicet peccati malum in eum redundare conſtat, qui eam conjunxit invitam. Quòd pari tenore de viro etiam eſt ſentiendum.

1 ¶ Sanctio] *Sic eſt emendatum ex veruſtis exemplaribus, Pannormia, & hiſtoriis Regum Aragonum. Nam antea erat*, Sacratio.

C. IV. ¶ *Non liceat deſerere virum, quem præmiſſis dotibus, & publicâ atteſtatione duxit uxorem.*

Item Nicolaus *Rodoaldo Portuenſi, & Joanni Ficolenſi Epiſcopis.*

LOtharius *c* Rex (in commonitorio 1) profitetur, Gualdradam ſe à patre accepiſſe, & ſororem poſtmodùm admiſiſſe Huberti. Ubi primùm diligenti inveſtigatione inquirite, & ſi eundem glorioſum Regem prædictam Gualdradam præmiſſis dotibus, eorum teſtibus, ſecundùm legem, & ritum, quo nuptiæ celebrari ſolent, per omnia inveneritis acceptiſſe, & publicâ manifeſtatione eadem Gualdrada in matrimonium ipſius admiſſa eſt, reſtat, ut perſcrutemini, cur illa repudiata ſit, vel filia Boſonis admiſſa. Sed quia idem gloriosus Rex metu Thierbergam admiſiſſe ſe dicit, metu unius hominis, tantus Rex non debuit contra divinum præceptum in immane præcipitium mergi. In hoc certè ſe magis reprehenſibilem oſtendit, in quo amorem Dei, amori mundi poſtpoſuit: cùm a nec etiam occiſores corporis ſint timendi, contra juſtitiam hominem impellentes. Nihil itaque vobis aliud præcipimus, manifeſtationem ſuâ eadem Rege victo, niſi ut ſecundùm canonicam auctoritatem noſtrâ vice freti, cauſam illius definiatis. Si verò minimè probatum fuerit, Gualdradam fuiſſe uxorem legitimam, neque nuptiis ſecundùm morem celebratis, per benedictionem ſcilicet Sacerdotis, filio noſtro Lothario extitiſſe conjunctam, ſuggerite illi, ut non non moleſte ferat legitimam ſibi (ſi ipſa innocens apparuerit) reconciliari uxorem. *& infrà.* ¶ Præterea vos ſcire volo, quia præfata Thietberga Apoſtolicam ſedem bis & ter appellavit, & ſe à præfato gloriosa

a *Extra de deſponſ. impub. c. 1.* b *Ivo p. 8. cap. 24. Pann. l. 6. c. 109.* c *Ivo p. 8. c. 334.*

Rege

Rege queſta eſt injuſtè fuiſſe dejectam, & vi coactam falſum contra ſe compoſuiſſe piaculum. Nam eo tempore ad Apoſtolicam ſedem libellum appellationis ſuæ miſit, in quo non quidem adhuc confeſſam, ſed ut contra ſe falſum diceret crimen, cogi ſeſe innotuit: inſuper ſubjungens: [*Quod ſi amplius compulſa fuero, ſciatote non veritate, ſed timore mortis, & evadendi ſtudio (quæ aliter non poſſum) quod voluerint, dicam. Vos tamen memores eſtote mei hæc vobis inſinuantis.*] Unde vobis præcipimus, ut cùm eadem Thietberga ad condictam Synodum, ſicut ſtatuimus, advenerit, cauſam ejus diligenti examinatione tractetis: & ſi ei objicitur, quòd illa ſe crimen aliquod admiſiſſe confeſſa fuiſſet, & econtrà illa violentiam ſe pertuliſſe proclamaverit, vel ſi inimicos judices illos ſibi fuiſſe teſtata fuerit, tunc illud renovetis judicium ſecundùm æquitatis normam, ut injuſtitiæ mole non opprimatur.

1 ¶ In commonitorio] *Hæc verba videntur accipienda quaſi pro titulo, & ſejuncta à cæteris: ut indicetur caput hoc ſumptum eſſe ex commonitorio, quod Nicolaus Legatis ſuis Rodoaldo Portuenſi, & Joanni Ficolenſi Epiſcopis dederit. Nam totius capituli verba ſunt ipſius Nicolai Legatos monentis, quomodo ſe in ea cauſa gerere debeant. Datum verò ab eo fuiſſe commonitorium his ipſis Legatis, Nicolaus in epiſtola ad Epiſcopos in Convicinum congregatos, in appendice Bibliothecæ SS. Patrum teſtatur his verbis: Porrò, quid de Lotharii uxoribus cenſuerimus (quorum noſtrarum, quas per fratres & Coëpiſcopos noſtros, Rodoaldum & Joannem in Galliam miſimus, poteritis exemplaribus repetire. Quæ videlicet exemplaria una cum commonitorio, quod præfatis fratribus noſtris pro hac eadem cauſa ad Lotharium Regem miſſis dedimus, per fratrem & Coëpiſcopum noſtrum Odonem veſtræ ſanctitati tranſmiſimus.*

2 ¶ Cùm nec etiam] *Hæc verba non ſunt hoc loco apud Ivonem; ſed paulò ſuperiùs poſt illa verba*, admiſiſſe ſe dicit; *multa interjiciuntur, in quibus & hæc continentur; licet alio ordine. Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

1 ¶ Auctoritatibus] *evidenter oſtenditur, quòd niſi liberâ voluntate, nulla eſt copulanda alicui.*

QUÆSTIO III.

QUòd *autem poſt parentum ſponſionem alii nubere non valeant, auctoritate* Eliberitani Concilii, *c. 34. monſtratur, quæ dicitur.*

CAP. ¶ *De parentibus, qui fidem fregerunt ſponſaliorum.*

SI qui *a* parentes fidem fregerint ſponſaliorum, tribus annis tempore abſtineant ſe à communione. Si tamen iidem ſponſus vel ſponſa in illo gravi crimine non ceciderint deprehenſi, excuſati erunt parentes. Si verò in eodem fuerint vitio, & polluerint ſe conſentiendo, ſuperior ſententia ſervetur.

1 ¶ Non fuerint] *In originali legitur ſine negatione, item, apud Ivonem, à quo præterea abeſt dictio*, illo, *ſicq; habet*, in gravi crimine fuerint deprehenſi. *Ecce quod non licet parentibus ſponſalia filiorum ſuorum infringere. Verum hoc de illis intelligendum eſt, quæ illorum conſenſu contrahuntur.*

CAUSA XXXII.

QUidam *vir, cum non haberet uxorem, quandam meretricem ſibi conjugio copulavit, quæ erat ſterilis, neptu ingenui, filia originarii: quam cum Pater alii vellet tradere, huic avitio eam copulavit, cauſâ ſolutæ incontinentiæ. Deinde hac pœnitentiâ ductus, ex ancilla propria filios ſibi quærere cœpit. Poſtea*

a *Ivo p. 8. c. 46.*

de adulterio convictus & punitus, quendam rogavit, ut ut uxorem opprimeret ſuam, ne ſic eam dimittere poſſet: quo facto quendam infidelem ſibi copulavit, eâ tamen conditione, ut ad Chriſtianam religionem tranſiret.

1 *Hic primùm quæritur, An meretrix licitè ducatur in uxorem?*

2 *Secundò, An ea, quæ cauſâ incontinentiæ dicitur, ſit conjunx appellanda?*

3 *Tertiò, Cujus arbitrium aliqua ſequatur, An liberi avi, an originarii patris?*

4 *Quartò, Si vivente uxore liceat alicui filios ex ancilla quærere?*

5 *Quintò, Si ea, quæ vim patitur, pudicitiam amittere compellatur?*

6 *Sextò, Si adulter adulteram poſſit dimittere?*

7 *Septimò, Si vivente dimiſſâ, aliam poſſit accipere?*

8 *Octavò, Si infidelem ſub præmiſſa conditione liceat alicui fidelium in conjugem ducere?*

QUÆSTIO I.

1 QUòd *autem meretrix in conjugem duci non debeat, pars multis auctoritatibus & rationibus probatur. Illa enim, quæ adulterii rea convincitur, niſi poſt peractam pœnitentiam, in conjugii conſortio retineri non debet.*

C. I. ¶ *Patronus turpitudinis eſt, qui uxorem ſuam adulteram dimittere noluerit.*

Unde Joannes Chryſoſtomus, [*id eſt, auctor operis imperfecti*] *homiliâ 32. aut ſuper Matth. c. 19.*

SIcut *a* crudelis eſt, & iniquus, qui caſtam dimittit, ſic fatuus eſt, & injuſtus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis ejus eſt, qui crimen celat uxoris.

C. II. ¶ *Cauſâ fornicationis vir dimittat uxorem, non tamen alteram ducat.*

Item Hieronymus *in comm. ad c. 19. Matth.*

DIxit *b* Dominus in Evangelio: [*Quicunque dimiſerit uxorem, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.*] Sola fornicatio eſt, quæ uxoris vincit affectum: imò, cùm illa unam carnem in aliam diviſerit, & ſe fornicatione ſeparaverit à marito, non debet teneri, ne virum quoque ſub maledicto faciat, dicente Scripturâ *c*: [*Qui adulteram tenet, ſtultus & impius eſt.*] Ubicunque ergo igitur fornicatio, vel *d* fornicationis ſuſpicio, liberè uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob ſecundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret, ſic priorem dimittere jubetur uxorem, ut ſecundam primâ vivente non habeat.

C. III. ¶ *Sola viri fornicatio uxorem maculat.*

Idem *in epiſtola Pauli ad Corinthios 7. c. 4.* [*in e gloſſa ordinaria.*]

IN conjugio quis poſitus quæcunque peccata fecerit, non propriam inſuſcant conjugem: ſed fornicatio uxorem coinquinat; ut jam non ſit viro ſuo licita, ſed quaſi adultera.

C. IV. ¶ *Qui uxorem ſuam dimittere adulteram noluerit, duobus annis pœniteat, ſi ei debitum reddiderit.*

Item Joannes Chryſoſtomus.

1 SI quis uxorem ſuam invenerit adulteram *f*, & poſteà deinceps placuerit habere eam in matrimonio, duobus annis pœniteat, ideò quia cum adultera commiſtus ſit, quæ adhuc crimine ſuo non eſt purgata: aut

a *Sent. 4. diſt. 35. Ivo p. 8. c. 233. Pann. l. 7. c. 8.* b *Iſidorus de Eccleſiaſtic. offic. l. 2. c. 19. Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 43. Pann. l. 7. cap. 7.* c *Proverb. 18.* d *al. &.* e *Gloſſa ord. ad eundem locum Matth. In Concil. Forojulienſi, c. 10. Ivo p. 8. cap. 42.* f *al. adulteratam.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

abstineat se à matrimonio ejus, donec expleatur satisfactio criminis pœnitentiæ suæ: ideo, quia post satisfactionem pœnitentiæ non meretur vocari adultera. Similiter, si virum suum uxor invenerit adulterum, non ad imparia judicatur.

¶ *Caput hoc non est inventum apud B. Joannem Chrysostomum. Et videtur canon alicujus Concilii, aut pœnitentialis. Simile quiddam habetur in Concilio Nannetensi, c. 12.*

2 pars. *Subauditur, nisi ab adultero mulier recedere voluerit: quo casu uxorem suam ut recipere potest, nullum periculum ei illaturus.*

C. V. ¶ *Post pœnitentiam adulterii uxorem vir potest recipere.*

Unde Pelagius Papa *Melleo* a *Subdiacono.*

DE Benedicto *b* quoque, quem uxorem alienam indicâsti facinoroso sustulisse spiritu, & in suum hactenus præsumere detinere consortium, si hoc rerum veritas habet, jubemus experientiæ tuæ, ut eum cum ipsa quoque adulterâ districtè mactare non differas, & calvatos ab invicem separare, & illum quidem ad Lucium defensorem in Apuliæ provinciæ patrimonium sine dilatione fac migrare: illam verò, siquidem maritus suus sine dolo aliquo fortè accipere voluerit, tuâ ordinatione sub cautela recipiat, nullum ei nihil duntaxat de cætero simile committenti periculum illaturus. Si verò omnino eam recipere noluerit, in alium quendam locum, in quo ei non liceat malè vivere, providâ eam dispensatione *c* constitue.

C. VI. ¶ *Qui adulteræ debitum reddit, tribus annis pœniteat.*

Item ex pœnitentiali Theodori.

II. SI quis *d* uxorem suam scit adulteram, & non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat, & quamdiu 1 pœnitet, abstineat se ab illa.

1 ¶ Et quamdiu pœnitet,] *In plerisque vetustis est, & quamdiu illa pœnitet.*

C. VII. ¶ *Adulterio purgato per pœnitentiam potest fieri reconciliatio conjugii.*

Item Augustinus *ad Pollentium de adulterinis conjugiis, lib. 2. c. 6.*

QUòd autem *e* tibi datum videtur, ut post adulterium reconcilietur conjugi conjunx, si fides adsit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos vel baptismatis ablutos, vel pœnitentiâ credimus esse sanatos? Hæc crimina in vetteri Dei lege nullis sacrificiis mundabantur, quæ 1 in lege Novi Testamenti sine mundatione legali mundantur: & ideò tunc omnino prohibitum erat ab alio contaminatam viro recipere uxorem: quamvis *f* David Saulis filiam, quam pater ejusdem mulieris ab eo separatam dederat alteri, tanquam Novi Testamenti præfigurator sine cunctatione *g* receperit. Nunc autem, postquam *h* Christus ait adulteræ: [*Nec ego te condemnabo: vade, deinceps noli peccare;*] quis non intelligat debere maritum ignoscere, quod videt ignovisse Dominum amborum? nec jam se debere adulteram dicere, cujus pœnitentis crimen divinâ credit miseratione deletum?

1 ¶ Quæ in lege] *Apud B. Augustinum legitur*, quæ Novi Testamenti, in sanguine Christi sine dubitatione mundantur. *Sed ob glossum non est emendatum.*

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Idem *eodem libro, c. 9.*

NOn *i* erit turpis, neque difficilis etiam post perpetrata, atque purgata adulteria reconciliatio conjugum, ubi per claves regni cœlorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non ut post viri divortium adultera revocetur, sed ut post Christi consortium adultera non vocetur.

C. IX. ¶ *Cùm fornicationis vitium excluditur, castitatis virtus adscisciture.*

Item *Ambrosius l. 2. de Cain & Abel, c. 4.*

CUm renuntiatur improbitati, statim adscisciture virtus. Egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum; eodemque studio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.

C. X. ¶ *Non habetur fallax apud Deum, qui ad veritatem pœnitendo revertitur.*

Item Gregorius *homil. 29. Evang.*

APud misericordem namque judicem, nec ille fallax habetur, qui ad veritatem revertitur, etiam postquam mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter nostram pœnitentiam suscipit, ipse suo judicio, hoc quod erravimus, abscondit.

Quòd a si in adulterio perseverare elegerit, patronus turpitudinis, & lenocinii reus maritus habebitur, nisi eam adulteria ream facere voluerit. Unde in 9. libro Cod. b de adult. & stupro. Imp. Severus & Antoninus. [¶ Crimen lenocinii contrahunt, qui deprehensam in adulterio uxorem in matrimonio retinuerunt, non qui suspectam habuerint adulteram.] ¶ *Hoc in mulieribus non obtinet. Non enim eos permittitur maritos suos adulterii reos facere. Unde in libro c eodem, & titulo eodem, iidem Imperatores.* [Publico judicio non habere mulieres adulterii accusationem, quamvis de matrimonio suo violato queri velint, lex Julia declarat: quæ cum masculis jure mariti accusandi facultatem deruliset, non idem fœminis privilegium detulit.] *Si ergo, ut ex his colligitur auctoritatibus, adulteram retinere nulli permittitur, multò minùs in conjugium duci licebit, cujus pudicitiæ nulla spes habetur. Debet enim inter conjuges servari fides & sacramentum: quæ cum defuerint, non conjuges, sed adulteri appellantur.*

C. XI. ¶ *Veritas nuptiarum non consistit in commistione maris & fœminæ.*

Unde Augustinus *scribit contra Julianum, libro primo.*

NOn enim *d* in sola, ut deliras, commistione maris & fœminæ nuptiarum veritas est: quamvis sine illa commistione nuptæ filios procreare non possint. Sed alia sunt ad nuptias propriè pertinentia, quibus ab adulteriis nuptiæ discernuntur, sicuti est thori conjugalis fides, & cura ordinatè filios procreandi, & (quæ maxima est differentia) bonus usus mali, hoc est, bonus usus concupiscentiæ carnis, quo bono *e* adulterii male utuntur.

¶ *In Pannormia citatur eodem modo: item& apud Ivonem, nisi quòd habet,* libro secundo. *Sententia quidem sæpè habetur, apud B. Augustinum, & contra Julianum nuptias dissentientem corporum commistionem, dissuat potissimum l. 5. cap. ultimo.*

Hæc sunt bona, quibus commendantur nuptiæ, & ab illicitis discernuntur f.

C. XII. ¶ *Primæ vel secundæ nuptiæ hac auctoritate improbari videntur.*

3 pars. *Econtra verò* Ambrosius 1 *improbare nuptias videtur, dicens:*

NUptiæ terram replent, virginitas paradisum. Sed & hoc intuendum est, duntaxat juxta hebraicam veritatem, quòd cum Scriptura in primo, & tertio, & quarto, & quinto, & sexto die expletis operibus singulorum dixerit *a*: [*Et vidit Deus, quia bonum esset;*] in secundo die hoc omnino subtraxit: nobis intelligentiam derelinquens, non esse bonum duplicem numerum, qui ab unione dividat, & præfiguret fœdera nuptiarum. Unde *b* & in arca Noë omnia animalia quæcunque bina ingrediuntur, immunda sunt, impar numerus est mundus. Quanquam in duplici numero ostendatur & aliud sacramentum, quòd ne in bestiis quidem, & immundis avibus bigamia comprobata sit: bina enim ingrediuntur immunda, & septena, quæ munda sunt: ut haberet Noë post diluvium, quod impari numero statim Deo posset offerre.

1 ¶ Ambrosius] *Sic etiam in manuscriptis. Sed apud ipsum non est inventum. Habetur apud B. Hieronymum l. 1. contra Jovinianum.*

Verùm hoc ad exhortationem, non ad necessitatem observandæ virginitatis refertur. *Unde* Ambrosius *ait in libro exhortationis ad Virgines.*

C. XIII. ¶ *Virginitas ex consilio suadetur, non ex imperio præcipitur.*

INtegritas *c* corporis expetenda à vobis est, quam ego pro consilio suadeo, non pro imperio præcipio. Sola est enim virginitas, quæ suaderi potest, imperari non potest: res magis voti, quam præcepti est.

4 pars. *Cùm ergo in meretrice, ut diximus, nulla spes fidei, nulla sit certitudo pudicitiæ, patet, quod non est in conjugium ducenda. Sed objicitur: Rhaab d Hierichuntina, quamvis esset meretrix, tamen Principi de tribu Juda est copulata conjugio, de qua Christus posteà nasci dignatus est. Osee e quoque duodecim Prophetarum primus, ex præcepto Domini, caro hordei meretricem emit, quam sibi in conjugio sociavit. Sed aliud est, meretricem ducere, vel adulteram retinere, quam suâ consuetudine, castitate, & pudicitiæ exornes: atque aliud, aliquam earum habere, quam nullo pacto à luxu carnis suæ revocare valeas. Hoc enim penitus prohibetur: illud laudabiliter factum legitur f.*

C. XIV. ¶ *Non est peccatum, meretricem ducere uxorem.*

Unde Hieronymus *super Osee lib. 1. ad cap. 1.*

NOn *g* est culpandus Osee Propheta (interim ut sepudicitiam converterit: sed potiùs laudandus, quòd ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet, ipse polluitur, si societur malo: sed qui malus est, in bonum vertitur, si boni exempla sectetur. Ex quo intelligimus, non Prophetam perdidisse pudicitiam fornicariæ copulatam, sed fornicariam assumpsisse pudicitiam, quam antea non habebat.

1 pars QUÆSTIO II.

QUòd autem non sit uxor, quæ solâ causâ incontinentiæ ducitur, hinc videtur probari posse, quia conjugium institutum est. Hæc namque fuit benedictio conjugii: [Crescite & multiplicamini.]

C. I. ¶ *Partus fœminarum est ei sola causa nubendi.*

Unde Ambrosius *super Lucam, lib. 1. ad c. 1.*

PUdor est *h* fœminis nuptiarum præmia non habere, quibus hæc sola causa est nubendi. *Idem lib. 2. in princ.* ¶ Dum *i* conjugii præmium, & gratia nuptiarum, partus sit fœminarum, non mediocris quoque causa est, ut virginitas Mariæ falleret Principem mundi.

Qui ergo non causâ procreandæ sobolis, sed explendæ libidinis sibi invicem copulantur, non tam conjuges, quam fornicarii videntur.

C. II. ¶ *Non conjuges, sed adulteri vocantur, qui non secundum præcepta Christi conjunguntur.*

Hinc etiam Hieronymus *ad c. 5. epistola ad Ephesios.*

SIcut non *a* omnis congregatio hæreticorum, Christi Ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus; sic non omne matrimonium, *b* quo non viro suo secundùm præcepta Christi uxor jungitur, ritè conjugium appellari potest, sed magis adulterium.

2 pars. *His ita respondetur. Prima institutio conjugii in paradiso facta est, ut esset immaculatus thorus, & honorabiles nuptiæ, ex quibus sine ardore conciperent, sine dolore parerent. Secunda propter illicitum metum eliminandum c extra paradisum facta est, ut infirmitas prona in ruinam turpitudinis, honestate exciperetur conjugii. Unde Apostolus d scribens ad Corinthios, ait:* [Propter fornicationem unusquisque suam uxorem, & unaquæque virum suum habeat.] *Ex hac itaque causa fit, ut conjugare se sibi invicem debeant, nec se sibi negare possint. Unde e Apostolus:* [Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu, & ad tempus, ut expeditiùs vacetis orationi, & iterùm revertimini in idipsum, ne fortè tentet vos Satanas. Hoc autem dico propter incontinentiam vestram.] *Qui ergo propter incontinentiam in naturalem redire usum monentur, patet, quòd non propter filiorum procreationem tantùm misceri jubentur. Non tamen ideò nuptiæ mala judicantur. Quod enim præter intentionem generandi fit, non est nuptiarum malum, sed est veniale propter nuptiarum bonum, quod est tripertitum; fides videlicet, proles, & sacramentum.*

C. III. ¶ *Immoderatus usus conjugatorum non est nuptiarum malum, sed est veniale propter nuptiarum bonum.*

Unde Augustinus *de bono conjugali, c. 6.*

QUicquid *f* inter se conjugati immodestum, inverecundum; sordidùmve gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum. Jam in ipsa quoque immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis non secundùm imperium præcipit, sed secundùm veniam concedit Apostolus *g*, ut etiam præter causam procreandi sibi misceantur, etsi eos pravi mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ tamen ab adulterio, seu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Debent *h* ergo sibi conjugari, non solùm ipsius sexûs sui commiscendi fidem, liberorum procreandorum causâ (quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas) verùm etiam infirmitatis invicem excipiendæ, ad illicitos concubitus evitandos, mutuam quodammodò servitutem: ut, etsi alteri eorum perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu fieri non possit.

3 pars. *Non autem datur præsentia Sancti Spiritus, tempore, quo conjugales actus geruntur.*

C. IV. ¶ *Non datur præsentia Sancti Spiritus, tempore, quo conjugales actus geruntur.*

Unde Hieronymus *super Matthæum.*

COnnubia *i* legitima carent quidem peccato, non tamen tempore illo, quo conjugales actus geruntur, præsentia Sancti Spiritus dabitur: etiamsi Propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur. Sed & alia plura sunt, in quibus sufficit sola vis humana, & neque res indiget, neque decet adesse præsentiam Sancti Spiritus.

---

a *al Mileto.* b *Anselm. l. 11. c. 94.* c *al. dispositione.* d *Ansel. ibid. al. cap. 83.* e *Sent. 4. dist. 3. Polyc. lib 6. tit. 4. Ivo p. 1. c. 242. Pann. l. 7. cap. 33.* f *1. Reg. 18.* g *al. contaminatione] orig.* h *Joan. 8.* i *Sent. ibid. Ivo ibid. Pannor. l. 7. c. 37.*

a *Sent. ibid.* b *tit. 9. ad legem Juliam de adult. & stup. l. 1.* c *Ibidem l. 1.* d *Ivo p. 8. c. 77. Pann. l. 6. c. 29.* e *al. male] Sententiam.* f *al. decernuntur.*

a *Eccles. 39.* b *Genes. 7.* c *Ivo p. 7. c. 120* d *Josue 2. Pann. l. 6. c. 37.* e *Osee 1. & 3.* f *al. intelligitur.* g *Ivo p. 8. c. 58. & 6.* h *Ivo p. 7. c. 75. & 76. Pann. l. 6. c. 24. & 25.* i *al. Cum.*

a *Ivo p. 8. cap. 277.* b *al. quod non viro suo secundùm præcepta Christi conjungitur,] orig.* c *Genes. 2. Hebr. 3.* d *1. Cor. 7.* e *Ibidem.* f *Ivo p. 8. c. 234.* g *1. Cor. 7.* h *Pannorm. l. 6. c. 26.* i *Sent. 4. dist. 32.*

¶ *Caput hoc habetur apud Origenem homiliâ 6. in Numeros; & ex ipso citatur in glossa ordinaria Num. 11.*

Sicut ergo talis concubitus non est fornicarius, sed propter bonum conjugii licitus; sic etiam conjunctio illa, de qua quæritur, non est fornicaria, sed propter bonum conjugii licita.

C. V.

Item sicut Augustinus *ait in libro de bono conjugali, c. 14.*

COncubinæ *a* ad tempus adhibitæ, nec etiamsi causâ filiorum concumbant, justum faciunt concubinatum suum.

4 pars. *Sic econtrario datur intelligi de iis, qui conjugali affectu sibi copulantur, quod etiamsi non causâ procreandorum filiorum, sed explendæ libidinis conveniunt, non ideò fornicarii, sed conjuges appellantur.*

C. VI. ¶ *Conjuges sunt, qui causâ solius incontinentiæ sibimet invicem copulantur.*

Probatur hoc idem auctoritate Augustini *in libro de bono conjugali, c. 5.*

SOlet *b* quæri, cùm masculus & fœmina, nec ille maritus, nec illa uxor alterius, sibimet non filiorum procreandorum, sed pro c incontinentia, solius concubitûs causâ copulantur, eâ fide mediâ, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat, utrum nuptiæ sint vocandæ? Et potest quidem fortasse non absurdè hoc appellari connubium, si usque ad mortem alicujus eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem, quamvis non eâ causâ conjuncti sint, non tamen vitaverint, ut vel nolint sibi nasci filios, vel etiam opere aliquo malo agant, ne nascantur. Cæterùm, si vel utrumque, vel unum horum desit, non invenio, quemadmodum has nuptias appellare possimus. Etenim *d* si aliquam sibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam vel honoribus, vel facultatibus suis inveniat, quam comparem ducat, animo ipso adulter est: nec cum illa, quam cupit invenire, sed cum ista, cum qua sic cubat, ut cum ea non habeat maritale consortium.

C. VII. ¶ *Fornicarii sunt, non conjuges, qui sterilitatis venena procurant.*

Idem *de nuptiis & concupiscentia, lib. 1. c. 15.*

ALiquando *e* eò usque pervenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, ut etiam sterilitatis venena procuret: & si nihil valuerit, conceptos fœtus aliquo *f* modo intra viscera extinguat, ac fundat, volendo suam prolem priùs interire, quàm vivere: aut, si in utero jam vivebat, occidi antequam nascatur. Prorsus, si ambo tales sunt, conjuges non sunt: & si ab initio tales fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potiùs convenerunt. Si autem non ambo sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodammodò meretrix mariti, aut ille adulter uxoris.

5 pars. *De his, qui abortum procurant, quæritur, An judicentur homicidæ, vel non?*

C. VIII. ¶ *Non est homicida, qui abortum procurat, antequam anima corpori sit infusa.*

Augustinus *in libro quæstionum Exodi, quæst. 80. ait.*

QUòd verò *g* non formatum puerperium non reluit ad homicidium pertinere, profectò nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur. Hic de anima quæstio solet agitari, utrum, quod formatum non est, nec animatum quidem possit intelligi: & ideò non sit homicidium, quia nec exanimatum dici potest, si ad huc animam non habebat. *Item.* ¶ Si ergo illud informe puerperium jam quidem fuerit, sed adhuc quodammodo informiter animatum (quoniam magna de anima quæstio non est præcipitanda indiscussâ temeritate sententiæ,) ideò lex noluit ad homicidium pertinere, quia nondum dici potest anima viva in eo corpore, quod sensu caret.

1 ¶ Puerperium] *In vulgatis sequebatur,* Moyses, vel les, *quæ absunt à plerisque vetustis & originali. Alia enim manualia ex iisdem sunt emendata.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Idem *in libro quæstionum Veteris & Novi Testamenti, c. 23.*

MOyses *a* tradidit: [*Si quis percusserit mulierem in utero habentem, & abortiverit, si formatum fuerit, det animam pro anima; si autem informatum fuerit, mulctetur pecuniâ,*] ut probaret non esse animam ante formatum. Itaque si jam formato corpori datur, non in conceptu corporis nascitur cum semine derivata. Nam si cum semine & anima existit ex *b* anima, multæ animæ quotidie pereunt, cùm semen fluxu quodam non proficit nativitati: sed si propiùs *c* respiciamus, videbimus, quid sequi debeamus. Contemplemur fabricatum Adæ. In Adam enim exemplum datum est, ut ex eo intelligatur, quia jam formatum corpus accipit animam. Nam potuerat animam limo terræ admiscere, & sic formare corpus. Sed ratione infirmabatur *d*: quia primùm oportebat domum compaginari, & sic habitatorem induci. Anima certè, quia spiritus est, in sicco habitare non potest, ideò in sanguine fertur habitare. Cùm *e* ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, ubi erit anima?

C. X. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *ad Algasiam, quæst. 4.*

SIcuti *f* semina paulatim formantur in uteris, & tamdiu non reputatur homo *g*, donec elementa confecta *h* suas imagines, membraque suscipiant; ita sensus ratione conceptus, nisi in opera prorùperit, adhuc in ventre retinetur, & citò perit ab 1 hoste.

1 ¶ Ab hoste.] *Originale & Ivo,* & citò abortio perit; *quo abortûs vocabulo & alibi, & in eadem quæstione usus est* S. *Hieronymus,* adversarii adventus, *inquit,* ea, quæ concepta sunt, facit perire abortio: *sed ob glossam non est mutatum.*

6 pars. *Cum ergo, qui aliquam sibi ad tempus adhibet, cum ea adulter esse dicitur, nec ab ea discedens, nec filiam suam ille tradens peccat.*

C. XI. ¶ *Profectus est honestatis fornicariam abjicere, & uxorem legitimam accipere.*

Unde Leo Papa *ad Rusticum Narbonensem Episcopum, epist. 90. al. 92. c. 5. & 6.*

ANeillam *i* à thoro abjicere; & uxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio conjugii, sed profectus est honestatis. Culpanda est sanè talium negligentia, sed non penitùs desperanda, ut crebris cohortationibus incitati, quod necessariò expetierunt, fideliter exequantur. Nemo *k* enim desperandus est, dum in hoc corpore constituitur, quia nonnunquam, quod diffidentiâ ætatis differtur, consilio maturiore perficitur.

C. XII. ¶ *Legitimo matrimonio copulatur, qua concubinam habenti traditur.*

Idem *ibidem, c. 4.*

NOn omnis *l* mulier juncta viro, uxor est viri: quia nec omnis filius est hæres patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter coæquales *a*, multò prius hoc ipsum Domino constituente, quam initium Romani juris existeret. Itaque aliud est uxor, aliud concubina; sicut aliud ancilla, aliud libera. ¶ Propter quod etiam Apostolus *b* ad manifestandam harum personarum discretionem testimonium ponit ex Genesi, *c* ubi dicitur Abrahæ: [*Ejice ancillam & filium ejus; non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.*] & *ita fit.* ¶ Igitur cujuslibet 1 loci Clericus, si filiam suam uxorem habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi conjugato eam dederit, nisi forte illa mulier & ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis nuptiis honestata videatur. ¶ Paterno arbitrio viris junctæ carent culpâ, si mulieres, quæ à viris habebantur, in matrimonio non fuerunt; quia aliud est uxor *d*, aliud concubina.

1 ¶ Cujuslibet loci Clericus,] *Sic quidem in epistolarum editionibus: sed in codice canonum, cap. 18. & apud indicatos collectores legitur,* cujuslibet loci Laicus. *In Concilio verò Triburiensi, ubi hoc refertur,* si quis filiam suam, &c.

7 pars. *Cum ergo dicitur* [paterno arbitrio junctæ viris,] *datur intelligi, quòd paternus consensus desideratur in nuptiis, nec sine eo legitima nuptiæ habeantur, juxta illud Evaristi* e *Papæ:* [Aliter non fit legitimum conjugium, nisi à parentibus tradatur. 1]

1 ¶ Tradatur.] *Post hoc verbum in duobus vetustis codicibus citantur ex codice Justiniani lib. 5. tit. de nuptiis, leg. 12. nec filium. & l. 20. in conjunctione. ex digestis, tit. de ritu nupt. l. 2. nuptiæ consistere. & ex Instit. de nuptiis, à principio usque ad vers. præcedere debeat.*

C. XIII.

Item Ambrosius *in lib. de Patriarchis,* [*id est, lib. 1. de Abraham, cap. ult.*]

HOnorantur parentes Rebeccæ muneribus, consulitur puella non de sponsalibus (illa enim judicium expectat *f* parentum: non est enim virginalis pudoris eligere maritum) sed jam desponsata viro de profectionis consulitur die, nec immeritò dilationem non attulit. Jure etenim properare debuit ad maritum. Unde illud *g* Euripidæum, quod mirantur plerique, unde translatum sit, manifestum est. Ait enim in persona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebatur nuptias. Νυμφίδιον μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς τέκνων ἔξει, κοὐκ ἐμὸν κέλευθον ἕξει. Hoc est: [*Sponsalium meorum pater meus curam habebit. Hoc enim non est virgines.* Mulier *h* etiam, si qua amisso citò marito adolescentula laqueum infirmitatis suæ timet incidere, si vult, nubat, tantùm in Domino: ut electionem mariti parentibus deferat, ne appetentiæ procacioris exsistimetur auctor, si ipsa de nuptiis suis electionem sibi vendicet. Expetita enim magis debet videri à viro, quàm virum ipsa experisse. Verecundiam præmittat, antequam nubat, quo ipsum conjugium plùs commendet verecundia.

C. XIV.

Item *in libro Numerorum, cap. 30.*

MUlier, si quippiam voverit, & se constrinxerit juramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari, si cognoverit pater votum, quod pollicita est, & juramentum, quo obligavit animam suam, & tacuerit, non 1 rea erit, sed quicquid pollicita est, & juravit, opere complebit. Sin autem statim ut audierit, contradixerit pater, & vota, & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eò quòd contradixerit pater.

1 ¶ Non rea erit,] *In originali legitur,* voti rea erit: quicquid pollicita, &c. *sed ob glossam non est emendatum.*

C. XV.

Augustinus q. 57. super a *Numeros.*

MEritò hîc quæritur etiam de voto virginitatis. Mulieres enim etiam virgines in Scriptura solent appellari: & videtur etiam Apostolus *b* de patre loqui, cùm dicit: [*Servet virginem suam:*] & [*Det nuptui* c *virginem suam.*]

¶ *Antea legecatur: Item* Augustinus. *Sublata est dictio,* Item, *quæ abest à plerisque vetustis. Nam verba B. Augustini, seu glossæ ordinariæ, quæ hîc referuntur, sunt explanatio loci Numerorum antea citati. In iisdem autem vetustis omnia hæc capita, quibus non est apposita rubrica, sed caput comprehenditur.*

C. XVI. ¶ *Vidua & virgines propriâ voluntate sibi maritos eligant.*

Ecentrà in Concilio Toletano III. *c. 10.*

HOc sanctum *d* affirmat Concilium, ut viduæ, quibus placuerit, teneant castitatem 1. Quod si prius, quàm profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos propriâ voluntate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur: nec extra voluntatem parentum, vel suam cogantur maritos accipere. Si quis verò propositum castitatis viduæ, vel virginis impedierit, à sanctæ communione, & à liminibus Ecclesiæ habeatur extraneus.

1 ¶ Castitatem.] *In antiquioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis reliqua habent, ut apud Gratianum: sed post verbum illud, adduntur hæc,* & nullâ vidua ad nuptias iterandas vi venire cogatur. Quod si, &c. *In recentioribus verò editionibus, & apud cæteros collectores variat aliquantulum structura verborum, sed eadem est sententia.*

Præmissa auctoritatibus evidenter asseritur, quòd quamvis aliqui non filiorum procreandorum, sed incontinentiæ causâ conveniant, tamen conjuges appellantur.

QUÆSTIO III.

DE tertia verò quæstione Pelagius definit, scribens Potentio defensori.

CAP. ¶ *Arbitrium liberi avi, non originarii patris, puellam in nuptiis sequi oportet.*

PAtrem *e* puellæ, Ecclesiæ nostræ famulum, avum verò ejus liberis ortum constat esse natalibus: & ideò avi magis electionem de conjunctione neptis, quàm patris ejus, cujus nullo modo liberum potest esse arbitrium, decernimus attendi.

Quia ergo electione avi, huic ista nupsisse probatur, hanc constat legitimè sibi copulatam.

QUÆSTIO IV.

QUòd autem ex ancilla propter uxoris sterilitatem filios quærere alicui liceat, exemplo probatur Abrahæ, f qui propter sterilitatem uxoris suæ Saræ ingressus est ad Agar Ægyptiam, ut ex ea filios acciperet. Item Jacob, g cum ex Rachele filios habere non posset, ex ancilla ejus filios sibi suscitavit: nec solum propter sterilitatem, verùm etiam propter fœcunditatem cessantem legitur intrâsse ad ancillam Liæ, & ex ea genuisse filios. Ex quibus omnibus colligitur, propter sterilitatem uxoris, sive ex ancilla, sive ex qualibet alia licitè filios quari: alioquin adulterii maculâ Abraham & Jacob notabuntur. Sed sicut post mortem Saræ h Abraham Cethuram duxit uxorem, ne secundum Augustinum Christiani 1 putarent esse peccatum post mortem uxoris aliam ducere; sic videtur

a *Polyc. l. 6. tit. 4. Ivo p. 8. c. 10. Pann. l. 6. c. 45.* b *Polyc. ibid. Ivo p. 8. c. 65. Pann. l. 6. c. 27.* c *al. propter incontinentiam:*] *orig.* d *Pann. l. 6. cap. 44.* e *Sent. 4. dist. 32. Ivo p. 10. c. 55.* f *aliquando*] *orig.* g *Sent. ibid. Ivo p. 10. cap. 56. Pann. l. 8. c. 12.*

a *Exod. 21. Ivo p. 10. c. 57. Pann. l. 8. c. 13. Sent. ibid.* b *al. de.* c *al. priora.* d *informabatur:*] *vera lectio.* e *absit absolutum. & l. 20. in conjunctione. ex digestis, tit. de ritu nupt. l. 2. nuptiæ consistere. & ex Instit. de nuptiis, à principio usque ad vers. præcedere debeat.*

a *al. æquales,*] *orig.* b *Gal. 4.* c *Genes. 21.* d *al. nuptæ.* e *Sup. 3. q. 5. c. 1.* f *al. spectat.* g *Hermione in Andromacha Euripidis.* h *Polyc. l. 6. tit. 4.*

a *Gloss. ord. ad c. 30. Num.* b *1. Corinth. 7.* c *al. nuptum.* d *Burch. l. 8. c. 44. Ivo p. 7. c. 62. & p. 8. c. 18. & 19.* e *Ivo part. 8. c. 27.* f *Gen. 16.* g *Gen. 30.* h *Gen. 25.] seq. c.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

uvente uxore suâ filios ex ancilla suscepisse, ne ab aliquibus hoc reputaretur in crimen.

Illud autem Augustini dicitur contra adversarium legum & Prophetarum, lib. 2. c. 9.

1 ¶ Christiani] *In capite sequenti Augustinus ait,* ne putarent hæretici.

C. I. ¶ *Quomodo Abraham excusetur à crimine fornicationis.*

Iste Abrahæ etiam *a* usque ad decrepitam senectutem fornicationis objicit crimen : profectò quia & post mortem Saræ alteram duxit. Ubi etsi nullum intelligeretur rei abditæ sacramentum, propter *b* hoc solum id facere debuit Abraham, ne putarent heretici adversus Apostolum *c* (quibus etiam * Tertullianus astipulator existit) post uxoris mortem crimen esse ducere uxorem.

Sacramentum hujus rei est, quòd per bonos mali & boni erant in fide generandi, & per malos boni & mali erant ad fidem accessuri.

C. II. ¶ *Sicut bonorum ministerio boni & mali, ita ministerio malorum boni & mali in fide generantur.*

Unde Augustinus *ait super Joannem, tract. 11.*

Recurrat nunc animus vester ad *d* Abraham, Isaac, & Jacob. In istis tribus invenimus parere liberas, parere & ancillas. Invenimus ibi & partus liberarum, invenimus ibi & partus ancillarum. Ancilla nihil boni significat. [*Ejice ancillam,* inquit, *& filium ejus.*] *& infrà.* ¶ Invenimus rem miram in istis generationibus liberarum & ancillarum : quatuor scilicet genera hominum, in quibus completur figura totius populi futuri Christiani, ut non sit mirum, quod in illis tribus dictum est : [*Ego e sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob.*] In omnibus enim Christianis (fratres intendite) aut per malos nascuntur boni, aut per bonos nascuntur mali, aut per bonos boni, aut per malos mali. Amplius istis quatuor generibus non potestis invenire. *& infrà.* ¶ Invenis *f* ibi bonos filios Jacob natos de ancillis, & bonos filios Jacob natos de liberis. Nihil illis obfuit nativitas de uteris ancillarum, quando in patre cognoverunt semen suum : & consequenter regnum cum fratribus tenuerunt. Quomodo ergo in filiis Jacob non obfuit illis, qui nati sunt de ancillis, quo minùs tenerent regnum, & terram repromissionis cum fratribus ex æquo acciperent, non illis obfuerunt natales ancillarum, sed prævaluit semen paternum ; sic quicunque per malos baptizantur, tanquam de ancillis videntur nati : sed tamen, quia ex semine verbi Dei, quod figuratur in Jacob, non contristentur, simul hæreditatem cum fratribus possidebunt. Securus ergo sit, qui de semine bono nascitur : tantum non imiteatur ancillam. Si de ancilla nascitur, ancillam malam superbientem non imitetur. Unde enim filii Jacob de ancillis nati possederunt terram promissionis cum fratribus, Ismaël autem de ancilla natus, expulsus est de hæreditate ? Unde ? nisi quia ille superbus erat, illi humiles ? Exsit ille cervicem, & voluit seducere fratrem suum, lusions cum illo. Magnum ibi sacramentum. Ludebant simul *g* Ismaël & Isaac : vidit illos Sacra ludentes, & ait Abrahæ : [*Ejice ancillam & filium ejus : non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac.*] Et cùm contristatus esset Abraham, confirmavit ei à Domino Angelus dictum uxoris ejus. Quæ 1 autem *h* peperit Abel, & Enoch, & Noë, & Abraham, ipsa peperit & Moysen, & Prophetas *i* tempore posteriores ante adventum Domini, & quæ istos, ipsa & Apostolos *k*, & Martyres nostros, & omnes bonos Christianos. Omnes enim diversis quidem temporibus nati apparuerunt, sed societate unius populi continentur, & ejusdem civitatis cives, labores hujus peregrinationis experti sunt, & quidam eorum nunc experiuntur, & usque in finem cæteri experientur. Item quæ peperit Cain & Cham, & Ismaelem, & Esau, eadem ipsa peperit & Dathan, & alios in eodem populo similes : & quæ istos, eadem ipsa & Judam Pseudoapostolum, & Simonem magum, & cæteros usque ad hæc tempora Pseudochristianos, in affectione animali pertinaciter obduratos, sive in unitate permisti sint, sive apertâ præcisione dissentiant. ¶ Sed cùm tales à spiritualibus evangelizantur, & sacramentis imbuuntur, tanquam per seipsam Rebecca *a* eos parit, sicut Esau : cùm autem per illos, qui non castè annuntiant Evangelium, tales in Dei populo generantur, Sara *b* quidem, sed per Agar. Item boni spirituales, aliquando evangelizantibus 2, vel baptizantibus carnalibus generantur : Lia quidem, vel Rachel jure conjugali eos, sed per ancillarem uterum parit. Cùm verò per spirituales in Evangelio generantur boni fideles, qui vel vadunt 3 in spiritualem affectum pietatis, vel eò tendere non desistunt, vel ideò non faciunt, quia non possunt, sicut *c* ex utero Saræ Isaac, vel Rebeccæ Jacob in novam vitam, & novum testamentum nascuntur. Itaque sive intùs versâri videantur, sive apertè foris sint, quod caro est caro est : sive in area in sua sterilitate perseveret, sive occasione tentationis, tanquam vento extrà tollatur, quod palea est, palea est : & semper ab illius Ecclesiæ, quæ *d* est sine macula & ruga, unitate divisus est, etiam qui congregationi sanctorum in carnali obduratione miscetur. De nullo tamen desperandum est, sive qui intùs talis apparet, sive qui foris manifestiùs adversatur.

¶ Caput hoc confectum est partim ex tractatu 11. in Joannem, partim ex lib. 1. de baptismo contra Donat. c. 16. & 17. atque inde nonnulla sunt addita, & multa emendata.

1 ¶ Quæ autem] *Hæc apud B. Augustinum sequuntur post vers.* omnes *scribuntur. in 6.* sicut *in Sacramentis. dist. consecrat. dist. 4.*

2 ¶ Aliquando evangelizantibus,] *Sic emendatum est ex plerisque vetustis, & originali, & Eugyppo, tom. 2. p. 218. Antea legebatur,* quando evangelizantur, & sacramentis, vel baptismatibus carnalibus generantur.

3 ¶ Vel vadunt] *Apud B. Augustinum, & Eugyppum legitur,* vel evadunt in spiritalis ætatis affectum.

2 pars. ¶ *His ita respondetur. Pro* e *varietate temporum varia invenitur dispensatio conditoris. Promissum* f *erat Abrahæ, quòd in semine ejus benedicerentur omnes gentes promiserat ; quæque se daturum semini ejus terram peregrinationis suæ. Cum ergò cæteri in idololatria relictis, Abraham, & filius ejus in peculium populum sibi Dominus elegisset, ritè multarum fœcunditate mulierum populi Dei multiplicato quærebatur, quia in successione sanguinis erat successio fidei. Unde in lege dicebatur :* [Maledicta *g* sterilis, quæ non reliquerit semen suum super terram.] *Hinc etiam Sacerdotibus conjugia decreta sunt ; quia in successione familia, successio constabat officii. Quia verò per incarnationem Christi, gratia fidei ubique dilatata est, nec jam dicitur :* [Dic domui Judæ, & domui Israël.] *sed :* [Eunte *g* docete omnes gentes.] *&c.* [In *h* omni gente quicunque timet Deum, & operatur justitiam, acceptus est illi.] *nec electio muneris quæritur in successione generis, sed in perfectione vitæ, & sinceritate fœcundi, & virginitas fœcunditati præfertur, & Sacerdotibus continentia castitas imperatur. Non ergo Abraham, aut Jacob delegisti, quia præter uxorem filios ex ancilla quæsierit : nec illorum exemplo, præter conjugale debitum, fœcunditatem in aliqua licet alicui quærere ; cum illorum conjugia nostrorum aquentur, vel præferatur virginitati : & immoderatus usus conjugii nostri temporis, turpitudinem ferè imitetur fornicationis illius temporis.*

4 ¶ Maledicta] *Verba hæc non sunt inventa in sacra Scriptura, quamvis inde à multis sanctis, & antiquis Doctoribus citentur. Deuteronomii 7. hæc habentur :* Non erit apud te sterilis utriusque sexûs, tam in hominibus, quàm in gregibus tuis.

C. III. ¶ *Abraham non est reus adulterii, qui vivente uxore filios ex ancilla sit-scepit.*

Unde Ambrosius *scribit in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 4.*

Dixit *a* Sara *b* ad Abraham : [*Ecce conclusit me Dominus, ut non pariam ; intra ergo ad ancillam meam, ut filium facias ex illa.*] Et ita factum est. Sed consideremus primùm, quia Abraham ante legem Moysi, & ante Evangelium fuit. Nondum ergo interdictum adulterium videbatur. Pœna criminis ex tempore legis est, quæ crimen inhibuit. Nec ante legem ulla rei damnatio est, sed ex lege. Non ergo in legem commisit Abraham, sed legem prævenit. Deus in paradiso conjugium *c* laudaverat, non adulterium damnaverat. *& infrà.* ¶ Habes primam *d* Abrahæ defensionem. Secunda illa est, quòd non ardore aliquo vagæ succensus libidinis, non petulantis fortmæ captus decore, ancillæ contubernio conjugalem posthabuit thorum, sed studio quærendæ posteritatis, & propagandæ sobolis. Adhuc post diluvium raritas erat generis humani : erat etiam religionis, ne quis non rediisse debitum videretur naturæ. Denique & Loth sancti filiæ hanc causam quærendæ posteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum : & ideò publici muneris gratiâ privatam culpam prætexuit.

C. IV. ¶ *Quod præter legitimam uxorem committitur, adulterii crimine damnatur.*

Idem *in eodem libro, & cap.*

Nemo blandiatur *e* sibi de legibus hominum. Omne stuprum adulterium est : nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem à viro, quæ ab uxore debetur *f* castimonia. Quicquid in ea *g*, quæ non fit legitima uxor, commissum fuerit, adulterii crimine damnatur. *& in eodem lib. cap. 7.* ¶ Nulli licet scire mulierem præter uxorem : ideò conjugii tibi datum est jus, ne in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas. *& post pauca.* ¶ Tolerabilior est, si lateat culpa, quàm si culpæ usurpetur auctoritas. Nec hoc solùm est adulterium, cum alienam peccare conjuge, sed omne, quod non habet potestatem conjugii. Tamen locus iste docet, gravius crimen esse, ubi celebrati conjugii jura temerantur, & uxoris pudor solvitur. Ideoque cùm prætenderet Abimelech, *h* quòd uxorem alienam esse ignoraverit, quam sororem ego cognovi, quoniam puro corde fecisti hoc, & peperci tibi, ut non peccares in me : propter hoc non sum passus te tangere eam.] Cognoscimus velut præsulem, custodemque conjugii esse Deum, qui non patiatur alienum thorum pollui : & si quis fecerit, cum peccare in Deum, cujus legem violet, & gratiam solvat. Et ideò, quia in Deum peccat, sacramenti cœlestis amittit consortium.

C. V. ¶ *Nihil est fœdius, quàm uxorem amare, quasi adulteram.*

Item Hieronymus *contra Jovinianum, lib. 1.*

3 ps Origo *k* quidem amoris honesta erat, sed magnitudo deformis. ¶ Nihil autem interest, quàm ex honesta causâ quis insaniat. Unde & Xistus *a* in sententiis : [*Adulter est,* inquit, *in suam uxorem amator ardentior.*] In aliena quippe uxore omnis amor turpis est, in sua nimius. Sapiens vir judicio debet amare conjugem, non affectu. Rege impetus voluptatis, nec præceps feretur in coitum. Nihil est fœdius, quàm uxorem amare, quasi adulteram. ¶ Certè, qui dicunt se causâ reip. & generis humani uxoribus jungi, & filios *b* procreare, imitentur saltem pecudes, & postquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores se uxoribus exhibeant, sed maritos.

C. VI. ¶ *Virginalis castitas non præfertur conjugio Abrahæ.*

Idem *lib. 2.*

Quis *c* ignorat sub altera dispensatione Dei omnes retrò sanctos ejusdem fuisse meriti, cujus nunc sicut Christiani ? Quomodo antè Abraham placuit in conjugio, sic nunc virgines placent in perpetua castitate. Servivit *d* ille legi, & tempori suo : serviamus & nos Evangelio, & tempori nostro, in quos fines sæculorum decurrerunt.

C. VII. ¶ *Patriarcha non concupiscentiâ explendæ libidinis, sed causâ numerosæ prolis plures habebant uxores.*

Item Augustinus 1 *lib. 22. contra Faustum, c. 47. & 48.*

Objiciuntur *e* Jacob quatuor uxores : quod, quando mos erat, crimen non erat. Sicut 2 Patriarchæ conjugibus excipientibus semen suum miscebantur, non concupiscentiâ percipiendæ voluptatis, sed providentiâ propagandæ successionis : sic Apostoli auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non aviditate consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis.

1 ¶ Augustinus] *Repositum est ex omnibus vetustis, cùm in vulgatu legeretur,* Ambrosius.

2 ¶ Sicut Patriarchæ] *Apud B. Augustinum diversus est verborum ordo :* Sicut Apostoli, *inquit,* auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non aviditate consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis : ita Patriarchæ, &c.

C. VIII. ¶ *Satius est absque liberis defungi, quàm ex illicito concubitu stirpem quærere.*

Item Augustinus *de bono conjugali, c. 16.*

4 ps Sicut satiùs *f* est mori fame, quàm idolothytis vesci ; ita satiùs est defungi sine liberis, quàm ex illicito coitu stirpem quærere. Undecunque *g* autem nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti & salvi erunt. Semen enim hominis ex qualicunque homine, Dei creatura est : & eo malè utentibus malè erit, non ipsum aliquando malum erit.

C. IX. ¶ *Ex ancilla filii non sunt quærendi.*

Item Ambrosius *in sermone de S. Joanne, qui sic incipit :* [Diximus superiore Dominicâ.]

num. 65.

Dicat aliquis *h*, Uxorem non habeo, ideò ancillam mihi sociavi. Audi, quid dicat Scriptura 1 ad Abraham : [*Ejice ancillam & filium ejus : non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.*] Si igitur ancillæ filius hæres non est, ergò nec filius est. Cur autem quæritur tale conjugium, de quo susceptus filius nec successionis possit hæres esse, nec sanguinis ? Nec enim habere potest hæreditatis consortium, qui non habet originis privilegium. Cur, inquam, quæritur tale con-

a *Ivo p. 8. cap. 269. Pannorm. l. 6. c. 60.* b *al. vel propter.* c *1. Cor. 7.* * *lib. de Monogamia.* d *Gen. 21. Copiosiùs in orig.* e *Exod. 3.* f *al. Invenimus.* g *Gen. 21.* h *Aug. l. 1. de baptismo contra Donat. c. 16.* i *Osee 2.* k *Act. 13.*

a *Genes. 25.* b *Gen. 16.* c *Ibid. c. 17.* d *Ephes. 5.* e *Sentent. 4. distinct. 33.* f *Genes. 12. & 14.* g *Matth. 28.* h *Act. 10.*

a *Sent. ibid.* b *Gen. 16.* c *al. licèt conjugium laudaverit,] orig.* d *al. nam.* e *Polyc. l. 6. tit. 8.* f *al. exigitur. g al. eam,] orig.* h *Gen. 20.* i *al. Ecce,] orig.* k *Sent. 4. dist. 31.*

a *Idem lib 6. in cap. 16. Ezechielis.* b *al. liberos tollere, jorig..* c *Sentent. 4. dist. 33.* d *1. Corinth. 10.* e *Sentent. 4. distinct. 31.* f *Sent. 4. dist. 33. in fin.* g *sup. dist. 36. undecunque.* h *Ivo p. 8. c. 30.* i *Gen. 21. Gal. 4.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tubernium, de quo nati, non filii sint matrimonii, sed testes sint adulterii? Cur autem hujusmodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sint, non honori? Dicit Scriptura: *a*: [*Adulterorum filii* 1 *in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.*] Mulier igitur tua, si talibus moribus prædita est, ut mereatur consortium, mereatur & nomen uxoris. Præsta concubinæ tuæ libertatem, & nomen uxoris, ne tu adulter sis potius, quàm maritus.

1 ¶ Filii] *Reposita sunt reliqua verba Scripturæ ex B. Ambrosio, pro quibus in vetustis est,* &c. *in vulgatis autem,* abominatio sunt Deo.

C. X. ¶ *Adulteria non sunt facienda etiam voluntate generandi filios.*

Item Augustinus *ad Claudium, contra Julianum, cap. 9.*

Sic non sunt *b* facienda adulteria etiam voluntate generandi generandos, quemadmodum nec furta facienda sunt etiam voluntate pascendi pauperes sanctos: quod tamen faciendum est non perpetrando furta, sed benè utendo mammona iniquitatis.

5 pars. *Ecce, quòd nullo modo licet alicui vivente uxore suâ, vel ex ancilla, vel ex alia quâlibet filios quærere: qui etiam suscepti, filiorum nomine judicantur indigni. Simplex etiam fornicatio in sacra Scriptura prohibetur.*

C. XI. ¶ *Illicitus concubitus, & omnis non legitimus illorum membrorum, nomine mœchiæ intelligitur.*

Unde Augustinus *in quæstionibus Deuteronom. q. 37. ad c. 23.*

Meretrices *c* esse, & ad meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publicè venalis est turpitudo. In Decalogo autem mœchiæ nomine non videtur hoc apertè prohibuisse, quoniam mœchia non nisi adulterium intelligi solet. *Idem* d *super Exodum, q. 71.* ¶ Omnis mœchia etiam fornicatio dicitur in Scripturis. Sed utrùm etiam omnis fornicatio mœchia dici possit in eisdem Scripturis, non mihi interim occurrit locutionis exemplum: sed si non omnis fornicatio etiam mœchia dici potest, ubi sit in Decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri, qui uxores non habent, cum fœminis, quæ maritos non habent, utrùm inveniri possit, ignoro. Sed *e* si furti nomine benè intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ (non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit, sed utique à parte totum intelligi voluit, quicquid illicitè rerum proximi aufertur) profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi.

C. XII. ¶ *Extraordinaria voluptas, & inverecunda opera nuptiarum, luxuria & immunditia appellantur.*

Item Hieronymus *in c. 5. epist. ad Gal. ad vers.* [Manifesta autem.]

In eo fornicator majoris est criminis, quia tollit membra Christi, & facit ea membra meretricis, [*Erunt quippe duo in carne una.*] Qui *f* non est fidelis, nec credit in Christo, sua membra facit membra meretricis: qui credit, & fornicatur, Christi membra facit membra meretricis. Econtrariò infidelis in fornicatione sua utrum violet, an ædificet templum idolo, nescio. Per vitia quippe luxuriæ 1 vel maximè dæmones coluntur. Hoc unum scio, quòd qui post fidem Christi fornicatur, violat templum Dei. Secundùm opus carnis, immunditia nuncupatur: & eam comes luxuria sequitur. Quomodo enim in veteri lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt, & ea nominare turpissimum est, ne & dicentis os, & aures audientium polluerentur, generaliter Scriptura complexa est, dicens: *a* [*Verecundus, vel reverentes facite filios Israël ab omni immunditia,*] sic in hoc loco cæteras extraordinarias voluptates, ipsarum quoque opera nuptiarum, si non verecundè, & cum honestate quasi sub oculis Dei fiant, ut tantum liberis serviatur, immunditiam & luxuriam nominavit.

1 ¶ Luxuriæ] *Abest vox ista à pleriisque vetustis, & originali.*

C. XIII. ¶ *Immoderatus usus mulierum Salomonem ad idololatriam traxit.*

Item Gregorius *in Moralibus, lib. 12. c. 12.*

Salomon quippe immoderato usu atque assiduitate mulierum ad hoc usque perductus est, ut templum idolis fabricaret: & qui priùs Deo templum construxerat, assiduitate libidinis etiam perfidiæ substratus, idolis construere templa non timuit.

C. XIV. ¶ *Liberorum procreatio in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in uxore damnatur.*

Item Hieronymus *in c. 5. epist. ad Ephesios, ad vers.* [viri diligite.]

Liberorum ergo, ut diximus, in matrimonio opera concessa sunt: voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnatæ.

6 pars. *Quare autem tales non dicantur filii, vel quem forum parentum sequantur, qui ex libero & ancilla nascuntur, Isidorus Etymologiarum, lib. 9. c. 5. determinat.*

C. XV. ¶ *Qui sint liberi, & quam conditionem sequantur.*

Liberi dicti *b*, qui *c* ex libero sunt matrimonio orti Nam filii ex libero & ancilla, servilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur, deteriorem 1 partem sumit. Naturales autem dicuntur ingenuarum concubinarum filii, quos sola natura genuit, non honestas conjugii. *& infrà.* ¶ Hi verò *d*, qui non sunt de legitimo matrimonio, matrem potius, quàm patrem sequuntur.

1 ¶ Deteriorem partem] *In codicibus Isidori etiam mendosè scriptis legitur,* deteriorem parentis statum sumit.

a *Sapient. 3.* b *Ivo p. 8. c. 105. Pann. l. 7. c. 20.* c *Ivo p. 8. c. 31.* d *Ivo part. 8. c. 279.* e *Sup. 14. q. 5. c. pœnale. & furti.* f *1. Cor. 6.*

a *Levit. 15.* b *Ivo part. 8. cap. 71.* c *aliter quia.* d *Unde & ii, qui] origin.* e *In martyrio B. Luciæ.* f *alit. jacios sacrificiis.* g *al. non attendit, qui & deridet.* h *Sententi. 4 dist. 33. Ivo p. 7. c. 137.*

QUÆSTIO V.

1 Quòd autem pudicitia violenter eripi non possit, multorum auctoritatibus probatur. Est enim virtus animi, quæ violentiam non sentit. Corpori namque vis infertur, non animo. Unde, quamvis corpus violenter corrumpatur, si pudicitia mentis servetur illæsa, tamen castitas duplicatur. Sicut *c* beata Lucia fertur dixisse Paschasio: [Si invitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.] *Non enim inquinatur corpus, nisi de consensu mentis. Nam si in manu mea thura ponas, & per manum meam sacrificia* f *faciat, Deus* g *hæc attendit, & deridet. De sensibus enim & voluntatibus judicat Deus.*

C. I. ¶ *Melior est virginitas mentis, quàm carnis.*

Hinc Ambrosius *scribit in libro secundo de Virginibus.*

Tolerabilius *h* est mentem virginem, quàm carnem habere. Utrumque bonum, si liceat: si non liceat, saltem non homini castæ 1, sed Deo simus. *& infrà.* ¶ Virgo prostitui potest, adulterari non potest. Ubicunque Dei virgo est, templum Dei est: nec lupanaria infamant castitatem, sed castitas, etiam loci abolet infamiam.

1 ¶ Castæ,] *Anteà legebatur,* casti. *sed B. Ambrosius ubi inducit Theodosium loquentem.*

C. II. ¶ *Mente incorruptâ, caro non corrumpitur.*

Idem *ad virginem lapsam, cap. 4.*

Revera *a* non potest caro corrumpi, nisi mens fuerit antè corrupta.

C. III. ¶ *Aliena libido neminem polluit.*

Item Augustinus *de civit. Dei, lib. 1. c. 18.*

Ita, 1 ne *b* aliquem polluat aliena libido, meretur? Non polluit, si aliena erit, si autem polluet, aliena non erit. Sed cum pudicitia virtus sit animi, comitemque habeat fortitudinem, qua potius quælibet mala tolerare, quàm malo consentire decernat, nullus autem imaginanimus, & pudicus in potestate habeat, quid de sua carne fiat, sed tantum quid annuat mente, vel renuat: quis tandem sanâ mente putaverit se perdere pudicitiam, si fortè in apprehensa & oppressa carne sua exerceatur & expleatur libido non sua?

1 ¶ Ita, ne] *Apud B. Augustinum,* At enim ne vel aliena polluat.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Idem *ibidem.*

Proposito *c* animi permanente, per quod etiam corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quàm servat perseverantia continentiæ suæ. An verò, si aliqua fœmina mente corrupta, violatoque proposito, quod Deo voverat, pergat vitianda ad deceptorem suum, adhuc eam pergentem sanctam vel corpore dicimus, eâ sanctitate animi, per quam corpus sanctificabatur, amissâ atque destructâ? Absit hic error, & hinc potiùs admoneamur, ita non 1 amitti corporis sanctitatem manente animi sanctitate, etiam corpore oppresso, sicut amittitur corporis sanctitas, violatâ animi sanctitate. *Idem cap. 19.* ¶ Lucretiani certè matronam nobilem, veteremque Romanam, pudicitiæ magnis efferunt laudibus. Hujus corpore cùm violenter oppresso Tarquinii Regis filius libidinosè potitus esset, illa scelus improbissimi juvenis marito Collatino, & propinquo Bruto, viris clarissimis & fortissimis indicavit, eosque ad vindictam constrinxit. Deinde fœdi in se commissi *d* ægra atque impatiens se peremit. Quid dicemus? adultera hæc, an casta judicanda est? Quis in hac controversia judex laborandum putaverit? Egregiè quidam ex hoc, veraciterque declamans ait: [*Mirabile dictu, duo fuerunt, & adulterium sense admisit.*] Splendide atque verissimè. Intuens enim in duorum corporum commistione unius inquinatissimam cupiditatem, alterius castissimam voluntatem, & non quid conjunctione membrorum, sed quid animorum diversitate ageretur, attendens: [*Duo,* inquit, *fuerunt, & unus adulterium admisit.*]

1 ¶ Ita non amitti] *Locupletatus est ex originali hic locus, qui etiam apud Ivonem erat paulò concisior.*

C. V.

Idem *in eodem libro, cap. 27.*

Non 1 fidelibus Christi sit tædio vestra vita, si lugubrio fuit hostibus castitas vestra. Habetis manum, veramque consolationem, si fidam conscienriam retinetis, non consensisse peccatis eorum, qui in vos peccare permissi sunt. *Idem in libro de duabus animabus, cap. 10.* ¶ Non nisi voluntate peccatur.

1 ¶ Non fidelibus] *In originali legitur,* Non itaque vobis, ô fideles Christi, *sed quoniam erat initium capitis, non est mutatum. Reliqua verò sunt restituta & aucta.*

a *Sent. ibidem. Ivo p. 7. c. 138.* b *Ivo p. 7. c. 139.* c *Ivo ibid.* d *al. commissi sceleris.*

C. VI. ¶ *De eodem.*

Idem *in libro primo de libero arbitrio, c. 5.*

De pudicitia *a* quis dubitaverit, quin ea sit in animo constituta, quandoquidem virtus est? Unde à violento stupratore eripi nec ipsa potest. *Item Hieronymus 1 super epistolam ad Romanos, libro 1.* Non *b* potest fieri, ut nisi quis mœchetur priùs in corde, mœchari possit in corpore. *Idem super Lucam 2 in lib. secundo.* ¶ Finge *c* in persecutione aliquam virginem prostitutam: hæc apud Evangelium, quia voluntate non peccat, virgo suscipitur, in lege quasi corrupta repudiatur. *Idem in libro Hebraicarum quæstionum in Genes. ad cap. 12.* ¶ Corpus *d* mulieris non vis maculat, sed voluntas. *Item Augustinus in libro de sancta virginitate, cap. 8.* ¶ Sicut nemo impudicè utitur corpore, nisi spiritu priùs conceptâ nequitiâ: ita nemo pudicitiam servat in corpore, nisi spiritu priùs insitâ castitate.

1 ¶ Item Hieronymus] *Apud B. Hieronymum nihil tale est inventum. Sed apud Origenem lib. 2. ad caput 2. epistola ad Romanos hæc leguntur:* Neque enim fieri potest, ut si antè quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore.

2 ¶ Idem super Lucam] *Hæc habentur in commentariis B. Hieronymi in Matthæum, l. 2. c. 11. & inde est emendatum. In Lucam enim nihil extat B. Hieronymi.*

C. VII. ¶ *In corpore pudicitia violari non potest, si mens inviolata servetur.*

Idem *Victorino, epist. 122.*

Ad Deum *e* ingemiscentibus omnino suis aderit, qui suis adesse consuevit: & aut nihil in earum castissimis membris libidinæ hostili perperrari permittet, aut si permittit, cùm earum animus nullâ consensionis turpitudine maculatur, etiam carnem suam defendit à crimine: & quicquid in ea nec commisit, nec permisit libido patientis, solius erit culpa facientis, omnisque illa violentia non pro corruptionis turpitudine, sed pro passionis vulnere deputabitur. Tantum enim in mente valet integritas castitatis, ut illa inviolata, nec in corpore possit pudicitia violari, cujus membra potuerint superari.

C. VIII. ¶ *Caro non peccat, si à contagione fuerit anima munda.*

Item Isidorus *in Synonymis, lib. 2.*

Non *f* potest corpus corrumpi, nisi priùs animus fuerit corruptus. Munda à contagione animâ *g*, caro non peccat.

C. IX. ¶ *Non eripitur pudicitia carni, si mens servatur.*

Item Augustinus *Honorato Episcopo, epistol. 220.*

Magis *h* timeamus, ne sensu interiore corrupto pereat castitas fidei, quàm ne fœminæ violenter constupretur in carne, quia violentiâ non violatur pudicitia, si mente servatur: quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis suâ turpiter carne non utitur, sed sine consensione tolerat, quod alius operatur.

C. X. ¶ *Nec peccatum, nec justitia ex opere sine voluntate perficitur.*

Item Joannes Chrysostomus, [*id est, auctor operis imperfecti super Matthæum, hom. 32. ad c. 19.*]

Sicut enim peccatum sine voluntate opus non facit, ita & justitia ex opere non consummatur, nisi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student, adulterium autem voluntate committunt. Nisi enim ex voluntate sola fornicatio consummaretur,

a *Ivo p. 7. c. 140. & p. 10. c. 101.* b *Ivo p. 7. c. 141. c. 15. q. 1. si quis non tratus. §. item in persecutione.* d *Idem Beda in q. in Gen. 10. 8. c. 190. Ivo p. 8. c. 11.* e *Ansel. l. 10. c. 32.* f *Cap. 1. id est, ante c. de castitate. in recent. impress. Sent. 4. dist. 33. Ivo p. 7. c. 142.* g *al. animi.* h *Polyc. l. 4. tit. 35. Ansel. l. 10. c. 31.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunquam Dominus diceret: *a* [*Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.*] Ergo voluntas sine opere *b* frequenter peccat. Illa est gloriosa continentia, non quam transgredi non potest necessitas debilitati *c* corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi.

C. XI. ¶ *Virginitas carnis non servatur mente corruptâ.*

Item Hieronymus *in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis.*

2 SI Paulus Apostolus vas *d* electionis, & separatus ps in Evangelium Christi, ob carnis aculeos, & incentiva vitiorum reprimit corpus suum, & servituti *e* subjicit, ne aliis prædicans, ipse reprobus inveniatur, & tamen *f* videt aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captivum se in legem duci peccati: si post *g* nuditatem, jejunia, famem, carceres, flagella, supplicia, in semetipsum reversus exclamat: [*Infelix* h *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*] tu te putas securam esse debere? ¶ Cave, quæso, ne quando de te dicat Deus: *i* [*Virgo Israël cecidit, non est, qui suscitet eam.*] Audenter loquar: cùm omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. ¶ Timeamus illam prophetiam, *k* ne in nobis etiam compleatur: [*Virgines bona deficient.*] Observa quid dicat: [*Virgines bona deficient,*] quia sunt & virgines malæ. [*Qui* l *viderit*, inquit, *mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.*] Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non Spiritu: virgines *m* stultæ, quæ oleum non habentes excluduntur à sponso. Si autem & illæ, quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non salvantur, quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutaverunt templum Sancti Spiritûs in lupanar? Illicò audient Prophetam dicentem: [*Descende* n, *sede in terra virgo filia Babylonis, sede in terra: non est filia Chaldæorum thronus* o: *non vocaberis ultrà mollis & delicata. Accipe* p *molam, mole farinam, discooperi velamen tuum, denuda crura, transi flumina, revelabitur ignominia tua, apparebunt opprobria tua.*] Et hoc post thalamos filii Dei, post oscula fratruelis, & sponsi: illa, de qua quondam sermo Propheticus concinebat: [*Astitit* q *Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate,*] nudabitur, & posteriora ejus ponentur in faciem ipsius. Sedebit ad *r* aquas solitudinis, & posito vase, divaricabit pedes suos omni transeunti, & usque ad verticem polluetur. Rectiùs fuerat hominum subiisse conjugium, ambulâsse per plana, quàm ad altiora tendentem, in profundum inferni cadere. Ne *s* fiat, obsecro, civitas meretrix fidelis Sion, ne *t* post Trinitatis hospitium ibi Dæmones salteant, & *u* Sirenæ nidificent, & hericii.

¶ *Multùm loci restitutum est hoc caput ex vetustis exemplaribus, & originali.*

C. XII. ¶ *Corpore intacto castitas nonnunquam amittitur.*

Item Augustinus *serm. 3. de communi vita Clericorum, & epist. 109. ad monachas.*

3 NEc solo tactu, sed affectu quoque, & aspectu ps petitur, & appetit fœmina. Nec dicatis vos animos habere pudicos, si habeatis oculos impudicos, quia impudicus oculus impudici cordis est nuntius: & cùm se invicem sibi, etiam tacente linguâ, conspectu mutuo corda nuntiant impudica, & secundùm concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus, fugit castitas ipsa de moribus.

C. XIII. ¶ *Adulterium perpetratur, cùm vel innupta turpiter concupiscitur.*

Item Gregorius *in Moralibus, lib. 21. c. 9.*

QUi *a* viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.] Quia enim græco vocabulo mœchus adulter dicitur, cùm non aliena conjunx, sed mulier videri prohibetur, aperte veritas ostendit, quia etiam solo visu, cùm turpiter vel innupta concupiscitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerunque ex loco, vel ordine concupiscentium discernitur: quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia, sicut illum adulterii inquinat culpa: in personis tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur reatus.

4 pars. *Quamvis autem violenter oppresse pudicitiam non amiserint, incontaminatis tamen se non audeant exaquare virginibus.*

C. XIV. ¶ *Quæ opprimuntur, incontaminatis se virginibus comparare non audeant.*

Unde Leo Papa, *epist. 85. al. 87. ad Episcopos Afric. c. 5.*

ILlæ *b* autem famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppressione barbaricâ perdidêre, laudabiliores erunt in humilitate ac verecundia sua, si se incontaminatis non audeant comparare virginibus. Quamvis enim omne peccatum ex voluntate nascatur, & potuerit corruptione carnis mens invita non pollui, minùs tamen eisdem oberit, si quod potuerunt animo non amittere, doleant se vel corpore perdidisse.

Cùm ergo hæc, quæ violentiam passa est, pudicitiam amissse probari non potest, nullo modo convincatur fornicationis vel adulterii crimen incurrisse. Ut enim ait Augustinus in libro de bona conjugali, cap. 4. [Adulterium *c* committitur, cùm vel propriæ libidinis instinctu, vel alienæ consensu cum altero vel altera, contra pactum conjugale concumbitur, atque ita frangitur fides: quæ in rebus etiam corporeis & abjectis magnum animi bonum est: & ideò ei *1* salutem quoque corporalem, quâ etiam vita ista continetur, certum est debere postponi.]

1 ¶ Et ideò ei] *Apud B. Augustinum legitur:* & ideò eam saluti quoque corporali, quâ etiam vita ista continetur, certum est debere præponi. *Sed ob glossam, & quoniam idem est sensus, nihil mutatum est.*

C. XV. ¶ *Mœchatur, qui alicui præter matrimonii fœdus miscetur.*

Item Isidorus *d super Exodum, c. 29.*

NOn *e* mœchaberis,] id est, ne quisquam præter matrimonii sui fœdera aliis fœminis misceatur ad explendam libidinem. Nam specialiter adulterium facit, qui præter suam ad alteram accedit.

C. XVI. ¶ *Qui vivente uxore suâ alteram cognoscit, adulterium committit.*

Item Augustinus *de adulterinis conjugiis, lib 2. cap. 13.*

PUto *f* Christianum neminem reluctari, illum adulterum esse, qui vel diu languente, vel diu absente, vel continenter vivere cupiente suâ uxore, alteri commistus est fœminæ.

5 pars. *Cùm ergo nihil istorum in ista deprehendatur fuisse, quia nec propriæ libidinis instinctu, nec alienæ consensu, nec vire suo languente, vel absente, vel continenter vivere cupiente adhæsit alii, sed violenter alienæ libidini oppressa vim pertulit, apparet, quod nec*

a *Matth. 3.* b *al. corpore.* c *al. debilitatis.* d *Act. 9. & 23. & Rom. 1.* e *1. Cor. 9.* f *Rom. 7.* g *2. Corinth. 11.* h *Rom. 7.* i *Amos 5.* k *Amos 8.* l *Matth. 5.* m *Matthei 25.* n *Esa. 47.* o *al. solium:*] *orig.* p *Cant. cap. 1.* q *Ps. 44.* r *Ezech. 16.* s *Esa. 1.* t *Esa. 34.* u *al. Sirenes.*

a *Deut. 5. Matth. 5.* b *Polyc. l. 4. tit. 34.* c *Hujus autem fidei violatio dicitur adulterium, cùm] orig. Ivo p. 8. c. 102. Pann. l. 7. c. 22.* d *Et Rabanus & Beda in quæst. in Exod.* e *Ivo p. 8. c. 107. Pann. l. 7. c. 23.* f *Ivo p. 8. c. 24.*

adultera, nec fornicaria dici potest. Unde nec aliquâ occasione valet dimitti. Cùm enim Judæi a *quærerent à Christo, utrùm liceret hominis uxorem suam dimittere quacunque ex causa, respondit est:* [Non legistis *b*, quia, qui fecit eos ab initio, masculum & fœminam creavit eos? Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.] *Deinde sermonem suum ita concluserat, ut diceret, neminem posse dimittere uxorem suam, excepta causâ fornicationis. Hinc Apostolus ait in epistola ad Corinthios:* c [His, qui matrimonio conjuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere.] *Unde datur intelligi, quòd, qualescunque fuerint vir & uxor, ex quo conjugali affectu sibi adhæserint, ulteriùs ab invicem discedere non valent.*

C. XVII. ¶ *Qualiscunque sit vir, ex quo semel placuit, non est dimittendus.*

Unde Ambrosius *in Hexameron* d, *tit. diei quartæ, scribit.*

HOrrendus 1, & *e* incultus est vir: semel placuit: nunquid vir frequenter est eligendus? Comparem suum & bos requirit, & equus diligit: & si mutetur alius, trahere jugum nescit compar alterius, & se non totum putat. Tu jugalem tuum repudias, & putas sæpe mutandum? & si uno defecerit die, superducis rivalem, & statim incognitâ causâ, quasi cognitam *f* pudoris exequeris injuriam?

1 ¶ Horrendus,] *Apud B. Ambrosium legitur*, sed horridus & incultus est: semel placuit, &c. *Ante hoc autem cæpitulum est cap.* Adam per Evam. *infra 33. q. 5.*

C. XVIII. ¶ *Similiter de uxore intelligatur.*

Item Augustinus *de sermone Domini in monte, lib. 1. cap. 32.*

SI uxorem *g* quis habet sterilem, vel deformem corpore, sive debilem membris, vel cœcam, vel surdam, vel claudam, vel si quid aliud, sive morbis, & doloribus, languoribusque consectam, & quicquid (exceptâ fornicatione) cogitari potest vehementer horribile, pro fide & societate sustineat.

C. XIX. ¶ *Non licet viro uxorem dimittere, nisi causâ fornicationis.*

Item Hieronymus *ad Oceanum de* h *morte Fabiolæ.*

PRæcepit *i* Dominus uxorem non debere dimitti, excepta causâ fornicationis, & si dimissa fuerit, manere innuptam. Quicquid viris jubetur, hoc consequenter redundat in fœminas. Neque enim adultera uxor dimittenda est, & vir mœchus retinendus.

C. XX. ¶ *De eodem.*

Item *ibidem.*

APud *k* nos, quod non licet fœminis, æquè non licet viris, & eadem servitus pari conditione censetur.

C. XXI. ¶ *Communione privetur, qui extra causam fornicationis uxorem suam dimittit.*

Item ex Concilio Toletano XII. *cap. 8.*

ps PRæceptum *l* Domini est, ut exceptâ causâ fornicationis uxor à viro dimitti non debeat: & ideò quicunque circa culpam criminis supradicti uxorem suam quâcunque occasione dimiserit, quia quod Deus *m* conjunxit, ille separare dispositi, tamdiu ab Ecclesiastica communione privatus, & à cœtu omnium Christianorum maneat alienus, quamdiu societatem relictæ conjugis sinceriter amplectatur, & foveat. Itaque qui jam admoniti à Sacerdote semel, bis, terque, ut corrigerentur, ad thorum suæ conjugis noluerint redire, ipsi se suis meritis, & à palatinæ dignitatis officio separabunt, & insuper generosæ dignitatis testimonium, quamdiu in culpa fuerint, amissuri sunt, quia carnem suam dissidii jugulo tradiderunt.

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Nicolaus Papa *ad consulta Bulgarorum, c. 96.*

QUicquid *a* mulier tua contra te cogitaverit, aut fecerit, vel si te accusaverit, non est, exceptâ causâ fornicationis, rejicienda, vel odio prorsus habenda, quæ est 1, Apostolo *b* præcipiente, sicut Ecclesia à Christo diligenda.

1 ¶ Quæ est,] *Hæc usque ad finem addita sunt ex ipsis responsionibus.*

7 pars. *Sed quæritur, cùm sit par utriusque conditio, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant, cùm econtrà uxores in consortio adulterorum virorum manere videantur.*

C. XXIII. ¶ *In utroque sexu adulterium pari ratione punitur.*

De his ita scribit Innocentius Papa, *epist. 3. ad Exuperium Episcopum, cap. 4.*

CHristiana *c* religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat. Sed viros suos mulieres non facilè de adulterio accusant, & non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberius uxores adulteras apud Sacerdotes deferre consueverunt: & ideò mulieribus, prodito earum crimine, communio denegatur; virorum autem latente commisso non facilè quisquam ex suspicionibus abstinetur: qui utique submovebitur, si ejus flagitium detegatur. Cùm ergo par causa sit, interdum probatione cessante, vindictæ ratio conquiescit.

QUÆSTIO VI.

ECce, quòd ista dimitti non valet, cùm à fornicatione innocens inveniatur. *Sed ponatur, quòd ipsa sit adultera, quæritur, si adulter possit dimittere eam causâ fornicationis? Non enim videtur, quòd pari crimine infectus alium de eodem punire possit. Unde cùm Judæi adulteram accusarent, aquitatis sententiam à Domino acceperunt:* [Quicunque *d* vestrûm sine peccato est, primus lapidem in illam mittat.] *Hinc etiam in Evangelio* e *præcipitur:* [Hypocrita, primùm ejice trabem de oculo tuo, & posteà educes festucam de oculo fratris tui.]

C. I. ¶ *Qui fornicatur, fornicationis causâ uxorem suam dimittere non potest.*

Hinc etiam Augustinus *scribit in lib. 1. de sermone Domini in monte, c. 28.*

NIhil *f* iniquius quàm fornicationis causâ dimittere uxorem, si & ipse convincitur fornicari. Occurrit enim illud: [*In quo* g *enim alterum judicas, temetipsum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas.*] Quapropter quisquis fornicationis causâ vult abjicere uxorem, prior debet esse à fornicatione purgatus. Quod similiter etiam de fœmina dixerim.

C. II. ¶ *Qualem quisque vult invenire uxorem, talem se servet eidem.*

Idem *de verbis Domini, tractatu sive serm. 46.*

SI ducturi *h* estis uxores, servate vos uxoribus vestris. Quales vultis eas 1 invenire, tales & ipsæ inveniant vos. Quis juvenis est, qui non castam velit ducere uxorem? & si accepturus est virginem, quis non intactam desideret? Intactam quæris? intactus esto: puram quæris? noli esse impurus. Non enim illa potest, & tu non potes.

1 ¶ Eas invenire.] *In originali, & apud Ivonem est:* Quales eas vultis ad vos venire, tales & vos debent ipsæ invenire.

a *Matth. 19.* b *Gen. 2.* c *1. Cor. 7.* d *Lib. 5. c. 7.* e *Ivo p. 8. c. 232. Pann. l. 6. c. 103.* f *al. cognita.* g *Sent. 4. dist. 34. Ivo p. 8. c. 238. Pann. l. 6. c. 104.* h *Epitaphium Fabiolæ tom. 1. Sent. 4. dist. 35. Ivo p. 8. c. 240. Pann. l. 7. c. 3.* k *Ivo ibid.* l *Ivo p. 8. c. 329. Pavn. l. 7. c. 1.* m *Matth. 19.*

a *Ivo part. 8. cap. 228.* b *Ephes. 5.* c *Sent. 4. distinct. 35. Ivo p. 8. cap. 214.* d *Joann. 8.* e *Luc. 6.* f *Sentent. 4. distinct. 35. Ivo part. 8. c. 250. Panorm. l. 7. cap. 31.* g *Rom. 2.* h *Ivo p. 8. cap. 45.*

C. III. ¶ *Judicium de alio expetere non debet, qui se judicari contemnit.*

Idem *in epistola ad Pascentium Comitem Arianum, epist. 174.*

INiquum *a* est, ut quisque de alio judicare velit, & judicari de se nolit.

C. IV. ¶ *Viri gravius sunt puniendi de adulterio, quàm mulieres.*

Idem *de adulterinis conjugiis, lib. 2. c. 8.*

INdignantur *b* mariti, si audiant adulteros viros pendere similes adulteris fœminis pœnas: cum tantò gravius eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas.

C. V. ¶ *Sicut vir caput est mulieris, sic adulterando gravius delinquit, quàm mulier.*

Idem *de decem chordis, cap. 3.*

NOn *c* mœchaberis, id est, non ibis ad aliquam aliam præter uxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab uxore, & non vis reddere hoc uxori? & cùm debeas in virtute præcedere uxorem (quoniam castitas virtus est) tu sub uno impetu libidinis cadis? & vis uxorem tuam victricem esse, tu victus jaces *d*? & cùm tu caput sis uxoris tuæ, præcedet te ad Deum, cujus caput es? vis domum tuam capite deorsum pendere? Caput *e* enim mulieris est vir. Ubi autem melius vivit mulier, quàm vir, capite deorsum pendet domus. Si caput est vir, melius deber vivere vir, & præcedere in omnibus bonis factis uxorem suam, ut illa imitetur virum, & sequatur caput suum.

His auctoritatibus monstratur, quòd adulter adulteram dimittere non valet.

QUÆSTIO VII.

1 pars. NUnc autem quæritur, *Si ille, qui dimiserit uxorem suam causâ fornicationis, illâ vivente aliam ducere possit? Quòd autem hoc fieri non possit, testatur* Augustinus *in libro de bono conjugali, cap. 7. dicens:*

C. I. ¶ *Vinculum conjugii fornicatione non potest dissolvi.*

INterveniente *f* divortio non aboletur illa confœderatio nuptialis: ita ut sibi conjuges sint etiam separati, cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint post suum repudium copulati.

C. II. ¶ *Nullâ ratione dissolvitur conjugium, quod semel initum probatur.*

Idem *de adulterinis conjugiis, lib. 2. cap. 4. & 5.*

LIcitè dimittitur *g* conjunx ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris. Propter quod sit reus adulterii, qui dimissam duxerit, etiam ob causam fornicationis. Sicut enim manente in se sacramento regenerationis excommunicatur 1 quisquis reus criminis, nec illo sacramento caret, etiamsi nunquam reconcilietur Deo: ita manente in se vinculo fœderis conjugalis, uxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur viro. Carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus. Reus verò excommunicatus ideò nunquam carebit regenerationis sacramento, etiam non reconciliatus, quia nunquam moritur Deus.

1 ¶ Excommunicatur quisquis] *Totus hic locus est restitutus ex originali, & multa alia cum ex eodem, tum ex vetustis exemplaribus emendata.*

a *Ivo p.6.c.392.* b *Sent.4. dist.35. Ivo p.8.c.242. Pann. l.7.c.36.* c *Ivo p.8.c 263. Exod.20. Deut.5.* d *al. jacens.* e *Eph.5.* f *Ivo p.8.c.9.& 235. Pann.l.7.c.7.* g *Ivo p.8. cap.239. Pann.lib.7.cap.5.*

C. III. ¶ *Sive vir ab uxore, sive uxor à viro causâ fornicationis discesserit, alteram habere prohibetur.*

Idem *super epistolam Pauli ad Corinthios.*

APostolus *a* dicit 1: [*His, qui sunt in conjugio, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut reconciliari viro suo.*] Potest enim fieri, ut discedat eâ causâ, quâ Dominus permisit. Aut, si fœminæ licet virum dimittere etiam præter causam fornicationis, & non licet viro, quid respondebimus de hoc, quod dixit posteriùs? [*Et vir uxorem non dimittat,*] quare non addit: [*excepta causa fornicationis:*] quod Dominus permittit? nisi quia similem formam vult intelligi, ut si dimiserit (quod causâ fornicationis permittitur) maneat sine uxore, aut reconcilietur uxori? *& post pauca* ¶ Dominus autem permisit causâ fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permisit, non jussit.

¶ *Est apud Bedam 1. Corinth. 7. ex lib. 1. B. Augustini de sermone Domini in monte, cap. 26.*

1 ¶ Apostolus dixit: [*Apud B. Augustinum in 1. libro de sermone Domini in monte, cap. 26. legitur:*] sed consulamus Apostolum, ne quid temerè dicamus. *His, qui sunt in conjugio,* inquit, *præcipio, &c.*] *Apud Bedam verò 1. Corinth. 7.* His, qui sunt in conjugio præcipit per Apostolum Dominus, uxorem, &c. *Multa verò & in hoc, & in sequentibus capitibus,* Fieri, *&* Dominus, *emendata sunt ex insectis B. Augusti. & Beda in locis indicatis.*

C. IV.

Idem *de sermone Domini in monte, lib. 1. cap. 25.*

FIeri *b* potest, ut vir dimittat uxorem causâ fornicationis, quam Dominus exceptam esse voluit. Jamverò si nec illi nubere conceditur, vivo viro, à quo recessit, neque huic alteram ducere vivâ uxore, quam dimisit, multò minùs fas est illicita cum quibuslibet stupra committere.

C. V. ¶ *Ab uxore dimissus, vel dimissa à viro, ad pœnitentiam redigantur, nisi aut continenter vivere, aut sibi reconciliari voluerint.*

Item ex Concilio *c* Milevitano, *c. 17.*

PLacuit *d*, ut secundùm *e* Evangelium, & Apostolicam disciplinam neque dimissus ab uxore, neque dimissa à marito, alteri conjungantur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad pœnitentiam redigantur.

C. VI. ¶ *Mœchatur, qui à viro dimissam ducere præsumit.*

Item Augustinus *lib. 1. de sermone Domini in monte, cap. 25.*

DOminus *f* ad illud confirmandum, ut non facile dimittatur uxor, solam causam fornicationis excepit, cæteras verò universas molestias, si quæ forte extiterint, jubet pro fide conjugali, pro castitate fortiter sustineri. Et mœchum dixit etiam virum, qui eam duxerit, quæ soluta est à viro.

C. VII. ¶ *Adultera probatur, quæ vivente viro alteri nubit.*

Item Hieronymus *ad Amandum 1 Presbyterum.*

OMnes *g* causationes Apostolus amputans, apertissimè definivit, vivente viro esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo mihi proferas raptoris vio-

a 1. *Corinth. 7. Sentent. 4. dist. 35. Polyc. l. 6 tit. 4. Ivo part. 3. cap. 203. Pann. l. 7. cap 2.* b *Beda 1. Corinth. 7. Ivo part. 8. c. 271.* c *Concilium Africanum, cap. 69. & Gracian. cap. 105.* d *Polyc. lib. 6 tit. 4. Anselmus lib. 10. cap. 15. Burch. lib. 9. cap. 64. Ivo p. 8. c. 200.* e *Matth. 19. 1. Corinth. 7.* f *Beda 1. Corinth. 7. Sentent. 4. dist. 35. Ivo p. 8. cap. 237. Pann. l. 7. c. 4.* g *Polyc. l. 6. tit. 4. Ivo p. 8. c. 239.*

lentiam, matris præstationem *a*, patris auctoritatem, propinquorum catervam, servorum insidias, atque contemptum *b*, damna rei familiaris. Quamdiu vivit vir, licet adulter sit, licèt sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter hæc scelera derelictus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet. Nec Apostolus hæc propriâ auctoritate decernit, sed Christo in se loquente Christi verba secutus est, qui ait in Evangelio *c* [*Qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœchari: & qui dimissam acceperit, adulter est.*] Unde & Apostoli gravem conjugii sarcinam intelligentes: [*Si ita est,* inquiunt, *non expedit homini, uxorem accipere.*] Ad quos Dominus: [*qui potest,* inquit, *capere, capiat.*] statimque sub exemplo trium eunuchorum virginitatis infert beatitudinem, quæ nullâ carnis lege tenetur.

1 ¶ Amandum] *Sic in plerisque vetustis. Nam in vulgatis erat,* Damasum. *Sunt autem aliqua in capite emendata ex ipso originali, ubi glossa non obstitit.*

¶ *Post hæc verba apud B. Hieronymum sequitur* c non satis. *34. quæst. 1 & 2.*

C. VIII. ¶ *Mulieri fideli, quæ virum adulterum dimittit, alii nubere non licet.*

Item ex Concilio Eliberitano, *cap. 9.*

FIdelis *d* fœmina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum duxit *e*, prohibeatur, ne ducat. Si autem duxerit, non priùs accipiat communionem, quàm is, quem reliquit, de seculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare compulerit.

C. IX. ¶ *Ad pœnitentiam est cogendus, qui multis nuptiis copulatur.*

Item ex Concilio Martini Papæ, [*id est, ex cap. Martini Bracharensis, c. 80.*]

SI *f* quis fuerit multis nuptiis copulatus, pœnitentiam agat. Conversatio autem & fides pœnitentis tempus comprehendat 1.

1 ¶ Comprehendat.] *In originali, & apud Ivonem est,* compendiat tempus. *Apud Burchardum corruptè,* compendiat. Et *in Concilio Neocæsariensi, cap. 3. suprà, 31. quæst. 1.* de his. *vide hoc sumptum est, legitur,* abbreviat. *Sed ob glossam non est mutatum.*

C. X. ¶ *Qui ob fornicationem uxorem dimittit, & aliam ducit, mœchari probatur.*

Item Augustinus *de adulterinis conjugiis, lib. 1. cap. 9.*

QUemadmodum *g* non rectè dici potest, si ergo nescit homo, non peccat (sunt enim etiam peccata ignorantium, quamvis minora, quam scientium) ita non rectè dici potest, ergo si causâ fornicationis dimiserit vir uxorem, & aliam duxerit, non mœchatur. Est enim mœchatio etiam eorum, qui alias ducunt relictis propter fornicationem prioribus, sed utique minor, quam eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, sed alteras ducunt.

2 pars. *Sunt enim in fornicatione gradus, ut sicut gravius peccat adulter, quàm fornicator, sic gravius delinquit, qui nec suâ dimissa aliam ducit, eo, qui suam dimittens, aliam cognovit: gravius quoque, qui uxorem habens ad conjugem proximi sui accedit, quàm qui non habens uxorem, thorum alterius violat, vel uxoratus ad solutam accedens. Sed hos omnes incestuosos transcendunt; quos vincunt contra naturam delinquentes.*

C. XI.

Unde Augustinus *de adulterinis conjugiis.*

ADulterii *h* malum vincit fornicationem; vincitur autem ab incestu. Pejus est enim cum matre, quàm cum aliena uxore concumbere. Sed omnium horum est pessimum, quod contra naturam fit, ut si vir membro mulieris non ad hoc concesso veluerit uti. Usus enim naturalis, si ultra modum prolabitur, in uxore quidem veniale est, in meretrice damnabile. Sed iste, qui est contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in uxore. Tantum valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, ut in rebus ad utendum concessis, etiam cùm modus exceditur, longè sit tolerabilius, quàm in eis, quæ concessa non sunt, vel unus, vel rarus excessus.

¶ *In multis vetustis caput hoc conjunctum est superiori: atque in eo referuntur verba B. Augustini hinc inde collecta, potissimum ex libro de bono conjugali, cap. 8. 9. & 11. quem etiam librum citat Ivo, & Magister.*

C. XII. ¶ *Minus est secundùm naturam coire, quàm contra naturam delinquere.*

Item Ambrosius *in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 6.*

OFferebat *a* sanctus Loth filiarum pudorem. Nam etsi illa quoque flagitiosa impuritas erat, tamen minus erat secundùm naturam coire, quàm adversùs naturam delinquere. Præferebat domus suæ verecundiæ, hospitalem gratiam, etiam apud barbaras gentes inviolabilem.

C. XIII. ¶ *Graviora sunt flagitia, quæ contra naturam probantur.*

Item Augustinus *confessionum lib. 3. c. 8.*

FLagitia *b*, quæ sunt contra naturam, ubique & semper detestanda, atque punienda sunt: qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes gentes facerent, eodem criminis reatu divinâ lege tenerentur: quæ non sic fecit homines, ut se illo uteretur modo. Violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cùm eadem natura, cujus ipse auctor est, libidinis perversitate polluitur.

C. XIV. ¶ *Turpior & flagitiosior est usus contra naturam, quàm fornicationis vel adulterii.*

Item *contra Jovinianum, lib. 1.*

USus *c* naturalis & licitus est in conjugio, sicut illicitus in adulterio. Contra naturam verò semper illicitus, & proculdubiò flagitiosior atque turpior: quem sanctus Apostolus *d* & in fœminis, & in masculis arguebat, damnabiliores volens intelligi, quàm si in usu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent.

¶ *Caput hoc neque in libro de bono conjugali, (quem contra Jovinianum se scripsisse B. Augustinus lib. 2. retractat. cap. 22. profitetur,) neque in libris contra Julianum, quorum quintum citat Ivo, est inventum. De his tamen flagitiis agitur lib. 2. de nuptiis & concupiscentia, c. 19. & 20.*

C. XV. ¶ *Omnis immunda pollutio, fornicatio est, licèt varia sint peccata fornicationis.*

Item Isidorus *lib. 2. de summo bono, c. 39.*

3 pars. NOn solùm de commissa fornicatione peccatum regnat in homine, sed si adhuc delectetur, atque animum teneat, proculdubiò regnat. Fornicatio carnis, adulterium: fornicatio animæ, idolorum est servitus. Est autem & spiritalis fornicatio, de qua *e* Dominus ait: f [*Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.*] Omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur, quamvis quisque diversâ turpitudinis voluptate prostituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus & regnum Dei clauditur, & homo à Deo separatur. ¶ Inter cætera septem vitia, vitium *g* fornicationis

a *Ivo p. 9. c. 155. Gen. 10.* b *Ivo p. 9. c. 105.* c *Ivo p. 9. c. 106.* d *Rom. 1.* e *Secundum quod.* f *Matth. 5.* g *alii, fornicatio maximi est sceleris.*

a *al. persuasionem.*] orig. b *aliter, & parentum contumelias.* c *Matth. 19.* d *Burch. lib. 9. cap. 63. Ivo part. 8. c. 199. & 382.* e *Ivo part. 8. cap. 255.* f *Sentent. 4. distinct. 38. Ivo part. 8. cap. 110.*

maximum scelus est: quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Christi, facit membrum meretricis. Sunt 1 autem quædam, quæ sicut animalia absque ulla discretione, indesinenter libidini serviunt: quas ego nec mutis pecoribus comparaverim. Pecora enim cùm conceperint, ultrà non indulgent maribus copiam sui.

1 ¶ Sunt autem.] *Hæc non sunt inventa apud Isidorum: sed apud Origenem, hom. 5. ad c. 19. Gen. & similia apud B. Hieronymum in c. 5. epistolæ ad Ephesios.*

C. XVI. ¶ *Adulterium secundum in pœnis obtinet locum.*

Item ex epistola I. Clementis *ad Jacobum.*

a

QUid a in omnibus peccatis adulterio est gravius? Secundum namque in pœnis obtinet locum: quoniam quidem primum illi habent, qui aberrant à Deo, etiamsi sobriè vixerint.

¶ *Locum hunc ex epistola Clementis citat Nicolaus I. in epistola omnibus Archiepiscopis & Episcopis in regno Lotharii, quæ incipit „Optaremus: & extat Romæ in Bibliotheca monasterii Dominicanorum.*

His auctoritatibus evidentissimè monstratur, quòd quicunque causâ fornicationis uxorem suam dimiserit, aliam illâ vivente ducere non poterit: & si duxerit, reus adulterii erit.

4 pars. *His ita respondetur. Hæ auctoritates de iis loquuntur, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit; vel de his, qui præstantes causam dissidii, aliorum conjunctione se reddiderunt indignos.*

C. XVII.

Unde Ambrosius *super 1. epistolæ Pauli ad Corinthios, ad cap. 7.*

UXor b à viro non discedat, nisi causâ fornicationis: quòd si discesserit, aut maneat innupta, aut reconcilietur viro suo: & vir similiter non dimittat uxorem.] Ideò non subdit de viro, quod de uxore præmisit, quia viro licet ducere aliam.

¶ *In eo Ambrosii loco pluribus verbis hæc res exponitur: sed contrariam sententiam asserit B. Ambrosius libr. 1. de Abrahamo, cap. 4. & 7. quod refertur sup. eâd. quæst. 4.* nemo. *& in comment. ad cap. 16. Luca, toto cap. 1. libri octavi, cujus pars refertur infrà 33. quæst. 2.* an, quod.

C. XVIII. ¶ *Licet ducere aliam viro, cui sua ob infirmitatem corporis debitum reddere non valet.*

Item Gregorius III. *Bonifacio Episcopo, epist. 4.*

QUod c proposuisti, si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis: bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille, qui se non poterit continere, nubat magis: non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa excludit.

¶ *Epistola, ex qua capitulum hoc acceptum est, impressa extat tomo 3. Conciliorum, & manuscripta in Bibliotheca monasterii Dominicanorum: & quæ citantur infrà 33. q. 1. c.* quod autem. *& c. sequenti, videntur esse hujus Gregorii III.*

5 pars. *Sed* d *illud Ambrosii à falsatoribus dicitur insertum. Illud Gregorii sacris canonibus, imò Evangelicæ & Apostolicæ doctrinæ penitùs inventur adversum. Quidam verò sententiam Ambrosii servare cupientes, non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi, ut ob quamlibet fornicationem vir licitè dimittat uxorem, & vivente dimissâ aliam ducat, sed de incestuosa tantùm fornicatione intelligi: cùm uxor videlicet alicujus, patri & filio, fratri & avunculo viri sui, vel alicui similium se consupiandam publicè tradiderit. Hæc autem, quæ viro suo se illicitam reddidit in perpetuum, dum per copulam consanguinitatis in primum, vel secundum, vel tertium gradum transivit affinitas a, licitè dimittitur, & eâ vivente superducitur alia. Hîc si quis contendat non magis viro, quàm mulieri licitum esse, si vir alicujus eodem modo fornicetur, sciat virum ab Ambrosio appellatum non fœda, sed animi virtute: mulierem quoque nominatam sentiat non fœdo corporis, sed mollitiâ mentis. Sed quia nullâ auctoritate permittitur, ut uxore vivente alia superducatur, intelligitur illud Ambrosii in supradicto genere fornicationis: non tamen, quòd vivente dimissâ, aliam ducere possit: sed post mortem fornicarii, vel fornicatæ, (quorum uterque, ut suprà dictum est, à corruptione thori sui mulier appellatur) ille, qui à fornicatione mundus est, vir, sive mulier aliis copulari possunt: adulteri autem, si supervixerint, nulli unquam aliis copulari poterunt.*

C. XIX. ¶ *Licitum conjugium non negetur illi, cujus uxor cum suo fratre dormierit.*

Sic & illud intelligitur, quod in capitulo cujusdam Concilii *legitur.*

QUædam b cum fratre viri sui dormivit: decretum est, ut adulteri nunquam conjugio copulentur: illi verò, cujus uxor stuprata est, licita conjugia non negentur.

¶ *Simile legitur lib. 5. Capitularium, cap. 19.*

C. XX. ¶ *Disjunguntur, & nunquam conjugio copulentur, qui quodlibet infrà subjectorum admiserint.*

Sic & illud Maguntinensis Concilii intelligitur.

SI c quis viduam uxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus, aut si qua cum duobus fratribus, seu cum patre & filio, si quis relictam fratris, si quis neptem, aut novercam, aut nurum, aut consobrinam, aut filiam avunculi, aut ejus relictam, aut privignam polluerit, eos disjungi & ulteriùs nunquam in conjugio copulari præcipimus.

¶ *Sensus hujus capitis est in* Concilio primo Maguntino, *c. 56. & 2. sub Rabano, c. 29. & lib. 5. Capitul. c. 101. ubi etiam pleraque eadem verba habentur.*

C. XXI. ¶ *Sororem uxoris polluens, neutram habere valet.*

Item. *d*

QUi dormierit e cum duabus sororibus, & una ex illis antea uxor fuerit, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri unquam in conjugio copulentur.

C. XXII. ¶ *Causâ adulterii uxorem relinquens continentiam servet.*

Item illud Gregorii.

HI f verò, qui uxores suas in adulterio deprehendunt, non licebit nec eum, nec eam, aliam uxorem accipere, vel alium virum, quamdiu ambo vivunt. Si autem adultera mortua fuerit, vir ejus, si vult, nubat, tantùm in Domino: adultera verò nunquam, etiamsi mortuus fuerit vir ejus: omnibus tamen diebus vitæ suæ acerrimæ pœnitentiæ lamenta persolvat.

C. XXIII. *Neutram habeat, qui sororem uxoris polluit.*

Item ex decreto Zachariæ Papæ.

COncubuisti g cum sorore uxoris tuæ? si fecisti, neutram habeas: & si illa, quæ uxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat in Domino, cui velit. Tu autem & adultera sine spe conjugii permaneatis: & quamdiu vixeritis, juxta præceptum Sacerdotis pœnitentiam agite.

a *al. affinitatis.* b *3. Capitul. cap. 101.* c *Burch. lib. 17. cap. 9. Ivo part. 9. cap. 71. & 77. Pann. lib. 6. cap. 121.* d *In Concil. Vormaciensi, cap. 63.* e *Sent. 4. dist. 34. Burch. l. 17. c. 3. Ivo p. 9. cap. 69.* f *al. Hin. Sent. 4. dist. 34. Polyc. l. 8. tit. 4.* g *Sent. ibid. Burch. l. 19. c. 5. fol. 273.*

C. XXIV. ¶ *Cum noverca, vel filiastra, vel sorore suæ uxoris dormiens, ad conjugium pervenire non poterit: viris tamen earum legitima non negantur conjugia.*

Item ex Concilio Triburiensi.

SI quis a cum noverca sua dormierit, neuter ad conjugium potest pervenire: sed vir ejus potest, si vult, aliam accipere, si se continere non potest. Similiter si quis cum filiastra sua, vel cum sorore uxoris suæ dormierit, observandum est.

Quamvis illud, quod in fine Maguntinensis Concilii ponitur, à nonnullis non de legitimè conjunctis, sed de fornicariis dictum intelligatur, videlicet ut fornicarii discedant ab invicem, & sine spe conjugii permaneant; illud verò Gregorii ad Bonifacium, Anglis 1 *pro tempore permissum est: quibus B. Gregorius in quarta & quinta generatione conjugia contrahi permisit: aliàs autem inane esset, cùm Augustinus dicat in libro de sermone Domini in monte:* [Si b uxorem quis habeat sterilem, &c.]

1 ¶ Anglicis] *Vere hic auctor glossæ animadvertit, Gratianum, quod Gregorius III. scripsit ad Bonifacium Legatum Germaniæ pro causis Germanorum, retulisse ad ea, quæ multò antè B. Gregorius I. scripserat ad Augustinum Anglorum Episcopum, dispensando cum Anglis ad fidem nuper conversis super gradibus consanguinitatis & affinitatis: & habetur infrà 35. quæst. 2. & 3. cap. quædam lex. & 9. 5. c.* ad sedem.

C. XXV. ¶ *Ob infirmitatem, vel damna corporis, conjugia solvi non licet.*

Item Nicolaus *ad Carolum Maguntinensem Episcopum.*

6 HI, qui c matrimonium sani contraxerint, & uni ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit, ob hanc infirmitatem conjugia talium solvi non possunt. Similiter sentiendum de his, qui ab adversariis excæcantur, aut membris truncantur, aut à barbaris exsecti fuerint.

C. XXVI. ¶ *Furiosus & furiosa matrimonium contrahere non possunt.*

Item Fabianus Papa.

NEque d furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separentur.

7 pars. *Ut ergo ex præmisso colligitur, non licet huic, dimissâ uxore, aliam ducere. Manet enim inter eos quoddam vinculum conjugale, quod nec ipsâ separatione dissolvitur.*

C. XXVII. ¶ *Sterilem uxorem dimittere, & causâ fœcunditatis aliam ducere alicui non licet.*

Unde Augustinus *ait in libro de bono conjugali, cap. 7.*

TAntum e valet illud sociale vinculum conjugum, ut cùm causâ procreandi colligetur, nec ipsâ causâ procreandi solvatur. Posset enim homo dimittere sterilem uxorem, & aliam ducere, de qua filios habeat, & tamen non licet, *Item c. 15.* ¶ Manet vinculum nuptiarum, etsi proles, cujus causâ initum est, manifestâ sterilitate non subsequatur: ita, ut jam scientibus conjugibus non se filios habituros, separare se tamen vel ipsâ causâ filiorum, atque aliis copulare non liceat. Quod si fecerint, cum eis, quibus se copulaverint, adulterium committunt, ipsi autem conjuges manent. Planè uxoris voluntate adhibere aliam, unde communes filii nascantur unius commistione ac semine, alterius autem

a *Ex Conc. apud Vermerias. Burch. l. 17. c. 11.* b *supr. eâd. q. 5.* c *Lib. 2. sent. Pauli, tit. 19. in interpretatione. l. 4. in God. Theod. Sent. 4. dist. 34. Ansel. l. 10. c. 27. Burch. l. 9. c. 28. Polyc. l. 6. tit. 4. Ivo p. 8. c. 166. Pann. l. 6. c. 93.* d *Paulus ibid. Sent. ibid. Polyc. ibid. Ansel. l. 10. c. 28. Burch. l. 9. c. 30. Ivo p. 8. c. 168. Pann. l. 6. c. 92.* e *Ivo p. 8. c. 254. Pann. l. 6. c. 28. & 165.*

jure, ac potestate, apud antiquos Patres fas erat. Utrùm & nunc fas sit, temerè a non dixerim.

C. XXVIII. *Idem de eodem.*

Idem lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia, c. 10.

USque b adeò manent inter viventes semel inita jura nuptiarum, ut potiùs sint inter se conjuges, qui ab alterutro separati sunt, quàm cum his, quibus aliis adhæserunt. *& paulò 1 post.* ¶ Manet inter viventes quoddam vinculum conjugale, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre: manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: sicut apostata animâ velut de conjugio Christi recedens, etiam fide perditâ sacramentum fidei non amittit, quod lavacro regenerationis accepit. Redderetur enim proculdubiò redeunti, si amissset abscedens. Habet autem hoc, qui recessit, ad cumulum supplicii, non ad meritum præmii.

1 ¶ Et paulò post.] *Apud B. Augustinum hic interjicitur c. denique, supr. 32. q. 1. Addita verò nonnulla sunt, & emendata in hoc capite ex ipso originali, quemadmodum & in præcedenti.*

QUÆSTIO VIII.

CUm itaque probatum sit, quòd hic uxorem suam dimittere, & aliam ducere non potest, quæritur, si liceat ei hâc conditione peccare, ut infidelem ad fidem adducat? *Quod non posse fieri* Augustinus *affirmat in l. 1. de adulteriis conjugii, cap. 24. ita dicens:*

CAP. ¶ *Non debet aliquis à continentia voto recedere, etiamsi infidelis Christianam se fieri polliceatur.*

NOn c solùm mœchandum non est, (quod facit non quidam, sed omnis, qui dimittit uxorem suam, & ducit alteram, etsi propterea duxerit, ut faciat Christianam:) sed etiam quisquis non alligatus uxori continentiam Deo voverit, nullo modo debet istâ compensatione peccare, ut ideò credat uxorem sibi esse ducendam, quia promisit, quæ nuptias ejus appetit, futuram se esse Christianam. Quod enim cuiquam, antequam vovisset licebat, cùm id se nunquam facturum voverit, non licebit: si temen id voverit, quod vovendum fuit, sicuti est perpetua virginitas, vel post 1 experta connubia solutis à vinculo conjugali, vidualis castitas, seu ex consensu voventibus d, & carnalia debita sibi invicem relaxantibus fidelibus, castisque conjugibus (quod alterum sine altera, vel alteram sine altero vovere fas non est) jugis continentia. Hæc ergo, & si qua alia sunt, quæ rectissimè voventur, cùm homines voverint, nullâ conditione rumpenda sunt, quæ sine ulla conditione voverunt.

1 ¶ Vel post] *Hic locus in vulgatis B. Augustini codicibus, & etiam apud Ivonem usque ad vers.* Hæc ergo. *paulò aliter habet.*

CAUSA XXXIII.

QUidam vir maleficiis impeditus, uxori suæ debitum reddere non poterat. Alius interim clanculò eam corrupit: à viro suo separata, corruptori suo publicè nubit: crimen, quod admiserat, corde tantùm Deo confitetur: redditur huic facultas cognoscendi eam: repetit uxorem suam: quâ receptâ, ut expeditius orationi vacaret, & ad carnes agni purius e accederet, continentiam se servaturum promisit: uxor verò consensum non adhibuit.

1 *Hîc primum quæritur, An propter impossibilitatem coëundi, à viro suo aliquis sit separanda?*

2 *Secundò, An post separationem ei nubere valeat, cum quo prius fornicata est?*

a *al. non temerè dixerim.* b *Sententi. 4. dist. 31. Ivo part. 8. cap. 12. Panormn. lib. 6. c. 74.* c *Ivo p. 8. c. 73.* d *al. viventibus.* e *al. purus.*

Universidad de Deusto Biblioteca

3 *Tertiò, Si solâ confessione cordis crimen possit deleri?*
4 *Quartò, Si tempore orationis quis valeat reddere conjugii debitum?*
5 *Quintò, An vir sine consensu uxoris continentiam vovere possit, vel si minis vel terroribus licentiam vovendi ab ea extorquere valeat?*

QUÆSTIO I.

1 ps Quòd autem propter impossibilitatem reddendi debitum mulier à viro suo separari non possit, auctoritate Evangelicâ, & Apostolicâ probatur. Sic enim Christus ait in Evangelio: [Nulli licet dimittere uxorem suam, nisi causâ fornicationis:] *vel qua alter eorum (sicut Augustinus exponit) fornicatus fuerit, vel ad quam alter alterum pertrahere voluerit.* ¶ *Item Apostolus:* b [Mulier, quanto tempore vivit vir ejus, alligata est legi ipsius,] *non legi sibi reddendi debitum: sed non transferendi se ad alium.* ¶ *Item* c: [His, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, nisi causâ fornicationis.] *Evangelicâ itaque & Apostolicâ auctoritate prohibetur mulier à viro suo discedere, nisi ob causam illam cunctis notissimam: quâ inter veniente, si discesserit, oportet eam manere innuptam, aut reconciliari viro suo. Unde datur intelligi, quòd impossibilitas reddendi debitum non facit conjugii dissidium. Hu ita respondetur: Conjugium confirmatur officio, ut suprà 1 probatum est: postquam verò officio confirmatum fuerit, nisi causâ fornicationis, non licet viro uxorem dimittere, vel uxori à viro discedere. Verùm antequam confirmetur, impossibilitas officii solvit vinculum conjugii.*

1 ¶ Ut suprà] *Videtur indicari* c. non dubium, & c. cùm societas. *supr. 27.q.1. de qua re ibi notatum est.*

C. I. ¶ *Licet mulieri alteri nubere, quam ob frigiditatem vir cognoscere non poterit.*
Unde scribit Gregorius *Joanni* 1 *Ravennati Episcopo.*

QUod *d* autem interrogâsti de his, qui matrimonio juncti sunt, & nubere non possunt, si ille aliam, vel illa alium ducere possit? De quibus scriptum est: *e* [*Vir & mulier, si se conjunxerint, & postea dixerit mulier de viro, quòd non possit ceire cum ea, si potest probare per justum judicium, quod verum sit, accipiat alium. Si autem ille aliam acceperit, separentur.*

1 ¶ Joanni] *Repetenda sunt, quæ sunt notata in hoc idem caput suprà 27.q.2.*

C. II.
Item ex epistola ejusdem.

REquisisti *f* de his, qui ob causam frigidæ naturæ dicunt se non posse invicem operam carni dantes commiscere. Iste verò si non poterit eâ uti pro uxore, habeat eam quasi sororem. Quod si retinaculum conjugale voluerint rescindere, maneant utrique innupti. Nam si huic non potuit concordare naturaliter, quomodo alteri conveniet? Si igitur vir aliam vult uxorem accipere, manifesta patet ratio *g*, quia suggerente diabolo odii fomitem, exosam eam habuit, & ideirco eam dimittere mendacii falsitate molitur. Quod si mulier causatur, & dicit; Volo esse mater, & filios procreare, & uterque eorum septimâ manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis jurejurando dicat, ut nunquam per commissionem carnis conjuncti una caro effecti fuissent, tunc videtur mulierem secundas nuptias contrahere posse. Humanum *h* dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem qui frigidæ naturæ est, maneat sine conjuge. Quod si & ille aliam copulam acceperit, tunc hi, qui juraverint, perjurii crimine rei teneantur, & pœnitentiâ peractâ priora cogantur recipere connubia.

2 pars. *Hoc 1 autem servari præcipitur, cùm uterque idem fatetur. Cæterùm si vir asseruerit, se reddidisse debitum uxori, & illa dissiteatur, cui potius fides habenda sit, meritò quæritur.*

C. III. ¶ *In veritate viri consistat, si mulier, negat se cognitam ab eo.*
De his in Concilio apud Compendium habito
ita statutum est.

SI *b* quis accepit uxorem, & habuit eam aliquo tempore, & ipsa fœmina dicit, quòd nunquam coierit cum ea: & ille vir dicit, quòd sic fecit, in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

3 pars. *Ecce, quòd impossibilitas reddendi debitum, non malum solvit conjugii. Sed hoc de naturali impossibilitate statutum est. Hæc autem, maleficii impedimento, non frigiditate naturali debitum conjugale prohibente, à viro suo separata est. Unde quæritur, si liceat ei etiam in hoc casu à viro suo discedere, & alii se copulare?*

C. IV. ¶ *Quid de his, qui maleficiis impediti, coire non possunt.*
De his ita scribit Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus.

SI *c* per sortiarias, atque maleficas 1 occulto, sed nunquam injusto Dei judicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur, horrandi sunt, quibus ista eveniunt, ut corde contrito, & spiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lachrymis, & largitionibus eleemosynis, & orationibus, atque jejuniis Domino satisfaciant, & per exorcismos ac cætera Ecclesiasticæ medicinæ munia *d*, ministri Ecclesiæ, tales, quantum Dominus annuerit, qui Abimelech, ac domum ejus Abrahæ orationibus sanavit, sanare procurent. Quod si forte sanari non potuerint, separati valebunt: sed postquam alias nuptias expetierint, illis in carne viventibus, quibus juncti fuerant, prioribus, quos reliquerant, reconciliari possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.

1 ¶ Maleficas,] *In vulgatis sequebatur,* artes: *quæ vox abest à plerisque vetustis codicibus, ac cæteris collectoribus.*
Sed in hoc videtur contrarius præmissis capitulo Gregorii. Ibi enim potè possibilitatem redditam jubetur separari ab eo, cui secundo nupserat, & redire ad primum. Hic autem vivente eo, cui secundo copulata fuerat, primo reconciliari non poterit.

QUÆSTIO II.

1 ps QUòd autem ea, cum quo priùs fornicata fuerat, post separationem nubere possit, superiùs probatum est. Mortuus est enim sibi ut ejus. *Ex quo judicio Ecclesia ab eo separata ab ejus lege soluta est. Unde* Juxta c *Apostolum nubat, cui vult, tantum in Domino.* ¶ *Sed quæritur, si sine Ecclesiastico judicio, nullâ causâ dissidii rationabiliter proditâ ab ea discessisset, an esset cogendus redire ad eam? de his ita statutum est* in Concilio Carthaginensi, cui interfuit *Augustinus, cap. 30.* f

¶ *Etiam in codicibus manuscriptis, & apud Ivonem part. 8. cap. 328. citatur ex Concilio Carthaginensi, in quo nullo unquam modo est, sed in Agathensi, cap. 25. (ex quo citat Ivo eâdem part. 8. Capit. c. 231.) & Capitular. 7. c. 305.*

a *Matth. 19. supr. 28. quæst. 1. c. idolatria. §. item si infidelitas.* b *Rom. 7.* c *1. Cor. 7.* d *supr. 27. quæst. 2. quod autem. Sent. 4 dist. 34. Burch. l. 9. c. 40. Ivo p. 8. c. 118.* e *Pann. l. 6. c. 155. Ansl. l. 10. c. 26. Capit. 6. c. 55. Ivo p. 8. c. 80.* f *Sent. ibid. Polyc. l. 8. tit. 4. Ansl. l. 10. c. 25. Burch. l. 9. c. 44. Ivo p. 8. c. 182. Pann. l. 8. c. 116. ex Greg. 2.* g *al. ratione.* h *Rom. 8.*

a *Sent. 4. dist. 34.* b *Sent. ibid. Burch. l. 9. c. 43. Ivo part. 8. c. 180. Pann. l. 6. c. 119.* c *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 194. Pann. l. 6. c. 117.* d *al. nunnimine.* e *1. Cor. 7.* f *al. 25.*

C. I. ¶ *Non licet alicui uxorem dimittere, nisi causa dissidii primùm Ecclesia probetur.*

SEculares *a*, qui conjugale consortium nullâ 1 graviori culpâ dimittunt, vel etiam dimiserunt, & nullas causas dissidii probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, ut aut illicita, aut aliena præsumant: si antequam apud Episcopos comprovinciales dissidii causas dixerint, & priusquam in judicio damnentur, uxores suas abjecerint, à communione sanctæ Ecclesiæ, & populi cœtu, pro eo quòd fidem & conjugia maculant, excludantur.

1 ¶ Nullâ] *In recentioribus Conciliorum editionibus in Concilio Agathensi legitur,* sine graviori: *in Capitularibus,* absque graviori: *sed in antiquis editionibus Parisiensibus Conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis,* consortium graviori.

C. II. ¶ *Lex divina prohibet virum uxorem dimittere, nisi causâ fornicationis.*
Item Ambrosius *super Lucam, ad c. 16.*

AN, quod in subditos nefas est, in comparem fas est? Admittis ergo uxorem quasi 1 jure, sine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet? Sed divina prohibet. Qui hominibus obsequeris, Deum vereare: audi legem Domini, cui obsequuntur etiam, qui leges ferunt: [*Quod* b *Deus conjunxit, homo non separet.*]

1 ¶ Quasi jure,] *Sic etiam in vulgatis B. Ambrosii codicibus. In tribus Gratiani manuscriptis est,* quam scis vivere sine crimine.

C. III. ¶ *Absque causâ cognitione à viro suo dimissa, ad omnia restituatur.*
Item Nicolaus Papa *Carolo Regi.*

HIstoria *c* Ecclesiastica ab Eusebio Cæsariensi Episcopo confecta, de muliere quadam, quæ pro *d* castitate à marito accusabatur, ait: [*Præceptum est ab Imperatore lege latâ, ut primò permitteretur ei rem familiarem liberè dispensare ordinare: tunc demum responderet objectis: Hoc omnes leges tam Ecclesiasticæ, quam vulgares, publicaq; præcipiunt.*] ¶ Si *e* autem de mulieribus, & secularibus viris hæc constituta sunt, multò magis Ecclesiasticis hominibus, & Sacerdotibus sunt concessa.

¶ *Hujus multeris meminit Justinus in primo Apologetico pro Christianis, & Eusebius Ecclesiastica historia l. 4. cap. 16. Verba quidem hujus capitis in epistolis Nicolai impressis, aut manuscriptis non sunt inventa: sed habentur ferè eadem in præfatione Isidori in suam canonum collectionem. Præstat tamen Justinum & Eusebium adire. Fortasse autem in hoc cap. translatus est titulus ex sequenti.*

C. IV. ¶ *Nisi post restitutionem, neque de conjugii fœdere, neque de adulterii crimine, inter virum & uxorem judicium est agitandum.*
Item Nicolaus Papa *in epistola Carolo Regi.*

2 QUæ *f* de conjugii fœderę, sive de adulterii crimine judicium agitandum sit, nulla ratio *g* patitur Thietbergam cum Lothario posse inire conflictum, vel levissimum controversiæ subire certamen, nisi priùs ad tempus fuerit reddita suæ potestati, & consanguineis propriis liberè sociata. Itaque *h* etiam locus providendas est, in quo nulla sit vis multitudinis formidanda, & non sit difficile testes producere, vel cæteras personas, quæ tam à sanctis canonibus, quàm à venerandis Romanis legibus in hujusmodi controversiis requiruntur.

¶ *Epistola, ex qua acceptum est hoc caput, habetur Romæ in codice monasterii Dominicanorum, & ex ea aliqua sunt addita & emendata.*

3 pars. *In hoc capite, quamvis videatur causa exposita, quæ sua auctoritate non licet alicui uxorem dimittere, quia cessante, ipsa quoque prohibitio cessare videtur; tamen quia ipsa separatio pœna est, & pœna nulli est inferenda, nisi per judicem, generaliter hoc intelligendum est, ut sive ob causam præmissam, sive nullâ causâ existente, non liceat alicui suâ auctoritate uxorem dimittere. Quod etiam de pœna homicidii, vel qualibet alia intelligendum est.*

C. V. ¶ *Conjugia penitùs interdicantur his, qui suas conjuges occidunt.*
Unde Nicolaus Papa *scribit Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo.*

INterfectores *a* suarum conjugum sine judicio, cùm non addis, adulterarum, vel aliquid hujusmodi, quid aliud habendi sunt quàm homicidæ, ac per hoc ad pœnitentiam redigendi? Quibus pœnitùs conjugium denegatur, exceptis adolescentibus, de quibus est beati Leonis Papæ XXV. 1 regula Decretalium, imò indulgentia, observanda.

1 ¶ XXV.] *Hoc eodem numero habetur in codice canonum inter decreta seu regulas Leonis.*

In hoc capite videtur Nicolaus b *permittere maritis, causâ adulterii, vel alterius hujusmodi criminis, uxores suas interficere. Sed Ecclesiastica disciplina spirituali gladio, non materiali crimnosos feriri jubet: illo videlicet gladio, quo* * *Petrus jubetur mactare & manducare. De quo etiam Christus ait in Evangelio:* c [Non veni pacem mittere in terram, sed gladium.]

C. VI. ¶ *Non licet alicui uxorem suam adulteram occidere.*
Hinc idem Nicolaus *scribit Albino Archiepiscopo.*

INter *d* hæc sanctitas vestra addere studuit, si cujus uxor adulterium perpetravit, utùm marito illius liceat secundùm mundanam legem eam interficere. Sed sancta Dei Ecclesia mundanis nunquam constringitur legibus: gladium non habet, nisi spiritualem: non occidit, sed vivificat.

C. VII. ¶ *Pœnitentia ejus, qui propriam absque causa peremit uxorem.*
Item Pius Papa.

QUicunque *e* propriam uxorem absque lege, vel *f* sine causâ, & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit uxorem, armis depositis, publicam agat pœnitentiam: & si contumax fuerit, & Episcopo suo inobediens extiterit, anathematizetur, quousque consentiat. Eadem lex erit illi, qui seniorem suum interfecerit,

C. VIII. ¶ *Pœnitentia Hastulphi, qui uxorem suam interfecit.*
Item Stephanus Papa V. *Hastulpho.*

ADmonere *g* te cum lachrymis, & multo gemitu cordis curamus, fili Hastulphe: sed non filius debes dici, qui tam crudeliter infelix homicidium perpetrâsti. Nam occidisti uxorem tuam, partem corporis tui, legitimo matrimonio tibi sociatam, sine causâ mortis, non tibi resistentem, non insidiantem quoquo modo vitæ tuæ. Non invenisti eam cum alio viro nefariam rem

a *Ivo part. 8. c. 231. & 328. Pann. l. 6. c. 106.* b *Matth. 19.* c *In præfatione Isidori in volumen Conciliorum.* d *al. de.* e *ibi. dem inferatur.* f *Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 13. Ivo part. 8. c. 116. Rhegino l. 2. Chronographia.* g *al. ratione patet.* h *al. inter quos] orig.*

a *Sent. 4. dist. 38. Ivo p. 8. c. 125. Pann. l. 7. c. 15. Infrà, eadem in adolescentia.* b *Sent. ibid.* * *Act. 10.* c *Matth. 10.* d *Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 10. Ivo p. 8. c. 124. & 333. Pann. lib. 7 cap. 14.* e *Sent. ibid. Burch. l. 6. c. 37. Ivo p. 5. c. 56. Ansl. l. 10. c. 56. Simile 5. Capit. c. 149.* f *al. &c.* g *Burchard. l. 6. c. 40. Ivo p. 8. cap. 126. Pannorm. l. 7. c. 26.*

facientem : sed concitatus à diabolo, impio furore inflammatus, latronum more atrocius eam gladio tuo, crudelior omni bestiâ, interemisti: & nunc post mortem ejus addis iniquitatem super iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo. Qui matri non pepercisti, & filios tuos orphanos fecisti, inducere super eam vis mortis causam post mortem : per unum homicidam, & reprobum testem incusare vis mortuam. Quoniam nec Evangelium, nec ulla divina humanaque lex unius testimonio etiam idoneo quempiam condemnat vel justificat : quanto magis per istum flagitiosissimum, & scelestum nec illa viva debuit condemnari, nec 1 à te post ejus mortem accusari? Prius causa criminis subtiliter erat investiganda : & tunc, si ita fuisset inventa, secundùm legis tramitem debuit accipere ultionis vindictam. Nam si verum (quod absit) fuisset, sicut ille adulter mentitus est, post septem annos pœnitentiâ peractâ dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses : occidere tamen eam nullatenùs debuisti. Non a enim vult Deus mortem peccatoris ; sed ut convertatur ad pœnitentiam, & vivat. Idcirco placeat tibi consilium nostrum, & hoc fac, quod meliùs tibi, leviusque videri potest : miserere animæ tuæ, ut non sis tu tibimet ipsi homicida. Relinque quapropter, te rogamus, hoc malum *b* seculum, quod te traxit ad immanissimum peccati facinus : ingredere monasterium, humiliare sub manu Abbatis, & multorum fratrum precibus adjutus, observa cuncta simplici *c* animo, quæ tibi fuerint imperata, si fortè ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret animam tuam, priusquam crucieris perpetuis flammis. Hoc levius & melius tibi esse certissime scias. Sin autem publicam pœnitentiam, permanens in domo tua, vel in hoc mundo, vis agere (quod pejus tibi, & durius, & gravius esse non dubites) ita, ut agere debes, exhortamur, omnibus diebus quibus pœnitere debes, vinum & siceram non bibas, carnem nullo unquam tempore comedas, præterquam in Pascha, & in die Natalis Domini : in pane, & aqua, & sale pœnitentiam age : in jejuniis, & vigiliis, & orationibus, & eleemosynis omni tempore persevera : armis nunquam cingere, nec in quolibet loco litigare, præsumas. Uxorem nunquam ducere, concubinam non habere, nec adulterium committere audeas : in balneo nunquam laveris, in conviviis lætantium nunquam te misceas, in Ecclesia segregatus ab aliis Christianis post ostium & postes humiliter te repone, ingredientium & egredientium suppliciter orationibus commenda te, communione corporis & sanguinis Domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes : in ultimo tamen exitûs vitæ tuæ die, si meueris, pro viatico, si sit, qui tribuat, tantummodò venialiter ut accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa, quæ tibi nimis durius, & satis acriùs erant juxta magnum pondus peccati, infelix, adjicienda. Sed si hæc omnia, quæ tibi misericorditer suprà dicta sunt, perfecto corde, Domino auxiliante, feceris, & custodieris, confidimus de immensa Dei clementia remissionem habiturum te tuorum peccatorum, & secundùm dictum *d* justi, bonique pastoris resolvet te sancta Ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, ut per ipsius gratiam, qui eam suo sanguine acquisivit, solutus sis in cœlis. Sin autem aliter feceris, & sanctæ matris Ecclesiæ tam salubrem admonitionem despexeris, ipse tibi sis judex, & in laqueo *e* diaboli, quo irretitus teneris, permanebis, & sanguis *f* tuus super caput tuum : nos alieni à consortio tuo pro aliorum filiorum Dei salute, ipso opitulante, omni solicitudine nitimur desudare, & Domini misericordiam attentiùs quotidie implorare.

1 ¶ Nec à te] *Apud Burchardum & Ivonem legitur*, nec tu poteris post mortem ejus excusari.

a *Ezech. 33.* b *al. malignum.* c *al. supplici.* d *al. imperium.* e *Osea 4.* f *Matth. 23.*

C. IX. ¶ *Potius uxore vivente aliam ducat quàm humanum sanguinem fundat.*

Item Augustinus *de adulteriis conjugii, lib. 2. cap. 15.*

SI (a quod verius dicitur) non licet homini Christiano adulteram conjugem occidere, sed tantùm dimittere ; quis est tam demens, qui dicat ei, fac quod non licet, ut liceat tibi ; quod non licet ? Cùm enim utrumque secundùm legem Christi illicitum sit, sive adulteram occidere, sive illâ vivente alteram ducere, ab utroque abstinendum est, non illicitum pro illicito faciendum. Si enim facturus est, quod non licet, jam faciat adulterium, & non faciat homicidium, ut vivente uxore suâ alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat. Quod si est utrumque nefarium, non debet alterum pro altero perpetrare, sed utrumque vitare.

4 pars. *In præmissis auctoritatibus quique prohibentur adulteras conjuges suas occidere : sed permittitur post septem annorum pœnitentiam eis illas dimittere. Si autem illas interfecerint, jubentur sine spe conjugii perpetuò manere : nisi forte propter lapsum juvenilis incontinentiæ ad matrimonia contrahenda eis misericordia impendatur. Clericis autem conceditur, si uxores eorum peccaverint, sine mortis acerbitate habere eas in custodia, & ad jejunia eas cogere : non tamen usque ad necem affligere.*

C. X. ¶ *Clerici, si uxores eorum peccaverint, præter necem eas domi custodiant, & ad salutaria eas cogant jejunia.*

Unde in Toletano Concilio 1. *c. 7. legitur.*

PLacuit *b*, ut si quorumcunque Clericorum uxores peccaverint, ne fortè licentiam peccandi plùs habeant, accipiant mariti earum hanc potestatem, præter necem custodiendi ac ligandi in domo suâ, ad jejunia salutaria, non mortiferâ eas cogentes : ita, ut invicem sibi Clerici pauperes auxilium ferant, si fervitia fortè non habeant. Cum uxoribus autem ipsis, quæ peccaverint, non cibum sumant, nisi forte ad timorem Dei actâ pœnitentiâ revertantur.

5 pars. *Nunc autem quæritur, quare sacris canonibus sit institutum, ut post septem annos pœnitentes in pristinum statum vocentur ?*

C. XI. ¶ *Quare sit institutum post septem annos in pristinum statum pœnitentes redire.*

De his ita scribit Isidorus *ad Massonem* c *Episcopum, in præfatione ad librum de summo bono.*

HOc *d* ipsum, quòd canonum censura post septem annos remeare pœnitentem in pristinum statum præcipit, &c. *ut in 1 tractatu ordinandorum de lapsu*, non ex electione proprii arbitrii, sancti Patres, sed potiùs ex sententia divini judicii sanxerunt. Nam legitur, quòd Maria *e* soror Aaron Prophetissa, dum *f* detractionis *g* adversus Moysen incurrisset delictum, illicò stigmate lepræ perfusa est : cumque peteret Moyses, ut emundaretur, præcepit eam Deus extra castra septem diebus egredi, & post emundationem rursùs eam in castra admitti. Maria ergo soror Aaron, caro intelligitur Sacerdotis, quæ dum superbiæ dedita, fordidissimis cogitationum *h* maculatur contagiis, extra castra septem diebus, hoc est, extra collegium sanctæ Ecclesiæ septem annis projicitur, ut post emendationem vitiorum, loci, vel pristinæ dignitatis recipiat meritum. *& post paucis,*

a *Ivo part. 8. cap. 241. Pannorm. l. 7. c. 17.* b *Ivo p. 8. c. 243.* c *al. Massenum.* d *Rabanus l. pœnit. cap. 1. Polyc. l. 4. tit. 39. Anselmus lib. 8. cap. 37. Ivo part. 8. cap. 398. & p. 15. c. 41.* e *supr. distinct. 50. cap. 12.* f *al. cum* g *al. obtrectationis. Numer. 12.* h *al. corruptionum.* ¶ In

¶ In a fine 1 autem epistolæ hoc adjiciendum putavi, ut quotiescunque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illius sententia magis teneatur, cujus antiquior aut potior extat auctoritas.

1 ¶ Ut in tractatu ordinandorum de lapsu,] *Absunt hæc à pleriscque vetustis, sed non sunt expuncta, quia sic solet citare Gratianus, ut indicatur* e. Presbyter. *supr. dist. 82.*

2 ¶ In fine autem] *Hæc usque ad finem absunt ab uno antiquo Gratiani exemplari.*

Hoc autem quarquam de Sacerdotibus videatur specialiter dictum, generaliter tamen de omnibus pœnitentibus oportet intelligi. Ad instationem namque illius Dominicæ sententiæ David b de adulterii & homicidio reprehensus unius hebdomadæ jejunium in satisfactionem admissi sceleris Deo legitur obtulisse. Hinc etiam Ecclesiasticâ consuetudine est usurpatum, ut majorum criminum pœnitentia septem annorum spatio concludatur, nisi vel officii excellentia, vel criminum magnitudo vulgarem consuetudinem excedens (veluti, dum contra naturam humanæ sectatu parentibus, vel liberis, vel alius ejusmodi personis impudice adhæremus : vel dum relictis naturali usu contra naturam more Sodomitico formamur, vel usque ad coitum bestiarum animalium prolabimur,) pramissum spatium transcendere cogat.

6 pars. *De pœnitentibus quoque quæritur, An eis generaliter post pœnitentiam peractam conjugia concedantur ? Generaliter enim canonica auctoritate prohibentur pœnitentes ad secularem militiam redire, vel matrimonia contrahere.*

C. XII. ¶ *Pœnitentes matrimonia contrahere prohibentur.*

Unde Syricius Papa, *epist. 1. ad Himerium Episcopum, c. 5.*

DE c his verò non incongruè dilectio tua Apostolicam sedem credidit consulendam, qui actâ pœnitentiâ, tanquam canes ac sues ad vomitus pristinos & voluabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos denuò appetivere concubitus, quorum improfessam continentiam generaliter post absolutionem filii prodiderunt. De quibus quia jam suffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut sola circa Ecclesiam fidelibus oratione jungantur, sacris mysteriorum celebritatibus (quamvis non intersint) interesse, à Dominicæ autem mensæ convivio segregentur, ut hæc saltem districtione correpti, & ipsi in se sua errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenùs ab obscœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen (quoniam carnali fragilitate cecidisse, per communionis gratiam volumus subveniri : viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficisci, non formam & circa mulieres, quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, servandam esse censemus.

Sed quia timore solvendi conjugii nonnulli ad pœnitentiam accedere differunt, vel propter lapsum adolescentiæ, quem formidant, pœnitentiæ remedium suscipere negligunt ; ideo auctoritate canonica permittitur eis vel contracta matrimonia retinere, vel alia contrahere.

C. XIII. ¶ *Ex indulgentia conjugia post pœnitentiam legitimam non negentur.*

Unde Leo Papa *Galerio Episcopo Tripolitano scribit.*

AUdivimus à quibusdam, quòd in vestris diœcesibus ac finibus Christianorum cœtus levi occasione subtrahunt pœnitentiæ jugo, dicentes, quia si pœnitentiam agimus, conjugii debemus relinquere copulam : in quo errant, & de veritatis calle discedunt, quia pro omnibus illicitis pœnitentiam unusquisque Christi nominis cultor sustinere ac peragere summoperè debet, dicente d Domino : [*Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum.*] Conjugium verò legitimum nulli orthodoxorum pœnitentiam sustinenti solvere licet. *& infrà.* ¶ Sacris eos vos expedit eloquiis edocere, ut ab erroris eripiantur caligine, & licitis copulationibus juncti, de omnibus illicitis pœnitentiam agere procurent.

C. XIV. ¶ *Propter lapsum juvenilis incontinentia non negentur pœnitentibus licita conjugia.*

Item Leo Papa *ad Rusticum, epist. 90. al. 92. c. 11.*

IN adolescentia constitutus, si urgente aut metu mortis, aut captivitatis periculo pœnitentiam gessit, & postea timens lapsum incontinentiæ juvenilis, copulam uxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur fecisse venialem, si præter conjugem, nullam omnino cognoverit. In quo tamen non regulam constituimus, sed quid sit tolerabilius æstimamus.

C. XV. ¶ *Hæc pœnitentia est imponenda ei, qui materem occiderit.*

Item Nicolaus Papa *Rhotaldo a Episcopo sanctæ Ecclesiæ Argentoratensis.*

7 LAtorem *b* præsentium matricidam esse cognovimus. Cui præcipimus, ut sub pœnitentiæ jugo permaneat : ita ut per annum integrum Ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores basilicæ orans, & deprecans Deum perseveret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo verò anni circulo introëundi in Ecclesiam licentiam habeat : tamen inter audientes stet, sed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis sacræ communionis ei gratia concedatur, oblationes verò non offerat, nisi prius aliorum septem annorum curricula expleantur. ¶ His autem omnibus annis atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præsumat, exceptis festis diebus, atque Dominicis, & à Pascha usque ad Pentecosten. Et quocunque ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, sed pedibus proficiscatur, arma non sumat, nisi contra Paganos : jejunet autem tribus diebus per hebdomadam usque ad vesperam. A propria quidem, ac legitimâ conjuge non separetur, ne in fornicationis foraginem corruat, quod ne fiat, optamus. Si autem ante annorum trium cursum finis vitæ illius appropinquaverit, corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi particeps fiat : sin *c* autem, ut suprà statuimus, efficiatur : tamen, si illius conversionem *d*, & lachrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare, humanius circa eum vestra solicitudo pervigil appareat, mitisque omnibus demonstretur.

¶ Pœnitentia parricidarum, quæ hic præcipitur, habetur in Concilio Vvormacensi, c. 30.

C. XVI. ¶ *Post dignam pœnitentiam adolescentibus permittuntur licita conjugia.*

Item e.

8 SI *f* quis cum duabus fuerit sororibus fornicatus, aut cum his personis, de quibus sancta Scriptura prohibet, si dignam egerit pœnitentiam, & castitatis non valuerit continentiam sustinere, liceat ei legitimam in conjugio uxorem accipere : similiter & mulieri, quæ tali fuerit scelere lapsa, ut fornicationis non perducatur ad chaos : sed hoc de Laicis veris ac mulieribus solummodò statuimus.

¶ Ivo citat hoc, quemadmodum & sequens, ex Nicolao ad Carolum Archiepiscopum & ejus Suffraganeos. Idem verò habetur in Concilio Vvormacensi, cap. 33. nisi quod pro illu verbis, lapsa,

a *al. Rodulpho.* b *Polyc. l. 6. tit. 10. Anselm. l. 11. c. 52. Burch. l. 6. c. 46. Ivo p. 10. c. 137.* c *Vide Rhenanum ad finem Tertulliani operum.* d *al. conversationem.* e *al. Idem.* f *in Concilio Vvormacensi. c. 33. idem habetur.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut fornicationis non perducatur ad chaos, *in eo legitur*, lapsa fornicationis, liceat.

C. XVII. ¶ *Punitur, qui hæc crimina committit, non tamen legitimam dimittat uxorem.*

Item a.

SI *b* quis cum matre 1 fornicatus fuerit spirituali, anarhemaris (ut scitis) percutitur ictibus. Similiter autem & illum percutere promulgamus, qui cum ea, quam de sacro fonte baptismatis susceperit, aut cum illa, quam ante Episcopum tenuerit, cum sacro chrismate fuerit uncta, fornicationis perpetraverit scelus: legitimam tamen, si habuit, non dimittat uxorem.

9 pars. Quos 2 enim Deus conjunxit, judex suâ auctoritate separare non debet.

1 ¶ Cum matre] *Sic in Pannormia, & apud Ivonem p. 9. c. 36. sed apud eundem p. 1. c. 138. legitur:* si quis cum commatre, *sicut etiam in Concilio Vvormaciensi.*

2 ¶ Quos enim] *Hæc non sunt in Vvormaciensi, neque apud Ivonem, sed ferè eadem in Pannormia.*

C. XVIII. ¶ *Non homò separat, quos pœna condemnat.*

Quanquam Isidorus *hoc aliter intelligat, dicens:*

QUos *c* Deus conjunxit, homo non separet.] Quæris quomodo? subaudi violenter, sine lege, absque ratione, quos Deus conjunxit, homo non separet. Non enim homo separat, quos pœna condemnat, quos reatus accusat, quos maleficium coarctat.

Verùm hoc pro his dictum intelligitur, quos judices seculi pro suis sceleribus legum severitate percellunt, quos vel morte puniunt, vel deportari jubent.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano VI. *c. 8.*

10 ANtiqui *d*, & sanctissimi est patris sententia Papæ ps Leonis, ut is, qui in ætatis adolescentia positus, dum mortis formidat casum, pervenerit ad pœnitentiæ remedium, si conjugatus forte *e* fuerit incontinens, ne postèa adulterii lapsum incurrat, redeat ad pristinum conjugium, quousque possit adipisci temporis maturitate continentiæ statum: quod nos sicut de viris, ita de fœminis æquo modo censemus. Non quidem hoc generaliter, & canonicè est præceptum, sed constat à nobis pro humana fragilitate indultum. Eâ duntaxat ratione, ut si is, qui pœnitentiæ non est legibus deditus, antè ab hac vita decesserit, quàm ex consensu ad continentiam unus 1 eorum fuerit regressus, superstiti non liceat denuò ad uxoris transire amplexus. Si autem illius vita extiterit, superstes, qui non accepit absolutionem *f* pœnitentis, nubat, si se continere non poterit, & alterius *g* consortio fruatur uxoris. Quod de utroque sexu quomodo à nobis manifestum est esse decretum: ita videlicet, ut in omnibus Sacerdotis expectetur ordinatio, ut juxta quod ætatem aptam perspexerit, pœnitentiæ, absolutionis, vel districtionis tribuat legem.

1 ¶ Unus eorum] *In antiquis Conciliorum editionibus est,* eorum, unde: *in uno Vaticano codice*, alter eorundem. *in codice Lucensi Regio*, ad continentiam eorum fuerit: *in posterioribus autem Coloniensibus editionibus*, alter ad continentiam eat, unde fuerit regressus. *Itaque in tanta varietate retenta est vulgata lectio Gratiani, quæ est in manuscripto quoque ipsius exemplaribus.*

a *al. Idem.* b *In eodem Concilio. cap. 34. Ivo part. 1. c. 138. & part. 9. cap. 36. Pannorm. l. 7. c. 64.* c *Matth. 19.* d *Sup. eod. in adolescentia.* e *al. est forte.* f *al. benedictionem.* g *al. ulterius.*

TRACTATUS DE *Pœnitentia.*

QUÆSTIO III.

HIs breviter decursis, *in quibus extra negotii formam aliquantulum evagari summo, ad propositæ causæ tertiam quæstionem pertractandam (quâ quæritur:*

DISTINCTIO I.

UTrùm 1 *solâ cordis contritione, & secretâ satisfactione, absque oris confessione quisque possit Deo satisfacere?*) *redeamus. Sunt enim qui dicunt, quemlibet criminis veniam sine confessione facta Ecclesiæ, & sacerdotali judicio posse promereri, juxta illud Ambrosii super Lucam, ad cap. 22.*

¶ *Gratianus ad explicandam hanc tertiam quæstionem multa attulit. Quam per longam tractationem, qui eum sequuntur sunt, in septem distinctiones diviserunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla est distinctionum separatio: in aliquibus verò in margine tantum est,* Distinctio prima, secunda, &c.

1 ¶ Utrùm sola] *Hæc conjungenda sunt cum superioribus, quemadmodum in pervetustis sunt conjuncta: ab illa enim pendent.*

C. I.

PEtrus *a* doluit & flevit, quia erravit, ut homo. Non invenib, quid dixerit, invenio, quòd fleverit: lachrymas ejus lego, satisfactionem non lego.

C. II.

Item 1.

LAchrymæ *b* lavent delictum, quod voce pudor est confiteri.

1 ¶ Item.] *Sequebatur,* Joannes Chrysostomus, *apud quem hæc ipsa omnino verba non sunt inventa. Sed apud Ambrosium post ultima verba capitis præcedentis sequitur:* Sed quod defendi non potest, absolvi potest. Lavent lachrymæ delictum, &c. *Nec multò aliter in serm. 46. de Petri pœnitentia: & Ambrosium citat Magister sententiarum.*

C. III.

Item Propheta.

SAcrificium *c* Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum, Deus, non despicies.

C. IV.

Item.

DIxi *d*, confitebor adversùm me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

C. V.

Quod Augustinus *exponens, ait.*

MAgna *e* pietas Dei, ut ad solam promissionem peccata dimiserit. ¶ Nondum pronuntiat ore, & tamen Deus jam audit in corde, quia ipsum dicere, quasi quoddam pronuntiare est. Votum enim pro opere reputatur.

¶ *Initium usque ad vers.* Nondum, *est Cassiodori, quem citant glossa ordinaria, & magister. Quæ verò sequuntur, magna ex parte sunt ex B. Augustino.*

C. VI

Cod. lib. 1. de Episc. & Cler. f Imperator Jovinianus.

2.I. SI *g* quis non dicam rapere, sed attentare tantùmps. modò jungendi causâ matrimonii sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœnâ feriatur *h*.

C. VII.

Item lib. 2. tit. de postulando Imppp. Leo & Antheimius *Nicostrato Præfecto prætorio.*

NEmo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in provinciali judicio, vel apud quemquam judicem accedat ad togatorum consortium, nisi sacrosanctis catholicæ religionis fuerit imbutus mysteriis. Sin autem aliquid quoquo modo, vel quâdam machinatione fa-

a *Sent. 4. dist. 17. Luc 22.* b *Sent. ibid.* c *Psalm. 50.* d *Psal. 31.* e *Gloss. ordin. in eum locum ex August. & Cassiodoro. Sup. 17. q. 1. qui bona. versic. magna pietas. Sententiæ ibid.* f *Tit. 3. & Cod. Theod. l. 9. tit. 25. leg. 2 & 6. q. 2. si quis non dicam.* g *Tripart. hist. l. 7. c. 4. Polyc. l. 4. tit. 35.* h *al. feriatur.*

cum, vel attentatum fuerit, officium quidem sublimitatis tuæ centum librarum auri jacturam pro condemnatione sustineat.

C. VIII.

Iidem AA. *ibidem continenter.*

QUicunque *a* ausus fuerit contra providum nostræ serenitatis decretum, officium advocationis per subreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit, ab advocationis officio remotus, stylum proscriptionis, atque perpetui exilii specialiter sustinebit: seniuris etiam provinciarum rectoribus, quòd is, sub cujus administratione aliquid hujusmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiæ proscriptionem, & pœnam exilii per quinquennium sustinebit.

C. IX.

Item lib. 9. Cod. tit. ad legem Juliam majestatis, *l. 5.*

QUisquis *b* cum militibus, &c. cogitaverit (eâdem enim severitate voluntatem sceleris, quâ effectum puniri jura voluerunt) ipse quidem, &c.

Item c ad legem Corneliam de Sicariis: [Si quis cum telo ambulaverit hominis necandi causâ, sicut is, qui hominem occiderit, vel cujus dolo malo factum erit commissum, legis Corneliæ de Sicariis pœnâ coerceatur.]

C. X.

Imppp. Valentin. Valens, & Gratianus *d*,

11. SI quis necandi infantis piaculum aggressus, aggressæ sit, sciat se capitali supplicio esse puniendum.

C. XI.

e Imppppp. Gratianus, Valentinianus, Theodosius, & Arcadius.

SI forte mulier marito mortis parasse insidias, vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuisse inveniatur, vel si forte maritus eodem modo insectetur uxorem, in eadem quæstione ab omni familia non solum mariti, sed etiam uxoris suæ (quæ tamen tunc temporis domi fuerit) quærendum est, sine cujusquam defensione.

C. XII.

Item ff. tit. f de injuriis, *leg. sed est quæstionis.*

III. SI quis tam fœminam, quàm masculum, sive ingenuos, sive libertinos, impudicos facere attentaverit, injuriarum tenebitur. Sed & si servi pudicitia attentata fuerit, injuriarum *g* locum habet. Attentari pudicitia dicitur, cùm id agitur, ut ex pudico impudicus fiat. Non *h* solum is injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc est, qui percussit, verùm ille quoque conjuretur, qui dolo fecit, vel qui curavit, ut cui mala puguo percuteretur.

C. XIII.

Item lege i apud Labeonem.

IV. SI quis pulsatus quidem non est, verùm manus adversùs eum levatæ, & sæpè territus est, quasi vapulaturus, non tamen percussit, utili injuriarum actione tenetur.

C. XIV.

3 pars. *Contrà titulo* k de pœnis.

COgitationis pœnam nemo patitur *l.*

C. XV.

Item titulo de *m* extraordinariis criminibus.

SOlicitatores alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorum interpellatores, etsi effectu sceleris potiri non possint, propter voluntatem tamen pernicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur. *& infrà.* ¶ Qui puero stuprum (abducto ab eo, vel corrupto comite) persuaserit, aut mulierem, puellamve interpellaverit, quidvè impudicitiæ gratiâ fecerit, domum 1 præbuerit, pretiumve, quo is persuadeat, dederit, perfecto flagitio, punitur capite, imperfecto, in insulam deportatur. Corrupti comites summo supplicio afficiuntur.

1 ¶ Domum] *Sic enim in sententiis Pauli, lib. 5. tit. 4. vers.* qui puero: *sed in Pandectis Florentinis legitur,* donum.

C. XVI.

Item titulo de furtis. *a*

VUlgaris est quæstio, an is, qui ex acervo frumenti modium sustulit, totius rei furtum faciat, an verò ejus tantùm, quod abstulit. Ofilius totius acervi furem esse putat. Nam & qui aurem alicujus tetigit (inquit Trebatius) totum eum videtur tetigisse. Proinde & qui dolium aperuit, & inde parum vini abstulit, non tantùm ejus, quod abstulit, verum totius *b* furtum videtur fecisse. Sed verum est in tantum eos furti actione teneri, quantum abstulerunt. Nam & si quis armarium, quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectaverit, atque ita discesserit, deinde reversus unam ex his abstulerit, & antequam se reciperet, quo destinaverat, deprehensus fuerit, ejusdem rei & manifestus, & nec manifestus fur erit. Sed & si quis segetem ante 1 lucem secat & contrectat, ejus, quod secat, manifestus, & nec manifestus fur est.

1 ¶ Ante lucem] *In Pandectis Florentinis legitur,* sed & qui segetem luce secat.

C. XVII.

Item lib. 2. tit. Quod quisquis juris, *leg. 1.*

HÆc autem verba, [*Quod statuerit, qui jurisdictioni præest*] cum effectu accipimus, non verbotenus: & ideò, si cum vellet statuere, prohibitus sit, nec effectum decretum habuit, cessat edictum. Nam [*Statuit*] verbum, rem perfectam significat, & consummatam injuriam, non cœptam.

C. XVIII.

POenæ (*sicut in ff. c de pœnis legitur,*) legum interpretatione molliendæ sunt potius, quàm exasperandæ. *Atque ideò proprium casum non excedunt: sed qua de raptu virginum, vel advocatis, seu de crimine majestatis, vel de Sicariis dicta sunt, favore religionis & fidei, atque principali edito Sicariorum introducta sunt. Injuriarum verò pro earum varietate multipliciter quis reus fieri potest. Varietas itaque criminum, varietatem induxit pœnarum.*

C. XIX.

Unde in Digestis *d tit. de pœnis.*

4 AUt facta puniuntur, ut furta, cædesque; aut dips cta, ut convitia, & infidæ advocationes; aut scripta, ut falsa, & famosi libelli; aut consilia, ut conjurationes, & latronum conscientia, quosque alios suadendo juvisse, sceleris est instar. ¶ Sed hæc quatuor genera considerandæ sunt septem modis, causâ, personâ, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu. Causâ, ut in verberibus, quæ impunita sunt à magistro illata, vel parente: quoniam emendationis, non injuriæ gratiâ videntur adhiberi. Puniuntur, cùm quis per iram ab extraneo pulsatus est. Persona dupliciter spectatur, ejus qui fecit, & ejus qui passus est. Aliter enim puniuntur ex eisdem facinoribus servi, quàm liberi; & aliter, qui quicquam in Dominum, parentemve ausus est, quàm qui in extraneum, in magistratum, vel in privatum. In hujusmodi consideratione, ætatis quoque ratio habeatur. Locus facit, ut idem, vel furtum, vel sacrilegium sit, & capite luendum, vel minore supplicio. Tempus discernit emanforem à furtivo 1, & effractorem, vel furem diurnum à nocturno. Qualitate, cùm factum vel atrocius, vel levius est: ut furta manifesta à nec manifestis discerni solent, rixæ à grassaturis, expilationes à furtis

a *Idem verò quicunque*] *origin.* b *Sup. 6. quæst. 1. si quis.* c *Eod. lib. 9. tit. 16. l. 6.* d *Ibid. contumentor.* e *Ibid.* f *Lib. 47. digest. tit. 10. l. 9.* g *al. injuriarum actio.* h *Ibid. l. 10 Ibid. leg. 11.* i *Ibid. l. 15.* k *lib. 48. digest. tit. 19. l. 18.* l *al. puniatur.* m *Lib. 47. tit. 11. l. 1.*

a *Lib. 47. digest. tit. 2. l. 21.* b *totius videtur fur esse.*] *orig.* c *Lib. 48. digest. tit. 19. l. 42.* d *Ibid. l. 16.*

à violentia petulantia, de qua re maximus apud Græcos orator Demosthenes sic ait:

Οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέσυρε τὴν ὀργήν, ἀλλ' ἡ ἀλυμία: διὰ τὸ τυπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐξῆν ἀγανεῖν (καίτοι οὐ ἀγανεῖ) ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλοὶ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἂν ἐνιοι ὁ παθὼν διὰ ἂν ἀπαγγείλαι δύναιτ' ἕτερος, τῇ χειρὶ, τῇ βλεμματι, τῇ φωνῇ, οἷον ὡς ὑβριζόν, ὅταν ὡς ἐλεύθερον τύπτῃ, ὅταν κεκραγὼς, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινᾷ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἀηδὲς ὄντως τὸ ὑβριλαιζεσθαι. [*Id est:* Non enim iram plaga concitavit, sed ipsa facti indignitas. Neque tam ingenuis grave est cædi (quanquam grave est) quàm per contumeliam cædi. Siquidem multa is, qui alium cædit, admittere potest (quorum magnam partem is, qui verberibus affectus est, alteri 2 renuntiare ac repræsentare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc ut contumeliam inferens, nunc ut inimicum se gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malum cædens. Hæc movent: hæc de statu mentis deturbant homines propudii, ac fugillationis non assuetos.] Quantitas discernit furem ab abigeo: Nam qui unum suem furripuerit, ut fur coërcebitur: qui gregem, ut abigeus. Eventus spectatur, ut à clementissimo 3 quoque facta: quanquam lex non minùs eum, qui occidendi hominis causâ cum telo fuerit, quàm eum, qui occiderit, puniat: & ideò apud Græcos exilio voluntario fortuiti casus luebantur, ut apud præcipuum Poëtarum scriptum est:

Εὐτ' ἐμὶς νηΐδα ἑσσα Μενοίτιος ἐς Ὀπόεντα,
Ἤγαγέ μ' ὑμέτερον δ' ἀνδροκτασίης ὑπὸ λυγρῆς,
Ἤματι τῷ ὅτε παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος,
Νήπιον οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἀφραδέεσσι χολωθείς.

Id est:

Quo puerum me tempore vestras duxit ad ædes,
Ex opoente Pater, dita pro cæde parrata:
Ob talos nempe ita percitus Amphidamantis,
Cùm gratum imprudens simul, invitusque peremi.

1 ¶ Furtivo,] *In aliquot vetustis codicibus, & originali est,* fugitivo. *Sed ob glossam non est emendatum.*

2 ¶ Alteri renuntiare] *Hæc in suum locum sunt restituta.*

3 ¶ Clementissimo] *Sic emendatum est ex pandectis Florentinis, cum antea legeretur,* dementissimo. *Quod in Basilicis lib. 60. tit. 52. l. 16. sic explicatur:* Vir clemens, nec seditiosus, si arma sumat, quasi occidendi causâ, non punitur ut homicida, nisi & eventus sequatur. In seditiosis autem etiam sine eventu, animi propositum punitur, ob id solùm, quòd armati processerint, ut l. 1. ad legem Corneliam, de sicariis.

C. XX.

5 *Cogitatio non meretur pœnam lege civili, cùm suis terminis contenta est. Discernuntur tamen à maleficiis ea, quæ de jure effectum desiderant. In his enim non nisi animi judicium consideratur.*

C. XXI.

Unde in digest. a *tit. de repudiis.*

Divortium non est verum, nisi quod animo perpetuam constituendi discessionem *b* fit. Itaque quicquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quàm si perseverantia apparuerit, judicium animi fuisse. Ideoque per calorem misso repudio, si brevi reversa est uxor, nec divortisse videtur.

C. XXII.

¶ *Huic quod in vulgatis est distinctum caput, in plerisque vetustis est apposita nota illa, quâ indicatur esse verba Gratiani.*

Hinc etiam in canonibus.

Si *c* quis iratus crimen alicui objecerit, &c.

a *Lib. 24. digest. tit. 2. de divort. & repudiis, l. 3.* b *al. diffensionem.* c *2. q. 3. si quis.*

6 pars. *Ex consilio autem, velut ex facto, aliquem tenuit* Augustinus *probat, ita dicens:*

C. XXIII.

¶ *Non solùm qui manibus occidunt, sed etiam quorum consilio & fraude alii occiduntur, homicida probantur.*

Perniciosè *a* se *b* decipiunt, qui existimant eos tantum homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, & non potiùs eos, per quorum consilium, & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Judæi Dominum nequaquam propriis manibus occiderunt, sicut scriptum *c* est: [*Nobis non licet interficere quemquam.*] Sed tamen illis Domini mors imputatur, quia ipsi linguâ eum interfecerunt, dicentes: [*Crucifige, crucifige eum.*] Unde unus Evangelista dixit, Dominum crucifixum esse horâ tertiâ, alius sextâ; quia Judæi crucifixerunt eum horâ tertiâ linguâ, milites horâ sextâ manibus. Qui ergo hominem tradidit, ille interfecit eum. Domino dicente: *d* [*Majus peccatum habet, qui me tradidit tibi.*] Unde Psalm. *e* [*Filii hominum, dentes eorum arma, & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.*] Subjiciant ergo se pœnitentiæ, quorum consilio sanguis funditur, si veniam promereri voluerint.

¶ *Caput hoc collectum est ex variis locis B. Augustini, videlicet ex lib. 3. de consensu Evangelistarum, cap. 13. explanationis Psal. 56. & 63. & tractat. 114. & 115. in Joannem.*

C. XXIV.

¶ *Interfectores fratrum, detractores eorum, eosq; odientes, homicida habentur.*

— *Item* ex epistola Clementis *primâ ad Jacobum.*

Homicidiorum verò tria genera esse dicebat B. Petrus, & pœnam eorum patilem fore dicebat. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum, ita detractores, eorum, eosque odientes, homicidas esse manifestabat: quia & qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit ei, pariter homicidæ esse monstrantur:

C. XXV.

¶ *In maleficiis voluntas pro opere reputatur.*

Item Hieronymus *in Esa. cap. 33.*

Omnis *f* iniquitas, & oppressio, & injustitia, judicium sanguinis est: & licèt gladio non occidat, voluntate tamen interficit.

C. XXVI.

¶ *De eodem.*

Item Cyprianus *tract. 4. de mortalitate.*

Nunquid Cain *g*, cum Deo munus offerret, jam peremerat fratrem? & tamen parricidium mente conceptum Deus providus ante damnavit. Ut illic cogitatio mala & perniciosa conceptio, Deo providente, prospecta est. ita & in Dei servis, apud quos confessio cogitatur, & martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus Deo judice coronatur. Aliud est enim martyrio animum deesse, aliud animo defuisse martyrium. Qualem te invenit Dominus, cum vocat, talem pariter & judicat, quando ipse testetur, & dicat *h*: [*Et scient omnes Ecclesiæ: quia ego sum scrutator renis & cordis.*]

C. XXVII.

¶ *Homicida est, qui fratri suo mala persuadet.*

Item Augustinus *tract. 42. ad c. 8. Joannis.*

Noli putare te non esse homicidam, quando fratri tuo mala persuades. Si fratri tuo mala persuades, occidis. Et ut scias, quia occidis, audi Psalmum: *i* [*Filii hominum, dentes eorum arma & sagitta, & lingua eorum machera* k *acuta.*]

a *al. Periculose.* b *Polyc. lib. 6. t. 10. Anselm. l. 11. c. 1. Burch. l. 6. cap. 31. Ivo part. 10. c. 160.* c *Joan. 18. Matth. 26. Marc. 15 Joan. 19.* d *Joan. 19.* e *Psal. 56.* f *Pol. Hist. Anf. l. 11. c. 43. Ivo part. 10. c. 157.* g *Gen. 4.* h *Apoc. 2.* i *Psal. 56.* k *gladius acutus.*] *orig.*

C. XXVIII.

¶ *Occidit, qui ad nocendum movetur.*

Idem *lib. 19. contra Faustum, c. 23.*

Homicidium *a* lege vetitum, putabitur non aliud esse, nisi corporis peremptio. Aperuit ergo Dominus, omnem iniquum motum ad nocendum fratri, in homicidii genere depurari.

¶ *Verba propria B. Augustini sunt hæc:* Quia enim non intelligebant homicidium, nisi peremptionem corporis humani, per quam vita privaretur, aperuit Dominus, &c.

C. XXIX.

¶ *Furti tenentur, qui solo timore non furantur.*

Item Augustinus *lib. 50. hom. homil. 28.*

Si propterea *b* non facis furtum, quia times, ne videaris, intus fecisti, in corde fecisti: furti teneris, & nihil tulisti.

C. XXX.

Non ideò minùs delinquit, cui sola deest facultas.

Idem *de libero arbitrio, lib. 1. c. 3.*

Si cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena, planum tamen aliquo modo sit id eum cupere, &c., si potestas detur, facturum esse, non minùs reus est, quàm si in ipso facto deprehenderetur. Item, sicut auctoritas testatur. ¶ Voluntas 1 remuneratur, opus verò in oris confessione.

Voluntas autem in cordis contritione est, non opus in oris confessione.

1 ¶ Voluntas | *Hæc usque ad finem sunt ex homilia 26. operis imperfecti in Matthæum.*

Hæc clariùs constat cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti.

C. XXXI.

Item Prosper *lib. 2. de vita contemplativa, cap. 7.*

Porrò illi, *c* quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipsis confessa, nec ab aliis publicata, si ea confiteri aut emendare noluerint, Deum, quem habent testem, ipsum habituri sunt & ultorem. Et quid eis prodest humanum vitare judicium, cùm, si in malo permanserint, ituri sint in æternum, Deo retribuente, supplicium? Quòd si ipsi sibi judices fiant, & veluti severissimæ animadversionis exerceant, temporalibus pœnis mutabunt æterna supplicia, & lachrymis ex vera cordis compunctione fluentibus restinguent æterni ignis incendia.

C. XXXII.

Et infrà ibidem.

Facilius Deum *d* sibi placabunt illi, qui non humano convicti judicio, sed ultro crimen agnoscunt: qui aut propriis illud confessionibus produnt, aut nescientibus aliis (quales occulti sunt) ipsi in se voluntariæ exsistabant, non animo, sed officio separati, vitam suam communicationis sententiam ferunt, & ab altari, cui mitanquam mortuam plangunt, certi, quòd reconciliato sibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non solùm amissa recipiant, sed etiam cives supernæ civitatis effecti, ad gaudia sempiterna perveniant.

¶ *In plerisque vetustis exemplaribus caput hoc conjunctum est superiori: in nonnullis autem reliqua etiam usque ad cap.* Medicina.

7 pars. *Hoc idem probatur auctoritate illâ prophetică:* e [In quacunque hora peccator fuerit conversus, & ingemuerit, &c.] *Non enim dicitur, ore confessus fuerit, sed tantùm:* [Conversus fuerit, & ingemuerit, vitâ vivet, & non morietur.] *Hinc etiam* Propheta *f ait:*

C. XXXIII.

Scindite corda vestra, & non vestimenta.

a *Gloss. ordin. in Matth. c. 5.* b *Ivo p. 8. c. 104. Pannor. l. 7. c. 19.* c *Sent. 4. dist. 17.* d *Sent. ibid.* e *Esa. 30.* f *Joel. 2.*

Ostendens in contritione cordis, quæ in ejusdem scissione intelligitur, non in confessione oris, quæ pars est exterioris satisfactionis, quam scissuram vestium nominavit, à parte totum intelligens, peccata dimitti.

C. XXXIV.

Hinc etiam per eundem Prophetam Joël a Dominus ait:

Convertimini ad me in toto corde vestro, & convertar ad vos.

¶ *Confecta est sententia ista ex verbis Joëlis, cap. 2. & Zachariæ, cap. 1.*

Conversio b *autem dicitur, quasi cordis undique versio. Si autem cor nostrum undique à malo ad Deum vertitur, mox sua conversioni fructum meretur, ut Deus ab ira sua ad misericordiam conversus peccati præstet indulgentiam, cujus* c *primo præparabat vindictam. Unde datur intelligi, quòd etiam ore tacente veniam consequi possumus. Hinc* d *etiam leprosi illi, quibus Dominus præcepit, ut ostenderent se Sacerdotibus, in itinere, antequam ad Sacerdotes venirent, mundati sunt. Ex quo facto nimirum datur intelligi, quòd antequam Sacerdotibus ora nostra ostendamus, id est, peccata nostra confiteamur, à lepra peccati mundamur. Hinc* e *etiam Lazarus vivus de monumento prodiit: non prius de monumento est eductus, & postea à Domino suscitatus: sed lapide remoto, quo monumentum claudebatur, in sepulchro revixit, & foràs vivus prodiit.* ¶ *Hinc* f *etiam, ut Dominus ostenderet, quòd non sacerdotali judicio, sed largitate divina gratis peccator emundatur, leprosum tangendo mundavit, & postea Sacerdoti sacrificium ex lege offerre præcepit. Leprosus enim tangitur, cum respectu divina pietatis mens peccatorio illustrata compungitur. Unde* g *post trinam negationem Petrus, Domino eum respiciente, profudit amaras lachrymas, quibus culpam negationis sua diluit. Leprosus semetipsum Sacerdoti repræsentat, dum peccatum suum Sacerdoti pœnitens confitetur. Sacrificium ex lege offert, dum satisfactionem Ecclesiæ judicio sibi impositam factis exequitur. Sed antequam ad Sacerdotem perveniat, emundatur, dum per contritionem cordis ante confessionem oris peccati venia indulgetur. Hinc etiam Medici negantur suscitare aliquem, ut resuscitatus confiteatur: dum per Prophetam* h *dicitur:* [Nunquid Medici resuscitabunt, & confitebuntur tibi:] *Item* i: [A mortuo, ut auctoritas ait, perit confessio, velut ab eo, qui non est.] *Unde pœnitens ille, qui timore octavæ territus exclamaverat* r [Domine, k *ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me:*] *postea supplicans ajebat:* [Salvum me fac propter misericordiam tuam, quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem nullus tibi confitebitur.] *Si ergo nullus confitebitur, nisi resuscitatus, nemo autem vivit æterna gehennæ filius, & perpetuâ damnatione dignus patet, quòd antequam quisque confiteatur peccatum, à reatu suæ prævaricationis, quo æterna sibi debebantur supplicia, per gratiam interna compunctionis absolvatur.* ¶ *Item. Si antequam quisque confiteatur, à Domino resuscitatur, vel resuscitatus vivit, dum confitetur, vel post resurrectionem iterùm mortuus est, & confitetur. Sed, sicut antequam resuscitaretur mortuus, confiteri non poterat, sic post resurrectionem mortuus confiteri non valet. Restat ergo, ut resuscitatus vivat, dum peccatum confitetur* 1. *Habet itaque suscitatorem suum sibi præsentem, seq; inhabitantem.*

1 ¶ Confitetur.] *Hîc in vulgatis interjiciebantur hæc, ergo sola contritio, in qua fit resuscitatio, tollit peccatum: quæ absunt à plerisque & emendatoribus Gratiani codicibus.*

C. XXXV.

Undè Augustinus *dit in Psal. 70.*

Resuscitatus corpore vivit absente suscitatore. Non autem sic resuscitatus in anima.

¶ *In glossa ordinaria in Psal. 70. vers.* Deus docuisti. *in vers.* mirabilia, *ex Augustino hæc afferuntur:* Quid mirabilius, quàm mortuos suscitare? Suscitatus corpore vivit etiam absente suscitatore, non sic suscitata anima sine Deo:

a *Joel. 2. & Zach. 1.* b *Sent. ibid.* c *al. cui.* d *Luc. 17.* e *Joan. 11.* f *Matth. 8.* g *Luc. 22.* h *Psal. 87. Gregor. in Psal. 1. pœnit.* i *Eccles. 17.* k *Psal. 6.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ sententia fusius exponitur apud B. Augustinum concione secundâ in eundem Psalmum.

Cum enim Deus sit vita animæ, anima verò vita corporis, sicut corpus vivere non potest absente animâ, ita non nisi Deo præsente anima vivere valet. Habet itaque anima sibi Deum præsentem per gratiam, quæ vivens peccatum suum confitetur, eamq; vita, qua Deus est, inhabitat, quam inhabitando vivere facit. Si autem illam inhabitat, ergo templum Spiritûs Sancti facta est, ergo illuminata est, ergo à tenebris peccatorum expiata est, ergo templum diaboli esse desiit, quæ ad lucem venit, cujus respectus tenebras fugat. Nulla enim (ut ait Apostolus à) conventia Christi ad Belial, nulla participatio lucis ad tenebras, nulla communicatio justitiæ & iniquitatis, nullus consensus templo Dei cum idolis. Item, ut Christus b *ait:* [Omnis, qui odit malum, in luce agit.] *Qui autem in luce agit, sicut Augustinus ait, in Christo operatur. Qui autem in Christo operatur, ejus filius probatur. Cujus enim opera quisque facit, ejus filius esse perhibetur. Unde* c *quibusdam Dominus ait:* [Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.] *Item:* [Vos ex patre diabolo estis, quia opera patris vestri facere vultis.] *Nemo autem filius Dei & diaboli simul esse potest.* [Nemo d enim, *ut ipse ait*, duobus Dominis servire potest.] *Item, ut Joannes ait in epistola sua 1. cap. 3.*

C. XXXVI.

Qui natus est ex Deo, non peccat.

Ergo nec est filius Diaboli. Solo enim peccato diaboli filii sumus. Ergo c *de ejus regno translati sumus in regnum charitatis filii Dei, & sumus erepti de potestate tenebrarum; & facti filii lucis. Cum ergo ante confessionem, ut probatum est, sumus rei; sumus rei tati per gratiam, & filii lucis facti, evidentissimè apparet, quòd solâ cordis contritione, sine confessione oris, peccatum remittitur.*

C. XXXVII.

Item Joannes *ibidem.*

Omnis, qui non diligit, in morte manet.

Si ergo vivit, & diligit, si diligit, dilectio in corde est, dilectio autem in malo non est. Est enim proprius fons bonorum, in quo non communicat alienus. Ergo bonus est iste factus per gratiam ante confessionem peccati: non itaque malus est, bonus enim & malus aliquis simul esse non potest. Quòd si malus non est, membrum diaboli non esse probatur: nec ergo dignus est gehennâ, quæ diabolo & membris ejus solummodo debetur, sicut æterna beatitudo solummodo membris Christi paratur. Non ergo in confessione peccatum remittitur, quod jam remissum esse probatur. Fit itaque confessio ad ostensionem pœnitentiæ, non ad impetrationem veniæ: & f *sicut circumcisio data est Abrahæ in signum justitiæ, non in causam justificationis, sic confessio Sacerdoti oblatus in signum veniæ acceptæ, non in causam remissionis accipiendæ.*

2 pars. *Alii è contrario testantur, dicentes sine confessione oris, & satisfactione operis neminem à peccato posse mundari, si tempus satisfaciendi habuerit. Unde* g *Dominus per Prophetam ait,* [Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris.]

C. XXXVIII.

Item Ambrosius *in lib. de Paradiso, cap. 14.*

Non *h* potest quisquam justificari à peccato, nisi antè fuerit peccatum confessus.

C. XXXIX.

Idem *in ferm. 1. Quadragesimæ* i.

Ecce nunc tempus acceptabile adest, in quo confessio à morte animam liberat: confessio aperit paradisum: confessio spem salvandi tribuit. Unde *k* Scriptura dicit: [*Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris.*] His verbis ostenditur, quia non meretur justificari, qui in vita sua peccata non vult confiteri. Illa ergo confessio nos liberat, quæ fit cum pœnitentia. Pœnitentia *l* vera est dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis, quæ quisque commisit. Pœnitentia est mala præterita plangere, & plangenda iterùm non committere.

C. XL.

Item Joannes *os aureum in hom. de pœnitentia, qui incipit:* [Providâ mente.]

Perfecta *a* pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre. *& infrà.* ¶ In corde ejus contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas: hæc est fructifera pœnitentia.

C. XLI.

Idem.

Non *b* potest quis gratiam doni *c* cœlestis accipere, nisi priùs purgatus fuerit ab omni sorde peccati per pœnitentiæ confessionem, per donum baptismi salutaris.

C. XLII.

Item Augustin. *in lib. de continentia, c. 6.*

Nullus *d* debitæ gravioris pœnæ accipit veniam, nisi qualemcunque, etsi longè minorem, quàm debeat, solverit pœnam. Ita *e* enim impertitur à Deo largitas misericordiæ, ut non relinquatur etiam justitia disciplinæ.

C. XLIII.

Idem *Vincentio, epist 48.*

Neminem *f* putes ab errore ad veritatem, vel à quocunque seu magno, seu parvo peccato ad correctionem sine pœnitentia posse transire.

C. XLIV.

Idem *in lib. 50. homil. 49. de pœnitentia.*

Agite *g* pœnitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia. Nemo dicat tibi, occultè ago, apud Deum ago, novit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causâ dictum est: [*Quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cœlo.*] Ergo sine causâ claves datæ sunt Ecclesiæ Dei: frustramus Evangelium Dei: frustramus verba Christi: si promittimus vobis, quod ille negat, nonne vos decipimus? Job *i* dicit: [*Erubui in conspectu populi confiteri peccata mea.*] Atque *k* ideò, si non potuistis, vel noluistis habere pudicitiam conjugalem, seu continentiam, & deviâstis à proposito, vel vinculo conjugali, vel devotione continentiæ, sit in vobis dolor & humilitas pœnitentiæ. Apertiùs dico: Nemo dicat, non intellexi. Qui post uxores vestras illicito vos concubitu maculâstis, si præter uxores vestras cum aliqua concubuistis, agite pœnitentiam, &c.

1 ¶ Atque ideò.] *Additæ sunt istæ duæ voces à collectore, quoniam mutatus ab ipso est ordo verborum B. Augustini. Nam apud B. Augustinum hæc, quæ hic sequuntur, antecedunt iis, quæ suprà sunt posita.*

C. XLV.

Item Hieronymus *super Exodum.*

2 ps Et *k* venit, inquit, Aaron, & omnes Presbyteri de Israël, manducare panem cum socero Moysi in conspectu Dei.] Omnia ergo, quæ faciunt sanctis in conspectu Dei faciunt, peccatores *l* autem à conspectu Dei fugiunt. Denique scriptum *m* est, quia Adam postquam peccavit, fugit à conspectu Dei, & interrogatus respondit: [*Audivi vocem tuam, & abscondi me, quia eram nudus.*] Sed *n* & Cain postquam pro fratricidio condemnatus est à Deo, [*Exiit*, inquit, *à facie Dei, & habitavit in terra Naim.*] Exit ergo à facie Dei, qui indignus est Dei conspectu. Sancti autem manducant & bibunt in conspectu Dei, & omnia quæ agunt, in conspectu ejus agunt. Ego amplius adhuc locum præsentem discutiens video, quia qui pleniorem scientiam Dei accipiunt, & plenius divinis imbuti sunt disciplinis, isti etiamsi malum faciunt, coram Deo faciunt, & in conspectu ejus faciunt: sicut ille, qui dicit: [*Tibi a soli peccavi, & malum coram te feci.*] Quid ergo plus habet, qui malum coram Deo facit? Illud profectò, quòd continuò pœnitet, & dicit, Peccavi. Qui autem discedit à conspectu Dei, nescit converti, & peccatum pœnitendo purgare. Hoc ergo interest, malum coram Deo facere, & à Dei conspectu discessisse peccantem.

¶ *Hic etiam, ut sæpe alibi observatum est, homil. 12. Origenis ad c. 18. Exodi, sub nomine B. Hieronymi citatur.*

C. XLVI.

Item Ambrosius *lib. 1. de pœnitentia, c. 4.*

Sed continuò, qui dixerat: *b* [*Sicut Adama faciam te, & sicut Seboim.*] quæ duæ urbes ex vicinia Sodomorum parilis excidii traxêre consortium. [*Conversum est, cor meum: in ea ipso turbata est pœnitentia mea: non faciam secundum iracundiam furoris mei.*] Nonne apparet, quod ideò nobis peccantibus indignetur Dominus Jesus, ut indignationis suæ nos terrore *c* convertat? Indignatio ergo ejus non ultionis executio, sed magis absolutionis operatio est.

¶ *Caput hoc antea citabatur ex B. Augustino, restitutum est ex B. Ambrosio, & ex ipso loco Scripturæ emendatus. Sequitur enim textimonia 70.*

C. XLVII.

Idem Ambrosius *in lib de Paradiso, c. 14.*

Serpens *d* decepit me, & manducavi.] ¶ Venialis *e* culpa, quam sequitur professio delictorum. Ideo non deliberata mulier, quæ non reticuit Deo, sed magis confessa peccatum est: quam medicinalis *f* secuta sententia est. Bonum est condemnari in peccato, & flagellari in delicto, ut cum hominibus flagellemur. Denique & Cain, quia voluit crimen negare, indignus iudicatus est, qui puniretur in peccato, sed remissus est sine præscriptione *h* pœnæ, forsasse non tam reus *i* majore crimine parricidii (illud enim commisit in fratrem) quàm sacrilegii, quòd Deo credidit mentiendum, dicens: [*Nescio: nunquid ego custos fratris mei sum?*] Et ideò accusatori diabolo ejus accusatio reservata est, cum ejus angelis flagellatur, qui cum hominibus noluit flagellari. *& lib. 1. de pœnitent. c. 1.* ¶ Nam *k* pastor ille Evangelicus lapsam [*Non est enim qui justus.*] Debet enim justitiam temperare moderatio. Nam quemadmodum se tibi curandum præbeat, quem fastidio habeas *m*? qui contemptui se, non compassioni Medico suo putet futurum?

C. XLVIII.

Idem Ambrosius *eod. lib. 1. de pœnitentia, c. 11.*

Libenter ignosco, promptè indulgeo, misericordiam *n* malo, quàm sacrificium: quia per sacrificium justus commendatur, per misericordiam peccator redimitur. *o* [*Non veni vocare justos, sed peccatores.*] In lege sacrificium, in Evangelio misericordia est: lex *p* per Moysen data est, per me gratia.

C. XLIX.

Item Leo *Episcopus Theodoro Forojulienſi Episcopo, epist. 89 al. 91.*

Multiplex *q* misericordia Dei ita lapsibus subvenit humanis, ut non solùm per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ: ut qui regenerationis donum violâssent, propio se judicio condemnantes, ad remissionem criminum pervenirent: sic divinæ bonitatis præsidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Jesus Christus hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus pœnitentiæ satisfactionem *a* darent, & eadem *b* salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per januam reconciliationis admitterent. *& post pauca.* ¶ Si autem aliquis eorum, pro quibus Domino supplicamus, quocunque interceptus obstaculo à munere indulgentiæ præsentis excesserit *c*, & priusquam ad constituta remedia perveniat, temporalem vitam humanâ conditione finierit, quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit. *& post pauca.* ¶ His *d* autem, qui in tempore necessitatis, & in periculi urgentis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, non satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda, qui misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras conversio. *& infrà.* ¶ Ita *e* ergo talium necessitati auxiliandum est, ut nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso vocis officio per indicia *f* integri sensus quærere comprobentur. Quòd si ægritudine aliquâ ita fuerint aggravati, ut quod paulò antè poscebant, sub præsentia Sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, ut simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur. Servatâ tamen regulâ canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum à fide discedendo peccaverunt.

¶ *Caput hoc, ut est apud Gratianum, magis convenit cum originali impresso inter opera B. Leonis, quam in tomis Conciliorum.*

C. L.

Item Ambrosius *lib. 1. de pœnit. c. 1.*

3 ps Nemo potest bene agere pœnitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam. Sed negant his oportere reddi communionem, qui prævaricatione lapsi sunt. *& infrà.* ¶ Deus autem nullum crimen excepit, qui peccata donavit omnia.

C. LI.

Item Ambrosius *lib. 2. de Cain & Abel, c. 2.*

Verbum Dei *g* dimittit peccata; Sacerdos est judex, Sacerdos quidem suum officium exhibet, & nullius potestaris jura exercet. *& lib. 1. de pœnitentia, c. 2.* ¶ Dominus par jus & solvendi esse voluit, & ligandi; qui utrunque pari conditione permisit. Ergo qui solvendi jus non habet, nec ligandi habet. *& infrà.* ¶ Certum est, quòd Ecclesiæ utrunque licet, hæresi utrunque non licet. Jus enim hoc solis permissum est Sacerdotibus. Rectè igitur Ecclesia vendicat, quæ veros Sacerdotes habet: hæresis vendicare non potest, quæ Sacerdotes Dei non habet.

¶ *Confectum est caput hoc ex B. Ambrosii verbis, collectoris tamen arbitratu dispositis.*

C. LII.

Idem *in eod. 1. lib. de pœnit. c. 3.*

4 ps Potest fieri *h*, ut aliquis victus suppliciis fermone neget, & corde adoret. Nunquid eadem causa est ejus qui sponte neget, & ejus quem tormenta inclinaverint ad sacrilegium, non voluntas? Quàm indignum autem, cùm apud homines valeat certaminis gratia, ut apud Deum non valere asseratur? Nam sæpe in hoc athletarum seculari certamine etiam victos, quorum fuerint certamina probata, vulgus hominum cum victoribus coronare consuevit; maximè quos viderit aut forte dolo, aut fraude exclusos victoriâ. Christus ergo

a 2. Cor. 6. b Joan. 3. c Joan. 8. d Matth. 6. e Coloss. 1. f Genes. 17. g Esa. 43. h Sent. 4. dist. 17. i Manuscripto, cujus initium: Ecce nunc tempus adest.] Sent. ibid. k Esa. 43. l Infr. de pœnit. dist. 3. c. 1.

a Infr. dist. 3. perfecta. Sent. 4. dist. 17. b Infr. de consecr. dist. 4. non potest. c al. vitæ] al. Dei accipere. d Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 20. Anſel. l. 11. c. 142. e Atque ita impertitur largitas] orig. f Nec quenquam] orig. Polyc. ibid. g Sent. ibid. Polyc. h Matth. 16. i Job. 31. apud 70. expressius. k Exod. ibid. l peccator fugit] orig. m Gen. 3. n Gen. 4. c. 18.

a Psal. 50. b Ose. 11. secundum 70. c al. furore. d Sent. ibid. Gen. 3. e Veniabilis] orig. f medicabilis. g Gen. 4. h præscripto] orig. i abest ab orig. k Luc. 15. l Eccles. 7. m al. dedat. n Ose. 6. o Matth. 9. p Joan. 1. q Sent. 4. dist. 17. Anſel. l. 11. c. 13.

a al. actionem. b al. eosdem. c al. exciderit. d Sup. 16. q. 1. his, qui. e Verum, ut dixi, etiam talium] orig. f al. indicium. g Sent. 4. dist. 18. 23. q. 5. remittuntur. Idem l. 3. de Spiritu Sancto, c. 19. h Polyc. l. 6. tit. 12.

athletas suos, quos viderit gravibus paulisper cessisse supplíciis, sine venia patietur manere? Nunquid *a* non habebit remunerationem laboris, qui etiam quos projicit, non in æternum projicit? *& infrà cap. 6.* ¶ Dicis *b* Petro excusanti, ne ejus pedes lavares: [*Nisi lavero tibi pedes, non habebis partem mecum.*] Quod ergo isti possunt consortium tecum habere, qui claves regni non suscipiunt, negantes, quòd dimittere peccata debeant? Quod rectè quidem fatentur de se. Non enim habent Petri hæreditatem, qui Petri sedem 1 non habent, quam impiâ divisione discerpunt. *& cap. 13.* ¶ Ægritudo carnis peccatum repellit, luxuria autem carnis, culpam abolet. Illuditur ergo diabolus, ut se ipse morsu suo vulneret, & contra se armet, quem debilitandum putavit. *& infrà.* ¶ Quod nocet corpori, juvat Spiritum. *& lib. 2. cap. 3.* ¶ Sicut semel pro omnibus immolatus est Christus, ita quotiescunque peccata donantur, corporis ejus sacramentum sumimus, ut per sanguinem ejus fiat peccatorum remissio. Ergo evidentissimè Domini prædicatione mandatum est etiam gravissimi criminis reis, si ex toto corde & manifestâ confessione peccati pœnitentiam agant *e*, sacramenti cœlestis gratiam refundendam.

1 ¶ Sedem] *Apud B. Ambrosium legitur*, fidem, *quod ob glossam non est mutatum: sed multa alia sunt emendata.*

C. LIII.

Idem *lib. 2. de pœnitentiâ, c. 7.*

5 ps Quantuslibet ergo mortui fœtor sit, abolétur omnis, ubi sacrum redoleverit unguentum: & surgit defunctus: & solvi 1 jubentur ejus vincula, qui adhuc in peccato est: tollitur velamen de facie ejus, quod veritatem gratiæ, quam acceperat, obumbrabat. Sed quia venia donatus est, revelare faciem, aperire vultum jubetur. Non habet enim quod erubescat, cui peccatum dimissum est. In tanta verò Domini gratia, tantoque divini muneris miraculo, cùm oporteret universos lætari *d*, commovebantur impii, & adversùs Christum concilium congregebant, Lazarum quoque interficere volebant. Nonne meritò eorum successores vos fore cognoscitis, quorum duritiæ hæredes estis? Nam & vos indignamini, & contra Ecclesiam congregatis concilium, quia videtis mortuos in Ecclesia revivíscere, & peccatorum indultâ venià resuscitari. Itaque (quod in vobis est) per invidiam rursùs vultis interficere suscitátos. Sed Jesus non revocabat beneficia, imò cumulo suæ liberalitatis amplificat, revisit solicitè suscitatum, & celebratâ *e* resurrectionis gratiâ lætus ad cœnam venit, quam ei sua præparavit Ecclesia, in qua ille, qui fuerat mortuus, unus inter discumbentes cum Christo invenitur.

1 ¶ Solvi jubentur] *In originali impressâ legitur*, & solvere jubentur ejus vincula, quæ adhuc in peccato sunt, tollere velamen, &c. *Alia verò ex eodem sunt emendata, & addita nonnulla.*

C. LIV.

Idem *ibidem, cap. 4.*

Is potestatis *f* suæ gratiam negat, (quæ in remissionem peccatorum est) qui cœlestem ejus potestatem diabolico 1 fultam suffragio vindicarent. Eosque asserit diabolico uti Spiritu, qui separarent Ecclesiam Dei: ut omnium temporum Hæreticos & Schismaticos comprehenderet, quibus indulgentiam negat: quia omne peccatum circa singulos est, ac universos 2. *& infrà c. 5.* ¶ Quid mirum, si salutem negatis aliis, qui vestram recusatis? licèt 3 & illi nihil à vobis differant, qui à vobis pœnitentiam petunt. Arbitror enim, quod etiam Judas potuisset tantâ Dei miseratione non excludi à venia, si pœnitentiam non apud Judæos, sed apud Christum gessisset *a. & paulo post.* ¶ Qui agit pœnitentiam, non solùm diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendatioribus factis operire, & tegere delicta superiora, ut non imputetur ei peccatum.

1 ¶ Diabolico] *Addita hic sunt nonnulla ex B. Ambrosio quæ deesse videbantur. Anteà enim legebatur*, qui cœlestem potestatem diabolico Spiritu separant ab Ecclesia Dei, ut omnium, &c.

2 ¶ Ac universos.] *In originali est*, hoc in universos. *Sed ob glossam non est mutatum.*

3 ¶ Licèt & illi] *In aliquot vetustis codicibus, & originali legitur*, licèt illi nihil differant. *Sed auctor glossa videtur habuisse, ut in vulgatis Gratiani.*

C. LV.

Idem *in eod. 2. libr. c. 9.*

6 ps Nonnulli ideò poscunt pœnitentiam, ut statim sibi reddi communionem velint. Hi non tam se solvere cupiunt, quàm Sacerdotem ligare. Suam enim conscientiam non exuunt, Sacerdotis induunt: cui *b* præceptum est: [*Nolite c sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos:*] hoc est, immundis Spiritibus *d* sacræ communionis non impendenda *e* consortia.

C. LVI.

Idem *ibidem.*

Sunt, qui arbitrentur hoc esse pœnitentiam, si abstineant à sacramentis cœlestibus. Hi sæviores in se judices sunt, qui pœnam præscribunt sibi, declinántes medium, quos vel pœnam suam conveniebat dolere, quia cœlesti fraudareatur gratiâ. *& cap. 10.* ¶ Facilius autem inveni, qui innocentiam servaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam, ubi 1 acquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effusio, ubi ipsius copulæ conjugalis usus? Renuntiandum seculo est, somno ipsi minùs indulgendum, quàm natura postulat, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus orationibus, vivendum ita, ut in 2 tali vita hunc moriatur usui, seipsum sibi homo abneget, & totus muteture. *& infrà cap. 11.* ¶ Nemo in peccatis *f* positus arrogare sibi debet auctoritatem aut usurpationem sacramentorum: quia scriptum est *g*: [*Peccásti? quiesce.*] *& paulo post.* ¶ Dicimus *h* ergo, & agendam pœnitentiam, & eo agendam tempore, quo culpæ deferveat luxuria, & in captivitate peccati positos, reverentiores nos, non usurpatores esse debere. Nam si Moysi *i* propiùs accedere gestienti, ut cognitionem mysterii cœlestis hauriret, dicitur: [*Solve calceamentum pedum tuorum:*] quantò magis nos animæ nostræ pedes exuere vinculis corporalibus, & gressus omnes mundi istius nexu debemus absolvere? *& paulo superiùs.* ¶ Nihil est, quod tam summo dolori sit, quam si unusquisque positus sub captivitate peccati recordetur unde lapsus sit, atque unde deciderit, & quòd ad corporea *k*, atque terrena ab illa speciosa, & pulchra divinæ cognitionis intentione defixerit.

1 ¶ Ubi acquirendæ] *Locus integer B. Ambrosii hic est*: An quisquam illam pœnitentiam purat, ubi acquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effusio, vel ipsius copulæ conjugalis usus? *Sed gloss. in vers.* acquirendæ, *objicit, ne hic emendaretur. Multa autem alia sunt emendata.*

2 ¶ Ut in tali vita] *In originali est*, ut vitali huic moriatur usui. *Sed glossa obstitit, ne mutaretur.*

C. LVII.

Item Cyprianus *Episcopus lib. 4. epist. 2. ad Antonianum.*

Multor autem quosdam sic obstinatos esse, ut dandam non putent lapsis pœnitentiam, aut pœnitentibus existiment veniam denegandam, cum scriptum sit: [*Memento, unde ecciderís, & age pœnitentiam, & prima opera.*] Quod utique ei dicitur, quem constat ecciditse, & quem Dominus hortatur per opera rursùs exurgere: quia scriptum est: *b* [*Eleemosyna à morte liberat:*] & non utique ab illa morte, quam semel Christi sanguis extinxit, & à qua nos salutaris baptismi & redemptoris nostri gratia liberavit: sed ab ea, quæ per delicta postmodum serpit.

C. LVIII.

Item Hieronymus *Damaso.*

Importuna *c* in Evangelio mulier tandem meruit audíri: & clauso cum seris *d* ostio, mediâ licèt nocte, ab amico panes amicus accepit: Deus ipse, qui nullis contra se viribus superari potest, publicani *e* precibus vincitur. Ninive *f* civitas, quæ peccato periit, fletibus fletit. Quorsum ista tam longo repetita principio? vidélicet ut parvum magnus aspicias, ut dives pastor morbidam non contemnas ovem. Christus *g* in paradisum de cruce latronem intulit, & ne quis aliquando feram conversionem putaret, fecit homicidii pœnam martyrium. Christus *h*, inquam, prodigum filium revertentem lætus amplectitur, & *i* nonaginta novem pecudibus derelictis, una ovicula, quæ remanserat, humeris boni pastoris advehitur. ¶ Ubi 1 verò peccator intelligens vulnus suum tradit Medico se curandum, ibi non est virga necessaria, sed Spiritus lenitatis.

1 ¶ Ubi verò] *Hæc usque ad finem non sunt inventa apud B. Hieronymum.*

3 pars. *Quod autem omni peccanti auctoritate Ambrosii venia promittitur, falsum videtur. Quibusdam enim venia denegatur, aut ex magnitudine peccati, aut ex gradu officii. Unde Joannes in epistola sua:* k [Est peccatum ad mortem: quis *l* orabit pro eo?] *Alibi* m *quoque legitur:* [Quis medebitur incantatori vulnerato à serpente?]

C. LIX.

Idem.

Si Sacerdos peccaverit, quis orabit pro eo?

¶ *Primo Regnorum libro cap. 2. legitur*: Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus. Si autem in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo? *& sic assertur à B. Ambrosio lib. 1. de pœnitentia, cap. 8. & aliis Patribus. B. tamen Gregorius in cap. 2. primi Reg. cap. 3. ex hac ipsa vulgata lectione elicit sententiam, quam nunc affert Gratianus, ut notatum est sup. dist. 50. c. alienum.*

Sed hujusmodi interrogationes non semper negationem inferunt; sed patris difficultatem, vel raritatem notant, ut est illud Evangelii: n [Quis, putas, est fidelis servus & prudens, &c.] *Hinc etiam Ambrosius:* o [Deus, quis similis tibi? non utique nullus; quia imago patris filius est. *Similiter igitur accipiendum:* [Quis p orabit pro eo?] *hoc est, singularis vitæ aliquis debet orare pro eo, qui peccavit in Dominum. & infrà.* q [Nam quomodo Joannes diceret non orandum pro delicto graviore, qui legisset Moysen rogâsse, & impetrâsse, ubi erat prævaricatio voluntaria? qui sciret etiam Hieremiam rogâsse?] *Potest etiam secundum Augustinum* r *aliter intelligi illud Joannis:* s [Est peccatum ad mortem, &c.] *ut nulla sit ejus, & superiorum contrarietas. Ait enim:* [Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis.] *De quo peccatum non expressum est, possunt multa & diversa sentiri. Ego autem dico id esse peccatum, fidem, qua per dilectionem operatur, deserere usque ad mortem. Hæc est etiam blasphemia in Spiritum Sanctum, quam neque in hoc seculo, neque in futuro remittendam Dominus in Evangelio* t *asserit. Sive autem delectatione peccati, sive desperatione venæ, usque ad mortem quis in peccato perseveret, justum est, ut sine fine puniatur, qui sine fine peccaverit.*

a *Psal. 76.* b *Joan. 13.* c *al. gerant.* d *Joan. 12.* e *al. celebrata.* f *Anf. l. 1. c. 174.*

a *al. egisset.* b *abest ab orig.* c *Matt. 7.* d *impuritatibus.* e *al. impertienda.* f *al. peccato.* g *Eccl. 21. Gen. 4. secundum 70.* h *Didicimus] orig.* i *Exod. 3. Act. 12.* k *al. corporeum atque terrenum.*

a *Apocal. 2.* b *Tob. 4.* c *Luc. 18. & 11.* d *fervit] orig.* e *Luc. 18.* f *Jonæ 3.* g *Luc. 23.* h *Luc. 15.* i *Matth. 18.* k *1 Joan. 5.* l *non pro eo dico, ut rogei quis.] orig.* m *Eccl. 12.* n *Matt. 24.* o *Lib. 1. de pœn. c. 8.* p *Ps. 82.* q *Ibid. c. 9. Exo. 32.* r *De corrept. & gratia, c. 12.* s *1 Joan. 5.* t *Mat. 12.*

C. LX.

Unde Gregorius Papa, *lib. 4. dial. cap. 43.*

Voluissent *a* iniqui, si potuissent, sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare, dum vivunt. Ad magnam ergo justitiam judicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

4 pars. *Ex his itaque apparet, quòd sine confessione oris, & satisfactione operis, peccatum non remittitur. Nam si necesse est, ut iniquitates nostras dicamus, ut postea justificamur; si nemo potest justificari à peccato, nisi anteà confessus fuerit peccatum; si confessio paradisum aperit, veniam acquirit; si illa solum confessio utilis est, qua fit cum pœnitentia (in qua notatur aliud esse confessio, aliud pœnitentia, sive interior, sive exterior accipiatur) si ille, qui promittit veniam occulte apud Deum, non apud Ecclesiam pœnitentiam agenti, frustratur* b *Evangelium,* c *& claves datas Ecclesiæ, promittit etiam, quod Deus negat delinquenti; si nemo potest consequi veniam, nisi quantulamcunque, etsi minorem, quàm debeat, peccari solverit pœnam; si solis Sacerdotibus ligandi, solvendíq, potestas a Deo tradita est; si nullus veniam accipit, nisi Ecclesia supplicationibus ipsam impetrare contendat. Concluditur ergo, quòd nullus ante confessionem oris, & satisfactionem operis, peccata abolet culpam. Denique ut perspicuè appareat nemnem sine confessione a peccato mundari, ab ipsius humani generis principio sumamus exordium. Peccato transgressionis primi parentes corrupti, à Domino sunt* d *requisiti de culpa, ut peccatum, quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent. Serpens autem de culpa requisitus non est, quia per confessionem non revocabatur ad vitam. Cain* e *quoque, cum prima prævaricationi fratricidium addidisset, similiter à Domino de culpa requisitus est, dum ei dicitur:* [Ubi est Abel frater tuus?] *Sed quia superbus peccatum suum confiteri noluit, potius mendaciter negando Deum falsere conatus est, dicens:* [Nunquid custos fratris mei sum ego?] *indignus venià judicatus est. Unde in desperationis profundum mersus est, dum ait:* [Major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear.] *vagus & profugus exit à facie Domini, significans eos, qui peccata sua confiteri dissimulant, respectu divinæ miserationis indignos haberi. Reges* f *quoque, qui ignorantia ducti in Abraham delsquerant, non nisi eodem orante sanari meruerunt. In quo figuratur, quòd passiones morum non sanantur, nisi orationibus Ecclesiæ. Moysi* g *quoque præcepit Dominus, ut lepra sive in cute, sive in domo, sive in veste, sive in crine appareret, Sacerdoti ostenderetur, & juxta ejus arbitrium separata, ejus judicio contaminaretur, vel mundaretur. Saul* h *quoque cum à Spiritu maligno vexaretur, non poterat ad sanæ mentis officium redire, nisi prius David Psalterium arriperet, & coram eo psalleret, & ita ab ejus vexatione cessaret diabolus. In quo mystice ostenditur, quòd quicunque diabolo propter peccata mancipatur, ab ejus dominio eripi non valet, nisi David, id est, Ecclesia, Psalterium accipiat, & coram eo psallat, id est, spiritualia gratiis cum participem faciat, & salubriter admonendo, & pie pro eo orando, & exempla boni operis sibi prabendo, diabolum ab invisibilis ejus vexatione compescat. David quoque cum adulterium commisisset, & homicidium, non antè audivit* i *à Propheta:* [Transtulit a te peccatum tuum Dominus,] *quam ipsum peccatum confiteretur. Prius enim Propheta peccatum redarguenti confessus est, & postea audivit:* [Transtulit Dominus peccatum tuum à te.] *Achab* k *quoque, cum de innocentis sanguinis effusione sententiam comminantis Dei audiret, induit seipsum cilicio, satisfaciens Deo per pœnitentiam. Unde Dominus ad Heliam ait:* [Quoniam Achab reveritus est faciem meam, non inducam malum in diebus ejus.] *Ninivita* l *cum audirent,* [Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur,] *ex edicto Regis & Principum pœnitentiam egerunt, dicentes:* [Quis scit, si convertatur, & ignoscat

a *Anf. l. 1. c. 135.* b *al. frustrat.* c *Matth. 16.* d *Gen. 3.* e *Gen. 4.* f *Gen. 12. & 26.* g *Levit. 13. & 14.* h *1. Reg. 16.* i *2. Reg. 12.* k *3. Reg. 21.* l *Jon. 3.*

Deus, & relinquat post se benedictionem?] *Hâc humilitate satisfactionis* a *imminentem subversionem evadere meruerunt. Quorum exemplis evidenter ostenditur, quòd nullus à Deo consequatur veniam, nisi primùm satisfecerit sibi per pœnitentiam. Nabuchodonosor* b *quoque propter superbiam suam à rationabili* c *mente in bestialem animum commutatus est, atque à regno suo profugus recedens, non antè regnum recepit, quàm conversus Deum prædicavit. Denique plebs Israëlitica ob culpam suæ transgressionis captivitati tradita, non antè liberari meruit, quàm sua peccata confitens, Danielis* d, *& aliorum sanctorum precibus veniam accepit. In Evangelio* e *quoque vementes, ad Jesum, ut baptizaretur ab eo baptismo pœnitentiæ, primùm confitebantur peccata sua, ostendentes, quod quisque debet peccata sua damnando confiteri, & innovationem melioris vitæ promittere, si regenerationis desiderat gratiam accipere. Christus quoque alios legitur suscitâsse* f *a mortuis, alios à lepra* g *mundâsse, alios illuminâsse,* h *aliorum membra paralysi* i *dissoluta consolidâsse: omnium tamen sanitatem petere propriæ voci, vel amicorum legitur præcessisse. Lucâ* k *enim referente didicimus, quòd pro socru Petri prius rogatus est, quàm eam sanitati redderet. Leprosus* l *verò ille, quem Dominus descendens de monte mundavit, priùs clamavit ad eum:* [Domine si vis, potes me mundare.] *quem postea tangendo mundavit. Cæcus* m *quoque dum clamaret ad eum:* [Miserere mei, fili David,] *interrogavit eum Jesus:* [Quid vis, ut faciam tibi?] *ait,* [Rabboni, ut videam lumen.] *Tres* n *quoque mortuos audivit, quos aliorum orationibus reddidit vitæ. Quartum quoque discipulis nuntiante audivit: sed quia defuerunt vivi, qui pro eo precarentur, resuscitari non meruit.* ¶ *Quibus namirum exemplis evidentissimè datur intelligi, quòd ille, quem gravioris culpæ macula inficit, nisi confessione propriis oris, vel Ecclesiæ intercessione suffragante, sanari non poterit. Hinc pœnitens ille* o, *qui priùs tacendo peccata, flagellari meruerat, postea correptus dicebat:* [Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem totâ die.] *Hinc Christus ex personâ membrorum ait:* p [Non absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.] *Quod Augustinus* q *exponit, dicens:* [Puteus est humanæ iniquitatis profunditas, in quem si ceciderit, non claudet super te os suum, si tu non clauseris os tuum: confitere ergo, & dic, De r profundis clamavi ad te, Domine, & evades. Claudet super illum Dominus, qui in profundo contemnit, à quo mortuo, velut ab eo, qui non sit, perit confessio.] *Hinc idem Propheta ait;* s [Introite portas ejus in confessione.] *Ostendens ad portas misericordiæ non nisi per confessionem peccati aliquem posse pertingere. Hinc etiam beatus* t *Joannes Baptista, & Salvator noster exordium prædicationis suæ à pœnitentia sumpserunt, dicentes:* [Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum:] *ostendentes ad regna cœlorum neminem posse pertingere, nisi primùm per pœnitentiam Deo curaverit satisfacere. Hinc etiam in actibus* u *Apostolorum legitur, quòd credentes veniebant ad Apostolos, annuntiantes actus suos. Ex his omnibus facilè monstratur, sine confessione nullum veniam posse promereri.*

C. LXI.

Hinc etiam Leo Papa *ait epist 78. al. 80. ad Episcopos Campaniæ.*

SUfficit x pœnitenti y illa confessio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui prodelictis pœnitentiam precator accedit.

a *aliter & satisfactione.* b *Daniel.4.* c *alit. rationali. Sup.17.quæst.4.miror.* d *Dan.9.* e *Matth.3.* f *Joan.11.* g *Luc.17.* h *Matth.9.* i *Marc.2. Matth.9.* k *Luc.4.* l *Matth.8. Marc.1.Luc.5.* m *Marc.10. Luc 18.* n *Luc.7. Joan.11.* o *Psal.31.* p *Psal.68.* q' *Glossa interl.& ordin. ibi ex Augustin. Sentent 4. distinct. 17.* r *Psal.129. Proverb. c.19. Ecclesiastic.17.* s *Psalm.99.* t *Matth.3.* u *Actor.19.* x *Infrà eâd. c.quamvis. Polyc. lib.6.tit.20. Ivo part 16. c.167.* y *al.enim] orig.*

C. LXII.

Item *ad Rusticum Narbonensem Episcopum, epist.90. al. 92. cap.7.*

POenitentia a, quæ dilata est, cùm studiosiùs petita fuerit, non negetur, ut quoquo modo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata perveniat.

C. LXIII.

Item Augustinus *in sermone de pœnitentia, al. lib. de pœnitentiæ medicina.*

NOn b sufficit mores in melius commutare, & à prateritis c malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis & jejuniis 1.

1 ¶ Et jejuniis.] *Hoc non est apud B. Augustinum, neque Bedam, neque Magistrum sententiarum, neque Polycarpum.*

C. LXIV.

Item Ambrosius *in c.1. Lucæ.*

NOvit Dominus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum.

C. LXV.

Item Leo Papa, *epist.90. al.92. ad Rusticum, c.8.*

ALiud d quidem est debita justè e repositæ, aliud propriæ perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam postulantem oportet à multis etiam licitis abstinere, dicente Apostolo: f [*Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.*] Unde si quis pœnitens habet causam, quam negligere fortè non debeat, melius expedit Ecclesiasticum, quàm forense judicium.

C. LXVI.

Item Hieronymus *in c.1. Joelis.*

QUi sanctus g Sacerdos est, & comedit h in Pascha Domini, accingatur baltheo castitatis, & audiat cum Apostolis: [*Sint i lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.*] Qui autem peccator est, & quem remordet propria conscientia, cilicio accingatur, & plangat vel propria delicta, vel populi, & ingrediatur Ecclesiam, de qua propter peccata fuerat egressus, & cubet, vel dormiat in sacco, ut præteritas delitias, per quas offenderat Deum, vitæ austeritate compensèt.

C. LXVII.

Item *in Amos Prophetam, ad c.9.*

SI agamus pœnitentiam, ipsum quoque suæ pœnitebit sententiæ. Rursum juxta eundem Hieremiam k promittit prospera. Si negligentiâ dissolvamur, & illum pœnitebit sponsionis suæ, promissaque murabit. Cujus rei exemplum Ninivitas, & Hierusalem habere possumus, quorum alii de imminentibus suppliciis liberati sunt, alii, quæ patribus promissa fuerant, perdiderunt.

1 ¶ Hieremiam] *Sic est emendatum ex ipsis commentariis B. Hieronymi, & uno vetusto exemplari Gratiani. Nam in editis est, quemadmodum in vulgatis,* juxta eundem Hieronymum promittit prospera, si pœnitentiam egerimus. Quod si negligentiâ, &c.

C. LXVIII.

Idem *super Danielem, ad cap.4.*

QUamobrem Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet Deus delictis tuis.] ¶ Si prædixit sententiam Dei, quæ mutari non potest, quomodo hortatur ad eleemosynas, & misericordias pauperum, ut Dei sententia commutetur? Quod facilè solvitur Ezechiæ *l* Regis exemplo (quem

a *Burch.lib.9.c.123. Ivo part.15.c.135.* b *Beda 2.Corint. c.12. Sent.4.dist.16. Polyc.l.6.tit.20.* c *al.scelestis.* d *11.q.1. alisud. Anselm. lib. 11. c.141.* e *al. justa.* f *1.Corinth.6.* g *Sent. 4. dist. 17.* h *al.comedit Pascha] orig.* i *Luc.12.* k *Hier.17.* l *4.Reg.19.*

Esajas *a* dixerat esse morituram) & Ninivitarum *b*, quibus dictum est, [*Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.*] Et tamen ad preces Ezechiæ, & Ninive, Dei sententia commutata 1 est, non vanitate judicii, sed eorum conversione, qui meruêre indulgentiam. Alioquin & in reverentiam *c* loquitur Deus se mala minari super gentem, & si bona fecerit, minas clementiâ commutare. Rursum bona agenti se asserit polliceri indulgentiam: & si malè fecerit, dicit se suam mutare sententiam, non in homines, sed in opera, quæ mutata sunt. Neque enim Deus hominibus, sed vitiis irascitur: quæ cùm in homine non fuerint, nequaquam punit, quod mutatum est. Dicamus & aliter. Fecit *d* quidem Nabuchodonosor juxta Danielis consilium misericordias in pauperes, & idcircò usque ad mensem duodecimum in eum est dilata sententia. Sed quia postea ambulans in aula Babylonis gloriatur, & dicit: [*Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni in robore fortitudinis meæ, & in gloria nominis mei?*] bonum misericordiæ perdidit malo superbiæ: [*forsitan ignoscet delictis tuis.*] Cùm beatus Daniel præscius futurorum de sententia Dei dubitet, rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indulgentiam pollicentur. Et tamen sciendum, quòd si Nabuchodonosor bona opera facienti, venia repromittitur, multò magis aliis promittitur, qui leviora peccata commiserunt.

1 ¶ Commutata est,] *Quæ sequuntur, ut etiam multa alia, emendata & locupletata sunt ex originali, præter verbum,* reverentiam (*quod esse debet,* Hieremia) *idq; ob glossam.*

C. LXIX.

Idem.

VIde e benignum Dominum misericordiam cum severitate miscentem, & ipsius pœnæ modum justâ & clementi liberatione 1 penitentem. Non in perpetuum tradidit pœnæ delinquentes, sed quanto 2, inquit, tempore serviernnt Balaam, tanto serviant Chusarsaton *f*, hoc est, octo annis. Discè & hoc, ô tu auditor, quisquis ille es, qui tibi conscius es alicujus erroris: & quanto tempore te errâsse te nôsti, quanto tempore deliquisti, tanto nihilominùs tempore humilia teipsum Deo, & satisfacito ei in confessione pœnitentiæ: non expectes, ut pœnitentiam: sed ipse præveni tortoris istius duritiam *g*, quia si te ipse emendaveris, si te ipse correxeris, eo, qui illam pœnitendo prævenit. Sed illud considerandum est Deus, & misericors, qui vindictam temperet ab homine, quia donec servierunt Chusarsatoni, qui traditi sibi sunt, nemo suscitatus est, qui salvare eos posset. Cùm verò clamaverunt ad Dominum, tunc suscitavit Dominus Salvatorem Israel, & salvavit eos.

1 ¶ Liberatione] *Antea legebatur,* deliberatione. *Emendatum est ex homilia Origenis, quemadmodum & alia nonnulla.*

2 ¶ Quanto,] *Hæc pars videtur potiùs sumpta ex glossa ordinaria, quam ex ipso Origene.*

C. LXX.

Idem Hieronymus *in c.5. epistolæ ad Ephesios.*

ECclesia Christi gloriosa est, non habens maculam neque rugam, aut aliquid istiusmodi. Qui ergo peccator est, & aliquâ sorde maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici. Possibile autem est, ut quomodo Ecclesia, quæ priùs rugam habuit & maculam 1, in juventutem, & munditiam postea restituta est; ita & peccator currat ad Medicum: quia non *a* habent opus sani Medico, sed malè habentes, ut curentur vulnera ipsorum, & fiant de Ecclesia, quæ est corpus Christi.

1 ¶ Et maculam,] *Restituus est locus ex originali. Antea legebatur,* & maculam, & immunditiam, & postea restituta est.

C. LXXI.

Idem *in c.1. Amos.*

SUper tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum.] Juxta tropologiam hoc possumus dicere. Primum peccatum est cogitâsse, quæ mala sunt. Secundum, cogitationibus acquievisse perversis. Tertium, quod mente decreveris, opere compleviss. Quartum, post peccatum non agere pœnitentiam, & in suo sibi complacere delicto.

C. LXXII.

Idem *epist.30. ad Pammachium & Oceanum.*

SEcunda *b* post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri. Imitati estis errantem, imitamini & correctum. Erravimus juvenes, emendemur senes: jungamus gemitus, lachrymas copulemus.

C. LXXIII.

Idem.

QUia *c* divinitatis natura clemens est, & pia, magisque ad indulgentiam, quàm ad vindictam prona, quia non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat: si quis post lapsum peccatorum ad veram pœnitentiam se converterit, cito à misericorde judice veniam impetrabit.

¶ *Caput hoc est in commentariis ad c.3. lamentationum Hieremiæ, qui non sunt B. Hieronymi, sed Rabani.*

C. LXXIV.

Idem *in c. 12. Oseæ.*

NE fortè peccati memores tardiùs revertantur, [*Adhuc,* inquit, *sedere vos faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatis:*] ut quod facit baptisma, hoc faciat pœnitentia, & habitent in tabernaculis Salvatoris, hoc est, in Ecclesiis.

¶ *Antea citabatur ex eodem in Malachiam.*

C. LXXV.

Idem *in cap. 9. Danielis.*

PRædixerat *d* Hieremias septuaginta annos desolationis templi, post quos rursùs veniret populus in Judæam, & ædificaretur templum, & Hierusalem. Quæ res Danielem non facit negligentem, sed magis provocat ad rogandum, ut quod Deus per suam promisit clementiam, per horum *e* impleat preces, ne negligentia superbiam, & superbia pariat offensam. Denique in Genesi *f* legimus, centum viginti annos pœnitentiæ constitutos ante diluvium: qui, quia tanto tempore, hoc est, centum annis noluerunt agere pœnitentiam, nequaquam exspectat, ut & viginti alii compleantur, sed infert antè, quod postea fuerat comminatus. Unde & ad Hieremiam *g* dicitur ob duritiam cordis populi Judæorum: [*Ne ores pro populo hoc, quia non audiam te.*] Et ad Samuel: *h* [*Usquequo luges super Saul? & ego abjeci eum.*] In cinere igitur, & sacco postulat impleri *i* quod promiserat Deus, non quòd esset incredulus futurorum, sed ne securitas negligentiam, & negligentia pareret offensam.

C. LXXVI.

¶ *Operibus misericordiæ Deum non emimus, sed nosmetipsos redimimus.*

Item Ambrosius *in sermone in Dominica de Abraham.*

a *Esa.38.* b *Jon.3.* c *Hieremia; orig. vera lectio.* d *Dan.4.* e *Origenes homil.2. ad c.3 Judicum, & ibi gloss. ordinar.* f *alit. Chusansatharm.* g *al.manus.*

a *Luc.5.* b *Sent.4.dist.14.* c *Ezech.18.& 33.* d *Hierem.29.& 52.* e *al.hujus.* f *Gen.6.* g *Hier.7.* h *1.Regum 16.* i *Dan.9.*

MEdicina *a* misericordiæ tollit peccata magna.] Habemus enim plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus: pecuniam habes; redime peccatum tuum, Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es. Peccatis tuis venundatus es; redime te operibus tuis, redime te pecuniâ tuâ: vilis pecunia, sed pretiosa est misericordia. ¶ Eleemosyna, inquit, *b* à peccato liberat. Crimina ergo eleemosynis redimuntur.

¶ *Caput hoc habetur in libro de Helia, & jejunio, & ibi hæc antecedunt:* Etsi gravia deliquimus, magnum Medicum invenimus, magnam medicinam gratiæ ejus accepimus. [*Medicina enim tollit peccata magna.*] *Abest autem vox,* misericordiæ, *etiam à loco Ecclesiastici, c. 10.*

C. LXXVII.

Item Joannes os aureum, *homil. 9. ad c. 6. epist. ad Hebræos.*

MEdicamentum fortius, quod maximè operatur in pœnitentia, hoc est. Sicut in præceptis medicinæ medicamentum multas quidem herbas accipit, unam autem dominantissimam; sic & in pœnitentia dominantior ista herba, & potentior est, & universum ipsa efficit. Audi enim, quid dicit divina Scriptura: *c* [*Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.*]

¶ *Græcè sic habet:* τὸ γὰρ μάλιστα ἰσχυρὸν ἰᾶται ὅλον τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας, τοῦτ' ἔστι. Ἓν καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν βοηθημάτων ἓν φάρμακον, πολλὰς μὲν λαμβάνον βοτάνας, μίαν δὲ τὴν κυριωτάτην, ὅτου ἐπὶ τῆς μετανοίας αὐτὴ ἡ βοτάνη κυριωτέρα, ἐστὶ πᾶν αὐτὸ ἰᾶσθαι ἂν. *Id est:* Nam quod maximè validum reddit medicamentum pœnitentiæ, hoc est. Et sicut in medicinalibus auxiliis est medicamentum, quod multas quidem herbas recipit, sed unam præcipuam ac potentissimam: ita etiam in pœnitentia hæc ipsa est potentior herba, ipsaque omnino totum præstiterit. Audi, &c.

C. LXXVIII.

Item Ambrosius *lib. 1. de pœnitentia, c. 2.*

DEus definitionem *d* non facit, qui misericordiam suam promisit omnibus, & relaxandi licentiam Sacerdotibus suis sine ulla exceptione concessit. Sed qui culpam exaggeravit, exaggeret etiam pœnitentiam. Majora enim crimina majoribus abluuntur fletibus.

C. LXXIX.

Idem *lib. 2. de pœnitentia, cap. 10.*

FLeat pro te mater Ecclesia, & culpam tuam lachrymis lavet. Videat te Christus mœrentem, ut dicat: *e* [*Beati tristes, quia gaudebitis.*] Amat, ut pro uno multi rogent. Denique in Evangelio *f* motus viduæ lachrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium ejus resuscitavit.

C. LXXX.

Idem *eodem libro 2. cap. 11.*

ADam post culpam statim de paradiso Deus ejecit. Non distulit; sed statim separavit à delitiis, ut ageret pœnitentiam, statim tunicam vestivit pelliceam, non sericam.

C. LXXXI.

Item Augustinus *lib. 50. g homil. homiliâ ultimâ, c. 3.*

5 TRes *h* sunt actiones pœnitentiæ, quas mecum ps vestra eruditio recognoscit. Sunt enim usitatæ in Ecclesia, & diligenter attendentibus notæ. Una est, quæ novum hominem parturit, donec per baptisma *i* salutare omnium præteritorum fiat ablutio *i* peccatorum. *& paulo post.* ¶ Omnis *k* enim, qui jam arbiter voluntatis suæ constitutus est, cùm accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris, novam non poterit inchoare. Ab hac pœnitentia cùm baptizantur, soli parvuli sunt immunes. Nondum enim uti possunt libero arbitrio. Quibus tamen ad conseerationem, remissionemque originalis peccati prodest eorum fides, à quibus offeruntur. *& infrà cap. 4.* ¶ Altera verò pœnitentia est, cujus actio per totam istam vitam, quâ in carne mortali degimus, perpetuâ supplicationis humilitate subeunda est. Primò, quia vitam æternam, incorruptibilem, immortalemque nullus desiderat, nisi eum vitæ hujus temporalis, corruptibilis, mortalisque pœnitentia. Non enim sic quisque in vitam novam per sanctificationem baptismi nascitur, ut quemadmodum deponit ibi omnia peccata præterita, ita etiam statim mortalitatem ipsam carnis, corruptionemque deponat. *& infrà cap. 5.* ¶ Tertia actio est pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis subeunda est, quæ legis Decalogus continet, & de quibus Apostolus ait: [*Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.*] In hac ergo pœnitentia majorem quisque in se severitatem debet exercere, ut à seipso judicatus, non judicetur à Deo: sicut idem Apostolus ait: *a* [*Si enim nosmetipsos judicaremus, à Domino non utique judicaremur.*] *& 2 infrà.* ¶ Est 3 etiam *b* pœnitentia, bonorum & humilium fidelium pœna *c* quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes: *d* [*Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.*] Neque enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimissa non dubitamus in baptismo; sed illa utique, quæ humanæ fragilitati quamvis parva, tamen crebra subrepunt: quæ si collecta contra nos fuerint, ita nos gravabunt & opprimunt, sicut unum aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad naufragium, utrùm uno grandi fluctu navis operiatur & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiam derelicta atque contempta impleat navem, atque submergat? Propter hæc, jejunia, & eleemosynæ, & orationes invigilant: in quibus cùm dicimus: [*Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus,*] manifestamus habere nos, quod nobis dimittatur: atque in his verbis humiliantes animas nostras, quotidianam quodammodo agere pœnitentiam non cessamus.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis B. Augustini in lib. 50. homil. homiliâ ultimâ (quæ etiam habentur fere eadem in libro de pœnitentiæ medicina, c. 2.) & in epistola 108. ad Seleucianum.*

1 ¶ Baptisma salutare] *In homilia legitur,* per baptismum salutarem: *in libro autem de pœnitentiæ medicina,* quæ novum hominem per baptismum parturit, donec salutaris omnium præteritorum peccatorum fiat ablutio.

2 ¶ Et infrà.] *Quæ sequuntur, integrè habentur in epistola ad Seleucianum: sententia tamen, & aliqua verba leguntur etiam in eadem homilia, c. 8. & in libro de pœnitentiæ medicina, eodem cap. 2. ubi de secunda actione pœnitentiæ agitur. Referuntur enim ad illam, quæ nunc subjiciuntur.*

3 ¶ Est etiam] *Antea legebatur:* Est enim. *Emendatum est ex loco indicato, & duobus vetustis Gratiani exemplaribus. Longè enim diversa est hæc pœnitentia à proximè commemorata.*

C. LXXXII.

Item Gregorius.

6 SI *e* peccatum David tam detestabile Dominus ps transtulit, quid est, quòd post omnia, quæ de eodem peccato per Prophetam ei à Domino dicta sunt, postmodùm tanta toleravit? Sed proculdubiò Dominus delictum sine ultione non deserit. Aut enim ipse hoc in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenùs sine vindictâ laxatur. Sic enim David audire post confessionem meruit: *f* [*Dominus transtulit peccatum tuum,*] & tamen pòst multis cruciatibus afflictus, aut fugiens, reatum culpæ, quam perpetraverat, exsolvit. Sic nos salutis undâ à culpa primi hominis absolvimur. Sed tamen reatum ejusdem culpæ diluentes, absoluti quoque adhuc carnalitet obimus 1, quia delicta nostra, sive per nos, sive per semetipsum resecat etiam, cùm relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas, studet temporali afflictione tergere, quas in perpetuum non vult in eis videre.

¶ *Caput hoc integrum quidem habetur in commentariis, quæ nomine Eucherii sunt editi, l. 2. Reg. c. 8. sed magnâ quoque ex parte apud Gregorium l. 9. Moralium, c. 27.*

1 ¶ Obimus,] *Apud B. Gregorium sequitur.* Benè ergo dicitur [sciens, quod non parceres delinquenti] quia, &c. *repetit enim ipse verba illa Job sibi ad interpretandum proposita. Eucherius autem habet ut Gratianus.*

C. LXXXIII.

Item Augustinus *de peccatorum meritis, & remiss. l. 2. c. 34.*

7 SIcut primi homines posteà justè vivendo meritò creduntur per Domini sanguinem ab extremo judicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad paradisum revocari: sic & carò peccati, etiamsi remissis peccatis homo in ea justè vixerit, non continuò meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis insinuatum est de Patriarcha David in libro Regnorum *b*: ad quem Propheta cùm missus esset, eique propter peccatum, quod admiserat, eventura mala ex iracundia Dei comminaretur, confessione peccati veniam meruit, respondente Prophetâ, quòd illud ei fugitivum, facinusque remissum sit: & tamen consecuta sunt, quæ Deus fuerat comminatus, ut sic humiliaretur à filio. Quare 1 & nunc dicitur, si Deus propter peccatum illud fuerat comminatus, cur dimisso peccato, quod erat minatus, implevit? nisi quia rectissimè, si sic dictum fuerit, respondebitur, remissionem illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur æterna: subsecutum verò illius comminationis effectum, ut pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini infligit: & post peccatorum remissionem propter exercendam sustitiam non ademit.

1 ¶ Quare & nunc] *In originali legitur,* Quare & hic non dicitur. *Sed ob glossam non est mutatum. Alia verò multa ex eodem sunt emendata.*

C. LXXXIV. ¶ *Doloris mensura potius, quàm temporis in actione pœnitentiæ considerandæ est.*

Idem *in c homilia de pœnitentia.*

7 IN d actione pœnitentiæ, ubi tale crimen commispi sum est, ut is, qui commisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam consideranda est mensura temporis, quàm doloris: [*Cor d enim contritum, & humiliatum Deus non spernit.*] Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam nisi per verba, vel quæcunque alia signa procedit, cum sit coram illo, cui dicitur: [*Gemitus meus a te non est absconditus.*] rectè constituuntur ab his, qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, ut satisfiat etiam Ecclesiæ, in quo remittuntur ipsa peccata. Extra *e* eam quippe non remittuntur. Ergo à cum tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, ut medicamenta corporis & sanguinis Domini differenda sint, auctoritate antistitis debet ab altario removeri ad agendam pœnitentiam, & eâdem auctoritate reconciliari.

1 ¶ Nisi per verba,] *Ab originali abest dictio,* nisi, *sed habita est ratio glossæ.*

2 ¶ Ergo] *Hæc non sunt in Enchiridio, sed in epist. 118. ad Januarium, sub alterius personâ. Ita enim loquitur:* Alius contra: imò, inquit, si tanta est plaga peccati, &c.

C. LXXXV.

Idem *in* a *eadem homilia quinquagesima, cap. 11.*

JUdicet *b* seipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius, ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm in se protulerit severissimæ medicinæ *c* sententiam, veniat ad Antistites, per quos illi claves in Ecclesia ministrantur, & tanquam bonus incipiens jam esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à præpositis sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, & in offerendo sacrificio contribulati cordis devotus & supplex, id tamen agat, quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum: ut si peccatum ejus non solùm in gravi ejus malo, sed etiam in tanto *d* scandalo est aliorum, atque hoc expedire utilitati Ecclesiæ videtur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere pœnitentiam non recuset, non resistat, non lethali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. *& infrà.* ¶ Multi *e* enim corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas, &c.

C. LXXXVI. ¶ *Mortificatio vitiorum magis, quàm abstinentia ciborum pœnitenti necessaria est.*

Item Hieronymus.

MEnsuram *f* autem temporis in agenda pœnitentia idcircò non satis aperte *g* præfigunt canones pro unoquoque crimine, ut de singulis dicant, qualiter unumquodque emendandum sit, sed magis in arbitrio Sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt, quia apud Deum non tam valet mensura temporis, quàm doloris: nec abstinentia tantùm ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Propter quod ipsa tempora pœnitentiæ pro fide & conversatione pœnitentium abbrevianda præcipiunt, & pro negligentia protelanda. Extant tamen pro quibusdam culpis pœnitentiæ modi impositi, juxtà quos cæteræ perpendendæ sunt culpæ, cùm sit facilè per eosdem modos vindictam & censuram canonum æstimare.

¶ *Caput hoc, quod Burchardus etiam & Ivo citant ex dictis B. Hieronymi, beatus Rhenanus, in suis annotationibus in Tertullianum testatur, se legisse in antiquo pœnitentiali. Et ex eo, ac cæteris collectoribus nonulla sunt emendata, & postrema clausula etiam aucta. Sententia autem habetur etiam 7. Cap. c. 211. & in epistolâ Basilii ad Amphilochium, cap. 2. & in Synodo Metensi, anno 859. cap. 10.*

C. LXXXVII.

Item Joannes Chrysostomus: [*id est, auctor operis imperfecti*] *in Matthæum, homiliâ 40.*

QUis aliquando vidit Clericum citò pœnitentiam agentem? Sed & si deprehensus humiliaverit se, non ideò dolet, quia peccavit, sed confunditur, quia perdidit gloriam suam.

8 pars. *His auctoritatibus asseritur neminem sine pœnitentia & confessione propria vocis à peccatis posse mundari. Unde præmissa auctoritates, quibus videbatur probari, solâ contritione*

---

a *Eccles. 10. secundum 70.* b *Tob. 12.* c *Luc. 11.* d *al. distinctionem*] *orig.* e *Matth. 5.* f *Luc. 7.* g *Et in lib de pœnit. medicina, c. 2.* h *Sent. 4. dist. 16.* i *al. abolitio.* k *Inst. de consecr. dist. 4. omnis.*

a *Galat. 5.* b *Beda 1. Corinth. 11. De consecr. dist. 4. agunt homines.* c *al. pene.* d *Matth. 6.* e *Polyc. l. 6. tit. 20. Anselm. l. 11. c. 157.* f *2. Reg. 12.* *peccatum*

a *al. vindicave.* b *2 Reg. 12.* c *In Enchiridio, cap. 65.* d *Sentent. 4. dist. 20. Polyc. lib. 6. tit. 20. Anselm. l. 11. c. 144. Ivo part. 2. c. 4. & p. 15. c. 23.* d *Psal. 50.* e *Sent. 4. dist. 17. Eusebius tom. 1. p. 125.*

a *Et in l. de pœnitentiæ medicina, c. 3.* b *Beda ad Eph. 5. Sent. 4. dist. 17 Ivo p. 15. cap. 24.* c *al. medicina. sed tamen medicina sententiam.* d *abest ab orig.* e *2. q. 1. multi.* f *Alcuinus de Ecclesiasticis officiis, c. de capite jejunii. Sent. 4. dist. 20. Polyc. l. 6. tit. 20. Anselm. l. 11. c. 145. Burch. l. 19. cap. 31. Ivo p. 15. cap. 49.* g *al. attenti.* h *Sent. 4. dist. 17.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cordis veniam præstari, aliter intèrpretanda sunt, quàm ab eis exponantur. Negationem a *namque Petri secuta est satisfactio lachrymarum, & trina confessio Dominica dilectionis, quâ penitùs delevit peccatum trina negatio. Non ergo necessaria sibi erat certa satisfactio peccati, cujus totum vitæ tempus obedientia impendebatur sui conditoris. Imitabatur enim illud propheticum:* b [Declina à malo, & fac bonum.] *& illud Esaiæ:* c [Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, &c.] *Amplius harum vibil à peccatore exigitur. Non ergo illâ auctoritate Leonis Papæ satisfactio pœnitentiæ negatur esse necessaria cuilibet delinquenti, sed ei tantùm, qui B. Petrum imitatus, huic seculo penitùs abrenuntiat & cunctorum vitiorum fomitem in se funditus mortificat. Item illud Joannis* 1 d *Chrysostomi:* [Lavent lachrymæ delictum, quod pudor est voce confiteri.] *& illud aliud, quod scribitur in epistola ad Hebræos:* e [Non tibi dico, ut te prodas in publicum, neque ut te apud alios accuses; sed obedire te volo Prophetæ dicenti, f Revela Domino viam tuam. Ante Deum ergo tua confitere peccata, apud verum judicem cum oratione delicta tua pronuntia, non 2 linguâ, sed conscientiæ tuæ memoria: & tunc demum spera misericordiam te posse consequi, si habueris in mente peccata tua continuè, malum nunquam adversùs proximum tuum in corde retinebis:] *non ita intelligendum est, ut sine confessione oris peccata dicantur dimitti, sed sine publicâ satisfactione. Secretà namque peccata, secretâ confessione, & occultâ satisfactione purgantur: nec est necesse, ut quæ semel Sacerdoti confessi fuerimus, denuò confiteamur, sed linguâ cordis, non carnis apud judicem verum ea jugiter confiteri debemus. Hinc etiam Joannes Chrysostomus* g *ait:* [Nunc autem si recorderis peccatorum tuorum, & frequenter 3 ea in conspectu Dei pronuncties, & pro eis clementiam ejus depreceris, citiùs illa delebis. Si autem nunc obliviscaris peccatorum tuorum, tunc eorum recordaberis, & nolens, quando in toto mundo publicabuntur, & in conspectu proferentur omnium tam amicorum tuorum, quàm inimicorum, & sanctorum Angelorum, cœlestiumque virtutum. Non enim ad David solum dicebat: *h* [*Quæ tu secretò fecisti, ego cunctis manifestabo;*] sed etiam ad omnes nos hoc dicitur. [*Similiter & illud Prosperi* i *intelligitur:* [Qui crimen suum ultro cognoscunt, & aut illud propriis confessionibus produnt, aut nescientibus aliis, quales occulti sunt, &c.] [aliis nescientibus, [*id est, occultâ confessione ipsi peccatum suum confitentibus, non publicè illud manifestantibus. Item illud Propheta:* [Dixi *k* confitebor, & tu remisisti] *id est, remissibilem judicasti* l [impietatem peccati mei.] *Ita & illud Augustini intelligitur:* m [Magna pietas Dei, ut ad solam promissionem peccata dimiserit,] *id est, remissibilia judicaverit* n. *Item ibidem.* [Votum prò opere reputatur, cùm deest facultas operis.] *Unde votum confessionis reputatur pro opere vocis, cum deest facultas confessionis. Item* o: [Voluntas remuneratur, non opus,] *ita intelligitur, voluntas facit opus remunerabile, non opus voluntatem. Item illud:* p [In quacunque hora peccator conversus fuerit, &c.] *converti dicitur, qui omnino vertitur, omnino vertitur cujus opus, vox, & cogitatio ita mortificationi desudat peccati, sicut prius servierat iniquitati. Ita intelligitur & illud* q: [Convertimini ad me, &c.] *Item:* [Scindite corda vestra, & non vestimenta,] *eis dicitur, qui nullâ interiore satisfactione præcedente, sed solâ exteriori se Deum posse placare confidunt. Item* r *cunctis quæ de leprosis mundatis, vel de Lazaro resuscitato inducuntur, ad contritionem cordis, non ad vestium reversionem referenda sunt. Obstruatio enim animi, & confessionis contemptus, quidam mors est impietatis, & lepra superbiæ, à qua quisque revivisci, dùm sibi per gratiam dolor delicti, & veræ confessionis inspiratur. Ad hunc etiam articulum pertinent ea, quæ de viventibus, vel in tuce ambulantibus, vel dilectionem Dei habentibus, vel de habitaculis* a *Spiritûs Sancti facta dicta sunt: ut hæc omnia quisque dicatur assecutus ex cordis contritione, quam habet, non ex plenaria peccati remissione, quam nondum invenit. Sicut enim in baptismo remittitur peccatum, & tamen ejus pœna reservatur, sic per contritionem cordis quisque à Deo resuscitari dicitur, licèt adhuc reatu peccati teneatur. Non ergo præmissis auctoritatibus vel argumentis, sine confessione oris, & satisfactione operis aliquo probatur à peccato mundari.*

2 pars. *Contrà auctoritas illa Joannis Chrysostomi* b, & *Prosperi* c *contramentem auctoris exturta videtur. Non enim dicitur* [non dico tibi, ut te publicè accuses,] *sed,* [non dico tibi, ut apud alios te accuses.] *Sic & Prosper non ait* [omnibus] *sed simpliciter* [aliis nescientibus.] *Unde evidentissimè datur intelligi, quod sine confessione oris peccata possint deleri. Ea verò, quæ ad exhortationem pœnitentiæ & confessionis dicta sunt, non huic sententiæ contraire videntur. Vel enim sunt verba exhortationis, non jussionis, sicut illud,* d [Confitemini alterutrum peccata vestra, &c.] *vel si qua jubendo sunt dicta, non ad oris confessionem, sed cordis; non ad exteriorem satisfactionem, sed interiorem referenda sunt. Est enim pœnitentia alia interior, alia exterior. Interior pœnitentia est illa, de qua Augustinus ait:* [Omnis e, qui suæ voluntatis arbitrei constituus est, non potest inchoare novam vitam, nisi pœniteat eum veteris vitæ.] *¶ Item de eadem Petrus in Actibus* f *Apostolorum legitur, dixisse:* [Pœnitentiam agite, & baptizentur unusquisque vestrûm.] *Quod de interiori pœnitentia, non exteriori dictum accipitur. De exteriori verò pœnitentia Ambrosius ait* g *super epistolam ad Romanos:* [Gratia Dei in baptismate non quærit gemitum, vel planctum, non opus aliquod, sed solùm contritionem h cordis, & omnia gratis condonat.] *¶ Quæcunque ergo de pœnitentia jubendo dicta sunt, non ad exteriorem, ut diximus, sed interiorem referenda sunt; per quæ nullus unquam Deo reconciliari poterit. ¶ Illud autem Augustini* i, *quo quisque negatur veniam posse consequi, nisi prius quantulamcunque peccati solverit pœnam, non hanc sententiæ invenitur adversum. Nullus enim assititur à peccato mundari, nisi peccati passus fuerit pœnam. Sed aliud est, peccatum Sacerdoti confiteri, & ejus arbitrio de peccato satisfacere: atque aliud, Deo confiteri, & secretâ satisfactione peccatum in semetipso punire. Est enim pœnitentia (ut ait* k *Augustinus) dolor cordis, qua quisque in se punit, quod deliquit. De hac iterum satisfactione idem ait in Psalmum 50. exponens:* [Quoniam 5 iniquitatem meam ego cognosco. Tu ne punias, quia ego punio; ignosce, quia ego agnosco, & non dissimulo.] *& infrà:* [Sic Deus misericordiam dat, ut fervet vetitatem, ut non peccata ejus sint impunita, cui ignoscit. Ignoscit enim seipsum punienti. Misericordia est, quòd homo liberatur, veritas, quòd peccatum punitur.] *Idem in Psalmum 84.* [Veritas de terra orta est: id est, confessio ab homine, ut se accuset, & sic justitia de cœlo prospexit, ut publicanus* m *confitens rediit justificatus: justitia de cœlo prospexit: quasi Deus dicat, parcamus huic, quia non patenter confitendo creditur esse permissum, si quisque suo arbitrio in semetipsum pœnam ultionis exigat, vel sacrerdotali judicio seipsum Deo, vel altari ejus reconciliat? ¶ Non sunt hæc præmissis auctoritatibus consentanea: sed multorum exemplis probantur adversa. Feliam* f *namque Archisynagogi turbis ejectis Dominus suscitavit: non tamen, nisi præsentibus patre & matre puellæ, Petro quoque, Jacobo, & Joanne, ut* g *reddite est. In quo moraliter instruimur, ut secreta peccata, quæ per mortem puellæ intelliguntur, non nisi suppliciis Ecclesiæ, quæ per patrem & matrem puella designantur, & Sacerdotum ministerio, qui per Petrum & cæteros intelliguntur, à Domine existimentur dimitti. ¶ Item in Levitico* 6, [Qui fecerit, non potest eam redimere, nisi siclo sanctuarii, Sacerdote quoque (non ipso) supputante annorum numerum usque ad jubilæum.] *In quo similiter docemur, quòd quicunque domum conscientiæ, vel agrum conversationis per pœnitentiam Domino offerre, atque pretio bonorum operum de vana vitæ suæ conversatione seipsum redimere voluerit, non potest hoc facere, nisi siclo sanctuarii, id est, operibus pœnitentiæ, sacrâ scripturâ præscripsit. Unde venientibus ad se turbis B. Joannes ait simpliciter, facite* k *pœnitentiam, vel fructus pœnitentiæ, sed addens signos: [ut pro qualitate videlicet peccatorum, qualitas offeratur bonorum operum. Non enim par debet esse fructus boni operis, ejus, qui inhil, vel parum deliquit, atque ejus, qui grandia commisit. Ille tanquam nullius criminis sibi conscius ipsum sibi in cibo lenitis præbet: hinc tanquam multa gravatum, etiam à jejunio cito temperare oportet. In* l *jubilæi plena remissio præstabatur. Unde per eum perfecta peccati remissio figuratur. Sacerdos ergo mortuorum animorum usque ad jubilæum suppurat, cùm ejus arbitrio pœnitentia tempora definiuntur, quibus quisque plenam peccati remissionem inveniat. Non enim (sicut Hesychius* m *ait super eundem locum) statim post definitam pœnitentiam quisque à peccato plenè mundatur. ¶ Cùm ergo, ut ex præmissis colligitur, tempora pœnitentiæ arbitrio Sacerdotis definiantur, evidentissimè apparet, sine confessione propria vocis peccata non dimitti. Quis enim tempora pœnitentiæ alicui præfiget, nisi primùm peccata sua sibi manifestat? cui etiam non revereri? ¶ Item. Tacitumitas n peccata ex subditorum conscientiis non tollit, sed magis superbia nascitur cordis. Ideò enim peccatum suum quisque celare desiderat, ne iniquitas sua aliis manifesta fiat: ne talis reputetur apud homines fore, qualem se jamdudum exhibuit divino conspectui. Quod ex fonte superbiæ nasci nulli dubium est: speciet etenim superbia est, se velle videri justum, qui peccator est; atque hypocrita convincitur, qui ad imitationem primorum parentum tegiversatione verborum peccata sua levigare contendit, vel sicut Cain, à peccatum suum reticendo penitus supprimere quærit. Ubi autem superbia regnat, vel hypocrisis, humilitas locum habere non potest. Sine humilitate verò alicui veniam sperare non licet. Nec ergo, ubi est taciturnitas confessionis, venia est sperandæ criminis. Probatur hoc idem auctoritate Augustini, qui in libro de vera & falsa pœnitentia, cap. 10. ait.*

1 ¶ Joannis Chrysostomi:] *Suprà eâd. c.* lachrymæ. *notatum est hæc verba esse B. Ambrosii, quem citat Magister sententiarum.*

2 ¶ Non linguâ,] *Græcè est,* οὐχ ἁπλῶς, εἰ μὴ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ· *id est,* preces fundens, si minùs linguâ, at saltem memoriâ.

3 ¶ Et frequenter] σπουδῇ οὖν τοῦτο ποίει τῷ Θεῷ, & χάριν αὐτῶν αἴτει: *id est;* assiduè illa offeras Deo, & pro ipsis depreceris.

4 ¶ Unde evidentissimè] *Loquitur ex persona adversæ partis sustinentis. Verè enim ex illis auctoritatibus non hoc colligitur. Qui enim Sacerdoti tanquam Deo confitetur, is minimè dicitur se apud alios accusare, sed potius nescientibus aliis seipsum punire. Ac manifestè Chrysostomus dicit id, quod nunc negatur dicere:* Non dico, *inquit,* tibi, publica teipsum, neque apud alios te accusa. *Hoc enim secundum membrum valet idem ac primum: ut apud alios se accusare, sit idem, quod seipsum publicare. Quare paulò post Gratianus ipse hæc, quæ nunc asseruntur, refellit.* Econtra ea, quæ in assertione, &c.

5 ¶ Quoniam iniquitatem] *Hic, & in aliis duobus sequentibus locis, non refert ipsa omnino verba B. Augustini, sed sententiam.*

6 ¶ Levitico,] *Itidem & hoc loco refertur sententia Levitici in c. 27. non ipsa verba: idemq; paulò pèst fit de Hesychio.*

C. LXXXVIII.

Quem pœnitet *b*, omnino pœniteat, & dolorem lachrymis ostendat, repræsentet vitam suam Deo per Sacerdotem, præveniat judicium Dei per confessionem. Præcepit *c* enim Dominus mundandis *d*, ut ostenderent ora Sacerdotibus: docens corporalr præsentiâ confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda. Dixit *e* enim, [*Ora monstrate,*] &, [*Omnes,*] non unus pro omnibus: non alium statuatis nuntium, qui pro vobis offerat munus à Moysè statutum: sed qui per vos peccâstis, per vos erubescatis. Erubescentia enim ipsa partem habet remissionis. Ex misericordia enim hoc præcepit Dominus, ut neminem pœniteret in occulto. In hoc enim quòd per seipsum dicit Sacerdoti, & erubescentiam vincit timore offensi, fit venia criminis. Fit enim per confessionem veniale, quod criminale erat in operatione: & si non statim purgatur, fit tamen vitâle 1, quod commiserat mortale. Multum enim satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commisit, nuntio Dei denegavit. Deus enim misericors *f* & justus est; sicut conservat misericordiam in justitia, ita & justitiam in misericordia. Opus enim est misericordiæ, peccanti peccata dimittere: sed oportet, ut justus misereatur justè. Oportet enim, ut non solùm quid, sed in quo doleat, consideret, si dignus est, non dico justitiâ, sed misericordiâ. Justitia enim solâ damnat; sed dignus misericordiâ est, qui spirituali labore petit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubescentiam, & quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordiâ. Unde patet, quòd quantò

a *Luc. 22* b *Psal. 36.* c *Esa. 55.* d *Ambrosii sup. eâd. c. Invent. Sent. 4. dist. 17.* e *Joan. Chrysostom. homil. 31. in epist. ad Hebræos.* f *Psalm. 36.* g *In eâd. 31 hom.* h *2. Reg. 11.* i *Sup. eâd. facilius.* k *Psalm. 31. supr. eâd. dixi.* l *al. indicâsti.* m *Sup. eâd. Magna.* n *al indicaverit.* o *Sup. eâd. si cui.* p *Sup. eâd. facilius.* q *Ezech. 33. Sup. eâd. convertimini, & scindite.* r *Ibidem.*

a *al. habitaculum.* b *Sup. in hoc eod. tractatu Gratianus, ex homil. 31. ad Hebr.* c *Sup. eâd. facilius.* d *Jac. 5.* e *Sup. prà eâd. tres. 9. omnis. & infrà de confess. dist. 1.* f *Act. 2.* g *Ad c. 11. infrà de confess. dist. 4.* h *Psalm. 84.* i *Sup. eâd. Sententiæ. 4. dist. 4.* k *Sup. in lib. de vera & falsa pœnitentia. c. 8. infrà 33. quæst. 3. debita.* l *Sumpta sententia, non verba.* m *Luca 15.* n *Dan. 4.*

a *Gen. 4.* b *Sent. 4. dist. 17.* c *Luc. 17.* d *al. mundatis.* e *Levit. 9.* f *al. qui misericors.*

Propheta misericordiæ & eleemosynæ redimi suasit: peccata quoque Ninivitarum a, *quæ publicâ satisfactione expiata sunt, cunctis nota erant. Et publica noxa (ut Augustinus* b *testatur) publicis eget remediis. ¶ Præmissis itaque auctoritatibus pro manifestâ confessio. Latentia verò peccata non probantur Sacerdoti necessaria confitenda, & ejus arbitrio expianda.*

3 pars. *Econtrà ea, quæ in assertione hujus sententiæ dicta sunt, partim veritate utuntur, partim pondere carent. Sine contritione etenim cordis nullum peccatum posse dimitti, occultâ verò peccata secretâ satisfactione, publica quoque manifestâ pœnitentiâ expiari debere, sirmissimâ constat ratione subnixum. Porrò sine confessione oris, si facultas confitendi non defuerit, aliquod grave delictum expiari, auctoritati penitus probatur adversum. Quemadmodum enim secundum auctoritatem Leonis* c *Papæ sine supplicationibus Sacerdotum indulgentia nequit obtineri, si sine oris confessione a peccato possimus emundari? Quis enim supplicabit pro peccato, quod nescit? ¶ Item, quomodo secundum Augustinum* d *fructus confessionis oris, qui sine arbitrio Sacerdotis pœnitentiam agit, sibi claves Ecclesiæ, quæ sine oris confessione criminis indulgentiam impetrat? ¶ Item. Quomodo secundum Ambrosium* e *jus ligandi & solvendi solis Sacerdotibus creditur esse permissum, si quisque suo arbitrio in semetipsum pœnam ultionis exigat, vel sacrerdotali judicio seipsum Deo, vel altari ejus reconciliat? ¶ Non sunt hæc præmissis auctoritatibus consentanea: sed multorum exemplis probantur adversa. Feliam* f *namque Archisynagogi turbis ejectis Dominus suscitavit: non tamen, nisi præsentibus patre & matre puellæ, Petro quoque, Jacobo, & Joanne, ut* g *reddite est. In quo moraliter instruimur, ut secreta peccata, quæ per mortem puellæ intelliguntur, non nisi suppliciis Ecclesiæ, quæ per patrem & matrem puella designantur, & Sacerdotum ministerio, qui per Petrum & cæteros intelliguntur, à Domine existimentur dimitti. ¶ Item in Levitico* 6, [Qui fecerit, non potest eam redimere, nisi siclo sanctuarii, Sacerdote quoque (non ipso) supputante annorum numerum usque ad jubilæum.] *In quo similiter docemur, quòd quicunque domum conscientiæ, vel agrum conversationis per pœnitentiam Domino offerre, atque pretio bonorum operum de vana vitæ suæ conversatione seipsum redimere voluerit, non potest hoc facere, nisi siclo sanctuarii, id est, operibus pœnitentiæ, sacrâ scripturâ præscripsit. Unde venientibus ad se turbis B. Joannes ait simpliciter, facite* k *pœnitentiam, vel fructus pœnitentiæ, sed addens signos: [ut pro qualitate videlicet peccatorum, qualitas offeratur bonorum operum. Non enim par debet esse fructus boni operis, ejus, qui inhil, vel parum deliquit, atque ejus, qui grandia commisit. Ille tanquam nullius criminis sibi conscius ipsum sibi in cibo lenitis præbet: hinc tanquam multa gravatum, etiam à jejunio cito temperare oportet. In* l *jubilæi plena remissio præstabatur. Unde per eum perfecta peccati remissio figuratur. Sacerdos ergo mortuorum animorum usque ad jubilæum suppurat, cùm ejus arbitrio pœnitentiæ tempora definiuntur, quibus quisque plenam peccati remissionem inveniat. Non enim (sicut Hesychius* m *ait super eundem locum) statim post definitam pœnitentiam quisque à peccato plenè mundatur. ¶ Cùm ergo, ut ex præmissis colligitur, tempora pœnitentiæ arbitrio Sacerdotis definiantur, evidentissimè apparet, sine confessione propria vocis peccata non dimitti. Quis enim tempora pœnitentiæ alicui præfiget, nisi primùm peccata sua sibi manifestat? cui etiam non revereri? ¶ Item. Tacitumitas* n *peccata ex subditorum conscientiis non tollit, sed magis superbia nascitur cordis. Ideò enim peccatum suum quisque celare desiderat, ne iniquitas sua aliis manifesta fiat: ne talis reputetur*

a *Jon. 3.* b *Sent. 4. dist. 17. Beda ad c. 8 Lucæ ex Augustino. & ad c. 5. Marci. & ibi gloss. ord.* c *Supra eâd. multiplex.* d *Supra eâd. agite.* e *Supra eâd. verbum.* f *Matth. 9.* g *al. vota.* h *Ex Levit. 27.* i *alii. vovendo confecraverit.* k *Luc. 3.* l *Gregorius in homil. 20. in Evangelia.* l *Levit. 25.* m *In lib. 7. ad cap 25. Leuitici: & ibi in glossa ordin. habetur sententia.* n *Sent. 4. dist. 17.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

pluribus confitebitur in spe veniæ turpitudinem criminis, tantò facilius consequitur misericordiam remissionis. Ipsi enim Sacerdotes plus jam possunt proficere, plùs confitentibus parcere. Quibus enim remittunt, remittit Dominus. Lazarus enim *a* de monumento jam suscitatum obtulit Dominus discipulis solvendum, per hoc ostendens potestatem solvendi concessam Sacerdotibus. Dixit enim *b*: [*Quæcunque solveritis super terram, solvetur & in cœlis:*] hoc est, ego Deus, & omnes ordines cœlestis militiæ, & omnes sancti in gloria mea laudant vobiscum, & confirmant, quos ligatis & solvitis. Non dixit, quos putatis ligare aut solvere, sed in quos exercetis opus justitiæ aut misericordiæ. Alia autem opera vestrq in peccatores non agnosco. Quare, qui *c* confiteri vult peccata, ut inveniat gratiam, quærat Sacerdotem scientem ligare & solvere: ne, cum negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet & petit, ne ambo in foveam cadant, quam stultus evitare noluit. Tanta itaque vis confessionis est, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè enim contingit, quòd pœnitens non potest confiteri coram Sacerdote, quem desideranti nec locus, nec tempus offert. Et si ille cui confitebitur, potestatem solvendi non habet, fit tamen dignus veniâ ex Sacerdotis desiderio, qui socio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim sunt leprosi, dum irent ostendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos pervenirent. Unde *d* patet Dominum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibentur ad Sacerdotes pervenire. Sæpè quidem eos quærunt sani & læti: sed dum quærunt, antequam ad eos perveniant, moriuntur. Sed Dei misericordia est ubique, qui & justis 2 novit parcere, etsi non tam citò, sicut si solverentur à Sacerdote. Qui ergo confitetur, omnino Sacerdoti meliori, quam potest, confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam Sacerdotis, ut grata sit oblatio muneris. Nam *e* in resuscitatione filiæ principis pauci interfuerunt, qui viderent. Nondum enim erat sepulta, nondum extra portam civitatis delata, nondum extra domum in notitiam deportata. Intùs *f* resuscitavit, quam intùs invenit, relictis solis Petro, & Joanne & Jacobo, & patre, & matre puellæ, in quibus figuraliter continentur Sacerdotes Ecclesiæ. Quos autem extrà invenit, animadvertendum est, quomodo suscitavit. Flebat enim turba post filium viduæ. Flevit *g* Martha, & Maria supplicantes *h* pro fratre. Flebat etiam turba, quæ Mariam fuerat secuta, lachrymis Mariæ admonita. In quo docemur publicè peccantibus non proprium, sed Ecclesiæ sufficere meritum.

1 ¶ Vitale.] *In originali est*, veniale, *sed aderat glossa.*

2 ¶ Et justis] *Si consideretur tota orationis series, videtur legendum*, & istis, *veruntamen omnes codices collatæ concordant cum lectione Gratiani.*

C. LXXXIX. ¶ *Sufficit illa confessio, quæ primum Deo, deinde Sacerdoti offertur.*

Item Leo Papa *epist. 78. al. 80.*

9 QUamvis *i* plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur, tamen, quia non omnium hujusmodi sunt peccata, ut ea, qui pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabilis consuetudo: ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referare, pro quibus possunt legum constitutione percelli. Sufficit *k* enim illa confessio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam Sacerdoti: qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

Quibus auctoritatibus, vel, quibus rationum firmamentis utraque sententia sanctificationis & confessionis innitatur, in medium breviter exposuimus. Cui autem harum potius adhærendum sit, lectoris 1 judicio reservatur. Utraque enim fautores habet sapientes & religiosos viros.

1 ¶ Lectoris judicio] *Certissimum est, & pro certissimo habendum, peccati mortalis necessariam esse confessionem sacramentalem, eo modo ac tempore adhibitam, quo in Concilio Tridentino post alia Concilia est constitutum.*

C. XC.

Unde Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus *ait in pœnitentiali suo.*

QUidam *a* Deo solummodò confiteri debere peccata dicunt, ut Græci 1. Quidam verò Sacerdotibus confitenda esse percensent, ut tota fere sancta Ecclesia: Quod utrumque non sine magno fructu fit intra sanctam Ecclesiam: ita duntaxat, ut Deo, qui remissor est peccatorum, peccata nostra confiteamur, & hoc perfectorum est, ut cum David dicamus: *b* [*Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi. Dixi, confitebor adversùm me injustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.*] Sed *c* tamen 2 Apostoli institutio nobis sequenda est, ut confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro invicem, ut salvemur. Confessio itaque, quæ soli Deo fit, quod est justorum, purgat peccata. Ea verò, quæ Sacerdoti fit, docet, qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis & sanctitatis *d* auctor & largitor, plerumque hanc præbet suæ 3 pœnitentiæ medicinam invisibili administratione, plerumque Medicorum operatione.

¶ *Burchardus etiam & Ivo caput hoc citant ex pœnitentiali Theodori. In capitularibus adjectis, cap. 58. hæc leguntur: Quidam Deo solummodò confiteri debere dicunt peccata: quidam verò Sacerdotibus confitenda esse percensent. Quod utrumque non sine magno fructu intra sanctam Ecclesiam fit Ecclesiam: ita duntaxat, ut & Deo, à quo est remissio peccatorum, confiteamur peccata nostra, & cum David dicamus: [Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi: dixi, confitebor adversùm me injustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei:] & secundum Apostoli institutionem confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro invicem, ut salvemur. Confessio itaque, quæ Deo fit, purgat peccata: ea verò, quæ Sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis & sanitatis auctor & largitor est plerumque Medicorum operatione. In Concilio Cabilonensi 2. c. 33. eadem fere habentur, additâ ad initium voce, quia, & nonnullis aliis in extrema clausula, quæ notabuntur.*

1 ¶ Ut Græci.] *Hæc verba, itemq; illa, ut tota fere sancta Ecclesia, & illa, & hoc perfectorum est, & illa, Quod est justorum, absunt quemadmodum à capitulari, ita etiam a Concilio.*

2 ¶ Sed tamen Apostoli] *In Capitulari & Concilio paulò aliter oratio, & priori illi membro, ut & Deo, &c. redditur sensus alterum membrum his verbis, & secundum Apostoli institutionem, &c.*

3 ¶ Suæ pœnitentiæ medicinam] *In Concilio atque apud Burchardum & Ivonem legitur, suæ potentiæ. A Capitulari autem (prout ex ipsius lectione animadverti potest) totum hoc primum abest periodi membrum.*

a *al. quem. Sent. 4. dist. 18.* b *Matth. 16.* c *Infrà. dist. 6. qui vult. Sent. 4. dist. 17.* d *Luc. 17.* e *Luc. 18.* f *Luc. 7.* g *Joan. 11.* h *supplicant] orig.* i *Sent. 4. dist. 17.* k *Supr. eâd. sufficit.*

a *In capit. adjectis, c. 58. In Cabil. Conc. 2. c. 33. Burch. l. 19. c. 145. Ivo p. 15. c. 155.* b *Psal. 31.* c *Et secundum Apostoli institutionem confiteamur. Jac. 5.* d *al. sanitatis.*

DISTINCTIO II.

2 g5 QUia verò de pœnitentia semel cœpit haberi sermo, aliquantulum altiùs repetendum videtur, diversorum proponentes. *Alii dicunt pœnitentiam semel tantùm esse utilem. Unica est enim, nec reiterari potest. Si verò reiteratur, præcedens pœnitentia non fuit. Et si de sententia judicis ejus, merito peccata videntur esse remissa, apud tamen ejus præsentiam, cui omnia futura præsentia sunt, nunquam habentur remissa: quia non est ferenda illa sententia veri Sacerdotis:* [Vade *a*, & amplius noli peccare.] *Item*, [Ecce sanus factus es, jam amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.] *Item ex octava Synodo.*

¶ *Habetur in libro de institutis Monachorum, interprete Rufino, c. 22. ex Basilio in regulis brevioribus, num. 289.*

C. I. ¶ *Primam vitii causam non penitùs extinguit, qui in illam postea recidit.*

SI quis semel notatus fuerit invidiæ vel contentionis vitio, & rursùs in hoc ipsum inciderit, sciat se primam illam causam, de qua superiùs diximus, ex qua invidia vel contentio nascitur, in interioribus medullis habere reconditam. Oportet ergo eum per contraria, atque adversa curari, id est, per humilitatis exercitium. Exercitia verò humilitatis sunt, si se vilioribus officiis subdat, & ministeriis indignioribus tradat. Ita namque arrogantiæ, & humanæ gloriæ vitium curari poterit, ut consuetudine *b* humilitatis affectus ultra jam non incidat in arrogantiæ & vanæ gloriæ delictum. Atque in singulis hujusmodi vitiis cura similis adhibeatur.

Item c sine charitate nulli adulto peccatum remittitur. Non autem habet charitatem, qui aliquando peccaturus est criminaliter.

C. II.

Unde Augustinus *ad Julianum Comitem.*

1. CHaritas, *d* quæ deseri potest, nunquam vera fuit.

¶ *In antiquis editionibus epistolarum B. Augustini erat epistola CXI. ad Julianum, in qua erat hoc caput. Nunc est in tomo 4. sub titulo de salutaribus documentis ad quendam Comitem, c. 7. Apud Hieronymum verò in epistola ad Ruffinum simile quiddam legitur: Amicitia, inquit, quæ desinere potest, vera nunquam fuit.*

C. III.

Idem *super epistolam primam Joannis, tractatu 8.*

RAdicata *e* est charitas? securus esto; nihil mali procedere potest.

C. IV.

Item Gregorius *lib. 10. Moralium, c. 22.*

VAlida est, *f* ut mors, dilectio.] Virtuti etenim mortis dilectio comparatur: quia nimirum mentem quam semel ceperit, à delectatione *g* mundi funditùs occidit.

C. V.

Item Prosper *h in lib. 3. de vita contemplativa, c. 13.*

II. CHaritas est, ut mihi videtur, recta voluntas, ab omnibus terrenis ac præsentibus prorsus aversa, juncta Deo inseparabiliter & unita, igne quodam Sancti Spiritûs, à quo est, & ad quem refertur, incensa, inquinamenti omnis extranea, corruptionis *i* nescia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, supra omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelsa, affectionum omnium potentissima, divinæ contemplationis avida, in omnibus semper invicta, summa actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima *a* sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, præmium perfectorum: sine qua nullus Deo placuit, cum qua aliquis peccare nec potuit, nec poterit: fructuosa in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseverantibus, victoriosa in martyribus, operosa in omnibus omnino fidelibus, ex qua, quicquid est boni operis, vivit. *Item infrà.* ¶ Hæc est charitas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem vitam nominat sanctus Apostolus *b*: & verè ipsa est via, quæ ducit per se ambulantes ad patriam: quia sicut sine via pervenit nullus, quò tendit, ita sine charitate, quæ dicta est via, non ambulare possunt homines, sed errare. *Item ibidem. c. 15.* ¶ Ergo si charitatem Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, facilè peccato resistimus, bonis omnibus *c* abundamus, seculi blandimenta contemnimus, & omnia, quæ difficilia sunt humanæ fragilitati, vel aspera etiam, cum delectatione *d* perficimus: si tamen Deum charitate perfectâ, quæ nobis ex illo est, ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum: quem si ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis, unde peccati desideriis serviamus. Et quid est diligere Deum, nisi illi copulari *e* animo, concipere fruendæ visionis ejus affectum, peccati odium, mundi fastidium, diligere etiam proximum, quem in se censuit diligendum, in ipso amore servare legitimum modum, nec pervertere dilectionis ordinem constitutum? Ordinem dilectionis illi pervertunt, nec modum diligendi custodiunt, qui aut mundum, qui contemnendus est, diligunt, aut corpora sua minùs diligenda, plùs diligunt, aut proximos, non sicut seipsos, aut Deum plùs quàm seipsos fortè non diligunt, *Item infrà.* ¶ Corpus nostrum, quia pars nostri est, ad hoc nobis diligendum est, ut saluti ejus, ac fragilitati naturaliter consulamus & agamus, quatenus spiritui ordinatè subjectum, ad æternam salutem acceptâ immortalitate & incorruptione perveniat. *Item infrà.* ¶ Proximos autem tunc diligimus sicut nos, si non propter aliquas utilitatns nostras, non propter sperata beneficia, vel accepta, non propter affinitates, vel consanguinitates, sed propter hoc tantùm, quòd sunt naturæ nostræ participes, diligamus. *Item infrà.* ¶ Non illi tantùm proximi nostri credendi sunt, quos nobis gradus sanguinis jungit, sed proximi nostri credendi sunt omnes homines naturæ nostræ, sicut dixi, participes. *Item infrà.* ¶ Proinde sicut *f* nos proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & æternam vitam consequendam, sicut nobis, saluti eorum consulimus: quando nos in eorum peccatis ac periculis cogitamus: & sicut nobis subveniri optamus, ita eis pro viribus subvenimus: aut si facultas defuerit, voluntatem subveniendi tenemus. Quapropter hæc est proximi 1 tota dilectio, ut bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo, & malum, quod tibi nolis accidere, nolis & proximo. Uli verò plùs quàm se diligunt Deum, qui pro ejus amore, suæ ad tempus saluti non parcunt, seipsos tribulationibus ac periculis tradunt; nudari facultatibus propriis, patriæ suæ extorres fieri, parentibus, & uxoribus, ac filiis suis renuntiare parati sunt; &, ut totum dicam, ipsam corporis mortem non solùm non refugiunt, sed etiam libenter excipiunt, ambientes à corporis sui vita magis, quàm à Deo vitâ vitæ suæ discedere.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis Prosperi hinc inde collectis, & prior pars habetur etiam in tractatu de laudibus charitatis.*

a *Joan. 8. & 5.* b *al. habitum humilitatis adeptus.* c *Sent. 3. dist. 30.* d *Sentent. 3. dist. 31.* e *Sent. ibid.* f *Sent. ibid. Sent. 2.* g *al. dilectione.* h *Et apud B. August. in lib. de laudibus charitatis.* i *al. corrumpi.*

a *al. arma] Aug.* b *1. Cor. 13.* c *al. operibus] aliquot Grat. manuscripta.* d *al. dilectione.* e *occupare animum,] orig.* f *al. secundum.*

ritaris, inter opera B. Augustini, tomo 9. eodem ferè modo, quo apud Gratianum. Atque emendata quædam, & etiam addita nonnulla sunt ex ipso B. Prospero. Sed operæ pretium fuerit integrum locum apud ipsum legere: copiosè enim, & ornatissimè explicatur.

1 ¶ Hæc est proximi] *Ita legitur non modo in originali, sed etiam in vetustioribus Gratiani codicibus: in vulgatu erat:* Quapropter, charissime, totâ dilectione satage, ut bonum, &c.

C. VI.

Item Beda *super Joannem, ad c. 1.*

QUærendum *a* est interea, quomodo speciale filium Dei agnoscendi signum fuerit, quòd super eum descenderit & manserit Spiritus. *& infrà.* ¶ Quid magni est filio Dei, quod in ipso manere Spiritus astruatur? Notandum ergo, quod semper in Domino manserit Spiritus Sanctus: in sanctis autem hominibus, quamdiu mortale corpus gestaverint, partim maneat in æternum, partim rediturus recedat *b*. Manet quippe apud eos, ut bonis insistant actibus, voluntariam paupertatem diligant, mansuetudinem sequantur, pro æternorum desiderio lugeant, esuriant & sitiant justitiam, misericordiam, munditiam cordis, & tranquillitatem pacis amplectantur: sed & pro observatione justitiæ persecutionem pati non vereantur, eleemosynis, orationibus, jejuniis, cæterisque fructibus Spiritûs insistere desiderent. Recedit autem ad tempus, ne semper infirmos curandi, [mortuos *c* suscitandi,] dæmones ejiciendi, vel etiam prophetandi habeant *d* facultatem. Manet semper, [ut *e* possint habere virtutes, &] ut mirabiliter ipsi vivant. Venit ad tempus, ut etiam aliis per miraculorum signa, quales sint intùs, effulgeant.

C. VII.

III. CHaritas *f* nunquam excidit.

Item Apostolus *1 Corinth. 13.*

C. VIII.

Item Augustinus *super epistolam primam Joannis, tractatu 3.*

UNctio *g* invisibilis Spiritus Sanctus est: unctio 1 invisibilis charitas est: quæ in quocunque fuerit, tanquam radix illi erit: quæ quamvis ardente sole arescere non potest, nutritur calore solis, non arescit.

1 ¶ Unctio invisibilis charitas est:] *Hunc usque ad finem eodem modo se habent apud Magistrum, atque apud Gratianum. Sed apud B. Augustinum aliter:* Unctio invisibilis, *inquit*, charitas illa est, quæ in quocunque fuerit, tanquam radix illi erit; quamvis ardente sole arescere non potest. Omne quod radicatum est, nutritur calore solis, non arescit. *Ita non negat charitatem posse arescere, sed quod in charitate radicatum est.*

C. IX.

Item Gregorius *super Ezechielem, homiliâ tertiâ.*

PEnnata animalia, videlicet Prædicatores sancti, cùm incedunt, minimè revertuntur: quia sic à terrenis actibus ad spiritualia pertranseunt, ut ad ea, quæ reliquerunt, ulteriùs nullatenùs reflectantur. *& paulò post.* [*Nemo* h *mittens manum in aratrum, & aspiciens retrò, aptus est regno Dei.*] Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quendam compunctionis vomerem ad proferendos fructus terram sui cordis aperire. Sed retrò post aratrum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala revertitur, quæ reliquit. Quod quia electis Dei minimè contingit, rectè nunc per Prophetam *i* dicitur: [*Non revertebantur, cùm incederent.*] *& paulò post.* Unde Paulus: *k* [*Unum verò, quæ retrò sunt, oblitus, in ea, quæ*

a *Sent. 3. dist. 31. Joan. 1.* b *al. recedat.* c *Absunt ab originali.* d *al. possint habere virtutem.] orig.* e *Absunt ab originali.* f *Sentent. 3. dist. 31.* g *Sentent. ibid.* h *Luc. 9.* i *Ezech. 9.* k *Philip. 3.*

sunt anteriora a, *extendens me, sequor ad palmam superna vocationis.*] In anteriora etenim extentus, eorum, quæ retrò sunt, oblitus fuerat, quia temporalia despiciens, illa quæ sunt æterna, quærebat.

C. X.

Item *in eundem, homilia quintâ.*

NOn revertebantur, cùm incederent, *b*] quia electi quippe sic ad bona tendunt, ut ad mala perpetranda non redeant. [*Qui* c *enim perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*] Et, sicut per Salomonem *d* dicitur: [*Justorum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem.*] In eorum namque animis bonum defectum, atque intellectus lucis intimæ jam pars dici est: sed quia usque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad cœlestia regna perducti, in ea luce, quam desiderant, jam minimi aliquid non habebunt.

C. XI.

Item *ibidem.*

POtest *e* discursus atque mobilitas Spiritûs sic *f* intelligi. In sanctorum quippe cordibus juxta quasdam virtutes semper permanet: juxta quasdam verò recessurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, spe, atque charitate, & in bonis aliis, sine quibus ad cœlestem patriam non potest veniri (sicut est humilitas, castitas, justitia atque misericordia) perfectorum corda non deserit. In prophetiæ verò virtute, doctrinæ scientia, miraculorum exhibitione, electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit. *& paulò post.* ¶ In his itaque virtutibus, sine quibus ad vitam minimè pervenitur, Spiritus Sanctus in electorum suorum cordibus permanet; unde 1 rectè stabilis dicitur. In his verò, per quas sanctitatis virtus ostenditur, aliquando misericorditer præstò est, aliquando misericorditer recedit.

1 ¶ Unde rectè stabilis dicitur.] *Hæc ex paulo superiora B. Gregorii disputatione aliis verbis hùc sunt à collectore translata.*

C. XII.

Unde Ambrosius *super epistolam 2. ad Corinthios, ad c. 6.*

FIcta charitas est, quæ deserit in adversitate.

¶ *Referuntur verba glossæ ordinariæ: nam B. Ambrosii sunt hæc:* Simulata charitas in his est, qui in necessitate deserunt fratres.

2 pars. *Ex præmisso itaque apparet, quòd charitas semel habita ulteriùs non amittitur. Qui enim charitatem semel habuerit, criminaliter ulteriùs peccare non poterit: ut ad gratiam, non ad naturam impossibilitas referatur. Quòd autem charitatem habens, criminaliter peccare non possit, tostatur Augustinus* k *in libro 50. homiliarum, homiliâ octavâ, dicens:*

C. XIII.

QUia radix *h* omnium malorum est cupiditas, & radix omnium bonorum est charitas, & simul ambæ esse non possunt, nisi una penitùs 1 evulsa fuerit, alia plantari non poterit. Sine causa aliquis conatur ramos incidere, si radicem non contendit evellere.

Cùm ergo, qui criminaliter peccat, charitatem nunquam habuisse probatur, evidenter colligitur, pœnitentiam non agere, qui quandoque criminaliter peccat k.

C. XIV.

Unde Augustinus.

CHaritas est aqua, de qua Dominus ait in Evangelio: *l* [*Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.*]

¶ *Hæc sententia non est inventa apud B. Augustinum, licèt*

a *al. ante.* b *al. ambulavent.* c *Ezech. 1. Matth. 16.* d *Prov. 4.* e *Sent. 3. dist. 31.* f *al. requisitusne alterius considerationis] orig.* g *Sent. 3. dist. 31.* h *1. Timoth. 6.* i *al. radicitus.* k *al. peccavit.* l *Joan. 4.*

in Psalmum 103. ad vers. Qui tegis aquis, *charitatem velit aquis significari: quemadmodum & Prosper, & glossa ordinaria & interlinearis ad eundem locum.*

Reprobus ergo, cùm æternis manicipatus incendiis in æternum sitiat, quomodo habet aquam vivam, aut quomodo potabit aquam salientem in vitam æternam, qui quasi plumbeus demersus in ima, penas luit damnationis æternæ? Item. Sine charitate quomodo fiet remissionem? quæ si non sunt dimissa, quomodo non omnia pertransit ad pœnam exigenda sunt? Item a *Dominus:* [Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.] Qui b ergo non habet vitam æternam, in Christum non credit. *In Christum vera credit, qui charitatem habet. In Christum quippe credere est, amando in ipsum tendere. Hæc est fides, ut dimissio delictorum promittatur. Quòd si charitas à fide Christiano-rum segregi nequit, cui fidelitèr soli venia promittitur, quomodo qui charitatem non habuerit, fidem Christianorum habuit, id est, in Christum credidit? quomodo ergo veniam delictorum accepit? quam c si non accepit, quomodo non omnia præsint opera æternis futura supplicia? Item Dominus:* d [Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.] Qui ergo non vivit in æternum, non manducavit panem vivum: sed qui non manducavit eum, non credidit. Hoc e est enim manducare panem vivum, quod credere in eum non credidit, quem non manducavit, & ita fidem Christianorum (quâ solâ peccata relaxantur) non habuerit, quomodo, si vivit Dominus, cui omne judicium dedit Pater, judicium perpetuæ damnationis effugiet omnium non solum actualium, sed etiam originalium?

3 pars. *Hæc,* f *quæ de charitate dicuntur, de perfecta intelligi possunt, quæ semel habita, nunquam amittitur. Exordia verò charitatis enutriuntur, ut crescant, & conculcentur, ut deficiant. Nemo enim repente fit summus: sed in bona conversatione, quæ sine charitate nulla est, a minimis quisque incipit, ut ad magna perveniat. Sunt itaque gradus non solum inter virtutem & virtutem, sed & in eadem virtute.*

C. XV.

Unde Gregorius *super Ezechielem, homil. 15. scribit, dicens:*

CUm sanctam Ecclesiam Dominus suscipit, in gradibus ejus dignoscitur: quia g ejus gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim sancta Ecclesia ascendendo proficit *h*, tantùm Deus hominibus ex ejus virtutibus innotescit. De his quoque gradibus beatus Job *i* loquitur, dicens: [*Per singulos gradus meos pronuntiabo illum.*] Omnipotentem quippe Dominum per singulos gradus suos pronuntiat, qui per incrementa virtutum, quæ cœpit, ei semper laudem suæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, Psalmista non diceret: *k* [*Ambulabunt de virtute in virtutem.*] Nec mirum, si de virtute in virtutem gradus sunt, quando unaquæque virtus quasi quibusdam gradibus agitur *l*, & sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. Aliud namque sunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Si enim de ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti Apostoli minimè dixissent: [*Adauge m nobis fidem.*] Et quidam venit ad Jesum, qui curari voluit filium suum: sed requisitus, an crederet, respondit: [*Credo,* n *Domine, adjuva incredulitatem meam.*] Pensate, rogo o, quod dicitur: Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si verò incredulitatem habere se noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorum gradibus fides crescit, uno, eodemque tempore is, qui necdum perfectè crediderat, simul & credebat, & incredulus erat. Hos nimirum gradus Dominus sub messis nomine describit, dicens: [*Sic* a *est regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo semen in terram, & dormiat, & exurgat nocte ac die, & semen germinet, & crescat, dum nescit ille. Ultrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica: & cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis.*] Semen homo jactat in terram, cùm corde suo bonam intentionem inserit: & postquam semen jactaverit, dormit, quia jam in ipe boni operis quiescit. Nocte vero exurgit, ac die, quia inter b adversa, & prospera proficit: & semen germinat & crescit, dum nescit ille: quia, dum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad perfectum ducitur: & ultrò terra fructificat, quia præveniente se gratiâ mens hominis spontaneè ad profectum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam verò herba pervenit, cùm se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum vero frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti & perfecti operis possit. Sed cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem: quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam desecat: quia cum unumquemque ad opera perfecta produxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cœlestia horrea perducat. Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cùm verò operari recta incipimus, herba sumus. Cùm 1 autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus: cumque in ejusdem operationis perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore c per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat omnium redemptorem: sed valde adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Jam in spicam surrexerat, quando dum, quem moriturum confiteri timuerat, nuntiante Angelo in Galilæa viventem videbat. Sed ad plenum granum in spica pervenerat, quando veniente desuper Spiritu, & suam mentem in illius amore roborante, ita *d* solidatus est, ut vires persequentium casus despiceret, & redemptorem suum libere inter flagella prædicaret. Nullus itaque, qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei ab *e* herba incipit, ut granum fiat. Vir ergo vestitus lineis venit ad portam, quia Dominus ac redemptor noster membris suis intrantibus perducit 2 ad se: & ascendit per gradus ejus, quia nobis proficientibus, eò nobis amplius exaltatur, quanto altus, & incomprehensibilis esse cognoscitur. In virtute quippe nostraram mentium gradibus ipse ascendere dicitur, quia tanto ipse sublimior nobis ostenditur, quantum noster animus à rebus infimis separatur.

1 ¶ Cùm autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus:] *Hæc desiderantur in originali.*

2 ¶ Perducit] *In plerisque vetustis, & apud B. Gregorium legitur,* perducitur: *sed ob glossam non est emendatum.*

a *Joan. 8.* b *Aug. tract. 29. in Joannem, & de cognitione veræ vitæ, c. 27.* c *Gal. 5.* d *Joan. 6.* e *De consecr. dist. 2. cum quid, & credere.* f *Sent. 3. dist. 31.* g *Psal. 47.* h *al. ejus.* i *Job. 31.* k *Psalm. 83.* l *al. augetur. Sent. 3. dist. 31.* m *Luc. 17.* n *Marc. 9.* o *al. ergo.*

a *Marc 4.* b *al. in.* c *Luc. 22. Matth. 26. Marc. 14. Joan. 18.* d *Alter. 5.* e *al. in.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. XVI.

Item Augustinus *ait in libro de gratiâ, & libero arbitrio, c. 17.*

QUi vult facere Dei mandata *a*, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam & invalidam. Poterit autem, cùm magnam habuerit, & robustam. Quando enim martyres magna illa mandata fecerunt, magnâ utique voluntate, id est, magnâ charitate fecerunt, de qua charitate ipse Dominus ait: [*Majorem* b *hâc charitatem nemo, &c.*] *& paulò post.* ¶ Ipsam charitatem Apostolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. Timor enim non est in charitate, sicut ait Joannes Evangelista in epistola suâ, *c* sed perfecta charitas foras mittit timorem. Et tamen, quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat: [*Domine* d, *animam meam pro te ponam.*] *Idem super primam epistolam Joannis, tractatu quinto.* ¶ Si quis tantam habuerit charitatem, ut paratus sit pro fratribus etiam mori, perfecta est in illo charitas: sed nunquid mox, ut nascitur, jam prorsus perfecta est? ut perficiatur, nascitur: cùm fuerit nata, nutritur: cùm fuerit nutrita, roboratur: cùm fuerit roborata, perficitur: cùm ad perfectum *e* venerit, quid dicit? *f* [*Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Optabam* 1 *dissolvi, & esse cum Christo, multò magis optimum; manere in carne necessarium propter vos.*] Propter eos volebat vivere, pro quibus paratus erat mori.

1 ¶ Optabam] *Hinc usque ad finem sunt addita ex B. Augustino, quoniam faciunt ad sententiæ integritatem.*

C. XVII.

Idem *in eadem, tractatu nono.*

SIcut seta *g* introducit linum, ita timor introducit charitatem: crescit charitas, minuitur timor, & è converso.

¶ *Verba B. Augustini sunt hæc:* Sicut videmus per setam introduci linum, quando aliquid suitur, seta primùm intrat, sed nisi exeat, non succedit linum, sic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideò intravit, ut introduceret charitatem: *& paulò superius.* Major charitas, minor timor: minor charitas, major timor. *Ex his confectum est hoc caput.*

C. XVIII.

Item *tractatu quinto in eandem.*

FOrtè *h* nata est in re charitas, sed nondum perfecta est: noli desperare, nutri eam, ne offocetur *i*.

C. XIX.

Idem *ad Hieronymum, epist. 29.*

CHaritas *k* in quibusdam est perfecta, in quibusdam est imperfecta: perfectissima autem in hac vita haberi non potest.

¶ *Caput hoc est summa quadam verborum Augustini in loco indicato.*

C. XX.

Idem *in libro 50. homiliarum, homiliâ nonâ.*

SI sermo *l* meus invenit in cordibus vestris aliquam scintillam gratuiti amoris Dei, ipsam nutrite, ad hanc augendam vos advocate. *& paulò post* ¶ Flete 1, nutrite in vobis: ipsa cùm creverit, & flammam dignissimam fecerit, cupiditatum carnalium ligna consumet.

1 ¶ Flete,] *Non est emendatum ob glossam: nam in multis vetustis codicibus est,* flate, *& in originali legitur:* Hanc scintillam boni amoris, de qua Dominus dicit, [*Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut ardeat:*] flate, in vobis nutrite, &c.

E contrario etiam gradus in virtute esse probantur, quia & ipsius peccati gradus evidenter apparent. Sicut enim nemo repente fit summus, ita nemo repentè fit turpissimus.

C. XXI.

Hinc etiam Augustinus *ait in lib. 1. de sermone Domini in monte, c. 23.*

SIcut *a* tribus gradibus ad peccatum pervenitur, suggestione, delectatione, consensione: ita ipsius peccati tres sunt differentiæ, in corde, in facto, in consuetudine, tanquam tres mortes: una, quasi in domo, id est, cùm in corde consentitur libidini: altera, quasi jam prolata extra portam, cùm in factum procedit assensio: tertia, cùm vi consuetudinis malæ, tanquam mole terrenâ premitur animus, quasi in sepulchro jam putens. Quæ tria genera mortuorum Dominum resuscitâsse, quisquis Evangelium *b* legit, agnoscit.

C. XXII.

Item Gregorius *lib. 25. Moralium, c. 16.*

SCiendum quippe est, quòd peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantiâ, aut infirmitate, aut studio perpetratur: & gravius quidem infirmitate, quàm ignorantiâ: sed multò gravius studio, quàm infirmitate peccatur.

C. XXIII.

Idem *lib. 21. Moralium, c. 3.*

INter hæc sciendum est, aliud esse, quod animus de tentatione carnis patitur: aliud verò, cùm per consensum delectationis obligatur. Plerunque enim cogitatione pravâ pulsatur, sed renititur. Plerunque autem, cùm perversum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cùm pulsat, sed cùm hanc sibi per delectationem subjugat. Hinc erenim prædicator egregius dicit: [*Tentatio c vos non apprehendat, nisi humana.*] Humana quippe tentatio est, quâ plerunque in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia, ut nonnunquam & illicita ad animum veniant, hoc utique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam verò dæmoniaca est, & non humana tentatio, cùm ad hoc, quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus adstringit.

C. XXIV.

Item Hieronymus *ad c. 1. Amos.*

SUper tribus *d* sceleribus Damasci, &c. ut suprà. *Non est mirum, si in virtute gradus esse dicuntur: quandoquidem & peccati gradus ita evidenter monstrantur.* ¶ *Hæc itaque charitas, quæ in Petro ante negationem herba fuit, & in singulis nascitur, antequam roboretur, ante sui perfectionem amittetur, & reparatur. Unde Augustinus in libro de correptione & gratia, cap. 7.* [Quicunque ab illa originali damnatione istâ divinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium, quòd & procuratur eis audiendum Evangelium, & cùm audiunt, credunt, & in fide, quæ per dilectionem operatur, usque in finem perseverant, & si quando exorbitant, corripti emendantur: & quidam eorum etsi ab hominibus non corripiantur, in viam, quam reliquerant, redeunt.]

C. XXV.

Idem *ibid.*

FIrmum Dei fundamentum stat, immobile 1 habens signaculum hoc: *e* [*Scit* f *Dominus, qui sunt ejus.*] Horum fides, quæ per dilectionem operatur, profecto aut omnino non deficit, aut, si qui sunt, quorum deficit, reparatur, antequam vita ista finiatur: & deletâ, quæ intercurrerat, iniquitate, ad finem perseverantia deputatur.

1 ¶ Immobile] *Abest ab originali: sed non est expunctio ob glossam.*

a *al. mandatum.* b *Joan. 15.* c *1. Joan. 4.* d *al. Domino. Joan. 13. Sentent. 3. distinct. 29.* e *al. perfectionem.* f *Philip. 1.* g *Sentent. 4. dist. 24.* h *Transpositis aliquibus verbis.* i *al. suffocetur.* k *Sentent. 4. dist. 36.* l *Sentent. ibidem.*

c *Sent. 4. dist. 16.* b *Matth. 9. Luc. 7.* c *1. Corinth. 10.* d *Distinct. 1. de pœnitentia, c. super tribus.* e *2. Timoth. 2.* f *al. scivit.] orig.*

C. XXVI.

Idem *in eodem libro, cap. 9.*

NUllus *a* eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam.

C. XXVII.

Item *ibidem.*

TAlibus *b* Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum: usque adeo prorsus omnia, ut etiam, si qui eorum deviant & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum.

C. XXVIII.

Item Apostolus *ad Galatas, cap. 5.*

CIrcumcisio non est aliquid, neque præputium: sed fides, quæ per dilectionem operatur.] Et *c* hoc olim in vobis, quia currebatis bene per opera fidei ex dilectione.

C. XXIX.

Item *ad Hebræos, cap. 6.*

NOn est tam injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, &c.]

Operis, quo omnia sua facerant communia, & hoc ex dilectione, & hoc ad gloriam Dei. Ecce triplex bonum, quasi diceret, olim multa operati estis, pro quibus, si pœniteatis de malis, benefaciet vobis Deus. Romanos quoque, & Galatas, dum Apostolus redargueret, meritò fidei probæ affectus remissionem peccatorum, & sanctificationem in Spiritu Sancto, & justitiam bona operationis, qua omnia aut sine charitate nunquam verè fuerunt in eis, aut veram charitatem habuerunt, à qua postea lapsi sunt, qui de operibus legis gloriabantur.

C. XXX.

Item de quolibet adulto Augustinus *ait:*

TOlle charitatem, odium tenet. *Item.* Omnis *d*, qui non diligit, odit. *Item in Evangelio.* [*Nemo e potest duobus Dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, alterum, contemnet.*]

Adam f verò cùm in virili ætate à Domino creatus sit, antequam à diabolo tentaretur, dum de latere ejus uxor formabatur, in extasi raptus angelicæ curiæ interat, dum evigilans futura Christi & Ecclesiæ sacramenta vaticinabatur, aut charitatem, aut odium habebat. *Si autem odium habebat, non fuit diabolus auctor nostri peccati. Item. Si sine charitate à Deo creatus est, ejus similitudinem in creatione sui nequaquam accepit. Item. Si sine charitate creatus est, justus & innocens à Deo factus non est: creatura namque rationis capax, & liberi arbitrii, justitiæ, & innocentiæ sine charitate particeps esse non potest. Collegitur ergo, quod Adam antequam peccaret, charitatem habuit, sine qua justus & innocens esse non potuit.*

C. XXXI.

Unde Augustinus *in Genesim ad literam, lib. 6. cap. 24.*

QUomodo renovari dicimur, si non hoc recepimus, quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc planè recepimus, quia justitiam, ex qua in peccatum lapsus est. *& paulò post, cap. 7.* ¶ Expoliantes & vos veterem hominem cum actibus suis, induite novum, qui renovatur in agnitionem Dei, secundùm imaginem ejus, qui creavit eum. Hanc imaginem in Spiritu mortis impressam perdidit Adam per peccatum. *& post pauca.* ¶ Stola *h* illa prima, justitia est, unde lapsus est Adam.

¶ *In hoc & in sequenti capitulo addita sunt nonnulla ex originali, in quo tamen longè copiosius & clarius hæ sententiæ exponuntur.*

C. XXXII.

Idem *in homilia 11.* a

PRinceps vitiorum omnium, dum vidit Adam ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitiâ ornatum, temperantiâ compositum, charitate circumdatum *b*, primos parentes illis donis, ac tantis bonis expoliavit, insuper & peremit. Namque cum homini abstulisset pudicitiam, continentiam, charitatem, immortalitatem, dominio suo eum obstrinxit. *& paulò post.* ¶ Adam amissâ temperantiâ intemperans effectus est: perditâ charitate malus inventus est.

C. XXXIII.

Item Ambrosius *lib. 6. epist. 41. ad Sabinum.*

QUando Adam solus erat, non est prævaricatus: quia mens ejus adhærebat Deo.

C. XXXIV.

Item ad eundem, *eodem libro, epist. 42.*

PRimus homo erat opus Dei recens, confabulator assiduus, civis Sanctorum, complantatus 1 virtutibus.

1 ¶ Complantatus] *In vulgatis erat,* Angelorum complantatus, *quæ vox abest à multis manuscriptis, & ab originali.*

C. XXXV.

Idem *in Hexameron, lib. 6. c. 7.*

ILla anima à Deo pingitur, quæ habet in se virtutum gratiam renitentem, splendoremque pietatis. Illa anima benè picta est, in qua elucet divinæ operationis effigies. Illa anima benè picta est, in qua est splendor gloriæ, & paternæ imago substantiæ. Secundùm hanc imaginem, quæ refulget, pictura pretiosa est. Secundùm hanc imaginem Adam ante peccatum [depictus *c* fuit:] sed ubi lapsus est, deposuit imaginem cœlestis, sumpsit terrestris effigiem.

C. XXXVI.

Idem *de fuga seculi, cap. 4.*

SImilem Dei esse, est habere justitiam, habere sapientiam, & in virtute esse perfectum.

C. XXXVII.

Idem *libro secundo de Jacob, & vita beatâ, cap. 5.*

SApiens nunquam inanis est, semper in se habens amictum prudentiæ, qui potest dicere, [*Justitiam induebam, & vestiebam judicium,*] sicut dixit Job *d*. Namque hæc mentis sunt interna velamina, quæ nemo alius potest auferre, nisi cùm aliquem sua culpa despoliat. Denique sic despoliatus Adam nudus inventus est.

C. XXXVIII.

Idem *in libro de Isaac, & anima, c. 5.*

SEd nec Adam primus 1 nudus erat, quando eum innocentia vestiebat.

1 ¶ Primus] *In originali est,* primò. *Sed ob glossam non est mutatum. Vox autem,* homo, *quæ in vulgatis sequebatur, abest etiam à multis manuscriptis.*

C. XXXIX.

Idem *in libro de Paradiso, cap. 13.*

UT *e* cognoverunt *f*, quòd nudi essent.] Et antè quidem nudi erant; sed non sine virtutum integumentis.

Opponitur etiam illud, quod omnis clamat auctoritas: si sic permansisset, ut erat ante peccatum, esset translatus in gloriam, quam habituri sunt sancti: sed nemo adultus sine charitate intrat: charitatem ergo habebat. ¶ *Item opponitur de Moyse, cujus fidem Apostolus in epistola sua ad Hebræos* g *commendans, dignis præconiis ejus merita prædicavit: dum* h *se negavit esse filium filiæ Pharaonis, malens affligi cum fratribus, quam perfrui jucunditate temporalis palatii: dum fratri compatiens Ægyptium fabulo obruit:*

a *Infra dist. 4. si ex bono.* b *Roman. 8.* c *Videntur esse ex glossa aliqua, aut Gratiani verba.* d *Joan. 3.* e *Luc. 16. Matt. 6.* f *Gen. 2.* g *Coloss. 3.* h *Luc. 15.*

a *In concione ad Catechumenos, verbis hinc inde collectis.* b *al. splendidum.* c *absunt ab orig.* d *Job. 27.* e *Et] orig.* f *Gen. 3.* g *Heb. 11.* h *Exod. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum veritus animositatem Regis Ægyptum reliquit : dum divino wallatus auxilio, *Regis furorem contempsit, atque in virtute signorum populorum de Ægypto eduxit. Quæ* a *omnia quibus laudibus sunt efferenda, si tunc charitas in eo non erat, cum non habeat aliquid viriditatis in se ramus boni operis, nisi procedat ex radice charitatis? Quomodo autem charitatem non habebat, cui* b *Dominus facie ad faciem loquebatur, sicut homo solet loqui cum amico suo? Quomodo charitatem non habebat, qui pro populo supplicans dicebat :* c [Aut dimitte eis noxam hanc, aut me dele de libro tuo?] *An non proximum diligebat, qui* d *pro populo se objiciens, ilium ab interitu liberavit? An non diligebat Deum, qui* e *pro eo in vituli cultores desciscens, ipsius vituli caput in pulverem comminuit : atque ut in sacrificium projecerunt, aquâ mistum Israelitis bibendum dedit, nonnullos ex ejus cultoribus gladio ferire præcipiens, ut populum, cujus erat interitus major futurus, reconciliaret Deo? An* f *non charitatem habebat, de cujus spiritu Dominus accepit, & super septuaginta seniores Israël prætulit? Qui tamen ad aquas contradictionis de Dei potentia, sive de ejus benignitate dubitans, cum cætera certâ fide promisisset, producturus aquam de petra, diffidenter excrepuit, dicens :* g [Nunquid de petra hac potero vobis educere aquam?] *Quod nulli leve videatur, cum in pœnam delicti ejus, filii & Aaron à Domino dictum sit!* [Quia non exaudistis vocem meam, ut glorificaretis me coram filiis Israël, non introducetis populum hunc in terram, quam dedi eis.] *An* h *charitatem non habebat Aaron, quando fratri coadjutor datus est, ut esset os ejus ad populum, ut per eum signa fierent in Ægypto? Qui* i *tamen in cultura vituli postea consensum populo adhibuit. An* k *charitatem non habebat, quando ex omni multitudine filiorum Israël solus à Domino electus est, ut pontificatu ante eum fungeretur? Si charitatem non habebat, bonus non erat : Si autem bonus non erat, cur præ cæteris à Domino in Pontificem electus est? An charitatem non habebat, quando pro populo cum thuribulo incendo se opposuit, & iram Dei placavit? Et tamen, ut præmissum est, ad aquas contradictionis iram Domini adversum se postea provocavit. Nunquid etiam David charitatem non habuit, super* l *quem Spiritus Domini à die unctionis directus est? An forte dicetur esse directus super eum, ut ex tunc gratiam prophetandi haberet, non ut ex eo gratiam divinæ dilectionis acciperet? Quod absurdum plane videtur de eo sentire, de quo Dominus ait :* m [Inveni hominem secundùm cor meum.] *Quomodo etiam charitatem non habebat, qui* n *quærenti animam suam parcerit? qui oram chlamydis ejus præscidit, postea cor suum graviter percussit, clamans :* [Quem persequeris, o rex Israël, canem mortuum, & culicem unum?] *Quomodo charitatem non habebat, qui* o *mortem inimici sui tam gravissimè tulit? Quomodo charitatem non habebat, qui* p *aquam de cisterna Bethleem suorum periculo sibi oblatam non bibit, sed coram Domino libavit? Quomodo charitatem non habebat, qui irrisus à Michol filia Saül, eo quòd ante arcam Domini citharam & Psalterium percutiens saltasset, ait :* q [Ludam, & vilior fiam in oculis meis.] *Si charitatem non habebat, quâ conscientiâ securus imprecabatur sibi ipsi, dicens :* r [Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis?] *Si charitatem non habebat, quâ temeritate justè se judicari rogabat, dicens :* s [Judica me, Deus, secundùm justitiam meam, & secundùm innocentiam meam super me?] *Idem.* t [Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum?] *Et tamen postquam tot & innumera alia divina & superna dilectionis judicia, quam graviter deliquerit, nullus ignorat, qui* u *Bethsabee adulterium, & Uriæ homicidium audivit. Cujus pœnitentia si sine charitate Domino obtulit, veram cordi contritionem non habuit. Quomodo ergo sacrificium cordi contriti, & Spiritûs contribulati Domino promittere audebat, dicens?* a [Si voluisses sacrificium, dedissem utique : holocaustis non delectaberis, Sacrificium Deo, Spiritus contribulatus, &c.] *Denique cùm falsæ pœnitentiæ nullæ à Deo promitterentur remissio, quomodo à Propheta* b *audierunt :* [Dimissum est tibi peccatum tuum,] *si veram contritionem non habuit? Evidenter itaque apparet, cum tanta charitatem habuisse, & ex charitate sacrificium cordis contriti, & Spiritûs contribulati Domino obtulisse : alioquì temerarius præsumsisset :* c [Averte faciem tuam à peccatis meis,] *& cætera, quæ in eodem Psalmo continentur ; nisi odium mali, & dilectio boni ad humilitatem pœnitentiæ illum provocâssent. De quo etiam sanctus Ambrosius* d *in libro de Isaac, & anima, ait :* [Fortè, inquit, *cens :* [Fugerat sanctus David odio Saul Regis, non relinquens terras, sed declinans contagia Regis inimitis & superbi : quia mens ejus adhærebat Deo,] *cui sine charitate nullus adultus adhærere potest. Et* e *tamen, quam gratiam in populi dinumeratione postea deliquerit, ipsius delicti pœna vindicavit. Item secundum hanc sententiam, qui criminaliter delinquerit, verum peccatorum remissionem in baptismo consecutus non est, sive in annis infantiæ, sive adultus ad baptismum accesserit : quia Dei amorem non habuit, sine quo nemo unquam invenit gratiam : atque ita secundùm hæresin Jovinitani, si verò ex aqua & Spiritu Sancto quis renatus fuerit, ulteriùs criminaliter peccare non potest : vel si criminaliter peccat, aquâ tantùm, non Spiritu probatur esse renatus. Cui sententiæ illud epistolæ Joannis* f *consentire videtur :* [Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit : quoniam semen ipsius manet in eo : & non potest peccare, quia ex Deo natus est. In hoc enim manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli.] *Et in sine epistolæ :* [Omnis, qui natus est ex Deo, non peccat : sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum.] *Veram hac auctoritas Apostoli, quantum illi sententiæ faveat, atque illa secta erroris quantum veritati sit adversa,* Hieronymus *ostendit, scribens contra Jovinianum, lib. 2. in principio.*

C. XL.

SI enim, inquit, omnis g, qui natus est ex Deo, non peccat, & à diabolo tentari non potest ; quomodo præcipit, ut caveant, ne tententur? dicens : h [Filioli, custodite vos à similachris.] Et in eadem rursùs epistolâ : [Si i dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis & justus est, ut remittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quia non peccavimus, mendacem facimus eum, & verbum ejus non est in nobis.] Existimo, quòd Joannes baptizatus ad baptizatos scripserit, & quod omne peccatum à diabolo sit. Ille peccatorem se confitetur, & sperat remissionem, post baptisma, peccatorum. Et Jovinianus meus dicit : [Ne tangas me, quoniam mundus sum.] Quid ergo? Contraria sibi Apostolus loquitur? Minimè. In eodem quippe loco, cui hoc dixerit, statim edisserit : k [Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis : sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris : non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi. Et in hoc scimus, quòd cognovimus eum, si mandata ejus observemus. Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in eo veritas non est. Qui autem servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.] Propterèa, inquit, scribo vobis, filioli mei, omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, ut non peccetis : & tamdiu sciatis vos in generatione Domini permanere, quamdiu non peccaveritis : imò, qui

a *B. Gregor. homil. 27.* b *Exod. 33.* c *Exod. 32.* d *Numer. c. 16.* e *Exod. 32.* f *Num. 21.* g *Num. 20.* h *Exod. 4.* i *Num. 23.* k *Numer 16.* l *1. Regum 16.* m *Actor. 13.* n *1. Reg. 24* o *3. Reg. 1.* p *2 Reg. 23.* q *2. Regum 6.* r *Psal. 7.* s *Psal. 34.* t *Psal. 25.* u *2. Regum 21.*

a *Psal. 50.* b *2. Reg. 12.* c *Psal. 50.* d *Mutatis verbis, sed incolumi sententiâ.* e *Sent. 3. dist. 30. 2. Reg. 24. & 1. Par. alib. 21.* f *1. Joan. 3.* g *Omissis aliquot verbis.* h *1 Joan. 1.* i *1 Joan. 1.* k *1 Joan. 2.*

qui in generatione Domini perseverant, peccare non possunt. Quæ a enim communicatio luci & tenebris? Christo & Belial? Quomodo dies & nox misceri non queunt, sic nec justitia & iniquitas, peccatum & bona opera, Christus & Antichristus. Si susceperimus Christum in hospitio nostri pectoris, illicò fugamus diabolum. Si peccaverimus & per peccati januam ingressus fuerit diabolus, protinùs Christus recedit : Unde & David b post peccatum : [Redde mihi, ait, lætitiam salutaris tui :] scilicet, quam peccando amiserat. [Qui c dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in eo veritas non est.] Christus veritas appellatur : [Ego d sum, inquit, via & veritas,] (& e vita.) Fruſtrà nobis in eo plaudimus, cujus mandata non facimus. [Scienti f bonum, & non facienti illud, peccatum est. Quomodo corpus sine spiritu mortuum, sic & fides sine operibus mortua est.] Nec grande putemus unum Deum nosse, cùm & dæmones g credant, & contremiscant. [Qui h dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.]

4 pars. ¶ Eligat adversarius è duobus, quod vult : optionem enim damus : manet in Christo, an non manet? Si manet, ita ergo ambulet, ut Christus. Si autem temeratium est similitudinem virtutum Domini polliceri, non manet in Christo, quia non ingreditur, ut Christus. Nisi i peccatum non fecit, neque inventus est dolus in ore ejus : qui cùm malediceretur, non remaledixit, & tanquam agnus coram tondente, sic non aperuit os suum : ad quem venit Princeps k mundi istius, & invenit in eo nihil : qui l cùm peccatum non fecisset, pro nobis peccatum eum fecit Deus. Nos autem juxta epistolam m Jacobi multa peccamus omnes : & nemo mundus a peccatis, nec infans n, si unius quidem diei fuerit vita ejus. Quis enim o gloriabitur castum se habere cor? aut quis p confidet mundum se esse à peccatis? tenemurque q rei in similitudinem prævaricationis Adæ. Unde & David : r [Ecce, in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea.] Et beatus Job : s [Si fuero justus, os meum impia loquetur : & si sine crimine, pravus inveniar : & si purificatus in nive, & lotus mundo, manibus, satis me sorde tinxisti, & execrarunt me vestimenta mea.] Verum, ne penitùs desperemus, arbitrantes nos post peccata baptismi non posse salvari, statim hoc ipsum temperat. [Et t si quis peccaverit, advocatum habemus apud patrem Jesum Christum justum : & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.] Hoc ad credentes post baptisma loquitur, & advocatum pro delictis eorum Dominum pollicetur. Nec dicit, si quid peccaveritis ; advocatum habetis apud patrem, Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis vestris, nec eos diceres non plenâ fide baptisma consecutos : sed [advocatum, inquit, habemus apud patrem, Jesum Christum : & ipse est propitiatio pro peccatis nostris,] & non solùm pro Joannis, illorumque peccatis, sed etiam [pro totius mundi.] In toto autem mundo & Apostoli sunt, omnesque credentes. Ex quibus liquidò comprobatur post baptisma posse peccari. Fruſtra enim habemus advocatum Jesum Christum, si peccari non potest. Petrus Apostolus ad quem dictum fuerit : [Qui u lotus est, non necesse habet, ut iterum lavet.] &, [Tu x es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam :] ab ancilla perterritus negat. Et ipse Dominus y [Simon, a Simon, ecce, inquit, *satanas postulavit vos, ut cribraret sicut triticum : ego autem rogavi pro te, ne desiceret fides tua.*] & *infrà.* ¶ Si non peccamus post baptisma, cur nobis poscimus peccata dimitti, quæ in baptismate jam sunt dimissa? Quid b oramus, ne intremus in tentationem, & ut liberemur à malo, si diabolus tentare non potest jam baptizatos? Aliud autem est, si ad catechumenos hæc oratio pertinet, & non convenit fidelibus, & Christianis. Paulus c electionis vas castigat corpus suum, & in servitutem redigit, ne aliis prædicans, ipse reprobus inveniatur. & *infra.* ¶ Ad Hebræos d quoque scribens ait : [*Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, & gustaverunt donum cœleste, & participes facti sunt Spiritûs Sancti, gustaverunt, nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi futuri, & prolapsi sunt, renovari iterùm ad pœnitentiam, rursùs crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.*] Certè eos, qui illuminati sunt, & gustaverunt Dei donum cœleste, & participes facti sunt Spiritûs Sancti, gustaveruntque bonum Dei verbum, negare non possumus baptizatos. Si autem baptizati peccare non possunt, quomodo nunc Apostolus dicit, [*Et prolapsi sunt?*] Verùm ne Montanus e, & Novatus hîc rideant, qui contendunt non posse renovari per pœnitentiam eos, qui crucifixerunt sibimet filium Dei, & ostentui habuerunt, consequenter hunc errorem solvit, & ait : f [*Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora & viciniora salutî, tametsi ita loquimur. Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis sunt, & nunc ministratis.*] Et revera grandis injustitia Dei esset, si tantùm peccata puniret, & bona opera non susciperet. Ita locutus sum, inquit Apostolus, ut vos à peccatis retraherem, & desperationis metu facerem cautiores. Cæterùm confido de vobis, dilectissimi, meliora & viciniora salutî. Neque enim justitiæ Dei est, ut obliviscatur bonorum operum, & ministerii, quod propter nomen ejus exhibuistis, & exhibetis in sanctos, & tantùm meminerit peccatorum. & *paulò post.* ¶ Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur : alioquin, ubi necessitas est, nec damnatio, nec corona est. Sicut in bonis operibus perfectior est Deus : [non g est enim volentis, neque currentis, *sed miserentis, & adjuvantis Dei, ut pervenire valeamus ad calcem :*] sic in malis atque peccatis semina nostra sunt incentiva, & perfectio diaboli. Cùm viderit nos super h fundamentum Christi ædificare fœnum, ligna, stipulam, tunc supponit incendium. Ædificemus ergo aurum, argentum, lapides pretiosos : & tentare non audebit. Quanquam & in hoc non sit certa & secura possessio. Sedet i quippe Leo in insidiis, & in occultis, ut interficiat innocentem : & vasa k figuli probat fornax, homines autem justos tentatio tribulationis. Et in alio loco scribitur : [*Fili, accedens ad servitutem Dei, præpara te ad tentationem.*] Rursùs idem Jacobus loquitur : m [*Estote factores verbi, & non auditores tantùm. Si quis auditor est verbi, & non factor, iste similis est viro, qui considerat vultum nativitatis suæ in speculo : consideravit illum, & statim recedens, oblitus est qualis sit.*] Fruſtrà monuit, ut jungerent opera fidei, si post baptisma peccare non poterant. [Qui n *totam legem, inquit, servaverit, & peccaverit in uno, factus est omnium reus.*] Quis o nostrûm absque peccato? concluſit p Deus omnia sub delicto, ut omnibus misereatur. Petrus q quoque : [*Novit, inquit, Dominus pios de tentatione eruere.*] Et r e falsis doctoribus : *Hi* r *sunt fontes*

a *2. Corinth. 6.* b *Psal. 50.* c *1 Joan. 2.* d *Joan. 14* e *absunt à B. Hieronymo.* f *Jac. 4.* g *Jac. 2* h *Joan. ibid* i *1. Petr. 2.* k *Joan. 14.* l *2. Corinth. 5.* m *Jac. 5.* n *abest ab orig.* o *Job. 14. ex 70.* p *Prov. 20.* q *Rom. 5.* r *Psal. 50.* s *Job 9. ex 70. quibusdam omissis.* t *Joan. ibidem.* u *Joan. 13.* x *Matth. 16.*

a *Luc. 22.* b *Matth. 6.* c *1. Cor. 9.* d *Hebr. 6.* e *De Montani sectatoribus vide eundem in ep. ad Marcellum.* f *Heb. 6.* g *Roman. 9.* h *1. Cor. 3.* i *Psal. 9.* k *Eccl. 27.* l *Eccles. 2.* m *Jac. 2.* n *Jac. 2.* o *Joan. 8.* p *Rom. 11.* q *2. Pet. 2.* r *Petr. ibid.*

sine aqua, & nebula turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur. Superbia a enim vanitatis loquentes pellicunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugerant, & ad errorem reversi sunt.] Nónne tibi videtur pinxisse sermo Apostolicus novam imperitiæ factionem. Aperiunt enim quasi fontes scientiæ, qui cùm aquam non habeant doctrinarum, promittunt imbrem, velut nubes Prophetícæ, ad quas perveniat veritas Dei, & turbinibus exagitantur dæmonum atque vitiorum. Loquuntur grandia, & totus eorum sermo superbia est: [*Immundus b est autem apud Deum omnis, qui exaltat cor suum:*] ut qui paululum refugerant à peccatis, ad suum revertantur errorem, & suadent in luxuria ciborum, carnisque delitias. Quis enim non libenter audiat: Manducemus, c & bibamus, & in æternum regnabimus? Sapientes & prudentes, pravos vocant: eos verò, qui dulces sunt in sermonibus, plùs audiunt. Joannes d Apostolus, imò in Joanne Salvator scribens Angelo Ephesi Ecclesiæ, [*Scio, inquit, opera tua, & laborem, & patientiam tuam, &c. & quia sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti. sed habeo adversum te, quòd charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto, unde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, veniam tibi, & movebo candelabrum tuum de loco, nisi pœnitentiam egeris.*] Similiter e & cæteras Ecclesias, Smyrnam, Pergamum, Thyatiram, Sardis, Philadelphiam, Laodiciam, ad pœnitentiam provocat: & nisi revertantur ad opera pristina, comminatur: & in Sardis paucos habere se dicit, qui non coinquinaverunt vestimenta sua, & ambulaturi sunt cum eo in albis, quia digni sunt. Cui autem dicit: [*Memento, unde ceciderit.*] &: [*Ecce mittetur est diabolus ex vobis in carcerem, ut tentemini.*] &: [*Scio, ubi habitas, ubi sedes est Satanæ.*] &: [*In mente habe, qualiter acceperis & audieris.*] &: [*Serva, & pœnitentiam age,*] & reliqua? utique ei dicit, qui credidit, & baptizatus est, & stans quondàm corruit per delictum. Paulisper de Veteri Testamento exempla disfuleram: quia solent, ubicunque contra eos facit, dicere: [*Lex,* f *& Prophetæ usque ad Joannem:*] Cæterùm quis ignorat sub alia g dispensatione Dei omnes retrò sanctos ejusdem fuisse meriti, cujus nunc Christiani sunt? Quomodo h ante Abraham placuit in conjugio, si nunc virgines placent in perpetua castitate. Servivit ille legi & tempori suo, serviamus & nos Evangelio, & tempori nostro, in quos fines seculorum decurrerunt. David i electus secundùm cor Domini, qui omnes ejus fecerat voluntates, & qui in quodam Psalmo dixerat: [*Judica k me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum, & in Domino sperans non infirmabor. Proba me, Domine, & tenta me: ure renes meos, & cor meum,*] postea tentatur à diabolo, & post peccatum pœnitens loquitur: [*Miserere mei* l, *Deus, secundum magnam misericordiam tuam.*] Magnum peccatum magnâ deleri vult misericordiâ. Salomon m amabilis Domini, & cui bis Deus fuerat revelatus, quia amator mulierum fuit, à Dei amore discessit: Manassem n impiissimum Regem post captivitatem Babylonicam in pristinam dignitatem liberdierum restitutum refert. Et Josias vir sanctus in campo Mageddo & ab Ægyptio Rege confoditur. Jesus o quoque filius Josedech Sacerdos magnus, quanquam in typo præcesserit Salvatoris, quia nostra peccata portavit, & alienigenam sibi ex gentibus Ecclesiam copulavit, tamen secundùm literam post sacerdotium fordidatus inducitur *a*, & stat diabolus à dextris ejus: & candida illi vestimenta deinceps redduntur. Superfluum est de Moyse & Aaron scribere, quòd ad *b* aquam contradictionis offenderint Deum, & terram repromissionis non intraverint: cùm beatus Job *c* angelos quoque & omnem creaturam peccare posse contemnos ex eodem luto sumus? Tentatio d est vita hominis super terram.] Et *e* cecidit lucifer, qui mittebat ad universas nationes: & ille, qui in paradiso delitiarum inter duodecim nutritus est lapides, vulneratus à morte Domini, ad inferna descendit. k Unde & Salvator in Evangelio: *g* [*Videbam*, inquit, *satanam, quasi fulgur de cœlo cadentem.*] Si altissima illa sublimitas cecidit, quis cadere non possit? Si in cœlo ruinæ, quanto magis in terra: Et tamen cùm *h* ceciderit lucifer, imò post cujus coluber *i* antiquus, virtus ejus in lumbis ejus, & potestas ejus super umbilicum ventris. Obumbrantur in eo arbores magnæ, & dormit *k* juxta juncum, & calamum, & caricem. Ipse est Rex omnium quæ in aquis sunt, ubi scilicet voluptas, & luxuria, & propago, & irritatio nuptiarum. *& infrà.* ¶ Transivimus *l* ad secundam partitionem, in qua negat eos, qui totâ fide baptismâ consecuti sunt, deinde posse peccare, & docuimus, quòd excepto Deo, omnis creatura sub vitio sit, non quòd universi peccaverint, sed quòd peccare possint, & similium ruina, tantùm metus sit.

¶ *Ut ea, quæ ad initium hujus longi capitis spectant, rectiùs intelligantur, necesse est antecedentia apud B. Hieronymum legere; in quibus objectio ex verbis sancti Joannis deducta exprimitur. Omninò, in toto hoc capite sæpe ad originale recurrendum est, quanquam ex eo multa sunt emendata, & nonnulla, quæ magis necessaria videbantur, addita.*

Evidenter itaque ex præmissis apparet, nonnullos charitatem habere, quam postea criminaliter delinquendo amittunt. Quid si quis contendat non de virtute, sed de virtutis opere debere intelligi, deliberet, quid respondeat de innocentia Adæ, de justitia Moysi, David & cæterorum, qui plenâ fide ad baptisma accedentes, licet postea prolapsuri sunt, tamen cœlestia dona degustant, & Spiritûs Sancti sunt participes, ut non solùm ante humanos, verùm etiam ante Dei oculos ex aqua & Spiritu Sancto invenientur renati: qui si charitatem Dei non haberent, aquâ tantùm regenerarentur, non Spiritu. Opera enim, seu sacramentorum participatio, nisi ex charitate procedant, apud Deum nec justificant, nec innocentiam præstant. Si enim (inquit Apostolus m) habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, & si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. ¶ *Sed quia de prædestinatis ad vitam à nonnullis conceditur, quòd charitatem amittant, & amissam recuperent, de Reprobis etiam videndum est, An ipsi charitatem habeant, quâ amissâ postea damnentur.*

C. XLI.

De his ita scribit Augustinus in lib. de correptione & gratia, c. 9.

APostolus *n* sciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono usque in finem non permanere, mox addidit: [*his, qui secundum propositum vocati sunt, &c.*] *Idem in eodem libro, cap. 6.* ¶ An adhuc & iste nolens corripi, poterit dicere: Quid ergo feci, qui non accepi?

---

a *al. Superba*] *orig.* b *Esa. 22.* c *1. Corinth. 15.* d *Apocal. 2.* e *Apocal. 3.* f *Matth. 11.* g *al. altera.* h *Supr. 32. quæst. 4. quis ignorat. Rum. 4.* i *1. Corinth. 10.* k *Psalm. 25.* l *Psalm. 50.* m *2. Reg. 12.* n *2. Paral. 33.* o *Suprà, di. Sanct. 50. Jesus.*

a *Zach. 3.* b *Psal. 105. Num. 20.* c *Job. 15. & 4.* d *Joh. 7.* e *Esa. 14.* f *al. monte.* g *Luc. 10.* h *Esa. 14.* i *Ezech. 28.* k *Job. 40.* l *Prope finem secundi libri.* m *1. Corinth. 13.* n *Roman. 8.*

quem constat accepisse, & suâ culpâ, quod acceperat, amisisse. Possum, inquit, possum omnino, quando me arguis *a*, quòd ex bona vita in malam meâ voluntate relapsus sum, dicere adhuc: quid ego feci, qui non accepi? Accepi enim fidem, quæ per dilectionem operatur, sed in illa usque in finem perseverantiam non accepi. *In eod. cap. 9.* ¶ In *b* bono illos volebat proculdubiò permanere, erant utique in bono, sed in eo non permanserunt. *In eod. cap. 13.* ¶ Propter hujus utilitatem secreti, credendum est quosdam de filiis perditionis, non accepto dono perseverandi usque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquandiu fideliter & justè vivere, & postea cadere, &c.

1 ¶ Qui non accepi?] *Restitutus est hic locus ex originali, nam antea valde erat depravatus. Ac tamen, quoniam hæ sententiæ valde mutilatæ referuntur, opera pretium fuerit ad fontem adire.*

Multa similia de reprobis in Evangelio c *etiam.* [Qui perseveraverit usque in finem, &c.] *In eodem* d. [Iterùm homo iste incipit, &c.]

C. XLII.

Idem Augustinus *in eod. lib. de corrept. & gratia, c. 8.*

MIrandum *e* est, quare Deus quibusdam filiis perditionis det fidem operantem per dilectionem, nec det in ea perseverantiam.

Item illud f *Evangelii:* [Non qui cœperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.]

C. XLIII.

Item Gregorius *lib. 8. Moralium, c. 35.* g

MUlti bene incipiunt, qui in malo vitam finiunt.

Non autem bene incipit, qui nunquam ex charitate operatur. Quid si ex charitate aliquando aliquid agit, & charitatem aliquando in ipso necesse est esse.

5 pars. *Illud autem Gregorii:* h [Qui seduci quandoque non reversuri possunt, &c.] *non de omnibus generaliter reprobis, sed de hypocritis specialiter intelligendum est. Quod ex verbis ejusdem evidenter datur intelligi. Cùm enim quæstionem proposuisset, cur i misericors Deus ista fieri permittat, ut Leviathan seu nunc per suggestiones callidas, sive tunc per damnatum illum, quem repleturus hominem, vel Solo sibi radios, id est, doctos quosque, sapientes & subjectas, vel aurum, hoc est, viros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi, vitiis coinquinando, substernat, mox in ejusdem quæstionis solutione suppositum dicens.* k

C. XLIV.

CUrtius ad *l* hoc respondemus: quia aurum, quod gravis ejus persuationibus, quasi lutum sterni potuerit, rum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim seduci quandoque non reversuri possunt, quasi habitam sed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sæpe sanctitatem ante oculos hominum videntur amittere: namque homo multis occultè peccatis involvitur, & in una aliqua virtute magnus videtur: quæ ipsa quoque virtus innascens deficit: quia dum innotescit hominibus, præcludubiò laudatur, ejusque laus inhianter appetitur: unde fit, ut & ipsa virtus ante Dei oculos virtus non sit, dum abscondit, quod displicet, prodit, quod placet. Quæ itaque esse merita apud Deum possunt, quando & mala occulta sunt, & bona publica? Plerunque enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit. Atque ideo ostensa diu charitas circa vitæ finem perditur, quia cooperta superbia usque ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemosynis vacat, propria distribuit: sed tamen multis injustitiis servit, vel fortasse linguam in detractionibus *m* exercet: & fit plerunque, ut

---

a *al. arguit.*] *orig.* b *Instr. distinct. 4. ex hono. §. cum ergo.* c *Matth. 10.* d *Hæc non sunt inventa.* e *Summatim collecta sententia.* f *Matth. 10.* g *Potius gloss. ordin. 2 Paralip. c. 9. Instr. eâd. cap. prox.* i *Job. 41.* k *Lib. 34. moral. c. 9. & 10. al. 13. ad c. 41 Job.* l *Sup. in verbis Gratiani.* m *al. detrallationibus*] *orig.*

a *Cap. 10.* b *diu, abest ab orig.* c *al. profectibus.* d *abest ab orig.* e *Supr. eâd. charitas est aqua.* f *Matth. 27.* g *Hebr. 6.* h *Joan. 8.*

tum commutata est. Sed quomodo bona esse potuit, si dilectione penitus caruit? Neque enim Angelus nobis similis factus est, quos usque ad certum tempus ætatis infirmitas gravat, ut neque virtus, neque vitium, ullum locum in nobis obtineat. Accepit ergo dilectionem in sui creatione, sicut & cæteri, de quibus dicitur: a [Angelicæ virtutes, quæ in Dei amore perstiterunt.] *Non ait, qua diligere Deum cæperunt, sed,* [quæ in ejus amore perstiterunt;] *quæ ex creatione diligere cæperant, ut principium divinæ dilectionis omnibus creaturis esse commune; perseverantia verò eorum tantummodo intelligatur, qui in retributione hoc accepere meruerunt, ut confirmati ulteriùs cadere non possent, & hoc de se certissimè sciunt. Unde bene apud Moysen prius cœlum, deinde firmamentum factum esse dicitur: quia nimirum angelica natura prius æqualiter subtilis in superioribus est condita, postea in perfistentiora in amore sui conditoris mirabiliter confirmata.*

C. XLV.

Hinc etiam Gregorius *in Moralibus* b *multa de perfectione angelicæ creationis replicans, charitate negat repletum, non eâ penitùs vacuum asserit, quâ, si penitùs caruisset, minùs quam ea, quæ de ejus excellentia dicuntur, convenienter de eo intelligi possent.*

PRincipium enim *(inquit B. Gregorius)* virarum Dei Beemoth dicitur c: quia nimirum, cùm cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit. Hujus primatûs eminentiam conspicit Propheta d, cùm dicit: [*Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei: abietes non adæquaverunt summitatem ejus: platani non fuerunt æquales e frondibus illius: omne lignum f paradisi Dei non est assimulatum illi, & pulchritudini ejus: quoniam speciosum fecit eum in multis, condensis g frondibus.*] Qui namque accipi in cedris, & abietibus, & platanis possunt, nisi illa virtutum cœlestium proceræ celsitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quamvis excelsa sunt condita, huic tamen nec prælata sunt, nec æquata, qui speciosus factus in multis, condensisque frondibus esse dicitur, quia prælatum cæteris legionibus tanta illum species pulchriorem reddidit, quanta ei *g* supposita Angelorum multitudo decoravit. Ista arbor in paradiso Dei tot quasi condensas frondes habuit, quot sub se positas supernorum Spirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans, sine venia damnatus est, quia magnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursum per eundem Prophetam *h* dicitur: [*Tu signaculum similitudinis Dei, plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti.*] Multa enim de ejus magnitudine locuturus, primo verbo cuncta complexus est. Quid namque boni non habuit, qui *i* signaculum Dei similitudinis fuit? De sigillo quippe annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licèt homo ad similitudinem Dei creatus sit, Angelo tamen quasi majus aliquid tribuens, non eum ad similitudinem Dei conditum, sed ipsum signaculum Dei similitudinis dicit: ut quo subtilior *k* est in natura, eo in illo similitudo Dei plenius credatur expressa. Hinc *l* est, quod primatûs ejus potentiam adhuc insinuans idem Propheta subjungit: [*Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius, & topazius, & jaspis, chrysolitus, onyx, & beryllus, sapphirus, carbunculus, & smaragdus.*] Novem dixit genera lapidum, quia nimirum novem sunt ordines Angelorum. Nam cum per ipsa sacra eloquia angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, Cherubim & Seraphim aperta narratione memorantur, quantæ sint superiorum civium distinctiones ostenditur: quibus tamen Beemoth iste opertus fuisse describitur: quia eos, quasi vestem ad ornamentum suum habuit, quorum dum claritatem transcenderet, ex eorum comparatione clariùs fuit. De cujus illic adhuc descriptione subjungit: [*Lapidum a opus decoris tui: & foramina tua in die, qua condita es, præparata sunt.*] Aurum opus decoris ejus extitit, quia fulgentiæ claritate canduit, quam bene creatus accepit. Foramina verò idcirco in lapidibus fiunt, ut vinculati auro in ornamenti compositione jungantur, & nequaquam à se dissideant: quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat. Hujus ergo lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt: quia videlicet capax charitatis est conditus: quâ si repleri voluisset, stantibus Angelis tanquam positis in Regis ornamento lapidibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbuisset, sanctis Angelis sociatus in ornamento, ut diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina: sed superbiæ *b* vitio, charitatis auro non fuit repleta. Nam quia idcirco ligantur auro, ne cadant, idcirco iste cecidit, quia etiam perforatus manu artificis amoris vinculis ligari contempsit. Nunc autem cernet lapides, qui huic similiter fuerant perforati, penetrantis in invicem charitate ligati sunt: atque hoc in munere, illo cadente, meruerunt, ut nequaquam jam de ornamento regio cadendo solvantur. Hujus principatûs celsitudinem adhuc idem Propheta intuens, adjungit: [*In c conspectu sanctus d, & protegens in monte sancto Dei, & in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti.*] Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur: & idcirco iste Cherub dicitur, quia transcendisse cunctos scientia non dubitatur, qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulavit: quia inter angelorum corda charitatis igne fulgentia claruit gloriâ conditionis extitit. Quem bene extentum, & protegentem dicit. Omne enim, quod extenti protegimus, obumbramus: & quia comparatione claritatis suæ cæterorum claritatem obumbrâsse creditur, ipse extentus, & protegens fuisse reperitur. Reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentiâ majore transcendit. Quod *e* ergo illic speciosus in multis frondibus, quod illic signaculum similitudinis, quod illic Cherub, quod illic protegens dicitur, hoc hic voce Dominicâ Beemoth iste viarum Dei principium vocatur. De quo idcirco tam mira, in quibus fuit, & quæ amisit, insinuat, ut territo homini offendat, quod ipse, si superbiat, de elationis suæ culpa pallatus sit, si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis elevavit. Consideret ergo homo, quid elatus in terra mereatur, si & prælatus Angelis Angelos in cœlo *f*, de cœlo in terram prosternitur.

6 pars. *Charitas autem, qua in adversitate deseritur, fit, id est, fiditus, & fragilis esse perhibetur, sicut fides, ex qua charitas nascitur, fida, id est, fragilis apud Apostolum esse negatur. Similiter charitas, qua in adversitate deseri potest, dicitur vera amicitia posse. Sicut g enim Hieronymus contra Jovinianum scribit: [Omnis creatura sub vitio est, non quod omnis peccaverit, sed quia nulla est, quæ peccare non possit.] Posse autem peccare, ut h Augustinus ait, non est aliquid posse, sed infirmum posse. Unde ille solus vocatur omnipotens, qui hoc non potest, quia omnia potest, qua posse, est aliquid posse. Sicut ergo ejus contemptione, qui mutabilitatem nescit, omnis creatura virtus dicitur, quia mutabilitatis est capax, juxta illud: [Non i justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.] & [Astra non sunt munda in conspectu ejus:] Sic comparatione ejus creatura, quæ mutationem non recipit, omnis creatura, quæ permutari, non vera, sed vana esse probatur. Unde a omnis homo mendax dicitur, & vanitati similis factus. Hinc etiam b Ecclesiastes: Cuncta, quæ sub sole sunt, id est, quæ temporum vicissitudinem recipiunt, non tantummodo vanitas, quæ omni creaturæ ratione mutabilitati inest, sed etiam vanitas vanitatum, varietate permutationis, quam recipiunt, esse dicuntur. Sic ergo comparatione divinæ charitatis nulla virtus vera probatur: aut comparatione ejus, quæ non deseritur, illa, qua amittitur, vera esse negatur. Sicut autem omnis creatura suo modo bona, & vera esse dicitur, sic & charitas, qua deseritur, suo modo bona, & vera esse monstratur: aliquin à nullo desereretur, si nullo modo in eo esset. Quod enim nullo modo verè est, nullo modo deseri potest. Quod si aliquo modo verè deseritur, & aliquo modo id verè esse oportet.*

a *B. Gregor. 27. Mor. c. 23. ad. 24. & gloss. ord. in c. 1. Gen. ad ea verba* fiat firmamentum.] *ex Greg.* b *Greg. lib. 32. Mor. c. 24. al. 13.* c *Job. 40.* d *Esa. 2. & 14. Ezech. 31.* e *alii aqua.* f *al. lignum pretiosum.* g *al. &.* h *Ezech. 28.* i *al. si.* k *al. sublimior.* l *Eod. lib. Moral. c. sequenti. Vide homiliam 34. in Evangelia.*

a *Ezech 28.* b *al. per superbiæ vitium.* c *Varii pondus & vulgata: sed majores varietates in Græca.* d *al. extentus.* e *Eod. lib. c. sequent.* f *in cœlo prosternitur.* i *orig.* g *Sup. c. si enim. Sent. 1. dist. 42.* h *lib. 15. de Trinit. c. 15. & de fide ad Petrum, c. 1.* i *Psal. 142.* k *Job. 15.*

DISTINCTIO III.

pg HÆc de charitate breviter scripsimus propter eos, qui pœnitentiam negant reiterari posse, asserentes, quod sicut charitas semel habita nunquam amittitur, ita pœnitentia semel verè celebrata, nullâ sequenti culpâ maculatur: si verè criminalis culpa illam aliquando sequatur, veræ pœnitentia non fuit, nec veniam unquam a Domino impetravit. Quod ex disjunctione ipsius pœnitentiæ, & multorum auctoritatibus probare contendunt.

C. I.

Ut enim Ambrosius *ait in quodam sermone* c *Quadragesimæ.*

POenitentia est, & mala *a* præterita plangere, & plangenda iterùm non committere.

C. II.

Idem in lib. 2. de unica pœnitentia, c. 10.

REperiuntur i, qui *e* sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. Nam si verè agerent pœnitentiam, iterandam postea non putarent: quia sicut unum baptisma, ita 2 & unica pœnitentia. Verum præteriti semper nos debet pœnitere peccati: sed hoc delictorum leviorum. At ego faciliùs inveni, qui innocentiam servaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam.

1 ¶ Reperiuntur,] *In originali est:* Meritò reprehenduntur, qui sæpius agendam pœnitentiam putant: quia luxuriantur, &c. *ut sup. dist. 50.* si quis post.

2 ¶ Ita & unica] *Locus hic, qui ob glossias incurrentes non est emendatus, apud B. Ambrosium sic habet:* ita ut pœnitentia, quæ tamen publice agitur. Nam quotidiani nos degraviorum. Faciliùs autem inveni, &c.

C. III.

Item Augustinus *libro de dogmatibus Ecclesiasticis, c. 54.*

SAtisfactio *f* pœnitentiæ est, peccatorum causas excidere, nec eatum suggestionibus aditum indulgere.

C. IV.

Idem in lib. de vera & falsa pœnitentia, c. 8.

POenitentia *g* est quædam dolentis vindicta, puniens in se quod dolet commisisse. & ¶. *c. 19.* ¶ Continuè dolendum est de peccato: quod declarat ipsa dictionis virtus. Pœnitere enim est pœnam tenere: ut semper puniat in se ulciscendo, quod commisit peccando. Pœna enim propriè dicitur læsio, quæ punit & vindicat, quod quisque commisit. Ille igitur pœnam tenet, qui semper punit, quod commisisse dolet.

Pœnitentia h itaque est vindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse.

a *Psal. 115. & 143.* b *Eccles. 1.* c *In sermone manuscripto sæpe citato, cujus initium:* [Ecce nunc.] d *Gregor. lib. 9. epist. 39. & hom. 34. in Evang. Sent. 4. dist. 14. Ivo p. 15. c. 1. Ysid. Eod. lib. c. sequent.* f *in corde prosternitur.* i *orig.* g *Sup. c. si enim. Sent. 1. dist. 42.* h *Sent. ibid. Sup. dist. 50. si quis post.* f *Sup. dist. 1. sunt qui.* g *Sent. 4. dist. 17.* h *Sent. ibid.*

C. V.

In eodem libr. *c. 13.*

SI Apostolus *a* etiam peccata per baptismum dimissa continuè plorat, nobis etiam super fundamentum Apostolorum positis quid præter plorare restat? quid nisi semper dolere in vita? Ubi enim dolor finitur, deficit & pœnitentia. Si autem pœnitentia finitur, quid relinquitur de venia? Tamdiu enim gaudeat, & speret de gratia, quamdiu sustentatur à pœnitentia. Dixit enim Dominus *b:* [*Vade, & amplius jam noli peccare.*] Non dixit, non pecces, sed, nec voluntas peccandi in te oriatur. Quod quomodo servabitur, nisi dolor continuè in pœnitentia custodiatur? Hinc semper doleat, & de dolore gaudeat, & de doloris pœnitentia, si contigerit, semper doleat: & non sit satis, quòd doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse doleat.

C. VI.

Item Gregorius *in æstivum* c *tempus,* [*id est, homil. 34. Evang.*]

POenitentiam agere dignè non possumus, nisi modum quoque ejusdem pœnitentiæ cognoscamus. Pœnitentiam quippe agere est, & perperrata *d* mala plangere, & plangendo non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut dissimulat, aut ignorat. Quid enim prodest, si peccata quis luxuriæ desleat, & tamen adhuc avaritiæ æstibus anhelat? *Idem lib. 9. epist. 39. ad Theorestam.*

¶ Sunt *e*, qui dicunt pauci temporis pœnitentiam contra peccatum debere sufficere, ut iterùm liceat ad peccatum redire. Rectè eos pastoris primi percutit sententia, qui ait: *f* [*Contigit illis illud veri proverbii, canis reversus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.*] Magna est enim contra peccatum virtus pœnitentiæ, sed si quis in eadem pœnitentia perseveret. & ¶. ¶ Pœnitentiam verè agere est, commissa *g* plangere, & *h* iterùm plangenda declinare.

C. VII.

Idem Augustinus *tractatu 124. in c. 21. Joannis.*

PRoductior *i* est enim pœna, quàm culpa, ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc vel ad demonstrationem debitæ miseriæ, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem necessariæ patientiæ temporaliter hominem detinet pœna, etiam quem jam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa. *& paulò post.* ¶ Ira Dei non est ut hominis, id est, perturbatio concitati animi, sed tranquilla justi supplicii constitutio.

C. VIII.

Item Joannes *os aureum in homilia de pœnitentia.*

PErfecta *k* pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sustinere. & ¶. ¶ In corde ejus contritio est, in ore ejus confessio, in opere tota humilitas. Hæc est perfecta & sanctifera pœnitentia.

C. IX.

Item Smaragdus *in* 1 *expositione regulæ S. Benedicti, c. 4.*

ILle pœnitentiam dignè agit, qui, quæ commisit, sic præterita mala deplorat, ut futura iterùm non committat. Nam qui plangit peccatum, & iterùm admittit peccatum, quasi quis lavet lutarem crudum: quia quanto magis laverit, tanto magis lutum facit.

C. X.

Item Augustinus *homil. 41.*

POenitentes *m* (si tamen estis pœnitentes, & non estis irridentes) mutate vitam, reconciliamini Deo,

a *Rom. 6.* b *Joan. 8.* c *sic incipit homilia 34. Æstivum tempus.* d *Sup. eâd. pœnitentia est.* e *Si autem dicunt,*] *orig. f. 2. Petr. 2.* g *al. flere,*] *orig.* h *al. sed iterùm*] *orig.* i *Fatus ad hoc Beda lib. quæst. q 10.* k *Sup. dist. 1. perfecta.* l *Isidorus de summo bono, lib. 2. c. 13.* m *Sent. 4. dist. 15.*

& vos cum catena pascetis. Quâ, inquis, catenâ? [*Quæ a ligaveris in terra, erunt ligata & in cœlo.*] Audis ligaturam, & Deo putas facere imposituram? pœnitentiam agis, genua figis, & rides, & subsannas patientiam Dei? Si pœnitens es, pœnitet te: si non pœnitet, pœnitens non es. Si ergo pœnitet, cur facis, quod male fecisti? si feciſſe pœnitet, nôli facere: si adhuc facis, certè non es pœnitens.

C. XI.

Item Isidorus *lib. 2. de summo bono, c. 16.*

IRrisor est *b*, non pœnitens, qui adhuc agit, quòd pœnitet, nec videtur Deum poscere subditus, sed subsannare superbus: canis reversus ad vomitum est pœnitens ad peccatum. Multi enim lachrymas indesinenter fundunt, & peccare non desinunt. Quosdam accipere lachrymas ad pœnitentiam, & affectum pœnitentiæ non habere constat: quia inconstantia mentis, nunc recordatione peccati lachrymas fundunt, nunc verò revivíscente usu ea, quæ fleverant, iterando committunt. Esaias *c* peccatoribus dicit: [*Lavamini, mundi estote.*] Lavatur itaque, & mundus est, qui & præterita plangit, & fienda iterum non committit. Lavatur, & non est mundus, qui plangit quæ gessit, nec tamen deserit, sed post lachrymas ea, quæ fleverat, repetit.

C. XII.

Item Augustinus *in libro soliloquiorum.*

INanis *d* est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat. Vulnus iteratum sanatur tardiùs: frequenter peccans & lugens vix veniam meretur. Nihil prosunt lamenta, si replicantur peccata. Nihil valet veniam a malis poscere, & mala denuò iterare. Persiste ergo in confessione: esto in pœnitentia fortiter confirmatus: vitam bonam, quam accepisti, tenere non desinas: propositum bonæ vitæ conserva jugiter.

¶ *Caput hoc non est inventum apud B. Augustinum: habentur tamen apud Isidorum (quem citat Magister) pene eadem in dialogo, sive synonymis, non longe ante cap. de castitate.*

C. XIII.

Item Gregorius *in pastorali, part. 3. admonitione 31.*

QUi *e* admissa plangunt, nec tamen deserunt, considerare solicite sciant, quia flendo inaniter se mundant, qui vivendo se nequiter inquinant, cum idcircò se lachrymis lavant, ut mundi ad sordes redeant.

C. XIV.

Idem *ibidem.*

QUi *f* admissa *g* plangit, & tamen deserit, penè graviori culpæ se subjicit: quia *h* ipsam quam flendo impetrare potuit veniam, contemnit.

C. XV.

Idem *ibidem.*

LAvamini *i*, mundi estote.] Post lavacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lachrymas vitæ innocentiam non custodit. Lavantur ergo, & nequáquam mundi sunt, qui commissa fiere non desinunt, sed rursùs fienda committunt.

C. XVI.

Idem *ibidem.*

BAptizatur quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato: sed *k* post baptisma mortuum tangit, qui culpam post lachrymas repetit.

C. XVII.

Idem *in Moralibus, lib. 1. c. ult.*

INcassùm quippe bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur, quia & frustra velociter currit, qui priùsquam ad metas veniat, deficit.

a *Matth. 16.* b *Sent. 4. dist. 14.* c *Esa. 1.* d *Sent. ibid.* e *Sent ibid. Ansel. lib. 11. c. 142.* f *Sent. ibid. Beda in 2. Pet. 2.* g *admissum]* orig. h *al.* qui &. i *Esa. 1.* k *Eccl. 34.*

2 pars. *Sed verba diffinitionis non ad diversa tempora, sed ad idem tempus referuntur: videlicet, ut tempore, quo defert mala, quæ a committi, non committat, quod adhuc cum fiere operandi. Quod ex sequentibus verbis ejusdem auctoritatis datur intelligi, dum dicitur:* [Nam qui sic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut dissimulat, aut ignorat.

C. XVIII.

Hinc Augustinus *in Enchiridio, cap. 70.*

SAnè cavendum *b* est, ne quisquam existimet instar illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, & eleemosynis quotidie redimenda. In meliùs quippe est vita mutanda: & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodo, ut ea setiper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi: quamvis miserando deleat jam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.

C. XIX.

Idem *ibidem, cap. 76.*

QUi vult *c* eleemosynam ordinatè dare, à seipso debet incipere, & eam sibi primùm dare. Est enim eleemosyna opus misericordiæ, verissimeque dictum *d* est: [*Miserere animæ tuæ placendo Deo.*] Propter hoc renascimur, ut Deo placeamus.

¶ *Antea caput hoc citabatur ex Joanne Chrysostomo. Restitutum est ex B. Augustino: quem citant Magister, & Ivo, & Gratianum Toletanum IV. c. 9.*

C. XX.

Idem *ibidem, c. 71.*

DE quotidianis *e*, brevioribus, levibusque peccatis sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere: [*Pater noster, qui es in cœlis,*] qui jam taliter *f* patri regenerati sunt ex aqua & Spiritu Sancto. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata, delet & illa, à quibus vita fidelium scelerate etiam gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit, si quemadmodum veraciter dicitur, [*Dimitte nobis debita nostra,*] quoniam non desunt, quæ dimittantur, ita veraciter dicatur: [*Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris,*] id est, si fiat, quod dicitur: quia & ipsa eleemosyna est, veniam petenti homini ignoscere.

C. XXI.

Item Pius Papa, *epist. 1.*

NIhil prodest *h* homini jejunare, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate revocetur.

3 pars. *Ex persona hujusce modi pœnitentis etiam illud Senecæ intelligitur:* [Ille pœnitentiam dignè agit, &c.] *& illud Augustini:* i [Pœnitentes, &c.] *illud Isidori:* [Irrisor est, & non pœnitens,] *& illud Esaiæ:* [Lavamini & mundi estote.] *Item & illud soliloquiorum:* k [Inanis est pœnitentia, &c.] *Similiter & illud Gregorii:* [Qui admissa plangunt.] *&* [Baptizatur à mortuo.] *Illud autem Ambrosii:* [Reperiuntur, &c.] *non secundùm generalem, sed secundùm specialem consuetudinem Ecclesiæ, de solemni pœnitentia dictum intelligitur, quæ apud quosdam semel celebrata non iteratur.*

C. XXII.

Unde Augustinus *scribit ad Macedonium, epist. 54.*

QUamvis *l* caute & salubriter provisum sit, ut locus illius *m* humillimæ pœnitentiæ semel in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis minùs utilis esset ægrotis, quæ tantò magis salubris est, quanto minùs

a *Sent. ib. sup. eâd. pœnitentiam.* b *Sent. ibid. Ivo p. 17. c. 121.* c *Ivo p. 17. c. 129.* d *Eccl. 30.* e *Sent. 4. dist. 18. Ivo p. 17. c. 122.* f *Matth. 6.* g *patri tali]* orig. h *Iosiæ de confess. dist. 5. nihil prodest. Sent. 4. dist. 14. & dist. 15. Polyc. 3. tit. 25.* i *Sup. eâd.* k *Sent. 4. dist. 14.* l *Sup. dist. 50. quamvis. Sent. ibid.* m *al. illis.*

contemptibilis fuerit, quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui post primam pœnitentiam rursùs se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis?

4 pars. *Hæc auctoritate & illud Ambrosii determinatur, & iterum peccatori per primam pœnitentiam venia dari monstratur: alioquin nequaquam iterum parceret Deus, qui nec dum peperci-set:* [Satisfactio a quoque pœnitentiæ,] *&* [Vade, *b* & amplius noli peccare,] *eundem cum diffinitione intellectum habent. Illud autem, quod in lib. c de pœnitentia dicitur, de perfecta est intelligendum. Sicut enim charitas alia est incipiens, alia est proficiens, alia est perfecta: sic & pœnitentia alia est incipientium, alia proficientium, alia perfectorum. Sicut autem charitas, licet nondum perfecta, in baptismo datur venia peccatorum, ut quamvis postea graviter aliquis sit peccaturus, tunc tamen intelligatur esse renatus, non aquâ tantum (sicut Jovinianus tradidit,) sed aquâ & Spiritu (sicut Hieronymus contra d eum scribit,) sic & incipientium pœnitentiæ venia non negatur: quæ quâdam ratione, perfecta potest dici, quia toto corde gemit, & e dolet: licèt & aliâ ratione potest dici imperfecta, quia non usque in finem duratura. Secundùm primum modum perfectionis intelligitur illud Joannis os aureì:* [Perfecta e pœnitentia, &c.] *Juncta secundùm modum perfectionis illud Augustini f intelligitur:* [Pœnitentia est vindicta semper puniens in se, quod dolet commississe.] *Illud g autem,* [Si pœnitentia finitur, nihil de venia relinquitur,] *duplicitèr intelligi potest. Si enim juxta quorundam sententiam peccata dimissa redeunt, facile est intelligere nihil de venia relinqui: quoniam peccata, quæ prius erant dimissa, iterum replicantur. Sicut enim ille, qui ex justa servitute in libertatem manumittitur, interim verè liber est, quamvis ob ingratitudinem in servitutem postea revocetur: sic & pœnitenti peccata verè remittuntur, quamvis ob ingratitudinem venia eisdem postea sit implicanda. Si autem peccata dimissa non redeunt, dicitur nihil relinqui de venia, quia nihil relinquitur sibi de vitæ mundatia, & spe æterna beatitudinis, quam cum venia assecutus est. Sicut enim argento perfectè purgato, nihil sui decoris relinquitur, si sequenti ærugine fœdatur, non tamen primâ, sed sequenti sordidatur: sic expiato per pœnitentiam nihil de venia dicitur relinqui, cum tamen jam non deleris, sed adhuc expandu coinquinetur.*

5 pars. *Quod autem per pœnitentiam non semel tantum, sed sæpissimè peccata remittantur, multorum auctoritate probatur.*

Ait enim Hieronymus *in epistola ad Rusticum de pœnitentia.*

SEpties *h* cadit *i* justus, & resurgit *k*.] Si cadit, quomodo justus? si justus, quomodo cadit? sed justi vocabulum non amittit, qui per pœnitentiam semper relinquenti, si convertatur ad pœnitentiam, peccata donantur. [*Qui in plus dimittitur, plus diligit.*] *David n quoque per pœnitentiam, adulterii simul & homicidii veniam impetravit.*

C. XXIV.

De cujus pœnitentia in eodem o libro Hieronymus *ait.*

TOtam pœnitentiam peccatoris ostendit Psalmus quinquagesimus, quando ingressus est *p* David ad Bethsabee uxorem Uriæ Ethæi, & à Nathan prophetante correptus, respondit, dicens, [*Peccavi:*] statimque meruit audire, [*& Dominus abstulit peccatum.*] Adulterio enim junxerat homicidium; & tamen conversus ad lachrymas, [*Miserere* q, ait, *mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam: & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.*] Magnum enim

a *Sup. eâd. cap. satisfactio.* b *& c. si Apostolus.* c *Sup. eâd. pœnitentia. Sent. 3. dist. 20.* d *Sup. eâd.* e *Sup. eâd.* f *Sent. 4. dist. 14.* g *Sup. eâd. c. si Apostolus.* h *Proverb. 24.* i *al. cadet.* k *al. resurget.* l *Matth. 18.* m *Luc. 7.* n *Sent. ibid.* o *In eâd. epist. ad Rusticum.* p *2. Reg. 12.* q *Psal. 50.*

peccatum magnâ indigebat misericordiâ. Unde jungit, & dicit: [*Multùm lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego agnosco, & delictum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi,*] Rex enim erat *a*, alium non timebat *b*. [*Et malum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas, cum judicaris.*] Conclusit enim *c* Deus omnia sub peccato, ut omnibus misereatur. Tantumque profecit, ut dudum peccator & pœnitens tranſierit in magistrum, & dicat, [*Docebo d iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.*] Confessio enim, & pulchritudo coram eo: ut quia sua confessus fuerit peccata, & dixerit: [*Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ,*] fœditatem vulnerum in sanitatis decorem commutet.

C. XXV.

Idem *in apologia David, c. 2.*

ILle Rex tantus, ac potens, ne exiguo quidem momento manere penès se delicti passus est conscientiam: sed præmaturâ confessione, atque immensò dolore reddidit peccatum suum Domino. *& infrà.* ¶ Denique *e* Dominum dolor intimi movit affectûs, ut Nathan diceret: [*Quoniam pœnituit te, & Dominus transtulit peccatum tuum:*] Maturitas itaque veniæ profundam Regis fuisse pœnitentiam declaravit, quæ tanti erroris offensam transduxerit. *& infrà.* ¶ Sancti qui consummare pium certamen gestiunt, & currere cursum salutis, sicubi fortè ut homines corruunt *f*, naturæ magis fragilitate, quàm peccandi libidine, acriores ad currendum resurgunt, pudoris stimulo majora reparantes certamina: ut non solùm nullum attulisse existimetur lapsûs impedimentum, sed etiam velocitatis incentivâ cumulâsse. Ergo si currentium non solvitur cursus, cùm aliqui fortè ceciderint, non luctantium contentio, sed inoffensa manent certamina: quin & plerique post unum aut alterum lapsum gratiâ majore vicerunt: quantò magis agonem pietatis ingressi non debent unius prolapsionis offensione censeri, cùm beatus sit, qui se potuerit reparare post lapsum? & *f. c. 4.* ¶ Quòd peccavit, conditionis est: quòd supplicavit, correptionis: lapsus communis, sed specialis confessio. Culpam itaque incidisse naturæ est, delêsse *g*, virtutis. *& f. c. 13.* ¶ Peccatum aut donatur, aut deletur, aut tegitur. Donatur per gratiam, deletur per sanguinem crucis, tegitur per charitatem: similiter & iniquitas, quæ æstimatur habitudo mentis injustæ: licèt Joannes in epistola eum, qui fecerit peccatum, & iniquitatem feciſſe dixerit, sicut habemus scriptum: [*Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit:*] peccatum est iniquitas, quia in peccato ipso iniquitas est. Tamen, ut nobis videtur, peccatum 1 est opus iniquitatis: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Prius est ergo, ut ipsa iniquitas deleatur, excidatur radix & seminarium peccatorum: mala tollatur radix, ne malos fructus ferat: aboleatur erroris omnis affectus, universa iniquitatum genera tollantur. Itaque quemadmodum intrans in animam sapientis disciplina imprudentiam tollit, & scientia ignorantiam; sic perfecta virtus iniquitatem, & remissio peccatorum delet omne peccatum.

1 ¶ Peccatum est] *In originali vulgato legitur,* omne peccatum est iniquitas: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Plus est ergo, &c. *sed melior visa est Gratiani lectio.*

C. XXVI.

Idem *in eod. lib. c. 7.*

ILlud *i* verò *k* quàm mirabile est, quòd Angelo, ferienti plebem se obtulit David, dicens: *l* [*Grex iste, quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris*

a *al. eram]* b *al. timebam.]* orig. c *Rom. 11.* d *Psal. 37.* e *2. Reg. 12.* f *al. corruerunt.* g *al. diluisse.* h *1 Joan. 5.* i *Sent. 4. dist. 14.* k *Quàm verò illud etiam mirabile,]* orig. l *1. Paralip. 21.*

mei.] Quo facto statim dignus sacrificio judicatus est, qui absolutione existimabatur indignus. Nec mirum, si tali suâ oblatione pro populo, peccati sui adeptus est veniam, cùm *a* Moyses offerendo se Domino pro plebis errore, etiam plebis peccata deleverit. Texit igitur peccata sua, an non? Sed quis hoc neget, cùm hic ipse docuerit *b* Propheta, quod remittantur iniquitates, tegantur peccata, non imputentur à Domino? Peccatum remissum sibi esse docuit, sicut scriptum est: [*Delictum c meum cognovi, & injustitiam meam non operui. Dixi, pronuntiabo adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei*] dixit: [*pronuntiabo*] & veniam meruit antequam pronuntiaret: quanto magis, ubi de se pronuntiavit, dicens: [*iniquitatem meam agnosco,*] remissum est ei omne peccatum? licèt specialiter de hoc & *d* Nathan Propheta respondit, [*& Dominus transtulit peccatum tuum.*] Ergo remissionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atque operuit peccata sua, & texit operibus bonis, nec imputandum est ei peccatum, quia non fuit in eo dolus malitiæ, sed lapsus erroris: deinde *e*, quia non fuit improbitatis æstus, sed umbra mysterii: & tamen confessus est delictum suum, agnovit iniquitatem, vidit lavacrum, & vidit, & credidit: dilexit multum, ut nimiâ charitate tegere quemvis posset errorem.

6 pars. *Ecce cujus pœnitentia hic commendatur, cui etiam venia per Prophetam data monstratur, quàm graviter postea deliquerit, populi multitudo prostrata ostendit. Achab quoque (ut Hieronymus contra f Jovinianum scribit) Rex impiissimus, ut sententiam Dei subterfugeret, & eversio domus ejus differretur in posteros, jejunio impetravit, & sacco.*

C. XXVII.

De quo ad eundem Rusticum g *scribit idem*

Hieronymus, *dicens:*

AChab *h* Rex impiissimus vineam Nabuthæ cruore possedit, & cùm Jezabel non tam conjugio sibi, quàm crudelitate conjuncta, Heliæ increpatione corripitur: hæc dicit Dominus: [*Occidisti & possedisti.*] & iterùm: [*In loco, in quo linxerunt canes sanguinem Nabuthe, ibi lingent canes sanguinem tuum. Et Jezabel canes comedent ante muros Jezrahel. Quod cùm audisset Achab, scidit vestimenta sua, & posuit saccum super carnem suam, jejunavitq; & dormivit in cilicio. Factumq; est sermo Domini ad Heliam, dicens: quoniam reveritus est Achab faciem meam, non inducam malum in diebus ejus.*] Unum scelus Achab & Jezabel: tamen conversio *i* ad pœnitentiam Achab, pœna differtur in posteros: & Jezabel in scelere perseverans, præsenti judicio condemnatur.

C. XXVIII.

Item Joannes Chrysostomus *de reparatione lapsi, (epist. 5. ad Theodorum lapsum.)*

TAlis, *k* mihi crede, talis est erga homines pietas Dei, nunquam spernit pœnitentiam, si ei sincerè & simpliciter offeratur. Etiam si ad summum quis perveniat malorum, & inde tamen velit reverti ad virtutis viam, suscipit, & libenter amplectitur: facit omnia, quatenus ad priorem revocet statum: & quod est adhuc præstantius & eminentius, etiamsi non potuerit quis explere omnem satisfaciendi ordinem, quantumcunque tamen, & quamlibet brevi tempore gestam non respuit pœnitentiam: suscipit etiam ipsam, nec patitur quamvis exiguæ conversionis perdere mercedem. Hoc enim mihi indicat Esaias *l*, ubi de populo Judæorum talia quædam dicit: [*Propter peccatum modicæ conturbavi eum, & percussi eum, & averti faciem meam ab eo: contristatus est, & ambulavit tristis: & sanavi eum, & consolatus sum eum.*] Evidentius autem nobis testimonium dabit etiam Rex ille impius, qui cupiditatis suæ quidem prædam uxoris nequitiâ quæsivit: sed perturbatus ipsius sceleris immanitate pœnituit, & cilicio circumdatus, facinus suum flevit, atque ita erga se Domini misericordiam provocavit, ut à cunctis eum absolveret peccatis. Sic enim ait Deus ad Heliam *a*: [*Vidisti, quomodo compunctus est Achab à facie mea? quia flevit in conspectu meo, non inducam mala in diebus ejus.*]

¶ *Versio hæc, licet nonnihil discrepet ab ea, quæ inter Latina Joannis Chrysostomi opera circumfertur, non tamen longe distabit à verbis Græcis. Extat enim hoc opusculum manuscriptum in Bibliotheca Vaticana.*

C. XXIX.

Item Gregorius *in humilia decima super Ezechielem, in extremo.*

SIcut *b* Achab Rex iniquus à Propheta reprehensus, cum contra se divinam sententiam audisset, pertimuit, & magno mœrore deprehensus est, ita ut Propheta suo Dominus diceret: *c* [*Numne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur mei causâ humiliatus est, non inducam malum in diebus ejus.*] In quibus Domini verbis pensandum est, quomodo ei in electis suis mœror amaritudinis placeat, qui amittere timent Deum; si sic ei & improbi pœnitentia placuit, qui timebat perdere præsens seculum: aut quomodo ei grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis, qui placent, si hæc ad tempus placuit, & in eis, qui displicebant.

Nunvitæ d *quoque, quos Dominus in Evangelio commendat, pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ, & ex misericordia Domini indulgentiam consecuti, subversionis interitum subterfugere meruerunt. Sed qualiter post acceptam veniam Achab vixerit, textus libri Regum declarat: de quo etiam scribit e Ambrosius, quòd Jezabel uxor ejus, cujus inflammabatur arbitrio, ea quæ convertit, & nimiis sacrilegiis execrabilem fecit, & hunc pœnitentiæ ejus revocavit affectum.*

C. XXX.

De Ninivitis autem in proœmio Jonæ scribit

Hieronymus.

SIcut ait Herodotus, Ninive à Rege Medorum subversa est, regnante *f* apud Hebræos Josiâ. Unde patet illam prædicante Jonâ ex pœnitentia meruisse veniam: sed quia postea ad vomitum rediit, ex ira Dei subversa fuisse.

C. XXXI.

Item *in* g *prologo Nauæ.*

NAum Prophetam ante adventum Regis Assyriotum, qui populum Israël captivum in suam regionem transtulerat, fuisse, Hebræorum traditio confirmat. Si quidem in fine hujus lectionis, prædicti Regis adventum idem Propheta annuntiare monstratur. Sed cùm habitatores Ninivæ, Jonâ interitum civitatis prædicante, ne divinâ ictâ denuntiatum interitum sustinerent, peccatorum, & impietatis pœnitentiam egissent, acceptâ Dei misericordiâ gravioribus se criminibus implicuerunt. Qua de causa memoratus Propheta Spiritu Sancto plenus judicium Dei annuntians, ita est locutus: [*Deus h zelator, & ulciscens Dominus est.*]

7 pars. *Item, quòd frequenter venia pœnitenti præstetur, testatur Augustinus in libro i de pœnitentia, scribens contra quosdam hæreticos, qui peccantibus post baptismum semel tantum dicebant utilem esse pœnitentiam.*

C. XXXII.

ADhuc *k* instant perfidi, qui sapiunt plùs, quàm oportet, non sobrii, sed excedentes mensuram. Dicunt enim, etsi *a* semel peccantibus post baptismum valeat pœnitentia, non tamen sæpè peccantibus prodesse iterata: alioqui remissio, ad peccatum esset incitatio. Dicunt enim, quis non semper peccaret, si redire semper posset? Dicunt enim Dominum incitatorem malis, si semper pœnitentibus subveniret, & etiam ei placere peccata, quibus semper præstò est gratiâ. Errant autem: imò constat ei multùm peccata displicere, qui semper præsto est ea destruere. Si enim ea amaret, non ita semper destrueret, sed conservaret, atque, ut sua munera, foveret. Semper destruit peccata, quæ invenit, ne solvatur quod creavit, ne corrumpatur quod amavit. Summunt occasionem hypocritæ isti ex factis Domini. Quem enim cæcum *b* bis illuminavit? quem leprosum bis mundavit? quem mortuum bis suscitavit? non Lazarum, quem *c* dilexit; non filium viduæ *d*, quem miserius matri reddidit; non filium dissipatorem legitur bis suscepisse; non filiam Abrahæ bis à dæmonio liberâsse. In nulla persona iteravit factum, docens, ut ajunt, non sæpè à Domino fieri remedium. Dixit *e* mulieri: [*Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat,*] promittens pœnam, non ampliùs veniam.

¶ Quod *f* autem multos cæcos & diverso tempore illuminaverit, & multos debiles confortaverit, ostendit in diversis illis eadem sæpè peccata dimitti, ut quem prius sanavit leprosum, alio tempore illuminet *g* cæcum. Ideò etiam tot sanavit *h* febricitantes, tot languidos, tot claudos, cæcos, & aridos, ne desperet de se peccator: ideò non scribitur aliquis nisi semel sanatus, ut quisque timeat mergi *i* peccato. Videmus adhuc quotidie in Ecclesia sæpè febricitantes, sæpè languidos, sæpè passionibus captos, sæpè liberari: ut appareat toties opus miserantis, quoties confessio fit pœnitentis. Quomodo enim corpus, quod vilius est, & ab ipso dissimilius, sæpè sanaret, & animam dignioremq; & non sanis, sed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic Medicus, qui malum iteratum nesciret curare? Medicorum enim est centies infirmum visitare, centies curare. Qui cæteris minor esset, si aliis possibilia ignoraret, memor est sui, qui dicit: [*Nolo l mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat.*] Quem enim peccatorem exclusit *m*? Et quòd omnibus promisit [*Si n me confessus fuerit coram hominibus,*] id est, omnis, quantumcunque, & quotiescunque peccator, cujuscunque ordinis, etiamsi fuerit Sacerdos, [*confitebor & ego eum coram patre meo.*] Nam [*qui o invocaverit nomen Domini,*] id est, secundum quod nominatur Dominus, id est, qui invocaverit eum ad se, serviendo, non contradicendo, ut forsitan sæpè fecit, [*omnis,*] id est, quicunque sit ille peccator, [*salvus erit.*] Omnem enim animam *p* in tenebris, & umbrâ mortis, nullam excipiens animam. Hunc magistrum intellexerat discipulus ille, qui Corinthios *r* per epistolas suas voluit corrigere, & ut ipse testatur, ter in literis suis eos correxit. Oportebit enim, ut quoties videret eos cadere, toties juvaret eos resurgere. Memor enim erat illius, qui dixerat, [*Quorum f remiseritis peccata, remittuntur eis.*] Scimus autem & primos patres, & in omni tempore Ecclesiam Dei semper, usque septuagies septies, (quod est semper) peccata remittere. Quam potestatem ifti ab Ecclesia Dei conantur auferre. Oportet enim sic Ecclesiam credere, quæ confiteatur se sæpè peccare. Negant enim veritatem seducti 1, qui se absque peccato audent jactare. In *a* multis enim offendimus omnes: nec *b* infans unius diei absque peccato super terram esse potest. Quapropter eliminandus est ab Ecclesia iste error, qui unquam pœnitentibus negat indulgentiam. Non enim inquirit, quid Apostolus *c* senserit, qui dixit: [*Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*] Sciens enim & justis peccata solere contingere, non se confirmabat absque peccato, qui se novis indissolubili vinculo charitatis Christo conjunctum. Nisi enim sciret sæpè justos ad veniam venire, quomodo dubitaret se peccare, qui se sciebat Spiritum Dei habere, & intentione mundissimâ ei servire? Cur *d* enim Dominus Petri pedes lavisset, & Ecclesiam hoc idem docuisset, nisi quia (quoniam equotidiana est offensio) oportet, ut quotidiana sit remissio? Cur docuisset *f* orantes dicere: [*Dimitte nobis debita nostra:*] nisi ipse misericors perseveraret, qui nos ab hac petitione non vult deficere?

1 ¶ Seducti,] *In originali est*, in se esse. *& videtur indicari locus in epist. Joan. 1. c. 1. sed ob glossam non est mutatum.*

C. XXXIII.

Item Augustinus *ad Macedonium, epist. 54.*

IN tantum *g* hominum iniquitas aliquando progreditur, ut etiam post actam pœnitentiam, post altaris reconciliationem, vel similia, vel graviora committant. Et tamen Deus facit etiam super tales oriri solem suum, nec minùs tribuit, quàm antea tribuerat, largissima munera vitæ & salutis: & quamvis eis in Ecclesia locus humillimæ pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen super eos patientiæ suæ non obliviscitur. Ex quorum numero si quis nobis dicat: [Aut date mihi eundem iterùm pœnitendi locum, aut desperatum me permittite, ut faciam quicquid libuerit, quantùm meis opibus adjuvor, & humanis legibus non prohibeor, in scortis, omnique luxuria, damnabili quidem apud Dominum, sed apud homines plerosque etiam laudabili: aut, si me ab hac nequitia revocatis, dicite, utrùm mihi aliquid prosit ad vitam futuram, si in ista vita iliecebrosissimæ voluptatis blandimenta contempsero, si libidinum incitamenta frænavero, si ad castigandum corpus meum multa mihi etiam licita & concessa subtraxero, si me pœnitendo vehementiùs, quàm prius excruciavero *h*, si miserabiliùs ingemuero, si flevero uberiùs, si vixero meliùs, si pauperes sustentavero largiùs, si charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagravero ardentiùs,] quis nostrûm ita desipit, ut huic homini dicat, nihil tibi ista proderunt in posterum: vade, saltem vitæ hujus suavitate perfruere? Avertat Deus tam immanem sacrilegii *i* dementiam 1.

¶ *Locupletatum est duobus locis caput hoc ex originali.*

1 ¶ Dementiam.] *Apud B. Augustinum sequitur cap.* quamvis. *supr. eâd. dist.*

8 pars. *Sive autem quis dicat primam tantùm pœnitentiam post baptismum utilem esse, non secundam, sive contendat quis, ultimæ tantùm veniam dari, non præcedenti, semper tamen auctoritati adversatur, quæ sapissimè veniam pœnitenti repromittit. Quæ autem sit vera pœnitentia, cui venia nunquam negatur, & quæ sit falsa, cui nunquam indulgentia promittitur, Adamantius & Ifychius, super Leviticum* k *testantur.*

C. XXXIV.

I. INter hæc, hircum, qui oblatus fuerat, exustum, &c.] Non peccare, solius Dei est: emendare, sapientis. Sed raro invenias, qui se corrigat. Rara confessio peccati, rara pœnitentia. Repugnat natura & verecundia, quia obnoxia est culpæ omnis caro, & quisque erubescit peccatum conteri, dum magis præsentia cogitat,

---

a Exod. 32. b Psal. 31. c Psal. 50. d 2. Reg. 12. e al. denique non fuit. f Lib. 2. g Epist. ad Rusticum. h 2. Regum 21. i conversus] orig. al. converti] man. k Sentent. 4. dist. 14. l Isa. 57. apud 70.

a 3. Reg. 21. b Sic] orig. & exempp. c 3. Regum 21. d Jona 3. e Lib. de Nabuthe Hiezraelita c. ult. f Senior, non verba. g Inter opera B. Hieronymi. h Num 1. de vera & falsa pœnitentia, c. 3. k Sent. 4. dist. 14. enim,

a ut sit] orig. b Joan. 9. c quem prius dilexit] origin. d Luc. 7. & 15. Matth. 15. e Joan 8. f Qui] orig. g illuminaverit] orig. h salvavit] orig. i jungi] orig. k Marc. 2. l Ezech. 33. m al. excludit? n Matt. 10. o Joel. 2. p Ps. 146 Luc. 1. q sedentes] orig. r 2. Cor. 13. s Joan. 20.

a 1. Joan. 3. b Job. 15. ex 70. c 1. Cor. 4. d Joan. 13. e abest ab orig. f Matth. 6. g Sent. 4. dist. 14. h al. excitavero. i al. sacrilegamina. k Glossa ord. in c. 10. Levitici. Similia in catena in Leviticum, ex scripturibus Græcis, præcipuè Origenis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm futura. Vult Moyses peccati vacuam reperire animam, ut exuvias erroris deponat, & culpæ nuda sine sui pudore discedat. Sed irrationabilis impetus prævenit, & flamma celerrimi motûs animam depascitur, & exurit ejus innocentiam. Præponderant enim futuris præsentia, seriis jucunda, & læta tristibus, & præpropera tardioribus. Velox enim iniquitas, quæ ad nocendum occasionem suggerit: lenta virtus, & cunctatrix antè judicat, quàm incipit, quid decorum, quid honestum: iniquitas omnia præcipitat. Pigra verò, & verecunda pœnitentia, quæ *a* præsentium pudore premitur *b*. Solis enim intendit futuris, quorum spes sera, & tardus fructus. Interim præcurrit impudentia, & spe præsentium pœnitentia excluditur, & affectus *c* ejus exuritur, & aboletur. Quærit eam lex, & non invenit, exusta est enim fervore, & fumo iniquitatis. Inde irascitur, & dicit devorandam fuisse pœnitentiam in sancta *d* sanctorum; Sacerdotes, quasi segnes increpat. Respondet Aaron providum debere esse sacerdotale judicium, nec malè *e* sanæ conscientiæ facilè esse credendum id muneris, ne fiat novissimus error pejor priore. Vase enim fœtido vel oleum, vel vinum facilè corrumpitur. Quomodo autem poterat, ubi ignis alienus erat, peccatum exuri in conspectu Domini, cui cuncta aperta sunt? quasi dicat: non placet Deo, qui injustitiam corde inclusam tenet, & se pœnitentiam agere perhibet. Ignis alienus, libido, avaritia, & omnis prava cupiditas. Hic ignis exutit, non mundat. In quibus enim est, si offerant in conspectu Domini, ignis eos cœlestis absumit, sicut Nadab, *f* & Abiu cum his, quæ pro peccato fuerant oblata. Qui ergo mundari vult, ignem alienum removeat, & illi igni se offerat, qui culpam exurit, non hominem. Hic *g* ignis siccavit Hæmorrhoissæ sanguinem perfluentem: hic *h* siccavit culpam latronis. Ignis *i* enim consumens est: sanat enim simpliciter & purè confitentes. Judas inquit: *k* [*Peccavi, tradens sanguinem justum:*] sed in pectore habuit ignem alienum, quo inflammante cucurrit ad laqueum. Indignus autem remedio fuit, quia non purâ mente pœnituit. Culpam verò ejus non auferunt Sacerdotes, qui dolosè offert *l*, nec in eo possunt epulari, quorum cibus est peccatorum remissio. Unde verus Sacerdos ait: [*Meus m cibus est, ut faciam voluntatem patris,*] id est, ut peccatores conversi & pœnitentes salventur. Non est enim acceptum Deo sacrificium, nisi verum, & sincerum.

¶ *In hoc & sequenti capite afferuntur verba ipsa glossæ ordinariæ: quamvis multa sint accepta ex Origene, Adamantio, & Hysychio.*

C. XXXV.

Item Hysychius *lib. 2. ad c. 10. Levitici.*

IN*n* hæc, hircum, qui oblatus fuerat, &c.] Quia omne peccatum per pœnitentiam deletur, & qui prædictum peccatum alterius doctrinæ, & blasphemiæ commiserunt, salvati non sunt: causam mortis eorum Legislator *o* exponit: [*Inter hæc, hircum, qui oblatus fuerat, &c.*] Quia scilicet non comederunt filii Aaron, quod pro peccato erat in loco sancto, id est, pœnitentiam commissi peccati in Ecclesia peragi non fecerunt: quibus hoc præceptum est, quos Christus in Ecclesia vicarios suos constituit. Ipse enim oblationis suæ sanguinem, quæ pro nostro sanguine oblata est, in sanctum, id est, in cœlum, in conspectu patris obtulit. Debet autem comedi hoc sacrificium in loco sancto, scilicet in Ecclesia, in propitiationem peccatorum. Unde addit, [*quemadmodum præceptum est mihi,*] id est, quemadmodum præcepi & mandavi. Moyses enim

a *al. quia.* b *al. punitur.* c *al. effectus.* d *al. sanctis sanctorum.* e *al. malè sana*] *vera lectio.* f *Levit. ibid.* g *Marc. 5.* h *Luc. 23,* i *Deut. 4.* k *Matth. 27.* l *al. se offert,*] *al. offerunt.* m *Joan. 4.* n *Ibi gloss. ord.* o *Lev. 10.*

gerit personam Christi. Exustum reperit: quia in Spiritum Sanctum peccaverant: ab intelligibili igne Spiritûs Sancti oblatio pro pœnitentia ablata est. Voluntatis enim peccantibus non relinquitur hostia pro peccato. Nam sicut vera pœnitentia veniam promeretur, ita a simulata Deum irritat: quia Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum. Hoc autem sancti Patres irremissibile peccatum, & blasphemiam in Spiritum Sanctum dixerunt, in *c* sceleribus usque ad finem vitæ perseverare, de salute sui desperare, & de pœnitentia, & misericordia redemptoris diffidere.

C. XXXVI.

Item Joannes os aureum *homilia 31. in c. 11. epist. ad Hebræos.*

JUdas *d* pœnituit, sed malè: laqueo namque se suspendit: pœnituit etiam *e* Esau, sed malè: magis autem iste neque pœnituit. Lachrymæ quippe illæ non erant pœnitentiæ, sed animi 1 violenti, & indignationis internæ. Quod ex ejus operibus aperitur. *& f.* ¶ Non igitur negemus, obsecro, peccata nostra: neque nos impudentia duros efficiat. Sponte nostra peccata puniamus, ne pendamus, non sponte, supplicia. Audivit Cain à Deo: [*Ubi est Abel f frater tuus?*] & dixit: [*nescio, nunquid nam custos fratris mei sum ego?*] Vides, quomodo ex hoc peccatum reddiderit gravius? Verum non ita pater ejus audiens: [*Adam g, ubi es?*] dixit: [*audivi vocem tuam Domine, & timui, quoniam nudus sum, & abscondi me.*] Magnum bonum est, ut quis peccata sua agnoscat, & memoriam eorum perseveranter retineat. Nullum inveniturus delictorum tale remedium, sicut eorum continuata memoria.

1 ¶ Animi violenti,] *Græcè est,* ἀλλὰ ἀναγκαίου, & οὐ μὰ μᾶλλον, & δέδακνεν τὰ ἔσης: *id est:* Sed potius contumelioſi impetûs & iracundiæ: idque ostenditur, quæ secuta sunt. *Versus codex habet,* πικρίας & τύφου, *quæ duæ voces conjunguntur etiam à B. Paulo in epistola ad Ephesios, cap. 4. Sunt autem nonnulla in hoc capite partim ex mendoso scriptis Gratiani codicibus, partim ex ipsa originali emendata.*

C. XXXVII.

Item Ambrosius *in lib. 2. de pœnitentia, cap. 11.*

IN*h* salicibus, inquit, in medio ejus suspendimus organa nostra. Quomodo *i* cantabimus canticum Domini in terra aliena?] Si enim caro menti repugnat, nec subdita est animi gubernaculo & mentis imperio, aliena est terra, quæ non domatur exercitio cultoris, & ideò non potest fructus charitatis pœnitentiam *k* præceis afferre. Meliùs est ergo tunc quiescere, cùm exercere non queas opera pœnitentiæ, ne in ipsa pœnitentia fiat, quòd postea indigeat pœnitentiâ. Quæ si semel fuerit usurpata, nec jure celebrata, nec prioris fructum obtinet, & aufert usum posteriotis. Sane & cùm caro repugnat, mens ad Dominum debet esse intenta: & si opera non sequuntur, fides non deseratur *l*: & si pugnant vel carnis illecebræ, vel potestates adversantur, maneat mens Deo dedita. Tunc enim maximè *m* ungumur, cùm caro cedit, & sunt, qui vehementer incumbant miseræ animæ, quærentes omne auferre præjudicium. Unde illud *k* est: [*Exercamini, exinanite usque ad fundamentum in ea.*] Quam miseratus David, ait: [*Filia Babylonis misera*] misera utique, quia Babylonis filia est: quæ Dei filia esse desivit, cui tamen Medicum invitat, dicens: *Beatus, qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram:* [*beatus*] qui infirmas & lubricas cogitationes allidat ad Christum, qui omnes irrationabiles motus sui reverentiâ & disceptatione *l* comminuat.

a *Sap. 1.* b *Hebr. 10.* c *al. & in.* d *Matth. 27.* e *Genes. nes. 27.* f *Genes. 4.* g *Gen. 3.* h *Nonnullis verbis omissis.* i *Psalm. 136.* k *Ibidem.* l *al. discretione.*

1 ¶ Pœnitentiam pacis.] *In multis vetustis legitur,* pœnitentiæ, & pacis. *in originali autem impresso,* patientiam pacis.

2 ¶ Fides non deseratur:] *In aliquot manuscriptis est,* fides non deseratur: *in vetustioribus B. Ambrosii operum editionibus:* fides desideret: *in recentiore Parisiensi,* fides deserviat.

3 ¶ Urgemur,] *In nonnullis vetustis legitur,* urgetur, cùm caro non credit.

C. XXXVIII.

Item Hieronymus *super Matthæum ad c. 27.*

NIhil *a* Judæ profuit egisse 1 pœnitentiam, per quam scelus corrigere non potuit. Si *b* quando frater fic peccat in fratrem, ut emendare valeat, quod peccavit, Potest ei dimitti: sin autem permanent opera, frustra voce assumitur pœnitentia. Hoc est, quod in Psalmo *c* de eodem infelicissimo Juda dicitur: [*& oratio ejus fiat in peccatum:*] ut non solùm emendare nequiverit proditionis nefas, sed proprii homicidii scelus addiderit.

1 ¶ Egisse pœnitentiam,] *Sic in glossa, ex qua videtur sumptum caput hoc: sed apud B. Hieronymum & Magistrum, sententia pœnitentia: apud eundem verò Magistrum, paulo post, legitur depravatè,* emendare non valeat.

C. XXXIX.

Item Leo Papa *in d sermone, qui incipit,* [Inter omnia,] *id est, tertio de passione Domini.*

SCeleratior omnibus, ô Juda, & infelicior extitisti; quem non pœnitentia revocavit ad Dominum, sed desperatio traxit ad laqueum. Expectâsses consummationem criminis tui, & donec sanguis Christi pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi suspendium distulisses.

9 pars. *Hu auctoritatibus, qua sit vera, qua falsa ostenditur pœnitentia, & falsa nulla indulgentia dari probatur: in quo illorum sententia destruitur, qua eum, qui pluribus irretitus fuerit peccatis, asserit unius delicti pœnitentia, ejusdem veniam consequi à Domino sine alterius pœnitentia. Quod etiam multis auctoritatibus probare conantur. Quarum prima est illa Naum* e Propheta: [non judicabit *f* Deus bis in idipsum.] *Sed quem Sacerdos judicat, Deus judicat, cujus personam in Ecclesia gerit. Qui ergo à Sacerdote semel pro peccato punitur, non iterum pro eodem peccato à Domino judicabitur.*

C. XL.

Item Gregorius *super Ezechielem, hom. 10.*

PLuit *g* Dominus super unam civitatem, & super alteram non pluit: & eandem civitatem ex parte compluit, & ex parte aridam relinquit. Cùm ille, qui proximum odit, ab aliis vitiis se corrigit, una eademque civitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia sunt, qui cùm quædam vitia resecant, in aliis graviter perdurant.

¶ *Similis summa verborum B. Gregorii est in glossa ordinaria ad c. 4. Amos, non tamen eadem omnino.*

C. XLI.

Item Ambrosius *in 18. sermonario* h *Psalm. 118.*

PRima consolatio *i* est, quia non obliviscitur miseri Deus: secunda per punitionem 1, ubi, etsi fides 2. desit, pœna satisfacit, & relevat.

1 ¶ Punitionem,] *Antea legebatur,* compunctionem. *Emendatum est ex glossa ordinaria (cujus caput hoc est summa quædam) & magis convenit cum sententia B. Ambrosii: cujus tamen locum integrum præstat accurate legere.*

2 ¶ Fides] *In glossa additur,* id est, conscientia debiti. *& sic declarat Gratianus infrà c.* quærat.

Item opponitur de Hieronymo a, *qui super Naum sentire videtur, quòd si fidelis 1 adulterando interficeretur, de adulterio non amplius à Deo puniretur. Item, si illa sacrificia non fuit, quam in adulterio vivens pro homicidio obtulit, cùm adulterii eum pœnituerit, utriusque ei pœnitentia imponenda erit: quod à ratione alienum Ecclesiastica probatur consuetudine, quæ pro* b *eodem peccato (nisi reiteratum fuerit) nulli bis pœnitentiam imponit.* ¶ *Sed quòd et, qui crimen sibi reservat, de alio venia non præstetur, non solum præmissis probatur auctoribus Hesychii, Adamantii, Gregorii, Augustini, Smaragdi, Isidori: verum etiam aliâ auctoritate ejusdem* Augustini *in libro de c. pœnitentia.*

1 ¶ Fidelis] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis B. Hieronymo, & Magistro. Nam anteà legebatur,* infidelis, *quemadmodum etiam infrà habetur, c.* quærat. *& c.* ignis.

C. XLII.

Ait enim.

SUnt plures, quos pœnitet peccâsse, sed non omnino, reservantes sibi quædam, in quibus delectentur: non animadvertentes Dominum simul *d* surdum & mutum à dæmonio liberâsse: per hoc docens nos nunquam nisi de omnibus sanari. Si enim vellet ex parte peccata reservari, habenti septem dæmonia, manente uno, proficere potuerat sex expulsis. Expulit autem septem, ut omnia crimina simul ejicienda doceret. Legionem *e* autem ab alio ejiciens, neminem reliquit ex omnibus, qui liberatum possideret: ostendens, quòd etiamsi peccata sint mille, oportere de omnibus pœnitere. Laudatus est enim Dominus, quando ejecto dæmonio *f* locutus est mutus. Nunquam aliquem sanavit, quem omnino non liberavit. Totum enim hominem sanavit in sabbatho: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione liberavit, indicans pœnitentem oportere simul dolere de omni crimine orto in anima & corpore. Scio enim Deum inimicum omni criminoso. Quomodo ergo, qui crimen reservat, de alio recipiet veniam? Sine amore Dei consequeretur veniam *g*, sine quo nemo unquam invenit gratiam. Hostis enim Dei est, dum offendit perseveranter. Quædam enim impietas infidelitatis est, ab illo, qui justus, & justitia est, dimidiam sperare veniam. Jam entm foret sine pœnitentia invenire gratiam. Pœnitentia enim vera ad baptismi puritatem confitentem conatur adducere. Rectè enim pœnitens, quicquid sordidum post purificationem contraxit, oportet ut abluat, saltem lachrymis mentis. Sed satis durus est, cujus mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare: sed sciat culpabiliter se durum, qui desiet damna temporis, vel mortem amici, & dolorem peccati lachrymis non ostendit. Non itaque est, ut quis excusèt se non habere fontem lachrymarum, qui nonnunquam lachrymis ostendit dolorem temporalium. Quem ergo pœnitet, omnino pœniteat, &c.

10 pars. *Auctoritas illa Naum Prophetæ:* [Non *h* judicabit Deus bis, &c.] *non indistincte ostendit omnia, quæ temporaliter puniuntur, non ulteriùs à Deo punienda. Quamvis enim Sodomitas, Ægyptios, Israelitas in eremo super eundem locum dicat Hieronymus temporaliter à Deo punitos, ne in æternum puniretur, non tamen de omnibus generaliter hoc intelligendum est, aliquis cuique scelerosò optandum esset, ut cœlesti fulmine percussus, aut aquis submersus, aut à serpentibus vulneratus pro peccatis suis divinitus interiret, ut æternos cruciatus brevi*

a *Sent. 4. dist. 15.* b *Insuà edd. c. quarat aliquis, & c. ignis. supr. 23. quæst. 5. quid ergo.* c *In lib. de vera & falsa pœnitentia, cap. 9. Sent. 4. dist. 15.* d *Matth. 12.* e *Marc. 5.* f *Matth. 9.* g *al. indulgentiam.* h *supr. dist. 1. de pœn. cap. quem ergo. Sent. 4. dist. 15. supr. sic leratur.*

a *Gloss. ordin. & Beda ad eundem locum. Sentent. 4. dist. 15.* b *al. Sed.* c *Psalm. 108.* d *Gloss. ord. ad cap. 27. Matth.* e *Naum 1. ex 7°.* f *al. vindicabit.* g *Sentent. 4. distinct. 15.* h *Serm. 18.* i *Gloss. ord. ibi. Ladich.*

& momentanea pœna terminaret. Illud etiam Apostolis falsum esset, quod de prostratis in deserto in epistola ad Hebræos a scribens ait: [Propter incredulitatem suam non intraverunt in terram promissionis.] *Ubi probatur, quòd sicut merito sua infidelitatis requiem illam amiserunt, ita propter eandem infidelitatem, veram requiem æterna beatitudinis nullo modo intraverunt. Intelligitur ergo illud Hieronymi de his tantum, qui inter ipsa flagella pœnitentiam egerunt: quam, esti brevem & momentaneam, tamen non respuit Deus: sicut & illud* b *Prophetæ,* [Non judicabit e Deus bis in idipsum,] *de his tantum intelligi oportet, quos præsentia supplicia in melius commutant: super quos non consurget duplex tribulatio. Qui autem inter flagella duriores & deteriores fiunt, sicut Pharao, qui flagellatus à Domino, durior factus est, præsentibus æterna connectunt, ut temporale supplicium sit eis æterna damnationis initium.*

C. XLIII.

Unde Augustinus *in Cantica Deuteronomii.*

IGnis e succensus est, &c.] Hoc est, vindicta hic incipiet & ardebit usque ad extremam damnationem.

Hoc contra illos notandum est f, *qui dicunt,* [Non judicabit Deus bis in idipsum,] *ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendantur, alii & hic & in æternum puniuntur: sicut Antiochus & Herodes. Quod super eundem locum de adultero fideli Hieronymus sentire videtur, ex ejusdem verbis falsum esse probatur. Exemplo enim illius, qui Israelitis maledixerat, & qui ligna in sabbatho collegerat, ostendit parva peccata brevibus & temporalibus suppliciis purgari, magna verò diuturnis & æternis suppliciis reservari.*

C. LXIV.

Aut enim idem Hieronymus *in primum caput* Naum.

QUærat g hic aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio decolletur, quid de eo postea fiat. Aut enim punietur, & falsum est hoc, quod dicitur, [*Non vindicabit Dominus bis in tribulatione:*] aut non punietur, & optandum est adulteris, ut impræsentiarum brevi & citâ pœnâ frustrentur cruciatus æternos. Ad quod respondebimus, Deum, ut omnium rerum, ita suppliciorum quoque scire mensuras, & non prævenire sententiâ judicis, nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri potestatem, & magnum peccatum magnis, diuturnisque lui h cruciatibus: si quis autem punitus sit, ut ille in lege a qui Israëliticis maledixerat, & qui in sabbatho ligna collegerat, tales postea non puniri: quia culpa levis præsenti supplicio compensata sit.

Illud autem Gregorii: [Pluit k Dominus super unam civitatem, &c.] *non ad criminis veniam, sed ad ejus referendum est detestationem: ut ideò pars civitatis dicatur esse completa, quia crimen, quod dilexerat, detestari incipit, non quòd ejus veniam consequatur. Criminis autem detestatio pluvia vocatur, quia ex fonte divinæ gratiæ cordi nostro instillatur, ut vel sic quisque ad veram pœnitentiam perveniat: aut ne minus à Deo puniatur, quo diuturniore delectatione peccati majus sibi supplicium accumulâsset. Si verò ad indulgentiam criminis pluvia referatur, Evangelicæ sententiæ contraire videbitur. Si enim propter fraternum odium, etiam quæ dimissa sunt, replicantur ad pœnam: multo magis, quæ non sunt dimissa, ad vindictam reservari probantur. Item si secundùm Augustinum l arbiter suæ voluntatis non potest inchoare novam vitam, nisi pœniteat eum veteri vita, quomodo ad novitatem indulgentiæ perventes, qui olim vetustatem non deposuit? Ad detestationem ergo criminis, ut & alia ratio: quia non potest malus in omnibus malus esse, sed habet aliqua bona: neque bonus in omnibus esse bonus, sed habet aliqua peccata. Cùm ergo prosperitatem malus habet, malo capitis sui est. Cùm enim pro illis paucis bonis retributionem hic accipit, illic jam plenius punietur.*

Potest a *etiam referri memoria bonorum ad mitiorem pœnam habendam, ut bona, quæ inter multa mala sunt, non proficiant ad præsentis vitæ, vel futuræ præmium obtinendum, sed ad tolerabilius extremi judicii supplicium subeundum: sicut de fide, & cæteris, quæ sine charitate habentur.*

C. XLIX.

Augustinus *scribit in libro de pœnitentia, c. 26.*

SI quis b autem non habens charitatem, quæ pertinet ad unitatem spiritûs, & vinculum pacis, quo Catholica Ecclesia congregata connectitur, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, sitim c, nuditatem, persecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammas, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennæ d, & ignis æterni, nullo modo ista culpanda sunt: imò verò & hæc laudanda patientia est: (Non enim dubitabimus, melius ei fuisset, ut Christum negando cuncta illa vitaret. Unde & illud, quod ait e Apostolus: [*Si tradidero corpus meum, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*] nihil prodesse intelligitur ad regnum cœlorum obtinendum, non ad extremi judicii tolerabilius supplicium subeundum. *& supra, cap. 23.* ¶ Hæc propter charitatem dicta sunt: sine qua in nobis non potest esse vera pœnitentia f: quia in bonis charitas Dei est, quæ tolerat omnia.

12 pars. *Pœnitentia ergo, ut ex præmisso apparet, nulli in peccato perseveranti utilis est, non tamen alicui denegandæ est: quia sentiet fructum ejus, cum alterius criminis pœnitentiam egerit. Sic itaque pœnitentia definitio, & cætera auctoritates sibi consonantes negant eum agere pœnitentiam, qui perseverat in crimine, utilem videlicet sibi & fructuosam.*

¶ *Illud autem Ambrosii* g: (Pœnitentia semel usurpata, nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & usum sequentis amittit,] *de solemni intelligitur: quæ cum non verè celebrata fuerit, & fructum prioris aufert, & usum præcedentis, amittit (quia veniam, quam impetrare potuit, contempsit) & usum sequentis aufert, secundum consuetudinem quandam Ecclesiarum, apud quas pœnitentia solemnitas non iteratur. De hac eadem pœnitentia illud etiam intelligitur,* [Non h est secundus locus pœnitentiæ.]

DISTINCTIO IV.

QUia i verò multorum auctoritatibus suprà monstratur, est, pœnitentiam verò celebrari, & peccata verè dimitti ei, qui aliquando in crimen recasurus est: *An peccata dimissa redeant?* Hujus quæstionis diversarum varia est sententia, aliis asserentibus, aliis contrà negantibus peccata semel dimissa ulterius replicari ad pœnam. Quòd autem quarumdam primâ est illa Prophetæ: [In k memoriam redeat iniquitas patrum ejus:] *secunda illa Evangelii:* [Serve l nequam, omne debitum dimisi tibi.]

C. I.

Deinde in libro Psalmorum Augustinus *ad ad Psalmum 108.*

SI Judas teneret illud, ad quod vocatus est, nullo modo ad eum vel sua præterita, vel parentum iniquitas pertineret. Sed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, iniquitatem vetusti generis potius elegit, rediit iniquitas patrum ejus in conspectu Domini, ut in eo etiam ipsa b puniretur, & peccatum matris ejus non deleretur. *Item Rabanus.* ¶ *Tradidit* c *eum tortoribus &c.*] Considerandum est, quòd dicit: [*universum debitum:*] quia non solùm peccata, quæ post baptismum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, verùm etiam peccata originalia, quæ in baptismo ei dimissa sunt.

C. II.

Item Gregorius *lib. 4. dialog. c. 60. an. 593. Romæ.*

COnstat d ex dictis Evangelii, quòd si hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursùs exigitur, quod nobis jam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus.

C. III.

Item Augustinus *in homilia 15. de verbis Domini.*

DIxit e Dominus: [*Dimitte* f *& dimittuntur tibi:*] & *ego* prior dimisi, dimitte vel postea. Nam si non dimiseris, revocabo te, & quicquid tibi dimiseram, replicabo tibi.

C. IV.

Item *ibidem.* ¶

QUi h divini beneficii oblitus suas vult vindicare injurias, non solùm de futuris peccatis veniam non merebitur: sed etiam præterita, quæ jam sibi dimissa eredebat, ad vindictam ei replicabuntur.

C. V.

Item Beda *super Lucam, lib. 4. c. 48. an. 720. in Anglia.*

REvertar i in domum meam, unde exivi.] Timendus est iste versiculus, non exponendus: ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

C. VI.

Idem *ibidem.*

QUæcunque k enim post baptisma, sive pravitas hæretica, seu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium prosternet in ima vitiorum.

C. VII.

Item Augustinus *in libro quæstionum Deuteronomii, quæst. 41.*

PEccatum, quod ex Adam contrahitur l, temporaliter redditur: quia omnes propter hoc moriuntur, non autem in æternum eis, qui fuerint per gratiam spiritaliter regenerati, in eaque permanserint usque in finem.

2 pars. *Eorum* m *verò, qui hanc sententiam sequuntur, alii dicunt, quod peccata reditura dimittuntur secundum justitiam, sed non secundum præscientiam: sicut nomina discipulorum, qui retrò abierunt, erant scripta in libro vitæ propter justitiam, cui deserviebant, non secundum præscientiam, qua in numero salvandorum esse non habebat. Sic à latere* n *Dei dicuntur mille casuri, & decem millia à dextris ejus, quos tamen divina præscientia nunquam suis adnumeraverat. Hinc etiam Dominus ait* o *Moysi:* [Si quis peccaverit ante me, delebo eum de libro vitæ p.] *ut secundùm justitiam Judicis ille peccando dicatur deleri, qui secundùm*

---

a *Heb. 3.* b *Naum 1.* c *al. vindicabit.* d *Suprà 23. qu. 5. hoc tamen.* e *Sentent. in glossâ ordin. Deuteronomii 32. & apud beatum Gregorium Moral. lib. 18. cap. 12.* f *Isidorus de summo bono, lib. 3 cap. 2.* g *Sentent. ibidem. Suprà 23. quæst. 5. quid ergo. 6. quærat.* h *eius] orig.* i *Numer. 15.* k *supr. eâd. pluit, Sent. ibid.* l *Suprà, dist. 1. tres sunt.*

a *Suprà eâd. prima consolatio.* b *Jacob. 2.* c *Romans. 14.* d *Psalm. 15.* e *1. Corinth. 4.* f *Suprà, prima consolatio.* g *In libro de vera & falsa pœnitentia, c. 14.* h *dist. 15. infrà dist. 5. c. considerat.* i *Sentent. ibidem.* k *multa opera] orig.* l *In homil. 40. habetur sententia.* m *Matthæ.* n *Luc. 16.*

a *Sent. ibid.* b *Ephes. 5.* c *abest ab orig.* d *al. gehennæ] orig.* e *1. Cor. 13.* f *patientia:] vera lectio.* g *Sent. 4. dist. 14. supr. eâd. in solicitus.* h *Supr. dist. 50. si quis potest.* i *Hugo l. 2. de Sacr. p. 14. c. 4.* k *Psal. 108.* l *Matth. 18.*

a *Et Prosper ibid.* b *ipse] orig.* c *Sententiæ 4 distinct. 22.* d *Sentent. ibid.* e *Dicit illi Deus:] orig.* f *Luc. 6.* g *Sententia, non verba.* h *Sentent. ibid.* i *Sent. ibid.* k *al. Quemcunque. Sentent. ibid.* l *al. trahitur.* m *B. Ambrosius lib. 9. com. in epist. ad Romanos, in illa verba,* [*Jacob dilexi.*] *& glossa ordin. ibidem* [*ut ostenderet divitias.*] n *Psal. 90.* o *Exod. 32.* p *meo.] orig.*

præscientiam nunquam fuerat adscriptus. Hinc Augustinus in epistola 1 ad Corinthios : a [Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo,] *etsi in aliquibus. Communia omnibus sunt omnia sacramenta, sed non communis gratia : ita & nunc baptismus est communis, sed non virtus baptismi.*

1 ¶ In epistola ad Corinthios :] *Hæc sunt apud Bedam in comm. c. 10. epist. 1. ad Corinth. ex B. Augustino in Psal. 77. & copiosius apud illos exponuntur.*

3 pars. *Verùm hoc de fide accedentibus, vel de his, qui extra Ecclesiam baptizantur, intelligitur : qui sacramenti quidem integritatem accipiunt, virtutem verò ejus minimè assequuntur. Parvulu verò, vel adultis plenâ fide accedentibus omnia* b *peccata remittuntur, etsi aliquando recessuri à bono in malam vitam sint finituri.*

C. VIII.

Unde Augustinus *in libro de correptione & gratia, cap. 8. & 9.*

Si c ex bono in malum deficiente bonâ voluntate moriuntur, respondeant, si possunt, cur illos Deus, cùm fideliter & piè viverent, non tunc de vitæ hujus periculis rapuit, ne malitia *d* mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum? Utrùm hoc in potestate non habuit? an eorum mala futura nescivit? Nempe nihil horum nisi perversissimè atque insanissimè dicitur. Cur ergo non fecit? Respondeant, qui nos irrident, quando in talibus rebus exclamamus : [*Quàm e inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus.*] Neque enim hoc non donat Deus, quibus voluerit : aut verò Scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immaturâ hominis justi ait: *f* [*Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus.*] Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus? apud *g* quem non est iniquitas, neque acceptio personarum, & in cujus potestate est, quamdiu quisque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta est super terram? Sicut ergo coguntur fateri, donum Dei esse, ut finiat homo vitam istam, antequam ex bono mutetur in malum : cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant; ita donum Dei esse in bono perseverantiam secundùm Scripturas (de quibus testimonia multa jam posui) fateantur nobiscum, & cur aliis detur, aliis non detur, sine murmure adversùs Deum dignentur ignorare nobiscum. Nec *h* nos moveat, quòd filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam. Absit enim, ut ita esset, si de illis prædestinatis essent, & secundùm propositum vocatis, qui verè sunt filii promissionis. Nam isti, cùm piè vivunt, dicuntur filii Dei : sed quoniam victuri sunt impiè, & in eadem impietate morituri, non eos dicit filios Dei præscientia Dei. Sunt enim filii Dei, qui nondum sunt nobis, & sunt jam Deo : de quibus ait Evangelista *i* Joannes : [*quia JESUS erat moriturus pro gente, & non tantum pro gente, sed etiam, ut filios Dei dispersos congregaret in unum :*] quod utique credendo futuri erant per Evangelii prædicationem : & tamen antequam esset factum, jam filii Dei erant in memoriali patris sui inconcussâ stabilitate conscripti. Et sunt rursùs quidam, qui filii Dei propter susceptam vel temporaliter gratiam dicuntur à nobis, nec sunt tamen Deo : de quibus ait idem *k* Joannes : [*Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis : quòd si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum :*] non ait, ex nobis exierunt, sed quia non manserunt nobiscum, jam non sunt ex nobis : verùm ait : [*ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.*] hoc est, & quando videbantur ex *l* nobis, non erant ex nobis : Et tanquam ei diceretur, unde id ostendis? [*Quòd si fuissent, inquit, ex nobis, permansissent utique nobiscum.*] Filiorum Dei vox est : Joannes loquitur in filiis Dei præcipuo loco constitutus. Cùm ergo filii Dei dicunt de his, qui perseverantiam non habuerunt, [*ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis :*] & addunt, [*quod si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum :*] quid aliud dicunt, nisi non erant filii, etiam quando erant in professione & nomine filiorum? non quia justitiam simulaverunt, sed quia in ea non permanserunt. Neque enim ait, nam si fuissent ex nobis, veram, non fictam, justitiam tenuissent utique nobiscum : sed [*si fuissent,* inquit, *ex nobis, permansissent utique nobiscum.*] In a bono illos voluerat procul dubiò permanere : erant itaque in bono, sed quia in eo non permanserunt, id est, non usque in finem perseveraverunt, non erant, inquit, ex nobis, & quando erant nobiscum : hoc est, non erant ex numero filiorum, & quando erant in fide filiorum : quoniam, qui verè filii sunt, præsciti & prædestinati, sunt conformes imaginis filii ejus, & secundùm propositum vocati sunt, ut electi essent. Non enim perit filius promissionis, sed filius perditionis. Fuerunt ergo isti ex multitudine vocatorum; ex electorum autem paucitate non fuerunt. Non igitur filiis suis prædestinatis Deus perseverantiam non dedit. Haberent enim eam, si in eo filiorum numero essent : & quid haberent, quod non accepissent, secundùm Apostolicam *b*, veramque sententiam? Ac per hoc tales filii, filio Christo dati essent, quemadmodum ad patrem dicit ipse, [*ut c omne, quod dedisti mihi, non pereat, sed habeat vitam æternam.*] Hi ergo Christo intelliguntur dari, qui ordinati sunt in vitam æternam. Ipsi sunt illi prædestinati, & secundùm propositum vocati, quorum nullus *d* perit : ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam : quoniam sic est ordinatus, & ideò Christo datus, ut non pereat, sed habeat vitam æternam. Et rursùs, quos dicimus inimicos ejus, vel parvulos filios inimicorum ejus, quoscunque eorum sic regeneraturus est, ut in ea fide, quæ per dilectionem operatur, hanc vitam finiant : jam & antequam hoc fiat, in illa prædestinatione sunt filii ejus, & dati sunt Christo filio ejus, ut non pereant, sed habeant vitam æternam. Denique ipse Salvator : [*Si e manseritis,* inquit, *in sermone meo, verè discipuli mei estis.*] Nunquid in his computandus est Judas, qui non mansit in verbo ejus? Nunquid in his computandi sunt illi, de quibus Evangelium sic loquitur? ubi Dominus, cùm commendâsset manducandam carnem suam, & bibendum sanguinem suum, ait *f* Evangelista : [*Hæc dixit in synagoga docens in Capernaum. Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt : Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Sciens autem JESUS apud semetipsum, quia murmurabant de hoc discipuli ejus, dixit eis : Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi erat prius? Spiritus est, qui vivificat : caro autem non prodest quicquam. Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt.* Sciebat enim *ab initio Jesus, qui essent credentes, & quis traditurus esset eum, & dicebat : Propterea dixi vobis, quia nemo venit ad me, nisi fuerit ei datum a patre meo. Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retrò, & jam non cum illo ambulabant.*] Nunquid non & isti discipuli appellati sunt, loquente Evangelio? & tamen non erant verè discipuli, quia non manserunt in verbo ejus, secundùm id, quod ait : [*Si g manseritis in sermone meo, verè discipuli mei estis.*] Quia ergo non habuerunt perseverantiam, sicut non verè discipuli Christi : ita nec verè filii Dei fuerunt, etiam quando esse videbantur, & ita vocabantur. Appellimus ergo nos & electos Christi discipulos, & Dei

a 1. Cor. 10. Sent. 4. dist. 4. b al. omnino. c De iis enim differimus, qui perseverantiam bonitatis non habent, sed ex bono, &c.] orig. d Sap. 4. e Rom. 11. f Sap. 4. g Job. 7. h Ibid. c. 9. §. eâd. c. hanc sociatam. i Joan. 11. k 1 Joan. 2. l al. in.

a Suprà eâd. de pœnitentia, distinct. 2. Apostolus. versùs bonum. b 1 Cor. 4. c Joan. 6. d supr. dist. 2. de pœnitentia, c. nullus eorum. e Joan. 8. f Joan. 6. g Joan. 8.

Dei filios : quia sic appellandi sunt, quos regeneratos pie vivere cernimus. Sed tunc verè sunt, quod appellantur, si manserint in eo, propter quod sic appellantur. Si autem perseverantiam non habent, id est, in eo, quod cœperunt esse, non manent, non verè appellantur, quod appellantur, & non sunt. Apud eum enim hoc non sunt, cui notum est, quod futuri sunt, id est, ex bonis mali.

4 pars. *Finis hujus auctoritatis eorum sententia concordat, qui peccata dicunt remitti secundùm justitiam, & non secundùm præscientiam. Alii verò, quamvis fateantur peccata redire, tamen seu per baptisma, seu per pœnitentiam asserunt omnino peccata remitti, & plenâ fide accedentem ad lavacrum renasci non aquâ tantùm, sed etiam Spiritu Sancto : & si postea peccaturus sit, dignum pœnitentem, etsi aliquando recasurus sit, tamen tempore suæ pœnitentiæ ita perfectè expiatum affirmant, ut si tunc moreretur, salutem inveniret æternam. Quorum sententiæ, ejusdem auctoritatis principium consentit. Cùm enim quæstionem proponat, quare præscitos ad mortem, cùm fideliter ac piè viverent, non tunc de vitæ hujus periculis Deus rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum, cùm de immatura morte prædestinati Scriptura dicat :* a [Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus;] *evidenter ostendit illos tales fuisse, qui si fatali necessitate hujus vitæ subducti essent periculis, profectò vitam consecuti essent æternam. Ut ergo finis principio conveniat, & ne sibi ipsi contraire videatur, definiendum est, quid sit scribi in libro vitæ, & de eo dum præsentiam justitiam, quid secundùm præscientiam. Secundùm præsentiam justitiam, quæ secundùm præscientiam. Secundùm justificationem scribi, etsi ad vitam præordinari : quod ab æterno factum est.*

C. IX.

Unde Apostolus *in epistola ad Ephesios, cap. 1.*

Benedictus Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cœlestibus in Christo Jesu : sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate : qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum, in ipsum.

Similiter secundùm præscientiam deleri, est ad mortem, non ad vitam præsciri : quod & ipsum ab æterno factum est. Unde Dominus in Evangelio : [Qui credit in me, habet vitam æternam : qui autem non credit, jam judicatus est.]

C. X.

Hinc etiam Augustinus *ait.*

Novit b Dominus, qui sunt ejus.] Ex his nemo seducitur. Nondum apparuit judicium, sed jam factum est.

¶ Sententia est *apud beatum Augustinum, tract. 12. in Joannem, & in 20. de civitate Dei, cap. 7. unde citat Beda in 2. Timoth. 2. Verba autem ferè eadem sunt in glossa ordinaria ad eum ipsum Pauli locum.*

Porrò secundùm justitiam scribi, est, Deo auctore ea operari, quorum merito sit dignus æternâ salute. Hunc duplicem modum scribendi, in Evangelio Dominus asseruit, dicens discipulis : [In c domo patris mei mansiones multæ sunt : si quò minùs, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum : & si abiero, & paravero vobis locum, iterùm venio, & accipiam vos ad meipsum, ut ubi ego sum, & vos sitis.] *dicens :* [In domo patris mei mansiones multæ sunt : si quò minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum :] *ostendit eos, quibus loquebatur, scriptos in libro vitæ, præsum, &c.] ostendit eos adhuc esse scribendos operatione.*

a Sap. 4. b 2. Timoth. 2. c Joan. 14.

C. XI.

Hinc etiam Augustinus *in ejusdem a loci explanatione ait.*

In domo patris mei mansiones multæ sunt.] Domus Dei, templum Dei, regnum Dei, regnum cœlorum, sunt homines justi : in quibus sunt multæ differentiæ inter se, & hæ sunt mansiones ipsius domûs. Hæc autem jam paratæ sunt in prædestinatione, sicut ait *b* Apostolus, [*Qui elegit nos ante mundi constitutionem*] prædestinando, parando *c* autem in operatione. Unde *d* [*Quos prædestinavit, hos & vocavit,*] & justificavit, & magnificavit. Et secundùm hoc dicitur *e* : [*Fecit Deus, quæ futura sunt,*] id est, quæ facturus est. *& infrà.* [¶ *Si quo minus,*] confirmat esse : quia si non essent, dixisset, ibo & parabo, id est, prædestinabo. Sed quia jam ibi sunt, non est opus aliqua parare. Quia verò nondum sunt in operatione, addit : [*& si abiero, & paravero.*] Abiens, sed non relinquens, parat : quia subtrahit se, & latet : ut sit fides, quæ non est de re visa : & inde est meritum fidei. ¶ Ex hac vivit justus, & mundatur ei cor, dum peregrinatur, & in ea desideratur, quod nondum habetur. Et hæc est præparatio mansionis : quia sic parat nos sibi, & se nobis, ut maneat in nobis, & nos in eo, quantum quisque erit particeps ejus plùs, vel minùs pro diversitate meritorum. Et hæc multitudo mansionum est 1.

¶ *Sententia quidem hujus capitis est in tract. 63 in Joannem : sed ipsa verba in glossa ordinaria ad cap. 14 Joannis, & ex ea suet nonnulla emendata.*

1 ¶ Mansionum est.] *Sequebatur,* Irem, *quasi hic citaretur alter locus beati Augustini, aut glossæ. Abest autem à plerisque manuscriptis. Nam quia sequuntur, videntur esse Gratiani.*

Secundùm justitiam deletur, qui gratiâ subtractâ, ea operari permittitur, quibus æternam damnationem meretur. Hinc Propheta f loquens ex persona Christi ait : [Deleantur de libro viventium,] *hoc est, subtrahatur eis gratia, quâ subtractâ, ei in profundum vitiorum, deinde in æternam damnationem præcipitentur :* [& cum justis non scribantur,] *id est, non apponatur eis gratia, quâ fiant digni æternâ salute. Sic itaque peccata secundùm præscientiam remittuntur, cùm ab æterno gratia præparatur, quâ vocatus justificetur, justificatus tandem æternaliter glorificetur. Secundùm justitiam verò peccata reinitiuntur, cùm vel baptismo plenâ fide accipitur, vel pœnitentia toto corde celebratur : quæ remissio & ipsa secundùm præscientiam non inconvenienter fieri dicitur. Ut enim ex præmissa auctoritate Apostoli datur intelligi, duæ sunt præordinationes : una, quâ quisque præordinatur hic ad justitiam & remissionem peccatorum percipiendam : altera, quâ aliquis prædestinatur ad vitam æternam in futuro obtinendam. Harum effectus sunt præsens justificatio & futura glorificatio : quæ omnia in præmissa auctoritate convenienter distinguuntur. Prima enim prædestinatio, quâ præordinantur ad præsentem justitiam, designatur, cùm dicitur,* [sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, &c.] *cujus effectus infrà suppenitur,* [in qua gratificavit nos in dilecto filio suo, &c.] *Secunda præordinatio ibi ostenditur,* [qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum, &c.] *Ejus effectus præmittitur, dum dicitur,* [qui benedixit nos in omni benedictione, &c.] *Hæ duæ præordinationes, & earum effectus ita se habent, ut prima, & ejus effectus naturâ præcedant, & lege consequendi inferantur. Si enim aliquis præordinatus est ad vitam, consequenter infertur, ergo prædestinatus est ad justitiam : & si consequitur vitam æternam, ergo consecutus est justitiam : sed non convertitur. Unde multi participes sunt prima præordinationis, & ejus effectus, ad quos secunda,*

a Tract. 98. in Joan. c. 14. & ibi gloss. ordinaria. b Epist. 1. c al. parandæ sunt in. d Rom. 8. e Esa. 41. & 44. Gloss. ibid. f Psalm. 68.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel ejus effectus minime pertinere probantur. Juxta hanc distinctionem inte ligenda est auctoritas illa Joannis a : [Exierunt ex nobis : sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.] [Ex nobis, *inquit*, exierunt,] *id est, à nostra societate recesserunt, quâ prima præordinationis, & ejus effectus nobiscum participes erant :* [sed non erant ex nobis,] *id est, secunda præordinationis, & ejus effectus societatem nobiscum non inierant. Quod ex eo vidi ri potest : quia si fuissent ex nobis, id est, si illius præordinationis nobiscum participes essent, mansissent utique nobiscum, id est, à societate effectus ejus prædestinationis, quam nobiscum contraxerant, non recessissent. Si enim ad secundam præordinationem utrumque referretur, non convenienter illud inferretur,* [mansissent :] *imò cæpissent utique nobiscum esse. Si verò ad primam, falsa essit propositio,* [si fuissent ex nobis, &c.] *Multi enim præsentis justitiæ & sanctitatis participes fiunt, qui tamen in eâ non perseverant. Unde Dominus ait in Evangelio :* b [Non qui cœperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.]

C. XII.

Hanc societatem si quis solo nomine, & professione, non autem re veritate à damnandis dicat contrahi, ejusdem auctoritatis testimonio convincitur. De his enim, qui prima, non secunda præordinationi sunt participes, ait : c [Nec nos moveat, quòd filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam. Absit enim, ut ita esset, si de illis prædestinatis esset,] *& cætera, quæ in eadem auctoritate supra continentur. Oves namque, de quibus in Evangelio Dominus ait :* [Et *d* alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili,] *& filii, de quibus Joannes e ait :* [ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum,] *ita præscientiâ erant oves, & filii, ut qualitate præsentium, non specie* 1 *tantum, sed etiam ante Dei oculos essent filii iræ & perditionis æternæ. Unde Apostolus* f *non ait, videbamur esse, sed* [eramus, *inquit*, & nos naturâ filii iræ,] *Nec ait, reputabimini ab hominibus, sed* [g fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.] *De se quoque scribens ad Timotheum, non ait :* h *videbar, sed* [tui persecutor, & blasphemus, & contumeliosus : nunc autem sum misericordiam consecutus.] *Omnes quoque qui in Christo renascuntur, & qui ejus sanguine à diabolo redimuntur, prius ex Adam peccatores nascuntur, & diabolicæ servituti obnoxii. Sicut ergo isti, quamvis sint futuri filii Dei, tamen prius sunt filii diaboli : sic hi, de quibus sermo habetur, quamvis recedendo à justitia sint futuri filii perditionis æternæ, cum tamen piè & fideliter vivunt, vere sunt filii Dei, & justi, & æternâ beatitudine digni. Unde auctoritas non ait :* i *cum viderentur piè & fideliter vivere, sed* [cùm piè & fideliter viverent.] *Nec veraciter à bono in malum commutarentur, qui nunquam veraciter boni fuerunt. Dominus qui quæ non ait per Ezechielem* k *: si averterit se justus à justitia sua, quam videbatur habere, sed* [sua,] *scilicet, quam veraciter habet. Quod autem in eadem* l *auctoritate sequitur :* [Non erant in numero filiorum, quando erant in professione filiorum,] *ita intelligendum est. Filii Dei duobus modis appellantur* 2. *Dicuntur Filii Dei, participatione hæreditatis æternæ, sicut Joannes ait in Evangelio :* m [Quotquot crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.] *Et Apostolus in Epistola ad Romanos :* n [Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat.] *& infrà.* [Ipsâ creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.] *& infrà :* [Ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes.] *Hinc etiam Augustinus eadem verba Apostoli exponens, ait :* [Modo 3 tantum creatura, cùm nondum filiorum forma perfecta.] *Hoc ergo modo non sunt filii Dei, nisi participes æternæ beatitudinis. In præsenti etiam dicuntur filii tribus modis, vel prædestinatione tantum (sicut ii, de quibus Joannes ait :* a [ut filios Dei, qui erant dispersi erant, &c.] *vel prædestinatione, & spe æternæ beatitudinis (sicut illi, quibus Dominus ait,* b [Filioli adhuc modicum vobiscum sum.]) *vel merito fidei, & præsentis justitiæ, non autem prædestinatione clæritatis æternæ : sicut hi, de quibus Dominus ait :* c [Si dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint, &c.] *Hi ergo, de quibus in præsenti agitur, filii sunt merito fidei, & præsentis justitiæ, non verò autem filii adoptionis æternæ. Qui ergo peccata dimissa iterum redire, secundùm justitiam, & non secundùm præscientiam ea dimitti, necesse est ut confiteantur : sicut salvandis peccata secundùm justitiam ad æternam damnationem imputantur, non secundùm præscientiam : quia & illis à bono in malum deficientibus, singula replicabuntur ad supplicium : & his usque in finem in bono perseverantibus, nulla imputabuntur ad pœnam* [æternam d.]

¶ *In vetustis codicibus caput hoc est conjunctum superiori. Sunt enim Gratiani verba, qui more suo loca aliquot citat.*

1 ¶ Specie] *Sic est emendatum ex codice pervetusto. Notandum antea legebatur* Ipe, *quæ vox valdè sententiam turbabat.*

2 ¶ Duobus modis appellantur.] *In vulgatis sequebatur,* [uno modo appellantur in futuro, altero in præsenti, qui triplex est.] *quæ absunt ab omnibus manuscriptis, & antiquioribus etiam editionibus.*

3 ¶ Modo tantùm creatura,] *In libro 83. quæstionum, q. 66. post alia habentur hæc :* Et ipsa itaque creatura, id est, & ipsa, quæ nondum vocatur filiorum forma perfecta, sed tantùm vocatur creatura, liberabitur, &c. *quæ referuntur à Beda in epist. ad Rom. cap. 8. Sed apud glossam ibidem habentur eadem verba, quæ apud Gratianum.*

5 pars. *Qui autem dicunt, quòd peccata dimissa non redeunt, auctoritate Gregorii & Prosperi sententiam suam confirmare conantur.*

C. XIII.

Ait enim Gregorius *in Moralibus, lib. 15. cap. 22.*

Quid est, quod dicitur : [*Qui reddis iniquitatem Patrum filiis, ac nepotibus :*] Peccatum originale à Patribus trahimus, & nisi per gratiam baptismi salvamur, etiam parentum culpam portamus : quia unum adhuc cum illis sumus. Reddit iniquitatem patrum filiis e, dum pro culpa parentis ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rursùm non reddit iniquitatem filiis f, quæ cum ab originali culpa per baptismum liberamur, non jam parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus.

¶ *Verba ipsa hujus capitis sunt in glossa ordinaria ad cap. 34. Exod. ex Gregor. in loco indicato : ex qua glossa sunt hic nonnulla emendata.*

C. XIV.

Item in responsionibus Prosperi *ad secundam objectionem Gallorum.*

Qui recedit à Christo, & alienus à gratia fuit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit? sed non in id, quod remissum est, recidit : nec in originali peccato damnabitur : qui tamen propter postrema crimina 1 ea morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ dimissa sunt, debebatur.

1 ¶ Propter postrema crimina] *Addita sunt hæc ex originali : quibus sententia valdè illustratur.*

Finis hujus auctoritatis principio contraire videtur. Nempe aliud est, dimissa peccata redire, vel in originali peccato damnari, quàm pœnam peccato debitam post ejusdem remissionem exigere. Auctoritates verò sibi contrarias assertore hujus sententiæ excipere. Auctoritates verò sibi contrarias assertore hujus sententiæ excipere. Auctoritates verò sibi contrarias asserunt, quia quædam ita determinant : peccata dimissa redire dicuntur, quia quædam

a *1 Joan. 2.* b *Matth. 10.* c *al. Augustinus ait. sup. eâd. cap. si ex bono.* d *Joan. 10.* e *Joan. 1.* f *Ephes. 2.* g *Ephes. 5.* h *1. Timoth. 1.* i *sup. eâd. si ex bono.* k *Ezech. 18.* l *sup. eâd. si ex bono.* m *Joan. 1.* n *Rom. 8.*

a *Joan. 11.* b *Joan. 15* c *Psal. 88.* d *abest à plerisque manuscript.* e *in filiis.* f *in filiis.*

post acceptam remissionem peccatorum ad vomitum redierit, tanto gravius punietur, quanto magis benignitate Dei abusus, singulorum remissionis accepta ingratus exitit.

6 pars. *Verum illa sententia favorabilior videtur : quia pluribus roboratur auctoritatibus, & evidentiori ratione firmatur. Ut enim* Dominus *ait per Ezechielem, c. 18.*

C. XV.

Si averterit a se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem secundùm omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid vivet? omnes justitiæ, quas fecerat, non recordabuntur : in peccato suo morietur, & non erunt in memoria justitiæ ejus, quas fecit.

C. XVI.

Item Gregorius *b in explanatione ejusdem loci.*

Hoc nobis maximè considerandum est, quia cùm mala committimus, sine causa ad memoriam bona nostra transacta revocamus, quoniam in perpetratione malorum nulla debet esse fiducia bonorum præteritorum.

C. XVII.

Idem *in homil. 4. ad c. 1. Ezech.*

De pertuso quippe sæculo aliunde exit, quod aliunde immittitur c, quia indiscretæ mentes meredem, quæ ex bono opere acquiritur, non aspiciunt, quomodo ex malo opere perdatur.

C. XVIII.

Item Petrus *in epist. 2. c. 2.*

Si refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi, his rursùs implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.

C. XX.

Paulus *quoque scribens ad Hebræos ait, cap. 6.*

Intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursùs jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis.

Dicem opera mortua, priora bona significat Apostolus, quæ per sequens peccatum erant mortua, quia hi peccando priora bona irrita fecerunt. Hæc sicut peccando sunt irrita, ita per pœnitentiam revivisc unt, & ad meritum æternæ beatitudinis singula prodesse incipiunt, etiam illa, quæ peccatis inventuntur admista. Unde Augustinus : [Pium est d credere, &c.] *& Hieronymus :* [Non cum fidem, & dilectionem, & bona opera eorum breviter commemorasset, horum omnium mercedem, quam amiserant peccando, post pœnitentiam à Domino eos recepturos ostendit. Porrò, quis per Prophetam dixit : f [Si averterit se justus à justitia sua :] *ipse* est injustus Deus, &c.] *Apostolus etiam scribens ad Hebræos, per eundem Prophetam promisit* g, *dicens :* [Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit universa præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam, vitâ vivet, & non morietur : omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor : in injustitia sua, quam operatus est, vivet.] h *Filii quoque Israel per Assyrios captivandis, veteris idololatriæ peccatum Dominus per Oseæ improperat. & peccatum quod Moyse supplicante parcendo fuerat dimissum, hoc in filiis revixisse ostendit, dicens.*

C. XX.

Væ eis, quoniam recesserunt à me : vastabuntur, quia prævaricati sunt in me. Et ego redemi eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia : & non clamaverunt ad me in corde suo : sed ululabant in cubilibus suis : super triticum & vinum ruminabant : & recesserunt à me, & ego erudivi eos, & confortavi brachia eorum, & in me cogitaverunt malitiam : reversi sunt ut essent absque jugo, facti sunt quasi arcus dolosus : cadent in gladio Principes eorum à furore linguæ suæ.

7 pars. *Antiqua peccata parentum filiis improperat sermo divinus : & proptered Principes eorum in gladio casuros prædicit. Sed per eundem Prophetam à contrà Dominus se facere ostendit, dicens :*

C. XXI.

Ne fortè dicant in cordibus suis, omnem malitiam eorum me recordatum : nunc circumdederunt eos adinventiones suæ : coram facie mea factæ sunt.

C. XXII.

Item Hieronymus *ad c. 7. Osee.*

Cum ita puniantur, ne cogitent, quod pro veteribus peccatis Patrum puniam eos : quia nunc, id est, in præsenti, pro malitiis suis, quas inveneruut, circumdati sunt pœnâ : & mala eorum, sicut putant, non possunt me latere : sed potiùs ipsæ adinventiones apertæ sunt coram facie mea, quæ omnia clarè vider.

¶ *Sententia hujus capituli est quidem in commentariis B. Hieronymi in c. 7. Osee : sed propria verba sunt in glossa interlineare ibidem ad ea verba,* ne fortè dicant in cordibus.

C. XXIII.

Idem *ibidem.*

Hæretici non possunt vetera peccata contra Deum causari, cùm antiquis operibus addant novam impietatem, & suis ligentur peccatis : & cùm Deum celare se putant, oculos ejus vitare non possunt : quia *b* vultus Domini super facientes mala.

¶ *Et hoc etiam capitulum est in glossis ordinaria in eundem locum ex B. Hieronymo.* c.

C. XXIV.

Item Gelasius Papa, *Ann. 494. Roma.*

Divina clementia dimissa peccata in ultionem ulteriùs redire non patitur.

Sed his auctoritatibus docentur filii ab originali peccato expiati, non ideò puniendi, quia Patres peccaverunt : sed ideò peccata Patrum in eos redire, quia eorum culpam sequuntur. Sic & bona, quæ peccato moriuntur, non proficient ad præmium, quia facta sunt : sed quia per pœnitentiam revivisc unt. Sale est & illud Augustini d in libro Psalmorum : [Si Judas teneret adoptionem, &c.] *Sic & illud e Gregorii in Moralib. intelligitur :* [Quid est, quod dicitur, reddis iniquitatem Patrum in filios, &c.] *Illi namque parentum iniquitas redditur, qui propterea pununtur, quia in radice traxerunt amaritudinem peccati. Illis autem non redditur, in quibus merito sua iniquitatis non revivisc unt peccata parentis. Sicut ergo bona, qua peccato moriuntur, per pœnitentiam revivisc unt ad præmium : sic & mala, quæ per pœnitentiam delentur, revivisc unt ad supplicium. Unde Propheta ex persona pœnitentis deplorat, dicens :* f [Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ,] *id est, plagæ per baptismum sanatæ. Hinc etiam idem Propheta, quamvis fide & sacramento circumcisionis ab originali peccato se mundatum cognosceret, tamen adulterio & homicidio, quod commiserat, illud revixisse intelligens, non sine causa inter cætera ipsum confitetur, & dicit :* [Ecce g enim in iniquitatibus conceptus sum, &c.]

DISTINCTIO V.

1 pgs In pœnitentia autem, qua peccatorem considerare oportet, Augustinus *in libro de pœnitentia* h *docet, dicens :*

a *Ibid.* b *Psal. 33.* c *Sup. 23. quæst. 4 si illic.* d *Supr. eâd. si Judas.* e *Supr. eâd. quid est.* f *Psal 37.* g *Psal 51.* h *De vera & falsa pœnitentia, c. 14. & 15. inter opera Augustini [forte c. an. 428. in Africâ.]*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. I.

CONsideret *a* qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitii multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem secundùm excellentiam sui statûs aut officii, & secundùm modum meretricis, & in modo *b* operis sui, & qualiter turpitudinem suam peregit, si in loco sacro, aut cui debuit excellentiam fidei (ut sunt domus Dominorum, & aliorum multorum) si in tempore orationi constituto, aut iu festivitate sanctorum, & in tempore jejunii. Consideret, quantùm perseveraverit, & defleat, quòd perseveranter peccaverit, & quanta 1 virtus fuerit in pugnatione. Sunt enim, qui non solùm non vincuntur, sed ultrò se peccato offerunt: nec expectant tentationem, sed præveniunt voluptatem, & pertractant secum, quàm multiplici actione vitii delectabiliter peccent. Omnis ista varietas confitenda est & deflenda: ut cùm cognoverit, quòd peccatum est multum, citò inveniat Deum propitium. In cognoscendo augmentum peccati, inveniat se, cujus ætatis fuerit, cujus sapientiæ, & ordinis, & statum omnem alterius non peccantis. Immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem vitii. Defleat virtutem, quâ interim caruit. Dolendum est enim, & dolore purgandum, non solùm quia peccavit, sed etiam, quòd se virtute privavit. Nam, licèt speret se consecuturum veniam, dolere tamen potest, quia non promeruit, unde remunerari confidat. Anxietur & doleat, quòd modò effugiens de præteritis pœnam, miser non inde expectet gloriam *c*, cujus omne tempus, quoniam brevissimum est, debuit decertâsse ad consequendum præmium. Defleat etiam, quoniam in uno offendens, factus est omnium per ingratitudinem reus. Ingratus enim extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quisque peccator fit culpabilior, quo est Deo acceptior. Ideò enim Adam plùs peccavit, quia omni bono abundavit. Etiam alio modo offendens in uno, reus est omnium: quia omnis virtus patitur detrimentum ab uno vitio. Nam si quis cadit in avaritiam, largitatem destruit, & etiam castitatem minoravit. Amore enim pecuniæ vel violarer castitatem, vel saltem minùs amarer. Si enim propter Deum tanta adhuc castitas inest, ut nolit eam perdere, tamen saltem minori gaudio, minori affectu tuetur eam, ubi videt inde procedere damnum pecuniæ, sicque & in aliis: quæ etiamsi non expellantur, tamen per conceptionem unius vitii vel satis vel parùm minuuntur, vel intentione deteriorantur. Unde omnis virtus cuicunque crimini est defienda, & de omnibus indulgentia est petenda. ¶ Animadvertere etiam oportet, & animadvertendo deflere animam proximi, quam fornicator Deo eripuit, vel ereptam in malo confirmavit: etiam, quòd exemplum extitit mali in operatione sui criminis: cui magis profuisset, si aliis fuisset causa conversionis. Gemat itaque aliorum vitam in sua corruptam, vel incorruptam non conservatam, & commodum proximi, quod dedisset exemplo boni. Doleat de tristitia, quam peccando bonis intulit, & de lætitia, quam eis non adhibuit. Et non solùm cogitet, quid & qualiter fecerit, sed quàm injustè Deum, ut diximus, peccando offenderit. Timeat illam veritatis sententiam: [*Non* d *poterit duobus Dominis servire.*] Timeat ergò, ne omnia bona, quæ fecit, dum in uno peccato perseveraverit, ex contaminatione *e* mali perdiderit: ut qui servivit diabolo per crimen, Dei, quam obtulit, amiserit servitutem. Pium est tamen credere, ut recepta Dei gratia, quæ in eo destruit mala priora, etiam remuneret bona: ut cùm destruxerit, quod suum non invenit, amet & diligat bonum, quod etiam in peccante plantavit. ¶ In his *a* omnibus dolens aut sæculum derelinquat, aut falsitem illa, quæ sine admistione mali non sunt administrata, ut mercatura, & militia, & alia, quæ urentibus sunt nociva, ut administrationes secularium potestatum: aut his utatur ex obedientiæ licentia. Ponat se omnino in potestate judicis, in judicio Sacerdotis, nihil sibi reservans sui: ut omnia eo jubente paratus sit facere pro reparanda animæ vita, quæcunque faceret pro vitanda corporis morte, & hoc cum desiderio: quia vitam recuperat infinitam, ut Deus. Cum gaudio enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus. Semper deprecetur Deum, certus de venia, quia omnibus modis, & sine tædio, dubius rogant potestatem terrenam. Abstineat à multis licitis, qui per libertatem arbitrii commisit illicita. Semper offeret Deo mentem, & cordis contritionem, & deinde quod potest de possessione: tunc quod offert, securus offerat, [*b Respexit enim Dominus ad Abel, & ad munera ejus.*] Sed prius respexit ad Abel, quàm ad munera. Sumens enim mentem, quam cognovit humilem & puram, remuneravit ejus largitatis munera. Ad Cain verò non respexit, nec ad ejus munera. Mentem enim ejus quam videbat, quoniam non cognovit *c*, ejus munera non recepit. In judicio enim cordis considerandus est eleemosyna tribuentis: nec jam considerandum est, quantum, sed quâ mente, quâ affectione dat, quod potest. Vidua *d* enim duobus, quæ habuit, larga minutis, plus omnibus misit. Qui ergo vult sua peccata redimere temporalium oblatione, caveat, ut offerat mentem priùs. ¶ Cautus sit, ne verecundiâ ductus dividat apud se confessionem, ut diversa diversis velit Sacerdotibus manifestare. Quidam enim uni celant, quæ alii manifestanda reservant *e*: quod est, se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper venià carere, ad quam per frusta putat totam pervenire. ¶ Caveat præterita, quem vera delectat pœnitentia: non priùs ad Domini corpus accedat, quàm confortetur bonâ conscientiâ. Sed in hac separatione tremendum Dei judicium cogitet, ubi 2 & majus, & terribilius impœnitentes separabit in ignem. Gemat, quòd nondum audet sumere, quem multum desiderat, cibum salutarem. Isti sunt digni fructus pœnitentiæ, animam captivam elaqueantes, & in libertate servantes. ¶ Cohibeat se præterea à ludis, & à spectaculis seculi, qui perfectam vult consequi gratiam remissionis. Nam *f* Dina, si se cohibuisset, si inter suos remansisset, ab extraneo raptore corrupta non fuisset. Tantò igitur magis sibi caveat & cohibeat se anima, quæ sæpè, vel semel corrupta est & rapta: timeat jam docta experimento, quòd ignoravit virgo: eligat, quem imitetur, non sequatur, quem animus suus damnat. Se enim judicat, qui fructus pœnitentiæ non habentem à se non elongat. Laudet enim & amet, quos dignè fructificare non ignorat: quærat fructus dignos, etsi non dignos pœnitentiæ. Sunt enim fructus digni, virtutum fructus, qui non sufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim graviores expostulat, ut sic pacetur Ecclesia, ut pacata dolore & gemitibus, mortuis impetret veniam.

1 ¶ Et quanta virtus] *In originali est*, Et quanta victus fuerit impugnatione. *Sed ob glossam non est mutatum. Multa autem alia & magni ponderis emendata sunt (ubi per eandem licuit) & ex ipso originali, & ex vetustis Gratiani codicibus.*

2 ¶ Ubi & majus] *In originali legetur*, Ubi magis territibilis sententia peccantes separabit in ignem.

a *Sent. 4. dist. 16.* b *secundum modum*] *vera lectio.* c *gratiam,*] *orig.* d *Matth. 6.* e *al. communicatione*] *al. communione.*

a *alit. in omnibus. Cap. 15.* b *Genesis 4.* c *cognovit humilem,*] *vera lectio.* d *Matth. 12.* e *conservant:*] *orig.*

f *Genes. 34.*

C. II.

C. II. ¶ *Pœnitentes negotiationis lucra abjiciant.*

Item Leo Papa *epist. 90. al. 92. ad Rusticum Episcopum, c. 9.*

2 QUalitas *a* lucri negotiantem aut excusat 1, aut arguit: quia est & honestus quæstus, & turpis. Verumtamen pœnitenti utilius est etiam dispendia pati, quàm periculis negotiationis obstringi: quia difficile est inter ementis, vendentisque commercium non intervenire peccatum.

1 ¶ Excusat,] *Sic in originali, & Polycarpo, & Ivone, & Burchardo: nam in Gratiani exemplaribus erat*, accusat.

C. III. ¶ *Post pœnitentiam ad militiam secularem redire non licet.*

Idem *ibidem, cap. 10.*

CONtrarium *b* est omnino Ecclesiasticis regulis, post pœnitentiæ actionem redire ad militiam secularem: cum Apostolus dicat: *c* [*Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.*] Unde non est liber à laqueis diaboli, qui se militiæ mundanæ voluerit implicare

C. IV. ¶ *Decennio pœniteant, qui post pœnitentiam ad secularem militiam redeunt.*

Item ex Nicæno Concilio, *cap. 11. Ann. 225. in Bithyniâ.*

SI qui verò per Dei gratiam vocati, primò quidem offenderunt fidem suam deposito militiæ cingulo, post hæc autem ad proprium vomitum sunt reversi, ut & pecunias darent, & ambirent redire rursum ad militiam, istis decem annis sint inter pœnitentes post primum triennium, quo fuerint inter audientes. Ab omnibus verò præcipuè illud observetur, ut animus eorum, & fructus pœnitentiæ attendatur. Quicunque enim cum omni timore, & lachrymis perseverantibus, & operibus bonis conversionem suam non verbis solis, sed opere & veritate demonstrant, cùm tempus statutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus jam cœperint communicare, licebit Episcopo humanius etiam circa eos aliquid cogitare. Qui verò indifferenter habuerint lapsum, & sufficere sibi, quòd intra Ecclesiam introierint, arbitrantur, isti omnimodo tempora statuta complebunt.

¶ *Caput hoc est posterior pars capitis undecimi ex prisca versione: quæ versio est omissa in postrema quatuor tomorum Colonien. Conciliorum editione, & ejus loco quatuor versiones positæ, ex quibus facile corrigi possunt, quæ in hac interdum obscure & mutilatè dicuntur. Quod vero ad sententiam canonis pertinet, legenda sunt, quæ à Zonara ac Balsamone in ipsius explicatione, & à Ruffino lib. 10. historiæ Ecclesiasticæ, cap. 6. & à Cardinali Varmiensi consule, qui simplo Licinio vetante cingulum militiæ ab iis retineri, qui fidem Christo datam servare volent, illum objicere, quàm fidem frangere maluerint, ac tamen postea cupiditate terrenâ victi, illum recuperare conati fuerant, quod argumento erat, ipsos à fide defecisse. In codice verò canonum hæc est inscriptio hujus capitis: De his, qui abrenuntiaverunt, & iterùm ad sæculum sunt regressi.*

C. V. ¶ *A communione suspendantur, qui post pœnitentiam ad sæcularia redeunt.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. *cap. 13. Ann. 511. in Galliâ.*

DE his, qui susceptâ pœnitentiâ religionem suæ professionis obliti, ad sæcularia relabuntur, placuit eos & a communione suspendi, & ab omnium Catholicorum conviviis separari. Quòd si post interdictum cum eis quisquam præsumpserit manducare, & ipse communione privetur.

a *Polyc. lib. 4. tit. 31. Burch. l. 2. c. 128. & l. 19. c. 95. Ivo p. 6. c. 292. & part. 13. c. 25. & p. 15. c. 107.* b *Polyc. l. 6. tit. 20. Burch. lib. 19. c. 66. Ivo part. 15. c. 80.* c *2. Tim. 2.*

C. VI. ¶ *Quæ sit falsa pœnitentia.*

Item Gregorius VII. *in Synodo Romanâ, celebratâ anno 1078. c. 6.*

3 FAlsas *a* pœnitentias dicimus, quæ non secundùm auctoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicunque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alterius injustè detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, per quam ad æternam vitam valeat pervenire, nisi negotium derelinquat, vel officium deserat, & odium ex corde dimittat, bona, quæ injustè abstulit, restituat, arma 1 deponat, ulteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum Episcoporum pro defendenda justitia. Ne *b* tamen desperet, interim quicquid boni facere poterit, hortamur, ut faciat: ut omnipotens Deus cor illius illustret ad pœnitentiam.

1 ¶ Arma] *Totum hoc membrum quod pertinet ad arma, in originali, & Polycarpo est ante verba illa*, negotium derelinquat. *Sed ob glossam orda non est restitutus.*

C. VII. ¶ *Post conversionem ad negotium redire non licet, quod sine peccato agi non potest.*

Item Gregorius *in homilia 24. Evangel.*

NEgotium, quod ante conversionem sine peccato extitit, hoc etiam post conversionem repetere culpa non fuit. *& infrà.* ¶ Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, ut post conversionem animus non recurrat.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item Innocentius Papa II. *in Concilio Romano, c. 122.*

4 FRatres nostros Episcopos, & Presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis Laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem pœnitentiam esse constat, cùm spretis pluribus de uno solo pœnitentia agitur, aut cùm sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio. Unde scriptum *d* est: [*Qui totam legem observaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*] scilicet, quantùm ad vitam æternam: sicut enim si peccatis esset omnibus involutus, ita si in uno tantùm maneat, æternæ vitæ januam non intrabit. Falsa etiam fit pœnitentia, cùm pœnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nullâ ratione prævalet: aut si odium in corde gestetur, aut si non offenso cuilibet satisfiat, aut si non indulgeat offendenti offensus, aut si arma quis contra justitiam gerat.

DISTINCTIO VI.

1 CUi autem debeat fieri confessio, vel qualem illum oporteat esse, qui aliorum crimina judicat, ex e eodem l. de pœnitentia, *cap. 10. docetur, cum dicitur:*

CAP. I.

QUi *f* vult confiteri peccata, ut inveniat gratiam, quærat Sacerdotem scientem ligare & solvere: ne, cùm negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui cum misericorditer monet, & petit, ne ambo in foveam cadant, quam stultus evitare noluit. Tanta itaque vis confessionis est, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè enim contingit, quòd pœnitens non potest confiteri coram Sacerdote, quem desideranti nec locus, nec tempus offert: & si ille, cui confitebitur, potestа

a *Sent. 4. dist. 16. Polyc l. 6, tit. 20.* b *al. nec.* c *Et in Concil. Urbani II. apud Melphiam, c. 13. Et in Concil. Gregor. VII. anno 1080. Sent. 4. dist. 15.* d *Jac. 2.* e *In lib. de vera & falsa pœnitentia, inter opera B. Aug. Sent. 4. dist. 17.* f *Sup. distinct. quem pœnitet. §. quare qui.*

tem solvendi non habet, sit tamen dignus veniâ ex desiderio Sacerdotis, qui socio confitetur turpitudinem criminis. Mundati *a* enim sunt leprosi, dum irent ostendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos pervenirent. Unde patet Deum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibetur ad Sacerdotes pervenire. Sæpe quidem eos quærunt sani & læti: sed dum quærunt, antequam perveniat ad eos, moriuntur. Sed Dei misericordia est ubique, qui & justis *b* novit parcere, etsi non tam citò, sicut si solverentur à Sacerdote. Qui igitur omnino confitetur Sacerdoti, meliori, quàm potest, confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam Sacerdotis, ut grata sit oblatio muneris. *& infrà, cap. 12.*

¶ Laboret itaque pœnitens in Ecclesia esse, & ad Ecclesiæ unitatem tendere: nisi enim unitas Ecclesiæ succurrat, nisi quod deest peccatori, suâ operatione c compleat, de manibus inimici non eripietur anima mortui. Credendum est enim (& pietas fidei expostulat credere) quod omnes eleemosynæ totius Ecclesiæ, & orationes, & opera justitiæ, & misericordiæ succurrant recognoscenti mortem suam ad conversionem suam. Ideoque nemo dignè pœnitere potest, quem non sustineat unitas Ecclesiæ: ideoque non petat Sacerdotes per aliquam culpam ab unitate Ecclesiæ divisos. Judas enim pœnitens ivit ad Pharisæos, reliquit Apostolos, nihil invenit auxilii, sed augmentum desperationis. Dixerunt enim: [*Quid* d *ad nos? tu videris:*] Si peccasti, tibi sit, non tibi succurrimus, non peccata tua charitativè suscipimus, non comportanda promittimus, non qualiter deponas onus, docemus. Quid enim nobis & misericordiæ, qui nec opera sequimur justitiæ? isset e ad fratres, isset ad illos, qui oraverant pro socru f Petri febricitante, qui Chananæam improbam misericordiæ obtulerant. Interrogâsset Petrum pro se lachrymas effundentem: non g fugisset Mariam & Martham, quæ vitam Lazaro impetraverant, non h turbam plorantem, quæ unicum filium acquisierat viduæ. Ivit ad divisos, & divisus periit. *& infra cap. 20.* ¶ Sacerdos itaque, cui omnis offertur i peccator, ante quem statuitur omnis languor, in nullo eorum sit judicandus, quæ in alio judicare est promptus. Judicans enim alium, qui est judicandus, condemnat seipsum. Cognoscat igitur se, & purget in se, quod alios videt sibi offerre. Caveat ergo, sit à se abjecerit, quid in alio damnosum reperit: animadvertat, quod dicitur: [*Qui* k *sine peccato est, primus in eam lapidem mittat.*] Ideo enim liberavit peccatricem, quia non erat, qui justè projiceret lapidem. Quomodo lapidaret, qui se lapidandum cognosceret? Nullus enim erat sine peccato: in quo intelligitur, omnes crimine fuisse reos. Nam venialia semper remittebantur per cæremonias. Si quod igitur in eis peccatum erat, criminale erat. Deteriores itaque in hoc sunt Sacerdotes, se prius non ædificantes, illis, qui Dominum observabant insidiis. In hoc itaque parentissimum est crimen Sacerdotum, & ultra modum detestabile, qui non priùs se judicant, & alios alligant. Deberent enim in se timere crimen, quod in aliis timuerunt, & detestabile sensêrunt. Illi quidem adeò cæci erant, quod summam sapientiam sperabant cadere suis insidiis. Quod illis patuit, quod tunc quisque vitavit, vitet Sacerdos, qui in hoc errore pejor illis Judæis extiterit. Caveat spiritualis judex, ut sicut non commisit crimen nequitiæ, ita non careat munere scientiæ. Oportet enim, ut sciat cognoscere, quicquid debet judicare. Judiciaria enim potestas hoc expostulat, ut, quod debet judicare, discernat. Diligens igitur inquisitor, & subtilis investigator, sapienter & quasi astutè interroget à peccatore, quod fortitan ignorat, vel verecundiâ velit occultare. Cognito itaque crimine, varietates ejus non dubitet investigare, & locum, & tempus, & cætera, quæ suprà diximus in expositione eorum qualitates. Quibus cognitis adsit benevolus, paratus exigere, & secum onus portare: habeat dolendinem in affectione, pietatem in alterius crimine, distinctionem in varietate: adjuvet confitentem orando, eleemosynas dando, & cætera bona pro eo faciendo: semper eum juvet leniendo, consolando, spem promittendo, & cum opus fuerit, etiam increpando. Doleat a loquendo, instruat operando, sit particeps laboris, qui particeps vult fieri gaudii: doceat perseverantiam: caveat, ne corruat, ne justè perdat potestatem judiciariam. Licèt enim pœnitentia ei possit acquirere gratiam, non tamen mox restituit in potestatem primam. Etsi *b* enim Petrus post lapsum restitutus fuerit, & sæpè lapsis Sacerdotibus reddita sit dignitatis potestas, non est tamen necesse, ut hoc omnibus concedatur quasi ex auctoritate. Invenitur enim auctoritas, quæ concedit, & quasi imperat: invenitur alia, quæ minimè concedit, sed vetat: quæ scripturæ non repugnant, sed concordant, si locus, & tempus, & modus pœnitentiæ pacem adhibeant. Cùm enim tot sunt, qui labuntur, ut pristinam dignitatem ex auctoritate c defendant, & quasi ausum peccandi sibi faciant, rescindenda est spes ista. Si verò locus est, ubi ista non concurrant, restitui possunt, qui peccant. Itaque Pontifex justus atque discretus non cogitur Sacerdotes suos semper abjicere: nec mox restituere, nisi flatuerum fuerit à Romano Pontifice.

2 pars. *Caveat Sacerdos, ne peccata pœnitentium alii manifestet. Quod si fecerit, deponatur.*

C. II. ¶ *Deponatur Sacerdos, qui peccata pœnitentis publicare præsumit.*

Unde Gregorius. *Ann. 600. Rom.*

SAcerdos *d* ante omnia caveat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui reciter, non propinquis, non extraneis, neque, quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat.

3 pars. *Quòd autem dicitur, ut pœnitens eligat Sacerdotem scientem ligare & solvere, videtur esse contrarium ei, quod in canonibus inventur, ut nemo videlicet parochianum alterius judicare præsumat. Sed aliud est, favore, vel odio proprium Sacerdotem contemnere, quod sacris canonibus prohibetur: aliud, eorum voluntate, quod hâc auctoritate quisque facere, monetur, ut est eorum ducatum præstet, ambo in foveam cadant.*

C. III. ¶ *Cuilibet Sacerdoti commissum, nisi per ejus ignorantia, alter Sacerdos ad pœnitentiam non suscipiat.*

Unde Urbanus Papa II. *Ann. 1090.*

PLacuit *e*, ut deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commissum alteri Sacerdoti ad pœnitentiam susçipere sine ejus consensu, cui prius se commisit, nisi pro ignorantia illius, cui pœnitens prius confessus est. Qui verò contra hæc statuta facere tentaverit, gradûs sui periculo subjacebit.

DISTINCTIO VII.

1 pars. TEmpus verò pœnitentiæ est usque ad ultimum arbitrium vitæ.

a *Luc. 17.* b *isti*] *videtur legendum.* c *oppositione*] *origin.* d *Matth. 27.* e *si isti*] *orig. antiquum* f *Luc. 4. Matth. 15.* g *Joann. 11.* h *Luc. 7.* i *profertur*] *origin. & Joan. 8.*

a *Doceat*] *vera lectio.* b *Vide Isidorum in præfatione de summo bono.* c *alii. auctore.* d *Sentent. 4. distinct. 2. Prosp. lib. 6. titul. 20. Anselm. lib. 11. cap. 25.* e *Sup. 9. quæst. 3. Synod. Sentent. ibid.*

C. I. ¶ *De eodem.*

Inde Leo Papa, *epist. 90. al. 92. ad Rusticum, cap. 3.*

NEmo *a* desperandus est, dum in hoc corpore constitutus *b* est: quia nonnunquam, quod diffidentiâ ætatis differtur, consilio maturiore perficitur.

2 pars. *Quamquam de differentibus pœnitentiam Augustinus ferebat in lib. 50. homil. hom. 41.*

C. II.

SI quis c positus in ultima necessitate ægritudinis suæ voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit, sed non præsumimus, quòd benè hinc exit: si securus hinc exierit, ego nescio: pœnitentiam dare possumus, securitatem autem dare non possumus. Nunquid dico, damnabitur? Sed non dico, liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? vis, quod incertum est, evadere? age pœnitentiam, dum sanus es. Si sic agis, dico tibi, quod securus es; quia pœnitentiam egisti eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem vis agere pœnitentiam, quando jam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.

¶ *Hæc, & duo sequentia capitula accepta sunt ex homilia 41. B. Augustini, sed primum hoc ordine, multisq; verbis mutatis. Atque ideo Burchardus & Ivo non ex Augustino, sed ex dictis Augustini extant. Quare nihil mutatum: sed præstat omnino homiliam ipsam legere. Eadem in Bibliotheca sanctorum Patrum, tom. 7. tribuuntur B. Cæsario Arelatensi Episcopo.*

C. III.

Idem *in eadem homilia, paulò superiùs.*

QUi egerit veraciter pœnitentiam, & solutus fuerit à ligamento, quo erat astrictus *d*, & à Christi corpore separatus, & bene post pœnitentiam vixerit, sicut ante pœnitentiam vivere debuit, post reconciliationem quandocunque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non privabitur, à populo *e* diaboli separabitur.

C. IV.

Idem *ibidem.*

SI quis f autem, &c. *& infrà.* ¶ Baptizatus ad horam securus hinc exit: fidelis benè vivens securus hinc exit: agens pœnitentiam, & reconciliatus, cùm sapuerit, & postea benè vivens, securus hinc exit. Agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Unde securus sum, dico, & securitatem do: unde non sum securus, pœnitentiam dare possum, securitatem autem dare non possum. *& post pauca.* ¶ Sed unde 2 scis (inquis) ne fortè Deus dimittat mihi? verum dicis, unde? nescio. Illud scio: hoc nescio. Nam ideò do tibi pœnitentiam, quia nescio: nam si scirem tibi nihil prodesse, non tibi darem. Item si scirem tibi prodesse, non te admonerem, non te terrerem. Duæ res sunt: aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quod horum tibi futurum sit, nescio. Ergo *f* tene certum, dimitte incertum.

1 ¶ Si quis autem,] *Apud B. Augustinum sequuntur verba, quæ relata sunt paulò antè in capite,* si quis positus, *usque ad* vel bene hinc exit.

2 ¶ Sed unde scis] *Hæc apud B. August. sequuntur post ultima verba ejusdem capitis, si quis positus.*

Hoc autem quare Augustinus dixerit, Cyprianus ostendit, lib. 4. epist. 2. ad Antonianum, dicens:

C. V.

Cyprianus *Ann. 254. in Africâ.*

IDcircò, frater charissime, pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde, & manifestâ lamentationis suæ professione testantes, prohibendos omnino censuimus à spe communionis & pacis, si in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari: quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum.

C. VI.

Item Augustinus *in libro de pœnitentia, a c. 17. & 18.*

NUllus expectet, quando jam non possit peccare. Arbitrii enim quærat libertatem, ut dolere *b* possit commissa, non necessitatem. Qui priùs itaque a peccatis relinquitur, quàm ipsa relinquat, ea non libere, sed quasi ex necessitate condemnat. Licèt enim latro c veniam meruisset in fine de omni suo crimine, non tamen dedit baptizatis peccandi & perseverandi auctoritatem. Tunc enim baptizatus est, qui tunc primùm in cruce Christum confessus est. Pœnitentia enim si in extremo hiatu vitæ advenerit, sanat, & liberat in ablutione baptismi, ita quòd nec purgatorium sentiunt, qui in fine baptizantur: sed ipsi ditati bonis sanctæ matris Ecclesiæ sunt recepturi multiplex bonum in vera beatitudine. Illi autem, qui cùm peccarent, nunquam converti voluerunt, confitentes, cùm jam peccare nequeunt, non sic facile acquirunt quod volunt. Oportet enim, ut pœnitentia fructificet ad hoc, ut mortuo vitam impetret. Scriptum d est enim, sine charitate neminem salvum esse. Non itaque in solo timore vivit homo. Quem ergo serò pœnitet, oportet non solùm timere Deum judicem, sed & justum diligere: non timeatur pro pœna, sed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine, & de omni ejus prædicta varietate. ¶ Quod quoniam vix licet, de ejus salute Augustinus e potuit dubitare. Credo quidem illi, qui dixit: [*Quacunque* f *horâ peccator ingemuerit, & conversus fuerit, vitâ vivet.*] Dixit conversum, non tantùm versum, vitâ vivere. Versum quidem puto, qui dolet de crimine; conversum, qui dolet de omni g ejus, quam exposuimus, varietate. Vertitur à peccato, qui jam vult dimittere peccatum: convertitur, qui jam totus, & omnino vertitur, qui jam non tantùm pœnas non timet, sed ad bonum Domini contendere festinat. Quæ conversio si contigerit alicui etiam in fine, desperandum non est de ejus remissione. Sed quoniam vix, vel raro est tam justa conversio, timendum est de pœnitente serò. Quem enim morbus urget, & pœna terret, ad veram vix venit satisfactionem, maximè, cùm filii quos illicitè dilexerit, sint præsentes, uxor, & mundus ad se vocent. Multos enim solet serotina pœnitentia decipere. Sed quoniam Deus semper potens est, semper etiam potest in morte juvare, quibus placet. Cùm itaque opus sit non hominis, sed Dei, fructifera pœnitentia, inspirare eam potest, quandocunque vult sua misericordiâ, & remunerare ex misericordia, quos damnare potest ex justitia. Sed quoniam multa sunt, quæ impediunt, & languentem retrahunt, periculosissimum est, & interitui vicinum, ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. Sed magnum est, cui Deus tunc inspirat. Si quis est igitur, qui veram tunc quærat pœnitentiam, expectet Dei clementiam majorem sentiens Dei bonitatem suâ nequitiâ. Sed si etiam sic conversus evadat, vitam vivat, & non moriatur, non tamè promittimus, quòd evadat omnem pœnam. Nam priùs purgandus est igne purgationis, qui in aliud seculum distulit fructum conversionis. Hic autem ignis, etsi æternus non sit, miro tamen modo est gravis. Excellit enim omnè pœnâ, quam unquam passus est aliquis in hac vita. Nunquâ in carne tanta inventa est pœna, licèt mirabilia passi sint martyres tormenta: & multi nequiter iniqui tanta

a *Sent. 4. dist. 20. sup. 22. q. 2. anselm. 4. nemo.* b *al. consummo bono.* c *Sent. ibid. Polyc. l. 8. tit. 1. Anselm. l. 11. c. 137. Burch. l. 18. c. 12. Ivo p. 15. c. 22. 1 q 3. Salvator.* d *al. abstrictus.* e *al. confessio.* f *Sent. ibid.*

a *In lib. de vera & falsa pœnitentia. Sent. ibid.* b *al. delere.* c *Luc. 23.* d *1. Cor. 13.* e *Sup. si quis autem.* f *Ezech. 33.* g *al. animi*] *orig.*

sustinuerunt *a* supplicia. Studeat ergo quilibet sic delicta corrigere, ut post mortem non oporteat talem pœnam tolerare. Quædam enim peccata sunt, quæ sunt mortalia, & in pœnitentia fiunt vitalia *b*, non tamen statim sanata. Sæpè enim quidam ægri moterentur, nisi medicarentur: non tamen statim sanantur: languet victurus, qui prius erat moriturus. Qui autem impœnitens moritur, omnino moritur, & æternaliter cruciabitur. Qui enim impœnitens finitur *c*, si semper viveret, semper peccaret. At Dei est misericordis, quòd operatur finem peccantis *d*: ob hoc etiam sine fine torquebitur *e*, quia nunquam ditabitur virtute: semper plenus iniquitate, semper sine charitate, torquebitur sine fine.

1 ¶ Quoniam vix licet] *Sic est emendatum ex editione Plantiniana. Nam antea legebatur,* Quod quamlibet licet de ejus salute, Augustinus, &c. *Neque accusare, sed interpretari voluit Augustinum hic auctor, sine dubio ipsius scitater. Multa verò alia in hoc capite partim ex vetustis Gratiani codicibus, partim ex ipso originali sunt emendata.*

QUÆSTIO IV.

1 ps Quod autem orationis tempore conjugali operi vacare non liceat, beatus Hieronymus *f* in quadam sermone (fortè c. an. 400. in Palæstinâ) scribit, sta decens:

C. I. ¶ *Tempore, quo uxori debitum redditur, à carnibus agni abstinere oportet.*

SCiatis *g*, fratres charissimi, quoniam quicunque uxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere debet. *Item paulò post.* ¶ Si panes propositionis non poterant ab iis, qui uxores suas tetigerant, comedi, quanto magis panis ille, qui de cœlo descendit, non potest ab his, qui conjugalibus paulo antè hæsère complexibus, violari atque contingi? non quo nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus) sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare operibus carnis non debeamus.

¶ *Prior pars hujus capitis, usque ad vers.* Item, *de industria videtur in summam collecta: reliqua autem ex originali est emendata & aucta.*

C. II. ¶ *A conjugali concubitu in sanctorum solennitatibus est abstinendum.*

Item Augustinus *sermone 2. de tempore* [*id est, de 2. Dominica adventus.*]

QUotiescunque *h* aut dies natalis Domini, aut reliquæ festivitates adveniunt, sicut frequenter admonui, ante plures dies non solum ab infidelium *i* concubinarum consortio, sed etiam à propriis uxoribus abstinere debemus.

C. III. ¶ *Diebus jejuniorum à propriis uxoribus abstinere oportet.*

Item Ambrosius *in sermone de adventu Domini, an. 380. Mediolani.*

FRatres, non solùm debetis ab omni immunditia abstinere, sed etiam ab uxoribus propriis studiosissimè contineatis. Nullus 1 omnino uxori suæ jejuniorum diebus conjungatur.

1 ¶ Nullus] *In hoc sermone, qui habetur manuscriptus in Bibliotheca Vaticana, hinc usque ad finem non habentur. Sed in alio sermone manuscripto de Quadragesima hæc leguntur:* Nullus omnino uxori suæ jungatur ante octavam Paschæ. *In plerisque vetustis codicibus Gratiani hoc loco absunt ipsa verba,* jejuniorum diebus: *de quibus tamen B. Ambrosius loquebatur: & ideò sunt etiam in rubrica.*

C. IV.

Idem *super epist. 1. ad Corinth. in cap. 7.*

SI causâ *a* procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum: quia & dies festi, & dies processionis *b*, & ipsa ratio conceptûs & partûs, juxta legem cessari temporibus his debere demonstrant.

C. V. ¶ *Uxoris usus certis diebus cessare jubetur.*

Item Augustinus *in libro quæstionum Veteris & Novi Testamenti, quæst. 127.*

CHristiano *c* cum uxore sua convenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim processionis aliquando non licet convenire: quia etiam à licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit, quod postulatur. Unde Apostolus *d* ex consensu ait abstinendum ad tempus, ut vacetur orationi. Nam secundùm legem *e* in jejunio cædere *f*, & jurgari non licet, posteà licet: quia major reverentia debetur Dei cautis.

C. VI. ¶ *Non verè pœnitentiam agit, qui continentiam non servat.*

Item Joannes Chrysostomus.

QUi in castigatione victûs se dicit agere pœnitentiam, frustra hoc sermone promittit, nisi egrediatur de cubili suo, & jejunio continentiam addat.

¶ *Caput hoc apud B. Joannem Chrysostomum, ex quo extatne, non est inventum. Sed eadem fere leguntur in commentariis B. Hieronymi ad c. 2 Joëlis g, & copiosiùs etiam expressa.*

C. VII. ¶ *Ab ingressu Ecclesiæ temperare se debet vir cum propria uxore dormiens.*

Item Gregorius *in responsione 10. ad interrogationes Augustini.*

2 VIr *h* cum propria conjuge dormiens, nisi lotus ps aquâ, intrare Ecclesiam non debet: sed neque lotus intrare statim debet. *& infrà.* ¶ Quamvis enim de hac re diversæ hominum nationes diversa sentiant, atque alii alia custodire videantur, Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admistionem propriæ conjugis, & lavacri purificationem quærere, & ab ingressu Ecclesiæ paululùm reverenter abstinere. Nec hæc dicentes deputamus culpam esse conjugium: sed quia ipsa licita admistio conjugum sine voluptate carnis fieri non potest, à sacri loci ingressu abstinendum est: quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Non enim de adulterio vel fornicatione, sed legitimo matrimonio susceptus fuerat, qui dicebat: [*Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea.*] *& infrà.* ¶ Oportet itaque, legitima 1 carnis copula ut causa prolis sit, non voluptatis: & carnis commistio creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorum. Si quis ergo suâ *k* conjuge, non cupidine voluptatis captus, sed solummodò liberorum creandorum gratiâ utitur, ipse profectò de ingressu Ecclesiæ, seu de sumendo corporis Dominici, sanguinisque mysterio, sub est relinquendus judicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum verò non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere commistionis, habent conjuges etiam de sua commistione, quod defleant. *& paulò post.* ¶ Tunc autem vir, qui post admistionem conjugis aquâ lotus fuerit, etiam sacræ communionis mysterium valet accipere, cùm ei juxta præfinitam sententiam Ecclesiam etiam licuerit intrare.

1 ¶ Legitima] *Ita emendatum est ex variis codicibus B. Gregorii. Antea legebatur,* oportet itaque legitimam carnis esse copulam. *Multa etiam alia sunt emendata.*

a *al. sæpè sustinuerunt.* b *venialia,*] *orig.* c *alit. moritur vel finitur.* d *al. peccandi.* e *torquetur,*] *orig.* f *In vigilia Paschæ de esu agni.* g *Sent. 4. dist. 32. Ivo p. 8. c. 87.* h *Sent. 4. dist. 32.* i *infelici*] *vera lectio.*

a *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 84. Pann. l. 6. c. 121.* b *al. purgationem.* c *sup. dist. 5. Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 79.* d *1. Corinth. 7.* e *Esa. 33.* f *al. cadi,*] *orig.* g *Joel. 2.* h *Sent. 4. dist. 32. Polyc. l. 4. tit. 7. Ivo part. 8. c. 88.* i *Psal. 50.* k *suam conjugem,*] *orig.*

3 pars. *Hinc etiam in diebus abstinentiæ nuptiæ celebrari prohibentur.*

C. VIII. ¶ *In diebus Quadragesimæ nuptias celebrare non licet.*

Unde in Laodicensi Concilio, *c. 52. legitur.*

1 NOn *a* oportet in Quadragesima aut nuptias, vel quælibet natalitia celebrare.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Bracharensis, *c. 48.*

NOn *b* licet in Quadragesima natalitia Martyrum celebrare: sed tantùm sabbatho & Dominicâ pro commemoratione eorum oblationes offerri. Sed nec natalitia, nec nuptias licèat in Quadragesima celebrare.

C. X. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Ilerdensi. *c*

II. NOn *d* oportet à Septuagesima usque in octavas Paschæ, & tribus hebdomadibus ante festivitatem sancti Joannis Baptistæ, & ab adventu Domini usque post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.

C. XI. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus Papa *ad consulta Bulgarorum, cap. 42.*

NEc *e* uxorem ducere, nec convivia facere in Quadragesimali tempore convenire posse nullatenus arbitramur.

4 pars. *Hæc autem servanda sunt, si uxor consensum adhibere voluerit: cæterùm sine ejus consensu, nec causâ orationis continentia servari debet.*

C. XII. ¶ *Nisi ex consensu communi, orationi conjuges vacare non possunt.*

Unde Augustinus *in libro primo de adulterinis conjugiis, c. 2.*

ÀFestolus *f* nec ad tempus, ut vacetur orationi, nisi ex consensu, voluit conjuges carnali invicem fraudare debito.

C. XIII. ¶ *Nisi ex consensu communi, conjugatis pœnitentia non detur.*

Hinc etiam in secundo Concilio Arelatensi, *c. 22. legitur.*

POenitentiam & conjugatis non nisi ex consensu dandam.

QUÆSTIO V.

1 ps Quod autem sine consensu uxoris vir continentiam vovere non possit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim Augustinus *super Psalmum 149, in extremo.*

C. I. ¶ *Non potest vir continentiam servare, nisi uxoris teneat consensum.*

SI dicat vir *h*, continere 1 jam volo, nolo autem, uxor; non potest. Quod enim tu vis, non vult illa. Nunquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam? si alii nupserit, te vivo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus compensare tale damnum. Redde debitum, & si non exigis, redde. Pro satisfactione 2 perfegis, sed reddis, quod debetur uxori.

1 ¶ Continere] *Sic etiam apud Magistrum: sed B. Augustinus & Ivo habent,* continere jam volo, nolo jam uxorem, non potest. Quid, si tu vis, & illa non vult?

a *Ivo p. 8. c. 49.* b *Burch. l. 3. c. 10. Polyc. l. 3. tit. 24. Ivo part. 4. cap. 43.* c *Simile habetur in Concil. Salegiens. c. 3.* d *Sent. 4. dist. 32. Polyc. l. 6. tit. 5. Burch. l. 9. c. 4. Ivo p. 8. c. 142. Pann. l. 6. c. 2.* e *Sent. ibid. Ivo part. 8. c. 47. Pann. l. 6. c. 3.* f *Sent. 4. dist. 32. Ivo p. 8. c. 233.* g *Ivo p. 8. c. 280. & part. 15. cap. 14. & c. 123.* h *Sent. ibid. Ivo p. 9. c. 127.*

2 ¶ Satisfactione] *In aliquot manuscriptis, & apud B. Augustinum, & Magistrum, & Ivonem est,* sanctificatione. *Sed ob glossam non est mutatum.*

C. II. ¶ *Non debet exterqueri mulieris consensus ad continentiam Deo vovendam.*

Item Alexander Papa II. *Landulpho in Corsica.*

NOtificâsti *a* te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione & terrore valdè pavefactum, anxiè quæsisse Monachum fieri, & à tua uxore minis & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam extorsisse, & sic te monasticam *b* vestem sine Abbate sumpsisse, & monasterium petiisse: posteà verò, cùm sanus factus esses, tuæ uxoris reclamationibus, ejulationibus & planctibus, tuæque familiæ dispersionibus devictus 1, utpote pœnitens, domum remeâsse, & post multos dies quorundam sapientum consilio ad jam dictæ mulieris cubile rediisse. Nunc autem, si tibi tuâ uxore uti liceat, nostrum requiris consilium. Si ita denique est, ut tuus nuntius narrat, non videtur nobis rationabiliter, neque sanâ mente id factum: quoniam, cùm omni homini ad monasticam tendenti vitam, legaliter, sanctè & justè sit peragenduum, tu contra leges minaciter & violenter à tua uxore, partim terrore mortis, partim tuæ infirmitatis doloribus exinanitus, dèvia secutus, nullâ, ut dicitur, licentiâ acceptâ recessisti, & monasterium petiisti. Non enim violentiâ, sed ex pari voluntate & consensu (sicut sancti Patres dicunt) hoc fieri debet: neque vir 2 monasterium eligere, aut professâ continentiâ habitum cum festinatione debet mutare.

1 ¶ Devictus,] *Ivo habet,* utpotè pœnitens devictus: *Pannormia,* utpotè penitùs devictus domum remeâsse.

2 ¶ Neque vir] *Apud Ivonem & in Pannormia legitur:* neque vir in monasterium recipiendus est, nisi uxor illius fœminæum monasterium elegerit, aut professa continentiam, habitum cum festinatione mutaverit. *Sed mutatum non est: quoniam glossa videtur magis convenire lectioni Gratiani.*

C. III. ¶ *Vir potest abnuere vota continentiæ, quæ sine ejus consensu Deo uxor obtulerit.*

Item ex Concilio *c apud Compendium.*

MUlier, si sine *d* licentia *e* viri sui velum in caput miserit, si viro placuerit, recipiet eam iterum ad conjugium.

C. IV. ¶ *Non potest vir continentiæ vota rescindere, quæ ejus assensu mulier Deo promisit.*

Item Augustinus *ad Ecditiam, epist. 199.*

QUod *g* Deo pari consensu ambo voveratis, perseveranter usque in finem reddere ambo debuistis. A quo proposito si lapsus est ille, tu saltem instantissimè *h* persevera. Quod te non exhortarer, nisi quia tibi ad hoc ipse consenserat. Nam si nunquam tenuisses ejus assensum, numerus te nullus defendisset annorum. *& post pauca.* ¶ Non quia pariter temperabatis à commistione carnis, ideò tuus maritus esse destiterat, imò verò tantò sanctius inter vos conjuges manebatis, quantò sanctiora concorditer placita servabatis. Nihil ergo de tua veste, nihil de tuo auro, vèl argento, vèl quacunque pecunia, aut rebus ullis terrenis tuis sine arbitrio ejus facere debuisti. *& infrà.* ¶ Est quidam pro modulo personæ habitus matronalis à viduali veste distinctus, qui potest fidelibus conjugatis salvâ religionis observantiâ convenire. Hunc te maritus si de-

a *Ivo part. 8. c. 220. Pannorm. l. 6. c. 85.* b *al. monachicam.* c *Cap. l. 5. c. 16.* d *Burch. l. 9. c. 47. Ivo p. 8. c. 185. & p. 9. c. 124.* e *comeatu,*] *Capitul.* f *Et Beda 1. Cor. 7.* g *Ivo p. 8. c. 136. Pann. l. 6. c. 80.* h *al. constantissimè.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ponere noluit, ne te 1 velut viduam illo vivente jactares, puto, quia non fuerat in hac re usque ad dissensionis scandalum perducendus, magis inobedientiæ malo, quàm illius *a* abstinentiæ bono. Quid est enim absurdius, quàm mulierem de humili veste viro superbire; cui te potius expediret obtemperate candidis moribus, quam in nigellis vestibus repugnare? quia, etsi te indumentum monachæ delectabat, etiam hoc gratius posset marito observato, exoratoque sumi, quàm illo inconsulto, contemptoque præsumi. Quod si omnino non sineret, quid tuo proposito deperiret? Absit, ut hinc displiceres Deo, quòd conjuge tuo nondum defuncto non induereris, sicut Anna *b*, sed sicut *c* Susanna.

1 ¶ Ne te] *In vulgatu erat*, Ne te puta velut viduam jactare. *Emendatum est ex aliquot vetustis, originali & Beda, & aliis collectoribus, itemq; alia multa.*

C. V. ¶ *Continentiæ meritum habet, qui pro incontinentia uxoris debitum sibi reddere cogitur.*

Idem *in* d *eadem epistola.*

SEcundùm *e* verba Apostolica, etiam si se vir continere voluisset, & tu noluisses, debitum tibi reddere sogeretur, & illi Deus imputaret *f* ad continentiam, si non suæ, sed tuæ cederet infirmitati, ne in adulterium caderes. ¶ Quisquis *g* igitur compatiens infirmitati uxoris reddit, non exigit debitum, aut si propter propriam infirmitatem ducit uxorem, plangens potiùs, quia sine uxore esse non potuit, quàm gaudens, quia duxit, quisquis vendit, quod novit: quia etsi maneret, beatum non faceret, quisquis, quod emit, novit, quia transiet, & de his non præsumit, & facit ex eo, quod habet, misericordiam cum non habentibus, securus expectat *h* diem novissimum.

¶ *Caput hoc, quod eodem modo habetur in Polycarpo, confectum est ex duobus B. Augustini indicatis locis: verbis nonnullis partim omissis, partim mutatis, salvâ tamen sententiâ.*

C. VI. ¶ *Vota continentiæ sine uxoris consensu reddi non possunt.*

Item *ad Armentarium, & Rusticum, & Paulinam, epistolâ 45.*

UNa sola *i* causa esse posset, quâ te ad id, quod vovisti, non solùm non hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere, si forte tua conjux hoc tecum suscipere animi seu carnis infirmitate recusaret. Nam, & vovenda talia non sunt à conjugatis, nisi ex consensu & voluntate communi: & si præpropere factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quàm persolvenda promissio. Neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid voverit, sed potiùs usurpare verat alienum.

C. VII. ¶ *Absque cæteris operibus nec sola virginitas salvat, nec cætera absque virginitate proficiunt.*

Item Hieronymus *libro primo adversùs Jovinianum. an. 390. in Palæst.*

2 TUnc salvabitur mulier, si illos genuerit filios, qui pg virgines permansuri sunt: si quod ipsa perdidit, acquirat in liberis, & damnum radicis, & cariem flore compenset, & pomis.

C. VIII.

Idem *ibidem.*

HOc solùm nunc dico, quòd quomodo absque cæteris operibus virginitas sola non salvat, sic omnia opera absque virginitate, puritate, continentia, castitate imperfecta sunt.

C. IX.

Item *ibidem.*

QUi sitit *a*, veniat & bibat: qui potest capere, capiat.] Non dicit, velitis, nolitis, bibendum vobis est atque currendum: sed, qui voluerit, qui potuerit currere, atque potare, ille vincet, ille satiabitur. Et ideò filios amat virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum: majorisque gratiæ est offerre, quod non debeas, quàm reddere, quod exigatis. Apostoli uxoris onera contemplati, [*Si b talis est*, inquiunt, *causa hominis cum uxore, non expedit nubere.*] Quorum Dominus sententiam probans, rectè quidem sentitis, ait, quòd non expediat homini ad cœlestia regna tendenti, accipere uxorem: sed difficilis res est, & non omnes capiunt verbum istud: verùm quibus datum est. Alios eunuchos natura facit: alios vis hominum: mihi illi eunuchi placent, quos castravit non necessitas, sed voluntas: libenter illos in meos sinus recipio, qui se castraverunt propter regna cœlorum, & ob mei cultum noluerunt esse, quod nati sunt. Simulque tractanda sententia, [*Qui se*, inquit, *castraverunt propter regna cœlorum.*] Si castrati mercedem habent regni cœlorum, ergo qui se non castraverunt, locum non possunt accipere castratorum.

Finis hujus auctoritatis & duæ præcedentes de virginitate ejus intelliguntur: qui non in voluntate solùm, sed in necessitate est: principium verò de affectu intelligitur, qui non in necessitate, & ante votum, sed in voluntate est, nec exigitur, nisi repromittatur.

C. X. ¶ *Non licet illi ducere uxorem, quæ suam velare permiserit.*

Item ex Concilio Rhemensi (*imò Vermeriensi c. 21. an. 752. in Gallia.*)

3 QUi *c* uxorem suam velare *d* permiserit, aliam pg non accipiat, sed similiter convertatur.

C. XI. ¶ *Vota abstinentiæ, quæ mulier permittente viro promiserit, illo prohibente servare non cogitur.*

Item Augustinus *e in quæstionibus Numerorum, quæst. 59.*

4 MAnifestum *f* est ita voluisse legem, fœminam pg esse sub viro, ut nulla vota ejus, quæ abstinentiæ causâ voverit, reddantur ab ea, nisi auctor vir fuerit permittendo. Nam cùm ad peccatum ejusdem viri pertinere voluerit, si prius permiserit, & postea prohibuerit, etiam hic tamen non dixit, ut faciat mulier, quod voverat, quia permissa jam priùs viro fuerat. Viri dixit esse peccatum, quia abnuit, quod priùs concesserat: non carmen mulieri vel ex hoc permissum dedit, ut quod *g* priùs vir ei concesserat, postea si prohibuerit, contemnatur *h*.

Ex præmissis auctoritatibus appareat, quòd continentia vota nec mulier sine consensu viri, nec vir sine consensu mulieris Deo reddere potest. Si autem consensu alterius eorum ab altero præmissa fuerit, & si postmodum in irritum deducere voluerit, quod permisit, non tamen valet, quia in debito conjugii æquè mulier habet potestatem viri, sicut & vir mulieris: atque ideò, si quilibet eorum alterum a suo jure absolverit, ad pristinum servitutem ipsum revocare non poterit; quia verò in cæteris vir est caput mulieris, & mulier corpus viri: ita vota abstinentiæ libero permittente mulier potest promittere, ut tamen eodem prohibente repromissa non valeat adimplere: & hoc, ut dictum est, propter conditionem servitutis, quâ viro in omnibus debet subjici.

a *al. ullius.* b *Luc. 2.* c *Dan. 13.* d *Bed. ibidem. & gloss. ordinaria.* e *Sentent. 4. dist. 32. Polyc. lib. 6. tit. 4.* f *al. imputaret continentiam.* g *August. in Psal. 147.* h *al. expectet.* i *Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 134.*

a *Joan. 7. Matth. 19.* b *Matth. 19.* c *Sentent. ibidem. Burchardus lib. 9. cap. 46. Ivo p. 8. c. 184. Pannorm. l. 6. cap. 31.* d *al. velari.* e *Et Beda 1. Corinth. 7. & glossa ordin. Num. 30.* f *Sentent. ibid. Ivo p. 8. c. 92. Pann. l. 7. cap. 46.* g *al. insuper.* h *condemnetur.*

C. XII. ¶ *Mulieres viris suis debent subesse.*

Unde Augustinus *in a libro quæstionum Genesis, quæst. 153.*

EST ordo *b* naturalis in hominibus, ut serviant fœminæ viris, filii parentibus: quia 1 nulla justitia est, ut major serviat minori.

1 ¶ Quia nulla] *In Pannormia reliqua habentur ut apud Gratianum, nisi quod corruptè in ea legitur*, majori serviat minor. *Sed in originali, à quo non longè discedit Ivo*, quia & illic justitia est hæc, ut infirmior ratio serviat fortiori, *ob glossam autem non est emendatum.*

C. XIII. ¶ *Vir est caput mulieris.*

Item *in quæstionibus Veteris & Novi Testamenti ex utroque mixtum, c. 106.*

HÆc *c* imago Dei est in homine, ut unus factus sit 1 quasi Dominus, ex quo cæteri oriuntur, habens imperium Dei, quasi vicarius ejus: quia omnis Rex Dei habet imaginem: ideoque mulier non est facta ad imaginem 2 Dei. Sic etenim dicit: [*Et d fecit Deus hominem: ad imaginem Dei fecit illum.*] Hinc etiam Apostolus *e*: [*Vir quidem*, ait, *non debet velare caput suum, quia imago & gloria Dei est; mulier autem ideò velet, quia non est gloria, aut imago Dei.*]

1 ¶ Factus sit] *Quæ sequuntur, emendata sunt partim ex vetustis, partim ex ipso originali & Ivone. In vulgatu enim Gratiani recentioribus legebatur*, factus sit homo, ex quo cæteri oriuntur, habens imperium Dei, quasi vicarius Dei, quia unius Dei habet vir imaginem.

2 ¶ Imaginem] *sequebatur*, & similitudinem, *quæ sunt expuncta, quia neque apud Augustinum, neque in vulgata Græca, neque in Latina vetustiore, neque apud cæteros collectores habentur. Pulchrè verò de hac re disputat Basilius in hunc Genesis locum, & Origenes Perrarchon. lib. 3. c. 6.*

C. XIV.

Idem *libro f quæstionum super Deuteronomium, quæst. 33.*

SAtis *g* hinc apparet, quemadmodum subditas fœminas viris, & penè famulas lex esse voluerit uxores, quod dicens adversùs uxorem vir testimonium, unde lapidaretur illa, si hoc verum esse demonstraretur, ipse lapidaretur simillim, si hoc falsum esse conficerit: sed tantummodò castigatur, & damnificatur, eique perpetuo jubetur adhærere, quâ carere voluerat. In aliis autem causis, eum, qui testimonio falso cuidem 1 plecti jubetur *i* pœnâ, quâ fuerit, si verum esset, iste 2 plectendus.

1 ¶ Eâdem] *Eodem ferè modo apud Ivonem, & in Pannormia. In originali verò*, eâdemque pœnâ plecti jubet.

2 ¶ Iste] *Sic est emendatum ex aliquot manuscriptis, & originali, & Ivone.*

C. XV.

Item Hieronymus *super epistolam ad Titum in cap. 2. an. 386. in Palæst.*

CUm *k* caput mulieris vir sit, caput autem viri Christus, quæcunque uxor non subjicitur viro suo, hoc est, capiti suo, ejusdem criminis rea est, cujus & vir, si non subjiciatur Christo capiti suo. Verbum autem Domini blasphematur, vel dum contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, vel cùm Christi infamatur Evangelium, dum contra legem fidemque naturæ ea, quæ Christiana est, & ex Dei lege subjecta, viro impetrare desiderat: cùm etiam gentiles fœminæ viris suis serviant communi lege naturæ

a *Et glossa ordin. Genes. 46. & Beda ad Coloss. 3.* b *Ivo p. 8. c. 94. Pann. l. 7. c. 43.* c *Ivo p. 8. c. 95. Pann. l. 7. c. 43.* d *Genes. 1. Sup. 2.* e *1. Cor. 11.* f *Et glossa ordin. ad cap. 22. Deut.* g *Ivo p. 8. c. 96. Pann. l. 7. c. 43.* h *al. jussit.* i *aliter jubet.* k *Ivo p. 8. c. 97. Pann. l. 7. c. 46.*

C. XVI. ¶ *Arbitrium viri mulierem sequi oportet in omnibus.*

Item Augustinus *a in quæstionibus Novi Testamenti, quæst. 59.*

NOluit itaque lex *b* mulierem aliquid vovere Deo adversùs animam suam, ut non in 1 aliqua rerum licitarum, atque concessarum abstinentia in eisdem votis fœminæ valeat auctoritas, sed virilis. Ita, si adhuc innuptæ, jam concesserat pater vota persolvere, si antequam persolverit, nupserit, & viro ejus hoc cognitum non placuerit, non persolvat, & sit omnino sine peccato: quia mundavit eam, sicut dicit, id est, mundam judicavit. Neque hoc contra Deum fieri putandum est, cùm ipse Deus hoc præceperit, hoc voluerit.

1 ¶ Ut non in aliqua] *Sic in Pannormia. Apud Ivonem verò*, ut in aliquarum rerum, *in glossa ordinaria*, id est, in rerum. *Sed totus hic locus longè melius habet in originali:* fœminam sub patre, antequam nubat, & sub viro nuptam voluit lex vovere ita aliquid Deo adversùs animam suam, id est, in aliquarum rerum licitarum atque concessarum abstinentia, ut in eisdem votis fœminea non prævaleat auctoritas, sed virilis.

C. XVII. *Nulla est mulieris potestas, sed in omnibus viri dominio subjecta est.*

Item *in libro quæstionum Veteris Testamenti, quæst. 45.*

MUlierem *c* constat subjectam dominio viri esse, & nullam auctoritatem habere: nec docere enim potest, nec testis esse, neque fidem dare *d*, nec judicare: quanto magis non potest imperare?

¶ *Restitutum est hoc caput ex B. Augustino, & ex eo nonnulla addita. Nam antea citabatur ex B. Ambrosio.*

C. XVIII.

Item Ambrosius *in e Hexameron in tractatu diei quartæ.*

ADam *f* per Evam deceptus est, non Eva per Adam. Quem vocavit ad culpam mulier, justum est, ut eum gubernatorem 1 assumat, ne iterùm fœmineâ facilitate labatur.

1 ¶ Gubernatorem] *Anteà legebatur*, ut eam in gubernationem assumat. *Emendatum est ex B. Ambrosio. Glossa enim optimè convenit voci*, gubernatorem.

C. XIX.

Item *super primam epistolam ad Corinthios in cap. 2.*

MUlier debet *g* velare caput, quia non est imago Dei. Sed ut ostendatur subjecta, & quia prævaricatio per illam inchoata est, hoc signum debet habere, ut in Ecclesia propter reverentiam Episcopalem non habeat caput liberum, sed velamine tectum, nec habeat potestatem loquendi: quia Episcopus personam habet Christi. Quasi ergo ante judicem Christum, sic ante Episcopum, quia vicarius Domini est, propter 1 peccatum originale subjecta debet videri.

1 ¶ Propter peccatum originale] *Apud B. Ambrosium & Ivonem legitur*, propter reatûs criminis; *in Pannormia verò*, propter reatum originalem. *Sed ob glossam non est mutatum, reliqua sunt emendata.*

C. XX.

Item *in libro de paradiso, c. 10.*

3 NEc illud otiosum, quòd non de eadem terra, de pg qua plasmatus est Adam, sed de ipsius Adæ costa facta sit mulier: ut sciremus unam in viro & muliere corporis esse naturam, unum fontem generis humani.

a *Et glossa ordin. ad cap. 30. Num.* b *Ivo p. 8. c. 98. Pann. l. 7. c. 47.* c *Ivo part. 8. c. 91. Pannorm. l. 7. c. 49.* d *aliter dicere.* e *Lib. 5. in Genes. cap. 7.* f *Ivo p. 8. c. 91. Pannor. lib. 7. c. 52.* g *Ivo p. 8. c. 92. Pann. l. 7. c. 51.*

Ideò non duo à principio facti vir & mulier, neque duo viri, neque duæ mulieres: sed primùm vir, deinde ex eo mulier. Unam enim naturam volens hominum constituere Deus, ab uno principio creaturæ hujus incipiens, multarum & disparium naturarum eripuit facultatem.

Evidentissimè itaque apparet, ita virum esse caput mulieris, ut nulla vota abstinentiæ, vel religiosæ conversationis liceat sibi sine ejus licentia Deo offerre: etiamsi viro permittente repromissa fuerit, non licet ei votum opere complere, cum vir voluerit revocare permissum. Vota verò continentia ita alterius permissu ab altero valent offerri, quòd posit permissionem non valent in irritum deduci.

CAUSA XXXIV.

Uidam vir in captivitatem ductus est: postea uxor ejus audiens illum mortuum, nupsit alii: demum ille captivitate redieni, repetit uxorem suam: illa posteriorus amore capta, aspernatur thorum prioris viri.

1 *Nunc primùm quæritur, An ista rea adulteris, quæ vivente viro suo alteri nupsit?*

2 *Secundò, An redeunte primo sit cogenda recedere à secundo, & redire ad primum?*

QUÆSTIO I. & II.

1 ps UTraque quæstio terminatur auctoritate a Leonis Papæ, *qui scribens Nicetæ Aquileiensi Episcopo, epist. 77. cap. 1. & sequentibus, ait:*

C. I. ¶ *Qui alii nupserit, putans verum suum mortuum esse, illo redeunte ad priorem redire cogitur.*

CUm b pet bellicam cladem, & per gravissimos hostilitatis incursus ita quædam dicatis divisa esse conjugia, ut abductis in captivitatem viris, fœminæ eorum remanserint destitutæ, quæ viros proprios aut interemptos putârint, aut nunquam à dominatione crederent liberandos, & ad aliorum conjugium solicitudine c cogente transierint: cumque nunc, statu rerum auxiliante Domino in meliora converso, nonnulli eorum, qui putabantur periisse, remeaverint, meritò charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus, quæ aliis conjunctæ sunt viris, à nobis debeat ordinari. Sed quia novimus scriptum, quòd à Deo jungitur mulier viro, & iterùm præceptum agnovimus, ut quod d Deus junxit, homo non separet, necesse est, ut legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus, & remotis malis, quæ hostilitas intulit, unicuique hoc, quod legitimè habuit, reformetur: omnique studio procurandum est, ut recipiat unusquisque, quod proprium est. ¶ Nec e tamen culpabilis judicetur, & tanquam alieni juris pervasor, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captivitatem ducti sunt, pertinebant, in jus alienum transire potuerunt: & tamen plenum justitiæ est, ut eisdem reversis propria reformentur. Quòd si in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus rite servatur, quantò magis in conjugiorum redintegratione faciendum est? ut sic, quòd bellicâ necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur? Et ideò f. si viri post longam captivitatem reversi, ita in dilectione suarum conjugum perseverant, ut eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est, & inculpabile judicandum est, quod necessitas intulit, & restituendum, quod fides poscit. *& infrà*, g *c.4.* ¶ Sin autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ, ut malint his cohærere, quàm in legitimum redire consortium, meritò sunt notandæ, ita ut etiam Ecclesiasticâ communione priventur, quæ a de re execrabili contaminationem criminis elegerunt: offendentes sibimet pro sua incontinentia placuisse, quod justa remissio poterat expiare. Redeant ergo in suum statum voluntaria redintegratione conjugia: neque ullo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod concessio necessitatis extorsit: quia sicut hæ mulieres, quæ reverti ad viros suos nolunt, impiæ habendæ sunt; ità illæ, quæ in affectum initum ex Deo redeunt, merito sunt laudandæ b judicio.

C. II. ¶ *Viro, vel uxore de captivitate redeuntibus, propria redintegrantur conjugia.*

Item Innocentius Papa *Probo, in epist. 9.*

CUm in captivitate c Ursa mulier teneretur, aliud conjugium cum constituta Fontanum d commisisse cognovimus. Sed favore Domini reversa Ursa nos adiit, & nullo diffitente uxorem se memorati esse perdocuit. Qua de re, domine fili meritò illustris, statuimus, fide catholicâ suffragante, illud esse conjugium, quod primitus erat gratiâ divinâ fundatum: conventumque secundæ mulieris, priore superstite, nec divortio ejecta, nullo pacto posse esse legitimum.

C. III. ¶ *Quæ primo viro relicto, secundo adhæserit, nisi secundum reliquerit, primo reconciliari non potest.*

Item Hieronymus *ad Amandum Presbyterum.*

NOn satis animadvertere e potui, quid sit, quod dicere voluit, [*alio viro per vim accepto.*] Quid est, per vim accepto? congregatâ videlicet multitudine nolentem rapuit. Et quare posteà raptorem rapta non dimisit? legat libros Moysi, & inveniet desponsatam virum, si in civitate fuerit oppressa, & non clamaverit, punirí quasi adulteram: si autem in agro oppressa sit, innoxiam esse à scelere, & violentum legibus subjacere. Ergo & ista soror, quæ, ut dicit, vim passa est, ut alteri jungeretur, si vult corpus Christi accipere, & non adultera vivo, putari, agat pœnitentiam: ita duntaxat, ut secundo viro, qui non appellatur vir, sed adulter, à tempore pœnitentiæ non copuletur. Quòd si durum ei videtur, & semel dilectum non potest derelinquere, nec præferre Domino voluptari, audiat Apostolum f conclamantem: [*Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum.*] *Non potestis mensæ Domini communicare, & mensæ dæmoniorum?* & alio g loco: [*Quæ communicatio luci ad tenebras? qui consensus Christi ad Belial?*] Rem novam loquor, imò non novam, sed veterem, quæ Veteris Testamenti auctoritate firmatur. Si reliquerit secundum virum, & reconciliari priori voluerit, non potest. Scriptum est enim in Deuteronomio: h [*Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam in conspectu ejus, propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudii, & dabit in manu ejus, & dimittet eam de domo sua. Cumq; egressa adultera i maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitq; ei libellum repudii, & dimiserit de domo sua, aut certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam uxorem, quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino, ne* k *peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradidit tibi possidendam.*]

a *In Cod. canonum, cap. 42.* b *Sent. 4. dist. 38. Polyc. l. 6. tit. 4. Anſ. l. 10. c. 22. Burch. l. 9. c. 55. Ivo p. 8. c. 144. & 190. 191. 192. Pann. l. 6. c. 87.* c *solitudine] orig.* d *Matth. 19.* e *Ejusdem epist. c. 2 Burch. l. 9. c. 56. Ivo p. 8. c. 191.* f *C. 3. Burch. l. 9. c. 58. Ivo p. 2. c. 193.* g *Burc. l. 9. c. 57. Ivo p. 8. c. 192. Pann. l. 6. c. 88.*

a *al. quia inexcusabiliter contam. &c.] orig.* b *al. laudabiles judicandæ.* c *Ivo p. 8. c. 245. Pann. l. 6. c. 89.* d *Fortunius iniisse cognoscitur.] orig.* e *Sententi. 4. distinct. 35. Polyc. lib. 6. tit. 4.* f *1. Cor. 10.* g *2. Cor. 6.* h *Deut. 24.* i *alterum] vera lectio.* k *al. nec.*

¶ *Verba hujus capitis in epistola B. Hieronymi, & in Polycarpo proximè sequuntur post ea, quæ referuntur sup. 32. q. 7. c.* omnes causationes. *Ideoq; apud ipsos initium hoc ita habet:* Neque satis animadvertere.

3 pars. *Si autem inevitabili necessitate cogente vir in aliam provinciam fugerit, & uxor ejus eum sequi noluerit, illo vivente, illa innupta permaneat.*

C. IV. ¶ *Quæ virum in captivitate ductum sequi noluerit, maneat innupta, quamdiu vir ejus vixerit.*

Unde in Concilio apud Vermerias.

SI a quis necessitate inevitabili cogente in alium ducatum, seu provinciam fugerit, & ejus uxor, cum vadet, & potest, amore parentum & rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tempore, quamdiu vir ejus quem secuta non fuit, vivit, semper innupta permaneat.

4 pars. *Quod autem de conjugatis auctoritate Leonis Papæ dicitur, hoc etiam de virginibus intelligendum est, ut si prater consensum viri nupserint alieno, non teneantur.*

C. V. *Non est adultera virgo, quæ nesciens viro nupsit alieno.*

Unde Augustinus *in libro de fide & operibus, c. 7.*

SI virgo b nesciens viro nupserit alieno, hoc si semper nesciat, nunquam ex hoc erit adultera. Si autem sciat, jam hoc esse incipiet, ex quo cum alieno viro sciens cubaverit: sicut in jure prædiorum tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissimè dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum: cùm verò scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei possessor perhibetur, tunc justè injustus possessor vocabitur.

5 pars. *Hinc* c *etiam ignorantia excusat eum, qui nesciens dormivit cum sorore uxoris suæ.*

C. VI. ¶ *Non cogatur legitimam dimittere uxorem, qui nesciens dormivit cum ejus sorore.*

Unde in Concilio Triburiensi. *An. 895.*

IN lectum mariti d absente uxore soror ivit uxoris, quam ille uxorem putans suam esse, dormivit cum ea. Super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probaverit, quòd insciis fecerit hoc scelus, pœnitentiam quidem, quæ sibi indicta fuerit, agat, & legitimum suum conjugium habere permittatur. Illa verò vindictâ dignâ affligatur, & in æternum conjugio privetur.

C. VII. PALEA.

[*Item* Hermes *in libro Pastoris, mandato quarto.*] EGo dixi e pastori: Domine, si quis habuerit uxorem fidelem in Domino, & invenerit hanc in adulterio, nunquid peccat vir, si cum illa concumbit f? Et dixit mihi: Quamdiu nescit peccatum ejus, sine crimine est vir vivens cum illa. Si autem scit vir uxorem suam pœnitentiam mulier, sed perdeliquisse, & non egerit pœnitentiam in fornicatione sua, & coierit g vir cum illa, reus erit peccati ejus, & particeps mœchationis illius. Et dixi illi: Quid ergo, si permanserit in vitio suo mulier? & dixit: Dimittat illam vir, & vir per se maneat. Quòd si dimiserit mulierem suam, & aliam duxerit, & ipse mœchatur. Et dixi illi: Quid, si mulier dimissa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum suum reverti, nonne recipietur a viro suo? Et dixit mihi: Imò, si non receperit eam vir suus, peccat, & magnum peccatum sibi admittit: sed debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit. Ergo non debet dimissa conjuge suâ vir aliam ducere. Hic actus similis est in viro & muliere.

a *Burch. l. 9. c. 54. Ivo p. 8. c. 189. Pann. l. 6. c. 91.* b *Polyc. ibid.* c *al. Sic.* d *Burch. l. 17. c. 4. & lib. 19. c. 273.* e *Ivo part. 8. c. 241. Pann. l. 7. c. 38. Sent. 4 dist. 35.* f *convivit?] orig. ext. de adult. c. si vir.* g *convivit] orig.*

¶ *In hoc capite emendata & addita nonnulla sunt ex originali & cæteris collectoribus.*

6 pars. *De simpliciter verò fornicantibus, vel cum duabus sororibus, vel cum matre & filia, vel cum patre & filio, idem accipiendum: ut ignorantibus conjugia non negentur, scientibus perpetuò prohibeantur.*

C. VIII. ¶ *Matrimonia non prohibentur contrahere, quorum incestum ignorantia excusat.*

Unde in eodem Concilio Triburiensi *legitur.*

SI quis a cum duabus sororibus fornicatus fuerit, & sororem soror ab eodem antea stupratam nescierit, vel 1 si ipse sororem ejus, quam antea stupraverat, non intellexerit, si digne pœnituerint, & se continere non valuerint, post annos septem conjugia illis non negentur. Si autem non ignoraverint, usque ad mortem à conjugio abstineant.

¶ *Burchardus etiam citat ex Triburiensi, c. 9. Et quiddam simile habetur in Triburiensi impresso, c. 45. quemadmodum etiam in Wormaciensi, c. 33.*

1 ¶ Vel si ipse] *Sic restitutum est ex Burchardo. Antè legebatur,* vel se sororem.

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item *ex eodem.*

SI b quis cum matre & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat uxorem, illæ verò, si voluerint, accipiant maritos: si autem hoc scierint ipsæ fœminæ, absque maritis perpetuo maneant.

¶ *Gratianus hoc idem caput, quod hic citat ex Triburiensi, infrà 35. q. 2. refert ex Concilio apud Vermerias, itemq; Burchardus & Ivo: sententia habetur in Wormaciensi, c. 63.*

C. X. ¶ *De eodem.*

Item *in eodem.* c

QUidam d fornicatus est cum quadam muliere: posteà filius nesciens factum patris, stupravit eandem. Quod cùm pater resciret e, de se, filioque confessus est. Statuerunt melius esse, ut taliter lapsis, cum digna pœnitentia, legitima permittantur conjugia, quam forte deterius delinquant. Fornicaria autem sine spe conjugii maneat.

CAUSA XXXV.

Uidam vir mortuâ uxore sicâ aliam sibi in matrimonio copulavit, quæ uxori defunctæ quarto gradu consanguinitatis, viro autem sextâ lineâ f adhærebat. Pelt triennium verò liberis ex ea susceptis, accusatur apud Ecclesiam: ipse prætendit ignorantiam.

1 *Hic primùm quæritur, Si liceat aliquam ex propria cognatione duci in uxorem?*

2 *Secundò, Si ex consanguinitate uxoris aliqua possit in conjugem duci?*

3 *Tertiò, Usque ad quem gradum debeat quisque abstinere sive à propriis, sive ab uxoris sua consanguineis?*

4 *Quartò, Quare usque ad sextum gradum consanguinitas computatur, ita quòd nec ultra protenditur, nec infrà subsistit?*

5 *Quintò, Quomodo gradus consanguinitatis computandi sunt?*

6 *Sextò, Qui jurejurando propinquitatem firmare debeant?*

7 *Septimò, An illi, qui de incestuosis nati sunt, filii reputentur?*

8 *Octavò, Si ignoranter de consanguinitate vel affinitate aliqua in uxorem ducta est, an ex dispensatione possit viro suo adhærere?*

9 *Nonò, Si contigerit Ecclesiam decipi, & causâ consanguinitatis, quæ ignorabatur, aliquos conjungi, an separari debeant?*

a *Burch. l. 17. c. 5. & lib. 19. c. 273.* a ¶. *35. q. 2. si quis cum matre. Burch. l. 17. c. 12. Ivo p. 9. c. 72.* c *Concordat Triburiens. impressum, c. 43.* d *Burch. l. 17. c. 16. Ivo p. 9. c. 75.* e *al. resciscret.* f *al. lineâ cognationis.*

tatis aliquam a viro suo separare, quæ post quadriennium nuptiis hinc inde celebratis deprehenditur non fuisse consanguineæ priori, an secunda conjugia sint rescindenda, & priora sint redintegranda?

19 *Decimò, Si relicta alicujus de propria cognatione ad secundas nuptias transierit, an proles ex eis suscepta possit pertingere ad consortium alicujus de cognatione prioris viri?*

QUÆSTIO I.

An liceat aliquam ex propriâ cognatione ducere in uxorem?

QUod autem consanguineas nostras, sive uxoris nostræ in conjugium nobis ducere liceat, exemplis & auctoritatibus probatur. *Abraham* a namque Sarai filiam fratris sui, sororem videlicet Loth, in conjugem duxit. *Isaac* b Rebeccam in uxorem accepit, quæ erat filia consobrini matris suæ. *Jacob* c duas sorores, Liam videlicet, & Rachel filias Laban avunculi sui sibi matrimonio sociavit. ¶ In d lege quoque præcepit Dominus *Moysi*, ut nullus duceret uxorem, nisi de propria tribu, & familia. Item e si aliquis absque liberis moreretur, præcepit Dominus, ut frater ejus uxorem defuncti sibi copularet, & ex ea semen fratri suo suscitaret. Porro ad quoscunque lex ipsa pervenit, ejus præceptu probantur obnoxii, nisi quæ vel Evangelicis mandatis, vel Apostolicis institutis evacuata monstrantur. Nullo autem Evangelii præcepto, vel Apostolico instituto consanguineorum conjunctiones prohibita inveniuntur. Unde sicut ab initio, ita & nunc licita probantur. ¶ His ita respondetur. Consanguineorum conjunctiones aliàs causâ necessitatis permissa, aliàs causâ justæ rationis inveniuntur imperata f. Cum enim unus vir ab initio, atque una ex latere ejus mulier à Deo formaretur, necessariò sorores fratribus copulabantur. Quod autem cogente necessitate fit, cessante necessitate pariter cessare oportet. Tanto ergo nunc damnabilius usurpatur consanguineorum conjunctio, quanto minùs necessaria probatur. Unde hujusmodi copula postea lege prohibita inveniter, Domino dicente per *Moysen*: g [Turpitudinem sororis tuæ non revelabis.]

CAP. ¶ *Quare constitutum sit, ne consanguineas duceremus uxores.*

Hinc Augustinus *ait in libro de civitate Dei 15. cap. 16.*

CUm igitur h genus humanum post 1 primam copulam viri facti ex pulvere, & conjugis ejus ex viri latere, marium fœminarumque conjunctione opus haberet, ut gignendo multiplicaretur, nec essent ulli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri sorores suas conjuges acceperunt. Quod profectò quanto est antiquius compellente necessitate, tanto postea factum est damnabilius religione prohibente. Habita est enim ratio rectissima charitatis, ut homines, quibus esset utilis atque honestissima k concordia, diversarum necessitudinum vinculis necterentur, nec unius in una multas haberet, sed singulæ spargerentur in singulos, ac sic ad sociale vitam diligentius colligandam l plurimæ plurimos obtinerent. Patet quippe, & soror duarum sunt necessitudinum nomina. Dum 1 ergo habet quis aliam patrem, alium socerum, numerosius se charitas porrigit. Utrumque autem unus Adam esse cogebatur & filiis, & filiabus suis, quando fratres sororesque connubio jungebantur. Sic & Eva uxor ejus utrique sexui filiorum fuit socrus, & mater: quæ m si duæ fœminæ fuissent, mater altera, & socrus altera, copiosius se socialis dilectio colligaret. *& infra.* ¶ Sed hoc, unde fieret, tunc non erat: quando nisi fratres & sorores ex duobus illis primis, nulli homines erant. Fieri ergo debuit, quando necesse erat jam sorores: & non solùm istud, ut fieret, nulla necessitas esset, verùm etiam, si fieret, nefas esset. & infra. ¶ Quòd humano gevere crescente & multiplicato etiam inter impios Deorum multorum, falsorumque cultores sic observari cernimus, ut etiamsi perversis legibus permittantur fraterna conjugia, melior tamen consuetudo ipsam malit exhorrere licentiam, & cùm sorores acceperit, in matrimonium primis humani generis temporibus omnino licuerit, sic aversetur, quasi licere nunquam potuerit. *& infrà.* ¶ Copulatio ergo maris & fœminæ, quantum attinet ad genus mortalium, quoddam seminarium 1 est charitatis: cœlestis verò civitas opus habet, ut noxam generationis evadat.

1 ¶ Dum ergo habet] *In codicibus B. Augustini emendatis, & apud Ivonem, & in Pannormia legitur*: Ut ergo alium quisque habeat patrem. *Sed visa est melior lectio Gratiani.*

2 ¶ Seminarium] *Ivo & Pannormia habent* tatem. *Sed Gratianus*: *tantum loco*, charitatis, *habent*, civitatis. *Infrà verò locus B. Augustini hic est*: Copulario ergo maris & fœminæ, quantum attinet ad genus mortalium, quoddam seminarium est civitatis. Sed terrena civitas generatione tantummodo, cœlestis autem etiam regeneratione opus habet, ut generationis noxam evadat. *Verum de his plenius in verbis* civitas. *nihil est mutatum. Alia verò multa ex ipso potissimum originali sunt emendata.*

Hæc itaque consuetudine, quæ ab ipso exordio humanæ propagationis originem habuit, quam nulla lex contrà jubendo evacuare, excusantur Abraham, Isaac, & Jacob, & cæteri, qui de propria cognatione ducebant uxores. Quamvis etiam alia causa rationabilissima rationis, quâ id factum sit, possit intelligi. Cæterùm idololatria fœdatus, sola familia a Heber in cultu unius Dei remansit. Unde Abraham à Chaldæis cum fratre suo Aram in ignem, quem adorare noluit, projectus est, ut numen suæ Divinitatis ex ejus conjunctione infidelium fideles ad idololatriam prolaberentur, & ita Deum offenderent, sicut b *quondam ante diluvium filii Dei commixti filiabus hominum, ipsum ad iracundiam provocaverant, rectissimè cautum est, ut Patriarchæ viri sanctissimi non nisi de propria cognatione, id est, de familia fidelium suæ uxores acciperent. Hinc etiam cum filii Israel intraturi terram promissionis à Domino audirent, ne filias Chananæorum suis in uxores acciperent, nec suas eis nuptui traderent, statim subjungit Dominus*: [Ne c faciant vos recedere à Deo vestro; & fornicari cum Diis alienis.] *Hinc etiam* d *Esdras, Idumæa, atque aliarum nationum mulieres, per quas filii Israel ibant ad Deos alienos, ab eis separari jussit. Erat etiam alia causa, quare conjunguineorum conjunctiones in populo Dei primùm permissa, vel potiùs imperata fuerant. Deus enim sic ab initio salutem humanam gentis dispensavit, ut primitivam Ecclesiam in illo populo instituere, qua sibi eatenus consanguinitate erat propinqua. Unde de plebe Judaica primum Apostolos elegit, quos quasi fundamentum Ecclesiæ constituit, quarum prædicatione de eadem plebe multi ad Deum conversi, in seipsis originem Ecclesiæ præsterunt. Deinde in ejus civitate suæ perfidiæ Judaica plebe relictâ ad gentes, quæ tam longè quàm cognatione carnis à Christo erant alienæ, prædicatio Evangelica translata est: & quasi consanguineæ populum Christi, ex aqua & Spiritu natus, de aliena cognatione sibi uxorem elegit, adimplens illud, quod per Prophetam* e *promiserat*: [In peccatis vestris dimisi matrem vestram, quasi adulteram & repudiatam.] *Et item per alium* f *Prophetam*: [Vocabo non plebem meam, plebem meam.] *In hujus ergo rei sacramentum consanguineorum conjunctiones primum in Dei populo permissæ sunt, nunc autem prohibitæ. Et quia non* g *in una familia tantum, sed in omni multitudine gentium populus fidelium novatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. VIII. ¶ *Incestuosi nullo sunt digni nomine conjugii.*
Item ex Concilio Agathensi, *c.61.*
An.506. in Galliâ.

DE incestiis *a* conjunctionibus nihil prorsus veniæ reservamus, nisi cum adulterium separatione sanaverint. Incestuosos *b* verò nullo conjugii nomine deputandos, quos etiam designare funestum est. ¶ Hos 1 enim *c* censemus esse, si quis relictam fratris (quæ penè priùs soror extiterat) carnali conjunctione polluerit: si quis frater germanam uxorem acceperit: si quis novercam duxerit: si quis consobrinæ suæ se sociaverit: si quis relictæ, vel filiæ avunculi misceatur, aut patrui filiæ, aut privignæ suæ: aut qui ex propria consanguinitate aliquam, aut quam consanguineus habuit, concubitu polluerit, aut duxerit uxorem. Quos omnes & olim, & nunc *d* sub hac constitutione incestos esse non dubitamus, & inter catechumenos usq; ad legitimam satisfactionem manere & orare præcipimus. Quod ita præsenti tempore prohibemus, ut ea, quæ sunt hactenus constituta *e*, non dissolvamus. Sane quibus conjunctio illicita interdicitur, habebunt 2 ineundi melioris conjugii libertatem.

1 ¶ Hos enim] *Ita est in Agathensi. In Arelatensi autem 3. c. 2. (ubi idem repetitur) & apud Ivonem hæc conjunguntur cum superioribus, & legitur,* hos esse. *In Epaunensi, c. 30. (in quo idem tractatur argumentum) duæ orationis longè diversus est. In secunda autem Turonico, c. 22. (ubi refertur caput illud Concilii Epaunensis) ita scribitur:* Incestus verò, nec ullo conjugii nomine prædicandos, præter illos, quos dinumerare funestum est, hos esse censemus. *In Capitularibus adjectis, c. 200. sunt nonnulla partes hujus capitis ex epistolis Gregorii Papæ, B. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino missis.*

2 ¶ Habebunt] *Sic in Agathensi, & apud Ivonem. In Epaunensi legitur,* non habebunt. *Sed in Turonico, in quo citatur Epaunense,* habebunt. *Sic etiam inf. q. 8. c.* hæc salubriter, *ex Gregorio. In Capitulari autem indicato plenius hæc sententia exponitur:* Sed quibus illicita conjunctio interdicitur, nisi hi sunt, quos sanctorum Patrum decreta conjugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem.

C. IX. ¶ *Incestuosi usque ad satisfactionem excommunicentur.*
Item ex Concilio Ilerdensi, *c.4.*
An.524. in Hispan.

DE his qui *f* incesti *g* pollutione se maculant, placuit, ut quousque in ipso detestando & illicito carnis contubernio perseverant, usque ad Missam tantum catechumenorum in Ecclesia admittantur: cum quibus etiam nec cibum sumere ulli *h* Christianorum, sicut Apostolus jussit, licebit *i*.

C. X. ¶ *Nullus ducat in uxorem à consanguineo cognitam, vel aliquâ pollutione maculatam.*
Item Gregorius Papa *ad Felicem Messanæ civitatis Episcopum, lib. 12. epist. 31. An. 604.* A.

NEc eam, *k* quam aliquis ex propria consanguinitate conjugem habuit, vel aliquâ illicitâ pollutione maculavit, in conjugium ducere, ulli profectò licet Christianorum, aut licebit: quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo & sanctis hominibus. Incestuosos / verò nullo conjugii nomine deputandos à sanctis Patribus dudum statutum esse legimus.

Naturâ videlicet ordine: si verò extraordinariè, non sic.

a *Et in Arel. 3. c. 2. in Epaunensi, c. 30. In Turonico 2. c. 22. in Cap. adjectis, c. 200.* b *al. incestos.* c *Burch. l. 7. c. 4. Ivo p. 9. c. 25. & 40.* d *al. atque sub hac.* e *al. instituta.* f *Burch. l. 7. c. 3. Ivo part. 8. c. 29.* g *al. incesta.* h *al. ullum.* i *al. oportet.* k *Ivo p. 9. c. 26.* l *Sup. eâd. de incestu.*

C. XI. ¶ *Extraordinaria pollutio in naturalibus non impedit matrimonium.*
Ait enim Urbanus Papa II. *Hugoni Gratianopolitano Episcopo.*

EXtraordinaria *a* pollutio non *2* nisi in naturalibus admissa, vel sæpiùs reiterata *b* citra maritalem affectum 3, si præbitis sacramentis ita esse constiterit, quemadmodum nobis tuis significatum est literis, non videtur matrimonium impedire, quamvis ipsa sit criminosa & damnabilis.

1 ¶ Gratianopolitano] *Antea legebatur,* Urbanus II. Gratiano, Neapolitano Episcopo. *Emendatum est ex Polycarpo: & hujus Hugonis mentio est apud Sigebertum anno 1064. & apud Tritemium in Guidone V. Carthusiæ Abbate.*

2 ¶ Non nisi] *In Polycarpo est,* nisi in naturalibus admissa.

3 ¶ Affectum] *In eodem legitur,* effectum.

C. XII. ¶ *Nullus ducat in conjugem relictam consanguineorum uxoris 1 suæ usque in tertiam generationem.*
Item Julius Papa.

ET hoc quoque *c* statutum est, ut relictam patris uxoris suæ, relictam fratris uxoris suæ, relictam filii uxoris suæ, nemo sibi in matrimonium sumat: relictam consanguineorum uxoris suæ, usque in tertiam progeniem nemo in uxorem sumat: in quarta autem, & in quinta, si inventi fuerint, non separentur.

1 ¶ Uxoris suæ] *Sic emendatum est ex vetustis. Nam in vulgatis erat,* suorum.

C. XIII. ¶ *A consanguinei proprii, vel uxoris pariter cuique est abstinendum.*
Idem.

ÆQualiter *d* vir conjungatur consanguineis proprii & consanguineis uxoris suæ.

¶ *In Pannormia citatur, ut hic. Hugo autem, ex Concilio* Maticensi. *Burchardus,* Mariscensi. *Ivo,* Manticeno, *mendose. Isidori mentione facta. In Polycarpo conjuncti ponitur cum consanguineis. sup. eâdem, quod quidem est Calixti. Extat autem in Concilio Cabilonensi 2. c. 29. & in Wormacensi est secunda pars canonis 78.*

C. XIV. ¶ *In parentelæ propria & conjugis eadem consanguinitas est observanda.*
Item Isidorus *ex Concilio Macinsi.*

SAnè *e* consanguinitas, quæ in proprio viro observanda est, hæc nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est. Quia enim constat eos duos esse in carne una, communis illis utraque *f* parentela censenda est, sicut scriptum est: *g* [*Erunt duo in carne una.*]

C. XV. ¶ *Nurus non est aliter deputanda, quam filia.*
Item Augustinus *lib. 22. contra Faustum, c. 61.*

SI vir & uxor non jam duo, sed una caro sunt, non aliter est nurus deputanda, quàm filia.

C. XVI. ¶ *Usque ad septimam generationem progeniem suam unumquemque servare oportet.*
Item Gregorius Papa *h* Episcopis Galliæ.

PRogeniem *i* suam unumquemque 1 usque ad septimam decernimus observare generationem: & quam-

a *Polyc. l. 6. tit. 1.* b *al. repetita.* c *Sentent. 4. distinct. 40.* d *Sup. eâd. c. de propinquis. Sentent 4. distinct. 43. Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 7. cap. 6. Ivo p. 9. c. 43.* e *Hugo de S. Vict. de sacram. l. 2. p. 11. Sent. ibid. Burch. l. 7. c. 8. Ivo part. 9. c. 44. Pannorm. l. 7. c. 69.* f *al. utrinque.* g *Gen. 2.* h *In regesto B. Greg. l. 11. epist. 31. ad Felicem.* i *Hugo ibid. Sent. 4. distinct. 40. Polyc. l. 6. tit 4. Ansel. l. 10. c. 40. Burchard. l. 7. c. 11. Ivo part. 9. c. 28. Pann. l. 7. c. 76.*

diu se agnoscant affinitate propinquos, ad conjugalem copulam accedere denegamus: Quòd 2 si fecerint, separentur.

¶ *Burchardus & citat & refert ut Gratianus. Hugo, auctor Polycarpi, & Magister citant absolutè Gregorium. Anselmus & ita utraque inscriptio, hoc modo:* Ex epistola Gregorii Episcopis Galliæ missa, epistola 31. lib. 12. *Extat verò caput hoc in Capit. l. 6. c. 280. & in adjectis est prior pars capitis 200. quod in indice tribuitur Gregorio Papæ ex epistolis B. Bonifacio Archiepiscopo Moguntiæ missis. At sanè in ultima Gregorii II. epistola tomis Conciliorum inserta, legitur prior pars usque ad versic.* Generationem.

1 ¶ Unumquemque] *Apud beatum Gregorium, Anselmum, & Ivonem hoc loco sunt intersecta:* de his, qui fideliter edocti sunt, & jam firmâ radice plantati stant inconvulsi.

2 ¶ Quod si fecerint, separentur.] *Hæc non habentur, nisi apud Burchardum. Apud B. Gregorium, Anselmum, & Ivonem sequuntur conjunctè cum superioribus verba capitis,* nec eam. *supra eâdem.*

C. XVII. ¶ *De eodem.*
Item Nicolaus Papa II. *Amalphitanæ Ecclesiæ Suffraganeis.*

DE *a* consanguinitate sua uxorem nullus ducat usque post *b* generationem septimam, vel quousque parentela cognosci poterit. Laicus verò uxorem simul & concubinam habens non communicet Ecclesiæ.

C. XVIII. ¶ *Quousque inter aliquos generatio recordatur, aut in memoria retinetur, sibi invicem non copulentur.*
Item ex Concilio Wormaciensi, *cap. 32. An. 868.*

IN copulatione *c* fidelium, generationis numerum non definimus, sed id statuimus, ut nulli Christiano liceat de propria consanguinitate seu cognatione uxorem accipere, usque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut in memoria retinetur.

C. XIX. ¶ *Ex propinquitate sui sanguinis usque ad septimum gradum nullus ducat uxorem.*
Item ex Concilio Lugdunensi, *d.*

NUlli *e* ex propinquitate sui sanguinis, usque ad septimum gradum uxores ducant: neque sine benedictione Sacerdotis. Qui autem nupturi erunt, à Sacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter præsumant.

¶ *Cæteri etiam collectores citant ex Lugdunensi. In nonnullis Gratiani codicibus est,* ex Lugdensi. *B. Bonifacius in epistola ad Zachariam Papam mentionem facit Synodi Lugdunensis, habitæ à discipulis B. Gregorii, in qua de incestu actum fuerat. Similè habetur in Capitul. lib. 6. cap. 128. In Concilio etiam Rhemensi Trevirano, cap. 8. inter alia multa legunter hæc:* Et alibi est in canonibus præceptum, ut nemo usque ad affinitatis lineam, & propinquitatem sui sanguinis connubia ducat: neque virginibus sine benedictione Sacerdotis quis nubere præsumat.

Præmissis auctoritatibus quisque prohibetur à conjunctione consanguineorum usque ad septimam generationem. Sed objicitur illud Gregorii ad S. Augustinum Anglorum Episcopum, c. 6. sum. 604.

a *Habetur in Synodo Episcoporum 113. in Basilica Constantiniana, c. 11 & 12. Sentent. ibidem.* b *al. et ad* c *Burchard. lib. 7. cap. 2. Ivo part. 9. cap. 93. Pannorm. l. 7. c. 76.* d *Capit. l. 6. c. 128.* e *Sent. ibidem. Burch. lib. 7. cap. 13. Ivo part. 9. c. 48. Pannorm. l. 7. c. 78.* f *Joan. Diaconus in vita B. Gregorii lib. 2. n. 37. & 38. Beda lib. 1. hist. cap. 27.*

C. XX. ¶ *Anglis permittitur, ut in quarta vel in quinta generatione copulentur.*

QUædam *a* lex terrena in Romana republ. permittit, ut sive fratris & sororis, seu duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus, & tali conjugio sobolem non posse succrescere: & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde necesse est, ut in quarta 1, vel quinta generatione fidelium licenter sibi conjungantur. Sed idem humillimus Pater Gregorius, post multum temporis à Felice Messanæ Siciliæ civitatis Præsule requisitus, utrùm Augustino scripserit, ut Anglorum in quarta generatione contracta matrimonia minimè solverentur, inter cætera talem responsionem reddidit: Quod scripsi *b* Augustino Anglorum gentis Episcopo, alumno videlicet, ut recordaris, tuo, de sanguinis conjunctione, ipsi, & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne à bono, quod cœperat, metuendo austeriora recederet, specialiter, & non generaliter cæteris me certissimè scripsisse cognoscas. Unde & mihi omnis Romana civitas testis existit. Nec eâ intentione hæc illis scripta mandavi, ut postquam firmâ radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inventi fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est, usque ad septimam generationem jungantur. Sed adhuc illos neophytos existentes, sæpissimè eos priùs illicita docere *c*, & verbis ac exemplis instruere, & quæ post de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oportet. Nam juxta Apostolum *d*, qui ait: [*Lac dedi vobis potum, non escam,*] ista illis modò, non posteris, ut præfixum est, temporibus tenenda indulsimus, ne bonum, quod infirmâ adhuc radice plantatum erat, erueretur, sed aliquantulùm firmaretur, & usque ad perfectionem custodiretur.

¶ *Verba hujus capitis usque ad versic.* Sed idem. *sunt apud B. Gregorium. Verùm simul hæc sequentia sunt apud Joannem Diaconum in vita B. Gregorii, lib. 2. cap. 38. alit. 37. Hugo, Burchardus, Ivo & Pannormia citant,* ex epistola Joannis Constantinopolitani Episcopi ad Felicem Episcopum Siciliæ. *Recitantur præterea hæc eadem B. Gregorii verba in duabus epistolis Alexandri II. una, quæ refertur ab Ivone part. 9. cap. 6. & in Pannormia lib. 7. cap. 55. & 56. altera, quæ refertur infr. quæst. 5. c.* ad sedem. *Multa autem in hoc capite restituta sunt ex B. Gregorio, & Joanne Diacono.*

1 ¶ In quarta,] *Apud B. Gregorium, nec multò secus apud Joannem Diaconum est,* necesse est, ut jam tertiâ vel quarta generatio fidelium licenter sibi jungi debeat. Nam secunda, quam diximus, à se omnino debet abstinere. *& hoc modo recitatur in epistola Alexandri infr. quæst. 5. c.* ad sedem. 6. Hanc computationem. *In altera tamen ejusdem Alexandri epistola, quæ proximè superiore notatione est inducta, legitur,* jam quarta vel quinta. *Et hanc lectionem secutus est ille, qui hoc loco casum apposuit.*

C. XXI. ¶ *In quinta vel sexta generatione nullus amplius copuletur conjugio.*
Item objicitur illud Cabilonensis Concilii.

CONtradicimus *e*, ut in quarta, vel in quinta, sextaque generatione nullus amplius conjugio copuletur. Ubi autem post interdictum factum fuerit inventum, separetur.

a *Hugo de S. Vict. l. 2. p. 11. c. 16. Sent. 4. dist. 40. Ivo part. 9. c. 6. 55. 56. Burch. lib. 7. c. 19. & 20. Pann. l. 7. cap. 56. & 71. Ansel. lib. 10. c. 31. Polyc. lib. 6. tit. 4.* b *Lib. 12. epist. 31.* c *al. docere vitare.* d *1. Corinth. 3.* e *Hugo ibid. Burch. l. 7. c. 18. Ivo p. 9. c. 54. Pann. l. 7. c. 70. Sent. ibid.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Ex Cabilonensi citant cæteri etiam collectores, & Hugo. Extat lib. 5. Capit. c. 99. Excepto autem verbis illis,* vel quinta, sextaque, *reliqua serè eadem leguntur in Concilio Maguntino sub Carolo, c. 54. & altero Maguntino sub Rabano, cap. 30. & in VVormaciensi in priore parte canonis 76. Nam posterior pars est c.* Sanè consanguinitas. *supra allatum.*

Hâc auctoritate, dum sextâ generatione interdicitur conjugium, in septimâ permitti videtur. Sed gradus cognationis secundum quosdam varie computantur. Alii namque patrem in primo gradu, filios in secundo ponunt. Alii primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium esse, cum una caro probentur pater & filius. Auctoritates ergo, quæ consanguinitatis copulam usque in septimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu; illa verò, quæ usque ad sextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant: atque ita fit, ut eadem persona secundùm hanc diversitatem inveniantur in sexto, vel septimo gradu. Item illud Fabiani a, quo affines in quinta generatione copulari jubentur, videtur esse contrarium illi decreto Julii Papæ. b [Sicut non licet ulli Christiano de suâ consanguinitate uxorem ducere, sic etiam non licet de consanguinitate uxoris suæ conjugem ducere propter carnis unitatem.] *Similiter etiam invenitur contrarium illi capiti Gregorii:* [Nec c eam, quam ex propria consanguinitate conjugem habuit, &c.] *Sed illud Fabiani intelligendum est de duabus sororibus, vel personis inter se affinitate conjunctis, ut sunt uxores duorum fratrum, si contigerit unam earum alicui matrimonio copulari, post mortem ejus vir non poterit affinem superstitem in conjugem ducere, nisi in quinto gradu affinitatis inveniantur. Unde, qui novercam alicujus in uxorem duxerit, post mortem ejus uxoris privigni ducere non poterit. Hinc etiam idem Julius Papa alibi* d *ait:* [Relictam consanguineorum uxoris suæ *(non ait consanguineam uxoris suæ, sed relictam consanguineorum uxoris suæ)* usque in quartam generationem nullus ducat in uxorem.] *Paschalis verò Papa II. scribens Rhegino Episcopo, tertium genus affinitatis assignat, cujus copula non ultra secundum gradum invenitur prohibita. Ait enim:*

C. XXII. ¶ *Duorum consobrinorum conjuges uni eidemq; nubere non possunt.*

Porrò duorum e consobrinorum conjuges, quamvis diversis temporibus, viro uni alteram post alterius obitum nubere, ipsa, præter auctoritatem canonicam, publicæ honestatis justitia contradicit. Et novit prudentia tua, quia ita ab uxoris, sicut à viri consanguineis abstinendum est.

Illud autem Gregorii & Julii Papæ intelligitur de consanguinitate viri vel uxoris, ut post mortem alicujus eorum nulli de cognatione defuncti superstes matrimonio copuletur. Demonstratum est, usque ad quem gradum quisque à propria consanguinitate vel cognatione suæ uxoris abstinere debeat.

QUÆSTIO IV.

Quare usque ad sextum gradum consanguinitatis conjunctio prohibeatur?

Modò quæritur, *Quare usque ad sextum gradum consanguinitatis conjunctio prohibeatur? De his ita scribit* Isidorus *Etymologiarum lib. 9. c. 6. An. Chr. 630. in Hispaniâ.*

CAP. ¶ *Quare usque ad sextum gradum consanguinitatis observetur.*

Consanguinitas f dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens, usque ad ultimum gradum subtraxerit, & propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonii vinculo repetit, & quodammodo revocat fugientem. Ideò autem usque ad sextum generationis a gradum consanguinitas constituta est, ut sicut sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

¶ *Caput hoc emendatum est ex B. Augustino lib. 15. de civit. Dei, cap. 16. unde primò videtur sumptum.*

QUÆSTIO V.

Quomodo Gradus Consanguinitatis computandi sint?

De gradibus verò consanguinitatis, *quomodo computandi sint,* Isidorus b *sic loquitur:*

C. I. ¶ *Quomodo diminuntur gradus consanguinitatis.*

Series c consanguinitatis sex gradibus hoc modo dirimitur: filius & filia, quod est frater & soror, fit ipse truncus: illis seorsum sejunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos, neptis primus: proinde nepos, proneptis secundus: abnepos, abneptis tertius: atnepos, atneptis quartus: trinepos, trineptis quintus: trinepotis filius, & trinepotis filia sextus.

¶ *Burchardus, & Ivo, & Panormia, qui citant partim Isidorum, partim ex dictis Isidori, ex hoc, & capite,* consanguinitatum, *supra q. 4. unum caput faciunt, & habent:* Series consanguinitatis septem gradibus, &c.

C. II. ¶ *Quomodo sunt computandi gradus consanguinitatis.*

Item Alexander Papa II. *omnibus Episcopis & Clericis, nec non Judicibus per Italiam constitutis. (an. 1065.)*

Ad sedem d Apostolicam perlata est quæstio noviter exorta de gradibus consanguinitatis, quam quidam legum & canonum imperiti excitantes, eosdem propinquitatis gradus contra sacros canones, & Ecclesiasticum morem numerare nituntur, novo & inaudito errore affirmantes, quòd germani fratres vel sorores inter se sint in secunda generatione, filii eorum, vel filiæ, in quarta nepotes, vel neptes eorum, in sexta. Talique modo progeniem computantes, & in hujusmodi sexto eam gradu terminantes, dicunt, deinceps viros ac mulieres inter se posse nuptialia jura contrahere. Et ad hujusmodi profanum errorem confirmandum in argumentum assumunt seculares leges, quas e Justinianus Imperator promulgavit de Successionibus consanguineorum. Quibus confisi, ostendere moliuntur, fratres in secundo gradu esse numeratos, filios eorum in quarto, nepotes in sexto. Sic seriem genealogiæ terminantes, numerationem sanctorum Patrum, & antiquam Ecclesiæ computationem ad nos usque perductam, perversâ quâdam calliditate disturbare nituntur. Nos verò Deo annuente hanc quæstionem discutere curavimus, in Synodo habita in Lateranensi consistorio, convocatis ad hoc opus Episcopis, & Clericis, atque judicibus diversarum provinciarum. ¶ Denique diu ventilatis legibus, & aliis canonibus, distinctè invenimus ob aliam atque aliam causam, alteram legum fieri, alteram canonum computationem. In legibus siquidem ob nihil aliud ipsorum graduum mentio facta est, nisi ut hæreditas, vel successio ab una ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus verò ob hoc progenies computatur, ut apertè monstretur, usque ad quorum generationem à consanguineorum sit nuptiis abstinendum. Ibi præscribitur, ut hæreditas propinquis modo legitimo conferatur; hic verò, ut ritè & canonicè inter fideles nuptiæ celebrentur. In f legibus distinctè non numerantur gradus, nisi usque ad sextum: in canonibus autem usque ad septimam diffinguuntur generationem. Hæc igitur de causa, quia hæreditates nequeunt deseri nisi de una ad alteram personam, idcirco curavit secularis Imperator in singulis personis singulos præfigere gradus. Quia vero nuptiæ sine duabus non valent fieri personis, ideò sacri canones duas in uno gradu constituêre personas. ¶ Utramque tamen computationem, si attente ac subtiliter perfecta fuerit, idem sensisse, & eandem esse in eis sententiam, atque ad eundem terminum convenire manifestissimum erit. Justinianus namque usque ad quem gradum consanguinitas ipsa pertinuit, in suis legibus non definivit. Canones verò ultra septimam, nullam numerare generationem. Sexto quippe gradu determinato, in ipsis legibus subintulit Imperator: [*Hactenus ostendisse sufficiat, quemadmodum gradus cognationis numerentur. Nunc, ex his palàm est intelligere, quemadmodum ulteriores quoque gradus numerare debeamus. Generata quippe persona semper gradum adjicit.*] Ecce in his brevibus verbis apertè ostenditur, tales gradus, quales isti computant, non tantùm usque ad sextum, verùm etiam ultrà numerari debere, quippe cùm ultra sextum ulteriores gradus numerandos esse decernat. Ubi enim ulteriores nominat gradus, sed sex finitis, adhuc alios numerandos. Nec mirum, cùm in præcedentibus ipse fatetur imperator, decimo etiam gradu consanguineos sibi inter se posse succedere. Cùm decimum nominat, non esse tantummodò sex, luce clarius constetur. ¶ Hi ergo evigilent, & aciem mentis, si possunt, intendant, quos hactenus istiusmodi perculit error. Enimverò, ubi secundùm leges inter agnatos, vel cognatos defertur successio, consanguineos esse non dubium est. Neque enim sibi succederent, nisi inter se parentelæ vinculo retinentur. Succedunt autem inter se, teste Justiniano, in decimo gradu: consanguinei igitur sibi sunt, qui sibi succedunt. Quòd si in decimo gradu consanguinei sibi existunt, non est terminata consanguinitas (ut isti fatentur) in sexto tantummodo gradu. Quid igitur dicent? Computatis namque gradibus, sicut isti numerant, aut finitur consanguinitas in sexto gradu, aut non. Si finitur, fallaces erunt leges, quibus isti nituntur, quæ in decimo gradu sibi succedere consanguineos jubent. Quòd si non finitur consanguinitas in isto sextu gradu, falsidici erunt isti, qui ultrà illum sextum gradum nolunt computare consanguinitatem. Igitur aut leges erunt falsæ, aut isti, qui sic finiunt generationem. ¶ Sed, ut veridicæ leges, & veraces sunt canones, dicamus hoc, quod veritas habet, scilicet, quòd non terminatur consanguinitas in hujusmodi sexto gradu, sed terminatur secundum canones in septimo gradu. Utraque enim com putatio, sicut superiùs diximus, uno fide concluditur. Namque duo gradus legales unum gradum canonicum constituunt. Fratres itaque, qui secundum seculares leges dicuntur in secundo gradu, juxta canones numerantur in primo. Filii fratrum, qui illic numerantur in quarto, hic computantur in secundo: nepotes verò, qui in sexto ibi, istic numerantur in tertio: hic deinceps, qui in legibus scribuntur in octavo & decimo, in canonibus definiuntur in quarto & quinto. Atque hoc modo de reliquis sentiendum est, ut qui secundum canones diuntur in sexto vel septimo, secundùm leges accipiannerationem intelligens prudentissimus Papa Gregorius, dum tionem in duodecimo, vel quartodecimo. ¶ Hanc computaquæreretur, in quota generatione conjungi fideles debeant? ipsas seculares leges in testimonium adducens, Augustino Anglorum Episcopo sic rescripsit: a [*Quæ-*

a *Sup. eâd. de propinqui.* b *sup. eâd. c. nullum. §. præterea.* c *supr. eâd. l. nec eam.* d *supr. eâd. c. & hoc.* e *Polyc. l. 6. tit. 4. Anf. l. 10. c. 34.* f *Ex Aug. l. 15. de civit. Dei, c. 16.*

a *al. generu.* b *Lib. 8. Etymolog. cap. 5. sensus, non verba ipsa.* c *Sent. 4. dist. 40. Burch. l. 17. c. 10. Ivo p. 9. c. 49. Panm. l. 7. c. 55.* d *Hugo ibid. Polyc. ibid. Anf. l. 11. c. 92. Ivo p. 9. c. 6. Panm. l. 7. c. 55.* e *Instit. l. 3. tit. 5. & 6.* f *Eod. tit. 6. Isid. l. Etym. 5. c. 5.*

lius & filia misceantur. Sed experimento didicimus, & tale conjugio sobolem non posse succrescere. Unde necesse est, ut jam in tertia vel in quarta generatione copulatio fidelium licenter sibi conjungi debeat. Nam à secunda, quam prædiximus, omnimodò debent abstinere.] Ecce hic apertè monstratur, filios & filias fratrum in secunda generatione numerari. Et si fratrum filii & filiæ numerantur in secunda, fieri non potest, ut ipsi fratres non sint in prima. Quod si fratres computantur in prima, filii eorum in secunda, dubium non est, quin eorum nepotes sint in tertia, pronepotes in quarta, & sic de reliquis usque ad septimam. ¶ Sed sunt quidam, qui ex his Gregorii verbis, quibus ait, ut in tertia vel quarta generatione copulentur fideles, occasionem accipiunt illicita matrimonia contrahendi, dicentes se hoc justè facere posse, quod prudentissimus Doctor suâ sententiâ diffinivit. Illi itaque, qui se hoc velamento defendere nituntur, advertant in ejusdem Patris sententiis, hoc non generaliter cunctis, sed specialiter Anglorum genti mandâsse. Nam postmodùm à Felice Messanæ Siciliæ Præsule requisitus, an hoc, quod Augustino mandaverat, generaliter cunctæ Ecclesiæ tenendum esset, apertissimè firmavit, non aliis hoc, quàm illi genti mandâsse; ne bonum, quod cœperant, metuendo austeriora, desererent: sed & illis, postquam in fide essent firmâ radice solidati, & universali Ecclesiæ censuit semper esse tenendum, ut nullam de propria consanguinitate, vel affinitate infra septimam generationem aliquis sibi audeat conjugio copulare. ¶ Ecce apertè monstratum est, & ex verbis ipsius legis, & auctoritate prudentissimi Papæ Gregorii, quid de gradibus consanguinitatis numerandis sentire debeamus. Quamvis alia quoque ratio pari modo ipsos revincat adversarios. Nam si, ut ipsi fatentur, in illo sexto gradu consanguinitatis finiretur, omnes personarum ramusculos, qui ultra illum gradum in pictura arboris continentur, velut superfluos oporteret detruncari. Sed quia omnes, qui in prædictæ arboris pictura numerantur, ex una parentela consistunt, nunquam sine diminutione consanguinitatis à se poterunt separari: veluti non sine damno cujusque personæ valent à proprio córpore manus, brachia, & pedes truncari. ¶ Illa quoque sacrorum præceptio canonum, quæ jubet à propria abstineri consanguinitate, quamdiu generatio recordatur, aut memoria retinetur, nec à prædicta parentelæ discrepat computatione. Nam a in septem gradibus, si canonicè, & usualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur. Ultra quos nec consanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. ¶ Ne verò in hac consanguinitatis computatione, aliqua dehinc valeat ambiguitas remanere, aliam, quam quidam faciunt, numerationem in hac etiam disputatione duximus finiendam b. Sunt enim quidam, qui non à fratribus, sed à filiis eorum, id est, patruelibus, vel consobrinis genealogiam numerare incipiunt: dicentes filios fratrum in prima generatione computari debere, quia fratres quasi quidam truncus, ex quo cæteri ramusculi oriuntur, existunt. Sed nec ista graduum computatio, si benè intellecta fuerit, ab ea, quam superiùs exposuimus, in sententia poterit esse diversa. Isti enim, qui numerandi initium sumunt à filiis fratrum, non progrediuntur ultra sextam generationem: sed sicut totius mundi sex ætates existunt, & humanæ vitæ itidem sex, ita & in consanguinitate sex tantummodò autumant computandas esse generationes: quibus finitis, novæ conjunctionis dicunt posse fieri initium: ut quasi fugientem possint revocare consanguinitatem. ¶ Hæc c itaque computatio,

a *Sup. eâd. q. 2. & 3. c. quadam lex.*

a *supr. eâd. q. 2. & 3. c. in copulatione.* b *al. discutiendam.* c *sup. eâd. q. 4. consanguinitas.*

quæ incipit à fratrum filiis, & numerat uſque ad ſextam generationem, tantundem valet, quantum ea, quæ incipit à fratribus, & computat *a* uſque ad ſeptimam. Nec ulla in ſenſu exiſtit diverſitas, quamvis in numero graduum varietas videatur. Ultima enim generatio, ſi initium numerandi ſumat à fratribus, ſeptima invenitur; ſi à filiis fratrum, reperitur ſexta. Taliter igitur determinatis gradibus conſanguinitatis, Apoſtolicâ vos auctoritate monemus, fratres & filii, ut omnibus ſic ſeriem genealogiæ computandam eſſe intimetis, quemadmodum ſancti Patres numerandam eſſe ſanxerunt, & antiquus mos ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ per longa tempora olim computâſſe monſtratur. Nam, ſi quis perversâ & obſtinatâ mente à recto tramite Apoſtolicæ ſedis deviare voluerit, & aliter, quàm nos, in nuptiis celebrandis gradus parentelæ numerare contenderit *b*, primùm pro ſua temeritate cœleſti pœnâ plectetur: poſtmodùm verò gladio perpetui anathematis ſe noverit jugulandum. Data Romæ, &c.

¶ *Sic eſt emendatum ex Hugone, Anſelmo & Polycarpo, qui hanc eandem epiſtolam recitant. Ab Yvone autem, & in Panormia referuntur duo capita alterius epiſtolæ ejuſdem Alexandri eodem cum hoc argumento ſcripta Clericis Neapolitanis, ſive, ut in Panormia, Metropolitanis. Et apud Gratianum erat conjuncta utraque inſcriptio, hoc modo:* Neapolitanis Clericis, & omnibus Epiſcopis atque Judicibus per Italiam conſtitutis. *Ex iiſdem verò Hugone, & Anſelmo, & Polycarpo multa in toto hoc capite ſunt emendata.*

C. III. ¶ *Quare conſanguinitas uxoris ad virum pertinere dicitur, & quomodo affinitas ſit computanda.*

Item Gregorius Papa.

POrrò de affinitate *c*, quam dicitis parentelam eſſe, quæ ad virum ex parte uxoris, ſeu quæ ex parte viri ad uxorem pertinet, manifeſtiſſima ratio eſt: quia, ſi ſecundùm divinam ſententiam ego & uxor mea ſumus una caro, profectò mihi & illi mea, ſuaque parentela propinquitas una efficitur. Quocirca ego & ſoror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus, filius *d* verò ejus in ſecundo gradu erit à me, neptis verò tertio: idque *e* utrinque in cæteris agendum eſt ſucceſſionibus. Uxorem verò propinqui mei, cujuſcunque gradûs ſit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipſius quoque gradus aliqua fœmina propriæ propinquitatis ſit. Quod nimirum uxori de propinquitate viri ſui in cunctis cognationis gradibus convenit obſervari. Qui verò aliorſum ſentiunt, Antichriſti ſunt: à quibus tantò fortius vos oportet cavere, quantò apertius deprehenditis illos divinis legibus repugnare.

¶ *In Polycarpo caput hoc item ac ſequens recitatur ex Zacharia. Ac ſanè Gratianus in extremis verbis ſequentis capitis indicat, caput hoc fuiſſe etiam Zachariæ.*

C. IV. ¶ *Qualiter parentela gradus computantur.*

Item Zacharias Papa. *an. 743.*

PArentelæ *f* gradus taliter computamus: ſiquidem ego & frater meus una generatio ſumus, primumque gradum efficimus, nulloque gradu diſtamus. Rurſus filius meus, fratriſque mei filius ſecunda generatio ſunt, ac gradum ſecundum faciunt, nec à ſe aliquo gradu ſeparantur. Atque ad hunc modum cæteræ ſucceſſiones numerandæ ſunt. Porrò de affinitate, quam dicitis parentelam, &c. *ut ſuperiore capite Gregorii.*

C. V. ¶ *Æquivocatio eſt, cum ſoror uxoris cognata vocatur.*

Item Alexander Papa ſecundus.

QUòd *a* autem frater, ſororve uxoris tuæ cognati tui dicuntur, æquivocationis jure fit, & neceſſitate voluntaris appellationis potiùs, quàm ullâ causâ cognationis. Uxor enim fratris fratriſſa *b* potiùs, quàm cognata vocatur. Mariti frater levir dicitur. Duorum autem fratrum uxores vocantur janitrices 1, quaſi eandem januam terentes, vel per eandem januam intrantes. Vir ſororis gloſ appellatur. Sororis autem vir non habet ſpeciale nomen, nec uxoris frater.

¶ *In Polycarpo etiam refertur proximè poſt c, ad ſedem ad eundem Alexandrum pertinere videatur. A verbis autem,* uxor, *uſque ad finem habentur apud Iſid. l. 9. c. fin.*

1 ¶ Janitrices,] *Ita etiam legebatur in l. non facile, ff. de gradibus, antequam locus ab Alciato eſſet reſtitutus, lib. 2. diſp. c. 32. Quamobrem nihil mirandum, ſi Iſidorus, aut alius quis, piam allatam hic etymologiam excogitavit. Nunc autem in ea illa eſt, εἰναζιρις.*

C. VI. ¶ *Nomina graduum ſuperiorum, ſive inferiorum, ſive ex latere venientium.*

Item Iſidorus *c*.

PRimo *d* gradu, ſuperiori lineâ continentur pater, mater: inferiori filius, filia: quibus nullæ aliæ perſonæ junguntur. ¶ Secundo gradu continentur, ſuperiori lineâ avus, avia: inferiori nepos, neptis: transverſâ frater, ſoror: quæ perſonæ duplicantur. Avus enim & avia tam ex patre, quàm ex matre accipiuntur. Quæ perſonæ ſequentibus quoque gradibus ſimiliter pro ſubſtantia earum, in quo gradu conſiſtunt, ipſo ordine duplicantur. [Iſtæ perſonæ ſecundo gradu ideò duplices appellantur, quia duo avi ſunt, paternus & maternus.] Item duo genera nepotum ſunt, ſive ex filio, ſive ex filia procreati. Frater & ſoror ex adverſo veniunt, id eſt, ex aut frater patris, aut frater matris, qui aut patruus, aut avunculus nominatur:] qui & ipſi hoc ordine duplicantur. ¶ Tertio gradu veniunt ſuprà proavus, proavia, infrà pronepos, proneptis. Ex obliquo fratris, ſororis, ſunt filius, filia, patruus, amita, id eſt, patris frater & ſoror, avunculus, matertera, id eſt, frater matris & ſoror. ¶ Quarto gradu veniunt ſuprà abavus, abavia, infrà abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris & ſororis nepos, neptis, frater patruelis, ſoror patruelis, id eſt, patrui filius, filia: conſobrinus conſobrina, id eſt, avunculi & materteræ filius, filia: amitinus, amitina, id eſt, amitæ filius, filia: itemque conſobrini, qui ex duabus ſororibus naſcuntur: quibus accreſcit patruus magnus, amita magna, id eſt, avi paterni frater & ſoror, avunculus magnus, matertera magna, id eſt, aviæ tam paternæ, quàm maternæ frater & ſoror.

¶ Quinto gradu veniunt, ſuprà quidem atavus, atavia, infrà atnepos, atneptis. Ex obliquo fratris & ſororis pronepos, proneptis, fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini amitinæ, conſobrini conſobrinæ filius, filia, propior conſobrinus *e*, propior conſobrina *f*, id eſt, patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ filius, filia: his accreſcunt propatruus, proamita.

¶ Hi ſunt proavi paterni frater & ſoror, proavunculus, promatertera.

¶ Hi ſunt proaviæ paternæ, maternæq; frater, & ſoror, proavique materni. [Hæc *g* ſpecies nec aliis gradibus quàm ſcripta eſt, nec aliis vocabulis declarari poteſt.]

a *al. computat ſeptimam.* b *al. attentaverit.* c *Sent. 4. diſt. 41. Polyc. ibid.* d *al. filia.* e *al. eoq; modo utrique.* f *Sentent. 4. diſt. 40. Polyc. ibid. Bonif. epiſt. ad Zachar. Tom II. Concil. p. 447.*

a *Ex Iſidoro, l. 9. Etymolog. c. fin. Sentent. 4. diſtinct. 41. Polyc. ibidem.* b *alit. fratria.* c *Iſidor. l. 9. cap. 5. In ſententiis Julii Pauli, libr. 4. titul. 11. de gradibus. Hugo de S. Vict. p. 11. lib. 2. cap. 14.* d *Burchard. lib. 7. c. 28. Ivo p. 9. cap. 64. Panorm. l. 7. c. 89. Anianus interpres Pauli.* e *al. ſobrinus.* f *al. ſobrina.* g *Anianus interpres.*

¶ Sexto

¶ Sexto gradu veniunt, ſuprà tritavus, tritavia, infrà trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris & ſororis abnepos, abneptis, fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini, amitinæ, conſobrini, conſobrinæ nepos, neptis, patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis, id eſt, propioris ſobrini filius, filia, qui conſobrini appellantur. Quibus ex latere accreſcunt, propatrui, proamitæ, proavunculi, promateterteræ filius, filia, abpatruus, abamita. (Hi ſunt abavi paterni frater & ſoror) abavunculus, abmatertera.

¶ Hi ſunt abaviæ paternæ, maternæque frater & ſoror, abavique materni.

¶ [Hæc quoque explanari ampliùs non poteſt, quàm ut auctor (Anianus) ipſe diſſeruit.]

¶ Septimo gradu, qui ſunt cognati rectâ lineâ ſuprà, infraque propriis nominibus non appellantur: ſed ex transverſa linea continentur fratris, ſororisque atnepos, atneptis, conſobrini filiæ, filiæque.

¶ Succeſſionis idcircò gradus ſeptem conſtituti ſunt, quia ulteriùs per rerum naturam nec nomina inveniri, nec vita ſuccedentibus prorogari poteſt. [In his ſeptem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur: ultra quos nec affinitas inveniri, nec ſucceſſio poteſt ampliùs propagari.]

¶ *Caput hoc recitatum etiam ab Hugone, & collectoribus, extat in libro ſententiarum Pauli, additis non uno in loco verbis Aniane interpretis: Pleraque tamen habentur etiam apud iſidorum, l. 9. c. 5.*

1 ¶ Id eſt, aut frater] *Hæc uſque ad verſ.* Qui & ipſi, *non ſunt loco indicato, ſed tantum apud collectores.*

De gradibus conſanguinitatis vel affinitatis, quot ſint, quomodo computandi, quibus etiam appellentur nominibus, auctoritate Iſidori, atque Gregorii, & Alexandri ſufficienter monſtratum eſt.

ARBOR CONSANGUINITATIS.

Non gignunt dextros, qui ſtant in parte ſiniſtra.
Læva dat uxores, dat tibi dextra mares.

IV. ABAVUS. ABAVIA. 4.

IV. Propatruus Proamita. 5. | III. PROAVUS PROAVIA. 3. | IV. Proavunc. Promatertera. 5.

IV. Horum Filius Filia. 6. | III. Patruus magnus, Amita magna. 4. | II. AVUS AVIA. 2. | III. Avunc. magnus, Matertera magna. 4. | IV. Horum Filius Filia. 6.

IV. Eorum Nepos Neptis. 7. | III. Propior Sobrinus Propr. Sobr. 5. | II. Patruus. Amita. 3. | I. PATER MATER. 1. | II. Avunc. Matertera. 3. | III. Propior Sobrinus, Propior Sobr. 5. | IV. Eorundem Nepos Neptis. 7.

IV. Eorum Pronepos Proneptis. 8. | III. Horum Filius Filia. 6. | II. Frater Patrui vel Amitæ, Soror patrui vel amitæ. 4. | I. Frater. 2. | I. Soror. 2. | II. Conſobrinus conſobr. 4. | III. Horum Filius Filia. 6. | IV. Eorũ pronepos pronept. 8.

IV. Eorundem Nepos nept. 7. | III. Horum Filius Filia. 5. | II. Fratris Filius Filia. 3. | I. FILIUS FILIA. 1. | II. Sororis Filius Filia. 3. | III. Horum Filius Filia. 5. | IV. Eorundem Nepos nept. 7.

IV. Horum Nepos Neptis. 6. | III. Fratris Nepos Neptis. 4. | II. NEPOS NEPTIS. 2. | III. Sororis Nepos Neptis. 4. | IV. Horum Nepos Neptis. 6.

IV. Fratris Pronepos Proneptis. 5. | III. PRONEPOS PRONEPTIS. 3. | IV. Sororis Pronepos Proneptis. 5.

IV. ABNEPOS ABNEPTIS. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONSANGUINITAS PER TRES REGULAS declaratur.

¶ *Pro linea recta.*

PRima regula magistralis pro linea recta. Ascendentium & descendentium quot sunt personæ, de quibus quæritur, computatis intermediis, unâ demptâ, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire, quantum distat abavus à Petrucio (Petrucium esse fingimus in cellula ubi est facies) utroque computato & intermediis, quinque sunt personæ: deme unam, quatuor sunt gradus: & sic de aliis.

¶ *Pro linea collaterali duæ sunt regulæ.*

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat a communi stipite, toto distant inter se, vel sibi attinent. Exemplum pone. Cùm facis abavum stipitem inter P. & pronepotem propatrui (nam illi sunt in linea æquali) quilibet distat à stipite quarto gradu; ergo inter se quarto. De computatione tantummodò canonica loquor.

¶ Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior distat à communi stipite, toto distant inter se. Exemplum pone faciendo abavum stipitem, P. & filius propatrui sunt in linea inæquali. Computemus ergo à remotiori, scilicet à P. sed P. distat à stipite quarto gradu, ergo à filio propatrui quarto. Semper intellige secundum canones.

¶ *Pro arbore consanguinitatis secundum computationem civilem dantur tales regulæ.*

¶ Prima. In linea ascendentium & descendentium quot sunt personæ, de quibus quæritur, computatis intermediis, unâ demptâ, tot sunt gradus inter eas.

¶ *Pro linea collaterali.*

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato, distant inter se, vel sibi attinent. Nam secundùm leges quælibet persona gradum facit in collateralibus. Computatio enim Legistarum ob aliud fit, quàm computatio Decretistarum.

¶ Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ stipite dempto, tot sunt gradus. Si ampliorem optas enucleationem, recurre ad Joannis Andreæ declarationem.

CIrca lecturam Arboris diversis olim diversum modum tenentibus, Joannes de Deo Hispanus, post illos, lecturæ ipsius arboris novum modum assumens, per suas metricas regulas ipsius intellectum nisus fuit aperire: sed propter multitudinem regularum, & versium obscuritatem, aliquibus notum ignotum, aliis ignotum ignotius reddidit. Attendens igitur ego Joan. Andr. inter Decretorum Doctores minimus & indignus, inventionem arboris ex eo fuisse, ut habentibus materiam consanguinitatis & affinitatis ignotam, nota, & habentibus notam, ex oculorum inspectione notissima fieret, antiquorum scripta revolvi, & (prout expedire credidi) compilavi.

¶ Primò quærens ad utramque arborem, ad quid fuerit inventio arboris necessaria. Secundò, an sit authentica. Tertiò, ad quid in volumine decretalium repetita, quæ olim fuerat in Decretis.

¶ Primæ quæstionis ex superiùs dictis patet solutio: Probatio enim ad oculum alias vincit. *Instit. de gradib. §. agnationis. 27. q. 1. nec aliqua.* Ex ostensione enim facti quædam melius percipiuntur, quàm elocutione. *extrà, de donat. Apostolica, ver. fin.* Hinc est, quòd agrorum mensio subjicitur oculis *16. q. 3. inter. de præscrip. c. quia indicante. C. fin. reg. l. 3.* Ventris inspectio, an mulier sit prægnans. *ff. de ven. inspi. l. 1. in prin.* Locorum pudicitiæ investigatio, an mulier sit virgo. *extrà, de probat. c. proposuisti.* an arcta, *de frigid. & malef. c. fraternitatis.* vel aliter impedita. *eod. tit. c. ex literis.* Injuriæ an sit atrox æstimatio. *ff. de injur. l. 8.* Et literæ Papales an sint veræ vel falsæ, *de crimin. fal. c. licet.*

¶ Ad secundum dic, quòd arbor authentica est: quod patet ex canonibus Isidori & Alexandri, *35. qu. 5. cap. 1. 2. & ultim.*

¶ Ad tertium dic, quòd quia in Decretis de consanguinitate & affinitate tractatur, utile fuit ibi arborem ponere, & quia in Decretalibus est idem tractatus, & in hoc volumine utile fuit repeti, ex eo maximè, quia nemini venit in dubium, id satis esse validum, faciaque famosum, quod repetita lectio probat. *C. de emend. Just. C. l. una.* Item ex eo, quia antiqui canones circa materiam illam multùm fuerunt correcti: unde expediens fuit secundum statum jurium novorum antiquam arborem decidere.

DEinde ad arborem consanguinitatis specialiter descendamus. Et primò quæritur, Quid sit consanguinitas? & unde dicatur? quid linea, quid gradus? Secundò, quæritur, quomodo arbor formetur? & quare sic punctetur? & interseremus regulas, per quos cognoscuntur gradus. Demum ponemus quædam notanda, & quædam quæstiones.

¶ Ad primum dico, quòd Consanguinitas est attinentia personarum, ex eo proveniens, quia una descendit ab altera, vel ambæ ab eadem. Vel, est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum: quod satis est idem. Dicitur autem consanguinitas, quasi sanguinis unitas, à con, & sanguine: quia de communi sanguine descendunt. Et quoad propagationem conjugii non distinguo, an tales consanguinei sint producti ex uxorio coitu, vel ex fornicario, quod est expressum *extrà, de prob. c. per tuas.*

¶ Linea verò est collectio personarum ab eodem stipite descendentium, gradus continens, & numeros distinguens. Et est triplex linea, scilicet graduum descendentium, ascendentium & collateralium, *ut supra patebit & ff. de gradib. l. 1. & l. Jurisconsultus.*

¶ Gradus est habitudo distantium personarum, quâ cognoscitur, quotâ agnationis vel cognationis distantiâ duæ personæ inter se differunt. Et dicuntur gradus ad similitudinem graduum scalarum, vel locorum proclivium: quia ita gradimur de proximo in proximum, *ff. de grad. l. Jurisconsultus. §. gradus.*

¶ Formatur autem sic arbor. Primò vide cellulas descendentium: secundo descendentium: demùm collateralium. Ascende super cellulam vacuam, quæ remanet ideo vacua, quia non potuit nomen proprium habere, cùm aliæ cellulæ (exceptis his, quæ per gentilium nomina terminantur) sumant nomen ab ipsa. Quomodo enim poterimus illam cellulam nominare, quam dicimus filium, patris: fratrem fratris: patrem filii, & sic de singulis? & eam alii vocant Joachim, alii Protheum, alii truncum. Nos autem à nomine bidelli nostri vocemus eam Petrucium. Et scire debes, quòd competenter illæ cellulæ mediæ ascendentium & descendentium dividerentur directè per medium, ut a latere dextro illarum cellularum ponerentur nomina marium, ut abavus, proavus, &c. à latere sinistro nomina mulierum, ut abavia, proavia, &c. quia positi à latere dextro descendunt à maribus, & econverso. Supra cellulam vacuam est cellula hæc continens, pater, mater, & unum punctum infrà, & unum infrà. Supra illam est cellula avus, avia, continens duo puncta supra, & duo infrà. Supra illam est cellula proavus, proavia, continens tria puncta supra, & tria infrà. Supra illam est cellula abavus, abavia, habens quatuor suprà, & quatuor infrà. Descendendo sub cellula vacua est cellula habens filium & filiam: & habet unum punctum suprà, & unum infra. Sub illa habens nepotem & neptem, & duo puncta suprà, & duo infra. Sub illa pronepotem & proneptem, & tria puncta suprà, & tria infrà. Sub illa abnepotem & abneptem, & quatuor puncta suprà, & quatuor infrà.

¶ Antequam ad collaterales transeamus, scire debes, quod punctorum numeratio est numeratio graduum, habito respectu ad cellulam vacuam, & puncti superiores denotant computationem secundùm jus canonicum, puncti inferiores secundùm jus civile, &c. Ponitur autem, civilis verò in inferiori, ut detur intelligi excellentia juris canonici ad civile: & maximè quoad hunc casum, quo instruimur in matrimoniis, quæ licitè contrahi possunt, necné: & cùm matrimonium sit sacramentum Ecclesiæ, in eo præcipuè lex minor est canone, *extr. de secund. nupt. c. ult. & pen.* Vides autem ex punctatione prædicta, quòd in computatione ascendentium & descendentium concordat utrunque jus: quin in eis semper persona addita personæ per carnis propagationem gradum adjicit.

¶ Ad inveniendum autem gradus inter eos secundùm utrunque jus, tolle hanc magistralem regulam. Ascendentium & descendentium quot sunt personæ, de quibus quæritur, computatis intermediis, unâ demptâ, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire, quantum distat abavus à Petrucio, utroq; computato & intermediis, quinque sunt personæ: deme unam, quatuor sunt gradus. Idem dico de ipso P. ad abnepotem: quia eo modo erit reperire quinque personas: & sic quatuor sunt gradus. Si velis scire, quot distet abavus P. ab abnepote P. invenies ibi novem personas computato P. & sic octo erunt gradus. Scias autem, quòd iste P. non habet totam suam computationem in arbore. Scias enim, quòd quilibet habet duos patentes: quatuor avos: octo proavos: sedecim abavos: & sic semper ascendentes duplicantur. Unde impossibile fuisset tot personas in arbore scribere.

¶ Quæro, An inter ascendentes & descendentes prohibitio copulæ conjugalis excedat quartum gradum? Et dicit *Goffr. in sum. de consang. & affin. §. item quantum.* quod non, per decr. *non debet, eod. tit.* quæ generaliter loquitur. Alii communiter contradicentes, inter ascendentes & descendentes perpetuam esse prohibitionem dicunt: & quod de quarto gradu dicitur, in collateralibus locum habet, ad hoc *35. quæst. 3. progeniem & duobus capitulis sequent.* in quibus dicitur, quod olim non solùm usque ad secundum gradum, sed etiam in quantum notitia erat parentelæ, extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum est alterum descendentem, & alterum ascendentem, per *l. nuptiæ.* & hoc verum puto.

¶ Ad collaterales transeamus, & ad fratrem & forotem: & causâ brevitatis prosequendo solùm partem mediam arboris ad modum vexilli: quâ intellectâ reliqua intelligetur: quod per se patet, dicamus de fratre & descendentibus. Sub cellula fratrrs, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis: ex illa fratris pronepos proneptis: & frater P. est cum P. in primo gradu secundùm canones: in secundo secundùm leges. Ejus filius in secundo secundùm canones: in tertio secundùm leges. Nepos in tertio secundùm canones: in quarto secundùm leges. Fratris pronepos est ipsi P. in quarto secundùm canones: in quinto secundùm leges: & sic debet esse utraque punctatio, & isti sunt collaterales ad P. Et nunc de cellula patris fecimus stipitem. Fac consequenter stipitem de avo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amitinus, soror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum nepos neptis. Patruus est P. secundo

gradu, frater patruelis etiam secundo gradu: filius in tertio, nepos in quarto secundùm canones. Per leges autem patruus in tertio, frater patruelis in quarto, filius in quinto, nepos in sexto: & sic debet esse utraque punctatio. Postea fac proavum stipitem, & habet filios patruum magnum, amitam magnam, avum & aviam, avunculum magnum, & materteram magnam: illos non prosequimur. Ex cellula patrui magni propior sobrinus, propior sobrina, ex illa horum filius filia, ex illa eorundem nepos neptis. Et quia P. distat à proavo, quem nunc feci stipitem, tertio gradu, ergo à patruo tertio, & à propiori sobrino tertio, & à filio tertio, & à nepote, qui exit lineam æqualitatis, quarto secundùm canones. Secundùm leges verò distat P. à patruo magno quarto, à propiori sobrino quinto, & à filio sexto, à nepote septimo, & sic debet esse utraque punctatio. Modò fac abavum stipitem cum tribus filiis, scilicet propatruo, proavo, & proavunculo: de proavunculo non prosequor. Ex cellula propatrui oritur cellula horum filius filia, ex illa horum nepos neptis, ex illa eorundem pronepos proneptis. Isti omnes sunt cum P. in quarto gradu, quia P. distat à stipite in quarto gradu, & ex illa linea nullus exit lineam æqualitatis, ergo omnes distant quarto. Secundùm leges propatruus distat V. filius VI. nepos VII. pronepos VIII. & sic debet esse utraque punctatio.

¶ Nunc videndum est, quibus regulis gradus illorum collateralium cognoscantur? Collateralium æqualis lineæ unam trado regulam secundùm canones.

¶ Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto distant inter se, vel sibi attinent: hoc secundùm canones. Exemplum pone: quando facis abavum stipitem inter P. & pronepotem propatrui: nam quia illi sunt in linea æquali, quilibet distat à stipite quarto gradu: ergo inter se quarto.

¶ Secundùm leges verò aliter est, & sic dicimus regulam. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato distant inter se, vel sibi attinent. Vides ergo ex superiùs dictis, & ex punctatione, quòd prædicti P. & pronepos propatrui distant VIII. Et insurgit illa diversitas, quia secundùm leges quælibet persona gradum facit in collateralibus. Unde duo fratres faciunt duos gradus: secundùm canones verò duæ personæ faciunt unum gradum. Unde (ut patet in cellula fratris) frater est cum P. in primo gradu secundum canones, in secundo secundùm leges: fed computatio eorum ob aliud fit, quàm nostra. *35. quæst. 5. cap. 2.* Benè ergo dicitur secundùm leges, quòd in æquali linea collateralium, sive linea fit paris numeri, sive disparis, non est reperire disparem gradum. Vide in linea paris numeri secunda vel quarta, disparis numeri prima vel tertia. In prima duo gradus, in secunda quatuor, in tertia sex, in quarta octo: quod non est secundùm canones, quia in æquali linea disparis numeri habemus disparem gradum: quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum: & sic de singulis.

¶ Nunc restat videre de collateralibus in linea inæquali, de quibus traditur talis regula secundùm canones. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior distat à communi stipite, toto distant inter se. Exemplum pone faciendo abavum stipitem, P. & filius propatrui sunt in linea inæquali. Computemus ergo à remotiori, scilicet à P. sed P. distat à stipite quarto gradu: ergo filio propatrui IV. & idem in descendentibus usque ad lineam æqualitatis: & hoc est quod dicimus, quòd persona addita personæ usque ad lineam æqualitatis non crescit gradus: quia propatruus, filius ejus, nepos & pronepos omnes distant IV. gradu à P. Sed aliter secundùm leges, secundùm quas talem regulam tradimus.

¶ Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ (stipite dempto) tot sunt gradus. Unde P. à stipite

distat IV. à propatruo V. à filio VI. à nepote VII. à pronepote VIII. & sic quælibet persona facit gradum. Vides ex supradictis, quòd P. non potest contrahere cum aliqua de arbore. Distat enim à summo, scilicet ab avo : ab imo, scilicet à nepote, ab extremis collateralium, ab omnibus his quarto, à mediis citeriori : per quod satis patet, quòd cum nullo potest contrahere. Sed si extremus in collateralibus : utputà si pronepos propatrui, vel pronepos frattis, procrearet filiam, posset P. cum illa contrahere. Licèt autem contrahatur in quinto gradu, remanet tamen consanguinitas : prohibitio enim, quæ per jus positivum processerat, potuit tolli : sed naturalia sunt immutabilia, *5. dist. in princ.*

¶ Scire debes, quòd communiter dicunt Doctores, quòd abavus & proavus, & avus sunt bigami ; dicentes, quòd si non essent bigami, non possent filii eorum conjungi, cùm essent fratres : sed de hoc non multùm curo : quia eâdem ratione sic esset de aliis cellulis duplicibus, quòd personæ earum essent bigami. Unde fingamus, perinde ac si in qualibet duplici cellula haberemus quatuor personas, ac si diceretur propatruus & uxor, proamita & maritus, unde duplicatio posita fuit, ut nomina demonstrarent in utroque sexu, non ut eos conjuges denotaret. Sciendum est etiam, quòd in collateralibus æqualis lineæ bene sequitur ista regula affirmando & negando : Ego & tu sumus consanguinei in linea æquali, & ego possum accipere filiam tuam : ergo tu meam. Et negativè, ego non possum accipere filiam tuam : ergo nec tu meam. Affirmativa procedit in linea æquali quarti gradûs. Negativa in tertio vel citeriori. Sed in linea inæquali hoc non procedit affirmando vel negando : quia si unus est in quarto, alter in tertio vel citeriori, qui est in tertio vel citeriori, potest contrahere cum filia ejus, qui est in quarto gradu, & non econverso : unde propatruus hujus filius & nepos contrahere possunt cum filia P. sed non econverso.

¶ Demum quæritur, An collaterales, quorum unus est in quinto & alter in primo, putà filia P. & propatruus, possint ad invicem contrahere ? Dicit Hostiensis quòd non. & hoc not. *extrà cod. c. quod dilectus. & cap. tua. & in summa hujus tit. da consang. §. nunquid. in vers. 1.* quod per sua argumenta nititur probare sic, scilicet pater & filius una persona censentur. *C. de impub. & aliis substit. l. ult.* sicut ergo non contrahitur cum stipite, sic nec cum filiis stipitis, bene sic decrevit prædicta decret. *tua*, ubi fratres videntur poni pro stipite. Contrarium tenet Bernh. quod colligitur ex glossa quam ponit *suprà eod. tit. c. ult. &* Ra. & Jo. de Deo : & hoc est verissimum, quod probant verba regulæ positæ *supra eod. c. ult.* dum dicit ibi, *descendentium ab eodem.* sed certum est, quòd propatruus descendit à stipite. Præterea aut dicis quòd est inter eos prohibitio ascendentium & descendentium, aut collateralium : de primo pater negando, quòd certum est filium P. non descendisse à propatruo. Est ergo prohibitio collateralium : sed certum est, quòd isti distant quinto. Quid igitur impediat istos collaterales contrahere, non video. Joan. Andr.

ARBOR AFFINITATIS.

Multa dies, variusq; labos hujusce paravit
Artis notitiam : quæ modò clara patet.

PRIMUM GENUS AFFINITATIS, QUOD HODIE HABET PROHIB.

Relictus relictæ fratris. 1.	Uxor fratris olim relicta.	Frater.	PRIMUS GRADUS.	Soror.	Vir sororis olim relictus.	Relicta relicti. sororis. 2.
	Uxor Filii fratris.	Fratris Filius.	SECUNDUS GRADUS.	Sororis Filia.	Vir Filiæ sororis.	
	Uxor nepotis fratris.	Fratris nepos.	TERTIUS GRADUS.	Sororis neptis.	Vir neptis sororis.	
	Uxor pronepotis fratris.	Fratris pronepos.	QUARTUS GRADUS.	Sororis proneptis.	Vir proneptis sororis.	

1. 2. Duæ superiores cellulæ his numeris notatæ, deoris ergo positæ sunt, ad genus affinitatis demonstrandum, non habent tamen prohibitionem.

AFFINITATIS DECLARATIO

Ex JOH. ANDR.

AFfinitas secundùm canones, est personarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentelâ. Et dicitur affinitas, quasi duorum ad unum finem unitas : eò quòd duæ cognationes diversæ per nuptias secundùm leges

leges, vel per coitum secundùm canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, *ut ff. de grad. cognat. l. non facilè. §. affines.*

¶ Scias autem, quòd affinitas est perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortuâ personâ, qua mediante contrahitur. *35. q. 10. fraternitatis.*

¶ Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis ejusdem gradûs, cujus est consanguinitas. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem : si vis scire, quoto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide, quoto gradu est tibi consanguineus tuus, & quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere. Dicitur est in regula, *viri & mulieris*, & non viri & uxoris : quia secundùm canones etiam per coitum fornicarium & incestuosum contrahitur affinitas, patet *de eo, qui cog. consang. uxor. suæ. cap. discretionem. & cap. penult.* Inter consanguineos mulieris & virum, & consanguineos viri & mulierem, ideò dicitur : quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris nulla est affinitas. Unde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, pater & filius cum matre & filia : sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virum, & consanguineos viri & ipsam mulierem. *de consang. & affinit. c. quod super his.*

¶ Regula. Quotiescunque inter unam personarum, de quibus quæritur, & conjugem alterius non est, vel non fuit consanguinitas inter quartum gradum inclusivè, nulla est prohibitio : ut inter me & conjugem nepotis mei non potest esse matrimonium : quia nepos meus est mihi consanguineus intra quartum gradum.

¶ Aliud exemplum. Soror mea habuit maritum, eâ mortuâ maritus ejus aliam accepit, quo defuncto, potero contrahere cum ejus relictâ : quia inter me & illam relictam nulla est nec fuit consanguinitas.

AD arborem Affinitatis & ejus materiam transeamus. Et primò videndum est, quid sit Affinitas, & unde dicatur ? & quomodo ipsius genera inquirant, & gradus computentur ? deinde arborem formemus. Ponemus posteà quædam notabilia, & quasdam quæstiones. Joh. Andr. An. 1347. Bonon.

¶ Est autem Affinitas personarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentelâ. Hoc secundùm canones : sed secundùm leges est proximitas proveniens ex nuptiis, & requiritur secundùm leges, quòd legitimæ sint nuptiæ, non interdictæ, ut contrahatur affinitas. *ff. de grad. l. non facilè. §. sciendum.* Et dicitur affinitas, quasi duorum in unum finem unitas, eò quòd duæ cognationes diversæ per nuptias secundùm leges, vel per coitum secundùm canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, *ut in ead. l. §. affines.*

¶ Sed quòd per fornicarium coitum, & incestuosum secundùm nos non contrahatur affinitas, patet *de eo, qui cogn. consang. uxor. suæ. cap. discretionem. & eod. titul. cap. penult.* Sed consideratio legis fuit circa hæreditates & tutelas defendas, & ne quis cogatur adversùs affinem testimonium dicere. *ff. de gradic. l. Jurisconsultus. in princip. & de testib. l. 3. & 4. quæst. 3. §. item in criminali. vers. item lege Julià.* Sed canon quoad matrimonia prohibenda consideravit unionem carnis, quæ insurgit ex copula. Et est videre secundùm hoc, quòd concurrere potest attinentia consanguinitatis & affinitatis : ut si quis cognoscat consanguineam suam, omnes consanguinei utriusque sunt utriusque affines. Scias autem, quòd affinitas est perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortuâ personâ, quâ mediante contrahitur. *35. quæst. 10. c. fraternitatis.* Nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria, quæ fit extra claustra pudoris. *35. quæst. 3. c. extraordinaria.* & adde, quod ibi not.

¶ Et insurgit affinitas ex coitu interdum cum publica honestate, interdum sine : & publica honestas interdum sine affinitate, ut si cognosco uxorem, vel sponsam, hic impedimentum est publicæ honestatis & affinitatis : si cognosco non sponsam, hic affinitas sola est : si sponsam nondum cognovi, ibi sola publica honestas. Hoc dico quia si mortua est uxor tua, & vis contrahere dispensatione Ecclesiæ cum consanguinea sua, & Ecclesiante quòd fit tibi affinis, tali gradu per dispensationem fit impedimentum publicæ honestatis, pro eo, quòd desponsâsti consanguineam ejus in quarto gradu : & non obstante quòd est tibi affinis in quarto, pro eo, quòd dictam desponsatam carnaliter cognovisti ; & tunc matrimonium procedere poterit.

¶ Genus affinitatis cognoscitur per hanc regulam, sed non gradus. Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus, sed non gradum. Isto modo, si is, qui est mihi in secundo gradu consanguinitatis, cognoscit mulierem, illa est mihi secundo gradu affinitatis, & primo genere : si alius eam cognoscit, ille attinet mihi secundo genere affinitatis, & secundo gradu : si ille aliam mulierem cognoscit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & secundo gradu. Sed quia solùm primum genus hodie habet prohibitionem, & quia B. plenè tradidit *extra, de consang. & affin. cap. non debet.* hic circa hoc non insisto. Ergo si persona mihi consanguinea conjungat sibi aliam personam carnali copulâ, persona juncta est mihi affinis primo genere affinitatis : si attinens mihi primo genere affinitatis carnali copulâ se alteri commisceat, illa attinet mihi secundo genere : si affinis mihi secundo genere aliquam cognoscat, illa est mihi affinis tertio genere, sed eodem gradu. Est igitur videre de Gradibus. ¶ Certum est, quòd affinitas non habet hodie prohibitionem nisi in primo genere, & in illo usque ad quartum gradum : licèt affinitas non habeat suam specialem computationem graduum, sed computantur gradus affinitatis secundùm gradus consanguinitatis. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem, si vis scire, quoto gradu affinitatis attinet tibi illa mulier, vide, quoto gradu est tibi consanguineus tuus secundum regulas, quas tradidi in proximâ arbore, & quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere.

¶ Nunc formemus Arborem : & in medio arboris sunt quatuor cellulæ, & in prima superiori ponitur primus gradus, in secunda secundus, in tertia tertius, in quarta quartus gradus. Et de his primò quæritur, Quare ponantur in medio fratris & sororis ? Secundo, Quare non exprimant attinentiam, dicendo, primus gradus affinitatis, & sic de singulis ? Ad primum dic, hoc fuisse, ut detur intelligi, quòd affinitas oritur ex consanguinitate, & quòd ab utroque sexu virili & fœmineo affinitas contrahatur. Ad secundum dic, attinentiam non fuisse expressam, ut illa computatio graduum ad consanguinitatem & affinitatem referatur : unde soror & frater sunt in primo gradu consanguinitatis, & frater & vir sororis sunt in primo gradu affinitatis, & sic de aliis. Deinde à latere dextro dictæ lineæ ponitur alia linea quatuor cellulas continens : in prima scribitur frater, & in secunda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos. Ad dorsum hujus alia linea continens alias quatuor cellulas : in quarum

prima

prima scribitur uxor fratris olim relicta, in secunda uxor filii fratris, in tertia uxor nepotis fratris, in quarta uxor pronepotis fratris. A latere sinistro sunt aliæ quatuor cellulæ: quarum prima soror, secunda sororis filia, tertia sororis neptis, quarta sororis proneptis. Ad dorsum harum sunt aliæ quatuor: prima vir sororis olim relictus, secunda vir filiæ sororis, tertia vir neptis sororis, quarta vir proneptis sororis. Ponuntur etiam aliæ duæ cellulæ, una à latere dextro continens, relictus relictæ fratris: à sinistris, relicta relicti sororis, quæ secundum omnes ponuntur ad decorem, & ad demonstrandum genera affinitatis, quæ hodie prohibitionem non habent. Adhuc habes duas lineas reflexas, quarum una oritur in cellula fratris, & terminatur in cellula viri sororis, in qua scribitur primum genus affinitatis. Item alia linea reflexa, quæ oritur in cellula sororis, & terminatur in cellula uxoris fratris, in qua idem scribitur.

¶ Circa hoc quæro, quare in cellula uxor fratris, scribitur, olim relicta, quod non ponitur in aliis cellulis inferioribus ejusdem linеæ? Et dic hoc factum fuisse propter cellulam, quæ ponitur ad dorsum illius, q. d. frater habuit uxorem, mortuo fratre uxor ab eo relicta contraxit cum alio viro, illâ demùm mortuâ, iste relictus à relicta fratris, vult contrahere cum sorore, nunquid potest? Olim non poterat, quia erat sibi in secundo genere, & primo gradu, hodie verò potest. Idem sit repetitum quoad cellulam viri sororis.

¶ Ad cognoscendum ergo gradus affinitatis & genus tam per formam arboris, quam ex priùs dictis, tolle hanc solam regulam magistralem. Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis, & ejusdem gradûs, cujus est consanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam viri & mulieris, & non viri & uxoris, collige ex his, quæ in principio dixi. Inter consanguineos mulieris & virum, & consanguineos viri & mulierem, ideo dixi: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri & consanguineos mulieris nulla est affinitas: unde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, pater & filius cum matre & filia. Sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virum, & consanguineos viri & ipsam mulierem. *extra, de consang. & affin. c. quod super his.* Primi generis quare dixerim, etiam ex superioribus patuit, & ejusdem gradûs, cujus est consanguinitas: vide hoc in arbore, nam frater & soror sunt in primo gradu consanguinitatis, maritus sororis est fratri in primo gradu affinitatis, & sic uxor fratris sorori, & sic filia sororis est filio fratris, & ipsi fratri in secundo gradu consanguinitatis, maritus ejus in secundo gradu affinitatis, & econverso, & sic in reliquis. Unde vir proneptis sororis attinet fratri & omnibus descendentibus, qui sunt in arbore, quarto gradu affinitatis: & hoc ideò, quia toto gradu consanguinitatis attinet prædictis ipsa proneptis. Qui sunt in arbore, ideò dixi, quia si pronepos fratris haberet filium, ille excederet lineam æqualitatis, & sic attinet quinto gradu secundum regulas tradiras in proxima arbore.

¶ Post hoc notandum est, illud præcisè non sequitur, ego & tu sumus affines, ergo filius, quem procreo, est tibi affinis. Nam interdum filius meus mutat genus attinentiæ, quia ego sum tibi affinis, & ipse consanguineus, interdum nil attinet tibi, interdum mutat gradum, interdum nec mutat genus, nec gradum. Exemplum, si ego & tu sumus affines per appositionem mei, quia scilicet contraxi cum consanguinea tua, si ex dicta consanguinea tua filium procreo, ille est tibi consanguineus, non affinis: sed si ego maritus consanguineæ tuæ ex alia muliere filium procreo, ille nec est tibi consanguineus, nec affinis. Si verò tu consanguineus uxoris meæ filium procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ, quia tu pater es mihi affinis, & ipse affinis: sed si tu & uxor mea eratis in æquali linea, vel inæquali, & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipsa in secundo vel primo, tunc ipse filius mutat gradum, quia tu pater es mihi in tertio gradu affinitatis, & ipse mihi in quarto. Si verò tu & uxor mea eratis consanguinei in linea inæquali, sed uxor mea erat remotior, ut quia ipsa in tertio, & tu in secundo: tunc filius tuus non mutat genus nec gradum, quia tu mihi affinis, & ipse affinis: tu in tertio gradu, & ipse in tertio gradu. Item nota, quod istud etiam non sequitur, ego & tu sumus affines, & ego non possum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam: quia si habeam consanguineam tuam in uxorem, tu bene potes contrahere cum filia mea, quam habui ex alia uxore: quia affinitas non contrahitur inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris: sed inter virum & consanguineos mulieris, & inter mulierem & consanguineos viri, ut dixi, & probatur *extrà, de consang. & affin. c. quod super his.* Sed ego non possum contrahere cum filia tua, nisi forsan illa excederet quartum gradum, ut quia esset in quinto, & est similе secundùm quod dixi (supra in proxima arbore circa finem.

¶ Nunc quæritur, An affinitas inter ascendentes & descendentes habeat perpetuam prohibitionem, an extendatur tantùm usque ad quartum gradum? Et si reminemus opinionem Goffredi, de qua dixi supra in arbore proxima circa medium, diceremus, quod usque ad quartum gradum tantùm. Sed tenendo contrariam opinionem dicemus, quod prohibitio sit perpetua. Dicit enim textus, quod ita abstinere debemus à consanguineis uxoris, ut à propriis, *extrà, de consanguinit. & affinit. cap. 1. 35. quæst. 3. c. de propinqu. & cap. æqualiter.* Si ergo inter consanguineos ascendentes & descendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines ad idem. *Institut. de nupt. §. affinitatis.* & dicit lex, quod tales affines ascendentes & descendentes habentur loco parentum & liberorum. *ff. de gradibus. l. non facile. §. & retrò. in fin.* Eodem modo posset formari quæstio de affinibus, quorum unus est in primo gradu, alter in quinto, sicut in consanguineis dixi supra, in arbore proxima, in fine. An autem liceat diversis temporibus habere in uxores duas cognatas, scilicet uxores duorum fratrum, & conjuncti olim in gradu prohibito, hodie permisso, simul manere possint, de hoc vide not. *extrà, de consang. & affin. cap. non debet.*

¶ Ultimò quæritur ad utramque arborem, An prohibitio consanguineorum vel affinium conjungendorum procedat ex prohibitione divina, an ex humana, & quare facta fuit prohibitio? Breviter scias, quòd olim propter necessitatem frater necessario habuit contrahere cum sorore, & consanguinei cum consanguineis: undè in tunc in collateralibus non erat prohibitio. Hoc fuit à principio generis humani in filiis & nepotibus Adæ; hoc etiam fuit post diluvium in nepotibus Noë. In Levitico verò prohibitæ fuerunt fere duodecim personæ, quas vide not. *extrà, de restit. spol. cap. literas. & de divort. cap. Gaudemus.* Demùm jus positivum canonicum prohibuit consanguineos & affines primi generis conjungi in septimo gradu & citeriori: quæ prohibitio postea usque ad quartum gradum est restricta. *extra. eod. c. non debet.* revocatis etiam quibusdam aliis prohibitionibus, ut patet. Revocatio verò fuit ex causa, quæ *ibi* ponitur, & *extrà de restitutis. cap. licet ex quadam.* per quod patet, quòd prohibitio partim procedit ex jure divino, & partim ex positivo. Unde in secundo gradu æqualis linеæ collaterales contrahere possunt jure divino, sed non positivo. Ratio verò prohibitionis sumitur *35. qu. 2. §. 1. cap. 1.* fuit enim propter charitatem ampliandam. Nam si contraherem cum sorore, idem esset patet & socer, mater & socrus, vir & frater, &c. Sed si alium habeo patrem, alium socerum, numerosius se charitas protenderet: in qua universi fideles & præcipuè studentes continuè perseverent per gratiam ejus, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

QUÆSTIO VI.

Qui jurejurando propinquitatem firmare debeant?

1 pars. NUnc quæritur, *Quibus accusantibus, vel testificantibus, consanguineorum conjunctio dirimenda sit?*

C. I. ¶ *Consanguines tantùm, vel si progenies defecerit, antiqui & veraces propinquitatem in Synodo computent.*

De his ita decrevit Fabianus Papa, *(fortè An. 245. Romæ.)*

COnsanguineos a extranеorum nullus accuset, vel consanguinitatem in Synodo computet: sed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, id est, pater, mater, frater, soror, patruus, avunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota sit, Episcopus canonicè perquirat: & si inventa fuerit propinquitas, separentur.

C. II. PALEA.

[Cœlestini Papæ *decretum Ecclesiæ Florentinæ missum, forte ann. 1143.*]

VIdetur b nobis, quòd secunda, quam contra prohibitionem Ecclesiæ duxit, non sit uxor, etiamsi primam non haberet desponsatam. Nam quod contra interdictum & ordinem Ecclesiæ factum est, tanquam inordinatum, ratum non haberi tam divinæ, quam humanæ legis proclamat auctoritas. Quia igitur ea, quam inordinatè superduxit, prohibitione retinente, uxor non est, & ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilescat, & fides ad invicem promissa servetur, & prolis in cultu Dei nutriatur & educetur, & alii exinde occasionem pejerandi c, & alios decipiendi assumere non valeant. Quòd autem parentes, fratres, & cognati utriusque sexûs in testificationem suorum ad matrimonium conjungendum vel dirimendum admittantur, tam antiquâ consuetudine, quàm legibus approbatur. Ideò enim maximè parentes, & si defuerint parentes, proximiores admittuntur, quoniam unusquisque suam genealogiam rectè scire laborat. Qui enim melius recipi debent, quam illi, qui meliùs sciunt, & quorum est interesse, sta ut, si non interfuerint, & consensum non adhibuerint, secundùm leges nullum fiat matrimonium? Quod verò legitur: (Pater d *non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris*:) in criminalibus causis & contractibus verum est: in matrimonio verò conjungendo & disjungendo, & ex ipsius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res est, congruè recipiuntur e.

¶ Hæc Palea deest in plerisque vetustis exemplaribus. Habetur extrà, qui matrimonium accus. poss. cap. 3. ex Clemente III. aliàs Cœlestino, Florentino Episcopo, aliàs Ecclesiæ Florentinæ: inde, & ex aliquot manuscriptis est emendata, verbis aliquot & additis, & sublatis.

C. III. ¶ *Dirimi jurejurando propinquitatem firmare debeant.*

Item Urbanus Papa *Richardo* a *Genuensi Episcopo, Ann. 1092.*

NOtificamus b tibi, ut postquam tres, aut duo ex propinquioribus jam defunctæ uxoris ejus, qui accusatur, vel vivæ, hanc propinquitatem jurejurando firmaverint, vel tres aut duo ex antiquioribus Genuensibus, quibus hæc propinquitas nota est, qui bonæ famæ, & veracis testimonii sint, remoto amore, timore, pretio, & omni malo studio, supradicto modo consanguinitatem firmaverint, sine omni morâ conjugia dissolvantur. Quòd si propinqui, aut extranei verbis tantùm propinquitatem testantur, & juramento probare vel noluerint, vel nequiverint, conjugium nullatenùs dissolvatur: sed competens eis pœnitentia propter infamiam, vel peccati maculam (si fortè in hac re contraxerint aliquam) injungatur.

C. IV. ¶ *Suæ confessioni relinquuntur, quorum incestum nullus jurejurando affirmat.*

Item ex c Concilio Urbani Papæ *habito in Apulia, An. 1093. Trojæ.*

SI d duo vel tres viri consanguinitatem jurejurando firmaverint, vel ipsimet forte confessi fuerint, conjugia dissolvantur Si verò neutrum contigerit, Episcopi eos per baptismum, per fidem, per judicium Christi in vera obedientia obtestentur, quatenùs palàm faciant, utrum se (sicut est fama) consanguineos recognoscant: si negaverint, sibiipsis relinquendi sunt: ita tamen, ut si aliud in conscientia habeant, se à liminibus Ecclesiæ, à corpore & sanguine Domini, à fidelium communione noverint segregatos, atque infames effectos, donec ab incesti facinore desinant. Si se Episcoporum judicio segregaverint, si juvenes sunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.

2 pars. *Ecce, quibus accusantibus vel testificantibus consanguineorum conjunctiones sunt dirimendæ. Cujusmodi verò juramentum ab accusatore sit exigendum, ex Romano Ordine* 1 *habetur. Est autem hujusmodi.*

1 ¶ Ordine] *Cæteri collectores citant non* ex ordine: *sed, ex Concilio Romano sub Gregorio III. Ex quibus collectoribus, & vetustis Gratiani exemplaribus nonnulla sunt emendata in hoc, & in sequentibus capitibus.*

C. V. ¶ *Juramentum accusatoris.*

Ex Ordine Romano. An. 906. in German.

I. DE e parentela illa, quam dicunt esse inter illum N. & istam ejus conjugem N. quicquid inde scis, & audisti à tuis vicinis, aut à tuis propinquis antiquioribus, quòd tu per nullum ingenium, nec propter timorem, nec propter amorem, aut per f præmium, aut per g consanguinitatem celabis Episcopum tuum, aut ejus missum, cui hoc inquirere jusserit, quandocunque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet, & istæ Sanctorum reliquiæ.

C. VI. ¶ *Juramentum testium.*

ILlud h sacramentum 1, quòd iste juravit de illa parentela, quæ inter illum N. & ejus conjugem N. computatur, quòd tu illud observabis, in quantum sapis, aut audisti. Sic te Deus adjuvet.

3 pars. *Hoc Juramentum non est separationis, sed Synodale, institutum ab* Eutychiano Papa.

C. VII. ¶ *Synodale juramentum.*

Ait enim.

EPiscopus k in Synodo residens post congruam allocutionem septem ex plebe ipsius parochiæ, vel eo am-

a *al. Cypriano & Vet. Cod. Cyriaco Genuensi.* b *Sent. 4. dist. 41. Ivo part. 9. cap. 33. Pannorm. lib. 7. cap. 85.* c *In codice pervetusto ex Eugenio II.* d *Sent. ibid. Ivo p. 9. c. 53.* e *Polyc. l. 8. tit. 4. Anselm. l. 10. c. 74. Burch. l. 7. c. 25. Ivo p. 9. c. 61. Pannorm. l. 7. cap. 86.* f *al. propter.* g *al. propter.* h *al. Istud.* i *Burch. l. 7. c. 26. Ivo p. 9. c. 67. Pann. l. 7. c. 87.* k *Polyc. l. 8. tit. 4. Ansel. l. 6. c. 152. Burch. l. 1. c. 91, 92, 93.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

plius prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros in medium debet evocare, & allatis Sanctorum pignoribus unumquenque illorum tali sacramento constringat. Amodò in antea quicquid nósti, aut audisti, aut postmodum inquisiturus es, quod contra Dei voluntatem, & rectam Christianitatem in ista parochia factum sit, aut futurum erit, si in diebus tuis evenerit, tantum ut ad tuam cognitionem quocunque modo perveniat, si scis, aut tibi fuerit indicatum synodalem causam esse, & ad ministerium Episcopi pertinere, quòd tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter pretium *a*, nec propter parentelam ullatenus celes Episcopum, aut ejus missum, cui hoc inquirere jusserit, quandocunque te ex hoc interrogayerit. Sic te Deus adjuvet, & illæ Sanctorum reliquiæ. Illud 1 sacramentum, quod iste juraverit de synodali causa, quod tu illud ex te ita observabis, inquantum sapis, aut audisti, aut ab hac die in antea inquisiturus es. Sic te Deus adjuvet, &c.

1 ¶ Illud] *Burchardus legit*, istud, *& ante hæc verba præponit hanc rubricam*, Juramentum cæterorum.

4 pars. *Ab hoc juramento illud sumptum est, principio paululum derivato. Porro de juramento separationis* Innocentius Papa II. *scribit Ann. 1142. Othoni Lucensi Episcopo, dicens:*

C. VIII. ¶ *Juramentum illorum, qui consanguinitatem probant.*

II. DE parentela illa, unde nos consulere voluisti, pro qua etiam est ad nostram audientiam appellatum, aliorum fratrum scripta suscepimus, qui utique causam ipsam diverso modo narrabant. Et primo quidem tam in gradibus, quam in nominibus personarum discordâsse: postmodum verò in altero eorum computatores ejusdem parentelæ dicuntur convenisse. Cæterùm in hujusmodi casibus summopere consideranda est qualitas personarum, quæ aliquid contra quoslibet astruere velint: quæ etiam jusjurandum præstare debent, quod neque gratiâ, neque pretio, vel timore, vel odio alicujus hoc dicunt contra eos, de quibus agitur: sed potiùs, quia credant ita verum esse, & ita se a suis antecessoribus audivisse. In quibus omnibus non debet aliqua varietas, vel contrarietas inveniri.

5 pars. *Qui verò separantur ab invicem, hujusmodi juramentum præstabunt* b.

C. IX. ¶ *Juramentum separationis.*

A B c isto die in antea, quòd tu per nullum ingenium te sociabis huic tuæ consanguineæ 1 N. cum quâ contra legem, & rectam Christianitatem adulterium & incestum perpetrâsti, nec in conjugio, nec in adulterio illam tibi sociabis, nec cum illa ad unam mensam manducabis & bibes, aut sub uno tecto manebis: nisi fortè in Ecclesia, aut in alio publico loco, ubi nulla mala suspicio possit esse, ut ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter colloquamini: nec aliam conjugem accipies, nisi fortè post peractam pœnitentiam tibi licentia data fuerit ab Episcopo tuo, aut ejus misso. Sic te Deus adjuvet, & istæ Sanctorum reliquiæ.

1 ¶ Consanguineæ] *Quæ sequuntur usque ad vers.* perpetrâsti. *addita sunt ex Burchardo & Ivone, item q. alia nonnulla.*

6 pars. *Occasione verò consanguinitatis uxorem suam dimittere, & aliam ducere non licet alicui, nisi causa primùm probata fuerit.*

C. X. ¶ *Nisi coram Ecclesia consanguinitate probatâ uxorem dimittere non licet.*

Unde Alexander Papa II. *Gulielmo de Montfrolio* d. *(forte an. 2067. Romæ in Gall.)*

MUltorum e relatione cognovimus, te propriam velle abjicere uxorem, & adhærere alteri, prætentam consanguinitatis occasionem. Unde Apostolicâ auctoritate interdicendo mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes uxorem, nullatenùs præsumas dimittere, vel aliam ducere, donec Episcoporum religiosorum consilium causam istam examinaverit.

7 pars. *Recepturus verò eam, quam injustè dimisit, hoc modo jurabit.*

C. XI. ¶ *Reconciliationis juramentum.*

A B a isto die in antea istam conjugem tuam N. quam injustè dimiseràs, ita tenebis, sicut per rectum maritus suam debet habere conjugem, in dilectione, & debita disciplina: nec eam per ullum malum ingenium a te separabis, nec eâ vivente aliam accipies. Sic te Deus adjuvet, &c.

Quòd autem unius testimonio conjugia apud quosdam dirimantur, nullâ ratione ratum habetur. Cum enim Dominus dicat: b [Omne verbum stabit in ore duorum vel trium testium.] *Item cùm in Ilerdensi Concilio, cap. 20. dicatur:* [Omnis controversia, quæ de Ecclesiasticis rebus sit, secundùm divinam legem sub duobus vel tribus testibus terminetur,] *Domino dicente:* c [Non unus stet contra 2 alium, sed in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.] *Item cum alibi dicatur:* [Nullius 2 personæ quantumlibet exercitatæ testimonio aliquid creditur:] *evidentissimè apparet, unius assertione conjugia non esse dirimenda.*

1 ¶ Contra alium,] *In Deuteronomio hoc additur, quicquid illud peccati & faciuoris fuerit. In Evangelio autem sunt tantummodo sequentia,* ut in ore duorum, &c.

2 ¶ Nullius personæ] *In codice Theodosiano, lib. 11. tit. 14. leguntur hæc verba*, & nunc manifestè sancimus, ne unius omnino testis responsio audiatur, etiamsi præclaro cuique honore præfulgeat, *quorum similia recitantur ab Ivone, p. 15. c. 204. Et Gratianus supr. 6. q. 2. in princ. hanc eandem fere sententiam attulit.*

QUÆSTIO VII.

QUod autem quæritur, *Si illi, qui de incestuosis nascuntur, filii reputentur*, Augustinus *in libro Quæstionum super Leviticum, cap. seu qu. 76. determinat, ita dicens:*

CAP. ¶ *Non appellantur filii, qui de incestuosis nascuntur.*

QUid f est [*Quicunque* 1 *dormierit* g *cum cognata sua, sine filius mortetur,*] cùm filii ex hujusmodi conjunctionibus & ante nati sunt, hodieque nascantur? An hoc intelligendum est lege Dei constitutum, ut quicunque ex eis nati fuerint, non deputentur filii, id est, nullo patrimonii jure succedant?

1 ¶ Quicunque dormierit cum cognata sua,] *Hæc verba non sunt hic apud beatum Augustinum, sed initio ipsius quæstionis 76.*

QUÆSTIO VIII.

DE *h* his verò, qui ignoranter conjuncti sunt, in quo gradu consanguinitatis vel affinitatis ex dispensatione Ecclesiæ relinquantur, Gregorius *in Registro definit, dicens:*

¶ *In Polycarpo citatur ex Gregorio in Decreto.*

C. I. ¶ *Non separentur, qui infra septimam generationem ignoranter copulantur.*

DE *h* gradibus verò cognationum, qui infra septimam generationem in matrimonio sunt inventi, si nescientes fecerint, & jam multa curricula annorum sint revoluta, ita ut filios habeant, in sexto qui inventi sunt, aut fortasse in quinto, hujusmodi non separentur, donec nos, Domino permittente, ore ad os loquamur. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Qui verò de his duobus gradibus novas contraxisse nuptias videntur, id est, infra anni coronam, modis omnibus separentur. De cætero verò generalia per omnem provinciam statuta percurrentia taliter firmentur, ut nullus audeat deinceps tale scelus perpetrare: & qui secerint, sine retractationis misericordia actoribus puniti ultionibus separentur. Hi vero, qui propinquas sanguinis uxoris suæ in matrimonio sibi sociaverunt, sicut jamdudum vobis scripsimus, qui in eodem gradu inventi sunt, separentur: aut suspendatur eorum causa, usque dum nos insimul Domino auxiliante conveniamus. *Idem,* ¶ De 1 his, qui post mortuas uxores, secundas contrahere nuptias voluerint, juste, & honestè, & rationabiliter prospeximus, ab earum consanguineis usque ad quartum gradum genealogiæ abstinere. Hoc nos secundum indulgentiam sanctæ matris Ecclesiæ mitiùs prælibavimus. Cæterum juxta 2 secularium legum censuram dignis coërcitionibus, gravibusque disciplinæ inventionibus *a*, hæc omnia mala & illicita modis omnibus resecanda sunt, ut in futuro deinceps tempore cuncta quiescant.

¶ *In Polycarpo citatur ex Gregor. in decretis.*

1 ¶ De his, qui] *In Polycarpo hæc verba sunt ex eodem Gregorio, sed habentur conjunctè cum c. de affinitate. & proximè antecedunt hanc capitulo, de gradibus. supr. q. 2. & 3.*

2 ¶ Juxta secularium] *De pœna incestuorum est in novella 12. Justiniani, & in Capitul. l. 7. c. 432. & 435. & in adjectis, cap. 124. & 127.*

C. II. ¶ *In quarto & quinto gradu qui conjuncti inventi fuerint, separentur.*

IDem Felici Messanæ civitatis Episcopo.

HÆc *b* salubriter præcavenda sancimus, ne quis filiarum lineamenta generis successione cognoscuntur, matrimonio sibi desideret copulare: sed 1 sicut à majoribus nostris definitum est, ita modis omnibus observetur: quoniam usque ad septenarium numerum parentelæ, nulli unquam copulam contrahere licentiam damus, his videlicet, qui ex patre & matre consanguinitatis patrentela descendunt. Qui autem, & quæ in quarto, vel in quinto gradu conjuncti inventi fuerint, separentur: quoniam scriptum est: c [*Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus.*] & iterùm: [*Anima, quæ fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui.*] Sanè quibus 2 conjunctio interdicitur illicita, habebunt ineundi conjugii melioris libertatem.

Nisi 3 *in eodem crimine usque ad mortem alterius eorum connotociter perseveraverint.*

¶ *Integrum caput*, Hæc salubriter, *ut est apud Gratianum, etiam ab Anselmo citatur ex Gregorio. In Polycarpo autem sequitur post c. Psyctacium, supr. 30. q. 3. attributum Zachariæ. In Concilio Tolet. II. c. 5. quod referunt Burchardus & Ivo, habentur eadem a hujus c. verba, præter ea quæ indicabuntur.*

1 ¶ Sed sicut] *Hæc usque ad versic.* Separentur, *absunt à Concilio, Burchardo & Ivone.*

2 ¶ Sanè quibus] *Hæc in Concilio impresso non habentur: quamvis apud Burchardum & Ivonem ponantur conjunctè cum superioribus. Leguntur autem in Agathensi, & Epaunensi, Turonensi 2. & in Capitularibus adjectis, sed aliqua cum varietate, ut est notatum supra eâd. q. 2. & 3.* de incestis.

3 ¶ Nisi in eodem] *Hæc nusquam sunt inventa, & visa sunt Gratiano. Quod indicat ille loquendi modus:* Unde in Aurelianensi Concilio.

C. III. ¶ *Non ducant uxores, qui usque ad mortem alterius in incestu perseveraverint.*

Unde in Aurelianensi Concilio, *(An. 847.)*

INcestuosi *a* dum in ipso detestando atque nefando scelere manent, non inter fideles Christianos, sed inter gentiles, aut catechumenos habeantur: id est, cum Christianis non fumant cibum nec potum, sed soli faciant hoc; non osculentur, nec salutentur ab eis. Et si suis Sacerdotibus inobedientes extiterint, & à tam nefando scelere se segregare, atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint, inter eos habeantur, qui spiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos, de quibus per se Veritas ait: [*Si te* b *non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.*] Et 1 si alter eorum morte præventus fuerit, alter, quamdiu vixit, graviter pœniteat, & sine spe conjugii maneat.

¶ *Hoc Burchardus etiam & Anselmus citant ex Aurelianensi, & aliquid ad hanc rem faciens habetur in Aurelianensi 3. c. 10. sicut etiam in Agathensi, c. 61. ex quo videtur citare Ivo. Sed longè magis eum hoc capite concordat c. 4. Concilii Ilerdensis: relatum supra eâd. quæst. 2. & 3.* De his, qui incesti. *Eadem autem planè verba leguntur l. 7. Capit. c. 433. & in adjectis, c. 125. exceptis tamen iis, quæ indicabuntur.*

1 ¶ Et si alter eorum] *Hæc non sunt in Capitularibus indicatis, sed horum loco habentur ista:* Nam cum fidelibus non debent orare, neque in Ecclesiam intrare, sed ad januam Ecclesiæ excubare, & intrantibus in eam, & exeuntibus ex ea, vultu in terram prostrato veniam postulare, &, ut pro se orare non dedignentur, flagitare, & lachrymis profusis, vultu contrito, atque humiliato spiritu semper omnibus apparere usque ad satisfactionem Ecclesiæ, & proprii Episcopi canonicam reconciliationem manere, & ad pristinum incestum nunquam redire, nec secularia negotia exercere, nec placitis, aut accusationibus & testimoniis interesse, sed crebris Sacerdotum precibus, manusq; Pontificis proprii impositionibus, & eleemosynarum largitionibus, atque cæterorum bonorum hominum e exhibitionibus expurgati, sanarique oportet.

Hâc auctoritate, qui in quarto, vel in quinto gradu consanguinitatu conjuncti inventi fuerint, ab Ecclesia separari jubentur.

QUÆSTIO IX.

Si contigerit Ecclesiam decipi & causâ consanguinitatis aliquam a viro suo separari, qua post quadriennium nuptiis hinc inde celebratis, deprehenditur non fuisse consanguinea prioris; An secunda conjugia sint rescindenda, & priora redintegranda?

1 ps UNde quæritur, *Si Ecclesia fraude testium, aut ignorantiâ eorum decepta aliquos separaverit, qui post separationem alia conjugia contraxerint, si postea deprehensa fuerit calliditas, vel falsa opinio testium, an priora conjugia sint redintegranda? Quod fieri non posse argumentis & auctoritate probatur. Sententia namque nisi per appellationem intra terminum lege constitutum relevata fuerit, irrevocabile robur obtinebit. Hinc etiam B. Gregorius ann. 599. Romæ in Sicilium scribit, dicens:*

C. I. ¶ *Quæ rationabiliter decisa sunt, mutari non expedit.*

OMnibus *d* modis Ecclesiasticæ disciplinæ vel moderationi conveniens est, ut quæ rationabiliter ordinata fuerint, vel decisa, nullâ in posterum debeant refragatione turbari.

¶ *In vulgatis Gratiani codicibus tribuebatur B. Augustino. Restitutum est B. Gregorio ex aliquot vetustis exemplaribus & Anselmo. Ac suprà 25. quæst. 2. c.* Ecclesiasticæ. *hoc idem cit. ex Gregor. apud quem legitur iisdem penè verbis, lib. 7. ind. 2. ep. 80.*

a *al. pramium.* b *al. præstabant.* c *Polyc. l. 6. tit. 4. Anselm lib. 10. cap. 75. Burch. l. 7. c. 27. Ivo p. 9. cap. 63. Pannor. lib. 7. cap. 88.* d *al. Monasteriolo.* e *Ivo part. 9. c. 32. Pannorm. l. 7. cap. 82.*

a *Polyc. ibid. Burch. l. 9. c. 81. Ivo p. 8. c. 217. Pannorm. lib. 7. c. 41.* b *Deut. 17.* c *Deut. 19. Matth. 18.* d *alii aliquoties.* e *6. qu. 2. in princ. supr.* f *Burchard. lib. 7. cap. 17. Ivo part. 9. c. 52. Pann. l. 7. c. 83.* g *Levit. 20.* h *Polyc. l. 6. tit. 4. Anselm*

a *al. irrevellentibus.* b *In Concil. Tolet. 2. c. 9. Polyc. ibid. Ans. l. 10. c. 39. Burch. l. 7. c. 6. Ivo p. 9. c. 42.* c *Levit. 18.*

a *Capit. l. 7. c. 433. & in adjectis c. 125. Ans. l. 11. c. 9. Burch. l. 7. c. 5. Ivo p. 9. c. 41.* b *Matth. 18.* c *fortasse, operum.* d *25. q. 2. Ecclesiastica. Ans. l. 3. c. 9.*

C. II. ¶ *Quæ utiliter decisa sunt, à successoribus roborantur, à temerariis præsumpta resciuntur.*

Item Stephanus Papa V. *Paulo Episcopo Placentino, (an. 886.)*

LOci nostri consideratio nos admonet rationis auctoritate, quæ à prædecessoribus nostris utiliter decisa fuerint, roborare : & quæ à temerariis præsumpta fuerint, in promptu nihilominùs ulcisci. Reum quippe *a* ante conspectum divini judicis se noverit esse, qui nititur utiliter finita rescindere, ac roborata quolibet ausu violare. Ecclesiastici quippe *b* vigoris ordo confunditur, si aut temerè illicita præsumantur, aut non concessa impunè tententur. Proinde si negligenter ea, quæ malè usurpantur, omittimus, excessûs viam proculdubiò aliis aperimus.

¶ *Sententia hujus capitis, & multa etiam verba sumpta sunt ex B. Gregorio, lib. 7. indict. 1. epist. 13. & 28.*

Quia ergo sententia hæc rationabiliter data est, nec per appellationem intra certum terminum relevata, apparet, quòd nequaquam priora conjugia sunt redintegranda. Hu ita respondetur : Aliud est sententiam rescindere, & rationabiliter decisa turbare ; atque aliud, quæ per subreptionem obveniunt deprehensa corrigere : suum namque errorem cuique corrigere licet, atque ideò, quæ à quolibet illicitè committuntur, sive à prædecessoribus admissa inveniuntur, in melius revocari oportet. Porrò illicitè uxor à viro suo separata est, & illo vivente alii copulata, cum Dominus solius fornicationis causâ à viro suo uxorem separari jubeat. Sicut ergo si aliqua, cujus vir putaretur defunctus, alicui copularetur, & qualibet occasione intervenient, ab ejus consortio discederet, quamvis judicio Ecclesiæ cogatur redire ad eum, quem reliquerat, tamen, si c postea trienniun virum, qui mortuus putabatur, redire contigerit, priora conjugia redintegrabuntur : sic cum deprehenduntur non fuisse consanguinei, qui causâ consanguinitatis ab invicem separati sunt, prioris consortii fœdera sunt reparanda.

2 pars. *Quòd autem quæ illicitè admittuntur, vel admissa inveniuntur, corrigenda sint ; vel quòd sententia etiam Romanæ sedis in melius commutari valeat, auctoritate Hilarii Papæ, & Nicolai monstratur.*

C. III. ¶ *Corrigendum est, quod illicitè admittitur, aut à prædecessoribus admissum inveniatur.*

Ait namque Hilarius *Episcopus urbis Romanæ Synodo præsidens, cap. 4. (an. 465.)*

QUod *d* quis commisit illicitè, aut à prædecessoribus suis invenit admissum, si proprium periculum vult vitare, damnabit. Nos enim in nullo volumus severitatem ultionis exercere : sed qui in causis Dei, vel contumaciâ, vel aliquo *e* excessu deliquerit, aut ipse, quod perperàm fecit, abolere noluerit, in se, quicquid in alio non resecaverit, inveniet. Quod ut deinceps possit tenacius custodiri, si placet, sententias, causas, & subscriptiones proprias omnes commodate, ut synodali judicio aditus claudatur illicitis.

C. IV. ¶ *Secundum suæ conditionis tenorem Apostolica valet mutari sententia.*

Item Gregorius, *(an. 867.)*

APostolicæ *f* sedis sententia, tantâ semper consilii moderatione concipitur, tantâ patientiæ maturitate decoquitur, tantâque deliberationis gravitate profertur, ut retractatione non egeat, nec immutari necessarium ducat, nisi forte sic prolata sit, ut retractari possit, vel immutanda secundùm præmissæ tenorem conditionis existat.

¶ *Apud Anselm. & Polyc. citatur ex epistola Nicolai I. Papæ ad Regem Carolum. Extat in codice sæpè memorato manuscripto Dominicanorum in epistola Nicolai quæ inscribitur ad Ludovicum Regem, & in altera ejusdem ad Episcopos omnes in regno Ludovici, quæ incipit,* Gaudemus.

C. V. ¶ *A prædecessoribus damnatos, alterius supplicationibus in prestinum statum Apostolica reformat Ecclesia.*

Item Innocentius Papa, *epistolâ 22. ad Episcopos Macedoniæ, (an. 414.)*

VEniam *a* nunc ad Maximum 1 Photinum, quòd quoddam thema : & (quod mihi anxium est, ac difficillimum) majorum meorum revolvam sententias. Fuerat de illo, quoqtio pacto (ut ipsi etiam commemistis) aliquid utique gravius constitutum. Verùm, quoniam id per rumorem falsum, ut asseritis, subreptum huic sedi, & elicitum per insidias demonstratis, quia res ad salutem rediit, veniam nos hanc in tantum vobis adnitentibus post condemnationem more Apostolico sublimitatis *f* in humanitate appareret, interrogatus est, si rogamus : tantisque vestris assertionibus, vobisque sum bonis, tam charis non dare consensum, omnibus rebus duris durius arbitramur. Pro vestrâ ergo approbatione (fratres charissimi) & sententiâ ac postulatione, Episcopum Photinum habetote (licitum est enim ita confidere, ut deprecamini) & nostram in melius conversam sententiam, labore, vel testimonio vestro comporem a vobis suscipite. Eustachium verò à me sæpissimè comprobatum nolite expectare, ut diaconi gradu *b* expolietur. Solicitos enim vos pro salute libenter audio : contra caput, etiam si faciendum sit, non libenter admitto. Cui manum porrigitis, vobiscum porrigo, cui porrigo mecum porrigite.

1 ¶ Maximum] *Germana lectio est*, Veniam nunc ad maximum, quasi quoddam thema Photinum. *Sed in glossam nihil est mutatum.*

2 ¶ Compotem vobis] *Eadem causa fecit, ne mutarem. Legendum est enim*, compotes voti *juxta Gregonium.*

C. VI. ¶ *Sententiam Romanæ sedis in melius commutare licet.*

Item Nicolaus Papa *ad* c *Michaëlem Imp. in epist. 7. (an. 865.)*

SEntentiam *d* Romanæ sedis non negamus posse in melius commutari, cùm aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, vel temporum, seu gravium necessitatum dispensatoriè quidam ordinare decreverit (quoniam & egregium Apostolum Paulum quædam fecisse dispensatoriè legimus, quæ postea reprobâsse dignoscitur :) quando tamen illa, & nonnisi videlicet Ecclesia, discretissimâ consideratione fieri deberi, non quando ipsa, quæ benè sunt diffinita, retractare voluerit 1.

1 ¶ Voluerit.] *Sic etiam in originali impresso : sed Anselmus & Ivo habent*, renuerit.

C. VII. ¶ *Cujusque judicium Apostolica sedis auctoritas retractare valet.*

Innocentius *Episcopis per Macedoniam constitutis, epist. 7. (an. 406.)*

GRavè *e* non oportuit videri piissimis mentibus vestris cujuscunque retractari judicium, quia veritas sæpiùs exagitata, magis splendescit in luce, & pernicies revocata in judicium gravius, & sine pœnitentia condemnatur. Nam fructus divinus est justitiam sæpiùs recenseri.

C. VIII. ¶ *A prædecessoribus depositi, à successoribus restituuntur.*

Item ex libro Pontificali, *(an. 220. Rom.)*

Gregorius

a 2 Cor. 10. b dist. 93. diaconus. c Vide supr. cùm per bellicam. 34. q. 1 & 2. d Deusd. p. 1. Polyc. l. 4. tit. 20. Anscl. l. 8. c. 59. e al. in aliquo. f Deusd. ibid. Polyc. l. 5. tit. 6. Anselm. l. 2. c. 69.

a Polyc. l. 5. tit. 6. b al. gratiâ. c Idem apud Nicolaum Episcopos Galliæ. d Ansel. l. 1. c. 75. Ivo p. 5. c. 19. e Polyc. l. 5. tit. 4. Ansel. l. 2. c. 28.

GRegorius *a* quartus Theodosium, quem Eugenius antecessor ejus Presbyterii honore privaverat, Ecclesiæ signinæ consecravit Episcopum. Leontius, dum esset Presbyter, depositus fuit : sed postea in Antiochia Patriarcha fuit. Misenum *b* Episcopum à Felice Papa damnatum Gelasius successor ejus & communioni reddidit, & Ecclesiæ restituit suæ.

¶ *Hæc eadem, ordine tantùm mutato, habentur suprà dist. 50. c.* Joannes Chrysostomus. 9. Misenum Episcopum. *Et capu hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus ponitur ante cap.* grave. *sine nomine Patris.*

C. IX.

SIcut ergo *sententia Romanæ sedis in melius commutari valet, sic cujuslibet Ecclesiæ sententia, cum per subreptionem data cognoscitur, rationabiliter revocari potest.*

QUÆSTIO X.

Si relicta alicujus de propriâ cognatione ad secundas nuptias transierit, An proles ex eis susceptæ possit pertingere ad consortium attinjus de cognatione prioris viri?

DIc ea verò, quæ ad secundas nuptias transit, utrùm in eadem affinitate consanguineorum prioris viri remaneat, an soboles ex secundis nuptiis suscepta consanguinei prioris viri copulari possit, meritò quæritur.

C. I. ¶ *Affinitas in superstite non deletur.*

De his ita scribit Gregorius Papa *Venerio Caralitano Episcopo. (An. 602.)*

FRaternitatis *c* vestræ studiosæ sagacitati, frater amande, quas debeo, refero grates. Quoniam quæsiti, quæ debuisti, jucundum me reddidisti. Unde placide ad inquisita respondeo. Sedem Apostolicam consuluisse decevisti, si mulier copulâ nuptiali extraneo viro conjuncta, cognationi ejus pertineat, si eo defuncto cognatio maneat, vel si sub altero viro cognationis vocabula dissolvantur, vel si susceptæ soboles possint legitimè ad prioris viri cognationis transire copulam. Est enim verbum Domini validum, & forte, est durabile, est immutabile, est perseverabile, non momentaneum, non transitorium. Ait enim per se ipsa veritas, quæ Deus est, & verbum Dei, [*Cælum* d *& terra transibunt, verba autem mea non transibunt.*] Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante dixit Adam : [*Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una* :] cui non contradixit Dominus. Deinde cum veritas oriretur de terra in terram, & licitum esset homini uxorem relinquere. Quod prohibens, sententiam, quam ante secula manens cum Patre verbum inspiraverat Adæ, ipse confirmans, quod ipse homo primus protulit : g [*Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.*] Si una caro sunt, quomodo potest aliquis eorum propinquus pertinere uni, nisi pertineat alteri? Hoc minimè posse fieri credendum est. Porrò h uno defuncto, in superstite affinitas non deletur : nec alia copulam. Unde protulit statim in medium eandem ipsam sententiam, quam ante secula manens cum Patre verbum inspiraverat Adæ, ipse confirmans, quod ipse homo primus protulit : g [*Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.*] Si una caro sunt, quomodo potest aliquis eorum propinquus pertinere uni, nisi pertineat alteri? Hoc minimè posse fieri credendum est. Porrò h uno defuncto, in superstite affinitas non deletur : nec alia copula conjugalis affinitatem prioris copulæ solvere potest sed neque alterius conjunctionis soboles placet ad affinitatis prioris viri transire consortium : pro eo, quòd verbum Domini validum est, & forte : &, ut inquiens dicit Propheta : i [*Verbum Domini manet* k *in æternum.*] Et alibi Propheta : l [*Quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse man-*

a dist. 30 Joan. Chrysostomus. Bur. l. 1. c. 233. Ivo in præfatione. Pann. in præfat. c. 32. b Supra dist. 50. c. 13. c Hugo de S. Vict. l. 2. p. 1. Sent. 4. dist. 41. Pol. l. 6. tit. 4. Ansel. l. 10. c. 53. Ivo p. 9. c. 32. Pann. l. 7. c. 58. d Luc. 21. e Genes. 2. f al. invisibilis. g Matt. 19. h al. Non. i Esa. 40. k al. stabit. l Psal. 148.

davit, & creata sunt : statuit ea in æternum, & in seculum seculi : præceptum posuit, & non præteribit.] Non potest per verbum suum, atque præceptum efficere Deus duos carnem unam, id est, masculum & fœminam : qui innumeram multitudinem utriusque sexûs non destitit secum facere unum, sicut per se veritas dixit : a [*Non pro his tantum rogo, sed etiam pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.*] Si quis ergo temerario & sacrilego ausu in defuncto quærit propinquitatem extinguere, vel sub altero affinitatis vocabulo dissipare, vel susceptam sobolem alterius copulæ propinquitati prioris credit legitimè sociari, hic negat Dei verbum validum esse, & forte : & qui tam facilè, & tam velociter quærit dissolvere, hic non credit verbum Dei in æternum permanere. Confice terram ex quatuor locis magnâ intercapedine à se distantibus : & consectam, & conglutinatam finge cujuscunque figuræ, vel immensitatis corpus volueris ; nunquid erit humanum ingenium, quòd ipsas quatuor partes ab invicem valeat segregare, ut unaquæque per se possit agnosci? Sic à quatuor avis duo conficiuntur in unum : & de duobus fit una concreatio. Hanc similitudinem de quatuor elementis, unde concreatus est homo, colligere potes ; si eorum unamquamque speciem, quæ in multis divisionibus partita est, per discretas intel se partes assignaveris. Fit idem in metallis : hoc etiam in liquoribus : probat etiam in coloribus pictor, qui sequitur arte naturam, colores admiscendo 1, ex visibilibus fucis corpora fingens.

1 ¶ Admiscendo,] *In Polycarpo, & apud Anselmum, unde præcedentia verba sunt restituta, hoc loco sic legitur,* fucis miscendo colores, ex invisibilibus corpora fingens. Sed ne Domini constitutio, &c. *multa enim apud ipsos sequuntur.*

C. II. ¶ *Soboles ex secundis nuptiis genita, consanguineis prioris viri copulari non debet.*

Item Innocentius Papa, *(forte an. 420. Rom.)*

SI cujus patruus, vel avunculus uxoratus obierit, & illa virum alium postea duxerit, & filios, filiasve ex illo genuerit, cum his omnibus modis commisceri prohibemus : quia vir & mulier una caro sunt.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item ex Romana Synodo, *(forte an. 400.)*

I. SI qua mulier ad secundas nuptias transierit, & ex eis sobolem genuerit, nullo modo potest ad consortium cognationis viri prioris pertingere.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Hyginus Papa, *(an. 154.)*

II. SI *b* qua mulier transierit ad secundas nuptias, & ex eis prolem habuerit, ipsa proles non potest se copulare cognationi prioris viri usque ad quartam generationem.

C. V. ¶ *De eodem.*

Unde Innocentius Papa, *(an. 410.)*

III. SI c qua mulier ad secundas transierit nuptias, & filios & filias ad secundum maritum genuerit, debere eas nepotibus prioris mariti conjungi, sancta Romana Synodus protsus inhibuit.

CAUSA XXXVI.

Filiam cujusdam ignorante patre quidam muneribus illexit, & ad convivium invitavit : finito convivio, juvenis virginem oppressit. Quo comperto à parentibus juveni traditur puella, ac more nubentium à juvene dotatur, & publice in uxorem ducitur.

1 *Quæritur primò, An ille raptum admiserit?*

2 *Secundò, An rapta raptori nubere possit, patre assensum præstante?*

a Joh. 17. b Sent. 4. dist. 41. c Ansel. l. 10. c. 67.

QUÆSTIO I.

An raptum commisit, qui virginem oppressit?

Quod autem ille raptum admiserit, multorum auctoritate probatur.

C. I. ¶ *Quid sit raptus.*

Ait enim Isidorus *lib. 5. Etymol. c. 26.*

Raptus *a* quoque illicitus coitus à corrumpendo est dictus: unde qui raptu potitur, stupro fruitur.

¶ *Ivo habet fere ut Gratianus hic, & supra 27. q. 2. c.* raptus: *nec multo aliter Panormia. In codice Isidori impresso sic legitur:* Stuprum raptus propriè est illicitus coitus, à corrumpendo dictus. *Unde Virgilius* b, rapto potitur, *id est,* stupro fruitur.

C. II. ¶ *Ubi raptus admittitur.*

Unde Gelasius Papa, *An. 494.*

Lex *c* illa præteritorum Principum ibi raptum dixit commissum esse, ubi puella, de cujus antè nuptiis nihil actum fuerat, videbitur abducta.

Cùm ergo hæc illicito coitu sit corrupta, cumq; ita sit abducta, id est, à domo patris ducta, quòd de ejus nuptiis nihil ante actum fuerit, raptam appellandam negari non potest. Sed non omnis illicitus coitus, nec cujuslibet illicita defloratio raptus appellatur. Aliud enim est fornicatio, aliud stuprum, aliud adulterium, aliud incestus, aliud raptus. Fornicator d autem, licèt videatur esse genus cujuslibet illiciti coitus, qui sit extra uxorem legitimam, tamen specialiter intelligitur in usu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. Stuprum autem propriè virginum est illicita defloratio: quando videlicet non precedente conjugali pactione, utriusque voluntate virgo corrumpitur, patre injuriam ad animum statim post cognitionem non revocante. Adulterium verò est alieni thori violatio. Unde adulterium dicitur, quasi ad alterius thorum accessio. Incestus est consanguinearum, vel affinium abusus. Unde incestuosi dicuntur, qui consanguineo & affinibus abutuntur. Raptus admittitur, cùm puella violenter à domo patris abducitur, ut corrupta in uxorem habeatur, sive puella solummodo, sive parentibus tantùm, sive utrisque vis illata constiterit: hic morte multatur. Sed si ad Ecclesiam cum rapta confugerit, privilegio Ecclesiæ mortis impunitatem promeretur.

C. III. ¶ *Si raptor cum rapta ad Ecclesiam confugerit, quid fieri debeat.*

Unde in Aurelianensi Concilio I. *c. 4. legitur. (An. 511.)*

De *e* raptoribus autem id constituendum esse censuimus, ut si ad Ecclesiam raptor cum rapta confugerit, & fœminam ipsam violentiam pertulisse constiterit *f* statim liberetur de potestate raptoris, & raptor mortis, vel pœnarum impunitate concessa, aut ad *f* serviendum subjectus sit, aut redimendi se liberam habeat facultatem. Si verò, quæ rapitur, patrem habere constiterit, & puella raptori consenserit, potestati patris excusata reddatur, & raptor patri superioris conditionis satisfactione teneatur obnoxius.

Ex hac auctoritate liquet, quòd aliquando vis infertur parentibus, & non puellæ, cùm dicitur: [si puella raptori consenserit.] *Aliquando utrique violentiam perferunt, cum præmittitur:* [si raptor cum tapta confugerit, & fœminam ipsam violentiam pertulisse constiterit.] *Puella autem non parentibus, vis infertur, cùm voluntate patris puella violenter abducitur, ut ejus patiatur concubitum, cujus copula nunquam consensum adhibuit. Hic autem neque parentibus, neque puella vim intulisse videtur, cùm neque illu prohibentibus, neque illâ renitente violenter sit abducta. Aliud est enim promissionibus aliquam seducere, aliud sibi vim inferre. Unde quia neutri vis illata probatur, raptor hic enim res ipsa rapitur; aliquando ipsius res usus tantummodo violenter eripitur: Res ipsa tunc rapitur, cùm violenter dominio eripitur, ut in perpetuum teneatur: aliquando verò non res ipsa aufertur, ut in perpetuum teneatur, sed usus ejus domino prohibente violenter usurpatur. Hic ergo raptum admisit, quia florem virginitatis puella renitenti violenter eripuit.*

a 27. q. 2. raptus. *Ivo part. 8. c. 26. Pann. l. 6. c. 53.* b *ex Servio in 4. Æneid.* c 27. q. 2. *lex illa in cod. Theod. l. 9. tit. de raptu virg. l. 1. extrà de raptor. c. cum causa. Polyc. l. 6. tit. 4 Anselm. lib. 10. c. 9.* d *Sent. 4. dist. 41.* e *Ansel. l. 10. c. 57 Burch. lib. 3. c. 191. Ivo p. 3. c. 108. Pann. l. 2. c. 72.* f *serviendi conditioni subjectus,*] vera lectio.

QUÆSTIO II.

An raptori rapta nubere possit, patre assentiente vel prohibente?

1 pars. Nunc quæritur, *An purgato vitio rapinæ, raptor in uxorem possit raptam accipere? Quorum conjunctio auctoritate canonum sanctorum penitùs prohibetur.*

C. I. ¶ *Raptores puellarum, & consentientes excommunicentur.*

Legitur namque in Concilio Chalcedonensi *a, c. 27. (An. 451.)*

Eos *b*, qui rapiunt mulieres sub nomine simul habitandi, aut cooperantes, aut connivantes raptoribus, decrevit sancta Synodus, ut si quidem Clerici sint, deponantur proprio gradu; si verò Laici, anathematizentur.

C. II. ¶ *Ob immanitatem sceleris objiciantur raptores viduarum vel virginum.*

Item Symmachus Papa, *epistola ad Cæsarium, cap. 3. (An. 502.)*

Raptores *c* igitur viduarum vel virginum ob immanitatem sceleris facinoris detestamur; illos vehementiùs persequendo, qui sacras virgines vel volentes, vel invitas, matrimonio sociare tentaverint. Quos pro tam nefandissimi criminis atrocitate à communione suspendi præcipimus.

C. III. ¶ *De eodem.*

Item Codicis *lib. 1. tit. de Episcopis & Clericis, Justiniani Imp. (An. 364. Antioch.)*

Si *d* quis non dicam rapere, sed attentare tantummodò matrimonii jungendi causâ sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœnâ feriatur.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Cabilonensi.

De puellis raptis, nec dum desponsatis, in Chalcedonensi *e* Concilio statutum est, eos, qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes & connivantes raptoribus, decrevit sancta Synodus, ut si quidem Clerici sunt, decidant proprio gradu; si verò Laici, anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter hujus mali auctores damnandi sunt, quando participes consilii, & conniventes tanto anathemate feriuntur, ut juxta canonicam auctoritatem ad conjugia legitima reptas sibi jure vendicare nullatenùs possint.

C. V. ¶ *Excommunicentur raptores vidua vel virgini, cum sibi faventibus.*

Item Gregorius Papa II. *in Synodo Rom.*

Si *f* quis virginem vel viduam, nisi desponsaverit, rapuerit, vel furatus fuerit in uxorem, cum sibi faventibus anathema sit.

¶ *Factum est hoc caput ex X. & XI. decreto Gregorii II. qui in codice canonum Junior appellatur.*

a *Etn 6. Synod. c. 92. Cap. l. 1. c. 104.* b *Polyc. l. 6. tit. 4. Ivo l. 10. c. 49. Burch. l. 9. c. 25. Ivo p. 8. c. 173.* c *Polyc. l. 6. tit. 1. Anf. l. 10. c. 58.* d *Suprà de pœnitentia dist. 1. si qua non dicam. 1. in codice Theod. l. 9. tit. 35. l. 2. In Turonica 2. c. 21. Capitul. l. 1. c. 104. & l. 7. c. 183. In Concilio Trosleiano. c. 8. Burch. l. 8. c. 36. Ivo p. 8. c. 174. Pann. l. 6. c. 55.* e *Suprà eâd. ex qu.* f *Anfel. Ivo p. 8. c. 174. Pann. l. 6. c. 55.* c *Suprà eâd. ex qu.* f *Anfel. l. 16. c. 49. Burch. lib. 9. c. 11. Ivo p. 8. c. 149. Pann. l. 6. c. 14.*

C. VI.

C. VI. ¶ *Excommunicetur, qui viduam vel filiam alterius extra voluntatem parentum rapuit, aut Regis beneficio postulat.*

Item ex Concilio Parisiensi I. *cap. 6.*

Nullus *a* neque viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præsumat, aut à Regis beneficio æstimet postulandam. Quod si fecerit, ab Ecclesiæ communione remotus, anathematis gladio *b* feriatur.

2 pars. *His auctoritatibus evidenter datur intelligi, quòd raptor in uxorem raptam ducere non valet. Sed raptor & rapta nomina sunt vitiorum, non personarum. Vitia autem cùm per pœnitentiam purgata fuerint, nomina eorum abolentur.*

C. VII.

Unde in quadam c homilia Gregorius *ait:*

Apud *d* omnipotentem quippe Dominum non ille fallax habetur, qui culpam mendacii per pœnitentiam delet.

Probabetur ergo præmissis auctoritatibus rapta copulari raptori, antequam vitium rapinæ aboleatur: donec ille raptor, & illa rapta, & raptor suæ rapinæ pœnitentiam egerit, cùm voluntas parentum utriusque in unum convenerit, non prohibentur ad invicem copulari.

C. VIII. ¶ *Quot sunt legitima conjugia? & quòd voluntate patris rapta raptori nubere potest.*

Unde Hieronymus *ait (An. 400.)*

Tria legitima *e* conjugia in Scripturis leguntur. Primum legitimum conjugium est, virgo casta in virginitate viro data legitimè, [& reliqua quæ sequuntur in prædictis.] Secundum, virgo *f* in civitate deprehensa a viro, & illi per vim copulata, si voluerit pater ejus, dotabit eam isse vir, quantum judicaverit pater, & dabit pretium pudicitiæ ejus. Tertium, filia prædicta deprehensa, si non fuerit voluntas patris, trahet eam à prædicto viro, & tradet eam alii, & dotabit eam, & legitima erit ei. Sed primum his duobus præfertur.

¶ *Post hoc caput apud Ivonem, & in Panormia sequitur c. additur aliud. sup. 27. q. 2. ex Hieronymo item citatum.*

C. IX. ¶ *Cum voluntate parentum raptas in conjugium habere permittitur.*

Item Ambrosius *in Apologia David, cap. 8.*

Denique & *g* puellæ pater illius, quæ vim concubitûs nulli desponsata pertulerit, quinquaginta drachmas *h* argenteas accipiet: ipsa autem in conjugio permanebit.

C. X. ¶ *Post pœnitentiam raptori vel raptæ licitè conjugia concedantur.*

Item ex Concilio Meldensi, *cap. 65. (An. 845.)*

Si *a* autem necdum eas, quas rapuerant, cum voluntate parentum sub desponsationis, vel dotalitii nomine in conjugium duxerunt *b*, quando in omnium aures hæc fuerit constitutio promulgata, ab eorum conjunctione separentur, & publicæ pœnitentiæ subigantur: raptæ autem parentibus legaliter restituantur. Peractâ verò pœnitentiâ publicâ, si ætas & incontinentia exegerit, legitimo, & ex utriusque partibus placito conjugio socientur. Nam in his regulam non constituimus, sed (ut verbis magni Leonis utamur) quid si tolerabilius, æstimamus. Quòd si unus ex conjugatis obierit, & is, qui pœnitentiam publicam egerit, superstes extiterit, iterare conjugium non præsumat, nisi Episcopus aliquam fortè prævideris concedere indulgentiam, ut graviorem possit amovere offensam.

Hâc auctoritate Meldensis Concilii, non permittitur raptori rapta post pœnitentiam copulari, sed permittitur utrique post pœnitentiam legitimo conjugio copulari, ut rapta videlicet non raptori, sed alii post pœnitentiam nubat. Similiter raptor post pœnitentiam non eam, quam rapuit, sed aliam permittitur habere uxorem. Cùm enim raptor & rapta pœnitentiæ subjaci præcipiuntur, si utrisque c copulam auctoritas illa permitteret, frustra circa finem capituli diceretur: [Quòd si unus ex conjugatis obierit, & is, qui publicam pœnitentiam egerit, superstes extiterit, iterare conjugium non præsumat.] *Eorum namque quolibet decedente, qui pœnitentiam egit, superstes remanebit. Non ergo hâc auctoritate raptor probatur in conjugium raptam posse accipere. Potiùs invenitur in* Concilio apud Aquisgranum, *quòd nec etiam voluntate parentum adinvicem possint copulari. Sic enim in præfato Concilio legitur:*

C. XI. ¶ *Nec etiam voluntate parentis, raptores raptas possint habere conjuges.*

Placuit *d* ut hi, qui rapiunt fœminas, vel furantur, aut seducunt, eas nullatenùs habeant uxores, quamvis eis postmodùm conveniat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint.

¶ *Burchardus etiam & Ivo citant caput hoc ex Aquisgranensi. c. 3. Habetur lib. 7. Capit. cap. 395. & inde refertur in Concilio Rhemensi Trosleiano, cap. 8.*

Hæc auctoritas non præjudicat auctoritati Hieronymi: maximè cùm illa testimonio divinæ legis nitatur. Legitimè igitur post pœnitentiam peractam raptor poterit sibi copulare, quam rapuit, nisi pater puellæ illam raptori detrahere voluerit. Item Cod. lib. 5. c tit. de nuptiis. [Nec filium quidem familiâs invitum ad ducendam uxorem cogi legum disciplina permittit. Igitur, sicut desideras, observatis juris præceptis, sociare conjugio tuo quam volueris, non impediris: ita tamen, ut in contrahendis nuptiis patris tui consensus accedat.] *Item in eod. leg. 20.* [In conjunctione filiarum in sacris potiarum patris expectatur arbitrium.] *Item Dig. de rit. nupt. leg. 2.* [Consistere non possunt nuptiæ, nisi consentiant omnes, id est, qui coëunt, quorumque in potestate sunt.] *Item Instit. lib. 1. tit. de nuptiis.* f [Justas autem nuptias inter se cives Romani contrahunt, qui secundùm præcepta legum coëunt: masculi quidem puberes, fœminæ viri potentes, sive patresfamiliàs sint, sive filiifamiliàs, dum tamen filii familiàs consensum habeant parentum, quorum in potestate sunt. Nam hoc fieri debere & civilis & naturalis ratio persuadet, in tantum, ut jussus parentis præcedere debeat.]

a *Burch. l. 9. c. 19. Ivo p. 7. c. 170. & 176. Pannor. l. 9. c. 56.* b *al. sumptas habent.* c *al. utrisque.* d *Burch. l. 9. c. 33. Ivo p. 8. c. 171.* e *Tit. 4. leg. 12.* f *Tit. 10. in princ.*

DECRETI SECUNDÆ PARTIS
FINIS.

DECRETI PARS TERTIA DE CONSECRATIONE.

DISTINCTIO I.

CAP. I.

De Ecclesiarum consecratione & Missarum celebratione. a.

CONsecrationem *b* Ecclesiarum,& Missarum celebrationes non alibi, quàm in sacratis Domino locis absque magnâ necessitate fieri debere, liquet omnibus, quibus sunt nota Veteris & Novi Testamenti præcepta.

¶ Verba capitu sequentis in vetustis Gratiani exemplaribus non sunt sejuncta à superioribus; quemadmodum neque in ipsa Felicis quarti epistola, neque apud cæteros collectores. Sed ob citationes Doctorum non est mutatum. Nonnulla autem emendata sunt.

C. II. a.

TAbernaculum *c* enim *d* Moysem Domino præcipiente feciſſe & sacrâſſe, cum mensâ & altari ejus, & æreis *e* vasis & utensilibus ad divinum cultum explendum legimus: & non solùm divinis precibus ea sacrâſſe, sed etiam sancti olei unctione, Domino jubente, perliniſſe novimus. Qualiter autem hæc facta fiut, & quomodo ipsa sacra non alii, quam Sacerdotes sacrâ unctione delibuti, Dominoque cum vestibus sanctis sacrati, & Levitæ tractabant, ferebant, erigebant,& deponebant, in ipsis institutionibus, quæ jubente Domino conscriptæ sunt per Moysem,in lege *f* Domini reperitur. Qualiter ergo David *g* Regum piissimus amplificaverit cultum Dei, & templum Domino ædificare voluerit, sed propter multum sanguinem, quem effuderat, prohibitus est, & ipse collegerat expensas. Salomon *h* quoque filius ejus idipsum, quod ipse facere optaverat, jubente & auxiliante Deo perfecit, & templum cum altari, & reliqua ad divinum cultum peragendum consecravit, in libro *i* Regum legitur. *& infra.*

¶ Fecit ergo 1 Salomon *k* in tempore illo festivitatem celebrem, & omnis Israël cum eo,multitudo magna ab introitu Emath usque ad rivum Ægypti coram Domino Deo nostro septem diebus, & septem diebus, id est,quatuordecim diebus,& in die VIII. dimisit populos. ¶ Judæi ergo loca, in quibus sacrificabant Domino, divinis habebant *l* supplicationibus consecrata: nec in aliis, quam Deo dicatis locis, munera Domino offerebant. Si enim Judæi, qui umbræ legis deserviebant,hæc faciebant; multò magis nos, quibus veritas patefacta est, & gratia *m* per Jesum Christum data est, templa Domino ædificare, & prout melius possumus ornare, eaque divinis precibus,& sanctis unctionibus suis cum altaribus, & vasis, vestibus quoque & reliquis ad divinum cultum explendum utensilibus devotè, & solenniter sacrare, & non in aliis locis, quàm in Domino sacratis, ab Episcopis,& non à Chorepiscopis (qui sæpè prohibiti sunt, nisi ut prædictum est, summâ exigente necessitate) Missas celebrare,nec sacrificia offerre Domino debemus. Et hoc si summa 2 necessitas agere compulerit, non 3 in domibus(quia in sacris canonibus sacrificia in domibus offerri prohibita sunt) sed in tabernaculis, divinis precibus a Pontificibus dicatis, & in mensis Domino sacratis, & sacrâ unctione à Pontificibus delibutis, pro summa, & pigritia agatur. *& infra 4.* ¶ Si autem, ut legitur in Concilio Laodicensi, cap. 26. hi,qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in Ecclesiis, quàm in domibus exorcizare non possunt, multò magis majoris gradûs ministeria nisi ab eis, qui ad eos gradus sunt confecrati, quibus fungi debent, officia agi, vel sacrificia offerri 5 non licet. Quod autem,ut paulò superius prælibatum est,obliterari non debeant, in eodem Concilio in domibus offerri non debeant, in eodem Concilio,c.58. prohibitum habetur, ita: [*Non oportet in domibus oblationes celebrari ab Episcopis & Presbyteris.*]

1 ¶ Fecit ergo] *Ante hæc verba in epistola ipsa Felicis inferuntur omnia, quæ in cap. 8. tertii libri Regnorum his antecedunt. A Burchardo autem, & Ivone etiam hæc omittuntur, & concludunt caput in vers.* consecravit.

2 ¶ Si summa] *Burchardus habet,* nisi summa.

3 ¶ Non in domibus] *Hic locus usque ad vers.* agatur. *& emendatus & locupletatus est ex originali, Burchardo & Ivone. Nam antea legebatur,* non in domibus offerri prohibita sunt, *longe à canonis sententia.*

4 ¶ Et infra. *Quæ hùc in epistola inseruntur, habentur infra eâd. cap.* sicut.

5 ¶ Offerri non licet.] *In originali est,* offerri licet. *Sed in eodem, paulò superius, ubi in textu est,* multò magis, *in margine est,* al. multò minùs. *Burchard. quidem & Ivo habent negative est,* al. multo minùs. *Burchard. quidem & Ivo habent negative est, Gratianus.*

6 ¶ Et Presbyteris.] *Conjunctè cum his in originali, & apud Burchardum habentur verba capitis,* solennitates dedicationum, *infrà eâdem.*

C. III. ¶ *Ecclesiarum consecratio absque Missa fieri non debet.* a.

Item Hyginus Papa,*cap. 5. (fortè an. 155. & 154. Romæ.)*

2 OMnes *a* basilicæ cum Missa debent semper consecrari. Ut Ecclesiæ destructæ, ubi aut plures sunt, quàm necesse sit, aut majoris magnitudinis, quàm ut ex rebus ad eam pertinentibus restaurari possint, Episcopi providentiâ modus inveniatur,qualiter cóstere possint.

¶ Caput hoc usque ad vers. consecrari. *apud plerosque codices citatur* ex Evaristo, *aut,* ex decretis Evaristi. *Bologna autem verba alio capite relata ab eisdem tribuuntur Higino.*

C. IV. ¶ *Absque præcepto sedis Apostolicæ nova non dedicetur Ecclesia.*

Item Gelasius Papa *Episcopis per Lucaniam,c.27. (an.494.)*

3 DE *b* locorum verò consecratione sanctorũ, quanvis superiùs strictim fuerit comprehensum, notis quoque patefactum est, quod absque præcepto sedis Apostolicæ nonnulli factas Ecclesias, vel Oratoria facere præsumant.

C. V. ¶ *Sine auctoritate summi Pontificis nova non dedicetur Ecclesia.*

Idem. a.

PRæcepta *a* synodalia, quæ antè paucos menses de sede nostra ad provinciam sunt directa, & antiquis 1 canonibus consentiunt, & ea,quæ minùs probantur esse, addidimus,& in utraque parte constat sine summi Pontificis auctoritate Ecclesiam noviter conditam non posse dedicari: teque ex hac basilica, quæ taliter ad cultum fuerat processionis adducta, suspendisse Missas probabiliter computamus. Sed quia devotus locus non debet à ministeriorum gratia diu vacuus permanere, frater charissime,eorum Martyrum nomine,quos *b* relatio continet, auctoritatis nostræ susceptâ serie consecrabis, ut populorum frequentatio,quam illic avidè convenire mandâsti, servatis regulis Ecclesiasticis & canonibus, integrum habeat firmatâ religione conventum.

1 ¶ Antiquis canonibus] *Socrates in Ecclesiastica historia l. 2. c. 8. & 17. refert tanquam antiquissimum canonem, sine Romani Episcopi auctoritate nullam Ecclesiam posse dedicari.*

C. VI. ¶ *Non dedicentur basilicæ, quæ præter auctoritatem Apostolicæ sedis fuerint ædificatæ.*

Idem *Episcopis per Lucaniam, cap. 6.*

BAsilicas *c* noviter institutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant, nec ambiant sibimet Episcopi vendicare Clericos potestatis alienæ. *& cap. 11.* ¶ Cum enim decreta venerabilium sanctionum nos quoque magnopere custodire nitamur, ac sine eorum dispendio etiam illa, quæ pro alicujus utilitatis compendio fortasse videantur, laxanda credamus *d*, cumique nobis contra salutarium reverentiam regularum cupiamus temerè nihil licere, & cùm sedes Apostolica superior his omnibus, favente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa,pio,devotoque studeat tenere proposito: satis indignum est, quenquam vel Pontificum, vel ordinum subsequentium hanc observantiam refutare,quam B. Petri sedem & sequi videat,& docere: fatisque *e* conveniens sit, ut totum corpus Ecclesiæ in hac sibimet observatione concordet, quam illic vigere conspiciat, ubi Dominus Ecclesiæ totius posuit principatum.

¶ Verba capitu hujus usque ad vers. alienæ. *habentur etiam in Wormacensi, c. 42.*

C. VII. ¶ *Publicæ processiones non fiant in Oratoriis, quæ præter auctoritatem sedis Apostolicæ consecrantur.*

Idem *Joanni Episcopo Syracano, (an. 494. Romæ in Campaniam.)*

CErtum *f* est quidem, & nostris præceptionibus constitutum, ne quis in Ecclesia, aut in Oratorio, quod sedis nostræ non legitur permissione dedicatum, processionem publicam putaret impendi: ne conditores furtivis subreptionibus contra regularum statuta profitent. Sed quia Megentia spectabilis fœmina petitorii sui intuitu, quod priora statuta non maculent *g* fuerit nobis oblatione suggessit, in possessionibus propriis eorum corpuscula condidisse, frater charissime, humanitatis & sepulchris, tantum in comprehensis petitorio locis ministeria *h* noveris pro solennitate præscripta: ut defunctorum nomine solummodò divina celebrentur officia, publicâ frequentatione & processione cessante.

C. VIII. ¶ *Sine nutu sedis Apostolicæ Ecclesia non debet institui.*

Item Nicolaus Papa *Electo & Clero Nonensis Ecclesiæ.*

ECclesia *a*, id est, Catholicorum collectio, quomodo sine Apostolicæ sedis institutione nutu, quando juxta sacra decreta, nec ipsa debet absque præceptione Papæ basilica noviter constrúi, quæ ipsam Catholicorum intra semetipsam amplecti catervam dinoscitur?

C. IX. ¶ *Sine dignitate Episcopi loci, nova non dedicetur Ecclesia.*

Item ex Concilio Aurelianensi. *b*

4 ps NEmo *c* Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus civitatis veniat, & ibidem crucem figat, publicè atrium designet, & ante præsiniat, quæ ædificare vult, quæ ad luminaria, & ad custodiam,& ad stipendia custodum sufficiant: & ostensâ donatione,sic domum *d* ædificet, & postquam consecrata 1 fuerit, atrium ejusdem Ecclesiæ sanctâ aquâ conspergat.

1 ¶ Et postquam consecrata] *Plenius & aptius in ordine Romano:* Postquam ergo Episcopus crucem in loco, in quo altare fabricandum est, fixerit, tunc aspergat locum aquâ benedictâ, hanc canendo antiphonam,&c.

C. X. ¶ *Non consecretur Ecclesia, quæ pro quæstu cupiditatu ædificatur.*

Item ex Concilio Bracharensi II. *cap. 6.*

SI quis basilicam non pro devotione fidei,sed pro quæstu cupiditatis ædificat, ut quicquid ibidem de oblatione populi colligitur, medium cum Clericis dividat, eò quòd basilicam in terra sua quæstûs causâ condiderit (quod in aliquibus locis usque modò dicitur fieri:) hoc de cætero observari debet, ut nullus Episcoporum tam abominabili voto consentiat, nec basilicam, quæ non pro Sanctorum patrocinio, sed magis sub tributaria conditione est condita, audeat consecrare.

C. XI. ¶ *Sacrificia non nisi super altare, & locis Deo consecratis offerantur.* a.

Item Felix Episcopus *omnibus orthodoxis, epistolâ primâ. (an. 530.)*

5 SIcut *e* non alii, quàm sacrati Domino Sacerdotes debent Missas cantare, nec sacrificia super altare offerre,sic nec in aliis quàm Domino sacratis locis,id est 1, in tabernaculis divinis precibus à Pontificibus delibutis, Missas cantare, aut sacrificia offerre licet, nisi summa coëgerit necessitas. Satius ergo est Missam non cantare, aut non audire, quàm in illis locis, ubi fieri non oportet: nisi pro summa contingat necessitate; quoniam necessitas legem non habet. Unde scriptum est: f [*Vide, ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus.*] In domibus tamen ab Episcopis, sive Presbyteris oblationes celebrari nullatenus licet.

¶ Caput hoc in Polycarpo, & apud Anselmum habetur eodem modo atque apud Gratianum, collectum hinc inde ex verbis primæ ejusdem epistolæ Felicis quarti (cujus pars relata est supra eâd. consecrationem. & c. tabernaculum) longe aliter dispositis, sed incolumi sententiâ.

1 ¶ Id est, in tabernaculis] *In epistola, & apud Ivonem hæc non habentur hoc loco, sed paulo superius: neque hoc eodem prorsus modo, sed quomodo sunt reposita sup. c.* tabernaculum.

C. XII. ¶ *Non nisi in locis sacris Missarum solennia celebrentur.*

Item ex Concilio Triburiensi.

MIssarum *g* solennia non ubique, sed in locis ab

a *al. de Ecclesiarum consecratione, & de Missarum celebrationibus.* b *Ex Felice IV. in epistola omnibus Episcopis, cap. 1. An. 530. Rom. Burch. l. 3. c. 57. Ivo p. 3. c. 60. Pann. l. 2. c. 33.* c *Ibid. apud Feliciem & collectores.* d *al. verò.* e *al. cæteris.* f *Exod. 31. Num. 7. Lev. 8.* g *2. Reg. 7.* h *1. Paral. 22.* i *3 Reg. 16.* k *3. Reg. 8. Burch. l. 3. c. 58. Ivo p. 3. c. 58. Ivo p. 3. cap. 61.* l *al. supplicationibus consecrabant.* m *Joh. 1.*

a *Polyc. l. 1. tit. 12. Ansel. l. 5. c. 5.* b *al. quorum.* c *Polyc. l. 3. tit. 3. Ansel. l. 5. c. 4.* d *al. concedamus.* e *Sup. dist. 11. nolite.* f *Ansel. 5. c. 8.* g *maculet]* vera lectio. h *al. mysteria.*

a *Polyc. l. 3 tit. 3. Ansel. 5. c. 83. Burc. l. 3. c. 27. & 28. Ivo p. 3. c. 32. & 26. Pann. l. 3. c. 13.* b *Ansel. l. 5. c. 80. Burch. l. 3. c. 21. Ivo p. 3. c. 26.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda esse censemus.

¶ *In Concilio Maguntino sub Arnulpho, c. 9. habentur simul verba hujus cap. & cap.* concedimus. *infrà eâd. Verùm & Burchardus, & Ivo, qui item utrumque conjunctè ponunt, citant ut Gratianus, ex* Triburiensi, *cap. 4.*

C. XIII. ¶ *Precibus divinis consecrentur Ecclesiæ.*

Item Clemens *epist. 2. ad Jacobum, (fortè C. An. 68. Romæ Hierosolymam.)* a.

Ecclesias *a* per congrua & utilia facite loca, quæ divinis precibus sacrare oportet, & in 1 singulis Sacerdotes divinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam gravari.

1 ¶ Et in singulis] *Hæc usque ad vers.* oportet, *addita sunt ex originali & Polycarpo.*

C. XIV. ¶ *Sacrificare, & Missas celebrare non licet, nisi in locis Deo sacratis.*

Item Clemens *epist. 3.* a.

Hic ergo *b*, id est, in præsenti vita positos oportet nos agnoscere voluntatem Dei, ubi & agendi, & sacrificandi est locus: quoniam in aliis locis sacrificare, & Missas celebrare non licet, nisi in his, in quibus Episcopus proprius jusserit, aut ab Episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet civitatem, consecrata fuerint. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec ritè celebranda.

C. XV. ¶ *Abjiciantur Sacerdotes, qui in locis non sacratis Missas celebrare præsumunt.*

Item Sylvester Papa *in generali c residens Synodo dixit, (An. 324. Romæ.)* a.

Nullus *d* Presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in sacratis ab Episcopo locis, qui sui particeps de cætero voluerit esse sacerdotii.

C. XVI. ¶ *Singulis annis dedicationum solemnitates celebrentur, & consecretur etiam Ecclesia, de cujus consecratione dubitatur.*

Item Felix Papa *omnibus orthodoxis, epist. 1. cap. 1. & 2. (An. 530.)* a.

6 Solennitates *e* dedicationum Ecclesiarum, Episcoporum 1, & Sacerdotum, per singulos annos solenniter sunt celebrandæ. ¶ De *f* Ecclesiarum consecratione quoties dubitatur, & nec certa scriptura, nec certi testes existunt, à quibus consecratio sciatur, absque ulla dubitatione scitote eas esse consecrandas: nec 2 talis trepidatio facit iterationem; quoniam non monstratur esse iteratum, quod nescitur factum.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis ejusdem epistolæ Felicis, cap. 1. & 2. omissis nonnullis, quæ in sequenti apud Gratianum capite reponuntur.*

1 ¶ Episcoporum,] *Abest vox ista ab originali, Burchardo, Ivone, & plerisque vetustis Gratianæ exemplaribus: sed ob glossam non est indulta.*

2 ¶ Nec talis] *Ivo & Pannormia habent fere ut Gratianus,* nec talis trepiditio iterationem incurrit: *& huic lectioni convenit interpretatio glossæ. Sed in originali, & apud Burchard. legitur,* ne talis trepidatio faciat deteriorationem. *Atque huic lectioni respondent verba B. Gregorii lib. 12. epist. 31. ad Eulcem. de hac eadem re loquentis,* ne talis, *inquit,* dubitatio ruina fidelium fiat. *Similis huic sententia infra dist. 4. c.* placuit. *his verbis exprimitur,* ne ista trepiditatio eos faciat sacramentorum purgatione privari. *Et est in Concilio Carthaginensi V.*

C. XVII. ¶ *De eodem, & quòd octo diebus dedicationum solemnitas est celebranda.*

Item Gregorius Papa. a.

Solennitates *a* dedicationum Ecclesiarum & Sacerdotum 1 per singulos annos solenniter sunt celebrandæ: ipso Domino exemplum dante, qui ad festum dedicationis templi, omnibus id faciendi *b* dans formam, cum reliquis populis eandem festivitatem celebraturus venit, sicut scriptum est: *c* [*Facta sunt Encænia in Hierusalem, & hyems erat, & ambulabat Jesus in templo in porticu Salomonis, & hyems erat, & ambulabat Jesus in templo in porticu Salomonis.*] Quòd autem octo diebus Encænia sint celebranda, in libro *d* Regum perlectâ *e* dedicatione templi reperietis.

¶ *Repetitur in hoc cap. prior pars antecedentis usque ad vers.* celebrandæ: *ac deinde subjiciuntur verba illa epist. Felicis quæ ibi erant omissa. Gregorius autem, quem hic Gratianus citavit lib. 12. epist. 31. habet quidem nonnulla ad Ecclesiarum dedicationes pertinentia. Sed ea magis videntur convenire cum superiore cap. in vers.* De Ecclesiarum consecratione.

1 ¶ Et Sacerdotum] *Hæ duæ voces in aliquot vetustis non leguntur.*

C. XVIII. ¶ *Consecrentur Ecclesiæ, de quarum consecratione dubitatur.*

Item ex Concilio Meldensi, cap. 8.

7 Ecclesiæ *f*, vel altaria, quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur, & superflua altaria destruantur.

C. XIX. ¶ *Quando Ecclesia est iterùm consecranda, & salubus tantum exercizanda.*

Item Hyginus Papa. a

Si *g* motum fuerit altare, denuò consecretur Ecclesia? si parietes mutantur, & non altare, salubus tantum exorcizetur. Si homicidio, vel adulterio Ecclesia violata fuerit, diligentissimè expurgetur, & denuò consecretur.

C. XX. ¶ *Ecclesia semel Deo consecrata, quando est iterum consecranda.*

Item ex Nicæno Concilio.

Ecclesiis *h* semel Deo consecratis, non debet iterùm consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cujuscunque semine pollutæ fuerint: quia sicut infans à qualicunque Sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti semel baptizatus, non debet iterùm baptizari: ita nec locus Deo dicatus, iterùm consecrandus est, nisi propter eas causas, quas superiùs nominavimus: si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerint, quæ eum consecraverunt.

C. XXI. ¶ *De eodem.*

Item Joannes Papa *Episcopis Italiæ. (An. 526.)* a.

Ecclesias *i* Arianorum, ubicunque inveneritis, catholicas eas divinis precibus & operibus absque ulla mora consecrate: quia & nos, quando fuimus Constantinopoli, tam pro 1 religione catholica, quàm pro Theodorici Regis causa negotii suadente atque horrante, Arianos extirpante piissimo atque Christianissimo Justino orthodoxo Imperatore, quascunque illis in partibus eorum Ecclesias reperire potuimus, catholicas eas Domino opem ferente, consecravimus.

1 ¶ Pro religione] *Locupletatus est hic locus ex ipsa epistola, Burchardo & Ivone.*

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Item in dialogo *k* Gregorii, *lib. 3. c. 30.*

Arianorum *l* Ecclesia in regione urbis illa, quæ Burra dicitur, cùm clausa usque ante biennium permansisset, placuit, ut in fide catholica (introductis illuc

a 16. q. 7. Ecclesias. Polyc. l. 3. tit. 4. b Polyc. l. 3. tit. 16. Ansel. l. 7. c. 132. Burch. l. 3. c. 59. Ivo p. 3. c. 62. c in epilog. Concil. Rom. & C. l. 6. c. 108. d Polyc. ibid. Ansel. lib. 7. c. 133. e Polyc. ibid. Ansel. l. 5. c. 24. Burch. l. 3. c. 58. Pann. l. 2. c. 11. f Cap. 2.

a Anselm. lib. 5. c. 24. Ivo part. 3. c. 24. Pann. lib. 2. c. 10. b al. facienda. c Joan. 10. d 3. Reg. 8. 2. Paral. 7. e al. perfectâ. al. perfectâ. f Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 10. Ivo p. 3. c. 11. Pann. l. 2. c. 18. g Polyc. l. 3. tit. 5. Ansel. l. 5. c. 13. Burch. l. 3. c. 11. & 12. Ivo part. 3. c. 13. & 14. Pann. l. 2. c. 20. 21. h Dist. 68. c. 3. i Polyc. l. 3. tit. 4. Ansel. l. 5. c. 22. Burch. l. 3. c. 30. Ivo p. 3. c. 37. k Et Diaconus in vita, lib. 2. c. 31. l Polyc. ibid. Ansel. l. 5. c. 26.

B. Sebastiani, & sanctæ Agathæ virginis 1 & martyris reliquiis) dedicari debuisset: quod & factum est.

1 ¶ Virginis, &c.] *Absunt hæ duæ voces à plerisque manuscriptis & Polycarpo. In ipso dialogo legitur,* B. Stephani, & S. Marthæ martyrum. *Sed in lib. 3. reg. epist. 19. Ecclesia hæc* vocatur *Ecclesia sanctæ Agathæ. Apud Joannem verò Diaconum, lib. 2. c. 31. est,* Sancti Sebastiani, & sanctæ Agnetis *a* martyrum.

C. XXIII.

Item 1.

Agapitus Papa vas Catholicum, Evangelii tuba, præco Justitiæ, sacra altaris sedisque velamina sacrilegis Anthimi infecta fabulis, suis catholicis precibus delevit *b*.

1 ¶ Item] *Anteà sequebatur* Agapitus Papa: *quæ voces temerè ex capite ipso irrepserant in titulum, & absunt ab aliquot manuscriptis. Extat autem caput hoc in antiquo codice Regestî Gregorii primi in extremo in scripto quodam,* de moribus, vita, & morte Agapiti primi Papæ, *in Bibliotheca Vaticana.*

C. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item Vigilius Papa *ad Eutherium, epist. 1. cap. 4. (An. 538.)*

De fabrica *c* verò cujuslibet Ecclesiæ, si diruta fuerit, instaurandâ, & si in eo loco consecrationis solennitas debeat iterari, in quo sanctuaria non fuerint, nihil judicamus officere, si per eam minimè aqua exorcizata *d* jactetur: quia consecrationem cujuslibet Ecclesiæ, in qua Spiritûs Sancti arrha *e* non ponitur, celebritatem scimus tantùm esse Missarum: & ideo, si qua sanctorum basilica à fundamentis etiam fuerit innovata sine altaris 1 motione, sine aliqua dubitatione, cùm in ea fuerit Missarum solennitas celebrata, totius consecrationis *f* sanctificatio implebitur. Si verò sanctuaria, quæ habebat, ablata sunt, rursùs eorum repositione, & Missarum solennitate reverentiam sanctificationis accipiet.

¶ *Tribuebatur Juliano, sed ex vetustis exemplaribus restituitur. Est Vigilii, apud quem extat: & ex ipso citant Burchardus & Ivone. Sed exponuntur in glossa. Alia verò nonnullæ sunt emendatæ.*

1 ¶ Sine altaris motione,] *Absunt hæc ab originali, Burchardo & Ivone. Sed exponuntur in glossa. Alia verò nonnullæ sunt emendatæ.*

C. XXV. ¶ *Absque Episcopi permissu in Ecclesia consecrata non erigatur altare.*

Item ex decretis Hormisdæ Papæ, *cap. 10. (An. 518. Romæ.)*

2 Nullus *g* Presbyter in Ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab Episcopo loci sanctificatum 1 est, vel permissum: ut sit discretio inter sacrum, & non sacrum: nec dedicationem fingat, nisi sit. Quod si fecerit, si Clericus est, degradetur: si verò Laicus, anathematizetur.

1 ¶ Sanctificatum] *Ivo habet*, ab Episcopo loci, vel ejus missio sanctificatum est: ut sit discretio, &c. *Polycarpus & Burchardus*, ab Episcopo loci, vel ejus permissu sanctificatum est, ut sit, &c.

C. XXVI. ¶ *Evertantur altaria, quæ sine Sanctorum reliquiis erigantur.*

Item ex Concilio Africano *h*, *cap. 50. (An. 424.)*

Placuit *i*, ut altaria, quæ passim per agros, & per villas *k*, tanquam memoriæ Martyrum construuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, qui locis eisdem præsunt, si fieri potest, evertantur. Si autem hoc propter *a* tumultus populares non finitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, ut, qui rectè sapiunt, nullâ ibi superstitione devicti teneantur. Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi ubi corpus, aut reliquiæ certæ sunt, aut origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissimâ origine traditur. Nam quæ per somnia, & per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubicunque constituuntur altaria, omnino reprobentur.

C. XXVII. ¶ *Non est consecranda Ecclesia, in qua paganus sepultus inventur.*

Item ex Concilio Aurelianensi, *cap. 3.*

1. Ecclesiam *b*, in qua paganus sepultus est, non liceat consecrare, neque Missas in ea celebrare, sed jactari foras, & mundari oportet.

C. XXVIII. ¶ *De Ecclesia, in qua cadavera fidelium vel infidelium sepeliuntur.*

Item ex Concilio Agrippinensi. *c*

II. Ecclesiam *d*, in qua mortuorum cadavera infidelium sepetiuntur, sanctificare non licet: sed si aptà videtur ad consecrandum, inde evulsis corporibus, & rasis parietibus, vel tignis *e* ejus loci, reædificetur: sed si hæc consecrata ante fuerit, Missas in ea celebrare licet: si tamen fideles fuerint, qui in ea sepulti sunt.

C. XXIX. ¶ *Super monumenta in campo non distribuantur mysteria.*

Item ex Concilio Martini Papæ [*Bracharensi, cap. 68. & 69. synod. Gracarum.*]

Non *f* oportet Clericos ignaros & præsumptores super monumenta in campum ministeria *g* portare, aut distribuere sacramenta, sed aut in Ecclesia, aut in basilica, ubi Martyrum reliquiæ sunt depositæ, ibi pro defunctis oblationes offerri. ¶ Nec liceat Christianis prandia ad defunctorum sepulchra deferre, & sacrificare mortuis.

C. XXX. ¶ *Quomodo in Ecclesia combustâ Missa possit celebrari.*

Item ex Concilio Triburiensi *h*.

Concedimus *i* etiam, ut sicubi (quod peccatis nostris exigentibus perplurimùm est factum) à Normanis, & Sclavis *k*, ab Ungaris *l*, & à malis Christianis, seu alio qualicunque modo Ecclesiæ fuerint incensæ & combustæ, in capellis tum tabula consecrata Missas interim celebrari permittimus, donec Ecclesiæ ipsæ restaurari queant. In itinere verò positis, si Ecclesia defuerit, sub dio, seu in tentoriis, si tabula altaris consecrata, cæteraque sacra ministeria ad id officium pertinentia ibi affuerint, Missarum solennia celebrari concedimus: aliter omnino interdicimus.

¶ *De hoc capite notatum est suprà, ad caput,* Missarum solennia.

C. XXXI. ¶ *Chrismate non ungantur altaria, nisi fuerint lapidea.*

Item ex Concilio Epaunensi, *cap. 26. & 27. (An. 517. in Gallia.)*

Altaria *m*, si non fuerint lapidea, chrismatis unctione *n* non consecrentur. Ad celebranda autem divina officia ordinem quem Metropolitani tenent, comprovinciales observare debebunt.

¶ *Ivo citat, ut vulgatus Gratiani exemplaria,* ex Concilio

a al. per. b Burch. l. 3. cap. 13. Ivo p. 3. c. 13. Pannor. l. 2. cap. 22. c Cap. l. 3. cap. 48. d Burch. l. 3. c. 38. Ivo p. 3. c. 43. Pann. l. 2. c. 23. e al. vel lotii ligni. f Burch. l. 10. c. 38. Ivo p. 11. c. 63. g al. mysteria. C. 69. h in Concil. Magunt. c. 9. i Burch. l. 3. c. 56. Ivo p. 3. c. 59. Pann. l. 2. c. 38. k al. Slavis. l al. à Bulgaris. m Burch. l. 3. c. 25. Ivo part. 3. c. 30. Pann. l. 2. c. 32. n Vet. Cod. Unguine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hipponensi. *Sed ex Burchardo & vetustis Gratiani codicibus restituendum est,* Epaunensi: *ex cujus 26. & 27. codicibus confectum est.*

C. XXXII. ¶ *Chrismatis unctione, & sacerdotali benedictione sacrentur altaria.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap. 14. (an. 506.)*

ALtaria *a* placuit non solùm unctione chrismatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.

C. XXXIII. ¶ *In privatis Oratoriis licet orare, sed non Missam celebrare.*

Item ex Concilio Aurelianensi, *c. 3.*

UNicuique *b* fidelium in domo sua Oratorium licet habere, & ibi orare: Missas autem ibi celebrare non licet.

¶ *Burchardus etiam, & Ivo citant ex Concilio Aurelianensi. Ipsa quidem sententia habetur in Capit. lib. 3. c. 230. & lib. 6. c. 101. & novella 58. apud Julianum antecessorem, in extremo.*

C. XXXIV. ¶ *In privatis Oratoriis absque consensu Episcopi nullus ministrare præsumat.*

Item ex sexta Synodo, *c. 31. (an. 692.)*

CLericos qui ministrant, vel baptizant in Oratoriis, quæ intra domos sunt, cum consensu Episcopi loci hoc facere præcipimus. Si quis verò hoc non observaverit, deponatur.

C. XXXV. ¶ *Qui extra parochias habent Oratoria, his diebus ad parochias redire cogantur.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap 21.*

SI quis *c* etiam extra parochias, in quibus legitimus est ordinariusque conventus Oratorium in agro habere voluerit, reliquis festivitatibus, ut ibi Missas audiat *d*, propter fatigationem familiæ, justâ ordinatione permittimus. Pascha verò, Natali Domini, Epiphaniâ Domini, Ascensione Domini, Pentecoste, & Natali sancti Joannis Baptistæ, & si qui maximi dies in festivitatibus habentur, non nisi in civitatibus, aut in parochiis audiant *e*. Clerici verò, si qui in festivitatibus, quas suprà diximus (nisi jubente & permittente Episcopo) Missas celebrare *f* voluerint, communione priventur.

C. XXXVI. ¶ *Quibus ex causis loca Sanctorum mutanda sint.*

Item Augustinus.

9 TRibus *g* ex causis loca Sanctorum transmutanda ps sunt. Prima, cùm necessitas persecutorum loca eorum gravaverit. Secunda, cùm difficultas locorum fuerit. Tertia, cùm malorum societate gravantur.

C. XXXVII. ¶ *Quando alicui corpora Sanctorum de loco ad locum transferre non liceat*

Item ex Concilio Maguntinensi I. *cap. 51. (an. 813.)*

COrpora *h* Sanctorum de loco ad locum nullus transferre præsumat sine consilio Principis, vel Episcoporum, sanctæque Synodi licentia.

C. XXXVIII. ¶ *In usus Laicorum non converti licet ligna Ecclesiæ dedicata.*

Item Hyginus Papa. a.

10 LIgna *i* Ecclesiæ dedicatæ 1 non debent ad aliud ps opus jungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni sunt comburenda, vel ad profectum in monasterio *k* fratribus: in Laicorum verò usum *a* non debent adminis-

1 ¶ Dedicatæ] *Antèa legebatur & hic, & in rubrica dicta: Emendatum est hoc, sicut & alia nonnulla ex variis exemplaribus, Burchardo & Ivone, qui etiam caput hoc citant ex Decretis Hygini.*

C. XXXIX. ¶ *Vestimenta sacra, & vasa pro vetustate consumpta incendantur, & cineres in loca occulta projiciantur.*

Item Clemens Papa *Jacobo Hierosolymitano Episcopo, epistolâ 2.* a

ALtaris *b* palla, cathedra *c*, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio clericali, quia non licet ea, quæ in sacratio *d* fuerint, male tractari, sed incendio universa tradantur. Cineres quoque eorum in baptisterium inferantur, ubi nullos transeuntium *e* habeat: aut in pariete, aut in fossis pavimentorum jactentur, ne introëuntium pedibus inquinentur.

C. XL. *Mortui non obvolvantur vestimentis altaris.*

Idem *ibidem.* a.

NEmo, per ignorantiam, Clericus, mortuum credat obvolvendum, aut Diaconus scapulas operire vellit pallâ quæ fuit in altari, aut certè, quæ Diacono data est in mensâ Domini. Qui hæc fecerit, vel leviter, quasi nihil, & negligenter habuerit divina mysteria, Diaconus triennio, sexque mensibus à Dominico ministerio, Diaconus triennio, sexque mensibus à Dominico sacrificio, gravi percussus anathemate. Quod erit alienus altari, gravi percussus anathemate. Quod si Clericum Presbyter non commoverit, decem annis, & sex *g* mensibus excommunicatus sit: propteres quod de Dominicis sacramentis subjecta sibi non amoverit & ministeria: & postea cum grandi humilitate mactet reconcilietur Ecclesiæ. Pallas *1* verò, & vela sanctuarii si sordidata fuerint ministerio, Diaconi cum humilibus ministris intra sanctuarium lavent, non ejicientes foras à sacrario: & velamina Dominicæ mensæ abluant: ne forte pulvis Dominici corporis male decidat *i*. Sindonem verò non foris abluant, & erit hoc operanti peccatum. Idcirco intra sacrarium ministris præpiimus hæc sancta cum diligentia custodire. Sanè pelvis nova comparetur, & præter hoc nil aliud tangat. Sed nec ipsa pelvis velis apponatur lavandis, nisi quæ ad Dominici altaris cultum pertinent: Pallæ altaris solæ in ea lavantur, & in aliâ vela januarum. De velis autem januarum cura sit Ostiariis ex admonitione majorum, ne quis negligens, aut ignarus, ad velum januæ domûs Domini tangat; nus incognitè à tergat; sed statim coërcitus discat omnis homo, quia velum atrii domûs Domini sanctum est.

1 ¶ Decidat.] *In originali est,* decidat à sindone foris abluta. *Sed glossa obstitit, ne mutaretur. Multa autem alia non minimi ponderis sunt ex ipso originali emendata.*

C. XLI. ¶ *Sacra vasa non nisi à sacratis contrectentur hominibus.*

Item Sixtus Papa, *epist. 2. (an. 137.)* a.

IN sancta *l* hac Apostolica sede statutum est, ut sacra vasa non ab aliis, quam à sacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum *1* enim valdè est, ut sacra Domini vasa, quæcunque sint, humanis usibus serviant, aut ab aliis, quàm à Domino famulantibus, eique dicatis tractentur viris: ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus plagas imponat populo suo, & hi etiam, qui non peccaverint, mala patiantur, aut pareant, quia perit justus fœdissimè pro impio.

1 ¶ Indignum] *Addita sunt hæc usque ad vers.* viris *item, aliis nonnulla ex originali, Burchardo & Ivone.*

C. XLII. ¶ *Non nisi à sacratis hominibus vestimenta sacrata serventur.* a

Item Stephanus Episcopus *familiari amico Hilario, epist. 1. cap. 3.* a.

VEstimenta *b* Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse, & honesta: quibus, aliis in usibus non debent frui, quàm in Ecclesiasticis, & Deo dignis officiis, quæ nec ab aliis debent contingi aut ferri, nisi à sacratis hominibus: ne ultio, quæ Balthasar *c* Regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes veniat, & corruere eos faciat ad ima.

C. XLIII. ¶ *Divina ministeria nuptiarum non præsentur ornatibus.*

Item ex Concilio Aurelianensi. *d*

AD nuptiarum *e* ornatum divina ministeria non præsentur: ne dum improborum contactu, pompâque secularis luxuriæ polluuntur, ad officia sacri mysterii *f* videantur indigna.

C. XLIV. ¶ *In ligneis vasculis Dominici corporis & sanguinis sacramenta non sunt celebranda.*

Item ex Concilio Triburiensi, *(cui interfuit Rex Arnulfus sec. Vet. Cod.) cap. 18.*

21 VAsa, in *g* quibus sacrosancta conficiuntur mysps teria, calices sunt, & patenæ, de quibus Bonifacius martyr & Episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis sacramenta conficere? respondit: Quondam Sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur; nunc è contrario lignei Sacerdotes aureis utuntur calicibus. Zephirinus decimus sextus Romanus Episcopus patenis vitreis Missas celebrari constituit. Tum deinde Urbanus Papa omnia ministeria sacra fecit argentea. In hóc enim, sicut & in reliquis cultibus magis & magis per incrementa temporum decus successit Ecclesiarum. Nostris enim diebus, qui servi patrisfamiliàs sumus, ne decus matris Ecclesiæ imminuatur, ut deinceps nullus Sacerdos sacrum cenur, statuimus, ut deinceps nullus Sacerdos sacrum mysterium corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi in ligneis vasculis ullo modo conficere præsumat; ne unde placari debet, inde irascatur Deus.

C. XLV. ¶ *Ex qua materia calix cum patena fieri debeat.*

Item ex Concilio Rhemensi, *cap. 6. (An. 813.)*

UT calix *h* Domini cum patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat. *& infrà* ¶ Si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum calicem habeat. De ære, ginem parit, quæ vomitum provocat. Nullus autem in aut aurichalco non fiat calix, quia ob vini virtutem æruligneo, aut vitreo calice præsumat Missam cantare.

C. XLVI. ¶ *Non in fersco panno, sed puro linteo sacrificium consecretur altaris.*

Item ex epistola i Eusebii Papæ & Sylvestri, *(An. 316. & 324.)* a.

a *al. feruntur.* b *Polyc. lib. 3. tit. 16. Ansel. lib. 5. c. 29. Ivo part. 2. c. 74. Summarium relatum est.* c *Daniel. 5.* d *al. Arverniensi.* e *Polyc. lib. 3. tit. 24. Burch. lib. 3. cap. 108. Ivo part. 2. c. 143. Pann. l. 2. c. 163.* f *al. ministerii.* g *Burch. l. 3. c. 223. Ivo part. 3. c. 288.* h *Anselm. l. 1. cap. 91. & lib. 9. c. 5. Burch. lib. 1. cap. 96. Ivo p. 2. c. 131. Pann. lib. 2. cap. 161.* i *Sylvester in epilogo Concil. Rom. Idem in Pontificali.*

COnsulto *a* omnium *b* statuimus, ut sacrificium altaris non in serico panno, aut tincto quisquam celebrare præsumat; sed in puro linteo ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato, atque contexto: sicut *c* corpus Domini nostri Jesu Christi in sindone lineâ mundâ sepultum fuit. a.

C. XLVII. ¶ *A quibus fuerit tradita Missarum celebratio.*

Item ex sexta Synodo, *cap. 32. (an. 692. Constantinopoli.)*

12 JAcobus *d* frater Domini secundùm carnem, cui prips mùm credita est Hierosolymitana Ecclesia, & Basilius Cæsariensis Episcopus, cujus claritas per totum orbem circumfulsit, in 1 scripturis addiderunt nobis Missæ celebrationem.

1 ¶ In scripturis addiderunt] *Græcè est:* ἐπεφώνησε τῷ μυστ. ἰῶ ὑμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότες, ὅτε τελεῖν εἰ τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος, καὶ οἴνε τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐπιδεδώκαμεν: *id est;* qui in scriptis tradiderunt nobis mysticum sacrificium, hoc modo in divina liturgia sacrum poculum ex aqua & vino conficiendum ediderunt. *Sed nihil mutatum est, tum ob glossam, tum quoniam collector de industria videtur summatim retulisse. Abest autem hoc caput ab aliquot vetustis exemplaribus.*

C. XLVIII. ¶ *Quâ horâ sunt Missarum solemnia celebranda.*

Item Telesphorus Papa VII. *à Petro in epistola ad omnes, cap. 2.* e *(fortè an. 145. Roma.)* a.

13 NOcte *f* sanctâ Nativitatis Domini Salvatoris Missps sas celebrent Presbyteri, & hymnum Angelicum in illis solenniter decantent: quoniam & eâdem nocte ab Angelo pastoribus nuntiatus est. *& infrà.* ¶ Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium, Gloria in excelsis *g* Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Reliquis verò temporibus Missarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè sunt celebrandæ; quia & eâdem horâ Dominus crucifixus est *h*, & super *i* Apostolos Spiritus S. descendisse legitur.

C. XLIX. ¶ *Non nisi à jejunis hominibus sacramenta celebrentur altaris.*

Item ex Concilio *k* Africano, *cap. 8.*

14 SAcramenta *l* altaris non nisi à jejunis hominibus ps celebrentur, excepto uno die anniversario, quo cœna Domini celebratur. Nam si aliquorum pomeridiano tempore defunctorum, sive Episcoporum, sive cæterorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat, si illi, qui faciunt, jam pransi inveniantur.

C. L. ¶ *Ante Missarum solemnia circa horam nonam decantata, in Quadragesima comedere non licet.*

Item ex Concilio Cabilonensi.

15 SOlent *m* plures, qui se jejunare putant in Quaps dragesima, mox ut signum audierint ad horam nonam, comedere *n*. Qui nullatenùs jejunare credendi sunt, si antè manducaverint, quàm vespertinum celebretur officium. Concurrendum est enim ad Missas, & auditis Missarum solennibus & vespertinis officiis, & largitis eleemosynis ad cibum accedendum est. Si vero aliquis necessitate constrictus fuerit, ut ad Missam

a *al. consultu.* b *Polyc. l. 3. tit. 9. Ansel. 9. cap. 2. Burch lib. 3. cap. 99. Ivo p. 2. c. 134. Pannor. l. 1. c. 162.* c *Marc. 15. Luc. 23.* d *Galat. 1.* e *Beda in Martyr. mens. Septembr. Concor. Concilio Aurelianensi 3. c. 14.* f *Polyc. l. 3. tit. 35. Ansel. 7. c. 174. Burch. lib. 3. c. 93 Ivo p. 2. c. 71. & p. 3. c. 65. Pann. l. 2. c. 40.* g *al. altissimo.* h *Marc. 15.* i *Act. 2.* k *Concor. cap. 29. Concilio Carthag. tertio.* l *Ansel. 9. c. 3.* m *Polyc. ibid. Burch. l. 13. c. 12. Ivo p. 5. c. 45. Pann. l. 2. c. 148.* n *al. manducare.*

venire non valeat, æstimatâ vespertinâ horâ, completâ oratione suâ jejunium solvat *a*.

¶ *Sic etiam citat Ivo & Panormia. Burchardus autem ex decretis Sylverii Papæ. Polycarpus ex Eusebio. Habetur in capitulis Theodulphi Aurelianensis Episcopi, cap.39.*

16 pars. *In jejuniis etiam quatuor temporum circa vespertinas horas, in Sabbatho verò sancto circa noctu initium Missarum solennia sunt celebranda. Unde Leo Epistopus :* b [Quod à patribus nostris.] *Item Gelasius :* [Ordinationes Presbyterorum.] *Item Pelagius :* c [Dilectionis tuæ rescripta.] *Require in tractatu ordinandorum. In prima quoque parte diei, Missarum solennia non incongruè celebrantur.*

C. LI. ¶ *Etiam primâ parte diei Missus celebrare licet.*

Unde Leo Papa *Diosco Alexandrino Episcopo, epist.79.al.81.cap.2. (An.445.)*

NEcesse *d* est autem, ut quædam populi pars suâ devotione privetur, si unius tantùm Missæ, more servato, sacrificium offerre non possint, nisi qui primâ diei parte convenerint. Studiosè ergo dilectionem tuam, & familiariter admonemus, ut quod nostræ consuetudini ex forma paternæ traditionis insedit, tua quoque cura non negligat, ut per omnia nobis & fide, & actibus congruamus. Propter quod remeanti filio nostro Possidonio Presbytero, hanc ad fraternitatem tuam epistolam dedimus perferendam, qui in nostris processionibus atque actionibus *e* frequenter interfuit, & toties ad nos missus, quid in omnibus Apostolicæ 1 sedis auctoritas teneret, agnovit.

1 ¶ Apostolicæ sedis] *In epistola ipsa legitur*, quid in omnibus Apostolicæ auctoritatis teneremus. *Sed omnes Gratiani codices & Ivo concordant.*

C. LII. ¶ *Missa peculiares non sunt in publico cantandæ.*

Item Augustinus. *f*

ET hoc *g* attendendum est, ut Missæ peculiares, quæ per dies solennes à Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut propter *h* eas populus à publicis Missarum solennibus, quæ horâ tertiâ canonicè fiunt, abstrahatur. *& infra.* ¶ Sed Sacerdotes, qui in circuitu urbis, aut in eadem urbe sunt, & populus in unum ad Missarum publicam celebrationem conveniant : exceptis 1 Deo sacratis fœminis, quibus mos est ad publicum non egredi, sed clausstris monasterii contineri.

1 ¶ Exceptis] *Hæ usque ad finem addita sunt ex Theodulpho, Burchardo & Ivone : apud quos pessant etiam legi alia, quæ post vers.* abstrahatur, *à Gratiano sunt omissa.*

C. LIII. ¶ *Quot Missas in die Sacerdoti celebrare licet.*

Item Alexander secundus. *(An.1065.)*

17 SUfficit *i* Sacerdoti unam Missam in die una celebrare ; quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit. Non modica res est unam Missam facere, & valdè felix est, qui unam dignè celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis unam faciunt, & alteram de die, si necesse fuerit. Qui verò pro pecuniis aut adulationibus *k* secularium unâ die præsumunt plures facere Missas, non æstimo evadere damnationem.

C. LIV. ¶ *Ex Salvatoris & Apostolorum decretis exemplo hymnos cantare.*

Item ex Concilio Toletano IV. *cap.13.* *(An. 633.)* a.

a *alias, absolvere debet.*] *orig.* b *Sup.d.75.* c *Sup.d.76.* d *Burch.l.3.c.228. Ivo p.2.c.87. & p.3.c.281.* e *al.ordinationibus.* f *al.Gregorius.* g *Habetur in capit. Theodulphi, cult. Polyc. l.3.tit.16. Burch.lib.2.c.54. Ivo p.2.c.119.* h *al. per.* i *Vide Valfridum Strabonem, cap.2. Ivo p.2.c.81.* k *al.oblationibus.*

18 ps DE hymnis *a* canendis, & Salvatoris, & Apostolorum habemus exemplum. Nam & ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo *b* Evangelista attestante : [*Et hymno dicto exierunt in montem Oliveti.*] Et Paulus Apostolus *c* ad Ephesios scribit, dicens : [*Implemini Spiritu Sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus.*] Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei, atque Apostolorum & Martyrum triumphos compositi esse noscuntur, sicut illi, quos beatissimi Doctores Hilarius atque Ambrosius ediderunt, quos tamen quidam specialiter reprobant, propter eo, quòd de scripturis sanctorum canonum, vel Apostolicâ traditione non existunt : respuant ergo & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidiè publico privatoque officio in fine omnium Psalmorum dicimus : [*Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui Sancto in secula seculorum, Amen.*] Nam & ille hymnus, quem nato in carne Christo Angeli cecinerunt : *d* [*Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis :*] & reliqua, quæ ibi sequuntur, Ecclesiastici Doctores composuerunt. Ergo nec ipsi in Ecclesiis canendi sunt, quia in sanctarum Scripturarum libris non inveniuntur ? Componuntur Missæ, sive preces, vel orationes, seu commendationes, seu manûs impositiones, ex quibus, si nulla decantentur in Ecclesia, vacant officia omnia Ecclesiastica. Admonet hæc fieri, atque hortatur Timotheum *e* Apostolus dicens : [*Obsecro igitur primùm fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus, qui in sublimitate sunt.*] Sicut ergo orationes, ita & hymnos in laudem Dei compositos nullus nostrûm ulteriùs improbet, sed pari modo in Gallia, Hispaniaque celebrent ; excommunicatione plectendi, qui hymnum rejicere fuerint ausi.

C. LV. ¶ *In Novo Testamento qui hymni ab Angelis decantati inveniuntur.*

Leo nonus *f. (An.1050.)*

HI duo solummodò hymni ab Angelis in Novo Testamento inveniuntur decantati *g*, Alleluja, atque, Gloria *h* in excelsis Deo. Quos pariter in Septuagesima intermittimus : quia peccato hominis vetustâ a conventu Angelicæ jubilationis expulsi in hujus miseræ vitæ Babylonem *i*, super flumina ejus sedemus & flemus, dum recordamur illius Sion, in qua Deum decet hymnus *k*. Quòd novem hebdomadibus Alleluja intermittimus, non incongruè per novem hebdomadas, novem ordines Angelorum accipimus : quorum decimus ordo per *l* superbiam corruens, angelicum numerum minuit, & à felicitate perturbavit. Qui condolentes suæ diminutionis, & parem ruinam sibi timentes, à perfecta laude creatoris fuêre præpediti. Quomodo reparationi & consolationi consulens omnipotens Deus creator *m*, primum hominem de limo terræ formavit, qui sui generis multiplicatione damna cœlestis patriæ resarciret, atque Angelorum gaudia supplerentur. Quâ spe Angelicus chorus non modicum *n* lætatus est. Nec mirum, si ex lapsu ipsius hominis fuit perturbatus. Unde novem ordinum concentus in laudem Dei creatoris permansit imperfectus, donec in Christo resurgente resurrexit lapsus ille protoplastus. Ibi augmento sui collegii, & spe meliori Angelicus exercitus gavisus, in novum Alleluja consurrexit totus, & in eo perstat devotus. Quem & nos pro modulo nostro imitantes, à Septuagesima, quando lapsus protoplasti

a *Polyc.lib.3.tit.22.* b *Matth.26.* c *Ephes.5.* d *Luc.2.* e *1.Tim.2.* f *al.ostavus.* g *Apoc.19.* h *Luc.2.* i *Ps.136.* k *Psal.64.* l *Esa.14. Apocal.11.* m *Genes.2.* n *alias admodum lætatus.* in Eccle-

in Ecclesia recitatur, Alleluja novem hebdomadis intermittimus ; scilicet usque in Pascha, ubi Christus resurgens à mortuis tristitiam nostram in gaudium vertit, & Allejuja nobis reddit.

C. LVI. ¶ *In cœnâ Domini Gloria in excelsis decantetur.*

Item Nicolaus Papa *Rodulpho Archiepiscopo Bituricensi, (An.864.)*

POrrò *a* Gloria in excelsis Deo, ab Episcopis in cœna Domini inter Missarum solennia more nostro dicenda est. Pallio vero Apostolico 1 eâdem die uti est illis licitum, quibus est ab Apostolica sede permissum.

1 ¶ Apostolico] *Vox ista abest ab aliquot Vaticanis codicibus : Ivo tamen habet.*

C. LVII. ¶ *Cum baculo, aut capite velato ad celebrandum Missarum solennia Clericus non ingrediatur.*

Item Zacharias 1 Papa *in Synodo Romana, c.13. & 14. (An.743.)*

19 ps NUllus *b* Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solennia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire, aut velato capite altario Dei assistere : quoniam & Apostolus *c* prohibet viros velato capite orare in Ecclesia : & qui temerè præsumpserit, communione privetur. Cum verò ingressus fuerit Episcopus aut Presbyter ad Missarum solennia celebranda, nisi passio aliqua intervenerit, nullo modo audeat datâ oratione recedere, ut ab alio Episcopo vel Presbytero Missarum solennia suppleantur : sed qui initium ponit, suppleat usque in finem ; quia scriptum est : *d* [*Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*] Si quis verò præsumpserit, præter quod posuimus, agere, à sacro corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi sit suspensus.

1 ¶ Zacharias] *Antea legebatur*, Macarius. *Emendatum est ex aliquot vetustis codicibus, & cæteris collectoribus. Et caput ipsum habetur in Concilio manuscripto Zachariæ.*

C. LVIII. PALEA.

[*Item* ex decretis Sôteris Papæ.]

UT e illud divini oraculi singuli præcaveant, quo scribitur : *f* [*Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem.*] summopere verendum nobis est, atque cavendum, ne horis illis, atque temporibus, quibus Deo psallitur vel sacrificatur, unicuique divinis singulariter officiis insistenti perniciosa passio, vel corporis quælibet invaletudo *g* occurrat, quæ aut corpus subito subrui faciat, aut mentem alienatione vel terrore confundat. Pro hujusmodi ergo casibus præcaventes, necessarium duximus instituere, ut ubi temporis, vel loci, sive cleri copia suffragatur, habeat quisque canens Deo, atque sacrificans post se vicini solaminis adjutorem : ut, si alicujus casu ille, qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elisus, à tergo semper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus, & officium incœptum adimpleat.

C. LIX. ¶ *Quos testes Episcopus sacrificans secum habere debeat.*

Item Anacletus *Jesu Christi servus, omnibus Episcopis, epist.1. (An.102.)* a.

20 ps EPiscopus *h* Deo sacrificans testes secum habeat, & plures, quàm alius Sacerdos : sicut enim majoris honoris gradu fruitur, sic majoris testimonii incrementa to indiget. In solennioribus quippe diebus aut septem, aut quinque, aut tres Diaconos, qui oculi ejus dicuntur, & Subdiaconos, atque reliquos ministros secum

a *Ivo p.3.c.20.* b *Polyc.l.3.tit.16. Burchard.lib.3.c.230. & 231. Ivo part.3.c.271. & 272.* c *1.Cor.11. Syn. c.14.* d *Matth.10.* e *7.q.1.illud. in Concilio Tolet.11.c.14. Burch. l.3.c.73. Ivo p.2.c.126.* f *Eccl.4.* g *al.valetudo.* h *Polyc. l.4.tit.12. Anf.l.6.c.138. Burch.l.3.c.63. Ivo p.2.c.67.*

habeat : qui sacris induti vestimentis à fronte & à tergo, & Presbyteri è regione dextra lævaque, contrito corde, & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à malevolis hominibus, & consensum ejus præbeant *a* sacrificio. Peractâ autem consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus.

C. LX. ¶ *Episcopi sine religiosis testibus Domini sacramenta non conficiant.*

Item Lucius Papa *Episcopis Galliæ & Hispaniæ, c.1. (An.253.)* a.

JUbemus 1 *b* Apostolicâ auctoritate, ut semper testes vobiscum Sacerdotes & Levitas *c* habeatis. Et licèt conscientia propria sufficere possit, tamen propter malevolos, juxta *d* Apostolum, etiam testimonium vos oportet habere bonum ab his, qui foris sunt : quoniam & in hac sancta sede constitutum habemus, ut duo Presbyteri, & tres Diaconi in omni loco Episcopum non deserant, propter testimonium Ecclesiasticum.

1 ¶ Jubemus Apostolicâ] *In epistola ipsa sic legitur :* Propter tales, fratres, hortamur vos, sicut in hac sancta Ecclesia constitutum habemus, ut semper, &c.

C. LXI. ¶ *Nisi duobus præsentibus, Presbyter Missam celebrare non præsumat.*

Item Soter *e* Papa. *(An.C.175.)* a.

HOc quoque *f* statutum est, ut nullus Presbyterorum Missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus ipse tertius habeatur : quia cùm pluraliter ab eo dicitur, [Dominus vobiscum,] & illud in secretis [Orate pro me,] aptissimè convenit, ut ipsius respondeatur salutationi.

¶ *Burchardus etiam & Ivo citant ex decretis Soteris Papæ. Et in Micrologo, c.7. scribitur, fuisse id ab Anacleto & Sotere statutum. Similem sententiam Burchardus lib.3. cap.68. refert ex Concilio Nannetensi, cap.30. Ferè autem idem habetur in Maguntino primo, cap.43.*

C. LXII. ¶ *Communione priventur, qui usque ad finem Missarum solennia non audierint.*

Item ex canone *g* Apostolorum 10. *(An.281. in Syriâ.)*

21 ps OMnes *h* fideles, qui conveniunt in solennitatibus 1 sacris ad Ecclesiam, & Scripturas Apostolorum & Evangelium audiant 2. Qui autem non perseverant in oratione, usque dum Missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiæ commoventes convenit communione privari.

1 ¶ In solennitatibus sacris] *In tomis Conciliorum ad marginem priscæ versionis sunt hæc eadem verba, quæ hic apud Gratian. Burchard. & Ivon. & in Polycarpo. Grace est absolute, τὰς ἁγιοστάσεις, id est*, qui ingrediuntur : *& ita in codice canonum, nimirum ex versione Dionysii.*

2 ¶ Audiant. Qui autem.] *Ita in eadem margine & in Polycarpo. Sed Burchardus & Ivo propiùs ad verba Græca*, audiunt, non autem perseverant.

C. LXIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *cap.24.*

SAcerdote *i* verbum in Ecclesia faciente, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.

C. LXIV. ¶ *Die Dominico Missas ex integro seculares audire debent.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap.47.*

MIssas die Dominico secularibus totas audire *k* speciali ordine præcipimus : ita, ut ante benedi-

a *al.prabentes.* b *Polyc.l.4.tit.13. Anselm l.6.cap.140.* c *at Diaconos.* d *1.Tim.3.* e *al.Anacletus.* f *Polyc.l.4. tit.31. Anselm. l.6.c.136. Burchard.l.3.c.74. Ivo p.2.c.127. Pannor.l.1.119.* g *Et in Concil. Antioch.c.2.* h *Polyc.l.3. tit.16. Burch.l.2.c.67. Ivo p.6.c.163.* i *Burch.l.2.c.66. Ivo part.6.c.602.* k *al.tenere.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctionem Sacerdotis egredi populus non præsumat. Quod si fecerint, ab Episcopo publicè confundantur.

C. LXV. ¶ *Populus non antè discedat, quàm Missa ex integro celebretur.*

Item in Concilio Aurelianensi I. *cap 28.*

CUm ad *a* celebrandas Missas in Dei nomine convenitur, populus non antè discedat, quàm Missæ solennitas compleatur, & ubi Episcopus non fuerit, benedictionem accipiat Sacerdotis.

C. LXVI. ¶ *Excommunicetur, qui prætermisso Ecclesiæ conventu ad spectacula vadit.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 88.*

QUi die *b* solenni, prætermisso solenni Ecclesiæ conventu ad spectacula vadit, excommunicetur.

C. LXVII. ¶ *Usque ad Missam catechumenorum nullus Ecclesiam ingredi prohibeatur.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *cap. 84.*

22 EPiscopus *c* nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, ps & audire verbum Dei, sive gentilem, sive hæreticum, sive Judæum, usque ad Missam catechumenorum.

C. LXVIII. ¶ *Evangelia non sedendo, sed stando audire debemus.*

Item Anastasius Episcopus *Episcopis Germaniæ & Burgundiæ, epist. 1. cap. 1. (an. 385.)* a.

23 APostolicâ *d* auctoritate mandamus, dum sancta ps Evangelia in Ecclesia recitantur, ut Sacerdotes & cæteri omnes præsentes, non sedentes, sed venerabiliter curvi 1, in conspectu Evangelii stantes Dominica verba intentè audiant, & fideliter adorent.

1 Curvi.] *Sic in originali, & apud Ivonem part. 6. cap. 93. sed apud eundem part. 2. cap. 138. & apud Burchardum vox ista non habetur.*

C. LXIX. ¶ *Ad Missarum solennia semper aliquid est offerendum.*

Item Gregorius VII. *in Synodo Romana habitâ anno Domini 1078. c. 13.*

24 OMnis e Christianus procuret ad Missarum solenps nia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit: *f* [*Non apparebis in conspectu meo vacuus.*] Etenim in collectis sanctorum Patrum liquido apparet, quòd omnes Christiani offerre aliquid Deo ex usu sanctorum Patrum debent. Ad ipsum 1 enim priùs est confugiendum, qui nostræ curare possit animæ passiones. Verùm homines præpostero ordine ante sibi opem ab hominibus accersunt. Ubi autem humana subsidia defecerint, tunc opinantur divini postulandam favoris gratiam.

1 ¶ Ad ipsum] *Hæc usque ad fin. cap. non habentur ibi apud Gregorium, neque apud Anselmum, aut Polycarpum.*

C. LXX. ¶ *Quare* [Sursum corda] *in præfatione dicitur.*

Item Cyprianus *sermone 6. de oratione Dominica, (an. 252.)*

25 QUando autem stamus ad orationem, fratres dilips ctissimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio omnis carnalis, & secularis abscedet: nec quicquam tunc animus, quàm id solum cogitet, quod precatur. Ideò & Sacerdos ante orationem præfatione præmissâ parat fratrum mentes, dicendo, [*Sursum corda,*] ut dum respondet plebs, [*habemus ad Dominum,*] admoneatur, nihil se aliud, quam Dominum cogitare debere. Claudatur contra adversarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei tempore orationis venire patiatur.

C. LXXI. ¶ *Quæ præfationes in Missa sint cantandæ.*

Pelagius II. *Romanæ Ecclesiæ, & Apostolicæ sedis Episcopus universis Germaniarum atque Galliarum Episcopis, (an. 585.)* a.

26 INvenimus *a* has novem præfationes in sacro cateps logo tantummodò recipiendas, quas longa retrò vetustas in Romana Ecclesia hactenus servavit: id est, unam in albis Paschalibus, aliam de Ascensione Domini, quintam de Pentecoste, quartam de Natali Domini, sextam de Apparitione Domini, septimam de sancta Trinitate, octavam de Cruce, nonam de jejunio in Quadragesima tantummodò dicendam. His præfationes tenet & custodit sancta Romana Ecclesia, has tenendas vobis mandamus.

C. LXXII. ¶ *In omnibus Missarum solemnibus pro defunctis oratio fiat.*

Item ex Concilio Cabilonensi secundo, *cap. 33. (an. 813. in Gallia.)*

27 VIsum *b* præterea nobis est, ut in omnibus Missaps rum solennibus, pro defunctorum spiritibus loco competenti Dominus deprecetur. Sicut enim nullus dies excipitur, quâ non pro viventibus, & pro quibuslibet necessitatibus Dominus deprecetur: ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in Missarum solennibus fundantur. Antiquus *c* igitur hunc morem sancta tenet Ecclesia, ut in Missarum solennibus, & in aliis precibus Domino feliciter quiescentium commendet: dicente beato Augustino, *d* [*Non sunt prætermittenda suppliciationes pro spiritibus defunctorum: quas faciendas pro omnibus in Christiana & catholica societate laudamus 1.*] Defunctorum *d* etiam tacitis nominibus eorum, quos sub generali commemoratione susceptit Ecclesia: ut quibus ad ista desunt parentes, aut filii, aut quicunque cognati vel amici, ab una eis exhibeantur pia matre communi.

1 ¶ Laudamus.] *Apud collectores sunt nonnulla variata. Et. B. Augustinus (a quo parum variat & Concilium, & Amalarius lib. 4. c. 42.) sic habet:* Quas faciendas pro omnibus in Christiana & catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus quorumcunque, sub generali commemoratione susceptit Ecclesia. *Cæterum glossa fecit, ne mutaretur.*

C. LXXIII. ¶ *Ante preces non sunt à Sacerdote nomina recitanda.*

Item Innocentius *Episcopus urbis Romæ Decentio Eugubino, epist. 1. c. 2. (An. 416.)*

DE nominibus recitandis, antequam preces Sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda sunt, oratione suâ commendet, quam superfluum sit, & ipse pro tua prudentia recognoscis: ut ejus hostiam necdum Deo offeras, ejus ante nomen insinues, quamvis illi cognitum sit nihil.

DISTINCTIO II.

Panis & Vinum aquâ permixtum inter Missarum solemnia offerantur.

C. I. ¶ *Panis, & vinum & aqua in sacramentis sunt offerenda.*

Item Alexander *urbis Romanæ Episcopus orthodoxis omnibus, epist. 1. cap. 4. (An. 115.* a. *Rom.)*

1 IN sacramentorum *e* oblationibus, quæ inter Missaps rum solennia Domino offeruntur, passio Domini misscenda est: ut ejus, cujus corpus & sanguis conficitur, passio celebretur: ita ut repulsis opinionibus superstitiosorum, panis tantùm, & vinum aquâ permistum in sacrificium *a* offerantur. Non enim debet (ut à Patribus accepimus, & ipsa ratio docet) in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permistum, quia utrumque ex latere ejus in passione sua profluxisse legitur.

¶ *Locupletatum est caput hoc ex originali, & cæteris collectoribus, præter Anselmum, qui habet, ut antea Gratianus habebat.*

C. II. ¶ *Vinum sine aqua, vel è converso in sacramentis offerri non licet.*

Item Cyprianus *lib. 1. epist. 2. Cæcilio fratri salutem.*

SIc in *b* sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec vinum solum potest. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine Christo 1. Quando autem utrumque miscetur, & adunatione confusâ sibi invicem copulatur, tunc sacramentum spiritale & cœleste perficitur. Si verò calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur, quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis unius compage solidatum.

1 ¶ Sine Christo.] *Apud B. Cyprianum sic legitur:* Sanguis Christi incipit esse sine nobis: si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo: *quæ verba referuntur etiam infra cap. c.* cum omne. *Sed ob glossam non est mutatum. Multa vera dicta, ubi illa non obstabat, ex ipsa epistola sunt emendata, utemur, in sequenti capite.*

C. III.

Idem *in eadem epistola.*

SCriptura dicit: [*Quotiescunque c enim ederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortem Domini annunciabitis, quoadusque veniat.*] Quotiescunque ergo calicem in commemorationem Domini & passionis ejus offerimus, id, quod constat Dominum fecisse, faciamus. Sed vide, frater charissime, si quis de antecessoribus nostris vel ignoranter, vel simpliciter non hoc servavit & retinuit, quod nos Dominus facere, & exemplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi: nobis verò non poterit ignosci, qui nunc à Domino admoniti & instructi sumus, ut calicem Domini cum vino mistum, secundùm quod Dominus obtulit, offeramus.

C. IV. ¶ *Præter panem, vinum, & aquam in sacramento nihil debet offerri.*

Item ex Concilio Martini Bracharensis, *cap. 55.*

NOn oportet *e* aliquid aliud in sacramento *f* offerri præter panem, vinum, & aquam, quæ in typo Christi benedicuntur: quia dum in cruce penderet, de corpore ejus sanguis effluxit, & aqua. Hæc tria unum sunt in Christo Jesu: hæc hostia & oblatio Dei in odorem suavitatis.

C. V. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi tertio *g c. 24.*

IN *h* sacramento 1 corporis & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quàm ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aquæ mistum. *& infra.* ¶ Nec amplius in sacrificiis *k* offeratur, quàm de uvis & frumentis.

C. VI. ¶ *Oblationis sacrificio uvas nemo conjungat.*

Item ex sexta Synodo, *cap. 28. (an. 692. Constantinopoli.)*

DIdicimus, quòd in quibusdam Ecclesiis Sacerdotes sacrificio oblationis conjungant uvas, quæ secundùm usum in altari offeruntur, & sic simul utraque populo dispensent. Præcipimus igitur, ut nullus Sacerdos hoc ulteriùs faciat, sed in remissionem peccatorum populo oblationem solam distribuat, & uvas seorsum benedictas populus, qui petierit, accipiat, & fructuum 1 gratias agat.

¶ *Est quasi summa quædam earum citati. Nam in eo plura aliquanto verba sunt, sed eodem fere sensu.*

1 ¶ Et fructuum.] *Græcè est,* ὥστε τὴν τῶ δώρῳ τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν: *id est,* ad reddendas gratias fructuum datori.

C. VII. ¶ *De hîs, qui sacrificando variè errabant.*

Item Julius Papa *Episcopis per Ægyptum.*

1 ¶ Per Ægyptum.] *Apud cæteros collectores legitur, per Ægyptum missis. Sed in Micrologo cap. 19. citatur ex eodem Julio Episcopis Ægypti. Eadem autem ferè habentur nunc in Bracharensi 3. cap. 1. & sententia summatim collecta in VVormacensi, cap. 4.* a.

CUm *a* omne crimen atque peccatum oblatis Deo sacrificiis deleatur, quid de cætero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa sacrificii oblatione erratur? Audivimus enim quosdam schismaticâ ambitione detentos, contra divinos ordines & Apostolicas institutiones, lac pro vino in divinis sacrificiis dedicare: alios quoque intinctam Eucharistiam populis pro complemento communionis porrigere: quosdam etiam expressum 1 vinum in sacramento Dominici calicis offerre: alios verò 2 pannum lineum mistо intinctum per totum annum reservare, & in tempore sacrificii partem ejus aquâ lavare, & sic offerre. Quod quàm sit Evangelicæ & Apostolicæ doctrinæ contrarium, & consuetudini Ecclesiasticæ adversum, non difficile ab ipso fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipsa sacramentorum mysteria processerunt. Cùm enim magister veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, non illis lac, sed panem tantùm, & calicem sub hoc sacramento cognovimus dedisse. Legitur enim in Evangelica veritate: [*Accepit b Jesus panem & calicem, & benedicens dedit discipulis suis.*] Cesset ergo lac sacrificando *c* offerri, quia manifestum & evidens Evangelicæ veritatis exemplum illuxit, quod præter panem & vinum aliud offerri non licet *d*. Illud verò, quod pro complemento communionis intinctam traduunt Eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex Evangelio testimonium recipit *e*, ubi Apostolis corpus suum & sanguinem commendavit. Seorsum enim panis, & seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illo tantùm discipulo, quem intinctâ buccellâ, magistri proditorem ostenderet, non quæ sacramenti hujus institutionem signaret. Nam quòd de expresso botro, id est, de uvarum granis populus communicatur *f*, valdè est omnino confusum: sed si necesse fit, botrus in calice comprimatur, & aquâ misceatur: quia calix Dominicus, juxta canonum 3 præcepta, vino & aquâ permistus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur & jungitur. Quæ copulatio & conjunctio aquæ & vini sic misceturi in calice Domini, ut mistio illa non possit separari. Nam *g* sic

a *Burch. l. 3. c. 29. Ivo p. 5. c. 34.* b *Ivo p. 4. c. 8.* c *Burchard. l. 3. c. 28. Ivo p. 3. c. 33. Pann. l. 2. c. 41.* d *Burch. lib. 3. cap. 103. Ivo p. 2. c. 138. & p. 6. c. 93.* e *Polyc. lib. 3. tit. 16. Anselm. l. 5. c. 40.* f *Exod. 24.*

a *Polyc. lib. 3. tit. 20. Anselm. l. 7. c. 111. Burch. lib. 3. c. 69. Ivo part. 2. cap. 77. Pann. l. 1. c. 158.* b *Burch. l. 3. c. 64. Ivo p. 3. c. 66.* c *23. q. 2. non existimemus.* d *in lib. de Cura pro mortuis agenda, cap. 4.* e *Polyc. lib. 3. tit. 9. Anselm. l. 7. c. 1. Burch. l. 3. c. 3. Ivo part. 2. cap. 13. & 68.* etc.

a *al. sacrificio.* b *Polyc. ubi d. Anselm. l. 9. c. 4.* c *Sententi. 4. dist. 12. & 8. sed vide. Luc. 22. 1. Corinth. 11.* d *& viderit, j. vrig.* e *In cap. Grave Synodi.* f *al. sanctuario.* g *Et in Affric. cap. 4.* h *Burch. l. 3. c. 2. & 4. Ivo p. 2. c. 13. & 14.* i *al. sacramentis.* k *al. primitiis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

vinum tantùm quis offerat, sanguis Christi esse incipit sine nobis. Si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergo, quando botrus solus offertur, in quo vini tantum efficientia designatur, sacramentum nostræ salutis negligitur, quod per aquam significatur. Non enim potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur. Et ideo, quia jam ex hoc plurima & multiplex majorum manavit sententia 4, omnis deinceps talis error, atque præsumptio cessare debet: ne perversorum inordinata compago statum veritatis enervet. Et ideò nulli deinceps licitum sit aliud in sacrificiis divinis offerre, nisi juxta antiquorum sententiam Conciliorum panem tantum, & calicem vino & aquâ permistum. De cætero aliter, quam præceptum est, faciens, tamdiu à sacrificando cessabit, quamdiu legitimâ pœnitentiæ satisfactione correctus *a*, ad gradûs sui officium redeat, quod amisit.

1 ¶ Expressum vinum] *Sic apud Ivonem, & in Pannormia, & in Bracharensi. In aliquot tamen vetustis est*, expressum botrum, *ut paulo inferius in hoc eodem capite. Sed Burchardus habet*, non expressum vinum.

2 ¶ Alios verò pannum] *Hæc usque ad vers.* Quod quàm sit, *non sunt in Bracharensi: neque etiam illa*, sed si necesse sit, *usque ad vers.* quia.

3 ¶ Juxta canonum] *In Bracharensi est*, juxta quod quidam Doctor disserit. *Significatur autem B. Cyprianus citatus sup. eâd.* in sanctificando.

4 ¶ Sententia,] *In Bracharensi sequitur*, quorum pietas in Deum religiosa sacramentorum horum & efficientias copiosè disseruit, & institutiones verissimè declaravit.

C. VIII. ¶ *Nulla oblatio corpori & sanguini Christi comparari valet.*

Item Alexander Papa VI. *à Petro, epist. 1.* Ex.

2 NIhil *b* in sacrificiis majus esse potest, quàm corpus & sanguis Christi: nec ulla oblatio hâc potior est, sed hæc omnes præcellit: quæ purâ conscientiâ Domino offerenda est, & purâ mente sumenda, atque ab omnibus veneranda: & sicut potior est cæteris, ita potius excoli & venerari debet.

C. IX. ¶ *Ante consecta mysteria pacem non debemus offerre.*

Item Innocentius Papa *Decentio Eugubino Episcopo salutem, epist. 1. cap. 1.*

3 PAcem igitur asseris ante confecta mysteria quosdam populis impertiri, vel sibi inter se Sacerdotes tradere: cùm post omnia (quæ aperire non debeo) pax sit necessariò indicenda, per quam constet populum ad omnia, quæ in mysteriis aguntur, atque in Ecclesia celebrantur præbuisse consensum, ac finita esse, pacis concludentis signaculo demonstrentur.

C. X. ¶ *Ecclesiasticis liminibus careat minister, qui post consecrationem communicare contemnit.*

Item Anacletus Papa *epist. 1.* Ex.

PEractâ *c* consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.

¶ *Tribuebatur Calixto. Restitutum est Anacleto ex aliquot vetustis exemplaribus, & Burchardo: cui Anacleto tribuitur etiam, supra de consecr. dist. 1.* Episcopus.

C. XI. ¶ *Quisque Sacerdos, quoties Missam celebrat, toties sacram communionem percipiat.*

Item ex Concilio Toletano XII. *cap. 5.*

4 RElatum *a* est nobis, quosdam de Sacerdotibus non tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia in uno die videntur offerre: sed si in uno die plurima per se offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus à communione suspendant, & in illa tantùm extrema *b* sacrificii oblatione communionis sanctæ gratiam sumant: quasi non sit toties illi vero & singulari sacrificio participandum, quoties corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi immolatio fidei constiterit. Nam ecce Apostolus dicit: ‹ *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?*] Certum est, quod hi qui sacrificantes non edunt, rei sunt Dominici sacramenti. Quicunque ergo Sacerdotum deinceps divino altario sacrificium oblaturus accesserit, & se à communione suspenderit, ab ipsa, quâ se indecenter privarit, gratiâ le erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans participes esse cognoscitur? Ergo modis omnibus est tenendum, ut quotiescunque sacrificans corpus & sanguinem Jesu Christi Domini nostri in altario immolat, toties gestet participationis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat.

C. XII. ¶ *Corpus Christi sine ejus sanguine Sacerdos non debet accipere.*

Item Gelasius Papa *Majorico & Joanni Episcopis.*

COmperimus *d* autem, quòd quidam sumptâ tantummodo corporis sacri portione a calice sacri cruoris abstineant. Qui proculdubio (quoniam nescio quâ superstitione docentur obstringi) aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.

¶ *De hoc capite notatum est sup. 25. quæst. 2. c. fin. apud Athelmum, & in Polycarpo tit. 30. (cum in nono titulo sit caput per se) esse partem epistolæ, quæ ibi refertur.*

C. XIII. ¶ *Eucharistia communionem qui quotidie accipit, nec reprehenditur, nec laudatur.*

Item Augustinus *de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 53.*

5 QUotidiè *e* Eucharistiæ communionem percipere nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum suadeo & hortor: si tamen mens sine affectu peccandi sit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi, gravari magis dico Eucharistiæ perceptione, quàm purificari. Et ideo, quamvis quis peccato mordeatur, peccandi non habet de cætero voluntatem, & communicaturus satisfaciat Deo chrymis & orationibus: & confidens de Domini misericordia non desperet, sed magis de ejus largitate confidat. Ad hoc dico, quem capitalia & mortalia peccata non gravant. *Idem epist. 118. cap. 3.* ¶ Diserit *f* quidam, non quotidie accipiendam Eucharistiam: alius affirmat quotidie: faciat unusquisque, quod secundum fidem suam piè credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhonorat corpus & sanguinem Domini, si fideliter quotidie credit esse faciendum. Neuter enim eorum se alteri præponit, Zacchæus *g* & ille centesimus, cum alter eorum gaudens in domum suam susceperit Dominum, alter dixit: [*Non sum dignus, ut intres sub tectum meum.*] Ambo honorificantes Salvatorem, diverso, & quasi contrario modo, ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consecuti. Ad hoc 1 valet, quod manna *h* secundum propriam voluntatem in ore cujusque sapiebat.

¶ *Caput hoc ex duobus B. Augustini locis confectum, & in summam redactum, ex iisdem, ubi opus esse visum est, & emendatum est, & auctum. Algerus autem & Valfridus Strabo citant usque ad vers.* Idem. *ex Gennadio Massiliensi Presbytero, de Ecclesiasticis dogmatibus. Et Platina in vita Symmachi, & Magister Sent. lib. 2. dist. 8.*

1 ¶ Ad hoc valet,] *Locus integer legendus est in originali.*

C. XIV. ¶ *Qui semper peccat, cœlestis sacramenti medicinam semper accipiat.*

Item Ambrosius *lib. 4. de sacramentis, cap. ult.*

Si *c* quotiescunque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur; debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeo habere medicinam.

C. XV. ¶ *Non abstineat à corpore Domini, nisi qui excommunicari meretur.*

Item Hilarius Episcopus.

Si *d* non sunt tanta peccata, ut excommunicetur quis, non se debet à medicina corporis & sanguinis Domini separare.

¶ *Cæteri etiam collectores & Algerus citant ex Hilario. Apud B. Augustinum epistolâ 118. habentur:* Si peccata tanta non sunt, ut excommunicandus quisquam homo judicetur, non se debet à medicina Dominici corporis separare: *nec multo aliter apud Bedam, 1. Cor. 11.*

C. XVI. ¶ *Ter in anno quisque fidelium communicet.*

Item Fabianus Papa *ait: (fortè* Concil. Turonense III. *c. 50. an. 813. in Galliâ.)*

Etsi non *e* frequentiùs, saltem in anno ter laici homines communicent (nisi fortè quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur) in Pascha videlicet, & Pentecoste, & Natali Domini.

¶ *Apud eosdem collectores eodem modo citatur. Verùm præter ultima verba, in Pascha videlicet, &c. habentur in Concilio Turonensi tertio, c. 50. & Capit. l. 2. c. 45.*

C. XVII. ¶ *Etiam in cœna Domini sacram communionem debemus accipere.*

Item Soter Papa *f ait.*

IN *g* cœna Domini à quibusdam perceptio Eucharistiæ negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis iis, quibus pro gravibus criminibus inhibitum est) percipienda sit, Ecclesiasticus usus demonstrat: cum etiam pœnitentes eâdem die ad percipienda corporis & sanguinis Dominici sacramenta reconcilientur.

C. XVIII. ¶ *Projiciatur ab Ecclesia, qui à communione sacramenti se pro luxuria sua avertit.*

Item ex Concilio *h* Martini Bracharensis, *cap. 83.*

SI quis intrat in Ecclesiam Dei, & sacras Scripturas audit, & pro luxuria sua avertit se à communione sacramenti, & in observandis mysteriis declinat constitutam regulam disciplinæ, illum talem projiciendum de Ecclesia catholica esse decernimus, donec pœnitentiam agat, & ostendat fructum pœnitentiæ suæ, ut possit communione 1 perceptâ indulgentiam promereri.

1 ¶ Communione perceptâ] *In recentioribus Conciliorum editionibus legitur*: ut possint communionem perceptâ indulgentiâ promereri. *Editiones verò antiquæ, & Vaticani codices habent ut Gratianus. Concilii Antiochent capite secundo (unde videtur sumptum) hæc sunt verba:* κ' παραγκλήσαντες τυχεῖν ἀμυήτου συγχώρησις: *id est*, & implorantes consequi veniam possint.

C. XIX. ¶ *Non habeantur Catholici, qui his tribus temporibus communicare desinunt.* a

Item ex Concilio Agathensi, *c. 18.*

SEculares *b* qui in Natali Domini, Paschа, & Pentecoste non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.

C. XX. ¶ *Corripiantur, qui in Ecclesia communicare contemnunt.*

In Concilio Toletano I. *c. 13.*

HI, qui intrant in Ecclesiam, & deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur. Quòd si non communicant, ad pœnitentiam accedant. Si communicant, non semper abstineant 1: si non fecerint, abstineantur.

1 ¶ Abstineant:] *In originali legitur*, abstineantur, *quemadmodum in fine capitis, etiam in vetustis Gratiani. Sed hoc loco interpretatio glossæ magis convenit verbo*, abstineant.

C. XXI. ¶ *Ante sanctam communionem à propria uxore quisque contineat.*

Item ex Concilio Eliberitano, *(fortè Hibernensi, an. 672.)*

OMnis *c* homo ante sacram communionem à propria uxore abstinere debet tribus, aut quatuor *d*, aut octo diebus: nec inter 1 Catholicos connumerabitur, qui in istis videlicet temporibus, Pascha, Pentecoste, & Natali Domini non communicaverit.

1 ¶ Nec inter] *Hæc usque ad finem absunt hoc loco à Burchardo & Ivone, sunt autem summa quædam capitum*, Seculares. *supra dicti.*

C. XXII. ¶ *Quare tres partes fiant ex corpore Christi.*

Item Sergius Papa *ait:*

6 TRiforme *e* est corpus Domini. Pars oblatæ 1 in calicem missa, corpus Christi, quod jam resurrexit, monstrat. Pars comesta, ambulans adhuc super terram. Pars in altari usque ad Missæ finem remanens, corpus jacens in sepulchro: quia usque ad finem seculi corpora Sanctorum in sepulchris erunt.

1 ¶ Oblatæ] *Antea legebatur*, oblata. *Emendatum est & hoc, & alia ex vetustis codicibus, glossa ordinaria, atque ex aliis scriptoribus indicatis.*

C. XXIII. ¶ *A quibus sunt contrectanda sacramenta Dominica.*

Item ait Clemens Papa, *epist. 2.* Ex.

7 TRibus *f* gradibus commissa sunt sacramenta divinorum secretorum, id est, Presbytero, Diacono, & Ministro: qui cum timore & tremore Clerico-

a *al. correptus.* b *Burch. l. 5. c. 5. Ivo part. 2. cap. 15. & 68.* c *Supra de consecr. dist. 1. omnes fideles. Burch. l. 3. c. 77.*

a *Ivo part. 2. c. 114.* b *al. extremi.* c *1. Cor. 10.* d *Alcuinus de divinis officiis, c. 19. Algerus l. 2. cap. 8. Polyc. l. 3. tit. 9. & 30. Anselmus l. 6. cap. 147. Ivo p. 2. c. 89.* e *Valfrid. de rebus Eccl. cap. 11. Sent. 4. dist. 12. Alger. l. 1. c. 22. & 26. Polyc. l. 3. tit. 10. Anselm. c. 9. Burch. l. 5. c. 15. & 16. Ivo p. 2. c. 25. & 26. Pann. l. 2. c. 37.* f *Amalar. de Eccles. offic. c. 12. Cabilon. 2. c. 46. Beda 1. Cor. 11. & ibid. gloss. ord. Eugippius.* g *Luc. 19. Matth. 8.*

a *al. parvipendunt.* b *Burch. l. 5. c. 23. Ivo part. 2. cap. 33.* c *Burch. l. 5. c. 22. Ivo p. 2. c. 32. Pann l. 1. c. 152.* d *al. quinque aut septem.* e *Glossa ordin. 1. Corinth. 11. Sent. 4. dist. Amalarius lib 3. c. 35. Alcuinus fol. 79. Murologus cap. 17. Rabanus de inst. Cler. cap. ult. Alg. l. 1. c. 19.* f *Orda Romanus fol. 5. Pannorm. lib. 1. c. 141.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum reliquias fragmentorum corporis Domini custodire debent. *Item ibidem.* ¶ Tanta *a* in altario certè holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quòd si remanserint, in crastinum non reserventur, sed cum timore, & tremore, Clericorum diligentiâ consumantur. Qui autem residua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt, consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conveniant, ne putent sanctæ portioni miscere *b* cibum, qui per aqualiculos digestus in secessum funditur. Si igitur manè Dominica portio editur, usque ad sextam jejunent ministri, qui eam consumpserunt : & si tertiâ vel quartâ horâ acceperint, jejunent usque ad vesperam. Sic secretâ sanctificatione æterna custodienda sunt sacramenta. *& infrà.* ¶ Præcipimus etiam, ne unquam extero *c* Clerico Ecclesiæ, sive Laico de fragmentis oblationum Christi ponatur ad mensam. Unde scis tu, qui passim sanctuarii *d* panes indignis impendis, unde nosti, si à mulieribus mundi sunt hi, quibus impendis? Hinc & David ab Abimelech Sacerdote interrogatus, cum panem sibi ad comedendum posceret, si mundus esset à muliere, cùm se mundum ante triduum profiteretur, panes propositionis manducavit.

C. XXIV. ¶ *Inficiuntur, non mundantur scelerosi, qui communicare non desinunt.*

Item Isidorus *lib. 1. de summo bono, c. 24.*

8 QUi *e* scelerate vivunt in Ecclesia, & communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant nil ad emundationem sibi proficere, dicente Prophetâ : *f* [*Quid est, quòd dilectus meus fecit in domo mea scelera multa? Numquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas?*] & Apostolus : *g* [*Probet*, inquit, *semetipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.*]

C. XXV. ¶ *Damnationem, non salutem acquirunt, qui indignè Sacramentis Christi communicant.*

Item ex octava Synodo, Basilius h *Episcopus dixit.*

TImorem docet nos Apostolus dicens : *i* [*Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit.*] Fidem verò edocet nos sermo Domini, dicens : [*Hoc k est corpus meum, quod pro vobis dabitur. Hoc facite in meam commemorationem.*] *& infrà.* ¶ Et Apostolus *l* de unigenito Dei filio : [*Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.*] Cùm ergo animæ fidem habet his dictis, & considerat magnificentiam gloriæ ipsius, & admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus ac talis obediens fuit patri usque ad mortem pro nostra vita; puto, quia provocari possit ad affectum, & dilectionem ipsius, & Dei patris, qui *m* unico filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. *& infrà.* ¶ Talem ergo affectum & fidem præparare debet in animo suo is, qui panem & calicem Domini percipit.

¶ *Hoc Basilii caput est ex versione Ruffini, c. 70. quibusdam tamen omissis. Ex hac autem citatione, quam nunc affert Gratianus, & aliis ejusdem loci, ut alibi dictum est, videtur posse colligi, regulas illas beati Basilii post octavam Synodum in codice, quo Gratianus usus est, fuisse collocatas.*

C. XXVI. ¶ *Non à quo, sed ante quem offeratur, considerandum est.*

Item Augustinus *in lib. quæstionum Numerorum, quæst. 30.*

ET dixit Dominus ad *a* Moysen, & ad Eleazarum filium Aaron Sacerdotem : [*Tollite thuribula aurea e medio exustorum, & ignem alienum hunc seminate b ibi : quia sanctificaverunt thuribula peccatorum horum in animabus suis, & fac ea laminas ductiles, circumpositionem altari, quoniam obtulata sunt ante Dominum, & sanctificata sunt, & facta sunt in signum filiis Israël.*] *c* Sed notandum novo modo dicta sanctificata pœna eorum, à quibus peccatum hoc fuerat perpetratum : quia per eos exemplum datum est cæteris, quo timerent. Circumpositionem autem altari eis ex eis fieri voluit, addidit, dicens : [*quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata facta sunt in signum filiis Israël.*] Non ergo in eis probari voluit, quòd à talibus oblata sunt, sed hoc potiùs attendi, ante quem oblata sint, id est, quia ante Dominum, ut plùs in eis valeret nomen Dominicum, ante quem oblata sunt, quàm pessimum meritum eorum, à quibus oblata sunt.

1 ¶ In animabus suis :] *Apud B. Augustinum legitur, in manibus suis : sed apud Septuaginta, quos ille sequi solet, ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.*

C. XXVII. ¶ *Pœnitentia ejus, cujus negligentiâ de Christi sanguine aliquid stillat.*

Item ex decreto Papæ Pii, *(imò* Theodori, *an. 680. in Anglia.)*

9 SI *d* per negligentiam aliquid de sanguine *e* Domini stillaverit in terram, linguâ lambetur, & tabula radetur. Si non fuerit tabula ut non conculcetur, locus corradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare recondetur, & Sacerdos quadraginta diebus pœnitentiæ recondetur, & Sacerdos quadraginta diebus pœniteat : Si super altare stillaverit calix, forbeat minister illam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla pervenerit, quatuor diebus pœniteat. Si usque ad tertium, novem diebus pœniteat, & linteamina, quæ tetigerit stilla, tribus vicibus minister abluat, calice suppositò : & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur.

C. XXVIII. ¶ *Quæ pœnitentia sit imponenda ei, qui sacramentum evomit.*

Item ex pœnitentiali Bedæ Presbyteri, *c. de ebrietate.*

SI per ebrietatem *f*, vel voracitatem Eucharistiam evomuerit, quadraginta diebus pœniteat, si Laicus est. Clerici, vel Monachi, seu Diaconi, & Presbyteri sequinta diebus pœniteant : Episcopi nonaginta. Si pro infirmitatis causa evomuerint, septem diebus pœniteant.

¶ *Apud Bedam & collectores nonnihil varietatis est, paucissimum in dierum numero, qui apud Bedam omnino desiderantur est.*

C. XXIX. ¶ *Sacerdotes non nisi per se divina sacramenta ministrent.*

Item ex Concilio Rhemensi, *c. 2.*

10 PErvenit *h* ad notitiam nostram, quòd quidam Presbyteri in tantum parvipendant divina mysteria, ut Laico, vel fœminæ sacrum corpus Domini tradant ad deferendum infirmis : & quibus prohibetur, ne sacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent, illis sancta Sanctorum committuntur. Quod quàm sit horribile, quamque detestabile, omnium religiosorum animadvertit prudentia. Igitur interdicit per omnia Synodus, ne talis temeraria præsumptio ulteriùs fiat : sed omnimodis Presbyter per semetipsum infirmum communicet. Quòd si aliter fecerit, gradûs sui periculo subjacebit.

a *Ordo Romanus fol. 87. Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 5. c. 11. Ivo p. 2. c. 21. & 64. & 76. Pann. l. 1. c. 149.* b *al.* commisceri. c *excommunicato] orig.* d *al. sacrarii.* e *Infrà dist. 4. qui in maternis, §. qui sceleratè.* f *Hier. 11.* g *1. Cor. 11.* h *Ex Basilii regulis brevioribus, c. 172.* i *1. Cor. 11.* k *Luc. 22. 1 Philip. 2.* m *Joan. 3.*

a *Num. 16.* b *semina] orig.* c *Omittuntur aliquot verba.* d *Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 5. c. 47. Ivo p. 2. c. 56. Pannorm. l. 1. c. 156.* e *al. calice.* f *Burch. l. 5. c. 46. Ivo part. 2. cap. 55. Pann. l. 1. c. 155.* g *al. ex.* h *Burch. l. 5. c. 38. Ivo p. 2. c. 32. Pann. l. 1. c. 154.*

C. XXX. ¶ *Quando celebratur Missa, Presbyterium Laicus ingredi non præsumat.*

Item Clemens Papa, *(imò* Eugenius II. *in Synodo Rom. c. 33. an. 826. Rom.)*

11 SAcerdotum *a*, aliorumque Clericorum Ecclesiis servientium honores à Laicorum loco discretè apparere convenit. Quamobrem nulli Laicorum liceat in eo loco, ubi Sacerdotes, & reliqui Clerici consistunt (quod Presbyterium nuncupatur) quando Missa celebratur, consistere, ut liberè ac honorificè possint sacra officia exercere *b*.

¶ *Extat caput hoc in Synodo Eugenii II. (ex qua etiam citat Anselmus) item, in Synodo Leonis IV. c. 33. & in 7. lib. Capit. c. 278.*

C. XXXI. ¶ *Sicut in Metropolitana Ecclesia, ita ubique Missarum solennia celebrentur.*

Item ex Concilio Gerundensi, *c. 1. (an. 517. in Hispaniâ.)*

2 INstitutio *c* Missarum, sicut in Metropolitana Ecclesia agitur, ità in Dei nomine in omnibus 1 provinciis tam ipsius Missæ ordo, quàm psallendi *d*, vel ministrandi consuetudo servetur.

1 ¶ Omnibus provinciis] *In Concilio ipso legitur,* In Tarraconensi provincia : *apud Burch. verò & Ivonem,* in omnibus comprovincialibus Ecclesiis.

C. XXXII. ¶ *Quid sit Sacrificium, quid sit Sacramentum.*

Item Augustinus *in lib. 10. de civit. Dei, c. 5.*

13 SAcrificium 1 visibile *e*, invisibile est sacramentum, id est, sacrum signum. *Item alibi.* ¶ Sacramentum 2 est invisibilis gratiæ visibilis forma.

1 ¶ Sacrificium] *In originali, & apud Lanfrancum, & Ivonem est* : Sacrificium ergo visibile invisibilis sacrificii sacramentum, id est, sacrum signum est : *sed ob glossam non mutatum.*

2 ¶ Sacramentum] *In libro de catechizandis rudibus, c. 26. hæc leguntur* : De sacramento sanè, quod accepit, cùm ei benè commendatum fuerit, signacula quidem rerum divinarum esse visibilia, sed res ipsas invisibiles in eis honoretur per illum Deus visibilem sacramenti formam : ipse autem donat invisibilem gratiam. *Ex quibus locis videtur colligi potuisse vulgata ista sacramenti definitio.*

C. XXXIII. ¶ *Quid sit signum.*

Idem in lib. 2. de doctrina Christiana, c. 1.

SIgnum *f* est res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cognitionem *g* venire.

C. XXXIV. ¶ *Post consecrationem non substantia, sed species remanet.*

Item Gregorius Papa *in homilia Paschali ait :*

SPecies *h* & similitudo illarum rerum vocabula sunt, quæ antè fuerunt, scilicet panis & vini. Unde in fine cujusdam *i* Missæ oratur, & dicitur : [*Perficiant in nobis, quæsumus Domine, tua sacramenta quod continent, ut quod k nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus.*] Postulat quippe Sacerdos, ut corpus Christi, quod sub specie panis & vini nunc geritur, manifestâ visione, sicut revera est, quandoque capiatur. De qua visione Dominus in Evangelio secundùm Joannem ait : *a* [*Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.*] Quamvis non improbabiliter quidam exponant hoc loco, carnis & sanguinis veritatem, ipsam eorundem efficientiam, id est, peccatorum remissionem.

¶ *Ivo citat ex Lanfranco, apud quem habetur contenentur post verba Gregorii allata ex homilia Paschali, quemadmodum & multa alia sequentia, quæ à Gratiano ex aliis auctoribus citantur, apud eundem Lanfrancum & Algerum extant, & interdum crebrius, quàm apud Ivonem & Gratianum.*

C. XXXV. ¶ *Visibiles creaturæ in Christi corpus & sanguinem invisibiliter convertuntur.*

Item Eusebius Emissenus. *b*

14 QUia *c* corpus assumptum ablaturus erat ab oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat, ut die Cœnæ sacramentum nobis corporis & sanguinis sui consecraret : ut coleretur jugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium : ut quia quotidiana, & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio, & perennis victima illa viveret in memoria, & semper præsens esset in gratia, verè unica & perfecta hostia, fide æstimanda, non specie; nec exteriori censenda visu, sed interiori affectu. Unde meritò cœlestis confirmat auctoritas : quia [*caro d mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.*] ¶ Recedat *e* ergo omne infidelitatis ambiguum : quandoquidem, qui auctor est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nam invisibilis *f* Sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secretâ potestate convertit, ita dicens : [*Accipite, & comedite : hoc est enim corpus meum :*] & sanctificatione repetitâ, [*Accipite, & bibite, hic est sanguis meus.*] Ergo sicut ad nutum præcipientis Domini repentè ex nihilo substiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vasta terrarum : ità pari potestate in spiritualibus sacramentis, ubi 1 præcipit virtus, servit effectus. Quanta itaque, & quàm celebranda beneficia vis divinæ benedictionis operetur, attende : &, ut *g* tibi novum & impossibile videri non debeat, quòd in Christi substantiam terrena & mortalia convertuntur, teipsum, qui jam in Christo es regeneratus, interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via intrinsecùs mortuus exulabas : subitò initiatus Christi legibus, & salutaribus mysteriis innovatus, in corpus Ecclesiæ, non videndo sed credendo, transiluisti, & de filio perditionis adoptivus Dei filius fieri occultâ puritate meruisti : in mensura visibili permanens, major factus es teipso invisibiliter, sine quantitatis augmento, cùm ipse atque idem esses, multò aliter *h* fidei processibus extitisti : in exteriori nihil additum est, & totum in interiori mutatum est : ac si homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu, præterità vilitate depositâ, subitò novam indutus es dignitatem, & sicut hoc *i*, quòd in te Deus læsa curavit, infecta diluit, immaculata *k* detersit, non sunt oculis, nec *l* sensibus tuis creditâ : ita cùm reverendum altare cœlestibus cibis satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente contige, cordis manu suscipe, & maximè hausto interiore assume.

a *Concor. 6. Syn. c. 69. Turonicum 2. c. 4. extrà de vita & honestate cler. c. 1. Anselm. lib. 5. cap. 78.* b *al. exerceri] al. celebrandi.* c *Sup. d. 12. c. 13. Burch. l. 3. c. 66. Ivo p. 3. c. 68.* d *al. psallendo vel ministrando.* e *Sententi. 4. dist. 1. & 8. Lanfrancus contra Berengarium, epist. 166. Algerus l. 1. c. 4. Ivo part. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 130.* f *Lanfrancus ibid. Algerus l. 1. c. 4. Ivo p. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 131.* g *al. cogitationem.* h *Lanfrancus ibid. Guitmundus l. 2. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 132.* i *In Sab. 4. temp. Septemb.* k *al. qua.*

a *Joan. 14.* b *Inter opera B. Hieron. tom. 9. al. 4. in serm. de corp. & sang. Domini. Al. Eucherius Lugdunensis.* c *Sent. 4. dist. 8. Alger. l. 1. c. 16. & 15. Ivo part. 2. cap. 4.* d *Joann. 6.* e *Sent. 4. dist. 10. Pannor. l. 1. c. 129. Pasch. in epist. ad Frudegardum ex Eusec. Emis.* f *al. visibilis.* g *al. quomodo.* h *al. aliter.* i *al. hæc qua.* k *maculata] vera lectio.* l *al. sed.*

1 ¶ Ubi præcipit] *Sic apud Ivonem, & in Pannormia. Apud Paschasium legitur, ubi præcipit virtus, rei servit effectus: & fortasse loco dictionis, ubi, legendum est, verbi. In vetustiore editione humiliat. est,* verbis præbet virtus, & rei servit effectus. *In recentiore autem,* verbo præbetur virtus, & rei servit effectus. *Multa verò aliis locis sunt partim ex originali, partim ex Ivone emendata.*

C. XXXVI. ¶ *Quare in specie panis & vini sacramentum suum Christus nobis ministravit.*

Item Augustinus.

QUia passus est Dominus pro nobis, commendavit *a* nobis in isto sacramento corpus & sanguinem suum, quod etiam fecit & nos ipsos. Nam & nos ipsius corpus facti sumus, & per misericordiam ejus, quod accipimus, nos sumus. Recordamini: & vos non fuistis, & creati estis: ad aream Dominicam comportati estis laboribus boum, id est, annuntiantium Evangelium, triturati estis: quando catechumeni deserabamini, in horreo servabamini, nomina vestra dedistis, cœpistis moli jejuniis, & exorcismis: postea ad aquam venistis, & consparsi estis, & panis Dominicus facti estis. Ecce, quod accepistis. Quomodo ergo videtis esse unum, quod factum est, sic unum estote vos, diligendo vos, tenendo unam fidem, unam spem, individuam charitatem. Hæretici, quando hoc accipiunt testimonium, contra se accipiunt, quia illi quærunt divisionem, cùm panis iste indicet unitatem: sic & vinum in multis racemis fuit, & modo unum est, unum 1 est in suavitate calicis post pressuram torcularis. Et vos post illa jejunia, post labores, post humilitatem & contritionem cordis, jam in nomine Christi, tanquam ad calicem Domini venistis: & ibi vos estis in mensâ, & ibi vos estis in calice, nobiscum vos estis. Simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul vivimus. *Item in sermone de Infantibus.* ¶ Ita *b* Dominus Jesus Christus nos significavit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis, & unitatis nostræ in sua mensa consecravit. Qui *c* accipit mysterium unitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se. Nulli *z* est *d* aliquatenùs ambigendum tunc unumquemque fidelium corporis & sanguinis Dominici fieri participem, quando in baptismate membrum efficitur Christi, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiamsi antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non privatur, quando in se *e* hoc, quod illud sacramentum significat, invenit *f*.

¶ *Beda ad c. 10. prima ad Corinthios citat ex sermone de sacramentis fidelium, feriâ 2. Paschæ, neque multò aliter Ivo.*

1 ¶ Unum est] *Ita emendatum est hoc ex Beda, quemadmodum & multa alia. Hujus verò lectionis vestigium erat in manuscripto, & apud Ivonem. In vulgatu legebatur,* Vinum in sua nativitate, calix post, &c.

2 ¶ Nulli est] *Hæc usque ad finem habentur infr. dist. 4. c. nulli. & in Polycarpo citantur ex Innocentio.*

C. XXXVII. ¶ *Dum Hostia frangitur, passio Christi ad memoriam redit.*

Item *in libro sententiarum Prosperi, (imò Lanfrancus contra Berengarium an. 1059. in Anglia.)*

CUm *g* frangitur *h* Hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, ejusque sanguinis de latere effusio designatur?

¶ *Apud Lanfrancum (apud quem ferè habentur, quæ à Gratiano citantur ex lib. sententiarum Prosperi, aut ex Augustino in sententiarum Prosperi) hæc antecedunt:* Sacramenta enim illarum rerum, quarum sunt sacramenta, semper similitudinem gerunt, sicut in sacramento, de quo hæc quæstio ventilatur, dum frangitur Hostia, &c.

C. XXXVIII. ¶ *De veritate corporis & sanguinis Christi ambigere non licet.*

Item Leo *a* Episcopus, & *sancta Synodus, quæ in urbe Romana convenit, Clero homoratic. & plebi confitenti Constantinopoli, ita scribit:*

15 IN quibus *b* isti ignorantiæ tenebris, in quo hactenus Dei desidiæ torpore jacuêre? ut nec auditu diligenti vel lectione cognoscerent, quod in Ecclesia Dei in omnium ore tam consonum est, ut nec ab infantium linguis veritas corporis & sanguinis Christi inter communis sacramenta fidei taceatur: quia in illa mystica distributione spiritualis alimoniæ hoc impertitur, hoc sumitur, ut accipientes virtutem cœlestis cibi, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transeamus? Idem *c* est 1 cibus refectionis, & cibus sanguinis. Sicut enim caro Domini verè est cibus, ita sanguis verè noster est potus. *Idem.* Est etiam corpus de quo dictum est: *d* [*Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.*] Circa *e* hoc corpus aquilæ sunt, quæ alis circumvolitant spiritualibus. *Idem.* Unde *f* & corpus Christi edimus, ut vitæ æternæ possimus esse participes. *Idem.* Cujus 2 clarè *g* argumentis utimur, suis utamur exemplis, incarnationisque exemplo astruamus mysterii veritatem. *& infrà.* ¶ Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturam sit ipse Dominus Jesus Christus partus ex Virgine?

1 ¶ Idem est cibus] *In aliquot vetustis codicibus: Idem.* Leo Papa. Est cibus, &c. *Eundemq; Leonem citat Augustinus. Caterum apud B. Leonem non sunt inventa, sed apud B. Ambrosium, cujus etiam sunt sequentia variis ex locis collecta.*

2 ¶ Cujus clarè] *Gratianus infrà c. reverâ, sic refert ex Ambrosio:* sed quid argumentis utimur? suis utamur exemplis, incarnationis, &c. *Et ita etiam Algerus. Sed reliqua eodem modo, tantummodò in hoc discrepat, quòd habet, incarnationisque novitate. Sed retenta est Gratiani lectio, etiam ob id, quòd sam, tum quoniam Lanfrancus ferè concordat cum Gratiano, tum quoniam Lanfrancus ferè concordat cum Gratiano, tum quoniam expositam à se catholicam veritatem confirmat B. Ambrosii verbis.*

C. XXXIX. ¶ *Non naturâ nascitur, sed consecratione nobis conficitur corpus & sanguis Christi.*

Item Ambrosius *in libro de catechizandis rudibus.*

PAnis *i* & calix non quâlibet, sed certâ consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proindè quod ita fit nobis, quamvis sit panis & calix, alimentum est resurrectionis, non sacramentum religionis: non quod benedicimus, gratiasque agimus Domino in omni ejus munere, non tantùm spiritali, verùm etiam corporali.

¶ *Ivo citat ex Augustino in libro de catechizandis rudibus. Beda ad cap. 10. prima ad Corinthios, & Algerus citant ex B. Augustino contra Faustum, habeturq; in libro 20. contra Faustum, c. 13. Verum apud Algerum & Ivonem est in summam redactum: apud Gratianum multis præterea locis depravatum, quæ ob illorum correcta non sunt. Verba B. Augustini sunt hæc:* Non fiet autem panis & calix non quilibet, quasi propter Christum in spicis & in sarmentis ligatum, sicut illi dicunt, sed certâ consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde, quod non ita fit, quamvis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis: nisi, quòd benedicimus, gratiasque agimus Domino in omni ejus munere, non solum spiritali, verùm etiam corporali.

a *Inf. eâdem commendavit. Beda 1 Cor. 10. Alg. l. 1. c. 3. & alibi. Ivo p. 2. c. 1.* b *Beda ibid. paulò superius ex Aug. in serm. ad infantes ad altare de sacramento.* c *Inf. eâd. qui manducat. Sent. 4. dist. 8.* d *Inf. dist. 4. nulli. Sentent 4. dist. 9. Polycarp. 3. cit. 10.* e *al. ipse.* f *al. inventur.* g *al. Dum.* h *Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 19. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 2. c. 40.*

a *Leo 1. epist 23. al. 22.* b *Ansel. l. 3. c. 6. & 7.* c *al. Item. Est cibus.* d *Joan. 6.* e *Ambr. in c. 17. Luc. & l. 2. c. 7.* f *al. c. 22. Luc. l. 10. c. 9.* g *De ut. qui initiantur, c. 9. Ivo p. 2. c. 7. Infr. eâd. reverâ.* h *Sen 4. dist. 10.* i *Beda 1. Cor. 10. Alcuinus de div. offic. c. 17. Alger. lib. 1. cap. 6. Ivo part. 2. c. 7. Pannorm. lib. 1. c. 123.*

Algerus, c. 13. Verum apud Algerum & Ivonem est in summam redactum: apud Gratianum multis præterea locis depravatum, quæ ob illorum correcta non sunt. Verba B. Augustini sunt hæc: Non fiet autem panis & calix non quilibet, quasi propter Christum in spicis & in sarmentis ligatum, sicut illi dicunt, sed certâ consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde, quod non ita fit, quamvis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis: nisi, quòd benedicimus, gratiasque agimus Domino in omni ejus munere, non solum spiritali, verùm etiam corporali.

C. XL. ¶ *Quod ante benedictionem panis & vinum est, post benedictionem est corpus & sanguis Christi.*

Idem Ambrosius *in libr. de iis, qui mysteriis initiantur, c. 9.*

ANte *a* benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur: post benedictionem *b* corpus significatur. *Item ibidem.* ¶ In illo sacramento Christus est. *Item lib. 4. de sacramentis, cap. 5.* ¶ Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum.

C. XLI. ¶ *Sub specie panis & vini invisibilem Christi carnem & sanguinem honoramus.*

Item Augustinus *in c libro sententiarum Prosperi.*

NOs *d* autem in specie panis & vini, quam videmus, res invisibiles, id est, Christi carnem & sanguinem honoramus: nec similiter comprehendimus *e* has duas species, ex quibus consecratur Dominicum corpus, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus *f*: cum fideliter fateamur ante consecrationem esse panem & vinum 1, quod natura formavit: post consecrationem verò Christi carnem & sanguinem, quod benedictio consecravit.

1 ¶ Et vinum,] *Apud Lanfrancum, dum verba Augustini in libro de catechizandis rudibus ab adversario sibi objecta interpretatur, sic legitur:* esse panem, vinumque, id est, eas res, quas natura formavit, inter sacrandum verò converti in Christi carnem & sanguinem, quas utrasque res benedictio consecravit. *Ivo autem habet ferè ut Gratianus.*

C. XLII. ¶ *Confessio g Berengarii.*

EGo *h* Berengarius indignus sancti Mauritii Andegavensis Ecclesiæ Diaconus, (Decanus) cognoscens veram, catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipuè eam, de qua hactenus infamatus sum, quæ astruere conatur panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodò sacramentum, & non verum corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse, nec posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus Sacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sanctæ Romanæ, & Apostolicæ sedi, & ore & corde profiteor de sacramentis Dominicæ mensæ eandem fidem me tenere, quam Dominus, & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta Synodus auctoritate Evangelicâ & Apostolicâ tenendam tradidit, mihique firmavit *i*: scilicet panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse, & sensualiter non solùm sacramento *a*, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; jurans per sanctam, & homousion Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi Evangelia. Eos verò, qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus & sectatoribus suis æterno anathemate dignos esse pronuntio. Quòd si ego ipse aliquando contra hæc aliquid sentire aut prædicare præsumpsero, subjaceam canonum severitati. Lecto, & perlecto sponte subscripsi. ¶ Hanc *b* confessionem fidei de corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi à Berengario Romæ coram CXIII. Episcopis factam, misit Papa Nicolaus per urbes Italiæ, Germaniæ, Galliæ, & ad quæcunque loca fama pravitatis ejus pervenire antè potuit: ut Ecclesiæ, quæ priùs doluerant de aversо atque perversо 1, postèa gauderent de reversо atque converso.

¶ *In regesto Gregorii VII. lib. 3. & 6. in Synodo, an. Domini 1079. habetur alia ejusdem Berengarii abjuratio. Cui repetitioni quid causam dederit, exponitur in scholiis Conciliorum, quæ Coloniæ quatuor tomis sunt impressa.*

1 ¶ Perversо,] *Ita etiam Ivo. Lanfrancus habet* adversо.

C. XLIII. ¶ *Quare Elementorum species reserventur, cùm verè sit corpus Christi & sanguis.*

Item Ambrosius *in libro de Officiis.*

FOrtè *c* dicas, quomodo vera caro, quomodo verus sanguis, qui similitudinem non 1 video carnis, non video sanguinis veritatem? Primò omnium dixi tibi de sermone Christi, qui operatur, ut possit mutare, & convertere genera & instituta naturæ. Deinde, ubi non tuìerunt sermonem Christi discipuli ejus, sed audientes, quòd *d* carnem suam daret manducare, & sanguinem suum bibendum, recedebant, solus autem Petrus dixit: [*Verba vitæ æternæ habes: & ego à te quò recedam?*] Ne igitur plures hoc dicerent, & veluti quidam essèt horror cruoris, sed maneret gratia redemptoris *e*, ideo in similitudine quidem accipis sacramentum, sed veræ naturæ gratiam, virtutemque consequeris: [*Ego* f *sum*, inquit, *panis vivus, qui de cœlo descendi.*]

1 ¶ Non video] *Eodem ferè modo est apud Ivonem. In originali autem, nec multò secùs apud Lanfrancum, hic locus sic habet:* Fortè dicas: quomodo vera? qui similitudinem video, non video sanguinis veritatem.

C. XLIV. ¶ *Non carnaliter, sed spiritaliter Christi corpus & sanguinem debemus accipere.*

Item Augustinus *in expositione Psal. 54.*

PRima *g* quidem, *inquit*, hæresis in discipulis Christi, velut à duritia ejus sermonis facta est. Cùm enim diceret: [*Nisi* h *quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit vitam æternam:*] illi non intelligentes dixerunt ad invicem: [*Durus est hic sermo, quis potest eum audire?*] dicentes, quia durus est hic sermo, separaverunt se ab illo: remansit cum duodecim. Discedentibus à illis instruxit eos, qui remanserunt. Spiritus est, inquit, qui vivificat: caro nihil prodest: verba, quæ locutus sum ad vos, spiritus & vita sunt. Intellexistis spiritualiter? Spiritus & vita sunt. Intellexistis carnaliter? etiamsi sic illa spiritus & vita sunt, sed tibi non sunt spiritus & vita, qui spiritualiter non intelligis. Spiritualiter intelligite,

a *Infra eâd. reverâ. Sent. 4. dist. 10. Alg. l. 1. c. 9. Ivo p. 2. c. 7. Pannl. l. c. 126.* b *al. consecrationem.* c *Habetur apud Lanfrancum ex Augst. in lib. de catechiz. rudib.* d *Cassiod. in Ps. 109. Sent. qui ibidem. Alg. l. 1. c. 7 & 10. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 125.* e *pendimus*] *vera lectio.* f *pendebamus:*] *vera lectio.* g *al. juramentum.* h *Ex actis Synod. Rom. sub Nic. II. an. 1059. Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 19. Sent. 4. dist. 12. Ivo p. 2. c. 10. Pannl. l. c. 126.* i *al. formavit.*

a *al. in sacramento.* b *Lanfranc. & Ivo ibid.* c *L. 6. de sacramentis, c. 1. & ex eo Lanfrancus, & Ivo, sed paulò aliter. Lanfrancus ibid. Ivo p. 2. c. 7. Pann. lib. 1. c. 127.* d *Joan. 6.* e *al. redemptionis.* f *Joan. 6.* g *Lanfrancus ibid. Alg. l. 1. c. 11. & 12. Ivo p. 2. c. 8. Pann. lib. 1. c. 133. Sent. 4. distinct. 10.* h *Joan. 6.* i *Tract. 27. in Joan. & in Psal. 98. in Psal. 54.*

Universidad de Deusto Biblioteca

quæ locutus sum. Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt illi, qui me crucifigent. Sacramentum a aliquod vobis commendavi : spiritaliter intellectum vivificabit vos ; caro autem non prodest quicquam. Sed quomodo illi intellexerunt ? Carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere venditur, aut in macello dilaniatur [*Sciens autem Jesus, ait : hoc vos scandalizat, quia dixi, do vobis carnem meam manducare, & sanguinem meum bibere ? Si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi prius erat ?*] Quid est hoc ? Hinc solvit, quod illos moverat : hinc aperit, unde fuerant scandalizati : hinc plane, si intelligerent. Illi enim putabant eum erogaturum corpus suum. Ille autem dixit se ascensurum in cœlum, utique integrum. Cùm videritis filium hominis ascendentem, ubi erat prius, certè vel tunc videbitis, quia non eo modo, quo putatis, erogat corpus suum : vel tunc intelligetis, quia gratia ejus non consumitur morsibus. *Item tractatu 30 in Joannem.* ¶ Donec seculum finiatur, sursum est Dominus : sed tamen hic etiam nobiscum est veritas Dominus. Corpus enim Domini, in quo resurrexit, uno loco esse oportet : veritas autem ejus ubique diffusa est.

1 ¶ In cadavere venditur,] *Ita etiam Algerus & Ivo : apud quem totum hoc caput eodem modo, atque apud Gratianum habetur, scilicet hinc inde collectum, verbis interdum transpositis, in summam redactis, mutatis. Beatus autem Augustinus & Lanfrancus hoc loco sic habent,* quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur : non quomodo spiritu vegetatur.

C. XLV. ¶ *Quomodo Christi corpus, quod in cruce pependit, accipitur, & quomodo non.*

Item Augustinus *in epistola ad Irenæum.*

NOn hoc *b* corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt illi, qui me crucifigent : ipsum quidem, & non ipsum : ipsum invisibiliter, & non ipsum visibiliter. Unde & subditur : & si necesse est, illud visibiliter celebrari, necesse est tamen illud invisibiliter intelligi.

¶ *Eodem modo & hu citat & ferè etiam refert Algerus, id est, ex Augustino ad Irenæum. Ivo part. 2. c. 9. refert eodem modo : sed citat ex homilia in Psal. 98. (sic enim corrigendum est mendum ex c. 8.) ex qua etiam Beda assert propria verba ad 11. cap. prima ad Corinthios* c. *Quæ Lanfrancus, quoniam à Berengario Catholicis objiciebantur, plenius explicat, quàm in hoc capite fiat ; potissimum, ubi incipit exponere fidem sanctæ Ecclesiæ. Hoc idem ferè habetur in epistola Ivonis Episcopi Carnotensis ad Haymericum, eadem B. Augustini verba in Psal. 93. interpretantis : qua epistola habetur impressa apud Joannem Garetium, & alibi.*

C. XLVI. ¶ *Quid sit corpus Christi manducare, & sanguinem ejus bibere.*

Item Augustinus *in sermone de verbis Evangelii.*

QUid *d* est Christum manducare ? non hoc solum est, in sacramento corpus ejus accipere. Multi enim indignè accipiunt, de quibus ait Apostolus : *e* [*Qui manducat panem, & bibit calicem Domini indignè, judicium sibi manducat & bibit.*] Sed quomodo manducandus est Christus ? Quomodo ipse dixit : [*Qui* f *manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo.*] Si 1 itaque in me manet, & ego in illo, tunc manducat, tunc bibit. Qui autem non in me manet, nec ego in illo, etsi accipit sacramentum, acquirit magnum tormentum.

a *Tract. 27. in Joan.* b *Sup. eâd. primâ. Beda 1. Cor. 11. Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 9. & 11. Guitmund. l. 2. Sent. 4. dist. 10. Ivo p. 2. c. 8. & 9. Pann. l. 1. c. 134.* c *Beda 1. Cor. 11.* d *Sent. 4. dist. 9. Ivo p. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 135.* e *1. Cor. 11.* f *Joan. 6.*

1 ¶ Si itaque] *Locupletatus est hic locus ex Beda, Magistro, & Ivone.*

C. XLVII. ¶ *Credere in Christum est manducare & bibere Christum.*

Item Augustinus.

UT a quid paras dentes & ventrem ? Crede, & manducâsti. Credere enim in eum, hoc est panem vivum 1 manducare. Qui credit in eum, manducat eum invisibiliter saginatur, quia & invisibiliter renascitur.

¶ *Citabatur ex libro de pœnitentia remedio, & apud Algerum ex 2. lib. de pœnitentia. Videtur autem confectum ex duobus locis Augustini, in tractatu 25. & tract. 26. in Joannem, ex quibus expositionis citat Ivo, sed conjunctim cum iis quæ adducuntur ex libro de pœnitentia remedio.*

1 ¶ Panem vivum] *In vulgatis legebatur,* panem & vinum. *Restituta est lectio ex plerisque vetustis, originali, & Ivone, quemadmodum & infrà eâd. c.* credere. *Nonnulla præterea hic addita, quæ apud Ivonem quoque sunt.*

C. XLVIII. ¶ *Sacramentum, & res sacramenti sacrificium Ecclesiæ constituunt.*

Item Augustinus *in libro sententiarum Prosperi.*

HOc est *b*, quod dicimus : hoc modis omnibus approbare contendimus, sacrificium scilicet Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili elementorum specie, & invisibili Domini nostri Jesu Christi carne & sanguine ; sacramento, & re sacramenti, id est, corpore Christi, sicut Christi persona constat & conficitur Deo & homine : cùm ipse Christus verus sit Deus, & verus homo : quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Constat autem sacrificium Ecclesiæ sacramento, & re sacramenti, id est, corpore Christi. Est igitur sacramentum, & res sacramenti, id est, corpus Christi. *Item.* ¶ Caro ejus est, quam formâ panis opertam in sacramento accipimus, & sanguis ejus, quem sub vini specie & sapore potamus. Caro videlicet carnis, & sanguis sacramentum est sanguinis : carne & sanguine, utroque invisibile, intelligibili, spirituali, significatur visibile Domini & nostri Jesu Christi corpus, palpabile, plenum gratiâ omnium virtutum, & divinâ Majestate. *Item.* ¶ Sicut e cœlo cœlestis panis, qui *f* verè Christi caro est, suo modo vocatur corpus Christi, cùm reverà sit sacramentum corporis Christi, illius videlicet, quod visibile, palpabile, mortale, in cruce est suspensum, vocaturque ipsa immolatio carnis, quæ Sacerdotis manibus fit, Christi passio, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significante mysterio : sic sacramentum fidei, quod baptismus intelligitur, fides est.

¶ *Hæc eadem habentur apud Lanfrancum (ex quo citat Ivo) & apud Algerum (qui itidem ac Gratianus ex libro sententiarum Prosperi) non tamen eodem ordine collocata. Ex quibusdam autoribus nonnulla sunt emendata.*

C. XLIX. ¶ *Quot modis caro Christi intelligatur.*

Hieronymus *in g Epist. ad Ephes. ad cap. 1.*

DUpliciter *h* intelligitur caro Christi & sanguis : vel spiritalis illa atque divina, de qua ipse ait : [*Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.*] & : [*Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habetis vitam æternam :*] vel caro, quæ crucifixa est, & lancea militis effusus est sanguis, qui militis effusus est lancea.

a *Infrà eâd. credere. Alg. l. 1. c. 8. Ivo p. 2. c. 4. Pann. lib. c. 137.* b *Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 5. & 11. Sent. 4. dist. 12. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 138.* c *Lanfr. paulò superiùs. redemptoris corpus.* e *Lanfranc. ibid. Aug. epist. 23. ad Bonifacium.* f *al. quia vera.* g *Ibid. glossa ordin.* h *Alg. l. 1. c. 11. Sent. 4. dist. 8. Ivo p. 2. c. 5. Pann. l. 1. c. 139.* i *Joan. 6.*

C. L. ¶ *De eodem.*

Item Ambrosius *ad c. 11. prima* a *ad Corinthios.*

QUia morte *b* Domini liberati sumus, hujus rei memores in edendo & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, significamus.

¶ *Citabatur ex Augustino in libro de Trinitate ad Corinthios. Algerus etiam citat ex Augustino de Trinitate. Sed aliquot vetusta Gratiani exemplaria habent,* Ambrosius : *cujus verè est, & ipsum citat Ivo, quamvis statim, postquam citârat librum de Trinitate.*

C. LI. ¶ *Quomodo Christus sit immolatus semel, & quomodo quotidie immoletur.*

Item Augustinus *in Psalmum* c *vigesimum primum.*

SEmel *d* Christus mortuus est, justus pro injustis : & scimus, & certum habemus, & spe *e* immobili retinemus, quia Christus resurgens à mortuis, jam non moritur, & mors illi ultrà non dominabitur. Verba ista Apostoli *f* sunt : tamen, ne obliviscamini *g*, quod satis est semel, in memoriâ nostra omni anno fit. Quoties Pascha celebratur, nunquid toties Christus moritur ? sed tamen anniversaria recordatio quasi repræsentat, quam videamus in cruce pendentem Dominum, non tamen irridentes, sed credentes.

C. LII.

Item in libro Sententiarum Prosperi.

SEmel *i* immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in sacramento. Quod ita intelligendum est : quia in manifestatione sui corporis, in distinctione membrorum omnium verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pependit, offerens sepsum patri hostiam vivam, passibilem, mortalem, vivorum & mortuorum redemptionis efficacem ; eorum scilicet, quos divini consilii altitudo redimendos judicavit, præscivit, prædestinavit, vocavit, modis atque temporibus, quibus id fieri congruebat 1.

¶ *Et hoc Ivo ex Lanfranco citat, verba B. Augustini & referente & expimente : quod facit etiam Algerus lib. 1. cap. 16. & 18. Verba autem B. Augustini in epistola ad Bonifacium, quam Algerus etiam citat, sunt hæc :* Nonne semel immolatus est Christus in seipso ? & tamen in sacramento non solùm per omnes Paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur.

1 ¶ Congruebat.] *Apud Lanfrancum hæc sequuntur, quæ respondent alteri membro propositionis B. Augustini :* In sacramento tamen, quod in hujus rei memoriam frequentat Ecclesia, caro Domini quotidie immolatur, dividitur, comeditur, & sanguis ejus de calice fidelium ore potatur.

C. LIII. ¶ *Hostia, quæ semel oblata est, in recordationem suæ mortis quotidie offertur.*

Item Ambrosius *in* k *epist. ad Hebr. cap. 10.*

IN Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens : Quid ergo nos ? nonne per singulos dies offerimus ? offerimus quidem, sed ad recordationem mortis ejus : & una est hostia, non multæ. Quomodo una, & non multæ ? quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum *m* est illius : idipsum & semper 1 idipsum. Proinde unum est hoc sacrificium : alioquin, quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi ? Nequaquam, sed unus ubique est Christus, & hîc plenus existens, & illic plenus. Sicut 2 enim quod ubique offertur, unum est corpus, & non multa corpora : ita & unum sacrificium. Pontifex autem ille est, qui hostiam obrulit nos mundantem. Ipsam verò offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata consumi non potest. Quod nos facimus, in commemorationem fit ejus, quod factum est : [*Hoc a enim facite*, ait, *in meam commemorationem.*]

1 ¶ Et semper] *Apud B. Ambrosium, & B. Joannem Chrysostomum hæc addunter :* offerimus, nec nunc quidem alium agnum, cras alium, sed semper eundem ipsum : *quæ Græci in optimo exemplari manuscripto (quam in Veronensi desiderantur) sic habent,* ὃ τὸν μὲν ἕτερον σήμερον, σὺν ἐλθὸν ἐπέρου αὔριον· ἀλλ' ἀεὶ τὸ αὐτό.

2 ¶ Sicut enim] *In excusis B. Ambrosii nomine communitis legitur,* sicut enim, qui ubique offert. *Sed non est visa mutanda Algeri, Ivonis, & Gratiani lectio. Græc est,* ὥσπερ ὁ ἐν πανταχοῦ πρόσφερων ἓν σῶμα ἐστι. *Nonnulla verò alia sunt emendata.*

C. LIV. ¶ *Sacramentum corporis Christi non nisi jejuni debemus accipere.*

Item Augustinus *in libro* b *responsionum ad Januarium, c. 6.*

LIquidò *c* apparet, quando primò acceperunt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est universæ Ecclesiæ, quòd à jejunis semper accipitur ? Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti sacramenti in os Christiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm cæteri *d* cibi. Nam ideò per universum orbem mos iste servatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi, aut cœnati fratres ad illud sacramentum accipiendum convenire debent : aut, sicut faciebant, quos Apostolus *e* arguit & emendat, mensis suis ista miscere. Namque Salvator, quò vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat : & ideo non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur ; ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, ut post alios cibos semper acciperetur, credo quòd eum morem *f* nemo muràsset. Cùm verò ait Apostolus *g* de hoc sacramento loquens : [*Propter quod, fratres, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate ; si quis esurit, domi manducet, ut non ad judicium conveniatis :*] statim subtexuit 1 : [*cætera autem, cum venero, ordinabo.*] Unde intelligi datur, quia multùm erat, ut in epistola totum illum *h* agendi ordinem insinuaret, quem universa per orbem servat Ecclesia ; ab ipso ordinatum esse, quod nulla orarum *i* diversitate variatur.

1 ¶ Subtexuit :] *Sequebatur in vulgatis,* quæ ad ejusdem sacramenti ordinem pertinent, scilicet quomodo jejuni, &c. *quæ & à plerisque manuscriptis, & originali, & cæteris collectoribus absunt.*

C. LV. ¶ *Ante consecrationem est panis, sed verbis Christi in ejus corpus mutatur.*

Item Ambrosius *in lib. 4. de sacramentis, c. 4.*

a *Ibid. glossa ordin.* b *Alger lib. 1. c. 17. Ivo p. 2. c. 7. Pann. lib. 1. c. 142.* c *In præfatione 2. expositionis.* d *1. Petr. 3.* e *al. fide. Sent. 4. dist. 12. Ivo p. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 143.* f *Roman. 6.* g *obsecrationem.*] orig. h *alit. moneri.* i *Beda in qu. q. 15. Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 16. & 18. Sent. 4. dist. 12. Ivo part. 2. c. 9. & 4. Pann. l. 1. c. 144.* k *Chrysostom. in eand. epist. hom. 17.* l *Alger. l. 1. c. 15. Sententi. 4.* m *Silict. 12. Ivo p. 2. c. 6. Pann. l. 1. c. 145.*

a *Luc. 22.* b *Epist. 118.* c *Beda 1. Corinth. 11. Ivo p. 2. c. 12. Pann. l. 1. cap. 146. Alger. l. 2. c. 1.* d *al. exteri.* e *1. Corinth. 11.* f *alit. modum nemo variâsset.* g *1. Corinth. 11.* h *aliter illis.* i *morum*] orig.

Universidad de Deusto
Biblioteca

19 PAnis est in *a* altari usitatus ante verba sacramentorum : ubi accessit consecratio, de pane fit caro Christi. Hoc igitur adstruamus. Quomodo potest, qui panis est, corpus esse Christi ? Consecratione. Consecratio autem quibus verbis est, & cujus sermonibus ? Domini Jesu. Nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris. Ubi venitur, ut conficiatur venerabile sacramentum, jam non suis sermonibus Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Ergo Christi sermo hoc conficit sacramentum. Quis sermo Christi ? nempe is, quo facta sunt omnia. Jussit Dominus, & factum est cœlum : jussit Dominus, & facta est terra : jussit Dominus, & facta sunt maria : jussit Dominus & omnis creatura generata est. Vides ergo, quàm operatorius sit sermo Christi. Si *b* ergo tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant : quanto magis operatorius est, ut sint quæ 1 erant, & in aliud commutentur. Et sic, quod erat panis ante consecrationem, jam corpus Christi est post consecrationem : quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & vinum cum aqua in calice mistum fit sanguis consecratione verbi cœlestis. Sed fortè dicis : Speciem sanguinis non video : sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem sumpsisti, ita etiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris sit, & pretium tamen redemptionis operetur. Didicisti ergo, quia quod accipis, corpus est Christi. *& cap. 5.* ¶ Vis scire, quia verbis cœlestibus consecratur ? Accipe, quæ sunt verba, dicit Sacerdos. Fac nobis, inquit, hanc oblationem adscriptam, rationabilem, acceptabilem 2, quod est figura corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi : qui pridie, quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem, respexit ad cœlum, ad te sancte Pater omnipotens, æterne Deus, gratias agens benedixit, fregit, fractumque Apostolis suis, & discipulis suis tradidit, dicens : Accipite, & edite ex hoc omnes : Hoc enim est corpus meum, quod pro multis confringitur. Similiter & calicem, postquam cœnatum est, pridie quàm pateretur, accepit, respexit ad cœlum, ad te sancte Pater omnipotens, æterne Deus, gratias agens benedixit, Apostolis & discipulis suis tradidit, dicens : Accipite, & bibite ex eo omnes : Hic est enim Sanguis meus. Vide : omnia illa verba Evangelistæ sunt usque ad [*Accipite*] sive corpus, sive sanguinem. Inde verba sunt Christi, Accipite, bibite ex eo omnes : hic est enim sanguis meus. Vide singula. Qui pridie, inquit, quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem. Antequam consecretur, panis est : ubi autem verba Christi accesserunt, corpus est Christi. Denique audi dicentem : Accipite, & edite ex eo omnes : hoc est enim corpus meum. Et ante verba Christi, calix est vini & aquæ plenus. Ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videre, quantis generibus potens est sermo Christi universa convertere. Deinde ipse Dominus Jesus testificatur nobis, quod corpus suum accipiamus, & sanguinem suum. Nunquid debemus de ejus fide & testificatione dubitare ?

1 ¶ Ut sint, quæ erant,] *Hæc B. Ambrosii verba, quæ Berengarius catholicis objiciebat, accuratè explanantur à Guitmundo lib. 3. & ab Algero lib. 1 c. 7. Lanfrancus autem non modo ea optimè interpretatur, sed etiam addit in quibusdam codicibus sic legi :* Si igitur tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant, quantò magis operatorius est, ut quæ erant, in aliud commutentur ?

2 ¶ Acceptabilem,] *In codicibus Gratiani erat,* rationabilem, &c. *Addita verò sunt omnia usque ad vers.* Vide. *(quod anteà erat,* Inde.) *Multum enim videntur facere ad ea, quæ sequuntur, intelligenda.*

C. LVI. ¶ *Non corpus, sed animæ salutem fuit panis vita æterna.*

Idem Ambrosius *lib. 5. de sacramentis, cap. 4.*

NOn *a* iste panis est, qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. *& paulo post.* ¶ Iste panis quotidianus est : accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit : sic vive, ut quotidie merearis accipere.

C. LVII. ¶ *Etiam secundùm carnem Christus est panis vivus.*

Item Augustinus *in* b *epistola ad Irenæum.*

CHristus panis est, de quo qui manducat, vivit in æternum : de quo ipsemet dicit : *c* [*Et panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita, &c.*] Determinat, quomodo sit panis, non solùm secundùm verbum, quo vivunt omnia, sed etiam secundùm carnem assumptam, pro mundi vita. Humana enim caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideò mortua, carni ejus mundæ unita, incorporata, unum cum illo effecta, vivit de Spiritu ejus, sicut vivit corpus de suo spiritu. Qui verò non est de corpore Christi, non vivit de Spiritu Christi.

C. LVIII. ¶ *Quomodo Christus invisibiliter in sacramento spiritualiter manducatur & bibitur.*

Item Augustinus *d sermone 2. de verbis Apostoli.*

QUi *e* manducant & bibunt Christum, vitam manducant & bibunt. Illum manducare, est refici : illum bibere, est vivere. Quod in sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducatur & bibitur. Manducetur Christus : vivit manducatus, quia resurrexit occisus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento hoc fit, & nè runt fideles, quemadmodum manducent carnem Christi : unusquisque accipit partem suam : unde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus, per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer *f* totus in corde tuo. Totus erat apud Patrem, quando venit in Virginem : implevit illam, nec recessit ab illo. & *infra.* ¶ Quod videtur *g*, panis est, & calix, quod etiam oculi renuntiant. Quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus Christi, calix sanguis. *& infra.* ¶ Ita ideò dicuntur sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem : quod intelligitur, fructum habet spiritualem. & *infra.* ¶ Qui *h* accipit mysterium unitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se.

¶ *Sententia prioris partis hujus capitis est apud B. Augustinum in sermone 2. de verbis Apostoli, & fusius quidem explicatum in sermone 3. de verbis Apostoli, & fusius quidem explicat

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. LXIX. ¶ *Quibus exemplis præter naturam substantia panis & vini in corpus & sanguinem Christi converti probetur.*

Item Ambrosius *in libro de his, qui mysteriis initiantur, c. 8. & 9.*

21 REverà *a* mirabile est, quòd manna Deus pluit patribus, & quotidiano cœli pascebantur alimento. Unde dictum est: *b* [*panem Angelorum manducavit homo.*] Sed tamen panem illum qui manducaverunt omnes in deserto mortui sunt. Ista autem esca, quam accipis, iste panis *c* vivus, qui de cœlo descendit, vitæ æternæ substantiam subministrat: & quicunque panem hunc manducaverit, non morietur in æternum, quia *d* corpus est Christi. Considera nunc, utrùm præstantior sit panis Angelorum, an caro Christi, quæ utique corpus est vitæ. Manna illud de cœlo, hoc super *e* cœlum: illud cœli, hoc Domini cœlorum: illud corruptioni obnoxium, si in diem alterum servaretur, hoc alienum ab omni corruptione, quod quicunque religiosè gustaverit, corruptionem sentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis *e* Christo: illos ad horam satiavit aqua, te sanguis diluit in æternum. Judæus bibit & sitit; tu, cùm biberis, sitire non poteris: & illud in umbra, hoc in veritate. Si illud, quod miraris, umbra est, quantum istud est, cujus & umbram miraris? Audi quia umbra est, quæ apud patres facta est: [*Bibebant* f, inquit, *de consequente eos petra: petra autem erat Christus. Sed non in pluribus eorum complacuntum est Deo. Nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figuram facta sunt nostri.*] Cognovisti præstantiora: potior etenim lux, quàm umbra; veritas, quàm figura; corpus auctoris, quàm manna de cœlo. Forte dicas, aliud video: quomodo tu mihi asseris, quòd Christi corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, ut probemus. Quantis igitur utimur exemplis *g*, ut probemus non hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit, majoremque vim esse benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? Virgam *h* tenebat Moyses: projecit eam, & facta est serpens. Rursùs apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam revertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam esse naturam, & serpentis & virgæ. Currebant *i* Ægypti flumina puro aquarum meatu: subitò de fontium venis sanguis cœpit erumpere, non erat potus in fluviis: rursùs ad Prophetæ preces cruor cessavit fluminum, aquarum natura remeavit. Circumclusus erat undique populus Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clausus. Virgam *k* levavit Moyses: separavit se & aqua, & in murorum speciem congelavit, atque inter undas via pedestris apparuit. Jordanis *l* retrorsùm conversus contra naturam in sui fontis revertitur exordium. Nonne claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluvialis cursus esse mutatam? Sitiebat populus patrum *m*, tetigit Moyses petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non præter naturam operata est gratia, ut aquam vomeret petra, quam non habebat natura? Marath *n* fluvius amarissimus erat, ut sitiens populus bibere non posset: misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit, quam infusa subitò gratia temperavit. Sub *o* Helisæo Propheta uni ex filiis Prophetarum excussum est ferrum de securi, & statim mersum est: rogavit Helisæum, qui amiserat ferrum: misit etiam Helisæus lignum in aquam, & enatavit ferrum. Utique & hoc præter naturam factum esse cognoscimus. Gravior est enim ferri species, quàm aquarum liquor. Advertimus igitur majoris potentiæ *a* esse Dei gratiam, quàm naturam: & adhuc tamen Prophetiæ benedictionis numeramus gratiam. Quòd si tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Nam sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone conficitur. Quòd *b* si tantum valuit sermo Heliæ, ut ignem de cœlo deponeret *c*, non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti, [*quia d ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.*] Sermo igitur Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minùs est novas *e* rebus dare, quàm mutare naturas. Sed quid *e* argumentis utimur? fuis utamur exemplis, incarnationisque exemplo *f* astruamus mysterii veritatem. Nunquid naturæ usus præcessit, cùm Dominus Jesus ex Maria nasceretur? Si ordinem quæramus, viro mista fœmina generare consueverat. Ergo igitur, quòd præter naturæ ordinem virgo generavit, & hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est. Quid his quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm ipsum naturam sit ipse Dominus Jesus partus ex Virgine? Vera utique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est. Vere ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamat Dominus Jesus: [*Hoc est corpus meum.*] Ante *g* benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur, post consecrationem corpus Christi significatur *h*. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur: post consecrationem sanguis nuncupatur: & tu dicis, Amen, hoc est, verum est. Quod os loquitur, mens interna *i* fateatur: quod sermo sonat, affectus sentiat.

1 ¶ Novas rebus dare,] *Antea legebatur*: Non enim minùs est dare, quàm mutare novas naturas rebus. *Emendatum est ex originali. Apud Guitmundum, Lanfrancum, Algerum, Ivonem legitur*, novas res dare, quàm mutare naturas.

C. LXX. ¶ *Quomodo per partes Christus manducari, & integer permanet.*

Item Augustinus *in quodam sermone de verbis Evangelii.*

INvitat *k* Dominus *l* servos, & præparavit eis cibum seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? & tamen ait: [*Qui* m *manducat me, vivet propter me.*] Quando Christus manducatur, vita manducatur, nec occiditur, ut manducetur: sed mortuos vivificat. Quando manducatur, reficit; sed non deficit. Non ergo timeamus, fratres, manducare istum panem, ne forte finiamus illum, & postea quid manducemus, non inveniamus? Manducatur *n* Christus: vivit manducatus; quia surrexit occisus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit: & nobis partes deles, quemadmodum manducent carnem Christi: unusquisque accipit partem suam, unde & ipsa gratia partes vocantur: per partes *o* manducatur, & manet integer totus; per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cœlo: manet integer totus in corde tuo.

C. LXXI. ¶ *Quotidianum sacrificium non reiteratio est passionis Christi, sed commemoratio.*

a *Lanfranc. sparsim. Alg. Guitmund. sparsim. Ivo p. 2. c. 7. Deut. 8. Exod. 16. Sap. 16. Deut. 1. & 2.* b *Psal. 77.* c *Joan. 6.* d *al. &c.* e *al. supra.* f *1. Corinth. 10.* g *excepto? probemus,] orig.* h *Exod. 4.* i *Exod. 7.* k *Exod. 14.* l *Josue 4. Psal. 67.* m *Numer. 20.* n *Exod. 15.* o *4. Reg. 6.*

a *al. virtutis.* b *4. Reg. 1. Sent. 4. dist. 10.* c *al. deponeret.* d *Psal. 148.* e *al. quoad. Sup. cad. in quib.* f *al. veret.* g *Sup. cad. ante benedictionem.* h *al. significat.* i *al. tate.* k *al. Invitavit.* l *Beda 1. Cor. 10. ex eod. & in quæst. intenta.* m *Joan. 6. q. 15. Alg. l. 1. c. 15. Sent. 4. dist. 12. Ivo p. 2. c. 8.* n *Sup. cad. qui manducavit. manducat me. Joan. 6.* o *1. q. 1. Salvator. 9. sed beatus.*

Item Paschasius *in lib. de corpore & sanguine Christi, c. 9.*

22 ITeratur *b* quotidie hæc oblatio, licèt Christus semel *c* passus in carne, per unam eandemque mortis passionem semel salvaverit mundum: ex qua morte idem resurgens ad vitam, mors ei ultrà non dominabitur: quia profectò sapientia Dei patris pro multis cautis necessarium hoc providit. Primò quidem, quia quotidie peccamus, saltem in peccatis, sine quibus mortalis infirmitas vivere non potest: quia licèt omnia peccata donata sint in baptismo, infirmitas tamen peccati adhuc in carne manet. Unde 1 Psalmista, [*Benedic d anima mea Domino, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas.*] Et ideò, quia quotidie labimur, quotidie Christus pro nobis mysticè immolatur: & passio Christi in ministerio traditur, ut qui semel moriendo mortem vicerat, quotidie recidiva delicta relaxet. Unde oramus, *e* [*Dimitte nobis debita nostra:*] quia si *f* dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. *Item infrà eod. cap.* ¶ Iteratur hoc mysterium ob commemorationem passionis Christi, sicut ipse ait: [*Hoc g quotiescunque feceritis, in meam commemorationem facite. Quotiescunque ergo hunc panem sumitis, & bibitis hunc calicem, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.*] Non utique sic est accipiendum, donec mors Christi veniat, quia jam ultra non moritur: sed donec ipse Dominus ad judicium veniat. Interdum *h* autem semper mors Christi pro seculi vita posteris nuntianda est, ut discant, quâ charitate dilexit suos, qui pro eis mori dignatus est, cui omnes vicem debemus rependere charitatis: quia ad hoc nos prior dilexit, cùm essemus gehennæ filii, ut diligeremus eum, à morte jam liberat.

1 ¶ Unde Psalmista,] *Hæc Prophetæ verba, & nonnulla alia, quæ neque apud Paschasium, neque apud B. Tromam, qui in opusculo de sacramento altaris illum citat, leguntur: habentur tamen in ed. lib. edito Rabani nomine.*

C. LXXII. ¶ *Non solùm sub figura, sed & in veritate, Dominici corporis & sanguinis sacramentum celebratur.*

Item Augustinus.

UTrùm 1 sub *i* figurâ, an in veritate hoc mysticum calicis sacramentum fiat, Veritas ait: [*Caro k mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.*] Alioqui quomodo magnum l erit: [*Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita,*] nisi vera sit caro? Sed quia Christum verari dentibus fas non est, voluit Dominus hunc panem sumum consecratione Spiritûs Sancti potentialiter creari, & quotidie pro mundi vita mysticè immolari: ut sicut de Virgine per Spiritum Sanctum vera caro sine coitu creatur, ita per eundem ex substantia panis & vini mysticè idem corpus Christi conficeretur. Corpus Christi, & veritas, & figura est: veritas, dum corpus Christi, & sanguis virtute Spiritûs Sancti in virtute *m* ipsius ex panis & vini substantia efficitur: figura vero est id, quod excretius sentitur. Iteratur *n* autem quotidie hæc oblatio, licèt Christus semel passus sit, quia quotidie peccamus, saltem peccatis, sine quibus mortalis infirmitas Christus quoque mysticè pro nobis immolatur. Intra *o* catholicam Ecclesiam in mysterio corporis Christi nihil à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritûs Sancti. Si enim in merito esset Sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem, sicut ipse est, qui baptizat, ita ipse est, qui per Spiritum Sanctum hanc suam efficit carnem, & transit 2 vinum in sanguinem. Unde & Sacerdos, [*Jube*, inquit, *hæc præferri per manus Angeli tui sancti in sublime altare tuum in conspectu divinæ Majestatis tuæ.*] Ut quid perferenda in lucem deposcit, nisi ut intelligatur, quod ista fiant in ejus sacerdotio? Hanc 3 igitur oblationem benedictam, per quam nos benedicamur: adscriptam, per quam omnes in cœlo adscribamur: ratam, per quam in visceribus Christi esse censeamur: rationabilem, per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilem, ut qui nobis ipsis displicuimus, per hanc acceptabiles ejus unico filio simus. Nihil rationabilius, ut quia nos jam similitudinem mortis ejus in baptismo accepimus, similitudinem quoque carnis ejus sumamus, & similitudine pretiosi sanguinis potemur: ita ut & veritas non desit in sacramento, & ridiculum nullum fiat paganis, quòd cruorem occisi hominis bibamus. Si enim discipuli patienter ferre nequiverunt, quod Dominus dixit, [*Qui non manducat meam carnem, &c.*] Sed dixerunt, *a* [*durus est hic sermo,*] quomodo ergo ferrent ista incredituli? Credendum est, quòd in verbis Christi sacramenta conficiantur. Cujus enim potentiâ creantur priùs, ejus utique verbo ad melius procreantur *b*. Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit, aut Clerus chori cantat, nihil aliud quàm laudes, & gratiarum actiones sunt, aut certè obsecrationes, & fidelium petitiones. Unde & Sacerdos dicit priùs Evangelistarum verba assumens, [*Qui pridie, quàm pateretur, &c.*] Porrò 4 deinceps sunt verba Dei, potestate, & omni efficientiâ plena: [*Accipite, & manducate, hoc est corpus meum.*] In hoc ergo creatur illud corpus.

1 ¶ Utrùm sub figura,] *Apud Paschasium, ex cujus loco videtur confectum hoc caput, hæc habentur pro titulo quarti capitis*, utrùm sub figura, an in veritate hoc mysterium vera caro & verus sanguis Christi fiat. *Caput autem sic incipit*: Quòd in veritate corpus & sanguis fiat consecratione mysterii, nemo, qui verbis divinis credit, dubitat. Unde Veritas ait, &c. *Algerus autem, qui c. 16. hæc eadem ferè habet, citat & ipse Augustinum ex libro de sacramento altaris, & hoc sacit initium*, Veritas ait, &c.

2 ¶ Transit] *Paschasius, & Polycarpus ex Paschasio ad Placidum habent*, transfundit sanguinem: *sed ob glossam non est mutatum.*

3 ¶ Hanc igitur] *Apud Paschasium & Rabanum (idem enim ferè opus est hujus atque illius nomine inscriptum) integra est oratio.* Sed obsecrans per filium patrem, per quem ad eum accessum habemus. Rogamus, hanc oblationem, inquit, benedictam, per quam nos benedicamur, adscriptam, per quam nos omnes in cœlo conscribamur: ratam, per quam in visceribus Christi censeamur: rationabilem, per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilemque facere dignetur *c*, quatenus & nos per hoc, quod in nobis displicuimus, acceptabiles in ejus unico filio simus.

4 ¶ Porrò deinceps] *Sunt hæc addita ex Paschasio cap. 13. usque ad vers.* In hoc ergo, *ut sententia ipsa perciperetur.*

C. LXXIII. ¶ *In sanguine agni, Christi sanguis, qui verè nunc sumitur, olim præfigurabatur.*

Item Gregorius Papa *in homilia Paschali, id est, 22. Evang. (an. 593. Roma.)*

QUid sit *d* sanguis agni, non jam audiendo, sed

a *Joan. 6.* b *recreantur.* c *dignetur:] Polyc.* d *Lanfr. ibid. Guitmundus l. 3. Alger. l. 1. cap. 11. & 12. Sent. 4. dist. 11. Ivo p. 2. cap. 9.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

bibendo didiciſtis. Qui ſanguis ſuper utrunque poſtem *a* ponitur, quando non ſolum ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur. *Item dial. l. 4. cap. 48.* ¶ Hæc ſalutaris *b* victima illam nobis mortem unigeniti per myſterium reparat, qui lilèt reſurgens *c* à mortuis jam non moritur, & mors ei ultrà non dominabitur: tamen in ſemetipſo immortaliter & incorruptibiliter vivens, pro nobis iterùm in hoc myſterio moritur 1. Ejus quippe ibi corpus ſumitur, ejus caro in populi ſalutem *d* patitur, ejus ſanguis non jam in manus infidelium, ſed in ora fidelium funditur. Hinc ergo penſemus, quale ſit pro nobis hoc ſacrificium, quod pro abſolutione noſtra paſſionem unigeniti filii ſemper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri? in illo Jeſu Chriſti myſterio Angelorum choros adeſſe? ſumma *e* & ima ſociari, terrena cœleſtibus jungi, unumque ex inviſibilibus atque viſibilibus fieri? *Idem.* ¶ Uno 2, inquit, eodemque *f* tempore ac momento in cœlo rapitur miniſterio Angelorum corpori Chriſti conſociandum, & ante oculos Sacerdotis in altari videtur. *& infrà.* ¶ Tanta *g* eſt Eccleſiæ unitas in Chriſto, ut unus ubique ſit panis corporis Chriſti, & unus ſit calix ſanguinis ejus. Calix enim, quem Sacerdos catholicus ſacrificat, non eſt alius, niſi ipſe, quem Dominus Apoſtolis tradidit: quia ſicut divinitas verbi Dei una eſt, quæ totum implet mundum; ita licèt multis locis, & innumerabilibus diebus illud conſecretur corpus, non ſunt tamen multa corpora Chriſti, neque multi calices, ſed unum corpus Chriſti, & unus ſanguis cum illo, quod ſumpſit in utero Virginis, & quod dedit Apoſtolis. Divinitas enim verbi replet illud, quod ubique eſt, & conjungit, & facit, ut ſicut ipſa una eſt, ita conjungatur corpori Chriſti, & unum corpus ejus ſit in veritate. Unde animadvertendum eſt, quia ſive plus, ſive minus quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Chriſti integerrimè ſumunt, & generaliter omnes, & ſpecialiter unusquiſque. *Item.* ¶ Myſterium fidei dicitur *h*: quia credere debes, quòd ibi ſalus noſtra conſiſtit. Providens enim nobis Dominus dedit hoc ſacramentum ſalutis, ut quia nos quotidie peccamus, & ille jam mori non poteſt, per iſtud ſacramentum corporis ſui peccatorum remiſſionem conſequamur. Quotidie enim ipſe comeditur & bibitur in veritate: ſed integer, & vivus, atque immaculatus manet 3: & ideò magnum, & pavendum eſt myſterium; quia aliud videtur, & aliud intelligitur. Sed cùm myſterium ſit, unde corpus & ſanguis dicitur? figuram panis & vini habet, faciente Domino: quia non habemus in uſu carnem crudam comedere, & bibere ſanguinem.

1 ¶ Moritur.] *In originali eſt*, Sacræ oblationis immolatur. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

2 ¶ Uno, inquit,] *Hæc habentur apud Alcuinum in lib. de diuinis officiis, cap. de celebratione Miſſæ, qui Gregorium exſcr.*

3 ¶ Manet:] *Quæ poſt hoc verbum ſequuntur apud Alcuinum, ſic habent:* Myſterium eſt, quod aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur, ſpeciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet ſpiritualem. Sed cùm myſterium ſit, unde corpus & ſanguis Chriſti dicitur? Conſulens omnipotens Deus infirmitati noſtræ, qui non habemus uſum comedere carnem crudam, & ſanguinem bibere, facit, ut in priſtina remaneant forma illa duo munera: & eſt in veritate corpus Chriſti, & anguis, ſicut ipſe dicit.

C. LXXIV. ¶ *Poſt conſecrationem licet figura panis & vini remaneat, tamen nihil eſt ibi, niſi corpus & ſanguis Chriſti.*

Item Ambroſius. *a*

OMnia *b* quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra.] Et quia voluit, licèt figura panis & vini hic ſit, omnino nihil aliud, quàm caro Chriſti, & ſanguis poſt conſecrationem credenda ſunt. Unde ipſa Veritas ad diſcipulos: *c* [*Hæc*, inquit, *caro mea eſt, pro mundi vita.*] Et, ut mirabiliùs loquar, *non alia plane, quàm quæ nata eſt de Maria, & paſſa in cruce, & reſurrexit de ſepulchro*: hæc, inquam, ipſa eſt. Et ideò Chriſti caro eſt, quæ pro mundi vita adhuc hodie offertur, & cùm digne percipitur, vitam *d* utique æternam immortalis operatur. Panem 1 quidem *e* iſtum, quem ſumimus in myſterio, illum utique intelligo panem, qui manu Sancti Spiritûs formatus eſt in utero Virginis, & ſignum paſſionis decoctus in arâ crucis. Panis *f* enim Angelorum factus eſt cibus hominum: unde ipſe ait *g*: [*Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi.*] & item: [*Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.*] Ex his namque duobus ſententiis apertè datur intelligi, quia panis iſte & ille, non duo, ſed unus panis & una caro, proculdubio unum corpus efficitur, illud verè, illud ſanè, quod ſumptum eſt de Virgine, quod paſſum eſt, & ſepultum, quod ſurrexit, & in cœlum aſcendit, & ſedit ad dexteram Dei Patris, & quod eſt venturum judicare vivos & mortuos.

1 ¶ Panem quidem] *Hæc uſque ad finem, quæ à Magiſtro referuntur, non leguntur hoc loco apud Paſchaſium, nec Rabanum. Sed ſimile quiddam habetur apud Petrum Chryſologum ſermone 67.*

C. LXXV. ¶ *Quamvis quotidie manducatur Chriſtus, integer tamen permanet vivus.*

Item Auguſtinus *ex* h *ſermone de verbis Domini.*

QUi *i* manducat me, vivit propter me.] Non ergo, fratres, timeamus manducare panem iſtum, ne fortè finiamus illum, & poſtèa, quod manducemus, non inveniamus. Manducetur Chriſtus: vivit manducatus, quia reſurrexit occiſus: nec quando manducamus, partes ſumimus illo facimus. Et quidem in ſacramento ſic fit. Et multi runt fideles, quemadmodum manducent carnem Chriſti, Unusquiſque accipit partem ſuam: unde & ipſa grana partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cœlo: manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quando venit in Virginem: implevit illam, nec receſſit ab illo. Venerunt in carnem, ut eum homines manducarent, & manebat integer apud patrem, ut Angelos paſceret.

¶ *Hæc eadem ferè habentur ſup. c.* qui manducat. *& c.* Invitat.

C. LXXVI. ¶ *Corpus & ſanguinem Chriſti ſecundùm ſe nulli edere licet.*

Item Hieronymus *in* k *Leviticum.*

DE hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa verò, quam Chriſtus in ara crucis obtulit, ſecundùm ſe nulli edere licet.

C. LXXVII. ¶ *Corpus Chriſti in ſingulis partibus ſingula totum accipiunt.*

Item in ſermone Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam.

SInguli *l* accipiunt Chriſtum Dominum, & in ſingulis portionibus totus eſt: nec per ſingulos *m* minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis.

a *Exod. 12.* b *al. ſingularis.* c *Rom 6.* d *al. partitur,* e *vel a lectio.* e *ſummus ima.* f *Alcuinus de div. offic. p. 87. & 89.* g *Remigius Epiſc. Antiſtod. in can. Miſſæ.* h *al. eſt.*

a *Ex lib. 4. de ſacramentis, c. 4. & 5. Paſchaſius in eod. l. 1. Rabanus c. 3.* b *Pſal. 134.* c *Joan. 6.* d *al. vitæ æternæ. Ivo nobis reparatur.* e *Petrus Chryſologus ſerm. 67.* f *Pſalm. 77.* g *Joan. 6.* h *Beda 1. Cor. 10. & ibi gloſſ. ordin.* i *Ivo part. 2. c. 8.* k *Origenes hom. 7. ſuper Leviticum.* l *Alg. l. 1. c. 15. Guitmund. lib. 1. col. 1. an. 217. in Ægypto.* m *al. ſingulæ.*

¶ *Habetur in Miſſali Ambroſiano in præfatione Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam a, & in antiquis etiam præfationibus, & in præfatione ejuſdem Dominicæ. Ex Ambroſio citant Algerus & Ivo, quamvis Magiſter ex Hieronymo Guitmundus aiat eſſe ex præfatione, qua per totum orbem Latinum decantatur.*

C. LXXVIII. ¶ *De eodem.*

Item Hilarius.

UBi *b* pars eſt corporis, eſt & totum. Eadem ratio eſt in corpore Domini, quæ in manna, quod in ejus figura præceſſit, de quo dicitur: *c* [*Qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus paraverat, invenit minus.*] Non eſt omnino quantitas viſibilis in hoc æſtimanda myſterio, ſed virtus ſacramenti ſpiritualis.

C. LXXIX. ¶ *Corpus Chriſti, quod ſumitur, & figura eſt in ſpecie, & veritas in ſubſtantia.*

Idem.

CORpus *d* Chriſti, quod ſumitur de altari, figura eſt, dum panis & vinum extrà videtur: veritas autem, dum corpus & ſanguis Chriſti in veritate interius creditur.

¶ *Ivo etiam citat ex Hilario, & Theodoro in Chriſto. in extremo, referur una cum verbis Hilarii: apud quem tamen non eſt inventum. Algerus citat Auguſtinum de ſacramento altaris. Idem ferè habetur apud Paſchaſium, (an. 812. in Gallia) c. 4. & ſeorſim, qui hoc idem argumentum tractant.*

C. LXXX. ¶ *Carnem vivificatricem, & ipſius verbi propriam factam in altari accipimus.*

Item *ex ſymbolo* e *Epheſino.*

NEceſſariò *f* igitur & hoc adjicimus. Annunciantes enim ſecundùm carnem mortem unigeniti filii Dei, id eſt, Jeſu Chriſti, & reſurrectionem ejus, & in cœlos aſcenſionem pariter confitentes, incruentam celebramus in Eccleſiis ſacrificii ſervitutem. Sic etiam ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur participes ſanctûm corporis, & pretioſi ſanguinis Chriſti omnium noſtrûm redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes (quod abſit) nec, ut viri ſanctificati, & verbo conjuncti ſecundùm dignitatis unitatem, aut ſicut divinam poſſidentis habitationem, ſed verè vivificatricem, & ipſius verbi propriam factam.

¶ *Caput hoc in nimias prope angustias concluſum, ſuæ integritati reſtituetur eſt, patiſſimum ex originali.*

C. LXXXI. ¶ *Quomodo manna & aqua de petra fuit idem cum noſtro cibo & potu.*

Item Auguſtinus *tract. 26. ad c. 6. Joannis.*

INquit *g* Apoſtolus: *h* [*Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducaverunt.*] Spiritualem utique eandem: nam corporalem aliam, quia illi manna, nos aliud. Et adjungit: [*& omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.*] Aliud illi, aliud nos: ſed ſpecie viſibili. Quod tamen idem eſt virtute ſpirituali.

¶ *Plenius hæc res a B. Auguſtino exponitur. Sed Ivo habet ferè, ut Gratianus.*

C. LXXXII. ¶ *Quòd veritatem Dominici corporis & ſanguinis ſummus.*

Item Hilarius *de* i *Trinitate, lib. 8.*

IN *k* Chriſto patet, & Chriſtus in nobis unum in his eſſe nos faciunt. Si verè igitur carnem corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & verè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt, nosque verè ſub myſterio carnem corporis ejus ſumimus, & per hoc unum erimus, quia pater in eo eſt, & ille in nobis, quomodo voluntatis unitas aſſeritur, cùm naturalis per ſacramentum proprietas perfectæ ſacramentum ſit unitatis? Non eſt humano, aut ſeculi ſenſu in Dei rebus loquendum, neque per violentam *a*, atque impudentem prædicationem, dictorum cœleſtium ſanitati, alienæ, atque impiæ intelligentiæ perverſitas eſt extorquenda. Quæ 1 ſcripta ſunt, legamus, & quæ legerimus intelligamus: & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Chriſti veritate, quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus *b*, ſtultè atque impiè dicimus. Ipſe enim ait: *c* [*Caro mea verò eſca eſt, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo.*] De veritate carnis & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtrâ verè caro eſt, & verè ſanguis eſt: & hæc accepta, atque hauſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Anne hoc veritas non eſt? Contingat planè his verum non eſſe, qui Chriſtum ſeſum verum eſſe Deum negant. Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo, dum ſecundum hoc, quod nos ſumus, in Deo eſt. Quòd autem in eo per ſacramentum communicatæ carnis & ſanguinis ſimus, ipſe teſtatur, dicens: d [*Et hic mundus jam me non videt: vos autem me videbitis, quoniam ego vivo, & vos vivetis: quoniam ego in patre meo, & vos in me, & ego in vobis.*] Si voluntatis tantùm unitatem intelligi vellet, cur gradum quendam, atque ordinem conſummandæ unitatis expoſuit? niſi, ut cùm ille in patre per naturam divinitatis eſſet, nos contrà in eo per corporalem ejus nativitatem, & ille rurſus in nobis per ſacramentorum ineſſe myſterium crederetur: ac ſic perfecta per mediatorem unitas doceretur: cùm nobis in ſe manentibus ipſe maneret in patre, & in patre manens, ipſe maneret in nobis: & ita ad unitatem patris proficeremus, cum eo qui naturaliter ſecundùm nativitatem ineſt, nos quoque in eo naturaliter ineſſemus, ipſo in nobis naturaliter permanente. Quod autem in nobis naturalis hæc unitas ſit, ipſe ita teſtatus *e* eſt: [*Qui edit carnem meam, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.*] Non enim qui in eo erit, niſi in quo ipſe fuerit, ejus tantùm in ſe aſſumptam habens carnem, qui ſuam ſumpſerit. Perfectæ autem hujus unitatis ſacramentum ſuperiùs jam docuerat, dicens: *f* [*Sicut miſit me vivens pater, & ego vivo per* g *patrem, & qui manducaverit meam carnem, & ipſe vivet per me.*] Vivit ergo per patrem, & quomodo per patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivemus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præſumitur, ut id, de quo agitur, ſecundùm propoſitum exemplum aſſequamur. Hæc ergo vitæ noſtræ cauſa eſt, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Chriſtum habemus, victuris nobis per eum eâ conditione, quâ vivit ille per patrem. Si ergo nos naturaliter ſecundùm carnem per eum vivimus, id eſt, naturam ſuæ carnis adepti, quomodo non naturaliter ſecundùm ſpiritum in ſe patrem habeat, cùm vivat ipſe per patrem? *Item infrà.* ¶ Hæc autem idcirco commemorata à nobis ſunt, quia voluntatis tantùm inter patrem & filium unitatem hæretici mentientes, unitatis noſtræ ad Deum utebantur exemplo, tanquam nobis ad filium, & per filium ad patrem obſequio tantùm, ac voluntate religionis unitis, nulla per ſacramentum carnis & ſanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur: cùm & per honorem nobis datum Dei filii, & permanentem in nobis carnaliter filium, & in eo nobis corporaliter & inſeparabiliter unitis myſterium veræ ac natu-

a *Theophaniam.* b *Simile apud Euſebium Emiſſenum homil. 6. qua eſt quinta de Paſcha, ſeu de corpore & ſanguine.* c *Exod. 16.* d *Inſt. ad. in Chriſto.* e *Ex epiſt. Cyrilli, & Synodi Alexandrinæ ad Neſtorium, qua proponitur Epheſino Conc.* f *Paſchaſius in epiſt. ad Burdegurdum. Lanfranc. Guitmundus l. 3. Alg. l. 1. c. 15. Ivo p. 2. c. 4.* g *Ivo p. 2. c. 4.* h *1. Corinth. 10.* i *Beda 1. Corinth. 10.* k *Alger. c. 1. c. 3. Guitmundus l. 3. Ivo p. 2. c. 4.*

a *al. violentiam.* b *al. dicimus.* c *Joan. 6.* d *Joan. 14.* e *Joan. 6.* f *Joan. 6.* g *al. propter.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ralis unitatis sit prædicamentum. *Idem* 2. ¶ Corpus *a* Christi, quod sumitur de altari, figura est, dum panis & vinum extrà videtur: veritas autem, dum corpus & sanguis Christi in veritate interiùs creditur.

1 ¶ Quæ scripta] *Addita hæc sunt usque ad vers.* De naturali. *ex ipso originali, itemq; alia nonnulla, quæ facere videbantur ad sententia integritatem.*

2 ¶ Idem] *Antea legebatur,* id est. *Emendatum est ex vetustis codicibus. De hoc autem loco notatum est supr. eâd. c.* corpus.

C. LXXXIII. ¶ *Quare in sacrificio aqua vino misceatur.*

Item Ambrosius *in lib. 5. de sacramentis, c. 1.*

24 IN calicem mittitur vinum: & quid aliud? aqua. Sed tu mihi dicis, quomodo ergo *b* Melchisedech panem & vinum obtulit? Quid sibi vult admistio aquæ? Rationem accipe. *& paucis interjectis.* ¶ Jussit Deus Moysi, ut tangeret petram de virga: tetigit petram, & petra undam maximam fudit, sicut *c* Apostolus ait: [*Bibebant autem de consequenti eos petrâ: petra autem erat Christus.*] Non immobilis petra, quæ populum sequebatur. Et tu bibe, ut te Christus sequatur. Vide mysterium. Moyses, hoc est, Propheta: virga, hoc est, verbum Dei. Sacerdos verbo Dei tangit petram, & fluit aqua, & bibit populus Dei. Tangit ergo Sacerdos calicem, redundat aqua in calice, salit in vitam æternam, & bibit populus Dei, qui Dei gratiam consecutus est. Didicisti ergo hoc? Accipe & aliud. *& paucis interjectis.* ¶ De *d* latere ejus aqua fluxit, & sanguis. Quare aqua? quare sanguis? Aqua, ut emundaret: sanguis, ut redimeret. Quare de latere? *e* quia unde culpa, inde gratia; culpa per fœminam, gratia per Dominum Jesum Christum. *Item c. 3.* ¶ Audi Psalmum. Vide, quemadmodum aptus sit cœlestibus sacramentis *f*: [*Dominus pavit me, & nihil mihi deerit, &c. Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.*] Virga imperium, baculus passio est: hoc est, æterna divinitas Christi, sed etiam passio corporalis. Illa creavit, hæc redemit: [*Parâsti in conspectu meo mensam, &c. & poculum tuum inebrians, quam præclarum est.*] *& infrà.* ¶ Quotiescunque bibis, remissionem accipis peccatorum, & inebriaris in spiritu. Unde & Apostolus *g* ait: [*Nolite inebriari vino, sed implemini Spiritu Sancto.*] Vino enim qui inebriatur, vacillat & titubat. Spiritu qui inebriatur, radicatus in Christo est. Et ideò præclara ebrietas, quæ sobrietatem mentis operatur. *Item* h *c. 4.* ¶ [*Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, &c.*] Sanguine Christi pacificata sunt omnia vel in cœlo, vel in terra. Sanctificatum est cœlum: dejectus est diabolus, ubi *i* versatur homo, quem ille decepit. *Et paulò post.* ¶ Dixi vobis, quòd ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur. Ubi Christi verba deprompta fuerint, jam non panis dicitur, sed Corpus appellatur. Quæ ergo in oratione Dominica, quæ posteà sequitur, ait: [*Panem nostrum?*] Panem quidem dixit, sed *invisibiliter* dixit, hoc est, supersubstantialem.

¶ *Caput hoc ex indiculis B. Ambrosii locis confectum, & in summam redactum, ex originali emendatum est, & aliquot locis locupleatum.*

C. LXXXIV. ¶ *Veram Christi carnem, & verum Christi sanguinem manducamus & bibimus.*

Idem *in lib. 6. de sacramentis, c. 1.*

25 SIcut verus *k* est Dei filius Dominus noster Jesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi filius ex substantia patris: ita vera caro, sicut ipse dixit, quam accipimus, & verus ejus sanguis est 1 potus. *Item paulò post.* ¶ *Ego a sum, inquis, panis vivus, qui de cœlo descendi.*] Sed caro non descendit è cœlo, hoc est, carnem in terris assumpsit ex Virgine. Quomodo ergo descendit panis è cœlo, & panis vivus? quia idem Dominus noster Jesus Christus confors est & divinitatis, & corporis. Et tu, quia accipis panem, divinæ ejus substantiæ in illo participaris *b* alimento.

1 ¶ Est potus.] *Post hæc verba in originali sequuntur, sed forte supra eâdem.*

C. LXXXV. ¶ *In sacrificio non corporalem, sed spiritualem escam accipimus.*

Item *in lib. de his, qui mysteriis initiantur, c. 9.*

IN *c* illo sacramento Christus est, quia corpus est Christi. Non ergo corporalis esca, sed spiritualis est. Unde & Apostolus de typo ejus ait *d*, quia patres nostri escam spiritualem manducaverunt, & potum spiritualem biberunt. Corpus enim Dei, corpus est spirituale: corpus Christi, corpus est divini spiritûs.

C. LXXXVI. ¶ *Carnem à Christo susceptam, & corpus transfiguratum in altari offerimus.*

Item *in sermone de Abel & Cain, id est, in lib. de tentationis Dominicæ sacramento, c. 4.* *e*

SI credas à Christo carnem esse susceptam, & offeras transfigurandum *f* corpus in altaribus, nec diffiteris tamen naturam verbi *g*, & corporis, & tibi dictum, si rectè offeras, non rectè autem dividas, peccâsti.

C. LXXXVII. ¶ *In Cœna Christus fuit conviva & convivium.*

Item Hieronymus *ad Hedibiam, quæst. 2.*

NEc *h* Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus Jesus ipse conviva & convivium, ipse comedens & qui comeditur.

C. LXXXVIII. ¶ *In veritate sui corporis & sanguinis Christus sui discipulis præsentavit, quod Melchisedech sacramentaliter obtulit.*

Item Hieronymus, *super Matthæum, lib. 4. ad c. 26.*

ACcipite *i*, & comedite. Hoc est corpus meum. Postquam *k* typicum Pascha fuerat complerum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem, qui confortat cor hominis, & ad vermm Paschæ transgreditur sacramentum: ut quomodo in præfiguratione ejus *l* Melchisedech summi Dei sacerdos panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque in *m* veritate sui corporis & sanguinis repræsentaret.

C. LXXXIX. ¶ *Christus idem est Sacerdos & sacrificium.*

Idem *in lib. de membris Domini, al. de his, quæ Deo in scripturis attribuuntur.*

SAcerdos Dei patris dictus est filius Dei, non secundùm divinitatem, sed secundùm humanitatem: in qua se pro nobis per passionem & mortem suam accepta bile sacrificium Deo patri obtulit, ut ipse esset Sacerdos, qui & sacrificium.

C. XC. ¶ *Judæi credentes biberunt sanguinem, quem in cruce fuderunt.*

Item Augustinus *lib. 50. hom. serm. 27. de utilitate agenda pœnitentiæ.*

TUnc eis Petrus *n* annuntiavit eum colendum, quem crucifixerunt: ut ejus sanguinem biberent credentes, quem effuderunt sitientes.

a *Joan. 6.* b *al. participat.* c *Alg. l. 1. c. 11.* d *1. Cor. 10.* e *Genes. 4. secundum 70.* f *al. transfiguratum corpus in altaribus.* g *al. divinitatis.* h *Alg. l. 1. c. 12. Ivo p. 2. c. 5.* i *Matth. 23.* k *Paschasius in eundem Matthæi locum.* l *Psal. 143.* m *al. veritatem sui.* n *Act. 2.*

C. XCI. ¶ *Corpus, quod ex Virgine sumptum est, è fidelibus accipitur.*

Item Ambrosius *epist. 62. al. l. 8. epist. 1. ad Irenæum.*

COrporeum *a* illud manna nunc est 1 tanti res miraculi: quia venit, quod perfectum est: perfectum autem, panis de cœlo, corpus ex Virgine, de quo satis Evangelium te docet.

1 ¶ Nunc est] *Apud B. Ambrosium sic legitur:* Et corporeum quidem illud manna hodie plerisque in locis invenitur: sed nunc non est tanti res miraculi, quia venit, &c. *Verum ob glossam non est emendatum.*

C. XCII. ¶ *Verum Christi corpus, verumq; ejus sanguinem quotidie manducamus & bibimus.*

Item Augustinus *in Psalmum 33.*

ACcesserunt ad *b* Jesum Judæi, ut crucifigerent: nos ad eum accedamus, ut corpus ejus & sanguinem accipiamus. *Item infrà.* ¶ Verè magnus Dominus, & magna misericordia ejus verè, qui nobis dedit manducare corpus suum, in quo tanta perpessus est, & sanguinem bibere. *Item in Psal. 45. ad Judæos.* ¶ Jam & securi bibite sanguinem, quem per insaniam fuderunt, per gratiam bibenguinem, quem fudistis. *Item in Psal. 65.* ¶ Ipsum sanrunt. *Item* c *in Psal. 98.* ¶ De carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. Nemo autem illiam carnem manducat, nisi prius adoraverit. *Item* d *in Psal. 33.* ¶ [*David* e *ferebatur* 1 *manibus suis.*] Manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David, secundùm literam non invenimus: in Christo autem invenimus. Ferebatur enim Christus manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait: [*Hoc est corpus meum.*] Ferebatur *f* enim illud corpus in manibus suis. *Idem super Joannem tract. 31.* ¶ Quousque biberent sanguinem, quem fuderant, de sua salute desperaverunt. *Idem in Psal. 54.* ¶ Judæi pascebantur tanquam de pœna Domini. Nam & nos de cruce Domini pascimur, quia corpus ipsius manducamus *& infrà.* ¶ Habent ergo impii epulas suas, habent & pii suas. Audi epulas piorum: [*Beati* g, *qui esuriunt & sitiunt justitiam.*]

1 ¶ Ferebatur] *In Græca vulgata est* φερόμενος, id est, coliabebatur.

C. XCIII. ¶ *Pro infirmatis Eucharistiam Presbyter semper habeat paratam.*

Item ex Concilio Wormacensi *h.*

26 PResbyter *i* Eucharistiam semper habeat paratam, ut quando quis infirmatus 1 fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

1 ¶ Infirmatus fuerit,] *Apud Burchardum & Ivonem (qui item citant Concilium Wormaciense, c. 5.) & in capitularibus, l. 1. c. 161. hoc habetur, post ista verba interponuntur hæc,* aut parvulus infirmus fuerit.

C. XCIV. ¶ *Pœnitentia ejus, qui non benè sacrificium custodit.*

Item ex Concilio Arelatensi. *k*

27 QUi *l* benè non custodierit sacrificium, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in triginta dies pœniteat.

a *Lanfran. Ivo p. 2. c. 9.* b *Lanfrancus. Guitmundus lib. 3. Alg. lib. 1. cap. 9. & 12. Ivo part. 2. c. 9.* c *Et serm. 4. de S. Stephano.* d *Concune primâ.* e *1. Reg. 21.* f *Ferebat] orig.* g *Matth. 5.* h *In Cap. l. 5. c. 61.* i *Burch. l. 5. c. 10. Ivo p. 2. c. 20. Pann. l. 1. c. 142.* k *al. Aurelianensi.* l *Burch. lib. 5. c. 51. Ivo p. 2. c. 69. Pann. l. 1. c. 157.*

C. XCV. ¶ *Histrionibus sacra non committantur mysteria.*

Cyprianus *Eucratio fratri salutem, lib. 1. epist. 10.*

28 PRo dilectione *a* tua, & verecundia mutua consultendum me existimâsti, frater charissime, quid mihi videatur de histrione quodam, qui apud vos constitutus, in ejusdem adhuc artis suæ dedecore perseverat, & Magister & Doctor non erudiendorum, sed perdendorum puerorum, id quod malè didicit, cæteris quoque insinuat: an talis debeat communicare nobiscum? Quod ego puto nec Majestati divinæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.

C. XCVI. ¶ *Post conversionem non est denegandæ gratia communionis.*

Item ex Concilio Carthaginensi III. *c. 35.*

SCenicis *c* atque histrionibus, cæterisque hujusmodi personis, vel apostaticis conversis, vel reversis ad Dominum, gratia vel reconciliatio non negetur.

C. XCVII. ¶ *Presbyter in altari Missam non celebret, in quo eâdem die Episcopus celebravit.*

Item ex Concilio Urbico. *d*

IN *e* altari, in quo Episcopus Missam cantavit, Presbyter eodem die aliam celebrare non præsumat.

DISTINCTIO III.

De Festis & Ecclesiasticis ceremoniis promulgandis & observandis.

C. I. ¶ *Tempora feriandi in Missâ sunt Laicis nuntianda.*

Item ex Concilio Lugdunensi.

1 PRonuntiandum *f* est Laicis 1, ut sciant tempora feriandi per annum, id est, omnem Dominicam à vespera usque ad vesperam, ne Judaismo capiantur. Feriandi verò per annum isti sunt dies, Natalis Domini, sancti Stephani, sancti Joannis Evangelistæ, Innocentium, sancti Sylvestri, octavæ *g* 2 Domini, & Theophaniæ *h*, Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Pentecostes, sancti Joannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, maximè tamen sanctorum Petri & Pauli, qui mundum suâ prædicatione illuminaverunt, sancti Laurentii, Assumptio sanctæ Mariæ, Nativitas sanctæ Mariæ, Dedicatio Ecclesiæ *i*, Sancti Michaëlis Archangeli, Dedicatio cujuscunque Oratorii, & omnium Sanctorum, & sancti Martini, & illæ festivitates, quas singuli Episcopi in suis Episcopatibus *k* cum populo collaudaverint, quæ vicinis tantùm circummorantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus. Reliquas verò festivitates per annum non sunt cogendi ad feriandum, nec prohibendi. Indictum vero jejunium quando fuerit denuntiatum, ab omnibus observetur.

1 ¶ Laicis,] *Hæc vox abest à Vaticanis exemplaribus, Burchardo & Ivone.*

2 ¶ Octavæ Domini,] *Ita in plerisque vetustis exemplaribus, & in Capitularibus, & apud Ivonem, & cæteros fere veteres scriptores, excepto Burchardo. Ac nihilominus ipsa octava dies ipsius Natalis significatur. Cur autem numero multitudinis proferatur, declarat Alcuinus in c. de octava Domini.*

C. II. ¶ *In Sanctorum solemnitatibus, divinis officiis, non saltationibus, vel cantilenis, populi debent vacare.*

Item ex Concilio Toletano III. *c. 23.*

a *Burch. l. 5. c. 21. Ivo p. 3. c. 31. & p. 11. c. 83. Panner. lib. 1. c. 153.* b *Et in Afric. c. 12.* c *Burch. l. 4. c. 36. Ivo p. 1. c. 230.* d *Concil. Antiffiod. c. 10.* e *Burch. l. 3. c. 226. Ivo p. 3. c. 270. Pann. l. 2. c. 35.* f *Cod. de fer. l. omnes dies. Novel. Leon. 54. Mogunt. l. 1. c. 36. Capit. l. 1. c. 164. & l. 2. c. 35. Burch. l. 2. c. 77. Ivo p. 4. c. 14. Balsamon ad tit. 7. Nomocanonis.* g *Octava Natalis Domini.* h *al. Epiphaniæ.* i *al. Basilicæ.* k *al. Episcopiis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

IRreligiosa *a* consuetudo est, quam vulgus per Sanctorum solennitates agere consuevit: Populi, qui debent officia divina attendere, salutationibus & turpibus invigilant canticis, non solùm sibi nocentes, sed & religiosorum officiis perstrepentes *b*. Hoc etenim, ut ab omnibus *c* provinciis depellatur, Sacerdotum & Judicum à Concilio sancto curæ committitur.

C. III. ¶ *Ante Ascensionem Domini tribus diebus Litaniæ celebrentur.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. *c.29.*

ROgationes *d*, id est, Litanias, ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita ut præmissum *e* triduanum jejunium in Dominicæ Ascensionis solennitate solvatur. Per quod triduum servi & ancillæ ab opere relaxentur, quò magis plebs universa conveniat. Quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis utantur.

C. IV. ¶ *Episcopus die Dominico non desit Ecclesiæ.*

Item ex Concilio *f* eodem, *c.33.*

EPiscopus *g*, si infirmitate non fuerit impeditus, Ecclesiæ, cui proximus fuerit, die Dominico deesse non debet.

C. V. ¶ *Hos dies civibus in villa celebrare non licet.*

Item ex eodem, *c.27.*

NUlli civium Paschæ, Natalis Domini, & Quadragesimæ 1 solennitatem in villa liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.

1 ¶ Et Quadragesimæ] *Sic etiam in originali impresso. Sed Ivo habet*, vel Quinquagesimæ. *Burchardus*, vel Pentecostes, *& ita est in Concilio Agathensi, c.63. & in Arvernensi, c.14.*

C. VI. ¶ *Ante solennitatem Paschæ Quadragesima est celebranda.*

Item ex eodem Aurelianensi, *c.26.*

SAcerdotibus omnibus est decretum, ut ante Paschæ solennitatem non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur.

C. VII. ¶ *Quinta feria ultima septimanæ Quadragesimæ jejunium solvi non licet.*

Item ex Concilio *h* Martini Papæ Bracharensis, *c.50.*

NOn liceat quintâ feriâ novissimæ septimanæ jejunium solvere, & omnem exhonorare Quadragesimam, sed sincerè abstinentes totam Quadragesimam peragere.

C. VIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio *i* Laodicensi, *c.50.*

NOn oporter *k* in Quadragesima, quintâ feriâ ultimæ hebdomadæ jejunium dissolvi, & totam Quadragesimam inhonorari: sed per totos hos dies jejunare, & escis abstinentiæ convenientibus, id est, aridioribus uti.

C. IX. ¶ *Exceptis diebus Dominicis in Quadragesima non solvatur jejunium.*

Item ex Concilio Agathensi, *c.12.*

PLacuit, ut omnes Ecclesiæ filii, exceptis diebus Dominicis, in Quadragesima etiam die Sabbathi *l* sacerdotali oratione 1, & discretionis communione jejunent.

1 ¶ Oratione,] *In Concilio legitur*, ordinatione, & districtionis *m* comminatione jejunent: *sed ob glossam non est mutatum.*

C. X. ¶ *Nec in die Dominico, nec in diebus Pentecostes in oratione genua flectantur.*

Item ex Concilio Nicæno, *cap. 20.*

QUoniam *a* sunt in die Dominica quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecostes, statutum est a sancta Synodo (quoniam consona, & conveniens per omnes Ecclesias custodienda consuetudo est) ut stantes ad orationem vota Domino reddamus.

C. XI. ¶ *Quo tempore ab esu carnium sit abstinendum.*

Item Leo Papa IV.

2 DE esu carnium apud vos *b* vetustissima, & non improbanda traditio semper est tenenda, ut a cœnæ termino, quæ fit in principio noctis quartæ feriæ, quæ lucescit in quarta feria, usque in diluculum quintæ feriæ, & similiter à cœna noctis sextæ feriæ, quæ lucescit in sexta feria, non imperite jejunatio usque ad Sabbathi lucem, quantum de diei parte aliquis jejunare maluerit vel debuerit, protendatur.

C. XII. ¶ *Nec die Sabbathi feriandum, nec die Dominico lavacrum est prohibendum.*

Item Gregorius *c ailectissimis civibus Romæ.*

lib.11.epist.3. (an.602.)

3 PErvenit *d* ad me quosdam perversi spiritûs homines prava inter vos aliqua, & sanctæ fidei adversa seminâsse, ita ut die Sabbathi aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud, nisi Antichristi prædicatores dixerim? qui veniens diem Sabbathum, atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mortis & resurgere simulat, haberi in veneratione vult diem Dominicum: & quia judaizare populum compellit, ut exteriorem legis ritum revocet, & sibi Judæorum perfidiam subdat, coli vult Sabbathum. *& paulò post.* ¶ Aliud quoque ad me perlatum est, vobis à perversis hominibus esse prædicatum, ut Dominico die nullus debeat lavari. Et quidem si pro luxuria, & pro voluptate quis lavari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec die Dominico prohibemus.

C. XIII. ¶ *Ob reverentiam sepultura Dominica Sabbatho jejunare debemus.*

Item Innocentius Papa, *epistolâ primâ ad Decentium, c.4. (an.416. Roma in Umbriam.)*

4 SAbbatho vero *e* jejunandum esse, ratio evidentissima demonstrat. Nam, si diem Dominicum ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Jesu Christi non solum in Pascha celebramus, verùm etiam per singulos circulos hebdomadarum, ipsius diei imaginem frequentamus, ac sextâ feriâ propter passionem Domini jejunamus, Sabbathum prætermittere non debemus: quoniam *f* inter tristitiam & lætitiam temporis illius videtur inclusum. Nam utique constat Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Judæorum se occultâsse. Quod utique non dubium est in tantum eos jejunâsse biduo memorato, ut traditio Ecclesiæ habeat isto biduo sacramenta penitùs non celebrari. Quæ utique forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id, quod commemoratio diei illius semper est celebranda. Quòd si putant semel, atque uno Sabbatho jejunandum, ergo & Dominica, & sexta feria semel in Pascha erit utique celebranda.

C. XIV. ¶ *Die Dominicâ, & quintâ feriâ non est celebrandum jejunium.*

Item Melchiades *g* Papa *ad Episcopos Hispaniarum, c.3.*

a *Ivo p.4.cap.12.* b *abest ab origen* c *omni Hispania] orig. Beda de officiis, tomo 7.* d *Albinus pag.97. Burch.l.13. c.17. Ivo p.4.c.11.* e *al. post Missam.* f *Conc. Arvernense, c.14. Et Agathense, c.63.* g *Burch.l.2.c.75. & l.19.c. de sacrilegio. Ivo p.4.cap.12.* h *In Capit. grac. Syn.* i *Et in Syn. cap.29.* k *Burch.lib.13.c.8. Ivo part.4.c.41.* l *al. sabbatho.* m *al. distinctionis.*

a *Burch.l.2.cap.88. Ivo p.4.c.18. Pann.l.2.cap.174.* b *orig.* c *Et Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, cap.11.* d *Ivo p.4.c.6. Pann.l.2.c.169.* e *Ansel. in præfat.c.1. Polyc. l.3.tit.25. Ivo p.4.c.23. Pannorm. l.2.cap.137.* f *al. quod] orig.* g *al. Miltiade.*

1 JEjunium *a* Dominici diei, & quintæ feriæ nemo ps celebrare debet, ut inter jejunium Christianorum, & Gentilium, veraciter credentium, & infidelium, atque hæreticorum vera, & non falsa discretio habeatur.

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Cæsaraugustano, *c.2.* b *(an.380. in Hispan.)*

NE quis jejunet die Dominicâ causâ timoris 1, aut persuasionis, aut superstitionis: nec Quadragesimalibus cubiculorum, ac montium, qui in suspicionibus perseverant: sed exemplum, & præceptum custodiant Sacerdotum, & ad alienas villas agendorum conventuum causâ non conveniant. Ab universis Episcopis dictum est, anathema sit, qui hæc commiserit.

1 ¶ Timoris,] *Hoc expunctur in glossa. Sed in Concilio est, causâ temporis, id est, quoniam dies Dominicus sit. De qua re habetur supr. dist.20. cap.* si quis tanquam. *& cap. fin. Legitur etiam in Pontificali Damasi, ideò Miltiadem sanxisse, ne quis die Dominico, aut feriâ quartâ jejunaret: quia eos dies pagani, quasi sacrum jejunium celebrabant. Et apud Burchardum, l.19. imponitur pœnitentia ei, qui die Dominicâ jejunet propter abstinentiam & religionem.*

C. XVI. ¶ *Quartâ & sextâ feriâ sunt servanda jejunia.*

Item ex dictis S. Apollonii. *(an.388. in Ægypto.)*

2 JEjunia *c* sanè legitima, id est, quartâ & sextâ feriâ non sunt solvenda, nisi grandis aliqua necessitas fuerit: quia quartâ feriâ Judas de traditione Domini cogitavit, & sextâ feriâ crucifixus est Salvator. Videbitur ergo, qui in his diebus sine aliqua necessitate solverit statuta jejunia, vel cum tradente tradere Salvatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere. Die autem Dominicâ nihil aliud agendum est, nisi Deo vacandum. Nulla operatio in illa die sancta agatur, nisi tantùm hymnis, & psalmis, & canticis spiritualibus dies illa transigatur.

¶ *Caput hoc habetur apud Palladium in vita Apollonii Abbatis.*

C. XVII. ¶ *Quintâ feriâ ultimæ hebdomadæ Quadragesimæ pœnitentes remissionem accipiant.*

Item Innocentius Papa, *epist.1. ad Decentium, cap.7.*

7 DE pœnitentibus *d* verò, qui sive ex gravioribus ps commissis, sive ex levioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interveniat ægritudo, quintâ feriâ ante Pascha eis remittendum, Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat. Cæterum de pondere æstimando delictorum, Sacerdotis est judicare, ut attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus, atque lachrymas corrigentis, ac tunc jubere dimitti, cùm viderit congruam satisfactionem. Sanè si quis in ægritudinem inciderit, atque usque ad desperationem devenerit, ei est ante tempus Paschæ relaxandum, ne de seculo absque communione discedat.

C. XVIII. ¶ *Singulis annis quintâ feriâ ultimæ hebdomadæ Quinquagesimæ novum chrisma conficiatur.*

Item Fabianus Papa *orientalibus Episcopis, epist.2.*

a

2 LIteris *e* vestris inter cætera insertum invenimus, ps quosdam regionis vestræ Episcopos à vestro, notroque ordine discrepare, & non per singulos annos in cœna Domini chrisma conficere. *& infrà.* ¶ Errant verò, qui talia excogitant, & mente vesanâ potiùs, quàm rectâ sentientes hæc audent. *& infrà.* ¶ Sicut enim ipsius diei solennitas per singulos annos est celebranda, ita ipsius sancti chrismatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renovanda, & fidelibus tradenda: quia novum sacramentum est per singulos annos, & jam dicto die innovandum, & vetus in sanctis Ecclesiis cremandum. Ista à sanctis Apostolis, & successoribus eorum accepimus, & vobis tenenda mandamus.

¶ *In originali res copiosiùs explicatur, quàm aut Gratianus, aut Ivo sactant.*

C. XIX. ¶ *Servetur ab omnibus festivitas inventionis Dominicæ crucis.*

Item Eusebius Papa, *epist.2.* a.

9 CRucis Domini *a* nostri JESU CHristi, quæ nupps per nobis gubernacula sanctæ Romanæ Ecclesiæ tenentibus, quinto nonas Maji inventa est, in prædicto Calendarum die inventionis festum vobis solenniter celebrare mandamus.

C. XX. ¶ *Quare sit institutum, ut aqua sale conspersa sanctificetur.*

Item Alexander Papa V. *à Petro, epist.1.c.5.* a

10 AQuam *b* sale conspersam populis benedicimus, ut pseâ cuncti aspersi sanctificentur, & purificentur. Quod & omnibus Sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ sanguine aspersus populum sanctificabat, atque mundabat: multò magis aqua sale aspersa, divinisque precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat. Et *c*, si sale aspersio per Heliseum Prophetam sterilitas aquæ sanata est: quanto magis divinis precibus sacratus *d* sal sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat, atque mundat, & purgat, & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli avertit, & à phantasmatum versutiis homines defendit?

C. XXI. ¶ *Non nisi in die Dominico sanctum Pascha celebretur.*

Item Pius Papa IX. *à Petro Apostolo, in primo suarum decretalium.* c a.

NOsse *f* vos volumus, quòd Pascha Domini die Dominico annuis temporibus *g* sit celebrandum. Istis enim temporibus Hermes Doctor fidei & scripturarum effulsit inter nos. Et licèt nos idem Pascha prædicto die celebremus, quia tamen quidam inde dubitabant, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ angelus Domini apparuit in habitu pastoris, & præcepit ei, ut Pascha Domini die Dominico ab omnibus celebraretur. Unde & vos Apostolicâ auctoritate instruimus, omnes eadem servare debere: quia & nos eadem servamus: nec debetis à capite quoquo modo dissidere.

C. XXII. ¶ *Non nisi in die Dominico sanctum Pascha celebretur.*

Item Victor Papa XIII. *à Petro, in primo decretalis suæ.* h *(An.186.)* a

CElebritatem *i* sancti Paschæ die Dominico agi debere, & prædecessiores nostri jam statuerunt, & nos illud vobis eâdem die solenniter celebrari mandamus: quia non decet, ut membra à capite discrepent, nec *k* contraria gerant. A XIV. verò lunâ primi mensis usque ad XXI. diem ejusdem mensis eadem celebretur festivitas. Eòdem verò tempore baptisma celebrandum est catholicum. Sed tamen, si necesse fuerit, aut mortis pe-

a *Ivo part.4.cap.5.* b *Polyc. ibid. Burchard.lib.2.c.53. Ivo part.2.c.68.* c *4.Regum 2.* d *al. sacrata aqua.* e *Epist.1.* f *Ivo part.4.c.3. & 145.* g *al. solennitatibus] orig.* h *Epist.1. ad Theophilum. Et in Aurelian. 4. c.1.* i *Polyc. l.3.tit.10. & 17. Vualfridus Strabo, c.26. Burch. l.4.c.3. Ivo part.1.c.198. & p.4.c.4.* k *al. aut aliter gerant.*

riculum ingruerit, Gentiles ad fidem venientes quocunque loco, vel momento, ubicunque evenerit, sive in flumine, sive in mari, sive in fontibus tantum Christianæ confessione credulitatis clarificatâ *a* baptizentur. Ipsis quoque, quod in baptismo pollicîti sunt, summoperè est attendendum, ne infideles, sed fideles inveniantur. Ipsi verò, qui infidelitatis notâ aspersuntur, infames efficiuntur, & inter fideles minimè reputantur. Hæc verò statuta nullâ debent improbitate convelli, nullâ novitate mutari: quia alia est ratio causarum secularium, alia divinarum.

C. XXIII. *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *b. c. 85.*

PAschæ solennitas uno die & tempore celebranda est.

C. XXIV. ¶ *Dies Paschæ, Concilii 1 formatarum subscriptione omnibus intimetur.*

Item ex Concilio Carthaginensi V. *c. 7. (an. 398.)*

PLacuit *c*, ut dies venerabilis Paschæ formatarum subscriptione omnibus intimetur: dies verò Concilii xi Cal. 2. Novembris servetur. Scribendum est etiam ad singularum quarumcunque provinciarum Primates, ut quandocunque apud se Concilium congregant, istum diem non impediant.

1 ¶ Concilii] *In aliquot vetustis est, & Concilii. In originali impresso hæc est hujus capitu rubrica:* De tempore Paschali i, seu Concilii. *In codice canonum in indice capitu 40. Concilii Africani*, diem Paschæ & diem Concilii nuntiandum. *In Græco cap. 64.* Περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς συνόδου ἀγγέλλεσθαι: *id est*, Ut dies Paschæ in die Synodi annuntietur.

2 ¶ xi. Cal. *Sic in Carthaginensi V. In Africano autem (etiam in codice canonum) & Carthaginensi Græco est*, x. Cal. Septembris.

C. XXV. ¶ *Cum in Concilio omnia statuta fuerint, futurum Paschæ annuntietur.*

Item ex Concilio Bracharensi II. *c. 9. (an. 572.)*

PLacuit, ut postquam omnia in Concilio Sacerdotum fuerint ordinata, illud omnimodis observetur, ut superventurum *d* ipsius anni Paschæ quoto Calendarum die, vel quotâ lunâ debeat suscipi, à metropolitano Episcopo intimetur *e*. Quod cæteri Episcopi, vel Clerus reliquus breviculo subnotantes, unusquisque in sua Ecclesia adveniente Natalis Domini die astante populo post Evangelicam lectionem annuntient.

C. XXVI. ¶ *Per orbem universum uno die, & uno tempore Paschæ celebretur.*

Item ex Concilio Arelatensi I. *quod confirmavit Papa Sylvester, cap. 1. (an. 319.)*

DE observatione *f* Paschæ Domini statuimus, ut uno die & tempore per omnem orbem observetur: & juxta consuetudinem literæ *g* ad omnes dirigantur.

C. XXVII. ¶ *De imaginibus Sanctorum non violandis.*

Item Gregorius *Severo Episcopo Massiliensi, lib. 9. epist. 9. (an. 600.)*

12 PEtlatum *h* ad nos fuerat, quòd inconsideratozelo succensus, Sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuisses, omnino laudavimus: fregisse verò reprehendimus. Dic, frater, à quo factum Sacerdote aliquando auditum est, quod fecisti? Si 1 non aliud, vel illud te non debuit revocare, ne despectis à fratribus, solum te sanctum esse crederes, & sapientem. Aliud est enim picturam adorare: aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa etiam ignorantes vident, quid sequi debeant: in ipsa legunt, qui literas nesciunt. Unde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est.

1 ¶ Si non] *Hæc usque ad vers.* Aliud. *sunt addita ex originali.*

C. XXVIII. ¶ *Imagines Sanctorum memoria sunt, & recordatio præteritorum.*

Item in septima *a* Synodo, *actione 6.*

VEnerabiles imagines Christiani non Deos appellant, neque serviunt eis, ut Diis, neque spem salutis ponunt in eis, neque ab eis expectant futurum judicium: sed ad memoriam & recordationem primitivorum venerantur eas, & adorant, sed non serviunt eis cultu divino, nec alicui creaturæ.

C. XXIX. ¶ *Non in agni, sed in hominis specie Christus est figurandus.*

Item Hadrianus Papa *b* Tharasio Patriarchæ, *in actione 2. ejusdem septimæ Synodi.*

13 SExtam *c* sanctam Synodum recipio cum omnibus ps canonibus suis, in quibus dicitur: In quibus *d* picturis sanctarum imaginum agnus præcursoris digito ostensus depingitur, qui in figuram gratiæ 1 transit, verum nobis per legem Moysi demonstrans agnum: Jesum Christum Dominum nostrum. Antiquis ergo figuris & umbris, ad veritatis præfigurationem sanctæ Ecclesiæ traditis, vale 2 dicentes, gratiam & veritatem præsentium, & sic plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum Dominum nostrum Jesum Christum secundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agno depingi jubemus.

¶ *De sexta Synodo, & canonibus ipsius notatum est sup. e sexta Synodus.*

1 ¶ Gratiæ transit,] *Et in epistola Hadriani & apud Ivonem p. 4. c. 122. legitur*, in typum gratiæ assumptus est. *Apud eundem Ivonem, c. 126. ex Hadriano ad Carolum*, in signum relictus est gratiæ. *Græcè in eadem sexta Synodi est*, ὃς εἰς τύπον παρ' ἡμῖν τῆς χάριτος ὢν: *id est*, qui in typum gratiæ assumptus est. *Sed ob glossam non est mutatum.*

2 ¶ Vale dicentes,] *Sic Ivo. In epistola Hadriani est*, Suscipientes, *Græcè* ἀσπασάμενοι.

C. XXX. ¶ *De fide Trinitatis & Unitatis inviolabiliter servanda.*

Item Augustinus *lib. 1. de Trinitate, cap. 4.*

14 OMnes *e*, quos legere potui, qui ante me scripps runt de Trinitate, quæ Deus est, divinorum librorum veterum & novorum catholici tractatores, hoc intenderunt secundùm scripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unius ejusdemque substantiæ inseparabili æqualitate divinam insinuent unitatem: Ideoque non sunt tres Dii, sed unus Deus, quamvis Pater Filium genuerit, & ideo Filius non sit, qui Pater est. Filius quæ à Patre sit genitus, & ideò non sit Pater, qui Filius est, Spiritusque Sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed tantùm Patris & Filii Spiritus, Patri & Filio etiam ipse coæqualis, & ad Trinitatis pertinens unitatem: non tamen eandem Trinitatem natam de Maria Virgine, & sub Pontio Pilato crucifixam & sepultam tertiâ die resurrexisse, & in cœlum ascendisse; sed tantummodò Filium: nec eandem Trinitatem descendisse *a* in specie columbæ super Jesum baptizatum: aut die *b* Pentecostes post ascensionem Domini sonitu facto de cœlo, quasi ferretur flatus vehemens, & linguis divisis, velut ignis sedisse super unumquemque eorum: sed tantummodo Spiritum Sanctum: nec eandem Trinitatem dixisse de cœlo: *c* [*Tu es filius meus.*] Sive cùm baptizatus est à Joanne, sive in monte, quando cum illo erant tres discipuli, aut quando sonuit vox dicens, *d* [*Et clarificavi, & iterùm clarificabo,*] quamvis Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operentur.

a *al. clarificari.* b *& in Africano, c. 40. & Aurasiaco, cap. 19.* c *supr. distinct. 37.* d *al. superventurum.* e *al. nuntietur.* f *Ivo p. 4 cap. 19.* g *literas ad omnes tu dirigas. orig.* h *Anf. l. 13. c. 45. Burch. l. 3. c. 36. Ivo p. 3. c. 42. Panorm. lib. 2. cap. 56.*

a *al. sexta.* b *In epist. Hadrian. ad Carolum, c. 33. supr. dist. 16.* c *Ivo p. 4. c. 122. & 126.* d *al. quibusdam*] *vera lectio, in 6. syn. c. 82.* e *Ivo p. 2. c. 2. Pann. l. 1. c. 7.*

DISTINCTIO IV.

De Baptismi Sacramento.

C. I. ¶ *Sine sacramento visibili, & fide invisibili nemo salvatur.*

1 Idem Augustinus *super Joannem.*

gs NEcessarium *e* est visibile sacramentum aquæ ad ablutionem visibilis corporis: sicut necessaria est doctrina invisibilis fidei ad sanctificationem invisibilis animæ. *Idem* ¶ Renascitur *f* homo [*ex aqua*] visibili sacramento, [*& spiritu*] invisibili intellectu, ut symbolum baptismi visibiliter accipiat, & spiritalem intellectum ipsius symboli perficiat *g*. Vel [*ex aqua*] visibili & [*Spiritu*] sancto.

C. II. ¶ *In baptismate concupiscentia extinguatur, non ut sit, sed ut non obsit.*

Idem *in lib. 1. de peccatorum meritis, & remiss. seu de baptismo parvulorum. c. 39.*

PEt baptismum Christi id agitur, ut evacuetur caro peccati. Evacuatur autem, non ut in ipsa vivente carne concupiscentia consperſa & innata repentè absumatur, & non sit: sed ne obsit mortuo, quæ oberat nato. Nam si post baptismum vixerit, atque ad ætatem capacem præcepti pervenire potuerit, ibi habet, cum qua pugnet, eamque adjuvante Deo superet, si non in vacuum gratiam ejus susceperit, si reprobatus esse noluerit. Nam nec grandibus hoc præstatur in baptismo, nisi fortè miraculo ineffabili omnipotentissimi creatoris, ut lex peccati, quæ ineſt in membris, repugnans legi mentis, penitùs extinguatur, & non sit: sed, ut quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum fuerit, cùm eidem concupiscentiæ subjectâ mente serviret, totum aboleatur, & velut factum non fuerit, habeatur.

¶ *Restitutum est caput hoc suæ integritati, ut melius B. Augustini sententia percipiretur. Neque enim glossa impediebat.*

C. III. ¶ *Quia ex viro & muliere concipitur, cum originali peccato nascatur, nec sine baptismate salvatur.*

Idem *ad Petrum Diaconum, c. 26.*

FIrmissimè *h* tene, & nullatenùs dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, morique subjectum: & ob hoc naturâ iræ filium nasci, de quâ dicit Apostolus: *i* [*Eramus enim & nos naturâ filii iræ, sicut & cæteri.*] A qua ira nullus liberatur, nisi per fidem mediatoris Dei & hominis hominis Jesu Christi. *Item c. 27.* ¶ Firmissimè *k* tene, & nullatenùs dubites, non solùm homines jam ratione utentes, verùm etiam parvulos, qui sive in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur: sive cùm de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, de hoc sæculo transeunt, sempiterno *a* igne puniendos: quia etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & nativitate traxerunt.

C. IV. ¶ *De eodem.*

Item Joannes Chrysostomus. *b*

NOn *c* potest quis gratiam vitæ cœlestis accipere, nisi prius purgatus fuerit ab omni sorde peccati per pœnitentiæ confessionem, per donum baptismi salutaris Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula sæculorum.

C. V. ¶ *Sicut nunc in baptismate, ita olim in circumcisione remittebantur peccata.*

Item Gregorius *in Moralibus, lib. 4. c. 2.*

QUod *d* autem apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his, qui de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circumcisionis.

C. VI. ¶ *Originale peccatum nunc in baptismate, olim in circumcisione remittebatur.*

Item Augustinus *ad Valerium contra Julianum, de nuptiis & concupiscentia, lib. 2. cap. 11.*

EX *e* quo instituta est circumcisio in populo Dei (quod erat tunc signaculum justitiæ fidei) ad significationem *f* purgationis valebat parvulis originalis, veterisque peccati: sicut & baptismus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo est institutus.

C. VII. ¶ *Parvulis in baptismate offerentium prodest fides.*

Idem *de libero arbitrio, lib. 3. c. 23.*

ILlud *g* perscrutari homines solent, sacramentum baptismi Christi quid parvulis prosit: cùm eo accepto plerunque moriuntur, priusquam ex eo quicquam cognoscere poterunt. Qua in re satis pie, rectèque creditur, prodesse parvulo fides eorum, à quibus consecrandus offertur. Et hoc Ecclesiæ commendat saluberrima auctoritas, ut ex eo quisque sentiat, quid sibi prosit fides sua, quando in aliorum quoque beneficio 1, qui propriam nondum habet potestatem, commoda sit.

1 ¶ Beneficio,] *Eadem lectio est apud Ivonem, in Pannormia, & in originali ad marginem. In textu autem est*, beneficium, qui propriam non habent, potest aliena commodari.

C. VIII. ¶ *Per fidem & baptisma justificamur à peccatis.*

Idem *de baptismo parvulorum, lib. 1. cap. 32. & 33.*

FIlius Dei carnem peccati 1 suscepit, & pœnam sine culpa, ut in carne peccati & culpa solveretur & pœna. Per fidem ergo, & baptismum ejus à peccato homo per justificationem, & à morte liberatur per resurrectionem. ¶ Parvuli *h* etiam baptizati inter credentes repuerantur per sacramenti virtutem, & offerentium responsionem. Qui verò non sunt baptizati, inter non credentes judicantur ex Evangelio Joannis: [*Nisi i quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.*]

¶ *Caput hoc est summa verborum B. Augustini in loco indicatis.*

a *Marc. 1.* b *Act. 2.* c *Marc. 1.* d *Joan. 12.* e *Ex glossa ord. in 3. Joan. Nisi quis.* f *in ea glossa, ad ver. ex aqua.* g *al. percipiat.* h *Tem. 3. & inter opera Fulgentii. Ivo part. 1. cap. 26. & 29. Panormn. lib. 1. cap. 8. & 9.* i *Ephes. 2.* k *Sententiarum 4. distinct. 12. Supra, de pœn. distinct. 1. c. non potest.* d *Ivo part. 1. cap. 49. Pannorm. lib. 1 cap. 10.* e *Ivo part. 1. cap. 50. Pannor. lib. 1. cap. 11.* f *al. sanctificationem*] *Grat.* g *Alger. lib. 3. cap. 7. Ivo part. 3. c. 20. Pannorm. l. 2. c. 12.* h *c. 33.* i *Joan. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ¶ Carnem peccati] *Apud B. Augustinum longè plenius & rectius.* Dominus autem, *inquit*, in carnem suam non peccatum transtulit, tanquam venenum serpentis, sed tantùm transtulit mortem, ut esset in similitudine carnis peccati pœna sine culpa, unde in carne peccati, & culpa solveretur, & pœna. *Multum igitur interest inter carnem peccati, & similitudinem carnis peccati. Quod explicans B. Augustinus, cum alibi sæpè, tùm potissimum sermone 42. de verbo Domini: addebat tamen,* si ergo similitudo carnis erat peccati, non caro peccati, quomodo, ut de peccato damnaret peccatum in carne? solet & similitudo capere nomen ejus rei, cujus est similitudo.

C. IX. ¶ *Per aquam baptismi de terreno fit homo cœlestis.*

Item Ambrosius *lib. 1. de sacramentis, c. 4. & 5.*

PEr aquam *a* baptismi transitus est à terrenis ad cœlestia. Hoc est enim Pascha, id est, transitus ejus, transitus à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad sanctificationem. Qui per hunc fontem transit, non moritur, sed resurgit. Non omnis aqua sanat, sed aqua sanat, quæ habet gratiam Christi. Aliud est elementum, aliud consecratio: aliud opus, aliud operatio. Aqua opus est: operatio Spiritus Sanctus est. Non sanat aqua, nisi Spiritus Sanctus descenderit, & aquam illam consecraverit, sicut legisti, quòd cùm Dominus noster Jesus Christus formam baptismatis daret, venit ad Joannem, & ait illi Joannes: *b* [*Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? respondit illi Christus: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam.*] Vide, quia omnis justitia in baptismate constituta est. Ergo 1 quare Christus descendit, nisi ut caro ista mundaretur, caro, quam susceperat de nostra conditione? Non enim ablutio peccatorum suorum Christo necessaria erat, qui peccatum non fecit: sed nobis erat necessaria, qui peccato manemus obnoxii. *& paulò pòst.* ¶ Descendit Christus: descendit & Spiritus Sanctus. Quare Christus prior descendit, posteà Spiritus, cùm forma & usus baptismi hoc habeat, ut antè fons consecretur, & tunc descendat, qui baptizandus est? *& paucis interjectis.* ¶ Christus autem antè descendit: secutus est Spiritus: quâ ratione? ut nunquam ipse egere Dominus JESUS sanctificationis mysterio videretur: sed sanctificaret ipse, sanctificaret & Spiritus.

1 ¶ Ergo quare] *Hæc usque ad vers.* Non enim. *emendata sunt ex B. Ambrosio. Anteà legebatur,* Christus ad baptismum descendit, non ut caro mundaretur, quam susceperat de nostra conditione. *Multis etiam aliis locis in capite hoc restituta est vera lectio.*

C. X. ¶ *Aqua baptismi non purgaret peccata, nisi tactu Dominici corporis esset sanctificata.*

Item Chromatius 1 *in Matthæum, c. 6. (an. 400. Aquileiæ.)*

NUnquam *c* aquæ baptismi purgare peccata credentium potuissent, nisi tactu Dominici corporis sanctificatæ fuissent.

1 ¶ Chromatius] *Anteà citabatur Chrysostomus, apud quem non est inventum, sed in fragmentis Chromatii.*

C. XI. ¶ *Generale baptisma non nisi sabbatho sancto Paschæ & Pentecostes celebretur.*

Item Syricius Papa *Himerio Tarraconensi, ep. 1.* d *(an. 385.)*

1 NOn ratione *e* auctoritatis alicujus, sed solâ temperitate præsumitur, ut passim, ac liberè natalitiis Christi, seu apparitione *f*, nec non & Apostolorum, seu Martyrum festivitatibus, innumeræ, ut asseris, plebes baptismi mysterium consequantur, cùm hoc sibi privilegium & apud nos, & apud omnes Ecclesias Dominicum specialiter Pascha defendat cum sua Pentecoste.

C. XII. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *universis Episcopis per Siciliam constitutis, epist. 4. c. 5.*

DUo *a* tempora, id est, Pascha & Pentecoste ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè sunt præfixa. Unde, quia manifestissimè patet, baptizandis in Ecclesia electis hæc duo tempora, de quibus locuti sumus, esse legitima; dilectionem vestram monemus, ut nullos alios dies huic observantiæ misceatis.

¶ *Prior pars hujus capitis usque ad vers.* Unde quia, tum *est iisdem omnino verbis in epistola. Sed in codice canonum ad rubricæ loco ad hoc caput, & refertur in Concilio Magunt. I. cap. 4.*

C. XIII. ¶ *Quare in præcipuis temporibus baptisma celebretur.*

Idem *in eadem epistola, cap. 3.*

PRopriè *b* in morte crucifixi, & in resurrectione ex mortuis potentia baptismi novam creaturam condidit *c* ex veteri: ut in renascentibus & mors Christi operetur, & vita, dicente B. Apostolo Paulo: *d* [*An ignoratis, quia quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus.*] & cætera, quæ latiùs magister gentium ad confirmandum sacramentum baptismatis disputavit: ut apparet ex hujus doctrinæ spiritu, regenerandis filiis hominum, & in Dei filios adoptandis illum diem esse, & illud tempus electum, in quo per similitudinem, formamque mysterii ea, quæ geruntur in membris, his, quæ in ipso sunt capite gesta, congruerent: dum in baptismatis regula & mors intervenit interfectione peccati, & sepultura triduanam imitatur trina demersio, & ab aquis elevatio resurgentis instar *e* est de sepulchro. Ipsa igitur operis qualitas docet celebrandæ generaliter gratiæ eum esse legitimum diem, in quo orta est & virtus muneris, & speciei actionis. Ad cujus rei confirmationem plurimùm valet, quòd ipse Dominus Jesus Christus, postequam resurrexit à mortuis, discipulis suis (in quibus omnes Ecclesiarum præsules docebantur) & formam & potestatem tradidit baptizandi, dicens: *f* [*Euntes ergo nunc docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*] De quo utique eos ante passionem potuisset instruere, nisi propriè voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse. Additur sanè huic observantiæ etiam Pentecostes ex adventu Spiritûs Sancti sacra *g* solennitas, quæ de Paschalis festi pendet articulo: & cùm ad alios dies alia festa pertineant, hæc semper ad eum diem, qui resurrectione Domini est insignis, occurrit, porrigens quodammodò auxiliantis gratiæ manum, & *h* eos, quos à die Paschæ aut molestia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut navigationis difficultas intercluxit, invitat *i*, ut quibuslibet necessitatibus impediti, desiderii sui effectum dono Spiritûs Sancti consequantur, *& infrà, cap. 4.* ¶ Hoc autem nos non ex nostra persuasione defendere, sed ex Apostolica auctoritate servare satis idoneo probamus exemplo, sequentes beatum Apostolum Petrum, qui in eo die, quo omnium *i* credentium numerum promissus

a Qui per hunc fontem transit, transit à terreno] *orig. Cap. 5.* b *Matth. 3.* c *Sent. 4. dist. 3.* d *Triburiense, c. 12.* e *Sent. 4. dist. 3. Ansl. l. 9. c. 13. Burch. l. 4. c. 3. Ivo p. 1. c. 51. & 200. Pann. l. 1. c. 16.* f *apparitionis,*] *orig.*

a *Burch. l. 4. c. 2. Ivo part. 1. c. 59. & 197. Pann. l. 1. cap. 17.* b *Ivo p. 3. c. 45.* c *condit*] *vera lectio.* d *Rom. 6.* e *al. ad instar.* f *Matth. 28.* g *al. consecrata.* h *viii*] *orig.* i *al. omnem.*

Spiritus Sancti replevit adventus, trium millium populum suâ prædicatione conversum lavacro baptismatis consecravit. Quod sanctæ Scriptura, quæ *a* Apostolorum actûs continet, fideli historiâ docet, dicens: [*His auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos, pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Jesu Christi in remissionem* b *peccatorum, & accipietis donum Spiritûs Sancti.*

1 ¶ Invitat,] *Ivo habet*, invitans. *Sed in originali est*: intercluxit invitos, aut quibuslibet necessitatibus impeditos, desiderii, &c.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item *in eadem epistola, c. 6.*

SI quis autem *c* Epiphaniæ festivitatem (quæ in suo ordine debito honore veneranda est) ob hoc existimat privilegium habere baptismatis, quia hoc quidam putant, quod in eadem die Dominus ad baptismum sancti Joannis accesserit, sciat illius baptismi aliam gratiam, & aliam fuisse rationem: nec ad eandem pertinuisse virtutem, quâ per Spiritum Sanctum renascuntur, de quibus dicitur: [*qui d non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.*] Dominus enim nullius indigens remissione peccati, nec quærens remedium renascendi, sic voluit baptizari, quomodo voluit circumcidi, hostiamque pro se emundationis offerri, ut qui factus erat ex muliere (sicut e Apostolus ait) fieret & sub lege, quam *f* non venerat solvere, sed adimplere, & implendo finire: sicut B. Apostolus prædicat, dicens: *g* [*Finis autem legis Christus ad justitiam omni credenti.*] Baptismi autem sui in se condidit sacramentum, quia in omnibus primatum tenens, se docuit esse principium: & tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redemptionis, & aqua baptismatis.

C. XV. ¶ *In solemnitate Paschali & Pentecostes catechumeni baptizentur.*

Item ex Concilio Gerundensi, *cap. 4.*

DE catechumenis *h* baptizandis id statutum est, ut in Paschæ solennitate, vel Pentecostes, quantò majoris celebritatis major celebritas est, tanto magis ad baptizandum veniant: cæteris solennitatibus infirmi tantummodò debeant baptizari: quibus quocunque tempore convenit baptismum non negari.

¶ *Restitutum caput est ex suo originali.*

C. XVI. ¶ *Necessitate cogente, qualibet tempore baptizare licet.*

Item Leo Papa, *epist. 4. cap. 6.*

SI *i* qui necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragii urgentur, omni tempore debent baptizari.

¶ *Apud B. Leonem sententia hujus capitis est post c.* duo tempora. *& ante c.* si quis autem. *sup. eod.*

C. XVII. ¶ *Nisi necessitate cogente inter Pascha & Pentecosten nullus baptizare præsumat.*

Item Gelasius Papa *Clero* k *& Plebi Tarentino.*

VEnerabilis *l* baptismi sacramentum non nisi in festivitate Paschali & Pentecostes tradere præsumat Episcopus: exceptis iis, quibus urgente mortis periculo talibus oportet, ne in æternum pereant, remediis subveniri.

¶ *In epistola Gregorii secundi clero & plebi Thuringiæ, unde citat Ivo (quamvis & Gelasii esse potuerit) & in Concilio Vuormaciensi, unde Burchardus, legitur*, Sacrosancti baptismi. *item, apud Ivonem, c. 202. In capite autem 63. est*, Generalis, *& in margine*, Venerabilis.

C. XVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *Gelasius a epistolâ ad Episcopos Lucaniæ, cap. 12.*

BAptizandi *b* sibi quispiam passim quocunque tempore nullam credat inesse fiduciam, præter Paschale festum, & Pentecostes venerabile sacramentum: excepto duntaxat gravissimi languoris incursu, in quo verendum est, ne morbi crescente periculo, sine remedio salutari fortassis ægrotans exitio præventus abscedat.

C. XIX. ¶ *Non nisi Sacerdos baptizare præsumat.*

Item Isidorus *de Officiis, l. 2. c. 24.*

COnstat *c* baptisma solis Sacerdotibus esse tractandum: ejusque mysterium nec ipsis Diaconis explere est licitum, absque Episcopo, vel Presbytero: nisi, his procul absentibus, ultima languoris necessitas cogat. Quod & Laicis fidelibus plerunque permittitur, ne quispiam sine remedio salutari de seculo evocetur. *Item Gelasius Papa.* ¶ Diaconos *d* quoque propriam, &c. *ut supra in tractatu ordinandorum, ubi de reverentia Diaconorum erga Sacerdotes agitur.*

C. XX. ¶ *Non præsumat mulier baptizare.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 99. & 100.*

3 MUlier *e*, quamvis docta, & sancta, viros in conventu docere, vel aliquos baptizare non præsumat.

Nisi necessitate cogente. Unde Urbanus Papa II. [*super quibus consuluit, &c.*] *ut supr. in tractatu Conjugii: ubi de compatribus agitur.*

C. XXI. ¶ *Etiam Laici necessitate cogente baptizare possunt.*

Item Augustinus *ad Fortunatum.*

INf necessitate, cùm Episcopi, aut Presbyteri, aut quilibet ministrorum non inveniuntur, & urget periculum ejus, qui petit, ne sine isto sacramento hanc vitam finiat, etiam Laicos solere dare sacramentum, quod acceperunt, solemus audire.

C. XXII. ¶ *De eodem.*

Item ex decreto Martini *g* Papæ III.

QUicunque *h* Presbyter in provincia propria, vel in alia, vel ubicunque inventus fuerit, commendatum sibi infirmum baptizare noluerit, vel pro intentione itineris, vel de alia aliqua excusatione *i*, & sic sine baptismo moritur, deponatur.

C. XXIII. ¶ *Non reiteratur baptisma, quod à pagano ministratur.*

Item Isidorus.

ROmanus *k* Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licèt paganus sit, qui baptizat.

¶ *De hoc capite dictum est sup. 1. q. 1.* si quis per ignorantiam.

C. XXIV. ¶ *De eodem.*

Item Nicolaus *ad consulta Bulgarorum, cap. 104.*

A QUodam *l* Judæo 1 nescitis, utrùm Christiano, an pagano, multos in patria vestra baptizatos asseri-

a *Conc. Paris. c. 7.* b *Ansl. l. 9. c. 12. Burch. l. 4. c. 4. Ivo p. 1. c. 199.* c *Sent. 4. dist. 6. Ivo p. 1. c. 67. Pann. l. 1. c. 23.* d *Sup. dist. 93. Diaconos propriam.* e *sup. dist. 23. mulier. Sent. 4. dist. 6. Burch. l. 8. c. 83. Ivo p. 1. c. 65. Pann. l. 1. c. 25. 30. q. 3. super quibus.* f *Ivo part. 1. c. 191. Pann. l. 1. c. 26.* g *al. Martinani.* h *Pol. l. 3. t. 10. Ansl. l. 9. c. 54. Burch. l. 4. c. 47. Ivo p. 1. c. 241.* i *al. occasione.* k *1. q. 1. si quis per ignorantiam. Cap. l. 5. c. 5. Sent. 4. dist. 5. Alger. l. 3. c. 6.* l *Sent. 4. dist. 3. c. 6.*

tis, & quid de iis sit agendum consulitis. Hi profectò, si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantùm in Christi nomine, sicut in actibus *a* Apostolorum legimus, baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut sanctus exponit Ambrosius *b*) constat eos non esse denuò baptizandos.

1 ¶ Judæo] *Apud Algerum est*, ut audio. *Verùm in Originali post hæc caput sequuntur verba hæc*, sed primùm, utrum Christianus, an paganus ipse Judæus extiterit, vel si postmodùm factus fuerit Christianus, investigandum est.

C. XXV. ¶ *Sicut per bonum, ita per malum ministrum aquæ baptisma ministratur.*

Item Augustinus *contra Cresconium Grammaticum, lib. 3. c. 6.*

SI inter *c* bonos ministros, cùm sit alius alio melior, non est melior baptismus, qui per meliorem datur, nullo modo est malus, qui etiam per malum datur, quando idem baptismus datur: & ideò per ministros dispares Dei munus æquale est, quia non illorum, sed ejus est.

C. XXVI. ¶ *Non merita ministrorum, sed virtus Christi in baptismate operatur.*

Idem *super Joannem in part. 1. tractat. 5. ad cap. 1.*

BAptismus *d* talis est, qualis ille est, in cujus potestate datur, non qualis est ille, per cujus ministerium datur. *Item ibidem.* ¶ Quid noverat Joannes Baptista? Dominum. Quid non noverat? potestatem Dominici baptismi in nullum hominem à Domino transituram, sed ministerium plane transituram: potestatem à Domino in neminem ministrorum, ministerium & in bonos, & in malos. Non exhorreat columba ministerium malorum: respiciat Domini potestatem. Quid tibi faciat malus minister, ubi bonus est Dominus? Quid te impedit malitiosus præco, ubi benevolus est judex? *Item infrà.* ¶ Neque *e* qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. *Item ibidem.* ¶ Ego 1 dico, & nos dicimus omnes, quia justos oportet esse omnes, per quos baptizatur: justos oportet esse tanti judicis ministros, si ministrare justè voluerint. Si autem noluerint esse justi, qui in *f* cathedra Moysi sedent, securum me facit magister meus, de quo Spiritus ejus dixit: *g* [*Hic est, qui baptizat.*] *Item infrà.* ¶ Non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: [*Hic est, qui baptizat.*]

1 ¶ Ego dico,] *Sic etiam Ivo: sed in Originali*: Et ego, & omnes dicimus, quia justos oportet esse tanti judicis ministros. Sint ministri justi, si volunt. Si autem noluerint, &c. *Sunt autem partes hujus capitis ex eodem tractatu quinto hinc inde collectæ.*

C. XXVII. ¶ *De eodem.*

Idem *in tractatu 6. ad c. 1 Joannis.*

CUm *h* baptizat malus ex aliqua vel ignorantia Ecclesiæ, vel tolerantia (aut enim ignorantur mali, aut tolerantur ut palea, quousque in ultimo ventiletur area:) illud, quod datum est, unum est: nec impar propter impares ministros, sed par, & æquale propter [*Hic i est, qui baptizat.*]

C. XXVIII. ¶ *Non reiteratur baptisma, quod in nomine sanctæ Trinitatis ministratur.*

Idem *de Ecclesiasticis regulis k, c. 52.*

SI qui apud *l* illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem ut baptizati, ne sanctæ Trinitatis invocatio, vel confessio annulletur: sed docentur integrè, & instruantur, quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in Ecclesia teneatur: & si consentiunt credere, vel acquiescunt confiteri, purgati jam fidei integritate confirmentur manûs impositione. Si verò parvuli sunt, vel *a* hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis, qui eos offerunt, juxta morem *b* baptizandi: Et sic per 1 manûs impositionem chrismate communicati, Eucharistiæ mysteriis admittantur.

1 ¶ Per manûs impositionem] *In Originali est*: Et sic manûs impositione & chrismate communiti, Eucharistiæ, &c. *Sed ob glossam non est mutatum.*

C. XXIX. ¶ *De eodem.*

Idem *ad Orosium in tribo 65. quæstionum dialog. quæst. 59.*

QUamvis *c* unum baptisma sit, & hæreticorum (eorum scilicet, qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizantur,) & Ecclesiæ catholicæ: tamen quia foris, & extra Ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem, sed ad perniciem, habentes nimirum formam 1 sacramenti, virtutem autem ejus abnegantes. Et ideò eos Ecclesia non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt. Ipsa est profectò forma sacramenti. Ideo cùm reversi fuerint, accipiunt virtutem Spiritûs Sancti, quem *d* ii, qui extra Ecclesiam baptizantur, nondum habent.

1 ¶ Formam sacramenti,] *Ita etiam apud Ivonem. In Originali est*, habentes quidem speciem pietatis, virtutem tamen ejus abnegantes. *Et rursum*: Animales, inquam, Spiritum non habentes. Et idcircò eos Ecclesia, &c. *Utitur autem B. Pauls verbis, 2. Tim. 3. & Judæ Apostoli, v. 1. infrà.* ¶ Veruntamen, si quis fortè me in eo Concilio constitutum, ubi talium rerum quæstio verfaretur, non præcedentibus meritis 2, quorum sententiam sequi mallem, urgeret, ut dicerem, quid ipse sentirem, fi eo modo affe-

C. XXX. ¶ *Baptizantur, qui tantùm in nomine Domini baptizati prohibantur.*

Item Pelagius Papa, *Gaudentio Episcopo.*

SI *e* reverà hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis *f* commorari *g* dicuntur, solummodò se in nomine Domini baptizatos fuisse fortàn confitentur, sine cujusquam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes in sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Sin verò apud dilectionem tuam eorum, qui converti volunt, manifestâ confessione clarueriit, quòd in nomine Trinitatis fuerint baptizati, solâ reconciliationis impensâ gratiâ, catholicæ sociare fidei maturabis: ut tali dispensatione servatâ, nihil aliter, quàm quod Evangelica jubet auctoritas, temeritatis cujusquam spiritu videatur effectum.

C. XXXI. ¶ *An approbetur baptisma, quod à non baptizato præstatur.*

Item Augustinus *de unico baptismo, l. 7. cap. 53.*

4 SOlet etiam *i* quæri, utrùm approbandum sit baptisma, quod ab eo, qui non accepit, accipitur, si forte hoc curiositate aliquâ didicit, quemadmodum dandum sit: & utrùm nihil intersit, quo animo accipiat ille, cui datur, cum simulatione, an sine simulatione: si cum simulatione, utrùm fallens, sicut in Ecclesia, vel in ea, quæ putatur Ecclesia: an jocans, velut in Mimo 1. & *infrà.* ¶ Velut in Mimo] *Hic apud B. Augustinum, & Ivonem multa sunt interjecta, quæ ad sequentia percipienda opera pretium fuerit legere.*

2 ¶ Meritis,] *In originali, & apud Ivonem est*, talibus. *Sed ob glossam non est mutatum. Multa verò alia emendata sunt.*

3 ¶ Habeam, inquit, fidem,] *Sine charitate potest haberi vera fides, sed non vera fides virtus. Aliud est enim vera fides, aliud vera virtus: prout docuit B. Thomas 2. secunda, quæst. 4. art. 5. Quod auctor glossæ videtur non satis percepisse.*

C. XXXII. ¶ *Non reiteratur baptisma, quod in fide sanctæ Trinitatis ab hæreticis præstatur.*

5 Item *lib. 1. contra Donatistas, c. 1.*

OStenditur illos *d* impiè facere, qui rebaptizare conantur orbis unitatem, & nos rectè facere, qui Dei sacramenta improbare nec in ipso schismate audemus. In quo enim nobiscum sentiunt, in eo etiam nobis distentiunt. *Item paulò superiùs.* ¶ Sacramentum *e* baptismi est, quod habet, qui baptizatur: & sacramentum dandi baptismi est, quod habet, qui ordinatur. Sicut autem baptizatus, si ab unitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit: sic etiam ordinatus, si ab unitate recesserit, sacramentum dandi baptismi non amittit. Nulli enim sacramento injuria facienda est. Si discedit malis, utrunque discedit: si permanet id malis, utrunque permanet. Sicut *f* ergo acceptatur baptismus, quem non potuit amittere, qui ab unitate discesserat: sic acceptandus est baptismus, quem dedit ille, qui sacramentum dandi, cùm discederet, non amiserat. *Item eodem libr. cap. 12.* ¶ Si *g* ad baptismum fictus accessit, dimissa sunt ei peccata, an non sunt dimissa? Eligant, quod volunt: quomodo ergo Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum, si in illo ficto remissionem operatus est peccatorum? Si dixerint non esse dimissa, quæro, si postea fictionem suam corde concusso, & vero dolore fatearetur, an denuò baptizandus judicaretur? Quod si dementissimi esse dicere, fateantur vero baptismo Christi baptizati posse hominem, & tamen cor ejus in malitia, vel sacrilegio perseverans peccatorum abolitionem non sinere fieri: atque ità intelligant in communionibus ab Ecclesia separatis posse homines baptizari, ubi Christi baptismus eâdem sacramenti celebratione datur, & sumitur: qui tamen tunc profit ad remissionem peccatorum, cum quis *h* reconciliatus unitati, sacrilegio dissensionis exuitur, quo ejus peccata tenebantur, & dimitti non finebantur.

C. XXXIII. ¶ *Valet ad salutem baptismus, etsi non ex fide parvuli offerantur.*

Idem *in epistola 23. ad Bonifacium.*

6 NOn *a* illud te moveat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratiâ spirituali ad vitam regenerentur æternam: sed quòd eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hâc intentione offeruntur.

C. XXXIV. ¶ *Effusio sanguinis implet vicem baptismi.*

Item *de unico baptismo contra Donatistas, lib. 4. cap. 22.*

7 BAptismi *b* vicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est: *c* [*Hodie mecum eris in paradiso,*] non leve documentum idem B. Cyprianus *d* assumit. Quod etiam atque etiam considerans, invenio non tantum passionem pro nomine Christi id, quod ex baptismo deerat, posse supplere, sed etiam fidem, conversionemque *e* cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum: nec quia credidit, passus est, sed dum patitur, credidit. Quantum itaque valeat etiam sine visibili sacramento baptismi, quod ait Apostolus: *f* [*Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*] in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, cùm mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. *& infrà, cap. 24.* ¶ Et sicut *g* in illo latrone, quod ex baptismi sacramento defuerat, complevit omnipotentis benignitas, quia non superbiâ, vel contemptu, sed necessitate defuerat, sic in infantibus *h*, qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis implere credenda est, quod non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad justitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem. Ideo cùm alii pro eis respondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt. *Item contra Julianum Pelagianum, lib. 6. cap. 4.* ¶ Alienum quippe opus est, cùm credit per alterum, sicut alienum opus fuit, cùm peccavit in altero. *Item eodem lib. 4. contra Donatistas, cap. 23.* ¶ Sicut autem in latrone, quia per necessitatem corporaliter baptismus defuit, perfecta salus est, quia per pietatem spiritualiter affuit: sic & cùm ipsa præstò est, si per necessitatem desit, quod latroni affuit, perficitur salus. Quod traditum tenet universitas Ecclesiæ, cùm parvuli infantes baptizantur, qui certè nondum possunt corde credere ad justitiam, & ore confiteri ad salutem, quod latro potuit, quin etiam flendo, & vagiendo, cùm in eis mysterium celebratur, mysticis ipsis vocibus obstrepunt: & tamen nullus Christianorum dixerit eos inaniter baptizari. *Item c. 25.* ¶ Quibus 1 rebus omnibus ostenditur, aliud esse sacramentum baptismi, aliud conversionem cordis: sed salutem hominis ex utroque compleri. Nec si unum eorum defuerit, ideò putare debemus consequens esse, ut & alterum desit: quia & illud sine isto potest esse in infante: & hoc sine illo potuit esse in latrone, complente Deo, sive in illo, sive in isto, quia non ex voluntate defuisset:

---

a *Actor. 2. & 19.* b *Ambros. de Spiritu Sancto, lib. 1. c. 3.* c *Ivo p. 1. c. 160. Pann. l. 1. c. 30.* d *Baptisma tale*] *orig. Instr. eâd. aliud. Sent. 4. dist. 5. Ivo p. 1. c. 156, 157, 158, & 159. Pann. l. 1. c. 31 sup. dist. 32 præter hoc.* e *1 Cor. 3.* f *Matt. 23.* g *Joan. 2.* h *Sent. 4. dist. 5. Ivo p. 2. l. 160.* i *Joan. 1.* k *al. dogmatibus.* l *Burch. l. 4. c. 99. Ivo p. 1. c. 160. & 233. ex Rotomagensi.*

a *al. &.* b *al. nomen*] *orig.* c *Sent 4. dist. 6. Ivo part. 1. cap. 160. Pann. l. 1. c. 28.* d *al. quam.* e *Ivo part. 1. c. 161. Pann. lib. 1. c. 72. S. Th. 3. quæst. 66. art. 6.* f *al. destinatis vitæ.* g *al. commorati.* h *Infrà eâd. multi sunt.* i *Sent. 4. dist. 6. Ivo p. 1. c. 162.*

a 1 *Corinth. 13.* b 1 *Joan. 2.* c *ne quid*] *orig.* d *Ivo ibid.* e *Pannormia lib. 1. cap. 87.* f *alii. St.* g *Sententi. 4. distinct. 4.* h *al. quisque.*

a *al. Nec. infrà eâd. quæru. 129. Sent. 4. dist. 6. Pann. l. 1. c. 33. Polyc. l. 3. tit. 10. Ivo p. 1. c. 171. Pann. lib. 1. c. 109.* b *Luc. 23.* c *Ad Jubajanum.* d *ad confessionem.* e *Rom. 10.* f *Vide lib. 2 retract. c. 18.* g *Infrà eâd. cum pro parvulis.*

cùm verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem involvi. Et baptismus quidem potest inesse, ubi conversio eordis defuerit. Conversio autem cordis potest quidem inesse non percepto baptismo, sed contempto baptismo non potest. Neque enim ullo modo dicenda est conversio cordis ad Deum, cùm Dei sacramentum contemnitur.

1 ¶ Quibus rebus] *His verbis apud B. Augustinum antecedunt ea, quæ leguntur §. eâd.* cùm pro parvulis.

C. XXXV. ¶ *Non baptizatur in homine, quicquid in eo est.*

Idem *contra Julianum, lib. 6. c. 6.*

SIc quicquid *a* in homine est, quando baptizatur, baptizari & sanctificari putandum est, dicturus es, & ipsa in illo baptizari & sanctificari, quæ in intestinis & vesica sunt per digestionem corporis digerenda: dicturus es, baptizari & sanctificari hominem in matris utero constitutum, si ad hoc sacramentum accipiendum gravidam necessitas cogat, & ideò baptizari jam non debere, qui nascitur: postremò dicturus es, & ipsas baptizari & sanctificari febres, quando baptizantur ægroti.

C. XXXVI. ¶ *Valet baptisma, etsi per Laicos ministretur.*

Item *ad Fortunatum.*

SAnctum *b* est baptisma per seipsum, quod datum est in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti: ita ut in eodem sacramento sic etiam auctoritas traditionis per Dominum nostrum ad Apostolos, per illos autem ad Episcopos, & alios Sacerdotes, vel etiam Laicos Christianos ab eadem origine & stirpe venientes. *& infrà.* 1 ¶ Nam cùm illa historia narratur, omnes, qui audiunt, propè ad lachrymas movet. Cùm in navi quadam fidelis nullus esset, præter unum pœnitentem, cœpit imminere naufragium. Erat ibi quidam non immemor salutis suæ, & sacramenti vehementissimus flagitator: nec erat aliquis, qui dare posset, nisi pœnitens ille; acceperat enim, sed pro peccato, de quo agebat pœnitentiam, amiserat sanctitatem, sed non amiserat sacramentum. Nam si hoc amittunt peccantes, cùm reconciliantur post pœnitentiam, quare non iterùm baptizantur? Dedit ergo, quod acceperat: & ne periculosè vitam finiret, non reconciliatus, petiit ab eo ipso, quem baptizaverat, ut eum reconciliaret, & factum est: & naufragium evaserunt. Cognitum habes, quod fecerunt. Nemo extitit eorum, qui non pium animum ita crederet, ut consiliis eorum in illo periculo Dominum crederet affuisse. Motus enim animus religiosus, & supplex ab homine exegit sacramentum, à Deo ipse impetravit sanctitatem. Quòd si fortè hoc, quod narravi de his, qui naufragio imminente periclitabantur, non vult aliquis credere (non enim hoc Scripturarum divinarum auctoritas, sed incerto auctore fama commendat) non repugnabo: sed interrogabo, si tale aliquid contingat, quid futurum est? Non enim potest quisquam dicere relinquendum esse illum, qui morte imminente baptizari desiderat. Quem baptizatum à pœnitente quisquis non credit contigisse, oportet, ut credat posse contingere.

1 ¶ Et infrà.] *Hic apud Ivonem inseruntur verba capitis, in* necessitate. *sup. eâd.*

C. XXXVII. ¶ *Quamvis rectè vivat catechumenus, sine baptismo non potest salvari.*

Idem *ad eundem.* c

CAtechumenum *d*, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere non credimus, excepto 1 martyrio, ubi tota baptismi sacramenta complentur. Baptizandus confitetur fidem suam coram Sacerdote, & interrogatus respondet. Hoc & Martyr eram persecutore facit, qui & confitetur fidem suam, & interrogatus respondet. Ille post confessionem vel aspergitur aquâ, vel intingitur. Et hic vel aspergitur sanguine, vel contingitur igne. Ille manûs impositione Pontificis accipit Spiritum Sanctum: hic habitaculum efficitur Spiritûs Sancti, dum non est ipse, qui loquitur, sed Spiritus Patris, qui loquitur in illo. Ille communicat Eucharistiæ in commemorationem mortis Domini: hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi nequitiæ renunciaturum: hic ipsi renunciat vitæ. Illi peccatis omnia remittuntur: in isto extinguuntur.

1 ¶ Excepto] *Emendatum est ex originali, & Magdeburg. Antea legebatur,* excepto duntaxat, nisi martyrii completa sacramentum.

C. XXXVIII. ¶ *Non reiteratur baptisma, cujus formam constat integrè celebratam.*

Item Leo Papa, *epist 90. al. 92. ad Rusticum, c. 14.*

8 HI, de quibus *a* scripsisti, qui se baptizatos fatuntur, sed cujus fidei fuerint, qui eos baptizavêre, fe- ps nescire profitentur; quolibet modo formam baptismatis acceperint, rebaptizandi non sunt: sed per manûs impositionem invocatâ virtute Spiritûs Sancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.

C. XXXIX. ¶ *Et per bonos & malos ministros aquè baptizat Christus.*

Item Augustinus *super Joan. tract. 5. ad c. 1.*

9 ALiud est *b* baptizare per ministerium: aliud ho- ps minem baptizare per potestatem 1. *Item infrà.* ¶ Ergo baptizabant discipuli ejus, & ibi adhuc erat Judas inter discipulos ejus. Si quos ergo baptizabat Judas, non sunt iterum baptizati, & quos baptizavit Joannes, iterùm baptizati sunt? Planè iterùm: sed non idem erat baptismus. Quos enim baptizavit Joannes, baptizavit Joannes: quos autem baptizavit Judas, Christus baptizavit. *Item tractatu sexto.* ¶ Per hanc enim potestatem, quam Christus solus sibi tenuit, & in neminem ministrorum transfudit, quamvis per ministros suos baptizare dignatus sit, per hanc stat unitas Ecclesiæ, quæ significatur per columbam: de qua dictum est: [*Una c est columba mea: una est matris suæ.*] Si enim, ut jam dixi, fratres mei, transferretur potestas à Domino ad ministrum, tot baptismata essent, quot ministri essent: & jam non staret unitas baptismi. Intendite fratres. Antequam veniret Dominus noster Jesus Christus ad baptismum, desiendit columba 2 in aquam: cognovit Joannes quiddam proprium ei, cui hoc dictum est: *d* [*Super quem videris Spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum, ipse est, qui baptizat in Spiritu Sancto.*] Noverat, quia ipse baptizabat in Spiritu Sancto: sed quia tali proprietate, ut postestas ab eo non transiret in alterum, quamvis eo donante, hoc ibi didicit. *Item tractatu 80.* [¶ *Jam e vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis.*] Quare non ait, mundi estis propter baptismum, quo loti estis, sed ait: [*propter verbum, quod locutus sum vobis:*] quia & in aquâ verbum mundat 3? *Item tractatu 5.* ¶ Si *f* fuerit minister justus, computo illum cum Paulo: computo illum cum Petro: cum istis computo justos ministros. Qui verò *g* justi ministri gloriam suam non quærunt (ministri enim sunt) pro ducibus *h* haberi nolunt: spem in se ponere erubescunt. Ergo computo cum Paulo justum ministrum. Quid enim dicit Paulus? [*Ego i plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.*]

a *Ivo p.1.c.184.* b *Ivo p.1. c.191.* c *Habetur in libro de dogmatib. Eccles. c.74.* d *Sent.4.dist.4. Polyc.l.3.tit.10. Burch. l.4.s.16. Ivo p.1.c.211. Pann. l.1.c.107. & 108.*

a *Polyc ib. Ansl.l.9 c.6. Burch.l.4.c.42. Ivo p.1.c.236. Panorm.l.1.c.91.* b *Sent.4.dist.5.* c *Cant.6.* d *Joan.1.* e *Joan.1. Beda ad Rom. 10. l.q.1. si justus. & sup. eâd. si justus.* g *ab. verè.* h *judicibus] orig.* i *1.Cor.3.*

1 ¶ Per potestatem.] *Hic apud B. Augustinum sequitur* e *Baptismus. suprà eâd. relatum.*

2 ¶ Descendit columba] *Tota hæc pars, quæ auctori glossæ difficultatem fecit, depravata est. Nam in Originali sic legitur:* Antequam veniret Dominus noster Jesus Christus ad baptismum, (nam post baptismum descendit columba, in qua cognovit Joannes quiddam proprium, cùm ei dictum est, Super quem videris Spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum, ipse est, qui baptizat in Spiritu Sancto) noverat, quia ipse, &c.

2 ¶ Mundat?] *Apud B. Augustinum post hæc verba sequitur* e, detrahe. *sup. 1.q.1.*

C. XL. ¶ *Nec baptisma, nec baptizandi potestatem Schismatici amittunt.*

Item *in lib. 1. de Baptismo contra Donatistas, cap. 1.*

NUllus autem *a* illorum negat habere baptismum etiam apostatas: quibus utique redeuntibus, & per pœnitentiam conversis, dum non redditur, amitti non potuisse judicatur. Sic & illi, qui per sacrilegium schismatis ab Ecclesiæ communione discedunt, habent utique baptismum, quem priusquam discederent, accepe- runt. Nam & ipsi, si redeant, non eis iterùm datur. Unde ostenditur illud, quod acceperant in unitate positi, non potuisse amittere ab unitate separatos. Quod si haberi foris potest, etiam dari cut non potest? Si dicis, non redditur, & foris datur: respondemus, sicut non rectè foris habetur, & tamen habetur, sic non rectè foris datur, sed tamen datur. Sicut autem per unitatis reconciliationem incipit utiliter haberi, quod extra unitatem inutiliter habebatur; sic per eandem reconciliationem incipit utile esse, quod extra eam inutiliter datum est. *Item lib. 3. cap. 19.* ¶ Hæretici 1 sacramenta, *b* & scripturas habent ad spem, non ad salutem. *Item lib. 4. cap. 11.* ¶ Perfidus & blasphemus, si in perfidia, & blasphemia permanserit, nec extra Ecclesiam, nec intra Ecclesiam remissionem accipit peccatorum; aut si propter vim sacramenti ad punctum temporis accipit, & foris, & intus eadem vis operatur: sicut *c* vis nominis Christi expulsionem dæmonum foris etiam operabatur.

1 ¶ Hæretici] *Sic etiam refertur in Polycarpo. Apud B. Augustinum in loco indicato hæc sunt inventa:* Ut eorum error veritas appelletur, & scelus eorum justitia putetur propter sacramenta, & Scripturas, quas tenent ad speciem, non ad salutem.

C. XLI. ¶ *Mali non suâ potestate, sed Christi virtute baptisma ministrant.*

Item *ibidem libr. 5. capite 20.*

QUomodo *d* exaudit Deus homicidam deprecantem, vel super aquam baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur? Quæ tamen omnia & fiunt, & valent etiam per homicidas, id est, per eos, qui oderunt *e* fratres. Etiam in ipsa intus Ecclesia, cùm dare nemo possit, quod non habet, quomodo dat homicida Spiritum Sanctum? & tamen ipse intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiam ipso baptizante Spiritum Sanctum. Quapropter *f* sacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos: ipsam verò gratiam non nisi per seipsum, vel per sanctos suos; & ideò remissionem peccatorum vel per seipsum facit, vel per illius columbæ membra, quibus dixit: [*Si g cui dimiseritis, dimittentur: & si cui remiseritis, tenebuntur.*] ¶ Manûs *h* impositio si non adhiberetur ab hæreti venienti, quanquam 1 extra omnem culpam esse judicaretur, propter charitatis tamen copulationem (quod est maximum donum Spiritûs Sancti, sine quo non valent ad salutem quæcunque alia sancta in homine fuerint) manus hæreticis correctis imponitur. Induunt *a* autem homines Christum aliquando usque ad sacramenti perceptionem, aliquando & usque ad vitæ sanctificationem: atque illud primum & bonis & malis potest esse commune: hoc autem alterum proprium est bonorum & piorum. ¶ Non *b* ob aliud visum est quibusdam etiam egregiis viris antistitibus Christi (inter quos præcipuè beatus Cyprianus eminebat) non esse posse apud Hæreticos vel Schismaticos baptismum Christi, nisi quia non distinguebatur sacramentum *c* ab effectu, vel usu sacramenti; & quia ejus effectus, atque usus in liberatione à peccatis, & cordis rectitudine apud hæreticos non inveniebatur, ipsum quoque sacramentum non illic esse putabatur. Sed convertentibus oculos ad interioris paleæ multitudinem (cùm & hi, qui in ipsa unitate perversi sunt, & perditè vivunt, appareant remissionem *d* peccatorum nec dare posse, nec habere, quia non malignis, sed bonis filiis dictum est: [*Si eis dimiseritis peccata, dimittentur ei: si cui tenueritis, tenebuntur:*] habere tamen, & dare, & accipere baptismi sacramentum;) satis eluxit pastoribus Ecclesiæ catholicæ, & ovem quæ foris errabat, & Dominicum characterem foris accipiebat, venientem ad Christianæ unitatis salutem ab errore corrigi, characterem tamen Dominicum in ea agnosci potius, quàm improbari: quandoquidem ipsum characterem multi & lupi, & lupis infigunt: qui videntur quidem intus esse, verùntamen ad illam ovem, quæ etiam ex multis una est, non pertinent. ¶ Cum *e* malus tradit baptismum bono, id est, in unitatis vinculo, veraci conversione mutato, inter bonum sacramentum, quod traditur, & bonum fidelem, cui traditur, tradentis malitia *f* non separat: & cùm illi veraciter ad Deum converso peccata dimittuntur ab eis, quibus ipsa veraci confessione conjungitur, Spiritus Sanctus ea dimittit, qui datus est omnibus sanctis sibi charitate cohærentibus, sive se noverint corporaliter, sive non noverint. Similiter cùm alicujus peccata tenentur, ab eis utique tenentur, à quibus ille cordis pravitate disjungitur, sive notis corporaliter, sive ignotis. ¶ Omnes *g* mali spiritualiter à bonis sejuncti sunt. Si tamen etiam corporaliter apertâ dissensione separentur, pejores fiunt. Sed nihil interest ad baptismi sanctitatem, quantò quisque pejor id habeat, & quantò pejori tradat. Potest tamen tradere separatus, sicut potest habere separatus. Sed quàm perniciosum est habere, tam perniciosum est tradere. Ille autem, cui traditur, potest salubriter accipere, si ipse non separatus acceperit urgente mortis necessitate. ¶ Cur *h* hæretici *i* foris baptizare non possunt? an quia pejores sunt eo ipso, quòd foris sunt? Sed nihil interest ad integritatem baptismi, quanto pejor id tradat. Neque enim tantum interest inter malum & pejorem, quantum interest inter bonum & malum; & tamen cùm baptizat pejor, non aliud dat, quàm bonus. Ergo & cùm baptizat malus, non aliud dat, quàm bonus. An fortè non ad hominis meritum, sed ad ipsius baptismi sacramentum pertinet, ut foris dari non possit? Si hoc ita esset, nec haberi foris posset: & toties necesse esset baptizari, quoties recedens quisque ab Ecclesia rursùs ad Ecclesiam remeâsset. ¶ His 2, qui ficto & corde baptizantur, aut peccata nullatenùs dimittuntur, quia Spiritus disciplinæ effugiet fictum, ut in ipso temporis puncto per vim sacramenti dimissa iterùm per fictionem replicantur, ut & illud verum sit: [*Quotquot 1 in Christo baptizati estis, Christum induistis,*] & illud: [*Spiri-*

a *Ibid. cap. 24.* b *lib. 6. cap. 1.* c *1. quæst. 1. etiam corde.* d *1. quæst. 1. remissionem.* e *Eod. lib. c. 4.* f *malitia superatur:*] *vera lectio.* g *Ibid. c. 5. Eugyppius l. 2. c. 224.* h *Ibid. cap. 24. 1 istis] orig.* k *Ex eod. l. 2. c. 12. sup. eâd. ostenditur. Sentent. 4. dist. 4.* l *Galat. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus à enim sanctus disciplina effingies fictum.] id est, ut induat eum Christo sanctitas baptismi, & exuat eum Christo pernicies fictionis. Nam *b* redire dimissa peccata, ubi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Evangelio docet, in illo servo, à quo Dominus dimissum debitum petivit, eò quòd ille conservo suo debitum nollet dimittere. Si non impeditur baptismi gratia, quò minùs omnia peccata dimittat, etiamsi odium fraternum in ejus, cui dimittuntur, animo perseverat. Solvitur *c* enim hesternus dies, & quicquid superest, solvitur etiam ipsa hora, momentoque *d* ante baptismum, & in baptismo: deinceps autem reus esse continuò incipit non solùm consequentium, sed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus, quæ dimissa sunt, peccatis.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis B. Augustini, sed hinc inde collectis, & alio modo dispositis, interdumq; in epitomen redactis.*

1 ¶ Quanquam] *In Originali legitur*, Tanquam extra omnem culpam esse judicaretur. Propter charitatis autem copulationem, &c. *Sed ob glossam in versic.* culpam. *non est emendatum.*

2 ¶ His, qui ficto] *Hæc usque ad vers.* Nam redire. *sunt epitome quædam verborum B. Augustini, partim ex Donatistarum, partim ex sua persona prolatorum.*

C. XLII. ¶ *Quando prosit baptismus ei, qui fictè illum accepit.*

Idem *e eod. lib. 1. de baptismo, & eodem, cap. 12.*

10 TUnc *f* valere incipit ad salutem baptismus, cùm ps illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia, vel sacrilegio perseverante, peccatorum abolitionem *g* non sinebat fieri.

C. XLIII. ¶ *Non reiterantur sacramenta, quæ extra Ecclesiam conferuntur.*

Idem *ad* h *Donatistas, epistolâ 48.*

NOn *i* in vobis mutamus, in quibus nobiscum estis, (in multis enim estis nobiscum:) nam & de talibus dictum est *k*, [*Quoniam in multis erant mecum:*] sed ea corrigimus, in quibus nobiscum non estis, & ea vos hic accipere volumus, quæ non habetis illic, ubi estis. Nobiscum autem estis in baptismo, in symbolo, in cæteris Dominicis sacramentis. In spiritu autem unitatis, & vinculo pacis, in ipsa denique catholica Ecclesia nobiscum non estis. *& in epistola 51. ad Bonifacium.* ¶ Isti autem, cum quibus agimus, vel de quibus agimus, non sunt desperandi, adhuc enim sunt in corpore: sed non quærant Spiritum Sanctum, nisi in Christi corpore, cujus habent foris sacramentum: sed rem ipsam non tenent intus, cujus est illud sacramentum, & ideo sibi judicium manducant & bibunt.

C. XLIV. ¶ *Quomodo recipiantur ab Ecclesia, qui in nomine Trinitatis apud hæreticos baptizantur.*

Item Gregorius *Quirino Episcopo, & cæteris in Iberia* 1 *Episcopis, l. 9. epist. 61. (an. 601.)*

AB antiqua *l* Patrum institutione didicimus, ut qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manûs, aut solâ professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur. Unde Arianos per impositionem manûs Occidens, per unctionem verò sancti chrismatis ad ingressum sanctæ catholicæ Ecclesiæ Oriens reformat. Monothelitas 2 verò, & alios ex sola vera confessione recipit, quia sanctum baptisma, quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis vitia emundationis recipit, cùm vel illi per impositionem manûs Spiritum Sanctum acceperint, vel ipsi propter professionem veræ fidei, sanctæ & universalis Ecclesiæ visceribus fuerint uniti.

1 ¶ Iberia] *Sic emendatum est ex Originali manuscripto Vaticano. Antea erat*, Hibernia.

2 ¶ Monothelitas] *In Originali, & in Polycarpo, & quod Ivonem in textu est*, Monophysitas. *De qua hæresi sanctus Maximus, & Theophanes Damascenus in libro de duabus Christi voluntatibus, & Nicephorus, & alii. Sed ob glossam non est mutatum.*

C. XLV. ¶ *Extra Ecclesiam baptismus accipi potest, sed non prodest.*

Item Augustinus *de baptismo, lib. 4. cap. 1.*

ECclesia paradiso comparata indicat nobis, posse quidem ejus baptismum homines etiam foris recipere sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere. Nam *a* & flumina de fonte paradisi, sicut Scriptura testatur, etiam foras largiter manaverunt. Nominatim quippe commemorantur, & per quas terras fluant. Et quia extra paradisum constituta sunt, omnibus notum est. Nec tamen in Mesopotamia, vel in Ægypto, quò illa flumina pervenerunt, est felicitas vitæ, quæ in paradiso commemoratur. Ita fit, ut cùm paradisi aqua sit extra paradisum, beatitudo tamen non sit extra paradisum. Sic ergo baptismus Ecclesiæ potest esse extra Ecclesiam: munus autem beatæ vitæ non nisi intra Ecclesiam reperitur.

¶ *Lacupletatum est caput hoc ex Originali, ut sententia melius percipiatur.*

C. XLVI. ¶ *Hæretici, & sacrilegum, Hæreticorum sunt, non sacramentum.*

Idem *de unico baptismo contra Donatistas, lib. 3. cap. 12.*

NUnc *b* autem *c*, non sicut hæresis hæreticorum est, sicut error ipsorum est, sicut sacrilegium dissensionis ipsorum est: sic etiam baptisma, quod Christi est, dici debet ipsorum.

1 ¶ Hæresis,] *Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis codicibus. Antea legebatur*, baptismus, & sacrilegium hæreticorum non sunt sacramenta.

C. XLVII. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. 5. cap. 13.*

CUm *d* tantum valet baptismus per hominem contemptibilem, quantum per Apostolum datus, ita nec illius, sed Christi esse cognoscitur. *Item cap. 14.* ¶ Invenimus dictum ab Apostolo *e*, & gloriam meam, & quamvis utique in Domino, & ministerium meum, & prudentiam meam, & Evangelium meum, quamvis utique à Domino impertitum, atque donatum. Baptismus autem meus, nemo eorum dixit omnino. Non enim omnium æqualis est gratia *f*, nec ministrum omnes æqualiter: nec æquali prudentiâ sunt omnes præditi, & in evangelizando alius alio melius operatus. Et ideo dici potest alius alio doctior in ipsa doctrina salutari. Alius autem alio magis, minusve baptizatus dici non potest, sive ab inferiore, sive à majore baptizetur.

C. XLVIII. ¶ *De eodem.*

Idem *lib. 4. cap. 15.*

SAtis ostendimus *g* ad baptismum, qui verbis Evangelicis consecratur, non pertinere cujuslibet vel doctus, vel accipientis errorem: sive de Patre, sive de Filio, sive de Spiritu Sancto aliter sentiat, quam catholica doctrina insinuat.

a *Sapient. 1.* b *Sentent. 4. dist. 3. Supr. de pœnitentia, dist. 4. Ivo part. 1. cap. 153.* c *Psalm. 89.* d *momentum,*] *origin.* e *Sententia summarim collecta.* f *Supr. eâd. cap. ostenditur. circa finem.* g *al. ablutionem.* h *Ad Vincentium Donatistam.* i *Polyc. l. 3. tit. 10.* k *Psal. 54.* l *Polyc. ibid. Ivo part. 1. cap. 153. Pann. l. 1. cap. 88.*

a *Genes. 4.* b *Non autem sicut*] *orig.* c *Ivo p. 1. cap. 154. Pannorma l. 1. c. 32.* d *Ivo part. 1. c. 167. Pann. l. 1. c. 33.* e *de Apostolis.* f *gloria,*] *vera lectio.* g *Ivo part. 1. c. 165. Pann. l. 1. c. 34.*

C. XLIX. ¶ *Quod bona & mala sacramenta Ecclesiæ communia sunt.*

Idem *in libro de baptismo.*

ESt unitas Ecclesiæ, quæ latè patet, in sacramentorum videlicet societate & communione: quæ complectitur *a* cum granis etiam paleas: quando eas corporaliter amittas ita partitur, at neque illas justi vitent, neque ab illis justi vitentur. Sic 1 sunt in Ecclesia homines mali, ut in corpore humano humores mali, qui interdum exeunt ex corpore.

¶ *Hoc capitulum sententia usque ad vers.* Sic sunt. *habetur in libro de unico baptismo contra Petilianum, c. 14. & 15.*

1 ¶ Sic sunt] *Sententia sumpta est ex B. Augustino in epistolam primam Joannis, & Beda in eandem locum: Glossa autem ordinaria ubidem sic habet*: Sic sunt ficti in Ecclesia, quomodo humores mali in corpore: quando evomuntur, relevatur corpus, sic quando exeunt mali, relevatur Ecclesia.

C. L. ¶ *Non transite ad aquam baptismi malitia benedicentis.*

Idem *de unico baptismo contra Donatistas, lib. 3. cap. 10.*

NOn est aqua *b* profana, & adultera, super quam nomen Dei invocatur; etiamsi à profanis, & adulteris invocetur: quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est.

C. LI. ¶ *Non est rebaptizandus, qui ab hæretico baptizatur.*

Item Beda *homilia 36. ad cap. 3. Joannis.*

SIve hæreticus *c*, sive schismaticus, sive facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille, qui ita baptizatus est, à bonis catholicis rebaptizari: ne confessio vel invocatio tanti nominis videatur annullari.

C. LII. ¶ *Baptizati à paganis, in nomine baptizentur Trinitatis.*

Item Gregorius II. *Bonifacio Episcopo, epist. ult.*

QUos à paganis *d* baptizatos esse asseruisti, si ita haberis, ut denuo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.

C. LIII. ¶ *Sine exorcismis & exsufflationibus nullus baptizetur.*

Item Cælestinus Papa *Episcopis Galliæ, epist. 1. cap. 12. (an. 425.)*

SIve *e* parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorcismis & exsufflationibus Clericorum, Spiritus ab eis immundus abjiciatur *f*.

C. LIV. ¶ *Officium baptizandi catechumeni præveniant.*

Item Rabanus *de institutione Clericorum, lib. 1. cap. 25.*

ANte baptismum *g* catechizandi debet hominem *h* prævenire officium, ut fidei primum catechumenus accipiat rudimentum. *Item ibidem.* ¶ Prius ipse Jesus *i* cæci nati oculos luto ex sputo facto superlinivit, & sic ad aquas Siloë misit: quia prius debet baptizandus fide incarnationis Christi instrui, & sic ad baptismum jam credulus admitti: ut sciat, cujus gratiæ in eo est particeps, & cui jam debitor fiat deinceps.

a *Matth. 3.* b *Ivo p. 1. cap. 126. Pann. l. 1. c. 54.* c *Sent. 4. dist. 6. Ivo part. 1. cap. 173. Pann. l. 1. c. 85.* d *Ivo p. 11. c. 61. & in lib. de Eccles. dogmatibus, cap. 31. Polyc. l. 3. tit. 20.* e *Burch. l. 4. c. 10. Ivo p. 1. c. 205.* f *alit. abigatur.* g *Sent. 4. dist. 6. Ivo part. 1. c. 82. & 83. Pannor. lib. 1. cap. 38.* h *alàm hominem perveniat.* i *Joan. 9.*

C. LV. ¶ *Quo tempore catechumeni ad exorcizandum sunt deferendi.*

Item ex Concilio Bracharensi II. *c. 1.*

ANte viginti *a* dies baptismi ad purgationem exorcismi Catechumeni concurrant: in quibus viginti diebus omnino symbolum, quod est, Credo in Deum Patrem omnipotentem, spiritualiter *b* doceantur.

C. LVI. ¶ *Quo tempore competentibus symbolum est prædicandum.*

Item ex Concilio Agathensi, *cap. 73.*

SYmbolum *c* etiam placuit ab omnibus Ecclesiis unâ die, id est, ante octo dies Dominicæ Resurrectionis publicè in Ecclesia competentibus prædicari.

C. LVII. ¶ *In unaquaque Ecclesia baptizandis catechizare possunt.*

Item Nicolaus Papa. *(an. 866. Rom.)*

CAtechismi *d* baptizandorum à Sacerdotibus unius-cujusque Ecclesiæ possunt fieri, sicut in sancta hac Romana Ecclesia (cui, Deo auctore, ministerium famulatûs nostri exhibemus) solenniter fieri comprobantur.

C. LVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Laodicensi, *cap. 46.*

BAptizandos *e* oportet fidei 1 symbolum discere, & quintâ feriâ ultimæ septimanæ vel Episcopo, vel Presbyteris reddere.

1 ¶ Fidei symb.] *Est prisca versio, & sententiam sat bene reddit. Hoc autem loco, Græce est,* τὸν ὡσιν.

C. LIX. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio *f* Martini Bracharensis, *cap. 49.*

NOn liceat ante duas septimanas Paschæ, sed ante tres ad baptismum suscipere aliquem. Oportet autem, ut in his diebus hi, qui baptizandi sunt, symbolum discant: & in quinta feria novissimæ septimanæ hoc Episcopo, vel Presbytero reddant.

C. LX. ¶ *Antequam baptizentur, quilibet sunt examinandi.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *cap. 85.*

BAptizandi nomen *g* suum dent, & diu sub abstinentia vini & carnium, ac manûs impositionis *h* crebrâ examinatione baptismum percipiant.

C. LXI. ¶ *Baptizandi quare exorcizentur, & exsufflantur.*

Item Rabanus *de institutione Clericorum, lib. 1. cap. 27.*

POstquam *i* se baptizandus per confessionem veræ fidei in alterius commendaverit dominium, & per abrenuntiationem à prioris possessoris se alienaverit servitio, exsufflatur ab eo sæva potestas: ut per pium Sacerdotis ministerium Spiritui Sancto cedat fugiens Spiritus malignus.

C. LXII. ¶ *De eodem.*

Item Augustinus *de symbolo, lib. 1. c. 1.*

SIcut nôstis *k*, fratres charissimi, & parvuli exsufflantur, & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decepit hominem, ut possideret homines. Non ergo creatura Dei in infantibus exorcizatur, aut exsufflatur, sed ille, sub quo sunt omnes, qui sub peccato pascuntur.

a *10. q. 1. placuit. Burchard. lib. 4. c. 2. Ivo p. 1. c. 75. & 203. Pannor. l. 1. cap. 59.* b *specialiter*] *vera lectio.* c *Burch. l. 4. cap. 29. Ivo part. 1. c. 223.* d *Ivo p. 1. c. 82. Pann. l. 1. c. 40.* e *Burch. l. 4. c. 9. Ivo p. 1. c. 205.* f *In capit. Synod. Gracarum.* g *Burch. l. 4. cap. 11. Ivo p. 1. cap. 206.* h *alter, impositione crebrâ examinati.* i *Ivo p. 1. c. 90. Pannor. l. 1. c. 41.* k *Sent. 4. dist. 6. Ivo p. 1. c. 40. Pann. l. 1. c. 42.*

C. LXIII. ¶ *Quare signetur baptizandus in corde & fronte.*

Item Rabanus *de institutione Clericorum, lib. 1. cap. 27.*

POsteà signatur *a* baptizandus signaculo sanctæ crucis tam in fronte, quàm in corde: ut ab eo tempore ipse apostata diabolus in vase suo pristino, suæ interemptionis cognoscens signaculum *b*, jam sibi deinceps illud sciat esse alienum.

C. LXIV. ¶ *Quare super eum orationes dicantur.*

Item *ibidem continuò.*

EXhinc jam *c* dicuntur super eum orationes, ut fiat catechumenus. Tunc datur baptizando sal benedictum in os, ut per sal typicum, sapientiæ sale conditus, fœtore careat iniquitatis; & nec à vermibus peccatorum ultrà putrefiat, sed magis illæfus servetur ad majorem gratiam percipiendam.

C. LXV. ¶ *Quare sale initiantur Catechumeni.*

Item Beda *in Esdram, lib. 1. c. 9.*

SAl cœlestis *d* sapientiæ, quo initiantur catechumeni, in cunctis operum nostrorum sacrificiis jubemur offerre.

¶ *Anteà citabatur in libros Regum.*

C. LXVI. ¶ *Quare iterùm exorcizentur.*

Item Rabanus *de institut. Cler. l. 1. c. 27.*

DEhinc *e* iterùm exorcizatur diabolus, ut suam nequitiam agnoscens, & justum super se Dei judicium timens, recedat ab homine: nec jam contendat eum arte suâ subvertere, ne baptismum consequatur: sed magis honorem Deo creatori suo exhibens, reddat opus factori suo.

C. LXVII. ¶ *Sacerdotes exorcizando dæmonia repellunt.*

Item Gregorius Papa *in homilia 29. Evangel.*

SAcerdotes *f* cùm per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos Spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi dæmonia ejiciunt?

C. LXVIII. ¶ *Quare de saliva nares & aures tanguntur.*

Item Rabanus *de institut. Cleric. lib. 1. cap. 27.*

POsteà tanguntur *g* ei nares & aures cum saliva: & dicitur ei verbum illud Evangelicum, quod Jesus, quando surdum & mutum sanavit, tangens cum sputo linguam ejus, & mittens digitos in auriculas ejus, dixit: [*Effeta* h *quod est, adaperire.*] Hoc enim sacramentum hîc agitur, ut per salivam typicam Sacerdotis, & tactum, sapientia & virtus divina salutem ejusdem catechumeni operetur: ut aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, ut aperiantur illi aures ad audiendum mandata Dei, ut 1 aperiantur ei sensus in intimo corde ad respondendum.

1 ¶ Ut aperiantur] *In originali, & apud Ivonem legitur,* ad audiendum mandata Dei, sensuque intimo cordis reponendum.

C. LXIX. ¶ *Quare nares non ora baptizandorum Episcopus tangit.*

Item Ambrosius *de sacramentis, lib. 1. c. 1.*

PRopter *i* gloriam *k* muneris & operis non os tangit Episcopus, sed nares. Quare nares? ut bonum odorem accipias pietatis æternæ.

C. LXX. ¶ *Quare à Sacerdote inungatur.*

Item Rabanus *de instit. Cler. l. 1. c. 27.*

DEinde *a* à *b* Sacerdote inungitur, ut sacrum baptismum cum fide accepta custodiatur. Ungitur vertex illius pectus de oleo sanctificato, cum invocatione sanctæ Trinitatis, ut nullæ reliquiæ lædentis inimici in eo delendeant, sed in fide sanctæ Trinitatis mens ejus confirmetur. Ungitur & inter scapulas de eodem oleo, ut umbilicus, & ad bona opera facienda per Dei gratiam corroboretur. *Item c. 28.* ¶ Consecratur *d* pòst hæc fonte & ad ipsum baptismum catechumenus accedit.

C. LXXI. ¶ *Quomodo fontem baptismi Trinitatis præsentia consecret.*

Item Ambrosius *in libro secundo de Sacramentis, cap. 5.*

VEnit *e* Sacerdos ad *f* fontem, dicit precem, invocat Patris nomen, præsentiam Filii & Spiritûs Sancti, utitur verbis cœlestibus. Cœlestia verba, quæ Christi sunt. Præsentia Trinitatis adest: operatur sermo ejus: ubi descendit Spiritus, primò quasi columba descendit, ut increduli vocarentur ad fidem. In *g* principio debuit esse: in posterioribus debet esse perfectio. Apostolis enim Spiritus Sanctus datus est in igneæ linguis propter incredulos: nobis jam in plenitudine Ecclesiæ non per signa, sed per fidem veritas est colligenda.

¶ *Caput hoc aliquot locis in nimias propè angustias constrictum est. Quare præstat originale ipsum adire.*

C. LXXII. ¶ *Verba erroris per imperitiam prolata non impediunt aquæ sanctificationem.*

Item Augustinus *de unico baptismo, l. 6. c. 25.*

12 SI non *h* sanctificatur aqua, cùm aliqua erroris ps verba per imperitiam peccator effundit, multi non solùm mali, sed etiam boni fratres in ipsa Ecclesia non sanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, si doctioribus fuerint recitatæ: & multa in eis reperiuntur contra catholicam fidem. Nunquid si manifestetur aliquos baptizatos, cùm illæ preces dictæ super aquam fuissent, jubebuntur denuò baptizari? Quid ita? quia plerunque precis vitium supernat precantis affectus: & quia illa certa Evangelica verba, quibus non potest baptismus consecrari, tantùm valent, ut per illa sic evacuentur, quæcunque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur: quemadmodum diaboli nium Christi nomine excluditur. Nam utique sacrificium, si afferat precem vitiosam, nec habeat bonum charitatis affectum, quo possit illa imperitia superari (& fides similis est ei, quicunque in ipsa catholica Ecclesia invidus & malevolus est, quales arguit illic Cyprianus) adferat etiam, ut fieri solet, aliquam precem, in qua toquatur contra regulam fidei (multi quippe irrumpunt preces non solùm ab imperitis loquacibus, sed etiam hæreticis compositas, & per ignorantiæ simplicitatem non eas valentes discernere, utruntur eis arbitrantes quòd bonæ sint) nec tamen, quod in eis perversum est, evacuat illa, quæ ibi recta sunt, sed ab eis potius evacuatur.

C. LXXIII. ¶ *Quid significent mysteria, quæ in fonte baptismatis celebrantur.*

Item Augustinus *ad Neophytos, homil. 3.*

13 PRimâ igitur *i*, & secundâ prædicatione de his ps tantùm locuti sumus, quæ vobis, priusquam ad fontem sanctum veniretis, juxta catholicæ Ecclesiæ instituta tradidimus. Et quid significaret unctio, quæ

a *Ivo part. 1. c. 95. Pann. l. 1. c. 43.* b *al. signum.* c *Ivo p. 1. c. 97. & 99. Pann. l. 1. c. 44.* d *Ivo p. 1. c. 100. Pann. l. 1. cap. 45.* e *Ivo p. 1. c. 102. Pann. l. 1. c. 46.* f *Ivo p. 1. c. 103. Pannor. l. 1. c. 47.* g *Ivo p. 1. c. 104. Pann. l. 1. c. 48.* h *Marc. 7.* i *Ivo p. 1. c. 106. Pann. l. 1. c. 46.* k *gratiam operis & muneris] orig.*

a *Ivo p. 1. c. 108. Pann. lib. 1. c. 50.* b *aliter benedictionem sacerdotali munitur.* c *al. gloriam.* d *Ivo p. 1. c. 110. Pann. l. 1. c. 52.* e *Ivo part. 1. cap. 11.* f *precem dicit ad fontem.] orig.* g *Ibid. infrà.* h *Alg. l. 3. c. 13. Ivo p. 1. c. 115. Pann. l. 1. c. 53.* i *Ivo part. 1. c. 194. Pann. l. 1. c. 55.* k *al. regula. diversis*

diversis corporis nostris adhibita partibus, diversum intellectum designat (prout Dominus donare dignatus est) interpretari sumus: cùm ostenderemus vos per *a* oleum sanctificationis ad auditum plenæ fidei præparatos, & ad bonum Christi odorem vocatos, ex toto corde ad abrenuntiandum diabolo esse commonitos. Nunc vero de interioribus jam mysteriis locuturi sumus, quæ in ipso sacro fonte celebrata sunt. Emissa *b* enim certissimâ cautione, quâ vos abrenuntiare omnibus pompis diaboli, & omnibus operibus eis, & omni fornicationi diabolicæ ipopondistis, descendistis in fontem sacrum, fontem redemptionis, fontem sanctificatum virtute cœlesti. In hoc ergo fonte, antequam vos toto corpore tingeremus, interrogavimus, Credis in Deum Patrem omnipotentem? Respondistis, Credo. Rursus interrogavimus, Credis & in Jesum Christum filium ejus, qui natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine? Respondistis singuli, Credo. Iterùm interrogavimus, Credis & in Spiritum Sanctum? Respondistis similiter, Credo. Hoc autem fecimus juxta Domini nostri Jesu Christi Salvatoris imperium: qui, cùm ad patrem in cœlum ascenderet, discipulis suis, id est, Apostolis mandavit, dicens: [*Euntes c docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*] *Item* ¶ Quòd *d* audistis singuli, Credo. Iterùm interrogavimus, Credis & in remissionem peccatorum, carnis resurrectionem? non eo modo interrogavimus, ut quomodo in Deum creditur, sic & in Ecclesiam sanctam catholicam: quæ propterea sancta & catholica est, quia rectè credit in Deum. Non ergo diximus, ut in Ecclesiam, quasi in Deum credatis: sed intelligite nos dicere, & dixisse, ut in Ecclesia sancta catholica conversantes in Deum credatis: credatis etiam resurrectionem carnis, quæ futura est.

1 ¶ Credis sanctam] *Legebatur*, in sanctam. *Inducta est particula, in, ex aliquot vetustis, & Ivone. Atque ita loquendum docet sæpe Augustinus.*

C. LXXIV. ¶ *Aliorum fide & professione parvuli baptizantur.*

Item Isidorus *de officiis, lib. 2. cap. 24.*

14 PAruuli alio *e* profitente baptizantur, quia adhuc ps loqui, vel credere nesciunt, sicut etiam ægri, muti, & surdi, quorum vice alius profitetur, ut pro eis, dum baptizantur, respondeat.

C. LXXV. ¶ *Aliorum testimonio ægrotantes sunt baptizandi.*

Item ex Concilio *f* Carthaginensi III. *c. 34. (an. 397.)*

AGrotantes, *g* si pro se respondere non possunt, cùm 1 voluntas eorum testimonium sui dixerit, baptizentur. Similiter & de pœnitentibus agendum est.

1 ¶ Voluntas eorum] *Nihil mutatum est ob glossam in* & *in Concilio Carthaginensi tertio, & in Concilio Africano in corpore Canonum, in codice canonum, & in Concilium Carthaginensi tertio, & in Concilio Africano tertio impresso, & apud Ivonem, qui citat* verè, dixerit. *Sed in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus,* Didymam, legitur: Cùm voluntatis eorum testimonium sui dixerint. *In eadem autem Africano, in codice canonum, & in Carthaginensi retentoris editionis Cancellarium, & apud Burchardum, l. 4. cap. 23. Ivo part. 1. c. 128. Pann. l. 1. c. 58.* k *Matt. 28.* l *Et in Tolet. 4. cap. 5. & in Vvormaciensi, c. 5.* m *Sent. ibidem. Polyc. lib. 3. tit. 10. Anselm. lib. 9. cap. 61. Ivo part. 1. cap. 130. Pannorm. lib. 1. cap. 60.*

fidei nondum habet *a* affectum, respondetur fidem habere propter fidei sacramentum, & convertere se ad Deum, propter conversionis sacramentum: quia & ipsa responsio ad celebrationem *b* pertinet sacramenti. *Item infrà.* ¶ Parvulum *c* etsi nondum fides illa, quæ in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit. Nam sicut credere respondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipsam mente annuendo *d*, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

C. LXXVII. ¶ *Alterius professio non valet ei, qui per se respondere potest.*

Item *in lib. 4. de baptismo, cap. 24. (an. 412.)*

CUm pro *e* parvulis alii respondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt. At si pro eo, qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes, cùm legitur, naturaliter movet: [*Ætatem* f *habet: ipse pro se loquatur.*]

C. LXXVIII. ¶ *Quare trina mersio in baptismate celebretur.*

Item Augustinus *in homilia tertia.*

POstquam *g* vos credere promisistis, tertiò capita vestra in sacro fonte demersimus. Qui ordo baptismatis duplici mysterii significatione celebratur. Rectè enim tertiò mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine sanctæ Trinitatis. Rectè tertiò mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine Jesu Christi, qui die tertiâ resurrexit à mortuis. Illa enim tertiò repetita demersio typum Dominicæ exprimit sepulturæ, per quam Christo consepulti estis in baptismo, & *h* cum Christo resurrexistis in fide: ut peccatis abluti in sanctitate virtutum Christum imitando vivatis.

C. LXXIX. ¶ *De his, qui semel, non tertiò in baptismate merguntur.*

Item *ex canonibus Apostolorum, c. 50. (an. 221. in Syriâ.)*

SI quis Presbyter *i*, aut Episcopus non trinam mersionem unius mysterii celebret, sed semel mergat in baptismate [quod 1 dari à quibusdam jubetur in morte Domini] deponatur. Non *k* enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate: sed [*Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs S.*]

1 ¶ Quod dari] *Prisca versio hoc tantum loco discrepat à Gratiano. Sic enim in ea legitur,* quod dari videtur in morte Domini, *eodemq; modo apud Burchardum. Ivo habet,* quod dari jubetur in Domini mortem. *Græce autem est,* ἀλλὰ τὸ βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον ἢ μᾶλλον ὑδάτων: *id est,* sed unicam mersionem, quæ in mortem Domini datur.

C. LXXX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius *Leandro* 1 *Episcopo Hispaniarum, lib. 1. epist. 41. (an. 591.)*

15 DE *m* trina mersione baptismatis nihil respondeps ri verius potest, quàm quod ipsi sensistis: quia in una fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diversa. Nos autem, quòd tertiò mergimus, triduanæ sepulturæ sacramenta signamus: ut, dum tertiò infans ab aquis educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quòd si quis forte etiam pro summæ Trinitatis veneratione existimet fieri, neque istud aliquid obsistit baptizandos semel in aquis mergere, quia dum in tri-

a *al. defectum.* b *al. celebritatem.* c *Infrà eâd. cap. quarit.* d *al. admonendo.* e *Sup. eâd. c. Baptisi. necem. Sent. ibid. Ivo part. 1. cap. 15. Pann. l. 1. c. 15.* f *Joan. 9.* g *Sentent. 4. dist. 3. Ivo part. 1. cap. 194. Pann. l. 1. cap. 57.* h *Rom. 6.* i *Burchard. l. 4. cap. 23. Ivo part. 1. c. 128. Pann. l. 1. c. 58.* k *Matt. 28.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus personis *a* una substantia est, reprehensibile esse nullatenùs potest, infantem in baptismate vel ter, vel semel immergere: quando & in tribus mersionibus personarum trinitas, & in una potest divinitatis singularitas designari.

C. LXXXI. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *super epistolam ad Ephesios* b, *lib. 2. ad c. 4.*

EOdem *c* modo & in Patrem, & in Filium, & in Spiritum Sanctum baptizamur, & ter mergimur, ut Trinitatis unum appareat sacramentum, & non baptizamur in nominibus Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, sed in uno nomine, quod intelligitur Deus. *Item infrà.* ¶ Potest unum baptisma & ita dici, quod licèt ter baptizemur propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptisma reputetur.

¶ Lacupletatum & emendatum est caput hoc ex Originali.

C. LXXXII. ¶ *De his, qui in nomine Christi semel tantùm mergunt.*

Item Pelagius Papa, *Gaudentio Episcopo. (circa an. 557. Romæ.)*

MUlti sunt *d*, qui in nomine solummodò Christi unâ etiam mersione se asserunt baptizare. Evangelicum verò præceptum ipso Deo & Domino Salvatore nostro Jesu Christo tradente, nos admonet in nomine Trinitatis, trinâ etiam mersione sanctum baptisma unicuique tribuere, dicente Domino discipulis suis: [*Ite e, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs* 1 *Sancti.*]

1 ¶ Spiritûs Sancti.] *Hic videtur sequi. c. Si reverà. sup. add.*

C. LXXXIII. ¶ *In invocatione Trinitatis tertiò in baptismate mergere debemus.*

Item Zacharias Papa *Bonifacio Episcopo, in epist. cujus initium,* [Sacris liminibus] *(an. 848.)*

16 IN Synodo *f* Anglorum decretum, & judicium firmissimè præceptum, & diligenter demonstratum esse dignoscitur, ut quicunque sine invocatione Trinitatis mersus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet. Quod omninò verum est: quia si lotus in fonte baptismatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti fuerit baptizatus. Hoc quoque observari in prædicta Synodo Sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma esse verum non posset. Quod pro certo verum est: quia qui unam ex sancta Trinitate confessus non fuerit, perfectus Christianus esse non potest. Qui enim confitetur Patrem, & Filium, si confessus non fuerit & Spiritum Sanctum, neque Patrem habet, neque Filium: & qui confessus fuerit Patrem, & Spiritum Sanctum, & Filium non fuerit confessus, neque Patrem habet, neque Spiritum Sanctum, sed vacuus est à divina gratia.

C. LXXXIV. ¶ *Rebaptizentur, qui in nomine Trinitatis baptizati non fuerint.*

Item Gregorius *Quirino Episcopo in Iberia, lib. 9. epist. 61. (an 601.)*

HI verò *g* hæretici, qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, sicut sunt Bonosiani *h*, & Cataphrygæ (quia & illi Christum Dominum non credunt: & isti Sanctum Spiritum perverso sensu esse quendam pravum hominem Montanum credunt: quorum similes multi sunt) & alii tales, cum ad sanctam Ecclesiam venient, baptizantur: quia baptisma non fuit, quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt.

C. LXXXV. ¶ *Semel in baptismate mergere licet.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 5.*

PRopter *a* vitandum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi mersionem.

C. LXXXVI. ¶ *De Sacerdote, qui per ignorantiam lingua Latina in invocatione Trinitatis deliquit.*

Item Zacharias Papa, *Bonifacio Episcopo, in Epistola decretali.*

RElatum *b* nuntii 1 tui, quòd fuerit in ecclesia provincia Sacerdos, qui Latinam linguam penitùs ignorabat, & dum baptizaret, nesciens Latini eloquii infringens linguam, diceret: Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu sancta. Ac per hoc tua reverenda fraternitas consideravit eos rebaptizare. Sed sanctissime frater, si ille, qui baptizavit, non errorem introduxerit, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, ut suprà fati sumus, baptizans dixisset, non possumus consentire, ut denuo baptizentur.

1 ¶ Nuntii tui,] *Hæ duæ voces additæ videntur à Gratiano (quanquam Virgilius & Sidonius, qui hoc retinent, pro nuntii Bonifacii non fuissent) ne ea, quæ in epistola adnotabant, referre cogeretur: quod tamen Burchardus & Ivo fecerunt.*

C. LXXXVII. ¶ *Quare baptizati à Sacerdote ungantur.*

Item Ambrosius *de sacramentis, tractatu, seu lib. 1. c. 2.*

17 VEnisti *c* ad fontem: ingressus es: considera, ps quid *d* videris: quid locutus sit, considera *e*: repete diligenter: occurrit tibi Levita: occurrit Presbyter; unctus es, quasi athleta Christi: ut *1* ad baptismum cathechumenus accedas.

1 ¶ Ut ad baptismum] *Ita etiam Ivo, & auctor glossæ ad vers.* unctus, *videtur hùc spectasse: sed tota hæc clausula deest ab originali, in quo hujus loco sunt verba hæc, quasi lacuna.*

men hujus seculi luctaturus, professus es luctaminis tui certamina.

C. LXXXVIII. ¶ *Quare baptizatus à Presbytero ungatur in cerebro.*

Item Rabanus *de institut. Cleric. lib. 1. cap. 28.*

POstquam *f* ascenderit baptizatus de fonte, flatim ungnatur in cerebro à Presbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, ut regni Christi particeps fiat, & à Christo Christianus possit vocari.

C. LXXXIX. ¶ *Quid super baptizatum à Sacerdote dicatur.*

Item Ambrosius *de sacramentis, tract. seu lib. 2 c. 7.*

EMersisti *1 g*: venisti ad Sacerdotem. Quid tibi dixit? [Deus, inquit, Pater omnipotens, qui te regeneravit ex aqua & Spiritu Sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te ungat in vitam æternam.] Vide, ubi Christus es: in vitam, inquit, æternam.

1 ¶ Emersisti?] *Sic apud Ivonem. In originali est: Ergo mersisti, eodem sensu, quem elicit auctor glossæ ex verbo Emersisti. Frequens autem est apud B. Ambrosium ipsum hoc uti in hanc sententiam usu.*

a *al. subsistentiis.* b *Ad versic.* [*Unus dominus.*] c *Ivo p. 1. c. 131. Pannorm lib. 1. cap 61.* d *Ivo p. 1. c. 61. Pannorm. l. 1. c. 62.* e *Matt. 16.* f *Sent. 4. dist. 3. Ivo p. 1. c. 199. Pannorm. lib. 1. c. 63.* g *1. q. 1. c. si quis. Ivo part. 1. cap. 153. Pannorm. lib. 1. cap. 64.* h *al. Bonosiaci.*

a *Ivo part. 1. cap. 129. Pannorm. l. 1. cap. 59.* b *Burchard. lib. 4. cap. 43. Ivo part. 1. cap. 237. Pannorm. lib. 1. cap. 65.* c *al. Venimus.* d *al. quos]* vera lectio. e *Ivo p. 1. c. 109. Pannorm. lib. 1. cap. 51.* f *Ivo p. 1. c. 140. Pannorm. l. 1. c. 66.* g *Ivo p. 1. c. 141. Pannd. l. 1. c. 67.*

C. XC. ¶ *Quare unguentum super caput baptizati ponatur.*

Item *in libro 3. de sacramentis, c. 1. & 2.*

ACcepistis mysterium *a*, hoc est, unguentum supra caput. Quare supra caput? quia sensus *b* sapientis in capite ejus. *& infra, c. 2.* ¶ Sequitur spiritale signaculum, quod audisti hodie legi: quia post fontem superest, ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur.

C. XCI. ¶ *Quare candida vestis traditur Christiano.*

Item Rabanus *de institut. Cleric. lib. 1. cap. 29. (an. 847. in Germania.)*

POst baptismum traditur Christiano vestis candida, designans innocentiam, & puritatem Christianam, quam post ablutas veteres maculas studio sanctæ conversationis immaculatam servare debet, repræsentandam *c* ante tribunal Christi. Cunctì verò renati albis induuntur vestibus ad mysterium resurgentis Ecclesiæ. *Item ibidem.* ¶ Utuntur ergo baptizati albis vestibus, ut quorum primæ nativitatis faciem *d* vetusti erroris pannus obscuraverat, habitus secundæ generationis gloriæ præfiguret indumentum. Tegitur enim post sacram unctionem caput ejus mystico velamine, ut intelligat, se diademate regni, & Sacerdotali dignitate potiri.

C. XCII. ¶ *De eodem.*

Item Ambrosius *in libro de iis, qui initiantur mysteriis, c. 7.*

ACcepisti *e* post baptismum vestimenta candida, ut esset indicium, quod exueris involucrum *f* peccatorum, & indueris innocentiæ casta velamina.

C. XCIII. ¶ *Quot mensibus Judæi inter catechumenos habeantur.*

Item, ex Concilio Agathensi, *c 34.*

18 JUdæi *g*, quorum perfidia frequenter ad vomitum ps redit, si ad legem catholicam venire voluerint, octo mensibus inter catechumenos Ecclesiæ limen introeant: & si purâ fide noscuntur venire, tunc demum baptismatis gratiam mereantur. Quod si casu aliquo periculum infirmitatis intra præscriptum tempus incurrerint, & desperati fuerint, baptizentur.

C. XCIV. ¶ *De Judæis plerisque frequenter ad Judaismum redeuntibus.*

Item ex Concilio Toletano IV. *c. 62.*

PLerique *h* ex Judæis, qui dudum ad Christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes in Christum, non solùm Judaicos ritus perpetrâsse noscuntur, sed etiam abominandas circumcisiones exercere præsumpserunt. De quibus consulti piissimi ac religiosissimi domini nostri Sisemundi Regis hoc sanctum decrevit Concilium, ut hujusmodi transgressores pontificali auctoritate corrigi, ad cultum Christiani dogmatis revocentur: ut quos propria voluntas non emendat, animadversio sacerdotalis coerceat. Eos autem, quos circumcidisse reperiuntur, si filii eorum sunt, à parentum consortio separentur: si servi, pro injuria corporis sui, libertati tradantur.

C. XCV. ¶ *Ante baptismum diabolo & ejus operibus renuntiare debemus.*

Item Rabanus *de instit. Cleric. lib. 1. c. 27.*

PRimùm *i* interrogatur paganus, si abrenuntiat diabolo, & omnibus damnosis operibus ejus, atque fallacibus pompis: ut primum respuat errorem, & sic appropinquet ad veritatem, possitque juxta Apostolum *k* deponere veterem hominem, secundùm pristinam conversationem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris, abnegans impietatem, & seculária desideria.

C. XCVI. ¶ *Non transit in novam vitam, quem pœnitet veteris vitæ.*

Item Augustinus *in libro de pœnitentia à medicina, c. 2.*

OMnis *b* qui jam suæ voluntatis factus est arbiter, cùm accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris, novam non potest inchoare. Ab hac pœnitentia, cùm baptizantur, soli parvuli *c* immunes sunt. Nondum enim uti possunt libero arbitrio.

C. XCVII. ¶ *Ante baptismum pœnitentiam agere debemus.*

Idem *ad Seleucianam, epist. 108.*

AGunt *d* homines ante baptismum pœnitentiam de suis prioribus peccatis: ita tamen, ut etiam baptizentur: sicut scriptum est in Actibus Apostolorum, loquente Petro ad Judæos, ac dicente: [*Agite e pœnitentiam, & baptizetur unusquisque vestrùm in nomine Domini Jesu Christi.*]

C. XCVIII. ¶ *Quadraginta dierum abstinentia Judæis baptizandis indicatur.*

Item Gregorius *Fantino Defensori, lib. 7. epist. 24. (an. 598. Romæ.)*

NE quod absit, longa dilatio Judæorum retrò possit animos revocare, cum fratre nostro Episcopo locì ipsius loquere, ut pœnitentia, ac abstinentia quadraginta dierum indicta, aut die Dominico, aut si celeberrima festivitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordiâ protegente baptizes. *f*

C. XCIX. ¶ *Pœnitentia non est necessaria baptizando.*

Item Ambrosius *super epistolam ad Romanos, ad cap. 11.*

SIne pœnitentia *g* sunt dona, & vocatio Dei, quia gratia Dei in baptismate non requirit gemitum, non requirit planctum, vel opus aliquod, sed 1 solam fidem, & omnia gratis condonat.

1 ¶ Sed solam fidem,] *Sic in glossa ordinaria, unde potius videtur hoc loco sumpsisse Gratianus, quàm ex Ambrosio, apud quem legitur,* nisi solàm ex corde professionem, *quemadmodum etiam refertur suprà de pœnitentia, dist. 1. cap.* quis aliquando. *in vers.* Gratia Dei.

CAP. C. ¶ *Necessitate cogente, in catechismo & confirmatione idem competer esse potest.*

Item Iginus Papa.

19 IN catechismo *h*, & in baptismo, & in confirmatione unus patrinus fieri potest, si necessitas cogit. Non est tamen consuetudo Romana: sed per singulos singuli suscipiunt.

C. CI. ¶ *Non plures, sed unus parvulum in baptismate suscipiat.*

Item ex decreto Leonis Papæ.

NOn *i* plures ad suscipiendum de baptismo infantem accedant, quàm unus, sive vir, sive mulier. In confirmatione quoque id ipsum fiat.

¶ *Cæteri collectores citant ex decretis Leonis Papæ ad S. Medardum.*

a *De pœnit. distinct. 1. c. tres sunt. &, quis aliquando.* b *Ivo part. 1. cap. 76. Pannor. lib. 1. cap. 35.* c *aliter, pueri.* d *Sentent. 4. distinct. 16. Ivo p. 1. c. 77. Pannor. l. 1. cap. 36.* e *Aleor. 2.* f *al. baptizet.] Ivo gloss. ordin. ibi.* g *De pœnit. dist. 1. quis aliquando.* h *Burch. l. 4. c. 24. Ivo p. 1. c. 218. Pannor. l. 1. c. 77.* i *Polyc. l. 3. cap. 10. Anselm. l. 9. cap. Burch. l. 4 cap. 25. Ivo p. 1 c. 219. Pannorm. l. 1. cap. 78.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. CII. ¶ *Qui non est baptizatus, nec confirmatus, alium in chrismate, vel baptismate tenere non debet.*

Item ex Concilio Maguntino.

IN *a* baptismate, vel in chrismate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est ipse baptizatus, vel confirmatus.

C. CIII. ¶ *Abbati vel Monacho non licet commatres habere.*

Item ex Concilio Antissiodorensi, *c.25. (an.578. in Gallia.)*

NOn *b* licet Abbati, vel Monacho de baptismo suscipere filios, nec commatres habere.

C. CIV. ¶ *De eodem.*

Item ex libro Capitulorum. *(an.817. Aquisgrani.)*

MOnachi *c* sibi compatres, commatresve non faciant; nec osculentur fœminas.

¶ *In indice septimi libri Capitularium numero 494. (nam capita ipsa à 478. usque ad 558. in volumine, quod ex Gallia habitum est, desiderantur) hæc leguntur:* Ne sibi compatres & commatres Monachi faciant.

C. CV. ¶ *Qui in baptismo parvulos suscipiunt, pro eo apud Deum fidejussores existunt.*

Item ex sermone S. Augustini *post Pascha, qui sic incipit:* [Hodiernus dies.]

VOs *d* ante omnia tam mulieres, quàm viros, qui filios in baptismo susceptistis, monco, ut vos cognoscatis fidejussores apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ideoque semper eos admonere, ut castitatem custodiant, iniquitatem diligant, charitatem teneant. *& paulò post.* ¶ Ante omnia symbolum, & orationem Dominicam & vos ipsi tenete, & illis, quos suscepistis de sacro fonte, ostendite.

¶ *Ivo etiam recitat ex Dominica prima post Pascha. In sermone 163. de tempore, apud B. Augustinum hæc leguntur:* Quicunque viri, quæcunque mulieres de sacro fonte filios spiritaliter susceperunt, cognoscant se pro ipsis fidejussores apud Deum extitisse: & ideo semper illis solicitudinem veræ charitatis impendant. *Similia etiam habentur in sermone 215. qui est secundus Dominica decima post festum Trinitatis.*

C. CVI. ¶ *Ad baptizandi officium, & ad vestimenta altaris lavanda, Sacerdos propria debet habere vasa.*

Item ex Concilio Ilerdensi. *e*

20 OMnis *f* Presbyter, qui fontem lapideum habere nequiverit, vas conveniens ad hoc solummodo baptizandi officium habeat, quod extra Ecclesiam non deportetur. Similiter ad corporale lavandum, & ad pallas altaris propria habeantur vasa, in quibus nihil aliud fiat.

¶ *Similia habentur in ordine Romano de officiis divinis, pag. 146.*

C. CVII. ¶ *Neque rebaptizationes, neque reordinationes fieri licet.*

Item ex Concilio Carthaginensi *g* III. *c.38. (an.398.)*

21 NOn licet *h* fieri rebaptizationes, & reordinationes, vel translationes Episcoporum.

C. CVIII. ¶ *De eodem.*

Item ex epistola Augustini *203. ad Maximinum.*

REbaptizare *i* hæreticum hominem, qui hæc sanctitatis *k* signa perceperit, quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est: rebaptizare autem catholicum, immanissimum scelus est.

C. CIX. ¶ *De Arianis, quando baptizentur, & quando non.*

Item ex Concilio Arelatensi *a*, I. *c.8. (an.314.)*

DE Arianis, qui propriâ lege suâ utuntur *l*, placuit, si ad Ecclesiam aliquis de hac hæresi venerint, interrogent eos nostræ fidei Sacerdotes symbolum: & si perviderint eos in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto esse baptizatos, manus eis tantùm imponatur, ut accipiant Spiritum Sanctum. Qui si interrogati non respondent hanc Trinitatem, baptizentur.

1 ¶ Utuntur,] *In Concilio impresso sequitur, ut rebaptizentur. Ac solitos fuisse ab Arianis rebaptizari Catholicos, fortasse etiam non catholicos, narrat B. Augustinus in libro de Haresibus, cap.49. Caterum in quibusdam perverso hujus Canonis codicibus sic legitur,* De Afris, quod propriâ lege suâ utuntur, ut rebaptizent placuit, &c. *De Afris autem habetur supr. dist.98. c.* Afros. *(quod est Gregorii primi: & reperitur in epistola Gregorii secundi ad universum clerum & plebem Tusciæ) itemque in Synodo Felicis tertii.*

C. CX. ¶ *Baptizentur, de quibus ignoratur, an sint baptizati.*

Item Gregorius III. *Bonifacio, sp.4.*

PArvulos *b*, qui à parentibus subtracti sunt, & an baptizati sint, ignorant, hos ut baptizare debeas secundùm Patrum traditionem, si non fuerit qui testificando ratio poscit.

C. CXI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi *c* V. *c.6. (an.398.)*

PLacuit *d* de infantibus, quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo eos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione privari. Hinc etiam Legales, à barbaris redimunt. Similiter 1 & de Ecclesiis Maurorum fratres nostri consuluerunt; quia multos ex eis, à barbaris redimunt. Similiter 1 & de Ecclesiis quoties super earum consecratione hæsitatur, agendum est: id est, ut sine ulla trepidatione consecrentur.

1 ¶ Similiter] *Hæc usque ad finem absunt à codice Bodlejano, & Burchardo. In canone autem sextæ Synodi neque illa habentur, quæ præcedunt, id est,* Hinc etiam, &c.

C. CXII. ¶ *De eodem.*

Item Leo Papa *Leoni Ravennati Episcopo, epist.31. cap.1. (an.451. in Flaminiam.)*

CUm *e* itaque baptismi sui nihil recordetur is qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, qui *f* sciat consecratum, nec ille, qui consecratur. Scimus quidem inexpiabile esse facinus, quoties juxta hæreticorum damnata à sanctis Patribus statuta cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandi semel tributum est, bis subire, Apostolicâ reclamante sententiâ *g*: quæ nobis unam prædicat in Trinitate deitatem, unam in side confessionem, unum in baptismate sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur: quoniam non potest in iterationis crimen venire, quod omnino factum esse nescitur. Atque ideo, quoties persona talis inciderit, solicitâ primùm examinatione discutite, & longo tempore (nisi forte supremus finis immineat) indagate, utrum nemo penitùs sit, qui testimonio suo juvare possit ignorantiam nescientis: &

a *Burchard.l.4.cap.16. Ivo p.1.cap.200. Pannorm.l.1.c.79.* b *Ivo p.1.c.132. Pannor.l.1.c.80.* c *Ivo part.1.c.133. Pannor. l.1.c.81.* d *Ivo p.1.c.134. & p.11.cap.17. Pannorm.l.1.c.82.* e *al. Meldensi.* f *Burch.l.4.cap.15. Ivo p.1.cap.208.* g *Et in Afric. cap.15.* h *al.liceat. Ivo p.1.cap.152. Pannorm.l.1. c.82.* i *Sent.4.dist.6. Ivo p.1.c.172. Pannorm.l.1.c.84.* k *al. sancta Trinitatis.*

a *Vide Arelatense 2. c.16. & 17. part.1. cap.146. Pannor.l.1.cap.92.* b *Ivo part.1. cap.143. & in Vvermatiens.70. & in sexta Synodo, c.85.* c *& in Afric. cap.93. & Burchard.l.4.cap.45. Ivo part.1.c.147. & 239. Pann.l.1.c.83.* d *Aufugd.l.1.c.11.* e *Ivo part.1.c.41.* f *al.quod.* g *al.doctrinâ.*

cum confiterit hunc, qui baptismatis indiget sacramento, solâ inaniter suspicione prohiberi, accedat intrepidus ad consequendam gratiam, cujus in se nullum scit esse vestigium, nec vereamur huic salutis januam aperire, quam nunquam antè docetur ingressus.

1 ¶ Nihil recordetur,] *Sic etiam Ivo, licet cætera plenius, quam Gratianus. Integer locus hic est:* Cùm itaque baptizatus se nec ille recordetur, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, quod nesciat consecratum, nec ille, qui consecrat. Scimus quidem, &c. *Verùm ob glossam, in vers.* nec ille. *non est emendatum.*

C. CXIII. ¶ *De eodem.*

Idem *epist.90. al. 52. ad Rusticum, c.16.*

SI a nulla extant indicia inter propinquos aut familiares, nulla inter Clericos, aut vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuisse debeantur, agendum est, ut renascantur, ne manifestè pereant: in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non finit, ut videatur iteratum. Qui autem possunt meminisse, quod ad Ecclesiam veniebant cum parentibus suis, possunt recordari, an quod eorum parentibus dabatur, acceperint. Sed si hoc etiam ab eorum memoria alienum est, conferendum eis videtur, quod collatum esse nescitur: quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis.

C. CXIV. ¶ *Non baptizatur cum matre, quicquid in ejus corpore est.*

Item Augustinus *contra Fulianum, libro sexto, cap. quinto. (an.419.)*

22 SI *b* ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertineret, ita ut ejus pars deputaretur, non baptizaretur infans, cujus mater baptizata est aliquo mortis urgente periculo, cùm eum gestaret in utero. Nunc verò, cùm etiam ipse baptizatur, non utique bis baptizatus habebitur. Non itaque ad maternum corpus, cùm esset in utero, pertinebat.

C. CXV. ¶ *Quare non baptizatur cum matre, qui in ejus utero est.*

Item Isidorus *lib.1. sentent. de summo bono, c.24. (an.625. in Hispania.)*

QUi *c* in maternis uteris sunt, ideo cum matre baptizari non possunt: quia qui natus adhuc secundùm Adam non est, renasci secundùm Christum non potest. Neque enim diei regeneratio in eo poterit, quem generatio non præcessit. *& infrà.* ¶ Qui *d* scelerate vivunt in Ecclesia, & communicare non desinunt, putantes se communione mundari, discant, nihil ad emundationem proficere sibi.

C. CXVI. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio *e* Martini Bracharensis, *c.54.*

SI *f* qua mulier prægnans desideraverit gratiam baptismi percipere, quando voluerit, habeat potestatem. Nam nihil participat in hoc mater infanti, qui nascitur: propterea, quòd uniuscujusque propria voluntas in confessione monstratur.

C. CXVII. ¶ *De his, qui ignoranter bis baptizantur.*

Item ex Pœnitentiali Theodori. *(an.680. in Anglia.)*

23 QUi *g* bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo pœnitere; nisi quòd secundùm canones poterunt, nisi magna aliqua necessitas ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari, iterum baptizati sunt, quia

a *Polyc.l.3.t.10. Ansel.9.c.13. Burch.l.4.c.44. Ivo p.1.c.238. Pann.l.1.c.94.* b *Ivo p.1.c.125. Pann.l.1.c.112.* c *Sent.4. dist.3. Ivo p.1.c.283. Pann.l.1.c.112.* d *Suprà de consecr.dist.2. c. qui scelerate.* e *al. capitulis.* f *Ex Conc. Neocæsarien. c.6. & Burch.l.4.c.51. Ivo p.3.cap.245. Pann.l.1.c.122.*

quasi iterùm crucifixerunt Christum, per septem annos pœniteant quartâ, & sextâ feriâ, & tres *a* Quadragesimas jejunent *b*. Si pro vitio aliquo fecerint *c*, similiter. Si pro munditia putaverint, tribus annis similitèr pœniteant.

C. CXVIII. ¶ *De his, qui ex industria bis baptizantur.*

Item Felix Papa III. *epist.1. c.2. & sequentibus.*

EOs *d*, quos Episcopos, Presbyteros, vel Diaconos fuisse constiterit, & seu optantes forsitan, seu coactos lavacri illius unici, salutarisque claruerit feciſſe jacturam 1, usque ad exitûs sui diem in pœnitentia (si resipiscant) jacere conveniat, nec orationi non modò fidelium, sed ne catechumenorum quidem omnimodis interesse: quibus laica tantùm communio in morte est reddenda. ¶ De *e* Clericis autem, & Monachis, aut puellis Dei, aut secularibus, servari præcipimus hunc tenorem, quem Nicæna Synodus circa eos, qui lapsi sunt, vel fuerint, servandum esse constituit: ut scilicet, qui nullâ necessitate, nullius rei timore aut periculo, se, ut rebaptizentur, hæreticis impiè dediderunt; si tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter audientes sint: septem autem annis subjaceant inter pœnitentes manibus Sacerdotum: duobus autem annis etiam oblationes modis omnibus non sinantur offerre: sed tantummodò secularibus *f* in oratione socientur, nec confundantur Deo colla submittere, qui eum non timuit abnegare. ¶ Pueris *g* autem, quibus, quòd adhuc impuberes *h* sunt, à pubertate *i* vocabulum est, seu Clericis, seu Laicis, aut etiam similibus puellis, quibus ignorantia suffragatur ætatis, aliquandiu sub manûs impositione detentis, reddenda communio est: nec eorum est expectanda pœnitentia, quos excipit à coërcitione censura.

1 ¶ Jacturam,] *Post hæc verba in Originali, & apud Burchardum & Ivonem multa inseruntur, quæ omnino sunt legenda.*

C. CXIX. ¶ *Presbyteris baptizatos chrismate ungere licet.*

Item Innocentius Papa *Decentio Episcopo, epist.1. c.3. (an.416. Romæ in Umbriam.)*

24 PResbyteris *k* (seu extra Episcopum, seu præsente Episcopo cùm baptizant) chrismate baptizatos ungere licet; sed quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cùm tradunt Spiritum paracletum.

C. CXX. ¶ *Baptizatos in frontibus Presbyteris ungere non licet.*

Item ex regesto Gregorii *ad Januarium Episcopum Caralitanum, lib.3. epist.9. (an.593. Romæ in Sardiniam.)*

PResbyteri *l* baptizatos infantes signare sacro in frontibus chrismate non præsumant. Sed Presbyteri baptizatos ungant in pectore, ut Episcopi postmodùm ungere debeant in fronte.

C. CXXI. ¶ *Chrismati* m *pannum secundò linire, & super alium baptizatum mittere licet.*

Item ex Concilio apud Belluacum.

SI quis *n* voluerit chrismate *o* pannum iterùm linire, & super alium baptizatum mittere, non est absurdum.

a *al.quatuor.* b *al.abstineant.] al. pœniteant.* c *al. fuerit.* d *Burch.l.4.c.9. Ivo p.1.c.203.* e *C.3.* f *al.populatibus.* g *C.4.* h *al.investes] al. imberbes.* i *al. puritate.* k *Beda in Act.Apost. cap.8. Isidorus de offic. l.2.c.fin. Albinus de divinis officiis. Sent.4.dist.7. Polyc.l.3.tit.10. Burch.l.4.c.60. Ivo p.1.c.267. & 298. Pann.l.1.c.16.* l *Sent.ibid. Burch.l.4. c.70. Ivo p.1.c.264. Pannorm.l.1.c.117.* m *al.chrismate.* n *Burchard.l.4.c.94. Ivo p.1.c.288. Pann.l.1.c.99.* o *al. chrismatis.*

C. CXXII. ¶ *De veteri chrismate baptismo consecrari non licet.*

Item ex Concilio Lugdunensi.

SI *a* quis de alio chrismate, quàm de illo novo, quod proprii Episcopi largitione vel concessione acceperit, baptizare, nisi præoccupante morte, tentaverit, pro temeritatis ausu, ipse in se suæ damnationis protulisse sententiam manifestatur.

C. CXXIII. ¶ *Non nisi à proprio Episcopo Presbyteri chrisma accipiant.*

Item ex Concilio apud Valentias. *b*

PResbyteri *c*, qui diœcesanas regunt Ecclesias, non à quibusliber Episcopis, sed à suo, nec per minorem *d* Clericum, sed per seipsos, aut per illum, qui ejusdem ordinis sit, ante Paschæ solennitatem chrisma petant.

C. CXXIV. ¶ *Conficere chrisma, & per diœceses destinare omni tempore Episcopo licet.*

Item ex Concilio Martini Bracharensis, *c. 51. & sequentibus.*

OMni *e* tempore Episcopo liceat chrisma conficere, & per suas diœceses destinare, ita ut accipiendum chrisma Diaconus aut Subdiaconus ante diem Paschæ de singulis Ecclesiis ad Episcopum destinetur. ¶ Presbyter *f* præsente Episcopo non signet infantes, nisi forte ab Episcopo fuerit illi præceptum. Non *g* liceat Presbytero priùs Episcopo introire in baptisterium, sed cum Episcopo: nisi forte aut absens fuerit, aut ægrotus.

C. CXXV. ¶ *Qui baptizandi recipit officium, sine chrismate proficisci non debet.*

Item ex Concilio Arausicano, *c. 1.*

NUllus *h* ministrorum, qui baptizandi recipit officium, sine chrismate usquam debet progredi: quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari. De eo autem, qui in baptismate, quàcunque necessitate faciente, chrismatus non fuerit, in confirmatione Sacerdos 1 commonebitur. Nam inter nos chrismatis ipsius non nisi una benedictio est. Non præjudicantes *i* cuiquam hoc dicimus, sed ut necessaria 3 habeatur chrismatio.

1 ¶ Sacerdos commonebitur.] *Apud Burchardum & Yvonem, qui hic caput concludunt, quod citant ex Vasensi, c. 3. sic legitur*, in confirmatione Sacerdotis perficietur: *aut, ut Ivo*, perficiatur.

2 ¶ Ut necessaria] *Varietas insignis est in editione Conciliorum Coloniensi trium tomorum. Nam & isto modo legitur, & hos*, non necessaria habeatur rechrismatio: *&*, non necessaria habeatur chrismatio repetita, *quæ sola lectio retenta est in editione quatuor tomorum.*

C. CXXVI. ¶ *Antequam chrisma infundatur, ad aspergendum aquam de fonte accipere licet.*

Item Capitularium *lib. 6. c. 77.*

IN Sabbatho *k* sancto Paschæ, vel Pentecostes, si quis velit aquam consecratam ad aspersionem in domo sua recipere, ante chrismatis infusionem recipiat.

C. CXXVII. ¶ *Unde aspersionis sanctificatio exordium sumpserit.*

Item Cyprianus *lib. 4. epist. 7. ad Magnum.*

NEc quenquam movere debet, quòd aspergi, vel perfundi jubentur *a* ægri, cùm gratiam Dominicam consequuntur: quando Scriptura sancta per Ezechielem *b* Prophetam loquatur, & dicat: [*Aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immundiis vestris, & ab omnibus simulachris vestris: & mundabo vos, & dabo vobis cor novum, & spiritum novum dabo in vobis.*] Item in c Numeris. [*Qui tetigerit cadaver 1 hominis, & purificatus fuerit septem diebus immundus, aspergatur de hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur.*] Item. [*Si fide Trinitatis munitus non fuerit, in resurrectione 2 apud sanctorum collegium immundus erit. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non purificatus emundari. Omnis, qui tetigerit humanæ animæ mortuum, & aspersus ex hac commistione non fuerit, pollutus tabernaculum Domini, & peribit ex Israël, quia, qui aqua aspersionis non est sanctificatus, immundus erit, & manebit spurcitia ejus super eum.*] & iterum. [*Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: & ad Aaron & ad Levitas de medio filiorum Israël, & purificabis eos, & sic fundes eis purificationem eorum, circumspergens eos aquâ purificationis.*] & iterum. [*Aqua aspersionis purificatio est.*] Unde apparet aspersionem quoque aquæ, instar salutaris lavacri obtinere, & quando hæc in Ecclesia fiunt, ubi sit & accipientis & dantis fides, integra stare omnia, & consummari & perfici posse Domini majestate, & fidei veritate. *d* ¶ Spiritus verò sanctus non dimensuratur *e*, sed toto liter nascitur, & si sol super omnes pari & æquali lucredentem totus infunditur. Nam si dies omnibus æqualiter diffunditur: quantò magis Christus sol & dies verus, ab Ecclesia sua lumen vitæ æternæ pari æqualitate largitur? Cujus æqualitatis sacramentum videmus in Exodo fuisse celebratum, cùm de cœlo manna deflueret, & futurorum præfiguratione alimentum panis cœlestis, & cibum Christi venientis ostenderet. Illic enim sine discrimine vel sexûs, vel ætatis Gomor singulis æqualiter colligebatur. Unde apparebat Christi indulgentiam, & cœlestem gratiam postmodùm secuturam æqualiter omnibus dividi: sine sexûs varietate, sine annorum discrimine, sine acceptione personæ, super omnem Dei populum spiritualis gratiæ munus infundi. Planè eadem gratia spiritualis, quæ æqualiter in baptismo à credentibus sumitur, in conversatione atque actu nostro postmodùm servatur, vel augetur, ut in Evangelio *g* Dominicum fenus æqualiter seminatur: sed pro varietate terræ aliud aliud mitur: aliud in multiformem copiam vel triginta, sexagesimi, vel centesimi numeri fructu exuberante commulatur. *& paulò pòst.* ¶ Quòd si aliquis in illo moveretur, quòd quidam ex his, qui ægri baptizantur, spiritibus adhuc immundis teneantur 3, sciat diaboli nequitiam pertinacem usque ad aquam salutarem valere: in baptismo verò omnis *h* nequitiæ suæ vires amittere. Quod exemplum cernimus *i* in Rege Pharaone: qui diu reluctando & in sua perfidia demoratus, tàmdiu resistere potuit, & prævalere, donec ad aquam veniret: quò cùm venisset, & victus est, & extinctus. Mare autem illud, sacramentum baptismi fuisse declarat B. Apostolus Paulus, *k* dicens: [*Nolo enim vel ignorare, fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari.*] & addidit dicens: [*Hæc autem omnia, figura nostra fuerunt.*] Quod hodie etiam geritur: ut per exorcistus voce humanâ, & potestate divinâ flagletur, & uratur, & torqueatur diabolus: & cùm exire de & homines Dei *l* dimittere sæpè dicat, in eo tamen, quod dixerit, fallat, & id, quod per Pharaonem factum gestum est, eodem modo *m* obstinationis & fraudis exerceat. Cùm tamen ad aquam Dei salutarem, scire debemus, & ad baptismi sanctificationem venitur, fcire debemus,

a *Burch. l. 4. c. 72. Ivo p. 1. c. 266. Pann. l. 1. c. 100.* b *In Valensi Concil. c. 3. supr. dist. 93. c. Presbyteri primo.* c *Burch. l. 4. c. 76. Ivo part. 1. c. 270. Pann. l. 1. c. 101.* d *al. juniorem.* e *Vide Meldense c. 46.* f *Sup. dist. 95. c. Presbyter. C. 52.* g *Distinct. 95. c. non oportet C. 53.* h *Burch. l. 4. c. 73. Ivo part. 2. c. 267.* i *Ut præjudicans quicquam dico.*] k *Ivo p. 1. c. 112. Pannorm. lib. 1. cap. 108.*

a *al. videntur.* b *Ezech. 36.* c *Numer. 19.* d *Num. 11.* e *in mensura datur,*] *vera lectio.* f *Exod. 16.* g *Matth. 13.* h *omne*] *orig.* i *Exod. 14.* k *1. Corinth. 10.* l *al. Deo.* m *al. mendacio.*

fidere: quia illic diabolus opprimitur, & homo Deo dignatus divinâ indulgentiâ liberatur.

1 ¶ Qui tetigerit] *Hæc usque ad vers.* Et locutus est: *alia verba à B. Cypriano exponuntur, ex quo quidem in cæteris hujus capitis partibus multa sunt emendata.*

2 ¶ In resurrectione] *Hujus sententiæ sunt quædam vestigia in gloss. interlineari ad istum Numerorum locum.*

3 ¶ Teneantur,] *In originali impresso est*, tentantur: *sed in quinque manuscriptis*, tentabantur. *Hoc enim sibi vult B. Cyprianus, dum adhibentur solennitates præcedentes baptismum, tentari adhuc homines posse ab immundis spiritibus, desinere autem tentationem in absolutione baptismi. id est, in aqua salutari. Sic enim ab ipso nunc usurpatur vox, baptizantur, ac sæpè à Philosophis usurpari solet vox, generari, unirum pro alteratione præcedente eduction em & præventum forma.*

C. CXXVIII. ¶ *De his, qui usque ad exitum vitæ suscipere baptisma differunt.*

Item Joannes Chrysostomus *in epistolam ad Hebræos, homil. 13. ad c. 7.*

25 QUando quis propterea peccat, ut sanctum baptisgs ma in novissima sua expiratione suscipiat, fortassis non adipiscitur. Et credite mihi, non terrens vos dico, quod dicturus sum. Multos novi, qui hoc passi sunt, qui spe baptismatis multa peccabant, circa diem autem mortis discesserunt vacui; Deus enim propter hoc baptisma tribuit, ut solvat peccata, non ut addat 1. Si verò quis ad hoc utitur baptismate, ut ampliora delinquat, ipsum sit negligentiæ causâ.

1 ¶ Non ut addat.] *In editione Veronensi mendosè est,* ἵνα αὐξῃ *pro*, ἵνα μὴ αὐξῃ: *corrigendumq; ex manuscriptis, quæ habent* μὴ.

C. CXXIX. ¶ *Parvulis baptizatis parentum non nocet perfidia.*

Item Augustinus *ad Bonifacium, epist. 23.*

26 QUæris *a* a me, utrùm parentes baptizatis parvulis gs quibus nocent, cùm eos dæmoniorum sacrificiis sanare conantur: & si non nocent, quomodo eis prosit, cùm baptizantur, parentum fides, quorum eis non potest obesse perfidia? Ubi respondeo, tantam illius sacramenti, hoc est, baptismi salutaris esse virtutem in sancta compage corporis Christi, ut semel 1 regeneratus per eum *b* nequaquam sibi nesciens, vel quilibet alienus adhibet sacrilegia dæmoniorum. Sed ideò ex Adam traxit, quod sacramenti illius gratia solveretur: quia nondum erat anima separatim vivens, id est, alterius filii mea est.] Jam *c* itaque dicit, quòd cùm homo in ipso est ab eo, qui genuit, alter effectus, peccato alterius sine sua conscientia *d* non tenetur obnoxius. *& infrà.* ¶ Quomodo *e* itaque in parvulum majores peccant offerentes eum, atque obligare conantes dæmonum sacrilegis vinculis? non est anima utrorumque communis, ut etiam culpam possint habere communem. Non enim sic communicatur culpa per alterius voluntatem, quemadmodum communicatur gratia per Sancti Spiritûs unitatem. *Item paulò superius.* ¶ Regenerans ergo Spiritus in majoribus offerentibus, & parvulo oblato, renatoque communis est. Ideò per hanc societatem unius ejusdemque Spiritus prodest offerentium voluntas parvulo oblato. *& infra.* ¶ Potest enim & in hoc, & in illo homine esse unus Spiritus Sanctus, etiamsi se invicem nesciant, per quem sit *a* utriusque gratia communis: non autem potest spiritus unus esse hominis hujus, & illius, per quem peccante altero, & altero non peccante, sit tamen culpa communis. Ac per hoc potest parvulus semel ex parentum carne generatus, Dei Spiritu regenerari, ut ex *b* illis obligatio contracta solvatur. Non potest autem semel Dei Spiritu regeneratus, ex parentum carne regenerari, ut obligatio, quæ soluta est, iterùm contrahatur. Et ideò semel percepram parvulus Christi gratiam non amittit, nisi propriâ impietate. *& paulò pòst.* ¶ Veruntamen rectè dicuntur parentes, vel quicunque majores, filios, seu quoslibet parvulos baptizatos dæmoniorum sacrilegiis obligare conantes, spiritualiter homicidæ. Nam in illis quidem interfectionem non faciunt; sed quantum in ipsis est, interfectores fiunt: rectéque illis dicitur, quando ab hoc scelere prohibentur, nolite occidere parvulos vestros. Dicit enim & Apostolus: *c* [*Spiritum nolite extinguere.*] non quia ille extingui potest; sed quantum in ipsis est, extinctores ejus meritò dicuntur, qui sic agunt, ut extinctum velint. Nec illud te moveat, &c. *& infra.* ¶ Celebrantur enim per eos necessaria ministeria. *& infrà.* ¶ Offeruntur *d* quippe parvuli ad percipiendam spiritalem gratiam non tam ab eis, quorum gestantur manibus, (quamvis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quàm ab universa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri rectè intelligitur, quibus placet, quòd offeruntur, & quorum sanctâ, atque individuâ charitate ad communionem Sancti Spiritûs adjuvantur. Tota hoc ergo mater Ecclesia, quæ in sanctis est, facit: quia tota omnes, tota singulos parit. *Item infrà.* ¶ Difficillimam sane quæstionem tibi proposuisse visus es in extremo inquisitionis tuæ, eâ videlicet intentione, quâ soles vehementer cavere mendacium. Si constituam, inquis, ante te parvulum, & interrogem, utrùm, cùm creverit, futurus sit castus, vel fur, vel non sit futurus? sine dubio respondebis, nescio: & utrùm in eadem parvula ætate constitutus cogitet aliquid boni vel mali, dices, nescio. Si itaque de moribus ejus futuris nihil audes certi promittere, & de ejus præsenti cogitatione, quid est aliud *e*, quàm quando ad baptismum offeruntur, pro eis parentes, tanquam fidei auctores *f*, respondent, & dicunt illos facere, quod illa ætas cogitare non potest, aut si potest, occultum est? Interrogamus enim eos, à quibus offeruntur, & dicimus: Credit in Deum? de illa ætate, quæ utrùm sit Deus, ignorat. Respondetur: Credit, & ad cætera sic respondetur singula, quæ quæruntur *g*. Unde miror parentes in istis rebus tam fidenter pro parvulo respondere, ut dicant eum tanta bona facere, quæ ad horam, quâ baptizatur, baptizator interrogat: tamen eâdem horâ, si subjiciam, erit castus, qui baptizatur, aut non erit fur? nescio, utrùm audeat dicere aliquis, aliquid horum erit, aut non erit: sicut mihi sine dubitatione respondet, quòd credat in Deum, & quòd se convertat ad Deum. *& infrà.* ¶ Ecce *h* facio, quantum possum, Dominus adjuvet, ut quod postulas, possim. Nempe sæpè ita loquimur, ut Pascha propinquante dicamus crastinam, vel perdiffienam *i*, vel perendiffienam esse Domini passionem: cùm ille ante tam multos annos passus sit; nec omnino, nisi semel, ipsa passio facta sit. Nempe ipso die Dominico dicimus, hodie Dominus resurrexit: cum ex quo resurrexit, tot anni transierunt. Cur nemo tam ineptus est, ut nos ita loquentes arguat esse mentitos? nisi quia istos dies

a *Polyc. l. 3 tit. 10. Anselm. l. 9 c. 41.* b *Ezech. 18.* c *Jam & Quando autem*] *vera lectio.* d *consensione*] *vera lectio.*

a *al. sit.* b *al. & illius.* c *1. Thessal. 5.* d *Sup. eâd. nec illud. 34.* e *illud. quod quando*] *vera lectio.* f *al. doctores. al. fidei dictores spondent.* g *al. geruntur.* h *Ivo p. 2. c. 14.* i *vel perendinam esse.*] *vera lectio.*

secundum illorum, quibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupamus: ut dicatur ipse dies, qui non est ipse, sed revolutione temporis, similis ejus: & dicatur illo die fieri propter sacramenti celebrationem, quod non illo, sed jam olim factum est. *& infrà.* ¶ Itaque parvulum *a*, &c. *& infrà.* ¶ Cùm autem homo sapere cœperit, non illud sacramentum repetit, sed intelligit: ejusque veritati consonâ etiam voluntate cooptabitur. Hoc quamdiu non potest, valebit sacramentum ad ejus tutelam adversùs contrarias potestates: & tantum valebit, ut si ante rationis usum ex hac vita emigraverit, per ipsum sacramentum commendante Ecclesiæ charitate, ab illa condemnatione, quæ per unum hominem intravit in mundum, Christiano adjutorio liberetur. Hoc qui non credit, & fieri non posse arbitratur, profectò infidelis est, etsi habeat fidei sacramentum, longeque melior est ille parvulus, qui etiamsi fidem nondum habeat in cogitatione *b*, non ei tamen obicem contrariæ cogitationis opponit, unde sacramentum ejus salubriter percipit.

1 ¶ Semel regeneratus.] *Plenius apud B. Augustinum*, ut semel regeneratus per carnalem voluptatem, cùm semel regeneratus fuerit per aliorum spiritualem voluntatem, &c. *Multa vero in hoc capite emendata sunt, ubi per glossam licuit. Sunt autem sententiæ ipsæ à collectore arbitratu suo transpositæ.*

C. CXXX. ¶ *Aliorum fides in baptismo parvulos salvat.*

Item *Bonifacio contra duas epistolas Pelagianorum, l. 1. c. 22.*

IN Ecclesia *c* Salvatoris per alios parvuli credunt, sicut ex aliis ea, quæ illis in baptismo remittuntur, peccata traxerunt: nec illud cogitetis 1, eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis & sanguinis Christi, dicente ipso: [*Nisi d manducaveritis carnem meam, &c.*]

1 ¶ Cogitetis,] *Non est mutatum ob glossam. Sed in vetustis codicibus, & originali est*, cogitatis, *pendente*, *hæc omnia ex superioribus: quare integer locus perlegendus.*

C. CXXXI. ¶ *Corpore & sanguine Christi participat, qui per baptisma membrum ejus efficitur.*

Idem.

NUlli est aliquatenus *e* ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis, sanguinisque Dominici participem fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiamsi, antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non privatur, quando ipse hoc, quod illud sacramentum 1 est, invenit *f*.

1 ¶ Sacramentum est,] *Apud Bedam (nam originale non est inventum) legitur*, sacramentum significat, invenit *g*. *ut suprà dist. 2.* Quia passus. *vers.* Nulli. *& ita interpretatur inter auctor glossa verbum*, est.

C. CXXXII. ¶ *Quare sit baptizandus, qui de baptizato nascitur.*

Idem *de peccatorum merit. & remiss. & baptismo parvulorum, lib. 2. c. 35. & 36.*

27 PS SI *h* baptizata est caro Christi, quæ sine peccato erat, propter exemplum imitationis: quantò magis baptizanda est caro mortis propter evitandum judicium damnationis? Sicut verò in tempore circumcisionis, qui de circumciso nascebatur, fuit circumcidendus: sic nunc, qui de baptizato nascitur, erit baptizandus. ¶ Sacramentum *a* enim baptismi, sacramentum est regenerationis. Quare sicut qui non vixerit, mortuus potest: ita qui natus non fuerit, renasci non potest. Et quo conficitur, neminem in suo parente renasci posse, qui non natum. Et quamvis parenti post conversionem peccata peccata non obsunt, tamen illis obsunt, qui abeo genuerantur. Parenti propter hoc non obsunt, quia regenitus est: illis autem, qui de illo nati sunt, nisi eodem modo renascantur, quæ à parente contracta sunt, obsunt: quia etiam innovatus Pater non de novitate, sed de vetustatis carnaliter gignit: & filii ex parentum vetustate in peccati carne propagati, dimittuntur reliqua vetustate in peccati carne propagati, dimittuntur nem sacramento regenerationis evadunt.

¶ Hoc etiam caput confectum est ex verbo B. Augustini, lectoris tamen arbitratu & immutatu, & transpositu, & in summam redactis. Quod in multis sequentibus capitibus ita fit, ut non significetur omnino fit ad ipsum ædire austerum. Quare pauca ex verbis ta sunt, (& ea quidem ex vetustis seu Gratiani exemplaribus) quæ scilicet sensum valdè obscurabant, nec glossa abstabat.

C. CXXXIII. ¶ *In baptismate omnia peccata moriuntur.*

Item in Enchiridio, *c. 52.*

UT ostenderet Apostolus nos mortuos esse peccato: [*An b ignoratis*, inquit, *quoniam quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?*] Si ergo hinc ostendimur mortui esse peccato, quia in morte Christi baptizati sumus, profectò & parvuli, qui baptizantur in Christo, peccato moriuntur, quia in morte ipsius baptizantur. Nullo enim excepto dictum est, [*Quicunque enim baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus:*] & ideò dictum est, ut probaretur mortuos nos esse peccato. Cui autem peccato traxerunt? Ascendo moriuntur, nisi quod nascendo traxerunt: Ac per hoc etiam ad ipsos pertinet, quod sequitur: *c* [*Consepulti enim sumus illi per baptismum in mortem.*] ¶ Baptizatis itaque in morte Christi, in qua non solùm majores, verùm etiam parvuli baptizantur, ait: *d* [*Si vos existimate mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu.*]

C. CXXXIV. ¶ *Sicut nulli baptismus negatur, ita nemo est, qui non peccato moriatur.*

Item in eodem, *c. 43.*

A Parvulo *e* recens nato usque ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à baptismo, ita nullus est, qui non peccato moriatur in baptismo. Sed parvuli tantum originali, majores autem etiam omnibus iis moriuntur peccatis, quæ malè vivendo addiderunt ad illud, quod nascendo traxerunt.

C. CXXXV. ¶ *In baptismo Joannis non erat peccati remissio.*

Item in eodem, *cap. 49.*

NOn regenerabuntur *f*, qui baptismo Joannis baptizabantur: *g* Sed quodam præcursorio illius ministerio, qui dicebat: [*Parate h viam Domino*,] huic uni, in quo solo renasci poterant, parabantur. Hujus enim baptismus est non in aqua tantùm, sicut fuit Joannis, verùm etiam in Spiritu Sancto, ut de illo i spiritu regeneretur, quisquis in Christum credit, de quo Christus regeneratus regenerationem *i* non cognovit, & *per* in inferius. ¶ In aqua baptizari voluit à Joanne, non ut ejus iniquitas ulla dilueretur, sed ut magna commenda-

a *supr. eâd. nihil est aliud. 76.* b *al. cognitione.* c *Beda ad c. 16. Marci. Ansel. l. 9. c. 43.* d *Joan. 8.* e *Beda 1. Corinth. 10. ad vers.* [*Calix benedictionis.*] *sup. dist. 2. c. quia passus. 9. nulli.* f *al. inveniuntur.* g *al. invenitur.* h *Sententæ 4. dist. 9. Polyc. l. 3. tit. 10. ex Innocentio. Anselm. l. 3. c. 23. Ivo part. 2. cap. 1.*

a *C. 26.* b *Rom. 6.* c *Ibidem.* d *Ibidem.* e *Sententiæ dist. 4. Ivo p. 17. c. 4.* f *renascebantur,*] orig. g *Aug. addit.* h *quo & ipse baptizatus est.* h *Esa. 40. Marci. 1.* i *regenerare*

humanitas *a*. Ita quippe nihil in eo baptismus habuit, quod ablueret, sicut mors nihil, quod pulveret, invenit.

1 ¶ Ut de illo Spiritu.] *Restituimus est ex B. Augustino hic locus, in quo glossa non impedisebat. Antea legebatur*: Ut de illo regeneraretur, si quis in Christum crediderit, de illo Christus generatur, qui regenerationem, &c.

C. CXXXVI. ¶ *Non solùm originale, sed etiam actualia peccata remittuntur in baptismate.*

Idem *de baptismo parvulorum, sive de peccat. mer. l. 1. c. 15. & 16.*

REgenerante 1 autem carne tantummodò contrahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu non solùm originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum. Proinde rectè potest dici, parvulos sine baptismo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitissima futuros. Multùm autem fallit & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apostolo: *b* [*Per unius delictum in omnes homines ad condemnationem, &c.*]

1 ¶ Regenerante autem.] *Declarans B. Augustinus, cur ab Apostolo dictum sit*: Sic & gratia regnet per justitiam in vitam æternam per Jesum Christum Dominum nostrum, *hæc afferebat*: Quia generante carne illud tantummodò trahitur, quod est originale peccatum. Regenerante autem Spiritu non solùm originalis, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.

C. CXXXVII. ¶ *Quicunque ex concupiscentia nascitur, per baptismum regeneratur.*

Idem *c in eodem, c. 16.*

QUisquis ex concupiscentia carnis, & lege peccati & mortis carnaliter generatur, regenerari spiritaliter opus habet, ut non solùm ad regnum Dei perducatur, verùm etiam à peccati damnatione liberetur. Sicut enim per primum hominem in peccato & morte nascuntur, sic etiam per Christum in justitia & vita æterna in baptismo renascuntur.

C. CXXXVIII. ¶ *Offerentium fides parvulos facit fideles.*

Idem in *d eodem libro, c. 19.*

PArvuli, fideles rectè vocantur, quia fidem per verba gestantium quodammodo profitentur: & per eorundem verba diabolo, & mundo abrenuntiant. Et hoc fit vi sacramenti & divinæ gratiæ, quam Dominus donavit Ecclesiæ. Parvulus autem, qui baptizatur, si ad annos rationales veniens non crediderit, nec ab illicitis abstinuerit, nihil ei prodest, quod parvulus accepit.

C. CXXXIX. ¶ *De eodem.*

Item Augustinus *in eodem libro 1. de meritis & remissione peccatorum, c. 25. & 19.*

MAter Ecclesia os maternum parvulis præstat, ut sacris mysteriis imbuantur: quia nondum *e* possunt corde proprio credere ad justitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem. Nec ideo tamen eos quisquam fidelium *f* appellare cunctatur: quod a credendo utique nomen est: quamvis hoc non ipsi, sed alii pro eis inter sacramenta responderint. Si autem propterea rectè fidelis vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodò profitentur, cur etiam non priùs pœnitentes habeantur, cum per eorundem verba gestantium, diabolo, & huic seculo renuntiare monstrantur?

a *Humilitas.*] orig. b *Rom. 5.* c *Sententia potiùs, quam* d *Summa verborum B. Augusti. infra c. prox. verba ipsa.* e *Rom. 10.* f *Supr. cap. proximo.*

C. CXL. ¶ *Charitas Ecclesiæ peccata dimittit, vel tenet.*

Idem *in tractatu 121. ad cap. 20. a Joannis.*

ECclesiæ charitas, quæ *b* per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus eorum, qui participes sunt, peccata dimittit: eorum, qui non sunt, tenet.

C. CXLI. ¶ *Solus Christus peccata dimittit.*

Idem *c de peccatorum meritis, & remiss. lib. 1. cap. 23.*

NEmo *d* tollit peccata, nisi solus Christus, qui est agnus tollens peccata mundi. *& infrà.* ¶ Tollit autem & dimittendo, quæ facta sunt (ubi originale continetur) & adjuvando, ne fiant, & perducendo ad vitam, ubi fieri omnino non possunt.

C. CXLII. ¶ *Præter baptisma Christi parvulis nulla salus promittitur.*

Idem *ibidem, & cap. 25.*

NUlla *e* præter baptismum Christi salus promittitur infantibus: quia infantes, si per sacramentum, quod ad hoc est divinitùs institutum, in credentium numerum non transeant, profectò in tenebris manent.

C. CXLIII. ¶ *Baptizati in Christo incorporantur, & ejus membra fiunt.*

Idem *f ibidem, cap. 26.*

AD hoc baptismus valet, ut baptizati Christo incorporentur, & membra ejus habeantur, & consepeliantur: & oblati per sacramentum, charitatemque fidelium reconcilientur Deo: ut in illo vivi, salvi, liberati, redempti, illuminati fiant.

C. CXLIV.

Idem *ibidem, cap. 27.*

QUis autem nesciat, credere esse infantibus baptizari? non credere autem, non baptizari?

C. CXLV. ¶ *Gratia non solùm peccata dimittit, sed etiam legem implere facit.*

Idem *g de gratia, & libero arbitrio, ad Valentinum, c. 14.*

GRatia, quæ per Christum datur, non solùm peccatorum remissionem facit, sed etiam, ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur: Spiritus etiam gratiæ dat fidem, quæ etiam non petita à Deo conceditur, ut homini petenti & alia concedantur. Nam *h* fides non est liberi arbitrii tantùm, sed donum Dei.

C. CXLVI. ¶ *Vetus infirmitas in baptismo non penitùs absumitur, sed vires amittit.*

Idem *de baptismo parvulorum, sive de peccat. mer. & remiss. lib. 2. c. 7.*

28 PS NOn ex quo quisque baptizatur, omnis vetus infirmitas in eo absumitur. Sed renovatio incipit à 1 remissione omnium peccatorum, & intelligentia, & operatione spiritualium. Cætera verò in spe facta sunt, donec etiam in re fiant: quod erit in resurrectione. Nam in baptismo, quamvis plena fiat remissio peccatorum, nondum tamen plena est novitas, & perfecta mutatio: quia adhuc remanet corruptio non solùm in corpore, sed etiam in animo, qui est homo interior: in quo si perfecta esset novitas, non diceret Apostolus *i*, quod renovatur de die in diem. *Item eodem libro, cap. 27.* ¶ Hoc meminisse debemus tantummodo, omnium peccatorum plenam, perfectamque remissionem baptismo fieri, hominem verò non totum commutari continuò; sed in bene proficientibus de die in diem novitate crescente commutari, quod vetustum & carnale est: donec

a *Glossa ordin. ibi. Ex Aug. ad vers.* [*quorum remiseritis.*] *& Beda ibid. Sent. 4. dist. 18.* b *Rom. 5.* c *Beda in c. 3. 1 Joannis. & gl. ibid.* d *Joan. 1.* e *Sent. 4. dist. 18. Summa verborum.* f *Per epitomam.* g *Per epitomam.* h *Ephes. 2.* i *2. Corinth. 4.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita renovetur, ut animalis infirmitas corporis, ad firmitatem spiritualem, incorruptamque perveniat. *& cap. 28.*
¶ Hæc autem lex peccati, de qua dicit Apostolus *a*: [*Non regnet peccatum in vestro mortali corpore*:] non sic manet in membris eorum, qui renati sunt, tanquam non sit ejus facta remissio, ubi omnino plena & perfecta fit remissio peccatorum, omnibus inimicis interfectis, quibus separabamur à Deo: sed manet in vetustate carnis tanquam superatum & peremptum, si non illicitis consensionibus quodammodo reviviscat, & in regnum proprium dominationemque revocetur. Ab hac autem vetustate carnis (in qua est lex ista peccati, vel peccatum jam remissum) usque adeò Spiritûs vita discernitur, in cujus novitate baptizati per Dei gratiam renascuntur, ut tales etiam in præsenti non solùm non in peccato, sed etiam nec in carne esse dicantur, cujus desideria non sequuntur, sed in Spiritu. Ipsâ vero carne corruptibili bene utitur, qui membra ejus ad bene operandum convertit, non secundùm desideria carnis vivens lege peccati, quod licèt jam remissum est, in vetustate tamen carnis manet: quâ bene utuntur fideles conjugati, qui ex eo, quòd sunt in Christi novitate, dominari sibi libidinem non patiuntur: ex eo autem, quod adhuc trahunt Adæ vetustatem, regenerandos immortaliter filios, mortaliter generant, cum ea propagine peccati, quâ renati obnoxii non tenentur, & qui nascuntur, renascendo solvuntur. *Item paulò inferius.* ¶ Sicut facta, & dicta, & cogitata iniqua animæ 2 & corpori pertinent, licèt autem quantùm ad motus jam præterierunt, & non sunt, eis tamen præteritis reatus eorum manet, nisi peccatum per remissionem solvatur: sic contrà in hac non jam præterita, sed adhuc manente lege concupiscentiæ reatus ejus solvitur: & non erit, cùm fiat in baptismo plena remissio peccatorum.

¶ *Quòd de multis capitibus jam significatum est, ex locis B. Augustini esse confecta, sed aliter dispositis, & in summam collectis, id in hoc potissimum capite apparet: in quo tamen non pauca sunt & emendata, & addita.*

1 ¶ A' remissione] *Antea legebatur*, ad remissionem, &c. *Emendatum est ex plerisque vetustis exemplaribus, & originali.*

2 ¶ Animæ & corpori] *In Originali est*, quantùm ad ipsos motus animi & corporis pertinet, jam præterierunt, & non sunt: eis tamen præteritis, & non jam existentibus, reatus eorum manet, &c. *Sed ob ziosiam non est emendatum.*

C. CXLVII. ¶ *Discipuli Christi ejus baptismate creduntur abluti.*

Idem *in epistola 108. ad Seleucianam.*

29 QUando ab *b* Hierosolymis exiit Jesus cum discipulis suis in Judæam terram, & illic morabatur cum eis, baptizabat non per seipsum, sed per discipulos suos: quos intelligimus jam fuisse baptizatos, sive baptismo Joannis (sicus nonnulli arbitrantur:) sive (quod magis credibile est) baptismo Christi. *Item ibidem.* ¶ Respondit *c* Dominus Petro: [*Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.*] Ubi intelligitur, quòd jam Petrus baptizatus fuerat.

C. CXLVIII. ¶ *Apostoli omnes Christi baptismate baptizati creduntur.*

Item *ad Vincentium & Victorem, lib. 3. de anima, & ejus origine, c. 9.*

SI *d* eos, de quibus non scriptum est, utrùm fuerint baptizati, sine baptismo de hac vita recessisse contendimus, ipsis calumniamur Apostolis: qui præter e Apostolum Paulum, quando baptizati fuerint, ignoramus. Sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit, quod beato Petro Apòstolo Dominus ait: [*Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet.*]

C. CXLIX. ¶ *Catechumenus catholicus hæretico baptizato præfertur.*

Idem *lib. b 4. de baptismo, contra Donatistas, cap. 21.*

30 NOn dubito Catechumenum catholicum divinâ charitate flagrantem hæretico baptizato anteponere: sed etiam in ipsa intus catholica, bonum Catechumenum malo baptizato anteponimus. Nec ideò tamen sacramento baptismi, quo iste nondum, ille jàm imbutus est, facimus injuriam. *& paulò pòst.* ¶ Melior enim erat Centurio Cornelius nondum baptizatus Simone baptizato. Iste enim & ante baptismum Sancto Spiritu replebatur: ille & post baptismum immundo spiritu inflatus est: Veruntamen Cornelius, si etiam Spiritu Sancto jam accepto baptizari noluisset, contempti tanti sacramenti reus fieret. *& infrà.* ¶ Sicut autem bono Catechumeno baptismus deest ad capessendum regnum cœlorum, sic malo baptizato vera conversio. Qui enim dixit: [*Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non introibit in regnum cœlorum*:] ipse etiam dixit: [*Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non introibitis in regnum cœlorum.*]

C. CL. ¶ *Non tam ablutione corporis, quàm fide cordis baptisma constat.*

Item *in libro sententiarum Prosperi* f.

VEtus g baptismus constat non tam ablutione corporis, quàm fide cordis: quemadmodum Apostolica doctrina tradidit, dicens: *h* [*Fide mundans corda eorum.*] & alibi: [*Salvos i facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum.*

C. CLI. ¶ *Sicut in Veteri Testamento quidam figuralis, ita in Novo quidam carnales invenimuntur.*

Item Augustinus *libro primo de baptismo, cap. 15.*

SIcut in sacramentis Veteris Testamenti vivebant quidam spirituales, ad Novum scilicet Testamentum quod tunc occultabatur, occultè pertinentes, sic & nunc in sacramentis *k* Novi Testamenti, quod jam revelatum est, plerique vivunt animales: qui proficere si nolunt ad percipienda, quæ sunt Spiritûs Dei, quò eos hortatur sermo Apostolicus *l*, ad Vetus Testamentum pertinebunt. Si autem proficiunt, & antequam capiant baptismum *m*, ipso profectu & accessu ad Novum pertinent: & si priusquam spirituales fiant, ex hac vita rapiantur, custoditi per sacramenti sanctitatem in terra viventium computantur, ubi est spes nostra, & portio Domini. Nec invenio, quid verius intelligatur in eo, quod scriptum est: [*Imperfectum n meum viderunt oculi tui:*] quandoquidem sequitur, [*Et o in libro tuo omnes scribentur.*] *Item lib. 3. cap. 24.* ¶ Non interest, cùm de sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credatur, & quali side imbutus sit ille, qui accipit sacramentum. Interest quidem plurimùm ad salutis viam: sed ad sacramenti quæstionem nihil interest. *Item infrà.* ¶ Manifestum est fieri posse, ut side non integrâ integrum in quoquam maneat sacramentum baptismi. *Item cap. 17.* ¶ Si possent singuli diligenter interrogari, tot diversitates opinionum fortassis, quot homines numerarentur. [*Animalis p enim homo non percipit ea, quæ sunt Spiritûs Dei.*] Nunquid tamen ideò non integrum sacramentum accipiunt? aut nunquid ideò si profecerint, & opinionum carnalium vanitatem emendarint, denuò, quod acceperant, repetendum est? Accipit quisque secundùm fidem suam, sed quantùm capit, guberante illa misericordia Dei, de qua præsumens idem Apostolus dicit: *a* [*Si quid aliter sapitis, id quoque vobis Deus revelabit.*]

C. CLII. ¶ *Non natura necessitate, sed merito peccati Adam morturus erat.*

Item ex Concilio *b* Milevitano, *cui interfuit Augustinus, & Anselmus c Romanæ Ecclesiæ Legatus contra Pelagianos cap. 1.*

31 PLacuit igitur omnibus Episcopis, qui fuerunt in hac sancta Synodo *d*, constituere hæc, quæ in præsenti Concilio diffinita sunt: ut quicunque dicit Adam primum hominem, mortalem factum, ita ut sive peccaret, sive non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.

C. CLIII. ¶ *Parvuli non solùm pœnam, sed culpam a parentibus trahunt.*

Item ejusdem Concilii *e, cap. 2.*

PLacuit *f*, ut quicunque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicat in remissionem quidem peccatorum eos 1 baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lavacro regenerationis expietur (unde fit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vera *g*, sed falsa intelligatur,) anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus: *h* [*Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*] nisi quemadmodum Ecclesia Catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim fidei regulam etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

1 ¶ Eos baptizari,] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis, & ipsis originalibus. Nam antea legebatur*, non baptizari.

C. CLIV. ¶ *Gratia & peccata remittit, & ne reiterentur, adjuvat.*

Item ejusdem, *i, cap. 3.*

PLacuit *k*, ut quicunque dixerit gratiam Dei, quâ *l* justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema sit.

C. CLV. ¶ *Quid sit peccatum, gratia docet, & ut vitetur, facit.*

Item ejusdem *m, cap. 4.*

QUisquis *n* dixerit eandem gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus, quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognovimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit.

C. CLVI. ¶ *Sine gratia divina mandata implere non possunt*

Item ejusdem, *a cap. 5.*

32 PLacuit, *b* ut quicunque dixerit ideò nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum arbitrium jubemur, facilius possimus implere per gratiam, tanquam etiam si gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit.

DISTINCTIO V.

De Sacramento Confirmationis & Jejuniis Ecclesiæ.

C. I. ¶ *Post baptisma Confirmationis sacramentum præfertur.*

Item Urbanus Papa *omnibus Christianis, epist. 1. c. 7. (an. 222.)* a.

1 OMnes fideles *c* per manûs impositionem Episcoporum, Spiritum Sanctum post baptismum accipere debent, ut pleni *d* Christiani inveniantur: quia, cùm Spiritus Sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur.

C. II. *Quid conferat Spiritus Sanctus in baptismate? quid in confirmatione?*

Item Melchiades Papa *in epist. ad Episcopos Hisp. c. 2. (an. 314.)* a.

SPiritus *e* Sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo totâ ætate victuris inter invisibiles hostes, & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam, in baptismo abluimur *f*, post baptismum roboramur. Et quamvis continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio per se salvat mox in pace 1 beati seculi recipiendos: confirmatio armat & instruit ad agones mundi hujus, & prælia reservandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocentia immaculatus pervenit ad mortem, confirmatur morte; quia non potest peccare post mortem.

1 ¶ Pace beati] *Sic est emendatum ex manuscriptis, Originali, & Polycarpo. Antea legebatur*, pace baptismi, vel seculi.

C. III. ¶ *Manûs impositionem sacramentum dignius est sacramentum baptismi.*

Idem *ibidem.* a.

DE his *g* verò, super quibus rogâstis vos informari, id est, utrùm majus esset sacramentum, manûs impositio Episcoporum, aut baptismus? scitote utrunque magnum esse sacramentum: & sicut unum à majoribus fit, id est, à summis Pontificibus, quod à majoribus fieri non potest, ita & majori veneratione venerandum & tenendum est. Sed ita conjuncta sunt hæc duo sacramenta, ut ab invicem (nisi morte præveniente) nullatenus possint segregari: & unum sine altero rite perfici non potest.

C. IV. ¶ *Non ab aliis, quàm ab Episcopis manûs impositionis sacramentum perfici potest.*

Item Eusebius Papa *epist. 3. ad Episcopos Tusciæ & Campaniæ. (an. 307.)* a.

MAnûs *h* quoque impositionis sacramentum magnâ veneratione tenendum est: quod ab aliis perfici non potest, nisi à summis Sacerdotibus: nec tempore Apostolorum ab aliis, quàm ab ipsis Apostolis legitur, aut scitur

a *Rom. 6.* b *Joan. 5. Ivo part. 1. c. 309. Pann. l. 1. c. 104.* c *Joan. 13.* d *Ivo p. 1. c. 310. Pann. l. 1. c. 105.* e *Act. 9.*

a *Joan. 13.* b *Per epitomam.* c *Aster 10.* d *Joan. 3. in hoc nomine.* d *in lib. de Eccles. dog. c. 33.* c *Et in Aftic. c. 27. & in l. de Eccles. dog. c. 24.* f *Burch. l. 4. c. 34. Ivo p. 1. cap. 228.* g *al. vere, sed falsè.* h *Roman. 5.* i *In Aftic. cap. 78. de Eccl. dog. c. 28. Cal. epist. 1. c. 30.* k *Burch. l. 20. cap. 18. Ivo p. 17. c. 30.* l *al. in qua.* m *In Aftic. c. 79. de dogmat. c. 29.* n *Burch. ibid. Ivo p. 17. c. 33.*

a *In Aftic. c. 80.* b *Pol. l. 3. tit. 10. Burch. ibid. Ivo p. 17. c. 30.* c *Polyc. l. 3. tit. 10. Ansel. l. 9. c. 23. Burch. l. 4. c. 66. Ivo p. 1. c. 250. & 269. Pann. l. 1. c. 113.* d *al. plenè.* e *orig.* c *Eusebius Emissenus in hom. in die Pentecostes. Polyc. l. 3. tit. 16. Ansel. l. 9. c. 31.* f *al. alimur.* g *Polyc. ibid. Ansel. l. 9. c. 33. Burch. l. 4. c. 61. Ivo p. 1. c. 235. Pann. l. 1. c. 114.* h *Polyc. ibid. Burch. l. 4. c. 63. Ivo p. 1. c. 257 & 297. Pann. l. 1. c. 115.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

peractum esse: nec ab aliis, quàm ab illis, qui eorum tenent locum, unquam perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, & inter Ecclesiastica nunquam reputabitur sacramenta.

C. V. ¶ *Quare confirmationis sacramentum baptizato tradatur.*

Item Rabanus *de institutione Cleric. lib. 1. cap. 30. (an. 847.)*

NOvissimè à summo Sacerdote per impositionem manûs paracletus traditur baptizato, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad prædicandum aliis idem donum, quod ipse in baptismate consecutus est, per gratiam vitæ donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum chrismate per Sacerdotem in capitis summitate: per Pontificem verò in fronte, ut in priore unctione significetur Spiritûs Sancti super ipsum descensio ad habitationem Deo consecrandam: in secunda quoque, ut ejusdem Spiritûs Sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis, & scientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur.

C. VI. ¶ *Ad confirmationem non nisi jejuni veniant.*

Item ex Concilio Aurelianensi, *cap. 3.*

UT jejuni ad *a* confirmationem veniant perfectæ ætatis, ut moneantur confessionem facere priùs, ut mundi donum Sancti Spiritûs valeant accipere: & quia nunquam erit Christianus, nisi confirmatione Episcopali fuerit chrismatus.

C. VII. ¶ *Episcopi non nisi jejuni baptizatos confirment.*

Item ex Concilio Meldensi *b, c. 6.*

UT *c* Episcopi non nisi jejuni per impositionem manuum Spiritum Sanctum tradant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, Pascha videlicet & Pentecoste, à jejunis celebrari debet baptismus; ita etiam traditionem Spiritûs Sancti à jejunis Pontificibus convenit celebrari.

C. VIII. ¶ *Secundò vel tertiò nullus confirmetur.*

Item ex Concilio Tattaconensi, *c. 6.*

DIctum *d* est nobis, quòd quidam de plebe bis, vel ter, vel eo ampliùs, Episcopis ignorantibus tamen, ab eisdem Episcopis confirmentur. Unde visum est nobis, eandem confirmationem, sicut nec baptisma, iterari minimè debere: quia bis, vel ter, vel ampliùs baptizatos, aut confirmatos, non seculo, sed soli Deo sub habitu regulari, vel clericali religiosissimè famulari decretum est.

¶ *Burchardus etiam, & Ivo citant ut Gratianus. Habetur autem in Cabilonensi 2. c. 27. usque ad vers.* Quia bis. *& in Capitularibus adjectis, c. 53.*

C. IX. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius III. *epistol. 4. ad Bonifacium.*

DE homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit, denuò illi talis reiteratio prohibenda est.

C. X. ¶ *Omnia sacramenta crucis signaculo perficiuntur.*

Item Stephanus Papa V. *(an. 887.)*

2 ps NUnquid non omnia chrismata e sacerdotalis mysterii *f*, crucis figurâ perficiuntur? Nunquid *g* baptismatis undâ, nisi cruce sanctificatâ, peccata relaxantur? Et, ut cætera prætereamus, sine crucis signaculo quis sacerdotii gradus ascendit?

C. XI. ¶ *Energumeni omnibus diebus exorcizentur.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. *c. 90. & sequentibus.*

3 ps OMni *a* die Exorcistæ energumenis manus imponant. Energumeni verò pavimenta domorum Dei verrant. Quibus assidentibus in domo Dei vultus stretur. quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

C. XII. ¶ *A quibus neophyti abstinere debent.*

Item ex eodem, *c. 16.*

NEophyti *b* aliquandiu à lautioribus epulis, & spectaculis, & conjugibus abstineant.

C. XIII. ¶ *De ordine officiorum.*

Item ex Concilio Agathensi, *c. 30. (an. 506.)*

4 ps COnvenit ordinem Ecclesiæ ab omnibus æqualiter custodiri. Unde studendum est, sicut ubique fit, ut post antiphonas collationes *c* per ordinem ab Episcopis, vel Presbyteris dicantur, & hymni matutini, vel vespertini diebus omnibus decantentur: & in conclusione matutinarum, vel vespertinarum Missarum à postquàm oratione ad vesperam ab Episcopo cum benedictione mittatur.

C. XIV. ¶ *De eodem.*

Item ex Concilio Gerundensi, *cap. 12.*

ID semper placuit observari, ut omnibus diebus post matutinas & vesperas oratio Dominica à Sacerdote proferatur.

C. XV. ¶ *De eodem.*

Item Gregorius VII. *in generali synodo refidens, statuit.*

IN die *f* Resurrectionis usque in Sabbathum in Albis, & in die Pentecostes usque in Sabbathum ejusdem rei Psalmos tantùm nocturnos *g*, tresque lectiones antiquo more cantamus & legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, si festivitas est, novem Psalmos, & novem lectiones dicimus. Aliis verò diebus duodecim Psalmos, & tres lectiones recitamus. In Dominicis diebus XVIII. Psalmos, (excepto die Paschæ, & Pentecostes) & novem tres tantummodò Psalmos, & tres lectiones celebrare volunt, non ex regula Sanctorum Patrum, sed ex fastidio & negligentia probantur hoc facere. Romani verò diversimodo agere cœperunt, maximè à tempore, quo Teutonicis concessum est regimen *h* nostræ Ecclesiæ. Nos autem & ordinem Romanum investigantes, & antiquum morem nostræ Ecclesiæ, imitantes antiquos Patres, abtuimus fieri, sicut superiùs prænotavimus.

¶ *Isdem verbis hoc habetur apud Rodulphum, præpositum decimâ, ex Gregorio septimo, itemq; magna ex parte in Micrologo, cap. 54.*

C. XVI. ¶ *De observatione Quadragesimæ.*

Item ex homilia Gregorii Papæ. *(an. 591.)*

5 ps QUadragesima *i* summâ observatione est observanda, ut jejunium in ea (præter dies Dominicos, qui de abstinentia subtracti sunt) nisi quem infirmitas impedierit, nullatenùs solvatur: quia ipsi dies decimæ sunt anni. A prima igitur Dominica Quadragesimæ usque in Paschæ Domini sex hebdomadæ computantur, quarum videlicet dies quadraginta & duo sunt, ex quibus dum sex Dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia, quam triginta & sex dies remanent. Verbi gratiâ, si per CCCLXV. dies annus volvitur *a*, & nos per triginta & sex dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus. Sed ut sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Salvator noster suo sacro jejunio consecravit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierum tollunfer: id est, quarta feria, quæ caput jejunii subnotatur, & quinta feria sequens, & sexta, & sabbathum. Nisi enim istos dies quatuor superioribus triginta sex adjungerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. Jubemur etiam ab omnipotenti Deo omnium bonorum nostrorum decimas dare, &c.

¶ *Caput hoc, quemadmodùm à collectoribus refertur, sumptum quidem aliquo ex parte videri potest ex homilia 16. beati Gregorii. Sed multa hîc sunt, quæ ibi non leguntur: & vicissim multa ibi, quæ hîc non sunt.*

C. XVII. ¶ *Jejunia legitima non solvantur absque necessitate probabili.*

Item Eusebius *b* Papa.

JEjunia *c* in Ecclesia à Sacerdotibus constituta sine necessitate rationabili non solvantur.

C. XVIII. ¶ *Quotidiana jejunia duplicatis, vel triplicatis sunt præferenda.*

Item Hieronymus *d.*

NOn *e* dico hebdomadas, non duplicata, non multiplicata jejunia: sed vel singulos dies absque ciborum luxuria *f* transigamus.

C. XIX. ¶ *De eodem.*

Item Hieronymus *ad Eustochium de custodia virginitatis.*

SInt *g* tibi quotidiana jejunia, & refectio satietatem fugiens. Nihil prodest biduo, triduoque transmisso vacuum portare ventrem, si posì pariter obstruatur *h.*

C. XX. ¶ *De eodem.*

Idem.

SInt tibi *i* jejunia pura, & continua, moderataque, id est, quotidiè esurire, & quotidiè prandere. Apostolus inquit: *k* [*Noli adhuc aquam bibere: sed modico utere vino propter infirmitates tuas.*] Curat enim vulnera delinquentis, curatosque sanctificat jejunium.

¶ *Burchardus citat ex dicto Pimenii Eremitæ: & habetur in vitis Patrum, p. 2. 5. 30. ex Pamenio. Apud B. Hieronymum de vitis Clericorum ad Nepotianum, hæc habentur:* Sint tibi pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa jejunia.

C. XXI. ¶ *Medicinæ præcepta divinæ sunt cognitioni contraria.*

Item Ambrosius *in Psal. 118. serm. 22. ad vers.* [Concupivi salutare.] *(an. 380. Mediolan.)*

6 ps COntraria *l* studiosè sunt divinæ cognitioni præcepta medicinæ. A jejunio revocant: lucubrare non sinunt: ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui se Medicis dederit, seipsum sibi abnegat.

C. XXII. ¶ *Quot modis vitium gulæ nos tentat.*

Item Gregorius *in expositione* m *beati Job, l. 30. cap. 27.*

QUinque modis nos gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentia tempora prævenit: aliquando verò tempus non prævenit, sed cibos lautiores quæ-

a *Burch. l. 4. c. 60. Ivo p. 1. c. 254. Pann. l. 1. c. 119.* b *In capit. adjectis, cap. 6. In Concil. Parisiensi, l. 1. c. 33.* c *Polyc. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 67. Ivo p. 1. c. 261. Pann. l. 1. c. 120.* d *Burch. l. 4. c. 30. Ivo p. 1. c. 244. Pann. l. 1. c. 121.* e *al. charismata.* f *al. ministeria.* g *Ivo p. 1. c. 114. & p. 2. c. 91.*

a *Burch. l. 2. c. 223. Ivo p. 6. cap. 298.* b *Burch. lib. 4. cap. 12. Ivo part. 1. cap. 267.* c *alit. collectiones.* d *alit. & Missarum.* e *al. capitella.* f *Polyc. l. 3. tit. 18. Ans. l. 6. c. 217.* g *al. nullum. l. 3. c. 22. Ivo p. 4. c. 54.* f *nimietate] Aug.* g *Burch. lib. 13. c. 24. & 25. Ivo p. 4. c. 56. & 57. Pannorm. l. 2. c. 186. k 1. Tim. 5.* l *Polyc. l. 3. tit. 29.* m *Et gloss. ord. Gen. 25.*

rit: aliquando quælibet sumenda sint, præparari accuratiùs expetit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò & abjectius est, quod desiderat, & tamen ipso æstu immensi desiderii deteriùs peccat.

C. XXIII. ¶ *Absque puritate mentis jejunia & orationes non proficiunt.*

Item Pius Papa, *epist. 1. (an. 157.)*

NIhil *a* enim prodest homini jejunare, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate revocetur, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur.

C. XXIV. ¶ *Mediocre bonum non est magno præferendum.*

Item Hieronymus.

NOn mediocriter *b* errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum. Nonne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel jejunium charitati, aut vigilias præfert sensus integritati, ut propter abstinentiam 1 immoderatam, atque indiscretam Psalmorum, vel officiorum decantationem aut amentiæ, aut tristitiæ notam incurrat? Nunquid verborum multitudine flecti Deus ut homo potest? *c* Non enim verbis tantùm *d*, sed corde orandus est Deus. Melior *e* est quinque *f* Psalmorum decantatio cum cordis puritate, & serenitate, & spiritali hilaritate, quàm totius Psalterii modulatio cum anxietate cordis, & tristitia. Dum igitur pro cunctis *g* animabus Psalmus vel Missa dicitur, nihil minùs, quàm si pro uno quolibet ipsorum diceretur, accipitur. Audiant itaque qui ea, quæ necessaria sunt, corpori subtrahunt; illud, quod per Prophetam *h* Dominus loquitur: [*Ego Dominus odio habens rapinam holocaustorum.*] De rapina verò holocaustum offert, qui sive ciborum nimiâ egestate, vel somni penuriâ corpus immoderatè affligit. Videat itaque quid Apostolus: dicat: [*Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis, &c.*]

1 ¶ Abstinentiam] *Sic est emendatum ex manuscripto & Polycarpo. Antea legebatur,* innocentiam.

C. XXV. ¶ *Non à cibis, sed ab iniquitatibus abstinere, est magnum & generale jejunium.*

Item Augustinus *k super Joann. tractat. 17.*

JEjunium autem magnum & generale est, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi: quod est perfectum jejunium. *& infra.* ¶ In hoc ergò seculo quasi Quadragesimam abstinentiæ celebramus, cùm bene vivimus, cùm ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus abstinemus. Sed quia hæc abstinentia sine mercede non erit, expectamus *l* beatam illam spem, & revelationem gloriæ magni Dei, & Salvatoris Jesu Christi. In illa spe, cùm fuerit de spe facta res, accepturi sumus mercedem denarium. *& infra.* ¶ Denarius ergò, qui accepit nomen à numero decem, redditur *m*, & conjunctus quadragenario fit quinquagenarius. Unde cum labore celebramus Quadragesimam ante Paschа: cum lætitia verò, tanquam acceptâ mercede, Quinquagesimam post Paschа. Nam huic tanquam salutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum, additur quietis & felicitatis denarius, ut quinquagenarius fiat. Significavit hoc & ipse Dominus Jesus multò apertiùs, quando post *n* resurrectionem quadraginta diebus conversatus est in terra cum discipulis suis:

a *Sup. de pœn. dist. 3. nihil prodest. Polyc. l. 3. tit. 25.* b *Polyc. l. 3. tit. 25. sine auctoris nomine.* c *In regula Monach. apud Hieron. c. de contemplat. oratione & lect.* d *abest ab orig.* e *1. Corinth. 14.* f *al. septem.* g *al. centum.* h *Esa. 61.* i *Roman. 13. Galat. 5.* k *Et serm. 24. ad fratres in eremo.* l *Tit. 2.* m *al. additur.* n *Joan. 14.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quadragesimo *a* autem die, cùm ascendisset in cœlum, peractis decem diebus misit mercedem Spiritûs Sancti.

C. XXVI. ¶ *Raptorem, vel furem non facit necessitas, sed voluntas.*

Item ex dictis Apollonii.

DIscipulos, cùm per segetes transeundo vellerent spicas, & ederent, ipsius Christi vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerunt.

C. XXVII. ¶ *Non necessitas, sed voluntas facit perseverantiam.*

Item Hieronymus *in cap. 7. Oseæ.*

QUicquid enim necessitate fit, citò solvitur: quod voluntate arripitur, perseverat.

C. XXVIII. ¶ *Ciborum temperantia salutem, abundantia contrarium parit.*

Item Joannes *aureum, homil. 29. ad cap. 12. epist. ad Hebræos.*

NIhil enim sic jucundum est, sicut cibus bene digestus & decoctus. Nihil sic salutem, nihil sic sensuum acumen operatur, nihil sic ægritudinem fugat, sicut moderata refectio: sufficientia quippe cum nutrimento & sospitatem simul procreat, & voluptatem: abundantia verò morbum facit, & molestias ingerit, & ægritudines generat. Quod enim fames facit, hoc etiam plenitudo facit ciborum: magis autem & multo pejora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat de hac 1 vita pœnali: excessus verò ciborum consumit & putrefacit corpus humanum, & macerat ægritudine diuturnâ: & tunc eum morte crudeli consumit.

1 ¶ De hac vita pœnali:] *Absunt hæc ab originali Græco: sed sunt in versione Scholastici, quam ut satis tolerabilem sequitur Gratianus.*

C. XXIX. ¶ *Ciborum delitiæ, si abundaverint, lædunt.*

Item Hieronymus *adversùs Jovinianum, lib. 2.*

NE tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comestos, magno partos & perditos labore doleamus. Olerum, pomorum, ac leguminum & facilior apparatus est, & arte, impendiisque coquorum non indiget, & sine cura sustentat humanum corpus: moderateque sumptus (quia nec avide devoratur, quod irritamenta gulæ non habet) leviori digestione concoquitur. Nemo enim uno aut duobus cibis, hisque vilibus usque ad inflationem ventris oneratur: quæ diversitate carnium, & saporis delectatione percipitur. Cùm variis nidoribus fumant patinæ, ad esum sui, expleta esurie, quasi captivos trahunt. Unde & morbi ex saturitate nimia concitantur, multique impatientiam gulæ, vomitu remediantur, & quod turpiter ingesserunt, turpius egerunt. Hippocrates in aphorismis docet, crassa & obesa corpora, quæ crescendi mensuram compleverint, nisi citò ablatione sanguinis imminuantur, in paralysim, & pessima morborum genera erumpere: & idcirco esse necessariam demptionem, ut rursùs habeant, in quæ postlint crescere: non enim manere in uno statu naturam corporum, sed aut crescere semper, aut decrescere: nec posse vivere animal, nisi crescendi capax sit. Unde & Galenus *b* vir doctissimus Hippocratis interpres athletas, quorum vita & ars sagina est, dicit in exhortatione medicinæ, nec vivere posse diu, nec sanos esse: animasque eorum ita nimio sanguine, & adipibus, quasi luto involutas, nihil tenue, nihil cœleste, sed semper de carnibus, & ructu, & ventris ingluvie cogitare.

C. XXX. ¶ *Multorum infirmitates jejunia sanant.*

Idem *ibidem paulò inferiùs.*

LEgimus quosdam morbo articulari & podagræ humoribus laborantes, proscriptione bonorum ad simplicem mensam & pauperes cibos redactos convaluisse. Caruerant enim solicitudine dispensandæ domûs, & opulentiarum largitate: quæ & corpus frangunt, & animum. Irridet Horatius *a* appetitum ciborum, qui consumpti relinquunt pœnitentiam.

C. XXXI. ¶ *Diebus Sabbathorum à carnibus abstinere debemus.*

Item Gregorius VII. *b in Synodo celebrata Romæ anno sui Pontif. VI. cap. 8.*

7 QUia dies Sabbathi *c* apud sanctos Patres nostros ps in abstinentia celebris est habitus, nos eorundem auctoritatem sequentes, salubriter admonemus, ut quicunque se Christianæ religionis participem esse desiderat, ab esu carnium eâdem die (nisi majori festivitate interveniente, vel infirmitate impediente) abstineat.

C. XXXII. ¶ *Monacho carnem gustare non licet.*

Item Fructuosius Episcopus.

8 CArnem *d* cuiquam Monacho nec fumenti, nec ps gustandi est concessa licentia: non quod creaturam Dei judicemus indignam, sed quod carnis abstinentia utilis & apta Monachis æstimetur, servato tamen moderamine pietatis erga ægrotos. *& infra.* ¶ Quod si quis Monachus violaverit, & contra sanctionem regulæ usumque veterum *e* vesci carnibus præsumpserit, seu mensium spatio retrusioni & pœnitentiæ subjacebit.

C. XXXIII. ¶ *De quotidianis operibus Monachorum.*

Item Hieronymus *ad Rusticum Monachum de vivendi forma.*

NUnquam de *f* manu tua, & oculis tuis recedat liber: dicatur *g* Psalterium ad verbum: oratio sine intermissione. Vigil sensus sit, nec vagis *h* cogitationibus patens: corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram *i* vince patientiâ. Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus: quæ, si pectori insederint, diminabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli *k* habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro fustibus debebant metere carnalia: cur tu in usus tuos cellaria non præparas? Vel fiscellam texe junco: vel canistrum lentis plectе viminibus: fatiatur humus: areolæ aquo limite dividantur; in quibus cùm olerum jacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ diversæ irriguæ, ut pulcherrimorum versuum spectator assitas:

Ecce l superciliо clivosi tramitis undam
Elicit: illa cadens raucum per lævia murmur
Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva.

¶ Inserantur infructuosæ arbores vel gemmis; vel surculis, ut parvo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare alveatia, ad quas te mittunt Salomonis *m* proverbia; & monasteriorum ordinem ac regiam disciplinam in parvis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus. Scribantur libri, ut & manus operetur cibum, & animus lectione fatietur. [*In n desiderio est omnis otiosus.*] Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque operis labore fuscipiant: non tam propter victûs necessitatem, quam propter animæ salutem: ne vagetur pernicioſis cogitationibus mens, & instar fornicantis Hieruſalem omnes transeunti divaricet pedes suos. *& in sequentib.* ¶ Quid? *a* ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant Ecclesiis, adeunt balnea, unguenta non spernunt, & in omnium flore *b* versantur. Ad quod & antè respondi, & nunc breviter respondeo, me in præsenti opusculo non de Clericis disputare, sed Monachum instituere.

C. XXXIV. ¶ *Absque Prælati sui licentia Canonicis nihil agere licet.*

Item *in libro 5. c cap. 115. (an. 813.)*

9 IN *d* omnibus igitur (quantùm humana permittit ps fragilitas) decrevimus, ut Canonici Clerici *e* canonicè vivant, observantes divinæ Scripturæ doctrinam, & documenta sanctorum Patrum: & nihil sine licentia Episcopi sui vel magistri eorum incompositè *f* agere præsumant, in unoquoque Episcopatu, ut simul manducent, & dormiant, ubi his facultas id faciendi suppetit: vel qui de rebus Ecclesiasticis stipendia accipiunt, in suo *g* claustro maneant: & singulis diebus manè primò ad lectionem veniant, & audiant, quid eis imperetur. Ad mensam verò similiter lectionem audiant, & obedientiam canones suis ministris 1 exhibeant.

1 ¶ Ministris] *In Originali & apud Ivonem est,* Magistris. *Sed vè glossam non est emendatum.*

C. XXXV. ¶ *Presbyteri, qui simul conveniunt, ebrietatem, & comessationes summoperè vitent.*

Item ex Concilio Nannetensi *h, c. 10.*

10 NUllus *i* Presbyterorum, quando ad anniversarium ps diem trigesimum, vel septimum, vel tertium alicujus defuncti, aut quâcunq; vocatione ad collectam Presbyteri convenerit, se inebriare ullatenùs præsumat: nec precatus in amore Sanctorum, vel alicujus animæ bibere, vel alios ad bibendum cogere, vel se alienâ precatione ingurgitare, nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat: vel turpia joca, vel ursio, vel tornatricibus ante se fieri patiatur: nec larvas dæmonum ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

C. XXXVI. ¶ *Clericus vel Laicus sine jussione Episcopi non peregrinetur.*

Item ex Concilio Laodicensi, *cap. 41. & 42. (an. 320. in Phrygiâ Pacatianâ.)*

11 NOn *k* oportet ministros altaris, vel quoslibet ps Clericos præter jussionem Episcopi ad peregrinandum proficisci. Laicum 1 etiam sine canonicis literis, id est, formata, similiter non oportet alicubi proficisci.

1 Laicum etiam] *In codice Græco hic est canon quadragesimus primus, quemadmodum superior hujus capitis pars est canone 42. Sed in nostro canone sit mentio Laici, sicuti neque in versione Dionysii, quam afferunt Burchardus & Ivo; sed utrobique est* λαϊκὸς ὁ κληρικός, id est, Sacerdotalem vel Clericum. *De perfecta tamen versione canon 41. sic habet:* Non oportet ministrum altaris, vel etiam Laicum.

C. XXXVII. ¶ *Quibus spectaculis Clericus interesse non debet.*

Item ex eodem l, *cap. 54.*

NOn *m* oportet ministros altaris, vel quoslibet Clericos spectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut scenis *n* exhibentur, interesse: ut antequam thymelici ingrediantur, surgere eos de convivio, & abire.

¶ *Hoc caput non est in canonum volumine Græco Parisiis anno 1540. impresso. Habetur tamen apud Balsamonem, & videtur judicari cap. 24. sextæ Synodi. Gratianus autem recitat ex priscâ versione.*

C. XXXVIII. ¶ *Colorum fucis mulieres uti non debent.*

Item Augustinus *ad Possidium, & qui cum eo sunt fratres, epist. 73. (an. 415. in Africâ.)*

12 FUcare *a* pigmentis, quò vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est: quâ non ps dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittendæ sunt fœminæ ornari, secundùm veniam, non secundùm imperium. Nam *b* verùs ornatus, maximè Christianorum & Christianarum, non tantùm nullus fucus mendax, verùm ne auri quidem, vestisque pompa, sed mores boni sunt. Execranda autem superstitio ligaturarum (in quibus etiam inaures virorum, in summis ex una parte auriculis suspensæ, deputentur) non ad placendum hominibus, sed ad serviendum dæmonibus adhibetur.

C. XXXIX. ¶ *Quòd Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio.*

Item *ex Symbolo c Ephesini Concilii 200. Episcoporum, quod habitum est contra Nestorium.*

13 DE Spiritu dicit Dominus in Evangelio: *d* [*Ille me clarificabit.*] Hoc rectissimè sentientes, unum ps Christum Dominum, & Filium, non velut alterius egentem gloriâ, confitemur à Spiritu Sancto gloriam consecutum: quia ejus Spiritus nec melior, nec superior ipso est: sed quia mira opera faciens ad demonstrationem suæ deitatis, virtute proprii Spiritûs utebatur, ab ipso dicitur clarificari: quòd virtus sua, vel disciplina, quæ habet unumquenque clarificet. Quamvis enim in sua sit subsistantia Spiritus ejus, & intelligatur in persona proprietas, juxta id quod Spiritus est, & non Filius: attamen ab illo alienus non est. Nam Spiritus appellatus est veritatis: * & veritas Christus est. Unde & ab isto similiter, sicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipse Spiritus etiam per manus sanctorum Apostolorum miracula gloriosa perficiens, Dominum glorificavit Jesum Christum, postquam ascendit in cœlum. Nam creditus est Christus naturâ Deus existere *e*, per suum Spiritum virtutes efficiens: ideoque dicebat: [*De meo accipiet, & annunciabit vobis.*]

C. XL. ¶ *De eodem.*

Item Didymus *in lib. 2. de Spiritu Sancto, contra errores Græcorum. (an. 372. Alexandriæ.)*

SAlvator 1, qui veritas, ait: *f* [*Non enim loquetur à semetipso:*] hoc est, non sine me, & sine meo, & Patris arbitrio: quia inseparabilis à mea & Patris est voluntate. *& amplius* g. ¶ Quia non ex se est, sed ex Patre & me est. Hoc enim ipsum, quod subsistit, & loquitur, à Patre & à me illi *h* est: [*Ego veritatem loquor,*] id est, inspiro, quæ loquitur, liquidem Spiritus veritatis est. Dicere autem, & loqui in Trinitate, non secundùm consuetudinem nostram, quâ ad nos invicem sermocinamur & loquimur, accipiendam: sed juxta formam incorporalium naturarum, & maximè Trinitatis, quæ voluntatem suam inserit in corde credentium, & eorum, qui eam audire sunt digni: hoc est dicere, & loqui. *& infrà.* ¶ Loqui ergo Patrem & audire Filium, vel econtrario Filio loquente audire Patrem, ejusdem naturæ in Patre & Filio, consensusque significatio est. Spiritus quoque sanctus, qui est Spiritus veritatis, & Spiritus sapientiæ, non poterit Filio loquente audire, quæ nescit: cum hoc ipsum sit, quod profertur à Filio, id est, procedens à veritate,

a *Actor. 1.* b *Par. 1. Aphor. Vid. Plater. Prax. Med.*

a *Sperne voluptates, &c.* b *Lib. 6. regestî sui.* c *Psyc. 13.* d *Smaragd. in exposit regulæ S. Benedicti, 39.* e *Fructuosa.* f *Ivo p. 7. c. 3.* g *disputat] vacat Theod. l. 1. de vit. Patr.* h *al. vanis.* i *Psal. 81. Paul. l. 7. c. 178.* k *1. Thessal. 4.* l *Virg. Georg. l. 1.* m *Prov. 6.* n *Prov. 13. secundum 24.* transeuntu-

a *Fucari] orig.* b *28. q. 2. illud.* c *In epist. Synod. Cyrilli, quæ prælixa est Concilio Ephesino. Ivo p. 1. c. 4.* d *Joan. 16.* * *Joan. 16.* e *al. existimet. Paulò post med. inter opera B. Hier.* f *Joan. 14. & 16.* g *absunt ab orig.* h *al. ille.*

Consolator manans de Consolatore, Deus de Deo Spiritus veritatis procedens. Denique, ne quis illum à Patris & Filii voluntate, & societate discerneret, scriptum est: [*Non* a *enim à semetipso loquitur: sed sicut audiet, loquetur.*] Cui etiam simile de seipso Salvator ait, [*Sicut audio* a, *& judicium meum justum est.*] & alibi: [*Non* b *potest Filius facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem.*

1 ¶ Salvator,] *In Originali hæc antecedunt:* Deinde in consequentibus de Spiritu veritatis, qui à Patre mittitur, & sit paracletus, Salvator, &c.

a *Joan. 16.* a *Joan. 5.* b *ibid.*

FINIS.

CANONES POENITENTIALES *Seu* REGULÆ DIRECTIVÆ,

Quarum notitia Viris Ecclesiasticis valdè necessaria est, ad pœnitentias delinquentibus imponendas.

COnsiderandum est de Canonibus pœnitentialibus. Ad quorum intelligentiam prænotandum est, quòd sicut est in scientiis practicis, quæ versantur circa opera, quod sermo in universali est incertus & dubius: sed cùm applicatur ad singularia, incipit quodammodò habere certitudinem, ut qui non considerat circumstantias particulares, potiùs deviet, quàm se rectificet, ut pater in Medicina, & scientia morali. Sic est intelligendum in proposito, quòd canones instruunt in generali, quomodo est pœnitentia imponenda: sed descensum ad singularia Presbyteris discretis relinquunt, qui considerant circumstantias personarum, attendentes ad canones, sicut ad regulas directivas: quia si contra canones imponant, non rectè imponunt. Nulli ergo Presbytero licet facere aliquid, quod possit Patrum regulis obviare, *distinct. 38. Nulli.* In canonibus autem maximè determinatur pœnitentia quoad tempus: & magis quam quoad modum: quia illa determinatio est certior & communior. Hæc Bonaventura. Ut ergo scias, qualiter debeat procedere arbitrium Presbyteri, nota regulariter, sicut dictum est supra, septennis est pro peccato mortali pœnitentia imponenda, & hoc non tantum propter temporis diuturnitatem, sed magis propter significationem. In veteri enim lege Maria soror Moysi, leprâ persussa, separata fuit extra castra septem diebus, *Num. 12.* Maria significat pœnitentem. Interpretatur enim amarum-mare. Hæc pœnituit septem diebus, sed nunc pœnitet septem annis, quod significatum est *Ezech. 4.* Diem pro anno dedi tibi.

¶ Si quæratur, quare pœnitentia sit aggravata, cùm lex nova sit lex misericordiæ? Resp. quod hic est major ingratitudo propter majorem gratiam, & major contemptus propter majorem dignitatem novæ legis, in qua Christi sanguis est effusus, & gravius peccatum propter statum peccantis, qui debet esse perfectior. Et ulteriùs satisfactio in lege nova debet esse perfecta, ut in pristinum statum reducat. Et quia sol in una die non redit in idem punctum, sed in anno, ideò dies conversus est in annum. Rursùm: Quia perfectum remedium est in lege nova, ideo annus multiplicari debet per septem, propter septem dona Spiritûs Sancti recuperanda, & propter septem dotes: scilicet tres animæ, & quatuor corporis obtinendas. Hujusmodi autem pœnitentia non est omnibus imponenda, nec tamen est infirmanda: sed est insinuanda, ut cognoscatur, quàm gravis est culpa. Hæc Bonaventura. Licet autem pro singulis peccatis canonalibus sit statuta talis pœnitentia, debet tamen imponi magis vel minùs aspera, prout majoritas vel minoritas criminis cum cæteris circumstantiis hoc exposcit, ut in sequentibus patet. A prædicta namque regula exsurgunt plurimi casus, in quibus propter dignitatem peccantis, vel criminis enormitatem imponitur pœnitentia major: aliquando etiam ex variis causis minoratur. Ad hoc ergo quòd Presbyter circa pœnitentias dispensando cautiùs arbitretur, notandi sunt casus, in quibus per canones certæ pœnitentiæ imponuntur, quos scilicet canones tenetur Presbyter scire, ut dictum est supra. Sunt tamen isti.

¶ Primus est, quòd si Presbyter fornicationem fecerit, pœnitentiam decem annorum faciat, hoc modo: scilicet, quòd sit inclusus, sive à cæteris in aliquo loco remotus, sacco indutus & humi prostratus misericordiam Dei jugiter implorans: primis tribus mensibus continuis à vesperâ in vesperam pane & aquâ utatur, exceptis Dominicis diebus, & festis præcipuis, in quibus modico vino, pisciculis, & leguminibus recreetur. Elapsis autem tribus primis mensibus de illo loco exeat, non tamen in publicum procedat, ne populus in eum scandalizetur. Et per hoc videtur, quòd in publico crimine loquatur. Post hoc resumptis viribus aliquantulum, unum annum & dimidium in pane & aqua expleat, excepta Dominicis & aliis præcipuis festis, in quibus vino, legumine, ovis & caseo poterit uti. Finito sic primo anno & dimidio, particeps sit corporis Domini: & ad pacem veniat, & ad Psalmos cum aliis fratribus canendos in choro ultimus recipiatur. Ad cornu tamen altaris non accedat, sed minorum ordinum tantùm officia gerat: deinde usque ad completionem septimi anni tres legitimas ferias, scilicet secundam, quartam & sextam, exceptis diebus Paschalibus, qui sunt quinquaginta, in pane & aqua jejunet: secundam tamen feriam uno Psalterio vel denario, si sit operarius, redimere poterit. Et sic cum septimum annum compleverit, potest eum Episcopus ad gradum pristinum revocare: ita tamen quòd in tribus annis sequentibus sine ullâ redemptione omni sextâ feriâ in pane & aqua jejunet. Et eadem pœnitentia imponenda est Presbytero de omnibus aliis peccatis, quæ depositionem inducunt. Probantur autem hæc omnia *82. distinct. Presbyter si fornicationem.* quod intelligunt quidam de simplici fornicatione: alii fortè meliùs secundum Rayn. de adulterio vel incestu: putà, quia cognovit conjugatam, consanguineam, vel affinem.

¶ Secundus casus est, si Presbyter cognovit filiam suam spiritualem, quam scilicet baptizavit, vel in baptismo, vel in confirmatione tenuit, vel quæ sibi confessa fuit, debet pœnitentiam agere duodecim annis: & etiam debet deponi, si crimen sit manifestum: & peregrinando quindecim annis pœniteat, & postea monasterium intret totâ vitâ suâ moraturus ibidem. Episcopus verò qui talia commisit, pœniteat quindecim annis. Ipsa verò mulier debet omnia relinquere, & res suas pauperibus dare, & conversa usque ad mortem in monasterio Deo servire. *30. quæst. 1. si quis Sacerdos. & cap. non debet.*

¶ Tertius est, quòd quicunque filiam suam spiritualem vel matrem cognoscit, septem annis pœniteat: & similiter ei consentientes. *30. q. 3. non oportet.*

¶ Quartus est, quòd qui contrahit cum aliqua alii desponsata per verba de præsenti, ipsâ dimissâ, quadraginta diebus jejunet in pane & aqua: & sequentibus septem annis pœniteat. *extrà, de sponsa. duorum accepisti.*

¶ Quintus est, quòd qui cognoscit duas commatres vel sorores, sive uxor vivat, sive non, ad minus septem annis pœniteat, licèt plus deberet. *30. quæst. 4. si Presbyter.*

¶ Sextus est, quòd qui cognoverit Monialem sive Devotam, decem annis pœniteat: & similiter ipsa secundum formam traditam. *27. q. 1. de filia. & cap. devotas.* In quorum primo cap. dicitur, quòd si filia Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi post votum solennè contraxerit matrimonium, non admittitur ad communionem, nisi marito defuncto pœnitentiam egerit: si autem vivente decesserit, & pœnitentiam egerit, & communionem petierit, tantùm in fine vitæ recipiet eam. In secundo cap. dicitur, quòd devota peccans non est recipienda in Ecclesia, nisi peccare desierit, & desinens egerit pœnitentiam decem annis, posteà recipiatur ad communionem & antequam ab Ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Christianæ mulieris accedat.

¶ Septimus est de eo, qui ignoranter cognoscit duas sorores, vel matrem & filiam, vel amitam & neptem, pœniteat septem annis. Si autem scienter, perpetuò privetur conjugio. *34. q. 1. si quis cum duabus.*

¶ Octavus est, quòd qui duxit in uxorem eam, quam polluit per adulterium, pœniteat quinque annis. *31. q. 1. si qua vidua.*

¶ Nonus est, quòd qui contra naturam peccavit, si sit Clericus, debet deponi, vel religioni tradi, si corrigibilis apparrat, ad perpetuam pœnitentiam peragendam. Si verò sit Laicus, à cœtu fidelium usque ad condignam satisfactionem debet fieri alienus. *extra, de excess. prælat. Clerici.* Hoc enim vitium majus est, quàm cognoscere matrem. *32. quæst. 7. adulteri.* & hæc Augustinus. Adulterii, inquit, malum, vincit fornicationem, vincitur autem ab incestu fornicatio. Pejus enim est cum matre, quàm cum aliena uxore concumbere: sed omnium horum pessimum est, quod contra naturam fit, ut si vir membro mulieris non ad hoc concesso voluerit uti. Hæc Augustinus. Quocunque autem modo tale factum exerceatur, præterquam inter virum & fœminam ordinatè, & in vase debito, vitium contra naturam & Sodomiticum judicatur, ut dicit Rayn.

¶ Decimus est, quòd qui coierit cum brutis, pœniteat plusquam septem annis: & similiter pro incestu. *32. q. 2. hoc ipsum. & c. seq.*

¶ Undecimus est, quod Presbyter, qui interest clandestinis nuptiis, triennio suspenditur & si culpa exegerit, gravius puniatur. *extrà, de clandestin. desponsat. cum inhibitio.*

¶ Duodecimus est, quòd qui votum simplex violaverit, pœniteat tribus annis. *27. dist. si vir.*

¶ Decimus tertius est, quòd qui excommunicatus celebraverit, debet triennio pœnitere, & per secundam, quartam & sextam feriam à vino & carnibus abstinere. *11. q. 3. de his.* De pœna verò degradati celebrantis habetur *dist. 50. accedens.*

¶ Decimus quartus est, quòd homicida voluntarius sine spe restitutionis deponitur, & pœniteat septem annis. *50. dist. miror.*

¶ Decimus quintus est, quòd homicida casualis pœniteat quinque ann. & hoc secundùm Ray. si culpa casum præcessit: aliter non, nisi forte ad cautelam. *dist. 50. eos. & duobus cc. sequentibus.*

¶ Decimus sextus est, quòd si quis fecerit homicidium propter necessitatem evitabilem, pœniteat duobus annis, *distinctione 50. cap. de his clericis.* quæ licèt si inevitabilis esset, in nullo sibi imputaretur. *50. distinct. quia te.* Quod verum est quoad culpam: sed bonum esset, quòd pœniteret quoad cautelam, & innocentiam suam Ecclesiæ ostendendam, *extrà, de homicid. cap. 2. §. ultimo.* Et secundùm Rayn. fortè distingui potest in homicidio necessario, sicut in casuali, & utrùm culpa præcesserit necessitatem, vel non. Arg. *distinctione 50. de his not. extrà, de homicid. interfecisti.* Sed & si quis per insaniam committat homicidium, non ei imputatur. *3. quæst. 4. judicas.* quin etiam, qui intuitu disciplinæ incautè percutiendo occiderit, deponitur. *extrà de homicid. presbyterum. 15. quæst. 1. si quis non tratue.* Sed qui ligatum latronem interficit, deponitur. *extrà de homicid. suscepimus.* Qui autem latronem occultum occidit, quem vivum comprehendere potuit, quadraginta diebus non intret Ecclesiam, & aliàs pœnitere debet, *extrà, eodem tit. cap. 2.* ubi de hoc dicitur. Qui verò Paganum vel Judæum occidit, pœniteat quadraginta diebus. *distinct. 50. cap. qui verò edit.*

¶ Decimus septimus est, quòd matricida pœniteat decem annis, secundùm formam satis apertè traditam. *33. quæst. 2. latorem.* Uxoricidæ verò gravior pœnitentia debet imponi. Talis enim, & qui Dominum occidit, nunquam equitat, nec vehiculo portatur, nec matrimonium contrahit, usque ad decem annos carnes non comedit, nec vinum bibit, & alia quæ habentur *33. quæst. 2. admonere. & cap. quicunque.* Imponitur autem pœnitentia major uxoricidæ, non quia illud peccatum sit gravius isto, sed quia homines proniores sunt ad occidendum uxores, quàm matres. Majus enim peccatum est occidere matrem, quàm uxorem occidere, ut dicit Bonaventura in quarto Sententiarum, & communiter omnes Doctores. Guilielmus verò Durandus tenet contrarium in Repertorio, pro eo quòd uxoricidæ imponitur pœnitentia major. Mihi autem magis placet sen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentia aliorum. Sed qualem pœnitentiam agere debent, qui filios occidunt? Resp. Aut est certum, quòd ipsimet scienter interfecerunt, & sic debet eis imponi pœnitentia major, quàm pro alio homicidio. Arg. *extrà, eod. c.ult. in text. & gl. de homic. cum juramento. de pœnitentia. distinct. 1. aut falsa.* In hoc tamen casu vir uxorem recuperat, quam coactus abjuraverat, & ipsa pœnitentiam agit secundùm arbitrium Episcopi: ita quòd si habet alios filios, pacificè gubernare possit eos uxor. *extrà eod. intelleximus.* quòd si virum non habet, induci debet, ut intret religionem: ad quod si non potest induci, tutius est ei dare licentiam nubendi, ut *ext. eod. veniens.* Et hoc quando timetur de innocentia, aliàs non, ut patet *31.quæst.2.in adolescentia.* Et si pater sit Clericus, ab officio altaris debet perpetuò abstinere, & ei gravior quàm Laico, non tamen publica (nisi veniat in publicum) pœnitentia debet imponi, ut *extrà, de pœniten. quæsitum.* Aut certum est, quòd non interfecerunt sponte, nec in culpa fuerunt, sed casu fortuito contigit: & sic de stricto jure in nullo tenentur. Arg. *extrà, de homic. ex litera. 2. c. Joannes & c.ult.* Nisi velint ad cautelam pœnitere. In dubio tamen præsumitur, quòd non hoc ex certa scientia, sed potius ex incuria provenerit, *extra, de præsumpt. afferte.* Aut certum est, quòd non exhibuerunt omnem diligentiam, quam potuerunt & debuerunt: & sic culpa præsessit casum. Et si sit gravis culpa, ut si posuit puerum in medio utriusque, secundùm arbitrium pœnitentiarii, imponitur pœnitentia quinque vel septem annorum. *50.dist. si qua femina. & c.seq. & c.si quis sponte.* occulta, si sit occultum: publica, si sit publicum: & major, si in lecto suffocetur, quàm si in cunis: & major Presbytero Græco, quàm Laico, ut habetur *extrà, de pœnit. quæsitum.* Et licet dispensetur quoad pœnitentiam, quæ est arbitraria, ut dicitur ibidem: non tamen quoad ordines propter homicidium, quod est delictum enorme & indispensabile, *dist.50. miror.* Si autem culpa, quæ præcessit casum, sit levis, ut si posuit puerum in eodem lecto, longè tamen à se: imponitur pœnitentia trium annorum. Secundùm hoc intellige illud *extrà eod. de infantibus.* Monendi ergo sunt parentes, quòd tam tenellos secum in uno non collocent lecto, ne quâlibet negligentiâ interveniente opprimantur & suffocentur, ut *22.q.5. consuluisti.* Et hoc modo distinguit Host. & Ber. *extrà, de infantibus.* Quid de illis, qui filios vel servos suos infantes, vel etiam adultos languidos telegatà pietate exponunt, id est, extra se ponunt ante Ecclesias, ut aliqui mori misericordiâ colligant eos? Resp. Tales graviter peccant: quia cùm ignoretur sæpè consanguinitas expositorum, contrahere possent matrimonium cum sorore vel consanguinea: ideò exponens tenetur de hoc peccato pœnitere, & est puniendus sicut expositus, si scienter cum tali contraheret, puniretur. *extrà, de pœn. officiis.* secundùm Hostien. Talis enim secundùm Rayn. est tanquam homicida judicandus, qui hominem sibi ita conjunctum periculo mortis exponit. Consideratis tamen circumstantiis, & utrùm ob hoc mors secuta fuerit, vel non fuerit, pœnitentia moderanda erit. Erunt autem tales irregulares, secundùm Rayn. si mors inde sit secuta: quia scilicet fuerunt in culpa eos exponendo, vel alimenta negando. Tamen secundùm Ro. si in nulla culpa fuissent, quia fortè nec eleemosynas quærendo, nec aliter eos alere possent, irregulares non essent, nec peccarent.

¶ Decimus octavus est, quòd qui Presbyterum interfecit, pœniteat duodecim annis. *extr. de pœniten. & remiss. cap.2.* De pœnitentia verò ejus, qui occidit Monachum, vel Clericum, Subdiaconum, vel Diaconum, habetur *17.q.4 qui occiderit.* De pœnitentia autem ejus, qui machinatur in mortem domini sui, vel in regimen ejus; habetur *23.q.ult. 6. si quis.*

¶ Decimus nonus est, quòd qui injustè alium ad mortem accusat, quadraginta diebus in pane & aqua pœniteat & septem annos jejunet & pœniteat: & hoc si accusatus occisus. Si autem tantum membrum perdiderit, tres annos jejunio pœniteat. *extrà, de accus. accusasti.* Hostiens. vero & Joan. de Deo in jejunando intellexerunt, quòd primus pœniteat per septem annos, quolibet anno jejunando quadraginta diebus in pane & aqua: secundus verò per tres Quadragesimas, primâ ante natalem Domini, secundâ ante Pascha, tertiâ ante Sanctum Joannem. Jejunium enim instituit B. Petrus, ut habetur in Chronicis. Jejunabit autem tunc in pane & aqua. probatur hæc secundùm Host. *22.qu.5. c.1.2.& 3.*

¶ Vigesimus est, quòd perjurus quadraginta diebus in pane & aqua jejunet, & septem annis sequentibus pœniteat, & semper debet esse in pœnitentia, scilicet intestati. *6.q.1. quicunque.*

¶ Vigesimus primus est, quòd qui compulsus conditionaliter à domino scienter pejerat, si liber sit, quadraginta diebus in pane & aqua, & hoc secundùm glossam tellige & continuè vel interpolatè, pœniteat septem annis sequentibus, non tamen in pane & aqua, ut dicit gloss. Si verò servus sit ejus, qui eum coegerit, tribus Quadragesimis & legitimis feriis, scilicet, 2.4.6.& 7.q.1. *qui compulsus.*

¶ Vigesimus secundus est, quòd qui pejerat in manu Episcopi, vel in cruce consecrata, pœniteat tribus annis. Si verò in cruce non consecrata, uno anno. Qui verò coactus & ignorans ignorantiâ juris, & postea cognoscit pœniteat tribus Quadragesimis. *22.quæst.5.c.2.* Qui verò coactus pro vita redimenda, vel qualibet causa vel necessitate pejerat (quia corpus plùs quàm animam diligit) tribus Quadragesimis pœniteat. *eâd.q.5. c.si quis vocatus.* Alii inducunt tres annos: & unum ex his in pane & aqua.

¶ Vigesimus tertius est, quòd qui falsum scienter jurat, vel alium jurare cogit, diebus quadraginta pœniteat in pane & aqua: & septem sequentibus annis quam sit sine pœnitentia, scilicet interiori. Alii etiam si conscii fuerint, similiter pœniteant. *22.quæst.5. si quis convictus.*

¶ Vigesimus quartus est, quòd qui mensuram in falsa mensura, 30. diebus in pane & aqua jejunet. *extrà, de emptrah. empt. ut mensura.* De pœna verò falsarii literarum, habetur *extrà, eod. ad audientiam, & c. dura. & c. ad falsarium. & de verb sig. novimus.*

¶ Vigesimus quintus est, quòd qui frangunt pœnitentiam solennem, sive redeundo ad crimina priora, vel homicidia: sive redeundo ad negotiationem vel militiam secularem, quæ sibi fuerant interdicta: sola inter Ecclesiam & fidelibus oratione junguntur, à communione suspenduntur, à catholicorum conviviis separantur, & pœnitere debent decem annis, & communicent in fine vitæ. *33.q.2. de his verò. & de pœn. dist.5.si quis verò.*

¶ Vigesimus sextus est, quòd qui canit Missam, & non communicat, debet uno anno pœnitere, & interim Missas non cantare. *de consecr. dist.5. relatum.*

¶ Vigesimus septimus est, quòd Presbyter, qui interfuit cum Clericum involvit in palla altaris, pœniteat decem annis, & mensibus 5. Diaconus verò triennio & dimidio. *de consecr. dist.1. nemo per ignorantiam.*

¶ Vigesimus octavus est, quòd qui committit sacrilegium, Ecclesiam violando, vel chrisma, sive calicem sacrum pollutis manib. accipit, vel similia sacrilegia committit, pœniteat septem annis. Primo anno extra, cum miterium quod violavit, confiteatur, secundo anno ostiarios Ecclesiæ, tertio in Ecclesia: & in hoc triennio non corrigendus pœnâ arbitrariâ & occultâ, non illâ, quæ est publica Clericus enim publicè non debet pœnitere.

nes non comedat, vinum non bibat, nisi in Pascha, vel Natali, non offerat, nec communionem accipiat: quarto anno communicabit; & in illo & in 5. & 6. & in 7. tribus feriis à carnibus & vino abstineat jejunando. *12.q.2. damnati.* Comburens autem Ecclesiam, quindecim annis pœniteat, & eam restituat. *17.q.4 §. si quis. in vers. majus.* De pœna verò raptoris, sive furis rei Ecclesiasticæ, & de pœna furis & effractoris tam Clerici quàm Laici habetur *eâd.quæst. 4. peccata. & cap. si quis Clericus.*

¶ Vigesimus nonus est, quod si parentes frangunt sponsalia filiorum, à communione triennio separentur: & similiter filii, si fint in culpa: si tamen filii secundùm promissionem factam contraxerint, excusantur utique: scilicet quoad pœnam Ecclesiæ, sed non quoad reatum, ex quo dederunt operam in contrarium, *31.q.3. si qua parentes.* arg. *de pœn. dist.1. si cui.*

¶ Trigesimus est, quòd qui blasphemaverit publicè Deum, vel aliquem Sanctorum, & maximè beatam Virginem, illi debet Episcopus hanc pœnitentiam injungere: scilicet ut septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto, dum Missa cantatur, existat, & ultimo illorum dierum Dominicorum pallium & calceamenta deponat, & corrigiam ligatam circà collum habeat, & septem præcedentibus sextis feriis in pane & aqua jejunet, Ecclesiam nullatenùs ingressurus: & quolibet prædictorum dierum tres pauperes, vel duos, vel saltem unum reficiat, si potest: & si non potest, hæc pœna in aliam commutetur: quod si tenuerit agere omnia supradicta, interdicatur sibi Ecclesiâ, & in morte privetur Ecclesiasticâ sepulturâ. *extrà, de maledic. statuimus.* Item blasphemus si dives fuerit, 40. alioquin 30. vel 20. & si ad hoc non sufficit, quinque solidorum usualis monetæ pœnâ multetur, nullâque misericordiam in hæc habiturus, ut dicitur ibidem: scilicet quin solvat quinque solidos: quos si non habet, currat per civitatem, vel commutetur in pœnam aliam temporalem. Hæc autem pœna solvetur ei, qui condemnat, id est, potestati seculari: hanc enim pœnam temporalem præcipit Papa imponi per potestatem temporalem: quod si neglexerit, per Episcopum præcipitur cogi. hæc Host. Habet autem prædicta pœna locum secundùm Goff. cum quis blasphemat non ex ira, vel ebrietate, vel dementia: quia tunc cum eo mitiùs agere- tur. *2.q.3. si quis iratus. §.notandum.* Secundùm verò Host. hæc pœna est specialiter inducta contra eos, qui fiten. hæc pœna est specialiter inducta contra eos, qui Deum blasphemant ex ira. Non enim aliquis de levi blasphemat Deum, nisi iratus. Tanta tamen posset esse irascundia, quòd æquipararetur dementiæ: & tunc illud quod dicit Gloss. locum posset habere. hæc Hostiens.

¶ Quid si quis juret per caput, vel per ventrem, vel per corpus, vel capillum? Respondet Host. quòd si faciat hoc affirmando vel jurando, non habet locum hæc pœna: secùs est, si faciat hoc detestando vel vituperando, licet iratus. Item secundùm Goff. & Host. hæc, quæ dicuntur de pœna temporali, fiunt judice pro tribunali sedente. In judicio autem animæ Presbyter discretus molliendo rigorem dispensare poterit ex causa circa pœnam spiritualem superiorem. *23. q. 6. pœnitentib.* hæc Host. Item blasphemus Clericus, maximè Presbyter, cogatur ad veniam postulandam: quòd si noluerit, degradetur. *dist.nil. 46. Clericus.*

¶ Notandum verò, quòd blasphemus secundùm leges est decapitandus, ut *in auth. ut non lux. contra nat. circa medium. coll. 6.* Secundùm verò canonem antiquum Clericus erat degradandus, & Laicus excommunicandus, *22.q.1. si quis per capillum.* Hodiè verò Laicus aget pœnitentiam supradictam, scilicet illius canonis, *statuimus.* & hoc si publicè blasphemavit. Si enim occultè, non pœnitebit publicè, ut puto. Clericus verò hodiè est publica Clericus enim publicè non debet pœnitere.

Si autem rebellis fuerit, vel sæpiùs hoc commiserit, locum habet pœna legis, scilicet ut Laicus decapitetur in foro civili, & in canonico anathematizetur, id est, Ecclesiæ ingressus sibi interdicatur, & in morte privetur Ecclesiasticâ sepulturâ. Clericus verò degradetur. hæc Host. *tit. de maledicis.*

¶ Trigesimus primus est de Presbytero, qui revelat confessionem, quod de jure antiquo debet deponi, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinari, *de pœn. dist. 6. Sacerdos.*

¶ Trigesimus secundus est, quòd qui in dicendis horis canonicis, & aliis officiis divinis discrepat à consuetudine propriæ metropolitanæ Ecclesiæ, 6. mensibus privatur communione, si hoc accidat ex contemtu. *17.dist. de his.*

¶ Trigesimus tertius est, quòd Episcopus, qui ordinat sine justa causa Clericum invitum aut reclamantem, vel penitùs invitum, absolutè suspenditur anno uno. *74.dist. cap 1.*

¶ Trigesimus quartus est, quòd Episcopus, qui correctionem de venditione ministeriorum dissimulat, duobus mensibus: Presbyter 4. Diaconus 3. Subdiaconus & cæteri ad arbitrium judicis pœnitere debent. *1.quæst.1. quicquid invisibilis.*

¶ Trigesimus quintus est, quòd sortilegus 40. diebus pœniteat. *extr. de sortileg. requisisti.*

¶ Trigesimus sextus est, quòd qui videt in astrolabio, pœniteat duobus annis, *extr. de sortileg. ex tuarum.*

¶ Trigesimus septimus est, de stilla sanguinis altaris cadentis super terram, vel aliquid aliud propter negligentiam Presbyteri, debet Presbyter pœnitere 40. diebus. Si cecidit super pallio altaris, pœniteat quatuor diebus, *de consecr. dist.2. c. si per negligentiam.*

¶ Trigesimus octavus est, quòd si aliquis evomit Eucharistiam propter ebrietatem & votacitacem, si Laicus, pœniteat 40. diebus. Si Clericus, vel Monachus, vel Presbyter, vel Diaconus, pœniteat 70. diebus. Si Episcopus, pœniteat nonaginta diebus. Et debet evomitura comburi, & juxta altare collocari. Si verò causa infirmitatis evomuerit, septem diebus pœniteat. *de consecr. dist.2. si quis propter ebrietatem.*

¶ Trigesimus nonus est, quando mus corrodit vel comedit corpus Christi, de pœnitentia hujus casûs inquire ubi sit notata. *de consecr. dist.2. circ. fin.*

¶ Quadragesimus est, quòd qui domum vel aream voluntariè succendit, sublata vel incensa omnia restituat, & tribus annis pœniteat. *extrà, de injur. si quis domum.* Canon tamen dicit, quòd si ex odio vel injuria hoc fecerit, excommunicari debet, nec absolvi, donec satisfecerit, & juraverit, quòd ignem de cætero non apponet. Imponitur autem sibi, ut Hierosolymam, vel in Hispaniam vadat, in Dei servitio anno integro ibi moraturus. Si quis autem Archiepiscopus vel Episcopus hoc relaxaverit, damnum restituat, & ab officio Episcopali per annum abstineat *23. quæst: 8. pessimam.* Hodie autem postquam sunt denuntiati, non possunt circa sedem Apostolicam absolvi. *extra, de sentent. excommun. tua nos.* Imò text. loquitur de incendiariis indistincte, postquam sunt publicati. Et Ber. hoc idem dicit expresse, & Gratianus, *extrà, de sententiis excommunicat. quicunque.* & Goffred. licèt Rom. contrarium dicat. Secundùm autem leges, qui in civitate datâ operâ incendium fecerit, si sit humilis, subjicitur bestiis: si sit in aliquo gradu, decapitatur, vel in insulam relegatur. *ff. de incend. ruin. naufrag. l fin.* Qui verò alibi, ut in villis vel castris remissis, ibidem ædes positas combusserit, si hoc dolo fecerit, comburitur. Et hoc intelligendum secundùm Hostiens. si sit humilis. Si autem hoc ex sua negligentia contigerit, resarciet damnum, vel si minùs idoneus sit, parum vel leviter castigetur. Et nomine ædium omne ædificium continetur. ut ibidem dicitur. *l. qui ædes.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Quadragesimus primus est, quòd qui dederit vel acceperit communionem ab hæretico, & nescit hoc esse prohibitum ab Ecclesia, & posteà intelligit, pœniteat uno anno. Si autem scivit & neglexit, pœniteat decem annis, vel secundùm quosdam septem, vel secundùm alios quinque. Qui verò permittit hæreticum Missam celebrare in Ecclesia catholica per ignorantiam juris, pœniteat quadraginta diebus. Si pro reverentia ejus, per annum pœniteat. Si pro damnatione Ecclesiæ catholicæ, & pro consuetudine Romanorum, projiciatur ab Ecclesia sicut hæreticus, si sit impœnitens : alioquin pœniteat decem annis. Si autem relicta Ecclesia ad hæreticos transierit, & alios ad hoc induxerit, pœniteat duodecim annis, tribus extra Ecclesiam, septem inter audientes, duobus extra communionem : & sic duodecimo anno communionem sive oblationem percipiat. *24.q.1. si quis dederit.*

¶ Quadragesimus secundus est, quòd patronus, qui res Ecclesiæ dilapidat, uno anno pœniteat. *16.quæst. cap. filii.*

¶ Quadragesimus tertius est, quòd qui domum suam magicis & incantatoribus lustrat, vel aliud facit, & qui ei hoc consulit, annis quinque pœniteat. *16.q.5. qui divinatores. & cap. non licet.*

¶ Quadragesimus quartus est, quòd qui pacem cum proximo suo non facere jurat, anno uno pœniteat, & ad pacem redeat. *22.q.2. qui sacramento.*

¶ Quadragesimus quintus est, quòd pro perjurio, adulterio, homicidio dantur pro pœnitentiâ regulariter septem anni, & similiter pro fornicatione : licèt non ita aspera pœnitentia injungatur. *22.q.1.prædicandum. 33.q.1. hoc ipsum. & 5.seq.*

¶ Quadragesimus sextus est, quòd qui scienter rebaptizatur, septem annis pœniteat, & feriâ quartâ & sextâ in pane & aqua jejunando tres Quadragesimas faciat, & hoc si fecit pro hæresi introducenda. Si autem pro munditia, id est, pro salute corporis obtinenda, ut *extrà, de apost. capitulo 2.* tribus annis pœniteat. *de consecrat. distinctione 4. qui bis.* & talis, qui bis baptizatur, vel confirmatur, sit de foro Ecclesiæ, & cogitur fieri irregularis. *dist. 94. dictum est.* De pœna autem talium habetur *de consecrat. dist. 4. eos.* Cujus capituli sententiam prætermitto gratiâ brevitatis.

¶ Quadragesimus septimus est, quòd qui uxorem adulteram cognoscit, antequam pœniteat, tres ann. pœniteat. *27.quæst. 2. si quis.* Qui verò cognoscit eam pœnitentem ante pœnitentiam peractam, pœniteat duobus annis. *eâdem quæst. si quis primo.* Quomodo verò pœnitentia injungenda sit mulieri partum alterius supponenti, vel etiam de non suo viro concipienti, habetur *extrà, de pœnitent. & remiss: officii.*

¶ Ad regulas igitur prædictas inspiciendo potest studiosus indagator procedere ad pœnitentias pro diversis criminibus secundùm canones imponendas : & ex causa consideratis circumstantiis, ut dictum est superiùs, moderari poterit eas. Et licèt ab ipso omnes circumstantiæ sint diligenter attendendæ, principaliter tamen qualitates personæ, & præcipuè utrùm sit persona obnoxia alicui aliquo vinculo servitutis. Nam circa tales personas cavere debet pro posse Presbyter, ne talem pœnitentiam eis imponat, per quam illis, quibus sunt astrictæ, præjudicium fiat, maximè circa conjugatos : unde si fervus sit, & timore peccaverit, obediens domino sibi in atrocioribus, est mitiùs puniendus. *22.quæstione 5. qui compulsus.* obedire tamen non tenebatur in talibus. *ibi. 33. quæstione 3. si dominus.* Si autem voluntariè peccaverit, corpore punietur, etiam acriùs, quàm alius. *24.quæstione 1. qui contra pacem.* Nec est servo injungenda peregrinatio, per quam dominus ejus, qui non est in culpa, illius servitio defraudetur. *extra, de sentent. excommunic. relatum.* Si verò liber sit, tota pœnitentia canonis, si potest facere, debet imponi. *16.quæst. 1. Sacerdos pœnitentiam.* Sed ex causis poterit eam Presbyter moderari.

¶ Considerandum etiam erit, utrùm sit persona nova in fide : quia novis in fide minor debet etiam pœnitentia imponi. *extra, de pœnitent. & remiss. Deus qui.* Et similiter considerandæ erunt aliæ personarum circumstantiæ, de quibus ad præsens supersedeo gratiâ brevitatis.

¶ Sciendum autem, quòd in foro pœnitentiali dicitur legitimæ feriæ secunda, quarta, & sexta. *distinctione 1. Presbyter. de consecrat. distinctione 3. jejunia.* Aliqui tamen dicit Rom. pro secunda feria ponunt Sabbathum.

¶ Insuper notandum est, quòd si pœnitentia in pane & aqua imponatur non habenti panem, potest loco panis leguminibus & pisciculis vesci : & etiam aliis, si necessitas illud requirat. *extrà, de pœnitent. & remiss. licet. in text. & gloss.* aliàs non licet.

¶ Notandum etiam, secundùm Joannem, si pœnitentia sit imposita à canone, liberatur quis à jejunio dando denarium, vel legendo Psalterium propriâ auctoritate. Innocentius verò dicit, quòd jejunia necessaria, ut quatuor temporum, & hujusmodi, non possunt redimi, nisi subsit rationabilis causa : voluntaria verò redimi possunt etiam sine auctoritate superioris.

¶ Ad hoc etiam nota, quòd ubi imponitur pœnitentia aliquot annorum sive Quadragesimarum, nec additur quomodo quis debet pœnitere, hoc relinquitur arbitrio Presbyteri, cùm pœnitentiæ sint arbitrariæ, ut dictum est suprà. Ipse enim Presbyter arbitrabitur eam per ferias legitimas faciendam, secundùm canones. *50. distinct. de hiis clericis. extrà, de hom. cap. 2.* & in multis aliis juribus. Et sic intelligunt illud, *extrà, de accus. accusati, & de frequentia. dilectus. & similia.*

EXPLICIUNT CANONES POENITENTIALES.

PER ANGUSTA AD AUGUSTA.

COELOQUE SALOQUE SOLOQUE.

CANO-

CANONES SANCTORUM APOSTOLORUM,

PER CLEMENTEM A PETRO APOSTOLO ROMÆ ORDINATUM EPISCOPUM, IN UNUM CONGESTI.

EPiscopus à duobus aut tribus Episcopis ordinator.

2. ¶ Presbyter ab uno Episcopo ordinator: Item Diaconus, & reliqui Clerici.

3. ¶ Si quis Episcopus aut Presbyter præter ordinationem Domini, quam de sacrificio instituit, alia quæpiam, puta aut mel, aut lac, ut pro vino siceram, aut consecta quædam, aut aves, ut aliqua animalia, aut legumina supra altare obtulerit, aut qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor : excepto novo frumento, & uvâ oppportuno tempore. Prætereà licitum non esto aliud quidpiam admovere ad altare, quàm oleum in candelabrum, & incensum oblationis tempore.

4. ¶ Omnium aliorum pomorum primitiæ Episcopo & Presbyteris domum mittuntor, non super altare. Manifestum est autem, quòd Episcopus & Presbyteri inter Diaconos & reliquos Clericos eas dividunt.

5. ¶ Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus uxorem suam prætextu religionis non abjicito : si abjicit, segregator à communione : si perseverat, deponitor.

6. ¶ Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus seculares curas non suscipito : alioquin deponitor.

7. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus sanctum diem Paschæ ante vernum æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponitor.

8. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quicunque ex Sacerdotali consortio, oblatione factâ, non communicaverit, causam dicito. Et si bonâ ratione subnixa sit, veniam promeretor. Sin minùs dixerit, à communione excluditor, tanquam qui populo auctor sit delicti, motâ contra eum suspicione, qui obtulit.

9. ¶ Quicunque fideles Ecclesiam ingrediuntur, & Scripturas audiunt, neque apud preces & sanctam communionem permanent ; eos tanquam qui ordinis in Ecclesia perturbationem inducant, à communione arceri oportet.

10. ¶ Si quis cum excommunicato, licèt in domo, preces conjunxerit, iste communione privator.

11. ¶ Si quis cum depositò Clerico, ut cum Clerico, preces conjunxerit, deponitor & ipse.

12. ¶ Si quis Clericus, aut Laicus à communione segregatus, seu nondum in communionem receptus ad aliam profectus civitatem, sine commendatitiis literis receptus fuerit, à communione excluditor tam qui recipit, quàm qui receptus est. Si excommunicatus fuerit, in longius illi tempus excommunicatio protenditor.

13. ¶ Episcopo, qui parochiam suam dereliquerit, alteri insilire nefas esto, licèt à pluribus ad hoc compellatur : nisi rationabilis aliqua causa subsit, quæ hoc ipsum facere vi adigat, nempe quòd plus lucri & utilitatis his, qui illic constituti sint, verbo pietatis conferre possit : neque hoc tamen à seipso, sed multorum Episcoporum judicio, & exhortatione maximâ.

14. ¶ Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quicunque tandem de Clericorum consortio, relictâ parochiâ suâ, in aliam concesserit, & omnino transmigratione factâ, præter voluntatem sui Episcopi in alia parochia moram traxerit ; hunc jubemus, ne porrò in ministerio publico sit Ecclesiæ, maximè si accersente ipsum Episcopo ejus redire confemnat, perverso illic ordine perseverans : ut Laicus tamen ibi locorum in communionem admittitor.

15. ¶ Quòd si Episcopus, ad quem accesserint, pro nihilo reputatâ vacationis à ministerio Ecclesiastico pœnâ, quæ contra eos definita est, ipsos ut Clericos susceperit ; à communione excluditor, ut perversi ordinis magister.

16. ¶ Qui post baptismum duabus implicitus fuit nuptiis, aut concubinam habuit ; is Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut denique in consortio Sacerdotali esse non potest.

17. ¶ Qui viduam duxit, aut divortio separatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quæ publicis mancipata sit spectaculis ; Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, aut denique ex consortio Sacerdotali esse non potest.

18. ¶ Qui duas sorores duxit, aut consobrinam ; Clericus esse non potest.

19. ¶ Clericus, qui fidejussiones dat ; deponitor.

20. ¶ Si quis humanâ violentiâ eunuchus factus est, aut in persecutione amputara ei sunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus est ; efficitor Episcopus.

21. ¶ Qui sibiipsi virilia amputavit ; Clericus non efficitor : sui enim ipsius homicida est, & inimicus creationi Dei.

22. ¶ Si quis, cùm Clericus esset, virilia sibiipsi amputaverit ; deponitor : homicida etenim suiipsius est.

23. ¶ Laicus, qui seipsum mutilavit, per tres annos à communione ejicitor : putà quia ipse vitæ suæ posuit insidias.

24. ¶ Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus in fornicatione, aut perjurio, aut furto deprehensus ; deponitor : non tamen à communione excluditor. Dicit enim Scriptura : Bis de eodem delicto vindictam non exiges. Eidem conditioni consimiliter & reliqui Clerici subduntor.

25. ¶ Ex his, qui cœlibes in Clerum pervenerunt, jubemus, ut Lectores tantùm & Cantores (si velint) nuptias contrahant.

26 ¶ Episcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum, qui vel fideles delinquentes, vel infideles injuriam inferentes percutit, & terrorem ipsis per hujusmodi vult incutere ; deponi præcipimus. Nusquam enim Dominus hoc nos docuit. Imò verò contrà, cùm ipse percute-

retur, non repercutiebat: cum lacesseretur convitiis, non regerebat convitium: cum pateretur, non comminabatur.

27. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ob certa crimina juste depositus, attingere ministerium, quod aliquando tractaverat, præsumpserit, omnino hic ab Ecclesia abscinditor.

28. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus pecuniæ interventu, hanc dignitatem nactus fuerit, depositor tam ipse, quàm qui eum ordinavit, & omnino à communione abscinditor, quemadmodum Simon magus à me Petro.

29. ¶ Si quis Episcopus secularium magistratuum familiaritate usus, per ipsos Ecclesiam nactus fuerit, deponitor: segregantor quoque à communione, quicunque cum ipso communionem habent.

30. ¶ Si quis Presbyter, proprium aspernatus Episcopum, seorsum conventicula egerit, & altare erexerit, cùm de nullo crimine Episcopum in pietate ac justitia condemnárit, deponitor, quasi qui principatum arrobiat: tyrannus enim est. Consimiliter & reliqui Clerici, qui suum illi calculum apponunt. Laici verò à communione segregantor. Atque hæc post unam, & item alteram, ac tertiam Episcopi exhortationem fiunto.

31. ¶ Si quis Presbyter, aut Diaconus per Episcopum à communione exclusus sit, hunc neutiquam ab alio fas esto suscipi, quàm ab eo, qui ipsum à communione exclusit: nisi fortè fortunâ Episcopus, qui ipsum à communione segregavit, defunctus sit.

32. ¶ Nemo peregrinorum Episcoporum, aut Presbyterorum, aut Diaconorum sine commendatitiis suscipitor literis: & si eas obtulerit, attentiùs in disquisitionem vocantor. Et quidem si prædicatores pietatis fuerint, suscipiuntor: sin minùs, ubi necessaria ipsis suppeditaveritis, ad communionem & ulteriorem ipsos consuetudinem non admittitote: multa enim per obreptionem fiunt.

33. ¶ Cujusque gentis Episcopos oportet scire, quinam inter ipsos primus sit, habereque ipsum quodammodò pro capite, neque sine illius voluntate quicquam agere insolitum: illa autem sola quemque pro se tractare, quæ ad parochiam ejus, & loca ipsi subdita attinent. Sed neque in illa citra omnium voluntatem aliquid facito. Ita enim concordia erit, & Deus glorificabitur per Dominum in Sancto Spiritu.

34. ¶ Episcopus extra terminos suos in civitatibus & regionibus sibi non subjectis ordinationes facere non præsumito. Si verò præter voluntatem eorum, qui civitates illas aut regiones detinent, id fecisse convictus fuerit, deponitor tam ipse, quàm etiam hi, quos ordinavit.

35. ¶ Si quis ordinatus Episcopus ministerium & curam populi sibi commissam non susceperit, hic à communione sejunctus esto tamdiu, donec susceperit, obedientiam accommodans. Similiter autem & Presbyter, & Diaconus. Si verò non præ voluntate sua, sed præ malitia populi non susceperit, maneto ipse quidem Episcopus: Clerus verò ejus civitatis à comunione segregator, eò quòd tam inobedientem populum non corripuerit.

36. ¶ Bis in anno Episcoporum celebrator Synodus: ac pietatis inter se dogmata in disquisitionem vocanto, neque non in Ecclesiis incidentes contradictiones dirimunto, semel quidem quartâ feriâ *a* Pentecostes, secundo duodecimâ Hyperberetei *b*.

37. ¶ Omnium rerum Ecclesiasticarum curam Episcopus gerito, & eas dispensato, quasi inspectante Deo. Non licitum autem ei esto quippiam ex iis sibi tanquam proprium assumere, aut cognatis suis elargiri, quæ Deo dedicata sunt. Quòd si pauperes illi sint, ut paupertas suboministrato: non tamen horum prætextu res Ecclesiæ venundato.

38. ¶ Presbyteri & Diaconi absque voluntate Episcopi nihil peragunto: ipsius enim fidei populus Domini commissus est, & pro eorum animabus ab ipso reposcetur ratio.

39. ¶ Manifestæ sunto privatæ res Episcopi: si modo & privatas habet: manifestæ item sunto Dominicæ, si privatas quidem res Episcopus, cùm moritur, quibus vult, & quomodo vult, relinquendi facultatem habeto: neque occasione Ecclesiasticarum rerum intercidant res Episcopi, qui nonnunquam uxorem & liberos, aut consanguineos, aut servos habet. Justum enim est apud Deum pariter & homines, simul ne Ecclesia per ignorantiam rerum Episcopi damni aliquid sustineat, simul ne Episcopus aut cognati ejus prætextu Ecclesiæ obladantur: neque etiam qui illum generis proximitate contingunt, incidant in negotia, ejusque mors implicetur diffamationibus.

40. ¶ Præcipimus, ut Episcopus res Ecclesiæ in potestate habeat. Nam si pretiosæ hominum animæ fidei ejus committendæ sunt: multò utique magis oportebit & de pecuniis mandatum dare, ut illius arbitratu dispensentur, neque non cum timore Dei, summáque sollicitudine per Presbyteros ac Diaconos erogentur in paupertatem. Percipiat autem & ipse (si modo indiget) quantum ad necessarios suos & hospitio exemptorum fratrum usus opus habet, ne quomodo ipse posteriore loco habeatur, quàm cæteri. Ordinavit enim lex Dei, ut qui altari inserviunt, de altari nutriantur: quomodo nec milites unquam suis annonis arma hostibus inferant.

41. ¶ Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui vel aleæ, vel ebrietatibus indulget, vel desinito, vel deponitor.

42. ¶ Subdiaconus, aut Cantor, aut Lector, qui consimilia facit, vel desinito, vel à communione sejungitor. Similiter & Laici.

43. ¶ Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui usuras à mutuum accipientibus exigit, vel desinito, vel deponitor.

44. ¶ Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui cum hæreticis preces conjunxerit, duntaxat à communione sejungitor. Si verò etiam ipsos tanquam Clericos ne suspenditor. Si verò etiam ipsos tanquam Clericos aliquid agere permiserit, deponitor.

45. ¶ Episcopum, aut Presbyterum, qui hæreticorum baptisma aut sacrificium susceperit, deponi præcipimus. Quæ etenim conventio inter Christum & Belial? aut quæ particula fideli cum infideli?

46. ¶ Episcopus, aut Presbyter, si eum, qui verum baptisma habeat, iterùm baptizaverit, aut pollutum ab impiis non baptizaverit, deponitor, ut qui crucem & mortem Domini derideat: neque discernat veros Sacerdotes à Sacerdotibus impostoribus.

47. ¶ Si quis Laicus, cùm suam à se uxorem abjecit, alteram duxerit, aut ab alio dimissam; à communione segregator.

48. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, secundùm ordinationem Domini non baptizaverit in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, sed in tres principio carentes, aut tres filios, aut tres paracletos, deponitor.

49. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter in una initiatione non tres immersiones, sed unam duntaxat, quæ in mortem Domini detur, peregerit, deponitor. Non enim dixit Dominus, *in mortem meam baptizate*: sed profectò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.

50. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quivis omnino de sacerdotali consortio, nuptiis, & carnibus, & vino abstinuerit, non propterea quòd mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, sed propter abomina-

a al. hebdomade. *b Hyperberetæus apud Asiæ populos & Macedones October græcè dictus.*

tionem, oblitus, quòd omnia pulchra valde, & quòd masculum & fœminam Deus creavit hominem, sed diffamationibus lacessens creationem Dei, vocat ad culpam: aut corrigitor, aut deponitor, & ex Ecclesia rejicitor. Consimiliter Laicus.

51. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter eum, qui à peccato revertitur, non recipit, sed rejicit, deponitor, eò quòd Christum offendat, qui dixit, ob unum peccatorem, qui resipiscat, gaudium oboriri in cœlo.

52. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus carnibus & vino festivis diebus non utatur, idque per abominationem, non propter exercitationem ad cultum pietatis, deponitor, tanquam qui cauterio notatam habet conscientiam, & multis auctor sit offendiculi.

53. ¶ Si quis Clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, à communione excluditor: excepto tamen eo, qui necessariò in itinere in commune diverterit hospitium.

54. ¶ Si quis Clericus Episcopum contumeliâ afficerit, deponitor: Principi enim populi tui non maledicetis, aut Diaconum, à communione segregator.

55. ¶ Si quis Clericus contumeliâ afficerit Presbyterum, aut Diaconum, à communione segregator.

56. ¶ Si quis mancum, aut mutum, surdumve, aut cæcum, aut eum, cui vitiosus incessus est, subsannaverit, communione privator. Consimiliter & Laicus.

57. ¶ Episcopus, aut Presbyter, qui negligentiùs circa Clerum vel populum agit, neque in pietate eos erudit, à communione segregator. Si verò in ea socordia perseveraverit, deponitor.

58. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, Clericò ex inopia laboranti necessaria non suppeditaverit, à communione rejicitor: sin perseveret, deponitor, ut qui fratrem suum neglexerit.

59. ¶ Si quis falsò inscriptos impiorum libros, tanquam sacros in Ecclesia ad populi & Cleri corruptionem publicaverit, deponitor.

60. ¶ Si accusatio contra fidelem instituatur de fornicatione, aut adulterio, aut quacunque alia actione prohibita, & convictus fuerit, in Clerum non perducitor.

61. ¶ Si quis Clericus per metum humanum, vel Judæi, vel Græci, vel Hæretici negaverit, si quidem nomen Christi, ab Ecclesia rejicitor: si verò nomen Clerici, ddponitor: pœnitentiâ tamen ductus, ut Laicus recipitor.

62. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut omnino quicunque ex Sacerdotali consortio comederit carnes in sanguine animæ ejus, aut à bestiis abreptum, aut suffocatum, deponitor: hoc enim lex prohibuit. Sin verò Laicus fuerit, à communione excluditor.

63. ¶ Si quis Clericus, aut Laicus, synagogam Judæorum: aut Hæreticorum conventiculum ingressus fuerit, ut preces cum illis conjungat, deponitor, & à communione excluditor.

64. ¶ Si quis Clericus in concertatione aliquem pulsaverit, & uno ictu ac pulsatione interemerit, deponitor propter temeritatem suam. Sin verò Laicus sit, arceatur à communione.

65. ¶ Si quis Dominicum diem, aut Sabbathum, uno solo excepto, jejunare deprehendatur, deponitor: si Laicus, à communione ejicitor.

66. ¶ Si quis virginem sibi non desponsatam admotâ vi detinet, à communione suspenditor. Non licitum autem ei est eò aliam ducere: sed eam detineto, quam solicitaverit, quamvis paupercula sit.

67. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus fœminam ab aliquo ordinationem susceperit, deponitor tam ipse, quam qui ipsum ordinavit: nisi forte constet eum ab hæreticis baptizati, aut ordinati sunt, hi neque fideles, neque Clerici esse possunt.

68. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cantor sacram Quadragesimam Paschæ, aut quartam feriam, aut Parasceven non jejunaverit, deponitor: præterquam si imbecillitate impediatur corporis. Sin Laicus sit, communione privator.

69. ¶ Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut omnino quicunque ex Clericorum consortio cum Judæis jejunaverit, aut communem festum diem cum ipsis egerit, aut lætitia festi, nempe azyma, aut aliud hujus generis, ab eis susceperit, deponitor: si Laicus sit, à communione segregator.

70. ¶ Si quis Christianus oleum ad sacra gentilium, aut in synagogam Judæorum in festis eorum detulerit, aut lucernas incenderit, à communione excluditor.

71. ¶ Si quis Clericus, aut Laicus ceram aut oleum ex sancta subripiat Ecclesia, à communione sejungitor.

72. ¶ Vas aureum & argenteum sanctificarum, aut velamen linteumve, nemo amplius in suos usus assumito, iniquum enim est. Cæterum si quis deprehensus fuerit, excommunicatione mulctator.

73. ¶ Episcopum de aliquo per fide dignos accusatum homines, ab Episcopis vocari necessarium est. Et siquidem comparuerit, & confessus convictusvé fuerit, censura irrogator Ecclesiastica. Si verò vocatus non obtemperaverit, secundâ quoque vice vocator, missis duobus ad ipsum Episcopis. Quòd si per contumaciam ne sic quidem comparuerit, Synodus suam contra ipsum pronunciato sententiam, ne quid tergiversando, detrectandoque judicium lucrifacere videatur.

74. ¶ In dictionem testimonii contra Episcopum hæreticus non admittitor: sed neque fidelis, si solus sit. In ore enim duorum aut trium testium consistet omne dictum.

75. ¶ Item non oportet Episcopum fratri, aut filio, aut alteri cognato humano gratificari affectu. Neque enim Ecclesiam Dei conferre debet in hæredes. Enimverò si quis id fecerit, irrita permaneto ordinatio: ipse autem excommunicatione percellitor.

76. ¶ Si quis oculo defectus, aut obtuso crure existat, & dignus sit, Episcopus efficitor: non enim mutilatio corporis ipsum polluit, sed inquinatio animæ.

77. ¶ Qui verò mutus, surdusvé, & cæcus est, Episcopus non efficitor, non quia oblæso corpore est, sed ne Ecclesiastica impediantur munia.

78. ¶ Si quis dæmonem habeat, Clericus non efficitor: sed neque cum fidelibus preces fundito. Mundatus verò recipitor: & si dignus fuerit, efficitor.

79. ¶ Qui ex vita gentili advenerit, & baptizatus est, aut ex conversatione prava, eum justum non est protinùs promoveri in Episcopum. Injurium enim est, eum qui non priùs specimen & documentum de se præbuerit, aliorum doctorem existere, nisi alicubi dono divinæ gratiæ hoc fiat.

80. ¶ Dicimus, quòd non oporteat Episcopum, aut Presbyterum publicis se administrationibus immittere: sed vacare, & commodum se exhibere usibus Ecclesiasticis. Animum igitur inducito hoc non facere, aut deponitor. Nemo enim potest duobus dominis servire, juxta præceptum Dominicum.

81. ¶ Servi si in Clerum promoveantur circa dominorum voluntatem, hoc ipsum operatur redhibitionem. Si quando verò servus quoque gradûs ordinatione dignus videatur (qualis & noster Onesimus apparuit) & Domini consenserint, manuque emiserint, & domo suâ ablegaverint, efficitor.

82. ¶ Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus qui militiæ vacaverit, & simul utrumque retinere voluerit, tam officium Romanum, quàm functionem Sacerdotalem, deponitor. Quæ enim Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ Dei, Deo.

83. ¶ Quisquis Imperatorem aut Magistratum contumeliâ affecerit, supplicium luito, & quidem si Clericus sit, deponitor: si Laicus, a communione removetor.

84. ¶ Sunto omnibus vobis, Clericis simul & Laicis, venerandi ac sacri libri: Veteris quidem Testamenti, Moisis quinque; Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Jesu filii Nave unus. Judicum unus. Ruth unus. Regnorum quatuor. Derelictorum ex libro dierum, duo. Hester unus. De Machabæorum gestis, tres. Job unus. Psalterium unus. Salomonis tres; Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum. Prophetarum duodecim. Unus Esajæ. Hieremiæ unus. Ezechiel unus. Daniel unus. Inquiritor autem à vobis extrinsecùs, ut adolescentes vestri addiscant item Sapientiam erudita Syrach. Nostra vero, hoc est, Novi Testamenti; Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis. Pauli epistolæ quatuordecim. Petri epistolæ duæ. Joannis tres. Jacobi una. Judæ una. Clementis epistolæ duæ; & Praeceptiones, quæ vobis Episcopis per me Clementem in libris octo nuncupatæ sunt: quas omnibus publicare non oportet, ob quædam arcana, quæ in se continent. Et Actiones nostras Apostolorum.

FINIS APOSTOLORUM CANONUM
Gregorio Holoandro interprete.

IMMORTALI DEO IMMORTALES GRATIAS.

QUANDO OMNES PASSIM LOQUUNTUR ET DELIBERANT OPTIMUM A MUTIS ET MORTUIS CONSILIUM EST; HOMINES QUOQUE SI TACEANT, VOCEM INVENIENT LIBRI. ET QUÆ NEMO DICIT PRUDENS ANTIQUITAS SUGGERIT.

APPENDIX SYNOPSEOS HISTORICÆ VIRORUM CLARORUM,

Qui præter Gratianum Canones & Decreta Ecclesiastica collegerunt & digesserunt.

E' GRÆCIS.

SABINUS Heracleæ Thraciæ Macedonianus Episcopus, cujus Socrates meminit *lib. 1. Hist. Eccles. cap. 5. & lib. 2. cap. 11.*

Constantius cognomento ὁ τῆς ἀγχιλαΐσκου Patriarcha Constantinopolitanus; Justiniani Imperatoris temporibus, collectos Apostolorum & Synodorum Canones in capita 50. Turrian. 706. 1006.

Alexius Aristenus.

Photius Patriarcha Constantinopolitanus sub Michaële Theophili filio. Zonar. *tom. 3. num. 130. & seq.* edit. Tilii Paris. Agilæi Basil.

Theodorus Balsamon, Diaconus magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, Chartophylax primus Blachernorum, post Antiochenus Patriarcha. Nicetas *lib. 11. de Isaaco Angelo, pag. 281.*

Joannes Scholasticus, Patriarcha Constantinopolitanus.

Joannes Zonaras.

Matthæus Blastares Monachus, cujus est Syntagma sacrorum Canonum, lib. VI. exemplar est in Bibliotheca Reginæ Gall. Matris, *in fol. n. 2. 4. & 24. & in 4. n. 2. 3.*

Constantinus Harmenopolus, Judex Thessalonicensis.

Arsenius Monachus, Constantinopolitanus Patriarcha factus sub Theodoro Lascare Juniore.

Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, cujus est Collectio ex Synodis in Bibliotheca Reginæ Matris, *in 4.*

Psellus, cujus est Synopsis Nomocanonis versibus politicis; præfixa latinè *tom. 1. Concil.* Ibidem Conciliorum volumen *in fol. n. 3. 20. & in 4. n. 66.* Δόγματα τῶν ἁγίων ἀποστόλων Epistolæ PP. Cedren. 373. Κανονες τῶν ἁγίων ἀποστόλων τῶν ἁγίων πανευφήμων καὶ πρωτοκλήτων ἀποστόλων, in Bibliotheca Reginæ Matris, *ibid.*

De Decretalibus Epistolis Pontificum. Eusebius *lib. 3. Hist. cap. 19.* Epiphan. *hæres. 30.*

E' LATINIS.

INcertus quidam, cujus prisca illa Canonum Græcorum translatio fuit, quam Dionysius Exiguus confusionis arguit.

Fulgentius Ferrandus, Carthaginensis Ecclesiæ Diaconus, cujus Gratianus meminit *dist. 63.* vixit circa tempora Anastasii Imperatoris. Titulus libri est in veteri exemplari, *Breviatio Canonum*: edita ann. 1609. ex Bibliotheca insignis Ecclesiæ Trecensis post veterem codicem Canonum Ecclesiæ Romanæ.

Dionysius Scytha Monachus, qui & Abba & Exiguus dicitur, sub Justiniano Imperatore Stephani Salonitani Episcopi hortatu priscæ translationis confusione offensi, Canones qui dicuntur Apostolorum, Regulas etiam Nicænæ Synodi, omniumque deinceps Conciliorum, sive quæ ante eam, sive quæ posteà factæ sunt usque ad Constantinopolitanum, & Pontificum sub ordine numerorum à primo capitulo usque ad CLXV. sicut in Græca auctoritate habebatur, digessit & interpretatus est: quibus etiam Calchedonensis Concilii decreta subjecit, quem Græcorum Canonum finem esse ait: & ne quid deesse videretur, addit quoque Sardicensis Concilii atque Africani statuta, quæ latinè edita erant. Vide Cassiodorum *lib. Divinar. Institut. cap. 23.* & Dionysii Præfationem.

Incertus, cujus Collectionis exemplaria duo sunt in Bibliotheca Ecclesiæ Bellovacensis. Tertium habuit Franciscus Pithœus Parisin. hoc titulo: *Continet codex iste Canones Ecclesiasticos & Constituta Sedis Apostolicæ*: incipit autem à Canonibus Nicæni Concilii, quibus admista sunt quædam Sardicensis Synodi capitula cum præfatione & expositione fidei. Sequuntur Canones Carthaginensis Synodi, Anquiritanæ, Cæsariensis, Gangrensis & aliarum plurium, insertis Pontificum Romanorum Epistolis à temporibus Innocentii ad S. Leonem, cujus ..... Epistola 98. ad Porum Beneventanum Episcopum, eam Collectionem claudit: quæ non iisdem omnino interpretationibus Græcorum Canonum quibus illa superior, quæ Canonum Corpus dicta; sed magis Dionysii Exigui, nec tamen semper usa est.

Incertus, cujus est illa Collectio, quæ *Nucleus Canonum* à quibusdam, & *Corpus Canonum* appellatur à Nicolao I. & Leone IV. *can. si Romanorum. dist. 19. & can. de libellis. dist. 20. & cap. 2. de præbend. extr.* Ea continet Conciliorum Canones eosdem omnino, quos habet Græcorum Nomocanon, sive Collectio illa Lutetiæ edita anno 1540. præterquam quòd Græci suæ inseruerunt Synodum Carthaginiensem, cui Beatissimus Cyprianus interfuit, quam Latinorum Corpus non admisit; sed habet præterea Romanorum Pontificum Epistolas quasdam à Siricio ad Gregorium juniorem. Est Dionysii Exigui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quarum omnium loco Græci Archiepiscoporum ..... πατριαρχικὰς sive Patriarchica itemque Encyclias Epistolas & responsa, sententiasque posuerunt. Videatur Canon 2. Synodi Constantinopolitanæ sextæ vel potiùs πενθέκτ ..... script.... circa annum CHristi D. CC. VII. *tom. 2. Concil. pag. 1038.* Editum est Corpus illud Canonum à Joanne Wendelstino Moguntiæ anno M. D. XXV. satis emendatè ex veteribus codicibus, nisi quòd in Africano Concilio quædam transposita sunt. In Indice, qui præfixus est collectioni Burchardi ..... Carnot. *ex ipso Nucleo Canonum, quod à quibusdam Corpus Canonum vocatur.* Missum exemplar ab Hadriano Papa ad Carolum Magnum Regem Francorum testatur Acrostichis versuum quorundam politicorum, qui in veteribus Codicibus præfixi sunt hoc tenore, *Domino excell. filio Carolo Magno Regi Hadrianus Papa.* Cæterum posteriorem esse illam Collectionem Dionysianâ illud argumento est, quòd Canones, qui Apostolici dicuntur, L. ex ejusdem Dionysii interpretatione habet; reliquorum alia translatio est.

Cresconius sive Crisconius ad Liberinum sive Liberium Pontificem ea Collectione, cui in veteri exemplari titulus est, *Concordia libri Canonum :* in qua & illo Corpore Canonum usus videtur usque ad tempora Gelasii.

Martinus Gallicien sis Bracarensis Episcopus Capitula ex Orientalibus Synodis collegit, quæ in Synodo Bracarensi II. probata sunt. Citantur à Gratiano his titulis *ex Synodo Martini Papæ, ex Concilio Martini Papæ, ex Synodo* ... Est & aliud Concilium Martini II. Papæ Romæ habitum contra Monothelitas anno 662. cujus meminit Beda *lib. 4. Histor. Angl. cap. 17* citantur in ordine celebrandi Concilii apud Ivonem Carnotensem, *part. 4. c. 246.* & apud Burchardum in fine ex Synodo Salegonstandiensi, aut potiùs ex Concilio Toletano IV. Vide Ambrosium Moral. *lib. XI.* Histor. Hispan. *cap. 4. fol. 6. vers. & lib. XII. cap. 24. fol. 127.* Greg. Turon. *lib. 5. Histor. cap. 257. & de Virtutibus sancti Martini cap. 11.* Item vid. Toletanum Concilium X. *tom. 2. Concil. pag. 877.* edita sunt *tom. 2. Conc. à pag. 749.*

Hadrianus PP. Ingelranno Mediomatricum Episcopo negotii cujusdam causâ Romam profecto Capitula quædam dederat ex Græcis Latinisque Canonibus collecta, quæ edita sunt *tom. 3. Conc. pag. 252.* Ea vero Hincmarus illo cap. 24. non omnino recipit ut authentica.

Isidorus Mercator, cujus librum collectarum Epistolarum sive Collectarium de canonibus, de Hispania allatum, Riculphus Moguntinus Archiepiscopus, circa annum 830. sub Karolo Magno & Ludovico in hujusmodi, sicut & in Capitulis Regum studiosus obtinuit, & Galliæ Germaniæque regiones de illo repleri fecit, ut Hincmarus Remensis Archiepiscopus scribit in libro contra Hincmarum Laudunensem *cap. 24.* ubi non plenam fidem ei Collectioni tribuere videtur. Sed nec Epistolæ Damasi nomine præfixæ : quod quidem aliud Hincmari judicium ex ejus libro de variis Capitulis Ecclesiasticis præfert *lib 5. de Canonib. Apostl. cap. 23.* Sigebert. *in libro de Scriptorib. Ecclesiast.* Isidoro Juniori Hispalensi Episcopo tribuit librum Ecclesiasticorum dogmatum & de Ecclesiasticis officis ad Fulgentium, qui viden ur diversi ab ea Canonum collectione : & vero Braulo ipse Cæsar-Augustus Episcopus inter Isidori Hispalensis scripta, quæ ipse elogio ad ejus librum de Illustribus Scriptoribus subjecit, ejusmodi Collectionis non meminit. Illud quoque notatione dignum est, in vetustissimo exemplari ejus Collectionis, quod est in Bibliotheca Ecclesiæ Bellovacensis, Isidori nomen non præferri, sed nec in ea insertas esse Epistolas quæ Siricii PP. tempora præcedunt, sed Apostolorum Canonibus statim subjici Nicænos ..... Synodorum quæ extant in Isidori decreto, jam olim non semel Lutetiæ editi.

Theodorus Tharsensis natione, Archiepiscopus Cantuariensis factus ab Vitaliano PP. & in Angliam missus, Beda scripsit Pœnitentiale, Paul. Diac. *lib. histor. Langob.* Ivo *part. 4. cap. 146.* Amalar. *lib. 4. cap. 41.* quod citatur ex Concilio Hybernensi *in can. Presbyter. distinct. 50.* est ex Theodori Episcopi Hybernensis pœnitentiali in Polycarpo, quod Beda ex Romano veteri auxit.

Isaac Episcopus Lingonensis sub Karolo-Magno.

Chrodegandi Metensis Episcopi parvum Decretum, pro reformatione Cleri, notis scriptum, sub Pipino & Carlomanno Principibus, in Bibliotheca Joannis Tilii *in 4.*

Algarius Episcopus Cameracensis scripsit ad Rhonem Archiepiscopum Remorum libros quatuor Pœnitentiales secundum Decreta Canonum : meminit Floard. *in vita Abbatis,* & Sigebert. Gemblac. *de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 123.*

Florus Magister sub Carolo Calvo collegit locos communes ex Canonibus & scriptis Sanctorum Patrum & Codicis Theodosiani Breviario de Episcopis & Hæreticis : Exemplar est in Bibliotheca Sancti Benigni Divionensis. Flori Epistola ad Synodum Carisiacensem & Theodonis Villæ contra Amalarium Lugdunensem. & uno opere ..... & ordine.

Extant passim & incerti Collectoris libri tres Pœnitentiales, ex Synodis & Epistolis, Sententiisque Sanctorum Patrum.

Herardus Presbyter, posteà Turonensis Archiepiscopus, scripsit Collectionem Capitulorum CXLI. ex Synodis anno DCCCLVIII. Ordinationis suæ III. Quæ in Synodo Diœcesis suæ legi jussit XVII. Junii, ex Bibliotheca Ecclesiæ Andegavensis.

Magnentius Rabanus Maurus Archiepiscopus Moguntinensis scripsit Pœnitentialem librum sub Karolo Calvo ex Canonibus & Epistolis decretisque Pontificum, usus non tantùm Theodori & Bedæ Romanoque Pœnitentiali, sed & Isidori Mercatoris collectione.

Hincmari Remensis liber de Synodis, qui citatur à Francisco Turriano, & Recognitoribus Decreti Romani, à Pith non visus est, & veretur ne sit caput XXIII. ejusdem Hincmari adversus Hincmarum Laudunensem, in quo de Conciliorum Canonibus & Decretis, Epistolisque Pontificum agit.

Rutgerus Treverensis Episcopus, Ratbodi successor, circa annum Christi 917. Decretorum librum collegit, quem in Synodo à Suffraganeis suis comprobari curavit. Trith. in Chron. Hirsaug.

Burchardus qui & Brocardus in vet. exempl. Tricass. & Carnot. itemque Gratiano *dist. 35. & Panisc.* in Collect. 1. Decretal. *pag. 62. 66. 69-79.* ex Monacho Lobiensis Cœnobii Ordinis Sancti Benedicti Wormatiæ Wansis Cœnobii Ordinis Sancti Benedicti Wormatiæ Wanlect. 1. Decretal. *pag. 62. 66. 69-79.* ex Monacho Lobiensis Cœnobii Ordinis Sancti Benedicti Wormatiæ Wangionum Episcopus, Walterio Spirense Episcopo adjuvante & Brunechone Præposito suggerente, Magistro suo Otberto Abbate doctissimo collaborante, ut Sigebertus notat in Chronico ad annum 1005. Collectarium sive Corpus Canonum, vel ut idem Sigebertus *lib. de Scriptorib. Ecclesiasticis* appellat *c. 142.* ..... Volumen, quod a nomine ipsius *Burchardus* denominatur, multo studio compositum : quod testimoniis omnium authentic rum Conciliorum, & Decretis Romanorum Pontificum, & sententiis omnium penè Catholicorum Patrum auctorizavit, ex quo adhuc omnium Conciliorum Decreta autorizantur. De eo Brusch. in Catalogo Episcop. Wormat. *fol. 110.* Obiit XIII. Cal. Septemb. anno Domini M. XXV. Ejus etiam lex familiæ edita est Coloniæ cum ipsius Decreto, quæ in Paris. deest. Utraque vero excerptio tantum est XII. librorum, sive tomorum Burchardi, in libros tamen divisa XX. Surius XVI. tantum habuit, quibus in Conciliorum editione utitur sub hoc titulo ex codice XVI. librorum. Exemplar vetustissimum Burchardi in Bibliotheca Ecclesiæ Carnotensis, Tricassinæ, Vesuntinæ, Burdigalensis. Anselmus

Anselmus Lucensis, quem Joannes Micrologi scriptor *cap. 17.* Beatum vocat, vixit sub Gregorio VIII. cujus cooperator fuisse dicitur circa annum Christi M. LXXX. Ejus meminit Sigebert. *c. 162. lib. de Scriptorib. Ecclesiastic.* & scripta recenset, inter quæ nulla canonum Collectionis mentio.

Deusdedit Presbyter, S. R. E. Cardinalis titulo Eudoxiæ ab Hildebrando factus, jussu Victoris Papæ III. canonum volumen, ut Platina ait, in ordinem redegit circiter annum M. LXXXVII. Ejus in quibusdam Bibliothecis extant libri quatuor de rebus Ecclesiasticis. Hunc quidam Burchardi breviatorem dixerunt : malè. Vidit Pith. aliquando exemplar hujus Collectionis in Bibliotheca Dominicanorum Valentin. Canarum in libros divisum, continens multa ex Rom. Ecclesiæ scriniis, quæ Burchardus non viderat.

Ivo ex Præposito Monasterii S. Quintini Belvacensis ab Urbano papa consecratus Episcopus, circa annum M. XCII. scripsit excerptiones Decretorum ; sic enim vocat *Epist. 27. & 31.* quarum præfationem inaptè inter Hildeberti Cenomanensis Epistolas insertam vidit Pith. necmagis aptè inter ipsius Epistolas. Appendix Sigeberti Decreta Ivonis appellat. Alii magnum Decretum inscribunt. Credit Pith. ad differentiam ejus, quod Hugonem Catalaunum, sive Catalaunus sit, breviasse Jacobus Bremonniæ titulo pridem editum erat. Magnum illud Ivonis Sigebertus anno 1114. *pag. 160.* Vincentius Belvacensis *lib. 26. c. 51.* Antonius Flor. *2. parte Chron tit. 15. c. 18.* Exemplar est in Bibliotheca S. Victoris Paris.

Gregorius Presbyter, Polycarpi Auctor, unde Polycarpus ipse dicitur.

Sicardus Cremonensis.

Gratianus Classensis Etruscus, Monasterii Sanctorum Feroculi & Felicis Bononiæ Monachus, Ordinis S. Benedicti, cujus collectio in vet. Exempl. sic inscribitur : *Concordia discordantium Canonum.* Henricus de Gandavo *cap. 49. de Scriptorib. Ecclesiastic.* Decreta vocat. Ejus meminit Conradus à Liechth. sub Lothario Saxone. Antonin. *Summ. Theolog. part. 4. tit. 12. c. 6. & part. 3 Summ. hist. tit. 15. cap. 66.* Joan. Trith. *lib. 2. de Vir. Illustrib. Ordin. Sancti Benedicti cap. 113.* Aventin. Annal. Bo. *lib. 6. pag. 624.* Vincent. Belvac. *lib. 23. cap. 31. & lib. 24. cap. 84.* Felin. Sand. *in c. ex parte 1. num. 43. de rescript.* Gloss. in summ. *distinct. 18.* Item *in cap. sicut Christ. distinct. & in summa distinct. 18.* Item *in cap. sicut Christ. 1. q. 1. Gloss. 2.* Hosius Cardinalis *lib. 2. de legitimo Jun. Segobiensis lib. 4. variar. Resolut. & alib.*

Huic Gratiani Collectioni, ait Antonius Augustinus Terraconensis Archiepiscopus, Cotta Palea discipulus dicitur aliquot addidisse capita, quibus ipsius Paleæ nomen adscripsum est. Ejus meminit Alexander Immola *in rubric. de Verbor. obligat.* & Jason idem *in Præm. de actionib. ad finem.* Alexandrin. *in præm. Decret.* Alii Palea nomen præpositum antiquioribus Canonibus & Decretis, ut in libris Βασιλικῶν Παλαιῶν, pro veteri interprete, ut *in cap. 1. de desponsat. impub.* quod est Hermitæ.

Guido Perpinianus Catalanus Carmelita correctorium Decreti lib. 3. sub Joann. XXII. scripsit Joannitium.

Bernardus Circa, Papiensis Præpositus, dein Episcopus Faventinus Decretales Epistolas Pontificum Romanorum & Conciliorum capita quædam collegit usque ad annum M. CXC. Hæc est, quæ prima collectio appellatur : in qua sunt quædam ex corpore Canonum in Novellis VI. *cap. 2. tit. de Prebend.*

Gilbertus, Alanus : post hos Joannes Walensis, Volaterranus, qui Gilberto & Alano secundæ compilationis nomen laudemque præripuerunt.

Bernardus Major, Compostellanus Archidiaconus, ex Regestis Innocentii III. cujus Romanam, sic appellat, compilationem : Petrus Beneventanus Notarius recognovit circa annum Christi M. CCX.

Innocentius III. ex Concilii Lateranensis, quod & generale Concilium plenumque absolute dicitur, Decretis & suis rescriptis an. M. CCXV.

Has quatuor collectiones edidit Antonius Augustinus Episcopus Ilerdæ, an. 1576.

Tancredus, Bononiensis Archidiaconus, Honorii III. Novellas sive Extravagantes collegit, quæ & integræ reperiuntur.

Raymundus de Penna Forti, natione Catalanus, Ordine Dominicanus, Gregorii IX. Capellanus, libros quinque Decretalium ab Alexandro III. in quo desierat Gratianus, ex Superioribus collectionibus compilavit, servato temporum ordine, qui in antiqua collectione neglectus fuerat : digessitque in ea forma, quâ hodie utimur, circa annum Christi 1230. Sepultus est in conventu Barcinonensi. Vide Albericum de Rosat. *in dict. Electis Imperat.* Matth. Paris *in Histor. Angl. fol. 158. & seq.* In eos libros Bernardus de Botono Parmensis, Canonicus Bononiensis, & Decretorum Doctor, Apparatum scripsit ; Vincentius Glossas.

In his Decretalibus, quæ citantur ex Regesto Gregorii, non sunt ex illius Magni Epistolis, quæ & hoc nomen præferunt, sed alterius posterioris : nam unusquisque Regesta sua per annos Pontificatûs digesta habuit, quæ operæ pretium esset exeutere. Est Innocentii III. si bene memini Regestum in Bibliotheca Collegii Fuxensis Tolosæ. Erant & multa Avenioni, jussu Gregorii XIII. translata Romam.

Bonifacius Octavus librum sextum Decretalium circa annum 1299. ex constitutionibus & rescriptis Gregorii IX. & X. Innocentii IV. Alexandri, Urbani, Clementis, Nicolai III. & suis collegit per Ricardum de Malumbris. Albert. de Rosat. *initio Lecturæ in primam partem Digestorum.* Publicavit, non per omnia à ..... receptus, maximè in iis quæ sunt ipsius Bonifacii, quem sibi parùm æquum fuisse ea gens putavit.

Clemens PP. V. Vasco, post Concilium Viennense Kalend. Octobr. ann. M. CCCXI. celebratum constitutionum librum unum colligi fecit, quem Septimum Decretalium dici voluit, ex Bernard. Guidon. eum publicavit XII. Kalend. April. Sancti Benedicti Festo die anno M. CCCXIII. in castro de Montibus non longè à Carpentoracte in Consistorio suo, & cùm obiisset XXXI. ejusdem mensis die, à Joanne PP. XXII. posteà publicatus est anno M. CCCXIII. mense Novembri Clementinarum titulo : in quas & in Sextum Glossas scripsit Joannes Andreas Bononiensis, discipulus Guidonis de Aborsio Archidiacon Bononiensis, anno M. CCCXXV.

Extravagantes, quæ extra corpus collectionum canonum & Decretorum quasi vagantur, ut Novellæ Imperatorum, *distinct. 19. c. si Roman.* usque ad annum 1. Xisti, id est, M. CCCLXXVII. à diversis collectæ sunt. Joannis PP. XXII. libris tribus collectæ leguntur cum Apparatu & Glossis D. Jesselini, sive Zenzelini de Cassaliis Juris Canonici Doctoris ad Arnaldum tituli Sancti Eustachii Cardinalem Diaconum. In reliquas Glossas scripsit Joannes ..... Picardus Cardinalis tituli SS. Marcelli & Petri, qui fortassis & collegit : scripsit & Joannes Franciscus de Pavinis & Guillelmus de Montelauduno.

Collectio diversarum constitutionum & literarum Romanorum Pontificum à Gregorio VII. id est ab anno 1073. usque ad Gregorium XIII. Romæ apud heredes Antonii Bladii 1583.

Canonum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Canonum libri à Chilperico Rege ad Episcopos missi meminit Gregorius Turonensis *lib. 5. Histor. Francor. cap. 18.* quem oportuisse superasse annum Christi DC.

Gallicani Canones in Epistola Hormisdæ apud Gratianum *distinct. 50. c. si quis 30.* intelliguntur Arausicani Concilii *can. 33.* sed & Eliberitani *can. 33.* quod ..... Gallicum videtur.

De Libris, qui Pœnitentiales dicuntur, vide *cap. 38.* Synodi Cabillonens. & *cap. 22.* Turon. Synod.

Pœnitentiale Theodori Græci à Vitaliano PP. in Angliam missi, cum Adriano Abbate, & Cantuariensis Episcopi ordinati.

Bedæ Anglo-Saxonis, qui Venerabilis dictus est.

Magnentii Rabani Mauri.

Romanorum, quod Burchardus collectioni suæ inseruit.

Antonius Augustinus collegit & edidit Venet. *in 4.* an. 1584.

Algarii Cameracensis Episcopi ad Ebonem meminit Sigebert. *de Scriptorib. Ecclesiastic. cap. 123.* & Floardus *in histor. Pontific. Roman.*

Gregorii III. PP. nomine editum tom VI. Biblioth. SS. Patrum *pag. 603.* videtur tamen posterioris Scriptoris.

Eugenii PP. Canones Pœnitentiales in Bibliotheca Joannis Tilii M. S. fol. *num. 356.*

Roberti de Sancto Victore, cujus exemplaria sunt in Bibliotheca ejusdem Monasterii Parisiensis, meminit Nicolaus de Cusa *Epist. 7.* ad Bohemos *pag. 854.*

Joannes Salisberiensis Britannus *lib. 8. Policrat. c. 23.*

Alios vidit Pith. Gall. qui libros Legis deputant igni; nec scindere verentur, si in manus eorum Jura pervenirent aut Canones.

Tempore Regis Stephani à regno jussæ sunt exulare leges Romanæ, quas in Britanniam Dominus Venerabilis Patris Theobaldi Britanniarum Primatis adsciverat. Sic quis etiam libros retineat edicto Regio prohibitum est, & Vicario nostro indictum silentium. Comment. Forescut. *c. 33.*

..... Beccensis Abbatis. Matth. Paris 103.

Beda *lib. 2. Histor. Angl. cap. 5.* apud Ivonem *part. 4. c. 175.*

Gratiani Decreto recensendo, anno scilicet 1582. adfuerunt.

Illustrissimus Cardinalis Caraffa.

Franciscus Turrianus, posteà Jesuita.

Petrus Diaconus, Presbyter Hispanus.

Flaminius Nobilius, Theologiæ Doctor, cui Annotationum cura mandata est.

Hieronymus Parisetus, Juris Canonici Doctor in Studio Rom.

Lalenus Salemius Viterbiensis, annos natus LXXV.

Morinus Gallus.

Septimi Decretalium Compilationi deputati fuerant à Sixto PP. V. an. 1588.

Dominicus Cardinalis Pinellus.

Hyppolitus Cardinalis Aldobrandinus.

Hieronymus Cardinalis Pinellus.

Lucius Sanus, Episcopus Rupanus.

Seraphinus Olivarius, Rotæ Auditor.

Laurentius Blancherus, Rotæ Auditor, & ejus in Galliam profecti loco Hieronymus Pamphilius Auditor & ipse.

Franciscus Pegna, Rotæ Auditor.

Pompejus Arrestinus, Advocatus Constistorialis.

Julius Cæsar Ottinellus, Secretarius Congregationis.

FINIS
DECRETI GRATIANI.

SOLI DEO GLORIA.

D. GREGORII PAPÆ IX.
DECRETALES
SUÆ INTEGRITATI RESTITUTÆ ET NOTIS ILLUSTRATÆ.

Tomus Secundus.

OPUS EMENDATISSIMUM.

CUM PRIVILEGIO GREGORII XIII.
Pontif. Maxim. & aliorum Principum.

COLONIÆ MUNATIANÆ,
M. DC. XCV.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RUBRICÆ DECRETALIUM JURIS CANONICI.

LIBRI I. DECRETALIUM GREGORII IX.

		In VI. Lib. I.	In Clement. Lib. I.	In Extr. Joann. XXII.	In Communibus Lib. I.
Tit. 1.	De Summâ Trinitate & Fide Catholica.	T. 1	T. 1		
2.	De Constitutionibus.	2			
3.	De Rescriptis.	3	2		T. 1
4.	De Consuetudine.	4			
5.	*b* De Postulatione Prælatorum.	5			2
6.	De Electione & Electi Potestate.	6	3	Tit. 1	3
7.	De Translatione Episcopi.				
8.	De Auctoritate & Usu Pallii.				4
9.	*c* De Renuntiatione.	7	4		
10.	De Suppleuda negligentia Prælatorum.	8	5		
11.	De Temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum.	9			
12.	De Scrutinio in Ordine faciendo.				
13.	*d* De Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui.				
14.	De ætate, & qualitate, & ordine Præficiendorum.	10	6		
15.	De Sacra Unctione.				
16.	De Sacramentis non iterandis.				
17.	*e* De filiis Presbyterorum ordinandis, vel non.	11			
18.	De Servis non ordinandis, & eorum manumissione.				
19.	De Obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.				
20.	De Corpore vitiatis ordinandis, vel non.	12			
21.	*f* De Digamis non ordinandis.				
22.	De Clericis Peregrinis.				
23.	De Officio Archidiaconi.				
24.	*g* De Officio Archipresbyteri.				
25.	De Officio Primicerii.				
26.	De Officio Sacristæ.				
27.	De Officio Custodis.				
28.	De Officio Vicarii.	13	7		
29.	*h* De Officio & potestate Judicis delegati.	14	8		
30.	De Officio Legati.	15			
31.	De Officio Judicis Ordinarii.	16	9		
32.	*i* De Officio Judicis.				
33.	De Majoritate & Obedientia.	17		2	
34.	De Treuga & Pace.				
35.	De Pactis.	18			
36.	*k* De Transactionibus.				
37.	De Postulando.				
38.	De Procuratoribus.	19	10		
39.	De Syndico.				
40.	*l* De iis quæ vi metusvé causâ fiunt.	20			
41.	De in integrum restitutione.	21	11		
42.	De alienatione judicii mutandi causâ facta.	22			
43.	De Arbitris.				

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBRI II. DECRETALIUM

Gregorii IX.

Tit.	In VI. L. II	In Cle. L. II.	In Extr. L. II.	In Com. L. II.
1. De *a* Judiciis.	1	1		1.
2. De Foro Competenti.	2	2		
3. De Libelli Oblatione.				
4. De Mutuis Petitionibus.				
5. *b* De Litis Contestatione.	3			
6. Ut lite non contestatâ non procedatur ad testium receptionem.				
7. *c* De Juramento calumniæ.	4			
8. De Dilationibus.				2
9. De Feriis.				
10. De Ordine Cognitionum.				
11. *d* De plus-Petitionibus.				
12. De causa Possessionis & Proprietatis.		3		
13. De Restitutione Spoliatorum.	5			
14. *e* De Dolo & Contumacia.	6	4		3
15. De eo qui mittitur in Possessionem causâ rei servandæ.	7			
16. Ut lite pendente nihil innovetur.	8	5		
		6		
17. De sequestratione Possessionis & fructuum.				
18. *f* De Confessis.	9			
19. De Probationibus.		7		
20. De Testibus & attestationibus.	10	8		
21. De Testibus cogendis, vel non.				
22. *g* De fide Instrumentorum.				
23. De Præsumptionibus.				
24. De Jurejurando.	11	9		
25. De Exceptionibus.	12	10		
26 *h* De Præscriptionibus.	13			
27. De Sententia & re Judicata.	14	11		
28. De Appellationibus, Recusationibus, & Relationibus.	15	12		
29. De Clericis Peregrinantibus.				
30. *i* De Confirmatione utili vel inutili.				

LIBRI III. DECRETALIUM

Gregorii IX.

Tit.	In VI. L. III.	In Cle. L. III.	In Extr. L. III.	In Com. L. III.
1. De *a* vita & honestate Clericorum.	1	1		
2. De cohabitatione Clericorum & mulierum.				
3. De Clericis conjugatis.	2			
4. *b* De Clericis non residentibus in Ecclesia, vel Præbenda.	3			
5. De Præbendis & Dignitatibus.	4	2		
6. De Clerico Ægrotante, vel debilitato.	5			
7. *c* De Institutionibus.	6		4	
8. De Concessione Præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis.	7	3		3
9. Ne sede vacante aliquid innovetur.			5	
10. *d* De iis quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli.	8			
11. De iis quæ fiunt à majori parte Capituli.				
12. Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.				4
13. *e* De Rebus Ecclesiæ alienandis vel non.	9	4		
14. De Precariis.				
15. De Commodato.				5
16. De Depositio.				
17. *f* De Emptione & Venditione.				
18. De Locato & Conducto.				
19. De Rerum Permutatione.	10	5		
20. De Feudis.				

	In VI.	In Cle.	In Extr.	In Com.
21. De Pignoribus & aliis Cautionibus.				
22. De Fidejussoribus.				
23. De Solutionibus.				
24. De Donationibus.				
25. De Peculio Clericorum.				
26. *g* De Testamentis & ultimis voluntatibus.	11	6		
27. De Successione ab intestato.				
28. De Sepulturis.				
29. *h* De Parochiis & alienis Parochianis.	12	7		6
30. De Decimis, Primitiis & Oblationibus.	13	8		7
31. De Regularibus, & transeuntibus ad Religionem.	14	9		8
32. *i* De Conversione Conjugatorũ				
33. De Conversione Infidelium.				
34. De voto & voti redemptione.	15		6	
35. *k* De Statu Monachorum & Canonicorum Regularium.	16	10		
36. De Religiosis domibus, ut Episcopo sint subjectæ.	17	11	7	9
37. De Capellis Monachorum & aliorum Religiosorũ.	18			
38. *l* De jure Patronatus.	19	12		
39. De Censibus, Exactionibus, & Procurationibus.	20	13		10
40. De Consecratione Ecclesiæ, vel altaris.	21			
41. *m* De Celebratione Missarum, & Sacramento Eucharistiæ, & divinis Officiis.		14		11
42. De Baptismo & ejus effectu.				
43. De Presbytero non baptizato.		15		
44. *n* De Custodia Eucharistiæ, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum.				
45. De Reliquiis & veneratione Sanctorum.	22	16		12
46. De Observatione Jejuniorum.				
47. *o* De Purificatione post partum.				
48. De Ecclesiis ædificandis, vel reparandis.				
49. De Immunitate Ecclesiarum, Cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium.	23	17		13
50. *p* Ne Clerici, vel Monachi secularibus negotiis se immisceant.	24			

LIBRI IV. DECRETALIUM

Gregorii IX.

Tit.	In VI. L. IV.	In Cle. L. IV.	In Extr. L. IV.	In Com. L. IV.
1. De *a* Sponsalibus & Matrimoniis.	1			
2. De desponsatione Impuberum.	2			
3. De Clandestina desponsatione.		1		
4. De Sponsa duorum.				
5. *b* De Conditionibus appositis in desponsatione, vel aliis contractibus.				
6. Qui Clerici vel voventes Matrimonium contrahere possint.				
7. De eo qui duxit in Matrimonium quam polluit per Adulterium.				
8. De conjugio Leprosorum.				
9. *c* De conjugio Servorum.				
10. De Natis ex Libero ventre.				
11. De Cognatione Spirituali.	3			
12. De Cognatione Legali.				
13. *d* De eo qui cognovit Consanguineam Uxoris suę, vel Sponsæ.				
14. De Consanguinitate & Affinitate.				

Universidad de Deusto
Biblioteca

	In VI. Decr.	In Clement.	In Extravagant.	In Com.
15. De frigidis & maleficiatis, & Impotentia coeundi.				
16. e De Matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesiæ.				
17. Qui filii sint Legitimi.				
18. f Qui Matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.				
19. De Divortiis.				
20. De Donationibus inter Virum & Uxorem, & de Dote post divortium restituenda.				
21. De Secundis Nuptiis.				

LIBRI V. DECRETALIUM GREGORII IX.

Tit.		In VI. L. V.	In Cle. L. V.	In Extr. Lib. V.	In Com. L. V.
1.	De a Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus.	1			
2.	De Calumniatoribus.				
3.	De Simonia & ne aliquid pro spiritualibus exigatur, vel promittatur.				1
4.	b Ne Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant.				
5.	De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.		1		
6.	De Judæis, Saracenis, & eorum servis.		2	8	2
7.	De Hæreticis.	2	3		3
8.	c De Schismaticis & ordinatis abeis.	3			4
9.	De Apostatis & reiterantibus Baptisma.				
10.	De iis qui Filios occiderunt.				
11.	d De Infantibus, & Languidis exposi tis.				
12.	De Homicidio voluntario, vel casuali.	4	4		

	In VI.	In Cle.	In Extr.	In Com.
13. De Torneamentis.			9	
14. e De Clericis pugnantibus in Duello.				
15. De Sagittariis.				
16. De Adulteriis & Stupro.				
17. De Raptoribus, Incendiariis & Violatoribus Ecclesiarum.				
18. f De Furtis.				
19. De Usuris.	5	5	10	
20. De crimine Falsi.				
21. De Sortilegiis.				
22. g De Collusione detegenda.				
23. De Delictis Puerorum.				
24. De Clerico Venatore.				
25. De Clerico Percussore.				
26. De Maledicis.				
27. h De Clerico Excommunicato, Deposito, vel Interdicto ministrante.				
28. i De Clerico per saltum Promoto.				
30. De eo qui furtivè Ordinem suscepit.				
31. De Excessibus Prælatorum & Subditorum.	6	6		
32. De Novi Operis nuntiatione.				1
33. k De Privilegiis & excessibus Privilegiatorum.	7	7	11	
34. De Purgatione Canonica.				
35. De Purgatione Vulgari.				
36. l De Injuriis & Damno dato.	8			8
37. De Pœnis.	9	8	12	9
38. De Pœnitentiis & Remissionibus.	10	9		10
39. De Sententia Excommunicationis Suspensionis, & Interdicti.	11	10	13	
40. m De Verborum significatione.	12	11	14	
41. De Regulis Juris.	13			

k 28. De clerico non ordinato ministrante.

CARMINA

CARMINA RUBRICARUM JURIS PONTIFICII.

TOTA siquidem congeries Decretalib. famulatur: Et earum aliquæ nunc in Sexto, nunc in Clementinis (ut in datâ expositione patet) repetuntur.

Primi libri Rubricæ sunt in Decretalibus XLIII. In Sexto XXII. In Clementinis XI.

a PRimo summa fides. statuit. rescripta. sueścit.
b Postulat. electos. translatos. auctor & usu.
c Inde renuntio. de supplenda. tempora. scrutor,
d Ordo resignantis. ætas. ac ungo. sacramen,
e Filius & servus. obnoxius. & vitiatus.
f Hinc bigamus. clerus peregrinus. & archidiacon.
g Archipres. primic. sacrist. custos. oice fungens.
h Delegat. legat. & dictus ab or ane judex.
i Judicis officium. major. pa. pacta sequuntur.
k Transigo. postulo. post procuro. syndicus exto.
l Vis metus. integrat ac alien. & arbiter hinc est.

Secundi libri Rubricæ sunt in Decret. XXX. In Sexto XV. In Clementinis XII.

a JUdicium. forus. atque libellus. mutua poscens.
b Litem contestans. sine quo non suscipe testes.
c Jurat. dilatis. & feriat. ordine noscit.
d Plùs peto. de causa. spoliatos restituendo.
e Est dolus. & missus. lis pendens. atque sequestrat.
f Confessis. probo. sunt testes testes quoque cogo.
g Instruo. præsumo. jusjurans. excipiendo.
h Præscribit. sententiat. appellat. peregrinans.
i Utilis omnibus. his est confirmatio juncta.

Tertii libri Rubricæ sunt in Decretal. L. In Sexto XXIII. In Clementinis XVIII.

a VIta decens. clerus habitans, clerusq; jugatus.
b Non residens. præbens. ager vel debilitatus.
c Instituo. concedendo. ne sede vacante.
d Et sine consensu. major pars. non minuantur.
e Non alieno. trado precario. commodo. pono.
f Vendo. loco. muto. de feudis. pignoribusq;.
g Atque fidejussor. & solvit. dona. peculi.
h De testamentis. etiam succedo. sepultus.

i *Parochiis. decimis. hinc regula religionis.*
k *Conversus conjunx. infidus. vota redempta.*
l *Deq; statu monachi. domib. subjungo capellas.*
m *Jure patronatûs. de censibus. ara sacrata.*
n *Missæ. baptismus. quo non est Presbyter usus.*
o *Eucharistia. reliquiæ. jejunia serva.*
p *Purificans, ac ædificans. immunis adhærent.*
q *Clerice vel Monache, dimitte negotia secli.*

Quarti libri Rubricæ sunt in Decretal. XXI. In Sexto III. In Clementinis I.

a *Sponsus & impubes. & clandestina. duorum.*
b *Conditione. vovens. quam polluit. atque leprosus.*
c *Servus. de natis. sequitur cognatio duplex.*
d *Post consanguineam. consanguinitas. gelidiq;.*
e *Ac interdictum. qui nati legitimi sunt.*
f *Accusare queunt. divortia. dote. secundis.*

Quinti libri Rubricæ sunt in Decretal. XLI. In Sexto XIII. In Clementinis XI.

a *Accusatio. sive calumnia sit tibi Simon.*
b *Prælati. Rabbi. Judæis. hæreticos. dant.*
c *Schismaticis. vel apostaticis. natos perimentes.*
d *Infans expositus. homicidia. luditur hastis.*
e *Cleri pugna. sagittat. adulter. posteà raptor.*
f *Furtis. usuris. de falsi crimine. sortes.*
g *Colludo. pecco. venor. ferio. maledico.*
h *Post interdictum celebrans. ac ordinis expers.*
i *Saltus. furtivus. excessus. opusq; novellum.*
k *Lex privata subit. purgat. cum canone. vulgus.*
l *Damnum cum pœnis. post pœniter. est anathema.*
m *Verborum sensus. sequitur quoque regula juris.*

Titulorum Juris Pontificii numerum, qui sunt in Decretalibus CLXXXV. In Sexto LXXVII. in Clementinis LII. facili stylo indicant hæc quatuor carmina.

Centum Rubricas, octogintaq; volumen
Gregorii Noni ponit, quinas superaddens.
Ac septuaginta septem numerat tibi Sextus.
Ex Clemente duas quinquagintaq; notabis.

RUBRI-

RUBRICÆ DECRETALIUM.

TITULORUM QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM GREGORII IX.

INDEX ALPHABETICUS.

A.

Accusationibus, inquisitionibus, & denunciationibus. l. 5. tit. 1.
Adulteriis & stupro. l. 5. tit. 16.
Ætate & qualitate, & ordine præficiendorum. l. 1. tit. 14.
Alienatione judicii mutandi causâ facta. l. 1. t. 42.
Appellationibus, recusationibus, & relationib. l. 2. t. 28.
Apostatis & veneratibus baptisma. l. 5. t. 9.
Arbitris. l. 1. t. 43.
Auctoritate & usu pallii. lib. 1. tit. 8.

B.

Baptismo & ejus effectu. lib. 3. tit. 42.
Bigamis non ordinandis. lib. 1. tit. 21.

C.

Alumniatoribus. l. 5. tit. 2.
Capellis Monachorum, & aliorum religiosorum. l. 3. t. 37.
Causa possessionis & proprietatis. l. 2. tit. 12.
Celebratione Missarum & sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis. l. 3. tit. 41.
Censibus, exactionibus, & procurationibus. l. 3. tit. 39.
Clandestina desponsatione. l. 4. tit. 3.
Clericis peregrinis. l. 3. tit. 22.
Clericis peregrinantibus. lib. 3. tit. 29.
Clericis conjugatis. l. 3. tit. 3.
Clericis non residentibus in Ecclesia vel præbenda. l. 3. t. 4.
Clericis pugnantibus in duello. lib. 5. tit. 14.
Clerico ægrotante vel debilitato. lib. 3. tit. 6.
Clerico venatore. lib. 5. tit. 24.
Clerico percussore. l. 5. tit. 25.
Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante. l. 5. t. 27.
Clerico non ordinato ministrante. l. 5. tit. 28.
Clericis per saltum promoto. l. 5. tit. 29.
Cognatione spirituali. l. 4. tit. 11.
Cognatione legali. l. 4. tit. 12.
Cohabitatione Clericorum & mulierum. l. 3. tit. 2.
Collusione detegenda. l. 5. t. 22.
Commodato. l. 3. t. 15.
Concessione præbendæ & Ecclesiæ non vacantis. l. 3. tit. 8.
Conditionibus appositis in desponsatione, vel in aliis contractibus. l. 4. tit. 5.
Confessis. l. 2. tit. 18.
Confirmatione utili, vel inutili. l. 2. tit. 30.
Conjugio leprosorum. l. 4. t. 8.
Conjugio servorum. l. 4. t. 9.
Consanguinitate & affinitate. l. 4. tit. 14.
Consecratione Ecclesiæ vel altaris. l. 3. tit. 40.
Constitutionib. l. 1. tit. 2.
Consuetudine. l. 1. tit. 4.
Conversione conjugatorum. l. 3. tit. 32.
Conversione infidelium. lib. 3. tit. 33.
Corpore vitiatis ordinandis, vel non. l. 1. tit. 29.
Crimine falsi. l. 5. t. 20.
Custodia Eucharistiæ, chrismatis, & aliorum sacramentorum. l. 3. t. 44.

D.

Decimis, primitiis, & oblationib. l. 3. tit. 30.
Delictis puerorum. l. 5. t. 23.
Deposito. l. 3. t. 16.
De desponsatione impuberum. lib. 4. tit. 2.
Dilationib. l. 2. t. 8.
Divortiis. l. 4. t. 19.
Dolo & contumacia. l. 2. t. 14.
Donationib. l. 3. t. 24.
Donationibus inter virum & uxorem, & de dote post divortium restituenda. l. 4. t. 20.

E.

Ecclesiis ædificandis vel reparandis. l. 3. t. 48.
Electione, & electi potestate. l. 1. t. 6.
Emptione & venditione. lib. 3. tit. 17.
Eo, qui mittitur in possessionem causâ rei servandæ. l. 2. tit. 15.
Eo, qui duxit matrimonium, quam polluit per adulterium. lib. 4. tit. 7.
Eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ, vel sponsæ. lib. 4. tit. 13.
Eo, qui ordinem furtivè suscepit. l. 5. tit. 30.
Exceptionib. l. 2. tit. 25.
Excessibus prælatorum & subditorum. l. 5. tit. 31.

F.

Feriis. l. 2. tit. 9.
Feudis. l. 3. tit. 20.
Fide instrumentorum. lib. 2. tit. 22.
Fidejussoribus. l. 3. tit. 22.
Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non. l. 1. tit. 17.
Foro competenti. l. 2. tit. 2.
Frigidis & maleficiatis, & impotentia coeundi. l. 4. tit. 15.
Furtis. l. 5. tit. 18.

H.

Hæreticis. l. 5. tit. 7.
His, quæ vi metusve causâ fiunt. l. 1. tit. 40.
His, quæ fiunt à prælato sine consensu capituli. l. 3. tit. 10.
His, quæ fiunt à majori parte capituli. l. 3. tit. 11.
His, qui filios occiderunt. lib. 5. tit. 10.
Homicidio voluntario vel casuali. l. 5. tit. 12.

I.

Immunitate Ecclesiarum, cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium. l. 3. tit. 49.
Infantibus & languidis expositis. l. 5. tit. 11.
In integrum restitutione. lib. 1. tit. 41.
Injuriis & damno dato. lib. 5. tit. 36.
Institutionibus. l. 3. tit. 7.
Judæis & Sarracenis, & eorum servis. l. 5. tit. 6.
Judiciis. l. 2. tit. 1.
Juramento calumniæ. l. 2. tit. 7.
Jurejurando. l. 2. tit. 24.
Jure patronatûs. l. 3. tit. 38.

L.

Libelli oblatione. l. 2. tit. 3.
Litis contestatione. l. 2. tit. 5.
Locato & conducto. l. 3. tit. 18.

):( ):(

Universidad de Deusto
Biblioteca

M.

Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. lib. 5. tit. 5.
Majoritate & obedientia. lib. 1. tit. 33.
Maledicis. l. 5. t. 26.
Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ. lib. 3. tit. 16.
Mutuis petitionibus. l. 2. 4.

N.

Naïs ex libero ventre, libr. 4. tit. 10.
Ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant. l. 3. t. 50.
Ne Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant. lib. 5. tit. 4.
Ne sede vacante aliquid innovetur. l. 3. tit. 9.
Novi operis nunciatione. lib 5. tit. 32.

O.

Obligatis ad rationcinia ordinandis, vel non. lib. 1. tit. 19.
Observatione jejuniorum. lib. 3. t. 46.
Officio Archidiaconi. l. 1. tit. 23.
Officio Archipresbyteri. lib. 1. tit. 24.
Officio Primicerii. l. 1. tit. 25.
Officio Sacristæ. l. 1. t. 26.
Officio Custodis. l. 1. t. 27.
Officio Vicarii. l. 1. t. 28.
Officio & potestate Judicis deleg. lib. 1. tit. 29.
Officio legati. l. 1. t. 30.
Officio Judicis ordinarii. lib. 1. tit. 31.
Officio Judicis. l. 1. tit. 32.
Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatui. l. 1. t. 13.
Ordine cognitionum. l. 2. tit. 10.

P.

Pacis. l. 1. t. 35.
Parochiis & alienis paracianis. l. 3. tit. 29.
Peculio Clericorum. l. 3. t. 25.
Pignoribus & aliis cautionibus. l. 3. tit. 21.
Plus petitionib. l. 2. tit. 11.
Pœnis. l. 5. t. 37.
Pœnitentiis & remissionibus. lib. 5. tit. 38.
Postulando. l. 1. tit. 37.
Postulatione Prælatorum. lib. 1. tit. 5.
Præbendis & dignitatibus. l. 3. tit. 5.
Precariis. l. 3. tit. 14.
Presbytero non baptizato. lib. 3. tit. 43.
Præscriptionibus. l. 2. tit. 26.
Præsumptionibus. l. 2. tit. 23.
Privilegiis & excessibus privilegiatorum. l. 5. tit. 33.
Probationibus. l. 2. tit. 19.
Procuratoribus. l. 1. tit. 38.
Purgatione canonica. l. 5. tit. 34.
Purgatione vulgari l. 5. tit. 35.
Purificatione post partum. lib. 3. tit. 47.

Q.

Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt. lib. 4. tit. 6.
Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari. lib. 3. tit. 18.
Qui filii sint legitimi. l. 4. t. 17.

R.

Raptoribus, incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum. l. 5. tit. 17.
Rebus Ecclesiæ alienandis, vel non. l. 3. tit. 13.
Regularibus & transeuntibus ad religionem. l. 3. tit. 31.
Regulis juris l. 5. t. 41.
Religiosis domibus ut Episcopis sint subjectæ. l. 3. tit. 36.
Reliquiis, & veneratione sanctorum. l. 4. tit. 45.
Renuntiatione. l. 1. t. 9.
Rerum permutatione. l. 3. tit. 19.
Rescriptis. l. 1. t. 3.
Restitutione spoliatorum. lib. 2. tit. 13.

S.

Sacramentis non iterandis. lib. 1. tit. 16.
Sacra unctione. l. 1. tit. 15.
Sagittariis. l. 5. t. 15.
Schismaticis & ordinatis ab eis. lib. 5. tit. 8.
Scrutinio in ordine faciendo. lib. 1. tit. 12.
Secundis nuptiis. l. 4. tit. 21.
Sententia & re judicata. lib. 2. tit. 27.
Sententia excommunicationis. lib. 5. tit. 39.
Sepulturis. l. 3. tit. 28.
Sequestratione possessionum & fructuum. l. 2. tit. 17.
Servis non ordinandis, & eorum manumissione. l. 1. tit. 18.
Simonia, & ne aliquid prosit ministratibus exigatur vel promittatur. l. 5. tit. 3.
Solutionibus. l. 3. tit. 23.
Sortilegiis. l. 5. tit. 21.
Sponsalibus & matrimoniis. l. 4. tit. 1.
Sponsa duorum. l. 4. tit. 4.
Statu Monachorum & Canonicorum regularium. l. 3. tit. 35.
Successionibus ab intestato, l. 3. tit. 27.
Summa Trinitate, & fide catholica. l. 1. tit. 1.
Suppter. da negligentia Prælatorum. lib. 1. tit. 10.
Syndico & actore. lib. 1. tit. 38.

T.

Temporib. ordinationum, & qualitate ordinandorum. l. 1. tit. 11.
Testamentis & ultimis voluntatibus. l. 3. tit. 26.
Testibus & attestationibus. lib. 2. tit. 20.
Testibus cogendis, vel non. l. 2. tit. 21.
Torneamentis. l. 5. tit. 13.
Transactionibus. l. 1. tit. 36.
Translatione Episcopi. l. 1. tit. 7.
Treuga & pace. l. 1. tit. 34.

V.

Verborum significatione. lib. 5. tit. 40.
Vita & honestate Clericorum. lib. 3. tit. 1.
Voto & voti redemptione. l. 3. tit. 34.
Usuris. l. 5. tit. 19.
Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. lib. 3. tit. 12.
Ut lite non contestata, non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam definitivam. l. 2. tit. 6.
Ut lite pendente nihil innovetur. lib. 2. tit. 16.

FINIS.

DECRE-

DECRETALIUM D. GREGORII PAPÆ IX.[a] COMPILATIO.

GREGORIUS Episcopus servus servorum DEI, dilectis filiis Doctoribus & Scholaribus universis, Bononiæ[b] commorantibus, salutem & Apostolicam benedictionem.

REX pacificus, piâ miseratione disposuit sibi subditos, fore pudicos, pacificos, & modestos. Sed effrenata cupiditas, sui prodiga, pacis æmula, mater litium, materia jurgiorum, tot quotidie nova litigia generat, ut nisi Justitiâ conatus ejus suâ virtute reprimeret, & quæstiones ipsius implicitas explicaret, jus humani fœderis litigatorum abusus extingueret, & dato libello repudii concordia extra mundi terminos exularet. Ideoque lex proditur, ut appetitus noxius sub juris regula limitetur, per quam genus humanum ut honestè vivat, alterum non lædat, jus suum unicuique tribuat, informatur. Sanè diversas

a *Titulus hujus libri in manuscriptis vetustissimis ita habet: Incipit compilatio Decretalium Divi Gregorii Papæ IX.* b *In uno manuscripto Vaticanæ legitur* Parisiis, *in altero* Bononiæ & Parisiis. *sed utplurimùm omnes habent,* Bononiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

constitutiones, & decretales epistolas prædecessorum nostrorum, in [b] diversa dispersas [a] volumina, quarum aliquæ propter nimiam similitudinem, & quædam propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter sui prolixitatem, confusionem inducere videbantur: aliquæ verò vagabantur extra volumina supradicta, [b] quæ tanquam incertæ frequenter in judiciis vacillabant. Ad communem, & maximè studentium utilitatem, per dilectum filium fratrem Raymundum[*], Capellanum & Pœnitentiarium nostrum, illas in unum volumen (resecatis superfluis [c]) providimus redigendas, adjicientes Constitutiones nostras, & Decretales epistolas, per quas nonnulla [d] quæ in prioribus erant dubia, declarantur. Volentes igitur, ut hâc tantùm compilatione universi utantur in judiciis & in scholis, districtiùs prohibemus, ne quis præsumat aliam facere, absque auctoritate sedis Apostolicæ speciali.

a *al. sparsas.* b *Text. in l. 1. C. de nov. cod. fac. & l. 2. §. si quid autem in tanta. C. de vet. jur. enucl.* c *Interdum & utilib. quod & de Tribonian. dicitur. qui fuit Raymundo isto doctior.* d *Multa.* e *Data fuit hæc epistola anno Christi 1230.*

DECRETALIUM D. GREGORII PAPÆ IX.

LIBER PRIMUS.

DE SUMMA TRINITATE & FIDE CATHOLICA.

TITULUS I.

CAPITULUM I.

Innocentius III. in Concilio Generali [a] (*An. Christ. 1215. Rom.*)

De Trinitate & ipsius operibus. De Fide & articulis fidei.

FIRMITER credimus [b], & simpliciter confitemur [c], quòd unus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem personæ, sed una [d] essentia, substantia, seu natura simplex omninò: Pater à nullo, Filius à Patre solo, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque: absque initio, semper ac sine fine: Pater generans, Filius nascens, & Spiritus Sanctus procedens: consubstantiales & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: unum universorum principium: creator omnium visibilium & invisibilium, spiritualium & corporalium: qui suâ omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem: angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Diabolus enim & alii dæmones à Deo quidem naturâ creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo verò diaboli suggestione peccavit. ¶ Hæc sancta Trinitas secundùm communem essentiam individua, & secundùm personales proprietates discreta, primo per Moysen & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. ¶ Et tandem unigenitus Dei filius Jesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper virgine Spiritûs Sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humanâ carne compositus [e], una in duabus naturis persona, viam vitæ manifestius demonstravit. Qui cùm secundùm divinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundùm humanitatem factus est mortalis & passibilis. Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus, [f] descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum: sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in [a] utroque: venturus in fine seculi, judicaturus vivos & mortuos, & redditurus singulis secundùm opera sua, tam reprobis, quam electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc gestant, ut recipiant secundùm opera sua, sive bona fuerint, sive mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

¶ *Tractatur hîc de Sacramentis Ecclesiasticis.* Abbas Siculus.

¶ Una [b] verò est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. In qua idem ipse Sacerdos est sacrificium [c] Jesus Christus: cujus corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divinâ: ut ad perficiendum mysterium unitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus, secundùm claves Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumque successoribus Jesus Christus. ¶ Sacramentum verò [d] baptismi (quod ad Dei invocationem & individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, consecratur in aqua) tam parvulis, quàm adultis in forma Ecclesiæ à quocunque ritè collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem [e] baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari [f]. ¶ Non solùm autem virgines & continentes, verùm etiam conjugati, per rectam fidem & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

CAP. II.

¶ *Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus verâ unione, non collectivâ, seu similitudinariâ, sunt una, essentia, substantia, seu natura: quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedens: quia illi actus non attribuuntur substantiæ, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, ut hæretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni Apostolicæ sedis se supponant.* Abbas Siculus.

Idem *in eodem.* [g]

DAmnamus [h] ergo & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Joachim edidit contra Magistrum Petrum Lombardum, de unitate seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum & insanum, pro eo quòd in suis dixit sententiis [i], quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens: unde asserit, quòd ille non tam Trinitatem, quàm quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, &

a *Cap. 1. Hoc autem Concilium Romæ in Lateranо celebratum est anno Christi 1215. assidentibus Hierosolymitano & Constantinopolitana Patriarchis, & totius fere orbis Episcopis, Principumq; Legatis, anno Pontificatus Innoc. III. decimo octavo.* b *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* c *Hanc Doct. & seq. eruditissimè explicat B. Thom. opusc. 23. & 24. tom. 17.* d *similiu textus in l. nullus hæreticus. C. eod. tit.* e *Textus in l. inter claras. §. omnes. vers. quoniam. C. eod. tit.* f *Omisit illud & sepultus est. ut & Athanas. in symbolo, & hoc de descensu Christi, Rufino auctore.*

a *Extremum judicium.* b *Ecclesia unitas.* c *Eucharistia.* d *Baptismus.* e *Pœnitentia.* f *Concor. cap. quia sanctitas. c. ponderet. & c. contumaces. 50. di. quod autem ad civilem politiam & vindictam attinet, nemo pœnitentia nocens esse desinit. l. 67. de furt. l. 17. de addl. ed. l. pen. vi bon. rapt.* g *Cap. 2.* h *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* i *L. 1 sent. dist. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

illam communem essentiam quasi quartam: manifestè protestans, quòd nulla res est, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; nec est essentia, nec subsistantia, nec natura: quamvis concedat, quòd Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus sunt una essentia, non subsistantia, unaque natura, verùm unitatem hujusmodi non veram & propriam, sed quasi collectivam & similitudinariam esse fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Ecclesia: juxta illud: *a* [*Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una*] &: [*Qui* b *adhæret Deo, unus spiritus est cum illo.*] Item: *c* [*Ille qui plantat, & qui rigat, unum sunt*:] &, *d* [*Omnes unum corpus sumus in Christo*] Russus in libro Regum: *e* [*Populus meus, & populus tuus, unum sunt.*] Ad hanc autem suam sententiam astruendam, illud potissimùm verbum induxit, quod Christus de fidelibus inquit in Evangelio: *f* [*Volo, pater, ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum.*] Non enim (ut ait) fideles Christi sunt unum, i. e. quædam una res, quæ communis sit omnibus, sed hoc modo sunt unum, id est, una Ecclesia, propter catholicæ fidei unitatem, & tandem unum regnum, propter unionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Joannis Apostoli epistolâ legitur: *g* [*Quia tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt.*] Statimque subjungitur: [*Et tres sunt, qui testimonium dant in terra; spiritus, aqua & sanguis: & hi tres unum sunt*:] sicut in quibusdam codicibus invenitur. ¶ Nos autem sacro *h* approbante Concilio, credimus & confitemur cum Petro Lombardo, quòd una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; tres simul personæ, ac sigillatim quælibet earundem: & ideò *i* in Deo solummodo Trinitas est, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet subsistantia, essentia, seu natura divina: quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater, qui generat, & Filius, qui gignitur, & Spiritus sanctus, qui procedit: ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licèt igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud: sed id, quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus idem omnino: ut secundùm orthodoxam & catholicam fidem consubstantiales esse credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur: *k* [*Pater quod dedit mihi, majus omnibus est.*] Ac dici non potest, quòd partem substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cùm substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quòd Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quòd non retinuerit ipsam sibi: alioquin desiisset esse substantia. Patet ergo, quod sine ulla diminutione Filius nascendo substantiam Patris accepit: & ita Pater & Filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est Pater & Filius, nec non & Spiritus Sanctus ab utroque procedens. Cùm verò Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem: *l* [*Volo* (inquiens) *ut ipsi sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus*:] hoc nomen *m* unum, pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: pro personis verò divinis, ut attendatur identitatis unitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: [*Estote a perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est*.] ac si diceret manifestiùs: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester cœlestis perfectus est perfectione naturæ, utraque videlicet suo modo: quia inter creaturam & creaturam non potest tanta similitudo notanda, quin inter eos major sit dissimilitudo notanda. ¶ Si quis igitur sententiam vel doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus evitetur *b*. In nullo tamen propter hoc Florenti *c* monasterio (cujus ipse Joachim exstiterit institutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis est institutio, & observantia salutaris: maximè cùm ipse Joachim omnia scripta sua nobis assignari mandaverit Apostolicæ sedis judicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, quam propriâ manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam eidem Domino) cunctorum fidelium mater est & magistra. ¶ Reprobamus etiam & condemnamus perversissimum dogma impii *d* Almarici, cujus mentem sic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tàm hæretica, quàm insana sit censenda.

DE CONSTITUTIONIBUS.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ *Juris canonici statuta omnes ligant: & eorum vires, tam in pronunciando, quàm in decidendo judicia sunt regulanda.*

Ex Concilio Meldensi. *e* (*An. Chr. 845. in Galliâ.*)

Canonum *f* statuta custodiantur ab hominibus. Nemo in actionibus vel judiciis Ecclesiasticis sic sensu, sed eorum auctoritate dijudicet.

CAP. II.

¶ *Constitutio respicit futura, & non præterita.*

Gregorius *g* in regesto. (*an. 598. Romæ in Campaniam.*)

Cognoscentes: *h* [1 & 3.] ¶ Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit. Quoties verò novum quid statuit, ita solet futuris formam imponere, ut dispendiis præterita non *i* commendet: ne dum injuriis quæ tum ante prohibitionem possint videri vetitos sustinere. ¶ Si quod eos postmodum dignum est vetitos sustinere.

[1 *Multa narrantur de Christianis mancipiis, quæ Judæi comparabant. Volebat autem Gregorius in futurum statuere, ne Judæi qui Christiana mancipia emerint, intra diem quadragesimum eadem vendere teneantur. Sed si ante annum quam hoc statuerit Gregorius, dato apud eos Christiana mancipia manserant, vetat illis ex eo dispendium irrogari, sed eis eorum alienandorum licentiam dari. & extremi.*] Verum ad audientiam Apostolatûs nostri pervenit.

causa redditur, quia]

CAP. III.

¶ *Potestas legem condendi & mutandi est penes Vicarium Christi. Et quod de uno connexorum statuitur, ad aliud exemplo trahitur.*

Idem *b* Tridentino Episcopo. (*an. 1198. Romæ in Venetiam.*)

Quæ in *i* Ecclesiarum [1 & 3.] Sanè pervenit ad audientiam nostram, quòd cives *k* Tervisini consuetudinem in hoc confuevisse esse pares. Statuerunt *l* (cùm singulis præbendis annexæ sint vineæ) ipsis suis, dum vixerint, possidentibus, vineæ decedentium ad successores non transeant, sed proventus earum inter singulos dividantur.

Cum igitur, quod quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo: & sapientis dicat auctoritas: *g* [*Patere legem, quam tu ipse tuleris*:] mandamus, quatenus antiquos Canonicos junioribus, & juniores in perceptione fructuum tam præbendarum, quàm vinearum coæquetis antiquis, secundùm ptiorem consuetudinem, usque ad tempus prædictæ constitutionis servatam, vel secundùm rationabilem institutionem in posterum observandam.

[1 *Unum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra: non debent majores minoribus, aut seniores junioribus providere. Sed omnes qui in una Ecclesia unu Deo famulantur, pari gaudeant libertate. Cum pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile sit apud Deum. Et evangelicus paterfamilias pari mercede primos usque ad novissimos invitat operarios.*]

a *Act. 4.* b *1. Cor. 6.* c *1. Cor. 3.* d *1. Cor. 12.* e *3. Regum 22.* f *Joan. 17.* g *1. Joan. 5.* h *Vide Melchiorem Can. lib. 12. c. 7. de locis Theolog. §. 2. præcept.* i *In uno manuscript. ita: Et ideò in Deo solummodo Trinitas, non quaternitas reperitur.* k *Joan. 10.* l *Joan. 17.* m *Significatum & æquivocationem dictionis unius vide apud Bart. in l. 1. si plures. in vers. difficile. ff. de pac. Sed alter unum sunt fideles Christi, aliter tres personæ divinæ.*

a *Matth. 5.* b *refutetur.* c *al. Florentina.* d *Almarici hæreses refert Directorium p. 2. q. 7.* e *Cap. 11. & Burch. l. 1. c. 1. Ivo p. 5. c. 171. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* f *Quid dicatur consonant DD. in l. privilegia. C. de sacr. Eccles. & gl. can. 1. dist. 1.* g *Lib. 7. epist. 35. ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum.* h *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* i *al. non commendent.* k *Leges de indebito. & ibi gl. de prob. & l. lege. 9. cum quidam. ubi Bartholus. ff. ad leg. Corn. de sic.* l *Cap. 7. extant verba hujus cap. in gloss. ord.* m *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. IV.

¶ *Omne prohibitum a lege, peccatum est, & omne illud, quod sequitur ex eo. h. d.*

Idem *super epist. ad Roman.* a

Nam concupiscentiam *b* nesciebam, &c. Hoc enim elegit Apostolus generale, unde omnia mala oriuntur. Bona est ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

CAP. V.

¶ *Constitutiones decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ.*

Hieronymus *in Parabolis.* c

Ne inniteris prudentiæ tuæ. Prudentiæ suæ innititur, qui ea, quæ sibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.

CAP. VI.

¶ *Non valet constitutio Collegii in damnum aliquorum, & commodum aliorum, cessante rationabili causâ. Vel sic: Absque rationabili causa non potest major pars Capituli tollere consuetudinem minoris partis.*

Innocentius III. Senonensi Archiepiscopo, & Episcopo Trecensi. (*an. 1198. Romæ in Galliam.*)

Cum omnes *d*: [& *infrà*.] ¶ Ad audientiam *e* nostram pervenit, quod Trecenses Canonici novum fecerunt in Trecensi Ecclesia constitutum, ut eis tam in præsentia, quam in absentia reditus suos ex integro perciperis, qui in eadem Ecclesia post illam constitutionem fuerunt, vel de cætero fuerint instituti, reditus in absentia non percipiant, sed tunc solùm, cùm fuerint remidentes: cùm secundùm Trecensis Ecclesiæ consuetudinem omnes in hoc confuevisse esse pares. Statuerunt *f* etiam, ut (cùm singulis præbendis annexæ sint vineæ) ipsis suis, dum vixerint, possidentibus, vineæ decedentium ad successores non transeant, sed proventus earum inter singulos dividantur.

Cum igitur, quod quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo: & sapientis dicat auctoritas: *g* [*Patere legem, quam tu ipse tuleris*:] mandamus, quatenus antiquos Canonicos junioribus, & juniores in perceptione fructuum tam præbendarum, quàm vinearum coæquetis antiquis, secundùm ptiorem consuetudinem, usque ad tempus prædictæ constitutionis servatam, vel secundùm rationabilem institutionem in posterum observandam.

[1 *Unum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra: non debent majores minoribus, aut seniores junioribus providere. Sed omnes qui in una Ecclesia unu Deo famulantur, pari gaudeant libertate. Cum pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile sit apud Deum. Et evangelicus paterfamilias pari mercede primos usque ad novissimos invitat operarios. & extremi.*] Verum ad audientiam Apostolatûs nostri pervenit.

¶ Volentes igitur Ecclesiarum indemnitati consulere, constitutionem hujusmodi, & venditiones feudorum Ecclesiasticorum factas sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu, vires decernimus non habere.

[1 *Ex Ecclesiasticorum virorum præjudicium attentantur, firmitatem sortiri non debent, sed ad Ecclesiarum indemnitatem debent potius infirmari.*]

[2. *Nec emptor teneatur priori domino respondere, nisi ex sexta parte pretii, quam ipsi, si recipere voluerit, exhibebit, ex quo Ecclesiastica non modicum jura leduntur.*]

CAP. VII.

¶ *Constitutiones Ecclesiæ non sunt ullo modo infringendæ, seu ejus bona non dissipanda.*

Idem *b* Tridentino Episcopo. (*an. 1198. Romæ in Venetiam.*)

Quæ in *i* Ecclesiarum [1 & 3.] Sanè pervenit ad audientiam nostram, quòd cives *k* Tervisini consuetudinem in hoc confuevisse esse pares. Statuerunt *l* (cùm singulis præbendis annexæ sint vineæ) ipsis suis, dum vixerint, possidentibus, vineæ decedentium ad successores non transeant, sed proventus earum inter singulos dividantur.

Cum igitur, quod quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo: & sapientis dicat auctoritas: *g* [*Patere legem, quam tu ipse tuleris*:] mandamus, quatenus antiquos Canonicos junioribus, & juniores in perceptione fructuum tam præbendarum, quàm vinearum coæquetis antiquis, secundùm ptiorem consuetudinem, usque ad tempus prædictæ constitutionis servatam, vel secundùm rationabilem institutionem in posterum observandam.

[1 *Unum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra: non debent majores minoribus, aut seniores junioribus providere. Sed omnes qui in una Ecclesia unu Deo famulantur, pari gaudeant libertate. Cum pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile sit apud Deum. Et evangelicus paterfamilias pari mercede primos usque ad novissimos invitat operarios. & extremi.*] Verum ad audientiam Apostolatûs nostri pervenit.

¶ Volentes igitur Ecclesiarum indemnitati consulere, constitutionem hujusmodi, & venditiones feudorum Ecclesiasticorum factas sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu, vires decernimus non habere.

[1 *Ex Ecclesiasticorum virorum præjudicium attentantur, firmitatem sortiri non debent, sed ad Ecclesiarum indemnitatem debent potius infirmari.*]

[2. *Nec emptor teneatur priori domino respondere, nisi ex sexta parte pretii, quam ipsi, si recipere voluerit, exhibebit, ex quo Ecclesiastica non modicum jura leduntur.*]

CAP. VIII.

¶ *Dignitas sublata de Ecclesia per statutum Capituli confirmatum per Papam, ulteriùs non censetur vacare, nisi per contrarium actum statutum fuerit revocatum.*

Idem. (*circa an. 1204. Romæ in Galliam.*)

Cum accessissent *a* ad Apost. sedem Archid. Tullensis & G. Tullen. Capituli procurator: Archid. proposuit memoratus, quòd cùm olim quidam Tullens. Canonici nostris auribus intimâssent, quòd Primiceriatus *b* in Tullens. Ecclesia tanto tempore vacavisset, quòd ad manus nostras illius personatûs esset donatio devoluta: [1 & *infrà*.] ¶ Fuit insuper ex parte Capituli allegatum, quòd de communi assensu Canonicorum Tullensium fuerit constitutum, ne Primiceriatûs dignitas *c* esset ulteriùs in Ecclesia memorata inter Canonicos ipsos Primiceriatûs proventibus & possessionibus distributis: [2 & *infrà*.] ¶ Propter quod evidenter apparet, quòd Primiceriatus ipse tanto tempore non vacaverit, sicut nobis fuerat falsâ insinuatione suggestum. [& *infrà*.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit Tullens. Canonicos, ne ulteriùs in Tullensi Ecclesia Primiceriatûs esset officium, communiter statuisse, ac statutum ipsum auctoritate sedis Apostolicæ fuisse postmodùm (sicut dicitur) confirmatum, vos illud faciatis in suo robore permanere: nisi postèa dicti Canonici contravenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.

[1 *Dil. fil. altæ Sylvæ & belli prati Abbatibus, & Columbani monasterii Decano dedimus in mandatis, ut super hoc inquirerent veritatem, & si personatum illum tanto tempore ita vacavisse constaret, quòd juxta Lateran. statuta Concilii ad nos ipsius esset donatio devoluta, ipsi personam idoneam de Tullensi Ecclesia vel aliunde in ipsa personatu instituerent vice nostrâ, & eundem facerent ab illa pacifice possideri.*]

[2 *Et eadem constitutio à bo. mem. Alex. PP. prædeceff. n. fuit postmodùm confirmata.*]

CAP. IX.

¶ *Non obstante certo Canonicorum numero etiam per Papam confirmato, providendum est receptu ultra numerum de superexcrescentibus fructibus, maximè si voluntariè per Canonicos fuerint recepti.*

Idem *Ungiensi* d *Episcopo.*

Cum M. Ferrariensis, *e* [1 & *infrà*.] ¶ Dictus M. pro se ac quatuor sociis suis proposuit, quod Ferrarienses Canonici, ut eò amplius suos reditus augmentarent, quò proventus Ecclesiæ (qui dividi consueverant inter plures) in usus cederent paucorum, quatuordecim præbendas tantùm, præter id, quod mensæ communitèr deputârunt, in eadem Ecclesia contra antiquum consuetudinem statuerunt. Postmodùm verò contra constitutionem ipsam voluntariè venientes dictos quinque in Canonicos receperunt, nullis præbendis assignatis eisdem. Et licèt eorum reditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerunt ex superexcrescentibus reditibus providere.

¶ Verùm ex adverso *f* fuit propositum, quòd quatuordecim præbendarum numero in Ferrariensi Ecclesia instituto, & Apostolicæ protectionis præsidio robo-

a *Cap. 7.* legitur hæc verba in gloss. ord. in. b *Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.* c *Cap. 3. eod.* verba sunt in gloss. ord. & c. 6. eod. tit. in 1. compil. d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* e *In multis antiquis ita: ad audientiam Apostolatûs nostri.* f *Secundum est Canonicorum statutum.* g *Catonis scilicet in dist. moral. ut notat textus. text. in Rubr.* & *l. 1. D. quod quisque juris, &c.* h *al. Trecens. al. Cenetens. al. Coten. al. suffraganeus Mediolanensis.* i *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* k *Trevertenses & Cenetenses.* l *Id est, allegando probaverit, neque enim sufficit dicere, nisi probetur.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Primiceriatus dignitas.* c *Vide tit. de offic. primic. §.* d *al. Flugiensi.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *ex diverso.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

zato, cùm una in eadem Ecclesia præbenda vacasset, ad quorundam instantiam duos ad eam, & postmodùm ad preces Episcopi dictum M. & quendam alium sine præjudicio dictæ constitutionis in Canonicos receperunt: ita quòd ipsi Canonici de Canonia nihil perciperent, donec primi duo essent præbendas integrè assecuti. Cumque per Canonicorum industriam fuerit procuratum, ut ex possessionibus, quas Ecclesia tempore longo possedit, plures eis reditus solverentur, superexcrescentes communi mensæ, quæ minùs sufficiens fuerat, deputaverunt: quos dicti quinque sibi postmodùm petierunt contra Capituli constitutionem in beneficium assignari. [2 & infrà.]

¶ Mandamus, quatenus cùm in constitutione prædicta, & confirmatione sedis Apost. vel fuerit, vel esse debuerit, sicut consuevit, expressum *a*, nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, quòd pluribus possent sufficere competenter: & iidem Canonici in derogationem suæ constitutionis, ad *b* vacaturas præbendas quatuor receperunt ultra numerum constitutum: antiquis Canonicis præbendas cum integritate percipientibus consuetas, superexcrescentes reditus prædictis Canonicis facias assignari: ita, quòd si ex eis pares potuerint cum aliis sortiri præbendas, quod superfuerit, in communes Canonicorum usus (sicut prius statuerant) sive aliter, prout meliùs videbitur, convertatur: revocatis in irritum, quæcunque ab alterutra partium in præjudicium alterius post motam quæstionem coram Episcopo Ferrariensi circa præbendas vel possessiones fuerint innovata.

[1 *Canonicus. F.B. & B. & G. Canonicorum Ferrariensium, & magister G. Ferrariensis Capituli procurator ad sedem Apostolicam accessissent, super quæstione, quam de præbendis & reditibus habebant ad invicem dil. fil. n. tt. sancta M. in Cosm. diac. Cardinalem eis concessimus auditorem, coram quo.*]

[2 *Quia verò super his plena nobis, sicut idem Cardinalis asserit, exhiberi non poterat certitudo, causam ipsam suo examini duximus committendam.*]

CAP. X.

¶ *Statutum generale Laicorum ad Ecclesiast, vel Ecclesiasticas personas, vel earum bona in earum præjudicium non extenditur: nec speciale, etiamsi earum commodum & favorem concernat. Hoc dicit, quod intellectum,* Abbas Siculus.

Idem *Abbati & Conventui S. Sylvestri.*
(*an. 1199. Romæ.*)

Ecclesia sanctæ Mariæ [1 & *infrà.*] ¶ Nos attendentes, quòd Laicis (etiam religiosis) super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas impetrandi: à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum & favorem, nullius firmitatis existit *c*, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde statutum *d* Basilii *e* de non alienandis prædiis rusticis vel urbanis, ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissimâ ratione, quòd auctoritate non fuit Rom. Pontificis roboratum. Quod à Senatore factum fuerat in præjudicium monasterii non venit, nec confessi vel convicti, in irritum revocantes, easdem possessiones restituendas sibi sententialiter definimus. *f*

[1 *In Via Lata contra I. de Alteja, qui quasdam ipsius possessiones dicebatur contra justitiam detinere, movit tempore E. Corsonis dilli sanatoris sub L. Judice quæstionem. In ipso autem judicio præfato I. de Alteja Syndicus monasterii vestri agitis, & eo etiam testes produlli quidam ex Monachis existunt. Judex verò audita rationibus partium pro eidem I. assistentia, statutam promulgavit, à cujus sententia pars altera viam appellationis emisit. Super hoc postea quæstione subortâ, proponente primo Fratribus, quòd non potuerunt appellare, cùm dictus I. non de Judice strictè, quòd non potuerunt appellare, cùm dictus I. non de Judice sed tanquam arbiter fuisset electus, parte vestrâ contrariante, quòd cùm arbitrio fuerit contradictum, quasi partis non sit remetu pœnæ constringi, quæ in præmisso arbitrio non fuerat comprehensa, appellari meritò poterit, & sustinet, si judicium confert. De hoc igitur ad jam dictum B. Corsonum quæstione delata, in causam appellationis S. primicerio Judici delegato, in cujus præsentia partibus constitutis dictus I. de Alteja proposuit, si contendiendum non esset, cùm non possideret id, quod pars altera vendicabat, sed cùm monasterium vestrum rem possideret petitam, dicebat autem B. Corsonus, quoniam quoddam statutum emissum à primo Romano approbatum pariter & acceptum, quòd si quis petit illum contestatam rem à se petitam transferat in alium, deretur possessio petitori, & alter fieret de possessore petitor. & idem I. petit litem contestatam rem ipsam in monasterium transferre propter quoniam dictus I. de possessionibus ipsis monasterio vestro annum reddidit pensionem, adjecit, ut hoc ipsum ab Ecclesia S. Maria in Via Lata in jure suo penitus non noverit. Sed quia sæpè fatum monasterium vestrum conquerebatur à primo B. Corsone contra justitiam spoliatum, & ipsum per officium ut hoc suppliciter restitui postulabat, quòd statutum ejus nullum vitium existerit, multipliciter asseverans. [& infrà.] ¶ His ergo & consimilibus in nostra, & f. n. præsentia prudenter à partibus allegatis.*

CAP. XI.

¶ *Pœna simpliciter apposita propter contumaciam, in dubio intelligitur temporalis, & non perpetua.* [illegible]

Idem *universis Doctoribus Parisiis commorantibus.* (*circa ann. 1206. Romæ in Gallia.*)

Ex literis *a* vestræ devotionis accepimus: [1 & *infrà.*] ¶ Licèt à vobis fide præstitâ fuerit constitutum, ut si quis Magistrorum ordinarii universitatis ipsorum duceret resistendum, & primò, secundò, tertiò commonitus, intra triduum universitati parere contemneret Magistrorum, extunc beneficio societatis eorum in magistralibus privaretur: & ob hoc Magister G. fuit eorum communione privatus. Quia tamen constitutum non fuit, ut in perpetuum hujusmodi privatio perduraret, cùm tam juris canonici, quàm nostri mentis existat, ut is, qui propter contumaciam communione privatur, cùm satisfactionem congruam exhibuerit, restitutionem obtineat: mandamus, quatenus supradictum Magistrum statutis vestris nunc humiliter parere curantem, ad communionis vestræ consortium in magistralibus admittatis.

[1 *Quòd cùm quidam moderni videlicet Doctores scholasticæ artium à majorum suorum vestigiis in tribus præsertim articulis deviarent, habitu videlicet inhonesto, in scholarum & disputationum ordine non servato, & pio usu in celebrandis exequiis decedentium Clericorum jam quasi penitus negligenter omisso. Vos cupientes vestræ consulere honestati octo ex vobis juratos ad hoc unanimiter elegistis, ut super dictis articulis de prudentum vestrum consilio bonâ fide statuerent, quod foret expediens & honestum, ad illud in posterum observandum, vos juramento præstito, G. qui juravit renuens & formidans sidejussionem per quam tantum obtulit cautionem. Fuit etiam insuper ad cautelam à vobis fides interposità prorsùs constitutum, ut si quisquam Magistrorum adversus alios duceret resistendum, & primò & secundò, tertiòve commonitus infra triduum universitati parere contemneret Magistrorum, extunc beneficio societatis eorum in magistralibus privaretur: & quidem hoc ultimum quidam ex vobis simpliciter, quidam verò nisi satisfaceret, & nonnulli nisi, per vos se admitti ab aliis obtineret, se intellexisse fatentur. Cum autem supradictus Magister C. infra triduum universitati non paruerit, requisitus juxta conditionem extunc à vobis habitum est exclusus. Quia cum satisfactioni condigna postmodum se obtulisset, in IV. Magistros juramento interposito compromisit, illorum dictum pro bono pacis se gratum & ratum pariter habiturum. Illi verò usi ejusdem sapientum, dictum suum communiter promulgarunt, mediante Magistro in virtute juramenti præstiti prohibentes, ne deinceps in licita universitati resistaret Magistrorum, & injungentes eidem, ut tamdiu in eodem statu persisteret, quo tunc erat, donec per se vel per procuratorem se posse ab aliis Magistris per sedem Apostol. obtineret, salvâ in omnibus honestate. Unde nobis humiliter supplicastis, ut eundem Magistrum, virtum utique providum & honestum & discretum, qui tanquam obedientiæ filium, quod si prædicti quatuor injunxerunt, susceperit humiliter, & patienter observaret, & ex benignitate sedis Apostol. faceremus communem restitui Magistrorum. Nos igitur ex præmissis intelligentes eidem Magistro fuisse mandatum, ut tam diu persisteret in eo statu, quo nunc erat, donec Magistrorum communioni de mandato sedis Apostol. redderetur, & paratus sit super præmissa satisfactionem congruam exhibere.*]

CAP. XII.

¶ *Non possunt Canonici, sive causa restringere numerum Canonicorum seu præbendarum.*

Honorius III. Episcopo & Cantori Cabilonensi.
(*an. 1221. Romæ in Gallium.*)

Ex parte a Episcopi Eduensis fuit propositum, quòd Canonici Eduenses propriis commodis inhiantes præbendarum numerum ab antiquo in Ecclesia Eduensi statutum (licèt non sint ejus diminuti reditus) restringerunt: [1 & *infrà.*] ¶ Nolentes igitur divini numinis minuì cultum, sed potius augmentari, mandamus quatenus antiquum numerum facientes auctoritate nostrâ servari, præbendas, quas a tempore ultimi statuti inveneritis vacasse in Ecclesia memorata (non obstante aliquâ constitutione super hoc à Canonicis ipsis factâ, vel confirmatione à nobis *b* ab eisdem obtentâ) personis idoneis cum consilio Episcopi conferatis.

[1 *Lis fit in temporalibus magis abundent, dum ea de quibus suspectari valet Canonicorum numerus consuetus, tali præsextu in augmentum nituntur convertere præbendarum, & in fraudem sui tuimen super hac confirmatione literas à nobis dicuntur impetrâsse in communi forma.*]

CAP. XIII.

¶ *Constitutio futura respicit, & non præterita: nisi in ea de præteritis caveatur.*

Gregorius IX. *Archipresbytero S. Mariæ Majoris de urbe.* (*an. 1230. Romæ in Galliam.*)

Quoniam constitutio Apostolicæ sedis omnes adstringit, & nihil debet obscurum vel ambiguum continere: Declaramus constitutionem *c*, quam nuper super præferendis in perceptione portionis Majoribus, & confuetis servitiis à Minoribus exhibendis, edidimus, non ad præterita, sed ad futura tantùm extendi *a*. Cùm leges & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi: nisi nominatim in eis de præteritis caveatur.

a *Cap. 12. in 3. compil. de jurejur.*

a *Ex hac c. apertè colligitur, non valere statutum, per quod cultus divinus sine causa diminuitur, etiamsi in forma communi per papam fuerit confirmatum.* b *Hunc textum dixit Card. Flo ven. esse singularem ad hoc, quod app. confirmationi intelligitur de confirmatione in forma communi.* c *c. statuimus. infrà de majorita. & ob.*

DE RESCRIPTIS. *b*

TITULUS III.

CAP. I.

¶ *Privilegio generali, secundùm jus commune, obtento, obstat rescriptum speciale, etiam de eo mentionem non faciens.* h. d. secundùm intellectum magis communem.

Alexander III. *Senonensi Archiepiscopo.* (*an. 1180.*)

Sicut *c* Romana: [1 & *infrà.*] ¶ Quæsitum est à nobis ex parte tua, si alicujus causa delegatis judicibus sublato remedio appellationis committitur, & literis Apostolicis altera pars munita (quibus ei generaliter est indultum, ut liberè sibi liceat appellare) in vocem appellationis prorumperit, an ejus in eadem causa debeat appellationi deferri? Inquisitioni tuæ taliter respond. quòd ejus in hac parte appellatio non debet admitti, postquam est causa judicibus appellatione remotâ commissa. Quia speciale mandatum derogat generali.

[1 *Ecclesia omnium Ecclesiarum disponente Domino mater est, & magistra; ita & nos qui eidem Ecclesiæ, licèt immeriti, divinæ dispositionis providentiâ præsidemus, prout Dominus nobis ministraverit, consultationibus respondere cogimur singulorum, & quæ videntur dubia, Apostolicæ circumspectionis providentiâ declarare. Sanè.*]

CAP. II.

¶ *In rescripto Apostolico intelligitur clausula, si preces veritate nitantur. Et si rescriptum prohibet causæ cognitionem, est de falsitate suspectum.*

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an. 1180.*)

I. Ex *d* parte Conventrensis Episcopi nostris est auribus intimatum, quòd cùm de causa, quæ inter G. & F. Clericos vertitur super præbenda de Novalis *e*, cognoscens, legitimè eidem F. (secundùm tenorem literarum nostrarum, continentium, quòd si constaret ipsum F. de perjurio esse convictum, & perpetuo illi renunciâsse præbendæ, amoveretur ab ea, eo cognito & probato) præbendam adjudicasset eandem: ipse in vocem appellationis prorupit: & ad te, quod ei præbendam præcisè & absque causæ cognitione restitueres, literas nostras reportavit: [1 & *infrà.*] ¶ Verùm quoniam non credimus ita præcisè scripsisse, & in hujusmodi literis intelligenda est hæc conditio, etiam si non *f* apponatur, si preces veritate nitantur *g*: mandamus, quatenus inspectis literis, quas Episcopo prædicto direximus, si inveneris, quòd secundùm prædictum modum ei scripserimus, & in literis, quas præfatus F. reportavit, non fuerit habita mentio priorum literarum, sententiam præfati Episcopi confirmes, & sæpedictum F. cum literis nostris, quas tibi detulit, ad præsentiam nostram *tanquam falsarium* venire compellas.

[1 *Et Episcopum, qui post appellationem eum præbendâ spoliaverat, auct. Ap. altius beneficium conferendi potestate app. cessante privares, donec per se, vel per nuncium, aut per literas suas de tanto excessu satisfacturus ad sedem Ap. accederet, & prænominatum G. sic eundem F. in jam dicta præbenda præsumeret molestare, vinculo excommunicationis usque ad condignam satisfactionem constringeres.*]

a *Verba legi, leges. C. de legibus.* b *Et eorum Interpretationibus. add. in quadam edit. Vaticana.* c *cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. Post Concil. Lateran. sub Alexan. III. part. 10. cap. 11.* d *Post Concil. Lateran. p. 7. c. 18. & c. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Norbale al. Noharl.* f *Et si scripsimus taliter: hoc ex nimia occupatione contigit.* g *Jure civili nisi. hæc clausula inseratur rescripto, non valet rescriptum. l. ult. c. de divers. rescript.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. III.

¶ Si in secundo rescripto per adversarium impetrato, non fiat mentio de primo, valet primum, & non secundum: alias valet secundum. Et si primum fuit impetratum communi consensu partium, non valet secundum impetratum per alteram partem, hoc tacito.

Idem Alex. III. *Vintoniensi Episcopo. (an. 1180.)*

CÆterùm *a* si aliquis super aliqua causa ab Apostolica sede impetraverit literas, & adversarius ejus eandem causam postmodùm obtinuerit committi aliis, de commissione priori non habità mentione: priores judices ad decisionem causæ possunt procedere, nec secundæ literæ obtinent alicujus roboris firmitatem. Si verò in secundis literis habeatur mentio de commissione priori, prædicta causa à priorum est exempta judicio: cùm eædem literæ non sint veritate tacità impetratæ *b*. Verùm si de assensu partium causa committitur, & processu temporis, vel etiam continuò, alterutra pars, alterâ nesciente, causam ipsam, tacito de commissione priori, alii judici obtinuerit delegari, non immeritò is, qui tali dolo vel fraude adversarium suum laborare coëgit, in expensis condemnari debet eidem.

CAP IV.

¶ Si Papa mandat in rescripto de duobus inquiri alternativè, ad certum effectum consequendum, sufficit alterum probari.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo. (an. 1181.)*

INter cæteras *c* consultationes tuas, fuit propositum coram nobis, quid tenere debeas, cùm aliqua sub disjunctione mandantur, quorum unum verum est, alterum falsum: utputà si proponatur, quòd si talis sit Sacerdotis filius, & in sacerdotio genitus, qui proximo in tali Ecclesia ministravit, vel quòd illicitè Ecclesiam occupavit eandem. Huic ergo quæstioni taliter respond. (judici quodcunque istorum constiterit) illi prælibatam Ecclesiam adjudicari *d* debere. Et idem in similibus observandum est.

CAP. V.

¶ Is, ad quem rescriptum Papa dirigitur, debet illi parere, vel causam rationabilem assignare, quare parere non potest.

Idem *Ravennati Archiepiscopo. (an. 1186.)*

SI quando *e* aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exasperare videntur, turbari non debes. [1 & infrà.] ¶ Qualitatem negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam prætendas: quia patienter sustinebimus, si non feceris, quòd pravâ nobis fuerit insinuatione suggestum.

[1 *Neque moveri, aut credere, quòd personam tuam contemptibilem velimus reddere vel despectam, quia te sicut clarissimum fratrem nostrum, & immobilem columnam Ecclesiæ affluentissimâ charitate diligimus, & honoris & exaltationis tuæ desideramus modis omnibus incrementum. Nam & si sæpè fratribus & Coepiscopis nostris secundum veritatem eorum quæ nobis suggeruntur, asseruimus & dure scripsimus: hoc tamen non ex minuti affectione contingit, sed ut clamoribus querelantium secundum Deum, & officii nostri debitum satisfaciamus & comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam & exhortamur attentius, quatenus de cætero non moveatu, neque turberis, nec tuus animus dejiciatur, si tibi durum vel asperum scripsimus, sed sicut vir providus & discretus.*

CAP. VI.

¶ Cisterciensis sunt privilegiati, quòd non possunt conveniri per rescriptum Papæ, nisi in eo fiat mentio de eorum ordine.

Idem *Cisterciensibus fratribus.* f *(an. 1180. Romæ in Angliam.)*

CUm ordinem *a* Cisterciensem profiteri [*& infrà.*] ¶ Si contra vos super decimis, vel aliis (quæ ordini vestro specialiter sedes Apostolica indulsit) non facta mentione Cisterciensis ordinis, literæ fuerint à sede Apost. impetratæ, per eas minimè teneamini respondere. [1 *Eo privilegio, quo fratres alii gaudentes, inter se & Cistercienses ordinis, contra vos, velut in Monachos alterius ordinis, literas à sede Apostol. impetrantes, deinde juramento, utrique, fuit à vobis significantibus accepimus, & expensis diffinitivam vim quietant. Volentes ergo vobis solicitè providere, ne contra tenorem privilegiorum vestrorum positis querimoniis temeritas vestra, auth. Apostol. vobis mandamus, ut.*]

CAP. VII.

¶ Si sede vacante scribitur Capitulo, ut generali vices Episcopo, ut prabendam alicui conferat, si creatur Episcopus mandato ejusdem cessato mandato, & ad eum spectet collatio prabendarum, illud adimplere tenetur. hoc dicit, secundam lecturam communiter approbatam. Abbas Siculus.

Idem *Tornacensi Episcopo. (an. 1184.)*

EAm *b* te: [*& infrà.*] ¶ Dudum siquidem ante tuam promotionem literæ à nobis (si bene meminimus) emanârunt, quibus Decano & Ecclesiæ tibi commissæ (tunc adhuc in eodem Capitulo existente) mandatum dedimus & præceptum, ut P. (qui de gente Judæorum originem duxit, & divinâ gratiâ fidem Christi suscepit) in Canonicum reciperent *c*, & prædictam sibi conferre deberent: [*& infrà.*] ¶ Ipsi verò (quia donatio prædicta ad te spectabat) præceptum nostrum executioni non postmodùm tuerunt mandare. Cùm itaque præscriptus P. te super hoc ex parte nostra requireret, respondisti, quòd nullum inde mandatum receperas, & sic eum à te infecto negotio remisisti. Quod nullatenùs fecisse deberes, si data literarum diligentiùs attendisses, cùm tempore, quo literæ ipsæ datæ fuerunt, de Capitulo ipso esses, sicut qui eras Archidiaconus & Canonicus ejusdem Ecclesiæ, nec esses adhuc in Episcopum consecratus. [*& infrà.*] ¶ Pro eo verò quòd *d* Judæus extiterit, ipsum dedignari non debere.

CAP. VIII.

¶ Non valet rescriptum impetratum ad beneficia, si in eo tacetur dignitas impetrantis.

Lucius III. *Limonensi Episcopo. e (an. 1182.)*

AD aures nostras *f* pervenit, quòd plerumque Decani, Archidiaconi, Præcentores, vel alii Ecclesiasticis præditi dignitatibus, super minoribus beneficiis literas impetrantes, nomen opprimunt dignitatis suæ, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem personatum. [1 *& infrà.*] ¶ Tuæ consultationi taliter respondemus, quòd cùm non sit intentionis nostræ, ut personæ pluribus redituis abundantes, per literas nostras pauperes clericos super minoribus beneficiis impetent, literas, in quibus actor suæ nomen dignitatis suppressit, vires nolumus obtinere.

[1 *Ideoque, rescripto nostro postulas edocere, si fraus ipsa tacenda, præjudicium illis debeat generare.*]

CAP. IX.

¶ Valet secundum rescriptum impetratum ab adversario, licet non faciat mentionem de primo, si primus impetrans dolo, vel negligentiâ, non fuit usus illo.

Idem *Norvicensi Episcopo. (an. 1182.)*

SI autem aliquis *g* auctoritate posteriorum literarum per adversarium in judicium tractus, objecerit

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Videtur esse pari ratione de tempore & qualitate, ord. c. 3. eod. tit. in 2. compil.* c *In una habetur, in fratrem.* d *Vide in hunc locum Joan. Rojam in singular. hujus fidei. singul. 104.* e *al. Vualtero Lincen. Archidiac. Vinton. Episcopo.* f *Post Concil. Later. sub Alex. III. part. 4. c. 8. & c. 6. eod. tit. in 1. compil.* g *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.*

literas se priores habere, de quibus in posterioribus mentio non habetur, si eis dolo, vel negligentiâ uti postposuerit, excusari non debet. Si autem, quia delegati judicis copiam nequiverit habere, per posteriores literas non poterit conveniri.

CAP. X.

¶ Non valent rescripta, per qua incerti judices dantur, vel futura negotia committuntur.

Idem. *(an. 1182.)*

AD hæc *a* sumus [1 *& infrà.*] ¶ Significatum est nobis, quosdam in provinciæ tuæ partibus tales (ut asseruntur) de Cancellaria nostra literas recepisse, per quas eorum omnia negotia unius judicis, vel plurium (quos sibi elegerint) arbitrio committuntur: sicque fit, ut si aliquem pulsare voluerint, examen ordinarii judicis non requirant, sed ad unum judicem vel plures delegatos sibi propositos, & parti adversæ suspectos, super examinanda quæstione decurrant: [2 *& infra.*] ¶ Nos igitur huic morbo celeri volentes obviare remedio, mandamus, quatenus si literas tales in provincia tua inveneris, eas carere viribus nostrâ auctoritate decernas.

[1 *In Apostolica sede disponente Domino constituti, ut quæ contra justitiam attentantur, nostrâ solicitudine ad rectitudinis tramites revocentur. Preinde.*]

[2 *Quod quantum sit Deo contrarium, & Ecclesiastici sacris vel canonibus inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicam notitiam canonica institutionis apprehendit. Tales itaque literas à Cancellaria nostra non credimus emanasse vel prodisse, vel si forte prosiluerint sententiam nostram, qua diversis occupationibus impedita, regulis cunctis examinandis non sufficit, effringunt. Unde*]

CAP. XI.

¶ Falsa latinitas vitiat rescriptum Papæ. hoc dicit. Joan. And. concordat Abbas.

Idem. *b (an. 1184.)*

AD audientiam nostram *c*, te significante, pervenit, quòd H. de sancto Stephano, super absolutione sua literas tibi (ut primâ facie videbatur) Apostolicas præsentavit: quibus (quoniam manifestum continent in constitutione peccatum) fidem te nolumus adhibere. *d*

CAP. XII.

¶ Contra secundum rescriptum non potest opponi de tacitumitate primi impetrati per appellantem, de sua appellatione non habità mentione. hoc dicit. Joan. And. concord. Abbas Siculus.

Clemens III. *e (an. 1190. Romæ in Angliam.)*

EX parte S. personæ *f* Ecclesiæ de Tarento nobis innotuit, quòd cùm capella de *g* Empton. ad prædictam Ecclesiam de jure pertineat, O. Diaconus (qui jam dictam capellam detinet) Capellanum ipsius Ecclesiæ nomine ipsius S. in ea ministrantem, post appellationem hanc factam, amovit. Quam cùm esset S. prosecutus, & ad judices literas impetrâsset, ipse O. appellationem suam prosequi non curavit. Cumque auctoritate judicum in jus esset vocatus, dixit se literas priores habere, de quibus nulla mentio in posterioribus habebatur, quæ utique ad tertiam citationem suppressit, eisque dolo vel negligentiâ uti postposuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla mentio de appellatione ab ipso facta fiebat, cum biennium a tempore appellationis jam finisset elapsum. Ideoque mandamus, quatenus si ita esse constiterit (revocatis in statum pristinum omnibus, quæ post appellationem ipsius O. inveneritis attentata) præscriptam capellam *h* matrici Ecclesiæ restituere procuretis, prædictum O. (si eum appellationem

a *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* b *In veteri adscribitur Innocentio III.* c *cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* d *Quibus & quot modis rescripta pereantur, tradunt DD. in l. 7. C. de divers. rescript.* e *Sic in 2. compil. Clemens III. Abbatibus de Osen, & de Herberc.* f *Ecclesiam.* g *al. Ulpe-*

non fuisse prosecutum constiterit) memorato S. in expensis necessariis condemnantes.

CAP. XIII.

¶ Rescriptum, quo scribitur pluribus cum clausula [Quòd si non omnes, &c.] intelligitur tam de impotentia facti, quàm juris.

Cœlestinus III. *(an. 1191.)*

SCiscitatus es à nobis petitorio *a* destinato, de qua impotentia illud intelligatur (quod in literis nostris sæpè consuevit apponi) ut si duo vel tres, quibus literæ diriguntur, ipsis exequendis simul interesse nequiverint, unus aut plures, *b* quibus scribitur, nihilominùs exequantur. Nos verò ita sentimus, quòd tam de jure, quàm de facto, illa impotentia censeatur: de jure, si aliquem illorum servum, vel infamem, aut alio legitimo impedimento detentum esse constiterit: de facto, si constiterit eum casu mortis occumbere, aut inevitabilis necessitatis articulo impediri, quò minùs valeat interesse. Dummodò is, qui pro necessitate præsens esse non potest, collegiis suis canonicè excusationem suam curet (si poterit) destinare: ut alii conjudices vel executores nihilominus ad consummationem injuncti mandati procedant. Nec enim ille, qui tantummodò non vult interesse, hâc impossibilitatis interpretatione valeat aliquatenus excusari *c*: nisi fortè sic in rescripto habeatur expressum, si non omnes interfuerint, vel simul nequiverint, aut noluerint interesse.

CAP. XIV.

¶ In quæstione revocationis rescriptorum recurritur ad arbitros, si judices in cognitione sibi non deferant, nec invicem concordent. h. d. usque ad 6. Quoniam.

Innocent. III. *Elienſi Episcopo. (an. 1198.)*

PAstoralis officii: *d* [*& infrà.*] ¶ Præterea *e* quæsivisti (quando de revocatione literarum ambigitur) utrùm judices priores, an posteriores cognoscere debeant, & utrùm per secundas sint primæ literæ revocatæ. Ad quod tibi respondemus, quòd nisi posteriores prioribus, vel econversò duxerint deferendum, simul utrique cognoscant: *f* & si fortè nequiverint simul in unam sententiam concordare (quamvis plures sint ex una parte, quam ex altera) per arbitros communiter electos, & partibus hujusmodi concertatio sopiatur.

¶ Per generalem clausulam posita in rescripto, delegatus ante expressionem personarum, vel rerum, jurisdictionem habet in habitu, & non in actu. Et speciales literæ derogant literis generalibus super non specificatis in eis, quamvis de illis nullam faciant mentionem. Abb. Sic.

Quoniam autem sub hujusmodi forma, videlicet causam, quam talis adversùs talem, & quosdam alios super hoc, & quibusdam aliis se habere proponit, tibi duximus committendam, à nobis multoties literæ impetrantur: & solicitè quæsivisti, an judex ex delegatione hujusmodi, ante personarum, vel rerum expressionem, super personis, vel rebus exprimendis habeat potestatem: adjiciens, utrùm, si antequam personæ vel res expressæ fuerint nominatim, super non expressis in commissione prioti, sed generaliter comprehensis speciales literæ (quæ de priori commissione nullam faciant mentionem) ad alios judices à sede Apostolica emanaverint, eundem vigorem debeant obtinere? Nos igitur ad hæc duo taliter respondemus, quòd (cùm generali per speciale procul dubio derogetur *g*) jurisdictio per generales literas attributa, per speciales (quantum ad ea,

a *Cap. 9. eod. tit. in 2. compil.* b *Vide DD. in c. alla. de elect. Spiritu. deleg. 9. nunc ostendendum, versic. 18. ubi dicitur, quòd supplet juris positivi defectum.* c *l. inde Neratius. §. fin. & ibi gloss. D. ad leg. Aquil. & l. confessionibus. junctæ glossa. D. de interdict.* d *Quæ hic desunt, reperies ¶. de offic. & pot. Jud. del. c. paratus.* e *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* f *l. si quis ex aliena. D. de judiciis.* g *l. in toto. ff. de reg. juris. Bart. in l. Mavius. de legat. 2. & l. 1. in princ. de nov. oper. nunc.*

quæ specialiter exprimuntur) penitus enervatur, licèt de prioribus non faciant mentionem: unde superflua relinquitur prima quæstio, & si meritò dici possit, quòd donec jurisdictio revocetur, eam super rerum, vel personarum articulis exprimendis obtinet delegatus: sed antequam exprimantur personæ, vel res, delegatus nequit jurisdictionem hujusmodi exercere.

CAP. XV.

¶ Per generalem clausulam, [quidam alii, & res aliæ:] multitudo effrenata non includitur, nec persona, nec res majores expressis, sed pares, vel minores.

Idem *Senonensi Archiepiscopo.*
(an. 1198.)

SEdes Apostolica *a* consuevit exhibere se petentibus liberalem: sed quidam ejus gratiâ nequiter abutuntur: [1 & *infrà.*] ¶ Nos igitur volentes eorum malitiis obviare, decernimus, ut cùm in commissionibus nostris minores & viliores personæ solummodò designantur, majores & digniores sub generali clausula non intelligantur includi. Sed nec liceat occasione generalitatis hujusmodi multitudinem effrenatam in judicium evocare. Nec super majoribus & gravioribus negotiis audiantur, qui de minoribus & levioribus tantum faciunt mentionem. Si quis verò aliquas personas expresserit, non ut velit cum eis in judicio experiri, sed ut ad pares transire valeat, vel *b* minores (quia fraus & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator *c* careat penitùs impetratis.

[1 *Dum quod ipsa de benignitate concedit, ipsi ad malignitatem retorquent. Quidam enim malignari volentes, in commissionibus omnibus nostris minores vel viliores personas propriis nominibus exprimunt, majores autem & digniores specialibus vocabulis non designant, sed eas sub quodam generalitatis involucro comprehendunt, ut commissiones ipsas a nobis facilius impetrent sub hac forma: conquerutur talis de isto vel illo, & aliis quibusdam propriis nominibus exprimendis, qui eis super tali negotio & quibusdam aliis rebus, injuriosi nimis & graves existunt.*]

CAP. XVI.

¶ Qui contrà unum super eodem ad diversos judices diversa rescripta impetrat, & eu utitur, perdit commodum utriusque.

Idem d *R. Cantori, & R. Priori de Monte Leprosorum.* *(an. 1205.)*

EX tenore e literarum, quas nobis destinâstis, intelleximus R. Sacerdotem de Collovilla *f* ad alios judices super quæstione (quæ inter ipsum Abbatem de Becco vertitur) literas Apostolicas impetrâsse, qui cùm partem citâssent adversam, dictus Presbyter coram eis noluit litigare: [1 & *infrà.*] ¶ Cumque vos in causæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis proposuit, quòd non tenebatur per directas ad vos literas Presbytero respondere, cùm per alias ab aliis Judicibus fuisset citatus, quæ auctoritate illarum non fuerant revocatæ. Nos igitur attendentes fraudem Presbyteri memorati, duas commissiones super eodem negotio impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, ut ipse commodo careat utriusque.

[1 *Postmodum verò idem Presbyter super eodem negotio vobis nostras literas præsentavit, in quibus de prioribus mentio non fiebat.*]

CAP. XVII.

¶ Non valet rescriptum ad beneficium impetratum, de beneficio impetrantis non faciens mentionem.

Idem *Mediolanensi Archiepiscopo.* *(an. 1199.)*

CUm *a* adeò scripta sedis Apost. moderetur: [1 & *infrà.*] ¶ Scripsisti nobis, quòd cùm P. Cleticus de Gronzola, Præpositus & fratribus ejusdem Ecclesiæ Modecensi sufficientem sibi sit præbendam adeptus, mirabaris, quòd pro receptione ipsius in Ecclesia Modecensi sufficientem sibi sit præbendam adeptus, mirabaris, quòd pro receptione ipsius in Ecclesia de Gronzola, Præposito & fratribus ejusdem Ecclesiæ literas miserimus: cùm si literarum nostrarum fervem extendisses, nihil invenisses in eis, quod debuisset nominationem offendisse. Cùm enim in literis nec de præbenda ipsius mentio haberetur, nec Modecensis Canonicus imò nec Clericus diceretur in eis: & in literis ipsis hoc esset adjecta conditio: Si dignus existeret ad Ecclesiam cum beneficium obtinendum: intelligere potuisses, quòd liter literæ ipsæ fuerant impetratæ.

[1 *Ut ex certa scientia nihil in eis faciamus apponi, quod de jure debeat reprehendi, miramur non modicum & movemur, quòd quotiens ad te vel ad aliquos tibi subjectos nostras literas dirigimus, te super his mirari rescribis, ac si mandaremus aliquid contra nostrum.*]

CAP. XVIII.

¶ Ordo rescripti interpretationem recipit à jure communi.

Idem *b electo Decano, & N. Canonico Cameracensi.*
(an. 1198. Romæ in Belgium.)

CAusam *c*, quæ inter Præmonstratens. & Præmon. *d* Ecclesias super possessionibus de Anapia vertitur: [1 & *infrà.*] ¶ Quia in litteris animadvertimus fuisse insertum, quòd si alterutra partium citata legitimè presentiam vestram adire, vel judicio vestro parere contemneret, vos præsentis partis probationes recipere, & quatum de jure poteritis, in causæ cognitione ac decisione procedere minimè tardaretis. Nos volentes, ut clausula illa (quantum de jure poteritis) quæ, antequam ad probationum receptionem mentio fieret, fuerat inserenda, clausulam illam de receptione probationum præcedat: mandamus, quatenus ipsam intelligentes ibidem in causa juxta tenorem literarum procedere non tardetis: provisuri, ut si literarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitimè est processum, firmum & stabile perseveret, alioquin si occasione clausulæ memoratæ aliquid constiterit in alterius partis præjudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes, ut in decisione ipsius negotii (sicut præmissum est) tam super principali, quàm super incidentibus quæstionibus, appellatione remotâ, canonicè procedatis.

[1 *Super possessionibus de An. discretioni vestræ committimus.*]

CAP. XIX.

¶ Non valet impetratio in Ecclesia numerata, non facta de numero mentione, si per eam frangitur numerus Canonicorum, licèt non frangatur numerus præbendarum: & processus inde factus est nullus. hoc dicit ad intellectum. Panor.

Idem *Archiepiscopo Senonensi.* *(an. 1198.)*

COnstitutus *f* apud sedem Apostolicam P. Cleticus proposuit, quod cùm C. p. n. *g* Decano, & Capitulo Bituricensi dederit in mandatis, ut ipsum recipient in Canonicum & in frarrem, & præbendam ei conferrent, si qua tunc in eorum vacaret Ecclesia, vel proximò *h* vacaturam: & ipsi cùm 1 mandatum ejus admittere non curâssent, eis præcipiendo mandavit, ut quod mandaverat, adimplerent: sibi super hoc executoribus deputatis: [& 3.] ¶ Verum pars *i* adversa responsa juxta tenorem literarum procedere non tardetis: provisuri, ut si literarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitimè est processum, firmum & stabile perseveret, ut si literarum auctoritate priorum, firmum & stabile perseveret, alioquin si occasione clausulæ memoratæ aliquid constiterit in alterius partis præjudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes, ut in decisione ipsius negotii (sicut præmissum est) tam super principali, quàm super incidentibus quæstionibus, appellatione remotâ, canonicè procedatis.

[1 *Super possessionibus de An. discretioni vestræ committimus.*]

CAP. XIX.

¶ Non valet impetratio in Ecclesia numerata, non facta de numero mentione, si per eam frangitur numerus Canonicorum, licèt non frangatur numerus præbendarum: & processus inde factus est nullus. hoc dicit ad intellectum. Panor.

Idem *Archiepiscopo Senonensi.* *(an. 1198.)*

COnstitutus *f* apud sedem Apostolicam P. Cleticus proposuit, quod cùm C. p. n. *g* Decano, & Capitulo Bituricensi dederit in mandatis, ut ipsum reciperent in Canonicum & in frarrem, & præbendam ei conferrent, si qua tunc in eorum vacaret Ecclesia, vel proximò *h* vacaturam: & ipsi cùm 1 mandatum ejus admittere non curâssent, eis præcipiendo mandavit, ut quod mandaverat, adimplerent: sibi super hoc executoribus deputatis: [& 3.] ¶ Verum pars *i* adversa responsa juxta tenorem literarum procedere non tardetis: provisuri, ut si literarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitimè est processum, firmum & stabile perseveret, alioquin si occasione clausulæ memoratæ aliquid constiterit in alterius partis præjudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes, ut in decisione ipsius negotii (sicut præmissum est) tam super principali, quàm super incidentibus quæstionibus, appellatione remotâ, canonicè procedatis.

[1 *Super possessionibus de An. discretioni vestræ committimus.*]

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *Vel descendere ad minores. in uno manuscr.* c *In impressis, precator, male, sed ex omnib. manuscr. reposuimus precator. facit* ¶ *eod. tit. cap. super literis. & l. etsi. C. si contra jus vel util. pub.* d *Additur in 3. comp. & Joanni de Sagio Canonico Rothomagensi. Al. Idem. B. Cantori Rothomagensi & R. Priori, &c.* e *c. 3. eod. tit. in 3. compil.* f *Corbevilla.*

a *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* b *Idem Abbati de Alcobatia. F. & P. Monachis Alcobatiæ, ut habet 3. compil. al electis Decano & Can. Canonico.* c *c. 8. eod. tit. in 3. compil.* d *Parmacensem.* e *Additur in 3. compil. & S. Mariæ in via lata, & Apost. Legato.* f *c. 9. eod. tit. in 3. compil.* g *Cælestinus prædecessor vester. al. ibid. G. Papa. p. n.* h *proximam.* i *Hoc dictus, cum, desit in manuscript.* k *altera.*

non fecisset in suis literis mentionem: intelligendum erat circumvenisse prædecessorem nostrum, & dictas literas veritate tacitâ impetrâsse: [1 & *infrà.*] ¶ Discretioni *a* vestræ mandamus, quatenus si legitimè vobis constiterit numerum Canonicorum, (qui nunc est in eadem Ecclesia) per Decanum & Capitulum ejusdem Ecclesiæ juramento firmatum, antequam prædictus Clericus literas executorias impetrâsset: quicquid factum est occasione literarum ipsarum, irritum decernatis: aliocat) sublato cujuslibet appellationis obstaculo, assignari.

[1 *Licèt enim cum in aliqua Ecclesia certus statuitur numerus, hic apponatur conditio, vel intelligatur apponi, salvâ sed. Ap. auctoritate: non tamen ei erat credendum, quòd cum ex certa scientia contra juramenta eorum præcipi mandavisset, cum de hoc in suis literis nihil fuisset expressum.*]

CAP. XX.

¶ Difficile & famosum c. & est clavis totius tituli. Et h.d. in summa: Exprimens falsum, vel tacens verum in rescripto, si maxima, aut obtinuisset vero expresso, & suppresso falso, saltem in forma communi, & delegatus procedit servato juris ordine, & non speciali formâ rescripti: secus si nullo modo literas habuisset.

Idem *A. Canonico Pictavienſi* b. *(an. 1201.)*

SUper literis *c* quæ ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis ex ignorantia (tacitâ veritate, vel suggestâ falsitate) impetrantur à nobis, diversos intelleximus diverso commodo literarum, cùm mendax precator carere debeat penitùs impetratis: aliis verò dicentibus, quòd eâ formâ carere debeant in literis nostris expressâ, nihilominùs juxta rigorem juris sit à delegato judice in negotio procedendum. Nos igitur inter eos, qui per fraudem vel malitiam, & illos, qui per simplicitatem vel ignorantiam literas à nobis impetrant, hujusmodi credimus discretionem *d* adhibendam, ut hi, qui priori modo suæ perversitatis exprimunt, vel supprimunt veritatem, in dum consequantur, ita videlicet, quòd delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenùs de causa cognoscat. Inter alios autem, qui posteriori modo literas impetrant, duximus distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa: nam si falsitas expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisset tacita vel expressa, nos nihilominùs saltem in forma communi literas dedissemus *e*, delegatus non seorsum in literis ipsis appositam, *f* secundùm quem in causa procedat. Si verò per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, literæ fuerint impetratæ, quâ tacitâ vel expressâ nos nullæ prorsus literas dedissemus, a delegato non est aliquatenus procedendum *g*: nisi forsitan eatenùs, ut partibus ad suam præsentiam convocatis, de precum qualitate cognoscat: ut sic in utroque casu, eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum: & ubi delegans suas literas denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullatenùs interponat.

CAP. XXI.

¶ In causa monasterii convenitur Abbas per rescriptum, in quo nulla fit mentio de Conventu: nec propter hoc appellari potest, nisi Abbatis & Conventûs bona essent distincta omnino.

Idem *Abbati & Conventui Præmonstratensi.*
(an. 1204.)

EDoceri *a* postulâstis à nobis, utrùm per literas adversùs Abbates (nullâ mentione habitâ de suis Conventibus) impetratas, teneantur Abbates ipsi super causis (quæ ad Conventus pertinent, & eosdem) de ipsis querelantibus respondere: ac licèt inhibita sit appellatio, per appellationis objectum possint (ne respondeant) se tueri. Super quo duximus respondendum, quòd (nisi alia causa rationabilis suffragetur) per appellationem se tueri non possunt, quò minùs debeant auctoritate literarum hujusmodi legitimè respondere: Cùm ex officio suo teneantur congregationum suarum negotia procurare: Nisi fortè Abbatis & Conventûs negotia essent omnino discreta.

CAP. XXII.

¶ Processus factus per literas surreptitias irritatur: sed factus contra formam rescripti, irritus nunciatur.

Idem *Archiepiscopo & Magistro VV. Canonico Magdeburgensi.* *(An. 1209.)*

CUm dilecta *b* in Christo filia R. Custos Hesiensis *c* Ecclesiæ, ac procurator G. Monialis, super electionibus in eadem Ecclesia celebratis, litigaverint aliquandiu coram nobis: [& *infrà.*] ¶ Deprehendimus literas ad Abbatem de Remech. *d* & suos consjudices impetratas, fuisse per subreptionem *e* obtentas, cùm in eis illius articuli, videlicet *f*, de subtractorum resignatione, fuerit præter conscientiam nostram cognitio demandata, qui in prioribus literis ad Scholasticum *g* Hildesensem, & conjudices suos obtentis, insertus fuerat: de quibus in secundis literis mentio non fiebat: & ideò, quòd ipsarum literarum occasione dignoscitur attentatum, duximus irritandum. Dictum insuper Scholasticum, & consjudices suos invenimus minùs providè processisse. Cùm enim in literis nostris eisdem principaliter mandaretur, ut ad prædictam Ecclesiam personaliter accedentes, personæ idoneæ administrationem committerent Abbatiæ, cui ad opus ejus fieret hinc inde resignatio subtractorum: ipsi formam mandati Apostolici transponentes, illo capitulo prætermisso, de aliis articulis inordinatè plurimùm cognoverant: propter quod processum ipsorum contra nostri formam rescripti, ac juris ordinem attentatum, irritum decernimus & inanem. Ideoque mandamus, quatenus G. & quibusdam aliis sororibus Ecclesiæ (sicut justum fuerit) restitutis, & formâ mandati nostri exactâ diligentiâ observatâ, in negotio ipso ratione præviâ procedatis.

CAP. XXIII.

¶ Valet secundum rescriptum, licèt de primo non faciat mentionem, quo uti noluit impetrans intra annum.

Idem.

PLerunque *h* contingit, quòd aliqui nostris literis impetratis, illis uti multo tempore postponentes, tunc demùm eas exhibent, cùm aliarum auctoritate, ab eis, contra quos primitùs literas impetrârant, cœperint conveniri: dicentes, posteriores literas non valere, utpote non facientes de prioribus mentionem. Cùm igitur non sit malitiis hominum indulgendum, statuimus, ut si quis nostras literas impetrans, intra annum postquam copiam judicum habuerit, ex malitia, vel negligentia postposuerit uti eis, auctoritate posteriorum literarum valeat conveniri, licèt in ipsis nulla de prioribus mentio habeatur.

a *al. à nobis per literas edoceri postulâstis. c. 11. eod. tit. in 3. compil.* b *cap. 12. eod. tit. in 3. collect.* c *al. Heronensis. al. Heriasensis.* d *al. Reveane.* e *id est, tacendo verum, vel exprimendo falsum.* f *sic legendum in ver. de subjectorum resignatione, vel subtractorum restitutione.* g *Midonensem.* h *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

CAP. XVI.

¶ Si à Delegato aliquid mandatur Ordinario, debet humiliter exequi. Sed si aliter Delegatus per alias literas potè executionem mandatæ contrarium, vel si ante executionem innotuerit Ordinario, inter Delegatum, qui mandavit, & alium, contentionem esse de jurisdictione, faciat sibi utrarumque literarum copiam exhiberi: non ut jurisdictionaliter cognoscat, sed ut se informet, an per secundas revocentur primæ: & si primæ revocentur, exequatur secundum mandatum. Si autem non revocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur secundum mandatum, donec contentio de jurisdictione terminetur. Abb. Sic.

Idem Innocent. III. *Rothomagensi Archiepiscopo.*

(an. 1211.)

CUm *a* contingat: [*& infrà.*] ¶ Præterea cùm quidam super aliquo litigantes, ad diversos judices literas impetrant, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, ut partem adversam denuncies excommunicationis sententiæ subjacere, aliis judicibus postmodùm tibi injungentibus; ut eandem denuncies absolutam: quæris, an utrisque, an neutris, vel alterutris saltem obedire debeas in hac parte? Super quo tuæ prudentiæ respondentes, credimus distinguendum, an cùm primum mandatum recepisse dignosceris, tibi forsan innotuerit inter illos & alios super jurisdictione discordiam fuscitatam, an super hoc nihil omnino sciviſti. Et quidem si super contentione hujusmodi nihil tibi penitus innotescat, cùm primum mandatum recipere te contingit, illud debes humiliter executioni *b* mandare. Sed si postea contrarium tibi ab aliis demandatur, tunc literarum ad utrosque à sede Apostol. obtentarum copiâ postulatâ (quas tibi auctoritate præsentium districtè præcipimus exhiberi) si ex ipsarum tenore deprehenderis evidenter (ita quòd non sit aliquatenus hæsitandum) quòd literæ, quæ ad illos, à quibus secundum mandatum receperis, impetratæ noscuntur, expressè revocent literas aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi secundo loco mandatur. Si verò ex literarum inspectione manifestè tibi constet, quòd literæ obtentæ ad illos, qui primum dedère mandatum, per alias minimè revocantur: secundum mandatum nullatenus exequaris. Quòd si super hoc tibi meritò fuerit dubitandum, ad exequendum secundum mandatum te procedere non oportet, donec juxta cujusdam nostræ constitutionis tenorem inter eos hujusmodi concertatio sopiatur. Et idipsum facere debes, si primo mandato recepto, & nondum executioni mandato, tibi forsan innotuerit, quòd inter se super jurisdictione demandata cœperint dilceptare. Cæterùm in his omnibus puram & providam te convenit intentionem habere: ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, ubi dubitandum non est: vel etiam ad exequendum te asseras esse certum, ubi certus esse non debes. Licèt autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur potestas, ut inter Delegatos, aut partes, de jurisdictione debeas judicare. *c*

CAP. XXV.

¶ Quando in rescripto plura narrantur, diversos effectus operantia, non sufficit impetranti alterum solum probare, ad utrumque efficiens consequendum.

Idem *magistro* d *G. & P. de Ermisca.*

(an. 1213.)

OLim *e* ex literis sancti Nicasii Remensis *f*, Sargiensis, & Vallis regiæ Abbatum fuit nostris auribus intimatum, quòd cùm ad eos semel & iterum à nobis literæ processissent, super eo, quòd P. Clericus sancti Remigii, parœciam de Salice (quam R. de Clivo per intentionem, ipsi partes semel, secundo & tertio citaverunt, & dictum P. quia citatus pluries comparere noluit, per se vel per responsalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipsius parœciæ sequestrari. Cumque postmodum idem P. accedens ad eos se juri promiserit pariturum, ac obtinuerit se absolvi: ipsi absolutionis literas concedentes, dierum ei assignaverunt & locum, quibus coram eis, quod promiserat, adimpleret: qui diem & locum ex literis illis tradens, in loco *a* rasuræ scripsit, quòd ipsi ei sequestratos fructus assignari mandabant: quod coram duobus eorum tandem (tertio sui absentiam excusante per literas) est confessus. Nos igitur, cùm tantæ temeritatis excessus falsitatis scrupulo non careret, vobis dedimus in mandatis, ut (si esset *b* ita) ipsi præsumptori super dicta parœcia perpetuum silentium imponentes, præfato R. de Clivo assignaretis eandem cum fructibus sequestratis. Verùm sicut vos per vestras nobis literas intimastis, cùm dictus R. rasuram præfatam coram vobis per testes idoneos probavisset, & ob hoc postulâsset sibi dictam Ecclesiam assignari: vos utrùm *c* clausula illa [*si esset ita*] de omnibus superioribus, an de articulo tantùm rasuræ deberet intelligi, dubitâstis. Nos igitur respondemus, quòd clausula illa ad omnia debet superiora referri, ad hoc ut ipsi R. præfata Ecclesia conferatur: quia licèt vitium falsitatis ad imponendum ei perpetuum silentium super Ecclesia ipsa sufficiat, qui fallitatem hujusmodi perpetravit, non tamen propter hoc eadem Ecclesia est adversario assignanda, nisi super aliis facta fuerit plena fides.

CAP. XXVI.

¶ Non valet rescriptum super restitutione beneficii impetratum, quod de causa excommunicationis & annotatus impetrantis non facit mentionem.

Idem *Episcopo Imolen.* (*an. 1214. Romæ in Romanis etiam.*)

1. DIlectus *d* filius Abbas sancti Stephani Bononiensis, per suas nobis literas intimavit, quòd cùm ipse (cui visitationis officium in civitate ac diœcesi Bononiensi commisimus) B. & A. Presbyteros ab Ecclesiis suis (propter eorum graves & manifestos excessus) duxerit amovendos: iidem super restitutione sua nostras ad te in communi forma literas impetrârunt, de amotionis suæ causa, & excommunicationis, *e* quâ tenentur adstricti, nullam facientes penitùs mentionem. Nos igitur fraternitati tuæ mandamus, quatenus (si est ita) literas ipsas, tanquam per veri suppressionem obtentas, viribus carere decernas.

[1 *Procuratoribus igitur, vicinorum & Ecclesiarum ipsarum exceptiones in tua præsentia proponentibus autenticas, ut superdendum hujusmodi negotio decreveris, donec super hoc nostra voluntatu beneplacitum recepisses.*]

CAP. XXVII.

¶ Per literas justitia non tenetur Episcopus providere habenti perpetuam Vicariam, vel sufficiens patrimonium. Nec valent literæ gratiæ ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans vocat perpetuam Vicariam, hoc dicit comprehendendo utrumque intellectu.

Idem *Episcopo Veratisamensi.* f (*an. 1214. Romæ in Palatio.*)

POstulâsti *g* per sedem Apostolicam edoceri, utrùm alicujus Ecclesiæ perpetuo Vicario, de proventibus Vicariæ, bonisque paternis, habenti, unde valeat comodè

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *Quòd se non fecerit, posset compelli ad exequendum. c. pastoralis. ¶ De off. delegat.* c *Adde concor. in l. qui procuratorem. in gloss. 1. ff. de procur. & in l. à divo Pio. & ibi Bart. & doctores. ff. de re judic.* d *al. idem de Vallibus Magistro G. & P. de Fumisca. al. de simili canonico.* e *c. 2. eod. tit. in 4. compil.* f *al. Remanensi, Saginensi. Alibi Signiacen. & est diœcesis Rhemen. al. Sargin.*

a *al. in locum rasuræ rescripsit.* b *Adde, quòd si ista clausula desit in aliquo rescripto, illud præsumitur esse falsum. Archidiac. & DD. in c. cordi. de app. in 6.* c *Vos de clausula illa, si ita sit.* d *C. 3. eod. tit. in 4. compil.* e *Sententia in quibusdam antiquis.* f *al. Veratisinensi.* g *C. 4. eod. tit. in 4. compil.*

sustentari, teneatis per illam formam communem [cùm secundùm *a* Apostolum] in Ecclesiastico beneficio provideri. Ad quod sic duximus respondendum, quòd cùm per formam prædictam necessitatibus pauperum Clericorum (qui nullum sunt Ecclesiasticum beneficium assecuti) sedes Apostolica duxerit succurrendum: perpetuus Vicarius (nisi de Vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de hujusmodi literis, utpote veritate tacitâ impetratis. Non enim beneficio carere debet diei, cui competenter de perpetuæ Vicariæ proventibus est provisum. Et pro habente beneficii sufficientis subsidium, excerta scientia super obtinendo alio beneficio, de levi non scribimus, quin faciamus de primo in nostris literis mentionem.

CAP. XXVIII.

¶ Per literas Apostolicas de hac constitutione mentionem non facientes, non potest quis trahi ultra duas dietas extra suam diœcesim, nisi de consensu partium literæ fuerint impetratæ. hoc dicit, usque ad §. sunt. & alii.

Idem *in Concilio generali.* b (*an. 1215.*)

NOnnulli gratiâ sed. Apostol. abutentes, literas ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cùm autem per judicium injustis aditus patere non debeat (quas juris observantia interdicit) statuimus, ne quis ultra duas dietas extra suam diœcesim per literas Apostolicas ad judicium trahi possit. Nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem.

¶ Non valent literæ ad litem impetratæ, sine speciali mandato Domini, nisi impetrentur per conjunctam personam. h. d.

Sunt & alii, qui se ad novum genus mercimonii convertentes, ut vel sopitas possint suscitare querelas, vel novas immittere quæstiones, fingunt causas, super quibus à sede Apostolica literas impetrant, absque Dominorum mandato: quas vel reo (ne propter eas laborum vel expensarum dispendio molestetur) aut actori (ut per ipsas adversarium indebitâ molestatione fatiget) venales exponunt. Cùm autem lites restringendæ sint potiùs, quàm laxandæ, hâc generali constitutione sancimus, ut si aliquis super aliqua quæstione de cætero, sine speciali mandato Domini, literas Apostolicas impetrare præsumpserit, & literæ illæ non valeant, & ipse tanquam falsarius puniatur. Nisi fortè de illis personis extiterit, à quibus non debet exigi de jure mandatum.

CAP. XXIX.

¶ Si occasione duorum rescriptorum, unius scilicet in causa principali, alterius in causa appellationis, contenditur: non judex super principali, sed deputatus super appellatione, cognoscere debet de validitate appellationis.

Honorius III. *Cantuariensi Archiepisc. & conjudicibus suis.* (*an. 1220.*)

II. DIlectus filius J. Sarracenus Clericus exposuit coram nobis, quòd cùm Jordanus Clericus Dumelien. *c* ipsum super Ecclesia sancti Nicolai Dumelien. fisi coram vobis auctoritate literarum nostrarum traxisset in causam: ex parte ipsius Jordani fuit excipiendo propositum, quòd auctoritate ipsarum literarum non poterat conveniri, eò quod ultra duas dietas à diœcesi, (ubi prædicta Ecclesia erat) contra statuta Concilii generalis (de quo in eisdem literis non fiebat mentio) distabatis. Et quia hujusmodi exceptionem admittere denegantes, procedebatis in causa (pro eo quòd idem J. *e* Rothomagi. & Elien. diœcesi beneficia obtinet, quasi ex hoc domicilium intelligeretur habere) ipse ad nostram audientiam appellavit: [*1 & infrà.*] ¶ Cumque idem J. appellationem interpositam prosecutus, ad Eboracens. Archiepiscopum, & ejus collegas, super præmissis literas impetrâsset: vos in causa ipsa nihilominus procedentes, eisdem judicibus ne in commisso sibi procedant negotio, inhibetis. Quocirca mandamus, quatenus (si est ita) causæ supersedeatis eidem, cùm non vos, sed dicti judices cognoscere habeant, ad quos jurisdictio debeat pertinere.

[1 *Vos ejusdem appellatione contemptâ partem alteram mittere dam in possessionem ejusdem Ecclesiæ causâ custodiæ decrevistis.*]

CAP. XXX.

¶ Si plures impetrant in eadem Ecclesia, status datæ, ut primus impetrans præferatur, & solus admittatur. Ita communiter summant Doct. Et procedit istud summarium, secundùm opinionem communem, quæ hodiè invaluit propter jura nova.

Idem *Episcopo & Archidiaco. Legion.* (*an. 1220.*)

CApitulum sanctæ crucis Cameracensis exhibitâ nobis petitione monstravit, quòd Callimacho Clerico super præbendali beneficio in eorum Ecclesia obtinendo, literas nostras ad eos priùs monitorias, & demùm præceptorias imperrante, B. Clericus contra eos super consimili beneficio in eadem sibi Ecclesia conferendo, ad I. Archiepisc. Tornac. & ejus collegas de prædictis literis non habitâ mentione, executorias à nobis literas impetravit: qui post appellationem ad nos interpositam, in eos suspensionis & excommunicationis sententias protulerunt: ac dictus *a* C. super executione mandati pro eo facti, ad alios obtinuit scripta nostra: qui tulerunt suspensionis & excommunicationis sententias in eosdem 1. Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in Canonicum & in fratrem, assignatoque sibi beneficio præbendali, qui ad eos priùs mandatum Apost. reportavit, præfatas sententias juxta formam Ecclesiæ relaxetis: alteri super præbendali beneficio in eadem Ecclesia silentium imponentes.

[1 *Unde nobis humiliter supplicavit, ut cùm in eadem Ecclesia tantum XII. sint prebendæ, & ob hoc non sine magno gravamine simul providere possunt, utrique faceremus easdem sententias relaxari, & provideri alteri eorum in eadem Ecclesia de prebenda, præsertim, cùm in utriusque literæ clausula illa continetur inserta, nisi de mandato nostro eadem Ecclesia foret in alterius receptione gravata.*]

CAP. XXXI.

¶ Si habens literas Papæ ad beneficium, eis propter annuam pensionem renunciat, non valent literæ beneficiales per eum hoc tacito impetratæ.

Idem *Episcopo & Archidiaco. Legion.* (*an. 1220.*)

II. AD audientiam nostram [*te significante*] pervenit, quòd quidam Clerici obtentis à sed. Apostol. literis super provisione sua in aliquibus Ecclesiis tibi subjectis, recipientes ab eis annuas pensiones, seu alia beneficia, ab eorum impetitione desistunt, renunciantes beneficio literarum: [*1 & infrà.*] ¶ Fr. t. mandamus, quatenus eos, qui post literas taliter venditas, alias (de illis mentione non habitâ) imperrabunt de cætero, vel hactenus impetraverint: curare decernas commodo earundem, & Ecclesias non permittas earum occasione vexari: revocando in irritum, si quid earum prætextu inveneris esse factum.

[1 *Demum ad sedem Apostolicam accedentes super sua provisione obtinent alias literas ab eadem de literis antea impetratis non habitâ mentione, & sic gratiâ Apostolicæ benignitatis abutentes, Ecclesias multipliciter inquietant. Ne igitur tales de sua circumventionis astutia glorientur.*]

CAP. XXXII.

¶ Receptus per literas Apostolicas, licèt prebendam exspectet, per alias literas hoc suppromentes in alia Ecclesia recipi non debet. hoc dicit, inhærendo verbis literæ.

a *Infra. de prebend. cum secundum Apostolum.* b *Latera. Bunelliensis.* c *Jordanus.* d *In nonnullis manuscriptis legitur, citabatis.*

a *Dictus R.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Greg. IX. *Mediolanensi Archiepiscopo. (an 1227.)*

IN nostra propositi presentia, quòd nonnulli Clerici à sed. Apostol. plures literas (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, quòd in pluribus Ecclesiis admittantur: sicque aliquando in aliis recepti, licèt nondum in eis Ecclesiasticum beneficium sint assecuti, alias Ecclesias super receptione sua nihilominùs impetunt & molestant *a*: [*& infrà.*]

¶ Mandamus, quatenus eos Clericos Ecclesiis, in quibus recepti sunt, faciens esse contentos, non permittas alias ab eis occasione literarum hujusmodi molestari. Nisi de receptione fortè sua expressam fecerint mentionem.

CAP. XXXIII.

¶ *Non valet rescriptum, quod procurator revocatus & de hoc certificatus, extra judicium impetravit: secus tamen si in judicio: dummodò revocatio ad notitiam adversarii vel judicis non pervenit.* hoc dicit, secundùm lecturam magis communem.

Idem *Episcopo Silvanectensi, & Abbati Carotiloci.* b *(an. 1228.)*

III. EX parte Decani & Capituli Laudunensis fuit propositum, quòd cùm ipsi auctoritate Apostol. indulgentiæ in nobilem virum I. excommunicationis sententiam protulissent: procuratoribus partium propter hoc ad sedem Apostol. accedentibus, & lite super diversis articulis contestatâ, nos causam vobis commisimus terminandam, hoc adjecto, ut non obstarent literæ præter assensum partium impetratæ. Dictus autem nobilis citatus proposuit, quòd per illas literas procedendum non erat, ex eo quòd V. qui easdem literas impetraverat, falsus exiterat procurator, cùm ipse ante impetrationem literarum ipsarum, propter suspicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum sibi traditum revocâsset. Eis igitur proponentibus ex adverso, quòd ad nos vel ad ipsos hujusmodi revocatio non pervenit, vos quòd debueritis per literas ipsas procedere, per quandam interlocutoriam protulistis: [*& infrà.*] ¶ Petente itaque procuratore ipsorum, ut inspiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipsius nobilis ex adverso respondit, quòd non erat per jam dictas literas procedendum, exhibens alias quasdam posterius impetratas, inter alia continentes, ut si de partium voluntate procederet, causam terminaretis eandem: alioquin ipsam sufficienter instructam remitteretis ad sedis Apostol. examen, cum indulgentia memorata. Quas literas ipsi ex eo non valere dicebant, quia per eundem V. & post revocationem mandati fuerant impetratæ. Quia verò juxta generalis statuta Concilii, Apostol. literæ, quas sine speciali mandato Domini quis impetrat, valere non debent, nisi sit de illis personis, à quibus non est exigendum de jure mandatum: mandamus, quatenus si revocatio mandati ad procuratorem pervenit (cùm minùs valere debeant literæ, quæ impetrantur ab illo, à quo mandatum Dominus revocavit) in negotio *c* juxta priorum continentiam literarum, non obstantibus posterioribus, procedatis.

CAP. XXXIV.

¶ *Rescriptum impetratum contra hominem alicujus diœcesis, non extenditur ad hominem ejusdem nominis alterius diœcesis.*

Idem *Decano & Magistro. G. Canonico Leodiensi. (an. 1228.)*

SIgnificante V. nos noveritis accepisse, quòd cùm R. contra V. Remensis diœcesis super quibusdam pannis & aliis ad judices literas impetrâsset, idem V. excipiendo proposuit, quòd cùm idem non de Remensi, sed de Leodiensi diœcesi existeret, per hujusmodi literas (cùm de diœcesi Leodiensi non facerent *d* aliquam mentionem) conveniri de jure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem hujusmodi admittere denegastis, nostram audientiam appellavit *a*. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, & cætera.

CAP. XXXV.

¶ *Per rescriptum impetratum contra homines diœcesis, non possunt conveniri homines civitatis.*

Idem *Priori sancti Laudinensis, & Succentori Rothomagensi. (an. 1228.)*

RODulphus Clericus rector Ecclesiæ sancti Christophori de civitate Sagiensi, suâ nobis insinuatione monstravit, quòd cùm magister R. eum per quasdam literas contra Episcopum Sagiensem, & quosdam alios Sagiensis diœcesis, super reditibus & rebus aliis impetratas à nobis, coram judicibus super eadem Ecclesia per generalem clausulam [quidam alii] convenisset: idem rector proposuit excipiendo, quòd cùm esset de civitate Sagiensi, & sub eadem clausula nullus de civitate ipsa intelligitur inclusus, conveniri non poterat per eandem. Et quia dicti judices exceptionem hujusmodi recusarunt admittere, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocetis in irritum, &c.

CAP. XXXVI.

¶ *Si conveniendus per clausulam, moriatur re integrâ, successor conveniri non potest.*

Idem *Abbati sancti Jacobi. (an. 1229.)*

SIgnificavit nobis Comitissa Namutensis, quòd cùm mortuo Comite fratre suo, ipsa in ejus successerit Comitatu, G. & B. per quasdam literas Apostolicas contra Tullen. Episcopum, & quosdam alios Clericos & Laicos, impetratas, eam coram judicibus (ad quos obtentæ fuerant) super quadam summâ pecuniæ, quam eidem fratri suo se mutuâsse dicebant, per illam generalem clausulam, [quidam alii] (quia in prædicto Comitatu successerat) convenerunt: excipiente itaque procuratore suo, quòd cùm adhuc frater ejusdem mulieris viveret, quando eædem literæ impetratæ fuerunt, nec per ipsas, dum viveret, fuerat ad judicium evocatus, earum auctoritate non poterat conveniri. Et quia judices exceptionem non admittebant ipsius, nostram audientiam appellavit. [*& infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XXXVII.

¶ *Non valent literæ executoriæ, in quibus impetrans falsò dixit monitorias præcessisse.*

Idem *Abbati sancti Victoris. (an. 1229.)*

EX insinuatione Episcopi Ambianensis accepimus, quòd I. Clericus super ejus provisione, ad ipsum præceptorias, & postmodum ad vos *b* executorias contra eum literas impetravit. [*& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus si nullæ monitoriæ super hoc præcesserint, executoriis supersedeatis eisdem, dummodo eædem executoriæ de monitoriis fecerint mentionem: alioquin in executionis negotio, juxta directum ad vos pro ipso mandatum, ratione prævia procedatis.

CAP. XXXVIII.

¶ *Cessantibus clausulis in dubio, Papa non intendit gratiam eundem collatorem super provisione duorum: idem secundus impetrans repellitur, sive primus expectet, sive sit jam gratiam consecutus.* hoc dicit secundùm intellectum glossæ.

Idem *Novienſi Episcopo. (an. 1229.)*

MAndatum Apostolicum ad te directum, ut Magistrum S. faceres in Canonicum recipi, & in fraternem

a *Vide & l. à procedente. & ibi Bart. C. de dilat.* b *al. dicas loquitur, ad Abbatem & Episcopum. Ne putes erratum esse, & pluralia locutio duorum numero consistere potest. 4. q. 3. §. ubi numerus, verum rectius loquitur Abbati S. Victoris, & collegio, abbas non subaudiretur in plurali. c. quam gravi. 3. de crim. falsi.* Novien-

sis Ecclesiæ, si pro alio ibidem non scripsimus, qui hujusmodi gratiam prosequatur, alio jam beneficium per nostras literas obtinente, prosequi non teneris. Cùm super receptione duorum gravandi Ecclesiam antedictam, non fuit intentio mandatoris.

CAP. XXXIX.

¶ *Ecclesia in qua Papa primus dedit monitorias, & secundus executorias, per primum, non per secundum intelligitur gravata.*

Idem Gregor. IX. *(an 1229.)*

LIteris Apostolicis ad vos directis, ut G. Clericum reciperetis in Canonicum & in fratrem, nisi pro alio fuisset per nos Ecclesia vestra gravata, mandatum nostrum vos exequi volumus & mandamus. Non obstante, quòd T. Subdiaconum per nostras literas executorias recepistis, qui à bonæ memoriæ H. prædecessore nostro monitorias impetravit. Cùm factum prædecessoris nostri potius, quam nostrum fuerimus prosecuti. *a*

CAP. XL.

¶ *Diœcesanus, cui scribitur, ut in diœcesi sua, ubi pro alio scriptum non est, provideat vel faciat provideri, non potest id exequi circa beneficium spectans ad collationem alterius, jam pro alio gratiati.*

Idem.

ABbatem, qui mandatum Apostolicum jam recepit, ut S. Clerico in aliqua Ecclesiarum sui monasterii provideret, & per literas generales ad Diœcesanum Episcopum obtentas, ut in diœcesi sua (ubi pro alio scriptum non esset) faceret provideri, cogi juris ratio non permittit, nec super conferendis Ecclesiis, aut beneficiis agitari, etiam si facultatem habeat Diœcesanus, per eadem literas providendi.

CAP. XLI.

¶ *Per rescriptum directum excommunicatori, ut absolvat excommunicatum, si contra Concilium eum excommunicavit, datis executoribus, qui eo non parente ex quantur, non excommunicatores, sed executoribus cognitio deviandatur.*

Idem.

AB excommunicato, qui contra statuta Concilii *b* generalis asserit se ligatum, literis ad excommunicatorem obventis, ut (quod si est ita) sine difficultate absolvat eundem, & aliis e deputatis judicibus, qui (eo non parente) mandatum Apostolicum exequantur. Non excommunicatori (qui de facto suo in hoc certus esse debet, licèt in hoc deferatur eidem) sed illis cognitio demandatur.

CAP. XLII.

¶ *Si impetrans rescriptum ad beneficium, dixit se non beneficiatum, cùm tamen haberet beneficium, licèt exiguum, non valet rescriptum.*

Idem.

SI proponente aliquo nondum se beneficium Ecclesiasticum assecutum, super provisione ipsius (licèt minùs competens obtinentis) rescriptum Apostolicum de hoc mentionem non faciens, impetretur. Illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

CAP. XLIII.

¶ *Abutentes rescripto Apostolico in casibus hic enumeratis, privantur commodo rescripti, & condemnantur in sumptibus & damnis adversario.*

Idem *Episcopo Parisiensi.*

QUia nonnulli diversis modis literis Apostolicis obtemperare contemnunt, statuimus, ut quicunque obtentas sub nomine suo literas aliis ejusdem nominis tradunt, qui quos volunt fatigant indebitè per easdem, & qui eas tali modo recipiunt: quique illos, contra quos nihil habent quæstionis, faciunt in judicium evocari: aut literas ipsas ad futuras trahunt controversias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ: seu quenquam super uno negotio, vel etiam malitiosè super pluribus personalibus actionibus, quæ sub uno judice possent tractari commodius, per varias literas coram diversis judicibus trahunt, ut laboribus fatigatus & sumptibus, vel compellatur componere, vel cedere juri suo: aut reus actorem eodem tempore ad diversa loca, vel indeterminatè ad villam, quæ commune cum pluribus ejusdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, ut dum non comparuerit, excommunicetur quasi contumax, & sic eum à sua intentione repellat: eârundem literarum commodo careant *a*, & adversariis in moderatis expensis ac damnis, quæ propter hoc eos pertulisse constiterit, condemnentur.

a *Vide l. 1. 4. sed & si qui. D. de Carb. ed. & D. de lib. caus. l. ordinata.* b *in multis antiquis ita, & Abbati Compediens.* c *In uno antiquo, in negotio iste.* d *faceret.*

a *executi.* b *Later. sub Innoc. III. c. 47.* c *& aliis sibi judicibus deputatis.*

a *adde generaliter de allibus, qui infirment rescriptum. l. 1. C. si contra jus vel util. publ.* b *lib. 1. epist 64. ad Felicem Episcopum Messanensem, & cap. 1. eod. tit. in 1. comm.* c *Cap 1. eod. tit. in 3. compil.* d *in quibusdam recentioribus sta, sed male, meo judicio, vel in extremitate pallii: manu Prælati Ecclesiæ, &c.*

DE CONSUETUDINE.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ *Consuetudo inferens gravamen Ecclesiis debet Judicis officio tolli.* hoc dicit secundùm intellectum magis singularem.

Gregorius I. *in Registro.* b *(an 591. Romæ in Siciliam.)*

CONsuetudines, quæ Ecclesiis gravamen inducere dignoscuntur, nostrâ nos decet consideratione remittere.

CAP. II.

¶ *Ex consuetudine potest introduci actus sive solemnitas, per quam sine apprehensione rei transfertur possessio res absentis.* h. d. & est casus singularis, secundùm Abbatem Siculum.

Innocentius III. *Archiepiscopo & Cap. Lugdunensi. (an. 1199. Romæ in Daniam.)*

EX c literis: [1 *& infrà.*] ¶ Si verò aliquis possessiones aliquas claustris, vel aliis religiosis locis, in bona valetudine, vel ultima voluntate, pro suorum vult remedio peccatorum conferre: hanc conferendi formam esse proponis, quòd in hujusmodi donationibus modicum terræ consuevit in manu accipere, vel in extremitate *d* palliij, quod manu Prælati Ecclesiæ sustinetur, aut super altare ponendum sub testimonio videntium & audientium, sub dicta forma, quæ scotatio vulgariter appellatur: [2 *& infrà.*] ¶ Discret. vestræ mandamus, quatenus donationes eorum, quæ sub obtentu consuetudinis claustris, Ecclesiis, vel quibuslibet locis religiosis piè conferuntur, vel etiam sunt collata, faciatis irrevocabiliter observari, cùm hujusmodi signum, quod scotatio dicitur, non tam factæ donationis, quàm traditæ possessionis sit evidens argumentum.

[1 *Quæ tu nobis, frater Archiepiscope, destinâsti, intelleximus manifestè, quòd regnum Daciæ, quantum ad ea, quæ ad jus fori contingunt, consuetudinibus suis, & institutionibus Regum suorum omnino regatur. Unde nullum usum testamentorum illius provinciæ hominibus contigit habere, qui alibi in ultimis decedentium voluntatibus secundum legatem observantiam custoditur.*

[2 *Verum quia hujusmodi donatio malitiosè à quibusdam ea villatoribus, sicut asseris, impeditur, à nobis humiliter postulâsti, ne loca religiosa, & Ecclesiæ, quibus multæ possessiones sub scotatione hujusmodi sunt collatæ, ab aliquibus possint vel debeant temerè perturbari, paterna debemus solicitudine providere. Nolentes igitur ut tales constitutiones, quas diuturnitas temporis, ut asseris, observavit, & usus consuetudinis approbata hactenus retinuit, temeritate qualibet infirmetur.*]

CAP. III.

¶ *Non valet consuetudo, ut in causis Ecclesiasticis dictum populi pro sententia teneatur.*

Idem Innoc. III. *Episcopo Pictavien.* a *(an. 1198.)*

AD nostram audientiam *b* noveris perveniſſe, quòd in tua diœceſi etiam in cauſis Eccleſiaſticis conſuetudo minùs rationabilis habeatur, quòd cùm aliqua cauſa tractatur ibidem, & allegationibus & querelis utriuſque partis auditis, à præſentibus literatis & illiteratis, ſapientibus & inſipientibus, quid juris ſit quæritur, & quod illi dixerint, vel aliquis eorum (præſentium conſilio requiſito) pro ſententia teneatur. Nos igitur attendentes, quòd conſuetudo, quæ canonicis obviat inſtitutis, nullius debet eſſe momenti *c*, cùm ſententia à non ſuo Judice lata nullam obtineat firmitatem: ut in cauſis Eccleſiaſticis ſubjectorum tuorum, poſtquam tibi de meritis eorum conſtiterit, ſententiam proferre valeas, ſicut ordo poſtulat rationis, auctoritate tibi præſentium (præmiſſâ conſuetudine non obſtante) concedimus facultatem. *d*

CAP. IV.

¶ *Conſuetudo non poteſt operari, ut Clericus non Epiſcopus poſſit exercere ea, quæ ſunt reſervata ordini Epiſcopali: & eſt caſus novitatis. Abbas.*

Idem *L. Vicario noſtro e apud Conſtantinopolim conſtituto. (an. 1199.)*

QUanto *f* de benignitate: [1 & 3.] ¶ Perveniſſe ad audientiam noſtram, quòd quidam ſimplices ſacerdotes apud Conſtantinopol. ea ſacramenta præſumunt fidelibus exhibere, quæ ab Apoſtolorum tempore fuerunt ſolis Pontificibus reſervata, ut eſt ſacramentum Confirmationis, quod chriſmando renatos ſoli debent Epiſcopi per manûs impoſitionem conferre, ad excuſandas excuſationes in peccatis: ſolam conſuetudinem prætendentes. [2 & infrà.] ¶ Diſcr. t. mandamus, quatenus omnibus Presbyteris diſtrictè prohibeas, ne talia de cætero ſuâ temeritate præſumant: quæ licèt non ſint à fidelibus contemnenda, tutiùs tamen eſt ea ſine periculo ex neceſſitate (quæ legem non *g* habet) omittere, quàm ut ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate (quæ lege damnatur) non ſine gravi periculo inaniter conferantur: cùm umbra quædam oſtendatur in opere, veritas autem non ſubeat in effectu.

[1 *Sed. Ap. locum obtines ceſſoren, tanto tibi eſt ſolicitius procurandum, ut te talem eidem exhibeas in negotio peragendo, non declinans ad dextram vel ad ſiniſtram, quòd non minùs re quàm nomine vices Apoſtolicas gerere comproberis.*]

[2 *Cura diuturnitas temporis peccata non minuat, ſed augmentet, quæ tanto graviora exiſtunt, quantò infelicem animam diutiùs detinent alligatam. Volentes igitur hæc & alia, quæ oculos divinæ majeſtatis offendunt, de agro dominico extirpari.*]

CAP. V.

¶ *Non valet conſuetudo, per quam interdicti ſententia violatur.*

Idem *Decano & Cap. Cenomanenſi.* h *(an. 1206.)*

CUm inter *i* vos ex una parte, & Canonicos ſancti Petri de curiâ ex altera, ſuper eo, quòd dicti Canonici generale interdictum ab Epiſcopo veſtro, vel à vobis in civitate Cenomanenſi poſitum non ſervabant, quæſtio *k* vertebatur, [1 & 3.] ¶ Procurator verò ipſorum propoſuit, quòd ipſa Eccleſia ſancti Petri à prima fundatione libera extitit & exempta: & de conſuetudine antedicta in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulſatis campanis, altâ voce (interdictis & excommunicatis excluſis) divina officia celebrare. Nos igitur cognito, quòd ex tali conſuetudine, ſi qua foret, diſtrumperetur nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ipſum de conſenſu fratrum noſtrorum duximus irritandum.

[1 *Ut utraque pars eandem cauſam ſine debitâ terminet, ſuum nuncium ad ſed. Ap. deſtinârunt: partibus ergo in noſtra præſentia conſtitutis, per procuratores idoneos eis audientiam præbuimus liberam & benignam. Et quidem Eccleſiæ veſtræ propoſitus procurator, quòd cùm Cenomanenſ. Eccleſia ſuo loco & tempore pro exceſſibus ſecularis poteſtatis interdicto velit ſupponere cervicem Eccleſiæ beati Petri de curia, tanquam ſuo capitis membrum non cohærent, campanis pulſatis, apertis januis divina officia celebrare, aliis eſſentibus non obmiſit. Cùm autem ven. F. n. Epiſc. Eccleſiaſticam compeſcendo. Noviter verò dil. fil. Decanus & quidam alii perſonatus habentes in Eccleſia prædicta ſuam & Canonicis ſancti Petri denunciatum fuiſſet, ut à divinorum celebratione ceſſarent, & obſervarent ſicut alia ipſius civitatis Eccleſia interdictum, ipſi majorem temeritatem ſuæ audaciæ adjungentes, quæ majori ſolennitate ſuam ſunt officium exequi, veniæ vocem legi ſententiam non verentes.*

CAP. VI.

¶ *In moribuendis officiis novæ dignitati, ſervatur conſuetudo vicinarum civitatum, quæ ſi diverſa fuerit, ſervabitur magis rationabilis, & alii non præjudicant.*

Idem *Epiſcopo Helienſi. (an. 1208.)*

CUm olim *a* Londonenſis Epiſcopus noſtris auribus intimâſſet, quòd in ſua Eccleſia propoſuerat ſtatuere Præcentorem, nos ejus precibus inclinati, ei licentiam conceſſimus Præcentorem hujuſmodi ordinandi, dummodo in conferendis ſibi reditibus nulli inferretur præjudicium, ſtatuentes, ut Præcentor tam ſtet inſtitutus in ſeſſionibus, proceſſionibus, & aliis illam habeat in Londonenſi Eccleſia dignitatem, quam habent alii Præcentores in aliis Eccleſiis Anglicanis: [1 & 3.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus, ſi ſecundùm diverſas conſuetudines locorum, diverſas habere noveris Præcentores in Anglicanis Eccleſiis dignitates, jam dictum Præcentorem in Anglicanis Eccleſiis dignitates, jam dictum Præcentorem illam habere facias in Londonen. Eccleſia dignitatem, eâque manere contentum, quam (rationabilib. & approbatis conſuetudinib. Eccleſiæ ſalvis) ſine præjudicio alieno poterit obtinere.

[1 *Poſtmodum autem noſtris fuit auribus intimatum, quòd licèt idem Epiſcopus dil. fil. G. in eadem Eccleſia inſtituiſſet Præcentorem, quod tamen à nobis fuerat de prælibata dignitate ſtatutum, biennio jam elapſo exequi non curavit. Quapropter tibi dominus in mandatis, ut illud, ſublato cujuſlibet contradictionis & appellationis obſtaculo, exequi non poſponeres, contradictores per cenſ. Eccleſiaſticam compeſcendo. Noviter verò dil. fil. Decanus & quidam alii perſonatus habentes in Eccleſia prædicta ſuam & Canonicis ſancti Petri denunciatum fuiſſet, ut à divinorum celebratione ceſſarent, & obſervarent ſicut alia ipſius civitatis Eccleſia interdictum, ipſi majorem temeritatem ſuæ audaciæ adjungentes, quæ majori ſolennitate ſuam ſunt officium exequi, veniæ vocem legi ſententiam non verentes.*]

CAP. VII.

¶ *Non poteſt induci in conſuetudine, ut quis poſſit dimittere*

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* dignita-

dignitatem ſine Superioris licentia, vel ut poſſit electus adminiſtrationem habitâ confirmatione à Superiore.

Idem Innoc. III. *Conventui Corbien. monaſterii.* a *(an. 1208.)*

CUm venerabilis *b* frater noſter Epiſcopus Hoſtienſ. & L. ſanctæ crucis Presbyter Cardin. in partibus Alemaniæ legationis officio fungerentur, invenerunt Abbatem de monaſterio Hermionenſ. quod ad Rom. Eccleſ. neſcitur pertinere nullo mediante, ad monaſterium Corbien. quod eſt etiam Rom. Eccleſ. ſpeciale, temeritate propriâ migrâſſe: licentiâ illud deſerendi, vel confirmatione à nobis, vel ab ipſis, qui vices noſtras in illis partibus tunc gerebant, nec habitâ, nec petitâ: [& 3.] ¶ Poſtmodum autem nuntii ejus, ad deſcenſionem ipſius, generalem illius terræ conſuetudinem allegârunt.

Cùm igitur hæc non tam conſuetudo, quàm corruptela merito ſit cenſenda, quæ profectò ſacris eſt canonibus inimica, ipſam mandamus de cætero non ſervari. c

CAP. VIII.

¶ *De conſuetudine poteſt induci, quòd una Eccleſia de gremio alterius teneatur ſibi Prælatum eligere. Et Conſuetudo eſt optima legum interpres.*

Idem *Decano* [*Salesberienſi A.*] *Archidiac. & Magiſtro P. Penetel. Canon. Pariſienſ.* d *(an. 1208.)*

CUm dilectus *e* filius Guil. Andren. Eccleſiæ Monachus, qui pro Clerico ejuſdem Eccleſiæ ſe gerebat, & G. procurator monaſterii Karoſen. ſuper jure eligendi Abbatem in Andren. monaſterio, & ejuſdem electione in noſtra præſentia ad invicem litigarent, idem Guil. electionem ſuam à fratribus Andren. Eccleſiæ concorditer celebratam, auctoritate Apoſtolicâ petiit confirmari, aſſerens tum de jure communi, quàm de privilegio ſpeciali, eis ab Alex. Papa conceſſo, & à nobis poſtmodum confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eoſdem fratres tantummodo pertinere. [1 & 3.] ¶ Dictus verò procurator propoſuit ex adverſo, quòd cùm olim ad petitionem patronorum Eccleſiæ à Morien. *f* Epiſcopo fuerit conſtitutum, quòd ſi præfatus locus divino munere adeò pullularet, ut Prior, aut Abbas conſtitueretur ibidem, electio ejus penès fratres ejuſdem loci & Capitulum Karoſen. penderet, & obtentu hujuſmodi ſtatuti ſic fuerit longè retroactis temporibus obſervatum, ut monaſterio Andren. vacante, Andren. fratres in Karoſen. Capitulo aliquem de gremio monaſterii Karoſen. ſibi eligerent in Abbatem: electio prædicti G. tam contra ſtatuti tenorem, quàm etiam contra conſuetudinem approbatam (quæ optima eſt legum interpres) minùs canonicè attentata, meritò caſſari debebat: [2 & infrà.] ¶ Quia nobis conſtitit electionem ipſam à ſuſpenſis, & de ſuſpenſo etiam celebratam, eam juſtitiâ caſſavimus exigente. Cæterùm cùm ſupradictum ſtatutum ita ſanè poſſet intelligi, quòd per illud nec juri communi, nec privilegio derogetur: ut videlicet ad ſæpedictos fratres electio ſpectet Abbatis, & ad Karoſen. Capitulum confirmatio: mandamus, quatenus ſi ex parte Karoſen. cœnobii talis fuerit conſuetudo probata, quæ juri communi præjudicet, in hac parte vos ſecundùm illam decernatis electionem Andren. Abbatis de cætero faciendam, aliòquin Andren. Monachis jus eligendi Abbatem adjudicare curetis: ut ſic de cætero liberam habeant facultatem de gremio Eccleſiæ ſuæ, vel etiam aliunde, per electionem canonicam eligendi perſonam idoneam in Abbatem præſentandam Karoſen. Capitulo, ut ab eo (ſi fuerit Canonica) confirmetur.

[1 *Nam de jure communi omnis congregatio Monachorum eligere ſibi debet Abbatem: & in ejuſdem Alex. privilegio continetur, ut obeunte monaſterii Andren. Abbate nullus ibi qualibet ſurreptionis aſtutiâ ſeu violentiâ præponatur, niſi quem fratres vel eorum pars conſilii ſaniori ſecundum Deum & beati Benedicti regulam duxerint eligendum, à nobis quoque prædictis fratribus dignoſcitur eſſe conceſſum, ut licitum ſit eiſdem, cùm Eccleſiam ſuam Abbate vacare contigerit, perſonam idoneam de gremio ejuſdem Eccleſiæ, vel aliunde, per regularem electionem ſibi præficere in paſtorem Karoſen. monaſterio præſentandam, ut ab ipſo confirmationem acceſſit, & reverentiam, quam ei debet impendat.*]

[2 *Et mandari fratribus antedictis, ut juxta quod eſt hactenus obtentum, procederent ad electionem Abbatis*: & infrà. ¶ *His igitur & aliis, quæ coram nobis utrinque fuêre propoſita, perſpicaciter intellectis.*]

CAP. IX.

¶ *Capitulum ſine Epiſcopo ſtatuta ſeu conſuetudines novas facere, vel antiquas immutare non poteſt.*

Honorius III. *a Pariſienſi Capitulo. (an. 1221.)*

CUm conſuetudinis uſusque longævi non ſit levis auctoritas, & plerumque diſcordiam pariant novitates: Auctoritate vobis præſentium inhibemus, ne abſque Epiſcopi veſtri conſenſu immutetis Eccleſiæ vestræ conſtitutiones & conſuetudines approbatas, vel novas etiam inducatis. Si quas fortè feciſtis, irritas decernentes.

CAP. X.

¶ *Non valet conſuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria diſſipandum.*

Idem *majori & Burgen. de Rupella. (an. 1223.)*

EX parte veſtra fuit propoſitum, quòd cùm in patria veſtra ſervatæ ſint hactenus duæ conſuetudines abuſivæ, *una*, quòd ſi indigena vel extraneus prodigalitatis vitio, vel incuriâ, ſeu quocunque caſu alio diſſipaverit, vel amiſerit bona ſua, bona uxoris ſuæ, tam mobilia, quàm immobilia, pro ſuæ voluntatis libito *b* alienat. [1 & 3.] ¶ Et quòd ſi vir ducat uxorem, quæ fide conjugii violatâ committat adulterium, nihilominùs ipſa medietatem omnium bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbè apprehendit; quæ potiùs privanda eſſet omnibus viri bonis: [2 & 3.] ¶ Tenore præſentium declaramus, vos non teneri ad hujuſmodi conſuetudines obſervandas.

[1 *Quare ſit interdum, ut viro defuncto mulier remaneat indotata, & ſuperſtites filii extrema ſubjaceant incommodis paupertatis. Alia quoque conſuetudo eſt non impariter reprehenda.*]

[2 *Quare ſuper his vobis per Ap. ſed. provideri humiliter poſtulaſtis. Nos igitur ſaluti & utilitati veſtræ conſulere cupientes.*]

CAP. XI.

¶ *Conſuetudo non derogat juri naturali, ſeu divino, cujus transgreſſio peccatum inducit: nec poſitivo, niſi ſit rationabilis & præſcripta.*

Gregorius IX. *(an. 1229.)*

CUm tantò ſint graviora *c* peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit naturali juri (cujus transgreſſio periculum ſalutis induxit) quàcunque conſuetudine (quæ dicenda eſt veriùs in hac parte corruptela) poſſe aliquatenus derogari. Licèt etiam longævæ conſuetudinis non ſit vilis auctoritas, non tamen eſt uſque adeò valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitimè ſit præſcripta.

a *Pariſienſi leg.* b *arbitrio, vide text. in l. Labeo ait. 9. ff. de pall. & Bart. in extrav. ad reprimend.* c *Vide B. Thom. 2. 2. q. 7. art. 2. & Dom. Sotum lib. 1. de juſt. & jur. q. 7. art. 21.*

a *al. ita: Idem Conventui & Corbienſi monaſterio.* b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* c *Vide l. rem non nevam. C. de jud. & ibi Petr. de bel. Cyn. Bartol. & Bald. & l. 2. C. quæ ſit long. conſuetudo.* d *al. Salesbienſi.* e *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* f *Morinen.*

Universidad de Deusto Biblioteca

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

TITULUS V.

CAPUT I.

¶ *Impostulabilis est, qui violat interdictum.* h. d. quoad titulum: *habet enim multa alia dicta, quæ non facunt ad tit.*

Innocentius III. *Decano & Capit. Senonensi.* (*an. 1198.*)

AD hæc *a* in B. Petro: [1 & *infrà.*] ¶ Cumque de facili non possetis in unum locum & propositum convenire, sed ad nos fuissetis ab aliquibus appellatum: tandem convenientes in unum, Altissiodorens. Episcopum in Archiepiscopum postulastis. Postulationem vestram per magistrum R. Præcentorem vestrum, & per Abbatem S. Petri exponentes, & petentes, ut faciendæ translationi pium præberemus assensum. Verum, quoniam antequam idem magister ad sedem Apostolicam accessisset, nobis quasi pro certo constabat, quòd idem Episcopus interdicti sententiam non servâsset, quod etiam idem magister non negavit, in fratrum nostrorum præsentia requisitus à nobis, in ipsius Episcopi excusationem allegans, quod sententiam latam servare nullatenùs tenebatur, quæ ad ejus notitiam, nec per literas nostras, nec per Card. tunc Apost. sed. Leg. qui eandem sententiam promulgârat, nec per deputati ad hoc executoris mandatum vel literas pervenisset: [2 & *infrà.*] ¶ Quod nec sufficit, imò nec proficit ad excusationem prædicti Episcopi, cum Cardinalis idem sententiam interdicti præsentibus multis solenniter ac publicè promulgavit: & eadem interdicti sententia in regno Francorum jam multis publice cœperit observari: nec sit necessarium, cum constitutio solenniter edirur, aut publicè promulgatur, ipsius notitiam *b* singulorum auribus per speciale mandatum vel literas inculcare: sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solenniter editam, aut publicè promulgatam: cùm & contra quosdam, qui Sardicen. Concilium non servabant, tanquam illud non habuerint, aut perceperint, canonica tradat auctoritas, quòd eis non facilè facultas credendi tribuitur: cùm idem penes illos in suis regionibus actum fuerit & receptum. Nec valet, quòd in Altissiodoren. diœcesi dictus Rex terram propriam dicitur non habere, cùm nos terram totam Regis ipsius subjici mandaverimus interdicto; & Cardin. nostrum interpretatus mandatum, in terram illam sententiam promulgaverit, quæ Regi tunc temporis adhærebat: [3 & *infra.*] ¶ Sed inde liquidò constat, sæpè dictum Episcopum sufficienter excusari non posse, quòd suam metropolitanam Ecclesiam generalis interdicti sententiam & recepisse noverat, & servare. [4 & *infrà.*] ¶ Nos igitur, qui secundùm Apostolum prompti sumus inobedientiam omnem ulcisci, ejusdem Episcopi Altissiodoren. inobedientiam attendentes, ne nil obedientia prodesse videretur humilibus, si contemptus contumacibus non obesset: cùm juxta canonicas sanctiones quædam sint culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam, postulationem hujusmodi non propter postulantem Ecclesiam, sed propter postulatam personam repulimus, ut indignam. Licet autem ex eo, quòd hominem, qui vestro non conveniebat proposito, postulâstis, cùm vos interdicti sententiam servaretis, & ipse eam contemneret observare, permissâ vobis facilè abusi fueritis potestate; ac ideò eos eâ non immeritò privare possemus: de solita tamen benignitate *c* concedimus, ut vobis per postulationem *idoneam,*

a *Capit. eod. tit. in 3. compil.* b *Ad intelligentiam vide B. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. Sotum l. 1. de justit. & jure, q. 1. art. 4. Alphonsum Castrum l. 1. de potestate legis pœnalis, Can. 1. & Fernandum Vasq. l. 1. controver. illustr. c. 44.* c *In manusc. de solita tamen benignitate solitis Apost. concedimus, &c.*

seu electionem canonicam de persona congrua consulatis.

[1 *Sanè cùm Ecclesia Senonens. semper fuit Ecclesiæ Romanæ devota, non immeritò ipsius Ecclesiæ passioni compatimur, & doloribus condolemus, cùm ea sit viduata pastore: qui esset nobis ejus genere, nobilior tamen fuit, sicut credimus, sanctitate, & instantia.* ¶ *Dolemus insuper, quòd dolori nimio, quem de tanti patris obitu conceperat Eccles. Senonens. dolor alius supervenit, cùm ea vice fungente ab officio funeris tam funesti, vix diguè celebratis exequiis tanti patris, Rex ipse injustè commotus possessiones ipsius tam ad mensam Archiepiscopi, quàm Canonicorum pertinentes, non ut dimisit vel ut decuit, sed ut voluit & valuit, occupavit, & personas etiam, quæ de mandato nostro suspenderant organa sua, compulit exulare.*]

[2 *Et quòd in Altissiodorensi diœcesi Rex ipse terram propriam non haberet, & quòd eadem Altissiodorensis diœcesis ex alia causa fuerat interdicta.* & infrà.]

[3 *Quòd si Episcopus ejus ex alia causa fuerat interdictus, interdicti sententiam & tenebatur fortius, & poterat facilius observare.*]

[4 *Idemq́, unus eorum extiterat, qui deliberantes super eadem sententiam de communi consilio decreverunt, sed erravimus, ut eandem sententiam non servarent, cùm si verbum Apostoli Petri ut eandem sententiam non servarent, cùm si verbum Apostoli Petri de Clemente dicentis diligentius attendissent, commonitionem sibi per hoc non debuerunt exspectare, sed obsecundare prudenter & humiliter obedire.*

CAP. II.

¶ *Qui postulationem cassatam vitio personæ immutat, est abstinendus & postulandi potestate privatus.*

Idem *Hostiensi Episcopo Apost. sed. Legato.* (*an. 1208.*)

GRatum *a* gerimus [1 & *infrà.*] ¶ Accepimus enim ex literis tuis, quòd Canonicis Senonens. quorum postulatio nostrâ fuit auctoritate cassâta, licèt cassationis literas suppressissent in fraudem, ut canonicè ad electionem procederent, mandavisti: [2 & *infrà.*]

¶ Cumque plures eorum postulationem cassatam à nobis innovare denuò niterentur, quidam verò Episcopum Cameracensum in Archiepiscopum postularent. Tu intelligens eos, qui cassationem nostram quodammodò revocare volebant, eligendi privilegium amisisse: quia concessâ sibi ex Apostolicæ sedis benignitate aburerentur temerè potestate: ac ideò ad alios, licèt pauciores numero *b*, quantùm tamen ad hoc pertinet, consilio saniores, eligendi vel postulandi devolutam esse licentiam, prædictum Cameracen. ad eorum instantiam in pastorem auctoritate fretus Apostolicâ providisti. Nos igitur à solicitudine Cameracensis Ecclesiæ ipsum reddidimus absolutum, quod à te de mandato nostro factum est, auctoritate Apostolicâ confirmantes.

[1 *Et acceptum, & fraternitatem tuam plurimùm commendamus, quòd ad promotionem ven. f. n. S. quandam Cameracensis Episcopi, nunc autem Archiepiscopi Senonensis, & prudenter & effi.acter attendisti.*]

[2 *Adjiciens etiam, quòd nisi forsitan talem personam concorditer vota sua transferrent, pro qua merito tuum deberent abstinere consensum: de provisione ipsius Ecclesiæ posmodum facietis quod credetis expedire.*]

¶ *Postulatio, per quam privata vel minor utilitas communis vel majori præfertur, vel qua sit à minori, quam à tertia parte Collegii, admitti non debet.*

Idem *c Clericis Ravennensis Ecclesiæ.* (*an. 1204.*)

BOnæ memoriæ *d* Guil. Archiepiscopo vestro viam universæ carnis ingresso, quidam vestrûm sanctæ Praxedis Presbyterum Cardinal. quidam verò Imolen. Episcopum postulaverunt: [1 & *infrà.*] ¶ Nos igitur su-

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *Electio ad quot & quas pertineat.* c *al. Idem Clericis Ravenn.* d *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

ditis, quæ de facto, & de jure fuerant allegata, plenius etiam pro utralibet partium curavimus allegare: consideravimus *a* verò, quòd ejusdem Cardinalis præsentia utilior sit non solùm Romanæ, sed etiam Ecclesiæ generali, tam apud Apostolicam sedem, quàm apud Ecclesiam Ravennatem: unde non immeritò præferentes speciali utilitati comunem, & minori majorem, prædictum Cardinalem postulationi vestræ non duximus concedendum. Attendentes autem ex altera parte, quòd prædictus Episcopus Colonensis, à minori, quàm tertiâ parte fuerit postulatus: & quòd Apostolica sedes postulationes hujusmodi non consueverit in tanta divisione, ac contradictione recipere: cùm etiam quando aliquis ab aliis unanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum, non tam ex justitia, quàm ex gratia moveatur, postulationem ipsius non duximus admittendam.

Mandantes, quatenus cum his, qui vocem in electione habere noscuntur, per electionem, postulationem, seu nominationem canonicam in personam idoneam convenire curetis.

[1 *Cumq́, partes postulationes sicas per nuncios suos nobis præsentassent, proponebatur ab his, qui Cardinalem postulaverant memoratum, quòd plures, quàm duæ partes, vestrum convenerant in eundem. Verùm pars altera proponebat, quòd dignioren persona postulaverant Episcopum Imolensem, & quòd in postulatione ipsius & forma canonica & tenor compromissionis fuerat observatus: cùm tanquam Suffraganeus Raven. Ecclesia postulatus de ipsius gremio exisset. Fuerat n. compromissum, ut de corpore Ravennaten. Ecclesiæ personam eligerent idoneam, & competentem: quod pars altera frivolum asserebat; cùm licèt talis condition fuerit adjecta, potestas tamen de Rom. Ecclesiæ collegio propter ipsius privilegium translata postulari persona; cùm membra capitis à membris corporis auferri non debeant aliena.*]

CAP. IV.

¶ *Archiepiscopus in Archiepiscopum postulatur. Et ex quo postulatio præsentata est Papæ, non possunt postulantes ab ea recedere, sed debet superioris judicium expectari.* h. d. quoad titulum.

Idem *Præposito & Capitulo Strigonien.* b (*an. 1211.*)

BOnæ *c* memoriæ Archiepiscopo vestro viam universæ carnis ingresso, cùm in Colocens. Archiepiscopum postulandum à nobis contulissetis unanimiter vota vestra, Suffraganei Strigonens. Eccclesiæ, Quinqueecclesiensis Episcopus *d* videlicet, & quidam alii postulationi vestræ se opponere curaverunt, asserentes, quòd eis contemptis, qui jus habebant eligendi vobiscum postulatio eadem fuerat attentata: licèt vestri nuncii proponerent ex adverso, quòd super præficiendo vobis Pontifice *e*, de gratia multoties Suffraganeorum fuerat requisitus assensus, sed ipsi vobis consilium denegaverunt. Nuncii igitur in nostra præsentia constitutis, & propositis adversariis quædam alia contra postulationis vestræ processum, quia nobis de propositis non constabat, ita duximus providendum, ut si Suffraganeis persistentibus in contradictione sua, vos *f* postulationi vestræ velletis instare, per procuratores idoneos ad sedem Apostolicam veniretis. Si autem illi à contradictione sua cessarent, & vos instaretis proposito vestro, ad præsentiam nostram mitteretis personas idoneas, qui super his, quæ opportuna forent, nos redderent certiores. Quòd si contradicentibus Episcopis memoratis vos contingeret de jure vestro diffidere, aliam personam idoneam providere tis vobis canonicè in pastorem.

Cæterum quidam vestrûm, à postulatione vestra, quam nobis præsentaveratis, communiter temerè recedentes, aliis persistentibus in eadem, prædictum Quinqueecclesiens. Episcopum in Archiepiscopum postulaverunt: [1 & 3.] ¶ Nos igitur postulationem ipsam, quam invenimus in multa discordia, non solùm Suffraganeorum, verùm etiam Canonicorum Strigonens. Ecclesiæ ac contra formam mandati nostri temerè celebratam, non duximus admittendam; sed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis pastorem idoneum per electionem canonicam vel postulationem concordem (requisito Suffraganeorum assensu, si esset de antiqua & approbata consuetudine requirendus) procedere curaretis, alioquin nos ipsi provideremus Ecclesiæ viduatæ. Verùm antequam ad vos literæ nostræ *a* pervenissent, innitentes mandato priori, Suffraganeos, præter Quinqueecclesien. ad concordiam revocastis. [2 & 3.] ¶ Post hæc (mandato *b* nostro recepto) hi, qui in Colocen. convenerant, ab ejus postulatione recedere noluerunt, sed innovaverunt eandem, reversis ad eos quibusdam Canonicis *c*, qui in partem alteram declinârant. [3 & 3.] ¶ Cæteri vero, qui Quinqueecclesien. Episcopum postulârant, convenientes in unum, cæteros Canonicos ad Capitulum convocârunt, ad postulationem concordem, vel electionem canonicam, juxta mandatum Apostolicum procedere cupientes: sed illis nolentibus convenire, intelligentes penès se tantùm remansisse facultatem liberam eligendi, quia reliqui jus suum prosequi negligebant, prædictum Quinqueecclesien. denuò postulârunt. [4 & 3.] ¶ Nec obstabat *d* eorum discordia, qui alium postulârunt, cùm priùs in postulatione Archiepiscopi supradicti convenissetis pariter universi: & consensum vestrum annotatum literis, & subscriptionibus propriis roboratum, pertiissetis à nobis per communes nuncios confirmari, nosque vestram recepissemus postulationem dijudicandam, si Suffraganei forsitan in contradictione persisterent, vel (si consentirent, aut etiam cederent) approbandam. Si enim postquam postulatio subscriptionibus postulantium roboratur, & præsentatur Romano Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantes, nobis frequenter illuderent, & judicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur: [5 & 3.] ¶ Intelleximus itaque, quòd etsi esset neutra postulatio approbanda, juxta tenorem tamen *e* posterioris rescripti, ad nos de cætero Strigonensis Ecclesiæ provisio pertineret. Quia verò non plenam de personis illius regni notitiam habebamus, ideoque non poteramus salvâ conscientiâ eidem Ecclesiæ in alia persona *f*, quæ de regno Hungariæ originem duceret, congruè providere, nec vellemus ei præficere alienum, quam honestiùs videretur, si *g* Suffraganeus ad metropolim suam accederet, quam Archiepiscopus ad metropolim transferretur, partem tamen eligimus potiorem. Et eundem Archiepiscopum, in quem omnes, quorum consensus in electione vel postulatione pastoris requiritur, licèt diversis temporibus convenerant, à vinculo, quo tenebatur Colocens. Ecclesiæ absolventes, ad metropolim. Strigon. transferimus, & ei licentiam tribuimus transeundi: pallium *h* ei ad nomen & usum ejusdem Ecclesiæ transmissuri.

[1 *Quorum votis nullus Suffraganeorum assensit, excepto duntaxat Episcopo Vitriensi* i. *Et licet charissimus in Christo filius noster A. Hungariæ Rex illustris, tunc Dux & Rex regni Hungarici, L. nepotis sui Regis nomine, cujus tutelam & regni*

a *al. Litera nostra secunda pervenissent.* b *Alias, mandato secundo nostro.* c *al. quibusdam Canonicorum ex his qui, &c. al.* d *nocebat, in manuscript.* e *Deest quibus Canonicorum, qui, &c.* f *In nonnullis exemplaribus inseritur dicto, tamen, in antiquis.* g *In nonnullis exemplaribus habetur hic dicto, Nisi: quæ nec in antiquis, nec in veteri compil. habetur.* h *De pallio vide in Synodo octava, canon. 27. & Ivo part. 3. cap. 325.* i *al. Nitriensi. F. Bonfin. 277.*

curam ipse frater ejus commiserat, gubernator precum suarum primitus ad nos pro prædicto Colocensis postulatione transmiserat: postmodum tamen pro Quinquecclesiensi Episcopo ad Strigonens. Metropolin. transferendo, nobis per literas suas humiliter supplicavit.]

[2 *Ita quòd Vuarm. Vuesperin. & Velan. Episcopi pro translatione Colocensis Archiepiscopi salvo jure suo suppositorum, cui propter afflictionem & necessitatem Strigon. Ecclesia superfedebant, ad præsens ut humiliter rogaverunt, prædicto Nitriensi scribente, quod si non placeret vobis electionem factam de Quinquecclesiensi Episcopo admittere, postulationem alterius sine præjudicio juris suppliciter exorabant.*

[3 *Cum prædicti Regis & Suffraganeorum literis dil. fil. A. Magistrum scholarum, M. Thesaurarium, & A. Archidiaconum, & F. & N. Canonicos Strigonens. Ecclesia ad sed. Ap. destinârunt, super postulatione sua dispensationis gratiam petituros.*]

[4 *Cùm ergo utrusque partis nunci ad sed. Apost. pervenissent, ut qui pro Quinquecclesiensi Episcopo venerant, propanebant partem suam juxta mandatum Apostolicum processisse, nec obstare discordiam vel contradictionem eorum, qui juxta formam mandati nostri procedere contemnentes, illo recepto, nec eligerant quenquara canonicè, nec concorditer postulârant. Unde cavere debeat eorum postulatio reputari, cùm cæteri tanquam jussionis Apostolicæ contemptores, eligendi ac postulandi se jure privassent, cùm nec postulare nec eligere voluerint. Imò nec etiam ad Capitulum venire. Ad hæc autem poterat responderi, quòd illi qui Colocensi. Archiepiscopum postulârant, formam secuti fuerant per nostras literas datam, quoniam innitentes priori postulationi, juxta tenorem priorum literarum nostrarum partem concordem fecerant, quæ prius discors fuerat, dum Suffraganeos ad concordiam revocârunt.*]

[5 *Poterat quoque ad id, quod pars mandatum Apostolicum non servârat, utpote quæ nec postulationem concordem, nec electionem canonicam celebrârant, cùm in majori contradictione quàm prius non solum Canonicorum, sed Suffraganeorum etiam, ipso Rege adversa parti favente, prædictum Quinquecclesiensem Episcopum postulâsse. Auditis igitur his & aliis, quæ fuerunt hinc inde proposita, & habito super his cum fratribus nostris diligenti tractatu,*]

CAP. V.

¶ Postulatio, contra quam agitur de contempto, potest sine præjudicio alicujus rejici: potest tamen de speciali gratia admitti. hoc dicit.

Idem Innoc. III. *Capitulo Strigonensi. (an. 1211. Romæ in Hungariam.)*

POstulationem *a*, quam celebrâstis: [*& infrà.*] ¶ Licèt ergo per postulationem hujusmodi, nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine præjudicio alicujus postulationem potuissemus repellere memoratam: ut tamen vobis de speciali gratia consulamus, ita duximus providendum, quòd per procuratores idoneos, ad omnia sufficienter instructos, nostro vos conspectui præsentetis, quatenus utràque parte præsente, quod justum fuerit, decernamus.

CAP. VI.

¶ Episcopus non est eligendus ad aliam dignitatem, sed postulandus.

Honorius III. *Cap. Calaritano.* b *(an. 1220. Romæ in Sardiniam.)*

ETsi unanimiter vota vestra concurrerint, ad Sutrin. Episcopum in Ecclesiæ vestræ Archiepiscopum eligendum, cùm suæ alligatus Ecclesiæ liberum *c* non habeat sine nostra permissione volatum, electionem de ipso factam, tanquam contra canones *d* minùs licitè attentatam, de fratrum nostrorum consilio duximus irritandam, cùm eligi nullo jure potuerit, sed potiùs postulari.

[*Volentes tamen, quantum cum Deo possumus, vestris desideriis concurrere, benegne favore del. fil. Subdiacono & Capellano R.*

a *Cap. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Caritanensi. in aliis, Innoc. III.* c *In antiq. liberum non habeat ad aliam, sine, &c.* d *Contravenire canoni est peccatum in c. 2. & c. illud. De major. & obed.*

nostris Apost. sed. Legatis duximus injungendum, ut & vota vestra diligenter, eundem ad vos cum literis res veritatem continentibus destinando, ut si idoneus repertus fuerit, disponente Domino & ipso in Ecclesia, & in ipsa Ecclesia vestra utiliter providentur.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ Ecclesia collegiatæ non debet providi de Prælato per collationem seu provisionem, sed per electionem canonicam fiendam per ipsum Collegium. h. d. Abbas.

LUcius Papa. *a (fortè I. an. 1. 56. Roma.)*

Nullus *b* in Ecclesia, ubi duo vel tres fratres fuerint in congregatione, nisi eorum electione canonicâ, Presbyter eligatur: [1 & 3.] ¶ Si verò aliter quis Ecclesiam adeptus fuerit, eò quòd per cupiditatem illam acquisierit, atque contra canonicæ regulæ disciplinam egerit, expellatur.

[1 *Et eisdem convocatis etiam Parochianis, atque in unum consentientibus.*]

CAP. II.

¶ Electus ad clamorem populi, non debet per superiorem confirmari.

Ex Concilio Sardicens. *c (an. 374. in Dacia.)*

OSius *d* Episcopus dixit: Si quis ita temerarius exstiterit, ut talem excusationem afferens, asseveret, quòd literas populi acceperit, cùm manifestum sit potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, præmio & mercede corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur: omnino fraudes has damnandas esse arbitror, ita ut nec laicam in fine communionem (nisi de hoc pœnituerit) talis accipiat. Si verò omnibus placet, statuite. Synodus respondit, Placet.

CAP. III.

¶ Electio canonica confirmanda est, debet tamen superior ante confirmationem inquirere de conversatione & vita electi, ubi fuit conversatus.

Gregorius tertius. *e (imò I. a. 600. Romæ in Campan.)*

POstquam: [*& infrà.*] ¶ Confirmationem *f* petentium desideria, si nihil est, quod electum impediat, impleantur. Cujus vita vel actus, quia melius possunt, ubi est conversatus, cognosci, inquirantur ibidem.

CAP. IV.

¶ Electo in Archiepiscopum sedes Apostolica pallium non tradet nisi prius præstet fidelitatis & obedientiæ juramentum.

Paschalis I. (fortè II.) *Panormitano g Archiepiscopo. (an. 1102.)*

SIgnificâsti Reges *h* & regni majores admirationem permotos, quòd pallium tibi ab Apocrisiariis *i* nostris tali conditione oblatum fuerit, si sacramentum, quòd à nobis scriptum detulerant, exhiberes: [1 & 3.] ¶ Mirentur in hac causa Dominum nostrum Jesum Christum, qui cùm ovium suarum curam Petro committeret, conditionem posuit, dicens: *k* [*Si diligis me, pasce oves meas.*] Si conscientiarum factor, & cognitor secretorum, conditione hâc usus est, nec semel tantùm, sed & secundo, & usque ad contristationem: quâ nos solicitudine oportet tantam Ecclesiæ prælationem imponere fratribus, quorum conscientias non videmus? Ajant

a *Codices hic variant: nam quidam Pius, alii Alexander.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *Can. Sardic. Can. 2. Burch. l. 1. Decret. c. 19. Ivo p. 5. c. 73.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *al. Gregor. IX. & male. Gregorius lib. 8. epist. 18. Registri.* f *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.* g *Papa Toletano. al. Palarmanch. al. Panormitano.* h *Cap. 21. eod. tit. in 1. compil.* i *Apocrisiarius dicitur responsalis, ab ἀπόκρισις, respondeo. Justin. Nov. 25.*

k *Joan. 21.*

omne jusjurandum à Domino esse prohibitum *a*, nec ab Apostolis post Dominum, nec in Conciliis inveniri posse statutum. Quid est ergo, quod Dominus subsequenter ait: *b* [*Quod amplius est, a malo est?*] hoc enim amplius ut exigamus, malum nos illo permittente compellit. Nonne malum est ab Ecclesiæ unitate, & à sedis Apostolicæ obedientia resilire, & contra Canonum statuta procumpere? quod multi etiam post sacramentum præstitum præsumpserunt: [*2 & infra.*] ¶ Hoc nimirum malo ac necessitate compellimur juramentum pro fide, & pro obedientia, pro unitate requirere. Ajunt in Conciliis statutum non inveniri, quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia ulla præfixerint, cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romani *d* Pontifices patenter excipiatur auctoritas: [*3 & infra.*] ¶ Cùm igitur à sede Apostolica vestræ insignia dignitatis exigitis, quæ à beati Petri tantùm corpore assumuntur: justum est, ut vos quoque sedi Apost. subjectionis debitæ signa solvatis, quæ vos cum beato Petro tanquam membra de membro habere, & catholici capitis unitatem servare declarent.

[1 *In pallio conceditur plenitudo pontificalis officii, quia juxta sedis Apostolicæ & totius Europæ consuetudinem, ante acceptum pallium Metropolitanus minimè licet, aut consecrare Episcopos, aut Synodum celebrare.*]

[2 *Nonne prædecessor tuus prater Rom. Pontif. conscientiam damnavit Episcopum? quibus hoc Canonibus, quibus hoc Conciliis legitur esse permissum? Quod super Episcoporum translationibus sequuntur decreta, quæ apud nos non auctoritate Apostolicâ, sed potiùs Regio præsumitur, propter hæc mala & alia devitanda hujusmodi juramentum exigitur. Cur autem Dominus juramentum prohibuit, Apostolus Jacobus manifestat, adjiciens, ut non sub judicium incidatis, nec quisquam, sicut beatus Augustinus exposuit, consuetudine jurandi ad perjurii consuetudinem dilabatur. Quapropter juratione non utitur, nisi necessitate, cùm videt pigros homines esse ad credendum, quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur.*]

[3 *Et ista possunt Apostolicam sed. contemnere, possunt apud nihil calcaneum elevare, & datum à Deo privilegium evertere vel auferre non possunt, quod Petro dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cælorum: quibus tandem Concilium decretis dandi pallium modus præscribitur, est, & professionis vel obedientiæ ordo sanctius?*]

CAP. V.

¶ Si Schismaticus ad unionem Ecclesiæ reversus, eligitur in Episcopum, electio non tenet, sed ex dispensatione potest confirmari.

Alexander III. *Pet. Presbytero Cardin. Apostolica sedis* c *Legato. (an. 1179. in Istriam.)*

QUia diligentia tua requisivit, an electionem electi, qui abjurato schismate *f* ad unitatem Ecclesiæ rediit, debeas confirmare: Duximus respondendum, quòd si à Schismatico nullum ordinem susceperit, & ejus electio secundum formam Canonum fuerit celebrata, cum (dummodo alia non impediant) dispensativè permittimus confirmari. Mandantes, ut eum facias à Catholicis Episcopis Suffraganeis Aquilegiens. Ecclesiæ in Episcopum ordinari. Salvâ debitâ justitiâ & reverentiâ ejusdem Ecclesiæ, cùm ad catholicam redierit unitatem.

CAP. VI.

¶ Electus in Romanum Pontificem à duabus partibus Cardinalium, nullâ exceptione obstante, est Papa. Electus autem à minori numero gerens se pro Papa, incidit una cum sibi adhærentibus in pœnas hic contentas.

Idem ex Concilio Lateranensi. *d*

LIcèt de vitanda discordia in electione Romani Pontificis, manifesta satis à præd. nost. constituta manaverint: quia tamen sæpe post illa per improbæ ambitionis audaciam gravem passa est Ecclesia scissuram, nos etiam ad malum hoc evitandum de consilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione Concilii aliquid decrevimus adjungendum. ¶ Statuimus ergo, ut si fortè (inimico homine superseminante zizaniam) inter Cardinales de substituendo summo Pontifice non poterit esse plena concordia, & duabus partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut sibi alium præsumpserit nominare, ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus concordantibus electus fuerit & receptus. ¶ Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus (quia de ratione esse non potest) sibi nomen Episcopi usurpaverit, tam ipse, quàm hi, qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici etiam eis (nisi tantum in ultimis) communio denegetur: & si non resipuerint, cum Dathan & Abiron (quos terra vivos absorbuit) accipiant portionem. ¶ Præterea si à paucioribus, quàm à duabus partibus, aliquis electus fuerit ad Apostolatûs officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat, si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum Canonicis constitutionibus & aliis Ecclesiis præjudicium generetur, in quibus debet majoris & sanioris partis sententia prævalere: quia quod in eis in dubium venerit *e*, superioris poterit judicio definiri. In Romana verò Ecclesia speciale aliquid constituitur: quia non poterit ad superiorem recursus haberi.

CAP. VII.

¶ Electio ad Episcopatum fieri debet de digno scientiâ, moribus, & ætate, & quod habeat tricesimum annum completum, & sit de legitimo matrimonio natus. h. d. usque ad §. Cùm verò.

Idem ex Concilio Lateranensi. *d*

CUm in *e* cunctis sacris ordinibus & Ecclesiasticis ministeriis sint ætatis maturitas, gravitas morum, & literarum scientia inquirenda; multò fortius in Episcopo hæc oportet inquiri: qui ad curam aliorum positus, in ipso debet ostendere, qualiter alios in domo Dei *f* oporteat conversari. Eapropter, ne quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur à posteris in exemplum: præsenti decreto statuimus, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam tricesimum annum ætatis exegerit *g*, & de legitimo matrimonio sit natus, qui etiam vitâ & scientiâ commendabilis demonstretur.

¶ Beneficia electi in Episcopum vacant post confirmationem, adeptionem possessionis, & consecrationem secutam, vel postquam præfixum tempus ad petendam consecrationem lapsum fuerit. h. d. usque ad §. inferiora. Abbas Siculus.

Cùm verò electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & Ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit: decurso tempore de consecrandis Episcopis à Canonibus definito, is ad quem spectant beneficia, quæ habebat, de illis disponendi liberam habeat facultatem.

¶ In dignitatibus & officiis citra Episcopatum, ac curatis bonorum beneficia

a *Matth. 5. Hic fuit error Valdensium. Eymericus in Directorio, part. 2. q. 14. & 17.* b *Concor. tex. in authen. ut jud. sine quo suff. §. consideravimus. in gl. illicito.* c *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. & Sot. lib. 8. de just. & jur. q. 7. art 2. ubi licitum esse jurare verè ostenditur.* d *antiqui, Romanæ Ecclesiæ.* e *In Concil. Lat. tit. de elect. & electi pot. c. 2. Vid. Chronic. Sclavor.* f *Adde Schismaticum de jure civil. debere suspendi. tex. est, & ibi Bald. c. 1. responso de pace jur. fir. col 10. & redeuns ad Ecclesiam abjuret, Turrecrem. de Eccl. l. 4. p. 1. cap. 15.*

a *Quod celebratum est Romæ, ann. Dom. 1178. sub Alex. PP. III. assistentibus 274. Episc. mense Martio. Aliud posteà celebratum est Lateranense an. Dom. 1215. sub Innoc. III. mense Novembri Pontificat. ejus an. 18. assistentibus 412. Episcopis, primatibus Archiepisc. 72. reperitur tit. de electi. summi Pont. c. 1.* b *Cap. 15. eod. tit. in 1. compil.* c *Intervenerit.* d *Cap. 3. Concil. Lateranens.* e *Cap. 16. eod. tit. in 1. compil.* f *Dominis.* g *Alias egerit, vide Burch. l. 2. Decret. c. 9.*

neficii, debet assumendus vigesimum quintum annum attigisse, & alias esse idoneus scientiâ & moribus : & si non est in ordine requisito, debet se facere promoveri in proximis temporibus : aliàs monitus non parens, privatur beneficio, non obstante appellatione : nisi ex causa legitima excusetur. h. d. usque ad §. Clerici. Abb. Siculus.

Inferiora etiam ministeria, ut putà Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parœcialis Ecclesiæ regimen, nisi qui jam vigesimum quintum *a* annum ætatis attigerit, & scientiâ & moribus commendandus existat. Cùm autem assumptus fuerit, si Archidiaconus in Diaconum, & Decanus, & reliqui admoniti, non fuerint, præfixo à Canonibus tempore, in Presbyteros ordinati, & ab isto removeantur officio, & aliis conferatur, qui & velint & possint illud convenienter implere. Nec prosit eis appellationis refugium *b*, si fortè in constitutionis istius transgressionem per appellationem voluerint se tueri. Hoc sanè non solùm de promovendis, sed etiam de his, qui jam promoti sunt, si Canones non obsistant *c*, præcipimus observari.

¶ Eligentes indignum contra formam hujus c. privati sunt pro prima vice potestate eligendi : & idem in collatore : & defectum Capituli supplet Episcopus, & e converso : & si Capitulum negligit, sit devolutio ad Metropolitanum. h. d. usque ad finem.

Clerici sanè, si contra formam istam quenquem elegerint, & eligendi tunc potestate privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Dignum est enim, ut quos Dei timor à malo non revocat, Ecclesiasticæ saltem coërceat severitas disciplinæ *d*. Episcopus autem si contra hæc fecerit, aut consenserit fieri, in conferendis prædictis officiis & beneficiis potestatem amittat, & per Capitulum, aut per Metropolitanum (si Capitulum concordare nequiverit) ordinetur. *e*

CAP. VIII.

¶ Compromittentes super electione, tenentur recipere electum à compromissario, si est idoneus.

Idem *Ravennati Archiepiscopo.* (*an. 1179. Romæ in Flaminiam.*)

CAusam, quæ inter *f* moniales sanctæ Margaretæ, [1 & 3.] ¶ Si sorores in Episcopum electionem contulerint, promittentes, quod illam, quam *g* eis provideret, reciperent, ipsam quam providerit, faciasab eis (si tamen existat *h* idonea) in suam recipi Abbatissam.

[1 *Super discordia & dissensione electionis quam fecerunt, dignoscitur agitari, experientiæ tuæ jam pridem commisimus terminandam. Unde quoniam causa ipsa in tantum protrahitur, & nondum, sicut accepimus, processisti, & perscrutatum & damnosum est monasterio, eò quòd causa ipsa in tantum protrahitur. Et. p. a. s. m. q. infrà dies XL. vel duos menses, aut plus secundùm tenorem aliarum nostrarum literarum in eadem causa procedas, ita videlicet, quòd.*]

CAP. IX.

¶ Electus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter administrare non potest.

Idem *Vigornensi Episcopo.* (*1179. Romæ in Angl.*)

NOsti *i*, quomodo Lincopen. electus concedendi honores, vel præbendas, aut aliàs disponendi de rebus Ecclesiæ (cùm sua non sit electio confirmata) non habeat facultatem : [1 & 3.] ¶ Mandamus igitur, quatenus ei auctoritate nostrâ præcipias, ut concessionem, si quam fecit de prædictis, studeat revocare.

[1 *Inde est quòd F. t. per a. s. prad. ut prædicto electo ex parte nostra non differas arctius inhibere, ut Archidiaconatum de Honester, vel prabendam, quam VV. ejusdem loci Archidiaconum tenuit, alicui conferre præsumat, & si eundem Archidiaconatum vel prabendam cuiquam, quod non arbitramur, concesserit.*]

CAP. X.

¶ Electio facta post appellationem, & prima non cassata, & contra privilegia Ecclesiæ, cassanda est.

Idem Alex. III. (*an. 1174. in Angl.*)

COnsideravimus *a*, quòd electio Joannis Frontiniensis post appellationem ad nos *b* interpositam, & contra tenorem privilegiorum Ecclesiæ vestræ fuerit celebrata. Perpendimus etiam quòd electio B. post illam, qualemcunque electionem non *c* cassatam, nec non & post appell. (per quam ad suum statum omnia debent reduci) facta fuit : [1 & infrà.] ¶ Quapropter utriusque electionem omnino cassamus, & vobis in aliam personam idoneam & honestam conveniendi liberam tribuimus facultatem : ita quòd utrique prædictorum fama sua non minus integrè conservetur, & quod in aliis Ecclesiis possit (si Deus gratiam dederit) promoveri. Vobis autem liceat præter istam Ecclesiæ vestræ ordinationem, in eorum alterum convenire.

[1 *Et illata violentia : quanquam Rex pœnitus insciretur violentiam aliquam in hoc de assensu vel conscientiâ suâ nunquam perpetratam fuisse.*]

CAP. XI.

¶ Metropolitanus confirmatur, licèt nondum receperit pallium, potest suum Suffraganeum consecrare facere.

Idem. (*an. 1175. Rom. in Gem.*)

SUffraganeis alicujus *d* Metropolitani, ad mandatum ipsius, post confirmationem electionis suæ, etiamsi pallium non receperit, licitum est electum, qui ad ejus jurisdictionem pertinet, consecrare.

CAP. XII.

¶ Is, cujus electio fuit cassata, non vitio personæ, sed electionis modo, iterum eligi potest : secus si vitio personæ.

Clemens III. *e* (*an. 1191. Rom. in Angl.*)

SUper eo verò *f*, quod quærere voluisti, si alienigenæ electione cassatâ, idem ad alterius Ecclesiæ regimen electus fuerit ; an ejus electio debeat confirmari ? hoc tuam volumus discretionem tenere, quòd si prior electio non vitio personæ, sed modo electionis cassatur, promotionem ejus fieri in eadem etiam Ecclesia, (nisi forte simoniacæ pravitatis *g* aliquid interceSSiSSe constiterit) non debeat impedire.

CAP. XIII.

¶ Non professus potest postulari in Abbatem, si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio. h. d. secundùm lecturam, quæ est magis singularis.

Cœlestinus III. *Cenomanensi Episcopo.* (*an. 1192. Romæ in Gallicam.*)

CUm monasterium *h* de Pellicea in tuo situm Episcopatu, ad eam dissolutionem devenerit (sicut tuarum literarum insinuatio patefecit) quòd fratres ejusdem domûs observantiam religionis & ordinem abjecerunt : [1 & 3.] ¶ In quendam, qui cum fratribus suis in eremo est laudabiliter conversatus, boni testimonii virum unanimiter consenserunt, eum in Abbatem totis desideriis postulantes. Tu verò postulationi eorum præbuisti assensum, & postulâsti eandem ordinationem à sede Apostolica confirmari. Nos autem *a* ipsam, sicut facta est, canonicè confirmamus.

[1 *Et bonis ejus dilapidatis atque consumptis, ad eligendum sibi Abbatem de ipsius Ecclesiæ gremio non potuerunt hactenus convenire, ad tua tamen admonitionis & exhortationis instantiam in unum convenientes.*]

CAP. XIV.

¶ Electio debet esse in libertate eligentium, nec valet contraria consuetudo.

Idem Cœlestinus. (*an. 1189. Romæ Hierosolymam.*)

CUm terra *b*, quæ funiculus hæreditatis Domini censebatur : [& infrà.] ¶ Sicut ex quarundam literarum tenore accepimus, quidam in electionibus pravæ consuetudinis morbus irrepsit : ut cùm alicujus Prælati electio debet celebrari, conventus, ad quem pertinere dinoscitur, duas personas nominetlatenter auribus Patriarchæ vel Principis exprimendas, ut sic alterius eligentur, vel totius electionis penitus irritandæ, idem Patriarcha vel Princeps plenariam habeat facultatem. Quia igitur hoc redundat in gravamen *c* & perniciem Ecclesiasticæ libertatis, præscriptam consuetudinis pravitatem sanctimus penitùs abolendam *d* : Statuentes, ut forma electionis canonicæ in omnibus conventualibus Ecclesiis observetur, videlicet ut cùm debet Ecclesiæ consuli, patoris regimine destitutæ, electores in unum locum (in quo fuerit electio celebranda) conveniant, & invocatâ Spiritûs Sancti gratiâ personam nominent. Quòd si, in in electione diligentiam inquisitionis apponant, donec vacanti Ecclesiæ de persona idonea *e* valeant providere. Quo facto, non prohibemus, quin Regis, seu Patriarchæ, qui pro tempore fuerit, requiratur assensus : sed propter hoc ipsam electionem nolumus impediri.

CAP. XV.

¶ Per confirmationem electionis non transfertur potestas exercendi ea, quæ sunt ordinis. Illa enim transferuntur per consecrationem. Abbas.

Idem. *f* (*an. 1185. in Angliam.*)

TRansmissam *g* : [& infrà.] ¶ Quæsivisti, quid faciendum sit tibi super eo, quòd Clerici tuæ diœcesis, cùm pro suis excessibus suspensionis, vel interdicti, vel excommunicationis sententiâ percelluntur, parvipendentes eam, dimittunt Ecclesias, & transferunt se ad mercimonia Laicorum : nonnulli quoque ipsorum (habitu clericali posposito) vestes induunt laicales, & sicut Laici mercatores se turpibus quæstibus implicantes, similium sibi Laicorum manus *h* associant, & correctionem Ecclesiasticam per contemptum eludunt, dicentes, quòd potestatem non habeas eos (nisi tibi specialiter Apostol. sedes indulserit) corrigendi : [2 & infrà.] ¶ Respondemus igitur, quòd ex quo electionis tuæ confirmationem accepisti, de talibus & consimilibus (præter ea, quæ majoris inquisitionis discussionem exigunt, & ministerium consecrationis desiderant) quod justum est, & Ecclesiasticæ convenit utilitati, statuendi habeas liberam facultatem.

[1 *Dudum sicut insinuare curâsti, ad nostram pervenisse audientiam quæstionem, tua nunc dilectio replicavit, quid sit tibi faciendum super eo.*]

[2 *Nos autem volentes in hoc tibi certum dare responsum, tua devotioni respondemus, quòd si quando tales repereris, si commoniti noluerint a tam turpibus actibus revocari, & de contemptu satisfacientes plenariè ad clericale schema redire : tu eos auctorit. nostrâ suffultus excommunices, app. sub. faciasq. eos arctius ab omnibus evitari, donec etiam reatum suum congruâ satisfactione emendent, præsertim si qui eorum in sacris ordinibus sunt constituti, hoc etiam sine speciali mandato exequi possis, cum.*]

CAP. XVI.

¶ Qui electioni de se factæ renunciat, appellare nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio, quæ est à suspensis celebrata, non tenet.

Innocentius III. *de Cella sancti Petri, & Mutinensi, Abbatibus.* a (*an. 1199. in German.*)

I. CUm *b* inter R. seniorem, & juniorem super Abbatia Scaphusen. quæstio verteretur : [1 & infrà.] ¶ Bon. mem. Celest. prad. nostro prædictum R. seniorem, sententiam cum instantia postulantem, ad componendum coëgit invitum : & sic Abbatiæ renuncians, de manu ejus Custodiam & Prioratum recepit, ab eo dum viveret, possidendos. Cui ordinationi licèt consentiret invitus, domum tamen reversus (adversatiis compositionem ipsam nolentibus observare) non potuit, quæ concessa sunt obtinere : [2 & infrà.] ¶ Nos attendentes, quòd ex consensu compositionis receptæ jus (si quod sibi competieret) R. senior amisisset, ac per hoc ne Monachi ad electionem procederent, de jure minimè appellare potuisset, cùm, nisi quorum interest, audiri non soleant appellantes, appellat. illam dicimus legitimam non fuisse : unde per eam electio non potuit impediri. Sanè quamvis Præpositus & Capitulum Constantien. de interdicto, quòd Cardinalis posuerat, in suis literis inseruerint : quia tamen per id, quod R. juniori diœcesanus Episcopus munus benedictionis impendit, ei videtur, quòd præmissimus obviare : unde vel scriptura facto, vel factum scripturæ præjudicat, nec probatum fuit (licèt objectum) quòd ab interdictis electio fuerit celebrata : ipsam non potuimus irritare. [3 & infrà.] ¶ Ideoque causam ipsam vobis duximus committendam, ut si constiterit, quòd electio fuerit facta à suspensis, eâ omnino cassatâ ipsi monasterio (post satisfactionem condignam, suspensionis & interdicti sententiâ relaxatâ) de persona idonea consulatur.

[1 *Eu in præsentia nostra constitutis dil. fil. N. C. et SS. Cosma & Damiani, & G. S. Mariæ in Aquiro Diaconis Cardinales concessimus auditores : in quorum præsentia fuit propositum, quòd cùm controversia ipsa fuerit auditoribus diversis commissa, deinde ambæ partes ad sedem Apostolicam accesserunt, quibus à bonæ memoriæ Cæ. Pp. prad. n. nos ipsi, qui in minori eramus officio constituti, & dil. noster Joan. tt. S. Stephani Presbyter Cardinalis, dati fuimus auditores : & cùm utrinque coram nobis esset diutius allegatum, & eidem prædecessori nostro per nos esset processus negotii declaratus, ipse.*]

[2 *Quyn potius in eum, quod deterius est, manus injecerunt postea Monachi violentas, sed adjutus ab illis hominibus & Monachorum manus evadens, ad appellationis subsidium convolavit. Interim verò dil. fil. n. p. S. Mariæ in via lata Diac. Card. Apostol. sed. Legatus, ad partes illas accedens, pro jam dictis & multis aliis excessibus, & suspendit Monachos, & monasterium interdixit. Ipse verò contemptâ sententiâ Cardinalis, divina promptius, quàm antea celebrarunt, & in hac suspensione prædictus adversarius ejus de medio est sublatus. Quo comperto ad Ecclesiam venit : & cùm vellet prædictis compositionis parere, parte altera hoc nolente, ne ad electionem procederent Abbatis, quousque inter eos quæstio finiretur, obstaculum objecit appellationis : sed Monachi per omnia contumaces & post app. ab eodem R. seniore ad nos interpositam R. juniorem pariter eligentes, ipsum benedicendum Diæc. Episcopo præsentâruntz qui post app. interpositam benedixit eum, & in Ecclesia introduxit,* &c. ¶ *Cum autem quæ prædicta sunt & alia quadam prædictus Card. nobis & fratribus nostris prudenter & fideliter retulisset.*]

a *Vide Concil. Carth. c. 16. & Bareb. lib. 2. Dec. c. 10. 11. & 12.* b *Vid. l. 1. §. quæsitum. cum ibi not. ff. de appell. & gloss. in c. non solùm. de appell. lib. 6.* c *Concor. text. in l. privilegia. C. de sacrosanct. Eccl. & cap. 1. de constitut.* d *Concor. text. in l. capitalium. §. famosos. ff. de pœn. l. bona fides. ff. de pœnis.* e *Ordinentur. in Concilio, unde sumitur.* f *Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. par. 40. c. 2. & c. 17. eod. tit. in 1. compil.* g *al. ita, quam Episcopus eis.* h *Nam dantes alicui potestatem videntur intellexisse de idoneo. facit l. si procurator. ff. de cond. ind.* i *al. Exenien.* k *Post Concil. Lateran. sub Alex. III. par. 40. can. 2. & c. 18. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap. 22. eod. tit. in 1. compil. Vid. Matth. Paris. 396.* b *Hæc duo verba, ad nos, desunt in antiquis.* c *al. non dum.* d *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* e *Alias, Alexand. III.* f *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. Vid. Sigebert. ann. 1174.* g *Glossam l. un. in verbo, contra hanc. ff. ad leg. Jul. de amb. gloss. & Bart. in l. Barbarius. de off. pras.* h *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.*

a *In multis antiquis ita : nos autem ipsam canonicè confirmamus.* b *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil.* c *In antiquis, in gravem perniciem.* d *Concord. auth. cessa & irrita. C. de sacr. Eccles.* e *al. congrua.* f *In coll. 2. Clemens III. Helvensi Episcopo, sed in ora. lib. annotatur varia lectio, Celestin. III. Chron. Sclav. 166. Ilensi electo.* g *Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.* h *Simil. est text. ff. de orig. jur. l. 2. in prin. & l. 1. ff. de eo per quem. fac. erit.*

a *Additur & Præposito Verden. al. Verdamen.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

[3 *Præsertim cùm contra personam electi nihil fuerit intentatum.*]

CAP. XVII.

¶ *Si electus non habet sufficientem scientiam, vel ante confirmationem administrat, ejus electio cassari debet.*

Idem, Capitulo *Pennensi.* a *(Romæ in Aprurium.)*

QUaliter post *b* obitum: [1 *& infrà.*] ¶ Verùm quoniam electus à vobis ante confirmationem administrationi Episcopatûs se irreverenter immiscuit, recipiendo tam à Clericis, quàm à Laicis juramenta, non attendens, quòd secundùm Apostolum, nemo debet sibi honorem *c* assumere: sed, qui vocatur à Deo, tanquam Aaron: præcipuè quia nec donum scientiæ Pontifici conveniens fuerat assecutus. Postquam nobis præsentâstis eundem, sufficienti examinatione præmissâ electionem de ipso factam duximus irritandam, quicquid ex ea, & ob eam factum est, denunciantes penitùs non tenere.

[1 *Ban. mem. Pennensi Episcopi Ecclesiâ vacante, receptis prius super electione facienda literis nostru, Primicerium vestrum vobis elegistis in pastorem, vos tanquam auctores electionis ipsius cognovistu.*]

CAP. XVIII.

¶ *Si vocantur ad electionem non vocandi, valet electio facta: eis non expectatis.* h. d. secundùm lecturam communem.

Idem *Capitulo* d *Capuano. (an. 1199.)*

II. CUm inter *e* universas [1 *& infrà.*] ¶ Intelleximus autem per Jo. & F. Canonicos vestros, & per literas, quas ad sedem Apostolicam detulerunt, quòd ad Decanum & alios Canonicos vestros Panormi manentes (cùm ex eorum parte fuissetis vobis per literas intimatum, ut sic tractaretis super electione substituendi pastorem, quòd nullum deberetis in eorum absentia nominare) quendam socium vestrum cum literis destinâstis, duodecim dierum terminum assignantes, intra quem post receptionem literarum vestrarum iter arripierent redeundi. Quamvis Ecclesiastica consuetudo non exigat, ut ad electionem pastoris Canonici tam remoti vocentur, & illi præcipuè, qui longè antequam vos, Metropolitani vestri obitum præsentialiter cognoverunt, quorum aliqui post ejus decessum ad Capuanam Ecclesiam sunt reversi. Quia tamen mora longior est in electionibus valde suspecta, imò sæpè damnosa *f*: mandamus, quatenus invocatâ Spiritûs Sancti gratiâ, personam idoneam per electionem canonicam concorditer assumatis ad regimen Capuanæ Ecclesiæ, consequenter ad audientiam nostram nuncios idoneos transmissuri, per quos à nobis vice Regiâ postuletis assensum, & Apostolicæ confirmationis gratiam requiratis.

[1 *Metropoles Capuanenses sit Apostolica Sedi vicinior ad provisionem ipsius specialiùs aspiramus, talem ipsi personam præficere cupientes, quæ sicut alios Metropolitanos loci vicinitate, sic & devotionis affectu præcellat, per quam & ipsa metropolis tam in temporalibus, quàm in spiritualibus optatum suscipiat incrementum.*]

CAP. XIX.

¶ *Non debet inspici, an post appellationem, sed an contra fuerit electio celebrata. Et penè vocantes, quibus competit vocandi potestas, remanet jus eligendi, si vocati venire contemnunt. Et ad officium confirmatoru spectat examinare electum, etiam nemine opponente. Et nisi electus doceatur, legitimæ ætatis & literaturæ, habetur pro non legitimè electo.*

a *Pentien. Vid. Epist. Innoc. p. 497. Taxat. Benef. Theau. Archiepisc. Suffrag. 552.* b *Cap. 2. eodem titul. in 3. compil.* c *Adde, quod ambitiosè petens dignitatem seculatem vel Ecclesiasticam, punitur in 100. aureis, & est infamis. lib. 1. ff. ad leg. Jul. de ambit. & in l. 2. & ibi Bart. de inter. act.* d *al. Capuanen.* e *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* f *Vide l. fin. 9. fin. Ad leg. Rhod. de jac. & in l. quod te. ff. Si vert. pot.*

Idem *Archiepiscopo* a *& Capitulo Capuano.*

CUm nobis *b* olim de obitu: [*& 3.*] ¶ Cùm autem *ex utriusque partis assertione* constaret, interpositam fuisse appell. ne fieret electio, nisi canonica, videri *c* poterat, quòd post eam medio tempore nihil debuit innovari: unde talis electio judicanda erat irrita & inanis, utpote post appellationem canonicè interpositam attentata. Sed contra, cùm appellatum fuisset, non ut nulla electio fieret, sed ut fieret canonica: si factum electionis canonicè fuerit subsecutum, non utique contra formam appellationis hujusmodi; sed magis secundùm eam videbatur esse processum: & ideò licèt post appellationem, non tamen *d* contra eandem fuit electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda: [1 *& infrà.*] ¶ Item cùm post appellationem emissam Archidiaconus cum suis fautoribus chorum exisset, & vos illos, ut interessent electioni faciendæ vobiscum, evassetis sollicitè revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos se fecisse videntur: propter quod electioni à vobis juxta formam mandati Apostol. concorditer celebratæ, de jure non posse contradicere videbantur: [2 *& infrà.*] ¶ His igitur & aliis allegatis, quanquam contra personam illius, quam elegistis, nihil dictum fuerit vel objectum, quia tamen juxta verbum Apostoli dicentis *e*: [*Nemini citò manum imposueris:*] debemus attendere diligenter ad ea, quæ circa personam inquirenda fuerant: duximus ex officio nostro, sicut decuit, procedendum: [3 *& infrà.*] ¶ Illius quoque literaturæ licèt non eminentis, tamen conveniens electus existit, ut pro defectu scientiæ (sicut plenius intelleximus ab his, qui eum meliùs cognoverunt) ab electione non deberet excludi. De legitima tamen ætate scire plenè non potuimus veritatem: quia cùm à multis, cujus ætatis existeret, curaverimus indagare, a nemine unquam audivimus, quòd annum ætatis tricesimum attigisset: [4 *& infrà.*] ¶ Nos Ecclesiæ pariter & personæ providere volentes, & tam rationes, quàm canones observare: quia propositum vestrum providum intelleximus, & ideò propter urgentem necessitatem *f*, & evidentem utilitatem Ecclesiæ Capuanæ (quam in hac parte potiùs approbamus) volumus ipsum firmiter perdurare: præfatum Subdiaconum nostrum vobis in procuratorem concedimus, liberam administrationem ei, tam in temporalibus, quàm in spiritualibus committentes.

[1 *Nam cùm duæ partes & amplius electioni consenserunt & consentiant, licèt tamen cautum reperiatur in canone, ut tunc electo de altera Ecclesiæ eligatur, cùm nullus in propria fuerit reperitus idoneus: quia tamen hoc in favorem introductum est Clericorum, & cuique licet renunciare juri, quod pro se nascitur introductum, vos qui duæ partes eratis & amplius, cùm hoc quod duæ partes Capituli faciunt, totum facere videatur, in hac parte juri, quod pro vobis facere videbatur, renunciare potuistis, & electionem de persona alterius Ecclesiæ celebrare: præfertim cùm illud decretum locum habere videatur, quando Clerici rementibus & invitis per alios vim violentiam potestatis extraneus ingeritur ex adverso: propter quod sequitur in decreto, ut sit facultas Clericis remendi si se viderint prægravari, & quos ingeri sibi viderint ex adversis propter quod se non timeant refutare. Præterea cùm sedes Apostolica omnium Ecclesiarum caput existat, & Rom. Pontifex judex sit ordinarius singulorum, quando de ipsa quis assumitur in Episcopum alterius Ecclesiæ, ei posse objici non videtur, propter aliquod privilegium quod obtinet plenitudinem potestatis, quod de alia Ecclesia eligatur, cùm à capite non debeant membra reputari aliena.*]

a *Archidiacono.* b *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *al. videri.* d *al. non tamen contra fuit eadem electio celebrata.* e *1. Timoth. c. 5.* f *Vide l. 1. D. de novi op. nunt. & in l. fubemus nullam. cum leg. seq. C. de sacr. Eccl.*

[2 *Præ-*

[2. *Præsertim cùm idem Archidiaconus postea requisitus respondit, quòd in præsentia nostrâ vellet ei suum prabere assensum, & ideò eum secundùm statuta Concilii Lateranensis. app. rej. semper id debeat prævalere, quòd à pluribus & sanioribus fuerit ordinatum, nisi fortè à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile objectum fuerit, & ostensum, à vobis celebrata electio, tanquam majoris & sanioris partis, non obstante contradictione vel appellatione paucorum, debebat & poterat rationabiliter confirmari: cùm id quod objectum extitit & ostensum, rationibus præmissis apparebat rationabile non fuisse.*

[3 *Et quia cùm tria sint in persona electi præcipuè inquirenda, videlicet ætas legitima, morum honestas, & literatura sufficiens, licèt de honestate morum, tanquam ei qui nobiscum est aliquandiu laudabiliter conversatus, possimus ipsi laudabile testimonium perhibere.*]

[4. *Cùm autem secundùm prædicti statuta Concilii nullus debeat in Episcopum eligi, qui trigesimum ætatis non attigerit annum, licèt senectus venerabilis sit non diuturna, nec annorum numero computata, sed eam hominis sunt sensus ejus, & ætas senectus vita immaculata, quia tamen post illa tria, qua Salomon assentit difficilima, quartum tamen quasi reputat impossibile. Viam videlicet viri in adolescentia sua cognosci, tanquam investigari non possit.*

CAP. XX.

¶ *Illegitimus potest postulari, non autem eligi: & electores utique sciverunt illum ignoranter elegisse, incidunt in pœnas Lateranensis Concilii.*

Idem Innoc. III. *Cantuariensi Archiepiscopo. (an. 1199.)*

INnotuit *a* nobis, quòd Vigoriensi Ecclesiâ destitutâ pastore, Prior & Conventus ejusdem loci, magistrum M. Archidiaconum Eboracen. in Episcopum elegerunt, cujus confirmationem usquè in adventum ipsius (qui absens eligebatur & inscius) distulistis: qui tandem spontaneâ tibi & secretâ confessione monstravit, quòd conscientia ejus aliquantisper ex natalibus esset læsa: [1 *& infrà.*] ¶ Cujus electionem Capitulum petiit per sedem Apostolicam confirmari; præsentato nobis electionis decreto, subscriptionibus eligentium roborato. Quidam autem Suffraganeorum tuorum asseruerunt, eum fuisse filium cujusdam militis, & ab eo ex quadam ingenua & non conjugata fuisse susceptum. Idem quoque magister adjecit, quòd nunquam pater ejus habuerat uxorem, sed matris *b* ejus virginitatis fiorem præripuit quasi *c* furtim: [2 *& 3.*] ¶ Quamvis autem canon *d* Lateranensis Concilii ab Alexandro prædec. nost. editus, non legitimè genitos adeò perquatur, quòd electionem talium innuit nullam esse: nobis tamen per eum ademptа non fuit dispensandi facultas, cùm ea non fuerit prohibentis intentio, qui successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari post eum (imò eâdem) potestate functuris, cùm non habeat *e* imperium par in parem: [3 *& infrà.*] ¶ Multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbantur: literarum scientia, morum honestas, vitæ virtus, & fama perlucens, multipliciter à quibusdam etiam ex fratribus nostris (qui eum in scholis cognoverant) approbatæ *f*: faciebant etiam hæc ad id non modicum, concors Capituli Vigoriensis electio, petitio populi, assensus Principis, votum tuum, Suffraganeorum suffragia, & humilis devotio confitentis, qui sponte ac humiliter sium maluit confiteri reatum, quàm læsâ conscientiâ thronum conscendere pastoralem. Habito ergo super hoc diligenti tractatu, intelligentes Vigoriense Capitulum eundem magistrum non humiliter postulâsse, sed improvidè potiùs elegisse (cùm ad obtinendum dispensationis beneficium procedendum fuisset, non per electionem inhibitam, sed per postulationem permissam) electionem ipsam prædicti canonis auctoritate cassatam denunciamus irritam & inanem: parcentes non modicum Vigorien. Capitulo, quòd eis nec pœnam infligimus expressam in canone supradicto, nec probare cogimus ignorantiam, quam allegant. Et quamvis post cassationem hujusmodi nobis fuerit supplicatum, ut dignaremur cum eo misericorditer dispensare: supplicationem hujusmodi, quæ nomine Capituli non fiebat (cùm non ad postulandam dispensationem, sed ad petendam confirmationem ipsius fuerint nuncii destinati) ad præsens non duximus admittendam: decernentes irritum & inane, quicquid super ordinatione ipsius Episcopatûs ante susceptionem literarum nostrarum fuerit attentatum. Quòd si Vigorien. Capitulum eundem magistrum propter prærogativam meritorum ipsius duxerit postulandum, postulationem apud sedem Apostolicam præsentare procuret.

[1 *Et quod ait tanta dignitatis apicem prater indulgentiam sed Apostol. nollet aliquatenus promoveri, quamvis promoventem benignum & facilem inveniret. Tu autem, sicut vir providus & discretus, intellectâ conscientiâ ejus notitiâ protinus ad confirmationem procedere, sed nobis rei seriem intimâsti per literas tuas, & per eas ipsius merita & scientiam commendâsti: Capitulum autem ejusdem Ecclesiæ, quare per te fuisset electionis confirmatio prætelata, se ignaro per literas suas nobis transmissas exposuit, & eam.*]

[2 *Quo facto cum ipse infra quadriennium à nativitate ipsius matrimonium contraxit. Nos ergo super hoc cum fratribus nostris habito diligenti tractatu, inspectis canonibus, quosdam invenimus, qui non legitimè genitos promoveri vetant ad officium pastorale, causam forte trahentes ex lege divina, per quam spurii & mazzeres usque ad decimam generationem in Ecclesiam Dei prohibentur intrare. Invenimus autem alios, qui undecunque genitos non prohibent ad sacros ordines promoveri, dummodo sibi vitæ merita suffragentur, asserentes quòd culpa parentum non est filiis imputanda, & ad hoc probandum inducunt, quòd Dominus noster Jesus Christus non tantum ex alienigenis, sed etiam ex adulterinis voluit commixtionibus nasci, qui est Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Hi etiam Scripturæ divinæ videntur inniti, quâ dicitur, filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii, & per quoddam videtur antiquum proverbium removeri, quod inter filios Israël dici solebat: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Quidam verò ad concordiam discordantiam revocantes, repugnantiam Canonum prædictorum sapere quodammodo videbantur, confirentes, quòd illegitimè geniti si religiosi fuerint in cœnobiis aut in canonicis conversati, à sacris mysterii minimè revocentur: & inter illegitimè genitos quidam asserunt eos solos à sacris officiis prohibendos, qui paternam incontinentiam imitantur: & hi quoque videntur auctoritate divina legis inniti, quâ dicitur: Ego sum Deus zelotes vindicans peccata patrum in filios usque in tertiam & quartam progeniem in his, qui oderunt me, quasi dicat, in his qui circa me paternum odium imitantur. Verùm canon Concilii Lateranensis à bonæ mem. A. Pp. p. nost. editus in Synodo generali penitùs vel primis concordans canonibus, non solùm vetat tales in Episcopos promoveri, verùm etiam elegentibus certam pœnam infligit. Imò ipso facto eandem pœnam eos asserit incurrisse, ut secundùm hoc canon lata sententia videatur, cujus tenor est, ne videlicet, quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur à posteris in exemplo. Nullus in Episcopum eligatur, nisi qui de legitimo matrimonio sit natus, circa finem adjungens. Cleici sanè si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi potestate tunc privatos, & ab Ecclesiastico beneficio triennio noverint se suspensos. Sane prædictus canon, qui non per eum, qui canones non nesset antiquos, sed illum, qui plenè noverat canonicas sanctiones, in Concilio multorum Fuisperiorum est editus, & in ipsius approbatione Concilii roboratus.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. Vid. VVestmonast. 91. Matth. Paris. 275. 309. 369.* b *macri.* c *furtum.* d *Concil. Lateran. can. 3.* e *l. 3. & 4. ff. de arbitru.* f *al. approbatum. al. approbata.*

natis de non legitimo matrimonio omnem videtur inobedientiam Episcopos, promovendi aditum praclusisse, cum id etiam ad consequentiam trahi prohibeat, quod per necessitatem innuit privilius temporibus esse factum, licèt nihil amplius quam necessitas dispensantem ad dispensationem inducat. Præterea electionem talium innuit nullam esse, dum in pœnam statuit eligentium, ut tunc noverint eligendi se potestate privatos, quod nihil esset, nisi tunc occurreret electio facienda: quod fieri non posset priori electione seu nominatione durante: ex quo patet electionem ejusmodi per ipsum canonem irritatam.]

[3 *Sed ea tantùm fuit mens ipsius, ut quia ex eo quod aliquando ex dispensatione pro necessitate ipsius temporis factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes, & inde sumentes exemplum, se licitè credebant eligere tales, & indifferenter hujusmodi eligebant talia, fieri prohibeat. Unde gravem electoribus pœnam inflixit. Deliberavimus tamen cum fratribus nostris, utrum in tali casu & cum tali persona deberemus misericorditer dispensare, vel juris potius servare rigorem. Invenimus enim à bon mem. Urbano P. p. nostro in casu multò difficiliori, cum Ceroman. electo dispensâsse, qui fuerat filius Sacerdotis: & Legionen. Episcopo, qui post consecrationem suam humiliter fuerat & sponte confessus, quod fuisset ex matre non legitima procreatus, quam pater vivente uxore propriâ cognovisset. Sed Urbanus idem inhibuit, ne id quasi pro regula in posterum ad consequentiam traheretur. Videbatur enim, quòd cum illegitimè natus fuisset aliquandiu dispensatum, & ex certa causa forsitan in posterum dispensandum. In hac causa celerius debet dispensatio indulgeri, illi persona videlicet, quæ minus imperfectionis, plus perfectionis habebat.*]

CAP. XXI.

¶ Non possunt electores in præjudicium electi compromittere: sed si consenserit electioni suæ, vel consentire velit, non obstante Laudo in contrarium lato, erit confirmandus, si aliud canonicum sibi non obsistat, licèt non sit de gremio illius Ecclesiæ, quamcunque ob causam à majori parte fuerit appellatum: & in hoc ultimo est iste textus multùm notabilis.

Idem *Genuensi* a *Archiepiscopo, & Placentino, & Bobien. Episc.* (*an. 1200. in Ligur.*)

III. CUm *b* inter Canonicos Saonen. super electione Pontificis quæstio verteretur, ad sedem Apostolicam S. Subdiac. Saonen. & I. procurator Capituli accesserunt: [1 *& infrà.*] ¶ Proposuit autem procurator prædictus, quòd singuli requisiti communi assensu in Hastensi. præpositum (excepto prædicto Subdiacono) convenerunt: quo in sua duritia permanente, aliorum consensus redactus fuit in scriptum publicum consequenter. Cæterùm pro parte altera fuit propositum ex adverso, quòd cùm septem *c* essent Canonici Saonensi. in Capitulum se receperunt, de futura electione Pontificis tractaturi: sed Archidiacono, Archipresbytero & Præposito dictum Hastensi. Præpositum nominantibus, fuit à præfato S. obviatum, asserente ipsum morbo epileptico laborare, pro quo aliâ vice tanquam inhabilis fuerat recusatus: nec ad aliam Ecclesiam debere fieri transitum, donec reperiretur idoneus in Ecclesia Saonensi: [2 *& 3.*] ¶ [Post hæc Archipresbyter] pro parte altera de rato (ut dicebat) literis præmunitus, ipse verò S. pro parte sua in Mediolanensi. Archiepiscopum compromittere curavere *d*, qui Magistrum G. Modicen. Canonicum eis dedit in Episcopum, & confirmavit: [3 *& infrà.*] ¶ Disc. v. mandamus, quatenus, cùm constet electionem de Præposito memorato à majori & saniori parte Capituli celebratam fuisse, publicatam etiam & subscriptam: si dictus Præpositus eidem electioni consenserit, ut per mutuum consensum eligentium & electi quasi conjugale vinculum spiritualiter sit contractum: nisi sufficienter sit ostensum, eundem morbo epileptico laborare (super quo contra ipsum dicitur appellatum) vos non obstante appellationis objectu, si qua ex aliis causis superiùs memoratis proponitur interposita (cùm eas frivolas reputemus) electionem confirmetis ipsius, non obstante, quòd post talem electionem à præfato Archiepiscopo proponitur esse factum, etiamsi à partibus in eum fuerit compromissum: cùm electores à tali electione sic resilire nequiverint. Quòd si electores illius non compromiserint in Archiepiscopum memoratum, etiamsi dictus Præpositus nondum electioni de se factæ consenserit, eo tamen consentire volente (dummodò morbo sit immunis objecto) vos electionem ipsius nihilominus confirmetis.

[1 *Quibus ven. F. N. Albanen. Episcopum & Dil. fil. N. h. tit. S. Marcelli Presbyterum Cardin. dedimus auditores, in quorum præsentia.*]

[2 *Sed præpositus Saonen. ſretus appellationibus interpositis præpositum Hastens. elegit, objiciente adversâ parte, quòd hujusmodi electio propter appellationes interpositas & alia etiam objecta non teneret.* & infrà. ¶ *Sed & civitatem idem Præpositus & alii omnes egressi, exceptis Archipresbytero & Subdiac. fœderibus, secum Capitulo sigillum ignorantibus eis detulerunt, & ad Mediolanensem Episcopum accedentes petierunt electionem, quam fecerunt confirmari, licèt a solo Præposito, & post confirmationem facta fuisset: sed quoniam indebitus electionis processus archiepiscopo innotuerat, petitioni eorum non annuens, quendam de fratribus ad investigandum electionis processum Saonens. direxerunt: sed cùm testes coram eo producerentur, & postularetur, ut in nuntium ipsum pariter procurarent: pars adversa jam dictum Archiepiscopum, altera sedem Apostolicam invocavit: sed cùm ad mandatum nuntii partes Mediolanum evissent apostolos petituri, ab Archiepiscopo ut ad pacem redirent, fuerunt monita diligenter, cujus arbitrio præpositus Saon. se velle stare constanter asseruit, si & hoc ipsum pars faceret adversa, quod deliberato consilio præfatis Subdiac. repromisit. Post hoc reversi ad propria, & destitutus ab Archiepiscopo revocati Præpositus.*]

CAP. XXII.

¶ Electus à majori & saniore parte Capituli, si est & erat idoneus tempore electionis, confirmabitur: si autem erat indignus in ordinibus, scientiâ vel ætate, & fuit scienter electus, electus à minori parte, si est dignus, confirmabitur.

Idem *Præneſtino Episcopo* a, *Apostolica sedu Legato.* (*an. 1202. in Germaniam.*)

DUdum *b* ad audientiam nostram quæstione perlatâ, quòd vacante Præpositurâ *c* Colocen. Ecclesiæ, in duo se vota eligentium divisissent, causam judicibus duximus committendam: [3 *& infrà.*] ¶ Ipsi verò partes ad suam præsentiam convocârunt, receperunt testes, examinaverunt eligentium conscientias, audiverunt allegationes utrinque. Et quoniam Præpositus sancti Georgii eorum sententiæ se assensuit nolle stare, processum ad sedem Apostolicam destinârunt *d*: [*& infrà.*] ¶ Cumque nuncii Præpositi sanctorum Apostolorum statuto termino ad præsentiam nostram accessissent, Præpositus sancti Georgii nec venit, nec pro *e* se misit idoneum responsalem: [*& infrà.*] ¶ Gestis igitur judicum diligenter inspectis, invenimus, quòd pro Præposito sanctorum Apostolorum auctoritas, pro Præposito verò sancti Georgii numerus eligentium faciebat, cùm primus à quatuordecim, tum personis, tum Canonicis, qui alios dignitate, ætate, & tempore *a* præcedebant: secundus verò à viginti quatuor fuisset electus: [2 *& infrà.*] ¶ Cùm autem allegationes pro eodem Præposito sancti Georgii coram judicibus ipsis propositæ, nobis non fuerint præsentatæ, propter quod non potuimus scire per nos, quid objecerit, vel quid responderit ad objecta, sicque causa remissa non fuit sufficienter instructa, ad definitivam sententiam non duximus procedendum, sed decisionem causæ ipsius judicibus commisimus sub hac forma, ut si vel notorium *b* esset, vel per ea, quæ jam dicta erant, constaret, quòd Præpositus S. Georgii electionis tempore pateretur, vel in ordinibus, vel in scientia, vel in ætate defectum, qui eum juxta canonum sanctiones *c* impediret ad hujusmodi officium promoveri: ei (non obstante ipsius absentiâ corporali) silentium imponentes, dicerent eandem: alioquin (cùm in eum non solùm plures, sed duæ penè partes convenerint, & impedimentis cessantibus appareat, quòd eum bono zelo elegerint,) Præpositi sanctorum Apostolorum electione cassatâ, electionem confirmarent ipsius, & ei facerent tanquam Præposito responderi.

[1 *Ut auditis quæ præponerentur hinc inde, si de partium processu voluntate, definitivam sententiam promulgaret: alioquin causam sufficienter instructam ad nostram remitteret audientiam, aucl. Ap. statuentes partibus terminum competentem, quo per se, vel per idoneos responsales ad sed. Ap. accederent sententiam recepturæ.*]

[2 *Objectantur autem Præpositæ S. Georgii, minor scientia, defectus ætatis, & quòd in minoribus erat ordinibus constitutus. Unde cùm præpositura illi esset Archidiaconatus annexus, non erat ei dignitas conferenda, ratione cujus cogebatur infrà præfixum à canone altero, quòd erat vir ætate, scientiâ & moribus commendatus. Unde melioribus ductis zelo propter hoc electores ipsius in eum se convertisse eum prudentiorem esse in spiritualibus asserebant, præsertim quamvis alium magis utilem circa temporalia maximè propter potentiam fuerant protestari.*]

CAP. XXIII.

¶ Recipientes postulatum ad Ecclesiam tanquam institutum vel administratorem, ante admissionem postulationi à superiore factam, privati sunt potestate eligendi, & ad alios licèt pauciores, devolvitur potestas eligendi: & si omnes privati sunt, devolvitur ad Papam. in Ecclesia cathedralibus. h. d. secundum principaliorem intellectum, qui magis congruit literæ.

Idem *Canonici Maguntinensibus.* (*an. 1202.*)

BOnæ *d* memoriæ Maguntinensi Archiepiscopo viam universæ carnis ingresso, & quibusdam petentibus Wormacienſem Episcopum, quibusdam verò Archiepiscopum vestrum, tunc Præpositum sancti Petri Maguntinensis, sibi eligentibus in pastorem: Prænestino Episcopo à sede Apostolica Legato dedimus in mandatis, ut si eundem Episcopum, quoad temporalia vel spiritualia accepisse constaret Ecclesiam Maguntinensem, vel ministrâsse in temporalibus aut spiritualibus in eadem: postulationem factam de ipso nunciaret irritam: [1 *& ſ.*] ¶ Deinde inquireret de ipsius electione Archiepiscopi veritatem, & si ei de vi, quam ipse & sui metuebant, constaret, (eo non obstante, quòd post appellationem ad nos interpositam, fuerat in ipsius electione processum, cùm alii, qui appellationi ad nos interpositæ, ne sine ipso

a Januensi *Archiepiscopo in aliquot antiquis, Placentino & Papiensi Episcopis. Al. pro Bob. Bononiensi.* b *Cap. 6. eod. tit. to 3 compil.* c *In aliquot vetustis, quòd cùm essent Canonici septem Saonen. qui se in Capitulo receperunt, de futura, &c.* d *Similis text. est in c. contingit: & ibi Innoc. hoc tit. Specul in tit. de arbitr. §. restat. ver. item de sentent. & ver. sed nunquid Clericus.*

a *Hæc postrema verba desunt in 3. compil.* b *Cap. 7. eod. tit. in 3 compil.* c *Colonienſis, in omnibus manuscr. & nonnullis impressis.* d *Quamvis idem mandavit Papa, quòd si altera pars nollet, quòd ipsi judices causam terminarent, causam instructam remitterent ad ipsum: aliàs non fuisset eis licitum recusare.* e *Hæc verba, pro se, desunt in antiquis.*

a *Concor. text. in l. auxilium ff. de minor. & in l. fin. §. fin. verò postquam. C. de jur. delib.* b *Vide l. si verò. §. qui pro rei. cum gl. in vers. evidentissimè. ff. qui sat. cog. & l. ea quidem. C. de accus.* c *Dictio, directa, deest in antiquis. vide l. allor. C. de probatio. 6. q. ult. allor. & e. 1. quoniam. ſ. de probat.* d *ergo.* e *Vox, memorati, deest in antiquis.*

apertas, nobis cum sigillo pendente, literas præsentavit per quas idem Canonici significabant, quòd præfatus Legatus pecuniâ corruptus iniquam sententiam protulisset. Addebant etiam, quòd Maguntini cives pariter juraverant, quòd nunquam eum reciperent in Archiepiscopum, & quòd universi Clerici pauci exceptis suo favebant electo. Cùm autem super his cæpissemus deliberare cum fratribus nostris, electioni Archiepiscopi duo videbantur obstare, videlicet quòd à paucissimis, & post interpositam app. ad sed. Apostol. à seipso dicebatur electus. Nam cum postulatio VVormacienf. Episcopi fuit præcedentiu app. ratione quassata, Archiepiscopi electo debebat etiam ex eadem causa cassari. Sed econtrà, sicut superiùs est expressum, quòd qui ante in appellationem deliquerat, appellationem contra eundem Archiepiscopum non poterat allegare. Poterat quoque dici, quòd etsi post appellationem, non tamen contra formam appellationis fuisset electus Archiepiscopus sæpè dictus, cùm appellaverit sub hac forma, ne Canonici Maguntia residentes, sine ipso ac socius suis haberent in electione processum: nec nocet, quòd posset ex parte altera replicari, quia nec ipsi, nec sui sui debuerant procedere sine ipsis: quia ipsi app. apud nos interpositam contemnendo, reddiderant se indignos, & abusi fuerant jure suo. Unde cum in Lateranens. Concilio de his, qui quasdam personas inhibitas eligunt, sit statutum, ut eligendi tunc potestate privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos, illu prolongè majori delicto tanquam indignis ab electionis potestate cadentibus, penès eundem ac socios suos tantùm jus remanserat eligendi, quare si multò pauciores in ipsum, quàm in alium convenissent, intelligendum est tamen, quòd omnes, qui tunc eligere poterant, elegerunt eundem.]

[4 Quemadmodum ex ipsorum ad nos directis literis comprobatur, qui securè ad eundem Legatum accesit, & ad propria remeavit, cum & ipse Legatus paratus fuerit securitatem omnimodam providere. Nec obest, quòd idem nuntius dicitur appellâsse, cùm appellationi renuntiaverit, & in commissione nostra, quam pars reportavit utraque, obstaculum fuisse appellationis remotum. Sed nec apparebat etiam, quòd contra factum Legati aliquid posset objicere ac probare, cùm non procurator sufficiens, sed simplex ad nos contra eundem Archiepiscopum fuisset nuncius destinatus.]

a *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. & pro intellectu vide Matthæum de Afflict. decis. 395.* b *Coelestinus Papa prædec. noster.* c *al. debebat.* d *vide l. 2 & ibi Bart. C. qua sit long. cons. & in authen. hoc jus porrectum. C. de sac. Eccl. gl. in l. rem non novam. C. de jud.* e *Dicto, electio, deest in antiquis cod.*

CAP. XXIV.

¶ Sufficit electio ad obtinendum, docere eligentem fuisse in quasi possessione tempore electionis, licet non probet, quod proprietas juris eligendi ad illum pertineret.

Idem Innoc. III. *Clericis sanctæ Agathes.*
(an. 1203. Romæ.)

QUerelam *a*, quam G. tituli sancti Vitalis Presbyter Cardin. per Oeconomum Ecclesiæ vestræ, cujus idem Cardin. est gubernator, contra P. Presbyterum Ecclesiæ sancti Salvatoris, super Ecclesia ipsa proposuit, C. *b* Papa p. n. nobis in minori officio constitutis audiendam commisit. Petebat igitur Oeconomus præfatum P. ab Ecclesia sancti Salvatoris (quam in præjudicium vestræ Ecclesiæ, ac injuriam Cardinalis prædicti occupare præsumpserat) removeri, cùm ipsa Ecclesia pertineat ad Ecclesiam sanctæ Agathes pleno jure, petens pensionem sexdecim denariorum Papien. debitam Ecclesiæ sanctæ Agathes, pro eadem Ecclesia de Thermis sibi restitui, de novo subtractam. Prædictus vero P. respondebat, quòd ipse nullam injuriam irrogaverat Cardinali, nec in præjudicium Ecclesiæ vestræ receperat dictam Ecclesiam, cùm hæc ad illam nullo jure pertineat, nec aliquam sibi debeat c reddere pensionem: sed ipse per electionem populi, ad quem de antiqua consuetudine *d* pertinet electio *e*, à Cardinali sanctæ Susannæ (cui eadem Ecclesia, tanquam capella suo titulo, in spiritualibus est subjecta) canonicè fuerat institutus: [1 *& infrà.*]

¶ Nos igitur rationibus utriusque partis auditis, dictum P. ab impetitione Oeconomi vestri, super electione acinstitutione de se facta in Ecclesia sancti Salvatoris absolvimus, & super his præfato Oeconomo silentium duximus imponendum, cùm nobis constiterit, quòd populus in quasi possessione præsentandi Clericum existebat, quando ipsum Presbyterum ad illam elegit, & Ecclesia eadem spectat ad titulum sanctæ Susannæ in spiritualibus plenè jure, salvâ quæstione super jure patronatûs inter Ecclesiam vestram, & populum sæpè dictæ Ecclesiæ sancti Salvatoris. Quia verò fuit liquidè comprobatum, quòd pensio sexdecim denariorum Papiensis monetæ, fuerit Clericis Ecclesiæ vestræ, pro Ecclesia sancti Salvatoris de *a* Thermis, annuatim per multa tempora persoluta, sed de novo subtracta, nos in eundem statum percipiendi hujusmodi de Ecclesia sancti Salvatoris de Thermis, Ecclesiam vestram decernimus reducendam: & ad solutionem pensionis subtractæ, condemnamus Presbyterum antedictum, salvâ quæstione proprietatis, inter Ecclesias memoratas.

[1 Cumq, ad suam assertionem probandam utraque pars multoties testes produxisset, nos illos receptimus & examinavimus diligenter, quarum depositionibus publicatis disputationem audivimus super illa: sed antequam hujusmodi controversia finem accepere potuisset, præfatus P. inde debitum carni exolvit, decrevimus ergo utraque pars cum instantia postulavit, ut causam ipsam decidere dignaremur.]

CAP. XXV.

¶ Eligentes scienter indignum, prævati sunt potestate eligendi in electione, quæ primò occurrit facienda.

Idem. *(circa an. 1204. Romæ.)*

CUm *b* Wintonensis Ecclesia pastore vacaret, Archidiaconus cum suis fautoribus Salubrien(si) (Saleberiensem) Decanum, Priorem verò & complices ejus Precentorem Linconensem in Episcopum elegerunt: [& infrà.] ¶ Licèt igitur omnes in communi de facienda electione tractaverint, quia tamen nequiverunt esse concordes, infecto negotio ad nos habuêre recursum: & hi quidem, qui Præcentorem elegerant, asserebant, quòd illi, qui Decanum elegerant, eligendi erant potestate privati, pro illa maximè causâ, quòd hominem non legitimè natum scienter eligere præsumpserunt: unde secundùm *c* Lateranense Concilium, & eligendi hâc vice perdiderant potestatem, & per triennium Ecclesiasticis beneficiis carere debebant. Illi verò taliter respondebant, quòd licèt is, quem elegerant, fuisset minùs legitimè natus, per gratiam tamen Apostolicæ sedis legitimari promeruit, & hoc asserebant se legitimè probaturos. Nos igitur attendentes, quòd *d* isti post primam electionem admiserant illos ad celebrandam secundam, & quòd decretum memorati Concilii decrevit, hujusmodi præsumptores unâ vice duntaxat eligendi potestate privatos *e*, quoniam electio, quam coram nobis celebrare volebant, non jam secunda, sed tertia concurrebat: ad eligendum illos censuimus admittendos.

CAP. XXVI.

¶ Eligens scienter indignum Episcopum, est ob hoc suspensus à beneficiis Ecclesiæ per triennium, nec potest interim ad dignitatem illius eligi, vel assumi.

Idem *Albati Cistercienst R. & P. Monachi Fontis frigidi.* f *(an. 1205. Romæ in Gallia.)*

PEr inquisitionem *g*, quam de mandato nostro fecistis super statu Episcoparûs & Episcopi *h* Tholo-

a *In quibusdam antiquis, de terminis.* b *cap. 10. eod. tit. in 3. compil.* c *Sub Innocent. III. cap. 25.* d *In C. Barbatus. quòd isti, qui elegerunt precentorem post primam, &c.* e *Vide l. 2. cum not. per Bart. ff. de excusi mu. & l. 2. & l. fœtus. ff. de op. legat.* f *al. Castrensis. & Fontis frigidi. Ap. S. l. eod. tit. in 3. compil.* g *Sancti.* h *al. Tholosanensis.*

*sani, perspicaciter intelleximus, quòd Mascaron cancellarius juratus asseruit, se sciviss pro certo R. olim Tholosanum Episcopum, & amicos ipsius, ante suam electionem habuisse colloquium cum quibusdam Canonicis nominatim expressis, eosque solicitâsse precibus, ut ipsum eligerent in Episcopum: seque vidisse pariter & audivisse, quando prædictus Episcopus recognovit in quorundam Canonicorum præsentia, se Canonicis illis, qui adversati fuerant suæ primæ electioni, juráss, credens pro certo, quòd juramentum illud illicitum fuit, & præstitum, ut idem R. eligeretur ex pacto, & quod ipsemet *a* post electionem ipsius cassatam, dominum Episcopalem ejus nomine detinebat, recipiens quosdam reditus & proventus, quos de ipsius conscientia & consensu, in ejusdem negotiis expendebat. Cùm igitur talem scienter in Episcopum eligendo (sicut ipse suo juramento firmavit) Ecclesiasticis beneficiis reddiderit se indignum, grave gerimus & molestum, quòd Tholosano Præpolito in Episcopum Convennarum electo, idem Mascaron in Præpositum dicitur substitutus. Quocirca mandamus, quatenus eundem ab officio Præposituræ penitùs amoventes, faciatis virum idoneum ad officium illud assumi.*

CAP. XXVII.

¶ Si non professus eligitur ad regimen Ecclesiæ regularis, cassatur electio, consuetudine in contrarium non obstante.

Idem *Priori sancti Frigidiani G. & G. b Canonicis Lucanensibus. (an. 1205. Romæ in Etrur.)*

CUm causam *c*, quæ inter Bonum Presbyterum & Brunum Canonicum sancti Petri Lucanensis vertitur super eo, quòd dictus Presbyter Bonus à majori parte Canonicorum ejusdem Ecclesiæ (prædicto B. & quodam alio contradicentibus) in Priorem (sicut dicitur) est electus, olim vobis duximus committendam: [1 & *infrà.*] ¶ Quamvis autem multi Priores continue *d* unus post alium in ipsa Ecclesia, per multa & longa tempora fuerint non professi: quia tamen præfatus Presbyter B. non est professus observantiam regularem, dubitatis *e* (& merito) nobis procedere insonsultis. Quia igitur non debemus attendere solummodo, quid factum fit, sed potiùs, quid sit faciendum: Consultationi vestræ taliter respondemus, quòd cùm secundùm legem divinam *f*, non sit in bove arandum & asino, nec quisquam debeat vestem induere de lana linoque contexta, irritetis electionem prædictam; & compellatis præfatum Presbyterum, aliosque Clericos non professos, ut vel beati Augustini regulam in eadem Ecclesia constitutam, profiteantur. & servent, aut ipsam Ecclesiam omnino dimittant.*

[1 Vos, sicut ex literis vestris accepimus, partes citare curâstis, ut juxtà mandatum nostrum causam ipsam fine possetis canonico terminare. Cumq, partes essent in vestra præsentia constitutæ, si factum, scil. Ap. curetis confirmare. Sed præfatus Brunus econtrario respondebat, illum non esse dignum regimine Prioratûs, criminem ex objicienti simoniæ: quòd quia electio ipsius non erat canonicè celebrata, & quia professus non erat, ipsum asserebat meritò repellendum. Verum cùm de simonia nihil esset probatum, nec aliquod contra modum electionis ostensum, movet nos vehementer ipsius Ecclesiæ privilegium, in quo continebatur expressum, ut nullus in ea qualibet subreptionis astutiâ præponatur in Priorem, nisi quem fratres communi assensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundùm Deu timorem & B. Augustini regulam, providerint eligendum.]

a *Scilicet Mascaron* b *al. G. & G. al. B. & S. Can. &c. al. Idem A. Priori S. Fridiani G. & Luc.* c *Cap. 12. eod. tit. in 3. compil.* d *Concor. text. in l. ex facto §. rerum. cum no. ff. de hær. inst. & in l. 1. §. quotidiana. ff. de aqua quotid. & astr dubitâstis.* f *Deuter. 22.*

CAP. XXVIII.

¶ Nominatio vel appellatio ejus, cujus non interest, electionem non impedit: sed si vocandus contemnitur, eo prosequente contemptum, cassatur electio etiam confirmata, & potest prosequi, nisi consenserit electioni: quod potest etiam ex post facto. h. d. usque ad §. super eo.

Idem Innocent. III. *J. tit. sancti Stephani in Celio monte Presbytero Cardinali, Apostolicæ sedis Legato.*

QUòd *a* sicut exoliteris tuis: [1 *& infrà.*] ¶ Verùm cùm ex prima electione, quæ facta de tribus, dicenda videtur potiùs nominatio, nihil juris acquisitum fuerit nominatis, licitè procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam, præsertim in Ecclesia Armachana, cùm juxta *b* constitutiones canonicas, si fieri potest, in cathedrali Ecclesia electio debeat celebrari. Nec appellatio interposita electionem illam potuit impedire, cùm in ea nihil attentatum fuerit in præjudicium regiæ dignitatis: quia non simplex nominatio, sed solennis electio, debet Principi præsentari, ut postulutioni præstet assensum, etsi secùs aliquando per usurpationem aliqui faciant abusive. Si autem Miridinensis Episcopus, & Abbas Mellifontis, qui interesse debuerant, non contempti fuerint, sed ad electionem vocati (si tamen sine periculo potuerint convocari) sive nequiverint, sive noluerint ad electionem celebrandam accedere, ipsorum absentia non potuit electionem impedire: [2 *& infrà.*] ¶ Quòd si eos vocatos non fuisse constiterit, sed contemptos: infirmanda erit electio penitùs taliter celebrata, nisi postèa propter bonum pacis curaverint consentire.

[1 Nos igitur literarum tuarum tenore diligenter inspecto, sex in eis prospeximus contineri, quorum tria contra prad. Armachensem electum, & alia tria contra ejus electionem facere videbantur. Primum, nominatio facta de tribus, quam in literis tuis aliquoties electionem appellas, contra quam si electio verè fuerit, antequam cassaretur, non debuerat alia aliquatenus attentari. Secundum, appellationem interpositam, quæ si legitima fuit, sequentem electionem jure penitus impedivit. Tertium, quia Miden. Episcopus & Abbas Mellifontis, qui interesse debuerat, ad electionem minimè convenerunt. Unde si contempti fuerunt vel ambo vel alter, plus eorum contemptus, quam multorum contradictio prædictam electionem debuit impedire. Quartum, quòd præfatus Armachanus electionem obtentam administrare præsumpsit. Quintum, quia in die consecrationis suæ ordines celebrasumpsit. Quintum, quia in die consecrationis suæ ordines celebravit, cùm nondum pallium obtineret. Sextum, dilapidatio, quia tabulam argenteam alienare minimè formidavit.]

[2 Quamvis si ad locum illum inter Hibernenses non poterant securè proficisci, nec cæteri ad alium locum inter Anglicos tuti poterant convenire. Si itaque eos vocatos esse constiterit, si vocati absque periculo potuerunt, & illos noluisse vel non potuisse ad electionem celebrandam venire, electio non debet irritari.

*Caterùm, cùm antequam tu ad partes Hiberniæ pervenisses, illa fuit electio celebrata, & electus ipse statim cœperit ministrare, tu satis ad id potes sub dissimulatione transire, cùm id, sicut nosti, de Metropolitanis Angliæ, Franciæ, Alemanniæ & aliarum partium remotarum, qui concorditer sunt electi, Romana sed. patiatur, Ecclesiarum utilitate pensatâ, quia si tanto tempore quousque posset electus confirmationem cum pallio *a* sed. Ap. obtinere, regalia non reciperet, Ecclesiæ, quæ interim administratione careret, non modicum incurreret detrimentum.]*

¶ Episcopus, dum celebratur Missa consecrationis suæ, vel Archiepiscopus ante receptum pallium, ordines conferre non debet. h. d. usque ad vers. Quòd autem.

¶ Super eo autem, quòd in die consecrationis suæ, antequam Missarum solemnia finirentur, Acolythum ordinavit, pro tali excessu cum corripias & castiges: cùm solus Roman. Pontifex (qui ante hymnum Angelicum

a *Cap. 13. eod. tit. in 3. compil.* b *23. dist. can. in nomine Domini. & cap. in fronte. §. de appell.*

Universidad de Deusto Biblioteca

consecratur, & postmodum ipse Missarum solemnia incipit & perficit consecratus) in die consecrationis suæ valeat ordines celebrare. Cæteri verò, qui inter Epistolam & Evangelium consecrantur, quia consecrati concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur mysterium unitatis *a*, non debent tunc ordines celebrare: Præterea cùm non liceat Archiepiscopo sine pallio convocare Concilium, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare Clericos, & Episcopos consecrare: multùm profectò præsumit, qui antequam impetret pallium, Clericos ordinare festinat, cùm id non tanquam simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus facere videatur.

¶ *Iste vers. non sumatur, tum propter diversitatem lecturarum, tum quia non facit ad titulum.* Abb.

Quòd autem tabulam argenteam dicitur vendidisse: dummodo Ecclesiam Armachanam reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cùm id de Cleri & populi processerit voluntate.

CAP. XXIX.

¶ *Electio per minorem partem Capituli facta, non tenet: nec per subsequentem consensum ratificari potest.* hoc dicit, secundùm communem intellectum.

Idem *Tolet.* b [*Episcopo &*] *Sagonensi* c, *& de Arden. Abbatib. (an. 1205. in Gallia.)*

INN causis: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm *i* Capitulum Tholosanens. Ecclesiæ ad tractandum de electione Episcopi convenissent, duos elegerunt, ut quinque de eodem Capitulo eligerent electores *k*, qui præstito juramento de substituendi Pontificis electione tractarent, & à singulis de Capitulo statutum est, & concessum, ut ille, quem illi concorditer, vel tres ex illis, eligerent, ab eis (si persona esset idonea) pro Episcopo sine contradictione aliqua haberetur: [2 *& infrà.*] ¶ Postmodum verò cùm à prædictis duobus vel electores electi fuissent, ad tractandum de electione secessissent in partem, & non possent omnes unam pariter concordare personam, tres ex eis convenerunt in Episcopum Convennarum, & deinde electionem, quam de postulando Episcopo fecerant, Capitulo publicârunt: ac reliqui duo subsequenter tertiâ die cum paucis de Capitulo, reliquis absentibus, elegerunt Archidiaconum Agenensem: [3 *& infrà.*] ¶ Nuncii verò prædicti Archidiaconi econtrario respondentes, quòd cum prædicti V. electores sorsum de electione tractantes, inter se dissiderent, ita quòd contentiosæ voces eorum, à fratribus, qui remanserant in Capitulo, audiræ fuissent: Capitulum ipsos, propter hujusmodi contentiones, suspectos habentes, ad eos duos de Canonicis destinârunt, per quos inhibuerunt eis ex parte nostra, ne ulteriùs in facto procederent: & ita potestatem eligendi, quam eis commiserant, revocârunt, mandantes eis, ut rediret ad Capitulum, & pariter cum aliis fratribus de electione tractarent: & hujusmodi revocationi duo ex ipsis electoribus adhibentes consensum, reliqui tres non contradicentibus ad ipsum Capitulum fuerunt reversi: sed alii tres, usque ad fores Capituli subsecuti, ab eis postmodum discesserunt. Capitulum verò, cùm totâ die illâ ipsorum præsentiam expectâsset, subsequenti die campanam pulsari fecerunt (sicut moris est) ad Capitulum *b* congregandum: & prædictis tribus, cum paucis complicibus suis, sese contumaciter absentantibus, Prior cum majori & saniori parte Capituli, elegit in Episcopum Archidiaconum supradictum: [4 *& infrà.*]

¶ Quia verò postulatio de Episcopo Convennarum, quæ præcesserat, facta erat per eos, in quos totum Capitulum eligendi transtulerat potestatem, propter quod unanimiter de consensu totius Capituli intelligitur esse facta, quam (cùm res non esset integra, quia in tractatu jam processerant electores) Capitulum minimè potuit revocare: electionem ipsius Archidiaconi decernimus irritandam. Quocirca mandamus, quatenus si personam ipsius Episcopi e utilem & necessariam inveneritis ad regimen Ecclesiæ Tholosanæ, & idoneam, tam scientiâ literarum, quàm suæ conversationis exemplo, ad hæreticorum perfidiam de Tholosana diœcesi extirpandam *d*, quæ ibi per negligentiam Præsulum miserabiliter & dammabiliter hactenus pullulavit: transeundi ad Ecclesiam Tholosanam, propter urgentem necessitatem, & eorundem e utilitatem, ei licentiam tribuatis.

[1 *Quæ Ap. sed.* & infrà. ¶ *Nimirum cùm in Ecclesia Tholosana vacante pastore duo per dissensionem Capituli fuit, videlicet ven. fil. N. Episc. Convennarum, & dil. fil. R. Archid. Agen. nominati fuissent, dil. F. A. Canonicus S. Licerii, A. Archidiaconus, & R. Canonicus Ecclesiæ S. Stephani Tholosanen. pro parte vero altera d. f. magister p. de Rama & A. socius ejus ad nostram profectam accesserunt, quibus ven. f. n. Alban. Episcopum & dil. f. tit. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem deputavimus auditorem. Coram quibus proposuerunt nunci prædicti Episcopi, quòd.*]

[2 *Statutum etiam fuit expressè, quòd si quinque electores in unam personam convenire non possent, tribus ex eis concordantibus, reliqui duo illorum sequi tenerentur assensum, & electionem verum illam ratam habere.*]

[3 *Abjecerunt insuper prædicti & alii nunci Episcopi memorati, quòd ad dict. F. d. rt. S. Prisca Presbyterum Card. Ap. sed. Leg. fuit ex parte illa specialis nuncius destinatus, & quoniam Episcopus ipse postulandus erat à nobis, & legatus nullam concedendi vel transferendi eam potestatem habebat, cum hujusmodi dispensatio sedi duntaxat Ap. reservetur, ne quid contra fieret, ad nostram audientiam appellavit.*

[4 *Exhibuerunt etiam ejusdem Archidiaconi nunci literas prædicti legati, quas nobis super hoc destinavit. Cum autem prædicti auditores præmissa nobis & fratribus nostris fideliter retulissent, vos memoratum legatum tam intentionem in hoc facto habuisse pro certo credentes, ex ipso tamen tenore literarum suarum intellexistis eum circumventum fuisse, & per subreptionem tacitâ veritate perpendimus elicitum & extortum, quicquid ab eo fuerit obtentum, cùm in ipsis literis suis non expresserit formam postulationis.*]

a *Veritatis, ut est in unomanusc. Vaticana.* b *al. Dolon. al. Dolnen.* c *Sanigneo. al. Sanguineo. al. Sagecio. al. Sanigneo.* d *Cap. 14. eod. tit. in 3. compil.* e *Innocent. ait tra fuisse in registro, unam de R. Archidiac. & alteram de magistro R. Subdiac.* f *Aldegrin al. Allegrin.* g *In Cod Barbatis, redentibus, si licet ea dimum propriam.* h *Idem Episcopo Convennarum & Grandissylva, &c. actas, Episcopo & Grandissylva, Ord. Cistert. &c. al. Cadurcensi.* i *Cap. 35 eod. tit. in 3. comp.* k *Ipse text. reputatur sing. per Pann. hic in suo effectu.*

a *Qualibet in antiquis.* b *l. fin. C. de prad. dec. lib. 10.* c *Vas. Episcopi, dicit in nonnullo antiquis.* d *Præcipua Episcoporum cura in extirpandis hæreticis versari debet. nam eis hoc imanitur jure divino. Albertus tract. de agn. assert. q. 11. circa finem. pulchrè Concilium Tholosanum, c. 2.* c *al. evidentem.*

CAP. XXXI.

¶ *De consuetudine potest Canonicorum electio ad solum Capitulum pertinere.* hoc dicit, & solet quotidie allegari.

Idem *Episcopo Florentino. (an. 1206.)*

CUm Ecclesia *a* Vulterana debito Canonicorum obsequio longo fuisset tempore destituta, Vulteranus Episcopus, volens Ministrorum defectum in eadem Ecclesia reparare, Canonicos quosdam elegit, & instituit in eadem: quos Canonici recipere noluerunt, asserentes, quòd talis electio fuerat in eorum præjudicium attentata: [1 *& f.*] ¶ Mandamus, quatenus super primo articulo petitionis Episcopi, in quo postulavit à te, ut Canonicos ab injuria, quam ei super electione Canonicorum Vulteranensis Ecclesiæ inferunt, prohiberes, ab impetitione ipsius *b*, dictos Canonicos absolvere non postponas: quia non videtur injuriam facere, qui utitur jure suo, cum per testes longè melius sit probatum, quòd Canonici supradicti hoc jure usi fuerint, antequam Episcopus memoratus. In secundo quoque articulo, quo idem petebat Episcopus, ut dicti Canonici Episcopum ipsum jure electionis uti liberè paterentur, absolvere duceas Canonicos exprædictos, maximè si sit notorium, quòd in Thuscia generalis consuetudo servetur, ut in cathedralibus Ecclesiis solum Capitulum, irrequisito Episcopo, eligendi Canonicos habeat facultatem.

[1 *Cumq; super hoc suam ad nos idem Episcopus querimoniam destinasset, causam ipsam tibi commisimus sine canonico terminandam, &c.*]

CAP. XXXII.

¶ *Compromittentes tenentur recipere electum à compromissario, si sit dignus: nisi contra formam compromissi eum appareat electum.*

Idem *Abbati sancti Victoris c, & Decano Parisiens, & Magistro R. Decretonensi. Canonico Morinensi. d (an. 1206. Romæ in Gallium.)*

CUm dilectus filius Archidiaconus Morinensis nobis intimâsset: [1 *&* 3.] ¶ Ecclesia Morinensis Episcopi solatio destituta, Canonici ejusdem de pastoris subsitutione tractantes, in tres Canonicos Morinenses potestatem eligendi Episcopum unanimiter contulerunt: promittentes, ut illum reciperent in pastorem, quem de gremio ipsius Ecclesiæ ducerent eligendum, qui examinatis voluntatibus singulorum, Archidiaconum ejusdem Ecclesiæ in Episcopum elegerunt. Metropolitanus quoque tam electionem, & electi personam examinans, quam etiam super ipsius ætate (de cujus defectu fuerat ab aliquibus dubitatum) inquirens solicitè veritatem, per sententiam declarando electum ipsum minimè sustinere in ætate defectum, electionem factam de ipso solenniter confirmavit: [2 *&* 3.] ¶ Verum

a *c. 16. eod. tit. in 3. compil.* b *al. ipsius Episcopi.* c *al. & Mag. R. de Torto Can. Morin.* d *al. Noviomensi. al. Parisiensi. Vid. Cent. 12. 1458. c. 17. Vincent. 30. 32.*

B. qui contra electum venerat memoratum proposuit ex adverso, quòd cùm supradictis tribus sub hac forma fuerat eligendi concessa potestas, ut Capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus, vel majori & saniori parte de gremio ipsius Ecclesiæ nominatum eligerent in pastorem: electores ipsi terminos potestatis sibi traditæ non servantes, prædictum Archidiaconum eligere præsumpserunt, quem pauci de Capitulo nominârant: unde Canonici Morinen. postmodum admirantes, qualiter Archid. electus fuerat memoratus, cum plures essent in eadem Ecclesia digniores, cœperunt ferè omnes publicè profiteri, quòd nullatenus Archidiaconum nominârant: & reputantes se in hac parte delusos, quod super hoc factum fuerat, nostro cura verunt Apostolatui referare: [& 3.] ¶ Nos verò attendentes, quia res perniciosa esset exemplo, si per surreptionis astutiam quis ascenderet ad apicem dignitatis: ita duximus providendum, ut præstito à contradictoribus juramento, quod ipsi malitiosè contra præfatum electum non moveant quæstionem hujusmodi, prædicti tres electores juramenti vinculo adstringantur dicere veritatem, quod ex canonicis examinationis tempore in præfatum Archidiaconum convenerunt. Et si tres simul, aut duo saltem ex ipsis jurati, dixerint majorem Canonicorum partem in ipsum Archidiaconum convenisse, vos contradictoribus silentium imponatis, cùm contra hoc eorum esset probatio insufficiens, eò quòd singuli essent in suis testimoniis *a* singulares. Si verò per eorum depositiones constiterit, sæpedictum Archidiaconum extitisse à paucioribus nominatum, tunc si fuerit sufficienter ostensum, quòd illum de gremio Ecclesiæ secundùm formam sibi traditam debebant eligere, in quem omnes, vel major & sanior pars Capituli conveniret, vos electionem ipsius Archidiaconi omnino cassetis: alioquin, quod de ipso factum est, ratum habentes, contradictores ab ejus impetitione per censuram Ecclesiasticam compescatis, præfatum B. præbendâ Morinen. Ecclesiæ spoliantes, qui se ad hanc pœnam (si forsitan in probatione deficeret) obligavit *b*. Non obstante, quòd super ætatis defectum objectum est contra illum, cùm idem Canonicus huic objectioni non multum insisterit, & super hoc à Metropolitano fuerit judicatum, cujus sententia in rem transiit judicatam, cùm intra decennium non fuerit legitimâ provocatione suspensa.

[1 *Qui postea regalibus receptis à Rege ad petitionem ipsius Capituli à Ven. fr. n. Episcopo Atrabaten. de mandato Metropolitani prædicti fuit in Presbyterum ordinatus: & aliquandiu nullo contradicente liberam & pacificam tam in temporalibus quàm in spiritualibus administrationem obtinuit in Ecclesia Morinensi. Unde procuratores ipsius à nobis humiliter petierunt, ut his quæ post hæc omnia invidiæ stimulis agitati, contra proprium factum temerè veniendo, adversus electum ipsum materiam discordiæ susciture præsumunt, silentium imponentes, & memoratam electionem tuam concorditer celebratam & confirmatam solenniter approbantes, eidem facere mus munus consecrationis electo impendi, multorum super hoc Abbatum & Capitulorum civitatis & diœces. Morinens. sed etiam aliorum probitum literis nobis præsentatis, qui super præmissis omnibus testimonium prohibentes, electum ipsum de literatura, discretione ac honestate reddederant multipliciter apud nos commendatum. Quinimò & electorum ipsorum super hoc nobis literas retulerant, quibus erat de verbo ad verbum, sicut iidem asserunt electores, literarum illarum tenor insertus, quæ de potestate ipsis tradita juxta præmissam formam confectæ in Capitulo fuerant, & sigillo Capituli sigillatæ.*]

[2 *Vel transmittere, qui eorum nobis solicitè postulavit, ut eadem electione quassatâ faceremus ipsi Ecclesiæ de persona idonea canonicè provideri, cum fere omnes Canonici Morinens.*

a *De testium singularitate multiplici, vide Gravettam tract. de antiq. temp. p. 4. Adde B. Th. 2. 2. q. 70. art. 2.* b *Ad idem est textus in l. stipulatio ista. §. alterius. cum nota. D. de verb. obl.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut asserunt, sint parati præstito juramento firmare, quòd præfatum Archidiaconum nunquam in Episcopum nominârant, & legitimum posset ostendi, quòd juxta formam præmissam suprà dictis tribus collata fuerit eligendi auctoritas, ut videlicet de gremio ipsius Ecclesiæ eligerent eum, in quem omnes, vel major & sanior pars Capituli consentiret, asserente eodem h. se nihilominus probaturum, quòd sæpe dictus electus pateretur in ætate defectum.]

CAP. XXXIII.

¶ Si ex septem compromissariis, tres eligunt quartum, & ille consentit, & est idoneus: confirmabitur electio.

Idem *Episcopo Bajocensi. (an. 1208. Romæ in Gall.)*

CUm *a* in jure peritus existas, [1 & ſ.] ¶ Primus *b* tuæ consultationis articulus continebat, quod cujusdam Ecclesiæ Decano defuncto, ejusdem loci Capitulum sub hac forma in 7. ex ipsis Canonicis compromisit, ut illum, quem ex se *c*, vel aliis de gremio ipsius Ecclesiæ omnes pariter, vel major eorum pars nominaret, idem Capitulum reciperet in Decanum. Unde cùm unus ex illis septem à tribus ipsorum, & alius qui non erat de numero eorundem, à tribus aliis in Decanum fuerint nominati, requisiti, uter eorum assumi debeat in Decanum? Super quo taliter respondemus, quòd is, qui de numero septem à tribus eorum dignoscitur nominatus, juxta compromissi tenorem debet in Decanum *d* assumi, dummodo electioni de se factæ consentiat, & aliquod canonicum non obsistat.

Sic jure civili in causa S. Dicata & plegetis l. Lucius ff. de reg. jur. & l. fin. C. eod. univ. non

[1 *Et coram habeat peritorum, non possumus non mirari, quia super quibusdam juris articulis nos consulere voluisti, qui nihil aut modicum dubitationis continere noscuntur.*]

CAP. XXXIV.

¶ Electio Imperatoris spectat ad Principes Germanos, tres Prælatos, & quatuor Laicos: & electio facta per eorum majorem partem, cæteris non contemptu, tenet. Et ad Papam pertinet electum examinare, approbare, & unngere, consecrare, & coronare, si est dignus: vel rejicere, si est indignus, ut qui sacrilegus, excommunicatus, tyrannus, fatuus, & hæreticus, paganus, perjurus, vel Ecclesiæ persecutor. Et Electoribus nolentibus eligere, Papa supplet. Et datâ paritate vocum eligentium, nec accedente majori concordiâ, Papa potest gratificari cui vult. h. d. notanter iste textus.

Idem *Duci Carinthiæ. e (an. 1208. Romæ in German.)*

VEnerabilem: [1 & ſ.] ¶ Inter cætera vero quidam Principes hâc præcipue objectione sunt usi, dicentes, quòd Apostolicæ sedis Legatus aut electoris gessit, aut cognitoris personam. Si electoris, in messem alienam miserat falcem suam, & electioni se ingerens, Principum derogaverat dignitati. Si cognitoris, absente altera partium videtur perperam processisse, cùm citata non fuerit, & ideò non debuit contumax judicari: *g* [2 *& infrà.*] ¶ Verùm illis Principibus jus & potestatem eligendi Regem, in Imperatorem postmodum promovendum, recognoscimus (ut debemus) ad quos de jure ac antiqua consuetudine noscitur pertinere, præfertim cùm ad eos jus & potestas hujusmodi ab Apostolica sede pervenerit, quæ Romanum Imperium in personam magnifici Caroli à Græcis transtulit in Germanos. Sed & Principes recognoscere debent, & utique recognoscunt, sicut iidem in nostra recognovêre præsentiâ, quòd jus & auctoritas examinandi personam electam in Regem, & promovendam ad Imperium, ad nos spectat, qui eum inungimus, consecramus, & coronamus. Est enim regulariter & generaliter observatum, ut ad eum examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat. Nunquid enim si Principes non solum in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum quemcunque, vel excommunicatum in Regem, tyrannum, vel fatuum hæreticum eligerent, aut paganum: nos inungere, consecrare, ac coronare hominem hujusmodi deberemus? absit omnino. Objectioni ergo Principum respondentes, asserimus, quod Legatus noster approbando Regem *a*, & reprobando Ducem, nec electoris gessit personam, utpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit: nec cognitoris, cùm neutrius electionem, quoad factum eligentium constet mandam duxerit, aut etiam infirmandam. Exercuit autem denunciatoris officium, quia personam Ducis ejusdem indignam, & personam Regis denunciavit idoneam, quoad imperium obtinendum, non tam propter fidia eligentium, quam propter merita electorum: quamvis plures ex illis, qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de jure ac de consuetudine *b* obtinent potestatem, consensisse perhibeantur in ipsum Regem, & ex eo quòd fautores Ducis, absentibus aliis & contemptis, ipsum eligere præsumpserunt, pateat eos perperam processisse, cum electioni plus contemptus unius, quam contradictio multorum obsistat: [3 & ſ.] ¶ Nos itaque *c* non Ducem, sed reliquum reputamus & nominamus Regem, justitiâ exigente: [4 *& infrà.*] ¶ Quòd autem cùm in electione vota Principum dividuntur, post admonitionem & expectationem alteri partium favere possimus, maximè postquam à nobis unctio, consecratio & coronatio postulantur: jure patet, pariter & exemplo. Nunquid enim fi Principes admoniti & expectati vel non potuerunt, vel noluerunt, in unum propolitum *d* convenire, sedes Apostolica advocato & defensore carebit? eorumque culpa ipsi redundabit in pœnam? Sciant autem Principes, quòd cùm Lotharius & Corradus in discordia fuissent electi, Roman. Pontif. Lotharium coronavit, & imperium obtinuit coronatus, eodem Corrado tunc demùm ad ejus gratiam redeunte. Eos igitur duximus commonendos, ut à præfato Duce, justo quidem à nobis judicio reprobato, recedant, & præfato Regi non abnuant adhærere: nisi *e* tunc demùm contra personam vel factum, legitimum quid ab eis objectum fuerit & ostensum: [*& infrà.*] ¶ Sunt enim notoria impedimenta Ducis, scilicet excommunicatio publica, perjurium manifestum, & persecutio divulgata, quam progenitores ejus & ipse præsumpserunt in Apostolicam sedem & alias Ecclesias exercere. Fuit quoque à præd. nostro excommunicationis vinculo innodatus, quod postmodùm recognovit, dum per nuncium suum absolutionis beneficium postulavit: unde patet, quòd ipse fuit excommunicatus electus: [5 *& infrà.*] ¶ Idem etiam contra proprium juramentum, super quo nec consilium à sede Apost. requisivit, ambitionis vitio, regnum sibi usurpare præsumpsit, cùm super illo juramento prius Romana Ecclesia consuli debuisset. Nec valet ad plenam excusationem ipsius, si juramentum illud dicatur, illicitum, cùm nihilominùs super eo nos prius consulere debuisset, quàm contra ipsum propriâ temeritate venire: præsertim illo exemplo, quòd cùm Gabaonitæ *f* à filiis Israel per fraudem surripuerint juramenta, ipsi tamen cognitâ fraude contra illud venire temere noluerunt. Utrùm verò dictum juramentum sit licitum vel illicitum, & ideò servandum, an non servandum exti-

a *Cap. 18. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Primus siquidem.* c *Vide l. plane. cum gloss. in verb. potest. ff. quod cujusc. un.* d *Hunc text. dicunt singul. Joan. Andr. in Reg. antoto. de reg. jur. in 6. & Pann. hic. quod electus consentiendo electioni de se factæ à media parte elegentium, auget numerum & electionem perficit. Adde Paul. Castr. consil. 230. l. 2.* e *al. Zerangia, seu Zavangia, al. Lavingia. al. Saringia. al. Carinthia.* f *Cap. 19. eod. tit. in 3. compil.* g *Vide l. properandum. 4. Sin autem. C. de jud. & l. consuetudinem, per Bart. C. quomodo & quando Jud.*

a *Intelligit Ottonem Regem.* b *in C. Barbatia ita: ac consuetudine antiquâ obtinent, &c.* c *In C. Barb. ita: Non itaque non Philippum Ducem, sed ipsum O. reputamus, &c.* d *In aliquot vetustis legitur, præpositum. al. ita: vel non potuerunt, vel noluerunt convenire: sed qualitercunque legas, idem manet sensus.* e *In quibusdam exemplaribus: Nisi tunc demum, cum contra personam, &c.* f *al. deest vox, sedem.* g *Josue. 9.*

terit, nemo sanæ mentis ignorat ad nostrum judicium pertinere: [6 & ſ.] ¶ Insuper si prædictus Dux imperium obineret, libertas Principum in electione periret, & imperium obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur. Nam si prout olim frater dicti Ducis patri eorum, sic Dux ipse fratri suo succederet, videretur imperium non ex electione, sed ex successione deberi: & in præjudicium Principum redundaret, si non nisi de domo a Ducis prædicti videretur aliquis ad imperium assumendus. [7 *& infrà.*] ¶ Nobilitatem ergo tuam monentes per Apostolica scripta mandamus, quatenus à præfato Duce recedas omnino, non obstante juramento, si quod ei ratione regni fecisti, cùm (eo quantùm ad obtinendum imperium reprobato) juramentum hujusmodi non debeat observari.

[1 *Fratrem nostrum Salesburgens. Archiepiscopum, & dilectum filium Abbatem de Salen. & nobilem virum Marchionem Orientalem, quorundam Principum nuncios ad sed. Ap. destinatos benigne recepimus, & eis benevolam duximus audientiam indulgendam. Literas quidem, quas quidam per eos nobis Principes destinârunt, diligenter perlegi fecimus, & quæ in eis continebantur, nostris auribus universa.*]

[2 *Verum nos, qui secundùm Apostolicæ servitutis officium sumus singulis in justitia debitores, sicut justitiam nostram nolumus ab aliis usurpari, sic jus Principum nolumus nobis vendicare.*]

[3 *Unde privilegium meruerunt amittere, qui permissâ sibi abusi sunt potestate. Videre non mereriò potest, quòd injuriâ hujusmodi non obstante, cæteri uti poterant jure suo. Et quoniam Dux præditus, nec ubi debuit, nec à quo debuit, coronam & unctionem accepit, memoratus verò Rex & ubi debuit, videlicet Aquisgrani, & à quo debuit. s. a. ven. s. n. Colonien. Archiepiscopo utrumque recepit.*

[4 *In reprobatione verò præfati Philippi Ducis Sueviæ, & propter manifesta impedimenta personæ, non accusatione, sed condemnatione potiùs fuit opus, quia non accusatione, sed damnatione indigent manifesti.*]

[5 *Et videtur non immeritò, quòd adhuc sit ex eadem excommunicationis sententia innodatus, cùm prædictus Episcopus cum sua auctoritate non posset absolvere, aut. vero nostræ delegationis, nec posset pius, nec aliter liceret hoc ipse, quàm ei fuerat ab Apostolica sede concessum, ex eo etiam excommunicationis sententiæ subjacere creditur manifestè: quòd cum perfidus Moresis fautoribus, tam Teuthonicis quàm Latinis excommunicationis vinculo suæ iniquitatis meritis sit astrictus, sicut etiam illi per literas nostras directas per P. judicem Placentinum ipsius Philippi nuncium intimâsse meminimus, quas ad ipsius Philippi audientiam credimus pervenisse. Ipse nihilominus, quamvis id non tantum ex relatione ipsius judicis, sed etiam per publicam famam ad notitiam ejus devenerit, eidem excommunicato non secum communicat, sed eum in malitia sua fovet, & per literas suas exercit vel exacuit furorem ipsius, ut charissimum in Christo filium nostrum F. Siciliæ Regem illustrem, nepotem suum, quem tam privatur hereditate paternâ, adhuc privet possessione maternâ.*]

[6 *Quòd autem Philippus de genere persecutorum existat, Principes non credimus dubitare, cùm Henricus qui primus impetum de genere ipsius hoc accepit, bon. mem. Paschalem Pp. p. nostram cum Episcopis & Card. & multis nobilibus Romanorum præsumpserit captivare. Fredericus autem pater ipsius Philippi contra fel. recordationis Alexandrum Papam p. n. longo tempore schisma fovit. Henricus frater ipsius Philippi, qualiter se habuit circa interfectores sanctæ memoriæ A. Ludovic. [Longob.] Episcopi, quem ipse prius congerat exulare, ac Corradum, qui Hostiensem Episcopum ceperat, satis nostis. Quin etiam qualiter Ven. F. n. Auximian. Episcopum alapa cadi fecerit, & pilos de barba ejus avelli, & tractari eum in pluribus inhoneste: qualiter & quosdam familiares Ecclesiæ nasò fuerit mutilari: Qualiter quoque praditum Salernitanum Archiepiscopum captivari, & quosdam viros Ecclesiasticos flammis torreri fecerit, quosdam verò vivos in mari submergi, ad tuam & aliorum Principum credimus audientiam pervenisse.*]

[7 *Cum ergo nos flecti à proposito nostro nullâ penitùs occasione possimus. sed in eo potius firmissimè persistamus, & in nobis sæpè per literas tuas duxeris suggerendum, ut eidem Duci nullatenus faveremus.*]

CAP. XXXV.

¶ Absentes ad electionem de provincia sunt vocandi: & confirmatur electio majoris & saniori partis.

Idem Innocent. III. *(an. 1205. Romæ.)*

COram dilecto filio tituli sanctæ *a* Pudentianæ *b* Presbytero Cardinali: [& ſ.] ¶ Si verò utriusque partis fuerit cassata electio, vos (fratribus omnibus, qui fuerint in provincia convocatis) quæ majori & saniori parti eorum super prædictis videritis complacere, per censuram Ecclesiasticam faciatis firmiter observari.

CAP. XXXVI.

¶ Cassatur electio partis majoris facta, contemptâ minori parte, etiam si est unus solus: non tamen jus eligendi devolvitur ad minorem. h. d. secundùm intellectum communem.

Idem *Parmensi Episcopo, & ejus conjudicibus.*

BOnæ memoriæ *c* S. Cremon. Episcopo in extremis agente, cùm de convalescentia ipsius desperaretur, Cremon. Capitulum H. Canonicum suum Rhegii disciplinis scholasticis insistentem, ad certum terminum in vigilia Pentecostes pro futuri electione Pontificis citari fecerunt: [1 *& infrà.*] ¶ Constituto autem dicto *d* H. pro sua electione, & dilecto filio nostro I. pro electione Archipresbyteri non cassatam, licèt de viro multæ literaturæ, honestæ vitæ, & claræ famæ, non tamen sine multa temeritate præsumptam, cùm de priori *e* nostrum deberet expectrae judicium, antequam procederet ad secundam, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem *f*, in primo consensu Capitulo permanente. coram nobis electionem & ipso H. post electionem Archipresbyteri

Electionem autem Archipresbyteri (quamvis laudabile testimonium perhibeatur de ipso) justitiâ exigente cassavimus: tum quia corpore dicti Episcopi nondum tradito sepulturæ, habuerunt de ipsa electione tractatum contra canonicas sanctiones: tum quia inventus est H. fuisse contemptus, licèt unus solus extiterit, cùm plus in talibus consueverit contemptus unius obesse, quàm multorum contradictio in præsenti. Nec prædicta debet dici citatio aliusse, quia cùm Episcopi mortem prævenerint, teme atia nimis extitit: & ideo non potuit *g* arcere citatu.i.

[1 *Verùm secundâ feriâ post Pentecosten dicto Episcopo viam universæ carnis ingresso, Capitulum, antequam corpus illius esset sepulturæ traditum, absente Canonico memorato in quatuor de ipso Capitulo & tres de Clero civitatis potestatem eligendi Pontificem contulerunt, expresso hoc scilicet, ut minor pars illorum VII. sequeretur in electione majorem. Habito itaque post mortem, sed ante sepulturam tamen ipsius Episcopi, de futuri pastoris electione tractatu, cum vota illorum dividerentur in partes, ut quatuor in Archipresbyterum, duobus in Archid. uno in altum consentientibus: tandem illo sepulto minoris partis arbitrio ad judicium accedente majoris, eundem Archipresbyterum concorditer elegerunt. Cui electioni Archid. cum Capitulo & Clero civitatis nullo contradicente consensit. Verùm advenens postmodum Hug. & asserens se fuisse con-*

a *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *Perperam legitur Prudentiana, cùm nullus unquam fuerit talis titulus.* c *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* d *In manusc. ita: dilecto filio H. pro sua, & dilecto filio N. pro electione, &c.* e *al. cùm de priori electione.* f *Vult Pontifex Archipresbyteri electionem nunc confirmare, quasi ex novo Capituli consensu, si adhuc consentiat.* g *al. abstare.*

a *Ducum Sueviæ.*

propter hoc electionem hujusmodi nullius fuisse momenti, quasi jus eligendi devolutum fuisset ad ipsum pro se, prout potuit Archidiaconum memoratum eligit.]

CAP. XXXVII.

¶ Non Monachus in Prælatum regularem eligi non potest.

Idem Innoc. III. *(an. 1208. Romæ in Galliam.)*

CUm *a* ad nostram notitiam pervenisset, quòd H. qui se pro Abbate Lexoviensi *b* gerebat, non fuit antè Monachus quàm electus: nos attendentes, quòd contra regulares traditiones illud fuerat *c* attentatum, cùm nullam spem, vel promissionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, electionem de Ipso factam curavimus irritare.

CAP. XXXVIII.

¶ In Abbatem eligi non potest, nisi instructus in regula monachali.

Idem *Magistro C. Presbytero Cardinali sedis Apostolicæ Legato. (Romæ in Siciliam.)*

OFficii tui: *d* [1 & 3.] ¶ Sanè nobis tuis literis intimâsti, quòd cùm monasterium quoddam positum in medio nationis perversæ, pastore careret, Monachi de electione Abbatis tractantes, cùm non possent sui ordinis idoneam invenire personam, in quendam virum nobilem oculos direxerunt, per quem poterant melius defensari: & patrem adierunt ipsius, humiliter postulantes, quòd filium suum induceret, ut habitum susciperet monachalem, nullam patri de ipsius promotione fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium providum & discretum, qui effectus monachus, fuit *e* in Abbatem electus: cujus electio extitit per rectorem Messanensem Apostolicæ sedis legatum, qui omnibus prædictis interfuit, confirmata. Cùm autem idem sit paratus purgare se, quòd nullâ fuit ad hoc ambitione inductus, postulas edoceri, utrùm dictus Legatus electionem confirmare *f* vel dispensare potuit, vel quod factum est, stare possit, & utrùm electione cassatâ iterùm valeat eligi in Abbatem? Nos autem consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm ex his, quæ in continenti subsecuta sunt, ostendatur, quòd talis taliter non possit eligi in Abbatem, maximè pro eo, quòd antequam esset *g* discipulus, voluit esse magister, electionem illam irritam esse decrevimus *g* & inanem. Verùm postquam fuerit in regula competenter instructus (si urgens necessitas, & evidens utilitas ipsius monasterii postulaverit) purgatione receptâ poterit in Abbatem assumi, ne monasterium opprimatur incursibus malignorum.

[1 *Prosequeris laudabilem actionem, cùm super illis, de quibus dubitas, per nos postulas edoceri.*]

CAP. XXXIX.

¶ Electio aliàs canonica confirmatur, licèt quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati.

Idem. *(an. 1210. Roma.)*

ILla quotidiana *h* instantia: [*& infrà.*] ¶ Quia pro certo didicimus electionem canonicam extitisse, ipsam auctoritate Apostolicâ duximus confirmandam: supplentes de plenitudine potestatis, si quis in ea *i* ex eo fuisset defectus, quòd quidam interfuerunt electioni ejusdem, qui ex sola participatione in simplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

CAP. XL.

¶ Si postulatio cum electione concurrit, & numerus postulantium est duplo major, & postulatus est idoneus, postulatio admittitur, rejectâ electione. Si verò indignus, & hoc major pars postulantium ignoraverit, postulatio & electio reprobantur. Si verò sciebant, & electus est idoneus, confirmatur electio: & idem si numerus postulantium non est duplo major. hoc dicit, intelligendo secundùm quod continet Jus commune.

Idem *Magistro Maximo Notario nostro. (an. 1212.*

Signiâ Constantinopolim.)

SCriptum *a* est in Apocal. Joan. quòd in medio & in circuitu sedis erant quatuor animalia: [*& infrà.*] ¶ Sanè ad hanc Ecclesiam, scilicet Constantinopolitanam, duo animalia sunt vocata, utinam plena oculis, & alas habentia sensu, videlicet *b* Eradiensis Archiepiscopus, & Plebanus sancti Pauli de Venetiis, sicut per procuratores tam postulantium Archiepiscopum, quàm eligentium Plebanum fuit propositum coram nobis: [*& infrà.*]

¶ Verùm quia de his, quæ per assertionem partium in judicium deducta fuerant, nobis non potuit fieri plena fides, quamvis super his, quæ de numero dicta sunt postulantium, per quoddam instrumentum publicum, nec non per confessionem procuratoris adversæ partis in judicio factam, sed postea revocatam, pars altera asseverat suam intentionem esse fundatam, causam discretioni tuæ duximus committendam. Per Apostolica scripta mandantes, quatenus super his & aliis inquiras diligentiùs me veritatem, de meritis electi & postulati apud Venetias, ubi nati fuerunt, & diutiùs conversati. De studiis autem eligentium & postulantium, & omnibus generaliter, quæ causam possunt instruere apud Constantinopolim, ubi hujusmodi postulatio & electio celebratæ fuerunt. Et si partes consenserint, procedas hoc modo: ut si constiterit de mutuo convenisse consensu, quòd ad electionem Patriarchæ septem admitterentur Præpositi, sive per seipsos, sive per alios, & duo alii ex parte universitatis pro cæteris conventualium Ecclesiarum Prælatis, totque tunc temporis conventuales Ecclesias habuisse Prælatos, quòd cùm septem Præpositis & novem Canonicis, quos quidem Canonicos constat in postulatione præfati Archiepiscopi convenisse, duplo majorem fierent numerum, quàm sexdecim electores Plebani: tu vice nostrâ postulationem admittas, nisi probatum fuerit postulato aliquid obviare de canonicis institutis: quod promotionem ipsius debeat impedire: (ac Plebani electione cassatâ) ipsum Archiepiscopum absolvas à vinculo, quo Eradiens. Ecclesiæ tenetur: concedendo ipsum Constantinopolitanæ Ecclesiæ in pastorem. Quod si ad faciendum duplo majorem numerum simul omnes prædicti minimè *c* sufficerent, sive dignus sive indignus fuerit postulatus, tu (postulatione repulsâ) electionem Plebani auctoritate nostrâ confirmes, dummodo nihil obsistat eidem, quod ipsum tanto præsulatu reddat indignum.

Si verò numerus postulantium inventus fuerit duplo major, quemadmodum prædictum est, & persona postulata reperta fuerit indigna, tu tam postulationem, quàm electionem non differas reprobare: Nisi fortàn omnes, aut major pars postulantium, præsumptione damnabili, postulaverint scienter indignum *c*, ut hâc vice meritò debeant eligendi seu postulandi potestate privari. Et hoc quoque casu electionem confirmes, si eam de persona idonea constiterit celebratam.

CAP. XLI.

¶ Si illi, ad quos spectat electio, negligunt eligere Prælatum cathedralis vel regularis Ecclesiæ infrà tres menses, proximus Superior Ecclesiam ordinabit: quod si intrà tres alios menses non fecerit, canonicè punietur.

Idem *in Concilio generali. (1215. Romæ.)*

a Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. b al. Lexoniensi. al. Leconiensi. al. Luxovio. c in C. Barbatæ ita: istud fuerit attentatum. d Cap. 4. eod. tit. in 4. compil. e Hic in quibusdam vulgatis habetur dictus, statim: quæ deest tum in manuscr. tum in aliis emendationibus. f al. infirmare. g al. decernimus. h Cap. 5. eod. tit. in 4. compil. i Si quis in eo ex eo fuisset, &c. In C. Barbatæ, ita: Si quis in ea vel ex ea fuisset, &c.

a Cap. 5. eod. tit. in 4. compil. Apocal. 4. b Eradiensis. Glycas, 3. 46. Gregor. 7. 7. l. 6. Nicephorus. c quæ habes 3. eod. tit. c. nihil est. d fuissocerint. e vide l. 1. c. postulâsti. ff. de postulando. f Lateranense sub Innocentio III. c. 23.

Ne pro

NE pro defectu *a* pastoris gregem dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur; volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus providere: Statuimus, ut ultra tres menses cathedralis Ecclesia vel regularis Prælato non vacet. Intra quos (justo impedimento cessante) si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant eâ vice. Ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proximo præesse dignoscitur, devolvatur. Is verò, ad quem fuerit devoluta potestas, Deum præ oculis habens, non differat ultra tres menses cum consilio Capituli sui, & aliorum virorum prudentium, viduatam *b* Ecclesiam de persona idonea ipsius quidem Ecclesiæ, vel alterius, si digna non reperiatur in illa, canonicè ordinare: si canonicam voluerit effugere ultionem.

CAP. XLII.

¶ Per aliquam de tribus formis hîc contentis scilicet Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis, procedi debet ad electionem in Ecclesiis cathedralibus: aliter electio celebrata non valet: & contrà facientes, privandi sunt eâ vice potestate eligendi. h. d. usque ad §. illud.

Idem Innoc. III. *in eodem (an. 1215. Romæ.)*

QUia *a* propter diversas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis vicinis: Statuimus, ut cùm electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus qui debent, & volunt, & possunt commode interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui secretò & sigillatim vota *c* cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi: nullo prorsùs appellationis obstaculo interjecto; ut is collatione habitâ *f* eligatur, in quem omnes, vel major, & *g* sanior pars Capituli consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ provideant de pastore. Aliter electio facta non valeat: nisi fortè communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem *h* absque vitio celebrata. Qui verò contra præscriptas formas eligere attentaverint, eligendi eâ vice potestate privantur.

¶ Interdicit procuratorem in electionis negotio constitui, nisi cum concurrat hîc contenta usque ad c Electiones. Abbas Siculus.

§. 1. Illud autem penitùs interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit: super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento: & tunc si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam. *Quod tamen non intelligas de electionibus solemnibus publicandis, & clandestinas reprobari.* h. d. usque ad finem. Abbas Siculus.

§. 2. Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quàm citò electio fuerit celebrata, solenniter publicetur.

CAP. XLIII.

¶ Consentiens electioni de se factæ per abusum potestatis secularis, efficitur ineligibilis ad dignitatem, & electio est nulla. Eligentes autem à beneficiis per triennium suspenduntur, & tunc sunt privati potestate eligendi.

Idem *in eodem. (an. 1215. Romæ.)*

QUisquis electioni *b* de se factæ per secularis potestatis abusum consentire præsumpserit, contra canonicam libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec absque dispensatione ad aliquam valeat *a* eligi dignitatem. Qui verò electionem hujusmodi, quam ipso jure irritam esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis & beneficiis penitùs suspendantur per triennium, eligendi tunc potestate privati.

CAP. XLIV.

¶ Si Prælatus per negligentiam confirmavit indignum electum ad regimen animarum, perdit potestatem confirmandi primum successorem, & à perceptione proprii beneficii suspenditur, & promotus dejicitur. Si verò per malitiam hoc fecit, gravius punitur. Electi verò immediatè subjecti Papæ, per se aut per personas instructas debent adire Papam, & petere confirmationem. Et si sint electi in concordia, & valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, interim administrant, sta tamen, quòd nil alienent: benedicuntur autem & consecrantur, prout consueverunt.

Idem *in eodem* b *(an. 1215.)*

NIhil est, *c* quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quàm quod indigni assumantur Prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo adhibere necessariam medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus cùm quisquam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quem pertinet ipsius confirmatio, diligenter examinet & electionis processum, & personam electi, ut cùm omnia ritè concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia si secus fuerit incautè præsumptum, non solùm dejiciendus est indignè promotus *d*, verùm etiam indignè promovens puniendus. Ipsum quoque decernimus hâc animadversione puniri: ut cùm de ipsius constiterit negligentia, maximè si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, vel ætatis illegitimæ approbaverit: non solùm confirmandi primum successorem illius careat potestate, verùm etiam (ne aliquo casu pœnam effugiat) à perceptione proprii beneficii suspendatur, quousque (si æquum *e* fuerit) indulgentiam valeat promereri. Si verò convictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, graviori subjaceat ultioni. *f*

§. 1. Episcopi quoque tales ad sacros ordines & Ecclesiasticas dignitates promovere procurent, qui commissum sibi officium dignè valeant adimplere, si & ipsi canonicam cupiunt effugere ultionem. §. 2. Cæterùm qui ad Romanum pertinent immediatè Pontificem, ad percipiendam sui confirmationem officii, ejus se conspectui (si commodè fieri potest) personaliter repræsentent, aut personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super electionibus *g* & electis possit haberi: ut sic demum per ipsius circumspectionem consilii, sui plenitudinem officii assequantur, cum eis nihil obstiterit de canonicis institutis: ita quòd interim valdè remoti, videlicet ultra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensativè propter necessitates Ecclesiarum, & utilitates, in spiritualibus & temporalibus administrent, sic tamen ut de rebus Ecclesiasticis nihil penitùs alienent. Munus verò benedictionis, seu consecrationis recipiant, sicut hactenus recipere consueverunt.

CAP. XLV.

¶ Expensa necessariæ, quæ fiunt Capitulum pro electione Prælati, de bonis Prælaturæ debent fieri, vel reddi.

Honorius III. *Capitulo Constantinop. (an. 1219. Romæ Constantinopolim.)*

UT præteritæ: [1 & *infrà.*] ¶ Præsentium auctoritate statuimus, ut expensæ necessariæ, quas Capitulum

a Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. vide Alphonsum Castrum, lib. 3. c. 2. de justa hæret. punit. b vide l. cætu. cum gl. ff. de vi publ. & in l. malum. 9. vidua. ff. de verb. sign. c Conc. Later. sub Innoc. III. c. 24. d Cap. 9. eod. tit. in 4. compil. e Singulatim vocati. f adhibita. g vel. h in Cod. Barb. ita: inspiratio. i sub Innoc. III. cap. 25. k Cap. 10. Lipp. 272. 275.

a posit. b in eodem Conc. Lat. sub Innoc. III. cap. 26. c Cap. 11. eod. tit. in 4. comp. vide Conc. Trident. sess. 6. de ref. in c. 1. & sess. 7. de reform. c. 3. & sess. 25. de reform. c. 1. Adde Alphonsum Castrum, lib. 3. de justa hæret. punit. c. 5. d vide l. si constat & Bart. ff. de appell. & in c. cum super. in gl. 1. ¶. de causa poss. & propr. e al. dignum. f vide l. servos. C. ad leg. Jul. de vi pu. & l. nemo deinceps. ad fin. C. de Episc. aud. g al. super electionis processu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Constantinopolitanum, vel ejus nuncii, vacante sede, pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter, vel *a* reddantur : Dummodo ipsi bona decedentis Patriarchæ non occupent vel usurpent.

[1 *Litis vel contentionis decisâ materiâ, futuris litigiis occasio amputetur.*]

CAP. XLVI.

¶ Electio post collationem ex int ervallo celebrata, non valet.

h. d. secundum opinionem magis communem.

Idem *electo Lugdunensi. (imò Lundensi c.an.1222. Romæ in Laniam.)*

CUm post petitam instanter, & demùm obtentam quondam Lugdunensis Archiepiscopi cessionem vota Canonicorum Lugdunensium in te tunc ipsorum Præpositum concorditer convenissent : Quia tandem examinato (sicut decuit) processu electionis tuæ, invenimus eam post publicationem consensuum, & collationis tractatum, aliquandiu fuisse protractam, assensumque tuum priusquam electus fueris requisitum, electionem eandem *b* (ex ipsius duntaxat inordinato processu) *c* justitiâ cassavimus exigente.

CAP. XLVII.

¶ Monachus unius monasterii alterius factus Abbas, in electione Abbatis prioris monasterii vocem non habet, etiamsi tale jus ab Abbate & Monachis prioris monasterii sibi fuit reservatum.

Idem *Eboracensi. Priori, & magistro Guidoni de Canopo. (anno 1222. Romæ in Galliam.)*

COnstitutis in præsentia nostra procuratoribus sancti Taurini (*e* Eboracens.) & sancti Leofredi de cruce, Abbatum : [1 *& infrà.*] ¶ Cùm autem procuratores ipsorum Abbatum jussi essent exprimere, quo jure ipsi Abbates deberent electioni Abbatis Fiscan. *f* monasterii interesse : responderunt, quòd olim cùm assumerentur in suorum & monasteriorum Abbates, fuit specialiter indultum eis ab Abbate & Conventu monasterii Fiscanen. ut haberent vocem in Capitulo eorundem. Nos autem rationem hujusmodi frivolam reputantes, super hoc perpetuum silentium imponimus *g* Abbatibus supradictis.

[1 *Et monasterii Fiscanen. dil. fi. n. d. tt. SS. Jo. & Pauli Presbyterum Cardinalem dedimus auditorem, coram quo proposuerunt procuratores prædictorum Abbatum, quod vacante præfato monasterio, quod immediatè ad Romanam Ecclesiam pertinet, Monachi ejusdem loci contemptis præfatis Abbatibus, qui commodè poterant & debebant de jure vocari, ad electionem Abbatis temerè procedentes, Ethardum quondam Abbatem S. Vindoci ad ejusdem regimen minus idoneum eligere præsumpserunt, quare petebant electionem ejusmodi penitus irritari.*]

CAP. XLVIII.

¶ Electio debet fieri verbo, & de illo, in quem consenserit major pars Capituli, & non respectu aliarum partium.

Idem *Rothomagensi Capitulo. (an. 1222. Romæ in Galliam.)*

I. ECclesia vestra destituta pastore, & vobis vestris, cùm de futura Prælati haberetis successione tractatum, in diversa *h* divisis, quidam in Thomam, quidam in Cancellarium, & quidam singulares in singulares personas ejusdem Ecclesiæ consensistis.

Verùm cùm super his in nostra & nostrorum fratrum præsentia multa fuissent hinc inde proposita, invenimus quòd illi, qui sua in Thomam desideria dirigebant, licèt majorem partem facerent, partium comparatione minorum *i*, non tamen ad majorem partem Capituli pervenerunt. Consideramus nihilominus, quòd post publicationem consensuum, & collationis tractatum, ad electionem nullus habitus est processus, quamvis deportationis solennitas etiam post appellationem legitimam fuerit subsecuta, quam pro electione nec deceret, nec etiam expediret haberi. Unde quod factum est de T. prædicto, cassavimus, petitione consentientium in Cancellarium non admissâ.

CAP. XLIX.

¶ Non professus in Abbatem eligi non potest.

Gregorius IX. *(an. 1227. Roma.)*

CUm in magistrum assumi non debeat, qui formam discipuli non assumpsit, nec sit præficiendus, qui subesse non novit : nos intellecto per te, quòd in quibusdam regularibus domibus, jure tibi diœcesano subjectis, sunt quidam in Abbates, non professi ordinem regularem, assumpti : Mandamus, quatenus cùm Abbates tales esse non debeant, qui per professionem Monachi & *a* regulares Canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quos tales inveneris (sublato appellationis impedimento) procedas.

CAP. L.

¶ Electio facta à non majori parte Capituli, & omissa collatione, non valet.

Idem *Cumanen. Capitulo. (an. 1228. Romæ in Campaniam.)*

CUmana Ecclesia pastoris solatio destituta, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixa, quæ præsentes erant de Cumanis Canonicis, ac tribus Abbatibus, qui vocem in electione habere noscuntur, Capellani & Clerici civitatis electioni se debere interesse dicentes, sub hujusmodi protestatione admissi fuerunt, quòd vos eorum, qui non deberent interesse de jure vel consuetudine, non valeret. Tandem præmisso juxta formam Concilii *b* generalis scrutinio, VII. de Canonicis, unus Abbatum, XI. Capellani, & novem Clerici in ejusdem Ecclesiæ Archipresbyterum convenerunt : novem Canonicis, uno de Abbatibus, uno Capellano, & XI. Clericis in ipsius Ecclesiæ Archidiaconum dirigentibus vota sua : [*& infrà.*] ¶ Cùm decem & octo fuerint Canonici, tres Abbates, XX. Clerici, & XIV. Capellani, neutram electionem comperimus ad majorem partem totius Capituli pervenisse : nec probatum fuerat, quòd Clerici admitti debuerint, nec quòd Capellani admissi fuerint de consuetudine, vel de jure : nam & si Capellani duabus *c* electionibus Episcoporum interfuerint, & scrutatores dederint voluntatum, non tamen inquisita vota sua fuisse, vel eos aliquos elegisse probatur : sed & *d* si inquisita fuissent vota, vel ipsi aliquos elegissent, per hoc tamen non constitit id eis de jure competere, vel ex consuetudine jam præscripta. Unde nos electiones ipsas præsumptas etiam contra formam Concilii generalis, cùm collatio in communi omissa fuerit, quæ post publicationem scrutinii fieri debuisset, de fratrum nostrorum consilio sententialiter duximus irritandas, electores hâc vice eligendi potestate privantes.

CAP. LI.

¶ Per compositionem factam cum Prælato & Capitulo, non potest jus eligendi competere Laico, etiam patrono in Ecclesia collegiata.

Idem *Abbati Cluniacen. (an. 1228. Romæ in Galliam.)*

SAcrosancta Romana *e* Ecclesia : [*& infrà.*] ¶ Sanè proposuisti in nostra præsentia, quòd super ordinatione Prioris monasterii sancti Pancratii ad Cluniacenses Ecclesiam pertinentis cum Comite de Varenna *f* patrono ipsius, quidam prædecessor tuus de consensu Capituli sui compositionem quandam inivit juri contrariam *g*, & Ecclesiæ ipsi damnosam ; videlicet ut in optione sit ipsius Comitis, assumere ad Prioratum dicti monasterii (Cluniacen. & de Charitate Prioribus duntaxat excepris) unum de duobus melioribus totius Cluniacens. ordinis, quos Abbas duxerit nominandos : [*& infrà.*] ¶ Attendentes itaque, quòd jus eligendi in collegiatâ Ecclesiâ non cadit in Laicum, & ideo id esset pernitiosum exemplo, & redundaret *h* in dispendium Ecclesiasticæ libertatis : volumus ut dictum Prioratum liberè possis (non obstante compositione ipsâ) sicut alios Prioratus tibi subditos ordinare, denunciando *i* ordinationem factam patrono, ut suum, si voluerit, honestum *k* impertiatur assensum.

a vel. b *Lateranensis sub Innocent. III. c. 24.* c *in margine impressa deest vox, duabus, quam habent manuscr. & agnoscit glossa hic.* d *al. sed & si inquisita fuissent eorum vota.* e *vox, Romana, deest in pluribus manuscr.* f *in pluribus manuscr. In nostrâ sanè proposuisti præsentia.* g *al. Valernia. al. Varonia.*

CAP. LII.

¶ Si per Papam mandatur habentibus eligere, quòd eligant cum consilio aliquorum, alioquin consiliarii provideant : eligentes debent consilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore expectare responsum : aliàs electio non tenet.

Idem Gregor. IX. *Decano & Cap. S. Joannis & Sancti Stephani Bisuntinen. (an. 1228. Romæ in Burgundiam.)*

CUm in veteri lege : [*& infrà.*] ¶ Porrò jam dudum vobis dedimus in mandatis, ut intra quadraginta dies post *a* susceptionem literarum nostrarum cum consilio sancti Benigni & Morismundi Abbatum, (*Lingon. diœcef.*) & fratris G. de ordine Prædicatorum, eligeretis personam idoneam canonicè in pastorem : alioquin dicti consiliarii vobis de Archiepiscopo providerent. Verùm die ad eligendum præfixâ, sex ex vobis potestatem eligendi dedistis, usque ad consumptionem cujusdam candelæ, quæ ibidem accensa extitit, duraturam. Tandem cùm electores hujusmodi convenissent in prædictum Abbatem sancti Benigni, & super hoc sociorum ejus consilium requisissent : proponente uno ex illis, quòd deliberato consilio responderent, & differentibus eis festinanter dare responsum, præfati electores (cùm candela ipsâ deficeret) non expectato ipsorum consilio, dictum Abbatem in Bisuntinen. Archiepiscopum elegerunt : [*& infrà.*] ¶ Relato ergo ad Apostolicam sedem negotio, Archiepiscopo Vienen. & Abbati de Firmitate *f* injunximus, ut si constaret ab eisdem electoribus de electione tractatum fuisse habitum, & in tractatu electionis *g* prædictorum consilium requisitum, electionem ipsius Abbatis (si persona esset idonea) confirmarent. Quòd si in tractatu electionis non fuisset illorum consilium requisitum, licèt postèa requisitum fuerit, non competenti tempore, nec etiam expectatum responsum ipsorum, aut non esset idonens idem Abbas, quòd de ipso factum erat, tanquam invalidum irritarent : [*& infrà.*] ¶ Cùm autem compertum non fuerit competenti tempore requisitum consilium de persona *h* prædicti Abbatis, & quando extitit requisitum, non fuit expectatum responsum, nisi modico tempore, nec debeat aliis imputari, quòd in tantum illi sibi tempus arctârant *i* : electionem Abbatis ipsius, non personæ, sed electionis vitio, duximus irritandam.

CAP. LIII.

¶ Si major pars Capituli scienter eligit indignum, valet electio de digno à minori parte, etiam ex eodem scrutinio facta. hoc dicit, secundum vetiorem intellectum & intrinsecum.

Idem *Episcopo Sylvanellen. (an. 1228. in Galliam.)*

COngregato Nivernen. Capitulo ad electionem futuri pastoris, XIII. in Decanum, & XVIII. (computato procuratore cujusdam absentis) in Cantorem ipsius Ecclesiæ convenerunt : qui cùm plures in eum, & pauciores in alium sua desideria direxissent, à parte sua electus extitit in pastorem Ecclesiæ Nivernen. Postmodùm credente parte Decani, quòd alii plurimùm deliquissent eligendo personam scientiæ literalis expertem, propter quod illis secundùm statuta Lateranen. *a* Concilii ipso jure eligendi potestate privatis, potestas eligendi ad eos extitit devoluta : Decanum ipsum, qui in eum sua vota direxerant, in suum Episcopum elegerunt, ad sedem Apost. appellantes : [*& infrà.*] ¶ Reliquis petentibus ut irritare Decani electionem attentatam à paucioribus, & post aliam non cassatam, ac confirmare reliquam veluti canonicè celebratam à pluribus de persona idonea, dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus si dictus Cantor defectum in literatura non patitur, & alias est idoneus ad regimen pastorale, ipsius electionem procures auctoritate nostrâ (infirmatâ reliquâ) confirmare. Alioquin (ipsius Cantoris electione irritâ nunciatâ) prænominatum Decanum (si nihil ei de canonicis obstiterit statutis *b*) eâdem auctoritate præficias Ecclesiæ memoratæ.

a vide l. non dubium. cum not. C. de leg. & 25. quæst. 2. impetriali. b *redundare.* c *al. ita : denunciando ordinationem factam patrono.* d *al. honestè.* e *receptionem.* f *Firmitate, super Gronam, Ord. Cistert. diœcef. Cabilon.* g *al. electione.* h *persona idonea.* i *vide l. 2. §. sed si qui. ff. si quis caus.*

CAP. LIV.

¶ Habens plures dignitates, vel plura beneficia curata, sine dispensatione Papæ, ineligibilis est. h. d. quoad titulum.

Idem *Sylvanecten. Episcopo, & Joan. de monte mirabili Archidiac. & succentori Parisiensi.* c

II. DUdum Ecclesia Rothomagensi pastoris solatio destituta, contra electionem, quæ in eadem Ecclesia fuerat celebrata, Archidiac. & quidam alii ejusdem Ecclesiæ Canonici ad sedem Apost. accesserunt. Dicto verò Archid. pro se ac parte sua, & G. Archid. procuratore illorum, qui electionem celebraverant, in nostra præsentia constitutis, inter alia, quæ contra electum objecta fuerant, Archidiac. proposuit memoratus, quòd idem electus post generale *d* Concilium Archidiaconatum Ambianens. adeptus, ipsum cum pluribus parochialibus Ecclesiis, quas ante idem Concilium obtinuerat, retinere præsumpsit, eoque dimisso *e* retinuit Ecclesias memoratas. ¶ Unde cùm in eodem Concilio sit statutum, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, si priùs tale beneficium obtinebat, eo sit ipso jure privatus : & si fortè illud retinere contenderit, etiam alio spolietur : prædictus electus contra hujusmodi veniens statuta, transgressionis notam, nec non cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non spectabant ad ipsum, (cùm post receptionem alterius propria beneficia vacaverint ipso jure) rem contrectavit per consequens alienam, & sic furtum commisit quodammodo vel rapinam. In suæ quoque salutis & multarum animarum dispendium, prædictas parœciales Ecclesias retinebat *f*, cùm earum cura, quâ jam privatus fuerat ipso jure, ad eum nullatenus pertineret : & sic per ipsum eædem animæ damnabiliter sunt deceptæ. ¶ Verùm procurator eorum, qui elegerant ipsum, etsi pluralitatem beneficiorum hujusmodi coram nobis profiteretur *g* in jure, per concessionem tamen Rothomagen. Archiepiscopi nobis exhibitam, eundem electum nisus *h* est multipliciter excusare. Nos igitur dictam excusationem, utpote frivolam, nullatenus admittentes *i*, vobis dedimus in mandatis, ut si constaret, quod idem post receptum Archidiaconat. prædictum curam animarum habentem, præfatas parœciales Ecclesias

a *Later. Conc. sub Innoc. III. c. 26.* b *instituto.* c *Parisiensi.* d *sub Innoc. III. c. 29. cavetur, ne ullus habeat duo beneficia cum cura annexa.* e *al. omisso.* f *al. detinebat.* g *contiteretur.* h *al. visus.* i *vid. l. liberto. §. fin. ff. de negot. gest.*

electionis tempore retineret, nec ostenderet secum per sedem Apostolicam super hoc dispensatum, electionem illius auctoritate Apostolicâ cassaretis: [& infrà.]

¶ Partibus ergo propter hoc in vestra præsentiâ constitutis, præstito quoque *a* juramento de veritate dicenda, & factis positionibus & responsionibus hinc inde, tandem eodem Decano, prætextu quorundam gravaminum, ad nostram audientiam appellante, vos electionem hujusmodi irritantes, eidem Ecclesiæ de Cenoman. Episcopo providistis: [& infrà.] ¶ Licèt autem positiones *b* & responsiones super pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen contestationem litis non invenimus esse factam (cùm non per positiones & responsiones ad eas factas *c*, sed per petitionem in jure propositam & responsionem factam, contestatio litis fiat *d*) eundem processum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum. ¶ Tandem Archidiaconus electionem ex præmissa causa petiit irritari, electo respondente prædicto, quòd non erat ejus electio irritanda: Lite verò coram nobis legitimè contestatâ, præstitoque de veritate dicenda à partibus juramento, idem electus, etsi confiteretur se dicta beneficia electionis tempore tenuisse, tamen excusare se super hoc nihilominus *e* nitebatur, quia videlicet dictum Archidiaconatum non credebat curam animarum habere. Sed cùm in jure confessus fuerit, quòd Archidiaconus Ambien. de consuetudine suspendit, excommunicat & absolvit Presbyteros & Priores, & Parœciales Ecclesias interdicit, nec non Archidiaconi visitat, & inquirit, quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione visitationis recipiti, evidenter apparet, quòd curam habeat animarum annexam: quam si etiam non haberet, negare non potest, quin personatus existat, cum idem de Personatibus, quod & de beneficiis curam animarum habentibus, judicium sit habendum. ¶ Insuper indulgentiam, quam super hoc asserit se habere, invalidam reputavimus, cùm in ea falsitatem suggesserit, & suppresserit veritatem: quâ tacitâ vel expressâ ipsam nullatenus habuisset. Suggessit enim, quòd prædictas parœciales Ecclesias, antequam futisset in Archidiaconum assumptus, canonicè fuerat assecutus, cùm nullus potuerit plures parœciales Ecclesias obtinere, nisi una penderet ex altera, vel unam intitulatam, & alteram *g* commendatam haberet, unde cùm idem utramque illarum intitulatam haberet, ipsas nequivit canonicè habuisse. Item suggerens, quòd reditus personatûs sui erant tenues & exiles, suppressit, quòd alios reditus in pluribus Ecclesiis noscitur obtinere. Suppressit etiam, quòd plures parochiales Ecclesias cum pluribus aliis beneficiis in diversis Ecclesiis obtineret: cum intentionis nostræ non fuerit secum in tot beneficiis (præsertim habentibus curam animarum) dispensare, nec intentionis nostræ fuerit aliquid ei de novo concedere, sed ut per indulgentiam posset habita licitè retinere: [& ℣.] ¶ Tandem cùm non restaret, nisi proferenda sententia, idem tam juri (si quod ei competere videbatur) quàm liti cessit *h* spontaneâ voluntate, cujus cessionem duximus admittendam.

CAP. LV.

¶ *Irrita est electio, quam collatio non præcessit, vel quæ facta non est à majore parte Capituli, vel quæ non fuit communis.*

Idem Gregor. IX. *(an. 1228. forte in Galliam.)*

IN Geneſi legitur: [& ℣.] ¶ Cùm in Concilio *i* caveatur, ut is collatione habitâ eligatur, in quem omnes, vel major & sanior pars Capituli consentit: & in Guil. major pars totius Capituli non consenserit, quanquam majorem partem habuit partium comparatione minorum: Nec plenè numeri ad numerum, quia utrum G. & H. de quibus adversarii referunt quæstionem, in electione vocem habuerint, tractatum non extitit, nec discussum: nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit. Nec etiam electio communiter celebrata, quoniam licèt in eundem Guil. singulariter singuli consensissent, non tamen debuit subsequi singularis electio, sed communis: ne vel idem repeti videretur, vel ex hoc sequeretur absurditas, ut tot essent electiones, quot essent numero eligentes. Nec ex singularibus vel particularibus consensibus appareret universalis electio vel communis, licèt quilibet singularis veritatem exprimat suæ partis: quemadmodum ex singularibus propositionibus (licèt veris) universalis propositio non apparet *a*, nisi per signum universale forsitan exprimatur. Nec præmissi duo Canonici poterant sic excludi, cùm primus existeret in Canonicatûs possessione, vel quasi *b*, habendo stallum in choro, locum in Capitulo, legendo & cantando ut Canonicus, & ad tractatus ac elections dignitatum & personatuum, quæ occurrerunt pro tempore fiendæ, tanquam Canonicus sit vocatus; quanquam hâc vice fuerit cum protestatione admissus: secundus verò esset in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocandus: cùm de toto regno Franciæ vocentur absentes de consuetudine Ecclesiæ Gallicanæ. Nos his pleniùs intellectis, de consilio fratrum nostrorum præmissam electionem, utpote contra formam Concilii attentatam, decernimus irritam & inanem.

CAP. LVI.

¶ *Non valet electio Pontificis per Laicos & Canonicos facta, etsi hoc habeat consuetudo.* h. d. & quotidie solet allegari.

Idem *Capitulo Massano. (an. 1229. Romæ in Hetruriam.)*

MAssana *c* Ecclesia pastore *d* vacante: [& infrà.] ¶ Edicto perpetuo prohibemus, ne per Laicos cum Canonicis Pontificis electio præsumatur. Quæ *e* si fortè præsumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem: Non obstante contrariâ consuetudine, quæ dici debet potiùs corruptela. *f*

CAP. LVII.

¶ *Non sufficit ad confirmationem electionis, quòd sit facta à majori parte Capituli, nisi etiam ilta pars sit sanior.*

Idem *Cap. Cathalan. (an. 1228. Romæ in Galliam.)*

II. ECclesiâ vestrâ destitutâ pastore, convenientes in unum (absente Guil. qui tunc noluit interesse) ad celebrandam electionem terminum statuistis. Veniente verò termino, & dicto Guil. (cùm absens existeret) non vocato, præmisso juxta formam Concilii *g* generalis scrutinio, 14. magistrum G. Presbyterum Cardinalem, concanonicum *h* vestrum: & 17. R. Remen. Canonicum elegerunt, præfato G. postmodùm electioni ejusdem R. suum præbente consensum. Tandem procuratoribus utriusque partis in nostra præsentia constitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cùm in 4. excederet aliam, computato Guil. prædicto, majorem Capituli partem habebat, & per hoc debebat pars sua sanior reputari, cùm ubi major numerus est, zelus melior præsumatur *i*.

---

a *al. præstitos, al. & præstito.* b *vide l. hæres. & sequent. ff. de pet. hær. & l. Gallus. 9. & quid si tantum ff. de lib. & posthum.* c *al. habitat, al. dicto, factas, deest in manuscripto.* d *vide l. defensor. 9. qui interrogatus. ff. de int. act & l. 1. C. de diverſ. rescript.* e *al. videbatur.* f *vide Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap 3.* g *aliam.* h *vide l. postquam liti. C. de pact. & Bart. in l. qui Romæ. 9. duo fratres. ff. de verborum obligat.* i *Lateranensis sub Innocent. III. cap. 24.*

a *Vide l. qui habebat. ff. de legatis 3. & l. si pluribus. & ibi Bartol. ff. de legatis 2.* b *vide l. certum. Cod. de rei vindic.* c *aliàs Messana.* d *vide Concil. Tracar cap. 1. & Burchard. lib. 1. Decr. cap. 10.* e *Quòd si.* f *vide l. omnes judices. cum not. Cod. de dec. lib. 10. in glossa 1. & in Authent. ut nulli judic. 9. primo, in glossa magna, collat. 9.* g *Concil. Lateranen. sub Innocent. III. cap. 24.* h *in antiquis, Canonicum invenio.* i *vide l. ita stipulatus. 9. credendum est. ff. de verborum obligation.*

Pars verò altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pati defectum, nec esse sufficientis scientiæ ad Ecclesiam supradictam, cùm ætatis maturæ, & eminentis scientiæ præfatus Cardinalis existat: & cùm electores Cardinalis alios meritis & auctoritate præcellerent, habito præsertim respectu ad personam electam, meliorem zelum eos habuisse constabat. Dicebatur præterea, quòd consensus dicti Guil. (quem pars ejusdem R. confitebatur fuisse contemptum, asserente parte reliquâ Capitulum potiùs contemptum ab ipso fuisse) cùm non fuerit consensus præfatus in scrutinio, sed post electionem accesserit, adjicere nil valebat: [& infrà.] ¶ Denique statutum generali Concilio, quod electionem decernit invalidam, cum contra ejusdem Concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum, & alia, quæ non sunt de forma, referri. Unde quod ibi dicitur, quòd aliter electio celebrata non valeat, ea respicit tantùm, quæ attentantur contra formam Concilii memorati: non autem alia, quæ ponuntur ibidem, sicut est illud, quod præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commode interesse, haberi debeat in electione processus, ne cæterâ, quæ super hoc alibi statuta noscuntur, uno verbo videantur everti. Neque enim *a* credendum est, Romanum Pontificem (qui jura tuetur) quod aliàs excogitatum est multis vigiliis & inventum *b*, uno verbo subvertere voluisse. Nos ergo quæ hinc inde fuêre proposita pleniùs intellectis (cùm ex Lateranens. Concilio in ordinationibus Ecclesiarum major & sanior pars Capituli exigatur, & statutum generalis Concilii contineat inter cætera, ut is eligatur, in quem omnes, vel major & sanior pars consentit) electionem dicti R. non personæ, sed potiùs electionis vitio (cùm major & sanior pars non consenserit in eundem) de fratrum nostrorum consilio duximus sententialiter irritandam.

CAP. LVIII.

¶ *Publicato scrutinio, non possunt electores variare, sed compelli debent ad collationem & electionem.*

Idem Greg. IX. *(an. 1229. Romæ.)*

PUblicato scrutinio variare nequeunt electores, cùm sit facienda collatio, & electio celebranda. Ad quod per superiorem, si oportuerit, compellantur.

CAP. LIX.

¶ *Cassatâ electione propter simoniam etiam sine culpâ electi, non dispensat Episcopus eâ vice cum cassato: secus si electus libere resignavit.* h. d. secundùm intellectum glossæ 2. in fin.

Idem.

SI alicujus electionem propter simoniam, eo ignorante ac ratum non habente commissam, contigerit reprobari, cum eo super prælatione *c*, ad quam taliter fuerat electus, illâ vice non potest Episcopus dispensare. Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit simplex beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur. *d*

CAP. LX.

¶ *Electoribus impeditis currit tempus, si possint impedimentum tollere.*

Idem.

HIs quibus interdicitur, ut absque superioris licentia eligere non præsumant, tempus statutum à canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam hujusmodi postulandi. *e*

---

a *al. Nec enim.* b *Vide 9. quorum. Institut. in procem. & in auth. ut jud. sine quo. suff.* c *aliàs, postulatione.* d *Vide l. nihil. 9. sicut filius. ff. de inofficios. testament.* e *Vide l. eum qui est à manuscript.* k *Vide Dom. Sotum in 4. Sententiar. dist. 27. quæst. 1. art 4. Matth. cap. 19.* l *Vide cap. quamvis. de elect. lib. 6. & cap. ut debitus. ad fin. 9. de appell.*

DE TRANSLATIONE EPISCOPI. *a*

TITULUS VII.

CAP. I.

¶ *Patriarcha, qui confirmatum in Archiepiscopum transfert ad sedem Episcopalem, ab Episcoporum confirmatione suspenditur.*

Joan. Andr.

Innocentius III. *Antiocheno Patriarchæ. (an. 1198. Romæ in Syriam.)*

CUm ex illo *b* generali privilegio, quod Beato Petro, & per eum Ecclesiæ Romanæ Dominus noster indulsit, canonica postmodùm manaverint instituta, continentia majores Ecclesiæ causas ad Apost. sedem *c* perferendas, ac per hoc translationes Episcoporum & sedium mutationes ad summum Apostolicæ sedis Antistitem de jure pertineant, nec super his quicquam præter ejus assensum debeat immutari *d*: Miramur, quod L. Apamen. *e* electum in Tripolitanam Ecclesiam transtulisti, & novo quodam mutationis genere parvificâsti majorem, & magnum quodammodo minorâsti, episcopare Archiepiscopum, imo potiùs dearchiepiscopare præsumens. Licèt enim dictus L. nondum fuisset in Archiepiscopum consecratus, confirmationis tamen munus receperat, & Archiepiscopalia (quantùm ei licuit) ministrârat, sicut nobis ipsius relatione innotuit, qui se Valiens. Episcopum *f* asseruit confirmâsse. Ne igitur perpetrandi similia cæteris audacia tribuatur, te ab Episcoporum confirmatione duximus suspendendum. *g*

CAP. II.

¶ *Electos in Episcopos confirmatos, transferre potest solus Papa.*

Idem *Decano & Capitulo Andegavensi. (an. 1198. Romæ in Galliam.)*

INter corporalia *h* & spiritualia eam cognovimus differentiam, quòd corporalia facilius destruuntur, quàm construantur: spiritualia verò facilius construuntur, quàm destruantur. Unde juxta canonicas sanctiones Episcopus solus honorem dare potest, solus auferre non potest. Episcopi quoque à Metropolitanis suis munus consecrationis accipiunt, qui tamen non possunt, nisi per Rom. Pontificem condemnari. Cùm ergo fortius sit spirituale vinculum, quàm carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus spirituale conjugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantùm judicio reservaverit dissolvendum, qui dissolutionem *k* etiam carnalis conjugii, quod est inter virum & fœminam, suo tantùm judicio reservavit: præcipiens, ut quos Deus conjunxit, homo non separet. Non enim humanâ, sed potiùs divinâ potestate conjugium spirituale dissolvitur, cùm per translationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse Vicarium Jesu Christi) Episcopus ab Ecclesia removetur: & ideo tria hæc, quæ præmisimus, non tam constitutione canonicâ, quàm institutione divinâ, soli sunt Romano Pontifici reservata *l*. Sicut autem Episcopus consecratus sine licentia Rom. Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus: cùm non debeat in dubium revocari, quin post electionem & confirmationem canonicam inter personas eligentium & electi, contractum sit spirituale contractum, cui profectò Episcopa-

---

a *In quibusdam antiquis additur, vel electi.* b *Capit 1. coll. tit. in 3. compil* c *Anacl. Papa ep. 1. Melchior Canus lib. 1. de loc. Theolog.* d *al. attentare.* e *Paphnensem, al. Appanien sem.* f *al. Sivalsensem. al. Valsens.* g *Vide l. 1. C. ad leg. Jul. rep. & Institut. de except. 9. hodiè.* h *Cap. 2. cod tit. in 3. compil. Vid. Innoc. III. Epist. L. 1. p. 154.* i *in vulgatis, esse legitur: sed abest à manuscript.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis dignitatis nihil addit : cùm quis Episcopali præditus dignitate, nullius tamen Ecclesiæ possit esse Episcopus: quemadmodum de illo contingit, qui oneri Pontificali renunciat, non honori. Unde cùm non sit majus vinculum Episcopi ad Ecclesiam *a*, quàm electi, maximè cùm fuerit confirmatus *b*, imò idem penitùs & non aliud, idem juris obtinet in utroque. Sicut ergo Episcoporum translatio, depositio & cessio, sic & electorum post confirmationem (spiritualis conjugii ratione) soli est Romano Pontifici reservata : licèt usque ad tempora ista, quod cautum fuerat de Episcopis, expressum non fuerat de electis : propter expressam tamen similitudinem, vel identitatem potiùs, nemini poterat videri dubium subtiliter intuenti : cùm de similibus idem judicium sit habendum. Sed neque illud, quod in canone legitur de electo, ut si ultra sex menses per suam negligentiam retinuerit Ecclesiam viduatam, nec ibi, nec alibi donum consecrationis accipiat, imò Metropolitani sui cedat judicio : aliter intelligentibus poterat suffragari : cùm non intelligatur Ecclesia viduata, quasi sponsum non habeat, sed quia sponsus ejus nondum sit consecratus, adhuc quoad quædam quasi viri maneat solatio destituta : sicut juxta communem modum e loquendi illa dicitur Ecclesia viduata, quæ licèt Episcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de cessione subsequitur, & statutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam : ut sicut Metropolitani judicio electus dejicitur, ita etiam ad aliam Ecclesiam possit transferri, præsertim cùm nec sine auctoritate Romani Pontificis fiat cessio vel dejectio memorata : qui ut hæc possent, ex illo canone Metropolitanis indulsit. Unde si circa translationem idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, & de translatione poterat expressisse : & quod non est sanctorum Patrum decreto sancitum, superstitiosis non est adinventionibus præsumendum : præsertim cùm nonnunquam intelligatur prohibitum, quod non invenitur concessum. Sanè quoniam Turonens. Archiepiscopus electum Abricen. per Metropolitanum suum confirmatum, in Ecclesiam vestram præter auctoritatem sedis Apostolicæ transferre præsumpsit, & in Episcopum consecrare, quem Rothomagensis Archiepiscopus cista mandatum nostrum absolvit, & ei licentiam tribuit transeundi: prædictos Archiepiscopos à consecratione & confirmatione Pontificum, Episcopum verò ab executione Pontificalis officii, Bituricensis Archiepiscopus juxta mandati nostri tenorem suspendit. Et quamvis iidem Archiepiscopi tanquam majores plùs excesserint in præmissis *d*, præfatus verò Episcopus minùs (utpote illorum tanquam majorum errorem secutus) nos tamen intellectâ eorum confessione spontaneâ, & supplicatione devotâ, veniam errori dedimus, quia non ex malignitate, sed ex simplicitate peccaverunt. *e* Et quoniam præfatus Episcopus, qui minùs peccaverat, severiùs fuerat castigatus, reatum suum recognoscens humiliter & devotè, ac misericordiam postulans, & judicium non requirens : nos intuentes, quòd licèt sibi munus consecrationis impensum, nec prioris Ecclesiæ ipsum Pontificem fecerit, nec secundæ, cùm ad primam non fuerit consecratus, & ad secundam (priori vinculo perdurante) non potuerit canonicè consecrari, adhuc conjugaliter alteri alligatus : ei tam à vinculo prioris Ecclesiæ, quàm à pœna suspensionis penitùs absoluto, de benignitate sedis Apostolicæ duximus concedendum, ut priori consensu hactenus perdurante, Andegaven. Ecclesiam studeat gubernare.

a *Aliàs ita : quoad Ecclesiam.* b *vide text. in 1. consist. C. & l. Stichius. & l. Pamphilus. D. de man. test.* c *usum vide l. librorum. §. quod tamen Cassius. D. de legat. 3. & l. cum de Lanionis. §. asinam. D. de fund. inst. leg.* d *vide l. in Presbyteris. C. de Episc. & Clericis. & ff. de pœn. l. morit. §. ille ferè.* e *vide l. 3. §. fin. ff. de lib. cau. & not in l. plagii. C. ad legem Fa. de plagia.*

CAP. III.

¶ Episcopus, qui propriâ auctoritate de sua Ecclesia se transfert ad aliam, carebit utrâque.

Idem *Bambergensi a Episcopo, & Petro scholari Moguntinen. (an. 1198. Spoleto in Germaniam.)*

Quantò persona *b* Hildesemen. Episcopi: [1 & infrà.] ¶ Ipse verò relictâ Hildesemen. Ecclesiâ, ad Herbipolens. Ecclesiam auctoritate propriâ se transtulit. Non attendens, quòd veritas in Evangelio *c* protestatur: [*Quos Deus conjunxit, homo non separet:*] & potestatem transferendi Pontifices ita sibi retinuit Dominus & Magister, quòd soli beato Petro Vicario suo, & per ipsum successoribus suis speciali privilegio tribuit *d*, & concessit : sicut testatur antiquitas, cui decreta Patrum sanxerunt reverentiam exhibendam : & evidenter asserunt sacrorum canonum sanctiones. Non enim homo, sed Deus separat, quos Roman. Pontif. (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris) Ecclesiarum necessitate vel utilitate pensatâ, non humanâ, sed divinâ potiùs auctoritate dissolvit. [2 & infrà.] ¶ Ne autem facti perversitas transeat præsumptionibus in exemplum *e*, (quod quidem, si verum est, non potest non esse notorium) tibi præcipimus, ut administrationem Herbipolens. Ecclesiæ penitùs derelinquas : [3 & infrà.] ¶ Cæterum quoniam Herbipolens. Ecclesiæ Canonici vota sua in ipsum prorsus illicitè contulerunt, volentes (sicut dignum est) ut in eo puniantur, in quo peccaverunt, eligendi eos hâc vice suspendimus potestate : [4 & infrà.] ¶ Quia verò Hildesemensem Ecclesiam, cui fuerat alligatus, unde (secundùm Apostolum) solutionem quærere non debebat, nimis improbè dereliquit, ne ad ipsam redeat ulteriùs, districtiùs prohibemus : cùm secundùm traditiones *f* canonicas, qui ad majorem se plebem transtulit, à cathedra repelli debeat aliena, & carere propriâ : ut nec illis præsideat, quæ per superbiam spreverit, nec illis, quos per avaritiam concupivit. *g*

[1 *Sincero diligebamus affectu, tantò securiùs sperabamus, quòd nihil adversùs matrem suam Romanam Ecclesiam in præjudicium sui ordinis, & Ecclesiasticæ disciplinæ diffrendum attentaret. Sanè sicut certâ multorum assertione comperimus, & suorum didicimus nihilominus testimonio literarum, quibus ad nos direxit Herbipolens. se Pontificem nominabat.*]

[2 *Nolentes autem tanta præsumptionis audaciam relinquere impunitam, qui secundùm Apostolum omnem inobedientiam prompti sumus ulcisci.*]

[3 *Si verò, quod non credimus, hanc sustinensionem nostram non curaverit humiliter observare, & inhibita sibi usurpare præsumpserit, excommunicationis vinculo ipsum decrevimus innodatum, omnibus etiam tam Clericis quàm laicis Herbipolens. diœcesis sub anathematis interminatione præcipimus, non obstante juramento fidelitatis, ut omnem sibi obedientiam subtrahant, quam ipse sibi contra sacros canones usurpavit, non attendens, quod dicit Apostolus : Nemo sibi sumat honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*]

[4 *Etsi contra sed. Apostol. interdictum ad cujusdam nemini nationem processerint, quod ab eis factum fuerit, irritum decernimus & inane.*]

a *Sic in 3. compil. Al. Idem Episcopo & Petro Scholastico Moguntinensi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vide & Leonem apud Ivonem part. 5. cap 103.* c *Matth. 19.* d *aliter, præbuit.* e *vide l. capitalium. §. penult. ff. de pœn. & in l. si quis in fus. C. de inofficios. testamento.* f *Leo Papa I. epist. 82. cap. 8. Adde Concil. Sardic. can. 1. ubi cavetur, ne quis de uno Episcopatu ad alium transferatur.* g *Concor. 7. quæst. 1. si quis.*

CAP. IV.

¶ Solus Papa transfert Episcopos : & indulgentia per eum super talis translatione concessa, ad literam servanda est.

Idem *Brunbur. Episcopo & scholastico Moguntinensi a. (an. 1199. Romæ in Germaniam.)*

Licèt *b* in tantum : [1 & infrà.] ¶ Sicut legitimi matrimonii vinculum, quod est inter virum & uxorem, homo dissolvere nequit, Domino dicente in Evangelio : [*Quos Deus conjunxit, homo non separet :*] sic & spirituale fœdus conjugii, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum, sine illius auctoritate solvi non potest, qui successor est Petri, & Vicarius Jesu Christi. Hoc autem C. quondam Hildesen. Episcopus non attendens, ad Herbipolens. Ecclesiam propriâ temeritate transivit : [2 & infrà.] ¶ Nec illa *c* prædecessoris nostri indulgentia præsumptionem excusat ipsius, sed ambitionem accusat : cùm in ea sit expressum, quòd si ad majorem vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere, dum tamen nihil ei de statutis canonicis obviaret. Unde licèt forsitan aliquibus videatur, ut indulgentiæ occasione ipsius ad dignitatem possit transire majorem, ad parem tamen ipsi transire non licuit : cùm in majori dignitate propter majorem utilitatem facilius soleat dispensari. Præterea cùm postulatio, sicut & electio, examinari soleat diligenter, & tenor illius indulgentiæ non solùm videatur postulationis examinationem, sed personæ etiam reservare, subjungens, dummodo nihil de canonicis obviet institutis : antequam per eum postulatio examinata fuisset, cui fuerat facienda, nullâ ratione debuerat transire.

[1 *Quædam verò sibi Apostol. sed. reservat, quædammodo specialiter & singulariter, ut præter specialem auctoritatem ipsius nec jure agi valeant, ne attentari debeant cum affectu. In his autem specialiter translationes Episcoporum adeò non tam constitutio canonica, quàm divina ejus tantum potestati commissi ut.*]

[2 *Et administrationi ejus se ingerens Herbipolensem se fecit Archiepiscopum nominari. & infrà.*]

a *Idem Bamberg. Episcop. & magistro Præposito scholarii Moguntin.* b *Capit. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *In Cod. Barbatia : Nec illa prædecessoris nostri indulgentia, quam impetrasse se refert, præsumptionem, &c.* d *Capit. 1. eod. titul. in 2. compil.*

DE AUCTORITATE, ET USU PALLII.

TITULUS VIII.

CAPUT I.

¶ Intra quamlibet Ecclesiam provinciæ suæ Archiepiscopus pallio uti potest : sed extra, non potest.

Clemens III. *(an. 1189. Romæ.)*

Cum super *d* aliqua re : [& infrà.] ¶ Quæsivisti, quomodo intelligatur, quòd in forma traditionis pallii continetur, videlicet, Tradimus tibi pallium *e*, ut eo intra *f* Ecclesiam tuam utaris. Quod ita intelligitur, videlicet intra quamlibet Ecclesiam provinciæ tibi commissæ. Si verò te sacris induitum vestibus Ecclesiam processionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc tuo pallio minimè *g* uti debes.

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. al. hac.* b *l. personale. ff. sol. matrim.* c *Innocentius III. Cod. tit. 5. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, &c. ut habet 3. compil.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *aliàs, Trojanens. alit. Trojacens. Regni Sicilia Cancellario.* f *Adde Concil. Lateranens. sub Innocent. III. cap. 5.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* h *al. solemnitatibus.* i *figuratur.* k *al. non in plenitudinem, &c.* l *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. & non in plenitudinem, &c.* m *vide Lamines judices. C. de decur. lib. 10. & auth. ut nulli judic. §. in gloss. magna, collat. 9.*

CAP. II.

¶ Archiepiscopus alteri Archiepiscopo pallium suum commodare non potest.

Cœlestinus III. *(an. 1194.)*

Ad hoc *a*, quia quæsitum est à nobis ex parte tua, utrum liceat tibi pallium tuum Metropolitano alii commodare : [1 & infrà.] ¶ Inquisit. t.t. respondemus, quòd non videtur esse conveniens, ut pallium tuum alicui commodes *b* : cùm pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat (sicut tua novit discretio) sepeliri,

[1 *Si contigerit eum sine pallio suo ad Ecclesiam tibi commissam, vel in aliqua præcipua solennitate venire, & in eadem Ecclesia Missarum solennia celebrare, licèt enim non recolamus non expressum canonem invenisse, super hoc tamen.*]

CAP. III.

¶ Per pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, & nomen Archiepiscopale.

Innocentius III. *C. Cardinali c Presbytero Apost. sed. Legato. (an. 1202. Romæ in Siciliam.)*

Nisi specialis dilectio *d* & illa : [*& infrà.*] ¶ Sanè si postulatio Trojani *e* Episcopi ad Panormitanam Ecclesiam fuisset per nos etiam approbata, non tamen deberet se Archiepiscopum appellare, priusquam à nobis pallium suscepisset, in quo Pontificalis officii plenitudo *f*, cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur. Tu ergo quod factum est, sic studeas pallire, ut id in confirmationem tuam, & ad sedis Apost. opprobrium non redundet. Quoniam si oporteat, ut nos, vel tu, ex hoc negotio confundamur, eligemus potiùs te confundi, quam lædamus sedis Apost. dignitatem.

CAP. IV.

¶ Romanus Pontifex semper & ubique utitur pallio, alii in Ecclesiis suis & certis diebus tantùm.

Idem. *(an. 1202. Romæ.)*

Ad honorem *g* Dei : [*& infrà.*] ¶ Sanè solus Romanus Pontifex in Missarum solenniis *h* pallio semper utitur, & ubique : quoniam assumptus est in plenitudinem Ecclesiasticæ potestatis, quæ per pallium significatur *i*. Alii autem eo nec semper, nec ubique, sed in Ecclesia sua, in qua jurisdictionem Ecclesiasticam acceperunt, certis debent uti diebus. Quoniam vocati sunt in partem solicitudinis *k*, non in plenitudinem potestatis.

CAP. V.

¶ Archiepiscopus extra suam provinciam pallio uti non potest, etsi antè hoc habeat consuetudo.

Idem *Compostellano Archiepiscopo. (an. 1203. Romæ in Hispaniam.)*

Ex tuarum *l* tenore literarum accepimus, quòd cùm fuerit in concessione pallii tibi dictum, ut ipso intra Ecclesiam tuam utereris : & tibi pro Ecclesiæ tuæ negotiis frequenter extra tuam provinciam commoranti, verecundum sit absque pallio ministrare (cùm consuetudo sit in Hispania generalis, quòd Archiepiscopi extra suas provincias, pallio indifferenter utantur) ut extra tuam provinciam uti pallio valeas, indulgeri tibi à sede Apostolicâ postulâsti.

Licèt autem talis consuetudo dicenda sit potiùs corruptela *m*, nos tamen de speciali gratia indulgemus tibi, ut si necessitate aliquâ præditus, ad Ecclesiâ tibi subjectâ

accedere forte nequiveris, pro consecrandis Suffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis, & ad Ecclesiam alienam propter hoc te contigerit declinare : dummodo is, ad quem Ecclesia pertinet, id permittat, utendi pallio in jam dictis casibus liberam habeas facultatem.

CAP. VI.

¶ *In qualibet Ecclesia sua provincia, permissu dieius, Archiepiscopus Missam celebrans, uti potest pallio.*

Idem Innoc. III. *(an. 1206. Romæ.)*

CUm sis, [1 *& infrà.*] ¶ Ubicunque *a* fueris in Missarum celebrationibus constitutus, diebus solennibus usum pallii, (per quod plenitudo Pontificii *b* designatur) poteris liberius exercere.

[1 *In partibus remotissimis gratum gerimus & acceptum, quòd in actibus tuis quotiescunque dubitationis scrupulus emergit, &c. Noveris igitur, quòd ubi expositi necessitas, & plura in una Ecclesia altaria, & plures Episcopos simul poteris consecrare, &c.*]

CAP. VII.

¶ *Sine pallio & sandaliis, potest Archiepiscopus celebrare.*

Honorius III. *Archiepiscopo Tri. (imò Lugdunensi c. an. 1220. Romæ in Galliam.)*

QUia nos : [*& infrà.*] ¶ Inquisitioni t. t. respond. quòd tam in tua, quàm in aliena diœcesi, potes sine pallio & sandaliis celebrare : qui utique in tuâ diœcesi non debes semper celebrare cum pallio, sed diebus illi duntaxat, qui in Ecclesiæ tuæ privilegiis sunt expressi. Sicque soluta est quarta quæstio, quâ quæsiveris, an tibi sit licitum pro eis defunctis cum pallio celebrare.

DE RENUNCIATIONE.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *Non datur licentia cedendi Episcopo, qui propter senectutem vult cedere, si necessarius vel utilis sit Ecclesiæ suæ.*

Alexander III. *Londonensi Episcopo.* c *(imò Lunden. Archiep. c. an. 1180. Romæ in Daniam.)*

LIteras *d* tuas: [1 *& infrà.*] ¶ Si tuam aut *e* senectutem, aut insufficientiam fortè considerans, te tanquam immeritum *f* postulas relaxari : scito nos credere, quòd tutiùs sit hoc tempore, si commissa tibi Ecclesia sub umbra tui nominis gubernetur, quàm si alteri novæ incognitæque personæ gubernanda in tanto discrimine committatur : maximè quia in te vigor devotionis & fidei (etiam corpore senescente) non deficit, sed vergente deorsum conditione corporeâ, fervor Spiritûs in sublimiora conscendit : [2 *& infrà.*] ¶ Monemus te igitur, ut super hoc diebus istis nullâ te facias importunitate molestum, quia indecens omnino probatur, priùs solvere militiæ cingulum, quàm cedat victori adversitas præliorum.

[1 *Nuper accepimus, devotione plenas & dolore non vacuas, quæ quidem & tuam nobis insinuârunt afflictissimam charitatem, & tui Archiepiscopalis officii, quod fideliter gessisse & adhuc te gerere gaudemus, contrariam exigebant Ecclesiæ utilitatibus cessionem. Nôsti enim, sicut vir prudens & providus, quod tanta est Cleri malitia, & contra Ecclesiam Dei tam gravis tamq; diuturna persecutionis instantia, ut nequaquam ei cedat ad commodum, si tuam sedem talem contigerit subire defectum. Quòd*]

[2 *Ne igitur hujus doloris aculeus vividam circa te nostri pectoris vulneret charitatem, regandum te potiùs duximus & monendum.*

a Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. b al. Pontificalu officii. al. Pontificu. c al. Lundon. Archiepiscop. al. Lugdunensis Archiepiscop. ad Baron. Episcop. in Codice MS. est Turonensi. d Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. e al. autem. f sic in omnibus manuscript. & vox, immeritum, perperàm inserta fuit.

CAP. II.

¶ *Qui abjurat beneficium, licitè potest illud (si denuò eligatur) obtinere.*

Idem *Abbati Dolen.* a *& Priori de Artigia. (an. 1180. Romæ in Galliam.)*

CUm inter P. Gaufridi & quosdam *b* alios Canonicos sancti I. super spirituali *c* beneficio, scilicet stallo in choro, & loco in Capitulo, quæstio fuisset diutiùs agitata : [1 *& infrà.*] ¶ Ideoque vobis mandamus, quatenus si præfatum P. inveneritis de consensu *d* majoris partis Capituli fuisse de prædicto beneficio auctoritate Apostolicâ investitum, eum faciatis beneficium ipsum pacificè possidere : non enim videtur nobis impedimentum afferre juramentum, quod de eodem non petendo ulteriùs proponitur præstitisse, si consensus majoris & sanioris partis canonicorum Ecclesiæ intercessit.

[1 *Quia tamen altera pars sufficienter instructa non venerat, negotium non potuit terminari.*]

CAP. III.

¶ *Qui renunciavit beneficio suo, illud repetere non potest.*

Idem *Episcopo e Verulano. (an. 1180. Romæ in Latium.)*

EX transmissa *f* relatione Abbatis sancti N. de Ceparano, nostris est auribus intimatum, quòd P. Rubeus Clericus, dum infirmitate *g* laboraret *h*, apud monasterium Sancti Salvatoris sibi petiit habitum monasticum indulgeri : qui recuperatâ postmodum sanitate, ad monasterium illud gratiâ complendi votum accesit : & ibidem moram aliquantulum faciens, ea quæ prædictæ Ecclesiæ sancti N. contulerat, sibi fecit restitui. Nunc autem mutato animo laborat, ut restituatur in Ecclesia supradicta.

Verùm quoniam jàm dicta Ecclesia ab eo soluta dignoscitur, ex quo ea, quæ sibi contulerat, ad petitionem ipsam resignavit eidem : mandamus, quatenus (si res ita se habet) prædictum Abbatem & socios ejus ad receptionem P. nullâ ratione compellas inviros : nec à populo Ceparano compelli permittas : hortari tamen eos poteris, ut illum non tanquam unum de Ecclesia, sed quasi de novo recipiant in socium & in fratrem.

CAP. IV.

¶ *Beneficiatus sine licentia Prælati sui, beneficio renunciare non potest.*

Idem *Episcopo Tornacensi. (an. 1180. Romæ in Galliam.)*

ADmonet : [*& infrà.*] ¶ Universis personis tui Episcopatûs sub districtione prohibeas, ne Ecclesias tuæ diœceesis ad ordinationem tuam pertinentes, absque assensu tuo intrare audeant, aut detinere, aut te dimittente inconsulto. Quòd si quis contra prohibitionem tuam venire præsumpserit, in eum canonicam exerceas ultionem.

¶ *Contra petentem beneficium admittitur spontaneæ abjurationis exceptio, etiam causâ renunciationis non adjectâ : contra quam aliter replicare poterit, quòd non sponte renunciavit : & qui melius probaverit, obtinebit.*

Clemens III. *(an. 1189. Romæ.)*

SUper hoc quod scisciatis *k*, utrùm Ecclesiastica beneficia reposcentibus, objecta spontaneæ abjurationis exceptio sine causæ cognitione sit admittenda, & an

a Dulonen. al. ita : Abbati & Priori de Artigi. al. de Artigia. b Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. c al. speciali. d In C. Barbat. majoris & saniori partu, &c. e al. Versellens. al. Verulan. f Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. g al. dum olim nimiâ infirmitate, &c. h juxta illud : Dum fero languorem, fero religionis amorem : Expers languoris, non sum memor hujus amoris. i Vox, populo, deest in omnibus manuscr. sed erat expositio marginalis, quæ irrepsit in textum. In antiquis ita habebatur : Ceparano, id est, à populo Ceparano. k Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. legitur ita : super hoc quod scisciatis ànobis.

actoris, quòd sponte non renunciavit, an rei de spontanea renunciatione debeant probationes admitti ? Sic tuæ experientiæ respondemus, quòd nulla ratio hoc verisimile reddit, ut quisquam beneficium multis fortè expensis & laboribus acquisitum, quo sustentari debet, facilè sine magna causa, suâ sponte resignet : ideoque supervacuum esse non credimus, causam resignationis diligenter inquiri *a*, quam si fortè probabilem, id est, non vi, nec metu, nec oppressione, nec interventu pecuniæ, nec promissione *b* extortam judex invenerit, maximè si non intervenerit juramentum, quod vix fieri de voluntate propria creditur, quod ferè semper à malo est (nisi replicatio canonica fuerit opposita) admittere non postponat. Portò licèt negantis factum, per rerum naturam nulla sit probatio *c*, ejus tamen qui spontaneam renunciationem negat (cùm implicitè & quodammodo replicando inficietur super assertione sua, habito ad dignitatem & opinionem respectu) probationes credimus admittendas.

CAP VI.

¶ *Qui sponte renunciavit electioni de se factæ, super ipsa ulteriùs audiri non debet.*

Idem Clemens III. *(an. 1190. Romæ in Angliam.)*

IN præsentia nostra : *d* [*& infrà.*] ¶ Licèt igitur judex non semper ad unam speciem probationis applicet mentem suam, sed ex confessionibus, depositionibus, allegationibus, & aliis, quæ in ejus præsentia proponuntur, formet animi sui motum, & tanta sit judicialis autoritas, ut semper pro ipso præsumi debeat, donec contra ipsum aliquid legitimè comprobetur : quare si tu coram Dulmen. Episcopo & ejus Conjudicibus nihil penitùs probavisses, standum tamen sententiæ fuerat, nisi adversarius eam ostenderet irritandam. Quia tamen præter ista constitit de ipsius renunciatione spontanea per quasdam Episcoporum literas & confessionem ipsius, nos *e* ei super eadem Abbatia silentium duximus imponendum.

CAP. VII.

¶ *Qui renunciavit literis beneficialibus, non ideò institutioni jam facilè renunciare videtur.*

Cœlestinus III. *(an. 1195. Romæ in Galliam.)*

SAnè dilecto *f* filio nostro I. Presbytero Cardinali tunc Apostol. sed. Legato, nos meminimus injunxisse, ut H. Subdiaconum Canonicum in Pictavien. Ecclesia instituere procuraret : qui mandatis nostris obtemperans, ibidem instituit in Canonicum Subdiaconum memoratum. [1 *& infrà.*] ¶ Postmodùm idem H. quorundam vestrûm ductus consilio, literas suas vobis reddens, vestræ misericordiæ se subjecit : [2 *&].] ¶ Quia verò *g* unde misericordiam debuit impetrare, unde cogitur dispendium sustinere : mandamus, quatenus (hoc non obstante) ipsum in fratrem & Canonicum admittatis.

[1 *Verùm vos nec nobis nec ipsi Cardinali reverentiam exhibentes, quod literis suis de jam dicto H. idem Card. injunxit vobis adimplere, minimè curavistis, nec etiam susceptionem ipsius in aliquo observare. Sed.*]

[2 *Qui cùm crederet apud vos misericordiam impetrâsse, vobis satisfaciens in hac parte, inde damnum cogitur sustinere, unde gratiam & præmium meruit reportare. Nolentes igitur, quod de cætero H. tam à prædecessor. nostris, quàm à nobis inchoatum est, aliquatenus relinquere imperfectum*] *mandamus, &c.*

a Vid. l. si mulier. D. rer. am. & l. sed etsi quis. 9. nec distinguimus. D. de usufr. b facit quod habetur in l. 1. & 2. D. de calumn. c Vid. l. post rem. cum glossa. D. de transf. & l. 1. D. quæ sent. fin. app. rescin. d cap. 4. eod. tit. in 2. compil. e al. nos de consilio fratrum nostrorum super. &c. f c. 1. eod. tit. de major. & obed. in 2. comp. g In C. Barb. quia verò indecens est, ut unde misericordiam deberet impetrare, inde cogeretur, &c.

CAP. VIII.

¶ *Renunciatio beneficii facta in manibus Laici non tenet, renuncians tamen est beneficio spoliandus.*

Innocentius III. *Nidrosien. Archiepiscopo. a (an. 1198. è civitate Cassellan. in Norvegiam.)*

QUod in dubiis : *b* [*& infrà.*] ¶ Hi præterea, qui beneficium Ecclesiasticum sibi collatum sponte in manum laicam resignantes, illud denuò à Laico susceperunt, eodem sunt beneficio spoliandi *c*, licèt resignatio talium facta Laico nullam obtineat firmitatem.

CAP. IX.

¶ *Papa concedit licentiam cedendi Episcopo, qui sine mortis periculo in Ecclesia sua morari non potest.*

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.*

AD supplicationem *d* Ragusien. Archiepiscopi, eum à cura, quâ tenebatur Ecclesiæ Ragusien. duximus absolvendum, eò quòd tibi non poterat securè morari : & si accessum haberet ad illam, mortis sibi periculum imminebat : *e* [*& infrà.*] ¶ Ne verò idem in vituperium ministerii nostri, defectum in rebus temporalibus patiatur : mandamus, quatenus beneficium, quod de liberalitate Regia, ac concessione tua in Episcopatu Carleoli, & Ecclesia de Malebron *f* est illi collatum, ad sustentationem conserves ipsius. Cui concessimus, ut in ipso Episcopatu absque usu pallii officium Episcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reverentiam & obedientiam impensurus.

CAP. X.

¶ *Ponit sex causas, ex quibus Episcopi possunt petere, & Papa consuevit concedere cedendi licentiam, quæ sex causæ his versibus comprehendi possunt :*

Debilis, ignarus, malè consuetus, irregularis,
Quem mala plebs odit, dum scandala cedere posit.

Idem *Archiepisc. Calaritano.* g *(Romæ in Sardiniam.)*

NIsi cùm *h* pridem : [1 *& infrà.*] ¶ Si *enim* in hujusmodi cessione frugem tibi melioris vitæ promittis, scire te debes non esse sanctificato in utero sanctiorem, & ideò non oportet te prædicationis jam susceptæ deserere ministerium, cùm ille, cujus fieri bajulus recusabat, tandem prædicandum *i* receperit verbum Dei. Quòd si forsan humilitatis causâ de culmine quæris *k* Pontificali descendere, eo ipso humilitatis videris erigere *l* malè verticem, quòd te nimis in resignandi proposito exhibes pertinacem : quia tunc in te veram humilitatem custodies, cùm & per eam locum sublimem fugies, & per obedientiam non dimittes. Intueri te itaque volumus, quòd hæc sunt illa, per quæ cedendi Episcopus licentiam potest postulare : Conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiæ, malitia plebis, gravedo senectutis, irregularitasque personæ : sed in his omnibus est observanda cautela. Propter conscientiam enim criminis cedendi potest licentia postulari, & forsitan non cujuslibet, sed duntaxat illius, propter quod ipsius officii executio post peractam pœnitentiam impeditur : cùm si omnes, quos arguit conscientia cujuslibet culpæ, cederent, pauci vel nulli in illo ministerio remanerent : [2 *& infrà.*] ¶ Alia verò causa est debilitas corporis *m*, quæ vel ex infirmitate, vel ex senectute *n* procedit : nec tamen omnis, sed illa solummodo, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale. Nam si pro

a al. Nidromien. b cap. 1. eod. tit. in 3. compil. c Vide l. quæro. 3. si venditor. ff. de ædil. edict. & l. Herennius. ff. de evict. d cap. 2. eod. tit. in 3. compil. B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 5. e Vide l. si putator. ff. ad l. Aquil. & l. si ut certo. 9. commodatum. ff. comm. f Maleboes. g al. Tralatan. al. Arelatens. f. al. Claritan. al. Carolitano. h cap. 4. eod. tit. in 3 comp. Vide B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 4. i al. susceperit. Iter. 2. k al. pontificalis honoris. l legart. 4. i al. susceperit. Iter. 2. k al. pontificalis honoris. l legare, non ut in vulgatis, eligere. m corporalis. n quis dicatur senex, notatur in l. si pater. 9. in arrogationibus. ff. de adopt. & in. vitt. ff. de testib.

qualibet corporali debilitate, susceptæ servituris officium posset deseri, frustrà fateretur se Apostolus in suis infirmitatibus gloriari: cùm interdum non plùs hortetur senilis debilitas aliquem cedere, quàm moralis maturitas (quæ in senibus esse solet) ipsum in suo suadet officio permanere: pro talibus enim de se dicit Apostolus *a*: [*Cùm infirmor, tunc fortior sum:*] quia nonnunquam corporis infirmitas, fortitudinem cordis augmentat. Pro defectu quoque scientiæ plerunque potest quis petere cessionem: quia cùm ipsa circa spiritualium administrationem sit potissimùm necessaria, & circa curam temporalium *b* opportuna: Præsul, qui commissam sibi debet Ecclesiam regere in utrisque, salubriter ei renunciat, si scientiam (in qua ipsam regat) ignorat. [*Tu enim* (inquit Dominus *c*) *scientiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi.*] Quanquam etsi desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen sit competens tolerandæ: quia secundum Apostolum: [*Scientia inflat* d, *charitas autem ædificat:*] & ideò imperfectum scientiæ, potest supplere perfectio charitatis. Propter malitiam autem plebis cogitur interdum Prælatus ab ipsius regimine declinare, quando plebs adeò duræ cervicis existit, ut proficere nequeat apud ipsam, sed propter ejus duritiam, quo magis satagit, eò magis justo judicio deficere permittatur: dicente Domino per Prophetam *e*: [*Linguam tuam adhærere faciam palato tuo: quia Dominus exasperans est.*] Et Apostoli *f* leguntur dixisse Judæis: [*Ecce convertimur ad gentes, quia verbi Dei vos indignos fecistis.*] Non tamen pro qualibet culpa pastor *g* debet gregem deserere, ne mercenario comparetur, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: sed de superioris licentia, tunc demum potest non tam timide fugere, quàm provide declinare, cùm oves convertuntur in lupos: & qui debuerant humiliter obedire, jam irrevocabiliter contradicant, cùm etsi tales sint graviter pro crimine puniendi, sunt tamen pro tempore utiliter tolerandi: quia sanguinem elicit, qui nimis emungit. Pro gravi quoque scandalo evitando (cùm aliter sedari non potest) licet Episcopo petere cessionem: ne plùs temporalem honorem, quàm æternam videatur affectare salutem, memor illius, quod dicit Apostolus *h*: [*Si esca scandalizaverit fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.*] Sed inter scandalum & scandalum est subtiliter distinguendum: sicut Dominus *i* ipse distinxit, cui cùm dixissent Apostoli: [*Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizantur?*] Respondit: [*Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum,*] Alibi *k* verò dixit: [*Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.*] Personæ verò irregularitas (ut si fortè sit bigamus, vel viduæ maritus) est causa, propter quam petere potest licentiam aliquis resignandi, attestante Apostolo, qui dicit: *l* [*Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.*] Non tamen propter quamlibet irregularitatem personæ debet ei, qui regulariter ministravit, cedendi licentia indulgeri, utpote si de legitimo matrimonio non sit natus: quia licèt irregularitatem hujusmodi non potuerit subticere, si tamen & culpa latet & causa, cum eo, qui laudabiliter suum implevit officium (injunctâ sibi pœnitentiâ competenti) potest non minus utiliter, quàm misericorditer dispensari. [*Ego* m *sum*, inquit, *Deus zelotes, vindicans peccata patrum in filios, usque in tertiam & quartam generationem, in his qui oderunt me,*] id est, in illis qui contra me paternum odium imitantur. Unde patet, quòd *a* illis, qui paterna vitia non sequuntur, propriè possunt in talibus suffragari virtutes: illo discretionis adhibito moderamine, ut inter notthos & *b* manzeres, naturales & spurios distinguatur: [*3 & infrà.*] ¶ Verum si propter alias causas cessionem affectes, non est in hoc tibi postulanti favendum: cùm hujusmodi postulatio videatur non esse discreta, quoniam (ut id tanquam notissimum omittamus, quòd otiositas & voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas captivandas) propter laboris angustias, aut persecutionis incursus non debes deserere sponsam tuam, cui defigendo *c* manum apud extraneum te fide media compulisti, sciens quòd [*Beati* d *sunt illi, qui persecutionem patiuntur propter justitiam:*] quoniam cùm probati fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Sed dices: [*Spiritus* e *ubi vult spirat, & nescis unde veniat, aut quò vadat,*] & ideò non est, qui possit vias illius Spiritus perscrutari: qui *f* verò Spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege: quoniam ubi Spiritus Dei, ibi libertas: quare si cedendi tibi licentia data ab homine non fuerit, nihilominus tamen cedes: quia data est tibi libertas cedendi à Deo. Certè delipis, si sic sapis. Nam quomodo Spiritu Dei agitur, qui contra Spiritum Dei agit? si enim vera sunt, quæ præmisimus (imò quia indubitanter sunt vera) proculdubio contra Spiritum Dei agit, qui aliud contra veritatem attentat, quoniam ipse est Spiritus veritatis. Porrò si dicas, quòd forsan alia est causa latens, propter quam cedendi voluntas tibi existit inspiratur: & nos siquidem respondemus: Tu quomodo scis, quòd talis inspiratio sit cœlestis? nonne recolis quid ille gloriosus Pontifex dixit, cùm cœpisset viribus corporis repente destitui? Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua: illius exemplum secutus, qui dixit: [*Cupio* g *dissolvi, & esse cum Christo, manere autem in carne necessarium est propter vos:*] [*4 & infrà.*] ¶ Quippe si quantòcunque virtutum flore refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil te comprobaris habere. [*Nulla* h *siquidem major potentia ejus charitate, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.*] Cùm autem propter hanc te deceat animam tuam pro subditis tuis ponere, nullâ occasione (dummodo profiteri illis possis, etsi non omnibus, tamen multis) ab eorum regimine te convenit excusare, quoniam *i* si laboris causam prætendis, exemplum te Apostoli sublevabit, qui suadet tibi laborem hujusmodi non refugere, dum se asserit pro communi salute plus cæteris laborâsse: qèia licèt non semper sequatur laborem effectus, nihilominus tamen ipse labor est meritorius apud Deum: juxta quod legitur *k*: [*Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum:*] [*5 & infrà.*] ¶ Nec putes, quòd ideo *l* Mattha malam partem elegerit, quæ circa plurima satagebat, quia Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quoniam licèt illa sit magis secura, ista tamen est magis fructifera: & licèt illa sit magis suavis, hæc tamen magis utilis: cùm in fœcunditate sobolis lippitudo *m* Liæ, Rachelis pulchritudini sit prælata: quamvis simul in unum & contemplativus esse valeas, & activus, legislatoris exemplo *n*, qui nunc descendebat in montem, ut ibi gloriam Domini cum majori cerneret libertate: nunc verò descendebat in cas-

a 2 *Corinth.* 12. b *Vide auth. de jud.* 9. 1. *cap.* 9. & *l. si quis.* 6. *prohibentur. ff. de edendo.* c *Osee* 4. d 1. *Cor.* 7. *Vide l. fed Julianus.* 6. *quod dicit. ff. ad Sc. Maced. & l. ex pluribus, de reg. jur.* e *Ezech.* 3. f *Actor.* 13. g *Joan.* 10. h 1. *Cor.* 8. i *Matth.* 15. k *Matth.* 18. l 1. *Tim.* 3. m *Exod.* 20.

a *B. Thom.* 2. 2. *q.* 108. *artic.* 4. & *Alfons. Caftr. l.* 2. *de justa hær. pun. cap.* 10. b *sic vocat eum, qui ex fœrro natus est, inquit vetus interpres. Vide Cardinalem Palestrum in lib. de notis & spuriis.* c *al. in uno Vaticana ita: defungendo manum tuam, &c. fidem.* d *Matth.* 5. e *Joan.* 3. f 2. *Corinth.* 3. g *Philip.* 1. h *Joan.* 15. i *al. quòd si.* k *Sapient.* 10. l *Luc.* 10. m *Genes.* 29. n *Exod.* 24.

stra, ut cum utilitate majori necessitatibus populi provideret *a*. Quapropter facilius indulgerur, ut ascendat Monachus ad Præsulatum, quam Præsul ad Monachatum descendat. [*6 & infrà.*] ¶ Monemus itaque, ut laborem pastoralis regiminis non recuses, ne fortassis ad pedes suos cum Maria spernseret te accipere, qui sibi *b* apud te divertenti spreviſſes cum Martha solicita ministrare: [*7 & infrà.*] ¶ Quia verò in postulando tecendi licentiam *nimis diutius* institisti, *ecce* tibi te duximus relinquendum, ut distinctis causis, propter quas cedere oporteat: si propter aliquam causam utilem & honestam in hujusmodi proposito perseveres, de licentia nostra cedas: alioquin cedendi licentiam auctoritate Apostolicâ tibi scias esse penitùs interdictam: quoniam si pennas habeas, quibus satagas in solitudinem avolare, ita tamen strictæ sunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas absque nostra permissione volatum.

[1 *In officio pastorali ad divinum officium accessisti, præparâsse te ad tentationes animum crederemus, aut prævidisse prudenter, nequaquam in humana fragilitate consistentes, varias angustiarum languores, quos te scribas in ipso officio perpessurum, posse nos absque magno Dei adjutorio sustinere: formidaremus utique, ne parvulos tuos postmodum ad petram allidere neglexisses, eosq; tanquam in te permiseris invalescere, ut ipsorum, suggerentium tibi suscepti ministerii cessionem, instantiæ vix jam valeas repugnare. Verum quoniam (sicut credimus) cum te scires esse contra spirituales nequitias pugnaturum, armaturam Dei, quâ posses stare contra insidias tentatoriæ, ab Apostolo monitus, indutus, & inexpertus non ignorâsti solicitudinis pastoralis angustias, quas forsitan expertus, abhorret: nescimus cur tam instanter susceptum velis regimen inutiliter delinquere, quod ad suscipiendum utiliter, non deberet usquequaque irritare.*]

[2 *In multis enim offendimus omnes, & si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: quia misericordia illum excusat, qui miserabiliter se accusat.*]

[3 *Cùm autem plerunque vitia seu virtutes mentis minus provide mentiantur, subtiliter advertere te oportet, utrùm resignandi propositum, quod tam ferventer gestare videris in pectore, dignum sit Dei odio vel amore. Si enim propter causam aliquam transitoriam cedere postulares, tam super causa, quàm super ejus effectu pariter doleremus: sed ne sub improvida pietatis amictu ad resignandum detestabili impietas te impellat, considerare te volumus & alias esse causas, propter quas male quis petit, & pejus appetit hujusmodi officium resignare. Si enim ex pusillanimitate, vanitate (quod absit) ut plenius vacet otiis, seu liberius indulgeat voluptatibus, cum vult aliquis deserere pastoralem, ab ea non meretur absolvi, quamvis propter hujusmodi vanitatem, tanquam qui mortaliter peccat, ea reddat se indignum, sed satagere debet, ut vanitate depositâ, satisfaciat de peccate. Aliam verò cedendi causam omnino credimus detestandam. Si quis autem à Pontificali velit discedere dignitate, ut gloriam capiat humanam, tanquam qui elegat in domo Dei abjectus esse magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum, vel ut non amittat humanum favorem, quem per hypocrisin acquisivit, seu quòd ejus simulatio revelari jam incipit, sive quòd fervor ipsius ex qualibet causa tepescit, nec vult videri, quòd malus fuerit vel sit, & ideò sub religionis prætextu suam vult contegere pravitatem, ut quasi deserens Martham, amplectatur Mariam, & Liæ fastidiens lippitudinem, Rachelis concupiscat pulchritudinem. Quod autem sit propterea velit cedere, quod tempore prosperitatis arridente fortunâ visus est laudabiliter ministrare, quoniam omnia sibi prosperè succedebant: sed adversitatis tempore imminente veretur, ne si quilibet casu similia contingant, ipsius negligentia imputentur: planè si propter hoc petit cedere, natus sit poterit improvido comparare, qui cum mare sub tranquillitate tacente non cum multo labore navis exercuerit gubernaculum, ipsum tempestate surgente deserit, & devenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi causam penitus detestamur, si forte cedere velit Episcopus, ut vel alter sibi succedat, vel obtentu precis vel affectu carnali, velut cùm pejor sibi succedere sit, ipse velut optimus extollatur. Illud autem quasi nefas respuimus & damnamus, quod propter occupationes mundanas & solicitudines seculares non valeat sine crimine Pontificale officium exercere, cùm multos sanctos Ecclesia veneretur, qui spiritualia simul & temporalia ministrârunt. Verumtamen lava debet esse sub capite & dextra in amplexu: sed illud te advertere volumus diligenter, ne forte per hoc velis tua dispositionis propositum effici vel ex illo, de quibus dicitur per Prophetam: Filii Effren. 1. ar. & m. sa. con. s. in die belli, cum potius pro domo domus Israel murum debet te opponere ascendentibus ex adverso, quia juxta sententiam veritatis non qui cæperit, sed qui perseveraverit, salvus erit. Cavens attentè, ne maculam in gloria tua ponas, non solùm apud homines, sed etiam apud Deum: quoniam sub hoc pallio te non poteris occultare, nedum apud Deum, qui renes rimatur & corda, sed nec etiam apud homines, qui ex verisimilibus talia suspicantur. Illud quoque prudenter attendas, quia juxta sententiam sapientis, Spiritus Sanctus, disciplina effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sine intellectu consistunt. Si verò pro tuenda Ecclesiæ libertate difficultatis onus incurrere pertimescis, non ideò deserere debes Præsulatûs honorem, considerans diligenter, ne forte tenteris justo judicio ab illo, qui malorum est interpretator, ut probetur, utrùm satisfacere velis in eo, in quo forsan delinquisti. Qui verò contemnit aut negligit satisfacere pro delicto, thesaurizat sibi iram in die ira, cùm revelabit Dominus abscondita tenebrarum. Ecce quidem admovimus tibi speculum, ut ipsum contempleris in ipso, & tuam consentiantiam perfrutatus, agnoscas, ex qua causa cedendi licentiam postules importunè. Nos enim (novit altissimus) ignoramus, quare in tali proposito perseveres, quoniam nec etiam infirmitas corporis, nec longanimitas temporis, nec defectus scientiæ, nec malitia plebis, nec irregularitas personæ te reddit ineptum, nec conscientiam sacra crimina te fateris habere.*]

[4 *Quia igitur diversas tibi causas super hac causa distinximus, & propter quam causam cedere desideres, ignoramus, te ipsum tibi duximus committendum, ut de propria mentis tribunali te judicans, videas si sic posita resignandi desiderio satisfacere, ut gregis tibi commissi curam sine culpa valeas declinare. Si enim cedendo proficere appetis tibi soli, profectui tuo sine dubio tantum subtrahis, quantum quod impendere poteras aliis, non impendis, quia tunc majora anima tua lucra conquireres, cùm sine tua salute salutem plurimorum procurares, pituris enim est meritis secum Deo quamplurimos lucrifacere, quam salutem propriam quærere sine illo, quorum salus ad ejus curam noscitur pertinere.*]

[5 *Sed esto, quòd multum hactenus laborâsti & bonum certamen certaveris, cum eodem Apostolo possis dicere, tamen ut corona justitiæ tibi derelicta reponatur, cursum te decet perfecti operis consummare. Quantumlibet enim in angustiarum laboribus, qui comitantur officium pastorale, nolles tibi laboriosas enumeras, & tanquam fatigatus cervus umbram quietis affectas: quantumlibet inter me squalores & angustias patriæ dilectione traharis, & velut emeritus mercenarius operis tui fidem anxius præstoleris, expedit tamen tibi virtutem in infirmitate perficere, ac pugnam tuam perseverantiâ coronare: sciens, quòd cum apud extraneum desixeris manum tuam, cum animus tibi susceptæ gregis in tuam animam susceperis, non sic tibi debes portum quietis appetere, ut navigantes hactenus tecum filios sine remigii adjutorio patearis in hoc mari magno & spatioso cum tumore naufragii fluctuare.*]

[6 *Fraternitatem tuam & exhortamur attentiùs per a. s. m. q. illam vocem Davidicæ imprecationis abhorrens, tibiq;*

a *Vid. l. in emptione. cum gloss. in verbo, refert. D. de ædil. edill. & gloss. in l. justissimè. eod. tit.* b *si sibi apud.*

formidans eam per effectum operis adaptari, quæ dies operis impii paucos fieri, ut & Episcopatum ejus accipiat alter, imprecatur.]

[7 *Illud quoque te debet fortius ministrandi proposito stabilire, quòd hactenus in Ecclesia tibi commissa laudabiliter ministraris: siquidem (quod absit) alius te cedente minus utilis sumeretur ad ipsam, profectò non parum ab ipsa quiete, quam appetis, turbaberis, cùm ubi benè ministerium tuum exercueris, sine absque dolore cerneres inutilis ministri defectum, fieretq; ut tantum in contemplationis arce tibi deperisse cognosceres, quantum Ecclesiæ, cui præsides, non sine tua confusione, per te subtractum esse videres.*]

CAP. XI.

¶ *Episcopus, qui propter crimen renunciavit Episcopatui, & ad religionem transivit, ad Episcopatum reassumi non potest. Secùs si renunciavit propter persecutionem, infirmitatem, defectum scientiæ, simoniam ipso ignorante commissam, vel aliam similem causam.*

Idem [a] *Episcopo Faventin. in Archiepiscopum Ravennat. electo. (an. 1208. Romæ in Æmiliam.)*

POst translationem [b] tuam ad Ecclesiam Ravennaten. cùm Præpositus & Canonici Faventin in I. eorum Concanonicum liberam eligendi auctoritatem unanimiter contulissent [c], ipse [d] I. sancti Fridiani Lucanen. Canonicum olim Episcopum Sartan. [e] in Faventin. Episcopum postulandum elegit. Porro à sancti Fridiani Priore super hoc requisito & obtento consensu [f], Præpositus & alii postulationem eandem approbari à nobis humiliter petierunt. Verùm postulationi hujusmodi videbatur Concilii Constantinopolitani (*VIII. sub Hadriano II.*) Capitulum obviare, in quo statutum est, ut quicunque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam & pœnitentiæ locum descenderit, nequaquam ulteriùs ad Pontificatum resurgat. Unde contra dictum Concilium (cùm sit unum ex quatuor principalibus, quæ sicut quatuor Evangelia Ecclesia Catholica veneratur) nullatenus videbatur eorum [g] postulatio admittenda. ¶ Cæterùm speciales quidam casus inveniuntur, in quibus (prædicto Concilio non obstante) is, qui vitam monachalem elegit, rursùm licitè potest ad Episcopatum assumi. Si enim quisquam persecutionis rabie sæviente, vel præpediente invalitudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitam descendat, persecutionis vel ægritudinis impedimento cessante, ad Episcopalem poterit resurgere dignitatem. ¶ Item si quis propter literaturæ defectum (ne tanquam cæcus cæco ducatum [h] præbeat) locum regiminis auctoritate Apostolicâ deserendo, ad otium se contulerit monachale, ac per exercitium lectionis, scientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuo vocatus à Domino, cathedram reascendere pastoralem. Rursus, si quis cupiditate parentum (eo tamen penitùs ignorante) fuerit Episcopatum adeptus, & hoc compertò Episcopatum ipsum de licentia superioris dimittens, observantiam elegerit regularem: etsi ad Episcopatum eundem redire postmodum nequeat, juxta canonicas sanctiones, ad alium tamen poterit licitè reassumi. ¶ Quanquam autem in his & consimilibus casibus is, qui Episcopatu dimisso monasticam vitam elegit, resurgere valeat ad officium pastorale, nihil tamen in his contra præscriptum [a] intelligitur Concilium attentari, quod in eo loquitur casu, cùm propter aliquod crimen Episcopatum quis deserens, ad vitam monasticam pœnitentiæ causâ descendit. Unde quidam in eo casu loqui dixerunt capitulum suprà dictum, cùm quis pro crimine, de quo convictus fuerat, vel confessus, ab Episcopali dignitate depositus, in monasterio extitit ad pœnitentiam agendam inclusus: vel cùm aliquis propter grave crimen, pro quo Episcopatum retinens pœnitentiam dignè agere non valebat, cedendi obtentâ licentiâ vitam monachalem elegit. Aliis asserentibus sic intelligendum esse Capitulum antedictum, ut per se resurgere nequeat, id est, repetere quasi debitum, quod tali modo dimisit: quanquam eligi possit, præsertim, si locum tantùm, & non ordinem resignavit. ¶ Cum ergo nobis constare nequiverit, ob quam causam prædictus I. Episcopatui olim cesserit, mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd propter aliquam ex præmissis causis, seu consimilibus, idem I. Episcopatui cesserit memorato, tu auctoritate nostrâ (dummodo necessitas, vel utilitas id exposcat) licentiam ei tribuas ascendendi ad regimen Ecclesiæ Faventinensis, maximè si veritate subnititur, quòd dictus I. loco tantummodo cesserit memorato, & non ordini, vel etiam dignitati [b]. Tunc enim esset vehementissimè præsumendum, quòd non propter crimen aliquod ab ipso commissum, sed causâ pœnitentiæ ad vitam migraverit regularem: præsertim cùm Apostolica sedes post cessionem multò minùs quàm antea, permisisset eidem tali crimine irretito, in pontificali ordine ministrare: alioquin (cùm dudum nimis extiterit, contra tam solenne consilium hujusmodi postulationem admittere) Præposito & Canonicis memoratis injungas, ut aliam personam sibi idoneam eligant in pastorem.

CAP. XII.

¶ *Qui petit cedendi licentiam, ex qua illam obtinuit, cedere compellitur. Se renunciationem servet, & nisi renunciandi fuerit causa, renunciare non cogitur.*

Idem *in Concilio generali. c (an. 1215. Romæ.)*

QUidam [d] cedendi licentiam cum instantia postulantes, eâ obtentâ, cedere prætermittunt. Sed cùm in postulatione hujusmodi, aut Ecclesiarum commoda, quibus præsunt, aut salutem [e] videantur propriam attendisse (quorum neutrum suasionibus aliquorum quarentium quæ sua sunt, seu etiam levitate [f] qualibet nolumus impedire) eos ad cedendum decernimus compellendos. *nisi novitas fuerit detecta. c. 23. X.*

CAP. XIII.

¶ *Non renunciat juri suo, qui gratiæ adversarii se subtrahit.*

Honorius III. *majoris Ecclesiæ Decano, & magistro R. Cantori & sancti Dionysii Lædiensis. (an. 1217. Romæ in Belgium.)*

VEniens ad sedem Apostolicam I. Subdiaconus postulavit, quòd cùm bonæ memoriæ I. Papa p. n. Abbati de Emenco [h], & majoris Ecclesiæ ac sancti Pauli Cantoribus Treverens. suis dederit literis in mandatis, ut si nihil canonicum obviaret, præbendam in Ecclesia sancti Florentini [i] in Confluentia, quam Jacobus Decanus ipsius Ecclesiæ resignavit, sublato appellationis obstaculo assignarent eidem: [1 & *infrà.*] ¶ Cùmque judices Apostolicum vellent adimplere mandatum, quidam se

a *al. Idem H. Episcopo in Archiepiscopo &c.* b *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* c *Vid. l. item. §. 1. D. quod cujusq; un. & in auct. de quæstor. §. 1. collat. 7.* d *ad eff. Joachim.* e *alter, Sarnatens.* f *l. ob æs C. de act. & obligat.* g *alit. eadem.* h *Vide text. in l. 2. cum gloss. in vers. vent. & ibi Bart. D. de decurion.*

a *Intellectus Concilii Constantinopolitani jubentis, ne quis ex Episcopo Monachus factus est, ulteriùs Episcopus fiat.* b *Vid. l. jubemus. cum gloss. in verb. promissis. C. de sacr. Eccles.* c *Lateran. c. 28.* d *cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *al. aut ad salutem.* f *Vid. l. sed etsi. §. 1. D. ad d. Aquil. & l. 1. §. sicendum. D. de edict. edict.* g *al. Canonici.* h *Vinito Trecens.* i *de Florent. al. Florentens.*

opposuerunt Canonici Ecclesiæ memoratæ, dicentes, Subdiaconum antedictum renunciâsse juri, quod sibi ex ipsis literis competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante, jam dicti Canonici ad hoc probandum testes aliquos produxerunt: per quos, cùm videretur probatum, ipsum se gratiæ Capituli commisisse, duo Judices prædicti literis suprædictis, pro eo, quòd idem adversarii se gratiæ commisisset, per quod visus est renunciâsse juri sibi ex ipsis literis a competenti. A' qua sententia idem appellans, in [a] vigiliam Epiphaniæ terminum suæ appellationis præfixit. Ad quem [b] cùm venisset P. de Colmedio, Capellanum nostrum super hoc sibi concessimus auditorem. Sed cùm ejus adversarius non accesserit, per duos uenses & ampliùs expectatus, nec ullus compareret pro eo sufficiens responsalis, tandem quidam literas habens ad contradicendum & impetrandum, coram eodem comparuit: qui cùm ad tractandum causam minùs sufficiens crederetur, idem auditor sententiam prædictorum Judicum sententialiter (justitiâ exigente) cassavit. Nos igitur ratam & firmam habemus Capellani sententiam memorati.

[1 *Eidem I. literas ipsas prædicto Decano & aliis ostendenti, idem Decanus de resignatione forte præmissa occultavit literas suprædictas, deinde eidem I. præfatis literis restitutis eas nominatis Judicibus, ut exequerentur mandatum Apost. præsentavit.*]

CAP. XIV.

¶ *Si Prælatus ab obedientia subditos absolvit, non propter hoc Prælatura renunciat.*

Idem *Archiepiscopo Trevorensi.*

LEctæ coram [c] nobis f. t. literæ continebant, quòd Abbas sancti Petri [d] Tullens. tibi humiliter est confessus, quòd cùm adeo gravi ægritudine laboraret, quòd de vita desperaretur ipsius, ad cujusdam æmuli sui consilium, de quo ipse (cum non crederet eum æmulum) confidebat, Monachos suos ab obedientia, in qua sibi tenebantur, absolvit, vocato diœcesano Episcopo, ut Abbatiam in eius manibus resignaret: quòd [e] tamen usus consilio saniori non fecit: & eidem Abbati postmodum restituto sanitati, universi & singuli de conventu obedientiam & reverentiam requisiti ab eo, in Capitulo promiserunt. [f & *infrà.*] ¶ Nos autem ex tali facto eundem Abbatem suo resignâsse regimini non rigemus. *renunciare sibi ecclesiæ non videtur nullatenus*

[1 *Idem tamen super eo, quod sic fecerat, dubitans, à te, ut super hoc salutis suæ consuleres, postulavit: propter quod, cùm habito prudentium consilio diversi diversa sentirent, tu nostrum consilium, an idem Abbas ex hoc resignaverit, requisisti.*]

¶ *Abbas exemptus, sine licentia Papæ renunciare non potest.*

[Gregorius IX. *Agathensi & Uticensi Episcopis.* h]

DIlecti filii Conventus monasterii sancti G. [i] immediate ad Rom. pertinentis Ecclesiam, intimaverunt, quòd Abbas eorum sentiens se insufficientem oneri regiminis Abbatiæ, cessit in manibus eorundem: ipsi [k] quoque G. Monachum sancti Victoris elegerunt canonicè in Abbatem: [1 & *infrà.*] ¶ Cùm igitur dictus Abbas cedere sine licentia nostra nequiverit, non tam ele-

a *Vid. l. si quis in conservbendo. cum ibi not. C. de pact.* b *Dilecta, in. desit in antiqu.* c *al. ad quam.* d *Hoc caput subjectebatur sequenti, in antiq.* e *al. Apriculi, Ord. S. Ben. extra muros Tullenses.* f *qui.* g *Vide l. quamvis. ff. de in jus voc. & l. si pœnituerit. ff. de decurio.* h *Falsò Gregorio IX. tribuitur, sic autem restituenda est inscriptio ex antiq. lib. Idem Agathens. & Nicen. Episc. & Archidiac. Agathensi.* i *Vuillelmi defertis. al. VV. al. Guilelmi de Desertis Ord. S. Bened. Diœcesis Lodovensis.* k *In multis antiquis ita: ipsiq; G. Monachum S. Victoris sibi elegerunt, &c.*

Sic n. renunciare sibi ecclesiæ non videtur nullatenus, cùm ejusdem ecclesiæ curam ac regimen, quod gerebat, non dimittat, nec ab eo se penitus abdicet, sed ab Episcopo subjecti & Abbate Episcopo subjecti & Abbate Episcopo subjecti & Abbate

si vobis constiterit Archidiaconatum Richemundiæ vacâsse per annum (tempore semestri, quo vel ad Archiepiscopum, vel ad Capitulum donatio pertinebat, non à vacatione, sed à notitia computato) cùm pro eo, quòd Eboracen. Archiepiscopus alium superiorem non habet, extunc fuerat ad nos donatio devoluta, utique super eo silentium imponatis.

[1 *Tamen postmodum nostris est auribus intimatum, quòd neutri fuerat concessus intra tempus in Lateranen. Concilio definitum.*]

CAP. IV.

¶ *Si is, ad quem spectat beneficii collatio, lapso tempore Lateranensis Concilii conferat, non valet collatio, nisi de misericordia toleretur.*

Idem *magistro P. de Castro novo, & R. Monacho Fontis frigidi, Apostolicæ sedis Legato, (an. 1210. Romæ in Galliam.)*

LIteras vestræ discretionis *a* accepimus, quòd cùm in quibusdam Ecclesiis legationi vestræ subjectis, quædam beneficia & dignitates tanto tempore vacavissent, quod tam Prælati, quàm Capitula secundum tenorem Lateranensis *b* Concilii, essent jure instituendi privati: postquam adventus vester innotuit, in beneficiis illis personas minus idoneas instituere præsumpserunt: [1 *& infrà.*] ¶ Disc. v. mandamus, quatenus si beneficia & dignitates noveritis personis idoneis assignatas, & eas *c* de patientia permittatis ab ipsis pacificè possideri: alioquin personas amoventes prorsus ab ipsis, eas de personis idoneis auctoritate nostrâ suffultis, non differatis quantocyus *d* ordinare.

[1 *Unde cùm receperitis consilium à jurisperitis, ut tales institutiones ab his, quorum non intererat, & qui propriâ culpâ jure instituendi se privaverant, fathas, auct. Ap. cassaretis, in hoc nostrum prius decretum habere. Nos igitur.*]

CAP. V.

¶ *Is, ad quem primo loco spectabat collatio beneficii, lapso tempore Lateranensis Concilii, conferre non potest.*

Idem *Episcopo Samo.* e *(1210. Romæ in Hispaniam.)*

DIlecto filio P. tit. sancti Marcellini *f* Presbytero Cardin S & R. procuratoribus *dilectorum filiorum* P. & G. apud sedem Apostolicam constitutis, auditore concesso: [1 *& infra.*] ¶ Quia nobis constitit à Salamantino Decano & ejus sequacibus, post elapsum sex mensium spatium, intra quod Episcopus & Capitulum (prout communiter spectabat ad eos, procedere ad electionem Cantoris neglexerant, electionem supradicti P. minùs canonicè celebratam, eandem decernimus irritam & inanem: & appellationem à Decano & suis fautoribus interpositam, factum Archiepiscopi (ad quem jam erat eligendi auctoritas devoluta) nequivisse aliquatenus impedire. [2 *& infra.*] ¶ Mandamus, quatenus, assi dicto G. aliquod canonicum obviet, electionem de ipso factam, sublato *g* appellationis obstaculo confirmetis.

[1 *Idem S. proposuit coram eo, quòd cùm in Salamantin. Ecclesia, in quâ Cantoris electio ad Episcopum & ad Capitulum communiter pertinet, Cantoria vacante Salamantinum Capitulum, quia suspicus Episcopum moriturum, ut ad celebrandum Cantoris electionem cum eo convenirent, eodem Episcopo in semestre tempus facere id negligente, Capitulum cupiens uti jure suo in Ecclesia memorata Capitulo, sicut moris est, dil. fil. P. ejusdem loci Canonicum in Cantorem elegit, ne quid in ejusdem electionis præjudicium fieret appellando, quem supra dictus S. auct. Ap. petiit confirmari, ac electionem, quam ven. f. n. Compostellanus Archiepisc. post app. hujusmodi de G. Clerico multis criminibus irretito, ac tunc temporis vinculo excommunicationis astrillo, minùs canonicè cele-*

a *al. devotionis. Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *sub Alex III. c. 22.* c *al. eosdem.* d *al. quanto citius.* e *al. Zamorensi. & Abbati de Mereola Zamorensis Diœcesis.* f *in multis antiquis, Marcelli.* g *al. submota.*

braturn cassari fecit. Dictus verò R. proposuit ex adverso, quòd emersa VI. mensium spacio, ita quod ad Episcopum & Capitulum, Cantoris electio pertinebat, Decanus & quidam alii Canonici Salamant. Episcopo Archid. & nonnullis aliis Canonicis, qui præsentes aderant, in civitate incensultis, non consultâ horâ, nec in Capitulo juxta morem sed in Ecclesia potius quibusdam Laicis advocatis, stultè & inordinatè nimis eligere præsumpserunt: & cum sine dictis Archiepiscopi, qui eos propter hoc convocaverat, adire præsentiam noluissent, ipse intelligens auctoritatem eligendi, juxta Lateran. Concil. statutum ad se devolutam supradictum G. in Cantorem tulit, & eundem fecit de Cantoria corporaliter investiri. Postmodum autem Decanus & sui complices nobis mentione de his non habitâ suggerendo, quòd Episcopus noluisset, qui monitus sapius infrà sex mensis eligere noluerat, qui in Ecclesia detrimentum eo, qui in Cantorem ab eodem Decano, cum majore parte Capituli institutus fuerat, spoliato, alium instituerat in Cantorem ad Decanum Archid. & Archiepisc. Abulen. nostras literas impetravit, quarum auctoritate cum suprad. G. eisdem inhibuit, ne per pradictas literas procederent contra eum, cùm in eisdem de sua electione facta per Archiepiscopum nulla mentis haberetur, & tum propter hoc, tum quia primâ citatione ad loca remota, peremptorie citatus extiterat, tum etiam quia judices quosdam ex electoris. d. p. consanguinitate linea contingebant, ad sed. Ap. appellarunt, sed Judices nihilominus ad Salamantin. Ecclesiam accedentes, suprad. in Cantoria possessionem ne causâ rei servandæ, contra justitiam induxerunt. Cum igitur super his & aliis coram eodem Cardinali procuratores Episcopi altercantium fuissent, & ipse nobis fideliter retulisset, qua proposita fuerant coram ipso.]

[2 *Quia verò contra personam ipsius G. quadam objecta fuerant, de quibus non potuit fieri plena fides.*]

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE & ORDINANDORUM.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ *Diebus Dominicis, vel Sabbatho Pentecostes, sacri ordines ab alio, quàm à Papa conferri non debent.*

Alexander III. [*Baton.*] *Episcopo.* b *(an. 1163. Romæ in Angliam.)*

SUbdiaconos *c* autem nulli, nisi Romano Pontifici liceat diebus dominicis ordinare. Quamvis confirmandi Deo dicatas virgines, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. Sabbatho quidem Pentecostes non liceat alicui sacros ordines celebrare, cùm in sequenti septimana (receptâ Spiritûs sancti gratiâ) celebrentur.

CAP. II.

¶ *Non valet consuetudo, quòd extra statuta tempora sacri ordines conferantur.*

Idem *Episcopo Herfordensi.* d *(an. 1163. Romæ in Angliam.)*

SAnè super eo, quòd moris esse dicitis in Ecclesiis quibusdam Scotiæ, & Walliæ *e*, in dedicationibus Ecclesiarum vel altarium, extra jejunia quatuor temporum, Clericos ad sacros ordines promovere: Significamus, quòd consuetudo illa (utpote institutioni Ecclesiasticæ inimica) est penitùs improbanda: & nisi multitudo & antiqua consuetudo terræ esset, taliter ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare: nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate privarentur. Reliqui verò comprovinciales Episcopi (si necesse fuerit) cæteris consentientibus, à tribus jussu Archiepiscopi poterunt ordinari: sed melius est, si ipse cum omnibus eum, qui dignus est, elegerit, & cuncti pariter Pontificem consecraverint.

a *Post Conc. Later. sub Alex. III. part. 2. c. 25 & cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* b *Vide Magistr. sent. lib. 4. dist. 24. Adde Conc. Trid. sess. 23. de refor. c. 2.* c *VV. Albanen. Episcop. in prima collect.* d *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 30. c. 3. & cap. 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Aliàs ita: à jam susceptis ordine degradarentur.* f *Adde, quando dicatur peccatum occultum & quando manifestum, in l. cum fratrem. per Bald. C. de his quibus ut indign. g. al. Turonensi Archid. B. al. Senonensi* h *Post Concil. Lateranen. sub Alex. III. p. 26. c. 22. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.* i *al. plenitudine.* k *Burchar. l. 1. c. 28. tribuit Anicio, ut Ivo p. 5. c. 139. Decr.* l *Vide Anacl. p. 3. Paun. Al. Ancæto, ut Ivo p. 5. c. 139. Decr. 1 Vide Anacl. Pap. epist. 2. & Grat dist. 64. c. 4. & dist. 66. c. 1 & 1. canon. Apostol. & c. 9. in 1. compil. tit. de elect.*

a *al. & ordine præficiendorum.* b *al. Londonens. al. Stanon. al. Arth.* c *c. 1. eod. tit. in 1. compil. Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 26. c. 23.* d *al. Herfordiens.* e *in vet. legitur, Gallia. verum Vuallia provincia nomen in Britania vid. cap. 1. De app. in 3. coll.*

CAP. III.

¶ *Minores ordines conferri possunt diebus festis. Sacri verò conferri debent in quatuor Temporibus, vel Sabbatho sancto, vel Sabbatho de passione.*

Idem Alex. III. *(an. 1163. Romæ in Angliam.)*

DE *a* eo autem, quod quæsivisti, an liceat extra jejunia quatuor Temporum aliquos in Ostiarios *b*, Lectores, Exorcistas, vel Acolythos, aut etiam Subdiaconos promovere: Taliter respond. quod licitum est Episcopis, dominicis & aliis festivis diebus, unum aut duos ad minores ordines promovere. Sed ad Subdiaconatum, nisi in quatuor Temporibus, aut Sabbatho sancto, vel in Sabbatho, ante dominicam de passione, nulli Episcoporum, præterquam Romano Pontifici, licet alios ordinare.

CAP. IV. *c. 48.*

¶ *Criminosus occultus moneri potest, ne promoveatur ad ordines: sed prohiberi non debet.*

Idem. *c (an. 1170. Romæ in Latium.)*

EX tenore tuarum literarum *d* accepimus, quòd N. Clericus adeò deliquit, quòd si peccatum ejus esset publicum, degradaretur *e* ab ordine, quem suscepit, & ampliùs non posset ad superiores ordines promoveri. Verùm quoniam peccatum ipsum fore occultum dixisti, mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas, & suadeas, ut parte pœnitentiæ peractâ, ordinem suscepto uratur: quo contentus existens, ad superiores ampliùs non ascendat. Verumtamen quia peccatum occultum *f* est, si promoveri voluerit, eum non debes aliquâ ratione prohibere.

CAP. V.

¶ *Religiosus contra prohibitionem Prælati sui ordinari non debet.*

Lucius III. *Archiepisc. g Turonensi. (an. 1185. Romæ in Galliam.)*

AD aures *h* nostras pervenit, quòd religiosi quidam ad superiores desiderant ordines promoveri, sed Prælati eorum desideriis contradicunt. Tuæ igitur quæstioni taliter respond. quòd honestius & tutius est subjectis debitam præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quàm cum Præpositorum scandalo, graduum appetere dignitatem: nec est in hac parte subjectorum desiderium confovendum: quoniam esse potest, quòd Prælati eorum commissa secreta noverint, ex quibus constat eis, quòd salvâ conscientiâ nequeant sublimari: quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine *i* charitatis, acquiritur regnum Dei.

CAP. VI.

¶ *Metropolitanus ab omnibus Suffraganeis consecretur. Suffraganeus verò à tribus, Metropolitano jubente.*

Idem. *k*

SI Archiepiscopus *l* obierit, & alter fuerit ordinandus, omnes Episcopi ejusdem provinciæ ad sedem Metropolitanam conveniant, ut ab omnibus ordinetur. Reliqui verò comprovinciales Episcopi (si necesse fuerit) cæteris consentientibus, à tribus jussu Archiepiscopi poterunt ordinari: sed melius est, si ipse cum omnibus eum, qui dignus est, elegerit, & cuncti pariter Pontificem consecraverint.

CAP. VII.

¶ *Dicit idem quod in precedenti.*

Ex Concil. Arelatensi. *a (an. 452. in Gallia.)*

NEc Episcopi sine Metropolitani permissu, nec Metropolitanus sine tribus [vel duobus] Episcopis comprovincialibus præsumat Episcopum ordinare, ita ut alii Episcopi comprovinciales admoneantur epistolis, ut se suo responso significent consensisse. Quòd si inter partes aliqua dubitatio fuerit, majori numero Metropolitanus *in electione* consentiat.

CAP. VIII.

¶ *Ordinatus extra tempora suspenditur, donec dispensetur cum eo, & ordinans punitur.*

Urbanus III. *Archiepiscopo Pisano. (an. 1186. Veronæ in Tusciam.)*

CUm quidam: [*& infrà.*] ¶ Episcopum, qui die, quo non debuit, ordines celebravit, canonicâ disciplinâ corrigere, & ordinatos à susceptis ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos restitutionis gratiam consequantur.

CAP. IX.

¶ *Græci à Latinis ordinari non debent: nec econtrà, si in ritu ordinandi sunt diversi.*

Cœlestinus III. *Hidronensi* b *Archiepiscopo. (an. 1195. Romæ in Calabriam.)*

CUm secundùm *c* regulas Ecclesiasticas: [1 *& infrà.*] ¶ Quia verò (sicut dicitur) in partibus Calabriæ Latini à Græcis, & Græci à Latinis secundùm alterutrius institutionis observantiam ordinantur, nolumus de cætero commixtiones & consuetudines rituum in ordinibus observari.

[1 *Et sanctorum institutæ Pontificum sacri sunt ordines in certis temporibus conferendi, quidam Græci Episcopi ritus sui & consuetudini observantiam in Latinos Clericos exercentes, eos ad sacros ordines passim provehunt, qui non sunt præterquam in IV. Temporibus conferendi. Sane, sicut præsentium latoris fr. relatione cognovimus, cùm ipse à quodam domino, cui ipse serviebat, & ut in capella suæ divina officia celebraret, cuidam Græco Episcopo fuisset præsentatus, idem Episcopus Cathanen. eum in Sacerdotem promovit, quem postmodum dicecs. Episcopus ab executione officii taliter suscepti ordinis credidit suspendendum: quia utique consuetudo consuetudini Ecclesiasticæ inimica & detestabilis est & penitùs improbanda, & nisi multitudo, & antiqua consuetudo esset in causa, sic ordinati non deberent permitti in susceptu ordinubus ministrare: nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de censura canonum privarentur. Verùm quia nos plenam de Græcorum observantia notitiam habere non possumus, nec est nobis certum, utrum consuetudo sic se habeat.*]

CAP. X.

¶ *Si Monachus unius ordinis, in secundo ordine, ad quem transivit, recepit sacerdotium, ad primum ordinem rediens, in eo libere ministrabit.*

Innocentius III. *Abbati & Conventui Cariloci.* d *(an. 1198. Romæ in Galliam.)*

EX parte *e* vestra, nostra fuit Apostolatui relatum quòd quidam Monachus vester, se ad nigros Monachos transferens, & habitum eorum assumens, ad Sacerdotii ordinem in ipso habitu est promotus. Unde quia dubitâstis, utrum in assumpto taliter ordine ministrare

a *Conc. Arelat. 2. c. 5. Burch. lib. 2. c. 27. Ivo p. 5. cap. 138. & c. 4. tit. de elect. in 1. comp. & concord. Concil. Nicænum cap. 4. distinct. 64. can. 1. 7. & 8. apud Grat.* b *al. Hydrontin.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* d *al. Rariloci.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

debeat : Mandamus, quatenus (nisi canonicum aliud obviet) ipsum Monachum, officium Sacerdotis liberè exequi permittatis.

CAP. XI.

¶ Si Græcus Episcopo Latino subjectus ordinatur sine Latini licentia à Græco, interdicitur sibi executio : Si verò de licentia, tunc toleratur.

Idem *C. Presbytero* a *Cardinali, Apostol. Sed. Legato.*

(an. 1202. Romæ in Siciliam.)

QUod *b* translationem Pontificis : [1 *& infrà.*] ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm Clericus Græcus, Episcopo Latino subjectus, à Græco Pontifice ordinatur : nisi de mandato vel licentia sui Episcopi fiat, interdicenda est ei ordinis executio sic suscepti, tanquam ab alieno Pontifice, sine mandato vel licentia sui Episcopi ordinato. Si verò de mandato vel licentia sui Præsulis, à Græco Pontifice, secundum morem Græcorum fuerit ordinatus, licèt culpandus sit Episcopus Latinus, qui Clericos suos à Græco facit Antistite ordinari, quamdiu tamen talis mos ab Ecclesia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter susceptorum.

[1 *Super eo verò, quod nos consulere voluisti, quòd multi Græcorum Clerici consistentes, in diœcesibus Latinorum ab Episcopis Græcis non in quatuor Temporibus, interdum omnes ordines simul, nonnunquam partem recipiunt, quæ postmodum prohibentur à Latinis Episcopis celebrare.*]

CAP. XII.

¶ Ordinatus à Papa, sine licentia Papæ, ad superiores ordines non promovetur.

Idem *Mutinensi Episcopo.* c *(an. 1202.)*

CUm *d* in distribuendis : [*& infrà.*] ¶ Meminimus à nobis fuisse suppliciter e postulatum, & clementer indultum, ut quia præfatus A. Ecclesiæ Romanæ Subdiaconus erat, mandaremus ipsum per Bononiensem Episcopum promoveri.

CAP. XIII.

¶ Duo sacri ordines non possunt conferri eidem uno die, vel duobus, continuato jejunio.

Idem *eidem & Magistro S. H. Subdiacono nostro.*

(an. 1202. Romæ in Æmilium.)

LIteras vestras *g* recepimus super inordinata ordinatione Imolensis electi, quem Bonon. Episcopus præcedenti Sabbatho in Diaconum, & sequenti die Dominico (continuato jejunio) in Presbyterum ordinavit. In quo, quantùm uterque deliquerit, evidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim utrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, & alium *h* altero, (jejunio continuato) *i* conferri : cùm propter continuationem jejunii fictione canonicâ, sive manè diei Dominicæ trahatur ad Sabbathum, sive vesperâ Sabbathi ad diem Dominicam referatur, profectò manè cum vespera, seu vespera cum manè, ad eundem diem pertinere dicetur *k*. Nam si quantum ad hunc necessitatis articulum pertinet, manè ad unum diem, & vespera referatur ad alium, cur esset continuatio jejunii necessaria, cùm & Sabbatho ante cœnam, & Dominicâ ante prandium intelligantur esse jejuni ?

Præfatum itaque Bonon. Episcopum (ut puniatur in quo deliquit) à collatione ordinum, Diaconii scilicet & Presbyterii, alterum vero ab executione officii Sacerdotalis tamdiu volumus manere suspensos, donec de illis aliter disponamus.

CAP. XIV.

¶ Ordinans puerum tredecim annorum in Diaconum, suspenditur à collatione ordinum : & ordinatus ab ipsius executione usque ad ætatem legitimam.

Honorius III. *Episcopo & Archidiac. Legion.*

(an. 1220. Romæ in Hispaniam.)

VEl non est compos *a* sui Episcopus Conventren, vel nimis videtur à se scientiam repulisse, qui M. puerum latorem præsentium adhuc XIII. *b* annorum contra sacrorum canonum instituta, inordinatè in Diaconum dicitur ordinâsse, in ludibrium ordinis Clericalis : [1 *& infrà.*] ¶ Dignitati vestræ mandamus, quatenus si rem inveneritis ita esse, prædictum Episcopum à collatione ordinum suspendentes, ipsum ut eidem M. quem ab executione officii Diaconi *c* usque ad ætatem legitimam in injuriam suspendimus ordinantis, provideat in Ecclesiastico beneficio competenti, per censuram Ecclesiasticam compellatis.

[1 *Quod utique si nobis plenè constaret, quantumcunque sanus pronores ad veniam, quam ad debitam ultionem, quidem hoc castigaremus in ipso, quod ex pœna culpa notoria redderetur, & revelata ejus ignominia efficeret alios in similibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indiscussum.*

CAP. XV.

¶ Episcopus conferens eidem unâ die plures sacros ordines, etiamsi de mandato Metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi potestate suspenditur.

Idem *Leon. d & Cat. Abb.* (*an. 1220.*)

DIlectus *e* filius *f* G. Humilien. Canonicus, nostro dudum Apostolatui reseravit, quòd Humiliensis *g* Ecclesia suo viduata pastore, Canonici ipsum unanimiter elegerunt : qui cùm esset circa sacros ordines constitutus, Archiepiscopus *h* Cassalens. Metropolitanus eorum Episcopo Trecen. mandavit, ut eum uno & eodem die ad tres sacros ordines promoveret : quod ille (non auditis proprio, sed *i* ipsius Archiepiscopi mandato) perficit. Cum ergo nobis constiterit supradictum Episcopum in pluribus deliquisse, tum quia sine mandato Archiepiscopi (ut ipse confessus extitit) ad hujusmodi ordinationem inordinatè processit : tum quia si de mandato Archiepiscopi constaret, cùm illi hujusmodi dispensatio à canone minimè sit permissa, ipsi obtemperare non debet in hac parte : tùm etiam quia reatum per juris fœtus variabit, jurando priùs, quòd Archiepiscopus id præceperat, & postea, quòd illud non mandaverat in judicio contestando : ipsum tamdiu ab ordinandi suspendimus potestate, donec nostram meruerit gratiam obtinere.

CAP. XVI.

¶ Ordinatus ad sacros extra tempora statuta, ordinem recipit, & post pœnitentiam cum eo dispensat Episcopus.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Baraventi.* (*an. 1221.*

Romæ in Apuliam.)

COnsultationi tuæ taliter respond. quòd eos, qui extra tempora statuta sacros ordines receperunt, charactere non est dubium recepisse : quos pro transgressione hujusmodi (primò eis pœnitentiâ impositâ competenti) sustinere poteris in susceptis ordinibus ministrare.

CAP. XVII.

¶ Occultus criminosus, prater homicidam, post pœnitentiam susceptam ministrat, & ad superiores ascendit : ante pœnitentiam moretur, ut etiam in susceptis non ministret.

Idem. *(an. 1229. Romæ.)*

QUæsitum est de Sacerdotibus, vel aliis Clericis, qui per *a* reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falsi testimonii, bonum conscientiæ rectæ perdiderunt : [*& f.*] ¶ Respondemus, quòd si proposita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (præter *b* reos homicidii) post pœnitentiam *c* in jam susceptis, vel suscipiendis ordinibus impediri : qui si non pœnituerint, monendi sunt, & sub interminatione divini judicii obtestandi, ut in testimonium suæ damnationis, in susceptis etiam ordinibus non ministrent.

DE SCRUTINIO IN ORDINE *d* FACIENDO.

TITULUS XII.

CAP. UNIC.

¶ Episcopus interrogatus in scrutinio Episcopi ordinandi, potest respondere illum dignum, si non novit illum indignum.

Innocentius III. *(an. 1206. Romæ in Hispaniam.)*

EX parte *e* tua fuit propositum : [*& f.*] ¶ F. t. t. resp. quòd cùm aliquem in Diaconum vel Presbyterum promoveremus, prior Diaconorum, qui nobis assistit, dicit : Postulat sancta mater Ecclesia hunc Diaconum vel Subdiaconum, ad onus Presbyteratûs vel Diaconatûs assumi : & nobis interrogantibus, si eum cognoverit esse dignum, idem respondet, quòd quantùm humana fragilitas nosse sinit, & scit, & testificatur illum ad hujusmodi onus officii esse dignum. Unde in tali responsione aliquem peccare non credimus, dummodo contra conscientiam non loquatur *f* : quia non simpliciter illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse sinit : cùm illum, quem indignum esse non novit, dignum debeat æstimare. Hujusmodi ergo responsione securè uti poteris, nisi fortè de indignitate tibi constiterit confecrandi. Si autem illum indignum esse cognoscis, Metropolitano (priusquam ad hujusmodi scrutinium veniatur) secretè studeas nunciare, vel intimare *g* : quamvis nos interrogationem hujusmodi non in consecratione Pontificis, sed in ordinatione Diaconi vel Presbyteri faciamus.

[1 *Quæstvisti præterea per sed. Ap. edoceri, cùm Episcopi ad consecrationes Episcoporum ab Archiepiscopo vel etiam ab alio evocentur, & ipsi electum Metropolitano offerant consecrandum, dicentes, Reverende pater, postulat sancta mater Ecclesia hunc electum in Episcopum consecrari, & interrogante Archiepiscopo si sciant illum esse dignum & te in responsione hujusmodi, ne offenderes hominem, Deum exosimes offendisse quandoque prater, quandoque contra conscientiam respondens, cùm electi conversatio aut mores tibi cognita aut penitus ignota, qualiter in hujusmodi interrogationibus salvâ conscientiâ valeas respondere. Ad quod.*]

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QUI RENUNCIAVIT EPISCOPATUI. *b*

TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ Episcopus, qui renunciavit loco tantùm, invitatus conferre potest ordines, sicut prius. Si verò & dignitati, cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad sacros dispensat Episcopus suus, cum ordinato verò scienter ad sacros, non dispensat.

Alexander III. *Toletano (al. Tolosano) Archiepiscopo.*

REquisivit *a* à nobis tua fraternitas, utrum Clerici, qui post renunciationem *b* factam à prædecessore tuo ordines receperunt, in ipsis debeant remanere : [1 *&* 3.] ¶ Respondemus igitur distinguendo, utrum renunciavit loco tantum, an loco simul & dignitati. Nam in primo casu ordines (sicut anteà) rogatus ab Episcopo aliquo, poterit de ratione conferre. In secundo verò casu, distinguendum putamus, utrum sacros *c* contulerit, an minores. Si enim à tali ordines usque ad Subdiacon. aliquis acceperit, quia & hujusmodi ordines à non Episcopis quandocunque conferuntur, & in illis deservire poterit, & ad majores (si idoneus fuerit) promoveri. Sanè si ab eodem sacros ordines scienter quis receperit, quia indignum se fecit, executionem officii non habebit, ubi autem non scienter *d*, poterit (nisi crassa & supina fuerit ignorantia) discretus Pontifex dispensare.

[1 *Aut ad majores de jure canonum promoveri. Nos igitur, quia nobis non plenariè de veritate constat, non possumus super hoc breviter respondere.*

CAP II.

¶ Breve est.

Gregorius IX. *(an. 1228. Romæ.)*

CUm Clericis, qui ab excommunicato Episcopo ignoranter ordines receperunt, per suos poterit Episcopos dispensari.

DE ÆTATE, ET *e* QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ Non summatur.

Ex Concilio Pictavensi. *c. decrevit. (1075. in Gallia.)*

UT Abbates *f* Decani & Præpositi, qui Presbyteri non sunt, Presbyteri fiant, qui Archidiaconatus tenent, Diaconi : qui verò Archipresbyteratus, Presbyteri *fiant*, aut amittant honorem. Quòd si aliquâ justâ causâ prohibente, Presbyteri aut Diaconi esse non potuerint, prælationes amittant.

CAP. II.

¶ Ecclesia dispensativè minori concessa, non per Laicos, sed per Clericos regi debet, donec ille perveniat ad ætatem.

Alexander III. *Cantuariensi Archiepiscopo. (an. 1169. Romæ in Angliam.)*

EX *g* ratione : [1 *&* 3.] ¶ Accepimus autem, quòd *h* Conventren. Episcopus, pueris, qui sunt intra decennium constituti, in Archidiaconatu R. Archidiaconi Cistrens. *i* Ecclesias plures concessit, quæ non per Clericos, sed per Laicos disponuntur. Unde quoniam non debet hoc aliquatenus tolerari : mandamus, quatenus prædictum Episcopum super his corripias, & Clericis idoneis administrationes, & custodiam præscriptarum Ecclesiarum, donec prædicti pueri ad congruam veniant ætatem (Laicis amotis) committas. Eidem Episcopo prohibens, ne de cætero Ecclesias, nisi personis, quæ ætatem & scientiam habeant, regendas concedat. Quòd si secus egerit, ei debitam pœnam instigens, institutionem & concessionem ipsius, omnino *k* viribus carere decernas.

---

a *Idem C. titulo S. Laurentii Presbytero, &c. ut est in 3. comp. & in c. 3. sup. de usu & auctor. pall.* b *C. 3. eod. tit. in 3 compil.* c *& Magistro Ulterò ut est in 3. compil.* d *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* e *humiliter.* f *Habet to Canon. Modecien. al. H. Theologo nostro. Madolien. Cavaicen.* g *Cap. 5. eod. tit. in 3 comp.* h *Alias ita : & alium in alio.* i *Vide Gloss. l. 1. in verbo, separatim. De usufr. acc. & Instit. de leg. §. si eadem. in glo.* k *Vide l. Titius, & ibi Bart. ff. de lib. & post. & in l. hac verba. ff. de verb. signif.*

a *Nota ex hoc textu, quòd per opera alicujus cognoscitur dispositio mentis ejusdem.* b *vet. XII.* c *al. Diaconatus.* d *al. Leonensis. & Salubriens. Abb. al. Leon. & Salebrien. Abb. Al. Lateranen. & Sal. Abb. Al. de Leom. & Sabbar. Abbatib.* e *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *omnes manuscr. ita fere habent.* g *VV. Imolicens. al. Tmilie.* h *Calacens.* i *C. Bath. ita : sed ipsius Archid. tit ipse confessus, extitit mandato.*

a *al. propter.* b *Gloss. in § homicidium. in authent. de pac. juram. firm. coll. 10.* c *al. ita : post pœnitentiam injunctam.* d *al. in ordinibus.* e *c. 1. De servit faciend 3. compil.* f *Vide l. præsenti. cum not. C. de bis, qui ad Eccl. confug.* g *In omnib. manuscr. desunt hæc verba : vel intimare.* h *In nonnullis antiquis ita : renunciavit Episcopatum : & in multis habetur ita hic tit. De renunciatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, vel excommunicato.*

a *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. part. 26 c. 18. & c. un. eod. tit. in 1. comp.* b *al. resignationem in uno.* c *In C. Bart. sacros ordines, &c.* d *Vid. l. indebiti. C. de cond. indebiti. l. sed & si quis. §. fin. ff. si quis caution.* e *Al. qualitate ordinandorum & ordine, &c.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* g *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. sub Alex. III p. 25. c. 1.* h *Ebora-censis.* i *Cestrensis.* k *In quibusdam impressis legetur, omnibus : sed in manusc. omnino.*

[1 *Tibi commissa dignitate, & consideratione legationis, ad universas Ecclesias tua legationis curam solicitudinis tuæ extendere debes: & quæ enormiter seu contra justitiam facta fuerint, pastoralis curâ corrigere & emendare, quatenus de commissis ovibus coram patrefamilias plenam reddere rationem, & tibi pro labore & solicitudine tua merces copiosa cumuletur in cœlis.*]

CAP. III.

¶ *Regimen Ecclesiæ minori XIV. annis committi non debet.*

Idem Alex. III. *Cantuarien. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis. (an. 1170.)*

INdecorum *a* est, ut hi debeant Ecclesias regere, qui non noverunt gubernare *b* seipsos: cùm ad Ecclesiarum regimen tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præmineat, & morum fulgeant honestate. Nolentes itaque sustinere, ut parvulis Ecclesiæ regimen committatur: mandamus, quatenus nemini intra annum XIV. constituto, personatum cujuslibet Ecclesiæ concedere præsumatis: Scitari pro certo, quòd si contraire præsumpseritis, quod inde feceritis, irritabimus, & inobedientiam vestram graviter puniemus.

CAP. IV.

¶ *Ad regimen Ecclesiarum non debet institus indignus scientiâ, moribus, vel ætate: & qui habet duas Ecclesias, alteram dimittere cogitur, nisi causa subsit.*

Idem. *(an. 1180. Romæ in Galliam, Turonicensi Episcopo.)*

EAm te *c* decet: [1 & 3.] ¶ Arctiùs inhibemus, ne personas, qui in Ecclesiis tui Episcopatûs ad curam animarum fuerint ordinandæ, in ipsis instituas, nec aliquâ occasione, vel etiam literarum nostrarum obtentu institui patiaris, quæ scientiâ, moribus, & ætate, Concilii non congruant institutis. Sed etiam habentes plures Ecclesias, quæ ex una non pendeant, tibi liceat appellatione postpositâ cogere ad unam ipsarum, quam maluerint, dimittendam, nisi ita fuerint tenues in substantia, quòd proprios Sacerdotes non possint convenienter alere. *d*

[1 *In ordinandis Ecclesiis tuæ diœcesis curam habere, ne ullus in eis contra decreta quæ in Lateran. Conc. edidimus, vel etiam contra antiquas sacrorum canonum sanctiones Clericus ordinetur, sed tales in ipsis satagas ponere, qui commissis tibi gregis curam commode gerere possint, & exemplo boni operis ad virtutes alios invitent. Inde est, quòd præsentibus literis tibi.*]

CAP. V.

¶ *Is qui nondum est in sacris, si aliàs est idoneus, ad regimen parœcialis Ecclesiæ dispensative potest assumi.*

Idem. *e Româ in Liguriam Lexoviensi Episcopo.*

PRærerea *f* licet ad regimen *g* parœcialis Ecclesiæ non debeat aliquis, nisi Subdiaconus sit ad ad minus, admitti: Dispensativè tamen in minoribus ordinibus constituti consueverunt assumi. *h* Dum tamen tales sint, quod *i* infra breve tempus possint in Presbyteros ordinari.

CAP. VI.

¶ *Propter necessitatem & utilitatem Ecclesiæ, compelluntur Clerici ipsius recipere ordines, suis beneficiis non annexos.*

Idem. *k (1180. Rom.)*

QUæris à nobis, quid agendum sit de Clericis tuæ jurisdictioni commissis, qui cùm beneficiis Ecclesiasticis *l* multis abundent, à te commoniti nolunt ad majores *m* ordines promoveri, sed tale *n* quid secretò commisisse dicentes, quòd eos salvâ conscientiâ ordinati non sinit. Cùm igitur super hoc casu videantur licet canones discordare (cùm quidam dicant eos minimè compellendos, alii verò contrarium *a* asseverent) omnis contrarietatis vinculum præsenti paginâ enodamus. Statuentes, ut si prædicti Clerici perceptione majorum ordinum propter occulta sua peccata se indignos esse sentiantur, inferiores in Ecclesia, quorum sit vita probabilis, præferantur eisdem. Et nisi fortè illi, qui ordinari pro jam dicta causa recusant, in aliis Ecclesiæ servitiis valdè utiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis canonicè conferantur. Quòd si pro sola voluntate renuerint ordinari; & suaserit utilitas Ecclesiæ aut necessitas, ipsos (dummodo idonei sint) ad majores ordines recipiendos, per amissionem locorum, & beneficiorum subtractionem appellatione cessante compellas.

CAP. VII.

¶ *Eventus mortalitatis infirmi, non impedit promoveri ejus Medicum peritum, solicitum, & traditiones artis observantem.*

Clemens III. *R. Colon. Canonico. b (an. 1180. Romæ.)*

AD aures *c* nostras te significante pervenit, quòd cùm *d* in arte Physica eruditus sis, pluribus juxta ipsius artis traditionem exhibuisti cum diligentia Medicinam, licèt pluries in contrarium successerit: & quibus putabas adhibere medelam, medicinis perceptis, mortis periculum incurrerunt: Verùm quia ad sacros ordines desideras promoveri, super eos nos consulere voluisti. Tibi breviter respond. quòd si super præmissis conscientia tua te remordeat, ad majores ordines de nostro consilio non ascendas.

CAP. VIII.

¶ *Qui stetit per annum in suspensione, privatur beneficio, quod prius habebat, & quod interim acquisivit.*

Cœlestinus III. *(an. 1195. Romæ in Apuliam.)*

CUm bonæ *e* memoriæ Clemens Papa prædecessorum, & quosdam alios Baran Clericos vocavisset, ut ad præsentiam ipsius accederent, H. Archid. suo, quem graviter læserant, responsuri: quia venire juxta mandatum Apostolicum contempserunt, in eos fecit sententiam suspensionis promulgari: in qua triennio *f* permanentes, quidam ex ipsis suspensi, aliud beneficium Ecclesiasticum sunt adepti. Et quia utrùm beneficia sic recepta possint rationabiliter retinere, nos consulere voluisti: Respondemus, quòd non licet eis illa, quæ habuerunt beneficia, vel quæ postmodùm sunt adepti, aliquatenus retinere. Unde Baranen. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apostolico *g*, beneficiis quæ habent, non differat spoliare.

CAP. IX.

¶ *Subdiaconus in Episcopum eligi potest.*

Innocentius III. *Mutinensi Episcopo. (an. 1207. Romæ in Æmiliam.)*

AMultis multoties, an Subdiaconus in Episcopum eligi valeat, hæsitatur. Siquidem Urbanus Papa primus *h* decrevit, ut nullus in Episcopum, nisi in sacris ordinibus religiosè vivens inventus fuerit, eligatur: Sacros (inquit) ordines Diaconatum dicimus, & Presbyteratum: hos siquidem solos primitiva Ecclesia legitur

a Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. part. 25. c. 1. Vid. cap. 3. de Judic. in 6. Can. 6. Synod. Londin. an. 1150. sub Eugen. b Vid. l. omnes. C. de his qui ven. ætat. impe. & in l. fin. C. de jurisd. om. jud. c Cap 5. eod. tit. in 1. compil. d In antiquis legitur, habere. e al. Exoniensi Episcopo. f Cap. 6. eod. tit. in 1. compilat. g al. presbyteratum. h al. admitti. i al. qui. k Brigan. Episcopo. al. Bragan. l multum, in omnibus manuscript. m al. sacros. n sit verbi gratiâ, homagium, vel simoniam in ordin.

a Al. asseverant. b al. Cantori. R. Canonico Cremonensi. Vid. Neubrig. p. 135. c Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. d In antiquis exemplar. tua: quod in arte p. er. plurib. juxta ipsius artis traditiones, &c. e Cap. 5. eod. tit. in 2. compil. f Fallitur narrat, quia idem si per annum. Joan. Andr. Vide l. 1. C. si quis jus dic. non obt. & l. 1. ff. de postul. 30. distinct. c. si quis excess. h Exeat diss. 6. a cap. nullus in Episc. vide Paun. lib. 3. tit. de elect. sum. Pontif. c. 5.

habuisse. Subdiaconos verò (quia etiam ipsi ministrant altaribus) opportunitate exigente concedimus in Episcopos eligi, si tamen *a* præclaræ scientiæ, ac religionis existant, quod ipsum non sine Romani Pontificis vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis innuitur, quod Urbanus ad statum primitivæ Ecclesiæ referens (in quo Subdiaconatus ordo sacer minimè dicebatur) instituit, ut de Subdiacono (nisi utilitatis causâ, & tunc etiam de permissione Metropolitani, vel Romani Pontificis) non posset electio celebrari. Verum eum hodie Subdiaconatus inter sacros ordines computetur, sicut Urbanus Papa II. sub his verbis *b* expressit: Erubescant impii, & intelligant judicio Spiritus Sancti eos, qui in sacris ordinibus Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu, sunt positi, si castè non vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. Et iterum: *c* Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ castitatis existat, & qui usque ad Subdiaconatum unicam, & virginem habuit uxorem. Et ad similitudinem Diaconi & Presbyteri Subdiaconus debet continentiam observare: sicut & in sexta Synodo *d* constitutum est: ut *e* si quis eorum, qui ad Clerum accedunt, nuptiali jure mulieri voluerit copulari, hoc ante Subdiaconatûs ordinem faciat. Et beatus *f* Gregorius delatuisse legitur, ut nullum facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se castè victurum promiserit. *g* Nos volentes super hoc articulo disceptationis materiam amputare, statuimus, ut Subdiaconus in Episcopum valeat liberè eligi, sicut Diaconus vel Sacerdos.

CAP. X.

¶ *Irregularis, & in minoribus potest dispensativè in Abbatem institui.*

Idem Innoc. III. *tit. S. Crucis Presbytero Cardinali. (an. 1208. Romæ in Bulgariam.)*

TUam in Domino diligentiam commendamus *h*, quam super monasterio sancti Quirici reformando dignosceris adhibere: Mandamus, quatenus si non potes eidem monasterio de persona idonea melius providere, tu Monachum illum, quem literis tuis de honestate ac industria commendâsti, per quem status ejusdem loci creditur reformandus *i* (nullum prorsus habens respectum ad petitionem illicitam, quam quidam Laici faciebant, sed ex tuæ duntaxat provisionis officio) instituas in Abbatem: ita videlicet, quòd ad sacros ordines non ascendat: cùm instante necessitatis articulo possit in Abbatem assumi, etiam in minoribus ordinibus constitutus. & Laici memorati non sint consanguinitate, vel affinitate conjuncti Monacho memorato, ut ex ipsorum petitione debeat contra eum aliqua sinistra suspicio suboriri.

CAP. XI.

¶ *Abbas, si est Presbyter, & est benedictus, conferri potest ordinem clericalem.*

Idem *Rathomagen. Archiepiscopo. (an. 1210. Romæ in Galliam.)*

CUm contingat *k* interdum, quod Laici ad Monasteria convolantes, à suis Abbatibus tonsurentur: requisiti, an Clericatus ordo in tonsura hujusmodi conferatur? Super quo tibi respond. quod cùm in 7. Synodo fit statutum *l*, ut Lectores per manûs impositionem licentia sit unicuique Abbati in proprio monasterio solummodo faciendi, dummodò ipsis ab Episcopo (secundùm morem præficiendorum Abbatum) manûs impositio facta noscatur, & constet eum existere Sacerdotem: per primam tonsuram, juxta formam Ecclesiæ datam, à talibus clericalis ordo confertur.

CAP. XII.

¶ *Si Canonicus regularis factus Monachus, justa de causa ad canoniam reversus, ibi postea præficiatur, licitè tenere poterit prælaturam.*

Idem. *(an. 1210. Romæ in Galliam.)*

INtelleximus *a*, quod cùm in monasterio tuo fueris laudabiliter conversatus, ad monasterium sancti Innocentii [1.] talis ordinis accessisti: ubi cùm aliquandiu in ipso ordine permansisses, demum ad cor reversus, de Metropolitani & aliorum consilio ad primam domum redire curâsti, in qua tandem sub regularis observantiæ disciplina taliter Deo & hominibus placuisti, quòd per tuorum exigentiam meritorum fratres tui præcesserunt te unanimiter in Abbatem. Ne igitur occasione moræ, quam in præscripto monasterio contraxisti (quasi conscientia tua te remordeat) in susceptæ administrationis cura repescas, attendens, quòd cautum est in canone, *b* ne quis Canonicus regularis, nisi fortè publice lapsus sit (quod absit) efficiatur Monachus: & si factus fuerit, ad Canonicatus ordinem revertatur, ultimus in choro manendo, cucullam ad memoriam delaturus:

Discretioni tuæ *c* mandamus, quatenus circa curam tibi commissam, solicitudinem exercere studeas indefessam, & taliter sequentia bona continuare prioribus, quòd dignum à Deo possis meritum expectare.

1 Innocentii] *V. C. Vincentii Laudunensis nigri: vel Vincentii Laudunensis Ordinis S. Augustini.*]

CAP. XIII.

¶ *Ordinatus ad sacros sine titulo, ab ordinatore justè potest beneficium.*

Idem. *(an. 1214. Romæ in Hispaniam.)*

ACrepimus *d*, te nostris auribus intimante, quòd quidam Clerici, qui ad sacros ordines sine titulo sunt promoti, te ad Ecclesiam Bracharen. super beneficiis obtinendis infestant: [1 & *infrà.*] ¶ Licèt igitur in ordinationibus Clericorum illam tu ac prædecessores tui diligentiam debueritis adhibere, ut minus idonei non ordinarentur à vobis, ac ideò post promotionem eorum exceptionem non poteris prætendere contra illos, nisi fortè postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos: ex superabunduti tamen, quando scribere pro talibus nos oportet, facimus in literis nostris apponi, ut si ordinatus, pro quo scribimus, idoneus habeatur, & Ecclesiastico beneficio non indignus, ei ab ordinatore vel successore ipsius competens beneficium tribuatur: cùm & si tecum de jure agere vellemus, te possemus meritò ad provisionem eorum compellere, quos à te vel prædecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret, eò præsertim quòd ad obtinendum Ecclesiasticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines susceptisti. Unde graviter sustinere non debes, sed nobis potius devotè inclinare teneris, si illos examinari per alios facimus, quos sine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad provisionem eorum te compellere velimus. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere nostra mandata in forma communi, in majori Ecclesia, vel aliis diœcesibus Bracharen. providere non tardes. *e* Exceptiones autem, si quas contra tales proposueris, præcipimus audiendas.

[1 *Quibus etiam de cunctis reditibus Ecclesiæ tuæ tunc com-*

a Spellata. b Refertur etiam in Paun. l. 3. tit. de cont. Cler. cap. 123. c 32. dist. cap. nemo. & Pannor ibid. cap. 104. d 32. Petrum Subdiaconum Siciliæ. e Cap. 6. & Pann. ibid. f l. 1. epist. 42. ad g Vide 32. dist. ante triennium. h in antiq. commendantes. i al. informandus. k c. 1. eod. tit. in 4. comp. l dist. 69. quoniam.

a Cap. 2. eod. tit. de qualitate ord. in 4. compil. b 19. 9. 3. mandamus. c In Cod. Barb. ita: Discret. tua taliter respondemus, quod circa, &c. d Cap. 3. eod. tit. de qualit. ord. in 4. comp. e Vide l. si cui fundus. ff. de fun. instruct. & l. illi cum ilis. ff. de usufr. leg.

Universidad de Deusto Biblioteca

modè ministrare non posset, præsertim cùm mandemus eisdem in Ecclesiis provideri, qui nec meritis, neque scientiâ, aut etiam in parochialibus Ecclesiasticæ beneficia promerentur, ne dum in Ecclesiis Bracharensi, quorum vitæ & scientiæ nobis est penitus ignorata: de quibus si certitudinem haberemus, nec in majoribus Ecclesiis eis, nec in minoribus præciperemus provideri, & licet idoneis in tuis capellis & in aliis parochialibus Ecclesiis extra civitatem velut juxta mandatum Apostolicum providere, cùm omnibus in majori providere non possis: ipsi tamen provisionem in Ecclesiis eisdem recipere inde dignantur. Judices quoque & monitores seu executores, ad quos literas nostras deportant, exceptiones tuas legitimas, quas in eorum preponis præsentia, non admittunt, unde postulabas à nobis, ut tibi provideremus benignius in hac parte.]

CAP. XIV.

¶ Minùs idoneus in Sacerdotem promoveri, vel ad regimen animarum assumi non debet.

Idem *in Concilio generali.* a *(an. 1215. Romæ.)*

CUm sit ars *b* artium regimen animarum, districtè præcipimus, ut Episcopi promovendos in Sacerdotes diligenter instruant & informent, vel per seipsos, vel per alios idoneos viros super divinis officiis, Ecclesiasticisque sacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare. Quoniam si de cætero rudes & ignaros ordinate præsumpserint (quod quidem facilè poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos ultioni gravi decernimus subjacere. Sanctiùs *c* enim est (in ordinatione maximè *d* Sacerdotum) paucos bonos, quàm multos malos habere ministros: quia si cæcus cæcum ducit, ambo in foveam *e* dilabuntur.

CAP. XV.

¶ Defectus scientiæ dejicit jam promotum.

Honorius III. *Capitulo Bremen.* f

QUamvis multa proposita fuerint contra Episcopum Calinensem *g*, quia tamen confessus est coram nobis, se nunquam de Grammatica didicisse, nec etiam legisse Donatum, & per evidentiam facti usque adeò de illiteratura & insufficientia sua constat, quòd contra Deum esset & canonicas sanctiones, tantum in Episcopo tolerare defectum, ipsum à pontificalis officii executione, & ab administratione Calinen. Ecclesiæ penitùs duximus amovendum.

DE SACRA UNCTIONE.

TITULUS XV.

CAP. I.

¶ Ecclesia Græcorum in ordinationibus & consecrationibus servare debet unctiones, quas servat Ecclesia Romana. Episcopus autem cùm consecratur, inungitur chrismate in capite & manibus: quod si fuerit prætermissum, per tres Episcopos est supplendum.

Innocentius III. *h (an. 1204. Romæ in Bulgariam.)*

CUm *i* venisset ad Apostolicam sedem *k* Bracharensis Episcopus, qui in consecratione sua sanctam non acceperat unctionem, quoniam apud vos non consueverunt Pontifices, cùm consecrantur, inungi, nos quod illi defuerat, mandavimus in ipso suppleri, facientes caput ejus & manus per Alban. Episcopum, (assistentibus ei duobus Episcopis, secundum morem Ecclesiasticum) sacro chrismate deliniri: [*& infrà.*]

¶ Scire te volumus duas esse species unctionis: exteriorem, quæ materialis est & visibilis: & interiorem, quæ spiritualis est & invisibilis. Exteriori visibiliter inungitur corpus, interiori invisibiliter inungitur anima. De prima Jacobus Apostolus ait *a*: [*Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum.*] De secunda Joannes Apostolus ait *b*: [*Vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus.*] Unctio visibilis & exterior, signum est interioris & invisibilis unctionis. Unctio verò invisibilis & interior, non solum est signum, sed etiam sacramentum: quia ille dignè sumitur, vel agit, vel auget absque dubio, quod designat. ¶ Ad exhibendum autem exteriorem & visibilem unctionem, benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum vel infirmorum: & conficitur chrisma, quod ex oleo fit & balsamo, mysticâ ratione. Per oleum enim nitor conscientiæ designatur: juxta quod legitur: [*Prudentes d virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.*] Per balsamum, odor *bonæ* famæ exprimitur: propter quod dicitur *e*: [*Sicut balsamum aromatizans, odorem dedi.*] ¶ Hoc ergo chrismate ungi debet Episcopus, non tam in corpore, quàm in corde: ut & interiùs nitorem conscientiæ, quantùm ad Deum, & exteriùs habeat odorem *bonæ* famæ, quoad proximum. De nitore conscientiæ dicit Apostolus *f*: [*Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ:*] nam [*omnis g gloria filiæ regis ab intus.*] De odore famæ idem Apostolus ait *h*: [*Christi bonus odor sumus in omni loco, & aliis sumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem.*] Debet enim Episcopus bonum habere testimonium, & ab iis, qui sunt intùs, & ab iis, qui sunt foris, ut cortina cortinam trahat: & qui auoit, dicat, veni. ¶ Hoc unguento caput & manus Episcopi consecrentur. Per caput enim mens intelligitur, juxta illud *i*: [*Unge caput tuum, & faciem tuam lava.*] Per manus opera intelliguntur *k*, juxta illud *l*: [*Manus meæ destillaverunt myrrham.*] Manus igitur inunguntur *m* oleo pietatis, ut Episcopus operetur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Caput autem ungitur balsamo charitatis, ut Episcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente sua, & proximum suum sicut seipsum. Caput inungitur propter auctoritatem & dignitatem, & manus propter ministerium & officium. Caput enim ungitur, ut ostendatur illarium & officium. Caput enim ungitur, ut ostendatur illius repræsentare personam, de quo dicitur per Prophetam *n*: [*Sicut unguentum in capite ejus, quod descendit in barbam, barbam Aaron.*] Caput *o* enim viri Christus, caput Christi, Deus: qui se dicit *p*: [*Spiritus Domini super me, eò quòd unxit me, evangelizare q pauperibus misit me.*] Manus Episcopi inunguntur, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi & consecrandi. Unde cùm eas consecrator inungit: Consecrare (inquit) & sanctificare dignetis Domine manus istas, per istam unctionem & per benedictionem nostram: ut quæcunque consecraverint, consecrentur, & quæcunque benedixerint, benedicantur in nomine Domini.

[1 *Hoc enim catholica Ecclesia tenet, non solum ex præcepto divino, verum etiam Apostolorum exemplo. In Exodo quippe legitur, præcepisse Moysi Dominus, ut Aaron & filios ejus ungeret, quatenus sacerdotio fungerentur: & Anacletus Papa, origine Græcus, qui à B. Petro fuit in Presbyterum ordinatus, & postea in Apostolatûs officio Clementi successit, tradidit in ordinatione sua, ungendos esse Episcopos, more Apostolorum & Moysi, quia omnis sanctificatio in Spiritu Sancto consistit, cujus invisibilis virtus sanctò chrismate significata esse permixta. Unde*

¶ *Tractat de unctione Regum, & de differentiis in unctione inter Reges & Pontifices. Panor.* 1

Unde in Veteri Testamento non solùm ungebatur Sacerdos, sed etiam Rex & Propheta: sicut in libro Regum *a* Dominus præcepit Heliæ: [*Vade & revertere in desertum tuam per desertum in Damascum: cumq; perveneris illuc, unges Hazael in Regem super Syriam: & Jehu filium Namsi unges in Regem super Israel. Helisæum autem filium Saphat, qui est de Abel-mehula, unges Prophetam pro te.*] Sed ubi Jesus *b* Nazarenus (quem unxit Deus Spiritu Sancto, sicut habetur in Actibus *c* Apost.) unctus est oleo pietatis *d* præ consortibus suis: qui secundùm Apostolum est caput Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius: Principis unctio à capite ad brachium est translata, ut Princeps extunc non ungatur in capite, sed in brachio, sive humero, vel in armo, in quibus Principatus congruè designatur: juxta illud, quod legitur *e*: [*Factus est Principatus super humerum ejus, &c.*] Ad quod etiam significandum, Samuel fecit poni armum ante Saul *f*, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite verò Pontificis sacramentalis est delibutio *g* conservata, quia personam capitis in Pontificali officio repræsentat. Refert autem inter Pontificis & Principis unctionem: quia caput Pontificis chrismate consecratur, brachium verò Principis oleo delinitur: ut ostendatur, quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis potestatem.

¶ *Tractat de Christianorum omnium unctione.*

Quia verò Christus fecit nos in sanguine suo Deo nostro regnum & Sacerdotes (propter quod Petrus *h* Apostolus *i* ait: [*Vos estis genus electum, regale sacerdotium:*]) adeò verò in Novo Testamento non solùm Reges & Sacerdotes unguntur, sed etiam omnes Christiani, bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto, primùm in pectore, deinde inter scapulas: & bis post baptismum, scilicet chrismate sancto, primùm in vertice: demùm in fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, ut per *k* Sancti Spiritûs donum abjiciat errorem & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam, quia *l* justus ex fide vivit. Inter scapulas, ut per Spiritûs Sancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides *m* sine operibus mortua est: ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundùm Apostolum *n*, operetur. In vertice verò baptizatus inungitur, ut sit paratus omni petenti de fide reddere rationem: quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur *o*: [*Oculi sapientis in capite jus,*] cujus superior pars est ratio, & inferior est sensualitas. Unde bene per verticem quæ est superior pars capitis, intelligitur ratio, quæ est superior pars mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut liberè confiteatur, quod credit: quia [*corde p creditur ad justitiam, ore verò fit confessio ad salutem:*] memor ejus quod Dominus ait *q*: [*Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c.*] Ante baptismum ergo ungitur oleo benedicto: & post baptismum chrismate sancto, quia chrisma soli competit Christiano. Christus *r* enim à chrismate dicitur, vel potiùs à Christo dicitur chrisma: non secundùm nominis formam, sed secundùm fidei rationem. A Christo verò Christiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto: ut omnes concurrant in odorem illius unguenti, cujus nomen oleum est effusum.

¶ *Tractat de unctione Chrismatis post baptismum, qua dicitur Confirmatio.*

Per frontis chrismationem, manûs impositio designatur: quæ alio nomine dicitur Confirmatio: quia per eam Spiritus Sanctus ad augmentum datur & robur. Unde cùm cæteras unctiones simplex Sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus Sacerdos *a*, id est, Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicarii sunt Episcopi) quòd per manûs impositionem Spiritum Sanctum dabant: quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat: [*Cùm audissent (inquit b) Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem: qui cùm venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jesu, tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum:*] cujus adventus per unctionis ministerium designatur: quia columba *c* in qua Spiritus Sanctus super Christum in baptismo descendit, ad vesperam in cataclysmo *d* revertens, ramum retulit virentis olivæ, cujus utique sacramentum David *e* Propheta prænoscens, exhilarandam faciem in oleo prædicavit.

¶ *Tractat de Consecratione altaris.* Abbas.

Ungitur præterea, secundùm Ecclesiasticum morem, cùm consecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix, non solùm ex mandato legis divinæ, verùm etiam exemplo beati Sylvestri, qui cùm consecrabat altare, illud chrismate perungebat: præcepit enim *f* Dominus Moysi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret testimonii tabernaculum, & arcam testamenti, mensamque cum vasis. Verùm unctionis sacramentum aliud *g* quidem efficit, & figurat, tam in Novo, quàm in Veteri Testamento: unde non judaizat Ecclesia, cùm unctionis celebrat sacramentum, sicut antiqui mentiuntur, qui neque Scripturas, neque Dei novêre virtutem. Monemus igitur, ut illum in ordinandis Presbyteris, & consecrandis Episcopis morem serves, & facias observari, quem Apostolica sedes observat: [*1 & infrà.*]

¶ Licèt *h* Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali: tum propter historiam *i*, tum propter mysticam rationem: tu tamen ad similitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti.

[1 *Quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est & magistra. Mittimus tibi per Cardinalem prædictum Pontificalia ornamenta, caligas & Sandalia, amictum & Albam, cingulum & Martial. Lemovicens. Cent.* k *In quibusdam Cod. sta: de sacramentis iterandis vel non. Unus sta: De sacramentis iterandis vel non iterandis.*

DE SACRAMENTIS NON ITERANDIS.

TITULUS XVI.

CAP. I.

¶ In ordinato in Subdiaconum sine mantuum impositione, & confirmato non chrismatis sed olei unctione, non fiet iteratio, sed supplebitur prætermissum.

a *Conc. Lat. cap. 27.* b *Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.* c *Satius. al. sanius.* d *al. sacerdotii.* e *vel cadunt, vel. Matth. 15.* f *al. Brivien. Colon Diœces.* g *Al. Calanitensem. al. Talmen.* h *Patriarcha Constantinopolitano.* i *Cap. un. eod. tit. in 3. comp.* k *Brandiribaren. & rectius quàm Bracharensis. agit n. hic de quodam Episcopo Græco: Bracharensis Episcopatus in Hispania est. al. Bramemben. al. Braxmurben. al. Bratulens. al. Brunicibrens.*

a *Jac. 5.* b *1 Joan. 2.* c *In multis impressis additur hæc duo verba: ita faciatu. Sed malè: nec sunt in manuscript.* d *Matth. 25.* e *Eccles. 24.* f *2 Corinth. 1.* g *Psalm. 44.* h *2. ad Tim. 1.* i *Matth. 6.* k *desegnantur.* l *Cant. 5.* m *al. ungitur. al. unguntur.* n *Psal. 132.* o *1. Corinth. 11.* p *Luc. 4.* q *al. ad evangelizandum.*

a *3. Reg. 19.* b *al. Jesus venit Nazarenus, &c.* c *Act. 10.* d *deest dictio, pietatis, in antiquis. Eph. 1. Col. 2.* e *Esa. 9.* f *1. Reg. 9.* g *al. delinitio: sed recentibus literis: in cæteris, delibutio.* h *Vox, Petrus deest in manuscript.* i *Apocal. 1.* k *Hebr. 10.* l *Abac. 1.* m *Jac. 2.* n *Gal. 5.* o *Eccl. 2.* p *Rom. 10.* q *Matth. 10. & Marc. 8.* r *Aug. tract. 133. super Joann.*

Innocentius III. *a (an. 1205. Romæ in Angliam Heliensi Episcopo.)*

PAstoralis *b*: [*& infrà.*] ¶ Prætereà nos consulere voluisti, an permitti debeat ministrare, qui sine impositione manuum fuerit ad ordinem Subdiaconatûs assumptus. Et si confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus. Ad quod breviter duximus respondendum, quòd in talibus non est aliquid iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum.

CAP. II.

¶ *Prohibet sepultos à Schismaticis exhumari, vestimenta cum quibus celebrârunt, iterùm benedici, & altaria, in quibus celebrârunt, iterùm consecrari.*

Honorius III. *Archiepisc. London. c & ejus Suffragan.*

A Nobis humiliter quæsivistis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore Schismatici & reprobi Waldemarii à Schismaticis sunt *d* sepulti: & de indumentis sacerdotalibus, cum quibus, nec non de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrârunt. Nos autem inquisitioni vestræ breviter respond. quòd non credimus ob hoc duntaxat sepultos hujusmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterùm benedici, vel reconsecrari altaria suprædicta.

CAP. III.

¶ *Si in ordinatione Presbyteri, vel Diaconi manûs impositio fuerit prætermissa, staturis temporibus supplebitur.*

Greg. IX. *Archiepisc. London. e (1228. Romæ in Daniam.)*

PResbyter & Diaconus cùm ordinantur, manûs impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt: quod si omissum fuerit, non est aliquatenùs iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi ordines conferendos cautè supplendum, quod per errorem extitit prætermissum *f*. Suspensio *g* autem manuum debet fieri, cùm oratio super caput effunditur ordinandi.

DE FILIIS PRESBYTERORUM ORDINANDIS, VEL NON. *h*

TITULUS XVII.

CAP. I.

¶ *Illegitimus non ordinatur, nisi ut religiosus fiat: nec tunc præficitur, id est, ad prælaturam non habilitatur.*

Ex Concilio Pictavien. *(an. 1078. in Galliam.)*

VT filii *i* Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati, ad sacros ordines *k* non promoveantur: Nisi aut Monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viventes *l*: prælationem verò nullatenùs habeant. Sed neque servi, nisi à Dominis suis libertate donentur.

CAP. II.

¶ *Illegitimus filius Sacerdotis, qui hoc tacito per rescriptum Apostolicum paternam Ecclesiam impetravit, removetur ab illa.*

Alexander III. *Lancon. electo. (an. 1176. Romæ in Angliam.)*

AD præsentiam nostram accedens R. Presbyter, tacito, quòd esset filius Sacerdotis, impetravit à nobis, ut in Ecclesia, in qua pater ejus ministravit, existeret Capellanus. Ideoque mandamus, quatenus, si tibi constiterit, quòd memoratus R. sit in Sacerdotio genitus, & quòd *a* pater in eadem Ecclesia ministravit: non obstantibus prædictis literis nostris, ipsum amoveas ab eadem.

CAP. III.

¶ *Non potest filius Sacerdotis Ecclesiæ paternæ præesse.* h. d. cum sequent.

Idem.

PRæsentium *b* auctoritate jubemus, ut filios Sacerdotum in Ecclesiis paternis ministrare, vel eas quâlibet occasione obtinere nullatenùs patiaris: sed ipsos ab Ecclesiis, in quibus patres eorum ministrâsse noscuntur, studeas penitùs amovere.

CAP. IV.

¶ *Idem dicit.*

Idem *Vigorens. Episcopo. (an. 1177. Romæ in Angliam.)*

COnquerente *c* nobis M. Clerico: [1 & f.] ¶ Frat. t. mandamus, quatenus, si publicum est & notorium, patrem R. Clerici habuisse in prædicta Ecclesia personatum, filium ejus ibidem ministrare, aut ejusdem Ecclesiæ personatum habere nullatenùs patiaris: & si jam institutus est ibi, eum inde non differas amovere.

[1 *Auribus nostris innotuit, quòd cum B. Presbyter Ecclesiam B. Mariæ de unig. tanquam persona diutius hab uisset, & post mortem ejusdem idem M. Richard. possessori & Domino fundi fuisset præsentatus, R. filius ejus Presbyteri in sacerdotio genitus institutionem ipsius Clerici nisus est impedire, ad habendam Ecclesiam eandem omnibus modis aspirat. Quoniam igitur indignum est & canonicæ obviat sanctioni, ut filii Sacerdotum debeant patribus succedere in Ecclesiis, nos ad enormitatem istam eradicandam solicitè volentes & diligenter intendere.*]

CAP. V.

¶ *Episcopus, qui scienter contulit filio Sacerdotis paternam Ecclesiam, exinde eum removere potest.*

Idem *London. Episcopo.* d

VEniens *e* ad præsentiam nostram N. Clericus nobis proposuit, quod cùm illum non capellanum sancti L. quam ei concessisti, in Presbyterum ordinâsses, ipsum eâ postea spoliâsti, eò quòd pater ejus in præscripta Ecclesia ministravit. Ideoque Frat. r. mandamus, quatenus, si tibi innotuerit, quando eam sibi dedisti, quòd pater ejus Presbyter in dicta Ecclesia ministrâsset, ipsam ei restituas, & in pace dimittas, amoto alio, si quem institutisti forsitan in eadem. Verùm si hoc ignorans fecisti *f*, ex quo ad Ecclesiam ipsam eum in Presbyterum ordinâsti, eam sibi restituas, donec in alia Ecclesia sibi provideas, unde honestè valeat sustentari.

CAP. VI.

¶ *Gratiam continet: & h. d. Ex quo filius Sacerdotis est ordinatus, non debet carere beneficio.* Joan. Andr.

Idem *Oxonens. Episcopo.* g

PRoposuit *h* nobis R. lator præsentium, quòd cùm ad Ecclesiam de Saleb, à Domino fundi fuerit præsentatus, tu curam animarum noluisti sibi committere, pro eo quòd esset filius Sacerdotis. Cæterùm, quia indignum est, ut ipse postquam est in Subdiaconum ordinatus, omnino debeat Ecclesiasticî beneficii provisione carere: mandamus, quatenus aliquem honestum Presbyterum cum assensu ejusdem Clerici invenire studeas, qui Ecclesiæ serviat suprædictæ, ita quòd præfatus

a *Concil. Trident. sess. 23. in decret. de reform. cap. 15. idem sancivit.* b *Post Concil. Lateranen. sub Alex. III. p. 19. cap. 4. & cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & Concil. Trident. proximè citatum. Arnulf. Lexov. epist. 114. cap. 7. de test. cap. 14. de purg. can.* c *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 19. cap. 1. & cap. 4. eod. tit. in 1. compil. Conc. Tol. IX. c. 10.* d *Lugdunens.* e *Post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 19. c. 5. & cap. 6. eod. tit. in 1. compil.* f *Vide leg. 2 ff. de jur. & fa. igno. & l. si res obligata. ff. de legat. 1.* g *Idem R. Exoniensi Episc.* h *Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 12. c. 6. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.*

R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ Ecclesiæ, eidem in suo ordine serviendo, pacifice debeat obtinere. Non enim solus Presbyter Missarum solennia, vel alia divina officia potest sine ministri suffragio celebrare.

CAP. VII.

¶ *Filius præesse potest Ecclesiæ, chi pater præfuit mediatè.*

Idem *Archiepiscopo Cantuarien. a*

EX transmissâ conquestione G. Clerici percepimus, quòd ad Abbatis de Castris præsentationem, in quodam beneficio Ecclesiæ de N. *b* eum in præsenti recipere distulisti, eò quòd pater ejus in præfata Ecclesia ministravit: quo defuncto, media intercessit persona, cui prædictum beneficium est collatum. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, prænominatum Guil. ad præfatum beneficium admittere non postponas, non ideo minùs observato Apostolici rescripti decreto, quod successionem in Ecclesia Dei hæreditariam detestatur.

CAP. VIII.

¶ *Filius præesse potest Ecclesiæ, in qua pater sine titulo ministravit.*

Idem *Vigorens. Episcopo. (an. 1188. Romæ in Angliam.)*

COnstitutus in præs. nost. G. Clericus, supplici nobis insinuatione monstravit, quod cùm capellam de Stotton. canonicè fuisset adeptus, & eam pluribus annis pacificè possedisset, R. miles ipsum eâ sine judicio spoliavit. Cumque memoratus Clericus exinde apud te deposuisset querelam, objectum fuit ei, quòd pater suus in capella ministravit eadem: [1 & *infrà.*] ¶ Fr. tuæ mandamus, quatenus si tibi *c* constiterit, quòd idem Clericus à capella fuerit prædicta per potentiam laicalem ejectus, & quòd pater ejus præfatæ capellæ persona, seu perpetuus Vicarius non fuerit (licèt in eadem nomine ejusdem G. quandoque ministraverit) ipsam sibi cum aeditibus perceptis restituere non omittas.

[1 *Idem, præfatam capellam nondum potuit rehabere. Quia verò ad nostrum spectat officium, insolentiam Laicorum contra virtutes Ecclesiasticas debitâ severitate compescere.*]

CAP. IX.

¶ *Si is, cui concessum est à Papa, ut possit dispensare cum filiis Sacerdotum, circa Ecclesias paternas immediatè tenendas, cum aliquo dispensat, ille per literas justitiæ postea contra eum impetratas, removeri non poterit.*

Idem *Eboracen. Archiepiscopo. (an. 1179. Romæ in Angliam.)*

EX tua nobis *d* parte est propositum, quòd cùm olim ad tuam consultationem super filiis Sacerdotum tales à nobis literas recepisses, ut eos posses in Ecclesiis, quas patres eorum nullo mediante possederant, sustinere, quos probatæ vitæ & sanæ *e* conversationis cognoscetes, vel quos longo tempore illas tenuisse *f* constaret: quidam ad judices literas impetraverunt, ut si constaret eos esse filios Sacerdotum vel Clericorum, qui in proximo ante eos Ecclesias tenuerunt, super his imponatur eis app. cessante silentium, & Ecclesias istas ipsis assignent, quamvis in eis se ostendere nequeant per Episcopos institutos. Super quo tibi t. respond. quòd si per priores literas cum aliquibus Clericis dispensâsti, dispensationem tuam posteriorum literarum intuitu nolumus irritari. Alios verò Clericos laicæ donationis intuitu, in Ecclesiis sine auctoritate Pontificis sui institui, aut institutos remanere, auctoritate Apostolicâ prohibemus.

a *Idem venerabilibus fratribus. R. Cant. Archiepiscop. totius Angliæ Primatibus. & Apost. S. Legato, & R. Vigoren. Episcopo, sic habet 1. collectio;* b *al. de H. vide Anton. Aug. in notis ve teris collectionis.* c *Quatenus si constiterit, quòd præd. Clericus.* d *Post Concilium Lateran. sub Alexand. III. part. 19. cap. 10. eod. tit. in 1. compil. al. cap. 3. ut est in Turrac. veteri.* e *alit. bene.* f *al. habuisse.*

CAP. X.

¶ *Si manifestum est, quòd filius in Ecclesia immediatè successit patri, sine aliqua testium receptione, ab illa removebitur.*

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis. (an. 1178.)*

QUoniam *a* est sacris canonibus prohibitum: [1 & *infrà.*] ¶ Præcipimus, quatenus si manifestum & publicum fuerit, patres *b* in Ecclesiis personatus gessisse, filios ab eisdem (si etiam eas adepti sunt) penitùs excludatis: nec ad earum gubernationem ulteriùs assumantur. Nolumus enim, ut causa in judicium deducatur, vel testes etiam admittantur, si hoc manifestum existat.

[1 *Ne quis hæreditario jure Ecclesiastica beneficia possidere præsumat, nec hi qui in sacerdotio sunt genti, nisi probate vixerint, in claustro Monachorum vel Canonicorum regularium ad sacros ordines debeant promoveri: vobis*]

CAP. XI.

¶ *Filius etiam legitimus removetur ab Ecclesia, in qua immediatè successit patri Vicario, vel Rectori.*

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

AD extirpandas *c* successiones: [1 & *infrà.*] ¶ F. tuæ mandamus, quatenus, si qui filii Presbyterorum provinciæ tuæ teneant Ecclesias, in quibus patres eorum tanquam personæ vel vicarii nullâ personâ mediâ ministrârunt: eos (sive geniti sint in sacerdotio, sive non) ab eisdem Ecclesiis non differas amovere.

[1 *A sanctis Dei Ecclesiis studio totius solicitudinis debemus intendere, & etiam ad hoc decet nos vigilem curam exhibere, ne circa ministerium suscepti regiminis videamur minus diligentes existere, sed id vitium in Ecclesiis vel negotiis Ecclesiasticis, & virus permittimus pullulare. Hinc est quòd*]

CAP. XII.

¶ *Filius Episcopi legitimè natus, promoveri potest ad ordines: & in paterna Ecclesia beneficiari.*

Clemens III. *Cassel. Archiepiscopo.* d *(an. 1189. Romæ in Hibernian.)*

ADhæc *e* ex parte tua nostris auribus est relatum: [& *infrà.*] ¶ Quod à nobis fr. tua requisivit, an à Pontificibus generati valeant ad sacros ordines promoveri, si scientiâ fuerint & morum honestate probabiles: Sciat fr. t. quòd si ex legitimo sunt matrimonio procreati, nec aliud canonicum obviat, licitè possunt ad sacros ordines ascendere, & in eisdem Ecclesiis, in quibus præsunt vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

CAP. XIII.

¶ *Non potest filius esse Vicarius illius Ecclesiæ, in qua pater proximus fuit rector.*

Idem. *f*

MIchaël *g* Presbyter de sancto Germano, transmissâ nobis conquestione, monstravit, quod cùm Ecclesiam sancti I. de Corona *h* tuæ diœcesi canonicè sit adeptus, M. filii Antonii, qui proximo ante ipsius Ecclesiæ habuit personatum, ad se Vicariam ipsius asserit pertinere: [1 & *infrà.*] ¶ F. tuæ mandamus, quatenus si constiterit tibi ipsum *i* M. fuisse filium Antonii, qui ejusdem Ecclesiæ habuit proximo personatum, ei super eadem Vicaria, perpetuum silentium imponere non postponas.

[1 *Quia igitur in Ecclesia successiones, & in prælaturis & dignitatibus Ecclesiasticis statutis canonicis damnantur.*]

CAP. XIV.

¶ *Illegitimè genitus etiam de uxore, sine dispensatione ad ordines vel beneficia promoveri non potest.*

a *Cap. 11 eod. tit. in 1. compil.* b *al. patres eorum.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.* d *Aliàs Casan. al. Castien. Episcopo. al. Cusselben. al. Castiano Arch.* e *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* f *Cœlestinus III.* g *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* h *Coronen. al. Toron.* i *al. N. ipsum filium fuisse, &c.*

Idem. *(an. 1190. Romæ.)*

LIteras: [1 *& infrà.*] ¶ Intelleximus *a*, quòd H. in Sacerdotio genitus, de uxore legitima natus & conceptus, affectavit à pueritia ministrare Domino in officio clericali. Verùm licèt à filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda noscatur: si tamen aliàs dignus inventus fuerit, permittimus ipsum ordinari in Clericum, & ad Ecclesiasticum beneficium (unde commodè sustentari valeat) promoveri.

[1 *Dilectionis vestræ accepimus, nomen lateris præsentium & ejus originem continentes.*]

CAP. XV.

¶ *Illegitimus in Ecclesia paterna prabendari non debet.*

Innocentius III.

CUm decorem domus Dei: [& ℈.] ¶ Filiis Canonicorum præbendas in eisdem Ecclesiis conferri non sinatis, quarum *b* sunt Canonici patres eorum. Cùm indecorum sit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret *c*, in quo unigenitus Dei filius æterno patri pro salute humani generis victimatur.

CAP. XVI.

¶ *Si illegitimus, maximè filius spurius instituatur in Ecclesia, in qua institutus est pater, institutio non valet, & instituens à suo beneficiis suspendatur.*

Idem *in Concilio generali.* d *(an. 1215.)*

AD abolendam *e* pessimam (quæ in pluribus inolevit Ecclesiis) corruptelam: Firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, maximè spurii, Canonici fiant in secularibus Ecclesiis, in quibus instituti sunt patres eorum. Et *f* si fuerit contrà præsumptum, decernimus non valere. Qui verò tales (ut dictum est) canonicare præsumpserint, à suis beneficiis suspendantur.

CAP. XVII.

¶ *Alius, quàm Papa non dispensat, ut filius in Ecclesia paterna immediatè succedat.*

Honorius III. *g (1220. Romæ in Belgium.)*

DIlectus filius G. Præpositus sanctæ M. transmissâ nobis petitione monstravit, quòd cùm Vergilius Presbyter quandam Ecclesiam, curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater ejus, obtineat, ipsum monuit, ut resignaret eandem: sed idem asserens, quòd H. Remen. *h* Archiepiscopus, tunc Apost. sed. Leg. dispensavit cum eo, id efficere contradicit.

Quocirca mandamus, quatenus non obstante dispensatione aliquâ, quæ à sede Apostolica non manaverit, quod canonicum fuerit (appellatione postpositâ) statuatis.

CAP. XVIII.

¶ *Illegitimus absque dispensatione Papa ad dignitatem, vel personatum, vel beneficium curatum, promoveri non potest.*

Gregorius IX. *Turon. Archiepiscopo.* i *(an. 1228. Romæ in Galliam.)*

NImis in tua provincia Ecclesiæ deformatur *k* honestas, ex eo, quòd filii Sacerdotum, & alii non legitimè nati, ad dignitates & personatus *l*, & alia beneficia curam animarum habentia, sine dispensatione sedis Apost. promoventur. Quocirca mandamus, quatenus prædictis personis à personatibus, & dignitatibus, & hujusmodi beneficiis prorsus amotis, ea personis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipsorum de jure noveris pertinere. Et ne id de cætero præsumatur, districtiùs inhibemus.

a *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* b *alit. quorum.* c *Vide super B. in l. generaliter. 9. cùm autem. C. de instit. & subst. sub conditione fall.* d *cap. 31.* e *Concordat Concilium Trident. sess. 25. de reform. & habetur cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *alit. sed.* g *Decano Marsiensi, & in aliquot vetustis legitur, Innocent. III.* h *In multis antiquis legitur. G. Remens.* i *Aliàs Archidiac.* k *al. diffamatur.* l *Vide ff. de ali. & cibo. leg. l. pen. & l. si filius. ff. de don.*

DE SERVIS NON ORDINANDIS ET EORUM MANUMISSIONE.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

¶ *Servus ante plenam manumissionem ordinari non debet.*

Ex Concilio Toletano. *(fortè 633. in Hispan.)*

INstruendi *a*: [1 *& infrà.*] ¶ Fortè dicet aliquis: Clericus fieri non permittitur, nisi ante Clericatum ingenuitatis dignitate potiatur. Reverà verum dicit. Et ideò quòd infirmari *b* vel vituperari potest, præcaveri debet.

Non solùm autem, qui ad Clericatûs ordinem promovendi sunt, in Ecclesia manumittendi sunt: verùm etiam hi, quos quisque pro remedio animæ suæ emancipari vult, quia sic scriptum est in pacto Francorum.

[1 *Sunt præterea Laici, ut sciant, quia nullatenùs alia loca manumittere possunt proprios servos, quos Dominicis castris congregare consueverunt, nisi in sacra Ecclesia ordine prænotato. Statuendo enim Clerici extra Ecclesiam libertatem assequi possunt, qui à lege mundana extranei sunt, & quibus interdictur, ne ad seculare judicium procedant, quomodo à seculari judicio à jugo servitutis absolvuntur? Sed*]

CAP. II.

¶ *Servus sine licentia Domini ordinatus, deponitur, & Domino restituitur.*

Ex eodem. *c*

DE servorum ordinatione: [1 *&* ℈.] ¶ Statutum est, ut nullus Episcoporum deinceps ad sacros ordines eos promovere præsumat, nisi priùs à Dominis libertatem fuerint consecuti. Et si quilibet servus fugiens Dominum suum, quâlibet calliditate aut fraude ad gradus pervenerit Ecclesiasticos, decretum est, ut deponatur, & ejus Dominus eum recipiat.

[1 *Quia passim ad gradus Ecclesiasticos indiscretè promoventur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare.*]

CAP. III.

¶ *Servus ab Ecclesia manumissus ordinari potest: & quod acquirit, post suum obitum, erit Ecclesia manumittentis: quam si accusat, vel contra eam testificatur, libertate & ordine privetur.*

Ex eodem. *d*

DE famulis Ecclesiæ constituere Presbyteros & Diaconos per parochias liceat, ita tamen ut antèa manumissi statum recipiant libertatis. Quicquid autem talibus extiterit debitum, aut quolibet modo collatum, eis in personas extraneas transmittere non licebit, sed omnia ad jus Ecclesiæ, à qua manumissi sunt, post eorum obitum debeant pertinere.

Quibus (sicut cæteris Ecclesiæ libertis) accusandi vel testificandi adversùs Ecclesiam aditus præcluditur: ad quod si aspiraverint, non solùm libertatis beneficio careant, sed etiam honoris gradu, quem non dignitate naturæ, sed necessitate temporis promeruerunt.

CAP. IV.

¶ *Dominus in servo, quem manumittit, potest spiritualem operam retinere.*

Ex Concilio apud Alichi. *e (an. 917. in German.)*

a *Al. instituendi.* b *alit. infamari.* c *Burchard. lib. 2. decr. cap. 31. Ivo part. 6. c. 131. Grat. dist. 54. cap. 6. Panorm. lib. 3. titul. de serv. non ordin. c. 1. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part. 50. cap. 56. & c. 2. eod. tit. in 1. comp. ubi integrum caput & variam inscriptionem invenies: nam aliàs adscribitur Concil. Maticens., al. Toletano.* d *Addi potest. 4. c. 73.* e *al. Alvern. alit. Altheum. alit. Althen. al. Archi. folet Burchardus eum locum appellare Altheim, ut lib. 1. cap. 162. & 227. Ivo part. 8. cap. 302. decret. ex Conc. apud Altheim habito, cap. 38. Huic rei Conradus interfuisse dicitur.*

Nullus

NUllus *a* [1 *& infrà.*] ¶ Si quis de servis suis quemquam donaverit libertate, & ipsum in Presbyterum fecerit ordinari, ille autem postèa in superbiam elatus, Domino suo canonicas horas psallere noluerit: accusatus apud Episcopum, qui ordinaverit eum, degradetur.

[1 *Clericus ad gradum Presbyterii promoveatur, nisi ordine Canonico, ut scriptum in canonibus habetur. Si enim propter Dei dilectionem.*]

CAP. V.

¶ *Spurii, vel servi, ordinari non debent.*

Alexander III. *Archiepisc. Turon.*

COnsuluit: [*&* ℈.] ¶ Conf. t. t. respond. quòd neque spurios, neque servos ordinare debes: & si memores, in consecratione tibi dictum fuit, vide, ne quemlibet servilis conditionis ad ordines promovere præsumas.

CAP. VI.

¶ *Manumissus ab Ecclesia, ut fiat Clericus, & ipse Ecclesiæ perpetuò serviat in divinis, ad aliam Ecclesiam se transferre non potest: secùs si purè fuerit manumissus. Vel sic: secùs si fuerit manumissus, ut serviat.* Jo. Andr.

Innocentius III. *Varmensi* b *Episcopo. (an. 1207. Viterbii in Hungariam.)*

EO libentiùs *c*: [*&* ℈.] ¶ Adjecisti aliam quæstionem, an illorum filii, qui Ecclesiæ servili conditione tenentur, traditi à parentibus militiæ clericali cum suorum conniventia Dominorum, ut in eadem Ecclesia debeant deservire, assequentes propterèa libertatem, post tempus ea relictâ possint ad aliam se transferre? In quo credimus distinguendum, utrùm eo tenore fuerint manumissi & obligati *d* ordini clericali, quòd manumittenti Ecclesiæ, dum vixerint, deberent impendere famulatum in obsequiis divinorum: & tunc transferendi se ad aliam, est eis licentia deneganda: vel manumissi extiterint absolutè, sicque libertatem habeant ad aliam transeundi.

CAP. VII.

¶ *Jus, quod est de servo facto Diacono, etiam de Subdiacono debet intelligi.*

Idem.

MIramur non modicum, cùm *e* certum sit in constitutionibus antiquorum, quando *f* servi in gradus Ecclesiasticos ordinati, debeant in servitutem, vel non debeant revocari: [*&* ℈.] ¶ De Subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum statutis expresse, videtur nobis, quòd & is cum Diaconali gradu privilegio gaudet eodem. Nam licèt sacer ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva, tamen à constitutione Gregorii atque Urbani secundi, in moderna tempora, sacer gradus esse minimè dubitatur.

CAP. VIII.

¶ *Natus ex patre servo & libera matre, liber est, & licitè promovetur.*

Gregorius IX. *Archiepiscopo Neapolitano. (an. 1228.)*

DIlectus filius G. Diaconus proposuit, quòd I. miles eâ occasione, quòd patrem ipsius hominem servum esse proponit (licèt mater sua, cujus debet imitari *g* conditionem, libera esse noscatur) ne promoveatur in Presbyterum, impedire præsumit. Quocirca mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, eundem militem ab hujusmodi impedimento cessare *h* compescas.

a *Ex cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* b *aliàs, Varinensi, aliàs Vacinensi, al. Vicinensi.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat.* d *In omnibus manuscriptis, oblati: In uno solo obligati, sed i. & g. velut superabundantia erant notata.* e *cautum.* f *aliàs, quo modo.* g *vide l. idem Pomponius 9. id. m scribit, De rei vendit. & Inst. de ingere 9. 1.* h *vox, cessare, deest in vet.*

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

TITULUS XIX.

CAP. UNIC.

¶ *Obligatus ratiociniis, depositis onere & redditâ ratione, ordinari potest: prius verò non.*

Ex Concilio Carthag. *a (an. 348. in Asric.)*

MAgnus Episcopus August. dixit: *Quid dilectioni vestræ videtur, procuratores, actores, executores seu curatores pupillorum si debeant ordinari?* Gratus Episcopus dixit: Si post depositra onera & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (si postulati fuerint) honore munerari: si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum fuerint ordinati, Ecclesia infamatur. Universi dixerunt: Rectè statuit Sanctitas vestra, ideoque illa *b* est nostra sententia.

DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

TITULUS XX.

CAP. I.

¶ *Presbyter, qui in duello digiti partem amisit, ex dispensatione sui Episcopi potest in suo ordine ministrare.*

Alexander III. *c (an. 1165. Romæ in Campaniam.)*

DE Presbytero Campaniæ, qui duellum sponte obtulit, & oblatum suscepit, & in eo partem digiti amisit: respondemus, quòd cùm ipse non perdiderit tantum de digito, quin sine scandalo possit solenniter celebrare, satis potes post peractam pœnitentiam cum eo misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare, licèt ejus excessus gravis admodùm extitisset.

CAP. II.

¶ *Habens in oculo maculam, quæ non inducit magnam deformitatem, etiam ad Episcopatum poterit promoveri.*

Idem *Cistercien. electo,* (al. *Cicestrensi. an. 1173. Romæ in Angliam.*)

CUm de tua electione quæstio mota fuisset: [1 *&* ℈.] ¶ Tibi, quòd in oculo maculam habeas, & filius Canonici fueris, est objectum: Unde Cantuarien. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut pro eo, quòd Canonici filius diceris, in promotione tua ex multa dispensatione procedat. De macula verò *d* Archiepiscopo prædicto mandavimus, ut cum consilio Suffraganeorum suorum, quod exinde visum fuerit, exequatur, in quo tibi ex maxima dispensatione curavimus providere.

[1 *Qui sunt in quibusdam Ecclesiis Anglicanis electi in præsentia nostra & nostrum fratrum.*]

CAP. III.

¶ *Sectus in cunabulis, licitè promovetur.*

Clemens III. *Varsen. Episcopo. (an. 1189. Romæ in Hungariam.)*

EX parte Bartholomæi Monachi petitorium *e* fuit nostro Apostolatui præsentatum, quòd cùm ipse in cunabulis sectus fuerit, postmodum sub regula & Abbate devotè Deo militans, in Diaconatûs ordinem est promotus: [1 *& infrà.*] ¶ Sanè cùm secundùm statu-

a *Concilium Carthaginense primum, cap. 1. ut refert Burchardus lib. 2 decret. cap. 36. Ivo p. 6. c. 137. Gratianus dist 54. cap. 3. ubi falsò tribuit Conc. Moguntinensi.* b *al. ista.* c *Salernitano Archiepiscopo ex ea collectione, quæ est post Lateranens. part. 26. c. 4. 5. & 6. vide Concilium Tridentinum Sessione 25. de reformatione, can. 19. Adde beatum Thomam, & ibi Cajetanum 2. 2. quæst. 95. ad articulum 3. & plenissimè per Bernardum Vasquium controversiarum illustrium cap. 12. & 49.* d *alias, verè in oculo.* e *Cap. 1. eod. tit. in 2 compilatione.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta Nicæni Concilii ad Clericatûs ordinem prohibeantur accedere, & si etiam in Clero fuerint, debeant cessare, qui se ipsos sani abscíderint, vel affectaverint, ut ab aliis *a* abscindantur: non credimus ei impedimentum afferre, quò minùs possit provehi, qui in cunabulis sectus fuit, quia non videtur hoc eo tempore affectâsse, quo judicium animi non habebat: præsertim cùm in canonibus Apostolorum *b* sit manifestè sancitum, quòd eunuchus, si per insidias hominum factus, vel ita natus sit, aut etiam in persecutione sint ei amputata virilia, & dignus est, possit in Episcopum promoveri.

[1 *Unde supplicster petiit facultatem sibi à sed. Apost. indulgeri, ut sit ei licitum in Presbyterum ordinari.*]

CAP. IV.

¶ *Sacerdos, qui sine causâ virilia sibi fecit abscindi, credens inde mereri, de dispensatione Episcopi suum officium, præter altaris ministerium, poterit exercere.*

Idem *Ravennat. Archiepiscopo.*

SIgnificavit *c* nobis R. Archipresbyter sancti Stephani, quòd B. Presbyter (credens se obsequium præstare Deo) fecit sibi virilia amputari: [*& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus si jam dictum Presbyterum aliàs Deo *d* dignum inveneris, ei sacerdotale officium, absque altaris ministerio, auctoritate nostrâ fretus & tuâ, prout videris expedire, concedas.

CAP. V.

¶ *Sacerdos, qui ex justa causa fecit sibi virilia abscíndi; potest ut prius sacerdotale officium exercere.*

Innocentius III. *e*

II. EX parte M. Presbyteri fuit *f* propositum, quòd cum sibi sentiret lepræ periculum imminere, de consilio medici virilia fecit sibi abscíndi, ut posset à tam gravi infirmitatis vitio liberari: [1 & 2.] ¶ Quoniam igitur canones sanctorum Patrum hunc à sacri altaris administratione non prohibent, mandamus, quatenus si est ita, & memoratus M. est aliàs idoneus, ut sui ministerii officium exequatur, liberam ei tribuas facultatem.

[1 *Et ut provideremus ei super executione sui officii, à nobis humiliter postulavit.*]

CAP. VI.

¶ *Mutilatus manu, si promotus fuerit in Abbatem, ab Abbatia deponitur.*

Idem *Mileten.* g *Episcopo. (an. 1198. Romæ in Lariam.)*

EXpositi *h* nobis, quòd prædecessor tuus H. in Abbatem promovit, nesciens quòd ipse esset manu alterâ mutilatus: [1 & *infrà.*] ¶ Nos igitur fr. t. respond. quòd cùm pro tam enormi defectu ad sacros non possit ordines promoveri, & in promotione sua id tacuerit fraudulenter, ab Abbatiæ officio est non immeritò amovendus.

[1 *Quia verò ipse Abbas noscitur simistrâ carere, quid super hoc agendum sit, nostrâ voluisti responsione edoceri.*]

CAP. VII.

¶ *Carens unguâ pollicis, dummodò sit fortis in pollice, licitè ad sacerdotium promovetur.*

Honorius III. *Episcopo Engolismen. (an. 1218. Romæ in Galliam.)*

THomas Monachus proposuit, quod cùm in annis puerilibus esset constitutus, quædam barra ferrea super dextræ suæ pollicem fortuito casu cadens, ungulam avulsit ab eo. Quocirca mandamus, quatenus si ad frangendum Eucharistiam sit in pollice ipse potens, & aliud canonicum non obsistat, propter deformitatem hujusmodi non dimittas, quin eum ad ordinem promoveas Sacerdotis.

a *Vide l. sed & quæsitum, 9. 1. cum not. ff. de liber. & posthum. & l. spadonem. ff. de verborum signific.* b *dist. 69 cap. Eunuchus.* c *Idem sanxit Innocent. I. epist. ad Felicem Nucerianum Episcopum, c. 1. Refert Burchardus l. 2. c. 14. concord. Concil. Nicæn. c. 1. sed hic additur dispensatio.* d *Vox, Deo, in antiquis deest.* e *Parisiensi Episc. aliàs, Parisiensi Episc.* f *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* g *aliàs, Militens. al. Meldens.* h *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

DE BIGAMIS NON OR.

DINANDI[illegible]

TITULUS XXI.

CAP. I.

¶ *Breve est.*

Ex Concilio Aurelianensi. *(an 538. in Galliam.)*

UT bigami *b*, pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad sacerdotium non ascendant.

CAP. II.

¶ *Cum bigamo, qui ordinatus est ad sacros, non dispensatur: & ordinator privabitur potestate ordinandi, nisi cum eo fuerit dispensatum.*

Lucius III. *c Spalen. Archiepiscopo. (an. 1183. Romæ in Sclavoniam.)*

SUper eo *d* quod tua fraternitas de bigamis requisivit: Respondemus, quòd ordinatores eorum potestate & officio ordinandi, & ordinati si ad sacros ordines fuerint promoti, eis ideò sunt privandi: quia in bigamis contra Apostolum *e* dispensare non licet, ut debeant ad sacros ordines promoveri, vel in eis si promoti fuerint remanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, ut ordinandi potestate & officio non privetur.

CAP. III.

¶ *Bigamus uxore vivente, vel mortuâ, non ordinatur.*

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

DE bigamis *f* Presbyteris, & viduarum maritis, idem sancimus omnino, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis, ad divinorum debeant celebrationem admitti: maximè cùm à doctrina sit Apostoli, & institutionibus Ecclesiæ alienum.

CAP. IV.

¶ *Qui mortuâ uxore promotus ad sacros, cum secunda de facto contraxit & cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licet non sit bigamus.*

Innoc. III. *Ratispa. Episcopo.* g *(Romæ in Poloniam.)*

NUper à *h* nobis: [& ℣.] ¶ Tertius & ultimus articulus videbatur habere non modicum quæstionis: quoniam cùm in matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attendatur, unde illum committur infamia, qui duas simul uxores habet: quod pœtim ad factum convenit retorqueri: sicut in canone legitur de Presbytero, qui non legalibus nuptiis detinetur: eâdem censurâ tales videntur inter bigamos reputandi. Licèt obviet ex adverso, quòd opinioni sit veritas præferenda, & quòd juxta præmissa, qui nullam uxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret, si quis de facto contraheret cum diversis, quibus de jure non posset matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæstione t. respond. quòd cùm hujusmodi mulieres Clericis, qui quantùm in ipsis fuit, secundas sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam *i* cum bigamis non liceat dispensari, licèt in veritate bigami non existant, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis *a* cum opere subsecuto.

a *Concil. Aurel. III. cap. 6. Idem Conc. Arelat. III. cap. 3. quorum locis eadem est sententia, sed diversis verbis conscripta. Refertur Burchardus lib. 2. cap. 33. Ivo part. 6. c. 134. vide Gratian. dist. 35.* b *Ex cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Aliàs, legitur bigami.* c *Aliàs, Spaletens. aliàs, Valetens. aliàs, Spalentin. aliàs, Spiatens. aliàs, Spoletano. aliàs, Hispalens.* d *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* e *1. ad Tim. 3.* f *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* g *Aliàs Rothomagens. aliàs, Vitalmens. Episcopo.* h *Cap. 1. eod. tit. in 5. comp. vide Dominum Sotum in quarto Sententiar. dist. 27. quæst. 3. art. 3.* i *Hoc, tanquam, non est expressivum veritatis, sed similitudinarium, juxta illud: Exisiis tanquam ad latrones.*

CAP. V.

¶ *Qui contraxit cum virgine, licèt priùs ab alio fuerit desponsata, bigamus non censetur.*

Idem Innoc. III. *Metensi Episcopo. (an. 1203.)*

DEbitum pastoralis officii: *b* [1 & *infrà.*] ¶ F. t. *ita* duximus respondendum, quòd cùm duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ consistit in Spiritu inter Deum & justam animam, ad quod pertinet illud, quod dicit Apostolus: *c* [*Qui adhæret Deo, unus Spiritus est cum eo:*] reliquum verò designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum & Ecclesiam, ad quod pertinet illud, quod Evangelista refert, *d*: [*Verbum caro factum est, & habitavit in nobis:*] profectò conjugium *e* illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum, juxta quod Paulus *f* exponens illud, quod dixerat protoplastus: *g* [*Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea:*] & propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: statim subjungit, [*Hoc autem dico magnum sacramentum in Christo & Ecclesia.*] Cùm ergo propter sacramenti defectum inhibitum sit, ne bigamus, aut maritus vlduæ præsumat ad sacros ordines promoveri, quoniam nec illa est unica unici, nec iste unus unius: profectò ubi deficit inter hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest hujusmodi signaculum sacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minimè cognitam, duxit uxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures: propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoveri.

[1 *Secundus autem tuæ dubitationis articulus continebat, An is, qui mulierem ab alio viro traduxerat, sed nondum cognitam, matrimonialiter sibi copulavit, valeat ad sacerdotium promoveri? Licèt autem is, qui ab alio viro relictam duxit in conjugem, sive cognita fuerit ab illo, sive incognita manserit, videatur duxisse viduam in uxorem, utpote cujus vir erat mortuus, quando duxit eandem: sicut & ille bigamus esse videtur, qui cum duabus legitimè contraxit uxoribus, sive neutram, sive alteram tantum cognovit, quia vir extitit duarum uxorum. Nos autem*]

CAP. VI.

¶ *Qui plures habuit concubinas, ex eo bigamus non est.*

Idem *Lugdunens.* h *Archiepiscopo, Apostol. sedis Legato. (an. 1213. Signiâ in Daniam.)*

QUia circa *i* minima *k*: [*& infrà.*] ¶ Sanè postulâsti per sed. Apost. edoceri, si Presbyteri plures *l* concubinas habentes, bigami censeantur? Ad quod duximus respondendum, quòd cùm irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis tanquam simplici fornicatione notaris, quoad executionem sacerdotalis officii poteris dispensare.

CAP. VII.

¶ *Subdiaconus, qui cum vidua contraxit, & eam cognovit, bigamia pœnam incurrit, licèt bigamus non sit.*

Idem.

ANobis fuit: [*& infrà.*] ¶ Ille autem, qui in Subdiaconatûs ordine constitutus de facto tantum (quia de jure non potuit) duxit viduam in uxorem, profecto bigamus non existit: sed nec viduæ potest in veritate dici maritus, cùm inter ipsum & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cum eo tamen contra doctrinam Apostoli *a* tanquam cum marito viduæ dispensare non licet, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.

a Vide l. 8. *si in emptionem. D. de minor. & l. si aquo. de leg. 1.* b *Quæ hic desunt, recipies in cap. 4. de baptismo, & cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *1. Corinth. 6.* d *Joann. 1.* e *Vide Magist. Sentent. & ibi Doct. lib. 4 dist 27.* f *Eph. 5.* g *Gen. 2.* h *Idem D. Archidiac. Lundon. A. S. L.* i *Cap. unic. eod. tit. in 4. compil.* k *al. matrimonia.* l *In uno vetustissimo exemplari, ita: Plures successivè.*

DE CLERICIS PEREGRINIS.

TITULUS XXII.

CAP. I.

¶ *Ultramarini & valdè remoti ordinationem suam probare debent per quinque Episcoporum sigilla.*

Alexander III. *b Cænoman. Episcopo. (an. 1170. Romæ in Galliam.)*

TUa *c* nos duxit fraternitas consulendos, quid sit agendum de Clericis, qui in remotis regionibus ordinati, literas eorum ostendunt, à quibus sibi proponunt manus impositas: & utrùm Episcoporum sigilla sint, quæ repræsentant, incertum existit. Tuæ igitur consultationi respondemus, tutiùs esse, ut in his quid statuatur Patrum veterum observentur, quàm novum aliquid statuatur: statutum autem est de transmarinis, ut ad minus quinque Episcoporum super ordinatione sua testimonio muniantur: quod in aliis (*d* similiter sunt incogniti) credimus observandum: ita tamen, ut in susceptione aliquanto tempore habeantur, in quo pleniùs de actibus instruantur ipsorum. Sed & de inferioribus ordinibus inquiri oportet, quia posset contingere, ut aliquibus prætermissis saltum fecissent. His autem peractis, si digni inventi fuerint, circa eos poterit dispensari.

CAP. II.

¶ *Clericus peregrinus, qui jurat se ordinatum, nisi aliter probet, in illo ordine non suscipietur, nec ad superiores promovebitur.*

Innocentius III. *Constantinop. Patriarchæ. (an. 1206. Ferentino in Thraciam.)*

INter quatuor: [*e & ℣.*] ¶ Consulit nos iterùm tua fraternitas, utrum *f* Clericos ad te sine suorum ordinatorum literis venientes, & offerentes juramentum, quòd sint in quovis Ecclesiastico rum ordinum constituti, debeas ad superiores ordines promovere: Inquisitioni t. t. r. quòd nisi de ipsorum ordinatione canonica, per idonea tibi constiterit argumenta, eos nec in illis sufcipere, nec ad majores debes ordines promovere, præsertim antequam conversatio eorum fuerit approbata.

CAP. III.

¶ *Peregrinus, de cujus ordinatione non constat, non permittitur celebrare in publico, sed in occulto sic.*

Idem *Patriarchæ Hierosolymitano. (an. 1203. Romæ in Palæstinam.)*

TUæ fraternitatis: *g* [1 & ℣.] ¶ Utrùm Clericos, qui ad patres Hierosol. sine commendatitiis literis ve-

a *1. ad Tim. 3.* b *In multis Alex. IV. sed falsa est inscriptio nam cùm hæc compilatio facta est, nondum erat Alexander quartus creatus.* c *Cap. unic. eod. tit. in 1. compil & habetur integrum post Concil. Lateranens. sub Alexandro III. part. 26. cap. 20.* d *aliàs ita, qui similitèr: al. ita, si similiter sunt in eo incogniti.* e *Tota hæc præfatio extat infrà, cap. Inter 4. de majoritate & obedientia. Ideo hic non adscribo, quod de similibus admonitum volo. vide Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* f *In plurib. antiquis post illud, infrà, flatim sequitur, utrum Clericos, &c.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

niunt, permittere debeas celebrare divina. [2 & infrà.]
¶ Respondemus, quòd nisi legitimè tibi constiterit, sive per literas, sive per testes, de illorum ordinatione canonica, qui penitus sunt ignoti, non debes ipsos permittere in a tuis plebibus celebrare: sed si forsitan eorum aliqui secretò ex devotione celebrare voluerint, poteris sustinere.

[1 *Discretio postulavit per sedem Apost. edoceri.*]

[2 *Cum plurique eorum, de quorum canonica ordinatione non constat, statim ut veniunt, præsumunt non expectatâ licentiâ celebrare. Nos autem tuam in Domino solicitudinem commendantes super primo articulo f. s.*]

CAP. IV.

¶ *Inferiores Prælati sine diœcesanorum consensu, in Ecclesiis suis peregrinos non possunt instituere.*

Honorius III. *Regin. Episcopo. (an. 1220.)*

TE nobis proponente didicimus, quòd quidam Prælati Ecclesiarum tuæ jurisdictionis, in Ecclesiis sibi missis sine conscientia *b* tua Clericos de alienis Episcopatibus *c* instituere non verentur. Attendentes igitur id eis nullâ ratione licere, cùm sit honestati contrarium *d*, & à sanctorum Patrum institutionibus alienum: [1 & 3.] ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd tibi licet eos exinde removere, nisi aliquos ex dispensatione in eisdem Ecclesiis duxeris dimittendos.

[1 *Ad exemplar fel. rec. Alex. P. P. p. n. auct. Apost. tibi indulgemus, ut si qui Clerici de alienis Episcopatibus in Ecclesiis tuæ jurisdictionis sine conscientia & assensu tuo sunt vel fuerunt in posterum instituti.*]

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

¶ *Ponit, quæ spectant ad officium Archidiaconi.*

Ex libro Romani ordinis. *(fortè an. 690. Romæ.)*

UT Archidiaconus *e* post Episcopum sciat se vicarium esse eius in omnibus, & omnem curam in Clero (tam in urbe positorum, quàm eorum, qui per parœcias habitare noscuntur) ad se pertinere, sive de eorum conversatione, sive honore *f* & restauratione Ecclesiarum, sive doctrina Ecclesiasticorum, vel cæterarum rerum studio: & delinquentium rationem coram Deo redditurus est. Et ut de tertio in tertium annum, si Episcopus non potest, parœciam universam circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem sui Episcopi corrigat & emendet.

CAP. II.

¶ *Non summatur, sed ponit quædam, quæ spectant ad officium Archidiaconi.*

Ex Concilio Toletano.

OFficium *g* verò Archidiaconi est Evangelium, quando voluerit legere, vel alicui de Diaconis præcipere: & quando Episcopus Missam canit, ad jussionem illius induant se Levitæ vestimentis sacris: qualiter cum Pontifice ad Missam *h* procedant: [1 & 3.] ¶ Omne Ecclesiasticum officium providendo, lectiones aut responsoria in matrice Ecclesia dare debet, & auscultare, in tantum ut nullus Evangelium, aut Epistolam, responsoria, vel quamlibet in Ecclesia lectionem legat vel cantet, donec auscultetur ab ipso. Acolythos *i* quoque ipse ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quisve minorum in Ecclesia aliqua officia agere debeat.

[1 *Omnemq; querimoniam seu causam vel institutum Presbyterica vel Diaconorum vel Subdiaconorum ipse debeat deliberatè ordinare. Ideò verò strenuus, providus, cautus, vicem sui Episcopi agens, totius Episcopatûs curam habeat, &c.*]

CAP. III.

¶ *Custodia vasorum Ecclesiæ spectat ad Archidiaconum.*

Gregorius III. *Archidiacono Salonitano.* a

EA quæ contra: [& infrà.] ¶ Scire verò te volumus, quod à te districtè quæsituri sumus, quia vel propriæ Ecclesiæ, vel ea quæ de diversis Ecclesiis similia sunt collecta, non sub omni solicitudine & fide servantur. Quod si quid ex eis, vel negligentiâ, vel cujusquam fraude deperiit, tu hoc reatu astringeris, qui per Archidiaconatûs ordinem custodiæ ejusdem Ecclesiæ arctiùs deputaris.

CAP. IV.

¶ *Archidiaconus sine mandato Episcopi, non committit curam animarum, id est, non habet institutionem authoritabilem.*

Alexander III. *Elien. Archidiacono. (an. 1174. Romæ in Anglicam.)*

CUm satis *b* sit absurdum: [1 & infrà.] ¶ Quoniam igitur obtentu alicujus consuetudinis, non debes contra sanctorum Patrum constitutiones venire, & quod ad tuum non spectat officium, vendicare. Mandamus, ut nemini sine licentia & mandato Episcopi curam præsumas committere animarum.

[1 *Et à sanctorum Patrum institutionibus alienum, ut Archidiaconus auct. propriâ debeas cuilibet Ecclesiarum curam committere, agrè nimis ferimus, quòd tu sine mandato Episcopi tui in curam animarum committis.*]

CAP. V.

¶ *Archidiaconus de jure communi non potest excommunicare.*

And. de But.

Idem *Vigorienſi Episcopo p. c. causa que. (an. 1176.)*

ARchidiaconis *c* non videtur de Ecclesiastica institutione licere, (nisi auctoritas Episcoporum accesserit) in aliquos sententiam promulgare.

CAP. VI.

¶ *Archidiaconus semel in anno (nisi necessitas exigat plùs) visitat suam provinciam, id est, paræciam.* hoc dicit.

Idem *Episcopo Conventren. & Abbati Cestrens.*

MAndamus *d*, quatenus prohibeatis Cestrens. Archidiacono, ne ad Ecclesias sui Archidiaconatûs visitandas, nisi semel in anno, accedat: Nisi fortè talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat præfatas Ecclesias sæpiùs visitare.

CAP. VII.

¶ *Dicit primò, quod sit officium Archidiaconi: & in qua parte illud relevetur Episcopus. Et secundò dicit, Decanos ruralis per Episcopum & Archidiaconum eligendos & amovendos, si illorum vices communiter gerant.*

Innocentius III.

AD hæc nos *e* dicimus *f*. [& 3.] ¶ Sanè consuluit nos

a *Gregorius epist. 10. lib. 1. Registr. & cap. 1. eodem tit. in 1. compil. Alias, Salernitano Archiepisc. aliter, Archidiacono, aliter, Diacono Salonitano in alia Epist. al. Archidiac. Salonitano. Contius. vide lib. 2. epist. 16. registri, ex qua est apud Gratianum, distinct. 74. canon. 8. & lib. 1 epist. 19. vide dist. 74. can. 2.* b *Cap. 4. part. 26. cap. 2.* c *al. Archidiacono. cap. 5. eod. tit. in prima compil. & habetur post Concil. Lateranens. sub Alexandro III. part. 16. cap. 4.* d *Habetur post Concil. Lateranens. sub Alexandro III. part. 2. cap. 11. vide Concil. Trident. sup. cit. eod. cap. 1.* e *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *in antiquis legitur, ad hæc nos Dominus. al. docuerunt.*

a *In antiquis deest dictio in.* b *alias, scientia, id est, facultate aut licentia.* c *alias, partibus.* d *vide leg. quod vulgo. ff. de statu hom. & l. si cum dies. 9. compromisso. ff. de arbitr.* e *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* f *alias, omere.* g *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.* h *Ut verbi gratiâ bini honestè & demisso vultu.* i *Quis ordo sit Acolythorum in Ecclesia tradit Magister Sentent. lib. 4. dist. 24. §. quarto loco.*

tuæ fraternitatis devotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipsum cura episcopalis solicitudinis debeat revelari: & nos, prout possumus, respondemus. Archidiaconus (secundum statuta B. Isidori) imperat Subdiaconis & Levitis: parœciarum solicitudo & earum ordinatio ad ipsum pertinet: & audire debet jurgia *a* singulorum. Archipresbyteri autem, qui à pluribus Decani nuncupantur, ejus jurisdictioni se noverint subjacere. Secundum vero Romani ordinis constitutionem major post Episcopum, & ipsius Episcopi Vicarius reperitur: omnem soliisitudinem & curam, tam in Clericis, quàm in Ecclesiis eorum (prout melius secundum Deum poterit) impendendo, cùm super his sit redditurus rationem in districti examinis judicio. Item in epistola B. Clementis Papæ præd. nost. oculus Episcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Episcopi per Episcopatum prospiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat & emendet: nisi adeò fuerint ardua negotia, quòd absque majoris sui præsentia nequeant terminari. In quadam verò nostra constitutione jam aliâ vice nos meminimus expressisse, quòd institutio corporalis, tam super beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad ipsum debeat pertinere, examinatio etiam Clericorum si fuerint ad sacros ordines promovendi: & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus observandum, ut qui beneficiis Ecclesiasticis præficiendi fuerint, à suo prius examinentur Archidiacono, & per ipsum postmodum Episcopo præsententur.

Subsequenter posteà quæsivisti, utrùm Decani rurales, qui pro tempore statuuntur, ad mandatum tuum solum, vel Archidiaconi, vel etiam utriusque institui debeant vel destitui, si fuerint amovendi? Ad hoc breviter respondemus, quòd cùm ab omnibus, quod omnes tangit, approbari debeat, & commune eorum Decanus officium exerceat, communiter est eligendus, vel etiam amovendus.

CAP. VIII.

¶ *Archidiaconus non dat commendatitias ad ordines.*

Idem Innoc. III. *(an. 1169. Romæ in Venetiam.)*

SIgnificâsti *b*: [& infrà.] ¶ Interdicas Archidiacono tuo, ne sine conscientia tua & auctoritate literas suas promovendis concedat. Et eis etiam districtè e prohibeas, ne ad ordines audeant convolare. Qui si contra prohibitionem tuam venire præsumpserint, executionem *c* eis ordinum susceptorum totaliter interdicas.

CAP. IX.

¶ *Archidiaconus examinat & præsentat ordinandos, & ponit Prælatos in sede.*

Idem *Mediolanen. Archiepiscopo. (an. 1198. Perusio in Insubriam.)*

UT nostrum: *e* [ut infrà.] ¶ Nec fuit *f* sufficienter probatum, quòd Cancellarius ex officio suo exerceat spiritualia memorata, cùm ea potiùs de jure communi ad Archidiaconi spectent officium: repræsentare *g* videlicet ordinandos Episcopos, & illos examinare, ponere Abbates & Abbatissas in sede.

CAP. X.

¶ *Archidiaconi in monasteriis jurisdictionem non habent, nisi quantum tribuit eis generalis vel specialis consuetudo.*

Honorius III. *Abbati Arminen. Trecen. diœcesis, & Archidiacono & Decano S. Stephani Trecen. (an. 1220.)*

DIlecto filio: [& infrà.] ¶ Ad petitionem Archidiaconi Senonen. conquerentis, quod Abbas & Conventus monasterii sancti Petri Senonens. procurationem *a* annuam, & quædam alia, ratione sui Archidiaconatûs ad ipsum spectantia, exhiberi sibi contra justitiam denegabant: Abbati sancti Crispini & collegis ejus dedimus in mandatis, ut audirent causam, & sine debito terminarent. Coram quibus petiit prædictus Archidiaconus, ut cùm *b* monasterium intra metas sui Archidiaconatûs sit situm, Abbas & Monachi sibi obedirent in his, quæ pertinent ad jurisdictionem, correctionem, & visitationem, ad jus (ut dicebat) Archidiaconale spectantes, videlicet ut coram se conquerentibus responderent, citati etiam venirent ad ejus præsentiam: & ejus mandata *c* honesta & sancta secundum Deum, de correctione excessuum, & aliis, quæ Archidiaconi solent & possunt rationabiliter injungere, audituri, & (salvâ suâ regulâ, & Abbatis sui debitâ obedientiâ) servaturi. Petiit insuper, ne de cætero facerent aliquos de Senon. *d* ballivia, eo prætermisso, coram officiali Senonen. Archiepiscopi conveniri, asserens illos priùs debere conveniri sub ipso, quàm coram officiali prædicto: specialibus ipsius Archiepiscopi & hominum, ac familiæ suæ causis duntaxat exceptis: [1 & infrà.] ¶ Ideoque discr. v. mandamus, quatenus per majores Ecclesiæ Senonens. Canonicos, qui habere debent de hujusmodi consuetudine notitiam plenioremsuper his solicitè veritatem inquiratis: & nisi vobis constiterit præfatum Archidiaconum, vel prædecessores ipsius de pacifica sic obtenta consuetudine jurisdictionem aliquam in ipso monasterio, vel in hujusmodi Abbatiis hactenus habuisse, præfatum monasterium ab ejus impetitione penitùs absolvatis, perpetuum super hoc ipsi Archidiacono silentium imponentes. Si verò de præmissis constiterit per eosdem, eandem jurisdictionem duntaxat adjudicantes eidem, in monasterio prædicto, quam ipsum vel prædecessores suos in monasterio ipso, vel in eisdem Abbatiis habuisse constiterit, super aliis perpetuum ei silentium imponatis.

[1 *Late ergo super præmissis coram præfatis judicibus legitimè contestatâ & audito ab eisdem hinc inde proposito, iidem judices de utriusque partis assensu causam ad examen Apostolicum remiserunt. Ipsis ergo Alber. & Archidiacon. in nostra præsentia constitutis, nos attendentes eorum consuetudines esse super Archidiaconorum jurisdictione diversas, cùm in hoc casu nesciremus consuetudinem, quâ in Abbatiis Senonen. ordinis præfati monasterii utitur Archidiacon Senonen. finalem nequivimus habere in hujusmodi quæstione processum. Volentes autem, ut eidem quæstioni finis debitus imponatur, causam ipsam vobis de ipsius Abbatis & procuratoris assensu duximus committendam.*]

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

TITULUS XXIV.

CAP. I.

¶ *Archipresbyter civitatis subest Archidiacono: & principaliter præest Presbyteris, & Presbyteralibus officiis.*

Ex Concilio Toletano.

UT Archipresbyter *e* sciat se subesse Archidiacono, & ejus præceptis, sicut sui Episcopi de

a *Non tamen judicant Archidiaconi causas matrimonii & criminum. Concil. Trident. Sess. 24. decr. de reform. c. 20. §. ad hæc. nec causas concubinatus. Idem Conc. Trid. c. 12.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* c *al. discretè.* d *Invetustis ita: Executionem ei ordinum taliter susceptorum interdicas.* e *Prodeat de vultu Dei judicium, &* c. *infrà, cap. ut nostrum de appellation. & c. ut nostrum. ut Eccles. benef. sine diminut conferantur.* f *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* g *In vetustis, præsentare.*

a *Est autem procuratio, necessariorum sumptuum exhibitio, quæ debetur Prælatis diœcesum, seu subditis visitantib.* b *Idem.* c *Quid in visitatione præstare debeant Prælati, tradit Concil. Trident. Sess. 24. de reform. cap. 3.* d *Archiepisc.* e *Burch. l. 3. c. 50. Ivo part. 6. cap. 20. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. Isidor. in epist. ad Leudefredum Episcopum Cordubensem, & Grat. dist. 25. can. 1.*

dire, & quod ſpecialiter ad ejus pertinet miniſterium *a*, ſuper omnes Presbyteros in ordine Presbyterali *b* poſitos curam agere animarum *c*, & aſſiduè in Eccleſia ſtare, & in Epiſcopi ſui abſentia ad vicem ejus Miſſarum ſolennia celebret, & Collectam dicat, ut cui ipſe injunxerit.

CAP. II.

¶ *Ad idem.*

Leo Papa. I

MIniſterium *d* Archipresbyteri in eo conſtituitur, ut diligenti curâ provideat miniſterium Sacerdotum *e* Cardinalium, qui ſolenne debent agere officium in communicatione corporis & ſanguinis Domini noſtri JESU Chriſti, a ſacroſancto die Dominico incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perſeverent, ut opus Dei digne & ſancte perficiatur ab eo, cui committitur: [2 *& infrà.*] ¶ Provideat etiam Archipresbyter vitam Sacerdotum Cardinalium, præceptis ſui obtemperando Epiſcopi, ne aliquando cedant, ut ſcurrilitate torpeant: [3 & ſ.] ¶ Si Epiſcopus defuerit (exceptis his, quæ prohibita ſunt) Archipresbyter provideat cuncta, quæ in Sacerdotum miniſterio perfici debeant, fontes benedicere, infirmum oleo perungere, pœnitentem infirmum (conſulto Epiſcopo) reconciliare, pœnitentiam cunctis aliis Sacerdotibus injungere. In præcipuis feſtivitatibus, aut ipſe celebrationem Miſſæ ſolenniter impleat, aut ad ſui juſſionem, cui committitur, peragat veneranter.

1 Leo Papa. IX. *Ivo p. 2. c. 85. can. 1. & can. peracta. & can. compatimur de conſecr. diſt. 2.*

[2 *Sed reminiſcantur, quod labia Sacerdotum cuſtodiunt ſcientiam, & juſtitiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt.*

[3 *Verum ſententiam illius ſapientiſſimi viri, ubi dicitur: Maledictus homo, qui negligenter agit opera Dei.*]

CAP. III.

¶ *Declarat, quod ſit officium Archipreſbyteri Civitatenſis.* Anton. de But.

Idem.

OFficium *f* Archipresbyteri de urbe conſtat, quando ibi Præſul defuerit, vice ejus officium inchoare, benedictiones Presbyterales in Eccleſia dare, Miſſam, quando voluerit cantare, vel cui de Sacerdotibus juſſerit. Quando vero Epiſcopus Miſſam canit, debet præcipere Sacerdotibus, ut induant ſe veſtimentis ſacris, & qualiter ad Miſſam procedant. Debet enim præcipere Cuſtodi Eccleſiæ, ut in ſacrario Euchariſtia Chriſti propter infirmos non deſit; debet infirmis providere, & providendo præcipere Sacerdotibus, ne forte ſine confeſſione, vel confirmatione corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti moriantur confeſſiones peccatorum *g* eorum, qui à foris *h* veniunt, recipere cum omnibus Sacerdotibus, & exinde per proviſionem Pontificis magnam debet illis adhibere curam. Ad Chriſtianos quoque faciendos, & baptizandos infantes, & ad ſuccurrendum, omnia à Sacerdotibus per juſſionem *i* illius fiant.

CAP. IV.

¶ *Archipreſbyter uicralis Presbyterorum & Laicorum plebania ſive curam gerit: contra decretum tamen Epiſcopi ordinare poteſt.*

¶ Idem *ex Synodo a Ravennæ habita.*

UT ſingulæ *b* plebes Archipresbyterum habeant propter aſſiduam erga populum Dei curam, qui non ſolùm imperiti vulgi ſolicitudinem gerat, verùm etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumſpectione cuſtodiat, & quâ unusquiſque inductriâ divinum opus exerceat *c*, Epiſcopo ſuo renunciet. Nec contendat *d* Epiſcopus, non egere plebem *e* Archipresbytero, quaſi ipſe eam gubernare valeat, quia etſi valdè idoneus ſit, decet tamen, ut ſua onera partiatur: & ſicut ipſe matrici Eccleſiæ *f* præeſt, ita Archipresbyteri præſint *g* plebibus, ut in nullo titubet Eccleſiaſtica ſolicitudo: cuncta tamen referant ad Epiſcopum, nec aliquid contra ejus decretum *h* ordinare præſumant.

DE OFFICIO PRIMICERII. TITULUS XXV.

CAP. UN.

¶ *Ponit ea, quæ ſpectant ad officium Primicerii.* Anton. de Butr.

Idem *i in libro Romani ordinis.*

VT Primicerius *k* ſciat ſe eſſe ſub Archidiacono, ſicut & Archipresbyter, & ad ejus earum ſpeciaaliter pertinere, ut præſit in docendo Diaconis, vel reliquis gradibus Eccleſiaſticis in ordine poſitis, ut ipſe diſciplinæ & cuſtodiæ inſiſtat, ſicut pro animabus eorum coram Deo rationem eſt redditurus, & ut ipſe Diaconis donet *l* lectiones, quæ ad nocturna officia Clericorum pertinent, & de ſingulis ſtudium habeat, ut in quacunque re capaecm ſenſum habuerit, abſque ulla vacet negligentia, aut à quo ipſe juſſerit, inſtruantur. *m*

DE OFFICIO SACRISTÆ. TITULUS XXVI.

CAP. UN.

Ex Concilio Toletano.

VT ſciat *n* ſe Sacriſta ſubjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere cuſtodiam ſacrorum vaſorum, veſtimentorum Eccleſiaſticorum, ſeu totius theſauri Eccleſiaſtici, nec non, quæ ad luminaria pertinent, ſive in cera, *o* ſive in oleo.

DE OFFICIO CUSTODIS. TITULUS XXVII.

CAP. I.

¶ *Ponit, quæ ſpectant ad officium Cuſtodis.* h. d. *Ex* libro Romani ordinis.

CUſtos Eccleſiæ *p*, cui ea, quæ Eccleſiæ competunt, cuſtodienda committuntur, oportet ut ſui Archidiac. juſſioni in cunctis obediat, in canonicis horis ſigna tintinnabulorum pulſanda, ipſo Archidiacono jubente, ab eo pulſentur, pallia vel lintcamina altaris, ſeu cuncta utenſilia Eccleſiæ indefinenter cuſto-

a *Officium.* b *hæc vox, presbyterali, deeſt in antiquis.* c *deeſt vox, animarum, in antiquis.* d *C. 2. eod. tit. in 1. compil. vide Concil. Trid. infr. à citatum.* e *Sacerdotes Cardinales hoc loco non urbis tantum Romæ, ſed aliarum etiam ecvitatum primos interpretantur, quibus tituli ad eſt, parochiæ committuntur.* f *C. 3. eod. tit. in 1. compil. Concil. Trident. Seſſ. 5. de reform. cap. 5. ſalubriter addit: Ut Archipresbyteri & alii curam animarum habentes, populo præducent Dei verbum.* g *alias, dictorum.* h *venerunt.* i *alias, proviſionem.*

a *al. Romæ habita à Joanne Papa XII. & à Lamberto Imp. ſed hic putarem Joannem IX. ſive X. ſcribendum. In enim Synodum Ravennæ celebravit. Leo enim antiquior fuit. Al. ex Concilio Triburienſi.* b *C. 4. eod. tit. in 1. compil.* c *al. & Epiſcopo.* d *al. obtendat.* e *al. plebes.* f *deeſt vox Eccleſiæ.* g *præſunt.* h *al. doctrinam.* i *al. Item ex.* k *C. 1. eod. tit. in 1. compil. Ivo p. 6. c. 20. Grat. canon. perlectis, 25 diſt. Pann. l. 3. c. 41. Ivo p. 6. c. 20. Grat. canon. perlectis, 25 diſt. Pann. l. 3. c. 41.* l *In omnibus manuſcr. donet lectiones ad nocturna officia.* m *al. inſtruantur.* n *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & Ivo p. 6. c. 20.* o *Hæc poſtrema verba in nonnullis deſunt.* p *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

diat, lampades & laternas in accendendo, ſeu extinguendo pervigil exiſtat: ne *a* aut ſupra modum lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obſcurior ſit Eccleſia: ſed omnia cum diſcretione *b* agantur: quæ noſcitur omnium virtutum eſſe mater. Si verò is minus idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab Archid. coërceatur, ut ſe emendet. Si autem indomitus permanſerit, Archidiac. Epiſcopo denunciando provideat, ut indecente ejecto, aptus domui Dei conſtituatur miniſter, ut omnia in laudem Dei fiant.

CAP. II.

¶ *Ad idem.*

Ex Concilio Toletano.

CUſtos ſolicitus *c* debet eſſe de omni ornamento Eccleſiæ, & luminariis, ſive incenſo, nec non panem & vinum omni tempore præparatum ad Miſſam habere debet, & per ſingulas horas canonicas ſignum ex conſenſu Archid. ſonare, & omnes oblationes ſeu eleemoſynas, ſeu decimas (cum ejuſdem tamen conſenſu abſente Epiſcopo) inter fratres dividat. In his tribus Eccleſiæ columnis (ut ſancta ſanxit Synodus) conſiſtere debet alma mater Eccleſia: ut ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores & ſanctiores eſſe viderint, ut nulla negligentia in ſancta Dei Eccleſia videatur: hi tres, Archidiaconus, Archipresbyter, Cuſtos, ſimul junCti, uno animo providè peragant, & perfectè, & non ſit invidia, neque zelus inter illos.

DE OFFICIO VICARII. TITULUS XXVIII.

CAP. I.

¶ *Vicarius ſit beneficium curatum poſtquâ ſit adeptus, Vicaria privabitur, ſecus nec gerere poterit.*

Alexander III. *Epiſcopo Norvic. & G. Archidiacono. (an. 1165.)*

AD audientiam *d* noſtram pervenit, quòd G. Presbyter Monachos de Rameſia *e* petendo Vicariam Eccleſiæ de Burnel *f* à qua viginti annis retroceſſit, in diverſis poſteà Eccleſiis perſonatum adeptus, fatigare præſumit. Quia igitur non eſt canonicum, *g*, ut qui curam animarum in diverſis habet Eccleſiis, Vicarius in alienis exiſtat: mandamus, quatenus (ſi ita eſt) prædictum Presbyterum à petitione ſupradictæ Vicariæ deſiſtere compellatis.

CAP. II.

¶ *Plures Vicarias quis habere non poteſt.*

Idem *Elienſi Epiſcopo. P. C. (1170.)*

PRovideas *h* attentius, ne in Epiſcopatu tuo patiaris aliquem plures Vicarias habere: Quia cùm Vicarii teneantur perſonis & Eccleſiis deſervire, alienum eſt ab ordine juris, ut Vicariam quis habeat præter unam.

CAP. III.

¶ *Perpetuus Vicarius per Epiſcopum inſtitutus, per Rectorem removeri, vel portione ſuâ ſi auderi non poteſt.*

Idem *Vintonienſi Epiſcopo. (an. 1175.)*

AD hæc *i* ſi perſona alicujus Eccleſiæ, Vicario, quem in eadem Eccleſiâ inſtituit, de aſſenſu & auctoritate diœceſani Epiſcopi certam aſſignaverit portionem: is, qui perſonâ illâ defunctâ in perſonatum illius ſubſtituitur, non poteſt eundem ab Eccleſia removere, vel aſ-

a *In codice Barbatia ita: ut ne contra modum lucendo oleum Eccleſiæ depereat. In alio ita: ne ut ſupra modum lucendo oleum, &c.* b *cum diſcretione in Eccleſia agantur.* c *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. part. 3. c. 5.* e *al. Dumeſia.* f *al. Burnelia* g *Conc. Trid. Seſſ. 5. in decr. de reform. c. 4. & Seſſ. 24. de reform. c. 17.* h *C. 3. eod. tit. in 1. comp.* i *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 39. c. 2.*

ſignatam ſibi minuere portionem: Niſi aliquid committat, propter quod per judicem in Vicaria ſit, vel beneficio condemnandus.

CAP. IV.

¶ *Vicarius non poteſt ſubſtituere vicarium.*

Idem *Norvicenſi Epiſcopo. (an. 1178.)*

CLericos *a* Presbyteratu, vel in aliis inferioribus ordinibus conſtitutos, in Vicariis Eccleſiarum, quas adepti ſunt, alios ſibi ſubſtituere non permittas, cùm id ſatis ſit abſonum & abſurdum.

CAP.

¶ *Vicarius Papæ in urbe juriſdictionem habet, non extra urbem.*

Innocentius III. *Abbati S. Eugen. & Plebano S. Petri. (an. 1206. Romæ in Hetrur.)*

SUa *b* nobis: (*& infrà.*] ¶ Nos igitur Vicarii literas æſtimantes per ſurreptionem obtentas *c*: Quoniam juriſdictio Vicarii *d*, quem Romanus Pontif. in urbe reliquit, non extenditur extra illam, niſi ei ſpecialiter ſit conceſſum. Præſertim cum ipſe moratur in ſua provincia ſpeciali, videlicet inter Capuanam provinciam & Piſanam. Mandamus, quatenus quicquid occaſione literarum illarum actum eſt, in irritum revocetis.

CAP. VI.

¶ *Compelluntur Vicarii ordinarii Eccleſiis deſervire, per ſubtractionem proventuum & Vicariarum.*

Honorius *e* III. *Vigor. Epiſcopo. (an. 1220.)*

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus perpetuos Vicarios, ut in Eccleſiis, in quibus Vicarias obtinent, reſideant, & ſe in Presbyteros (ut *f* eorum cura exigit,) faciant promoveri, per ſubtractionem proventuum vel ipſarum Vicariarum compellas.

[1 *Quòd quidam in Eccleſiis, in quibus perpetuas obtinent Vicarias, debitam reſidentiam facere, ac in Presbyteros promoveri contemnunt. Nolentes igitur abuſum hujuſmodi, ſicuti nec debemus, aquanimiter ſuſtinere, ſ. t.*]

DE OFFICIO ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI. TITULUS XXIX.

CAP. I.

¶ *Delegatus Papa poteſtatem habet non ſolùm in partes, ſed etiam in alios, qui ſuam juriſdictionem impediunt.*

Alexander III. *Londonenſi Epiſcopo. (an. 1165.)*

QUia quæſitum *g* eſt, quid faciendum ſit de poteſtatibus, quæ *h* cum præcipimus alicui juſtitiam exhiberi, minis ac terroribus conquerentes ſilere compellunt, & mandatum noſtrum *i* eluditur: ſic tibi reſpondemus, quòd ſicut agentes & conſentientes pari pœnâ Scripturæ teſtimonio) puniuntur *k*: ſic tam eos, qui trahuntur in cauſam, quàm principales eorum fautores (ſi eos manifeſtè cognoveris juſtitiam impedire) diſtrictione Eccleſiaſticâ poteris coërcere.

CAP. II.

¶ *Cùm diverſa literæ ſub eadem data & forma contraria impetrantur, & præſentantur à diverſis ad eoſdem Judices, ſuperſedetur utriſque, donec conſulatur Papa.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateran. p. 39. cap. 3.* b *C. 1. eod. tit. in 3. comp. al. incipit, Tua nobis.* c *vide l. fin. cum ibi not. C. ſi à non comp. jud.* d *Et de Vicariorum juriſdictione, vide Concil. Trident. Seſſ. 24. de reform. c. 16.* e *al. Innocent. III.* f *earum.* g *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lateranen. p. 7. cap. 2.* h *qui.* i *eliditur. Rom. c. 1.* k *vide l. jubemus. 4. ut commune, cum vulg. C. de Epiſcopis & Clericis.*

Idem Alex. III. *Bononiensi* a *Episcopo.* (*an.* 1166.)

I. SAnè si à *b* nobis super aliqua causâ literæ impetrantur, & aliæ postea (non factâ mentione prioris literarum) literæ opponuntur, si judicibus innotuerit, donec Romanum Pontif. consulant, & suam exinde cognoscant plenius voluntatem, executioni supersedeant utrarumque: Ne pro varietate literarum, causarum fines valeant impediri.

CAP. III.

¶ Delegatus Papæ impeditus, subdelegare potest causam, quæ sine ipso commode terminari potest.

Idem *Episcopo* c *Londonen.* (*an.* 1166.)

SI pro *a* debilitate, vel pro qualibet alia gravi causâ *c*, vel necessitate, tractandis causis, quæ tibi à sede Apost. committuntur, interesse non poteris: libertum tibi sit personis discretis & idoneis vices tuas committere: Ita tamen, quòd si res tanti est, te consulere debeant: Nisi fortè causæ ita graves sint, quòd sine præsentia tua non possint commode terminari.

CAP. IV.

¶ Si causa committitur intra certum diem decidenda, nisi partes prorogent, per lapsum diei expirat jurisdictio.

Idem V. (f *Carnoten. electo.* (*an.* 1167.)

DE causis *g* quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quòd nisi dies *ab Apost. sede* præfixus de communi consensu partium prorogetur, eo transacto mundatum expirat.

¶ Ubi certa pœna per jus statuta non est, delegatus imponit arbitrariam. h. d.

Illis etiam qui pro causis tibi commissis ad citationem tuam venire, aut tuo super his parere judicio neglexerint: si tale fuerit *h* negotium, quod certa exinde pœna in canonibus exprimatur, eandem infligas, alioquin ipsos pro delicti qualitate & causæ secundùm tuum arbitrium punire procures.

CAP. V.

¶ Per simplicem commissionem causæ, potest delegatus citare, contumacem punire, & reliqua facere, quæ spectant ad causam.

Idem *Archiepiscopo* i *Senonensi.* (*an.* 1167.)

PRæterea *k* super hoc, quod nos consulere voluisti, utrum liceat Judici delegato non ordinario cogere contumacem, ut veniat, aut damnare, si non venerit? Hoc tibi auctoritate præsentium innotescat, quòd postquam ei causa, licet simpliciter, delegatur, satis potest nostrâ auctoritate partes compellere, & etiam contumaces severitate Ecclesiasticâ coercere, & etiam si literæ commissionis id non contineant, aut partes *l* mandatum nostrum non habeant, ut accedant. Quia ex eo, quòd causa sibi committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem.

CAP. VI.

¶ Si causa pluribus etiam simpliciter est commissa, quilibet subdelegare potest. h. d. & quotidie allegatur.

Idem *m Vintonienſi Episcopo.* (*an.* 1168.)

QUamvis *n* simus: [1 *& infra.*] ¶ Si verò duobus causa committitur, etiam si non apponatur, ut unus sine altero procedat in ea, nihilominus unus ex ipsis, sive suo conjudici, sive alii, vices suas potest committere *a* in hac parte.

[1 *Multiplicatæ negotiorum implicati, & gravibus diversis, solicitudinibus occupati, non tamen cogit propter debitum commune t. frat. & dilectio, quâ personam tuam diligimus, tua consultationibus respondere, ne videamur indiscussa relinquere, quæ à nobis enotanda tua voluit discretio præsentare. Innotescat itaque solicitudini tuæ, quòd judex à nobis delegatus causam sibi commissam potest aliis delegare, aut totam audiendam & terminandam, aut ut audiant allegationes & rationes & attestationes recipiant, & sententiam sibi ut referrent, vel horum aliquod tantummodo faciant juxta voluntatem & beneplacitum delegantis, quanquam non possit eandem causam aliis appellatione postpositâ delegare, & si tibi sit appell. re. commissa.*]

CAP. VII.

¶ Delegatus Papæ exequitur sententiam suam, quam exequi non potest, aut non vultis, cui eam commiserat exequendam.

Idem *Norvicensi Episcopo.* (*an.* 1168.)

SIgnificâsti *b* nobis: [1 *& infra.*] ¶ Consult. t. t. r. quòd si judex ordinarius ad mandatum judicis delegati à nobis non vult, aut non potest (aliis resistentibus) sententiam ab eo latam suo effectui mancipare, delegatus Judex eam *c* auctoritate nostrâ sibi commissam potest executioni mandare: & si qui sibi restiterint, eos sententiâ Ecclesiasticâ coërcere.

[1 *Per literas tuas, quòd interdum à judice delegato frustrà super aliqua causa fertur sententia, cùm ordinarius judex eam ad mandatum illius nolit executioni mandare, aut aliis resistentibus effectui mancipare non possit. Super hoc.*]

CAP. VIII.

¶ Si Ordinarius sit eum non canonicè institutum, quem delegatus Papa mandat in possessionem induci, non resistet violenter, precibus instabit, ut differat, donec Papa consuletur.

Idem. (*an.* 1169.)

SI quando *d* Clerici coram judice delegato Prælatos Ecclesiarum, super Ecclesiis, quas tenent in causam traxerint, & coram eodem judice transactione *e* vel alio modo Ecclesias obtinuerint, in quibus certum sit eos institutionem canonicam nullatenus habuisse, nec possessionem etiam corporalem: Ordinarius judex non debet judicis delegati mandato resistere violenter *f*, sed apud ipsum instare, ut differat eos in possessionem mittere, donec nobis rei veritas innotescat.

CAP. IX.

¶ Post diffinitivam executionis mandatam, expirat delegati jurisdictio.

Idem *Brixiensi Episcopo.* (*an.* 1170.)

IN *g* literis: [1 *& infra.* Const. t. t. r.] quòd ex quo judex delegatus per se, vel per alium, sententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit, ejus auctoritas & jurisdictio cessat: Quia semel est officio suo functus.

a *Eboracensi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 7. c. 3.* c *alias, Lunen.* d *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. part. 7. cap. 5.* e *vox, causa, deest in antiquis* f *Idem G. aliàs, Idem Vuilhelmo Canon. electo.* g *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. p. 7. c. 6.* h *sit.* i *Cenomanensi.* k *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. p. 7. c. 7.* l *In C. Barbatia: aut mandatum partes non habeant Apostolicum ut accedant.* m *al. Vuint.* n *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 7. c. 8.*

a *Non tamen potest alium sibi associare jurisdictionem non habentem, infra eod. cap. cum super.* b *Cap. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lateran. p. 7. c. 11.* c *al. ita: eam auctoritate sibi commissâ. aliter, causam auctoritate Apostolicæ sibi commissâ, sed plura & vetustiora ita: causam auctoritate sibi commissi.* d *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 7. c. 12.* e *al. per transactionem.* f *vide l. nec magistrat. ff. de injur.* g *Post Conc. Later. sub Alex. III. c. 14. & 16. eod. tit. in 1. compil.*

[1 *Quia*

[1 *Quæ tua nobis dostinavit fraternitas, quæstiones quæstam enseruisti, super quibus solutionem tibi à nobis postulâsti exhiberi, quarum siquidem una est, scilicet usque ad quod tempus judex delegatus possit se interponere, ut sieut res judicata vel transactio firmetur? Super hoc itaque prudentia tua t. respondemus.*]

CAP. X.

¶ Reo absente, non per contumaciam, delegatus datus etiam ad diem, non restituet actorem, licèt possessionem & dejectionem probare volentem.

Idem Alex. III. *Abbati sancti Albini.* (*an.* 1173. *Romæ in Angliam.*)

CONsultationibus *a*: [& J.] ¶ Quæsitum est, utrum si aliquis Ecclesiâ, vel possessione quâlibet se asseverans absque judicio & causa rationabili spoliatum, à nobis ad judices literas obtinuerit, ut intra certum tempus restituatur sibi possessio, si constiterit judici, eum esse taliter spoliatum, possessio debeat ei restitui, cùm is, qui tenet Ecclesiam vel possessionem, quam ipse requirit, antequam de literis ipsis aliqua mentio fieret, studiorum, peregrinationis, vel aliâ hujusmodi causâ se absentaverit, nec intra tempus præfixum *b* Judici possit suam præsentiam exhibere? Super quo respondemus, quòd nec potest, nec debet restitutionem habere, quamvis paratus sit coram judice delegato, testibus idoneis, possessionem & dejectionem suam probare: nisi is, qui possidet, se per contumaciam absentâsset.

[1 *Singulorum ex ministerio servitutis susceptæ cogimur singulis respondere, ut si quid dubietatis vel quæstionis in mente alicujus emerserit, ab Ecclesia Romana solvatur, quæ inter alios dilectente Domino meruit obtinere principatum.*]

CAP. XI.

¶ Delegatus Papæ in causa sibi commissa, jurisdictionem habet super ordinarium, & quemcunque majorem.

Idem *c Carnotensi Episcopo.* (*an.* 1175.)

II. SAnè quia *d* nos: [1 & J.] ¶ Tuæ quæstioni duximus respondendum, quòd Judex à nobis delegatus, vices nostras gerit: unde in causa illa superior est & major illis, quorum causam susceperit terminandam *e*: Ideoque si Episcopus vel alia persona, quæ non sit de jurisdictione illius, in causa, quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secundùm qualitatem facti poterit vel interdicti, vel suspensionis sententiâ, à judice delegato compelli: Ita quòd judex secundùm negotii qualitatem temperatè procedens, Episcopo vel ingressum Ecclesiæ, vel Sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad jurisdictionem suam pertinet, specialiter interdicto supponat.

[1 *Consulere voluisti, qualiter à nobis judex delegatus Episcopum, qui ei non subest, ad aliquid faciendum vel dandum compellere debeat, cum causam, quæ inter Episcopum & Clericum & Laicum vertitur, à mandato nostro susceperit terminandam, id*]

CAP. XII.

¶ Si primus impetravit primam dignitatem in Ecclesia vacaturam, secundus impetravit certam dignitatem ipsius Ecclesiæ, cum vacaret, & illa postmodum vacat, debetur primo, & non secundo. h. d. & est notabilis decisio.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo, & Episcopo Conventren.* (*an.* 1176.)

I. EX parte N. nobis *f* innotuit, quòd cùm ad te, frater Conventren. Episcope, nostras literas impetraverit, ut ei Archidiaconatum, quem in Ecclesia tua primò vacare contingeret, assignares: R. adversarius *g* ejus alias ad te, frater Eboracen. literas *h* impetravit, nullâ de prioribus habitâ mentione, ut si avunculus suus Archidiaconatum, quem habebat in Ecclesia eadem, vellet omnino dimittere, ipsum ei faceres assignari. Quoniam igitur, si memores fuissemus, non pro prædicto N. literas direxisse, pro adversario nullatenus scripsissemus: mandamus, quatenus præfato N. Archidiaconatum ipsius Ecclesiæ (si vacat) non obstantibus posterioribus literis assignetis,

CAP. XIII.

¶ Ubi contraria voluntas Papæ non apparet, delegatus juris formam servare debet, & rationabiles exceptiones admittere.

Joan. Andr.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.* (*an.* 1177.)

II. EX parte *a* tua: [1 & J.] ¶ Quæstioni tuæ taliter respondemus, quòd si quando judici delegato expediat formam sibi statutam servare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in causa juxta juris æquitatem procedere: Nisi exprimatur in literis nostris, quòd nullæ debeant exceptiones admitti. Quod nec nos, nec antecessores nostros credimus unquam *b* expressisse.

[1 *Quæsitum est à nobis, utrum cùm causam aliquam sub certa forma committimus, judices delegati formam sibi commissam debeant sequi, ita quod rationabiles exceptiones non admittant? Super quo*]

CAP. XIV.

¶ Delegatio facta dignitati non expresso nomine proprio, transit ad successorem.

Idem *Abbati & Conventui Majoris monasterii.* (*an.* 1178. *Romæ in Gallia.*)

QUoniam *c* Abbas Leicestriæ, qui susceptо mandato nostro partibus diem ad agendum præfixit, Abbatem Vincestriæ de novo substitutum judici præmortuo, illi mandato nostro parendo, quia sub expressis nominibus locorum & non personarum commissio emanavit, sibi socium in causæ cognitione adjunxit. Nos sententiam illorum (sicut est justa) ratam & firmam habemus.

CAP. XV.

¶ Si quæstionem de jure præsentandi Papa delegat appellatione remotâ, & sub ea forma, ut delegatus ad præsentationem ejus, ad quem videtur pertinere, ordinet Ecclesiam, per hoc non habet instituere, sed pronunciare: & is, ad quem pertinet, instituet: & si juri suo detrahitur, licitè appellat.

Idem. (*Cenomanensi Episcopo.*)

SUper *d* eo verò, quod subjungere voluisti, si de præsentatione Presbyteri inter aliquos quæstione suborta, causam contigerit delegari alicui sub hac forma, ut si constiterit jus, de quo agitur, ad partem alterutram e pertinere, ad præsentationem ejusdem de persona idonea ordiner Ecclesiam, app. rem. an liceat delegato judici, inscio diœcesi. Episcopo, Archidiacono vel Archipresbytero reclamante, præsentatum sibi Clericum in possessionem Ecclesiæ mittere: & an si Archipresbyter, vel Archidiaconus, vel Episcopus, ad quem institutio pertinet, appellaverit *f*, eorum sit appellationibus deferendum. Hoc tuâm volumus discretionem tenere, quòd licet quæstionem, quæ de præsentatione vertitur, app. rem. committamus alicui terminandam: non tamen est nostræ intentionis diœcesi. Episcopo, vel Archipresbytero, vel Archidiacono præjudicium generare: ideoq; præsentandus est illi, qui instituendus fuerit *g*, & tenebit eorum appellatio, si videntes juri suo detrahi duxe int appellandum, quia non illis *h*, sed partibus inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum.

a *C. 15. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. part 7. c. 17.* b *al. præmissam.* c *Cantuar. Archiep.* d *C. 16. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 7. c. 2.* e *l. generaliter. cum not. D. de fideiuss. & l. si duo. D. de solut.* f *C. 17. eod. tit. in 1. compil & post Conc. Later. p. 7. c. 21.* g *Hæc duo verba, adversarius ejus, desunt in antiquis.* h *vox, literas, in antiquis deest.*

a *C. 18. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 42 c. 1.* b *vox, unquam, non est in antiquis.* c *cap. 19. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. p. 43. c. 4* d *c. 20 eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. part. 47 cap. 3* e *alteram.* f *appellaverint.* g *est.* h *al. illi, sed illis, id est, Episcopo, Archidiacono, vel Archipresbytero.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XVI.

¶ Si causa simpliciter est delegata duobus, sententia unius non tenet.

Idem Alex. III. *Arelatensi Episcopo. (an. 1180. Romæ in Galliam.)*

I. CAusam *a* matrimonii, quæ inter I. mulierem, & Blanchacium agitari dignoscitur, Furolien. *b* & Vapicenensi Episcopis nos meminimus commisisse: quibus eam viro restitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus & flagellis adeò affecit, quòd invita & coacta inter se & virum suum confessa est parentelam, sicque factum est, quòd ad judicium unius eorum dimisit eandem: [1 & 3.] ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si inveneritis, quòd præfatus B. dictam I. ad judicium solummodo alterius prædictorum *c* à se separâsset (quia cum causa duobus committitur, sententia unius non tenet) ipsum ut eandem mulierem sicut uxorem suam benignè recipiat, & maritali affectione *d* pertractet, monitione præmissâ cogatis. Si qui tamen apparuerint, qui (postquam ab eo recepta fuerit) matrimonium ipsorum velint, & legitimè possint impetere, causam audiatis, & fine canonico terminetis.

[1 *Quæ v. filios ex eo dicitur genuisse, & XIV. annis secum sine quæstione permansisse. Unde quoniam matrimonium in Ecclesia Dei à Deo probatur esse magnum sacramentum, quod sine rationabili & evidenti causa non debet dissolvi, præsertim cum non ab homine, sed à Deo fuerit institutum.*]

CAP. XVII.

¶ Delegatus, qui est dominus impetrantis, recusari potest.

Idem *Oxonensi & Vintonien. Episc. & Abbati Hersor. (an. 1180. Romæ in Angliam.)*

II. CAusam *e*, quæ inter F. & R. de nativitate Agathæ vertitur, vobis fratres Episcopi, & London. Episcopo commisimus terminandam. Verùm quoniam idem F. Præfatum Londonen. Episcopum habebat suspectum, pro eo quòd dominus est prædicti R. ipsum amovendum, & te fili Abbas, loco ipsius *f* duximus subrogandum.

CAP. XVIII.

¶ A subdelegato delegati Papæ, qui subdelegavit non in totum, non ad Papam, sed ad ipsum delegatum appellari debet.

Idem. *(Cantuariensi Episcopo.)*

CUm *g* te consulente: [*& infrà.*] ¶ Si super causa, quæ tibi ex nostra delegatione committitur, à personis Ecclesiasticis, unà, vel pluribus, quibus (ut parcas laboribus partium & expensis) cognitionem ipsius causæ & testium examinationem (sententiâ tibi reservatâ) committas, appellatio fuerit interposita, hujusmodi appellationis intuitu causam ipsam indifinitam relinquere non teneris.

CAP. XIX.

¶ Morte delegantis non expirat jurisdictio delegati, coram quo lis erat cœptata. [illegible]

Lucius III. *h Cantuariensi Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis. (1185. Romæ in Angliam.)*

RElatum est: *i* [*& infrà.*] ¶ Nos itaque consult. vestræ resp. quòd si lis fuerit ante prædi. obitum contestata, mandatum morte mandatoris nullatenus expiravit. Si verò ante litis contestationem decessit, non est à judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum.

a *Cap. 21. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 30. c. 26.* b *al. Torolinensi & Napicensi, al. Futsjulensi.* c *Vide l. falsus. 4. sed si tu. ff. de furt. gl. & doctor. in auth. de fidejuss. §. 1.* d *affectu.* e *C. 4. qui filii sint leg. in 1 compilat. adde cap. 3. §. de dolo & contum.* f *illius.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* h *al. Innocent. III.* i *Cap. 22. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 7. c. 22.*

CAP. XX.

¶ Si delegatus citavit ante mortem delegantis, perpetuata est ejus jurisdictio. Et appellatorem renunciat, qui coram judice, à quo appellavit, litem prosequitur.

Urbanus III. *[de Vellebech. & de Offsten. Abbatibus.] (an. 1186. Romæ in Angliam.)*

GRatum *a* gerimus, [1 & 3.] ¶ Sanè consuluit nos devotio vestra, an ante obitum delegantis proposito citationis edicto, lite verò post mortem contestatâ nihilominus debeat in causa procedere delegatus. Et utrum is intelligatur appellationi renunciâsse, qui ea interpositâ ad producendos testes inducias postulavit, & demùm productioni & allegationi renuncians, attestationes petiit solenniter publicari. Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd cùm in casu primi citatione factâ, negotium sit quasi cœptum, & maximè si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest & debet in causa procedi, tenebitúe, quod justitiâ fuerit prævia definitum. In secundo verò casu videtur ab appellatione recessum, si secundùm ea, quæ præmissa sunt, eum, qui appellaverit, constiterit processisse.

[1 *Et acceptum, quod negotiis vestræ diseretioni commissis utebitam curam impenditis, & in his, quæ ad dubitationem faciunt, pro gravitate vestri officii censuram sed. Apost. postulatis.*]

CAP. XXI.

¶ Si causa committitur tribus delegatis, cum clausula, quòd si non omnes, &c. priusquam appareat de impotentia tertii, duo procedere non possunt. Et si procedunt, nihil agunt. hoc dicit, usque ad 9. adjicimus.

Cœlestinus III. *(an. 1194. Roma.)*

PRudentiam *b* tuam: [*& infrà.*] ¶ Quinto loco supplicas informari, utrum cùm tribus causa committitur, ita quòd si omnes interesse nequiverint, duo eam nihilominus exequantur: si reus à duobus tantùm judicibus convocatus venire necessariò teneatur. Et si citatus à pluribus coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per se, vel *c* per literas (ut solet fieri) excusante, an duo præsentes in causa possint procedere, & eam sententiæ calculo terminare? In hoc casu taliter respondemus, quòd cùm aliquis delegatorum judicum per certum nuncium, vel excusatorem literatoriè destinatum non ostenderit, se interesse non posse, vel aliàs de eodem causæ nondùm constare non poterit, refidui procedere ad causæ cognitionem *d* non debent: quòd si processerint, nihil reputabuntur egisse. Illa quippe fuit antiqua sedis Apostolicæ provisio, ut hujusmodi causarum recognitiones *e* duobus, quàm uni, tribus, quàm duobus libentiùs delegaret, cùm (sicut canones attestantur) integrum sit judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Mandati siquidem excedere fines probaretur, si quis circa formam rescripti accepti præsumeret judicare.

¶ Clausula, si non omnes poterint, sub impotentia includit voluntatem, quoad purificandam jurisdictionem conjudicum. Idem in duobus datis cum clausula, quòd si ambo. h. d. usque ad 6. sexta.

Adjicimus etiam, quòd ubi fuerit in commissione appositum, ut si omnes interesse nequiverint, duo *f* eam nihilominus exequantur: si aliquis ex ipsis, cùm possit, noluerit interesse, duo nihilominus in causa procedant, licèt ille tertius gravissimè sit arguendus pro eo, quòd mandatum Apostolicum exequi subterfugiat aut contemnat. Idem quoque per omnia dicimus observandum in *g* causa, quæ committitur duobus, eo

a *Cap. 23. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 41. c. 3.* b *Pars c. providentiam. §. de mutuis pet. & c. 3. eod. tit. in 2. compil. Vide gloss. hic.* c *al. nec, nec.* d *facit ad hoc gloss. in l. magistros. C. de med. & professl. lib. 10.* e *cognitiones.* f *in quibusdam manuscr. sta: duo vestrùm nihilominùs.*
g *al. de causa.*

bus, eo apposito, ut si ambo interesse nequiverint, alter nihilominus exequatur.

¶ Si reus coram delegato objicit excommunicationem allati, quam non probat intra tempus debitum, auditur actor: si verò probat, delegatus absolvet actorem, si excommunicatus est propter causam sibi commissam: si propter aliam, ad excommunicatorem suum illum remittet: qui si non vult eum absolvere, delegatus Papæ eum absolvet, nisi sit de casibus Papæ reservatis. h. d.

Sexta nobis proposita ex parte tua quæstio continebat, quòd cùm aliquibus judicibus causa committitur, & quandoque contingit, quòd reus actori objicit, quod stare non potest in judicio, utpote vinculo excommunicationis adstrictus: si reus non velit statim eum probare excommunicatum, sive non possit, an actor nihilominus audiri debeat, donec super eo, quod objicitur, rei veritas fuerit, patefacta? Hanc dubitationem taliter *a* removemus, quòd si ille, qui tale *b* objicit, statim vel intra terminum competentem non probaverit legitimè, quod intendit, actor permitti debet, ut sine offendiculo quoliber audiatur. Cæterùm, si vel ex confessione actoris, vel alio *c* quolibet modo legitimè constiterit esse actorem vinculo excommunicationis adstrictum à judicibus delegatis secundùm formam Ecclesiæ valet absolvi, ita ut si propter aliam justam causam & evidentem ab ordinario judice vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet absolvendus remitti: qui *d* si malitiam adhibuerit, delegati judices id ritu *e* Ecclesiastico liberè exequantur, dummodo non sit tale genus excommunicationis illius, cujus absolutio sedi Apost. reserverur. Explorati siquidem juris existit, ut delegatis judicibus, quibus principale committitur, & accessorium committatur.

¶ Absolutus à delegato super causa, pro qua fuerat excommunicatus, coram excommunicatore parebit seu respondebit super illa causa, nisi sit alteri delegata: & si excommunicator malitiose diffulerit, delegatus, qui absolvit, cognoscet. h. d.

Si verò ab his fuerit, præstito juramento, quòd stabit mandato Ecclesiæ, absolutus, rursùs interrogas, an cotam eisdem delegatis, *f* vel ordinario, à quo excommunicatus extitit, teneatur super eadem causa, pro qua excommunicatus fuerat, respondere, & quorum debeat judicio vel mandato stare? In quo casu taliter respondemus, quòd coram ipsis excommunicatoribus super illa causa, pro qua fuerat excommunicatus, stare debet, & eorum servare mandatum: nisi specialiter fuerit illud aliis *g* judicibus à sed. Apost. delegatum. Quòd si excommunicatores malitiosè distulerint, tunc delegati eandem jurisdictionem, quam in principali, & in accessorio exercebunt.

CAP. XXII.

¶ Si causa simpliciter delegatur tribus, duo sine subdelegatione tertii procedere non possunt. Quòd si fecerint, ab eis poterit appellari. Idem si sunt dati cum clausula, quòd si non omnes, non enim valet processus duorum tertio inconsulto. hoc dicit, compehendendo utrumque intellectum.

Innocentius III. *Rheginen. Archiepiscopo, & Episcopo Cephaludensi.* h *(an. 1198. Romæ in Calabriam.)*

CUm causa *i*, quæ vertitur inter *ven. fr. n.* Montis Regalis, & Rosan. Archiepiscopos, super quibusdam decimis, Panormitano & Capuano Archiepiscopis, & tibi fratri Rhegin. commissa fuisset à nobis sine debito terminanda, prædictus Archiepiscopus Montis Regalis (sicut accepimus) ad primam Panormitani & Capuani Archiepiscoporum citationem accessit, in quorum præsentia excipiendo proposuit, quòd pro duabus causis eorum non deberet stare judicio: tum quia ipsa causa tribus fuerat judicibus delegata, & idem *a* ab illis duobus tantùm (je fratre Rheginen. inconsulto, nec vices tuas super hoc committente) ad judicium fuerat evocatus, tum quia ante ipsorum citationem & notitiam literarum, pro eadem causa nuncium suum ad Apost. sedem transmiserat, in quo decretalem *b* Alexandri Papæ præd. n. sibi affirmabat apertiùs suffragari. At iidem Archiepiscopi exceptiones ipsius nolentes admittere, contra eum, ut responderet, interlocutoriam sententiam protulerunt: propter quod ad sedem Apostolicam appellavit: [1 & *infrà.*] ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus, si vobis constiterit, prædictos Archiepiscopos exceptiones prædictas nullatenus admisisse: non obstante eo, quod per ipsos factum est, decimas ipsas, quibus prædictus Montis Regalis Archiepiscopus se, postquam nuncius suus propter hoc ad sedem Apostolicam accesserat, asserit spoliatum, præcipuè cùm eadem tam sibi, quàm Ecclesiæ suæ à sede Apostolica asserit confirmatas, sive per laicalem potentiam, sive per eosdem judices factum sit, cum fructibus inde perceptis restitui faciatis, *c* audientes postmodum, quantùm de jure poteritis, quicquid fuerit quæstionis.

[1 *Mos igitur inquisitionem prædictorum & decisionem canonicam vestræ diseretionis examina committentes.*]

CAP. XXIII.

¶ Si duo sunt delegati cum clausula, quòd si ambo, &c. uno recusato, alter solus procedere potest, nec tenet processus, si cum recusato procedat.

Idem *Conventui de Conchis. (an. 1199. Romæ in Galliam.)*

CUm sit *d* Abbatia monasterii vestri *e*, inter vos & S. quondam Abbatem vestrum, fuisset quæstio agitata, demùm super ea ad Lesionen. *f* Episcopum & Abbatem de Becco nostræ fuerant *g* literæ destinatæ: [*& infrà.*] ¶ Quamvis solus Abbas, antequam appellaretur ab eo, juxta formam literarum nostrarum procedere potuisset, quia tamen pro eo, quòd cum ipso Episcopo interlocutus est, appellationem priùs ab eodem Episcopo interpositam non tenuisse, de jure sine ipso, cùm *h* posset & nolle et negotio interesse, per consequentiam *i* confessus est, se non posse mandatum Apostolicum adimplere, nec suæ intentionis extitit, ut sine conjudice suo aliquid diffiniret, & cum eo, qui jam Judex esse desierat, aliquid super prædicto nepotio ritè disponere non valebat, voluntate ac potestate sibi mutuo adversantibus, cùm noluerit, quod potuerit, & quod voluerit adimplere nequiverit: quod à duobus factum fuerat *k*, effectum non potuit de jure obtinere.

CAP. XXIV.

¶ Si jurisdictio delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus assignavit, post congruam horam peremptoris, judex non expectabit contumacem. Si non expirat, potest expectari in diem alteram, & iterum citare, si vult.

Idem *Archiepiscopo Toletano.*

COnsuluit *l* nos tua Fraternitas, utrùm cùm ad recipiendos testes, depositiones publicandas eorum, vel sententiam proferendam, peremptorie citatas partes, & earum altera se absentat contumaciter die datâ, an circa ultimam saltem partem diei tibi sit in negotio procedendum, vel in diem expectandum potiùs subsequentem, & si expectaveris, utrùm contumax iterùm sit citandus, cùm non fuerit die partibus assignatâ processum? Nos autem credimus distinguendum, utrùm jurisdictio duret post terminum peremptorium, an

a *al. amovemus.* b *al taliter tale quid objicit.* c *aliquo.* d *scilicet excommunicator.* e *al. de ritu.* f *Qui paulò antè absolverunt eum.* g *Vox, judicibus, deest in omnib. manuscr. & in uno sta: nisi specialiter illud fuerit. in alio ita: nisi specialiter fuerit illud negotium, &c.* h *al. Cephaludensi. vid. p. 252. 53. 54. epist. Innocent.* i *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Ipse.* q *Hanc habes §. de appell. c. ad hæc sicut.* c *Vide l. quemadmodum. cum gloss. C. de agric. & cens. lib. 11.* d *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* e *al. vestri de Conchis Ebroicensis diœcesis.* f *Lexiniens. Lexonien sem.* g *fuerunt.* h *dum.* i *consequens.* k *fuit.* l *C. 3. eod. tit. in 3. compil.*

expiret in illo. Si durat, in diem alteram, æquitate suadente, poteris expectare : nec erit pars contumax peremptorio elapso citanda, nisi gratiam fecerit ei benignitas judicantis. Si autem expiret, nisi partes, cùm id noverint, se tibi præsentaverint eâ horâ, quâ congruè possis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitimè terminum peremptorium assignâsti : extunc exequi poteris, quod intendis, ne frustrà judicialis instantia evanescat. Ne verò judicium Ecclesiasticum exerceatur in tenebris, quia juxta *a* testimonium veritatis, qui male agit, odit lucem. Licèt enim secundùm consuetudinem, & constitutiones legitimas more Romano dies à medietate noctis incipiat *b*, & in medio noctis desinat subsequentis (unde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde sanxit habendum legalis auctoritas, ac si quâlibet parte lucis agatur) nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua possis ante noctis tenebras perficere, quod incumbit. Porro discretus Judex in assignatione peremptorii, non debet jurisdictionem suam (nisi necessitas exigat) adeo coarctare. *c*

CAP. XXV.

¶ Ex nova causa removetur delegatus, etiam post litem contestatam, & alius subrogatur.

Idem *Abbati de* d *Bordellis, & Priori sancti Sepulchri. (an. 1204. Romæ in Anglitam.)*

INsinuante R. *e* rectore sancti *f* Saldati, ad audientiam nostram pervenit, quòd cùm causam, quæ super jure parochiali inter ipsum & T. vertebatur, Vigorien. Episcopo & Conjudicibus suis à nobis obtinuerit delegari, postmodùm (licèt fuerit in eadem quæstione processum) tractu temporis ante diffinitivæ sententiæ calculum, idem Episcopus dictum R. in familiarem admisit : sine quo alii Conjudices *g* (secundùm quod in nostris literis mandabatur) in causa procedere non valebant, & alter ipsorum Conjudicum *h* Officialis est Episcopi suprædicti : propter quod adversæ parti poterat suspectus haberi : unde cùm tam Episcopus, quàm Officialis prædictus (utpote quos idem R. in judices postulârat *i*, & ipse familiaris eorum postmodum est effectus) ab adversa parte possent merito recusari, decisionem ipsius causæ, vestræ petiit discretioni committi. Quocirca mandamus, quatenus si est ita (nisi postquam familiaris ejus est effectus, litigare consenserit coram illo) in causa, secundùm priorum *k* continentiam literarum (ratione prævià) procedatis, alioquin partes ad priorum judicum revertantur examen.

CAP. XXVI.

¶ Delegatus Papæ sententiam suam exequi potest usque ad integrum annum. h. d. & est casus singularis.

Idem *Priori sancti Friciani.* l *(an. 1205. Romæ in Hetruriam.)*

QUærenti *m* quid per censutam *n* Ecclesiasticam : *[& infrà.]* ¶ Si verò delegatus à nobis excommunicet illum, qui rei judicatæ parere contemnit : licèt aliquibus videatur, quòd suo sit functus officio, ut ulteriùs non habeat ex delegata sibi jurisdictione processum : alii autem dicant, quod jurisdictio ejus duret, donec sententiæ pareatur, ut interim absolvere possit parere volentem. Nos tamen per æquitatis sententiam incedentes, præsentium auctoritate statuimus, ut delegatus à nobis, non solùm usque ad quadrimestre tempus, quod ad solvendum debitum à lege reo conceditur, sed usque ad integrum annum jurisdictionem sibi commissam, ad exequendum sententiam valeat exercere : sicut observatur in illo, qui ante litis *a* contestationem contumax invenitur.

CAP. XXVII.

Delegatus Papæ potest principium, medium, & finem causæ conjunctim & divisim subdelegare. h. d. usque ad §. verum.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo. (an. 1206.)*

SUper *b* quæstionum articulis, de quibus nos consulere voluisti, t. respon. quòd per constitutionem nostram consultationi Alex. Papæ nullatenus derogatur, sed illa per istam exponitur, imò in ista verius, quæ in illa fuerant prætermissa, supplentur. Ipse namque respondit quòd si super causa, quæ alicui ex Apostolica delegatione committitur, à personis Ecclesiasticis unà vel pluribus, quibus delegatus (ut parcat laboribus partium & expensis) causæ cognitionem ipsius, & testium examinationes, sententiâ sibi reservatâ, committit, appellatio *c* fuerit imposita : hujusmodi appellationis intuitu, causam indefinitam relinquere non tenetur. Nos autem statuimus, quòd licèt is, cui causa committitur remotâ appell. non possit eam aliis sine provocationis obstaculo delegare, si tamen delegatus à nobis, vel judex quicunque non tam cognitorem, quàm executorem ad aliquem *d* certum articulum, quempiam deputaverit, ab eo (nisi modum excedat) non liceat appellari, dummodo de partium deputetur, vel recipiatur assensu. Quòd si delegatus à nobis vel litis exordium, vel causæ finem, nedum totum negotium ei duxerit committendum, ab ipso tanquam à judice licitè provocetur : cùm & lis ante judicem debeat contestari, & causa per judicem diffiniri. Intentionis igitur nostræ fuit (sicut ex tenore constitutionis præmissæ potest liquidè deprehendi) quòd, ut judicialis auctoritas liberiùs valeat exerceri, delegatus à nobis licitè possit, & principium, & finem, & medium causæ sibi commissæ, non solum conjunctim, sed etiam divisim alii delegare, e non obstante quòd dicitur, quòd Judex debet cognoscere per seipsum in principio, in medio, & in fine : cùm antequam ferat sententiam, universa, quæ acta sunt in judicio, investigare debeat diligenter.

¶ A subdelegato cum jurisdictione appellari potest : secùs si sine jurisdictione, nisi modum excedat : tunc enim potest recusari nisi datus sit de partium consensu. Abbas.

Verùm cùm totam causam committit alieni, vel principium aut finem ipsius, ab eo, tanquam à judice potest licitè provocari. Cùm autem alicui medium *f* tantùm committit, ab ipso tanquam ab auditore provocari non potest : nisi mandati fines excedat *g*, vel meritò sit suspectus, unde ne valeat recusari, providè statuimus, ut de partium detur vel recipiatur assensu.

¶ A subdelegato non in totum, appellatur ad subdelegantem, non autem ad primum delegantem : secùs si in totum. h. d. usque ad §. quem verò.

Porrò cùm delegatus à nobis jurisdictionem suam in alium transferre totam, si fuerit appellandum, non ad eum, sed ad nos appellari debebit. Cùm autem sibi aliquid de jurisdictione reservat, si causa sit ei appellatione remotâ commissa, non ad nos, sed ad eum potest de jure appellari. Unde si forsan appellaretur ab eo, cui medium causæ *h* committitur, sive cognitor aut executor dicatur, vel (quod melius est) auditor, pro eo quòd vel mandati fines excedat, vel meritò sit suspectus : nihilominus tamen delegatus à nobis juxta consulta-

a *Joan. 3.* b *Vide l. more Rom. ff. de fer. Bart. in leg. aut fatta. §. tempus. ff. de pœn. & l. hac verba. in fin. ff. de verb. sig.* c *Vide Abb. in hunc locum.* d *al. Boroc. al. de Bordellis.* e *c. 4. eod. tit. in 3. compil.* f *al. Aldari.* g *judices.* h *judicum.* i *postulavit.* k *priorem.* l *al. Episcopo Pranestino.* m *C 3. eod. tit. in 3. comp.* n *Vide cap. quærenti. ℣. de verb. sign.*

a *al. ante litem contestatam.* b *C. 6. eod. tit. in 3 comp.* c *In causa appellationis multa salubriter cavit Conc. Trid. sess. 13. de reform. c. 1. & sess. 24. de reform. c. 10. & 20. & alin locis.* d *ad discutiendum aliquem.* e *Vide l. à judice. C. de judic. & gl. in provincia. cum not. C. ubi de crim. ag. op.* f *media.* g *Vide auth. quis commit. al. cui media committuntur.* h *media causa*

tionem

tionem præmissam, causam poterit definire : ut parcatur laboribus partium & expensis.

¶ Auditor datus sine partium consensu, recusari potest ut suspectus, non tamen sine causa. Abbas,

Eum verò quem delegatus à nobis deputaverit auditorem, neutra partium poterit recusare, nisi coram eo justam recusationis causam ostendat. *a*

¶ Si unus ex duobus delegatis Principis cum clausula appell. rem. subdelegat alteri acceptanti, non potest acceptans subdelegare, nec appell. rem. procedere, quod tamen ante acceptationem potuit : & si ab isto fuerit appellandum, appellabitur ad Papam, etiamsi fuerit subdelegatus non in totum. hoc dicit, secundùm intellectum veriorem.

Si verò duo sunt à Principe delegati, & unus committit vices suas alteri, ille nec potest, nec *b* debet appellatione remotâ procedere, nec causam alii delegare *c*, quamvis in commissione facta duobus contineatur expressum, ut appell. rem. alter possit procedere sine reliquo, si non possunt ambo pariter interesse. Quia quod potest ex sola jurisdictione sibi *d* à Principe delegata, non potest cum jurisdictione sibi à condelegato commissa. Unde si ab eo fuerit appellatum, licèt aliquibus visum fuerit, quòd ad condelegatum valeat appellari, nobis tamen videtur, quòd ad primum duntaxat appellandum est delegantem, propter rationem superius assignatam.

¶ Si delegatus Papæ subdelegat non in totum, pars à subdelegato non poterit appellare, ex eo, quòd datus fit sine suo consensu : potest tamen recusari in offendendo causam justam coram delegato, & tunc delegatus desinet : à quo etiamsi noluerit recusationem admittere, appellatur ad Papam. hoc dicit.

Ejus ergo appellatio, de quo tua fraternitas nobis scripsit, si nostræ constitutionis occasione ad nostram audientiam appellavit, pro eo quòd delegatus à nobis reservatâ sibi definitivâ sententiâ, audientiam causæ commisit quibusdam, qui de partium *e* assensu nec dati sunt, nec recepti : nisi contra eos justam recusationis causam ostenderit, vel paratus fuerit ostendere coram Judice delegato, non debuit impedire, quò minus procederent auditores. Qui etiamsi tanquam suspecti fuissent meritò recusati, delegatus tamen à nobis nihilominus potuisset, sublato appellationis effugio, causam judicialiter expedire. Quod si justam recusationis causam noluit admittere delegatus, sed coram suspectis eum litigare *f* cogebat, à tali gravamine licitè potuit *g* ad nostram audientiam appellare : quòdque *h* post appellationem hujusmodi est præsumptum, judicari debet irritum & inane.

CAP. XXVIII.

¶ Delegatus Papæ, nisi malitiosè se exoneret, subdelegatum compellit ad suscipiendam subdelegationem : in coactione tamen defert suæ dignitati & personæ. h. d. usque ad §. Item cùm totum.

Idem *Episcopo Helien. (an. 1206.)*

PAstoralis *i* officii : *[1 & infrà.]* ¶ Consultationi tuæ *k* duximus *l* respondendum, quòd cùm delegato à Principe jurisdictio dandi judicem sit à lege concessa (dummodo ipse exonerare seipsum malitiosè non quæ-rat) potest compellere renitentem, eò quòd jurisdictio illa nullius videretur esse momenti, si coërctionem aliquam non haberet : Delegatus tamen debet solicitè provideré, ut si personis superioribus (exigente necessitate) negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati deferat & personæ. *a*

[1 Diligentia & solicitudo, quam geris circa executionem mandatorum nostrorum, & zelus tuæ restitutionis nos invitant, ut quamvis simus multiplicibus occupationibus prapediti negotiorum, eis tamen ad horam subtrahimus nosmetipsos, in qua tuis intendamus consultationibus. Consuluit etenim nos tua fr. discretio, utrùm si delegatus à Principe causam sibi commissam voluerit alii delegare, nolentem delegationem suscipere, ad ipsam suscipiendam valeat coarctare.

¶ Delegatus Papa sicut potest committere totam causam, ita potest citationem, & punire contemnentem acceptare. hoc dicit Abbas.

Item cùm totum negotium alii possit committere delegatus, sicut superiùs est expressum : citationis officium potest cuilibet (discretione prævià) demandare, ac punire merito contemptorem.

¶ Si Papa scienter commisit appellationem interpositam à suo delegato dato cum clausula, appellatione remotâ, jurisdictio primi delegati est interim suspensa, quoad executionem. hoc dicit, secundùm verum intellectum.

Præterea postulâsti, si cùm à sententia lata auctoritate literarum nostrarum, in quibus appellatio est inhibita, fuerit appellatum, & literæ post appellationem ad judices alios emanaverint, an ad mandatum posteriorum judicum executio sententiæ à prioribus delegata debeat retardari, ut priores judices ipsam neque per se, neque per alios exequantur. Nos autem inquisitioni r. t. r. quòd cùm appellationis causam ex certa scientia judicibus aliis committimus cognoscendam, appellationem videmur recipere, ac jurisdictionem priorum judicum revocare *b*, ut interim executio sententiæ suspendatur, donec appellationis merita plenius sint discussa : *[& infrà.]*

¶ Ordinarius ad mandatum delegati exequitur sententiam, etiamsi sciat eam injustam. Abbas.

Quia verò sæpè contingit, quòd executio sententiæ Ordinario demandatur : quæsivisti, an si ipsam injustam esse cognoverit, debeat eam executioni mandare ? an sit ei potius subsistendum ? Attendentes itaque, quòd non cognitio, sed executio tantùm demandatur eidem : respondemus, quòd cùm ordinarius teneatur obsequi delegato, etsi sciat sententiam illam injustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat. *[& infrà.]*

¶ Delegatus, qui impeditur die statuta procedere, partem hoc procurantem punit : & quantum ad diem illam causam committet, appellatione remotâ, in odium procurantis, nisi partes negotium prorogent. Abbas.

Cùm autem sæpè contingat, ad diem, quam judex delegatus à nobis partibus assignavit, earum alterâ procurante, ut negotium prorogetur, judicem ipsum à Rege vel Archiepiscopo evocari : Nos perversorum volentes malignitatibus obviare, decernimus, ut si delegato constiterit hoc fuisse alicujus partis malitiâ procuratum, ipsam puniat animadversione condignâ : & (ne aliquod lucrum ex hujusmodi fraude reportet, personæ neutri parti suspectæ, quantùm ad diem illum, committat ipsum negotium audiendum, quæ in ipso, appellatione remotâ, procedat : nisi forte partes consenserint negotium prorogati.

CAP. XXIX.

¶ Subdelegatus à delegato Papæ jurisdictionem habente, potest coërcere impedientem. hoc dicit, comprehendendo utrumque intellectum.

Idem *Abbati sancti Hilarii* c *& magistro G. Canon. Tervisino. (an. 1207. Romæ in Venetiam.)*

a *Vide leg. apertissimi. & l. cùm specialis C. de jud.* b *Hæc duo verba, nec debet : desunt.* c *Vide leg. à judice. C. de jud.* d *ad quod post. al. quicquid potest.* e *ipsius.* f *audire, in antiquis.* g *poterit.* h *al. pastoralis. infrà de offic. jud. ord. & c. pastoralu. de jud. Cap. 7. eod. tit. in 3. compilat.* k *al. taliter duximus.* l *Textus in l. apertissimi. C. de judic.*

a *Vide l. capitalium. & ibi Bart. ff. de pœnis. facit quod not. in l. 1. ff. eodem.* b *Vide text. in l. 1. cum ibi notat. ff. ad Se. Turpill.* c *Hilarii Plebano S. Pauli Cassell. diœces. & magistro G. Can. Fusen. Tervisten.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX literis a Patriarchæ Granden. [1 & infrà.] ¶ Mandamus, quatenus, nisi vobis constiterit, quòd literæ, quæ secundo loco ad Archipresbyterum Paduanum impetratæ dicuntur, de prioribus literis ad Primicerium Granden. & Plebanum sanctæ Sophiæ obtentis, expressam fecerint mentionem, ut per secundas primæ appareant revocatæ: cùm primos Judices auctoritate literarum nostrarum jurisdictionem non sit dubium habuisse, quam potuerunt postmodùm Patriarchæ, quoad executionem sententiæ demandare, ex qua coërctionem etiam idem Patriarcha receperat: cùm hujusmodi demandata jurisdictio delusoria videretur, si subdelegatus hujusmodi coërctionem aliquam non haberet: interdicti sententiam ab eodem Patriarcha in Castellan. Archidiac. promulgatam, pro eo quòd ejusdem Patriarchæ executionem impediens, ejus b literas, quibus mandatum prædictorum Judicum nunciabat, legi in publicum non permisit c: tamdiu faciatis inviolabiliter observari, donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis sufficienter fuerit satisfactum. Si verò constiterit primas literas, per secundas legitimè revocatas: cùm appareat primos Judices jurisdictionem nullam penitùs habuisse, & ita constet per consequentiam, Patriarcham ipsum non recepisse jurisdictionem vel coërctionem aliquam ab eisdem, prædictam interdicti sententiam denuncietis irritam & inanem.

[1 *Accepimus, quòd cùm dil. fil. Granden. Primicerius & Plebanus S. Sophiæ de Venetiis, quibus causa, qua inter Clericos sanctæ Justinianæ & A. Presbyterum super eo, quòd idem Presbyter Clericum se ipsius Ecclesiæ asserebat, agitari dignoscitur, à nobis fuerat delegata: mandassent eidem, ut Clericos memoratos, qui per Archipresbyterum Paduan. ad quæstionem fuerat super eodem negotio quoddam rescriptum obtentum, in quo, sicut asseritur, de prioribus literis mentio non fiebat, denunciati fuerunt excommunicationis vinculo subjacere, nisi prædictum Presbyterum in socium reciperent & in fratrem, idem Patriarcha denunciaret anathematis vinculo non ligatos: ipse nolens eisdem Judicibus in hac parte patère, qui nostrâ fungebantur auctoritate, maximè cùm ven. fr. n. Castellan. Episcopus ipsis super hoc parendum non duxerit: requisitus Clericus sanctæ Mariæ formosæ mandatum supradictorum Judicum per suas literas nunciavit, quas dil. fil. n. Archidiacon. Castell. Plebanus ejusdem Ecclesiæ legi publicè coram populo non permisit. & infrà. ¶ Unde considerans idem Patriarcha Archidiaconum ipsum per tantarum injuriarum excessum, non se tantummodo, sed etiam Branden. Ecclesiam, imò nos ipsos graviter offendisse, tam ipsum Archidiacon. quàm prad. Ecclesiam, suppositi interdicto.* & infrà. ¶ *Cùm igitur super præmissu & aliis inter procuratores utriusque partis fuisset coram dil. fil. t. SS. Cosma & Damiani Diac. Card. quem auditorem dedimus eisdem, diutius litigatum, & ipse nobis, qua audierat, fideliter retulisset: quia nobis constare non potuit, ut per literas, quæ ad Paduan. Archipr. impetrata dicuntur, cùm nobis offensa non fuerint, revocatæ fuerant aliæ literæ ad prædictos Primicerium & Plebanum obtentæ, causam ipsam vestro examini duximus committendam, per a. L.]*

CAP. XXX.

¶ *Jurisdictio, delegati, re integrâ, morte mandantis expirat.*

Idem *Episc.* d *Pictavensi (an. 1208.)*

LIcèt e undique: [1 & 3.] ¶ Cùm igitur duxeris requirendum, si causam tribus Judicibus delegamus, apponi in literis nostris illam clausulam facientes: Quòd si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo verùm nihilominus eam f exequantur: & unus postquam commiserit cuidam ex aliis vices suas, de medio sit sublatus, tertius ut suspectus meritò recusetur: an collega superstes suo nomine ac defuncti possit negotium definire? Inquisitioni t. t. r. quòd si jurisdictione à suo sibi collega delegatâ, eo vivente uti non cœperit, quia mandatum hujusmodi re integrâ morte mandatoris expiravit, non habet solus officium judicandi: si verò ante mortem illius jurisdictione uti cœperit, taliter demandatâ, vices suas & illius poterit adimplere.

[1 *Confluentium negotiorum multiplicitas cogitata, animum ad curas varias impellere non desinat, fraternitas tamen tua, quam sincerè complectimur charitate in Domino, sollicitudinem nostram ad tempus deponere compellit, quam in exequendis aliis ex debito pastoralis officii gerebamus, atque tuam dubitationem Apostolico certificare responso.*]

CAP. XXXI.

¶ *Non creditur quis delegatus, nisi delegationem probet.*

Idem *Episcopo Bajocen. (an. 1208.)*

CUm in jure a peritus: [& infrà.] ¶ Præterea quæsiviſti, cùm tibi ab aliquo sub hac forma mandatur auctoritate quâ fungor b, injungo, ut talem denuncies excommunicationis sententiæ subjacere, ac tibi super mandato Apostolico hæsitanti, ab aliquo non sit fides c: an mandatum hujusmodi exequi teneatis?

Super quo tibi hujusmodi damus responsum, quòd nisi de mandato sedis Apostolicæ certus extiteris, exequi non cogeris, quod mandatur.

CAP. XXXII.

¶ *Per procuratorem non habentem mandatum, de re ad rem jurisdictio prorogari non potest.*

Idem *Paris. & Trecen. Episc. & Abbati sanctæ Genovefæ. (an. 1208.)*

CUm olim d Abbas & Conventus Vergiliacens. e suâ nobis conquestione monstrâssent, quòd P. Comes Altissiodoren. quoddam stagnum, molendinis, & domum in terra eorum construere nitebatur, in ipsorum f præjudicium & gravamen, Episcopo & Thesaurario Nivernen. commissimus causam ipsam. Per quorum literas accepimus, quòd lite super petitionibus Ecclesiæ contestatâ, receptis utrinque testibus, & attestationibus publicatis, cùm super dictis testium inter partes fuisset postmodum disputatum: Tandem pars Comitis proposuit, quòd de damnis in memoribus & rebus aliis datis, super quibus testes deponere videbantur, cognoscere non debebant, cùm in rescripto nostro nulla de damnis g mentio haberetur: [1 & infrà.] ¶ Judices autem interlocuti sunt h, quòd super damnis datis a Comite, ad eos cognitio pertinebat. Quo audito, Comes ad appellationis beneficium convolavit. Unde ipsum Judices evocatum, & nec per se, nec per responsalem idoneum comparentem, excommunicationis vinculo adstrinxerunt: [& infrà.] ¶ Quia verò super damnis datis, antequam lis fuerit contestata, nequaquam ad dictos Judices cognitio pertinebat, cùm in rescripto nulla de illis mentio haberetur, nec ad ipsos potuerit jurisdictio prorogari, cùm procurator ad illa solummodo intelligatur constitutus, quæ in commissionis literis inveniuntur expressa i, & postquam Comes publicatis attestationibus intellexit, super his fuisse depositum, protinus contradixit: nos eosdem Judices pronunciavimus minus justè interlocutos fuisse, ac fapedictum Comitem, qui ob hoc ad appellat. beneficium convolavit, excommunicationis sententiâ non fuisse ligatum.

[1 *Ad quod inter alia fuit ex adverso responsum, quòd cùm super omnibus articulis, de quibus testes deposuerant, lis fuisset solemniter contestata, de ipsis cognosc. ac pronunciare Judices tenebantur.*

a *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.* b *al. ejusq; literas.* c *Vid. l. si quis id quod. ff. de jurisd. omn. jud.* d *al. Parmensi.* e *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil.* f *ea.*

a *Cap 10. eod. tit. in 3. compil. & est pars Decr. cum in jur. sup. de elect.* b *tibi injungo.* c *Vide l. quicunque. ff. de pub. & not. in l. sciendum. ff. de verb. oblig.* d *C. 11. eod. tit. in 3. compil.* e *Scribendum Virziliacensis, vel Vecoliac. Gall. Vercilay Ord. S. Bened. diœcesis Eduensis.* f *eorum.* g *de damnis datis, &c.* h *fuerunt.* i *Vid. text. in l. 2. & ibi Bart. in fin. ff. si cert. pet. caterum dictio, &, deest in plur. manuscr.*

Ad hæc pars Comitis replicavit, quòd & si super damnis à procuratore suo sit fuerit contestata, ei tamen ex hoc non poterat præjudicium generari, cùm ad hoc procurator datus non fuerit, sed ad illa duntaxat capitula, quæ fuerant in literis commissionis expressa, super castro videlicet, stagno & molendino. Ad hoc parte altera respondente, quòd procuratoris factum Comes ulterius impugnare non poterat, quousque post publicationem testium minimè duxerat revocandum.]

CAP. XXXIII.

¶ *Qui acta causæ relationi Judicum delegatorum sigilla violando aperuit, non auditur postmodum contra illa.*

Idem *Senon. Archiepiscopo. (an. 1209.)*

CUm a olim Magister S. & B. Archidiaconatum & Præposituram adinvicem commutâssent: [& infrà.] ¶ Verùm dictus B. delegatis nostris non deferens, imò veritus deleganti, sigilla violavit illorum, & scripta, quæ nobis fuerant præsentanda, non erubuit aperire. Qui postmodum in nostra præsentia constitutus, adversario præsente, in excusationem suam proposuit, quòd Judices perperam processerant b contra ipsum, cum acta c in scriptis minùs fideliter redegissent: unde timens ne literas portaret Uriæ, illorum scripta aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinvenit. Sane si quod expediret, melius notavisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel recepta nobis fideliter præsentâsset, & ostendisset causam suspicionis proposità coram nobis. Præterea cùm non conqueretur de Judice, quem ei proprio motu d concessimus, sed de illo potiùs, quem ipse duxerat eligendum, & Judices suas nobis per eum literas destinâssent, de ipso pariter conquerentes: verbis ipsius fidem non duximus adhibendam: sed ut in hoc saltem puniretur, in quo peccaverat, contra acta Judicum, quæ temerè violârat e, ipsum (sicut nec debuimus) noluimus exaudire: ne videretur dolus suus ei patrocinium attulisse.

CAP. XXXIV.

¶ *Delegatus non tenetur admittere collegam sibi adjunctum per literas subreptitias, nec ipsius subdelegatum.* hoc dicit, secundum unum intellectum. *Vel sic: Delegatus subdelegatum collega impediti non tenetur admittere, si in rescripto est adjuncta: quod si amisit, &c.* hoc dicit, secundum alium intellectum.

Idem *Abbati, & Capellano sanctæ Mariæ Bononiens. (vel de porta Ravennat. an. 1209.)*

CUram f dilecto filio M. Diacono Cardinali (quem tibi & H. Nuncio, & Clerico sanctæ Agathæ adversario tuo, qui cum instrumentis ejusdem Ecclesiæ, sed absque literis de ratihabitione, ad Apostol. sedem accesserat, sed de rato caverat, sub fidejussoria cautione g concessimus auditorem:) proponere h curavisti, quòd cùm quidam in parochia sanctæ Mariæ, in honorem beatæ Agathæ Ecclesiam construxisset, Alexand. Papa i prædec. nost. causam super hoc Abbati sancti Stephani, & Priori sancti Victoris commisit terminandam: qui pro Ecclesia S. Mariæ diffinitivam sententiam protulerunt: verùm Capellanus sanctæ Agathæ sententiæ parère contempsit. Cumque super eadem causa coram Ferrarien. Episcopo, per annum discepratum fuisset, pars Ecclesiæ sanctæ Agathæ horum veritate suppressa, magistrum L. Bon. Canonicum obtinuit eidem Episcopo in causæ decisione adjungi: qui cùm causæ interesse non posset, prædictus Episcopus, cui per sequentes literas mandabatur, ut si ambo interesse non possent mandatis Apostolicis exequendis, ea ipse nihilominus adimpleret: sententiam prædictam confirmavit: [1 & infrà.] ¶ Nuncius verò Ecclesiæ sanctæ Agathæ inter alia proposuit, quòd cùm dictus magister L.] vices suas alii delegâsset, Episcopus admittere noluit subdelegatum, sed post appellationem ad nos interpositam solus in causæ cognitione processit: [2 & infrà.] ¶ Sed econtrà fuit responsum, quòd Ferrarien. Episcopus solus procedere potuit, cùm in ultimæ commissionis literis fuisset insertum, quòd si ambo interesse non possent, prædictus Episcopus nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur, ut si per se, vel per alios interesse non a possent: quia id ratò b, vel nunquam contingeret, sed si non posset personaliter interesse. Idem igitur Cardinalis latam ab eodem Ferrarien. Episcopo sententiam confirmavit, & adversæ parti super hoc perpetuum silentium duxit imponendum. Nos ergo, quod ab eo factum est, auctoritate Apostolicâ confirmamus.

[1 *Capellano S. Agathes sub pœna excommunicationis injungens, ut nullum parochianorum tuorum infrà certos terminos commorantium ad officia divina, vel Ecclesiastica reciperet sacramenta. Ad hæc d. Hugolinus ex adverso respondit, quòd olim Archipresbyter de Pastino à prædicto Alex. p. p. n. Indulgentiam impetravit, ut in vico Castellionis, in quo superexcreverat populi multitudo, Ecclesiam de novo fundaret. Unde tunc Bononiensis Episcopus de mandato ejusdem p. n. & locum signavit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento secundum consuetudinem collocavit: capellam in eodem loco constructam cum tota parochia, quam usque hodie habet Ecclesia de Pastino, per 20. annos justè possedit, quam fel. rec. Cœl. pp. p. n. ei sua literis confirmavit, & nos sub nostra protectione recepimus constitutam nobis ab eodem Archipresbytero censualem. Verum olim quidam Canonicus regularis ab Archipresbytero de Pastino, ut divina in eadem celebrarentur officia deputatus, prater auct. Archipresbyteri & Capituli de Pastino, coram prædicto Abbate S. S. & Priore S. Vict. ab illis exiratus apparuit, sed coram illis judicium non subivit. Imò ab ipsis tanquam de ratione suspectis, quia prædictam voluerunt sibi parochiam vendicare, ad nostram duxit audientiam appellandum. Idem autem Judices non dubitantes mandati fines excedere, tam super novo quam veteri populi sententiam protulerunt, cùm secundùm tenorem literarum direllarum ad eos non potuissent nisi de veteri judicare. Postmodum verò memoratus Canonicus contra voluntatem sive prohibitionem Archipresbyteri sui coram Ferrarien. Episcopo comparens, sub eo aliquantulum litigavit, sed tandem compertò, quòd universi familiares ejus ei essent adversi, prædictum E. ei fecit adjungi, qui cùm*]

[2 *Unde contra primam sententiam allegabat, quòd de commissione ad primos Judices impetrata ad Archipresbyterum notitiam nil pervenit: quia Judices post appellationem legitimè interpositam processerunt, & quod fines mandati fuerunt in processu transgressi: contra secundum verò similiter proponebant, quòd Canonicus regularis, qui coram Ferrarien. Episcopo litigavit, non solum non fuerat procurator datus ad eam, sed etiam contra prohibitionem Archipresbyteri liti se præsumpserat immiscere, quòd Ferrarien. Episcopus solus processerat, cùm non ei soli causa fuerat delegata, & collega ejus, etsi causæ nequiverit interesse, alii tamen commiserit vices suas, & quòd post app. etiam ad nos interpositam idem Ferrarien. pro Ecclesia S. N. sententiam promulgavit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quòd prædicta stare non poterant, cùm credi non debeat, quod à Judicibus illis pars appellavit adversa, ad quos nec sciverat, nec audierat commissionis literas emanasse, ad quos nec sciverat, nec audierat commissionis literas emanâsse. Præterea cùm in literis commissionis appellationis fuisset obstaculum partibus interclusum, appellationi interpositæ non fuerat deferendum. Insuper cùm sint adversariæ fuit in jure confessus, & si pars ejus, qui ut sequeretur appellationem, literas impetravit, non*

a *Cap. 1. De verum perm. in 3. compil. unde vera narratio facti peti potest.* b *processerunt.* c *al. & acta. 2. Reg. 11.* d *Hæc clausula, motu proprio, quid operetur, tradit Felin. cap. nonnulli. De resc. & late Gabrielius in Com. concl. tit. de clausul. concl. 2.* e *violavit.* f *Cap. 1. de paroch. & al. paroch. in 3. compilat.* g *Infero, quòd Clericus comparens pro altero, si non probat plene de mandato, tenetur de rato. concor. Auth. gener. C. de Episc. & Cleric.* h *In C. Barb. consist. proponere curavisti.* i *deest, Papa, in antiquis.*

a *Posset.* b *Vide leg. jura. cum l. seq. C. de postul. & i. nam ad ea. ff. de leg.*

fuerit tamen illis vasa, pro eodem haberi debeat, ac si non fuerit prosecuta. Unde sententia jam transierat in rei judicatæ auctoritatem, & si contra jus litiganti prolata fuisset. Cum autem nec literæ commissionis ad judices primos obtentæ præsententur in jure, nec aliter legitimè demonstretur formam mandati judices excessisse, pro sententia potius est præsumendum. Quod dicitur ex adverso, quòd Canonicus ipse non fuerit procuratus, non nocet, cum ipse procuratur litem coram eodem Ferrariens. Episcopo contestando factus fuerit Dominus litis, qui generalis ab ipsius fundatione Ecclesiæ procurator fuit, & sic agebat, & contrahebat, ac si verè novæ capellæ Dominus extitisset: præsertim cum in causam non tam Ecclesiæ nomine, quàm proprio traheretur, utpote qui parochianos adjudicatos Ecclesiæ S. N. ad divina recipiebat officia, & exhibebat eis Ecclesiastica sacramenta. Præterea, cum ad Archipresbyteri notitiam pervenisset, causam ipsam fuisse Ferrarien. Episcopo delegatam, sed si per Canonicum illum nolebat subire judicium, ad causam agendam debuerat alium destinare, quod cum non fecerit, ejus est negligentiæ imputandum, imò malitiæ potiùs, qui sic commissionum nostram visus fuerit.]

CAP. XXXV.

¶ Locus ad quem reus securè accedere non potest, & Canonicus in causa Canonici delegatus, recusari poterit.

Idem *Proposito sancti Dominici Subdiacono nostro.*
(an. 1210. Romæ in Liguriam.)

CUm R. *a* Canonicus Januen. causam, quæ inter ipsum ex una *b* parte, ac P. civem Januen. vertitur, tibi obtinuerit delegari: & idem civis propter multas & graves inimicitias civitatis suæ, in tua nequeat præsentia comparere: Mandamus, quatenus supradicto R. hujusmodi optionem relinquas, ut exceptis Canonicis Januen. (quos cùm sint ejus socii, meritò habet pars adversa suspectos) in civitate, vel diœcesi Januen. in qua sunt multi viri providi *c*, judicem eligat, coram quo quæstio terminetur: cui auctoritate nostrâ districtè præcipias, ut eandem causam juxta rescripti à te *d* obtenti tenorem appell. rem. fine debito terminare procuret.

CAP. XXXVI.

¶ Si mandatur Judici delegato, ut illum absolvat, qui dicit se injustè excommunicatum, ante probationem illum absolvere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam, probationem nullitatis ante pronunciationem admittet.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo. (an. 1210.)*

CUm contingat *e* interdum, quòd Laici: [*& infrà.*] ¶ Insuper requisiti sumus, cùm quis conqueritur, in se à suo Episcopo post appell. ad nos legitimè interpositam, vel alias injustè excommunicationis sententiam promulgatam, & nos judicibus damus in mandatis, ut si est ita, juxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium illi impendant, vel eandem sententiam denuncient esse nullam, ac Episcopus paratus sit probare se in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel alias justè hujusmodi sententiam protulisse, an probationibus non admissis liceat judicibus excommunicatum absolvere, vel denunciare *f* sententiam esse nullam? *g* Ad quod t. r. quòd cùm quis conqueritur, se post appell. ad nos legitimè interpositam excommunicatione fuisse innodatum, semper utriusque *h* partis probationes sunt admittendæ, antequam ad decernendum super hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel denunciandus sit potiùs non ligatus. In eo verò casu, cùm excommunicatum quis se asserit injustè, vix vel nunquam est ejus (antequam absolutus fuerit) probatio admittenda, nisi tunc tantùm, cùm asserit, in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum: ad quod probandum admittitur, antequam absolutionis gratiam consequatur. Verum si proponat se simpliciter excommunicatum injustè, ac Episcopus ad probandum, quòd justè ipsum excommunicavit, suas postulet probationes admitti, non est ante absolutionem ipsius aliquatenus audiendus, cùm etsi pro certo constaret, rationabiliter in illum excommunicationis sententiam promulgatam, nihilominus esset ei absolutio impendenda humiliter postulanti: & ideò in hoc casu illum credimus juxta formam Ecclesiæ prudentiùs absolvendum: ut sic demùm probationibus utriusque partis admissis, utrùm justè vel *a* injustè ligatus fuerit, decernatur.

CAP. XXXVII.

¶ Si subdelegatus delegati Papæ jurisdictione uti coperit, à delegato revocari non potest: & si fecerit contra mandatum, seu excesserit formam rescripti, processus est nullus.

Honorius III. *Messan. & Regin. Archiepiscopis.*
(an. 1224.)

¶ Rogatus b *à nobis olim & fratribus nostris charissimus in Christo fil. noster Fredericus Romanorum Imperator semper Augustus, Rex Sicilia, ut restituere ven. frat. nost. Cephaluden. Episcopum, quem spoliaverat Ecclesiæ & aliis bonis suis, si id liberè faceturum viva voce promisit, unde per scripta Venerabili frat. nost. &c. qua sequuntur hic descripta.*

VEnerabili frat. nost. Archiepiscopo Cusentin. dedimus in mandatis, ut Cephaluden. Episcopum *c* restituì faceret ad Episcopatum, & ad alia, quibus fuerat spoliatus: quo restituto plenariè, & corporalem ac pacificam possessionem adepto, si Episcopus meritò esset de dilapidatione suspectus, virum providum & honestum provideret coadjutorem *d* eidem adjungere *e*, sine cujus consilio nihil eorum faceret, quæ ad administrationem pertinent temporalem, quoadusque veritate compertâ duceremus aliter providendum, interim omne alienationis genus eorum utrique auctoritate nostrâ districtiùs interdicens. Porrò idem Archiepiscopus corporis infirmitate gravatus, commisit in hujusmodi negotio vices suas, primo Abbati Sancti Spiritûs de Panormo, ac demùm Thesaurario Cusentinen. Quorum processus nobis exhibitos, de fratrum nostrorum consilio cassavimus justitiâ exigente: quia videlicet Abbas contra mandata nostri tenorem *f*, ad inquirendum utrùm de dilapidatione suspectus esset Episcopus, eo non restituto procedere, & Archiepiscopus ipse (cùm jam suo functus esset officio, dicto Abbati committendo in integrum vices suas) hujusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare.

CAP. XXXVIII.

¶ Si delegatus pronunciaverit se jurisdictionem non habere, ipsam etiam de consensu partium non reassumit.

Gregor. IX. *Præcentori & Magistro N. Canonico Ambian. (an. 1227.)*

SIgnificantibus M. muliere, & I. nato ejus, nos noveritis accepisse, quòd cùm nobilis mulier Juliana vidua, mentiens se pauperem *g* contra eos super tertis & rebus aliis ad judices nostras literas impetrâsset, iidem coram eis excipiendo proponere curaverunt, quòd cùm dictæ literæ suggesto mendacio impetratæ fuissent, cum dicta Jul. (quæ nobilis est & dives) pauperem se dixisset in eis, coram ipsis (nisi requisito prius Domino, sub cujus jurisdictione ipsi consistunt, & coram quo parati erant eidem exhibere justitiæ complementum) non debebant de jure per tales literas conveniri: unde dicti judices interloquendo pronunciârunt, se per easdem literas procedere non debere: [*& infrà.*] ¶ Demùm fuit à partibus in quosdam tanquam in arbitros taliter compromissum, quòd si intra terminum in compromisso expressum causam non deciderent, partes ad eorundem judicum redirent examen. Verum arbitris causam intra terminum negligentibus terminare, dicti judices jurisdictionem per formam compromissi hujusmodi resumpserunt: à quibus iidem se sentientes gravari, quòd super his, super quibus ab eis fuerant absoluti, litigare compellebant eosdem, ad nostram audientiam appellârunt. Idcirco mandamus, quatenus si est ita, revocetis in irritum, &c.

CAP. XXXIX.

¶ Arbitri electi ad causam recusationis, assignant partibus terminum ad probandum causam suspicionis, & judex recusatus compellit arbitros ad causam finiendam.

Idem. *(an. 1227.)*

SUspicionis *a* causa contra judicem assignata, non ipse (qui forsan provocatus obesset) sed arbitri potiùs, coram quibus probatio est facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noscuntur, possunt ad hoc terminum assignare. Ab ipso quoque judice (cui sicut jurisdictio, sic & cætera, sine quibus explicari causa non potest, intelliguntur esse commissa) iidem ut conveniant (si discordes fuerint) in unam sententiam, vel tertium concorditer advocent *b*, cum quo duo, vel alter eorum id faciat, sunt cogendi, ne hujusmodi occasione principale negotium plus debito prorogetur.

CAP. XL.

¶ Delegata jurisdictio ad personas non expressas in rescripto, etiam de ipsarum consensu prorogari non potest.

Idem *Abbati sanctæ Genovefæ.*

P. & G. per literas *c* Apostolicas conquerentibus coram te de Episcopo London. *d* quòd concessum ab eis mutuum promisso loco & termino non persolvit: pendente judicio, I. Laicus, qui in quantitate quadam eisdem mercatoribus tenebatur, se in tuam jurisdictionem (sicut asserit) voluit prorogare *e*: ut si intra terminum constitutum prædictam non solveret quantitatem, excommunicationis & interdicti sententias in personam & terram ejus promulgares. Quas hujusmodi occasione à te latas, decernimus non valere: cùm & si aliàs jurisdictionem habebas, jurisdictionis prorogatio nulla noscitur extitisse, cùm hujusmodi delegata jurisdictio ad alias personas nequeat prorogari.

CAP. XLI.

¶ Major XX. annis potest à quocunque dari delegatus. Idem in majori XVII I. dummodo interveniat consensus partium. Minor verò XVIII. non potest dari, nisi a Principe.

Idem.

CUm vigesimum annum peregeris *f* dari potuisti in tua ætatem hujusmodi ddlegatus. Cæterùm constituto ineum, qui annum XVIII. transcendisset) facta delegatio ab alio, quam à Principe non teneret.

CAP. XLII.

¶ Potestas pluribus delegatorum vel arbitrorum simpliciter data, exprat per mortem unius.

Idem. *(an. 1228. Romæ.)*

UNo delegatorum *a* vel arbitrorum (sicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium expiravit. Nisi aliud in delegatione aut compromisso fuisset expressum.

CAP. XLIII.

¶ Delegatus Papæ subdelegare potest, licet datus sit ex officio, vel de partium consensu, vel cum clausula præelectionis, videlicet, quòd si non omnes, tu cum alio exequatur, & cætera. hoc dicit, usque ad §. Is autem.

Idem.

QUoniam Apostolica sedes intendit providere negotiis, & non personis, quibus eadem committuntur, si judex tertius licet ex officio nostro, vel de assensu partium pro communi utilitate à nobis datus eisdem, aliis delegaverit vices suas (cùm delegato à Principe id concedatur a jure) *b* delegatio valebit ipsius. Idem quoque dicendum est, cùm mandatur Episcopo, ut cum altero suorum conjudicum mandatum Apostolicum exequatur, & tunc sine subdelegato ab ipso Episcopo reliqui duo procedere non valebunt.

¶ Is, cui committitur negotium, ut personaliter exequatur, potest si partes consentiunt, alteri subdelegare. Fallit in casibus hic expressis. hoc dicit, usque ad §. Cæterùm.

Is autem, cui injungitur, ut personaliter negotium exequatur, potest (dummodo partes consentiant) hoc aliis delegare. Præterquam si inquisitionem fieri, vel Ecclesiis de Prælatis, vel aliis ministris provideri mandaremus *c*, cùm in his omnibus casibus industriam & fidem personæ, cui talia committimus, eligere videamur.

¶ Is, cui committitur nudum ministerium exequendum, non potest vices suas alteri committere: fallit in Legato sedis Apostolicæ. Et est text. notabilis, & multum allegatur. Abb. Siculus.

Cæterùm (salvâ Legatorum sed. Apostol. auctoritate) nulli, cui commissum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare: quia non sibi jurisdictio, sed certum ministerium potius committitur in hac parte.

DE OFFICIO LEGATI.
TITULUS XXX.

CAP. I.

¶ Legatus Papæ etiam per simplicem querelam adiri potest.

Alexander III. *universis Suffraganeis Cantuarien. Ecclesiæ. (an. 1170.)*

CUm *d* non ignoretis Cantuar. Archiepiscopum vobis non solùm Metropolitico *e*, sed etiam legationis jure præesse: [*& infrà.*] ¶ Sanè licèt idem Archiepiscopus Metropolitico jure audire non debeat causas de Episcopatibus vestris, nisi per appellationem deferantur ad eum: legationis tamen obtentu universas *f*, quæ per appell. vel querimoniam perveniunt ad suam audientiam, audire potest & debet, sicut qui in provincia sua vices nostras gerere comprobatur.

[I *Mirabile satis est, quòd quidam vestrum, sicut audimus, asseverare præsumit, quòd idem Archiepiscopus nullam causam de Episcopatibus vestris, sive metropoleos, sive legationis jure, debeat audire.*]

---

a *Capit. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *Hæc verba, ex una parte, desunt in antiqui.* c *In Cadur. Barb. ita, providi, & discreti.* d *In omnibus antiq. ita: ad te, & initium capitis inducat omnino ita esse legendum.* e *Cap. 3. eod. tit. in 4. compilat.* f *Hic est, hujusmodi, in quibusdam manuscr.* g *Hunc text. dicit Abbas singul. esse hic, ad hoc quòd appellatio injustæ sententiæ, veniat nulla.* h *utrumlibet.*

a *Hæc duo verba, vel injustè: desunt in vetustioribus.* b *In ipsius Honorii commentariis seu registris, hujus capitis loc erat intimatum.* c *l. videamus. 9. in Fabiana. de usur. & l. cum prætor. de verb. signific.* d *Coadjutores quando dandi sint. & qualiter permittantur, tradit Conc. Trid. sess. 21. de reform. c. 6. & sess. 25. de reform. cap. 7.* e *verbum, adjungere, deest in antiqui.* f *vide l. 1. cum not. C. de appellat.* g *l. si quis ad declinandum. 9. sin autem. C. de Episc. & Cleric. & l. illicitas. 5. sin. ff. de offic. præf.*

a *Causas recusationum refert Hostiens. in sum. tit. de recus. §. quæ sint justa causa. Joan. Andr. in c. Legitima. de app. in 6. & Ann. in c. cum speciali. eod. a. de appell.* b *Vide Litem si unus. ff. da arbit.* c *Vide Lanfr. in tract. de arb. 9. prorogatio.* d *Laudunen.* e *Vide leg. 3. ff. de eo quod cer. & l. unic. & ibi Bart. C. de sent. quæ pro eo, quod interest.* f *Vide l. 1. ff. de mun. & l. filius. fam. & l. cum prætor. ff. de judic.*

a *Hunc textum intellige, cùm facta est delegatio nominatis personis: socius si dignitati, juxta c. quoniam Abbas sup. eod.* b *Vid. l. à jud. & ibi Per. de Bel. pert. & Cyn. C. de jud. & Bart. in l. 4. quia. ff. de jurisd. om. jud.* c *mandamus. al. mandarent.* d *Cap. 1. eod. tit. in 2 comp.* e *Metropolico.* f *In multis manuscr. additur iterum vox, causas.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. II.

¶ De causa specialiter delegata à Papa, Legatus se intromittere non potest.

Cœlestinus III. *magistro Columbo.*
(an. 1192.)

STuduisti *a* à nobis *b* quærere, utrùm de causa, quam alicui delegamus, alius qui sit generalis in provincia Legatus, ante cognitionem, vel postèa cognoscere valeat, vel commissionis nostræ processum, quem Judici delegato transmittimus, taliter impedire. Respondemus, quòd cùm mandatum speciale deroget generali, Legatus commissionem alii factam specialiter impedire non potest: & si secundum formam mandati nostri sententia jam fuerit promulgata, non poterit ipse Legatus (nisi super hoc mandatum specialiter receperit) eam quomodolibet irritare: ipsam tamen (si rationabiliter lata fuerit) confirmare valebit, & executioni demandare.

CAP. III.

¶ Legatus etiam de latere, ex generali legatione non potest transferre Episcopos, vel unam Ecclesiam cathedralem alteri subjicere, & alteri concedere jus primatiæ, vel duas Episcopatus unire, vel unum dividere: excommunicatos tamen propter manuum injectionem in Clericos, absolvere potest. h. d. cum c. seq.

Innocentius III. *c tit. sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, sed. Apost. Legato.*
(an. 1202.)

NIsi specialis illa dilectio *d*, quam ad personam tuam habuimus & habemus, justum motum animi nostri temperaret, pœnâ docente cognosceres, quantum *e* excesseris, qui spretis canonicis sanctionibus & consuetudine generali, motu proprio præsumpsisti Trojanum Episcopum de Trojana Ecclesia ad Panormitanam de facto transferre.

CAP. IV.

¶ Summatum fuit suprà in cap. precedenti.

Idem *eidem.*

QUod *f* translationem: [*1 & infrà.*] ¶ Licèt in regno Siciliæ generalis sit tibi commissa legatio, ad ea tamen sine speciali mandato nostro non debuisti manus extendere, quæ in signum privilegii singularis sunt tantùm summo Pontifici reservata: & si quædam ex his, quæ de speciali concessione ex pè fuêre Legatis indulta, ut illorum videlicet absolutio, qui propter sacrilegas manuum injectiones in Clericos, incidunt in canonem promulgatæ sententiæ, videantur ex ipso legationis officio jam licere Legatis: an existimas, quia vices nostras tanquam Legato tibi commissimus exequendas, quòd Panormit. Ecclesiam posses subjicere Messan. ut illam præficeres isti, concesso sibi privilegio primatiæ? Aut putas ex eadem causa tibi licere, duos Episcopatus unire, vel unum dividere sine licentia speciali?

[*1 Pontificis de Trojano Episcopatu ad Panormitanam metropolim à te factam nolumus ratam habere, zelus utique non amaritudinis, sed rectitudinis nos induxit. quia.*]

CAP. V.

¶ Ex quo Legatus retulit causam Papæ, illius desinit esse Judex.

Idem *Bonon.* g *Episc. & M. Capellano Subdiacono nostro. (an. 1202.)*

LIcèt Tranens. Canonici *h* ab initio dissensissent, tandem unanimiter consenserunt, G. fratrem Cassinen. Abbatis *i* in Archiepiscopum eligentes, cujus electionem Portuens. Episcopus tunc Legatus examinari

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *hæc duo verba, à nobis, de sunt in antiqua.* c *Innocent III. d tit. &c.* d *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* e *§. item lex Julia de vi publ. Instit. de publ. judic.* f *C. 2. eod. tit. in 3. compil. pro unione vide Conc. Trident. sess. 24. de ref. in. c. 13.* b *Barotinensi.* h *C. 3. eod. tit. in 3. comp. in quibusdam Trojani legitur.* i *al. Abbatem, & tunc dic. G. fratrem Cassinensem Abbatem.*

præcepit: [*1 & infrà.*] ¶ Nuntius prætati *Cassinatis* Abbatis nobis literas præsentavit, gravem contra jam dictum Legatum querimoniam continentes, quòd postquam electionem examinaverat, & eam ad nostræ deliberationis examen transtulerat, nunciis jam directis, electionem eandem malitiosè nimis examinare præsumpsit: [*2 & infrà.*] ¶ De consilio fratrum nostrorum examinationem secundam, tanquam à non suo Judice factam, postquam negotium ad nostrum fuerat translatum examen, censuimus irritam & inanem.

[*1 Et examinationem redactam in scriptis fecit sigillo dil. fil. n. Archidiac. n. mag. Petrachii muniri cum suo quoque sigillo ad sedem Apostolicam transmittend. literas quoque suas nobis præfatre dicto Cassin. Abbatis deprecatorias destinavit, quas cum decreto electionis omnium Canonicorum subscriptionibus roboratæ, necnon & literis Suffraganeorum & populi, tres de Canonicis Trajan. Ecclesiæ ab universo Capitulo destinati, nobis humiliter præsentarunt, postulantes electionem canonicam de persona idonea celebratam auctoritate Apost. confirmari. Nos autem ad majorem cautelam à præfatis Canonicis juramentum recepimus, non à nobis exactum, sed ab ipsis oblatum, & factum electionis, sicut est & morùs & jura examinavimus diligenter. Interim verò*]

[*2 Unde petebat per viros idoneos suspiciose carentes de ipso facto inquiri, cumq. præfatus supervenisset Episcopus, & ea, quæ gesta sunt, intellexissemus ab ipso.*]

CAP. VI.

¶ Legatus de latere confert beneficium vacans, licèt illud spectet ad præsentationem alicujus Clerici. h. d. & est casus notabilis.

Idem *a sanctis P. & sanctis Leonis Abbatibus, & R. Archid. Tullen. (an. 1202.)*

DIlectus filius *b* R. Methensis Canonicus intimavit, quòd cum Prænestinus Episcopus Apostol. sed. Legatus, Ecclesiam sancti Trudonis contulisset eidem: Methen. Archid. ad quem illius Ecclesiæ præsentatio pertinebat, asserens, quòd eodem inconsulto conferri non potuit à Legato, Canonicum ipsum super eodem Ecclesia molestare præsumit. Cùm igitur plus juris habeat in concessione Prælatus, quàm in præsentatione patronus *c*, nec præjudicetur Prælato, si quando per Apostol. sed. Legatum eo inconsulto Ecclesia concedatur: mandamus, quatenus dictum Archid. ut ab ejus super hoc molestatione desistat, appellat. rem. cogatis.

CAP. VII.

¶ Legatus in pluribus locis, potest in quolibet dictorum locorum jurisdictionem suam exercere: ita quòd facta unius loci potest in alio explicare. hoc dicit Panor.

Idem *Illustri Regi Francorum Philippo. (an. 1202.)*

NOvit *d* ille, qui nihil ignorat: [*1 & infrà.*] ¶ Ex parte tua querimoniam accepimus, quòd cùm tibi Legatus esset certâ ratione suspectus, extra fines regni Francorum in terram tuam interdicti sententiam promulgavit: [*2 & infrà.*] ¶ Tuæ magnificentiæ respondemus, quòd etsi fines regni Francorum exierat, nondum tamen fuerat terminos suæ legationis egressus: cùm non solùm in regno Francorum, sed in Vienn. Lugdun. & Bisuntin. provinciis injunctam sibi à nobis legationis sollicitudinem susceperisset.

[*1 Quòd Regiæ sublimitati.* & infrà. *Nuper autem primâ dil. fil. Vicen. & Valther. milites, & postmodùm dil. fil. mag. Decanum Aurelianensem cum literis tuis benignè recepimus: & curavimus multipliciter honorare; sicut per ipsos poterit tua Sereni tati plenius patere. Ipsi autem in nostra & fratrum nostrorum præsentia constituti contra eundem Card. ex parte tua querimoniam intenderunt.*]

[*2 Qui etiam in animam suam promiserunt & obtulerunt*

a *Sancti Apri & sancti Leonis Abbatibus, & Magistro R. Archid. Tullensi.* b *Caput. 4. eod. tit. in 3. compilat.* c *Vide leg. si communem. ff. quemadmod. serv. amitt.* d *Cap. 5. eod. tit. in 3. compilat.*

jurare, quòd tu coram legatis & delegatis nostris super hoc negotio stabis juri, & quòd pœnâ hujusmodi negotium, nec per nos, nec per alium fueris ex parte nostra citatus, ut juri pareres. præstitam petens sententiam receptâ hujusmodi cautione juratoriâ relaxari. Caterum ad ea, quæ contra legatum objecerant, & eis respondemus, &c.]

CAP. VIII.

¶ Præsente Legato de latere, minor Legatus executionem officii sui dimittere debet.

Gregorius IX. *Patriarchæ Hierosolymitano.*
(an. 1228.)

VOlentes: [*& infrà.*] ¶ Fraternitati tuæ legationis officium in provincia tua duximus committendum, ita tamen, quòd si Legatum ad partes illas de latere nostro contigerit destinari, executionem ipsius officii, quamdiu Legatus ipse ibi fuerit, pro sedis Apostol. reverentia omnino dimittas. *a*

CAP. IX.

¶ Legatus non de latere, sed ratione personæ, extra provinciam sibi decretam absolvere nequit excommunicatos pro injectione manuum in Clericos, nec etiam in provincia, si tales excommunicati aliunde veniant. Legatus verò ratione dignitatis nullos tales absolvit. h. d. secundum communem intellectum.

Idem.

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta, Ecclesiæ Romanæ Legati, qui de ipsius latere non mittuntur, extra provinciam sibi commissam, vel ibidem, si hujusmodi manuum injectores illuc contingat aliunde accedere: & qui Ecclesiarum suarum prætextu legationis sibi vendicant dignitatem, etiam subditis (quamvis in provincia sua existentes) beneficium absolutionis impertiri non possunt: Nisi de speciali gratia illis & istis ampliùs à sede Apostolica concedatur.

CAP. X.

¶ Durante Legati statuta etiam legatione finitâ: finitur tamen sui delegati jurisdictio, si citatio non præcesserit.

Idem.

NEmini dubium esse volumus, quin Legatorum sedis Apostolicæ statuta edita in provincia sibi commissa durent tanquam perpetua, licèt eandem postmodum fint egressi. Secùs autem *b* si causas duxerint delegandas aliquibus, cùm jurisdictio istorum expiret, si ante illorum discessum horum citatio non præcessit.

DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.

TITULUS XXXI.

CAP. I.

¶ Episcopi in suis diœcesibus possunt crimina inquirere, & punire, & cum opus fuerit, invocare brachium seculare.

Ex Synodo Joannis Papæ. *(an. 872. in Gallia.)*

PErniciosam: *d* [*& f.*] ¶ Habeant igitur Episcopi singularum urbium in suis diœcesibus liberam potestatem, adulteria & scelera inquirere, ulcisci & judicare *e*, secundùm quod canones censent, absque impedimento alicujus. Et cùm opus fuerit, publicum convocent auxilium, non ad præjudicandum, sed potius ad ea, quæ Deo sunt placita, prosequendum.

CAP. II.

¶ Ordinarius, qui scit non se Judex vel homo, sed ut Deus, subditum esse criminis reum, indeterminatè potest, sed non nominatim eum arguere vel punire.

a *Vide auth. multò magis. C. de sacr. Eccl. sanct. l. 2. C. de testam. tut.* b *tamen.* c *Vide l. un. C. qui pro sua jurisd. & l. 3. C. de offic. præt.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Trident. Conc. sess. 24. de reform. cap. 6.* e *Vid. l. imperium. cum not. ff. de jurisd. omn. jud.*

Eugenius Papa *a.*

SI Sacerdos sciat *b* pro certo aliquem esse reum alicujus criminis, vel si confessus fuerit, & emendare noluerit, nisi judiciario ordine quis probare possit, non debet eum arguere nominatim, sed indeterminatè. Sicut dixit Christus *c*: [*Unus vestrùm me traditurus est.*] Sed si ille, cui damnum illatum est, petierit justitiam, potest excommunicare auctorem *d* damni, licèt etiam ei confessus sit, sed tamen non nominatim potest eum removere à communione, licèt sciat eum esse reum: quia non *e* ut judex scit, sed ut Deus: sed debet eum admonere, ne se ingerat: quia nec Christus Judam à communione removit.

CAP. III.

¶ Si ordinarius subjectus Episcopo profert in sibi subjectum justam censuram Ecclesiasticam, Episcopus illam servare debet, & illam sine satisfactione & consentia proferentis relaxare non debet.

Alexander III. *Florentin. Episcopo. (an. 1170.)*

CUm *f* ab Ecclesiarum Prælatis Ecclesiastica sententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet & firma consistere, & usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter observari. Quapropter mandamus, quatenus si quando Plebanus sancti P. *g* in Clericos vel Laicos parœcianos suos interdicti vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, ipsam facias inviolabiliter observari, & eam sine congrua satisfactione, & absque ejusdem Plebani conscientia non relaxes.

CAP. IV.

¶ Si ordinatio vacantis Ecclesiæ etiam patronatæ ex justa causa differtur, est ibi per Episcopum Oeconomus ponendus.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis. (an. 1165.)*

CUm vos plerunque *h* oporteat ordinationem Ecclesiarum differre, pro eo, quòd quandòque personæ vobis minùs idoneæ præsentantur, aut inter vos & præsentatores alia de causa radix dissensionis emerserit: *i* [*1 & infrà.*] ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si quando in vacantibus Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica persona præsentationem non habet, vel quia personæ minùs idoneæ præsentantur, vel alia de causa, de jure personas non potueritis in eis instituere: appellatione remotâ *k* ponatis Oeconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in Ecclesiarum utilitatem expendere, aut futuris personis fideliter reservare.

[*1 Providendum nobis est, ne occasione hujus dissensionis & scandali interim fructus illarum Ecclesiarum depereant, aut ejus parochianis in spiritualibus gravia proveniant detrimenta. Inde est, quòd.*]

CAP. V.

¶ Si constat ordinario, quòd absolutus à Papa suppresserit veram causam, quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam. Si verò sibi non constat, est tamen sibi urgens suspicio contra eum, debet cogere eum se purgare.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo. (an. 1165.)*

EX *l* parte tua: [*1 & infrà.*] ¶ Quia nos consulere voluisti, utrùm illorum absolutio teneat, qui (occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerant) absolutionis beneficium per sedem Apostolicam meruerunt, suæ excommunicationis causam aliam prætendentes? Taliter r. quòd si ita tibi constiterit,

a *al. Augustin. in Concil. part. 50. cap. 55. Idem Norvicensi Episcopo.* b *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 50. cap 55.* c *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Joan. 13.* d *alterum.* e *Thom. 3. p. q. 80. art. 6. Setus in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 6.* f *C. 3. eod. tit. in 1 compil. & post Concil. Later. p. 31. c. 7.* g *Panormitan.* h *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 15. cap. 21.* i *emergit.* k *cessante.* l *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 31. c. 4.*

debet eos Ecclesiasticâ censurâ compellere, cum literis tuis rei veritatem continentibus, ad sedem Apostolicam redire. Si vero id tibi a non constiterit, & eos suspectos habueris, quod confessi non fuerint veritatem, ipsos compellere debes exinde coram te, quod veritatem confessi fuerint, purgationem præstare.

[1 *Nobis est constanti assertione propositum, quòd interdum quidam pro certa causis excommunicati sed. Apostol. visitant, & retinentes causas, pro quibus sunt vinculo excommunicationis astricti, de absolutione sua literas deferunt, continentes eos ad sedem Apostolicam accessisse, & auditu confessionibus suis absolutionis beneficium meruisse. Unde*]

CAP. VI.

¶ *Si ex desidia vel malitia delegati Papa quis perseverat in peccato, ordinarius loci potest supplere, non obstante, quod causa fuerit delegato commissa.* hoc dicit, & est casus notabilis & singularis.

Cœlestinus III. *(an. 1194. Roma.)*

SIgnificavit *b* nobis tua fraternitas, quod quidam de parochianis tuis, cùm pro illicita consanguinitatis & affinitatis copula excommunicatione *c* notantur, ad judices remotiores ab Apostolica sede literas impetrant: per quas, cùm ab excommunicatione fuerint absoluti, quia dicti delegati ad locum, ubi testes produci valeant, non accedunt, nec aliquos pro eorum receptione transmittunt, in prænominata nefariæ conjunctionis copulâ remanent: & causa debitum non fortitur effectum: [1 & *infrà.*] ¶ Cùm itaque pro malitia vel desidia judicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ suffragium invenire: tale damus tuæ fraternitati responsum, quòd quotiens ea quæ prædiximus, in tua diœcesi evenire contigerit, licitè potes taliter absolutos in pristinam excommunicationis sententiam revocare, ipsosque tam diu eâdem sententiâ tenere ligatos, donec causa in receptione testium, & in aliis legitimum incipiat habere progressum.

[1 *Unde postulasti à nobis, quid sit tibi in tali articulo faciendum.*] *Cùm itaque debeas suos alicui patrocinari non debeat, nec etiam qui per malitiam vel desidiam judicis delegati debeat, &c.*

CAP. VII.

¶ *Ordinarius supplet negligentiam Abbatis non revocantis Monachum vagabundum.*

Innocentius III. *Austiano Archiepisc.* d *(an. 1198.)*

QUantò *e* devotio religiosorum: [1 & *infrà.*] ¶ Ad audientiam nostram noveris pervenisse, quòd Monachi, Canonici & alii regulares tuæ provinciæ, cùm deberent potiùs in claustro juxta regularia constituta divinis obsequiis vigilare, de obedientiis & reditibus, quorum curam gesserunt, pecuniâ congregatâ, claustrum abhorrentes, per curias Principum & potentum discurrere non verentur: [2 & *infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus quoscunque tales inveneris, nisi ad commonitionem tuam resipuerint, ut proprium in manibus Prælatorum suorum sine difficultate resignent, conventuum in utilitatem domûs, secundùm Abbatis consilium, & regularem vitam observent: si Prælati eorum post tuam commonitionem id exequi negligenter omiserint, per suspensionem officii & beneficii, appellatione remotâ compellas.

[1 *Virorum studiosius mandatis divinis inhæret, & creatori suo placere per omnia opera sanctæ conversationis intendit, tanto humani generis inimicus ad seductionem suæ fraudis malignitate laboravit, & variis modis eis præstat materiam excedendi, & animas eorum eorum inextricabili laqueo nititur irretire.*]

[2 *Ex mutuis suis illorum sibi favorem & gratiam acquirunt, ac de ipsorum familiaritate in conventu suo consilia gravia dissensiones commovent, & cæterorum humilitatem in spiritu arrogantiæ contemnentes, mandatu Prælatorum suorum inobedientes & contumaces existunt, & contra illorum prohibitionem secularium negotiorum solicitudinibus se ingerunt. Cùm igitur propter hoc status religionis non modicum enervetur. s. t. per a. s.*

CAP. VIII.

¶ *Ab uno Episcopo excommunicatus, ab alio est vitandus. Et Archiepiscopus per quælam editus, non absolvet, nisi primò remittat.*

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis. (an. 1198. Romæ in Galliam.)*

AD reprimendam *a* malitiam perversorum, pœnæ certæ sunt in canonibus constitutæ: quas sicut latas à vobis interdum in subditos, vultis inviolabiliter observari, ita latas ab aliis debetis inviolabiliter observare. Ideoque mandamus, quatenus sententias, quas Lexovien. Episcopus duxerit in subditos suos canonicè promulgandas: & vos ipsi serveris, & à vestris subditis faciatis inviolabiliter observari. Tu verò, frater Archiepiscope (cùm excommunicationis sententia per appellationis non suspendatur objectum) si quis excommunicatus ab Episcopo, de injusta tibi fuerit excommunicatione conquestus: ad ipsum (ei quasi Coëpiscopo deferens) absolvendum, secundùm Ecclesiæ formam remittas: qui si noluerit ipsum absolvere, tu (receptâ cautione juratoriâ) absolutionis munus ei poteris exhibere: ita tamen, quòd nisi legitimè tibi constiterit eum contra justitiam excommunicatum fuisse, ex debito tibi juramenti præcipias, ut super eo, de quo fuerit excommunicatione notatus *b*, eidem Episcopo satisfaciat competenter. Quòd si facere contempserit, eum in excommunicationis sententiam, appellatione remotâ, reducere non omittas.

CAP. IX.

¶ *De causis subditorum Archiepiscoporum & Episcoporum suorum, Patriarchis non cognoscit. nisi per appellationem legitimam, aut vigore consuetudinis seu privilegii.*

Idem *Turonensi c Archiepiscopo. (an. 1198. Romæ in Syriam.)*

DUo *d* simul: [1 & *infrà.*] ¶ Consult. t. r. r. quod cùm sit in canonibus definitum, Primates vel Patriarchas nihil juris præ cæteris habere, nisi quantùm sacri canones concedunt, vel *e* prisca illis consuetudo contulit ab antiquo *f*: ita ut secundùm Nicænas *g* regulas sua privilegia serventur Ecclesiis, præterquam si Apostol. sed. antiquam Ecclesiam, vel Rectorem ipsius, quelibet speciali privilegio decreveris honorare: quamdiu Cleri ci tui coram te voluerint stare juri, compelli non debent judicium Patriarchæ subire, nisi causa per appell. ad ejus audientiam perferatur: aut ei aliquid super hoc à sede Apostolica sit indultum.

[1 *Consultationem scilicet & querimoniam, unica tua f. pertitem continebat, per quam à ven. f. n. Hierosolymitano Patriarcha conquerebaris, Clericos tuos injustè gravari, qui eos sibrato judicio tuo, coram quo parati sunt de se querimoniam deponentibus justitiam exhibere, licèt ad eum per Apostol. sed. causa minimè deferatur, coram se respondere compellit, & utrum ad id possint de jure compelli, per nostras postulabas literas edoceri. Volentes igitur super gratiaminibus tibi providere prædictis.*]

CAP. X.

¶ *Archiepiscopus impeditus potest consecrationem sui Suffraganei alteri committere, & consecrandus tenetur ab illo commissario munus consecrationis recipere.*

Idem *Turonensi Archiepiscopo. (an. 1198.)*

QUo sedem *a* Apost. [1 & *infrà.*] ¶ Nos siquidem consuluisti, utrùm si aliquâ infirmitate, vel aliâ justâ causâ detentus, aliquem Suffraganeorum tuorum consecrare non posses, alicui Coëpiscoporum tuorum vices tuas committere licitum tibi esset: [2 & *3.*] ¶ Consult. tuæ taliter respondemus, quòd in tali articulo constituto, & tuas vices (ut dictum est) tibi committere licet, & consecrandus munus debet ab eo consecrationis *b* accipere, *c* cui eas duxeris committendas, dummodo Catholicus habeatur, & impedimentum ei ex subtractione gratiæ Apost. sedis non obsistat.

[1 *Consulti super his, quæ tibi dubia existunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde s. meritò videtur commendanda, cum lex divinæ constitutionis eandem sedem totius posuerit orbis terrarum magistram, ut quicquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem ejusdem ratio requiratur.*

[2 *Et utrum electus, qui præconsecrationis instaret, ab eo, cui vices tuas commisisses, taliter deberet licite consecrari.*]

CAP. XI.

¶ *Archiepiscopus causam ad se per appellationem delatam, subditis Suffraganei committere potest: non tamen ad ipsam suscipiendam compellere potest.* h. d. usque ad §. Præterea.

Idem *Episcopo Helien. (an. 1204.)*

PAstoralis officii: [3 & *5.*] ¶ Ex parte *e* tua fuit insuper quæsitum *f*, utrùm si aliqua causa fuerit ad Archiepiscopum per appell. delata, possit eandem jure ordinariæ potestatis Suffraganei sui subdito delegare, vel animadvertere in eundem, *g* si causam renuerit suscipere delegatam? Ad quod respondemus, quòd Archiepiscopus ipsum ad suscipiendam delegationem hujusmodi compellere nequit invitum: cùm in eum (exceptis quibusdam articulis) nullam habeat potestatem, licèt Episcopus suus eidem sit metropolitanâ *h* lege subjectus: [& *infrà.*]

¶ *Mortuo delegato Papæ, qui excommunicavit reum, vel alterum in possessionem induxit, si ejus successor in delegatione succedit, absolvere & restituere possessionem poterit: alias solus Papa restituet & absolvet, præterquam in mortis articulo, ne tamen currat annalis præscriptio, reus coram ordinario, vel publicis personis de stando juri cautionem præstabit.* hoc dicit.

Præterea postulasti, an aliqui *i* liceat sine speciali mandato Apost. sedis (delegato, qui reum propter contumaciam manifestam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem causâ rei servandæ in possessionem petitorum induxit, rebus humanis exempto) eidem volenti juri parere, absolutionis beneficium impertiri, & possessionem restituere intra annum: sufficienti receptâ primitus cautione.

Ad quod dicimus, quòd cùm delegatus quantùm ad illud sit major ordinario, sine mandato summi Pont. excommunicatus ab hujusmodi delegato non potest per aliam (præterquam in mortis & articulo) absolutionis gratiam obtinere, nisi forsan delegatus talis extiterit, cui alius succedat in onere & honore. Nec per alium, quam per summum Pontificem recuperare poterit possessionem amissam: veruntamen ne alius post annum verus efficiatur possessor, coram ordinario, vel si ejus copiam habere nequiverit, coram publicis & honestis personis (ut quasi præscriptionem interrumpat annalem) offerre ac præstare, quòd juri parebit, poterit cautionem: ut sic post annum recuperare possessionem per sedem Apostolicam mereatur.

CAP. XII.

¶ *Papa per rescriptum, quo mandat ordinario, ut subditos suos corrigat, non facit ex hoc ipsum delegatum, ideò ab eo poterit appellari ad proximum superiorem, sicut si Papa nullum mandatum fecisset.* hoc dicit.

Idem *Archiepiscopo Senonens. (al. Senens. an. 1207.)*

LIcèt *a* in corrigendis excessibus juxta canonicas sanctiones appellationis sit diffugium interclusum, & ideò Parisiens. Episcopus à nobis receperit in mandatis, ut tam circa viros religiosos, quàm etiam Clericos seculares suæ jurisdictioni subjectos, qui *b* multa & gravia crimina committere proponunt, inquirat & corrigat, appell. rem. quæ viderit corrigenda, statuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit & honestum. Quia tamen intentionis nostræ nec fuit, nec esse debuit, jurisdictioni tuæ per mandatum hujusmodi derogare: præsentium auctoritate duximus declarandum, quòd si in inquisitionibus ab eodem Episcopo, non tanquam delegato, sed tanquam ordinario faciendis, aliquis casus emerserit, in quo licitum sit ad sedem metropolitanam appellare, prædicti occasione mandati, auctoritati tuæ, quò minùs ad te tanquam ad Metropolitanum appellari valeat, nolumus aliquatenus derogare. *c*

CAP. XIII.

¶ *Prælati subditos corrigunt, & reformant appellatione remotâ, vel consuetudine non obstante. Si tamen Capitulum consuevit corrigere excessus Canonicorum, si intra terminum ab Episcopo præfigendum non facit, ipse Episcopus hoc faciet.* hoc dicit, usque ad §. Cæterùm.

Idem *in Concilio generali. d (an. 1215. Romæ.)*

IRrefragabili constitutione sancimus, ut Ecclesiarum Prælati ad corrigendum subditorum excessus, maximè Clericorum, ad reformandos mores prudenter ac diligenter *e* intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Ut autem correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus, ut executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi formam in talibus excesserint observandam. Excessus tamen Canonicorum cathedralis Ecclesiæ, qui consueverunt corrigi per Capitulum, per ipsum in illis Ecclesiis, qui talem hactenus consuetudinem habuerunt, ad commonitionem vel *f* jussionem Episcopi corrigantur, intra terminum competentem ab eo *g* præfigendum: alioquin extunc Episcopus Deum habens præ oculis, ipsos, ut animarum cura requirit, per censuram Ecclesiast. corrigere non postponat.

¶ *Si Canonici sine manifesta & rationabili causa (maximè in contemptum Episcopi) cessant à divinis, Episcopus cessationem non servabit, & Metropolitanus vice Papæ cognoscet.* hoc dicit.

Cæterùm si Canonici absque manifesta & rationabili causa (maximè in contemptum Episcopi) cessaverint à divinis, Episcopus si voluerit, nihilominus celebret in Ecclesia cathedrali; & Metropolitanus ad querelam ipsius, tanquam super hoc delegatus à nobis, taliter eos per censuram Ecclesiast. cognitâ veritate castiget, quod pœnæ metu talia de cætero non præsumant.

---

a *Sensus est: si suspecti sunt, quòd non dixerint Papæ veritatem, compellendi sunt ad purgandam eam suspicionem, ut inde colligatur eos verum dixisse.* b *Cap. 2. eodem titul. in secund. compilatione.* c *Vide Trident. Concil. sess. 24. in decret. de reformat. per multa capita.* d *al. Auxitano.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat. Vide Concil. Viennens. in Clem. duæ. Monach. c. ne in agro. §. quia verò, ubi etiam hæc prohibentur. Sacri lex, Deo nobis. C. de Episc. & Cler.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *al. notarius, nota tamen data in nullis manuscr. reperitur.* c *al. Tirensi.* d *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* e *& prisca.* f *Vide l. de quibus. ff. de leg. & C. quæ sit long. consuet.* g *Has habet in disp. Conc. can. 6. & 7. gene-*

a *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *Al. à consecratore.* c *Vide Lunicam. C. qui pro sua jurisd.* d *Quæ hic desunt, require ex c. postoralis. sup. de off. jud. delegati.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compilat.* f *requisitum.* g *Ratio est, quia judicare est publicum munus. l. munerum. 6. judicandi. De mun. & hon. & l. un. C. qui pro sua jurisdict.* h *metropolitica.* i *In omnibus impressa habentur libri, ordinario, quæ deest in antiquioribus exemplaribus. In vero scriptis ex margine irrepsit in textum, ex glossa tamen constat, non fuisse à Raym. positam.* k *Quia in mortis articulo nulla est criminum aut casuum reservatio: & ideò omnes Sacerdotes quemlibet pœnitentes à quibuscunq; peccatis & censuris absolvere possunt. Concil. Trid. sess. 14. c. 7. de casuum reserv.*

a *C. 6. eod. tit. in 3. compil.* b *In omnibus antiq. ita: quia multa & gravia committere proponuntur.* c *derogari.* d *C. 7. & c. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *Quâ autem ratione Prælati subditorum excessus corrigere debeant, præscripsit Conc. Trid. sess. 13. de reform. c. 1.* f *&.* g *al. Episcopo.*

¶ Prælatus in impositione pœnæ, cavere debet à quæstu pecuniæ, & ab omni alio gravamine. h. d. usque ad finem,

Provideant itaque diligenter Ecclesiarum Prælati, ut hoc salutare statutum ad quæstum *a* pecuniæ vel gravamen aliud non convertant, sed istud studiosè ac fideliter exequantur, si canonicam velint effugere ultionem: quoniam super his sedes Apost. auctore Domino, attentissimè vigilabit.

CAP. XIV.

¶ Cùm in civitate vel diœcesi sunt populi diversarum linguarum, Episcopus debet providere eis per viros idoneos, qui secundum varietatem linguarum officia eis celebrent, & sacramenta ministrent. Et si urgens est necessitas, constituet sibi vicarium Pontificem illius linguæ, non tamen propter hoc eadem diœcesis debet habere duos Episcopos.

Idem Innocent. III. *in eodem.* b *(an. 1215.)*

Quoniam *c* in plerisque partibus intra eandem civitatem atque diœcesim permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus & mores: districtè præcipimus, ut Pontifices hujusmodi civitatum, sive diœcesum provideant viros idoneos, qui secundùm diversitates rituum & linguarum, divina illis officia celebrent, & Ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas, sive diœcesis, diversos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diversa *d* capita, quasi monstrum. Sed si propter prædictas *e* causas urgens necessitas postulaverit, Pontifex loci catholicum præsulem nationibus illis conformem, providâ deliberatione constituat sibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia sit obediens & subjectus. Unde *f* si quis aliter se ingesserit, excommunicationis se noverit mucrone percussum: & si nec sic resipuerit, ab omni ministerio Ecclesiastico deponendum, adhibito (si necesse fuerit) brachio seculari ad tantam insolentiam *g* repellendam.

CAP. XV.

¶ Episcopi, qui per se non possunt, tenentur assumere idoneos, qui suppleant suo loco, quoad prædicationes, visitationes & confessionum auditiones: & ut possint Episcopi reperire tales, præcipit in Ecclesiis cathedralibus & collegiatis tales instrui.

Idem *in eodem.*

Inter cætera, quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei permaximè sibi noscitur esse necessarium, quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur, eò quòd non in solo pane *i* vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Unde *k* cùm sæpè contingat, quòd Episcopi propter suas occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias (ne dicamus defectum scientiæ, quod in eis reprobandum est omnino, nec de cætero tolerandum) per seipsos non sufficiunt ministrare verbum Dei populo, maximè per amplas diœceses & effusas: generali constitutione sancimus, ut Episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum assumant, potentes in opere, & sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum (cùm per se iidem nequiverint) solicitè visitantes, eas verbo ædificent & exemplo: quibus ipsi cùm indiguerint, congruè necessaria subministrent *l*: ne pro necessariorum defectu compellantur *a* desistere ab incepto. Unde præcipimus, tam in cathedralibus, quàm in aliis conventualibus Ecclesiis viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coadjutores & cooperatores habere, non solùm in prædicationis officio, verùm etiam in audiendis confessionibus & pœnitentiis injungendis, ac cæteris, quæ ad salutem pertinent animarum. Si quis autem hoc adimplere neglexerit, districtæ subjaceat ultioni.

CAP. XVI.

¶ Episcopus in Ecclesiis diœcesis suæ debet esse contentus juribus Episcopalibus: & qua sint jura Episcopalia, declarat.

Honorius III. *Episcopo Assisinatin. (an. 1218.)*

Conquerente œconomo monasterii sancti Benedicti montis Subasii, nobis innotuit, quòd tu juribus Episcopalibus non contentus, quæ in Ecclesiis seu capellis ejusdem monasterii debes habere, à quibusdam earum procurationem exigis, quas ad dandam procurationem minimè sufficere proponebat, petens ut specificares, quæ tibi ratione juris Episcopalis competerent in eisdem, quorum *b* quibusdam specificatis, lis fuit legitimè contestata. Nos autem inspectis probationibus, & quæ ab utraque parte fuêre proposita, intellectis: decrevimus, ut in Ecclesiis seu capellis tuæ diœcesis, ad monasterium ipsum spectantibus, habeas canonicam obedientiam, subjectionem & reverentiam, institutionem & destitutionem, correctionem & reformationem, ac censuram Ecclesiasticam, jurisdictionem quoque causarum omnium ad forum Ecclesiasticum de jure spectantium, poenitentias, & sacramentorum omnium, quæ ab Episcopo sunt recipienda, collationem, synodum, & synodatici *c* seu cathedratici nomine duos solidos, quartam decimationum & mortuariorum, visitationem quoque annuam: ita quòd cùm ad eas visitandas accesseris, non *d* amplius procurationis nomine requiras ab eis, nisi quantum (pensatis facultatibus earundem) moderatè poterunt exhibere, ne plus cæteris capellis ejusdem diœcesis in procurationibus onerentur: *[& infrà.]* ¶ Tu tamen his juribus in præfatis Ecclesiis contentus existens, non amplius ab eis exigas præter moderatum auxilium, quòd juxta formam Lateran. Concilii, si manifesta & rationabilis causa exiterit, cum charitate postulandum, sicut ab aliis Ecclesiis ejusdem diœcesis pro necessitate temporis sustinemus.

CAP. XVII.

¶ Episcopus visitans monasterium, non introducat seculares sed duos aut tres Canonicos suos, cum aliquibus Religiosis.

Idem *Abbati & Conventui sancti Remigii. e (an. 1220.)*

Ut juxta: *[1 & 3.]* ¶ Attendentes igitur, quòd indecens est, ut Remen. Archiepiscopo, in monasterio vestro visitationis officium exercente, seculares *f* intersint, per quos possit in claustro dissolutionis materia provenire: Firmiter inhibemus, ut nullos de cætero seculares in Capitulum (nisi duos vel tres de Canonicis Ecclesiæ suæ in decenti habitu, aliis *g* quos expedire viderit Religiosis adjunctis) secum visitationis tempore introducat. *h*

[1 Illius supremi post Christum posteris edictum, posset forma factus gregis ex animo dignoscitur non dominandi libi-

a *Inst. de pœn. cap. licèt.* b *Cap. 9. & 2. eod. tit. in 4. comp.* c *Lud. Gom. in Reg. Canc. de Idiom. ubi plura tradit de linguarum similitudine & diversitate.* d *Alias, diversa habens capita, &c.* e *præscriptas.* f *al. Verum.* g *insolertiam.* h *Cap. 10. & c. 1. eod. tit. in 4. comp.* i *Matth. 4. Luc. 4. Deut. 8.* k *Conc. Trid. sess. 5. c. 2. sub. Rubr. decr. de reform. c. 4. concord. Conc. Carthag. 4. c. 20. & Concil. Rhem. c. 14.* l *adde de hoc, & quòd salarium habere debent per DD. in l. jurisper.*

a *De excus. tut. & in clem. cùm ab omni. De vita & honest. Cler.* b *In uno manuscr. quorum quibusdam autem juribus specificatis hinc inde fuit super præmissis lis legitimè contestata. In alia vero lis fuit sic legitimè contestata.* c *Synodatici & cathedratici nomine quid intelligatur, explicat Grat. 10. q. 3. per totum. Adde Archid. c. 1. de prab. lib. 6.* d *al. nec.* e *Extinct.* f *Interfuerint persona.* g *al. viris aliis. al. ita, vel aliis.* h *Tales interesse debent illorum uti consilio. l. quid tamen & sh Bart. §. fi arbiter. ff. de arb.*

dine, sed amore rectè regendi debet eum salubriter visitare, sic excessus delinquentium quantum potest corripiendo, ne revelet: sic increpans, ne confundat. Quia cùm juxta sapientis edictum secreto fit arguendus amicus, amicitia legem violare videtur, si coram palam arguit increpando.]

CAP. XVIII.

¶ Lex diœcesana, & lex jurisdictionis, sunt diversæ: unde res judicata in una, non obstat agenti in alia.

Idem *Episcopo Bajacen.* a *& Archidiacono Rothomagen.* b *(an. 1220.)*

Dilectus filius Abbas monasterii Rothomagen. *c* nobis exposuit, quòd tertia pars emendarum, quas homines quinque parœciarum pro suis excessibus solvere compelluntur, ad suum spectat monasterium ab antiquo: *[1 & infrà.]* ¶ Cumque *fel. mem.* I. Papa præd. n. vobis dederit in mandatis, ut auditis hinc inde propositis, causam remitteretis ad eum sufficienter instructam: dictus Episcopus processum vestrum diutiùs impedivit occasione cujusdam sententiæ, quæ super quibusdam Ecclesiis, quoad legem diœcesanam, promulgata extitit pro eodem. Unde præfatus Abbas nobis humiliter supplicavit, ut cùm citatio, causarum examinatio, & decisio *d*, ac emendæ, ad legem jurisdictionis pertinere noscantur, non sineremus sententiæ memoratæ prætextu negotii processum ulteriùs impediri. Cùm igitur prædicta de lege jurisdictionis existant, mandamus, quatenus hujusmodi sententiâ non obstante, procedatis in negotio juxta traditam vobis formam.

[1 Et quos inter ipsos homines orta Ecclesiasticâ quæstione citatio ad eundem, sed examinatio & decisio quæstionis ad ven. fin. Veneten. Episcopum, & ipsum Abbatem pertinent, in communi.]

CAP. XIX.

¶ Per rescriptum, quæ Papa mandat ordinario, ut corrigat Clericos suæ diœcesis, non datur ei jurisdictio super exemptos.

Gregorius IX. *Episcopo Suanensi. (an. 1228.)*

Grave gerimus *e*, quod cùm in Ecclesiam sanctæ Mariæ de Orbicello, & quasdam alias *f* existentes in tua diœcesi ad monasterium sancti Anastasii de urbe spectantes, nullam jurisdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam *g* occasione literarum nostrarum, quas super correctione Clericorum tibi transmisimus, in eas interdicti, ac in Clericos earundem suspensionis sententias promulgâsti: quanquam Abbas ejusdem monasterii eos corrigere sit paratus: *[& infrà.]* ¶ Mandamus, quatenus si est ita, prudenter corrigens per te ipsum, quæ minùs provide attentâsti, prædictas sententias sine difficultate relaxes.

CAP. XX.

¶ Ordinarius, cui competit absolvere ab excommunicatione, potest alii absolutionem demandare.

Idem.

His, quibus *h* ex officio in certis casibus competit illos absolvere, qui pro violenta manuum injectione incidunt in canonem sententiæ promulgatæ, licet aliis hujusmodi absolutionem committere, cùm viderint expedire.

DE OFFICIO JUDICIS.

TITULUS XXXII.

CAP. I.

¶ Ad officium Judicis non delegati spectat providere Advocatum partis, quæ non potest habere, & poterit dare domesticum.

a *al. Braccensi.* b *Abbati de Saguit.* c *al. Voveten. Rodonensis, Venetensi diœcesis.* d *decisio earum.* e *In pluribus antiq. ita: quod eum in S. Mariæ de Orbitello & quasdam aliis Ecclesiæ existentes in tua, &c.* f *Ecclesias.* g *Quid hodie possint Episcopi circa visitandos & corrigendos Monachos, statuit Triden. Concil. sess. 21. de reform. cap. 8.* h *Conc. Trid. sess. 14. c. 7. de casuum reserv. & sess. 24. de reform. c. 6.*

Honorius tertius *Archiepiscopo sancti Leonardi, & Abbati Salernitano.* a *(an. 1220. Romæ in Apuliam.)*

Ex literis vestris accepimus, quòd cùm causam, quæ inter Abbatem & Conventum Fossæ Novæ ex parte una, & Abbatem & Conventum monasterii Canen. *b* ex altera, super quibusdam possessionibus monasterii sancti Petri de Almaphia *c* vertebatur: *[1 & 3.]* ¶ Quia pars prædicti monasterii proposuit, quòd habere non poterat Advocatum, vestrum *d* super hoc implorando officium, tu frater Archiepiscope eidem de magistro R. Clerico tuo ad exhibendum in causâ ipsâ patrocinium providisti. Verùm frater S. Canen. Monachus proposuit, in præjudicium ejusdem monasterii factum esse, eò quòd dictus R. Clericus domesticus tuus erat: *[& infrà.]* ¶ Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ipso (ratione e prævia) procedatis.

[1 Quæ bon. mem. fr. Sylvester Monachus Fossæ Novæ, cùm idem S. Petri monasterium visitasset, eisdem Abbati & Conventui Canonensi vendidit in ejusdem monasterii S. Petri præjudicium & gravamen, vobis duximus committendum.]

CAP. II.

¶ Cùm imploratur officium nobile, sit litis contestatio, secùs in mercenario.

Gregorius IX.

Judicis officium ubicunque pro actione *f* proponitur, veluti cùm restitutio in integrum principaliter postulatur, litis contestationem exposcit: aliàs ante & post ingressum *g* causæ potest ad hoc sine litis contestatione haberi recursus.

DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.

TITULUS XXXIII.

CAP. I.

¶ Priùs ordinatus, cæteris paribus, prior & major habendus est.

Gregorius *Augustino Anglorum Episcopo.* h *(an. 604.)*

Cum *i* certum *[1 & 3.]* ¶ Sit honoris ista distinctio, ut ipse prior & major habeatur, qui priùs communitatis *k* consilio, & concordi fuerit actione ordinatus. *l*

[1 Sit, pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari, nobis tamen eis necesse est bonorum beneficia tribuere, ut spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare, &c. extat prolixa & impressa inter opera Gregorii I.]

CAP. II.

¶ Veniens contra decretum vel constitutionem Episcopi, debet excommunicari.

Idem. *(Romæ.)*

Si quis venerit *m* contra decretum Episcopi, ab Ecclesia abscindatur. In libro Regum legitur *n*: *[Qui non obedierit principi, morte moriatur.]* Et in Concilio Agathen. quòd *o* anathematizetur.

a *In duobus vetustissimis codicibus ita: Archiep. Salernitano & Abbati S. Leonardi: in cæteris ita: Archiepiscop. & S. Leonardi Abbati Salernit. Ord. S. Bened. diœcesis Salern.* b *Canonensis Salonitanæ diœc. al. Cavensis, aliter Savvensis, Ord. S. Ben.* c *Almesia. al. Amalphia. al. Amalsia.* d *Quid importet hæc clausula Bart. in l. Titia amica. ff. de aur. & arg. leg.* e *Parenthesi inclusa, desunt in multis manuscr.* f *Id est, sub actio desicit.* g *Id est, vel post litem contestatam, vel postquam est in causa conclusum.* h *lib. 12. epist. 15.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Trid. sub Alex. III. p. 44. c. 1.* k *al. cum unitatis.* l *Vide l. honores. ff. de decur.* m *Cap. 3. & 4. eod. tit. in 1. compil. Burch. l. 15. c. 23. Ivo p. 16. c. 24.* n *1. Reg. 13. Deut. 17.* o *ut.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. III.

¶ Clericus adminiſtratione carens, non tenetur ad juramentum obedientiæ, vel ad faciendam ſcripturam ſuper ea.

Leo Papa. *a (an. 445. Romæ in Macedoniam.)*

LEgebatur *b* in literis tuis, quòd frater Atticus *c* chartulam de obedientiæ ſponſione conſcripſerat, in qua ſignum prodebatur injuriæ. Non enim neceſſarium fuerat, ut *d* obligaretur ſcripto, qui obedientiam ſuam ipſo jam voluntarii adventûs officio comprobabat.

CAP. IV.

¶ Ab omnibus de diœceſi obediendum eſt Epiſcopo.

Clemens Papa III. *e*

OMnes *f* principes terræ, & cæteros homines Epiſcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.

CAP. V.

¶ Non obediens canonicis inſtitutis, incurrit inobedientiæ notam, id eſt, infamiam.

Innocentius III. *Capitulo Herbipoten. (an. 1198.)*

ILlud Dominus in *g* beato Petro: [1 & 2.] ¶ Cùm ſpiritualia ſint temporalibus digniora, *h* & obedientia melior ſit quàm victima, & auſcultare magis, quàm adipem arietum offerre: non debuerat Hildeſemenſis Epiſcopus pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere, & Apoſtolicis juſſionibus contraire.

[1 *Venet. ſr. n. quondam Hildeſemen. Epiſcopus, Imperatiu aulæ Cancellarius, non attendens, quia multa ſunt quæ prater ſpecialem auctoritatem ſed. Apoſt. de jure non poſſunt nec deberent impune ab aliquibus attentari, utpote ceſſiones & translationes Epiſcoporum, & alia quæ nota ſunt vobis, licentia noſtra non ſolitus non obtentâ, non petitâ, ſed nec etiam poſtulatâ, Eccleſiâ Hildeſem. relictâ, Herbipolenſem Eccleſiam occupavit. Monitionei autem & oppida Herbipolenſis Eccleſiæ in utilitatem ipſius ſe aſſeruit tenuiſſe, ne ſi ad alias manus forſitan deveniſſet, non eſſent, qui poſtmodum liberarent. Sed.]*

CAP. VI.

¶ Imperium non præeſt Sacerdotio, ſed ſubeſt, & ei obedire tenetur. Vel ſic: Epiſcopus non debet ſubeſſe Principibus, ſed præeſſe. h. d. & eſt multùm allegabile.

Idem *Illuſtriſſimo Conſtantinopolitano Imperatori. (an. 1198. Romæ in Turaciam.)*

SOlitæ *i* benignitatis affectu: [1 & 2.] ¶ Mirata eſt Imperialis ſublimitas, quòd te niſi fuimus in noſtris literis increpare. Huic autem tuæ admirationi non cauſam, ſed occaſionem præbuit, quòd legiſti, beatum Petrum Apoſtolorum principem ſic ſcripſiſſe: *k* [*Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi, tanquam præcellenti, ſive ducibus, tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum:*] [2 & inſrà.] ¶ Verùm ſi perſonam loquentis, & eorum, ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentius attendiſſes, ſcribentis non expreſſiſſes raliter intellectum. Scribebat enim Apoſtolus ſubditis ſuis, & eos ad humilitatis meritum provocabat: nam ſi per hoc, quod dixit: *l* [*Subditis eſtote:*] Sacerdotibus voluit imponere jugum ſubjectionis, & eis prælationis auctoritatem afferre *m*, quibus eos ſubjectos eſſe monebat; ſequeretur ex hoc etiam, quòd ſervus quilibet in Sacerdotes imperium accepiſſet, cùm dicatur, [*Omni humanæ creaturæ.*] Quod autem ſequitur, [*Regi tanquam præcellenti,*] non negamus quin præcellat *n* Impe-

a *Epiſt. 82. Anaſtaſio Epiſcopo Theſſalonicenſi.* b *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* c *Articus.* d *quòd.* e *In vetuſtioribus ita: Clemens Papa.* f *Burch. l. 1. c. 134. Ivo p. 5. c. 224 & c. 5. eod. tit. in 1. compil. In aliis omnes principi, &c. 1. Per. 2.* g *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* h *Facit lex innovatione. & ibid. Bart C de ſacr. Eccleſ.* i *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* k *1. Petr. cap 2.* l *dicit.* m *In quibuſdam impreſſu, auferre, & male ut ex ſerie conſtat.* n *præcedat.*

torſ in temporalibus illos *a* duntaxat, qui ab eo ſuſcipiunt *b* temporalia: ſed Pontifex in ſpiritualibus antecellit: quæ tantò ſunt temporalibus digniora, quantò anima præfertur *c* corpori: licet non ſimpliciter dictum fuerit, [*Subditi eſtote:*] ſed additum fuit: [*propter Deum.*] nec purè ſit ſubſcriptum, [*Regi præcellenti:*] ſed interpoſitum forſitan fuit *d* non ſine cauſa, [*tanquam.*] Quod autem ſequitur, [*ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum:*] intelligendum non eſt, quòd Rex vel Imperator ſuper bonos & malos gladii acceperit poteſtatem, ſed in eos ſolummodo, qui utentes gladio ejus ſunt juriſdictioni commiſſi: [3 & 4.] ¶ Potuiſſes autem prærogativam Sacerdotii ex eo potiùs intelligere, quòd dictum eſt, non à quolibet, ſed à Deo: non Regi, ſed Sacerdoti: non *e* de Regia ſtirpe, ſed de Sacerdotali proſapia deſcendenti, de Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot: *f* [*Ecce conſtitui te ſuper gentes & regna, ut evellas & diſſipes, ædifices & plantes:* [4 & inſrà.] ¶ Præterea noſſe debueras, quòd [*fecit Deus duo magna g luminaria in firmamento cœli: luminare majus, ut præeſſet diei: & luminare minus, ut præeſſet nocti:*] utrumque magnum, ſed alterum majus. Ad firmamentum igitur cœli, hoc eſt, univerſalis Eccleſiæ, fecit Deus duo magna luminaria, id eſt, duas inſtituit dignitates, quæ ſunt Pontificalis auctoritas, & Regalis poteſtas. Sed illa, quæ præeſt diebus, id eſt, ſpiritualibus, major eſt: quæ verò carnalibus, minor: ut quanta eſt inter ſolem & lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoſcatur. Hæc autem ſi prudenter attenderet Imperatoria celſitudo, non faceret, aut permitteret Conſtantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem & honorabile membrum Eccleſiæ, juxta ſcabellum pedum ſuorum in ſiniſtra parte ſedere: cum alii Reges & Principes, Archiepiſcopis & Epiſcopis ſuis (ſicut debent) reverenter aſſurgant, & eis juxta ſe venerabilem ſedem aſſignent: [5 & 7.] ¶ Nos autem, etſi non increpando ſcripſerimus, potuiſſemus tamen rationabiliter increpare: [6 & inſrà.] Nobis autem in B. Petro ſunt oves Chriſti commiſſæ, dicente Domino: *h* [*Paſce oves meas:*] non *i* diſtinguens inter has oves & alias *k*: ut alienum à ſuo demonſtraret ovili, qui petrum & ſucceſſores ipſius magiſtros non recognoſceret & paſtores: ut illud tanquam notiſſimum omitteamus, quod Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad ſucceſſores ipſius: [*Quodcunque l ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, &c.*] nihil excipiens, qui dixit: [*Quodcunque:*] [7 & 8.] Utrùm autem *m* Imperatorium excellentiam ad bonum & utile per literas noſtras duxerimus invitandam, utrùm tibi juſta ſuggerimus & honeſta, tua ſolicitudo diſcernat: cùm non niſi ad utilitatem Eccleſiæ & terræ Hieroſolymitanæ ſubſidium noſ-tra meminerimus invitâſſe.

[1 *Recepimus literas, quas per dil. fil. n. Archid. Durachii, virum providum, & diſcretum, & fidelem, Imperiali nobis excellentia deſtinavit: per quas intelleximus, quod literas, quas per dil. fil. Capellanum I. tunc Apoſt. ſed. Legatum tibi tranſmiſimus, Imperio tuo præſentata fuerant & prælecta.*]

[2 *Voleni enim, de quo nos rationabiliter admiramur, Imperatoria celſitudo per hoc & alia quæ induxit, imperium ſecerat dotio dignitate ac poteſtate præferre, ex auct. præmiſſa voluit triplex trahere argumentum. Primum ex ex quod legitur. Subduri eſtote. Secundum ex eo quod ſequitur, Regi tanquam præ-*

a *illic.* b *recipiunt.* c *l. ſanctimus. C. de Epiſcop & Cler.* d *Verbum, fuit, deeſt in antiquis.* e *al. nec.* f *Hier. 1.* g *Geneſ. 1. Pſal. 135.* h *Joan. 21.* i *In extrav. c. unam ſanctam. tit. de majoritate & obed.* k *Vide l. 1. ff. de al. judic. & ſi quos prohibet. cum ſimil. ff. de poſtul.* l *Matth. 16.* m *In C. Rer. Verum autem Imperatorium excellentiam ad bonum & utile per noſtras literas duximus multandam. Utrùm igitur tibi juſta ſuggeſſerimus, &c.* *cellenti.*

cellenti. Tertium ex eo quod eſt ſubſequenter adjunctum, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: per primum ſubeſſe Sacerdotium: per ſecundum Imperium præmittere: per tertium Imperatorem tam in Sacerdotes, quàm in Laicos juriſdictionem, imò etiam gladii poteſtatem acceptiſſe præſumens. Cum enim & boni quidam ſint Sacerdotes, & quidam eorum malefactores exiſtant, ut qui ſecundum Apoſtolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Imò malefacientes Presbyteros & eorum exceſſus præſumptos poteſt ultore gladio vindicare, cum inter Presbyteros & alios Apoſtolus non diſtinguat.

[3 *Juxta quod Veritas ait: omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt: non enim debet nec poteſt quiſquam alterum ſervum judicare, cùm ſervus ſecundum Apoſtolum, domino ſuo ſtet aut cadat. At id etiam induxiſti, quod licèt Moyſes & Aaron Sacerdotii dignitate ſecundum carnem fratres extiterint: Moyſes tamen princeps populi, Aaron Sacerdotii poteſtate præerat, & Jeſu ſucceſſor ejus imperium in Sacerdotes accepit. David quoque Rex Abjatar Pontificii præeminebat. Cæterum licèt Moyſes dux populi fuerit, fuit & Sacerdos, qui Aaron in Sacerdotem unxit, & cui Propheta Sacerdotium recognoſcens, Moyſes (inquit) & Aaron in Sacerdotibus ejus. Quod verò de Jeſu Benjamin eum commendando, prælationem ejus ſcripſiſti, magis ſecundum ſpiritum, quàm ſecundum literam debet intelligi, quia ſecundum Apoſtolum litera occidit, ſpiritus autem vivificat: pro eo quod ipſe veri Jeſu figuram expreſſit, qui populum ſuum in terram promiſſionis induxit. David etiam quamvis regni diadema obtineret, Abjatar Sacerdoti non tam ex dignitate Regia, quàm auctoritate Prophetica imperabat. Verùm quicquid olim fuerit in Veteri Teſtamento, nunc aliud eſt in Novo, ex quo Chriſtus factus eſt Sacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech, qui ſe non ut Rex, ſed ut Sacerdos in ara crucis hoſtiam obtulit Deo Patri, per quem genus redemit humanum, circa illum præcipuè, qui ſucceſſit eſt Petri Apoſtoli & Vicarius Jeſu Chriſti.*]

[4 *Virtutes. Dictum eſt etiam in divina lege, Dijs non detrahes, & Principem populi tui non maledices, quæ Sacerdotes Regibus anteponeni ipſos Deos & alios Principes appellavit.*]

[5 *Nam & piiſſimus Conſtantinus quantum honoris exhibuit Sacerdotibus, tua, ſi ut credimus, diſcretio non ignorat.*]

[6 *Cùm B. Paulus Apoſtolus Epiſcopum inſtituens ad Timotheum ſcripſiſſe legatur: Prædica verbum, inſta opportune, importune, argue, obſecra, increpa: & in omni patientia & doctrina. Non enim ea noſtrum debet eſſe legatum ſed patere debet ad omnes: ne ſecundum Prophetarum verbum ſimus canes latrare non valentes. Unde correctio noſtra tibi non debuit eſſe moleſta, ſed magis accepta, quia Pater filium quem diligit, corrigit, & Deus quos amat, arguit & caſtigat. Debitum igitur paſtoralis officii exequimur cùm obſecramus, arguimus, quando increpamus, & non ſolum alios, ſed Imperatores & Reges opportunè, & importunè: & ad ea ſtudemus adducere, quæ divina ſunt placita majeſtati.*]

[7 *Solveris ſuper terram, e. ſ. & in c. nihil excipiens, qui dixit, quodcunque. Verùm his diutiùs inſiſtere nolumus, ne vel contendere videamur, vel in hujuſmodi gloriari, cùm ſi gloriari expediat, non in honore, ſed in onere, non in magnitudine, ſed in ſolicitudine ſit potiùs gloriandum, cùm & Apoſtolus in infirmitatibus gloriatur. Novimus eſſe ſcriptum: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur. & iterum: Quanto major es, humilia te in omnibus. & alibi. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Propter quod exaltationem noſtram in humilitate ponimus, & humilitatem exaltationem maximam reputamus. Unde nos etiam ſervus non ſolùm Dei, ſed etiam ſervorum Dei nos eſſe ſcribimus & fatemur, & tam ſapientibus, quàm inſipientibus ſecundum Apoſtolum debitores ſumus.*]

CAP. VII.

¶ Ordinatur per Papam, non per hoc eximitur à juriſdictione Epiſcopi.

Idem *Epiſcopo Floren.*

PEr tuas *a* nobis literas: [1 & 2.] ¶ Poſtulâſti per ſedis Apoſtolicæ oraculum edoceri, utrùm quis per ordinem Subdiaconatûs à Romano Pontifice ſuſceptum, à debitâ tibi reverentia ſubtrahatur? Ad quod breviter reſpondemus, quòd etſi decens ſit, ut illis, quantùm convenit, à te inter alios tibi ſubditos deferatur, quos benignitas Apoſtolica collatione ipſius ordinis honoravit, per eam tamen ab obedientia, quam alias tibi debent, minimè abſolvuntur.

[1 *Intimâſti, quòd cùm aliqui Eccleſiæ Rom. Subdiaconi prælationes in tua diœceſi aſſequuntur, pro quibus tibi debent obedientiam exhibere, ſi quando exigente juſtitia te contigerit exercere, in primis Eccleſiaſticam diſciplinam, illi Subdiaconatûs privilegium allegantes, ad ea ſe aſſerunt non teneri ad executionem ſententiæ: ac ſi per hujuſmodi Subdiaconatûs officium ab obedientia, quâ tibi tenentur, ratione obtenti beneficii ſint exempti. Super quo.*]

CAP. VIII.

¶ Quando de obedientia vel ſubjectione agitur, nihil attentari debet in præjudicium rei, vel poſſeſſoris non citati.

Idem *Conſtantinopolitano Patriarchæ. (an. 1206. Ferentino in Thraciam.)*

INter *b* quatuor: [1 & 2.] ¶ Petitionem *c* contra Eccleſias, quas tibi ſubjici poſtulabas, quæ priuſquam Conſtantinopolis civitas caperetur, Conſtantin. Patriarchæ minimè reſpondebant: duplici ratione non duximus admittendam. Juris namque ratio poſtulat, ut in eorum præjudicium, quibus eædem Eccleſiæ ſunt ſubjectæ, nihil ordinemus de ipſis, cùm nec citati ſint, nec convicti, nec per contumaciam ſe abſentent: [& inſrà.] ¶ Super obedientia verò, quam ut tibi impendi faceremus, ab Archiepiſcopo, & Epiſcopis regni Cypri ſimiliter poſtulâſti, fere idem duximus reſpondendum, cùm & ipſi ante tuam promotionem fuerint *d* exempti, quando videlicet Conſtantin. Eccleſia erat inobediens & rebellis: & in eorum abſentia circa *e* ſtatum eorum non debuerimus *f* aliquid immutare. Juſtitiam tamen non negabimus tibi, cùm eam duxeris poſtulandam.

[1 *Animalia, quæ in medio ſedis & circuitu ejus deſcribuntur ab Ezechiele, facies Aquilæ ſuper ipſorum quatuor memoratur, quia inter quatuor Patriarchales Eccleſias, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam, quæ per animalia ſupradicta ſignificantur, quasi Apoſt. ſedes in medio habens, quas ſilicæ amplectitur ſpirituales, cui eadem quaſi in circuitu famulæ obſequentes, ipſa Conſtantinopol. poſt Apoſtol. ſedem excellentiâ præeminet dignitatis, ad cujus exaltationem tantò libentius aſpiramus, quanto ipſam honorabilius membrum ſacroſanctæ Rom. Eccleſiæ arctiùs amplexantes ipſius auxilio temporibus iſtis eandem amplius noſcimus indigere, ac tuas, qui Domino diſponente præeſſe digneſcis, peritiores libentius promovere diſponimus, quibus non repugnat honeſtas, nec aliis præjudicium generatur: cum à nobis injuriarum actio non debeat exoriri, à quibus jura tanquam à fonte ad cæteros derivantur:* & infra. *Tibi duximus reſpondendum, concedendo, ut hi qui Eccleſias ſuas ſeu beneficia poſſident, obedientiam tibi exhibeant, niſi forte aliqua illarum Eccleſiarum ante captionem regiæ civitatis à juriſdictione Patriar. hâ legitimè fuiſſet exempta. Subſequentem verò.*]

CAP. IX.

¶ Abbates & Sacerdotes qui ſunt diœceſani Epiſcopi, ad ejus Synodum venire, & ſibi obedire compelli poſſunt per cenſuram Eccleſiaſticam.

Idem: *(an. 1214. Romæ)*

QUod ſuper *g* his: [& 3.] ¶ Abbates & Sacerdotes

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* b *Hùc refer. c. in e quatuor. ſuprà de Cler. peregr. & 3. de Cler. non reſid. & c. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *In omnibus manuſcr. ita: Petitionem, quâ Eccleſias tibi ſubjici, &c.* d *extiterint.* e *al. contrà.* f *debuimus.* g *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

diœcesanâ tibi lege subditos *a*, qui ad tuam Synodum venire contemnunt, (dummodo *b* in ipsa Synodo non ducas aliquid statuendum, quod canonicis obviet institutis) per cens. Eccles. ad Synodum ipsam *c* venire compellas: & debitam tibi obedientiam & reverentiam exhibere.

CAP. X.

¶ *Canonici regulares inobedientes Priori suo, per ipsum excommunicari possunt: & si fuerint incorrigibiles, de fratrum consortio expelli debent.*

Idem *sancti Stephani & sancti Proculi Abbatib. Bononiensibus. (an. 1214. Romæ in Æmiliam.)*

CUm in *d* Ecclesiis sancti Victoris & S. Joannis de Monte: [*& infrà.*] ¶ Nos igitur ad reformationem earundem Ecclesiarum diligenti solicitudine intendentes, universis Canonicis dedimus in mandatis, ut Priori suo in his, quæ ad eum *e* pertinent, obedirent. Cumque omnes (quatuor duntaxat exceptis) se obedire velle concorditer respondissent, prædicti quatuor se contra Priorem in superbiam erigentes, licèt de obedientia suo Priori præstanda præstitissent juramentum corporaliter: tamen exhibiti juramenti immemores, suo Priori per omnia restiterunt: & cùm pro contumacia sua nequivissent ad debitam obedientiam revocari, dictus Prior in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Cùm *f* igitur præfati Canonici ad Apostolicam sedem accessissent, per scripturas authenticas *g* ex multorum testimonio Prælatorum effecti de ipsorum contumacia certiores, recepto secundum formam Ecclesiæ ab eisdem corporaliter juramento, ipsis fecimus absolutionis beneficium impendi: præcipientes eis sub debito juramenti, ut ad suum claustrum, de quo exierant, redeuntes, Priori suo secundum Deum devotè ac humiliter obedirent. Ideoque mandamus, quatenus præfatos Canonicos, ut ad Prioris sui obedientiam revertantur, per cens. Eccles. compellatis: & ne de sua possint contumacia vel malitia *h* gloriari, cogatis eos (si videritis expedire) ut juramentum, quod de parendo mandatis Prioris, pro absolutionis beneficio impetrando fuerbè negaverant, humiliter præstare procurent, alioquin eos de fratrum consortio penitus excludatis.

CAP. XI.

¶ *Presbyteri & Clerici capellarum subditarum titulo Cardinalatûs, debent Cardinali obedientiam, & reliqua, de quibus hîc. Et vacante titulo, succedit Capitulum illius Ecclesiæ, nisi pro bono pacis aliquid sit exceptum.*

Honorius III. *G. Presbytero Cardinali, & Capitulo sancti Laurentii in Damaso.* i *(an. 1216. Romæ.)*

HIs, quæ pro Ecclesia S. Laurentii in Damaso ex parte una, & capellis ibi subjectis ex altera, super scrutinio aliisque articulis *k* fuêre proposita, diligenter auditis, sententiando decrevimus, ut earundem capellarum Presbyteri & Clerici, Cardinali, qui nunc est in ipsa Ecclesia, & qui fuerint *l* per tempora, mannalem obedientiam & reverentiam, & honorificentiam omnem exhibeant, & ad Ecclesiam ipsam pro scrutinio, baptismo & Capitulo celebrandis, conveniant temporibus consuetis, correctionem ipsius Cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, interdicti, vel suspensionis sententias, quas tulerit in eos & Ecclesias eorumdem, inviolabiliter observantes. Quando autem Ecclesia ipsa Cardinali *a* vacabit, Capellani & Clerici memorati, eidem Ecclesiæ reverenter exhibeant omnia supradicta: excepto, quod de correctione, & excommunicatione, & suspensione ipsorum pro bono pacis nostræ providentiæ reservamus.

CAP. XII.

¶ *Licèt Abbatissa subditos excommunicare non possit, ipsi tamen sibi obedire tenentur.*

Idem *Abbati S. Michaëlis Abradensis diœcesis. (an. 1220.)*

DIlecta filia in Christo Abbatissa de Bobrigen. *b* transmissâ nobis petitione monstravit, quod cum ipsa plerunque Canonicas suas, & Clericos suæ jurisdictioni subjectos, propter inobedientias & culpas eorum, officio, beneficioque suspendat, iidem confisi ex eo, quòd eadem Abbatissa excommunicare eos non potest, suspensionem hujusmodi non observant, propter quod ipsorum excessus remanent incorrecti. Quocirca mandamus, quatenus dictas Canonicas & Clericos, ut Abbatissæ prædictæ obedientiam & reverentiam debitam impendentes, ejus salubria monita & mandata observent, Ecclesiastica censurâ compellas. *c*

CAP. XIII.

¶ *Si Metropolitanus à Suffraganeo juramentum exigit ultra formam statutam à Canone, in eo quod est ultrà; Suffraganeus non tenetur.*

Gregorius IX. *Patriarchæ Grandensi. (an. 1227. Romæ in Venetiam.)*

DIlecti filii Archidiaconus & Capitulum Castellan. suam ad nos querimoniam detulerunt, quòd cùm à Castellan. Episcopo exigeres juramentum præter formam canonicam, quam cæteri Suffraganei Metropolitanis suis consuevêre præstare, iidem conspicientes ex hoc Ecclesiæ suæ præjudicium generari, ad sedem Apostol. appellârunt: [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur non deceat aliter scribere, quod ab alio fieri tibi nolles: mandamus, quatenus contentus formâ canonicâ, quam nos à Coëpiscopis nostris nobis immediatè subjectis recipimus, à nullo amplius à Castellano Episcopo obtentu alicujus consuetudinis exigas, prætextu præstiti *e* juramenti; sciens nos eundem Episcopum ab hujusmodi juramento, quoad alios articulos absolvisse, vel denunciâsse potiùs non teneri.

CAP. XIV.

¶ *Vacante Episcopatu, Capitulum confirmat & infirmat electiones.*

Idem *Priori fratrum Prædicatorum, & Archidiac. Rhegin. (an. 1228. Romæ in Siciliam.)*

CUm olim causa: [*& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus, licèt Conventus monasterii sancti Salvatoris Messanens. sint ipso *f* jure hâc vice eligendi potestate privati; de gratia tamen eligendi seu postulandi deteris ipsis auctoritate nostrâ liberam facultatem. Mandantes eisdem, ut cùm Ecclesia Messan. vacet ad præsens, electionem suam confirmandam, prout de jure fuerit, vel etiam infirmandam, præsentent Capitulo Messan.

CAP. XV.

¶ *Qui major est ordine, licèt in Ecclesia posterius receptus, in loco & portione præfertur.* h. d. secundum veram lectionem.

Idem

a *al. subjectos.* b *Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 2. c. illam.* d *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* e *al. ad Deum. & pro utraque litera facit, quod notatur supra de temp. ordin. c. ad aures. in gloss. 2.* f *al. cuncti.* g *in sigillo authentici Prælatorum sigillato, quod dic. ut not. ff. de fid. instr. cap. 1. & c. cum dilectus.* h *Hæc 2. verba, vel malitia, desunt in antiquis.* i *In pluribus manuscr. habetur, Damasco, tam in titulo, quàm in textu, sed male: cùm sit titulus notus & valde antiquus Romæ.* k *diligenter auditis, additur.* l *Et qui pro tempore fuerint.*

a *vacaverit.* b *al. Lumburgens. al. Nelburgen. al. Quedelburgen.* c *Vide l. à divo Pio. ff. de re jud.* d *Vide l. 1. c. de decur. l. 12. not. in l. homines. ff. manda.* e *provisionem. f Cap. 21. At quod extat apud me manuscriptum nunquam hactenus impressum.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. & in Panorm. l. 8. cap. 147.*

Idem *Archipresbytero sanctæ Mariæ majoris de urbe. (an. 1228. Romæ.)*

STatuimus, *a* ut Presbyteri primum locum, Diaconi secundum, Subdiaconi tertium, & sic de reliquis obtineant ordinatim, etiamsi posteriùs admittantur. Et qui major est ordine, etiamsi postea sit receptus, & in portione percipienda potiorem esse volumus, ac minores facere servitia consueta.

CAP. XVI.

¶ *Si Ecclesia sita in aliquo Archidiaconatu erigitur in cathedralem, à jurisdictione Archidiaconatûs eximitur.*

Idem *Archiepiscopo Colocensi.* b *(an. 1229. Romæ in Hungariam.)*

CUm inferior superiorem *c* solvere nequeat vel ligare, *d* sed superior inferiorem liget regulariter & absolvat, & satis absonum videatur, ut filius potestatem habeat in patentem: tumiramur, quòd cùm tu monasterium de Cheur. constitutum in Firmiensi Archidiaconatu tuæ diœcesis Ecclesiam erexeris cathedralem, Archidiac. Firmiensis in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in Episcopum ibi consecratum & Ecclesiam suam jurisdictionem exercere præsumat: [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus præfato Archidiacono, à cujus jurisdictione dictum Episcopum denunciamus exemptum, id districtè studeas inhibere. Proviso, ut si ex hoc Archidiaconi Firmien. jura læduntur, in diœcesi tua (ubi expedire videris) absque alieni juris præjudicio, recompensationem illi facias congruentem.

CAP. XVII.

¶ *Compositionem super jure Primatiæ unius solus, cujus interest, potest impedire.*

Idem *Lemovic. Archidiac. & Priori sanctæ Radegundis Pictavien. (an. 1229.)*

HUmilis doctrina magistri: [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus Prælatorum Burdegalensis provinciæ in ea præsentium, & cathedralium Capitulorum ejusdem, nec non & Bituricen. & Burdegalen. Archiepiscopos in causa primatiæ duximus faciendam, requiratis assensum, quo habito, providentiam *e* nostram solenniter publicetis. Si verò consensum præstare noluerint, vos supersedentes publicationi prædictæ, districtè præcipiatis eisdem, ut personaliter, si Prælati fuerint, vel si alii, per procuratores idoneos, nostro se conspectui repræsenteht, prosecuturi coram nobis jus, si quod habere contendunt, & satisfacturi parti alteri, si succubuerint, in expensis.

DE TREUGA ET PACE.

TITULUS XXXIV.

CAP. I.

¶ *Status tempora Treugarum, & pœnas violantium.*

Alexander III. *in Concilio Lateranensi.* f *(an. 1179. Romæ.)*

TReugas *g*, à quarta feria post occasum Solis, usque ad secundam feriam in ortu Solis, ab adventu Domini, usque ad Octavas Epiphaniæ, & à Septuagesima usque ad Octavas Paschæ, ab omnibus ingas frangere præsumpserit, post tertiam admonitionem, si non satisfecerit, suus Episcopus sententiam excommunicationis dictet in eum, & scriptam vicinis Episcopis annunciet, quorum nullus excommunicatum in communione recipiat, imò scriptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo subjaceat. Et quoniam funiculus *a* triplex difficilè rumpitur, præcipimus, ut Episcopi ad solum Deum, & ad salutem populi habentes respectum, omni trepidatione sepositâ, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant: Quòd si quis in hoc opere trepidus *b* inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

CAP. II.

¶ *Personæ hîc enumeratæ, plenâ securitate gaudent tempore guerræ.*

Idem. *c*

INnovamus *d*, ut Presbyteri, Monachi, Conversi, Peregrini, Mercatores, rustici, euntes vel redeuntes, vel in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, congruâ securitate lætentur. *e*

DE PACTIS. *sunt duorum vel plurium in idem placitum conventiones.*

TITULUS XXXV.

CAP. I.

¶ *Pacta quantumcunque nuda, servanda sunt.*

Ex Concilio *f* Africano. *(an. 348.)*

ANtigonus *g* Episcopus dixit: [1 & 2.] ¶ Aut inita pacta *h* suam obtineant firmitatem, aut conventus (si se non cohibuerit) Ecclesiasticam sententiat disciplinam. Dixerunt universi *i*: pax *k* servetur, pacta custodiantur. [3 & 4.] ¶ Gravem injuriam patior, & creditolore satisfactionem vel damnum

se gerere dicebat, super Ecclesia & Capella de L. vertebatur: ad nostram præsentiam accessissent, inter se (non tamen nobis mediantibus) convenerunt, quòd eidem P. pro expensis, quas fecerat, tres marchæ argenti solverentur, & idem P. liti cederet, & Monachorum infestatione cessaret. Cumque compositionem istam *a* auctoritate Apostolicâ peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam, pro eo, quòd videbatur pravam illicitæ pactionis speciem continere: [1 & ℸ.] ¶ Ille igitur nostris monitis acquiescens, & eidem *b* liti pro se ac fratre suo renuncians, authentica instrumenta, quæ super hoc habebat, in nostris manibus resignavit: quæ nos Priori & Monachis destinantes, mandavimus, ut eidem P. & fratri ejus in aliquo studerent beneficio providere, de quo majus lucrum valeant Apostolicâ intercessione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita provenire. Cæterùm quia Prior & fratres acquiescere noluerunt, mandamus, quatenus moneatis eosdem, ut præfato P. & fratri ejus competens beneficium conferant & assignent: alioquin si vobis constiterit, dictos Clericos à prænominata Ecclesia & Capella absque ordine judiciario violenter ejectos, ipsas eisdem restitui *c* faciatis: non obstantibus literis nostræ confirmationis, quas prædicti Prior & Monachi à nobis impetrâsse noscuntur.

[1 *Monuimus autem prædictum P. ut ipse tam pro se, quàm pro suo fratre Monachos in pace dimitteret, & eidem liti omnino abrenunciaret.*]

CAP. V.

¶ *Non valet pactum de succedendo post mortem Prælati in ipsius Ecclesia.*

Idem *Archiepiscopo Eboracensi. (an. 1170.)*

ACcepimus *d*, quòd quædam sunt Ecclesiæ Clericis tali tenore concessæ, quòd post eorum obitum alii nominatim succedant. Verùm quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus inimicum, & ideò non debet aliquatenus tolerari, mandamus, quatenus hujusmodi successiones tam *e* detestabiles & iniquas appellatione cessante prohibeas, & omnino frivolas & inanes *f* esse discernas.

CAP. VI.

¶ *Qui per pactum augenda pensionis consecutus est Ecclesiam, debet eâ privari, & aliàs canonice puniri.*

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis. (an. 1176.)*

CUm Clerici vestræ jurisdictionis *g* (sicut accepimus) decedentibus Ecclesiarum personis pacisci antur ex ipsis Ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius possint easdem Ecclesias adipisci: Nos *h* ad tam detestabile vitium extirpandum, fraternitati vestræ mandamus, quatenus ne id attentare præsumant, districtiùs prohibentes (si contra prohibitionem vestram venire præsumpserint) appellatione cessante eos taliter adeptis Ecclesiis spolietis: aliàs pro tantæ præsumptionis excessu, severitate Ecclesiasticâ punientes eosdem.

CAP. VII.

¶ *Si Ecclesia rem suam locando, vel in feudum concedendo, apponit pactum in præjudicium juris parochialis alterius Ecclesiæ, non tenet: & quicquid hâc occasione perceperit, reddere cogitur illi Ecclesiæ.*

Innocentius III. *in Concilio generali.* i *(an. 1215.)*

PLerique (sicut accepimus) regulares *k* Clerici & seculares interdum, cùm vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parochialium Ecclesiarum pactum adjiciunt, ut conductores & feudatarii decimas eis solvant, & apud eosdem eligant sepulturam. Cùm autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujusmodi penitùs reprobamus, statuentes, ut quicquid fuerit occasione hujusmodi pacti perceptum, Ecclesiæ parochiali reddatur.

CAP. VIII.

¶ *Non valet pactio in spiritualibus, vel quæ pactum inducit, vel turpiu, seu de re turpi, vel impossibilis de jure, vel de facto.*

Gregorius IX. *(an. 1229.)*

PActiones factæ *a* à vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cùm in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitùs sunt momenti. Quod etiam de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

DE TRANSACTIONIBUS.

TITULUS XXXVI.

CAP. I.

¶ *Instrumenta, & alia jura partium, contrariâ transactione tolluntur.*

Gregorius III. *b A. Subdiac. & Dominic. Abb. (an. 591.)*

SIcut grave: [& ℸ.] ¶ Post salubrem *c* decisionem de controversia vestra factam, decrevimus, ut omnia instrumenta, vel quicquid aliud est, quod partibus quoquo modo, aut ex temporis præscriptione, seu aliter opem de lege, aut quocunque privilegio ferre poterat, sit vacuum, & omni virtute cassatum: & sola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum perpetuumque robur obtineat. Cui si quid fortè incuriâ vel imperitiâ minus firmitatis insertum est, vires plenissimæ notionis ex hac nostra auctoritate suscipiat.

CAP. II.

¶ *Tenet compositio super decimis facta cum assensu superioris.*

Alexander III. *(an. 1180.)*

STatuimus, *d* ut si super decimis inter vos & aliquam personam Ecclesiasticam, de assensu Episcopi vel Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata & inconcussa perstitat.

CAP. III.

¶ *Si Capitulum consensit transactioni, quam fecit Prælatus nomine Ecclesiæ, ulterius dissentire non potest.*

Idem *Dulmensi Episcopo.* e *(an. 1180.)*

COntingit *f* interdum, quòd licèt Abbas vel Prior alicujus conventualis Ecclesiæ, cum Ecclesiastica vel seculari persona super his, de quibus inter eos controversia vertitur, coram delegato vel ordinario Judice transigat, Capitulum tamen eandem transactionem nititur revocare. Unde quia nos consulere voluisti, tibi respondemus, quòd si Abbas vel Prior à Capitulo suo de ratihabitione literas habuerit, transactionem, quam fecit (si fuerit aliquot annis servata) Capitulum, ac si non consenserit in eam, non poterit revocare.

CAP. IV.

¶ *Super Ecclesiastico beneficio transigi non potest, etiam cum juramenti interpositione.*

a *Vide Navarrum in manuali, confess. c. 23. tit. de simon. & Sot. l. 9. de just. & jure. q 5. & cap. ult. inf. de Condit. apposit.* b *Anthemio. sic in vet.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Post Concil. Later. 28. c. 3. & Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *Dulmosin. al. Dulenen.* f *Post Concil. Later. p. 28. c. 5. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.*

Idem

a *Ipsam.* b *idem.* c *Facit l. 2. ff. de vi & vi arm.* d *Post Concil. Lateranen. p. 28. c. 28. c. 4. & 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Idem Conc. Trident. sess. 25. de reform. c. 7.* f *vanas. al. vacuas.* g *Post Conc. Later. par. 28. c. 8. & 6. eod. tit. in 1. compil.* h *al. additur, intendentes.* i *C. 56. al. 67.* k *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

Idem Alex. III. *Abbati de Strat. & Priori sanctæ Eufemiæ. (in Angl. Ord. D. Augustin. an. 1180.)*

COnstitutus *a* in nostra præsentia G. Clericus suâ nobis assertione monstravit: quòd cùm inter ipsum, & A. Clericum super Capella de Stratis controversia emersisset, tandem per transactionem sopita fuit: & licèt hinc inde, fide præstitâ, firmata fuisset, eam tamen præfatus A. servare recusat. Quia igitur hujusmodi transactiones speciem continent simoniæ: mandamus, quatenus revocatâ transactione in irritum, causam audiatis, &c.

CAP. V.

¶ *Per transactionem factam sine auctoritate Episcopi potest Prælatus, sed non Ecclesia constitui censuatu.*

Idem *Carnotensi Episcopo. (an. 1180.)*

DE cætero *b* noveris, quòd cùm aliquis ad extraordinarium Judicem literis impetratis cum adversario suo componit, postmodum in Ecclesia, de qua agitur, jus aliquod habiturus: Si compositio non est juri contraria, non est à loci Episcopo reprobanda. Sed census absque Episcopali auctoritate, cui præest Ecclesiæ, sub hoc prætextu solutus, vitam ejus, qui solverit, non excedit. *c*

CAP. VI.

¶ *Si beneficium, quod per transactionem habetur, impetratur ut vacans, ab eo qui fuit transactionis mediator, non valet impetrativo.* h. d. quoad titulum.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo, & d Vigorensi Episcopo. (an. 1160.)*

EX literis vestris *e* accepimus, quòd cùm olim inter R. & A. Clericos super Ecclesia de Vult. *f* coram te, frater Episcope, qui Judex fueras delegatus auctoritate G. qui tunc eidem A. patrocinabatur in causa, & testis inscriptus fuerat, transactio facta fuisset, postmodum idem G. se mentiens Clericum, cùm nondum esset in Clericum tonsuratus: super eadem Ecclesia tacito de transactione literas nostras impetravit. Cùm autem idem G. non inficiaretur se transactioni interfuisse, & nondum fuisse tonsuratum, cùm literas istas obtinuit, ei super prædicta Ecclesia silentium duximus imponendum.

CAP. VII.

¶ *Super Ecclesiastico beneficio non potest transigi, sed amicabiliter componi.* h. d. & quotidiè allegatur.

Idem. *(an. 1180. Roma.)*

SUper eo *g*, quod quæsivisti, utrùm de Ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio? Tale damus responsum, quod transigi super re sacra *h* & litigiosa non potest: Etenim res sacræ, ut possideantur aliquo dato, vel retento seu promisso, speciem crediti habere simoniæ. Aliàs si gratis & amicabiliter inter se litigantes componant, sacris canonibus nequaquam dicimus obviare.

CAP. VIII.

¶ *Transactio facta de rebus Ecclesiæ per Prælatum, sine superioris consensu, non obligat successorem.*

Idem *Abbati de Strapho.* i *& Priori de [Phœbi.] (an. 1180.)*

VEniens ad *k* Apostolicæ sedis clementiam magister G. de Favil. *l* suâ nobis insinuatione monstravit, quòd Monachi majoris monasterii, terras in parœcia sanctæ M. de Marchia *m* excolunt, & ab eadem Ecclesia coloni eorum omnia Ecclesiastica tam necessaria, quàm voluntaria suscipiunt sacramenta, & tamen eidem Ecclesiæ decimas solvere contradicunt: [1 & ℸ.] ¶ Arbitrantur autem se posse tueri cujusdam transactionis prætextu inter præfatos Monachos, & quendam Sacerdotem memorati Guil. prædecessorem factæ, ut de duabus carruatis *a* terræ, quas in domino suo Monachi tenent, tertiam tantùm decimarum partem exsolvant: [2 & *infra.*] ¶ Mandamus, quatenus nisi præfati Monachi transactionem præscriptam, auctoritate Apost. confirmatam esse docuerint, cùm aliàs inter personas facta potiùs, quàm inter Ecclesias videatur, ne pacta inter alios acta aliis obesse patiamur: ipsos & agricolas decimationes ex quibuslibet rebus provenientes ex integro, & illarum quas illicitè detinuerant, justam æstimationem restituere eidem Ecclesiæ compellatis.

[1 *Sed de frugibus tertiam partem solvunt, & duas partes sibi retinere præsumunt, de reliquis autem minutis decimas utpote nutrimentis animalium suorum & de fructibus hortorum nil penitùs præstare non erubescant.*]

[2 *Quo fit, ut inde occasionem sumentes malignandi prædia ex agricolarum defectu ad eos devoluta, Monachi in suum magis astute quam provide dominium convertunt, quatuor vel forte plures carrucatas duabus aggregant, non tamen decimas præstantes de illis, quoniam prius de duabus præstitissent, cùm secundum compositionis tenorem integras de illis decimationes solvere tenerentur. Quoniam igitur non convenit de Ecclesiis providere, ne sua cuilibet videantur jura perire. f. v. p. a. f.*]

CAP. IX.

¶ *Sicut super jure præsentandi, ita super annexo non potest transigi, ut recedatur à lite, interveniente aliquâ temporalitate.*

Lucius III. *b Ormensi Episcopo. (an. 1180.)*

I. PRæterea *c*, quando inter Laicos & viros Religiosos de præsentatione alicujus Ecclesiæ quæstione subortâ transigitur, ita quòd præsentationem Laicus obtineat, Religiosi verò novam vel majorem percipiant in Ecclesia, in qua priùs nullam, vel minorem habere consueverant portionem, an hujusmodi transactio teneat, quæsivisti. Cùm igitur ipsa pactio simoniaca merito videatur: Respondemus, quòd de jure non tenet, nec ex ea Religiosi ullum debent commodum obtinere.

CAP. X.

¶ *Super spirituali subjectione non licet transigi.*

Cœlestinus III. *(an. 1195. Roma.)*

II. PRæterea *d* quarto loco quæstio talis accessit, quòd quædam cella eximi voluit à subjectione, quâ matrici domui tenebatur: [& *infra.*] ¶ Fratres illius cellæ, se confirentes in jure illi domui quondam fuisse subjectos, referebant quæstionem olim de hac subjectione fuisse motam, & transactione sopitam, eatenus, ut quendam annuum *e* censum Ecclesiæ matrici reddendo, cessent à subjectione principalis domûs exempti: [1 & ℸ.] ¶ Prior consequenter pro majori Ecclesia proponebat, quòd de spirituali subjectione transigere non liceret. Respondemus igitur, quòd ex prædicta fratrum confessione, contra eos sententia procedere debeat, præsertim cùm illa transactio (licèt nobis de illo, quod cella determinatè reddere tenebatur, constare nequiverit) iniquitatem simoniacam continuisse putetur.

[1 *Caterum ex adverso prior majoru domûs duo pariter allegabat, unum sc. quòd ex quo confessi fuerant se dudum illi domui fuisse subjectos, & non ante transactionem illam esse exemptos, constabat, eos fuisse rebelles eo ipso, quòd ante transactionem illam & exceptionem se commendabant vel contendebant ad ejusdem ju-*

a *Post Concil. Lateran. 2. p. 16. & cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* b *Post Concil. Later. p. 28. c. 10. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.* c *In quibusdam manusc. excedat.* d *al. Vigorensi. al. Vigorensi.* e *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.* f *al. de Mimstra.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.* h *Aliàs, super re religiosa & sacra.* i *Strapho & Priori de Plib.* k *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* l *Favnulla. al. Flavilla.* m *Marchon.*

a *al. Carrucatis.* b *Morantnsi. al. Orientsi. al. Orin.* c *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* d *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* [*cumq; causa debito Marte persurreret.*] e *annuatim.*

risdictione esse subtractos, nec transactio subsequens eos poterat a tanto crimine inobedientiæ relaxare.]

CAP. XI.

¶ Judex potest, & debet se interponere pro transactione inter partes facienda, præterquam in casibus, in quibus jura hoc non admittunt, ut super matrimonio. h. d.

Honorius III. *J. tituli sanctæ Praxedis Presb. Cardin. (an. 1220. Romæ.)*

EX parte tua: [1 & *infrà.*] ¶ Poteris *etiam* ad componendum interponere *a* partes tuas, & interdum aliquid severitati detrahere, prout (statu Imperii & excedentium multitudine, providâ deliberatione pensatis) videris expedire: exceptis nimirum casibus, qui compositionis, seu dispensationis *b* remedium non admittunt; utpote conjugii sacramentum[1], quòd cùm non solùm apud Latinos & Græcos, sed etiam apud fideles & infideles existat *c*, à severitate canonica circa illud recedere non licebit. In his verò, super quibus jus non invenitur expressum, procedas (æquitate servatâ) semper in humaniorem partem declinando, secundùm quod personas & causas, loca & tempora videris postulare.

[1 *Fuit propositum coram nobis, quòd nonnulli Græci furtivè sacros ordines à non suis Episcopis receperunt, quidam etiam excommunicati celebrant in Ecclesiis interdictis, & Græci ritibus pertinaciter inhærentes, in nullo volunt Latinis obedire Prælatis. Præterea quidam Græci & Latini Episcopi consecrationes faciunt in alieno Episcopatibus, & decimas percipiunt in eisdem in Episcoporum eorundem locorum præjudicium & gravamen, licet Episcopi Græcorum nec percipere decimas, nec consecrationes hujusmodi consueverunt celebrare. Ad hæc laici Græci uxores suas secundum motum propriæ voluntatis dimittere, aliàs superducere non verentur, ac operari dominicis ac festivis diebus, quemadmodum in professione. Porrò quidam Barones & milites, tam Latini quàm Græci, Abbatias & Ecclesias alias cum hominibus & bonis aliis earumdem contra justitiam detinentes, decimas non exsolvunt, & alios solvere recusantes, in suo errore defendunt: etsi pro hu & aliis excessibus feratur in eosdem sententia excommunicationis, eam in animarum suarum periculum & aliorum scandalum vilipendunt. Unde à nobis postulas edoceri, quid tibi agendum sit, & qualiter Metropolitanus puniendus sit, qui quibusdam eundi cum mercibus in Alexandria contra statutum Concilii generalis licentiam tribuere de facto non expavit. Nos igitur c. 1. 2. resp. ut cùm jura canonica & civilia edita sunt fere in omnibus his articulis prænotatis, procedas in iis secundùm canonicas & legitimas sanctiones.*]

DE POSTULANDO.
TITULUS XXXVII.

CAP. I.

¶ Clericus in sacris vel minoribus beneficiatus, in seculari foro postulare non debet, nisi pro se, vel sua Ecclesia, vel miserabilibus personis.

Ex Concilio Lateranensi. *d (an. 1179.)*

CLerici *e* in Subdiaconatu, & suprà, in ordinibus quoque minoribus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur *f*, coram seculari Judice Advocati in negotiis secularibus fieri non præsumant: Nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sed nec procuratores villarum aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus & secularibus viris, ut justitiarii eorum fiant, quisquam Clericorum exercere præsumat.

a *L. 1. 6. & post. ff. de novi op. nunc. & 90. dist. per tot.* b *Peræam in impressis, dispositionis.* c *Vid. Tur. Crem. 28. q. 1. in summa.* d *Cap. 12. sub Alexandro III.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* f *Infero ergo, quòd inedia cogente postulare poterit. l. 1. & ibi Bart. C. de patri. qui fil. distr.*

CAP. II.

¶ Canonici regulares postulare non possunt sicut Monachi, nisi pro utilitate Ecclesiæ, vel sui monasterii, & præcepto Abbatis.

Innocentius III. *Compostell. Archiepiscopo. (an. 1210.)*

EX parte tua nobis fuit propositum, quòd quidam Canonici regulares non solum in Ecclesiasticis, verùm etiam in forensibus causis præsumunt Advocati officium exercere. Cumque objicitur eis *a*, quòd non debent esse forenses, vel Ecclesiastici negotii susceptores vel executores, nisi forte id monasterii expediat utilitas, Abbate nihilominus imperrante, ad suam proponunt insolentiam *b* excusandam, quòd capitulum illud, per quod prædicta prohiberi videntur, de Monachis, non de Canonicis regularibus loquitur manifestè. Unde consultationi tuæ taliter respondemus, quòd idem judicium de Canonicis regularibus, quod & de Monachis, quantùm ad supradicta credimus observandum, licèt de Monachis in canone specialiter fit expressum.

CAP. III.

¶ Se summat.

Gregorius IX. *(an. 1230.)*

CUm Sacerdotis sit officium *c* nulli nocere, omnibus autem velle prodesse: non nisi pro seipso, vel Ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis conjunctis, aut miserabilibus sibi licitum est postulare: [& *infrà.*] ¶ Clericus autem qui contra Ecclesiam, à qua beneficium obtinet, pro extraneis Advocatus vel Procurator esse præsumit *d*, tanquam ingratus potest (maximè si Clericus sit ejusdem Ecclesiæ) beneficio hujusmodi spoliari.

DE PROCURATORIBUS.
TITULUS XXXVIII.

CAP. I.

¶ Non auditur quis tanquam alterius Procurator, nisi habeat mandatum legitimè factum.

Gregorius *Maximo Salonensi Episcopo. (an. 596. Romæ in Dalmatiam.)*

ALia *e* quidem: [& *infrà.*] Scripsisse te quibusdam *f* comperimus, quòd prædictos viros tunc *g* ad causam non miseris, & ideo, quæ cum ipsis facta sunt, subsistere non debere: sed & Thomas sibi hoc à te dictum perhibuit: ex qua re nec præsentium portitoribus judicavimus esse credendum *h*, ne de ipsis similiter diceretur. Quia ergo hoc cautiores nos esse prænonuit, instructam personam cum mandato legaliter facto, & Presbyterorum, seu Diaconorum, testimunque subscriptionibus roborato, gestisque ex more indicto transmitte: ut quicquid cum ea actum fuerit, jure subsistat.

CAP. II.

¶ Non valet sententia, etiam expensarum condemnatoria, lata contra absentem ex probabili causâ legitimè per nuncium excusatum. h. d. quantùm ad verum intellectum.

Alexander III. *(an. 1160.)*

QUerelam *i* A. Clerici accepimus: [1 & *J.*] ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd Vigor. Episcopus, præfatum A. in restitutione expensarum, pro nulla alia rationabili causa condemnaverit, nisi pro eo tantùm, quòd in termino constituto ad jus præsentiam non accessit, infirmitate detentus *a*, cum non possit quis cogi, nisi velit in gravibus causis Procuratorem constituere, & ipse ad probandum infirmitatem suam, Presbyterum & Diaconum destinaverit, eum absolvere ab eadem sententia minimè differatis.

[1 *Quòd cum ven. f. n. Vigor. Episcopus causam, quæ vertitur inter ipsum & Sabin. Episcopum super Ecclesia de Buber. de mandato nostro suscepisset sine debito terminandam: tandem quia eidem Clericus termino constituto suam ei exhibere præsentiam non potuit, pro eo quòd erat infirmitate gravatus, sicut per quendam Presbyterum & Diaconum, quos ad præsentiam ipsius Episcopi miserat, paratus erat probare: eundem A. in restitutione expensarum, quas R. Luxon. Archidiac. pro ipsa causa ad diem ipsum venire veniendo eidem condemnavit.*

CAP. III.

¶ Sententia lata cum Procurator revocato, & de hoc certificato, non præjudicat domino. h.d. secundùm communem intellectum.

Clemens III. *(an. 1190.)*

EX insinuatione *b* Archidiaconi Sagien. accepimus, quòd cum inter ipsum & magistrum G. super quadam præbenda Lexon. Ecclesiæ controversia mota fuisset: [1 & *infrà.*] ¶ Licèt ab eodem Archidiacono Procuratori suo, duobus Clericis præsentibus expresè fuisset inhibitum, ne causæ cognitionem susciperet: ipse nihilominus in causa procedens, sententiam contrariam reportavit. Cæterum, quia alter de prædictis Clericis dicitur obiisse, mandamus, quatenus si per ipsius Archidiac. & superstitis Clerici juramentum constiterit de præmissis *c*, sententiâ contra eum latâ nequaquam obstante, prædictæ præbendæ possessionem, cum fructibus inde perceptis (si ejus restitutioni aliud canonicum non obsistat) auctoritate nostrâ restitui faciatis eidem. Restitutione verò factâ, si Archidiaconus ipse suam canonicam institutionem probare potuerit, ipsam ratam permanere appel. postpositâ decernatis.

[1 *Eidem magistro propter hoc ad sedem Apostol. accedenti C. de Coron. procuratorem ipsius Arch. se gerens ad illam causam constituram cum quibusdam literis de ratihabitione, prout debebat, se opposuit. Cum autem aliquantulum in causa cognitione processum fuisset.*]

CAP. IV.

¶ Rescriptum super consentivis judiciis impetratum à Procuratore revocato, & de hoc certificata, non valet, nec processus, vel sententia lata per ipsum, si revocatio pervenit ad adversarium. h. d. secundùm glossam.

Innocentius III. *Cabilon. & Catalan.* d *Episcopis. (an. 1210.)*

IN nostra præsentia Tullen. *e* Episcopus est conquestus, quòd cum ad causam, quæ inter ipsum *f* & Decanum Tullens. super dilapidatione, excommunicatione, & perjurio, ac quibusdam aliis criminibus *g* vertebatur, T. & G. Presbyteros Procuratores instituens, ipsos ad sedem Apostolicam duxerit destinandos, cùm de ipsorum fide postmodum titubasset, mandatum quod eis dederat, intra modicum temporis spatium revocavit: sed ipsi licèt mandati literas revocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & pro Procuratoribus se gerentes, cum adversario ingressi judicium, cum eo ad Parisiens. Archidiaconum & collegas suos in ejusdem præjudicium nostras literas impetrârunt: [1 & *J.*] ¶ Cumque prædictus Episcopus ad probandum, quòd falsi Procuratores fuerant, ab ipsis Judicibus inducias postulâsset, ipsi exceptionem oppositam inutilem & supervacuam reputantes, ad probationem ipsius dilationem concedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficium convolavit. Sed iidem nihilominus lite non contestatâ, & juris ordine prætermisso, testes contra eum recipere præsumpserunt, ipsum à Tullenen. Ecclesia per sententiam removendo. Nos verò, licèt vix fidem adhibere potuerimus, quod dicti Judices, utpote viri literati, providi & honesti, taliter processissent, maximè cùm in sua relatione (quam ad nostram præsentiam transmisêre) de hujusmodi exceptione nullam fecerint mentionem: quia tamen Episcopus per viros religiosos, providos & honestos, de quibus non est verisimile, quòd suæ salutis obliti, ac juramenti religione contemptâ, falsum testimonium tulerint: nobis fecit super his, quæ sunt proposita, plenam fidem, attendentes etiam, quòd falsi Procuratoris exceptio non solùm ante sententiam, verùm etiam postea potest objici *a*: utpote quâ probatâ judicium nullum, & nullius momenti controversiæ reputantur, processum supradictorum Judicum sententialiter duximus irritandum.

[1 *Quamvis causa, licèt eidem Episcopo minimè fuerit præsentata, citò tamen ad ejus notitiam devenisset, quòd eisdem erat causa commissa, quæ inter ipsum & dictum Decanum & Archidiac. vertebatur, ad earum præsentiam venire properavit.*]

CAP. V.

¶ Si agitur de adulterio coram Judice seculari ad pœnam legalem, non intervenit Procurator: secùs si coram Ecclesiastico ad separationem tori.

Idem *Brixien. Episcopo. (an. 1208.)*

TUæ frat. *b* [& *J.*] ¶ Consultationi tuæ *c* taliter respondemus, quòd si vir accuset uxorem de crimine adulterii coram Judice seculari, ad pœnam legitimam infligendam, quia tunc inscriptionis vinculum debet arripere, seque ad pœnam talionis adstringere: non per Procuratorem, sed per ipsum præsentem oportet præsentialiter accusare. Si verò vir accusare velit uxorem de adulterio coram Ecclesiastico Judice, ut ab ejus cohabitatione discedat, quia tunc etsi forsan oporteat eum inscribere, ut designet in scriptis nomen, locum & tempus, & omnia, quæ comprehenduntur in lege civili *d*: ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare: ne forte cùm in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum: sustineri potest, si necessitas id postulaverit, ut per Procuratorem accuset: quoniam hujusmodi accusatio, etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis sed quasi mixta inter civilem & criminalem, quanquam in præsentia principalium personarum securius procedatur.

CAP. VI.

¶ Qui de mandato domini causam procuravit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.

Idem.

CUm pro *e* causa, quæ inter G. & F. Gabilonen. *f* Ecclesiæ Archidiac. vertebatur: [1 & *J.*] ¶ Discret. v. mandamus, quatenus expensas Archidiacono restitui faciatis, si legitimè probare potuerit, se de mandato Capituli susceptisse prædicta negotia promovenda, & propter hoc ad sedem Apost. accessisse.

[1 *Procuratores utriusque partis ad n. præsentiam accessissent, Archid. S. procurator proposuit, quòd à bon. mem. Pp. p.n. confirmationis literas impetravit, sub quibusdam constitutionib. Ecclesiæ de communi assensu Capituli constitutis, ex quarum inobservantia Ecclesia*

a *Vid. l. quæsitum. arg. à contrario sensu, ff. de re jud.* b *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* c *Vid. l. in bona fide. C. eod. & l. admonendi. ff. eod.* d *al. Cathalan.* e *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* f *Episcopum legitur in impressu, & male: antiqui omnes habent, ipsum.* g *Vox, criminibus, deest in omnibus antiquis.*

a *Vid. l. licit. C. de judic.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *C. tuæ. infr. de sponsal. est pars hujus.* c. d *Vid. l. libellorum. ff. de accus. & l. prætor edixit. & ibi Bart. ff. ut poss.* e *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* f *al. Gabion. al. Gabloni.*

debito servitio fraudaretur, petebat itaque Procurator pro Archidiacono memorato causam committi, & confirmari constitutiones praedictas, & ea restitui, quæ ad utilitatem ipsius Ecclesiæ coactus fuerat expendisse. & infra.]

CAP. VII.

¶ Universitas etiam Scholarium potest ad agendum & defendendum Procuratorem constituere.

Idem *Scholaribus Parisien. (an. 1208.)*

QUia in causis, quæ contra vos, & pro vobis moventur, vestra universitas ad agendum & respondendum commodè interesse non potest, postulâstis a nobis, ut Procuratorem instituere super hoc vobis de nostra permissione liceret. Licèt igitur de jure communi *a* hoc facere valeatis, instituendi tamen Procuratorem super his auctoritate præsentium vobis concedimus facultatem.

CAP. VIII.

¶ Si citatus ad totam causam constituit Procuratorem, quem postea revocat, potest nihilominus contra eum procedi, in quantum status causæ patitur, sine alia citatione. h. d. quoad intellectũ.

Honorius III. *b Episcopo Egitanensi. c (an. 1220.)*

AUditis & intellectis, quæ super delegatorum nostrorum processibus fuêre proposita, processus ipsos, & quæcunque secuta sunt ex eis vel ob eos, noveris nos irrita judicâsse, non obstantibus literis, quas de revocatione *d* mandati Procuratori suo Colubriens. Episcopus destinavit: cùm antequam ad illum literæ hujusmodi pervenirent, fuisset super eisdem processibus hinc inde conclusum. Cæterum memoratum Colubriens. Episcopum, qui procuraverat totum negotium ad examen sedis Apostol. advocari, & postmodum mandatum factum Procuratori, non sine nostro contemptu, & tuo dispendio revocavit: condemnandum tibi duximus in expensis, quas fecisti à tempore, quoad Procuratorem ipsius revocatoriæ literæ pervenerunt, & facies etiam *e* usquequo per se idem Episcopus, vel per Procuratorem idoneum se nostro conspectui præsentabit, in principali negotio legitimè processurus.

CAP. IX.

¶ Procurator Episcopi causas Episcopatûs agit & defendit, licèt non fuerit datus sub nomine Syndici vel Actoris.

Idem *M. & R. Canonicis Mutinen. (an. 1220. Romæ in Flaminiam.)*

PEtitio vestra nobis exhibita continebat, quòd cùm Mutinen. Episcopus in Livoniam profecturus, vos vicarios suos & procuratores constituit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Episcopi Mutinen. vel contra illum agentibus respondere: frequenter opponitur *f*, quòd hoc facere non potestis, pro eo quòd in instrumento Vicariæ, sive procurationis hujusmodi non exprimitur, quòd Episcopus ipse constituerit vos Syndicos vel Actores: [1 *& infrà.*] ¶ Nos igitur ex tenore ipsius instrumenti liquidò cognoscentes, quòd intentio fuit ipsius Episcopi dare vobis agendi & respondendi pro ipso *g* liberam potestatem, exemptionem hujusmodi penitùs reprobamus.

[1 *Unde humiliter postulâstis, ut cùm per exceptiones hujusmodi frequenter impediatur utilitas Episcopi supradicti, super hoc providere salubriter dignaremur.*]

CAP. X.

¶ Providere debet Judex, maximè in causa matrimoniali, quòd constituens Procuratorem gaudeat plenâ libertate.

Gregorius IX. *nobili viro Ubaldo* h *civi Pisano. (an. 1235.)*

ACcedens ad Apostol. sed. [*& 5.*] ¶ Mandamus quatenus D. nobilem mulierem, quæ sub tua potestate tenetur, plenè restituas libertati, faciens ipsum ad eastrum de Massa Lucanæ diœcesis securè perduci, ut existens ibi libera, Procuratorem libere ordinare valeat, qui suam coram nobis justitiam prosequatur. Tu ergo super sponsalibus, quæ inter natam tuam & filium ejusdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad præsentiam nostram mittas, qui ad agendum & respondendum plenam *a* habeat potestatem.

CAP. XI.

¶ Si Procuratori generali denegantur inducia ad consolendum Dominum, ex causa probabili absentem, potest Procurator appellare.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo. (an. 1236.)*

DIlectus filius magister L. Rector Ecclesiæ de Anna transmissâ nobis petitione monstravit, quòd cùm R. Presbyter contra ipsum causâ studii Bononiæ commorantem, super eadem Ecclesia ad Judices nostras literas impetrâsset, earum auctoritate à Judicibus ipsis eodem Rectore citato, Procurator ipsius generalis ad omnia ejus tractanda negotia, pro eo, quòd comperentem terminum, intra quem Rectorem ipsum consuleret, utrùm deberet contendere vel cedere quæstioni, sibi concedere denegabant, pro eodem nostram audientiam appellavit. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XII.

¶ Si reus recedit à judicio, dimisso Procuratore solummodò ad agendum, contumax est, & condemnatur in expensis.

Idem *Episcopo Lexonen. (an. 1236.)*

COnstitutis in præs. n. H. Priore Sagien. & T. Laico dilectum filium O. Subdiac. nostrum super causa, quæ inter ipsos super quadam summa pecuniæ vertitur, concessimus auditorem: [*& infrà.*] ¶ Quia Prior super ipsa pecunia, in qua dictus T. eum sibi suæ uxoris nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus recessit, quendam Procuratorem dimittens solummodo ad agendum, quem cùm auditor ipse per mandatum procuratorium sibi datum, ad defendendum Priorem sufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipsum præfato T. in unam marcham sterlingorum condemnavit, taxatione præhabita in expensis *b*. [*& infrà.*] ¶ Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum esse dignoscitur approbantes, mandamus, quatenus partibus convocatis, &c.

CAP. XIII.

¶ Tenet judicium agitatum, cum Procuratore revocato, si revocationem Judex & adversarius ignoraverunt. h. d. secundùm communem intellectum & verum.

Idem.

MAndato Procuratoris post litem contestatam à Domino revocato, si hoc ignorante Judice, vel adversario factum fuerit, judicium quod idem quasi Procurator postmodum expertus est, ratum esse debebit.

CAP. XIV.

¶ Filiusfamilias potest esse Procurator in judicio, etiam ad futuras lites: & Procurator datus cum pluribus simul in solidum, præfertur si præoccupavit negotium: secus si diverso tempore fuit datus. Item Procurator appellare debet à sententia, nisi ex causa excusetur: quo casu debet Domino nunciare de sententia: appellationem tamen prosequi non tenetur.

Idem.

NOn injustè Judex processit, qui filiumfamilias in Procuratorem admisit. Quamvis ad futuras controversias constitutum. Qui licet simul cum aliis datus fuerit, priùs tamen procurationis officium occupavit. Quod fieri nequivisset in Procuratoribus diversis temporibus constitutis, quoniam dato posteriori, prioris esset

a *Vide Horat. Luc. tract. de privil. Scholarium, privil. 50.* b *In aliquot, Innoc. III.* c *al. Ægitanensi.* d *recusatione.* e *quousque.* f *proponitur, in aliquot antiq.* g *In multis antiq. est dictio, Episcopo.* h *Umbaldo.*

a *Plenariam.* b *Vide l. 1. cum not. ibi, ff. quod cujusque univers.*

esse procuratio revocata *a*. Potuit quoque is, & debuit à sententia in eo, quòd lata extitit contra ipsum, nostram audientiam appellare, vel (si justa *b* causa excusabat eundem) saltem Domino contestari *c*, ut ad appellationis beneficium convolaret. Licèt appellationem prosequi non teneretur invitus.

CAP. XV.

¶ Procurator universitatis, cujus majores & jurati sunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, nisi illi in procuratorio sint expressi, vel eorum auctoritate factum sit, vel ad id scienter sint admissi. h. d. & est decisio notabilis & subtilis.

Idem.

COnsulti sumus, an constitutus ad impetrandum à communitate aliqua Procurator, ab impetrando deberet excludi pro eo, quod majores & jurati *d*, per quos eadem communitas regebatur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sententiâ innodati.

Talitèr respondemus, quòd nisi essent illi in literis procurationis expressi, vel alias eorum auctoritate Procuratoris *e* institutio facta fuisset, aut sciens eos esse tales, ipsa communitas una cum eis constituisset eundem, non est Procurator hujusmodi repellendus.

DE SYNDICO.
TITULUS XXXIX.

CAP. UN.

¶ Religiosi debent habere Syndicum, qui causas monasterii agat, & defendat, etiam (si opportuerit) constituto illi salario.

Gregorius Papa *Subdiac. f defensori Siciliæ. (an. 599. Romæ in Siciliam.)*

SIcut studii *g* nostri esse debet à litigiis forensibus Monachos submovere, ita necesse est nostrâ provisione, quemadmodum negotia eorum disponi debeant, ordinare.

Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cum Fausto loqui debeas, cui (si voluerit) constituto salario, monasterii generaliter debeas negotia commendare. Expedit enim pro parvo incommodo à strepitu causarum servos Dei esse quietos.

DE HIS, QUÆ VI, METUSVE CAUSA FIUNT.
TITULUS XL.

CAP. I.

¶ Si quis timore mortis, postea ratum non habens, religionem profitetur, exeat, & matrimonium contrahere potest: secus si à principio, vel ex postfacto liberè consensisset.

Alexander III. *Oscen. Episcopo* h, *& Priori sanctæ Mariæ Casaraugust. (an. 1180.)*

PEtitum est ad audientiam *i* nostram, quòd cùm quidam nobilis & potens M. uxorem suam suspectam *k* haberet, milites sui, ejus præcepto eam ad quandam sylvam ducentes, evaginato gladio occidere voluerunt: sed tandem pietate ducti, sub tali conditione pepercerunt eidem, quòd in monasterio de Colobris *l* habitum susciperet monachalem: [1 *& infrà.*] ¶ Episcopi verò missi à viro, ut ei velum imponerent, quia juvenis erat, & filium parvulum habebat, mutationem vitæ suæ suspectam habentes, seorsum convenerunt eandem: quæ rem patefaciens, quòd mortis timore monasterium intrabat, proposuit, & quòd inde quandocunque posset, exiret: sed alter *a* Episcoporum (ut viri tyrannidi satisfacere videretur) mulieri velum imponere simulavit: tandem viro de medio sublato, prædicta mulier de monasterio exiens, alium maritum accepit: quos Galaoritanensis Episcopus ad instantiam sororum vinculo excommunicationis adstrinxit: [2 *& infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus prædictam mulierem & virum (recepto sacramento, quòd vestro debeant stare mandato) ab excommunicationis vinculo absolvatis: deinde tam mulierem, quàm Priorissam & Moniales præscripti monasterii ante vestram præsentiam convocantes, si legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intrâsse, aut quod fecit, postmodum ratum habuisse: ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum reassumere *b* censurâ Ecclesiasticâ compellatis.

[1 *Quo audito maritu ejus, quia reservata erat ad vitam, grave plurimum tulit, sed tamen postmodum acquievit, sicq, factum est, quòd duos Episcopos Casaraug. & Terasonen. ut eam benedicerent & illi velum imponerent, ad monasterium ipsum adduxit.*]

[2 *Ignorans penitùs, quomodo res processisset, quoniam utique sententiam ven. f. n. Terragonens. Archiepiscop. postea confirmavit. Nos igitur de prudentia & honestate vestra confidentes, causam ipsam experientiæ vestræ duximus committendam, & fine debito terminandam.*]

CAP II.

¶ Qui per metum amissionis patrimonii suo beneficio renunciat, illud repetere potest.

Idem *Episcopo Vigornien. (an. 1180.)*

ABbas sancti *c* Cadmundi *d*, à quo R. præsentium lator patrimonium suum tenere dignoscitur, milites *suos* & Burgenses ad domum ejus (sicut accepimus) destinavit, qui eum à domo & universa possessione expellerent, nisi Ecclesiam suam penitùs abjuraret: quod cùm idem R. tali modo coactus fecisset, Abbas alii concessit supradictam Ecclesiam. Unde quia quæ metu & vi fiunt, de jure debent in *e* irritum revocari: mandamus, quatenus prædicto R. cum integritate restituas universa.

CAP. III.

¶ Qui terrore Laicorum electioni de se factæ renunciat, si renunciatio juramento vel fide firmata non sit, regimini, ad quod electus erat, præfici potest.

Clemens III.

AD aures nostras *f* te significante pervenit, quòd electus quidam in Plebanum cujusdam Ecclesiæ ad terrorem Laicorum renunciavit electioni, quæ de ipso fuerat à Clericis, uno excepto, unanimiter celebrata: [1 *& infrà.*] ¶ Tuæ igitur discretioni præsentibus innotescat, quòd renunciatio facta ad terrorem Laicorum (nisi fortè juramento, vel fide interpositâ, sit confirmata) non impedit, quo minùs is, qui renunciavit Ecclesiæ, ad cujus regimen priùs erat electus, præficiatur eidem.

[1 *Is autem, qui dissensit ante electionem ad sedem Apostolic. vocem appellationis emisit. Ideoq, consulere voluisti, si renunciatio facta ad terrorem Laicorum impediat, quò minùs ad regimen prædictæ Ecclesiæ is, qui fuerit priùs electus, assumi debeat, & si ejus appellatio valeat, qui se non electurum juravit, & ne alis eligerent, appellavit.*]

CAP. IV.

¶ Qui per metum, qui cadere potuit in constantem virum, beneficio suo renunciare juravit, & renunciavit, illud repetere potest.

Innoc. III. *Decano & Subdiacono Lincan. (an. 1200.)*

a *Vid. l. si quis eum. 9 sin. ff. eod.* b *ut infirmitas, paupertas, vel justus metus.* c *id est, nunciare coram testib. l. si procuratorem. 9. si ignorantes. ff. mand.* d *Vid. l. 1 ff. quod cujusque uni. & c. cum non ignores. de prab.* e *procurationis.* f *lib. 1. epist. 67. Regist. Petro.* g *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* h *Restituta est à nobis vera inscriptio, nam perperam ita prius legebatur, Exonien. Episc. & Priori S. M. Casariæ.* i *post Conc. Later. p. 30. c. 13. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* k *suspectam, scil. de adulterio.* l *Ita manuscr. emendatores, sed fortassis Calabris. al. Colubris. al. Tolobris.*

a *Tirasonensis scilicet, nam hic cum Casaraugustano velum imponebat, ut patet ex integra.* b *resumere.* c *post Concil. Lateranen. part. 22. cap. 7. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* d *Eadmundi.* e *Vide leg. cum gloss. C. & ff. eod. Item Sot. infrà. cit.* f *Cap. 11. eod. tit. in 2. compil.*

AD audientiam a nostram magistro G. de Chevel. *b* significante pervenit, quòd cum Ecclesiam de Chevel. canonicè fuisset adeptus, & aliquandiu pacificè possedisset, gravissimo tandem metu Regis, quòd eam resignaret jurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat, manibus resignavit. Quia verò, quæ vi metusve causâ fiunt, carere debent robore *c* firmitatis: mandamus, quatenus si eundem ad resignationem constiterit vobis per talem metum fuisse coactum, qui potuerit & debuerit cadere in virum constantem, non obstante juramento prædicto, quo non ad repetendum, sed ad resignandum solummodo tenebatur, præfatam Ecclesiam ei restitui faciatis.

CAP. V.

¶ Excommunicatus non est, qui absolutè coactus excommunicato communicat, secùs si coactio sit conditionalis.

Idem *Vidonen.* d *Archiepiscopo.*

(an. 1200.)

SActis *e* est canonibus: [*& infrà.*] ¶ Distinguimus autem, utrum is, qui communicat excommunicatis invitus, sit per coactionem adstrictus *f*, aut per metum inductus. In primo casu talem non credimus excommunicatione teneri, cum magis pati, quàm agere *g* convincatur. In secundo licèt metus attenuet culpam *h*, quia tamen non eam prorsus excludit, cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.

CAP. VI.

¶ Metum passo non subvenitur, si non fuit talis, qui cadere potuit in constantem virum.

Idem *Marsil. & Agathen. Episcopis.*

(an. 1200.)

CUm dilectus filius: [*& infrà.*] ¶ Quia *i* constitit nobis de voto emisso, & de præstito juramento a Canonicis insularum, quòd regulam Cistercien. observarent, vel translationem ipsius Ecclesiæ ad ordinem illorum nullatenus impedirent: cum utrumque servatum non vergat in dispendium salutis æternæ, nolentes viam perjuriis aperire. Non obstante violentiâ, quæ proponebatur illata, cùm neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret *k*, & ideo non debuerat cadere inconstantes. Nec obstante dolo, quo se proponebant fuisse seductos: cum talis dolus non tam ad circumventionem prædictorum Cistercien. quàm ad fatuitatem eorum debeat retorqueri. Super restitutione petita silentium eis duximus sententialiter imponendum.

CAP. VII.

¶ Probatur violentia per testes, res amissæ probantur per juramentum. Et super valore rerum amissarum taxatione Judicis præmissâ, & secuto petentis juramento, fit condemnatio.

Gregorius IX.

SUper eo, quòd adversarius vester se conquerebatur à vobis per violentiam spoliatum, arbitramini contra vos fuisse injustè processum, cùm non nisi proprio juramento probaverit singula, quæ amisit. Verùm postquam de violentia per testes, & de amissis rebus per ipsius constiterit sacramentum: potuit Judex taxatione ab ipso factâ, pro personarum ac negotii qualitate vos in æstimatione rerum amissarum juramento adversarii declarata, rationabiliter condemnare. *l*

a *Capit. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *Chevelle.* c *Vid. l. metum. 9. sed quod prætor. & §. volenti. & ibi Bart. ff. eod.* d *Vicosten. al. Nidrosiensi.* e *Cæ. eod. tit. in 3. comp.* f *attractus, in manusc.* g *videatur, in impressis.* h *vid. l. fin. & ibi Bart. ff. de condict. ob tur. caus. & l. 1. §. metus. ff. eod.* i *C. 3. eod. tit. in 3. compil.* k *vid. l. 2. & ibi Bart. ff. de noxa.* l *Ista text. reputatur singul. per Abb. hic & Brix. in suo dict. in verb. æstimatio.*

DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

TITULUS XLI.

CAP. I.

¶ Si in contractu venditionis vel locationis Ecclesia fuit enormiter læsa, potest adversus talem contractum petere restitutionem in integrum: emptor tamen sive conductor non debet fraudari in pretio suo, vel in sumptibus per eum factis.

Alexand. III. *Alphanen. Episc.* (1180. *Romæ in Campan.*)

REquisivit tua fraternitas, quid agendum sit *a* de possessionibus laicis sub modico censu concessis: Noveris itaque, quòd si Ecclesia læsa est, & manifestè apparet detrimentum ipsius (cùm Episcopo ejus conditionem facere deteriorem non liceat, & Ecclesia jure minoris debeat semper illæsa servari) quæ in damnum ejus data constiterit, ad ipsius convenit jus & proprietatem redire. Providendum est tamen, ne si forte coloni possessiones illas expensis ac labore suo reddiderint meliores, sumptibus, quos bonâ fide fecerunt, debeant defraudari.

CAP. II.

¶ Restituitur Ecclesia læsa propter negligentiam Procuratoris, qui jura Ecclesiæ non produxit.

Innocentius III. *sancti Georgii & sancti Sergii Abbatibus.* (an. 1208.)

CUm venissent ad Apostolic. sedem electus *b*, & Monachi Rothon. pro se ac pro monasterio suo, ac magister A. pro Episcopo Venet. eis sancti Georgii *ad velum aureum* Diacon. Cardinal. dedimus auditorem. Coram quo idem magister pro Episcopi parte proposuit, quòd cùm monasterium Rothonen. esset situm in diœc. Veneten. & Ecclesiæ Veneten. subjectum, prædictus Episcopus possessione subjectionis usus est hactenus inconcussè: sed cùm occasione cujusdam electionis, quæ ibidem facta fuerat, partes de communi assensu ad Natenen. *c* Episcopum & ejus collegas *d*, commissionis literas impetrâssent, duo eorum ad monasterium accesserunt: quorum adventum intrusus præsentiens, renunciavit hujusmodi electioni, & se à monasterio absentavit. Sed Judices auctoritate Apostol. Monachis injunxerunt, ut Syndicum vel Procuratorem eligerent, qui in causis monasterii & consultè ageret, & utiliter responderet: districtiùs inhibentes eisdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec plenius cognosceretur de jure, quòd Episcopus se habere in Abbatis electione dicebat. Monachi verò etsi Procuratorem ad mandatum Judicum elegissent, Abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præsumpserunt: cujus electionem Episcopus petiit infirmari, & se ad possessionem restitui, quâ eum Monachi spoliârant. Deinde Judices definitivam sententiam protulerunt, electionem cassantes eandem, quam sententiam dictus magister petiit confirmari. Ad hoc fuit responsum, quòd licèt per Procuratorem ex parte Monachorum fuisset propositum, quòd monasterium ipsum ad Roman. Eccles. nullo modo pertineret, dicti tamen Judices contra eos procedere nimis animosè cesserunt: [*& infrà.*] ¶ Nos igitur inspectis privilegiis prædecessorum nostrorum Leonis, Gregorii & Clem. quæ monasterium illud ad jus & proprietatem indicant sed. Apostol. pertinere, intelligentes, quòd monasterii Procurator, etsi eadem privilegia coram prædictis Judicibus exhibere omiserit negligenter, jus tamen non tam suum, quam nostrum fuerit protestatus, videlicet, quòd monasterium ipsum ad Rom. Eccles. nullo medio pertineret, ne ipsius negligentia in damnum tam nostrum, quàm monasterii redundaret, ad audientiam restituimus Monachos Rothon. [*& infrà.*] ¶ Electionem autem à Monachis (sicut dicitur) concorditer factam, pendente controversiâ ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

a *Cæ. eod. tit. in 1. compil. & post Canc. Later. p. 29. c. 1.* b *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Vincen. al. Venasten. al. Nevers.* d *Abbates scilicet de Mater. & de Cromat.*

CAP. III.

¶ Ecclesia læsa in prebatione necessaria omissâ, potest petere restitutionem in integrum, non obstante termino juri probatorio statuto. Et restitutionem petere potest, non solum contra privatum, sed etiam contra Ecclesiam. h. d.

Idem *Helven. & Floren.* a *Episcopis.* (an. 1208.)

AUditis & intellectis *b* causæ meritis in quæstione, quæ vertitur inter Vigorien Episcopum & Abbatem de Evescam, super Ecclesiis in valle de *c* Evescam, quas Episcopus asseruit ad se diœcesanâ lege spectare: Abbas autem eas ab ejus jurisdictione prorsus esse exemptas, cognovimus evidenter Ecclesias illas per privilegia illa Rom. Pont. non esse ab Episcopali jurisdictione subtractas, nisi forte vallis de Evescam sit ille locus, qui fuit à duobus Regibus *d*, Roë videlicet & Offâ libertate donatus, & quem bonæ memoriæ Cœlestinus Papa libertate donavit, sicut in ipsius privilegiis continetur. Verùm tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Evescam pleno jure possessiæ, ut videatur in eis jus Episcopale legitimè præscripsisse, nisi fortè per tantum temporis spatium Vigorien. Ecclesia interim vacavisset, ut tempore vacationis subducto, præscriptio minimè sit completa: [*& infrà.*] ¶ Licet autem utrinque sit in causa conclusum, quia tamen utraque pars necessariam (ut asserit) probationem omisit: nos attendentes, quòd utraque Ecclesia fungatur jure minoris, æquitate pensatâ, utramque restituimus contra reliquam, ad probandam rationem *e* omissam, ne alterutra pars propter hujusmodi negligentiam gravi jactura laedatur.

CAP. IV.

¶ Restitutio ex justa causa etiam majori est concedenda, dummodo justa causa petendi præbetur. Si autem non probatur plenè vel semiplenè, conceditur restitutio in causa favorabili. h. d.

Idem *Priori sanctæ Mariæ ad carceres, & L. Canonico sanctæ Mariæ de Mandria.* f *(an. 1208.)*

EX literis *g* Abbatis de Caluens. didicimus, quòd cùm Ramisane. & Grimol. Archipresbyteri inter I. virum & L. mulierem ex delegatione nostra sententiam divortii protulissent, & appellat. interpositâ *h* cognitionem sententiæ ipsi Abbati & Archipresbytero Paduano duximus committendam: quia pars mulieris ad peremptorium terminum non accesserat, Abbas ipse, cui alter Conjudex commiserat vices suas, allegationibus diligenter inspectis, latam à Judicibus prædictis confirmavit sententiam: sed post octo dies pater puellæ accedens ad ipsum, intellecto quòd sententiam protulisset, firmavit proprio juramento, quòd quidam ad eum & filiam ejus accedens, fraudulenter sub ipsius Abbatis nomine falsas eis *i* literas præsentavit, quibus mandabatur eidem *k*, ut quia Judex ad diem, quam assignaverat, venire non poterat, post octo dies a termino constituto, ipsius se conspectui præsentaret: & postmodum appellavit ad sedem Apostolicam, & etiam supplicavit. Licet autem de fraude taliter perpetrata per hujusmodi juramentum non constet ad plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem proposítam supplicationem mulieris admisimus, & ad audientiam restituimus eam pro matrimonio postulantem. Ideoque mandamus, quatenus de causa prioris appellationis ordine judiciario cognoscentes, confirmetis vel infirmetis, sicut justum fuerit, sententiam à primis Judicibus promulgatam.

a *Ratrosen. al. Rosen. in plur. manusc. al. Foren.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *Super quibusdam Eccl. in valle de Evescam constit. al. Vestiam.* d *In uno manusc. ita: O videlicet & I.* e *allegationem suæ intentioni.* f *al. Mantria. al. Mantua.* g *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* h *Interposita ad nos, &c.* i *ei.* k *eisdem.*

CAP. V.

¶ Etiam contra sententiam Papæ restituitur Ecclesia. hoc primò. Et causa restitutionis in integrum debet præsentibus partibus tractari. hoc secundo. hæc duo dicit quoad titulum.

Idem *Episcopo & Capitulo* a *Oscenen.* (an. 1220. *Romæ in Hispaniam.*)

TUm *b* ex literis Cœlestini Papæ, prædecessoris nostri, tum ex his, quæ ipsius temporibus gesta fuerunt, gravem *c* Ilerden. Ecclesiæ intelleximus quæstionem per sententiam Eugenii Papæ super Ecclesiis quibusdam prolatam, se læsam enormiter, & olim & nunc etiam conquerentis: unde cum idem Cœlest. tempore Anastasii Papæ proximi successoris ejusdem Eugenii in minori adhuc officio constitutus, in partibus Hispaniæ legationis officio fungeretur, & *d* ex delegatione ipsius cognoscere cœpit de controversia memorata, cui etiam Alexand. successor ipsius Anastasii, officio legationis denuò in partibus ejusdem fungenti, causam commisit eandem: idem quoque Cœlestinus ad apicem summi Pontificatûs promotus G. sancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apost. sed. Leg. dictam controversiam sub eo tenore commisit, ut inspectis Ilerden. Ecclesiæ privilegiis, auditis etiam partium *e* rationibus, memoratâ sententiâ non obstante, definitivam proferret sententiam, eamque faceret observari: verùm quoniam per ipsum Legatum, aut per alios, quibus sub eodem tenore causa eadem commissa extitit (licèt producti testes ex parte Ilerden. Episcopi recepti fuerant) mandatum Apostol. non extitit adimpletum, magister A. Canonicus Ilerden. postulavit per officium nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui Ecclesiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus nostris & aliis deliberavimus diligenter: nonnullis asserentibus, quod cùm prædictus C. *f* præd. nost. contra jam dictam sententiam visus fuerit Ilerden. Ecclesiæ restitutionis beneficium indulsisse, cùm eâ non obstante duxerit negotium committendum, & nos supplicationem ejusdem Ecclesiæ admittere debebamus *g*, præsertim quia sententia Roman. sed non negatur posse in melius commutari, cùm aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro considerationе ætatum & temporum, seu gravium necessitatum dispensativè quicquam ordinare decrevit. Et secundum jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt. Perspeximus quoque ex data sententiæ in registro dicti Eugenii Papæ repertæ, quòd primo mense sui Pontificatûs fuerit promulgata: quando non plenè de meritis ipsius causæ videbatur instructus, illâ nitens præcipuè ratione, quòd privilegium Urbani secundi ex parte vestra productum, subjectum fuerat falsitati, cujus tenorem nos in registro ipsius invenimus incorruptum. Tandem deliberatio nostra in hoc resedit: ut an data sit restitutio, an danda contra præmissam sententiam, partibus præsentibus decernatur, quartum assertione merita causarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus usque ad festum B. Lucæ, vel in propriis personis, vel per idoneum responsalem nostro vos conspectui præsentetis, quòd dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri: vel si fortè exigente justitiâ fuerit retractanda, vel per vos, vel per responsalem idoneum appareatis *h* sufficienter instructi: ut in principali negotio canonicè procedatur: pro certo sciturí, quòd cùm propter multam locorum distantiam non possit ad nos sine magnis laboribus & expen-

a *Osten. al. Osonens.* b *Capit. 4. eod titul. in 3 compilation.* c *Vide Joann. Vesium in Ann. al. Hispania, cap. 20.* d *desit in antiq. dictio, &.* e *id est, juribus & alleg.* f *Papa.* g *debeamus.* h *compareatis.*

sis sæpiùs haberi recursus, si ad præmissum terminum, quem vobis peremptorium assignamus, injuncta vobis contempseritis adimplere: nos nihilominus in ipso negotio, quantùm de jure poterimus, procedemus.

CAP. VI.

¶ Petitio restitutionis in integrum contra sententiam, suspendit regulariter executionem sententiæ in eventu ipsius causæ restitutionis: fallit, si contra petentem restitutionem est præsumptio malitiæ, quòd causâ differendi executionem hoc petat: quo casu executio fit, præstitâ cautione de restituendo, si petens restitutionem obtinebit in causa. h. d. secundùm mentem junctâ glos. pen. & in hoc ultimo est iste text. valdè singularis respectu utriusque juris.

Idem Innoc. III. *(an. 1211. Romæ in Hispaniam.)*

SUscitatâ *a* super diversis articulis inter Burgens. Episcopum & Ovien. monasterium quæstione: [& ℸ.] ¶ Nos intellectis, quæ utraque pars proposuit coram nobis super quatuor articulis prænotatis, monasterium Ovien. justitiâ condemnavimus exigente. Sententiâ verò latâ, Procurator monasterii ad probandam præscriptionem factam, tam super quatuor articulis prænotatis, quàm etiam super quibusdam decimis per transactionem acquisitis, restitutionem in integrum nomine monasterii postulavit, quam eidem duximus indulgendam: [*& infrà.*]

¶ Ne verò per excogitatam malitiam (sicut ex præsumptionibus pluribus videbatur) effectum sententiæ in damnum Episcopi contingeret impediri, neve monasterium per executionem sententiæ propter diversas suspiciones incurreret detrimentum: nos æquitare pensatâ, jure duximus providendum, ut ante omnia supradictâ sententia executioni mundetur: [*& infrà.*] ¶ Volumus nihilominus & mandamus, ut *b* ab ipso Episcopo recipiatis idoneam cautionem: quòd si monasterium in causa ipsa prævaluerit, universa, quæ medio tempore sententiæ ipsius occasione perceperit, monasterio restituat memorato.

CAP. VII.

¶ Post peremptorium non auditur Ecclesia de jure communi, auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum.

Honorius III. *Archiep. & Capitulo Brachar. (an. 1220.)*

COram felicis mem. I. Papa præd. n. lite inter Archiepiscopum Toletan. & te, frater Archiepiscope, super primaria solenniter contestata, fuit peremptorius terminus assignatus: [*& infrà.*]

¶ Verùm elapso termino constituto, post expectationem non modicam comparuerunt Procuratores vestri: sed quia non attulerant depositiones testium & alia munimenta, dilationem cum instantia postulârunt. Postquam verò contra *c* eos interlocuti fuimus super dilatione petita, tandem indulgeri Ecclesiæ Bracharen. dilationem propter institutionem causæ, per auxilium restitutionis in integrum postulârunt, exhibentes super hoc ex parte vestra speciale mandatum. Nos autem usque ad octavas Pentecostes per restitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum. *d*

CAP. VIII.

¶ Restituitur minor in eo, quod contraxit vel omisit, si probat exinde se læsum, & sit intra tempora restitutionis petenda.

Gregorius IX. *(an. 1230.)*

CONstitutus in nostra præsentia magister Guil. pro se ac fratre suo I. Canonico Parrotinen. *e* exhibitâ nobis petitione monstravit, quòd *f* eis in minori constitutis ætate, ac eorum matre (cujus successores existunt) rebus humanis exemptâ, quondam G. pater ipsorum quasdam possessiones utrique communes quibusdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (ut hujusmodi venditio robur firmitatis haberet) emancipavit eosdem *a*, & fecit eos contractui consentire. Quare supplicavit, ut vel venditionem eandem mandaremus nunciari nullam, vel cùm adhuc existant intra tempus ad obtinendum beneficium in integrum restitutionis indultum, & intra annum & diem à tempore contractus, ipsis tanquam proximioribus competeret super aliaportione jus offerendi emptoribus precium, juxta municipii Parrosinen. consuetudinem approbatam, quod hactenus omiserunt, dignaremur eis super utroque (cùm in hoc non modicum læsi noscantur, & emptoribus portionis ejusdem, vel eorum successoribus precium sint offerre parati) per idem beneficium subvenire. Quocirca mandamus, quatenus si præmissa inveneritis veritate subnixa, vel venditionem prædictam, quoad partem ex successione materna ipsos contingentem, nullam nunciare cures; si in ea debita juris solennitas est omissa: vel si forsitan intervenerit, & eos læsos esse constiterit, tam super ea, quàm super residua portione, dum tamen quod offerunt duxerint faciendum *b*, auctoritate nostrâ in integrum restituere studeatis.

CAP. IX.

¶ Restitutio in integrum postulanda est ab ordinario, administrationem habente vel à delegato ab eo: sive hoc causa sit specialiter delegata, sive exercitata in causa generaliter sibi commissa. Ab ordinario verò administrationem non habente, vel à delegato pari non debet, nisi veniat incidenter in causa. Arbiter autem de causa restitutionis non cognoscit, nec potest assumi in majoribus causis.

Idem.

CAusa restitutionis in integrum, coram Judicibus ordinariis administrationem habentibus, vel delegatis abeis tractari poterit & finiri *c*, sive hoc ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit, sive in *d* commisso eis negotio contingat incidere hujusmodi quæstionem. Delegati verò ab ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodo facultatem judicandi, seu Arbitri de hac causa cognoscere nequeunt, nisi coram eis mota fuerit incidenter. In matrimoniali quoque causa, liberali vel criminali, cum majores Judices exigant, Arbiter nequit assumi.

CAP. X.

¶ Restituto denegata Ecclesiæ, ulteriùs sibi non conceditur, nisi ex nova causa: restituitur tamen ad appellandum à sententia denegationis.

Idem.

BEneficio restitutionis in integrum Ecclesiæ tuæ in alio judicio denegato, restituitio (præterquam ad appellationem omissam) videtur eidem Ecclesiæ posse denegari, nisi novis defensionibus ad hujusmodi sit beneficium admittenda.

DE ALIENATIONE JUDICII MUTANDI CAUSA FACTA.

TITULUS XLII.

CAP. I.

¶ Is, in quem facta est alienatio rei causâ mutandi judicii, conventur per rescriptum impetratum contra alienantem.

Alexander III. *Dulmen. e Episc. (an. 1180. Romæ in Damiam.)*

EX quorundam *f* relatione audivimus, quòd cum aliqui literas à nobis commissionis impe-

a *Infero, quòd qualitas Clericatus & Canonicatus non liberat quem à patria potestate, sed sola Episcopalis. Conf. in auth. quæ dign. §. palam & auth. dignitas. C. de Episc. & Cler.* b *In una antiquo, ipsos auctoritate nostrâ.* c *Vide l. fin. & ibi Bart. C. ubi & apud quem.* d *Dictio, in, deest.* e *ut cap. 14. de app. in 1. compil. al. Lundensi.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alexand. III. p. 49. 6. 8.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *al. quatenus.* c *inter eos.* d *Vid. l. si quando. & ibi Bart. C. de dilat.* e *Paronen. al. Parenens.* f *Hic in vulgat. habetur dictio, cum, quam nec series orationis admittit, nec habent manusc.*

trant, adversarii (ut mandatum nostrum eludant) antequam literæ ad Judicem perveniant, vel etiam postea, priùsquam citentur ab eis, in vocem appellationis prorumpunt: [1 & ℸ.] ¶ Nos igitur contra prædictam calliditatem & versutiam providere volentes: mandamus, quatenus si adversarii eorum pro evacuando nostro mandato taliter appellaverint, aut de possessione, de qua controversia vertitur, commutationem fecerint *a*, vel se malitiosè duxerint absentandos: eos, qui in possessionem se ingesserint, appell. cess. cogatis sub vestro examine juris æquitati parere.

[1 *Vel commutationem facientes aliquos in possessionem eorum, de quibus controversia vertitur, malitiosè inducunt.*]

CAP. II.

¶ Clericus causâ mutandi judicium, non debet recipere cessionem à Laico.

Gregorius IX. *Abbati S. Nicolai, & Decano Furnen.* b *Morinen. diœcef.*

EX parte Scabinorum *c* Hipretis *d* fuit propositum, quòd inter Laicos ejusdem loci quæstionibus emergentibus ditimendis per judicium seculare, quidam Clerici sibi dono vel precio ab aliquibus Laicorum ipsorum cedi faciunt actiones, ut adversarios ad Ecclesiasticum forum trahant, & prædam ex hujusmodi commercio assequantur: [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur cessiones & emptiones litium legitimæ prohibeant sanctiones, ita quòd jactura causæ afficiant illos, qui sibi potentiorum patrocinium taliter advocare præsumunt, & ex eo sint etiam odiosæ, quòd ex fonte cupiditatis videntur procedere: mandamus, quatenus Clericos memoratos à præsumptione hujusmodi per cens. Eccl. compescatis.

DE ARBITRIS. *TITULUS XLIII.*

CAP. I.

¶ Arbitri sunt in dispari numero assumendi, & eis discordantibus statur sententia majoris partis.

Ex Concilio Africano. *e (an. 402.)*

SAnè *f*: [*& infrà.*] ¶ Si autem ex communi placito Episcoporum, inter quos causa versatur, adgerint, aut unus eligatur, aut tres: ut si tres elegerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum *g*.

CAP. II.

¶ Nullum est arbitrium seu arbitramentum continens peccatum per partes non remissibile.

Alexander III. *Eboracen. Archiepisc. (an. 1160.)*

NOn sine multa necessitate *h* A. Presbyter nobis proposuit, quòd cùm in Ecclesia sancti Alphridi per manum R. Archidiac. de Suella personæ illius Ecclesiæ *i* Capellanus institutus fuisset, eodem R. mortuo, M. nepos ejus, qui sibi in Ecclesia jam dicta successit, eundem Presbyterum Capellanum ibidem iterùm ordinavit: [ℸ.] ¶ Cùm autem idem Presbyter extra provinciam exulans, de suo beneficio non posset justitiam obtinere, nec suam ulteriùs inopiam sustinere, per dolum & fraudem ipsius M. ab eo est sacramentum extortum, ut arbitrium Clericorum duorum exinde susciperet & servaret: qui jam dicto M. faventes *k* Presbytero præceperunt, ut quinque marchas ab eodem susciperet, & toti cederet quæstioni. Quoniam igitur non decet te aliquatenus sustinere, ut quod perperam arbitrati sunt, debeat incorrectum relinqui: mandamus, quatenus si se cognoverint prædicti Clerici tam nequiter arbitratos fuisse, dictum Presbyterum ab observantia juramenti auctoritate nostrâ prorsus absolvas: vel si arbitrium ipsum noveris æquitate subnixum, ad observantiam ipsius utramque partem app. cessante compellas.

[1 *Quorum temporibus XXX. annis & ultra Capellaniam ejusdem Ecclesiæ pacificè se asserit tenuisse, tandem verò idem M. ab eadem Ecclesia volens ipsum Presbyterum removere, in eum capit indebitas exactiones exercere: & quidam ejus homo circa domum suam egressus, violentas manus in eum injecit: & idem M. nisus est eum circumvenire, ut prov. marchis argenti, quas etiam idem M. ei promittebat annuatim nomine pensionis solvturum, prædictæ Capellaniæ cedere non differret. Præfato verò Presbytero nolente ejus exequi voluntatem, M. prædictus tantum dicitur fecisse, quòd post multas injurias & gravamina sibi illata, occupatu omnibus aliis rebus ab officio & beneficio est suspensus vel spoliatus.*]

CAP. III.

¶ Arbiter assumptus in patrimoniali causa Clerici, non potest adjudicare rem Ecclesiæ possidendam, etiam ad vitam Clerici. hoc dicit, & est casus notabilis.

Idem *Exoniensi Episc. (an. 1160.)*

PErvenit *a* ad nos, quòd cùm G. de Cal. sororem G. Clerici duxisset in uxorem, idem G. fidei interpositione firmavit, quòd V. solidos sterlingorum annuatim daret eidem: unde cùm super eisdem V. solidis inter ipsos controversia mota fuisset, in quatuor compromisêre personas, quæ taliter arbitratæ fuerunt, quòd idem G. decimas, quas in parœcia de Cal. præfatus G. habere dignoscitur, pro V. prætaxatis solidis perciperet annuatim. Unde quoniam hujusmodi arbitrium Ecclesiæ posset in posterum perniciosum existere: mandamus, quatenus si ita inveneris, prænominatum G. diligenter commoneas, & Ecclesiast. district. *b* compellas, ut prælibatas decimas liberas omnino dimittat, nec sibi occasione hujusmodi aliquid ulteriùs vendicare præsumat. Clericum verò moneas, ut cum eodem G. amicabiliter studeat convenire.

CAP. IV.

¶ In mulierem singularem tanquam in arbitratricem compromitti non potest: secus si mulier habet aliàs jurisdictionem de jure communi vel consuetudine: nam tunc etiam super rebus temporalibus Ecclesia potest in eam valide compromitti. h. d. clarè.

Innocentius III. *Cancellario & magistro Leth. Canonico Parisiensi. (an. 1210.)*

DIlecti filii Abbas *c* & conventus de Scarduna Cistercien. ordinis, suâ nobis querelâ monstrârunt, quòd cùm inter eos ex una parte, ac Hospitalarios ex altera, super usuario cujusdam nemoris quæstio verteretur, in A. Reginam Francorum fuit compromissum utrinque, quæ causæ meritis intellectis, arbitrium duxit per diffinitivam sententiam promulgandum: [1 & ℸ.] ¶ Quamvis autem secundùm regulam juris civilis fœminæ à publicis officiis sint remotæ, & alibi dicatur *d*, quod licèt summæ opinionis existant, si arbitrium in se susceperint, vel, si patronæ inter libertos suos interposuerint audientiam, ab omni sunt *e* judiciali examine separandæ, ut ex earum prolatione nulla pœna adversùs earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur: quia tamen juxta consuetudinem approbatam, quæ pro lege servatur, in partibus Gallicanis fœminæ præcellentes in subditos suos ordinariam jurisdictionem habere noscuntur, mandamus, quatenus Hospitalarios, ut arbitrium ipsum, præsertim cùm Episcoporum fuerit præsentiâ & consilio roboratum, sicut providè latum est, & ab utraque parte sponte receptum, observent, per pœnam in compromisso statutam appellatione postpositâ compellatis.

a *Vide l. fin. cum gloss. C. de litig.* b *al. Faxen. Ord. Præmonstr.* c *Scabines vocant Belgæ & alii populi, senatores seu oppidorum magistratus.* d *Hipreti.* e *Conc. Afric. 88. Concil. Melevit. c. 24. Burch. lib. 1. decr. cap. 92. Ivo p. 5. c. 176.* f *cap. 4. De for. comp. in 1. compil.* g *Vide l. item si unus. & l. si in tres. ff. eod.* h *cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* i *vox, Ecclesia, deest in aliquot vet.* k *eidem Presbytero.*

a *C. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Id est, Ecclesiasticâ districtione, vel disciplinâ, non discretione.* c *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* d *l. ult. C. de arbitris.* e *al. sint.*

[1 *Et redactam in scripto proprio Episcoporum, qui ibi interfuerunt; fecit firmari sigillis, contra cujus sententiam Hospitalaris temerè venire non timent.*]

CAP. V.

¶ *Ecclesia exempta non potest in præjudicium exemptionis compromittere.* h. d. & clare.

Idem Innoc. III. *Abbati & Conventui de Pigravia.* a *(an. 1198.)*

CUm tempore C. Papæ *b* prædecess. noster. [1 & 3.] ¶ Super controversiis, quæ inter te & Mersburgen. Episcopum, & quosdam tuos Monachos vertebantur, te promisisti arbitrium Magdeburgen. Archiepiscopi servaturum: [2 & 3.] ¶ Quia legitimè constitit, quòd fide hinc inde datâ, compromissum est in Archiepiscopum memoratum, nos arbitrium ab ipso prolatum decernimus observandum, illis duntaxat capitulis exceptis, quæ contra libertatem ipsius monasterii, & duarum capellarum ejusdem in arbitrio sunt expressa. Cùm etsi sponte volueris c, de jure tamen nequiveris, sine licentia Roman. Pontif. renunciare privilegiis vel indulgentiis libertatis, quæ monasterium illud indicant ad jus & proprietatem Rom. Eccles. pertinere.

[1 *Tu fili Abbas ad Rom. Ecclesiam accessisti, & privilegia & alia scripta à sed. Ap. meruisti obtinere, Membrugen. Episcopus sicut asseris, propter hoc est graviter contra te commotus, tu verò timens tibi & monasterio tuo periculum imminere.*]

[2 *Sicq, factum est, ut idem Archiepiscopi adjunctu sibi tam Clericis quam Laicis sub certa forma arbitrium promulgavit, & causas suspectionis multiplices assignavit. Consequenter etiam judicium volens declinare. sed. Ap. appellavit, sed reversus postmodum coram eisdem sacramentum de calumnia præstitit, & testes produxit, petiit dilationibus & obtentis. Ipsi verò Judices procedentes in causa, auditis attestationibus utriusque partis gesta omnia, sigillorum suorum munimine roborata, ad sed. Ap. destinarunt, terminum partibus imponentes, quo receptura sententiam Ap sed. se præsentarent.* & infra. ¶ *Quia verò memoratus Episcopus, eò quod juramentum præstitit de calumnia, & à delegatu inducias postulavit, & testes coram eis produxit, renunciâsse appellationi videtur, & eorum examini consensisse: Nos habito s. n. con. in præmissa incidenti quæstione interlocuti sumus, & quòd deberent, quæ coram prædictis Judicibus gesta fuerant, publicari, ut secundum tenorem ipsorum nostra tandem sententia informaretur: Tibi igitur & procuratoribus suprædicti Episcopi, ven. fr. n. Hostien. Episcop. & dil. fil. P. tt. S. M. Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem dedimus auditores, qui cum ea, quæ fuerunt hinc inde proposita & ostensa, nobis & fratribus nostris fideliter retulissent.*]

CAP. VI.

¶ *Arbiter non habet potestatem judicandi ultra comprehensa in compromisso: ideò coram eo non fit reconventio.*

Idem *Episcopo S. Andreæ, & Abbati de Bechot.* d *(an. 1208.)*

CUm dilectus filius: [*& infrà.*] ¶ Utrùm e coram arbitris reconventioni sit locus, postulâsti per sed. Apost. explicari. Nos igitur respondemus, quod licèt in judicio convenientem reconvenire valeatis, qui coram Judice convenitur, coram Arbitris tamen reconveniri non potest: cum Arbitri judicare non valeant, nisi de his tantum, super quibus in eos extiterit compromissum.

CAP. VII.

¶ *Qui per arbitrium tenetur eligere cum aliquorum consilio, tenetur illorum consilium in tractatu electionis requirere, sed sequi non adstringitur.*

Idem *Rectori & fratribus Hospitalis S. Bartholomæi Lucani. (an. 1209.)*

a al. Pigamia. al. Pisana. Vid. Annal. Misn. 1198. b Cap. 2. eod. tit. in 3 compilat. c Hinc videtur inferri, quòd exempta Ecclesia non potest renunciare privilegio libertatis, contra l. si quis in scribendo. C. de pactis. d al. Beton. al. Alberbroth. Ord. S. Ben. diœcesis S. Andreæ.

CUm olim *a* super eligendo in Hospitali vestro Rectore & fratribus inter vos & Priorem sancti Barthol. Lucan. coram Judicibus delegatis quæstio verteretur, & utraque pars in eos compromittens, ipsorum arbitrium se promiserit servaturum: super prolato ab ipsis arbitrio utrinque dubitatio est exorta, quam petistis per sed. Apost. declarari. Nos igitur publico instrumento arbitrium continente diligenter inspecto, cognovimus, quòd secundum formam arbitrii Prior sancti Barthol. Lucan. tenetur habere consilium cum familia Hospitalis ejusdem, & tractare cum ea de inveniendo Rectore. Propter quod dicimus, quòd nisi Prior super inveniendo Rectore tractaverit cum familia Hospitalis, & ipsius consilium requisierit, non habet potestatem eligendi Rectorem: & si alio modo eum elegerit, ejus electio haberi debet irrita & inanis. Verùm habito *b* cum familia super hoc consilio & tractatu, Prior liberè potest Rectorem eligere, duntaxat idoneum, sive concordet, sive discordet familia cum ipso super inventione Rectoris.

CAP. VIII.

¶ *De rebus spiritualibus in Laicum compromitti non potest.*

Idem *in Concilio generali.* c *(an. 1215. Romæ.)*

COntingit *d* interdum, quod cum actori: [*& infrà.*] ¶ Ad hoc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in Laicum: quia non decet, ut Laicus in talibus arbitretur.

CAP. IX.

¶ *Auctoritate Judicis causa etiam delegati potest de causa spirituali in Clericum & Laicum compromitti: & si arbitrium est à partibus receptum, debet à partibus executioni mandari, licèt per generalem Procuratorem factum fuerit compromissum. Si autem non fuit arbitrium approbatum, & pœna fuit appositа, agitur ad pœnam, alias ad interesse.* h. d. generaliter inhærendo literæ

Idem *Pisano Archiepiscopo. (an. 1214.)*

PEr tuas e literas intimâsti, quod cùm super executione arbitrii, quod inter Hospitalarios sancti Joannis & Plebanum de Piscia f super hospitali sancti Alucii g latum erat, à nobis literas accepisses: [1 & *infrà.*] ¶ Plebanus proposuit, quòd ad causam tractandam h Procuratori dedit generale mandatum, non tamen ei mandavit, ut sine speciali mandato compromittere posset, vel transigere super eo. Et præterea Procurator jam dictus de assensu Canonicorum suorum non fuerat institutus: & ideò dicebat arbitrium non valere, præsertim cùm Procurator fines mandati excesserit, & arbitrium fuerit per unum Clericum & duos Laicos promulgatum, licèt ipsi de assensu Gennens. i Archiepiscopi, cui causa commissa fuerat, arbitrium protulissent: [2 & 3.] ¶ Super quo frater. t. r. e. quòd si ex parte Plebani arbitrium receptum fuerit, indistincte ratum haberi debet, ac per hoc juxta tenorem mandati Apost. executioni mandari. Si verò receptum non fuerit, nec fert, utrùm fuerit vel non, de observando ipsum pœna statuta. Et quidem si pœna appositа fuit, agi potest ad pœnam: at si nulla statuta fuerit, sed simpliciter fuit, quod staretur sententiæ, compromissum: Procurator ad interesse poterit k conveniri, quia juramento suo se ipsum personaliter, non Ecclesiam poterat obligare. Quòd autem à duobus Laicis & uno Clerico dicitur esse prolatum, nequaquam obviare videtur, cum auctoritate dicti Archiepiscopi factum sit, cui causa, de qua dicitur compromissum, fuerat delegata.

[1 *Partibus in tua præsentia constitutis, Hospitalarii à te exactionem arbitrii postulabant, asserentes illud debere observari, pro eo quòd Procurator Plebani sponte in arbitros juramento interposito compromisit, queniam dicebant, compromittendi & transigendi super eodem negotio (arbitrium) recepisse.*]

[2 *Unde cum super his dubietas fuisset exorta, per Ap. sed. oraculum decere petistis, qualiter super negotio isto tibi sit procedendum.*]

CAP. X.

¶ *Si per duos electos ad eandem prælaturam in discordia compromittitur in ordinarium, morte alterius compromittentium expirat compromissum: ordinarius tamen ex potestate ordinaria procedit super jure superstitu, antequam fiat transitus ad aliam electionem.* h. d.

Honorius III. *Archiepiscopo Colonien. (an. 1220.)*

EX parte tua nostris est auribus intimatum, quòd vacante præpositurâ sancti Cuneberti *a* in Colonia, Canonici ejusdem Ecclesiæ vota sua diviserunt in duos, videlicet Herm. de Juliaco, *b* & Com. de Lombardia *c*: [& *infrà.*] ¶ Cumque postmodum tractaretur super electione hujusmodi, & partes essent in tua præsentia constitutæ, in te demum super hoc fide præstitâ compromittere curaverunt, qui causæ meritis diligenter inspectis, ad proferendam diffinitivam sententiam diem ipsis consentientibus præfixisti. Interim verò præfato H. ab una parte electo sublato de medio, supradictis Canonicis inhibere curâsti, ne tuâ pendente sententiâ procederetur ad electionem aliam faciendam: quoniam quidam nihilominus B. Colonien. Canonicum elegerunt. Die igitur quo sententia proferri debuit, in tua præsentia partibus constitutis, dictus B. allegavit, quòd procedere ulterius non deberes. Quapropter tibi edoceri à nobis humiliter postulanti, breviter respondemus: quòd licèt arbitrium sit finitum per mortem ipsius *d* H. priùs tamen de primæ electionis meritis debuisti cognoscere, quam processus fieret ad secundam: nam si dictus C. superstes in electione jus habet, secundam constat penitus non valere.

CAP. XI.

¶ *Arbiter post rem judicatam super discordiis novis assumptus, non potest per suum arbitrium sententiam immutare, etiamsi de componendo inter partes mandatum acceperit a Papa.*

Idem *electo* e *& Abbati sancti Zenon. & C. Canonico Veron. (an. 1220. Romæ in Dalmatiam.)*

EXposita nobis Feltren & Belin. *f* electi petitio continebat, quòd cùm causa, quæ inter antecessorem fratrum ex parte una, & cives Tervisinos ex altera, super districtu & rebus aliis vertebatur, per sententiam Hostiens. Episcopi tunc Apost. sed. Leg. fuerit terminata: [1 & 3.] ¶ Tandem super quibusdam discordiis, quæ hinc inde videbantur exortæ, in Ducem Venetorum tanquam in arbitrum, cum parte altera compromisit: [2 & *infrà.*] ¶ Licèt autem eidem Duci literas nostras miserimus, ut ad componendum inter partes laborare deberet, cùm tamen intentionis nostræ non fuerit immutare sententiam ipsam, vel sopitas per eam querimonias suscitare: mandamus, quatenus (præfatis literis non obstantibus) quicquid per prænominati Ducis arbitrium contra ipsius Legati sententiam inveneritis esse factum, in irritum revocetis: g ei districtiùs inhibentes, ne ulterius in compromisso procedat, eundem ad restitutionem obsidum occasione illius compromissi sibi datorum, ut ipsius arbitrium servaretur, per censuram Ecclesiasticam compellentes.

[1 *Et ipsius antecessor electi adjudicata sibi per Legatum eundem diu pacifice possedisset, ipse nihilominus habito Canonicorum suorum assensu in præjudicium Ecclesiarum suarum.*]

[2 *Qui veniens contra eandem sententiam auct. Ap. confirmatam, super rebus judicatis ab eodem Legato adversus prædictas Ecclesias, aquitate postposità, iniquum arbitrium promulgavit.*]

CAP. XII.

¶ *Non valet compromissum factum in duos sive plures, hoc adjecto, ut in casu discordiæ eligatur tertius per eosdem vel alios.* hoc dicit.

Gregorius IX. *Decano & magistro P. Canonico S. Petri Atrebatensis diœcesis. (an. 1230. Romæ in Arte siam.)*

INnotuit nobis, Gulielmo Laico conquerente, quòd cùm O. Laicus ipsum super quadam summa pecuniæ coram Judicibus auctoritate Apostolicâ convenisset, tandem fuit à partibus in duos arbitros compromissum: sic tamen, quòd si illi duo ad invicem discordarent, tertium adderent Judices nominati, retentâ penes se compellendi partes ad observandum arbitrium per dictos arbitros nihilominus potestate. Cumque tertius arbiter à Judicibus prædictis electus, cum altero duorum, ipsum parti alteri condemnâsset: idem ex eo sentiens à suspectis Judicibus se gravari, quòd ipsum ad observantiam *a* hujusmodi arbitrii compellebant, nostram appellavit audientiam: sed ipsi appellatione contemptâ, excommunicationis tulerunt sententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cum legali sit provisione statutum, ut compromissum de incerta persona in arbitrium assumenda non teneat, dictam excommunicationis sententiam denuncietis penitus nullam esse. *b*

CAP. XIII.

¶ *Valet compromissum factum in unum, vel in plures, ut ipsi per se causam definiant, vel per alios, quos ipsi elegerint.* h. d. secundùm intellectum, quem sensit glos. hic: & Innocentius in capite præcedenti, qui placet mihi. Panor.

Idem *Abbatissæ & Conventui Jotren. (an. 1230. Romæ in Galliam.)*

CUm à nobis petitur: [& 3.] ¶ Ex parte vestra fuit propositum, quòd olim inter vos & Senon. Archiepiscopum quæstione subortâ, super eo quòd idem Archiepiscopus asserens, monasterium vestrum metropolitico jure sibi subesse, procurationes & res alias exigebat à vobis. Tandem in R. sancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apostolicæ sedis Legatum, à partibus concorditer compromisso: & promisso sub certa pœna, quòd arbitrio seu ordinationi ejusdem, vel duorum mediatorum, quos idem super hoc deputaret, præcisè pareretur: magister P. Capellanus nostet, & l. Archidiaconus Senonen. mediatores ab eodem super hoc deputati legato, ordinando & diffiniendo causam hujusmodi terminaverunt. Nos igitur, quòd per prædictos mediatores super hoc actum est, auctoritate Apostolicâ confirmamus.

CAP. XIV.

¶ *Compromissum ante sententiam latam, finitur, morte alterius compromittentium, unde non transit in hæredes compromittentium, nisi de eis sit cautum in compromisso.* hoc dicit, comprehendendo mentem Capituli.

Idem. *(Romæ.)*

COmpromissum non extenditur in compromittentis hæredes, si de ipsis non caveatur ibidem. c

a Unuberi. al. Caliberti. Cuniberti, Humberti. b Villiaco. c Barbaria. d Vide l. diem proferre. §. 1. & l. sed interpellatur. ff. eod. e al. electo Abbati. f al. Felcen. al. Filten. al. Belnen. al. Belien. unita fuerant, sed 1462. separata. g Ad hunc text. vide Abbat.

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat. b al. ita: verum habito fratrum & familiæ super hoc consilio & tractatu, &c. c Later. c. 40. d Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. Reliqua pars hujus capitu habetur in c. contingit. §. de dolo & contum. e Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. f Pisa. g Albutii. h In aliquot exempl. quod licit ad causam tractandam proc. suo dederit generale mand. &c. quæ lectio planior est. i Jannens. k Vide l. Plautius. ff. de procur.

tare

Universidad de Deusto
Biblioteca

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER SECUNDUS.

DE JUDICIIS.

TITULUS I.

CAP. I.

¶ *Centumax in non comparendo, vel non respondendo excommunicari potest: beneficio autem privari non debet.* hoc dicit, Abbas Siculus.

Ex Concilio Africano. *a*

E *b* Quodvultdeo Centurienſi Epiſcopo, quem *c* cùm adverſarius ipſius eum *d* peniſſet ad concilium introduci, interrogatus, an cùm eo vellet experiri, primò id promiſerat, & alterâ die reſpondit, hoc ſibi non placere, atque diſceſſit.

Placuit ut nullus eidem *f* communicet, donec *g* ſatisfactione præmiſsâ fuerit abſolutus. Nam adimi ſibi Epiſcopatum ante cauſæ ejus exitum nulli poteſt de jure videri.

CAP. II.

¶ *Laici Eccleſiaſtica negotia tractare non debent, ſed Prælatorum judicio diſponuntur.* hoc dicit, Abbas.

Ex Synodo Eugenii Papæ. *h (an. 1148. in Gallia.)*

Decernimus, ut Laici Eccleſiaſtica *i* tractare negotia non præſumant. Sed *k* Epiſcopi, Abbates, Archiepiſcopi *l*, & alii Eccleſiarum Prælati de negotiis Eccleſiaſticis (maximè de illis, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur) Laicorum judicio non diſponant: Nec propter eorum prohibitionem, Eccleſiaſticam dimittant juſtitiam exercere.

CAP. III.

¶ *Cauſa juris patronatus ſpectat ad judicium Eccleſiæ.* h. d. ſpecificè & ad literam.

Alexander III. *Illuſtri* m *Regi Anglorum. (an. 1180.)*

Quanto *n* divina gratia: [& ſ.] ¶ Cauſa verò juris patronatus ita conjuncta eſt, & connexa ſpiritualibus cauſis, quòd non niſi Eccleſiaſtico judicio valeat definiri.

CAP. IV.

¶ *Clericum convictum vel confeſſum de crimine coram Judice ſeculari, ex eo non punit Epiſcopus: ſed coram ſe convictum vel confeſſum, punit pœnâ debitâ: niſi cum illo diſpenſet, quod poteſt in adulterio & minoribus: depoſitum verò non ſtatim tradit curiæ ſeculari.* h. d. uſque ad fin. Abbas Siculus.

Idem *Salernitano Archiepiſcopo. (an. 1180. Romæ in Campaniam.)*

At ſi Clerici coram * ſeculari Judice convicti fuerint vel confeſſi de crimine, non ſunt propter hoc à ſuo Epiſcopo aliquatenus condemnandi. Sicut enim ſententia à non ſuo Judice lata non tenet, ita & facta confeſſio coram ipſo. Si verò coram Epiſcopo de criminibus in jure confeſſi ſunt, ſeu legitimâ probatione convicti, dummodo ſint talia crimina, propter quæ ſuſpendi debeant vel deponi, non immeritò ſuſpendendi ſunt à ſuis ordinibus, vel ab altaris miniſterio perpetuò removendi.

¶ *Summatus eſt iſte §. ſuprà in princ. c. tamen quia habet materiam ſeparatam & notabilem, ideò dic aliter: In adulterio & minoribus poteſt cum Clericis peractâ pœnitentia Epiſcopus diſpenſare: depoſitum autem pro ſuis exceſſibus non tradit indifferenter curiæ ſeculari.* h. d. Abbas Sicul.

De adulteriis *a* verò & aliis criminibus, quæ ſunt minora, poteſt Epiſcopus cum Clericis poſt peractam pœnitentiam diſpenſare. Sed non debet quemlibet depoſitum pro ſuis exceſſibus (cùm ſuo ſit functus officio, nec duplici debeat ipſum contritione contereré) Judici tradere ſeculari.

CAP. V.

¶ *Vaſallus coram domino feudi conveniendus eſt, etiamſi deminus feudi ſit Eccleſiaſtica perſona, dummodò ibi alter poſſit ſuam juſtitiam conſequi: alias loci ordinarius poterit adiri.* & ſecundùm hoc eſt caſus notabilis.

Idem. *b*

Cæterùm *c* quia in eos, quos ab Eccleſia tua conſtat poſſeſſiones tenere in feudum, occaſione ipſarum excommunicationis ſeu interdicti ſententia promulgatur. Nos id diſtrictiùs inhibemus: Quamdiu parati fuerint ſuper his in tua præſentia juſtitiam exhibere.

CAP VI.

¶ *Nomen actionis in libello exprimere pars non cogitur, debet tamen factum ita clarè proponere, ut ex eo jus agenda colligatur.* hoc dicit quoad intellectum. Abbas.

Idem *Exonen. Epiſcopo, & d Capitulo Landonen. (an. 1160.)*

Dilecti filii Prior & Clerici de Guiſeburnen. *e* contra Eboracen. Archiepiſcopum Apoſt. ſed. Leg. gravem querimoniam tranſmiſerunt: [& ſ.] ¶ Provideatis attentiùs, ne ita ſubtiliter, ſicut à multis fieri ſolet, cujuſmodi actio intentetur inquiratis, ſed ſimpliciter & purè factum ipſum, & rei veritatem, ſecundum formam canonum & ſanctorum Patrum inſtituta, inveſtigare curetis.

a *Cap. 54. Refert Burch. lib 2. decret. cap. 181. & Ivo p. 5. c. 297. Vid tom. 1. Concil p. 554.* b *cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *quoniam & rectius.* d *ſc.* e *Hinc videtur inferri, quòd ad valorem citationis oporter, quòd fiat auctoritate judicis ad inſtantiam partis. l. ad peremptorium. & ibi Bart. D. eod. tit.* f *Quodvultdeo.* g *cauſa ejus qualem potuerit terminum ſumat.* h *Eugenii III. in Synod. Remenſi c. 4.* i *cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* k *Et.* l *Archidiaconi in 1. comp.* m *Illuſtriſſimo.* n *C. 5 eod. tit. in 1. compil. & poſt Concil. Lat. ſub Alex. III. p. 47. tit. de jur. patron.*

* *C. 6. eod. tit. in 2. comp. poſt Conc. Later. p. 26. c. 4.* a *Bernhard. Dias in crim.* b *in veterib. ita: Idem E. i. eidem Salernitano Archiepiſc. al. Tornacenſi Epiſcopo.* c *C. 7. eod. tit. in 1. comp.* d *In antiquis, & Decano London.* e *al. Giſeburgen.*

CAP. VII.

¶ *Excommunicatus, in judicio niſi tanquam reus ſtare non poteſt.*

Idem *Paduano Epiſcopo. (an. 1160.)*

Intelleximus: [1 & ſ.] ¶ Quia poſtulaſti à nobis, utrum excommunicatus in judicio ſtare poſſit? Reſpondemus, quòd conveniri poteſt, & debet per alium reſpondere in judicio: Ne videatur de ſua malitia commodum reportare. *a*

[1 *Ex literis tuis, quòd cùm ſilta cujuſdam nobilis viri parochiani tui, cum quodam viro matrimonium contraxiſſet, comperto poſteà, quòd idem vir pro nece bon. mem. Vincentini Epiſcopi vinculo tenebatur excommunicationis aſtrictus, in tua propoſuit præſentia, quæſtionem. Unde]*

CAP. VIII.

¶ *Clericus de omni crimine debet coram Eccleſiaſtico Judice conveniri, nec valet conſuetudo contraria.*

Lucius III. *Strigon. Archiepiſcopo.* b *(an. 1160.)*

Clerici: [1 & ſ.] ¶ Cùm Imperator *c* dicat, quòd leges non dediguantur ſacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine Clericus debeat coram Eccleſiaſtico Judice conveniri: Non debet in hac parte canonibus ex aliqua conſuetudine præjudicium generari.

[1 *Verò maximè in criminalibus cauſis in nullo caſu poſſunt ab alio, quàm ab Eccleſiaſtico Judice condemnari, etiam ſi conſuetudo regia habeat, ut fures à Judicibus ſecularibus judicentur.]*

CAP. IX.

¶ *Judex ex officio providere debet, ut debitæ ſolennitates ſervantur in judicio, quibus omiſſis judicium redditur ſtultratorium.* h. d. Abbas Siculus.

Clemens III. *Abbati de Evesham. (an. 1189.)*

Lauſam, quæ *d* vertitur inter fratres Dulmen. *e* monaſterii, & Monachos ſancti Albani: *f* [& ſ.] ¶ Provideas inter cætera, ut fratres Dulmen. monaſterii, cum auctoritate & aſſenſu Epiſcopi ſui ingrediantur negotium: Ne ſi fratres ſancti Albani obtinuerit, Epiſcopus idem Abbatem monaſterii ſe proponens, litem ſuſpitam valeat ſuſcitare.

CAP. X.

¶ *Clericus depoſitus, incorrigibilis excommunicandus eſt, & ſucceſſivè anathematizandus: & ſi ſic non reſpuerit, per Judicem ſeculærem comprimendus eſt.* Abbas Siculus.

Cœleſtinus III. *g (an. 1192. Strigon. Archiepiſcopo.)*

Cum non ab homine: *h* [& *infrà*.] ¶ A nobis fuit ex parte qua quæſitum, utrùm liceat Regi vel alicui ſeculari perſonæ judicare Clericos cujuſcunque ordinis, ſive in furto, ſive in homicidio, vel perjurio, ſeu quibuſcunque fuerint criminibus deprehenſi. Conſultationi tuæ taliter reſpondeo, quòd ſi Clericus in quocunque ordine conſtitutus in furto, vel homicidio, vel perjurio, ſeu alio *i* crimine fuerit deprehenſus legitimè, atque convictus, ab Eccleſiaſtico Judice deponendus eſt. Qui, ſi depoſitus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet: deinde contumaciâ creſcente anathematis mucrone feriri: poſtmodum verò ſi in profundum malorum veniens & contempſerit, cum Eccleſia non habeat ultrà quid faciat, ne poſſit eſſe ultrà perditio plurimorum, per ſecularem comprimendus eſt poteſtatem, ita quòd ei deputetur exilium *a*, vel alia legitima pœna inferatur. *b*

CAP. XI.

¶ *Per reſcriptum impetratum contra violentum, conventus qui ſcienter ſuccedit in vitium.* h. d. ſecundùm communem modum, qui mihi placet. Panorm.

Idem *Vuinton. Epiſc. & Abb. S. Albani. (an. 1192.)*

Quia V. qui violenter *c* dicebatur Eccleſiam P. Clerici occupâſſe, defunctus eſt, ut accepimus, & R. eam poſtmodum eſt ingreſſus: Præcipimus, ut ſecundùm formam priorum literarum inter ipſos R. & P. ſub eiſdem Judicibus mediante ratione, ſicut inter eundem P. & præfatum V. ſi viveret, negotium terminetur.

CAP. XII.

¶ *Solus Papa cognoſcit de dubiis privilegiorum Apoſtolicæ ſedis, & non inferior.*

Innocentius III. *S. Sergii, & S. Georgii, Abbatibus.* d *(an. 1200.)*

Cum veniſſent: *e* [& *infrà*.] ¶ Cùm ſuper privilegiis ſedis Apoſtolicæ cauſa vertatur, nolumus de ipſis per alios judicari.

CAP. XIII.

¶ *Judex Eccleſiaſticus poteſt per viam denunciationis Evangelicæ, ſeu judicialis, procedere contra quemlibet peccatorem, etiam laicum: maximè ratione perjurii, vel pacis fractæ.*

Idem *Prælatis* f *per Franciam conſtitutis. (an. 1200.)*

Novit ille, *g* qui nihil ignorat: [1 & ſ.] ¶ Non putet aliquis, quòd juriſdictionem illuſtris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cùm ipſe juriſdictionem noſtram nec velit, nec debeat impedire. Sed cùm Dominus dicat in Evangelio: *h* [*Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum: quòd ſi non audierit, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*] Et Rex Angliæ ſit paratus ſufficienter oſtendere, quòd Rex Francorum peccat in ipſum, & ipſe circa eum in correptione proceſſit ſecundum regulam Evangelicam, & tandem quia nullo modo profecit, dixit Eccleſiæ: quomodo nos qui ſumus ad regimen univerſalis Eccleſiæ ſuperna diſpoſitione vocati, mandatum divinum poſſumus non exaudire, ut non procedamus ſecundùm formam ipſius? niſi forſitan ipſe coram nobis, vel Legato noſtro ſufficientem in contrarium rationem oſtendat. Non enim intendimus judicare de feudo, cujus ad ipſum ſpectat judicium, niſi fortè juri communi per ſpeciale privilegium, vel contrariam conſuetudinem aliquid ſit detractum: ſed decernere de peccato, cujus ad nos pertinet ſine dubitatione cenſura, quam in quemlibet exercere poſſumus & debemus. Non igitur injurioſum ſibi debet Regia dignitas reputare, ſi ſuper hoc Apoſtolico judicio ſe committat, cùm Valentinianus *i* inclytus Imperator, Suffraganeis Mediolanen. Eccleſiæ dixiſſe legatur: Talem in pontificali ſede conſtituere procuretis, cui & nos, qui gubernamus imperium, ſincerè noſtra capita ſubmittamus, & ejus monita (cùm tanquam homines deliquerimus) ſuſcipiamus neceſſariò velut medicamenta curantis. Nec ſic *k* illud humillimum

a *Vide l. cum hi. §. ſi quis. de tranſact. & l. is cui. ff. de ſervitut.* b *al. Alexand. III. Abbati de Evesham.* c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. Ivo part. 6. c. 427. & p. 16. c. 150. Jul. Clar. practicrim. quæſt. 136.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *Dimoteuſ.* f *Albini.* g *Clemens III.* h *Eſt autem pars cap. ciem non ab homine.* ſ. *de ſentent. excommun. Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. vide Covarruviam in cap. alma mater. part. 2. elect. 68. mum. 8. & Bernard. Dias de Luco in pract. crim. cap. 131. & ſequens.* i *aliquo.* k *veniens hæc omnia contempſerit.*

a *Quòd ei deputetur pœna exilii.* b *Ita in omnibus manuſcriptis. al. feriatur. al. inſligatur.* c *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. unde ſumenda inſcriptio.* d *Reſtè additur in 3. compilat. & Cantori Andegavenſi, Ord. S. Ben.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* f *Archiepiſcopis & Epiſcopis.* g *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat. vide Jac. Lup. tract. de confeſſ. prin. memb. 1.* h *Matth. 18.* i *63. diſt. Valentinianus. Hoc narrat Caſſiod. in Hiſt. trip. lib. 7. c. 2.* k *ſic, deeſt.*

omittamus, quod Theodosius statuit Imperator *a*: & Carolus innovavit, de cujus genere Rex ipse noscitur descendisse: quicunque videlicet litem habens, sive petitor fuerit, sive reus, sive in initio litis, vel decursis temporum curriculis, sive cùm negotium peroratur, sive cùm jam cœperit promi sententia, si judicium elegerit sacrosanctæ sedis Antistitis, illicò sine aliqua dubitatione (etiamsi pars alia refragetur) ad Episcoporum judicium cum sermone litigantium dirigatur. Cùm enim non humanæ constitutioni, sed divinæ potiùs innitamur, quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo, nullus qui sit sanæ mentis, ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato corripere *b* quemlibet Christianum: & si correctionem contempserit, per districtionem Ecclesiasticam coërcere. * Sed forsan dicetur, quòd aliter cum Regibus, & aliter cum aliis est agendum. Cæterùm scriptum novimus in lege divina *c*: [*Tra magnum judicabis ut parvum, nec erit apud te acceptio personarum*:] d [*2 & infrà.*] ¶ Licèt autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocemus à vitio ad virtutem, ab *e* errore ad veritatem, præcipuè cùm contra pacem peccatur, quæ est vinculum charitatis: postremò cùm inter Reges ipsos reformata fuerint pacis fœdera, & utrinque præstito proprio *f* juramento firmata, quæ tamen usque ad tempus prætaxatum servata non fuerint: nunquid non poterimus de juramenti religione cognoscere, quod ad judicium Ecclesiæ non est dubium pertinere, ut rupta pacis fœdera reformentur? Ne ergo tantam discordiam videamur sub dissimulatione fovere, prædicto Legato dedimus in præceptis, ut (nisi Rex ipse vel solidam pacem cum prædicto Rege reformet, vel saltem humiliter patiatur, ut idem Abbas & Archiepiscopus Bituricen. de plano cognoscant, utrùm justa sit querimonia, quam contra eum proponit coram Ecclesia Rex Anglorum, vel ejus exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimendam) juxtà formam sibi datam à nobis procedere *g* non omittat.

[1 *Qui scrutator cordium est, ac conscius secretorum, quòd charissimum in Christo fil. n. Philippum Regem Francorum illustrem, de corde puro & conscientia bona, & fide non fictâ diligimus, & ad honorem & profectum & incrementum ipsius efficaciter aspiramus, exaltationem regni Francorum, sublimationem Apostolic. sed. reputantes, cùm hoc regnum benedictum à Deo semper in ipsius devotione permanserit, & ab ejus devotione nullo unquam, sicut credimus, tempore sit discessurum: quia licet interdum hinc inde fiant immissiones per Angelos malos, nos tamen qui Satanæ non ignoramus astutias, circumventiones ipsius studebimus evitare, credentes, quod idem Rex illius seduci fallaciis non se permittet.*]

* *Quòd enim debeamus corripere & possimus, ex utriusque patet pagina Testamenti. Cùm clamet Dominus per Prophetam: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum: & subjungat ibidem: Nisi annunciaveris impio impietatem suam, ipse in iniquitate, quam operatus est, morietur: sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Apostolus quoque nos monet corripere inquietos: & alibi dicit idem: Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Quòd autem possimus & debeamus coercere, patet ex eo, quod dicit Dominus ad Prophetam, qui fuit de Sacerdotibus Anathot: Ecce constitui te super gentes & regna, ut evellas & destruas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Constat verò quòd evellendum, destruendum & dissipandum est omne mortale peccatum. Præterea cùm Dominus claves regni cælorum B. Petro Apostolo tradidit, dixit ei: Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cælis. Verùm nullus dubitat, quin omnis mortaliter peccans apud Deum sit ligatus. Ut ergo Petrus divinum judicium imitetur, ligare debet interrogatos ligatos constat in cælis.*

[2 *Quam B. Jacobus intervenire testatur. Si dixerit ei quis indutus est veste prælatâ: Tu sede hic benè: pauperi verò, sta tu illic, aut sede sub scabello pedum meorum.*]

Ideoq; universis vobis per Apostolicam sedem mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus postquam idem Abbas super hoc mandatum fuerit Apostolicum executus, sententiam ejus, imò nostram veritus, recipiatis humiliter, & faciatis ab aliis observari: pro certo scituri, quòd si secus egeritis, inobedientiam vestram graviter puniemus.

CAP. XIV.

¶ Principalis persona per se, non per Advocatum debet sistum proponere in judicio, nisi sit indisposita.

Idem *Episcopo Heliensi. (an. 1200.)*

PAstoralis: [*a & infrà.*] ¶ Statuimus prætereà, ut principales personæ non per Advocatos, sed per se ipsas factum *b* proponant: Nisi fortè sint adeò indisposita, ut earum defectus de Judicis licentia per alios suppleatur.

CAP. XV.

¶ Si actio & intentio sunt inepta, vel sola intentio, debet reus absolvi ab instantia judicii: iterum tamen actor audietur, si aptè egerit. h. d. quoad intellectum.

Idem *Nobili viro Matthæo de c Riparia. (an. 1200.)*

EXaminatâ *d* causâ, quæ vertitur inter te & milites Campaniæ: *e* [1 & 3.] ¶ Actionem, quam super jure patronatûs ejusdem Ecclesiæ contra præfatos milites intentabas, incongruentem cognovimus & inepram *f*. Quia cùm testes induxeris ad probandum, quòd quando præfatus A. vicedominus Ecclesiam eandem tanquam sequestratam accepit, tu jus patronatûs ipsius Ecclesiæ possidebas: profectò nec rei vendicationem intentare, nec ipsius restitutionem poteras postulare. Unde intentionem tuam in hac parte pronunciavimus non teneri, absolventes eosdem milites ab eadem. Ita tamen quòd si congruentem & aptam intentare volueris actionem, respondere tibi nihilominus teneantur.

[1 *Super Ecclesia S. Angeli de Casu parata actis confessionibus & attestationibus intellectis, inspectis instrumentis & allegationibus indagatis, perpendimus evidenter, quòd arbitrium, quod contra se vicedominus Sabin. dicebatur super eodem negotio pronunciasse, contra formam juris, & compromissum fuisse declaratum. Vnico non obstante confirmatione sel. mem. C. Pp. p. n. qui confirmaverat illud, sicut providè latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decrevimus ipsum irritum & inane.*]

CAP. XVI.

¶ Præceptores templi pro domibus suis agere & defendere possunt, nec obstat eu religio, vel quòd ignota sit eorum origo.

Idem *Magistro & fratribus militiæ templi in Italia constitutis. (an. 1200.)*

CUm deputati: [3.] ¶ Accepimus, quòd quidam tam seculares, quàm Ecclesiastici Judices, illos, quos haberis in domibus vestris præceptores, in causis ad prosequendam suam justitiam non admittunt; tanquam illicitum non sit eis super litigiosis negotiis curam a-

a *In C. Theodosian. lib. 6. titul. 1. l. quotiens. & refert. Grat. in can. quicunque. 11. q. 1.* b *corrigere.* c *Deuter. 1.* d *l. hos accusare. de accus. l. in multis. de stat. hom.* e *Hæc verba, ab errore ad veritatem, in manuscript. desunt.* f *Vox, proprio, deest in antiquis.* g *Vid. l. ea quidem. C. de accus. & l. divus. ff. de custod. & exhib. reor.*

a *Require suprà, de offic. & pot. jud. deleg.* b *factum suum.* c *Conc. Carthag. III. c. 9. & Concil. Tolet. III. c. 13.* d *In aliquor antiquis.* e *Idem Parisiensi Episcopo & Decano.* f *Cap. 3. in 2. compilation. tit. de confirmat. utili vel inutil.* g *Campanicos.* h *Vid. l. cùm pretium. C. de lib. causa. & l. item apud Labeonem. 9. ff. quis libellum. ff. de injur.*

gere, qui pacificis decreverunt studiis inhærere, illud allegantes in repulsione ipsorum, quòd eorum ipsis generatio non est nota: qui undecunque venerint gratiâ divinâ vocati, dum laudabiliter exequantur officium sui ordinis, ex superabundanti requiritur suæ notio nationis. Ne quis igitur in prosecutione causarum præceptores eosdem ab agendo vel respondendo occasione hujusmodi sepellat, auctoritate *a* Apostol. inhibemus.

CAP. XVII.

¶ Prælati debent Laicu de Clericu, (appellatione frustratoriâ non obstante) justitiam facere: ad seculare tamen forum Clerici à Laicis trahi non debent, etiam datâ ipsorum Prælatorum negligentiâ.

Idem *Vercellen Episcopo, & Abbati de Toleto. (an. 1200. Romæ in Pedement.)*

QUaliter & quando: [*& infrà.*] ¶ Præcipiatis ex parte nostra Prælatis, ut Laicis de Clericis conquerantibus plenam *b* faciant justitiam exhiberi. Non obstantibus appellationibus frustratoriis, quas in eorum gravamine Clerici frequenter opponunt. Ne pro defectu justitiæ Clerici trahantur à Laicis ad judicium seculare: quod omnino fieri prohibemus.

CAP. XVIII.

¶ Judex habens ut privatus penè consimilem causam, quam habet ut Judex, à judicando removetur. h. d.

Idem *d.*

IL. CAusam, *e* quæ inter Abbatem & Conventum Vindon. & Archidiaconum Carnoten. super quibusdam procurationibus vertitur, vobis & Archidiacono Parisien. meminimus commisisse: [1 & 3.] ¶ Quia vero cum eundem Archidiaconum similis plene causa contingat, nimis favorabilis parti alteri videretur *f*, nos te, fili Decane, loco ipsius Archidiaconi subrogantes, mandamus, quatenus (non obstantibus prioribus literis) in causa & ratione prævia procedatis.

[1 *Dictus verò Abbas & Conventus nolentes parti alteri respondere, nisi vos primò consulterent secundum privilegia Rom. Pontificis indulta monasterio, eorundem dil. fil. ab. ejusdem monasterii Monachum, propter hoc ad sed. Apost. transmiserunt, nihilominus supplicantes, quatenus te, fili Decane, loco Parisien. Archidiaconi subrogare ad defensionem ipsius negotii dignaremur.*]

CAP. XIX.

¶ Si Judices de principali & exceptionibus præjudicialibus simul cognoscunt, vel super principali lite non contestata testes recipiunt, licitè ab eis appellatur.

Honorius III. *Archiepiscopo h Remensi, & Decano i Brimensi Colon. diœcesis. (an. 1220.)*

EXhibita nobis R. Virdunensis electi petitio declaravit, quòd cùm super facto electionis suæ, H. Archid. ac quorundam Canon. Virdunen. *k* adversariorum suorum procuratores ad nostram audientiam *l* accessissent, Parisien. Episcopo & Conjudicibus suis sub certa forma literas nostras direximus, inter alia continentes, ut vocatis, qui forent evocandi, super propositis & aliis negotium contingentibus inquirerent veritatem: [1 & *infrà.*] ¶ Cùm autem idem electus quibusdam ex his, qui contra eum agebant, conspirationem, & quibusdam ex-communicationem in modum exceptionis objiceret, se id offerens probaturum, præfati Judices interlocuti fuerunt, quòd de his & principali negotio simul inquirerent: nolentes, quasi non Judices, sed inquisitores existerent, super dictis exceptionibus ipsius electi probationes admittere: sed pervertendo juris ordinem, de præmissis exceptionibus & principali negotio pariter per se inquirere intendentes, & procedentes etiam ad receptionem testium lite nondum super eodem negotio contestatâ: quare præfatus electus nostram audientiam appellavit: [2 *& infrà.*] ¶ Quia verò non in modum inquisitionis, sed commissionis negotium extitit delegatum: mandamus, quatenus si ex dictis gravaminibus vel aliquo ipsorum appellatum constiterit, revocato in irritum, quicquid post appellationem hujusmodi inveneritis attentatum, in causa ipsa juxta priorum continentiam literarum, ratione prævia procedatis.

[1 *Et tres, quos nominari contingeret juxta consuetam Ecclesiæ formam, ad testimonium compellendo & præfigendo partibus terminum competentem, quo per se vel per procuratores idoneos nostro se conspectui præsentarent, justam sententiam recepturæ: partibus ergo citatis non fuit processum in aliquo primâ die. Cumq; decem de parte adversa secundo termino comparerent, & fuissent, si electioni se opponerent, jure requisiti, septem eorum respondere nolentibus, ad agendum tres se residui obtulerunt.*]

[2 *Humiliter supplicant, ut cum literæ ad ipsos Judices obtentæ, non inquisitionem, sed commissionem sapiant, prout apparet ex continentia earundem, quod ab ipsis factum est post app. ipsius revocare in irritum, & causam aliis committere dignaremur.*]

CAP. XX.

¶ Lapsu triennii non obstante, potest delegatus in causa sibi commissa procedere.

Idem *magistro Tancredo Canonico Bononien. (an. 1220.)*

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennas, proposuit coram nobis, quòd cùm decisio causæ, quæ inter ipsum & communitatem Cerviæ, super jurisdictione civitatis Cerviæ, & quibusdam aliis articulis vertitur, sit per subterfugia & cavillationes eorum per triennium prorogata: dicti Cervien. asserentes instantiam judicii per decursum triennii periisse, respondere sub tuo examine recusaverunt: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus exceptione hujusmodi non obstante, in negotio isto procedas juxta traditam tibi formam. *a*

[1 *Consuetu tergiversationibus processum impedientes dictæ causæ. Nolentes igitur, ut eadem causa decisis ulteriùs prorogetur, præsentium tibi auctoritate.*]

CAP. XXI.

¶ Actor obtinens in possessorio coram Judice rei, non tenetur coram eo Judice super proprietate respondere, si est prorsus alterius fori. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Episcopo b & magistris T. & B. Paten. Bononiæ commorantibus. (an. 1220.)*

SIgnificaverunt nobis olim Abbas & Conventus sanctæ Mariæ de Florentia, quod Florentina Potestas pro eis contra communitatem castri de Signa super possessione, vel quasi juris ibidem eligendi Rectorem (quod ad se pertinere dicebant) definitivam sententiam promulgavit. Sed postmodum Abbatem & Conventum præfatos ipsa potestas coëgit, communitati prædictæ super proprietate vel quasi memorati juris, in seculari judicio respondere. Unde vobis injunximus, ut si ita esset, cogeretis communitatem *c* eandem, electum ab eisdem Monachis in rectorem admittere, audituri postea, quæ partes super proprietate vel quasi prædicti juris ducerent proponenda: [1 *& infrà.*] ¶ Verum pars altera inter alia excipiendo proposuit, se tunc coram vobis respondere de jure non teneri, cùm tempus propter vindemias existeret: respondente Syndico monasterii hoc

a *al. auctoritate præsentium inhibemus.* b *plenariam.* c *Vid. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procurat. & l. 2. ff. de jurisd. omn. jud.* b *Bononien.* c *In uno antiquo, cogeritu communitatem præditam, eundem electum, &c.*

malitiosè proponi: ut videlicet causâ protractâ, tempus regiminis electi prædicti inutiliter elabatur: [& infrà.]
¶ Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ratione prævià procedatis.

[1 *Ut causam sicut justum extiterit decisuri, non obstante statuto quolibet contrario Ecclesiasticæ libertati, seu quòd Abbas & Conventus prædicti compulsi sunt super hoc litem contestari in judicio seculari. Nuper enim referente Abbate & Conventu didicimus, quòd cùm de literis, à nobis super hoc obtentis ad ipsius communitatis notitiam pervenisset, Syndicus ejus exhibito coram Judice potestatis calumniæ juramento citari fecit Abbatem, quòd coram illo subiret simile juramentum, & ut per hoc renunciare appell. literis intelligeretur: idem Abbas ipso facto ut pro convicto, si hoc facere recusaret, haberetur. Cumq, prafatam communitatem ad præsentiam vestram sapius & peremptorie citassetis, Syndico ejus se velle dilatorias exceptiones proponere protestanti, terminum quo id faceret, vel super principali responderet negotio, statuistis,] ad quem idem veniens fuit protestatus, paratum se pro posse alio tempore literas nostras per suggestionem falsi & veri suppressionem obtentas.*]

[2 *Quod apparebat ex eo, quòd per nuncium protestatis, Abbate fuit prohibitum, ne communitatem eandem extra Floren. districtum in judicio conveniret, quare pranominati Abbas & Conventus humiliter petierunt, ut obviare hujusmodi malitiis dignaremur. Quocirca discr.*]

DE FORO COMPETENTI.
TITULUS II.

CAP. I.

¶ *Clericus coram suo Episcopo conveniri debet.*

Ex Concilio Chalcedonen. *a (an. 455. in Bithyniâ.)*

SI quis Clericus *b* adversùs Clericum negotium habeat, non deserat Episcopum proprium, sed priùs apud ipsum actio ventiletur: vel *certè* consilio ejusdem apud alios, quos utraque *c* pars voluerit, judicium obtinebunt. *d*

CAP. II.

¶ *Judex secularis, si Clericum per se distringet vel condemnat, excommunicari debet.*

Ex Concilio Parisiensi.

NUllus Judicum *e*, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores *f* Ecclesiæ, sine permissu *g* Pontificis per se distringere aut condemnare præsumat. Quòd si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscens emender.

CAP. III.

¶ *Ratione rei, de qua agitur, fortitur quis forum ibi, ubi res est. Sic communiter summatur.*

Ex Concilio Africano. *(an. 402.)*

SAnè si Episcopi, inter *h* quos causa versatur, sint diversarum provinciarum: ille Primas det Judices, in cujus provincia est locus, de quo contenditur.

CAP. IV.

¶ *Episcopus ut suspectus recusatus, de cujus suspicione notoriè constat, potest dare delegatum partibus non suspectum: cujus sententiam poterit per se executioni mandare.*

Gregorius *Bonifacio defensori Corsicæ.* i *(an. 594.)*

SI quis *k* contra Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat: qui si ut suspectus fuerit recusatus, executor ab eo deputetur. Aut si hoc actor refugerit, ab eodem Episcopo est deputandus, qui partes sibi mutuo consensu Judices compellat eligere. A quibus quicquid fuerit definitum, ipsius solicitudine (servatâ lege) modis omnibus compleatur.

CAP. V.

¶ *Super re Ecclesiæ vel Clerici potest Laicus coram Ecclesiastico Judice conveniri: sed si probabiliter negat rem esse Ecclesiæ vel Clerici, ad jurisdictionem Ecclesiasticam declinandam, convenitur coram suo Judice.*

Alexander III. *a (an. 1180. Episc. Gemmensi.)*

SI Clericus Laicum *b* de rebus suis vel Ecclesiæ impetierit, & Laicus res ipsas non Ecclesiæ esse aut Clerici, sed suas proprias asseverat, debet de rigore juris ad forensem Judicem trahi. Cùm actor forum rei sequi debeat: Licèt in plerisque partibus aliter de consuetudine habeatur.

CAP. VI.

¶ *Si quæstio feudalis est inter Clericum & Laicum, cognoscet dominus feudi: sed eo negligente, cognoscet delegatus Papæ, etiam ante negligentiam datus.* h. d. secundum lectoram glossi.

Idem *c (Senonens. Archiepiscopo.)*

EX transmissa *d* nobis insinuatione B. C. *e* & W. militum *f* Ecclesiæ tuæ intelleximus, quòd cùm R. de Calliville *g* eos super quadam possessione coram Trecen. Episcopo traxisset in causam, nobilis vir de Campis *h* eorum Dominus, sub debito fidelitatis inhibuit, ne de seculari feudo in judicio Ecclesiastico responderent: [1 & ſ.] ¶ Per dominum feudi causam jubeas terminari. Et si ipse malitiosè distulerit, tu ei debitum finem imponas.

[1 *Itaque præfatus Episcopus in eos velut contumaces excommunicationis sententiam promulgavit. &* ſ.]

CAP. VII.

¶ *Per dominum feudi secularem sive Ecclesiasticum, quæstio feudalis terminari debet, etiamsi vasalli sint Clerici: & si plures prætendantur domini, non potest unus cognoscere, maximè alio absente, an feudum ad eum pertineat.* h. d. secundum lectoram magis notabilem.

Idem.

VErùm *i* quoniam de quibusdam feudis adversùs Præpositum quæstio mota fuit: Statuimus, ut ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia consecratus *k*, de feudis ipsis, sub suo judicio cognoscatur, si ad Ecclesiasticam cognitionem pertineant: alioquin impetrali beneplacito (sicut justum fuerit) relinquatur. *l*

CAP. VIII.

¶ *Malefactores Ecclesiarum in utroque foro conveniri possunt.*

Lucius III. *l (an. 1181.)*

CUm sit *m* generale, ut actor forum rei sequatur: [1 & ſ.] ¶ Verùm quoniam seculares Judices in exhibenda justitia personis Ecclesiasticis sæpè in judicio sunt remissi, in favorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum Rectores possint sub quo maluerint Judice convenire. *n*

[1 *Convenientiis est, ut apud Judices seculares rapterez prius conveniantur, sed si justitiam exhibere contempserint, aut Judices ex quacunque causa fuerint negligentes, quia judicandi sunt sacrilegi ab Ecclesia de crimine illo, censuram poterit in eos Ecclesiastica exercere.*]

a *Ast. 15. ubi referuntur canones Concilii. cap. 9. Burch. lib. 2. decr. c. 183. Ivo p. 6. c. 128. & 360. Gratianus 11. quæst. 1. cap. si Clericus.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *utraque partes.* d *al. contmebunt.* e *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* f *juniores. Burch.* g *al. sententia.* h *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* i *Gregorius l. 9. epist. 79. regist.* k *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.*

a *Post Concil. Later. part. 8. c. 7.* b *Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.* c *Episc. Trever.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* e *B. G.* f *Trever* g *Calle.* h *Caru.* i *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* k *In Cod. Barb. consecratus vel confirmatus de feudis, &c.* l *al. Idem.* m *Cap. 4. eod. tit. in 2 compil.* n *vide l. si quis in hoc genus, & l. placet. C. de Episc. & Cler.*

CAP. IX.

¶ *Causæ Clericorum secundùm jura, non secundùm consuetudines Laicorum terminantur. Vel sic: In loco temporalis jurisdictionis Ecclesiæ, causæ Clericorum sunt secundum jus canonicum terminanda.* hoc dicit, secundùm gl. & utrumque summatim recipit determinationem.

Cœlestinus III. *(an. 1195. Episc. Paris.)*

QUod *a* Clericis: [1 & infrà.] ¶ Mandamus, quatenus si quas causas pecuniarias Clerici Parisiis commorantes habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas jure canonico decidatis.

[1 *Et.* [& ſ. ¶ *Nullius Episcoporum vel Clericorum ad judicia secularia est trahendus, habent enim illa suos Judices, nec quicquam est in publicis commune cum legibus. Bonifacius vero Papa & Gelasius, & alii plures antecessorum nostrorum antiquioribus Conciliis consonantes, sicut benè patet Juris utriusque peritis, id ipsum in sacris constitutionibus ediderunt. Etàc igitur ratione inducti, per Apost. sedem*]

CAP. X.

¶ *Laicus Laicum super re civili coram Judice Ecclesiastico convenire non potest, nisi in defectu justitia secularis, vel nisi consuetudo id exposcat.*

Innocentius III. *Vercellensi Episcopo. (an. 1208.)*

LIcèt ex *b* suscepto: [1 & infrà.] ¶ Mandamus, quatenus si quando à Laicis Vercellen. literas super rebus, præcipue quæ forum seculare contingunt, à sede Apostol. contigerit impetrari, sublato appellationis obstaculo, decernas auctoritate nostrâ irritas & inanes, quemodo consules & commune de se conquerentibus in judicio seculari exhibeant justitiæ complementum.

Liceat tamen ipsis, qui sub eisdem consulibus taliter duxerint contendendum, si se in aliquo senserint prægravari, ad tuam (sicut hactenus servatum est) vel ad nostram, si maluerint *c*, audientiam appellare: hoc præsertim tempore, quo vacante imperio ad Judicem secularem recurrere nequeunt, qui à superioribus in sua justitia opprimuntur. Si verò consules justitiæ tanquam meritò suspecti fuerint recusati, coram arbitris communiter electis, de causa suspicionis agatur: quæ si probata fuerit esse justa, ad te, vel ad nos pro justitia recurratur: sicut superiùs est expressum.

[1 *Servitutis officio simus omnibus in justitia debitores: sic tamen in jure suo nos quibuslam conveniat providere, ne aliis injuriam facere videamur, ne, quod absit, inde sumatur materia scandali, unde providâ debet consideratione sedari. Ex insinuatione fame dil. filiorum consulum communis Vercellensis, nos noveris accepisse, quòd cùm de singulis quæstionibus, qua mota fuerunt contra eos coram consulibus justitiæ, juxta consuetudinem approbatam velint cuilibet conquerenti justitiæ plenitudinem exhibere, Laici quidam ut eorum jurisdictionem evacuent & fatigent, eos laboribus & expensis super rebus, quæ judicium Ecclesiasticum non requirunt, literas Ap. impetrant, & sic præter jurisdictionem consulum, quam meruerant, eos cogunt multipliciter laborare: volentes igitur sic eorum utilitati consulere, ne patiamur justitiam aliorum deperire. ſ. t. per a. ſ.*]

CAP. XI.

¶ *Vidua Laicum coram Judice Ecclesiastico convenire non potest, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum Judicis secularis.*

Idem *d Archidiacono & Thesaurario e Turonensi. (an. 1210.)*

EX tenore *f* literarum Comitis Britanniæ, nostris est auribus intimatum, quòd cùm causam, quæ inter mulierem nobilem F. & I. de Meduano super hæreditate suâ noscitur agitari, vobis commiserimus terminandam, ipse Comes eidem mulieri, cùm tam ipsa, quàm prædictus I. essent de foro ipsius, mandavit, ut causam deferrent ad ipsum, promittens eidem, quòd faceret ei justitiæ plenitudinem exhiberi *a*: [& infrà.] ¶ Nos igitur attendentes, quòd sic sumus viduis in justitia debitores, quòd aliis injustitiam facere non debemus: mandamus, quatenus nisi sit talis causa, quæ ad Ecclesiasticum Judicem pertinere noscatur, ei supersedere curetis: dummodo per Judicem secularem suam possit justitiam obtinere, alioquin non obstante ipsius contradictione, causam ipsam ratione prævià terminetis.

[1 *Nobis nihilominus intimare procurans, quòd in curia sua debeat hujusmodi negotium terminari, & vos & mulier supradicta ei nequaquam obtemperare volentes, fatagitis in causa procedere, & sic sibi minùs rationabiliter jurisdictionem auferre, unde nobis humiliter supplicat it, ut causam ipsam ad eum, ad quem specialiter pertinet, mittere dignaremur.*]

CAP. XII.

¶ *Clericus non potest constituere sibi Judicem Laicum, etiamsi proprium juramentum & adversarii consensus accedat.*

Idem *Pisano Archiepiscopo. (an. 1210.)*

SIcut [1 & ſ.] ¶ Asseruisti te usque ad tria tempora tenuisse, quod licitum sit Clerico renunciare saltem in temporalibus causis juri suo, & sibi Laicum judicem constituere, præsertim ubi adversarii voluntas accedit: ac temerè juramentum super hoc interpositum respondisti: Immemor constitutionis, *c* quâ cavetur, ut privatorum juri publico minimè derogari. Cùm ergo hoc jus in *d* Mileuitano & Carthaginensi Conciliis sit specialiter promulgatum, ne Clerici Clericos relicto suo Pontifice ad judicia publica pertrahant, alioquin causam perdant, & à communione habeantur extranei: & tam Episcopi, quam Diaconi, seu quilibet Clerici in criminali, seu in civili negotio, si derelicto Ecclesiastico judicio, publicis judiciis se purgare voluerint, etiamsi pro eis lis fuerit sententia, locum suum amittant, & hoc in criminali actione: in civili verò perdant, quod evicerint, si locum suum maluerint *e* obtinere: Manifestè patet, quod non solùm inviti, sed etiam voluntarii paciscinon possunt, ut secularia judicia subeant, cùm non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potiùs toti collegio Ecclesiastico sit publicè indultum: cui privatorum pactio derogare non potest. Nec juramentum licitè servari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur.

[1 *Meditatione.* & infrà. ¶ *Super eo autem admiramur plurimum, & movemur, quòd cùm te reputemus virum providum & discretum, & juxta debitum Pontificalis officii, statuta sanctorum Patrum ignota tibi esse non debeant, & jurisperitorum copiam habere noscaris.*]

CAP. XIII.

¶ *Clerici, super excessibus, coram suo Episcopo conveniri debent, non coram his, quibus serviunt, nisi consuetudo vel privilegium aliud inducat.*

Idem *Beluacensi Episcopo. (an. 1210.)*

CUm contingat *f* interdum *in via*: [& infrà.] ¶ Insuper postulasti, an cùm aliqui Clerici deputati servitio Capituli Beluac. aut aliorum Clericorum tuæ diœcesis super excessibus impetuntur, sint cogendi coram te, vel potiùs coram illis, quibus serviunt, querelantibus respondere, cùm illi sibi jurisdictionem hujusmodi

a *Vid. l. 19. post operis. & ff. de novi oper. nunc. & l 2 ff. de judic. per Bart.* b *C. 4. eod. tit. in 3 compil.* c *Additur, illius.* d *Verba, qua tribuuntur hoc loco Milevitano Concil. habentur in Concil. Tolet. III. cap. 13. Reliqua in Concil. Carthag III. cap. 9.* e *l. id quod nostrum. de reg. jur. & l. 1. ff. solut. matrim.* f *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.*

vendicare contendant, licèt illos excommunicare non valeant, vel aliàs etiam coërcere. Super quo taliter respondemus, quòd ad te (utpote ordinarium) de talibus debent conquerentes habere recursum: maximè si super his impetuntur, quæ in tua noscuntur diœcesi commisisse. Nisi forte hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia vel consuetudine speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vendicare.

CAP. XIV.

¶ *Episcopus delicti condemnat Clericum de delicto, sed non privat beneficio alibi existente: sed Episcopus beneficii privabit quasi exequendo condemnationem Judicis delicti.* h. d. secundum unum intellectum. *Secundum alium intellectum,* h. d. Episcopus delicti condemnat Clericum de delicto, privando beneficio alibi suo, sed executio realis fit ab Episcopo beneficii.

Idem a *Senicen. Episcopo. (an. 1210.)*

POstulâsti *b* per sedem Apost. edoceri, utrum Sacerdos habens Ecclesiam in una diœcesi, & residens in eadem, domicilium verò patrimonii ratione in alia, ibi delinquens, ab eo in cujus diœcesi habet patrimonium, pro delicto ibidem commisso debeat judicari, præsertim in causa, quæ officii sui seu beneficii privationem exposcunt? Ad quod breviter respondemus, quòd per Episcopum, in cujus diœcesi deliquit, sententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cujus diœcesi beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda.

CAP. XV.

¶ *Miserabilis persona potest Laicum interdicto unde vi, coram Judice Ecclesiastico convenire, etiamsi res subtracta dicatur feudalis.*

Honorius III. *Archiepisc. Decano, & Archidiacono Turon. (an. 1220.)*

EX parte B. quondam Angliæ Reginæ fuit propositum, quòd cùm nobilem virum G. detentorem castri Segrey, ratione dotalitii pertinentis ad ipsam, quo per eum vel ejus complices contra justitiam fuerat spoliata, c auctoritate bonæ memoriæ Joannis Papæ præd. nost. coram vobis traxisset in causam: Dictus nobilis excipiendo proposuit, quòd literæ Apostolicæ non valebant, pro eo quòd castrum Guargiæ, ubi est ejus domicilium principale, consistit in diœcesi Rodon. quæ ultra duas dietas à Turonis est remota. Verùm replicatum fuit ex parte Reginæ, quòd idem nobilis Turonis satis poterat conveniri, cùm non solùm in Rodon. diœcesi, sed & in Andegavensi diœcesi existat, eò quòd *d* & castra & reditus plures habet in ipsa, & castrum, de quo quæstio vertitur, in eadem est diœcesi, quæ à Turon. nequaquam ultra XII. leucas distat. Idem quoque adjecit, quòd cùm dicta Regina jus suum coram domino feudi prosequi debuisset, literæ Apostolicæ non valebant, cùm non faciebant mentionem, quod dominus feudi fuerit requisitus, & ipse in exhibenda justitia extiterit negligens vel remissus: subjiciens, quòd eædem literæ falsitate expressâ fuerant impetratæ, eo quòd suggestum fuerat, castrum illud ad eandem Reginam ratione dotalitii pertinere: cùm nec ab initio, nec durante matrimonio à viro sibi fuerat in donationem propter nuptias assignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipsius Reginæ responsum, quòd vidua spoliata, irrequisito feudi domino, spoliatorem seu detentorem rei coram Ecclesiastico Judice poterat convenire, cujus interest viduas defensare: [1 & 3.] ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum nobilem terram & mansionem habere in Andegavensi diœcesi, in qua interdum consuevit commorari, & ipsam diœcesim ultrà duas à Turon. non distare dietas, & in eadem litigiosam rem esse: non obstantibus exceptionibus aliis, quæ in petitorio potiùs, quàm in possessorio, quòd Regina contra eundem nobilem intentabat, locum habere videntur, in ipso negotio juxta priorum continentiam literarum, ratione præviâ procedatis.

[1 *Nec obest, quod sibi castrum illud non fuit assignatum, cum claræ mem. Joan. Rex Angliæ, hæres & successor vir sui, castrum prædictum in Concabin. pro aliis rebus dotalibus eidem concessit, & ipsa illud pro dote diu pacificè possedisset. Ad hoc autem fuit ex parte nobilis prædicti replicatum, quòd prædictus Rex Joann. hæres non fuerat Regis Richardi, nec dominus Andegavitæ, sed ejus castri raptor potiùs & invasor: & ita jus quod ipse nequam habuerit, transferre non potuerit in Reginam. Ad quod sic pars Regina respondit, quòd contra rescriptum exceptio hujusmodi non valebat, nec locum habebat in possessorio, quòd eadem contra dictum nobilem intendebat. Unde vos aures hujusmodi exceptionibus frivolis adhibentes, in principali negotio procedere hactenus distulistis in ejusdem Reginæ gravamen non mediocre & jacturam. Nos igitur volentes, ut finis litibus imponatur, &c.*]

CAP. XVI.

¶ *Laici usurpantes jura Ecclesiastica, velut sacrilegi per Judicem Ecclesiasticum compelluntur.*

Gregorius IX. *fratri Palmerio Canonico S. Trinitatis. (an. 1230.)*

COnquestus est nobis Bononiensis Episcopus, quòd potestas & commune Bononien. temporalem jurisdictionem, quæ in quibusdam castris & villis Ecclesiæ Bononiensis competit pleno jure: & in cujus quasi possessione fuisse ac esse dignoscitur, per violentiam usurpare præsumunt: [& *infrà.*] ¶ Cùm autem valdè sit iniquum, ut ea, quæ collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus Ecclesiis, vel relicta, ut eis justis modis aliis acquisita, aliis usibus applicari: propter quod meritò invasores ipsarum rerum, tanquam sacrilegi, sicut anathemati usque ad satisfactionem congruam suppo-nendi: [& *infrà.*]

¶ Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, monitione præmissâ, per censuram Ecclesiasticam cessare ipsos ab hujusmodi, & satisfacere de præteritis damnis & injuriis, appellatione remotâ, compellas.

CAP. XVII.

¶ *Privilegiatus ut non teneatur respondere nisi in certo loco: si in alio loco respondere vel solvere promittit, ubi poterit conveniri & etiam ubi habet domicilium, secundùm Joan. Andr.*

Idem *Episcopo Dulmensi. (an. 1230.)*

DIlecti filii I. & A. cives Romani, suâ nobis petitione monstrârunt, quòd cùm Abbati S. Genovefæ Parisien. super quadam pecuniæ summa, contra R. prædecessorem tuum literas impetrâssent, tu proponi fecisti, quòd omnibus Anglicis est à sede Apost. indultum, ut super causis pecuniariis citra mare conveniri non possint; propter quod idem Abbas in negotio non processit. Verùm, quia etsi fuisset privilegium tale concessum, non tamen prodesset illis, qui se certo loco respondere, vel solvere adversariis promiserunt, cùm ibi & ubi domicilium habent, valeant *a* conveniri: mandamus quatenus eisdem de pecunia ipsa cum justis & moderatis expensis, & congruâ satisfactione damnorum (usuris omnino cessantibus) satisfacias, ut teneris: alioquin eidem Abbati nostris damus literis in mandatis, ut in commisso sibi negotio (propositâ ex parte tua indulgentiâ non obstante) juxta prioris mandati nostri tenorem sine dispendio moræ procedat.

CAP. XVIII.

¶ *Quanquam Laici possint jurisdictionem non sui Judicis*

a *al. Viennis.* b *Cap. 3 eod. tit. lib. 4. compil.* c *vide l. 3. §. divus. de sepul. viol. & l. jubemus. C. de sacrof. Eccles.* d *quòd in ipsa diœcesi, &c.*

a *l. contraxisse. ff. de action. & obligat. Bart. in l. 1. C. de summ. Trinit.*

prorogare, Clerici tamen non possunt, nisi Episcopi diœcesani consensus accedat, & Judex cujus jurisdictionem prorogare volunt, sit Ecclesiasticus.

Idem *Abbati Trecen.*

SIgnificâsti *a* nobis, quòd P. Clericus ad petitionem C. mercatoris se tuæ jurisdictioni subjecit, si in termino nunc elapso, de pecunia mutuata non satisfecisset eidem: [& *infrà.*] ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd licèt privatorum consensus eum, qui jurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit Judicem constituere, Clerici tamen in Judicem non suum (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi diœcesani voluntas accedat) consentire non possunt.

CAP. XIX.

¶ *Legitimè citatus, tenetur coram Judice citante causam prosequi, non obstante, quòd post citationem mutaverit forum.*

Idem.

PRoposuisti nobis, quòd quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam *b* adversarii sui, à te legitimè citatus ad causam, quia postmodum jurisdictionis alterius esse cœpit, tuum intendit judicium declinare. Porrò tuæ prudentiæ dubium esse non credimus, quòd is in prædicta causa jus revocandi forum non habet, quasi ab altero c jam præventus.

CAP. XX.

¶ *Quisque Clericus potest in curia Romana conveniri, licèt aliàs specifice forum ibi non sortiatur: habet tamen ex causa jus revocandi domum.*

Idem.

LIcèt ratione delicti seu contractûs aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus vester apud sedem Apostolicam conventus non fuerit: quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem & magistra, ritè compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet: nisi pro alia justa & necessaria causa venisset, quam si tunc allegâsset, jus revocandi domum salvum fuisset eidem.

DE LIBELLI OBLATIONE.

TITULUS III.

CAP. I.

¶ *Actor tenetur in scriptis libellum porrigere. Vel sic: Judex non debet admittere actorem ad litigandum, nisi prius libellum in scriptis offerat.* h. d. per alia verba.

Ex Concilio apud sanctum Medardum habito. *d (an. 854.)*

IGnarus *e* Episcopus dixit: Habetis libellum reclamationis vel postulationis? Illi responderunt, se præ manibus nullum habere libellum. Ignarus Episcopus dixit *f*: oportet vos secundùm Ecclesiasticam auctoritatem, reclamationem vestram libelli serie declarare *g*, eamque vestris manibus roboratam, Synodo porrigere, ut tunc vobis canonicè valeat responderi. Et tunc ipsi fratres libellum conscribentes porrexerunt.

CAP. II.

¶ *Cum agitur reali, non sufficit rem generaliter peti, sed debet ita specificari, ut evitetur obscuritas & aquivocatio.*

Innocentius III. *(an. 1210.)*

SIgnificantibus *a* T. & R. fratribus nostro fuit Apostolatui declaratum, quòd cùm inter ipsos ex una parte, & V. ex altera, super quadam terra coram Judicibus delegatis tracti fuissent in causam, oblato eis libello: illi (cùm plures terras haberent) ut terra illa, super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, à Judicibus postulârunt: quod cùm ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocârunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, si quid post appellationem hujusmodi noveritis attentatum, &c.

CAP. III.

¶ *Non tenetur reus respondere libello in Actione personali, si non exprimitur causa petendi.*

Gregorius IX. *Archipresbytero civitatis novæ, & M. Canonico. Culmen. (an. 1235.)*

DIlecti filii fratres Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Hispida, suâ nobis petitione monstrârunt, quòd cùm Prior & Conventus sanctæ Mariæ ad Carceres, *(diœcesis Paduana)* ipsos super quadam pecuniæ summa coram Priore sanctæ Trinitatis Veron. auctoritate Apostolicâ convenissent, ex parte ipsorum fuit excipiendo propositum, quòd cùm dicti Prior & Conventus nollent exprimere in petitorio libello *b* conventionali, quare sibi dicta pecunia deberetur, super hoc minimè respondere tenebantur: & quia dictus Judex exceptionem hujusmodi admittere denegabat, nostram audientiam appellaverunt. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum, &c.

DE MUTUIS PETITIONIBUS.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ *Judex etiam delegatus, compellit actorem ad respondendum reo in causa reconventionis, & utramque causam ordine successivo simul audiet, & unâ sententiâ terminabit.* h. d.

Alexander III. *Vulteranæ Episcopo c & Abbati de Spongia. (an. 1180.)*

EX *d* literis: [1 & *infrà.*] ¶ Quoniam rationis ordo exigit *e*, ut Plebanus & Clerici Maturen. Abbati & fratribus Maturen. monasterii, de iis, quæ adversùs eos proponunt, debeant in vestra præsentia respondere, cùm sibi ex ipsis coram vobis à sede Apostolica delegatis justitiam postulant exhiberi: Mandamus, quatenus actione Plebani & Clericorum propositâ, & responsione factâ: monitione præmissâ, compellatis eosdem, memoratis Abbati & fratribus in contendendi coram vobis super suis quæstionibus respondere, ut vicissim postmodum rationes partium audientes, concordiâ vel judicio utrisque negotium terminetis.

[1 *Vestris accepimus, quòd dil. filii nostri Abbas & fratres Maturensis monasterii, super quæstionibus, quas Plebanus & Clerici Maturen. adversus eos proponunt, vestrum parati sunt subire examen, si illi in continenti debeant de suis quæstionibus respondere. Unde*]

a *Vide Fernandum Vasquium lib. 1. §. 9. de success. resolut. num. 95.* b *dictio, cujusdam, deest in quibusdam manuscr.* c *al. illo.* d *Medardum monasterium est in urbe Suessionensi, ubi id Concilium habitum est. Burchardus lib. 2. decret. cap. 192. hujus part. 6. c. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *Usmarus. al. Hugmarus.* f *Vid. l. si quando. C. unde vi. & l. si homicidii. C. de accus. & authent. de jud. §. oportet. coll. 6.* g *allegare.*

a *Vid. Lanfranc. in cap. quoniam. §. probationes. infrà. de prob. & quatenus hic agitur de libello incerto & obscuro, Jasonem in §. sed istæ. Instit. de action. Decium in cap. delicti sup. de judic. & Paulum de Castr. consil. 145. & Alex. consil. 181. & 184. in 2. volum.* b *vid. l. fin. C. de aun. excep. & l. 1. ff. de edend. per Bart.* c *male alii Archipresbytero.* d *Past Conc. Lat. sub Alexan. III. part. 11. c. 1. & c. 2. eod. tit. in 1 comp.* e *Vid. l. cum Papinianus. in fin. C. de sent. & inter. omnium jud.*

CAP II.

¶ *Modus procedendi datus per rescriptum in causa conventionis, intelligitur repetitus in causa reconventionis.*

Cœlestinus III. *Rothomag. a Decano. (an. 1195.)*

PRudentiam *b:* [*& infra.*] ¶ Sanè consuluisti nos, utrùm cùm causa appellatione remotâ committitur, & reus coram eodem Judice actorem reconvenerit, & actor super reconventione appellationis obstaculum interponit, an sit hujusmodi appellationi deferendum? Nos verò ita sentimus, quòd cùm actoris & rei eadem sit conditio, & uno eodemque jure circa appellationis remedium debeat uterque censeri, sicut desiderat actor, ut sibi juxta mandatoris rescriptum justitia fiat appellatione remotâ: eodem modo reconvenienti deber in sua justitia respondere.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITULUS V.

CAP. UN.

¶ *Non per positiones & responsiones, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam, sit litis contestatio, quâ omissâ, nullus est processus.*

Gregorius IX. *Abbati sancti Joannis in Vineis.*

(an. 1230.)

OLim inter Episcopum Noviensem ex parte una, & Capitulum Ecclesiæ sancti Quintini ex altera, super quibusdam injuriis, & excommunicationum sententiis, & quibusdam aliis articulis orta fuit materia quæstionis: [*& infra.*] ¶ Judices factis quibusdam positionibus & responsionibus ad easdem: auditis etiam, quæ partes voluerunt proponere coram eis, causam eandem ad examen Apostolicum remiserunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra præsentia constitutis, quamvis positiones & responsiones hinc inde super pluribus articulis factæ fuerint coram Judicibus memoratis: quia tamen litis contestationem *c* non invenimus esse factam, cùm non per positiones & responsiones ad eas, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam contestatio *d* litis fiat: processum ipsorum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum.

UT LITE *e* NON CONTESTATA NON PROCEDATUR AD TESTIUM RECEPTIONEM, VEL ad sententiam diffinitivam.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ *Si agatur de adulterio ad separationem tori, & ante litis contestationem reus est contumax, potest excommunicari: sed testes recipi non possunt, nec causa diffiniri.*

Innocentius III. *Abbati sancti Proculi (Ord. S. Ben.) & L. Canonico Bononiensi. (an. 1204.)*

AD *f* hæc Deus: [*& infra.*] ¶ Cùm causa, quæ inter R. & B. uxorem ejus vertitur, auctoritate Apostolicâ vobis commissa fuisset, tandem procurator ejusdem R. libello uxoris, quo virum ad separationem tori, & ut dotem reciperet, de adulterio accusabat, noluit respondere, donec Advocatus ejus veniret, inducias postulando. Qui cùm hujusmodi inducias sæpè petendo, vobis illudere videretur, tandem ad præsentiam vestram accedens, dixit se respondere paratum: sed die statuto, cùm crederetur responsurus libello, restitutionem uxoris primò fieri postulavit, ne secùs fieret, appellando *a*. Verùm quia dicebat mulier se virum habere suspectum, & idem Procurator nec de mulieris impunitate cavere, nec vestro se curâsset postmodum conspectui præsentare, vos testes mulieris recipere studuistis: [*& infra.*] ¶ Consultationi vestræ taliter respondemus, quòd licèt ordo judiciarius in aliis controversiis sit servandus, & in matrimonialibus causis non usquequaque servetur: quia tamen in præsenti negotio non est actum de fœdere matrimonii, sed de crimine adulterii (per quod ad separationem conjugii, non ad conjunctionem intenditur) quia lite non contestatâ testes fuerunt recepti, & attestationes etiam publicatæ, sive deferendum, sive non deferendum appellationi fuisset, non est ad diffinitivam sententiam procedendum. Potuit tamen præfatus R. propter suam contumaciam, vel etiam Procuratoris (si sciens non purgaverit eandem) excommunicationis sententiâ innodari.

[1 *In Apostol. sede constituit totius Ecclesiæ magistratum, nè quia secundum Scripturæ sententiam fecit Deus hominem rectum, sed ipse se immiscuit quæstionibus infinitis, ad eandem modi quæstionum difficiles referantur, suo recto judicio dissolvendi. & infra.*] ¶ *Ad Apostolatûs nostri notitiam literarum vestrarum insinuatione pervenit, quòd*]

[1 *Et attestationibus publicatis diligenter auditis, quæ fuerunt ipsius nomine allegata. Quia verò cùm de ferenda sententia cum viris prudentibus tractaretis, diversorum inveniebatur diversa consilia, quibusdam dicentibus appellationi simpliciter deferendum, aliis autem appellationis deferendum non esse, nonnullis etiam asserentibus appellationem nullatenus tenuisse, cùm mulier non sit restituenda viro suspecto, nisi de impunitate sufficienti præstita cautione, vos in tanta varietate nos consulere voluistis, qualiter esset in hoc negotio procedendum. Nos igitur*]

CAP. II.

¶ *In causa restitutionis, contra contumacem, lite non contestatâ, sententia proferri non potest.* hoc dicit, comprehendendo omnem modum summandi.

Idem *Hierosolymit. Patriarchæ, & Archiepisc.* b *Cassen. (an. 1210.)*

I. ACcedens *c:* [*& infra.*] ¶ Cùm in Judicium delegatorum præsentia, Archiepiscopus Tirenen. restitutionis beneficium postularet, Plebanus sancti Marci de Venetiis (contra quem agebat) nihil ad objecta respondit *d*, sed ad nostram audientiam appellavit: & licèt sæpè fuisset admonitus, ut juri pareret (quia ejus appellatio non tenebat) noluit tamen respondere amplius, vel coram eis etiam comparere. Ipsi verò Judices (cùm Plebanus in sua contumacia perduraret *e*) testes receperunt ab adversa parte productos, & depositionibus redactis in scriptis, mandaverunt eidem, ut ad eos accederet, in personas, vel in dicta testium objecturus. Quod cùm facere noluisset *f*, in ipsum excommunicationis sententiam protulerunt, possessionem juris parochialis adjudicantes Archiepiscopo memorato: & eum restituentes in integrum, districtius vetuerunt, ne quis possessionem Tirenen. Ecclesiæ restitutam præsumeret perturbare. Cùm igitur *g* lis coram eisdem Judicibus non esset contestata, & manifestè pateret, literas ipsas per veri suppressionem obtentas, (cùm manifestum esset duos prædictorum Judicum, Achonien. videlicet & Beriten. Episcopos, eidem Archiepiscopo tanquam Suffraganeos suo Metropolitano subesse) ac ex his Plebanum legitimè appellâsse constaret, in quem (etiamsi minùs legitimè appellâsset) licèt Judices ipsi propter contumaciam excommunicationis forte potuerunt proferre sententiam, non tamen debuerunt super principali negotio diffinitivam sententiam, lite non contestatâ, proferre: prædictos cassavimus sententias, imò cassas denunciavimus & inanes, Unde Trien. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut Ecclesiæ S. Marci instrumenta restituat, & etiam universa, quæ hujusmodi occasione sententiæ per se, vel per alios occupavit.

[1 *Ad præsentiam nostram ven. f. n. Paphen. Ep. ven. f. n. Achoni Tibaden. & Beriten. Episcoporum nobis literas præsentavit, sententiam continentes, quam super causa, quæ inter ven. f. n. Tyren. Archiepiscopum ex una parte, & Plebanum sancti Marci ex altera vertebatur, videra Episcopi promulgârunt: asserebant etenim iidem Episcopi memorati per suas literas, quòd cùm causam ipsam de mandato nostro fuscepcrint terminandam, partes ad suam præsentiam convocârunt. Sed Plebanus nec eorum literas, in quibus mandati nostri tenor erat expressus, recipere voluit, nec eorum se conspectui præsentavit, sed secundò citatus, licèt nec literas earum recipere voluisset, coram eis apparuit, prioris absentia sua causas allegans, & inspecto nostrarum literarum tenore, petitu etiam induciu & recepto, ab eis licentiatus abcessit, se statuto die ad eos redire promittens.*]

CAP. III.

¶ *Si lite non contestatâ reus est contumax, si fieri potest, mittitur actor in possessionem, causâ custodiæ: aliàs reus excommunicabitur.*

Idem *Episcopo Brixiensi. (1210.)*

TUæ fraternitatis *b* devotio: [1 & 3.] ¶ Consultationi tuæ taliter duximus respondendum, quòd si reus lite non contestatâ se absentat *c* contumaciter: talisque sit causa, quòd actor possit in petitarum rerum possessionem induci, est in eandem causa custodiæ inducendus. Quòd si causa talis fuerit, quòd idem in possessionem nequeat intromitti *d*, ut juri pereat, per censuram Ecclesiasticam est contumax compellendus.

[1 *Consuluisti prætereà, utrùm si aliquis citatus legitimis peremptoriis parere noluerit, Judex lite non contestatâ contra ipsum debeat sententiam promulgare, ut idem affectus radio appellationis, saltem Judicis se conspectui repræsentet. Ad quod*]

CAP. IV.

¶ *Receptio testium facta contra non contumacem, lite non contestatâ, in causa matrimoniali est nulla.*

Idem *de decima & Helemosio* e *Abbatibus Aurelian. & Carnoten. diœcesis, (1210.)*

II. ACcedens *f* ad sedem Apostolicam nobilis vir Guil. *g* Vicecomes, nobis exposuit, quòd cùm Corisopiten. Episcopus Comitem Britanniæ proximâ lineâ consanguinitatis attingat: & Archidiaconus ejus sit Clericus commensalis (qui eidem Vicecomiti est adversarius principalis, utpote qui uxorem *h* suam, & terram publicè detinere præsumit) & magister P. de terra uxoris suæ oriundus, existat nimis favens eidem, & omnes sub districtu existant Comitis memorati, nec nisi per districtum ipsius ei pateat accessus ad eos, & ipsi, quibus causa inter ipsum & uxorem suam commissa fuerat, nunquam ei voluerint, nisi in terra inimicorum suorum, locum & terminum assignare, quò sine mortis periculo accedere non audebat: & licèt literas non habuit de conductu, si tamen missæ ei fuissent, non debebat se credere fuis capitalibus inimicis: [1 & 3.] ¶ Mandamus, quatenus cùm propinquiores sitis terræ nobilis jam dictæ, quàm suæ, & causa ipsa per vos commodiùs valeat terminari, cùm ad vos securus a pateat accessus, utrinque *b* partibus convocatis (si vobis constiterit, quòd ante litem legitimè contestatam, vel post appellationem ex præmissis causis interpositam, testes super consanguinitate contra matrimonium absque culpa contumaciæ recepti fuissent) vos attestationes hujusmodi decernatis irritas & inanes, compellentes dictam nobilem, ut revertatur ad virum suum (quem inconsultè dimisit) ita quòd postquam ipse vir plenariam restitutionem habuerit tam uxoris, quàm terræ, causam super matrimonio audiatis: eamque fine canonico terminetis.

[1 *Sed quia lite non contestatâ super consanguinitate testes recipere præsumpserunt:* & infra. ¶ *Cum igitur in matrimonialibus causis non tam ad disjungendum, quàm ad conjungendum debeamus existere promtiores, ne forte quod Deus conjunxit, homo non separare præsumat, dist. v. p. a. s.*]

CAP. V.

¶ *Lite non contestatâ non recipiuntur testes regulariter super principali. Fallit in casibus hic annotatis: scilicet cum timetur de morte, vel absentia diuturna testium: tunc enim servatâ solennitate hic positâ, possunt etiam lite non contestatâ testes examinari.* h. d. usque ad §. porrò.

Idem.

QUoniam *c* frequenter in dubium revocatur à multis, an lite non contestatâ testes recipi valeant, auctoritate præsentium duximus declarandum, regulariter verum esse, quòd lite non contestatâ, non est ad receptionem testium procedendum. Nisi fortè de morte testium timeatur, vel absentia diuturna: in quibus casibus, cùm civiliter est agendum (ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur) senes, & valetudinarii, & alii testes (de quibus ex aliqua rationabili causâ timetur) etiam lite non contestatâ sunt proculdubiò admittendi, seu pars conventa sit contumax, seu sit absens absque malitia, ut conveniri non possit. Sed si actor non convenerit adversarium intra annum, ex quo conveniri poterit, vel saltem receptionem hujusmodi testium non denunciaverit illi: attestationes sic receptæ non valeant, ne fortè hoc procuret in fraudem, ut processûs temporis exceptiones legitimæ ad repellendum testes, vel aliæ locum habere non possunt.

¶ *Cùm agitur de matrimonio carnali vel spirituali, possunt contra contumacem etiam lite non contestatâ testes recipi, & sententia diffinitiva ferri. Si verò reus est absens, sed non contumaciter, tunc in carnali non procèditur, sed expectatur absens. In spirituali verò, si agatur de contractu, stabitur juribus antiquis: si de contrahendo, expellatur absens per sex menses. Sed de hoc ultimo, quando agitur de contrahendo, dic hodie ut in capit. quàm sit. & capit. cupientes. de elect. in 6. ubi aliter est provisum.* h. d.

Forrò speciales causæ possunt occurrere, in quibus casualiter est aliud observandum, ut (verbi gratiâ) si super alicujus electione, vel copia maritali *d* quæstio moveatur: tunc etenim (ne propter longam moram in spiritualibus & temporalibus patiatur Ecclesia læsionem, vel viro sive mulieri fornicationis occasio præbeatur, maximè cùm propinquitatis gradus opponitur lege divinâ prohibitus) in hujusmodi casibus (si contumax apparuerit is, in quem fuit actio dirigenda, seu quia peremptoriâ citatione receptâ venire contemnit, seu quia malitiosè seipsum occultat, *e* seu quia impedit, ne possit ad eum citatio pervenire) testes lite non contestatâ recipiuntur, & ad receptionem testium procedendum.

a *al. Archiep.* b *Pars c. prudentiam. sup. de offic. jud. del. & 1. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *Vid. Bart. & Fulgos. & Paulum in l. causas. C. de transf. Soc. in reg. 295.* d *l. un. C. eod. & l. Aurelius. & idcircò. ff. de lib. leg.* e *Vid. Bart. Soc. in fallent. Reg. 256. & aliquos seqq.* f *C. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Vid. auth. qui semel. C. quom. & quand. jud. & ibi gl.* b *Cæsarien.* c *C. 1. eod. tit. in 2. comp.* d *Vid. l. ff. si quis jus dicenti obtemp & l. 2. ff. si quis in jus voc. non ierit.* e *al. malitia permaneret.* f *Vid. l. 2. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco publ.* g *ordo est: Igitur nos cassavimus prædictas sententias, cùm lis non esset contestata, & pateret, &c. & constaret, &c.*

excom

a *Vid. l. dissolute. C. de cond. ex lege.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *al. absentaverit se.* d *introduci.* e *de Curia Dei & de eleemosyna Abbatib. &c. Ord. Cist.* f *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* g *Al. VV.* h *Ex qualibet enim harum causarum oritur inimicitia capitalis, ut hic per Doct. tradit Marsil. in l. 1. §. præterea ff. de quæst.*

a *Securior.* b *utriusq.* c *C. 5. eod. tit. in 3. compilat.* d *contrahenda vel contracta, sed is, qui abest, contumax est: & sic variat. à §. seq. si autem. secund. Hostien. Joan. And.* e *vide l. contumacia, cum not. ff. reg. jur.*

Universidad de Deusto Biblioteca

statâ sunt merito admittendi, & nihilominus (si de causa liqueat) ad diffinitivam sententiam procedendum. Si vero aliter absens fuerit, & agatur de spirituali conjugio inter Prælatum & Ecclesiam jam contracto, electione maximè confirmatâ, illud in hoc articulo volumus observari, quod super expectatione talium personarum in sacris est canonibus diffinitum. Quod si forsan aliter de spirituali conjugio contrahendo : is qui est in Prælatum electus, per spatium sex mensium expectetur, nisi (pensatis negotii circumstantiis) per superioris providentiam magis vel minus fuerit expectandus.

Si autem de carnali conjugio sit agendum, tam diu alteruter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu *a* verisimiliter præsumatur : quia cùm sine culpa sit absens, ut si captivitate, vel ægritudine, aut alio justo impedimento forsitan teneatur, aut etiam propriâ, sed non malitiosâ voluntate, in remotis partibus moram faciat *b*, ut de facili vel in brevi citari non possit : ei quidem præjudicari non debet, cùm habeat forsan exceptiones legitimas ad intentionem contrariam elidendam : eo nequaquam obstante, quod de lapsu carnis posset opponi : quoniam in conjugio multi casus occurrunt, in quibus conjuges sine culpa, sed non sine causâ continere coguntur.

¶ *Ad perpetuam rei memoriam, vel cùm agitur per viam inquisitionis, possunt testes sine litis contestatione recipi, & etiam publicari.* h. d. usque ad 4. In aliis vero.

Sunt & alii casus similiter *c* speciales, in quibus absque litis contestatione legitimè possunt testes produci, ut quando excessuum inquisitio, vel testium publicatio imminet facienda.

¶ *Si reus lite non contestatâ est contumax, & agitur realis, mittitur actor in possessionem rei petitæ, causâ custodiæ : quam tamen recuperat reus veniens intra annum, si offerat cautionem de stando juri, & restituat expensas : post annum verò hic non servatis non auditur, nisi super proprietate. Sed si convenitur realis, qui nomine alieno possidet, nominabit Dominum in judicio, & statuuntur ei termini, intrà quem faciet Dominum comparere : qui si intra terminum non venerit, Judex illum citabit : qui adhuc non veniente, Judex mittet actorem in possessionem veram. Si verò reus contumax convenitur actione personali, mittetur actor in possessionem bonorum ipsius rei, pro modo debiti declarati : & primo mobilium, secundo immobilium, si mobilia non existant : vel excommunicabitur reus.* h. d. usque ad finem.

In aliis verò casibus prudenter est attendendum, utrùm contumax realî actione, an personali conveniatur. Si realî, mittendus est actor in rei petitæ possessionem, ut tædio affectus reus veniat responsurus. Qui si venerit intra annum (judicio sisti præstitâ cautione *d*, ac exhibitâ satisfactione congruâ expensarum) possessionem recuperet. Quod si cautionem offerre neglexerit intra annum actor post annum rerus constituetur possessor, super proprietate duntaxat adversæ parti defensione legitimâ reservatâ. Quod si super rebus immobilibus quisquam conveniatur, qui eas possidet nomine alieno, debet statim in judicio Dominum nominare, certo dierum spatio à Judice statuendo *e*, eoque ad ejus notitiam perducendo, ut vel ipse veniens, vel idoneum dirigens responsalem, actoris intentionem excipiat. Si verò post tempus indultum, quod dispositum est, noluerit adimplere, tanquam lite, quæ ingeritur, ex eo die, quo possessor ad judicium vocatus est, ad interrumpendam præscriptionem longi temporis contestata, Dominum possessionis Judex tribus *a* editis legitimis evocabit : & tunc ipso in eadem voluntate manente, negotium summatim examinans, in possessionem ipsarum rerum actorem mittere non tardabit : omni allegatione absenti super principali quæstione reservatâ. Si autem super personali actione conveniatur, vel mittendus est actor in possessionem mobilium ipsius, vel immobilium, si fortè mobilia non habeat, pro modo debiti declarati : vel in contumacem est Ecclesiastica sententia proferenda : ita videlicet, quod alterutrâ pœnâ, quæ magis timeri debeat, Judex à principio sit contentus : ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit protervitas contumacis : qui veniens intra annum, vel post annum etiam audietur, juxta distinctionem in alio casu superiùs annotatam.

a *Diêtio, tribus, deest in omnib. vet. ex Raymundi & Arit. compilatione.* b *In impressis Honor. III. sed ex Codicib. Bartel. veterem lectionem restituimus, & Honorium secundum rapsimus, ut etiam observat Cont. cum ex ordine Capit. hujus tituli : cum ex Henrici Imperatoris mentione in hoc Capit. habita : vixit enim Eugenius, & sedit circa annum Christi 1126. Imperator Henric V. Habetur hæc decretal. post Concil. Lateran. sub Alexand. III. p. 23. capit. 1. & cap. 2. eod. titul. in 1. compilatione. In uno Honor. III. omnibus Episc. occidentalibus. In aliis, Honorius, simpliciter.* c *Legend. Marcianus. ut & infrà paulo post. error hinc prodiit, quòd in scriptis codicibus, quales habeo, sic scriptum erat : Imperat. Marc. Marcianus. Illi autem scripserunt : Marcus.* d *Henricus, ut scribitur in vet. lib. ubi additur eam Henrici constit. Armenti factam esse 2. Kalend. April.*

a *Quo modo probetur aliquis mortuus, docet Odofr. in lib. fin. C. de fatrof. Eccles. Cyn. in l. siquidem. C. fil. mazr. Maranta in leg. 11 potest. ubi ponit 23. modos.* b *De modo probandi justam absentiam vid. in l. penult. §. ad crimen. ff. de publ. judic.* c *In antiquis, casus speciales, in quibus similiter, &c.* d *Vid. l. cum Clericu. C. de Episc. & Cleric.* d *al. sinicnde.*

DE JURAMENTO CALUMNIÆ.

TITULUS VII.

CAP. I.

¶ *Clericus in causa Ecclesiæ suæ juramentum calumniæ potest alteri committere : & per se jurare non cogitur, nec debet sine superioris licentia.*

Honorius II. *(an. 1127, Episc. Oecid.)*

INhærentes vestigiis prædecessorum nostrorum, dicentium graviores quæstiones per summum Pontificem terminari : [1 & infrà.] ¶ Legibus itaque comperimus esse cautum, ut nullus Clericus jurare præsumat. Alibi verò reperitur scriptum, ut omnes principales personæ in primo litis exordio subeant calumniæ juramentum, propter quod plerisque venit in dubium, utrùm Clericus jusjurandum præstare debeat, aut alii hoc officium delegare : quia illud constitutionis edictum, ubi Clerici jurare prohibentur, à Marco *c* Augusto de Constantinopolitanis Clericis promulgatum fuisse videtur, idcirco ad alios non creditur pertinere. Ut ergo dubietas ista auferatur, secundum etiam decisionem filii nostri *d.* H. quondam Imperatoris, cujus sunt verba hæc : [& infrà.] ¶ Ejus itaque interpretationem corroboramus, & divi Marci constitutionem ita interpretari debere decernimus, ut ad omnium Ecclesiarum Clericos generaliter pertinere judicetur. Nam cùm Imperator Justinianus decreverit, ut canones Patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis Patrum canonibus reperiatur, ut Clerici omnino jurare non audeant, dignum est, ut totas clericalis ordo à juramento calumniæ præstando sit immunis. Præterea statuti Principis tenor talis esse dignoscitur : Nos itaque (divinæ & humanæ legis intentione servatâ) decernimus & Imperiali auctoritate

auctoritate irrefractabiliter diffinimus, ut non Episcopus, non Presbyter, non cujuscunque ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus, vel sanctimonialis, in quacunque causa, sive controversia, seu criminali, seu civili, jusjurandum compellatur quâlibet ratione subire, sed aliis idoneis defensoribus (si expedite Ecclesiæ suæ noverit) hujusmodi officium liceat delegare. Verùm cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Rom. Pontifice, vel quisque Clericus inconsulto Prælato suo minimè jurare audeat. Omnibus autem Episcopis, & universo Clero, hæc ita custodiri debere mandamus, ut si quis in illam constitutionem commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.

[1 *Nostrorum fratrum diligenter consilio inquisito, hujusmodi causæ speciem irrefragabiliter Deo opitulante decidimus. Quorum*]

CAP. II.

¶ *In spiritualibus causis, de calumnia non juratur.*

Idem *a ordinatore Rom. Eccles. Subd. & magistro Omnibono.*

LIteras *b*, [1 & infrà.] ¶ Sanè Rom. Eccl. in his causis, in quibus de Ecclesiis, decimis, & rebus spiritualibus tantùm agitur, juramentum calumniæ nec dare, nec recipere consuevit : eò quòd tales causæ non ex legum districtione, sed ex canonum æquitate finem debitum sortiuntur : canones autem juramentum calumniæ in hujusmodi causis nulli prorsus indicunt. Unde contentione de juramento calumniæ præstando dimissâ, ad ulteriora discretio vestra procedat.

[1 *Benignitatis tuæ benignè recepimus, in quibus, utrùm in ea causâ, quæ inter ven. f. n. G. Bonon. Episcopum, & dil. fil. A. Padiannum Abbatem, sub vestro examine agitatur, juramentum calumniæ præstare vel recipere conveniat, requisistis.*]

CAP. III.

¶ *Principalis persona non indistincte relevatur ab onere jurandi de calumnia : licet compareat per Oeconomum : sed sibi vel Oeconomo est deferendum, inspectâ qualitate causæ & personarum.* h. d.

Eugenius Papa. *(an. 655.)*

IN pertractandis *c* causis sacramentum calumniæ non passim præcipimus exhiberi : sed causæ & principalium personarum qualitate inspectâ, quandoque per ipsas principales personas, quandoque per Oeconomos, qui causam omnino non nesciant, in animam jurantis illud præcipimus præstari.

CAP. IV.

¶ *Universitas tenetur jurare de calumnia, nisi relevet se constituendo Oeconomum.*

Idem *Magalon. & R. Neumansen. Episcopis.*

IMperatorum *d* : [1 & 3.] ¶ Accepimus autem, quòd ab Abbate & fratribus Clarevallis *e* (sicut ab aliis) exigitur calumniæ juramentum. Ad quod faciendum eos cogere non debemus. Sed ne aliena jura videantur hujusmodi occasione illicitè detinere, & ipsi à causa sua decidant, si ex parte ipsorum prædictum juramentum, eum res postulaverit, non fuerit præstitum : eisdem præcipimus, ut in suo monasterio Oeconomum statuant, qui pro eis petere & excipere, atque juramentum de calumnia (cùm necesse fuerit) valeat exhibere : [2 & 3.] ¶ Tu verò, frater Neumansen. Episcope, Oeconomum idoneum statuas, qui in tali officio conveniens ipsi monasterio videatur.

[2 *Secularium leges & sanctorum Patrum institutiones Ecclesiasticæ, viros religiosos in omnipotentis Dei servitio protegunt & defendunt, & nullam eis molestiam vel perturbationem quæ sacro ordini contradicat, interrogari permittunt.*]

a *In Cod. Barb. ita : Eugenius Pap. III. Arduino Rom. &c.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7.* c *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 3. & c. 4. eod. tit. in 1. compilat.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 4.* e *Francevallu. vel.*

[2 *Ideoq; per a. s. f. v. m. q. eosdem fratres, qui in ipsa causa sunt, sicut ratio exigit, plenius instruatis, ut de cætero sua jura per hoc non possint amittere, & alia quantum justitia permittit, in talibus causis debeant satisfacere.*]

CAP. V.

¶ *Clerici etiam in eorum causis jurant de calumniâ, contrariâ consuetudine non obstante.*

Lucius III. *Helven. a Episcopo, & Archid. Norvicen. (an. 1181.)*

CÆterùm, quia *b* novis morbis, nova convenit antidota præparari : mandamus, quatenus in causa *fidejussionis*, quæ inter R. Clericum de sancto Albano, & I. & F. Canonicos London. vertitur : ad veritatem eliciendam, appellatione cessante, præstari faciatis ab utraque parte calumniæ juramentum : consuetudine, quæ legi contraria est, non obstante.

CAP. VI.

¶ *Procurator vel Syndicus universitatis Ecclesiasticæ vel secularis, de calumnia jurare potest.* h. d.

Innocentius III. *Episcopo Placen. (an. 1203.)*

CUm causam *c*, quæ inter Ravennaten. Archiepiscopum, & Commune Faventinum, super villa Luci, ac quibusdam aliis vertitur, delegaris Judicibus duxerimus committendam, & iidem in negotio minimè processissent : nos partibus dedimus in mandatis, ut pro ipsa causa nostro se conspectui præsentarent : quorum Procuratoribus cum instrumentis de rato, in nostra præsentia constitutis, petitionem ipsius Archiepiscopi per Procuratorem ejus fecimus exhiberi : & ad eam, partem alteram respondere, ac interrogationibus & responsionibus redactis in scriptis, & lite coram nobis plenissimè *d* contestatâ, fecimus calumniæ juramentum ab ipsius Procuratoribus utrinque præstari.

CAP. VII.

¶ *Episcopus jurat de calumnia (si per seipsum elegit litigare) propositu tantùm, non tactis Evangeliis. Si verò per Syndicum litigat, per illum poterit jurare.* h. d.

Gregorius IX. *Episcopo Beluacen. (an. 1233.)*

CUm in causa pecuniaria, quam inter te & R. *e* motam esse proponis, non per te, sed per Syndicum, vel actorem elegeris litigare, per illum quidem præstandum erit calumniæ juramentum : quòd si per te ipsum, propositis tantùm, sed non tactis Evangeliis (sicut in dicendo testimonio) à te videtur hujusmodi juramentum exhibendum : [& infrà.]

¶ *Actor refutando juramentum calumniæ sine causâ, cadere debet ab instituta actione : reus autem debet haberi pro confesso.* hoc dicit.

Pœna verò recusantis hoc juramentum, cùm præstandum fuerit, est, ut actor ab instituta cadat actione, reus autem haberi debeat pro confesso.

DE DILATIONIBUS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ *Summa sic : (ne videatur convenire rubrica de appellationibus.) Citatio vocatoria cum peremptoria non debet esse nimis brevis, maximè ubi de rebus Ecclesiasticis agitur : nisi necessitas aliud suggerat.*

Alexander III. *Cantuar. & Vigor. Episcopis. (an. 1180.)*

DILECTI *f* filii, Abbas & Monachi de H. nobis insinuare curârunt, quòd cùm causam, quæ vertitur inter ipsos, & Moniales de

a *Ut in c. 4. infr. de fidejuss.* b *Post Concil. Lat. sub Alex. III. part. 23. c. 5. & c. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *C. 1 eod. tit. in 3. comp.* d *al. legitimè.* e *al. M.* f *Post Concil. Later. sub Alex. III. p. 3. c. 5. ubi est integra facti species.*

Leden. super Ecclesia de Alten. Decano & Archidiacono Lincon. commiserimus terminandam: ipsi timentes se à Judicibus aggravari, eò quòd ad primam citationem terminum sibi nimis brevem & peremptorium statuerunt, *a* ad nostram audientiam duxerunt appellandum: [1 & *infrà.*] ¶ Quia verò non spectat ad juris ordinem, diem peremptorium, maximè cùm de rebus Ecclesiasticis agitur (nisi fortè necessitate urgente) taliter maturare: mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, si quid inveneritis post appellationem hujusmodi attentatum: in causa juxta priorum tenorem literarum procedatis.

¶ *Nos igitur Attendentes*]

CAP. II.

¶ *Inducia deliberatoria denegantur reo, si per literas citatorias plenè potuit instrui, & deliberare super eo, de quo quæritur.*

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

PRæterea *b* adjecisti, quòd cùm causæ tibi à sede Apostolica delegantur, & in literis citatoriis rescriptum Apostolicum inseris, ut eo viso deliberare valeat, qui ab altero convenitur: [1 & *infrà.*] ¶ Quia igitur quid agendum sit in hoc casu, desideras edoceri, taliter tibi respondemus: quòd reo ad judicium legitimè convocato *c*, si ex rescripto sibi transmisso plenè potuit instrui super eo de quo in judicio convenitur, inducia deliberatoria non sunt ulteriùs indulgendæ, sed procedendum potius est ad examinationem causæ, & finem ei debitum imponendum.

[1 *Cumq; non ad primam & secundam canonicam citationem, sed ad tertiam tantummodo reus veniat allore. ad omnes citationes veniente, & ipso actor intentionem suam in jure proponat: reus vexationem ejus intendens, tunc primò deliberatorias requirit inducias, cum actor eidem authenticum offerat, ut concordet cum rescripto: quia in prima citatione recipit, asserens etiam quod longo citationis spatio, si voluerit, plena tempus deliberationis potuit habere.*]

CAP. III.

¶ *Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui positi in libello, novæ inducia deliberatoriæ dandæ non sunt, si per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa, vel generalitate.* h. d.

Honorius III. *Ferentino* d *Episcopo.*
(an. 1220.)

LIteræ tuæ ac petitio Presbyteri *e* sanctarum Priscæ & Aquilæ de urbe, nobis exhibitæ continebant: [1 & *infrà.*] ¶ Idem Presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum Ecclesiæ suæ nomine obtulit, continentem, quòd pensio de possessionibus soluta non fuerat ipsi Ecclesiæ, elapsis jam tribus annis, & ultrà. Nobilibus verò ipsis petentibus, ut explicaret ipsis spacium, quod per hanc adjectionem, & ultrà, significari volebat: & ipso Presbytero exprimente, quòd septem annis fuerat, in dictæ pensionis solutione cessatum: iidem dicentes libellum esse hujusmodi expressione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegâsti eisdem, ad nostram audientiam appellaverunt. Nos igitur appell. hujusmodi frivolam reputantes, mandamus, quatenus eâ nequaquam obstante, in negotio ipso ratione præviâ procedas juxta priorum continentiam literarum.

[1 *Quòd cùm causam, quæ inter ipsum Archipresbyterum ex una parte, & nobiles viros A. & de Gilicia. & G. & fratres eorum, & filios ex altera, super quibusdam possessione, & reuno ad illa vertitur, tibi duximus committendam.*]

CAP. IV.

¶ *Si citatus in causa ardua de longinquo vocatur pro publica utilitate, etiam ad locum judicii, ita quòd intra terminum citationis deliberare, & alia sibi necessaria ad comparendum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, si reperiatur in loco judicii, sed habebit novas inducias.* h. d. notabiliter.

Greg. IX. *Abbati Aquæ vivæ Turonen. dioc. (Ord. S. Ben.)*
& Archidiac. Turonen. (an. 1234.)

EXposuit nobis Bituricensis Archiepiscopus: [& ¶.] ¶ Burdegalen. Archiepiscopo dedimus in *a* mandatis, ut super jure primatiæ, quam in eo & in provincia sua dictus Bituricen. Archiepiscopus se habere proposuit, ad initium proximè præteritæ Quadragesimæ (quod ei terminum peremtorium assignavimus) per se, aut per Procuratorem idoneum, se conspectui nostro præsentaret *b*. Cumque postmodùm personaliter vocatus pro Ecclesiæ Romanæ subsidio, ad nostram *c* audientiam accessisset, dictus Bituricen. Archiepiscopus apud sed. Apostolic. constitutus, postulavit instanter, ut in eodem negotio procedere deberemus. Idem vero Burdegal. Archiepiscopus ad propria rediens, constituit pro se Procuratorem in ipso negotio, qui (salvis exceptionibus sibi competentibus in respondendo & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat persona facturus. Pretente ergo Archiepiscopo suprædicto, ut præfatus Procurator responderet eidem: ille excipiendo proposuit se ad hoc non teneri, cùm pro alia majori causa, pro publica scilicet utilitate, dictus Burdegalen. vocatus, pro absente reputari debuerat *d*, & revocandi domum privilegium habuisset. Nondum etiam super hoc deliberaverat cum Suffrageneis suis, & aliis, quorum consilium tam ardua causa requirit: nec tempus habuerat, in quo ad utrumque negotium valuerit (sicut expediret) esse paratus. Sed pars altera econtrà respondit, quòd cùm super quæstione prædicta priùs fuerat evocatus, nostræ intentionis non fuerat primum mandatum per posterius revocare: temporis quoque spacium habuerat tam prolixum, ut potuisset, si voluisset, super causa deliberare prædicta, sicut fecerat cum quibusdam: & commodè utrique negotio imminere: [& *infrà.*] ¶ Nos igitur de consilio fratrum nostrorum usque ad proximum *e* venturum festum Nativitatis Dominicæ dilationem adhuc sibi duximus indulgendam.

DE FERIIS. *TITULUS IX.*

CAP. I.

¶ *Diebus Dominicis mercari, litigari, judicari, vel facta non debet: sed de vespera in vesperam debent celebrari.*

Ex Concilio apud Compendium. *f (in Gallia)*

OMnes dies Dominicos à vespera in vesperam, cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere: ut in eis mercatum minimè fiat, neque placitum: neque aliquis ad mortem vel ad pœnam judicetur, nec sacramenta (nisi pro pace, vel alia necessitate) præstentur.

CAP. II.

¶ *Festorum principium & finis fieri debet, secundùm ipsorum magnitudinem, & consuetudinem regionis. Sed primò. In præcipuis festis & intra Pascha & Pentecosten, non sit solennis genuum flexio. Si tamen tunc Clericis vel*

a *Vide l. contumacia. ff. de re jud. & l. tres denunciationes. C. quomodo & quando jud.* b *C. 1. eod. tit. in 2. comp.* c *evocato.* d *al. Ferrarien. al. Florentino.* e *Eccl. S. Pauli in urbe Rom. præst. Abbas unus: & huic Ecclesiæ deserviunt 7. Presb. Card. quorum unus est Presb. Cardinalis S. Priscæ. Ergo hic non Archipresbyteri legendum, sed Presbyteri: nihilominùs tamen Archipresbyteri legitur in omnib. manuscr.*

a *Præceptis.* b *Vid. leg. 1. & ibi gloss. & DD. C. eodem.* c *alit. præsentiam.* d *Vide l. actione. 9. Labeo. ff. pro fic. & l. 2. in fin. ff. solut. matr.* e *primum.* f *Burch. 2. decr. cap. 11. Ivo part. 4. cap. 16. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. vide Covarruviam lib. 4. var. Resol. cap. 19.*

Episcopi ordinentur, secundum ordinationis modum, genua flectuntur, hoc secundo. Romana Ecclesia festum de Trinitate non facit: servatur tamen de hoc cujusque Ecclesiæ consuetudo. hoc tertio.

Alexander III. a *Terdon. Archiep.* [*in Hungariam.*]

QUoniam *b* in parte: [& ¶.] ¶ Licèt scriptum sit, de vespera in vesperam celebrabitis sabbatha vestra: festorum tamen principium & finis, juxta eorum qualitatem, & diversarum regionum consuetudinem debet attendi: & sicut magnitudo dierum exigit, priùs incipere, & tardiùs terminari: [& *infrà.*]

¶ Diebus autem Dominicis & aliis præcipuis festivitatibus, sive inter Pascha & Pentecosten, genuum *c* flexio nequaquam debet fieri: nisi aliquis ex devotione id velit facere in secreto. In consecrationibus *d* autem Episcoporum, & Clericorum ordinationibus, consecrans & consecratus tantum genua flectere possunt: secundùm quod consecrationis modus requirit. Præterea festivitas sanctæ Trinitatis, secundum consuetudines diversarum regionum à quibusdam consuevit in octavis Pentecostes: ab aliis in Dominica prima ante adventum Domini celebrari. Ecclesia siquidem Romana in usu non habet, quòd in aliquo tempore hujusmodi celebret specialiter festivitatem: cùm singulis diebus, Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, & cætera similia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.

[1 *Vestram volumus prudentiam certâ cognitione tenere, quid.*]

CAP. III.

¶ *Propter necessitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei operi servili intendere, maximè circa rem tempore pertinam.* h. d.

Idem *Turonen. Archiepiscopo.* e *(an. 1160.)*

LIcèt tam *f* Veteris, quàm Novi Testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputaverit: & tam eum, quàm alios dies majestati altissimæ deputatos, nec non natalitia sanctorum Martyrum Ecclesia decreverit observanda: & in his ab omni opere servili cessandum: [1 & ¶.] ¶ Indulgemus, ut liceat parochianis vestris diebus Dominicis, & aliis festis (præterquam in majoribus anni solennitatibus) si alecia terræ se inclinaverint, eorum captioni ingruente necessitate intendere: ita quòd post factam capturam Ecclesiis circumpositis & Christi pauperibus congruam faciant portionem.

[1 *Nos tamen cui ab omnium provisore Ecclesiæ est regimen commissum, super his quæ necessitas exegerit, Christi fidelibus tenemur commodum providere, non ut si quando eis servuli operi, id est, actioni vel operi peccati publici & vitiis & vestitui quarendo forte intendere contigerit, volumus ut eis Ap. sed. misericordiâ consuetà subveniatur. Inde siquidem est, quòd regio vestra, quæ non multis frugibus abundet, mare in quo populus majorem consuevit habere sustentationem, sterilitas solito effectum fuisse multorum relationibus cognoscentes, B. Petri auct. & Pauli & nostra.*]

CAP. IV.

¶ *Tres Septimanæ, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante festum Joannis Baptistæ, non continuantur festo: sed intelligitur de septimana Ascensioni cum duabus sequentibus.*

Clemens III. g *(an. 1190.)*

CApellanus tuus, frater Episcope, *h*, coram nobis ex parte tua proposuit, quòd cùm statuta canonica declarent nuptias tribus septimanis ante festum nativit. beati Joannis Baptistæ minimè celebrari debere, quidam hebdomadas illas absque interpolatione continuandas intelligunt. Alii verò inter festum & ipsas volentes facere intervallum, illud dicunt ob reverentiam festivitatis Pentecostes fuisse statutum: quæ in septimanis istis solet intervenire quandoque: & sic à tribus diebus Rogationum ante Ascensionem Domini inchoantes, usque ad octavum diem post Pentecosten (illis hebdomadis computatis) illo tantùm spatio temporis celebrari nuptias *a* non permittunt, earum celebrationem abinde nullatenus inhibentes. Quia ergo consulti fuimus, utra istarum opinionum potior videatur: nobis & fratribus nostris apparuit, quod licet ea sit Romanæ Eccles. consuetudo, ut quocunque tempore matrimonium contrahatur, consensu interveniente legitimo de præsenti: quia tamen à Septuagesima usque ad septimum *b* diem post Pentecosten celebrari nuptiæ non sinuntur, & postea etiam tribus septimanis, vel pluribus, ante festivitatem sancti Joannis sine differentia celebrantur: posterior sententia meliori & subtiliori nititur ratione: & sive secundùm canones à Septuagesima usque post octavas Paschæ, sive juxta consuetudinem Ecclesiæ Rom. usque post septimum diem festi Pentecostes (quod caret octavis) nuptiæ suspendantur: in Dominica, quæ sequitur, & deinceps possunt licitè celebrari.

CAP. V.

¶ *In feriis introducta in honorem Dei & Sanctorum, nisi ob necessitatem vel pietatem, judicium exerceri non potest, etiam de consensu partium: feriis tamen introductis favore hominum, partes renunciare possunt.*

Gregorius IX. *(an. 1232.)*

COnquestus est nobis: [& *infrà.*] ¶ Quamvis non prorogari, sed expediri deceat *a* quæstiones: debet tamen judicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti: scilicet Natalis Domini, sancti Stephani, Joannis Evangelistæ, Innocentium, sancti Silvestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, 7. diebus Dominicæ Passionis, Resurrectionis, cum 7. sequentibus, Ascensionis, Pentecostes, cum duobus *d* qui sequuntur, Nativitatis Joann. Baptistæ, Festivitate omnium Virginis gloriosæ, 12. Apostolorum, & præcipuè Petri & Pauli, beati Laurentii, dedicationis beati Michaëlis, Solennitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæterisque solennitatibus, quas singuli Episcopi in suis diœcesibus cum Clero & populo duxerint solenniter venerandas: quibus solennibus feriis (nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat) usque adeò convenit ab hujusmodi abstinere, ut consentientibus etiam partibus nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari. Licèt diebus feriatis, qui gratiâ vindemiarum vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

DE ORDINE COGNITIONUM. *TITULUS X.*

CAP. I.

¶ *Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum, admittitur exceptio consanguinitatis: quæ priùs discutienda est, quam super matrimonio pronuncietur: & sufficit super ipsa principalis pronunciare.* h. d.

Clemens III. *Alatrino Episcopo.* e *(an. 1190. Roma.)*

a *al. Trid. Archiepisc. al. Tricitiensi Archid.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Gen 2. Exod. 16. & 20. Levit. 23. Num. 28. Deut. 5.* c *vide Burch. l. 13. c. 3.* d *al. consecratione.* e *In plerisque Episcopo, non Archiepisc.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Arnald. Albertin. in Rub. de hæret. lib. 6. quæst. 12. §. quintus error. num. 23. Covarruvias l. 4. var. resol. c. 19. num 4.* g *al. Cœlestinus.* h *C. 4. eod. tit. in 2. compil. Burch. l. 13. decr. c. 21.*

a *Vide Conc. Trident. sess. 24. in doctr. de sacr. matr. can. 11. & eâd. sess. de reform. matr. c. 10. & Conc. Laodicens. c. 52.* b *al. septem dies, ut infra post 7. dies.* c *al. debeant.* d *al. ita: cum duobus diebus, quæ subsequuntur.* e *al. Apetrino. al. Alatano. al. Alen. al. Alteran.*

INrelleximus *a*, quòd cùm quædam mulier peteret quendam in virum, teſtes ad ſuæ intentionis aſſertionem induxit : per quos pars viri futurum ſibi præjudicium metuens, exceptionem conſanguinitatis objecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi : [1 *& infrà.*] ¶ Inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quòd cum exceptione probatâ quæſtio principalis perimatur, ante eſt cognoſcendum de ipſa, quam ad definitionis articulum procedatur : quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout expoſcit ratio juris) abſolvas.

[1 *Quia verò nos conſulere voluiſti, an prius de impedimento conſanguinitatis ſit agendum, quàm ſuper cauſa principali ſententia proferatur.*]

CAP. II.

¶ Si reus contra actorem ſpoliatorem ſpoliationem opponit, aut excipiendo, & tunc prius auditur, & eâ probatâ reſpondere non cogitur : ſed per hoc non reſtituitur : aut agendo, & tunc ſimul utraque quæſtio terminatur, & eâ probatâ reſtituetur.

Innocentius III. *Epiſcopo Normarienſi.* b
(an. 1206. Romæ in Urbem.)

CUm dilectus filius *c* Abbas de Ferentino, de nobilibus viris dominis de Artone *d* depoſuerit quæſtionem, quòd manu armatâ, & cum exercitu ad caſtrum monaſterii venientes, in prædis animalium & aliis damnificare dictum cœnobium præſumpſerunt : de quibus juſtitiam ſibi fieri poſtulabat. Et citra litis conteſtationem ſub forma exceptionis fuit ex adverſo reſponſum, quòd per ipſius dolum & violentiam caſtrum Sirati amiſerant : quod & progenitores eorum tenuerant, & ipſi poſſederant in quiete : ſibi petentes priùs reſtitui, quam petitionibus ipſius reſponderent, præſertim cum teſtes haberent præſentes, per quos intentionem ſuam in continenti probare volebant. Verùm ex parte Abbatis fuit taliter replicatum, quòd ab eo reſtitutio peti non poterat, qui non fuerat ſpoliator, præſertim cum dictum caſtrum ad jus & proprietatem ſui monaſterii pertineret : quod etiam pars adverſa nullatenus denegabat. Unde & *e* verus dominus (ad quem ab alio res ſua poſſeſſa revertitur etiam poſt tempora longiora) retentionis debebat commodum obtinere : & judicium reſtitutorium contra ſpoliatorem tantùm competere dignoſcitur : [1 *& ſ.*] ¶ Nos autem diſtinguendum eſſe credimus, utrum ſpoliationis quæſtio ab eiſdem nobilibus ſit objecta in modum actionis ad reſtitutionem petendam, an in forma exceptionis ad intentionem adverſarii repellendam. Cùm eâ in modum actionis propoſitâ, intelligantur mutuæ petitiones eſſe tanquam diverſæ minime contingentes : ac per hoc juxta regulam juris, quâ dicitur : Qui prior appellat, prior agat, quæ priùs eſſet propoſita, priùs foret tractanda : quanquam in idem judicium ambæ deductæ, viciſſimque tractatæ, ſimul eſſent eâdem ſententiâ terminandæ. Sed quoniam quæſtio illa fuit ab eiſdem nobilibus tantùm in modum exceptionis objecta : interloquendo pronunciavimus, ut probationes eorum ſuper ipſa exceptione primitus audirentur. & eâ probatâ legitimè, Abbati non cogerentur reſpondere ſuper petitionibus memoratis, donec reſtituerentur ab ipſo : cum ſpoliatori ſpoliatus ante reſtitutionem non cogatur ullatenus reſpondere.

Verum ſpoliatione in modum exceptionis tantùm probatâ, non eſt per hoc reſtituto facienda. Quemadmodum ſi in modum exceptionis aliquod crimen teſti objicitur, ut à teſtimonio repellatur, etſi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, non ideo ſibi pœna infligitur ordinaria, ſed ejus duntaxat teſtimonio non creditur : quod eâ ratione contingit, quoniam in ipſium accuſatio non procedit. Teſtes etiam, quorum teſtimonium reprobatur, inter infames quaſi ex falſo teſtimonio non habentur.

[1 *Pro damnis quoque illatis reſtitutio poſtulari non poterat, ſed eadem debet actio competens intentari, alioquì cùm etiam pars Abbatis damna graviſſima ſibi quereretur illata, priùs reſtituenda fuerant, ſi propter huiuſmodi eſſet reſtituto facienda ſecundùm tenorem regulæ memoratæ. Capitula quoque de reſtitutione facienda, loquantia, locum habere in criminalibus aſſerebant : & quando quis ab adverſario ſpoliatur & ſuper re ipſa, quâ ſpoliatus eſt, conveniatur. Cæterum ex parte Abbatis regulam intricatam adverſa pars in mutuis petitionibus locum habere dicebat, cùm cauſa viciſſim tractata unâ poſtea ſententia terminantur. Cùm verò pars aliquâ petat reſtitutionem, vel aliquid ſibi debere proponit, & altera in modum exceptionis ſe aſſerit ſpoliatam, nec ante reſtitutionem ſuam nullatenus reſponſuram de incidenti priùs aſſerebat antea cognoſcendum. Cum autem quæ præviderimus, & alia quædam prædicti Cardinal. nobis & fratribus noſtris fideliter retuliſſent.*]

CAP. III.

¶ Petenti hæreditatem, obſtat exceptio nativitatis, quæ primò debet coram Eccleſiaſtico Judice terminari. hoc dicit, ſecundùm gloſſ. intelligendo, quòd hic erat priùs coram Judice ſeculari petita hæreditas, & exceptum fuit de illegitimitate.

Honorius III. *Ludovico Regi Francorum.*
(an. 1214.)

TUam non credimus latere prudentiam, cauſam natalium reginæ Cypri, ad examen noſtrum (utpotè quæ ad forum Eccleſiaſticum pertinet) eſſe delatam. [1 *& ſ.*] ¶ Quia verò *a* antequam natalium cauſa terminata eſſet, dependentem ex illa ſucceſſionis cauſam incipere, nihil aliud eſſet, quàm diverſis proceſſibus intricare negotium, & confuſione quâdam judicii ordinem perturbare : mandamus, quatenus ſi forte ab ipſa Regina fueris ſuper hoc requiſitus, donec jam dicta cauſa natalium Apoſtolico judicio finem acceperit, patienter expectes.

[1 *Unde claræ mem. Philippum Regem Francorum patrem tuum literis noſtris curavimus præmonere, ut ſi forſitan in Regina ipſa ſuper ſucceſſione Comitatûs Campaniæ, quæſtionem proponeret coram eo, non audiret eandem quousque terminata eſſet prædicta cauſa natalium, ex qua illa noſcitur dependere. Licèt igitur ſuper eâdem patri tuo ſcripſimus, volumus Reginam ipſam in ſuis juſtis petitionibus exaudiri.*]

CAP. IV.

¶ Agens poſſeſſorio recuperandæ, non tenetur antè reſtitutionem ſuis ſpoliatoribus (niſi ſuper quæſtione ſpoliationis) reſpondere : poteſt tamen ab agendo repelli per exceptionem ſpoliationis. h. d.

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

SUper ſpoliatione conventus, adversùs reſtitutionem petentem non eſt (niſi ſuper quæſtione ſpoliationis) ſi eum reconveniat, audiendus. Cùm reſtitutionis petitio in hoc privilegiata noſcatur, ut ipſam intentans non cogatur ante reſtitutionem ſpoliatoribus reſponsare *b*. Quanquam ab agendo (ſpoliatione ab eis in modum exceptionis propoſitâ) repellatur.

DE PLUS PETITIONIBUS.
TITULUS XI.

CAP. UNIC.

¶ Ponit quatuor modos plus petendi, & pœnas plus petentium.

Gregorius IX. *(an. 1234.)*

COnſilium *d* providentiæ dici non poteſt, quòd pecuniam tibi debitam, ante terminum ab adverſario repetiſti. Punitur enim importunitas plus petentium, ſi ſuper petitione ſua duxerint in judicio reſtendum : ita, quod qui repetunt amplius ſine cauſa, in expenſis adverſario condemnantur. ¶ Qui tamen plus loco, ad intereſſe tenentur *a* : pro eo quod utilitas adimitur debitoribus, quam haberent, ſi ſtatuto loco ſolviſſent. ¶ Ei verò, à quo amplius *b* tempore petitur, inducìæ duplicantur : nec litem excipiet, niſi ei ſolvantur expenſæ. ¶ Te quoque dubitare non credimus, quòd cauſa plus petitur, cùm aliquid in genere vel ſub alternatione debetur, & rem in ſpecie, vel unum præcisè peti contingit. ¶ Re autem, ſi X. ſint debita, & XX. petantur. ¶ Loco verò, cùm quis non ubi convenit ſolvere, ſed alibi convenitur. ¶ Tempore quoque, cùm ante diem vel conditionem petitur quod debetur.

DE CAUSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

TITULUS XII.

CAP. I.

¶ Cauſa poſſeſſionis & proprietatis ſub eodem Judice terminari debet : nec contra abſentem eſt pronunciandum.

Gregorius *Duci c Siciliæ. (an. 1592.)*

SUſceptis *d*, [1 *& ſ.*] ¶ Legali proviſione decretum eſt tam *e* momenti, quàm proprietatis cauſam, ſub uno eodemque Judice debere cognoſci *f*. Nec nos contra inauditam partem aliquid poſſumus diffinire.

[1 *Magnitudini veſtræ epiſtolis contriſtati ſumus, &c. quæ huntimpreſſa in regiſtro Gregorii.*]

CAP. II.

¶ Si actum eſt poſſeſſorio & petitorio, poteſt Judex receptis probationibus ſuper utroque, priùs diſcutere probationes ſuper poſſeſſorio, & illud terminare. h. h.

Cœleſtinus III. *(an. 1195.)*

AD ultimum interrogari fuimus *g*, ſi Judices deputati, ut de poſſeſſione & proprietate cognoſcant, gravibus partium ſumptibus parcere cupientes, de utraque commixtim audiant allegationes, pariter & teſtes admittant *h* : deinde priùs audiant atteſtationes de poſſeſſione, & pronuncient ſecundùm tenorem illarum, utrùm licitè hoc agatur. Nos autem (cùm hoc ſit in jure civili expreſſum) quòd licitè poſſit fieri, reſpondemus.

CAP. III.

¶ Si ſpoliatus poſſeſſorio & petitorio ſimul agens, poſſeſſionem & ſpoliationem probat, ſed non dominium ſeu proprietatem, obtinet in poſſeſſorio : ſed ſuccumbet in petitorio.

Innocentius III. *Archiepiſcopo & Canonicis Sutrinis.*
(an. 1206.)

CUm Eccleſia Sutrina paſtore *i* vacaret, vos convenientes in unum, & (ſicut moris eſt) Spiritus Sancti gratiâ invocatâ, paſtorem unanimiter elegiſtis, petentes ipſius electionem à ſede Apoſtolica confirmari. Verùm Clerici conventualium Eccleſiarum civitatis ejuſdem, conſequenter ſuam depoſuêre querelam, quòd cùm in Epiſcoporum electionibus ipſi ac prædeceſſores eorum conſueverint intereſſe, vos eis renitentibus & excluſis, ad electionem procedere præſumpſiſtis : quam ob hoc non confirmari, ſed infirmari potius poſtulabant. Partibus ergo apud ſed. Apoſt. conſtitutis, in auditorum præſentia teſtes utrinque producti fuerant : & eorum depoſitionibus publicatis, pars Canonicorum per teſtes à ſe introductos intentionem ſuam (quòd ad eos tantùm ſpectaret electio) ſufficienter dicebant *a* eſſe probatam : parte Clericorum nihilominus aſſerente, quòd per dicta teſtium, quos produxerant, & ipſi aſſertionem ſuam (quòd electioni Pontificum intereſſe deberent) plenius probaviſſent : per quæ conſtare dicebant, eos electionibus trium Epiſcoporum (qui Eccleſiæ Sutrinæ ultimò & immediatè præfuerant) cum Canonicis cathedralis Eccleſiæ affuiſſe, vocemque habuiſſe cum aliis eligendi. Nos igitur (quoniam deprehendimus teſtes veſtros in perhibendis teſtimoniis varios extitiſſe, atque adversùs fidem atteſtationis ſuæ coram auditoribus vacillâſſe, & quòd negativam quodammodo aſtruere ſatagebant, probare volentes jus electionis ita *b* ad vos ſpectare, quòd ad adverſarios minimè pertineret : per teſtes verò adverſæ partis fuit ſufficienter oſtenſum, quòd in trium Epiſcoporum electionibus, de quibus præmiſſium eſt, Clerici præſentes affuerint, & vocem habuerint eligendi) præmiſſam electionem factam eis contradicentibus & excluſis, decrevimus irritandam, Clericos ſæpè dictos in eam quaſi poſſeſſionem, quam ante controverſiam motam habuerant, reducentes. Verùm quoniam in quæſtione prædicta quicquid juris utraque pars in electione habebat, deductum in judicium videbatur, cùm jure civili ſit cautùm, id venire in judicium, non ſolùm, de quo actum eſt ut veniret, ſed id non venire, de quo nominatim actum eſt, ne veniret : & ſecundùm ſtatuta canonica electiones Epiſcoporum ad cathedralium Eccleſiarum Clericos regulariter pertinere noſcantur, niſi alibi ſecùs obtineat de conſuetudine ſpeciali : nec ex eo, *c* quòd Clerici antedicti ſe inter eligentes Suttrinos Epiſcopos probaverunt tertiò extitiſſe, jus eligendi propter brevitatem temporis uſque ad præſcriptionem legitimam non producti, ſibi acquirere potuerunt, & actore non probante, qui convenitur, & ſi nihil præſtiterit, obtinebit : ab eorum impetitione ſuper electionibus faciendis vos duximus abſolvendos, prædictis Eccleſiarum Clericis ſuper hoc perpetuum ſilentium imponentes.

CAP. IV.

¶ Idem dicit quoad intellectum, quod decretalis ſuprà proxima.

Idem *Canonicis de Bethlehem. (an. 1206.)*

CUm ſuper *d* electione Bethlehemitan. Eccleſiæ inter R. Subdiaconum noſtrum, & P. Canonicum ſepulchri Dominici quæſtio verteretur, utroque ſe pro electo gerente : cùm præfatus Subdiaconus à Patriarcha Hieroſolymitano fuerit confirmatus : [1 *& ſ.*] ¶ Cùm *e* qui ſe probaverat per ſecularem potentiam ſpoliatum, reſtituendum decrevimus, juſtitiâ mediante. Verùm quoniam tam poſſeſſorium, quàm petitorium deductum fuerat in judicium, & tam reſtitutionis, quàm electionis quæſtio plenius agitata, & conſtitit nobis electionem utriuſque minùs canonicam extitiſſe, (cùm Judex, de qua re cognoverit, pronunciare *f* debeat) utramque duximus ſententialiter irritandam. *g*

[1 *Alter verò favorem Regium obtineret, eis dil. f. p. Baſilica 12. Apoſtolorum I. titul. S. Stephani in monte Celio*

a *Cap. un. eod. tit. in 1. compilat.* b *al. Narmenſ. al. Novarienſis. al. Varicenſ. al. Marin.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* d *Arrone.* e *al. ut.*

a *Tamen.* b *Vid. l. bona fides, cum not. ff. depoſiti.* c *al. oppoſita, in manuſcr.* d *Vid. Jaſon. in §. ſi quis agens. Inſtit. de act.*

a *Vid. l. 1. ff. de eo quod certo loc.* b *plus.* c *alit. Felicis. Gregor. 7. Regiſtri ind 2. epiſtol. 98. ſive 100.* d *cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *al. momentanea poſſeſſionis : ſed in regiſtr. Greg. eſt momenti.* f *Vid. l. 1. & per totum tit. ff. de quib. reb. ad eundem judic. eatur.* g *c. un. eod. tit. in 2. comp.* h *accipiant. à C. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Dicebat.* b *alit. ita quidem.* c *Hujus periodi ſenſus : Clerici conventualium Eccleſiarum, quamvis tribus Epiſcoporum electionibus interfuerint, non tamen acquiſiverunt jus eligendi : quoniam nondum legitimo tempore id jus præſcripſerant.* d *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* e *al Et quia ſe probaverat al. ita. Cùm quia ſe probavit.* f *In Cod. Barb. de ea pronunciare, &c.* g *Reliqua pars hujus c. eſt infrà. de conſeſſa. c. 2.*

Presbyterum & G. S. Mariæ in porticu Diac. Card. dedimus auditores. In quorum præsentia receptis utrinque testibus, & eorum depositionibus publicatis, quæ hinc inde allegata fuerunt, nobis & fratribus nostris retulerunt fideliter & prudenter. Nos verò tam per relationes Cardinalium, quàm per gesta de causa meritis sufficienter instructi, communicato fratrum nostrorum consilio jam dictum Sub. R.]

CAP. V.

¶ Qui agit de proprietate, ante conclusionem causæ possessorio adipiscendæ vel recuperandæ agere potest: post conclusionem verò, & ante sententiam hoc non potest, nisi justa causa subsit.

Idem *Episcopo Novarien.* a *(an. 1204.)*

PAstoralis *b* officii: [1 & ſ.] ¶ Sanè (sicut intimâsti) contingit aliquando, ut cùm is, qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatorem in causam, inter ipsa juris auspicia requisitus, quo malit experiri judicio, litem proprietatis ingreditur, de illata sibi violentia nullam faciens mentionem: cùm autem fuerit in causâ processum, novum judicium super possessorio nititur inchoare: [2 & ſ.] ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quod possessorio quidem judicio, quod de recuperanda, seu adipiscenda possessione proponitur, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis judicio primitus instituto, agi potest ab eo, qui rem cœperit vendicare. Cùm legali sit provisione statutum, eum, qui fundum vendicaverit ab eo, cum quo interdicto unde vi potuit experiri, pendente judicio interdictum posse nihilominus intentare. Aliis possessoriis judiciis in suo robore duraturis, quæ vendicationem dominii, sui naturâ præcedunt. Si verò renunciatum fuerit vel conclusum, ut jam possit causa proprietatis definitivæ sententiæ calculo terminari: (Ne lites litibus inculcentur, & via possit fraudibus aperiri) causâ non decisâ, possessorio non erit utendum. Nisi Judex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex justa causa viderit expedire. *c* Putà cùm ex perspicuis indiciis facilè arguitur iniquitas invasoris, & spoliato casu seu malitiâ probandi dominium subtraxerit facultatem. His igitur & aliis causis inspectis (quæ continent æquitatem, aut justè moverint animum judicantis) postquam etiam conclusum fuerit, posse agi possessorio judicio non negamus.

[1 *Debitum solicitâ mente prosequeris, cùm justitiâ & zelo succensus super dubiis juris articulis per Ap. sed. oraculum, à qua tua pendet jurisdictionu auctoritas, responsum humiliter expetis & devotus expectas, ne forte novæ oppositionum varietas aut juris expositio variâ novitate distincta, non juris effectum pariat, sed justitiæ defectum potius inducat.*]

[2 *Quòd non videtur possessorio renunciare judicio, qui rem cœperit vindicare. Ex adverso restituitur, qui dum querelam proprietatis sponte proposuit, præjudicium sibi fecit in quæstione possessionis, quæ secundum ordinem juris prius proponi potuit & debuit terminari: quid igitur in his statuendum sit, tua ſ. requisivit. Nos autem.*]

CAP. VI.

¶ Si petitorio & possessorio simul est actum, unâ sententiâ terminatur, & præmittitur possessorium in terminando: sed in exequendo prævalet petitorium.

Idem *Episcopo & Officiali sancti Andreæ.*

CUm dilectus: *d* [*& infrà.*] ¶ Ad quartum breviter respondemus, quod cùm super possessorio & petitorio simul est actum: utrumque unâ sententiâ debet terminari *e*. Sed licet in pronunciatione sit possessio præmittenda, in executione tamen debet proprietas prævalere.

a *Novariensi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.* c *Vide l. solum. cum gloss. 1. & not. C. de donat.* d *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* e *Vide l. etiam. ff. de minor. per Bart.*

CAP. VII.

¶ Adjudicatur illi beneficium, qui probavit collatorem suum fuisse in possessione conferendi collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate juris conferendi cum ipso collatore. hoc vult tota litera.

Idem *Veronen. Episcopo. (an. 1205.)*

CUm olim *a* quæstio, quæ inter Archidiaconum ex una parte, & Archipresbyterum & Canonicos Vincentinæ Ecclesiæ ex altera: [*& infrà.*] ¶ Quoniam per attestationes nobis constitit evidenter, quod ab Episcopis Vincen. Archidiaconatus ipse sine reclamatione aliqua Canonicorum, duobus Archid. continuè (qui ante ipsum extiterant) fuerat assignatus: & quia Canonici prædicti, Judices recusare minimè debuerunt, cùm causa prædictis Judicibus fuisset delegata, de utriusque partis Procuratorum assensu, prædictum Archidiaconatum eidem per diffinitivam sententiam adjudicare curavimus: Canonicis Vincen. perpetuum silentium imponentes: Reservatâ tamen eis quæstione proprietatis super collatione Archidiaconatûs ipsius: si fortè super hoc contendere voluerint adversùs Episcopum Vincen. cùm res inter alios acta, non debeat eis præjudicium generare.

CAP. VIII.

¶ Si petens rem ex una causa succumbit, ex alia causa petere poterit. hoc dicit, quoad literam. *Vel sic: Petens rem jure dominii, possessionem probare non sufficit.* hoc dicit, quoad titulum.

Honorius III. *Abbati S. Cypriani (Ord. S. Ben.) Torcel. diœcesis, & S. Mariæ novæ de Venetiis. (an. 1220.)*

IN causa, quæ inter Patriarcham Grandeñ. ex una parte, & Abbatem & Conventum monasterii sancti Georgii de Venetiis, super subjectione ipsius monasterii, ex altera vertebatur: invenimus pro eodem Patriarcha probatum, quòd inter alia Abbas quandoque ivit ad ejus Synodum L. solidos Venetorum ei per plures annos exolvens: *b* [1 *& infrà.*] ¶ Ad hæc cùm de præmissis L. solidis, quos petiit ad subjectionis indicium, à Patriarcha sit actum per sententiam diffinitivam, quam super hoc contrariam reportavit: ei non adimimus (si alio jure de ipsis experiri voluerit) potestatem.

[1 *Probatum verò pro Episcopo inventur, quòd ejusdem monasterii confirmavit Abbates, qui eidem obedientiam & reverentiam impenderent. Abbates etiam ejusdem monasterii ad Synodum venebant Episcopi, & idem ad exequias invitatus recipiebatur processionaliter cum solennitate prædicta, ac similiter invitatus in festo beatæ Georgii procurationem recipiebat ibidem, quem in barcha sua in festo purificationis B. Virginis conducebant. Cùm autem in his primo possessorio egerint Patriarcha & Episcopi memorati, nos eos ad possessionem vel quasi restituimus prædictorum: quia hinc inde petitorio nihilominus actum fuit, & utraque pars tutum jus suum videretur in judicium deduxisse: nos visis prædecessorum privilegiis monasterium ipsum de ſil. n. conſ. liberum esse decernimus, & immediatè ad Rom. Eccles. pertinere. Illud in præmissis, quæ jurisdictionem & subjectionem respiciunt, ab impetitione dilectorum Patriarchæ & Episcopi absolventes, non obstante possessione circa prædicta probatâ: cùm non docuerint se tanto tempore ratia percepisse, quòd per hoc libertatis privilegiis fuerit derogatum, reservamus tamen Episcopo supradicto, quæ sibi circa christma, oleum sanctum, ordinationes Clericorum, & quædam alia, quæ in ejusdem privilegiis specialiter reservantur.*]

a *Omissis multis intellectibus hujus cap. de quibus latè Doctor. hoc loco, hic mihi videtur satis aptus, quamvis Archidiaconus per Episcopum esset electus.* b *1. cum quid. D. si cert. petat.*

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ Adversus restitutionem petentem, non est audiendus reus de proprietate opponens, nisi actore consentiente.

Gregorius IX. *Episcopo Constantinop. (an. 1232.)*

LIcèt multum: *a* [*& infrà.*] ¶ Conquestus est nobis Philasius *b* cæcus, ejus campum ab Ecclesiæ *c* hominibus irrationabiliter occupatum. Quod si ita est, quanquam ante omnem contentionem possessio ei debuerat violenter ablata restitui: tamen quia Eventus Diaconus ipsius Ecclesiæ, consentiente illo, constituit se legitimè probaturum, dictum campum ejusdem Ecclesiæ juris esse, veritatem inquire: & si hoc probatum fuerit, huic dicendum est, ut à sua intentione discedat. Alioquin res ei ablata reddatur.

CAP. II.

¶ Petenti restitutionem beneficii, non obstat renunciatio facta post spoliationem, quæ præsumitur non spontanea. Et seriosè addidit, quia præsumitur non spontanea: quoniam etsi probatur spontanea, deberet obstare tali exceptio, vel renunciatio in beneficialibus.

Alexander III. *Vigoren. Episcopo. (an. 1180.)*

SOlicitè cures *d* perquirere, quo tempore H. renunciavit Ecclesiæ: & sibi tibi constiterit eum spoliatum, cùm eidem Ecclesiæ renunciavit: contra eum testes alterius partis, de juramento, & renunciatione sponte facta (antequam restitutus fuerit) non admittas: quia non est vetitis mile, quòd spontè juri suo renunciaverit, qui renunciat spoliatus. Sed testes ejusdem H. quibus intendit se probare, quòd violenter prædictâ Ecclesiâ fuerit spoliatus (dummodo idonei sint) recipere non ponas.

CAP. III.

¶ Petens restitutionem beneficii non auditur, etiamsi spoliationem probat, si probatur eum sponte illud beneficium prius resignasse.

Accepitâ *e* quæstione P. Clerici (quòd violenter fuerat Ecclesiâ spoliatus) vobis dedimus in mandatis, ut si hoc constaret, eam sibi restitui faceretis. Quo cognito, responsum est ab adversario, id non debere proficere: eò quòd spontaneâ voluntate coram Eboracen. Archiepiscopo Apost. sed. Leg. præscriptam Ecclesiam *f* abjurâsset: [1 *& ſ.*] ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd præfatus P. nullo metu vel vi coactus, sed spontaneè *g* prælibatam Ecclesiam taliter abjuraverit: ei super hoc perpetuum silentium imponatis.

[1 *Quæ verò non scripsimus idiotis, sed discretis personis, & nostrum est discernere, quid ratio dictet, præsentium auctoritate diſ. n.*]

CAP. IV.

¶ In interdicto de retinenda, succumbit reus ipsius abjuratione probatâ. h. d. quoad titulum.

Idem *Vigoren. Episcopo, & Helien. Archid.*

AUditâ querelâ T. Clerici *h*, quòd H. persona Ecclesiæ de Sander, ipsum super Ecclesia sua de Pelen. indebitè molestaret: Londonen. Episcopo, & tibi, fili Archid. dedimus in mandatis, ut si vobis constaret, quòd prædictus H. alterius Ecclesiæ personatum haberet, vel juramento spontaneè præstito firmaverit, se memora-

a *C. 7. eod. tit. in 1. compilat.* b *Plastagrius, alst. Philarius.* c *In C. Bar. ab Ecclesiæ vestræ.* d *Post Conc. Lat. sub Alexan. III. part. 2. c. 1. & c. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Post Conc. Laterentia. D. de acquir. poss.* f *l. si quis vi. 9. dif.* g *sed spontaneâ voluntate.* h *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 22. cap. 4. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* i *al. Peleren.*

to T. super eadem Ecclesia *a* quæstionem de cætero non moturum: ab ejus molestia super hoc compesceretis eundem: [1 *&* ſ.] ¶ Cùm verò vobis plenius constitisset, dictum H. non solùm Ecclesiæ alterius personatum habere, sed etiam spontaneâ voluntate Ecclesiam de Pelen. in perpetuum abjurâsse: prohibuistis eidem, ne dictum T. super hoc de cætero molestaret. Licèt autem nuncius ejusdem H. posteriores literas impetraverit, formam aliam continentes, quòd non obstantibus literis à parte altera impetratis, revocari deberet, si quid immutatum esset in causa, postquam idem nuncius iter ad nos arripuerit veniendi. Quia tamen non intelleximus, nec intelligi debuit, ut revocaretur, quod per vos factum esset auctoritate literarum nostrarum *b*, sed si quid præsumptione vel violentiâ immutatum *c* esset: mandamus, quatenus sententiam, quam prorulistis ante posteriorum literarum receptionem, occasione ipsarum nullatenus revocare tentetis: & si contra sententiam ipsam aliquid statuistis, studeatis id sublato app. obstaculo revocare. Si verò post receptionem sequentium literarum sententia lata fuerit: eâ non obstante, juxta tenorem ipsarum, appel. postpositâ procedatis.

[1 *Postmodum verò nuncius præfat. H. ad præsentiam nostram accedens constanti nobis assertione proposuit, quod per violentiam idem H. eâdem Ecclesiâ spoliatus fuerit, & ideò ad vos nostras literas impetravit: ut si constaret vobis veritate cognitâ ipsum H. spoliatum esse, cum idem renunciaverit Ecclesiæ, contra eum testes alterius partis de juramento & renunciatione spontaneâ facta nullatenus reciperetis, sed testes potius H. quibus intendebat posse probare, quòd violenter prædictam Ecclesiâ spoliatus fuerit, dummodo sint idonei, non differatis recipere, & secundùm eorum depositiones vel demonstrationes & rationes & allegationes hinc inde productas in causa ipsa app. rem, quod justum est judicetis, non obstantibus literis nostris, si quæ alia ab alterutra parte impetrata fuissent, aut formâ, quam excessimus in aliis literis super hoc impetratis. Addimus insuper, quòd si super causa ipsa aliquid esset mutatum, postquam nuncius prædicti H. tunc iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi, totam causam ante ingressum principalis causæ contradictione, & appell. cess. in eum statum reduceretis, in quo fuisse dignoscitur, cùm nuncius prædicti H. est iter ipsum aggressus: nisi forte interim idem H. cum altera parte spontaneâ voluntate posset super Ecclesia ipsa convenire. Nunc autem ex literis prædicti Episcopi & tuis, fil. Archid. nobis innotuit, quòd vos priorum literarum tenorem secuti, partes debitâ solennitate citâstis.*]

CAP. V.

¶ Petenti restitutionem beneficii, quæstio institutionis non canonicæ referri non potest.

Idem *Brixien. Episcopo.*

IN literis *d* tuis: [*& infrà.*] ¶ Super illa quæstione, videlicet cùm quis dicit se de possessione violenter ejectum, & adversarius dicit, eum non fuisse canonicè institutum: respondemus, prius de violenta ejectione, quàm de canonica institutione agi debere: quia prædo etiam est secundùm rigorem juris restituendus.

CAP. VI.

¶ Non obstat exceptio criminis agenti interdicto unde vi, vel quod vi, aut clàm.

Idem *Exonen. e Episcopo.*

ITem cùm quis *f* dicit, se de possessione violenter ejectum, vel adversarium clàm possessionem intrâsse,

a *Al. ita, super eadem causa: in multis antiq.* b *Hunc text. dicit hic Abbas esse singularem ad hoc, quòd hoc verbum, Revocetis in irritum, non intelligitur de legitimè actu.* c *innovatum.* d *Post Concil. Lat. sub Alexand. III. part. 2. c. 5. & c. 5. eod. tit. in 1. compilat. Anton. Gabr. comm. conc. tit. de restit. spol.* e *al. Lexovien.* f *Post Conc. Lat. part. 2. cap. 6. & cap. 6. eod. tit. in 1. comp.*

& adversarius crimen objicit, ut eum à sua intentione repellat: non occurrit nobis, quòd illius objectio admitti debeat, *a* vel principalis causæ propter hoc executio retardari: quoniam criminaliter adversus eum ante restitutionem agere non potest, cùm præsumatur ejus existere inimicus.

CAP. VII.

¶ Spoliatus etiam à Judice juris ordine prætermisso, ante omnia restituatur.

Idem *Cantuar. Archiepiscopo. (an. 1160.)*

COnquerente *b* nobis Renaldo Clerico accepimus, quòd ipsum Ecclesia de Wefort *c* sine judicio spoliásti. Quia verò jam non decet honestatem tuam, Clericos tuæ jurisdictionis sine manifesta causa & rationabili suis beneficiis spoliare, quibus teneris paternâ provisione consulere: mandamus, quatenus, si est ita, prædicto Clerico præfatam Ecclesiam cum reditibus inde perceptis restituas: & in pace eam possidere permittas. Restitutione autem factâ, si quid adversùs eum super præscripta Ecclesia proponere volueris, coram Exon. Episcopo delegato à nobis per te vel per sufficientem responsalem tuum, cum eodem R. ordine judiciario poteris experiri.

CAP. VIII.

¶ Restituitur conjunx viro probanti desponsationem & copulam, & de ipsius impunitate caventi, nisi magna sit viri savitia.

Idem *Ambian. & Belvacens. Episcopis.*

EX transmissa *d* nobis: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfata mulier prædicto militi legitimè desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis: receptâ tamen sufficienti cautione, quòd illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quod merito de ipso diffidat, alicui probæ & honestæ mulieri usque ad causæ decisionem custodienda studiosiùs committatur, in loco ubi vir, vel parentes ejus, mulieri nullam possint violentiam *e* inferre.

[1 *Quia nobis de veritate constare non potuit, causam experientiæ vestræ duximus committendam. E. v. p. a. ſ.*]

CAP. IX.

¶ Per solutionem pensionis res donata factam donatario cum auctoritate donatoris, acquiritur illi donatorio rei donatæ possessio: adeò, quòd si ab illa expellitur, per interdictum recuperandæ agere poterit.

Idem *Exon. Ep. & Abb. de Herford.*

CUm venisset *f* ad nos B. Canonicus sanctæ Trinitatis de Hasul. *g* à suo Priore & Capitulo destinatus, in audientia nostra proposuit, quòd cùm Eboracen. Archiepiscopus Ecclesiam de N. eis concessisset, & per scriptum proprium confirmâsset, ita quòd post decessum G. Clerici (qui præfatam Ecclesiam tunc tenebat) usibus eorum omnibus modis proficeret *h*, & interim auctoritate ipsius Archiepiscopi idem G. ipsis Canonicis annuam solveret pensionem: [1 & *infrà.*] ¶ Respondemus, quòd si præfati Canonici, de prædicta Ecclesia, auctoritate ejusdem Archiepiscopi, vivente Clerico perceperunt annuam pensionem: eo mortuo, quamvis auctoritate ejusdem Archiepiscopi non quæsierunt, vitiosè tamen non sunt possessionem ingressi: cùm (sicut cautum est) is possideat, cujus nomine possidetur.

[1 *Nos postmodum etiam ipsam concessionem, scripto ipsius Archiepisc. diligenter inspecto, auct. Apost. duximus confirmandam. Mortuo autem præfato Clerico jam dicti Canonici, licet per ipsum Archiepiscopum non fuissent in possessionem Ecclesiæ præfatæ inducti, tamen de concessione & confirmatione nostra plurimum confidentes, Ecclesiam ipsam, ne à quodam Clerico turbaretur, qui eos super eadem Ecclesia vitebatur fatigare, sunt ingressi: & tam contra ipsum Archidiac. à quo gravari timebant, quàm contra præfatum Clericum ad n. audientiam appellaverant. Ipsi verò per duos de fratribus suis appellationem factam prosequentibus, supradictus Archidiaconus bladum & omnia bona Ecclesiæ, quæ præfatus G. Clericus suus moriens ibidem reliquit, fecit, quod vix redire possumus, invitis prædictis Canonicis asportari. & infrà. ¶ Magister verò M. & A. nunci ejusdem Archidiaconi, qui præsentes aderant, ipsum super his instanter excusaverunt, & adjecerunt Archidiac. jam prædicta per præfatos Canonicos gravem injuriam irrogatam. Quia si ab ipso literas concessionis habuissent, ipsius auct. postmodum contemptâ, per se ipsos in possessionem ingredi non deberent. Nos itaque*]

CAP. X.

¶ Si actore agente petitorio, reus super eadem re deducit possessorium, proceditur in solo possessorio, suspenso petitorio.

Lucius III. *G. Archidiacono, & I. Archipresbytero Turonen. (an. 1181.)*

EX conquæstione B. mulieris *a* ad nos noveritis pervenisse, quod cùm C. miles eam sibi matrimonio copulâsset, & maritali affectione pertractans, ex ipsa filiam suscepisset, sine judicio Ecclesiæ à se removit eandem: & de accusando super consanguinitate matrimonio, remoto appellationis obstaculo, literas ad Judices impetravit: cùm autem priusquam à Judicibus mulier citaretur, per diœcesanum Episcopum virum sibi restitui petiisset, & ob hoc ad nos proprium nuncium destinâsset: demùm coram præfatis Judicibus constituta, modò per se, modò per Procuratorem, ante ipsius causæ ingressum, & post, virum sibi restitui postulabat. Judices verò restitutione denegatâ (quod fieri non debuit) in principali negotio procedere voluerunt *b*: unde ipsa nostram audientiam appellavit: [1 & *infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus si ita est, mulieri virum restitui faciatis, quæ post appellationem *c* ipsius acta sunt, in irritum revocantes: postmodum super matrimonio causam audiatis, & finem canonico terminetis.

[1 *Quia ergo injustè gravatis Apostolicum debemus patrocinium impertiri, dis. v. p. a. ſ.*]

CAP. XI.

¶ Violentus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuissent, restituere, damna resarcire, & de injuriis satisfacere compellitur.

Cœlestinus III. *(an. 1192.)*

GRavis *d* ad nos querela: [& ſ.] ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis, prædictum Archidiaconum ablata prænominati monasterii fratribus cum integritate restituere, damna plenariè resarcire, & de illatis injuris competenter satisfacere compellatis: *e* de illatis injuris competenter satisfacere compellatis: *e* provisuri, ut non tantum fructus à novo & violento possessore perceptos, sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciatis eisdem.

CAP. XII.

¶ Ingressus possessionem ignorante domino ad quem pertinet, potest per ipsum dominum, statim cùm scierit, repelli, etiam violenter, nec ex tali repulsione competit repulso contra dominum interdictum possessorium. h. d.

a *Vid. l. qui ad nundinas. §. clàm possidere. cum l. seq. per Bart. ff. de acquir. poss.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* c *Carefort.* d *c 3. eod. tit. in 2 compilat.* e *molestiam.* f *c. 4. eod. tit. in 2 compil.* g *al. Batillu. al. Basillu. al. Barvelf. al. Barvellu.* h *al. præsideret.*

a *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil.* b *Hic legitur, voluerunt, cui repugnat & sensus & series hujus cap. nam cùm Judices restituendam negâssent, & de facto procederent, ipsa appellavit.* c *vide ad hac Abbat.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2 comp.* e *vid. l. 1. §. qui autem. cum §. seq. ff. de vi & vi armata.*

Innocen-

Innocentius III. *Episcopo & Capitulo Tridon. a (an. 1199.)*

1 OLim causam, *b* quæ inter vos nomine Tridon. *c* Ecclesiæ, & magistrum & fratres militiæ templi in Lombardia, super domo Calventiæ vertebatur, de Locedio *d* & de Columba Abbatibus meminimus commissse: [& *infrà.*] ¶ Episcopus Tridon. *e* possessiones quasdam Humilitatis *f* sub ea conditione concessit, quòd nomine Tridon. Episcopi oratorium ibidem & hospitale constituerent, & tres solidos censuales Tridon. *g* Episcopo annis singulis exhiberent, à quo etiam persona, quæ loco præciperetur eidem, investituram perciperet, & pro se, & aliis fratribus, ei & successoribus ejus obediendam faceret manualem: Episcopo sibi loci dominium nihilominus retinente. Dictus verò magister ad eandem domum aspirans, ipsos adeo circumvenit, quòd præter conscientiam vestram se & sua in ejus manibus tradiderunt: eâ tamen conditione appositâ, si vobis quod *h* faceret, complaceret: sine quorum assensu se nihil posse facere asserebant: [1 & ſ.] ¶ Intelligentes autem prædictam domum eidem magistro traditam sub conditione fuisse, & quòd nullum juri vestro præjudicium fuerat irrogatum, ex eo quòd idem magister justitiæ vestræ non inscius, vobis ignorantibus possessionem accepit, præsertim cùm statim, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellendam: & quòd idem suâ temeritate possessionem præter conscientiam vestram (ad quos ipsam possessionem noverat pertinere, & quos quæstionem sibi moturos suspicari debuerat) est ingressus, Procuratorem vestrum & vestro nomine ab impetitione ipsius magistri, nomine domus militiæ templi, quoad faciendam restitutionem quam petebat, reddimus absolutum: decernentes, vos magistro satisfactionem debitam exhibere, si defendendo jus vestrum, in offensam ipsius vel domus militiæ templi modum forsitan excessistis.

[1 *Magister verò conditionem appositam acceptavit, & quòd aliter eos non reciperet affirmavit.* & infrà. ¶ *Tunc verò magister accedens Calventiam exinde paramenta Ecclesiæ, instrumenta, domûs, & libros accepit, & nonaginta oves fecit abduci, ac postmodum reversus ad vos, cùm ei fuisset quod petierat denegatum, quia paratus esset vobis facere rationem, si forsan vos offendebat, adjecit. Vos autem intentionem ejus malevolam attendentes, & ne se domo intromitteret memorata districtius inhibentes, ad sed. Apost. appellâstis: & cùm tu, frater Episcope, quæ gesta fuerant audivisses, omnes pariter ad domum accessistis eandem, & eos, quos inventos ibidem ad domûs custodiam à magistro relictos, ejecistis, ex ea vim vi, sicut omnia jura permittunt, licitè repellentes. Unde cùm possessio prædictæ domûs sub conditione tradita fuisset eidem magistro, non extante conditione tradito non tenebat. Præterea cùm idem magister clàm domum illam intraverit, nullum est vobis præjudicium generatum, quòd minùs eam possetis repellere, cùm id ad vestram audientiam pervenisset, præsertim cùm verus dominus controversiam ipse noverit, vel suspicatus fuerit, vel debuit suspicari.* & infrà. ¶ *Cùm autem Cardinales prædicti, quæ coram eis tam ex parte vestra, quàm ex alia proposita fuerant, nobis fideliter retulissent.*]

CAP. XIII.

¶ Si contra petentem restitutionem conjugii, opponitur consanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes paratæ: recepto ab opponente juramento de malitia, negabitur restitutio quoad eorum, & fiet quoad reliqua: si verò probationes promptæ non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna viri savitia.

Idem *Bituricen. Archidiacono. (an. 1199.)*

LIteras tuas recepimus *a*, quòd cùm quædam matrimonialis causa (Bituricen. Archiepiscopo in remotis *b* agente) in tua præsentia tractaretur, Gulielma mulier *c* separari à B. viro suo instantissimè postulabat, cui se quarto gradu consanguinitatis proponebat esse conjunctam: [1 & *infrà.*] ¶ Vir autem sibi uxorem postulabat restitui, quæ ab eo suâ temeritate divertit: [2 & ſ.] ¶ Rescripto petebas Apostolico edoceri, utrùm quando aliquis consanguinitatis gradus objicitur, in quo sedes Apostolica dispensare non potest, nec etiam consuevit, & probationes promptæ sint & paratæ indulgenda restitutio sit, an neganda? [3 & ſ.] ¶ Sanè circa solutionem propositæ quæstionis, diversæ sunt sententiæ diversorum: aliis asserentibus restitutionem faciendam: aliis sententibus in contrarium: nonnullis viam mediam eligentibus, ac dicentibus eam faciendam interdum, quandoque penitùs denegandam. Primi per decretalem epistolam *d* Lucii Papæ juvari videntur, arguentis quosdam judices delegatos, qui restitutionem viri, qui sine judicio Ecclesiæ uxorem dimiserat, & ei consanguinitatem postmodum opponebat, spoliatæ ac repetenti conjugem denegabant: & mandantis sibi prius restitui taliter spoliatam, & postea de matrimoniali causa cognosci. Horum autem assertionem incestûs *e* videtur periculum oppugnare: sed ipsi timorem incestûs inanem esse respondent, cùm etiam beneficio restitutionis obtento, qui consanguinitatis notitiam, nec exigere debitum *f* contra conscientiam, nec solvere teneatur: quoniam si secùs egerit, ædificat ad gehennam: sicut nec consanguinitatis conscius, super cujus conjugio quæstio non movetur. Secunda verò assertio per oraculum *g* Clementis Papæ fulcitur: à quo cùm fuisset quæsitum, utrum muliere quàdam quendam in virum petente, qui ut eam repelleret, exceptionem consanguinitatis objecit, priùs esset de impedimento consanguinitatis agendum, quam super matrimonio sententia proferretur: sic inquisitioni factæ respondit, quòd cùm exceptione probatâ, principalis quæstio perimatur, priùs est cognoscendum de ipsâ, quam ad diffinitionis articulum procedatur: cùm etiam in multis casibus restitutio differatur, secundùm canonicas sanctiones. Opinioni autem ultimæ videtur non incongruè adaptari, ut in gradibus consanguinitatis divinâ *h* lege prohibitis restitutioni aditus præcludatur: sed constitutione interdictis humanâ, restitutio locum habeat cum effectu: cùm in illis dispensari non possit, & in ipsis valeat dispensari: sicut B. Greg. & multi alii dispensârunt. Unde non peccat, qui in hoc articulo ad mandatum Ecclesiæ reddit debitum conjugale. Nos autem ad præsens nullam de prædictis sententiis reprobamus: nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex nostra responsione volumus generari: quamvis præscriptum Lucii Papæ mandatum ad possessorium, responsum verò Clementis ad petitorium referatur. Porrò cùm mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quos lex *i* divina prohibuit, non possit hujusmodi viro

a *Terdon. al. Tendonen.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.* c *Terdonen.* d *Locodio, alit. Lacedio.* e *Terdoneus.* f *B. Anton. in hist. p. 2. tit. 15. cap. 23. & Cassan. in Catal. gloriæ mund. p. 4. consid. 60. vide cap. 20.* g *Terdon.* h *Facteret, in aliquot exemplar. & malè, cùm facerent ad Humiliatos referatur, qui eâ conditione se & sua magistro templi tradiderunt, si quod facerent placeret Episcopo & Cap. Tridonen. ut clarius patet ex antiqua.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.* b *in remotis partibus, &c.* c *al. N. al. D. al. V.* d *ea. ex conquæstione. super eod.* e *videretur periculum expugnare.* f *nec contra conscientiam solvere teneatur.* g *intelleximus supr. de ord. cogn.* h *Olim, ob hominum raritatem, tantum inter filium & matrem, patrem & filiam vetitus erat conjugalis nexus lege divinâ.* i *Vid. Levit. 18. & 8. q. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sine mortali peccato carnaliter commisceri: quoniam omne, quod *a* non est ex fide, peccatum est: & quicquid fit contrà conscientiam, ædificat ad gehennam: frustrà in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cùm illa contra Deum non debeat in hoc Judici obedire, sed potiùs excommunicationem humiliter sustinere: sicque difficultas occurreret quasi perplexa: quia propter sententiam oporteret eam reddere debitum, & propter conscientiam reddere non deberet: unde contingeret eos graviter impediri: & utrique laqueus pararetur: cùm inter se carnaliter conjungi non possent, nec alter alteri matrimonialiter copulari. Propterea meliùs videtur, quòd cùm opponitur consanguinitas (præsertim in gradibus divinâ lege prohibitis) & probationes offeruntur in continenti paratæ, in cæteris adjudicanda sit restitutio: sed ad majorem cautelam juramento recepto, quòd talis objectio malitiosè non fiat, sola, quoad commixtionem carnalem (maximè si fama consentit) est restitutio differenda, donec auditis probationibus & discussis, causa sine diffugio terminetur, cùm utrique sit meliùs taliter expediri, quàm manere taliter impeditos. Quod si non habeat probationes in continenti paratas, sed dilationes expectat *b* longiores (quia præfumitur *c* contra eam, quæ sine judicio Ecclesiæ suâ tantum temeritate recessit à viro) ad restitutionem plenariam Ecclesiasticâ debet censurâ compelli, quam *d* tamen ipsa tori negando consortium, debet humiliter tolerare, donec probationes offerat præparatas: & tunc absolutione petitâ, secundùm formam Ecclesiæ absolvetur: sed antequam fiat ei mandatum sub debito juramenti, receptis probationibus procedatur, quemadmodum est præmissum. Si verò tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solùm non debet ei restitui, sed ab eo potiùs amoveri *e*: alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate provisâ, profectò videtur conjunx ante causæ cognitionem restituenda marito.

[1 Apparebant etiam accusatores & testes exhibentes chartam ab utroque latere consanguinitatis lineam continentem, quis se contrà: matrimonii tempore absentes fuisse dicebant, & quòd in continenti parati erant, quod proposuerant, comprobare.]

[2 Quemadmodum allegabat. Caterum pars replicabat uxoris, tum propter futurum incestûs periculum, tum quia probationibus paratis & præstitis sine diffugio quod intendebat poterat demonstrare, restitutionem penitùs denegandam. Ad hæc notam esse mariti sævitiam proponebat, cui erat impetuosa levitas & crudelitas bestialis, & si tiberam restituæ facultatem filii haberet uxorem, ejus amici timebant mortis periculum imminere vel corporis cruciatum, & sic ab accusatione desisterent, eam qualitercunque vivere, quàm interire malentes. Adjicientes nihilominus ipsam à viro licentiatam recessisse cum lachrymis & invitam. Ipse verò miles nihilominus petebat sibi uxorem liberè ac pacificè restitui, & ne seeus fieret sed. Apost. appellavit. Cùm igitur in causis matrimonialibus acceptiones hujusmodi sæpius proponantur, quid sit in talibus agendum.]

[3 Secundò quærebas, An idem juris existat, si aliquis gradus dispensabilis vel aliud impedimentum dispensabile allegetur, & probationes similiter sint præsentes, utrum restitutio concedi debeat, an negari? Tertio loco quærebas, Si mariti crudelitas & sævitia sint nota Judici, ut propter motam controversiam indagatus uxorem tormentis tractaturus sit & injurias afferturus: & sic accusatores de morte fœminæ metuentes, accusare desistant: utrum hoc in primo vel in secundo casu restitutionis præbeat administrum denegandæ? Postremò quærebas, Si deneganda sit restitutio in aliquo casuum præmissorum, & ad sed. Ap. appelletur, utrum appellationi sit hujusmodi deferendum?]

a *Rom. 14.* b *expectat.* c *al. hîc præsumitur.* d *scil. censuram.* e *In hunc locum vide Abbatem.*

CAP. XIV.

¶ Per solam traditionem mulieris ad domum viri factam, non præcedentibus sponsalibus, vel invalidis, non acquiritur possessio: unde eâ recedente propriâ auctoritate, non competit restitutio.

Idem *Vulteranæ a Episcopo. (an. 1200.)*

EX *b* parte M. mulieris fuit propositum, quòd cùm eam intra pubertatis tempora constitutam, patruus suus filio H. Senen. civis, nondum VII annorum, matrimonio voluerit copulare, ac eadem traducta fuerit in domum ejusdem, *c* ipsa ex quo ad nubiles annos pervenit, ratum nolens habere, quòd à patruo suo circa hoc procuratum fuerat, à Senen. Episcopo nubendi alii licentiam postulavit: [1 & 3.] ¶ Quia igitur non credimus ambigendum, quin ipsa mulier (quamvis minor) causam possit matrimonii per Procuratorem tractare, ac pars alia (quæ mulieris restitutionem sibi fieri priùs postulabat) restitui nequaquam debeat, utpote nullo juris seu possessionis commodo destituta, cum per solam traductionem (quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt etiam subsecuta) nullum inter eos obligatorium vinculum sit contractum: Mandamus, quatenus, si est ita (non obstantibus exceptionibus supradictis) audias, quæ hinc inde partes duxerint proponenda, & quod canonicum fuerit, app. remotâ decernas.

[1 Cumq; partes idem Episcopus citâsset, præfata M. per Procuratorem idoneum in judicio compareret, quæreni possessionem, & res alias restitui sibi totis nomine pro se datas, & pars altera restitutionem poteret mulieris ejusdem, asserens eam non posse per aliam causam agere, sed debere ipsi tractatui personaliter interesse, præfatus Episcopus dubitans, quid super his statuere possit de jure, prout nobis suis literis intimavit, processu negotii supersedit.]

CAP. XV.

¶ Interdictum Unde vi, non competit contra illum, qui non spoliavit, nec spoliari mandavit, nec spoliationem ratam habuit. ¶ *l. 3. ff. de vi & vi armat.* ¶ *l. 1. eod. tit. lib. 8.*

Idem.

CUm *n* ad sedem Apost. accessissent Cuman. Episcopi, & fratrum hospitalis Hierosol. Procuratores: [1 & 3.] ¶ Abbati de Accon. causam (quæ super Ecclesia & hospitali de monte Citano inter eos vertebatur) taliter duximus committendam, ut audiret omnia tam ad possessorium, quàm ad petitorium judicium pertinentia, quæ utraque pars duceret proponenda, & causam ipsam fine debito terminaret. Coram quo Procurator hospitalis prædicta cum possessionibus & pertinentiis suis, quæ tenebat Episcopus, sibi restitui postulavit, asserens illa de jure ad hospitale *e* Hierosolym. spectare, & quòd ipsa diutiùs possedisset. Ad quæ respondit Procurator Episcopi, se nec scire, nec credere suprædicta ab hospitali possessa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quæ Cumanen. Episcopus, utpote in sua diœcesi constituta, rationabiliter detinebat. Cùm igitur ad fundandam intentionem suam pars utraque testes produceret, dictus Abbas Procuratorem Episcopi condemnavit ad restitutionem omnium prædictorum: [& infrà.] ¶ Nuper autem utriusque partis Procuratoribus comparentibus coram nobis, causam ipsam examinavimus diligenter: & quidem per testes videbatur esse proba-

a *Vulteranensi.* b *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *Vid. l. qui universas. ff. de acquir. possess.* d *Cap. 5. eod. tit. in 3. compilat.* e *Idest, ad fratres hospitalarios. iidem dicuntur milites Rhodienses, & nunc de Malta. vide Cass. in cat. glor. mund. part. 9. cons. 4. & S. Anton. 2. pa. hist. tit. 15. c. 20.*

tum, quòd Cumanen. Episcopi nuncius cruces Hospitalariis abstulit, inhibendo ipsis, ne ad supradictam Ecclesiam vel hospitale rediret, & quòd Episcopus supradicta omnia possidebat: unde Procurator Hospitalariorum petiit dictam restitutionis sententiam confirmari: [2 & infrà.] ¶ Nos *a* prioris acta judicii recensentes, quia nec per dicta testium, vel confessiones partium *b* (cum nullæ penitùs in judicio factæ fuerint) vel etiam instrumenta (quæ nullatenus de spoliatione tractabant) nec per evidentiam facti nobis constare potuerit, quòd Cumanen. Episcopus Hospitalarios spoliaverit, vel mandaverit spoliari, vel spoliationem factam saltem ratam habuerit: pronunciavimus in quæstione prædicta interdictum unde vi, locum nullatenus habuisse: restitutionis sententiam à prædicto Abbate prolatam (licèt pars adversa *c* proponeret, quod præsumendum esset pro sententia Judicis, qui motum animi sui potuit ex causis aliis informare) justitiâ exigente cassantes.

[1 Et instrumenta nobis & acta causæ, quæ super Ecclesia & hospitali de monte Cinario inter eos agitabatur, prout gesta fuerant in præsentia ven. f. n. Sapien. Episcopi, qui ex delegatione nostra de causa cognoverat, præsentâssent, nos diligenter inspectis, quæ coram eodem Episcopo acta fuerant, haberi ea decrevimus pro infectis, cum constiterit nobis, eum in causa ipsa Judicem non fuisse, sicut ipsemet ad ultimum recognovit: eandem causam dilecto filio.]

[2 Ex adverso autem proponebatur, quòd etsi per testes forsan esset ostensum sufficienter, quòd per nuncium Episcopi fuerant Hospitalarii spoliati, cum tamen non constiterit de mandato Episcopi hoc fecerit, vel quòd ipse ratum habuerit factum ipsius, restitutio non potuit sibi locum vendicare, quum non constaret Episcopum prædicta tenere, qui utique ipsa de jure possidet, utpote ad se spectantia & in sua diœcesi constituta. Sed ad hoc pars altera replicavit, quòd quamvis per dicta testium evidenter mandatum Episcopi non probetur, quia tamen Judex motum animi potuit ex aliis causis intellectu, quæ utriusque partis Procuratores proponere curaverunt.]

CAP. XVI.

¶ *Exceptio inopiæ, de qua constat, à Clerico oppositâ, impedit executionem sententiæ etiam latæ in possessorio.* h. d. comprehendendo mentem literæ, & veram lecturam.

Idem Innoc. III. *(an. 1200. Romæ in Hispaniam.)*

OLim vobis *d* dedisse meminimus in mandatis, ut Oveten. *e* Episcopum ad debitam partis restitutionem Zamoren. diœcesis, quam tenebat, cùm inde perceptis fructibus cogeretis restituere: [& infrà.] ¶ Verùm quoniam inanis est actio, quàm inopia debitoris excludit *f*, mandamus, quatenus non priùs Episcopum ad restitutionem fructuum compellatis, quam ipse fuerit taliter restitutus, ut restituere possit, quod percepit de proventibus alienis.

CAP. XVII.

¶ Per excommunicationis probationem non probatur quasi possessio jurisdictionis: licèt aliquibus diebus fuerit observata: ideò petens restitutionem, hoc solo probato succumbit. hoc dicit, quoad intellectum.

Idem *g Abbati S. Genovefæ Parisien. (an. 1205.)*

OLim *h* inter te pro Abbatia tua, & Parisien. Episcopum, nomine Parisien. Ecclesiæ, super possessione juris parochialis in parochia de Monte, quæstione suborta: [& infrà.] ¶ Nos attendentes, quòd (ex eo solo quòd populus prædictæ parochiæ, timore sententiæ suæ per aliquot dies abstinuit à divinis) nullam in eos juris parochialis possessionem idem Episcopus fuerit assecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quòd (eo tempore, quo sententiam ipse protulerit) possessionem in ipsis juris parochialis haberet, vel priùs etiam habuisset *a*, restitutionem ei adjudicare de jure nequivimus, cùm ipsum non constiterit spoliatum.

CAP. XVIII.

¶ Recipiens scienter rem invasam à spoliatore, tenetur eam spoliato restituere, licèt non probet dominium.

Idem *in Concilio generali. b (an. 1216.)*

SÆpè contingit *c*, quod spoliatus per spoliatorem in alium re translatâ, dum adversus possessorem non subvenitur per restitutionis beneficium eidem spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationum, juris *d* proprietatis amittit effectum. Unde non obstante juris civilis rigore, sancimus, ut si quis de cætero scienter rem talem receperit *e*, cùm spoliatori quasi succedat in vitium (eo quod non multum interfit, quoad periculum animæ, injustè detinere, ac *f* invadere alienum) contra possessorem hujusmodi, spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

j. can. restituenda III. q. 1. sed rectius dicendum ut supra dictum est.

CAP. XIX.

¶ Occupans certum locum, in quo quis jus à libere possidebat, si per ipsius occupationem non potest possessor sua jura libere possidere sicut priùs, conveniri potest possessorio pro libertate possidendi: & restitutio fieri non potest, nisi dimittat locum in pristina libertate. h. d. valdè singulariter.

Gregorius IX. *Episcopo Lucan. g (an. 1232.)*

PIsanis ac Lucanis civibus per gravem discordiam (quam diu inter se habuerant) afflictis graviter & attritis: [& infrà.] ¶ P. Subdiacono nostro dedimus in mandatis, ut possessionem, quam in quibusdam castris constat Lucanam Ecclesiam habuisse, sibi priùs plenè ac liberè (sicut tempore motæ discordiæ habuerat) restituta, & super ea, de qua dubietas oriretur, sufficienti cautione recepta (quòd juri coram nobis prædicti Pisani parerent) prolatas pro occupatione castrorum ipsorum in eos sententias relaxaret: [& infrà.] ¶ Pisanis igitur asserentibus, quòd per te stabat, quò minùs tibi juxta mandatum nostrum fieret restitutio, & instanter petentibus, ut dictas sententias præfatus Subdiaconus relaxaret, ipse receptis cautionibus de parendo justitiæ coram nobis, sententias relaxavit easdem: propter quod tu reputans te gravatum, ad nostram præsentiam accessisti, impugnaturus processum Subdiaconi sæpedicti: [1 & 3.] ¶ Porrò duo in nostro continebantur mandato, ut videlicet possessio, quam constabat Lucan. Ecclesiam habuisse tempore motæ discordiæ, priùs restitueretur eidem: & ut ejusdem possessionis restitutio fieret plenè, ac libere, sicut eam habuerat tempore supradicto: quorum primum ad factum, alterum verò referebatur ad modum. Unde licet (prout pars Pisanorum dicebat) in facto mandati formam Subdiaconus ipse adimplere nequiverit, quia non poterat facere tibi restitui possessionem castrorum, de qua non constabat eidem *h*, nec etiam (secundum

a *al. Nos igitur.* b *Vid. l. actor. C. de probat. & l. 1. C. de confess.* c *altera.* d *Cap. 1. eod. tit. in 4 compil.* e *Ovetensi & Zamorensis Episcopatus in Hispania sunt. Vid. Joan. Vasæum in ann. Hispan. cap. 22.* f *Vid. l. nam u. ff. de dolo.* g *Deest in edit. Rom.* h *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.*

a *Semel possidens, semper præsumitur possidere.* b *Later. sub Innocent. III. cap. 43.* c *Cap 3. eod. tit. in 4. compilatione. quæ sint remedia hujus capitis, & quando & quibus competant, tradit Matth. Affl. decis. 250. Practic. Pap. in tit. de forma lib. in causa spoliatæ possessionis.* d *al. jus.* e *acceperit.* f *aut invadere alienam.* g *Gregor. Episcopo Lucensi.* h *Vid. l. diligenter. ff. manda.*

quod tu ipse dicebas) afflictuum & pensionum possessio poterat tibi restitui, quia eâ non fueras spoliatus: fuit tamen in modo peccatum: quia debuit facere, ut Pisani possessionem pensionum & afflictuum, (quam per eorum confessionem constabat te in castris prædictis habere) tibi dimitterent plene ac libere, sicut Ecclesia tua illam habuerat tempore motæ discordiæ: quod quidem esse non poterat, nisi Pisani castra ipsa omnino dimitterent: quia illis detinentibus castra & munitiones castrorum, in quibus dictas pensiones recipis & afflictus, ea plenè ac liberè habere non posses, sicut habebas, quando ipsi castra eadem minimè detinebant, eò quod quamdiu ea detinent, in eorum potestate relinquitur, te non admittere vel repellere, quando velint *a*. His ergo diligenter auditis, processum hujusmodi de fratrum nostrorum consilio irritum judicamus.

DE DOLO ET CONTU-MACIA.

TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ Reus, qui mittendum in possessionem ad mandatum Judicis non admisit, non multatur de canonica æquitate, si intra annum caveat stare juri. h. d.

Alexander III. *Herfoden.* b *Episcopo.* (*an. 1180.*)

AD hæc cùm *c* contingat, actorem multotiens mittendum esse in possessionem causâ rei servandæ, propter absentiam partis adversæ, & per ejus dolum sive potentiam non possit rem custodiendam nancisci, ac imminente fine anni, reus (ne possessionem amittat) debitam offerat cautionem: hujusmodi sit pœnâ mulctandus (quia jussioni non paruit Judicis) à nobis tua fraternitas requisivit. Ad quod dicimus, quòd in Ecclesiasticis personis & negotiis rigor & districtio juris non requiritur *d*: sed (cùm justitia propter hoc non periclitatur) patienter admitti debet, cùm reus per cautionem standi judicio se adstringit.

CAP. II.

¶ Propter contumaciam rei potest Judex rem petitam sequestrare, & ipsum contumacem in expensis condemnare, quas propter ipsius contumaciam vel dolosam exceptionem actor fecit. hoc dicit. Panorm.

Idem *Abbati de Rameſ. & Archidiacon. Helien.* (*an. 1180.*)

EX literis *e* vestris accepimus, quòd cùm vobis causam, quæ inter Monachos de Erollen. *f* & Canonicos Linconen. super Ecclesiis de V. & M. vertitur, duxerimus committendam, & Canonici citati legitimè, se contumaciter absentaverint: vos, licèt Monachi essent ob contumaciam adversæ partis in possessionem rerum petitarum mittendi, intuitu tamen religionis cum eis mitiùs agere volentes, possessionem sequestrari fecistis: ut sic saltem Canonici affecti tædio, stare judicio cogerentur. Tandem Monachis Ecclesias sibi restitui postulantibus, Canonici responderunt, auctoritatem vestram penitùs expirasse, eo quòd ad alios Judices literas impetrârunt, quæ præjudicare prioribus videbantur. Verùm quoniam in posterioribus literis non fuit mentio facta priorum, nec in eis nomina continebantur Ecclesiarum, quæ in prioribus posita fuerant, sed indefinitè dicebatur, super quibusdam Ecclesiis: nos attendentes malitiam & dolum nullum patrocinari debere, mandamus, quatenus prædictam *h* causam secundùm formam priorum literarum (non obstantibus posterioribus) terminetis: expensas, quas propter hoc Monachi feciſſe noscuntur, eis à Canonicis restitui facientes.

CAP. III.

¶ Actore contumace testes recipi, & sententia ferri debet, etiam lite non contestatâ, reo instante. hoc dicit, secundum communem intellectum.

Idem *Exon. & Vintonien.* a *Episcopis, & Abbati Herforden.* b (*an. 1160.*)

CAusam, quæ inter F. & R. Filium Agathæ de nativitate ipsius A. vertitur, vobis fratres Episcopi, & Londonen. Episcopo commisimus terminandam: [*& infrà.*] ¶ Cæterùm, si adversarius suus legitimè *c* citatus, ad præsentiam vestram accedere, vel judicio vestro parere contempserit, aut etiam se absentaverit (cùm de Anglia recessisse dicatur) Procuratorem ejus, si quem reliquerit, convocetis: qui sive venerit, sive non, aut si Procuratorem non dimisit, denunciationibus ad domum ejus missis, receptis testibus alterius partis, juxta dictam formam ad proferendam sententiam procedatis. *d*

CAP. IV.

¶ Si reus post litem contestatam est contumax, si aliàs liquet de causa, fertur diffinitiva sententia: si non liquet, actor in veram possessionem inducitur.

Urbanus III. *de Novo loco, & de Viger. Prioribus.* e (*an. 1186.*)

PRout nobis *f*: [*& ſ.*] ¶ Reum, quia *g* contumaciter à præsentia vestra recesserat, juratoriam coëgistis exponere cautionem, quòd coram vobis juri pareret. Cumque die præfixâ vestro se conspectui præsentâsset, prætextu Advocati, quem non habebat, respondit, quòd quadraginta annis decimas, & quibus erat contentio, percepisset: variisque postmodum excusationibus utens, in vocem appell. prorupit, de contumaciter juramento contempto recessit. Ideoque mandamus, quatenus ad convincendam *h* ejus malitiam, semel cum ad præsentiam vestram convocetis: & si venerit, finem imponatis negotio competentem: quòd si venire contempserit, causam (utpote lite, quæ ingeritur, contestatâ) diffinitivâ sententiâ terminetis, vel præsenti saltem adjudicetis possessionem, servatâ duntaxat quæstione proprietatis absenti.

CAP. V.

¶ Qui fundatâ intentione actoris exceptionem peremptoriam objicit, quam non probat in continenti, sed accipit inducias: si decesserit in probando, condemnatur in continenti, diffinitivâ non expectatâ, in expensis, ac solvere cogitur: quòd si non potest, ponetur in corpus secundum arbitrium Judicis. h. d. notab. iste text. secundum lecturam, quæ placet Panorm.

Innocentius III. (*an. 1206.*)

FInem litibus *i* cupientes imponi, ne partes ultra modum graventur laboribus & expensis *k*, præsertim cùm de beneficiis Ecclesiasticis litigatur, quæ sine dispendio diu vacare non possunt: Præsenti decreto statuimus, ut postquam intentionem suam altera pars fundaverit, si reliqua fortè voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit *l* aut nequeat in continenti probare. Quia frequenter ad impediendum vel

a *Vid. Abbat. & Felin. in hunc locum.* b *al. Herford. alit. Elforen.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. part. 3. a 1.* d *vid. l. unicam. ff. si quis jus dice n. non obtemp.* e *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 41. c. 6. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* f *Crosten. al. Erollis.* g *sed tantum indiffinitè, &c.* h *al. præscriptam.*

a *Vigorn.* b *al Forden.* c *De citatione vide Socin. reg. 77. incipiente: citandus personaliter.* d *Vid. l. consentaneum. C. quomodo & quando jud. per Bart.* e *fratribus de Giſeber.* f *C. eod. tit. in 1. compil.* g *al. ita: qui contumaciter à præsentia vestra recessit.* h *convincendum.* i *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* k *Vid. l. 4. & ibi Bart. 5. hoc autem judicium. ff. de dam. inf.* & *in l. ad peremptorium. ff. de jud.* l *Vid. l. qui se patris. C. unde liberi. & l. filii mater. 5. 1. ad Tertull.*

differendum processum, exceptiones hujusmodi per excogitatam malitiam opponuntur, ad solvendas alteri parti moderatas expensas extunc in judicio faciendas, cùm acceptis induciis, si forsitan in probatione defecerit, condemnetur. Et si solvendo non fuerit, aliàs *a* secundùm arbitrium discreti Judicis puniatur: ut hoc saltem timore perterritus, non facile quis in gravamen alterius falsas exceptiones opponat.

CAP. VI.

¶ Citatus ad totam causam certo termino ad comparendum assignato, tenetur comparere in termino: & dato impedimento in termino, debet comparere quàm citius potest post terminum: aliàs condemnabitur in expensis à tempore citationis emissæ.

Idem *Pranestinen. Episcopo, Apost. sed. Leg. & Decano Brinen.* (*an. 1169.*)

CUm dilecti *b* filii nuncii Leodicen. *c* electi pro eo ad sedem Apostolicam accessissent, Archidiac. & H. Canonicus Leodicens. Ecclesiæ, nomine suo & quorundam Concanonicorum *d* suorum (quorum literas exhibuêre de rato) contra eundem electum quædam crimina proponebant, per quæ nitebantur eum ab electione repellere ut indignum: [*& ſ.*] ¶ Quamvis autem ex eo quòd idem electus à gravamine adversæ partis appellaverit, & appellationem non fuerit per sufficientes Procuratores *e*, cùm possit (illis prosequentibus) prosecutus, non levis exorta esset suspicio contra eum. Volentes tamen juris ordinem observare, ipsi mandamus, quatenus usque ad Dominicam, quâ cantatur: *Ego sum pastor bonus*, per se, vel per Procuratorem sufficientem, ad præsentiam nostram accederet, super prædictis omnibus responsurus, alioquin cùm assignaremus ei pro peremptorio terminum supradictum, sciret, quòd (quantum de jure possemus) procederemus extunc in negotio memorato *f*. Expectantibus igitur adversariis, ipsum diu *g* ultra terminum duximus expectandum: sed ipse direxit simplicem solummodo nuncium excusationis literas afferentem: scribebat enim, quòd nuncium (cui cum à nobis recederet, injunximus vivâ voce, ut citaret eundem) serò receperat, unde non poterat, tum propter termini brevitatem, tum propter viarum discrimina, nostro se conspectui præsentare. Sed contra hoc faciebat, quòd sicut excusatorem direxerat, sic dirigere potuerat *h* responsalem: cùm ei non fuisset injunctum, ut ad causam in propria persona duntaxat veniret, sed vel ipse accederet, vel Procuratorem idoneum destinaret. Præterea cùm mandatur alicui, ut ad certum terminum se Judici repræsentet, duo sub hac forma mandantur, ut ad Judicem veniat, & ad diem sibi præfixum accedat. Unde si venire non possit ad diem *i* assignatum, tenetur nihilominus se Judici præsentare. Si enim mandatur alicui, ut alii ad certum diem certam rem exsolvat: non ideo erit à mandato solutus, si solvere nequiverit die datâ: imo ad solutionem (elapso etiam die solutioni præfixo) tenetur. Quapropter quia dictus electus nec venerat, nec sufficientem miserat responsalem, ad diem sibi statutum, vel post, etiam diutius expectatus, nec de vicino ejus adventu spes erat, utpote qui per literas utcunque excusaverit moram suam, & calores æstivos, & insidias sibi positas formidabat, eum reputavimus contumacem *k*, & ad legitimas & moderatas expensas, quas adversarii ejus fecerant à tempore citationis emissæ, quem *l* extunc expectare inceperant, ipsum curavimus condemnare.

a *Aliter.* b *C 2. eod. tit. in 3. compil.* c *Leodien.* d *al. Canonicorum.* e *Vid. leg. si quis stipulatus. in fin. cum not. ff. de verb. sig.* f *Vide l. si finita. 5. Julianus. ff. de damn. infect. per Bart.* g *diu etiam ultra, &c.* h *Nuncium responsalem.* i *Diem sibi.* k *l. 2. & ibi Bart. C. de jur. calum. & l. ejus qui. ff. de jur. fisc.* l *al. quam.*

CAP. VII.

¶ Sententia in causa beneficiali, non transit in rem judicatam respectu superioris, quo minus possit de juribus partium inquirere, maximè quando sententia fuit lata contra absentem, licet contumaciter, & indefensum.

Idem *Armachano & Casselensi Archiepiscopis.* a (*an. 1170. Romæ in Hispaniam.*)

CUm olim D. *b* Clericus (Cœlestino Papæ prædecessori nostro, diversis Prælatorum Hyberniæ literis præsentatis) se assereret in Episcopum fuisse Roscensem electum, nullusque appareret, qui aliquid contra eum proponeret: dictus præd. n. ei munus fecit consecrationis impendi. Postmodum F. & G. Monachi ad ejusdem præd. n. præsentiam accedentes, uterque se asseruit à Canonicis Roscen. Ecclesiæ fuisse electum, & quòd prædictus D. per falsas literas fuerat consecratus: propter quod idem præd. n. causam vobis sub ea forma commisit, ut de forma & processu electionis memorati D. solicitè quæreretis: & si eum electum canonicè fuisse constaret, ipsum faceretis pacificâ possessione gaudere, alioquin inter prædictos F. & G. audiretis causam: & cujus electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inveneritis, alterius curaretis electioni præferre: [*1 & infrà.*] ¶ Cumque à vobis dictus D. tertiò citatus, vestro se nollet conspectui præsentare, procedentes in causa, tam ex testimonio Cleri & populi Roscensis Ecclesiæ, quàm assertione Regis Coarciæ *c*, & Prælatorum provinciæ, de prædicto F. electionem fuisse celebratam canonicè didicistis, & eam *d* curavistis auctoritate Apostol. confirmare, præsertim cùm Capitulum Roscensis Ecclesiæ dictum D. se non elegisse constanter assereret, nec de prædicti G. Monachi electione aliquatenus cogitâsse. Interim memoratus *e* D. ad Apostolicam sedem accedens, super quibusdam aliis gravaminibus & injuriis contra dictum F. & quosdam alios literas impetravit: dictus F. *f* postmodum ex parte vestra nobis literas præsentavit, quæ qualiter à vobis in commissione prædicta processum fuerat, continebant: [*2 & infrà.*] ¶ Volentes igitur adhuc misericorditer agere cum absente, ut ejus malitia convincatur, dictum F. ad vos duximus remittendum, mandantes, quatenus non obstante, quòd ejusdem F. fuit electio confirmata, sæpedictum D. si in Hybernia poterit inveniri, legitimè citetis ad causam, & (facultate sibi defensionis indultâ) in causa ipsa canonicè procedatis. Qui si inventus, intra tres menses vestro se conspectui contempserit præsentare, ad consecrationem dicti F. (omni occasione postpositâ) procedatis. Si autem in Hybernia inventus non fuerit, indulto sibi unius anni spatio, ex quo ad nos, etsi non verbo, facto tamen intelligitur provocâsse (arrepto itinere ad sedem Apostolicam veniendi) dicto F. administrationem Roscensis Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus committatis: quo elapso, eum non differatis in Episcopum consecrare.

[*1 Ac tu frater Cassalen. alterum illorum, quem rationabiliter duceres confirmandum, in Episcopum consecrares. Unde sicut ex literis vestris accepimus, cum dicta commissionis vobis fuissent literæ præsentatæ, juxta tenorem earum prima de electione prædicti D. inquirere voluistis.*]

[*2 Cum fratribus igitur nostris habito super hoc diligenti tractatu, timentes, ne sicut prædictus p. n. per literas, quas idem D. ei præsentaverat, dicatur circumventus, nos etiam circumveniri contingeret per literas vestras, nobis ab eodem Monacho præsentatas,*]

a *al. Archiepiscopo & Episcopo Lavin.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *al. Coarchiæ. al. Coarchajæ. al. Coarchanæ.* d *al. eum.* e *Interim autem.* f *In omnibus exempl. dictus F. postmodum ex parte vestra nobis literas præsentante, quas, &c.*

CAP. VIII.

¶ Si proceditur per viam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam lite non contestatâ testes recipi possunt, & sententia diffinitiva ferri, etiam per viam depositionis, si hoc meretur, delictum.

Idem. *(an. 1170.)*

VEritatis *a* est verbum organo dominicæ vocis emissum: [1 & 3.] ¶ Sicut Canonici Curien. in nostro auditorio retulerunt, H. Curien. Episcopus Ecclesiam suam non solùm dilapidando depressit, sicut publica prædicabat infamia, sed etiam homicidio, incestu, aliisque criminibus polluit: [2 & infrà.] ¶ Super his commisimus primò causam Tridon. *b* Episcopo, & Abbati Montis sanctæ Mariæ, & Præposito de Insula: secundò quoque Brixiensi Episcopo, & ipsis Abbati & Præposito: [& 3.] ¶ Verum cum Episcopus ipse priorum Judicum præsentiam adire per contumaciam contempsisset, auctoritate nostrâ fuit per ipsos Judices ab officio beneficioque suspensus: [& infrà.] ¶ Tandem verò coram Judicibus canonicâ citatione vocatus, præsentiam suam difficulter exhibuit: sed frivolam tunc excusationem malitiâ conceptâ prætendens, experiri cum Canonicis in jure neglexit: qua de causa nos de consilio fratrum nostrorum suspendentes Episcopum ipsum, vel potiùs suspensionem à Judicibus factam auctoritate Apostol. confirmantes, tertiò super his Cumano Episcopo & Abbati sancti A. causam ad superandam malitiam ipsius Episcopi, commisimus audiendam, qui partibus citatis, cùm nec per se, nec per responsalem idoneum comparuerit, in eundem, propter inobedientiam, excommunicationis sententiam protulerunt, testes ex parte vestra *c* (quem admodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes, scilicet Abbates, Priores, Præpositos, & alios religiosos viros, per quos quemlibet articulum criminum prædictorum constat fuisse probatum: [& 3.] ¶ Nos igitur videntes ordinem judiciarium in hoc facto fuisse servatum, considerato præterea *d*, quòd post sententias in se datas *e* celebrare præsumpserit: cùm multi Prælati Ecclesiarum contra eundem Episcopum scripserint, nec unus pro eo defendendo vel aliquatenus excusando: in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam ulcisci volentes, licèt absentes corpore, præsentes tamen spiritu, juxta verbum ejusdem Apostoli *f*, tulimus sententiam perpetuæ depositionis in ipsum: & eum tam à Pontificali, quàm ab omni officio Sacerdotali privantes, sine spe restitutionis aliqua duximus condemnandam: ea nihilominus in irritum revocantes, quæcunque post inhibitionem Apostol. sedis, seu factam suspensionem *g* & excommunicationem, de rebus Ecclesiæ alienare præsumpsit.

[1 *Quòd arbor, quæ terram inutiliter occupat, dignè excidatur, & in ignem mitti censetur, ut terra qualibet, quæ sub nocivâ occupatione inutilis arboris sterilis habetur, per novam plantationem ad fructificandum culturam recipiat congruentem. Huic nimirum arbori H. quondam Curien. Episcopus non immeritò comparatur, qui Curien. Ecclesiam usque modo per violentiam detinuit, &c.*]

[2 *Nos autem, utpote quibus hæc imminent corrigenda, cum ipsi Canonici vestro bono zelo arbitrantur indulsi prædictum Episcopum accusare metuentes, enormitates ejusdem ad aures nostras deferre curârunt, timentes, ne sicut in decreto Gelasii continetur, aliquam offensam incurrerent; si hujusmodi excessus auditui catholicæ Ecclesiæ supprimendos putarent, primò causam ven. f. n. Trudens. Episcopo & dil. fil. Abbati S. Mariæ & Præpositо de Insula, secundò quoque ven. n. Brixien. Episcopo & ipsis iterum & Abbati, & Præposito, &c.*]

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. vide Ludov. Rom. sing. 410. incip. Tu seu duas regulas.* b *al. Triden.* c *nostra.* d *etiam.* e *latas.* f *1. Cor. 5.* g *vide l. Fulcinius. §. quod. si autem. ff. ex quib. can. in pos. eatur. per Bartol.*

CAP. IX.

¶ Actor non admissus in possessionem sibi decretam per Judicem causâ rei servandæ, vel ab ea expulsus, per lapsum anni verus efficitur possessor.

Idem *in Concilio generali.* a *(an. 1216.)*

COntingit *b* interdum, quòd cùm actori ob contumaciam adversæ partis adjudicatur (causâ rei servandæ) possessio: propter rei potentiam sive dolum, actor intra annum rem custodiendam nanciscì non potest, vel acquisitam *c* amittit: & sic (cùm secundùm multorum assertionem verus non efficeretur post lapsum anni possessor) reportet commodum de malitia sua reus. Ne igitur contumax melioris, quàm obediens, conditionis existat: de canonica æquitate sancimus, ut in casu præmisso, actor verus constituatur elapso anno non possessor.

CAP. X.

¶ Si reus non inventur, sufficit publicè citationem ad Ecclesiam suam proponi.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Burdegalens.*
(an. 1235.)

VEnerabilis frater noster: [& infrà.] ¶ Volentes finem imponi litibus, ne immortales existant: mandamus, quatenus ad initium proximè venturæ Quadragesimæ *d* (quod tibi peremptorium terminum duximus assignandum) super jure Primatiæ, quod Bituricens. Archiepiscopus in te ac in provincia tua se habere proponit, per te, vel per Procuratorem idoneum sufficienter instructum ad litem contestandam, & ad alia omnia negotia *e* peragenda, quæ necessaria decisioni negotii videbuntur, nostro te conspectui repræsentes. Nos verò nihilominus Archidiacono Tranfuigens. & magistro M. Canonico Turonens. dedimus in mandatis, ut & ipsi ad eundem terminum auctoritate nostrâ juxta præmissam formam te peremptoriè citare procurent: & si non poteris inveniri, faciant, ut citationis edictum per ipsos vel alios, apud Ecclesiam tuam publicè proponatur.

DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDÆ.

TITULUS XV.

CAP. I.

¶ Missus in possessionem ex primo decreto intrali, per lapsum anni veram & incommutabilem illius rei possessionem acquirit: licèt passus missionem, habuerit intra annum voluntatem cautionem præstandi, quam tamen non deduxit ad effectum suo defectu. h. d. secundùm verum intellectum.

Alexander III. *Priori & fratribus de Causeburch.* f *(an. 1180.)*

CONstituris in præsentia *g* nostra R. Canonico vestro, & responsalibus Præpositi de Beril. super possessione Ecclesiæ de Lamento (in quam causâ rei servandæ fueratis indicti) hinc inde fuit coram nobis aliquandiu disputatum: tandem ex utriusque partis assertione tenuimus, quòd licèt causâ rei servandæ tantùm, in ejusdem Ecclesiæ possessionem inducti fueritis, intra annum tamen altera pars stándi juri non præstitit cautionem, licèt voluntatem *h* præstandi habuerit, & vos eam parati recipere

a *Lateranen. sub Innocent. III. cap. 40.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* c *nullam.* d *vide l. Quadraginta. C. de fer.* e *vox, negotia, deest in omnibus manusc.* f *al. Giseburch.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 3. c. 4.* h *vide l. si repetendi. C. de cond. ind. & l. prator. & ibi Bart. ff. de novi oper. nunciat.*

fuisse-

fuisse tis. Ideoque decernimus, ut amodò possessionem præscriptæ Ecclesiæ (salvo jure, quod idem Præpositus in petenda Ecclesia habere dignoscitur) absque contradictione qualibet habeatis. Ut autem nostræ diffinitionis sententia inviolabiliter observetur, eam Apostolico duximus patrocinio roborandam.

¶ Tempus annale non currit missionem passo, si intra illud cautionem Judicibus, vel alteri eorum aliis absentibus obtulit: licèt per eos, seu per eum recepta non fuerit. Et est casus notabilis secundum hunc intellectum.

Clemens III. *Episcopo & Archiepisc. Eboracens.* *(an. 1189.)*

CUm sicut *a* accepimus, inter P. Subdecanum *b*, & Abbatissam & Conventum sanctæ Trinitatis, super Ecclesia de Capit. *c* quæstio verteretur: de Thaurino *d* & de Corinth. Abbates, ac Archidiac. Chima. à sede Apostolica delegati, Moniales ipsas rei servandæ causâ, in possessionem rei petitæ miserunt. Unde cùm hoc ad Subdecani *e* notitiam pervenisset, ad Archidiac. prædictum accessit, & offerens ei sistendi judicio cautionem (quoniam Abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & Abbas Thaurinensis vim fuerat universæ carnis ingressus) possessionem intra annum sibi resignari cum instantia postulavit, sed non potuit obtinere: [1 & 3.] ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si est ita, sistendi judicio ab eo cautione receptâ, ei possessionem restitui faciatis: nec obstare volumus, quòd annus elapsus esse proponitur, si per eum non steterit, quò minùs intra annum & possessionem receperit, & dederit cautionem.

[1 *Processu verò temporis Monales, quas duximus advenire. n. Abbatem S. Catharina & I. de veteri Pontif. Archid. Rothomagen. literas alias impetrârunt, quarum judicium ideò Subdecanus, sicut asserunt, subire recusat, quòd prad. Archiepiscopum habet certa ratione suspectum, & merait, ne ejus conjudices ad partem quamlibet ejus audi. de facili traherentur. Quia verò nec invitus suspectorum Judicum compellitur judicio subjici.*]

CAP. III.

¶ Si passus missionem, repetens possessionem, allegat se contumacem non fuisse, restituitur in pristinum statum, præstitâ cautione, & dilatâ condemnatione expensarum, quam evitat, si postea confiterit eum non fuisse contumacem.

Innocentius III. *Urbinat. & Senagolensi Episcopis.* *(an. 1210.)*

CUm venissent ad Apostolic. *f* sedem Abbas sancti Angeli, & P. Gal. idem P. proposuit, quòd prædictus *g* Abbas cum super quadam possessione coram Joan. Apost. sedis Legato traxit in causam: [1 & 3.] ¶ Verum Legatus ipse causam commisit Judicibus, secundum jus & bonam terræ consuetudinem *h* terminandam: qui cùm secundum jus tantùm vellent procedere, præfatus P. nostram audientiam appellavit: sed Judices nihilominus partem adversam in possessionem rerum petitarum inducendam causâ custodiæ decreverunt, ita quod si usque ad annum & diem præstaret sistendi judicio cautionem, & parti alteri triginta libras restitueret pro expensis, reciperet possessionem eandem. Cumque G. sedis Apost. Legatus intra annum fuisset terram illam ingressus, ipse cautionem stándi juri obtulit coram eo, & possessionem sibi restitui postulavit, paratus expensas restituere factas in lite, quæ sex librarum summam (sicut asserit) non excedunt: sed Abbas triginta librarum sibi restitui petiit quantitatem: [& infrà.] ¶ Nos igitur ipsum P. cautione præstitâ in possessionem *a* credimus reducendum: hoc etiam decernentes, ut si consuetudinem, quam allegat, laudabilem esse constiterit (quia ex hoc sequitur eum rationabiliter appellâsse) ad restituendas expensas nullatenus compellatur: alioquin (cùm ex hoc appareat eum frustratorie appellâsse) ad restitutionem cogatur expensarum illarum, quas Abbatem constiterit propter hoc necessarias in lite fecisse.

[1 *Quod ei secundùm bonam terræ consuetudinem respondere coram eodem asseruit Card.*]

CAP. IV.

¶ Contra absentem, qui non dimisit Procuratorem, factâ citatione domi, nullo defendente, sit missio. h. d. supplendo ad literam, maximè, ut dicitur in gloss. Et est verus & notabilis intellectus.

Gregorius IX. *(an. 1236.)*

SI adversarius tuus post citationis edictum, ad remota loca se transferens, Procuratorem legitimum non dimisit, & denunciatione publicè factâ domi, non apparet, qui defendat eundem: jure petere potes, ut in possessionem earum terrarum, de quibus quæstio vertitur, causâ custodiæ inducaris. *hoc primo se. decretali missus rei dominæ rei verum. Petitionem coram tantùm defendentem. Dñi actione tam in rem quàm in personam.*

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

TITULUS XVI.

CAP. I.

¶ Privilegium etiam à Principe impetratum, per quod privatur quis sine causæ cognitione lite pendente usu possessionis, tanquam surreptitium non valet, seu tanquam rationi obvium est revocandum.

Alexander III. *Eboracensi Archiepiscopo.*
(an. 1170.)

A Memoria *c* nostra non excidit: [1 & infrà.] ¶ Statuimus, ut literæ prohibitionis, quas ad petitionem Archiepiscopi Cantuariensis tuæ fraternitati direximus, nullum præjudicium faciant, quò minùs tibi & successoribus tuis liberum sit (quemadmodum vobis est beneficio privilegiorum Apostol. sedis indultum, & tu & prædecessores tui consuevisti facere) ante vos per totam Angliam deferre crucem, quousque diffinitivâ sententiâ decernatur, an Ecclesia tua de jure hoc debeat habere. *d*

[1 *Quidam in primo anno nostra provisionis transcriptum literarum fel. m. prad. n. Honorii Papæ nobis fecerit præsentari, an quo continebatur, antecessoribus tuis Apostolicâ benignitate esse indultum, ut tam ei, quàm successoribus suis liberum esset per totam Angliam ante se crucem deferre. Nos verò antecessoris nostri vestigiis inhærentes, tibi scripti nostri munimine confirmamus, quod antecessoribus tuis erat à prædecessore nostro indultum. Postea verò S. & veneranda mem. T. quondam Cantuarien. Archiepisc. existimans hoc in præjudicium, vel in depressionem juris & dignitatis suæ Ecclesiæ redundare, exinde cœpit quæstionem movere, & propter hoc ad sedem Apostol. appellavit, affirmans, si bene meminimus, quòd tibi & prædecessoribus tuis id nullatenus licuisset. Sicq. factum est, ut nos tibi per scripta nostra prohibuerimus, ne in provincia*

a *Decrevimus, in Codic. Bar.* b *Vid. leg. 2. ff. si quis in jus voc. non verit. per Bart.* c *Cap. 1. eod tit. in 2. compilat. & adde notas hujus capitis, in quibus contra hæreticos definitur consuetudo gestandi crucem.* d *Hodie de jure possunt Archiepiscopi crucem ante se deferre per quævis loca etiam exempta suæ provinciæ, quovis privilegio contrario non obstante. Clemen. ultim. de privileg. & quod dicit hic gloss. in verbo, de jure, procedit de jure antiquo.*

Cantuarien. Ecclesia, donec de causa ipsa cognosceretur, ante te crucem deferre aliquatenus auderes. Quia igitur per dil. fil. nostros I. & A. Clericos tuos gravem coram nobis querimoniam deposuisti, asserens, quòd te de possessione hujus rei, quam tu & accessores tui habuistis, ante cognitionem judicii spoliassemus, volentes nos tibi tanquam ven. f. nostro deferre, & jura tua integra illibataq; servare, præsentibus literis.]

CAP. II.

¶ Accusatus de adulterio ad separationem tori, non debet lite pendente privari possessione conjugali.

Clemens III. *a (an. 1190.)*

LAudabilem: [& ſ.] ¶ Quæris, quando matrimonium accusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum: [1 & ſ.] ¶ Ad quod *c* breviter respondemus, quòd conjugum alteruter accusatus, ante probatam accusationem, jure, quod habet in altero, privari non possit.

[1 *Aut quamdiu dissimulari possit vel potuis sustineri. Ad quod breviter respondemus, quod cum Alexand. III. aperte probabat, nec ab invicem, donec justa fiat causæ examinatio, separentur, & Symmachi Papa contineat institutum, ut Prælatus aliquis accusatus, antequam ea, quæ objiciuntur, luce clariora sunt, relinqui non debeat a subjectis in præsenti articulo.*]

CAP. III.

¶ Qui rem litigiosam alienavit, ita quòd rehaberi non potest, debet aquivalentem substituere in locum illius, quam alienare non poterat. h. d. cum seq.

Innocentius III. *Abbati & Conventui sancti Sylvestri. (an. 1199.)*

IEcclesia sanctæ Mariæ *d* in via lata contra Joannem de Ateja (qui quasdam possessiones ipsius dicebatur contra justitiam detinere) movit sub L. Judice quæstionem *e*: [& ſ.] ¶ Prohibemus, ne possessiones, quæ successerunt in locum & jus illarum, quas ab Joan. de Ateja Ecclesia sanctæ Mariæ perierat, in monasterium vestrum ab eodem Joan. lite pendente translatas, alienare interim præsumatis: ut si Ecclesia sanctæ Mariæ de vitio litigiosi contractûs, vel de proprietate voluerit experiri (ne si obtinuerit in judicio, in vanum laboret, monasterio vestro minimè possidente) sic, quod evincere valeat & habere.

CAP. IV.

¶ Idem dicit, quod in præcedenti.

Idem.

IIEcclesia sanctæ Mariæ *f*: [& ſ.] ¶ Possessionem, quâ fuerat, prætermisso juris ordine, prædicta Ecclesia spoliata, sibi restitui postulabat *g*: [& ſ.] ¶ Nos quicquid ab aliis factum fuit (postquam prædecessor noster ad curiam suam idem negotium revocavit) irritum decernimus & inane: [& *infra.*] ¶ Verùm quoniam prætatam possessionem post restitutionem vobis factam ab Joan. de Ateja, alii locationis titulo assignâstis, neque restituere poteratis Ecclesiæ spoliatæ: loco ipsius tantundem possessionum æquivalentium, ad arbitrium bonorum virorum, ipsi Ecclesiæ fecimus assignari: quas, cùm alii fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus à creditoribus, qui nobis instrumentum pignoris resignaverunt.

CAP. V.

¶ Lis decidenda est secundum jura existentia tempore controversiæ, non autem secundum privilegium impetratum lite pendente, nisi de litis pendentia mentionem faciat.

a *Alias, Cœlestinus.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* c *Ad quod tibi breviter, &c.* d *Supr. cap. 10. de constit.* e *qua hic abscissa sunt, supra integra posita sunt, cap. 10. de constit.* f *Supr. de constit. cap. 10. in tertio, sub titulo de restitut. spoliat.* g *l. justè possidet. & ibi Bartol. ff. de re judic.*

Honorius III. *Cancellario, Cantori, & A. Canonico Parisien. (an. 1221.)*

DIlectus filius, magister A. persona Ecclesiæ de Bassevilla *a*, exposuit coram nobis, quod cùm inter prædecessorem suum ex parte una, & Priorem ac Monachos de Bassevilla ex altera, super decimis novalium intra fines parochiæ suæ consistentium, quæstio emersisset, eâ pendente coram Judicibus delegatis, Abbas & Conventus majoris monasterii Turonen. quibus subsunt Prior & Monachi supradicti, pro se ac membris suis obtinuerunt à sede Apost. indulgentiam super perceptione hujusmodi decimarum: cujus prætextu Prior & Monachi supradictas decimas sibi vendicare contendunt, licet in indulgentia de dicta quæstione facta mentio non fuisset. Ideoque mandamus, quatenus eisdem Judicibus injungatis, ut (indulgentiâ non obstante prædictâ) in negotio ipso procedant, juxta traditam sibi formam.

DE SEQUESTRATIONE, POSSESSIONUM ET FRUCTUUM.

TITULUS XVII.

CAP. I.

¶ Res, in quam facta est missio, non debet sequestrari, etiam si missus inde fuerit violenter ejectus. Vel notabilius sic: Sequestrum factum loco missionis propter scandalum evitandum, revocari debet oblatâ cautione & restitutis expensis.

Innocent. III. *Mediolanen. Archiepisc. (an. 1206.)*

ADhoc unxit nos Deus *c*: [& *infra.*] ¶ Abbas de Regula *d* nobis exposuit, quod cùm M. prædecessor tuus super causa, quæ inter ipsum & monasterium suum fuerat agitata, obtinuisset Veronensi Episcopo literas destinari, & ipse super judicio possessorio partim pro monasterio, partim pro Archiepiscopo sententiam protulisset, procuratore ipsius monasterii quæstionem de proprietate postmodum intentante volente, Archiepiscopus jurisdictionem Episcopi opposuit expirâsse, asserens causam possessionis tantùm, & non proprietatis fuisse commissam: & quia super possessione pronunciaverat, semel functus officio suo, super quæstione proprietatis deinceps cognoscere non valebat: [1 & *infra.*] ¶ Sed Judex actorem in possessionem (quæ fuerat per ipsum Archiepiscopo adjudicata) propter ejusdem contumaciam mitti decrevit, à qua tamen Archiepiscopus violenter monasterium ejecit: [2 & *infra.*] ¶ Cœl. Papa prædecessor noster, sic suum interpretatus fuit rescriptum, quod tam causa possessionis, quàm proprietatis, fuerat Judici delegata, cùm absolutè & indistincte commissa fuerit, & ejus continentia dividi non deberet: prælibatam quoque possessionem pro suo arbitrio sequestrari præcepit, injungens Regin. & Mutinen. Episcopis, ut de causa possessionis & proprietatis plenius cognoscentes, eam debito fine deciderent, & possessionem ei parti postmodum resignarent, quæ obtineret de proprietate triumphum: [3 & ſ.] ¶ In eum statum continentiam causæ reducimus, in quo fuerat, cùm prædictus prædecessor noster causam proprietatis & possessionis Reginen. & Mutinen. Episcopis comisit: mandato sequestrationis penitùs revocato: [& e ſ.] ¶ Ne autem monasterio videamur in suo jure deesse, moderatas expensas (ex quo Episcopus Veron. ipsum in possessionem induxit decrevit, usque ad satisfactionis tempus oblatæ) propter hoc factas sibi restituendas esse censemus: & à te sufficienti præberi standi judicio cautionem.

a *Bacervilla. alit. Bassavilla.* b *In nonnullis antiquis ita: De sequestratione possession. rerum & fructuum. alit. possessionis.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilatione.* d *al. de Strangula. al. Orcenti de Regula Ord. S. Bened. diœcesis Tarnien sis.* e *Sic absolutum.*

[1 *Ad hæc pars monasterii inter alia respondebat, quòd causa, quæ inter Archiepiscopum & monasterium vertebatur, fuerat Episcopo memorato absolutè & indistincte commissa: & sic continentiam causæ dividi non debere dicebat. in hac numerum & alias rationes cum Judex plenius advertisset, & alterum, &c. ut hic.*]

[2 *Cumq, processus temporis utriusque partis nuncii propter hoc ad sedem Apost. accessissent bon. mem.*]

[3 *Nos autem supradicto Alberi, mandavimus, ut illis literis, quas ad Bon. & Ferrarien. Episcopos super restituenda suis possessione cum fructibus per mandatum impetravit, omnino careret.*]

CAP. II.

¶ Si missus in possessionem causâ custodiæ fructus dissipat, dissipati revocantur, & cum alio sequestrantur.

Honorius III. *Priori & Decano de Calinen. (an. 1220.)*

DIlectus filius *a* R. Rector Ecclesiæ de Bethusia, suâ nobis petitione monstravit, quòd cùm inter ipsum ex parte una, & Abbatem, & Conventum de Cisteria *b* ex altera, super eadem Ecclesia, coram Abbate de Sibiton. & ejus collegis quæstio verteretur, Judices ipsi prædictos Abbatem & Conventum in possessionem ipsius Ecclesiæ causâ custodiæ induxerunt, qui fructus medio tempore perceptos pro suæ distrahunt libito voluntatis *c*. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, facientes fructus sequestrari prædictos, si quid de ipsis per eos distractum inveneritis, in statum pristinum revocetis.

CAP. III.

¶ Si reus possessor appellat à sententia contra eum lata, licitè rei petitæ fructus sequestrantur, si dissipantur ab eo.

Gregorius IX. *(an. 1232.)*

AB eo, qui à sententia provocavit, fructus possessionis (si dissipentur ab ipso) possunt lite pendente rationabiliter sequestrari.

DE CONFESSIS.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

¶ Ad solum dictum confitentis crimen proprium, non est alteri infligenda pœna aliqua: infamato tamen est indicenda purgatio.

Clemens III. *(an. 1190.)*

CUm monasterium: [*infra.*] ¶ Eos, quorum suggestione scelus homicidii Presbyter *d* se perpetrâsse proponit, nisi aliis modis verum esse constiterit, nulli censemus pœnæ *e* subdendos: cùm *f* secundum utriusque juris statuta, de se confessi super aliorum conscientiis interrogari non debent, & (crimine læsæ majestatis excepto) de reatu proprio confitentis pericu losa confessio non est adversùs quemlibet admittenda. Si tamen eos infamiâ hujusmodi laborare cognoveris, singulis eis (adjunctis tribus sociis sui ordinis) purgationem injungas.

CAP. II.

¶ Si de crimine contingente causam principalem constat contra aliquem per ejus confessionem, punitur pœnâ ordinariâ, etiamsi dicere contra eum non agatur. h. d. *secundum glossam. Et est casus notabilis & verus in se. Vel summa sic, secundum alium intellectum non minus notabilem, quem etiam sentit glossa: licet non perfectè explicet: Si quis confitetur crimen in judicio incidenter, potest*

a *De materia hujus cap. vid. Felin. post Joan. Andr. in cap. examinata. supr. de judic. Socin. in Reg. 458. verbo sequestrato.* b *Glenestria.* c *Adde ista verba, importare liberum arbitr. l. 1. ff. de re mil. & ibid. Bart.* d *In aliquot antiquis ita: se Presbyter, & cætera.* e *Vid. l. fin. cum gl. & ibi Bart. in l. maritus. ff. de quæstion.* f *al. quia.*

Judex ordinarius novum inchoando processum, illum punire pœnâ ordinariâ. h. d. singulariter. Abbas.

Innocentius III. *Canonicus de Bethlehem. (an. 1208.)*

CUm super electione *a* Bethlehem. Ecclesiæ inter R. & P. quæstio verteretur *b*: [& *infra.*] ¶ Quoniam V. Canonicus Bethlehemitanus fuit in jure confessus, quòd pro præstando alterius electioni consensu, quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extitit simoniacæ pravitatis: Nos (quoniam vitium hujusmodi persequi volumus, ut debemus) ipsum per definitivam sententiam duximus ab omni beneficio & officio Ecclesiastico deponendum.

CAP. III.

¶ Confessio facta in jure per Oeconomum Ecclesiæ, nocet ipsi Ecclesiæ: potest tamen revocari, si ante finitum negotium doceatur per errorem facti emanâsse. h. d.

Gregorius IX. *B. c Judici Viterbiens. (an. 1232.)*

EX parte Abbatis & Conventûs monasterii sancti M. fuit propositum, quòd cùm inter ipsos ex parte una, & V. nominæ suæ uxoris ex altera, coram te quæstio verteretur, Oeconomus monasterii memorati, quædam per errorem facti fuit in jure confessus, ex quibus timet sibi præjudicium generari. Cùm igitur negotio nondum finito, nemini noceat error facti, mandamus, quatenus si de hujusmodi potuerit errore docere, provideas, ut nullum sibi super hoc præjudicium generetur.

DE PROBATIONIBUS.

TITULUS XIX.

CAP. I.

¶ Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur: ita communiter summatur.

Gregorius *Tancredo Regi Vincestriæ. c (an. 597.)*

EX epistolæ verbis *f*: [& *infra.*] ¶ Tua experientia postulavit, ut Imperatori scriberem, quatenus *g* pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter Justinianum Principem & prædecessores tuos fuerunt emissa, ut ex his colligeret, quid tibi servare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obstitit, quia nulli dicendum est, Ea quæ contra te sunt, apud temetipsum debes documenta requirere, in medium que proferre.

CAP. II.

¶ Actor, qui plenè probavit, non debet compelli jurare.

Alexander III. *(an. 1176.)*

SIcut *h* consuetudo laudabilis: [1 & *infra.*] ¶ Sanè quoniam apud vos consuetum esse didicimus, ut cùm aliquis intentionem suam fundaverit instrumentis, aut testibus, ei sacramentum nihilominus deferatur: quòd si subire noluerit, fides probationibus *i* non habetur. Nos (cùm tunc demum ad hujusmodi sit suffragium recurrendum, cùm aliæ legitimæ probationes deesse noscuntur) talem consuetudinem reprobamus.

[1 *Nulla debet novitate convelli, sic quod nascitur moribus introductum, obviâ ratione non debet dissolvi.*]

CAP. III.

¶ In communi judicio probant actor & reus: & si pariter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam foveat actor.

a *Cap. un. eod. tit. in 3. compil.* b *quæ hic desunt, reperies sup. e. cum supra. de causa poss. & propr.* c *Bich.* d *In Codic. Barb. ex quibus timent monachi, sibi, &c. in omnibus manuscr. legitur timent.* e *Alias. Tancredo. videtur esse Gregorius VII. al. Tancredo Regi Visigoren. sed legendum est Recaredo Regi Visigothorum, ex libro septimo Epistol. 122. sive 126. Reg. B. Greg.* f *Cap. 1. eod tit. in 1. compil.* g *quòd.* h *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.* i *alit. probationi.*

Lucius III. *Cistren. a Episcopo. (an. 1181.)*

EX *b* literis tuis intelleximus, te & Archidiaconum confines habere Præbendas in villis, quas singuli singulas possidetis, & prætextu terminorum inter vos controversiam agitari, eò quòd dicas eum antiquos fines egressum, partemque tui fundi occupâsse : illo in contrarium asserente, se partem eandem fundi possedisse, quadraginta annorum spatio inconcusse : tu autem, quòd per idem tempus quietè illam possederis asseveras : quare utrum incumbat petitori vel possessori probatio, quæsivisti. Ad quod scire debes, quòd judicium finium regundorum tale est, ut in eo utraque persona vices duorum habeat, videlicet actoris & rei. Unde hinc inde testes produci possunt ad cognitionem Judicis instruendam : quibus examinatis, Judex quos præcellere intellexerit, ad fidem sibi faciendam admittat.

Quòd si ambarum partium testes sint æquè idonei, possessoris testes præferentur, cùm promptiora sint jura ad absolvendum, quam ad condemnandum : præterquam in liberali causa, in qua si utriusque partis testes æquales fuerint, pro libertate sententia proferretur : nam possessori probationem aliquando dari, juris manifesti est, cùm jure cautum sit, quod qui objecerit præscriptionem longissimi temporis (quam nemo rectè objicit, nisi qui possidet) & eam probayerit, in causâ debeat obtinere.

CAP. IV.

¶ Non creditur marito asserenti etiam cum juramento, uxorem se cognovisse, si uxor per matronas attestantes, per ipsius corporis aspectum probat contrarium.

Gregorius VIII. *Præposito sancti Cataldi & Archipresbytero Casæ majoris.*

(an. 1187.)

PROPOSUISTI, *c* quòd causa matrimonii, quæ inter O. de Casa nova, & S. mulierem vertitur, tibi fuit demandato Apostolico delegata, cumque partes essent in tua præsentia constitutæ, mulier proposuit, se nec à viro cognitam, nec potuisse cognosci : quod tam proprio juramento, quàm testimonio septem mulierum probavit, quæ per aspectum corporis eam esse virginem asseverant, viro per juramentum suum contrarium asserente : [1 *& infrà.*] ¶ Videtur igitur nobis, quòd juramento puellæ, & testimonio *d* illarum septem mulierum fides est potiùs adhibenda.

[1 *Vos in negatio procedere noluistis, donec de hoc nostrum consilium haberetis.*]

CAP. V.

¶ Singulares de universitate possunt ad commodum universitatis reprobare instrumentum falsò confectum nomine universitatis.

Clemens II. *e (an. 1046.)*

TERTIO *f* loco fuit à nobis ita quæsitum : Ecce quidam regularis sigillo Capituli, quoddam instrumentum cuidam amico suo signavit, in quo facta ei alienatio quarundam rerum Ecclesiæ immobilium continetur. Quo exhibito in judicio, Procurator universitatis illud asseruit de assensu Conventûs non fuisse confectum, & adulterinum, vel furtivum esse sigillum *g*. Cumque frattes ad perhibendum testimonium produxisset, jurati dixerunt, quòd quotiens de hoc inter fratres aliqua erat mentio, consilium totius Conventûs, &

a *alit. Hebronsi Episcopo. alit simpliciter habetur, Lucius III. fortassis legend. Alexander III. Cistrensi Decano, ut post Concil. Lateran. sub Alex III. p. 38. c. 2. habetur. C. 2. eod. tit. in 1. comp.*
b *al. ex literis tuæ fraternitatis.* c *Cap. 2. eod. tit. in 2. compilation. & ad intellectum hujus cap. & gloss. hic vide Dominicum Sotum lib. 4. Sententiarum, distinct. 34. quæst. 1. artic. 2. ubi plenè & eleganter.* d *alias, testimonio.* e *al. III. p. c. bon. mem.*
f *Cap. 3. eod. tit. in 4. compilat.* g *vide text. in l. qui de tota, & incerta. ff. de rei vend.*

vox fuit unanimis, quòd nolebant alienationem rerum illarum, sed res domûs integras conservari volebant. Sed quoniam contra hoc nihil pars adversa probavit, respondemus secundùm assertionem testium tantummodo judicandum.

CAP. VI.

¶ Ubi agitur de matrimonio contrahendo, probato impedimento, & publicatis attestationibus, alii testes super defectu impedimenti admittendi non sunt.

Idem *Clemens (al. III. an. 1090.)*

JURAVIT *a* quidam (ut asseris) se quandam in uxorem legitimam accepturum : quam cùm vellet traducere, quidam juramentis, secundùm morem exhibitis, legitimè probaverunt, ipsos in quinto consanguinitatis gradu sibi invicem attinere.

Quia verò requisisti à nobis, quid agendum sit, cùm quidam alius probare velit contra prædictam probationem juramentis canonicis factam, & partibus publicatam, nullo eos sese consanguinitatis gradu contingere : respondemus, quòd standum est probationi priori.

CAP. VII.

¶ Si per literas ordinarii probatur quis excommunicatus, à procuratrane repellitur. h. d. & hæc summatio convenit textui & titul. & nullam patitur calumniam, & ideò eam tene.

Innocentius III. *Archidiacon. Parisiens. & Magistro R. de Corsen. Canonico Novion.*

(an. 1208.)

POST *b* cessionem : *c* [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur per literas Judicis ordinarii (quibus standum est, donec probetur contrarium) nobis constiterit, quòd V. excommunicatus erat, cùm procurationis officium assumpsit : Ipsum tanquam Procuratorem non duximus admittendum.

CAP. VIII.

¶ Si rogatus restituere totam hæreditatem, ea sine liberis decedente intret monasterium, evanescit fidei commissum, & hæreditas applicatur monasterio : nec ad invalidandum ingressum sufficit probare minorem ætatem tempore ingressus, si ex adverso germanus probetur ingressus. h. d. intelligendo, quòd substitutio fuit fideicommissaria. Si verò fuit directa, summa sic : Substitutio facta filio, eo decedente sine liberis, evanescit per ingressum monasterii : & tunc adde id, quod est in primo summario ibi : Nec ad invalidandum, &c. usque ad finem, & uterque intellectus est verus in se. Dico tamen, quòd primus est verior, quòd hic fuit substitutio fideicommissaria : tuèt Dom. Anton. hic dicat, quòd fuit compendiosa.

Idem *Abbati & Conventui Cassen.* d

(an. 1207.)

IN *e* præsentia G. sancti Hadriani Diaconi Cardinalis G. & B. fratres vestro Syndico constituto coram ipso fecêre proponi, quòd cùm quondam A. frater ipsorum conderet testamentum, M filium suum sibi hæredem instituit, & præcepit, ut si absque liberis decederet, ad eos bona devolverentur ipsius : unde illa, quæ de bonis ipsius vestrum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant, & petebant vos super hoc à sua molestatione compesci. Verùm Syndicus ipse proposuit ex adverso, quod prædictus M. monasterio vestro obtulit se, & sua : unde universa *f* quæ habuerat, erant ad monaste-

a *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. & pro intelligentia, vide Dominicum Sotum lib. 4. Sententiarum, distinct. 40. artic. 5. Adde Concilium Tridentinum, Sess. 24. canon. 3. & in ead. sess. in decretal. de reformatione matrimonii, cap. 2. & 5.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat.* c *decisionem.* d *Casemarii. aliàs Cassenar. al. Cosc Marii Verulanens. Diœces. Ord. Cist.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. & de materia hujus cap. vide Bartol. & doctores in Authen. ingressi, & sequentibus Codic. de sacrosanct. Eccles. ubi plenè.* f *Concordat text. in Auth. ingressi. de sacrosanct. Eccles. & cap. quod ingredientibus. 14. quæst. 3.*

rium devoluta *a*, quare universa, quæ ipsi de bonis ejus invaserant, restitui monasterio vestro petebat, & super cæteris silentium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit, quòd dictus M. oblationis suæ tempore fuerat minor annis, & quòd voti facti pœnitens, quod fervore infirmitatis fecerat, post convalescentiam revocavit. [1 *& infrà.*] ¶ Unde cùm sine liberis decessisset, ex testamento Pattis ad ipsos erat ejus hæreditas devoluta.

Verum Syndicus respondere curavit, quòd licèt dictus M. de monasterio *filii Abiæ de tua licentia* fuisset egressus, eidem postmodum se & sua obtulit humiliter & devote, & quod nec contra oblationem suam veniret, juramento firmavit. Quare cum constet, quòd idem M. bis monasterio vestro contulit se & sua, nec ex adverso probetur, quòd utriusque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem vestram hujusmodi exceptionis probatio non elidit : cum etsi primæ oblationis tempore fuerit minor annis, secundæ tamen potuit major extitisse. Præterea cùm verbum illud, Minor annis, duobus potuerit modis intelligi : cùm & qui minor est quatuordecim annis, & qui viginti quinque dici soleat minor annis, intentioni vestræ verbum dubium non nocebat, cùm intra viginti quinque *b* annos teneret donatio juramento firmata. Sed etsi teneret, quod factum fuerat à dicto A. *c* quia tamen intelligendum non erat sine hærede decedere, qui monasterium sibi hæredem instituit *d*, hoc monasterio non nocebat : [2 *& infrà.*] ¶ Dilectus filius H. sancti Eustachii Cardinalis attendens, quòd Syndicus vester intentionem suam plenè fundâsset, & quòd nihil fuisset ex adverso sufficienter probatum, cùm etsi oblatum esset per testes, quòd M. suæ oblationis tempore fuerit minor annis : utrùm tamen primæ vel secundæ oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuisset expressum, de mandato nostro sententiam protulit : & prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ à monasterio postulabant : eos ad restitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propriâ temeritate invaserant, condemnavit. Nos igitur sententiam ipsam auctoritate Apostolicâ confirmamus.

[1 *Verumtamen ex eo, quòd M. infrà ætatem legitimam in monasterio Rasomaris obtulit se & sua, tamen quia quod inconsultè fecerat, postmodum revocavit, ejus oblatio non tenebat.*]

[2 *Cumq; Cardinalis prædictus ea, quæ coram ipso proposita fuerant, in nostra & fratrum nostrorum præsentia retulisset, nos ad consilium dil. fil. n. b. S. Eustatii Cardin. de causæ meritu plenius intellectu.*]

CAP. IX.

¶ Si actor & reus in interdicto retinendæ possessionis probant, obtinet is, qui antiquiorem possessionem probat titulo maximè justificatam, vel meliores probationes respectu possessionis adduxit. h. d. notabiliter, & probatur satis hoc summarium in versic. ex præmissis, ponderato versic. maximè.

Idem *e Arminensi Episcopo. (an. 1207.)*

LICÈT *f* causam, quæ vertitur inter Ecclesiam Raven. & Commune Faventinæ super jurisdictione, honore domino ac districtu in villa sancti P. & castro Arioli, quod *g* de jure ad se spectare dicta Ecclesia proponebat : [1 *& 3.*] ¶ Porro attestationibus publicatis Syndicus Faventinorum proposuit, se velle in personas testium ex parte altera productorum quædam objicere ac probare, Oeconomo Ecclesiæ afferente id fieri non debere,

a *Hic Ab. & Felinus dicunt, posse quem se privare in vita potestate testandi, scil. per monasterii ingressum.* b *alit. XXX.* c *A. Raven.* f *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Et de intellectu vide Fernandum Vasquium, lib. 2. c. 26. controversiarum usu frequentium. adde Purpur. consil. 82. vol. 1.* g *al. qua.*

super quo interloquendo decrevimus ipsum nullatenus audiendum, cùm intra trium mensium spatium, in nostris literis comprehensum, testes hujusmodi producere non curaverit, intra quem terminum pars utraque testes inducere *a* potuit, tam in personas testium, quam super negotio principali. Post hoc idem objecit in testes prædictos, quòd corrupti falsa dixissent. Unde quia talis exceptio non solum ante, sed etiam post sententiam potest opponi, licèt nonnulli crederent, Faventinorum partem exceptionem hujusmodi per excogitatam malitiam ad impediendum processum negotii objecisse : quia tamen nolumus à juris tramite declinare, magistris G. & T. *b* præcipimus, ut testes, quos super hac exceptione Procurator Faventinorum duceret producendos intra mensem, recipere & examinare curarent, de singulis circumstantiis *c* subtiliter inquirentes, indulto extunc altero mense Procuratori Ecclesiæ supradictæ, intra quem si vellet, ad *d* reprobationem testium illorum, produceret testes coram eis : [2 *& 3.*] ¶ Quanquam autem pars Faventinorum testes multos produxerit super negotio principali, vix tamen ex illis sex remanserunt concordes, cum alii sibimet in serie sui testimonii contradicant, & quidam alii sint in dicto sui testimonii singulares. Ad reprobandum verò quosdam testium Ecclesiæ Ravenn. etsi ex parte Faventinorum quidam sint testes inducti, plures tamen illorum reprobantur, quia sibi invicem evidentissimè contradicunt : quidam verò alii, pauci numero, quamvis non reprobentur expressè, usque adeò tamen malæ famæ sunt, & levis opinionis, quòd eorum dictis nulla vel modica est fides adhibenda *e*. Iidem quoque testes Faventinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud, ad quod probandum eorum Syndicus se adstrinxit, videlicet, quòd corrupti falsa dixissent : quoniam etsi de corruptione videantur aliquid dicere, de falsitate penitùs nihil dicunt *f*: [3 *& 3.*] ¶ Ex præmissis igitur evidenter apparet, quòd Ecclesia per testes numero plures, quibus potiùs lux veritatis assistit, qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora in suis testimoniis expresserunt, sufficienter ostendit, quòd à LX. annis & citra cum omni jurisdictione, honore, atque districtu loca supradicta possedit : per quod patet, quòd si Commune Favent. à L. annis citra (sicut videntur testes eorum deponere) aliqua servitia in locis perceperunt supradictis, illa proculdubiò sine justo titulo percipere inceperunt : cùm duo insimul eandem rem & eodem modo in solidum possidere non possint, maximè *g* cùm iidem Faventini justum possessionis titulum non ostendant, & ex privilegiis Imperatorum & Roman Pontif. Ecclesiæ Ravennati concessis, evidentissimè colligatur, possessionem ipsius Ecclesiæ in prædictis locis justam fuisse. Cùm ergo constet Faventin. ab eo tempore, quo se possedisse probare contendunt, minùs *h* justè ac sine titulo aliqua in prædictis locis temeritate propriâ occupâsse, & Oeconomus ejusdem Ecclesiæ petierit, à vi turbativa seu inquietativa super præmissis Commune Favent. prohiberi : nos cognoscentes in hoc casu non sic locum esse interdicto, uti possidetis, ut dicere debeamus, uti possidetis, ita possideatis : cùm probationes Ecclesiæ longè sint potiores, & ideò sit in interdicto superior, Commune Faventiæ sibi condemnamus, super jurisdictione, & honore, atque districtu, & aliis ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis, quoad pos-

a *al. producere.* b *al. A.* c *Vide l. ubicunque. ff. de inter act. cum aliis multis.* d *In pluribus ant. ita : ad reprobationem illorum, testes produ eret coram eis.* e *al. habenda.* f *Vide l. Celsus. ff. de arbitr. & l. divus & ibi Bartol. ff. de re judic.* g *al. & maximè.* h *In uno vetustissimo ita : minùs justè ac sine justo titulo.*

sessorium judicium, quo tantummodo actum est, perpetuum silentium imponentes, & prohibentes eidem, ut neque per se, neque per alios super his præsumat Ravennat. Ecclesiam, aut habitatores prædictorum locorum aliquatenus molestare. *a*

[1 *Caterum, quia utrique parti erat plurimum onerosum, testes producere coram nobis, Placentino Episcopo dedimus in præceptu, ut infrà tres menses testes app. tem. reciperet, quos utraque pars tam super principali negotio, quàm in personas testium duceret producendos, ita videlicet, ut effrenatà testium multitudine refrenatà, hinc inde quadragenarium numerum nullatenus excedere pateretur.* & infrà. ¶ *Sicq; postmodum utriusque partis Procuratores cum attestationibus consignatis ad nostram præsentiam redierunt.*]

[2 *Et eorum dicta fideliter conscribentes XX dierum spatium utrique parti præfigerent, infrà quod cum attestationibus ipsis nostro se conspectui præsentarent, sententiam receputuræ. Partibus igitur comparentibus sterim coram nobis, & hujusmodi attestationibus publicatis, audivimus quæcunque proponere voluerunt.*

[3 *Per multos autem Ecclesiæ tuæ testes omni exceptione majores probatum esse constat manifestè, Ecclesiam tuam villam Lucì S. Potici & castrum Arcelt à longissimo tempore possedisse cum omni honore, districtu & jurisdictione, nominatim ex præmissis universis articulis exprimentibus jurisdictionem, honorem atque districtum.*]

CAP. X.

¶ *Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorum juranti contrarium.*

Idem. *(Episcopo Tiburtino, an. 1209. Romæ in Campaniam.)*

PEr *b* tuas nobis literas intimâsti, quòd cùm T. Tibertinus civis, quandam per septennium habuerit concubinam, nec prolem susceperit interim ex eadem, ac ipsa postmodum divertens ab eo, ad ipsum non post multum tempus *c* rediisset, filium, quem reversa in domo ipsius peperit, ex eo se asseruit suscepisse: [1 &].] ¶ Quia verò mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitùs constanter asseruit, & idem T. præfatæ mulieris præcipuè devictus instantiâ, ipsum suum filium publicè recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus, ejusdem mulieris postmodum juramento in contrarium præstito non est standum, *d* cùm nimis indignum sit (juxta legitimas sanctiones) ut quod suâ quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. Unde apparet per consequens, quòd prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus primâ facie præsumitur consobrinus, non potest habere aliquatenus in uxorem.

[1 *Qui licèt à principio dixerit, illum nequaquam filium suum esse, cùm illa mulier per septennium eidem cohabitans ex eo minimè concepisset, mulieris tandem & aliorum devictus instantiâ, suum filium recognovit, R. eum nomine appellando. Cum autem idem R. ad virilem venisset ætatem, & domum Saturnellæ sororis ipsius T. frequentaret, qua ipsum nepotem suum nominarat, & Sophiam ipsius Saturnellæ filiam, cum quâ quotidianam habuit conversationem, amavit, & carnaliter cognovit eandem: quod cùm pervenisset ad notitiam Saturnellæ, acriter increpavit utrumque, & apud se filiam retinens supradictum R. removit à domo. Cum autem mater ipsius R. accepisset, quòd vir ejusdem Sophiæ eidem R. graviter interminabatur, in civitate plateæ juravit publicè coram multis, quòd R. supradictam Sophiam propinquitatis lineâ minimè contingebat, affirmans sub virtute præstiti juramenti, se de alio, quàm de supradicto T. præfatum suscepisse R. Cùm igitur nos duxeris consulendas, an mulieris assertioni standum sit in hac parte, & an memoratus R. supradictam Sophiam habere valeat in uxorem, inquisitione præ. tibi respondemus, quòd cùm idem R. quem.*]

CAP. XI.

¶ *Judex debet habere Notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta judicii, aliàs si quid difficultatis emerserit, per superiorem punietur, nec creditur ei super processu: nisi in quantum per acta, vel alias per legitima documenta constabit.*

Idem *in Concilio generali.* a *(an. 1216. Romæ.)*

QUoniam contra falsam assertionem iniqui judicis innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare: cùm negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio: ne falsitas veritati prævaleat, aut iniquitas prævaleat æquitati: Statuimus, ut tam in ordinario judicio, quàm extraordinario, Judex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa judicii acta conscribant: videlicet citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, conclusiones, & cætera, quæ occurrerint *b* competenti ordine conscribenda, loca designando, tempora, & personas. Et omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita quòd originalia penès scriptores remaneant: ut si super processu Judicis fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, sic honestis & discretis deferatur judicibus, quòd per improvidos & iniquos innocentium justitia non lædatur: Judex autem qui constitutionem ipsam neglexerit observare, si propter ejus negligentiam quid difficultatis emerserit, per superiorem Judicem animadversione debitâ castigetur, nec pro ipsius præsumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis.

CAP. XII.

¶ *Si probari potest reum deliquisse, ejus probatio, quòd non deliquerit, non est admittenda.*

Honorius III. *Archiepiscopo Londen. c & ejus Suffraganeis.* *(an. 1222.)*

AD nostram noveritis audientiam pervenisse, quòd Sacerdotes & Clerici Daciæ legi regni (per quam negativa probatur) temerè innitentes, à criminibus, quæ probari testibus fide dignis possunt legitimè contra eos, reputantur insontes, si se super his purgare valeant quoquo modo: [1 &].] ¶ Volentes igitur, ut hæc pestis contraria omni juri penitùs extirpetur à Clero: mandamus, quatenus in hujusmodi probatione negativa (dum tamen possit affirmativa ex adverso probari) neminem audiatis. d

[1 *Unde contingat, quod quandoque ad sumam purgationem sui similes criminosos adducunt, ut eis debeant in similibus in opportuno tempore respondere, multaq; crimina committuntur audaciùs ab eisdem.*]

CAP. XIII.

¶ *Fines diœcesium probantur per libros antiquos, admiculati, testes, & famam.*

a *Innocentius III. in Concilio generali Later. cap. 38 & cap. 39. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus ca. ultra tradita hic per doctores, vide quæ scripsi lib. 3. comment. in direct. inquisitor. Scel. 22. adde Angelum in l. gesta 1. de re judic. & Francisc. Curt. in l. si apud quem C. de edend.* b *In Concilio, & aliis personis loco unius notarii adhibendis.* c *aliàs Lunden. aliàs Landaliàs, Luden.* Idem

a *Vid. l. fin Cod. de fideicommiss. libert.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. vide plenè per Petrum Duenam. regulâ 341. & seq. incipit, filiatio, & qualiter probetur filiatio, vide Alexandrum consil. 51. lib. 1 & consil. 74. l. 2.* c *temporis.* d *vide l. generaliter. C. de non num. pec.*

Idem *Aurel. & Lameten. Episcopo. (an. 1220.)*

CUm *a* causam, quæ inter Colubrien. & Egitan. Episcopos super suarum limitatione diœcesium vertitur, vobis duximus committendam: Mandamus, quatenus secundùm divisiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo meliùs probabuntur, nec non per testes, famam, & quæcunque alia adminicula in negotio procedatis.

CAP. XIV.

¶ *Possunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.*

Idem *Episcopo & Archiepiscopo Senon.*

CAusam matrimonii, quæ inter V. juvenem, & G. puellam Senon. quæ se virginem & Monacham profitetur, nosci tur agitari: [1 &].] ¶ Mandamus, quatenus eandem puellam donatis interim in illo monasterio, quod intravit: ut ibi securè valeat commorari, donec judiciali sententiâ, quid agi debeat, decernatur: recepturi postmodum non solum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quæ ad investigandum signa virginitatis ex parte puellæ fuerint introductæ, verum etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars *b* utralibet duxerit producendas. Et quia (ut dicit canon) sæpè manus fallitur, & oculus obstetricum: volumus & mandamus, ut adhuc honestas matronas, providas ac prudentes deputare curetis, ad inquirendum, utrum dicta puella virginitatis privilegio sit munita.

[1 *Quia non ita instructam misisti, frater Archiepiscope, ut usque ad calculum sententiæ diffinitivæ procedere valeremus, vobis remittimus plenius instruendam, discret. v.*]

CAP. XV.

¶ *Acta etiam litis ordinatoria facta coram primo Judicibus, fidem faciunt coram c secundo.*

Gregorius IX. *Præposito sanctæ M. Magdeburgens. & Decano Misnen. (an. 1235.)*

CUm bonæ memoriæ: [*infrà.*] ¶ Cùm acta originalia dicantur apud priores Judices remansisse: mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirentes, ipsa si portuerint inveniri *d*, & si qua partes duxerint legitimè proponenda, in scriptis redacta, ad nostram præsentiam remittatis. Alioquin cùm non revocetur in dubium de contestatione litis super statu Pigamen. monasterii, & quibusdam spoliationibus contra Abbatem ejus factis à Masburgen. Episcopo, recipiatis partium probationes de novo: & audientes, si partes audire voluerint, de compositione tractatum, tam quod super hoc inveneritis, quàm causam sufficienter instructam ad nos remittere procuretis.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

TITULUS XX.

CAP. I.

¶ *Breve est.*

Ex Concilio e Matercen.

PLacuit sancto Conventui, ut testes *ad testimonium dandum* non conducentur pretio, & ut quicunque idonei & fideles in testimonium assumantur: ac nullus testimonium dicat, nisi jejunus.

CAP. II.

¶ *Nulla est receptio testium facta contra non citatum.*

Gregorius IX. *Joanni defensori eunti in Hispaniam. (an. 1603.)*

IN *a* nomine Domini: [&].] ¶ Quòd autem dicit Episcopus, quia se absente, etiam vilissimi sunt testes exhibiti nullius momenti: lege noscendum est constitutionis novellæ, quæ de testibus loquitur in hæc verba. Et ne posteà objiciatur eis, quòd per unam partem gesta & confecta *b* sunt, oportet, ut testimonia dentur, illo admonito à judice, aut defensore, venire & audire testes. Si verò noluerit venire, & non ex inevitabili quadam necessitate venire non possit: sancimus hujusmodi testimonia ita valere, tanquam si non ex una parte consisterent, sed etiam ipso præsente facta fuissent. Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes veniat: quod quia hic omissum est, necesse est, ut quod *c* contra legem actum est, non habeat firmitatem.

CAP. III.

¶ *Mulier testificatur contra Clericum, cùm de crimine agitur.*

Idem *Sabino defensori Sardiniæ. (an. 592.)*

QUoniam *d* aliqua nobis de persona Episcopi Presbyteri sunt facinora nunciata, necesse est, ut cuncta diligentiùs perscrutemur: & seu mulieres, cum quibus peregisse dicitur, seu alios, quos de causa scire aliquid senseris, hûc festines adducere: quatenus Ecclesiasticâ districtione liquidè possint, quæ vera sunt, apetiri.

CAP. IV.

¶ *Ubi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis persona admittitur in testem.*

Paschalis Papa. *(an. 820.)*

IN omni negotio principalis persona dicens veritatem de re sibi nota rectissimè, habenda est pro teste: cui adhibito uno, efficiuntur duo testes: adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter ostendit Dominus, cùm dicit *e*: [*Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: quòd si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos testes: ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum.*] Idem alibi affirmat dicens *f*: [*Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me pater: nam in lege vestra* g *scriptum est, quod duorum hominum testimonium verum est.*]

CAP. V.

¶ *Dicit quales esse, & qualiter jurare debeant, & qui super consanguinitate deponunt.*

Eugenius III. *(an. 1180.)*

QUotiens *h* aliqui propter cognationem propinquitatis separari petuntur, duobus vel tribus testibus adhibitis, qui de eadem consanguinitate superstint, vel totidem senioribus & melioribus loci ejusdem, id debet legitimè comprobari. Probatio autem testium debet fieri duplici juramento, ut jurent se non privato odio, neque amicitiâ, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel quod habent, vel habituri sint,

a *De materia hujus decret. qualiter possint probari fines diœcesis, tradit notabiliter Aret. cons. 42. in c. viso consilio & Alex. post Bar. in l. cùm alioquin. C de jur. delib. adde recentiores in l. 1. ff. si cert. pet. vide etiam notas nostras in hoc c.* b *utraque.* c *Conc. text. & ibi Dd.* ¶ *de test. c. causam quæ 1. Jas. & alii in l. si apud quem C. de edend.* d *vid. l. fin. in gloss C. de probat. Spec. in tit. de procur.* § *ratione forma.* e *In omnibus manuscr. Mattheen. al Mecien. id Concilium nondum vidimus, desumpsit vero Raymundus hoc 6. ex 2. comp. tit. de test. c. 1.*

a *Cap. 3 eod. tit. in 1. compil. & pro hist. ac intelligentia textûs videto notas nostras in hoc cap.* b *hæc duo verba: & confecta, in manuscriptis codicibus non habentur.* c *quia.* d *Beatus Greg. l. 2. epist. 36. indictione 11. c. 63. & c. 4. eod. tit. an 1. compil. Et an & quando mulier possit esse testis in criminalibus: vide plenè per Antonium Gomezium Tomo 3. variarum resol. c. 12. & per Jul. Clarum in pract. crim. § fin. qu. 24.* e *Matth. 18. Luc. 17.* f *Joan. 8.* g *Deut. 17.* h *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 8. c. 17. & c. 28. eod. tit. in 1. compil.*

ad hoc jurandum inductos: & sicut ipsi dicunt, rei veritatem accepisse à majoribus suis, & credere ita esse.

CAP VI.

¶ Prælatus & Clerici, qui causam Ecclesiæ non procurant, testificari possunt in ea.

Idem *Priori & fratribus S. Trinitatis. (an. 1180.)*

INsuper *a* statuimus, ut liceat vobis in causis Ecclesiæ vestræ ferre testimonium. Dummodò unus ex vobis, vel duo ad agendum & respondendum instituantur: quorum testimonium in causis, in quibus actores vel responsales sunt instituti, non debet admitti.

CAP. VII.

¶ Si probatio exceptionis apposita contra testem productum non admittitur, ante quam dictum testis recipiatur, in casu in quo admitti debuit, licitè appellatur. h. d. secundùm lecturam, quam ponit Panorm.

Idem *R. Herforden. Episcopo, & Abbati Sard.*

EX *b* parte A. Presbyteri ad nos est querela perlata, quòd cùm Ecclesiam de Clunoden. canonicè fuisset adeptus: & eam *c* XXX. annis & ampliùs pacificè possedisset: Miles quidam H. nomine, tacito quòd laicus esset, ad Judices literas impetravit, quòd si dictus Presbyter filius esset illius, qui proximò in eadem Ecclesia ministrárat, vel publicè fornicariam haberet, ipsum à prædicta Ecclesia amoverent. Tandem cùm Miles per interpositam personam eum coram præfatis Judicibus traxisset in causam, quosdam laicos infames & notabiles ad testimonium dicitur produxisse. Licèt autem Presbyter assereret illos non esse recipiendos, pro eo quod quidam eorum latrones & raptores manifesti essent, quidam verò in alia causa fuissent convicti de perjurio, & se hoc diceret probaturum: Nihilominus Judices testibus talibus receptis, eidem absenti post appellationem præscriptam *d* abjudicaverunt Ecclesiam, quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam: [*& infrà*] ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd prædictus Presbyter non fuerit legitimè per testes idoneos præscriptâ *e* Ecclesiâ spoliatus, eorundem Judicum cassatâ sententiâ, literis etiam confirmationis (si quæ sunt super eadem Ecclesia impetratæ) non obstantibus, Ecclesiam illam Presbytero restituatis eidem, ipsumque non permittatis exindè molestari. Si verò res aliter se haberet, causam audiatis, & fine debito terminetis. Testes autem si quos idem A. in suæ assertionis testimonium invocaverit, monere curetis, ut coram vobis super his perhibeant testimonium veritati.

CAP. VIII.

¶ Judex mittere debet examinatorem discretum ad testes recipiendos, qui ad eum commodè venire non possunt.

Idem *Exon. & Vigor. Episcopis.*

SI qui testium valetudinarii sunt, & *f* senes, vel debilitate confecti, aut paupertate depressi, ita quòd non possint ad vestram præsentiam adduci, ad ipsos recipiendos mittatis *g* personas idoneas & discretas.

CAP. IX.

¶ Retractanda est sententia, si constat eam fuisse latam ad dictum corruptorum testium. h. d. secundùm lecturam, quam tenet Panorm.

Alexander III. *Beluacen. Episcopo.*

SIcut *h* nobis est intimatum, quidam acceptâ pecuniâ de parentela inter virum & uxorem exhibent juramenta, per quæ inter ipsos divortii sententia promulgatur: postea verò privatim nullam inter eos consanguinitatis lineam asserentes, se corruptos dicunt testimonium perhibuisse falsùtati. Super quo taliter respondemus: quod si vir & uxor, aut alter eorum ad secunda vota transivit: testibus de perjurio & adulterio uno pluribusvé, quibus causam dederunt, pœnitentia indicatur. *a* Si verò ad secunda vota idem vir & uxor non migraverint, diligenter inquirendi sunt, coram quibus corruptio interceserit: & si tales exhibeantur, per quos possit prædictæ corruptionis veritas comprobari, recepto eorum testimonio est sententia revocanda: non enim testimonium prædictorum (cùm perjuri sint) est in hoc casu aliquatenus admittendum.

CAP. X.

¶ Socius criminis & muneris non testificatur etiam in crimine simoniæ. Et unius testimonium non sufficit ad condemnationem.

Idem *Attinens. Archiepiscopo. (an. 1170.)*

I. VEniens *b* ad nos L. Presbyter suâ relatione monstravit, quòd ei objectum fuit, quòd in Ecclesia de Oven. canonicum non habuisset ingressum, quia promisisset unicuique parœcianorum quinque bacillos vini remittere, qui Sacerdoti ibi pro tempore servienti *c* consueverant pro beneficio dari: verum cum duo apparuissent, qui jurati deposuerunt prædictum Presbyterum talem fecisse promissionem, & cum altero illorum pactum illud factum fuisse, tu de Presbytero prout ordo rationis *d* exigit, judicásti. Nos tuam sententiam commendamus, eò quòd ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contra eum testificari non posset, nullique de se confesso, adversùs alium in eodem crimine ut credendum, nec unius testimonium ad condemnationem sufficiat alicujus.

CAP. XI.

¶ Attestationes in uno judicio receptæ, fidem faciunt in eadem causa, & inter easdem personas coram alio Judice.

Idem *Abb. S. L. & Prioris S. Crucis. (an. 1169. Romæ in Campaniam.)*

CAusam, *e* quæ: [*1 & 3.*] ¶ Discret. vestræ mandamus, quatenus susceptis attestationibus utriusque partis, quæ ab aliis Judicibus sunt receptæ, causam ipsam fine debito terminetis.

[*1 V. & E. Monaches super electione de utreque facta & in manasterio Debere, est diutius agitata: experientiæ vestræ committimus audiendam, & app. tem. fine debito terminandam. Ideog.*]

CAP. XII.

¶ Clerici non sunt à ferendo testimonio in causa Ecclesiæ sub fine rationabili causa repellendi.

Idem *Cantuar. Archiep. & Vigor. Episc. (an. 1180.)*

CUm nuncius: [*1 & 3.*] ¶ Non *f* lateat prudentiam vestram, quòd Clerici non sunt à ferendo testimonio super negotio Ecclesiæ suæ (nisi alia rationabilis causa impediat) repellendi. *g*

[*1 Canonicorum de Plut. & nuncius M. militis, &c.* & infrà. *Præterea.*]

CAP. XIII.

¶ Crimen nunc probatum repellit testem, aliàs de illo crimine damnatum.

Idem *Cantuar. Archiepisc. (an. 1180.)*

SUper eo quod *h* quæsivisti, utrùm testes sint reprobandi in causa criminali vel civili, quibus ab adversa parte crimina opponuntur? Respond. quòd si etiam

a C. 21. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex III. part. 3. c. 18. b Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 8. c. 22. & c. 23. eod. tit. in 1. comp. c Vox, eam, deest in pluribus. d prædictam. e prædictâ. f Cap. 14. eod. tit. in 1. comp. Similis sententia in Conc. Lat. sub Alex. III. p. 8. c. 20. g Ad quos debeant mitti examinatores, vid. in l. ad egregias. per Bart. ff. de jurejur. & in l. generaliter. C. eod. h C. 7. eod. tit. in 1. compil.

a Vid. l. generaliter. Cod. de non num. pecun. & l. eos. per Bart. ff. de falsis. b Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. c al. moranti. d al. jurii. e Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. vid. Alexand. cons. 38. l. 2. Jas. & alios. in l. ii. apud quem. C. de edendo. f Cap. 11. eod. tit. & post Conc. Later. par. 2. cap. 3. g vid. l. si damus. ff. de serv. urb. prad. h Cap. 12. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 8. cap. 4.

antè

antè non sunt convicti vel confessi de criminibus illis, dummodo inde convincantur, in testimonium non debent admitti.

CAP. XIV.

¶ Laicus in criminali non testificatur contra Clericum, accusat tamen pro sua vel suorum injuria.

Idem *Salernitano Archiepisc. (an. 1180.)*

DE cætero Laicos in accusationem *a* vel testimonium contra Clericum in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonum manifestius edocet: Nisi forte suam vel suorum injuriam prosequantur. Nec tunc etiam ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti.

CAP. XV.

¶ In causis Ecclesiasticis & civilibus possunt fieri tres productiones testium: quarta autem non admittitur absque solemnitate legali. Et super dictis testium post ipsorum publicationem potest publicè disputari. hoc dicit, secundùm lecturam communem, & verbis textus congruentem.

Idem *eidem.*

IN causis Ecclesiasticis *b* vel civilibus ultra tertiam productionem non debent testes produci, nisi adhibitâ quâdam solennitate, quæ in legibus inventur expressa. Et super dictis testium cum fuerint publicata, publicè potest disputari.

CAP. XVI.

¶ Si quis probat actum gestum post appellationem, & adversarius probat quòd antè præfertur prima probatio: & actus judicatur non tenere, nisi secundus probet, quòd ante omnem appellationem.

Idem *Præposito & Canonicis Embruden. Ecclesiæ. c (an. 1180.)*

CUm tu, fili *d* Præpositе, cum quibusdam Canonicis tuis & Archiepiscopus vester esseris in nostra præsentia constituti: [*1 & 3.*] ¶ Cùm constet testes vestros jurâsse, quòd post appellationem, excommunicationis sententiam tulerit, & Archiepiscopi testes similiter jurâsse, quòd ante appellationem: nos dicta testium benignè interpretari volentes, ne perjurii reatu notentur: quia utrumque esse potuit, & quòd post primam appell. & ante secundam sententia lata fuerit, eandem sententiam decernimus non tenere.

[*1 Archiepiscopo asserente, quòd vos ante appellationem excommunicâsset, & postulans sententiam suam confirmari: econtrà propositum, quòd post appellationem in vos sententiam excommunicationis protulisset, & ob hoc dixisset eam nullius momenti esse, adjecistis etiam tam tu, quàm altera pars quòd testes fuerunt hinc inde producti, & attestationes eorum receptæ. Nos verò auditis & cognitis rationibus, & allegationibus utriusque partis, & attestationibus diligenter inspectis.*]

CAP. XVII.

¶ In causa appellationis super novis capitulis tantùm testes novi & veteres producuntur, juramento secundùm morem prius recepto.

Idem *Episcopo Placent. (an. 1180.)*

FRaternitatis e tuæ literis nos consulere voluisti, utrum recipiendi sint novi testes super quæstione judicata, in qua testibus renunciatum constet utrinque. Et an testibus in prima causa receptis propter causam appell. liceat super quæstionibus judicatis aliquid novi proponere: [*1 & infrà.*] ¶ Duximus tibi respondendum, quòd in appellationis causa, si nova contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novas testes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare: eos credimus posse recipi super novis duntaxat capitulis, receptis prius ab ipsis, secundùm formam recipiendorum testium, juramentis.

[*1 Licèt igitur novis ex his non plenè innotuit, utrùm testes super eisdem vel novis capitulis à partibus desiderentur induci, quia tamen cum prudentium juris copiam habeas, nos super hoc consulere voluisti.*]

CAP. XVIII.

¶ Qui juravit testimonium non dicere, testificari compellitur, si testificationes publicatæ non sunt.

Idem *Exonen. Episcopo.*

INtimavit *a* R. Presbyter *b*, quod G. *c* Clericus Capellanum ejus & alios quamplures de testibus suis juramento constrinxit, quod testimonium, consilium & auxilium contra ipsum non præberent eidem. Ideoque injungimus, ut si testimonium eorum *d* publicatum non est, nec est abrenunciatum testibus, eos qui sunt juramento adstricti, & alios (si necesse fuerit) idoneos, in testimonium recipere non postponas.

CAP. XIX.

¶ Publicatio vel renunciatio testium in certis capitulis non præjudicat volenti testes producere in aliis. h. d. quoad titulum.

Idem *Abbati & fratribus de Martura. e*

CAusam *f*, quæ vertitur inter vos, & Plebanum, & Clericos sanctæ Mariæ de Martura, commisimus Judicibus terminandam: cumque utraque pars in eorum esset præsentia constituta, & testes essent hinc inde recepti, & eis ab utraque parte renunciatum, & attestationes etiam publicatæ, quoddam privilegium nuper à nobis impetratum in medium protulistis: [*1 & infra.*] ¶ Judicibus ipsis mandavimus, ut super aliis capitulis, si qua alia fuerint ab his, super quibus testes recepti sunt, & eorum attestationes publicatæ, testes (si qui idonei producti fuerint) recipiant, & (nullis capitulis noviter à nobis per vestros nuncios impetratis, quæ contineantur *g* in privilegio vestro, vel in aliis literis, quas vobis indulsimus, postquam causam ipsam eisdem commisimus, prædictæ plebi in hac causa impedimentum præstantibus) concordiâ vel justitiâ mediante decidant. Quia verò Florentinus Episcopus intimavit quædam capitula eidem privilegio esse inserta, quæ obvia rationi videntur, illud ad nostram præsentiam cum vestro nuncio transmittatis.

[*1 Asserentes vos quædam alia munimenta à nobis impetrâsse, quæ rationes supradictæ plebi obscurâsse & impedire videntur, quare causa ipsa nondum potuit terminari. Quia verò solicitudini nostræ incumbit, utrique Ecclesiæ jura sua servare integra, ac litibus & contentionibus finem imponere.*]

CAP. XX.

¶ A testimonio repellitur simili morbo laborans.

Idem *Novicen. h Episcopo.*

PErsonas *i* Ecclesiarum: [*& infrà.*] ¶ Verùm si coram te, vel alio quolibet negotia ventilentur, nolumus ut aliqui consimili morbo laborantes, si certum sit, aut legitimè super hoc possint convinci, si ab alterutra parte testes adducti fuerint, in testimonium admittantur.

CAP. XXI.

¶ Christianus contra Judæum in testem admittitur.

Idem *in Concilio Lateran. k (an. 1179.)*

JUdæi sive *l* Sarraceni: [*& 3.*] ¶ Testimonium quo-

a Post Concil. Lat. p. 8. c. 13. & cap. 16. eod. tit. in 1. compil. vid. Oldrad. Consil. 127. & 160. & cons. 90. & 99. b vox, Presbyter, deest in antiquis. c al. V. d illorum. e al. Martha. f Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 8. cap. 15. & cap. 19. eod. tit. in 1. compil. g continentur. h Norvicensi. i Cap. 4. tit. de appell. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 10. c. 5. k sub Alex III. c. 26. l C. 5. tit. de Judæ. in 1. compil. Vide Specul. tit. de test. §. 1. Adde quæ de hoc art. dixi. lib. 2. comm. in direct. Inquisit. schol. 1. & lib. 3. schol. 124.

que Christianorum adversùs Judæos in omnibus cautis (cùm illi adversùs Christianos restibus suis uti præsumant) recipiendum esse censemus. Et anathemate decrenimus feriendos, quicunque Judæos Christianis voluerint in hac parte præferre: cùm eos Christianis subjacere oporteat, & ab eis pro sola humanitate foveri.

CAP. XXII.

¶ Testimonium matris est suspectum, ubi filia petit in virum aliquem se majorem. Et ad dictum solius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium, sed contractum non dissolvitur.

Idem Alex. III. *Matthæo* a *Cardin. (an. 1170.)*

SUper eo *b* quod à nobis tua devotio postulavit, utrum viro negante se mulierem affidasse, ipsius mater mulieris, & altera mulier possint ad testimonium recipi: Consult. tuæ taliter resp. quòd *c* cùm mater filiæ incrementum & honorem videtur diligere, ubi vir superior est divitiis & nobilitate, potentiâ vel honore, testimonium ejus videtur esse suspectum, & ideò non esse aliquatenus admittendum. Super *d* illa verò quæstione, quam fecisti, an mulier conjungenda non sit viro, pro eo, quòd sola mater alterutrius eos esse consanguineos confitetur: respondemus, quòd si non est firmatum matrimonium inter eos, matre asseverante ipsos *e* esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quod se lineâ consanguinitatis attingant. Si verò matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi.

CAP. XXIII.

¶ Ad decisionem causa maxime pro parte Judæi, non sufficit regulariter minus testimonium, quam duorum probatæ vitæ & laudabilis conversationis.

Idem. *(an. 1175.)*

LIcèt universis *f*: [&c.] ¶ Quia non est licitum alicui Christiano, & multò minùs crucis Christi inimico, ut causæ suæ unius tantùm quasi legitimo testimonio finem imponat: Mandamus, quatenus si inter vos & quoscunque Judæos emerserit quæstio, in qualibet causa Christiani, & maximè Clerici, non minus, quàm duorum vel trium virorum, qui sint probatæ vitæ, & fidelis conversationis testimonium admittatis, juxta illud Dominicum *g*: [*In ore duorum vel trium testium stat omne verbum.*] Quia licèt quædam sint causæ, quæ plures, quam duos exigant testes, nulla est tamen causa *h*, quæ unius testimonio, (quamvis legitimo) terminetur.

CAP. XXIV.

¶ Non sunt idonei testes, quos actor de familia sua produxit.

Idem *Firman. Episcopo. (an. 1174. Romæ in Umbriam.)*

IN literis *i*: [&c.] ¶ Quidam nobilis tui Episcopatûs quandam sibi legitimè copulans, cùm eam in domo ferè per septennium tenuisset, consobrinam patris ejus, antequam eam duceret, se asseruit cognovisse: ad quod probandum testes de familia sua tres produxit. Respondemus igitur, ut (si res ita se habet) pro illorum testimonio ipsum ab uxore nullâ ratione dividi *k* patiaris: nec contra ipsos aliquos audias, nisi probatæ essent vitæ & opinionis, de quibus verisimile non esset, quòd deberent pro aliquo dejerare.

CAP. XXV.

¶ Donec attestationes fuerint publicatæ, & eis renunciatum, producti possunt testes: postea verò non super eodem capitulo, sed super alio &c. h. d. quoad titulum.

Urbanus III. *(an. 1186.)*

Ff. de recto contra. lib. 3. c. 17. 21.

a *al. Marco.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat.* c *quia.* d *alia.* e *eos.* f *Cap. 1. de foro compet. in 2. compilat.* g *Matth 18. Luc. 17.* h *Vox, causa, deest in multis antiquis.* i *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* k *Vid. l. 2. §. familia. D. vicin. capt. & l. pronunciatio. §. 1. ff. de verb. signif.*

CUm venisset *a* ad Apost. sedem magister M. nobis exposuit, quòd Lucius Papa præd. nost. causam, quæ inter ipsum & Abbatem de Sicolan. *b* vertebatur, commisit Judicibus sine debito terminandam: [*1 & infr.*] ¶ Mandamus, quatenus si sententiam illorum noveritis canonicè promulgatam, eam auctoritate Apost. confirmetis: nec appellatio illam *c* impediat, quæ hìc *d* interposita dicitur occasione mortis præd. nost. cùm postea egerit & responderit, testesque duxerit producendos. Quæstiones quoque alias, super quibus testes fuère producti, & depositiones publicatæ eorum, vel renunciatum fuit testibus hinc & inde, nullis aliis ab alterutra parte super eodem receptis, secundum tenorem ipsarum mediante justitiâ terminetis. Si quæ verò fuerint quæstiones *e*, super quibus vel testes non fuerint producti, vel renunciatum eisdem, audiatis (si qua hinc inde proposita fuerint) finem illis debitum imponentes.

[*1 & c. & ¶. dist. v. p. a. f.*]

CAP. XXVI.

¶ Potest reus producere testes ad probandum contrarium ejus, quod actor probavit, si publicatio attestationum non est facta, consuetudine contrariâ non obstante. hoc dicit, secundum notabiliorem lecturam.

Clemens III. *(an. 1190.)*

STetis *f* tui relatu nobis aperuit, quòd cùm nuper inter filios quorundam nobilium tuæ civitatis, conjugalis quæstio tractaretur: [*1 & ¶.*] ¶ Pars quæ matrimonium accusabat, testes produxit legitimos, qui consanguinitatem inter prædictos esse firmiter asserebant, in primo gradu ponendo duas personas, B. videlicet & I. dicentes illos esse fratrem & sororem: pars autem opposita id falsum dicebat, B. scilicet esse sororem I. ad corroborandam assertionem suam tam testes offerens, quàm publicum instrumentum. Unde quia pars accusantium testes illos non esse recipiendos proponit, & tu non esse consuetudinem Ecclesiæ affirmas, ut post receptos testes, qui consanguinitatem secundùm formam canonum computant, alii ex opposito admittantur. Præsenti paginâ respondemus, quòd si non est aliud canonicum, quod obsistat, non obstante illâ consuetudine, utpote juri contrariâ, testes recipere non omittas.

[*1 Quia distrahebaris ad alia urgentiora negotia, vices tuas in ventilatione illius quæstionis quibusdam jurisprudentibus commisisti, an quos.*]

CAP. XXVII.

¶ Carnalis copula probatur per conveniens testimonium de visu, idem in testimonio auditus, quod admiscula & fama coadjuvant.

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

PRætereà *g* cùm quis accusatur aliquam cognovisse, an sint testes interrogandi de visu, aut sola vicinia fama sufficiat, vel si juratis testibus sit credendum, qui se carnalis copulæ conscios esse fatentur, sed de visu nihil affirmant? *h* Respondemus, quòd si testimonium conveniens de visu reddatur, vel etiam de auditu, & præsumptionem violentam fama consentiens subministret, ac alia legitima admiscula suffragentur, standum est testimonio juratorum. Etenim circumspectus Judex atque discretus, motum animi sui ex argumentis & testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit.

a *Cap. 25. eod. tit. in 1. compil.* b *Sidolan.* c *illa.* d *Dicta, hìc, deest.* e *Hæc dicto, quæstiones, deest in pluribus.* f *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* g *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* h *Sicut famâ carnalem copulam non probari. Vid. gloss. in l. 3. §. 1. cum not. ff. de test.*

CAP.

CAP. XXVIII.

¶ Unius Judicis verbo non creditur: scripturæ verò ejus per testes reprobari possunt: fallit hoc in Papa. Ita communiter summatur.

Innocentius III. *Consulibus & populo Beneventano. (an. 1200.)*

CUm *a* à nobis: [&c. ¶.] ¶ Et canonica & civilia jura sequentes, districtius inhibemus, ne unius Judicis, quantæcunque fuerit auctoritatis, verbo credatur in causis, sive super testamentis, sive quibuslibet aliis contractibus quæstio agitetur. Nec scriptum eorum (nisi testium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, quin ei possint & debeant duorum vel trium testium bonorum testimonia prævalere: Salvâ in omnibus sedis Apostolicæ auctoritate.

CAP. XXXIX.

¶ Testi super dilatoria inducto, non creditur super principali, nec cogitur deponere: secùs si super peremptoria: tunc enim cogi potest, ut juret deponere super toto.

Idem *Tyren. b Episcopo. (an. 1207.)*

DE *c* testibus: [1 & ¶.] ¶ Consult. t.t.r. quòd si testes sint inducti ad exceptionem dilatoriam solummodò probandam, cùm super ea tantùm juraverint dicere veritatem, super principali nec debent audiri, nec cogi testimonium perhibere, utpote super quo deponerent non-jurati. Si verò cùm ad probandam exceptionem peremptoriam ab alterutra partium inducuntur, reliqua pars super principali negotio etiam eos deponere fortè petierit, & ut cogantur super toto negotio dicere veritatem, sacramento eos postulaverit obligari: ad id sunt sine dubitatione cogendi: nisi forsitan sufficiens productio testium super principali jam facta fuerit, vel renunciatum testibus *d*, vel depositiones testium fuerint publicatæ.

[*1 Qui ad exceptionem probandam à partibus inducuntur, tua nos duxit f. consulendos, utrum cogendi sunt super principali negotio, & ferre testimonium veritati, & an illi sint sicut cæteri testes examinandi districte, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur. Super hoc igitur f. tuam plurimùm commendantes, qua in dubiis sed. Apost. vult certificari rescripto.*]

CAP. XXX.

¶ Dicta testium non sunt ad petitionem tertii publicanda. Et is, qui produxit testes coram certis Judicibus, non potest ad eundem effectum coram Judicibus aliis illos producere, sed illorum attestationibus debet esse contentus.

Idem *Helien. & Cistren. Episcopis, & Archidiac. de Norbanen. (an. 1208.)*

CONstitutum in præs. nost. *e* Procurator magistri R. proposuit, quod cùm Decanus & Capitulum Eboracen. ei tum auctoritate Lateranen. Concilii *f*, tum privilegii proprii ratione Archidiaconatum Richemundiæ canonicè contulissent, magister H. qui Archidiaconatus Richemundiæ nominatur, ipsum eo post appell. ad nos interpositam spoliavit. Cumque prædictus *g* R. ad Judices super restitutione sua commissionis literas impetrâsset, memoratus H. literas revocatorias impetravit: [1 & *infra.*] ¶ Inter alia postulabat prædictus H. ut faceremus depositiones quorundam testium aperiri: sed Procurator prædictus aperiendas eas non esse dicebat: cum non in hac causa fuissent inducti, sed in ea, quæ inter Eboracen. Archiepiscopum & eundem R. vertebatur: [2 & ¶.] ¶ Nos eas aperire noluimus, sed cautam duximus vestro examini committendam: ita quòd si vobis constiterit, præfatum H. testes pro se coram Episcopo & Decano Lincon. & te fili Archidiac. delegatis Judicibus produxisse, attestationibus apud eum depositis sit contentus: alioquin eo non obstante, quòd testes illi coram Judicibus ipsis, & te, fili Archidiac. fuère producti, pro dicto H. si producti fuerint, ad testimonium admittantur.

[*1 Quas idem Procurator per falsi suggestionem opposuit impetratas, &c.*]

[*2 Licèt autem Archidiac. sicut superiùs est præmissum, ad faciendam nobis fidem super omnibus plenioram, attestationes quasdam petierit aperiri, adversarius autem in alia causa eas assereret esse receptas.*]

CAP. XXXI.

¶ Publicatis attestationibus non opponitur in personas testium, tres casus excipit, & ad secundum determinationem subdit.

Idem. *(1208.)*

PRæsentium *a* auctoritate statuimus, ut si quis post depositiones testium publicatas, objicere voluerit in personas eorum, ei tunc tandem id liceat, cùm juramento firmaverit, quod ad hoc ex malitia non procedat: Nisi forsan ante publicationem id fuerit protestatus: Vel ostendere poterit, quod post publicationem didicerit, quod objicit in personas. Cæterum, cùm quis personas testium se velle post publicationem depositionum repellere fuerit protestatus, si quid pro ipso dixerint, de facili non credatur.

CAP. XXXII.

¶ Si actoris & rei testes contraria deponunt, fidem sibi non derogant, sed prævalens dignitores, & verisimiliora deponentes: & si in cæteris est disparitas, præfertur numerus.

Idem *London. b & Heliens. Episcopis. (an. 1209.)*

IN nostra præsentia: [1 & ¶.] ¶ Cùm igitur hinc plures, inde verò sint testes numero pauciores producti, quos non solùm diversa, sed adversa penitus in quibusdam constat testimonia reddidisse: quia etiam ad multitudinem tantùm respicere non oportet, sed ad testium qualitatem, & ad ipsorum deposita, quibus potiùs lux veritatis assistit, ex quibus motum animi sui convenit Judicem informare: Mandamus, quatenus si testes utrinque producti ejusdem honestatis & existimationis extiterint, cùm constet testes Monachorum esse testibus Archidiaconi numero pauciores, pro Archidiacono sententiam proferatis. Si verò testes ex parte Monachorum producti tantæ præeminentiæ fuerint, quòd eorum auctoritas aliorum sit meritò multitudini præferenda, ab impetitione Archidiaconi absolvatis eosdem.

[*1 Constitutu dil. fil. mag. VVil. nomine, & dil. fil. Archid. Cantuar. à quo Procurator fuerat destinatus, possessionem Ecclesiæ de Meliton. quam dil. fil. Abbas & Monachi S. Augustini Cantuar. illicitè occuparunt, cum fructibus medio tempore perceptis sibi restitui postulavit.* & infra.]

CAP. XXXIII.

¶ Ad probanda impedimenta electi, laici & fœminæ admittuntur. (addo) & testes de auditu & fama sufficienter non probant.

Idem *Prioti sancti Frediani Lucan. d & magistro G. Canonico Pisano. (an. 1209.)*

TAm *e* literis vestris, quàm depositionibus testium, intelleximus, nihil esse contra Lucanum electum sufficienter ostensum, nisi de auditu tantùm & fama: cùm super aliis, si qua forte videantur esse probata, testes sint vel soli, vel tales, qui non potuerunt illa legitimè comprobare: Quia verò super matrimonio, quod idem electus dicitur contraxisse cum vidua, testes non fuère recepti propter appellationis obstaculum,

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Vide Anton. de Butr. supr. de arb. c. non sine.* b *Turonen. Archiepisc. al. Tiren. al. Tircensi. al Trien.* c *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vide Specul. tit. de testib. §. 1. d. Vid. authen. jubemus. & ibi Bart. C. de judic.* c *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* f *sub Alexand. III. cap. 8. habetur tit. de confess. prob. c. 2.* g *prædictus magister R.*

a *C. 4. eod. tit. in 3 comp. Vid. Ant. de Butr. in c. ex parte. sup. eod. & Lap. alleg. 72.* b *al. Angon. & Elienen. Episc.* c *C. 5. eod. tit. in 3. comp. Vid. Rom. singul. 362. & Corset singul. 252. Incip. duo testes verb. testis.* d *Lucens.* e *C. 6. eod. tit. in 3. comp. Vide Abb. in c. reprehensibilis. infr. de appell.*

ne Laici vel fœminæ in tali reciperentur articulo contra ipsum: nos ut tantæ irregularitatis objectio non remaneat indiscussa, mandamus, quatenus testes sive Laicos sive fœminas *a* (duntaxat idoneos) qui ad hoc fuerint probandum inducti, recipiatis legaliter, & examinetis prudenter: excommunicantes solenniter, si quis eos impedire præsumpserit, quò minùs testimonium perhibeant veritati. Demùm attestationibus publicatis, si forte constiterit irregularitatem hujusmodi non esse probatam, indicatis eidem electo purgationem canonicam de objectis, per septem Canonicos majoris Ecclesiæ, vel Priores Ecclesiarum civitatis Lucan. Presbyteros seu Diaconos bonæ famæ præstandam: quâ receptâ, præfigatis ei terminum, quo consecrandus nostro se conspectui repræsentet. Si verò vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum, vel intra terminum constitutum non præstiterit purgationem indictam: vos eum à prælatione Lucan. Ecclesiæ amoventes, mandetis ex parte nostra Capitulo, ut electionem de alio non differant canonicè celebrare. Archipresbyterum autem Lucan. & G. Sacristam, qui contra prædictum electum literas nobis sub nomine majoris partis Capituli destinaverunt (cùm constet per attestationes prædictas, longè majorem partem Capituli non fuisse consciam hujusmodi literarum) ab officio & beneficio denuncietis esse suspensos: donec mereantur nostram indulgentiam obtinere.

CAP. XXXIV.

¶ *In causa liberali contra contumacem etiam lite non contestatâ, testes recipi possunt.* hoc dicit notabiliter, secundùm lectur. communem.

Idem *Dulmen.* b *Episcopo, & Decano, & Priori sanctæ Trinitatis Eboracensi. (an. 1208.)*

CUm *c* olim Archid. Menen. adversùs Cantuar. Archiepiscopum super statu Menen. Ecclesiæ proposuerit quæstionem: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus nisi pars adversa prædictum Archidiaconum per exceptionem legitimam repellere valeat ab agendo, partibus, si poterit fieri, vel procuratoribus earum ad locum securum *d* & idoneum convocatis, & lite legitimè contestatâ, testes, quos Archiepiscopus in Anglia, & quos Archid. duxerit producendos in Wallia, recipere procuretis. Verùm si Archiepiscopus citatus legitimè, vel per se, vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut litem etiam contestari, vos testes, maximè senes & valetudinarios, quos Archid. duxerit producendos, sublato app. obstaculo admittatis, & depositiones eorum conscriptas ad sed. curetis Apost. destinare, statuentes partibus terminum peremptorium, quo per se, vel per responsales idoneos nostro se conspectui repræsentent, sententiam recepturæ.

[1 *Archiepiscopo ipsi per literas nostras dedimus in mandatis, ut per se, vel per procuratorem idoneum ad præsentiam nostram super hoc accederet responsurus. Verùm cùm ipse nec venisset, nec misisset propter hoc idoneum responsalem: volentes Menen. Ecclesiæ paternâ solicitudine providere, causam super hoc ven. f. n. Episcopo Helien. & dil. fil. Landanens. Decano & Archid. Buckman. sub certa forma duximus committendam, à quibus non fuit hactenus juxta mandatum nostrum in negotio ipso processum. Ne igitur causa ipsa remaneat indecisa, dif. v. a. per a. f.*]

CAP. XXXV.

¶ *Publicatis attestationibus admittitur adversarius ad probandum contrarium, si ante publicationem super hac probatione contraria instrui non potuit* h. d. & est casus singularis.

Idem *Priori de Bolonic.* e *& I. Rectori Ecclesiæ de Borellis. (an. 1210.)*

EX tenore *a* vestrarum accepimus literarum, quòd cùm vobis causam, quæ vertitur inter R. militem, & M. mulierem, commiserimus fine debito terminandam: [*& infrà.*] ¶ Pars mulieris proposuit, quòd dictus miles priùs corporale præstitit juramentum, quòd ipsam duceret in uxorem, & postmodum carnaliter cognitam traduxit in domum *b*. Miles verò hoc inficiebatur omnino, adjiciens, quòd etsi hæc vera essent, eam tamen de jure habere non potuit, eo quòd aliam tunc viventem priùs duxerat in uxorem. Cùm per testes militis videretur esse probatum, quòd ipse ante festum Purificationis beatæ Virginis B. *c* mulierem solenniter accepit in uxorem, & testes M. mulieris dicerent, quòd in septimana Paschali sequente festum prædictum, de ea ducenda præstitit juramentum, prædictus miles ab impetitione ipsius absolvi cum instantia postulabat. Verùm ex parte sæpedictæ mulieris extitit replicatum, quòd eo tempore, nec non *d* & antè, quo testes dicti militis dixerant eum cum alia matrimonium contraxisse, fuerat semper in Eboracen. provincia commoratus, cùm testes ipsi dicerent, hoc longè extra dictam provinciam actum esse, determinantes tempus & locum: quod per testes idoneos erat probare parata. Sed contrà fuit ex adverso responsum, quòd (cùm attestationes jam essent hinc inde solenniter publicatæ) locus productioni testium jam non erat. Quia igitur dubitatis, utrum post publicationem attestationum super illo articulo deberent testes admitti: nos inquisitioni vestræ auctoritate præsentium respondemus, testes mulieris ad probandum illum articulum admittendos.

CAP. XXXVI.

¶ *Indulgenda est in causa quarta productio testium petita cum solennitate legali, causâ legitimâ non refragante, aliàs legitimè appellatur.*

Idem *Priori sancti Victoris.*

SIgnificaverunt *e* nobis: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm causa, quæ vertitur inter Abbatem & Monachos sancti Dionysii ex una parte, ac Abbatissam & Moniales de Forcelis *f* ex altera, tam super proprietate, quàm super possessione prioratûs de Argentolio *g*, Judicibus à nobis commissa fuisset, & Moniales super causa proprietatis priùs litem ingressæ, testes produxissent in illa: postmodum possessionis judicium suspenso petitorio interdixerunt: [2 *& infrà.*] ¶ Unde in causa possessionis, quam Moniales petebant, eâ ratione, quòd illæ, quibus ipsæ successerant, inde fuerant violenter ejectæ, testes fuerunt ab utraque parte producti, & eousque processum, ut publicatio jam fieri deberet: [3 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit Abbatem & Monachos quartam productionem testium, cum juris solennitate super possessorio petivisse, & propter hoc intra decem dies post interlocutoriam sententiam appellâsse (nisi fortè judices quartam productionem negaverint) pro eo quòd voluerint effrænatam multitudinem testium refrænare, vos ad quartam productionem (adhibitâ solennitate legali) admittatis eosdem, ipsos (si in probatione defecerint) in expensis legitimis condemnantes. Et nisi adeò sit in petitorio jam processum, ut plenè possit de proprietate inquere *h*, vos causam possessionis, ad quam de juris beneficio Abbatissa & Moniales habuêre recursum, primùs terminetis, in causa proprietatis postmodum processuri: alioquin quæstionem terminetis simul utramque.

[1 *Per*

a *Vide l. 1. & 2. per Gyn. ff. de leg. & de rest. spol. c. literas.* b *a Helien.* c *C. 7. eod. tit. in 3. compil.* d *locus litigii securus esse debet, ac talis, ut omnis iniquitatis suspicio procul absit.* e *Bolenti.*

a *Cap. 8. eod. tit. in 3. comp. vid. Socin. in reg. 498. incipit, Testes publicatu, &c.* b *vide l. 1. C. de sponsal. & in 2. eod. tit. al. ita, B. mulierem accepisset solenniter, &c.* d *In plur. utq. nec non & antequam.* e *Cap. 9. eod. tit. in 3. comp.* f *al. Fortet.* g *Argentorio.* h *Quando dicatur liquere, tradit Abb. in c. cum olim. de verb. sign. Anton. Butr. in c. prout. de dol. & cont. Gloss. in can. decernimus. 3. q. 9.*

[1 *Per literas suas ven. f. n. G. Sylvanecten. Episcopus, & dilect. fil. I. Abbas S. Victoris Parisien. & F. Aurelianen. Decanus, quod.*]

[2 *Quod eis de jure licere ipsi de prudentium consilio per interlocutoriam sententiam declaraverunt.*]

[3 *Petebant Moniales prædictæ, depositiones testium in causa possessionis tantummodo publicari, sed contradicebant Monachi, allegantes quòd sicut in causa proprietatis fuerat priùs cœpta, ita debebat accipere priùs finem, vel saltem tam super petitorio, quàm super possessorio testes priùs publicari debebant. Ipsi verò auditis hinc inde propositis, cùm super hoc vellent interloqui, habito super hoc consilio sapientum Monachi adjecerunt, quòd super causa proprietatis renunciaverunt productionis testium Monialis, quòd cùm pars adversa negaret, & inter partes quasi dubium verteretur, interlocuti fuerunt, quòd attestationes in possessorio publicarent, & super renunciatione Monialium probationes Monachorum audirent, sed ab hac interlocutoria Monachi ad vestram audientiam appellârunt. Ipsi autem diem alteram partibus præfigentes, ut deliberarent, an deberent hujusmodi appellationi deferre, convocatis prudentibus de ipsorum consilio, sententiam minimè reprobantes, parti Monachorum audientiam indulserunt, si fortè rationem aliquam allegarent ad retractandam sententiam prædictam efficacem: qui tandem post allegationes suas appellationi priùs factæ fortiter insistebant, &c.* & infrà. ¶ *Nos igitur his & aliis auditis, quæ fuerant hinc inde proposita de communi, f. n. c. p. a. f.*]

CAP. XXXVII.

¶ Diligenter examinandi sunt testes & puniendi, qui eos impediunt: & ipsorum testium multitudo est per Judicem refrænanda.

Idem *Episcopo Placentino. (an. 1208.)*

CUm causam *a*, quæ inter Archiepiscopum Ravennen. ac Commune Favent. [1 *& infrà.*] ¶ Quia verò utrique parti nimis existeret onerosum, ut testes producerent coram nobis: mandamus, quatenus recipias testes, quos utraque pars, tam super principali negotio, quàm in personas testium duxerit producendos: ac eos diligenter examinare procures: & de singulis circumstantiis prudenter inquirens, de causis videlicet, personis, loco, tempore, visu, auditu, scientia, credulitate, fama, & certitudine, cuncta plenè conscribas: [*& ſ.*] ¶ Testes autem, &c. Quòd si fortè Faventini vel alii eos, quos dictus Archiepiscopus ad perhibendum testimonium veritati duxerit producendos, præsumpserint impedire, tu ipsos ab hujusmodi præsumptione cessare compellas. Volentes autem effrænatam multitudinem testium refrænari, volumus, ut hinc inde quadragenarium numerum testium excedere non permittas, ita videlicet, ut si Faventini testium depositiones ratas habere voluerint, quæ à Ferrarien. Episcopo & Abbate Pompon. receptæ fuerint, testes ipsi computentur in numero prælibato: alioquin (cùm attestationes ipsæ sint clausæ) iidem testes, si necesse fuerit, iteratò producantur.

[1 *Super villa Luci & S. Potici, & castro Arcol. & eorum districtu honore ac jurisdictione noscitur agitari, diversis Judicibus duximus committendam, nec potuisset per aliquos eorum terminari.* & infrà. ¶ *Procuratoribus utriusque partis comparentibus, deinde coram vobis juramentum de calumnia fecimus utrique præstari.*]

CAP. XXXVIII.

¶ Attestationes receptæ in summario, fidem non faciunt in plenario judicio. Et illarum publicatione non obstante iidem, vel alii testes super eisdem capitulis recipi possunt.

Idem de b *Novo fonte & Casadei Abbatib. (an. 1210.)*

II. VEniens ad Apostolicam *c* sedem G. Archid. Claremon. humiliter supplicavit, ut sententiam super Decanatu Claremonton. Ecclesiæ pro eo latam, quæ jam fuerat parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari. Cùm autem procuratores Capituli Claremon. in nostra præsentia proposuerint, sententiam illam contra justitiam, & post appellationem ad nos interpositam, promulgatam: [*& infrà.*] ¶ Et idem Archidiaconus ipsos tanquam procuratores admittere noluerit, vel dictis eorum aliquatenus respondere: P. Subdiaconus noster se ipsi opposuit ex adverso, asserens se canonicè in Decanum Claremon. electum, propter quod dictus Archid. in sua petitione non erat aliquatenus audiendus, quia Decanatus ipse non ad illum, sed ad se potiùs pertinebat: [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur super his aliquandiu disceptâssent, interlocuti fuimus, ut dictus P. si posset, incontinenti suam intentionem fundaret: qui cùm super hoc testes & instrumenta produxerit, interloquendo pronunciavimus, quòd sua intererat, ut se posset opponere Archid. memorato. Lite igitur inter eos, tam super electione, quàm super sententia contestatâ, quæsitum fuit ab ipso Archid. utrùm attestationes priùs exhibitas in articulo supradicto in hoc judicio vellet admittere: qui respondit quòd vellet, dummodò posset objicere tam in personas testium, quàm in dicta. Quo audito pars adversa respondit, quòd attestationibus illis in hoc judicio uti nolebat: cùm non super principali negotio, sed super articulo incidenti fuissent lite non contestatâ receptæ: unde super toto negotio alios volebat testes producere vel eosdem. Pars autem respondit adversa, quòd cùm testes illi, tam super sententia, quam super electione dixissent, & eorum attestationes fuissent in judicio publicatæ: non licebat eidem (postquam testificata didicerat) super eisdem articulis alios testes producere, præsertim cùm in hoc judicio attestationibus illis usus fuisset Subdiacon. prælibatus. Nos igitur justitiâ pronunciavimus exigente, quòd testes essent recipiendi super toto negotio, quos utraque pars duceret producendos. Quocirca mandamus, quatenus receptis testibus, & rationibus partium intellectis, causam ipsam tam super principali *a*, quàm etiam incidenti, fine canonico terminetis. Quia verò, quæ in Capitulo aguntur, non facile possunt, nisi per Canonicos ipsos probari: volumus, ut ad cautelam absolvatis eosdem, ut vocati ad testimoniam liberè valeant pro utraque parte testari. *b*

CAP. XXXIX.

¶ *Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque juramento, nisi à partibus remittatur.*

Idem *Bisuntino Archiepiscopo. (an. 1210.)*

TUis *c* quæstionibus: [*& infrà.*] ¶ Monachi verò de suis fratribus ac Conversis, testes in causis propriis producere absque juramenti exhibitione non possunt: nisi fortè à parte remittatur adversa.

CAP. XL.

¶ *Delegatus necessarius in testem removetur à judicando, & alius subrogatur.*

Idem *Attrebaten. & d Dedimenen. & Ulsicampi Abbatibus. (an. 1210. Romæ in Belgium.)*

DIlecto filio Arienen. *e* Præposito nobis *f* innotuit exponente, quòd cùm causam, quæ inter ipsum & Comitissam Flandrensem super donatione sex Præbendarum Sacerdotalium agitatur, vobis, Episcope ac Abbas Dedimenen. & Attrebaten. Decano duxerimus committendam: idem Præpositus citra litis contestationem proposuit, quòd testimonium Decani sibi necessarium erat in causa prædicta, cùm de jure suo non nisi per ipsum & alium unicum tantùm testem, facere fidem

a *In C. Barb. negotio, quam super etiam.* b *al. testificari.* c *C. 12. eod. tit. in 3. comp. vid. hic Guid. Pap.* d *De Dun.* e *Amenst.* f *C. 13. eod. tit in 3. comp. vid. Guid. Pap. hic.*

posset : unde postulavit, ut in causa ipsa eo procederetur excluso, vel supersederetur negotio, quousque substitueremus alium loco ejus : vos autem petitionem ejus admittere recusâstis, quinimo post appellationem à Præbendarum ipsarum donatione suspendistis eundem. Ne igitur ob testis defectum ejus justitia valeat deperire, te Abbas Ursicampi loco ipsius duximus subrogandum *a* : mandantes, quatenus si est ita (suspensione Præpositi relaxatâ) in causa juxta prioris mandati tenorem, ratione præviâ procedatis.

CAP. XLI.

¶ Ne probationis copia pereat, citato adversario recipiuntur & publicantur testes, quos reus induxit.

Idem *Judici Sabinen. (an. 1210.)*

SIgnificavit *b* nobis Presbyter sancti N. Sabinen. diœcesis, quòd fundatores ejusdem Ecclesiæ liberam eam esse volentes, fundationis tempore se in ea nihil juris retinere dixerunt : unde timens, ne processu temporis, probationis copia valeat deperire, provideri super hoc idem Presbyter postulavit. Quocirca mandamus, quatenus testes idoneos, quos ipse *c* super hoc duxerit producendos, examines diligenter, & eorum dicta in publica redigi facias monumenta, denunciando *d* fundatoribus antedictis vel eorum hæredibus, ut receptioni testium, si velint, intersint : & super denunciatione sic facta, confici facias publicum instrumentum.

CAP. XLII.

¶ Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subjicitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiqui publicatis attestationibus produci.

Idem *Episc. & Archidiacono Beneven. e (an. 1210.)*

CUm causa *f*, quæ inter Oeconomum monasterii sancti M. de Monte : [*& infrà.*] ¶ Cùm igitur Abbas & fratres ejusdem loci probare intendant, quanti precii venditionis tempore possessiones prædictæ fuêre : mandamus, quatenus recipiatis testes, quos alterutra partium super hoc duxerit producendos. [1 *& infrà.*] ¶ Si verò pars monasterii ad hunc articulum eosdem testes produxerit, quos ad alium probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis : quoniam aliud est probâsse deceptionis excessum, & aliud probare quantitatem valoris.

CAP. XLIII.

¶ Recipiuntur & publicantur testes, qui interfuerunt sententiæ, ubi per scripturam de sententia non apparet.

Idem. *(an. 1210.)*

ALbericus miles *g* nobis insinuare curavit, quòd cùm olim inter ipsum, & C. mulierem Ravennaten. coram Capitulo Ravennaten. matrimonii quæstio verteretur, tandem lata fuit divortii sententia inter eos : postea verò dictus miles timens sibi & filiis, quos de legitima uxore suscepit, ex eo posse præjudicium generari, quòd in scriptis redacta non fuit sententia memorata, supplicavit ut testes, qui sententiæ interfuêre prædictæ, recipi faceremus. Ideoque mandamus, quatenus testes curetis recipere antedictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi facientes.

CAP. XLIV.

¶ Publicatis attestationibus possunt produci testes super eodem articulo, vel directè contrario, qui prius fuerunt producti in judicio summario, seu extra judicium. h. d. secundùm notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali. Et tunc expone textum in fin. ibi, in hoc casu : scilicet cùm testes alias producti reproducantur. Panorm.

Idem *Beluacensi Episcopo. (an. 1210. Romæ in Gallia.)*

CUm in tua diœcesi *a* : *(& infrà.)* ¶ Utrùm autem, si accusatore idoneo comparente, per tres vel quatuor testes inter jam conjunctos parentela probaretur, per depositiones eorundem posteriorum testium derogetur fidei undecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore, ac præstantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium juraverant *b*, distinguendo personas & gradus, à quibus directè hi, de quorum copula agitur, descenderunt, an primi posterioribus præferantur, non immeritò quæri posset. Quanquam autem ad aliud & ob aliud juraverint, tam illi, quàm isti : tamen si in secundo judicio priores personæ juratæ deponerent illa eadem, quæ primò dixerunt, absque dubio eorum testimonia prævalerent, nec eo possent præjudicio repelli, quòd partes testificata didicerant, cùm talis exceptio locum non habeat in hoc casu.

CAP. XLV.

¶ Excommunicari possunt, qui partem impediunt in testibus producendis. Et denunciandi sunt testes non teneri juramento, de veritate non dicenda. Et si consanguinei impediunt testes actoris, de veritate non dicenda, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præsumitur.

Idem. *(an. 1210. Romæ in Campaniam.)*

COnstitutis *c* in præsentia nostra Archiepiscopo & M. Canonico Surrentian. dum ipse illum de simoniæ crimine deferret : [*& ¶.*] ¶ Cæterùm quoniam à principio protestatus est præfatus M. ipsius Archiepiscopi consanguineos multa impedimenta per suam potentiam præstitisse, quò minùs probationum copiam in nostra præsentia secum haberet, cùm quosdam induxerint ad jurandum, ne adversùs Archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus à testimonio perhibendo arcere nitantur : nos ex officio nostro super hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis sententiam *d* in omnes, qui impedimentum aliquod ipsi M. præstare præsumpserint in testibus producendis. Illos autem, quos (ut dictum est) juráse constiterit, quòd contra Archiepiscopum nihil dicerent, denunnecies juramento hujusmodi non teneri. Si quis autem de consanguineis dicti *e* Archiepiscopi aliquem de testibus præsumpserit impedire (quia verisimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret scrupulo societatis occultæ, eò quòd si voluerit, poterit prohibere : cùm secundùm legitimas sanctiones iniquam offendant *f* se causam fovere, & experiri debeat Judicis auctoritatem elusam, qui defensionis copiam fabricavit adversario :) eundem Archiepiscopum ab officio Pontificali suspendas, & facias manere suspensum, donec illum fecerit à tali præsumptione cessare.

CAP. XLVI.

¶ Qui testificata non didicit, nec renunciavit testibus producendi, super antiquo articulo seu capitulo, testes etiam alios producere potest.

Idem *Magdeburgen. g Archiepisc. & Præposit. Seburgen. (an. 1210.)*

II. COnstitutis in præsentia *h* nostra Procuratore A. fratris nobilis viri Marchionis Misnen. *i* & nuncio illustris Principis Bohemorum : [*& ¶.*] ¶ Prægen. Episcopus ad petitionem ejusdem Principis, ipsâ volen-

a *Vid. literas. per Cyn. & Bart. C. de præsumpt.* b *Cap. 14. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bart. in auth. sed & si quis C. de testib. & Guid. Pap.* c *In C. Barb. ques super hoc idem Presbyter duxerit præsentandos.* d *Vid. Lambertin. de jure patron. art. 4. q. 2. princ. 1 part. 2. libr.* e *al. Urbenen.* f *Cap. 2. tit. de empt. in 3. comp. Vid. Guid. Pap.* g *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 4. comp. Vid Guid. Pap.* b *juraverunt.* c *Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.* d *Per excommunicationis sententiam dubitantib. succurritur. concer. quod not. Bart. in l. quidem consulebant. ff. de re judic.* e *vox, dicti, deest.* f *offendat.* g *al. Magdeburgen. Archiepisc. & Præposito Sebingenum.* h *C. eod. tit. in 4. comp. Vid. Guid. Pap.* i *Misnen.*

re ad

te ad ipsum accedere, ut suas coram eo proponeret actiones, sed à satellitibus ejusdem prohibita, qui ei bis vel tertiò prohibuerunt ingressum, post appellationem ad nos interpositam divortii sententiam promulgavit : à qua ipsa fecit ad nostram præsentiam provocari : [*& ¶.*] ¶ Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum convocatis, recipiatis testes, quos vel nobilis ipsa pro se, vel Princeps pro parte sua (cum nondum testificata dixerint) super processu Pragen. Episcopi, vel posteriorum judicum duxerint producendos, & nobilis ipsa pro se *a*, vel testes, quos prius induxit, vel alios si voluerit inducere non veretur, cùm non renunciaverit testibus producendis.

[1 *Dil. fil. n. P. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem concessimus auditorem, coram quo proposuit Procurator nobilis mulieris, quòd cùm olim eâ significante ad nostram audientiam pervenisset, quòd prædictus Princeps eam duxisset legitimè in uxorem, & XIV. annis & amplius velut conjugem legitimè pertractâsset, & filii & filiabus susceptis ex ea.*]

CAP. XLVII.

¶ Ponit Cancellarius duodecim, sine quibus ad probandam consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. h. d. summando generaliter.

Idem *in Concilio generali. b (an. 1216. Romæ.)*

II. LIcèt *c* ex quadam necessitate præter communem formam olim fuerit institutum, in consanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu, cùm propter brevem hominum vitam testes de visu deponere non valerent, usque ad gradum septimum computando : quia tamen pluribus exemplis & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima provenisse conjugia : statuimus, ne super hoc recipiantur de cætero testes de auditu *d*, cùm jam quartum gradum prohibitio non excedat. Nisi forte *e* personæ graves extiterint, quibus fides sit meritò adhibenda, & ante litem motam testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis, non utique ab uno, cùm non sufficeret ille, si viveret, sed duobus ad minus : nec ab infamibus & suspectis, sed à fide dignis & omni exceptione majoribus : cum satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen si unus à pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ accepient, quod testantur, tanquam plures & idonei testes debent admitti, cùm secundùm ordinem solitum judicium non sufficiat unius testis assertio, etiam si præsidiali refulgeat dignitate & actus legitimi sint infamibus interdicti. Testes autem hujusmodi proprio juramento firmantes, quod ad ferendum testimonium in causa ipsa odio, amore, timore, vel commodo non procedant, personas expressis nominibus, vel demonstratione, vel circumloctione sufficienti designent, & ab utroque latere singulos gradus clarâ computatione distinguant : & in fine nihilominus juramento concludant, se accepisse à suis majoribus quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi jurati deponant se vidisse personas, vel in uno prædictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere : tolerabilius est enim, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm conjunctos legitimè contra statuta Domini separare.

CAP. XLVIII.

¶ Post publicationem ad petitionem producentis, interrogari non debent testes, nisi quando dolo, vel negligentiâ examinatorum super omnibus capitulis interrogati non fuerunt.

Honorius III. *Præposito Molisii Firman. diœcesis. (an. 1220.)*

PEr tuas nobis literas *a* intimâsti, quòd cùm causa, quæ super quibusdam terris vertitur inter Canonicos sancti *b* Petri ex una parte, & G. sancti Simonis ex altera, tibi fuisset ab Apostolica sede commissa, dictus G. tribus mensibus post testium publicationem elapsis, testes suos interrogari postulat iteratos : [1 *& ¶.*] ¶ Nos igitur respondemus, illum non esse super hoc de cætero audiendum, nisi forsan à principio illos interrogari super certis capitulis postulâsset, idque malitiosè, vel negligenter fuerit prætermissum.

[1 *Super quo quid agere debeas, Apost. responso desideras edoceri.*]

CAP. XLIX.

¶ Testes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet : sed reprobatorios reprobatoriorum non licet.

Idem *Vell. Oleti & Sacramenie Abbatibus, Palentin. & Segobiensi diœcesf. (an. 1220.)*

III. LIcèt *c* dilectus f. n. L. tituli sanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, quem Procuratoribus Burgen. Episcopi, & Clericorum sanctæ Mariæ de Castro Soret. dedimus auditorem, ea, quæ procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligenter : quia tamen procurator dicti Episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere *d* proponebat : [1 *& ¶.*] ¶ Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos contra personas productorum super principali negotio partes duxerint producendos : quos si rursus pars altera vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittere procuretis, ita quòd ultra non liceat partibus ad reprobationem testium aspirare : ne, si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps, partibus licentia tribuatur, negotium diutius protelari contingat.

[1 *Et protestans nihilominus attestatione alterius partis, quæ vacante sede Burgensi dicuntur receptæ fuisse, certis de causis nullius esse momenti, causa ipsa per nos non potuit terminari, licet pars altera sententiam cum instantia postularet. Illam igitur ad vos de consensu partium remittentes, &c.*]

CAP. L.

¶ Attestationes receptæ per arbitrum, fidem faciunt in judicio, si testes mortui sunt : si vivunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de novo deponere. Et adde, etiam si attestationes publicatæ sunt. & hoc ultimum non est in l. fin. C. eod. ubi ponitur casus hujus decret.

Idem *Præposito & magistro G. & R. Laudun. e Canonicis. (an. 1220.)*

PRæsentata *f* nobis Suession. Archidiac. petitio continebat, quòd cùm inter quondam R. prædecessorem suum ex una parte, & Capitulum sancti Petri Suession. ex altera, super jurisdictione, quam idem Archidiaconus se in dicta Ecclesia ratione Archidiaconatûs proponebat habere, quæstio verteretur, tandem Cancellarium Parisien. & magistros R. Remen. & P. Briton Canonicos *g* super hoc arbitros elegerunt : qui cùm suscepto arbitrio adeò in negotio processissent, quòd productis testibus, & depositionibus publicatis, receptisque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in scriptis, sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, unus ipsorum viam universæ carnis ingressus, & alius *h* in Archiepiscopum Ebreduen. *i* al-

a *Vid. Paul. de Castr. consc. 369. in cap. in casu de quo quæritur. & Joan. Andr. in cap. cum causam quæ inter. supr. eod. quem sequitur Alex. consc. 104. in c. circa primum. vol. 5.* b *Dictus, sancti, deest in omnibus manuscr.* c *An hæc decret habeat locum in causarum materia, vid. per Butrium, in c. veniens. 2. sup. eod.* d *producere. alii. proponere.* e *al. London.* f *Vid. Innoc. in c. ex parte. sup. de arbit.* g *Clericos, in antiquis eod.* h *alter.* i *Ebrudun. al. Ebreden.*

sumptus, qui distat per duodecim dietas & amplius ab eisdem. Unde cùm prædicto R. solo, minimè arbitrari valente, videatur arbitrium expirâsse : Discret. vestræ mandamus, quatenus causam juxta hujusmodi acta fine debito terminetis : optione Capitulo reservatâ, ut vel recipiant depositiones eorum, qui superfunt productorum testium contra eos, vel eas respuentes consentiant, ut iidem testes admittantur iterùm, salvo jure quod in utroque casu eidem Capitulo competit, tam in personas testium, quàm in dicta.

CAP. LI.

¶ *Non creditur testi etiam religioso, qui sine juramento deponit.*

Idem Honor. III. *Pennen. Episcopo.* a *(an. 1220. Romæ in Martsam.)*

NUper nobis *b* A. Presbytero supplicante innotuit, ut cùm ipse ordinem fratrum Minorum causâ probationis *infrà annum* intrâsset, Custos ad probandum, quòd idem Presbyter professionem fecisset, quosdam ordinis sui testes induxit, qui deposuerunt super hoc (contradicente dicto Presbytero) non jurari: [1 *& infrà.*] ¶ Respondemus, quòd nullius testimonio quantumcunque religiosius existat (nisi juratus deposuerit) in alterius præjudicium debet credi.

[1 *Unde præfatus Presbyter asserebat, eorum testimonium nullum esse, prædicto replicante custode, quòd secundum suu ordinis regulam jurare non poterant, nec debebant, sed eorum verbis simplicibus in hujusmodi standum erat : quare nobis humiliter supplicâsti, ut quid agendum sit tibi, ut redderemus nostris literis certiorem. Nos igitur tua f. breviter.*]

CAP. LII.

¶ *Diligenter & sigillatim examinandi sunt testes : supple, etiamsi agitur de vita & miraculis alicujus canonizandi.* Abbas.

Idem *Cariseten.* c *& Trecoren. Episcopis. (an. 1220.)*

VEnerabili fratri nostro *d* Episcopo & Capitulo Coriſopiten. ac universis Abbatibus apud Cistercien. *e* in generali Capitulo congregatis : [1 *& infra.*] ¶ Discret. vestræ mandamus, quatenus testes, quos Abbas & Monachi S. Martini *f* Cisterciens. ordinis super vita & miraculis pixæ memoriæ M. Abbatis monasterii supradicti duxerint producendos, examinare sigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ solet & debet in *g* receptione testium adhiberi.

[1 *Multùq; Episcopi alii & religiosi, unà cum Abbate & Conventu S. Mauritii monasterii Cistercienſ. ordinis Crisopon. dioc. olim nobis insinuantibus, pia mem. Mauritium Abbatem præfati monasterii divino numero claris coruscantem miraculis, adeò ut monasterium ipsum quâdam usurpatione usu, seu potius quâdam anticipatione futuri votum ab ejus nomine sortiatur, & humiliter supplicantibus, ut ipsum annumerari sanctorum catalogo faceremus, ut quòd populus devotâ præsumptione, ut sic dixerimus, hunc usurpat, seu etiam divino instinctu anticipat, illum appellando sanctum, & absque auct. Apostol. sed. venerando, ritè tandem justione Apostolicâ faciat, ad gloriam Christi & nominis Christiani, nos eorum devotis precibus, in quantum decuit, annuentes, Ven. fr. n. Episcopo Leon. & dil. fil. Abbati, S. Lupi Crisopon. dioc. ej. dedimus in mandatis, ut inquirerent super prædicti viri vita & miraculis diligentissimè veritatem, & eam nobis fideliter intimarent, ut eâ plenius compertâ, pro supplicantium desiderio plenius annuere valeremus. Idem Episcopus & Abbas quandam nobis paginam transmiserunt, propriorum sigillorum appensione munitam, in qua multa quidem & magna miracula continentur facta, ut dicitur à Domino, meritis dicti viri, quâ licèt probatâ per testes juratos & nominatos in ipsa pagina minuantur, non tamen appareat per paginam sæpedictam, quòd ipsos testes examinaverunt sigillatim, & quòd eos super his, de quibus sunt testificati, ac circumstantiis, cum ea interrogaverunt diligentia, quæ solet & debet in testium receptione adhiberi. Unde licèt humana devotio prompto debeat affectu honorare, quos dignatio divina benignitatis honorat, tutius tamen esse censemus hoc differre negotium, quàm in eo sententiam minus considerate proferre. Nolentes autem deesse superna gratiæ muneri, sed adesse.*]

CAP. LIII.

¶ *Iterum examinandus est testis, qui obscurè deposuit : supple tu, ex Judicis officio.*

Gregorius IX. *(an. 1230.)*

CUm clamor *a* validus contra Acherontinen. Archiepiscopum super simonia & aliis criminibus ascendisset, Melsiten. & Ruben. Episcopis dedimus in mandatis, ut super his diligenter veritatem inquirerent : [& f.] ¶ Verùm quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuêre confusè, quòd ex dictis eorum non potest veritas declarari : Mandamus, quatenus examinetis eos iterùm diligenter, & tam eorum, quàm aliorum, quos receperitis testificata, sub sigillis vestris nobis fideliter referatis.

CAP. LIV.

¶ *Perseverans in crimine, etiam in civili repellitur à testimonio : emendatus verò, non infamis, admittitur in civili, & etiam criminali mota civiliter : fallit in perjurio, qui in criminali repellitur.*

Idem.

TEstimonium *b* ejus, cui ab adversa parte opponitur crimen, merito reprobatur in criminali causa, sive civili, si in ipso crimine perseveret. Si verò sit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur (præterquam pro reatu perjurii) repellendus. In criminali autem, si in alio judicio institutâ accusatione contra ipsum, de crimine convictus extitit, vel confessus : vel si nunc per exceptionem exinde convincatur, aut gravata sit ejus opinio, pro eo, quòd quandoque fuit tali modo repulsus, quamvis in hoc casu non excluderetur in causa civili : potest à testimonio (licèt egerit pœnitentiam) removeri.

CAP. LV.

¶ *Quarta productio non est danda sine solemnitate legali, de qua hic.*

Idem.

ULtra tertiam productionem non debent testes ulteriùs produci in causa : *c* Nisi præstito ab eo, qui hoc postulat, juramento, quòd neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percunctatus : nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem exposcat : sed quia quos desiderat de novo producere, prius habere nequivit.

CAP. LVI.

¶ *Accusatus criminaliter non admittitur in testem contra alium in causa criminali, suâ accusatione pendente : nisi in exceptu criminibus.*

Idem.

NOn debet *d* quis in criminibus (nisi forsan in exceptis) ad testificandum admitti, pendente accusatione de crimine contra ipsum : cùm etiam accusati (nisi priùs se probaverint innocentes) ab accusatione ac susceptione ordinum repellantur.

a Murien. al. Penn. al. Morienſi vel Remenſi. b *Vid. Guid. Pap. & de materia, quod non credatur testi nisi jurato, vid. Felinum in c. literis De præs. & Dec. conſ. 91. & conſ. 120.* c *Crisopon. & Corisopoton.* d *Vid. Coſſ. in Catal. glor. mund. p. 3. conſ. 47. 49. & 50.* e *Cistercium.* f *In C. Bar. Monachi monasterii S. Maur. Cistorc. &c.* g *receptionibus.*

a *Vid. Archid. in c. ut officium. §. verum. De hæret. libr. 6. & Eymer. in direct. Inquisitor. part. 3. quæſt. 62. & quæ ibi dicit l. 3. ad vocat. ſchol. 119.* b *Vid. Alb. tract. de ſtatutis. p. 4. q. 71. & 72. & plenè per Archid. in c. parvuli. 22. q. 5. Hinc refert Burch. l. 1. decr. c. 164.* c *Vid. auth. qui ſemel. C. de probat.* d *Vid. Burch. lib. 1. decr. c. 164.*

DE TESTIBUS COGENDIS, VEL NON.

TITULUS XXI.

CAP. I.

¶ *In causa civili monendi & inducendi testes sunt ad testificandum : & si se subtrahant odio, gratiâ, &c. compelluntur.*

Alexander III. *Papien. electo. (an. 1170.)*

CAusam *a* matrimonii, quæ inter M. mulierem & filium R. vertitur, commissimus Judicibus terminandam. Ideoque mandamus, quatenus testes ab alterutra partium in suæ assertionis testimonium invocatos, ne veritatem occultent, diligentius moneas & inducas. Si autem odio, vel gratiâ, vel timore se subtrahant, eos ad ferendum testimonium coram præfatis Judicibus, vel eorum *b* nuncio, quem ad hoc miserint, Ecclesiasticâ districtione compellas.

CAP. II.

¶ *Ubi testimonium est necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionis, excommunicationis & depositionis sententiam.*

Idem *Presbyteris Pontic. (an. 1170.)*

CUm super causa *c*, quæ vertitur inter Prænestinen. Episcopum & Subl. Abbatem, sit testimonium vestrum necessarium : mandamus, quatenus perhibituri testimonium veritati, Apostolico vos conspectui præsentetis. Si verò non veneritis, sciatis vos ab officio & beneficio Ecclesiastico Apostolicâ auctoritate suspensos. Et si nec sic veneritis, excommunicationis sententiam & depositionis poteritis formidare.

CAP. III.

¶ *Testis qui timore adversæ partis se subtrahit, testificari compellitur : adde etiam in criminali secundum communè intellectum : & sic aliquid additur ad c. 1. sup. eod. & c dilectorum. infr. eod.*

Idem *Genuensi* d *Archiepiscopo. (an. 1170.)*

SUper *e* eo : [1 *& infrà.*] ¶ Consul. t. t. respond. quòd si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cùm talia probationem vel ordinem judiciarium non requirant. Verùm si non est notorium, & is, qui convenitur, factum negaverit, testes, qui interfuerunt facto, monendi sunt, non cogendi ad ferendum testimonium veritati. Nisi forte timore adversæ partis constiterit Judici, eos à ferendo testimonio revocari : Licèt ad hoc passim possint *f* de juris humani rigore compelli.

[1 *Quod certificari desideras, an cùm aliquid de aliquo facto manifestis ante Judicem convenitur, hi qui facto interfuerint, cogendi sint ad ferendum testimonium veritati.*]

CAP. IV.

¶ *Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus maliciè accusatori subtraxit.* hoc dicit, secundùm verum & communem intellectum. Abbas.

Idem. *(an. 1170.)*

I. PErvenit ad audientiam *g* nostram, quòd cùm I. Prior sancti Laurentii coram te fuisset de simoniæ & adulterii crimine accusatus, quendam, qui contra eum ducendus erat in testimonium, juramento adstrinxit, ut non deponeret contra ipsum : [& f.] ¶ Nos igitur attendentes, quòd nemo debet adversario instrumenta (quorum appellatione testes continentur) subtrahere : & quod tam ille, qui furripit instrumenta, quàm qui adversario parem *h* advocationis copiam subtrahit, iniquam ostendit à se litem foveri, & expediri debet in se Judicis auctoritatem elusam : respondemus, ad detegendum tantæ fraudis & calliditatis commentum, ipsum testem meritò esse compellendum.

CAP. V.

¶ *Si res aliter probari non potest, etiam in causa criminali compellendi sunt testes.* h. d. secundùm lecturam notabiliorem.

Clemens III. *Segobiensi Episcopo.* a *(an. 1190.)*

II. PErvenit *b* ad nos, quòd cùm à Laicis enormis & intolerabilis injuria Clerico multis adstantibus & videntibus inferatur, injuriantes in causam tracti negant se tantum facinus commisisse : & cùm læsus eorum testimonio, qui præsentes extiterant, hoc probare desideret, illi nolunt veritati testimonium perhibere : [1 *& infrà.*] ¶ Consul. t. t. r. quòd hi, qui de rebus Ecclesiasticis testificari recusant, si aliter veritas nequiverit elici, ad illud sunt per censuram Ecclesiasticam compellendi.

[1 *Sic, fit, ut Ecclesiastica justitia depereat, & Clericalis ordo vilescat. Quia verò super his tua nos duxerit ſ. consulendos.*]

CAP. VI.

¶ *Super consanguinitate probanda cogendi sunt testes. Ita communiter summatur. Sed Panorm. non placet hoc summarium, & ideò summat sicut c. 1. suprà eod.*

Idem.

CÆterùm, quòd super *c* consanguinitate cogendus sit testis perhibere testimonium veritati, non dubitatur à nobis, cùm id tam jus scriptum approbet, quàm consuetudo actibus utentium approbata *d*, si ipsum constiterit odio, vel gratiâ, veritatem supprimere aut timore.

CAP. VII.

¶ *Testis synodalis, qui coram ordinario super matrimonio depositi, non compellitur jurare super eo coram delegato. hoc primo. Propter supervenientem infamiam, à testimonio repellitur. hoc secundo. Potest tamen si erravit, in continenti, non ex intervallo, dictum suum corrigere. hoc tertio.*

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

PRæterea si testes *e* publici, quos tua civitas nuncupat synodales, super causa matrimonii coram te, vel tuo Capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, ut in præsentia alicujus delegati Judicis super eadem causa iterato præbeant juramentum, dummodò aliter fiat fides Judici delegato : nisi fortè articulus novæ quæstionis emergat. Hujusmodi *f* verò testes publico jure possunt propter infamiam à perhibendo testimonio removeri, si eam postquam in communi recepti fuerant, contigerit contraxisse. Quorum testimonia, si quandoque non studiosè, sed in proferendo erraverint, & se in continenti correxerint, reprobari non debent : secùs autem erit, si correctioni suæ interposuerint intervallum.

CAP. VIII.

¶ *Cùm de fama vel vitio falsitatis inquiritur, cogendi sunt testes.* hoc dicit, secundùm Joan. Andr. sed secundùm Panorm. nimis restringit textum.

Innocentius III. *Priori sancti Fridiani, & Magistro P. Canonico Pisano. (an. 1206.)*

SUper his *g* : [& *infrà.*] ¶ Cæterùm volumus & mandamus, ut super inquisitionis articulis, tam de fama electi, quam literis contra eum sub nomine longè majoris & sanioris partis Capituli destinatis, cogatis testes, qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

c *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. Vid. Guid. Pap. hic.* b *Dictio, eorum, deest in vetust.* c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part. 8. c. 1.* d *al. Januens. alit. Jan. Epiſc.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & cap. 7. part. 8. post Concil. Later. sub Alex. III.* f *Dictio, de, deest in vetustioribus.* g *Cap. 1. de præsumpt. in 2. compilat.* h *parem advocationis seu defensionis copiam al. partem.*

a *Sebuien. al. Gobuien.* b *Cap. 1. eod. titul. in 2. compilation. Vid. Jul. Clar. in pract. crimin. §. Imp. quæſtion. 24.* c *Cap. 2. eod. titul. in 2. compil.* d *Vid. text. in l. 3. & ibi Cyn. Cujus sit long. consuetud.* e *Cap. 3. eod. titul. in 2 compilat.* f *Hujusmodi verò testes publici, jure possunt, &c. & in paucis habetur ut in textu.* g *Cap. 3. titul. de accusat. in 3. compil. Adde hic Guid. Papa.*

CAP. IX.

¶ Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt.

Idem *Archidiacono Mediolanensi. (an. 1206.)*

CUm contra magistrum R. super eo, quòd dicitur à sede Apost. falsas literas reportâsse, ac per se vel per Procuratorem fuisse usum eisdem, tibi direxerimus scripta nostra: postulâsti per sedis Apostol. oraculum edoceri, utrùm super prætato vitio fallsitatis testes compellere debeas nominatos. Nos igitur *a* respondemus, quod testes prædicti, si se gratiâ, odio vel timore subtraxerint, per cens. Eccl. debes appellar. remotâ, compellere veritati testimonium perhibere. *b*

CAP. X.

¶ Non summatur propter varietatem lectturarum, nec etiam dividitur.

Honorius III. *Abbati S. Eugenii, & magistro G. Canonico Senen. (an. 1222.)*

DIlectorum filiorum Vulterani Capituli ex parte una, & Episcopi Vulterani ex altera, procuratoribus in nostra præsentia constitutis: [1 *& infrà.*] ¶ Testes qui fuerint nominati, præterquam super criminibus (si se gratiâ, odio, vel timore subtraxerint) per censuram Ecclesiasticam cogatis veritati testimonium perhibere.

[1 *Dil. fil. sit. SS. Cosmæ & Damiani Diac. Card. concessimus auditorem, coram quo cum per conventionis & reconventionis modum super diversis capitulis, quæ sub bulla nostra vobis transmissus interclusa, in fuerit legitimè contestata, &c.] sic abscissum.*

CAP. XI.

¶ Ad detegendam veritatem conjurationis, cognitor sexti, etiam juxati.

Idem *Episcopo. Bonon. & magistro B. e (an. 1220.)*

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennaten. proposuit, quòd cives Cervicen. *d* cum M. & I. *e* quondam Clericis Ecclesiæ Raven. quanquam præsumpserunt conjurationem facere contra eum, nihilominus in detrimentum ejus dantes eis quandam pecuniæ quantitatem: & ad hæc celanda se adstringentes vinculo juramenti, unde humiliter supplicavit, ut cùm causam super his, & quibusdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipse intentionem suam probare non possit, nisi testimonio civium prædictorum *f*, providere ei *g* (ne pro defectu testium pereat sua justitia) dignaremur. Ideoque mandamus, quatenus monitione præmissâ per censuram Eccles. appellat. remotâ cogatis illos, quos videritis compellendos, ut ab hujusmodi juramento absolvant, quos idem Archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos: eos nihilominus (si se gratiâ, vel odio, vel timore subtraxerint) districtione simili compellentes ad perhibendum testimonium veritati.

DE FIDE INSTRUMENTORUM, QUAE SUNT CONFECTIONIS PUBLICAE.

TITULUS XXII.

CAP. I.

¶ Instrumenti exemplum non solemniter sumptum, fidem non facit absque originali. h. d. secundum ipsius mentem.

Gregorius. *h (an. 592.)*

SI scripturam *i* authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere possumus. [*nisi &c.*] *sic abscissum.*

CAP. II.

¶ Corruit instrumentum, si testes inscripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel à Notario sit confectum.

Alexander III. *(an. 1184.)*

SCripta verò *a* authentica, si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam facta fuerint, ita quod appareant publica, aut authenticum sigillum habuerint, per quod possint probari) non videntur nobis alicujus firmitatis robur habere.

¶ Rescriptum Apostolicum propter vetustatem, in loco non suspecto, non censetur vitiosum. h. d. secundum mentem.

Idem. *(an. 1176.)*

EX literis vestris *b* accepimus, quòd cùm causa, quæ inter magistrum A. & R. super capella & Ambitoria evertitur, de mandato nostro susceperitis terminandam, præfatus R. literarum sibi copiam fieri postulavit. Qui cùm eas argueret falsitatis, quia in narratione facti abrasæ sunt, ubi scriptum est, jura parochialia: [1 *& infrà.*] ¶ Dicimus, quod propter abrasionem illam judicari falsæ non possunt, nec etiam haberi suspectæ, præsertim cùm & privilegia in possessionibus abradantur, & literæ in narratione facti (si erratum est) possint incunctanter abradi.

[1 *Nos autem inspicientes literas vestras.*]

CAP. IV.

¶ Redarguenti privilegium de falso, Judex faciet illud exhiberi coram Judice & pauco, & in loco congruo & secuto: & interim stabitur sententiæ latæ per illud.

Idem *Eboracensi* d *Archiepiscopo. (an. 1165.)*

ACcepimus *c* literas, quas Abbas sancti Augustini contra Cantuarien. Archiepiscopum transmisit: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm privilegia non inspecta non valeant argui falsitatis, & difficile sit & *f* periculosum, ea apud sedem Apost. exhiberi: præcipimus, ut vel exhibeantur eidem Archiepiscopo in claustro prædictorum fratrum, vel in alio loco congruo & secuto, usque ad nativitatem proximam sancti Joannis Baptistæ. Si verò nec venerit, nec sufficientem responsalem miserit, ei perpetuum silentium imponatis ipsa ulterius arguendi. Interim autem nolumus illa privilegia vacillare: sed præcipimus sententiam, quæ eorum obtentu super statu monasterii lata est, inviolabiliter observari: [*& infrà.*] ¶ Jubemus etiam, ut Archiepiscopum in inspectione privilegiorum 12. hominum numero faciatis esse contentum.

[1 *Nos itaque attendentes, tempus ad prosequendam appellationem præfatam nullatenus expectandum.*]

CAP. V.

¶ Instrumentum vel privilegium, quo quis utitur coram Judice, adversario integraliter legi non debet: sed solum illud capitulum, de quo agitur, edi debet.

Cœlestinus III. *Abbati sancti* g *Secundi. (an. 1194.)*

COntingit interdum *h*, ut dicitis, quòd quandocunque cum aliquo litem habetis, privilegium vestrum adversæ parti cogimini plenius exhibere: unde accidit, quod occasione unius capituli, super quo convenimini, plurima litigia suscitantur: [1 *& ſ.*] ¶ Consult. tuæ taliter respondemus, ut quandocunque super exhibendo privilegio, vel indulgentia, seu instrumento fueritis requisiti, præsente Judice, aut aliquibus prudentibus viris deputatis ab ipso, audiente parte contrariâ, tantummodò recitetur, ita quod si super uno tantùm capitulo *i* quæstio fuerit, illud solummodò describatur, & adversæ parti copia ejus fiat.

a *Nos igitur taliter, &c.* b *Adde quòd de jure civili multantur conc. l. 1. ff. si quis jus dicenti non obtem.* c *in quibusdam, B. Episcopo.* d *Cormen alit. Cermen. alit. Tremen.* e *al. M. & L.* f *l. fin. C. de hæret / l. quotiens. ff. de quæstion. & l. cum probatio. ff. de probat.* g *dicto, ei, deeſt.* h *lib. 2. epist. 3. cap. 42. registri.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* c *Ambitiona. al. Alodon* d *Malè Episcopo.* e *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. vid. Guid. Pap. hic. & Petr. Blosens. epist. 201.* f *etiam.* g *In Cod. Barb. Fromundi, & ejusdem conventus.* h *Cap. 3. eod. tit. in 3 compil. vid. Bart & Bald. in l. fin. C. de prec. Imp. off. Bart. & Angel. in l. fin. C. de bon. jud. auct. poss. Felin. in cap. 1. sup. de probat. Bald. & doct. in l. cruile. ff. de legib.* i *al. articulo.*

[1 *Et*

[1 *Et sic evidenter annuli multarum cavillationum argumenta recipiunt, quibus etiam pacem & tranquillitatem vestram impugnant. Quia verò interest nostra jurgiis suscitandis obviare, & sopitata decidere.*]

CAP. VI.

¶ Instrumentum publicâ manu non confectum, habens sigillum, cujus literæ non sunt legibiles, vel scriptura deleta, vel enormem patitur fracturam, non probat. hoc dicit, prout magis facit ad titulum. Et est casus quotidianus & notabilis pro istis sigillis antiquis. Panorm.

Innocentius III. *Mediolanensi Archiepiscopo. (an. 1208.)*

INter dilectos *a* filios G. Abbatem sancti Donati de Scozula, & B. Procuratorem tuum, super subjectis articulis, diu fuit in nostro auditorio litigatum. Petebat siquidem Abbas nomine monasterii sui à præfato Procuratore tuo, nomine Mediolanen. Ecclesiæ, restitui monasterio memorato, portum Scozulæ, cum honore, districtu & jurisdictione loci præfati, dicens ad monasterium hæc omnia pertinere, hoc ipsum dicens de hominibus, qui habitant in curte Beruneñ. *b* & tenent res monasterii in Gralia: de quibus monasterium obtinuerat in judicio possessorio per sententiam Episcopi Veronensis. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: salvo in omnibus jure addendi vel diminuendi, satagens comprobare omnia, quæ præmissa sunt, ad suum monasterium pertinere. Primo per privilegium Luitardi Comitis, quondam Episcopi Lucani *c*, qui monasterium ipsum fundaverat, & ei, quæ præmissa sunt, donaverat universa. Secundò per instrumentum sententiæ Aperti, quondam Mediolanens. Archiepiscopi, quam ex delegatione Ludovici *d* Imperatoris tulit super his, pro monasterio, contra A. præfati Luitardi nepotem, qui super his monasterium molestabat. Tertiò per privilegia Romanorum Imperatorum & præsertim Henrici, qui præmissa omnia monasterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quartò per instrumenta locationum, quas fecerant diversis personis Abbates monasterii memorati. Testes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quòd monasterium à 60. annis & citra *e*, & à 50. annis & suprà possederat supradicta: & quòd fama publica erat, ea omnia præfato monasterio à jam dicto Luitardo fuisse donata. Sed contra privilegium donationis à Procuratore tuo multa fuerunt objecta. Primò, quia ibi maximè apparebat consumptum (videlicet in annotatione indictionis) ubi potuisset falsitas facilius deprehendi. Secundò, quia cùm charta vetustissima videretur, recentior apparebat scriptura, tanquam non illo tempore facta fuisset. Tertiò, quia fallsum sigillum vitiosè videbatur appositum, eò quòd à media parte sigilli apparebat quædam imago, non cum mitra in capite, sed cum pileo: nec indura Pontificalibus, sed regalibus indumentis *f*, tenens in manu non baculum pastoralem, sed quasi sceptrum regale, cujus facies non apparebat integra, sed dimidia, tanquam in illa medietate respiceret aliam mediam, quæ tamen tota vacua remanebat, sed quædam imago videbatur ex ea fuisse deleta: quia erat in ea parte, nec in colore, nec in planicie, reliquæ parti similis apparebat: unde non Episcopi, sed Imperatoris videbatur fuisse sigillum, quia *g* in una medietate Cæsaris imaginem exprimebat, & in altera medietate præsumebatur vel filii, vel conjugis imaginem habuisse: nam in ipso sigillo multæ aliæ literæ apparebant, nisi quæ nomen proprium cum hac adjectione, Dei gratiâ, designabant. Sed cùm proprium nomen ipsius Episcopi fuerit Luitardus, in nomine proprio quod exprimebat sigillum, deletæ fuerant duæ literæ: secunda, quæ erat inter l. & t. & sexta quæ fuerat inter r. & u. ita, quòd si secunda o. & sexta fuisset i. proculdubio non Luitardus, sed Lotharius legeretur: quod etiam inde convinci *a* poterat, quòd secundum dispositionem aliarum literarum inter l. & t. non erat spatium, nisi quòd potuisset unam literam continere: cum secundùm integritatem hujus nominis, Luitardus, inter l. & t. duæ literæ sint diversæ: prætereà inter r. & u. tam modicum erat spatium, ut in eo nec hæc littera d. quæ majus occupat spatium, sed hæc littera i. quæ minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus cùm cera sigilli ab interiori parte vetustissima esset, cera quæ posita erat ab exteriori parte, quasi ad conservationem sigilli, recens erat & mollis. Quod cùm diligenter investigatum fuisset, certo certius est compertum, quòd sub vetusto sigillo charta fuerat perforata, & per glutinum novæ ceræ, quæ posita fuerat exteriùs, quasi ad conservationem sigilli, vitiosè fuit ipsi chartæ subjunctum. Eâdem falsitatis specie, per vitiosam videlicet appositionem sigilli, cætera ferè privilegia Romanorum Impp. præter privilegium Henrici, vel falsa reperta sunt, vel falsata. Sed & ipsum Henrici privilegium ad fidem instruendam non videbatur sufficere, quia nec erat publicâ manu confectum, nec sigillum habebat authenticum, eò quòd erat ex media ferè parte consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi ultima medietas, videlicet, icus, nec de cæteris literis, nisi hæc adjectio, Dei gratiâ, apparebat, ita quòd ex literis ipsis, nisi hæc adjectio, Dei gratiâ, apparebat, ita quòd ex literis ipsis non magis poterat comprobari fuisse sigillum Henrici, quam Ludovici. Instrumentum quoque sententiæ multis modis inveniebatur suspectum, tum quia in ipso quædam apparebant lituræ: tum quia subscriptio Notarii videbatur manus alterius fuisse, quàm subscriptio *b* instrumenti, cùm tamen Notarius in subscriptione profiteretur se instrumentum manu propriâ conscripsisse. Litera quoque recentior videbatur, quàm charta, & aqua videbatur encaustum *c* infectum, ut antiquius appareret. In omnibus *d* autem Imperialibus privilegiis, quæ posteriora fuerant, nulla est habita mentio de illa sententia, quamvis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luitardi, qui dicebatur donationem fecisse. Porrò si legitimum esset instrumentum sententiæ, per illam tamen sententiam nullum Mediolanen. Archiepiscopatui præjudicium poterat generari, cùm ipsa sententia lata fuerit inter alios: & res inter alios acta alii non præjudicet *e*. Nec attestationes, quæ continebantur in instrumento sententiæ, per quas legitima donatio Luitardi videbatur esse probata, poterant eidem Archiepiscopatui nocumentum aliquod irrogare, cùm inter alias personas, & in alio judicio receptæ fuissent. Cæterùm memorati Henrici privilegium, quod non solùm confirmationis, sed etiam donationis videbatur fuisse, unde rerum dominium donatarum intelligi forte poterat monasterio acquisitum, quamvis ex forma petitionis, quæ in ipso privilegio declaratur, confirmatorium videretur, ut tamen intelligatur eo modo, quo magis posset valere: distinguendum videbatur, ut idem Henricus alia donaverit, & alia confirmaverit: cum eadem legitimè nequivissent confirmari pariter & donari: confirmari, tanquam priùs habita & possessa: donari, tanquam tunc tradita & concessa: ac per hoc illa non poterant intelligi per privilegium illud donata, sed confirmata, cum juxta *f*

a *Capit. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Bimens.* c *Licmen* d *Ludovici.* e *al. infra.* f *Dillio, indumentis, deeſt in nonnullis vetustis exempl.* g *al. quod.*

a *Conjici.* b *superscripto.* c *al. incaustum. est autem encaustum librariorum atramentum, de quo Cal. Rhodig. lib. 7. lect. antiq. cap. 31.* d *etiam.* e *Vid. l. 3. & ibi Doct. & Bart. D. Jud. sol.* f *Juxta sanctiones legitimas, quod meum est ex una causa amplius meum fieri non possit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

legum sanctiones, quod meum est, ex alia causâ meum fieri non possit, nisi desierit esse meum: [1 & infrà.] ¶ Cùm ergo privilegium Henrici confirmatorium tantùm extiterit, saltem quoad illa, quæ deducta sunt in judicium, si principale non tenuit, nec accessorium, quod ex eo vel ob id dignoscitur esse secutum: [2 & infrà.] ¶ Per instrumenta verò locationis, nec est utique probata proprietas, nec ad plenum possessio, cùm ad probationem rei propriæ sive ad defensionem non sufficiat facta locatio: [& infrà.] ¶ Cùm autem super his fuisset diutiùs litigatum quia legitimè probata non fuerant, quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem tuum nomine tuo & Mediolan. Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendum: quoniam cum obscura sunt jura partium, consuevit contra eum, qui petitor est, judicari.

[1 *Præsertim cùm pars monasterii visa fuerit comprobare, tum per privilegium concessionis, tum per instrumentum sententiæ, vel illa quidem legitimè fuerant à Luitardo donata, & illâ donatione per totum judicium est usa. Unde post donationem hujusmodi eidem non poterant redonari.*]

[2 *Pari modo cætera privilegia Romanorum Imperatorum, etiam si vera fuissent ac sine suspitione reperta, ad probationem tamen invalida probarentur.*]

CAP. VII.

¶ Non valent literæ super absolutione veri per crucem signatos, impetratæ tacitâ veritate, vel expressâ falsitate.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo. (an. 1208.)*

QUod super his: [& infrà.] ¶ Quæsivisti *a*, quid agere debeas circa crucem signatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione sua ignota Cardinalium sigilla reportant: cum eis super impedimentis expositis non fuisser de levi credendum. Ad quod taliter respondemus, quòd si quandoque talibus literas indulgemus, illis, qui personas & facultates eorum plenius noverunt, hoc modo scribimus, ut super impedimentis expositis (inquisitâ diligentius veritate) statuant circa illos, quod animarum saluti, & succursui terræ sanctæ magis noverint expedire: providentes attentiùs, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Unde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem, literas non solùm Cardinalium, sed etiam nostras, nec solùm dubias, sed etiam certas constiterit impetrâsse, carere volumus impetratis, & eis non obstantibus ad voti executionem compelli.

CAP. VIII.

¶ Si de extravaganti dubitatur, an decretalis sit authentica: aut est juri consona, & tunc judicatur secundùm illam: aut dissona, & tunc Papa consulitur.

Idem *Heliensi Episcopo. (an. 1208.)*

PAstoralis *b*, &c. [1 & infrà.] ¶ Auctoritate præsentium duximus statuendum, ut cùm aliqua decretalis, de qua Judex meritò dubiter, allegatur: si eadem juri communi sit consona, secundùm eam non metuat judicare: cùm non tam ipsius, quàm juris communis auctoritate procedere videatur. Verùm si juri communi sit dissona, secundùm ipsam non judicet, sed superiorem consulat super ea.

[1 *Quæsivisti etiam, quibus indiciis fides sit adhibenda Decretalibus, de quorum auctoritate Judex potest non immeritò dubitare, cùm plures inveniantur in compilatione scholarium, & allegentur in causis, de quibus per bullam non constitit, nec ipsa per metropoles insinuata fuerunt. Quia igitur sæpe contingit, quòd etiam coram nobis decretales hujusmodi proponuntur, quas esse authenticas dubitamus, f. t. benignitatis respondentes.*]

CAP. IX.

a Cap 2. eod tit. in 3.compil. b Cap. 3. eod. tit. in 3.compil. Vid. Bart. & DD. in l. cum prolatis. ff. de re judic.

Post publicatas attestationes usque ad conclusionem possunt instrumenta produci. hoc primò. Consuetudo loci facit instrumentum authenticum. hoc secundo.

Idem *Episcopo sancti Andreæ, & Abbati de Broch. (an. 1206.)*

CUm dilectus *a*: [& infrà.] ¶ Ad secundam quæstionem duximus respondendum, quòd utraque pars potest instrumentum etiam post publicationem attestationum usque ad definitivæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causâ conclusum. Super tertio vero articulo respondemus, quòd si consuetudo illius patriæ obtinet approbata, ut instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea securè poteritis admittere: præsertim cùm supradictus Rex tantæ fuerit honestatis, quod ipsius instrumenta maximæ auctoritatis sint in partibus *b* Scoticanis.

CAP. X.

¶ Falsitas instrumenti, vel quod defuit instrumento, probari potest per testes.

Idem *Petro civi Viterbiensi. (an. 1206.)*

CUm Joannes *c* Eremita a te centum & triginta libras Senen. ex causâ mutui coram Donadeo & Joan. Jucidibus Viterbien. petisset, & tu ex adverso proponeres, quòd cùm idem in centum & octoginta libris tibi pro pretio domûs, quam eidem vendideras, teneretur, centum triginta libras ex illis non immeritò debebat compensare. Tandem cùm super hoc & quibusdam aliis articulis inter vos fuisset aliquandiu litigatum, Judices attestationibus publicatis te sententialiter condemnaverunt, ut eidem prædictæ domûs possessionem vacuam *d* traderes, à creditoribus liberatam: [& infrà.] ¶ Cùm igitur ab hac sententia ad nostram audientiam duxeris appellandum, & nos tam tibi, quàm prædicto Joanni T. Subdiaconum & Capellanum nostrum dederimus auditorem, ex parte tua fuit propositum, supradictæ domûs venditionem non puram, sed conditionalem potiùs extitisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis, quod etsi novum esset capitulum, pendebat tamen ex veteri, qui jurati deposuerant, se interfuisse contractui inter te & prædictum Joannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarum pretium tibi fuerat constitutum, tali videlicet adjectâ conditione, ut tu domum ipsam inhabitares liberè in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis ejusdem Joannis nepotibus remaneret: cujus conditionis intuitu domum ipsam eidem Joanni pro minori pretio vendidisti, cùm à G. morandi pro ipsa ducentas libras potuisses habere: anni verò, mensis & diei, quo venditio facta fuit, iidem testes se dixerunt minimè recordari. Dictus verò Joannes venditionem non conditionalem, sed puram proposuit extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: [1 & infrà.] ¶ Tabellionem quoque, qui confecerat instrumentum, & unum ex testibus instrumento subscriptis ad id probandum induxit: [2 & infrà.] ¶ Potrò cùm dubitatio fuisset exorta, utrius deberet probatio prævalere, pro tua fuit parte propositum: quia etsi eandem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium, in litibus exercendis, non tamen quodlibet instrumentum tanti debet esse momenti, ut trium vel plurium idoneorum testium depositionibus præferatur: [3 & infrà.] ¶ Ad hoc autem idem Joan. ex adverso respondit, quòd cùm intentionem suam per jam dictum fundaverit instrumentum, ac tu in modum exceptionis venditionem ipsam non purè, sed conditionaliter celebra-

a Cap. 4. eod tit. in 3.compil. b Scotiani. c Cap. 1. eod. tit. in 4.comp. d Quando dicatur vacua possessio. Vide per Azo. & Lagistas in l. in conventionalibus. §. si quis vacuam. ff. de verb. oblig. gloss. in §. quod autem. Inst. de usucap.

celebratam esse proponas *a*, nec per testes ad hoc à te inductos de certo fuerit tempore facta fides, & ideò non appareat, quòd super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum determinato tempore fuisse contractum, hujusmodi probatio videbatur ineffax ad intentionem contrariam elidendam. Verùm responsionem istam esse proponebas invalidam: quoniam cum utraque pars à nobis interrogata, fuisset in jure confessa, quòd unica tantùm venditio super domo contracta fuerit: & ex depositionibus testium liqueat venditionem conditionalem fuisse: ex utriusque confessione colligitur, ejusdem domûs venditionem conditionalem extitisse, non puram, non obstante quòd ipsa interrogatio facta fuerit, postquam à partibus extitit in causa conclusum, cum Judex (qui usque ad prolationem sententiæ debet universa rimari) possit interrogare de facto, quotiens dubitationis *b* occurrit: [4 & ſ.] ¶ De consilio fratrum nostrorum pronunciavimus, venditionem prædictæ domûs fuisse conditionaliter celebratam, & te ob hoc *c* nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Joanni silentium imponentes. Sententiam verò Judicum prædictorum, qui aliàs justè pronuntiâsse noscuntur (cùm hujusmodi exceptio coram ipsis nec probata fuerit nec objecta) quoad dictum capitulum infirmamus, eam quoad alios articulos auctoritate *d* Apostolicâ confirmantes.

[1 *In quo profitebaris, te propriâ voluntate vendidisse ac tradidisse domum ipsam eidem Jo. Heremitæ, & postea CLXXX. librarum pretium recepisse.*]

[2 *Sed licet tabellio venditionem puram extitisse firmavit, pronr in serie instrumenti continetur, utrum tamen sub conditione vel purè fuerit contractus initus, dixit se minimè recordari.*]

[3 *Satis est etenim, si propter tabellionis auctoritatem, qui suum officium fidelitèr adimplere præsumitur, cùm ad hoc ex juramento teneatur, tanta fides adhibeatur instrumento confecto, quanta foret duobus idoneis testibus adhibenda: sed cùm per quatuor testes asserunt instrumenta meritò præferendas.*]

[4 *His igitur & aliis tam coram nobis, quàm coram prædicto Capellano propositis & plenius intellectis.*]

CAP. XI.

¶ Defectus literæ non vitiat rescriptum.

Honorius III. *(an. 1222.)*

EX parte *e* charissimæ in Christo filiæ B. quondam Anglorum *f* Reginæ fuit propositum: [& infrà.] ¶ Quia rescriptum Apostolicum pro eo quòd in hac dictione, spoliârunt, hæc figura O, deerat, asseritur vitiosum: mandamus, quatenus hoc non obstante in negotio ipso ratione prævià procedas.

CAP. XII.

¶ Licitè appellatur à Judice, qui parti hoc petenti, non facit edi communia instrumenta.

Gregorius IX. *Priori sancti Bartholomæi & Decano de Arcubus London.* g *(an. 1232.)*

G. Perpetuus Vicarius Ecclesiæ de Recham nobis exposuit, quod cùm Prior & Conventus de Ledis eum super decimis coram Judicibus auctoritate Apostol. convenissent, & dictus G. super similibus coram ipsis reconvenisset eosdem, quia dicti Judices copiam quorundam instrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, &c.

a Infero quòd per confessionem rei, vis debitum est liquidum, admittitur recompensatio. concor. l. Julianus. §. offerri. ff. de act. empt. b vide l. ubicunque. de interr. act. l. 1. & 2. eod. tit. c Hæc duo verba, ob hoc, d sunt in vetustiorib. d hæc verba, au floricate Apostolicâ, desunt etiam. e vid. Rom. cons. 348. B. ld. in l. imperator. ff. de stat. hom. & Jas. in l. si quis mihi bona. de acq. hæredit. f Anglicorum. g Lugdun.

CAP. XIII.

¶ Scriptura contraria ab eodem productæ, fidem non faciunt.

Idem. *(an. 1230.)*

IMputari ei *a* potest, qui contrarias inter se scripturas in judicio protulit, fidem sibi adinvicem derogantes, cùm in ipsius fuerit potestate, quam voluerat, non proferre.

CAP. XIV.

¶ Si in instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum: si non exprimitur, necesse est, ut creditor probet id fore debitum.

Idem.

SI cautio, quam à te indebitè proponis expositam, indeterminatè loquatur, adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam hujusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, confessioni tuæ statur: nisi probaveris te id indebitè promisisse.

CAP. XV.

¶ Auctoritate Ordinarii potest Notarius tabellionis mortui natas in publicam formam redigere.

Idem *I. tabellioni.*

CUm P. tabellio morte *b* præventus, quædam non perfecerit instrumenta, quæ in notam redacta fuerant ab eodem: Ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarii Judicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

CAP. XVI.

¶ Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate Ordinarii, eandem vim habet cum originali.

Idem.

SI instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam exemplari petantur: Coram ordinario Judice vel delegato ab eo specialiter præsententur: qui si eâ diligenter inspectâ, in nulla sui parte vitiata repererit, per publicam personam illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

a Vid. Anton. de Butr. in c. in nostra, sup. de testibus. & c ex tenore. sup. de rescript. Bart. & Salic. in l. scriptura. C. de fide instrum. Bald. in l. imperator. 1. ff. de stat. hom. b Vide Matth. de afflict. super const. Neapol. in c. hajulos omnes not. 13. & seq. Bal. cons. 62 l. 5. Alex. cons 136. & 151. l. 1. c Cap. 62. & c. 1. eod. tit. in 1.compil. d in judicio duarum mulierum, l. 3. Reg. c. 3. & c. 2. eod. tit. in 1.comp.

DE PRÆSUMPTIONIBUS.
TITULUS XXIII.

CAP. I.

¶ Sicut manifestè nocens est pœna obnoxius, ita & occultus, licèt postea ducat se joco fecisse.

Salomon *in Parabolis.* c

SIcut noxius est, qui mittit lanceas & sagittas in mortem: ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cùm fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.

CAP. II.

¶ Ex violenta præsumptione fertur definitiva, & est casus notabilis.

Idem. *d*

AFferte mihi gladium. Cumque attulissent, ait: dividite infantem vivum, & date dimidiam partem uni,

& dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad Regem (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) Obsecro domine, date illi infantem vivum, & non occidatur : econtrariò alia *a* dicebat : Nec mihi, nec tibi sit : sed dividatur. Respondit Rex & ait : Date huic infantem vivum, & non occidatur, hæc est enim mater ejus.

CAP. III.

¶ Conversatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.

Hieronymus *super Parabolis.* b *(an. 390. in Judeâ.)*

EX studijs suis intelligitur puer *c*. Quemcunque enim virtutibus studere, cum modestia continentiæ, auditioni sapientum, observantiæ mandatorum Dei, maximè simplicitati & humilitati videris, hujus munda & recta opera intellige.

CAP. IV.

¶ Præsumitur contra illum, qui dilationibus subterfugit judicium.

Bonifacius Papa *Episcopis Galliæ. (an. 422.)*

NUllus dubitat *d*, quod ita judicium nocens subterfugit, quemadmodum ut absolvatur, qui est innocens, quærit : confitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere judicium dilationibus putat.

CAP. V.

¶ Quj ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.

Gregorius *in homilia.* e *(an. 600.)*

NOnne *f* benè dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Jesus : Ego dæmonium non habeo.

Duo quippe illata fuerunt ei : unum negavit, alterum tacendo concessit.

CAP VI.

¶ Ex præteritis præsumitur circa futura.

Idem *Maximo Episcopo.* g

MAndata cœlestia efficaciùs gerimus *h*, si nostra cum fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas Ecclesias Siciliæ te vices sedis Apostolicæ ministrare decernimus.

Quas non loco tribuimus, sed personæ. Quia ex transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conversatione tua præsumamus.

CAP. VII.

¶ Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini.

Idem. *i*

QUosdam : [*& k infrà.*] ¶ Aphrica verò, qualiter mortalitate & languoribus vastetur, quanto viciniores estis, credo quòd subtiliùs cognovistis.

CAP. VIII.

¶ Præsumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto.

Idem *Victori Episcopo.* l

QUantò : [*& infrà.*] ¶ Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit.

CAP. IX.

¶ Ex præteritis præsumitur circa futura.

Hieronymus *super Ose.* m *(an. 390.)*

SCribam eis multiplices leges meas. Ex prius datis, & neglectis apparet, quòd has negligent.

a *Illa.* b *al. Salomon in parabolis.* c *C. 20. & c. 4. eod. tit. in 1. comp. Hæc sjecliat l. si qui. §. divus. ff. de tut. & cur. dat. ab his. & §. servos. in gloss. desierunt. Inst. de rer. divis.* d *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Homil. 12.* f *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. Bald. in l. 2. C. de sacr. Eccles.* g *Greg. l. 2. epist. 4. registri.* h *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & c. 1. tit. de offic. vic. in 1. comp.* i *Greg. l. 7. epist. 123. sive 127. regist.* k *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp.* l *Greg. in regist. l. 10. epist. 33. & 34.* m *Cap. 8. & 10. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. X.

¶ Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.

Alexander III. *Decano Cassien.* a *(an. 1170.)*

QUia verisimile *b* non est, quòd H. Presbyter personatum Ecclesiæ R. Capellano concesserit, & ab eo ejusdem Ecclesiæ acceperit vicariam : Provideas, ne super hoc probationem recipias, nisi communis loci fama id habeat, vel tales personæ appareant, de quibus verisimile non sit, quòd debeant dejerare. Quoniam sæpè contingit, quòd testes facilè corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum.

CAP. XI.

¶ Per cohabitationem diutinam & famam de matrimonio & contractibus matrimonialibus, ac alia adminicula probatur matrimonium. Panorm.

Idem *Genuen.* c *Archiepiscopo.*

ILlud quoque *d* nobis innotuit, quòd cùm liberè mulier per decem annos & ultrà, cuidam servo scienter cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum asserit suum non esse maritum. Verum vir eam vendicans in uxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese conjuges nominant, & per quod ipsum ei donationem propter nuptias fecisse apparet. Mulier verò instrumentum illud asserens vitiosum, ut servo dominus fraudaretur, plures testes produxit, quod ille ab amicis ejus sæpe rogatus, ut eam desponsaret, nec desponsâsse, nec desponsaturum se ipsam firmiter asserebat : vir autem nonnisi prædicto instrumento, & quibusdam testibus, qui viderant eam annulos deferentem, ipsam probavit uxorem : sed mulier de more illarum, quæ panes vendunt, se annulos detulisse dicebat. Verum, quia in hujusmodi dubietate, fama viciniæ magis debet attendi, si fama loci habet, quòd vir ipsam in lecto *e*, & in mensa sicut uxorem tenuerit (cùm matrimonium sit maris & fœminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens) cogenda est mulier, ut eidem vito affectu serviat conjugali : præsertim si præscriptum instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium suum fideliter adimplevit.

CAP. XII.

¶ Per violentam præsumptionem probatur carnis copula.

Idem *Archid. Genuen.* f

LIteris *g* fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit, quòd cùm P. ab A. muliere, quam in uxorem acceperat, peteret separari, accusatores matrimonii produxerunt testes firmiter asserentes, quòd postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, consanguineum viri ejusdem solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, eâ (ut credebant) intentione, ut eam cognosceret carnaliter *h*, viderunt, multis locis secretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis : [*1 & infra.*] ¶ Consul. tuæ taliter respondemus, quòd ex hujusmodi violenta, & certa suspicione fornicationis, potest sententia divortii promulgari : ita quidem, ut vir licentiam habeat, mortuâ illâ ducendi aliam, muliere sine spe conjugii remanente.

[1 *Et publica fama consentit, quòd post contractum matrimonium se miscuerunt ad invicem, quòd in præsentia sua publicè, ut asserit, sunt confessi, quamvis & id post contractum matrimo-*

a *al. Castrensi.* b *Cap 11. eod. tit. in 1. compil.* c *Januensis.* d *Cap. 14. de sponsa. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 42.* e *Nota signa aliquam sicut uxorem tractando. & vide Bald. in c. Ego N. de jurejur. & in cap. ex transmissa. de testib.* f *In quibusdam deest inscriptio, ut in 2. comp.* g *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. Vide Matth. sing 176. & Alexand. cons. 15. incipit, Viso processu.* h *In C. Bart. ut eam cognosceret carnaliter, viderunt, & multis secretis, &c.*

matrimonium fecisse negarent. Dicitur quoque de muliere prædictâ, quòd de marito se simulans concepisse, alienum partum sam baptizatum, ut ferunt, se mentita est peperisse, & rebaptizari faciens virum suum decepit. Procedente verò tempore cum fama empti alieni partus fraudem detegeret, parentibus à quibus eum emerat occultè restituit, postea veneficium potum & alias vitæ insidias viro paravisse eadem mulier perhibetur. Quia igitur nos duxit tua f. consulendos, f. ad dissolvendum matrimonium prædicta probationes sufficiant.]

CAP. XIII.

¶ Idem dicit, ut præced. cap.

Clemens III. *(an. 1190.)*

TErtio loco quæstionis *a* hujusmodi nodum tua f. petiit explicari, an juvenis sponsam, in quam per verba de præsenti consensit, debeat uxorem habere : ad quorum matrimonium impediendum neptis ipsius sponsæ prosiliens, *b* se à juvene carnaliter prægnitam proponebat : à qua producti testes dixerunt, se pro certo credere, quod illa dicti juvenis extiterit concubina : adjicientes, quòd eos insimul viderant per plana & nemora, vias & invia, pluries convagantes : & testimonium viciniæ super hoc recepisse dicebant. Ad majorem verò certitudinem (quia minùs sufficienter credidisti esse probatum, quod eadem mulier asserebat) tam ipsa, quam juvenis juramentis adstricti seorsum confessi sunt, quòd se invicem carnaliter prægnoverant : licèt juvenis nollet ab ea, quam desponsaverat, separari. Nos autem, quæ dicta sunt intelligentes, præsertim cùm hoc non dicatur occultum, sed quasi prædicetur à pluribus manifestum, consultius esse credimus, ut matrimonialiter non *c* conjungantur, sed solutis sponsalibus separentur.

CAP. XIV.

¶ Propter præsumptionem etiam vehementem, non debet quis de gravi crimine condemnari.

Innocentius III. *Nivernen. Episcopo & Archidiacono Bituricen. (an. 1192.)*

LIteras vestras recepimus *d*, continentes, quòd cùm causa, quæ vertitur inter Altissiodoren. Episcopum, & quosdam Burgenses de Charitate, quos idem Episcopus de hæresi impetebat, vobis & Abbati Collonensi, à sede Apostolica delegata fuisset, utraque pars vos duos sub certa pœna sibi arbitros statuerunt, delegatâ vobis nihilominus potestate reservatâ : G. autem lator præsentium, unus ex illis, hæresim suam fuerat publicâ voce confessus, & de fratre suo similiter recognoverat, quòd eodem secum laborabat *e* errore : [*1 & f.*] ¶ Nos vero prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus ; tum quia quod antè dixerat, postea se dixisse negasse asserendo illum hæreticum, vel perjurium postea comminsit in Deum, purgando illum de hæresi : quorum utrumque reddit illum valdè suspectum : quanquam vesimilius *f* videatur, quòd eo tempore, quo tanquam vere pœnitens ab hæresi revertebatur ad fidem, tam grave mendacium non dixisset, præsertim in fratrem, quem tanquam charissimum, non asseruisset hæreticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. Unde præsumitur, quòd cum postea purgavit illum de hæresi, turpiter deieraverit. Quocirca mandamus, quatenus cùm propter solam suspicionem (quamvis vehementem) nolumus illum de tam gravi crimine condemnari, talem & tantam securitatem recipiatis ab ipso, præter juratoriam cautionem, quòd timore pœnæ corporalis à debeat coërceri, discretam ei pœnitentiam injungentes, ex qua valeat apparere, utrum in tenebris ambulet, an in luce : utrúmve sit verè pœnitens, an fictè conversus : & si eum hoc modo verum catholicum cognoveritis, non sinatis ipsum indebitè molestari : alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

[1 *Qui cum de fide sua coram ven. f. n. Bituricen. Archid. conveniretur, ejq; purgatio facienda per eundem vv. qui vere pœnitens & catholicus credebatur, esset indicta : tunc ipse vv. fratrem suum, quem publicè asseruerat hæreticum, præstito juramento catholicum esse firmavit, & sic à præfato Episcopo duo contraria proponebatur dixisse : unde ab Episcopo & perjurus & hæreticus confebatur. Ex contrario vero idem vv. proposuit, quòd licèt de se publicè confessus fuisset, nihil tamen de fratre fuerat confessus. Unde bene poterat illum purgâsse, maximè cùm à duobus Capellanis de Albiniaco, qui conscientiam illius noverant, se dicat audivisse, quod tanquam catholicum poterat illum securè purgare, qui eorum literas postea vobis ostendit. Sed Episcopus super eo, quod de fratre negaverat, protinus eum per ipsum & unum Presbyterum & alium Diaconum coram vobis convicit : unde ipsum prolapsum in hæresim asserebat. Nos igitur in prædictum vv. contrarietates notabiles attendentes, ipsum cum literis nostris ad præsentiam nostram transmisistis, bonis ejus interim annotatis, donec de persona ejus & bonis quod statuendum foret, statuere curaremus, adjicientes, quòd cum idem vv. apud vos cum quibusdam instaret, ut purgationem reciperetis ipsius si, ut aliorum quorundam : vos juramentum ejus, eò quòd sibi contrarius videbatur, admittere noluistis, purgatione tamen pro eo per manum VIII. bonorum virorum admissa : quia verò vulpeculæ, quæ moliuntur vineam Domini demoliri, sagaci sunt studio capienda : nam vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos.*]

CAP. XV.

¶ Non præsumitur incontinens in senectute, qui in juventute continuit, maximè si est literatus.

Idem *Conadsen. Episcopo & Abbati Deciquorum. (an. 1198.)*

CUm in juventute sua *b* Quinqueeccleſiensis Episcopus adeò se maturum, honestum & providum exhibuerit, ut ab Ecclesia Romana meruerit pallio decorari : non est de levi credendum, quòd postquam ad senilem *c* pervenit ætatem turpiter abjecerit jugum Domini, fœtores libidinis amplexando : cùm labes hujusmodi, quæ nonnunquam in juventute contrahitur, in senectute frequentius expietur. Quis præterea de facili crederet, quòd vir prædictus scientiâ literarum, propriæ salutis oblitus, ad eam passionis ignominiam se converteret *d*, ut cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum ? cùm etiam secundum sententias ethnicorum naturale fœdus inter tales personas, nihil permittat sævi criminis suspicari *e*. Licèt igitur Rex Hungariæ eundem Episcopum nobis per nuncios & literas de tali crimine detulisset, postulans, ut malum hujusmodi pernicioſum exemplo de Hungarica Ecclesia tolleremus : Quia tamen ejus suggestio non de charitatis radice procedere videbatur, noluimus aures nostras quasi malignis delationibus inclinare. Sed *f* ut probaremus, si spiritus esset ex Deo, Aurienſi *g* Episcopo dedimus in mandatis, ut prudenter & caute à Coëpiscopis indagaret, utrum præfatum Episcopum crederent tali labe respersum. Qui nobis postmodum rescripserunt, quòd eum virum

a *Cap. 8. tit. de sponsal. in 2. compil.* b *Quòd sit audendus, qui stuam turpitudinem allegat ob animæ periculum evitandum Vide Jason. in l. Jusjurandum quod ex conventione. §. procurator. ff. de jurejuran.* c *jungantur.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *Quid contineatur sub hoc. infr. patet in gloss. super verb. purgando.* f *videtur, al. videbatur.*

a *Temporalis, in omnibus vet. lib. & in vet. compil.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilation.* c *post q. venit ad similem ætatem, &c.* d *converteret.* e *vide l. ut vim. & ibi gloss. & Doct. ff. de justit. & jur.* f *al. Sed ut probaremus spiritus, si essent ex Deo, &c.* g *Januensi.*

honestæ conversationis esse credebant, personam illius multipliciter commendantes.

CAP. XVI.

¶ *Is, pro quo beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, cùm idoneus præsumatur.*

Idem *a Archidiac. & Præposito Mediolan.*

(an. 1200.)

DUdum *b* Archidiac. Mediolan. dedimus in mandatis, ut C. Scholarem à Presbytero sancti Victoris in Clericum ejusdem Ecclesiæ recipi faceret, & in fratrem : *c* [*& infrà.*] ¶ Sed Presbyter memoratus Archidiaconi declinans examen, asseruit, quod nequaquam sufficiebant duobus Clericis facultates Ecclesiæ memoratæ, adjiciens, quod prædictus C. non erat idoneus ad illius Ecclesiæ beneficium obtinendum : [*& infrà.*] ¶ Causàm vobis duximus committendam ita, ut ex illa clausula, scilicet si persona fuerit idonea, quæ nostro rescripto reperitur inserta, eidem Scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur : cùm primâ facie præsumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.

Cl. Salzaturis Judici Lucerie.

DE JURE JURANDO. TITULUS XXIV.

CAP. I.

¶ *Agi potest ad relaxationem juramenti, cujus implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis.* h. d. quoad intellectum, & est casus notabilis. Abbas.

Gregorius III. d *universis Christianis.*

(an. 735.)

EX administrationis : *e* [*& ſ.*] ¶ Mandamus, quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi solvendis præstita, relaxanda *sub contradict. abb. ob.* Ecclesiasticâ districtione cogatis.

CAP. II.

¶ *Non valet juramentum præstitum à Prælato de non repetendis rebus Ecclesiæ. Vel sic : A juramento metuculoso sit absolutio per Judicem Ecclesiasticum.*

Gregorius *in Registro.* f *(an. 600.)*

I. PErvenit ad nos *g* Laudicen. Episcopum ab Ar. Comite rebus suis spoliatum, & jurare compulsum, quòd non repeteret sic ablata. Cognitâ igitur contumeliâ, valde doluimus : asserentes ipsum Episcopum nullius juramenti vinculis super hoc posse constringi : quem tamen absolvimus, quia nefandissimâ coactione juravit.

CAP. III.

¶ *Non dejerat, qui juramenti implementum in melius commutat. Et non astringitur qui juramento ad implendum, quod juravit, si ab alia parte non impletur, cujus respectu prabuit juramentum.*

Idem *regi Francorum. (an. 600.)*

II. PErvenit *h* ad nos : [*ſ.*] ¶ Non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento, vel fidei obligatione interpositâ conditione firmâsses, aliquatenus teneris, si constat eum conditioni minimè paruisse.

[1 *Quòd cùm jam pridem ad partes Alvernie, &c.*]

a *Archiepiscopo.* b *Ex hac Decr. collige, quemlibet præsumi bonum, de quo aliter præter. Fel. vide Alex. cons. 127. incip. Salva toru in 3. volum.* c *vide Angelum.* d *In duobus vetustissimis, nonis : in ceteris 3. habetur in octavus, quod rectius videtur. Hoc caput inordinate & præposterè sequentibus est præpositum cùm sit ex sec. compil. sequentia ex 1.* e *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* f *al. ex Registro Gregorii.* g *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 7.* h *Cap. 10. eod. tit. in 1 comp. Sed neque hoc c. dicit Ant. August. se invenire in reg. B. Gregor. vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & q. 88. art. 2. & 12.*

CAP. IV.

¶ *Ponitur forma juramenti septem capitula continens, secundum quam jurant Papæ Episcopi : sed hodie omnes recipientes dignitatem à Papa sibi jurant. Hoc sit pro summario & divisione.*

Idem *Petro Subdiacono.*

EGO *a* N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero sancto *b* Petro, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, dominoque meo Papæ C. ejusque successoribus canonicè intrantibus. Non ero neque *c* in consilio, neque in facto, ut vitam perdat aut membrum *d*, vel capiatur malâ captione. Consilium, quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad ejus *e* damnum, nulli pandam : Papatum sanctæ Romanæ Ecclesiæ & regulas sanctorum patrum adjutor ero ad defendendum & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam : nisi præpeditus fuero canonicâ præpeditione. Legatum Apost. sed. quem certum esse cognovero, in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Limina Apostolorum singulis annis aut per me, aut per certum nuncium visitabo : nisi eorum absolvar *f* licentiâ. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta *g* Evangelia.

CAP. V.

¶ *Non tenetur Clericus Episcopo suo obedientia juramentum præstare, nisi ratione administrationis sibi concessæ.*

Urbanus Papa. *(an. 228.)*

NUllus Episcopus Clericos suos (nisi forte, quibus *h* Ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio) sibi jurare compellat.

CAP. VI.

¶ *Qui se obligavit ad usuras solvendas, solvere non cogitur, nisi juraverit : quo casu cogitur, sed repetit.*

Alexander III. *Episcopo Virgilen. (an. 1180.)*

DEbitores *i* ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent. Si verò de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt domino reddere juramentum. Et cùm usuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiasticâ severitate (si necesse fuerit) compellendi.

CAP. VII.

¶ *Debitor, qui juravit creditori nullum gravamen super re pignorata inferre, donec solverit debitum, non auditur repetens pignus, volendo compensare fructus in sortem : sed debet primò debitum integraliter solvere, & demùm rem cum fructibus inde perceptis exposcere* h. d. & est casus notabilis.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.*

I. AD nostram noveritis audientiam pervenisse, *k* quòd cùm P. quibusdam hominibus certam summam pecuniæ mutuâsset, quasdam ab eis possessiones & reditus recepit in pignore, ipsos juramenti religione adstringens, quòd super illis, donec solverent sibi pecuniam, nullum ei gravamen inferrent. Licet autem depossessionibus illis & redditibus nondum sortem, deductis expensis, receperit *l*, tu tamen, frater Archiepiscope, cum propter hoc excommunicationis vinculo adstrinxisti : [*i & infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus recepta à præfato P. sufficienti cautione, quòd vestro debeat parere mandato, absolvatis eundem. Deinde debitores ejus, qui prædictas possessiones & reditus contra juramentum subtraxisse dicuntur, si ita est *m*, eos

a *Cap 10. eod. tit. in 1. compil.* b *al. Beato.* c *dicto, neque, absit.* d *Quid appel. membris veniat, Bartol. in l. 2. ff. de pub. jud. Auth. sed novo jure. C. de serv. fugit. & 89. dist. c. singulis.* e *eorum.* f *al. absolvat.* g *Sanctæ Dei.* h *Cap. 1. eod. in 1. comp.* i *Cap. 2. eod. tit in 1. compilat. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 16. c. 4.* k *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* l *vide l. 1. cum not. C. de fruct. & lit expen.* m *Cod. Barb. Si ita est, per censuram Ecclesiasticam cogatis.*

Ecclesiasticâ censurâ cogatis, ut hæc restituant, nec sibi molestias inferant, donec ei pecunia persolvatur. Cùm autem ei pecuniam, sicut juraverunt, persolverint : vos ipsum ad restituendum, quicquid (deductis expensis) ultra sortem recepisse constiterit, inducere studeatis : & si commonitus non fecerit, in eandem excommunicationis sententiam reducatis eundem.

[1 *Exinde vobis literas nostras cogimur destinare, præsertim cùm ille, sicut asserit, forte suâ velit esse contentus.*]

CAP. VIII.

¶ *Si juramentum per metum extortum servari potest sine interitu salutis æternæ, servandum est : Ecclesia tamen Romana consuevit à talis juramento absolvere.*

Idem Alexand. III. *Senon. Archiepiscopo. (1180.)*

SI verò *a* aliquis quenquam gravissimo metu sub religione juramenti suum jus refutare coëgerit, ipsumque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti, an alter eorum, vel neuter id habere debeat : Duximus tibi respondendum, quòd non est tutum, quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quod servatum vergat in interitum salutis æternæ : nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur. Verùm aliquando in Rom. Eccles. à pluribus præd. n. factum esse recolitur, quòd Clerici, qui coacti ministerium Ecclesiæ abjurârunt, de juramento absolutionis beneficium meruerunt, & ad coërcendam iniquitatem eorum, qui Ecclesiasticos viros ad præstandum illud compulerant, præmissi sunt in eadem Ecclesia ministrare.

CAP. IX.

¶ *Monachi, qui pro debito monasterii jurant stare in obstagio, & fidejussores, qui juraverunt creditorem indemnem servare, juramenta servare coguntur.*

Idem *b Sardinensibus Episcopis.*

EX rescripto *c*, quod nobis est præsentatum, innotuit, Abbatem Tremen. cum Petro super summa octo millium solidorum taliter convenisse : [*& ſ.*] ¶ Super hæc prædictus Abbas quosdam ex Monachis obsides dedit, qui de observanda conventione juraverunt, ut si ipsi deficerent, alii Monachi loco eorum in obstagio ponerentur. Insuper si fidem dicti Monachi non servarent, Abbas dedit eidem V. *d* & ejus uxorem fidejussores : qui similiter fidem præstitisse dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tam Abbatem, quàm *e* Monachos, quàm V. & uxorem ipsius monere curetis, ut sicut jurârunt, eandem conventionem faciant adimpleri, alioquin Abbati & Monachis ingressum interdictis Ecclesiæ : & in terra præfati V. & uxoris ejusdem, usque ad dignam satisfactionem, inhibeatis divina officia celebrari. [*Scribit ei quia justitia ejus observantia commendat.*]

CAP. X.

¶ *Perjurus est & ab Ecclesia removendus, qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum juramentum.*

Idem *Lundon. & Vigornien. Episcopis.*

QUerelam *f* R. Canonici Linconien. accepimus, quòd cùm V. Clericus ei duos bisantios nomine Ecclesiæ de statera se annuatim soluturum, interposito sacramento firmâsset, per biennium ab hujusmodi pensionis solutione cessavit. Quoniam igitur non merentur Ecclesias regere, qui sunt crimine perjurii irretiti, mandamus, quatenus si vobis constiterit memoratum V. contra juramentum suum non necessitate, sed voluntate, ab ejusdem pensionis solutione *g* cessâsse, ipsum à præscripta Ecclesia removentes, eam præfato R. restituere minimè differatis.

CAP. XI.

¶ *Si præsentatus jurat præsentanti de antiquo censu augendo, & postea contrarium jurat instituenti, valet secundum & non primum, tamen ab Ecclesia removetur.*

Lucius III. *Norvicen. Episcopo. (an. 1181.)*

TUa nos duxit fraternitas *a* consulendos, cui stante dum sit juramento, cum Clericos Religiosi jurisjurandi religione constringunt ad majorem solito pensionem solvendam, vel præstandum aliquid beneficii, præter solitam pensionem : cùm autem instituuntur ab Episcopis, jurant, quòd antiquam pensionem & solitam non augebunt. Tuæ igitur consult. breviter *b* respondemus, quod cùm posterius juramentum ratione & Lateranensis Concilii *c* auctoritate juvetur, primo præjudicat, quod de cupiditate processit. Cæterùm justum est, ut Clerici pro perjurio, quod vitare non possunt, ab Ecclesiis perpetuò excludantur.

CAP. XII.

¶ *Episcopi de perjurio gravius, quàm alii sunt puniendi.* h. d.

Urbanus III. *Archiepisc. Pisan. (an. 1186.)*

CUm *d* quidam [*1 & ſ.*] ¶ Consul. t. t. r. quòd in Episcopos, qui suum transgressi sunt juramentum, est tantò gravius vindicandum, quantò majori præeminent dignitate, & eorum exemplo faciliùs alii poterunt ad similia provocari.

[1 *Episcopi Sardiniæ, sicut nobis est ex tua parte propositum, quibusdam pecuniam, sicut tenebantur, juramento adstricti, non solverint : & quidam Episcopus ipsius terræ in die dedicationis Ecclesiæ ordines, cùm dies ille ad hoc institutus non fuerit, celebraverit : & quidam etiam juraverunt à quando, quòd fratri vel sorori, patri aut matri loqui non debeant, aut quodlibet eis subsidium ministrare, à nobis quid de hujusmodi faciendum sit, tua f. requisivit. Nos igitur*]

¶ *Illicitum est juramentum de non præbendo subsidium conjuncto.* h. d.

Illi verò *e*, qui jurant non loqui patri vel matri, sorori vel fratri, aut eis humanitatis subsidium non exhibere : absolvendi sunt ab illius observantia juramenti, cùm illicitum sit, & contrarium rationi : injunctâ tamen eis de hoc, quòd male juraverant, pœnitentiâ competenti.

CAP. XIII.

¶ *Non valet juramentum Monachi claustrum abjurantis : & sibi de hoc gravis pœnitentia imponitur.*

Idem.

SIcut *f* ex literis tuæ discretionis cognovimus, R. Prior monasterii tui, iracundiæ calore succensus juramento firmavit, quòd in claustro ejusdem monasterii, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. Monacho ulterius moraturus : [*1 & ſ.*] ¶ Respondemus, quòd non licuit Monacho supradicto temerarium *g* juramentum facere, maximè cùm fidem professionis frangeret, & stabilitatis suæ propositum evacuaret. Ideoque circa eum tua solicitudo provideat, quòd talis ei pœnitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterritus, simile aliquid facere pertimescat : ipse verò in claustro, quod licitè abjurare non potuit, cum stabilitate perpetua suam pœnitentiam exequatur.

[1 *Quærenti ergò tibi, quid super hoc circa eundem Monachum sit agendum.*]

CAP. XIV.

¶ *Vasallus, qui juravit Prælato, successoribus jurare non cogitur.*

a *Cap 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 17. c. 1. vide c. ad audientiam, supra.* b *Sardin. & Gabilon. Episc.* c *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 3.* d *al. G. al. N.* e *in antiq. & Monachos.* f *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 17. c. 5. Vide Corset. sing. 93. lit. E. in verbo Emphiteuta.* g *cessare.*

a *Cap 2. eod. tit. in 2. comp.* b *talter.* c *Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7. & prohibemus. Hobes infr. de conf. c. prohibemus.* d *Cap. 11. eod. tit. in 1 comp.* e *Vide Sotum lib. 8 de just & jur. q. 1. art. 7.* f *C. 3. eod. tit. in 2 comp.* g *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sot. l. 8. de just. & jure. q. 1. art. 7.*

Clemens III. *VV.* a *Regi Suciæ.* (*an. 1190.*)

VEritatis *b* amica simplicitas: [1 & 3.] ¶ Respondemus, ut hæredes tui, qui nobis vel alicui successorum nostrorum juraverunt, aliis jurare minimè compellantur: catholicis tamen successoribus nostris, qui pro tempore fuerint, & homagii *c*, & fidelitatis puritatem, nihilominus ac si jurâssent, omni tempore teneantur absque tergiversatione aliqua fideliter observare.

[1 *Nullis verborum fallaciis, nullis appetit ambiguitatum involucris offuscari. Eapropter, fili charissime in Domino, audivo quòd in magnitudinu tua præsentia quæstio mota fuerit, utrum ex tenore nostri rescripti colligeretur, quod singuli tuorum hæredum singulis nostris successoribus fidelitatis præstare debeant & hominii juramentum? Intelligas etiam expressione vel expositione dil. fil. n. A. tit. S. crucis in Hierusalem & P. tituli S. Laurentii in Damaso Presbyterorum Cardin. sed. Apost. Leg. quæ ad nos fuit sub sigillorum suorum testificatione transmissa: à sano intellectu eorum nolumus aliquatenus dissentire, Serenitati regiæ duximus intimandum, quòd cum intentio nostra non sit, ut intolerabile tibi sit tuisq; hæredibus imponere, taliter in hoc articulo tibi.*]

CAP. XV.

¶ *A juramento per metum extorto Ecclesia solet absolvere: & ejus transgressores ut peccantes mortaliter non puniuntur.*

Cœlestinus III. *d Brundusiensi Episcopo.* (*an. 1194.*)

VErùm *e* in ea quæstione, quæ quinto loco ponitur, an à sacramenti vinculo absolvantur, qui istud inviti pro vita & rebus servandis fecerunt: nihil aliud arbitramur, quàm quòd antecessores nostri Rom. Pont. arbitrati fuisse noscuntur, qui tales à juramenti nexibus absolverunt. Cæterùm, ut agatur consultiùs, & auferatur materia dejerandi *f*, non eis ita expresè dicatur, ut juramenta non servent: sed si non ea attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

CAP. XVI.

¶ *Si is, cujus mandato stare juravi, aliquid mihi præcipit contra juramentum per me prius luctè factum, illud servare non teneor.* h. d. inhærendo verbis literæ.

Innocentius III. *g H. & S. & M. civibus Venetis.*

VEniens *h* ad præsentiam nostram A. nobis exposuit, quòd olim cum M. Maurien. *i* alternatim convitia inferendo certavit: propter quod cùm graves inimicitias incurrisset, quidam, qui partis utriusque amatores existerant, suggesserunt prædicto A. ut in satisfactione injuriarum vestro juraret obedire mandato. Cumque idem *k* non crederet se tale quid commisisse, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud sub tali confidentia præstitisset, ipsi sub juramenti debito præcepistis, ut nunquam curiam Ducis intraret, nisi cùm omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur: [1 & 3.] ¶ Verùm quia idem A. qui dicti Ducis est Consiliarius, & in jure suo multis Ecclesiis, quarum est Advocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter juravisset, si mandatum illud sibi contrarium præsciviisset: noveritis nos Patriarchæ Gradens. mandâsse, ut si mandatum priori juramento licitè facto repugnet, ipsum auctoritate nostrâ denunciet non servandum. *l*

[1 *Aut nisi per nobilem virum R. Comitem & H. Mauretan. qui absentes esse dicuntur, ipsum contingeret relaxari.*]

a *al. Gulielmo.* b *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* c *al. hominii & fidelitatis puritatem, &c.* d *al. Brundiens. Archiepisc.* e *Pars c. cùm non ab homine. sup. de jud. & c. 6. eod. tit. in 2. compil.* f *perjurandi.* g *Henrico Vitali & Leonardo Marco Maurican.* h *Cap. 1. eod. tit. in 3 comp.* i *Mauricen.* k *Cumq; idem A. non credens se tale, &c.* l *observandum.*

CAP. XVII.

¶ *Qui juravit Ecclesiam defendere, & requisitus sine justa causa recusat, perjurus est, nec eum defendit appellatio.*

Idem *magistro Apollinari.* (*an. 1206.*)

BRevi scisciatus *a* ex quæstione, utrum ille, qui jura alicujus Ecclesiæ servare ac pro posse defendere juramento tenetur, si necessitate imminente super hoc sub juramenti debito requisitus duxerit appellandum, perjurii reatum incurrat. Respondemus, quòd in hoc articulo appellantem à perjurio talis appell. non excusat, imò (niti difficultas existat, propter quam requisitus non possit Ecclesiæ subvenire) culpa perjurii potius iteritetur.

CAP. XVIII.

¶ *Jurans scienter illicitum, non indiget absolutione, sed tenetur illud non observare. Si verò juravit ignoranter, debet illud observare, si aliquo licito modo esse observabile. Si autem juravit illicitum, quod putabat illicitum, debet observare juramentum, sed de animo depravato agat pœnitentiam.*

Idem *illustri Regi Aragonæ.* (*an. 1205.*)

QUantò personam *b* tuam: [1 & 3.] ¶ Quidam Consiliarii tui (imò potiùs deceptores) tuum animum induxerunt, ut jurares irrequisito assensu populi, usque ad certum tempus patris tui conservare monetam, quæ tamen circa mortem ejus fuerat legitimo pondere defraudata. Cùm autem adeò sit diminuta & minoris valoris effecta, quòd grave propter hoc scandalum in populo generatur, tu quod egeras *c* indiscrete cupiens revocare, ac necessitati populi satisfacere, ab observatione juramenti prædicti postulâsti suppliciter à nobis absolvi. Super quo diligens indagator potuisset facilè intueri, quòd non tam erat absolutio necessaria, quàm interpretatio requirenda: quoniàm cùm juramentum feceris, monetam aut falsam, aut legitimam esse credebas. Si falsam, juramentum fuisset illicitum, & nullatenus observandum, & pro eo esset tibi pœnitentia injungenda: cùm juramentum non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum. Si verò legitimam esse credebas, juramentum licitum fuit & usquequaque servandum. Et ut irreprehensibiliter observetur, consulimus & mandamus, ut reprobatâ monetâ, quæ à legitimo pondere fuerat defraudata, alia sub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducas, secundùm eum statum, quem tempore patris tui habuit meliorem, ita quòd antiqua moneta, quæ ab illo statu falsâta non fuerat, cum ea pariter expendatur: per quod & dispendium vitari poterit, & juramentum servari. Veruntamen si monetam ipsam in præstatione juramenti credebas à legitimo pondere diminutam, & tua super hoc conscientia te remordeat, tuum humiliter confitere peccatum, & satisfactionem injunctam tibi pro illicito juramento studeas adimplere.

[1 *Inter alios Christianos Principes sinceriori charitate diligimus, tantò Serenitati Regiæ diligentiori sollicitudine volumus præcavere, ne quid ei, quod absit, immineat, quod vel in periculum animæ tuæ, aut detrimentum terræ valeat redundare. Et tenere siquidem literarum tuarum & plurium Prælatorum, nec non & aliorum multorum in regno tuo consistentium nobis innotuit, quòd adversus inimicos Christianitatis, qui præ magnitudine suæ potentiæ terram Hispaniæ tunc temporis occupabant, in auxilium charissimi in Christo fil. n. regis Castellæ illustris, cum armatorum multitudine festinares.*]

CAP. XIX.

¶ *Non valet juramentum præstitum in præjudicium juris superioris.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.* b *Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat.* c *In Cod. Barbat. egeras indiscretè, discrete cupiens, &c.*

Idem

Idem *Consulibus & populo* a *Tudertino.* (*an. 1204.*)

VEnientes *b* ad sed. Apostol. Consules vestros super his, quæ ad nos de vobis fœpius referuntur, & commonere curavimus, & aliquantulum aspere convenire. Cùm enim & appellationibus interpositis ad Apost. sed. teneamini humiliter & devotè deferre, cùm & leges etiam seculares post sententiam beneficium appellationis non denegent aggravatis, vos sententias appellatione suspensas executioni mandatis. Verùm iidem Consules nobis exponere curaverunt, quòd cùm aliqui vestrùm vocantur ad officium consulatûs, firmant proprio sacramento, quòd super mutuis & plagiariis secundùm vestræ civitatis consuetudinem judicabunt, & intra 28. dies, quæ judicaverunt, exequentur. Unde salvo hujusmodi juramento vos non posse super his appellationibus deferre dicebant. Quia verò non minùs Judices secundùm leges, quàm Consules vestri secundùm consuetudinem vestræ civitatis judicare jurârunt: & ideo sicut Judices contra leges, sic & Consules vestri contra consuetudinem possent *c* subditos aggravare: mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpositis, deferatis, cùm prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum. Cùm ergo postquam S. lator præsentium ad sed. Apost. à sententia G. Judeis appellavit, sententiam ipsam diuturnitatis executioni mandandam, in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur, appellantis adversarium inducentes: volumus & mandamus, ut possessionem ipsam restituatis eidem: alioquin noveritis nos Episcopo Nucerino *d* mandâsse, ut vos ad id Eccles. cens. compellat.

CAP. XX.

¶ *Jurans usuras non repetere, potest juramento non obstante ex nova causa repetere.* h. d. secundum intellectum notabiliorem.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an. 1205.*)

II. AD nostram *e* noveris audientiam pervenisse, quòd cùm I. & G. Petro usuras non modicas persolvissent, juramento firmaverunt, quòd nec per se, nec per alium prædictas usuras repeterent, vel apud Ecclesiasticum Judicem, seu etiam secularem super his deponerent quæstionem. Cumque creditor condiderit testamentum suis præcepit hæredibus, ut omnibus, qui probarent se dedisse usuras eidem, ipsas eis restituere procurarent. Unde cùm prædicti I. & G. usuras repetere non attentent propter hujusmodi juramentum, & hæredes prædicti P. eis negligant satisfacere de usuris: Mandamus, quatenus sub pœna excommunicationis publicè in Ecclesia proponi facias vel proponas, ut qui super hoc noverint veritatem, procedant ad testimonium proferendum: & si per dicta testium vel alia documenta tibi constiterit de præmissis, hæredes illius, ut usuras, quas à prædictis pater eorum accepit, restituant universas, Ecclesiasticâ censurâ compellas.

CAP. XXI.

¶ *Juramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obviet juri, aliàs tanquam temerarium non obligat contra juris observantiam.*

Idem *Neapolitano Archiepiscopo.* (*an. 1206.*)

III. AD nostram *f* noveris audientiam pervenisse, quòd à te quasi per extorsionem tale fuit præstitum juramentum, quòd in omni causa deberes ordinem judiciarium observare. Verùm quoniam secundùm traditiones canonicas manifestâ accusatione non indigent *g*: nec in eis est ordo judiciarius observandus, qui debet in aliis observari: nec tu quando sub præmisso tenore jurâsti, habebas in mente, ut propterea venires contra canonicas sanctiones, alioquin non juramentum, sed perjurium potius extitisset, nec esset aliquâ ratione servandum. Nos juramentum tuum benignius interpretari volentes, ita quod consonet canonicis institutis, frat. t. auctoritate præsentium intimamus, quòd in manifestis & notoriis ratione juramenti præmissi non credimus te teneri servare subtilitatem ordinis judiciarii, quam in his non servari per omnia ipsa juris ratio postulat & requirit. Unde videbitur subtiliter intuenti de ordine judiciorum procedere, ut in præmissis non per omnia ordo judiciarius observetur. Quanquam & secundùm approbatum intellectum rectè possit intelligi, quod jurâsti, ut in omnibus causis ordinem judiciarium observares, in illis videlicet, in quibus est ordo judiciarius observandus. Sic ergo faciens & juramenti tenorem servabis, & institutа canonica non omittes.

CAP. XXII.

¶ *Si unum juramentum uni debitum alteri præstatur, illicitum est: & eo non obstante, cui debetur, præstandum est.*

Idem *Judici Carolitano.* a

EA te *b* credimus discretione vigere, ut intelligas per teipsum, quòd onus non remittitur, sed augetur, cùm cuiquam improvidè solvitur, quod alii ex debito est præstandum. Sanè cùm Archiepiscopus Turritanus à te nomine *c* nostro juramentum fidelitatis (sicut à nobis mandatum acceperat) exegisset, illud exhibere in ejus manibus distulisti, asserens, quòd Pisano Archiepiscopo salvo Apostolicæ sedis honore hujusmodi præstiteras juramentum. Cùm igitur nobis & Ecclesiæ Romanæ fidelitatem facere teneatis, si præstitum juramentum ei, quod à te nobis tanquam debitum est præstandum, contrarium reputes, illud illicitum judicabis: & illicito non obstante, quod licitè, imo ex debito petitur, exhibebis: vel si præstitum præstando contrarium non existit, illud sine difficultate præstabis.

CAP. XXIII.

¶ *Qui juravit stare mandato alterius, non tenetur parere, si præcipit illicita, ut quòd filium exhæredet, vel uxorem abjuret.*

Idem *d Maltrino Episcopo.* (*an. 1204.*)

QUintavallis *e* nostris auribus intimavit, quod pro offensa, quam filiæ ipsius aliis mulieribus irrogârant, quòd earum mandato pareret, præstitit juramentum: quæ tale illi sub debito juramenti dedêre mandatum: quòd si quando filii *f* aut uxor illius aliquod factum vel verbum contumeliosum mulieribus illis objicerent, idem filias & filios exhæredaret, & à se propriam removeret uxorem. Quocirca mandamus, quatenus cùm licitum fuerit juramentum, sed mandatum illicitum, prædictis, ut revocent mandatum illud, injungas, alioquin eum ad mandati observationem illius denuncies non teneri.

CAP. XXIV.

¶ *Ex causa levi & temeraria conjuges etiam quoad torum, & mutuam cohabitationem, se separare non possunt, etiam cum juramenti interpositione.*

Idem *Archiepisc. Tarraconen.* (*an. 1206.*)

TUa nos duxit *g* fraternitas consulendos, quid tibi super hoc fit faciendum, quòd B. & A. uxor ejus adinvicè juraverunt, se nunquam mutuò petituros: idem verò nunc repetit illam instanter: eâ econtrario affirmante,

a *Al. Karsalitin.* b *Cap. 8. eod. tit. in 3. comp.* c *nomine Ecclesiæ.* d *Salatrino.* e *C. 9. eod. tit. in 3. comp. Vid Bald. in Authen. generaliter. C. de Episc. & Cler.* f *filia.* g *Cap. 18. eod. tit. in 3. comp. Vide Sot. lib. 4. sentent. dist. 22. q. 1. art. 3.*

a *Tridentino.* b *C. 5. eod. tit. in 3. comp. vide Guid. Pap. hic.* c *possint.* d *Recentino.* e *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. Vide B. Thom. 2. 2. q. 78. art. 3. & Sotum lib. 6. de just. & jur. q. 1. art. 4.* f *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* g *Vide l. si vero. 9. qui pro rei. ff. quæ fraudat. cred. & leg. 2. & Bart. ff. de furtis.*

quòd priùs se faceret *a* Sarracenam, quàm rediret ad eum: [1 & 3.] ¶ Nos igitur fraternitati tuæ respondentes: mandamus, quatenus utrumque ad continentiam servandam moneas & inducas: quam si promittere voluerint & servare, utrumque dimittas sine alio commorati: alioquin si vir noluerit continere, tu illam ut revertatur ad ipsum, & tanquam uxor cum viro moretur, per excommunicationis sententiam appel. rem. compellas: cùm & temerarium fuerit hujusmodi juramentum, & adulterium utrinque sit commissum.

[1 *Sed adulterium cui adhæsit, postquam recessit ab eo, libenter dimitteret, & castitatem promitteret, & juraret.*]

CAP. XXV.

¶ *Is qui juravit cum muliere contrahere, propter supervenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest: propter præcedentem non.* h. d.

Idem *b* Genuen. Archiepiscopo. (*an.* 1207.)

QUemadmodum *c* si vir mulieri jurâsset, quando contraxit cum illa, quòd eam semper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione, quam mulier antea commisisset, non posset eam dimittere: sed pro fornicatione, quam postèa perpetraret, eam dimittere posset, non obstante hujusmodi *d* juramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet in legem illa conjugii non peccaret. Ita si quis juraverit se ductúrum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem: quia in illo juramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit.

Alioquin si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in uxorem: quod est prorsus absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem, licitè potest uxorem à sua cohabitatione dimittere: longè fortiùs ante conjugium celebratum propter eandem causam sponsus licitè potest in suam cohabitationem non admittere sponsam: quia turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes *e*. Non obstante in alterutro casu vinculo juramenti, quod quidem propter subintelligendam conditionem est tale, ut is qui juravit, ad utrumque sine transgressione se possit habere. Quod si post hujusmodi juramentum mulier fieret non solùm leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret: nunquid vir teneretur eam ducere in uxorem? profectò ductam non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.

¶ *Si vir juravit non accusare uxorem, temerarium est juramentum: sed si specialiter de adulterio hoc juravit, denunciare potest, sed accusare non debet.*

Illud autem juramentum est proculdubio temerarium, si vir juret uxori, quòd eam super nullo crimine accusabit: quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro absque contumelia creatoris, vel ut illum traheret ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter deberet illam impetere apud Judicem suum, ut eam, nisi penitus resipisceret, omnino dimitteret, secundum canonicas sanctiones. Quod si expressè jurâsset, quòd eam super adulterio non impeteret, essetne servandum hujusmodi juramentum? Cùm Scriptura *f* testetur, quòd patronus est turpitudinis, qui celat crimen uxoris: & secundùm regulam Evangelii *g*, si primò & secundò correcta resipiscere noller, dicendum esset Ecclesiæ, ut tanquam ethnica & publicana deinde vitaretur: ne per hoc libera præberetur ei peccandi facultas propter impunitatem peccati. Sed nunquid vir non potest dimittere uxori peccanti non solùm septies, sed etiam usque septuagies septies, secundum Evangelicam veritatem? *a* Tutius ergo in hoc casu videretur, ut propter jurisjurandi religionem vir accusare desistat uxorem ad divortium celebrandum: quanquam denunciare eam possit ad pœnitentiam peragendam.

CAP. XXVI.

¶ *Licitè ex causa necessaria etiam per religiosos juratur.*

Idem *Abbati & Capitulo Castellionis.* (*an.* 1206.)

ETsi Christus *b* præceperit secundum Evangelicam veritatem: [*Sit sermo vester, est, est, non, non:*] ut affirmatio vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excrescente malitiâ, simplici assertioni vel negationi vix creditur, idcirco prudenter adjunxit, [*quod amplius est, à malo est:*] à malo quidem, non tam culpæ, quàm pœnæ: nec exhibentium, sed exigentium juramentum: nam incredulitas hujusmodi magis est pœna, quàm culpa: unde non dixit, [*matum:*] sed dixit, [*à malo.*] Licèt enim juramentum prohibuisse Dominus videatur, nusquam tamen per creaturam, sed per creaturam jurare prohibuit: ne per hujusmodi juramentum transferretur ad creaturam honorificentia creatoris. Quare cùm in Evangelio *c* præmisisset: [*Dico vobis, nolite jurare omnino:*] statim subjunxit: [*neque per cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum ipsius est: neque per Hierosolymam, quia civitas est Regis magni: neque per caput tuum, quia non potes unum capillum facere album aut nigrum.*] Et quamvis non sit per creaturam jurandum: si tamen juretur per creaturam, servandum est quidem, dummodo sit licitum, quod juratur: quia teste veritate, [*qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum.*] Jacobus *d* quoque non simpliciter prohibet juramentum: sed voluntatem jurandi, cùm ait: [*Ante omnia, fratres mei, nolite jurare:*] quoniam *e* ad juramentum non debet quenquam sponte vanea voluntas inducere, sed necessitas trahere importuna: & tunc potest sine culpa jurare, dummodo illos tres *f* comites habeat juramentum, de quibus Propheta ait *g*: [*Et jurabunt, vivit Dominus, in veritate, & judicio, & justitia.*] Quod autem Jacobus *h* subdit: [*Neque per cælum, neque per terram, neque per quodcunque aliud juramentum:*] jurare vetat per quamlibet creaturam, quodcunque sit illud: alioquin non dixisset Apostolus *i*: [*Homines per majorem suum jurant, & omnis controversiæ eorum ad confirmationem sunt, est juramentum:*] in quo patenter ostendit, per quem sit jurandum, cùm ait: [*homines per majorem suum jurant,*] id est, per Deum: & cur sit jurandum, ut videlicet omnis controversiæ finis sit juramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apoc. *k* Joan. stantem super mare & super terram, levavit manum suam ad cœlum, & juravit per viventem in secula seculorum. Christus etiam plus legitur dixisse in Evangelio, quàm est, non non: cùm sæpissimè dixerit: [*Amen dico vobis:*] quod ipse, secundum Lucam exponens, cùm præmisisset *l*, [*Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua:*] consequenter adjunxit: [*In veritate dico vobis, quia multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Israel.*] Apostolus quoque jurabat, cùm diceret *m*: [*Testis est*

a *Matth. 18. Luc. 17.* b *C. 13. eod. tit. in 3. compil. Vid. B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. & Sot. l. 8. de just. & jure. q. 1. art. 2.*

a *Vide Covarruv. lib. 4. var. resc. 9.* b *In antiq. Januens.* c *Cap. 11. eod. tit. in 3. comp. Vid. Mag. & Dolt.* d *sacramento.* e *Vide l. pen. ff. de cond. ob tur. caus. & l. generaliter, & l. fi. plagii. por Bart. ff. de verb. obligat.* f *Levit. 18.* g *Matth. 17.*

mihi Deus:] & iterum: *a* [*Quotidie morior per gloriam vestram, fratres:*] quæ Græca exemplaria manifestissimam jurationem esse ostendunt. Si enim per se malum esset jurare, profectò Dominus non jurâsset, cùm tamen in Veteri Testamento legatur *b*: [*Quia juravit Dominus, & non pœnitebit eum:*] & rursus *c*: [*Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum,*] imo & præcepit in Veteri Testamento *d*: [*Redde Deo e juramenta tua.*] Quædam enim prohibentur, quia per se mala sunt, ut furtum, adulterium, & hujusmodi: quæ non sunt aliquatenus facienda. Quædam verò prohibentur ex causa, non quia per se mala sunt, sed quia si fiant frequenter & multum, ex his mala sequuntur: ut vinum per se malum non est, & tamen prohibet Apostolus dicens *f*: [*Nolite inebriari vino, in quo est luxuria:*] quoniam ex frequenti & immoderatâ potatione vini, luxuria generatur. Sic & juramentum per se quidem malum non est, cum sit confirmatio veritatis, sed tamen prohibetur ex causâ, quoniam ex frequenti & incauta juratione perjurium læpè contingit: sicut in Ecclesiastico legitur *g*: [*Vir multum jurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo ejus plaga.*] Quemadmodum ergo Paulus indulsit propter necessitatem discipulo suo Timotheo *h*, ut utatur modico vino propter stomachum, & frequentes infirmitates: sic profectò cùm necessitas exigit, pro re vera, licita & honesta potest securè jurari, quia cessante causâ, cessat effectus *i*. Licèt ergo debeatis esse viri perfecti, ut quantùm potestis, juramenti vinculum evitetis: volentes tamen indemnitati vestri monasterii providere, ne propter defectum testium, sui juris sustineat læsionem: præsenti vobis paginâ indulgemus, quatenus vos & monasterii vestri Conversi possitis in causis ejusdem (deficientibus aliis testibus) pro ipso perhibere testimonium veritati.

CAP. XXVII.

¶ *Juramentum contra utilitatem Ecclesiasticam præstitum, non tenet.*

Idem *Episcopo Amelien.* (*an.* 1204.)

SIcut *k* nostris est auribus intimatum, Ecclesiâ Tudertinâ vacante, ipsius Canonici, & Episcopus cum eis, dum esset in minoribus ordinibus constitutus, juramenta quædam in damnum Episcopalis juris fecerunt, priusquam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur: [1 & *infrà.*] ¶ Pro juratione incauta imponi fecimus Episcopo pœnitentiam congruentem: [2 & *infrà.*] ¶ Quia *l* non juramenta, sed perjuria potius sunt dicenda, quæ contra utilitatem Ecclesiasticam attentantur: mandamus, quatenus ab ipsis Canonicis inquiras super præmissis diligentiâ veritatem: & si ea inveneris esse vera, quod in damnum Episcopalis juris receperis taliter attentatum, in statum debitum, appellatione remotâ, reducas.

[1 *Quæ utrum servari debeant, cùm ex eis contingeret præsertim vetitus Episcopales minorari, vir providus & discretus olim nos duxit idem Episcopus consulendos. Nos igitur saluti ejus paternâ volentes solicitudine providere.*]

[2 *Et nihilominus attendentes, quòd juramentum non ut esset iniquitatis vinculum fuerit institutum, &c.*]

CAP. XXVIII.

¶ *Juramentum præstitum super actu à lege infirmato principaliter favore jurantis, licèt secundariò in favorem publicum, necessariò est observandum, si non vi, nec dolo fuit præstitum, & in alterius præjudicium principaliter non redundat.* h. d. multum singulariter consideratâ medullâ capituli.

Idem *Belluacensi Episcopo.* (*an.* 1206.)

CUm contingat *a* interdum, quòd constante matrimonio mulieres alienationibus super rebus dotalibus & donationibus propter nuptias consentiant, ne ulterius contraveniant proprio sacramento firmando, ac soluto processu temporis matrimonio contravenire nitantur: utrum hoc eis liceat, à nobis tua frat. requisivit. Nos autem f. t. t. r. quòd etli mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimas sanctiones, ne tali tamen prætextu viam contingat perjuriis aperiri: mulieres ipsæ servare debent hujusmodi juramenta, sine vi & dolo sponte præstita, cùm in alterius præjudicium non redundent, nec observata vergant in dispendium salutis æternæ.

CAP. XXIX.

¶ *Movens bellum injustum compellitur restituere, quæ per violentiam occupavit, & eos absolvere, à quibus indebitè juramenta extorsit.* h. d. usque ad vers. Juramentum.

Idem.

SIcut: [& 3.] ¶ Si constiterit *b*, quòd prædictus H. injustè bellum moverit contra I. ipsum H. inducere studeatis, ut universa per hujusmodi violentiam occupata restituat conquerenti, eum à præstito sibi juramento prorsus absolventes. Quòd si acquiescere noluerit, ipsum ad hoc (si præmissâ veritate nitantur) cogatis per sententiam excommunicationis, terram ejus interdicti sententiæ supponentes.

¶ *Non adstringitur quis juramento ad implendum quod juravit, si ab alia parte non impletur, cujus respectus præstitum est juramentum.*

Juramentum autem, quod I. se asserit præstitisse, si de assensu factum est utriusque, eum non ligat, qui præstitit, dum ille cui præstitum fuerit, servare negligit, quod promisit.

CAP. XXX.

¶ *Clerici non habentes temporalia à Laicis, non tenentur eis præstare juramenta fidelitatis.*

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

NImis de jure divino *d* quidam Laici usurpare nituntur, cùm viros Ecclesiasticos nihil temporale obtinentes ab eis, ad præstandum sibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia verò secundùm Apostolum *e*, servus suo Domino stat aut cadit, sacri auctoritate Concilii prohibemus, ne tales Clerici personis secularibus præstare cogantur hujusmodi juramenta. *f*

CAP. XXXI.

¶ *Qui jurat non esse contra aliquem, potest in causis propriis & Ecclesiæ suæ esse contra eum.* h. d. secundum intellectum glossæ.

Honorius III. *A. & C. Canonic. Antiochenis.* (*an.* 1222.)

PEtitio *g* vestra nobis exhibita continebat, quòd Ecclesiâ Antiochenâ vacante, Princeps Antiochenus timens conspirationes aliquas fieri contra eum, à vobis juramentum extorsit, quòd contra ipsum de cætero non esletis: [1 & 3.] ¶ Interpretatione *h* congruâ declaramus, vos juramento hujusmodi non teneri, quin pro juribus & honoribus ipsius Ecclesiæ, ac etiam specialibus *i* vestris legitimè defendendis, contra ipsum Principem stare libere valeatis, coërcendo vos à machinatione duntaxat, per quam idem Princeps deberet læsionem personæ vel sui amissionem incurrere Principatûs.

[1 *Cùm autem dictus Princeps adeò adversus ipsam Ecclesiam*

a *1. Corinth. 15.* b *Psal. 109.* c *Psal. 131.* d *Levitic. 19. Matth. 5.* e *Domino.* f *Ephes. 5.* g *Eccles. 23.* h *1. Timoth. 5.* i *Vid. l. generaliter. C. de Episc. & Cler. & l. fi. pater. C. de hæred. instit.* k *Cap. 3. tit. de constit. in 3. comp. Vid. Guid. Pap.* l *al. quia verò.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compilatione.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* c *Lateran. sub Innocent. III.* d *Cap. 8. eod. tit. in 4. compilat.* e *Rom. 14.* f *juramentum.* g *Nota, quæ conditiones intelligantur in juramento. de quibus Aretin. in §. æquè. Instit. de except. Jas. in l. si convenerit. ff. de jurisd. omn. jud.* h *In uno: Hoc autem interpretatione congruâ.* i *Specialibus legitur in omnibus scriptis, licèt in aliquot vulgatis mendosè legatur spiritualibus.*

frequentes habeat quæstiones, nec vos ipsi deesse Ecclesiæ sine ipsius detrimento potestis, nec eidem audetis adesse, ne videamini contra dictum facere juramentum. Quare nobis humiliter supplicâsti, ut vobis super his paternâ providere solicitudine dignaremur. Nos igitur utilitati Ecclesiæ ejusdem, & saluti ac famæ vestræ, & honori dilli Principis pariter providentes.]

CAP. XXXII.

¶ Cùm agitur de usuris, potest Judex in qualibet parte litis ex officio suo deficientibus probationibus, exigere à partibus juramentum de veritate dicenda. Et eâdem ratione idem in qualibet causa, in qua imminet peccatum, secundum Panormitanum.

Idem *Archidiac. & magistro G. Canonico Tullen.*
(an. 1220.)

EX literis *a* vestris accepimus, quòd super causa usurarum vobis pro G. contra E. ab Apostolica sede commissa, non potuit per testes ab ipsius G. parte productos de sortis quantitate liquere, licèt de obligatione pignoris constitisset: unde expedire videtis, quod exigatur de dicenda veritate à partibus juramentum, cùm ex fama quasi notorium habeatur, præfatum E. ex quadam terra ipsius G. sibi titulo pignoris obligata, sortem & amplius percepisse. Ne igitur ex hujusmodi juramenti defectu justitia (occultatâ veritate) succumbat: mandamus, quatenus partes ad præstandum hujusmodi juramentum per cens. Eccles. appell. remotâ cogatis.

CAP. XXXIII.

¶ Si positus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipsemet revocare debet, non obstante juramento de non revocando: maximè superius jurat non alienare. h. d. secundum verum intellectum. Panormitanus.

Idem *Colossen.* b *Archiepiscopo & ejus Suffraganeis. (an. 1220.)*

INtellecto jamdudum, quòd charissimus in Christo filius noster Hungariæ Rex illustris, alienationes quasdam fecerit in præjudicium regni sui, & contra Regis honorem: Nos eidem Regi dirigimus scripta nostra, ut alienationes prædictas, non obstante juramento, si quod fecit de non revocandis eisdem, studeat revocare *c*. Quia cùm teneatur, & in sua coronatione juraverit, jura regni sui & honorem coronæ illibata servare, illicitum profectò fuit, si præstitit de non revocandis alienationibus hujusmodi juramentum: & propterea penitùs non servandum.

CAP. XXXIV.

¶ Si mulier juravit aliquem esse suum maritum, & succubuit, quia aliter non probavit, non datur, nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.

Gregorius IX. *Episcopo Cenoman. (an. 1232.)*

MUlieri, quæ in jure præstito juramento asseruit virum talem in ipsam per verba de præsenti matrimonialiter consensisse, probationes alias non habenti, viro ab ejus impetitione per sententiam absoluto, non debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne auctor perjurii videaris *d*: nec hoc ei dicimus prohibendum: ne fortè si falsum juraverit, matrimonium contingat legitimum impediri: sed suæ conscientiæ est potiùs relinquenda.

CAP. XXXV.

¶ Qui juravit servare statuta edita, & posteà per illud juramentum aliter non jurando promisit servare edenda, seu posteà edita, non tenetur ex juramento ad noviter edita. h. d. secundum verum intellectum.

a *Vid. Guid. Pap. hic. & Beat. Thom. 2. 2 quæstion. 78. art. 3.* b *Colon. alit. Colocen. in omnibus.* c *Vid. leg. prohibere. §. quod plane. per Bartol. ff. quod vi aut clàm.* d *Juramentum non debet deferri ei, quem credimus incursurum perjurium. l. 2. C. de ind. viduitat. toll.*

Idem.

CLericus, qui juravit se statuta in Ecclesia sua edita servaturum, promittens per idem juramentum, statutum, quod postmodum subsecutum est, fideliter observare: Licèt transgredi non debuerat, quod promisit, non tenetur ad illius observantiam ex debito præstiti juramenti.

CAP. XXXVI.

¶ Juramentum litis decisorium à Judice delatum, sine justa causa recusari non potest: delatum verò à parte, licitè recusatur & refertur: in actione tamen famosa nequit reo referre. hoc dicit, usque ad §. sanè. Juramentis litis decisorium. ff. vol.

Idem *Judici.*

JUramentum *a* à te parti delatum, nisi justa de causa non potuit recusari. Quamvis, quod in judicio à parte parti defertur, recusari possit licitè, ac referri. Nec liceat convento famosâ actione referre hujusmodi jusjurandum.

[¶ Actor nihil probante, reus est absque omni onere absolvendus: si verò præsumptio est pro eo, defertur reo juramentum: vel ipsi actori considerato personarum & causæ circumstantiis. h. d.

Sanè si actor *b* omnino in probatione defecerit, reus debet (& si nihil præstiterit) obtinere. Præsumptione verò faciente pro illo, reo deferri potest, ad ostendendam suam innocentiam, juramentum, nisi Judex (inspectis personarum & causæ circumstantiis) illud actori videat deferendum.

DE EXCEPTIONIBUS. TITULUS XXV.

CAP. I.

¶ Si testis de crimine contra eum excepto convincatur, vel aliàs convictus apparet, repellitur à testimonio, sed de crimine non punitur, si non tangit negotium principale.

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

DEnique *c*, quòd in dicta & personas testium [1 & infrà.] ¶ Si crimina testibus objiciuntur, de quibus non fuerant hactenus accusati, sed tantum per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhibenda est, antequam causa per sententiam terminetur: cum (sicut canonica institutta declarant) testes absque ulla infamia, vel suspicione, vel manifesta macula in ferendo testimonio requirantur. Quòd si sola crimina, de quibus alio tempore convicti vel confessi fuerunt, testibus objiciuntur, à testimonio repelli possunt: quia sicut Stephanus Papa *d* & alii Pontifices & multi Romani testantur, non est credendum contra alios eorum confessioni, nisi priùs se probaverint innocentes. Cæterùm si de criminibus ad solam exceptionem objectis, testes convicti fuerint sive confessi, pœnâ ordinariâ mulctari non debent, cùm accusatio in ipsos, secundum juris ordinem non procedat. Sufficit ergo si à perhibendo testimonio repellantur, præsertim ubi crimen quod eis objicitur, causam, de qua agitur, contingere non videtur.

[1 Quibus ante juramentum vel depositiones nihil objectum fuit, post attestationes publicatas possit opponi, hoc in Romana Ecclesia de longa consuetudine obtinuisse cognoscitur, ut ante juramentum vel depositiones & post, in dicta & etiam personas testium legitima exceptio possit opponi, &c.]

CAP. II.

¶ Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non obstat communionis replicatio.

a *Vid. Guid. Pap. hic.* b *Vid. Bart. in l. 1. D. de except.* c *C. 1. eod. tit. in 2. compil.* d *Epist. 2. Refert Burch. lib. 1. Decret. c. 164.* e *Seifried Felix, Calixtus & Damasus, quorum refert Burch. de hac re dicta l. 1. Decr. c. 169. 171. & 172.*

Innocentius III. *Archid. Richemundia.*
(an. 1208.)

ANobis ex parte tua *a* fuit quæsitum *b*, utrùm is, qui excommunicato in locutione vel oratione scienter communicat, excommunicatum ipsum à sua possit accusatione repellere, cùm ille communionem hujusmodi replicet contra eum.

Nos igitur inquisitioni tuæ r. r. quòd ipse ab accusatione illius potuit removeri, cùm primus à communione fidelium sit exclusus, secundus verò tantum à sacramentorum participatione sit remotus. *c*

CAP. III.

¶ Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate non excipit. h. d. Joan. And.

Idem *Judicen. Episcopo. (an. 1206.)*

CUm Ecclesiasticæ *d* provisionis officium: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus Jac. faciatis Præbendæ illius, de qua per C. præd. nost. noscitur investitus, pacificâ possessione gaudere, cùm exceptionem illam, quòd præfatus Jac. in alia Ecclesia beneficium possidet, ei non possint opponere, quos constat varia beneficia in diversis Ecclesiis obtinere.

[1 Pro quæstione siquidem, quæ inter dilect. fil. Novarien. Capitulum & I. Clericum super Prabenda Novarien. Ecclesiæ vertebatur, tam nuncii Capituli, quam idem I. ad sedem Apostolicam accesserunt: & dum in nostra & fratrum nostrorum præsentia foret utraque partium constituta, pro ipso Jac. fuit taliter in nostro auditorio allegatum, quod cum placuisset bon. mem. cc. Pp. p. n. Jac. Prabendam Novarien. Ecclesiæ, qua fuerat Magistri B. de sin. ad preces quorumdam Cardinalium conferre, & ipsum de illa manu propria investire, de Apostol. sed. mandato fuit postmodum in corporalem ipsius possessionem inductus, quoniam non permittebant eum Canonici possidere. Econtrario verò Novarien. Canonici respondentes, exceptionem quamplurimas allegabant, quibus ipsum Jac. à perceptione Prabendæ repellere omnino intendebant.]

CAP. IV.

¶ Judex statuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, post quem excipientem non audiet, nisi in tribus casibus hic exceptis.

Idem *Episcopo Helien.*

PAstoralis: *e* [& ſ.] ¶ Quoniam per dilatorias exceptiones malitiosè nonnunquam causarum terminatio prorogatur, inquisitioni tuæ r. respondendo decernimus, ut intra certum tempus à Judice assignandum, omnes dilatoriæ *f* proponantur: Ita quòd si partes extiterint, nullatenus audiantur *g*: nisi fortè aliqua de novo sibi competens exorta fuerit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat juramento, se postmodum ad illius notitiam pervenisse.

CAP. V.

¶ Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defensionem facere potest, sed reconvenire non potest.

Idem *Monachis Farsen.* h *(an. 1207.)*

CUm inter *i* Priorem & Conventum de Argentolio *k* ex parte una, & nobilem virum S. de Malleone *l* diœcesis Pictavien. ex altera, super damnis & aliis coram vobis ex delegatione nostra quæstio verteretur, procuratore ipsius nobilis vestrum volente declinare judicium, eo quòd duos ex vobis habebat suspectos, procurator monasterii allegavit parti ejusdem nobilis (cum esset vinculo excommunicationis adstrictus) exceptionis hujusmodi beneficium interdictum: [1 & ſ.] ¶ Inquisitioni vestræ duximus respondendum, quòd prædicto nobili legitima defensio in judicio reservatur, & maximè Judicis *a* recusatio, cùm periculosum sit coram suspecto Judice litigare, ac suspectis Judicibus sed. Apostol. causam de certa conscientia *b* non committat: unde in talibus non excommunicati favor attenditur, sed æquitas judicantis, cùm non debeat claudicare judicium: ac satis videatur absurdum, si actore impugnante, reo defensionis copia denegetur, quia sic condemnaretur multoties absolvendus. Porrò cùm excommunicato, quando in causâ absolutionis existit, non sit justa deneganda sententia, nec interdici debet eidem appellationis remedium, si contra justitiam condemnetur, quâ ratione in uno eodemque negotio ipsi alia legitima subtrahantur suffragia, non videmus. Cæterum non sic in reconventione sentimus: ne quod in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

[1 Cùm enim excommunicatus non reportet ex contumacia commodum, valeat convenire, si exceptioni liberum posset habere progressum vel recursum, traheretur multoties in favorem, quod est in odium introductum. Unde postulastis sedis Apostolicæ oraculo edoceri, qualiter in hoc dubitationis articulo procedere debeatis.]

CAP. VI.

¶ Excipiens non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur. Et exceptio falsi potest etiam post sententiam opponi.

Idem *Monachis Farsen.* c *(an. 1208.)*

CUm *d* venerabilis frater noster I. Sabinen. Episcopus coram dilectis filiis nostris R. tituli S. Anastasiæ Presbytero, & P. sanctæ Luciæ Diacon. Cardin. quos sibi & R. procuratori vestro concessimus auditores, Ecclesiam sancti Viti cum suis possessionibus & pertinentiis petivisset, asserens eandem ad se in spiritualibus & temporalibus pertinere. Idem nondum Episcopi intentione fundatâ, præproperè *e* sic respondit: quòd etsi dicta Ecclesia dudum fuerit Ecclesiæ Sabinen. subjecta, eam tamen non poterat Episcopus vendicare, quam ex permutationis causa Farsen. monasterium obtinebat, ad hoc probandum quoddam exhibens instrumentum, in quo contineri primâ facie videbatur, quòd Theodosius Episcopus cum suorum Sacerdotum assensu prædictam Ecclesiam sancti Viti, pro quibusdam Ecclesiis & rebus aliis in cambium vestro duxit monasterio concedendam.

Ad hæc Episcopus præposuit memoratus, intentionem suam per hujusmodi responsionem esse fundatam; cùm enim pars vestra responderit, se dictam Ecclesiam ex permutatione facta per Sabinen. Episcopum obtinere, confiteri per consequens videbatur, se credere, quòd dicta Ecclesia tempore permutationis pertinuit ad Ecclesiam Sabinen. cum permutatio inter contractus bonæ fidei computetur, nec cum alio, quàm cum Domino, vel cum eo, qui habebatur loco Domini, legitime valeat celebrari: [1 & infrà.] ¶ Porrò memoratus Episcopus ad probandum, quòd jam dicta Ecclesia ad se in temporalibus pertinebat, quosdam testes induxit, per quos nitebatur *f* ostendere, quòd tam dictam Ecclesiam, quàm molendinas, terras, & alia bona ejus, Sabinen. Episcopi diutiùs possederunt, de illis pro suæ voluntatis arbitrio disponendo: [2 & infrà.] ¶ Intelleximus supradictum Episcopum intentionem suam minimè fundavisse per testium depositiones, vel procuratoris supradicti

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.* b *requisitum.* c *Dictio, ste, deest in pluribus.* d *Capit. 2. eod. tit. in 3. compil.* e *Supr. de off. Jud. delegat. c. pastoralis. require qua sunt hic decisa cap. 3. eod. tit. in 2. compilat. Vid. Bald. in l. 2. ff. quod vi aut clàm.* f *Vid. l. fin. C. de except.* g *Vid. text. in auth. quis semel. cum ibi notat. C. de probat.* h *Hæc duo postrema verba desunt in antiquis.* i *Cap. 2. eod. tit. in 4. compilat.* k *Argentorio.* l *ab Malis.*

a *Vid. Hostien. in sum. tit. de recus. §. qua sint justa causa.* b *al. scientia.* c *Farsen. al. Franeten. In quibusdam ita: Innoc. III. Archid. Richemundia.* d *Cap. un. tit. de Confess. in 4. compilat. Vid. Dyn. in cap. exceptione. De reg. jur. Adde Roman. in l. cùm mulier. ff. sol. matrim.* e *al. propere.* f *videbatur.*

Universidad de Deusto Biblioteca

responsionem, quia exceptionem objiciens de intentione partis adversæ, non intelligitur fuisse confessus, vel per instrumentum ex adverso exhibitum, cùm in eo Theodosius Episcopus, à quo permutatio facta proponitur, non dicatur Episcopus Sabinens. quanquam in transcripto, quo procurator utebatur, appositum fuerit Sabinen. per vitium falsitatis. Licèt autem nimis excesserit, qui transcriptum illius instrumenti falsavit, quia tamen delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundare non debet, ac non solùm ante sententiam, verùm etiam post objici potest exceptio falsitatis, cùm falsorum instrumentorum prætextu lata sententia, usque ad XX. annorum spatium valeat retractari veritate compertâ: noluimus ut per id monasterio vestro præjudicium generetur.

Quia verò nobis constitit, supradictam Ecclesiam sancti Viti constitutam esse in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, illis duntaxat exceptis, quæ per authentica scripta ei noscuntur esse subtracta, cùm per privilegium vel per præscriptionem legitimam nullatenus probaretur exempta.

Verùm quia dictus Episcopus, qui eandem Ecclesiam vendicabat, munitum se præscriptione legitimâ non ostendit, quanquam probaverit Episcopum Sabin. bona ejusdem Ecclesiæ aliquanto tempore possedisse: vos ab impetitione Episcopi quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendos.

[1 *Adjiciens etiam, quòd si confessioni stare vellet, in quantum contra vos facere videbatur, instrumentum tamen hujusmodi contra se minimè admittebant, quia nec tabellionis auctoritate, nec subscriptione testium dignoscitur esse fulcitum. Sed ad hæc pars vestra respondit, quòd cùm procurator in modum exceptionis id objiceret, non videbatur de adversa partis intentione fuisse confessus, quia juxta legitimas sanctiones, qui exceptione utitur, non æstimatur de intentione adversarii confiteri, adjungens, quòd etsi permutationi tempore cœnobium foret, credidérit Ecclesiam dictam S. Viti ad Sabin. Ecclesiam pertinere, pradictus tamen procurator ex certis causis seu verisimilibus conjecturis credulitatem suam postmodum potuit taliter informare, ut crederet eandem Ecclesiam ad Sabinen. Ecclesiam tunc temporis non [hoc]ásse.*]

[2 *Super his igitur & aliis propositis coram supradicto Cardinalibus, deliberatione cum fratribus nostris habitâ.*]

CAP. VII.

¶ Si exceptio jurisdictionis exclusiva, propter quam fuit appellatum, probatur vera, Judex appellationis non debet de principali cognoscere, sed supersedere. h. d. intelligendo, quòd isti erant Judices appellationis. & est notabilis intellectus. Panorm.

Honorius III. *Abbati S. Huberti & sancti Martini Leodien.* a *(an. 1220.)*

OLim [1 & 3.] ¶ Nuper verò ex parte Gu. fuit propositum, quòd literis præd. n. Treveren. Archiepiscopo præsentatis, idem W. excipiendo proposuit, quòd auctoritate ipsarum respondere minimè tenebatur, quia ultra duas dietas extra suam diœcesim trahebatur in causam: & quia dictus Archiepiscopus hanc exceptionem admittere recusabat, vocem ad nos appellationis emisit: [2 & 3.] ¶ Portò procurator partis *b* adversæ respondit, quod idem Guil. ultra duas dietas extra suam diœcesim minimè trahebatur, cùm ipse Archiepiscopus terminum in tali loco statuerit, qui remotus ab illo non erat ultrà, quàm provisum est per constitutionem Concilii generalis: [3 & 3.] ¶ Disc. v. mandamus, quatenus si procurator dicti Guil. probare potuerit exceptionem, quam coram Archiepiscopo proposuit sæpedictus videlicet, se in causam trahi ultra duas dietas contra constitutionem concilii generalis *a*: vos appellationem dicti Guil. legitimam decernentes, negotio supersedere curetis.

[1 *Fuit nostris auribus intimatum, quòd cùm fel. mem. I. Pp. p. n. mandavisset ven. f. Archiepiscop. Trever. ut compositionem inter nobiles viros L. Comitem Delos. & VV. de Hollandia cruce signatos Trever. diœces. super raptu nobilis mulieris uxoris ejusdem Comitu, terris & rebus aliis amicabiliter ratam facere observari, dicto verò VV. nitente contra dictam compositionem, & si ad Apostolicum diffugium convertente: idem Archiepiscopus appellationi ejus non deferens, quam frivolam esse decrevit, in præfatum VV. qui alias erat vinculo excommunicationis astrictus, specialiter propter compositionem pradictam excommunicationis, & in terram suam interdicti sententias promulgavit. Cumq, postmodum dilect. fil. G. dicti G. procurator, nostras ad vos super executione sententiarum ipsarum literas impetrâsset, & H. procurator VV. præfatis in audientia publica contradixisset eisdem, ven. f. n. Alban. Episc. & dilect. F. G. S. M. in Cosm Diacon. Cardin. quos procuratoribus antedictis auditores dedimus, quia per ea, quæ ab eisdem fuerunt proposita coram eis, constitit manifestè, dictum VV. excommunicationis vinculo esse innodatum procuratorem ejusdem VV. ad impetrandum literas vel contradicend. admittendum non esse sententialiter decreverunt, literis, quas ad vos procurator dicti Comitu impetraverat, absolutis. Nos quidem ad instantiam procuratoris Comitis supradicti alterius partis astutiam metuentes, vobis dedimus in mandatis, ut in commisso vobis negotio juxta formam in pradictis nostris literis expressam, ratione præviâ procederetis, literas decernentes carere viribus, si quas forte à nobis super præmissa pro ipso VV. in præjudicium ipsius Comitis per subreptionem contigit impetrari, qua plenam de pradictis non faciant mentionem.*]

[2 *Sed præfatus Archiepiscopus appell. contemptâ mandatis ven. fr. n. Treveren. Episcop. ut compositionem pradictam faceret per cens. Eccles. firmiter observari: adjectum etiam fuit ex parte præfati VV. quòd dictus Comes appellationem frivolam mentiens antedictam, excommunicatus ad nos existens, veritate tacitâ literas impetravit supradictas, quando pro parte ipsius VV. fuit humiliter supplicatum, ut cùm idem, ac terra sua, necnon & alia bona sub Apostol. sed. protectione consistat, super hoc sibi providere misericorditer dignaremur, non obstante sententiâ, quam incurrerat, cum Ludovico in Angliam transferendo, cùm ipsum absolverimus ab eadem. Nos igitur eidem excommunicationis vinculo absolute, providere volentes, Abbati S. Laurentii & conjudicibus suis per nostras literas dedimus in mandatis, ut si rem invenirent taliter se habere, revocato in irritum quicquid inveniret pœn appellat. hujusmodi attentatum, causam audirent, & sine debito terminarent, aliisque partes ad examen nostrum remitterent appellantem in expensis legitimis condemnantes.*]

[3 *Adjecit etiam ipsius Comitis procurator, quòd sæpedictus VV. auctor. jam dicti prædecessoris, alia est excommunicationis ligatus, de qua in literis ad jam dictum Abbatem S. L. ejus conjudices directis nullam fecit penitus mentionem. Unde petivit supradicti Comitis procurator, ut eas ob causas jam dictas decerneremus irritas & inanes. Quia verò in tanta contrarietate proponentium de veritate nobis constare non potuit.*]

CAP. VIII.

¶ Pro defensione suæ Ecclesiæ potest quis opponere exceptionem excommunicationis, perjurii, vel aliam legitimam exceptionem, non per replicationem excommunicationis vel perjurii repelli potest.

Idem *Archid. Translig. & Officiali, & I. Canonico Turonen. (an. 1222.)*

DIlecti filii S. & P. ac G. Canonici Ecclesiæ sanctæ Mariæ, transmissâ nobis *b* petitione monstrârunt, quòd cùm M. Canonicus ejusdem Ecclesiæ ipsos coram delegatis à nobis traxisset in causam, super eo, quòd se opponunt electioni à quibusdam Canonicis *a* Granden. factæ de ipso in Priorem Ecclesiæ supradictæ: iidem proposuerunt, quòd dictus M. non debeat audiri: eò quòd excommunicatus erat, & perjurii crimine irretitus. Cumque dictus M. præfatis G. & P. perjurium, & S. excommunicationem in modum *b* exceptionis & replicationis objiciens, eorum exceptionem eliderе niteretur: procurator eorum proposuit, quòd ejus super hoc probatio recipi non debebat, quia & si objectum præfatis Canonicis perjurium probaretur, non essent propter hoc à defensione suæ Ecclesiæ repellendi. Adjecit etiam, quòd contra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis objectam, excommunicatto supradicti S. replicari non poterat: quia exceptio ipsi M. opposita & probata, eundem repelleret ab agendo: replicatio verò sæpedictum S. nequaquam à defendendo repelleret, si etiam probaretur: [1 *& infrà.*] ¶ Ipsi verò Judices interlocuti fuerunt, quòd priùs probationes reciperent super replicatione præmissa *c*, propter quod ad nostram fuit audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus si res ita se habet, revocato in irritum, &c.

[1 *Quare petebatur, ut omissis probationibus hujus replicationis, in quibus etiam si probaretur, labor, ut præstensum est, consumeretur, tantæ probationes reciperent, quas ad probandum objecta ipsi M. dicerent producendas.*]

CAP. IX.

¶ Si per exceptionem suspensionis, contra quam replicatur de nullitate, ordinatio Ecclesiæ retardatur, sit absolutio ad cautelam.

Gregorius IX. *I. & M. Canonicis Pragen. (an. 1232.)*

APostolicæ sedis: *d* [& 3.] ¶ Sanè vobis apud sedem Apostolicam constitutis, quædam suspensionis & amotionis à beneficiis sententiæ fuerunt in modum exceptionis objectæ. Quas licèt proponeretis vos posse nullas esse per testes idoneos & instrumenta probare: Ne tamen ordinationem Pragens. Ecclesiæ, propter quam venetatis, hujusmodi objectionis obstaculo contingeret retardari: Sententias ipsas relaxavimus ad cautelam.

CAP. X.

¶ Excommunicationis exceptione non obstante valet rescriptum impetratum in causa appellationis, licèt de excommunicatione lata post appellationem à gravamine non faciat mentionem. hoc dicit, & secundùm hoc est casus not. & singularis: per quem forte posset colligi una regula, quod de innovato post appellationem etiam ab interlocutoria non est necesse in rescripto facere mentionem. Panorm.

Idem *Decano Linconiensi. (an. 1233.)*

DIlectæ *e* in Christo filiæ Prioriſsæ & Conventus de Campesia nobis significare curarunt, quòd cùm inter ipsas ex una parte, & Priorem & Conventum de Burcellia ex altera, super quibusdam decimis & rebus aliis, pro quibus conveniebantur ab illis coram Abbate S. Benedicti & ejus collegis, auctoritate Apostolicâ quæstio verteretur, & ipsæ ad nos ex sufficienti gravamine appellâssent, ac nuntium suum ad appellationem miserint prosequendam: præfati Judices postmodum tulerunt excommunicationis sententiam in easdem. Nostris ergo literis super appellatione præfata, non factâ mentione de excommunicatione, per eundem nuntium ad Priorem de Angles & suos conjudices impetratis, pars adversa ex eo se appellâsse proponens, quòd ipsi Judices exceptionem excommunicationis prædictæ, contra ipsas ab eadem parte propositam admittere denegârunt, ad Priorem de Gernemoe, & suos conjudices nostras super hoc literas impetravit: coram quibus ex parte ipsarum fuit excipiendo propositum, quòd cùm post appellationem legitimam dicta sententia lata fuerit, & cuilibet excommunicato defensionis auxilium competere dignoscatur, memorati Judices exceptionem partis contrariæ (sicut nec debebant) admittere noluerunt: sed cùm dictus Prior de Gernemoe & conjudices sui talem exceptionem non reciperent eamdem, ipsæ ad nostram audientiam appellârunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, quicquid post hujusmodi appell. inveneris attentatum, in eodem negotio juxta prioris mandati nostri ad præfatum Priorem de Gernemoe & conjudices suos directi tenorem, prævià ratione procedas.

CAP. XI.

¶ Per exceptionem excommunicationis à prosecutione appellationis etiam originalis actor repelli non debet. h. d. & est casus singularis, quatenus dicit de actore.

Idem *Abbati sancti Salvatoris Papien. & Vercellen. Præposito. (an. 1230.)*

SIgnificaverunt *a* nobis Capitulum de Tornacens. quòd cùm P. in suum Archipresbyterum elegissent, Mediolanen. Archiepiscopus præsentatam sibi electionem renuens confirmare, quendam Zepum Clericum in Archipresbyterum instituit Ecclesiæ supradictæ: quare ipsis ad sedem Apostolicam appellantibus, Præposito sancti Stephani causam ipsam super his dicimur commisisse: qui electionem ipsorum confirmans, & pronuncians jus eligendi ad ipsum Capitulum pertinere, partem adversam ab impetitione ipsorum absolvit, à qua sententia partes ad sedem Apostolicam appellantes, causam ipsam vobis obtinuére committi. Sed à parte altera exceptione excommunicationis oppositâ contra Capitulum memoratum, vos minùs provide attendentes, quòd prætextu excommunicationis oppositæ à prosecutione appellationis non debeat quis excludi: cùm omnis legitima defensio excommunicato in judicio reservetur: partem adversam non esse cogendam ad respondendum eisdem, perperàm decrevistis: propter quod dictum Capitulum nostram audientiam appellavit: [& 3.] ¶ Mandamus, quatenus si est ita, exceptione hujusmodi non obstante, in eodem negotio procedatis.

CAP. XII.

¶ Reus in qualibet parte litis excommunicationem contra actorem objiciens auditur: & si malitiosè distulerit, in expensis condemnatur, & dato, quòd non excipiat, ipse Judex publicè excommunicatum repellet.

Idem.

EXceptionem *b* excommunicationis in dilatoriis proponendis reus scienter omittens, in qualibet parte litis opponere minimè prohibetur, quod est in hac exceptione specialiter observandum, ne quisquam *c* in periculum animæ suæ excommunicato communicare cogatur. Qui si eam omiserit, ut actor laboribus & sumptibus fatigetur, in expensis est legitimis condemnandus. Excommunicatus *d* autem publicè, etsi hujusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio Judicis repellendus.

CAP. XIII.

¶ Non competit exceptio rei judicatæ reo absoluto, quia non possidebat.

Idem. *(an. 1224.)*

ADversatio *a* tuo per Judicem absoluto, quoniam tempore motæ litis rem petitam ab ipso sine dolo desierat possidere, si eam modò possideat, tibi petenti denuò, rei judicatæ exceptio non obsistit.

CAP. XIV.

¶ Valet rescriptum impetratũ ab excommunicato super prosecutione appellationis, licèt de excommunicatione non fecerit mentionẽ.

Idem.

VEnerabilem fratrem nostrum Archiepiscopum *b* Narbonen. qui à Judicibus ex sufficienti gravamine ad Apost. sedem appellans, ad vos super appellatione sua nostras literas reportavit, etsi ex causis aliis tempore impetrati rescripti vinculo fuerit excommunicationis adstrictus, de quibus ibi mentio non habetur, ad prosequendam per easdem literas appellationem prædictam decrevimus admittendum. Quia nihil excommunicato appellare prodesset, si non posset appellationem suam prosequi, & super ea literas impetrare.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS. Sed. Sedionis Temporis seu Temporalis. TITULUS XXVI. Spiritu.

CAP. I.

¶ Episcopus contra Episcopum locum per se conversum ad sidem, præscribit triennio: sed cum vacat Ecclesia, vel est in schismate, non præscribitur contra ipsam.

Ex Concilio Aphricano. *c (an. 402.)*

PLacuit, ut si quisquam *d* aliquem locum ad catholicam unitatem converterit, si eum per triennium nemine repetente tenuerit, ulterius ab eo non repetatur. Si tamen per ipsum triennium fuerit *e* Episcopus, qui posset repetere, & tacuit: si autem non fuerit, non præjudicetur matrici Ecclesiæ, sed liceat, cùm locus acceperit Episcopum, ex ipso die intra triennium repetere. Item si fuerit Episcopus ad catholicam fidem ex Donati *f* parte conversus, non ei præjudicet præfinitum tempus: sed ex quo die conversus est, habeat per triennium potestatem repetendi locum, qui ad ipsam cathedram pertinebat.

CAP II.

¶ Duobus modis summatur: Primò sic: Taciturnitas Prælati non nocet Ecclesiæ, donec sit præscriptum. Secundò sic: In rebus invasis non currit præscriptio. Joan. Andr.

Ex regiſtro Gregor. *g* Italiæ Patriciæ. *(600.)*

NIhil *h* prodest: [1 & 3.] ¶ Nihil cum scandalo, nihil cum forali strepitu, vobiscum nos velle de causis pauperum definire, vos scripsisse meminimus. Sed illud vos scire credimus, taciturnitatem atque patientiam nostram futuris post me Pontificibus in rebus pauperum præjudicium non factutam.

[1 *Gloriosissima sanctas & pulchritudo corporis superficie, si vulnus latet intrinsecus: atque illa magis cavenda est discordia, cui facellitium pax præbet exterior. Illud verò, quod in epistolis nostris revocare in memoriam nostram excellentia vestra studiose contendit, scriptum esse vobis.*]

CAP. III.

¶ Per quietam & sinceram possessionem triginta annorum, præscribit Ecclesia rem privati. h. d. prout loquitur in præscriptione Ecclesiæ activè, & iste intellectus tenendus est.

Gregorius. *(an. 595.)*

SAnctorum *a* Patrum sanctiones statuentes confirmaverunt, & nos irrefragabiliter confirmamus, ut omnes possessiones ad singulas provincias nostrorum fratrum pertinentes, à quibus per triginta annos possessiæ sunt quietè & sincerè absque synodali proclamatione perpetuò teneantur.

CAP. IV.

¶ Quarta decimarum & funeralium præscribitur contra Episcopum, si quadraginta annorum spatio non solvatur, & cathedralis Ecclesia interim non vacavit.

Alexand. III. *Salernitano Archiepisc.* b *(1180.)*

DE quarta decima & *c* oblationis defunctorum Clericis ab impetitione Episcopi quadragenariâ præscriptione temporis se posse tueri videtur. Nisi forte interim pastoralis sedes caruisset pastore, qui jura Ecclesiæ suæ exigere debuisset. Nam Romana Ecclesia tricennalem præscriptionem contra Ecclesiam non admittit.

CAP. V.

¶ Possessor mala fides non præscribit.

Idem. *d (an. 1180.)*

VIgilanti studio *e* cavendum est, ne malæ fidei possessores simus in prædiis alienis: quoniam nulla antiqua dierum possessio juvat aliquem malæ fidei possessorem, nisi resipuerit, postquam se noverit aliena possidere: cùm bonæ fidei possessor dici non possit. Ephesinus enim legislator solum propter vitandam miserorum segnitiem, & longi temporis errorem & confusionem, primus tricennali vel quadragenali præscriptione vigorem legis imposuit *f*. Nobis autem tam in rebus cognitis, quàm latentibus placuit non habere vigorem.

CAP. VI.

¶ Una Ecclesia in parochia alterius quadraginta annorum spatio decimas præscribit.

Idem *Mauritano* g *Episcopo. (an. 1170.)*

AD aures *h* nostras pervenit, duas Ecclesias litigâsse super decimis, quas una earum in alterius parochia annis XL. possedit: [1 & *infrà.*] ¶ Tuæ fraternitati tenore præsentium innotescat, quòd de jure *divino & humano* melior est conditio possidentis. Quia quadragenalis præscriptio omnem prorsùs actionem excludit.

[1 *Ac per hoc ejus actionem putat esse extinctam: altera verò vult eas jure parochiali evincere, præscriptionem non debere sibi obesse proponit. Ideoq; quid juris sit in hoc casu, tua nos docuit f. consulendos.*]

CAP. VII.

¶ Laici spiritualia possidere non possunt, ergo & per consequens, nec præscribere. h. d. & quotidiè allegatur.

Idem *Parmensi Episcopo. (an. 1172.)*

CAusam *i* quæ inter Regin. Archid. & Nobilem virum G. super decimis vertitur: [1 & *infrà.*] ¶ Ideoque *f. 1. p. a. f. p.* mandamus, quatenus causam ipsam debito fine decidas, non obstante præscriptione temporis, vel concessione Ecclesiasticæ secularisve personæ, si idem G. opponere eam voluerit: quia cùm Laici decimas detinere non possint, eas nullâ valent præscribere ratione.

[1 *Experientia tua, de qua multum confidimus, committimus audiendam & mediante justitiâ terminandam.*]

CAP. VIII.

¶ Si contra præscriptionem XL. annorum, qua sola currit contra Ecclesiam, opponatur interruptio, utrique probabit.

Idem. *k (an. 1172.)*

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part. 38. c. 7. in regist. Greg. nondum inveni.* b *al. Salernitano. al. Salentinen.* c *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp.* d *al. Clementi IV.* e *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part. 38. c. 1.* f *Vid. l. fin. C. de præscr. long. temp.* g *al. Mauritano.* h *C. 9. eod tit. in 1. comp. Bald. in tract. de præscr. in 1. p. 5. part. principalu. q. 14.* i *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & quare Laicis decima non deatur, B. Thomas: & Sylvest. Cajet. 2. 2. q. 87. art. 3.* k *al. Urbanus tertius.*

Illud

ILlud *a* autem te scire volumus & tenere, quòd adversus Ecclesias minorem præscriptionem, quàm quadraginta annorum Rom. Eccles. non admittit, licèt quidam canones comprobent tricennalem: & Ecclesia se potest adversùs Ecclesiam quadragenariâ temporis præscriptione tueri de re illa, quam inconcussè quadraginta annis noscitur possedisse. Verum si de præscriptione & interruptione inter partes fuerit mota quæstio, ab utraque parte testes recipi debent: & si probata fuerit interruptio, præscriptio non tenebit.

CAP. IX.

¶ Fines prædiorum Ecclesiasticorum, quadraginta annorum spatio præscribuntur.

Idem. *(Syracusano Episc. an. 1174.)*

QUia indicante *b* Abbate C. comperimus, inter eum & Abbatem sanctæ Luciæ *gravem esse* exortam de finibus quæstionem: agrimensoris definitione illam prospeximus finiendam.

Hortamur igitur, ut ad loca, de quibus est contentio, accedentes, eam in vestra faciatis præsentia terminari. Quadraginta tantùm annorum præscriptione utrique parti servatâ.

CAP. X.

¶ Tempore hostilitatis non currit præscriptio.

Lucius III. *de Massandane & de Dorcestre Abbatib. & Magistro A. de VV. de Fordit. (an. 1181.)*

EX transmissa *c* conquestione Abbatis & Monachorum de Haben. accepimus, quòd cùm Ecclesia de Camenone ad jus eorum pertineat, & homines de Sibon. & Vinton. Ecclesiarum parochiani sint ipsius Ecclesiæ: Clerici, qui prædictas habuerunt Ecclesias, minutatim omne jus parochiale præter jus funerandi, matrici Ecclesiæ subtraxerunt: [& *infrà.*] ¶ Disc. vest. mand. quatenus decimas & oblationes cum aliis obventionibus memoratæ matrici Ecclesiæ (præscriptione hostilitatis tempore non currente) restitui faciatis.

CAP. XI.

¶ Procurationes, quæ debentur legatis & nunciis Apostolicæ sedis, præscribi non possunt.

Innocentius III. *Abbati & Cenedo. (an. 1210.)*

ACcedentes *d* ad præsentiam nostram Præpositus sancti Nazarii, & A. Canonicus sancti Stephani, Syndici & Procuratores Primicerii & Clerici *e* Mediolan. de ordinariis Majoris Ecclesiæ graviter sunt conquesti, quòd cum ipsi Legatos & Nuncios Apost. sed. devotè recipiant & procurent, dicti ordinarii procurare ipsos renuunt, & procurantibus *f* ad expensas subsidium impertiri: [& *infrà.*] ¶ Volentes autem, ut quod omnibus imminet, ab omnibus comprobetur: Mandamus, quatenus nisi dicti ordinarii per speciale privilegium Apostol. sed. à prædecessoribus procurationibus ostenderint se immunes (etiamsi longissimo tempore procurationis obsequium non impenderint: cùm in talibus præscriptio sibi locum nequeat vendicare) ipsos ad procurationis sarcinam ordine debito subeundam teneri decernas.

[1 *Unde Clerici Mediolanen. graviter querebantur sibi præjudicium generari, cum enim per civitatem ipsam sæpe contingat transitum facere nuncios nostros & legatos, quanto in eorum procurationibus pauciores existunt, tanto faciemus ampliùs prægravantur, & quanto per plures onus esset procurationis divisum, tanto à facientibus facilius portaretur. Quo siquidem ordinarii, cum pro eis & aliis vigilare jugiter non cessemus, & spiritualia sicut Deus dederit omnibus ministremus, in hujusmodi se jure speculi tueri satagant, non videtur: præsertim cùm & Apostolus dicat: Si vobis spiritualia seminavimus, non est magnum, si carnalia vestra metamus: & instantia nostra quotidiana sit omnium Ecclesiarum sollicitudo, sicut plenius norunt præsentes pariter & remoti.*]

CAP. XII.

¶ Subditus non præscribit obedientiam contra Prælatum.

Idem *de Cossa, & de S. Donato Priziibus.*

(an. 1210.)

CUm non *a* liceat à capite membra recedere, non sufficimus admitari, quòd sicut referente Bracharen. Archiepiscopo nobis est intimatum, licèt Ecclesiæ vestræ in ipsius sint diœcesi constitutæ, vos tamen obedire sibi tanquam Episcopo *b* vestro contumaciter recusatis: [1 & *infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus præfato Archiepiscopo & Ecclesiæ Bracharen. obedientiam & reverentiam debitam, sicut alii Clerici suæ diœcesis faciunt, impendatis, præscriptione temporis non obstante.

[1 *Cùm igitur crimen ariolandi sit repugnare, & scelus idolatriæ nolle acquiescere, sustinere nolentes, quod subditi Prælatis suis non obediant ut tenentur, de communi f. n. conf.*]

CAP. XIII.

¶ De juribus ad Romanam Ecclesiam spectantibus curtis sola centenaria præscripto.

Idem *Nobili viro Matafeloni. (an. 1212.)*

AD audientiam *c* Apostolatûs noſt. pervenit: [1 & 3.] ¶ Proponebatur ex parte tua Alexandrum Pap. præd. noſt. tibi in castro Palatioli concessisse singulis annis 40. solidos denariorum Papiens. quos Rom. Eccles. ibi consuevit recipere annuatim: insuper comestiones, banna, placita, forisfacta, & omnia jura, quæ ibi Apostolica sedes habebat. Sed ea tibi ratione nullâ deberi castellanus ejusdem castri constantissimè asserebat. Ad quod probandum inducebas prædicti Papæ privilegium, & librum Eccles. Rom. censualem: hoc etiam nitebaris probare per testes, qui dicebant se vidisse præscriptum censum nunciis Rom. Pont. à 50. annis, & infrà fuisse solutum. Sed inter alia fuit ex adverso responsum, quòd nec privilegium, nec liber censualis, tibi aliquid commodi afferebat *d*, cùm privilegio usus non fueris spatio annorum 30. & liber censualis suspectus existeret: quia non fuerat in camera noſtra receptus, ac Scriniarius alio modo scripsisset dicta testium, quàm dixissent. Nos igitur magis auctoritatem privilegii, quàm depositiones testium attendentes, considerantes etiam librum censualem, quem non suspectum habuimus *e*, licet non in noſtra, sed in Cardinalis sancti Hadriani camera sit inventus, qui *f* eum, quando camerarius fuerat, de camera B. Petri suscepit, nec credentes ipsum Scriniarium (cùm juratus sit officium suum fideliter exequi) aliùd scripsisse, quàm à testibus diceretur: Respicientes insuper (quod est longe validius) ipsum negotium tangere principaliter Rom. Eccles. contra quam non nisi centenaria præscriptio currit: in solutione prædicti censûs & aliorum petitorum condemnavimus partem adversam, injungentes eidem, ut tibi, non tanquam tibi, sed tanquam Eccles. Rom. (cujus auctoritate debes percipere, cujus etiam propter prædicta beneficia vasallus existis) sine difficultate persolvat.

[1 *Te conquerente, quòd quædam jura de castro Palatiolo à fel. rec. Alexand. Papa p. n. tibi concessa castellanen. ejusdem castri tibi reddere denegabant. Porrò te ac dil. fil. Leonis consulemq; illius castri propter hoc in noſtra præsentia constitutos audiri fecimus diligenter.*

a *Cap. 1. eod tit. in 2. comp. vid. Bald. tract. de præscr. in 5. parte principali.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. unde ita reponenda est inscriptio: Idem Syracusano Episcopo.* c *Cap. 1. De capell. monach. unde restituenda est inscriptio, quando videlicet curat præscripto. vid. Specul. tit. de app. §. nunc breviter. Add. late per Rypam tract. de poss.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *al. Cleri Mediol. in ant.* f *al. expensas nolunt subsidium, &c.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Rom. singul. 100. incip. Curialis de Florentia.* b *Archiepiscopo.* c *C. 3. eod. tit. in 3. compil. Anchar. consil. 310. & Paul. Castr. consil. 220. incip. In facto præsenti.* d *asserebant.* e *Libro censuali Ecclesiæ in loco non suspecto servato creditur. l. 1. ff. si cert. pet. Bart.* f *al. quia.*

CAP. XIV.

¶ De centenaria præscriptione, quæ solùm currit contra Romanam Ecclesiam, tempora schismatum deducantur.

Idem *Hel. & Gu. Abbatibus. (an. 1212.)*

CUm *a* vobis: [1 & ℣.] ¶ Licèt *igitur* tam legali, quàm canonicâ sit definitione statutum, ut contra Rom. Eccl. quæ gaudet privilegio speciali, non nisi centum annorum præscriptio locum sibi valeat vendicare: tempora tamen intercidentium schismatum, quæ secundùm juris ordinem cursum præscriptionis impediunt, nolumus aliquatenus computari, sed diligenti consideratione adhibitâ de ipsâ computatione deduci.

[1 *Aliis literis dedimus in mandatis, ut in causam, quæ inter Ecclesiam Hildensen. ex una parte, & Ecclesiam de Gand. & Eccles. Roman. ex altera dignoscitur agitari, testes ad probandam præscriptionem recipere debeatis. Insinuatione præsentium vobis duximus declarandum, quòd postquam præscriptio contra monasterium supradictum & libertatem ipsius dicitur inchoata, scissura trium schismatum adversùs Rom. Eccl. intervenit.*]

CAP. XV.

¶ Prælatus inferior potest præscribere in certis Ecclesiis suæ diœcesis totum jus Episcopale: subaudiatur tamen de præscriptione tempus, quo vacavit Ecclesia cathedralis.

Idem *Helien. & Roffen.* b *Episcopis. (an. 1212.)*

AUditis & intellectis *c* meritis causæ, quæ vertitur inter Vigorens. Episcopum, & Abbatem de Heveseam super Ecclesiis in valle de Heveseam, quas Episcopus asserit ad se diœcesanâ lege spectare, Abbas autem eas esse ab ejus jurisdictione prorsus exemptas: [1 & ℣.] ¶ Verùm tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Heveseam pleno jure possessæ, ut videantur in eis Episcopale jus legitimè præscripsisse· [2 & ℣.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus inspectis privilegiis The. & Of. Regum, quæ Abbas super præmissa libertate asserit se habere, si per illa constiterit, quod vallis de Heveseam sit ille locus, quem C. præd. nost. libertate donavit, absolvatis Abbatem ab impetitione Episcopi super Ecclesiis memoratis: & adjudicantes illas Abbati pleno jure subjectas, Episcopo super illis silentium imponatis. Quod si Abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes super tempore, quo intra quadraginta annos sedes Episcopalis vacavit: & si per tantum temporis vacâsse constiterit, ut illo subducto, non sit quadragenaria completa præscriptio, vos in illis Ecclesiis jus Episcopale adjudicetis Episcopo, & super illo perpetuum silentium imponatis Abbati. Si autem exceptionem hujusmodi Episcopus non probaverit: quia tamen interruptionem probavit circa processionem Pentecostalem in villa & Ecclesia de Mortana, & receptionem ac procurationem Archidiaconi, nec non solutionem denariorum S. Petri in valle de Heveseam, circa cognitionem quoque causarum matrimonialium *d*, & capellani suspensionem in prædicta villa de Mortana, & interdictum capellarum in præfata villa de Heveseam: vos super his jus Episcopale adjudicetis eidem, si tamen circa suspensionem & interdictum hujusmodi intra quadraginta annos interruptio facta fuit: in cæteris ei silentium imponentes, quæ Abbas præscripsisse probatur.

[1 *Cognovimus evidenter Ecclesias illas per privilegia Rom. Pontif. non esse ab Episcopali jure subtractas, nisi forte vallis de Heveseam sit ille locus, quem a duobus Regibus, Rendo videlicet & Orsa, libertati donata bon. mem. C. Pp. libertati donavit, sicut in ipsius privilegio continetur.*]

[2 *Nisi forte per tantum temporis spatium VVigorens. Eccle sia interim vacavisset, ut tempore vacationis subducto, præscriptio minimè sit impleta.*]

CAP. XVI.

¶ Non potest subditus contra superiorem visitationem, aut procurationem ratione visitationis debitam, in scipso præscribere: quamvis alius in personam alterius præscribere posset utramque.

Idem *Parisiensi Episcopo. (an. 1212.)*

CUm *a* ex officii sui debito Senonen. provinciam visitaret Archiepiscopus Senonen. per Parisien. diœcesim transitum faciens, ad Abbatis sancti Maglorii, Prioris de Castres, & quorundam aliorum Ecclesias ejusdem diœcesis, necesse habuit declinare: à quibus cùm procurationem sibi debitam postularet, ipsi eam inhumaniter negaverunt, ad suæ negationis defensionem hoc solùm allegantes, quòd non meminerant se procurationem hujusmodi prædecessoribus ejusdem Archiepiscopi exolvisse, nec ab eis aliquando fuisse petitam: [1 & ℣.] ¶ Nos igitur præmissam allegationem eorum nullam penitus reputantes, cùm contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, præscribi nequiverit: quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo præscribi, etsi alius contra eum præscribere posset utramque *b*. Mandamus *c*, quatenus sententiam, quam in hujusmodi contemptores de antiqua Metropolis consuetudine tulit Archiepiscopus memoratus, usque ad satisfactionem condignam facias observari, quia secundùm Apostolum ***: [*Qui spiritualia seminat, non est magnum, si metat carnalia, cum nemo cogatur suis stipendiis militare.*] Si quid enim aliud, quàm superius fuerit allegatum, contra intentionem Archiepiscopi objicere voluerint & probare, nos eis faciemus justitiam exhiberi.

[1 *Idem verò Archiepiscopus propter procurationem sibi minùs rationabiliter denegatam illius auctoritate rescripti, quod super hoc à sede Apostolica impetravit, ab officiorum executione suspendit: eosdem postmodum, quoniam suspensionis sententiam non servabant, vinculo excommunicationis adstringens, quod totum in ipsius Archiepiscopi literis prospeximus contineri, qui eandem sententiam petebat auct. Ap. confirmari.*]

CAP. XVII.

¶ Qui alieno nomine possidet, non præscribit, nec etiam si, quis proprio, nisi habeat bonam fidem & justum titulum, si præsumptio est contra eum. hoc dicit, secundum Joan. Andr. additâ suppletione Panormitani.

Idem *Pisano Archiepiscopo. (an. 1212.)*

SId diligentii: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm judicatus Calaritanus ad jus & proprietatem B. Petri pertineat, sicut tota Sardinia nullo pertinet mediente, tibi non licuit pro te vel Ecclesia tua à Marchione Massæ Judice Calaritano fidelitatis exigere juramentum: [2 & ℣.] ¶ Nos igitur, quæ nuncius tuus proponere voluit, plenius circumspectis, non intelleximus te vel Ecclesiam tuam super hoc aliquo jure subnixam, cùm auctoritatem sedis Apostolicæ non ostendas, per quam à Judicibus Calaritanis, tu & antecessores tui fidelitatis exegeritis juramenta: nec præscriptione aliquâ muniaris, cùm secundum confessionem tuam *e* nec Ecclesia Pisana, vel tu fueris in quali possessione juris exigendi hujusmodi juramentum, quod *f* per

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Ruccrsen.* c *Capit. 5. eod. tit. in 3 compil. vid. e auditu. supr. de inuitegr. rest. ubi Doctores. Bald. in tract. de præscr. in 3. pte. 9. principalis q. 1. Felin. in c. irrefragabilis. sup. de offic. ordinarii.* d *Hodie Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 20.*

a *Cap. 6. eod. tit. in 3 compil. De materia procurationis & visitationis, vid. Concil. Lateran. sub Alexandr. III. cap. 4. & sub Innocent. III. cap. 33. adde Concil. Oxoniense c. ut singula, & Concil. Trident. sess. 24. de reform. c. 23. & Bernard. Diaz reg. 396. incip. Procuratio seu visitatio.* b *utrunque.* c *al. ideog. mandamus, * 1. Corinth. 9.* d *Cap. 7. eod. tit. in 3 compil. Bona fides qualiter probetur, vid. Innocent. & Imol. in cap. fin. insr. eod. Oldrad. cons. 244. & Paul. de Castr. cons. 153. Bald. in l. fin. C. de edict. Divi Hadr. toll.* e *An confessio præjudicialis noceat Eccles. Cyn. in 15 q. in l. 1. C. de confess. Bart. in l. certum. 4. fed an ipsos. ff. eod.* f *al. ita: quod pro sede Apostol. Caterum omnes manuscr. habent ut impressum est.*

sedem

sedem Apost. ab ipsis Judicibus receptum fuisse fateris, per quod constat Ecclesiam Romanam semper in quasi possessione fuisse, cùm pro ea ministerio tuo & antecessorum tuorum exactum fuerit, & præstitum juramentum: & is etiam possidere dicatur, cujus nomine possidetur. Si verò dicatur, quòd nomine tuo & antecessorum tuorum, & non nomine nostro & Ecclesiæ Romanæ fuerit juramentum exactum, posset inferri, quòd juramentum præstitum de conservando jure & honore sedis Apost. fuerit violatum: unde licitè retineri non posset, quod contra juramentum hujusmodi fuerit scienter obtentum: quia etiam secundùm hoc locum præscriptio habere non posset, cùm in præscriptione rerum Ecclesiasticarum bona fides & justus titulus exigantur *a*: & si etiam locum potuisset habere præscriptio, non credimus centenariam præscriptionem (quæ sola currit adversùs Rom. Eccl.) posse probari.

[1 *Pensa animo, quòd illa tabernaculi archa significet, in qua eum rabulis virga simul & Manna sunt jubente Domino recondita, nequaquam nos tibi scripsisse duræ & asperè reputares, cùm in pectore Rom. Pont. qui universis Ecclesiarum Prælatis præesse Deo auctore dignoscitur, & virga correctionis & Manna debeat esse dulcedinis, ut altero foveat humiles & devotos, & reliquos rebelles feriat, & punat delinquentes. Hinc est, quòd illius vulneribus sauciati, quem Samaritanus duxit in stabulum, vinum adhibetur & oleum, ut nisi commonitionis & exhortationis oleo delinquentium vulnera foveantur: vinum Ecclesiastica severitatis subsequitur. Licèt igitur ex his, quæ præmissimus, contemptu monitis nostris & mandatis, quibus nisi fuimus fraternitatem tuam frequenter inducere, ut dil. fil. n. VV. Marchionem Massæ, Judicem Calaritanum juramento fidelitatis absolvens, quod exhiberi tibi & Ecclesiæ Pisanæ fecisse, ut eo non obstante nobis & Eccles. Rom. juraret, non solum assertatem verborum, sed executionem fortitan potuissemus in te procedere Ecclesiasticæ disciplinæ.*]

[2 *Super eo verò articulo taliter respondisti, quòd ab eo tempore, quo fuisti assumptus ad Præsulatûs officium, juramentum fidelitatis pro sed. Apost. ab ipsis Judicibus recepisti: scient te per Archiepiscopum Villanum prædecess. tuum, virum magnæ auctoritatis & honestatis, qui longo tempore in curia Rom. extitit Cardinalis, ipse quoque plenius novit consuetudines, & statuta, & omnes antecessores tui, qui fuerunt viri magnæ auct. sic te antiquam consuetudinem tenuisse pariter, & fecisse, cùm nihil tibi vel ipsis hactenus ab Apost. sed. fuisset objectum.*]

CAP. XVIII.

¶ Abbas in capellis præscribere potest jura Episcopalia, obtinet tamen in hac solùs, quæ præscripsit. h. d. quoad titulum.

Idem *Epise. Lucano. (an. 1212.)*

CUm *b* olim, frater Episcope, cum Abbate & Monachis sancti Salvatoris de Ficheto, super plebe Salamazanæ & adjacentibus capellis ipsius in nostra præsentia litigando, institutionem in eis, & alia ad jus Episcopale pertinentia vendicares, ad fundandam intentionem tuam jus commune principaliter allegabas, cujus auctoritate dicebas, universa spiritualia in prædictis locis, quæ sunt in diœcesi tua constituta, ad te tanquam ad diœcesanum Episcopum pertinere arbitrium *c* Archipresbytero ac Primicerio Lucanis allegans. Ad quæ tu super hoc promulgatum à Pistorien. Episcopo, præteresa eideodam autem intentionem tuam, Abbas Greg. VII. Papæ *d* prædeceff. nostri privilegium exhibuit, quod prædictum arbitrium multo videbatur tempore præscripsisse: per quod tam monasterium, quàm plebs & capellæ prædictæ videbantur libertati donatæ: [*& infrà.*] ¶ Aliorum quoque Rom Pont. dictus Abbas privilegiis utebatur post arbitrium promulgatum obrentis, qui libertatis privilegia sibi concedere videbantur: [*& infrà.*]

a exigatur. b *C. 8. eod. tit. in 3 compil. Vide Guid. Pap. hic.* c *Ab utraque fcil parte approbatum. supr. de arb. ca. ex parte.* d *Hæc 2. verba prædeceff. nostri in omnibus manuscr. desunt.*

¶ Quia prædictus Abbas sufficienter ostendit, monasterium suum super institutionibus, destitutionibus, & ordinationibus Plebani & Clericorum, baptismo, & pœnitentia in levioribus culpis, sepultura, decimarum perceptione, ac divinis officiis celebrandis, tam in plebe, quàm in capellis prædictis, in excommunicando atque interdicendo, & etiam absolvendo legitimâ præscriptione munitum: Abbatem ipsum ab impetitione tua super jam dictis articulis duximus absolvendum, super illis tibi perpetuum silentium imponendo, super aliis omnibus, quæ ad jus Episcopale spectare noscuntur, juxta tenorem arbitrii eundem Abbatem, quoad plebem & capellas prædictas, sententialiter condemnantes.

CAP. XIX.

¶ Qui præscriptione completâ privilegium contrarium impetrat, & utitur illo, præscriptioni renunciat. Si præscriptio non erat completa, malam fidem habet: & ideò non præscribit.

Idem Innoc. III. *(an. 1210. Romæ.)*

VEniens *a* ad præsentiam nostram Abbas sancti Martini de Pannonia: [& ℣.] ¶ Petiit à nobis postmodum idem Abbas, ut Vesprimen. Episcopus non impediat vel faciat impediri, quo minus omnes, qui in Simagien. parochia vel comitatu consistunt, de omnibus quæ possident, decimas sibi solvant: sicut in privilegiis Paschalis Papæ præd. nost. & sancti Regis Stephani continetur. Præfatus verò Episcopus postulavit, ut decimas Simagien. Comitatûs intra suæ diœcesis terminos constitutas, quas detinet idem Abbas, sibi restitui faceremus, nisi aliquo jure speciali seipsas possidere monstraret: [& ℣.] ¶ Chrisma verò, Oleum sanctum, consecrationes altarium seu Basilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad sacros ordines promovendi fuerint, Clerici Ecclesiarum vel capellarum ipsius monasterii, quod est in Vesprimen. diœcesi constitutum, à Vesprimen. Episcopo postulabunt: si quidem catholicus fuerit, & gratiam sedis Apost. habuerit, & ea gratis sine pravitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio, quem maluerint, Præsule catholico suscipiendi ea liberam habeant facultatem: sicut in privilegio dicti Paschalis, & Alexand. Papæ prædeceff. nost. perspeximus contineri. Non obstante privilegio Clementis Papæ, per quod privilegiis suorum prædecessorum non extitit derogatum, cùm de ipsis nullam fecerit mentionem, præsertim cùm & ipse Clemens privilegium illud concesserit, salvis institutionibus non solùm Romanæ Ecclesiæ, sed ipsius etiam Legatorum. Nec obstare poterat præscriptio, quam idem Abbas in suum subsidium opponebat: quia si consummata erat, quando ab Alexandro Papa privilegium impetravit, juri præscriptionis renunciâsse videtur *b*, præsertim cùm coram vobis privilegio illo sit usus, quod suæ intentioni (quantum ad hunc articulum) contradicit. Si verò nondum consummata erat præscriptio, sed erat in præscribendo: post impetratum hujusmodi privilegium bonam fidem non habuit: & ideo secundùm canones non præscripsit.

CAP. XX.

¶ Nec in foro canonico, nec civili, valet præscriptio cum mala fide.

Idem *in Concilio generali. c (an. 1216.)*

QUoniam *d* omne, quod non est ex fide, peccatum est: Synodali judicio diffinimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica, quàm civilis. Cùm generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.

a *Cap. 1. De priv. l. in 4. compil.* b *Vide l. unic. C. de Thesau. l. 10.* c *sub Innoc. III. c. 41.* d *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. Vide Matheſil. sing. 23. incip. nota quod omnes leges.*

Universidad de Deusto Biblioteca

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

TITULUS XXVII.

CAP. I.

¶ *Sententia lata contra leges vel canones, non tenet: nec ab ea opus est appellare.* Panorm.

Gregorius *Joanni Archiep. primæ Justinianæ.* (*an. 600.*)

SEntentia *a* contra leges canonésve prolata, licèt non sit appellatione suspensa, non potest tamen subsistere ipso jure.

CAP. II.

¶ *Lites debent celeriter terminari.*

Idem b *Joanni Ravennati Episcopo.* (*an. 595.*)

JUrgantium *c* controversias celeri sententiâ terminare & æquitati convenit, & rigori.

CAP. III.

¶ *Sacerdos sine justa causa non est deponendus.*

Idem. *d* (*an. 596.*)

NOn potest quenquem à Sacerdotali gradu (nisi justis ex causis) concors Sacerdotum sententia submovere.

CAP. IV.

¶ *Justè quis petit sententiam à Papa confirmari, si justè & rationabiliter fuit lata.*

Leo Papa. *e* (*an. 450.*)

EA, quæ juxta Ecclesiasticum morem justè & rationabiliter fuerint diffinita, nostrâ quoque sententiâ roborentur.

CAP. V.

¶ *Judex deputatus super executione sententiæ, admittit exceptionem fraudu seu nullitatis sententiæ, non ad effectum, ut super ea pronuncier, sed ut negotium ad superiorem, qui judicavit, transmittat, si illam probabilem repererit.* h. d. notabiliter.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an. 1180.*)

DE cætero noveris *f*, quòd si sententiam à nobis latam præcipimus per aliquem executioni mandari, & fraus intervenerit: non est facultas executori de toto negotio cognoscendi, sed deferri quæstiones, quæ inciderint, ad Sedem Apostolicam oportebit.

CAP. VI.

¶ *Non sufficit reo damnato ad traditionem possessionis, tradere pignus pro ipsa possessione.*

Idem *Norvicen. Episcopo.*

CUm aliquibus *g* est adjudicata possessio, non sufficit eis dari pignora, nisi corporali possessione lætentur.

CAP. VII.

¶ *Sententia lata contra matrimonium nunquam transit in rem judicatam: unde quandocunque revocatur, cum constat de errore.*

Idem *eidem h, & V. Archidiacons.*

LAtor *i* præsentium suâ nobis insinuatione monstravit, quòd cùm quandam mulierem legitimè desponsâsset, & carnalis esset copula subsecuta, inter eos scandalum est subortum, cujus occasione debitum ei subtraxit. Consanguinei vero mulieris hoc molestum habentes, quæstionem moverunt, proponentes, quòd mulierem invitam & renitentem, nec ætatis aptæ matrimonio existentem duxisset uxorem: & quoniam idem vitam cupiebat agere dissolutam, demum utriusque studio interveniente, fuerunt minùs rationibiliter separati. Nolentes igitur matrimonia canonicè contracta, levitate quâdam dissolvi: mandamus, quatenus si vobis constiterit eos per judicium Ecclesiæ non fuisse legitimè separatos, Ecclesiamque deceptam, ipsos à facinatis sicut virum & uxorem insimul permanere.

CAP. VIII.

¶ *Retractatur sententia pretextu iniquæ consuetudinis lata contra Ecclesiam.*

Idem *T. & Clericis S. Anastasiæ Veron.* (*an. 1170.*)

CUm causa *b*, quæ vertitur inter vos, & G. & A. Laicos super domo quadam eis ab Archipresbytero vestro vendita, ad examen I. Apost. sed. Legati delata fuisset, post appell. ad nos interpositam, & receptas inducias, quoniam intra terminum tibi filii T. ad eam prosequendam præfixum iter non arripueras, contra te sententiam proferens: memoratis G. & A. præstantam domum secundum Veronen. civitatis consuetudinem adjudicare curavit: deinde cùm causa fuisset ad nos per appell. delata, Brixien. Episcopus delegatus à nobis sententiam contra vos (spretâ formâ canonum) secundum eandem consuetudinem, sicut præfatus Legatus tecerat, promulgavit. Nos autem considerantes, quòd licet usus vel consuetudinis non minima sit auctoritas, nunquam tamen veritati aut legi præjudicat, præscriptam sententiam revocavimus, & vos ab impetitione absolventes illorum *c*, vobis & Ecclesiæ vestræ domum adjudicavimus supradictam. *d*

CAP. IX.

¶ *Sententia iniqua retractatur per superiorem, licèt causa fuerit appellatione remotâ commissa. Si autem continet manifestam iniquitatem, est nulla.* h. d. intelligendo, quod ponat duos casus.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an. 1172.*)

INter cæteras *e*: [*& infrà.*] ¶ Item cum aliqua causa appell. rem. committitur, & sententia fertur iniqua, eam evacuari oportet: nec ei debet stari, si iniquitatem contineat manifestam.

CAP. X.

¶ *Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali, non valet.* h. d. intelligendo, quod hæc mulier non fuit contumax. Panorm.

Clemens III. (*an. 1190.*)

TEnor literarum *f* tuarum ostendit, quòd cùm inter R. & M. mulierem quæstio matrimonii verteretur, & Theatino Episcopo commissa fuisset, idem eandem R. muliere absente ab impetitione ipsius absolvit. Cæterum eadem mulier à nobis ad te literas impetravit, ut de causa cognosceres, & eam sine debito terminares: [1 & ſ.] ¶ Dictus verò R. à te vocatus ad causam infirmitate prætentâ *g* non affuit: sed quia nocte sequente aliam sibi copulare præsumpsit, in eum excommunicationis sententiam promulgâsti: à qua postmodum absolutus ad te veniens, ostendit literas Episcopi memorati, quibus cum ab inquietatione ipsius absolutum fuisse parebat. Quia igitur mulier suos testes offert ad probandum, quòd idem R. eam desponsationis annulo *h* publicè subtraxisset: tu quid super his agere debeas, postulas edoceri. Ideoque inquisitioni tuæ taliter respond. quòd (non obstante illicitâ absolutione, quam Episcopus fecit) in causa procedas, eidem R. sub pœna excommunicationis arctius interdicens, ne ad eam, quam superinduxit, accedat, priusquam fuerit causa decisa.

[1 *Quia causa coram memorato Episcopo pro commotione terræ tum poterat desinere.*]

CAP. XI.

¶ *Sententia divortii in causa matrimoniali rite lata, ad solam conjugis confitentem asserentis contrarium, non retractatur, sed in terminis statur, donec legitimè de contrario doceatur. Ita summatur, ut aliquid de novo afferat.* Panorm.

Idem.

CONsanguinei *a* E. latricis præsentium, sicut tuis literis intimâsti, compaternitatem inter ipsam & virum suum legitime probaverunt, ita quòd inter eos sententiam divortii protulisti: prædicta verò E. cùm sit tibi postmodum confessa, quòd ejus commater in veritate ante sententiam non fuisset, sed *b* post separationem compaternitatem cum eo contraxit, & tandem ad secundas nuptias convolavit: [1 & ſ.] ¶ Fraternitati tuæ respond. quòd propter solam confessionem mulieris non est recedendum à sententia per judicium Ecclesiæ rationabiliter promulgata, nisi legitimè in contrarium probaretur.

[1 *Quia igitur reatum suum nunc recognoscens, consilium nostrum super hoc expetit: tu inde à nobis in hoc postulâsti responsum.*]

CAP. XII.

¶ *Si Papa contra pronunciationem suam confert beneficium, hoc tacito, subreptitia dicitur collatio, & non tenet.*

Innocentius III. *Archidiac. & Sacristæ Magalonen.* (*an. 1212. Romæ in Gothiam Gallæ.*)

CUm olim *c* Magalon. Episcopus P. de Castro novo, ad vacantem Archidiaconatum ejusdem Ecclesiæ nominâsset, I. Præposito, ut nullus ibi (nisi priùs duplici sibi voce concessâ) institueretur per appellationem interpositam inhibente, Episcopus dictum P. de Archidiaconatu per annulum investivit. Præpositus verò alium ad eundem Archidiaconatum nominare præsumpsit. Tandem C. prædecessor noster, quod factum fuerat ab utraque parte cassavit: pronuncians, quod aliquibus scriberet, ut tam Episcopum, quàm personas ad ordinandum concorditer Archidiaconum monerent, & eorum forte monitis non admissis, hoc ipsi exequi non differrent. Post hæc verò dictus prædecessor noster G. qui nondum ad Diaconatûs erat promotus officium, præter conscientiam Procuratoris Episcopi apud Sed. Apost. tunc morantis, ipsum Archidiaconatum contra pronunciationem suam contulit, sicut credimus circumventus. Nos igitur inhærentes vestigiis prædecess. nost. dicentium, sententiam Rom. sed. cum aliquid fuerit subreptum, posse in melius commutari: quod de prædicto G. factum est, non obstante donatione, quam ab eodem Episcopo in illusionem donationis Apostolicæ nuper dicitur recepisse, in irritum revocamus: & ei, licèt absenti, cùm de subreptione liquidò constet *d*, super dicto Archidiaconatu perpetuum silentium imponentes, præcipiendo mandamus, quatenus sæpedictum Archidiaconatum (plenâ omnium vestrum, qui præsentes fuerint in Ecclesia, intervenientè concordiâ) ordinare cureris.

CAP. XIII.

¶ *Valet sententia contra jus litigatoris lata, si ab eâ intra 10. dies non fuerit appellatum. Vel sic & aliter: Per sententiam à qua non fuit appellatum, potest Ecclesia subjici Prælato inferioris Episcopo, seu ad aliam Ecclesiam pertinere.*

Idem *Abbati & Conventui S. Zenonis Veron.* (*an. 1213.*)

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* b *Scilicet Greg. Joan. Episc. Mevenn. l. 2. c. 18. ejusd. regist.* c *C. 3. eod. tit. in 1. comp.* d *Scil. Greg. l. 2. c. 47. epist. 8. regist. & cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* e *Leo I. epist. 88. & c. 6. eod. tit. in 1. compilat.* f *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 49. c. 12. & cap. 7. eod. tit. in 1. comp.* g *C. 8. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 36. c. 2.* h *al. Norvic. Episc. T. & V Archid.* i *C. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 22.*

a *al. eos.* b *C 10. eod. tit. in 1. compil. ubi taliter est inscriptus Theobaldo.* c *al. eorum.* d *sæpedictum.* e *C. 17. tit. de appell. in 1. compil. vid. l. cives. C. de appell. quæ videtur contraria. Adde gloss. & doct. ibid.* f *C. 5. eod. tit. in 1. comp.* g *præsentis. al. præsentes. al. detentus.* h *Hinc præsumitur matrimonium contractum. Felin. in c. illud. supr. de præsumpt.*

CUm inter vos *a* pro Ecclesia vestra & Archipresbyterum & Clericos S. Proculi, super subjectione ejusdem Ecclesiæ quæstio verteretur: ex parte vestra fuit propositum, quòd dicta Ecclesia monasterio vestro pleno jure debet esse subjecta: videlicet in institutione, destitutione, investitura Archipresbyteri, & ejusdem fidelitate, ipsius & fratrum obedientiâ, correctione, repræsentatione ad ordines, tonsuratione, susceptione chrismatis, litaniis, & aliis similibus, per quæ plena subjectio declaratur: ad quod probandum instrumentum publicum concessionis B. quondam Veronensis Episcopi pars vestra in medium producebat, quam concessionem successor ejus G. ratam habuit, & etiam confirmavit. Super his quoque tam Rom. Pontificum, quàm Patriarcharum Aquilegien. privilegia & confirmationes induxit, quorum unus de subjectione plenaria in privilegio suo evidenter expressit, quod sub testimonio R. *b* quondam Veronen. Episcopi, qui ejusdem Ecclesiæ Archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eodem à Priore sancti Zenonis mandavit suâ vice subscribi. Adjecit etiam pars vestra, quòd inter B. *c* quondam Abbatem ejusdem monasterii, & sancti Proculi Archipresbyterum & fratres ipsius procedente tempore de fidelitate & obedientia manuali, controversia fuit exorta, ad quæ duo illi se duntaxat teneri negabant, & super his testes producti fuerunt: tandem præfatus G. Veronen. Episcopus quendam Cardinalem sequens, à quo idem fuerat judicatum, quòd vel Archipresbyter dimitteret Ecclesiam, aut Abbati obedientiam repromitteret, sententialiter diffinivit: cujus sententia (cùm nullâ fuerit appellatione suspensa) in rem transiit judicatam: [1 *& infrà.*] ¶ Quamvis fortè dicto instrumento donationis non sit plurimùm innitendum, nec confirmationibus, nec privilegiis, quæ de ipso causam & originem acceperunt: attendentes tamen, quòd quantùm ad litigantes ipsos jus ex sententia factum fuit, postquam in rem transiit judicatam, etiam si contra jus litigatoris lata fuisset, cùm contra jus constitutionis expresse lata non fuerit, veritate gestorum sermonibus prævalente, quæ præsumitur *d* rite per omnia celebrata: diffinimus, ut Archipresbyter S. Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem & obedientiam præstet Abbati sancti Zenonis.

[1 *Quam asserebat nullo posse juris remedio attentari, à cujus prolatione usque ad hæc tempora L. annorum est elapsum spatium, per quod probatur, quòd monasterium S. Zenonis prafatam Ecclesiam pleno jure possederit, & quòd dictus Archipresbyter & fratres ejus prateriti & præsentes obedientiam Abbati S. Zenonis fecerunt. Cum itaque hæc quæ præmissimus & similia multa præfati auditores nobis & fratribus nostris prudenter & fideliter retulissent, nos communicato f. n. consilio.*]

CAP. XIV.

¶ *Sententia contra actorem lata, nihil iniqui continens, venit in causa appellationis confirmanda: licèt per attestationes videatur pro actore fuisse probatum: dummodo pro sententia concurrant præsumptiones, de quibus hic in litera: & secundum hunc intellectum est hoc casus singularis valde.*

Idem *Canonicis Novarien.* (*an. 1170.*)

CAusam *e*, quæ inter vos & A. Clericum super Præbenda Novarien. Ecclesiæ vertebatur, Laudun. Episcopo de consensu partium *f* commisimus terminandam, qui pro vobis contra dictum A. diffinitivam sententiam promulgavit: a qua fuit ad nostram audientiam

a *C. 6. eod. tit. in 1. comp. vide Guid. Pap.* b *Dicitur, sed, decst in pluribus manuscr.* c *C. 2. eod. tit. in 3. comp. vide Rom. & Aret. in l. plurium ff. de acquir. hared. Anch. cons. 413. incipit. visis dictis puncto. & Lambert. in tract. de jure patron. l. 1. p. 1. q. 1. art. 8.* d *vide Bart. in l. quod justis. in fin. ff. de re jud.*

a *C. 3. eod. tit. in 3. comp an scilicet sententia lata contra jus litigatoris valeat. Felin. in c. novit. supr. de jud. Bart. in l. pen. ff. de just. & jure.* b *B.* c *In C. Barb. quod inter quondam Abbatem ejusdem monasterii & S. Archipresbyt. &c.* d *Al. præsumuntur.* e *C. 4. eod. tit. in 3. comp.* f *Et quia de partium consensu fuit datus Judex, non poterat recusari, nisi nova causa superveniret. supr. de offic. deleg. cap. insinuante.*

appellatum : [1 & ȝ.] ¶ Licèt ex parte ipsius A. fuisset propositum, quòd contra formam mandati nostri dictus Episcopus sententiam promulgavit, sicut per attestationes nitebatur probare : quia tamen Judicis animus non semper ad unam probationis speciem inclinatur, & ipsa sententia nihil continebat iniquum, & ei Judici de communi partium assensu fuerat causa commissa, qui ut sententiam ferret post examinationem causæ, ab utraque parte fuerat requisitus : sententiam ipsam curavimus confirmare.

[1 *Dicto igitur A. & magistro I. & A. Procuratoribus Ecclesiæ vestræ, in nostra propter hoc præsentia constitutis. Idem A. probare multipliciter nitebatur, sententiam iniquo latam fuisse, ac propter hoc debere non immeritò retractari : dictis Procuratoribus vestris defendentibus sententiam, & eam petentibus confirmationis nostræ præsidio communiri. Nos igitur auditis quæ fuerant hinc inde proposita, & diligentiùs intellectis, habito cum fratribus nostris super his diligenti tractatu.*]

CAP. XV.

¶ Si sententia præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendii ad appellandum currit à tempore sententiæ, non autem a die finiti termini. hoc primo. Quadrimestre tempus, quod à lege datur condemnatis in personali, potest à Judice ex causa arctari, & sponte terminum arctatum recipiens, non potest decendium appellare, licet non constet Judicem ex causa terminum abbreviasse : hoc secundò. Ab executione sententiæ non appellatur, nisi in executione modus excedatur : hoc tertiò. h. d. evacuando medullam cap. secundum Panorm.

Idem *Constantien.* a *Episcopo.* (*an. 1172.*)

QUod ad consultationem : [*& infrà.*] ¶ Quia postulâsti, utrùm appellationi sit Clerici deferendum, qui purgationem indictam sibi per sententiam, & ad ipsius receptionem terminum competentem *b*, putà viginti dies vel amplius, sine contradictione *c* recipiens, & ad diem veniens consequenter appellat, causam non exprimens appellandi : nec sit locus nisi suscipiendæ purgationi & executioni sententiæ, à cujus prolatione & purgatione injuncta ultra decendium *d* dicitur effluxisse. Taliter duximus respondendum, quòd cùm post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat judicatæ, qui ad provocationis subsidium intra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit : cùm per hoc videatur per interpretationem juris latæ sententiæ paruisse, præsertim ubi causa non redditur appellandi. Sed nec executionem ipsius sententiæ ideo convenit retardari, licèt ad hoc agendum quadrimestre tempus regulariter sit statutum : quia id arctari potest nonnunquam à sedente in medio, & etiam prorogari : & qui ab initio sponte recipit terminum breviorem imputari *e* sibi potest & debet : cùm ex hoc videatur amplius beneficium contempsisse : unde talis non audietur appellans, nisi forte adversus eum modus executionis canonicus excedatur.

CAP. XVI.

¶ Sententia potest probari per testes : licèt non deponant de causis, quæ solent Judicem movere ad sententiandum.

Idem *Decano, Cancellario & C. Canonico* f *Laudunen.* (*an. 1172.*)

SIcut nobis *g* intimâstis, cùm causa, quæ inter H. Subdiac. & B. Presbyterum super quinque frumenti modiis vertebatur, ipti Subdiacono per annos singulos exolvendis, vobis commissa fuisset, & restitutionem sibi fieri postularet : Subdiac. supradicti adversarius se ad hoc non teneri respondit, cùm aliâ vice super hoc conventus fuerit, & sententialiter absolutus : quod oftendere voluit duorum testimonio, ex quorum depositione constitit, quòd magister A. auctoritate Episcopi Lundun. ipsum absolvit ab impetitione Subdiac. memorati. Verum quia testimonium ipsorum quasi nudè prolatum fuerat, cùm de causis, quæ Judicem movere solent ad sententiam proferendam, nihil dixerint, quid tenendum sit, sedem duxistis Apost. consulendam. Cùm autem in plerisque locis, in quibus copia prudentum habetur, id moris existat, quòd omnia, quæ Judicem movent, non exprimantur in sententiis proferendis : vobis taliter respondemus, quòd cùm ex depositionibus testium prædictorum constiterit sententiam à Judice suo prolatam, propter auctoritatem judiciariam præsumi debet omnia legitimè processisse. *a*

CAP. XVII.

¶ Ab eadem sententia potest appellare, nedum reus vitiosa, etiam tertius, cujus interest : & potest sententia quoad reum vitiosa de suo jure docentem confirmari : respectu verò tertii rationabiliter appellantis infirmari.

Idem *Asturicen. Episcopo,* [*& Abbati, scilicet*] *Sancti Isidori Legionen.* (*an. 1171.*)

CUm super *b* controversia, quæ inter Aurien. Episcopum & monasterium Cellæ novæ super statu ipsius vertebatur, pro Episcopo diversæ sententiæ latæ fuissent : nuncius Oueten. Episcopi per eas Oueten. Ecclesiam graviter querebatur, ad quem proponebat monasterium pertinere : [1 & ȝ.] ¶ Cùm ex parte monasterii nihil rationabile fuerit propositum & ostensum, quare sententia pro Episcopo promulgata debuerat irritari, eam quantum ad monasterium duximus confirmandam : [*& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus si constiterit app. pro Ecclesia Oneten. rationabiliter interpositam, & ad eam prosequendam nuncium ejus *c* intra tempus legitimum destinatum fuisse, executio sententiæ differatur, ne circa possessionem Oueten. Ecclesia detrimentum incurrat : alinquin (sicut jus postulat) executioni absque Oueten. Ecclesiæ præjudicio demandetur : cui, quæ præmissa sunt, non præjudicent, quò minùs suam valeat consequi rationem, cùm res inter alios acta non noceat regulariter aliis *d*, juxta constitutiones canonicas & civiles.

[1 *Postquam igitur hæc & similia, nobis & fratribus nostris præfati Cardinales fideliter retulerunt : quia constitit nobis per delegationem literas à duobus missis, cùm tertius interesse nequiverit, sicut & ex ipsius assertione tenuimus, ap. sed. Ap. constitutis fuisse processum, & contra ipsorum sententiam ex parte monasterii nostri nihil rationabile fuit propositum & ostensum, quare dicturit irritari, eam communicato f. n. con. quantum ad monasterium ipsum duximus confirmandam, sibi perpetuum in hac re silentium imponentes. Cæterum, quia super appellatione Oueten. Ecclesiæ non potuimus elicere veritatem, causam ipsam vestro duximus examini committendam. f. l. per. a. s.*]

CAP. XVIII.

¶ Si citatus ad sententiam, ex legitima causa Judici ignota non comparuit, tenet sententia eo absente lata : sed retractatur eo probante legitimam absentiæ causam. Si verò impedimentum probatur non plenè, non retractatur sententia : nisi primi ducat de ipsius iniquitate. h. d. & est verus & nor. intellectus, secundùm Panor. quem alii doctores non clarè dilucidârunt.

Idem.

CUm Bertholdus miles *e* curiam suam *sive fundum Nutuestanen* P. militi pignori obligâsset : eodem P. sublato de medio A. nepos ejus, qui successit eidem, vocante Ecclesiâ ejusdem loci, asserens quòd jus patronatûs

a *Antea malè Constantino.* b *Vid. leg. generaliter. cum not. per Doct. C. de reb. cred. & jurejur.* c *condictione.* d *decennium.* e *imputare.* f *Laudunen.* g *C. 6. eod. tit. in 3. comp. Vide Alex. & Jason. in l. 2. C. de bon. poss. sec. tab.*

a *Facit ad hoc l. 1. C. de profess. qui in urb Constan. & l. 1. eodem not. C. de legib.* b *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. An & quando tertius possit appellare, vide Card. in Clem. 1. de caus. poss. & propr.* c *Vide l. à sentent. in princ. cum § seq. ff. de appell.* d *Vide l. Lucius. ff. de his qui not. infam. & l. res inter alios. al. est, l. Modestinus. ff. de except.* e *C. 8. eod. tit. in 3. comp.*

cum

cum universitate transisset in eum, D. Clericum ejusdem loci Archidiacono ad supradictam Ecclesiam præsentavit : qui de consensu Episcopi ipsum instituit in eadem, in possessionem eum induci faciens corporalem. Prædictus verò Bertholdus, dominus fundi, T. Sacerdotem memorato Episcopo præsentavit : sed ipsum Episcopus non admisit. Cùm autem dictus T. adversùs memoratum D. super prædicta Ecclesia depositum quæstionem, Remen. Episcopus *a* Apost. sedis Leg. Judicibus negotium delegavit : ad quem cùm attestationes utrinque receptas per partes postmodum remisissent, & præfato D. cum suis attestationibus accedente, dictus T. nec per se, nec per sufficientem idoneum comparere curaret, ipse attestationibus inspectis Clerici memorati ipsum ab impetitione sæpedicti T. sententialiter reddidit absolutum : eidem T. imponens silentium super Ecclesia memorata. Postmodum autem idem Presbyter ad Archiepiscopi præsentiam intra breve tempus accedens, justam causam absentiæ allegavit : Archiepiscopus verò Argentino electo & Altæ Sylvæ, & Tudebernon. *b* Abbatibus dedit suis *c* literis in mandatis, ut si justam absentiæ causam ille ostenderet coram eis, prædictam sententiam nullius decernerent esse valoris, & causam sine debito terminarent, alioquin facerent sententiam observari. Verum dicto electo & præfatis Abbatibus committentibus aliis vices suas, ipsi subdelegati testes super prædicto articulo receperunt : à quibus dictus Clericus vocem ad nos app. emisit : [1 *& infrà.*] ¶ Licèt autem justam causam absentiæ minùs sufficienter Presbyter probavisset, ne tamen præjudicaret opinio veritati, R. Diaconum Card. eis concessimus auditorem : qui cùm nobis omnia fideliter retulisset, ex tenore sententiæ Archiepiscopum invenimus circumventum, tum quia continebatur in illa, quòd per attestationes ipsius Clerici fuerat sufficienter probatum, quòd præfatus A. in possessione juris patronatûs extiterat, cùm eundem ad prædictam Ecclesiam præsentavit, cùm tamen per attestationes illas nihil aliud ostensum fuerit, nisi quòd pro quodam jure quod de illa Ecclesia consuevit exhiberi patronis, prædicti P. & A. annuatim decem solidos acceperunt : tum etiam *d* quia in eadem sententia dicitur, quòd dictus T. in probatione defecit, cùm per attestationes suas appareat, ipsum suam intentionem sufficienter probâsse : tum etiam quia causam non recepit sufficienter instructam, cum unius tantùm partis attestationes receperit, quæ parùm faciebant ad causam. Unde sententiam ipsam duximus irritandam, memorato T. adjudicantes Ecclesiam supradictam, cùm per attestationes nobis constiterit evidenter, ipsum à vero patrono fuisse ad sæpedictam Ecclesiam præsentatum.

[1 *Cùm igitur utraque pars cum attestationibus signatis sigillis prædictorum Judicum ad nostram præsentiam accessisset.*]

CAP. XIX.

¶ Papa in sententiis, quas profert, ordinem juris servat.

Idem *Prænestino Episcopo, Apost. sed. Legato, & de Capenberti, & de Celd. Abbatibus in Colonien. & Monasterien. diœcesi constitutis.* (*an. 1172.*)

IN causis *e*, quæ summi Pont. judicio deciduntur, & ordo juris & vigor æquitatis est subtiliter observandus. Cùm in similibus casibus cæteri teneantur similiter judicare. Nisi fortè cùm aliquid (causâ necessitatis & utilitatis inspectâ) dispensativè duxerit statuendum.

a *Archiepisc. in plur. antiq. & ita legend. puto. est autem in Gallia is Archiepiscopatus, cui multi subsunt Suffraganei.* b *al. Tudertino, al. Tudeben.* c *vox. sua, in antiq. deest.* d *dictio, etiam, deest in antiq. comp.* e *Cap. 9. eod. tit. in 3. comp.*

CAP. XX.

¶ Secunda sententia in diversa instantia contra primam lata, tenet mero jure, nec debet infringi, etiamsi sit injusta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, præsertim si prima sententia secundæ Judicibus non fuit offensa. h. d. Panorm.

Idem *Conventui sancti Leodii.* a (*an. 1172.*)

INter monasterium *b* sancti A. Rothomag. & vestrum, super modo eligendi Abbatem, in monasterio vestro fuit quæstio agitata : [*& infrà.*] ¶ Cùm constiterit nobis primam commissionem non fuisse per ultimam revocatam, tum quia causæ suspicionis in jure propositæ frivolæ videbantur : quas etiam tanquam dilatorias ante litis ingressum opponere debuissent *c*, quibus coram delegatis eisdem subeundo judicium renunciâsse videntur : tum etiam quoniam de privilegiis Apost. sed. & processu negotii coram primis Judicibus nihil in secundis literis dicebatur, quod si fuisset expressum obtinere *d* minimè potuissent : Non obstante sententiâ, quæ pro monasterio sancti A. dicebatur fuisse prolata, quæ tamen nobis ostensa non fuit : cùm si à prædictis Judicibus fuisset ostensa, eâ posthabitâ contrarium statuissent : alioquin eam objicientibus imputetur, cùm sub prætextu novorum instrumentorum lites non debeant instaurari : Factum priorum Judicum ratum & firmum habemus, & eorum sententiam confirmantes, electo à vobis nos ipsi munus benedictionis (salvo jure diœcesano) curavimus exhibere.

CAP. XXI.

¶ Tenet sententia contra privilegium ostensum vel non ostensum, si ab ea non fuerit appellatum vel supplicatum.

Idem *Episcopo, Decano & Cancellario Parisien.* (*an. 1170.*)

SUborta *e* inter Meldens. Episcopum & monasterium Attrebatense super ipsius monasterii subjectione materia quæstionis, & procuratoribus partium litigantibus coram nobis, quia per confessionem partis adversæ constitit eundem Episcopum, quasi possessionem obedientiæ in eodem monasterio habuisse, ipsum restituendum decrevimus ad eandem. Verùm quia privilegium Innocentii Papæ præd. nost. libertatem monasterii plenariam exprimebat, Decano Suession. & suis conjudicibus dedimus in mandatis, ut Episcopo in quasi possessionem obedientiæ restituto, nisi contra privilegium rationabile aliquid objiceret & probaret, super subjectione monasterii sibi silentium imponere procurarent : [*& infrà.*] ¶ Judicibus autem causam instructam remittentibus, quia cognovimus efficaciores Episcopi rationes, subjectionem eidem adjudicavimus memorati monasterii, ut ibidem habeat tanquam diœcesi. Episcopus potestatem, ita tamen ut nullum per hoc Apost. sedi præjudicium generetur, quò minùs, si voluerit, suam justitiam prosequatur. Nimirum si præfati Innocent. privilegium Alexandro fuit in judicio præsentatum, & *f* ipse tulit sententiam contra illud, intelligitur reprobâsse. Si verò non fuit coram eo exhibitum, prætextu privilegii de novo reperti, prædicta non debet sententia retractari.

CAP. XXII.

¶ Sententia à qua fuit appellatum, retractatur, si constat testes, ad quorum dicta tantùm lata fuit, conspiratores fuisse, & contradicente parte receptos.

a *Aliàs : S. Leufredi de cruce.* b *C. 10. eod. tit. in 3. compil. vide l. Imperatores. cum gloss. ff. de re jud. Alex. cons. 193. Paulus de Castro cons. 325. incip. in causa, quæ vertitur.* c *vide l. 1. & ibi Cynum & Doct. Cod. de dilat.* d *obtineri.* e *C. 11. eod. tit. in 3. comp.* f *aliàs ita : tulit sententiam contra ipsum, illud intelligitur, &c. aliàs ita : tulit sententiam contra illud intelligitur, &c. in omnibus tamen desunt illa duo verba paulo ȝ. coram eo.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Idem *S. Mariæ in Cagi & Vallis secreta Abbati.* a
(an. 1114.)

CUm I. & A. *b* Canonici sancti Dion. Remen. ex parte quorundam Canonicorum ejusdem Ecclesiæ nostro Apostolatui reserârint, quòd Abbas eorum super dilapidatione, perjurio, simonia, & quibusdam aliis erat multipliciter infamatus: nos Cathalan. Episcopo, & ejus collegis dedimus in mandatis, ut ad Ecclesiam personaliter accedentes, tam in capite, quàm in membris corrigerent corrigenda, & statuerent quæ statuenda viderent: [& ſ.] ¶ Judices autem Abbatis & Canonicorum juramenta recipientes, Abbatem ab administratione ipsius Ecclesiæ per sententiam removerunt, correctione membrorum dilatâ, quam tunc non poterant expedire. A qua sententia, cùm procurator prædictus ad nostram audientiam appellaverit, proposuit dictam sententiam reprobandam, tum quia Judices lite non contestatâ in ipso negotio processerunt, tum quia juramenta conspiratorum contra ipsum recipientes (depositionibus coram partibus minimè publicatis, nec e offensis eidem) ad sententiam procedere præsumpserunt: [& ſ.] ¶ Quia verò de conspirationis articulo nobis non potuit fieri plena fides: mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod illi conspiratores fuerint, quorum constat a Judicibus juramenta recepta, quod Abbas probare voluit coram eis, & eorum dicta Judices secuti tantummodo, cùm per alios ea probata non essent, sententiam protulerunt: vos irritantes processum eorum in negotio juxta prædictam formam comprehensam in prioribus literis procedatis. Si verò eos conspiratores fuisse nequiverit comprobare, vel licèt de hoc constaret, appareat tamen illos nihil super his deposuisse, pro quibus idem Abbas fuit amotus: vel etiamsi aliqua super his deposuerint, ea tamen per aliorum dicta fuerant sufficienter ostensa, processum ipsorum Judicum confirmetis: quia licèt adversùs Abbatem non debuerint conspiratores admitti, juramenta tamen ipsorum de veritate dicenda super statu ipsius domus recipi potuerunt: ut per ipsorum dicta super aliis fides possit haberi, quæ Abbatem minimè contingebant, præsertim cùm tunc probatum non esset, eos conspiratores fuisse.

CAP. XXIII.

¶ *Damnatus in actione injuriarum infamis est, & per Papam potest fama restitui.* h. d. prout communiter summatur.

Idem *H. de Castro Guarti.* d *(an. 1174.)*

CUm te *e* à Bartholomæo injuriarum actione convento, eò quòd diceres equum tuum non esse minoris pretii, quam capillos ipsius, Judices, qui super hoc cognoscebant, te in decem solidos condemnâssent, tu timens ne ipsorum sententia te notaret infamiâ *f*, beneficium restitutionis ad famam à sede Apostolica implorâsti. Nos autem considerantes, quòd nulla fuerit vel minima facta injuria, volumus te per *g* prædictam sententiam infamiâ non notari.

CAP. XXIV.

¶ *Revocatâ sententiâ propter defectum jurisdictionis, ut quia unus ex Judicibus publicè excommunicatus erat, vel propter juris ordinem non servatum, iterum de principali quæritur.*

Idem. *(an. 1174.)*

AD probandum *h*, quod procurator dominæ: [& ſ.] ¶ Vos autem interim agnoscatis de confirmationis sententia, quæ lata est à Judicibus delegatis de electione custodis, ut eam (sicut de jure fuerit faciendum) confirmare vel infirmare curetis, ita ut si pro eo, quòd unus ex delegatis Judicibus, qui eandem sententiam protulerunt, excommunicationis vinculo esset publicè innodatus, quando sententia lata fuit, sicut per Metropolitani literas perhibetur, aut ex alia justa causa eandem sententiam constiterit infirmandam: ipsâ cassatâ, de ipsius electione custodis iterum cognoscatis.

CAP. XXV.

¶ *Res inter alios judicata, aliis non nocet: fallit in eo, qui passus est illum litigare, cui secundo loco competebat actio, vel defensio, vel à quo causam in jure judicato habuit.*

Gregorius IX.

QUamvis regulariter aliis non noceat *a* res inter alios judicata: Ei tamen, qui cùm sibi primùm de ea re actio vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere: Ac illi etiam, qui passus est eum, à quo causam habuit, experiri, est præjudicium generatum.

CAP. XXVI.

¶ *Si duo ordinarii pronunciant contraria, tenet sententia pro reo: fallit in quatuor casibus hîc contentis, & similibus. Si vero delegati discordant, delegans est adeundus. Si arbitri, neutra tenet.*

Idem. *(an. 1114.)*

DUobus *b* Judicibus (ut accepimus) diversas sententias proferentibus, si ex jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore sententia, nisi in causa favorabili, putà matrimonio, libertate, dote, seu testamento, pro ipso fuerit promulgata. Si verò ex delegata potestate, utraque pendet sententia ex arbitrio delegantis. Quòd si ex compromisso, neutra debet habere vigorem.

DE APPELLATIONIBUS & RECUSATIONIBUS, ET RELATIONIBUS.

TITULUS XXVIII.

CAP. I.

¶ *Collatio beneficii facta post appellationem ex probabili & verisimili causa interpositam, est ipso jure nulla.*

Alexander III. *Exonien. Episcopo & Decano Lundonien. (an. 1180.)*

I. DIlecti *d* filii Prior & Clerici de Giseberginen. gravem *e* querimoniam transmiserunt, quod Eboracen. Archiepiscopus Apost. sed Legatus, eundem Priorem post appellationem suspendit, suas Ecclesias interdixit, & Canonicos (si eidem tanquam Priori obedirent) excommunicatos denunciavit: [& ſ.] ¶ Super quibus si veritate peridoneas personas & formam loci solicitè inquisitâ, inveneritis Ecclesiarum concessiones factas, (quantum ad se pertinet) ordinare, in irritum revocetis easdem.

CAP. II.

¶ *Appellatio generalis, respectu causæ non valet.*

Idem *Archiepiscopo Remen. (an. 1180.)*

INter cætera *f* [& ſ.] ¶ Super eo, quòd Abbas sancti Apollinaris in claustro à te appellationem interposuit generalem super omni causa, quæ adversùs eum

a *al. in Cagia. al. Catag. al. Vallis seren. seu secret. Ord. Præmonstr. Sueſtionensis Diœcesis.* b *l. 12. eod. tit. in 3. compilat.* c *Hunc text. Innoc. dicit esse singularem, quòd attestationum publicatio est de justitia, non autem de substantia. Malè legitur pro eidem, eisdem, cum de solo Abbate sermo sit.* d *al. Vuarim. al. Idem R. militi.* e *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Bart. in l. in famem. ff. de pub. jud.* f *vide l. Athletas. ff. de his qui not. in fam.* g *al. propter dictam.* h *C. 2. eod. tit. in 4. compil. vid. Anter. de Butr. in c. fraternitatis. supr. de test.*

a *Vide l. res inter. C. quando res jud. non noc.* b *Cùm plures Judices proferunt diversas sententias, quæ prævaleat, vid. Alex. in l. si duo ex tribus. & l. si in tres. ff. de recep. arb.* c *De hac materia vide Conc. Trident. Sess. 13. de reform. c. 1. & Sess. 24. de reform. c. 20.* d *Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 10. c. 1. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *al. gravem ad nos querimoniam.* f *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. c. 2.*

aliquo tempore posset moveri, ipsum exinde redarguimus, nec hujusmodi appellationem duximus admittendam.

CAP. III.

¶ *A correctione legitimè non appellatur, nisi modus excedatur.* h. d. inspectâ mente literæ.

Idem *Abbati S. Petri. (an. 1180.)*

AD nostram: [1 & ſ.] ¶ Quia *a* verò remedium appell. non ideò est inventum, ut alicui à religionis & ordinis observantia exorbitanti debeat in sua nequitia patrocinium exhibere: Mandamus, quatenus, si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis convolaverit, non ideò minùs eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & institutionem ordinis corrigas & castiges. *b*

[1 *Noveris ad audientiam pervenisse, quòd si quando subditos tuos vis pro suis excessibus secundum regulam B. Benedicti & institutionem tui ordinis corrigere & castigare, ipsi ut malitiam suam libertas valeant exercere, ad remedium appellationis confugiunt.*]

CAP. IV.

¶ *Si appellans intra terminum, à Judice à quo appellavit, vel à scripto statutum, appellationem non prosequitur, sententia vel judicio illius stare compellitur.*

Idem *Norvilen. Episc.*

PErsonas Ecclesiarum *c*: [& ſ.] ¶ Si quis *d* ad nostram audientiam appellaverit, & appellationi suæ prolixum terminum præfixerit, tu ei diem, intra quem Apost. sedem convenienter possit adire, assignes: ad quam si venire contempserit, tu illum extunc judicio tuo super iis, quæ in quæstione vertuntur, sine contradictione aliqua stare compellas. Si autem quispiam appell. suæ præfigat terminum congruentem, nec tamen causam ad diem appell. fuerit prosecutus, ipsum nihilominus extunc sententiæ tuæ (sicut de alio diximus) appell. rem, parére constringas.

[1 *Ecclesiarum in tua diœcesi consistentium, ita tuis & dominorum fundi authenticis scripturis præmuniantur, ut cum aliquam personam Ecclesiarum illarum decedere forte contigerit, decedentis filius vel vicarius, seu alius quilibet, personatum Ecclesiæ vacantis viro idoneo conferendi tibi viam præcludere aliquâ calliditate non possit. Quod.*]

CAP. V.

¶ *Appellans ad prosequendum habet annum, & ex causa biennium, nisi Judex moderetur. Et si intra id tempus non prosequitur, rata manet sententia: vel redit ad primum, si ante sententiam appellavit.* h. d.

Idem *Remen. Archiepiscopo.*

CUm sit *e* Romana: [1 & ſ.] ¶ Fraternitati tuæ duximus respondendum, quod si ante sententiam, vel postea fuerit appellatum, hujusmodi appellantibus *f* annus indulgetur: aut ex necessaria & evidenti causa biennium: nisi forte Judex à quo appellatum fuerit, secundum locorum distantiam, & personarum, & negotii qualitatem recisius tempus fuerit moderatus. Intra quod si is, qui appellaverit, causam appell. non fuerit prosecutus, tenebit sententia, si post sententiam appellaverit, & à causa sua cecidisse videtur: nec ampliùs super eodem negotio audietur appellans. Si verò à gravamine & ante litis ingressum fuerit appellatum, hujusmodi audietur appellans, quoniam sacri canones etiam extra judicium passim appellare permittunt: nec solent hujusmodi dici appellationes, sed provocationes ad causam. Si autem ante sententiam quis appellaverit, cogitur illius stare judicio, ad quem noscitur appellâsse.

a *C. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 10. c. 4.* b *Conc. Trid. Sess. 13. de reform. c. 1. 9. cùm igitur.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. c. 4.* d *si aliquis.* e *C. 5. eod. tit. in 3. comp. & post Conc. p. 10. c. 16.* f *el. appellationem.*

[1 *Ecclesia caput & magistra omnium Ecclesiarum disponente Domino constituta, & ad eandem consultationes, & quæstiones de diversis mundi partibus meritò referantur, quòd eam super variis quæstionibus consulti gratulamur, & prudentiam tuam non immeritò commendamus. Inde est quòd scriptis præsentibus.*]

¶ *Qui de crimine impetitur, appellare potest, nisi sit notorium.* hoc dicit.

Præterea si raptor sit, vel violentus detentor alienæ rei, qui appellat, hujusmodi appellatio facta in judicio apud Ecclesiasticas personas solet audiri, nisi forte manifestus raptor vel fornicator existat, sicut ille, quem absentem & irrequisitum Apostolus * excommunicavit.

CAP. VI.

¶ *Coram Judice à quo appellavi in una causa, possum in alia conveniri, nisi eum recusem ut suspectum.*

Idem *eidem. (an. 1180.)*

I. AD hæc *a* si in una causa quis appellaverit, & pendente appellatione aliquod crimen committat, vel priùs commisisse dicatur, vel modò etiam accusetur aut conveniatur de alia re, super qua non sit appellatum, & illam perferri contingat ad audientiam Judicis, à quo in alio negotio appellavit, eum potest, si voluerit, tanquam suspectum vitare: alioquin debebit ejus stare judicio, maximè si suus ordinarius Judex existat.

CAP. VII.

¶ *Si à Judice inferiori unus appellat ad Papam, alius ad inferiorem, tenetur appellatus ad Papam comparere ad citationem Judicis inferioris, saltem allegaturus appellationem suam: aliàs valebit processus à minori, nisi sciverit appellationem interjectam ad Papam.*

Idem.

SI duobus *a* coram suo Judice litigantibus, alter ad nostram, alter ad sui Judicis audientiam super eodem negotio appellaverit: & ille, qui ad suum Judicem appellavit, ad diem appellationis veniens, se ad eum appellâsse proponit, eo tacito quòd adversarius ejus ad audientiam Romani Pontificis appellârat: si legitimè citatus nec venit, nec responsalem misit, aut etiam aliàs parére contemnit, tenebit excommunicationis sententia in eum pro contumacia promulgata, nisi Judex cognoverit eum ad audientiam Romani Pontificis appellâsse.

¶ *A civili Judice, qui non est de temporali jurisdictione Ecclesiæ, non appellatur ad Papam.* h. d. usque ad finem.

Denique quod quæris, si à civili Judice ante judicium, vel post, ad nostram audientiam fuerit appellatum, an hujusmodi appellatio teneat: tenet quidem in his, qui sunt nostræ temporali jurisdictioni subjecti: in aliis verò etsi de consuetudine Ecclesiæ teneat, secundum juris rigorem credimus non tenere.

CAP. VIII.

¶ *Lapsus biennii non præjudicat appellanti, quò minus ex causa legitima audiatur, saltem per beneficium restitutionis in integrum.* h. d. secundum uberiorem intellectum.

Idem *Plebano & Clericis sancti Nazarii de Albia.* c
(an. 1174.)

EX ratione *d*: [& infrà.] ¶ Verum si appellationem biennio elapso interpositam à sententia contra vos prolata, prosecuti non estis: dummodo prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse, nolumus quòd justitiæ vestræ debeat præjudicium generare. *e*

* *1. Cor. 5.* a *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Concil Lat. sub Alex. III. p. 10. c. 15.* b *C. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. par. 10. c. 7.* c *Albareto. aliàs, Albezar.* d *C. 2. eod. tit. in 1. compil. vid. Joan. de Ananis consil. 1. & Angelum consil. 39.* e *generari.*

CAP. IX.

¶ Si reus potè citationem vel notitiam literarum vitè ad curiam, delegatus in causa procedet: alias non. hoc dicit, cum c. suggestum. ℣. eod.

Idem *Vigorien.* a *Episcopo. (an. 1175.)*

MEminimus *b*: [& ℣.] ¶ Cæterùm cùm aliquam causam contingit tibi appell. remotâ committi: & adversa pars post citationem iter arripuerit ad sed. Ap. veniendi, non minùs poteris in negotio secundùm juris formam procedere. Quòd si ante citationem iter arripuerit, non est aliquatenus procedendum.

CAP. X.

¶ Supersedetur propter articulum, in quo appellatum est, etiam super principali causa, si sine illo articulo expediri non potest. h. d. inhærendo litera.

Idem *(an. 1180.)*

I. SUper eo *c* quod solicitudo tua quæsivit, prudentiæ tuæ duximus respondendum, quòd si de aliqua exceptione quæstio oriatur, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit meritò supersedendum: & si principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus supersedeatur.

¶ Non obstante appellatione ex falsa causa interposita, potest Judex ad ulteriora procedere. h. d.

Si autem adversa pars *d* de falsi suggestione in appellationem prorupit, non est sententia super hoc differenda.

CAP. XI.

¶ Etiam pro minoribus, seu levioribus causis appellari potest.

Idem.

DE *e* appellationibus pro causis minimis interpositis, volumus te tenere, quod eis, pro quacunque levi causa fiant, non minùs est, quàm si pro majoribus fierent, deferendum.

CAP. XII.

¶ Secundum canones appellatur etiam ante sententiam: secundùm leges non, nisi in quibusdam casibus: hoc primò. Et appellatio, & recusatio aquiparantur in hoc, quia sicut in appellatione requiritur causa rationabilis, ita & in recusatione: hoc secundo. Et tempus assignatum Judici ad causam decidendam, incipit currere a tempore præsentationis rescripti: hoc tertiò, secundùm verum intellectum.

Idem.

II. SUper eo *f*: [& ℣.] ¶ Sacri canones ante & post litis contestationem, & in prolatione sententiæ, & post, singulis facultatem tribuunt appellandi, leges autem seculares appellationem (nisi in casibus) ante sententiam non admittunt. In causis quoque Ecclesiasticis, ubi appellationis remedium tollitur, sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum *g*. Si autem intra certum tempus lis decidenda committitur, extunc terminus incipit currere *h*, cùm Judices contigerit literas recepisse.

[1 *Quòd interdum Judices delegati ab altera partium tanquam suspecti recusantur, hoc tua prudentia præsentibus literis innotescat, quòd.*]

CAP. XIII.

¶ Conventus super injuria Clerici, vel super adulterio, appellare potest, nisi sit notorius. h. d. cum c. seq.

Idem.

I. PErvenit *a* ad nos, quòd cùm Clerici se conqueranter ab aliquibus vulneratos, vel aliàs esse læsos, qui impetuntur, ad Apost. sedem appellant: [1 & ℣.] ¶ F. t. mandamus, quatenus si eorum excessus publicus non sit & notorius, eos Eccl. censurâ compellas, ut intra conveniens tempus appellationem interpositam prosequantur. Si verò publicus est & notorius, appellationis obtentu non prætermittas, quin eos excommunicatos denuncies, ipsosque facias sicut excommunicatos cautiùs evitari, donec passis injuriam satisfaciant, & cum literis tuis Apostolico se conspectui repræsentent.

[1 *Sed appellationem interpositam nolentes prosequi, conspectia hominum devitare contemnunt. Verùm quia quid tibi faciendum sit, exinde nostris literis certiorari desideras.*]

CAP. XIV.

¶ Summatum est supr. cap. proximo.

Idem *Archiepiscopo Toletano.*

I. COnsuluit *b* nos fraternitas tua: [1 & ℣.] ¶ Consult. t. t. duximus respondendum, quòd si aliqui, quos manifestum sit & notorium uxorem alterius detinere, aut injecisse manus violentas in Clericum, appellaverint: eorum appellationi non est aliquatenus deferendum. Sed cùm multa dicantur notoria, quæ non sunt, providere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere. Illos autem, qui appellant, à præsentia tua, cogere debes intra tempus conveniens appellationem interpositam prosequi, aut judicio tuo appel. remotâ parere.

[1 *Utrum deferendum sit appellationibus, quando causa frustratoriæ dilationis appellatur, nec interpositam appellationem prosequuntur. Super quo utique*]

CAP. XV.

¶ Hoc cap. summatum est supr. eod cap. meminimus.

Idem *Dulmens. Episcopo.*

SUggestum est *c* auribus nostris, quòd cùm oppressi ad præsidium Apost. sedis recurrunt, & appellatione factâ iter arripiunt, adversarii eorum appell. interposita cognoscentes, nec ad præsentiam nostram accedunt, nec responsalem transmittunt: cùm autem senserint illos nostras literas reportâsse, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos arripiunt veniendi, ut sic eorum solicitudinem, à quibus impetuntur, eludant. Tuæ consultationi taliter respondemus, ut si quis deprehensus fuerit, hoc ex fraude vel malitia facere, appellationi ejus non deferas, neque ob id causam tibi commissam terminare postponas: quia decretalem epistolam, quâ tales muniri videntur, non ad deprimendam *d* cujusque justitiam, sed ad removendum gravamen nos fecisse cognoscas.

CAP. XVI.

¶ Excommunicatus pendente cognitione appellationis, absitei potest ad cautelam: & si apparet eum legitimè appellâsse, non punitur pro eo, quòd interim celebravit divina.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.*

AD præsentiam nostram R. *e* Presbytero veniente, Episcopo Tusculano, & P. sanctæ Susannæ Cardin. tuam & ipsius causam commisimus audiendam. Qui ad objectionem tuam, licèt R. Presbyter non esset excommunicatus de jure, de facto tamen fecerunt eum absolvi. Ideoque mandamus, quatenus prædictum Presbyterum pro eo, quòd post excommunicationem contra appellationem factam divina cantavit, nullatenus inquietes, sed ad eum statum reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emissæ.

a *Vigoren.* b *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. c. 8. integra clausula extat in c. 6. qui Cleric. vel vov. in 1. comp. & post Conc. p. 21. c. 3.* c *Cap. 10. eod. tit. in 1 comp. & post Conc. par. 10. c. 9.* d *vide l. si uterin. cum not. C. de fide instrum.* e *C. 11. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. c. 10.* f *C. 13. eod. tit. in 1. comp & post Conc. p. 10. c. 12.* g *vid. l. si quis ex. & ibi Bart. ff. de jurisd. om. jud.* h *Dictio, currere, deest in omnibus antiq.*

a *Cap. 15. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. c. 13. vid. Bal. in l. adductos. C. de Episc. aud. & Dd. in c. Ram. de appell. lib. 6.* b *Cap. 16. eod. tit. in 2. comp. & post Conc. par. 10. c. 14.* c *C. 26. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 10. c. 19.* d *deprimendam.* e *C. 22. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. c. 22. vid. c. cupientes. §. quod per viginti. & ibi Gemin. de elect. l. 7.*

CAP.

CAP. XVII.

¶ Si appellans turbatur in possessione, super qua fuit appellatum, Judex à quo potest illam possessionem sibi reformare, appellatione in suo statu permanente. h. d. secundùm communem intellectum.

Idem Alex. III. *Cantuariensi Archiepisc.*

CUm *a* teneamur: [1 & ℣.] ¶ Quoniam igitur nos consulere voluisti, utrùm si eorum possessio, qui ad audientiam nostram appellant, turbata fuerit, tibi eam sibi liceat reformare, eo, de quo appellatio est interposita, prætermisso: Prudentiæ tuæ taliter respond. quòd si exinde ad te querela pervenerit, id ordine judiciario tibi licebit experiri. *b*

[1 *Consultationibus singulorum, quantum nobis Dominus ministraverit, respondere, tantò gratius tibi volumus responsum impendere, quanto personam tuam abundantiori diligimus charitate.*]

CAP. XVIII.

¶ Generalis & vaga appellatio respectu cujuslibet gravaminis non valet, sed restricta ad certam causam sic.

Idem *Episc. & Archidiacono Bononien.*

II. COnsuluit *c*: [& infrà.] ¶ Consul. vestræ t.r. quòd si generaliter appell quis interponeret ab omni gravamine, quod sibi posset contingere, hujusmodi appell. tenere non debet. Si verò ab aliquo Judice super omni gravamine, quod in una causa sibi possit inferri, quanquam generalis appellatio sit interposita, appellationi tamen ejus est ab eodem Judice deferendum.

[1 *Nos vestræ devotio, ut si appellatio, quæ ab omni gravamine interponitur, teneat, vestram prudentiam redderemus nostris literis certiorem, & ideò.*]

CAP. XIX.

¶ Appellatio frivola non excusat inferiorem, quò minùs teneatur obedire superiori, & ut de contemptu puniatur, nisi innocentiam suam aliter purget. h. d. Et est casus notabilis, in eo quòd dicitur istum esse puniendum.

Idem *Zamorensi Episc.* d

CUm parati *e* essemus tuas petitiones admittere, I. Diaconus Cardinal. olim Apostolicæ sedis Legat. proposuit, quòd cùm ad ejus vocationem contempsisses accedere, in personam tuam excommunicationis sententiam promulgavit: [1 & infrà.] ¶ Cumque N. Canonicus B. Jacobi firmiter asseveraret, quòd in legatione Regis esses, & ideò non potuisses ad vocationem prædicti Cardinal. accedere: Cardinalis contrà asseruit, quòd non in legatione Regis, sed in Salamantina Ecclesia, te suus *f* nuncius invenisset: [[2 & infrà.] ¶ Nos verò attendentes, quòd te non decuit contemnere obtentu appell. ad vocationem venire Legati: præcipimus, quatenus vel in persona propria, vel per nuncios idoneos Apostolico te conspectui repræsentes, innocentiam tuam (si poteris) ostensurus.

[1 *Post excommunicationem ejus, qui vice nostrâ fungebatur, te fecisti in Episcopum conferari.*]

[2 *Et tibi dixisset, quòd in alia Ecclesia te non esset requisiturus. Et cùm iterum ex parte tua fuisset propositum, quòd quando ven. fr. n. Archiepisc Compostellanus appellavit, tuam appellationem etiam interposuisset: Cardinalis adjecit, quòd appellatio illa tuæ in hac parte non potuit, quin ad ipsius vocationem accedere tenereris.*]

CAP. XX.

¶ Si mandatum factum ei, qui juravit stare judicio Ecclesiæ, excedit limites juramenti & licita promissionis, appellare poterit: alias secus. h. d. compendiose. Abb.

a *Cap. 25. eod. tit. in 1. compilat. & post Concil. part. 10. c. 25.* b *particula, experiri, vacare videtur.* c *Cap. 27. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. part 50. c. 54.* d *alias, Zameren. alit. Zamorien. al. Amoren. alit. Gemoten.* e *Cap. 29. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 10. c. 28.* f *Vid. l. si quis uxori. 9. appellationem. & ibi Bart. ff. de furt. & in l. eum qui. §. 1. ff. commod.*

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.*

II. AD hæc *a*: [& ℣.] ¶ Præterea de his, qui juramentum præstant, quòd Ecclesiæ stabunt judicio, & postèa appellant: Id tua solicitudo provideat, ut eos servare quod jurant, vel intra XL. dies post appellationem interpositam iter arripere ad ipsam prosequendam compellas.

CAP. XXI.

Summa ut sup. cap. proximo.

Idem *Carnotensi Episcopo.*

QUæstioni, quam facis, utrùm *b* appellationi illius sit deferendum, qui (sicut moris est) præstito juramento absolvi meretur, & antequam ei mandetur aliquid, vel mandato recepto causâ subterfugii appellaverit: Respond. quòd appellationi, quæ juramento ejus debeat derogare, non est in aliquo deferendum, sed statim erit in eandem reducendus sententiam: quæ (donec mandatum susceperit, & susceptum pro posse fuerit prosecutus) debet firmiter observari.

CAP. XXII.

¶ Appellans ab ordinario, postea de delicto ab eo commisso punirì potest per ipsum ordinarium. h. d. sed supple ad textum, idem esse de antea commissis, si nunc de illis accusatur, ut cap. ad hæc 1. sup. eod. & cap. proposuit. ℣. eod.

Idem *Vinton. Episc.* c

I. PRæterea *d* de his, qui ad sed. Apost. appellant, & postèa gravia committentes, se, dum conveniuntur, appellatione tuentur: Duximus respondendum, quòd eos appellatio non debet in sua iniquitate tueri, quò minùs eorum excessus censurâ canonicâ puniantur.

CAP. XXIII.

¶ Qui non detulit appellationi sui adversarii, de sua posteriori circa idem contra eum excipere nequit.

Idem *Grandensi Patriarchæ & S. Vitalis Presbytero Cardinali. (an. 1172.)*

I. COnstitutis in præsentia nostra *e* Abbate sancti Felicis & Presbytero R. pro controversia, quæ de electione Torcellanæ Ecclesiæ est suborta: [& ℣.] ¶ Ideoque mandamus, quatenus si Archidiaconus post appellationem & denunciationem excommunicationis, ad nominationem sæpedicti C. processerit, & Primicerius cum Canonicis, & Plebanus cum assensu Cleri Episcopatûs, vel majoris & sanioris partis, prænominatum I. in Episcopum & pastorem elegerint, non obstante appellatione præfati Archidiaconi, si ipse appellationi priùs factæ non detulit, electionem de præfato I. factam auctoritate Apostolicâ confirmetis.

CAP. XXIV.

¶ Appellans ab ordinario in una causa, in aliis coram eo respondere tenetur: potest tamen eum recusare ut suspectum, nisi convenitur de crimine manifesto, & in quo non cadit excusatio nec suspicio, ut quia imponitur pœna juris surgens ipso facto. h. d. secundùm intellectum intrinsecum.

Idem *Ebroacensi Archiepiscopo. (an. 1174.)*

PRopositum nobis M. *f* Clericus tuus, quod sæpè contingit, ut cùm aliquis super aliqua causa appellat in aliis cautis, in quibus non est appellatum, respondere recuset. Super quo consult. t. t. respondemus, quòd licèt pro illa appellatione non minùs teneatur in aliis, super quibus appellatum non est, respondere: Judex tamen, à quo appellatur (quia illi omnino suspectus est) eum non debet ad respondendum super aliis compel-

a *Cap. 30. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. part 10. c. 29. Gloss in canon. quod bene. 6 quæst. 4.* b *C 31. eod tit in 1 compil. & post Concil. part. 7 c. 20. ubi habet integram clausulam.* c *alias, Vintonien. alias Vintonen.* d *C 32 eod. tit. in 1. compil. & post Concil. part. 50. c. 53.* e *C. 37. eod. tit. in 1. compil.* f *C. 38. eod. tit. in 1 compil.*

lere, nisi pro crimine adeò gravi & manifesto, quo ipso actu meritò sit damnandus.

CAP. XXV.

¶ *Absolvitur excommunicatus cautione receptâ, licèt adversarius, vel excommunicator, ne absolvatur, appellet.* h. d. secundùm unum intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excomunicatio non fuit lata pro manifesta contumacia vel offensa: quia tunc non debet absolvi, nisi satisfactione præcedente, ut in cap. ex part. 1. infrà, de verb. signif.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an. 1180.*)

QUâ fronte nos *a* consulere valeas, non videmus, cùm dicaris ordinem juris pervertere: jam enim non in Ecclesia, sicut est canonicum & honestum, non etiam in palatio, non in camera tua, sed in camera Regis, contra debitum juris & Pontificalis officii dignitatem, Episcoporum electiones diceris confirmare: [1 & *infrà.*] ¶ Sane si quis pro contumacia vel alia qualibet causâ, interdicto vel excommunicatione tenetur adstrictus, & offert se ad justitiam, de his, pro quibus sententiam ipsam excepit, Judex eum (ne in excommunicatione decedat) absolvere poterit, etiamsi pars adversa, ne absolvatur, appellationis obstaculum interponat: ab ipso tamen ante absolutionem sufficienti cautione receptâ, quòd vel in præsentia Rom. Pontif. ad cujus audientiam appellatur, si maluerit adversarius, vel coram Judice, cui causam delegaverit, juris pareat æquitati. De his etiam, qui conqueruntur se irrationabiliter excommunicationi vel interdicto suppositos, illud idem dicimus, etiamsi ii, qui hujusmodi protulerunt sententiam, ad sedem Apostolicam duxerint appellandum.

[1 *Verum ne petitionibus tuis nostrum denegare videamur assensum, super his de quibus nos consulere voluisti, tibi, prout dedit nobis Dominus, respondemus.*]

CAP. XXVI.

¶ *Prælatus subditum suspendere vel excommunicare non debet, nisi monitione præmissâ: nec subditus contra disciplinam Ecclesiasticam appellare potest, maximè si est religiosus. Et Judex à quo, præfigit terminum appellanti ad appellationem prosequendam, intra quem si non prosequitur, Judex à quo reassumit jurisdictionem. Appellans verò non prosequens appellationem suam, condemnatur in expensis, appellato hoc prosequenti.*

Idem *in Concilio Lateranensi.* b (*an. 1179.*)

REprehensibilis *c*: [1 & ℣.] ¶ Præsenti decreto statuimus, ut nec Prælati (nisi canonicâ commonitione præmissâ) suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos, nisi fortè talis sit culpa, quæ ipso suo genere suspensionis vel excommunicationis pœnam inducat. Nec subjecti contra disciplinam Ecclesiasticam in vocem appell. erumpant. Si verò quisquam pro sua *d* necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur: intra quem si fortè prosequi neglexerit, tunc Episcopus libere suâ auctoritate utatur. Si autem in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit veniente, qui appellat venire neglexerit: si quid proprium habuerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum: ut hoc saltem timore territus *e*, in gravamen alterius non facile quis appellet. Præcipuè verò hoc in religiosis volumus observari, ne religiosi, cùm pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem *f* Prælati sui & Capituli disciplinam appellare præsumant, se humiliter se ac devotè suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdem injunctum.

[1 *Valdè consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut cum fratres & Coepiscopi nostri, seu etiam Archidiaconi, appellaturos quosdam in suis causis existimant, nullâ penitus admonitione præmissâ, suspensionis seu etiam excommunicationis sententiam ferunt, alii etiam dum superioris sententiam & disciplinam canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem objiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant, quod ad præsidium innocentium dignoscitur institutum. Quocirca ne vel Prælati sine causa valeant gravare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub appellationis obtentu correptionem valeant eludere Prælatorum.*]

CAP. XXVII.

¶ *Judex à quo non obstante appellatione cognoscit de causa, si appellans non prosequitur:* hoc primò. *Et Judex ut suspectus recusatus, potest alteri causam committere.* hoc secundo.

Idem *p. c. Eam te.*

III. AD *a* hæc: [1 & *infrà.*] ¶ Cùm à te super aliqua causa fuerit appellatum, fas tibi sit appellantes appell. remotâ compellere, ut vel appellationem interpositam prosequantur vel coram te juris pareant æquitati. Aut si alterutra partium te suspectum habuerit, te instante Judicem eligant *b*, qui propositam inter eos valeat dirimire quæstionem.

[1 *Præsentibus tibi literis duximus indulgendum, ut.*]

CAP. XXVIII.

¶ *Si Canonicus ad residentiam monitus appellet, statutus sibi terminus ad appellationem prosequendam: & interim deservitur beneficio per vicarium de fructibus beneficii sustentandum: & si appellationem non prosequitur, vel residentiam non facit, privatur Prabendâ.*

Idem *Salabriensi Episc.* c

II. PErvenit ad nos *d*, quòd cùm G. Ecclesiæ tuæ Canonicum, ut in ea residentiam faceret, monuisses, in appellationem prorupit: [1 & ℣.] ¶ Cùm ipse autem frustratoriæ dilationis causâ videatur dictus Canonicus appellâsse: mandamus, quatenus eum studiosè moneas, ut in eadem Ecclesia residentiam faciat: vel intra terminum eam prosecuturus, iter ad nos arripiat veniendi. Interim verò alicui honestæ personæ vices ejus in Ecclesia præfatâ committas, & ei de beneficiis illius assignes, unde possit congruè sustentari. Quòd si præfatus G. alterum istorum adimplere neglexerit, tu Præbendâ suâ privabis eundem, & eam alii idoneæ personæ concedas.

[1 *Et appellationi suæ terminum proximum festum S. Lucæ præfixit. Quoniam igitur indignum est, pro ejus & aliorum subterfugio prædictam Ecclesiam debitis obsequiis defraudari.*]

CAP. XXIX.

¶ *A Judice jurisdictionem exequente non appellatur.*

Idem. (*an. 1176.*)

III. COnsuluit nos tua fraternitas, utrùm sit *e* appellationibus deferendum à Rege Francorum pro Judæis interpositis, ut mancipia detineant Christiana: [1 & ℣.] ¶ Non convenit, ut pro hujusmodi appellationibus ab observatione decreti debeas abstinere.

[1 *Et utrum sustinere debeas, quòd de novo constituant Synagogas, ubi eas nullatenus habuerunt.*]

a *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part. 3 c. 2.* b *sub Alex. III. c. 6.* c *C. 42. eod. tit. in 3. compilat. Quam cauti & prudenter sententia excommunicationis formula fit, tradit Trident. Concil. Sess. 24. de reform. c. 3.* d *alii. sui.* e *perterritus. al. detentus. aliter, deterritus.* f *In C. Barb. contra regulam Prælati sui, & Capituli sui disciplinam appellare, &c.*

a *Cap. 43. eod. tit. in 1. comp.* b *Vid. leg. si suspecta. cum gloss. & l. secundò requiris. ff. eod.* c *Alias Salesburien., aliàs, Salesberien.* d *Cap. 44. eod. tit. in 1. comp.* e *Cap 1. eod. tit. in 2. compil. Quantam potestatem habeat Papa super Judæos, & alios infideles, tradit Innocent. & alii in cap. super his. ff. de vot. & vot. redempt.*

CAP.

CAP. XXX.

¶ *Qui ante citationem vel notitiam literarum missi nuncium ad Papam, appellare potest, ne delegatus procedat, secus si post.*

Idem *Genuensi* a *Archiepiscopo.*

(*an. 1175.*)

IV. AD hæc, sicut *b* asseris: [1 & ℣.] ¶ Respondemus, quòd Judex si ei constiterit appellantem, antequam partes essent citatæ, vel delegatio causæ pervenisset ad ipsum, qui appellationis interponit obstaculum, nusquam ad sedem Apostolicam destinâsse, factæ debet appellationi deferre: sed si post citationem fuerit destinatus, satis potest exequi, quod mandatur.

[1 *Quandoque super communi causa, quæ Judici appell. rem. committitur, altera pars appellat, asserens se pro eadem causa nuncium suum ad sed. Apost. destinâsse, ad quod taliter.*]

CAP. XXXI.

¶ *Qui non detulit appellationis interpositæ ad Papam, mittitur cum literis ordinarii ad curiam puniendus.*

Idem. (*ann. eod.*)

DE *c* Priore: [1 & *infrà.*] ¶ Cæterùm si præfatus Canonicus Priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilem reddunt, ad sedem Apost. appellavit, & ipse tali appell. deferre contempsit: eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto excessu satisfacturum ad sed. Apost. venire compellas.

[1 *Qui non deferens protectioni & appellationi vestræ ad sedem Apostolicam factæ, quendam Canonicum suum vestibus sivit omnibus usque ad camisiam spoliari, & eum accusationi & appellationi renunciare coegit, qui & de suis & quorundam fratrum enormitatibus nos muravit: id tua solicitudini duximus insinuandum, ut super hoc rei veritate diligentius inquisitâ, si inveneris, quòd pro evitanda disciplina prædictus Canonicus appellavit, eidem Priori propterea nullam pœnam infligere debes, quoniam sacra Rom. Ecclesia & hujusmodi appellationem non consuevit admittere, ne Monachis vel Canonicis regularibus præberetur audacia delinquendi.*]

CAP. XXII.

¶ *Contra constitutiones regulares, appellatio religiosum non defendit.*

Idem *universis Abbatibus.*

QUia *d* nos: [1 & ℣.] ¶ Ut Abbates, qui de alicui qua publica infamia publicè respersi sunt *e* aut convicti, deinde *f* in communi Capitulo commoniti, prælationi cedere noluerint, appellandi non habeant facultatem.

[1 *Elegit Dominus in hæreditatem sibi, & à longè de alto prospexit, pacì & tranquillitati vestræ, quantum divina gratia concedit, prospicere cupientes, auctorit. Apostolic. vobis concedimus & indulgemus.*]

CAP. XXXIII.

¶ *Judex à quo, potest præfigere terminum appellanti ad prosequendam appellationem, quo lapso, reassumit Judex jurisdictionem.*

Idem.

AD autes *g* nostras: [1 & *infrà.*] ¶ Appellanti ad prosecutionem appellationis, terminus congruus præfigatur: intra quem, si appellationem non fuerit prosecutus, extunc compellatur stare judicio delegati.

[1 *Te significante pervenit, quòd cum interdum tibi vel alii causas sub appell. rem. delegamus, altera partium, ut, tamen valeat declinare, Judicis delegati quæstiones incidentes opponit, & tum licèt in principali causa appell. rem. non sic procedendum, ut appell. tandem vocem prorupit, appellationi suæ terminum non præfigens; sicq; partem aliam sine prosecutione appellationis facit remanere suspensam. Postulas igitur tibi & aliis Judicibus indulgeri, ubi causæ sine appellatione committuntur, incidentes quæstiones sine debito appell. postpositâ valeas terminare. Cæterum cùm incidentes quæstiones sæpius præjudiciales non immeritò judicentur, petitionem tuam in hac parte non duximus admittendam. Sed ne quæ pars frustratoriè distrius affligatur.*]

CAP. XXXIV.

¶ *Si precedente gravamine quis submittit se protectioni superiorus, habetur pro appellante: dummodo serveverit ea, quæ in appellatione sunt necessaria.*

Idem *Abulensi Episc.* (*an. 1176. Romæ in Hispaniam.*)

AD audientiam *a* nostram noveris perveniſſe, quòd cùm Zamorensis Episcopus G. Presbyterum Ecclesiæ sancti Jacobi Zamoren. multipliciter molestaret: tandem idem Presbyter se & Ecclesiam *h* suam nostræ protectioni subjecit: [1 & *infrà.*] ¶ Licèt autem prædictus Presbyter ex simplicitate fortè verbum appell. non expresserit: quia tamen postquam se & sua nostræ protectioni subjecerat, non debuit sine causæ cognitione aliquâ sententiâ condemnari: mandamus, quatenus (si ita tibi constiterit) sententiam, quam præfatus Episcopus in eundem Presbyterum tulit, denuncies non tenere.

[1 *Sed præfatus Episcopus pro eo fortè, quòd expresse non appellavit, in eum post invocatum sed. Apostol. patrocinium, contra etiam privilegium Compostellana Ecclesiæ, indultum, excommunicationis sententiam promulgavit.*]

CAP. XXXV.

¶ *Causa non est ad Judicem à quo remittenda, appellatione adhuc non justificatâ, nisi de partium consensu.*

Idem *Archiepiscopo Tarracon.* c (*an. 1175.*)

ACceptâ *d* conquestione Canonicorum Pampillon. [1 & *infrà.*] ¶ Non debet ad eos causa remitti, nisi partes consenserint, à quibus noscitur appellatum.

[1 *Quòd dilect. fil. n. Dux Navarrorum eos bonis suis spoliâsset, causam ipsam tibi frater ad eorum petitionem commisimus terminandam. Verum quoniam nobis tacuerunt, quod ab audientia fuit ad sed. Apostol. appellatum, nec nos si hoc nobis constitisset, tuæ causam commisissemus examini, cùm.*]

CAP. XXXVI.

¶ *Delegatus etiam datus cum clausula, appellatione remotâ, recusari potest, si est consanguineus impetrantis, vel si fuit advocatus ejus in illa causa.*

Lucius III. *Galtero* e *Linconen. Episcopo.*

(*an. 1181.*)

POstremò fraternitati *f* tuæ literis præsentibus intimamus, quòd si causa alicui fuerit delegata, qui consanguineus sit illius, qui literas impetravit, aut in eodem negotio Advocati officio functus, vel ex alia justa causa suspectus: hujusmodi delegatus non immeritò poterit recusari, quamvis appellatione remotâ fuerit ei negotium delegatum.

CAP. XXXVII.

¶ *Sententia interdicti non suspenditur per appellationem sequentem.*

Idem *Norvicensi Episcopo.* g

V. AD hæc *h* quoniam sub interdicto aliqui constituti appellant, & deinde illud servare contemnunt, quid in hoc casu servandum sit consulere voluisti.

a *al. Januensi, sed idem est. nam olim Genuam, Januam vocabant.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. & de missione nuncii, an aliquid nunc operetur, vid. Panorm. infrà hoc tit. cap. ut debitus.* c *C. 3. eod. tit. in 2. comp. vid. Guid. Pap. hic.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* e *Verbum, sunt, deest in plur. antiquis.* f *alii. & deinde.* g *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil. unde cognosces apertè hunc decretalis sensum.*

a *C. 7. eod. tit. in 2. comp. vid. Lanfr. de Oreano in c. quoniam, supr. de probat.* b *Dictio, suam, deest in antiq.* c *al. Terracenensi.* d *C. 2. de rescript. in 2. comp. unde intelligitur hoc fragm. vid. legatus. ff. de offic. præf. & l. munerum. 6. judic. ff. de mun & hon.* e *al. Valtero. al. Gualtero.* f *C. 45. eod. tit. in 1. comp. & post Concc. p. 10. cap. 18.* g *al. Novariens.* h *C. 46. eod. tit. in 1. compil.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Noveris igitur, quòd sicut post appell. excommunicari non possunt, sic interdictum nequeunt, cui ante appell. eos constat suppositos, declinare.

CAP. XXXVIII.

¶ Judex appellationis remittit appellantem & causam ad priorem Judicem: nisi sibi constiterit à gravamine vel injusta sententia fuisse appellatum.

Clemens III. *(an. 1190.)*

CUm *a* in Ecclesia: [& ℣.] ¶ Accepimus, quòd quidam Clerici de Gual. occasione judicii tui, quod velle observare se jactant, Linconien. Episcopi Judicis ordinarii sine causa rationabili cognitionem evitant. Unde mandamus, quatenus si quando contigerit, aliquem de Clericis à præfato Episcopo ad tuam audientiam appellare, non antè appellationem admittas, quàm tibi constiterit eam vel à gravamine, vel injusta condemnatione *b* porrectam: alioquin ipsum ad prædicti Episcopi audientiam remittas, appell. remotâ ejus judicio pariturum.

CAP. XXXIX.

¶ Si appellans, qui non prosequitur, redit ad Judicem à quo, & iterum gravatur (non obstante primâ desertione) potest iterum appellare. h. d. & est casus notabilis. Panormit.

Idem.

DIrectæ *c* nobis tuæ literæ demonstrârunt, quòd cùm in tua præsentiâ causa cujusdam matrimonii tractaretur, in qua pars viri consanguinitatis vinculum opponebat: & pars mulieris ad sedem Apostolicam appellâsset, nec appellationem suam præfixo termino fuerit prosecuta: postmodum eâ renunciante appellationi, quam fecerat, tu in causæ cognitione procedens, de parentelâ testimonia recepisti: verùm quia mulieris pars iterùm appellavit, postulas, utrùm ad calculum sententiæ procedere valeas, edoceri. Respondemus igitur, quòd licèt juxta decretum Lateran. Concilii, postquam in termino prosequendæ appell. statuto, appellans suam appell. non fuerit prosecutus, auctoritate tuâ liberè possis uti: tamen quia iterùm appellavit (cùm secundùm jura ei licuerit *d* in eadem causa bis appellare) se à jurisdictione tua fecit exemptam, præsertim cùm hic ad separationem matrimonii, quod est res favorabilis, intentio viri procedat.

CAP. XL.

¶ Sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti lata sub conditione suspenditur, si ante conditionis eventum fuerit appellatum. h. d. inhærendo verbis literæ, ut sic satisfaciat cuilibet lecturæ. Et est decisio subtilis, & multùm allegabilis.

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

II. PRæterea *e* requisiti fuimus, si quis Judex ita protulerit sententiam: Nisi Sempronio intra XX. dies satisfeceris, te excommunicatum, vel suspensum, aut interdictum esse cognoscas *f*: ille in quem fertur sententia, medio tempore appellans, ad diem statutum minimè satisfecerit, utrùm ille sententiâ tali ligetur, aut interpositione appell. tutus existat? Videtur autem nobis, quòd hujusmodi sententiam appellationis obstaculum debeat impedire.

CAP. XLI.

¶ Si per rescriptum committantur plures articuli connexi, & in uno removeatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis, hoc dicit.

Idem.

SEcundò *a* requiris, cùm pluribus articulis in una commissione positis, in uno tantùm contingit appellationem expresse vetari: utrùm appellatio teneat, si super aliis fuerit appellatum? In quo tibi respondemus: quòd cùm secundum B. Gregorium *b* verba intentionis deserviant *c*, & hæc sit nostra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commissione ponuntur, justitia suum consequatur *d* effectum: in omnibus appellatio intelligitur interdicta. Nihil enim interest, utrùm inhibeatur primò, an secundò, medio *e*, an in fine: cùm (sicut utriusque juris argumenta nos docent) ea, quæ in principio, ad medium & ad finem: illa verò, quæ in medio, ad finem atque principium sæpè referri contingat.

¶ Causa suspicionis proponenda est coram Judice, qui recusatur, & probanda coram arbitris. h. d.

Tertiò postulas edoceri: [1 *& infrà.*] ¶ Consul. r. t. respond. quòd cùm aliquis Judicem proponit se habere suspectum, suspicionis causam coram eodem allegare tenetur: sed partes ut in aliquos non valdè remoros conveniant, per eundem Judicem debent cogi: coram quibus si causa suspicionis intra terminum competentem probata non fuerit, tunc demùm auctoritate suâ Judex utetur. Quòd si coram ipsis causa suspicionis probata fuerit, causæ cognitioni superfedere tenebitur recusatus. Ipsa namque ratio dictat, quòd suspecti & inimici Judices esse non debent.

[1 *Cùm aliquis Judicem tanquam suspectum recusat, an causam suspicionis debeat allegare, & eam, nisi manifesta sit coram eodem Judice, probare teneatur. Utrum etiam Judex possit in eodem judicio & negotio procedere, si ille qui suspitionem objicit, causam ejus aut non velit, vel non possit in jure probare.*]

CAP. XLII.

¶ Non tenetur Judex vel adversarius deferre appellationi, cui non detulit appellans.

Idem.

AN sit deferendum *f* appell. illius, quem adversatius de expoliatione post appell. legitime interpositam sibi facta *g* paratus est incontinenti convincere, nos duxisti per tuos nuncios consulendos. Respondemus, quòd cùm in eo quis *h* puniendus sit, in quo deliquit, qui appellationi deferre neglexit *i*, se beneficio reddit appellationis indignum.

CAP. XLIII.

¶ Habet duos intellectus: secundum primum hoc intendit: Merus executor non recusatur, nec ab eo appellatur, nisi modum excedat, maximè si est datus cum clausula, appellatione remotâ. Secundùm alium intellectum. h. d. A Judice suspecto non recedítur per appellationem, nisi modum excedat.

Innocentius III. *Illustri Regi Francorum.*

(an. 1208.)

NOvit ille *k*, qui nihil ignorat: [1 *& infrà.*] ¶ Præterea interdicti sententiam Cardin. non edidit, sed potiùs publicavit: nec fuit dictator ipsius, sed verius executor. Unde cùm secundùm jus ab executoribus appellari non possit, nisi forsan modum excederent in exequendo, nos etiam in literis super hoc directis ad ipsum, appellationis curavimus obstaculum inhibere, appellationi ab eo interpositæ non fuerat deferendum. De suspicionis autem *m* objectu, licèt eum meritò tibi suspectum non fuisse credamus, non tamen, & si fuisset,

a *Cap. 11. eod. tit. in 2. comp. Vid Guid. Pap. hic.* b *Vid. l. qui ad civilia. Cod. de appellat. & l. un. C. ut caus. post pubert. adsit tut.* c *Cap. 13. eod. tit. in 3. comp.* d *In omnibus manuscr. ei licuerat in eadem causa appellare secundò.* e *Cap. 14. eod. tit. in 2. comp. vid. Bald. in cap. commissa. de elect. lib. 6. & Anton. de Butrio in cap. licèt. de voto & voti redempt.* f *videtur deesse conjunctio, & quæ est in vet. comp.*

a *Cap. 16. eod. tit. in 2. comp.* b *lib. 26. in Job. c. 7.* c *vide l. pater. §. fundum. ff. de legat. 3. & l. cùm pater. §. dulcissimis & utrobique per Bart. ff. de legat. 2.* d *exequatur.* e *medio, an fine.* f *Cap. 17. eod. tit. in 2. comp.* g *al. factam.* h *vox, quæ deest in antiquioribus.* i *neglexerit.* k *vid. c. novit. sup. de offic. legat. cujus pars est. & c. 1. eod. tit. in 3. comp.* l *al. verùm.* m *In recent. impress. De suspicione autem objecta.*

propter appellationem interpositam ab eo desisterè debuisset, ad quod non proprio motu, sed nostro potiùs præcepto processit.

[1 *Quæ hic abscissa sunt, reperies supr. de off. legati, c. novit.*]

CAP. XLIV.

¶ Si appellatio recipitur à Judice, vel approbatur à parte, terminus ad eam prosequendam præfixus obtinet vicem peremptorii, ut in absentem procedatur, ac si peremptorie fuisset citatus: nec talis terminus præventus poterit ab aliqua partium.

Idem.

SÆpè *a* contingit, quòd cùm ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius neque per se, neque per responsalem idoneum appellationem interpositam prosequentis, vel forsitan ex malitia subsequentis responsalis mandatum procuratorium occultantis, lites, quæ de facili poterant terminari, remaneant indecisæ, cùm frequenter juris quæstio moveatur, cujus apud nos probationes necessariæ [in *b* contrario] non existunt, & interdum etiam facti quæstio de levi posset partibus præsentibus comprobari. Unde licèt in Lateranen. Concilio *c* fuerit constitutum, ut si in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo qui appellatus fuerat veniente, qui appellavit venire neglexerit: competentem illi recompensationem faciat expensarum, ut hoc saltem timore deterritus *d*, in gravamen alterius non facilè quis appellet. Quia tamen propter hoc quæstiones nihilominus prorogantur, præsenti decreto statuimus, ut si hujusmodi appellatio vel à Judice recepta *e*, vel à parte fuerit approbata, post terminum appellationi præfixum edicti peremptorii vires obtineat, ita videlicet, ut extunc in absentem perinde procedatur, ac si peremptorie vocatus ad judicium extitisset. Quod si forsitan interposita provocatio malitiosè recepta, vel approbata non fuerit, cùm constiterit legitimè provocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Salvis constitutionibus, de provocantibus post sententiam, promulgatis: quibus appellationes suas prosequi non curantibus, post terminum appellationi prosequendæ præfixum, rata manet sententia, quæ fuerat appellatione suspensa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam possit ab absente proponi, adversùs appellationem hujusmodi valeat allegari. Si quis autem terminum appell. prævenions, tacitâ veritate literas impetravit, & careat impetratis, & pœnam contumaciæ non evadat. Hoc autem in litibus, sive judiciis exercendis volumus observari.

CAP. XLV.

¶ Appellatione desertâ per negligentiam appellantis, potest Judex ex officio procedere in casibus, in quibus ejus officium exuberat: & est casus valdè notabilis.

Idem *Lemovicens. f & Cantuicen. Episcopis.*

(an. 1210.)

COnstitutus in præsentia *g* nostra Archidiaconus Claremon. nobis exposuit, quòd Claremon. Decanatu vacante, quidam Canonici vota sua in Episcopum transtulerunt, & Episcopus cum quibusdam aliis expresse consentientibus in eundem Archidiaconum ei contulit Decanatum, XI. Canonicis priùs appellantibus, ne quis assumeretur præter assensum omnium in Decanum, cùm electioni ejus XXV. tum per se, tum Episcopo medio consentirent. Cumque sancti Marcelli Presbyter Cardinalis tunc Apost. sed. Leg. per partes illas transitum faceret, non ut appellationi interpositæ derogaret, sed ut instructam transmitteret ad nos causam, sancti Egidii *a* & sancti Andreæ Abbatibus examinationem delegavit ipsius, & mandavit eisdem, ut partem contradicentem electioni Decani citarent ad ipsum, contradictionis suæ causam in ejus præsentia ostensuram: [1 & ℣.] ¶ Intellecto igitur per assertionem Cardinalis, quòd sub ea forma fuerat appellatum, ne sine assensu omnium procederetur in electione Decani, & quòd appellantes appellat. intra annum non fuerant prosecuti, nec erat propter quod eis esset biennium indulgendum, cùm sicut bis intra tempus legitimum simplicem nuncium ad sedem Apostolicam destinârant *b*, sic potuissent saltem semel procuratorem idoneum destinâsse. Ne tamen peremptorias exceptiones ex eorum parte propositas videamur sub silentio præterire, mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiac. facto Episcopi, ex quo nititur, sponte renunciâsse, vel prædictum Episcopum processisse ad electionem ipsius, prætermissis prædictis, sine quibus ne procederet in illa translatione voluntatum, ex qua nititur Archidiac. proponitur esse actum, ei super Decanatu silentium imponatis: alioquin nominationem seu electionem taliter factam de alio, & quicquid fuerit secutum ex ipsa, denuncietis irritum & inane.

[1 *Cum igitur Card. prædictus, quæ coram eo proposita sunt, nobis fideliter retulisset.*]

CAP. XLVI.

¶ Contra electum, vel confirmatum nullum aliud jus expectantem, non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maximè frustratoria ad impedendum electionis vel confirmationis effectum: sed possessione habitâ, poterit accusari vel denunciari. h. d. & secundùm hoc est casus notabilis.

Idem *Cancellario Metensi. (an. 1200.)*

II. COnstitutis in præsentia *c* nostra N. Decano sancti Salvatoris, & Cantore Metens. [1 & ℣.] ¶ Metens. Episcopus intimavit, quòd sancti Salvatoris præpositurâ vacante, die electioni præfixo per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum in virtute obedientiæ, ac sub animæ periculo Canonicos adjuravit, ut secundùm Deum, & juxta conscientiam suam unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendisse, quem Ecclesiæ magis utilem & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus Diaconis & Subdiaconis tribus, dictum Cantorem in Præpositum nominavit: Cantor verò ipse, qui Presbyterali officio fungitur, & Custos cum Scholastico & Magistro B. Sacerdotibus, Levitis duobus, & Subdiaconis quinque, te *d* concorditer elegerunt: cujus electionem tanquam à majori & saniori parte Capituli factam, (cùm de personæ tuæ honestate constaret) prædictus Episcopus confirmavit: & cùm tibi vellet domum *e* & investituram porrigere (ut moris est) Decanus ad sedem Apostolicam appellavit, contra te impotentiam duntaxat allegans, proponendo te in partibus illis, quasi penitùs impotentem, in quibus Præposituræ possessiones existunt, addens, quòd alia tibi objiceret in præsentia nostra, quæ tunc in præsentia Judicis suspecti noluit explicare.

Nos ergo, quia constitit evidenter illam appellationis causam, quæ fuit expressa, rationabilem non fuisse *f*:

a *Illidii.* b *destinaverant. alii destinârunt.* c *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. an necesse sit semper eligere magis idoneum, vid. Thom. 2. 2. quæst. 63. art. 2. ad 3. arg. Sot. lib. 3. de just. & jure. q. 6. art. 2. & Covarruv. in reg. peccatum. de reg. jur. lib. 6. in 2. p. relect. §. 7.* d *Hoc est, Cancellar. Metensem, cui hæc scribit Papa.* e *donum, habent aliquot exemplaria.* f *Quæ dicatur rationabilis causa, vide apud Bart. in l. quod verò ff. de leg. & in l. si postulaverit. §. ratio. ff. de adult.*

aliam autem tunc non expreſſit, ſi dixerit idem Decanus, quòd aliam vellet obijcere coram nobis, decrevimus tuæ confirmationis effectum non debere per ea, quæ ſunt propoſita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediendum electionis & confirmationis effectum, ſed in modum denunciationis, vel accuſationis duxerit proponendum, poſtquam pacificam ipſius Præpoſituræ poſſeſſionem fueris aſſecutus, proponendi licentiam non negamus.

[1 *Et D. Scholaſtico ejusdem Eccleſiæ tuæ procuratoribus benignam curavimus audientiam indulgere. Fuit autem nobis ex parte tua propoſitum, ſicut etiam ven. f. n.*]

CAP. XLVIII.

¶ Appellari poteſt, ſi locus non tutus partibus aſſignatur, etiamſi ſit ſcriptum, appellatione remotâ.

Idem *Vigorien. Epiſcopo. (an. 1212.)*

EX parte tua *a*: [1 & *infrà.*] ¶ Præſenti paginâ reſpondemus, quòd cùm excuſetur honeſtè, qui ad præſentiam delegatorum Judicum non poteſt ſecurè venire citatus, tu vel tui, quoties ad illos Judices vos evocari contigerit, ad quorum præſentiam vobis periculoſum eſt ire, liberè poteritis appellare, etiamſi in literis commiſſionis appell. fuerit remedium intercluſum, niſi Judices vobis aſſignent locum idoneum & ſecurum.

[1 *Fuit propoſitum coram nobis, quòd cùm inter Anglicos & Valen. ſint inimicitiæ manifeſtæ, & ad partes illas Anglicus ſit tranſitus periculoſus, pro viarum periculo & guerra quæ inter gentes illas frequentèr eſſe dignoſcitur continua: multi de cauſa ſua meritò diffidentes, te aliquando vel tuos auct. literarum noſtrarum trahere ſatagunt ad Judices in VValia conſtitutos, ut ſic indefenſæ cauſas etiam juſtiſſimas relinquatis, vel compoſitionem ſubeatis injuſtam pariter & damnoſam. Cùm igitur cauſas, quas committimus, ſic velimus ſine debito terminari, quòd neutra partium contra juſtitiam aggravetur, f. t. p. a. ſ. m. & tibi.*]

CAP. XLVIII.

¶ Licitè appellat reus, ſi non auditur excipiens procuratorem actoris non habere ſufficientes mandatum, vel ſe priùs conventum per aliud litigari, de quibus non fit mentio in ſecundis. hoc dicit, quoad titulum.

Idem *Epiſcopo, & Decano & Præcentori Herfordenſi. (an. 1212.)*

SIgnificavit *b* nobis Magiſter hoſpitalis Eboracenſ. [1 & *infrà.*] ¶ Præterea Capitulum Eboracen. auctoritate quarundam literarum, in quarum ſigillo continebatur ſigillum Capituli ad citationes tantùm, cùm aliud ſigillum Capitulum illud noſcatur habere, quendam conſtituebat actorem: ſed licet idem Magiſter allegaverit, quòd occaſione literarum illarum actor non deberet admitti, & inſuper adjunxiſſet, quòd auctoritate literarum quarundam à nobis ad alios Judices obtentarum, priùs conventus non debuit per literas poſteriores, in quibus nulla fuerat mentio de prioribus, conveniri: Judices tamen exceptiones hujuſmodi admittere noluerunt, propter quod vocem ad nos appellationis emiſit. Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit ob dictas cauſas, vel earum aliquam ad noſtram fuiſſe audientiam appellatum: revocato in irritum, quicquid poſt appellationem hujuſmodi noveritis eſſe factum *c*, partes, &c.

[1 *Quòd cùm P. quondam rector Hoſpitalis illius diem clauſiſſet extremum, ven. f. n. Eboracen. Archiepiſcopus, ad quem & prædeceſſores ſuos hoſpitalis ejuſdem ordinatio pertinuit ab antiquo,*

a *Cap. 6. eod. tit. in 3 comp. prater Philippum de Perus. hic vid. Bartol. in l. ante ſententiam. ff. de appell. recipiendu.* b *C. 6. eod. tit. in 3. compil. De materia ſigilli, vid. Felm. in c. ſuper. de fide inſtr. Decium in ca. 2. poſt cæſ. ſup. de prob. & quos citavit in c. de fide inſtr.* c *attentatum.*

voluus ipſum ex defectu rectoris diſpendium ſuſtinere, dictum l. Presbyterum ejuſdem domus a ſuis fratribus unanimiter in rectorem electum præfecit ibidem, ſperans, quòd domus iſta per ipſum tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus recipiet incrementum: procedente verò tempore Decanus & Capitulum Eboracen. Eccleſiæ, tanquam ad ipſos hoſpitalis ejuſdem ordinatio pertineret, Magiſtrum ipſum à ſua adminiſtratione officio removere volentes, literas ſuper hoc Apoſtolicas ad Decanum Lingonen. & ſuos conjudices impetrârunt, quarum auct. in jus vocari fecerunt tam Archiepiſcopum, quàm rectorem: partibus igitur die peremptoriè aſſignatâ coram ipſis Judicibus conſtitutis, Judices alis vices ſuas commiſerunt, ſolâ ſibi deſinitivâ reſervatâ.]

CAP. XLIX.

¶ Licitè appellat reus, ſi non auditur petens declarari rem petitam in libello.

Idem *Magiſtro G. Archid. & a VVormanno Canonicis Sueſſionen. (an. 1212.)*

SIgnificantibus *b* T. & R. fratribus, noſtro fuit Apoſtolatui declaratum, quòd cùm inter ipſos ex una parte, & V. ex altera, ſuper quadam terra coram Judicibus delegatis quæſtio verteretur, ipſi cùm plures terras haberent, ut terra illa, ſuper qua quæſtio vertebatur, oſtenderetur eiſdem, à Judicibus poſtulârunt: quod cùm ipſi facere denegarent, ad noſtram audientiam provocârunt. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, ſi quid poſt appellationem noveritis attentatum, &c.

CAP. L.

¶ Judex à quo non poteſt ſtatuere terminum ad ſiniendam appellationem: quòd ſi fecerit, intelligitur ſtatuiſſe ad ſe proſequendum.

Idem *Eboracen. c. Epiſcopo, & de Luc. & de Monte melii Abbatibus. (an. 1213.)*

EX inſinuatione *d* Prioris & Canonicorum ſanctæ Barbaræ nobis innotuit, quòd cùm inter ipſos ex una parte, & V. Camerarium de Tangar *e* ex altera, ſuper quodam manerio *f* coram Judice ordinario quæſtio verteretur, & idem Camerarius ad noſtram audientiam appellaverit, appellationi terminum non præfigens, dictus Judex, qui cauſam illius videbatur fovere pro eo, quòd quidam Clericus commenſalis ſuus, dicti Camerarii in eadem cauſa fuerat Advocatus, hunc terminum appellationi præfixit, ut ad Feſtum Purificationis utraque pars eſſet ab appellationis proſecutione reverſa, licet non potuerit nobis legem imponere, ut eam teneremur intra dictum terminum expedire, cùm & ſecundùm legitimas ſanctiones lis, quæ in conſiſtorio Principis ſperatur inferri, abſque damno moræ intacta permaneat, donec ipſam faciat introduci, & à procetibus dirimi juxta morem. Interim autem nuncius Camerarii prævenies nuncium eorundem, nec ipſo uſque ad terminum legitimum expectato, impetravit literas & receſſit. Quia verò fraus & dolus alicui patrocinari non debent, mandamus, quatenus ſi eſt ita, partibus convocatis, audiatis cauſam, &c.

CAP. LI.

¶ Qui extra judicium appellat, ex veriſimilibus & probabilibus cauſis, ne in poſſeſſione moleſtetur, ſi poſſeſſi ſpoliatur, reſtituatur ante omnia in ſtatum, in quo erat tempore appellationis emiſſæ. h. d. inhærendo verbis literæ, & ut mos geratur unicuique lecturæ. Panormitan.

Idem *Roſen. & Bonden.* g *Epiſcopis. (an. 1213.)*

a *Male Vin. Normanno.* b *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* c *Abricuen. al. Abricen. Epiſc. & de Luen. & Monte morelli, Abbatib.* d *C 8. eod tit. in 3. compil.* e *Tangari. al. Tanger.* f *Hic peperam in vulgatu, monaſterio.* g *Bondonen. al. Roſenen. & Londonen. al. Bonden. & Londonen.*

BOnæ *a* memoriæ O. de Camera perſona Eccleſiæ de Fanen. viam univerſæ carnis ingreſſo, Abbas ſancti Auguſtini Cantuarienſis ejuſdem Eccleſiæ, quam ad ſe aſſerit pertinere primò per quoſdam Monachos, ſecundò per ſeipſum poſſeſſionem ingreſſus, ad nos pluries vocem appellationis emiſit, ne quis eum ſuper poſſeſſione ipſius Eccleſiæ præſumeret moleſtare: cumque aliquandiu prædictam Eccleſiam pacificè poſſediſſet, quidam Laici Cantuarienſis diœceſis ipſum Abbatem & Monachos de poſſeſſione ipſius Eccleſiæ, per violentiam ejecerunt: [1 & ſ.] ¶ Procurator verò Archidiaconi propoſuit ex adverſo, quòd defunctâ perſonâ Eccleſiæ, Archidiacono tantum datur ejus cuſtodia: imò Archidiaconi, qui fuerunt pro tempore, tam de jure communi, quam de generali conſuetudine, tam in illa Eccleſia, quàm in aliis univerſis ejuſdem diœceſis, hoc jure ſemper uſi fuerunt. Præterea præfatus O. nomine Archidiaconi Eccleſiam poſſedit eandem, utpote qui ei unam procurationem, & V. ſol. nomine Eccleſiæ annis ſingulis exolvebat: [2 & *infrà.*] ¶ Præmiſſis igitur diligenter inſpectis, prædictos Abbatem & Monachos in eum ſtatum, in quo tempore appellationis factæ ex veriſimilibus & probabilibus cauſis ad nos legitimè interpoſitæ fuiſſe noſcuntur (proprietatis parti utrilibet ſalvo jure) decernimus reducendos, ac fructus medii temporis perceptos *b* cenſuimus pariter aſſignandos eiſdem.

[1 *Hi igitur & alii pluribus ex parte Abbatis & Monachorum propoſitis.*]

[2 *Eodem O. ſublato de medio apud Archidiacon. animi poſſeſſio dignoſcatur remanſiſſe, quæ non perditur niſi Archidiacon. ſe putaret poſſe depelli, vel niſi veniens non fuiſſet admiſſus. Et ergo Monachorum poſſeſſio, quæ potius detentio clandeſtina debet dici, quamdiu Archidiacon. ipſam poſſeſſionem non perdidit, & ſi eam Monachi non potuerunt rehabere, cùm duo in ſolidum quicquam poſſidere non poſſint. Cùm igitur Archidiacon. potuit ſuo jure in poſſeſſionem intrare, ac tenentes de facto fortius ejicere potuit nullo exiſtente, nec ullatenus reſiſtente ſibi jus proprium reſervare, cùm juris executio nullam habere injuriam dignoſcatur. Ad hæc Monachi poſſeſſionem Archidiaconi non poſſunt aliquatenus advocatione, & ſi eos eam habuiſſe conſtaret, quæa cùm eos nequaquam de poſſeſſione ejecerit, nec hoc probatum fuerit, nec in jure confeſſum, non habent quid objicant extraneo detentori, præſertim cùm & ipſi antè ſuæ poſſeſſionem intraverint, & injuriam aliis facientes jus aliquod acquirere nequiverint. Appellatio quoque, quam Monachi ſe interpoſuiſſe proponunt, penitùs nulla fuit, cùm non niſi à gravamine præſenti, præterito vel futuro debeat appellari. Archidiaconus verò nec priùs eos gravaverat, nec ipſos poſt appellationem gravavit, cùm rem vacuam, quam cuſtodiendi jus habet, imò quam ex officio cuſtodire tenetur, in cuſtodiam ſuſcepiſſe noſcatur. Denique appellationi Monachorum non fuerat ullatenus deferendum, quoniam ſi ad eos eadem Eccleſia pertineret, non debuerunt auctoritate propriâ ipſius poſſeſſionem intrare, præſertim cùm ſciverunt vel ſcire debuerunt, quòd cuſtodia Eccleſiarum vacantium ad Archidiacon. pertinebat, & ſi tunc idem Archidiaconus præſens eſſet, eandem denegâſſet eiſdem, & ſibi prout ad ejus ſpectavit officium tenuiſſet: Cùm autem clandeſtina fuiſſet eorum poſſeſſio, non potuerunt verè poſſeſſores haberi, cùm ſuper poſſeſſione nequeat injuria fieri clandeſtino poſſeſſori.*]

Idem Innoc. III. *S. Auguſtino, & S. Gregorii Prioribus. (an. 1213.)*

II. DIlecti filii Jo. *a* & H. Prioris & Monachorum Cantuarien. Eccleſiæ nuncii retulerunt, quòd cùm pro cauſa, quæ inter dictos Priorem & Monachos, & Cantuarien. Archiepiſcopum ſuper capella de Lamede vertebatur, ab ipſis ad ſedem Apoſtolicam mitterentur, idem Archiepiſcopus poſt iter arreptum in eos excommunicationis ſententiam promulgavit. Cùm autem plus ſit ad ſedem Apoſtolicam factò provocare quàm verbo, & ipſis propter dictam cauſam ad Romanam Eccleſiam venientibus intelligatur ad ſedem Apoſt. provocatum: mandamus, quatenus ſi eſt ita, dictos Jo. & H. denuncietis excommunicationis vinculo non teneri.

CAP. LIII.

¶ Per clauſulam, appellatione remotâ, inhibetur omnis appellatio, quæ à jure non indulgetur expreſsè. hoc dicit, uſque ad §. verum.

Idem *Epiſcopo b Helin. (an. 1213.)*

PAſtoralis officii diligentia *c*: [& *infrà.*] ¶ Quæſivisti *d*, utrùm quando inhibetur appellatio in reſcripto, fruſtratoria tantùm inhibita videatur? Nos igitur attendentes, quòd per appellationem fruſtratoriam, etiamſi non fuiſſet inhibita, negotium non debeat impediri, reſpondemus, quòd quælibet provocatio intelligitur removeri, quæ à jure non indulgetur expreſsè: ſed ſi appellans fuerit gravatus injuſtè, gravamen hujuſmodi per ſuperiorem poterit emendari.

¶ Licèt excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominus denunciari poteſt, & beneficii reditibus ſpoliari. hoc dicit.

Verùm quia multotiens *e* quid ad tempus per appellationem legitimam à Judicis ſui, quoad aliquem certum articulum, eximitur poteſtate: conſuluiſti nos, utrùm ſi quis excommunicationis ſententiâ innodatus, ante denunciationem ipſius ab ea, tanquam minùs rationabiliter promulgata, in eo caſu, in quo ante ſententiam appellatio vires obtinuiſſet, curaverit provocare, eòquòd per appellationem interpoſitam excommunicantis videtur juriſdictio dormitaſſe, ipſe denunciare poſſit eundem, & ad tempus Eccleſiaſticis beneficiis Clericum ſpoliare? Nos itaque reſpondemus, quòd cùm executionem excommunicatio ſecum trahat *f*, & excommunicatus per denunciationem ampliùs non ligetur, ipſum excommunicatum denunciare potes, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus Eccleſiaſtici meritò ſubtrahuntur, cui Eccleſiæ communio denegatur.

CAP. LIV.

¶ Si appellans ad ſuperiorem, comparet coram Judice inferiori ſuper concurrentibus ipſam appellationem, ipſi appellationi renunciare videtur. Si autem proteſtetur, quòd propter hoc non intendit renunciare appellationi, tanquam contraria allegans, non eſt audiendus: niſi notorium ſit, actum illum eſſe injuſtum, ſuper cujus emendatione adivit inferiorem. h. d. & eſt bonus caſus.

Idem *Epiſcopo Pariſienſ. (an. 1213.)*

SOlicitudinem *g* paſtoralis officii: [1 & ſ.] ¶ Sanè cùm ſicut recepimus, duobus coram Epiſcopo litigantibus,

a *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. Vid. Philip. Franc. in ſuis quæſtionib. in materia petit. quæſt. 1.* b *Dictio, perceptos, deeſt in vetuſtior. exemplar. & in Codic. Barb. juxta vocem fructus, in margine hæc: perceptos qui percipi potuerunt. ſupr. de reſtitut. ſpol. c. gravi.*

a *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp.* b *al. Elten. al. Helen.* c *Sup. de off. & pot. jud. del. & paſtoralis. & cap. 11. eod. in 3. compil.* d *Vid. Bald. in l. 3. C. de appell. & Anton. Butrig. in ca ut debitus. inſt. hoc tit.* e *Vid. quid per hunc §. determinat. Rom. conſil. 482. in caſu præmiſſo, in 2. dubio.* f *Excommunicatio trahit ſecum executionem.* g *Cap. 12. eod. tit. in 3. comp. Felin. in cap. cum An. Ferrarienſ. ſupr. de conſtit. & DD. in l. non ſolum. §. morſe. ff. de nov. operis. nunciat.*

Bonæ

alter eorum ad sedem Apostolicam appellâsset, Episcopus appellationem reputans contumacem, ipsum excommunicationis vinculo innodavit: qui coram Metropolitano de Episcopo sibi petiit justitiam exhiberi, asserens, quòd post appellationem legitimè ad nos interpositam ipsum excommunicaverat, & petens se ad eum statum, in quo fuerat appellat. tempore, à Metropolit. reduci, denunciari videlicet absolutum: adjiciens etiam, quod appellationi non renunciabat objectæ, sed prosequi volebat *a* eandem: [2 *& infrà.*] ¶ Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd sicut Metropolitanus de appell. ad nos interposita cognoscere omnino non valet: sic nec de his, quæ post appellationem fuerant innovata, dummodo *b* de aliis cognosci non possit, nisi de appell. pariter cognoscatur, vel de iis, quæ appellationis causam contingere cognoscuntur. In quo casu si Metropolitanus ad cognoscendum partes suas interponere fortè præsumeret, Episcopus posset ad appellationis beneficium convolare: nam ad officium ejus, qui de appellatione cogniturus est, pertinet prudenter corrigere, quæ contra ipsam invenerit attentata. Si verò notorium existeret, quòd mandatum Episcopi indiscretum fuerat vel injustum, cui non tenebatur subditus obdire, ac per consequentiam ei liqueat evidenter subditum legitimè provocâsse: potest Archiepiscopus auctoritate Metropolitanâ declarare subditum irrationabiliter extitisse anathematis mucrone percussum. Cùm autem excommunicatus, qui appellaverat, juxta præscriptam formam coram Archiepiscopo deponit contra Episcopum quæstionem, Metropolitanus ad cognoscendum de causa potest interponere partes suas, cùm ille appellationis prosecutioni renunciare tacitè videatur. Sed si verbo vel facto appellationem se velle prosequi protestetur *c*, non est, tanquam adversa perens, & sibi contrarius, audiendus.

[1 *Officii fideliter exequeris, cùm super dubitationibus juris responsa sed. Ap. postulas edoceri.*

[2 *Unde tua fr. requisivit à nobis, utrùm Metropolitanus de hujusmodi conquestione cognoscere valeat: & si reperit eum legitimè provocâsse, utrùm denunciare eum debeat absolutum: & an si Episcopus coram Archiepiscopo appellaverit, ne is, qui excommunicatus ab eo fuerat, absolvatur, appellatione sit hujusmodi deferendum.*]

CAP. LV.

¶ Per appellationem legitimè interpositam, principale cum accessoriis ad Judicem appellationis defertur, & sententiæ excommunicationis & interdicti post appellationem latæ non tenent.

Idem *Episcopo & Cantori Trecen. (an. 1213.)*

DIlectis filiis *d* Decano Altissiodorensi, ac Magistro R. Altissiodorensis Episcopi procuratore in nostra præsentia constitutis, idem Magister proposuit, quòd cùm dictus Episcopus Presbyterum domûs Dei, in qua dispensationem e plenariam obtinere dignoscitur, detineri faceret vinculis manciparum, pro eo quod bona quædam ejusdem domûs, quæ furtivè subtraxerat, restituere detrectabat, propter quod etiam ab eodem Episcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus, & suprædictus Decanus Episcopum monuisset, ut ei restitueret, vel saltem recredereet *f* Presbyterum memoratum *g*, quem ad jurisdictionem suam spectare firmiter asserebat: Episcopus metuens, ne Decanus aliquid in suum præjudicium attentaret, se ac suos, statum Ecclesiæ, ac civitatis, protectioni Metropolit supponens, ad ejus audientiam appellavit. Verùm Decanus post modicum tempus interdictum hujusmodi promulgavit, ut Episcopo in civitate præsente, à divinis in Altissiodoren. Ecclesia cessaretur. Postmodum verò cùm die appellationi præfixo comparuissent partes coram Officiali curiæ Senon. Decanus allegans, quòd appellationi ab Episcopo interpositæ ideò non duxerat deferendum, quoniam Presbyter suprædictus adhuc in vinculis tenebatur, quando ad nos vocem *a* appellationis emisit. Officialis autem judicavit irritum interdictum à Decano post appellationem Episcopi promulgatum: [1 *&*].] ¶ Quia verò idem Episcopus diversos modos expressit, secundum quos Decano paratus fuerit super captione Presbyteri justitiam exhibere, ad Metropolitanam sedem appellans, Decanus non potuit post hoc ferre sententiam interdicti: & ideò sententiam ipsam ab eo post appellationem legitimè promulgatam, irritam decernimus & inanem, non obstante, quòd Decanus ad excusationem suam quasi variando proposuit, quòd priusquam Episcopus appellâsset, sententiam tulerat, cujus effectum ad tempus duxerat suspendendum: cùm interim appellatione interpositâ procedere non debuerit ad sententiam exequendam, Officialis processum, qui post appellationem hujusmodi sententiam inter licti irritam & inanem decrevit, temerarium judicantes: cùm appellatione ad nos interpositâ nihil debuerit innovari. Præterea licèt excommunicationis sententia in Decanum per Episcopum promulgata, ritè lata primâ facie videretur, cùm per dictum Officialem esset prohibitum, ne servaretur in Ecclesia interdictum, & Decanus ne celebraretur in Ecclesia prohibendo, divinum videretur officium perturbare: quia tamen per appellationem ad nos interpositam ex parte Decani, cui etiam Officialis duxerat deferendum, Apostolos concedendo, non solùm principale negotium, sed accessoria etiam ad nostrum referebantur examen, eandem sententiam post appellationem hujusmodi promulgatam decernimus viribus caruisse. Verùm licet Archiepiscopus post appellationem prædictam, de qua sibi per Officialis literas innotuerat, Decanum denunciaverit evitandum: Senon. tamen Canonicos (qui saniori dicti consilio communicaverunt eidem, ut appellationi ad nos interpositæ magis, quam denunciationi ab Archiepiscopo factæ deferrent) inculpabiles judicamus.

[1 *Hu igitur & alii, quæ utrinque fuêre proposita coram nobis, intelleximus evidenter, quòd si Episcopus prudenter & utiliter providisset, & reddidisset Decano Presbyterum suprædictum, ad omnem prorsùs scandali materiam amputandam.*]

CAP. LVI.

¶ Postquam Papa aliquam causam ad se revocat, non valet processus postea per minorem Judicem factus: si ut non-valeret, si fuisset ab eo legitimè appellatum. hoc dicit, ut cuilibet lecturæ satisfiat.

Idem *Mediolanen. Archiepiscopo. (an. 1212.)*

UT nostrum *b* prodeat de vultu Dei judicium: [1 &]. ¶ Judicibus dedimus in mandatis, ut si post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum judicium revocavimus, traditionem sigilli dicto H. à te cognoscerent esse factam, eam decernerent irritam & inanem, inhibentes illi, ne quomodolibet eo uti præsumeret: Cùm plus sit Romanum Pontificem ad se aliquod revocare e negotium, quam quemquam ad eum super aliquo negotio provocare.

a *Vid. leg. si filiusfam. ad Maced. & l. 2. C. de jure dotium.* b *al. dummodo de illis, &c.* c *protestetur.* d *Cap. 13. eod. tit. in 3. comp.* e *diss sitionem.* f *Redd ret, legebatur: sed, recredaret, reposuimus.* g *Vid. leg. jure. ff. ad mu. & l. 2. §. per hanc. cum gloss. ff. de rei vend.*

a *Dubio, quando, deest in omn. antiq. aut in quib. legitur ita: adhuc in vinculis tenebatur ad nos voce, &c.* b *Ex 3. compilat. tit. ut Ecclesiastica bona sine diminutione conservantur. ea. ut nostrum inf. ut Ecclesiastica ben. sine dim. conf. ubi qua hic desunt reperies. vid. Archid. in c. multum stupeo. 3. q. 6.* c *al. evocare.*

CAP.

CAP. LVII.

¶ Si terminum appellationis prosequendæ statutum ab homine altera pars præveniat, hoc tacito literas impetrando, litera non valent: sed terminum juris etiam appellatus prævenire potest, dummodo nimium non præcurrat: & ubi ex dilatione imminet periculum, etiam neutra parte prosequente potest Judex ad quem supplere, partes compellendo ad prosecutionem.

Idem *Abbati sancti Felicis, & G. Canonico Bononiensi. (an. 1212.)*

OBlatæ *a* nobis vestræ literæ continebant, quòd cùm quidam Judices, quibus causa, quæ inter Sambr. & Rinocor. plebes vertebatur, fuerat ab Apostolica sede commissa, pro plebe Sambriensi sententiam protulissent, & à procuratore plebis de Rinocor. ad nos fuerit sine termino appellatum, nec delatum appellationi fuisset, nec ad prosecutionem ipsius terminus à Judicibus partibus assignatus: Plebanus de Sambr. super observatione prædictæ sententiæ (sicut rationabiliter lata erat) nostras ad vos literas, & alia pars alias commissionis literas à nobis super infirmanda eadem postmodùm ad alios Judices impetravit, nullâ in posterioribus literis de prioribus habitâ mentione, unde in dubitationem revocato, an posteriores Judices, vel vos de illa debeatis cognoscere, nos super hoc consulere voluistis: [*& infrà*] ¶ Licèt igitur appellanti legitimè à sententia indulgeatur annus à lege, aut ex justa causa biennium ad appellationem interpositam prosequendam: quia tamen hujusmodi terminus potest restringi non solùm à provocante, verùm etiam à Judice, à cujus sententia provocatur (cùm ideò sit constitutum, non ut terminus ipse præveniri non possit, sed ne valeat prorogari) credimus distinguendum, in quo literæ impetrantur: & quidem quando certus terminus ab appellante, vel à Judice appellationi præfigitur prosequendæ, si eo tacito appellatus literas impetraverit, hujusmodi literæ tanquam tacitâ veritate subreptæ, obtinere non debent aliquam firmitatem. Si verò non sit aliquis terminus à Judice vel ab appellante præfixus, pars appellata intra terminum constitutum à lege (dummodo nimium non præcurrat, ut appellantem in commissione impetranda supplantet) commissionis literas poterit impetrare, quarum auctoritate in appell. causa legitimè procedatur, ita quòd si appellans voluerit in causa appellat. procedere, oportebit eum agere sub Judice sic obtento, nisi possit eum legitimè recusare: quòd si agere noluerit, appellatus *b* potest nihilominus prosequi causam ipsam, maximè si sentiat sibi ex dilatione imminere gravamen. Superior quoque Judex si viderit ex dilatione periculum imminere, potest & debet neutro prosequente appellationem occurrere, ut periculum evitetur, puta, si à sententiâ lata super confirmatione alicujus electi fuerit provocatum, & utraque pars velit etiam ad annum prosecutionem appell. differre, potest utique (imò debet) superior Judex, ad quem fuerat appellatum, terminum provide moderari, ne gregi Dominico diu desit cura pastoris. Ex his igitur consult. vestræ noveritis esse responsum, quòd per posteriores non derogatur priotibus legitimè impetratis, per quas ad confirmandam sententiam vel infirmandam, prævia potest ratione procedi.

a *C. 1. eod. tit. in 4 comp. Et quia varii sunt hujus decret. articuli, varia loca sunt videndi. Dost. Feder. de Senis consil. 28. incipit, pontifex quæstionis. Felinus in c. ex tenore sup. de resc. Rom. cons. 483. in c. dubitatur. Caldet. cons. 14. tit. de reser. ubi quatuor, an de literis nulla fieri mentio debeat.* b *Ita legend. agere noluerit appellatus, &c. ubi intelligitur appellans.*

CAP. LVIII.

¶ Alterâ parte contumaciter absente, potest Judex appell. etiam principale negotium definire, si post litem contestatam fuerit appellatum.

Idem. *(an. 1221.)*

PEr tuas *a* literas requisisti, utrùm si post latam sententiam, vel saltem post depositiones testium publicatas, fuerit ad sed. Apost. appellatum, hi qui super hoc delegantur à nobis, si altera partium eorum se noluerit conspectibus præsentare, causam sibi delegatam *b* judiciali possint calculo terminare. Nos igitur consult. taliter respondemus, quòd cùm lis super eodem negotio coram primis Judicibus sit legitimè contestata, poterunt *c* Judices delegati (eo, qui convenitur, se per contumaciam absentante) cùm eis de meritis causæ liquebit, commissum sibi negotium definire.

CAP. LIX.

¶ Notabile & famosum cap. habens multa nova dicta utrumque jus limitantia. & h. d. in summa, inhærendo simpliciter verbis literæ. Appellans ante sententiam tenetur exprimere causam rationabilem coram ipso Judice à quo: nec admittitur exceptio, quòd prius miserat nuncium ad sedem Apost. vel quòd literas impetraverat, quæ nondum sunt Judici præsentatæ.

Idem *in Concilio generali. d (an. 1216.)*

UT debitus *e* honor deferatur Judicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus & expensis: Statuimus, ut si quis coram idoneo Judice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem Judicem absque rationabili causa non provocet, sed coram illo suam justitiam prosequatur, non obstante si dicat, quòd ad superiorem Judicem nuncium destinaverit, aut literas impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerint assignatæ. Cùm autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem Judice causâ probabili appellationis expositâ: tali videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat. Et si minùs rationabiliter eum appellâsse constiterit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti *f* condemnet, alioquin ipse proceder, salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam referendis.

CAP. LX.

¶ Si Judex, à quo est appellatum à gravamine, illud revocat, potest in principali causa procedere.

Idem *in eodem. g*

CUm cessante causâ *h*, cesset effectus: Statuimus, ut sive Judex ordinarius, sive delegatus aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur, & sano usus consilio ab hujusmodi interlocutionis vel comminationis effectu destiterit, liberè in causæ cognitione procedat, non obstante si à tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum, dummodo non sit ex alia causa legitima suspectus: ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur.

CAP. LXI.

¶ Volens Judicem recusare, debet coram eodem suspicionis causam probabilem proponere, & eam coram arbitris communiter eligendis probare: quâ non probatâ, suâ jurisdictione Judex utitur in principali: eâ verò probatâ remittit negotium ad su-

a *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. vide Matth. singul. 66. in cap. nota quod in causa.* b *delatam.* c *potuerunt.* d *Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c. 35.* e *C. 3. eod. tit. in 4. comp. Hanc Decr. explicat Paulus de Leazariis, & Philip. de Perusio. Trid. Conc. sess. 13. de reform. c. 10.* f *vide l. tutores. §. tutor. & ibi Bart. ff. de admin. tut.* g *c. 36.* h *C. 4. eod. tit. in 4. comp. vid. l. adigere. §. quamvis. ff. de jure patron. & l. quod dictum. ff. de pactis.*

perjorem, vel causam committit de recusatoris consensu.

Idem *in eodem.* a *(an. 1216.)*

CUm *b* speciali sit prohibitione provisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissâ, promulgare præsumat: Volentes etiam providere, ne forte commonitus frustratoriæ recusationis vel appellationis obtentu monentis possit declinare examen: Statuimus, ut si allegaverit se Judicem habere suspectum, coram eodem causam justæ suspicionis assiguet *c*, & ipse cum adversario, vel (si forte adversarium non habeat) cum Judice arbitros communiter eligat: aut si communiter convenire non possint, absque malitia ipse unum, & ille alium eligat *d*, qui de suspicionis causa cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advocent tertium: ut quod duo ex ipsis decreverint, robur obtineat firmitatis: sciantque se ad id fideliter exequendum ex injuncto à nobis in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii districto præcepto teneri. Causâ verò suspicionis legitimâ coram ipsis intra competentem terminum non probatâ, suâ jurisdictione Judex utatur. At ipsâ probatâ legitime, de recusatoris assensu personæ idoneæ committat negotium recusatus, vel ad superiorem transmittatur, ut in eo ipso procedat, secundum quod fuerit procedendum.

c. 58. 3.4

¶ In notoriis non admittitur appellatio: in dubiis causa probabilis coram Judice est exprimenda, quæ debeat legitima reputari: quam si non prosequitur, Judex à quo in causa procedat. Idem si prosequitur & non probat. Hæc autem constitutio non extenditur ad regulares. h. d.

Porrò commonito ad appell. obstaculum convolante, si ejus excessus evidentiâ rei, vel ipsius confessione, aut alio modo legitimo fuerit manifestus *e* (cùm appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ institutum) non est provocationi hujusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, ne frivolæ appellationis diffugio appellans judicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponat, talem videlicet, quæ si foret probata, deberet legitimæ reputari: & tunc si habuerit adversarium, intra terminum, secundùm locorum distantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii, ab eodem Judice moderandum, appellationis causam prosequatur: quam si prosequi non curaverit, extunc ipse Judex (appellatione non obstante) procedat, nullo autem adversario comparente, cum Judex ex suo *f* procedat officio, appell. causâ coram superiore probatâ, superior suæ jurisdictionis officium exequatur. Sed si appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, à quo ipsum malitiosè appellâsse constiterit, remittatur. Cæterum has duas constitutiones præmissas nolumus ad regulares extendi, contra *g* suas speciales observantias.

CAP. LXII.

¶ Si Judex confessionem advocati eâdem die revocatam pro litis contestatione velit habere, vel processum à subdelegato subdelegati factum ratificat, licitè appellatur.

Honorius III. *Decano, Cancellario & Cantori Linconien. (an. 1214.)*

a *Scilicet Conc. Later. c. 48.* b *C. 5. eod tit in 4. compil.* c *Jure cruli non est necesse probare causam. l. cum speciali. l. apertissimi. C. de jud.* d *elegant.* e *Confessionem solam inducere notorium, vide in l. cum fideicommissum. ff. de fideicom.* f *Ex officio suo procedit, appellationis causa.* g *Contra suas observationes speciales.*

CUm causam *a*, quæ inter Abbatem & fratres de Valle sancti Joannis ex parte una, & Priorem & Canonicos de Novo loco ex altera, super Ecclesia de Holiseth *b* vertitur, R. sancti Angeli Diacono Cardinali commissimus audiendam: [1 & 7.] ¶ Procurator prædictorum Prioris & Canonicorum proposuit, quòd cùm coram subdelegatis Judicum delegatorum inducias ad proponendum exceptiones dilatorias petiisset: quia advocatus ipsius ductus errore respondit, quòd Ecclesia de Novo loco, Ecclesiam, de qua erat quæstio, per XL. annos & amplius pacificè possederat, licèt ipse eâdem die advocati errorem corrigens, ipsius responsionem, quæ suæ petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod sibi posset præjudicium generare *c*, pro eo, quòd ante litis contestationem sunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram eisdem Judicibus revocavit. Judices tamen per hujusmodi responsionem erroneam advocati, litem contestatam fore credentes, ad receptionem testium partis alterius processerunt: [2 & 7.] ¶ Mandamus, quatenus si dicti Prior & Canonici legitimè probaverint, quòd per procuratorem ipsorum eâdem *d* die advocati responsio extiterit revocata, quia sic per consequens lis contestata non fuit, vel quòd delegati testes receptos à subdelegatis subdelegatorum suorum approbaverint, cùm non nisi delegatus à Principe causam alii valeat delegare, quicquid ab ipsis post appellat. eorum factum est (dummodo hæc in appellatione ipsa expressa fuerint) nuncietis irritum & inane.

[1 *P. & B. procuratores prædictorum Abbatis & fratrum in ipsius præsentia constituti, petebant instanter, ut processum appellantes de Cheville & Bellando Abbatum & Prioris de Malevaux, quibus causa ipsa à Bo. tit. I. pp. p. n. fuerat delegata, causam ipsam, quæ tantoperè jam duravit, dignaremur sententialiter terminare.*]

[2 *Sed & gravamini gravamen addentes, cùm examinationem quorundam testium Priori de Vellebeo & suo consulibus delegatis sint, qui vices suas subdelegaverunt aliis contra canonicas sanctiones, receptiones & examinationes testium ab ipsis de facto, cùm de jure nequiverint, factam minus providè approbarunt: propter quæ gravamina ex parte prafaterum Prioris & Canonicorum ad Sed. Apostol. fuit appellatum. Unde idem procurator cum instantia postulabat, ut memoratorum Judicum processum decerneremus irritum & inanem. Quia verò super præmissis non potuit nobis fieri plena fides, disc. v. utriusque partis procuratorum assensu.*]

CAP. LXIII.

¶ Non sufficit appellanti dicere, quòd exceptionem legitimam & veram opposuit & appellavit, nisi doceat propter exceptionem non admissam appellasse. h. d. & est casus not. & quotidianus.

Idem *Decano & Thesaurario & P. S. Petri Canonico Zamoren. (an. 1214. Romæ in Hispaniam.)*

DIlecto filio G. Capellano nostro, D. Presbytero & I. Capituli Salamantini procuratori à nobis auditore concesso, Procurator Capituli proposuit coram eo, quòd cùm dictus Presbyter super receptione sua in Salamantina Ecclesia executorias à nobis ad Archid. Civitaten. & collegas ejus literas impetrâsset, coram eis fuit ex parte Capituli allegatum, quòd cùm in ipsa sit Ecclesia certus numerus Canonicorum juramento firmatus, de quo in literis ad eos directis mentio non fiebat, per eas non debebant contra ipsos procedere: &

a *De materia hujus decret. quatenus indicat errorem advocati nocere clientis, vid. Barb. Conf. 6. Vol. 1. & Jas. in l. error. C. de jur. & fact. ignor.* b *Oliseno.* c *Al. generari. vide l. 2. cum l. fin. C. de error. advoc.* d *eodem die.*

ne aliter

ne aliter facerent, fuit ad nostram audientiam appellatum: [1 & 7.] ¶ Quoniam igitur etsi per confessionem Presbyteri factam coram auditore prædicto constiterit, Salamantinam Ecclesiam habere certum numerum Canonicorum juramento firmatum, & hujusmodi exceptionem coram executoribus fuisse propositam, & quod appellatum extiterit ab eisdem: quia tamen non constitit, quod propter exceptionem hujusmodi non admissam, aliamvè legitimam fuerit appellatum: mandamus, quatenus si vobis constiterit præfatam exceptionem hujusmodi de certo Canonicorum numero, juramento firmato, vel alias legitimas exceptiones fuisse propositas coram ipsis executoribus, nec admissas, ac ideo partem Capituli appellâsse: ipsorum executorum processum denuncietis irritum & inanem.

[1 *Sed ipsi executores hujusmodi appellatione contempta, excommunicationis sententiam in Episcopum & Capitulo protulerunt. Quare petebat procurator prædictus sententiam ipsam irritam nunciari, & dictum Episcopum super hoc ab eorundem Episcopi & Capituli vexatione compesci.*]

CAP. LXIV.

¶ Appellans, qui terminum appell. præfigit, si mittit procuratorem ad impetrandum & contradicendum tantum, & appellatio fuit recepta à Judice, vel approbata à parte, adversario legitime prosequenti, condemnatur in expensis. h. d. secundum communem intellectum, licèt glossa aliud senserit.

Idem *sancti Andreæ Archidiac. & magistro I. Canonico de Melten.* a *(an. 1214.)*

NIcolao militi ac fratri E. Monacho *b* monasterii sanctæ Mariæ, sancti Hadriani Diac. Cardin. concessimus auditorem: in cujus præsentia cùm dictus Monachus non nisi ad impetrandum & contradicendum procurator fuerit institutus, supplicavit humiliter idem miles, ut contra ipsos tanquam *c* contumaces procedere deberemus: [1 & 7.] ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit, dictos Abbatem & Conventum appellationi suæ terminum præfixisse *d*, cùm ad prosequendam eandem, sufficientem procuratorem non miserint, memorato militi ipsam personaliter prosequenti, ipsos ad restituendas expensas a tempore appellationis factas eidem militi condemnetis.

[1 *Ac dare aliquibus in mandatis, quos eosdem pro eo, quòd ad prosequendam appellationem emissum procuratorem minus idoneum destinaverant, ipso eadem personaliter prosequenti in resarciendo sibi damnis & expensis legitimè condemnantes, eo prius, si-cut justum fuerit, vestituto, audiant super his, quæ contra supedictos Abbatem & Conventum prafatus miles rationabiliter duxit proponenda. Quia verò super præmissis nobis non potuit fieri plena fides, de assensu militis & Monachorum prædictorum, d. s. v.*]

CAP. LXV.

¶ Ab eadem sententia ab eodem tertiò appellare non licet.

Idem *Episc. Mantin. & P. Canonico Tuscan. (an. 1214.)*

SUâ nobis *e* R. tutor filiorum quondam B. civis Tuscan. *f* petitione monstravit, quòd cùm inter ipsum ex una parte, & F. pro se, ac P. tutorem quondam filii B. ex altera, super quadam summa pecuniæ coram Judice Tuscan. quæstio verteretur: idem diffinitivam pro eodem R. sententiam promulgavit, quæ bis fuit per Judices delegatos à sede Ap. *g* confirmata: [1 & 7.] ¶ Sed pars altera, quæ semel & iterum appellaverat, tertio

a *Alit. Melden.* b *Al. ita: ac fratri G. Monacho monasterii S. Mariæ. Sancti Adriani.* c *al. tanquam contra.* d *Appellans appellationi suæ potest terminum statuere.* e *Vide Domin. dist 20. in sum.* f *Tusculan.* g *Vide l. 2. cum not. C. de administr. tutor.*

vocem appellationis ad nos emittens, P. & ejus collegæ cognitionem ipsius sententiæ à nobis obtinuit delegari: [& 7.] ¶ Cumque R. sanctæ Mariæ in Cosmed. Diac. Card. super appell. tertiò ad nos emissa, utriusque parti à nobis datus auditor, interlocutus fuerit, illos non potuisse de jure tertiò appellare: Nos prædicto P. & ejus collegæ dedimus in mandatis, ut in negotio ipso nequaquam procedere attentarent.

[1 *Licèt P. Pixeta Canonicus Tusc anen. cui executionem sententiæ ipsius dicimur commisisse, ipsum in possessionem quarundam domorum & aliarum rerum legitimè induxisset.*]

CAP. LXVI.

¶ Appellatio omisso medio Judice interposita, causam non devolvit exceptione oppositâ. hoc dicit, secundum communem intellectum.

Idem *magistro G. Archidiac. & Offic. Lemon. (an. 1214.)*

III. DIlecti filii Prior & Conventus de Lacu Rubeo *a* transmissâ nobis petitione monstrârunt: [1 & 7.] ¶ Ex parte dictorum Prioris & Conventûs fuit excipiendo propositum: quòd cùm omisso diœcesano Episcopo fuisset ad Archiepiscopum appellatum, ad quem gradatim fuerat appellandum, in causâ ipsa de jure procedere non debebat: sed quia Officialis Archiepiscopi hujusmodi exceptionem admittere denegabat, ipsi ad nostram audientiam appellârunt: [& 7.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus sententias post hujusmodi appell. latas [in *b* eos] denuncietis penitus non tenere.

[1 *Quod cùm inter ipsos ex parte una, & f. de Chambar. militem Claromon. diœc. ex altera, super quodam nemore & aliis rebus coram magistro A. Canonico Claromon. ex delegatione ap. quæstio verteretur. Idem miles ad ven. f. n. Bituricen. Arch. frustratoria vocem appellationis emittens, causam super his Officialis Bitur. obtinuit delegari, coram quo.*]

CAP. LXVII.

¶ Si is, qui desiit esse tutor, nomine pupilli convenitur invitus, potest appellare.

Gregorius IX. *Magistro Scholarium H. & G. de Rupe, Canonicis sancti Andoniani* c *Morinen. diœcesis. (an. 1232.)*

II. EX parte M. dominæ *d* de Colob. *e* nobis fuit oblata querela, quòd cùm nobilis mulier domina de Bellebron. *f* super quibusdam terris, ipsam nomine filiorum suorum coram Judicibus auctoritate nostrâ, traxisset in causam, eadem in Judicum ipsorum excipi fecit præsentiâ, quòd cùm res, de quibus in judicio agebatur, & prædicti filii ejus, sub potestate & tutela ipsius minime permanerent, cùm jam ad secunda vota transisset *g*, super his ei non tenebatur ipsorum nomine, quorum tutrix esse desierat, respondere: sed quia dicti Judices hâc exceptione neglectâ nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipsa sentiens se gravari, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, revocato in irritum, quicquid post appell. hujusmodi inveneritis attentatum, audiatis hinc inde proposita, &c.

CAP. LXVIII.

¶ Si Judex de jure dubitans vult consulere superiorem, debet consultationis copiam partibus edere: alias ejus verbis consultationis fides non adhibetur.

Idem *magistro & fratribus domûs Morinen. (an. 1223.)*

INtimâsti *h*: [& infra.] ¶ Præterea hospitalariis ignorantibus, & non factâ eis copiâ de inquisitionis processu, ad nos relationem transmisisse noscuntur, cum

a *Rubro.* b *Inclusa desunt in aliquot antiq.* c *in Cod. Barb. ita: Magistro Scholarum G. & P. de Rupe canon. S. Adriani Morinens.* d *vide Baldum in 9. nos autem. hist. de Attil. tut.* e *Colester.* f *Brevion.* g *Vide authent. matri & aviæ. Cod. quando mul. tut. offic. fung.* h *De materia relationis vide gloss. & Doctor. in c. causam. secundo, de testibus.*

juxta legitimas sanctiones, quoties relaturum se Judex quilibet pollicetur, illicò litigatoribus apud acta consultationis exemplum edere teneatur.

CAP. LXIX.

¶ Si ante litem contestatam circa principale negotium Judex aliquid innovat, vel diem assignatam sine causa prævenit, licitè appellatur. Et si procurator datus ad impetrandum super appellatione non servavit formam mandati, auditur appellans etiam post annum.

Idem *Archiepisc. Archidiacono, & G. Canonico Turonen. (an. 1234.)*

SIgnificante *a* Aurelian. Episcopo, nos noveritis accepisse, quòd cùm Decanus & Capitulum Magdunen. ipsum super eo, quod dicebant alibi, quàm in stallis Decani & Capituli prædictorum carnifices carnes vendere non debere *b*, coram Judicibus auctorit. Apost. convenissent: petentibus tandem Decano & Capitulo nominatis Judicum officium implorando, ut cùm idem Episcopus post citationem carnes in stallis aliis vendi fecisset, quod per eum super hoc factum fuerat, in statum pristinum revocarent: pro parte ipsius fuit propositum, quòd cum lis præfertim non fuisset super negotio contestata, locum imploratio hujusmodi non habebat: adjiciens, quòd cùm de consensu partium coram dictis Judicibus, ad litigandum super ipso negotio certus dies statutus fuisset, & quantùm ad illam diem solutum fuisset judicium eorundem, prævenire diem ipsum ac audire partem adversam in tali imploratione absque consensu partium non debebant: & quia super his non audiebant eundem, nostram audientiam appellavit: & licet procuratorem suum intra annum ad hujusmodi appellationem miserit prosequendam: quia tamen dictus procurator (ut creditur) circumventus contra inhibitionem ipsius Episcopi nostras super hoc ad quosdam Judices certâ ratione suspectos literas impetravit, dictus Episcopus uti noluit literis sic obtentis, petens non obstante lapsu anni ad prosecutionem appellat. admitti. Ideoque mandamus, quatenus si de inhibitione hujusmodi, & præmissis caulis appellationis vel earum altera constiterit, revocato in irritum, &c. usque ad *c* attentatum in jam dicto *d* negotio juxta priorum continentiam literarum, &c.

CAP. LXX.

¶ Capitulum famosum & multum allegabile. & h. d. *Ad justificandam appellationem ex causa interpositam, probare oportet causa veritatem coram Judice ad quem, nisi fuerit coram Judice à quo oblata probatio & rejecta.* h. d. singulariter usque ad §. eidem.

Idem. *(an. 1235.)*

INterpositâ *e* appellatione ex causa probabili, non sufficit appellanti probare, quod ex causa hujusmodi provocavit, si eam non doceat esse veram: nisi hoc se offerens probaturum non fuisset admissus.

¶ Si appellatio non fuit recepta a Judice, vel approbata à parte, sufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum & contradicendum, licèt pars appellata sit parata in curia prosequi. h. d. usque ad §. ille denique. Abbas Siculus.

Eidem quoque permittitur, si non recipiatur appel. ejus à Judice, nec ab adversario approbatur, super prosecutione appell. per procuratorem ad impetrandum & contradicendum constitutum literas impetrare, licet pars altera per se vel per procuratorem idoneum, judicium super hoc apud sedem Apostolicam recipere sit parata.

¶ Ante inchoatam persecutionem appellat. appellant potest, si vult, invito appellato petere, ut remittatur ad Judicem a quo, sed condemnabitur in expensis factis per partem adversam in illa appellatione. h. d. usque ad §. sanè. Abbas Siculus.

Ille denique *a*, qui vocem appell. emisit, cujus nondum est alii cognitio delegata ad petitionem ejusdem, ad eum, à quo provocavit, de jure remittitur, contradictione partis alterius non obstante: est tamen in legitimis expensis adversario, quas eum propter hoc feciſſe constiterit, condemnandus.

¶ Articulus appellationis interposita à gravamine disiuitur per Judicem ad quem, parte absente per contumaciam, etiam lite non contestatâ in appell. vel principali causa. hoc dicit, Abbas Siculus.

Sanè parato aliquo probare gravamen, propter quod duxerat appellandum, & parte adversâ se contumaciter absentante, potest super hoc lite non contestatâ procedi, licèt nondum litis contestatio facta fuerit in ipso appell. articulo vel negotio principali: quia cùm in hoc casu iniquitas prioris Judicis principaliter arguatur, non est rigor juris (ex quo sequi posset causæ perplexitas) requirendus.

CAP. LXXI.

¶ Clausula, appellatione remotâ, in medio literarum posita, respicit præmissa, quibus annectitur, non sequentia: nisi repetatur in fine literarum. Et hoc si negotia sunt separata.

Idem. *(an. 1235.)*

INquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd quoties clausula, per quam tollitur appellationis remedium *a*, in medio literarum ponitur, si sunt plura negotia seminimè contingentia, præmissa tantùm complectitur: nisi fortè in fine literarum prædicta clausula iteretur.

CAP. LXXII.

¶ Breve est, sed per alia verba sic summatur. Appellatio unius prodest alteri, si communi jure juvantur, & idem sit negotium, & eadem defensionis causa, & sint eâdem sententiâ condemnati: aliàs secus.

Idem. *(an. 1235. Roma.)*

UNa sententia *c* pluribus condemnatis, si unus solus ad appellationis beneficium convolaverit, illius victoria jure communi cæteris suffragatur, si communi jure juventur, idemque negotium, & eadem causa defensionis existat.

CAP. LXXIII.

¶ Justus metus excusat, adeò quòd non appellans habetur pro appellante, si fuerit protestatus, & appellationis causas duxerit exprimendas.

Idem. *(ibid.)*

SI justus *d* metus, quò minùs appellaveris, te excusat, ad appell. reputaris beneficium convolâsse: Dumtaxò intra tempus, quo licitè provocatur, coram Judice à quo appellâsse volueras: vel si habere ipsius copiam nequivisti, in præsentia honorum virorum protestatione super hoc propositâ, causas appell. duxeris exprimendas.

a *Vide Jason. in rep. l. quò minus. ff. de flaminibus.* b *Vide l. 1. C. quæ sit. long. consuet. & ibi Gyn.* c *dicto, ad, decst in aliquot antiq.* d *dicta causa.* e *vide Rubrum Alexand. in tract. de potest. procur. p 1. annot. per Innoc. & Butrig. in c. cum inter Canonicos. sup. de elect. & c. ad dissolvendum. inf. de sponsa. impub.*

a *Vide Abb. in c dilectus. & c 3. inf. de restityt. & Aug. in l. si quis libellos. Cod. eod tit.* b *Hæc clausula appell. rara solita est principis. l. 1. §. 1. ff. a quibus appell. non licet.* c *Vide quæ copiosè scribit Soc. cons. 132 incipit. insignis doctor: in prima parte.* d *Qualis metus esse debeat, tradit Aret. in §. quadrupl. Instit. de act. Paul. de Castr. & Jas. in l. cùm aliquis. C. de jure delib. & l. interpositæ. C. de transact.*

DE

DE CLERICIS PEREGRINANTIBUS.

TITULUS XXIX.

CAP. UN.

¶ Contra peregrinantem seu proficiscentem ad sed. Apost. non est aliquid innovandum.

Cœlestinus III. *Ambian. Episc. (an. 1195.)*

COnquerente *a* I. Presbytero intelleximus: [1 & infrà.] ¶ Licèt Presbyter idem res suas & Ecclesiæ suæ in protectione nostra non posuerit, quando ad nos accessit; tamen cùm hi, qui accedunt ad præsentiam nostram, cum rebus eorum debeant esse sub Apostolica protectione securi: mandamus, quatenus quicquid eidem Presbytero post iter arreptum ad nos veniendi subtractum est vel ablatum, sibi restitui faciatis. *b* [1 *Quòd postquam ad nos veniendi iter arripuit, quidam res ejus dirripere præsumpserunt.*]

DE CONFIRMATIONE UTILI VEL INUTILI.

TITULUS XXX.

CAP. I.

¶ De re scienter confirmata per Papam, inferior Judex cognoscere non potest, nisi confirmatio non tenuerit, ut quia surreptitia, vel de re litigiosa. h. d. cum cap. sequenti.

Alexander III. *Exonen. Episc. P. C. in literis. (an. 1170.)*

SI quis *c* rei litigiosæ confirmationem impetravit ab Apost. sed. non minùs potest Judex de causa cognoscere, & eam fine debito terminare. Sed si rem tunc pacificè possidebat, cùm inde confirmationem obtinuit, non est licitum Judici de quæstione postea exorta decernere, aut eam definire absque sed. Apost. mandato.

CAP. II.

¶ Idem dicit.

Idem *Vigorienſi Episcopo.* d *(an. 1170.)*

DE confirmationibus *e* autem Rom. Pont. volumus te tenere, quòd contra illas (nisi novum Apost. sed. procedat mandatum, aut certum sit, quòd sint per falsi suggestionem elicitæ) non est aliquatenus judicandum.

CAP. III.

¶ Literæ confirmationis super sententia, à qua erat appellatum, non valent, si appellatus malitiosè prævenit appellantem: aliàs pendent, donec de appellatione cognoscatur.

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

BOnæ memoriæ *f* A. Canonicus vester proposuit, sententiam à delegatis Judicibus prolatam fuisse: & intra decem dies ille, contra quem sententiatum fuerat, ab illa sententia appellavit, Judices tamen nihilominus sententiam executioni mandârunt. Cæterùm appellans itinere statim ad Apost. sedem arrepto, literas de retractando sententiam impetravit, adversarius autem ipsum cautè præveniens, confirmationis promulgatæ sententiæ rescriptum fuerat assecutus, in quo nulla de facta appellatione mentio habebatur. Ideoque requisiti, quæ quibus literis præjudicium faciant. Respondemus igitur, quòd posteriores debent prioribus præjudicium generare. Verùm si dicatur, nullis literis veritati & justitiæ præjudicantibus, vel sub alia forma verborum, dummodo nihil diceretur de literis confirmationis expressè: dicimus, quòd primæ tamdiu suum debent habere vigorem, donec de iniqua sententia cognitio plenior habeatur.

a *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* b *Faciatis, legitur in omnib. manuscr. unde constat non sola Episc. Ambian. esse directam hanc Decretalem, sed aliis, ut variæ lectiones ostendunt.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *V Vigorn. al. V Vigoren.* e *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* f *C. 2. eod. tit. in 2. comp.*

CAP. IV.

¶ Innovatio privilegii novum jus non tribuit, nec antiquum confirmat: sed si quod competebat, conservat. Brevius sic potest summari: Innovatio privilegii non inducit confirmationem juris in eo contenti.

Innocentius III. *Decano Padeburen. a (an. 1210.)*

CUm dilecta *b* in Christo filia Abbatissa & sorores Ecclesiæ de Gardeven. *c* sua cuperent privilegia innovari: propter viarum *d* discrimina quatuor Episcopis, & Abbatibus totidem, ut ea inspicerent diligenter, & tenorem ipsorum fideliter transcribentes sub sigillis suis nobis remitterent, duximus injungendum: [1 & 2.] ¶ Nos autem tam Legato, qui sub sigillo proprio ea nostro fecit conspectui præsentari, quàm inquisitioribus ipsis fidem debitam adhibentes, licèt non videremus, quare non deberent eadem *e* privilegia innovari: quia tamen C. majoris Ecclesiæ, & I. sanctæ Crucis Canonici proposuerunt, Hildesemen. Ecclesiam in possessione subjectionis ipsius monasterii per centum annos & amplius extitisse, privilegia ipsa tunc non duximus innovanda. Unde Judicibus dedimus in mandatis, ut ad locum idoneum accedentes (citatis, qui fuerint evocandi) inquirerent super his diligentiùs veritatem, à quibus pars Hildesemen. Ecclesiæ ad Ap. sed. appellavit. Nuper autem iteratò prædicta petiit Abbatissa, quatenus deberemus privilegia suæ Ecclesiæ renovare. Ex adverso verò fuit postulatum, ut causam ipsam discretis Viris committere dignaremur, qui testes reciperent, quos contra privilegia monasterii, & ad probandum *f* præscriptionem legitimam inducere proponebant. Nos igitur attendentes, quòd jure sit civili statutum, ut quando periculum testium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis casibus subtrahatur, etiam lite non contestatâ testes valetudinarii, & alii de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, ad testimonium admittantur: ejusdem æquitatis similitudine provocati, prædicta privilegia, quasi jam nimiâ vetustate consumptâ, cùm fuerint non in pergameno, sed in papyro conscripta *g*, duximus innovanda: nolentes, quòd ex innovatione hujusmodi novum jus monasterio acquiratur, sed antiquum (si quod habet) per innovationem privilegii conservetur. Quia verò præfatum monasterium ad jus & proprietatem Apost. sed. pert privilegium præd. nost. pertinere monstratur: ne jus Ecclesiæ Romanæ remaneat indefensum, eandem Abbatissam procuratricem ipsius duximus statuendam: ut cùm adversùs Romanæ Ecclesiæ possessiones & jura non nisi centenaria currat præscriptio, ipsa super hoc & aliis vice nostrâ procuret, quæ coram te in judicio fuerint procuranda. Nolentes igitur, quòd de statu ejusdem monasterii diutiùs dubitetur, mandamus, quatenus locum tutum & commodum eligens, recipias testes, quos ad præscriptionem probandam Hildesemen. Ecclesia, vel ad interruptionem ostendendam cœnobium duxerit producendos: & si legitimam præscriptionem probaverit, ut intendit: nisi probata fuerit interruptio ex adverso, subjectionem ipsius monasterii adjudices Episcopo memorato, cùm constet ipsum in sua diœcesi constitutum, privilegium, quod monasterio innovari fecimus, corrumpendo: alio quin eidem

a *Al. Exod. al. Padebiterens.* b *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *Al. Guidon. al. Gardenovens. al. Gerundis.* d *Distantiam & discrimina.* e *Adde quod est tutum, ut solemniter transcribatur. conc. l. unum testamentum. ff. de testam.* f *probandam.* g *Vid. l. 2. C. de diver. rescriptis.*

super hoc perpetuum imponens silentium monasterium pronuncies perpetuâ libertate gaudere, nostro sibi privilegio resignato. a

[1 *Qui Apostolicæ mandato parentes, privilegia felicis recordationis Agapi. & Joannis Pont. p. nostrorum suâ præsentiâ subtiliter conspexerunt, tenorem eorum sub sigillis suis nobis fideliter transmittentes Ven. quoque f. n. G. Remen. Archiepiscopus tunc Episcopus Prænestinus in partibus illis officium legationis exercens, tenorem privilegiorum suorum sub sigillo proprio, nostro fecit conspectui præsentari.*]

CAP. V.

¶ *Non valet confirmatio, quam religiosus impetravit à Papa super temporali administratione, seu prioratu, si tacuit se regularem: si verò expressit, rescriptum præsumitur falsum, quia Papa non consuevit concedere.* h. d. cum sequent.

Idem *Episcopo & Præposito Uticen. (an. 1212.)*

AD nostram *b* audientiam Præposito Nemanen. *c* Ecclesiæ significante pervenit, quòd quidam Canonici Nemanen. Ecclesiæ à nobis literas confirmationis super administrationibus suis obtinere laborant, religionis suæ conditione suppressâ. Cùm igitur regularibus personis non consueverit Apost. sedes aliqua personaliter confirmare: mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipsis Canonicis (cùm regulares existant) noveritis taliter impetratas, denuncietis irritas & inanes.

CAP. VI.

¶ *Idem dicit, quod suprà cap proximo.*

Idem Innoc. III. *(an. 1213.)*

POrrecta *d* nobis ex parte tua petitio continebat, quod plures ex religiosis, qui Prioratibus vel aliis administrationibus præsunt, à nobis super ipsis, quoad vixerint, possidendis, confirmationis literas se afferunt impetrâsse: [1 & 2.] ¶ Cùm igitur à cancellaria nostra hujusmodi literas emanâsse non credamus: mandamus, quatenus illos, qui tales literas exhibuerint, in quibus prioratus vel administrationes, tanquam religiosis confirmantur, eosdem punias tanquam falsitatis auctores. Si verò in eis non fit mentio religionis ipsorum, illas tanquam tacitâ veritate subreptas denuncies non valere.

[1 *Quarum occasione bona ipsorum prioratuum distrahunt & consumunt, asserentes se sibi quoad prioratus illos nullâ ratione subesse.*]

CAP. VII.

¶ *Sententia seu laudum contra formam juris vel compromissi latum per arbitros, licet per Papam in forma communi fuerit confirmatum, non tenet.*

Idem *tabili viro Matthæo de* e *Rivariis.*

(an. 1213.)

EXaminatâ *f* causâ, quæ vertitur inter te & milites Campanicos super Ecclesia sancti Angeli, perpendimus arbitrium, quod vicedominus Sabinen. dicebatur super eodem negotio promulgâsse, contra formam juris & compromissi fuisse dictatum. Unde non obstante confirmatione C. Papæ prædecessoris nostri, qui confirmaverat illud, sicut provide latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decernimus ipsum irritum & inane.

CAP. VIII.

¶ *In confirmatione ex certa scientia, dictio, sicut, ponitur causativè: nec nocet, si verbum confirmationis præcedit tenorem confirmati.*

Honorius III. *illustri Regi, Baronibus & militibus, & aliis hominibus Cypri. (an. 1220.)*

VEnerabilis frater N. Archiepiscopus Nichosien. & Suffraganei ejus transmissâ nobis petitione monstrârunt, quòd inter ipsos & vos super quibusdam decimis mediante Albanen. Episcopo *a* tunc Apostolicæ sedis Legato, amicabilis compositio intervenit: expressè adjecto, quòd *b* quantocyus eam auctoritate Apostolicâ confirmari contingeret, statim deberet executioni mandari. Verùm licèt sit per nos confirmata, & ad majorem rei evidentiam literis confirmationis tenor compositionis insertus, ipsam tamen renuistis observare, occasionem frivolam prætendentes, tum ex eo, quòd in literis verbum confirmationis, [tenorem *c* compositionis] juxta stylum Ecclesiæ Romanæ præcedat *d*, tum quia clausula consueta, scilicet, sicut sine pravitate provide facta est, in eisdem literis continetur: [1 & 2.] ¶ Mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur, compositionem eandem adimplere curetis.

[1 *Cùm igitur nedum contra Deum & Ecclesiæ, sed nec etiam contra privatas personas hujusmodi cavillosis dissugiis insistere debeat. Uni. vo.*]

CAP. IX.

¶ *Collatio Ecclesiæ alteri facta per Legatum, & per Papam confirmata, jus Diœcesani non ladit.*

Idem *universis Abbatibus & Prælatis, ac Conventibus & Clericis in Constantinop. diœcesi constitutis. (an. 1220.)*

SUâ nobis *e* Patriarcha Constantinopolitanus conquestione monstravit, quòd cùm quidam vestrûm sumentes occasionem ex eo, quòd I. Presbyter 1 Cardinalis tunc Apostolicæ sedis Legatus, quibusdam aliis Ecclesiis & Clericis in spiritualibus & temporalibus contulit monasteria eorundem *f*, ipsi Patriarchæ obedire recusant, & ei de juribus patriarchalibus respondere in suæ præsumptionis adjutorium inducentes confirmationes hujusmodi collationum à sede Apostolica impetratas. Cùm igitur nolimus *g* jura, quæ Diœcesanis debentur, per collationes, seu confirmationes prædictas minui seu lædi mandamus, quatenus occasione hujusmodi non obstante, ipsi Patriarchæ reverentiam & obedientiam exhibere curetis, eique de justitiis suis integrè respondere.

1 J. Presbyter] *Johannes de Columnâ Presbyter. Vincent. L. X. c. 7. & L. XXXI. c. 78. Constantinopolis occupatâ à Francis. Greg. 5.*

a *Reservato.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *Neumasen. sed ego Nemausen. scribendum puto, cui lectioni aliquot veteres adstipulantur.* d *C. 2. de rescript. in 3. comp.* e *Rivaria.* f *C 3. eod. tit. in 3. comp.*

a *Mediante Alban. Episc. tunc Legato.* b *quantò citiùs.* c *Inclusa, in omnibus impressu desiderantur, & malè, quia sine illis nullius constat sensus: ea tamen nos ex omnibus manuscr. supplevimus.* d *Vide l. proinde. 5. fin. ff. si cert. pet. per Bart. & gl. in clem. 1. de offic. delegat.* e *Vide Archidiac. in c. de Ecclesiastici. 25. q. 2.* f *eorundem.* g *nolumus.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

DECRE-

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER TERTIUS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM *TITULUS PRIMUS.*

CAP. I.

¶ *Cùm celebratur, divinus esse debet Clerus à populo.*

Ex Concilio Maguntino. *a*

VT Laici secus altare, quando sacra mysteria celebrantur, stare vel sedere inter Clericos non præsumant: Sed pars illa, quæ *b* cancellis ab altari dividitur, tantùm psallentibus pateat Clericis. Ad orandum verò & communicandum Laicis & fœminis (sicut mos est) pateant sancta sanctorum.

CAP. II.

¶ *Breve, nec potest brevius summari.*

Ex Concilio Pictavien. *c (988.)*

CLerici arma portantes *d*, & usurarii excommunicentur.

CAP. III.

¶ *Presbyter habens populum, debet habere Clericum, qui secum cantet, & in aliis hic expressis eum juvet.*

Ex Concilio Maticen. *e*

UT quisque Presbyter *f*, qui plebem regit, Clericum habeat, qui secum cantet, & epistolam & lectionem legat, & qui possit scholas tenere, & admonere suos parochianos, ut filios suos ad fidem dicendam mittant ad Ecclesiam, quos ipse cum omni castitate erudiat.

CAP. IV.

¶ *Non potest brevius summari.*

Gregorius *g* IX. *(an. 1235.)*

SI quis ex Clericis comam *h* relaxaverit, anathema sit.

CAP. V.

1. CLericus neque comam nuttiat, neque barbam.

Ex Concilio Carthaginensi. *i (an. 390.)*

CAP. VI.

¶ *Clericus non professus, nec in sacris existens, potest uxorem ducere, sed iterùm tondebitur si vult gaudere privilegio clericali, vel dimittere & tenere beneficium.* h. d. secundùm modum, qui est magis consentaneus literæ, secundùm quem ponit unum casum duntaxat.

Ex Concilio Triburien. *k (an. 895.)*

II. CLericus si tonsurâ dimissâ uxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu, nec monasterio à parentibus traditus, uxorem permittatur habere, & iterùm tondeatur: nec in vita sua uxorem dimittere audeat.

CAP. VII.

¶ *Clericus debet tonsuram deferre: & si non vult, potest invitus à suo superiore tonderi.*

Alexander III. *Cantuarien. Archiepisc. (an. 1170.)*

III. CLericus *a*: [& 2.] ¶ Clerici, qui comam nutriunt & barbam *b*, etiam inviti à suis Archidiaconis tondeantur.

CAP. VIII.

¶ *Frequentans monasteria Monialium, & monitus non desistens, si Clericus est, deponitur: si Laicus, excommunicatur.*

Idem *in Concilio Lateran. c (an. 1179.)*

MOnasteria *d* Sanctimonialium, si quisquam Clericus sine manifesta & rationabili causa frequentare præsumpserit, per Episcopum *e* arceatur: & si non destiterit *f*, ab officio Ecclesiastico reddatur immunis. Si Laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant penitùs alieni.

CAP. IX.

¶ *Episcopus potest statuere in Ecclesia certum numerum Clericorum secundùm ipsius facultates, qui vivant in communi, & contradictores ad hoc compellere: & istos in communi viventes, potest absolvere ab excommunicatione incursa, propter injectionem manuum in focum.*

Gregorius *g* VII. *(an. 1080.)*

QUoniam *h* (ut ait Scriptura) [1 & *infrà.*] ¶ Statuimus, ut facultatibus Ecclesiarum vestrarum, proventibus & expensis diligenter inspectis, certum in eis valeatis ponere numerum Clericorum, & statuere, ut bona eorum veniant in commune, in una domo vescantur, atque sub uno tecto dormiant & quiescant. Si qui verò contradictores exiterint, licitum vobis sit per suspensionem officii & beneficii, aut graviori etiam pœnâ, si opus fuerit, ad hanc observantiam eos appellatione non obstante compellere. Indulgemus etiam, ut si quisquam eorum, qui simul vivunt, pro manûs *i* injectione in focium, à communione meruerit fieri alienus, reconciliandi & pœnitentiam imponendi potestatem plenariam habeatis, nisi fortè atrocitas facti pœnam graviorem expectet. *k*

a *Anton. Augustin. in notis ait esse ex Conc. Turon. 2. c. 4. al. African. Vid. Microlog. c. 9.* b *Quæ à cancellis.* c *Nanetens. al. Pictavenens.* d *C. 2. eod. tit. in 1. compil. Clem. de excess. prat.* e *Maticenen. al. Nannetens.* f *Burch. lib. 2. decr. c. 56. Ivo p. 6. c. 152. & c. 7. eod. tit. in 1. comp.* g *Deest nonus, in antiquis.* h *Cap 3. eod. tit. in 1. compil.* i *Conc. Carth. 4. c. 44.* k *Al. Maguntinensi. al. Tiburicensi.*

a *Cap. 6. eod. tit. ne Cler. vel Monach. in 1. comp.* b *Hæc 2. verba, & barbam, desunt in omnibus manuscr.* c *sub Alex. III. c. 11.* d *Cap 2. eod. tit. in 1. compil.* e *Ab Episcopo arceatur* f *Al. desierit.* g *Al. IX. al. VIII. al. IV. al. III. sed ut plurimùm legitur octavus.* h *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. confert Concilium Tol. IV. can. 23. Refert Grat. 12. q. 1. c. 1.* i *manuum.* k *exposcat.*

[1 *Prout sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, sicut ex sensualitate vergit caro in culpam, ita vigore spiritûs præcedente, & subsequente divinâ gratiâ, animus niti debet ad veniam, & remedia semper inquirere, quibus irruentes occasiones mortis valeat declinare. Inde siquidem est, quòd intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena malitia in vestris Ecclesiis pervenisse, qua aut delictum in se, aut occasionem habent delinquendi per auct. Apost. sedis, cui ex dispositione Domini deservimus, prout datur ab eo, decrevimus obviandum, & auct. in nobis Episcopalis officii, ad resecanda nociva in subditis vestris, & inserenda utilia scriptis Apostolicis muniendam, recolentes quòd in veteri lege præcepit Dominus, dicens: Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos, subjiciens manè ligna per singulos dies,*]

CAP. X.

¶ *Ecclesiastici Judices & delegati gratis judicare debent, nec exigere possunt decimam, vel aliam quotam litis, etiamsi hoc habeat consuetudo.*

Innocentius III. *Prælatu & Clericis Lombardiæ,* (*an. 1210.*)

CUm ab omni *a* specie mali præcipiat Apostolus abstinere: [1 &].] ¶ Sanè ad audientiam Apostolatûs nostri pervenit, quòd cùm ex delegatione nostra causas suscipitis pertractandas, more *b* secularium super decima litis, vel parte alia, pro diversa terrarum consuetudine præter expensas victualium cum litigantibus, receptis pignoribus, pro salario convenitis. Nos attendentes, quòd ad hoc vobis & aliis Clericis sint Ecclesiastici reditus deputati, ut ex ipsis honestè vivere debeatis: [2 & *infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus ab hujusmodi exactionibus de cætero abstinentes *c*, vigorem judiciarium gratis studeatis litigantibus impertiri: non obstante quod in fraudem à quibusdam proponitur, quòd id exigatur nomine assessorum: cùm nec justum judicium Judici vendere liceat, & venales sententiæ ab ipsis etiam secularibus legibus reprobentur.

[1 *Nos qui licèt indigni constituti sumus à Deo super gentes & regna, ut juxta verbum Propheticum, evellamus & destruamus, ædificemus & plantemus, summoperè debemus satagere, quatenus evellamus vitia, plantemus virtutes, destruamus iniqua & ædificemus honesta. Sic ig. nostrâ solicitudine mediante prava transeunt in directa, & aspera convertuntur in plana: licèt autem hujusmodi nostræ solicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi, quia sapientibus & insipientibus sumus in justitia debitores: tamen specialiter ad Clericos, qui dormire debent à vitiis, ut sint pennæ columba deargentatæ, ne quid appareat in illo, quod obfuscet candorem Ecclesiasticæ puritatis.*]

[2 *Nec vos oporteat ad turpia lucra manus extendere, vel ad iniqua munera oculos inclinare. Cum ergo opera vestra lucere debeant Laicis in exemplum, nec vos deceat ad instar secularium ad turpe compendium vilibus occasionem arripere. v. v. p. a. s.*]

CAP. XI.

¶ *Ad evitandum scandalum, possunt Religiosi diversi habitûs, missi ad prædicandum de novo conversis, se in unum superiorem habitum & propositum conformare.*

Idem *Livoniens. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt, fratribus.* (*an. 1210.*)

DEus qui Ecclesiam *d* suam novâ semper prole fœcundat · [1 & *infrà.*] ¶ Ne igitur, si dispar in vobis observantia fuerit, & dissimilis habitus apud eos, quibus unum Evangelium prædicatis, scandalum suscitetur: Mandamus, quatenus eo non obstante, quòd inter vos Monachi sunt, & Canonici regulares, vel alii etiam regularem vitam sub alia districtione *a* professi, omnes pariter in unum regulare propositum & honestum habitum, quantùm ad hoc spectat officium, conformetis.

[1 *Volens hæc moderna tempora conformare prioribus, & fidem catholicam propagare, prædecessoribus vestris & vobis post eos pium inspiravit affectum, ut Livonen. ingressi provinciam paganu evangelizetu nomen Domini nostri Jesu Christi, eorum sequentes exemplum, quibus in Evangelio legimus esse dictum: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti: & de quibus Evangelicus sermo subjunxit: Illi autem profecti, prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Attendens etenim Evangelicus ille paterfamilias, quod messis est multa, operarii autem pauci, adhuc mittit operarios in messem suam, & in hac quasi in decima hora vineæ suæ vere vos deputat vinitores, quorum labores pare cum præmio denario recompensat. Unde cum Evangelizandi officium eo assumpseritis inspirante, qui facit utraque unum: oportet vos in unitate spiritu & charitatu spiritu ambulare, illorum sequentes exemplum, de quibus legitur: Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una.*]

CAP. XII.

¶ *Ludi theatrales etiam pretextu consuetudinis, in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent.*

Idem. (*an. 1210.*)

CUm decorem *b* domûs Dei: [*& infrà.*] ¶ Interdum ludi fiunt in Ecclesiis theatrales, & non solum ad ludibriorum spectacula introducuntur in eis monstra larvarum, verùm etiam in aliquibus festivitatibus Diaconi, Presbyteri, ac Subdiaconi insaniæ suæ ludibria exercere præsumunt: [1 *& infrà.*] ¶ Frat. v. mandamus, quatenus ne per hujusmodi turpitudinem Ecclesiæ inquinetur honestas, prælibatam ludibriorum consuetudinem, vel potiùs corruptelam, curetis à vestris Ecclesiis extirpare.

[1 *Quia igitur ex officio nobis injuncto domûs Domini nos zelus comedit, & opprobria exprobrantium ei super nos cadere dignoscuntur.*]

CAP. XIII.

¶ *Clerici debent continere, & castè vivere: contrà facientes, punit: & severiùs puniuntur illi, qui possunt legitimo matrimonio uti.*

Idem *in Concilio generali.* c (*an. 1216.*)

UT Clericorum *d* mores & actus in melius reformentur, continenter & castè vivere studeant universi, præsertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maximè illo, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu omnipotentis Dei puro corde ac mundo corpore valeant ministrare. Ne verò facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi, statuimus, ut qui comprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut *e* minus peccaverint, puniantur *f* secundùm canonicas sanctiones, quas efficaciùs & districtiùs præcipimus observari: ut quos divinus timor à malo non revocat, temporalis saltem pœna cohibeat à peccato. Si quis igitur hac de causâ suspensus præsumpserit, celebrare divina, non solùm Ecclesiasticis beneficiis spolietur, verùm etiam pro duplici culpa perpetuò deponatur. Prælati verò, qui tales præsumpserint in suis iniquitatibus sustinere, maximè obtentu pecuniæ vel alterius commodi

a *C. 1. eod. tit. in 3. compil. 1. Thes. 5.* b *In codice Barb. more secularium Judicum.* c *Simile vide in l 3 ff. quòd cujusque. uni. & in l. qui overanda. ff. de op. leg.* d *C 2. eod. tit. in 3. comp. vide Extrav. Alex. IV. cum hora, quam inseruimus post decretorium inquisitor. inter literas Apost.*

a *Al. distinctione.* b *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *Con. generale Lat. sub Innoc. III. c. 14.* d *C. 14. eod. tit. in 4. compil.* e *Al. vel minus, &c.* f *l. ex diversa. §. 1. cum not. ff. de vend. & Inst. de pub. jud. §. item lex Julia.*

commodi temporalis, pari subjaceant ultioni. Qui autem secundùm *a* regionis suæ morem non abdicârunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint, gravius puniantur: cùm legitimo matrimonio uti possint.

CAP. XIV.

¶ *Clericus crapulosus vel ebriosus monitus non desistens, ab officio vel beneficio suspenditur.*

Idem *in eodem.* b (*an. 1216.*)

ACrapula & ebrietate *c* omnes Clerici diligenter abstineant: unde vinum sibi temperent, & se vino. Nec ad bibendum quispiam incitetur: cùm ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum penitùs decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores: & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi à superiore commonitus satisfecerit, ab *d* officio vel beneficio suspendatur.

CAP. XV.

¶ *A negotiis, personis, locis, ludis, vestibus inhonestis & ornatu minus honesto, præcipit Clericos abstinere, & habitu honesto uti: cujus vanitatem in pluribus exprimit & detestatur.*

Idem *in eodem.* c

CLerici officia *f* vel commercia secularia non exerceant, maximè inhonesta. Mimis, joculatoribus, & histrionibus non intendant. Et tabernas prorsùs evitent, nisi fortè causâ necessitatis in itinere constituti. Ad aleas, & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint. Coronam & tonsuram habeant congruentem. Et se in officiis Ecclesiasticis, & aliis bonis studiis exerceant diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimiâ brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, nec non manicis aut fotularibus consutis aut strictis, frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra Ecclesiam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio & personatibus constituti: nisi justa causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, sed nec annulos: nisi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur: nisi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem. Palliis diffibulatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

CAP. XVI.

¶ *Clericus, qui tertiò monitus à negotiationibus secularibus non abstinet, interim perdit quoad bona privilegium Clericale.*

h. d. Et est textus multum notab. & qui quotidiè allegatur.

Honorius III. *Ambianen. Episc.* g

EX literis *h* Pontini Comitis intelleximus, quòd quidam Clerici suæ terræ potiùs secularibus negotiationibus *i*, quàm officiis divinis intendunt: & gaudere volentes privilegio *k* clericali, nolunt statutis patriæ (quibus quoties expedit, sicut Laici se tuentur) in negotiationum suarum *l* quæstibus subjacere: [1 &].] ¶ Mandamus, quatenus si tales tertiò à te commoniti ab hujusmodi non resipuerint, sed prætermissis divinis officiis, negotiationibus institerint *a* supradictis, cum facto privilegium abjiciant clericale, tu quò minùs, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis & consuetudinibus patriæ subjaceant, non defendas eosdem.

[1 *Unde quia magnum ex hoc scandalum inter Laicos generatur, nobis humiliter supplicavit, ut vel compelli hujusmodi Clericos ad serviendum Ecclesiæ, illicitis secularibus negotiationibus postpositis, mandaremus, vel patere mur eos quoad facultates eorum statutis & consuetudinibus patriæ subjacere. Cum igitur prædicta in Clericalis ordinis vituperium redundare noscuntur, & Clericorum vita generare non debet Laicis scandalum, sed præstare honestatis exemplum, f. t.*]

a *Hoc dicitur propter Græcos.* b *Conc. Later. sub Innoc. III. c. 15.* c *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* d *à beneficio vel officio suspendatur.* e *Lat. sub Innoc. III. c. 16.* f *Cap. 4. eod. tit. in 4. comp. Conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 6 & sess. 22. c. 1.* g *Ambien. al. Abien. al. Abianen. al. Abienen.* h *Vid. Gemmianum in c. fin. De off. del. in 6.* i *al. negotiis.* k *privilegiis Clericorum.* l *Vid. l. quæst. Cod. de re jud. & l. si proponas. §. 1. ff. de muner. sord.*

DE COHABITATIONE CLERICORUM ET MULIERUM.

TITULUS II.

CAP. I.

¶ *Clericus non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiamsi sit mater vel alia consanguinea.*

Ex Concilio Maguntin. *b* (*an. 812.*)

INhibendum *c* est, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus suspicio potest esse, retineat. Sed neque illas, quas canones concedunt, matrem, amitam, & sororem: quia instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earundem. Sed si qua de his necessitatem habuerit, Presbyteri habeant in vico aut in villa domum longè à sua conversatione: & ibi eis, quæ sunt necessaria, subministrent. Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare, aut intra cancellos stare sive sedere.

CAP. II.

¶ *Excommunicetur Clericus in sacris, qui à suspectarum mulierum colloquio, vel earum consortio monitus non desistit.*

Ex decreto Eugenii Papæ. (*an. 655.*)

SI quisquam *d* Sacerdotum, id est, Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam & tertiam admonitionem inveniatur fabulari, & aliquo modo conversari cum ea, excommunicationi subdatur: fœmina verò canonicè judicetur.

CAP. III.

¶ *Non debet Prælatus Clericum cogere ad concubinam abjurandam: sed eam nolentem dimittere, potest excommunicare.*

Alexander III. *Saler. Archiepiscops. p. c. cum tu.* (*an. 1180.*)

CLericos in sacris ordinibus *e* constitutos, qui publicè tenent concubinas, ad eas abjurando nolumus à tua fraternitate compelli, ne in eandem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis reducantur, perjurii reatum incurrant. Verùm ipsos per suspensionis & interdicti sententiam debes arctiùs cogere, aut mulieres ipsas à se ita removeant, quòd de illis sinistra suspicio non possit haberi. Et si qui eorum ad ipsas redire, vel alias accipere fortè præsumpserint, in aliquos eorum debes perpetuam excommunicationis sententiam proferre, ut alii eorum *f* exemplo perterriti, à similibus arceantur.

a *Utuntur.* b *Hoc reperio in Conc. Nannetensi c 3.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. Vid. Conc. Later. sub Leone X. sess. 9. de reform. Curia & alior.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. I. p. 18. c. 1.* f *In C. Barb. ut alii exemplo illorum à similibus arceantur.*

CAP. IV.

¶ Si Clerici moniti concubinas non dimittunt, suspenduntur à beneficiis, & si se non corrigunt, deponuntur.

Idem *Cantuarien. Archiepisc. & ejus Suffraganeis.*
(an. 1180.)

SIcut *a* ad extirpanda: [1 & 3.] ¶ Frat. vest. mandamus, quatenus Clericos vestræ jurisdictionis, qui in Subdiaconatu & suprà, fornicarias habuerint, studiosè monere curetis, ut à se illas removeant, eas ulteriùs minimè admissuri. Si verò acquiescere contempserint, eos ab Ecclesiasticis beneficiis usque ad satisfactionem congruam suspendatis. Et si eas suspensi præsumpserint detinere, ipsos ab eisdem beneficiis perpetuò removere curetis.

[1 *Vitia quæ periculum pariunt animarum, summoperè decet intendere, ita etiam nos convenit gramina propagare virtutum, ex quibus fidelibus salutis augmentum, & sacru Ecclesiæ decor proveniat honestatu. Unde cum in Anglia pravâ & detestabili consuetudine & longo tempore sit obtentum, ut Clerici fornicarias in suu dombus habeant, nos volentes tam grave scandalum de populo removere, & prædictos Clericos ad honestatem Ecclesiasticam reducere.*]

CAP. V.

¶ Litera à Clerico concubinario suspenso super absolutione (tacitâ facti serie) obtentæ, non valent.

Idem *Ebracen. Archiepisc. (an. eod.)*

SUper eo verò *b*, quòd asseris A. Presbyterum fornicariam detinentem, propter hoc ab officio suo suspensum: [1 & *infrà.*] ¶ Porrò si literas à nobis obtinuerit, quæ facti seriem non contineant, nolumus illas sibi prodesse.

[1 *Prud. t. t. r. quòd si super hoc appellatum sit ad præsentiam nostram, si contingat ipsum ad nos accedere prout expedire videbimus, pertinaciam ejus & audaciam corrigemus. Si verò non venerit ad præsentiam nostram, suspensionis in eum sententiam propter hoc latam tam diu volumus observari, donec fornicariam suam à se prorsus abjiciat, & vivat sicut decet Presbyterum continentem.*]

CAP. VI.

¶ Si Clerici moniti non dimittunt concubinas, suspenduntur à beneficiis: & si se non corrigunt, deponuntur.

Idem *Landonen. Episcopo.* c

SI autem *d* Clerici tuæ jurisdictionis (sive in sacris ordinibus sive in inferioribus constituti) fornicarias detinent: nisi eas ad secundam vel tertiam commonitionem à se dimiserint, easdem de cætero contempturi, liceat tibi *e* eos Ecclesiis, vel earum portionibus appellat. postpositâ spoliare, officio ipsis nihilominus interdicto.

CAP. VII.

¶ A Clerico fornicario, quàm diu toleratur, nec habet operis evidentiam, licitè audiuntur divina, & percipiuntur Ecclesiastica sacramenta: a notorio vero abstinendum est, non quia in sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicatorum emendationem. h. d. inhærendo verbis literæ.

Lucius III. *f Ex Concilio Maguntino.*
(an. 1181.)

VEstra duxit devotio *g* inquirendum: [1 & *infrà.*] ¶ Alicubi dicitur: Nullus audiat missam Sacerdotis, quem scit indubitanter concubinam habere. Alibi verò legitur: Non potest aliquis, quantumcunque pollutus fuerit, divina polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt. Qualiscunque *h* enim Sacerdos sit, quæ sunt sancta, coinquinari non possunt: Sumite ergo ab omni Sacerdote Christi mysteria; quia omnia in Christi fide purgantur. Cæterùm aliud est crimen notorium, aliud occultum. Notorium definitur, de quo Presbyter canonicè condemnatur. Occultum, quod ab Ecclesia toleratur. Cæterùm aliud est, quando crimen notorium non diffitetur Presbyter, vel de ipso est canonicè condemnatus. Aliud est penè occultum, quod ab Ecclesia toleratur. Item aliud est à talium officiis abstinere, ut peccandi licentia cæteris auferatur, & hujusmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur: atque aliud si talium tanquam in fornicatione jacentium, mysteria respuantur. Sine dubitatione itaque teneatis *b*, quòd à Clericis & Presbyteris, quanquam fornicariis, quamdiù tolerantur, nec habent operis evidentiam, licitè divina mysteria audiantur, & alia recipiantur sacramenta Ecclesiastica.

[1 *Ut consulamus fratribus nostris Parochiales Ecclesias adeuntibus, quarum Clerici concubinas habere credantur. De hoc videtur diversæ sacrorum canonum sententiæ emanâsse.*]

CAP. VIII.

¶ Si fornicatio Clerici est ita publica, quòd transit in notorium, nec accusator, nec testu necessarius est; sed si est publica per solam famam, non sufficiunt ad condemnationem sola testimonia, id est, testium dicta non juratorum: sed si ex hoc oritur scandalum, inducitur purgatio, in qua deficiens canonicè punitur.

Innocentius III. *Exon. Episc. (an. 1208.)*

TUa nos duxit fraternitas consulendos *c*, si de Clericis publice concubinas habentibus, qui quando à te conveniuntur, se esse concubinarios diffitentur, nec apparet contra eos legitimus accusator, credendum sit testimonio bonorum virorum, inter quos vivere dignoscuntur. Nos igitur consult. t. t. respond. quòd si crimen eorum ita publicum est, ut meritò debeat appellari notorium, in eo casu nec testis, nec accusator est necessarius: cùm hujusmodi crimen nullâ possit tergiversatione celari. Si verò publicum est, non ex evidentia, sed ex fama, in eo casu ad condemnationem eorum sola testimonia non sufficiunt: cùm non sit testimoniis, sed testibus judicandum. Sed si de Clericis ipsis talis habeatur suspicio, ut ex ea scandalum generetur in populo *d*, licèt contra ipsos non apparuerit accusator, eis tamen est canonica purgatio indicenda: quam si præstare noluerint, vel *e* defecerint in præstanda, eos canonicâ debetis *f* animadversione punire.

CAP. IX.

¶ Breve est: unde non summatur.

Idem *Pistoriensi Episcopo. (an. 1210.)*

A Nobis *g* tua fraternitas requisivit: [& 3.] ¶ Cum Clericis quoque non permittas mulierculas habitare, nisi fortè de illis personis existant, in quibus naturale fœdus nihil permittit fœvi criminis suspicari.

CAP. X.

¶ Clericus concubinarius in officiis vitandus non est, nisi sit notorius.

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

QUæsitum est de Clericis in fornicationem prolapsis, si eorum sit officium, priusquam pœnituerint, audiendum. Verùm etsi quemlibet pro mortali peccato, quoad seipsum constet esse suspensum, non debet tamen in officiis evitari: quia quantùm ad alios etiam in casu proposito suspensus non est, nisi peccatum hujusmodi sit notorium per sententiam, seu confessio-

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 18. c. 2.* b *C. 8. eod. tit. an 1. comp. & post conc. Lat. p. 18. c. 9.* c *al. Lauden. al. Lunton.* d *cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. p. 18. c. 8.* e *In Cod. Barb. tibi ab Ecclesiis suis, &c.* f *al. Urban. III.* g *C. 1. eod. tit. in 2. comp. & post conc. Lat sub Alex. III. p. 50. c. 38.* h *In Cod. Barb. Qualiscunque Sacerdos sit, quæ sacra sunt, &c.*

a *Ministeria.* b *retineatu.* c *cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Anton. Gomezium tom. 3. Var. resol. c. 1. & Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. 9.* d *Vid. l. si oleum. ff. de dolo & l. aquisitum. ff. de usufr.* e *In Cod. Barb. vel si defecerint.* f *debet.* g *cap. 2. eod. tit. in 5. comp.*

nem factam in jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliquâ celari non possit.

DE CLERICIS CONJUGATIS.

TITULUS III.

CAP. I.

¶ Matrimonium contractum per Clericum existentem in sacris, non tenet: secùs in minoribus, sed tunc cogitur dimittere beneficium.

Alexander III. *(Cantuariensi Episc. an. 1180.)*

SI qui *a* Clericorum infra Subdiaconatum accepe-rint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica, & retinendas uxores districtione Ecclesiast. compellatis: Sed si in Subdiaconatu *b* & aliis superioribus ordinibus uxores accepisse noscuntur, eos uxores dimittere, & pœnitentiam agere de commisso, per suspensionis & excommunicationis sententiam compellere procuretis.

CAP. II.

¶ Conjugatus ad administrationem, & ad ordinem Ecclesiasticum, vel beneficium non promovetur, nisi castitatem promittat, & non sit bigamus.

Idem *Herfor. Episcopo. (an. 1180.)*

SAnè: [1 & *infrà.*] ¶ Provideas *c* attentiùs, ne deinceps Clericus conjugatus ad Ecclesiasticam beneficia, vel sacros ordines, aut administrationes Ecclesiasticas admittatur: Nisi forte castitatem voveret perpetuam, & qui unicam, & virginem habuisset uxorem.

[1 *De Clericis inferiorum ordinum qui in conjugio constituti diu Ecclesiastica beneficia ex concessione prædecessorum habuerunt, à quibus sine magno discrimine ac effusione sanguinis non possunt privari: f. t. id duximus respondendum, ut*]

CAP. III.

¶ Si Clericus in minoribus beneficiatus matrimonium contrahat, privatur beneficio, & quod dedit Ecclesiæ, sibi restituitur. h. d. Et in hoc ultimo est casus not. & multum allegabilis.

Idem *Verulan.* d *Episcopo. (an. 1180.)*

QUod *e* à te: [1 & *infrà.*] ¶ Utrùm Clerici infra Subdiaconatûs ordinem constituti, qui continere carnis devicti vitio non valentes, uxores accipiunt, Ecclesiastico beneficio canonicè debeant spoliari: Id volumus te tenere, quòd cùm simul voluptatibus & carnalibus desideriis, ac divinis & Ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant, ob immunditiam suam Ecclesiasticis sacramentis indigni tractandis, Ecclesiasticis proculdubio beneficiis sunt privandi. Sanè si Ecclesiis, quibus *f* intitulati fuerant, de possessionibus, aut aliis bonis aliqua contulisse noscuntur: cùm ab earundem Ecclesiarum ministerio fuerint & beneficio sequestrati: ad ipsos recta via debent absque contradictione redire.

[1 *Quod fraternitati tuæ quærit industria.*]

CAP. IV.

¶ Peractâ pœnitentiâ, dispensant Episcopi cum Sacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt.

Idem. *(an. 1170.)*

SAnè *g* Sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, sed contubernia sunt potiùs *h* nuncupanda: post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere.

CAP. V.

¶ Auferenda sunt Clerico beneficia, quæ habebat tempore contracti matrimonii: collata verò postmodum scienter per Episcopum, per eundem auferri non possunt, sed per superiorem. h. d.

Innocentius III. *Norvicen. Episc. (an. 1212.)*

DIversis *a* fallaciis: [1 & *infrà.*] ¶ Accepimus autem, quòd quidam Clerici tuæ diœcesis, qui matrimonium contraxerunt, Ecclesiastica beneficia detinere contendunt: in quorum conversatione cithara cum Psalterio malè concordat. Cùm ergo vir cogitet, quomodo placere possit uxori, & ideò minùs, quæ Dei sunt, valeat cogitare, cùm quasi divisus in duo *b*, plenam sui non habeat potestatem: ut ei, à quo stipendium recipit, plenius famuletur, mandamus, quatenus hujusmodi Clericos beneficiis Ecclesiasticis, quæ in tua diœcesi sunt adepti, privet app. rem. præsertim cùm rerum Ecclesiasticarum substantia per tales soleat deperire. Nisi fortè tu talibus scienter contuleris Ecclesiastica beneficia: quibus eos non per te, sed per *c* superiorem decernimus spoliandos.

[1 *Homines circumventi, Deo & mammonæ famulare conantur. Cùm tamen secundum Evangelicam veritatem nemo possit duobus Dominis servire, quoniam si unum dilexerit, alium habebit exosum, aut uno contempto, alium sustinebit.*]

CAP. VI.

¶ Filius Sacerdotis Græci ex uxore genitus, licitè inter Latinos promovetur, si scandalum non objiciat. h. d. Et est casus notabilis.

Idem *d Archerontino Archiepisc. (an. 1202.)*

CUm olim *e* ad nostram audientiam pervenisset, quòd Canonici Anglorien. *f* Cantorem Tricaricen: *g* sibi elegerant in pastorem: [1 & *infrà.*] ¶ Licèt tibi de forma electionis canonicæ, ac idoneitate personæ, in aliis *h* constitisset: movit te tamen, quòd cùm pater ejus Græcus fuerit *i*, & juxta ritum Græcorum uxorem duxerit *k* in minoribus ordinibus constitutus, Cantorem ipsum ex uxore legitima in sacerdotio suscepisset. Nos igitur attendentes, quòd Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit, quoniam Orientales in minoribus *l* ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur matrimonio jam contracto: mandamus, quatenus ipsi pro eo, quòd inter Latinos Græci hujusmodi conversantur, regionis consuetudo repugnet, si aliud canonicum *m* non obsistat, ad confirmationem & consecrationem ejusdem sine dubitatione procedas.

[1 *Tibi dedimus in mandatu, ut examinatâ electione diligentius, & personâ, si electionem canonicam, & personam idoneam invenires, electionem ipsam auct. Apost. confirmares, sicut Metropolitanus in cæteris processurus.*]

CAP. VII.

¶ Clericus conjugatus non beneficiatus, non cogitur deferre tonsuram.

Idem *Episcopo Pictavien.* (an. 1212.)

JOannes *n* nobis conquerendo monstravit, quòd tu eum, quanquam jamdudum uxorem legitimam duxerit, pro eo, quòd prius in Acolythum fuerat ordinatus, compellere niteris, ut tonsuram deferat clericalem, ex

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. ubi legitur Archiep. Norvicensi, male.* b *Vid. leg. si plures. ff. de pact.* c *In Cod. Barb. sed per superiorem tuum.* d *alst. Archeronen.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* f *Aglon.* g *Triacanen.* h *& in aliis.* i *fuerat.* k *duxerat.* l *in minoribus ordinibus constituti contrahunt.* m *Vox, canonicum, deest in antiquioribus.* n *De materia hujus decreti, vid. Gomninian. in c. 1. eod. tit. lib. 6. & Lapum alleg. 40.*

qua inter ipsum & uxorem suam posset scandalum generari, cùm de consuetudine terræ tuæ Clerici uxorati non cogantur inviti portare tonsuram. Quoniam igitur idem etiam tonsuratus non potest privilegio clericali gaudere: mandamus, quatenus ipsum super tonsuratione hujusmodi non molestes, dummodo nullum percipiat beneficium Ecclesiasticum, cujus ratione teneatur clericalem deferre tonsuram: quia cùm eum oporteat secularibus negotiis immisceri, tonsura ipsius secularia exercentis videretur professiò in ministerii nostri vituperium redundare.

CAP. VIII.

¶ Uxorati non admittuntur ad Ecclesiasticas dignitates, & coguntur dimittere, quas habent.

Idem. *(an. 1212.)*

Cum *a* decorem: [*& infrà.*] ¶ Eos, qui sunt publicè uxorati, non admittatis de cætero ad Ecclesiasticas dignitates: dimissis ab eis, quas non possunt sine pravo exemplo & gravi scandalo retinere.

CAP. IX.

¶ Clerici conjugati, in rebus suis non gaudent privilegio clericali.

Honor. III. *H. quondam Reginæ Anglorum.*

(an. 1220.)

Ex parte tua fuit propositum, quòd nonnulli literati terræ tuæ (habitu & tonsurâ clericali *b* relictis) publicè ducunt *c* uxores: [1 *& infrà.*] ¶ Ut tamen consuetis justitiis & debitis obsequiis te defraudent, tonsuram resumunt *d* abjectam: [2 *& infrà.*] ¶ Quidam etiam acceptâ primâ tonsurâ similiter contrahunt: & eandem tonsuram deferunt, ut eodem *e* prætextu excusari valeant à prædictis: [3 *& infrà.*] ¶ Cùm igitur reddenda sint, quæ sunt Cæsaris, Cæsari *f*, & quæ sunt Dei, Deo: æquanimiter duximus tolerandum, si *g* à talibus justitias debitas velut ab aliis uxoratis exigas & servitia consueta.

[1 *De his quæ hujus mundi sunt solicits, & quomodo placeant uxoribus existentes: qui licèt negotiationibus & aliis negotiis secularibus insistant.*]

[2 *Quatenus ipsius prætextu ab hujusmodi ut Clerici excusentur, quanquam non militant Domino, sed potiùs mundo, ut cæteri uxorati.*]

[3 *Et ven. f. n. Episc. & dil. fil. Decanus & Archidiac. & Capitulum Conomanense ipsos tanquam Clericos in subtractione servitiorum suorum fovere nituntur, in suum præjudicium & gravamen.*]

CAP. X.

¶ Si Clericus in minoribus militet, non est cogendus deferre tonsuram vel habitum clericalem.

Idem. *h (an. 1222.)*

Ut consultationi *i* tuæ breviter satisfiat, respondemus, quòd R. miles tuæ diœcesis, qui olim cùm in minori esset constitutus ætate, tonsuram tantùm & coronam clericalem assumpsit, non est cogendus deferre habitum clericalem.

DD CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRÆBENDA.

TITULUS IV.

CAP. I.

¶ Episcopo non licet sine licentia Papæ transire ad alium Episcopatum, ipsum acceptando, aliàs privatus habito & ambito. hoc intendit cum glossa.

Ex Concilio Sardicensi. *l (an. 347. in Dania.)*

Non liceat Episcopo de civitate sua transire ad aliam.

Manifesta est enim causa, pro qua facere hoc attentat. Cùm nullus sit inventus Episcopus, qui ad minorem de majori civitate transiret.

CAP. II.

¶ Deponitur Cardinalis, qui in suo titulo non residet. h. d. Et est iste textus multùm notabilis.

Leo IV. *a (an. 850.)*

Ex gestis *b*: [1 *& infrà.*] ¶ In qua Synodo Anastasius Presbyter Cardin. titul. beati Marcelli, ab omnibus canonicè est depositus: Eò quòd parœciam suam per annos quinque, contra canonum instituta deseruit, & in alienis usque hodie demoratur.

[1 *Rom. Pontificum consilio Lotharii & Ludovici Imperatorum Sanctam & Ven. LXVII. Episcoporum in Ecclesia beat. Petri Synodum congregavit.*]

CAP. III.

¶ Ut plures dignitates vel Ecclesiæ conferri non debent, & Ecclesia est conferenda illi, qui residere & regnare valeat per seipsum: aliàs perdit Ecclesiam, & donans conferendi potestate privatur.

Ex Concilio Lateranen. *c (an. 1179.)*

Quia nonnulli *d* modum avaritiæ non ponentes, dignitates diversas Ecclesiasticas & plures Ecclesias parœciales, contra sacrorum canonum instituta nituntur accipere, ut cùm unum officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum: ne id de cætero fiat *e*, districtiùs inhibemus. Cùm igitur Ecclesia vel Ecclesiasticum ministerium *f* committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsam valeat exercere. Quòd si aliter actum fuerit, & qui receperit, quod contra sacros canones accepit *g*, amittat: & qui dederit, largiendi potestate privetur.

CAP. IV.

¶ Præsentatus ad Ecclesiam non confirmatus, si apparet, quòd nolit residere, non debet institui per superiorem: confirmatus autem & ex non justa causa non residens, privatur, appellatione remotâ.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.*

(an. 1180.)

Relatum *h* est nobis, quòd cùm in Lateran. Concilio statutum sit, ut personæ tali Ecclesia vel beneficium Ecclesiasticum conferatur, quæ residere in loco, & curam ejus per se valeat exercere, nonnulli ad Ecclesias præsentati hoc se posse affirmant, sed efficere contradicunt: Et *& infrà.*] ¶ Cùm igitur verba accipienda sint cum effectu, tales si præsentati fuerint, non debent admitti, & admissi poterunt amoveri: nisi fortè de licentia suorum Prælatorum, vel studio literarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, si contra hujusmodi intentionem decreti fuerit interjectum. *i*

[1 *Ideò nos consulere voluisti, an propter hoc possis tales præsentatos repellere, vel institutos adpe. sub. removere. Tua igitur providentia innotescat, quòd*]

CAP. V.

¶ Breve est, nec potest brevius summari.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo. (an. 1180.)*

Fraternitati *k* tuæ: [1 *& infrà.*] ¶ Præterea Clericum alterius diœcesis absque commendatitiis literis sui Episcopi non debes recipere, nisi pro eo receperis ab Apost. sed. *l* mandatum.

a *Cap. 4. de vit. & hon. Cler. in 3. comp.* b *dimissa.* c *duxerunt.* d *reassumunt.* e *eo prætextu.* f *Matth. 22. Marc 12. Luc. 23.* g *al. ut a talibus, &c. sed in antiquis sta legitur, ut est impressum.* h *Ep. Lingonensi.* i *Vid. notas nostras in hanc decr.* k *Vid. Conc. Trid. sess. 6. de reform. c. 1. & 2. & sess. 23. de reform. c. 1.* l *Conc. Sardic. c. 1. Burch. l. 1 dec. c. 79. Ivo p. 5 c. 185.*

a *al. tertius.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *Conc. Later. sub Alex. III. c. 13. nam cùm aliud non dicitur, intelligendum de Later. sub Alex. III.* d *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.* e *al ita: ut id de cætero non fiat.* f *officium.* g *receperit.* h *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 15. c. 1.* i *Vid. l. si qua pœna. cum concord. ff. de verb. significa.* k *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* l *Apost. sedis.*

[1 *Duximus indulgendum, ut si Clerici, qui in Ecclesia tua jurisdictionis beneficium sunt adepti, qui ad aliam diœcesin absque licentia & assensu tuo morandi causâ transtulerunt, liceat eos tibi beneficiis quæ habent à te, expoliare, nisi fortè scholasticis disciplinis invigilaverint, aut rationabilem tibi causam ostenderint, quare reverti non debeant.*]

CAP. VI.

¶ Qui non residet in beneficio etiam modica æstimationis, illo privatur.

Idem *Lingonensi Episcopo. (an. 1170.)*

Conquerente *a* nobis R. Presbytero accepimus, quòd G. Clericus ab eo pro Ecclesia sua, de qua vitæ necessaria vix potest percipere, annuatim viginti solidos extorquere conatur, asserens beneficium istud in eadem Ecclesia sibi fuisse collatum: [1 *& infra.*] ¶ Frat. t. mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd dictus G. habeat Ecclesiastica beneficia sibi sufficientia, vel quòd eidem Ecclesiæ non deserviat, sibi super præscripto beneficio silentium (sublato *b* impedimento appellationis) imponas.

[1 *Quanquam eidem Ecclesiæ sicut accepimus, non deserviat, & alia Ecclesiastica beneficia sufficientia habeat & possideat ab Ecclesia. Quoniam igitur indecens est & non consentaneum rationi, ut igitur B. cum alia Ecclesiastica beneficia sibi sufficientia habeat, & possideat, ab Ecclesia, cui non deservit, beneficia quærat.*]

CAP. VII.

¶ Qui est in servitio Episcopi, percipit fructus beneficii tanquam residens, præter distributiones quotidianas. Abbas.

Idem. *(an. 1170.)*

De cætero *c*: [*& infrà.*] ¶ Statuimus, ne Canonicis, donec in servitio tuo fuerint, quicquam subtrahi debeat vel auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur: Nisi fortè sint victualia, quæ non consueverunt absentibus exhiberi.

CAP. VIII.

¶ Privandus est Prælatus vel Clericus non residens, quæ citatus non revertitur in termino sibi præfixo, nisi habeat justum impedimentum. h. d. cum duobus sequentibus.

Cœlestinus *d* III. *(an. 1195.)*

Ex parte vestra *e* nostro fuit Apostolatui relatum, quòd Ecclesiæ vestræ Decanus, qui in partibus Gallicanis sibi potiùs habitationem elegit, jam per decem *f* annorum spatium Ecclesia vestra ipsius præsentiam habere nequivit. Quia ergo nolumus, ut eadem Ecclesia Decani officio defraudetur, mandamus, quatenus scriptis eidem, quòd suum ibidem officium ut Decanus debeat exercere. Quòd si vocatus venire noluerit, eligendi alium, qui præesse Ecclesiæ vestræ valeat & prodesse, vobis extunc concedimus liberam facultatem.

CAP. IX.

¶ Summatum est in capitulo præcedenti.

Innocentius III. *Cap. Ragusino. (an. 1214.)*

Qualiter Archiepiscopus *g* vester temeritate propriâ recessit ab Ecclesia Ragusinensi, nec jam ultra quadriennium expectatus redierit, per literas etiam vestras revocatus: [1 *& infra.*] ¶ Discret. v. mandamus, quatenus (si forsitan jam redierit) vos post mensem à receptione præsentium, personam vobis idoneam in Archiepiscopum eligatis.

[1 *Vestra universitas plenè novit, cùm sapius apud nos deposueritis super hoc querelam, & vobis concedi postulaveritis licentiam eligendi. Hìs autem expectantes diutius duximus expectandum, si fortè revertetur ad cor, & ad Ecclesiam suam, quam taliter reliquerat, remearet. Nolentes igitur, quòd diutius Ecclesia ipsa pastorali maneat consolatione destituta.*]

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Aliàs, obstaculo.* c *Cap. 4. tit. de præb. in 1. comp.* d *aliàs, Clemens.* e *Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat. vid. Felin. in c. 2. de reser.* f *per decem annos.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.*

CAP. X.

¶ Summa ut in capitulo, ex parte, sup. eodem.

Idem *Constantinop. Patriarchæ. (an. 1214.)*

Inter quatuor *a* animalia: [1 *& 3.*] ¶ De Clericis, qui Ecclesias, vel Præbendas sibi concessas, sine justa & necessaria causa deserunt, tuo præsertim non accedente consensu, hoc tibi duximus respondendum, quòd postquam congruo tempore fuerint expectati, nisi redierint ad illas, possunt eis justè privari, dummodo non sint justo impedimento detenti.

CAP. XI.

¶ Si nescitur ubi sit Clericus, tribus publicis edictis citabitur in Ecclesia sua: & si intra sex menses non revertatur, privabitur Ecclesia suâ. h. d. usque ad vers. contra eos.

Idem *Archiepiscopo Panormitano. (an. 1214.)*

Ex tuæ *c* devotionis *d*: [*& infrà.*] ¶ In Ecclesiis eorum, qui se fraudulenter absentant, nec ad ipsos valet citatio pervenire, trinæ citationis edictum facias publicari: & si nec sic curaverint obedire, & ultra sex menses suas deseruerint Ecclesias, juxta *e* sanctiones canonicas, eis debent meritò spoliari.

¶ Iste versiculus non summatur propter varietatem lecturarum, & quia secundum unum intellectum non facit ad rubricam.

Contra eos etiam procedatur, ut ipsos per suspensionis & excommunicationis sententiam ad tuam obedientiam venire compellas. Quòd si nec sic eorum *f* malitia poterit emolliri, eos B. tit. sanctæ Susannæ Presbyter Card. Apost. sed. Leg. à spiritualium administratione removeat, & quibus præsunt Ecclesiis, de personis idoneis faciat provideri: sed in eos degradationis sententiam non promulget, ut cum eis misericorditer (si expediat) facilius agi possit.

CAP. XII.

¶ Privilegiatus ut absens in studio fructus Prebendæ recipiat. Existens in villa vel castello, ubi nullum est, vel minus competens studium, privilegio non utitur.

Idem *Altissiodorensi g Episcopo. (an. 1214.)*

Tuæ fraternitatis discretio *h* postulavit: [*& infrà.*] ¶ Quæsivisti præterea, ut cùm interdum Canonici, quibus studiorum gratiâ est indultum, ut in absentia sua fructus percipiant Prædendarum suarum, acceptâ licentiâ se ad villas transferunt vel castellt, in quibus nullum est vel minus competens exercitium studiorum: utrùm Præbendarum suarum fructus sint talibus conferendi? Ad *i* quod breviter respondemus: eis qui hujusmodi fraudem committunt (cùm fraus & dolus nemini debeat *k* patrocinium impertiri) præfatam indulgentiam competere non debere.

CAP. XIII.

¶ Qui juravit in Ecclesia residere, pro servitiis Ecclesiæ licitè se absentat.

Honorius III. *Præposito de Valeriis. (an. 1220.)*

Ex parte *l* tua fuit propositum, quòd tempore quo recepisti Præposituram de Valeriis, præstitisti de facienda residentia juramentum: [1 *& 3.*] ¶ Postulationi t. r. r. quòd si te non absentando in fraudem, Præposi-

a *Sup. de major. & obedient. inter quatuor. & cap. 2. eod. tit. in 3 comp.* b *Aliàs. Patracen.* c *Cap. 3. eod tit. in 3 comp.* d *dilectionis.* e *Hæc verba, juxta sanctiones canonicas, desunt in omnibus manuscriptis.* f *Aliàs, istorum, aliàs, illorum.* g *Aliàs.* h *Cap 4. eod. tit. in 3. compil.* i *Aliàs, taister resp. quòd eis, &c.* k *aliàs, debeant. al. debent.* l *De materia juramenti hùc spectante, vid. Jas. in l. si pecuniam. ff. de cond. ob causam.*

turæ tuæ jura fideliter prosequeris, cùm ex hoc censeri debeas residens, perjurium non incurris.

[1 *Præstito insuper juramento promittens, quòd homines & jura ipsius præposituræ manuteneas & defendas. Cum autem prosequendo jura præposituræ residere interdum in Ecclesia memorata non possis, de juramento super ipsa residentia præstito metuens, provideri tibi super hoc à nobis humiliter postulasti. Nos verò*]

CAP. XIV.

¶ *Familiaris Papæ (non obstante constitutione contrariâ) Præbenda suæ fructus percipit in absentia.*

Idem Honor. III. *Capitulo Metens.* a *(an. 1220.)*

CUm dilectus filius Magister Otto : [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus non obstante constitutione, quæ contra absentes Canonicos inter vos dicitur emanâsse, fructus Præbendæ suæ assignetis eidem, in nostro servitio commoranti : Cùm familiares nostri *b*, qui circa nos se obsequiales exhibent universis *c*, minori non debeant prærogativâ gaudere, quam vestrûm singuli, quorum negotia per seipsos sæpius promoventur.

[1 *Canonicus Eccles. vestræ, scriptor noster, grata nobis jugiter impendat obsequia, & non minus si sit absens, quam præsens, eidem Ecclesiæ utilis habeatur, universitatem vestram rogandam duximus & monendam, per Apost. sedem vobis.*]

CAR. XV.

¶ *Duo Canonici absentes cum Episcopo, seu in ejus servitio, fructus Prabendarum suarum percipiunt in absentia, constitutione Ecclesiæ contrariâ non obstante.*

Idem *Melden. Episcopo. (an. eod.)*

AD audientiam nostram pervenit, quòd cùm in Melden. Ecclesia quædam sit constitutio vallata juramento, & auctoritate sed. Apostol. confirmata, ut Canonici, qui non resident in eadem, suarum priventur fructibus Præbendarum, illis exceptis, quos infirmitas excusaret, seu in Apostolicæ sedis servitio contingeret detineri : [1 *& infrà.*] ¶ Decernimus, ut duo ex Canonicis Ecclesiæ memoratæ, in tuo servitio existentes, suarum fructus integrè percipiant Præbendarum : cum absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo & ipsius Ecclesiæ servitio commorantur.

[1 *Quos peregrinationis labor, aut studia traherent literarum. Decanus & quidam canonici Ecclesiæ memoratæ, occasione constitutionis hujus, canonicos in tuo servitio commorantes Prabendarum suarum privare fructibus moliuntur. Unde cùm tibi plurimùm expediat aliquos canonicorum ipsorum in tuo servitio retinere, nobis humiliter supplicasti, ut super hoc necessitati tuæ consulere dignaremur. Volentes igitur sic constitutionem moderari supradictam, ut dicta Ecclesia fructum sentiat ex eadem, & tu per ejus abusum dispendium non incurras : presentium auctoritate.*]

CAP. XVI.

¶ *Si Ecclesia patitur ministrorum defectum, privilegiati super absentia per subtractionem proventuum redire cogantur.* h. d. Et est bonus textus, & potest multùm practicari.

Gregorius IX. *Patriarcha Antiochiæ Apost. sed. Legato. (an. 1230.)*

CUm ad hoc sint Ecclesiastica beneficia deputata : [*& infrà.*] ¶ Sanè nobis innotuit, quòd Ecclesia Antiochena *d* multis ex servitoribus ejus absentibus est ferè destituta ministris. Unde mandamus, quatenus non obstantibus Apostolicis indulgentiis *e*, & prædecessorum tuorum licentiâ, absentes Canonicos & assisios revoces ad residendum in Ecclesia supradicta : & si non venerint, tu de ipsorum beneficiis, dum absentes fuerint, ipsi Ecclesiæ facias congruè deserviri *a*, in utilitatem ejusdem, quod ex præfatis beneficiis superfuerit, convertendo.

CAP. XVII.

¶ *Privatur beneficio Clericus non residens, si monitus non redeat, nec justam excusationem alleget.* h. d. & est casus notabilis.

Idem. *(an. 1231.)*

CLericos in Ecclesiis tuæ jurisdictionis beneficia, quæ residentiam exigunt, assecutos, si ad alterius diœcesim absque licentia tua morandi causâ transierint, licentibus, si moniti non redierint, dictis beneficiis (nisi excusationem rationabilem ostenderint) spoliare.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

TITULUS V.

CAP. I.

¶ *In bonis Ecclesiæ non succeditur jure consanguinitatis*

Ex Concilio Pictavien. *b (an. 932.)*

UT nullus *c* de Clero sive populo Ecclesiastica bona *d* jure consanguinitatis sibi requirat habenda.

CAP. II.

¶ *Non licet Episcopo aliquem ordinare sine titulo.*

In Corpore Canonum.

NOn liceat *e* ulli Episcopo ordinare Clericos, & eis nullas alimonias præstare : sed duorum alterum eligat, vel non faciat Clericos, vel si fecerit, det illis, unde vivere possint.

CAP. III.

¶ *Bona Ecclesiarum communia sunt, nec debet quisquam tanquam propria sibi vendicare.*

Gregorius *Anthemio Subdiacono. (an. 603. Rom.)*

RAtio nulla *f* permittit, ut quod pro communi utilitate datum esse cognoscitur, propriis cujusquam usibus applicetur.

CAP. IV.

¶ *Qui ordinavit aliquem ad sacros ordines sine titulo, non habentem de suo unde vivat, providere tenetur ei de suo, donec aliquem titulum fuerat consecutus.*

Alexander III. *in concil. Lateran.* g *(an. 1179.)*

EPiscopus si aliquem *h* sine certo titulo, de quo necessaria vitæ pereipiat, in Diaconum vel Presbyterum ordinaverit : tamdiu ei necessaria subministret, donec in aliqua Ecclesia ei convenientia stipendia militiæ clericalis assignet. Nisi talis ordinatus de sua *i* vel paterna hæreditate, subsidium vitæ possit habere.

CAP. V.

¶ *Non debent Episcopi permittere, quem plures Ecclesias obtinere.*

Idem *in eodem.* k

QUia *l* in tantum quorundam processit ambitio, ut non duas vel tres, sed plures Ecclesias perhibeantur habere, cum nec duabus possint debitam provisionem impendere : Per fratres & Coepiscopos nostros hoc *m* emendari præcipimus, & de multitudine Præbendarum *n* canonibus inimica, quæ dissolutionis materiam & evagationis inducit, certumque continet peri-

a *Meden. alias Mitten.* b *Vid. Lud. Gomez. in reg. de impetr. benev. vac. per obit familiarii Cardinalium. quæst. 13.* c *Vid. leg. sed & reprobari. 4. penult. per Bald. ff. de excusat. tutor.* d *Antiochiæ.* e *Vid. leg. 2. per Bald. ff. ne quid in loco publico.*

a *Deservire.* b *Hoc concilium nondum reperi, sicut plerasque alia.* c *cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *beneficia.* e *c. 2. eod. tit. in 1. comp.* f *cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* g *Lib. 11. epist. 29. sive 31. Ind. Greggij.* h *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* i *al. de sua paterna hæreditate, quod non probo.* k *cap. 14. l cap. 6. eod. tit. in 1. compil.* m *hac.* n *Vox, præbendarum, non est in antiquis, nec in concilio.*

cùm animarum, eorum, qui Ecclesiis deservire valeant, indigentiam volumus sublevari.

CAP. VI.

¶ *Ad mandatum Papæ non tenetur quis providere illi, qui beneficium in literis tacuit, vel cui sine scandalo provideri non potest.* h. d. Et in ultimo est ille textus semper menti tenendus.

Idem. *(an. 1180.)*

CUm *a* teneamur : [1 *&*].] ¶ Si mandatum nostrum pro alicujus provisione receperis, qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commodè sustentari : nisi forte in literis ipsis de hoc mentio habeatur : aut si non potest ei sine scandalo provideri, æquanimiter sustinemus, si pro ea mandatum nostrum non duxeris exequendum.

[1 *Ex debito suscepti regimini provisionis Clericorum intendere, tibi & aliis Ecclesiarum Prælatis pro eis scripta nostra dirigimus : interdum etiam super illorum provisione, qui aliud sufficiens beneficium habere noscuntur. Verum aliquando ignoramus eos habere aliud beneficium, pro quibus tibi & aliis Ecclesiarum Prælatis scribimus.*]

CAP. VII.

¶ *Habens plures Ecclesias, alteram eligere & alteram dimittere compellitur.*

Idem. *(an. eod.)*

REferente I. *b* Presbytero accepimus, quòd cùm duas haberet Ecclesias, Archidiaconus tuus ipsum aliquâ spoliavit : & cuidam Presbytero G. *c* nomine assignavit eandem, prædictus autem I. sentiens se in hac parte gravari, ad Metropolitanum, videlicet Remen. Archiepiscopum appellavit. Cumque de mandato ejusdem Archiepiscopi in prædicta Ecclesia restitutus fuisset, præfatus Archidiaconus eundem I. eò quod ad præsentiam suam vocatus venire contempsit, vinculo excommunicationis adstrinxit. Nos autem *d* ipsum à sententia, quâ tenebatur, facientes absolvi, ubi mandamus, quatenus præscripto I. de prædictis *e* Ecclesiis unâ quam maluerit relictâ, alteram præfato G. si Ecclesiam non habet *f*, non differas assignare. Alioquin ipsam alteri personæ idoneæ beneficio Ecclesiastico carenti incunctanter assignes.

CAP. VIII.

¶ *Præbendæ & dignitates non debent dividi, nec aliam permutari.*

Idem *in Concilio Turonensi.* g

MAjoribus *h* Ecclesiæ beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minorum Clericorum Præbendæ patiantur sectionem. Idcirco ut sicut in magnis, ita quoque in minimis membris suis firmatam Ecclesia habeat unitatem *i*, divisionem Præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus.

CAP. IX.

¶ *Receptus in Canonicum ex promissione Capituli, debet, quandocumque facultas se obtulerit, habere Præbendam. Vid. cap. 2. de concess. Prabend. in 6. cum gloss.*

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* k *(an. 1170.)*

RElatum *l* est : [1 *&*].] ¶ Quoniam igitur dignum est, ut postquam Magister I. in Ecclesia tua Canoni-

a *cap. 8. eod. titul. in 1. compilation. & post Concil. Lateran. part. 20. c. 2.* b *cap. 9. eod. titul. in 1. compilation. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part. 30. c. 3.* c *alii. S.* d *al. Nos autem a sententia quâ detinebatur, eum facientes, &c.* e *præscripti.* f *habeat.* g *vid. Ant. Aug. in not. 1. comp.* h *cap 10. eod. tit. in 1. compilat. & post Concil. Lateranen part 30. c. 4. vid. l. cui pacto per Bart. ff. de servis exper.* k *Sard. Episc. l Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. cum hodie sit correcta hac decret. per can. de concess. prab. in 6. vid. ibi gloss. & Decium in ca. ex par. 1. supra de officio delegat.*

cius est institutus, & à te habuit in promissis de conferenda sibi prima Præbenda, cùm in Ecclesia ipsa vacaret, ut debeat Præbendæ integritate gaudere : mandamus, quatenus si idem I. in Ecclesia tua est canonicè institutus, & in choro & Capitulo & aliis, quorum usus est communis, potestatem sicut Canonicus habet, ei præbendam, si quâ nunc vacat, vel cùm ibi primò vacaverit, secundùm promissionem tuam concedas liberaliter & assignes : quia non est congruum, ut præbendâ careat, qui in Canonicum noscitur esse receptus.

[1 *Antibus nostris, quod cùm dil. fil. n. Magister I. in Ecclesia tua sit per te canonicè institutus, & in choro & Capitulo & aliis locis, quorum communis est usus, plenam sicut Canonicus habeat potestatem, nondum sibi præbendam juxta provisionem tuam assignare curâsti, licèt post promissum tuum plures præbenda in ipsa Ecclesia vacâsse dicantur.*]

CAP. X.

¶ *Religiosi reditus Ecclesiarum suarum diminuere non possunt respectu portionis, quæ debetur Rectoribus seu Vicariis, nec parochias dividere.*

Idem *Canonicis regularibus & Monachis Eboracens. diœcesis. 2 (an. 1180.)*

AVaritiæ *b*, quæ est idolorum servitus : [1 *& infrà.*] ¶ Intelleximus, quòd in Ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consuevistis percipere, portiones, vel antiquos reditus minorâstis, quos nonnulli Clerici Ecclesiarum ipsarum olim habuisse noscuntur : [2 *& infrà.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus, si quas portiones vel antiquos reditus Clericorum sine consensu Archiepiscopi vestri minuere, vel parochias dividere præsumpsistis, ad integritatem pristinam revocetis.

[1 *Hi debent radicem studiosius extirpare, qui seculi vanitatibus renunciantes, Domino elegerunt in religioni habitu ministrare.*]

[2 *Unde quoniam hoc ex radice avaritiæ & cupiditatis procedit, quam debetis modis omnibus evitare. d. v. p. a. s. pra.*]

CAP. XI.

¶ *Possunt Prælatus & Capitulum prabendæ vacandi honestum onus imponere, ad quod Prabendarius teneatur.*

Idem *Præposito & Capitulo Insul. (an. 1180.)*

SIgnificatum est nobis *c*, quòd cuidam Sacerdoti præbendam unam in Ecclesia vestra communi voluntate dedistis, ita quòd Missam de sancta Maria (nisi corporis infirmitate gravatus sit) debeat quotidiè celebrare, & Ecclesiam vestram non nisi communi tam Præpositi, quàm Capituli assensu possit dimittere, vel cuiquam Præbendæ illius anniversarium delegare. Quam siquidem institutionem *d* eatenus confirmamus, ut prædictus Sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assiduè debeat obsequium suum impendere Ecclesiæ memoratæ, & quantò frequentiùs potest (salvâ honestate suâ, & debitâ devotione) Missarum solennia celebrare : nec sibi liceat hoc illi subtrahere, sive causâ voluptatis, sive se ad aliam Ecclesiam transferendo.

CAP. XII.

¶ *Ad præsentationem Religiosorum in eorum Ecclesiis, nullus debet institui per Episcopum, nisi prius ei congrua portio reditumm assignetur.*

Idem *e Vigorien. Archiepiscopo. (an. 1170.)*

DE Monachis *f*, qui Vicarios parochialium Ecclesiarum gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, eam providentiam habeas, quod ad præsentationem

a *Vox, diœcesis, deest in antiquis.* b *cap. 12. eod. titul. in 1. compilat. & post Concil Lateran. part 13. c. 1.* c *cap. 13. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lateran. part. 30. c. 59.* d *constitutionem.* e *Alias, Episcopo V Vigor.* f *cap. 14. eod. tit. in primâ compilatione.*

Monachorum nullum recipias, nisi tantum ei de proventibus Ecclesiæ coram te fuerit assignatum, unde jura Episcopalia possit persolvere, & congruam sustentationem habere.

CAP. XIII.

¶ Plures dignitates vel personas in una vel in diversis Ecclesiis quis habere non potest.

Idem *Salernitano* a *Archiepisc. (an. 1170.)*

ADhæc *b* licet: [*& ſ.*] ¶ Illud est omni rationi contrarium, ut unus Clericus in una vel diversis Ecclesiis, plures dignitates vel personatus obtineat: Cùm singula officia in Ecclesiis assiduitatem exigant personarum. *c*

CAP. XIV.

¶ Habens plures dignitates, alteram dimittere compellitur.

Idem *Burdegalen. Archiepisc. (an. 1180.)*

PRæterea *d* de G. qui in tua & Tolosana Ecclesia est Archidiaconus constitutus, & in utraque Ecclesia regulariter professus: Mandamus, quatenus eundem altero, quem maluerit, Archidiaconatu facias esse contentum.

CAP. XV.

¶ Si electus ad secundam Ecclesiam, noluerit dimittere primam, eligentes possunt resilire, & electum non acceptare.

Idem *Genuen. Archiepiscopo.* e *(an. 1170.)*

CUm non ignores *f*, quòd una Ecclesia unius debeat esse Sacerdotis: [*1 & infrà.*] ¶ Cùm igitur nuncius Presbyteri, qui in duabus Ecclesiis locum habere contendit, & quidam Clerici alterius Ecclesiæ ad nostram præsentiam accesserint contra eum: nos attendentes non esse conveniens, ut idem Presbyter locum habeat *g* in duabus Ecclesiis: mandamus, quatenus ipsum beneficio quod habet, facias manere contentum. Quòd si fortè Archipresbyter & Clerici alterius Ecclesiæ in eum consenserint, eis non dissentientibus *h*, cum ipsorum scandalo non debet locum in ipsa Ecclesia quærere vel habere.

[1 *Mirabile gerimus & indignum, quòd uni persona locum in pluribus Ecclesiis velit concedere, vel in Episcopatu tuo inducere consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ: quæ cùm unum ad plura reapiat beneficia, contra sanctorum canonum instituta, non approbatur à nobis, licèt non possit præ multitudine delinquentium emendari.*]

CAP. XVI.

¶ Ordinato ad sacros per Episcopum sine titulo, nemini præsentante, ordinator vel successor compellitur in necessariis providere, donec titulum habuerit.

Innocentius III. *Zamoren. Episcopo.* i *(an. 1210.)*

CUm secundùm *k* Apostolum, qui altario servit, vivere debeat de altari: & qui ad onus eligitur, repelli non debeat à mercede: patet à simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur, ut ipsa nominis ratio persuadet. Cùm enim à cleros, quod est sors vel hæreditas, Clerici appellentur, quia in sui *l* ordinatione vel assumuntur in hæreditatem Domini, vel assequuntur hæreditatem in ipso *m*, ut verè possint psallere cum Propheta, dicente: [*Dominus pars hæreditatis meæ:*] dignum est, ut Ecclesiæ stipendiis sustententur, in qua & *n* per quam divinis obsequiis adscribuntur. Licèt autem prædecessores nostri ordinationes eorum, qui sine certo titulo promoventur, in injutiam ordinantium irritas esse voluerint & inanes: nos tamen benignius agere cupientes *o*, tamdiu per ordinatores vel successores eorum provideri volumus ordinatis, donec per eos Ecclesiastica beneficia consequantur. Inde est, quòd cùm G. lator præsentium à prædecessore tuo fuerit ad Subdiaconatum *a* nullo præsentante promotus: mandamus, quatenus si eum hi, quibus examinationem ipsius duximus committendam, te citato legitimè, ut per te ipsum vel idoneum responsalem interfis, & tam super idoneitate personæ, quàm etiam super quantitate ac qualitate beneficii proponere tibi liceat, quicquid rationabiliter duxeris proponendum, idoneum esse repererint, tamdiu ei vitæ necessaria congruè subministres, donec per te in Zamoren. Ecclesia vel in alia fuerit competens beneficium Ecclesiasticum assecutus: sciturus pro certo, quòd si per examinationem eorum *b* fuerit repertus idoneus, & tu ei juxta mandatum nostrum neglexeris providere, cùm hoc nobis per literas eorum innotuerit, ad id exequendum te per districtionem Eccles. compellemus.

¶ Qui hoc ignoranti scienter contulit Prabendam, quam non potuit, illa evictâ, aliam, quam potest, conferre tenetur. h. d. & est singularis dispositio.

Idem *Archiepiscopo Senonen. (an. 1210.)*

INter cætera: [*1 & infrà.*] ¶ Factâ *c* resignatione à G. *d* quondam Canonico Laudunen. *e* de Præbenda ejusdem Ecclesiæ, quæ per commutationem Præbendarum H. tunc Siclunen. *f* Canonico auctoritate Apostolicâ assignari debebat, Magister P. per Laudunen. Episcopum de Præbenda fuit investitus eadem. Super quo cùm inter Magistrum ipsum & dictum H. controversia suborta fuisset, per C. Papam præd. nost. omnia retractata fuerunt: [*& ſ.*] ¶ Supradicto Episcopo dedimus in præceptis *g*, ut donec idem Magister in eadem Ecclesia fuerit præbendale beneficium assecutus, nulli alii Præbendam assignare præsumat: quod si fortè præsumpserit, id irritum decernimus & inane: decet enim, ut quia quam de jure non potuit, assignavit, eam, Præbendam ei, de jure potest, assignet, ne Præbendam illi fraudulenter visus sit assignâsse.

[1 *Tibi satis credimus esse notum, qualiter*]

CAP. XVIII.

¶ Cassatur electio illius, qui possidet plures Dignitates atque Prabendas: & idem si detinetur aliquo vitio hic scripto.

Idem *Episcopo & Cantori Tornacensi.*
(an. 1210.)

CUm jam *h* dudum: [*& ſ.*] ¶ Verùm quoniam ab R. Siclunen. Canonico, I. de Bythynia *i* quædam objecta fuêre, multitudo videlicet tam dignitatum, quam etiam Præbendarum, ambitionis & avaritiæ vitium: cui nondum finem imponens, contra diffinitionis nostræ tenorem, & Lateran. *k* Concilii statuta, ad obtinendam præposituram Siclunen. *l* se ingerit & ingessit, & quòd die intrusionis suæ, ante confirmationem præsumpserit ministrare, sicut & post confirmationem cassaram: Mandamus, quatenus si inveneritis prædictum I. habere plures alias dignitates atque Præbendas, aut aliquid *m* aliud præmissorum quod ad cassationem ejus sufficiat, inveneritis esse verum, ei super jam dicta Præpositura silentium imponatis, ab impetitione ipsius Siclunen. Ecclesiam absolventes: Cùm multa per patientiam tolerentur *n*, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitiâ non debeant tolerari. *o*

a *Sal. Episc.* b *C.7. tit. de testam. in 1. comp.* c *Vid. l. fin. per Bald. C. de indic. vid. & l. hu. C. de revoc. don.* d *C.4. de exc. pral. in 1. comp. & post Concil. Lateran. part. 24. c. 5.* e *al. Cantuar. al. Ariminen.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *haberet.* h *dissidentibus.* i *Vid. Vasaum in Annal. Hisp. c. 21.* k *C. 1. eod. tit. in 1. comp. 1 Corinth. 9.* l *sua.* m *al. in Christo. Psal. 15.* n *al. vel.* o *Vid. Leuca in testamento. ff. de verb. sig. & l. quoties. de reg. jur.*

a *In Subdiaconum.* b *illorum.* c *C.3. eod. tit. in 3. compil.* d *VV.* e *Laudensi.* f *Sidunen. alit. Sedens.* g *mandatu.* h *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. & de materia vide Cardin. cons. 3. & Oldrad. cons. 67.* i *Bituna. al. Bitumia.* k *sub Alex. III. capit. 13. & 14.* l *Sidunen.* m *aut aliquod præmissorum, &c.* n *tolerantur.* o *vid. l. 1. 9. pen. ff. de his qui not. infam. & l. 1. ff. si quis in jus voc. non ierit.*

CAP. XIX.

¶ Recepto in Canonicum, quam citò facultas se obtulerit, debetur Prabenda: & interim habebit quotidianas distributiones.

Idem Innoc. III. *Archiepiscopo, & Archid. Senonen.*
(an. 1210.)

IDilectus *a* filius T. Canonicus Linconien. *b* proposuit, quòd cùm de mandato C. Papæ præd. nost. Linconiens. Episcopus quandam Præbendam assignavit eidem in Ecclesia Linconien. quia Capitulum ipsum ad eandem recipere contemnebat: [*1 & infrà.*]

¶ Ad instantiam Remens. Archiepiscopi, tunc Episcopi Prænestinen. Apost. sed. Leg. & auctoritate illius, talis inter eum & Episcopum & Canonicos Linconien. compositio intercessit, quod ipso ab eis recepto in Canonicum, & concesso sibi stallo in choro, & participatione qualibet divinorum, idem fructus Præbendæ percipere non deberet, nisi loco proximo vacaturæ: [*2 & infrà.*]

¶ Cùm ergo dictum T. in Canonicum recipi, canonicis non obviet institutis, & vacaturam expectare Præbendam Lateranen. Concilio *c* non sit dubium obviare: nos facto ejusdem Legati illicito reprobato, quod est licitum *d* approbantes: quia videtur indignum, ut receptus in Canonicum Præbendæ beneficio defraudetur: mandamus, quatenus dictos Episcopum & Canonicos, ut ei Præbendam (cùm se facultas obtulerit) non differant assignare, appell. postpositâ compellatis. Facientes eidem portiones quotidianas, quæ fiunt in Ecclesia memorata, sine diminutione qualiber assignari.

[1 *Ad dil. fil. Clarevall. & Langmardi Abbates auct. p. n. cum nullet aliquatenus à contradictione cessare, ipsum supposuerit Ecclesiastico interdicto. Postmodum autem accedens ad præsentiam nostram ad dil. fil. Meliradin. & Guntanen. Abbates obtinuit scripta nostra, sed sicut cum per eos suam non posset justitiam obtinere, nos ven. n. Remens. Archiepiscopo, S. Rom. Eccles. Cardinali tunc Episcopo Prænestino, Apost. sed. Legato, sicut asserit, dedimus in mandatis, ut prædictam inter dicti sententiam, sicut rationabiliter fuerit promulgata, faceret app. postp. firmiter observari. Verum cum idem Archiepisc. negotium prorogaret, & idem post labores multiplices fert de promovendo negotio desperâsset, deficiens in expensis.*]

[2 *Licèt autem memoratum Archiepiscopum sincerâ diligamus in Domino charitate, & ipsius velimus honori deferre: quia tamen in his, quæ contra canonicas sanctiones attentata noscuntur, ei deferre nec volumus nec debemus, quod ab eo illicitè factum est in hac parte duximus irritandum, quod licitè factum est approbantes.*]

CAP. XX.

¶ Non tenet electio cùm ad unam Prabendam duo simpliciter eligantur.

Idem *Episc. Brixien.* e *(an. 1210.)*

TUæ *f* fraternitatis devotio: [*1 & infrà.*] ¶ Cùm sæpè contingat, quod ad unam Præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur: Nos attendentes, quod si duo unam Præbendam tenerent, illud esset contra Concilium Turonen. quod Præbendarum prohibet sectionem: & si *g* unus illorum ipsam obtineret Præbendam, sub expectatione alius contra Lateranen. *h* Concilii statuta remaneret. Inquisitioni *i* tuæ aliter respondemus, quòd talis electio de rigore juris penitùs est cassanda.

[1 *Præterea consuluisti.*]

a *C.5. eod. tit. in 3. comp.* b *Lingen.* c *sub Alex. III. ca. 8. & habetur infrà de conc. præbend. cap. nulla.* d *vid. l. si convenerit. cum gloss. ff. de pign. actio. melius in l. necnon. §. 2. cum gloss. non prohibeat. ff. ex quibus causis major.* e *Burdegal* f *Cap. 6 eod. tit. in 3. comp.* g *al. quòd si unus illorum, &c.* h *sub Alex. III. c. 8.* i *alias, super quo t. respondemus.*

CAP. XXI.

¶ Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in Judices, poterit Judex alterum confirmare, & alteri pro bono pacis de proventibus provisionem facere. Ista est pulcherrima dispositio, & in toto corpore juris non habes consimilem.

Idem. *(an. 1210.)*

NIsi essent *a* viri providi & honesti, tam qui ordinationem fecerunt, quam illi, circa quos est facta ordinatio in Ecclesia vestra super negotio Prioratûs, ordinationem illam valdè suspectam propter exempli perniciem haberemus. Quod ergo post concertationem diutinam ordinatum est circa unum de duobus electis, ut ipse habeat Prioratum, hoc ex jurisdictione delegata secundùm justitiam videtur esse statutum: quod autem ordinatum est circa reliquum, ut ipse viginti *b* libras de reditibus Capituli, & quadraginta de proventibus Prioratûs percipiat *c* annuatim: hoc secundùm providentiam intelligitur esse præceptum ex arbitraria potestate, cùm *d* in delegatos fuerit compromissum, qui auctoritatem sibi retinendo commissam, se pro bono pacis & utilitatis hoc ordinâsse fatentur. Quia igitur hæc ordinatio ab omnibus est recepta, possuntque licitè. Prior & Capitulum, de proventibus suis propter causas prædictas, non quidem ex pactione partium, sed ex jussione Judicum, provisionem hujusmodi exhibere: nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratûs, sed persona Prioris maneat onerata: ne fortè circa proventus aliqua videatur facta sectio Prioratûs: ita quod ipso Priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minimè teneatur.

CAP. XXII.

¶ Canonici privilegiati à Papa super certo numero, si spontè receperunt aliquem supra numerum, contra impetrantes à Papa exceptione numeri uti non possunt.

Idem *Valden.* e *Episcopo, & Abbati Vatian.* f
(an. 1210.)

PRo illorum provisione *g*: [*1 & ſ.*] ¶ Burdegalen. Archiepiscopo mandavimus, ut Magistro P. in aliqua Ecclesiarum suarum, ubi ei expedire cognosceret, competens faceret beneficium assignari, contradictores Ecclesiast. districtione compesceus: qui Decano & Capitulo Xantonen. *h* auctoritate nostrâ mandavit, ut ipsum admitterent in Canonicum & in fratrem. Cumque iidem reluctarentur Canonici, ac indulgentiam de quadragenario *i* Canonicorum numero ei opponerent: quia Archiepiscopus cognovit illos in elusionem mandati nostri indulgentiâ eis concessâ irreverenter abuti, prædictum magistrum de Præbenda & Canonica *k* Xantonen. Ecclesiæ investivit, contradictores vinculo excommunicationis adstringens: [*& ſ.*] ¶ Quia verò quod per dictum Archiepiscopum de memorato magistro auctoritate nostrâ providè factum est, firmitatem volumus obtinere: mandamus, quatenus si vobis constiterit, prædictos Canonicos indulgentiam, quam habent de certo Canonicorum numero non servâsse, & aliquem ultra constitutum numerum in Canonicum auctoritate propriâ recepisse: cùm nobis legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare, latam in ipsos excommunicationis sententiam à prædicto Archiepiscopo tam diu denuncietis, sublato appellationis obstaculo, servandam *l*, donec sæpedictum Magistrum recipiant

a *C.7. eod. tit. in 3. comp. Bald. in cap. 1. §. inter partes. de leg. Corr. in usibus feuderum.* b *triginta.* c *recipiat.* d *In Judicem delegatum potest compromitti. Dd. in ca. cum tempore. supr. de arbit. Specul. tit. de arbit. §. 1. Adde Lanfranc. tract. de arbit.* e *al. Vaden. al. Vadonen.* f *al. Vatien.* g *C.8. eod. tit. in 3. compil.* h *Santtonensi.* i *quadragesimo.* k *Canonicat. al. canonica. Santton.* l *observandam.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Canonicum, & ea, quæ ad Canonicatum pertinent, eum ſtallo chori & loco Capituli ei ſtudeant aſſignare.

[1 *Pro dilecto ſilio magiſtro R. Audoen. qui apud Apoſt. ſed. moram feciſſe dignoſcitur longiorem, nec adhuc erat competens beneficium Eccleſiaſticum aſſecutus, licèt ad ipſum eſſet idoneus obtinendum: Ven. f. n.*]

CAP. XXIII.

¶ *Non beneficiatus habens ſufficiens patrimonium, ad ſacros legetime promovetur.*

Idem Innoc. III. *Biſuntino Archiepiſcopo. (an. 1208.)*

TUis *a* quæſtionibus reſpondemus, quòd Clericos in minoribus ordinibus conſtitutos, de patrimonialibus bonis habentes, unde poſſint congruè ſuſtentari, & ſi nondum fuerint beneficium Eccleſiaſticum aſſecuti, (dummodo aliud canonicum non obſiſtat) ad ſuperiores poteris ordines promovere.

CAP. XXIV.

¶ *Abſenti poteſt conferri beneficium alio mediante, nec refert, utrum abſens inveſtiatur per perſonam mediam, vel perſona media inveſtiatur pro abſente.* h. d. conjungendo utrumque intellectum. Et eſt caſus not. & quotidiè practicatur.

Idem *Epiſc. Zamoren.* b

ACcedens ad Apoſtolicam ſedem: [& ſ.] ¶ Inquiſit. t. t. reſpond. quòd Clericus abſens per alium, vel alius magis pro ipſo, poterit de beneficio Eccleſiaſtico inveſtiri. c

CAP. XXV.

¶ *Si ad unum Canonicatum & Prabendam duo ſunt recepti ſimpliciter, receptio non tenet, etiam interveniente Apoſtolicâ auctoritate.* h. d. & eſt notabile cap. quare tene ſemper mente, & nota ipſum.

Idem *Trecen. Epiſcopo. (an. 1208.)*

DIlecto filio *d* P. ſanctæ Pudentianæ Presbytero Cardinali, Cellerario Trecen. & R. procuratori tuo auditore conceſſo, idem Cellerarius propoſuit coram eo, quod cùm in manibus Remen. Archiepiſcopi tunc Apoſt. ſed. Leg. intendentis providere, G. nepoti ſuo in Trecen. Eccleſia, Præbendam, quam ibi obtinebat, liberaliter reſignavit *e*, dictus Legatus præfatum G. & eundem Cellerarium in Canonicos Trecen. inſtituit, & ambobus idem Capitulum Trecen. ſtallum in choro, & locum in Capitulo, & idem Archiepiſcopus ſupradictæ Præbendæ fructus dividendos communiter aſſignârunt, donec idem G. integrum eſſet præbendale ſtipendium *f* aſſecutus: [1 & ſ.] ¶ Quorum receptionem procurator generalis præd. tui, in partibus Conſtantinopolitanis tunc agentis, poſtmodum approbavit. Dictus quoque Cellerarius lectionem & Evangelium in hebdomada ſua legiſſe dignoſcitur, & tam Decani, quàm Epiſcopi electioni, & aliorum negotiorum tractatibus, ſicut Canonicus Trecen. interfuit, & domum quandam per Capitulum memoratum obtinuit, quæ non niſi Canonico conſueverat aſſignari: tuque *g* cùm ad eandem acceſſiſſes Eccleſiam conſecratus, eum cum Canonicis aliis ad oſculum recepiſti, cùm tunc non niſi Canonici ad oſculum admittantur: & eidem ſuper prædictis non moviſti per biennium quæſtionem, propter quod petiit, ut te ab ipſius ſuper hoc moleſtatione indebita compeſcere dignaremur: [2 & ſ.] ¶ Procurator tuus propoſuit ex adverſo, quod ad unicum jus ſpirituale, quod vacabat ibidem, inſimul duos Canonicos inſtituere prædicto Legato non licuit: nam ſi duo unicam Præbendam haberent, id eſſet contra Turonen. Concilium, quod Præbendarum inhibet ſectionem. Si verò duobus receptis, uni tantùm Præbenda daretur, ſub expectatione alius contra Lateranen. *a* Concilium remaneret. Præterea licèt in Eccleſia, in qua non eſt certus numerus Præbendarum, nullâ etiam vacante, in Canonicum quis poſſit aſſumi, cùm intelligatur ad quoddam jus eligi, quod ex electorum aſſenſu de novo creatur *b*, & cum electo in Canonicum naſcitur, & deſinit cum defuncto: in Eccleſia tamen, quæ determinatum habet numerum Præbendarum, uno individuo jure vicante, duo ſimul eligi non poſſunt ad illud, eò quòd hujuſmodi ſpirituale jus dividi ſeu communicari nequeat inter eos: quanquam interdum hi, ad quos ſpectat electio, de communi aſſenſu augmentare valeant numerum Præbendarum, quoddam jus ſpirituale de novo creando, niſi fortè ſtatutum aliquod obviaret, quod eſſet juramento firmatum, vel cui ſed. Apoſt. confirmatio acceſſiſſet, hujuſmodi clauſulâ prohibitionis adjectâ, ut ſi quicquam contra id fieret, non valeret: propter quod inſtitutionem præfatam nullam fuiſſe dictus aſſeruit procurator, cùm in Trecen. Eccleſia certus ſit Præbendarum numerus, quem Capitulum vel Legatus augmentare minimè intendebat *c*, vel jus aliquod de novo creare. Unde dictum Cellerarium ad reſtitutionem eorum, quæ ratione prædictæ inſtitutionis tenebat, ſententialiter duximus condemnandum, ei ſuper Præbenda ipſâ vel ejus parte ſilentium imponentes: Ita quòd per hoc prædicto G. nullum præjudicium generetur: cùm res inter alios acta, regulariter aliis non obſiſtat.

[1 *In eos, qui contrà venire præſumerent, excommunicationis ſententia promulgata.*]

[2 *Verum dictus R. procurator tuus propoſuit ex adverſo, quòd cùm dictus Cellerarius Præbendam ſuam in præfati Archiepiſcopi Remen. manibus reſignâſſet, ipſe de mediate una dictarum Cellerarium inveſtivit.*]

CAP. XXVI.

¶ *De una Prabenda vacante, poſſunt fieri duæ, ſi ejus ſuppetant facultates, aliàs dividens integrare tenetur.*

Idem. *(an. eod.)*

VAcante *d* quâdam Præbendâ in Eccleſia tua, duas ex ea conſtituens, ad illas de conſenſu *e* Capituli tui duos Canonicos aſſumpſiſti: quorum altero viam univerſæ carnis ingreſſo, Præbendam, quam defunctus habuerat, quidam Clericus, nomine Hippolytus, fuit auctoritate ſed. Apoſt. aſſecutus. Verùm cùm idem Hippolytus te ſuper integritate Præbendæ, per quaſdam noſtras literas inquietet, & alius idem jus adverſùs te ſe habere proponat, quid facere debeas, requiſiſti. Super quo ſic duximus reſpondendum, quòd cùm Turonen. ſtatuta concilii ſectionem inhibeant Præbendarum, teneris utique de his, quæ vacare *f* contigerit, integrare Præbendam, niſi rationabili causâ de vacante Præbenda ſuprædicta duæ fuerint conſtitutæ, ac tot ſint utrumque proventus, quot per utramque ſit utrique proviſum in beneficio competenti.

CAP. XXVII.

¶ *Si Papa mandat Capitulo, ut aliquem in Canonicum recipiant, & Prabendam (ſi qua vacat) conferant, ſi de mandato ſuperioris alii conferant, cogantur primum recipere, & de reditibus Eccleſiæ loco beneficii providere, donec Prabendam habeat.*

Idem *Vercellen. Epiſcopo. (an. eod.)*

II. DIlectus *g* filius G. Clericus nobis expoſuit *h* conquerendo, quòd cùm pro eo ad Novarien. Capitulum mandatum Apoſtolicum miſiſſemus, ut eum in Canonicum reciperent & in fratrem, Præbendam (ſi qua tunc *a* vacabat) conferentes eidem: [1 & ſ.] ¶ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quòd in Novarien. Eccleſia Præbenda vacaret, tempore quo ejuſdem Eccleſiæ Canonici noſtras literas recepere-runt: cùm eam alii in eluſionem mandati noſtri duxerint conferendam, eundem Clericum, ſi non habet *b* ſufficiens beneficium Eccleſiaſticum, in Canonicum recipi facias, & ſibi de reditibus Eccleſiæ ſingulis annis aſſignari proventus, donec ei ſit in beneficio præbendali proviſum.

[1 *Ioſi non ſolùm mandatum Apoſtolicum voluerunt adimplere, verùm etiam Præbendam vacantem, quam mandavimus illi conferri, alii præſumpſerunt aſſignare. Unde petebat a nobis, ut quod de ipſo inceperamus, exequi dignaremur. Magiſter autem G. G. Novarien. Eccleſiæ procurator proponebat econtra, quod cùm in illa Eccleſia nulla vacaret Præbenda prædictus Clericus ad Ap. ſed. accedens, ſolùm in Eccleſia ipſa ſuggeſſit vacare Prabendam, & ad ſuggeſtionem ſuſſam per ſurreptionem ſuam literas impetrârat. Unde cùm mendax peccator carere debeat impetrata, pœnitus idem procurator ab impetitione ipſius Eccleſiam poſtulabat abſolvi. Cùm igitur coram dil. fil. G. S. GG. ad velum aureum Diac. Card. quem eiſdem dudimus auditorem, ſuper his diutius litigarent, & idem Card. qua fuerant propoſita, coram eo retulit diligenter.*]

CAP. XXVIII.

¶ *Habens perſonatum, vel beneficium curatum, ſi ſecundo tale recepert, vacat primum: quod ſi retinere contenderit, etiam ſecundo privabitur.* hoc primo. *Et is, ad quem ſpectat beneficii curati collatio, licèt conſert ſtatim, cum inſtituetur aliud receperit: & ſi intra ſex menſes non conferat, devolvitur ad alium collatio, & aliter ponitur.* hoc ſecundo. *Cum ſublimibus verò & literatis perſonis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium ſolus Papa diſpenſat.* hoc tertio. *Hoc dicit iſtud cap. utile & famoſum.*

Idem Innoc. III. *in Concilio generali.* c

DE multa *d* providentia fuit in Lateran. Concilio *e* prohibitum, ut nullus diverſas dignitates Eccleſiaſticas, vel plures Eccleſias recipere contra ſacrorum canonum inſtituta, alioquin recipiens ſic acceptum amitteret, & largiendi poteſtate conferens privaretur. Quia verò propter præſumptiones & quorundam cupiditates, nullus hactenus aut rarus de prædicto ſtatuto fructus provenit, nos evidentius & expreſſius occurrere cupientes: Præſenti decreto ſtatuimus, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam habens animarum annexam, ſi prius tale beneficium habebat, eo ſit ipſo jure privatus: & ſi forte illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur. Is quoque, ad quem prioris ſpectat donatio, illud poſt receptionem alterius liberè conferat, cui meritò viderit conferendum: & ſi ultra ſex menſes conferre diſtulerit, non ſolùm ad alios ſecundùm Lateran. *f* Concilii ſtatutum ejus collatio devolvatur, verùm etiam tantùm de ſuis cogatur proventibus in utilitatem Eccleſiæ, cujus eſt illud beneficium, aſſignare, quantùm à tempore vacationis ipſius conſtiterit eſſe perceptum. Hoc idem in perſonatibus eſſe decernimus obſervandum: addentes ut in eadem Eccleſia nullus plures dignitates, aut perſonatus habere præſumat, etiamſi curam non habeant animarum. Circa ſublimes tamen & literatas perſonas, quæ majoribus beneficiis ſunt honorandæ, cùm ratio poſtulaverit, per ſedem Apoſt. poterit diſpenſari.

CAP. XXIX.

¶ *Concilium provinciale à beneficiorum collatione ſuſpendit eos, qui poſt ſecundam correptionem indignis beneficia conferunt: providet etiam, quis interim beneficia conferat, & illam ſuſpenſionem relaxat ſolus Papa, vel ſolus Patriarcha.*

Idem *in eodem.* a *(an. 1216.)*

GRave *b* nimis eſt & abſurdum, quòd quidam Eccleſiarum Prælati, cùm poſſint viros idoneos ad Eccleſiaſtica beneficia promovere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morum honeſtas, vel literarum ſcientia ſuffragatur, carnalitatis ſequentes affectum, non judicium rationis: unde quanta Eccleſiis damna proveniant, nemo ſanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo *c* mederi, præcipimus, ut prætermiſſis indignis idoneos aſſumant, qui Deo & Eccleſiis velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquiſitio annuatim: ita, ut qui poſt primam & ſecundam correctionem fuerit repertus *d* cuſpabilis, a beneficiis conferendis per ipſum concilium ſuſpendatur, inſtitutâ in eodem concilio perſonâ providâ & honeſtâ, quæ ſuſpenſi ſupplear defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipſum circa capitula, quæ in his deliquerint, obſervetur. Metropolitani verò delictum ſuperioris judicio relinquatur, ex parte concilii nunciandum. Ut autem hæc ſalubris proviſio pleniorem conſequatur effectum, hujuſmodi ſuſpenſionis ſententia præter Romani Pontificis auctoritatem, aut proprii Patriarchæ, minimè relaxetur, ut in hoc quoque quatuor patriarchales ſedes ſpecialiter honorentur. *e*

CAP. XXX.

¶ *Rector Eccleſiæ, non obſtante conſuetudine Epiſcopi, vel patroni, debet de reditibus Eccleſiæ ſufficientem habere portionem.* h. d. uſque ad §. qui verò.

Idem *in eodem.* f *(an. 1216.)*

EXtirpandæ *g* conſuetudinis vitium in quibuſdam partibus inolevit, quòd ſcilicet parœcialium Eccleſiarum patroni, & aliæ quædam perſonæ, proventus ipſarum ſibi penitùs vendicantes, Presbyteris earundem ſervitiis deputatis, relinquunt adeò exiguam portionem, quòd ex ea nequeant *h* congruè ſuſtentari: nam (ut pro certo didicimus) in quibuſdam regionibus parœciales Presbyteri pro ſua ſuſtentatione non obtinent, niſi quartam quartæ, id eſt, ſextamdecimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus penè nullus inveniatur Sacerdos parœcialis, qui ullam vel modicam habeat peritiam literarum. Cùm igitur os *i* bovis ligari non debeat triturantis: ſed qui altario ſervit, de altari vivere debeat: ſtatuimus, ut (conſuetudine quâlibet Epiſcopi vel patroni, ſeu cujuslibet alterius non obſtante) portio Presbyteris ipſis ſufficiens aſſignetur.

¶ *Privatus eſt parœciali Eccleſiâ Rector in ea non reſidens, niſi ſit annexa Dignitati vel Prabendæ: quo caſu debet ibi habere perpetuum Vicarium. Et in fine prohibet in fraudem Rectoribus de ipſius proventibus penſionem in beneficium dari.* h. d. *Vel ſic: Non reſidens in Eccleſia parœciali, vel non ponens Vicarium, quando eſt annexa beneficio majori, privatus eſt ea.* h. d.

Qui verò parœcialem habet Eccleſiam, non per Vicarium, ſed per ſeipſum illi deſerviat in ordine quem ipſius Eccleſiæ cura requirit, niſi fortè Dignitati vel Præbendæ

a *C. 9. eod. tit. in 3. comp. Hujus decret. de ſenſum accipere debemus ſecundum Concil. Trid. Seſſ. 21. de reformat. c. 2.* b *Latomen. alias Baton.* c *vide l. qui mihi donatum per Bart. ff. de donat.* d *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *reſignaret.* f *beneficium.* g *in quoque.*

a *Later. ſub Alex. III. c. 8.* b *crearetur.* c *alias, non intendebat.* d *C. 3. eod. tit. in 4. comp. Et de materia, in ex cauſa rationabili poſſint fieri duæ, vide Dd. hoc tit. c. avaritia.* e *aſſenſu.* f *contigerunt.* g *C. 4. de conceſſ. prab. in quarta comp.* h *propoſuit.*

a *vacaret.* b *habebat.* c *Concil. gener. Lat. ſub Innocent. III. c. 29.* d *C. 4. eod. tit. in 4. comp.* e *Prior iſto quod ſatis eſt ſub Alex. III. c. 13. & cum hoc decreto convenit Concil. Trident Seſſ. 7. de reform. c. 2. & 4. & Seſſ. 24. de reform. c. 17.* f *ſub Alex. III. c. 8.*

a *Cap. 30.* b *C. 5. eod. tit. in 4. comp. Conc. Trid. Seſſ. 7. de reformat. c. 1.* c *In Cod. Barb. huic morbo adhibere medelam.* d *vid. l. 3. C. de Epiſc. aud. & l. ſerves. C. ad leg. Julian. de vi public.* e *vid Onuph. in Catal. glor. mund. pag. 4. conſid. 9.* f *cap. 32.* g *C. 6. eod. tit. in 4. compil. vid Conc. Trid. Seſſ. 25. in decr. de reform. c. 9. §. patroni autem beneficiorum.* h *nequeunt.* i *Deut. 25.*

parœcialis Ecclesia sit annexa: in quo casu concedimus, ut qui talem habet Præbendam vel Dignitatem, cùm oporteat eum in majori Ecclesia deservire, in ipsa parœciali Ecclesia idoneum & perpetuum habeat Vicarium canonicè institutum, qui (ut prædictum est) congruentem habeat de ipsius Ecclesiæ proventibus portionem: alioquin a illâ se sciat auctoritate hujus decreti privatum, liberè alii conferenda, qui velit & possit, quod dictum est, adimplere. Illûd b autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus Ecclesiæ, quæ curam habere debet proprii Sacerdotis, pensionem alii quasi pro beneficio conferre præsumat.

CAP. XXXI.

¶ *Non debent Religiosi Ecclesias vel decimas à Laicis sine Diœcesanorum consensu recipere: excommunicatos, vel interdictos ad divina admittere: in Ecclesiis quoque, quæ ad eos non pleno jure pertinent, instituere vel destituere: sed præsentabunt Diœcesanis ad eas viros idoneos.*

Idem *in eodem.* c *(an. 1216.)*

IN Lateranensi d Concilio noscitur fuisse prohibitum, ne quilibet regulares Ecclesias seu decimas sine Episcoporum consensu de manu Laici præsumant accipere, nec excommunicatos vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id fortius inhibentes, transgressores dignâ curavimus e animadversione punire, statuentes nihilominus, quatenus in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem Concilii statuta, Episcopis instituendos Presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant, ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem, institutos verò removere non audeant Episcopis inconsultis.

Sanè adjicimus f, ut illos repræsentare procurent, quos vel conversatio notos reddit, vel commendat probabile testimonium Prælatorum.

CAP. XXXII.

¶ *Absens in Theologia studio, fructus beneficiorum suorum percipit in absentia, sed quotidianas distributiones non.*

Honorius III. *Abbati & Priori sanctæ Genovefa.*
(an. 1222.)

LIcèt vobis g direxerimus scripta nostra, ut in magistro N. h Eboracen. Archidiacono in sacra pagina cupienti studere, proventus suos Ecclesiasticos faceretis integrè ministrari: Nolumus tamen, ut quotidianas distributiones, quæ tantùm residentibus in Ecclesiis, & his, qui intersunt horis canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.

CAP. XXXIII.

¶ *Propter paupertatem Præbendarum Ecclesiæ cathedralis possunt eis annecti capellæ, reservatâ ipsarum Presbyteris congruâ portione.*

Idem *Vestrimen.* i *Episcopo. (an. 1222.)*

EXposuisti k nobis, quòd Ecclesiæ tuæ Canonici, diminutâ ipsorum provisione à tempore Concilii generalis, cum eis extunc non fuerint ad eorum sustentationem concessæ capellæ, sicut antè fieri consuevit, de reditibus Præbendarum suarum nequeunt l sustentari. [1 & infra.] ¶ Si evidens necessitas vel utilitas exigat, Præbendas Ecclesiæ tuæ poteris de capellis in perpetuum annectendis eisdem (sicut discretione prævia expedire videris) augmentare, reservatâ tamen congruâ capellarum Presbyteris portione.

[1 *Propter quod plures ipsorum eâdem Ecclesiâ relictâ in ejus servitio, in Clericatûs cogantur opprobrium aliorum se obsequiis mancipare. Unde humiliter supplicasti, ut de capellis eisdem provisionem eorundem ampliare & nostrâ tibi permissione liceret. Quia verò per hoc statutis ejusdem Concilii derogaretur, quæ servare volumus inconcussè, te in hac parte nequivimus exaudire. Verùm illorum paupertati paterno compatientes affectu, & tibi, prout exposcit tuæ devotionis meritum, gratiam facere cupientes, fil. t. de qua plenam fiduciam obtinemus, p. auc. m. q.*]

CAP. XXXIV.

¶ *Licèt Ecclesia ex donatione Laici beneficium conferat, tenet illius beneficii impetratio, de hoc mentione non habitâ.*

Idem *Episcopo, & Priori, & Archidiacono Herfordens.* a *(an. 1222.)*

II. DIlectus filius G. Clericus nobis proposuit b, quòd cum Decano & Capitulo Andegaven. preces direxerimus & præcepta, ut ipsum quàm citò facultas se offerret, in Canonicum reciperent & in fratrem, vobis super hoc executoribus sibi datis: quia Decani & Capituli procurator excipiendo proposuit literas non valere, pro eo quod in eis mentio non fiebat, quòd præfatus Decanus ex donatione Regis Præbendarum ejusdem Ecclesiæ collationem haberet: vos mandati nostri executores non esse, interloquendo dixistis: & sic duæ Præbendæ, quæ medio tempore vacaverunt, aliis sunt collatæ: [1 & infra.] ¶ Mandamus, quatenus occasione hujusmodi (quam reputamus frivolam) non obstante, mandatum nostrum exequi procuretis.

[1 *Et dictus Clericus occasione hujusmodi, quam vos malitiosè recepisse videmini, remansit hactenus suâ provisione frustratus, propter quod idem nostram audientiam appellavit, appellationi cujus dicimini detulisse. Nolentes igitur, ut sæpè dictus Clericus sit frustratus à nobis, Isterarum nostrarum commoda ulterius sustendatur, vobis firmiter.*]

CAP. XXXV.

¶ *Pueri & alibi beneficiati non sunt idonei ad beneficia consequenda.* h. d. inhærendo verbis literæ.

Gregorius IX. *Argentinen. Episc. (an. 1232.)*

SUper inordinata c ordinatione: [& ℣.] ¶ Cùm autem illi sint in Ecclesiis idonei reputandi, qui servire possunt & volunt in ipsis: Consul. t. t. respond. quòd pueri & beneficiati, qui non possunt in eadem Ecclesia deservire, in ea non debent idonei reputari.

CAP. XXXVI.

¶ *Pro unius Prabendæ integratione, alia dividi non debet.*

Idem *Archiepisc. & magistro R. Turonen.*

CUm causam, quæ inter Aurelianen. Episcopum, & I. de Blesis Canonicum sanctæ Crucis super integratione Præbendæ ipsius Canonici vertebatur, vobis duxerimus committendam: [& infrà.] ¶ Consultationi vestræ t. respon. quod nostræ intentionis non extitit, ut pro integratione Præbendæ supradicti Canonici, Præbenda de novo aliqua scinderetur.

CAP. XXXVII.

¶ *Clerici ignobiles & non eminentis scientiæ, propter hoc non debent à Prabendis repelli, etiam in Ecclesia, quæ tales admittere non consuevit.*

Idem. *(an. eod.)*

VEnerabilis frater noster Portuen. Episcopus supplicavit d, ut cùm quandam Præbendam, quæ in Argentinen. Ecclesia tamdiu vacaverat, quòd donatio ejus erat

a *Ipsa illa, &c.* b *vide Conc. Trid. Sess. 24. de reform. c. 13.* c *C. 61. & refertur in cap. 7. eod. tit. in 4. comp.* d *sub Alex. III. c. 9. cujus initium, Cùm & plantare.* e *curabimus.* f *Conc. Trid. Sess. 25. de reform. c. 9.* g *vid. Conc. Trid. Sess. 5. de reform. ca. 5. in fin. & Hor. Lucium, tract. 38. de priv. schol. privil.* h *B. Ebroycen.* i *Vestrenen. alias, Vesten. al Vespertimien. al. Vesparnens, al. Vestrimicens.* k *vide Concilium Trid. Sess. 21. de reform. ca. 5. & Sess. 24. de reform. ca. 13. & 15.* l *nequiverint.*

a *De Bere al. Beth. In uno vet. Cod. Episcopo, Pictaviensi & Priori.* b *exposuit.* c *De ætate requisita vide Lapum allegat. 36. & Geminian. in candemnitatibus. de electi. lib. 6.* d *suscepit nobis.*

ad sedem Apostolicam devoluta, I. Clerico contulerit, dum a in illis partibus legationis officio fungeretur, suam collationem benigno prosequeremur affectu. Verum procurator Argentini Capituli proposuit ex adverso, quod idem Capitulum, hoc audito, consuetudinem allegans antiquam inviolabiliter observatam, juxta quam nullum, nisi Nobilem & liberum, & ab utroque parente illustrem, honestæ conversationis ac eminentis scientiæ, in suum consortium hactenus admiserant: ne contra hoc fieret (maximè cùm nulla tunc Præbenda vacaret, antequam monitorias vel executorias literas recepisset) ad sedem Apost. appellavit: [& infrà.] ¶ Nos igitur attendentes, quòd non generis b, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas, gratum Deo faciunt & idoneum servitorem, ad cujus regimen non multos secundum carnem nobiles & potentes elegit, sed ignobiles ac paupères: eò quod non est personarum acceptio apud ipsum c, & vix ad culmina dignitatum (nedum ad Præbendas) viri eminentis scientiæ valeant reperiri, exceptiones hujusmodi non duximus admittendas: [& infrà.] ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit prædictam Præbendam vacâsse, quando ipsam dicto I. contulit Episcopus memoratus, ipsum ad eam recipi faciatis.

CAP. XXXVIII.

¶ *Si mandatur provideri in Ecclesia, non potest de Ecclesia provideri.*

Idem.

CUm d olim Priori sanctæ M. dederimus e in mandatis, ut G. f Diacono in aliqua Ecclesia civitatis vel diœcesis Lucan. auctoritate Apostolicâ provideret: idem præfatum Gu. g Ecclesiæ sancti Petri de Vico Rectorem auctoritate hujusmodi nisus h est designare: in qua Rector ab ejusdem Ecclesiæ Clericis eligi consuevit, excommunicationis sententiam nihilominus proferens in rebelles. Cùm igitur mandatum hujusmodi se ad talia non extendat, nec ad rectoriam vel dignitatem nostra feratur i intentio, cùm pro simplici beneficio jussio nostra manat k: mandamus, quatenus tam institutionem hujusmodi, quam excommunicationis sententiam propter hoc latam denuncies non tenere.

DE CLERICO ÆGROTANTE VEL DEBILITATO.

TITULUS VI.

CAP. I.

¶ *Clericus infirmus integrè percipit fructus beneficii sui.*

Gregorius *Candido Episcopo Urbevetan. (an. 602. Romæ in Tusciam.)*

CUm percussio corporalis: [& ℣.] ¶ F. tuam hortamur, quatenus latorem præsentium ad percipienda quæ consueta sunt ab Ecclesia tua, ægritudo sua non debeat impedire: Quia si alii ejus essent exemplo deterriti, fortè non posset, qui militaret Ecclesiæ, inveniri: sed secundùm ejus ordinem quæcunque ei, si sanus esset, poterant ministrari, de ipsa exiguitate, quæ Ecclesiæ potest accedere, fraternitas tua præbeat ægrotanti.

CAP. II.

¶ *Presbyter, cui medietas palmæ cum duobus digitis est abscissa, Missam non celebrat, sed cæteris sacerdotalibus fungi potest.*

Eugenius *I Papa. (an. 635.)*

PResbyterum m, cujus duos digitos cum medietate palmæ à prædone abscissos significâsti, Missam non permittimus celebrare: quia nec securè propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem a membri hoc fieri posse confidimus.

Ipsum autem cæteris officiis sacerdotalibus fungi minimè prohibemus.

CAP. III.

¶ *Si Rector Ecclesiæ sit leprosus, dandus est ei coadjutor.*

Lucius III. *(an. 1181.)*

DE b Rectoribus Ecclesiarum leprâ maculâ usque adeò infectis, quòd altari servire non possunt, nec sine magno scandalo eorum qui sani sunt, Ecclesias ingredi: Hoc volumus te tenere, quòd eis dandus est coadjutor, qui curam habeat animarum: & de facultatibus Ecclesiæ ad sustentationem suam, congruam recipiat portionem.

CAP. IV.

¶ *Si Rector Ecclesiæ sit leprosus, ab administrationis officio removetur, sed de bonis Ecclesiæ sustentatur.*

Clemens III. *c. (an. 1190.)*

TUa d nos duxit Fr. consulendos: [& ℣.] ¶ De Sacerdote, qui divino judicio lepræ morbo repercussus e, in parœciali Ecclesia prælationis officio fungitur: Dicimus, quòd pro scandalo & abominatione populi, ab administrationis debet officio removeri, ita quod juxta facultates Ecclesiæ sibi necessaria, quamdiu vixerit, ministrentur.

CAP. V.

¶ *Episcopo, qui propter morbum incurabilem pastorale officium exercere non potest, dandus est coadjutor.*

Innocentius III. *Arelaten Archiepiscopo. (an. 1210.)*

EX f parte tua fuit propositum, quòd cùm Aurasiensis g Episcopus gravi morbo & incurabili ferè per quadriennium laboravit, ita quòd pastorale officium non potest ullatenus exercere, Princeps terræ illius, ac cives civitatis ejusdem, à te postulant incessanter, ut ipsis (cùm sis Metropolitanus eorum) studeas providere. Verùm cùm ipsum ad cessionem compellere non possis, nec debeas ullo modo, nec afflicto afflictio sit addenda, imo potiùs ipsius miseriæ miserendum h, eò quòd i idem vir bonus extiterit, & Ecclesiam salubriter sibi commissam gubernaverit: nos volentes tam Episcopo, quàm Ecclesiæ providere, mandamus, quatenus illi coadjutorem associes virum providum & honestum, per quem tam Episcopo, quàm populo utiliter consulatur.

CAP. VI.

¶ *Breve est, & non summatur.*

Honorius III. *Episcopo Aversano. (an. 1222.)*

COnsultationibus: [& ℣.] ¶ Archidiacono autem, quem morbo paralytico laborantem officium linguæ asseris amisisse, Coadjutor est meritò adhibendus.

DE INSTITUTIONIBUS.

TITULUS VII.

CAP. I.

¶ *Numerus Clericorum debet institui in Ecclesiis collegiatis, secundum facultatem ipsarum.*

Ex Concilio Arelatensi. *k (an. 811. in Gallia.)*

NOn ampliùs suscipiantur in monasterio Monachorum, aut Clericorum, seu etiam puellarum, quàm quot se regere de bonis Ecclesiæ absque penuria possint.

a *Ipsa illa, &c.* b *vide Conc. Trid. Sess. 24. de reform. c. 13.* c *C. 61. & refertur in cap. 7. eod. tit. in 4. comp.* d *sub Alex. III. c. 9. cujus initium, Cùm & plantare.* e *curabimus.* f *Conc. Trid. Sess. 25. de reform. c. 9.* g *vid. Conc. Trid. Sess. 5. de reform. ca. 5. in fin. & Hor. Lucium, tract. 38. de priv. schol. privil.* h *B. Ebroycen.* i *Vestrenen. alias, Vesten. al Vespertimien. al. Vesparnens, al. Vestrimicens.* k *vide Concilium Trid. Sess. 21. de reform. ca. 5. & Sess. 24. de reform. ca. 13. & 15.* l *nequiverint.*

a *Cùm* b *Rom. 12. Galat. 2. Eph. 6. Colos. 3.* c *Deum.* d *Vide Oldrad. cons. 306.* e *dedimus, in antiq.* f *V.* g *V.* h *visus.* i *perseveratur.* k *maneat.* l *Greg. sed in omnib. manuscr. ut est impressum.* m *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 26. c. 15. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.*

a *deformationem.* b *Post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 37. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.* c *In uno ita: Clemens III. Pisan. Episc.* d *cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *al. percussus al. respersus.* f *cap. unico. eod. tit. in 3. compil.* g *Aren. al. Aurasicen. al. Auraicens.* h *miserandum.* i *al. ita, eò quòd ipse.* k *Hæc est Synodus Arel. 4 sub Carolo Magn. Imp. & habetur hoc ibi c. 8. & cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

CAP. II.

¶ Laici in Canonicos non possunt instituì.

Eugenius. *a (an. 655. Roma.)*

IN Ecclesia *b* vestra certum numerum Canonicorum (sicut nobis innotuit) communiter instituere curavistis: [1 & 3.] ¶ Cùm Laici non debeant in Canonicorum numero computari, nec vos debeatis differre, quò minùs statutum numerum de aliis Clericorum personis idoneis suppleatis: tales ad supplendum numerum invenire curetis, per quos Deo in Divinis officiis per Ecclesiasticos ordines congruè serviatur.

[1 *Et institutionem vestram religione firmare juramenti. Unde quia illo numero successu temporis diminuto, in dubitationem deducitur, utrum ipsum de institutione Canonicorum supplere possitis, cum Laici computatis, qui in Ecclesia vestra Canonicorum titulo numerantur, statutus numerus sit impletus, ut hac ambiguitas à vestris cordibus auferatur, nobis videtur, quòd.*]

CAP. III.

¶ Institutio beneficiorum spectat ad Episcopos, vel eorum Officiales.

Alexander III. *Cantuariensi. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis. (an. 1180.)*

EX *c* frequentibus querelis didicimus, in partibus vestris consuetudinem pravam à multis retrò temporibus invaluisse, quòd Clerici Ecclesiastica beneficia sine consensu *d* Episcopi diœcesis, vel Officialium suorum *e* (qui hoc de jure possunt) recipiunt, minùs rectè quàm deceat cogitantes, quomodo id à sanctorum Patrum est institutionibus alienum, & Ecclesiasticæ contrarium honestati. Unde cùm tu, Frater Archiepiscope, ex officio tibi commisso, tam iniquam consuetudinem de provincia tua velis (sicut debes) radicitùs extirpare *f*, tam in illos, qui Ecclesiastica beneficia taliter occupata scienter detinent, quàm in eos, qui de cætero occupare præsumpserint, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eandem sententiam ratam habentes, & eam auctoritate Apostolicâ confirmantes, mandamus, quatenus Clericos ipsos, qui ipsam sententiam incurrerint *g*, nisi congruè satisfecerint, absolvere minimè præsumatis.

CAP. IV.

¶ Ultra facultates non debet quis institui invitu Clericis Ecclesiæ.

Clemens III. *Clero Constantinopolitano. (an. 1190.)*

AUctoritate *h* Apost. sedis: [& infrà.] ¶ Statuimus insuper, ut nullus in Ecclesiis vestris, ultrà quàm facultates earum sustineant *i*, vobis instituatur invitis.

CAP. V.

¶ Cum in Ecclesiis oporteat extraneos instituì, non debent instituì Clerici certa originis tantum, sed undecunque sint, dum tamen sint idonei.

Innocentius III. *k S. Marcelli, & S. Susannæ Cardin. Apost. sedis Legat. (an. 1212. Romæ in Thraciam.)*

AD *l* decorem: [1 & 3.] ¶ Sicut nostris *m* auribus est suggestum, Constantinopolitanus Patriarcha aliarum nationum Clericos spernens, Venetos tantùm in Constantinopolitanis Ecclesiis satagit collocare, non attendens, quòd in omni *n* gente, qui facit justitiam, acceptus est Deo, nec sanctuarium Dei convenit jure hæreditario possideri. Quocirca mandamus, quatenus moneatis eundem, ut viros literatos *o*, & alias *p* idoneos, undecunque originem duxerint, in prædictis Ecclesiis, & maximè in majori, instituere non postponat, alioquin indignum se reddet, ut vos aliarum Clericos nationum ad ejus obedientiam compellatis. Nec a dissimulare potestis, quin hoc nostris auribus intimetis, ut ex hoc ipso, an verum sit, quod super hoc Venetis dicitur promisisse, conjicere valeamus.

[1 *Et commodum tam Ecclesiæ S. Sophiæ, quàm aliarum Ecclesiarum, quæ sunt in urbe Constantinopolitana constructa, nostrum pertinere, ut literati viri, & honestate morum perspicui, de quibuslibet mundi partibus venientes, instituì debeant in eisdem, Verum.*]

CAP. VI.

¶ Institutiones & custodia possunt de jure speciali ad non Episcopum pertinere, & pendente lite cum diœcesano defenditur in possessione. h. d. *Vel sic: Si possidet jus instituendi ii, ad quem de jure communi non spectat, pendente judicio proprietatis in possessione defenditur.*

Idem *Helien. Episcopo, & Archidiac. Norvicen. (an. 1212. in Anglia.)*

CUm venissent *b* ad Apost. sed. Archidiaconus Richimundiæ, & procuratores Eboracen. Archiepiscopi, ex parte Archiepiscopi fuit propositum, quòd institutio personarum, & custodia Ecclesiarum vacantium, ad eum in diœcesi sua spectat, tam de jurisdictione communi, quam de consuetudine generali. Verùm quidam prædecessores ipsius quibusdam Archidiac. Richimundiæ tam institutionem, quàm custodiam personaliter commisetunt: [1 & 3.] ¶ Inter alia verò Archidiaconus ipse *d* respondit *e*, quòd Archiepiscopus tam institutiones, quàm custodias, non personaliter Archidiacono, qui tunc erat, sed perpetuo de consensu Capituli Archidiaconatui reali concessione donavit. Cùm autem Archidiaconatus ipse in continua possessione tam istarum, quàm aliarum libertatum, multorum Archiepiscoporum & Archidiaconorum temporibus extitisset, & Archiepiscopus sine conditione *f* qualibet concessisset ipsum eidem, post concessionem asseruit, quòd ipsum concesserat, institutionibus & custodiis vacantium Ecclesiarum exceptis. Ipse *g* verò timens, ne si negaret expressè, cùm nondum esset Archidiaconatus *h* possessionem adeptus, vel impediretur *i* penitùs factum ejus, vel diutius differretur, respondit, quòd non solùm de illo, sed de omnibus reditibus suis faceret, quòd sibi placeret: [2 & 3.] ¶ Nos igitur inter locuti fuimus, Archidiaconum esse in plena libertatum ejusdem Archidiaconatûs possessione tuendum, donec probatum legitimè fuerit ex adverso, libertates *k* ipsas Archidiaconis ab Archiepiscopis personaliter fuisse concessas: cùm in hoc casu tam antè, quàm post, & in ipsa etiam concessione Archiepiscopus eas retinere potuerit licitè tanquam suas, vel donec legitimè probatum fuerit, easdem libertates Archidiaconum abjurâsse. Sed in hoc casu, si concessio illa fuerit realis, Archiepiscopo nihil juris vel utilitatis accederet, quia nos vel ad petitionem Eboracen. Ecclesiæ, vel per nos ipsos super hoc Archidiaconatui consulemus. Si ergo alterutrum ipsorum fuerit legitimè approbatum, Archidiacono super libertatibus ipsis: si neutrum, Archiepiscopo silentium imponatur.

[1 *Eas sibi aliorum tempore retinentes, & liberè, sicut possidebat ad eos, utentes eisdem. Itaque Archiepiscopus, qui Ebor. Ecclesiæ modò præest, VV. de Chirulli quondam Archid. Richem. illius ad preces inclytæ recordat. R. Regis Anglorum de gratia speciali concessit, & eo in Episcopum post electo sibi retinuit tanquam suas. Ad hæc autem Archid. Richem. respondit, quòd cùm inclyta recordationis*

a *In aliquot manuscr. ita: Eugenius Papa.* b *c. 3. eod. tit. in 2. comp. Recte autem Contius addit hic omissa à Raymundo ex antiq. comp.* c *Post concil. Lat. p. 28. c. 12. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *assensu, in antiq.* e *ipsorum.* f *Vid. l. omnes. C. de decl. 10.* g *incurrunt.* h *cap. 1. tit. de jud. in 2. comp. i sufficiant.* k *P. sancti Marcelli: & unus vetus ita: P. sancti Marcelli, & B. sanctæ, &c.* l *c. 1. eod. tit. in 3. comp.* m *al. ita, sicut nostris est auribus intimatum.* n *Actor. 10.* o *Literati ita debent recipi in Canonicos sicut nobiles: ut not. in l. sceleratum. in gloss. ff. pro soc.* p *& alios.*

a *al. ita, nec vos.* b *c. 3. eod. tit. in 3. comp.* c *In omnib. antiq. tam de jure.* d *ille.* e *al. ita respondit, dicens.* f *contradictione.* g *Idem verò.* h *Archidiaconus.* i *impediretur.* k *easdem libertates.* l *ipsas.*

[2 *Super hoc autem pars replicavit adversa, quod si renunciatio vel abjuratio Archidiaconatui non noceret, per hoc tamen esset Archidiacono repetendi facultas adempta: sed Archidiaconus libertates illas se non repetere dicebat, cum eis liberè, sicut prius, quando iter arripuit veniendi ad sedem Apostol. uteretur, & earum possessione gauderet. Sed & contra hoc iterum replicabatur, quòd idem Archidiaconus in quadam Ecclesia sui Archidiaconatûs non per Archiepiscopum institui postulâsset, sed tatis institutio pertinebat ad ipsum, ut si ipse tunc ipsarum libertatum possessione gauderet: ad quod Archiepiscopus ipse respondit, quòd per Archiepiscopum non institui, sed confirmari potius postulavit, licèt quòd seipsum institueret, incongruum videtur.*]

CAP. VII.

¶ Is ad quem spectat collatio dignitatum, seipsum instituere non potest.

Idem *Episcopo Trecen. & Archidiac. Parisiensi. (an. 1212.)*

CUm *a* ad nostram: [& infrà.] ¶ Illud autem nolumus vos ignorare, quod postquam M. fuit Abbas effectus *b*, Custodiam de jure non potuit obtinere: quia cùm ratione Abbatiæ ad ipsum pertineat donatio tàm Custodiæ, quàm aliarum Dignitatum, ac etiam Præbendarum in Ecclesia Patranen. Custodiam ipsam recipere non potuit à seipso: cùm inter dantem & accipientem debeat esse distinctio personalis: sed nec ab alio, cùm jus conferendi alius non haberet.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

¶ Institutus sæpenter in beneficium viventis, deponendus est.

Gelasius *c* Papa ad Rom. *(an. 495.)*

QUi *d* in vivorum Sacerdotum loco ponuntur, hoc ipso sunt ab Ecclesiastica communione pellendi, quo se passi sunt successores vivis Sacerdotibus adhiberi.

CAP. II.

¶ Beneficia non vacantia concedi vel promitti non debent: & cum vacaverint, concedi debent intra sex menses: quibus elapsis de Episcopo ad Capitulum, & econtrà, demum ad proximum superiorem devolvitur collatio.

Ex Concilio Lateran. *e (an. 1179.)*

NUlla *f* Ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel Ecclesiæ tribuantur alicui, seu promittantur, antequam vacent: Ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium se credidetilium succesturum. Cum enim in ipsis etiam legibus Gentilium inveniatur inhibitum, turpe est, & divini plenum animadversione judicii, si locum in Ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsi etiam gentiles condemnare curârunt. Cùm verò Præbendas Ecclesiasticas, seu quælibet officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso, sed intra sex menses personis, quæ dignè administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus ubi ad eum spectat *a*, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur *b*. Quòd si ad Capitulum pertinuerit, & intra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundùm Deum hoc cum religiosorum virorum consilio exequatur. Vel si omnes fortè neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundùm Deum absque illorum contradictione disponat.

CAP. III.

¶ Beneficia vacantia conferuntur, non obstante appellatione illorum, quibus promissa fuerant, antequam vacarent.

Alexander III. *Eboracen. Archiepisc. (an. 1180.)*

RElatum *c* est auribus nostris: [& 3.] ¶ Consultationi tuæ taliter respond. quòd cùm in Lateranensi Concilio promissiones factæ de Ecclesiis non vacantibus, sint cassatæ: prætextu appellationis eorum, qui dictis promissionibus innituntur, omitti non debet, quin Ecclesiæ, cùm vacaverint, de personis idoneis ordinentur.

CAP. IV.

¶ Si scribitur ei, ad quem spectat collatio, data executore ad providendum, per præsentationem literarum collatori factam, afficitur Præbenda: ita quòd collatio alteri facta non tenet. h. d. secundùm verum intellectum. vide cap. si capitulo. eod. tit. in 6.

Innocentius III. *Præposito & Capitulo Cameracen. (an. 1210.)*

PRopositum *d* nobis T. Presbyter, quòd cùm C. Papa præd. noster, pro receptione ipsius in fratrem, & assignatione Præbendæ ad donationem vestram spectantis in Ecclesia vestra proximò vacatura mandatum Apostolicum vobis destinâsset, Decano Remensi executore concesso, Decanus ipse vos contumaces inveniens, ipsum de Præbenda primo vacatura in Ecclesia vestra, quæ ad donationem Capituli pertinet, auctoritate Apostolicâ investivit: [1 & 3.] ¶ Sed cùm Præbenda, quæ ad donationem vestram spectabat, in Ecclesia Cameracen. vacâsset, eam alii assignâstis: [2 & infrà.] ¶ Idem autem prædecess. nost. quod ab eodem Decano factum fuerat, ratum volens haberi, collationem Præbendæ factam à vobis penitùs irritavit, & eum de ipsa per annulum investivit. Licet autem intentionis nostræ non sit, investituras de vacaturis factas contra canonum instituta ratas habere, qui secundùm plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare *e*: attendentes tamen, quòd idem Presbyter non de vacatura, sed de vacante per præd. nost. fuit investitus, utpote quæ post cassationem concessionis à vobis factæ intelligebatur vacare: mandamus, quatenus amoto ab ea Præbenda quolibet detentore, eam ipsi cum plenitudine honoris canonici assignetis.

[1 *Sed cùm ipse Decanus morte præventus, in negotio ipso ulteriùs non potuisset procedere.*]

[2 *Cùm autem propter hoc idem Presbyter ad ejusdem prædecess. nostri præsentiam accessisset, sicut ex literis ejus nobis innotuit.*]

CAP. V.

¶ Semestre ad eligendum seu conferendum à jure præfixum non currit legitimè impedito, nec incipit currere, nisi à die notitiæ vacationis. h. d. Et est textus multùm allegabilis & quotidianus.

Idem *P. sanctæ M. in via lata Diac. Card. Apost. sed. Legato. (an. 1210. Romæ.)*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *institutus.* c *In uno vetusto nulla est inscriptio.* d *cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & c. 2. de ætate & qualit. in 1. comp.* e *sub Alex. III. c. 8.* f *cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & concord. conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 19. ubi hoc decretum roboratur, & c. detestanda. eod. tit. l. 6.*

a *In Cod. Barb. ita: ubi ad eum spectat collatio.* b *ordinentur.* c *cap. 39. eod. tit. de appell. in 1. comp. & post concil. Lat. p. 47. c. 7.* d *cap. 1. eod. tit. in 3. compil. & vid. Fridericum consil 299.* e *De hoc articulo, vid. Felinum in c. postulasti. infra. De rescript. vers. quartus casus. Adde notas hujus loci, quibus declaratur glossa in verbo, dispensare.*

Universidad de Deusto Biblioteca

QUia *a* diversitatem corporum, diversitas sæpè sequitur animorum : [1 & 3.] ¶ Conquerebatur inter cætera Eboracen. Archiepiscopus, quòd cùm ad eum in Ecclesia Eboracen. & aliis suis Ecclesiis collatio pertineat Præbendarum, tempore suspensionis ipsius, & postmodum etiam quidam præter ejus auctoritatem se intruserunt *b* in ipsas : [2 & 3.] ¶ Mandamus, quatenus eos, qui Præbendas vel Dignitates Ecclesiæ Eboracen. vel aliarum ad donationem ejus spectantes, præter auctoritatem acceperunt *c* ipsius, ad eas resignandas monitione præmissâ per excommunicationis sententiam, & subtractionem aliorum beneficiorum, non obstante confirmatione à sede Apost. obtentâ sub forma communi, quæ confirmat beneficia, & Præbendas, sicut justè & pacificè possidentur, appell. rem. compellas : Nisi fortè aliqui eas vel speciali mandato Apost. sed. vel auctoritate Lateranen. Concilii ab Eboracen. Capitulo sint adepti : Sic tamen, ut tempus suspensionis in sex mensibus nullatenus computetur : cùm illa Lateranen. Concilii constitutio contra negligentes tantùm fuerit promulgata : & *d* tunc si voluerit, non tamen valuerit Archiepiscopus ipse in conferendis Præbendis uti propriâ potestate : à qua etsi fuerit *e* suâ culpâ suspensus, non tamen ad ipsum Capitulum ex illa culpa Præbendarum erat donatio devoluta : sed ad illum tempore suspensionis illius *f*, Præbendarum donatio pertinebat, qui præter ejus desidiam & negligentiam poterat Præbendas donare. *g* Tempus etiam, quo ad Apost. sed. accessit, & apud illam permansit, vel recessit ab illa, intra sex menses nullatenus computetur. Semestre autem tempus non à tempore vacationis Præbendarum, sed notitiæ ipsius potiùs volumus computari.

[1 *Ne plenitudo Ecclesiasticæ jurisdictionis in plures dispensata vilesceret, sed in uno potius collata vigeret, Apost. sed. Dominus in B. Petro universarum Ecclesiarum & cunctorum Christi fidelium magisterium contulit & primatum : qud retentâ sibi plenitudine potestatis ad impiendum laudabilius officium pastorale, quod in omnibus jam constituit eam debitricem, multos in partem solicitudinis evocavit, sicut suum dispensans onus & honorem in alios : ut nihil suo juri subtraheret, nec jurisdictionem suam in aliquo minoraret. Cum autem ex suscepta auctoritatis officio tam singulis, quàm singulorum mater justa petentibus, justitiam nec possit nec debeat denegare, cùm justitia & judicium sit præparatio sedis ejus : nos qui ad ejus regimen sumus, licèt immeriti vel insufficientes assumpti, fratribus & Coepiscopis nostris ad nos clamantibus non possumus in justitia non adesse, aut quod justè postulaverint non audire : ne si fortè circa exhibendam eis justitiam fuerimus inventi, remissi ; ipsi quoque negligentes inveniantur reddendi vitiis subditorum, & commissam nostræ solicitudini partem minùs laudabiliter exequantur, si fortè, quod absit, nos viderint vel declinare à jure, vel non audire justitiam postulantes. Hâc autem ratione diligenter inducti, venientem ad Apost. sed. ven. f. n. Eboracen. Archiepiscopum benignè recepimus, & multiplices curavimus ejus querelas audire.]*

[2 *Et in hoc & in aliis juris ejus non modicum derogaverunt, quidam etiam in quasdam Abbatias dicec. Eboracen. post interpositam ad nos appellationem irrepserant, qui ab eo nec confirmationis munus, nec benedictionis gratiam postulaverunt. Volentes igitur eidem Archiepiscopo per tua solicitudinis industriam provideri, dis. v. per Apost. sed. de frat. nost. cons.]*

CAP. VI.

¶ Non valent litera ad beneficium impetratæ, qua de alterius violata falsi possessione non faciunt mentionem. hoc dicit, secundum verum & communem intellectum. *Et est textus multum allegabilis, & habet materiam quotidianam. Et sunt decisa multum subtilis.*

Idem *Basilien.* a *Episc. & Abbati S. Maria. (an. 1216. Romæ in Rauricam.)*

CUm *b* nostris fuerit olim auribus intimatum, quòd Præpositura Ecclesiæ Lausanen. tempore tanto vacâsset, ut secundùm statuta Lateran. Concil. ad nos esset ejusdem donatio devoluta : Episcopo & Canonicis Lausan. mandavimus, ut Præposituram ipsam Thesaurario Lausan. conferrent, quibusdam super hoc executoribus deputatis : [& 3.] ¶ Verum præfati Episcopus & Canonici literis receptis Præposituram prædictam non vacare dixerunt, quia licèt ille, qui Præpositus fuerat, in Episcopum fuisset assumptus, ad ipsam tamen Præposituram post consecrationem suam denuò fuerat ab ipsis Canonicis electus, & eam sicut antèa possidebat. Quod dicti executores dicentes contrarium esse juri, ipsam Præposituram de jure vacantem auct. Apost. præfato Thesaurario assignârunt : [1 & 3.] ¶ Auditor igitur super hoc datus à nobis de mandato nostro decrevit, ut quod à memoratis executoribus factum fuerat obtentu literarum nostrarum, eò quòd per falsi suggestionem, & veri suppressionem fuerant impetratæ, cum Præpositura illa non vacaret de facto, quia talis possessio plùs habet facti, quàm juris, haberetur irritum & inane. Nos verò sententiam ejusdem ratam habentes, mandamus, quatenus nisi prædictus Episcopus sufficienter ostenderit, quòd vel ex indulgentia sed. Apost. speciali, vel ex alia justa causa & necessaria sibi post consecrationem suam Præpositura concessa fuerit memorata, ipsum ad resignationem ipsius (si sponte noluerit) compellatis. Deinde Lausan. Capitulum ad conferendam eam Thesaurario supradicto diligentiùs inducere procuretis.

[1 *In cujus præsentia, cùm prædicta & alia fuissent per nuncium Subdiaconi nostri relata, nuncius partis adversæ proposuit, quòd postquam dominus suus Sedun. Episcopus, qui Præpositus fuerat Lausanen. fuit in Episcopum consecratus, Lausan. Capitulum eis Præposituram illam iterum concessit habendam, in hoc utilitatem Ecclesiæ suæ, necnon & antiquam consuetudinem attendentes. Episcopus Lausanen. videns eum plurimùm utilem & necessarium Ecclesiæ suæ, quod à Canonicis suis factum fuerat super hoc approbavit : cui tanquam Præposito à Canonicis etiam Thesaurario est honor impensus. Memoratus verò Thesaurarius postmodum ad Ecclesiam Rom. accedens, & subprimens omnia, quæ tam fuerant ab Episcopo, quàm à Canonicis acta, nobis Præpositurum illam vacare suggessit, quare super assignanda Præpositurâ sibi literas impetravit à nobis, quas nullo ex causis proponebat esse per veri suppressionem & falsi suggestionem obtentas : nuncius pro parte d. sui Sedunen. utilitatem, necessitatem, consuetudinem alligans quæ Thesaurarius suppresserat. Econtrà verò partis adversæ nuncius proponebat, & rationibus multis Præposituram illam vacare monstrabat, & vacantem Thesaurario Lausan. auct. supervisu, ad quem fuerat secundùm statuta Concil. Lateran. donatio devoluta, concessam : ratione insuper multiplici monstrare conabatur, quòd dictus Sedun. Episcopus ad Præposituram Lausan. à qua fuerat ad regimen Episcopatûs assumptus, post consecrationem suam minimè eligi potuisset, nec super hoc ei sacrorum canonum instituta repugnent. Dicebat etiam Præposituram illam aliâ ratione vacare, eò quòd illi, quorum erat donatio, eam assumpto in Episcopum concedere præsumpserunt, cùm secundùm statuta Concilii prædicti, qui receperit, debeat, quod contra sacros canones accepit, amittere : qui dedit, largiendi potestate privari. Ostendebat etiam multa assertionibus, quòd pro ipso Sedun. Episcopo utilitas, consuetudo & necessitas, quas nuncius in causæ suæ substantiam allegabat, minimè faciebant : cùm hæc potius mendicata suffragia, quàm suæ causæ vera subsidia videantur : unde nuncius petebat, ut quod à supradictis Judicibus factum fuerat*

a C. 2. eod. tit. in 3. comp. b hinc disces, quis dicatur intrusus : de quo vide Calderinum cons. 7. tit. de verb. sign. c receperint. d Codex Barbatiæ ita ; & tunc si voluit, non tamen valuit, &c. e fuit. f ipsius. g vid. l. pupillus. ff. de privil. cred. & l. gravi. ff. de his, qui not. infam.

a al. ita : Basil. Episc. al. ita : Basilien. & Belicen. Epis. & Abb. &c. b C. 4. eod. tit. in 3. comp.

CAP. VI.

¶ Si Ecclesia collegiata habet præsentationem, præsentabit Prælatus de consensu Capituli, vel majoris partis, nisi de consuetudine, vel privilegio competat soli Prælato.

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

EA *a* noscitur : [1 & infrà.] ¶ Cùm in provincia tua sæpè contingat, quòd ad Ecclesias, in quibus collegia jus præsentandi habere noscuntur, eorum Abbates aut per se, aut per literas, personas idoneas Episcopis diœcesi præsentant, & eis præsentatis & receptis, aliquando ante, aliquando post, Monachi contradicunt. Respondemus, quòd in præsentationibus Prælatorum intelligi debet, quod fiant de collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem. Unde si constiterit, Conventûs vel majoris & *b* sanioris partis, non affuisse consensum, institutiones hujusmodi converit evacuari, nisi ex antiqua & approbata consuetudine, vel concessâ libertate, aliqui eorum probaverint commissi sibi collegii non debere in Ecclesiarum seu beneficiorum collationibus requiri consensum.

[1 *Ex tuâ siquidem nobu est parte propositum, quòd]*

CAP. VII.

¶ Tenet donatio, quam de soliue diœcesani consensu facit Lateus Ecclesiæ de decimis, quas ab alia Ecclesia habet in feudum ab antiquo, i. e. ante Lateranense Concilium.

Innocentius III. *Archipresbytero c & Magistro scholarium d Bituricens. (an 1210.)*

CUm *e* Apostolica sedes : [1 & infrà.] ¶ Sanè sicut *ex literis vestris* accepimus, cùm ex una parte Capitulum S. Stephani, & ex altera Monachi de Platea *f*, super decima quadam in vestrum compromisissent arbitrium : Dicti Monachi proponebant donationem ipsius decimæ sibi à quodam milite factam, & Bituricensis Archiepiscopi diœcesani ejus accedente consensu, confirmatam fuisse, seque auctoritate Hieronymi munitos existere, qui scribens ad Damasum ait : [*Si aliquando g fuerint à Laicis male detenta, quæ divini juris esse noscuntur, & in usum transierint Monachorum, Episcopo loci præbente consensum, constabunt ei omnia perpetuâ firmitate subnixa.*] Econtrario pars allegabat adversa, consensum Episcopi sine Cleri consensu sui minùs sufficere, auctoritate Leonis Papæ *h*, dicentis : [*Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ quicquam donare vel commutare, vel vendere audeat, nisi forte aliquid horum faciat i, ut meliora prospiciat, & cum totius Cleri consensu atque tractatu id elegat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum.*] Quia verò nos confirmationem consensus Episcopi sine Cleri consensu sufficiat ? Taliter respondemus, quòd monendus est Laicus, qui decimam *k* detinet, ut eam restituat Ecclesiæ, ad quam spectat : qui si fortè induci nequiverit, & eam cum diœcesani consensu alteri Ecclesiæ assignaverit, præsertim religioso Conventui : constabit ipsa *l* donatio perpetuâ firmitate subnixa. Auctoritates enim præmissæ, licèt diversæ sint, non tamen adversæ : cùm aliud sit alienare, quod ab Ecclesia possidetur : & aliud, quod detinetur à Laico, ad usum Ecclesiasticum revocare. In alienatione quoque juxta Leonis Lapæ decretum, consensus Episcopi sine Clericorum consensu *a* non sufficit. In revocatione autem juxta scripturam *b* Hieronymi sufficit consensus Episcopi, cùm per *c* utrumque utilitati Ecclesiæ consulatur. Nam & in Lateranen. *d* Concilio est inhibitum, ne quæliber religiosa persona Ecclesias & decimas de manibus Laicorum, sine consensu Episcorum recipiat : per quod indirectè datur intelligi, quòd sufficit consensus Episcopi, ut licitum Ecclesiæ sit decimas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ Laicis in feudum perpetuo sunt concessæ.

[1 *Cur licèt immeritis præsidemus, universis per orbem Ecclesiis, non humanâ, sed divinâ institutione sit prælata, & justum est & conveniens, ut ad eam tanquam ad magistram & matrem super diversis juris articulis referantur dubiæ quæstiones, quatenus quæ jura constituit, eadem quoque jura distinguat, ne, quæ diversa cernuntur, videantur adversa.]*

CAP. VIII.

¶ Non potest Episcopus sine consensu Capituli concedere Ecclesias aliis Ecclesiis, etiamsi habeat jus patronatus in Ecclesiis concessis.

Idem *Meten. Archidiacono. e (an. 1210.)*

TUæ *f* nuper : [& infrà.] ¶ Adjecisti etiam, utrum Episcopo, vel electo cum solo Archidiacono præter assensum majoris Ecclesiæ, cùm ab ipsa eligatur Episcopus, & Archidiaconus assumatur de ipsa, cœnobiis vel Ecclesiis conventualibus, ad quas jus pertinet patronatûs, liceat conferre perpetuò vacantes Ecclesias baptismales : [& 3.] ¶ Alterius etiam quæstionis solutio ex Epistola Leonis Papæ colligitur evidenter, in qua legitur : [*Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ quicquam donare, vel permutare, vel vendere audeat, nisi forte aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, & cum totius Cleri tractatu atque consensu id elegat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum.*] Irrita enim Episcoporum donatio, venditio, & commutatio rei Ecclesiasticæ erit, absque conniventia & subscriptione Clericorum : per hoc enim noveris solutam secundo loco propositam quæstionem, cùm concessiones Ecclesiarum perpetuas ad alienationes non fit dubium pertinere.

CAP. IX.

¶ Episcopus parochiales Ecclesias, vel obventiones ipsarum, de consensu patroni sine consensu Capituli sui, monasterio conferre non potest.

Idem *Episcopo Helien. (an. 1210.)*

PAstoralis officii diligentia : [1 & infrà.] ¶ Præterea quæsivisti (cùm auctoritate *g* Dionysii fuerint parochiæ limitatæ) quatenus singularum parochiarum proventus in usus Ecclesiæ cederent necessarios, & stipendia ministrorum ; si Episcopo liceat sine auctoritate summi Pont. vel saltem sine Capituli sui voluntate, vitis religiosis conferre obventiones alicujus parochialis Ecclesiæ, sustentatione Vicarii reservatâ. Et cùm *h* Lateranen. Concilii statuta prohibeant Ecclesiis novam imponi, vel augeri veterem pensionem, postulas edoceri, an Episcopus valeat Religiosis, consentiente patrono, totam Ecclesiam, vel de novo conferre aliquam portionem ? Ad quod breviter respondemus, quòd salvâ constitutione canonicâ, de concedenda piis locis quinquagesimâ portione, neque primum, neque secundum facere potest Episcopus (nisi de licentiâ Rom. Pontif.) præter Capituli sui voluntatem.

[1 *Quare sup. de resc. de uss. & pot. jud. del. &c.]*

CAP. X.

¶ Ad Concilia provincialia vocari debent & admitti cathedralium Ecclesiarum Capitula.

a Assensu. b aliter, rescriptum. c utramque. d Sub Alexand. III. cap. 9. e abb. Meten. f cap. 2. De his quæ conced. ab Episc. sine consens. Capit. in 3. comp. g Dionys. Pap. epist. 2. ad Severum Episc. h Conc. Lateran. sub Alexand. III. c. 7. 9. prohibemus.

a Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. b al. vel. c al. Archiepiscopo, in plur. d scholarum, legitur in omnib. fere Vatic. e c. 1. De his quæ conceduntur ab Episcopo sine cons. Capit. in 3. compilat. f Pratea. g al. aliequa. h 12. quæst. 2. cap. sine exceptione. i facit l. prator, in princ. cum gloss. & not. & Bart. ne quid in loco publ. & l. prohibere. §. planè. D. quod vi aut clam. k tenet. l ista.

Innocentius III. *a Archiepiscopo Senon. & ejus Suffraganeis. (an. 1212.)*

ET si membra corporis *b*: [& ℣.] ¶ Provinciæ Senon. Capitula cathedralium Ecclesiarum ad nos querimoniam transmiserunt, quòd Archiepiscopus Senon. & ejus Suffraganei, procuratores eorum nuper ad provinciale Concilium convocatos, ad tractatum eorum admittere noluerunt: [*& infrà.*] ¶ Visum fuit nobis & fratribus nostris, ut Capitula ipsa ad hujusmodi Concilia debeant invitari, & eorum nuncii ad tractatum admitti, maximè super illis, quæ ipsa Capitula contingere dignoscuntur.

DE HIS, QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULI.

TITULUS XI.

CAP. I.

¶ In universitatibus Ecclesiasticis prævalet regularitèr, quod fit à majori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat. h. d.

Ex Concilio Lateran. *c (an. 1179.)*

CUm in cunctis Ecclesiis, quod pluribus & saniori bus fratribus visum fuerit, incunctanter debeat observari: grave nimis est, & reprehensione dignissimum, quod per quasdam Ecclesias pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate ad ordinationem *d* Ecclesiasticam procedere non permittunt.

Quocirca præsenti decreto statuimus, ut nisi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & *e* ostensum, appell. rem. prævaleat semper & suum consequatur effectum, quod a majori & saniori parte Capituli fuerit constitutum. Nec constitutionem nostram *f* impediat, si forte aliquis ad conservandam Ecclesiæ suæ consuetudinem se juramento dicat adstrictum: non enim juramenta, sed potius perjuria sunt dicenda, quæ contra utilitatem Ecclesiæ & sanctorum Patrum veniunt instituta. Si quis autem *g* hujusmodi consuetudines, quæ nec ratione *h* juvantur, nec satis congruunt institutis, jurare præsumpserit, donec dignam egerit pœnitentiam, a perceptione sit Dominici corporis alienus.

CAP. II.

¶ Canonicus non interdicit Ecclesiam, sed hoc facere debet Episcopus cum Capitulo.

Cœlestin. *i* III. *R. Claromonen.* k *Episcopo. (an. 1190.)*

QUæsivit: [1 & ℣.] ¶ Super *l* eo, quòd Ecclesiam tuam quidam ex Canonicis etiam minimis, quia pensio Ecclesiæ debita non redditur, vel Clericus aliquis aut parochianus deliquit *m*, sine tuo & aliorum Canonicorum assensu interdicto *n* supponunt: [2. *& infrà.*] ¶ Fratern. tuæ taliter respond. quòd interdictum in aliqua Ecclesia per aliquem vel per aliquos de Canonicis tuis sine tuo & aliorum fratrum assensu positum, observare non debes, nec etiam sustinere, ut ab aliis observetur: [3 *& infrà.*] ¶ Sed si quis in his deliquerit, Ecclesiasticæ coercioni subjaceat: cùm peccata suos auctores *o* tenere debeant, nec pœna sit ulterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repertum.

[1 *A nobis tua diligentia prohibitatis, quid observari debeat.*]

[2 *Per quod ipsius Ecclesia servitium deperit, & inde in populo scandalum non modicum generatur. Super quo*]

[3 *Nisi talis excessus extiterit & tam gravis, per quem meritò Ecclesia sistere debeat, nec sustineas prætextu occasionis hujusmodi, ut interdictum ab aliis observetur, nisi tuis & aliorum Canonicorum tuorum consensus accesserit.*]

CAP. III.

¶ Communis ordinatio Ecclesiæ, per contradictionem & appellationem ejus, cujus non interest, impedri non debet. h. d. quo ad titulum.

Innocentius III. *Augustens. Præposito. (an. 1225.)*

EX ore *a* sedentis: [1 & ℣.] ¶ Accedentibus ad præsentiam nost. T. ac B. Augustens. *b* Canonico pro quæstione, quæ inter vos super Præpositura August. Ecclesiæ vertebatur: ex parte ipsius B. fuit propositum, quòd pater ejusdem à C. præd. nost. Decano & Capitulo Augustens. literas obtinuit destinari, ut intra spatium mensis unius eundem eligerent & assumerent in Præpositum Augustens. in signum investituræ annulo aureo destinato, & quibusdam mandari Apostolici executoribus constitutis. Capitulum memoratum cum audisset, quòd C. *c* quondam eorum Præpositus in Episcopum Brixien. electus & confirmatus fuisset: licèt dictas literas recepissent *d*, in contemptum *e* tamen eorum assignato prius termino, intra quem ipsi deberent super mandato Apostolico respondere, H. tunc Augustens. Decanum in Præpositum elegerunt: [2 *& infrà.*] ¶ Quia verò legitimè constitit, quòd prædictus B. de Præpositura non fuit alienatus, nec investitus, ersi mandatum fuit, ut de ea investiretur: de qua etiam si investitus fuisset, investitura ejus per præd. nostrum certâ fuit ratione cassata: quæ nec etiam si cassata fuisset, per hoc, quòd dicto H. reverentiam exhibuit, quæ debetur *f* Præposito, juri suo renunciâsse videtur: nos attendentes sibi de jure non potuisse competere, ut per appellationem ob id interpositam, communem ordinationem Ecclesiæ impediret, intelligentes etiam te à majori parte tam dignitate quàm numero eorum, quos eligendi jus constabat habere, electum fuisse canonice in Præpositum, electionem tuam auctoritate Apostolicâ confirmamus, præfato B. super Præpositura silentium imponentes.

[1 *In throno procedebat gladius bis acutus, hic est gladius Salomonis, qui secat utrinque, reddens unicuique quod suum est. Nos igitur, qui licet immeriti locum veri Salomonis divinâ dignatione tenemus, gladium istum tunc prudenter exercemus, cum quæstiones in auditorio nostro legitimè ventilatas, mediante justitiâ definimus. Ad hoc verò emergentium prolixitas quæstionum & difficiles modi causarum ad sedem Apostolicam referuntur, ut cum earum meritis fuerint assertione partium patefacta, procedat ab Apostolicæ fidei sententia deducens in certitudinem dubia, & obscura producens in lucem, ut litigantium dissensione sopitâ, suum justitia tueatur & sequatur alterum. Inde siquidem fuit, quòd*]

[2 *Cum ergo dictus Cardin. hac & alia quæcunque fuerunt hinc inde proposita, nobis ac fratribus nostris fideliter retulisset attestationibus & allegationibus, & rationibus utriusque plenius auditis & cognitis.*]

CAP. IV.

¶ Prælatus cum majori parte Capituli, contradicente minori, statuere potest, quòd ad necessariam reparationem fabricæ quilibet Canonicus conferre teneatur.

Idem. *(an. 1225.)*

EX parte tua *g* nobis fuit, frater Archiepiscope, intimatum, quòd ad restaurandam fabricam Rothomagens. Ecclesiæ tractatum communiter habuistis, te postulante, ut quilibet Canonicorum tecum pariter aliquam suorum reditumm portionem operi tam pio & necessario deputaret: [1 *& infrà.*] ¶ Statuimus, ut si quis *h* vestrûm tuis, frater Archiepiscope, & majoris & saniotis partis Capituli statutis super hoc duxerit *a* resistendum, obtineat sententia plurimorum. *b*

[1 *Quia verò super hoc diversæ fuerunt inter vos, filii Canonici, & variæ voluntates, ne tam laudabile opus ex vestra dissidentiâ negligatur.*]

a alit. Honor. III. habetur in omnibus antiquis. d *De provisionib. Concil. Vid. Concil. Trid. sess. 24. de ref. c. 2. & sess. 25. de reform. c. 2.* c *Concil. Lat. sub Alex. III. c. 16. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *Dictio, ad, deest in aliquot antiq.* e *vel.* f *vestram.* g *enim.* h *alit. non.* i *alit. Clemens III.* k *Claromonen.* l *cap. 2. eod. tit. in 2. compilat.* m *al. delinquit.* n *supponit.* o *allores.*

a *Cap. un. eod. titul in 3. comp.* b *alit. Augustensibus Canonicis.* c *D. al. E.* d *fuscepisset.* e *in aliquot ita legitur: in contemptum earum, assignato tamen prius, &c.* f *In Codice Barbat. qua debet Præposito exhiberi.* g *cap. 1. eod. tit. in 4. comp.* h *qui.*

UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DIMINUTIONE CONFERANTUR.

TITULUS XII.

CAP. UN.

¶ Rubrum sufficit pro summario. Vel summa sic secundum Abbatem: Occulta collatio beneficii, licèt sit suspecta, bene valet, dummodo aliàs legitimè facta probetur. h. d. Et est casus not. non tamen facit ad titulum, nec omnes distinctè hoc tenent, sed major pars concludit cum hoc summario.

Innoc. III. *Mediolan. Archiepiscopo. (an. 1224.)*

UT nostrum *c* prodeat de vultu Dei judicium: [1 *& infrà.*] ¶ Præterea proponebas, quòd cùm nullus debeat sine accusatore *d* damnari, nec aliquid circa negotium illud sit actum in forma judicii, depositiones testium non poterant tibi præjudicium generare. Quia verò hæc allegatio personam nostram tanquàm videbatur, dignum duximus causam commissæ inquisitionis & ordinem plenius explicare, ne quis quomodolibet suspicetur, quòd nos in hoc negotio perperam processerimus, præsertim cum ratio assignanda debeat esse posteris profutura. Cùm enim juris sit explorati, quod actore non probante, is qui convenitur, etiamsi nihil præstiterit, debet *e* absolvi: videri poterat, quòd nos tibi, qui conveniebaris à nobis, malitiosè vel indiscretè onus probationis super tribus præmissis articulis imposuimus, videlicet ut ostenderes, quòd prædictam Cancellariam personæ idoneæ, modo canonico, & tempore competenti donasses. Porrò cùm donatio fuisset occulta, & ideo suspicione non careat, & elapso jam anno nullus Cancellarius omnino appareat, non immerito credebamus, quod secundùm Lateran. Concilii *f* statuta, ad nos esset ipsius Cancellariæ donatio devoluta, & ideo potuissemus ipsam sine culpa conferre: quoniam etsi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis potuimus *g* divinare. Quia *h* ergo contra illud, quod primâ facie justè præsumebatur pro nobis, præsertim cum responderis, primâ vice, quòd Cancellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probandi concessimus: non fuit gravamen, sed gratia: nec ex malitia, sed ex benignitate processit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandavimus, tu causam præstitisti mandato, qui sæpè nobis per literas tuas intimâsti, & tandem probâsti per testes, quod retentis tibi proventibus officium concessæ memoratum: ex quo non immerito in talem concessionem fuimus suspicati. Et ideo nos, qui non tam ex plenitudine potestatis, quàm ex officii debito possumus & debemus de subditorum excessibus ad correctionem inquirere veritatem, te maximè causam *i* & occasionem præstante, inquisitionem commisimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuisse culpabilem: Circa contrarietatem responsi, quia non solùm nobis, sed nec cuiquam debuisses ex certa scientia contraria respondere: Circa carnalitatem animi, quia non ex *k* affectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum officium & beneficium in persona magis idonea *a* dispensare. Et circa inhonestatem facti, quia non licuit ex pactione vel conventione quacunque, sub modo vel tenore præscripto concedere nudum officium, & *b* tibi retinere proventus: cùm in Lateranen. Concilio *c* prohibitum sit, ne quis conferendo Ecclesiasticum beneficium, partem proventuum suis usibus retinere præsumat: & alibi cautum reperiatur in canone, quod Ecclesiastica beneficia sine diminutione debent conferri. Unde credimus distinguendum, utrùm qui dat spirituale beneficium, proventus ipsius ante donationem percipiat. Nam si proventus ante donationem non perceperit *d* ipse, sed alius, & ex donatione consequatur *e*, ut ipse proventus percipiat *f*: non est dubium circa hæc *g* intercedere simoniacam pravitatem. Si verò ante donationem perceperit ipse proventus, credimus distinguendum, utrùm ante donationem constituat, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causâ justa & necessaria: an conveniat cum eo, qui accepit beneficium, seu cum mediatore quocunque, ut officio illo concesso retineat ipse sibi proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum. Secundum autem dicimus non licere: ne viam aperiamus his, qui pravitatem suam satagunt palliare.

[1 *Et oculi nostri videant æquitatem, quia regia viâ debemus incedere, nec ad sinistram omnino, nec ad dextram declinare, ita magnum judicantes ut parvum, quia non est apud Deum acceptio personarum, &c. Quia post interdictum nostrum ei præsumpsisti tradere bullam, cum in traditione saltem debuisses differre, donec nostrum consuleres beneplacitum, dilect. fil. n. I. Archidiac. & Oliente Canonico Mediolanen. dedimus in mandatis, ut si etiam post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum judicium revocamus, ut id ipsum recognoscerent attentatum, traditionem sigilli decernerent irritam & inanem, inhibentes H. ne quilibet modo electi præsumeret, cum plus sit Roman. Pontific. ad se aliquod negotium evocare, quàm ad eum super aliquo negotio provocare.*]

DE REBUS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON. *b*

TITULUS XIII.

CAP. I.

¶ Non potest Prælatus res unius Ecclesiæ alteri dare, nec invicem res illas commutare, sine ambarum consensu.

Ex Concilio Lugdunen. quarto. *(an. 1055.)*

NOn licet *i* Episcopo vel Abbati terram unius Ecclesiæ vertere ad aliam, quamvis ambæ in ejus sint potestate: tamen si commutare voluerit terras earum, cum consensu ambarum. *k* partium faciat.

CAP. II.

¶ Principes seculares res Ecclesiæ donare non possunt: & qui ab eis recipiunt, excommunicantur: & perdunt omnia, quæ ab Ecclesia aliàs legitimè obtinebant. h. d. secundùm unum intellectum, qui satis placet.

Ex eodem. *l*

QUi res Ecclesiæ petunt à Regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita

a *Concord. cap. constitutus supra de appell.* b *ejus tibi.* c *Lateranen. sub Alexand. III. cap. 7. 9. prohibemus.* d *percepit.* e *consequitur.* f *recipiat.* g *Hæc duo verba, circa hæc, desunt in antiq.* h *al. vel non alienandis.* i *Burch. l. 3. decr. c. 24. Ivo p. 3. c. 3. cap. 20. & Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Calder. consil. 4. hoc tit.* k *Vox, partium, deest in antiq.* l *al. Idem. Burch. l. 15. c. 36. & Ivo p. 16. c. 37.*

a *Duxerint.* b *Vid. l & suum hared. 5. fil. cum l. seq. ff. de pact. & l. quod major. ff. ad mun.* c *c. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *acceptione.* e *debeat.* f *Alex. III. cap. 1.* g *possimus.* h *Quia ergo, &c.* i *Qualiter differant causa & occasio, vide hic Favor.* k *Dictio, ex, deest in quibusdam.*

habeantur, quæ obtinent, & à communione Ecclesiæ (cujus facultatem auferre cupiunt) excludantur.

CAP. III.

¶ Rector Ecclesiæ, qui dat Ecclesiæ rem duplæ existimationis, servus Ecclesiæ manumittere potest: ipse tamen manumissus & ejus posteri erunt sub patrocinio Ecclesiæ. Ita communiter sumatur, tamen non placet Panor. id, quod dicitur de æstimatione.

Ex Concilio Toletan. *(an. 633.)*

CONsensus totius Concilii definivit, ut Sacerdotes, qui aut aliquid Ecclesiæ suæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua prædia, vel familias Ecclesiis suis acquirunt, liceat aliquos de familia ejusdem Ecclesiæ manumittere, juxta rei collatæ modum, quem antiqui canones decreverunt: Ita ut cum peculio & posteritate sua sub patrocinio Ecclesiæ maneant, utilitates injunctas sibi, juxta quod poterunt, prosequentes.

CAP. IV.

¶ Si Prælatus nil de suo dans Ecclesiæ, servum Ecclesiæ manumittit, non tenet manumissio.

Ex eodem. a (an. eod.)

EPiscopi, qui nil ex proprio Ecclesiæ Christi conferunt liberos ex famulis Ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim, ut qui res suas Ecclesiæ non attulerit, damnum inferat. Tales igitur liberos *b* successor Episcopus absque aliqua oppositione ad jus Ecclesiæ revocabit.

CAP. V.

¶ Res Ecclesiæ alienari non debent.

Ex Concilio apud Silvanen. *c (in Gallia.)*

NUlli liceat alienare rem immobilem Ecclesiæ suæ, sive agrum, sive rusticum mancipium *d* neque speciali hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum continet [1] e conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Unde omnes Sacerdotes ab hujusmodi alienatione abstineant: pœnas timentes, quas Leonina constitutio comminatur.

[1 *Ita legit Innocentius, intelligitq; de contractu, cui fuit adscripta conditio: veluti, Si navis ex Asia venerit. Lecto mihi non probatur ob illud in jure vulgatum: conditio civilis dispnit. Alii Conductionem legebant, quos Innocentius damnat, inquiens: Conducere non est alienare. Sane recte, nisi forte conductio perpetua foret, ut annotat Hostiensis. Ego legendum putarem: Alienationis verbum continet Testamenti conditionem, &c. Nam procul dubiò qui Testamentum condit, alienat. Vel etiam (quod sentit & Innocentius) accipies immutatam rei conditionem, id est, statum, causam, naturam prædii: veluti, Si faciat illud tributarium, vel annuâ pensione gravet. Quintinus.*]

CAP. VI.

¶ Alienatio de rebus Ecclesiæ facta non tenet, & alienatores, nisi rem restituant, excommunicantur: & quilibet Clericus potest contradicere, & rem cum fructibus repetere. h. d. Et est textus notabilis, & quotidie allegatur.

Symmachus Papa *in Romana Synodo tertiâ, habitâ circiter annum Domini 506. vel 507. Cap. 4, 5, 6, 7, & 8. ejus Synodi Tolet. Concil. infra.*

SI quis Presbyterorum, Diaconorum, seu defensorum alienanti prædium Ecclesiæ subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: nisi fortè & alienator, & qui acceperit *f*, celeri restitutione sibi prospexerint. Quod si minore animæ suæ curâ remedium *g* oblatum neglexerint, præter pœnam super hoc adscripiam, confectum exin e documentum viribus (quamvis ab initio nullas habuerit) vacuetur. Sed etiam licet *a* quibuscunque Ecclesiasticis personis vorem contradictionis offerre, & ut cum fructibus possint alienata reposcere, & Ecclesiasticâ auctoritate fulciri.

CAP. VII.

¶ Terra non fertilis Ecclesiæ dari potest in emphyteusim si, cujus studio reducatur ad culturam. Excepsio à reg

Alexander III. *Vigorien. b Episcopo. (an. 1180.)*

AC c anies: [& *infra.*] ¶ Illas terras, quæ de sylvis extirpatæ sunt arabiles factæ, eis hæreditario jure poteris concedere sub annuo censu tenendas, à quibus suo vel parentum suorum labore constiterit extirpatas. Nisi forte tunc aliis possint ad majorem Ecclesiæ utilitatem cum eodem labore & onere conferri.

CAP. VIII.

¶ Jurans non alienare bona Ecclesiæ, non potest alienare ea, quæ sunt de mensa, vel ea, de quibus dubitatur, an sint de mensa, hoc dicit, usque ad §. possessiones. Abbas.

Cœlestinus III. *Ravennen Archiepiscopo. (an. 1196.)*

UT *d* super aliqua: [1 *& infra.*] ¶ Sanè quæsivisti à nobis, si possessiones, sive reditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis provenientes, quos prædecessor tuus, quousque diem clausit extremum, ad manus suas tenuit, & in proprium usum excepit vel expendit *e*, nec aliis infeudavit, de mensa sint Archiepiscopi intelligendi, & de eis, cùm ex sacramento fidelitatis teneatis Apostol. sedi nihil alienare, contractus alienationis cujuslibet possit intervenire Tuæ ergo inquisitioni taliter respond. quod sive intelligantur de mensa, sive non, ut non alienentur, consultiùs existimamus. *f*

[1 *Repositæ quæstionis dubietas Apost. sed providentiâ resolvetur. Romanam Ecclesiam, cui licet immeriti præsidemus, singulorum consultationibus convenit respondere.*]

¶ Possessiones Ecclesiæ minus utiles, pro utilioribus de consensu Capituli potest Episcopus permutare vel alienare. h. d.

POssessiones verò, quæ Ecclesiæ tuæ minus sunt utiles, pro aliis utilioribus de fratrum tuorum & *g* sanioris partis consilio & assensu alienandi seu commutandi liberam concedimus facultatem.

CAP. IX.

¶ Canonicus prædium Ecclesiæ perpetuò locare non potest.

Idem *Exonen. Episcopo. (an. eod.)*

AD *h* audientiam nostram noveritis pervenisse, quòd quidam de canonicis Exonen Ecclesiæ, quædam prædia ejusdem (inconsultis aliis fratribus) in damnum ejus *i* in perpetuum locaverunt. Ideoque mandamus, quatenus (si verum est quod asseritur) locationes illas legitimè revocare procures: ita quod si eadem prædia non aliter revocari poterunt *k*, eos, quos noveris harum locationum auctores *l*, ad susceptam inde pecuniam conductoribus refundendam *m* appell. rem. compellas.

CAP. X.

¶ Possessiones, quæ sunt de mensa, non possunt alienari. Ea Ecclesiæ consueta regi per regulares, secularibus Clericis conferre non debent. h. d. Joan. de Imola.

Innocentius III. *Archiepiscopo Montis regalis. (an. 1210. Romæ in Sicilium.)*

POssessiones *n* ad mensam tuam vel Capituli pertinentes, alienare non debes: Aut Ecclesias, in quibus Monachi ministrare consueverunt, Clericis vel Laicis assignare.

a *Liceat.* b *V Vigor. al. Vigorensi.* c *Post Concil. Later. sub Alexand. III. part. 29 cap. 4. & cap. 7. eod. tit. in 1. compilat.* d *cap. 1 eod. tit. in 2. compil.* e *Hæc duo verba vel expendit, desunt in omnib. antiqu.* f *æstimamus.* g *vel.* h *cap. 2. eod tit. in 2 comp. & vid. Anch. cons. 115.* i *al ita: in damnum Ecclesiæ.* k *poterint. potuerint.* l *alterei.* m *referendam.* n *c. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Ex eodem scil. concilio Toletan IV cap. 66.* b *Liberos, duo vetusti codices.* c *Burchard. libr 3. decret. cap. 144 Ivo part 3. cap. 183.* d *Vid. l. 2 & 3 ff. de diver. & temp. præscr.* e *Conductionem. alter Condictionem.* f *alter, receperit.* g *alter, remedio.*

obtentu literarum nostrarum dignaremur aucl. Apost. confirmare, & ab ipsa Præpositura d. Sedunen. Episcopum amovere.

CAP. VII.

¶ Illi constat beneficium collatum per habentem potestatem, per exceptionem abjurationis & renunciationis, non debet possessio retardari.

Idem *Archid. a Richemundia. (an. 1210.)*

POst *b* electionem & confirmationem Episcopi Elien. vacante Archidiaconatu Richemundiæ, quem tenuerat Eboracen. Archiepiscopus, eum tibi propriâ liberalitate contessit, dans Eboracen. Capitulo in mandatis, ut te in Archidiaconum recipere procurarent: cujus noluerunt mandato parere: quia prædecessor nost. inter alia, quæ Decano & Capitulo Eboracen. suo privilegio nosciter indulsisse, ordinationem Canonicorum seu personarum liberam esse decrevit, ut videlicet idonea & honesta persona, cui Archiepiscopus vacantem in Ecclesia Eboracen. Præbendam vel Dignitatem duxerit *c* conferendam, secundùm antiquam ipsius Ecclesiæ consuetudinem, præsentaretur Decano & Capitulo supradictis: [& *i.*] ¶ Si quis *d* contra consuetudinem hujusmodi in Ecclesia ipsa esset per aliquem introductus, nec pro persona, nec pro Canonico haberetur. Quod si Archiepiscopus intra terminum Lateran. *e* Concil. secundùm formam præscriptam personæ idoneæ non conferret, liceret Decano & Capitulo auctor. Apostol. juxta ejusdem Concilii statuta conferre. Cùm igitur in literis Archiepiscopi directis Capitulo, de Decano mentio nullatenus haberetur, per cujus manum debebas in Capitulo investiri, ejus mandato extitit contradictum: [& *f.*] ¶ Ipsius igitur institutione propter præmissas rationes à Capitulo reprobatâ, ipsi intelligentes Archidiaconatûs donationem ad eos, tam auctor. Lateranen. Concilii, quàm indulti sibi privilegii devolutam, R. de sancto Cadmundo *f* illum unanimiter contulerunt, investientes eundem de ipso, & solenniter installantes. Processu verò temporis præfatus Archiepiscopus post resignationem & abjurationem à te factam, & receptam ab ipso, eidem R. Archidiaconatum contulit antedictum: quia Archidiaconetum ipsum, tam ratione primæ, quàm secundæ concessionis sibi assignatum, per sedem Apostolicam petiit confirmari: [1 *& infra.*] ¶ Quoniam constitit nobis Archidiaconatum prædictum tibi per Eboracen. Archiepiscopum primitus fuisse concessum, & quod institutione factâ per ipsum, secundum juris ordinem minimè reprobatâ, Archidiaconatus non vacans non potuit nec debuit in alium rite transferri: memorato R. qui contra justitiæ regulam in Archidiaconatum alterius provehi se consensit, super eo duximus silentium imponendum, sententialiter decernentes, ut institutio facta per Archiepiscopum de te sortiatur effectum. Exinde *g* si super renunciatione, vel abjuratione, vel aliquo præmissorum aliquis, qui velit & valeat, adversus te quicquam duxerit proponendum, ordine poterit judiciario experiri.

[1 *Ad cujus objectiones ex ordine taliter respondebat, quòd literis Decani mentio in literis Archiepiscopi directis Capitulo expressè facta non esset, non tamen ob hoc excludi videri poterat vel debebat. Adjecisti præterea, quod si etiam ea fecisses, per adversarium tamen tuum tibi objici non poterat cum effectu, cùm postmodùm super ipsâ Archidiaconatu esset silentium imponendum, & approbata institutione tuâ tibi restitutio facienda, ex confessione partis adversæ. Judicio facta & sapiùs repetita, ostendere nitebaris: ipse namque Richemundiæ interrogatus in jure ex quo tempore Archidiaconatus Richemundiæ sibi per Capitulum fuerat assignatus, respondit, quod circa Festum Assertionis proximum triennium compleretur. Cum igitur ex data literarum nostrarum constaret, Archiepiscopum apud sed. Apostol. constitutum, & in eis per nos antiquium jus fuerit declaratum, ut tempus quoad Apostolicam sedem accessit, apud illam permansit, vel recessit ab ipsa, non esset infra tempus sex mensium computandum: liquidò constare dicebat, tempus illud Archiepiscopo minimè concurrisse, sed si etiam quadriennium effluxisset, sicut etiam pridem responsi. Sed pœnitens ultimò propositus pars adversa, quòd ex parte tua de jure fieri dicebatur, cùm etiam tunc arripuisset iter ad sed. Apostol. veniendi, licet illud non fuerit continuè prosecutus, impedimentis multiplicibus retardatus, interpretatio rescripti nostri ad tempus etiam hujus pertinebat, cui postea præscripto nocere non poterat in exitio constituto.*]

CAP. VIII.

¶ Recepto in Canonicum, tenetur Capitulum providere, quàm citò facultas se obtulerit.

Idem *C. Canonice Tridentino a. (an. 1210.)*

CUm super *b* quæstione Triden. *c* Præbendæ: [1 *& infra.*] ¶ Cum autem constet te in Canonicum Triden. *d* Ecclesiæ fuisse receptum, licet receptionem tuam factam contra Lateran. *e* Concil. pars adversa proponat, quia tamen probatum non extitit, nec ipsi Canonici videbantur tibi hoc opponere posse de jure. qui se fatentur te contra statuta præfati Concilii recepisse: Sententialiter desernimus, ut tibi, quàm citò se facultas obtulerit, præbendale beneficium in Triden. *f* Ecclesia conferatur: cùm ex quo receptus in Canonicum, non debeas carere Præbendâ.

[1 *Quæ vertebatur inter te & Episcopum & Canonicos Triden. tu & procuratores partis alterius in nostra essetis præsentiâ constituti, vobis H. Cardin. dedimus auditorem, cujus quo pro te fuit allegatum, quòd cùm bon. m. O. Triden. Episcopus patruus tuus ab Apostolica sede reverseus, Triden. Canonicos rogavisset, ut te reciperent in Canonicum, ipsi te receperunt, nullâ prima vel secunda habitâ mentione, qui ab illo tempore usque nunc locum in choro & capitulo habuisti, & domos in ipsa canonicâ tibi assignatas possedisti. Procuratores verò partis alterius respondebant, quod cùm in Triden. Eccles. certus sit Canonicorum numerus, nos ei mandavimus, ut R. Subdiaconum in Canonicum reciperent.*]

CAP. IX.

¶ Si habens Præbendam, in eadem Ecclesia recipit Dignitatem cum Præbenda, vel aliam Præbendam, vacat prima: & quamvis a superiore sibi confirmetur, tamen valet impetratio per alium facta de ipsa, etiam tacito de possessione alterius, quæ colorata non est. h. d. secundum verum intellectum. Panor.

Idem *Episcopo & Magistro P. Canonico Hildesen. (an. 1210.)*

LIteras *g* vestras accepimus, quod cùm pro D. Clerico vobis scripsissemus, ut eum de Præbenda vacante sancti Uniscardi Bremen. quam dicebat ad donationem nostram fuisse juxta Lateranen. Concilii statuta devolutam, curaretis auctor. Apostol. investire: [1 *& infra.*] ¶ De facto fuit propositum coram nobis *h*, quòd H. Præpositus, quondam simplex Canonicus ejusdem Ecclesiæ, de ipsa *i* in majori Ecclesia in Canonicum est electus, & postmodum anni spatio evoluto, in ipsa Ecclesia sancti Uniscardi in Præpositum est assumptus, priorem Præbendam nihilominus retinens, quam in ipsa Ecclesia tunc habebat: [2 *& infra.*] ¶ Sed Præpositus allegabat econtra, quod erat ex consuetudine generali, quod unus in eadem Ecclesia plures haberet Præbendas, & cùm Archiepiscopus Bremen. Præpositum ipsum de Præpositura in plena Synodo investiret, tam Præposituram illam, quàm Præbendam ei de communi & Canonicorum confirmavit assensu: [3 *& infra.*] ¶ Unde cùm vobis dubium videretur, utrum cum aliquis de una Præbenda eligitur

a *In antiq Magistro H. Archidiac. &c.* b *cap. 4 eod. tit. in 3 comp.* c *ducaret.* d *In multis antiq. ita: & si quis.* e *sub Alex. III. c. 8.* f *Eadmundo.* g *al. sta: Exinde verò.*

a *Tridonen. al. ita: idem Canonicis Tridonen.* b *cap. 5. eod. tit. in 3 comp.* c *Tridonen.* d *Tridon* e *Alias ita: Lateran. Conc. statuta.* f *Tridon.* g *cap. 6 eod tit. in 3 compil.* h *vobis, legitur in antiq: & ita etiam habetur in antiq. compilat.* i *In omnibus antiq. ita: de ipsa in majori Ecclesia canonicum est electus.* k *dictis, communi, deest in recentioribus quam habent veteres ut plurimum.*

ad aliam, ſtatim prior vacare incipiat, an per ſententiam debeat abjudicari *a* eidem, an propter confirmationem hujuſmodi, quæ ſuperiùs eſt expreſſa, Præbenda illi dici debeat non vacare: nos conſulere voluiſtis. Cùm igitur, ſi ita eſt, Præbenda illa etſi non de facto, de jure tamen vacare noſcatur: mandamus, quatenus dictum Præpoſitum, ut illam ſine difficultate reſignet, appell. rem. cogatis: quam, cùm de facto vacaverit, Clerico memorato conferre curetis.

[1 *Si Canonici, quibus ſuper hoc ſcribebamus, id exequi non curarent, Herberto Præpoſito & quibuſdam Canonicis ipſius Eccleſiæ cum ipſo D. & Magiſtro H. Canonico ipſius loci in noſtra propter hoc præſentia conſtitutus, ſic fuit.*]

[2 *Et ſuper hoc partes conſentiebant, fuit etiam ab una parte propoſitum, quòd ipſe Præpoſitus prater Prabendam illam aliam Prabendam habebat Præpoſitura connexam, quam inſicatus eſt eſſe Prabendam. Præterea fuit allegatum de jure, quòd ex quo idem Præpoſitus de minori Eccleſia vocatus fuerat ad majorem, prima Prabenda de jure inceperat vacare juxta canonum inſtitura: deinde fuit ex parte Clerici allegatum, primam fuiſſe ordinationem ejuſdem Eccleſia, ut in ea tredecim eſſent perſonæ, Præpoſitus ſcilicet cum duodecim fratribus, quæ ordinatio nullatenus ſervaretur, niſi diceretur illa Prabenda vacare.*]

[3 *Eos qui ſuper hoc inquietarent eundem, vinculo excommunicationis aſtringens. Unde objiciebatur Clerico memorato, quòd propter hoc ſententiam excommunicationis incurriſſet, ſed ipſe talem confirmationem interveniſſe negabat, quæ etiam ſi intervenit, aſſerebat enim non tenere de jure.*]

CAP. X.

¶ *In Eccleſia non numeratis vacatio Prabendarum ſeu Canonicatuum poſſibilis non eſt: nec ſit ibi devolutio ad ſuperiorem ex negligentia ſemeſtri in non providendo Eccleſia de miniſtro.* h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem *Epiſc. & Archipresbytero Papien. (an. 1210.)*

EX parte *b* Haſtenen. Eccleſiæ noſtris eſt auribus intimatum, quod cùm quædam Præbendæ in ipſa per quatuor annos, & amplius vacaviſſent, Haſtenen. Epiſcopus quoſdam ibidem inſtituit *c*, credens ſibi hoc ex Lateran. Concilio licere. Inſtituti autem ſcientes, non eſſe firmam inſtitutionem hujuſmodi, ad Mediolanen. Archiepiſcopum recurrerunt: qui eoſdem in Canonicos Haſtenen. Eccleſiæ ordinavit, & in corporalem poſſeſſionem Præbendarum induxit, Capitulo ejuſdem Eccleſiæ prabente aſſenſum *d*, tribus tantùm exceptis, qui ſe inſtitutioni hujuſmodi opponere curaverunt: [1 *& infrà.*] ¶ Tandem utraque pars concorditer eſt confeſſa, quod in prædicta Eccleſia non erant diſtinctæ Præbendæ, nec Canonicorum numerus erat certus.

Nos igitur intelleximus evidenter, ſtatutum Lateran. *e* Concilii de beneficiis ultra ſex menſes vacantibus, locum in hoc articulo nullatenus habuiſſe, etſi forte Haſtenen. Eccleſia Canonicorum pateretur defectum. Unde inſtitutio per Archiepiſcopum, vel Epiſcopum facta, occaſione Concilii memorati, carere debet robore firmitatis. Quia verò totum Capitulum, tribus exceptis, prædictorum receptionem affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipſos objectum eſt & oſtenſum: mandamus, quatenus ſi Haſten. Eccleſiæ ſuppetant facultates, ſecundum conſuetudinem hactenus obſervatam, prædictos Clericos pro Canonicis faciatis haberi.

[1 *Tres illi dicebant electionem debere caſſari, quia nec Epiſcopus nec Archiepiſcopus ſupradicti de conceſſione Lateran. Concilii tunc in ordinatione illa poterant præfatam Eccleſiam ordinare, cùm uterque circa tempus ei indultum à canone, in ordenatione fuerit negligens & remiſſus. Hu verò altera pars dicebat, quòd licèt inſtitutio Epiſcopi non valeret, Archiep. tamen inſtitutio de jure valebat, quod quia tempus ei indultum à canone, niſi à tempore quo illi declaratum fuerat, non currebat. Hu autem utrinque propoſitu.*]

CAP. XI.

¶ *Habens poteſtatem conferendi, poteſt de jure alteri tradere poteſtatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.*

Idem *Epiſcopo & Capitulo Laudun. a (an. 1210.)*

CONſtitutus *b* in præſentia noſtra H. *Subdiacenus* Eccleſiæ veſtræ Canonicus humiliter intimavit, quòd tu, frater Epiſcope, poteſtatem ei dediſti ſacerdotalem conferendi Præbendam, quæ è primò in Eccleſia veſtra eſſet vacatura: & Remen. Archiepiſcopus, tunc Apoſt. ſed. Leg. vobis, filii Capituli *d* auctoritate noſtrâ præcepit, ut cùm Præbenda ipſa vacaret, perſonam illam, cui vellet idem H. eam conferre, ſine interpoſitione alterius perſonæ reciperetis ad ipſam: [1 *& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus perſonam illam, cui memoratus H. ſacerdotalem Præbendam, cùm contigerit eam *e* vacare, duxerit canonicè conferendam, ſine contradictione qualibet admittatis: ut tu interim, frater Epiſcope, Præbendam hujuſmodi contra formam conceſſionis tuæ, conferre alicui non præſumas: [2 *& infrà.*] ¶ Quia verò conceſſiones tales (ſi ad conſequentiam traherentur) fieri poſſent in fraudem canonicæ ſanctionis *f*, per quam prohibentur Eccleſiaſtica beneficia concedi ſive promitti, antequam vacent, nolumus, quod hujuſmodi occaſione mandati, quod gratiam continet perſonalem, fraudem adhibere volentibus, licentia concedatur *g*.

[1 *Aſſeruit etiam idem Subdiac. quòd cùm eſſet ad Apoſtolicam ſedem acceſſurus, ipſe ſibi præcavens, appellavit, ne tu frater Archiepiſcope, ſi fortè interim aliquam ſacerdotalem contingeret vacare Prabendam, eam nulli conferres, nec vos filii Capitulum receperetis aliquem præſentatum ad illam, niſi quem duxeret præfatus Sub. præſentandum.*]

[2 *Alioquin noveritis nos dilect. fil. n. Cancellario Helien. & A. Canonicis Pariſien. dediſſe in mandatis, ut vos ad hac per conſ. Eccleſ. appell. rem. compellant, in irritum reducentes, ſi quid poſt appellationem à præfato Subdiacono ad nos legitimè interpoſitam contra conceſſionem ſibi factam de ſacerdotali Prabenda noverint attentatum.*]

CAP. XII.

¶ *Lateranenſe Concilium de beneficiis ultra ſex menſes vacantibus, ad Epiſcopatus non extenditur.*

Idem. *(an. 1210. Romæ in Calabriam.)*

DIlectus *h* filius Magiſter G. Canonicus veſter nobis ſuggeſſit, quòd Epiſcopo veſtro viam univerſæ carnis ingreſſo, Archiepiſcopus ſanctæ Severinæ aſſerens, quòd propter negligentiam veſtram ad ipſum erat eligendi auctoritas devoluta, in Epiſcopum veſtrum elegit eundem. Nos igitur attendentes, quod canon Lateranen. Concilii ab Alexandro Papa contra negligentes editus, ad Archiepiſcoparum vel Epiſcopatum non ſoleat extendi, ſed ad perſonatus alios & minora Eccleſiaſtica beneficia coarctari, electionem hujuſmodi juſtitiâ caſſavimus exigente.

CAP. XIII.

¶ *Non valet promiſſio beneficii vacaturi.*

Idem *Priori i Hoſtien. & Superiori S. Fridi.*

(an. 1210. Romæ.)

EX *k* tenore literarum veſtrarum accepimus, quòd cùm cauſa, quæ inter I. Clericum ex una parte, & Abbatem & Conventum de Bello ex altera, ſuper proviſione

a *Laudunen. al. Lauden.* b *cap. 8. eod. tit. in 3. comp.* c *al. ita: qua primò eſſet in veſtra Eccl. vacatura.* d *Capitulum.* e *illam.* f *In Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 8. & c. 2. ſup. eod. adde Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. cap. 19.* g *tribuatur.* h *C. 9. eod. tit. in 1. compilat.* i *Priori Hoſt. & Subpriori S. Fridi. al. ita: Priori de Oſtia & Subpriori S. Frudentiæ.* k *C. 10. eod. tit. in 3. comp.*

viſione ipſius vertebatur: [1 *& infrà.*] ¶ Dictus Clericus conteſtatam chartam quandam Monachorum exhibuit, continentem quòd primam Eccleſiam ad donationem ſuam ſpectantem aſſignarent eidem: [2 *& infrà.*] ¶ Nos igitur attendentes, quòd promiſſio prædicta non tenet, utpote contra ſtatuta Lateran. *a* Concilii attentata: mandamus, quatenus memorato Clerico ſuper hoc ſilentium imponentes, ab impetitione ipſius dictos Abbatem & Monachos abſolvatis.

[1 *Vobis duximus committendam.*]

[2 *Nihilominus per idoneos teſtes probans, ipſos poſt promiſſionem ejus, licet potuerunt nolle, ſibi quenquam ſuper hac admoniti fuerunt providiſſe: quare dictos Abbatem & Monachos ad aſſignandum ſibi reditum x. marcharum cogi cum inſtantia poſtulabat: fuit ex adverſo reſponſum, quòd ratione promiſſionis hujus, ut poſſet ſuſtia contra Lateran. Concil. ſtatuta, qua probari per chartam exhibitam videbatur, eos non poterat convenire aſſerentibus: alii vero in contrarium ſententibus, ſuper hoc fuiſſet hincinde coram nobis diutiùs diſputatum, vos, quid juris ſit in hoc articulo dubitantes, in negotio ipſo ulteriùs procedere noluiſtis, donec ſuper hoc reciperetis noſtra beneplacitum voluntatis: nobis humiliter ſupplicabo, ut quid ſit in hac parte agendum vos dignaremur per noſtras reddere literas certiores.*]

CAP. XIV.

¶ *Obligatur Prælatus, qui promittit providere cùm poterit.*

Idem. *(an. 1210. Romæ in Galliam.)*

ACcedens *b* ad Apoſtol. ſed. R. Clericus ſuâ nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm promiſeritis vos provisuros eidem in Eccleſiaſtico beneficio cùm poſſetis, ſicut per literas Judicum delegatorum inde confectas liquidò apparebat: [1 *& infrà.*] ¶ Nos autem conſiderantes, quod aliud eſt Prælatum promittere beneficii collationem cùm poterit, aliud cùm vacabit: cùm in multis caſibus ſe facultas offerre poſſet, in quibus collatio non eſſet in expectatione vacaturi beneficii differenda: mandamus, quatenus memorato R. (cùm poteritis) Eccleſiaſticum beneficium aſſignetis.

[1 *Vos tetigit id haſtenus efficere non curaſſe, allegantes coram Judicibus, quòd talis promiſſio vos nullatenus obligaret, cùm videretur eſſe facta contra Later. Cons. ſtatuta, quod promiſſionem inhibet non vacantis beneficii.*]

CAP. XV.

¶ *Si ad Capitulum & Prælatum, ut Prælatum, poteſtas conferendi pertinet, de uno ad alterum lapſu temporis non tranſit: ſecus ſi Prælatus interſit, ut Canonicus: quia tunc de Capitulo tranſit ad Prælatum, niſi dolum committat.* h. d. & eſt textus multùm allegabilis.

Idem. *(an. eod.)*

POſtulaſtis *c* per ſed. Apoſtol. edoceri, ut cùm ad vos & Archiepiſcopum veſtrum ſimul, donatio Præbendarum Eccleſiæ veſtræ pertineat, utrum Præbendæ vacantis donatio penès Archiepiſcopum ipſum remaneat, ſi eam intra ſemeſtre tempus neglexeritis ordinare? Ad quod breviter reſp. quod ſi vos & idem Archiepiſcopus intra tempus præſcriptum, circa hoc negligentes extiteritis: ſicut nec ab illo ad vos, ita nec à vobis ad illum poteſtas devolvitur conferendi, ſed ſecundum ſtatuta Lateran. Concilii *d* ad ſuperiorem tranſit donatio: Niſi fortè Archiepiſcopus non ut Prælatus, ſed ut Canonicus vobiſcum jus habeat conferendi *e*. Et in hoc caſu cùm dolosè impedierit, dolus ei ſuffragari non debet.

CAP. XVI.

¶ *Sicut non poteſt patronus promittere ſe præſentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, ita nec dare poteſtatem præſentandi, antequam beneficium vacet.*

a *Sub Alex. III. c. 8. & nunc contra Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. cap. 19.* b *cap. 1. eod. tit. in 4. comp.* c *cap. 3. eod. tit. in 4. comp.* d *Sub Alex. III. c. 8.* e *Utrum donata ambobus ſtatuto debeant eorum iuere, vide varias opinion. in l. ſi verò. 4. item quicquid. ff. ſol. matr. & in l. qui propriæ. ff. de procur.*

Honorius III. *Epiſcopo & Præpoſito Capituli Cameracen.*

(an. 1222.)

CUm dilecta in Chriſto filia Comitiſſa Flandren. *a* fecerit promiſſiones de non vacantibus beneficiis Eccleſiarum, in quibus jus obtinet patronatûs, & donationes eorum in manibus poſuerit alienis: Mandamus, quatenus id irritum decernentes, inhibeatis eidem, ne ſimilia de cætero attentare præſumat. *b*

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

TITULUS IX.

CAP. I.

¶ *Vacante ſede, ſtatus ejus mutari non debet.*

Innocentius III. *Priori & Conventui c Glaſton.*

(an. 1214. Romæ in Scotiam.)

NOvit *d* ille, qui ſcrutator eſt cordium, & *regnitor ſecretorum*, quòd licèt C. præd. noſt. Eccleſiam veſtram exerit cathedralem, ipſam Bathonien. Eccleſiæ uniendo, ut idem eſſet Epiſcopus utriuſque: quia tamen hæc unio aſſerebatur a vobis in grave præjudicium Glaſton. Eccleſiæ redundare, cùm per ipſam diſſolveretur religio, & ſtaudaretur eleemoſyna, & hoſpitalitas tolleretur: nos ad relevandum Eccleſiæ veſtræ ſtatum cœpimus intendere diligenter: [1 *& infrà.*] ¶ Vos autem poſt obitum Bathonien. Epiſcopi humiliter poſtulaſtis, ut quia tempus advenerat, quo ſine ſcandalo Eccleſiæ veſtræ ruina poterat relevari *e*, cùm & Bathonien. Eccleſia id ipſum pariter poſtularet, Rex quoque cum regni magnatibus, & quidam Epiſcopi cum multis Abbatibus depoſcerent illud idem, ut unione penitùs diſſolutâ, monaſterium veſtrum reduceremus in ſtatum antiquum, ſub Abbatis regimine gubernandum. Attendentes igitur, quod Epiſcopali ſede vacante non debet aliquid innovari, cum non ſit, qui Epiſcopale jus tueatur, maximè ne plus faviſſe perſonæ, quam Eccleſiæ videremur, ſi quod eo vivente conceſſimus, poſt obitum ejus ſubitò mutaremus: petitionem veſtram nequivimus exaudire, auctoritate prædictâ *f* indulgentes, ut cùm Bathonien. Eccleſia de Præſule fuerit ordinata, jus veſtrum apud ſedem Apoſtolicam proſequendi facultatem liberam habeatis: interim autem ſub cura Prioris idem monaſterium gubernetur.

[1 *Et quoniam abſonum videbatur, ut ſubitò p. noſtri eiusdem cuaremus in hac parte ſtatutum, cùm ei quantùm cum Deo poſſumus deſerre velimus, ſicut & volumus, quia quantùm cum Deo poterunt nobis noſtri deſerent ſucceſſores, invicem unione manente, ſic de cæteris diſpoſuimus, quantumcunque bon. mem. Sanarico Bathonien. Epiſcopo diſpliceret, frequenter ob hoc ad ſed. Apoſt. laborante, quod ſtatus Eccleſiæ veſtræ videbatur in melius relevatus. Unde poſt diverſos tractatus & deliberationes multiplices, quid per provisos & honeſtos auctor. noſtri mandati ſuper hoc extitit orſtinatum, ad petitionem ejuſdem Epiſcopi, poſtquam aliud à nobis non potuit obtinere, Apoſtolico tandem curavimus munimine roborare.*]

CAP. II.

¶ *Beneficia ſpectantia ad collationem Prælati, non poſſunt conferri per Capitulum ſede vacante.*

Honor. III. *Epiſcopo* g *Calmen. & Magiſtro V. & S. Canonicis Sueſſionen.* h *(an. 1223. Romæ in Galliam.)*

ILla devotionis ſinceritas: [1 *& infrà.*] ¶ Eccleſiam ſancti Leucini, de qua Magiſtrum R. donationis noſtræ gratiâ præcedente, Præbendæ nomine de mandato noſtro Capuanus Archiepiſcopus inveſtivit, ſibi

a *Flandrorum.* b *al. ut ſimilia de cætero attentare non præſumat.* c *al. Caſton.* d *cap 1. eod. tit. in 3. comp. Pſal. 7. Sup. 1. Hier. 17.* e *Vid. l. aquiſtimum. cum not. ff. de uſufr.* f *alit. authorit. præſentium.* g *al. ita: Epiſcopo Cam. & Magiſtr. &c. aliàs Calmen.* h *al. Sueſſanen.*

duximus confirmandam: Non obstante concessione per Capitulum facta alii, seu confirmatione nostrâ, si qua in forma communi apparet *a* obtenta: cùm nusquam inveniatur cautum in jure, quòd Capitulum vacante sede fungatur vice Episcopi in collationibus Præbendarum: nec in eodem casu potest dici potestas conferendi Præbendas ad Capitulum per superioris negligentiam devoluta, cùm non fuerit ibi superior, qui eas posset de facto vel de jure conferre.

[1 *Quam del fil. Magister R. Decanus Trajan. ad personam nostram & sed. Apostol. hactenus habuisse dignoscitur, nos inducit, ut eum pro suæ fidentiæ & probitatis intuitu geramus in visceribus charitatis, & eidem negare nolimus, quæ secundum Deum fuerunt concedenda. Unde nos*]

CAP. III.

¶ *Sede vacante judicium habitum contra Ecclesiam, non tenet.*

Idem *Episcopo Burginen.* b (*an. 1223.*)

CONstitutis coram l. præd. nost. procuratore Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Castro fortì, & Burginensi *c* Episcopo prædecessore tuo, dictus procurator petebat ab eodem Episcopo restitutionem super libertate liberè eligendi sibi Prælatum: [1 & 2. d.] ¶ Nos igitur depositiones testium, qui vacante Burginen. *c* Ecclesiâ, & carente legitimo defensore fuerunt *f* recepti, duximus reprobandas.

[1 *Quam etiam super terris ipsius Ecclesiæ & reb. aliis, quibus omnibus pars sua spoliata fuerat, inducebat. Lite igitur coram p. n. contestatâ super præmissis, & postmodum coram Judicibus delegatis facto confessionibus & receptis testibus, eadem causa fuit ad nos instructa remissa: procuratoribus igitur partium in nostra præsentia constitutis, cùm super præmissis coram nobis diutius litigâssent.*]

DE HIS, QUÆ FIUNT A PRÆLATO *g* SINE CONSENSU CAPITULI.

TITULUS X.

CAP. I.

¶ *Non tenet alienatio rei Ecclesiasticæ absque approbatione Capituli.*

Ex Concilio apud Valentiam.

IRrita erit Episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei Ecclesiasticæ, absque collaudatione & subscriptione Cleticorum.

CAP. II.

¶ *In temporali alienatione, quam facit Prælatus, taciturnitas Capituli habetur pro consensu.*

Alexander III. *Norvicen. Episcopo.* (*an. 1180.*)

CONtinebatur *h*: [& 3.] ¶ Conf. t. t. r. quòd concessio decimæ ab Abbatissâ prius facta, si Conventu sciente, & non contradicente facta est, robur firmum debet habere. Verùm si ignorante Conventu aut contradicente, decimam prius prædicto H concessit, & non post multum temporis *i* de assensu Conventus eandem decimam dedit eidem, secunda concessio debet præjudicare priori.

CAP. III.

¶ *Alienatio temporalis facta sine consensu Capituli, per ratificationem ejus roboratur.*

Idem *Vigorien. Episcopo.* k (*an. 1180.*)

CUm nos *l* jampridem: [1 & 3.] ¶ Certum est de rigore juris concessionem illam non tenere, quam reclamante Capitulo per prædecessorem tuum constat factam fuisse: Nisi eam ratam postmodum habuisset.

a *Appareat. alit. appareret.* b *Burgensi. habent omnes Codices Vatic. uno recentiori excepto, in quo legitur Burgenensi.* c *al. Burgd.* d *Hæc verba* (& 3.) *desunt in magn vetustis; sed habentur jam in recentioribus.* e *al. Burgd.* f *fuerint.* g *Prælatis* h *Post Concil. Lateran sub Alexand. III. part. 47. cap. 5. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* i *tempus.* k *VVigoren.* l *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*

[1 *Si benè meminimus, per literas vestras indulsimus, ut si prædecessor tuus reclamante Capitulo Ecclesiæ tuæ Abbati & fratribus de Ossenia Ecclesiam Deben. contulit, eam tibi removere liceret: jam dictu fratribus, sicut asseris, literas vestras indulsimus, ut ipsis Ecclesiam prædictam dimittens pacifice possidendam, immemores existentes illius scripti, quod super hoc tibi fuerat a nobis indultum. Licet autem hoc tibi indulsissemus, prudentiam tamen tuam monemus & exhortamur attentius, quatenus divine intuitu, & pro reverentia B. Petri & nostra, Ecclesiam ipsam si quo modo sine gravi detrimento Ecclesiæ tuæ potes, jam dictu fratribus in pace dimittas: quia decet prudentiam tuam ad commodum & profectum religiosorum locorum intendere, & quod idem prad. tuus pietatis studio fecit, ratum & firmum habere. Si autem eandem ipsis Ecclesiam dimittere forte non poteras, non obstantibus literis, quas prædicti fratres super hoc impetraverunt, scripturam exinde indultam in sua volumus stabilitate consistere, quoniam*]

CAP. IV.

¶ *Prælatus sine consilio Capituli instituere, vel destituere, vel alia negotia Ecclesiæ tractare non debet.* hoc dicit, cum capitulo sequenti.

Idem *Hierosolym. Patriarchæ.* (*an. 1180.*)

NOvit *a* tuæ discretionis prudentia, qualiter tu & fratres tui unum corpus sitis, ita quòd tu caput, & illi membra esse probantur. Unde non decet te omissis membris, aliorum consilio in Ecclesiæ tuæ negotiis uti: cùm id non sit dubium & honestati tuæ, & sanctorum Patrum institutionibus *b* contraire.

Innotuit siquidem auribus nostris, quòd tu sine consilio fratrum tuorum *Canonicorum S. Sepulchri*, Abbates, & Abbatissas, & alias Ecclesiasticas personas instituis & destituis: [1 & 3.] ¶ Ideoque id auctor. Apost. prohibemus: [& 3.] ¶ Nos enim tales institutiones, & destitutiones carere decernimus robore firmitatis.

[1 *Non considerans neque attendens, quomodo te non sit oportuerit statuta SS. canonum transgredi.*]

CAP. V.

¶ *Summatum est suprà capitulo proximo.*

Idem *eidem.* (*an. eod.*)

QUantò *c*: [1 & *infrà.*] ¶ Frat. tuæ mandamus, quatenus in concessionibus & confirmationibus, & aliis Ecclesiæ tuæ negotiis fratres tuos requiras, & *d* cum eorum consilio, vel sanioris partis, eadem peragas & pertractes, & quæ *e* statuenda sunt, statuas, & errata corrigas, & evellenda dissipes & evellas. Absentium quoque fratrum nomina inscribi non sinas *f*, quia talia munimenta sunt irrita & falsa, & tu exinde quæstionem falsi poteris meritò formidare.

[1 *Majori dignitate Domino dante præeminet, tantò decet amplius & oportet te in omnibus eam diligentiam & gravitatem habere, quod omnia videaris sine nota & reprehensione peragere, & laudabiliter injuncta tibi solicitudinis officium dispensare. Audivimus autem, unde mirati sumus, scisit mirari meritò poteramus, quod in concessionibus & confirmationibus omissa Canonicis Ecclesiæ tuæ, consilium Clericorum & Laicorum circa te commorantium, qui non sunt de corpore Ecclesiæ ipsius, interdum, imò sæpè requiris, & in eisdem concessionibus & donationibus & confirmationibus, tuæta eorum consilium & voluntatem procedis, & in privilegiis etiam, quod tuam prorsus non decet honestatem, ad majorem auctoritat, & certitudinem nomina fratrum tuorum, qui absentes fuerint, tanquam si præsentes fuerint, facis subscribi. Quia igitur non decet prudentiam tuam in negotiis tibi commissa Ecclesiæ consilium fratrum tuorum postponere, cum quibus unum corpus existere comprobaris.*]

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 15.* b *constituumb.* c *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 16. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.* d *al. ut cum.* e *In C. Barb. & qua statuenda fuerint statuens, &c.* f *al. facias.*

CAP. XI.

¶ *Restituitur Ecclesia contra alienationem, per quam enormiter fuit læsa.* h. d. secundùm lecturam veriorem.

Idem *Episcopo Mauriensi. & Præposito Ulcon.* a (*an. 1210. in Galliam.*)

AD *b* nostram noveris audientiam perveniſſe, quòd cùm Tuscen. *c* Monasterium depressum esset onere maximo debitorum, Abbas & Conventus ejusdem villam quandam necessitate coacti, B. Laico concesserunt in feudum, tali conditione appositâ, quòd idem LXXX. libras persolveret, pro quibus eadem extiterat obligata: quod non distulit effectui mancipare: [1 & 3.] ¶ Unde *d* humiliter supplicârunt, ut feudum prædictum faceremus ad utilitatem monasterii revocari, præsertim cùm idem Laicus primo anno de ipsius proventibus ultra summam perceperit præfixatam, & per multos postmodum annos sumpserit ejus fructus: [2 & 3.] ¶ Quocirca *e* mandamus, quatenus si prædictum monasterium, propter hoc inveneritis enorme dispendium incurrisse, dictum Laicum ut (pecunia quam pro exoneratione feudi seu etiam pro utilitate ipsius monasterii expendisse noscitur, ab eisdem Abbate & Conventu recepta, cùm sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore) præfatum feudum eidem monasterio dimittat liberum & quietum, appellatione postpositâ, compellatis.

[1 *Verum quia præfatum monasterium, sicut dicunt, enormiter est læsum, in hoc eo quòd de reditibus villæ præfatæ Conventus diebus singulis unum ferculum, & in festis duodecim lectionum, pisces vel aliud aquivalens consuevit percipere.*]

[2 *Nos igitur sic volentes gravaminibus præfati monasterii providere, quod aliis non videamur injuriam irrogare.*]

CAP. XII.

¶ *Alienatio rei Ecclesiæ facta sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu, non tenet, licèt approbetur per constitutionem Laicorum.*

Idem *in Concilio generali.* f (*an. 1216. Romæ.*)

CUm *g* Laicis, quamvis religiosis, disponendi de rebus Ecclesiæ nulla sit attributa potestas *h*, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: doceamus in quibusdam ex illis *i* sic refrigescere charitatem, quòd immunitatem Ecclesiasticæ libertatis, quam non tantum sancti Patres, sed etiam Principes seculares privilegiis multis munierunt, non formidant suis constitutionibus vel potiùs destitutionibus *k* impugnare *l*, non solùm de alienatione feudorum, ac aliarum possessionum Ecclesiasticarum, & usurpatione jurisdictionum, sed etiam de mortuariis, nec non & aliis, quæ juri spirituali annexa videntur, illicitè præsumendo. Volentes igitur super his indemnitatibus consulere Ecclesiarum, ac tanteis gravaminibus providere, constitutiones & venditiones hujusmodi feudorum, seu aliorum bonorum Ecclesiasticorum, sine legitimo personarum Eccles. assensu præsumptas, occasione constitutionis laicæ potestatis (cùm non constitutio, sed destitutio vel destructio dici possit, necnon usurpatio jurisdictionum *m*) sacri approbatione Concilii decernimus non tenere, præsumptoribus per censuram Ecclesiast. compellendis.

a *Ultrajn. al. Ultrecen. al. Ulcien.* b *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *al. Secusien. al. Cusien. vel Cussin. in antiquioribus.* d *Vid. l. quod si minor. §. restituto. ff. de minor.* e *De intellectu hujus textus vide latissimè per Covarruv. l. 1. var. resol. c. 3.* f *Later. Conc. gener. sub Innoc. III. c. 44.* g *C. unico, eod. tit. in 4. compil.* h *facultas.* i *ipsis.* k *al. destructionibus.* l *Vid. auth. cassa per Bart. C. de sac. sanct. Eccles.* m *jurisdictionis.*

DE PRECARIIS.

TITULUS XIV.

CAP. I.

¶ *Breve est, nec potest brevitis summari.*

Ex Concilio apud Beluacen. *a* (*in Galliâ.*)

PRecariæ de quinquennio in quinquennium secundum auctoritatem & antiquam consuetudinem renoventur.

CAP. II.

¶ *Revocat successor precarium per prædecessorem irrationabiliter factum.*

Ex Concilio Carthaginen. *b* (*in Africâ.*)

DE precariis irrationabiliter factis à Rectoribus Ecclesiarum, se suosque successores pœnâ gravi obligantibus, ut facta ipsorum dissolvere nequeant: Præcipimus, ut nemo successor antecessoris sui pœnâ sit obligatus, sed suæ providentiæ sit concessum, ut si antecessor ejus res Ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo ad jus ejusdem Ecclesiæ revocentur.

CAP. III.

¶ *Concessio precarii extinguitur voluntate concedentis, aut ei succedentis: precaria autem concessio non.*

Gregorius IX. (*an. 1235. Romæ.*)

PRecarium *c* utendum conceditur, quamdiu patitur, qui concessit: solvitur quoque obitu ejus, cui concessum est, non *d* etiam concedentis: aut cùm ipsum alienari contingit alicui hoc revocare volenti: quia per conventionem hujusmodi non licet rem alienam invito domino possideri. Porro precariæ, quæ quandoque de Ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocandæ. *e*

DE COMMODATO.

TITULUS XV.

CAP. UNIC.

¶ *Commodatarius gratiâ sui tenetur etiam de levissima culpa, non de casu, nisi in tribus casibus hic positis. Et commodatum ante usum completum non revocatur.* h. d.

Idem Gregorius IX. (*an. 1235. Romæ.*)

CUm *g* gratiâ sui tantùm quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur: Licèt casus fortuitus (nisi acciderit culpâ suâ, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari. Contra eum quoque rectè commodati non agitur, nisi post usum expletum, cujus gratiâ res fuerat commodata: Cùm non decipi beneficio nos oporteat, sed juvari.

DE DEPOSITO.

TITULUS XVI.

CAP. I.

¶ *Ex depositio facto apud Clericum Ecclesiæ, non tenetur Ecclesia: nisi in utilitatem Ecclesiæ sit versum.*

Alexand. III. *London.* g *Epist.* (*an. 1180. Romæ in Angl.*)

GRavis *h* illa querimonia usque ad nos super depositio tuo tibi bactenus denegato pervenit: [1 & *infrà.*] ¶ Cùm enim non constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in Ecclesiæ utilitatem conversam, non debemus de jure contra Cano-

a *Beluacum, Burch. l. 3. c. 169. Ivo p. 3. c. 230. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* b *Ant. Augustin. in not. antiq. collectionu eod. tit. c. 2. ait, se non invenisse in Concilio hoc caput.* c *Vid. l. 1. & ibi gloss. & Bart. ff. eod. tit.* d *Hostiensis legendum seu corrigendum hic admonet ita: sed non concedentis.* e *Vid. l. creditores. & quod ibi not. Bart. C. de pignor.* f *Vid. text. in §. item si, cui res. Instit. quib. modo re contrahitur obligat.* g *Lundon. al. Ludon. al. Ludonen. al. Lindonien. al. Lincorien.* h *cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 35.*

nicos ejusdem Ecclesiæ præcise intentare jussionis instantiam, ut tibi eandem reddant pecuniam, personæ, non Ecclesiæ commendatam.

Quocirca suademus, ut in illum furem tuam dirigas actionem, eo quòd (ut audivimus) loculos habet, & ea quæ tibi subrepta sunt, asportavit. Nam & Judicibus dedimus in mandatis, ut illum iniquum sub quæstionibus ad rationem ponant, etiam (si oporterit) vinculis alligatum, ut dictam pecuniam reddere compellatur: [*& infrà.*] ¶ Si autem cum eis amicabiliter poteris de redituum perceptione pacisci, noveris id nobis acceptum.

[1 *Duplici nos anxietate perstringeni, eò quòd tibi in hoc & deesse non possumus, & adesse non valemus.*]

CAP. II.

¶ *Dicit, ad quid teneatur depositarius, & quomodo repetatur depositum.*

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

BOna fides a abesse præsumitur, si rebus tuis salvis existentibus, depositas amisisti. De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito obrulisti, vel si aliquid pro custodia recepisses. Pacto vero, culpâ vel morâ præcedentibus, casus etiam fortuitus imputatur. Sane depositori licuit pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationi vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minimè referatur b, licèt compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulatur, sit liquida, ita quod facilem exitum credatur habere.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

TITULUS XVII.

CAP. I.

¶ *Cogit Episcopus, ne cariùs vendatur transeuntibus, quàm in mercato venderetur.*

Ex Concilio apud Valen. c

PLacuit, ut Presbyteri d plebes suas admoneant, ut & ipsi hospitales sint, & non cariùs vendant transeuntibus, quam mercato vendere possunt. Alioquin ad Presbyterum transeuntes hoc referant, ut illius jussu cum humanitate sibi vendant.

CAP. II.

¶ *Fraudans mensuras & pondera, triginta diebus in pane & aqua pœnitere debet.*

Ex Concilio Maguntin. (*in German.*)

UT mensuræ & pondera justa fiant: [1 & 3.] ¶ Si quis justas mensuras & justa pondera causâ lucri mutare præsumpserit, 30. dies in pane & aqua pœniteat.

[1 *Sicut in divinis legibus sanctum est, & in Capitulari Domini Caroli continetur, sicut & iste sacer Conventus constituit, sic in omnibus observare placet, &c.*]

CAP. III.

¶ *Tenet venditio, licet venditor sit deceptus ultra dimidiam justi pretii, potest tamen venditor agere, ut restituatur res, vel justum pretium suppleatur: & si alterum præstat patet, succumbit.*

Alexander III. *Attrebaten. Episcopo.*
(*an. 1170.*)

CUm dilecti e filii Beluacen. Canonici contra Abbatem & fratres Cariloci f proponerent querimoniam, quòd sylvam, quæ Nigravallis dicitur, à quibusdam eorum ignorante Capitulo pro 10. libris, 40. marchas tunc valentem, comparâssent: causam ipsam Morinen. a Episcopo & Decano Remen. commisimus terminandam: adjicientes, quòd si uterque causæ cognitioni interesse nequiret, alter in eodem negotio procedere non differret: [1 *& infrà.*] ¶ Tandem Decanus in illius causæ cognitione processit: & cùm ei per testes b constitisset, quòd prædicti fratres sylvam minùs dimidia justi pretii à comparâssent, pronunciavit c venditionem non tenere: & sylvam Beluacen. Ecclesiæ adjudicans, Canonicos in possessionem induxit: [2 *& infrà.*] ¶ Quia verò in arbitrio emptoris est, si velit, supplere justum pretium, aut venditionem rescindere, cùm res minùs dimidia justi pretii d comparatur: sententiam ipsam tanquam juri contrariam irritantes, possessionem Monachis judicavimus esse reddendam, salvâ quæstione Canonicis super deceptione pretii, vel consensu Capituli in venditione non habito, & aliâ causâ rationabili, quam Canonici contra Monachos duxerint proponendam.

[1 *Cum itaque Decanus partes ad suam præsentiam convocasset, Abbas & Monachi non ad agendum & respondendum, sed ad quærendum dilationes nuncios destinârunt, asserentes, quòd ad nos miserant, & ad audientiam nostram appellaverant. Verum quia in litteris appellatio remota fuerat.*]

[2 *Nuncii igitur utriusque partis in nostra propter hoc præsentia constituti, dum ex parte Canonicorum instanter & fortiter peteretur auct. Ap. confirmari, habitâ deliberatione cum fratribus nostris & aliis sapientibus, qui legibus plenius judicant, eandem sententiam juri contrariam intelleximus.*]

CAP. IV.

¶ *Si vir habeat alia bona, unde uxor possit sibi consulere, & consentiente uxore rem propter nuptias donatam uxori vendiderit emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit, non potest uxor inquietare super ea, maximè si pretium fuit conversum in communem usum viri & uxoris.* h.d. secundùm intellectum, quem tenet Panor. Et est casus notab. limitans jus civile, secundùm Jo. Andr. non oportet adjicere, *maximè*, sed omnia illa tria necessario requiruntur.

Cœlestinus III. (*an. 1194. Romæ.*)

PErvenit e ad nos, quòd P. miles, A. uxori suæ quandam domum in donationem propter nuptias assignatam, muliere ipsâ expressum dante consensum, distrahi vendidit pro certa pecuniæ quantitate: [1 *& infrà.*] Prænominato verò milite viam universæ carnis ingresso, relictâ ejus venire contra hoc præsumit: allegans dictam domum titulo donationis propter nuptias sibi concessam alienari non potuisse, licèt ejus consensus ipsi nostrum contractui accessisse: f Præfata verò B. ex eo nititur se tueri, quòd 30. annis g constante illorum matrimonio, domum ipsam bonâ fide, titulo que justo possedit: & quia in communes usus viri & uxoris, illius pretium est conversum, ac factæ venditionis tempore, unde sibi præfata mulier consulere potuisset, in viri facultatibus consistebat. Quia igitur super his nos consulere curâsti: respondemus, prædictam emptricem (si vera sunt, quæ præmissimus) præscriptis occasionibus super ipsa domo non debere ulteriùs fatigari.

[1 *Quam ex eadem venditione B. matrimonio suprà dicto constante 30. annis liberè possidens, possedit.*]

CAP. V.

¶ *Si in venditione apponitur pactum de recuperanda re post certum tempus, modico constituto pretio, præsumitur pignus, & non venditio.*

Innocentius III. *Episcopo Pallienen.* a (*an. 1208. in Anglicam.*)

AD nostram b noveris audientiam perveniss, quòd cùm R. laicus lator præsentium c ab M. mutuum recipere voluisset, creditor, ne per canonem contra usurarios editum d, posset in posterum conveniri, domos & olivas recepit ab eodem titulo emptionis, cùm revera contractus usurarius ageretur e: quod patet ex eo, quòd creditor debitori promisit quod quandocunque à septennio usque ad novennium daret LX. uncias tarenorum, quæ vix dimidiam f justi pretii continebant, domos ejus restitueret & olivas. Quia igitur fraus & dolus cuiquam patrocinari g non debent: mandamus, quatenus si res ita se habet, instrumento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra usurarios non obstante, prædictum M. ad restituendas domos & olivas et. ad quem debent hæreditario jure devolvi (cum debitor fit viam universæ carnis ingressus) per pœnam in Lateran. Concilio contra usurarios promulgatam, appellatione remotâ compellas.

CAP. VI.

¶ *Venditor deceptus ultra dimidiam justi pretii, agere potest, ut res sibi reddenti pretium acceptum restituatur, vel justum pretium suppleatur, & in hoc electio est emptoris.* h. d. secundùm Antonium.

Idem *Episcopo & Archid. Urbinatensi.*
(*an. 1208.*)

CUm causa h, quæ inter œconomum monasterii sancti Martini de monte ex parte una, ac cives Viterbienses super casamentis ex altera vertebatur, fuisset aliquandiu ventilata, cum constitisset nobis monasterium in venditione ultra dimidiam justi pretii fuisse deceptum: sententiando decrevimus, ut præfati cives aut recepto pretio possessiones restituerent memoratas, aut supplerent, quantùm constaret legitimæ venditionis tempore justo pretio defuisse.

CAP. VII.

¶ *Ponit tres casus, in quibus re evictâ non tenetur venditor emptori de evictione.*

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

SI venditori post i institutum contra se judicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nunciare, vel contumaciter abfuit tempore sententiæ promulgatæ, seu per injuriam sententia lata fuit, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit.

DE LOCATO ET CONDUCTO.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

¶ *Excommunicati sunt magistri & scholares Bononienses, qui ante tempus conductionis conducunt hospitia, aliorum magistrorum vel scholarium, sine eorum consensu.*

Clemens III. (*an. 1189. Romæ in Flaminam.*)

EX rescripto k literarum Tusculanen. Episcopi nobis innotuit, quòd cum civitatem Bonon. tempore suæ legationis intrâsset: [1 & 3.] ¶ Constitutionem factam ab Episcopo Portuen. Apostol. sed Læg. & à prædicto Tusculan. Episcopo postmodum confirmatam, videlicet ut nullus Magistrorum l seu scholarium super conducendis aliorum hospitiis in læsionem vel præjudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi priùs constiterit tempus conductionis elapsum, vel inquilini in hoc suum favorem præstiterint & consensum; cùm idem Portuen. sub excommunicatione a hoc prohiberit, & alter sub pœna anathematis idem decreverit observandum: ratam b esse decernimus, & auctoritate Apostolicâ confirmamus: Statuentes, ut à te, frater Episcope, & tuo quolibet successore hoc singulis annis in communi Audientia Magistrorum atque Scholarium recitetur.

[1 *Invenit ibi fuisse à bon. mem. VV. quondam Portuen. Episcopo constitutum, & sub excommunicatione prohibitum, ne aliqui scholares hospitia majoris mercedis permissione conducrent, ut ea filii vel majoris gloriæ studio, quasi potentiores in expensis apparare volentes, vel privata utilitatis commodo vendicarent. Unde ipse solicitâ provisione considerat, quòd hujusmodi conditionis improbitas & discordia semitem, & impedimenta non modica pareret studiorum: prædictam.*]

CAP. II.

¶ *Personæ Ecclesiastic. à locare possunt proventus decimarum his, cum quibus conditio Ecclesiæ sit melior, statuto diœcesano contrario non obstante: & eadem ratio est de aliis rebus Ecclesiæ.*

Innocentius III. *Abbati & Conventui S. Petri de Pratel. Lincon. & diœcesi.* (*an. 1212. Romæ in Anglicam.*)

VEstra nobis relatio declaravit, quòd cùm ad firmam fructus vestrarum dare consueveritis decimarum: [*& infrà.*] ¶ Diœceses. Episcoporum statuto contrario non obstante, vestrarum decimarum proventus illis liberè locare poteritis, cum quibus Ecclesiæ vestræ conditionem poteritis facere meliorem: ita tamen, quòd hujusmodi locatio ad feudum vel alienationem non videatur extendi.

CAP. III.

¶ *Propter sterilitatem gravem conductori sine culpa sua contingentem, remittitur pensio pro rata, nisi possit cum ubertate præcedentu, vel sequentis temporis compensari.* h. d. usque ad §. verùm.

Gregorius IX (*an. 1235. Romæ.*)

PRopter d sterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei, sine e culpa coloni, seu casu fortuito contingentem f, colonis Ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est facienda, nisi cum uberrate præcedentis vel subsequentis g anni valeat sterilitas compensari.

¶ *Ponuntur hic quatuor casus, in quibus inquilinus potest ante tempus conductionis finita licitè expelli.* Abbas.

Verùm invito inquilino domum inhabitare vel reficere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminebat locationis tempore) id exposcat: remissâ sibi pro residuo temporis pensione: qui etiam inde rationabiliter amoverit, si perverse ibi fuerit conversatus, vel cùm canonem per biennium non solvisset, si sibi satisfactione celeri non providit. h

CAP. IV.

¶ *Emphyteuta Ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi servatis his, de quibus hic. Et si contrà fecerit, vel canonem per biennium non solverit, nec moram postea celeriter purgaverit, justè potest expelli.*

Idem. (*an. eod.*)

PEruit Emphyteuta (Ecclesiâ primitùs requisitâ, eique nunciato, quantùm sibi ab aliis offertur i, si nolle se

a *Vid. text. & ibi plene per doct. §. præterea. & in. Inst. quib. mod. re contrah. obtig. & Anton. Gomez tom. 2. var. resol. c. 7.* b *reducatur.* c *Alumnat. al. Alum. al Alvernas. al. Alvernum. al. Alucen.* d *Burin. l. 2. decr. c. 268. Ivo p. 6. c. 259. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. vid. B. Thom. & ibi Cajet. 21. q. 77. art. 1. Covarr. l. 3. c. 14. var. resol.* e *cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* f *Carolitoci.*

a *Morin.* b *Hæc duo verba, per testes, desunt in omnibus manuscr. & aliis antiq. exemplarib.* c *verbum, pronuntiavit, deest in antiquis, quod tamen adesse debere postulat series sententiæ.* d *Vide l. 2. C. de rescind. vend. per Pinellum.* e *cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* f *Vid. auth. sive à me. C. ad Vellejanum.* g *per 130. annos, &c.*

a *Pallionens. al. Cap. Pallion.* b *cap. 1 de empt. in 3. compil.* c *hæc duo verba, lator præsentium, desunt in omnib. antiq. codicib.* d *edictum.* e *extitisset.* f *dimidium.* g *debet l. si in fraudem. C. de leg. 1. l. ex dolo. ff. de dolo. Intellectus. Auth. sive à me. C. ad Vellejan.* h *cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* i *Vid. Antonium Gomez tom 2. var. resol. c. 2. de empt. & vend.* k *C. unic. eod. tit. in 2. comp.* l *Appellatione magistrorum comprehenduntur Doct. utrique jure. leg. milites. & l. hi qui. ff. ex quib. caus. majores.*

Universidad de Deusto Biblioteca

emere dixerit : vel à denunciationis tempore duorum menſium ſpatium ſit elapſum) meliorationes & jus ſibi competens aliis vendere, qui ab emptione hujuſmodi minimè prohibentur. Emphyteuta quoque ſecus præſumendo, vel ceſſando in ſolutione canonis per biennium (niſi celeri ſatisfactione poſtmodum ſibi conſulere ſtuduiſſet) juſtè potuiſſet expelli *a*. Non obſtante, quòd ei, ut canonem ſolveret, non extitit nunciatum : cùm in hoc caſu dies ſtatuta pro domino interpellet. *b*

DE RERUM PERMUTATIONE.

TITULUS XIX.

CAP. I.

¶ Princeps poteſt rem Eccleſiæ immobilem per permutationem acquirere, datâ re meliori vel æquali. h. d. Et in hoc, quod dicit, vel æquali, eſt caſus notabilis.

Ex Concilio apud Silvan. (*an. 864.*)

SI Princeps voluerit rem immobilem ſanctis locis præſtare, & accipere ab eis aliam immobilem, eo-que modo de communi voluntate permutationem contrahere : liceat ei hoc facere, ſi cauſa rationabilis id expoſcat, & res quam præſtiterit, major fuerit, vel æqualis : pragmaticâ ſanctione ſuper hoc promulgatâ.

CAP. II.

¶ Permutatio rerum Eccleſiaſticarum facta in caſu non conceſſo, ſeu non ſervatâ ſolennitate juris, eſt revocanda per ſucceſſorem.

Ex Concilio Beluacen. *c* (*an. 844.*)

UT commutationes rerum Eccleſiaſticarum, quæ ab anteceſſore inconſultè factæ ſunt, ab eo, qui ſucceſſor eſt, emendentur.

CAP. III.

¶ Mancipia Eccleſiæ non debent permutari niſi ad libertatem, vel niſi ſint fugitiva. h. d. cum c. ſequenti.

Ex Concilio apud Silvanectum. (*an. 864.*)

MAncipia Eccleſiaſtica, niſi ad libertatem, non convenit commutari : videlicet ut mancipia, quæ pro Eccleſiaſtico homine dabuntur, in Eccleſiæ ſerviture permaneant, & Eccleſiaſticus homo, qui commutatur, ſruatur perpetuâ libertate. Quod enim ſemel Deo conſecratum eſt, ad humanos uſus transferri non decet.

CAP. IV.

¶ Servi Eccleſiæ cum profanis permutari non poſſunt, nec alienari, niſi ſint fugitivi.

Ex eodem. (*an. 864.*)

INjuſtum videtur & impium, ut mancipia, quæ fideles Deo, & Sanctis ejus pro animæ ſuæ remedio conſecrârunt, cujuſcunque muneris mancipio, vel commutationis commercio iterum in ſervitutem ſecularium redigantur, cùm canonica auctoritas ſervos tantummodo permittat diſtrahi fugitivos. Et ideò Eccleſiarum Rectores ſummoperè caveant, ne eleemoſyna unius, alterius peccatum fiat. Et eſt abſurdum, ut ab Eccleſiaſtica dignitate ſervus diſcedens, humanæ ſit obnoxius ſervituti.

CAP. V.

¶ Prabenda pacto præcedente permutari non poſſunt : Epiſcopus tamen poteſt de loco ad locum permutare perſonas.

Urbanus III. (*an. 1186. Romæ.*)

QUæſitum *d* eſt ex parte tua, ſi commutationes fieri valeant Præbendarum, cùm commutatio Dignitatum in Turonenſ. Concilio fuerit interdicta : [*1 & infrà.*] ¶ Generaliter *e* itaque teneas, quòd commutationes Præbendarum de jure fieri non poſſunt, præſertim pactione præmiſſâ, quæ circa ſpiritualia vel connexa ſpiritualibus, labem ſemper continet ſimoniæ.

Si autem Epiſcopus cauſam inſpexerit neceſſariam, licitè poterit de uno loco ad alium transferre perſonas : ut quæ uni loco minus ſunt utiles, alibi ſe valeant utiliùs exercere.

[*1 Sunt enim quidam, qui Præbenda ſua cedunt, & juri renunciant, ut majorem Præbendam obtineant, vel ex hoc certam ſummam pecuniæ conſequantur, quod quidem honeſtati eſt contrarium, & ſimoniacam proculdubiò continet pravitatem.*]

CAP. VI.

¶ Eccleſiæ jure proprietatis poſſunt ad invicem permutari : & poſſeſſiones earum etiam permutari poſſunt, & pro minus valentibus pretium ſuppleri.

Clemens III. (*an. 1190.*)

AD quæſtiones *a* ſolvendas : [*& infrà.*] ¶ Intelleximus ex literis tuis, quòd duæ conventuales Eccleſiæ ſunt in tua diœceſi conſtitutæ, quarum utraque parœcialem habet Eccleſiam cum poſſeſſionibus magis alteri, quàm ſibi vicinam. Illis autem deſiderantibus permutare eas, cùm illarum altera reſpectu meliorum proventuum plùs abundet, & ideò ſibi poſtulet adjici certam ſummam pecuniæ numeratæ, ut ſic ad æqualitatem permutationis *b* valeant pervenire, utrum poſſet id licitè fieri, extitit dubitatum : [*1 & infrà.*] ¶ Reſpondemus, quòd cùm de dictis *c* parœcialibus Eccleſiis per ſe queat commutatio celebrari, & in permutatione poſſeſſionum per ſe non ſit inhibitum, ſi altera ratione poſſeſſionum alteri præponderet, pecuniam poſſe refundi de ipſarum poſſeſſionibus ad invicem, prout viſum fuerit expedire, refuſâ certæ pecuniæ quantitate poterit contractus permutationis iniri, ſic tamen *d*, quòd illi contractus nequaquam ſibi invicem miſceantur.

[*1 Quam ob cauſam ſed. Apoſt conſuluiſti. Licèt itaque tua diſcretionis induſtriam ignorare minimè putemus, quid ſuper eodem articulo ſit agendum : nihilominùs tua prudentia.*]

CAP. VII.

¶ Beneficia ſua perdunt, qui ea propriâ permutavit auctoritate.

Innoc. III. *Senon. Archiepiſcopo.* (*an. 1205.*)

CUm olim *e* Magiſter S. & B. Archidiaconatum & Præpoſituram ad invicem commutâſſent : [*1 & ſ.*] ¶ Licèt prædictus Magiſter ab initio ſponte fuerit de permutatione confeſſus, idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quòd ipſe Præpoſituram ſine conditione qualiber reſiguavit, & poſt reſignationem prædicti Magiſtri Archidiaconatum fuerat aſſecutus : [*2 & ſ.*] ¶ Cùm ergo nobis conſtaret, quòd ipſe B. ſuum præſtiterit *f* permutationi conſenſum, prædictus autem Magiſter ſuum publicè fateretur errorem : & hunc Præpoſituræ, & illum Archidiaconatu curavimus ſpoliare, ſuper hoc definitivam contra eos ſententiam proferentes.

[*1 Magiſtri ejuſdem obtentu cauſam ſuper hoc bona mente. Naſcen. Epiſcopo duximus delegandam. Cumq; idem B. ad præſentiam noſtram poſtmodum acceſſiſſet, ut in negotio ſine ſuſtinens procederet, obtentu ipſius dil. fil. Abbatem Cluniacen. eidem Epiſcopo duximus adjungendum : verum cum propter Abbatis abſentiam non fuiſſet à delegatis pariter ipſis in cauſa proceſſum, utraque partium ſe noſtro conſpectui præſentavit, & audientiam obtinuit coram nobis, &c.*]

[*2 Licèt Magiſter ipſe proponeret ex adverſo, ipſum ſecum diutius de permutatione tractâſſe, & compleviſſe eadem in manibus ven. f. n. Educen. Epiſcopi quod tractaverant poſſuiſſe. Verum ſuſpectus B. delegatis noſtris non deferens, ſine veritatis*

delegatis ſigilla violavit, & illorum ſcripta, quæ nobis fuerant præſentanda, non erubuit aperire. Caterum in noſtra præſentiâ conſtitutus, adverſario ſuo præſente, in executionem ſuam propriam propoſuit coram nobis, quòd Judices perperam proceſſiſſent contra ipſum, cùm acta in ſcriptis minùs fideliter redegiſſent. Unde timens, ne literas portaret Urbi, ſcripta illorum aperuit, & quod ſuſpectus fuerat, adinvenit. Sanè ſi quid expediret, melius notaviſſet, vel non recepiſſet ſcripta ſuſpecta, vel nobis fideliter retuliſſet & præſentâſſet, & oſtendiſſet cauſam ſuſpicionis propoſitæ coram nobis. Præterea cùm non quæreretur de Judice, quem ei ex proprio motu conceſſimus, ſed de illo potius, quem ipſe duxerat eligendum, & Judices ſuas nobis literas per eum deſtinâſſent, de ipſo pariter conquerentes, verbis ipſius fidem non duximus adhibendam, ſed ut in eo ſaltem puniretur, in quo peccavit contra acta Judicum, quæ temerè violarat, ipſum ſicut non debuimus, ſic noluimus exaudire, ne videretur ei dolus ſuus patrocinium attuliſſe.]

CAP. VIII.

¶ Si permutatio beneficiorum completa eſt ex una parte, & per alteram fiat, quò minus impleatur, reſtituitur pars ad ſuum beneficium. & ſecundum hoc continet jus.

Idem *Archiepiſc. & Præpoſito ſancti Andreæ Colon.* a (*an. 1206.*)

CUm *b* univerſorum : [*1 & ſ.*] ¶ Intelleximus G. Canonico referente, quòd cùm ipſe & L. Clericus de permutatione Præbendarum ſuarum inter ſe tractare cœpiſſent, quam utilitati utriuſque imminere credebant, tandem idem L. Præbendâ ejuſdem G. cuidam conſanguineo ſuo aſſignatâ, Præbendam ſuam ei, ſicut promiſerat, noluit reſignare : [*& ſ.*] ¶ Cùm igitur decepti & non decipientibus jura ſubveniant, licèt ipſi per ſe de jure non poſſent Eccleſiaſtica beneficia permutare, ut tamen ſimplicitati venia tribuatur *c*, mandamus, quatenus ſi conſtiterit prætaxatum G. taliter fuiſſe deceptum, amoto à Præbenda ſua conſanguineo ipſius L. vel quolibet alio illicito detentore, eam reſtitui faciatis eidem.

[*1 Fidelium ab ipſo Domino Jeſu Chriſto paſtoralis ſit nobis cura commiſſa, ſolicitudini noſtræ incumbit, vel dignoſcitur expedire, ut ſic debeamus quoſlibet in ſuis ſcrupulum confovere, quòd aliquorum jura in conſpectu Eccleſiæ diſpendium non ſuſtineant, ſed ſirma & illibata deveant permanere.*]

CAP. IX.

¶ Spirituale cum temporali permutari non poteſt.

Gregorius IX. *Beton. & Fungin. Abbat. bus.* d (*an. 1235.*)

EXhibita nobis Abbatis & Conventûs ſancti Martini de Pannonia petitio continebat, quòd cùm ſuper cauſa, quæ inter ipſos ex una parte, & Præpoſitum Albanen. *e* ex altera, ſuper quibuſdam decimationibus vertebatur, ad C. *f* Capellanum noſtrum, tunc in Hungaria commorantem, noſtras literas impetrâſſent : ipſe ac Magiſter M. in quos utrinque tanquam in arbitros extitit compromiſſum, arbitrati fuerunt, quòd ſi dictus Præpoſitus obtineret decem millia ſolidorum *g* regalium a Rege Hungariæ concedi monaſterio memorato, ipſi ab earundem decimationum petitione ceſſarent : [*& ſ.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit de præmiſſis (cùm permutatio de ſpiritualibus ad temporalia improbetur) prædictum arbitrium, & quicquid ſecutum eſt ex eo vel ob id, irritum decernatis.

a *Vid. l. inſultam. & ibi Doct. ff. de verb. oblig.* b *interpellat.* c *Refertur in Conc. Meld c. 23. tanquam ex Conc. apud Beluac. Bur. l. 3. decr. c. 171. Ivo p. 3. c. 262 & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* d *cap. 1. eod. tit. in 2. comp. vid. notata in c. majoribus. ſup. de prab. vid. Egid. Bellamer. tract. de benefic. permut.* e *igitur.*

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *permutationes.* c *prædictus.* d *al. ita : ſic tamen, quòd contractus nequaquam ſibi ad invicem miſceantur.* e *C. un. eod. tit. in 1. comp.* f *al. præſtiterit permutationi aſſenſum.*

a *al. Colonen.* b *C. 2. de præb. in 3. comp. vid. Covarr. lib. 1. var. reſol. c. 5.* c *Vid. l. 1. ff. de donat. & l. tutor. ff. de ſuſpect. tut.* d *De Boten. & Singien. Abbat. al. Beton. & Semigien. al. de Beconen. & Simugien. Abb. al. de Becan. & Semigien. e Albert. al. Albanen.* f *G.* g *Salium legitur in 10. Cod. manuſcr. in uno, ſolidorum. in alio, ſolinarum.*

DE FEUDIS.

TITULUS XX.

CAP. I.

¶ Si dominus à vaſallo recipit feudum in pignus, abſtinendo ab ejus ſervitio, non tenetur computare fructus in ſortem. h. d. ſecundum intellectum communem. Et eſt caſus ſingularis, qui alibi non legitur.

Innocentius III. *Marſen. a Epiſcopo.* (*an. 1212. Romæ.*)

INſinuatione *b* præſentium declaramus, quòd gagetia, quam de feudo Eccleſiæ tuæ ab M. dignoſceris recepiſſe *c*, à te poteſt libere detineri, fructibus non computatis in ſortem : Ita videlicet, ut quamdiu fructus illos ceperis in ſortem minimè computandos, idem M. à ſervitio, in quo tibi & Eccleſiæ tuæ pro feudo ipſo tenetur, interim ſit immunis.

CAP. II.

¶ Potuit tres caſus, in quibus non obſtante juramento de non infeudando, poteſt Epiſcopus antiquum feudum ad Eccleſiam revertſum novo vaſallo concedere. h. d. Et eſt caſus notabilis, interpretans juramentum de non alienando.

Idem *Mediolanen. Archiepiſcopo.* (*an. 1212.*)

EX parte tua *d* noſtro eſt Apoſtolatui reſeratum, quod ſæpiùs dubitâſti, utrùm, cùm contingit vaſallum tuum decedere, & ad te feudum ipſius redire, feudum ejus alii liceat tibi dare, quamvis juramento tenearis aſtrictus, non infeudare de novo, Romano Pontifice inconſulto ? Ad hæc ſi vaſallum tuum feudum alienare contingat, an ipſius filium & conſanguineum ejuſdem feudi conſortem de ipſo valeas inveſtire ? Alia quoque dubitatio continebat, ut cum feudum alienatum reperiris, quod per te facilè recuperare non potes : utrum poſſis alicui Laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per Eccleſiam recognoſcat ? [*1 & infrà.*] ¶ In primo ergo caſu feudum decedentis liberè (ſi videris expedire) concedas : Atque in ſecundo filium, vel conſanguineum alienantis inveſtiens, In tertio feudum alienatum poteris ei licenter *e* concedere, per quem ipſa *f* Eccleſia valeat rehabere.

[*1 Nos igitur ſuper his de mente tua ſcrupulum volentes dubitationis auferre, per a. ſ. tibi mandamus, quatenus ſi quando præfati caſus emerſerint.*]

DE PIGNORIBUS ET ALIIS CAUTIONIBUS.

TITULUS XXI.

CAP. I.

¶ Res Eccleſiæ pignorari non debent, niſi ex neceſſitate & rationabili cauſa.

Ex Concilio Remen. *g* (*in Gallia.*)

NUllus Presbyter præſumat calicem & patenam, vel veſtimentum ſacerdotale, aut librum Eccleſiaſticum rabernario, vel negotiatori, aut cuilibet Laico, vel fœminæ in vadium *h* dare : niſi juſtiſſimâ neceſſitate urgente.

Sicut & Zepherinus Papa & Martyr S. Hilarium in ſuis decretalibus docuit.

CAP. II.

¶ Liber homo non poteſt pignorari.

a *Maurien. b C. 1. eod. tit. in 3. comp. Vid. Covarr. l. 3. var. reſol. c. 1. & de materia tituli plenè Jul. Clarus tract. de feud.* c *acceptiſſe.* d *C. 2. eod tit. in 3. comp. Vid. Jul. Clar. de feud.* e *licitè.* f *ipſum.* g *Non invenio in Concil. Remenſ. ea tamen tribuunt Bur. l. 3. decr. c. 104. Ivo p. 2. c. 139. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* h *id eſt, obligare. eſt enim modus vulgaris loquendi Gebennen. ut hic aut Hoſtien.* i *C. 2 eod. tit. in 1. comp.*

Gregorius III. *Exoniens. Episcopo.* (*an. 736.*)

LAtor præsentium: [*& infrà.*] ¶ Lex habet *a*, ut homo liber pro debito non teneatur, etsi res defuerint, quæ possint pro debito addici.

CAP. III.

¶ Si Rector Ecclesiæ profacto proprio rem Ecclesiæ obligavit, cogitur ejus hæres rem redimere, & Ecclesiæ restituere.

Alexander III. *Episcopo Exonien.* (*an. 1180.*)

EX præsentium *b* latoris insinuatione accepimus, quòd Sacerdos Ecclesiæ de Offitona *c* calicem argenteum & medietatem unius breviarii ejusdem Ecclesiæ pro sua necessitate pignori obligavit, & ea, morte præventus, minimè recollegit.

Unde, quoniam indignum est, ut eidem Ecclesiæ res suæ (præsertim quæ sacris ministeriis deputatæ sunt) taliter debeant deperire: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, filium ejus, qui ex successione ipsius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas & compellas, ut ea recolligat, & restituat Ecclesiæ memoratæ.

CAP. IV.

¶ Si usurarius emit rem eo pacto, quòd post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra sortem, fructibus tamen in ea computatis, judicatur contractus fœneratitius.

Innocentius III. *G. Subdiacono nostro, & P. Canonico* d *Pisano.* (*an. 1212.*)

ILlo vos *e* credimus scientiæ dono vigere: [1 & 3.] ¶ Sanè intimâstis nobis, quòd causam, quæ vertitur, inter H. & B. filios G. de Cosa *f* ex una parte, & G. filium T. *g* & hæredes ipsius ex altera, super quibusdam terris *h* præfatis personis pro viginti tribus *i* libris pignori obligatis, vobis duximus committendam: [2 & 3.] ¶ Ex parte prædictæ G. & hæredum ejus fuit propositum, terras, quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non esse pignori obligaras, sed pure venditas: sicut in instrumento confecto exinde continebatur *k*. Præfatus verò H. pro se ac fratre suo firmiter asserebat, terras non esse pure venditas, sed pignori obligatas: cùm venditioni prædictæ talis fuerit adjecta conditio, ut si à tempore contractûs usque ad duos proximos annos præfato T. emptio displiceret, G. pater H. abinde usque ad annum, viginti sex libras (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet. Verùm quia ambigitis, utrùm pura sit & absoluta venditio, an præfatus contractus pignus debeat judicari? Respondemus, quòd qualiscunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractûs venditio non appareat conditionalis, sed pura: quamvis per conditionem possit resolvi: ex duobus tamen, quæ in pacto fuerunt expressa, videlicet, quòd fructus percepti deberent in solvenda pecunia numerari, & quòd nitra summam receptam LX. *l* solidi deberent persolvi, contra ipsum emptorem præsumitur vehementer, præsertim cùm usuras consueverit exercere.

[1 *Quòd super eo, de qua nos consulere voluistis, quid juris sit liquido cognoscatis, quia tamen nostra postulastis edoceri responsione, re sub ipsius expectatione responsionis decisio negotii prorogetur, præsentibus vobis literis duximus respondendum.*]

[2 *Dantes vobis per literas nostras in mandatis, ut ipsum G. & hæredes ipsius ad restituendas vineas, & quicquid ultra sortem perceperant ex eisdem, restituerent conquerentibus, per pœnam in Later. Concil. contra usurarios promulgatam cogere curaretis. Vos ut juxta mandatum nostrum procederetis in negotio memorato partes citare curastis. Cumq; in præsentia vestra essent constituta.*]

a C.2. eod. tit. in 1. comp. b c.3. eod. tit. in 1 comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.29.c.1. c Offen al. Offic. d Canonici Pisani. e c.2. eod. tit. in 3 comp. Vid. Covarr. l.3. var. resol. c.9. f Chosa. g Tiberii. h vineis. i al XCIII. k Vid. C. quòd si milit. in fin. ff. de addit. edict. l quadraginta.

CAP. V.

¶ Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.

Idem *Episcopo Aquinati.* (*an. 1212.*)

EX literis *a* tuæ fraternitatis accepimus, quòd causam, quæ vertitur inter R. & A. mulierem, tibi duximus committendam: [1 & 3.] ¶ Si quidem probatum est, quòd pro facinore à marito prædictæ mulieris commisso, eo fugam petente, tam fiater mariti *b*, præfatus videlicet R. quàm ipsa mulier (licet minùs *c* justè) à regio Justitiario capti fuerint, & de ipsius mandato bonorum omnium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia mercatori, qui à marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis spoliatus: sed quædam possessiones illius penes eundem R. remanserant *d*, quas idem de mandato curiæ retinuit, solutâ pro eis pecuniâ prædicto mercatori, quia emptor alius propter possessionum minutias *e* non extabat: pars verò mulieris affirmationem dotis instantiùs petebat sibi restitui, vel in possessiones, quæ mariti fuerant *f*, ex officio delegationis induci: [2 & 3.] ¶ Mandamus, quatenus si tibi constiterit ex his, quæ in præsentia tuâ fuêre proposita & probata, quòd mulier dicit, viro dedisse in dotem, & prædictum R. de bonis fratris aliqua possidere: cùm mulieris favor multus in recuperandis dotibus debeatur, & cautum sit in jure, quòd propter maleficium viri mulier remanere non debeat indotata, cùm etiam bona viri mulieri sint pro dote tacitè obligata, & *g* cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem: R. prædictum eidem mulieri ad restitutionem dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris sui præfati noscitur possidere.

[1 *Cùm ferè per biennium studuisses, ut eadem causa cum concordia finiretur, partibus non acquiescentibus, aavitâ viâ prudentibus prædicta causa meritis diligenter examinatis. Idem negotium de prudentum virorum consilio ad nostram duxisti præsentiam remittendum, eâ maximè ratione, quâ videtur hoc ad regium judicium specialiter pertinere.*]

[2 *Pars autem viri è contrario respondebat, se non debere super his aliquo modo respondere, quia nihil auctoritate vel voluntate suâ distractum fuerat de bonis mariti ipsius mulieris, sed ipsius excepti fecerat, & mandaverat distrahenda. Sanè cùm pars mulieris diceret, de possessionibus viri sui aliqua remansisse, quæ distracta non fuerant, & ex eis sibi satisfieri postularet, ab ea studiosius inquisitis, quanta fuisset pecunia, quæ soluta fuerat mercatori: & confessione tibi constiterit utriusque, quòd quidem de immobilibus usque ad XXIV. uncias auri alienatum extiterat, sed prædictus R. se XXIII. vel XXIV. uncias addidisse, & XL. duarum uncialium auri numerum compleviss mercatori. Allegabat quoque pro R. quòd cùm quinque filii essent unius patris, & omnes in paternis bonis succederent, facta æstimatione totius hereditatis, non proventibat ad maritum mulieris de hæreditate paterna, quòd ultra XXIV. auri uncias valeret. Quia verò ad nos eadem causa remissa, non fuit sufficienter instructa, nec nobis constitit, utrum X. librat Turonorum, quas petebat mulier, dedisset in dotem, aut idem R. aliquid possidebat de bonis pertinentibus ad fratrem suum virum mulieris prædictæ, nec potuissemus examinationi causæ insistere, nisi quia in præsentia tuâ renunciatum fuit allegationibus & probationibus, sicut dicit, tum quia idonei & sufficientes non venerunt ad nost. præs. responsales, eandem causam tuo duximus examini remittendam, per Apost. sed.*]

CAP. VI.

¶ Si creditor, vel is, qui ab eo causam habet, tot fructus percepit ex pignore, quòd satisfactum est sorti, debet pignus restituti debitori.

a C.2. eod. tit. in 3. comp. b mariti præfati, &c. C. ne uxor pro marito. & l. fere. C. quibus modo pign. tac. contr. d remanserunt. e In multis vetustis, inimicitias; quam vocem sensus non admittit. f fuerunt. g Dictis, &c, deest in antiquis.

Idem

Idem *R. de Monte Fortino.* (*an. 1212. in Latum.*)

CUm *a* contra G. civem Anagninum *b*, super quibusdam possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul *c* pro certa quantitate pecuniæ obligaverat, & ipsius creditoris hæredes prædicto G. pignoraverant, movisses in nostra præsentia quæstionem, legitimè probavisti, quod ex earum proventibus tantum fuerat tam ab eodem G. quàm ab aliis, qui eas tenuerant, à tempore quo fuerant obligatæ, perceptum, quod *d* fructus sorti poterant adæquari. Nos igitur attendentes, quòd in talibus perceptio fructuum in solutione sortis accedat, cùm secundum canonicas sanctiones fructus restituti, & in sortem debeant computari: considerantes etiam, quòd possessiones ipsæ jam extenuassent penitus totum onus, & debitum annullâssent, ipsas tibi restituendas esse decrevimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

CAP. VII.

¶ Si is, qui sub pacto legis commissoriæ pignoraverit rem suam, & juraverit non contravenire, justè impeditus intra diem statutum non redamat, post diem redimere poterit.

Idem. (*an. 1212. Romæ in Insubr.*)

SIgnificante R. clive Pisano *e* nobis innotuit, quòd cum domum suam *f* G. Pisano civi pro 250. libris pignori obligâsset, ac promisisset præstito juramento, quòd nisi domum ipsam statuto termino recolligeret, creditorem ulteriùs super eo minimè molestaret: & intra statutum tempus per certum *g* & fidelem nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit, quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei injunctum fuerat, non persolvit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit ut debebat: [1 & *infrà.*] ¶ Cùm igitur pactum legis commissoriæ *h* sit in pignoribus improbatum, & prædictus R. quantum in eo fuit, juramenti debitum adimplevit: cùm per eum, quem certum nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto *i*, sed in captione detentus facere non potuit creditori *k*: Mandamus, quatenus si est ita, prædictum creditorem, ut forte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illa *l* præfato R. omni dilatione postpositâ resignet (pacto tali vel juramento nequaquam obstante) censurâ Ecclesiasticâ cogatis.

[1 *Nunc per Dei gratiam libertati pristinæ restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori, licèt ipse prorsus recusaret recipere, quia ei non fuerit statuto termino persoluta.*]

CAP. VIII.

¶ Usufructuarius cavet, quòd fruatur rebus immobilibus salvâ earum substantiâ, & pecuniam & æstimationem mobilium, quæ consumuntur usu, finito usufructu restituat.

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

CUm *m* constet J. mulierem, uxorem Ogerii *n*, quo ad usumfructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietas ad M. mulierem, uxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quòd utatur & fruatur salvâ rerum substantiâ rebus *o* immobilibus, quæ usu non consumuntur, ad arbitrium boni viri: Pecuniam verò si quam habuit *p* vel habebit, ac æstimationem bonorum, quæ consumuntur usu, & in hæreditate inventa fuerint, in morte suâ dictæ mulieri vel hæredibus ejus restituat, per censuram Ecclesiasticam compellaris.

a C.3. eod. tit. in 2. compilat. b Anaginen. al. Anagum. c Salu. d al. in quo fructus. e C. unic. eod. tit. in 4. comp. f vor, suam, deest in antiq. g vid. Gomez tom. 2. var. res. c.7. h vid. Covarr. l.3. var. res. c.2. i constituto. k vid. l.2. & 3. C. ex quib. caus. ma. & l.2. & Bart. ff. de in jus voc. l illude in vulgatis, sed perperam, cùm ad domum referri debeat, cujus initio c. falla est mentio. m vid. l.1. C. de usufruct. & quemadmod. caveatur. n Ægidii. o al. in re. p habuerit.

DE FIDEJUSSORIBUS. *a*

TITULUS XXII.

CAP. I.

¶ Breve est, nec potest brevius summari.

Ex Concilio Cantuariensi. *b* (*in Anglia.*)

CLericus *c* fidejussionibus *d* inserviens, abjiciatur. *f* N. 123. c.C.

CAP. II.

¶ Compellitur Clericus servare fidejussorem indemnem per assignationem redituum suorum.

Lucius III. *Elien. Episcopo, & e Archidiacono Norvicensi.* (*an. 1180.*)

PErvenit *f* ad nos ex conquestione R. Clerici, quòd cùm ipse pro C. & F. Clericis, mercatoribus Bononiensib. fidejusserit: illis præscriptam pecuniam non solventibus, coactus est satisfacere de eadem. Ne igitur dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse: Bononiensi Episcopo dedimus in mandatis, ut super debitis illis instrumenta, quæ sunt apud creditores, inspiciat, & eorum transcripta suo sigillo sinnata vobis mittere non postponat. Mandamus itaque discretioni vestræ, quatenus si ex confessione prædictorum Clericorum, vel aliàs legitimè vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem, ut memorato R. pecuniam, quam pro eis solvit, restituant, ipsumque fervent indemnem: alioquin de reditibus eorum præscripta debita faciatis exolvi, & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, resarciri: aut prædictos reditus sibi assignetis tamdiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna resarcita fuerint, & debita sine diminutione soluta. Præfatos verò Clericos, si religionem fidei & juramenti sui eos violâsse constiterit, ab officio & beneficio suspendatis.

CAP. III.

¶ Per districtionem canonicam compellitur debitor à fidejussione absolvere fidejussorem, qui à creditoribus molestatur.

Idem *Cantuariensi* g *Archiepiscopo.* (*an. 1180.*)

COnstitutus *h* in præsentia nostra Magister S. suâ nobis assertione monstravit, quòd pro Cancellario tuo tempore Lateran. Concilii, in quadam summa pecuniæ intercessit: quam quia usque modò debitor non persolvit, se asserit plurimas à creditoribus Bononien molestias pertulisse, & debitum augmentatum. Ideoque mandamus, quatenus si legitimè tibi de hujusmodi assertione constiterit, præfatum debitorem, ut cùm à prædicta intercessione sine dilatione prorsus absolvat, Ecclesiasticâ censurâ *i* compellas. Præsentium quoque auctoritate injungimus, ut si debitum vel accessiones ille negaverit, consuetudine, quæ est legi contraria, non obstante, juramentum calumniæ subire cogatur. Præterea quia difficile foret intercessori suos testes in Angliam ducere, Judicibus Bonon. (satisdatione idoneâ à Cancellario ipso acceptâ, quòd ad testes audiendos vadat vel mittat intra terminum competentem) literis tuis significes, ut eos vicè tuâ recipiant & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittentes inclusas significent, quanta fides possit instrumentis vel testibus adhiberi.

a De materia hujus capitis vid. Anton. Gomez tom. 2. variar. resol. c.13. b Cartuarien. al. Carthaginen. c C.3. eod. tit. in 1. compil. d al. fidejussoribus. e al. Archiepiscopo. f C.4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 23. c.5. g al. Carturiensi. h c.5. eod. tit. in 1. comp. i al. disciplinâ.

CAP. IV.

¶ Si sine licentia Prælati & majoris partis Capituli Religiosus fidejusserit, vel mutuum acceperit, non tenetur Ecclesia, & ipse recipiens punitur, nisi mutuum sit versum in utilitatem Ecclesiæ.

Innocentius III. *in Concilio generali.* a *(an. 1216.)*

QUod *b* quibusdam Religiosis à sede Apost. est prohibitum, volumus & mandamus ad universos extendi *c*: ne quis videlicet Religiosus absque majoris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultra summam communi providentiâ constitutam: aliquin non teneatur Conventus pro his aliquatenus respondere: Nisi fortè in utilitatem *d* domûs ipsius manifestè constiterit redundâsse. Et qui contra istud statutum venire præsumpserit, graviori disciplinæ subdatur.

CAP. V.

¶ Ponit tres casus, in quibus fidejussor contra debitorem agit, antequam solvat, ut à fidejussione liberetur.

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

EUm, pro *e* quo te fidejussorem obligâsti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua cœpit, seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te à fidejussione debeat liberare.

DE SOLUTIONIBUS.
TITULUS XXIII.

CAP. I.

¶ Successor in beneficio tenetur solvere debita prædecessoris pro necessitate Ecclesiæ contracta.

Alexander III. *Decano & Capitulo Morinen.* f *(an. 1170. in Angliam.)*

AD hoc *g* in Apostolicæ: [& ℣.] ¶ Sicut filius debita patris solvere tenetur; ita Prælatus sui prædecessoris, pro Ecclesiæ necessitate contracta.

CAP. II.

¶ Si Prælatus obligat Ecclesiam pro alienis debitis, est suspensus ipso facto ab administratione spiritualium & temporalium & Ecclesia non tenetur.

Gregor. IX. *universis Ecclesiarum Prælatis. (an. 1234.)*

SI quorundam: [& ℣.] ¶ Firmiter inhibemus, ne quis præsumat Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui seu sigilla concedere, quibus possent Ecclesiæ obligari *h*: Decernentes si secùs fuerit attentatum, ad solutionem talium debitorum Ecclesias non teneri. Si quis autem contra præmissa de cætero venire præsumpserit, ab administratione spiritualium & temporalium noverit se suspensum.

CAP. III.

¶ Si Clericus non habeat, unde satisfaciat suis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter molestari: præstabit tamen canonem saltem juratoriam de solvendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam.

Idem *Decano & I. Canonico Tullen. (an. 1235. in Galliam.)*

ODoardus *i* Clericus proposuit, quòd cùm P. Clericus, D. Laicus, & quidam alii ipsum coram Officiali Archidiaconi Remen. super quibusdam debitis convenissent, idem in eum recognoscentem hujusmodi debita, sed propter rerum inopiam solvere non valentem, excommunicationis sententiam promulgavit: [& *infrà.*]

¶ Mandamus, quatenus si constiterit, quod prædictus O. in totum vel pro parte non possit solvere debita suprædicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis, receptâ prius ab eo *a* idoneâ cautione, ut si ad pinguiorem fortunam devenerit, debita *b* prædicta persolvat.

CAP. IV.

¶ Conquerens se indebitè solvisse, hoc probare debet, nisi in casu hic posito.

Idem. *(an. 1235. Roma.)*

IS, qui conqueritur indebitam pecuniam se solvisse, probare tenetur, quòd indebitè sit soluta *c*: Nisi ejus adversarius solutionem inficians exinde convincatur: tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quòd debitum recepisset.

DE DONATIONIBUS.
TITULUS XXIV.

CAP. I.

¶ Potest intelligi duobus modis: & secundum primum intellectum. h. d. Liberalis in donando existimat se debere, quod donat. Vel sic secundum alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.

Gregorius *d A. Patricio Gallorum. (an. 601. Roma.)*

PRudentes: [& ℣.] ¶ Hanc *e* sibi quodammodo nobilitas legem imponit *f*, ut debere se, quod sponte tribuit, existimet *g*: Et nisi in beneficiis suis creverit, nihil *h* se præstitisse putet.

[1 *Viros sicut estis, Regibus adhærere, multorum fiamen est, &c. ut in registro impresso.*]

CAP. II.

¶ Non valet donatio, quam facit Prælatus inconsulto Capitulo, & in damnum Ecclesiæ.

Alexander III. *Parisien. Episcopo (an. 1170.)*

FRaternitatem *i* tuam credimus non latere, quòd cùm Episcopus & quilibet Prælatus Ecclesiasticarum rerum sit procurator, & non dominus: conditionem Ecclesiæ *k* meliorare potest, facere verò deteriorem non *l* debet. Accepimus autem, quòd prædecessor tuus graves donationes in rebus Episcopatûs fecit in detrimentum Ecclesiæ, suis Canonicis inconsultis.

Unde quoniam donationes hujusmodi de jure non tenent, indulgemus *m* tibi, ut liceat donationes hujusmodi tam à Clericis, quàm à Laicis legitimè revocare.

CAP. III.

¶ In considerando, an valeat donatio facta per Prælatum, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci consuetudo. h. d. inhærendo literæ.

Idem *Vigorien.* n *Episcopo. (an. 1180.)*

CÆterùm *o*, si Abbatem donationem cum Priore & quibusdam de Conventu, vel solum Abbatem facere contigerit, & postèa Conventûs pars reclamaverit: Datæ rei quantitas, & illius terræ consuetudo (quæ tamen sacris canonibus non obviet) est diligentiùs attendenda: & secundum hoc est donum ratum vel irritum judicandum.

CAP. IV.

¶ Ecclesia non vacans, in beneficium concedi non potest, sed in proprietatem sic: de auctoritate tamen Episcopi, & sine præjudicio Prælati.

a *Cap. 59.* b *C.un. eod. tit. in 4. comp.* c *Vid. l. cum acutissimi. per Bart. C. de fideicom.* d *Vid. Bald. in auth. hoc jus porrectum. C. de sacrosan. Eccles.* e *Vid. Guid. Pap. decis. 117. incipit. fidejussor potest.* f *al. Norvicen.* g *c. 1. eod. tit. in 1. compil.* h *Vid. l. qua dotis. ff. solut. matr. & l. Lucius. & utrobique Bart. ff. de fide instrum.* i *Odardus habens antiqua exemplaria. Vid. latè per Bald. in 6. fin. Inst. de act.*

a *al. ab ipso.* b *præscripta.* c *Vid. l. cum de indebite. ff. de probat.* d *Aschelpidato l. 12.* e *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* f *ponit.* g *extimet.* h *nec.* i *cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* k *In C. Barb. meliorem potest facere, &c.* l *al. non potest.* m *al. indulgemus, ut tibi liceat, &c.* n *VVigor. al. VVigorn.* o *c. 3. eod. tit. in 1. comp. & c. 2. tit. de consuet. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 29. c. 3.*

Idem *Abbati S. Alberti. (an. 1180.)*

CONsultationibus *a*: [& ℣.] ¶ Donationes verò vel concessiones Ecclesiarum, si quæ fiant privatis personis, viventibus illis, qui ipsas Ecclesias possident, nullius debent esse momenti. Si religiosis fiant locis ab Episcopo, vel ejus auctoritate, raræ debent haberi: Ita quod personæ, quæ jam dictas Ecclesias possident, sine ipsorum assensu eis in vita suâ non debeant *b* spoliari.

CAP. V.

¶ Non obstante juramento de non infeudando de novo, Prælatus integrare potest feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse deceptum.

Innocent. III. *Episcopo Floren. (an. 1212.)*

PEr tuas *c* literas proponere procurâsti, quòd cùm quidam Nobiles Florentini tempore schismatis Episcopum Florent. in domo sua tenuerunt, idem Episcopus sedatâ schismatis tempestate, de mandato Alexandri Papæ quatuor modios terræ in feudum concessit eisdem: & successor ipsius (prout est moris) de certo feudo præfatos nobiles investivit. Verùm cùm ipsi assignatam terram mensurari fecissent, non nisi duos modios invenerunt, feudum integrari cum instantia postulantes: super quo dubitas, eo quòd non sunt in possessione ipsius, ne de novo videaris illud conferre: [1 & ℣.] ¶ Nos igitur attendentes, quòd Ecclesia in actibus suis fraudem non debet aliquam adhibere, respondemus, quòd feudum ipsum securè poteris integrare, cùm terra illa quatuor modiorum ipsis fuerit assignata.

[1 *Licet tibi fidelitatem curaverunt exhibere, & de quatuor modiis fuerint investiti antequam eorum petitionis duceres annuendum, sed duxisti Apost. consulendam.*]

CAP. VI.

¶ In donationibus plenissima sit interpretatio: & ob hoc clausula onerosa post multas donationes apposita, proximam donationem tantùm respicit. h. d. & est casus singularis.

Idem *R. d de Burg. & G. Berbur: Abbatibus. (an. 1213. Roma.)*

CUm dilecti *e* filii Abbas & Monachi de Melios proposuerint coram nobis, quòd nobilis vir Alanus quasdam terras à patre ipsius, eorum Ecclesiæ in eleemosynam *f* assignatas, violenter redigere cupiat in foreştam: [1 & *infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus ad sententiam pro ipso monasterio proferendam appell. postpositâ procedatis, cùm ex tenore instrumenti evidenter appareat *g*, quod hæc fuit mens & intentio donatoris, ut clausula de foresta, quæ in fine ponitur instrumenti, non ad superiorem donationem, quæ tam libera & pura fuit, ut immunis esset à *h* vexatione & consuetudine seculari, sed ad inferiorem concessionem, quæ pensionem & determinationem habet insertam, juxta sanum referri debeat intellectum: quia in contractibus plena *i*, in testamentis plenior, in beneficiis quoque plenissima est interpretatio adhibenda.

[1 *Eos super his indebitè molestaret, vobis dedisse recolimus in mandatis, ut ipsum A. ab ipsorum super illa terris indebita molestatione desistere per cens. Ap. postpon. cogeretis. Verum cum super causa ipsâ mandatum Apost. impleretis, diligentius procedentes in causa, partibus in præsentia vestra constitutis, testes recepistis hinc-inde, & super attestationibus illorum & instrumentis, disputationibus, ac discrepantibus diu habitis in causa ipsa, usque ad sententia calculum processistis: causam ipsam sufficienter instructam ad nostram audientiam remittentes. Ut autem per diligentiam nostram finis causa imponatur, eidem instrumentorum tenorem, depositiones testium & allegationes etiam, prout ea recepistis, fidelium vestrorum munimine roborata vel consignata, vobis sub sigillo nostro remittimus intercluſa per Apost. sed.*]

CAP. VII.

¶ Si Episcopus in Ecclesia, quam de consensu Capituli pio loco concessit, percipiebat certos proventus, illos donâsse videtur: aliquin omnes proventus præter cathedraticum, cedunt pro loco. Et si Episcopus concessit de consensu patroni, intelligitur patronus denêsse jus patronatûs.

Idem *Episcopo Helvens.* a *(an. 1213.)*

PAstoralis *b* officii: [1 & *infrà.*] ¶ Tua nos duxit discretio *c* consulendos, si Episcopus consentiente patrono viris religiosis aliquam Ecclesiam concedendo, hâc utatur simplicitate verborum: Concedimus vobis illam Ecclesiam: utrùm eo ipso videatur in eorum usus fuisse concessa, vel jus tantummodo patronatûs? Nos autem inquisitioni tuæ duximus respondendum, quòd si Episcopus Ecclesiam illis conferat de consensu patroni, profectò patronus, quod suum est, conferre videtur, jus videlicet patronatûs *d*: & Episcopus, quod temporaliter obtinet in eadem: ut si fructuum ejusdem Ecclesiæ aliquam recipiat portionem, in eorum usus illa portio convertatur. Quòd si ex ipsius proventibus nullam debeat portionem habere, omnes proventus præter cathedraticum in eorum usus credimus convertendos. Sed ut Episcopi donatio sit legitima, consensus est sui Capituli requirendus.

CAP. VIII.

¶ Possunt Hospitalarii in præjudicium suum se & domum suam alteri religiosæ domui subjicere & donare. hoc dicit, secundum intellectum glossæ.

Idem *Florentin. & Fesulan. Episcopis. (an. 1213.)*

INter dilectos *e* filios Hospitalarios sancti Sepulchri, ac fratres hospitalis S. Allucii, super eodem hospitali quæstione subortâ, cùm iidem Hospitalarii super possessorio, quod semel & iterùm ex causis tamen dissimilibus intentârunt, contrariam sententiam reportâssent: deinde ad petitorium recurrentes, proponere curârunt, quòd cùm G. quondam Rector, & fratres ac patroni ejusdem hospitalis, habito communi tractatu *f* deliberâssent, hospitale ipsum Hospitalariis supponere suprædictis, commiserunt in hoc tribus procuratoribus vices suas, communiter statuentes, ut quod per ipsos fieret, acceptarent: qui cum eisdem taliter statuerunt, ut ad ipsum hospitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine acciperent *g* assignationem ipsius: cùm autem duos illuc de suis fratribus transmisissent, ipsi donationem & assignationem hospitalis, tam à Magistro, quàm à suprædictis procuratoribus, & aliis ejusdem domûs fratribus receperunt: [& *infrà.*] ¶ Procurator autem partis alterius ex adverso respondit, quòd prædicta donatio debebat non immeritò retractari: quoniam multis ex fratribus inconsultis à prædicto Rectore, ac paucioribus fratribus excommunicatis & perjuris, de re litigiosa in fraudem Plebani de Piscia, qui super eodem hospitali moverat quæstionem, fuerat celebrata: [1 & *infrà.*] ¶ Attendentes igitur, quòd fratres & patroni sancti Allucii pro se, imò potiùs contra se turpitudinem allegabant: videlicet perjurium, excommunicationem, & fraudem, non utique contra ipsos, sed ab ipsis commissam, & intelligentes donationem ab eis hospitalariis factam, puram ac simplicem extitisse: quia non

a *Cap. 23. tit. de jur. patr. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 15. cap. 20.* b *debent.* c *c. 2. eod. tit. in 3. comp.* d *al. ita. R. G. de Burg. & G. de Burge Abbatib.* e *cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* f *eleemosynas.* g *apparet.* h *ab omni. in recent.* i *Interpretatio faciendo est in meliorem partem, ut res valeat. vid. l. quoties. ff. de reb. dub.*

a *al. Helsenen.* b *cap. 4. eod. tit. in 3. comp. Reliquas partes hujus Decr. quare sup. de rescr. pastoralis & aliis locis.* c *fraternitas.* d *Vid. l. Cajus. cum not. D. de pignor. act.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *contractu.* g *recipierent.*

deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt : unde per ea, quæ superiùs proposita sunt, se contra factum proprium legitimè defendere non valebant, hospitale prædictum cum pertinentiis suis Hospitalariis sancti Sepulchri adjudicare curavimus : Ita quod per hanc sententiam diœcesano Episcopo & Plebano de Piscia nullum præjudicium generetur : cùm res inter alios acta non debeat aliis præjudicium generare. *a*

[1 *Et hæc omnia proponebat sufficienter per dispositiones testium productorum. Ad hæc verò parte alterâ multipliciter respondente hinc inde fuit aliquandiu disputatum.*]

CAP. IX.

¶ Donatio quinquagesimæ vel centesimæ, quam facit Episcopus cum gravi Ecclesiæ suæ detrimento, potest legitimè revocari : nec etiam potest ultra quinquagesimam vel centesimam conferre, etiam cessante lasione Ecclesiæ, sine auctoritate superiorum.

Idem Innoc. III. *Episc. sancti Andreæ.* (*an. 1213. Romæ in Scotiam.*)

APostolicæ sedis oraculo *b:* [1 & 7.] ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd licet sit in canone *c* diffinitum, ut si quis Episcoporum in parochia sua monasterium construere voluerit, & de rebus Ecclesiæ, cui præsidet, ipsum dotare, non amplius ibidem, quam quinquagesimam partem, Ecclesiæ verò, quam monasticis regulis informare, vel pro suis propriis magnificare voluerit sepulturis, non amplius quam centesimam partem censûs Ecclesiæ, cui præest, debeat elargiri : quia tamen in eodem canone consequenter adjungitur, ut hæc *d* temperamenti æquitas observetur, quòd cui tribuit, competens subsidium conferat : & cui tollit, damna gravia non infligat : eâ quidem cautelâ servatâ, ut unam tantummodo, quæ placuerit ex his duabus, remunerationem assumat. Hoc semper est observandum, quòd unus Episcopus, vel alius, non solùm non debet ampliùs, sed nec tantum, nec minus cum gravi Ecclesiæ suæ detrimento conferre, sive simul & semel id facere velit, sive pluries successivè, eisdem *e* vel diversis Ecclesiis conferendo. Unde cùm grave detrimentum sive de possessionibus, sive de proventibus ad Episcopalem mensam vel cathedralem Ecclesiam pertinentibus, in quantalibet portione constiterit esse collatum, poterit legitimè revocari, nisi præscriptione vel aliâ exceptione legitimâ actio hujusmodi excludatur. Nam etsi primâ facie præsumatur, quòd collatio quinquagesimæ vel centesimæ partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non solùm si sæpè, sed etiam si semel id fiat, ex variis circumstantiis deprehendi potest interdum valdè damnosum : quod quidem magis potest ex ostensione facti, quàm expressione alicujus statuti cognosci : nec quinquagesima, nec centesima semel aut successivè debet cum gravi Ecclesiæ damno conferri. Si verò in tantum abundet Episcopus, ut sine damno Ecclesiæ suæ possit amplius etiam, quàm per quinquagesimam vel centesimam partem necessitati alterius Ecclesiæ subvenire, quamvis per se non debeat summam excedere à canone præfinitam, per quam incautè largiri volentibus est occursum : de superioris tamen auctoritate Pontificis *f* potest etiam in majori summâ inopiæ alterius provideri.

[1 *Cum plerunque contingat, quòd Episcopi successivè locis relictis de redditibus, qui pertinent ad eosdem, ultra quinquagesimam conferant portionem, ita quòd interdictum usque ad tertiam partem vel quartam, interdum verò plus minusve hujusmodi redditus minuantur : tua fr. at. nos consulit, utrum successoribus eorundem ea, qua taliter fuerunt ultra quinquagesimam portionem concessa, licet aliquatenus revocare. Nos igitur*]

CAP. X.

¶ Donatio potest per donationem non per hæredem ejus, qui secuit, ob ingratitudinem donatarii revocari, in casibus hic expressis.

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

PRopter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore juris eam potuit revocare *a:* Si fortè in ipsum impias manus injecerit *b*, aut sibi atroces injurias, seu grave rerum suarum damnum, vel vitæ periculum inferre præsumpserit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successores.

DE PECULIO CLERICORUM.

TITULUS XXV.

CAP. I.

¶ Quæsitum à Rectore Ecclesiæ tempore promotionis nihil habente, præsumitur de bonis Ecclesiæ quæsitum.

Ex Concilio Arelatensi. *c* (*in Galliâ.*)

INvestigandum *d* est, si nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus *e* est ad Ecclesiasticum ordinem, postea *f* emerit prædia, cujus juris sint : quoniam Ecclesiæ, ad quam nihil habens promotus est, esse debent juxta canonicam auctoritatem.

CAP. II.

¶ De emptis per Prælatum de bonis Ecclesiæ, debet instrumentum confici nomine Ecclesiæ, aliàs debet Prælatus ab administratione removeri.

Ex eodem.

PResbyter *g* cùm diœcesim tenet : de eis *h*, quæ superemerit, ad ipsius Ecclesiæ nomen scripturam faciat : aut ab ejus ordinatione discedat.

CAP. III.

¶ Quæsita per Episcopum post consecrationem suam, Ecclesiæ relinquenda sunt.

Ex epistola Pii Papæ. *i* (*an. 153. Romæ.*)

UT unusquisque *k* Presbyter res, quas post dies consecrationis acquisierit, propriæ Ecclesiæ relinquat.

CAP. IV.

¶ Empta per Prælatum ex emolumentis Ecclesiæ, efficiuntur Ecclesiæ, licèt Prælatus emerit nomine alieno.

Ex Concilio Rhemensi *l* (*in Gallia.*)

INquirendum est, si quis *m* Presbyterorum de redditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparavit *n:* quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis *o* debet, quoniam hoc sacrilegium *p* est, & par crimini Judæ furis, qui sacras oblationes asportabat & furabatur.

a *Vid. l. 1. & 2. C. de lib. & eorum liber.* b *ingerit.* c *In concilio editis nondum inveni. Burchard. lib. 3. Decr. cap. 131. & Ivo part. 3. c. 94.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat.* e *promotus.* f *alit. si postea.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* h *de his.* i *Videtur sumptum ex Concilio Carthaginens. III. cap. 49. Refert Burchard. lib. 3. decr. cap. 121. Ivo part. 3 cap. 96. Grat. 12. q. 3. c. 1.* k *Cap. 1. eod. tit. in 1 comp.* l *In Concilio impressis non inveni.* m *si aliquis Presbyter.* n *comparaverit.* o *Ecclesia.* p *sacrilegium.*

a *Vid. l. transactionem, C. de pact. & l. si pettor. ff. de jud. & l. si unus. 9. pact. ff. de pact.* b *cap. 6. eod. tit. in 3. compilat.* c *Hunc canonem habes in Concil. Tolet. cap. 5. refert Grat. 12. q. 2. c. 73. incipit. bona rei. Ejus canonis verba hîc inserit Innoc. usque ad vers. Hoc semper.* d *ut per hoc temperamenti.* e *eidem.* f *Vox,* Pontificis, *deest in vetustiorib. Codic.*

CAP. V.

¶ Meliorationes facta per Prælatum in rebus Ecclesiæ, sunt sua in vita, etiam si dimittat beneficium : sed de his testari non potest. h. d. secundum intellectum satis notabilem.

Ex Concilio Toletano. *a* (*an. 589.*)

SI quis sanè *b* Clericorum agellà vel vineolas in terra Ecclesiæ sibi fecisse probabitur sustentandæ vitæ causâ, usque ad diem obitus sui possîdeat : verùm post suum decessum Ecclesiæ restituat, nec testamentario aut successorio jure cuiquam hæredum, prohæredumvè relinquat, nisi forsan cui Episcopus pro servitiis ac præstatione Ecclesiæ largiri voluerit.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

TITULUS XXVI.

CAP. I.

¶ Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest : de rebus vero Ecclesiæ sibi intuitu Ecclesiæ quæsitis, testari non valet.

Gregorius IX. *Antonio Subdiacono.* (*an. 600. Romæ in Campaniam.*)

QUorundam *c* ad nos relatione pervenit, quòd I. Atellanæ civitatis Episcopus condito testamento in octo unciis substantiæ suæ nutum hæredem instituit, Ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortamur igitur, ut solicitè hoc discutias, & quicquid ipsum habuisse patuerit, à qualibet personâ detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solùm *d*, quod eum ante Episcopatûs ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid verò Ecclesiæ ante ipsius consecrationem fuisse cognoveris, vel in Episcopatûs ordine prædictum Episcopum acquisîvisse *e*, in ejusdem Ecclesiæ dominio conservetur.

CAP. II.

¶ Abbatissa testari non potest, etiamsi nunquam induisset habitum Monachalem.

Idem. (*an. 600. Romæ.*)

QUia ingredientibus: [& 3.] ¶ Gabina *f* Abbatissa conquesta est, S. quondam Abbatissam monasterii sui, postquam regendi suscepit officium, condito testamento legata quibusdam reliquisse, dicens eam usque in diem obitûs sui non induisse habitum Monachalem, sed in vestibus, quibus utuntur loci illius *g* Presbyteri permansisse, sicut & illa, quæ ante ipsam fuerat Abbatissa, & hoc penè *h* ex consuetudine licuisse : [& 3.] ¶ Necessarium ergo visum est, postquam Abbatissa ordinata est, & in monasterio per annos plurimos usque ad obitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam forte Episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit, non tamen potuisse præjudicium monasterio irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex quo illic ingressa & Abbatissa constituta est, de jure competere.

CAP. III.

¶ Si intra annum à die monitionis non fit executio testamenti per debentem exequi, devolvitur executio ad Episcopum.

Idem. *i* (*an. 600.*)

NOs quidem: [& 3.] ¶ Pervenit ad nos S. de hac luce migrante suprema voluntatis elogio *k* monasterium præcepisse fundari : cujus desiderium à T. religiosa fœmina ejus hærede protrahitur. Quamobrem te hortamur, ut eam commoneas, quatenus intra annum monasterium, quòd jussum est, debeat ordinare, & cuncta secundum voluntatem defuncti sine altercatione construere. Quòd si intra prædictum tempus sive in loco, quo constitutum fuerat, seu si ibi non potest, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit : tunc per te ædificetur, & omnia per tè loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundum piissimas leges dilatas defunctorum pias voluntates Episcopali decens est studio adimpleri.

CAP. IV.

¶ Debetur legatum, quamvis nudis verbis à testatore sit relictum.

Idem *a Petro Subdiacono.* (*an. 600.*)

INdicante: [& 3.] ¶ Cognovimus R. referente, quòd moriens uxor Redempti *b* concham argenteam nudis verbis jussit venundari, & suis dare libertis, & scutellam argenteam cuidam monasterio reliquisse *c*. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.

CAP. V.

¶ Non debetur legatum, cum testator rem non suam, sed Ecclesiæ legavit. h. d. simpliciter inhærendo literæ.

Idem *T. Episcopo.* (*an. 600. Romæ in Siciliam.*)

FIlius noster F. conquestus est, quòd quondam P. pater suus aliqua Ecclesiæ vestræ, sepulturæ suæ gratiâ, juris alieni reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, ut hæres ad solvendum cogatur, si auctor ejus rem legaverit alienam : sed quia lege Dei, non autem lege hujus seculi vivimus, valde mihi videtur injustum, ut res tibi legatæ, quæ cujusdam Ecclesiæ esse pernibentur, à te teneantur, qui aliena restituere debuisti.

CAP. VI.

¶ Hæres non adimplenti jussa testatoris, ab Episcopo interdicitur res à testatore relicta. h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio Maguntino. (*in Germania.*)

SI hæredes jussa testatoris non adimpleverint : ab Episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, canonicè interdicatur cum fructibus & cæteris emolumentis : Ut vota defuncti adimpleantur. *d*

CAP. VII.

¶ De bonis per Ecclesiam acquisitis, Clerici testari non possunt.

Ex Concilio Lateran. *e* (*an. 1179. Romæ.*)

CUm in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, à quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, econtra quidam Clerici cùm ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita, in alios transferre præsumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus constat inhibitum, nos indemnitati Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis *f* conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona percipimus remanere.

CAP. VIII.

¶ Moderatam eleemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in ægritudine constituti.

Alexander III. (*an. 1180. Romæ.*)

AD hæc *g* præsentibus innotescat, quòd Clerici de mobilibus, quæ per Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt : Viventes tamen & sui compotes moderatè valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu erogare in ægritudine constituti.

CAP. IX.

¶ De bonis propriis, vel acquisitis intuitu personæ Clerici testare possunt, de acquisitis intuitu Ecclesiæ non.

a *Concil. Toletan. II.* b *Cap. 4. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Beat. Thom. 2. 2. q. 185. art. 6. & 7. & ibidem Cajetanum : & Conc. Trident. sess. 25. de reform. cap. 1.* e *acquisisse, in antiq.* f *Sabina Abbatissa quæsta. & ipsius.* h *plenè, in vulgat. sed in regest. Greg. penè.* i *Scilicet Gregor. Januar. Episcopo Caralitano l. 3. epist. 10. regist. & c. 12. eod. tit. in 1. comp.* k *eulogie.*

a *Gregor in regest. libr. 12. epist. 30. & cap. 13. eod. tit. in 2. comp.* b *Recepti, puto esse proprium viri nomen.* c *aliter, reliquisset, sed reliquisse in nostru antiq.* d *impleantur.* e *Sub Alexand. III. cap. 15. & cap. 4. eod. tit. in 3. compilat.* f *alii.* g *Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 29. c. 8. & cap. 5. eod. tit. in 1. compil.*

Idem Alex. III. *Vigilensi* a *Episcopo.* (*an. 1180. Romæ in Apuliam.*)

QUia *b* nos: [1 & 3.] ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd licèt Clerici de his, quæ paternæ successionis vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, liberè disponere valeant. De his tamen, quæ considerationè Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum.

[1 *Duxit tua f. consulendas, utrùm Clerici seculares de mobilibus rebus possint condere testamenta?*]

CAP. X.

¶ *Valet testamentum quod parochianus facit coram Presbytero parochiali & duobus testibus: nec valet contraria consuetude.* h. d. inhærendo verbis literæ.

Idem *Hostiensi Episcopo.* (*Romæ in Latium.*)

CUm esses in nostra præsentia constitutus, proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinem obtinere, quòd testamenta, quæ fiunt in ultima voluntate, penitùs rescindatur, nisi cum subscriptione septem vel quinque testium fiant, secundùm quod leges humanæ decernunt. Quia verò à divina lege & sanctorum Patrum institutis, & a generali Ecclesiæ consuetudine id noscitur esse alienum, cùm scriptum sit: *c* [*in ore duorum vel trium testium stet omne verbum:*] præscriptam consuetudinem improbamus: & testamenta, quæ parochiani coram Presbytero suo, & tribus vel duabus aliis personis idoneis in extremis fecerint voluntate, firma decernimus permanere: sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere testamenta.

CAP. XI.

¶ *Valet ultima voluntas ad pias causas coram duobus testibus: & est casus singularis.*

Idem *Judicibus Velletren.* d (*an. 1176. Romæ.*)

I. RElatum est *e*, quòd cùm ad vestrum examen super relictis Ecclesiæ causa deducitur, vos nisi septem, vel quinque idonei testes intervenerint, inde postponitis judicare: [1 & 3.] ¶ Mandamus, quatenus cùm aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundùm leges, sed secundùm decretorum statuta tractetis, tribus aut duobus legitimis testibus requisitis: Quoniam scriptum est: [*In ore duorum vel trium testium stat omne verbum.*]

[1 *Unde quia hujusmodi causa de judiciis Ecclesiæ, non secundum leges, sed secundùm canones debet tractari, & in ipsis divinâ Scriptura à testante duo aut tres idonei testes sufficiunt.*]

CAP. XII.

¶ *De propriis potest testari Clericus: in acquisitis per Ecclesiam etiam si sint mobilia, succedat Ecclesia vel successor: potest tamen aliqua servitoribus vel pauperibus elargiri: si autem defunctus habet plures Ecclesias vel benefi. ia, fiet aquè divisio inter illa.*

Idem *Electo & Capitulo Cassanen.* (*an. 1179. Romæ in Calabriam.*)

II. RElatum est *f* auribus nostris, quòd quia statuimus in Lateranensi Concilio *g*, ut bona per Ecclesiam acquisita, ad eam in Clericorum obitu devolvantur: dubitatis, an hoc sit de immobilibus tantùm, vel de mobilibus sentiendum: [1 & 3.] ¶ Respondemus, quòd generaliter bona *h* quælibet per Ecclesiam acquisita, eis *i* debent juxta Lateran. Concilium post acquirentis obitum remanere: Nomine autem Ecclesiæ, non Episcopus vel successor Clerici morientis, ubi est collegium Clericorum, sed communis congregatio intelligitur, quæ rerum illarum debet canonicam distributionem & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantum est unus ordinandus, is ea bona (sicut & alia ipsius Ecclesiæ) in Dei *a* timore dispenset. Licèt autem mobilia per Ecclesiam acquisita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint: consuetudinis tamen non est improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis locis, & illis, qui viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur. Cæterum, quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrinâ proveniunt, distribuantur pro arbitrio decedentis. Quia verò nonnulli in diversis Ecclesiis beneficia possident, dividantur, quæ habuerant per æstimationem congruam inter ipsos. *b*

[1 *Responsio, nostro quæsiti edoceri, si præscriptio bona in usus Episcopi, vel eorum qui decedentis successerunt, de jure transeant, vel communi utilitati Ecclesiæ debeant applicari. Primò itaque breviter*]

CAP. XIII.

¶ *Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, & dicitur testatus ad pias causas.* h. d. secundùm intellectum notabiliorem.

Innocentius III. *Aitisiodoren. Episcopo.* (*an. 1212. Romæ in Galliam.*)

CUm tibi de benignitate *c*: [& infrà.] ¶ In secunda quæstione dicimus, quòd qui extremam voluntatem in alterius dispositionem *d* committit, non videtur decedere intestatus.

CAP. XIV.

¶ *De relictis Ecclesiæ potest Episcopus partem suam, licèt aliquid fuerit sibi à testatore relictum: nisi eo modo & non in fraudem fuerit relictum à testatore, quòd maneret ea parte contenta, & legatum agnoverit.*

Idem *Ct. sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali.* (*an. 1213. Romæ.*)

OFficii *e*: [& 3.] ¶ Secundò quæsiviſti, cùm quis in testamento relinquit Episcopo propriam portionem, & alia multa monasteriis vel Ecclesiis, utrum Episcopus ex illis legitimam possit petere portionem: [1 & infrà.] ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si portionem illam cum conditione legavit Episcopo, ut esset eâ solâ contentus, & Episcopus acceptavit, quia per hoc aliis renunciâsse videtur, de cæteris non poterit exigere portionem. Quòd si eam ipsi absolute reliquit, portionem sibi debitam poterit nihilominus de cæteris vendicare: Si verò constiterit, quòd in fraudem modicum constituit mortuarium, ut in cæteris Episcopus portione debitâ fraudaretur (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent *f*) Episcopus portionem ex illis poterit exigere à canone constituram, salvis indulgentiis Romani *g* Pontificis, quæ quibusdam regularibus sunt concessæ.

[1 *Adjiciens autem, cùm quis in testamento, in fraudem vendicum constituerit mortuarium, & alia dimisit pro anima sua plura, nihilominus possit Episcopus exigere portionem de illis à canonibus constitutam. Nos autem super hoc*]

CAP. XV.

¶ *Relictum Episcopo contemplatione personæ, non dividitur cum Ecclesia cathedrali: secùs si contemplatione Ecclesiæ, sive nihil reliquatur Ecclesiæ, sive aliquid, sive conjunctim, sive separatim. Si autem soli Ecclesiæ est factum relictum, Episcopus habebit portionem canonicam. Præsumitur autem relictum contemplatione Ecclesia factum, quando sit ab extraneo habente administrationem: secùs si*

a *Vigilensi habent antiq.* b *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 29. c. 5. & c. 6. eod. tit in 1. comp.* c *Deut. 17.* d *Velletren* e *cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 50. cap. 8.* f *cap 2. eod. tit. in 2 comp. Vid. præ aliis Hostien sem & Covarr.* g *cap. 15.* h *Vid. Pinellum in Rubr. C. de bonis mater. in 1. parte.* i *Codex Barbattæ ita: ei debeant, &c. convenit antiqua compilat.*

a *Cum Dei, &c.* b *ipsas.* c *cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* d *dispositione.* e *cap. 2 eod. tit. in 3 compil.* f *Vid. l. hæc mandata ff. de cond. & demon. & l. in fraud. ff. de jur. fisc.* g *Romanorum Pontificum.*

fiat ab administrationem non habente. Cum Ecclesiis verò inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum, quia non est sibi tanta communia cum Ecclesiis inferioribus, sicut cum cathedrali.

Idem. (*an. 1213. Roma.*)

RE quisisti *a* de his, quæ testator pro anima suâ legat in ultima voluntate, qualiter sint inter Episcopum & Ecclesiam dividenda. Et quidem regulariter verum est, quòd Episcopus debet de his secundùm diversas consuetudines tertiam vel quartam portionem habere. Sed considerandum est diligenter, utrùm testator leget hoc modo: Relinquo istud *b* Episcopo: an, relinquo istud Ecclesiæ: vel, relinquo istud Episcopo & Ecclesiæ: an, relinquo istud Episcopo, & illud Ecclesiæ. In primo casu distinguendum est, utrùm relinquatur Episcopo ab extraneo, an à propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum est, quòd præsumitur esse relictum intuitu Ecclesiæ, non personæ: unde cathedralis Ecclesia de illo potest canonicam petere portionem: quemadmodum Episcopo competit sua portio, si aliquid Ecclesiæ relinquatur: & hoc verum est, nisi testator exprimat, quòd velit illud tantùm esse Episcopi, non Ecclesiæ: in quo casu servanda est dispositio testatoris: secùs autem si exprimat, quòd velit esse illud tantùm Ecclesiæ, non Episcopi: quia privata dispositio testatoris non potest generalem constitutionem canonis immutare. Nec est contrarium, quòd in canone *c* legitur, videlicet quòd Pontifices, quibus ab extraneis aliquid, aut cum Ecclesia, aut sequestratim dimittitur aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis probatur offerre) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ, inter facultates Ecclesiæ computabunt: quoniam hoc est verum, cùm testator ita sequestratim legat illud Episcopo, quòd non exprimit, utrum velit ad Episcopum tantùm, non ad Ecclesiam pertinere. Si verò relinquatur illud Episcopo a propinquo, præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ: nisi fortè contrarium probaretur: & de isto nihil potest Ecclesia petere in vita ejus. Quòd si relinquatur Episcopo & Ecclesiæ, de illo inter ipsos *d* canonica est divisio facienda. Si verò istud Episcopo, & illud Ecclesiæ relinquatur, sive æqualia sive inæqualia sint relicta, reducenda sunt ad divisionem canonicam inter Episcopum & Ecclesiam cathedralem: nisi ambo velint *e* esse testatoris dispositione contenti, quam *f* propter ultimæ voluntatis favorem satis decens est observare, ubi neque fraus intervenit, neque dolus, ne quisquam nimium defraudetur debitâ portione. Secùs autem est, si aliquid legetur Episcopo, & aliqua Capellis vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam in hoc casu, quod legatur Episcopo, ejus est præcipuum cum Ecclesia cathedrali, quemadmodum si cuilibet alii legaretur: & de illis *g*, quæ aliis legantur, portionem canonicam nihilominus obtinebit: quoniam non est tanta communio inter Episcopum, & inter capellas & monasteria, seu alia pia loca, quanta est inter Episcopum & Ecclesiam cathedralem, cui est spirituali conjugio copulatus: unde quæ acquirit Episcopus, non illis, sed isti tantùm acquirit. Illud autem est generaliter observandum circa eum, qui potest proprium possidere, prælationem vel administrationem Ecclesiæ non habentem, quod si ei aliquid relinquatur specialiter, non solùm à propinquo, verùm etiam ab extraneo, intelligitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ, nisi probatio in contrarium appareret: & idcirco de illo nec Episcopus, nec Ecclesia potest in vita ejus sibi aliquid vendicare: & hoc intelligitur esse verum, cùm fraus minimè procuratur: quæ si detecta fuerit, patrocinari non debet.

CAP. XVI.

¶ *In bonis patris, matris, & aviæ, habet quis debitam jure naturæ, in qua gravari nequit: & filius rogatus de restituenda hereditate sub conditione, detrahit debitum jure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus post litis contestationem percepti.*

Idem *Episcopo Tusculano.* a (*an. 1213.*)

RAynutius *b* de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet & Adjectam, matrem insuper Cleram, & uxorem nomine Adelasiam, in extremis positus condidit testamentum, Alterochæ filiæ puberi ultra dotem, quam ei dederat, domum & quendam hortum in eodem testamento relinquens. Adjectæ verò impuberi reliquit cætera *c* bona sua, adjiciens ut Alterocha & soboles quam gestabat in utero, eidem impuberi succederent, si absque liberis moreretur. Mortuo itaque testatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis a patre, jure Lombardo *d* cuidam P. nomine tradiderunt: quæ filium ex eo suscipiens, tandem sine liberis est defuncta: cujus bona idem P. maritus ejus superstes aliquanto tempore possedit in pace: qui cum alia muliere matrimonium contrahens, & filios suscipiens ex eadem, diem clausit extremum. Postmodum inter Alterocham & filium ejus ex una parte, & filios ejusdem P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, super bonis prædictis ejusdem Adjectæ suscitatâ materiâ quæstionis, cœperunt coram G. Judice Tuscanen. adinvicem litigare: coram quo Alterocha & filius ejus bona *e* quondam Raynutii, tanquam ex causa fideicommissi vel substitutionis sibi debita petierunt, tutore filiorum prædicti P. ex adverso dicente, quòd obstabat illis annalis præscriptio, usucapio pro dote, ac longi temporis silentium diuturnum. Insuper allegabat, quòd de bonis illis tam tertia Cleræ matris testatoris, & tertia Adelasiæ uxoris ejusdem, quàm quarta per Trebellianum nomine ipsius Adjectæ, erant ante omnia deducendæ. Dictus verò Judex, supradictum Raynerium tutorio nomine pupillorum in restitutione bonorum Raynutii condemnavit, tertiâ Cleræ primò deductâ, quam Adjectæ ac viro suo donaverat: de qua in substitutione, quam fecit Raynutius, non videtur aliquatenus cogitâsse: deductâ quoque tertiâ Adelasiæ, quam ipsa P. vendiderat supradicto: præcepit etiam idem Judex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant *f* secundùm Tuscanæ *g* consuetudinem civitatis. Deduci præterea quartam per Trebellianum idem Judex injunxit, cùm etiam quilibet extraneus restitutione gravatus, eam deducere potuisset: sed utraque pars ab illa sententia provocavit: [1 & 3.] ¶ Cùm autem coram G. *h* Diacono Cardin. auctore à nobis concesso fuisset diutius litigatum, ipse de mandato nostro sententiam supradicti Judicis, videlicet *i* in eo, quòd dixit tertiam Cleræ, & tertiam Adelasiæ integraliter deducendas, pronunciavit injustam, & ab ea legitimè provocatum, diffiniens, sic illas tertias deducendas, ut legitima portio jure naturæ debita Alterochæ, illi salva sit in utraque: ad cujus restitutionem dictum Raynerium condemnavit. In eo verò, quod quartam per Trebellianum idem Judex censuit retinendam,

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *In codic. Barb. relinquo istud Episcopo: aut, relinquo istud Ecclesiæ: aut, relinquo istud Ecclesiæ & Episcopo: aut, relinquo istud Eccles & illud Episcopo.* c *Canon, cujus hic meminit Papa, est in Concil. Agathensi, cap. 6.* d *eos.* e *voluerint.* f *scil. dispositionem.* g *In uno vetusto ita: & de his, quæ illis legantur portionem &c. In alio ita: & de his, quæ aliis legantur, Episcopus portionem, &c.*

a *Tuscanen. al. Tusam. al. Tusci.* b *Rannutius. al Ranutius. vid. c. 13. tit. de sent. & re jud. in 3. comp.* c *Cætera, habent vetusta: in recentioribus, certa, sed mendose.* d *al. Longobardorum.* e *al. ita: dicta bona quondam Rannsii.* f *potest.* g *Tuscan. al. Tusculana.* h C. i *dicto*, videlicet, *deest in plurib. antiq.*

sententiam confirmavit ejusdem: ita videlicet, quòd fructus de bonis ipsius à tempore litis contestatæ percepti, à prædicto P. & filiis ejus post mortem Adjectæ computentur in ea: qui si sufficerint *a* ad quartam & fructus ejus, eo nomine alia deductio nulla fiat: alioquin juxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia verò Pater Adjectæ ipsam in legitima *b* non potuit aggravare, legitimam ipsam, videlicet ejus partis, quæ sibi debebatur ab intestato, deducendam censuit, & etiam *tertiam* retinendam, ita quòd deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus secundum Tusciæ *c* consuetudinem civitatis fieri consuevit. In eo autem quod prænominatus Judex condemnavit Raynerium nomine pupillorum, ad residui restitutionem Alterochæ ac ejus filio faciendam, ipsius sententiam confirmavit. Nos igitur ejusdem Cardinalis sententiam ratam habentes, ipsam auctoritate Apostolicâ confirmamus.

[1 *Cùm autem propter hoc partes ad nostram præsentiam accessissent, dilect. fil. G. S. Mariæ in portic. Diacon. Cardin. concessimus auditorem.*]

CAP. XVII.

¶ *Episcopus compellit fidecommissarios, seu executores testamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiam si testator hoc interdixisset.*

Gregorius IX. *Nonen. Episc.* d *(an. 1235. in Galliam.)*

TUa nobis fraternitas intimavit, quòd nonnulli tam Religiosi, quàm Clerici seculares & Laici, pecuniam & alia bona, quæ per manus eorum ex testamentis decedentium debent in usus pios expendi, non dubitant aliis usibus applicare. Cùm igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum Episcopos providendum, ut secundum defuncti voluntatem universa procedant, licet etiam à testatoribus id contingeret interdici: mandamus, quatenus executores testamentorum hujusmodi, ut bona ipsa fideliter & plenariè in usus prædictos expendant, monitione præmissâ compellas.

CAP. XVIII.

¶ *Filius rogatus restituere hæreditatem, detrahit tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam: in quibus potest legata relinquere, hæredes instituere, & pœnam imponere.*

Idem. *(an. 1235. Romæ.)*

RAynaldus *e* Peponis filius, hæres ab ipso institutus, hoc modo, ut patruis suis hæreditatem restitueret, si absque filiis masculis moreretur: cùm eis (mortuo Pepone) super quibusdam bonis hæreditatis ejusdem, in tres arbitros compromisit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromissi poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quòd neutra pars haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium res prædictas, nisi in eorum filios masculos ex ipsis legitimè descendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porrò dictus R. proiem non habens cond dit testamentum, in quo medietatem partis suæ de rebus prædictis, quibusdam avunculis suis, aliam verò medietatem & reliqua bona paterna uni ex patruis suis & ejus filiis legavit: adjiciens ut bona, in quibus ex testamento vel ab intestato dicti hæredes R. possent succedere, si venirent contra legatum dictis avunculis suis debitum, ad ipsos pro determinatis portionibus devenirent. Demum eodem R. naturæ debitum persolvente, ac uno ex patruis hæreditatem adeunte prædictam, cùm dicti avunculi adversùs eundem patrum ac filios ejus coram Judice *f* communitatis Urbenaten. *g* moverunt quæstionem, petendo pro rata, quæ ipsos contingit, legatum prædictum, & restitui eis, si contra ipsum illi venirent, quæcunque occasione testamenti ejusdem R. ad ipsos pervenerant, vel poterant pervenisse: Præfatus Judex ab illorum impetitione super legato ipsos absolvens, ad restitutionem aliorum bonorum sententialiter condemnavit eosdem. A cujus sententia cùm ambæ partes ad nostram audientiam appellâssent, perente utráque parte dicti Judicis sententiam infirmari, quatenus contra se fuerat promulgata, & quatenus pro se faciebat, executioni mandari *a*. Dilectus F. noster O. sancti Nicolai in carcere Tullianen. Diacon. Cardin. lite coram se legitimè contestatâ, quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris sui tertiam partem debitam jure naturæ, in qua gravari nequivit, nec non quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus restitutione gravatus deducere potuisset *b*, propter quod in rebus prædictis avunculis legatis portiones easdem habuit R. præfatus, easque potuit in ultima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit usque *c* ad tertiam & quartam præfatas: licet ipsas non expresserit in legando, pronunciavit (non obstante præmisso arbitrio, quod nec *d* legatum teneret, non poterat impedire) Judicem ipsum in eo, quòd super hoc dictum patruum in totum absolvit, qui confessus est le pro medietate possidere prædicta, petam judicâsse, condemnavitque ipsum ad restitutionem medietatis tertiæ & quartæ partis ipsius legati pro rata, quæ dictos avunculos de ipso contingit, & in residuo præfati Judicis sententiam confirmavit. Cæterum in eo *e*, quod idem Judex dictum patruum, & ejus filios totaliter in aliis, quæ in secundo articulo petita fuerant, condemnârat, malè ipsum pronunciâsse decrevit, quia filii ejus contra voluntatem testatoris non inveniuntur aliquid commisisse, cùm nihil de petitis reperti fuerint possidere. Verùm in portione, quam patruus habebat in bonis illis ratione quartæ & tertiæ prædictorum *f*, quas R. habuit in bonis eisdem *g*, in quibus ejus institutio & legatio ac adjectio pœnæ tenebit, pro rata eosdem avunculos contingente, de prædicto legato confirmavit sententiam Judicis suprædicti, eodem patruo & ejus filiis in residuo absolutis, & salvo nihilominus ei ex jure institutionis beneficio legis Falcidiæ *h*, in restitutione præfati legati, si intra tempus legitimum voluntati paruerit testatoris: cum *i* inventarium fecerit, & contra voluntatem testatoris, lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipsius Cardinalis sententiam ratam habentes, eam auctoritate Apostolicâ confirmamus.

CAP. XIX.

¶ *Executor testamentarius, qui susceperit illud officium, exequi compellitur.*

Idem. *(an. 1235. Romæ.)*

JOannes Clericus, & P. Laicus, executores ultimæ voluntatis O. Clerici S. Crucis, qui venerabilibus & piis locis de bonis suis in ultima voluntate legavit, mandans insuper satisfieri creditoribus per eosdem, post mandatum fusceptum per diœcesanum *k* eogi debent, testatoris explere *l* ultimam voluntatem.

CAP. XX.

¶ *Ponit quædam legata, in quibus non solvitur canonica portio, nisi fiat in fraudem.*

Idem. *(an. 1235. Romæ.)*

DE his, quæ in ornamentis, vel pro eis *m*, seu fabrica, luminaribus *n*, anniversario, septimo, vige-

a *Sufficiunt.* b *legitimam.* c *Tuscanen.* d *Noviomens. al. Novien. al. Noviomiens.* e *Vid. Ferdin. Vasq. l. 2. de success. creat. per Tornellum & Marian. Socinum in Rubr. D. de leg. 1.* f *Communi, in antig.* g *Urbenaten. al. Urbemonan. al. Urbenetum. al. Urbenetarino.*

a *Vid. l. etiam. ubi datur ratio hujus dicti ff. de min.* b *Vid. l. in rationc. §. quod vulgo. per Bartol. ff. ad l. Falcid. & authen. de har. & Fal. in prin.* c *al. quartam partem.* d *quod ut.* e *hoc.* f *prædictarum.* g *ejusdem.* h *Vid. l. ex facto §. fin. ff. de vulg. & pupil.* i *In vulgatu male, cùmq. inventarium, &c.* k *alit. diœcesanum Episcopum, &c.* l *adimplere.* m *al. eorum, in vulgat.* o *seu anniversario.*

simo, tricesimo *a* die, sive aliis, ad perpetuum cultum divinum legantur Ecclesiis vel reliquis piis locis, canonica portio, (Dummodo in fraudem non fiat, ut eâ Episcopus seu parochialis Ecclesia debeat defraudari) deduci non debet.

DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO.

TITULUS XXVII.

CAP. I.

¶ *Clericus bona propria dare potest, cui vult: sed si decedat intestatus, & non habet consanguineos, succedit Ecclesia.* h. d. junctâ. gl.

Ex Concilio apud Altenen. *habito.* b *(in Marcha.)*

SEd hoc *c* ibidem inventum est de Episcopis, Presbyteris, & Clericis, ut *d* si per hæreditatem, vel alio modo intuitu personæ aliquid acquisierint, donare eis liceat, cui voluerint, dum vivunt. Si autem antè obierint, quam hoc fecerint *e*, altari cui serviunt, omnia perpetuò sanctificentur, & in jus Ecclesiæ tradantur.

CAP. II.

¶ *Si ultra servus, Presbyter factus intestatus decedat, ejus bona dividuntur secundùm formam hîc contentam.* h. d. secundùm intellectum singularem, qui hodie etiam tenet.

Ex Concilio Tribur *f. (in Germaniâ.)*

SAncto *g* concilio allatum est, quod quidam Laici improbè agunt contra Presbyteros suos, ita ut de morientium Presbyterorum substantia partes sibi vendicent, sicut de propriis servis. Interdicimus itaque ne hoc ultrius fiat, sed sicut liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum officium divinum, ita nil ab eis præter divinum officium exigatur. Peculium verò ipsorum dividatur in quatuor partes, quarum una Episcopo, altera *h* Ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus assignetur, & si non sint *i* idonei parentes, Episcopus eam recipiat, & in usum Ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hoc præsumpserit, anathematizetur.

CAP. III.

¶ *Attingendo duas notabiles & singulares intellectus hujus capituli, summatur secundum quemlibet intellectum.* Et primò sic: *Valet testamentum ad pias causas conditum per verba enunciativa, etiam propter aliud prolatâ, quanquam successio seu testatio veniat ad exclusionem alterius Ecclesiæ.* Vel aliter secundùm alium intellectum: & sic: *Per unum testem de veritate, & per confessionem etiam incidenter factam probatur oblatio, etiam quoad effectum consequendi bona oblata.*

Innocentius III. *k Murnen. Episcopo. (an. 1210.)*

CUm dilectus *l* filius Abbas de Brusia, pro causa, quam adversùs Episcopum Eduen. habebat, diutius expectâsset: Abbas proposuit antedictus, quòd Archipresbyter de Alerio, ad participationem orationum monasterio de Brusia, obtulit se & sua: [1 *& infrà.*] ¶ Sufficienter intelleximus esse probatum, quòd dictus Archipresbyter agens in extremis, velut ultimam exprimens voluntatem, asseruit se & sua monasterio contulisse. Unde cum requisitus esset, ut conderet testamentum, respondit se non posse testari *m*, quia se & sua contulerat monasterio suprædicto: & licèt unus tenasterio solus dixerit se vidisse, quando se & sua obtulit monasterio: quia tamen alii testes dixerunt se audivisse ipsum in Abbatis præsentia, quod prædictum *n* est, consitentem, non tanquam sufficienter probantes, sed tanquam vehementer adminiculantes, assertionem Abbatis plurimùm adjuvabant. Quia verò pars Episcopi asserebat se velle probare, quod dictus Archipresbyter in extremis laborans tanquam Phreneticus alienatus erat *a* mente, unde non valuit quod expressit: Nos causam illam *b* tibi sub hâc formâ duximus committendam, quòd nisi prædictus Episcopus legitimè probaverit, fæpedictum Archipresbyterum suæ mentis compotem non fuisse, cùm ultimam voluntatem expressit, super impetitione monasterii perpetuum ei silentium imponatur, & compellatur restituere monasterio, quæcunque de bonis ipsius Archipresbyteri, vel etiam monasterii occupavit. Si verò legitimè probaverit Archipresbyterum, quæ super ultima voluntate præmissa sunt, alienatâ mente dixisse: ad faciendam ei nomine parochialis Ecclesiæ (cujus ipse *c* administrationem gesserat, dum vixisset) restitutionem bonorum, quæ ipsius Archipresbyteri fuerant, monasterium condemnetur, cùm idem Aichipresbyter ab intestato decesserit: ipsique monasterio super impetitione Episcopi silentium imponatur.

[1 *Quibusdam rebus suis usui suo simpliciter reservatis. De manu ejusdam fratis ejusdem cœnobii augmentationem corona in signum illius oblationis accepit, & quòd hanc concessionem hoc modo fecisset, & non suo nomine, sed monasterii possidebat, & monasterio quicquid acquirebat, acquireret: sæpe fuit in communi capitulo protestatus, & in hoc etiam publicè per viginti annos ferè idem Presbyter nullo contradicente vel reclamante permansit, ita quod per publicam formam in omnibus notum erat. Nam Abbas de Bruxia, qui pro tempore fuerat ei ipsi Monachi rebus illius non secus quàm aliis rebus monasterii proprii sciente Episcopo Eduensi, qui pro tempore erat, & in nullo penitus reclamante, publicè utebatur. Id autem quod mente compos dictus Archipresbyter fecerat inter vivos in ultima voluntate mente sanus, licèt æger corpore, confirmavit. Cumq. idem Abbas & Monachi res sic legitimè datas, & alias quas ipsi Archipresbytero concesserant, ad utendum ad suum monasterium reducere volens, prædictus Episcopus eis violentiam inferens, non solùm res Archipresbyteri, sed etiam res ipsius monasterii occupavit: quas cum in bona pace repeterent, ipsi rebus illis, ut ei posset grassandi materia plenior indulgeri, sed. Apostolic. appellavit, in octavas sancti Martini proximas prateriti, suæ terminum appellationi præfigens. Contrà prædictus nuncius Episcopi allegavit, quod antequam donatio illa facta fuit, Archipresbyter erat positus extra mentem, sta quòd cùm interrogatus fuisset, An Monachi vos tu habitum fas sipere? & respondisset, Vuto: statim interrogatus ab alio, Vu tu esse asinus? respondit, volo similter. sicq. prædicti Monachi eum ad suum monasterium deportarunt, quod idem nuncius se obtulit probaturum, quibus auditis & cognitis]*

DE SEPULTURIS *d.*

TITULUS XXVIII.

CAP. I.

¶ *Decedens intestatus, sepelitur in sepulchro majorum, vel ubi eligitur sepultura: parochialis tamen Ecclesia habebit canonicam portionem ejus, quod reliquerit Ecclesiæ sepulturæ.* h. d. secundùm veriorem intellectum.

Leo III. *(an. 810. Romæ.)*

NOs instituta *o* majorum patrum considerantes, statuimus unumquemque in majorum suorum sepulchris jacere: ut Patriarchatum exitus docet *f*. Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam. Dominus enim & Magi-

a *Hæc dictio, die, nusquam apparet.* b *Altens.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Dictio, ut, deest in omnibus manuscript.* e *perfecerint.* f *Triburiens.* g *Burch. l. 2. Dec. c. 206. Ivo p. 6. c. 281. & c. 2. eod. tit. in 1 comp.* h *altera verò.* i *sunt.* k *Nivernens. al. Lunens.* l *cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* m *contestari.* n *dictum.*

a *Erat à mente.* b *ipsam.* c *Dictio, ipse, deest ut plurimum in antiq.* d *In uno Vaticano ita: De Sepulturu mortuorum.* e *Post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 43. c. 2. & cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & vid. c. 2. eod. tit. lib. 6.* f *Gen. 49. Exod. 14.*

ster alienam elegit, ut propriam. Sed quia dignus est *a* operarius mercede suâ, tertiam partem sui judicii illi Ecclesiæ dari censemus, in qua cœlesti pabulo refici consuevit, ut juxta Apostolum *b* sint consolationum socii, ut fuerunt passionum: & sic demum ubicunque libitum fuerit, eligat sepulturam. Aliter ne fiat auctoritate Domini nostri, qui per Prophetam *c* locutus est, dicens: [*Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui:*] sub anathematis vinculo detestamur & contradicimus.

CAP. II.

¶ *Qui convertitur ad monasterium, medietatem bonorum, quæ pro anima sua disposuit, tenetur relinquere Ecclesiæ parochiali.*

Leo Papa *omnibus fidelibus per Dardaniam constitutis. (an. 450.)*

RElatum est auribus nostris: [*1 & infrà.*] ¶ Mandamus, ut quicunque amodò in monasterio converti voluerit, sive in morte, sive in vita, omnium rerum & possessionum, quas pro salute animæ suæ decreverit disponere, medietatem *d* Ecclesiæ, ad quam dignoscitur pertinere, relinquat.

[1 *Esse quosdam pervertere agentes, qui subvertere nituntur, atque dividere conantur Ecclesiæ unitatem, videlicet Abbates, Monachos, qui non zelo charitatis, sed studio rapacitatis invigilant, atque seducere conantur seculares, quos illaqueare possint, ut res suas atque possessiones sive in morte, sive in vita monasterio suis tradant, & Ecclesiis, quibus subjecti esse videntur, & à quibus baptismum, pœnitentiam, Eucharistiam, necnon pabulum vitæ cum lacte carnis acceperunt vel accipiunt, nihil de bonis relinquunt: hunc denique fomitem discordiæ nos animadvertendo modis omnibus inhibere volumus, & ne amplius fiat omnino prohibemus, considerantes, non esse bonum, si illi, qui fuerunt socii passionis secundum Apostolum, sint immunes societate consolationum: & quia dignus est mercenarius mercede suâ, ideo præcipimus, atque]*

CAP. III.

¶ *Ubi quis sepulchro majorum relicto, eligit sepulchrum in loco minùs religioso, dolo inductus, seu ex contemptu, seu non demissâ Ecclesiæ suæ canonicâ portione expressè vel tacitè, non tenet electio.* h. d. salvando istum textum, quantùm fieri potest.

Innocentius III. *e Genuensi Archiepiscopo* f. *(an. 1210.)*

FRaternitatem *g* tuam non credimus ignorare, mortuorum sepulchra & cœmeteria, apud illas Ecclesias & monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus religiosorum fratrum Conventus sunt constituti, & orationes atque Missarum solemnia, tam pro vivis, quàm pro defunctis frequentiùs celebrantur. Unde ipsorum devotioni, & extremæ voluntati, qui apud hujusmodi Ecclesias sepeliri desiderant, minime contradicendum est. Qui vero relictis antiquis Ecclesiis, & patrum, aliorumque parentum suorum sepulchris, contra consuetudinem Patrum Veteris Testamenti, qui cum patribus *h* suis sepulti esse leguntur, ad nova & minùs religiosa loca se transferunt, irrationabiliter & contra antiquam institutionem facere videntur. Unde si P. de Castello contra antiquam & rationabilem consuetudinem aliquid de corpore suo sepeliendo mandavit, hoc non præjudicat rationi, sed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus ipsius Monachis sancti Stephani reddi facias, & cum suis patribus sepeliri.

CAP. IV.

¶ *Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert se & sua monasterio, Ecclesia parochialis habet inde canonicam portionem: secùs si in sanitate.*

a *Luc. 10.* b *1. Thessal 5. 2. Corinth. 1.* c *Proverb. 22.* d *13. quæst. 2. c. 7.* e *imo secundus, aut Contius.* f *al. Januensi, sed jam alibi monui, olim Genuam, Januam vocatam.* g *cap. 5. eod. tit. in 1. compil. Vid. Concilium Matisconense secundum, cap. 17. Adde quod de hac materia sanctum est post Decr. c. 2. De sepult. lib. 6.* h *Gen. 50. & 3 Reg. 13. & alibi sæpe.*

Alexander III. *Episcopo Spalen. (an. 1180.)*

DE his *a*, qui in infirmitate vel sanitate cum bonis suis ad religiosa loca se transferunt, nihil tibi vel Ecclesiis, à quibus receperunt salutis pabula, relinquentes: hoc tuæ volumus prudentiæ innotescere, quòd si in ægritudine ipsa ad religionem transeant, dummodo de ægritudine illa decedant, de bonis suis ipsis Ecclesiis, à quibus assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si verò ad religiosa loca se in sanitate transtulerint, de his, quæ locis ipsis conferunt, cogi non possunt, aliquid præscriptis Ecclesiis impertiri, quia liberum est eis tunc bona sua, non solùm religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre personis.

CAP. V.

¶ *Qui sepeliunt parochianum alienum, quem sepelire non debent, coguntur restituere corpus, & quæ ratione ipsius obtinuerunt.* hoc dicit, cum cap. sequenti.

Idem. *(an. eod.)*

EX parte *b* Canonicorum Obrigen. *c* nobis est intimatum, quòd Prior de Insula quendam parochianum suum post appellationem ad nos factam in sua Ecclesia sepelivit: [*1 & infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus præfatum Priorem compellas, ut memoratis Canonicis præditi parochiani corpus restituat, & exinde *d* amicabiliter conveniat cum eisdem.

[1 *Unde quoniam hoc Ecclesiasticæ institutioni contrarium est, & à rationis tramite penitus alienum, ut quis falcem mittat in messem alienam, f. t.*]

CAP. VI.

¶ *Summatum est sup. cap. prox.*

Idem *Decano & Magistro R. e Ravennaten. (an. 1210. Romæ in Examinium.)*

CUm *f* liberum sit: [*1 & infrà.*] ¶ Ad audientiam nostram pervenit ex conquestione Abbatis, & fratrum sancti Martini Laudonens. quod cùm Presbyter quidam corpus cujusdam mulieris (prout in ultima voluntate disposuit) ad eandem Ecclesiam sepeliendum deferret, Monachi S. Vincentii Laudonen. corpus ipsius violenter rapere, & in Ecclesia sua sepelire minime dubitârunt: [*2 & infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus si ita esse inveneritis, præfatos Monachos compellatis, ut ossa præfatæ mulieris, & beneficia, quæ occasione sepulturæ ipsius recepisse noscuntur, memoratis fratribus cum integritate restituant, & de cætero *g* talia facere non præsumant.

[1 *De universis institutionibus sanctorum Patrum apud religiosa loca in ultima voluntate sibi eligere sepulturam canonicæ prædicti dubio obviat rationi, qui devotioni & extremæ voluntati decedentium in hac parte contradicere præsumit.*]

[2 *Et hoc idem de filio R. eandem præsumpserunt. Super qua utique vehementi sumus admiratione commoti, cùm iidem Monachi & sanctorum Patrum institutionibus contrairent, & præcipiatur prædec. nostrorum, & nostra qua præditi fratres de liberâ se habere sepultura proponunt, satagunt violare. Inde est quòd f. v.*]

CAP. VII.

¶ *Mulier nupta libere potest sibi eligere sepulturam.*

Lucius III. *(an. 1181. Romæ.)*

DE uxore verò *h*, utrùm quemadmodum vir liberam debet habere sepulturam: Nobis videtur, quòd nulla super hoc inter virum & mulierem *i* fit facienda distinctio, sed utrique in casu isto æqualem esse credimus facultatem, cùm electio ista ad eum potiùs statum pertineat, in quo mulier solvitur à lege viri. *k*

a *Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 49. c. 6. & Cap. 6 eod. tit. in 1. compil.* b *cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* c *Obergen. al. Obligen.* d *al. aut exinde.* e *Remen.* f *cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* g *In antig. ita: de cætero similia non præsumant.* h *cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 6.* i *uxorem.* k *Vid. l. in tempus. ff. de hæred. instit. & l. quod sponsa. cum not. C. de donat. ante nupt.*

¶ *Pater*

¶ *Pater filios impuberes, ubi voluerit, potest sepelire facere, si hoc habet consuetudo loci.* h. d.

Utrùm autem pater, quo magis voluerit, minores filios valeat sepelire, non invenimus à sanctis Patribus diffinitum: & propterea terræ consuetudini decernimus relinquendum.

CAP. VIII.

¶ *Si parochianus Ecclesiæ cathedralis alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis Ecclesiæ sepulturæ, debetur quarta Capitulo Ecclesiæ cathedralis.*

Idem *Præpositо & Capitulo Faventin. (an. 1181.)*

CUm super quodam *a* Capitulo: [*& f.*] ¶ Præsentium auct. statuimus, ut si aliquem parochianorum vestrorum alibi contigerit eligere sepulturam, de testamento ipsius quarta vobis portio relinquatur.

CAP. IX.

¶ *In quantitate canonicæ, quæ debetur Ecclesiæ parochiali, statur loci consuetudini.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

CErtificari voluisti *b* à nobis, quomodo illa clausula, quæ in privilegiis solet apponi: salvâ justitiâ illarum Ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora assumuntur: intelligi debeat & exponi. Cùm autem super hoc articulo diversa antecessorum nostrorum manaverint instituta, Leone justitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam, & Urbano quartam fore censentibus: nos tale præbemus in hac varietate responsum, ut sicut beatus Hieronymus *c* inquit, unaquæque provincia in suo sensu abundet, secundùm rationabilem consuetudinem regionis *d* illa justitia circa medietatem, vel tertiam, aut quartam partem pro locorum diversitatibus attendatur.

CAP. X.

¶ *Privilegiati super jure funerandi sepelire possunt illos, qui apud eos eligunt sepulturam, solvendo tamen canonicam portionem Ecclesiæ parochiali. Si verò alibi sepeliunt, tenentur restituere, quicquid occasione funeris receperunt.*

Innoc. III. *Episc. Claremont. & Abb. Mauriac. (1196.)*

IN nostra præsentia *e* constitutis Priore Ecclesiæ Montis Ferrandi, & procuratore Hospitalariorum Claremontem, diœcesis, idem Prior proposuit, quòd prædicti Hospitalarii quosdam parochianos suos, quorum duo erant intra annos legitimos, receperunt ad Ecclesiasticam sepulturam. Econtrà prædictus proposuit procurator, quod tam ex privilegio, quàm ex indulgentia speciali, licèt Hospitalariis omnes passim præter excommunicatos & interdictos, ad Ecclesiasticam sepulturam recipere, qui apud illos elegerint sepeliri, fideique commissa in ultima voluntate relicta possunt licenter accipere, soluta tantummodo quartâ parochiali Ecclesiæ, de cujus parochia mortuorum corpora assumuntur, præterquam de equis & armis, quæ indulta sunt ipsis in *f* subsidium terræ sanctæ, de quibus quartam deducere non tenentur: [*1 & infrà.*] ¶ Talem super his duximus sententiam proferendam, quòd prædicti Hospitalarii de cætero non recipiant parochianos Ecclesiæ *g* suprædictæ ad Ecclesiasticam sepulturam, nisi apud eos *h* elegerint sepeliri: & tunc parochialis Ecclesia de oblationibus, lectis, & aliis, quæ defunctus pro anima sua in ultima dispositione reliquit, præterquam de equis & armis, recipiat quartam partem, & Hospitalarii residuum habeant, nisi dolo, vel fraude eorum defunctus inductus fuerit ad dispositionem hujusmodi faciendam. Nihilominus ipsis Hospitalariis injungentes, ut de quarta trium millium solidorum Priori satisfaciant memorato, cùm constet eos à parochianis ejus illos solidos

a *C. 5. eod. tit. in 1. comp.* b *cap. 3. eod. tit. in 2. compilat.* c *al. Lucinium.* d *Vid. l. Labeo. ff. de sup. leg. & l. cùm de Ianinia. §. asinam. ff. de fun. instr.* e *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* f *ad.* g *prædictæ Ecclesiæ.* h *illos.*

recepisse: nisi sit sufficienter ostensum, quòd eorum oblati vel conversi fuissent. Eisdem præterea duximus injungendum, quòd nisi probaverint, quòd G. *a* parochianus Prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipsos elegerit sepulturam, universa, quæ ipsius intuitu receperunt *b*, Priori restituant memorato *c*: alioquin quartam partem solummodo restituere teneantur. Pro illis verò, quos constat intra annos legitimos decessisse, quæ sepulturæ eorum gratiâ receperunt, restituant universa.

[1 *Cùm igitur hæc & alia, quæ coram Episcopo fuerunt proposita, idem nobis fideliter retulisset, audistis & intellectu attestationibus & allegationibus universis, de f. n. consilio.*]

CAP. XI.

¶ *Casualiter mortuus privari non debet Ecclesiasticâ sepulturâ.*

Idem *Archiepiscopo Turonen. (an. 1190.)*

EX parte *d* parentum M. nobis est intimatum, quòd cùm nobilis vir dominus I. de insulâ Butardi *e*, eidem posuisset insidias, quam solicitabat sæpè de stupro, & ipsa gartionibus, qui eam rapere nitebantur, super quendam pontem occurreret, tandem fugiens manus illorum, in amnem de ponte cadens fuit casu submersa. Quocirca mandamus, quatenus cùm illa non sponte præcipitaverit se de ponte, sed (sicut superiùs est expressum) casu ceciderit, corpus ejus tradi facias Ecclesiasticæ sepulturæ: præsertim cùm ex honesta causa fugisse noscatur, & cui communicabatur viventi, communicandum sit jam defunctæ.

CAP. XII.

¶ *Si ossa excommunicatorum sunt sepulta in Ecclesiastico cœmeterio, & discerni possunt, debent exhumari & projici: aliàs secùs.*

Idem *Nidrosien. f Archiepiscopo. (an. 1190. in Norvegiam.)*

SAcris *g* est canonibus institutum, ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis: & ut careant Ecclesiasticâ sepulturâ, qui priùs erant ab Ecclesiasticâ unitate præcisi *h*, nec in articulo mortis Ecclesiæ reconciliati fuerint.

Unde si contingat interdum, quòd vel excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum *i*, vel alio casu in cœmeterio Ecclesiastico tumulentur, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari debent, & procul ab Ecclesiastica sepultura jactari. Quòd si discerni non poterunt, expedire non credimus, ut cum excommunicatorum ossibus corpora extumulentur fidelium: cùm licèt *k* non obsit justis sepultura nulla vel vilis, impiis tamen celebris vel speciosa *l* non prosit.

CAP. XIII.

¶ *Terra cœmeteriata pro sepultura fodienda vendi non debet.*

Innocentius III. *Episcopo Magalon. (an. 1208. Romæ in Gothiam Galliæ.)*

ABolendæ consuetudinis perversitas apud Montem Pessulanum (ut dicitur) inolevit, ut decedentibus non prius permittatur effodi sepultura, quàm pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persolvatur: [*& f.*] ¶ Mandamus, quatenus cùm loci diœcesanus existas, inhibeas Clericis, ne quicquam omnino præsumant exigere hac de causa.

CAP. XIV.

¶ *Excommunicatus, qui per suum Presbyterum fuit absolutus in morte, in cœmeterio sepeliri debet, & ad satisfaciendum coguntur hæredes.*

Gregorius IX. *Episcopo N. (an. 1236.)*

a *VV.* b *receperint.* c *Vid. l. 1. cum not. C. de inst. & substit. & l. quæ sub conditione. 9. quoties. cum ver. seq. ff. de cond. instit.* d *C. 2. ex eod. tit. in 3. comp.* e *Dicto, Butardi, deest in omnib. antiq. exempl.* f *Vitrosiensi Episcopo.* g *c. 3. eod. tit. in 3. comp.* h *Vid. l. 2. ff. de cadav. punit. per Bart.* i *al. Laicorum.* k *Hæc verba sunt B. Aug. lib. De cura pro mort. agend. c. 2.* l *pretiosa.*

PArochiano tuo, qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violentâ manuum injectione in personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum violatione vel incestu fuit, dum ageret in extremis *a*, per Presbyterum suum juxta formam Ecclesiæ absolutus, non debent cœmeterium & alia Ecclesiæ suffragia denegari : Sed ejus hæredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsis, ut pro eodem satisfaciant, censurâ sunt Ecclesiasticâ compellendi.

DE PAROCHIIS, ET ALIENIS PAROCHIANIS.

TITULUS XXIX.

CAP. I.

¶ Inter Episcopum substitutum Episcopo hæretico, & ipsum Episcopum hæreticum reversum, & ex dispensatione receptum, dividitur Episcopatus, modo hic expresso.

Ex Concilio Africano. *b (an. 402.)*

SI Episcopus *c* ex Donatistis ad catholicam unitatem est conversus, æqualiter inter se dividant eas, quæ sic inventæ fuerint, ubi ambæ partes fuerint : id est, ut alia loca ad illum, alia ad alium pertineant, ita ut ille dividat, qui amplius temporis in Episcopatu habet, & minor eligat. Quod si forte unus fuerit locus, ad eum pertineat, quem plebs elegerit. Sed si antiqui catholici suum voluerint, & illi suum, qui ex Donatistis converti sunt, plurimorum voluntas paucioribus præferatur *d*. Si autem partes æquales sunt, majoris temporis Episcopo deputetur *e*. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerint *f*, ut non possint æqualiter dividi, velut si in impari numero fuerint, distributis locis, qui parem habent numerum, quicunque locus remanserit, hoc in eo fervetur, quod dictum est, cum de uno loco superius tractetur.

CAP. II.

¶ Presbyteri parochiales Dominicis diebus & festivis parochianos alienos ad Missam admittere non debent, si ex contemptu ad eorum Ecclesiam accedunt.

Ex Concilio Naneten. *g (in Gallia.)*

UT Dominicis vel *h* festivis diebus Presbyteri, antequam Missam celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi velit Missam audire : quem si invenerint, statim ab Ecclesia abjiciant.

CAP. III.

¶ Episcopus parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, nec cum aliter judicare.

Hadrianus Papa. *i (an. 780. Roma.)*

NUllus Episcopus alterius parochianum judicare præsumat : *[& infra.]* ¶ Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare potest.

CAP. IV.

¶ Fines parochiarum, de quibus constat, vel finibus cohærentia, præscribi non possunt.

Urbanus III. *(an. 1186. Romæ.)*

SUper eo verò *k*, quod apud vos intelleximus dubitatum, an quod de finibus, & *l* his, quæ finibus cohærent, non præscribendis, statutum per canones esse dignoscitur, sit in parochiarum limitibus *a*, sicut in provincialibus, admittendum : Respondemus, quòd benè videtur in utroque servandum, si fines legitimâ probatione, vel aliàs indubitatâ fide constitit Ecclesiasticâ ordinatione statutos.

CAP. V.

¶ Si parochianus seu diœcesanus domicilium transferat, permus Prælatus in eo jura Episcopalia, seu diœcesana, sibi non vendicat : decimæ tamen prædiales illius parochiæ sibi debentur, nisi alteri debeantur ex consuetudine.

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

SIgnificavit *c* nobis Aconen. *d* Episcopus, quòd cùm post recuperationem Aconen. civitatis, ad habitandum in ea se quamplurimi contulissent, qui ante generalem occupationem terræ sanctæ in aliis civitatibus regni Hierosolymitani elegerant mansionem : *[1 & infrà.]* ¶ Fraternitati tuæ *e* mandamus, quatenus prædictorum locorum Prælatos, ut sibi nullam in prædictos Aconen. habitatores jurisdictionem usurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant, districtione, quâ convenit, compellatis : ita quòd si de agris in eorum parochia constitutis fructus percipiunt, & in ultramarinis partibus ratione prædiorum decimæ persolvuntur, deinceps eis ipsas cum integritate persolvant : dicto verò Aconen. tanquam diœcesano suo cogantur de cæteris respondere.

[1 *Et in ea residentiam fecerunt aliquantum, & adhuc etiam residunt in eadem, Prælati prædictarum civitatum eos ad solvenda sibi jura Ecclesiastica compellunt. Quia verò transgredi terminos à patribus constitutos, aut falcem mittere in messem alienam non oportet,*]

DE DECIMIS, *f* PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

TITULUS XXX.

CAP. I.

¶ Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.

Hieronymus *super Ezechielem.* g *(an. 390. in Judæam.)*

DEcimam partem omnium frugum Leviticæ tribui populus ex lege debebat. Rursus ex ipsis decimis Levitæ, hoc est, inferiorum ministrorum gradus, decimas dabant Sacerdotibus. Erant quoque & *h* aliæ decimæ, quas unusquisque de populo Israel in suis horreis separabat, ut comederet eas, cum iret in templum in urbe Hierusalem, & in vestibulo templi Sacerdotes & Levitas ad convivium invitaret. Erant autem & aliæ, quas pauperibus recondebant. At vero primitiæ, quas de frugibus offerebant, non erant speciali nomine distinctæ, sed offerentium arbitrio derelictæ. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inolitam, quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant Sacerdotibus : qui minimum, sexagesimam : inter quadragesimam & sexagesimam licebat, quodcunque voluissent, offerre. Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, hic *i* specialiter definitur propter Sacerdotum avaritiam, ne amplius à populo exigant in primitiis offerendis.

CAP. II.

¶ Non potest congruè summari, propter varietatem lectionum.

Paschalis II. *(an. 1110.)*

NOvum *k* genus exactionis est, ut Clerici à Cleticis decimas exigant, cùm nusquam in lege Domini hoc legamus : non enim Levitæ à Levitis decimas accepisse leguntur. Illi profectò Clerici, qui à Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent.

CAP. III.

¶ Compositio super decimis non tollitur per privilegium sequens, si de illa mentionem non facit.

Hadrianus *Vigoren. & Herforden. Episcopis.*
(an. 1156.)

EX multiplici *a* conquestione V. Presbyteri accepimus, quòd cùm inter Abbatem de Brudeja, de consensu totius Conventûs, & prædictum Presbyterum talis intercesserit *b* conventio, scripto Monachorum authentico roborata, quòd Monachi dicto Presbytero & Ecclesiæ suæ de blado, & universis leguminibus, quamdiu viveret, decimas persolverent, exceptis minutis decimis, quas idem Presbyter quietas clamavit : idem Abbas à nobis privilegium obtinuit, ut de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, nulli decimas solvere teneruntur : [1 & ſ.] ¶ Unde quia non fuit nostræ intentionis privilegium nostrum conventioni derogare prædictæ : mandamus, quatenus Abbatem & Monachos, ut eandem conventionem (non obstante dicto privilegio, nisi de ipsa contineatur in eo) inviolabiliter teneant & observent, vel exinde secum pacificè conveniant, appell. postpositâ compellatis.

[1 *Quæ si quidem reversæ ad propria tantam apud H. Regem illustrem Anglia gratiam & favorem invenit, quòd totam terram Rex ipsius villæ, in qua Ecclesia prafati Presbyteri sita est, monasterio ipsius in perpetuam eleemosynam contulit : quo facto prad. Abbas universis colonis illius villa expulsis, totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis sumptibus, Ecclesiæ debitos redditus subtraxit.*]

CAP. IV.

¶ Monachi tenentur solvere decimas prædiales, de prædiis noviter cultis, de quibus decimæ prius solvebantur.

Idem *Thomæ Cantuarien.* c *Archiepiscopo. (an. 1157.)*

COmmissum est nobis : [1 & infrà.] ¶ Pervenit *d* ad nos, quòd Monachi de Bosse, Ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cujus parœcia commorantur, decimas ex integro non persolvunt. Eapropter mandamus, quatenus eos, ut decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, præfatæ Ecclesiæ cum ea integritate persolvant, quâ priusquam in eadem parœcia morarentur, solebant persolvi, compellas. Et sicut etiam de pascuis olim decimæ persolvebantur, ita nunc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis, decimas volumus absque diminutione persolvi.

[1 *A Deo dispensationis officium admonet, & exhortatur multipliciter, ut universis Christi fidelibus & Ecclesiis debeamus utiliter providere, atque integra jura sua nos oportet atque illibata conservare.*]

CAP. V.

¶ Per excommunicationem compellitur quis ad solvendas decimas de nocendinis, & aliis hic contentis, & cap. seq. hoc dicit cum seq.

Alexander III. *Cantuarien. Archiep. & ejus Suffraganeis. (an. 1170.)*

PErvenit *e* ad nos : [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus parœcianos vestros monere curetis, & si opus fuerit, sub excommunicationis districtione compellere, ut de proventibus molendinorum *f*, piscariarum, fœno, & lana, decimas Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvant.

a *Quis dicatur constitutus in extremis, vid. in leg. 3. cum l. seq. ff. de don. caus. mort. Bart in l. 1. C. de sacrosan. Eccl.* b *c. 85. in Conc. Lat.* c *C. 1. eod tit. in 1. comp.* d *Vid. l. & suum hæredem. 6. fin. cum l. sequent. ff. de pactis.* e *deputentur.* f *fuerunt.* g *Vanoten. al. Naveten. sed legendum Naneten. estque hoc decretum ibi c. 1. non c. 429. ut refert Bur. l. 2. decr. c. 2. nec cap. 19. ut refert Ivo p. 2. c. 122.* h *c. 2. eod. tit. in 1. compil.* i *Bur. l. 2. decr. c. 29. Ivo p. 6. c. 140. & c 3. eod. tit. in 1. compil.* k *post Conc. Lat. sub Alex. III. c. ult. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.* l *vel.*

a *Laminibus.* b *Clemens.* c *Cap. un. eod. tit. in 2. compil.* d *Aneon.* e *al. vestra.* f *De materia hujus tituli vid. Thom. 22. q. 86. & 87.* g *C. 45 & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* h *Hæc addit, &, deest.* i *al. hoc.* k *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 13. c. 16. & c. 17. eod. tit. in 1. comp.*

[1 *Quòd cùm parochiani vestri decimas bonorum suorum consueverint Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvere : nunc tam laudabili consuetudine prætermissa, quidam ex eis de lana, & de forno, & de proventibus molendinarum & piscariarum ipsi Ecclesiis subtrahere non verentur. Quoniam igitur institutionis divinæ manifestiis obviant, qui decimas ipsas Ecclesiis non persolvunt. f. v. per Ap. f. p.*]

CAP. VI.

¶ Statutum est cum præcedenti, & declaratur, ut in præcedenti dictum est.

Idem *Vintonien.* a *Episcopo. (an. 1170.)*

NUncios *b*: [1 & ſ.] ¶ Mandamus, quatenus parœcianos tuos de apibus, & de omni fructu decimas persolvere Ecclesiasticâ districtione compellas.

[1 *Et literas tuas f. eâ quâ decuit benignitate recepimus, & petitiones tuas, quoad licuit, curavimus exaudire, sicut illius personæ, quam purâ in Domino & ferventi charitate diligimus : & cujus commodis & profectibus intendere volumus diligenter. Cùm igitur ad officium tuum spectent ea, in quibus nostri præcepti desideres nostrâ auct. muniri, tanto in his debuisti facilius exaudiri, quanto ipsum eorum specialiùs salutem respiciunt, de quibus in extremo judicio reddituros es rationem. Inde est, quod f. t. per Apost. sed. prad.*]

CAP. VII.

¶ Decima fructuum statim cùm collecti sunt, solvi debet, non deductis expensis.

Idem *Exonien. Episcopo. (an. 1170.)*

CUm decimæ *c* de Hortona, de frugibus (IX. partibus sibi retentis) decimam Ecclesiæ, cujus parochiani sunt, sine diminutione solvere teneantur : & antequam id faciant, servientibus & mercenariis suis de frugibus non decimatis debita totius anni pro servitio suo impendant, tunc demum de residuo decimam persolventes : Mandamus, quatenus eos cogatis, ut decimam statim *d* fructibus collectis persolvant, atque de subtractis & retentis dignam satisfactionem exhibere procurent.

CAP. VIII.

¶ Privilegiati super decimis non solvendis, de iis prædiis, quæ ab aliis conducunt, decimam solvere tenentur.

Idem *Monachis de Neuclan.* e *(an. 1180. Romæ.)*

DIlecti *f* filii Abbas & fratres sanctæ Crucis, suâ nobis conquestione monstrârunt, quòd prædia, unde decimas, & in magna parte sustentationem consueverunt habere, à plerisque Laicis conduxistis, & recepistis ad firmam. Unde quoniam iidem fratres ex hoc gravantur enormiter, nec fuit intentionis nostræ, aut antecessorum nostrorum, ut de possessionibus, quas conduxistis *g*, decimas non solvatis : mandamus, quatenus de prædiis, quæ conduxistis *h* in parochiis suis, de quibus consueverunt decimas percipere, plenariè solvatis eisdem, vel cum ipsis amicabiliter componatis.

CAP. IX.

¶ Revocatur privilegium, si ex postfacto incipit enormiter nocivum esse.

Idem *Abbati & fratribus Dolon.* i
(an. 1180.)

SUggestum *k* est ex parte vestra, quòd Abbas & fratres monasterii de Ursin. decimas à vobis auferre conantur : [& ſ.] ¶ Discr. v mandamus, quatenus cum prædicto Abbate & fratribus super ipsis decimis componatis : nam quando Rom. Ecclesia ordini vestro privilegio de decimis dederat, ita erant ratæ Abbatiæ vestri ordinis, quòd exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri : sed nunc in tantum augmentatæ sunt, ac possessionibus

a *Vivorsens. ac. Vuintonien.* b *C. 18. eod. tit. in 1 compil. & post Conc. p. 4. c. 3.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp.* d *de fructibus.* e *Nembio. al. Norvolo. Nevelo. al. Nevolesia.* f *C. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 13. c. 2.* g *conducitu.* h *quæ à laicis, &c.* i *Dolen.* k *C. 9. eod. tit. in 1 compilat. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 13. c. 4.*

ditatæ, quod multi viri Ecclesiastici de vobis apud nos querelam *a* sæpè proponunt.

CAP. X.

¶ Cistercienses, Templarii, & Hospitalarii decimam prædiorum suorum, quæ propriis manibus aut sumptibus excolunt, solvere non tenentur: alii verò religiosi non solvunt decimas de hortis & nutrimentis animalium, nec de novalibus quæ propriis manibus ac sumptibus excolunt.

Idem *Terraconensi* b *Archiepiscopo. (an. 1176. in Hispaniam.)*

EX parte *c* tua ad nos noveris pervenisse, quòd albi Monachi & nigri, & quidam alii *d* religiosi, Ecclesias tuæ jurisdictionis redituas decimarum, occasione privilegiorum, quæ sibi Romana indulsit Ecclesia, spoliare præsumunt. Sanè nolumus te latere, quòd prædecessores nostri ferè omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserant *e*. Sed prædecessor noster Hadrianus solis fratribus Cisterciensis ordinis, & Templatiis, & Hospitalariis, decimas laborum suorum, quos propriis manibus vel sumptibus colunt, indulsit: cæteris verò, ut de novalibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persolvant: quem sumus super his imitati. Quare ii, quibus hoc indultum est, hâc occasione decimas de aliis rebus Ecclesiæ suæ non possunt subtrahere, vel sibi aliquid ulteriùs vendicare.

CAP. XI.

¶ Privilegium super decimis laborum non extenditur ad terras, quæ alius traduntur excolendæ.

Idem *(an. eod.)*

LIcèt *f* de benignitate sed. Apost. sit vobis indultum, ut de laboribus, quos propriis manibus vel sumptibus colitis, nemini decimas solvere teneamini: propter hoc tamen non est licitum vobis decimas de terris vestris subtrahere, quas aliis traditis excolendas.

CAP. XII.

¶ Privilegium super decimis laborum, etiam ea, quæ non sunt novalia, comprehendit.

Idem.

AD audientiam *g* nostram: [1 *& infrà.*] ¶ Illud privilegii capitulum pravâ quidam interpretatione pervertentes, quo Cisterciensibus indulgetur, ne de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigat: asserunt, quod pro laboribus novalia intelligi debent: [2 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri: nam si intelligeremus tantummodo de novalibus, ubi ponimus *h* de laboribus, de novalibus poneremus. *i*

[1 *Noveru perveniſſe, quòd cùm quidam vestrum à dil. filiis nostris, fratribus Cistercien. ordinis de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas exigere & extorquere conantur.*]

[2 *Verum quoniam fratres præscripti ordinis de benignitate Apost. fovere debemus & volumus, & ne ullus contra eos materiam habeat malignandi, vel eos contra justitiam molestandi quamlibet, attentius providere volentes, s. v.*]

CAP. XIII.

¶ Decima novalium debentur Ecclesiæ, in cujus parochia surgunt: si verò non sunt in certa parochia, debentur diœcesano, qui potest sibi retinere, vel alteri Ecclesiæ concedere.

Idem *Brixien Episcopo. (an. 1170.)*

QUoniam *k* à nobis solicitudo tua requisivit, quid de decimis novalium tuæ diœcesis tibi sit statuendum: Respondemus, ut si terræ, quæ arabiles sunt, intra certam alicujus Ecclesiæ parochiam fuerint, decimas earum (tuâ parte retentâ) eidem Ecclesiæ facias assignari. Alioquin ipsa secundùm discretionem à Deo tibi datam, alii *a* Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.

CAP. XIV.

¶ Decimæ possunt exigi.

Idem *Remen. Archiepisc.* b *(an. 1180.)*

PArochianos: [1 *& infrà.*] ¶ Cùm decimæ non ab hominibus, sed ab ipso Domino sint institutæ, quasi debitum exigi possunt.

[1 *Vero tuas ad solvendas decimas Ecclesiis, quibus eas debent, Ecclesiasticâ debes severitate compellere.*]

CAP. XV.

¶ Decimæ Laico jure hæreditario concedi non possunt.

Idem *Ambianen. c Episcopo. (an. 1170.)*

AD hæc *d* donationem decimæ, quam Abbas sancti S. de Monstrali cuidam Laico concessit per successionem tenendam: (Quoniam sanctuarium de jure hæreditario possideri non debet) viribus carere decernas: & Laicum (nisi decimam ipsam ipsi Ecclesiæ libere resignaverit) vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. XVI.

¶ Judæi cogantur prædiales decimas solvere, aut prædia dimittere.

Idem *Marsilien. c Episcopo. (an. 1170.)*

DE terris, quas Judæi colunt, tuæ *f* prudentiæ respondemus, ut eos ad decimas persolvendas *g*, vel possessiones penitùs renunciandas, cum omni districtione compellas, ne forte occasione illâ Ecclesiæ valeant suo jure fraudari.

CAP. XVII.

¶ Decimæ vel oblationes Ecclesiæ Laicis concedi non possunt, & Prælatus contrà facientes est puniendus.

Idem. *(an. eod.)*

QUamvis *h* sit *i* grave nimis, & divini dignum animadversione judicii habeatur, quòd Laici quidam, quod Sacerdotum est, & in Ecclesiasticis rebus usurpant: majorem tamen incurrunt formidinem, quod fomitem sui erroris dicuntur in ipso Clero aliquoties invenire, dum quidam Prælatorum Ecclesiæ decimas & Ecclesias disponere eis indulgent, & eos in devia mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant revocandi: [1 *& 3.*] ¶ Statuimus, ut si quis alicui Laico in seculo remanenti, Ecclesiam, decimam, oblationemque concesserit, à statu suo, sicut arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, dolore suæ jaceat ruinæ prostratus.

[1 *De quibus dicit Dominus per Prophetam: Populi mei peccata comedunt, & ad iniquitatem provocant. Unde*]

CAP. XVIII.

¶ Statur consuetudini, an colonus solvat decimam Ecclesiæ, in cujus parochia sita sunt prædia, an Ecclesiæ, ubi audit divina, & percipit Ecclesiastica sacramenta?

Idem.

CUm sint *k* homines in parochia unius Ecclesiæ (sicut asseris) qui terras in alia parochia excolunt: tua discr. nos consuluit, cui Ecclesiæ de terris illis decimas solvere debeant: [1 *& 3.*] ¶ Sanè non est nobis facile super hoc certum *l* dare responsum: cùm auctoritates sanctorum Patrum etiam sint diversæ. Et ideo in hujusmodi dubitatione ad consuetudinem duximus recurrendum *a*, & attendendum etiam, si illæ Ecclesiæ in uno sint vel in diversis Episcopatibus constitutæ: quia difficile nimis videtur, ut una Ecclesia in Episcopatu alterius recipiat decimas: cùm ex hoc Episcopatuum fines confundi non immeritò viderentur.

[1 *An illi, in quâ divina audiunt, & alia Ecclesiastica percipiunt sacramenta.*]

CAP. XIX.

¶ Non potest Laicus transferre decimam in alium Laicum, etiamsi cum titulo illam possideat. h. d. cum gloss.

Ex Concilio Lateranen. *(an. 1179.)*

PRohibemus *b*, ne Laici decimam cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laicos possint aliquo modo transferre. Si quis verò receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christianâ sepulturâ privetur.

CAP. XX.

¶ Decima personalis debetur Ecclesiæ, ubi quis percipit sacramenta, licet alibi lucrum contigerit. In prædiali verò statur consuetudini, si in aliena parochiâ colonus prædium colat.

Lucius III. Strigonensi Archiepiscopo. *(an. 1181. in Hungariam.)*

AD Apostolicæ *c* sedis regimen: [1 *& 3.*] ¶ Intelleximus, quòd quædam consuetudo in Hungaria inolevit, ut multitudo populi plerunque de parochia unius Episcopi in diœcesim alterius transferatur: in qua licèt per multa tempora moram traxerit, uterque tamen Episcopotum, tam is, cujus parochiam reliquerunt, quàm is, cujus parochiani sunt facti, decimationem requirit: Ideoque tua nos duxit Fraternitas consulendos, cui potiùs decimæ sint reddendæ. Noveris igitur, quòd æquum est, ut illi Ecclesiæ decimæ personales reddantur ab eis, in qua Ecclesiastica percipiunt sacramenta. Decimas verò messium *d* vel fructuum arborum, si coluerint in alia parochiâ, quàm in ea in qua habitant (quoniam à diversa consuetudo tenetur) tu eligas in hoc casu, quòd per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum.

[1 *Licèt immeriti dignatione divinâ vocati, omnibus sumus Ecclesiæ filiis debitores, & proscientiæ nostræ modulo respondere cogamur consultationibus singulorum.*]

CAP. XXI.

¶ De omni fructu prædii solvenda sunt decima.

Clemens III. *e (an. 1190.)*

EX parte *f* Canonicorum Ecclesiæ tuæ nobis est querela proposita, quòd quidam agricultores, cùm simul vel diversis temporibus anni, in eodem horto vel agro diversa semina sparserint, non nisi de unius illorum seminum fructibus decimas illi persolvunt: [1 *& infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus si noveris rem taliter se habere, agricultores illos, ut de omnibus prædiorum *g* fructibus decimas absque diminutione persolvant, Ecclesiasticâ censurâ compellas.

[1 *Qui etiam decimas de agrorum proventibus non curant exsolvere, nisi quibusdam deductu expensis, quas faciunt pro illis ad aream, vel ad horrea deportandis. Quia igitur per hæc Canonis ipsis & Ecclesiæ Dei non modica irrogatur injuria, cùm Levitæ absque expensis deductu decimas sit injunctum expendi.*]

CAP. XXII.

¶ Decimæ prædiales solvendæ sunt, expensis non deductis.

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

NOn est *h* in potestate hominum, cùm plantant arbores, vel aliqua semina terræ mandant: [1 *& 3.*]

Reverâ sicut sancti Patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipsa etiam militiâ, de venatione, & de omnibus bonis, decimæ sunt ministris Ecclesiæ tribuendæ, ita ut qui de his eas solvere neglexerint, Ecclesiasticâ districtione debeant percelli: [2 *& 3.*] ¶ Volumus ergo & districtè præcipimus, quatenus antequam ullas *a* deducatis de bonis prædictis expensas, decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum integritate debitâ persolvatis.

[1 *Quid ex fatto vel plantatio sit reddatura. Cùm juxta verbum Apostoli ad literam exponendam, neque qui rigat, sed Deus qui tribuit incrementum. Audivimus autem, quòd quidam vestrum de vineis, olivetis, cæmetis & frugibus, non nisi primò deductis expensis seminum, laboris vel agriculturæ decimas curant Ecclesiis exhibere.*]

[2 *Præterea si quis omnino Domino decimas non dederit, quæ sunt tributa agentium animarum, & ex debito requiruntur ad decimam partem, ut decet Augustinus, removeri meretur.*]

CAP. XXIII.

¶ De reditibus molendini ad ventum, solvenda sunt decima.

Idem.

EX transmissa *b* querela Rectoris Ecclesiæ de N. intelleximus: [1 *& infrà.*] ¶ Quia fidelis homo de omnibus, quæ licitè potest acquirere, decimas erogare tenetur: Mandamus, quatenus H. militem ad solutionem decimarum de his, quæ de molendino ad ventum proveniunt, fine diminutione aliqua compellatis.

[1 *Quòd cùm M. miles molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochiæ, de cujus terra proventibus decimas solebat Ecclesia percipere, memoratæ construxit, de ipsius proventibus vel obventionibus decimas ei solvere contradicens, in salutis suæ periculum detinere non veretur. Unde*]

CAP. XXIV.

¶ Locator vel conductor possessionum tenentur ad decimas, nisi se immunes ostendant.

Innocentius III. *Pistorien. Episc. (an. 1210.)*

A NObis *c* tua fraternitas requisivit: [1 *& infrà.*] Cùm igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus: Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd à dantibus & recipientibus possessiones ad firmam, de fructibus quos percipiunt, decimæ sunt solvendæ: Nisi ab eis ostendatur, quare ab hujusmodi sint immunes.

[1 *Utrum ab illis decimas exigere debeas, qui possessiones dant vel recipiunt ad firmam, cùm alii se conentur per alios excusare, quò minùs cogantur ad decimas persolvendas.*]

CAP. XXV.

¶ Imperialis concessio sub quacunque forma à solutione decimarum eximere non potest.

Idem *Vercellen. Episcopo. (an. 1210.)*

1. TUa *d*: [*& infrà.*] ¶ Porrò cum Laicis nulla sit de spiritualibus *e* concedendi, vel disponendi facultas, Imperialis concessio quantumcunq; generaliter fiat, neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ divinâ constitutione debentur.

¶ *Decima novalium non pertinent ad Laicum, qui decimas habet in feudum.* h. d.

---

a *Quærimoniam.* b *Turonen. al. Terracon.* c *c.10. eod. tit. in 1.comp.* d *Alii viri religiosi.* e *concesserunt.* f *cap 11. eod. tit. in 1.comp.* g *cap.13.eod.tit.in 1.comp.* h *posuimus.* i *Vid. l. ab hostib. §. sed quod simpliciter. ff. ex quibus caus. mai. & l.3. ff. de offic. præsid.* k *c.25. eod.tit. in 1.comp.*

a *Aliis Ecclesiis.* b *Post Conc. p.26. c.21. deest hæc inscriptio.c.26.eod.tit in 1.comp.* c *Abienens.al. Ambiens.* d *c.27. eod. tit. in 1.comp.* e *Massilien.* f *c.28. eod.tit. in 1.compil.* g *Vid. l. imperator. ff. de publ. cum not per Bald. & l.competit. C.de præscr. XXX. vel XL annor.* h *c.2. eod.tit. in 2.comp.* i *Verbum,* sit, *deest in aliquot antiq.* k *c.3. eod.tit.in 2.comp.* l *Certum responsum tibi dare.*

a *Dictus,* ullas, *deest in omnibus antiquis codicibus.* b *C.7. eod.tit.in 2.compilat. vid. Conc.Trid. Sess.25. de reform.cap.2.& Conc. Matisc.II.c.5. & B. Thom.2.2.q.87. art.2.* c *C.1. eod. tit. in 3. comp. de materia textus & gloss. vid. Covarruv l.1.var. res.c.17. & Guid.Pap.dec.266 & 284. Adde Sylvestr. in summ. verb.decima. §.5.* d *C.4. eod. tit. in 3. comp. vid. Host. & Oldrad. consil.109.* e *al. de spiritualib. rebus.*

Nec occasione a decimationis antiquæ (licèt in feudum decimæ sint concessæ) sunt decimæ novalium usurpandæ, cùm in talibus non sit extendenda licentia, sed potiùs b restringenda.

CAP. XXVI.

¶ Sine deductione seminis & sumptuum debent dominus & colonus decimam solvere, & non cui voluerint Ecclesia vel pauperibus, sed Ecclesia cui debentur: nec ab hoc excusantur propter malitiam Clericorum.

Idem *eidem. (an. 1210. Romæ in Pedemontium.)*

II. TUa nobis Fraternitas intimavit c, quòd quidam Laici decimas d Ecclesiis & Clericis tuis, perversis machinationibus subtrahere moliuntur. Quidam enim ex eis semen & sumptus, qui fiunt in agricultura, dicunt primitùs deducendos, & de residuo impendendam decimam asseverant. Alii verò de portione fructuum, quam à colonis accipiunt, partem decimæ separantes, eam capellis suis aut aliis Clericis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in usus alios pro sua voluntate convertunt. Nonnulli etiam vitam Clericorum tanquam abominabilem detestantes, decimas eis ob hoc subtrahere non verentur: [1 & 3.] ¶ Verùm si ad Deum (à quo cuncta bona procedunt) assertores hujusmodi debitum respectum haberent, jus Ecclesiasticum diminuere non contenderent, nec decimas (quæ tributa sunt egentium animarum) præsumerent detinere. Cùm enim Deus, * cujus est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo, deterioris conditionis esse non debeat, quam dominus temporalis, cujus statutum de terris, quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis sumptibus aut semine separato, necessariò cum integritate persolvitur: nimis profectò videtur iniquum, si decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit, suas esse decimas & primitias asseverans, occasione præmissâ, vel excogitatâ magis fraude diminui valeant, cùm Deo debita sit solutio decimarum, in tantum, ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere e noluerint, Ecclesiasticâ sunt f districtione g cogendi. Et cùm de cunctis omnino proventibus decimæ sint reddendæ, sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet ratione culturæ: sic & dominus de portione, quam percipit ratione terræ, decimam reddere sine diminutione tenetur. Prætextu vero nequitiæ Clericorum, nequeunt eas (nisi quibus ex mandato divino debentur) pro suo arbitrio erogare: cùm nulli sit licitum aliena cuiquam concedere prætet Domini voluntatem: [2 & 3.] ¶ Quoniam igitur pati nolumus, ut Ecclesiarum & Clericorum jura præsumptione quâlibet minuantur: mandamus, quatenus omnes qui ratione personarum, aut etiam prædiorum decimas Ecclesiis & Clericis tuæ diœcesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione h remotâ compellas.

[1 *Quidam insuper asserentes se possessiones, & omnia jura sua cum omni honore atque districtu per imperialem concessionem adeptos, decimas sub hujus generalitate detinere præsumunt: occasione præterea veteris decimationis, quam asserunt sibi concessam, aliqui decimas novalium sibi non metuunt usurpare.*]

[2 *Quanquam per felicitudinem pastoralis officii sunt à sua nequitia coercendi, & cum de cunctis omnino proventibus decimæ sint reddendæ: sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet de ratione culturæ, sic & dominus de portione, quam percipit de ratione terræ, decimam reddere sine diminutione tenetur.*]

a *Vid. decis. Capell. Tolos. 440.* b *vid. l. cùm quidam. cum vulgat. ff. de liber. & posthum.* c *c. 2. eod. tit. in 3. comp.* d *In recent. impressu. decimas Ecclesiæ à Clericis tuis, &c. sed not ex antiq. exemplar. Greg. reposuimus, ut est impressum, quam lectionem agnovit Hostiens.* * *Psal. 23.* e *solvere.* f *sint.* g *vid. Conc. Trid. Sess. 25. de reform. c. 12. adde Conc. Matisc. 2. c. 5. & Synodum Tusanensem. 9. in sacris.* h *vid. hic Henricum Boich.*

CAP. XXVII.

¶ Privilegium super decimis non solvendis Ecclesiastica personæ concessum novalia comprehendit. h. d. secundùm intellectum, qui placet Panorm.

Idem *Abbati sanctæ a Columbæ Senonen. (an. 1210.)*

EX parte b tua: [1 & 3.] ¶ Cùm igitur tibi, quod majus est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terræ parochiarum tuarum cum integritate percipias, de novalibus eas exigere sàtis potes: quia ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur.

[1 *Fuit hoc propositum coram nobis, quòd cùm tibi de laboribus terra parochiarum tuarum Ecclesiis, sicut asseris, sit indultum decimas cum integritate percipere, dignaremur misericorditer indulgere, ut de terris, quæ infra parochias tuas noviter rediguntur ad culturam, de indulgentia nostra exigendi decimas facultatem habere.*]

CAP. XXVIII.

¶ Negotiator de lucro decimam solvit deductis expensis, quas facit de pecunia decimata: expensa verò, quæ sunt pro habendis fructibus non deducuntur, & de fructibus solvitur decima, etiam non deductis expensis factis pro re restauranda.

Idem *Helien. Episcopo. (an. 1210.)*

PAstoralis c officii: [1 & 3.] ¶ Explicari postulasti, utrum quis possit de molendinis & piscariis necessarias expensas deducere, priusquam solvat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum: Ad quod respondemus, quòd licèt circa res acquisitas, vel factas de pecunia decimata, cùm ipsæ venduntur, credamus deducendas expensas, & de residuo, quasi de lucro decimas persolvendas, ut si vendatur domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, aut quælibet merces: Expensas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas, etiamsi fuerint decimatæ: quoniam salvâ decimâ, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipsas expensas. Fructus autem ipsos d alienari posse non credimus, nisi cum onere decimarum. Nec pro restaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decimæ persolvuntur, credimus deducendas expensas, de proventibus decimandis: quia penès dominum res permanent restauratæ: ut si pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis depereat, vel totus clibanus destruatur.

CAP. XXIX.

¶ Qui præscribit decimam in aliena parochia, si ibi insurgunt novalia, ipsorum decimas non habebit.

Idem.

CUm e contingat interdum in tua diœcesi: [1 & 3.] ¶ Cùm in quibusdam parochiis ad quasdam Ecclesias vel personas Ecclesiasticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eisdem, quæris à nobis, ad quam hujusmodi novalium decima incipiat pertinere? Und inquisit. t.t. respond. quòd cum perceptio decimarum ad parochiales Ecclesias de jure communi pertineat, decimæ novalium, quæ fiunt in parochiis earundem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur, nisi ab his, qui alias percipiunt f decimas, rationabilis causa ostendatur g, per quam appareat, novalium ad eos decimas pertinere.

a *Sanctæ Columbanæ. al. Sancti Columbani.* b *C. 3. eod. tit. in 3. comp. & faciunt tradita per Jason l. 1. ff. de transact.* c *C. 4. eod. tit. in 3. comp. vid. Turrecr. in c. revertimini. 6. q. 1.* d *idem. c. 1. eod. tit. in 4. comp. vid. Covarr l. 1. var. resol. c. 17. circa fin.* e *arripiunt.* g *vid. l. non omnium. per Bart. ff. de legibus.*

[1 *Præterea requisisti, cùm aliqua prædia, de quibus Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis decima solvebantur, ad fratres Cistercienses dimissi donationis vel emptionis, vel alio titulo devoluntur, an iidem fratres de talibus prædiis ipsis Ecclesiis vel personis decimas solvere teneantur. Super quo tale damus responsum, quòd cùm prædictis fratribus à Sed. Apost. sit indultum, ut laboribus suis, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas nullo prorsus absolvere teneantur, de prædiis taliter acquisitis Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis decimas solvere non teneantur, dummodo propriis manibus eorum aut sumptibus excolantur.*]

CAP. XXX.

¶ Decima omnium fructuum prædi debetur ei, qui decimas ibi præscripsit, sed aliud prædium præscripto non extenditur.

Idem Innoc. III. *Episcopo Beluacen. (an. 1210.)*

CUm in tua a diœcesi quædam monasteria & conventuales Ecclesiæ, in multis parochiis majores decimas percipiant & minutas, de quibusdam fructibus annuatim perceptis non fuerunt decimæ persolutæ: [1 & 3.] ¶ Respondemus, quod si fructus prædicti de illa terra proveniunt, de quâ monasteria vel conventuales Ecclesiæ, aliquos percipiebant ratione decimarum proventus: eis, proculdubio decimæ fructuum debentur eorum, cùm ipsis terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat una eademque Ecclesia b diverso jure censeri: alioquin parochialibus Ecclesiis evolvantur, ad quas de jure communi spectat c perceptio decimarum.

[1 *Quæsivisti per sed. Apost. educeri, utrum decimæ fructuum prædiorum ad parochiales Ecclesias, quæ nec minores recipiunt, nec minutas, an ad monasteria & illas conventuales, qua decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere.*]

a *C. 2. eod. tit. in 4. comp. An minutæ decimæ necessariò solvi debeant, vid. B. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 3. arg.* b *al. ita: una eademq; ret, &c.* c *pertinet.* d *Vesprimien. al. Vesprimien. var. resf. c. 17.* f *In omnibus manuscr. ita: quæ per rusticos in Vesprimiensi diœcesi excoluntur.* g *Chirophal. al. Curge. al. Strogan. al. Cirogra.*

CAP. XXXI.

¶ Laici Ecclesias vel decimas donare non possunt, etsi amsi sunt Reges: nec ex eorum titulo præstatur causa præscribendi.

Idem *Vesprimien. d Episcopo. (an. 1210. in Hungariam.)*

DUdum e adversùs fratres Hierosolymitanos Hospitalis sancti Stephani, te proponente in nostrâ præsentia quæstionem, quod ipsi decimas de laboribus rusticorum suorum Vesprimien. Ecclesiæ debitas non permitterent tibi solvi: [1 & 3.] ¶ Comparentibus igitur te ac ipsis statuto termino coram nobis, G. Presbyterum Cardin. tibi & eis concessimus auditorem, coram quo decimas terrarum, quæ per rusticos f Hospitalis Vesprimien. diœc. excoluntur, & de Chirographa g, & de Novacularia Ecclesias, quæ per ipsos Hospitalarios detinentur, intentione tuâ de jure communi fundatâ, petisti. Prior autem Hospitalis in prædictis decimis & Ecclesiis præscriptionem allegans, proposuit se non teneri tibi super his respondere: quod cùm per auditorem ad nostram audientiam perveniset, mandavimus, quod idem Prior præscriptionis titulum, quem allegavit, probaret, qui B. Regis ac Reginæ Hungariæ privilegia exhibuit, qui Ecclesiam sancti Stephani, ad quam dictæ Ecclesiæ cum eisdem decimis pertinebant, in perpetuam eleemosynam hospitali donationis titulo concesserunt, confirmationis Clementis Papæ prædecessoris nostri scriptum exhibens, per quod probare volebat, concessionem prædictam plenum habere vigorem: [2 & 3.] ¶ Cæterum ex parte tua fuit propositum, quòd in decimis & Ecclesiis à Rege & Regina donatis, præscriptionem non poterat opponere pars adversa, quæ nec à donatione ipsorum initium habere poterat, nec à confirmatione præfata tantum effluxit temporis, quòd possit præscriptio confirmari, & sic donationis Regis & Reginæ allegatus titulus nullus erat, cùm sacrilegii crimen incurrat, qui Ecclesias vel Ecclesiasticum aliquid a de manu receperit b laicali: [3 & 3.] ¶ Nos igitur cùm donatores prædicti conferre non potuerint aliis, quæ ipsi de jure non poterant possidere, & per confirmationem prædicti Clementis super Ecclesia sancti S. hospitali cum decimis & aliis pertinentibus ad se c factam, etiamsi authenticum d appareret, juri episcopali nullatenus derogetur: sententialiter prohibemus, ne fratres hospitalis præsumant ultrèiùs impedire, quò minùs decimas percipias memoratas, & pacificè possideas in futurum.

[1 *Eos citavimus, præfigentes eis terminum Concilium generale, quo cum instrumenta & rationibus suis nostro se conspectui præsentarent, tibi respondere parati.*]

[2 *Et asserens nihilominus ipsam à fel. record. Lucio PP. prad. nost. postmodum confirmatam.*]

[3 *Unde si contingat Laicum in donatione Ecclesia talibus verbis uti, Do tibi Ecclesiam talem: nihil aliud concedere intelligitur, nisi jus patronatus tantum quod habet in ipsa, prout in constitutione à nobis edita continetur expressè. Contra confirmationem autem fuit hoc modo responsum, quòd confusè ipsa Ecclesia S. Stephani cum omnibus decimis & Ecclesiis, & aliis, quæ ad eandem pertinent, confirmetur, jus episcopale non tollitur, cùm de illo nil exprimatur ibidem, sed tantùm debita decimarum portio in parochia S. Stephani collatarum, secundum terra consuetudinem eisdem Hospitalaris reservetur. Præsertim cum petita decima à te in parochia S. Stephani non constitant, quod de plano constitit esse pars adversa. Contra verò fuit à parte altera replicatum, quòd cùm spatio XXX. annorum tacueris, juri tuo tacitè renunciâsse videris, sed hoc pars tua visa est repellere, allegando quòd XXX. annorum tacturnitas non in jure communi, sed in privilegiis noscatur obtinere: unde jure communi quod habet Episcopus in decimis vel Ecclesiis suæ diœces. non nisi XL. annorum tacturnitate privatur.*]

CAP. XXXII.

¶ Domini prædiorum cogi possunt, ut prædia dent colenda talibus, à quibus sine contradictione Ecclesia possit, decimas consequi. h. d. usque ad §. illæ.

Idem *in Concilio generali. e (an. 1216.)*

IN aliquibus regionibus f quædam permistæ sunt gentes, quæ secundùm suos ritus decimas de more non solvunt, quamvis censeantur nomine Christiano: his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes Ecclesias, majores inde reditus assequantur. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus, ut ipsi domini g talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, quod absque contradictione Ecclesiis decimas cum integritate persolvant, & ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur.

¶ Iste §. propter sui brevitatem non summatur.

Illæ quippe decimæ necessariò solvendæ sunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbatâ.

CAP. XXXIII.

¶ Priùs solvendæ sunt decimæ, quàm census seu tributa: & si priùs illa solvuntur, posteà decimari debent.

a *aliquod.* b *reciperet.* c *à se, in recentioribus, sed ad se habetur: id est, ad Ecclesiam S. Stephani.* d *authentica, in recentibus: sed in antiquis authenticum legitur.* e *Innoc. III. in Conc. gener. Lat. cap. 53.* f *C. 5. eod. tit. in 4. comp.* g *In Cod. Barb. ita: ut ipsi domini de cætero, talibus, &c.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Idem Innoc. III. *in eodem.* a *(an. 1216.)*

CUm non sit in homine, quid *b* semen ferenti respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli *c*: [*Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus:*] ipsum qui *d* de mortificato semine plurimum fructum affert, nimis avarè quidam in decimis defraudare nituntur, census & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitùs deducentes. Cùm autem in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali, sibi Dominus decimas reservaverit: nos & Ecclesiarum dispendiis & animarum periculis obviare volentes, statuimus, ut in prærogativam dominii generalis exactionem tributorum & censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos census, vel tributa indecimata pervenerint (quoniam res cum onere suo transit) ea per censuram Ecclesiast. decimare cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur.

CAP. XXXIV.

¶ *Cistercienses, Templarii & Hospitalarii de fructibus possessionum, quas acquisierunt post Concilium generale, de quo hic, decimas solvere tenentur, si de illis possessoribus prius solvebantur decimæ.*

Idem *in eodem (Concil. gener.)* e

NUper Abbates *f* Cistercien. ordinis in generali Concilio *g* congregati, ad commonitionem nostram providè statuerunt, ne de cætero fratres ipsius ordinis emant possessiones, de quibus decimæ debeantur Ecclesiis, nisi fortè pro monasteriis noviter fundandis. Et si tales possessiones eis fuerint piâ fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monasteriis de novo fundandis, committantur aliis excolendæ, à quibus Ecclesiis decimæ persolvantur. Ne occasione privilegiorum suorum Ecclesiæ ulteriùs prægraventur, decernimus, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etiamsi eas propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas persolvant Ecclesiis, quibus ratione prædiorum anteà solvebantur, nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. Et hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus privilegiis, extendi volumus & mandamus: ut Ecclesiarum Prælati promptiores & efficaciores existant ad exhibendum eis de suis malefactoribus justitiæ complementum, eorumque privilegia diligentiùs & perfectiùs studeant observare.

CAP. XXXV.

¶ *Breve est, & ideò non summatur.*

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

INterdicimus universis personis Ecclesiasticis, ut decimas detentas à Laicis ad alienas Ecclesias pertinentes, in pignus recipere ab eisdem Laicis non præsumant.

DE REGULARIBUS, *h* ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

TITULUS XXXI.

CAP. I.

¶ *Non potest quis ad religionem admitti nisi volens, & in ætate idoneus.*

Ex Concilio Maguntino.

NUllus tondeatur *i*, nisi in legitimâ ætate & spontaneâ voluntate.

a *C. 54. & c. 6. eod. tit. in 4. compil.* b *quod.* c *1. Corinth. 3.* d *Hanc periodum ex antiquis restituimus, ut est impressa: nam in vulgatis perperàm legebatur. Joan. 12* e *Cap. 55.* f *Cap. 7. eod. tit. in 4. comp.* g *Pro voce*, concilio, *quæ est in antiq. omnib. Cod. in antiqua comp. ponitur capitulo, quod non est ineptum: nam generales Monachorum conventus Capitula vulgò dicuntur.* h *de materia hujus tit. vid. Concil. Trident. Sess. 25. tit. de regularib.* i *vid. D. Thom. 2. 2. quæst. 189. art. 5. & Conc. Trid. infrà citatum.*

CAP. II.

¶ *Impubes monasterium ingressus, post annum à parentibus revocari non potest.* h. d. primò. *Pubes per vim ingressus, post annum exire, vel à parentibus revocari non potest.* h.d. secundò. Abbas Siculus.

Ex eodem.

SI quis *a* ante annos legitimos tonsuratus est sine consensu parentum suorum, si parentes ipsius intra annum non reclamaverint ad Principem, aut ad proprium Episcopum, vel ad missum dominicum, in clericatu permaneat. Si verò post legitimos annos, per vim *b* Clericus factus est, & nec ipse, nec parentes ejus intra annum ad memoratas personas reclamaverint, in clericatu permaneat, sicut is, de quo superiùs dictum est.

CAP III.

¶ *Clericus secularis utens habitu & nomine monachali, eligitur ut fiat Monachus, vel ab hoc desistat.*

Ex Concilio Toletano.

UT Clerici, qui se fingunt habitu & nomine Monachos, & non sunt, corrigantur: ut *c* veri Monachi sint, vel *d* veri Clerici.

CAP. IV.

¶ *Novitius, quæ sponte se ingerit actibus Professorum, per hoc censetur Professa.* h. d. & est casus multùm notabilis.

Ex Concilio Arelaten. *e*

VIdua si spontè velum conversationis, quamvis non sacrum sibi, imposuerit, & in Ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit sanctimoniæ habitum ulteriùs debet habere: Licèt sacramento firmare velit, eo tenore velamen sibi impositisse, ut deponere posset.

CAP. V.

¶ *Monachus temerè ad aliud monasterium transire, vel peculium habere non potest.*

Gregorius *Anthemio Subdiacono. (an. 600.)*

JOannes frater: [*& infrà*] ¶ Præsenti jussione *tibi* mandamus, ut ne quem Monachum de monasterio in monasterium temerè migrare liceat, nec eorum aliquem peculiare quicquam habere. Sed si hoc præsumpserit, monasterio, in quo ab initio conversatus est, sub Abbatis sui regula competenti coërctione reddatur.

CAP. VI.

¶ *Ubi est dura congregatio vel religio, requiritur in professis plena pubertas, scilicet tempus 18. annorum.* h. d. habito respectu ad mentem literæ. Et est textus singularis.

Ex registro Gregorii. *f (an. 600.)*

QUia in insulis dura est congregatio Monachorum, pueros in eorum monasteriis ante 18. annum suscipi prohibemus.

CAP. VII.

¶ *Si Cisterciensis sine licentia sui Abbatis ad aliud monasterium transit, ad proprium monasterium regredi cogitur.*

Alexander III. *Archiepiscopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, per Galliam* g *constitutis. (an. 1170.)*

NOn est vobis dubium: [*& infrà.*] ¶ Universitati vestræ mandamus, quatenus Monachos, vel Conversos Cisterciens. ordinis, post professionem sine licentia Abbatum suorum, per Episcopatus vestros recipi nullatenus permittatis. Et si qui ex eis, sine licentia Abbatum suorum, de monasterio exire præsumpserint, & commoniti celeriter non redierint, eos regredi compellatis.

a *Burch. l. 8. Decr. c. 3. Ivo p. 7. c. 26.* b *Vide Conc. Trid. Sess. 25. tit. de regul. c. 19.* c *aut.* d *aut.* e *al. Aurelian. sed habetur in Conc. Tribur. c. 25. refert Burch. l. 8. c. 36. Ivo p. 7. c. 53. & c. 6. eod. tit. in 1. comp. quib. locis aliis Concilio tribuitur, sed fortassis non rectè.* f *l. 1. epist. 48. ad Anthemium, ut refert Grat. 20. q. 1. c. quis autem. & c. 1. eod. tit. in 5. compilat.* g *in Gallia.*

[1 *Aut*

[1 *Aut incertum quomodo fratres religiosi Cistercien. ordinis eâ religione permaneant, & virtute, quòd ex institutione primum prædecessorum nostrorum hi, qui in eorum monasterio professionem faciunt, sine Abbatis sui licentia prohibentur de claustro discedere, & discedentes in aliis monasterio recipi. Inde est quòd nos tandem constitutionem, non solum amicam religioni, sed etiam consonam rationi solicitè conservare volentes.*]

CAP. VIII.

¶ *Professio facta ante XIV. annum non obligat: post XIV. verò si fit per susceptionem habitus Professorum, etiam non obligat, nisi detur perseverantia tradus.*

Idem *Magistro F. Civitaten.* a *Canonico. (an. 1170. in Hispaniam.)*

AD nostram noveris *b* audientiam pervenisse, quòd Eremitæ de Montefolio quosdam pueros seduxerunt, in tantum quòd quidam suasionibus eorum assensum præbentes, statim religionis habitum in ipsorum monasteriis susceperunt: quorum unus T. nomine statim pœnituit, quòd habitum induisset: [1 *& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus si constiterit, quòd præfatus T. ante consummationem XIV. anni susceptum habitum deposuerit, aut si post XIV. annum habitum ipsum sine probatione susceperit, & intra triduum deposuerit, eum ab impetitione prædictorum Eremitarum denuncies absolutum: & eam, quam, postquam exivit, juravit accipere in uxorem, liberè posse traducere, si alia c causa rationabilis non obsistat. *d*

[1 *Id quod fecerat, suis parentibus intimavit, qui ad locum ipsum mox à postpositâ accedentes, eum inde traxerunt, & cum non fletisset ibi nisi per unam noctem tantummodò, sicut accepimus, prædicti Eremitæ & quidam alii non permittunt eum quandam puellam ducere in uxorem, quam ipse juravit in uxorem ducere, & sicut dicitur, desponsavit.*]

CAP. IX.

¶ *Qui recipit habitum Professorum, ubi distincti sunt habitus, compellitur ibi vel alibi esse religiosus: sed si recipit habitum novitiorum, potest ad seculum redire.*

Idem *Eltensi Episcopo. (an. 1180.)*

SUper eo *e* quod quæsitum fuit de Clericis, qui religionis habitum susceperunt, & ante professionem ad priorem statum sunt reversi: Respondemus, quòd si auferitatem religionis, ad quam migrâsse noscuntur, servare noluerint, ad minorem religionem sunt cogendi transire: nec amplius in Ecclesiis secularibus debent assumi: ne contra votum, quod Domino fecerunt, venire probentur. Verùm si ante susceptum hujusmodi habitum in probatione positi recedere voluerint, secundùm regulam beati Benedicti non videntur prohiberi ad priorem statum redire, quæ videtur præcipere, ut in eadem veste, in qua veniunt, revertantur.

CAP. X.

¶ *Canonicus regularis potest effici Monachus, si religio, ad quam transit, est strictior suâ: aliàs secùs.*

Idem *Ambianen. Episcopo. (an. 1180.)*

SAnè de Canonico *f*, qui in Ecclesia Aromaten. professionem fecerat, & fugerat ab eadem, in Monachum à quodam Abbate recepto: Id tuæ Fraternitati significamus, quòd si locus, ubi nunc permanet, majoris religionis, quàm Ecclesia Aromaten. existat *g*, ipsum in eodem loco cum pura conscientia remanere permittas, alioquin eum ad priorem Ecclesiam redire compellas.

a *Civitanen. aliàs desideratur inscriptio in Codic. Barbat. & aliis.* b *Post Conc. Lat. p. 21. c. 1. & c. 8. eod. tit. in 1. compilat.* c *aliqua.* d *obstat.* e *C. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 21. c. 2.* f *C. 10. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lat. p. 50. c. 29.* g *existit.*

CAP. XI.

¶ *Minor XIV. annis, profitendo non obligatur religioni, nisi factus major ratum habuerit.*

Idem *Belnacen. Episcopo. (an. 1180.)*

SIgnificatum est *a* nobis: [1 *& 3.*] ¶ Mandamus, quatenus si inveneris, quòd G. non fuisset à parentibus oblatus, & intra XIV. annum facti voti pœnitens, à religione recesserit, ab illo voto professionis, quod fecit, denuncies absolutum. Si autem à parentibus fuerit oblatus, seu XIV. annum compleverit, cùm religionem intravit, seu post decimum quartum annum professionem à se priùs factam, ratam habuerit: eum ad eandem vel ad aliam religionem transire compellas.

[1 *Et pro certo monstratum, quòd G. nondum incipiens esse XIV. annorum, timore magistri, qui eum literis erudiebat, habitum religionis apud Ecclesiam de Rosson susceptt, & inde sicut puer infra annum recessit, & per seculi vanitatem jam sex annis, & eò amplius vagabundus discurrit. Unde quoniam hujus rei veritas nobis non constat, s. t. per Apost. sed. præ.*]

CAP. XII.

¶ *Si filia minor XII. annis à parentibus monasterio tradita, major facta sponte veletur, ad seculum redire non potest.*

Clemens III. *(an. 1190.)*

CUm *b* virum: [1 *& infrà.*] ¶ Utrùm ea, quæ intra discretionis annos à parentibus monasterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exiens postmodum se cuidam militi copulavit, ad monasterium redire cogatur? Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm juxta Concilii Toletani *c* censuram, Monachum aut paterna devotio, aut propria professio faciat: quicquid horum fuerit allegatum *d*, tenebit, revertendi ad seculum aditu penitùs interdicto. Non enim videtur illa monasticæ professionis à se posse jugum excutere, cùm eam non constet evidenter contradixisse, cùm benedictionem accepit, quam non nisi in ætate discretionis recipiunt, quæ velantur, præsertim si ratihabitione secutâ *e* (etsi eam quandoque contradixisse constiterit) quod antè gestum fuerat, roboratur. Nec obloquitur, quòd de præd. nost. Leonis Papæ constitutione per contrarium sensum sumitur *f*, ut puellæ, quæ coactæ parentum imperio virginitatis habitum susceperunt *g*, ipsum possint sine prævaricatione deserere: cùm de ea rectè *h* possit intelligi, quæ in ætate nubili noscitur constituta, tunc enim quia liberum habet arbitrium, in electione propositi sequi parentum non cogitur voluntatem.

[1 *Te prudentem novimus & discretum, & si in aliquibus dubitas, consilium à nobis solicitudine pastorali requiris, & tibi de jure canonico quod possumus respondemus, & prudentiam tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Curàsti siquidem tuâ nobis insinuatione proponere.*]

CAP. XIII.

¶ *Valet professio facta sine susceptione habitûs religionis.*

Idem. *(an. eod.)*

POrrectum *i* nobis ex parte tua petitorium continebat, quòd I. Canonicus Acherontinus infirmitate gravatus, votum, ut fieret Monachus, se asserit emisisse: unde metuens, ne voto decederet non completo, junctis manibus tibi se reddidit in Monachum, & in fratrem: [1 *& infrà.*] ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd

a *C. 11. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. par. 50. c. 10.* b *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* c *id est, Conc. Toletan. IV. c. 48.* d *allegatum, legitur in Conc. & in omnibus manuscript. quam lectionem hic etiam agnovit Hostiensis in Cod. Barbat. periodus punctis ita distinguitur, quicquid horum fuerit allegatum, tenebit: quod exponit Hostiensis.* e *sequenti.* f *assumitur.* g *receperunt.* h *Dictio, rectè, deest in vetustioribus.* i *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.*

cùm Monachum non faciat habitus, sed professio regularis, ex quo à convertendo votum emittitur, & recipitur ab Abbate, talis ut fiat Monachus, & reddat Domino, quæ promisit, erit utique compellendus.

[1 *Alii quoque in tua absentia in Sacerdotum manibus Monachos se fieri devouentes, jam factis, ad vomitum redierunt, & cùm familiares monasterii tui antea extitissent, pro eo quod non sunt ad familiaritatem antiquam admissi, adversarii facti sunt, pro amicis. Utrum ergo eorum talium factum dissimulare valeas, ne fiant deteriores, an sint ad promissa solvenda compellendi, per nos postulas edoceri. Nos igitur*]

CAP. XIV.

¶ *Si pater se cum bonis suis & filio impubere obtulit monasterio, filius factus major exire potest religionem, & legitimam à monasterio petere.*

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

CUm *a* simus: [& infrà.] ¶ Sanè nostris auribus est relatum, quòd cùm B. miles, se cum filio suo discretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monasterium cum bonis suis etiam contulisset, dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem: [1 & infrà.] ¶ Discretioni tuæ taliter respond. quod si dictus puer ad annos discretionis pervenerit, & habitum retinere noluerit monachalem, si ad hoc induci nequiverit, non est *b* ullatenus compellendus: quia tunc liberum sibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex successione proveniunt, postulare.

[1 *Cumq. ipsi puero disciplina monasterii propter asperitatem regula displiceret, & infra spatium X. hebdomadarum à monasterio & habitu taliter suscepto resiliens bona patris ab Abbatia illa cœpit cum instantia postulare, & cùm super hoc ad dieceſ. Episcopum quæstio lata fuisset, & coram eo aliquandiu disceptatum: quia plerique dissentire de rigore canonum videbantur, si consanguinei pueri prædicti, possent testibus comprobare, illum quando fuit oblatus infra annos discretionis existere, ipsum tali voto nullatenus obligari: dictus Abbas ad Maguntina sedis audientiam appellavit, & quidam ex consanguineis ejusdem pueri ad Romanam Ecclesiam appellationem, sicut ex literis Augen. Episcopi comperimus, transtulerunt. Ideoq.*]

CAP. XV.

¶ *Furiosus professionem non obligatur, nisi factus sana mentis rationem habuerit.*

Innocentius III. *Episcopo & Capit. Targilen.* c *(an. 1212.)*

SIcut *d* tenor literarum: [1 & infrà.] ¶ Consultationi vestræ taliter respond. quòd licet ista duo inter se repugnantia videantur, ut quisquam scilicet sit extra se positus, & de præsenti vita desperet: si tamen eo tempore, quo P. Sacerdos lator præsentium positus extra mentem *e* asseritur, indutus fuit habitu monachali, cùm alienatus non sentiat, ac per hoc non valeat consentire, eum denuncietis ab observatione monastici ordinis absolutum: nisi postquam mentis suæ factus est compos, spontaneâ voluntate professionem fecerit monachalem.

[1 *Vestrarum nobis aperuit, cùm P. lator præsentium in sacerdotali esset officio constitutus, & tantâ rerum temporalium indigentiâ laboraret, quòd nec sibi, nec suis progenitoribus, seu fratribus in necessitatibus propriis posset aliquatenus providere: proprii corporis laboribus & maris periculis multis se non dubitavit exponere, ut de suo labore & acquisitione honesta suam & suorum posset indigentiam relevare. Contigit autem post hoc, quod ipse longè à civitate consistens, tam gravi cœpit ægritudine laborare, quòd extra se positus desperaret de vita præsenti, & dum in tali esset articulo constitutus, à quodam simplici Monacho indutus fuerit habitu monachali, & ad monasterium deportatus. Deinde paucis diebus elapsis, cùm jam in principio esset suæ convalescentiæ, deposuit habitum, & de licentia ejusdem loci Abbatis, monasterium deseruit, & cupiens progenitorum suorum indigentiis providere, à nobis suppliciter postulavit, ut posset sicut prius in sacerdotali officio ministrare, & vobiscum pariter conversari. Quid autem super his vobis fuerit faciendum, sacro Apostolicæ sedis oraculo humiliter edoceri petistis. Nos igitur*]

CAP. XVI.

¶ *Professio nec fieri, nec recipi debet intra tempus probationis, sed facta & recepta tenet.* hoc dicit, & est casus notabilis, & quotidiè allegatur.

Idem *Pisano Archiepiscopo. (an. 1212.)*

AD Apostolicam sedem *a*: [1 & infrà.] ¶ Cùm Monachum fieri ante unius anni probationem regularis institutio interdicat: [2 & infrà.] ¶ Quæstionibus tuis taliter respondemus, quòd licèt tempus probationis à sanctis Patribus sit indultum, non solùm in favorem conversi, sed etiam monasterii, ut & ille asperitates istius, & istud mores illius valeat experiri: (quod utrunque diligenter est observandum, præsertim cùm ab utroque de reliquo facta *b* certa notitia non habetur:) si tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum, is, qui converti desiderat, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate per se, vel per alium professionem recipiente monasticam, & monachalem habitum concedente, uterque renunciare videtur ei, quod pro se noscitur introductum: ideoque obligatur *c* per professionem emissam pariter & acceptam ad observantiam regularem, & verè Monachus est censendus: quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris *d* firmitatem. Prohibendum est autem *e* Abbatibus, ne passim ante tempus probationis quoslibet ad professionem recipiant: & si contra formam præscriptam quoslibet indiscretè receperint, animadversione sunt debitâ corrigendi: cùm in subsidium fragilitatis humanæ spatium probationis sit regulariter institutum.

[1 *Qua dissonente Domino cunctorum fidelium mater est & magistra, super diversis articulis quæstiones dubia referuntur, ut quod ab ea fuerit super earum solutione responsum, indubitanter ab omnibus teneatur. Ex parte siquidem tua tales super suscepimus quæstiones, quòd*]

[2 *Monachi & Moniales in tua diœcesi constituti, tam Clericos quàm Laicos utriusque sexûs, sanos pariter & infirmos, religionis habitum volentes assumere, nutu etiam aliquo professentes, interdum absque omni professione recipiunt, quandoque professionem illico facientes. Unde multa mala cognoscuntur sæpius provenire, cùm infirmi ad monasterium jam translati, & emissâ professione postquam de infirmitatibus convaluerunt, habitum religionis abjiciant, & ad propria revertantur. Contingit etiam tales in propriis domibus remanere, cùm Monachi per eos dum vivunt, volunt sua monasteria prægravari: sani sæpe etiam sic sine probatione recepti retrò aspicientes, matrimonia contrahunt relicto habitu regulari: de quibus si habitum religionis assumunt, ante unius anni probationem vel temporis competentis, utrum factâ professione à talibus vel omissâ Monachi debeant reputari, & si conjugatus converti desiderans recipiendus sit in Monachum, nisi uxor perpetuam continentiam repromittat, certificari à sede Apost. postulâsti. Nos igitur*]

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. ubi est integra clausula. vid. Concilium Tridentinum Sess. 24 titul. de regul. cap. 15. ex quo cessant dubia text. & gloss.* b *Dicto, facta, deest in omnibus antiquis exemplaribus.* c *Concil. Trident. Sess. 21. tit. de regul. cap. 15. oppositum definivit.* d *Dicto, roboris, deest in antiquis, sed ab aliis additur.* e *Item deest dicto, autem, quam habet Cod. Barb.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* b *al. ita: non est ad hoc ullatenus, &c.* c *Gazilon. al. Turgin. al. Argin.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp. ubi est integra clausula. vid. Barb. consil. 60.* e *alias ita: positus extra mentem, ut asseritur.*

CAP. XXVII.

¶ *Qui professionem fecit, licèt in claustro nunquam permanserit, sed in sæculo, & suis bonis usus fuerit, ad observantiam regularem compellitur.*

Idem Innoc. III. *Aconen. Episc. a (1212. in Bithyniam.)*

SIcut nobis fuit *b* propositum, quidam Clericus, cùm ægritudine nimiâ laboraret, quasi de morte securus, & de recuperanda sanitate *c* desperans, habitum Canonicorum regularium petiit & accepit, sed nec ad Ecclesiam transiit, nec bonis suis uti cessavit, videntibus & scientibus Episcopo & Canonicis Ecclesiæ Nazaren. *d* à quibus habitum susceperat regularem: [1 & infrà.] ¶ Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd si regularem habitum se postulante suscepit, & ad observationem religionis canonicæ suâ se professione ligavit: ad resumendum habitum Ecclesiasticâ est districtione cogendus, cùm quod tanto tempore extra canoniam mansit *e*, non in excusationem ejus, sed in majoris transgressionis augmentum meritò valeat allegari.

[1 *Tu, licèt eo tempore, quo habitum susceperat in Ecclesia Nazarena, prioris solicitudinem exerceres, immemor eorum quæ facta fuerant, in Achonen. Ecclesia eum in Canonicum suscepisti. Quia verò, quid super hoc facere debeas, per nostras literas postulas edoceri.*]

CAP. XVIII.

¶ *Potest religiosus zelo sanctiori vitæ ad religionem transire strictiorem petitâ prius licentiâ Prælati sui, licèt non obtentâ, etiam si primum monasterium sit privilegiatum, quod de illo ad aliud etiam artius transire non possit.* h. d. Et est casus notabilis, & quotidiè allegatur.

Idem *Priori & Conventui Dimolensi. f (an. 1212. in Anglia.)*

LIcèt quibusdam *g* Monachis & Canonicis, nec non Hospitalariis & Templariis à sede Apostolica sit indultum, ne postquam aliquis professus fuerit apud eos, ad alium locum possit ipsis invitis arctioris etiam religionis obtentu transire, ut unusquisque secundùm * Apostolum in ea vocatione permaneat, in qua dignoscitur esse vocatus: Quia tamen ubi Spiritus Dei est, ibi libertas: & qui Dei Spiritu aguntur, non sunt sub lege, quia lex non est posita *h* justo: eâ ratione videtur hoc illis fuisse concessum, ne quis ex temeritate vel levitate, in jacturam vel injuriam sui ordinis, sub prætextu majoris religionis ad alium ordinem transvolaret, sicut frequenter à multis constat esse præsumptum: non quidem ut ei transeundi licentia denegetur, qui eam cum humilitate ac puritate duxerit postulandam, ut non fictè, sed verè ad frugem melioris vitæ valeat transmigrare. Talis ergo postquam à Prælato suo transeundi licentiam postulaverit, ex lege privata (quæ publicæ legi præjudicat) absolutus, liberè potest sanctioris vitæ propositum adimplere, non obstante proterva indiscreti contradictione Prælati: quia privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate: cùm etiam Romanus Pontifex, qui supremam in Ecclesia obtinet potestatem, Archiepiscopis & Episcopis *i* cedendi licentiam ex justa causa petentibus, sine difficultate concedat. Quocirca noverint universi, quibus hujusmodi privilegium est concessum, se ad concedendam licentiam transeundi taliter postulantibus de jure teneri: quia sicut subditus à Prælato cum humilitate & puritate debet transeundi licentiam postulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur: sic profectò Prælatus subdito sine difficultate & pravitate qualibet, debet transeundi licentiam indulgere, ne videatur propositum impedire divinitùs inspiratum. Si verò probabiliter dubitetur, utrùm quis velit ad ordinem arctiorem aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate transire, superioris est judicium requirendum: ne fortè Angelus Sathanæ in lucis Angelum se transformet. Illâ semper regulâ inviolabiliter observatâ, ut nullus absque licentiâ Rom. Pont. præsumat occasione quâcunque deserere Præsulatum: quoniam sicut majus bonum minori bono præponitur: ita communis utilitas speciali utilitati præfertur *a*. Et in hoc casu rectè præponitur doctrina silentio, solicitudo contemplationi, & labor quieti. Ad quod utique designandum unigenitus Dei filius Jesus Christus non de Rachele secundùm carnem natus est, sed de Lia: nec legitur eam in domum suam Maria recepisse, sed Martha. Unde quando potest Episcopus præesse pariter & prodesse, non debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtinere. Cùm ergo R. Monachus vester ad fratres Cistercienſis ordinis transmigraverit, non ut ordini vestro aliquatenus deroget, sed ut apud eos vitam duceret arctiorem: mandamus, quatenus super eo, quod de corde puro, & conscientia bona, & fide non fictâ fecisse dignoscitur, eum nullatenus molestetis: quia charitas est fons proprius, cui non communicat alienus.

CAP. XIX.

¶ *Conjuges religionem profitendo ab invicem divertere possunt, aliter si se abjurant, & non continent, illicitum est juramentum.*

Idem *Præposito, & Decano, & Scholastico, Demeren.* b *Colon. diœcesis. (an. 1212.)*

VEniens *c* ad Apostolicam sedem G. mulier simplici nobis insinuatione monstravit, quòd cùm matrimonium cum E. in facie Ecclesiæ contraxisset, & diutiùs cohabitâsset eidem, orta est dissensio inter ipsos: in tantum, ut quòd deinceps *d* alter non requireret alterum, uterque corporaliter præstitit juramentum: hanc vir ipse divortii causam assignans, quòd quandam ipsius mulieris amitam cognovisset, antequam eam duceret in uxorem: quòd licèt asserarent quamplurimi, non fuit super hoc Ecclesiæ facta fides. Cùm autem postmodum ad secunda vota convolâsset uterque, secundo viro viam universæ carnis ingresso, priore superstite, dicta mulier se fecit in arcto loco ad pœnitentiam agendam includi, postulans ut ei dignaremur impendere consilium salutare. Nos igitur attendentes, quòd illud fuit illicitum juramentum, mandamus, quatenus præfatum virum monitione prævia *e* compellatis, ut eâ, quam superduxit, exclusâ, præfatam mulierem recipiat, audituri postmodum si quid fuerit quæstionis. Si verò contra matrimonium nihil fuerit objectum, & vir sæculo derelicto maluerit ad regularem vitam migrare, vos ei super hoc licentiam tribuatis, ut & illa possit in suo proposito permanere.

CAP. XX.

¶ *Qui ad monasterium convertitur sumendo habitum novitii, potest intra tempus probationis redire ad sæculum, nisi appareat eum vitam voluisse mutare omnino.*

Idem *Abbati & Ass[illegible]. & Magistro R. & G. Canonicis Trajectien. (an. 1212.)*

CONsulti *f* sumus frequenter à multis, utrùm is, qui monasterium ingressus est, habitum sumendo novitii, si ante professionem emissam intra tempus probationis exire voluerit, licitè possit absque apostasiæ nota vel

a *Aldenen.* b *C. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *Et de recuperanda sanitate desperatus.* d *Nazaren.* e *Religiosus contra bonum obedientiæ non potest præscribere. vid. l. 1. C. de serv. fugit.* f *Dimelnens. al. de Molend. al. Duboelen. al. Dunelien.* g *C. 4. eod. tit. in 1. comp.* * *1. Corinth. 7. 2. Corinth. 3.* h *imposita.* i *Vid. B. Thom. 2. 2. q. 185. art. 4.*

a *Vid. l. ultimo. & Labeo. in vers. eo tempore. ff. pro socio gl. in l. 1. & ibi Bart. ff. solut. matr.* b *al. Demiren. al. Demoren sed utpluribus in antiq. legitur Demiren.* c *cap. 6. eod. tit. in 3. comp. vid. Turrecremat. in c. quod Deo. part. 33. q. 5. & Sot. 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 4.* d *quod ut deinceps cogatis.* e *præmissâ.* f *C. 1. eod. tit. in 3. comp.*

noxa *a*, præsertim cum debitâ morum correctione ad seculum remeare. Licèt autem super hoc senserint diversi diversa, nos tamen credimus distinguendum, utrùm is qui convertitur, proposuerit absolutè vitam mutare, ut sub habitu regulari omnipotenti Deo de cætero famuletur: an conditionaliter experiri observantiam regularem, ut ita demum si [intra annum] sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam: aut si fortè non placuerit, moribus emendatus *b* ad statum revertatur pristinum. In primo casu debet, ut regulariter vivat, ad laxiorem saltem regulam pertransire. In secundo potest ad seculum, non tamen ut vivat seculariter, remeare. Ut ergo quæ sit ejus intentio plenius agnoscatur, propositum suum in principio protestetur.

CAP. XXI.

¶ Qui intra annum probationis non factâ professione redit ad seculum, licitè potest ad ordines & beneficia promoveri.

Idem Innoc. III. *(an. 1212.)*

POstulâsti: *c* [& ſ.] ¶ Tertiò quæsivisti, utrùm illi, qui in annis minoribus constituti novitiorum habitum susceperunt, & intra annum postmodum non factâ professione ad seculum sunt reversi, & Episcopis suis hoc scientibus ad sacros ordines sunt promoti, sustineri debeant in illis Ecclesiis ministrare, in quibus sunt ab eisdem Episcopis instituti. Nos Frat. tuæ taliter respond. quòd propter hoc non sunt ab Ecclesiis ipsis amovendi, sed in eis possunt liberè ministrare.

CAP. XXII.

¶ Qui ultra annum portat habitum monachalem in monasterio, ubi sunt habitus indistincti, censetur Professus.

Honorius III. *Veneten. Episc. (an. 1222.)*

EX parte *d* tua fuit propositum, quod nonnulli sunt, qui licèt pluribus annis gestaverint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt. Unde cum super eo, quòd habent proprium, & aliàs irregulariter vivunt, à te vel ab aliis arguuntur: non erubescunt dicere, se ad carentiam proprii, & continentiam, ac alias regulares observantias non teneri, cùm habitus non faciat Monachum, sed professio regularis: [1 & *infrà.*] ¶ Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus quoslibet tibi lege diœcesanâ subjectos, qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur: ut postquam per annum gestaverint habitum monachalem, regulam secundùm formam ordinis profiteantur & servent, Ecclesiasticâ censurâ compellas.

[1 *Quare super his Apostolicum remedium postulâsti, cùm inordinata prævaricatio hujusmodi non solum eu periculum, sed etiam scandalum inferat mentibus aliorum,*]

CAP. XXIII.

¶ Intra probationis annum liberè quis redit ad seculum, nisi professionem fecerit tacitè vel expressè, vel appareat eum vitam mutare voluisse. hoc primò. Secundò dicit, *quòd ad hoc ut dignoscantur Novitii à Professis, debet habitus Professorum benedici in loco, ubi habitus non est distinctus.*

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

STatuimus Novitios in probatione positos ante susceptum religionis habitum, qui dari profitentibus consuevit, vel ante professionem emissam ad priorem statum redire posse liberè intra annum: Nisi evidenter apparear, quòd tales absolutè voluerint vitam mutare, & in religione perpetuò Domino deservire: Cùm quilibet renunciare valeat ei, quod pro se noscitur introductum. Nihilominus statuentes, ad omnem ambiguitatem penitùs amovendam, quòd cùm in quibusdam locis religiosis Novitiorum habitus non distinguatur ab habitu Professornm, professionis tempore benedicantur vestes, quæ profitentibus conceduntur, ut Novitiorum habitus a à Professorum habitu discernatur.

CAP. XXIV.

¶ Religiosi fugitivi annuatim sunt requirendi, & cogendi, ut ad monasterium revertantur,

Idem.

NE religiosi vagandi occasionem habentes, salutis propriæ detrimentum incurrant, & sanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur: Statuimus, ut præsidentes Capitulis celebrandis secundùm statutum concilii *b* generalis, seu Patres, Abbates, seu Priores fugitivos suos, & ejectos de ordine suo, requirant solicitè annuatim. Qui si in monasteriis suis recipi possunt secundùm ordinem regularem, Abbates seu Priores eorum monitione prævià *c* per censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salvâ ordinis disciplinâ. Quòd si hoc regularis ordo non patitur, auctoritate nostrâ provideant, ut apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus ejusdem ordinis ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ necessaria ministrentur. Si verò hujusmodi fugitivos vel ejectos inobedientes invenerint, eos excommunicent, & tamdiu faciant ab Ecclesiarum Prælatis excommunicatos publicè nunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter revertantur.

DE CONVERSIONE CONJUGATORUM.

TITULUS XXXII.

CAP. I.

¶ Si vir de uxoris licentia professurus, & uxor ipsa susceptæ met continentiam vovet, nec religionem ingreditur, Episcopus uxori virum restituet. h. d. juxta literam.

Alexander III. *Urbergen.* d *Episcopo. (an. 1180. Romæ in Hungariam.)*

PRæterea *e* utrùm Laicus uxoratus, qui præsentibus Sacerdotibus & Monachis ignorante Episcopo, de licentia & permissione uxoris, monasterium ingressus, professionem fecit, uxore in seculari habitu remanente, nec transeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit ad eorum revocari uxoris, an illa compellenda sit continentiam observare? Dicimus, quòd nisi uxor ad religionem transierit, aut perpetuò castitatem servare promiserit, vir potest & debet de monasterio revocari.

CAP. II.

¶ Ante matrimonium consummatum potest alter conjugum etiam altero invite religionem ingredi: sed remanens in seculo potest ad secunda vota transire.

Idem *Salernitano Archiepiscopo. (an. 1180. Romæ in Campaniam.)*

VErùm post *f* consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium, (sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos: & alteri remanenti (si commonitus continentiam servare noluerit) licitum est ad secunda vota transire. Quia cùm non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, & alter in seculo remanere.

a *Vid. Alciat. 4. de verb. sign. Corn. Fronto. lib. de differeut. ait: noxæ pœna: nexia culpa.* b *emendatu.* c *Cap. 1. eod. tit. in 4. comp. primam quæstionem habes sup. de foro compet. postulâsti. secundam infra, de homicid. postulâsti. vid. Concilium Trident. initio præcedentis Can. citatum.* d *Pro intellectu hujus Can. vid. B. Thom. 4. Sent. dist. 18. q. 3. art. 3.*

a *Dicto*, habitus, *deest hic in pluribus exemplaris.* b *Later. sub Innoc. III. c. 12.* c *præmissa.* d *al. Ubergens. al. Helueu. al. Vercell.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. part. 3. cap. 5.* f *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. & post Conc. Later. p. 5. c. 1.*

CAP. III.

¶ Qui invitâ uxore professionem fecit, & ei postea restituitur, non compellitur mortua uxore ad monasterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.

Idem Alex. III. *Pisano Archiepiscopo. (an. 1180.)*

QUidam *a* intravit monasterium invitâ uxore: quâ ipsum repetente, coactus est ad eam redire: eâ mortuâ, quæris, an ipse cogatur reverti ad monasterium, an aliam possit ducere in uxorem? Consult. tuæ taliter respondemus, quòd votum non tenuit: unde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: ulteriùs verò non poterit uxorem accipere, promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: & ideò quoad hoc votum tenuit: non reddere autem, non erat in ejus, sed mulieris potestate. Unde Apostolus *b*: [*Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.*]

[*Quia cum vir & uxor una caro sint, sicut docet Apost. non potest unus ad Deum converti, & alter in seculo remanere.*]

CAP. IV.

¶ Uxoratus religionem intrare non potest, nisi etiam uxor ingrediatur, vel nisi suspecta non sit, & continentiam promittat. h. d. Et est unum cap. de principalioribus tit.

Idem *Exoneu. Episcopo. (an. 1180.)*

CUm sit præditus scientiâ literarum *c*, ignorare non debes sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir uxore suâ, aut uxor viro ejus non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire: [1 & *infrà*.] ¶ Inde est, quòd auctoritate Apostolicâ prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum vel uxorem (nisi uterque ad religionem migraverit) transire permittas. Verùm si ita uxor senex est & sterilis, quòd sine suspicione possit esse in seculo, dissimulare poteris, ut eâ in seculo remanente, & castitatem promittente, ad religionem transeat vir ejusdem.

[1 *Ad monasterium converti desiderans prohibetur suscipi, nisi uxor ejus pariter convertatur. Nam cùm unum utrorumque corpus post conjugii copulationem sit factum, incongruum est partem converti, & partem in seculo remanere: nec recipitur apud Deum ullius viri conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio. Cùm igitur cœtus Clericorum longè præeminet cœtui Monachorum, ita ut aliquando bonus Monachus vix bonum Clericum faciat.*]

CAP. V.

¶ Conjugatus non est ordinandus ad sacros ordines, nisi uxor continentiam promittat.

Idem *Strigon.* d *& Colonen. Archiepiscopis. (an. 1180.)*

COnjugatus *e*: [1 & *infrà.*] ¶ Nullus conjugatorum est ad sacros ordines promovendus: Nisi ab uxore continentiam professurus fuerit absolutus.

[1 *Ad monasterium converti desiderans.*]

CAP. VI.

¶ Uxoratus in Episcopum promoveri non potest, nisi uxor religionem professeatur.

Idem *eisdem. (an. eod.)*

SAnè si conjugati *f* consenserint ordinari, uxoris voluntas priùs est requirenda: [1 & *infrà.*] ¶ Frat. vest. auctoritate Apostol. prohibemus, ne uxoratum præsumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor priùs professa continentiam, sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem assumat. *g*

[1 *Uli sequestrato mansionis cubiculo religione promissâ, postquam pariter conversi fuerint, ordinentur. Quòd si in quibustibet Ecclesiasticis gradibus providenter, solerterq; curandum est, ut in domo Dei nil sit inordinatum, nihilq; præposterum: multò magis laborandum est, ut in ejus promotione, qui super omnes gradus constituitur, ne erretur. Inde est quòd*]

CAP. VII.

¶ Sponsa de præsenti non cognita, quæ dicit se velle religionem ingredi, compellitur intra certum tempus profiteri, vel adhærere marito.

Idem *Brixien. Episcopo. (an. 1180.)*

EX publico *a* instrumento nobis innotuit, quòd cùm Veronens. Episcopus causam matrimonii, quæ inter A. virum, & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandam, judiciali sententiâ matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad virum rediens exhiberet eidem conjugalem affectum: quòd cùm renueret *b*, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Cæterum quia licèt à præfato viro desponsata fuit, adhuc tamen (sicut asserit) ab ipso est incognita: mandamus, quatenus si prædictus vir ipsam carnaliter non cognovetit *c*, & eadem ad religionem transire voluerit, receptâ ab ea sufficienti cautione, quòd vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire intra duorum mensium spatium debeat, ipsam à sententia, quâ tenetur, absolvas, ita quòd si ad religionem transierit, uterque restituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse: [1 & ſ.] ¶ Sanè quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro *d*, nisi ob causam fornicationis uxorem suam dimittere, intelligendum est, secundùm interpretationem sacri eloquii, de his quorum matrimonium carnali copulâ est consummatum, sine qua consummari *e* non potest.

[1 *Et vir ipse eâ religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transeundi.*]

CAP. VIII.

¶ Summa ut suprà eod. cap. cùm sit.

Idem *Priori & Fratribus sancti Joannis. (an. 1180.)*

UXoratus *f* sine licentia uxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis existat, ita quòd nulla marito suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare, vel quòd minùs continenter debeat vivere: quæ si talis extiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publicè in conspectu Ecclesiæ continentiam professa, in domo propria cum filiis suis & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat, voto continentiæ celebrato, à secularium hominum se conversatione removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuò commoretur. Nullus vestrùm mulierem aliquam tonsurare, vel ad habitandum secum præsumat assumere.

CAP. IX.

¶ Conjugatus faciens professionem uxore consentiente, licèt nunquam intraverit monasterium, si mortuâ conjuge cum alia contraxerit, non valet matrimonium, & monasterium intrare compellitur.

Urbanus III. *Priori sanctæ Crucis. (an. 1186.)*

I. EX parte *g* Abbatis sancti Petri ad audientiam nostram pervenit, quòd cùm D. infirmitate positus consentiente uxore vorum vovens castitatis, monachalem habitum susceperisset, postmodum liberatus uxorem retinuit, & aliam eâ defunctâ sibi temerè copulavit. Quia verò licèt prædictus D. uxore suâ remanente

a *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. part. 5. c. 2.* b *1. Cor. 7.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 5. c. 3.* d *Strigoniens. al. & Colomens. al. Colocen.* e *c. 5. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 5. c. 6.* f *C. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 5. c. 7.* g *In aliquot impresso ita; & religiosam vestem vel vitam assumat.*

a *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. Et post Concil. part. 5. c. 8. Vid. Turrecrematam in cap. sunt qui dicunt. 27. qu. 2. & Sotum lib. 4. sent. distin. 27. q. 1. art. 4.* b *reuuerit.* c *cognovit.* d *Conc. Trident. sess. 24. tit. de Sacram. matrim. c. 6. & 7. Matth. 5. & 19.* e *confirmari.* f *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. part. 5. c. 9. Vid. quos citavi supr. eod. in cap. conjugatus.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.*

in seculo, de jure ad religionem nequiverit proficisci, eâ tamen sublatâ de medio, votum sine salutis suæ periculo non potuit violare: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, ut muliere dimissâ ad suum monasterium revertatur, sub regulari habitu de cætero Domino ferviturus.

CAP. X.

¶ Professus religionem uxore sciente & dissimulante, eâ mortuâ, ad seculum redire non potest. h.d. secundum intellectum veriorem & singularem in materia.

Clemens *a* III. *(an. 1190.)*

CONsuluit nos *b* G. Sacerdos, utrùm vir ad religionem transiens, & in ea per annum & amplius moram faciens, uxore suâ, postquam ad domum transierat regularem, de præsenti vita sublatâ, secularem habitum resumere valeat, & aliam ducere in uxorem, vel si ductam ei liceat retinere. Consultationi hujusmodi taliter respondemus, quòd prædictus vir nec habituni potest abjicere, quam assumpsit, nec aliquam sibi matrimonio copulare *c*. Quòd si contraxerit, matrimonium ipsum decernimus dirimendum.

CAP. XI.

¶ Conjunx, quæ continentiam vovit, tenetur reddere debitum conjugi, licèt ad tempus voto consenserit.

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

CHarissimus *a*: [1 & *infrà*.] ¶ Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si inveneritis uxorem Regis Sueviæ *e* gravi infirmitate depressam, continentiam vovisse, & virum ejus ad tempus præbuisse consensum, maximè si non idem vir continentiam vovit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, & utrunque invicem maritali affectione tractare.

[1 *In Christo filius noster L. illustris Rex Scotorum, Apostolatui nostro literis & nuncio humiliter nunciavit, quòd cùm esset adolescens, & dilecta in Christo filia uxore ejus juvencula, mutuâ fide & voto contrahendi legitimum matrimonium se adstringentes, invicem sunm consensum, accedente voluntate parentum, arrarum donatione roboraverunt: postmodum verò bon. mem. D. patre suo ab inimicis occiso, cùm nimiâ bellorum adversitate premeretur, & habito cum hostibus suis congressu, victus fugatus, fuisset, quia timebat, ne ipsa sponsa ab inimicis per violentiam raperetur, & alia similiu ei non inveniretur in regno, quam sibi prius matrimonialiter copulare. De suorum & ejusdem sponsæ parentum consilio fatlum est, quòd in conventu sanctimonialium habitum monasticum, sine proposito perpetualiter retinendi, susceperit, & ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid injuriæ ab inimicis pateretur: quam cum pace redditâ, & obicto de inimicis triumpho, solenniter duxisset cum grandi exultatione in uxorem, & ex ea filium & filias suscepisset, inimicorum de communi assensu & electione Principum terræ suæ in regnum sibi instituit successorem: procedente verò tempore, prædicta uxor gravi infirmitate correpta, cùm se de hac vita crederet decessuram, timore mortis inducta, concinentiam vovit: cui cum Rex ipse nollet eam contestari, consuluit ad tempus, nunc autem se continere non posse proponit, & quòd licitè posse fieri arbitratur, & ad eorum uxoris suæ vestræ cupit, & ad reprimendas amulorum detractiones & obloquia, petit a nobis sibi dari in mandatu, ut uxorem suam accl. nostrâ rogatuli affectione pertrahat, non obstante voto continentiæ incautè ab ea emisso, & ab eodem Rege ad tempus approbato. Verùm quia super his ad plenum non potuimus elicere veritatem, Fraternit. vest. devisionem hujus canonicam duximus committendam, per Apostolicam sedem m. q. super his inquiratu diligentius veritatem: & si vobis constiterit, quòd prædicta mulier primo fuerit inter Moniales recepta timore violentiæ ac rapinæ, & propositum se habuisse nubendi profiteatur, cùm inter*

a Cœlestinus. b C.2. eod.tit. in 3.comp. c al. ita: in matrimonium copulare. al. ita: in matrimonio copulare. d C.3.eod. tit. in 2.comp. e Scotiæ. al. Suaviæ.

eos moram faceret, præsertim cùm postmodum in facie Ecclesiæ publicè Regi nupserit, & usque ad hoc tempora cohabitans, filios ex eo susceperit, eam denunciet is præfato monasterio non teneri: non enim factum illud matrimonii potest contractum dirimere: & si forte posset matrimonium contrahentium impedire. De secundo verò casu.]

CAP. XII.

¶ Si alter conjugum altero ignorante religionem profitetur, & propter hoc de monasterio educitur, illo mortuo, ad monasterium redire non cogitur.

Idem. *(an. eod.)*

PLacet a nobis: [1 & 3.] ¶ Solicitudo tua nos consuluit, utrùm mulier, quæ credens mortuum maritum, habitum religionis assumpsit, & eo reverso de monasterio educta fuit, post obitum viri sit ad regularem observantiam compellenda. Super quo respondemus, quòd licèt votum ejus usquequaque non tenuerit, extenuus tamen fuit obligatorium, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium, se non exactutam carnis debitum *b*, quod erat in potestate ipsius: redire verò ad seculum, in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti: & ideo quantùm ad ipsum, tenuit votum, quod post viri obitum tenere non desit: cum ad eum casum, a quo poterat efficax habere principium, perveniisse noscatur. Consultiùs itaque dicimus, & ei congruentiùs ad salutem, ut ad monasterium redeat, ubi bona ductâ intentione professionem fecit, & habitum religionis accepit. Si verò ad hoc induci non poterit, ipsam invitam credimus non cogendam.

[1 *Et tuam prudentiam commendamus, quòd in causis dubiis sed. Apostol. consilium requiris, licet præditus sis scientia literarum, ad matrem tuam Ecclesiam Romanam idcirco devote recurris vi habitâ super hoc quod dubitas responsione, cendignam quam in similibus formam servare debeas, evidenter cognoscas, per dil. fil. G. Decanum Cathalan.*]

CAP. XIII.

¶ Summa ut supra eod. cap. cùm sit.

Innocentius III. *Prisano Archiepiscopo. (an. 1210.)*

AD Apostolicam sedem *c*: [& 3.] ¶ Cùm autem vir & uxor una caro sint per copulam conjugalem effecti: nec una pars converti possit ad Dominum, & altera in seculo remanere: profectò non est alter conjugum recipiendus ad observantiam regularem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat: sed & vitam debet mutare, nisi forte sit ejus ætatis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere.

CAP. XIV.

¶ Per religionis professionem, non per propositum castitatis servanda in seculo dissolvuntur sponsalia de præsenti.

Idem *d* Lugdunensi Archiepiscopo. *(an. 1210.)*

EX parte tua est intimatum *e*, quòd cùm quædam mulier velum viduitatis coram duobus Abbatibus assumpsisset, benedictione solemni, cum celebratione missæ ac litaniâ (sicut debuit) accedente, quidam nobilis proponebat, se prius mulierem ipsam mediantibus interuunciis, per verba de præsenti, arrhâ etiam interpositâ, desponsâsse: [1 & 3.] ¶ At illa se in illum consen-

a Cap.4. eod. tit. in 2.comp. Vid. Turrecrem. in c. seriatim. 32. & late hic Henric. Basch. vid. Magistr. sent. l. 4. dist. 38. 9. hic quæritur. b Vid. Sotum 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 1. 2. & 3. c C.8. tit. de regularib. in 3. comp. Vid. Turrecremata in c. sunt quidicunt. 27. q. 2. & Ancharanum in c. tua nos. De jurejurando. d Lundun. e Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. De materia vide quæ citavi supr. eod. cap. verum, & c. ex publico. fisse

fisse confessa, dixit, quòd audierat, eum esse leprâ percussum, & ob hoc ejus fuerit abominata complexus: [2 & 3.] ¶ Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd etsi posset non inconsultè videri, quòd ex quo matrimonium inter legitimas personas per verba de præsenti contrahitur *a*, illis viventibus in nullo casu possit dissolvi, ut vivente reliquo, alter ad secunda vota transmigret *b*, etiamsi unus fidelium, inter quos est ratum conjugium, fieret *c* hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi fortè secùs fieret ex revelatione divina, quæ superat omnem legem: sicut à quibusdam sanctis legitur esse factum. Nos tamen nolentes à prædecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti, antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri conjugum, reliquo inconsulto, ad religionem transire, ita quod reliquus extunc legitimè poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consulimus observandum in articulo prænotato, quamvis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta, cùm sine qualibet tali causâ idipsum religionis obtentu facere potuisset. Porrò licet prædicta mulier videatur in veli susceptione religionis habitum assumpsisse, si tamen velit in domo propriâ remanere, quasi propositum castitatis in seculo servatura, nihilominus consummandum est matrimonium jam contractum: nisi se voto adstrinxerit ad observantiam regularem: in quo casu compelli poterit, ut relicto seculo religionis propositum exequatur.

[1 *Audito quòd mulier ipsa velum assumpserat, misit ad eam, ut desponsationem factam carnalis copula sequeretur. Tu verò, postquam fuit ad tuam audientiam res perlata, inhibere curâsti, ne ante discussionem negotii se carnaliter commiscerent. Postmodum autem à muliere ipsa in tua præsentia constitutâ, quæsivisti, utrum consensisset in illum, & quare ab illo quæreret separari.*] [2 *Cum autem postmodum per testes idoneos tibi fuerit plenior facta fides, quòd ante susceptionem veli, mutuus intervenerat inter ipsos per verba de præsenti consensus, sedem duxisti Apost. consulendam, utrum veli susceptio impediat matrimonium inter ipsos.*]

CAP. XV.

¶ Maritus factus Monachus, à conjuge adulterata revocari non potest.

Idem Innoc. III. *Rudinen.* d *Episcopo. (an. 1210.)*

CONstitutus e in præsentia nostra H. suâ nobis confessione monstravit, quòd in Acolythatûs ordine constitutus, quandam puellam R. nomine in facie Ecclesiæ duxit uxorem: quam cùm carnaliter cognovisset, orta discordiâ inter eum & amicos puellæ, ipsa fuit cuidam alii V. nomine copulata: & tu memoratum H. usque ad gradum sacerdotii ordinâsti. Cùm autem eum suis conscientia remorderet, habitum ordinis Cistercien. assumpsit: [1 & 3.] ¶ Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, prædictam mulierem, ut à dicto V. recedat, cui per adulterium est conjuncta, nec prædictum Monachum imperat *f*, quò minus regulare votum valeat adimplere, per censuram Eccl. cogere non omittas.

[1 *Tandem Abbati suo omnia revelavit, qui eum commonuit diligenter, ut super hoc saluti animæ suæ provideret.*]

CAP. XVI.

¶ Uxor non potest repetere maritum, de cujus licentia religionem intravit, si post ingressum non continuit, licet ad consentiendum, seu ad dandam licentiam dolo fuit inducta.

a Vid. l. cùm notissimi. C. de præscript. XXX. ann. in rub. C. qui matr. acq. poss. b migraret. c Quia per hæresim non dissolvitur matrimonium. vid. Concil. Trident. sess. 24. titul. de sacr. matrimon. cap. 5. d Tuden. al. Tudimen. e Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Turrec. in c. dixit Dominus. & cap. conjugio. 32. q. 1. f In omnibus antiquis, impetat, legitur: in recentioribus, inquietet, habetur.

Idem *Pictavien. Episcopo, & Abbati de* a *Roisbarden. Pictavien. diœcesis. (an. 1212.)*

VEniens ad *b* præsentiam nostram L. nobis intimavit, quòd cùm olim intrandi monasterium propositum concepisset, pluribus Sacerdotibus præsentibus apud uxorem suam instituit, ut super hoc suum impertiretur assensum: [1 & 3.] ¶ Ipsa demum tam ipsius, quam multorum astantium precibus fletibusque devicta, caput ejus altari supposuit manu suâ: qui eâ præsente tonsuratus, ibidem monasterium adiit, & finito probationis tempore, professionem fecit solenniter monachalem: illa verò in seculo remanens, inhonestos amatores admisit: [2 & *infrà*.] ¶ Quocirca mandamus, quatenus si ita est, prædictum L. in monasterio, quod intravit, perseverare libere permittatis: licèt enim in hoc videatur non modicum deliquisse, quòd captiosè asseruit, quia nisi sibi eadem *c* mulier consentiret, tam sibi, quàm toti mundo se inutilem redderet, & cùm Presbyteros exoravit, ne prædictæ mulieri exponerent, quòd eandem relinquere seculum oporteret, si fortè licentiam daret viro: ex quo tamen eadem caput viri altari spontè supposuit, & postmodum non continuit, super revocatione ipsius non est aliquatenus audienda, cùm ipsius intentio exceptione possit commissæ fornicationis elidi: maximè cùm antequam fuerit fornicata, ipsum non duxerit repetendum.

[1 *Eisdem Presbyteris primitùs exoratis, ne præfata mulieri exponerent, quòd etiam ipsam oporteret relinquere seculum, si viro suo daret licentiam ad monasterium convolandi. Cumq. ipsum mulier, ne ab ea discederet, vice mutuâ precaretur, ipse asserens, quòd nisi ab ea super hoc posset obtinere licentiam, non solum se ei inutilem redderet, sed etiam toti mundo,*]

[2 *Unde idem l. mutuens ne sua continentia illius incontinentia imputetur, an in monasterio debeat perseverare, à nobis consilium postulavit,*]

CAP. XVII.

¶ Uxor maritum professum repetere potest, non obstante licentiâ profitendi, ab ea metu extortâ.

Idem. *(an. eod.)*

ACcedens *d* ad præsentiam nostram I. mulier proposuit, quòd cùm V. vir ejus eam sibi matrimonio copulâsset, volens tandem idem vir habitum assumere monachalem, postulâbat humiliter ab eadem, ut tam pio proposito faveret ipsius: quæ propter multa verbera, & alia gravamina, quæ dictus vir inferebat eidem, se ipsam asserens dimissurum, annuit votis ejus. Cumque idem vir in domo de Vader. *e* Ciftercien. ordinis religionis habitum assumpsisset, mulier in domo Monialium, nullo ibi habitu religionis assumpto, vel voto conversionis emisso, permansit: processu vero temporis, cùm idem vir ad seculum rediens, religionis habitum reliquisset, eadem mulier se instanter ab ipso *f* periit reassumi: [1 & *infrà*.] ¶ Quocirca discretioni vestræ mandamus, quatenus si res ita se habet, dictum virum, ut eam recipiat, eique affectum exhibeat conjugalem, appellatione remotâ cogatis.

[1 *Ipse illam recipere penitus contradicens, præter verbera quibus sæpe affecit eandem, sibi plurima convitia & graves injurias irrogavit,*]

CAP. XVIII.

¶ Uxor Professi, quæ dedit viro licentiam profitendi, non compellitur ingredi religionem, si continens est, & non suspecta.

a Barudien. aliter, Barrubalrund. b Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Sotum 4. sentent. distinct. 27. quæst. 1. art. 4. circa finem. c alit. ita: quòd si non sibi eadem mulier &c. d Cap. un. eodem titul. in 4. compil. e Vendur. alit. Vaden. alit. Vende. f eo.

Innocentius *a* III. *Episcopo & Decano & Thesaurario Lincomensi. (an. 1213.)*

SIgnificavit *b* nobis A. mulier, quod cùm ipsa F. viro suo coram Decano S. Quirici *c*, vices Archiepiscopi Senon. in hac parte fungente, licentiam concesserit religionem intrandi, continentiæ tamen voto eidem injuncto, & receptâ fide ab ipsa, quòd perpetuò contineret, idem Decanus post factam professionem à viro prædicto in monasterio, in quo habitum assumpserat monachalem, asserit ipsam debere religionem intrare, quanquam id primò non expressisset eidem, & hoc expresso, illi *d* licentiam non dedisset: [*& infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit, ipsam votum continentiæ observantem, intrare monasterium compelli non permittatis invitam.

CAP. XIX.

¶ Adulter, quam maritus reconciliare non vult, ad agendum pœnitentiam in aliquo claustro collocatur.

Gregorius IX. *(an. 1235.)*

GAudemus *e* in Domino: [*& infrà.*] ¶ Mulieres vero, quæ relicto maritali toro, lapsu carnis ceciderunt, si mariti earum à te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.

CAP. XX.

¶ Si conjuges se ad invicem absolverunt, continentiam promittendo, & uterque vel alter eorum religionem profitetur, alter alterum repetere non potest.

Idem I. *Moniali, monasterii de Plauda f. (an. 1235.)*

DUdum à C. Laico *g* mota contra te (quam uxorem suam dicebat) materia quæstionis, R. sanctæ M. in Comes. Diacon. Cardin. dedimus auditorem. Coram quo dictus C. conquerendo proponens, quòd indebitè recusabas eidem (cujus uxor eras per consensum de præsenti, & carnis *h* copulam subsecutam) matrimonialiter adhærere, te sibi restitui postulavit. Ad quod fuit responsum, quòd ipse pro animæ suæ remedio purâ & spontaneâ voluntate, præsentibus duobus religiosis Sacerdotibus, & adhibitis quinque testibus fide dignis, omni juti, quod in te habuerat, renunciavit omnino, resignando illud in manibus alterius ex Sacerdotibus supradictis, qui in personam Ecclesiæ resignationem hujusmodi recipere procuravit, & quod idem C. se castitatem servaturum promisit, pauperumque hospitalis de Ponte obsequio se devovit, promittens voto solenni omnia & singula supradicta, & tribuens tibi licentiam ad monasterium transeundi: te versâ vice similiter promittente, ac tribuente illi licentiam, & jus quodlibet resignante, sicut hæc omnia dicebantur per publicum instrumentum esse probata, manu B. Notarii Aretinensis *i* confectum. Verum prænominatus C. proposuit, quòd casu, amisso instrumento *k* præfato, illud in prima personâ, quod prius erat in tertia, insertis pluribus in uno aliter, quam in alio, fuit ab ipso formatum: & cùm tibi ærarus fuisset, sicut verba & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ quiescente, quidam ipsum deceptoriè allexerunt, proponentes eidem, quòd in hospitali prædicto cibis ad libitum posset uti, ac proprium retinere, præfato B. ibi nihilominus promittente, quòd non solùm ardorem, sed etiam appetitum libidinis extingueret in eodem: propter quod quicquid in hac parte fecisse dignoscitur, iratus, seductus pariter & illectus, & sub spe promissionis, ac sub ea conditione vel modo, si posset continentiam observare, asserit *a* à se factum. Sed ad ista respondebatur econtrà, quòd an tabellio in tertia persona instrumentum conficiat, vel in prima (dummodo non mutetur substantia veritatis) nihil interesse videtur. Insuper quamvis aliquando spes memorato C. data fuisset, per quam ad hoc se proposuit *b* inductum, eo tamen tempore, quo talia facta fuerunt, purè, simpliciter, ac voluntariè pro amore Dei, & remedio animæ suæ, solummodo ad votum & ad alia supradicta noscitur processisse: *c* propter quod à consortio secularium hominum debet discedere, vitamque mutare, cùm se illius ætatis esse proponat, ut sine suspicione incontinentiæ non valeat in seculo remanere. Nos itaque habito fratrum nostrorum consilio, te ab impetitione dicti C. sententialiter duximus absolvendum, perpetuum illi super hoc silentium imponentes.

CAP. XXI.

¶ Breve est, sed per alia verba potest summari: Post sententiam divortii quoad torum, latam ob fornicationem spiritualem mariti, potest uxor libere religionem intrare.

Idem. *(an. eod.)*

MUlier, quæ in fide remansit, potest nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad religionem liberè convolare.

DE CONVERSIONE *d* INFIDELIUM.

TITULUS XXXIII.

CAP. I.

¶ Non potest quis illam habere in uxorem, cujus maritum occidit machinatione ipsius mulieris: secus si sine machinatione. Et est pulcher, & quotidianus casus.

Cœlestinus III. *(an. 1196.)*

LAudabilem: *e [& infra.]* ¶ Interrogâsti de Sarracenis, qui dum in captivitate essent, quarundam Christianarum viros earum insidiis & machinationibus occiderunt, utrùm, quia postea per ipsas ad fidem Christianam conversi sunt, eas de jure possint accipere *f* in uxores: vel si duxerint, conjugium teneat eorundem. Hîc Triburiensis *g* Concilii regulâ contenti sumus, asserentis, quòd si in mortem ipsorum malitiosè fuerint machinatæ, licèt earum studio ad fidem accesserint, nec tamen eis adhærere debent, nec sunt, si adhæserint etiam, tolerandi, cùm tale damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit. Ad hoc Sarraceni quidam, in bello sunt Christianos interfecisse, notati, & Christiani similiter Sarracenos: postea verò Sarraceni ad fidem conversi, uxores eorum, quos in belli certamine occiderunt, sibi matrimonialiter copulârunt, & idipsum Christiani de Sarracenis mulieribus conversis ad fidem fecisse noscuntur, quæ postquam deplorum virorum morte compererint *h* veritatem, divortium instanter *i* exposcunt. In his igitur respondemus, quod cùm tales non procuraverint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter hujusmodi personas licitè potest contrahi, & taliter copulati divortium nequeunt postulare.

CAP. II.

¶ Si alter infidelium conjugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles assignatur converso.

Gregorius IX. *Argentin. Episcopo. (an. 1236.)*

EX literis *a* tuis accepimus, quòd quidam de Judaica cæcitatis *b* errore, ad Christum verum lumen adductus, uxore suâ in Judaismo relictâ, in judicio potestulavit instanter, ut eorum filius quadriennis assignaretur eidem, ad fidem Catholicam, quam ipse susceperat, perducendus *c*. Ad quod illa *d* respondit, quòd cùm puer adhuc infans existat, propter quod magis materno indiget solatio, quam paterno, sibique ante partum onerosus, doloroſus in partu, post partum *e* laboriosus fuisse noscatur, ac *f* ex hoc legitima conjunctio maris & fœminæ magis matrimonium, quàm patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet convenientiùs remanere: [*& f.*] ¶ Cùm autem filius in patris potestate consistat, cujus sequitur familiam, & non matris, & in ætate tali quis non debeat *g* apud eas remanere personas, de quibus possit esse suspicio, quòd saluti, vel vitæ infidientur *h* illius, & pueri post triennium, apud patrem non suspectum ali debeant & morari, materque pueri, si eum remanere contingeret apud eam *i*, posset illam adducere ad infidelitatis errorem: in favorem maximè fidei Christianæ respondemus, patri eundem puerum assignandum.

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

TITULUS XXXIV.

CAP. I.

¶ Vota possunt eleemosynis redimi, vel in aliud commutari, intercedente superioris auctoritate, & justâ causâ redimendi, vel mutandi.

DAlexander III. *Exonen. Episcopo. (an. 1180.)*

E k peregrinationis votis, an eleemosynis redimi possint, vel pro necessitate in aliud commutari: Respondemus, quod ab ejus, qui præsidet, pendet arbitrio, ut consideret diligentiùs qualitatem personæ, & causam commutationis, scilicet an ex infirmitate, seu affluentia divitiarum, an *l* aliâ causâ probabili peregrinatio, an *m* recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta: & secundùm hoc debet exinde dispensare.

CAP. II.

¶ Commutat Papa votum ultramarinum, in his maximè, qui in puerili ætate voverunt.

Idem *Norvicen. Episcopo. (an. 1180.)*

VEnientis *n* ad nos R. narratione accepimus, quòd in puerili ætate constitutus Hierosolymam disposuit proficisci: cuidam quoque, qui sepulchrum Dominicum propositerat visitare, fidem dedit, & suam recepit ab eo, quod sibi invicem in via socii fideles existerent: [*& infra.*] ¶ Nos autem ipsum à voto, quod in ætate tenera, facilitate potiùs, quàm ex arbitrio discretionis promisit, absolvimus: ita tamen, quòd idem votum eleemosynis redimat, & juxta consilium nostrum *o*, toto vitæ suæ tempore uni pauperum Christi (dummodo ad hoc suæ facultates sufficiant) debeat providere.

[1 *Et bonam societatem servarent, quod uterque solicitâ mente revolvens, ad nos accessit, ut sibi nostrum super hoc consilium aperiremus.*]

CAP. III.

¶ Ex sola conceptione boni explicandi non obligatur quis ad bonum conceptum exequendum.

Idem *magistro A. de Mondefarde. (an. 1180. Romæ.)*

LIteraturam *a* tuam: [1 *& infra.*] ¶ Cùm ex quadam minutione nimio fuisses mortis pavore perterritus, hæc verba protulisti: Non diu hîc morabor: proponens in animo, quòd religionis habitum esses aliquando susceperturus: [2 *& 3.*] ¶ Tibi igitur respondemus, quòd si plus non est in voto processum, transgressor judicari non poteris, si non impleas, quod dixisti.

[1 *Et prudentiam tuam jam pridem famâ revelante, cognovimus: & salutis tuæ tanto attentiùs consulere volumus & debemus, quantò personam tuam consideratione honestæ conversationis & vitæ, ferventioris charitatis brachiis amplectamur. Relatum est nobis ex parte tua, quòd*]

[2 *Sed propter frequentes infirmitates, quæ plerumque vitæ districtionem impediunt, & quia indigentibus & transeuntibus te hospitalem exhibes, pluraq; stolatia impendis, quod concepisti olim in animo, opere non impleſti: ac per hoc dubitas, ne de facta fide voti in districto debeas examine convenire.*]

CAP. IV.

¶ Omne votum mutabile est, in votum religionis.

Idem.

SCripturæ *b:* [1 *& 3.*] ¶ Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis observantiam commutare.

[1 *Sacro testimonio declaratur, quòd spiritualis homo propositum non mutat, cum pro salute animæ suæ utilius aliquid meditatur. Inde est, quòd vestris justis postulationibus non indignati indulgemus: quòd qui sepulchrum Domini vel aliorum sanctorum limina proposuerunt visitare, & infirmitate vel aliâ rationabili causâ occurrente, habitum religionis assumere, atque inter vos Deo servire voluerint, liberè ipsos suscipere valeatis.*]

CAP. V.

¶ Executio voti ultramarini, auctoritate Papa potest ex causa differri.

Innocentius III. *Strigonen. Archiepiscopo. (an. 1212.)*

NOn est *c* voti dicendi transgressor, qui quod vovit, auctoritate sedis Apostol. distulit adimplere. Sanè significavit nobis Rex Hungariæ, quòd cùm in regni perturbatione *d* consilium & auxilium ruum sibi senserit hactenus profuisse, utilitati ejus non modicum derogaret, si Hierosolymam (sicut ex voto teneris) regno pergeres impacato: [1 *& infra.*] ¶ Ideoque mandamus, quatenus non prius iter arripias Hierosolymam adeundi, quàm regnum ipsum fuerit tranquillitati pristinæ restitutum, vel super hoc receperis ab Apost. sede mandatum.

[1 *Cum igitur immineat nobis de honore ipsius Regis & statu regni Hungariæ solicitè cogitare.*]

CAP. VI.

¶ Ecclesia compellit hæredem Laicum per excommunicationem, & bonorum subtractionem, ad executionem voti ultramarini, ad quod se obligavit pro defuncto.

Idem *Andreæ Duci. (an. 1212.)*

---

a *Honorius tertius.* b *Vid. Ludovic. Rom. sing. 674. ut in meo C. incipit: Nos sumus in materia.* c *Quirici.* d *Illi, scilicet viro.* e *Vid. Ludovic. Rom. sing. 674. ut in nostro Codic. incipit: Nos sumus in materia. vid. infr. de adulteriis.* f *Plonca. al. Plonta.* g *Vid. Turrecrematam sæpè citatam. & Sotum 4. sentent. dist. 17. quæst 1. art. 4. & dist. 32. quæst 1. art. 3. vid. Syl. vestrum in summa, verbo, votum 5.* h *carnalem.* i *Aretini.* k *Vid. Henricum Boich. & Guid. Pap. decr. 244. incipit, quispiam in causa.*

a *Al. ita: asserit esse factum.* b *proponit.* c *Vid. legatis.* c *producendus.* d *Al. alia.* e *ac post partum, &c. & ac per hoc.* g *debeat apud illas, &c.* h *insidiantur.* i *ipsam. p. 33. c. 3.* l *aut.* m *aut.* n *Al. Pervenientis. Vid. c. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lat. sub Alex. III. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 50. c. 15.* o *Al. vestrum, quam lectionem olim impugnavit Hostiensis.*

a *C. 1. eod. tit. in 2 comp. Vid. Navarr. in manuali confessariorum c. 12. n. 26. & 32. in Latino nuper expresso.* b *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp. Vid. B. Thomam 2. 2. q. 88. art. 12.* d *turbatione.*

LIcet *a* universis liberum sit arbitrium in vovendo, usque adeo tamen solutio necessaria est post votum, ut sine proprio *b* salutis dispendio alicui non liceat resilire. Accepimus siquidem, quòd cùm Rex Hungariæ pater tuus agens in extremis, votum quod voverat Domino, Hierosolymitanam provinciam in forti manu, humili corde visitare, sub interminatione maledictionis paternæ, commiserit *c* tuæ fidei exequendum, & tu assumpto crucis signaculo, te id impleturum sine dilatione qualibet promisisti: [1 & ℣.] ¶ Mandamus, quatenus postpositis cæteris solicitudinibus, usque ad festum exaltationis sanctæ Crucis debitum acceptæ Crucis exolvens, propositum iter arripias, & humiliter prosequaris: Ne si onus tibi à patre injunctum, & à te sponte susceptum, occasione quâlibet detrectaveris, paternâ te reddas successione indignum, & hæreditatis emolumento priveris, cujus recusaveris onera supportare: sciturus extunc anathematis te vinculo subjacere, & jure quod tibi, si dictus Rex sine prole decederet, in regno Hungariæ competebat ordine genituræ *d*, privandum, & regnum ipsum ad minorem fratrem tuum app. postpositâ devolvendum.

[1 *Verùm eodem patre tuo sublato de medio, cùm Hierosolymitanum hoc iter te arripere simulâsses, assumpta peregrinationis obitu, quam contra inimicos crucis dirigere debueras, in fratrem tuum & regnum Hungariæ convertisti aciem bellatorum, & multa contra Serenitatem Regiam malignorum usus consilio commisisti. Nos autem, quos diebus istis ad Pontificatûs officium licet immeritos, Dominus evocaverit, tam pacì regni Hungariæ, quàm tuæ volentes saluti consulere, nobilitatem tuam rogamus & monemus, & exhortamur in Domino, ac per Ap. s.*]

CAP. VII.

¶ *Commutat Papa votum ultramarinum in vigilias, orationes & jejunia, tunc maximè, cùm cessat causa, quæ induxit ad vovendum: ita etiam, quòd expensa ſiende in eundo, morando, & redeundo, integraliter mittantur in terræ sanctæ subsidium.*

Idem *Trecensi Episcopo.* (*an. 1213.*)

MAgnæ *e* devotionis: [*& infrà.*] ¶ Cùm Trecen. Ecclesia contra libertatem Ecclesiasticam gravaretur, nec per alium quàm per Campaniæ Comitem in ultramarinis partibus constitutum, eidem Ecclesiæ crederes posse de facili subveniri, ad ipsum proposuisti accedere: ac in signum peregrinationis & devotionis terræ Orientalis crucem Dominicam assumpsisti: [*& infra.*] ¶ Quamvis autem auditâ morte ipsius intentionem tuam conspiceres jam frustratam, noluisti tamen sine consilio Apost. sed. ad propria remeare, sed ingressus urbem *f* intentionis tuæ propositum, ac statum Trecen. Ecclesiæ, nobis humiliter expressisti: [1 *& infra.*] ¶ Et quidem tria præcipuè duximus *g* in hoc negotio attendenda, quid liceat secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundùm utilitatem. Sanè non videbatur contra votum licitum ut venires, cùm vox clamet prophetica *h*: [*Vovete & reddite Domino Deo vestro:*] ut primum ad consilium, secundum ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur, cùm sit scriptum in Evangelio *i*: [*Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei, &c.*] Præterea non videbatur expedire, cùm ex absolutione tua scandalum posset Laicorum mentibus generari, dicentium, Ubi est Deus Clericorum? & hoc exemplo credentium, se ad voti observantiam non teneri. Quod enim agitur *a* à Prælatis, facilè trahitur à subditis in exemplum: juxta quod Dominus inquit ad Moysen in Levitico *b*: [*Si Sacerdos, qui est unctus, peccaverit, faciet delinquere populum.*] Verùm ætatis vitæ senescentis defectus atque canicies, quæ vix labores & dolores suos tolerare possunt, in contrarium allegabant, & Ecclesiæ Trecen. suspiria, cui vinculo pastoralis solicitudinis es ligatus, sine cujus assensu votum peregrinationis emittere forsitan non debueras: [*& infrà.*] ¶ Ipsum etiam votum, quod ex sui formâ sanctum & honestum erat, ex persona voventis minus licitum videbatur. Cùm enim juxta canonica *c* instituta, Clericus absque sui Episcopi licentia peregrinari non debeat, & Episcopus non minus, imo potiùs sed. Apost. sit adstrictus, videri meritò poterat, quòd absque generali, vel speciali licentia votum peregrinationis, quâ te tamdiu absentares, emittere non deberes: [2 *& infrà.*]

¶ Cùm igitur in lege veteri, *d* in qua non minùs præceptum Domini obligabat, quàm votum hodie obliget in Ecclesia, primogenita, quæ Domino mandabantur offerri, quædam Domino redderentur, ut primogenita Levitarum: quædam redimerentur, ut aliarum tribuum: quædam commutarentur in aliud, sicut primogenitum asini, qui pro ove commutabatur: ex hoc attendentes, quòd votum commutari possit in opus aliud pietatis: non *e* curantes, quòd os loquentium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus à tramite veritatis: de illius auctoritate securi, qui cùm audisset à discipulis: [*Scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt?*] respondit: [*Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum:*] tibi pro te & familiis tuis licentiam concedimus, votum peregrinationis taliter commutare, ut expensas, quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturus, alicui Religioso committas, in necessarios usus terræ illius sine diminutione qualibet transferendas: [*& ℣.*] ¶ Laborem etiam laboribus recompenses, solicitius instando vigiliis, devotius vacans orationibus, & in jejuniis fortiùs te exercens. Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam specialiter nos induxit, quòd cùm pro libertate Trecens. Ecclesiæ per dictum Comitem assequendâ præcipuè votum peregrinationis emiseris, eo sublato de medio, quia cessavit causa, facilius cessare potuit & effectus.

[1 *Nostrum & fratrum nostrorum consilium cum devotionem requirens: ven. etiam f. n. Senonen. Archiep. tunc Metropolitanus statum Trecen. Ecclesiæ, ad dispendium, quod ex absentia tua incurrere poterat, semel & iterum per suas nobis literas intimavit: propter quod disposuimus deliberare cum fratribus nostris, an idem eadem Trecen. Ecclesia misericordiam faceremus, te ad agendum ipsius solicitudinem remittentes: an sicut ex voto tenebaris, te iter arreptum perficere pateremur, & utrum horum tam saluti tuæ, quàm terræ orientali penitus expediret.*]

[2 *Minùs etiam votum illud terræ Orientali videtur expedire, quæ plus pugnatorum subsidium, quàm Clericorum, quos officium & dissuetudo reddit imbelles, ministerium petitæ necessitate requirit, quamvis orationibus tuis & aliorum terra illa vehementer indigeat: quia tamen jam impletum est verbum Dei dicentis: Veniet hora, & nunc est, quando nec in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Spiritus Sanctus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Videri poterat, quòd non minùs in Ecclesia tua, quàm in Orientali terra proficeres piis orationibus apud Deum, in his quæ pro libertate ipsius justè ac humiliter postulaverit: & utinam cum Moyse montem posses ascendere, ut manibus extensi orante Josue pugnans Amalechitas in ore gladii superaret. Credebatur etiam, quòd terra Orientalis magis accederet, quòd si in tuis, & tuorum Clericorum procuratoribus fueras impensurus, secundum alicujus religiosi arbitrium transferretur in subsidium bellatorum.*]

a *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *propriæ.* c *commisit.* d *Vid. Bald. in l. ex hoc jure. ff. de just. & jur. ubi docet, an ordine genituræ, vel electione succedi debeat in regno.* e *c. 3. eod. tit. in 3 compil.* f *Scil. Romam. per excellentiam. 9. sed. jus. Inst. de jur. nat.* g *diximus.* h *Psal. 75.* i *Luc. 9.*

a *Vid. Alphonsum Castr. l. 2. c. 8. de justa hæret. punitione.* b *Levit. 4.* c *Hùc spectant tradita per B. Th. 2. 2q. 88. art. 1.* d *Exod. 13. & 22. Num. 3. & 8. Deut. 15. Luc. 2. Levit. 25. Exod. 36.* e *Nec.* f *Matth. 15.* g *In antiq. exemplar. ita: Non nescis, quia, &c. rei: &*

tei: & utinam cum Moysè montem posses ascendere, ut manibus extensi orante Jesu pugnans Amalechitas in ore gladii superaret. Credebatur etiam, quòd terra Orientalis magis accederetur, quòd si in tuis, & tuorum Clericorum procuratoribus fueras impensurus, secundum alicujus religiosi arbitrium transferretur in subsidium bellatorum.]

CAP. VIII.

¶ *Impedito ad tempus exequi votum ultramarinum conceditur dilatio, perpetuo verò impedito, indicitur redemptio in eo, quod magis expediat terræ sanctæ.*

Idem Innoc. III. *Cantuariensi Archiepiscopo.*
(*an. 1213.*)

QUod *a* super his: [1 & ℣.] ¶ Quæsivisti de his, qui pro succursu terræ sanctæ signo crucis assumpto, propter infirmitatem vel paupertatem, vel aliam justam causam votum non possunt utiliter adimplere, cùm sine distinctione receperis in mandatis, ut eos, qui signum crucis assumptum abjecerunt, ad resumptionem ipsius, & executionem voti compellas. Nos autem inquisitioni tuæ *b* taliter respondemus, quòd debiles & inopes magis illuc in defectum, quàm ad profectum accedunt, cùm isti pugnare non possint, & illi mendicare cogantur, nisi forte sint nobiles & magnates, qui suis secum expensis bellatores adducent: vel artifices & agricolæ, qui de laboribus suis sibi possint acquirere necessaria, & terræ subsidia ministrare: quamvis non multi talium propter brevitatem possessionum, & paucitatem inhabitantium ibi sint opportuni. Unde credimus distinguendum inter illos qui temporalem, & eos qui perpetuam impedimenti causam creduntur habere: quòd primis indulgenda est dilatio, secundis autem est redemptio injungenda, ac rerum facultate pensatâ, quas possunt, aut quas facturi essent expensas, personarum præterea compensato *c* labore, in subsidium terræ sanctæ transmittant, exequentes per alios, quod per se nequeunt adimplere. Rursùs inter illos, qui pro defensione terræ sanctæ votum peregrinationis emittunt, & eos, quibus pro satisfactione suorum criminum iter peregrinationis injungitur, credimus distinguendum: quod circa primos plus terræ sanctæ succurrius, & circa secundos plus labor itineris, secundùm intentionem voventis vel pœnitentis debet attendi. Unde si quis hoc modo voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis habilis sit ad eundum, meliùs est redimere votum, quàm expensas consumere: quod & de pœnitente, qui propter debilitatem non potest iter injunctæ peregrinationis implere, sanè valet intelligi, non autem de illo, qui quamvis sit impotens ad bellandum, potens tamen est ad eundum *d*. [2 & ℣.] ¶ De mulieribus autem hoc credimus observandum, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur: cæteræ verò (nisi forte sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores) votum redimant, quod voverunt.

[1 *Sed. Apost. consulere voluisti, quorum executio spectat ad officium pastorale. f. t. in Domine condemnamus, sperantes, quod per responsionem nostram instructus ea diligentius exequeris.*]

[2 *Super his autem diligens est discretio adhibenda, ne quid præve vel pretio, amore vel odio sive occasione quacunque contra salutem animæ, vel utilitatem terræ quomodolibet attententur. Unde per viros religiosos & providos dispensationi hujusmodi volumus provideri.*]

CAP. IX.

¶ *Votum ultramarinum certis casibus redimi & commutari potest, non tamen per alium, quàm per Papam, vel cum ipsius specialis mandato.* h. d. usque ad 9 secundo quæsivisti.

Idem *eidem.*

a *C. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *Inquisitioni tuæ respondemus.* c *recompensato.* d *Contius eundem. Addit in margine: alias consilium, utrumque præter veterum exemplarium fidem.*

EX multa *a* tuæ solicitudinis providentia: [1 & ℣.] ¶ Ex consultatione, quam ad inquisitionem tuam super negotio Crucè signatorum olim edidimus, viam invenisti ad alias quæstiones, & utrùm quod in ea dicitur, jus constituat generale, ut passim Prælatis quibuslibet illos secundùm formam expressam absolvere liceat, qui eorum sunt jurisdictioni commissi, solicite requisisti. Ad hoc igitur respondemus, quòd in consultatione nostra jus edituR & licèt ad quales, ad quos tamen *b* spectet ejus executio, nullatenus explicatur: illis autem solummodo jus hoc exequendum incumbit, qui super hoc mandatum receperint à sed. Apost. speciale. Sic ergo illi est inquisitioni responsum, quâ consequenter tua fraternitas requisivit, de quibus religiosis intelligendum hoc esset: utrum scilicet ibi Religiosi vocentur hi tantùm, qui religionis habitum susceperunt, quorum idiotæ sunt & juris ignari *c*, an Episcopi, qui sicut dignitate præcellunt, sic & religione debent aliis præeminere: nam ad neutros illius executio juris spectat, nisi per Apost. sed. eis specialiter delegetur.

[1 *Credimus provenire, quòd cùm ad consultationes tuas multiplices & frequentes respondemus, quòd sentimus ex responsione nostra novas elicias quæstiones.*]

¶ *Habilas ad eundum, seu inhabiles ad pugnandum, si sunt strenui consilio, vel milites bellatores possunt secum ducere, votum ultramarinum non redimunt.* h. d. Abbas Siculus.

Secundò quæsivisti, utrùm quod dicitur, Si quis voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis sit habilis ad eundum, melius est ut redimat votum, quàm consumat expensas: generaliter accipi debeat, ut nobiles & *d* magnates, qui sunt consilio strenui, & multos secum possunt trahere bellatores, an minores tantummodo verbum hujusmodi comprehendat? Verùm si ad superiora oculum tuæ considerationis extendas, quæstionem istam *e* invenies in serie consultationis nostræ solutam, ubi dicitur, quòd debiles & inopes magis in defectum terræ sanctæ, quàm ad ejus profectum accedunt, &c. Quamvis possit aliter *f* responderi, quòd non sunt inutiles ad pugnandum, qui etsi per se pugnare non possunt, maturitate tamen consilii adesse valent pugnantibus: & personæ defectum per alios relevare: [1 & ℣.]

[1 *Tertio quoque loco tua f. requisivit, qualiter intelligi debeat, quod de mulieribus subinfertur, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur eunteS. Cæterà verò quæ non sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores, votum redimant quod voverunt: hoc enim quod ultimo loco dicitur, videtur tantùm de voventibus esse dictum.*]

¶ *Uxores possunt sequi viros ultra mare, si volunt, sed non tenentur, nisi & ipsa voverint.* h. d. Abbas.

Quòd autem superiùs ponitur. Mulieres quæ remanere noluerint, &c. de illis intelligendum esse videtur, quæ se ad peregrinationis propositum nullius voti vinculo adstrinxerunt: [1 & infrà.]

[1 *Quod sic esse dubium non existit. Ex eodem quoque verbo dicis videri quibusdam, quòd viri liceat in hoc articulo sine uxorum suarum assensu vovere posse, ac perficere quod voverunt. Ad quod dicimus quod*]

¶ *Viri sine consensu uxorum emittere possunt votum ultramarinum.* h. d. Abbas Siculus.

In tanta quoque necessitate populi Christiani, ne terræ sanctæ impediatur subsidium, viri præter uxorum assensum hujus peregrinationis propositum vovere liberè valent *g*: & quod voverint, libere adimplere. Ut autem consentiant, sunt attentiùs commonendæ.

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* b *tantùm, in uno vetustissimo exemplari.* c *Vid. l. 1. cum not. per doct. C. de inter. ma. inter pupil. not. Bald. in authen. de mona. collat. 1.* d *Al. etiam.* e *Dicitur, istam, deest in vetustis.* f *& aliter.* g *valeant.*

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum redimunt votum ultramarinum, nisi in certis casibus. h. d. Abbas Siculus.

De Clericis *a* verò duximus respondendum, quòd cùm Clericatûs officium eos reddat inhabiles ad pugnandum, nisi vel consilio strenui, vel officio prædicationis instructi, aut Magnatum sint obsequio deputati, aut usque adeò divites fuerint & potentes, ut in expensis suis aliquos secum ducere valeant bellatores, magis ab eis expetit redemptionem accipere, quàm ad votum illos cogere prosequendum, si necessitas exigit, vel utilitas persuadet. Hæc autem de voventibus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis in pœnitentia est injunctus.

CAP. X.

¶ Qui vovit religionem ingredi, si voto non completo fiat Episcopus, renunciare debet, & votum implere. Sic communiter summatur.

Idem. Innoc. III. (*an. 1213.*)

PEr tuas *b* nobis literas intimâsti, te in Gratianopolitana *c* Ecclesia susceipiendi habitum regularem votum solenniter emisisse, & postea promisisse in manibus Prælati ejusdem Ecclesiæ, te intra duos menses, postquam ab Apost. sede rediisses, votum, quod emiseras, impleturum. Cumque termino ipso transacto non curâsses, quod voveras, adimplere, tandem existens voti transgressor, vocatus fuisti ad regimen Ecclesiæ Gebennensis: [*& infrà.*] ¶ Nos igitur tuæ discretioni consulimus, ut si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ memoratæ, ac reddas Altissimo vota tua. Quòd si capitulum ejusdem Geben. Ecclesiæ te postmodum canonicè duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.

CAP. XI.

¶ Prælatus etiam professus potest votum ultramarinum emittere, & in suos usus vigesimam proventuum Ecclesiæ convertere.

Honorius III. *Haresben.* d *& Bengad. Præpositis.*
(*an. 1226.*)

POstulâstis à nobis, an *e* vobis professis ordinem regularem, quorum alter cruce signatus est, & reliquus charactere crucis desiderat insigniri, liceat vigesimam proventuum Ecclesiarum vestrarum deputatam succurrere terræ sanctæ, deferre vobiscum: [1 & 3.] ¶ Discretioni vestræ taliter respondemus, quòd si Ecclesiæ vestræ per absentiam vestram enormiter non lædantur, & vos utiles fueritis terræ sanctæ verbo pariter & exemplo, (quod conscientiæ vestræ duximus relinquendum) dimissis procuratoribus idoneis in Ecclesiis vestris, potestis, & tenemini votum peregrinationis implere: & sic poterit in usus vestros transire vicesima Ecclesiarum vestrarum terræ sanctæ subsidio deputata.

[1 *Ut per vos proficiat terra illius succursus, qui parati estis personas vestras exponere servitio Jesu Christi, præsertim cum multi exemplo ambulationis laudabilis provocati ad currendum, post vos laudabiliter accingantur: prælaturi prælium Domini contra gentes. Quia verò liberationi terræ illius totis viribus aspiramus,*]

DE STATU MONACHORUM ET CANONICORUM REGULARIUM.

TITULUS XXXV.

CAP. I.

¶ Diœcesanus non debet molestare monasteria, præterquam pro causa correctionis: nec ea oblata sibi vendicare.

Gregorius *Archiepiscopo Neap.* a (*an. 602.*)

THeodosius *b*: [1 *& infrà.*] ¶ Alicui monasterio nec tu, nec Presbyteri tui, præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiæ inferatis. Aut si quid illic pro diversorum devotione accesserit, vobis vendicare æstimetis: Cùm monachis sibi servientibus debeat proficere, quicquid à fidelibus taliter offerri contingit.

[1 *Abbas monasterii S. Martini petitoriâ nobis insinuatione suggessit, qua habetur in subditu, in domo quondam Martini ex ejus voluntate decessoris sui Andream Abbatem monasterium, in quo Monachi habitare debeant, construxisse. Et quia id in honorem beati Petri Apostolorum Principis, & S. Archangeli postulat dedicari: dilectionem tuam præsentibus apicibus duximus adhortandam, quatenus ad prad. locum cum postulaverit, ingravanter accedas, veneranda soleunia dedicationu impendens. Et quoties necesse fuerit, à Presbyteris Ecclesiæ tuæ in loco sancto deservientibus celebrentur sacrificia venerandæ Missarum, ita ut in eodem*]

CAP. I.

¶ Monachi non debent vesci singuli per parœcias. hoc primò. *Si pro monachatu aliquid detur, receptus à sacris ordinibus prohibetur: & recipiens ab officio suspenditur.* hoc secundò. *Monachus habens peculium sine licentia Abbatis, ab altaris communione removetur: & sic decedens, sepulturâ & fratrum communione privatur.* hoc tertiò. *Si pecunia confertur pro habendo aliquod officium in monasterio, dans & recipiens deponuntur.* hoc quartò. *In Prioratibus conventualibus per electionem instituti non sunt removendi sine causâ rationabili: & de causarationabili tria ponit exempla.* h. d. comprehendendo substantiam.

Ex Concilio Lateranen. *c* (*an. 1179.*
Romæ.)

MOnachi non *d* pretio recipiantur in monasterio, nec peculium *e* permittantur habere, nec singuli per villas & oppida per quascunque parochiales ponantur Ecclesias, sed in majori Conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant, nec soli inter seculares homines spiritualium hostium consictum expectent, Salomone *f* dicente: [*Væ g soli! quia cum ceciderit, non est qui sublevet eum.*] Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is verò, qui eum *h* receperit, officii suspensione mulctetur. Qui verò peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum, à communione removeatur altaris, & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, & digne non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam: quod etiam de universis Religiosis præcipimus observari. Abbas autem, qui diligenter ista non caverit *i*, officii sui jacturam se noverit incursurum. Prioratus quoque seu Obedientiæ, pretii donatione nulli tradantur, aliquin dantes & accipientes à ministerio fiant Ecclesiastico alieni. Priores autem cùm in Ecclesiis conventualibus per electionem Capitulorum suorum canonicè fuerint instituti, nisi pro manifesta & rationabili causa non mutentur, videlicet *k* si fuerint dilapidatores, si incontinentes vixerint, aut tale aliquid *l* egerint, pro quo amovendi merito videantur, aut si etiam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.

a *De materia hujus §. & cur Clerici & Episcopi pugnare non liceat vid. B. Thom. 2. 2. q. 4. art. 2* b *Conc. Triden. sess. 24. tit. de reg. c. 1.* c *al. Gratianopolitana. al. Garopolitana.* d *Haresberen. & Beregaden. Præpositis. al. Haresliem. & Feregadens. al. Wavenens. & Beregadens.* e *utrum.*

a *Hîc in quibusdam recentioribus legitur Gregor. III. in aliis IX. sed rectè Contius. Imo primus l. 7. ind. 2. epist. 15.* b *In alios Theodorius. cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* c *Concil. Later. sub Alex. III. c. 10.* d *cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Id est, proprium. Vid. l. cogi. D. ad Trebell.* f *Eccl. c. 4.* g *Si.* h *recipit.* i *curaverit in Concilio.* k *Al. ita: ut videlicet. sed in antiq. & in Conc. ut est impressum.* l *aliud.*

CAP. III.

¶ Monet Cistercienses, ut servent regulam secundùm primævam institutionem. h. d. primò. *Et domus religiosa aggregata Cistercienstbus eorum mores servare tenetur.* h. d. secundo.

Alexander III. *Abbatibus & Conventibus Cistercien. ordinis.* (*an. 1175.*
Romæ.)

REcolentes *a* qualiter hæc sancta plantatio: [1 & 3.] ¶ Dolentes dicimus, quòd etsi non ab omnibus, neque in omnibus, à plerisque tamen & in pluribus, ab illa sancta institutione dicitur declinatum: in tantum, ut aliqui ex vobis primæ institutionis obliti, contra ordinis vestri regulam villas, Ecclesias, & altaria possident, fidelitates *b* & hominia benignè suscipiunt, justitiarias & tributarias tenent: [2 & 3.] ¶ Ideoque precibus & monitis exhortamur, quatenus domus illæ, quæ à prima sui origine in ipso ordine sunt fundatæ, constitutis terminis sint contentæ: [3 *& infrà.*] ¶ Si enim relictis originalibus ordinis institutis, ad communia volueritis aliorum monasteriorum jura divertere, oportebit vos communi jure censeri: quia dignum est, ut qui similem cum aliis vitam susciipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam. Cæterùm domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrum ordinem se transtulerint, vestris omnino se satagant usibus conformare, & relictis possessionibus, vel etiam commutatis, quas institutio vestra non recipit *c*, sic se in omnibus religioni vestræ coaptent, ut quemadmodum gaudent se in societatem ordinis, & habitûs identitatem assumptas, sic etiam in paupertate secularium rerum se lætentur vestris institutionibus conformatas.

[1 *Facta, hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini Sabbaoth sub primis ordinis vestri prioribus pullulavit, & palmites longe latèque producens, ad mortifera pellenda circumquaque venena, flores protulit & odores, pro vigili custodia custodiatis eorum in omnibus adhærere vestigiis, per quos cooperante Domino in deserto mundi hujus flos hujusmodi plantatus est honestatis. His enim paupertatis contenti numeris, optimum ponentes in paupertate principium, totius sufficientiæ affectus sunt complementum, creare Ecclesiæ Clarevallens. Episcopu & Prælatu acceptu, ac in conspectu regum & principum famâ & merito glorioso. Nunc autem quod*]

[2 *Et omne studium adhibent, ut termini eorum dilatentur à terris, quarum conversatio in cœlis debet esse. Læditur hinc ordo penitus & vitiatur, nec est hæc mutatio dexteræ excelsi, sed potius de dexteræ in sinistram, qui relicto seculo sub paupertatis habitu Deo militare decreverunt, negotiis denuo secularibus implicentur. Inde est quòd & vobis ab aliis qui foris sunt, contentiones & litigia suscitentur, & Abbatibus in causis forensibus occupatis & pluribus in commissis domibus, & tepor ordinis & dissolutio nascitur charitatis: maximè paupertate charitas plus proficit, & cupiditatis consortium nisi illa refrangatur, hæc tepescat,*]

[3 *Nec velint inordinatè ad ea manus extendere, quæ sine laboribus & periculis multis, & deinde sine criminibus, & magna confusione non poterunt retinere,*]

CAP. IV.

¶ Regularis Canonicus, qui non resignavit proprium in morte, non debet in cœmeterio sepeliri: & si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari, si sine scandalo fieri potest.

Clemens III. (*an. 1190.*)

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *In uno vetustissimo, fidelitates, hominia & onera suscipiunt, & c. in alio recentiori, ita: fidelitates & homagia susceperunt, &c. Dittio, benignè, deest in omnibus: & quid sint Hominia, explicat Hostiensis.* c *recepit.*

SUper quodam Canonico Regulari *a*, qui in articulo mortis agens, licèt à Priore suo commonitus, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit resignare: & sic diem clausit extremum, & fuit inter alios fratres traditus sepulturæ: [1 *& infrà.*] ¶ Inquisitioni tuæ taliter resp. quòd ille Canonicus non tantùm fuit Christianâ sepulturâ privandus, verùm etiam si sine maximo scandalo potuit *b* fieri, de ipsâ projici dignus est Ecclesia. Hoc autem cùm fortè contigerit, in similibus est agendum.

[1 *Nos duximus necessariò requirendos. Quia verò te ignorare non credimus, quid de talibus in regula beati Augustini habeatur statutum, & quòd idipsum in Lateranensi Synodo conflet inhibitum manifestè,*]

CAP. V.

¶ Canonicus regularis potest præsici Ecclesiæ parochiali etiam seculari: sed debet habere socium secum sui ordinis, si commodè fieri potest.

Iunocentius III. *V. Plebano sancti Gavinii.* c
(*an. 1213. Romæ in Flaminiam.*)

QUòd *d* Dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur evidenter, cùm opera, quæ facis, testimonium perhibeant veritati. Sanè quondam desiderans ad frugem melioris vitæ transire, officium Plebani resignans, coram fratribus sancti Victoris Bononien. promissionem de tua conversione fecisti, neque professionem solennem emittens, neque habitum religionis assumens: sed parochiani plebis ejusdem, attendentes te laudabiliter præfuisse, à Florentino Episcopo impetraverunt, ut ministrares ibidem: hoc etiam P. Presbyter Cardinalis tunc Ap. sed. Legat. proponitur annuisse, quod jam dicti parochiani à nobis ratum haberi suppliciter *e* postulârunt, præsertim cùm de licentia Prioris sancti Victoris nosceris hactenus id fecisse. Licèt autem in Lateranensi Concilio *f* de Monachis caveatur, ne singuli per villas & oppida, per quascunque parochiales ponantur Ecclesias, &c. quia tamen istud de Canonicis regularibus specialiter non cavetur, qui etsi à sanctorum Monachorum consortio non putentur sejuncti, regulæ tamen inserviunt laxiori, & de per antiquos canones etiam Monachi possunt ad Ecclesiarum parochialium regimen in Presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis officium *g* (quod privilegiatum est) exercere: sic annuendum duximus postulatis, ut exercens Plebani officium, si commodè fieri poterit, unum Canonicum regularem tecum habeas ad cautelam: cujus in his, quæ Dei sunt & regularis observantiæ, tam consortio, quam solatio perfruaris.

CAP. VI.

¶ Primò tractat de vestibus Monachorum. Secundò de abdicatione proprietatis. Tertiò de silentio. Quartò de cibis. Quintò de officiis in genere & in specie.

Idem *Abbati & Conventui Sublacen.* h
(*an. 1213. Romæ.*)

CUm *i* ad monasterium Sublacen. [*& infrà.*] ¶ Firmiter inhibuimus, ne quis de cætero Monachorum lineis camisiis uteretur: [1 & 3.] ¶ Prohibemus quoque districtè in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprii, totum in continenti resignet. Si verò post hoc proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari monitione præmissâ de monasterio expellatur, nec recipiatur

a *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* b *potuerit, habent vetustiores, quod & series postulat.* c *Gavini. al. Gravini.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *simpliciter.* f *Conc. Lat. sub Alexand. III. c. 10.* g *Conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 2. & sess. 24. de reform. c. 4. ubi multa valdè utilia de prædicationis officio.* h *al. Abbati Lublacen.* i *C. 2. eod. tit. in 3. comp. Concil. Trident. sess. 25. tit. de reg. c. 1. & 2.*

ulteriùs, nisi pœniteat secundùm monasticam disciplinam. Quod si proprietas apud quenquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterretur, secundùm quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse. Unde si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel Cellario assignetur. In oratorio *a* verò, refectorio & dormitorio continuum semper silentium observetur. In claustro quoq; certis horis & locis, secundùm antiquam consuetudinem monasterii laudabiliter observatam. In refectorio *b* verò nullus omnino carne vescatur. Nec in quibusdam solennitatibus (sicut aliquando fieri consuevit) Conventus exeat cum Abbate paucis ibi relictis, ut extra refectorium edant carnes, cùm illis diebus præcipuè regularis disciplina sit studiosiùs observanda. Sed nec extra refectorium, nisi in infirmitorio esum carnium credant sibi licere. Quanquam ex indulgentia possit Abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos (prout necessitas postulaverit) advocare, ipsosque secum in camera sua meliùs & plenius exhibere. Porrò debiles & infirmi, qui minutione indigent, vel aliquâ medicinâ, non seorsum in cameris, sed omnes in infirmitorio, quæ necessaria fuerint sibi tam in carnibus, quàm in aliis recipiant competenter. Quod si quis eorum debilis fuerit, aut etiam delicatus, ut non possit communibus cibis esse contentus: sic ei provideatur sine scandalo aliorum, ut si Abbas vel Prior voluerit in refectorio misericordiam facere specialem, cibum aliquem competentem non ante illum, sed ante se faciat apportari, de quo ipse illi faciat pitantiam pro sustentatione naturæ. Tales autem ad agenda officia monasterii deputentur, qui fideles fuerint *c* & discreti. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur, sed cùm oportuerit amoveri, sine contradictione qualibet revocetur. Prior autem præ cæteris post Abbatem potens sit in opere & sermone, ut exemplo vitæ *d*, verboque doctrinæ fratres suos & instruere possit in bono, & a malo etiam revocare: zelum religionis habens secundùm conscientiam, & deliquentes corripiat & castiget, obedientes foveat & confortet. Abbas verò (cui omnes in omnibus reverenter obediant) quantò frequentiùs poterit, sit cum fratribus in conventu, vigilem curam & diligentem solicitudinem gerens de omnibus, ut de officio sibi commisso dignam Deo possit reddere rationem. Quòd si prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor, seu negligens aut remissus, pro certo se noverit non solùm ab officio deponendum *e*, sed & alio modo secundùm regulam castigandum: cùm offensa non solùm propria, verùm etiam aliena de suis manibus requiratur. Nec æstimet *f* Abbas, quòd super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare: quia abdicatio *g* proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeò est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

[† *Ad defectum autem hospitalitatis supplendum, mixturam unius molendini concessimus, ampliora pro tempore concessuri, ita tamen quòd ad necessitatem pauperum sublevandam, eleemosyna de cellario conferatur. Nos autem præfatas Ecclesias, quæ Clericis secularibus fuerant in beneficium assignatæ, ad usum revocavimus infirmorum, concessionem hospitalis, quæ facta fuerat Episcopo Anaguino, irritam decernentes, & statuentes, ne cuiquam ulteriùs in beneficium concedantur, sed infirmariis disponat de illis Ecclesiis, prout ad necessitates infirmarii magis noverit expedire.*]

a *In Cod. Barb. in oratorio, nec non refectorio, &c.* b *dicitur*, verò, *deest in antiqu.* c *sint.* d *al. verbis doctrinæ fratres, &c.* e *vid. l. carceri. & l. militet. ff. de cust. reor.* f *existimet.* g *de hoc articulo vid. B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. & Turrecremat. in c. de illo clerico. 32. dist. & Ferdinan. Vasq. l. 1. contr. illustrium. cap. 25.*

CAP. VII.

¶ *Primò statuit de Conciliis regularium provincialibus celebrandis singulis triennio. Secundò moderatur numerum evectionum & personarum venientium. Tertiò disponit de instructionibus & præsidentibus Capitulo. Quarto de tempore, quo duret Capitulum, & quid ibi fiat. Quintò quod observetur, quod ibi fiet. Sextò de capitulo sequenti. Septimò de communi vita ducenda. Octavò de visitatoribus eligendis & ipsorum officio. Nonò extenditur ad Canonicos regulares. Decimò providet super discordia visitatorum. Undecimò hortatur diœcesanos ad monasteriorum reformationem. Duodecimò præcipit protervos & similes compesci ab offensis monasteriorum.* Et hæc divisio sufficit pro summario.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

IN singulis regnis sive provinciis fiat de triennio in triennium (salvo jure diœcesanorum Pontificum) commune Capitulum Abbatum atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non consueverunt tale Capitulum celebrare: ad quod universi conveniant præpeditionem canonicam non habentes, apud unum de monasteriis ad hoc aptum. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus, quàm sex evectiones & octo *a* personas adducat *b*. Advocent autem in hujusmodi novitatis primordiis duos Cistercien. ordinis vicinos Abbates, ad præstandum sibi consilium & auxilium opportunum, cùm sint in hujusmodi Capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati: qui absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos viderint expedire: ac ipsi quatuor præsint Capitulo universo, ita quòd ex hoc nullus eorum sibi auctoritatem prælationis assumat, unde cùm expedierit, providâ possit deliberatione mutari. Hujusmodi verò Capitulum aliquot certis diebus continuè, juxta morem Cistercien. ordinis celebretur: in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & observantia regulari. Et quòd statutum fuerit illis quatuor approbantibus, inviolabiliter observetur, omni excusatione, contradictione & appellatione remotis: Proviso nihilominus, ubi sequenti termino debeat Capitulum celebrari. Et qui convenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionaliter simul omnes communes expensas, ita quòd si non omnes poterunt in eisdem, saltem plures simul in diversis domibus commorentur. Ordinentur etiam in eodem Capitulo religiosæ ac circumspectæ personæ, quæ singulas Abbatias ejusdem regni seu provinciæ non solùm Monachorum, sed etiam Monialium, secundùm formam sibi præfixam, vice nostrâ studeant visitare, corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere: ita quòd si Rectorem loci cognoverint ab administratione penitùs amovendum, denuncient Episcopo proprio, ut illum amovere procuret. Quòd si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicæ sedis examen. Hoc ipsum *c* regulares Canonicos secundùm ordinem suum volumus & præcipimus observare. Si verò in hac novitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apostol. sedis judicium absque scandalo referatur, cæteris irrefragabiliter observatis, quæ concordi fuerint deliberatione provisa. Porrò diœcesani Episcopi monasteria sibi subjecta ita studeant reformare, ut cùm ad ea prædicti visitatores accesserint, plus in illis inveniant quod commendatione, quàm quod correctione sit dignum, attentiùs

a *al. novem, sed in Concilio, octo legitur.* b *De hoc articulo vide quos citavi in c. cùm ex officii. sup. de præscript.* c *in Codice Barb. Hoc ipsum circa regulares, &c.*

tissimè præcaventes, nec per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur: quia sicut volumus *a* superiorum jura observari, ita inferiores nolumus injurias sustinere. Ad hoc districtè præcipimus tam diœcesanis Episcopis, quàm personis, quæ præerunt Capitulis celebrandis, ut per censuram Eccl. appellat. remotâ compescant Advocatos, Patronos, Vicedominos, Rectores & Consules, magnates & milites, seu quoslibet alios, ne monasteria præsumant offendere in personis aut rebus: & si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem *b* compellere non omittant, ut liberiùs & quietiùs Deo valeant famulari.

CAP. VIII.

¶ *Primò tractat de correctione Monachorum. Secundò de correctione Abbatum. Tertiò visitatorum. Quartò de secularibus in monasteriis beneficiatis. Quintò constitutionem extendit ad Moniales.* hoc sufficiat pro summario.

Honorius III. *Abbatibus & Monachis in Lombardia & Marchia Tervisiana constitutis.*

(*an.* 1225.)

EA, quæ pro religionis honestate: [1 & 3.] ¶ Porrò cum visitatores secundùm statutum generalis concilii *c*, ordinati à generali Abbatum Capitulo, processerint ad visitationis officium exequendum, de statu Monachorum & observantiis regularibus diligenter inquirant, & tam in spiritualibus, quàm in temporalibus corrigant, & reforment, quæ viderint corrigenda: ita tamen quòd Monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciant, eisque injungi pœnitentiam salutarem, juxta beati Benedicti regulam & Apostolica instituta, non secundùm normam pravæ consuetudinis, quæ quasi pro lege in quibusdam Ecclesiis inolevit. Ipsi etiam visitatores Monachos, quos contumaces invenerint & rebelles, juxta modum culpæ vice nostrâ regulari censurâ percellant absque personarum delectu, non parcendo rebellibus ob suam pertinaciam vel potentiam amicorum, quin ovem morbidam ejiciant ab ovili, ne inficiat oves sanas. Si verò *d* Abbates in corrigendis, juxta visitatorum mandatum & regularia instituta, in scipsis seu Monachis inventi fuerint negligentes, proclamentur & corripiantur, & ita puniantur publicè in Capitulo generali, quòd pœna ipsorum sit aliis in exemplum. Quòd si Abbas non exemptus fuerit à visitationibus nimis negligens & remissus inventus, id loci Diœcesano denuncient sine mora, & per illum detur ei fidelis & providus Coadjutor usque ad Capitulum generale. Si autem dilapidator inventus fuerit, vel aliàs meritò amovendus: per diœcesanum, postquam hoc sibi à visitatoribus denunciatum fuerit, amoveatur absque judiciorum *e* strepitu à regimine Abbatiæ, ac monasterio provideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipsi monasterio fuerit de Abbate provisum. Quòd si forsan Episcopus hoc adimplere noluerit vel neglexerit: visitatores vel præsidentes Capitulo generali, defectum Episcopi Apost. sedi non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos Abbates fieri præcipimus per visitatores, vel præsidentes Capitulo generali: depositione ipsorum sedi Apost. reservatâ: ita ut Abbate, qui amovendus videbitur, interim per visitatores vel in Capitulo præsidentes, ab administratione suspenso, administrator idoneus monasterio deputetur. Illorum autem excessus & alia, quæ visa fuerint intimanda, Capitulo præsidentes nobis denuncient per fideles nuncios & prudentes, quibus de communi contributione Abbatum, juxta cujuslibet facultatem sufficienter ministrentur expensæ. Sequentes autem visitatores perquirant priorum visitatorum vestigia diligenter, & eorum negligentias & excessus referant sequenti Capitulo generali, ut juxta culpam publicè debitam pœnam portent. Idem etiam de Abbatibus præsidentibus generali Capitulo præcipimus observari. Præcipimus quoque *a*, ut in nullo monasterio ad præbendas recipiant de cætero Abbates & Monachi Clericos seculares: nec hi, qui jam recepti sunt, locum vel vocem in Capitulo, dormitorio vel refectorio seu claustro sibi vendicare contendant, seu Monachorum cœtibus importunè se præsumant miscere, seu beneficiis sibi concessis contenti, conversentur honestè, opportuna obsequia in monasteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in spiritualibus aut temporalibus exigant in ipsis monasteriis vel usurpent. Si quis verò talium à visitatoribus inventi fuerint criminosi, per diœcesanum Episcopum *b* in non exemptis, & per visitatores vel præsidentes generali Capitulo in exemptis beneficiis priventur eisdem. Hæc autem omnia etiam in monasteriis, quæ non habent Abbates proprios, sed Priores, nec non in monasteriis Monialium, quoad articulos Abbatissis & Monialibus congruentes, præcipimus observari.

[1 *Ac religiosorum salute providè ordinantur, Apostolico sunt munimine roboranda, ut susceptiuntur devotius & diligentius observentur. Cùm ergo per dil. fil. Abbatem Montis belli quædam capitula nobis fuerint præsentata, quæ ad castigandum transgressiones multiplices & excessus, quos in quibusdam cœnobiis invenerat, videbantur pro salute & honestate vestra laudabiliter statuenda: nos ea examinari & corrigi fecimus, & præcipimus, ut inviolabiliter observentur, qua sigillo ven. f. n. Hostien. & Tusculanen. Episcoporum munita fecimus ad cautelam. Ad hoc volumus & præcip. auct. Apost. ut visitatores ad generale Capitulum convocent Abbates & Priores, non habentes Abbates proprios tam exemptos, quàm non exemptos Lombardiæ & Marchiæ, qui non consueverunt hujusmodi Capitulum celebrare, præsidentes verò in ipso Capitulo generali canonico & impedimento sublato, eos qui contempserint vel neglexerint convenire: sub cujus contra. & app. ob. per cens. Eccl. compellant, & usque ad satisfactionem condignam relaxent: eâdem censurâ facturi, quæ eodem Capitulo deliberatione provida ordinata fuerunt firmiter observari, reddituris tam ipsi quàm visitatores, & alii juxta cujuslibet ministerium Domino, in cujus conspectu nuda & aperta omnia in extremo examine rationem, si omnem solicitudinem & diligentiam, quæ circa correctionem & reformationem ordinis, ac visitationem cœnobiorum impendenda fuerint, neglexerint adhibere.*]

a *In Cod. Barb. ita: quia sic volumus superiorum jura servari, ut inferiores nolumus injurias sustinere. In aliis sic: quia sic volumus superiorum jura observari, ut inferiorum nolumus injurias sustinere.* b *satisfaciendum.* c *scilicet Lateranensis sub Innoc. III. c. 12. quod est relatum sup. cap proximo: & statutum, cujus hic meminit, habetur in 6. ordinentur etiam.* d *Vid. Conc. Trid. sess. 25. tit. de reg. c. 14.* e *Qualiter hæc verba sunt accipienda, vide Clement. sæpè contingit. De verbor. signif. & Eymer. in Direct. Inquisit. p. 3. q. 53.*

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO SINT SUBJECTÆ.

TITULUS XXXVI.

CAP. I.

¶ *Si dubitatur, in cujus diœcesi sit basilica consecranda, illa Episcopus consecrabit, qui prius in illo loco Episcopalia exercebat.*

Gregorius *Villori Archiepiscopo Neapol.* (*an.* 600. *Romæ in Cœmeterio.*)

a *Vide Ludov. Rom. sing. 663. incipit, An simplex appellatus.* b *Dictio, Episcopum, deest in antiquis & in recentioribus magis emendatis.* c *Episcopis.*

NUnc autem *a* ad basilicam, quæ dedicanda est, debet disquiri, cujus civitatis Episcopus, antequam fundaretur, baptizaverit incolas: & ad cujus consignationem sub annua devotione concurrerint. Non enim terminis hæc aut locis convenit definiri: sed ille ad consecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem scripsimus, constat debere permitti.

CAP. II.

¶ Nihil juris deperit Episcopo, in cujus diœcesi sita est Ecclesia, quam Papa unit Ecclesiæ alterius diœcesis. Et est casus quotidianus.

Idem *Agapito Abbati. (an. 600. Romæ in Umbriam.)*

QUia monasterium, quod in fundo Martiano situm est, hostilitate faciente, dicitur desolatum: illud tuo monasterio cum omnibus rebus suis, vel quæ ei competunt actionibus, perspeximus uniendum: [& ſ.] ¶ Ipsum autem monasterium sic tuæ nos ordinationi commisisse cognoscas, ut tamen jurisdictionem illic non Episcopus Surrentinus, in cujus civitate monasterium tuum est situm, sed Nucerinus, cujus est diœcesis *b*, habeat. Nam sic hujus *c* loci ordinationem disponimus, ut tamen jura sua singulis Episcopis inviolata servemus.

CAP. III.

¶ Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad ejus solicitudinem debent ordinari ad usum destinatum.

Ex decretis Eugenii Papæ. d (an. 655. Roma.)

DE Xenodochiis *e* & aliis similibus locis per solicitudinem Episcoporum, in quorum diœcesi existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur.

CAP. IV.

¶ Locus auctoritate Episcopi ad usum hospitalitatis deputatus est religiosus, & ad mundanos usus redire non debet.

Urbanus IV. *Arimin. Episcopo. (an. 1263. Romæ in Umbriam.)*

AD hæc *f*: [1 & ſ.] ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si locus ad hospitalitatis usum, & pauperum provisionem fuerit (sicut moris est) auctoritate Pontificis destinatus, cùm sit religiosus, non debet mundanis usibus deputari, sicut de vestibus & ligneis vasis, & aliis utensilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis, antiqua consuetudo indubitanter observat, & venerabilium Patrum edocent sanctiones.

[1 *Super eo, quod quæritur est, Utrum hospitalia domus possit in secularem habitum commutari?*]

CAP. V.

¶ Locus religiosus debet reformari de religiosis duntaxat, non de secularibus, nisi in defectu religiosorum.

Innocentius III. *Constantinopolitano Patriarchæ. (an. 1210.)*

INter *g* quatuor: [*& infrà.*] *de monasteriis quoque Græcorum in seculares Canonicos convertendis f. t. Reſpon. quòd*, quamdiu monasteria per regulares remanere potuerint ordinata, non sunt ad seculares Clericos transferenda. Sed si regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis seculares Clerici poterunt ordinari.

CAP. VI.

¶ Ecclesia sita in diœcesi Episcopi, tenetur sibi in Episcopalibus respondere, nisi appareant remissa legitimè: & potest Episcopus remittendo Episcopalia censum sibi retinere.

Idem *Abbati & fratrib. Cryptæ ferratæ. (an. 1210. in Galliam.)*

COnstitutus *h* in præsentia nostra Episcopus Alban. *i* in Ecclesia Castri, quod Pauli dicitur, in qua in jus patronatûs monasterio vestro recognoscebat, a vobis jus Episcopale petebat, quoniam sita erat in diœcesi Albanen. & ideo de jure communi ei tenebatur in Episcopalibus respondere: [*1 & infrà.*] ¶ Vetùm œconomus vester proposuit ex adverso, quòd etsi Ecclesia sita esset in diœcesi Albanen. ei tamen non tenebatur in aliquo respondere, cùm Dominicus Lavitanus *a* Episcopus, qui fuerat Episcopus Albanen. universas Ecclesias ad vestrum monasterium pertinentes in diœcesi, ejus sitas, & quicquid juris tam in monasterio vestro, quàm in eis habebat, in emphyteusim sub annua octo denariorum usualium pensione monasterio vestro concessit: ita videlicet, ut liceret Abbati & fratribus à quocunque vellent Episcopo, tam ordinationem Clericorum, quàm consecrationem altarium in monasterio ipso & prædictis Ecclesiis obtinere, in quibus etiam vobis tertiam partem mortuariorum indulsit: & C. Papa prædecessor noster quod ab eo factum fuerat, confirmavit. Verùm etsi Ecclesia ipsa fuisset aliquando Ecclesiæ Albanen. *b* subjecta, monasterium *c* vestrum nihilominus legitimâ se poterat præscriptione tueri, cùm per quadraginta annos ipsam pacificè possedisset. Cæterùm œconomus Episcopi concessionem Episcopi Lavitani non tenere dicebat, utpote continentem Simoniacam pravitatem: cùm enim tertiam partem *d* mortuariorum monasterio concessisset, & tam in ordinationibus Clericorum, quàm altarium consecrationibus indulsisset ei plenariam libertatem: non est dubium, quin cùm spiritualia hæc existant, eo ipso quod super his recompensationem certæ pensionis accepit, commiserit vitium simoniæ *e*: unde contractus hujusmodi nullam obtinet firmitatem, confirmatio autem Apost. sedis fuerat per subreptionem obtenta, cùm in eadem de pensione nulla mentio habeatur: [*& infrà.*] ¶ Cùm autem nec insolitum sit, nec novum, ut cum Episcopi Ecclesias concesserint piis locis, aliquid sibi reservent in eis nomine pensionis: nos quoque cùm libertatis privilegium, vel protectionis præsidium aliquibus Ecclesiis indulgemus, gratis accipiamus censum gratis oblatum, & in literis nostris ad successorum nostrorum memoriam censûs exprimamus etiam quantitatem: auditis propositis œconomum monasterii vestri œconomo ejusdem Episcopi Ecclesiæ nomine in solutionem pensionis prædictæ, juxta ratam, quæ contingit Ecclesiam prædictam, & restitutionem subtractæ à quadraginta annis, secundùm ratam eandem, per diffinitivam sententiam condemnamus, & eundem œconomum vestrum ab impetitione œconomi ejusdem Episcopi super aliis reddimus absolutum, perpetuum illi silentium imponentes.

[1 *Secundò quæritur an multis privilegiis Rom. Pontificum distinguentibus fines diœcesi. Alban. inter alias in quibus Episcopalem jurisdictionem exercet hæc Alban. Ecclesia, auct. Apost. confirmatur.*]

CAP. VII.

¶ Episcopus petens Ecclesiam quoad temporalia & spiritualia, obtinet in spiritualibus, eo ipso, quòd probat esse in sua diœcesi, si non appareat exempta: sed in temporalibus succumbit, nisi aliter doceat de jure suo: & in hoc ultimo est casus notabilis.

Idem *Abbati & Conventui Farben. f (an. 1210. in Latium.)*

CUm venerabilis frater noster I. Sabinen. *g* Episcopus Ecclesiam sancti Angeli de Cauceia *h* cum suis pertinentiis & possessionibus petiisset, asserens eam ad se, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus pertinere.

a *C. 1. eod. tit. in 1. compil.* b *In C. Barbatæ, in cujus est diœcesi, &c.* c *hujusmodi* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Nodo. hum Alex. I. prætermissorum interpretatur Hospitale. vide Trid. Conc. sess 25. de reform. c. 8.* f *C. 4. eod. tit. in 1. comp. vid. Archid. in c. nemo. de consecr. dist. 5. & Calderinum cons. 5. & 6. de relig. domib.* g *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* h *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* i *Albanen. al. Alben.*

a *Lavitanus. al. Lavitan. al. Lucan. sed in omnib. manuscript. legitur Lavicanus.* b *Alben.* c *Monasterium tamen vestrum.* d *Dictio, partem, deest in antiq. & in recentioribus magis emendatis.* e *Vid. Bart. in l. Titio centum. ff. de condit. & demonstrat.* f *Farsen.* g *Cap. 1. eod. tit. in 4. compilat.* h *Cancis, alii. Cantia.*

allegavit ante omnia jus commune, quia cùm constituta sit in diœcesi Sabinen. sub ipsius debebat consistere potestate. In temporalibus quoque ad se dictam Ecclesiam pertinere nitebatur ostendere per publicum instrumentum, in quo continebatur expresse I. Sabinen. Episcopum, H. Farben. *a* Abbati, & duabus personis post ipsum, dictam Ecclesiam cum suis pertinentiis locavisse pro annuâ quatuor solidorum Papiens. pensione. Sed pars vestra proposuit, instrumento prædicto nullam fidem penitùs adhibendam, propter superlinearem scripturam, & rasuram *b* loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recensetur: [1 & ſ.] ¶ Quia igitur nobis constitit, Ecclesiam supradictam constitutam in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus spiritualibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, illis tantùm exceptis, quæ per authentica scripta ei dignoscuntur esse subtracta: [*& infrà.*] ¶ Quia verò instrumentum prædictum, per quod Episcopus Ecclesiam intendebat quoad temporalia vindicare, ad faciendam super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de jure suspectum, vos ab impetitione ipsius, quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ duximus absolvendos.

[1 *Fuit insuper ex ipsius Episcopi parte propositum, quòd cùm ab Ecclesia S. Angeli nomine monasterii vestri multo tempore fuerit certa pensio Ecclesiæ Sabinen. soluta, manifestè isquebit ad Ecclesiam eandem, à qua locatio facta fuerat, jure proprietario pertinere. Ad hoc autem procurator respondebat prædictus, quòd etsi quidam testes se vidisse deponant, Ecclesiam S. Angeli pensionem 4. sol. Sabinen. Episcopo persolvisse, nullum tamen ex hoc monasterio vestro poterat præjudicium generari, cùm non appareat pensionem ipsam ex parte monasterii fuisse solutam: & quamquam etiam testes asserant, se vidisse multoties præfatam pensionem exsolvi, non tamen ostenditur tanto tempore præsita, quousque ad præscriptionem legitimam porrigatur. Item sicut ad rei proprietatem locatio facta non sufficit, ita nec solutio, nec perceptio pensionis. His igitur & aliis intellectis*]

CAP. VIII.

¶ Monasterium subjectum est Episcopo, in cujus diœcesi situm est, nisi probetur exemptum. h. d. quod titulum.

Idem. *(an. 1210. Romæ in Hispaniam.)*

CUm dilectus *c* filius: [*& ſ.*] ¶ Quia causa non poterat in nostra præsentiâ terminari, cùm nuncius monasterii super procuratione vel ratihabitione literas non haberet, eam vestro duximus examini committendam, mandantes, quatenus si constiterit Abbatem ad sedem Apostolicam, antequam Episcopus in eum suspensionis vel excommunicationis, & in monasterium interdicti sententias tulerit, legitimè appellâsse, vel monasterium à jurisdictione Episcopi ejusdem exemptum: eo non obstante, quòd Abbas ab eo circumventus præter fratrum suorum assensum ei obedientiam repromisit (cum fraus & dolus ei patrocinari non debeant) judicetis illas sententias non tenere. Quòd si Abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitimâ se poterit præscriptione tueri: licèt probet se ante prædictas sententias appellâsse, nihilominus tamen monasterium judicetis Aurien. Ecclesiæ subjacere, in cujus est diœcesi fundatum *d*. Similiter eo in probatione appellationis deficiente, si vobis constiterit de exemptione vel legitima præscriptione, tam Abbatem, quam monasterium ab impetitione Episcopi absolvatis.

CAP. IX.

¶ Novam religionem non licet constituere sine auctoritate Rom. Pontificis: Nec in diversis monasteriis potest quis esse Abbas vel Monachus. Sic principaliter summatur, licèt plura dicta habeat.

Idem Innoc. III. *in Concilio generali.* a

NE nimia religionum *b* diversitas gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam *c* religionem inveniat: sed quicunque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam & institutionem accipiat de approbatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum Monachi habere præsumat, nec unus Abbas pluribus monasteriis præsidere.

DE CAPELLIS MONACHORUM, ET ALIORUM RELIGIOSORUM.

TITULUS XXXVII.

CAP. I.

¶ Ad curam monasterio subjectam non Monachi, sed seculares Clerici præficiuntur, & Episcopo subsunt.

Urbanus III. *(an. 1186. Romæ.)*

IN Ecclesiis ubi Monachi habitant *d*, populus per Monachum non regatur: sed Capellanus, qui populum regat, ab Episcopo per consilium Monachorum instituatur: ita ut ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quàm depositio, & totius vitæ pendeat conversatio.

CAP. II.

¶ Si Ecclesia non cathedralis vendicat sibi jus in alia Ecclesia, obtinebit solum quoad ea, quæ probabit sibi deberi præscriptione, vel alio legitimo modo. h. d. secundùm communem & verum intellectum.

Innocentius III. *Archipresbytero & Clericis sanctæ Cæciliæ. (an. 1208.)*

DIlectus *e* filius M. Syndicus Ecclesiæ vestræ, ab Oeconomo sancti Laurentii de Piscicula, in scrutiniis, baptismate, & Capitulis, & similibus subjectionem postulans, possessorium & petitorium intentabat. Cùm enim Ecclesia sancti Laurentii sit in parochia vestra sita, debet de jure communi Ecclesiæ vestræ in prædictis omnibus subjacere: quia nec privilegium exemptionis habet, nec præscriptionem pro se poterat allegare, cùm illa Ecclesia sanctæ Cæciliæ præscripsisset, sicut per testes dicebat légitimè comprobatum. Præterea cùm coram C. Papa prædecessore nostro super prædictis inter vestram & prædictam Ecclesiam quæstio verteretur, M. Presbyter ejusdem Ecclesiæ fuit sponte confessus *f*, quòd Ecclesiæ sanctæ Cæciliæ scrutinium & baptisma debebat. Cumque pars vestra testes, qui se illum diversis temporibus ad Capitulum vocâsse, ipsumque venisse asserebant, in medium produxisset: eis jurare paratis, prædictus Presbyter se vocatum ivisse ad Capitulum est confessus. Unde prædictus prædecessor noster Ecclesiam vestram Capitulo, quo se conquesta fuerat spoliatam, salvo jure proprietatis Ecclesiæ sancti Laurentii revestire curavit, sicut in ejus literis continetur: per hoc ergo proprietatem, quoad scrutinium & baptisma, & possessionem quoad Capitulum, vester voluit syndicus comprobare. Ad hæc *g* sancti Laurentii Oeconomus ex ad-

a *Farsen.* b *Vid. Jas. & Dec. in l. fin. C. de edict. div. Hadr. toll. & Alexan. cons. 39. incipit, viso processu. in 2. volumine, & Felin. in c. ex literis. de fid. instr.* c *C. 2. eod. tit. in 4. compil. vid. Host. & Henr. Boich.* d *situm.*

a *Concil. generale. Lateran. sub Innoc. III. c. 13. & C. 3. eod. tit. in 4. comp.* b *religionis.* c *Vid. Cardin. consil. 39. incipit, in aliquibus locis. & Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ. sup. de constit. cap. un. eod. tit. in 6. comp.* d *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Conc. Trid. sess. 25. tit. de regul. c. 11. Adde gl. & Archidiacon. 16. q. 2. in summa.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Henric. Boich. hoc ipso cap.* f *Vid. leg. 1. C. de confess. Bart. in l. certum. 9. sed ante ipsos. ff. eod.* g *Ad hoc.*

verso respondit, quòd Ecclesia illa *a* nullo medio ad Romanam Ecclesiam pertinebat. Cùm enim monasterium Monialium fuerit, & generaliter servetur in urbe, ut nullum monasterium titulo sit subjectum, incongruum videbatur, ut regulares secularibus supponantur: Præterea usque hodie nos in ea institutionem & destitutionem liberam exercemus: [1 & ſ.] ¶ Nos igitur auditis propositis Oeconomum sancti Laurentii syndico vestro in baptismo & scrutinio condemnamus, ita ut per hoc Ecclesiæ Romanæ nullum præjudicium generetur, si quando fortè jus suum duxerit prosequendum. In institutione autem & destitutione & Capitulo Oeconomum ipsum ab impetitione syndici vestri prorsùs absolvimus, syndico vestro super hoc perpetuum silentium imponentes.

[1 *Cùm & bon. mem. C. Pp. p. n. dilect. fil. M. scriptorem, nunc Archipresbyterum, in ea sine cujuslibet contradictione statuisset. Sicut ergo Ecclesiam ipsam liberam & in possessione libertatis existere dictus voluit Oeconomus comprobare. Cùm ergo pro ea faciat jus commune, in eo videlicet, quòd universa monasteria vobis ad Romanam Ecclesiam nullo mediante pertineant, unde affirmanti contrarium, fides non est aliquatenus adhibenda, nisi super hoc privilegium induxerit speciale. Quòd autem dicitur in parochia vestra sita, idem Oeconomus penitus denegavit: sed si hoc verum esset, sufficienter satis se poterat prædictâ ratione tueri. Confessio autem M. Presbyteri super scrutinio & baptismo ejusdem Ecclesiæ præjudicare non poterit, cum super his tis contestata in ejusdem pr. n. præsentia non fuisset, sicut ex forma petitionis & conclusionis apparet: hâc autem sententiâ non fuit hactenus Ecclesia vestra usa, sed eam duxerat usque ad hæc tempora sopprimendam.*]

CAP. III.

¶ *In Prioratibus Monachorum non possunt singuli Monachi commorari, etiamsi super hoc habeant rescriptum Apostolicum, nisi in illo fiat mentio de Lateranensi Concilio.*

Honorius III. *Episc. Venetensi. (an. 1220.)*

EX parte tua fuit propositum: [1 & ſ.] ¶ Abbas & Conventus Riven. *b* Venetensi. diœcesis occasione literarum Apostol. sedis asserunt sibi esse concessum, ut in singulis ipsorum Prioratibus singuli Monachi commorentur, si pluribus non suppetunt facultates eorundem. Cùm autem id obviet Lateranensi Concilio *c*, de quo nulla mentio est in literis antedictis: Fraternitati tuæ breviter respondemus, quòd hujusmodi literas ab Apostol. sede non credimus emanâsse. Quòd si per occupationem forsitan emanaverint, nolumus per hoc derogari Concilio supradicto.

[1 *Quòd conquerentibus olim Abbate & Conventu Rinen. Nanetens. diœcesis: quòd tu compellere videbaris eosdem, ut instituerent plures Monachos in quibusdam suis Prioratibus tuæ diœcesis, in quorum singulis singuli Monachi hactenus steterunt, cum pluribus facultates non sufficiant eorundem. Nos Abbati S. Albini Andegaven. & collegæ ejus per nostras dedimus in mandatis, ut de ipsorum locorum facultatibus inquirentes, in eorum singulis facerent plures institui Monachos, si pluribus eorum sufficiant facultates. Alioqui tibi auctoritate nostrâ inhiberent, ne Abbatem & Conventum pradictos molestares super instituendis pluribus in eisdem. Unde idem*]

CAP. IV.

¶ *Ordinarius compellit Abbatem, ut Monachos à Prioratibus revocet ad claustrum, vel eis socios adjungat.*

Idem *Burdegalen. Archiepisc. (an. 1220.)*

AD audientiam nostram pervenit, quòd nonnulli Monachi lege tibi diœcesanâ subjecti, in quibusdam Prioratibus habitant solitarii, contra statutum generalis Concilii *a*. Ideoque mandamus, quatenus ipsorum Abbates seu Priores, ut vel ipsos ad claustrum *b* revocent, facientes in ipsis Ecclesiis deserviri per Clericos seculares: vel alios Monachos eisdem associent, cum quibus vitam possint ducere regularem, monitione præmissâ, per censuram Ecclesiasticam compellas.

a *Ipsa.* b *Rivenensi al. Rinen. & infrà Nanteten.* c *Later. Concil. sub Alexand. III. c. 10. refertur supra de Statu Monach. cap. Monachi.*

DE JURE PATRONATUS.

TITULUS XXXVIII.

CAP. I.

¶ *Si propter discordiam patronorum Ecclesia caret administratore, cessatur in Ecclesia à divinis, tolluntur reliquiæ, & ostia claduntur, si aliter sine scandalo Ecclesia provideri non potest.* h. d. cum cap. sequenti.

Ex Concilio Mediolanensi *c. (in Insubria.)*

PErlatum est: [1 & ſ.] ¶ Nobis visum est, quòd Ecclesia inter hæredes patroni dividi non debeat. Et si simultates inter eos surrexerint, propter quas Sacerdos suo ibi officio canonicè fungi non possit: si aliter provideri non poterit, præcipiatur ab Episcopo, ut nullo modo ibi Missarum solennia celebrentur, donec ad concordiam redeant, & Ecclesia Sacerdotem canonicè habeat, qui liberè suum ministerium valeat exercere.

[1 *Ad S. Synodum, quòd inter hæredes Ecclesiæ in rebus propriis constituæ dividantur, & tanta per eandem divisionem similitas oriatur, ut de uno altari quatuor partes fiant, & singulæ partes singulos habeant Presbyteros, quod sine discordia & simultate nullo modo fieri potest. Unde*]

CAP. II.

¶ *Summatum est in cap. proximo.*

Ex Concilio Triburiensi *d. (in Germania.)*

QUæcunque Ecclesia: [1 & *infrà.*] ¶ Si contingat pro Ecclesia diffidere patronos, ut eam nolint sub uno Presbytero procurari *e*, Episcopus (si aliter non poterit ipsi consulere) tollat inde reliquias, atque ejusdem Ecclesiæ claudat ostia: ut sacrum mysterium *f* nullus in ea celebret, antequam unum eligant Presbyterum, qui sacrosancta sit idoneus procurare.

[1 *A pluribus coheredibus sit professa, concorda unanimitate unicuique procuretur, ne propter aliquas discrepationes servitium Dei minuatur, & cura populi irreligiosè agatur.*]

CAP. III.

¶ *Si patroni in præsentando discordant, præfertur præsentatus à majore parte, si est idoneus: & si hoc sine scandalo fieri non potest, vel patroni intra tempus debitum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesiam.*

Ex Concilio Lateran. *g (an. 1179. Roma.)*

QUoniam in quibusdam locis fundatores Ecclesiarum, aut hæredes eorum, potestate, in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur: & cùm una Ecclesia unius debeat esse Rectoris, pro sua dissensione *h* plurimos repræsentant: Præsenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes *i* fundatorum se vota diviserint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur assensu. Si autem hoc sine scandalo esse *k* nequiverit, ordinet

a *Quod citavit supra c. præcedenti.* b *claustra.* c *In omnibus antiquis: Mediomatric. Burchard. lib. 3. decret. cap. 42. & c. 1. eod. tit. in 1. comp. Ivo p. 3. c. 46. habet ex Concil. Mediomatricensi, c. 10. extat tamen hoc decret. in Concil. vulgatis in Synodo Cabilonensi secunda, habitâ sub Imperat. Carolo Magno, cap. 26. & Concil. Triburiens. c. 32. Burchard. libr. 3. decret. c. 224. Ivo par. 3. c. 283. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *al. ordinari.* f *al. ministerium, quod hic agnoscit Hostiensis.* g *Sub Alexand. III. c. 17. & cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* h *al. defensione. al. dissensatione.* i *al. personas.* k *Vid. Lambert. tract. de jur. patr. art. 9. quæst. 1. p. 2. lib. 2.*

Antistes Ecclesiam, sicut melius eam secundùm Deum viderit ordinandam. Et id ipsum etiam faciat, si de jure patronatûs quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menses non fuerit diffinitum.

CAP. IV.

¶ *Excommunicantur patroni Laici, qui Clericos instituunt & destituunt in Ecclesiis etiam patronatûs, vel bona ipsarum aliter administrant. Et Clerici, qui institutionem Laicorum recipiunt, communione privantur.*

Ex eodem. *a (an. 1179.)*

PRæterea quia in tantum quorundam Laicorum processit audacia, ut Episcoporum auctoritate neglectâ, Clericos instituant in Ecclesiis, & removeant, cùm voluerint, possessionem quoque atque alia Ecclesiastica bona pro sua voluntate plerunque distribuant, ipsos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui Ecclesiam per Laicos sine proprii Episcopi auctoritate receperit, communione privetur: & si perstiterit, à ministerio Ecclesiastico & *b* ordine deponatur.

CAP. V.

¶ *Si patronus Laicus successivè præsentat duos, & secundus instituitur ab Episcopo, valet institutio.* hoc dicit primò. *Patronatum non potest Clerico vel alteri Ecclesiæ conferre Ecclesiam patronatam, vel alteri donare.*

Alexander III. *Eborâcen. Archiepiscopo. (an. 1180.)*

QUòd autem *c* consulis, si Clericus idoneus ad vacantem Ecclesiam præsentatus, non fuerit ab Episcopo diœcesano admissus, & postmodum alius idoneus præsentatus, & institutus ab Episcopo, possessionem tenuerit corporalem: an primo Clerico Ecclesiam petente debeat posterior removeri, vel posterior priori præferri: Dubium non est, quin in casu isto melior sit conditio possidentis: quoniam antequam præsentatio per diœcesanum Episcopum approbetur, ratum non est, quod à patrono fuerat inchoatum. De cætero tuæ prud. resp. quòd si Laici Clericis vel collegiis, de concessionibus vel donationibus instrumenta confecerint *d* in hæc verba vel similia: Concessi, vel dedi Ecclesiam, & præsenti chartâ firmavi: si consensus Episcopi non accesserit, nihil agi videtur: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de jure donare.

CAP. VI.

¶ *Comparans vel emens jus patronatûs, eo spoliari debet.* Vel sic: *Quis emit jus patronatûs ut possit præsentare filium vel nepotem, seu quem vult, eo privari debet.* h. d. *Et utraque lectura potest sustentari.*

Idem *Exonien. Episc.* e

QUia Clerici *f* quidam advocatias *g* Ecclesiarum comparant, vel quocunque modo possunt, acquirunt, ut postmodum eorum filii, vel nepotes ad easdem Ecclesias præsententur: præcipimus, ut id arctiùs inhibere procures: Eosdem advocationibus taliter acquisitis, app. positâ spoliando.

CAP. VII.

¶ *Jus patronatûs confitens in aliqua universitate temporalium, transit cum ipsa universitate: etsi universitas transeat tantum quoad utile dominium: nisi jus patronatûs specificè sit exceptum.* h. d. Et est notabilis casus, & quotidiè allegatur.

Idem *Herforden.* h *Episcopo, & Abbati de Forde. (an. 1180. Romæ in Angliam.)*

EX literis *i* I. Salabrien. *k* Episcopi accepimus, quòd defunctâ personâ Ecclesiæ de Laton. G. miles, qui villam, in qua Ecclesia sita est, à monasterio de Vinton ad firmam tenebat, ad eandem vacantem G. *a* Clericum prædicto Episcopo præsentavit: postmodum Abbatissa prædicti monasterii alium præsentavit eidem ad Ecclesiam suprascriptam: quo nolente præsentatum ab ea recipere, apud Cantuariensem Archiepiscopum gravem de Episcopo deposuit quæstionem: [1 & *infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd præfato militi præscripta villa fuerit non excepto jure patronatûs ad firmam concessa, vel antequam de jure patronatûs inter Abbatissam & militem controversia esse suborta, præfatus Guil. in præscripta Ecclesia per Episcopum ad præsentationem militis institutus fuisset: ei (dummodo aliàs sit idoneus) adjudicetis Ecclesiam, ità quòd si Abbatissa obtineat adversùs militem, illi de temporalibus debeat respondere.

[1 *Archiepiscopus autem quia visum sibi erat, quòd factum militis super præsentatione præfata nullius esset momenti, pradicto Episcopo in virtute obedientiæ injunxit, quod personam illam reciperet, & in possessionem induceret, quam Abbatissa sibi decreverat præsentandam.*]

CAP. VIII.

¶ *Si Laicus Clericve vel Religioso loco concedit Ecclesiam sine consensu Episcopi, non obstante tali concessione, qua non valet, ad ipsam Ecclesiam cùm vacaverit, potest præsentare, & eam alteri Ecclesiæ de consensu Episcopi potest concedere.* h. d. cum cap. *Laici.* & cap. *suggestum.* infrà, eod.

Idem *Vintonien. Episcopo.* b *(an. 1180.)*

ILlud prætereundum *c* non duximus, quòd si Laicus Episcopus inconsulto Ecclesiam non vacantem concedit religiosæ domui, & postea cùm vacaverit ad præsentationem ejusdem Laici, Clericus ibi fuerit per diœcesan. Episcopum institutus, prior concessio secundam institutionem, quo minus habeatur rata & firma, non potest aliquatenus impedire, cùm illa concessio de jure nullius possit esse momenti, tum quia de re non vacante facta est, tum quia Laicus sine auctoritate Episcopi nemini potest Ecclesias *d* dare: licèt religioso loco jus patronatûs conferendi liberam habeat facultatem. Si verò jus patronatûs *e* vacante Ecclesiâ religioso loco contulerit, & aliquis sine præsentatione fratrum ejusdem loci fuerit in ipsa Ecclesia institutus, ejus secundùm rigorem juris est institutio irritanda.

CAP. IX.

¶ *Instituti in Ecclesiis patronatûs per novos patronos mutari non possunt, nec vicissitudines Ecclesiarum per eos fieri.*

Idem *eidem. (an. 1180.)*

QUerimoniam: [& *infrà.*] ¶ Absurdum videtur *f* omnino, ut ad singulas patronorum secundam humanam conditionem mutationes, Ecclesiarum ordinationes mutentur: Et vicissitudines Ecclesiarum ab advocatis vel aliis *g* præsumantur.

CAP. X.

¶ *Patronus Ecclesiam Clerico conferre non potest: & si contulerit, potest hoc non obstante ad Ecclesiam præsentare rectorem.*

Idem *Ebracen. Archiepisc. (an. 1180.)*

CUm Laici Episcopis *h* nescientibus aut non consentientibus Ecclesias Clericis concedunt, in quibus habent jus patronatûs, & postea pœnitentiâ ducti, alios ad easdem Episcopis repræsentant, & illi ad eorum præsentationem in eisdem Ecclesiis ab Episcopis instituuntur:

a *Scilicet Concil. Later. sub Alexand. III. c. 14. 5. prætered. & Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* b *vel.* c *Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 15. c. 1. 5. quæ autem. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* d *al. concesserint.* e *Exon.* f *cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 4.* g *Advocationes, in uno solo manuscr. Herforden. al. Hereford.* i *cap 9. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 15. c. 5.* k *Saleberiens. al. Saleberien.*

eorum debet institutio stare, qui auctoritate sunt Episcopi instituti, concessione priori (quæ nulla est) omnino evacuatâ. Non enim licet Laicis Clericos in Ecclesiis præsumptione propriâ ordinare.

CAP. XI.

¶ Religiosi vendicare vel retinere non possunt Ecclesias sibi concessas à Laicis sine diœcesani consensu, nisi legitimè præscripserint, vel postea diœcesanus consenserit.

Idem *Abbatibus, Prioribus, & Clericis per Archiepiscopatum Eboracen. constitutu.* (*an. 1180.*)

CUra *a* pastorali: [1 & ſ. ¶ Mandamus, quatenus ex donatione Laicorum, nisi auctoritas diœcesf. Episcopi, & consensus adsit, nullus vestrùm aliquas sibi Ecclesias vendicare præsumat, vel retinere taliter acquisitas: nisi legitimâ *b* fuerit præscriptione munitus, aut diœcesani Episcopi habuerit postea consensum. Cùm enim Laici non possint in alios, nisi jus quod habent, transferre, hujusmodi concessiones irritas penitùs esse censemus.

[1 *Necessitate constringimur, & auctoritate nobis injuncti officii provocamur, pro statu Ecclesiæ vigili studio satagere, & ne contra juris ordinem alicui confirmari valeat, attentiori volumus solicitudine providere. Inde est quod uniu. n.p. a. ſ.p.*]

CAP. XII.

¶ Si patroni Ecclesiæ vacantis intra tempus à jure concessum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesias.

Idem *Lingonen. c Episcopo.* (*an. 1180.*)

SI verò ordinatio alicujus Ecclesiæ *d* ad tuam institutionem spectat, & pro controversia Laicorum de jure patronatûs inter se disceptantium prorogatur. Fas tibi sit appell. remotâ in eadem personam idoneam instituere: ita quod repræsentetur ab eo, qui jus evicerit patronatûs.

CAP. XIII.

¶ Si jus patronatûs Ecclesiæ devenit ad exemptos, per hoc in nullo debet læsi jus Episcopale.

Idem *Hospitalariis.* (*an. 1180. Romæ.*)

CUm seculum *e* reliqueritis: [1 & *infrà.*] ¶ Prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum, aliterve acquisitorum, vel etiam alio modo jus patronatûs in Ecclesiis parochialibus acquisieritis, Episcopo jus parochiale minuere præsumatis.

[1 *Ut creatori vestro positis in arce contemplationis placere, decet vos ab his, quæ sunt obvia rationi, abstinere, vel quæ reprehensioni subjaceant, ne vestram opinionem vel famam valeant denigrare. Inde est quod uniu. n. districtius per a.ſ.*]

CAP. XIV.

¶ Sine consensu patroni non potest quis Ecclesiam occupare.

Idem.

EX insinuatione *f* O. Clerici accepimus, quòd cùm ei frater ejus jus patronatûs, quod in quibusdam Ecclesiis habebat, liberaliter contulisset: eas quidem sine ipsius assensu occupârunt, & detinent occupatas: [1 & *infrà.* ¶ Mandamus, quatenus, si est ita, earum detentores, ut easdem prædicto Clerico restituant, per eum libere & pacificè *g* ordinandas, monitione præmissâ compellas.

[1 *Quia igitur nostra interest, quæ minus ordinatè à subjectis attentantur, ad rectitudinis tramitem revocare, ſ. t. p. a. ſ.*]

CAP. XV.

¶ Non potest patronus Ecclesiam sibi retinere, vel etiam alteri concedere propriâ auctoritate.

Idem *a Adonen. Episc.* (*an. 1180. Romæ in Angliam.*)

COnsuluit *b* nos: [1 & *infrà.*] ¶ Cùm sanctuarium Dei jure hæreditario teneri non possit: Non decet aliquatenus sustineri, ut Clerici Ecclesias à parentibus suis fundatas, propriâ auctoritate detineant, aut Laici filiis vel aliquibus aliis concedant eisdem.

[1 *Tua Frat. quid tibi faciendum sit de Clericis, qui Ecclesias constructas hæreditario jure sibi vendicant, nec tibi volunt exinde respondere, & de Laicis qui præscriptas Ecclesias filiis vel filiabus, nepotibus suis dare nituntur,*]

CAP. XVI.

¶ Jus patronatûs per se vendi non potest.

Idem

DE jure *c* verò patronatûs: [1 & *infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus si R. illud comparavit (cùm inconveniens sit vendi jus patronatûs, quod est spirituali annexum) contractum illum irritum esse decernas.

[1 *In præscripta capella. h. d. tua.*]

CAP. XVII.

¶ Patronus non potest sine Episcopi vel Papæ consensu, etiam loco religioso conferre Ecclesiæ decimas, vel aliud spirituale.

Idem.

NUllus Laicus *d* decimas, aut Ecclesiam, aut quicquid Ecclesiastici juris est, sine concessione sui Pontificis monasteriis vel Canonicis conferat. Et si quis Episcopus improbitatis vel avaritiæ causâ consentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur: & quod offerendum est, tunc ejus licentiâ offeratur.

CAP. XVIII.

¶ Si quis Episcopus in Ecclesia alterius diœcesis est patronus, præsentatus ab eo debet admitti, si est idoneus.

Idem.

SIgnificâsti *e*: [& *infrà.*] ¶ Si Episcopi post promotionem suam præsentationes personarum ad Ecclesias à patronis earum pro Ecclesiis sibi commissis adepti fuerint: personæ idoneæ, quas ad eas vacantes præsentaverint, sunt admittendæ.

CAP. XIX.

¶ Institutus ad præsentationem ejus, qui tunc jus patronatûs Ecclesiæ possidebat, removeri non debet: licèt illud jus ab eo postmodum evincatur: secùs si non possidebat, sed tantum credebatur esse patronus.

Idem *Abbati S. Alberti.* (*an. 1180.*)

COnsultationibus *f*: [& ſ.] ¶ Si aliquis Clericus ab ordinario Judice in Ecclesia fuerit institutus ad præsentationem illius, qui ejusdem Ecclesiæ credebatur esse patronus, & postea jus patronatûs alius evicerit in judicio, institutus non debet ab ipsa propter hoc removeri, si tempore præsentationis suæ, ille qui eum præsentavit, jus patronatûs Ecclesiæ possidebat, cùm ex hoc ei, qui de jure debet habere, nullum in posterum præjudicium generetur. Si verò non possidebat, sed tantùm credebatur esse patronus, cùm non esset, poterit ab eadem Ecclesia removeri.

CAP. XX.

¶ Valet secunda concessio Ecclesiæ facta alteri Ecclesiæ per Episcopum & patronum, non obstante priori facta per patronum solum.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an. 1180.*)

SUggestum *g* est, quòd cùm Ecclesiæ quædam de assensu domini fundi auctoritate Eboracen. Archiepiscopi, Ecclesiæ beati Petri Eboracen. concessæ & assignatæ sint in Præbendam, Canonici de Novoburgo concessionem illam irritare nituntur, occasione donationis, quam

a *Cap. 13. eod. tit. in 1. comp.* b *al. longâ. qaam etiam vocem hic Hostiensis cognovit.* c *Lingon. al. Lundon.* d *Cap. 15. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. part. 15. c. 12.* e *C. 16. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 13.* f *C. 17. eod. tit in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 15. c. 14.* g *hæc duo verba, & pacificè, desunt in antiquis libris & recentib. magis fidis; sunt tamen in veteri compil.*

a *Adon. al. Andrensi. al. Andron. al. Abdon.* b *cap. 18. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 15. c. 16.* c *Cap. 20. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 15. c. 17.* d *Cap. 21. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. c. 18.* e *c. 22. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 15. c. 19.* f *C. 23. eod. tit. in 1. comp. Vid. Abbat. conf. 54.* g *C. 25. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 16. c. 23.*

quam sibi asserunt priùs factam. Unde licèt in donationibus Ecclesiarum requirendus sit & expectandus patronorum consensus: quia tamen Ecclesiæ, nisi auctoritas intervenerit Pontificalis, canonicè concedi non possunt; significamus quòd prior concessio, si cum assensu patroni, & auctoritate diœcesani Episcopi *a* facta est, aut ejus assensus fuerit postea subsecutus, posteriori concessioni præfertur: alioquin illa deber præferri, quamvis posterius facta, quæ consensu Domini fundi, & Episcopi auctoritate fulcitur.

CAP. XXI.

¶ Ab officio & beneficio removetur, qui mensuu non dimittit Ecclesiam sine consensu Episcopi sibi concessam. h. d.

Idem *Archiepiscopis & Episcopis per Angliam constitutu.* (*an. 1180.*)

RElatum *b* est nobis, quòd nonnulli occasione laicæ recognitionis, non requisitâ Episcopi audientiâ, beneficia Ecclesiastica sibi præsumunt in parochiis vestris vendicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde conscendunt, ac per hoc indigni sunt pastoris nomine, vel prærogativâ gaudere: mandamus, quatenus eos, si commoniti prædicta minimè resignaverint (nisi Episcopali concessione *c* muniti fuerint) ab officio reddatis & beneficio alienos: [1 & *infrà.*]

[1 *Et si nec sic destiterint, vinculo anathematis innodetis, & usque ad condignam satisfactionem teneatis, & teneri faciatis astrictos,*]

¶ Laici spoliantes Ecclesiam excommunicantur. h. d.

Ad hoc quoniam quidam Laici Ecclesias possessionibus spoliant, ut sic viros Ecclesiasticos faciant coram sæculari Judice litigare, vobis injungimus, ut id publicè sub interminatione curetis anathematis prohibere. Si quis autem prohibitionis vestræ contemptor exiterit, eum excommunicationi subdatis.

CAP. XXII.

¶ Si quæstio juris patronatûs intra sex menses non terminatur à tempore vacationis, liberè potest Episcopus sine præsentatione ibidem instituere Rectorem. h. d. *Sed intellige de patronis Ecclesiasticis: nam in Laicis sufficiunt quatuor menses.*

Idem. (*an. 1180. Romæ.*)

EAm te *d* decet: [& *infrà.*] ¶ Illas autem Ecclesias, de quarum patronatu controversia fuerit, si intra sex menses, postquam vacaverint, non fuit controversia *e* terminata, licitum tibi sit de persona idonea ordinare.

CAP. XXIII.

¶ Patronus jus patronatûs propriâ auctoritate alienare non potest, nec ab Ecclesia aliquid temporale exigere, nisi tempore fundationis à diœcesano illud fuerit sibi reservatum.

Lucius III. (*an. 1181. Romæ.*)

PRæterea *f* quoniam advocati Ecclesiarum jus, advocationis, donationis, vel emptionis titulo, aliisque pro sua voluntate contractibus, in alios transferre præsumunt, fodrum, albergarias, tegium, & similia tanquam à propriis tusticis ab Ecclesiis extorquentes: Præsenti decreto statuimus, eos sive Advocati, sive patroni, vel vicedomini, sive custodes, vel guardias habentes, seu quocunque alio nomine censeantur, à gravaminibus Ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos & moderatos reditus à locorum Episcopis institutos exigere: aut si aliud exegerint, excommunicationi subdantur *g*. Contractus quoque hujusmodi, quos fecerunt, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

CAP. XXIV.

¶ In pluribus successivè præsentatis à patrono laico, Episcopo datur gratificatio: sed in præsentatis à persona Ecclesiastica, potior est primò præsentatus. h. d. specialiter: & est unum de principalioribus capit. tituli.

Idem *Norwicen. Episcopo.* (*an. 1180. Romæ in Angliam.*)

CUm autem *a* Advocatus Clericum idoneum Episcopo præsentaverit, & postulaverit postmodum eo non refutato, alium æquè idoneum in eadem Ecclesia admitti: quis eorum alteri præferatur, judicio Episcopi credimus relinquendum, si Laicus fuerit, cui jus competit præsentandi. Verùm si Collegium, vel Ecclesiastica persona præsentationem haberet, qui prior est tempore, jure potior esse videtur.

CAP. XXV.

¶ Ex constructione Ecclesiæ facta de consensu Episcopi, acquiritur jus patronatûs. hoc primò. *Patronus non eligit Prælatum in conventuali Ecclesia, sed in Capella sic.* hoc secundò. *Patrono debetur processionis honor, & alimentatur ab Ecclesia, si vergat ad inopiam.* hoc tertiò. *Et iste textus est de principalioribus.*

Clemens III. (*an. 1190.*)

NObis *b* fuit: [1 & *infrà.*] ¶ Inquisitioni tuæ tale damus *c* responsum, quòd si quis Ecclesiam cum assensu diœcesani construxit *d*, ex eo jus patronatûs acquirit. Cæterùm in conventuali Ecclesia non electioni Prælati faciendæ, sed jam factæ, honestiùs patroni postulatur assensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Secùs tamen est in Capella, in qua unus Presbyter à patrono eligitur, & pro institutione habenda loci Episcopo præsentatur. Pro fundatione quoque *e* Ecclesiæ honor processionis fundatori servatur: & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modestè *f* succurritur, sicut in sacris est canonibus institutum.

[1 *Præterea quæsivisti à nobis, si aliquis efficiatur solâ constructione patronus, vel si ad electionem Plebani sit cum Clericis admittendus, seu ab ipsa repellendus omnino, tametsi de longa consuetudine allegaverit, se electioni interesse debere.*]

CAP. XXVI.

¶ Patronus Ecclesiæ vacantis, quamquam sit Clericus, ad eam se præsentare non potest.

Innocentius III. *Rothomagen. Archiepiscopo.* (*an. 1208.*)

PEr nostras *g* postulâsti literas edoceri, utrùm Clericus ad vacantem Ecclesiam, in qua jus obtinet patronatûs, se ipsum (si est idoneus) valeat præsentare. Cùm igitur nullus se ingerere debeat Ecclesiasticæ prælationis officiis: respond. quòd nullus se potest ad personatum alicujus Ecclesiæ præsentare, quantumcunque idoneus sit, & quibuscunque studiis & meritis adjuvetur.

CAP. XXVII.

¶ Si quæstio juris patronatûs inter patronos non diffinitur intra quatuor menses, Episcopus ordinabit Ecclesiam sine præjudicio eorundem.

Idem *Conventren. Episcopo.* (*an. 1208.*)

CUm propter discordias Laicorum: [1 & ſ.] ¶ Fr. t. mandamus, quatenus si de jure patronatûs quæstio emerserit inter aliquos, & ab eo *h*, cui competit, intra quatuor menses non fuerit diffinitum, extunc Ecclesiam ipsam de persona non differas idonea ordinare: ita quòd illi ex hoc non debeat in posterum præjudicium generari, qui jus evicerit patronatûs.

a *Vox*, Episcopi, *deest in antiquis.* b *Cap. 27. eod. tit. in 1. compilat. Conc. Lat. p. 50. c. 33. vid. Conc. Trident. Sess. 14. de reform. cap. 13.* c *beneficio.* d *Cap. 5. tit. de ætat. & qual. in 1. comp.* e *Vox*, controversia, *deest.* f *C. 29. eod. tit. in 1. comp.* g *excommunicabuntur.*

a *Cap. 30. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 15. c. 8. & Lamb. de jure patr. art. 19. q. 3. p. 2. lib. 2. & art. 13. q. 6. p. 1. l. 2.* b *Cap. 2. eod. tit in 2. comp. vid. Conc. Trident. Sess. 14. de reform. c. 12. & Sess. 25. de ref. c. 9.* c *al. aliter respondemus.* d *constituerit.* e *Vox*, Ecclesiæ, *deest in antiquis.* f *moderatè.* g *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* h *hæc duo verba, ab eo, desunt.*

[1 Non debeat Ecclesia præjudicium generari, grave gerimus & indignum, quòd sicut nostro est Apostolatui reseratum, occasione dissensionis, quæ de jure patronatus vertitur inter eos, & Ecclesia pias debito remanent viduata Rectoribus, quod in ipsarum grave dispendium noscitur redundare. Verum quoniam secundum Apostolum instantia nostra quotidiana est, omnium Ecclesiarum solicitudo continua, volentes his, quæ præmisimus, ex debito Pontificalis officii obviare.]

CAP. XXVIII.

¶ Legatus de latere Ecclesiam, cujus alia Ecclesia est patrona, collationi suæ reservare potest, licèt non vacet, & conferre cum vacet. hoc primo. *Ex duobus præsentatis à patrono laico, potest superior instituere secundum.* hoc secundo. Et sic quoad intellectum iste textus habet duo dicta diversa: licèt quoad literam ambo commisceantur.

Idem *Archidiac. & Cancellario Altissiodoren.* *(an. 1209.)*

CUm *a* dilectus filius: [*& infrà.*] ¶ Cùm Hostiens. Episcopus, tunc sed. Apostol. Leg. Archidiacono Carnoten. mandaverit, ut Ecclesiam, quam in Archidiaconatu suo primo vacare contingeret, donationi suæ servaret, inhibens, ne alicui conferret eandem: de qua G. *b* Clerico disposuerat providere, & Ecclesia de Betovilla ibi vacâsset, idem Archidiaconus contra mandatum ejusdem Legati, ad ipsam G. Subdiacon. præsentavit: cujus facto ab eodem Legato cassato, ipse præfato G. concessit Ecclesiam sic vacantem: [*& ſ.*] ¶ Vacante verò quâdam Præbendâ in Ecclesia sancti Martini Carnoten. diœcesi. Episcopus dictam Ecclesiam ad præsentationem Archidiac. H. Clerico, præbendam verò præfato G. assignare curavit. Unde ipse H. supplicabat eandem sibi Ecclesiam confirmari, utpote quam ad præsentationem Archidiaconi veri patroni se dicebat adeptum: [*2 & ſ.*] ¶ Nos igitur attendentes, quòd etsi præfatus Archidiaconus memoratum G. tanquam Laicus *c* ad illam Ecclesiam præsentâsset, quia tamen per diœcesanum Episcopum admissus non fuit, sed dictus H. ab eodem Archidiacono præsentatus, à diœcesano Episcopo institutus, juxta statutum Alexandri Papæ, non primus, sed secundus jus est assecutus in Ecclesia memorata, & si Archidiaconus præfatum G. tanquam Clericus præsentavit: quoniam in eo, quod tanquam Clericus faciebat, suberat jurisdictioni Legati: unde postquam idem Legatus donationem illius Ecclesiæ sibi decreverat reservandam, ad eam tanquam Clericus non potuit quempiam præsentare: præsentationem ipsius minùs canonicè factam decernimus *d* irritam, & eâ non obstante concessionem ejusdem Ecclesiæ factam prænominato H. pronunciavimus canonicam extitisse, adjudicantes eidem præfatam Ecclesiam, cum fructibus medio tempore perceptis ex ea, plenè ac pacificè possidendam: prædicto G. super hoc perpetuum silentium imponendo.

[1 *Magister VValterus de Biscia prose ipso, & Magister H. de Fenamano pro Decano de Alveolo per Ecclesia de Benvilla invicem litigaverunt, dil. fil. n.g. S. M. in portico Diacon. Cardin. concessimus audituram, in cujus præsentia idem Magister proposuit quòd.*]

[2 *Contrà procurator Decani respondit, quòd & si dictus Legatus donationi sua reservare mandaverit, primò in Archidiaconatu Carnotensi Ecclesiam vacantem vel vacaturam: circa tamen præditam Ecclesiam facere hoc de jure non potuit, quia tali potestas sibi minimè pertinebat vel competebat, cum præsentatio Clerici ad illam Ecclesiam non tanquam Clerici, sed quasi Laici ratione patronatûs, non jure Archidiaconatûs eidem Archidiacono pertineret: unde cùm inhibitionem ipsius in hoc idem Archidiacon. cu-*

a C. 3. eod. tit. in 3. comp. vid. Conc. Tridentin. Sess. 24. de reform. c. 19. ubi hujusmodi reservationes videntur prohiberi. b V. c Clericum in patrimonialibus censeri, ut Laicum, vid. apud Albert. de Resa. in l. fin. C. si contra jus vel util. publ. d decrevimus & vox, irritam, deest in omnibus antiqui exemplaribus.

stodire minimè teneretur, alium non ad eandem Ecclesiam, de jure potuit præsentare, ac præsentatio ejus debet ex quo de persona idonea facta est, firma censeri.]

CAP. XXIX.

¶ Si laicus patronus duos successivè præsentet, valet institutio de secundo, non obstante appellatione prius factâ per primum: Episcopus tamen qui malitiosè primum repulit, eidem in competenti beneficio providere compellitur: & in ultimo est casus singularis.

Idem *Elien. Episcopo.* *(an. 1210.)*

PAstoralis *a* officii: [*& infrà.*] ¶ Postulâsti edoceri, an Clericus ad aliquam Ecclesiam à patrono laico præsentatus, si diœcesanus Episcopus ipsum non duxerit admittendum, ex hujusmodi præsentatione aliquid juris assequatur in illa. Et si fortè idem ad sedem Apostolicam appellaverit, & post appellationem ab ipso interpositam, idem patronus alium curaverit præsentare, ac secundum instituit *b* Episcopus præsentatum, idem ab ipsa Ecclesia debeat amoveri. Nos igitur Alexand. Papæ vestigiis inhærentes, qui inter præsentatos à Clerico & laico patronis distinguens, inter præsentatos à laico conditionem possidentis censuit meliorem: dicimus, quòd institutio præsentati secundo loco à laico patrono, robur obtinet firmitatis. Veruntamen constituimus, ut Episcopus, qui præsentatum idoneum malitiosè recusavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur: quatenus puniatur in eo, in quo ipsum non est dubium deliquisse.

CAP. XXX.

¶ Si ad præsentationem Rectoris ad titulum Ecclesiæ aliquis fuerit ordinatus, patronus, qui non consensit, ad ipsam cum vacabit, poterit præsentare.

Idem *c Aurien. Episcopo.* *(an. 1210.)*

POstulâsti per *d* sedem Apostolicam edoceri, ut cùm Rectores parochialium Ecclesiarum quosdam præsentent ad suarum Ecclesiarum titulos ordinandos, utrum electio talium ad ipsos Rectores pertineat, vel etiam ad patronos: & si in his patronorum non est requirendus assensus, utrum jus illis salvum maneat eligendi, ut cùm ipsas Ecclesias vacare contigerit, intitulati hujusmodi non sint aliis præferendi? Ad quod breviter respond. quòd per intitulationem hujusmodi nullum patronis præjudicium generatur *e*, quin possint alios ad illas Ecclesias, cùm vacaverint, præsentare, nisi de patronorum processisset assensu.

CAP. XXXI.

¶ Patronus etiam Clericus Ecclesiam vacantem conferre non potest: & si contulit, potest nihilominus ad illam præsentare.

Gregorius IX. *Archiepisc. Eboracen.* *(an. 1232.)*

TRansmissæ ad nos tuæ literæ continebant, quòd cùm Capitulum Eboracen. Ecclesiam de Gamesorde vacantem, in qua jus obtinent patronatûs, R. Clerico *f* concessissent, ipsi postmodum L. Clericum tibi ad eandem Ecclesiam præsentârunt, post appellationem ab eodem R. ad sedem Apostolicam interjectam: [*& infrà.*] ¶ Consulti. t. t. respond. quòd cùm ex vi juris patronatûs non concessio, sed præsentatio pertineat ad patronum, præsentatum (si ei aliquid non obsistat canonicum) instituere in ipsa Ecclesia poteris, utpote potiorem.

a *Quare superioribus titulis & libris quod hîc abscissum est. Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat. vid. Archidiac. in c. decernimus. 16. q. 7. Gemmianum in c. per simoniam. 20. dist. & Hostiens. in sum. tit. de jure patr. §. in quib.* b *instituerit.* c *al. Abbatevens.* d *c. 5. eod. tit. in 3. compil. vid. Henr. Boich & Lambert. de jure patron. artic. 8. q. 5. p. 3. lib. 2. & art. 6. q. 5. lib. 3.* e *generetur.* f *Non repræsentando, quod facere potuerunt: sed consentiendo, quod facere non possunt.*

DE CENSIBUS *a*, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

TITULUS XXXIX.

CAP. I.

¶ Ecclesia fundanda debet pro dote tribus Mansuæ liberæ à quolibet servitio temporali: ad Ecclesiasticum tamen tenetur; sed si aliquid conferatur Ecclesiæ ultra Mansum, tenetur Ecclesia ex eo solvere onera consueta. h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio apud Guarmaciam. *(in Germania.)*

SAncitum *b* est, ut unicuique Ecclesiæ unus Mansus integer absque ullo servitio tribuatur. Et Presbyteri in eis constituti, non de decimis, neque de obventionibus fidelium, non de domibus, neque de areis *c*, vel de hortis juxta Ecclesiam positis, neque de prædicto Manso aliquod servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus debitum servitium impendant.

CAP. II.

Solutio tributi arguit subjectionem.

Augustinus *super epistolam ad Rom.* *(an. 420.)*

OMnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: [*& infrà.*] ¶ Et vos subditi esse debetis. Ideo enim tributa præstatis, quia hæc est probatio subjectionis.

CAP. III.

¶ Non potest Episcopus novum censum imponere monasterio.

Gregorius *Stephano* d *Cantori.* *(an. 600. Roma.)*

SCientes *c*: [*1 & infrà.*] ¶ Asseruit prædictus Abbas Presbyterum-Massæ novas monasterio consuetudines velle imponere: [*2 & infrà.*] ¶ Mandamus, quatenus si ab initio hoc non fuerit, etiam labentibus temporibus aliquid noviter non permittas imponi.

[1 *Magnitudinem charitatu vestra toto Dominum corde diligere, &c. quæ sunt in registro.*]

[2 *Quæ ex tempore conditi monasterii per tricennale tempus hactenus non fuerunt.*]

CAP. IV.

¶ Cæcus & pauper ad collectas non tenentur.

Idem *Constantino Episcopo.* *(an. 600. in Insubriam.)*

LIcèt *f* multum: [*& infrà.*] ¶ Dixit quoque prædictus cæcus, quòd ad collectas inter alios pariter compellatur: quod fieri non permittas: quia eum, quem cæcitas sua gravat, inhumanum est nimis in collectione affligere: cui debuerat ex collectis, si esset necessitas, misereri.

CAP. V.

¶ Petens censum, debet rationem exprimere.

Paschalis II. *Comitissæ Mathildæ.* *(an. 1110. Roma.)*

PErvenit *g* ad nos: [*1 & infrà.*] ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd census ignorantiæ nec divinis, nec humanis legibus invenitur: oportet quippe ut omnis census, ad quid, & quando persolvi debeat, præfiatur.

[1 *Quòd Fraxinorum Abbas Carpensem Ecclesiam fuerit deprædatus, occasione scilicet cujusdam census, qui ad quid solvi debeat ignoratur, de quo nimirum cùm nos Archipresbyter interrogaret, ut quod rationabile videbatur, responderemus.*]

a *Vid. Turrecrematam in c. quæsitum. 1. quæst. 3. & Covarruviam lib. 3. var. resol. c. 7. & Sotum lib. 6. de just. & jur. q. 5. art. 1.* b *Burchard. libr. 3. decret. c. 52. Ivo part. 3. cap. 55. & cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* c *Alias, atrii, sed omnes Vatican. habent, ut est impressum.* d *Chartularèo lib. 12. epist. 10. Indictione 7. Contius.* e *cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* f *cap. 7. tit. de restitut. spoliat. in 1. comp.* g *cap. 5. eod. tit. in 1. comp. vid Calderi. consil. 1. tit. de libel. oblat.*

CAP. VI.

¶ Determinat Concilium numerum equorum, quos secum ducere possunt Prælati visitantes: & prohibet eu tunc uti venationibus, & sumptuosas epulas quærere. hoc primo usque ad vers. Prohibemus.

Ex Concilio Lateran. *à (an. 1179. Roma.)*

CUm Apostolus *b* se ac suos propriis manibus decreverit exhibendos *c*, ut locum prædicandi auferret Pseudoapostolis, & illis quibus prædicabat, non existeret onerosus: grave nimis esse dignoscitur, quòd quidam Prælatorum ita in procurationibus graves existant, ut interdum Ecclesiastica ornamenta subditi exponere compellantur, & longi temporis victum brevis hora consumat *d*. Quocirca statuimus, quòd Archiepiscopi parochias visitantes, pro diversitate provinciarum, & facultatibus Ecclesiarum 40. vel 50. evectionum numerum, Episcopi autem 20. vel 30. Cardinales 25. nunquam *e* excedant, Archidiaconi verò 5. vel 7. Decani constituti sub Episcopis *f* duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis, & avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, quærere videantur. Nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honestè ac competenter illis fuerit ministratum.

¶ Prælati non debent gravare subditos talliis, & exactionibus: permittitur tamen ex justa causa petere ab eis moderatum auxilium. h. d. usque ad §. Sanè.

Prohibemus etiam, ne subditos suos talliis & exactionibus Episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta ac rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cùm enim dicat Apostolus *g*: [*Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis*:] multùm longè à paterna pietate videtur, si præpositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris debent more fovere. Archidiaconi verò sive Decani, nullas exactiones sive tallias in Presbyteros seu Clericos exercere præsumant.

¶ In effectu dicitur, quòd numerus equorum statutus in princ. cap. non debet trahi ad augendum numerum alias solitum. Abbas.

Sanè quod de prædicto numero evectionis secundùm tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt reditus & Ecclesiasticæ facultates. In paupertoribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum, minores meritò non doleant se gravari. Nec sub tali indulgentia illi, qui pauciores equos uti solebant hactenus, plurium sibi credant potestatem indultam.

CAP. VII.

¶ Novus census Ecclesiis imponi non potest, nec antiquus augeri. h. d. & est de principalioribus hujus tituli.

Ex eodem. h

PRohibemus insuper, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Prælatis, novi census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus appropriare præsumant: sed libertatem, quam sibi majores conservare desiderant, minoribus suis bonâ voluntate conservent. Si quis verò aliter fecerit, irritum quod egerit habeatur.

CAP. VIII.

¶ Prælatus seu Rector Ecclesiæ non potest, præsertim post mortem, Ecclesiam suam propria auctoritate constituere centualem.

a *Sub Alexand. III. cap. 4. & 6. eod. tit. in 1. compilatione.* b *1. Thess. 3. 2. Cor. 11. Act. 20.* c *al. alendos, ut est in Concilio in margine.* d *Vid. l. jus alimentorum. ff. ubi pupil. educ. deb.* e *nusquam.* f *al. ipsis.* g *2. Cor. 12.* h *Concil. Lateran. sub Alexand. III. cap. 7. §. prohibemus. & cap. 7. eod. tit. in 3. compilat.*

Alexander III. *Vigorien. Episcopo.* a
(an. 1186.)

PRætereà *b* illi, qui Episcopo ignorante auctoritate suâ pensionem annuam de Ecclesiis quâdam illusione *c* solverint sive receperint, eis defunctis in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi, si Pontificis aut alterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritatem & assensum super hoc non interveniſſe constiterit. Non enim simplices Sacerdotes vel Clerici possunt Ecclesias, quibus præsunt, auctoritate suâ (præsertim post decessum suum) efficere censuales.

CAP. IX.

¶ Breve est, vel per alia verba summatur sic: Episcopus Ecclesia de manu Laici per se ereptæ non potest ob hoc censum imponere.

Idem *Carnoten. Episc.* d *(an. 1180.)*

ECclesiis *e*, quas de novo Episcopi de manibus Laicorum eripiunt, præter cathedraticum, & jura omnia, quæ aliis Ecclesiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.

CAP. X.

¶ Nova pedagia sine consensu Principis imponens, communione privatur.

Idem. *f (an. 1179.)*

INnovamus: [*& infrà.*] ¶ Nec quisquam alicui *g* novas pedagiorum exactiones sine auctoritate & consensu Regum & Principum statuere aliquo modo præsumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus *h* non destiterit, donec satisfaciat, communione careat Christianâ.

CAP. XI.

¶ Qui per collusionem constituit Ecclesiam censualem, illâ privabitur.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.*
(an. 1180.)

CUm Clerici *i*: [*& infrà.*] ¶ Ad hoc quia Clerici quidam cum Religiosis collusione factâ, citra auctoritatem diœcesi. Episcopi, Ecclesias, quas tenent, eis constituunt censuales, ut post decessum eorum, eædem Ecclesiæ per repræsentationem eorundem Religiosorum ad filios vel nepotes Clericorum ipsorum possint transferri: Præcipimus, ut si qui inventi fuerint facere talia, eos à præscriptis Ecclesiis non differatis appellat. postpositâ removere.

CAP. XII.

¶ Si collectores gravant Ecclesias, privari debent officio.

Idem. *(an. eod.)*

EA *k*, quæ de avaritiâ: [*& ij.*] ¶ Cùm autem propter B. Petri visitationem denariorum collectam per Archidiaconatus vestros feceritis, Ecclesias vel parochias non graveris. Quòd si secùs præsumpseritis, id quod videmini habere, auferetur à vobis, *l*

CAP. XIII.

¶ Qui recepit juramentum de novo censu imposito Ecclesiæ persolvendo, compellitur jurantem absolvere.

Lucius III. *(an. 1181.*

SIgnificavit *m* nobis T. Rector Ecclesiæ de Fulsig. *n* quòd cùm à Monachis de Castig. *o* ad regimen ipsius

a Vigor. alit. Vigoren. alit. Vvigorn. b *Cap. 8. eod. tit. in 2. comp. & post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 28. c. 9.* c *collusione, legitur, post Concilium, & forte aptius est.* d *Carnocen. uno, cæteri habent Catnoten.* e *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. part. 2. c. 8.* f *scilicet Alexand. III. in Conc. Lateranen. cap 22 & cap. 2. de tregua & pace, in 1. comp. vid. Sylvestrum in summa.* g *alicubi, legitur in antiquis.* h *monitus.* i *Cap. 17. tit. de simonia, in 1 compil. & post Conc. p. 28. c. 8.* k *Cap. 15. tit. de simon. in 1. comp & post Conc. Lat. p. 2. c. 4.* l *Matth. 25. & Luc. 19.* m *Cap. 1. eod tit. in 2. compil.* n *Fulcig. al. Furtigen.* o *Clausig. al. Clausigen.*

Ecclesiæ fuisset electus *a*, de solvendo eis annuo censu trium marcharum, quas prædecessor ejus solverat: præstitit sacramentum: postmodum Episcopus diœcesanus, ne ipsum censum Monachis solveret, nisi prius constaret, quòd Episcopali auctoritate fuisset impositus, in periculum ordinis sui interdixit: [*1 & infrà.*] ¶ Quocirca mandamus, quatenus si præfatum censum auctoritate Præsulis, & non de novo impositum fuisse constiterit, Episcopo præcipias, ut prohibitionem sine dilatione relaxet. Si verò census sit de novo impositus, sive auctoritate Episcopi hoc factum fuerit, sive non, eosdem Monachos, ut Clericum à juramento absolvant, app. rem. compellas.

[1 *Unde prad. Rector hinc perjurii reatum metuit, inde timet etiam inobedientiæ periculum imminere.*]

CAP. XIV.

¶ Archiepiscopus visitans provinciam, etiam à monasteriis provinciæ procurari debet.

Idem *Raven. Archiepisc. (an. 1181.)*

SOpitæ *b*: [*& infrà.*] ¶ Sanè cùm inter te & monasteria Bononiæ super procurationibus, quas ab eis exegeras, controversia verteretur: [*2 & infrà.*] ¶ Abbas sancti Proculi, omnium aliorum procurator, sicut ex literis, quas portavit, apparuit, super hoc diutius litigavit: [*3 & infrà.*] ¶ Sed tu procurationes ipsas in aliis monasteriis tuæ provinciæ asserens tibi sine contradictione præstari, eas prædecessoribus tuis in monasteriis Bonon. exhibitas, per testes idoneos probavisti. Inde utique videmus intentionem tuam jure communi, & prædecessorum tuorum consuetudine adjuvari. Propter monasteria supradicta condemnavimus ad procurationem, secundùm facultates eorum tibi tuisque successoribus exhibendam.

[1 *Judicio sed. Apost. quæstiones scripto ad memoriam perpetuam commendantur, ne per oblivionem processu temporis valeant suscitari: ut autem sententia majorem habeat firmitatem, Ap. rescripti munimine roboratur,*]

[2 *Causam ven. f. n. Alban. Episcopo commissimus terminandam. Postmodum verò dil. fil. n.*]

[3 *Unde nullum pro parte sua privilegium Rom. Ecclesia vel Ravennatis exhibuit, nec ostendit per longæva consuetudinem se muniturus,*]

CAP. XV.

¶ Patroni etiam Clerici novum censum Ecclesiæ imponere non possunt, nec veterem augere: & si super hoc juramenta vel cautiones exegerunt, coguntur absolvere.

Clemens III. *(an. 1190.)*

GRavis *c* admodum: [*1 & infrà.*] ¶ Ecclesiasticæ personæ, cum Ecclesias vacare contingit, non aliter quemquam ad ipsarum regimen volunt vocare, nisi aut novum censum Ecclesiis illis imponant, aut veterem contra constitutionem Concilii Lateranen. *d* augmentent, ad ipsius solutionem instituendum Presbyterum, juratoriâ, vel fidejussoriâ cautione cogentes: [*2 & infrà.*] ¶ Discr. vestræ mandamus, quatenus quæcunque constiterit contra constitutionem prædictam super Ecclesiis, vel earum censu à tempore constitutionis hujus attentata, in irritum revocantes: Presbyteros, quos super his juramenta illicita præstitisse noveritis, congruâ satisfactione impositâ faciatis absolvi: eos qui de cætero contra formam canonum super his venire præsumpserint, canonicè punientes.

[1 *Et correptione dignissimâ nuper querela in audientia nostra est proposita, quod salvâ conscientiâ sub dissimulatione transire non possumus. Cum enim quadam*]

[2 *Unde sæpè contingit, ut diœces. Episcopo excessus hujusmodi ignoranti, vel eo minimè requisito, in Ecclesia illa*

a *Assumptus.* b *Cap. 2. eod tit in 1. compil.* c *Cap 4. eod. tit. in 2. comp. & de maior. vid. Cardin in Clem. 1 q. 1. d* excess. *prælat.* d *Later. sub Alex. III. c. 7. §. prohibemus.* *inducant*

inducant, pro sua voluntatis arbitrio instituunt Sacerdotes. Quoniam igitur constitutiones prad. Concilii pati nolumus, neque debemus aliquorum malorum injuriâ violari.]

CAP. XVI.

¶ Qui tenetur procurare fratres alicujus domûs, obligatur ad procurandum omnes, licèt illorum numerus nunc creverit: sed si ex hoc gravaretur nimium, per Judicis officium sibi providebitur. h. d. secundum lecturam magis communem.

Innocentius III. *Abbati & Conventui Bellevillæ.* a
(an. 1212.)

QUantò creatori: [*1 & infrà.*] ¶ Accepimus, quòd ab ipso domûs vestræ primordio de fundatoris voluntate processit, ut fratribus sancti Irenæi procurationem unam annis singulis liberaliter exhiberet, cùm nihil teneatis ab eis *b*, propter quod hujusmodi procuratio ipsis debeat exhiberi: verùm tunc propter fratrum & servientium paucitatem, talis procuratio non gravabat, sed nunc in tantum excrevit numerus eorundem, quòd ad procurationem vix quatuor marchæ argenti *c* sufficerent, quæ pro una fieri consuevit: [*1 & infrà.*] ¶ Indulgemus igitur, ne ultra primam mensuram in procuratione ipsâ sitis ulteriùs prædictis fratribus obligati, sed expensis, quæ consueverunt sufficere, sint contenti, nisi facultates Ecclesiæ in tantum excreverint, quòd sine gravamine ampliato fratrum numero ad solvendum debitum procurationis extendi possit quantitas expensarum.

[1 *Vestro sub religionis habitu astricti estis devotiùs famulari, tanto solicitius vos convenit providere, ne per immoderationis gravitatem aliquatenus possit in vobis monastici professus ordinis impedri.*]

[2 *Ut igitur per Apost. solicitudinis curam vestris possit in parte ista gravaminibus provideri, auct. vobis præsentium,*]

CAP. XVII.

¶ Omnes Ecclesiæ, nisi quæ ab hoc per privilegium Apostolicum sint exemptæ, procurare tenentur Legatos sed. Apost. seu etiam ejus Nuncios: nec in hoc præscriptione juvantur. h. d. usque ad §. sanè.

Idem *Primicerio & Clero Mediolanensi.*
(an. 1212.)

CUm instantia *d* nostra *e* quotidiana: [*1 & infrà.*] ¶ Postulationi vestræ taliter respondemus, quòd cùm omnes Ecclesiæ Legatis & Nunciis sedis Apostol. procurationes impendere teneantur, ab earum præstatione nullam habere *f* volumus excusatam, nisi forte per speciale privilegium sedis Apostol. (quod non credimus) sit exempta, etiamsi longissimo tempore procurationis obsequium non impenderint *g*: cùm in talibus præscriptio sibi locum nequeat vendicare: quia nos à provisione pastoralis solicitudinis circa omnes Ecclesias nunquam omnino cessamus.

[1 *Si secundum debitum Apostolicæ servitutis omnium Ecclesiarum ipsarum negotiis promavendu, non pssumus personaliter immmere, per fratres nostros ea expedire compellimur, quos à nostro latere destinamus: illius exemplum in hac parte secuti, qui discipulis suis in mundum universum transmissu ipse personaliter in medio terræ salutem operatus est. Hinc est quod nuper dilect. fil. v. tit. S. Petri ad vincula Presbyterum Card. Apost. sed. Leg. pro negotiis Ecclesiæ in Lombardiam duximus destinandum, ut eis vestram civitatem ingressus procurationes exigeret, quas consueverunt Apostol. sed. Leg. nuncii exhiberi: vos non attendentes, quod dicitur ab Apostolo, Si vobis spiritualia seminavimus,*

a Bellavillæ. b *Solutionem census non denotare deminutum. vid. l. neque tales. C. de probat.* c vox, argenti, *deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.* d *Cap. 2. eod. tit in 3. comp. vid. Abbatem consil 94. incipit, videtur primò, in 1 vo & Felin. in c. accedentes. supr. de præscript.* e *aliàs, vestra.* f *haberi.* g *impenderit.*

non est magnum si carnalia vestra metamus, ne vos ad onus procurationis arctaret, nisi à Canonicis majoris Ecclesiæ se faceret antea procurari, sed. Apost. appellâstis: & sicut idem Card. per suas nobis literas intimavit, in aliis etiam non modicum injuriosi fuistis: propter quod dilect. fil. præpositus S. Nazarii, & A. Canonicus S. Stephani syndici & procuratores vestri, cum Abbate S. Vincentii ad sed. Apost. venientes, ut super his statueremus ordinem & mensuram, ex parte vestra suppliciter postulabant. Licet autem pro eo, quòd prædicto Card. vel potiùs nobis in ipso contumaciter resistentes, juxta verbum dominicum: Qui vos recipit, me recipit, & qui vos spernit, me spernit, necessaria denegâstis, non pro vobis, sed contra vos petius meruerint exaudiri: quia tamen paternam affectionem, quâ nobis proprium est misereri de Rom. sed. clementia semper & parcere, offensi etiam deponere non valeamus, de cons. f. n.

¶ Tractat de modo procurationis ipsorum Legatorum & Nunciorum. Abbas.

Sanè in his exigendis eum modum & ordinem volumus observari, ut nulla Ecclesia vel Prælatus se indebitè prægravari rationabiliter conqueratur. Si verò de communi collecta, Legatorum & Nunciorum nostrorum expensas duxeritis faciendas, (quod vobis non duximus inhibendum) ex hoc nobis & nostris nullum præjudicium volumus generari, quò minùs possint à quocunque maluerint procurationes sibi debitas postulare: ita quòd si exactus ultra suam gravatus fuerit facultatem, sibi ab aliis restauretur. Nunciis tamen nostris in necessariis expensis a exhibendis pareat, quicunque fuerit requisitus, ita quòd in fraudem nihil penitùs attentetur, nec per communes ministros procurationis obsequium, si noluerint recipere, compellantur. Qui verò contumaciter eis duxerint resistendum, districtione sunt Ecclesiasticâ compellendi.

CAP. XVIII.

¶ Si ad unicam mensuram solvi solet quod debetur ex voto, ad illam in posterum solvi debebit: si verò ad diversas, liberabitur solvens etiam ad minorem.

Idem *Zamoren.* b *& Salamantino Episcopis. (an. 1212. Romæ in Hispaniam.)*

EX parte *c* Compostellani Archiepiscopi fuit propositum, quòd cùm hi, qui vota beati Jacobi continuè persolverunt, ad communem terræ suæ mensuram, cum qua videlicet emunt & vendunt, ipsa persolverint hactenus & persolvant: quidam quia longis *d* temporibus ab eorum solutione cessârunt; nunc quandam mensuram exhibent parvissimam & ignotam: [*1 & infrà.*] ¶ Cùm ergo non constet, ad quam mensuram antecessores eorum prædicta vota persolverint, credimus distinguendum, utrùm habitatores regionis ipsius, qui ea continuè persolverunt, ad unam & eandem mensuram hujusmodi vota persolverint, an ad varias & diversas. In primo enim casu ad eandem & illi solvere sunt cogendi. In secundo volentes solvere ad minorem, non sunt cogendi, ut ad majorem persolvant: quoniam cùm hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benigniùs sunt à viris Ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

[1 *Nec etiam communibus usibus deputatam, & ad eandem vota prædicta persolvere meminerunt. Unde postulâstis à nobis, ut super hoc vos certos reddere dignaremur, utrum hi qui mensuram ignotam exhibent, ad solvenda vota prædicta, sint ad communem terræ suæ mensuram. secundum quod illi qui ea persolvunt, continuè faciunt, compellendi,*]

a *Vox* expensis, *deest in antiquis, & recentioribus magis emendatis.* b *Sameren. & Salamantin. de quibus vid. Vasæum in Annalib Hispa c. 20. & 21.* c *C. 3. eod. tit. in 3. comp. & quatenus obiter hic tangitur materia implendi voti, vide B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. & q. 189. art. 3.* d *Alias, qui à longu.*

Universidad de Deusto Biblioteca

CAP. XIX.

¶ Ecclesia tenentur Episcopo, in cujus diœcesi sunt, respondere de procurationibus, quartâ decimarum & aliis Episcopalibus. h. d. quoad titulum.

Idem *Cæsaraugusten. Episcopo. (an. 1212. in Hispan.)*

CUm *a* olim : [1 & 2.] ¶ Quia nobis fides facta fuit, quòd Ecclesiæ de Luna *b* & de Bes. in tua sunt diœcesi constitutæ, non solùm per alia, verùm etiam per hoc ipsum, quòd in instrumentis compositionum continetur expressè, ut Abbas sancti Joannis Prilaten. *c* tam de quarta decimarum, quàm de cæteris Episcopalibus, tibi debeat respondere, Abbatem ipsum ad integram solutionem quartæ omnium decimarum nullis factis deductionibus, & ad præstationem procurationum, & aliorum Episcopalium jurium in prædictis Ecclesiis condemnamus. Licèt enim ex forma secundæ compositionis deductiones essent aliquæ faciendæ, quia tamen compositionem idem Abbas nullatenùs approbavit, sed studuit multipliciter impugnare, ex ea non debuit beneficium consequi, cui renunciâsse tacitè videbatur. Absonum erat præterea, ut negaret illam Ecclesiam, in tua diœcesi constitutam, super qua instrumenta prædecessoris tui ostendebat in jure, monasterio fuisse concessa, per quæ Episcopale jus petebat *d* expressè.

[1 *Ad aures nostras tuam querimoniam destinâsses, quòd te dil. fil. Abbas S. Jo. Pinnaten. quartâ decimarum, quas in Ecclesiis de Luna & de Faust. debes percipere, multipliciter defraudaret.*]

CAP. XX.

¶ Solvendi sunt census ad antiquam monetam, in qua instituti fuerint, nisi sit in alterius moneta solutione præscriptum. h. d. & est casus not. & multùm allegabilis.

Idem *Spoletano Episc. (an. 1212. in Umbriam.)*

OLim *e* causam, quam adversùs Clericos plebis Rupinæ super synodatico proponebas, Tudertin. Episcopo & collegis suis commisimus terminandam : coram quibus ex parte tua fuit propositum, quòd cùm iidem Clerici prædecessoribus tuis, tres in festo Nativitatis, & tres in festo Resurrectionis Dominicæ, pro synodatico solverint denarios Papien. nunc tantùm tres Lucenses pro singulis denariis Papiensibus persolvebant, cùm tamen unus denarius Papien. valeat *f* sex Lucen. unde petebas eos ad Papien. solutionem compelli, cùm & si tu Lucen. primo anno receperis, semper tamen jus tuum postmodùm fueris protestatus: [1 & 2. ¶ Cùm igitur constet, quòd Papien. olim pro synodatico solvebantur, quod ex eo etiam sequitur, quòd Lucen. soluti sunt postmodùm pro eisdem, cum ex dictis testium, & confessione *g* Advocati alterius partis non revocatâ, postmodum appareat evidenter, quòd tempore L. prædecessoris tui pro synodatico Papien. fuit moneta soluta, & à tempore dicti L. non nisi triginta sex annorum ad plus tempus effluxerit, & sit legitimè comprobatum, quòd tres Lucen. qui pro uno Papien. post mortem ipsius L. solvebantur, quinque vel sex valebant ex illis, qui hodie sunt in usu : intelligentes ex hoc, quòd per monetæ declinationem acciderit, ut usque ad tempus tuum Lucen. dati fuerint pro synodatico, sicut erant in usu : procuratorem adversæ partis nomine Clericorum plebis prædictæ tibi ad solutionem denariorum Papien. vel æstimationem *h* eorum pro synodatico per definitivam sententiam condemnamus.

a C. 4. eod. tit. in 3. comp. b de Luna & de Tanst. c Platen. al. Pralaten. al. Pramaten sed forte legendum Pinnaten. d al. patebat, quod agnovit gloss. hic & Hostiensis. e C. 5. eod. tit. in 3. comp. f al. valebat. g In antiq. ita sunt hæc distincta, & confessione advocati alterius partis non revocatâ, postmodum, &c. h extimationem.

[1 *Verum pars Clericorum proposuit ex adverso, quod si aliquando prædeces. tuis denarii Papien. pro synodatico fuerint persoluti, tamen à XLV. annis & infrà tam tibi quàm aliis Lucens. exsolverant, sicq; partem suam nitebantur præscriptione tueri. Nos ergò Jacobo tuo & Joan. Presbytero adversæ partis procuratoribus dil. fil. n. P. Basilicæ XII. Apostolorum Presbyt. Cardin. concessimus auditorem : quibus coram eo ml volentibus aut valentibus de novo proponere, quoniam fuerat renunciatum utrinque, eum ipse gesta omnia in nostra & fratrum n. præsentia retulisset, intelleximus per testes tuos fuisse probatum, quòd tempore Lotharii pred. tui, & etiam post decessum ejus denarii Papien. fuerant pro synodatico persoluti : & exinde tres Lucenses, querum duo valebant V. de bis qui hoc tempore sunt in usu, aliquandiu fuerint exhibiti, & quòd à tempore Lotharii XXX. trium vel XXXIV. aut etiam XXXV. annorum spatium est elapsum, dicta testium etiam adverse partis inspeximus, per quos voluit comprobare, quòd à tempore Lotharii XXX. trium à XL. annis : & infr. tres Lucenses, vel tres Medalia in synodatico soluta fuerant pro singulis Papien. fuissent antea persoluti. Confessus quoque fuerat Advocatus ipsius parte in jure, ac ejus confessio in scriptis redacta nec correcta vel revocata per Clericos supradictos, quod iidem Clerici Henrici & Lotharii pred. tuorum temporibus tres Papien. pro synodatico solverent bis in anno, & exinde pro singulis Papien. tres Lucenses.*]

CAP. XXI.

¶ Episcopus revertenti Ecclesiæ servitia, quæ sibi debebat ; & statuens, quòd aliud servitium non imponatur, procurationem non intelligitur remisisse.

Idem *Priori sancti Stephani. (an. 1212.)*

CUm *a* venerabilis frater noster Faven. *b* Episcopus : [1 & 2.] ¶ Cognovimus, quòd præfatus Episcopus spallas, quas ab eadem Ecclesia, tam ipse quàm prædecessores sui recipere consueverant, Ecclesiæ præfatæ remisit, & statuit, quòd aliud ei servitium non imponeret, sibi & Ecclesiæ suæ annuatim trium librarum cereo pensionis nomine reservato. Quia ergo visitationi annexa est procuratio, & Episcopus ratione Episcopalis jurisdictionis, quam habet in ea, teneatur causâ correctionis Ecclesiam visitare *c* præfatam, nec intelligatur quasi novum imponi, quod ab ipsa fundatione de communi fuerat jure impositum : Decernimus, quòd idem Episcopus, cùm ad ipsam Ecclesiam causâ correctionis accesserit, moderatam ab ea procurationem recipiat *d* bis *e* in anno : sed nihil aliud præter pensionem, & procurationes præscriptas ab eadem Ecclesia exigere, vel extorquere præsumat.

[1 *Et ut in nostra essetis presentia constituti, & de quæstione quæ inter vos super Eccl. S. Stephani Parisien. vertebatur, velletis ad invicem litigare, dil. fil. Joan. tit. S. Prisca & Jo. S. M. in Cosmideo Diac. Card. vobis concessimus auditores, coram quibus allegando proponere curavisti, quòd cùm prædicta Ecclesia S. Stephani quorundam Monialium, quæ in ea videbantur sub religionis habitu conversari, malitiâ faciente fuerat ferè ad desolationem redacta, illas bon. mem. Carbo Faven. Episcopus auct. sel. rec. Eugenii PP. p. n. ab Ecclesia memorata removit, & Canonicos in ipsa institutis regulares, statuens ut ordo canonicus perpetuus in ea temporibus deberet observari, & eos ab omni exactione tam sua quàm successorum tuorum & Paris. Eccl. prorsùs absolvit, retenta sibi & Ecclesiæ suæ uno cereo trium librarum ab ea annis singulis exolvendo. Nos autem, cùm dicti Card. ea quæ audierant nobis fideliter retulissent.*]

CAP. XXII.

¶ Ecclesiæ de novo conversæ in procurationibus, & aliis, servabunt consuetudinem vicinarum.

a Cap. 6. eod tit. in 3. compilation. b Faventi. alias, Faven. c vid. Conc. Trid. citatum supra hoc titulo. c. Septa. d accipiat. e vid. Conc. Trid. Sess. 24. de reform. c. 3.

Idem *Compostellano Archiepiscopo. (an. 1212.)*

SUper eo *a*, quod Fraternitas tua nos consulere voluit, ut quia fere tota provincia Compostell. de novo est ad jurisdictionem Ecclesiæ tuæ conversa, qualiter tibi provinciam, vel partem provinciæ visitanti obsequi debeat & servire, necnon & in procurationibus providere : Tibi duximus respondendum, quòd illud observare tenetur, quod in vicinis provinciis observatur.

CAP. XXIII.

¶ Prælati tunc sunt procurandi, cùm personaliter visitant : & debent tunc servare Concilium Lateran. & prædicationi, correctioni & reformationi vacare : Legati & Nuncii Apostolici pro his diebus tantùm, pro quibus moram trahunt, procurari debent, & contra hanc constitutionem exactum, restituitur duplicatum.

Idem *in Concilio generali. (an. 1216.)*

PRocurationes *b*, quæ ratione visitationis debentur Episcopis, vel Archidiaconis, vel quibuslibet aliis etiam Apostolicæ sedis Legatis aut Nunciis, absque manifesta & necessaria causa nullatenùs exigantur, nisi quando personaliter *c* officium visitationis impendunt : & tunc evectionum & personarum mediocritatem observent in Lateranen. Concilio *d* definitam : hoc adhibito moderamine circa Legatos & Nuncios Apostolicæ sedis, ut cùm oportuerit eos apud aliquem locum morari facere necessariam, ne locus ille propter illos *e* nimium aggravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis Ecclesiis vel personis, quæ nondum fuerant de suis procurationibus aggravatæ, ita quòd numerus procurationum, numerum dierum, quibus hujusmodi morari fecerint, non excedat : & cùm aliqua non sufficerit *f* per seipsam, duæ vel plures conjungantur in unam.

Porrò visitationis officium exercentes non quærant, quæ sua sunt, sed quæ JESU Christi : prædicationi, & cohortationi, correctioni ; & reformationi vacando : ut fructum referant, qui non perit. Qui autem contra hoc venire tentaverit, & quod accepit, reddat, & Ecclesiæ, quam taliter aggravavit, tantundem impendat.

CAP. XXIV.

¶ Ecclesia etiam Civitatensis, tenetur procurare Episcopum visitantem, quanquam ipsum nunquam procuraverit.

Honorius III. *de Tiro* g *& Josaphat Abbatibus. (an. 1224. in Galliam.)*

VEnerabili fratre nostro Cenomanen. Episcopo accepimus conquerente, quòd cùm causa, quæ inter ipsum ex parte una, & Abbatem & Conventum de Cultura ex altera, super procurationibus, quas ab eis petit idem Episcopus, noscitur agitari, vobis fuerit ab Apost. sede commissa, dicti Abbas & Conventus ex eo frustrari intentionem ejusdem Episcopi moliuntur, quòd eorum monasterium in Cenomanen. villa situm esse dignoscitur, & ipsi procurationem hactenus non solverunt : [1 & 2.] ¶ Discretioni vestræ mandamus, quatenus nisi aliud & rationabile ostenderint, vos eos ad exhibendum eam, sicut jus dictaverit, compellatis.

[1 *Quanquam emptionis privilegium non ostendant. Volentes igitur ut finis litibus imponatur.*]

CAP. XXV.

¶ Qui jure metropolitano, vel legationis, visitat provinciam, in provinciales, qui sibi procurationes denegant, potest ferre sententiam.

Gregorius IX. *(an. 1236.)*

CUm nuper *h* Archiepiscopus Beneventanus, Beneventanam provinciam visitaret : [& infrà.] ¶ Mandamus, quatenus cùm eundem Archiepiscopum, sive auctoritate propriâ, sive nostrâ Beneventanam provinciam contigerit visitare, procurationes ratione visitationis debitas, juxta facultates Ecclesiarum vestrarum exhibeatis eidem : Alioquin sententiam, quam ipse rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino inviolabiliter observari.

CAP. XXVI.

¶ Ad antiquam monetam, vel si non est in usu, ad ejus æstimationem solvenda sunt pensiones antiquæ.

Idem.

CUm Canonicis majoris Ecclesiæ, quandam summam pecuniæ pro pensione Ecclesiæ tuæ debitam, aliquot annis persolvetis *a*, & iidem summam illam ex integro de meliori moneta exigant sibi solvi : Tibi damus nostris literis in mandatis, ut Canonicos illos solutione prioris pecuniæ *b*, vel si non sit in usu, æstimatione pensionis antiquæ facias manere contentos.

CAP. XXVII.

¶ Propter privatum Oratorium, procuratio ratione visitationis non debetur.

Idem. *(an. eod.)*

AUctoritate *c* præsentium inhibemus, ne quis pro eo quod in Oratoriis, quæ in grangiis vestris habetis, interdum aliqui vestrûm celebrant, procurationes quæ ratione visitationis debentur, à vobis exigere vel extorquere præsumat.

DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, VEL ALTARIS.

TITULUS XL.

CAP. I.

¶ Amoto altari vel lapide continente sigillum, reconsecrabitur altare, non autem Ecclesia.

Alexander III. *(an. 1170. Rom.)*

AD hæc si altare *d* motum fuerit, aut lapis ille solummodò suprà positus *e*, qui sigillum continet, confractus, aut etiam diminutus, debet denuò consecrari. Propter hoc verò nequaquam reiterare suam consecrationem Ecclesia consuevit, licèt id quidam canones innuere videantur.

CAP. II.

¶ Diebus etiam non festis possunt Ecclesiæ consecrari.

Innoc. III. *Tornac. Episc. (1210. Romæ in Belgium.)*

TUa *f* fraternitas : [& infrà.] ¶ Inquisit. t. t. respond. quòd in diœcesi tua licet tibi Ecclesiis dedicationem impendere, tam diebus Dominicis, quàm privatis.

CAP. III.

¶ Habet duo dicta, & primò idem dicit, quod cap. supr. eod. Secundum dictum dicit, quòd oleum non consecratum potest commisceri oleo consecrato, & totum fit consecratum.

Idem *Nidrosien. g Episc. (an. 1210. Romæ in Norweg.)*

QUod *h* in dubiis : [& 2.] ¶ Altare verò, in quo tabula, cui consecrationis benedictio Pontificali ministerio adhibetur, si mota vel enormiter fracta fuerit, debet non immeritò consecrari. Nec negamus, quin oleum non consecratum consecrato possit oleo commisceri.

CAP. IV.

¶ Reconciliatur Ecclesia, quæ propter homicidia & vulnera hominum ibidem perpetrata polluta est.

a C. 7. eod. tit. in 3. comp. vid. Hostien. hic & de materia servanda vicinæ consuetud. gl. in c. conf. dist. 1. b vid. Conc. Trid. Sess. 24. de reform. c. 3. c præsentialiter, in Concilio. d in Lat. Conc. sub Alex. III. c. 4. e ipso. f sufficeret. g Tiron. al. ita : Abbatibus de Josaphat & Tituron. al. Turon. h vide breviter hic per Henricum Boich.

a Persolveritis. b Quando admittatur soluto diversa moneta, cùm moneta est mutata. vide Bart. in l. Paulus. ff. de solut. c Pro intellectu vide distinctionem, quam hic affert Henr. Boich. d Cap. un. eod. tit. in 2. comp. & præter Host. gloss. & Dd. vide Turrecrematam in c. si motum de consec. dist. 1. e suppositus. al. transpositus. al. superpositus. f cap. 3. de dedic. Eccl. vel altar. in 3. comp. g Indrosiensi. h cap. 2. tit. de dedicat. Eccl. in 3. comp. vid. Turrecrem. in d. c. si motum.

Idem *Compostellano Archiepiscopo. (an. 1212.)*

PRoposuisti *a* quòd venientibus ad Ecclesiam sancti *b* Jacobi ex diversis regionibus peregrinis, & volentibus aliis ab aliis per contentiones & rixas altaris de nocte custodiam vendicare, homicidia contingant fieri *c* interdum, & aliquando vulnera inferuntur: [*1 & infrà.*] ¶ Fraternitati tuæ taliter respon. *d* quòd manente Ecclesiâ & altari, ipsa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.

[*1 Propter quæ nos humiliter postulâsti, ut alio modo, quàm per consecrationis beneficium dignaremur ipsi Ecclesiæ providere. Manente igitur Ecclesiâ & altari,*]

CAP. V.

¶ *Plura altaria simul in eadem Ecclesia consecrari possunt, & idem in pluribus Episcopis.*

Idem.

CUm *e* sis: [*& infrà.*] ¶ Noveris igitur, quòd plura in Ecclesia una altaria & plures Episcopos simul poteris consecrare.

CAP. VI.

¶ *Corruente tecto parietibus illæsis, & mensâ altaris non enormiter fractâ, nec altare, nec Ecclesia consecratur.*

Idem.

LIgneis *f* ædificiis Ecclesiæ vestræ casu consumptis, parietibus tamen illæsis, ac mensâ principalis altaris in sua extremitate modicam passâ fracturam: [*1 & 3.*] ¶ Inquisit. t. t. dux. respond. quòd cùm parietes in sua integritate permanserint, & tabula altaris mota, vel enormiter læsa non fuerit, ob causam prædictam nec Ecclesia, nec altare debet denuò consecrari.

[*1 Quæsivisti per sed. Apost. edoceri, si propter hoc ipsius altaris, vel etiam totius Ecclesiæ debet consecratione innovari.*]

CAP. VII.

¶ *Polluitur Ecclesia vel cœmeterium, si excommunicatus in ea sepelitur.*

Idem *Senon. Episcopo. (an. 1212.)*

COnsuluisti *g*: [*& infrà.*] ¶ Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit *h*, reconcilianda erunt aspersione *i* aquæ solenniter benedictæ, sicut in dedicationibus Ecclesiarum fieri consuevit.

CAP. VIII.

¶ *Qui fecit Ecclesiam consecrari, tenetur eam dotare.* h. d. & tene mente hunc casum.

Honorius III. *Reginæ Hungariæ (an. 1222.)*

CUm sicut ex relatione Capituli Oradien. nobis innotuit *k*, eorum feceris Ecclesiam consecrari: [*1 & infrà.*] ¶ Cùm non sit Ecclesia, nisi de dote provisum ei fuerit, consecranda, eò liberaliùs ad dotandum prædictam Ecclesiam aperire manus munificentiæ tuæ debes, quo ad hoc fortius tanquam ex debito jam teneris.

[*1 Profectò speramus, quod zelus ille, qui te ad ejusdem Ecclesiæ consecrationem induxit, te quoque ut eidem dotem conferas, debeat animare, & quidem,*]

CAP. IX.

¶ *Ecclesia polluta per Sacerdotem simplicem reconciliari non potest, etiamsi aqua fuerit per Episcopum benedicta.*

Gregorius IX. *Astoricen. Episc. (an. 1235.)*

AQuâ *l* per Episcopum benedictâ Ecclesiam reconciliari posse per alium Episcopum non negamus, per Sacerdotes simplices hoc fieri de cætero prohibentes: Non obstante consuetudine provinciæ *m* Bracharen. (quæ dicenda est potius corruptela) quia licèt Episcopus committere valeat, quæ jurisdictionis existunt; quæ ordinis tamen Episcopalis sunt, non potest inferioris gradûs Clericis demandare. Quod autem mandantibus Episcopis super reconciliatione factum est, hactenus per eosdem, misericorditer *a* toleramus.

CAP. X.

¶ *Ecclesia etiam non consecrata si polluitur, reconcilianda est.*

Idem *eidem. (an. 1235.)*

SI Ecclesia non consecrata cujuscunque semine fuerit, aut sanguinis effusione polluta, aquâ protinùs exorcizatâ lavetur, ne divinæ laudis organa suspendantur. Est tamen, quàm citiùs fieri poterit, consecranda.

DE CELEBRATIONE *b* MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

TITULUS XLI.

CAP. I.

¶ *Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas, permittitur tamen sibi ex causa dicere eas usque ad vesperas inclusivè.* h. d. secundùm unum intellectum.

Ex Concilio Agathensi. *(in Gallia.)*

PResbyter manè *c* matutinali officio expleto pensum servitutis suæ, videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperamque persolvat: ita tamen, ut horis competentibus juxta possibilitatem, aut à se, aut à scholaribus publicè compleantur.

Deindè peractis horis, & infirmis visitatis, si voluerit, exeat ad opus rurale jejunus, ut iterum necessitatibus peregrinorum & hospitum, sive diversorum commeantium infirmorum, atque defunctorum succurrere possit, usque ad statutam horam, pro temporis qualitate, Propheta dicente *d*: [*Septies in die laudem dixi tibi:*] qui septenarius numerus à nobis impletur, si Matutini *e*, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, & Completorii temporæ, nostræ servitutis officia persolvamus: nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait *f*: [*Medià nocte surgebam,&c.*] Ergo his temporibus laudes Creatori nostro super judicia suæ justitiæ referamus.

CAP. II.

¶ *Propter Missam specialem, Missa de feriâ dimittenda non est.*

Ex Concilio Triburien. *g (in German.)*

QUidam Laicorum habent in consuetudine, ut per singulos dies audiant Evangelium, In principio erat verbum: & Missas peculiares, hoc est *h*, de sancta Trinitate, & de sancto Michaële. Ideo sancitum est in eodem Concilio, ut ulteriùs hoc non fiat, nisi suo tempore, & nisi aliquis velit propter reverentiam sanctæ Trinitatis, non pro alia devotione audire. Sed si voluerint, ut sibi Missa cantetur, de eadem die Missas audiant, pro salute vivorum & etiam defunctorum. *i*

CAP. III.

¶ *Sufficit Sacerdoti semel in die celebrare: & excipit duas tantùm festivitates, scilicet necessitatem & festum Nativitatis.*

Innocentius III. *Vigoren. k Episc. (an. 1212.)*

CONsuluisti: [*& infrà.*] ¶ Respondemus, quòd exacto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare.

a *Cap. 3. de dedic. Eccl. in 3. comp.* b *beati.* c *dictio, fieri, deest in antiq.* d *al. breviter respondemus.* e *Cap. un. de usu & aucl. pallii in 4. compil.* f *Cap. un. eod. tit. in 4. compilat.* g *C. 1. tit. de celebrat. div. offic. in 4. compilat.* h *contigerit.* i *al. aspersione solenniter aquæ, &c.* k *al. immoturit, quòd eorum, &c.* l *vid. Covarr. l. 3. var. resol. c. 20.* m *al. Ecclesiæ, & hoc agnoscit Hostiens.*

a *Ita Hostien. al. mediocriter.* b *vid. Conc. Trid. Sess. 22. in decr. de observandis & evitandis, &c.* c *C. 2. tit. de sufrag. in 5. comp.* d *Ps. 118.* e *matutinali. al. matutino.* f *Psal. 55.* g *Tribrien al. Triburum: sed in Concilio edito habetur, in Concilio Salegusladiensi, c. 10. & c. 2. tit. de suffrag. in 2. comp.* h *ana de sancta, &c.* i *mortuorum.* k *Vvigornien.*

CAP. IV.

¶ *In Missa commemorationis, licèt dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus Angelicus, nec Symbolum.*

Idem *Archiepiscopo Brachaven. (an. 1212.)*

COnsilium *a* nostrum: [*& 3.*] ¶ Requisisti, utrùm in diebus profestis, in quibus ad honorem S. Spiritûs, B. Virginis, & sanctæ Crucis, Missam celebrari contingit, hymnus Angelicus, Symbolum, ac præfatio propria debeat decantari: [*1 & 3.*] ¶ Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd apud nos in diebus profestis, cùm Missarum solennia in honorem B. Virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, neque Symbolum decantatur, licèt in Missâ propria præfatio decantetur: ut inter commemorationem & solennitatem differentia ostendatur: unde, Te Deum laudamus, regulariùs dimittitur, quàm dicatur in laudibus matutinis.

[*2 Præsertim cùm in partibus tuis in honorem B. Virginis in sabbatorum diebus Missa solenniter celebretur.*]

CAP. V.

¶ *Breve est.*

Idem *Clericis sancti P. Magalon. (an. 1212.)*

EX parte *b* vestra: [*& infrà.*] ¶ Postulationi vestræ taliter respondemus, quòd semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare: ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

CAP. VI.

¶ *Si quæ verba sunt in canone Missæ, quæ ab Evangelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quòd à Christo Apostolis, & ab Apostolis eorum successores acceperunt.* Et hoc dicit usque ad §. quæsivisti.

Idem *I. quondam Archiepisc. Lugdun. (an. 1212.)*

CUm Marthæ *c*: [*1 & 3.*] ¶ Quæsivisti quis formæ verborum, quam ipse Christus expressit, cùm in corpus & sanguinem suum, panem transsubstantiavit & vilis, adjecerit: quod nullus Evangelistarum legitur expressisse. Cum enim in Evangelio *d* sic legatur: [*Accipiens calicem, gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum:*] in canone Missæ sermo iste, videlicet [*mysterium fidei*] verbis ipsis interpositus invenitur. Unde cum non Evangelista Christum hoc dixisse testetur *e*, miratur, quòd aliquis asseverare tentaverit eum aliquid plus dixisse, quàm aliquis Evangelistarum asseveret. Verùm si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc de quo tua fraternitas requisivit, alia duo, videlicet, [*elevatio oculis in cœlum: & æterni Testamenti:*] poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Evangelico non leguntur. ¶ Sanè multa tam de verbis, quàm de factis Dominicis invenimus ab Evangelistis omissa, quæ Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus *f* Apostolorum sic ait: [*Memmisse vos oportet verbi Domini Jesu, qui dixit: Beatius est dare, quàm accipere.*] Hæc nullus quatuor Evangelistarum descripsit. Nullus etiam horum expressit, quòd Paulus *g* de Christo ad Corinthios scribens ait: [*Visus est plus quàm quingentis fratribus simul, deindè visus est Jacobo: novissimè autem, tanquam abortivo visus est & mihi.*] Ipsi etiam Evangelistæ mutuò inter se suppleviss leguntur, quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus sunt omissa. Unde cùm tres *h* Evangelistæ posuerunt, [*Hoc est corpus meum:*] solus Lucas adjecit, [*quod pro vobis tradetur.*] Et cùm Matthæus & Marcus dicant, [*Pro multis:*] Lucas dicit, [*pro vobis.*] Matthæus autem [*in remissionem peccatorum.*] adjunxit. ¶ Cæterum ea, quæ adduntur in canone Missæ, possunt ex altis locis Evangelii comprobari. Joannes *a* enim suscitationem Lazari describens, Jesum sursum oculos levâsse asserit, & dixisse, [*Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me:*] [*& 3.*] ¶ Si tunc igitur in cœlum oculos levavit ad Patrem, cùm ad corpus exanime animam Lazari revocavit *b*: probabilius esse videtur, quòd tunc oculos levaverit ad Patrem in cœlum, cùm panem & vinum in corpus & sanguinem proprium commutavit. Cæterùm, sicut superiùs est expressum, cùm in textu Evangelico [*novi Testamenti*] ponatur, hìc interponitur, [*& æterni:*] nam Vetus Testamentum, quod hircorum & vitulorum *c* fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: Novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna, & ideo testamentum illud fuit vetus & transitorium: hoc autem novum est & æternum: Vel, ut utamur aliâ ratione, unde novum, id est, ultimum esse describitur, inde æternum, id est, perpetuum comprobatur *d*: novissimum etenim hominis testamentum *e* immobile perseverat, quia testatoris obitu confirmatur: juxta quod Apostolus *f* testamentum in morte asserit confirmatum: alioquin non valet, dum vixerit, qui testatur. Præterea non solùm Scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum, juxta quod Apostolus *g* ipse scribit: [*Ideò novi Testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui vocati sunt hæreditatis æternæ.*] Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: [*Hic est enim sanguis meus, novi & æterni Testamenti,*] id est, novæ ac æternæ promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit: [*Qui manducat (inquiens) carnem meam, & sanguinem meum bibit, habet vitam æternam.*] Ex eo autem verbo, de quo movit tua Frat. quæstionem, videlicet mysterium fidei, munimentum erroris quidam trahere putaverunt, dicentes in sacramento altaris non esse corporis Christi, & sanguinis veritatem, sed imaginem *h* tantùm & speciem & figuram: pro eo, quòd Scriptura interdum commemorat, id quod in altari suscipitur, esse sacramentum, & mysterium, & exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quòd nec auctoritates Scripturæ convenienter intelligunt, nec sacramenta Dei suscipiunt reverenter: si enim quia figura est sacramentum altaris, veritas esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cùm figura sit) veritas est credenda: siquidem mortem & resurrectionem Christi similitudinem & imaginem esse Apostolus *i* manifestat: [*Christus (inquiens) mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter justificationem nostram.*] Apostolorum etiam princeps Petrus sic in epistola suâ scribit *k*: [*Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus.*] Sic ergo tam mors Christi, quàm ejus resurrectio est exemplum, ut & nos peccato mortui, justitiæ jam vivamus. Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergo nec verè mortuus fuit Christus, nec verè à mortuis resurrexit: sed absit à fidelium cordibus error iste, cùm Propheta de *l* ipso testetur, quod verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quàm cernatur, & aliud cernitur, quàm credatur: cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi, ac virtus unitatis & charitatis: [*2 & 3.*]

¶ Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spiritualem.

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp. B. Thom. l. 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 2. quæstiuncula 4.* b *c. 4. eod. tit. in 3. comp.* c *c. 5. eod. tit. in 3. comp.* d *Matth. 26.* e *testatur.* f *Act. 20.* g *1. Cor. 15.* h *Luc. 22. Matth. 26. Marc. 14.*

a *Joan. 11.* b *revocabat.* c *Esa. 1.* d *approbatur.* e *Hic post vocem, testamentum, in quibusdam est dictio, morte, quæ deest in omnib. antiquis: nec esse debet, ut indicant sequentia.* f *Heb. 9.* g *Hebr. 12.* h *Hunc errorem novissimè condemnavit Concil. Trident. Sess. 13. de sanctiss. Euchar. sacr. c. 4. & c. 1. vid. Thom. 3. p. q. 75. art. 2.* i *Rom. 6.* k *1. Petr. 2.* l *Esa. 53.*

Forma est panis & vini, veritas carnis & sanguinis, virtus unitatis & charitatis. Primum est sacramentum & non res. Secundum est Sacramentum & res. Tertium est res & non sacramentum. Sed primum est Sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum unius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quòd formam verborum, sicut in canone reperitur, & à Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

[1 *Græca plurima satagentis officio in cura regiminis pastoralis pro majori parte renuncians in domo Domini, quasi abjectus elegeris habitare cum illis, qui partem optimam elegerunt, sedentes ad pedes Domini cum Maria, ut in lege ejus jugiter meditentur, luptitudini Lia Rachelis pulchritudinem præferentes, eam in te vigere credimus intelligentiam Scripturarum, ut non solum parvulis frangere possis panem, sed profectiis etiam cibum solidum ministrare, ac nodos solvere difficiltum quæstionum. Verum quoniam in primatu Apostolorum principis Apost. sed. magisterium recognoscens, ad eam credis majores causas Ecclesiæ referendas : consultationibus tuis, quas non ob commodum utilitatis terrenæ, cum civilem non contineant quæstionem, sed animarum profectum, ut videlicet in lucem prodeant obscuræ Scripturæ, novimus te noviste libenter, quod nobis inspirat Dominus.*]

[2 *Quod autem mysterium fides dicitur in hoc loco, alibi secundum Joannem spiritus & vita narratur : nam spiritus est in mysterium, juxta illud :* Litera occidit, spiritus autem vivificat, fides quæ est vita : *secundum quod legitur :* Justus ex fide vivit, *propter quod dicit Dominus ipse :* Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.]

¶ *In sacramento altaris aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem.* h d. usque ad §. tertio loco. Abb. Siculus.

¶ Quæsivisti etiam, utrùm aqua *a* cum vino in sanguinem convertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quòd cùm de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo, vinum & aqua, quæ commiscentur in calice, divinâ virtute mutantur : ut in hoc sacramento plenè sit veritas & figura. Alii verò tenent, quòd aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, cùm in vinum transeat mixta vino : licèt Physici contrarium asseverent, qui aquam à vino per artificium posse asserunt separari. Prætereà potest dici, quòd aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quòd vini saporem assumit : quod inde convincitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur : sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur, non madidans circumfusum : ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere, quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur accidentia mutare subjectum, sicut & subjectum contingit accidentia permutare : cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconveniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cùm legatur *b* de ipsius *c* latere processisse : [1 *& infrà.*] ¶ Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari : ut expressius eluceat proprietas sacramenti. Nam cùm aquæ multæ sint populi multi, juxta quod alibi legitur *d*: [*Beati qui seminatis super omnes aquas :*] ideò vino aqua unitur, ut Christo populus adunetur : per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accepimus ipsi de suo, tam insolubili nexu conjungimur, ut qui est unum cum patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilem unionem, ac per hoc, ipso communiter mediante, cum patre unum efficiamur. [*Pater, a inquit, sancte, serva eos, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos : non pro his rogo tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut & ipsi in nobis unum sint, & mundus credat, quia tu me misisti.*]

[1 *Illud autem est nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, aquam videlicet in phlegma converti. Nam & de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur existe, non attendentes, quod de latere Christi duo fluxerunt sacramenta, & quòd non baptizantur in phlegmate, sed in aqua, juxta quod Dominus protestatur : Nisi quis renatus fuerit in aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei.*]

¶ *Oratio, qua dicitur in secreta infra. Sancti Leonis, immutata est, quia, ubi dicebatur :* [Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio :] *hodie dicitur,* [ut intercessione B. Leonis hæc nobis prosit oblatio.] *& hæc mutatio contingit, quia Sancti nostris orationibus non indigent, sed nos suis.* h. d. usque ad finem. Abbas.

¶ Tertio loco *b* fraternitas tua requisivit, quare fuerit mutatum, quod in secreta B. Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic videlicet : [*Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio :*] cùm in modernis sacramentariis habeatur, [*Annue nobis quæsumus, Domine, ut intercessione B. Leonis hæc nobis prosit oblatio :*] Super quo respondemus, quòd cùm sacræ Scripturæ dicat auctoritas, quòd injuriam facit martyri, qui orat pro martyre : idem est ratione consimili de *c* aliis Sanctis sentiendum, quia orationibus nostris non indigent, pro eo, quòd cùm sint perfectè beati, omnia eis ad vota succedunt : sed nos *d* potiùs orationibus eorum indigemus, quos (cùm miseri simus) undique mala nostra perturbant : unde quod in plerisque *e* orationibus continetur : Prosit vel proficiat huic sancto vel illi *f* talis oblatio ad gloriam & honorem : ita debet intelligi, ut ad hoc prosit, quòd *g* magis ac magis à fidelibus glorificetur in terris : licèt plerique reputent non indigum, Sanctorum gloriam usque ad judicium augmentari, & ideò Ecclesiam interim sanè posse augmentum glorificationis eorum optare. Verùm *h* utrùm in hoc articulo locum habeat illa distinctio, quâ docetur, quòd defunctorum alii sunt valdè boni, alii sunt valdè mali, alii mediocriter boni, alii mediocriter mali : unde suffragia, quæ fiunt à fidelibus in Ecclesia pro valdè bonis, actiones sunt gratiarum, pro valdè malis, consolationes vivorum, expiationes verò pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio investiget.

CAP. VII.

¶ *Gravius peccat, qui simulat confiteri, & non confitetur, quàm ille, qui confitetur in mortali.*

Idem *Rectoribus Romana fraternit. (an. 1212. Roma.)*

DE 1 homine : [*& I.*] ¶ Quæsivisti *k*, quid de incauto Presbytero videatur, qui cùm fe sciat in mortali crimine constitutum, Missarum solennia, quæ non potest propter necessitatem quamlibet intermittere, propter sui facinoris conscientiam dubitat celebrare, peractisque cæteris circumstantiis Missam celebrare se fingit, & suppressis verbis, quibus conficitur corpus Christi, panem *l* & vinum tantummodo purè sumit, ita credens per id quod prætendit, populo satisfacere, ut per hoc, quod intendit, Deum non debeat provocare. Cum ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora : licèt is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare : cùm ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste verò non solum Deo (cui non veretur illudere) sed populo, quem decipit, se adstringat.

Universidad de Deusto Biblioteca

a *Hunc art. explicat B. Thom. 3. p. q. 74. art. 8. & Sot. 4 sent. dist. 9. q. 1. art. 6.* b *Joan 21.* c *Corpore, legitur utpluremum in antiquis.* d *Esa. 32.*

a *Joan. 17.* b *Summa est, sanctos in cœlo cum Deo regnantes, non egere precibus nostris, sed nos eorum intercessionibus. vide Conc. Trid. sess. 25. tit. de invocat. & relig. sanct. &c.* c *al. ita? & de sanctis aliis sentiendum.* d *vid. Sotum l. 4. sent. dist. 45. q. 3. art. 1.* e *pluribus.* f *illis.* g *al. ita : quòd magis ac magis.* h *vide Dominic. Sotum l. 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 2.* i *Cap. 6. eod. tit. in 3. compilat.* k *in antiq. legitur. Quæsisti.* l *In Cod. Barb. panem & vinum purum tantummodò sumit.*

CAP. VIII.

¶ *Hic improbat opinionem, quæ habet, quòd in sacramento altaris aqua convertatur in phlegma, & probat Christum fuisse verum Deum & verum hominem, & quod de ipsius latere exivit vera aqua.*

Idem *Ferrariensi Episcopo. (an. 1212.)*

IN quadam nostra decretali epistolâ asseris te *a* legisse, illud fuisse nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, in sacramento videlicet Eucharistiæ aquam in phlegma converti : nam de latere Christi non [1 & I.] ¶ Nos igitur ad tuæ supplicationis instantiam respondemus, quod quidam dixerunt, sed erraverunt, Christum non fuisse verum Deum, sed adoptivum, ut miseti *b* Arriani. Alii Christum non fuisse verum hominem, sed phantasticum, ut impii Manichæi *c*. Sed adversùs hujusmodi hæreses Joannes *d* Apostolus in epistola sua loquitur, dicens : [*Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus : & hi tres unum sunt.*] per hoc intendens ostendere, quòd Christus sit verus Deus. [*Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis :*] per hoc intendens ostendere, quòd Christus sit verus homo. Nam ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum conjunctione verus homo subsistit. ¶ Per hoc autem, quòd in articulo mortis Christus inclinato *e* capite tradidit spiritum, de quo voce magnâ clamaverat *f* : [*Pater, in manus tuas commendo spiritum meum :*] manifestè probatur, quòd ipse spiritum habebat, non solum fiatum vitalem, sed animam rationabilem, de qua prædixerat *g* : [*Tristis est anima mea usque ad mortem :*] &, [*Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam.*] ¶ Per hoc autem, quòd unus militum lanceâ latus ejus aperuit *i*, & continuò sanguis exivit & aqua : probatur apertè, quòd Christus verum corpus habebat. Nam de phantastico corpore, nec sanguis, nec aqua potuisset exire : unde [*ille k qui vidit, testimonium perhibuit, & testimonium ejus est verum : quia tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis.*] ¶ Quod videlicet Christus sit verus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens, probatur ex eo, quòd spiritum vitalem emisit : & de vero corpore probatur, quoniam ex eo sanguis exivit & aqua : rationalis quippe anima non posset vivificare, nisi corpus humanum, ex quibus verus homo consistit. ¶ Cæterum sicut fuit verus spiritus, & verus sanguis, ita proculdubio vera aqua : cùm Christus sit veritas, & a veritate omnis fallacia sit penitùs aliena : nam si non fuisset aqua, sed phlegma, quod de latere Salvatoris exivit, ille qui vidit, & testimonium veritati perhibuit, profectò non aquam, sed phlegma dixisset : nec in hoc verum regenerationis sacramentum fuisset ostensum, cùm per sacramentum baptismi non regeneremur in phlegmate, sed in aqua. Neque per hoc posset vero argumento probari, quòd in sacramento Eucharistiæ admiscenda sit aqua vino, si de latere Christi non aqua, sed phlegma cum sanguine profluxisset. Sed nec vera fuisset figura, quæ super hac re præcessit in Veteri Testamento, quando Moyses *a* virgâ percussit silicem, & ex ea non phlegma, sed aqua *b* manavit. Restat igitur, ut qualiscunque fuerit illa aqua, sive naturalis, sive miraculosa, sive de novo divinâ virtute creata, sive de componentibus ex parte aliqua resoluta, proculdubio vera fuit : cùm naturaliter possit & compositum in componentia, & elementatum in elementa resolvi : quemadmodum verus extitit sudor ipsius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram *c*. Cùm autem ad compositionem humani corporis quatuor elementa concurrant, videlicet terra, aqua, aër, & ignis : & ad vegetationem ejusdem corporis quatuor humores illis consimiles conveniant, videlicet sanguis, cholera, phlegma, & melancholia : ut veritatem humani corporis expressiùs demonstraret, unum ex illis, & unum ex istis Joannes expressit, illa quæ potiùs ex illis, & ex istis, quæ magis mysterio *d* congruebant, ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem : in quibus duobus duo maximè *e* sacramenta, redemptionis videlicet & regenerationis, elucent.

[1 *Licèt autem hos magnos & authenticos viros sensisse recenseat, quorum opinionem dictis & scriptis hallenus es secutus, ex qua tamen nos in contrarium sentimus, nostra compelleris sententia censentire. Sed verbum Jo. Apostoli te multùm movere fateris, dicentis : Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt, quamvis hoc ultimum in plerisque codicibus minimè habeatur, ab omnibus, quod dicis sic exponi, illos videlicet esse unum, de una & eadem re, scilicet de humanitate Christi testari : Porrò si non vera fuit aqua, quæ fluxit de latere Christi, & non humani corporis humor : qualiter per illam perlubetur quòd Christus sit homo non vides? glossa namque super illum locum sic habet : Spiritus, id est, humana anima quam emisit in passione, aqua & sanguis qua fluxerunt de latere Christi, quod fieri non posset, si non haberet veram carnis naturam. Sic ergo tam ex textu, quam ex glossa proponi per illam aquam probari, quòd Christus sit verus homo, & ideò si dicatur quod illa non extitit vera aqua, sed aquaticus humani corporis humor, tam expositoris quàm Apostoli verba intelligibilia tibi esse videntur, sed dato quòd fuerit vera aqua, sicut nos credimus & fatemur, nec ista, nec illa sufficienter intelligis. Unde nos humiliter supplicasti, quatenus ad generalem utilitatem legentium, & nebulam de tuo corde tollendam, sufficienter & evidenter hoc exponere dignaremur.*]

CAP. IX.

¶ *Præcipit Prælatis & Clericis in virtute obedientiæ, ut nocturnum officium & diurnum studiosè celebrent & devotè.*

Idem *in Concilio generali. (an. 1215. Roma.)*

DOlentes referimus, quòd non solùm quidam minores Clerici, verum etiam aliqui Ecclesiarum Prælati, circa *g* commessationes superfluas, & fabulationes illicitas (ut de aliis taceamus) ferè medietatem noctis expendunt, & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo undique *h* continuâ syncopâ matutinum. Sunt & alii, qui Missarum solennia vix celebrant quater in anno, & (quod deterius est) interesse contemnunt : & si quando cùm hæc celebrantur intersint, chori silentium fugientes, intendunt exteriùs collocutionibus Laicorum : eumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur & similia sub pœna suspensionis penitùs inhibemus, districtè præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantùm eis dederit Deus, studiosè celebrent pariter & devotè.

a *Num. 20.* b *emanavit. al. emanatus.* c *Luc. 22.* d *misterio.* e *maxima.* f *scilcet Lateran. sub Innoc. III. c. 17. refertur c. 2. tit. de celebr. div. offic. in 4 comp.* g *In Cod. Barb. ita : circa commessationes superfluas & confabulationes.* h *utique, & in Concil. continuata.*

a *C. 7. eod. tit. in 3. comp. vide Sot. l. 4. sent. dist. 1. qu. 3. art. 5. & dist. 9. q. 1. art. 6.* b *Hos damnavit Conc. Nican. vide Nicephorum 2. c. 5, 6, 7, & 8.* c *Vide Epiphanium, lib. 2. contra hæreses, hæresi 66.* d *1 Joan. 5.* e *Joh. 19.* f *Luc. 23.* g *Matth. 26.* h *Joan. 19.* i *Joan. 19.* k *1 Joan. 5.*

CAP. X.

¶ Eucharistia debet mundè servari, & in ejus elevatione & delatione populus debet se inclinare: & cum defertur ad infirmum, debet deferri in decenti habitu, & cum lumine: transgressores verò graviter sunt puniendi.

Honorius III. *(an. 1212. Romæ.)*

SAnè cùm *a* olim: [*& infrà.*] ¶ Ne propter incuriam Sacerdotum divina indignatio graviùs exardescat, districtè præcipiendo mandamus, quatenus à Sacerdotibus Eucharistia in loco singulari mundo & signato semper honorificè collocata, devotè ac fideliter conservetur. Sacerdos verò quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cùm in celebratione Missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet *b*, idem faciens, cùm eam defert Presbyter ad infirmum. Quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & referat manifestè ac honorificè ante pectus cum omni reverentia & timore, semper lumine præcedente, cùm sit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Prælati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores: si & ipsi divinam & nostram volunt *c* effugere ultionem.

CAP. XI.

¶ In Ecclesia collegiata debent celebrari duæ Missæ collegialiter, una pro defuncto, alia secundum exigentiam dies, ut pro festo, si festum occurrit, vel pro feriâ, si feria.

Idem *universis Ecclesiarum Prælatis. (an. 1220.)*

CUm creatura *d* non habeat, quid pro meritis respondeat creatori: [*& ſ.*] ¶ Mandamus, quatenus nullum in vos torporem negligentiæ obrepere permittatis, quò minùs & pro anniversariis defunctorum, & pro festo vel feria secundùm temporum congruentiam, Missarum solennia conventualiter celebretis.

[1 *Cùm igitur Ecclesia Gallicana per Dei gratiam tanquam lucerna super candelabrum posita aliis luceat per exemplum, ut qui videntes opera ejus bona, glorificent Patrem cœlestem, ne, quod absit, tanta negligentia tenebris obumbretur, & aliæ consequenter obumbret, universitatem vestram regandam duximus & monendam, per Ap sed. mandantes.*]

CAP. XII.

¶ In die Cœnæ Domini Episcopus tantùm in sua Ecclesia debet Missam celebrare, & chrisma conficere.

Idem. *e (an. 1220. Romæ in Apuliam.)*

TE *f* referente: [*& ſ.*] ¶ Cùm cuilibet Sacerdoti, quâcunque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat: nam & valdè est felix, qui celebrat dignè unam: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in Ecclesia Sypontina duntaxat, in qua teneris chrisma conficere, Missarum studeas solennia celebrare.

[1 *Dedicimus, quòd in die Cœnæ Dominicæ de antiqua teneris consuetudine chrisma conficere in Ecclesia Sypontina, sed cùm manè dici ejusdem ad Garganicam Ecclesiam accedas, ut ibidem, prout moris est, recipias pœnitentes, vel remittentes, vel peregrinos ipsius loci: clerus & populus celebrare Missam in eadem Ecclesia Garganica priusquam ad Sypontinam redeas te compellunt, propter quod nostrum & Apost. sed. consilium implorasti. Cùm autem chrisma eodem die infra Missarum solennia conficias, &c.*]

CAP. XIII.

¶ In sacrificio altaris plus de vino, quàm de aqua ponendum est.

Idem *Archiepisc. Ablasen.* g *(an. 1220. in Suediam.)*

PEnitiosus in *h* tuis partibus inolevit abusus, videlicet quòd in majori quantitate de aqua ponitur in sacrificio, quàm de vino: Cùm secundùm rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis plus in ipso sit de vino, quàm de aqua ponendum. Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus id non facias, nec in tua provincia fieri patiaris.

CAP. XIV.

¶ Ab officio & beneficio deponitur Presbyter, qui sine aqua & igne, vel in pane fermentato, vel vase ligneo sacrificat.

Idem *Episcopo Brixien. (an. 1220.)*

LIteras tuas recepimus continentes, quòd cùm super excessibus Presbyteri Ecclesiæ sanctæ Brigidæ, Brixien. inquireres, confessus est, quòd cùm quâdam die hostiam & calicem non haberet, in pane fermentato, & scypho ligneo Missarum solennia celebrare præsumpsit: [1 *& infrà.*] ¶ Intellecto iterùm, quòd prædicta Ecclesia per malitiam dicti Presbyteri multipliciter lædebatur, inquisitionis officium iterans, ex cujus confessionibus inveniſti, quòd idem sine igne sacrificabat & aqua. Cùm igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientiâ peccâsse probetur: mandamus, quatenus officio & beneficio perpetuò ipsum prives.

[1 *Quare ipsum supposuisti perpetuo interdicto, consulens quòd in aliqua Ecclesia regulari mutaret in melius vitam suam. Postmodum autem illo coram ven. fil. n. Hostien. Episcopo Ap. sed. Leg. ut secum misericorditer ageret supplicante, idem ad celebrationem divinorum Presbyterum restituens memoratum, super suspensionem beneficii, causam S. Salvatoris, & S. Luce Brixien. Præpositis delegavit, quòd ad beneficium restituerent eundem. Deinde verò reversus de partibus marinis.*]

DE BAPTISMO ET EJUS EFFECTU.

TITULUS XLII.

CAP. I.

¶ Licèt puer sit ter mersus in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, si non sit dictum, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. non est baptizatus.

Alexander III. *(an. 1175. Roma.)*

SI quis puerum *b* ter in aqua immerserit in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen: & non dixerit, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen: non est puer baptizatus.

CAP. II.

¶ Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, potest baptizari formâ hîc expressâ.

Idem. *(an. eod.)*

DE quibus dubium *c* est, an baptizati fuerint, baptizantur *d* his verbis præmissis: Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.

CAP. III.

¶ Sacramentum baptismi utiliter confertur parvulis, licèt non credant nec intelligant, & remittitur eis peccatum originale. h. d. usque ad §. verùm.

Innocent. III. *Arelaten. Archiep. (1250. Romæ in Gall.)*

MAjores Ecclesiæ *e* causas, præsertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelligit, qui eum quærenti Domino, quem discipuli dicerent ipsum esse, respondisse notabat: [*Tu f es Christus filius Dei vivi:*] & pro eo Dominum exorâsse, ne deficiat fides ejus. Quibusdam igitur quæstionibus, quas contra catholicos hæretici moverant, nos postulas respondere. Asserunt enim parvulis inutiliter baptisma conferri:

a *Vid. Conc. Trid. sess. 13 in decr. de sanct. Euch. Sacr. c. 6 & 7.* b *inclinent.* c *volverint.* d *Vid. Conc. Trid. sess. 22 tit. Doctrina de sacrificio Missæ c. 2. & 3 & sess. 25 decr. de purg.* e *Archiep. Sypontin.* f *Vid. Th. 3. p. q. 83. art. 2. ad 2. arg.* g *Casalens. al. Valvalen. al. Ubsalens. Hoc ultimum credo verius.* h *Vid. B. Th. 3. p. q. 74. art. 8. & Soturn l. 4. sent. dist. 9. q. 2. art. 6.*

a *Vid. B. Thom. q. 74. art. 4. & q. 83. art. 3. ad 6. arg. & q. 74. art. 6. & 7.* b *Cap. 1. de baptist. puer. in 2. comp. Vid. B. Thom. 3. par. q. 66. art. 5. & Soturn l. 4. sent. dist. 3. q. 1. art. 5.* c *Vid. B. Thom. 3. part. q. 66. art. 9. & B. Clement. l. 6. c. 15. constitutionum Apostolicarum.* d *al. baptizentur.* e *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* f *Matth. 16. & Luc. 22.*

quod

quod nituntur probare, illud primò & præcipuè inducentes, quòd cùm secundùm verbum Jacobi *a* Apostoli, dicentis in epistola sua: [*Charitas operit multitudinem peccatorum:*] & juxta illud testimonium veritatis in Evangelio *b* de peccatrice, quæ ipsius pedes laverat, perhibentis: [*Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum:*] non nisi per charitatem & in charitate crimina dimittantur, parvulis, qui nec sentiunt, nec consentiunt, & charitatem non habent, quæ sentientibus & consentientibus tantùm infunditur, peccatum non dimittitur in baptismo: [1 *& infrà.*] ¶ Ad id autem taliter respondemus, quòd *c* baptisma successerit circumcisioni. Absit enim, ut in illam damnatam hæresim incidamus, quæ perpetram affirmabat, legem cum Evangelio, & circumcisionem cum baptismo servandam: quoniam secundùm Apostolum dicentem ad Galatas *d*: [*Si circumcidimini, Christus nihil vobis proderit.*] Cùm ergo circumcisio tam adultis, quàm parvulis ex præcepto Domini conferretur: ne baptismus, qui succedit loco ipsius, & generalior tamen existit, cùm tam viri, quàm fœminæ baptizentur, minoris videatur effectûs: tam adultis, quam parvulis est conferendus. Sicut enim sine distinctione qualibet Mosaica *e* lex clamabat: [*Anima cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo:*] ita nunc indistinctè vox intonat Evangelica *f*: [*Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei:*] ab hac generalitate nec sexum, nec ætatem excludens. Cautè tamen notandum est, quantum plus baptismus hodie conferat Christianis, quàm quondam Judæis circumcisio contulisset: dictum est in fine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege *g*: [*Peribit de populo suo:*] in Evangelica verò auctoritate subjunctum est: [*Non intrabit in regnum Dei:*] quoniam est originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cœlorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum *h*: sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitiatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam pervenitur, cujus januam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reseravit. Absit enim, ut universi parvuli pereant, quorum quotidiè tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus *i*, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuraverit ad salutem. Cæterùm ex vi literæ satis patet, prædictas auctoritates intelligendas esse tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cùm de parvulis non possit intelligi, qui peccato tantùm originali tenentur. Similiter & illa auctoritas est solvenda: [*Qui k crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, &c.*] cùm non possint credere parvuli, sed adulti: & ob hoc tota auctoritas hîc *l* intelligenda est de adultis, ne ad alios prima, & ad alios secunda clausula referatur: quamvis nonnulli concedant, quòd parvuli credunt non per usum, sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptismo: sicut & alia multa verba secundùm communem usum loquendi non ad actum, sed ad aptitudinem referuntur. Illud verò *m*, quod opponentes inducunt, fidem aut charitatem, aliasque virtutes parvulis, utpote non consentientibus, non infundi, à plerisque non conceditur absolutè, cùm propter hoc inter Doctores Theologos quæstio referatur, aliis asserentibus per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus dimitti *n* peccatum, & virtutes infundi habentibus illas, quoad habitum, non quoad usum, donec perveniant *o* ad ætatem adultam.

[1 *Et sic ei baptismus non confertur, quia non est talibus conferendus. In Evangelio quoque legitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, s. e. qui autem non crediderit, cond. unde parvuli sive fuerint sive non fuerint baptizati, condemnabuntur, utpote non credentes.*]

¶ Originale peccatum, quod sine consensu contrahitur, remittitur in baptismo etiam non consentienti, ut parvulis: secùs de actuali: quia sicut non committitur sine consensu, ita non relaxatur. hoc dicit usque ad §. sed adhuc. Abbas.

Verùm quidam ex hac solutione invenisse se credunt viam ad alias quæstiones, argumentantes ex eo, quòd dicimus parvulis in baptismate peccatum originale dimitti, quòd & adultis dormientibus vel amentibus peccatum (si baptizentur) ratione simili dimittatur. Cùm enim neutri sentiant tunc vel consentiant, dicunt idem in consimilibus judicandum. Hîc verò dicimus distinguendum, quòd peccatum est duplex, originale scilicet, & actuale: originale, quod absque consensu contrahitur: actuale, quod committitur cum consensu. Originale igitur, quod sine consensu contrahitur, sine consensu per vim remittitur sacramenti: actuale verò, quod consensu contrahitur *a*, sine consensu minimè relaxatur.

¶ Licèt in baptismo dimittatur originale peccatum parvulis, qui tamen consentire non possunt: in adultis tamen amentibus vel dormientibus, qui non consentiunt baptismo, non dimittitur actuale: & idem etiam nec originale. h. d.

Sed adhuc quæritur, quare non saltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptismo sicut parvulis dimittatur? Ad hoc taliter est respondendum, quòd Dominus, qui totum hominem salvum *b* fecit in Sabbatho, opus imperfectionis non novit: & ob hoc peccata non ex parte, sed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati, est carentia visionis Dei: actualis verò pœna peccati, est gehennæ perpetuæ cruciatus. Unde si dimitteretur alicui primum, altero non dimisso, talis non careret visione Dei propter originale dimissum, & cruciaretur in gehenna perpetuò propter reatum criminis actualis: sed hæc tanquam incompassibilia *c* sese minimè patiuntur, imo sibi mutuò adversantur.

Amentes vel dormientes baptizari, s. ante dementiam vel dormitionem baptizari volebant, characterem susciperunt, aliàs secùs: coacti verò caussativè suscipiunt. h. d. usque ad finem.

Item quæritur *d*, utrùm dormientibus & amentibus sacramenti saltem character in baptismate imprimatur, ut excitati à somno, vel ab ægritudine liberati, non sint denuò baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quòd sacramenta, quæ per se fortiuntur effectum, ut Baptismus & Ordo, cæteraque similia, non solùm dormientibus & amentibus, sed invitis & contradicentibus, etsi non quantùm ad rem, quantùm tamen ad characterem, conferuntur: cùm non solùm parvuli qui non consentiunt, sed & ficti, qui quamvis non ore, corde tamen dissentiunt, recipiant sacramentum. Sed opponitur talibus, quòd qui fuissent inviti & reluctantes immersi, saltem ratione sacramenti ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinerent: unde ad servandam regulam fidei Christianæ forent rationabiliter compellendi. Verùm id est religioni Christianæ *e* contrarium, ut semper invitus & penitùs contradicens ad recipiendam & servandam Christianitatem aliquis compellatur. Propter *f* quod inter invitum & invitum, coactum & coactum, alii non absurdè distinguunt, quòd is, qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur, & *g* ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sa-

a *Jac. 5. & 1. Pet. 4.* b *Luc. 7.* c *perperàm in vulgatis, quòd cùm baptisma, &c.* d *Gal. 5.* e *Gen. 17.* f *Joan. 3.* g *Gen. 17. Levit. 12.* h *id est, clausum. In multis vulgatis mendosè legitur, observatum.* i *1. Timot. 1.* k *Matth. 28.* l *hæc.* m *Vid. B. Thom. 3. p. q. 69. art. 6.* n *alis & dimitti.* o *pervenerint.*

a *al. Quod cum consensu contrahitur, &c.* b *al. sanum, ut plurimum in antiquis codicibus.* c *al. incompossibilia.* d *Vid. B. Thom. 3. p. q. 80. art. 9.* e *Vid. B. Thom. 2. 2. q. 10. art. 8. & ibi Cajetan.* f *perperàm in pluribus vulgatis, propter quod inter invitum, & non invitum, coactum & non coactum, &c.* g *al. ita: ut ne, &c.*

Universidad de Deusto Biblioteca

cramentum, talis (sicut & is, qui fictè ad baptismum accedit) characterem suscipit Christianitatis impressum, & ipse tanquam conditionaliter volens, licèt absolutè non velit, cogendus est ad observantiam a fidei Christianæ: in quo casu debet intelligi decretum Concilii Toletani *b*, ubi dicitur, quòd qui jampridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus *c* religiosissimi Principis Sisibuti: quia jam constat eos sacramentis divinis associatos, & baptismi gratiam susceptisse, & chrismate unctos esse, & corporis Domini extitisse participes: oportet etiam ut fidem, quam necessitate susceperunt *d*, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille verò, qui nunquam consentit, sed penitùs contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti: quia plus est expressè contradicere, quàm minimè consentire: sicut nec ille notam alicujus reatûs *e* incurrit, qui contradicens penitùs & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. Dormientes autem & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut *f* dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, etsi *g* fuerint sic immersi, characterem non suscipiunt sacramenti. Secùs autem, si priùs catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi: unde tales in necessitatis articulo consuevit Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.

CAP. IV.

¶ Nemo potest seipsum baptizare, etiam instante necessitatis articulo.

Idem *Meton. Episcopo. (an. 1250.)*

DEbitum *h*: [*1 & infrà*.] ¶ Sanè intimâsti, quòd quidam Judæus in mortis articulo constitutus, cum inter Judæos tantùm existeret, in aquam seipsum immersit, dicendo: Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, Amen: [*2 & 3*.] ¶ Respondemus, quod cùm inter baptizantem & baptizatum debeat esse discretio *i*, sicut ex verbis Domini colligitur, dicentis *k* Apostolis: [*Ite* l. *baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti*:] memoratus Judæus est denuo ab alio baptizandus: ut ostendatur, quòd alius est, qui baptizatur, & alius, qui baptizat. Ad quod etiam designandum ipse Christus non à seipso, sed à Joanne voluit baptizari: quamvis si talis continuò decessisset, ad cœlestem patriam protinùs evolâsset *m* propter sacramenti fidem, etsi non *n* propter fidei sacramentum. In baptismo quippe illa spiritualis generatio *o* celebratur, de quâ veritas ait *p*: [*Oportet vos nasci denuò: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum.*] Sicut ergo *q* in carnali generatione, quâ *r* proles ex viro & fœmina nascitur, alius est, qui carnaliter gignit, & alius, qui carnaliter gignitur: sic in sacramentali generatione, quâ soboles ex aqua & Spiritu Sancto renascitur, alius debet esse, qui spiritualiter generet, & alius, qui spiritualiter generetur. Sanè cum corpus exterius, sive cum cor interiùs baptizatur, oportet ut utrobique paternitas & filiatio valeat inveniri, quibus baptizans & baptizatus ad invicem referantur.

[*1 Pastoralu officii exsolvimus, cum super dubiis juris articulis responsione sed. Apost. possulas edoceri.*]

[*2 Nunc autem quæris, Utrùm idem Judæus in devotione fidei Christianæ perseverans etiam debet baptizari. Nos autem f. r.*]

CAP. V.

¶ Ubi deest verbum, vel elementum aquæ, non est baptismus sacramentum.

Idem *Morosten. Episcopo.* a *(an. 1250.)*

NOn ut *b* apponeres: [*1 & 3*.] ¶ Postulâsti, utrùm parvuli sint pro Christianis habendi, quos in articulo mortis constitutos, propter aquæ penuriam, & absentiam Sacerdotis, aliquorum simplicitas in caput ac pectus, ac inter scapulas pro baptismo salivæ conspersione *c* linivit. Respondemus, quòd cùm in baptismo duo semper, videlicet verbum & elementum, necessariò requirantur, juxta quod de verbo veritas ait *d*: [*Euntes in mundum universum, (prædicate Evangelium e omni creaturæ) & baptizate omnes gentes, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti*:] eademque dicat de elemento: [*Nisi f quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum*:] dubitare non debes, illos verum non habere baptismum, in quibus non solùm utrumque prædictorum, sed eorum alterum est omissum.

[*1 Tibi scientiam, sicut credimus, sed ut per oraculum verbi vestri thorum ignorantiam subditorum melius eruditis, Apostolicum tibi responsum fieri.*]

CAP. VI.

¶ Baptizatos à Latinis, Græci rebaptizare non debent.

Idem *in* Concilio generali. *g* *(an. 1216.)*

LIcèt Græcos *b* diebus nostris, ad obedientiam sedis Apostolicæ revertentes, fovere ac honorare velimus, mores ac ritus eorum (in quantum cum Domino possumus) sustinendo, in his tamen illis deferre non *i* volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim Græcorum Ecclesia, cum quibusdam complicibus & fautoribus suis, ab obedientia sed. Apostol. se subtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quòd inter alia, quæ in derogationem eorum impiè committebant, si quando Sacerdotes Latini super eorum celebrâssent altaria, non priùs ipsi sacrificabant in ipsis, quàm ea tanquam per hoc inquinata lavissent: baptizatos etiam à Latinis ipsi Græci rebaptizare ausu temerario præsumebant: & adhuc (sicut accepimus) quidam hoc agere non verentur. Volentes igitur tantum scandalum ab Ecclesia Dei amovere, sacro suadente Concilio districtè præcipimus, ut talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam filii obedientiæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ: ut sit unum ovile, & unus pastor. Si quis autem tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio & beneficio Ecclesiastico deponatur. *k*

DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

TITULUS XLIII.

CAP. I.

¶ Si non baptizatus ordinatur, ordinis characterem non recipit. Ex Concilio apud Compendium *t. (in Gallia.)*

SI quis Presbyter ordinatus, deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur.

a *Observationem.* b *fol. 4. 4. 56.* c *in tempore.* d *receperunt.* e *criminis.* f vel. g *al. ita: si fuerint sic immersi. al. si fuerint immersi.* h *(2. eod. tit. in 3. comp. vid. Sot. l. 4. sent dist. 4 q. 1. art. 3. vers. circa secundum.* i *In Cod. Barb. debeat distinctio personarum, &c.* k *Matth. 28.* l *verbum, Ite, deest in aliquot exemplarib. antiquis.* m *convolasset.* n *In recentioribus codic. ita: & non prævius, & c. sed ex antiq. restituimus, ut est impressum.* o *regeneratio.* p *Joan. 3.* q *enim.* r *per quam.*

a *Indrosien al. Nidrosien.* b *C. 3. eod. tit. in 3. comp. B. Thom. 3. p. q. 60. art. 5, 6, & 7. & q. 66. art. 3, 4, & 5.* c *absentiens.* d *Matth. 28.* e *inclusa desunt in omn. antiq. cod. Vaticanis.* f *Joan 3.* g *Scil. Innocen. III. in Conc. gener. Later. c. 4.* h *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* i *al. nec volumus, nec debemus.* k *al. suspendatur: sed in Concilio deponatur.* l *Cap. 15. ut ait Burch. lib. 4. decr. c. 74. & Ivon. 1. c. 268. Refertur etiam cap. 1 eod. tit. in 1. comp. vid. Thom. in additionibus 3. p. q. 35. art. 3.*

CAP.

CAP. II.

¶ Omissio baptismi non nocet credenti probabiliter se esse baptizatum.

Innocentius III. a *Episcopo Cremonen. (an. 1212.)*

APostolicam *b* sedem consulere decrevisti: [*& infrà.*] ¶ Inquisîsti, tuæ taliter respond. Presbyterum, quem sine unda baptismatis extremum diem clausisse significâsti, quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseveraverit, ab originali peccato solutum *c*, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter. Lege super octavo *d* lib. August. de civit. Dei, ubi inter cætera legitur: [*Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus e necessitatis excludit.*] Librum etiam B. Ambrosii de obitu Valentiniani, idem asserentis, revolve. Sopitis igitur quæstionibus doctorum, Patrum sententias *f* teneas, & in Ecclesia tua juges preces, hostiasque Deo *g* offerri jubeas pro Presbytero memorato.

CAP. III.

¶ Non baptizatus ordinari non potest: & si de facto ordinetur, non recipit ordinis characterem, licèt credebatur baptizatus.

Idem Innoc. III. *Ferrarien. Episcopo. (an. 1212.)*

VEniens *h* ad Apostolicam sedem l. lator præsentium nobis exposuit, quòd cùm ad gradum Sacerdotii ascendisset, comperit tandem, quòd non fuerit *i* secundum formam Evangelii baptizatus, unde nos eum ritè fecimus baptizari. Cumque super ordinibus *k* fuisset diutius disputatum, quidam in eam declinaverunt sententiam, ut cùm baptismus sit fundamentum omnium sacramentorum, ante susceptionem baptismi non suscipiatur aliud sacramentum, quoniam ubi fundamentum non est, superædificari non potest. Porrò econtrà videbatur tum fidei, sed per fidem etiam sacramenti, efficiatur profidem, etiamsi baptismum non habeat, habet utique fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Jesus: superædificare posse videtur, sicut salutifera opera, sic & quælibet Ecclesiastica sacramenta, eum illud non sit generaliter verum, neque de novis, neque de veteribus sacramentis, quòd baptismus sit fundamentum illorum, quoniam & sacramentum Confugii & Eucharistiæ à non baptizatis recipi potest. Præterea sacramentum Ordinis non solùm Pontificalis, sed Sacerdotalis etiam & Levitici ex institutione sua præcessit baptismum: per *l* quod forsitan videtur, quòd ante baptismum hujusmodi ordines possent ritè conferri, maximè his, qui baptizati esse creduntur: Quia verò in Concilio apud Compendium legitur constitutum, quòd si quis in Presbyterum ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur: nos circa latorem præsentium in hoc dubitabili casu, quod tutius est sequentes, mandamus, quatenus ipsum per singulos ordines, usque ad Sacerdotium promovere procures, & permittas eum in Sacerdotio ministrare, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum: nec malè de sacramento sentitur, cùm illud non religionis contemptus, sed articulus necessitatis excludit. Et certè de illo, qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quòd fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur.

a *Antonius Aug. ait scribendum, Innocent. II. sed Vaticani III habent.* b *Cap. eod. tit. in 1. compil.* c *absolutum.* d *al. super VIII.* e *articulus.* f *sententiam.* g *Domino.* h *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* i *fuerat.* k *In Cod. Barb. ordinib. coram nobis fuisset aliquandiu disputatum.* l *al. propter quod, &c. forsitan videtur.*

DE CUSTODIA EUCHARISTIÆ *a*, CHRISMATIS, ET ALIORUM SACRAMENTORUM.

TITULUS XLIV.

CAP. I.

Eucharistia & Chrisma debent fideliter sub clavibus custodiri, & contrà facientes sunt puniendi.

Innocentius III. *in Concilio generali. (an. 1216. Romæ.)*

STatuimus, ut in cunctis Ecclesiis Chrisma & Eucharistia, sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur: Ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria *b* exercenda. Si verò is, ad quem spectat custodia, ea incautè reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur: & si per *c* ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori subjaceat ultioni.

CAP. II.

¶ Supellectilia in Ecclesiis poni non debent, nisi necessitas urgeat. hoc dicit primò. *Ecclesiæ debent sua vasa & vestimenta mundè tenere.* hoc secundò.

Idem *in eodem.* d

RElinqui nolumus incorrectum, quòd quidam Clerici Ecclesiæ sic exponunt supellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potiùs domus laicæ, quàm Dei basilicæ vidantur: non considerantes, quòd Dominus non sinebat, ut vas transferretur per templum. Sunt & alii, qui non solùm Ecclesias dimittunt incultas, verùm etiam vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, ac pallas altaris, necnon ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quòd interdum aliquibus sunt horrori. Quia verò zelus nos comedit domûs Dei: firmiter prohibemus, ne hujusmodi supellectilia in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat haberi *e* refugium, sic tamen, ut necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

TITULUS XLV.

CAP. I.

¶ Sine Papæ licentia non licet aliquem venerari pro sancto.

Alexander III. *(an. 1170. Romæ.)*

AUdivimus *f*, quòd quidam inter vos diabolicâ fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur: Cùm vix pro talibus in ebrietatibus peremptis, Ecclesia permittat orare. Dicit enim Apostolus: *g* [*Ebriosi regnum Dei non possidebunt.*] Illum ergo non præsumatis de cætero colere: cùm etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Rom. Eccl. venerari.

a *De custodia Eucharistiæ & aliorum sacrament.* b *nefanda.* c *In Cod. Barbatia ita: & si per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, deinde graviori, &c.* d *Scil. Concil. Lateran. cap. 19. & Cap. 1. tit. de immunit. Eccles. in 4. compil.* e *habere.* f *Cap un. De veneral. sanct. in 3. compil.* g *Eph. 5.*

Universidad de Deusto Biblioteca

CAP. II.

¶ Sanctorum reliquiæ vendi non possunt, vel passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.

Innocentius III. *in Concilio generali.* a *(an. 1216.)*

CUm ex eo *b*, quòd quidam Sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni detractum sit sæpiùs: Ne in posterum detrahatur, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ amodò extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo, nemo publicè venerari præsumat, nisi priùs auctoritate Romani Pontif. fuerint approbatæ *c*. Prælati verò non *d* permittant eos, qui ad eorum Ecclesias causâ venerationis accedunt, variis figmentis, aut falsis documentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quæstûs fieri consuevit.

DE OBSERVATIONE JEJUNIORUM. *e*

TITULUS XLVI.

CAP. I.

¶ Vigilia occurrens in Dominica, jejunari debet in Sabbatho: & jejunanda est vigilia B. Matthiæ.

Innocentius III. *Clerico S. Petri Magalon.* *(an. 1213.)*

EX parte vestra quæsitum fuit, utrùm si Nativitatem Domini, vel assumptionem B. Mariæ, vel festivitatem alicujus Apostolorum in secunda feria contigerit evenire, die Sabbathi præcedentis *f* vigilia debeat jejunari? & utrùm in vigilia B. Matthiæ Apostoli, sit jejunium injungendum? Ad quod breviter respondemus, quòd die Sabbathi festivitates prælibatas *g* secundæ feriæ præcedentis, & B. Matthiæ Apostoli debet vigilia jejunari.

CAP. II.

¶ Non capit congruam summationem: & textus in se satis clarus est, & multa sunt dicta, quæ patent per 9.

Idem *Bracharen. Archiepiscopo. (an. 1213.)*

COnsilium *h* nostrum: [1 & *infrà.*] ¶ Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd omnium Apostolorum vigiliæ sunt in observatione jejunii celebrandæ, præter vigilias Apostolorum Philippi & Jacobi, & B. Joannis Evangelistæ: quoniam ipsorum solennitas intra solennitatem Paschalem, ipsius autem intra Natalem Domini celebratur. Jejunium etiam apud nos in Adventu Domini agitur.

Sanctorum *i* quoque vigiliæ, quorum festivitates oportet secundâ feriâ celebrari, in præcedenti sunt Sabbatho jejunandæ.

De festivitate verò Bartholomæi Apostoli, de cujus celebratione dubietas oritur apud quosdam: respondemus, quòd in hoc consuetudinem tuæ regionis observes *k*: [& *infrà.*] ¶ Cùm autem quæsieris, quæ sit illis pœnitentia injungenda, qui diebus Quadragesimalibus, quo tempore / tantæ famis inedia ingruebat, quòd magna pars populi, propter inopiam annonæ periret, carnes comedere sunt coacti? Respondemus, quòd in tali articulo illos non credimus *m* punien-

a *Scilicet Lateran. c. 62. & cap. 2. De imm. Eccles. in 4. comp.* b *Vid. Concil. Trident. supr. citatum c. 1. hoc tit. & Sylvestrum in summa, verbo reliquiæ.* c *comprobatæ.* d *in C. Barbatia, non permittant eos de cætero, qui, &c.* e *B. Thom. 2. 2. quæst. 147. Vid. cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* f *præcedenti.* g *prælibatæ.* h *c. 2. eod. tit. in 3. comp.* i *al. & sanctorum vigiliæ, quorum quoque festivitates, &c.* k *Vid. l. si fundus. ff. de evict. & l. si servus. in fin. ff. de leg. 1.* l *al. tempore illo, quo tante, &c.* m *Ratio hujus dicti est in antiqua compil. quam hic omisit Raymundus, qua habetur ita: quos urgens necessitas excusavit.*

dos: preces tamen Domino pro illis, & cum illis effundas, ne ipsis aliquatenus imputetur: quia bonarum mentium est, ibi timere culpam, ubi culpa minimè reperitur. Idem de illis, qui propter debilitatem in Sabbatho carnes sumunt, quod in partibus tuis nullatenus fieri consuevit, cùm hoc ab aliis molestè feratur, & oriatur inde illis occasio detrahendi: Respondemus, quòd super hoc consuetudinem tuæ regionis facias observari, sic tamen, quòd debilibus & infirmis propter hoc periculum non emergat. Præterea de illis, qui in Quadragesima vel in aliis jejuniis solennibus infirmantur, & petunt sibi esum carnium indulgeri: Respondemus, quòd cùm non subjaceat legi necessitas, desiderium infirmorum, cùm urgens necessitas exigit, supportare potes & debes, ut majus in eis periculum evitetur.

[1 *Super quibusdam articulis requisisti, utrùm in omnibus sit Apostolorum vigiliis jejunandum, cum quidam asserant, non esse jejunandum in omnibus, sed sex tantùm. Verùm etsam jejunandum sit in Adventu Domini, cùm inde sentiant diversi diversa, quibusdam dicentibus, sed paucioribus, jejunandum esse tunc temporis, pluribus verò se ad hoc asserentibus non teneri. Verùm insuper si festum illorum, quorum vigilias jejunamus, secundâ feriâ evenire contingat, in præcedenti Sabbatho sint vigiliæ faciendæ.*]

CAP. III.

¶ Si Festum Nativitatis occurrit sextæ feriæ, licitum est omnibus carnes comedere, exceptis professis & voventibus.

Honorius III. *Pragen. Episcopo. (an. 1222.)*

EXplicari *a* per sed. Apost. postulasti: [1 & *infrà.*] ¶ Respondemus, quòd illi, qui nec voto, nec regulari observantiâ sunt adstricti, in sexta feria, si Festum Nativitatis Dominicæ die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt, secundùm consuetudinem Ecclesiæ generalis. Nec tamen hi *b* reprehendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere.

[1 *Utrùm sit licitum illis, qui nec voto, nec regulari observantiâ sunt adstricti, carnes comedere, quando in sexta feria dies Dominicæ Nativitatis occurrit. Ad hoc*]

DE *c* PURIFICATIONE POST PARTUM.

TITULUS XLVII.

CAP. UN.

¶ Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstinere per aliquos dies secundum legem Mosaicam.

Innocentius III. *Armachan. Archiepiscopo. (an. 1212.)*

VOlens: [1 & 3.] ¶ Licet *d* secundùm legem Mosaicam certi dies determinati fuissent, quibus mulieres post partum à templi cessarent ingressu: Quia tamen lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est: Inquis. t. t. r. quòd postquam umbra legis evanuit, & illuxit veritas Evangelii, si mulieres post prolem emissam acturæ gratias Ecclesiam intrare voluerint, nullâ proindè peccati mole gravantur, nec Ecclesiarum est eis aditus denegandus, ne pœna illis *e* converti videatur in culpam. Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abstinere, devotionem earum non credimus improbandam.

[1 *Fraternitas tua per responsa Apostolicam humiliter edoceri à nobis expetit, utrum mulieres statim post partum debeant Ecclesias ingredi, vel ab earum ingressu per dies aliquot abstinere.*]

a *Vid. Covarruv. 4. var. resol. c. 20. & Sylvest. in summ. verb. jejunium.* b *illi.* c *al. purgatione.* d *c. 1. eod. tit. in 3. comp. Cur purificatio fuerit in lege instituta, vid. Thom. 2. 2. q. 37. art. 4. & de Purificatione legitur Levit. 12.* e *en.*

DE

DE ECCLESIIS *a* ÆDIFICANDIS, VEL REPARANDIS.

TITULUS XLVIII.

CAP. I.

¶ Habentes beneficium in Ecclesia, tenentur contribuere ad ipsius reparationem.

Ex Concilio Maguntin. *b*

QUicunque Ecclesiasticum beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas.

CAP. II.

¶ Leprosi permitti debent, sine præjudicio antiquarum parochiarum, habere Ecclesiam proprium & Presbyterum, nec tenuntur solvere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.

Ex Concilio Lateran.

CUm dicat Apostolus: [1 & *infrà.*] ¶ Constituimus, ut ubicunque tot simul leprosi sub communi vita fuerint congregati, quòd Ecclesiam cum cœmeterio sibi construere, & proprio gaudere valeant Presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injuriosi veteribus Ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant: quod enim eis pro *c* pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium suorum, decimas tribuere non cogantur.

[1 *Admodùm honorem membru infirmioribus deferendum, contra quidam quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi quærentes, leprosis qui cum sanis habitare non possunt, vel ad Ecclesiam cum aliis convenire, Ecclesias & cœmeteria non permittunt habere, nec proprii juvari ministerio Sacerdotis, quod quidam procul à Christiana veritate dignoscitur, de benignitate Apostolica.*]

CAP. III.

¶ Propter nimiam distantiam Ecclesiæ, potest nova Ecclesia in ipsius parochia adstrui, & certa portio de antiqua sibi deputari.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.* *(an. 1170.)*

AD audientiam *d* nostram noveris perveniſſe, quòd villa, quæ dicitur H. tantum perhibetur ab Ecclesia parochiali distare, ut *e* tempore hyemali, cùm pluviæ inundant, non possint parochiani, sine magna difficultate ipsam adire: unde non valent congruo tempore Ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta Ecclesia ita dicitur reditibus abundare, quòd præter illius villæ proventus minister illius convenienter *f* valeat sustentationem habere: mandamus, quatenus si res ita se habet, Ecclesiam ibi ædifices, & in ea Sacerdotem sublato appellationis obstaculo ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ majoris, cum canonico fundatoris assensu instituas, ad sustentationem suam ejusdem villæ obventiones Ecclesiasticas percepturum: providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci matrici Ecclesiæ *g* servetur: quod quidem fieri posse videtur, cùm ejusdem villæ Dominus viginti acras terræ frugiferæ velit ad usus Sacerdotis conferre. Si verò persona matricis Ecclesiæ virum idoneum præsentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virum bonum appellationis cessante diffugio instituere non omittas.

CAP. IV.

¶ Rectores Ecclesiarum possunt compelli, ut de reditibus, qui supersunt, teneantur conferre ad constructionem, seu reparationem Ecclesiæ.

Idem *Lexovien. a Episcopo. (an. 1180.)*

DE his *b*, qui parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quòd ad reparationem & institutionem Ecclesiarum cogi debent, cùm opus fuerit, de bonis, quæ sunt ipsius Ecclesiæ, si eis supersint, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.

CAP. V.

¶ Secularis Ecclesia sine præjudicio Clericorum ad statum regularem potest reparari: & collegio, quod nondum est, privilegium non confertur.

Urbanus III. *(an. 1186.)*

AD audientiam *c* nostram pervenit, quòd tu in Ecclesia, de qua in Episcopum vocatus fuisti, regulares Canonicos desideras ordinare: inde siquidem est, quòd hoc devotioni tuæ auctoritate Apostol. indulgemus, si tibi Episcopus diœcesanus consenserit in hac parte. Verùm si Clerici seculares in ea adhuc superesse noscuntur, volumus eis, dum vixerint, ibi vel alibi necessaria provideri *d*. Licèt autem nobis instantiùs supplicares, ut Ecclesiæ prædictæ confirmationis privilegium faceremus, tibi non possumus de jure deferre, cùm nulli Canonici adhuc ibidem existant, quibus privilegium concedatur.

CAP. VI.

¶ Non obstante juramento de rebus Ecclesiæ non alienandis, potest Episcopus propter indigentiam novam Ecclesiam ædificare.

Cœlestinus III. *e (an. 1195.)*

TUa nos *f* duxit: [& 3.] ¶ Præterea quia occasione juramenti, quod de rebus Ecclesiæ *f* non alienandis te asseris præstitisse, in locis tui Episcopatûs, in quibus populi habitantes Oratoriis egere videntur (ne prætextu novarum Ecclesiarum, commissa tibi Ecclesia destitui videatur) Ecclesias formidas erigere: Frat. t. mandamus, quatenus illius juramenti occasione nullatenus prætermittas, quin populo indigenti super basilicarum institutione studeas salubriter providere.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, COEMETERII, ET RERUM AD EAS PERTINENTIUM.

TITULUS XLIX.

CAP. I.

¶ In domibus Ecclesiarum non debet Judex laicus judicare, nec hospitium quærere.

Ex Synodo Joannis Papæ.

UT in domibus *h* Ecclesiarum, neque Missus, neque Comes, vel Judex publicus, vel minister, quasi pro consuetudine, placitum vel hospitium vendicent: sed in publicis locis domos constituant, in quibus placitum teneant, & etiam hospitentur.

CAP. II.

¶ Tempore magnæ necessitatis, non debet aliquis excusari à murorum, seu civitatis custodia. h. d. secundùm intellectum Panorm.

Gregorius *Archiepisc. Tricen.* i *(an. 600. Romæ in Hispaniam.)*

PErvenit: [& 3.] ¶ Fraternitas tua nullum per nostræ vel Ecclesiæ suæ nomen, aut alio modo excusari à murorum vigiliis patiatur: sed omnes ad hoc generaliter compellantur: Quatenus cunctis vigilantibus meliùs valeat civitatis custodia procurari.

¶ *De mater. hujus tit. vid. Concil. Trident. sess. 7. de reform. cap. 8. & plenius sess. 21. de reform. cap. 7.* b *Hoc Decretum habetur in Concil. Maguntin. sub Carolo Magno. Burch. 3. Decret. c. 30. Ivo part. 3. c. 3. & Cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* c *Dictus, pro, decessit in pluribus exemplaribus, & male.* d *cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *quod, &c.* f *convententem.* g *al. ita: Ecclesia matrici majori servetur.*

a *Exon. al. Lexonen.* b *cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 29. c. 2.* c *cap. 4. eod. tit. in 2. comp.* d *Vid. l. nec avus. C. de emanc. lib. & in l. ex facto. D. de vulg. & pup. substit.* e *Alex. III. in uno aut altero vetusto C.* f *c. 5. eod. tit. in 2. comp.* g *al. Ecclesiæ tuæ, &c.* h *cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Navarrum in manuali, de horis canonic. c. 5.* i *al. Gregorius Agnello Tarvanen. Episcopo.*

CAP. III.

¶ Rusticus adstrictius ad culturam agrorum Ecclesia, non potest illam deserere. h. d summando generaliter.

Idem *Vitalis defensori Sard.* a *(an. 600. Romæ.)*

INdicatum est : [*& infrà.*] ¶ Dictum est nobis, quòd rustici Ecclesiæ rura ejus deserentes, in privatorum possessionibus culturam exhibeant, quod experientia tua fieri non permittat.

CAP. IV.

¶ Laici collectas imponentes Clericis vel Ecclesiis, seu jurisdictionem eorum usurpantes, si moniti non desistunt, sunt excommunicati cum suis fautoribus : potest tamen Episcopus cum Clero eis in necessitate præbere subsidia.

Ex Concilio Lateranensi. *b (an. 1179.)*

NOn *c* minùs : [*1 & infrà.*] ¶ In diversis mundi partibus consules civitatum & Rectores, nec non & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone *d* fuerit, qui legis divinæ notitam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis *e*, Sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & *f* eis alimoniam de publico administravit : Iste vero onera sua fere universa imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, quod Hieremias *g* deplorat, competere videatur : [*Principes provinciarum facta est sub tributo.*] Sive quidem fossata, sive expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum & Clericorum & pauperum Christi usibus deputatis, volunt fere cuncta compleri *h*. Jurisdictionem etiam, & auctoritatem Prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus : nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint *i*, ut absque ulla exactione *k* ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules, aut alii de cætero ista commiserint, & commoniti desistere noluerint, tam ipsi, quàm fautores eorum, excommunicationi se noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.

[*1 Pro peccato illorum qui faciunt, quàm pro illorum detrimento qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quòd*]

CAP. V.

¶ Causa sanguinis in Ecclesia vel cœmeteriis agitari non debent.

Lucius III. *(an. 1181.)*

CUm *l* Ecclesia Dei, secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum : Seculares Judices causas, ubi de sanguinis effusione & corporali pœna agitur, in Ecclesiis vel cœmeteriis agitare, sub interminatione anathematis proibemus : absurdum enim est, & *m* crudele, ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta.

CAP. VI.

¶ Reus criminis ad Ecclesiam fugiens, non est violenter ab ea extrahendus, nec debet amplius pratextu criminis commissi damnari ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem : est tamen aliter legitimè puniendus : fallit in duobus casibus hic expressis. h. d. primò. *Servus fugiens ad Ecclesiam timore Domini sui, est Domino de ejus impunitate jurare restituendus.* h. d. secundo.

a *Id est, Sardiniæ, ut in veteri regist. lib. 7. epist. 63. Ind. 2. & c. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *Scil. sub Alex III. c. 59.* c *cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* d *Genes. 47.* e *subjectu.* f *& de publico eis alimentum ministravit.* g *Thr. 1.* h *adimpleri. in Conc. verò legitur compilari.* i *inspexerint.* k *coactione.* l *C. 2. eod. tit. in 2. compil.* m *al. & valdè crudele, &c.*

Innocent. III. *Illustri Regi Scotiæ. (an. 1212.)*

INter *a* alia : [*1 & infrà.*] ¶ Tuis quæstionib. respondentes juxta sacrorum statuta annorum, & traditiones legum civilium, ita duximus distinguendum, quod figens ad Ecclesiam, aut liber, aut servus existit. Si liber, quantumcunque gravia maleficia perpetraverit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem vel ad pœnam, sed Rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent membra, & vitam. Super hoc tamen, quod inique fecit, est alias legitime puniendus : & hoc verum est, nisi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentat, vel publicas strataş obsidet aggressionis insidiis, ab Ecclesia extrahi potest, impunitate non præstitâ, secundùm canonicas sanctiones. Si verò servus fuerit, qui confugerit ad Ecclesiam, postquam de impunitate sua Dominus ejus Clericis juramentum præstiterit, ad servitium Domini sui redire compellitur etiam invitus, alioquin à Domino poterit occupari.

¶ Quæ nobis regalis providentia sua litera intimavit, quid de illis fieri debeat, qui maleficia pertractantes confugiunt ad Ecclesiam, ut pro reverentia sacri loci debitas pœnas valeant evitare, felicitè requisivit. Nos igitur]

CAP. VII.

¶ Clerici non debent necessitatibus, seu utilitatibus civitatum, seu aliorum locorum, etiam ubi Laicorum non suppetunt facultates, subvenire, nisi prius Rom. Pont. consulatur. hoc primo. Sententia & constitutiones editæ à Laicis collectantibus Ecclesiam, sunt ipso jure irrita, nec ullo tempore convalescunt. hoc secundo. *Rectores excommunicati ob gravamina prænissa, remanent excommunicati, etiam post depositum officium : nihilominus excommunicati sunt successores, nisi satisfecerint intra mensem.* hoc tertio. Hoc dicit ad majorem declarationem, & pro novitiis.

Idem *in Concilio generali.* b *(an. 1216.)*

ADversùs *c* Consules & Rectores civitatum, vel alios, qui Ecclesias & Ecclesiasticos viros talliis seu collectis & exactionibus aliis aggravare nituntur, volens immunitati Ecclesiasticæ Lateran. Concilium *d* providere, præsumptionem hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit : transgressores & fautores eorum excommunicationi subjacere præcepit, donec satisfactionem impenderint competentem. Verum si quando forte Episcopus simul cum Clericis tantam necessitatem vel utilitatem perspexerit *e*, ut absque ulla coactione ad relevandas utilitates vel necessitates communes, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia duxerint per Ecclesias conferenda : prædicti Laici humiliter & devotè recipiant cum gratiarum actione.

Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex priùs consulatur : cujus interest communibus utilitatibus providere. Quia verò nec sic quorundam malitia contra Dei Ecclesiam conquievit, adjicimus, ut constitutiones & sententiæ, quæ à talibus *f* vel de ipsorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ. Cæterum quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, ut intra tempus regiminis sustineat anathema, quasi *g* post illud non sit ad satisfactionis debitum compellendus : nam & ipsum, qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, nisi satisfecerit, intra mensem, manere decernimus Ecclesiasticâ censurâ conclusum, donec satisfecerit competenter, cùm succedat in onere, qui in honore substituitur.

CAP. VIII.

¶ Prælati plus debito à subditis exturquentes pratextu procura-

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* b *Scil. Lat. cap. 46.* c *Cap. 3. de censibus in 4. compil. Vid. quæ notavi supr. in c. non minus. eod. tit.* d *Lateranen. Concil. sub Alex. III. c. 19.* e *prospexerint.* f *In Concilio apertiùs legitur, ita : quæ ab excommunicatis hujusmodi, &c.* g *malè in quibusd. retent. legitur, quatenus.*

tionis vel alterius servitii impensi Legato vel alteri, illud restituent, & tantundem pauperibus erogabunt.

Idem *in eodem.* a *(an. 1216.)*

QUia plerique *b* Prælati, ut procurationem aut servitium aliquod impendant Legato vel alii, plus extorquent à subditis, quàm solvant, & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potiùs quàm subsidium in subjectis, id de cætero fieri prohibemus. Quòd si quis forte præsumpserit, & sic extorta restituat, & tantundem eogatur pauperibus elargiri. Superior autem, cui fuerit querela deposita, si negligens fuerit in hujusmodi executione statuti, canonicæ subjaceat ultioni.

CAP. IX.

¶ Ecclesia non consecrata, in qua divina officia celebrantur, gaudet immunitate.

Gregorius IX. *Astoricen. Episcopo.* c *(an. 1235.)*

ECclesiæ, in qua divina mysteria celebrantur, licèt adhuc non extiterit consecrata, nullo jure privilegium immunitatis *d* adimitur : quia obsequiis divinis dedicata *e*, nullius est temerariis ausibus profananda.

CAP. X.

¶ Qui sub spe immunitatis in Ecclesiis vel cœmeteriis delinquunt, immunitate non gaudent.

Idem *Toletano & Compostellano Archiepiscopis. (an. 1235.)*

IMmunitatem *f* Ecclesiasticam : [*& 7.*] ¶ Nonnulli impunitatem suorum excessuum per defensionem Ecclesiæ obtinere sperantes, homicidia & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis vel earum cœmeteriis committere non verentur : qui, nisi *g* per Ecclesiam, ad quam fugerint, crederent se defendi, nullatenus fuerant commissuri : [*& 7.*] ¶ Cùm autem in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat : & frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem : mandamus, quatenus publicè nuncietis, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt se indignos.

NE CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

TITULUS L.

CAP. I.

¶ Enumerat Concilium multa secularia negotia, à quibus jubet Clericos & Monachos abstinere. Et sunt XIV. si rectè numerentur.

Ex Concilio Maguntino. *(in German.)*

MUlta sunt *h* negotia secularia, de quibus pauca perstringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus justo appetit homo, turpe lucrum est. Munera injusta accipere vel etiam dare. Pro aliquo seculari quæstu pretio aliquem conducere. Contentiones, vel lites, vel rixas avare. In placitis secularibus disputare, exceptâ defensione orphanorum aut viduarum. Conductores seculorum rerum aut procuratores esse. Turpis verbi vel facti effe joculatorem, vel jocum secularem diligere. Aleas amare. Ornamentum inconveniens proposito suo quæsivi. Pondera injusta vel mensuras habere. Negotium iniustum exercere. Nec tamen justum negotium est *i* contradicendum, propter necessitates diversas, quia le-

a *Scil. Conc. Lat. c. 14.* b *Cap. 4. De censibus in 4. compil. vid. Felin. in c. irrefragabili. §. cæterum sup. de offic. ordin.* c *Astorensis Episcop. al. Senon. Episc. Contius.* d *emunitatis.* e *dicata.* f *Vid. Covarruviam lib. 2. var. resol. c. 20. & Remigium de Comm. tract. de imm. Ecclesiast.* g *al. ita : quæ visi, &c. sed in magn. vetust. & emendatis habetur, ut est impressum.* h *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* i *al. ita : est eu contradicendum.*

gimus sanctos Apostolos negotiatos *a* fuisse : & in regula B. Benedicti præcipitur provideri, per quorum manus negotia monasterii procurentur. Canes & aves sequi ad venandum, & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia & his similia ministris altaris Domini, nec non & Monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apostolus *b* : [*Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.*]

CAP. II.

¶ Clerici non debent esse ministri vel procuratores Laicorum : quod si contrà fecerint, & deprehendantur in fraude, non subveniatur eis ab Ecclesia.

Eugenius Papa *Lucanen. Episcopo. (an. 655. Romæ in Thesaur.)*

SAcerdotibus *d* & Clericis tuis denuncies publicè, ne ministri Laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum facere præsumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari.

CAP. III.

¶ Religiosi professi exeuntes ad audiendas leges vel Physicam, nisi intra duos menses ad claustrum redeant, excommunicati sunt : & in nulla causa patrocinari possunt : & in choro, & in capitulo, & cæteris erunt ultimi : & sine dispensatione Papæ non promoventur.

Alexander III. *in Concilio Turonen.* e *(an. 1180.)*

NOn *f* magnoperè antiqui hostis invidia : [*1 & 7.*] ¶ Inde nimirum est, quòd in Angelum lucis se more solito transfigurans, sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & Ecclesiastica negotia fideliùs pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confectiones Physicales ponderandas, de claustris suis educit. Unde ne occasione scientiæ spirituales viri mundanis rursùs actionibus involvantur : statuimus, ut nulli omnino post votum religionis, & post factam in aliquo loco religioso professionem ad Physicam legesvé mundanas legendas permittantur exire. Si verò exierint, & ad claustrum suum intra duorum mensium spatium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerint, audiantur : reversi autem in choro, capitulo, mensa, & cæteris ultimi fratrum existant, & (nisi fortè ex misericordia sedis Apostol.) totius spem promotionis amittant.

[*1 Infirma membra Ecclesiæ, præcipitare laborat, sed manum mittit ad desiderabilia ejus, & electos quosque nititur supplantare, dicente Scripturâ : Esca ejus electi : multorum siquidem casum se reputat, ubi precessum aliquod membrum Ecclesiæ suâ calliditate fuerit detractum.*]

CAP. IV.

¶ Clericus generalis Procurator vel Justitiarius Principis secularis deponendus est : & si Religiosus est, gravius punietur.

Idem *in Concilio Lateranensi. (an. 1179.)*

SEd nec procutationes *g* villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus & secularibus viris, ut Justitiarius *h* eorum fiat, Clericorum quisquam exercere præsumat. Si quis autem adversùs hæc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli 1 dicentis : [*Nemo militans Deo, implicet se secularibus negotiis,*] seculariter agit, ab ecclesiastico fiat ministerio alienus : pro eo, quòd (officio clericali neglecto)

a *Negotiatores, Act. 20.* b *2. Tim. 2.* c *al. Lucionst. al. Luca. al. Luen. in omnibus Vaticanis.* d *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp.* e *Eodem modo habetur in antiq. C. & post Conc. Later. p. 27. c. 2.* f *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. vid. Innocent. in c. firmiter. sup. de summ. Trin. & fid. cath. Archid. in c. non dicatis. 12. q. 1. Adde citata infrà eod. tit super Specula.* g *procuratores.* h *In C. Baptat. & Conc. ut Justitiarii eorum fiant.* i *2. Tim. 2.*

fluctibus seculi, ut potestatibus placeat, se immergit. Districtiùs autem decernimus puniendum, si Religiosorum quisquam aliquid prædictorum ausus fuerit attentare.

CAP. V.

¶ Clericus judicium sanguinis exercens, ab officio & beneficio deponitur: & excommunicatus est habens officium Præpositi secularis, si monitus non desistat.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo. (an. 1180.)*

CLericis in sacris *a* ordinibus constitutis, ex Concilio Toletano *b* judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quòd si quis tale quid fecerit, honore privetur & loco. Jubemus *c* etiam sub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos officium habeat Vicecomitis aut Præpositi secularis. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.

CAP. VI.

¶ Non licet Clericis vel Monachis lucri causâ negotiari. hoc primò. *Monachi nequeunt nomine proprio conductas possessiones habere.* hoc secundò. *Laici non debet Ecclesia titulo conductionis concedi.* hoc tertiò.

Idem *Londonen. d Episcopo. (an. 1180.)*

SEcundum *e* institutа prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel Clerici causâ lucri negotientur: Et ne Monachi à Clericis vel Laicis suo nomine firmas habeant: Neque Laici Ecclesias ad firmam teneant.

CAP. VII.

¶ Monachi incorrigibiles de monasterio expellentur & reformabitur monasterium de fratribus alterius ordinis, si de Monachis ejusdem ordinis reformari non potest.

Idem *eidem.*

RElatum *f* est, quòd Monachi de H. seculariter vivunt, & alios exemplo suo corrumpunt. Ideoque mandamus, quatenus eos ad observantiam regulæ *g* appellatione remotâ compellas: vel *h* si tibi restiterint ausu temerario, eis ejectis, fratres alterius ordinis (si non potest præscriptum monasterium in suo ordine reformari) in illud induces: ut labores impiorum justi edant, & illi tandem rubore perfusi *i*, ad sui ordinis observantiam revertantur.

CAP. VIII.

¶ Clerici in sacris compellendi sunt per beneficiorum subtractionem, ut desistant à tabellionatus exercitio.

Innocent. III. *Esculan. Episc.* k *(an. 1213.)*

SIcut *l* te accepimus referente: [1 & ℣.] ¶ Frat. tuæ mandamus, quatenus Clericis in sacris ordinibus constitutis, tabellionatûs officium, per beneficiorum subtractionem appellatione postpositâ interdicas.

[1 *Cum ven. f. n. t. Hostiens. Episc. olim per tuam transiens civitatem, tibi dederit in mandatis, ut Presbyteros, Diaconos, quos ibidem inveneris, passim tabellionatus, & Subdiaconatus officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares: & eos qui ab illis publica reciperent instrumenta, tu licet id feceris ex mandato prædicti Episcopi, distimulasti: postmodum de Subd. qualiter donec contra ipsos & alios in sacris ordinibus constitutos deberes procedere, sedem duxeris Apost. consulendam: quocirca.*]

CAP. IX.

¶ Clericus nec dictare nec proferre sententiam sanguinis debet, nec quicquam aliud exercere, per quod ad vindictam sanguinis tendatur, vel purgationi vulgari opem præstare non debet.

Idem *in Concilio generali. a (an. 1216.)*

SEntentiam sanguinis nullus Clericus dictet aut proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, intersit. Si quis autem hujusmodi occasione statuti, Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis aliquod præsumpserit inferre dispendium, per censuram Ecclesiasticam compescatur. Nec quisquam Clericus literas dictet aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas: unde in curiis Principum hæc solicitudo non Clericis, sed Laicis committatur. Nullus quoque Clericus ruptariis *b* vel ballistariis, aut hujusmodi viris sanguinum præponatur: nec ullam chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus vel Sacerdos exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit. Nec quisquam purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, seu ferri candentis, ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendat, salvis nihilominus prohibitionibus de monomachiis sive duellis antè promulgatis. *c*

CAP. X.

¶ Constitutio Turonensis Concilii, putiens Religiosos, audientes leges vel Physicam: est canon latæ sententiæ: & incidentes in illam, debent per ordinarios puniri. hoc primò. Secundò *extendit dictam constitutionem ad habentes dignitates & personatus, & Presbyteros.*

Honorius III. *(an. 1225.)*

SUper specula *d:* [1 *& infra.*] ¶ Contra religiosas personas [de *e* clausris] exeuntes ad audiendum leges vel Physicam, Alexander prædecessor noster olim statuit in Concilio Turon. ut nisi intra duorum mensium spatium ad clausrum redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa (si patrocinium præstare voluerint) audiantur. Reversi autem, in choro, mensa, capitulo, & cæteris ultimi fratrum existant, & (nisi forte ex misericordia sed. Apost.) totius spem promotionis amittant. Verùm quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diversas excusationis aliquid assumebant: nos volentes ut de cætero ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, districtè præcipiendo mandamus, quatenus tam à Diœcesanis & Capitulis ipsorum, quam à cæteris Episcopis, in quorum diœcesibus hujusmodi studentes, tales excommunicati, prædictis pœnis obnoxii publicè nuncientur. Quia verò Theologiæ studium cupimus ampliari, ut dilatato sui tentorii loco, funiculos suos faciat longiores, ut sit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex adverso: ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios Clericos personatus habentes, nec non Presbyteros (nisi ab his intra spatium præscriptum destiterint) hoc *f* extendi volumus [& mandamus *g*,] & appellatione postpositâ, firmiter observari.

[1 *Sanè licèt fallax sit gratia cæterarum scientiarum, & varia etiam pulchritudo, cùm frumentum electorum, & vinum germinans virgines juxta Prophetam sit bonum super omnia, & sit pulchrum: quia tamen regulares quidam & clausirales scientiam & legem Domini animas convertentem & sapientiam dantem parvulis, quam super aurum & topazion amare debuerant, respuentes, abeunt post vestigia gregum, & illicitè se convertunt ad pedissequas ampliorandas, quæ plausum desiderant populorum.*]

a C. 6. eod. tit. in 1 comp. & post Conc. Lat. p. 27. c. 4. b Conc. Tolet. II. c. 6. c Inhibemus etiam. d Lundon. e C. 5. eod. tit. in 3. comp. & post Conc. Lat. p. 27. c. 5. f cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 27. c. 7. g regularem. h & si tibi, &c. i confusi. k Estul. l cap. 5. eod. tit. in 1. comp.

a Scil. Lat. c. 18. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. b al. raptariis, al. Rotariis, ut observat Hostiensis, sed in omnibus Vaticanis, ut est impressum. c Vid. Conc. Lat. sub Alex. III. c. 29. & Concil. Trid. sess. 25. de refor. c. 19. d Reliqua fragmenta hujus capitis habes infr. tit. de Magistris & tit. de privil. e Hæc duo verba, de clausiris, desunt in omnibus antiquis, & manuscr. Vaticanis. f Hæc, pro hoc, in multis Vaticanis. g hæc duo verba, & mandamus, desunt in omnibus antiquis codicibus.

FINIS LIBRI TERTII.

DECRE-

Universidad de Deusto Biblioteca

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER QUARTUS.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS.

TITULUS I.

CAP. I.

¶ Matrimonium solo consensu contrahitur, nec invalidatur, si consuetudo patria non servetur.

Ex Concilio Triburiensi. *a (in German.)*

DE Francia quidam nobilem *b* mulierem de Saxonia, lege Saxonum duxit in uxorem: verùm quia non eisdem utuntur legibus Saxones & Francigenæ, casatus est, quòd eam non suâ, id est, Francorum lege desponsaverat, [vel acceperat, vel donaverat:] dimissâque illâ, aliam superduxit. Diffinivit super hoc sancta Synodus, ut ille transgressor Evangelicæ legis subjiciatur pœnitentiæ, & à secunda conjuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

CAP. II.

¶ Sponsalia de futuro dissolvuntur, si sponsi se dissaluunt, etiamsi fuerint jurata.

Innocentius III. *Exonen. Episcopo. (an. 1212.)*

PRæterea *d* hi, qui de matrimonio contrahendo purè & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent. Si autem se adinvicem admittere noluerint: ne fortè deterius inde contingat, ut talem sciat licet ducat, quam odio habet *e*: videtur, quòd ad instar a eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eundem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

CAP. III.

¶ Si major septennio duxit in uxorem minorem septennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publica honestas justitia. h. d. inhærendo literæ. Panorm.

Eugenius Papa. *(an. 656.)*

JUvenis *f*, qui puellam nondum septennem duxit, quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate forsan tentavit, quod complere non potuit. Quia igitur in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus: tum propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa conjunx ipsius fuisse dicitur, tum propter prædictam dubitationem: mandamus *g*, quatenus consobrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, dividas ab eodem.

CAP. IV.

¶ Ex sponsalibus contractis cum consanguinea, oritur publica honestatis justitia.

Alexander III. *Papien. Episcopo. (an. 1172.)*

AD audientiam * nostri Apostolatûs pervenit, quòd cùm H. Papiensis civis filiam suam cuidam filiorum L. dare vellet uxorem: juravit, quòd si ille eam habere casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore sponsalibus, quidam consanguinitatem inter eos esse juramentis interpositis firmaverunt. Ideoque præfatus H. eandem dare alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est, quòd sponsam fratris frater habere non potest: mandamus, quatenus eum suum implere propositum non permittas, sed ut pœnitentiam agat de illicito juramento, monitione præmissâ, Ecclesiasticâ districtione compellas.

CAP. V.

¶ Si sponsus de futuro ante copulam ad remota se transfert, sponsa liberè cum alio contrahit: si tamen per eam stetit, quo minus matrimonium perficeretur, sibi pœnitentia imponitur.

Idem *Panormitano Archiepiscopo. (an. 1180.)*

DE illis autem *a*, qui præstito juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis dimittunt terram, se ad partes alias transferentes: Hoc tibi volumus innotescere, quòd liberum erit mulieribus ipsis (si non amplius in facto est processum) ad alia se vota transferre, receptâ tamen de perjurio pœnitentiâ, si per eas steterit, quò minùs fuerit matrimonium consummatum.

CAP. VI.

¶ Non omnis violentia impedit contractum matrimonii. h. d. quoad titulum.

Idem *Paduano Episcopo. (an. 1180.)*

DE muliere *b*, quæ est invita tradita viro & detenta: cùm inter vim & vim sit differentia, & utrùm postea consensus intercesserit, certum nobis nihil postea expressisti, nihil certum inde tibi possumus respondere.

CAP. VII.

¶ Si aliqui apti ad matrimonium, contrahunt per verba obscura, communem verborum intellectum sequi tenentur.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo. (an. 1180.)*

EX literis *c:* [1 & ℣.] ¶ De hoc autem, quod consuluisti, quid debeat observari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit: Respondemus, quòd inspiciendum est Judici, si matrimonium contracturi, ad id faciendum sint idonei scientiâ & ætate: quo cognito, si alter non intellexerit, quod alter proposuit, ad communem verbi

a Cap. 39. refert Burch. l. 9. Decret. 76. Ivo p. 8. c. 213. b C. 1. eod. tit. in 1 comp. c Exonien. d c. 11. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex III. p. 6. c. 33. e habeat. f c. 18. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 12. c. 8. g Mandamus ut, absque voce quatenus.

* C. 1. eod. tit. in 1. comp. a c. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 6. c. 12. b c. 5. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 6. c. 19. c c. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lat. p. 41. c. 8. Vide Alex. cons. 152. in 5. volum.